ANUL XXVII
1
(1 131)
Simbătă
7 ianuarie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PROGRESUL, PACEA

Un prim act de natură politică și socială, o primă și evidentă stare de spirit prin care luăm act de noi înșine, față în față cu propriile noastre certitudini și propriile noastre nădejdi — tradiționalul Mesaj al tovarășului Nicolae Ceaușescu adresat națiunii. Mesajul face trecerea între ani. Și, sub semnul unui atit de cunoscut și respectat, suprem interes față de țară, pune cu claritate, deschis, în fața tuturor, problemele propriei noastre ascendențe pe calea progresului și civilizației, ale înfăptuirii marilor obiective și a programelor pe care Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului le-au adoptat în consens cu noua etapă pe care o trăim. Se conturează astfel de fiecare dată, la scara întregii țări, o experiență ce ne întregește în propriile noastre nădejdi și așteptări și se conturează mai ales acele căi și mijloace prin care putem acționa cu și mai multă vigoare, cu și mai mult patos și efort competent, viabil, pentru a da maximum de eficiență și durabilitate optimă, necesară, oricărui demers pe care îl întreprindem și care servește neabătut cauza propășirii socialiste și comuniste a patriei.

Prin munca întregului popor, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **a sporit avuția socialistă a țării, România a urcat noi trepte de civilizație materială și spirituală.** Și mai departe : **să ridicăm la un nivel superior gîndirea și creația științifică, învățămîntul, cultura și arta, asigurînd fiecărui om al muncii un orizont tot mai larg de cunoaștere și pregătire profesională, tehnică, științifică și culturală ! Să intensificăm activitatea politico-educativă pentru formarea unui om nou, cu o conștiință morală înaintată, să promovăm ferm, în toate domeniile, principiile eticii și echității socialiste, ale umanismului revoluționar !** În acest fel Mesajul se adresează tuturor și două sînt, în sinteză, ideile în jurul cărora gravitează totul : progresul și pacea. Adică exact acei termeni de referință pentru condiția și umanitatea lumii de azi. Conștiința pregnantă, responsabilă și vizionară a contemporaneității, a acestui timp prin care dreptul fiecărei țări și al fiecărui popor la independență și libertate a devenit sinonim cu însuși dreptul la viață și suportă presiunea atîtor crize, a atîtor amenințări și trece prin cea mai gravă încordare internațională. De aceea, prin tot ce depinde de ea, România și-a făcut din aceste două idei — progresul și pacea — o incontestabilă morală a existenței și propășirii, o vocație care, prin inspirația și demersurile atît de cunoscute și apreciate ale președintelui ei, se resimte ca un nobil și fertil impact în viața internațională și se bucură, nu o dată, de largi considerații pe toate meridianele lumii.

Progresul și pacea, așadar, iată logica și rațiunea pe care le propun termenii Mesajului nostru românesc, într-un moment cînd cele mai drepte și mai clare conștiințe ale lumii nu pot vedea altfel și cînd popoarele trebuie să se unească că pentru a-și salvgarda însăși ființa. O spune însuși președintele: **în numele păcii și vieții, să acționăm cu toate forțele încît anul 1984 să determine o schimbare radicală a cursului evenimentelor în acest sens ! Popoarele, mișcările pentru pace din Europa — cărora poporul român li s-a alăturat cu întreaga sa forță — trebuie să-și facă tot mai puternic auzit cuvîntul, să ceară să primeze rațiunea și spiritul de răspundere, interesele păcii, ale apărării dreptului suprem al omului — la viață, la pace, la libertate.**

Cuprinzător și programatic în articulațiile sale de idei și aprecieri ale lumii contemporane, Mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu se transformă și într-un vibrant îndemn de a face totul pentru înflorirea economică și socială a patriei, pentru a ridica întreaga activitate la nivelul marilor răspunderi pe care le reclamă înfăptuirea obiectivelor și a programelor stabilite de partid. A fost acesta și sentimentul înalt pe care ni l-a prilejuit mai înainte tradiționala sărbătoare a plugușorului, moment în care tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Ceaușescu, au primit, în expresia lor de stimă și recunoștință, urările tinerei generații, ale întregului popor.

Un nou an așadar, un an a cărui cheie de boltă o reprezintă progresul și pacea.

„Tot ceea ce făurim trebuie să servească poporului, bunăstării și fericirii sale, ridicării patriei pe noi culmi de civilizație și progres, întăririi independenței și suveranității României socialiste !

Să facem astfel ca, în anul 1984, poporul nostru, acționînd în deplină unitate, cu spirit de înaltă răspundere, ordine și disciplină, să-și asigure o viață tot mai bună, ca patria noastră să cunoască o continuă înflorire, pe calea socialismului și comunismului !"

NICOLAE CEAUȘESCU

Aniversare

Mai multe fericite coincidențe de început de an, în ianuarie, ne așează în fața unor sărbători care, atît în plan real cît și simbolic, sînt și o elocventă, înaltă dovadă a felului prin care poporul nostru cunoaște și înțelege să-și cinstească exponenții săi de spirit, pe acele personalități de a căror operă îi este în mod strîns legată viața și pe traiectul destinului cărora își vede propria sa luptă și muncă închinate progresului și civilizației patriei. O astfel de sărbătoare este aceea a zilei de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu, aniversarea la care participăm cu un desăvîrșit respect și omagiem cu acest prilej un militant de frunte al partidului, un strălucit și pilduitor exemplu de devotament și abnegație patriotică, revoluționară, pe omul de știință român, savant de renume mondial, academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Și toate acestea, cunoaștem din istoria contemporană, alcătuiesc în mod evident profilul și prestigiul unei personalități în permanentă și laborioasă activitate. Pe un drum care începe odată cu anii de luptă eroică, revoluționară, și se continuă la zi, din perspectiva înfăptuirii marilor programe ale dezvoltării noastre economice și sociale. S-a dedicat acestei lupte împreună cu cel care avea să devină un simbol al unității și independenței noastre naționale, omul care prin voința întregii națiuni a fost investit să conducă și conduce de aproape două decenii destinele României, secretarul general al partidului nostru președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Astfel, ca soție și mamă, om politic și om de știință, academician doctor inginer Elena Ceaușescu apare într-o indisolubilă legătură cu tot ceea ce s-a înfăptuit ca urmare a scopului general al politicii partidului și statului, din perspectiva și pe temeiul propriilor noastre cerințe și posibilități. Opera sa științifică, politică și socială are girul prezentului și viitorului iar mai presus de toate, ea, această operă, este o ilustrare în cel mai înalt grad a însuși spiritului revoluționar. Izvorăște de aici și un autentic și puternic sentiment patriotic, stă în toate acestea și o vie dovadă a înțelegerii și asumării unei înalte misiuni patriotice.

Necesitatea de a da o perspectivă mereu umanistă științei și cercetării tehnice și științifice s-a transformat într-o concepție de largă audiență pe care tovarășa Elena Ceaușescu o susține, teoretic și practic, ca pe una din componentele actuale, de extremă importanță, ale păcii. Aceasta constituie de fapt și una din rațiunile de a fi ale Comitetului Național Român „Oamenii de știință și pacea" în fruntea căruia se află și desfășoară o binecunoscută și apreciată activitate națională și internațională. Destinul păcii și lupta pentru edificarea acesteia, pentru angajarea științei ca forță a progresului și nu a distrugerii sînt tot atîtea elemente de conștiință acută, responsabilă în fața umanității și, în același timp, sînt date reale, cît se poate de concrete, ale unei opere care dau sens și amplitudine unei biografii de excepție.

Iar toate acestea, în ansamblul și semnificația lor, constituie și motivele cele mai sincere prin care un popor își omagiază marile sale personalități. Gestul sărbătoresc îmbracă imaginea unui simbol și devine reprezentativ pentru felul în care națiunea își cinstește exponenții săi de spirit.

Luceafărul

Un izvor de lumină

Cînd faci un portret, cînd îl desenezi pe hîrtie, cînd îl așterni pe o pînză sau cînd îl țesi într-o tapiserie, marea biruință a celui care îl face este ca priceperea sa, tainele meșteșugului pe care îl stăpînește să îl ajute să realizeze o operă vie, un chip omenesc a cărui frumusețe să nu fie mai prejos decît lumina care îl încălzește, decît armonia adîncă, oglinda fidelă a simțirii și sufletului.

M-am străduit, nu o dată, dar mereu cu aceeași dragoste și mare dorință de a obține la capătul străduinței o izbîndă, să lucrez portretul tovarășei Elena Ceaușescu. I-am privit chipul în nenumărate fotografii pentru ca din toate imaginile să sublimez un model, să aleg o imagine potrivită care să poarte prin timp portretul său ca o efigie a vremurilor de strădanie patriotică în care trăim, dar niciodată „lectura" profesională nu s-a produs fără participare afectivă, fără o emoție vie, niciodată desenul, culorile, transferul artistic nu s-a petrecut fără prețuirea morală pe care personalitatea tovarășei Elena Ceaușescu o impune actului creator.

Pentru noi, toți, frumusețea delicată și spiritualizată a portretului pe care îl întîlnim în fotografiile din ziare și în imaginile difuzate de micul ecran înseamnă, înainte de toate, frumusețea morală, frumusețea de trudă și sacrificiu a femeii care este tovarășa de viață și muncă a secretarului general al partidului și președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu ; pentru noi, toți, blîndețea privirii și a zîmbetului înseamnă, înainte de toate, nesfîrșita bunătate și dragoste pe care tovarășa Elena Ceaușescu nu obosește să le dăruiască binelui general, aspirației noastre comune de încredere și de siguranță.

M-am străduit, nu o dată, dar mereu cu aceeași dragoste și mare dorință de a obține la capătul străduinței o izbîndă să fac portretul tovarășei Elena Ceaușescu ; mi-am întipărit în memorie toate imaginile din care speram să aleg o efigie, un model pentru viitor, dar mereu, ceea ce izbuteam să pictez erau lumina, arderea, focul aprins și strălucitor, sentimentele profunde și durabile, inteligența vie și neobosită, marea putere de muncă și sacrificiu, iradierea personalității tovarășei Elena Ceaușescu, mai puternică și mai vie decît orice fotografie, decît orice strădanie de a o prinde într-un portret.

Fie ca timpul să nu aibă niciodată putere asupra oamenilor din care izvorăsc lumini !

TOVARĂȘA ELENA CEAUȘESCU – Tablou de Cornelia Ionescu

Cornelia Ionescu

Omagiu

Pentru dragostea de țară,
De românii ce-nfloresc,
De tot ce-i și-a fost să fie
Totdeauna românesc,

Pentru pacea mult dorită,
Pentru visul cel visat,
Pentru inima, lumina,
Care patriei o dați,

Pentru împliniri de gînduri,
Drum de soare și de dor
Lîngă-Acel ce este țării
Viață dreaptă, viitor,

Din tăria ei de veacuri,
Din adîncul sufletesc,
Țara vă dorește astăzi
Mii de visuri românești !

Și alăturea de țară
Și de inimile toate
Rîul, ramul, vă urează
Sănătate, sănătate !

Virgil Carianopol

Omul politic

Țara e o inimă uriașă
bătînd în pieptu-i

Congresul ideilor — iată-l
pe fruntea proeminentă

Cea mai albă hartă
e sufletu-i dăruit

Mamă pentru milioane
de suflete

Ca o centură
în jurul izbînzilor !...

Timp cu eroi

Veniți în jurul meu
copilărie
și voi, mature vîrste
înțelepciune viguroasă
voi sînteți tot
ce avem mai de preț
în aceste efluvii schimbătoare
de timp, cînd
totul se consumă, se macină
se trece în tulburate vîrtejuri
amenințînd...
numai patria rămîne
și poporul ei
în credință
pînă-n ultima fibră
pînă-n ultima floare de purpură
în jurul acelor eroi
neobosiți
de priveghere asupra
celei mai însetate comori —
Libertatea !

Victoria Milescu

TRASEELE UNIRII: 1859 – 1918

Unirea Principatelor în documente franceze

Țara care a privit cu simpatie aspirațiile românești și a sprijinit constant Unirea și pe alesul națiunei române a fost Franța. Ea a manifestat un interes permanent față de Principate și de felul în care românii au soluționat problema unității lor naționale. O întreagă literatură istorică, prea bine cunoscută pentru a insista asupra ei, sprijină afirmațiile noastre. Ea are ca fundament nenumărate documente interne, dar și foarte multe informații din bibliotecile și arhivele Franței. Din acest material impresionant, a cărui cercetare exhaustivă rămîne ceva de domeniul viitorului, am extras cîteva din memoriile întocmite de baronul Adolphe d' Avril. Situația acestor memorii este deosebită de aceea a rapoartelor diplomatice care urmăreau doar o informare cît mai exactă asupra unor fapte petrecute, pe o perioadă scurtă de timp, în domeniul politic, economic și social. Aceste memorii sînt o încercare de a înțelege anumite fenomene, sensul și trăsăturile unor perioade istorice, direcțiile de orientare, pentru a stabili cu precizie poziția ce trebuie adoptată de diplomații unei țări, într-o anumită problemă, pentru a pune în lumină înfățișarea unei epoci. În cazul memoriilor lui d'Avril interesul lor e și mai mare, pentru că privesc întreaga domnie a lui Alexandru I. Cuza.

La 23 octombrie 1862, după ce timp de cîteva luni vizitase Principatele Unite, baronul Adolphe d'Avril, de la Direcția politică a Ministerului de Externe al Franței, trimitea ministrului său un lung memoriu, rezultat al contactelor pe care le avusese cu oamenii politici români, agenții diplomatici francezi și străini aflați la București și al observațiilor sale personale. În Memoriu, primul din cele trei pe care le vom aduce în discuție, se spuneau de la bun început următoarele : „Sînt acum șase ani de cînd protectoratul exclusiv al Rusiei asupra Principatelor Unite, Moldova și Valahia, a fost abolit. O nouă organizare politică funcționează de patru ani. Dubla alegere a prințului Cuza a fost confirmată acum trei ani. În fine, de zece luni, o unire legislativă și administrativă a înlocuit sistemul mixt al Convenției din 1858. Care a fost rezultatul acestor înnoiri ? Această examinare nu ține numai de curiozitate. Într-adevăr, s-ar părea că a venit momentul de a determina cu precizie atitudinea agenților împăratului (Napoleon al III-lea) într-o **țară care trebuie, neapărat, să joace un mare rol în mijlocul chestiunii orientale".** Nu știm cu exactitate scopul misiunii diplomatului francez în Principate, dar afirmațiile sale sînt elocvente în direcția interesului maior de care s-a bucurat problema românească din partea cabinetelor politice ale continentului european.

Mai înainte de a face unele considerații pe marginea memoriilor baronului d'Avril, credem că este necesar să menționăm că celelalte două sînt din februarie și martie 1866, că ele au ca obiect chestiunea Unirii de la Congresul de la Paris pînă la abdicarea lui Cuza și, deasemeni, găsim că ar fi util să spunem și cîteva cuvinte despre autorul lor. Baronul Adolphe d'Avril, diplomat și scriitor francez, s-a născut în anul 1823. A intrat de foarte tînăr la Ministerul afacerilor externe și a activat, așa cum am spus mai înainte, la Direcția politică. Simpatia arătată românilor a fost evidențiată de frații Alecsandri care s-au bucurat de sprijinul său cu prilejul înființării agenției diplomatice româ-

D. Ivănescu

Continuare în pag. a 3-a

ÎN PAGINA A 3-A :
Un reportaj de la ICECHIM — București
În cetatea de prestigiu a științei românești

665.357

CRONICA LITERARĂ

MIHAI PELIN: «Şa pierdută pe mare»

Mihai Pelin face parte dintre acei prozatori pe care reculul neobişnuit al propriului lor debut i-a îndepărtat de proză, ducîndu-i spre reportaj. Actualei cărţi de reportaj **Şa pierdută pe mare** i-au premers **Mioriţa nu s-a născut lîngă stele**, tot o carte de reportaj, o carte de proză **Inaderenţa** şi una de povestiri, **Redactori şi pianişti** (1967). Dacă prozatorii care se afirmaseră înaintea acestui val fuseseră crescuţi cu teoria că reportajul este o cale către proză, cei dintre care făcea parte Mihai Pelin au debutat sfidînd reportajul, dar s-au întors apoi la el fără să facă nici o teorie. Aşa se face că o serie de prozatori înzestraţi primiţi toţi ca mari promisiuni au părăsit drumul care li se prezicea, alegînd un altul, mai puţin promiţător, considerat chiar în afara literaturii. Dacă această schimbare de direcţie ar fi fost a unui singur autor chestiunea n-ar prezenta un interes special. Dar mutaţia a fost ilustrată aproape simultan de cei mai mulţi debutanţi în proză ai fostei colecţii **„Luceafărul"**, care fie au tăcut lungă vreme după debut, revenind tîrziu la uneltele iniţiale, fie au apucat pe drumul mai trudnic şi mai puţin glorios al reportajului. Faptul este cu atît mai demn de atenţie cu cît aceşti prozatori, inclusiv Mihai Pelin, debutaseră într-un climat literar care repudia cu hotărîre tot ce pe atunci părea a fi nemulţumit literatura, autonomia ei, or, între aceste nemulţumiri, una din ele cea mai acuzată, era reportajul. Explicaţii nu s-au căutat, deşi în cauză este evoluţia unei bune părţi a unei generaţii literare vii şi fecunde, care cu acest aparent pas înapoi a făcut loc unei atitudini literare grăitoare, de care criticul şi istoricul literar trebuie să ţină seamă. Este evident că promoţia de noi scriitori a lui Mihai Pelin a suferit un impact şi că l-a rezolvat aşa cum a găsit de cuviinţă. Buna primire, entuziasmul chiar, cu care au fost comentate prozele lor de început nu i-a determinat să continue. Părăsind matca debutului ei şi-au pus-o de la sine în discuţie.

Dacă vom examina produsele de debut ale companionilor de colecţie ai lui Mihai Pelin şi pe ale acestuia inclusiv, vom reţine remarcabila execuţie tehnică, monotonia tematică, predilecţia pentru proza scurtă. Substanţa era diluată sau simulată, prozele în cauză excelînd prin sugestie, atmosferă, lirism. Era mai ales o demonstraţie că se poate scrie şi altfel, o aspiraţie către alte orientări, preludiul unei literaturi viitoare, decît o reală şi solidă literatură cu dreptul de a rămîne ca atare. Caracterul de exerciţiu al acestor produse, care au făcut furori la sfîrşitul deceniului şapte, este indiscutabil, cuvîntul întrînd chiar în unele titluri despre care s-a vorbit la vremea lor. Ele ilustrau mai mult dezideratele criticii, constituiau un produs de laborator, decît o necesitate profundă a momentului literar. Executate după o reţetă critică de sezon, ele n-au depăşit în cele mai multe cazuri sezonul, în ciuda înzestrării deosebite a unora dintre semnatarii lor. Mai important ni se pare însă faptul că o parte dintre aceşti prozatori, au trăit, (în ciuda succesului de critică şi de public, avid de o literatură nouă), insatisfacţia propriului debut, lipsa lui de substanţă şi de miză şi că s-au refugiat în reportaj. Explicaţia acestei întoarceri la reportaj a unora dintre cei mai buni debutanţi din anii şaizeci pleacă dintr-un refuz de a accepta reţetele criticii, şi succesul conferit pe această cale. Cazul lor este cu atît mai elocvent cu cît el pare a se repeta la alte proporţii, susţinut de această dată şi de pretenţii teoretice. Fondul problemei rămîne acelaşi iar literatura scrisă sub aceste auspicii o literatură de laborator.

Mihai Pelin deci nu este un prozator al modei, deşi în el se pot recunoaşte modelele debutului. El a întors spatele şi prozei de aşa-zis curaj, despre un anume trecut, de pildă, înţelegînd că a avea curaj în proză, astăzi, înseamnă a scrie reportaj, a căuta o întoarcere a literaturii la firesc, la omenesc, la mizele actualităţii şi la temele nedefrişate. În graficul evoluţiei lui literare, ca şi a altora asemeni lui, nu este atît vorba despre o derută, cît despre o tentativă programatică de a da o încărcătură nouă propriului act de creaţie.

Prozele de început în care Mihai Pelin mînuia cu remarcabilă siguranţă sintaxa faulkneriană făceau dovada unui scriitor de resurse analitice şi lirice deosebite. Proza lui era sugestivă, seducătoare, producînd un abur tainic, chiar acolo unde faptele, banale în fond, nu-i promiteau. Reportajele de mai tîrziu au conjugat livrescul cu documentul viu în incursiuni pasionante. Reporterul este peste tot un anchetator şi definitoriu este un reportaj, **Mioriţa nu s-a născut lîngă stele**, în care autorul, umblînd pe traseul parcurs de Victoria Lipan, caută rădăcinile autentice ale romanului în viaţă şi oamenii locului. Un **Baltag** comprimat şi demitizant scris din altă direcţie este această lungă anchetă pe drumurile din munţii Moldovei în care praful drumurilor, delincvenţa locurilor i se par lui Mihai Pelin a fi condiţiile propice inspiraţiei **Baltagului.**

Şa pierdută pe mare este o culegere de reportaje de pe întreg cuprinsul ţării, cu evidentă predilecţie pentru Moldova marginilor, pentru Oltenia. Şi aici reporterul caută confirmarea pe teren a lecturilor sale. **Spre apa Vodislavei** înseamnă de fapt reconstituirea astăzi a orizontului geografic al celebrei povestiri a lui Gala Galaction **Lîngă apa Vodislavei.** În alt loc Mihai Pelin se duce să verifice pe Barbu Slătineanu şi afirmaţiile acestuia despre ceramica din Oltenia. Reportajele nu sînt însă livreşti, ci vii, cu o mare prospeţime a contactului cu oamenii a căror conduită şi fizionomie este fixată convingător printr-o notaţie exactă şi economică. Reportajele lui Mihai Pelin par suite de secvenţe dintr-o peliculă întreruptă cu scopul de a suspenda într-un aer difuz întîmplările, un cine-verité riguros şi exact, dar care înmoaie uneori deliberat contururile. Reportajele se nasc şi sfîrşesc într-o ceaţă sugestivă şi fecundă. Realismul lor precis, programatic, înmuiat cu intenţie într-un lichid amnezic, se vădeşte cu deosebire mai ales în două din reportajele cărţii : **August în Oltenia** şi **Şa pierdută pe mare.** Amîndouă au o tematică din război. În fiecare din ele vorbeşte un soldat, care-şi aminteşte halucinat clipe de neuitat din timpul războiului. **O şa pierdută pe mare** este la prima vedere o istorie simplă. Cavaleriştii trebuie să-şi împuşte caii şi să se retragă alături de artileriştii şi de alţi militari pe un vas care-i duce departe de locul sinistrului. Omul care-şi ucide calul la ca amintire şaua, dar cineva i-o fură, drept care el începe s-o caute, fără a o găsi şi aşa mai departe. Importantă pentru prozator nu este numai întîmplarea, materia epică ci mai ales sugestia ei. Mihai Pelin cunoaşte forţa amănuntelor revelatoare, solul dilataţiei expunerii, al repetiţiei. **August în Oltenia** este memorabil tocmai prin analiza nemiloasă a gesturilor, care are funcţie artistică, sugestivă. Întîmplarea este la fel de banală : un han în Oltenia, o retragere, pe muchia de cuţit a lui 22 august 1944, cînd într-un han o patrulă arestează un căprar neamţ. Dar prozatorul ştie să proiecteze faptele într-o lumină solară glorioasă şi chinuitoare, să le dea o aură mitică, înnobilînd hanul, pe soldaţii obosiţi de război, să reliefeze tensiunea umană neobişnuită a momentului. Lecţia lui Faulkner a rămas, dar tematica este proprie şi din caracterul ei repetitiv se poate trage concluzia că Mihai Pelin şi-a croit drumul către un topos propriu.

M. Ungheanu

CORNELIU VADIM TUDOR «Saturnalii» «Istorie şi civilizaţie»

Pe deplin matură şi consolidată estetic este, odată cu „Saturnalii" (Ed. Albatros, 1983), lirica lui Corneliu Vadim Tudor, unul dintre cei mai dotaţi dintre poeţii mai tineri, exemplificînd, în linia istoricistă şi vitalistă, la dimensiunile de azi ceva din transilvănenii Octavian Goga şi Aron Cotruş. Şi, în adevăr, sensul acestei lirici este, mai pronunţat decît la alţii, cultul marilor colectivităţi, al noroadelor imperisabile ; poetul invocă mulţimile, compătimeşte împreună cu ele şi exultă atunci cînd inimile saltă armonic. În acest populism admirabil şi cu o prelungă tradiţie în literatura românească nu intră însă nicidecum numai pasiune ci şi talent literar propriu-zis şi acesta încă într-o proporţie considerabilă. Inflamaţia cantabilă, de înfăţişare apodictică şi vitală, emiţînd definiţii, place poetului, dar versurile au, indiferente la materia de natură exuberanţei, o pronunţată măreţie ritmică : „Frumoşi mai sînt românii noştri, poporu-i înţelept ca marea / prin brazii stemei trece oastea de cavaleri danubieni / un fluviu fumegînd de patimi ne-a dăltuit pe chip răbdarea / mai de din vale de Rovine pînă în Munţii Apuseni". De altfel, ideea transmisiunii de afect pe canalul ereditătii istorice, la poet, pretutindeni o avea, cu alte date, şi Arghezi, în „Testament". Însă această exuberanţă care s-a sublimat aci într-o largă ţevărie cîntînd amplu, ca orga, se înfăţişează citeodată şi într-un chip oarecum livresc căci spiritul vibrează nu doar la eveniment şi la idee ci şi la cultură. „Mioriţa", cu limbajul ei enigmatic şi voit reformulat, fără atestări, desfăşoară o remarcabilă poezie de parfum cronicăresc : „Se smerise acvilonul, saturnalii începeau / Se desferecau din pînza alabastrului izvoare / fruntea-ntîi, apoi suflarea, şi-o tulpină ca un gînd / cuscre dragă şi mai dragă, se pornise sfîntul soare / în fregata lui cu sbaturi — luminariu fumegînd / Primăvara cu misterii şi chiulhane de verdeaţă / îşi vestea prin astrolabe constelaţiile noi". Lirism distilat în baroce rarităţi lexicale e şi în cite un loc imprevizibil, de colind cult, alexandrin : „Lerui, şi mărire ţie, nobilă hiperboree / Ostrov de latinitate într-un estuar de spini / Stea comată pe firmanul cu peceţi care scinteie / tu, care-ai ştiut prin veacuri nimănui să nu te-nchini /.../ patrie fără de moarte, prea augusta noastră faţă / fragedă descălicare de cerboaică la izvor /...) tu eşti vlăsca înflorită, leagănul şi progadia". Iată şi puritatea verii, de nuanţe grele : „mai trage-te la umbră de păduri / respiră din adînc, miroase finul / fă-ţi timp pentru privighetori şi maci / răcoarea să-ţi purifice plăminul / să te îmbeţi de rouă şi să taci /.../ duminică de ţară, seve grele / o toropeală dulce stinsă-n vin". În sfîrşit, pe latura exuberanţei stilizate şi a istoricismului intelectual şi cărturăresc, Corneliu Vadim Tudor mai este şi un de tot remarcabil poet al paradisului ritualistic şi folcloric, ca de pictură naivă înfiorată de culori fericite, precum acestea : „Anul Nou îşi face zestre / de colinde şi poveşti / la flori dalbe de ferestre // vin coconi împărăteşti / şi săracul şi bogatul // datina o ţin, solemn / ce frumos e-acum în satul / mînăstirii dintr-un lemn / parcă-s îngeri prin poieni / rumeniţi sub lună nouă / pruncii aştia de rîmleni / iar văzduhul rupt în două / peste Munţii Apuseni / cu florinţi de aur plouă" sau în această „colindă a junilor", un cîntec singuratic, cu enigma unui glas subţil răsunînd în ecouri : „Bună vremea dumneavoastră / florile dalbe / Colindăm pe la fereastră / florile dalbe / De la Rusalim la Rîm / florile dalbe / Înstelaţi ne pogorîm / florile dalbe / Noi umblăm să colindăm / florile dalbe / Pentru ţară să urăm / florile dalbe / Plugul nostru-i de ziori / florile dalbe / Tras de cerbii tretiori / florile dalbe" etc. Însă condiţia ireductibilă a poeziei lui Corneliu Vadim Tudor este pasionalitatea, exuberantă şi extatică, aşa cum s-a observat, iar dacă nu, negativă şi doboritoare ; poetul e un cu totul admirabil interpret al mişcării de invectivă. Iată un blestem extraordinar, unde se vede, desigur, modelul eminescian insurmontabil esteticeşte pentru poezia română : „Putrezi-le-ar cuibul minţii şi-al măselelor în ape / pune-le-ar ucigă-l toaca jugul lui de lipitori / aibe jerăgai sub limbă, cleştii capului le crape / smoala iadului să fiarbă pînă şi-n copiii lor / Aripa satanei fi-le-ar groapa, candela şi mila / să-i izbească Avestiţa cu copitele în git / Navadaria şi Grompa, Avezuha şi Hulila / Tiha, Prava şi Nicozda să le ţie de urît / Risipească-le mormîntul ciori conofăite-n bale / boasele le stei-e-n gură" etc. etc. Hotărît, Corneliu Vadim Tudor e un admirabil liric al imprecaţiei. Însă nu doar atît, simţul dimensiunilor apocaliptice şi al viziunilor grozave este, în linia aceasta, foarte pronunţat. Ca şi Ioan Alexandru în „Imnele Transilvaniei", el a dezvoltat într-o remarcabilă poemă („Ardealul") tabloul unei lumi năpăstuite, ca de purgatoriu milenar (Goga, cu lumea lui primejduită de tainice eroziuni, se simte dar sunetul e, bineînţeles, original) : „Fluvii tragice brăzdară chipul tău ca de icoană / ai trăit fără prihană un mileniu greu, de iad / te-au secătuit de vlagă, ţi-au supt sîngele din rană / ţi-au smuls vintrele de aur, griul, munţii verzi de brad / tu aveai aici cutume, ei doar acte mincinoase / dreptul tău era vecia, traiul vechi şi înţelept / în adîncul tău prinsese rădăcini un cer de oase / ei le-au profanat cu ura şi cu lipsa lor de drept". Apocalipticul în lumea pastorală dă efecte care se ţin minte : „turmele ţipau în haos, începeau asini să ragă / ciinii înotau în sînge, fulgerau în jur stihii /.../ pribegeau în grea vîltoare junii ei păstori de vise / duşi în transhumanţa morţii peste văi şi munţi străini / ei încondeiau cu sînge oul acvilei ucise / tragică bunăvestire, nici n-ai vreme să te-nchini". Vigoarea imaginaţiei, cu ritm eminescian, e, hotărît, rară. Însă poetul nu a compus izolate tablouri exuberante ori crunte, sforţîndu-se a face stilizări ori precipitări, el a aşezat acestea într-o foarte unitară idee de poem epic : majoritatea creaţiunilor lui Corneliu Vadim Tudor sînt dezvoltări ideologice, „epistole naţionale", alegorii, discursuri imaginare pornind de la document. Nota istoristă a liricii lui este bătătoare la ochi şi, aşa cum se face, esteticeşte remarcabilă. De aceea, lirismul este peste tot inteligibil printr-un cod rezultat din eveniment ori din fondul cultural. „Mioriţa", independenţa, poporul, acestea sînt marile idei ori creaţii reformulate de poet.

Există aci, în afara simplei mişcări afective de exultanţă ori diatribă, un element obiectiv care explică totul şi în afara înţelegerii lui nu se poate examina corect lirica lui Corneliu Vadim Tudor. „Mioriţa" e un poem epic prelung, plin de grozăvii mitologice, „Duminica lui Simion Bărnuţiu" e o mică egloga pigmentată cu poveţe etice de natură etică, „Eminescu la 33 de ani" are aerul unei istorii subiective, e o etopee ; şi aşa mai departe. Poezia nu iese din sentimentul pur, sentimentul propriu-zis rezultă dintr-o înţelegere istorică a lumii.

Şi, în plus, universul. Aici liricul s-a aşezat hotărît într-un unghi de creaţie nimerit, el a închipuit o lume străveche, de ciobani „băciuind" cu stîna umblătoare, cu mieii dezlegaţi de haos, cu „dieceza" zilei şi a nopţii, cu cîinii ciobăneşti flocoşi, cu transhumanţa fumegoasă, urmînd o stea solitară. Această civilizaţie pastorală veche, ameninţată de „Vavilon", dă în definitiv şi perspectiva morală care este aceea de natură corectivă : poetul nu e doar un exuberant şi un observator contrariat al universului, el e un agent radical al unei îndreptări universale.

Rar, în generaţia mai tînără, creator cu o atît de pregnantă ideologie decît acesta : istoricistă, decisă, poezia lui Corneliu Vadim Tudor e a unui talent exprimat.

De altfel, poetul e şi un eseist viguros, şi, aşa cum rezultă din „Istorie şi civilizaţie" (Ed. Eminescu 1983), un cu totul admirabil ştiutor de istorie românească. Lirica lui nu e, prin urmare, efectul unei emoţii „istorice" comune provenită din regimul unei clipe exultante ci rezultatul unei iniţieri solide în materie, cum la scriitorul tînăr de azi nu cred că mai are cineva. „Istorie şi civilizaţie" conţine, credem, şi un program cultural care poate fi îmbrăţişat fără inutile şovăiri căci se întemeiază pe simţul marilor valori, pe principiul culturii educative şi pe respingerea imposturii. Eseistul a scris pagini cu totul remarcabile despre V. Pârvan (aproape un studiu), despre G. Călinescu, despre N. Iorga ; a venit cu sugestii care privesc şcoala, a adus, à propos de V. Papacostea, Cornelia Bodea şi Gh. Brătianu judecăţi hotărîte care fixează şi mai bine pe autori ; a pus sub colimator rele producţiuni fără valoare. Însă pretutindeni **fascinaţia istoriei ca morală** este vie. Aşa cum se prezintă, cu o poezie vitală şi cu o eseistică aşezată cu faţa către valori, creaţia lui Corneliu Vadim Tudor începe să capete, încă de azi, înfăţişarea unei opere adevărate.

Artur Silvestri

BREVIAR

● **„UNIREA".** Dedicat aniversării Marii Uniri suplimentul pe noiembrie al ziarului judeţean din Alba e o frumoasă ofrandă literară pentru acest moment istoric înălţător. Cu atît mai impresionantă este o asemenea iniţiativă cu cît suplimentul publică un splendid eseu al lui Ion Lăncrănjan, intitulat „Dincolo de amintiri". Cu masivitatea lui lirică, marele nostru prozator reface imaginea Unirii în lumea lui mirifică, a Transilvaniei reîntregite : „Nu trebuie să uităm — încheie el — nici o clipă că am moştenit de la generaţia Marii Uniri şi de la celelalte generaţii de patrioţi şi de luptători o ţară mîndră şi liberă, o ţară frumoasă şi bogată, pe care sîntem datori, la rîndu-ne, să o lăsăm moştenire urmaşilor urmaşilor noştri, dacă vrem să fim vrednici de pomenire şi de cinstirea lor".

● **TRIBUNA TELEORMANULUI.** Numărul din noiembrie 1983 al suplimentului cultural teleormănean „Tribuna Teleormanului" este pentru cititorul cît de pretenţios o plăcută surpriză atît prin dimensiuni cît şi prin calitatea publicistică şi în fond literară pe care suplimentul o vehiculează. Sînt, observăm cu acest prilej, în Teleorman, numeroşi tineri valoroşi, unii chiar autori de cărţi primite bine de critica literară : o mişcare culturală puternică alcătuită din poeţi, prozatori, reporteri, chiar şi critici, care denotă că acest întotdeauna fertil pămînt de Burnas nu încetează să dea valori. Opulent din unghiul jurnalistic şi politic (suplimentul cuprinde numeroase pagini dedicate momentului de la 1 Decembrie 1918) „Tribuna Teleormanului" afirmă şi citiva creatori cunoscuţi sau abia debutanţi. Poezia lui Alexandru Popescu-Tair, a lui Dumitru Vasile Delceanu, a lui Florea Burtan, a lui Nicolae Roşianu, proza poetică, stranie, a debutantei Mioara Bădescu se reţin, ca şi intervenţiile publicistice, întotdeauna profesionale, ale lui Gheorghe Filip, un interesant prozator a cărui întîie carte merită în adevăr toată atenţia. Un interviu, al lui Al. Mardale, cu Nuşa Stancu, soţia prozatorului Zaharia Stancu, aduce prin tonul de rememorare inteligentă şi o contribuţie de istorie literară. Valoroase studii, asupra istoriei locale în conexiune cu istoria naţională, completează sumarul acestui interesant număr al „Tribunei Teleormanului", o realizare vie, orientată în mod foarte lăudabil asupra aspectelor culturii naţionale.

● **UN REPORTER.** Simpatice, ingenioase, scrise cu nerv, sînt cîteva recente reportaje semnate în „Informaţia Bucureştiului" de tînărul jurnalist Horia Tabacu, care este şi un bun nuvelist aflat în pragul debutului editorial. Reporterul (care e un prozator în haine de lucru) a adoptat vechea tehnică a deghizării, devenind pentru douăzeci şi patru de ore anchetator, controlor în transporturi etc. Simţul acut al socialului, umorul, stilul plăcut se reţin şi arată că talentul literar e şi în gazetărie un punct forte.

● **UN CRITIC TÎNĂR.** Remarcăm, din numărul 3—4 al revistei studenţeşti „Universitatea comunistă", o judicioasă recenzie la un volum semnat recent de H. Wald. Autorul comentariului, Valentin Uban, dă semne că ar stăpîni limbajul critic şi, mai mult decît atît, că ar avea opţiuni ferme de ordin cultural, cultivînd o intransigenţă de bună calitate.

● **„PECIE STORY".** Din inimitabilele articole ale lui Ion Pecie, autor de articole despre cărţi, cronicar literar al revistei „Ramuri" : „Adevărul e că Aurel Antonie simte în spate respiraţia lui Borges aşa cum Făt-Frumos din basmul eminescian simţea în spate suflarea fierbinte a Scorpiei ce-l fugărea şi la fel personajului din poveste (bănuiesc că e măgulit de comparaţie) Antonie scoate din urechea armăsarului său (costeliv ?) cînd o oglindă, cînd o perie, cînd o gresie şi le aruncă în urmă sperînd că odată şi odată maestrul va crăpa." Citatul este conform cu originalul.

A.S.

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

IMPRESIONISM ŞI SIMPLITATE

Marta Bărbulescu

PLEDOARIE ÎMPOTRIVA MORŢII

Editura Albatros

În colecţia „Luceafărul" a debutat, ca aproape toţi poeţii apăruţi în deceniul al şaptelea, şi Marta Bărbulescu. **Jocul anilor** (1967), **Îngerii lui Rafael** (1967), apoi **Dincolo de cercuri** (1972), **Ideea de înfrunzire** (1979) ori **Invulnerabil cursul lumii** (1977) prezintă o linie ascendentă a cărei împlinire este un impresionism într-o poezie **feminină**, prin tematică şi expresie, niciodată **feministă**. Ce ar însemna impresionism în poezie, în literatură în general — nu e prea lesne de spus în puţine cuvinte. Totuşi : stări lirice se văd estompate în lumina difuză, florală, conturul „priveliştii" şi deopotrivă al „ideii" se topesc, în umbra discretă pe care privirea o lasă irumpe solar un motiv, ca un acord muzical strălucind deasupra unui acompaniament surdinat, spaţiul se preschimbă în timp, fluiditatea cucereşte atrăgînd pasul decisiv spre o concepere cinetică a oricărei forme. Poezie impresionistă, lirica Martei Bărbulescu nu e însă numai una de notaţie impresionistă. Intenţia se deconspiră dincolo de aparenţă, de superficiala înfăţişare.

Cîteva din faptele de poetică descrise răzbat şi în ultimul volum al autoarei, **Pledoarie împotriva morţii** *). Se vede aici că problematica, de natură aproape exclusiv morală, s-a impus în detrimentul viziunii din alte volume. Fără să reprezinte altceva, în chip fundamental, noua carte îşi revendică un drept : acela de a vorbi despre un sentiment unic într-un limbaj esenţializat, redus la simplitatea originară a gestului feminin de protecţie şi cuprindere a universului. **Lumea nu există decît în mine,** sună un titlu al culegerii ; este titlul de referinţă pentru motivul atît de specific feminin. „Egoism" substanţial şi generozitate pînă la urmă absurdă, iată cum se descifrează starea de acum a poetei. Lumea exterioară nu e decît aranjamentul subiectiv pe care fiinţa îl proclamă — pe care îl **cuprinde** — continuînd să spere în puterile simplităţii. Principiul feminin e aşadar centripetal, căci totul există numai în funcţie de acest centru, totul se distribuie ca particulele fine ale imaginii impresioniste căutîndu-şi punctul în care, măcar teoretic, se pot aduna. „Pămînteştile ispite" dispar în visul acesta care e, în fond, un sentimentalism abia transportat în sferă cvasi-conceptuală. Simplitatea dicţiunii poetice naşte uneori figuri enigmatice, în ciuda unui consens al transformărilor reductibile : „Şi tu, cunoscător a toate, / spălîndu-te de păcate / în oglinda lipită / de geam". Oglindă, geam, elemente figurative ce ar conţine aceeaşi semnificaţie, aceeaşi dilemă. Le vedem juxtapuse, creînd o — încă — suavă contopire anxioasă. Din puţine linii, Marta Bărbulescu alcătuieşte şi valorifică, prin estompare şi, succesiv, evidenţiere, un spaţiu al „dezbaterii" morale. Poezia sesizează tensiuni etice, însuşi titlul citat nefiind altceva decît afirmarea unei concluzii de ordin moral. Concluzie care, la rigoare, ar putea fi şi punct de plecare.

Simplitatea dezvăluie o asemenea circularitate : a ideilor revenind în punctul nevralgic (pledoaria pentru forţele vitale, incluzînd visul, protestul împotriva morţii ca reacţie proliferantă prin dezordinea biologică impusă), a ochiului „matern" încălzind mediul înconjurător, în sfîrşit spiritul concentric al singurătăţii. Evadarea se va încheia prin întoarcere la „silnica, adorata singurătate". Aceasta s-ar identifica şi cu **rarefierea,** nu întotdeauna îndeajuns de spiritualizată, a textului poetic, rarefiere sugerînd respiraţia liberă, aripa visului coborînd cu străluciri optimiste într-un cadru floral-nostalgic. Rarefiere care, nu doar în acest volum, se observă pînă şi la nivel grafic : cuvinte, versuri culese cu litere spaţiate, lăsînd spaţiul alb al paginii să răzbată, să **sune** printr-o secretă — şi pîndită de riscul desuetudinii — corespondenţă. Dar calea aceasta, probabil de abandonat în cărţi viitoare, pentru a nu duce la repetiţie, este tot un revers al simplităţii.

Costin Tuchilă

*) **Marta Bărbulescu : „Pledoarie împotriva morţii", Editura „Albatros", 1983.**

PROZA

JURNAL DE INSPECTOR

Cartea lui Ion Bodunescu *), „Inspectorul şef", a ajuns la al treilea volum şi autorul îşi mărturiseşte, într-un capitol de încheiere, tristeţea că trebuie să se despartă de personajul său. Probabil că la finele fiecărui volum Ion Bodunescu a avut această intenţie ; cărţi precum cea pe care a scris-o nu se pot, însă, încheia uşor : ele se scriu pe măsură ce sînt trăite, sînt, adică, o oglindă ce însoţeşte „realitatea profesiei", cum notează eroul principal undeva, şi chiar împărţirea în volume nu este semnificativă — oricum, nu mai importantă decît împărţirea în capitole, de exemplu. A scrie despre poliţie fără a comite un roman sau o nuvelă poliţistă pare, la prima vedere, de neiertat — într-atît s-a legat în mentalitatea noastră personajul de lumea pe care i-a predestinat-o literatura. Ion Bodunescu vine din interiorul profesiei de „poliţist" şi priveşte cu alt ochi lucrurile. Încercînd să evite tirania modelului, autorul insistă mai mult asupra vieţii omului de ordine decît asupra cazurilor pe care le rezolvă (sau nu le rezolvă) el. Pentru autor, meseria de inspector şef este foarte asemănătoare cu aceea de medic psihiatru şi ne dovedeşte, într-un capitol întreg, că un medic psihiatru are de rezolvat mult mai multe cazuri, multe dintre ele de-a dreptul palpitante, decît un inspector şef. Implicit, autorul optează pentru rolul de „vindecător", de apărător al sănătăţii sociale. Nu întîmplător, în însemnările lui Ion Bodunescu nu întîlnim pedepse.

Colonelul Banu, inspectorul şef (care este o altă faţă a autorului însuşi), reprezintă acel tip de personaj prin viaţa căruia trece existenţa continuă, care este puternic ancorat între lumina şi întunericul social. Viaţa oamenilor pe care-i cunoaşte este jumătate în fişierele de serviciu, jumătate în aşteptare de a fi fişată. Ceea ce frapează la prima vedere în această aglomerare de fapte ce s-a produs în experienţa sa este răbdarea cu care le trăieşte pe toate, egalitatea pe care o pune între ele. Este, desigur, şi o cauză din care cartea nu se poate încheia : nu există, în cuprinsul ei, ceva care să atirne mai greu, care să însemne un centru de gravitaţie, de intrare şi ieşire în acelaşi timp. O anumită mişcare este perceptibilă, şi este de bun augur : pe măsură ce părăseşte biroul pentru realitatea concretă inspectorul şef trăieşte o adevărată bucurie a nuanţelor şi renunţă de a mai vedea în orice întîmplare un caz, în orice individ care-i trece prin faţă un suspect, de a judeca lucrurile în alb-negru. Birocraţia, boală socială pe care o simte şi vrea s-o vindece, vine din claustrarea în birou, între hîrtii. Viaţa în aer liber, între preocupările zilnice ale oamenilor, este medicamentul indicat. Iată prima condiţie a literaturii, pe care Ion Bodunescu o îndeplineşte cu succes atunci cînd scapă de defectele profesionale. Cazurile vii din carte — precum o emoţionantă întîlnire cu un crescător de bivoli, o dramă amoroasă în munţii Coziei (rezolvată cam brusc — dacă nu chiar brutal — prin invocarea unei maladii psihice), o excursie arheologică — sînt mai interesante pentru literatură decît obsedantele urmăriri prefigurate de răsfoiri de dosare, interogări, audieri de martori. Scrisul iute, nervos, pe firul evenimentelor, cu rare opriri în peisaj, cu repezi incursiuni în trecutul personajelor, trădează caracterul de însemnări luate în graba vieţii al acestei cărţi — care se citeşte cu plăcere, de altfel, aducînd un parfum dintr-o lume mai puţin cunoscută în realitatea profesiei ei, mai mult existînd în imaginaţia fiecăruia ca domeniu al romanului poliţist, ca loc comun al inteligenţei şi tenacităţii împletite cu surpriza. O carte care convinge, în ultimă instanţă, prin personajul principal al ei.

Nicolae Georgescu

*) **Ion Bodunescu : „Inspectorul şef", Editura Sport-Turism, 1983.**

CARTEA DE DEBUT

UN MEMORIAL DIN PRIMUL RĂZBOI

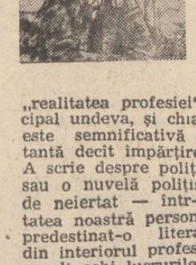

Cu un roman anacronic, bizar şi de tot inegal, debutează braşoveanul Doru Munteanu *), autor nu lipsit de unele calităţi de povestitor, dar cu expresia literară cariată iremediabil de stridente deficienţe de gust artistic. Cartea e un soi de memorial romanţat în care personajul principal, Horaţiu Apolzan, june intelectual ardelean şi locotenent de artilerie în armata cheşaro-crăiască, căzut prizonier în Galiţia, povesteşte la persoana I şi la timpul prezent, peregrinările a doi ani (1916—1918) petrecuţi în spatele fronturilor, prin lagărele din stepele ruseşti la Iaşi şi, în ultimele 10 pagini, în Alba Iulia la Marea Unire. Cadrul narativ, cum lesne se poate observa, e întru totul favorabil faptului epic eroic şi grav, dar nestăpînirea limbajului, a psihologiei personajelor şi a veridicităţii situaţiilor, cît şi absenţa oricărui simţ critic sînt atît de evidente încît tonul general e de năstruşnică parodie în care sînt reluate în manieră senzaţional-puerilă motive ale romanului nostru inspirat de primul război mondial, de la intelectualii lui Rebreanu şi îmbogăţiţii lui Sadoveanu şi Camil Petrescu la atmosfera picarescă din **Jocul cu Moartea** al lui Zaharia Stancu. Anacronismul cărţii nu aparţine întîmplărilor, deşi ele au mai bine de şase decenii, ci manierei vetuste şi imposibile a naratorului al cărui patos grandilocvent e egalat doar de nonsensul acţiunilor : „Timpul se adună în ceasuri albe, orgoliul mi-a căzut sub pat ca un ciorap murdar, doar demnitatea mea încearcă să se ţină bătoasă ca un servitor englez. Prin cap gîndurile au jucat ciuleandra şi-au adormit obosite, dar o singură idee nu se plictiseşte fără parteneri..." sau „Luminarea aprinsă parcă era o făclie de paşti, purtată pe un drum tăinuit al păcatului", ori „azi din toate mi-a mai rămas doar o îmbucătură de amărăciune pe care o molfăi inciudat şi vreau s-o scuip odată cu războiul ăsta, din care fiecare spinzurat şi-a făcut o funie pentru atîrnatul rufelor de temniţă" ş.a.m.d. În genere, metaforele „analizei sufleteşti" sînt de un kitsch nebun şi numai lipsa spaţiului împiedică citarea savuroasă a panseurilor şi zorzoanelor poetizante ale vajnicului povestitor, victimă a frecventării asidue atît a „tehnicilor" maeştrilor subliteraturii de succes, ca Octav Desila şi Mihail Drumeş, cît şi a stilului congestionat al lui Gib Mihăescu.

Din cele două părţi ale romanului, prima, urmărind devenirea interioară a personajului central, e artisticeşte dezastruoasă. Ridicolul „autoscopiei" acestuia concură cu totala lipsă de motivaţie a gesturilor personajelor feminine în a trăda neînzestrarea analitică a autorului. Dacă verbozitatea inutilă şi improprietăţile de limbă sînt în nota generală a cărţii, cîteva fragmente, ca paginile preţios-retorice din caietul vienez sau consideraţiile semidocte asupra picturii şi religiei, ca şi dizertaţiile didactice abundînd de locuri comune despre război ies în evidenţă. Culmea contra-performanţelor sale atinge prozatorul în frenezia planului erotic unde, prin aglomerarea situaţiilor şi repetiţia cliseelor descriptive, comicul e „du mécanique plaqué sur le vivant".

Partea a doua e mai densă epic şi ceva mai îngrijită stilistic, cuprinzînd o serie de episoade centrifugale povestite de mai multe personaje care compun un tablou de atmosferă al epocii. Aici capacitatea narativă e mai limpede, creionările scurte de evenimente dramatice, fără pretenţii psihologizante, avantajîndu-l pe autor. Fără nici o legătură cu restul e însă relatarea jurnalistică a participării la manifestaţiile de la Alba Iulia din duminica Unirii. Se reliefează aici cîteva bune subiecte de nuvelă şi o scenă de moravuri din lumea parvenitilor făcută în tuşe groase, caricaturale. Cum apare însă o „ocazie amoroasă" povestitorul părăseşte credibilitatea şi coboară totul în grotesc.

Recomandăm deci romanul numai cititorilor cu un sănătos simţ al umorului.

Alexandru Condeescu

*) **Doru Munteanu : „Duminica mare", Editura „Dacia", 1983.**

În cetatea de prestigiu a științei românești

Un om. Un loc. Un nume. Un renume. „În anul 1970 a luat ființă Institutul central de cercetări chimice care grupează toate institutele departamentale de cercetare, centrele și laboratoarele de cercetare de pe lîngă centrale și combinate, precum și activitatea de cercetare a institutelor și catedrelor din învățămîntul superior. Această organizare s-a realizat sub conducerea tovarășei academician doctor inginer **Elena Ceaușescu** și a urmărit coordonarea cercetării chimice, are drept efect eliminarea paralelismelor și a temelor fără perspective, concentrarea principalelor forțe de cercetare pe problemele majore ale dezvoltării industriei chimice din țara noastră, o mai bună folosire a bazei tehnico-materiale din cercetare, o concepție dinamică cu privire la orientarea de perspectivă a cercetării științifice, fundamentale și aplicative". Un om, un loc, un nume cu renume în chimie, domeniu cu o poziție deosebită în cadrul științelor, „poziție conferită în primul rînd de larga ei personalitate, de multitudinea utilizării datelor ei."

★

În aceste zile, parcă anume de primăvară, am poposit la „Institutul central de chimie", citadelă a promovării noului, a creației, a pasiunii, leagăn pentru numeroase brevete de invenții care au contribuit la revoluționarea industriei chimice românești, la revoluționarea activității de cercetare. M-am convins încă o dată că adevăratul, realul spectaculos nu este epatant prin înfățișare exterioară, este, mai curînd, modest. De exemplu, vedem din cînd în cînd unele clădiri care ne impresionează prin imaginația proiectului, a constructiei, a culorilor și, de fapt, ce sînt aceste clădiri decît banalele și utilele locuințe ? Alteori, vedem clădiri făcute parcă pentru a intra în anonimat, clădiri cărora trebuie doar să le treci pragul pentru a remarca — uluindu-te — unde se află spectaculosul. Și totuși, nici atunci nu ești în miezul extraordinarului.

Un astfel de loc anonim — privit din afară — este și clădirea — de fapt sînt mai multe clădiri — în care se află Institutul central de cercetări chimice, institut unde muncesc sute de oameni pasionați de nou, de știință, de cercetare, de tehnică. Și fiecare dintre acești oameni, la rîndul lui, pare o clădire modestă, înăuntrul căreia nu poți pătrunde decît înarmat cu încredere, cu interes pentru cercetarea științifică, pentru efectele ei. Oamenii de aici, în mare parte tineri — spun mare parte deși, după acte, doar 30 la sută sînt uteciști — au învățat marea lecție a modestiei demne, a muncii perseverente, a migalei chiar.

★

Stau de vorbă cu Elisabeta Marcu, cercetător principal la Institutul de energetică chimică și biochimică, mai pe scurt IECB „Scopul Institutului nostru este de a rezolva problemele energetice ale economiei naționale, de a studia găsirea unor noi surse de energie, de a contribui la reducerea consumurilor specifice, la recuperarea de materii prime. Eu lucrez în cadrul ICECHIM de 11 ani, de la absolvirea Facultății de chimie, București, în anul 1972. În IECB, înființat prin Decret prezidențial în 1980, muncesc aproape din primele zile. Eu vreau să fiu, să pot să cred că sînt om de știință, dar drumul pînă acolo este mai lung și mai bogat în „avataruri" științifice decît ar putea să se observe din afară. Noi, tinerii de la ICECHIM, avem marele avantaj de a beneficia de exemplul strălucit al tovarășei academician doctor inginer **Elena Ceaușescu**, eminent om de știință, savant de renume mondial.

Adevărat, în special la vîrsta tinereții, ai nevoie de modele. De oameni puternici, tonici, de oameni pe care se poate conta. Tovarășa academician doctor inginer **Elena Ceaușescu** este un astfel de model, de om. Iubind nou, stăpînind o solidă concepție revoluționară despre lume și viață, materialist-dialectică și istorică, tovarășa **Elena Ceaușescu** și-a canalizat energiile spre unul dintre cele mai importante domenii ale cunoașterii umane, știința. Prin perseverență, tenacitate, talent, pasiune, calități organizatorice de excepție, tovarășa **Elena Ceaușescu** a parcurs drumul cercetătorului, urcînd treaptă cu treaptă pînă la cele mai înalte titluri științifice și academice.

★

Tovarășa **Elena Ceaușescu** se află de peste două decenii în primele rînduri ale cercetării științifice din România, conducînd cu remarcabilă competență acest deosebit resort, identificîndu-se — așa cum se recunoaște unanim în țară și peste hotare — cu progresul și dezvoltarea în această atît de modernă ramură a științei. Convingerea tovarășei **Elena Ceaușescu**, exprimată și cu prilejul Plenarei lărgite a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, din 1—2 iunie 1982 este că „Activitatea de cercetare trebuie să acționeze, în primul rînd, pentru soluționarea tuturor problemelor științifice și tehnice legate de înfăptuirea planului unic de dezvoltare economică și socială a țării. În acest scop, cercetarea trebuie să-și sporească tot mai mult aportul la dezvoltarea și modernizarea forțelor de producție, la lărgirea bazei interne de materii prime și materiale, de energie și combustibili, de perfecționarea tehnologiilor de producție, la asimilarea de noi produse și materiale cu calități tehnice și economice superioare". În acest sens, sînt bine cunoscute contribuțiile remarcabile pe care eminentul om de știință care este tovarășa **Elena Ceaușescu** le-a adus în chimia macromoleculară, în special în domeniul polimerizării și copolimerizării ; de asemenea, se remarcă studiile și cercetările privind sinteza poliesterilor cu utilizări importante în chimia poliuretanilor și a plastifierii PVC. Sub coordonarea domniei sale au fost realizate în ICECHIM lucrări deosebit de valoroase în domeniul caracterizării structurale a polimerilor, elaborîndu-se noi metode de analiză specifică ce pun în evidență macro și micro structura polimerilor, precum și alte lucrări.

★

În secția „Detergenți" îi cunosc pe cercetătorii Aurelia Spiridon, Iulian Stanciu, pe Mihaela Grecu — cel mai tînăr șef de colectiv din secție —, pe inginera Ileana Vasilescu. Îmi spun despre munca lor încununată de succes și nu uită să amintească : „În aceste zile din preajma aniversării tovarășei **Elena Ceaușescu** vrem să-i urăm viață lungă, sănătate, bucurii, noi succese în prodigioasa activitate pe care o desfășoară. Datorită partidului nostru, a orientărilor date de secretarul general al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, căruia, de asemenea îi dorim, cu prilejul apropiatei aniversări a zilei de naștere multă sănătate, viață lungă, bucurii, mulți ani cu fericire, știința, cercetarea românească au ajuns pe culmi foarte înalte. Noi știm că în locul nostru de muncă, pivot în știința românească, datorăm foarte mult tovarășei academician doctor inginer **Elena Ceaușescu**, omul care a promovat cu deosebit curaj tineretul, femeile, punînd la baza aprecierilor competența, responsabilitatea, puterea de muncă a fiecăruia." Stela Florescu, inginer chimist, este foarte bucuroasă că face parte din prima promoție — 1980, Facultatea de tehnologie chimică — cu dublă repartiție, direct în cercetare după efectuarea stagiului. „De la început am fost repartizată la „Detergenți" ceea ce m-a bucurat foarte mult pentru că proiectul meu s-a referit la utilizarea unui nou catalizator de obținere a acizilor grași prin oxidarea parafinei. Trebuie să știți că acizii grași sînt folosiți în industria detergenților. Datorită climatului existent în ICECHIM m-am încadrat rapid în munca de cercetare, am participat la finalizarea temelor de cercetare în timpul propus. În anul pe care acum l-am început îmi voi spori preocuparea, alături de colegii mei, pentru utilizarea de noi substanțe superficial active, pentru scăderea importului, pentru scăderea consumului energetic pe instalații, mașini și utilaje."

★

Este normal ca în instituția a cărei faimă, ale cărei rezultate de excepție se bazează pe munca tovarășei academician doctor inginer **Elena Ceaușescu** tinerii să fie stimulați, să fie puși în valoare. Pentru că domnia sa apreciază că : „Încă din școală, tinerii trebuie învățați să prețuiască munca și disciplina, să înțeleagă că munca este cîmpul cel mai fertil de împlinire a personalității umane, de realizare a celor mai înalte visuri și aspirații. Munca este aceea care înnobilează pe om, îl ajută să-și dezvolte capacitățile fizice și morale ; munca stă la baza progresului, atît al omului, cît și al societății în general". La ICECHIM tinerii muncesc, își pun în valoare cunoștințele dobîndite în școală !

★

La „Elastomeri" mi se dă o cifră sintetică : peste 40 la sută dintre cei care participă la realizarea planului de cercetare sînt tineri. Și tot aici se subliniază cu mîndrie : „Sîntem secția care poartă cel mai pregnant stilul de muncă al tovarășei academician doctor inginer **Elena Ceaușescu.** Oamenii formați de dînsa, cu care dînsa a lucrat și lucrează, cum ar fi : Radu Bordeianu, Eugenia Simionescu, Constanța Sdrula, sînt șefi de colective la rîndul lor, oameni care impun perseverența, munca serioasă, ambiția. Tovarășa **Elena Ceaușescu** este un om de excepție, cu adevărat un om extraordinar, un savant, un cercetător genial, ambițios, tenace. Dînsa este modelul nostru de muncă și viață". Subinginera Lina Cornea este foarte emoționată. Vorbește cu dragoste despre tovarășa **Elena Ceaușescu** pe care a văzut-o lucrînd, pe care a văzut-o stînd de vorbă cu oamenii, rezolvînd probleme stringente de cercetare. Cum cu dragoste și emoție vorbesc și Valentin Gruber, Emil Buzdugan, Ana Maria Hintz, cercetători tineri, porniți pe drumul afirmării. Cu toții știu cît datorează chimia, știința românească tovarășei academician doctor inginer **Elena Ceaușescu,** cu toții știu ce înseamnă munca depusă de un asemenea om cu o personalitate multilaterală, om de știință și om politic în același timp, racordat la rezolvarea tuturor problemelor în vederea progresului patriei noastre. Mîndria și recunoștința lor, asemenea mîndriei și recunoștinței întregului popor, urările de ani mulți, cu sănătate și bucurie alături de tovarășul **Nicolae Ceaușescu.** izvorăsc din aprecierea lucidă, responsabilă, din cunoașterea uriașelor merite pe care tovarășa **Elena Ceaușescu** le are în viața științifică și politică a țării. Meritele domniei sale au fost răsplătite cu înalte titluri, diplome și alte distincții acordate în țara noastră și pe plan internațional, de cele mai prestigioase foruri științifice.

★

Un om, un loc, un nume cu renume. Un puternic, un stabil punct de plecare pentru viguroasele succese ale științei românești. Un avanpost pentru progres, pentru mai bine, mai eficient, mai frumos. O viață de om, o pildă de abnegație, de muncă rodnică, neprecupețită. Dintre numeroasele aprecieri pe plan internațional, reținem aici cuvintele rostite cu prilejul înmînării tovarășei academician doctor inginer **Elena Ceaușescu** a Diplomei de membru titular al Academiei Europene de Științe, Arte și Litere și membru al Comitetului de Onoare al Academiei, precum și Insigna de aur a Academiei : „Îmi este plăcut să reamintesc — spunea președintele Academiei, prof. Raymond Daudel — că Academia Europeană de Științe, Arte și Litere a fost înființată la propunerea dr. Lemaire D'Aggagio. După cum cunoașteți, membrii săi sînt aleși dintre cele mai strălucite spirite creatoare din Europa. Aproape jumătate din membrii săi sînt laureați ai Premiului Nobel. Forul suprem al Academiei este Comitetul ei de onoare, care cuprinde eminente personalități ca domnul Tsatsos, fost președinte al Republicii Elene, și dr. Senghor, fost președinte al Republicii Senegal.

Am onoarea să vă confirm că ați fost aleasă membru al Academiei și al forului ei suprem — Comitetul de Onoare.

Noi am ținut, mai întîi, să aducem un omagiu excepționalelor dumneavoastră realizări personale în domeniul cercetării compușilor macromoleculari, al chimiei polimerilor, elastomerilor și polimerizării. Această alegere ține, totodată, seama de înaltele dumneavoastră misiuni de stat, de remarcabila dumneavoastră activitate ca președinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie și ca președinte al Consiliului științific al Institutului Central de Chimie.

Datorită calităților dumneavoastră excepționale și competenței cercetătorilor și inginerilor români, Institutul Central de chimie a obținut succese deosebit de importante, a căror listă este prea amplă pentru a fi enumerată. Îngăduiți-mi doar să amintesc valoroasa serie de cercetări multilaterale, realizată cu contribuția dumneavoastră esențială și sub conducerea dumneavoastră nemijlocită, în domeniul sintezei și caracterizării compușilor macromoleculari, precum și studiile de cea mai mare importanță — fundamentală și industrială — privind polimerizarea stereospecifică a izoprenului, larg cunoscute în rîndurile specialiștilor, realizări care au contribuit într-o măsură hotărîtoare la dezvoltarea industriei românești, la progresul economic și social al țării.

Întrucît dumneavoastră simbolizați știința și tehnologia românească, Academia Europeană vă roagă să binevoiți a face parte din Comitetul său de Onoare, dorind, în același timp, să sublinieze strălucitele dumneavoastră merite și să aducă un omagiu tuturor oamenilor de știință și inginerilor români.

Sîntem încredințați că prezența dumneavoastră printre noi va contribui în cea mai înaltă măsură la înțelegerea faptului că între scopurile umaniste ale progresului în condiții de pace a națiunilor suverane și dezvoltării personalității umane, și schimburile și cooperarea dintre popoare există o legătură indisolubilă, pe care oamenii de știință, de artă și litere trebuie să o mențină și să o promoveze".

Mioara Vergu

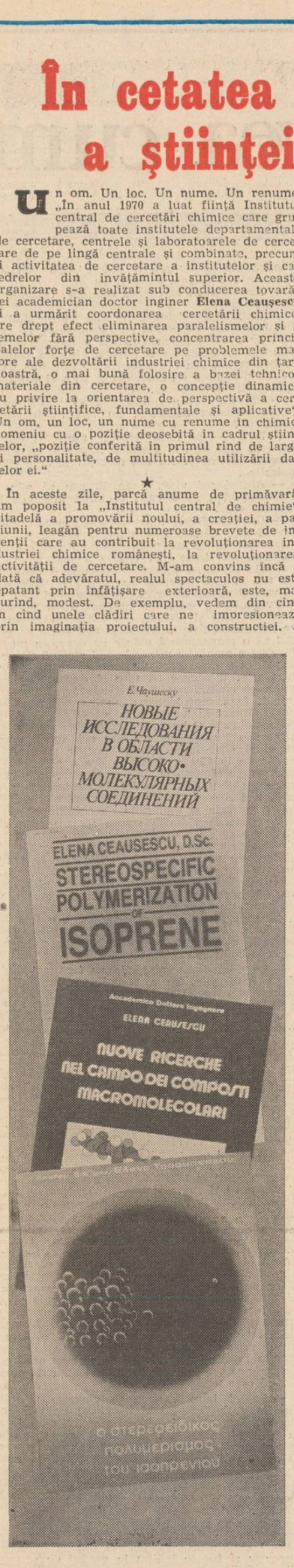

OMAGIU — Tablou de Corneliu Brudașcu

Urare

iată un ceas ce vine
din clipa arderii lucide
și-atinge geana zărilor
din azi
cu-aripa
de cutezanță și putere
spre zări ceasul acesta cere
zbor semeț
rotire-naltă
spre ce-a visat poporul laolaltă
unit cu zările de mîine
din ceasul izvorît spre pîine
să lumineze lumea noastră
cu griu și cu oțel fierbinte
flacără științei înainte
excelsior !

Gheorghe Daragiu

Lauri

Cît de mare fu iubirea-n sine
de-a unit pe veci două destine
și i-a dat bărbatului o artă
de-a-și așterne inima pe hartă

lauri pentru fruntea de femeie
ce-a urmat în luptă un bărbat
cînd erau legendele sub cheie
și-n lumina țării-au înviat.

Ion Nicolescu

Urmare din pag. 1

nești la Paris. Nu e exclus ca această simpatie să se datoreze, în parte, și legăturilor de rudenie ; baronul fiind cumnat cu scriitorul Al. Odobescu. În 1866 d'Avril a fost numit consul general la București, apoi delegat la Comisia europeană a Dunării. În 1873 a reprezentat Franța la Conferința de la Constantinopol care a fixat tarifele Canalului de Suez. Mai tîrziu îl întîlnim ca ministru plenipotențiar în Chile. Se retrage, după o lungă activitate, în 1883, fără însă a renunța la publicistică, el fiind autorul mai multor lucrări privind istoria orientului.

Revenind la memoriul său din octombrie 1862, care se limitează la o analiză strictă a realităților din Principatele Unite, putem afirma că, după ce remarcă contribuția românilor la înfăptuirea Unirii, concluziile trase nu sînt prea încurajatoare. Încă din primul capitol el își avertizează destinatorul asupra stării precare a finanțelor, justiției și administrației românești, rezultat al trecutului, dar și al practicilor menținute al luptelor dintre partide. „Spiritul de partid — spune diplomatul francez — sau interesul particular învinge aproape întotdeauna grija față de stat". Și partidele politice fac obiectul analizei sale. Despre partidul revoluționar crede că e puțin numeros, dar activ. I se pare periculos din punct de vedere social mai ales pentru faptul că a **„stîrnit țăranilor speranțe".** Acest partid nu poate primi sprijinul Franței. Partidul de dreapta, compus în general din ceea ce se cheamă încă marii boieri, proprietari ai unor întinse moșii, spre care se îndreaptă simpatia celui ce purta titlul de baron, nu și-a pierdut încă tot prestigiul. Cu toate acestea, cele mai mari abuzuri s-au petrecut în timpul cînd oamenii săi se ocupau de destinele Principatelor. „Pentru a fi drept față de partidul dreptei — afirma trimisul francez — trebuie să spun că prințul Cuza nu a avut niciodată încredere în el și-i poartă o aversiune cordială, dar, pentru a fi drept și față de prințul Cuza, trebuie să adaug că dreapta face tot ceea ce poate pentru a merita această neîncredere". Aprecieri favorabile, crede d'Avril, merită partidul moderat, în sînul căruia se găsesc oameni cu multă bunăvoință și inteligență. Ei vor ameliora situația țării și progresul îl vor realiza pe căi legale. Nu este lipsit de interes să facem cunoscută remarca diplomatului francez că prințul Cuza a arătat o anume dispoziție că pe oamenii politici care nu fac parte din nici un partid.

O problemă de mare importanță, și care ocupă mai bine de jumătate din cele 22 de pagini ale memoriului, este problema intervenției consulare, discutată sub toate aspectele ei, cu avantajele și dezavantajele pe care le prezintă atunci cînd este și cînd nu este pusă în practică. Încă de la începutul luării în discuție a acestei chestiuni, d'Avril afirma următoarele : „Pînă în prezent corpul consular a intervenit în diverse faze și sub diverse forme în treburile interne ale Principatelor. Această intervenție n-a reușit, în general, decît a constata neputința străinilor de a face binele și de a preveni răul".

TRASEELE UNIRII: 1859 — 1918

Unirea Principatelor în documente franceze

Desigur, fără a diminua rolul Franței la realizarea Unirii Principatelor, ajutorul acordat de agenții ei partidului unionist, afirmația de mai sus trebuie înțeleasă altfel. Atît prințul Cuza cît și colaboratorii săi, încă din 1859, au făcut totul pentru a se sustrage oricăror ingerințe ale puterilor și au încercat, în orice situație, să răspundă de destinele țării fără nici un control din afară. În ultimă instanță d'Avril nu face altceva decît să recunoască neputința străinilor de a influența soarta românilor hotărîți să-și lărgească autonomia și să-și cîștige independența. Este, de altfel, și concluzia autorului memoriului, care sugerează interlocutorului său că din punct de vedere juridic cît și al relațiilor existente între puterile garante, de care Al. I. Cuza și oamenii săi au reușit să profite, cea mai bună soluție, pentru a nu pierde influența de care Franța se bucura în Principatele Unite, este „neintervenția sistematică în tot ceea ce nu atinge în mod direct executarea Convenției, este singurul mijloc de a rămîne în legalitate". „A acționa altfel — spune în continuare și merită atenție greutatea celor zise — ar fi să ne expunem în mod gratuit, a pierde cele mai reale și mai frumoase beneficii ale războiului Crimeii". Înțelepciunea diplomatului avea la bază o cunoaștere perfectă a situației internaționale și o înțelegere exactă a poziției românilor. „Trebuie de altfel să recunoaștem — spune tot el — că nu este nimic mai enervant și mai demoralizant pentru o țară decît intervenția străină și neînțelegerea între șase influențe care se pizmuiesc și se contrazic".

Ceea ce l-a șocat pe d'Avril și probabil lucrul acesta s-a întîmplat și în 1855 cînd vizita pentru prima oară Principatele, a fost conștiința națională a românilor, singurii, după credința sa, ce pot fi în stare, în această parte a Europei, să înfăptuiască un stat puternic împotriva tendințelor cotropitoare austriece și ruse și în folosul echilibrului european. „Moldo-valahii au o latură foarte interesantă. Este persistența — spune d'Avril — abia de crezut, cu care și-au păstrat naționalitatea. După patru secole de dezastre, invazii, ocupații, tentative de slavizare și de grecizare, cu toate asalturile terorii și seducției, cu tot protectoratul rusesc, ei sînt astăzi ceea ce erau cînd istoria îi arată pentru prima oară. Cu alte cuvinte nici slavi, nici greci, nici germani, ci neolatini și chiar naționalitatea lor este astăzi mai de neînvins și mai hotărîtă cum nu era în epoca eroică a istoriei lor. Această persistență, această soliditate, este o calitate incontestabilă. Ceea ce trebuie la Dunărea de jos, este o naționalitate robustă. Or, este evident că moldovalahii sînt de mirsune apți să împlinească acest lucru".

Cele două memorii, din februarie și martie 1856, anul în care baronul d'Avril a devenit consul general al Franței la București, sînt o analiză mult mai amplă a principalelor momente din istoria Principatelor, începînd cu anul 1855. Considerînd că **„Istoria diplomatică a Principatelor nu este, de mai bine de zece ani, decît dezvoltarea principiului unirii"**, d'Avril întocmește un competent studiu din care nu lipsesc factorii importanți, interni și externi, ce au contribuit la realizarea și consolidarea unirii și autonomiei și au creat premizele obținerii independenței de stat. Deschiderea problemei orientale, provocată de războiul Crimeii, a pus în discuție, în mod inevitabil, situația Principatelor. Conferința de la Viena, la care reprezentantul Franței a propus unirea celor două țări, urmată de Congresul de la Paris din 1856, în cursul căruia problema românească nu și-a pierdut deloc importanța și terminînd cu Conferința din 1858, ce a avut loc tot în capitala Franței, și care, conform prevederilor Tratatului din 1856, a elaborat o convenție privind organizarea „definitivă" a Principatelor, constituie jaloanele principale ale stăruințelor pe care Europa le-a făcut în dorința de a oferi ceva națiunii române. În 1859 sosise momentul ca românii înșiși să hotărască asupra propriului destin și aceasta avea să se întîmple, după afirmația lui d'Avril, cînd **„dejucînd în parte stipulațiile Convenției, Moldova și Valahia au ales același domn".** Veritabila semnificație politică a acestui act, crede diplomatul francez, era de a da „principiului unirii o consacrare solemnă".

Analizînd cele două memorii redactate în 1866, care slujesc, de fapt, susținerii principiului amintit mai sus, lesne se poate observa o altă judecată de valoare față de cel întocmit în 1862. De această dată consulul francez se afla în fața unei opere încheiate ; e vorba de cei 7 ani de domnie ai lui Cuza. Avînd o altă perspectivă, el dă dovadă de mai multă înțelepciune, de o pătrundere mult mai exactă a faptelor și, implicit, de o judecată nepărtinitoare a actelor întreprinse de fostul domn și colaboratorii săi. Meritul lui d'Avril este de a fi sesizat și evidențiat faptul că românii, în frunte cu domnitorul lor, au vrut și au știut să impună Europei măsurile necesare care au pus bazele unui stat modern. Referindu-se la aceste măsuri, care de cele mai multe ori puneau Europa în fața **faptului implinit,** d'Avril accentuează îndeosebi pe două care au contribuit hotărîtor asupra soartei Principatelor. „În 1861 — spune el — la cererea prințului Cuza și printr-un firman comunicat puterilor garante, la 4 decembrie, Poarta consimți pentru Unirea parlamentară și administrativă". Constituția din 1858 rămăsese de domeniul diplomatic, dar nu pentru multă vreme căci, „prințul Cuza — afirmă în continuare consulul — în primăvara lui 1864, modificînd el însuși această constituție aproape în întregime, Poarta, în conferința ținută la Constantinopol, nu numai că sancționă, în afară de cîteva detalii neînsemnate ceea ce tocmai se decretase la București, dar consimți, cu încuviințarea puterilor garante, ca în viitor Principatele Unite să poată modifica sau schimba legile care cîrmuiesc administrația lor internă, cu concursul legal al tuturor puterilor garante și fără nici o intervenție". Desigur, subliniind victoriile cîștigate de români în direcția autonomiei și chiar a independenței, consulul francez o făcea avînd un scop precis : vacanța la tron, prin abdicarea prințului Cuza, aducea iarăși în discuția cabinetelor politice și diplomatice ale Europei situația românilor, iar consulul, și în interesul țării sale, cerea Franței susținerea cu putere a Unirii. Pentru a fi mai convingător, d'Avril trimite, împreună cu memoriul său din 24 februarie 1866, și un rezumat al domniei prințului Cuza. Din acest rezumat nu lipsește nici unul din actele majore întreprinse în timpul celor șapte ani, consulul remarcînd, de cîte ori e cazul, fermitatea, tactul diplomatic, calitățile de conducător ale domnitorului, alături de aversiunea unor puteri străine sau de piedicile puse de cei din țară, care vedeau în Cuza „un parvenit, un obstacol în calea pretențiilor personale de domnie și mai ales de teama de a nu rezolva chestiunea țărănească într-un sens radical". Dacă, în general, opera lui Cuza este bine cunoscută, rezumatul întocmit de d'Avril nefăcînd altceva decît să nuanțeze unele aspecte ale ei, cred că merită să ne oprim puțin asupra finalului acestui rezumat, cu atît mai mult cu cît însuși diplomatul i-a acordat, se pare, o atenție specială. La 12 decembrie 1865 (datele au stilul nou), cu prilejul deschiderii sesiunii parlamentare, domnul Al. I. Cuza prezintă obișnuitul mesaj. La 28 ianuarie 1866, Camera deputaților face cunoscut răspunsul ei la mesajul tronului, răspuns din care consulul dă următorul citat, singurul din întreg manuscrisul ce are peste 25 de pagini : „Adunarea electivă atestă că poporul român și domnul său sînt strîns uniți **într-un singur și același gînd...** Țara a fost și va fi totdeauna cu alteța voastră".

Dimitrie Paciurea : „Unirea" (proiect de monument)

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Sublimul ospăţ

1. — Mămăliguţă de barabule,
Cit cuca papei Căbule,
Pe mare pergament de borangic,
Să se-njure la gură calic pe calic,
Întovărăşită de brinză de vaci
inecată-n zmîntînă :
Multă ninsoare dispre poiana cu stînă
Scoasă cu lingură şi mai albă, de lemn
Din cofă de brad ucis în picioare,
demn.
2. — Lapte de vacă în braţe cu lapte
de oaie ;
Amîndoi lapţii, untură negreoaie,
O piftie netremurată
S-o duci acasă pe lopată
O viscolniţă
Scoasă din lăptolniţă
De-ai fi zis că
Mai unturoasă decît unsoarea
de giscă,
Iarăşi dată-n seama mămăligii
de barabule
De se-auzea încăierare la patrule.
3. — Ciorbă de perişoare
Săltînd ca bobocii de raţă pe lacuri
de soare,
Cu zmîntînă multă, multă şi
mai multă
Incit limbile se miorlăiau ca nişte
domnişoare
De faţă cu marea lume cultă ;
Însă doar călcînd acele nucşoare
de carne
Cu virfurile şi pe la marne,
Şi doar împinse-n cerul gurii,
Nu mai aveau loc nici birfele nici
augurii.
4. — Hribi ai hribilor preste hribi
Cu altă zmîntînă şi cu usturoi,
Făcuţi acolo stoguri, cläi, colibi,
Ca nişte faguri abia traşi din stupi,
la noi,
Aceştia, aburind ca oceanul din
negură scos...
De către soarele de mămăligă din
făină de porumb,
Zău ! de-o scăpam de bunăvoie
printr-acel sos,
Carele niciodată eu n-am
jurat strîmb !...
5. — Păstrăvi de iezer glaciar,
Crescuţi cu zmîntînă, inecaţi
cu zmîntînă,
Momiţi la felinare de flori de nenufar,
Şi prinşi cu trei degetele închinării
de la o singură mînă :
Degetul tatălui, al fiului şi-al
sfîntului duh,
Că-i mai bine pe limba noastră, decît
în stuh.
6. — Sarmale-n foi de curechi,
Obicei prea vechi :
Trase cu furca pînă la urechi
Însă de topit se topeau
Cînd erau date gurii pe şleau
Apoi amăgite limbii mai pe ocolite
Cu tot felul de frunze mirositoare şi
bine călite.
7. — Ardei umpluţi, nu foarte îndopaţi
Ca s-o paţi
Nici prea afinaţi şi pufoşi,
Să fugi cu gîndul la gogoşi ;
Atît cei cumsecade ardei
Cît şi cele cum se cuvin sarmale
Au fost luaţi şi ele şi ei
Cu multă zmîntînă, la vale.
8. — Plăcinte poale-n brîu
Cu brînză pînă sus de tot
Miroasea lumea a floare de grîu,
De nu se mai vedea om, îndărăt.
9. — Am uitat de afinată,
Care-a fost şi-a pierit iute de la-nceput
Sorbită ca de-o lină afinată
Dar eu sînt gură nededată
La beut
Însă nici nu iau în rîs
Pe cine bea cît ştie că are putere
şi-a mai dus ;
Îmi pare rău ăla de-i zicea licoare,
Şi-a lins-o pînă i-a căzut minte-n
picioare.
10. — Aceasta a fost masă la Sadova,
Grădina lui Dumnezeu,
Dar aş aduce aminte aproapelui meu
Cum sălta alături sufletul bădiei
Dragoş Vicol
Carele se-ntorsese în marele vehicol
Fugit din sînul lui Avraam
La sublim ospăţul pe care-l ospătam.

Paul Tudor : „Flori"

Păsări împăiate în cuiburi de var,
Voi, sensuri de aur îngropate în maldăre
De zgură,
Şi voi, trubaduri, stîrpiţi în nisipuri...
Ca nişte molii de noapte
Printre pajiştile umbroase ale sevei.

A doua întruchipare

Trecea sub un cer
Care nu mai avea puterea de-a mai trăi,
În cocoaşa unui răgaz mărunt trecea
Delimitat de singurătate şi ură ;

Trecea sub un cer
Învinetit de priveliştea
Turmei chircite. Era un cer
Înlăuntrul fiecărei pietre,
Şi-o piatră în orişice scincet.
O camuflare perfectă
Aproape de iluzia castorului bont (aş, ce
eroare !),
Ce nu mai avea puterea de-a mai trăi,
El însuşi camuflat şi delimitat
În cocoaşa atroce şi crescîndă şi finală.

Groapa comună

Şoapte peste mormintele muşuroaielor,
Paşii de lemn ai veteranului îi auzi ?
Şi rugina strălucitoare a medaliilor, o vezi ?
Ah, platoşa de scaieţi, nepreţuita !

În umbra viscului
îţi vei afla adăpost.

Pămînturi, pămînturi înţelenite-n visare !
Anii au căzut în groapa comună.
Iată, acesta este numele tău,
Aceasta este secţiunea de aur
a filosofiei tale !

Despre fragi

Eu ştiu :
Nu schijele celor fără vertebră
Îl înfricoşează pe cel hărăzit.

Ah, în plină deşertăciune a lumii
Să scrii un poem despre fragi
Şi tulburat,
Să ai sentimentul unui groasnic măcel !

viorel sâmpetrean

ANTIRĂZBOINICE

Un lan de rapiţă

Endymion către sine :
„Nemăsurate sînt cele rîvnite
Dar prea puţine duse pînă la capăt ;
Căci nu trebuiesc smulse
Din crucea frunţii cele de laudă
Şi nici clopotele nu trebuiesc văruite
peste noapte..."

Eu am văzut la marginea oraşelor
Recoltele bogate de scaieţi. Ah, păzitorii
Precum revolta pajilor mărunţi !
Şi piramidele de cîrpe înfăcărate
Răscolite de braţul şenilei !
Dar nimic nu poate întrece
Cotrobăiala argintarilor, fascinantă,
pînă spre ziuă.

Ce ar mai fi de adăugat ?
Un cuvînt rătăcit printr-un lan
de rapiţă neagră.

Întruchiparea cea clară

Şoapte, odinioară fierbinţi,
Nevindecate după un petec de zid
Sau printre pajiştile umbroase ale sevei !

Unde veţi mai afla întruchiparea cea clară
Şi unde va depune jurămînt
Împotriva deşertăciunii
Îndoiala ?

Bonifacia nu avea cum

dinu săraru

— aveam cinci ani şi ţiu bine minte, acum ţiu mai bine minte ca înainte, aveam cinci ani şi în iatacul dinspre grădina cu nucii bătrîni se făcuse o clacă : fetele mari ale Priboienilor şi Capelencele care se uitaseră nemăritate şi se uscaseră pe picioare de dor şi Comana bătrînă, din care s-au tras Puţurenii toţi şi care rămăsese văduvă de la şaptesprezece ani şi nu o mai lăsaseră să se mărite şi cred că trecuse de suta de ani cînd s-a răzgîndit ea să mai trăiască şi eu stăteam pe lîngă fustele lor şi puneam panglicele şi cocardele în coş.

Vorbea fără şir de la o vreme. Pînă şi Bonifacia începuse să lege greu, ca să înţeleagă, şirul poveştilor ei, nu se mai putea şti bine ce sînt amintiri adevărate şi ce învălmăşeala gîndurilor ei, uneori amesteca bine de tot timpurile şi odată pusese o întîmplare a soţului ei, fost ministru în guvernul provizoriu de la 1848, pe seama tatălui Bonifaciei, Vichentie Pop, de la Sebeş şi cînd nepoata încercase blînd să o contrazică ridicase iute cîrja şi o ameninţase şi nu mai putuse fi scoasă dintr-ale ei. Însă întîmplările copilăriei petrecută la mijlocul veacului trecut îi reveneau în memorie cu o limpezime de necrezut. Singura tristeţe era că necontenit începuse să le povestească şi mai ales începuse să-i placă să arate că ţinea minte cum se juca ea cu panglicile revoluţiei şi cum îmbetea păpuşile cu aceste panglici tricolore şi cum punea cocardele revoluţiei în pieptul păpuşilor aduse tocmai de la Viena de tatăl ei, Toma Isvoranu care şi el, ca şi maică-sa, o lăsase prea repede orfană. Iute însă, după moartea lui, peste un an numai, avea să se mărite şi bine, astfel încît verişoarele ei cu care copilărise şi care nu se ştie din ce pricină lîncezeau ocolite de peţitori suferiseră groaznic şi pe faţă la grăbita ei nuntă. Dar nunta nu şi-o amintea decît foarte rar şi ce îşi amintea era o întîmplare ce Bonifaciei i se părea mai mult visată de Stăncuţa decît pe de-antregul adevărată.

— De la nuntă nu mai ţiu minte decît intrarea în Mănăstirea de la Arnota. Venisem cu trăsurile cu cîte patru cai înaintaşi, parcă văd, era la Sfînta Maria Mică, la 8 septembrie, şi naş era Ogrezeanu cel mare. El se pusese singur naş fiindcă îl crescuse de mic pe Costache şi cînd am intrat pe porţile mănăstirii a început să bată clopotele şi înaintea noastră s-a repezit ca o minge de foc un roi de albine care fugise din stup şi caii s-au speriat şi înaintaşii au rupt hăţurile şi Costache a sărit din trăsură cu mine în braţe. Aşa m-a dus la altar, într-o fugă, şi după noi roiul de albine care s-a întors din drum. Aşa am scăpat, în altar, unde ştii şi tu, Bonifacie, că femeile n-au voie.

— Bine, zicea Bonifacia, dar rămăseseşi la claca de la Capeleni.

— Atîta mai ţiu minte, cum puneam eu panglicile într-un coş şi cocardele într-altul şi atunci a intrat pe uşă Ogrezeanu cel mare, Tudor, ziceai că e slugerul în picioare şi zice....

— ...Auzi, tu Bonifacie, cum ţiu eu minte tot acum şi citeodată nu mai ţiu minte ce vine după joi. Şi zice : „Mai aveţi mult, fetelor ? Că dă revoluţia peste noi şi n-avem panglicile gata !" Şi mi se pare că steagul îl cosea Comana, bătrîna, sau ea îi pusese numai ciucurii... uite aici nu prea mai ştiu cum a fost şi atunci i-am spus eu Comanei : „Auzi, bunică — ..." Şi şoptea cuvintele cum făcuse poate atunci, copila. „Dar nu era bunica mea, se apăra repede, Stăncuţa cu o veselă viclenie copilărească, parcă ar fi dezvăluit cine ştie ce secret, era sora mamei lui Carp Isvoranu, boierul. Cum să zic, era stră-stră mătuşa mea, dar toţi îi ziceau bunică. Bunică, am zis eu atunci, eu cu dumneaului mă mărit, cu Tudor Isvoranu, adică, şi el m-a auzit şi m-a luat în braţe şi a zis —..."

Ştii tu Bonifacie cum îl aud ? ! Să vezi cum a zis : „Ai nitică răbdare Stăncuţo, să mai creşti, fiindcă pestre vreo zece ani ţi-l dau pe Costache", adică pe frate-său cel mai mic. Şi pe el l-am luat cînd a venit din surghiun ! Dar povestea se terminase. Stăncuţa adormise. Adormea vorbind, şi era adevărat, şirul zilelor săptămînii nu-l prea ţinea. Adormea din senin, fericită, şi pe faţa ei creştea un zîmbet de copil care a izbutit să stringă toate jucăriile în braţe. Însă somnul nu ţinea mult.

— Dar nu mi-au furat ei coşul cu panglici ? tresărea ea speriată căutînd-o întrebătoare cu o disperare la fel de copilărească pe Bonifacia.

De trei săptămîni Bonifacia se mutase la ea, fiindcă bătrîna nu mai izbutea să se înţeleagă cu nimeni din jurul ei. Pînă atunci stătuse singură la Cheia şi nu simţise nici o lipsă, o sănătate ca piatra o ţinuse în picioare şi rea şi stăpînă şi cu cîrja mereu ridicată şi chinuise toată viaţa o biată servitoare ţigancă uitată şi ea de Dumnezeu şi cîţiva urmaşi ai servitorilor neamului ei vechi care nici ei nu mai ştiau alte rude pe lume şi muriseră pe rînd la curtea conacului lăsînd fiecare, în locul lor, un vlăstar, două, care şi ele se stinseseră tot în acea curte cît palma, numai Stăncuţa şi ţiganca bătrînă, dar nu atît de bătrînă cît ea, uitaseră să mai moară şi nici nu aveau nici un gînd, însă pînă la urmă se prăpădise şi ţiganca pe care Stăncuţa începuse să uite cum o cheamă şi o striga citeodată.

— Tu, auzi ? Cum te mai cheamă pe tine ? şi ţiganca, mai tînără, totuşi, ridea închinîndu-se.

— Doamne, se poate să mă întrebi dumneata aşa ceva ? — Nu mai ştii, dumneata, cum mă cheamă pe mine ? !

— Ba ştiu, zicea supărată Stăncuţa, da' acum nu-mi mai aduc eu aminte. Du-te, tu, şi mai adu chiseaua cu dulceaţă fiindcă mi se pare că azi n-am mîncat.

— Doamne, se închina iar, ţiganca, doamne, păi de unde vin eu acum ? Nu vin eu din cămară ? N-am dus, eu, acum, chiseaua la loc ? Şi de azi dimineaţă ai mai mîncat, dumneata, de trei ori...

— Mi-am uitat, zicea atunci rîzînd, Stăncuţa, dar tu adu chiseaua aici să stea ea în pridvor că mi se pare că azi vine Mihnea, am aţipit eu acum şi am visat că vine şi pe mine visul nu mă înşală de loc.

— Păi cum să vină, Doamne, sărut mîna, fiindcă azi dimineaţă a plecat ! Nu i-ai dat dumneata o chisea, să o ia cu el ?

— Azi, întreba înveselită Stăncuţa Ogrezeanu, azi a plecat ?

— Azi, zicese ţiganca, ne mai terminînd cu închinăciunile fiindcă şi ea începuse să fie pocnită de nevoile bătrineţii. Aşa o mîntea ori de cîte ori şi Stăncuţa amesteca viclenia copilărească cu uitarea cea adevărată ca să mai vadă odată, dinaintea ei, chiseaua şi să mai mănînce o linguriţă de dulceaţă.

— Păi nu ieri a plecat el ? — mai întreba acum vicleană Stăncuţa, nu ieri dimineaţă a plecat el ?

— Nuuu — se mira ţiganca, nuuu, şi mi se pare că nici ieri, ci alaltăieri, juca şi ea acum uitarea bătrineţii. Nu mă mai ţin nici pe mine baierile...

— Atunci azi vine, negreşit, aşa că adu tu chiseaua aici, să o vadă el lîngă mine că lui aşa îi place...

— Doamne fereşte, se apăra ţiganca, grăbindu-se, căci Stăncuţa şi ridicase cîrja...

Din tot ce fusese neamul ei boieresc şi atît de numeros încît nici cînd era mai tînără şi puterile minţii o ţineau sdravăn nu-i deosebea pe toţi şi mai încurca din nepoţi şi strănepoţi şi veri şi nepoţi şi strănepoţi de veri şi de toate amestecăturile unei încrengături care se pierduse în timp şi pierise, din toate vlăstarele ce se perindaseră pe la Cheia şi mai toate cu gîndul să o moştenească măcar cu ceva, ea nu iubise pe nimeni. Se uitase la toţi străină şi mulţi dintre ei a doua oară nici nu mai călcaseră pe la Cheia, îi făcuse să uite şi drumul cu privirea ei vînătă, venită, într-adevăr, din veacul trecut, însă dintotdeauna pentru Mihnea Teodosie Rudeanu arătase o slăbiciune aproape bolnăvicioasă. O bucurie fără înţeles pentru Bonifacia o lumina ori de cîte ori venea vorba de el şi cînd intra el pe porţile măruntului conac de la Cheia, Stăncuţa era cuprinsă de o înfrigurare ciudată şi iute se strecura din iatacul cît cuibul de rîndunică în pridvorul ca un chivot şi se scutura pe poalele anteriului şi îşi potrivea cîrja şi mătăniile de chihlimbar şi cu mîna dreaptă ridicată saluta sosirea ultimului Rudeanu ca pe a unui voievod. Şi chiar aşa îşi şi închipuia sosirea lui la Cheia şi pînă urca el treptele puţine şi scunde, dar cam în pantă, ea se înecа sorbind din ochii cît gămăliile acului de pus în păr acest vis al vieţii ei întregi, căci Mihnea aşa i se şi înfăţişa, ca un vis nesperat nu al bătrineţilor ce demult trecuseră pentru ea dincolo de puterea de a o mai impresiona, ci al unei vieţi lipsită de prea multe bucurii, mai mult în morţi fără şir bogată, decît în botezuri.

— La mine înmormîntările au fost mai multe decît botezurile, eu a trebuit să înmormîntez mereu şi ei erau mai mulţi decît cei pe care a trebuit să-i botez ca ai mei...

De cînd intrase la liceul militar de la Mănăstirea Dealul mai ales la voinţa ei decît la învoirea Bonifaciei care ar fi vrut să-l păstreze mai aproape de Rimnic, unde un prieten al lui Rudeanu, Lahovary, zidise şi întemeiase un liceu de toată isprava, Mihnea era pentru Stăncuţa scopul în sfîrşit împlinit al lungii ei petreceri pe pămînt şi Bonifacia se gîndea chiar că ea trăieşte acum numai pentru Mihnea şi de dragul lui iar această iubire nu era numai iubirea părintelui, nici numai a bunicului care de atîtea ori s-a văzut mai aprinsă şi mai disperată decît a părinţilor, ci un dor necontenit în care intra şi iubirea iubire, căci atunci cînd îl vedea se şi roşea în obrajii de ceară şi tăiaţi de păienjenişul tuturor anilor pe care îi străbătuse în neodihnita ei viaţă, o iubire atît de neobişnuită încît ori de cîte ori venea în vacanţe la Cheia acest strănepot, Stăncuţa parcă întinerea şi se făcea şi mai iute decît era şi glasul ei se catifela cînd vorbea cu el şi mîinile ei nici nu mai tremurau atît şi uita şi cîrja şi cu ochii numai pe el, nu avea răbdare nici să mai doarmă, din viul nopţii se scula şi nu apuca nimic să mai facă fiindcă mereu se strecura cu urechea la fereastra lui să vadă dacă nu cumva se trezeşte în sfîrşit şi cum îl auzea răsucindu-se în pat, cum fugea în cerdac sau în bucătărie să o ameninţe şi să o trimită pe ţigancă după chiseaua cu dulceaţă de cireşe amare care îi plăcea lui.

— Lasă-l bunică, se ruga aproape plîngînd Bonifacia, lasă-l să mai doarmă ; nu ţi-e milă de el ? Aici să mai doarmă şi el, fiindcă la ei, la Mănăstirea Dealul, la cinci îi scoală un an întreg. Însă Stăncuţa nu avea răbdare şi pînă la urmă urdinişul ei neastîmpărat tot îl trezea.

— Nu e sănătoasă iubirea ei, se gîndea îngrijorată Bonifacia. Se bucură şi cînd i se întîmplă cîte o nenorocire, parcă nu e în toate minţile. Şi într-adevăr se bucurase şi cînd alunecase de pe cal şi îşi scrîntise mîna dreaptă şi umărul. Se bucurase mai mult chiar decît atunci cînd aflase că trecuse primul în cursul superior şi fusese înălţat la gradul de sergent.

— Se călească — strigase atunci Stăncuţa certînd-o pe Bonifacia care nu se mai oprea din bocit. Şi cînd într-o iarnă venise îngheţat de la o vînătoare cu Ghiţă Praz şi fusese iute prins de călduri şi de ameţeli ca după orice răceală, iar Bonifacia îl ţinuse peste vacanţă doar două-trei zile ca să-l mai întremeze, Stăncuţa aflînd se repezise la Cireşu sălbatec şi certînd-o furioasă aproape că îl gonise la şcoală.

— Aşa de uşor te-ai îmbolnăvit ? îl întrebase neîncrezătoare pe Mihnea Teodosie Rudeanu şi se uita la el atît de mirată şi de supărată ca şi cînd acesta trebuia să se considere vinovat. „Sînt sătulă de bolnăviciosi ; tu n-ai dreptul", parcă ar fi spus ochii ei, şi cînd îl văzuse înfofolit în blănuri în sania lui Ghiţă Praz care trebuia să-l ducă la gară îi poruncise să se suie pe capră lîngă vizitiu şi să ţină el hăţurile în mînă. Abia atunci se liniştise şi se luminase şi aproape că o îmbrincise pe Bonifacia să intre în casă şi să-l lase să plece fără atîtea dovezi de dragoste plîngăcioasă.

— Lasă-l să fie bărbat ; altfel se sparg mai

Cicerone Ciobanu : „Peisaj dobrogean"

teatru

Hoţul de vulturi

Dincolo de problematica sa manifestă, opera dramatică a lui D. R. Popescu atrage prin „teatralitate", adică tocmai prin acea caracteristică care lipseşte multor producţiuni şi le condamnă să divagheze (sau converseze) despre tot şi despre nimic. Urcate pe scenă, acestea din urmă îşi consumă repede colecţia de poncife, sărmana zestre de întrebări prefabricate şi răspunsuri „la minut". Aşa-zisul succes de public, pretinsa actualitate nu pot justifica teroarea banalităţii. Teatralitatea, în schimb, poate oferi o mai bună perspectivă în aprecierea valorii textului dramatic. De la excelenta (perfect construită) piesă „Cezar sau măscăriciul piraţilor" la creaţiile aparent mai puţin riguroase, „variabile" din ultima perioadă s-a putut constata caracterul ambiguu, pluriform, viu şi tensionat al situaţiilor ca şi al personajelor teatrului lui D. R. Popescu. Chiar şi atunci cînd autorul, furat de „plăcerea de a vorbi" după remarca unui exeget, tinde să se suprapună eroilor săi, rămîne întotdeauna o tăcere, un spaţiu alb, o distanţă care lasă publicului libertatea să decidă, să-şi pună întrebări ori să capituleze. Nu altfel stau lucrurile în cazul piesei, recent pusă în scenă la Teatrul Ion Creangă, „Hoţul de vulturi". Acţiunea se petrece pe un şantier de construcţii situat în inima munţilor avînd drept protagonişti oameni încercaţi, obişnuiţi cu greutăţile locului şi ale profesiei. Individualităţi complexe, ei sînt greu de clasificat, de prins într-o schemă comodă înţelegerii, reacţionînd imprevizibil, ceea ce creează probleme şefului lor, George. Spre deosebire însă de personajele cu funcţii de răspundere cu care sîntem obişnuiţi, George nu este doar credibil dar şi exemplar prin capacitatea de a se dărui pînă la sacrificiu, prin fervoarea gestului său. Asemeni civilizatorului Prometeu, al cărui mit îl prelungeşte în contextul actualităţii, eroul nostru îşi asumă lucid suferinţa în numele salvgardării acestei colectivităţi umane ce încă îşi caută împlinirea.

Spectacolul, montat de către regizorul Emil Mandric, nu-şi refuză unele accente polemice la adresa triumfalismului, a acelei convenţii care neglijează amănuntele. Nu întîmplător scenograful Nicolae Drăgan a construit o structură scenică supraetajată, completînd-o însă cu spaţii accidentate, tobogane, senzuri alunecoase şi repezi. Colaje mari, în fundal, închid (sau deschid) orizontul. Ideea nu se concretizează totuşi decît ca intenţie şi aceasta se datorează printre altele prestaţiei actoriceşti. Cu excepţia lui Costel Constantin, interpret viguros al personajului central precum şi a acestei talentate actriţe care este Marioara Sterian, compunînd cu inteligenţă şi fineţe rolul tinerei Dora, ceilalţi actori se văd mai puţin, se aud slab atunci cînd nu sînt stridenţi, uneori nu se aud deloc. Pe de altă parte, tendinţa de a se evidenţia fiecare numai pe sine, ca într-un scheci, deserveşte unitatea spectacolului. În ciuda unei anume lipse de comunicare scenică, sînt de menţionat contribuţiile Florinei Luican, posedînd datele personajului Fănica dar exagerînd prin insistenţă, Marcela Andrei (Mariana), Gheorghe Vrînceanu, avînd intuiţii bune în caracterizarea personajului Florian, Anca Zamfirescu, dezavantajată mai mult de emisia vocală, în rolul doctoriţei Margareta, Marian Lepădatu (Vişan), ca şi Monica Roman, găsind puternice accente pentru caracterizarea personajului Ilinca. Din distribuţie mai fac parte Marius Toma (Vasile), Cristian Irimia (Costică), Dumitru Anghel (Tucă), Mişu Andriescu (Gavrilă), Val Lefescu (Miliţianul). Timuş Alexandrescu susţine, cu profesionalitate, ilustraţia muzicală.

Valentin Dumitrescu

film

Fructe de pădure

O anume oboseală şi resemnare marchează filmul lui Alexandru Tatos. Motivele par a fi mai mult ale regizorului, împăcat cu ideea de a face un film de mijloc, sensibil şi atent desigur, căci calităţile regizorale ale lui Alexandru Tatos nu pot fi puse la îndoială, dar fără acea tensiune dramatică pe care o aveau celelalte filme ale sale. **Fructe de pădure** ar fi putut să fie filmul unei idei, sau măcar al unei pasiuni, dar rămîne filmul unei întîmplări destinate mai curînd faptului divers decît excepţiilor. Ferindu-se de exagerări, regizorul cade în extrema cealaltă, a monotoniei şi, uneori, platitudinii. Din scenariul lui D. R. Popescu nu ar fi lipsit posibilităţile pentru un film „tare" — o lume izolată, personaje care se lasă conduse de propria logică şi nu de intervenţia artificială a autorului şi, nu în cele din urmă, puternicul conflict între idealuri şi posibilităţile pe care le oferă această lume închisă. Regizorul alege însă calea unui intimism cuminte, epurînd materia filmului de culorile tari, exagerate, efortul său fiind îndreptat mai ales spre reconstituirea realistă a cadrului. Dragostea între fata de la munte şi băiatul de bani-gata care o iubeşte şi o uită are, în filmul lui Tatos, aerul unei întîmplări absolut normale; şi chiar dacă ar fi aşa, atunci la ce bun un film care să o ilustreze ?

Programul unei întregi generaţii de regizori tineri — apropierea filmului nostru de „lumea aşa cum este" — îndreptat spre cîştigarea unei noi dimensiuni realiste, nu se justifică atîta vreme cît prin filmele lor nu trec şi marile teme, marile leit-motive ale artei, care să verifice viabilitatea acestui program. Numai reconstituirea unui univers nu este suficientă pentru a produce emoţie artistică. Dacă multe din filmele lor sînt convingătoare din punct de vedere al „posibilului", ele rămîn datoare în privinţa ideii şi semnificaţiei morale.

Desen de Luminiţa Frăţilă

„Adevărat". **Fructe de pădure** nu este, în aceeaşi măsură, şi tulburător. Munca regizorului, a echipei începînd cu operatorul Florin Mihăilescu şi continuînd cu toţi ceilalţi, a distribuţiei, trezeşte respect. Efortul şi onestitatea nu pot fi puse la îndoială. Folosind mijloace simple, filmul realizează din ele maximum de eficienţă. Exterioarele ocolesc ilustrativismul în care, foarte uşor, imaginea ar fi putut să cadă. Regia nu se concentrează însă pentru a obţine din povestea de dragoste mai mult decît repovestirea ei. Manuela Boboc, Ion Fiscuteanu, Mariana Mihuţ, Ion Besoiu, Gabriela Rătescu, Cornel Mihalache, Doina Tamas, Ştefan Stoian sînt personaje cu o existenţă concretă, sensibilă, le recunoaştem în datele lor umane, dar rămîn prea puţin semnificative în ordine estetică — în dimensiunea lor morală, în semnificaţiile lor dincolo de existenţa lor.

Dacă regizorii pot obosi, pot trece prin momente de eclipsă, spectatorul nu oboseşte niciodată să aştepte de la filmul românesc trecerea lui dincolo de bariera în faţa căreia, de cele mai multe ori se opresc. Nu trebuie uitat că, totuşi, rostul filmelor este acela de a ne face să rîdem, să plîngem, să ne întristăm, să ne bucurăm.

Nicolae Mateescu

să înțeleagă

iute țevile vinelor în el. N-ai văzut că vinele lui ies în piele ca o pînză de păianjen ? El e, din toți Rudenii, fiindcă tu n-ai de unde să știi, cel mai aproape de viața lor veche. Muritori tineri. Și el trebuie să se călească, se bucura ea și o întrebase iar, pentru a o suta oară, cum a căzut el de pe cal.

— Dar nici nu vreau să-mi mai aduc aminte — se apăra de acea amintire Bonifacia care de atunci și începuse să o urască pe Stăncuța iar peste toate Mihnea se arăta foarte apropiat de această stră-bunică și de cum se mărise, la Cheia se ducea intîi, și apoi la Cireșu-sălbatec încît Bonifacia, în anul cînd el avea să fugă de la școală aici trebuise să vină ca să-l întîmpine, în ultima lui vacanță care fusese în primăvara lui 1939. Pe urmă el dispăruse cu totul, pentru că la Mănăstirea Dealul nu mai ajunsese din vacanță, telegramele liceului nu-l mai găsiseră, ea se sbătuse cu disperare să afle ceva despre el, alergînd și rugîndu-se fără nici un rezultat la toate cunoștințele ei, îl căutaseră și jandarmii și poliția toată, nicăieri nici o urmă. Mircea, colegul lui nu știa, zicea, nici el, nimic, și își dăduse liniștit cuvîntul de onoare în fața tatălui său, Colonelul, că nu știe, într-adevăr, nimic, venise vara fără nici un semn de nicăieri, Bonifacia se stafidise mai rău decît Stăncuța care nu se văita de loc, iubirea ei bolnăvicioasă se vindecase parcă, dintr-odată. În sfîrșit, trecuse și vara în care Mircea se împușcase, într-o după amiază, fără nici o explicație pentru ei toți, căci abia ieșise ofițer, șef de promoție, și nu-i mai rămăsese decît să aștepte numirea într-un regiment de artilerie — și Mihnea tot nu se arăta.

— De ce te frămînți ? — o întreba disprețuitoare Stăncuța. Te topești pe picioare dacă o mai duci așa ; vezi-ți de treabă că n-a murit și trebuie să te găsească sănătoasă, fiindcă dacă e să vină, vine el, n-avea tu nici o grijă și ține minte că mie îmi spune ceva că e bine, că e întreg și noi se cuvine să-l așteptăm, nu să-l plîngem și să-i tragem a rău.

— Dar el trebuia să fie ofițer și acum pentru ei toți el... e... dar nu spunea niciodată cuvîntul acela îngrozitor care în mintea ei nu putea să însemne altceva decît lovitura cea mai grea dată neamului lor întreg. Nici Teodosie cu lașa lui eschivare de la război și cu neputința lui lașă care il dusese la inconștienta sinucidere nu știrbise mai nenorocit și mai mizer strălucirea unui nume atît de nobil și de curat. El murise măcar ca un neputîncios necunoscut, retras din lume, nu mai știa nimeni despre el mare lucru. Avusese chiar rușinea să se retragă și, poate, să moară la timp și necunoscut. Fusese lujerul fără vlagă al unei tulpini atît de frumoase și pînă la urmă nu se știuse nimic sigur nici despre rămînerea lui în București, în timpul ocupației, nici despre felul lipsit de orice răspundere în care se împușcase, fiindcă cel care fusese de față, Colonelul, se ferea mereu să răspundă răspicat la întrebările Bonifaciei.

Mihnea însă fugise sigur de la liceul militar și mai avea doar atît de puțin pînă să-l termine și învățase strălucit și putea să fie și el, ca și Mircea, șef de promoție și ea chiar așa îl și visa, dar fuga lui nu putea fi numită, din nenorocire, decît cu acel singur cuvînt care spulbera și visul ei și veștejea tragic tot neamul Rudenilor.

— De ce trebuia scă ajungă el mai rău decît Teodosie ? — se sbuciuma ea, uscată de lacrimi și rămînea zile în șir în cerdacul de stejar din spatelei culei de la Cireșu sălbatec cu ochii lipiți de spinarea măgurii ridicîndu-și cuminte cu pădurile ei bătrîne și vălurite și mereu vinete, ca o spinare de mistreț vara, iar toamna roșii ca o vulpe de aur.

Însă într-o seară de la sfîrșitul lui aprilie 1941, Bonifacia venită de la Cheia ca să facă pașțile cu Stăncuța începuse să bănuiască liniștea bătrînei și puterea sănătății ei care se înfiripase din nou și se arăta iar trainică, fără virstă.

— Dumneata bunică, o întrebase ea intenționat atunci, n-ai nouăzeci și doi de ani ?

— Și trei ! se apărase Stăncuța cu o mîndrie plină de veselie. Și trei ! Anul ăsta, de sfîntul Dumitru fac nouăzeci și trei. Dar tu mai stai mult la Cheia ? — o întrebase ea ca și cînd ar fi fost grăbită să o știe plecată.

— Te-am supărat cu ceva ? — se arătase nedumerită Bonifacia.

— Ba nu zise Stăncuța, dar mi se pare că pe la voi a început aratul și ar fi timpul să nu lași pămîntul în paragină, fiindcă din el trăiești.

— Nu mă mai sufere, sau nu mai vrea să stau aici, ascunde de mine ceva — rămăsese Bonifacia pe gînduri, apoi plecase grăbită.

Atunci încolți bănuiala în sufletul ei chinuit și în cugetul ei răvășit de „atîta nedreaptă suferință" cum credea ea trecînd repezit cu privirile peste viața întreagă ce fusese necontenit supusă unui blestem ca și cînd ea ar fi fost sortită să plătească păcatele grele ale unor înaintași ciinoși și răufăcători și nu izbutea niciodată să-i afle sau să afle din cite știa ea, care ar fi fost păcatele grele și de nepedepsit pînă la a șaptea spiță în numele cărora ispășea acum iar copilăria orfană, tinerețea uscată de dorul după un bărbat ce nu se mai ivea de nicăieri, o tresărire așa de scurtă a speranței, cînd crezuse că toate patimile se ispărviseră, în sfîrșit, și Teodosie venise ca un mîntuitor ; apoi iar iadul suferinței cînd Teodosie se împușcase, deși atunci de mult iubirea ei se sfîrșise și rămăsese numai dorul după o himeră, încît, dacă nu ar fi fost copilul să-i țină o rază de speranță amară dinaintea ochilor arși și secătuiți de toate lacrimile, ar fi fost bucuroasă să moară și să încheie, astfel, șirul blestemelor de neînțeles pentru toată sbaterea ei de a le afla izvorul.

Atunci încolți bănuiala și fulgerător își aminti cum se îndepărtase de ea Mihnea Teodosie — așa credea ea cu iubirea ei pătimașă, de fiară rănită, lovită și încolțită de dușmani din toate părțile și aflată cu ultimele puteri în apărarea disperată a puiului încă fără vlagă, — „da, se îndepărtase", și își aminti și cum se bucura de venirea în vacanță mai mult la Cheia decît la Cireșu călbatic și cum, pînă noaptea tîrziu, Mihnea nu se mai sătura de vorbit cu Stăncuța și de poveștile ei, în cerdacul ca un chivot sub luna care ieșea de dincolo de virful fierăstruit al Vinturariței și scălda conacul într-o beteală de fericire cînd și ea adormea parcă mai liniștită, cu toate că iubirea ei era încă roasă de o gelozie ce i se părea, într-adevăr, un păcat, dar un păcat ca o durere dulce și somnul se lipea de ochii ei altfel decît în nopțile așteptării dintre vacanțe. Pînă în somnul ei niciodată atît de adînc, încît să nu mai știe nimic din ce se petrecea în acele nopți scurte de vară, cînd vacanțele lui Mihnea ajuns în cursul superior se aprindeau în sufletul ei ca niște raze, jucînd nesigur într-o pînză de funigei, pînă în somnul ei mereu între vis și durerea neostenită a vieții ei singure, se strecura povestea Stăncuței și, odată, își aminti că în ziua cînd bănuiala pusese, sigur, stăpînire pe ea, bătrîna îi spunea lui Mihnea ca și cînd l-ar fi certat pentru ceva, însă ea fiind în somn nu înțelegea totul, numai

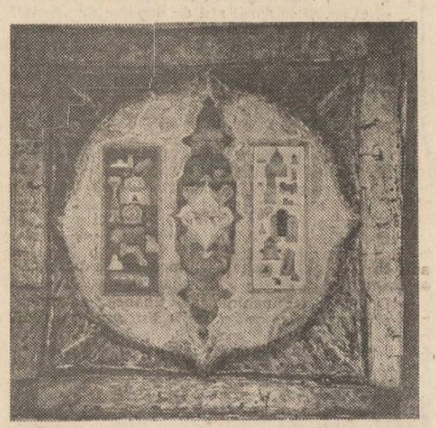

Ștefan Rămniceanu : „Scoarță"

Carmen Elena Cuca : „Peisaj din Voșlobeni"

glasul Stăncuței i se strecura în somn cu semnul unei supărări.

N-am fost, toți, cinstiți pînă la capăt. Ogrezenii sînt dintre cei care au vîndut tot sau aproape tot pentru revoluție. A rămas numai povestea lor de atunci în cărțile de școală. Urmașii au fost însă destul de nevolnici. Ca și ai nemului vostru, al Rudenilor. Cine mai vinde azi o moșie pentru o idee ?! Cine mai crede azi că moartea pentru o idee e fericirea cea mai mare ?! Tu să te gîndești bine pe cine moștenești !

— Ce vrea ? — se întrebase tresărind Bonifacia care se culcase în iatacul dinspre cerdac și ferestrele deschise o țineau în rama lor pe Stăncuța care ridicase sus cîrja ei de copil, și în luna de var argintul minerului se aprinsese ca un cristal.

— Ce vrea ?! Nu ne ajung toate blestemele care și pe ea au lăsat-o singură și pustie într-un cimitir întreg de fii și fiice și nepoți și strănepoți ? Tot mai avem de plătit ? — se chinuia ea în somnul care iar o cuprinsese în apele lui subțiri și îl visase pe Mihnea venind acasă ofițer cum îl aștepta ea de atîția ani de cînd intrase la Liceul Militar și acesta îi spusese — „Mamă, mie nu mi-au dat sabie". Și, într-adevăr, el era îmbrăcat așa cum și-l dorise ea de șapte ani încheiați, în costumul de gală bleumarin, cu fireturi albe pe umărul și pieptul drept și cu chipiul înalt cu rozeta de aur și cu cisme înalte lucînd în lacul lor negru și mijlocul încins cu centura de firet ca un brîu din tablourile pictate pe pereții schitului Rudenilor. Semăna bine cu unul din acei bărbați tineri cu ochii lui albaștri, ca niște ferestre de lumină pe obrazul alb și cu mîinile odihnindu-se pe minerul sabiei înalte. Degetele aceluia erau exact ca ale lui Mihnea, subțiri și lungi și mîngîiau mînerul sabiei încrustat cu pietre albastre și roșii și verzi. Însă Mihnea, într-adevăr, nu avea sabie.

— „Nu mi-au dat sabie, mamă. La mine s-au terminat săbiile". Glasul lui era însă de copil nu de bărbat.

— Cum nu ți-au dat ție sabie ? — întrebase Bonifacia cam răstit, ca și cînd el ar fi fost vinovat că nu i s-a dat sabie sau că săbiile s-au terminat tocmai la el și el trebuise să rămînă fără sabie.

El stătea în fața porților mari de la Cireșu sălbatec ca într-o ramă de tablou, era chipeș, era frumos, era ofițer, așa cum și-l dorise ea și cum îl visase de cînd intrase fără voia ei, totuși, la Liceul militar de la Mănăstirea Dealul, însă ceva nu era așa cum trebuie și ea vedea bine cît de mult îi lipsea sabia.

— Nu poți să fii ofițer fără sabie — se gîndea ea privindu-l și incapabilă să se repeadă la el, cum își dorise atît și să-l îmbrățișeze pe ofițerul Mihnea Teodosie Rudeanu.

— Nici el nu e întreg, nici el nu e Rudeanu pe care mi l-am dorit. Și el trebuie să ispășească un blestem sau eu trebuie să ispășesc un blestem.

— Iar ai început să visezi prostii, îi retezase povestea a doua zi Stăncuța. Așa se petrecuseră lucrurile și cînd Stăncuța o gonise de la Cheia. Noaptea îl visase iar pe Mihnea ofițer, dar acum Mihnea nu se plîngea de nimic. Era numai trist și numai atît ținea minte. Nu mai știa dimineața dacă Mihnea avea sau nu sabie, ce îi rămăsese era tristețea chipului său de copil și ochii albaștri scăldați în roua tristeții.

— Nu mă cunoști ? o întrebase el în acel vis. Nu mă mai cunoști ?

— „Cum adică să nu-l cunosc ? se chinuise ea tot drumul pînă la Cireșu sălbatec. Ce poate să însemne întrebarea asta ?!"

Atunci îl găsise pe Mihnea acasă cu o fată ca o copiliță cu burta la gură și el ca și cînd ar fi dormit de ani de zile pe sub toate podurile bucureștilor, din care Bonifacia retrasă la Cireșu sălbatec, deabia își mai aducea aminte ceva. Acum, însă cînd toate se încheiaseră și ea trebuise să se mute la Cheia cu nepoata, botezată Alexandra Terenția Rudeanu, tot încerca să afle măcar cum s-a petrecut arestarea și ce lucra el Mihnea în beciul de piatră dar nu izbutea să scoată de la bătrînă nimic. Bătrîna nu vroia să țină minte decît povestea cu chiseaua cu dulceață și cum o mințea țiganca pe ea că Mihnea plecase iar el era tot în beciul de piatră unde lucra.

— Mă mințea mereu, zicea ea cînd Stăncuța o provoca iar să încerce să-și aducă bine aminte.

— Adu tu, zic eu, chiseaua cu dulceață, fiindcă am adormit nițel și am visat că vine și tu știi că pe mine visul nu mă înșeală. Și chiar aținisem și visasem așa. Uitasem că el plecase dimineața, pe întuneric, și eu îi dădusem lui o chisea cu dulceață să aibă cu el, fiindcă zicea că a cam terminat lucrul și acum iar o să lipsească nițel.

— „Păi, boierul a plecat azi dimineața, dumneata nu mai ții mine de loc ?

— Atunci însă nu m-a mințit, rupsese în sfîrșit, într-o zi, Stăncuța, tăcerea ei și jocul viclean de-a uitarea. Uitasem eu. Însă tot m-a mințit, fiindcă nu mi-a spus că el se întorsese iute îndărăt și se închisese în beci și-i spusese ei să mă lase în pace, fiindcă eu aținisem aici în pridvor. Cînd m-am trezit se urca pe scări ofițerul de la jandarmi, băiatul ăl mic al Puțurenilor, parcă ar fi fost Mihnea îmbrăcat în jandarm, așa semăna cu el. Geamăn să fi fost și nu semăna așa bine cu el. Se urca pe scări și zornăiau pintenii ca la paradă. Și el era cu fața ca o coală de hîrtie cînd m-a văzut. I se albiseră și buzele. Și ochii, albaștri ca ai lui Mihnea. Doamne, m-am și gîndit atunci, nu cumva ăsta e un păcat al Rudenilor ? Fiindcă ei, tu știi cîte păcate au avut cu partea asta. Însă n-avea cum să fie. De cînd ? Și al cui ? Fiindcă Teodosie al tău... Dar viața sare, sare și peste șapte spițe.

— Nu vă cunosc ! — zisese Stăncuța ieșind înaintea scării cu peronul rotund ca o piatră de moară. Nu vă cunosc și ridicase cîrja însă mîna ei ca o umbră vinețe se încurcase în șiragul de mătănii chilimbarii și cîrja nu trecuse cu vîrful ei argintat de stilpul portiței sculptate cu flori și riuri și chenare de frînghie răsucită, neagră de vreme și roasă de carii ca și cînd ar fi fost portița unui altar în care nu s-a mai slujit de mult.

— Nu vă cunosc ! și tînărul ofiter de jandarmi care semăna atît de bine cu Mihnea Teodosie Rudeanu se oprise și trebuise să facă semn ca să se oprească și civilii care veneau după el.

Conacul întreg fusese înconjurat de jandarmi, care pînă atunci se tîriseră prin livezile pustii pînă sub zidurile conacului, ocolind, aproape prăbușite, curtea bătrînă și casa și chinuindu-se să arate că odată fuseseră albe și cutezătoare, acum însă coșcovite și mîncate de igrasie,

Continuare în pag. a 7-a

iulian neacșu

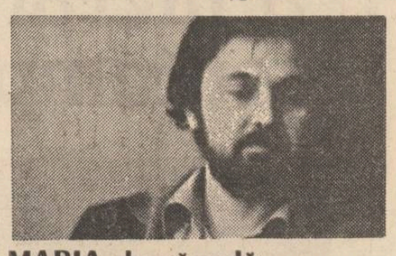

MARIA de zăpadă

* * *

Poate că nici nu știi
cît ești de frumoasă
cînd
cu aripi de zăpadă
te depărtezi de țărm
seara.

* * *

Nu te știu dar nu te mai știu
ești mereu mai frumoasă
mai singură
doamne de cînd această străină
îmi este atît de aproape
de nu o mai văd

* * *

Încă de cînd ne priveam
tu venind dinspre nord
eu venind dinspre sud
mă întrista clipa în care vom trece
unul pe lîngă celălalt
alunecînd pe cer

* * *

Un măr
unul singur mi-ai dăruit i.e.n.
un măr strălucitor
un glob de sînge
mi-a fost teamă de atunci
să-mi îngrop dinții în el
cred și acum că sîngele tău
ar răsări pe chipul meu
ca un amurg

* * *

Ești atît de frumoasă
încît atunci cînd te privesc întreb
doamne
cum de s-a așezat pe ochii mei
atît de ușor
un fluture alb

* * *

Și cînd ne despărțim pentru o zi
pentru un an
pentru totdeauna
mi se pare că nu ne-am văzut nicăieri
mă desprind de tine
privire din ochii mei

* * *

Să vezi un fluture alb
vîslind
cu aripile albe
într-o rază albă
timpurie
să vezi acest fluture alb
cu un ac înfipt în trupul lui alb
pe gulerul de dantelă albă al rochiei tale.

* * *

Îți ating buzele
simt lutul lor fierbinte
mi-aduc atunci aminte cum ai fost
înainte să te fi văzut
înger

* * *

Privește cum îmbătrînesc statuile
se micșorează pe socluri și le tremură
capetele
cînd și le întind spre noi
pe sub crengi
ochii lor altădată atît de albi și rotunzi
sunt negri acum și scurși
pe treptele scărilor de marmură
urcă spre cer în mîini
ca să ne adune o clipă privirile
și să le iubim
rizînd cu lacrimi

* * *

Miros de tine
ca un salcîm de floarea lui miros de tine
am ochii crengi de care atîrnă
aripi de trandafiri
și un suris
surisul tău de mine

ion tudor iovian

plajele liniștii

sub pufoase zăpezi

rămășițele soarelui de toamnă
dintr-un buchet de dumitrițe reci
îți luminează
drumul :
aici nici un cîntec nu poate învinge frigul

prin păduri
verdele se tîrăște ca o omidă pe trunchiuri
în jos —
mîine nu vei mai găsi nici o urmă

topită în el
scurta bucurie că ai întrezărit plajele
liniștii sub pufoase zăpezi
care tocmai de asta se îndepărtează

și nu foarte străină
e atingerea acestei aripi sparte a nopții
peste față

și nu altceva ți-a picurat în urechi
toamna care se duce
decît mutenia celui care pleacă
fără să știe unde
și privește prostit în sine
și se vede pierdut deja și fără chip și fără
nume și altul

în trupul meu s-a deschis o fereastră

la amiază
exact cînd umbra prunului o puteai culege
în palme
în trupul meu s-a deschis o fereastră

și prin ea și-au luat zborul
cîmpiile glazurate de brumă
cerbul sălbatic care mi-a rupt carnea
și picătura de cer
cu rămurișul metalic
și ochiul nebuniei în flăcări
și steaua ingropată în sînge

dar a zburat odată cu ele
și sufletul și cine știe unde s-a dus
și cine știe
dacă se va întoarce
și va închide după el fereastra
pentru totdeauna.

dimineața

— variațiuni —

în cîte o dimineață cu cer înzăpezit
pe margini
în carne
se trezesc culori amuțite de mult

azi s-a trezit
pădurea în soarele de după ploaie
și mi-a tapetat în verde proaspăt
singurătatea

în cîte o dimineață cu cer muiat în violet
se închide
pentru totdeauna cîte o floare fumurie

azi s-a închis chiar asta pe care o țin
în mînă

în cîte o dimineață cu cerul scris în negru
vîntul
strivit de clădiri și mașini
trage de mînecă trecătorii grăbiți
care-i toarnă drept scuze

aceleași povești parcă trase la indigo

primii o sută de fulgi au aprins orașul

la o oră tîrzie din zi și din veac
după primii o sută de fulgi
bucuria
ar fi trebuit să-ți aprindă obrajii
și această flacără
să te ajute să traversezi
primii o sută de ani
ai singurătății

totul e spre bine — îți spui
și-n tine
viscolul mută în alt timp în afara lumii
primii o sută de fulgi care au aprins orașul

și nici un foc nu-i poate distruge

plastică

Elogiul modestiei

Doi pictori din Balș într-o sală de expoziții din Capitală ! Ciți știu altceva decît o vagă situare geografică și poate citeva magazinistice informații istorico-economice despre oarecarele tîrg de pe malul Oltețului ? Am privit cu multă luare-aminte lucrările lui **Paul și Paula Tudor,** discipolii de acum nouă ani ai maestrului Traian Brădean și am înțeles cît de mult înseamnă datoria lor culturală în acel colț de țară. Căci, înainte de toate, exercitîndu-și cu tenacitate și pasiune talentul, pictorii Paul și Paula Tudor împlinesc o operă de educație de distinsă ținută. Condiția primă a reușitei unei asemenea dificile și de durată întreprinderi o constituie însăși calitatea demersului lor artistic. Nici o concesie nu a fost făcută prostului gust, asa-zisei „arte de gang", foarte prolifică și agresivă în mediile cele mai largi ale publicului. Ei au crezut cu cerbicie în forța talentului lor, în enunțurile limpezi și armonioase ale artei adevărate. Ei au deprins adesea cu prețul unor sacrificii apăsătoare, că nu pot învinge presiunea gusturilor ignare decît prin demonstrații de loialitate față de măreția simplă a uneltelor și a meșteșugului, pe care au înțeles să le slujească cu deplină profesionalitate oriunde s-ar afla. Se cuvine, de aceea, punctată această vectorială vocație morală cu care cei doi artiști ni se adresează. Împrejurarea că astăzi au fost găzduiți de o sală bucureșteană (de mina a doua, ce-i drept, și la mare concurență cu marile saloane de artă ale Dalles-ului din imediata vecinătate) nu-i doar un gest conventional de recunoaștere a meritelor acestor artiști. Eforturile și căutările lor nu-s cu nimic mai prejos de cele ale congenerilor aflați, cum s-ar zice, în miezul palpitant al vieții artistice. Pictura lui **Paul Tudor,** abordînd tematic toate genurile, dar cu predilecție peisajul și florile, s-a decantat cromatic, paleta artistului dăruindu-ne o gamă de tonuri moi într-o rafinată complementaritate. Lecția maestrului, văditi în cele două tripticuri — „Malul Oltețului la Balș" și „Tîrgul mare la Balș" — a fost dezvoltată într-o direcție mai apropiată de tradiția colorismului de tip dărăscian și, credem noi, mai conformă structurii reflexiv-analitice a tînărului pictor. Prin două din peisajele „de ultimă oră" prezentate în actuala personală, Paul Tudor se anunță drept un virtuoz al genului, despre izbînzile căruia cu siguranță vom mai auzi.

Pînzele **Paulei Tudor** au predispoziții evidente de artizan al culorii, ce o situează pe artistă în apropierea foartelor **en vogue** maniere hiperrealiste. Cu o bună știință în tratarea fondú-urilor, evocînd adesea cuceririle flamanzilor, cu un simț cromatic generos, cu o minuțioasă linie a desenului și cu o subtilă capacitate de sugerare a materialității obiectelor ce-i populează lucrările, Paula Tudor se alătură (cu unele alunecări către supralicitarea barochizantă a suprafețelor pictate) pleiadei tot mai stăruitor afirmată în ultimii ani de adepți ai hiperrealismului pe simezele noastre : Zamfir Dumitrescu, Petre Velicu, Albin Stănescu, Doru Rotaru (într-o vreme), Anca Pedvisocar, Semproniu Iclozan și alții.

Cu o ritmicitate de invidiat, **Iosif Krijanovsky** revine în fața iubitorilor de artă cu o nouă personală (sala „Galateea"). Impresia dominantă ce ne-o produce actuala expoziție este aceea de **unitate în consecvență.** O judecată ce înglobează, firește, și planul desfășurărilor stilistice, deși în lucrările expuse se detașează de astă dată o direcție mai elaborată, mai pronunțat realistă, în ciuda menținerii, ca tehnică „de redactare" a compozițiilor, a formulelor constructiviste. Aceleași ce l-au consacrat și-i conferă o netă individualitate în peisajul plasticii noastre contemporane. Calitățile desenului său, suplu și energic marcat, echilibrul cromatic atent studiat, într-o paletă considerabil înviorată față de anterioarele apariții, iată argumentele ce ne determină să apreciem că recenta expoziție a pictorului ne restituie o sumă de lucrări foarte coerent elaborate plastic.

Corneliu Antim

muzică

Muzică românească contemporană

Ansamblul „Traiect", condus de tînărul compozitor Sorin Lerescu, este o formație camerală constituită de puțină vreme, propunîndu-și să se dedice, în principal, interpretării muzicii românești contemporane.

Pe marginea unui recent concert în sala mare a Ateneului, semnalăm trei aspecte diverse care, în moduri diferite, întăresc semnificația de moment cultural deosebit pe care a avut-o seara de „Poezie și ethos în muzica românească" (acesta este subtitlul concertului) susținută de tînăra formație. În primul rînd, este remarcabilă încrederea pe care a arătat-o conducerea filarmonicii prin oferirea principalei scene de concert a țării unei formații alcătuite din tineri. Apoi, de subliniat este calitatea prezentării concertului, realizată de compozitorul Fred Popovici și actrița Leopoldina Bălănuță. În mod deosebit, subliniez aici calitatea remarcabilă a interpretării. Formația alcătuită din Ladislau Horvath, Inna Oncescu, Leontin Boanță, Mihai Romașcanu, George Atanasiu, Cornel Racu, George Pane, Mihai Teodoru, Tiberiu Cenușer, Florian Costache, Candid Popescu, Ligia Gliga și Alexandru Naghi a susținut unul dintre cele mai bine puse la punct concerte de muzică contemporană ascultate în momentele care au trecut de la deschiderea stagiunii.

Solilocviu pentru „Traiect" de Nicolae Brînduș este o interesantă piesă existînd, într-un fel, în potențialitate ; fiecare variantă de concert se realizează prin suprapunerea (și filtrarea) pe bandă a interpretărilor anterioare, căreia i se adaugă interpretarea live. Rezultatul sonor, în felul în care se modelează el efectiv, în execuție, este categoric interesant. **Phonologos II** pentru claviaturi, trombon, contrabas, percuție și bandă magnetică de Sorin Lerescu (primă audiție) este o partitură care îmbină abrupt două estetici muzicale contrarii : întîlnim aici întinse regiuni structurate în spiritul muzicii minimaliste, motivul sonor fiind „prelucrat" cu încetineală astfel încît, potențial, etosul imanent poate rămîne neschimbat. Acest tip de muzică este intersectat cu momente pregnante, „violente" (solo-uri de trombon, în general) care rup discursul sonor dintr-o unitate riscînd să devină cenușie. Interacțiunile dintre cele două tipuri de muzică, influențîndu-se, în oarecare măsură, reciproc, conferă interes acestor pagini. **Consonanțe IV** pentru clarinet și bandă magnetică de Liana Alexandra este o lucrare apropiindu-se mult, în spirit, de subtitlul concertului. Muzica, foarte plăcută, se găsește undeva la mijloc între un presupus teritoriu folcloric definibil ca atare prin modalitățile incantatorii și repetitive de prelucrare a motivicii inițiale și muzica cultă de sorginte orientală. **Obicei,** scenariu pentru clarinet, claviaturi, percuție și bandă (primă audiție) de Carmen Cârneci este o muzică interesant ancorată la un posibil mijloc între muzică și ilustrație sonoră. Piesa poate fi structurată plecînd fie de la criteriile analizei muzicale, fie, empiric, observînd revenirile unor zgomote (curgerea apei, mișcarea ritmică a coasei, bătăile de toacă, furtuna, chiar și momente de folclor autentic), dacă privim din unghiul de vedere al ilustrației sonore. Ideea este, cred, interesantă (o muzică care nu-și propune neapărat să fie muzică) și plăcută la audiție. **Studiu antonpannesc** pentru ansamblu și sintetizator de Iancu Dumitrescu (primă audiție) este o lucrare suprapunînd fragmente din creația lui Anton Pann, într-o modalitate contemporană. Efectul global suscită interes prin crearea unei atmosfere unitare, configurate particular (asupra lucrării lui Fred Popovici, de interes cu totul deosebit, cred, voi insista pe larg).

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XII

Din categoria narațiunilor sadoveniene în care cristalizările fantastice amintesc de prototipul caragialean este și aceea intitulată **Povestea cu Petrișor** din volumul **Cinicul amintirii**, 1909. Exercițiu îndepărtat ce intră în „dosarul" **Hanului Ancuței**, scrierea respiră din plin aerul epocii de maximă afirmare a geniului caragialean în aria fantasticului. Eroul povestirii, flăcăul Petrișor Dămian, la rîndul lui, chemă în memorie pe tînărul fără experiență dar dornic de aventuri din **La conac**. Deosebirea dintre cei doi stă în faptul că eroul lui Sadoveanu e înzestrat cu o fire neastîmpărată, întreprinzătoare, care îi dă un aer provocator, la polul opus inhibiției subalterne de care este apăsat eroul lui Caragiale. El, Petrișor Dămian, a venit la hanul Aniței cu o anumită misiune și fără a manifesta cea mai mică discreție, își dă importanță, comportîndu-se ca atare :

„— Măi frate ! știi de ce-am venit eu aici, la hanul ista ? zicea el cu oarecare fală. Eu aici n-am fost de cînd sînt, dar a pus dracu pe boieru meu, pe boierul cel mare de la Cornul Caprei, să poposească aici. Ș-a văzut pe hangiță... Anița asta am auzit că-i năstrușnică muiere... Ș-o păzește ungurul de comedie, cu farmece și cu cite drăcii sînt pe lume". Se înțelege, avertismentele cu privire la primejdia căreia Petrișor i se expune nu întîrzie („— Bine, bine, zice moșneagul de la foc — da'ai dumneata la știință că aici fierbe cazanul cel necurat ? Dumneata ești om tînăr, ce știi ? Îți pui cușma pe-o ureche și te duci fluierînd ca vîntul... Noi știm mai multe... noi sîntem oameni de altădată..."). Însă, neînfricatul flăcău nu înțelege nici acum să dea înapoi, sfidînd cu uimitoare siguranță de sine chiar și asemenea argumente („Apoi află, moșule, că eu am umblat multă țară și nu mă înfricoșez cu una, cu două..." ; „Eu nu mă tem de nimeni... Nici de farmecele lui nu mă tem !").

Cum se întîmplă frecvent la Sadoveanu, controversele dintre interlocutori atrag de îndată recursul la argumentul convertit în „micropovestire" relativ autonomă, distribuită pe axul general al — să spunem așa — povestirii-mamă. Așa se petrec faptele și acum. Moșneagul, hotărît a tempera elanul îndrăznețului flăcău, produce dovada susținerilor sale povestind ceea ce el însuși știe că s-a întîmplat nu cu mulți ani în urmă. Asemenea micropovestiri incidentale, prin marea lor coerență epică și prin puternica unitate a motivului magic ce le definește substanța, în chip neașteptat, indică locurile în care fantasticul sadovenian își relevă prezența în stare de-a dreptul pură. De aceea, cum am procedat și pînă aici, ele trebuiesc pur și simplu decupate din contextul narativ tocmai pentru a propune atenției o eventuală crestomație exemplară pentru originala vocație a fantasticului la Sadoveanu. Micropovestirea din **Povestea cu Petrișor** valorifică în chip strălucit o întinsă gamă de elemente ezoterice circumscrise folclorului magic de origine pastorală :

„— Măi creștine, zice, nu vorbi fără cumpăt. Iaca, oamenii s-au aciuat și ne-ascultă... Să-ți spun eu o istorie cu ungurul și să vedem ce ai să mai zici ? Asta s-a întîmplat acu trei ani... Iaca, așa stam într-o sară aici, la focuri, sub plopi... și ca acuma focurile se potoleau. Se potoleau și pe urmă odată s-au luminat ferestrele hanului. Iar oile ungurului erau în dosul hanului... Poposiseră cu ele ciobanii : îi le aduceau de la munte. Și cum stam — dintr-odată auzim clopotele sunînd, și prind a se frămînta oile... Stau oleacă, iar sună un clopot, altă frămîntare... ș-aud ș-un behăit de jale... Văd pe baci trecînd pe lîngă focuri, suie pragul, împinge ușa și zice așa către ungur, acolo înauntru : «măi stăpîne, tare se frămîntă oile...» Și ungurul nu zice nimica, iese, ascultă plîngerea oii și bătaia clopotului, ș-odată își dă jos cojocelul din spate și se pune pe dînsul cu pumnii și picioarele... Bătea în cojocel și suduia cumplit... Și numai ce prinde un om din cară a se văita : văleu, văleu, jupîne Mogoș, nu mă omori, că-ți dau laptele înapoi... Tu ești ? grăiește ungurul. Tu îei mana oilor ? Și se duce la carul românului... și-l găsește acolo... era un om mitiel și slab... pusese ceaunul subt osia de dinapoi a carului, dăduse sfredel în osie și curgea pe borta sfredelului laptele oilor... Apoi a dat laptele înapoi și oile s-au potolit... da el liniște n-a mai avut, că se tînguia prin somn, parcă-i fărma necuratul ciolanele... Și dimineața nici nu l-am mai văzut. Nici el nu mai era, nici carul... Da, dumneata ce crezi, că dacă bei din oală, bei coraj ? Poți să ai oricît coraj, cu necuratul nu te poți pune... Și să-ți spun că eu pe hangița încă n-am văzut-o... Iaca, s-au aprins și luminile geamurilor..."

Va să zică, reînnodînd firul **povestirii-mamă**, moșneagul indică reala stare de lucruri : hangița este inaccesibilă intrucît, după toate probabilitățile, hangiul o ține sub pază grație puterii sale vrăjitorești. În acest punct, povestirea sadoveniană se apropie cu mare subtilitate de duhul basmului popular. Făcînd figură de ins vîndut diavolului, hangiul este răpus nu cu mijloace de aceeași natură, ci grație vitejiei deosebite a eroului tînăr. Petrișor Dămian împrumută atributele voinicului din poveste, încît tipologia sa, acum, amintește de aceea a eroilor din povestirile și basmele lui Creangă. Cel de al doilea moment memorabil al povestirii în ordine fantastică nu își refuză nici măcar acea intonație jovial-hitră care definește din unghi realist-nuvelistic fantasticul din proza genialului humuleștean :

„— Dacă ți-i foame, iaca, frige-ți și tu un pui !... vorbi Mogoș, fără să-și întoarcă obrazul bărbos.

Petrișor găsi o frigare ; un pui sta pe o măsuță în lumină ; îl puse în țapă, se apropie liniștit de jar, rezemă țigla de-o cărămidă și începu să învîrtă.

— Bine, vorbi Petrișor, da aici nu este una Anița ? Zice că-i strașnică mujere !...

Hangiul nu răspunse... Dar flăcăul simți că fața bărboasă s-a întors. Ridică ochii și văzu pe ungur cum îl privește neclintit. Nu simți însă spaimă. Își plecă privirile și văzu o broască mare în țigla hangiului.

— Aha, va să zică tu ești frate cu diavolul din poveste... grăi el, rizind, către Mogoș.

Hangiul nu răspunse, dar își ridică țigla și începu a bate cu grăsimea broaștei în frigarea flăcăului.

— Măi, ungurule, căută-ți de treabă, zise Petrișor. Eu sînt un om care am călcat țară multă... și nu mă tem... Eu îs om cu coraj... Pe mine m-a trimes boierul aici, tocmai de la Cornu-Caprei. Și tu-ți faci ris cu mine și-mi spurci friptura ? Ia să-ți cauți de treabă, căci eu nu-s cel cu sfredelul și cu laptele...

Hangiul bătu iar cu broasca lui în friptura flăcăului.

— De-acu s-a isprăvit ! zise îndîrjit slujitorul boieresc. De-acuma îți crăp ochii, cum ți se cuvine !

Și cum a grăit, și-a încordat brațul și a plesnit scurt peste ochi pe Mogoș. Ticălosul a gemut, a scăpat țigla și și-a pus palmele peste pleoape... Îi picura sînge printre degete".

Finalul, însă, revine la tonalitatea învăluitor poetică a povestirii de dragoste tipic sadoveniene. Cutezanța eroului de a-l înfrunta pe diabolicul hangiu, de a-l învinge își află adevărata răsplată în întîlnirea cu Anița și în chipul cum aceasta îl întîmpină. Încurcat, ametit de farmecul hangiței, Petrișor încearcă a-și motiva fapta invocînd, cu poticneli, atît porunca boierului, cît și comportarea diavolească a hangiului. Drept care, hangița simplifică întreaga situație, formulînd doar frazele : „— Măi bădiță Petrișor, zise ea, ce are a face ungurul ?..." ; „— Măi bădiță Petrișor, ce are a face boierul ?..."

Nu credem a greși prea mult, observînd că finalul povestirii pare contaminat de vraja erotică a basmului fantastic eminescian, oferind varianta realist-pămînteană a acestuia.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Decernarea premiilor revistei „Luceafărul" pe anul 1983. În imagine : Mihnea Gheorghiu, Radu Constantinescu, Al. Balaci, N. D. Fruntelată, M. Ungheanu...

...și laureații : Edgar Papu, Cezar Ivănescu, Grigore Hagiu, V. F. Mihăescu, Dan David, Ion Gheorghe, Adrian Riza.

REFLEX

Frîngerea inerției

Acest reflex de început de an nu se vrea altceva decît o mică subliniere a unui moment inaugural care s-a consumat în ultimele bătăi de oră ale anului trecut. Zic acestui moment inaugural fiindcă, veți vedea, chiar dacă el se reia după o întrerupere de mai bine de zece ani, prin contextul și latura sa de azi în acest chip este menit să rămînă și să se transforme într-un evident fapt de istorie literară. Premiile revistei „Luceafărul" — acesta este momentul la care mă refer și despre care îmi place să spun că el vine și confirmă în linie dreaptă un alt eveniment petrecut tot anul trecut și anume aniversarea a douăzeci și cinci de ani de la apariția revistei, prilej cu care a și fost distinsă cu unul dintre cele mai înalte ordine ale țării. Se sublinia atunci, prin decret prezidențial, nu vîrsta ci valoarea demersului său pe planul ideilor literare. Ca o exponențială stare de spirit revista s-a adresat de fapt tuturor generațiilor iar modul ei de a se implica nu a ocolit problemele grave. Și nici n-a tins către marginea lor, cum i-ar fi fost mai ușor și cum de multe ori omenește e posibil.

Fringerea inerției a căpătat expresie artistică prin viața și opera unui mare poet, adevărat cap de pod al literaturii unei întregi generații dar nu este mai puțin adevărat că spiritul acestei lupte, moștenit și dus mai departe, a putut da un alt foarte mare poet ; iar el, acest spirit, se configurează la un moment dat și ca o emanație a unei personalități colective cum este o revistă. La modul ideal ea este chemată să fie o instituție de valori, să nască și să întrețină competiția de spirit la cele mai autentice altitudini.

Nu am reflex de istoric literar și nu discut aici despre revistă și premiile ei speciale din punctul de vedere al istoricului sau criticului literar. Ceea ce mă interesează este întîlnirea pe care o revistă o găzduiește și face atît de firească și posibilă comunicarea între generații. (Deși nici acest detaliu nu poate fi neglijat, acest detaliu al premiilor, să zicem, faptul că revista și-a cîștigat acest drept și își onorează această posibilitate, intrînd în al doilea său sfert de veac și inaugurînd un destin de neconfundat). Ilustrul cărturar Edgar Papu scrie de mult în revistă, ba chiar de la începuturile ei și iată-l azi decanul de vîrstă și de spirit al celor premiați. În opera sa prodigioasă găsesc cei tineri întreaga explicație morală a faptului de a gîndi și a scrie. Despre acea frîngere a inerției ne vorbește și nu doar în parabole. Poeții par a-i fi mai apropiați, dar e o simplă aparență. Îl știm din facultate că-i plac metaforele, dar le caută logica, pentru el limbajul poetic autentic nu este numai talent și inspirație cît mai ales o formă a culturii și mai ales o filozofie a acesteia, o știință deci, un mod propriu necesar al artistului de a se explica și de a-și explica lumea. Domeniul culturii, acaparator prin toate universurile și enigmele sale, și-a găsit un strălucit exponent pe care revista, prin premiile sale, îl așează față în față cu cei din generația de mijloc și cei din generația tînără, iată ce întîlnire generoasă, sub auspiciile aceluiași gest și pe filiera unei tradiții de acum, în sensul uneia dintre cele mai autentice și mai curate pledoarii pentru construcția de valoare. Acest criteriu prezidează de fapt în mod explicit acordarea premiilor iar promisiunea ca și datoria revistei rămîn să justifice și să ilustreze astfel o misiune în permanență creatoare. Jocul adversităților rămîne de domeniul uneori atît de strîmt al vieții literare, rigoarea și criteriul valorii pun în discuție creația, opera literară. Și, din acest punct, anul care a trecut — trăim deja în lumea distanțelor, iată — poate fi socotit o bună zestre pentru noul an al Luceafărului. Suita de coincidențe care au concurat la toate acestea m-ar putea duce și către un scurt gînd de istorie literară dar îi las în această privință pe specialiști.

A. I. Zăinescu

NUMELE POETULUI

Valentin Caragea

Valentin Caragea scrie o poezie a sensului, sedus de virtuțile prozodiei clasice, dar cultivînd cu egală fervoare versul alb incantatoriu, parnasian prin relief și plinătatea cuvîntului : „Aruncați, parcă, de mare pe-un țărm / Sîntem amîndoi răstigniți / Pe zăpada fierbinte a patului — / Masa la care ne împărtășim / Din pîinea voluptății — / Fără dorinți și remușcări, / Fără identitate și grai, / Dezbrăcați de rușine / Ca niște șerpi de pieile lor, / Ca eterna, mereu renăscuta / Pereche de îndrăgostiți. // Trupul tău a mai pierdut din frumusețe, / Cercurile și arcurile lui s-au frînt, / Și-acum încearcă să-și regăsească armonia / În sîngele meu potolit, trist, dulce obosit. / Pulsăm ca două cercuri vii, / O clipă concentrice, tangente acum, / În marile tăceri ale refluxului / / Neajutorați în mijlocul singurătății sporite. / Egretele sufletelor se-ntorc la cuiburi, / Iar linia destinului prinde contur — / Tiranica lege a impenetrabilității / N-a murit, vai, n-a murit !" (Flux și reflux).

Cartea sa de poeme în manuscris conține numeroase versuri patriotice inspirate și reușește, printr-un soi de unanimism și printr-un continuu refuz al alienării, să transmită o viziune echilibrată, participativă, valorizînd existența din unghiul contemplației calme, extaziate. Unitatea stilistică a cărții ne face să credem că Valentin Caragea este un poet instruit, trudind pe propriile-i manuscrise ca atîția alți anonimi, pasionați de poezie, un poet adevărat, dezarmant de sincer, ca în acest frumos poem : „Naufragiații nu mor / De sete, sau de foame, / Ci de boala străveche, perfidă / A cenușiei, dezolantei singurătăți. // Stelele își împletesc genele de lumină / Iarna, copacii își dau mîna, sub pămînt, / Visînd logodna miresmelor foșnitoare... / Oamenii nu sînt insule, dar uneori, / În răsărit, sau în crepuscul... // Fereștе-mă, cerule, albastrule, / Și tu, bunule, pămîntule, / De marele, pustiitorul naufragiu / În Marea cea Mare a singurătății ! / / Naufragiații nu se sting / De foame, sau de sete, / Ci devorați de flămînda fiară / A dezolantei, cenușiei singurătăți." (Singurătate).

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

CENACLUL DE POEZIE NUMELE POETULUI. Vineri, 13 ianuarie a.c., ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XXI-a ședință a Cenaclului de poezie Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.**

REPERE LITERARE — DECENIUL CINCI

Triumful talentului (V)

Dar primul contact cu dificultățile învățării îi risipește euforia : **„Cînd intră în cămin și se apropie de pat, începu să tremure puțin. Cărțile și caietele fetiții stăteau aranjate pe noptieră. Se așeză încet pe pat și luă cu inima ticăind cartea cea mai groasă, despre care o știa că este CITIREA. Fetița se deșteptă din somn și rămase cu privirea neclintită pe chipul mamei, care era palid și plin de sudoare. Nu o văzuse niciodată luînd o carte în mînă.**

Ana închisese cartea cu o mișcare moale și se ștergea apăsat pe frunte. Cu o expresie de uimire pe față, deschise cartea din nou, la întîmplare. Începu să citească : pi-o-vi-es-ti-e. «Ce vrea să spună ?». O luă de la cap înfuriată : Po-ves-te ! Sudoarea îi năvăli iar pe chip. Buzele i se mișcau șoptit, gura i se schimonosea : Poveste de de-mi-u-lit... de demult. «Ce vrea să spună ?». Își mușcă buzele și, înțelegînd, izbi între pagini cu pumnul. POVESTE DE DEMULT. Îndoiala care i se strecurase prin minte îi păru. «Știu să citesc», își spuse cu tărie.

Obosită ca de moarte, puse cartea la loc și se întinse în pat îmbrăcată". (op. cit. pg. 60). Orgoliul de a arăta că știe să citească transpare în scene memorabile. Semianalfabetă, eroina are conștiința superiorității absolute asupra analfabeților : **„Ascultă cum se învățau literele, de la oi și ae, și se simți atît de departe de aceste lecții că apucă mîndră un ziar uitat pe birou și începu să-l răsfoiască. Îl răsfoi mult timp, citind titlurile încruntată, apoi il închise repezit — cum vedea că fac oamenii în tramvai — și-l aruncă cu un gest că da, a citit tot, cunoaște ziarul, nu e nimic nou"** (pg. 78). Fără a neglija psihologia individuală a eroinei, **Ana Roșculeț**, e, în același timp, un inestimabil document de psihologie generală a alfabetizării. Procesul psihologic al învățării cititului de către un om matur e surprins cu exactitate: **„Timp de o săptămînă nu văzu în fața ochilor decît litere, cuvinte lipite pe hîrtie, cifre. Fiecare om i se părea că e un substantiv, mașina care torcea un predicat ; era uimită și, în același timp, zăpăcită de ceea ce-i intra în cap. O zăpăcea mai ales faptul că totul s-a întîmplat atît de repede. Ceea ce o uimea însă la culme era faptul că acum nu mai putea gîndi fără ceea ce învăța. Cînd intra în secție și spunea : «Noroc, Vica, ce mai faci ?» Fără voie cuvintele îi porneau din cap cu literele lor, unele după altele, Le vedea pe fiecare în minte și chipul i se schimba, căpăta linii grave și tăcute".** (pg. 86).

Remarcabilă este legătura pe care autorul o surprinde între lectură și cîștigarea demnității. Contactul cu lumea din cărți aduce increderea desăvîrșită în sine : **„Tot în acest timp, atitudinea i se schimbă de asemenea. Începuse să se uite la oameni mai îndrăznet, să vorbească mai pe negîndite, să spună de îndată ceea ce îi trecea prin cap"** (pg. 93). Fin analist, Marin Preda remarcă efectul direct al cîștigării demnității, increderii, asupra feminității : **„Ultima zi a concediului, Ana o petrece neliniștită. Gîndul întoarcerii la lucru nu-i plăcea deloc. Se simțise în acest an mai bine ca niciodată. Își făcuse o rochie frumoasă de vară și-și cumpărase o pereche de pantofi foarte scumpi. Dimineața se scula tîrziu, făcea curat și gătea ceva. Apoi lăsa ușa deschisă și stătea cîtva timp în prag, gîndindu-se ce să facă în ziua aceea. Se îmbrăca și pleca în oraș, unde se plimba ceasuri întregi, uitîndu-se prin vitrine ori urmărind să vadă dacă cucoanele au pantofi mai frumoși ca ai ei (...). Tot plimbîndu-se prin oraș, începuse să bage de seamă că are un trup frumos, mai frumos ca al cucoanelor pe care le vedea pe Bulevard. Se oglindea în vitrine cu mîndrie"** (pg. 94—95).

Deși cu unele artificialități, vizibile în partea a doua îndelungată, **Ana Roșculeț** rămîne o nuvelă exemplară a literaturii române contemporane. Puternicul talent al autorului de a radiografia procese sufletești și contradictorii și complicate se aplecase asupra unui proces specific al momentului — transformarea unei muncitoare dintr-o conștiință adormită, umilită într-o conștiință demnă, încrezătoare în energiile sale morale și intelectuale — crește nu numai o nuvelă de excepție, dar și un emoționant document al mutațiilor produse de Revoluție în destinul indivizilor. În acest sens, remarcabil e faptul că, în toate etapele sale, procesul de transformare sufletească a Anei Roșculeț, deși cu numeroase elemente de generalitate, se desfășoară cu respectarea psihologiei individuale a eroinei. În contextul unei literaturi dominate de dumiriri artificiale, de transformări schematice, **Ana Roșculeț** face notă aparte prin subtilitatea analizei psihologice, demonstrație a faptului că abordarea proceselor și fenomenelor actualității putea fi benefică pentru realizarea artistică. **Ana Roșculeț** este și o excelentă dovadă că elogiul Revoluției se putea face și cu deplina respectare a legilor artei. Mutațiile social-politice sînt implicate și nu explicate în nuvelă. Noile condiții social-politice sînt prezente discret, deși decisiv în noul destin al Anei Roșculeț. Fără mutațiile revoluționare care au adus în fruntea întreprinderii noi conducători, proveniți din masa muncitorească, momentul de solicitudine față de Ana Roșculeț, decisiv pentru transformarea sa sufletească, ar fi fost imposibil. De altfel, factorii politici sînt de-a lungul nuvelei prezenți cu discreție, drumul eroinei fiind posibil numai în urma unui ajutor plin de tact, de discreție, în acord cu orgoliul exacerbat al eroinei.

De exemplu, cînd eroina declară că vrea să învețe cît mai repede, într-o scenă de o nedeslușeală tensiune psihică, secretarul comitetului de partid ocolește, cu dibăcie pedagogică, cuvîntul analfabet, precizînd : **„Nu trebuie să suferi atîta, dumneata știi carte, trebuie numai să-ți aduci aminte să citești mult".** (pag. 72).

Noile condiții istorice explică întreg destinul Anei Roșculeț. Fără unele elemente ale noului climat social-politic (atenția acordată muncii, conștiința că a nu ști carte e o inferioritate morală, eliberarea de grija zilei de mîine), procesul de transformare a eroinei într-un om demn ar fi fost imposibil.

Semnificativ document de analiză psihologică de tip cartezian, în buna tradiție a prozei realismului clasic, **Ana Roșculeț** e în același timp o continuare a preocupărilor tînărului prozator în direcția sondării stărilor sufletești obscure. Raportînd gesturile eroinei la legile psihologice, rămîn, totuși, anumite zone de umbră, în care se poate bănui prezența subconștientului. Sînt în nuvelă numeroase momente în care se trece pe nesimțite de la realismul tradițional la cel modern, de la psihologia carteziană la cea freudistă, cititorul trezindu-se, deodată, în plină atmosferă neliniștitoare. O scenă strict cotidiană cum e cea în care șefa de serviciu, Ierulescu, desemnată s-o învețe carte pe Ana Roșculeț, începe lecțiile, capătă la un moment dat dimensiuni fantastice : **„După o jumătate de ceas fruntea i se umplu de sudoare. Întunericul se sfîrșia încet și greu. O puse să scrie și să citească și mereu întrebări nelămurite, încărcate și obositoare. Învățătoarea se făcu de nerecunoscut. Nu mai avea nici mustăți, nici negi pe obraz. Era un om în al cărui cap i se părea ascunsă toată știința lumii. Glasul ei se schimba necontenit. Uneori era simplu ca al oricărui om ; alteori șoptit, temător, plin de sfială ; apoi supărat parcă, obosit și descurajat, pentru ca după cîtva timp să fie blînd, plin de căldură și liniștit (...). Se făcuse noapte. În apartament se auzeau din cînd în cînd bocănituri și glasuri înfundate. Într-un timp, bărbatul vru să intre, dar la un semn s-a retras. Ana era atît de istovită că abia mai stătea pe scaun. La un moment dat simți că începe s-o urască pe învățătoarea aceasta care, cînd întreba ceva, după ce-i răspundea, îi punea altă întrebare și după ce răspundea și la aceea, venea cu o întrebare din urmă care le amesteca pe toate, făcînd o întrebare nouă, întunecată, care o zăpăcea"** (pag. 84). Însăși relația cu Tomiță, deși în ansamblu explicabilă psihologicește, are unele momente în care trimite la isteriile dostoievskiene : **„Femeia se opri bruse, se întoarse repede la loc și trecu iute prin fața bărbatului. Ea intră alături într-un fel de vorbitor, iar omul nemulțumit și stăpînindu-și furia se mișcă și el în urma ei și intră înăuntru. Nici nu intră însă bine că deodată femeia izbucni alături de el, măsurindu-l cu o privire rece ca de oțel. Întrebă încet și apăsat, rar și hotărît :**

— Ce es' Tomiță ? Ce vreai ? Vorbește !

Laut pe neașteptate de acest glas pe care nu-l cunoș a și de privirea înțepenită a femeii, omul holb ochii de uimire și rămase nemișcat în fața ei puțin prostit, cu tresăriri de adolescent care este repezit". (pag. 36—37).

Ion Cristoiu

Frumusețea obiceiurilor

Cartea lui Vasile Golban — **Estetica ceremonialului social în obiceiuri**, Editura științifică și enciclopedică, 1983 — pune în discuție o dominantă a tradiției folclorice : **frumosul.** Elemente de gîndire și practici populare sînt citite printr-o grilă estetică. Nu pentru a ilustra precepte a priori cu privire la esența frumuseții, ci, pur și simplu, cu intenția benefică de a descoperi capacitatea și mijloacele prin care cultura folclorică implică simțul artistic în mai toate manifestările colective. În aceste medii — omogene, negrăbite, cu individualități spontan și profund socializate — actele, raporturile interumane, viziunile despre lume și viață capătă **și** o consacrare estetică: estetizarea le este **inerentă, nu aderentă** — cum se întîmplă în societățile actuale, robite ritmului trepidant, autonomismelor și automatismelor valorice.

Știut este că experiența estetică, așa cum se imprimă în gustul multor contemporani, este o invenție a timpurilor moderne. Felurite orientări de aiurea s-au întrecut în a vorbi de gratuitatea sa funciară, mulțumindu-se cu interpretarea artelor culte, din care alegeau, pentru exemplificare, genuri convenabile : ornamentica, muzica și poezia lirică, încrucit e mai greu, dacă nu imposibil, de susținut așa ceva pornind de la roman sau pictura figurativă ; cu mult mai puțin avantajos părea a fi sincretismul spiritualităților arhaice. Or, la noi, **matricea valorică tradițională** e cea care a ferit gîndirea estetică de excese : interesul pentru ireductibilitatea valorilor **nu a eșuat în obsesie,** chiar atunci cînd a fost preocupare de căpătîi în mersul culturii noastre moderne. E suficient să amintim, de pildă, că **faimoasa** polemică „artă pentru artă" — „artă cu tendință" nu a fost acută prin fondul real pus în discuție, ci prin ajustări preconcepute și motive confecționate de istoria literară a unor ani despre care mai avem, încă, amintiri **vii** : Maiorescu și Gherea erau lansați într-o competiție sportivă pentru ierarhii simpatice (dacă ai umor) și amare (dacă ai **măcar** nostalgia adevărului).

Tradiția folclorică, departe de a fi piesă de muzeu și indiferent de modul în care s-a răsfrînt în convingerile teoreticienilor, s-a impus ca **evidență culturală** capabilă să năruie orice tentativă speculativă care, de dragul imposibilelor purisme, ar eluda frumusețea modului efectiv de a concepe și trăi viața. În comunitățile arhaice, după cum remarcă Nicolae Iorga, **„frumos și urît sînt elemente de pedagogie populară", „căci în tot ce face omul din popor la noi este totdeauna grija de a vedea dacă este frumos ori nu este frumos. Sînt lucruri pe care nu le împiedică nici o lege, pe care nu le interzice nici un regulament, care nu pot atrage nici o pedeapsă, pentru care conștiința publică n-ar găsi nici o condamnare și, cu toate acestea, lucrurile care sînt astfel îngăduite nu se fac. Nu se fac pentru ce ? Pentru că nu sînt frumoase".** (Scrieri despre artă, 1968, p. 25—26).

În raport cu o asemenea indiscutabilă **stare de fapt** se validează și optica lui Vasile Golban: inserția valorii estetice în chiar conținutul spiritual rostuit de istoria comunității folclorice, și, mai ales, în practicile socio-culturale prin care semnificațiile capătă prezență. E vorba de obiceiuri. Autorul le distinge de simplele deprinderi care sînt performanțe de pricepere și îndeminare într-o anume activitate ; aceste componente ale comportamentului individual sînt și ele asimilate și transmise din generație în generație ca obișnuințe practice, sancționate social ca achiziții regulative, norme nescrise cu privire la eficiența și meșteșugul unor ocupații. Dar, obiceiul propriu-zis cuprinde un sistem de interpretări ale feluritelor raporturi ale omului cu lumea și semenii, vehiculînd motivații și sensuri pe care comunitatea le conferă mediului, conduitei, momentelor cruciale din viața membrilor săi, evenimentelor care marchează destinul colectiv.

Paul Tudor : „Tîrgul mare de la Balș"

Evident sau implicit, funcționează o intenție imperativ-normativă, preponderent morală, căci obiceiul este un model de exemplaritate, ștacheta valorică a grupului ; nu e doar obișnuință generalizată prin simplă contagiune psihologică, ci o modalitate de reglementare și normare a raporturilor omului cu sine, cu ceilalți și cu lumea pe calea **presiunii** psihologice și a **siguranței** persuasiv-coercitive proprii tradiției. Sînt repere șlefuite de vreme ce deschid un orizont de experiență și aspirație cotidiană; fapte și credințe individuale capătă sens, rost, justificare, prestigiu doar prin confruntare cu **ordinea culturală** instituită de și prin obiceiuri. Oamenii concreți își concep și împlinesc **umanizarea** venind în întîmpinarea acestei **realități simbolice.**

Imaginarul colectiv cristalizat în obiceiuri — poate naiv în fundamente, dar **așezat** și robust în rosturi — este funcțional : fragmentele unui anumit mod de a vedea lumea, spre a o face **cît mai familiară** și a o integra în cerințele omenescului, sînt coduri care hotărăsc ce e bun, just, frumos, util.

Prin ceremonialuri, comunitatea își sărbătorește valorile : mesaje și tîlcuri, motivații și repere capătă **expresivitate,** captează acordul tacit al celor implicați prin evidență și nemijlocire **intuitivă.** Fapte și situații reale sînt **asimilate, nu doar încadrate,** într-o structură cu intenție estetică, suferind, astfel, o **derealizare,** o scoatere din cotidian și **suspendarea, nu eludarea,** funcțiilor normal-practice; prin aceasta, orizonturile valorice pe care **le** și spre care **se** deschid sînt comunicate emoțional, amplificînd receptarea nu doar a mesajului, ci, **mai ales,** a modului său de apariție sensibilă. Semnificația valorică a momentului de viață este conștientizată, deci, estetic. Frumusețea nu e percepută ca antinomică valențelor moral-educative, ci ca o **latență** care, sub presiunea ocupațiilor zilnice orientate de și spre scopuri suficient de precise, rămîne nevalorificată, dar poate fi scoasă în prim plan cînd sensibilitatea își cere drepturile, se cere cultivată într-un sens autonom, ce **suprimă,** înglobează prin transfigurare trebuințele zilnice.

Între sărbătoarea valorilor și viața efectivă are loc un transfer spontan de intuiții, moduri de percepere, pricepere, valorizare și rezonanțe spirituale, putîndu-se afirma că ceremonialul este pivotul prin care se decantează fațeta rituală a conduitelor și raporturilor interumane din mediile folclorice. Se poate spune, de pildă, că omenia se prezintă ca un ritual cu o elaborare afectivă fină și discretă.

Autorul cărții în discuție nu pare preocupat în mod deosebit de aceste promisiuni analitice, mulțumindu-se cu subtile distincții asupra degradării ceremonialului odată cu trecerea spre spectacol și schemă formală, sau, mai recent, spre kitsch.

Vasile Macoviciuc

Premiile Asociaţiilor de scriitori pe anul 1982

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN BUCUREŞTI

JURIUL : Nicolae Manolescu **(preşedinte)**, Constanţa Buzea, Radu Cosaşu, Mihai Giugariu, Gica Iuteş, Dan Laurenţiu, Dumitru Micu, Iosif Naghiu, Laurenţiu Ulici.

POEZIE

— **LEONID DIMOV — „Veşnica reintoarcere" (Cartea Românească)**
— **ILEANA MĂLANCIOIU — „Linia vieţii" (Cartea Românească)**
— **Doina URICARIU — „Natură moartă cu suflet" (Eminescu)**

PROZĂ

— **ANA BLANDIANA — „Proiecte de trecut" (Cartea Românească)**
— **FĂNUŞ NEAGU — „Pierdut in Balcania" (Sport-Turism)**
— **MARIUS TUPAN — „Coroana Izabelei" (Cartea Românească)**

DRAMATURGIE

— **PAUL CORNEL CHITIC — „Miriiala" (Cartea Românească)**
— **ALEXANDRU SEVER — „Îngerul bătrin" (Cartea Românească)**
— **DUMITRU SOLOMON — „Soldatul şi filosoful" (revista Teatrul)**

LITERATURĂ PENTRU COPII

— **DANIELA CRĂSNARU — „Cintec pentru fetiţa Gu" (Ion Creangă)**
— **CLEOPATRA LORINŢIU — „Libeluliada" (Ion Creangă)**
— **MIHAI NEGULESCU — „Cine eşti ?" (Ion Creangă)**

CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ

— **MIRCEA IORGULESCU — „Ceara şi sigiliul" (Cartea Românească)**
— **LUCIAN RAICU — „Calea de acces" (Cartea Românească)**
— **MIRCEA SCARLAT — „Istoria poeziei româneşti", vol. I (Minerva)**

TRADUCERI

— **HARALAMBIE GRĂMESCU — „Cartea celor o mie şi una de nopţi" (Minerva)**
— **ANDREI IONESCU — „Eu, supremul" de Augusto Roa Bastos (Univers)**
— **GRETE TARTLER — „Antologie de poezie arabă" (în colaborare cu Nicolae Dobrişan, Minerva)**

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN BRAŞOV

JURIUL : Mihail Joldea **(preşedinte)**, V. Copilu-Cheatră, Lendway Eva, Hans Schuller, Nicolae Stoie.

— **VERONA BRATEŞ — „Carmina" (Cartea Românească) şi „Piatră lingă piatră" (Kriterion)**
— **ION TOPOLOG — „Nufărul alb" (Ion Creangă)**

ASOCIAŢIA SCRIITORLOR DIN CLUJ-NAPOCA

JURIUL : Mircea Popa **(preşedinte)**, Horia Bădescu, Dávid Gyula, Victor Felea, Kántor Lajos, Radu Mareş, Adrian Marino, Mózes Attila, Szilagyi István.

— **VIOREL CACOVEANU — „Aprobare pentru un tango" (Dacia)**
— **MIRCEA GHIŢULESCU — „Omul de nisip" (Dacia)**
— **KISS JÁNOS — „Liniştea albă" (Dacia)**
— **GITTAI ISTVAN — „Imagini dintr-un război al nervilor" (Kriterion).**
— **SOLTÉSZ JÓZSEF — „Taie frunza la ciini" (Dacia).**
— **MIRCEA VAIDA — „Pe urmele lui Lucian Blaga" (Sport-Turism)**

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN CRAIOVA

JURIUL : Ilarie Hinoveanu **(preşedinte)**, Romulus Cojocaru, Mihai Duţescu, Eugen Negrici, Marin Sorescu,

— **SINA DĂNCIULESCU — „Zilele una cu alta" (Scrisul Românesc)**
— **GEORGE SORESCU — „Structuri erotice" (Cartea Românească)**

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN IAŞI

JURIUL : Alexandru Husar **(preşedinte)**, Paul Balahur, Dimitrie Ignea, Grigore Ilisei, Dan Mănucă, Corneliu Ştefanache, Haralambie Ţugui.

— **ION CHIRIAC — „Aşa vor cinta privighetorile" (Junimea)**
— **MIHAI DRĂGAN — „Interpretări" (Junimea)**
— **AURA MUŞAT — „Puck umple cu stingăcie paharul" (Junimea)**

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN SIBIU

JURIUL : Georg Scherg **(preşedinte)**, Mircea Ivănescu, Ion Mircea, Radu Selejan, Joachim Wittstock.

— **MIRCEA BRAGA — „Istoria literară ca pretext" (Dacia)**
— **REIMAR ALFRED UNGAR — „Caii albi din oraşul Bucureşti" de Fănuş Neagu (l. germană, Ion Creangă)**

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN TÎRGU MUREŞ

JURIUL : Katona Szabo István **(preşedinte)**, Dan Culcer, Györffi Kálmán, Janosházy György, Nagy Pal.

— **NEMESS LÁSZLÓ — „Risipirea cetei" (Kriterion)**
— **MARKÓ BÉLA — „Eterna aminare" (Kriterion)**
— **IOAN RATIN — „Un spectacol ratat" de E. Daniil Harms (Junimea)**

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN TIMIŞOARA

JURIUL : Ion Arieşanu **(preşedinte)**, Florin Bănescu, Alexandru Deal, Hans Mokka, Ivo Muncian, Pongracz Maria, Ion Dumitru Teodorescu,

— **AUREL GHEORGHE ARDELEANU — „Ploaia de nisip" (Facla)**
— **EUGEN DORCESCU — „Arhitectura visului" (Facla)**
— **NEBOIŞA POPOVICI — „Fulgi de zăpadă" (Kriterion)**

Decernarea premiilor a avut loc la sediile Asociaţiilor din oraşele de reşedinţă. Premiile au fost inminate de secretarii Asociaţiilor şi de preşedinţii juriilor respective.

Spiru Vergulescu : „Peisaj bucureştean"

CUMPĂNĂ

Amintiri de la bostană (II)

Bordeiul de pe baltă — bătrinul meu
castel
cu mindru stuf, cu-aceeaşi regală
rogojină,
mistreţul tău mai ride cu colţii la rastel:
şi puşca şi bunicul orbiră de rugină.

Dormeam pe patu-acela cu arcuri
de pămint,
cu timpla rezemată de Dunărea maternă,
cite un şarpe tandru se strecura sub pernă
şi oile-aşternute ştiau ca mieii sint.

Acum e frig, eşti singur şi poate dezvelit,
nici minzul nu-ţi nechează, nici lupul
nu te urlă,
nu mai asculţi cavalul ciobanului la tirlă
„şi poate că eu insumi de mult voi fi
murit".

Că-mi bate-n geam decembre şi secolul
la uşă,
tocesc — dar nu se vede — aceleaşi
bulevarde.
— Unde-i cărarea, piatră ? —
Unde-i cimpia, barde,
şi zboară guguştiucul cu un poem in guşă!

Bordeiule, ce soartă de castelan aveam !
Cu-o carte şi-o poveste şi numai
cu cinci lei,
cu stuf, cu broaşte multe, c-un felinar
din pepeni
un adăpost atomic mi-aş face din bordei!

George Alboiu

Herculane — bilanţ literar '83

Sigur că nu se pune nicidecum problema ca articolele-sinteză pe care publicaţiile literare şi culturale — din păcate, nu chiar toate ; oare de ce ? — le publică la sfirşit de an să cuprindă totalitatea titlurilor şi numelor aparţinind „anului-literar" respectiv. Este vorba, doar, de criteriul selecţiei, — vai, atit de subiectiv aplicat, adesea —, la care, inevitabil, se adaugă omisiunile absolut involuntare. Numai că, să spunem lucrurilor pe nume, avatarul din urmă se suprapune cel mai adesea cu insuficienta cunoaştere a fenomenului editorial în întregime ; în acest context, „victimele" recrutindu-se aproape invariabil din rindul autorilor trăitori în alte aşezări decit cele investite cu privilegiul de cunoscute şi recunoscute centre cultural-artistice. Asemenea fugare ginduri ne-au urmărit după un recent şi scurt popas la Băile Herculane. Fapt mai puţin obişnuit, în acest orăşel balnear trăiesc şi scriu literatură, după toate regulile celei mai exigente profesionalităţi, trei bărbaţi încă tineri. Şi ce-i mai interesant, fiecare dintre ei anul trecut — datorită lucidei generozităţi a Editurii „Facla" — a publicat un nou volum : Sabin Opreanu, **Amurg experimental,** versuri ; Ilie Ştefan Domaşnea, **Doar o aripă albă,** idem, Ion Florian Panduru, **Au murit poveştile, Siminico !** roman. Simplă şi, eventual, plăcută coincidenţă ! vor exclama unii confraţi, în leneşa lor blazare. Noi zicem, din contră, că este vorba de un veritabil eveniment, căci volumele citate fac dovada unor vocaţii literare cu totul ieşite din comun, iar împrejurarea ca cei trei temerari autori trăiesc în acelaşi minunat orăşel, deja, nu mai constituie o intimplare. Cei avizaţi — încă puţini, e adevărat — ştiu că Sabin Opreanu, Ilie Ştefan Domaşnea şi Ion Florian Panduru constituie realmente o grupare literară despre care, sintem siguri, va trebui să se vorbească mult şi cu perfectă îndreptăţire.

Nicolae Ciobanu

● **CONCEPTELE CRITICII ŞI TEORIEI DE ARTĂ DIN SERBIA** se intitulează una dintre cele mai interesante lucrări publicate sub patronajul Muzeului de artă contemporană de la Belgrad. Cel de-al treilea volum a apărut recent, împlinind o lucrare fundamentală din punctul de vedere al istoriei acestor preocupări în perioada anilor 1900—1950. Sint trecute în revistă 1374 de concepte, analizate în materiale publicate de 118 autori proeminenţi ai domeniului, critici, teoreticieni de artă, artişti şi ziarişti. Tot materialul este clasificat în 10 capitole : Critica de artă şi teoria, istoria şi dezvoltarea artei, Despre artele frumoase şi pictură, Despre opera de artă (volumul I), Despre sculptură, Despre arhitectură, film şi grafică, Despre arta europeană şi relaţia ei cu tradiţia şi inovaţia, (vol. II), Arta naţională şi Despre relaţia dintre artă şi societate (vol. III). Lucrarea a fost concepută cu metodele lui M. B. Protić, sub auspiciile unei echipe de o înaltă profesionalitate, fiind amplu recenzată în toată presa din Iugoslavia.

● **CARTEA** lui Ioan Flora, **Lucrare terapeutică,** tradusă de Adam Puslojic, şi publicată de Editura **Prosveta** din Belgrad este recenzată de Selimir Radulović în termeni foarte elogioşi, sub titlul : „Un program poetic pentru toate zilele". Citâm din recenzia lui Selimir Radulović : „Poetul se exprimă foarte limpede. El trece de la rolul unui observator dezinteresat la acela al unui apărător agresiv şi exclusiv al propriului său concept poetic. Aici Flora ne oferă reflecţiile sale asupra propriei sale lumi poetice, precum şi o imagine ironică şi un apel la cei care se găsesc într-o poziţie de tot diferită. Aceste reflecţii, aş spune, nu sint o expresie a încrederii în interpretări liminare, cît o parte intrinsecă a proiectului său artistic".

PRECIZARE

● În numărul 52 din 1983 al revistei noastre ilustraţia de la pagina 3 aparţine lui **Gheorghe Boţan,** iar cea de la pagina 5 lui **Mircea Rusu.**

REMEMORĂRI

Unicul Nichita

de la acel telefon matinal care-mi anunţa o veste absurdă prin glasul de nerecunoscut al lui Fănuş : „S-a prăpădit Nichita", din acea dimineaţă blestemată de decembrie treisprezece, ghilotina receptorului mi-a retezat brutal contactul cu realitatea.

Am căzut secat de puteri într-un fotoliu şi preţ de citeva momente n-am putut distinge conturul vreunui obiect din cameră.

Orbisem vremelnic şi singele retras în tulpine neştiute refuza să mă vitalizeze.

Era dimineaţă şi auzeam vag forfota oraşului trezit din somnul îngheţat al nopţii. Fetiţa mea se pregătea să meargă la şcoală şi mă întreba ce s-a intimplat şi nu ştiam ce să-i răspund şi a plecat cu sufletul tulburat crezind că mi se făcuse rău, sau că primisem o veste pe care nu vroiam s-o împărtăşesc nimănui.

Apoi, dislocaţia sentimentală, golul oscilind albăstrui ca în tubul unui termometru părăsit de mercur. Neputinţa de a plinge, de fapt, de a înţelege ceea ce era de neînţeles, efortul raţiunii de-a triumfa asupra inevitabilului produs deja, se încăpăţina într-o bărbăţie prostească, vecină cu demnitatea insului prins în solemnităţi de rutină.

Apoi, dorinţa puerilă de-a mă **convinge.** Clipa intilnirii cu trupul lui Nichita inert, aşezat pe un banal pat de spital. Chipul frumos de adolescent mirat şi surisul, ah ! surisul lui ironic, şugubăţ, zimbetul din colţul drept al obrazului prin care-şi prevestea şotiile duioase.

Lucid şi impersonal, refuzam să acccept evidenţa !...

Două bătrinele sprijinindu-se în luminări, în halate de spital, cu figuri triste şi suferinde, ca două ursitoare.

Nichita zimbea în costumul său de gală, celebrul costum „maro cu dungi", în armura căruia primise Herderul, Cununa de aur şi, acum, Cununa nemişcării.

Pantofii noi-nouţi, cu talpă necălcată, şedeau alipiţi în virfuri, pregătiţi pentru un drum al plutirii. Miinile i se odihneau pe piept şi cea dreaptă încremenise cu degetul arătător săltat peste cel mare purtind între distanţa indecibilă un condei imaginar de sticlă sau abur....

Nimic nu dovedea că ne părăsise, şi cu atit mai absurdă mi se părea poziţia lui de contemplare cu ochii închişi şi mă revoltam contra împietririi mele, şi nici măcar n-am putut să-l mingii sau să fac un alt gest care să demonstreze, (cui ?), necuprinsa-mi durere.

După o vreme, în acea încăpere sărăcăcioasă şi albă au început să vină necunoscuţi, tineri cu lacrima reţinută în gene, şi privindu-l cum se odihneşte pe orizontala niciodată rivnită, am atins mecanic marginea patului.

Atit...

Mi-a venit în minte, atunci, un fragment din reflexiile lui Proust, un fragment de-o duritate absolută şi edificatoare : **„Dar în acest timp, cind iarna il lasă nepăsător, căci pentru el zilele seamănă unele cu altele, iar puterea misterioasă a anotimpurilor nu mai întilneşte în el nici o putere misterioasă care să-l exalte, puteţi vedea în acest oraş de provincie, departe de el, doi ofiţeri ce poate îl cred mort, căci nu se mai ştie nimic despre el, ce şi-au dat întilnire, în timp ce ceilalţi se plimbă pe strada mare...".**

Eu urma să mă plimb pe strada mare, să trec secătuit şi gol ca o tulpină de soc toamna, să calc peste zăpada imaculată, să-l las părăsit cu surisul său şugubăţ creionat în colţul nării drepte, eu-om viu şi cu năpraznica dorinţă de-a bea ceva tare şi dintr-odată, să-mi smulg singele din cotloanele laşe şi, odată cu el, lacrimile.

Aş mai fi putut să fac ceva : să cint o litanie, un cintec bizantin, sau unul din cintecele pe care atit de mult le iubea şi pe care, de atitea ori, mă ruga să i-l cint. Riscam ridicolul şi neînţelegerea, şi pe bună dreptate, dar nici ideea săvirşirii sale n-o percepeam încă.

„Trupul poeţilor devine pentru noi translucid şi sufletul lor poate fi văzut de noi nu datorită privirii lor, nici intimplărilor din viaţa lor, ci datorită cărţilor lor, unde tocmai ceea ce vroia, din sufletul lor, într-o dorinţă instinctivă, să se perpetueze, s-a desprins pentru a supravieţui vieţii lor pieritoare...".

El supravieţuia zimbind pe acel modest pat de spital, şi noi eram cei învinşi şi nu-mi venea să cred că **nu mai este,** şi am plecat gol, cu trupul ca o sabie de sticlă, ca un mort pe verticală, traversind oraşul drapat în omăt, şi am ajuns acasă şi am vrut să mă îmbăt groaznic, pină la pierdere şi am vrut să pling fantazind şi chemind amintiri.

Dar, peste toate, un frig polar îşi căuta supapele justificative şi o frază cu modulaţii de clavecin înzăpezit îmi fulgera memoria : **„Poate că poetul contemplă mireasma continuă pe care liliacul o împrăştie prin fiecare din turnuleţele sale mov ; el se retrage o clipă pentru a o simţi mai bine, o simte din nou, dar liliacul nu-i dăruieşte decit acelaşi parfum, fără a-i spune nimic mai mult...".**

Fără a-i spune nimic mai mult...

Mircea Micu

„Utopia profesorului Dunca"

Utopia profesorului Dunca" (Editura Eminescu, 1983, colecţia „Clepsidra") se încadrează, evident, în cadrul scrierilor cu subiect poliţist, genul ca atare fiind binecunoscut şi apreciat. Sigur că un roman poliţist, nu-i totuna cu un roman de aventuri şi orice ar fi — aici nu avem nimic de a face cu aventuri. Poate că autorii — Valeriu Bârgău şi Neculai Chirică — au pornit de la un fapt autentic, poate nu, dar indiferent în ce constă punctul de sprijin cititorul e surprins de ingeniozitatea ordonării datelor problemei.

Sint, pe fondul romanului, cel puţin două laturi asupra cărora se insistă : activitatea organelor specializate în scopul instituirii dreptăţii, a legalităţii şi preocuparea pentru păstrarea patrimoniului naţional ; căci subiectul nu e unul de duzină, ci un subiect care „obligă" lectorul la o „verificare" cu propria conştiinţă, la o decantare a combinaţiilor din ambele părţi ale „combatanţilor".

Autorii urmăresc şi ne oferă o lecţie de adevăr dar şi de istorie, înregistrind prin subtile nuanţe un exerciţiu al minţii şi conştiinţei. Şi — dacă luăm în consideraţie pe lingă spectaculosul propriu-zis, pulsul vieţii de zi cu zi al unor oameni dedicaţi trup şi suflet unei cauze cinstite, şi a căror meserie e apărarea conştiinţei, cantonaţi în perimetrul deducţiei spre elucidarea situaţiilor limită — pot zice că acest gen de scriitură — aşa cum apare aici — nu-i cu nimic mai prejos decit o carte apelativă ce îndeamnă la meditaţie şi la o trăire absolut realistă.

În oraşul O, profesorul Sever Dunca, renumit prin cercetările de istorie dar îndeosebi prin teoria (utopia, considerată îndeobşte) cu privire la tezaurul dacic aflat în această zonă, are impresia că este urmărit, ceea ce îl determină să-i mărturisească presimţirea colonelului Călin Nicoară. De aici începe acţiunea. Alertat, colonelul îşi trimite colaboratorii, pe locotenenţii Ioan Albu şi Traian Moţ, la Stinca Fulgerată (unde profesorul a localizat tezaurul) şi aici o capcană pusă în grotă confirmă bănuielile profesorului. Cercetările se amplifică şi bănuielile profesorului par a se dovedi reale. Între timp, îşi face apariţia în oraş o maşină cu număr străin, posesia unui comis-voiajor care este găzduit de inginerul silvic Teodor Avram. În toiul cercetărilor, colonelul Călin Nicoară primeşte un telefon de la Maria, o rudă a profesorului care locuia la aceasta de mai bine de zece ani, prin care este anunţat că profesorul a murit. Prima constatare : Sever Dunca a fost otrăvit. Maria nu ştie nimic. Aşadar, presupunerile profesorului erau întemeiate. Evident, cineva îl ucisese ca să-i sustragă comoara. Un trio, alcătuit din inginerul silvic Teodor Avram, brigadierul Stoian Carol şi comisul voiajor Hektor Walker, atrage atenţia echipei de cercetare. Faptele se precipită : o nouă crimă, victimă fiind Stoian Carol.

Folosind metode tradiţionale, bazîndu-se pe intuiţie, inteligenţă şi rapiditate în mişcări, colonelul Nicoară descoperă noi aspecte şi merg pe urmele făptaşilor. În sfirşit, într-o noapte, Avram Teodor, Hektor Walker şi un nou venit din străinătate, Alfred Roth, sint surprinşi în grota de la Stinca Fulgerată în clipa descoperirii tezaurului dacic. Faptele — de acum — se lămuresc treptat. Ucigaşul profesorului este Hector Walker, iar ucigaşul lui Stoian Carol este inginerul Teodor Avram. Cine este însă Hektor Walker ? Un fost hortist, din oraşul O, de fel, care omorise pe fiul lui Sever Dunca, pe adevăratul nume Matiaş Sandor, fugit din ţară după ce, pedepsit fiind de un oier, i se aplicaseră pe miini însemnele ce se puneau ca semn distinct pe oile lui Varga (de aceea el purta în permanenţă mănuşi). Dar Maria ? Maria era sora lui Sandor, venită printr-un şiretlic meschin în casa Dunca.

Totul se lămureşte, răufăcătorii îşi primesc pedeapsa şi, cum se zice, totul e bine cind se sfirşeşte cu bine.

E această „Utopie a profesorului Dunca" o carte plină de suspans, o carte „verité", care captează de la un capăt la altul atenţia. Aparent, dar numai aparent, definirea condiţiei în parte a fiecăruia e pe intocmirea unui dosar. În definitiv, acţiunile echipei colonelului Nicoară consumă un mare circuit de cuprinderi care se conjugă în verbul „a deveni". Relatată la persoana a treia, într-un stil degajat, liber, autorii nu ţin să povestească ei evenimentele, ci lasă întimplările să exprime şi personajele să-şi justifice circumstanţele. Intriga e dusă cu măiestrie căpătind consistenţă odată cu înaintarea în lectură. Conturarea fiecăruia se angrenează în tribulaţiile celor două echipe. E vorba de detectivi, suspecţi într-un cerc care se strînge în universul aleatoriu al faptelor acestei cărţi frumoase. Volumul „Utopia profesorului Dunca" certifică prezenţa într-un asemenea gen a unor autori cunoscuţi mai mult ca poeţi : Valeriu Bârgău şi Neculai Chirică. Să aşteptăm, cu încredere şi interes, o nouă asemenea încercare.

Pavel Pereş

● **CARTEA** lui Miloš Crnjanski : „Despre Michelangelo", recenzată recent de Radovan Popovici, constituie rezultatul unei obsesii a marelui prozator, una dintre cele mai importante personalităţi literare pe care le-a produs Iugoslavia în acest secol. Aşa cum Ivo Andrić fusese impresionat de lucrările lui Goya, Miloš Crnjanski şi-a găsit în opera lui Michelangelo o sursă de inspiraţie, precum şi o proiecţie a propriilor sale preocupări. Radovan Popovici se referă şi la istoria acestei cărţi, care a fost de fapt compilată de Nikola Bertolino după manuscrisele scriitorului. Editorul său afirmă, de fapt, că este vorba de o lucrare a unui poet „care pune întrebări ce au fost neglijate pînă acum sau uitate într-o pletoră de semnificaţii academice, estetice şi de istoria artei". Actualul recenzent spune următoarele : „Este un text unic în literatura noastră, o carte ce conţine observaţii şi indicaţii ale unui mare scriitor despre un marte artist, scrisă în mod interesant şi cumpătat. Editorul a produs un volum demn de cei doi mari artişti, adăugind note şi comentarii foarte valoroase.

Bonifacia nu avea cum să înţeleagă

Urmare din pag. a 5-a

ascunse sărac şi trist de verdeaţa plăpindă a unei idere fără vlagă. Semnul ofiţerului impietri forfota ce pusese stăpinire pe curtea pitică şi în liniştea de vis a acelei dimineţi de la sfirşitul lui iulie 1941, din gura beciului de piatră de sub foişor, Stăncuţa auzi şi ea limpede un strigăt repezit al cuiva, cu un glas ascuţit, sugrumat, de parcă ceva sau cineva l-ar fi impiedicat să spună ce avea de spus şi după „Domnule căpitan !" — numai sfirşitul se înţelesese. „E aici. A fost prins. Ordonaţi". Stăncuţa încă se mai chinuia să-şi desfacă mina din mătăniile încurcate pe încheietura firavă, căci ar fi vrut să ridice cirja şi mai sus şi să mai spună o dată.

— Nu vă cunosc !

— Nu vă cunosc isbuti ea, în sfirşit, să ridice cirja deasupra capului ca pe o sabie copilărească dar unul din civilii din spatele ofiţerului işi şi făcuse loc pe lingă acesta şi după el se repeziră şi ceilalţi şi bătrina abia mai avu timp să găsească fotoliul de paie în care se prăbuşi mai mult împinsă decit aşezată cu grijă.

Civilii i se păreau nişte tilhari şi aşa şi înţelesese năvala lor brutală, însă ofiţerul cel tînăr ii plăcuse şi nu pricepea deloc cum se înhăitase el cu ei şi de ce în loc să o apere comandase, strigind din mijlocul pridvorului, ocuparea conacului.

Pe scări urca acum împins de la spate şi cu cătuşe la miini Mihnea Teodosie Rudeanu într-o cămaşă albă, fără guler, cum au militarii şi cu pantalonii albaştri cu vipuşcă roşie de elev al liceului militar. Nu-i legaseră miinile la spate ci în faţă şi el le ţinea strinse şi ridicate sus, deasupra nasturilor desfăcuţi pînă la briu ai cămăşii ca spuma şi călca treptele greu, cu genunchii de plumb.

— Mă ! zisese atunci Stăncuţa dar fără să mai încerce să se ridice din fotoliul de paie şi glasul ii secase de tot, iar ochii i se umpluseră de lacrimi, şiroind ca din senin pe obrazul de copil bătrin, uscat de mult de seva vieţii, pe care încă se mai puteau dezlega semnele trist măcinate de vreme ale unei frumuseţi odată nebănuit de strălucitoare. Noi am făcut Revoluţia de la 1848, Isvoranii şi Rudenii, toţi, cum ii puneţi voi cătuşe băiatului ăsta ?!

— Se demontează maşina şi se ridică tot, se auzi iar din gura de piatră a beciului, acel glas ascuţit ca şi cind ar fi fost sugrumat şi repede pe scări se urcă alt civil care îl împinse şi pe Mihnea Teodosie să se grăbească.

— Ruşine — ii răspunse bătrinei cineva pe care Stăncuţa Ogrezeanu nu-l putu vedea căci soarele se ridicase deasupra foişorului şi o orbea cu lumina lui ca o flacără. Ruşine, dacă aţi făcut revoluţia de la 1848 şi acum vindeţi ţara şi o trădaţi.

— Ruşine ţie, strigase atunci Stăncuţa, chinuindu-se să se scoale din fotoliul de paie şi ridicind iar cirja deasupra capului, izbi răsucindu-se în direcţia de unde venea glasul, exact ca un copil supărat şi neputincios, şi lingă ea ţiganca ivită ca din pămint se repezise să o ţină de braţul care ii tremura rău de tot.

— Asta e seria treia de manifeste, se auzi din nou, de jos, de la **gura** beciului, însă **maşina** e aceeaşi.

Nu răspunse nimeni nimic, apoi un civil dintre cei ce urcaţi ultimii în foişor o întrebă pe Stăncuţa, făcindu-i semn să stea liniştită în fotoliu şi să nu mai agite neputincioasă cirja neagră cu virf şi miner de argint :

— Numele ?

— Stăncuţa Ogrezeanu, se grăbi să răspundă în locul ei ofiţerul de jandarmi. N-are nici un rost interogatoriul. E trecută de nouăzeci de ani.

— Boieri trădători, spuse atunci civilul. Boieri trădători, ca toţi boierii. Şi se intoarce dispreţuitor spre Mihnea Teodosie Rudeanu care ajunsese şi el în capul foişorului.

— Elev al liceului Mănăstirea Dealu !? Dezertor şi trădător !

Dar Stăncuţa Ogrezeanu nu mai găsi puterea să-i răspundă aceluia pe care il auzea ca şi cind ar fi fost undeva departe, deşi el se afla foarte aproape de ea. Istovită, alunecase în fotoliul ca un coş de rufe murdare vechi şi ponosit şi adormise cu cirja între genunchii rasei călugăreşti cu care se îmbrăca de la o vreme şi cu mătăniile de chilimbar încolăcite în palmele de copil.

În urechi aveau să-i rămină însă, pînă la sfirşitul vieţii, ca nişte lovituri îngrozitoare de ciocan în timpanele obosite, cele două cuvinte pe care i le ascunsese Bonifaciei cu un sentiment înfricoşat al vinovăţiei : dezertor şi trădător ! Nu putea crede că erau adevărate, nu putea crede că îl privesc pe Mihnea Teodosie Rudeanu, nu putea crede că, strănepotul ei ocrotit şi mingiiat cu o iubire bolnavă, ca unica speranţă a renaşterii unui neam glorios şi prea greu încercat către sfirşitul vieţii sale, stătuse ascuns, de atita vreme, cu buna ei ştiinţă şi numai cu ştiinţa ei în pivniţa conacului de la Cheia pentru a zămisli viermele trădării. Nu credea. nu putea să creadă, ştia că nu e adevărat, dar mintea ei nu afla nici un reazem nicăieri. Singura ei putere stătea în credinţa oarbă şi încăpăţinată, că Mihnea Teodosie Rudeanu avea dreptate, dar Bonifacia nu avea cum să înţeleagă.

(Fragmente din „Dragostea şi revoluţia", vol. II)

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XLVIII)

Conjuraţia nulităţilor

hotărit lucru, atacul la valori întreprins de grupul parizian nu s-a redus la Eminescu, G. Călinescu, Mihail Sadoveanu şi Tudor Arghezi, deşi chiar şi atit ar fi cu mult prea mult spre a produce oroare faţă de aceia care au emis asemenea judecăţi. Clasicii negaţi cu virulenţă de „Europa liberă" sint însă şi alţii, numeroşi, pe care nu doar biografia postbelică i-a adus în obiectivul terorii. Să admitem că unora aflaţi în Occident nu le convine că atit Călinescu cit şi Sadoveanu şi Arghezi au creat pînă acum zece, cincisprezece ani (şi au creat, se ştie, bine), deşi în artă esenţială cred că e durabilitatea estetică a operei şi nu iritaţiile momentane faţă de om. Cind este vorba însă de autori dispăruţi de cel puţin cincizeci de ani, şi pe care grupul verificat totuşi ii atacă, înţelegem atunci că nu „politica" personală e obiectul negaţiei ci valoarea : tot ceea ce valorează în literatura română, provoacă, pe scurt, alergie.

În optica lui Virgil Ierunca, de pildă, Alecsandri ar fi „un poet prea oficial", N. Bălcescu — „un aventurier al gloriei", Macedonski — „clamează în propriul deşert", N. Iorga — „un monstru de prost gust" şi „un profet ambiguu", Camil Petrescu — „un Stendhal cabotin"[1]). A prezenta, cu astfel de expresii, literatura română unor străini nu cred că e recomandabil dacă nu cumva dorinţa e pur şi simplu de a institui o imagine întunecată şi nesemnificativă. Că nu era o intimplare, rezultată dintr-un acces bilios, se vede şi din alte „contribuţiuni" asemănătoare. Nicolae Iorga — crede, de exemplu, Virgil Ierunca — „e ironizat mai de toată lumea atunci cind nu trezeşte deabinelea revolta"; Camil Petrescu n-ar fi avut caracter şi veştejea pe Blaga lăudind însă „pe Elena Văcărescu de care avea nevoie"[2]). Absenţa simţului valorii nu se oprea, oricit ar fi de curios, la români ; dacă ar fi fost aşa am fi admis că lui Virgil Ierunca nu-i place cultura română şi pace, dar lui ii provoacă enervări valorile pur şi simplu, de oriunde ar fi. Pe Jean Paul Sartre omul îl trata incalificabil[3]) urmind probabil nişte sfaturi ale nevestei, al cărei anti-sartrism datează de cel puţin cincisprezece ani[4]). Nici Anatole France nu există pentru Virgil Ierunca. Verlaine ? O nulitate, poet ar fi numai Nerval. Victor Hugo nu intră în discuţie, e un nume de care V. Ierunca nu vrea să audă; ii place în schimb jazzul şi Emmanuel Levinas. Şi aşa mai departe.

Neliniştita Monica Lovinescu, pentru care Eminescu, se cunoaşte, ar fi „un sub-Lamartine" iar Sadoveanu şi Arghezi nu ar exista în literatura română, nu se oprea aci ; într-o recenzie la un oarecare volum, „Grigori" de Grigore M. Sturdza saluta denigrarea violentă făcută de autor în privinţa lui Mateiu I. Caragiale[5]). Horia Stamatu nu găsea în literatura română alt termen de comparaţie pentru Paul Goma, cu triviala lui „proză", decit o serie „Negruzzi, Ispirescu, Creangă, Caragiale, Sadoveanu"[6]). Acum, e adevărat că ştiind cit de mult este iubit Paul Goma la „Europa liberă" am putea saluta că recenzentul lui ii considera pe Creangă şi pe Sadoveanu — scriitori, ceea ce, în privinţa celui de-al doilea, alţii nu fac. Însă a integra pe acest „aspirant" într-o categorie unde există numai valori de întiia mină înseamnă, înţelege oricine, a scădea simţitor valoarea pe care o au, într-o asemenea schemă, ceilalţi. Adevărul e însă că Horia Stamatu nu e prea tare la cărturărie şi cel puţin în privinţa literaturii române cunoştinţele lui par a fi extrem de firave. El este emiţătorul tezei după care realismul românesc interbelic „era chiar atunci, între 1920 şi 1940, tardiv"; ca atare, tinerii de atunci „voiau şi altceva decit Donne Albe şi Ioni"[7]). Nu rezultă de nicăieri că „realismul" odată consumat altundeva (deşi realitatea nu era aceasta) n-ar putea să funcţioneze bine într-o literatură, ştiindu-se că, în general, culturile sint organisme autonome. Dar fie ! De aci şi pînă la a nega literatura lui Gib. I. Mihăescu şi Liviu Rebreanu, considerind-o „tardivă", e totuşi un pas cu totul extravagant, care nu trebuie făcut.

Nu mai trebuie, aşa stind lucrurile, să citez „opinii" asupra unor mari autori care au supravieţuit războiului şi au scris şi după 1944. Mă rezum să observ că asupra lui Blaga, Virgil Ierunca aruncă anatema, revoltindu-se, atunci cind ii citea cite un articol din „Contemporanul"[8]), iar despre G. Galaction băieţii de la Paris nu puteau zice altceva decit că fusese „carlist"[9]). Traian Herseni, Al. Dima erau puşi şi ei la popreală[10]), despre Constantin Noica cineva (Monica Lovinescu) credea că ar fi cuprins de „ispitiri şi mai primejdioase", de „confuzii"[11]). Şerban Cioculescu, Mihai Beniuc, Ion Marin Sadoveanu ii inspirau lui Virgil Ierunca „ceva între dezgust, milă şi iar dezgust"[12]). Ralea ar fi expresia „unui cinism mereu aşezat", Al. Rosetti — a unui „neociocoism estet"[13]). Înşiruirea ar putea continua mult şi bine fără a turbura această imagine a distrucţiei de valori legalizată în grupul „Europei libere".

Din moment ce Eminescu şi Sadoveanu erau trataţi în acel mod incalificabil (şi cu ei încă numeroşi dintre cei care consolidează literatura română) nici o altă negaţie, în privinţa literaturii de azi, nu ar mai părea anormală : iremediabila oroare faţă de valoare e, pe scurt, instituţionalizată. Să citez iarăşi propoziţiunile denigratoare pronunţate de grupul „Europei libere" asupra lui Eugen Barbu, Ion Gheorghe, Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, Edgar Papu, M. Ungheanu, Ioan Alexandru, toţi „protocronişti" odioşi, „neo-fascişti", unii chiar scoşi de „plagiatori" ? Sint atit de numeroase incit ar însemna să înşir pagini întregi. Să menţionez inexistenţa unei aprecieri estetice asupra literaturii lui D.R. Popescu considerată, cu condescendenţă, „inegală", ca şi aceea a lui Nichita Stănescu ? Ar fi inutil. Mă rezum doar la Marin Preda, apoteozat după moarte însă despre care, în 1976, se spuneau numai lucruri rele. În optica Monicăi Lovinescu, de exemplu, „Delirul", ar fi conţinut erori de ordin metodologic, aproape neo-proletcultiste („faptul acela nu este privit prin optica zilelor de azi ?"), „complexitatea psihologică" a ţăranilor nu ar fi de dorit, „bizareria orăşenilor" ar fi o greşeală, iar Ştefan ar fi trebuit să fie „un erou stendhalian"[14]). Nu-i vorbă, nici în 1981, într-o recenzie la „Cel mai iubit dintre pămînteni"[15]) nu se modifica prea mult perspectiva : mai mult de trei sferturi din comentarii îl priveau pe... Paul Goma şi nu pe Marin Preda.

Istoria denigrării, aşa cum se prezintă ea la „Europa liberă", ar putea fi, se înţelege, extinsă, procesul nu se reduce numai la literatură. În privinţa aceasta, cercetătorul interesat de temă ar putea, de pildă, să înceapă cu Brâncuşi. Un recenzent rămas anonim saluta[16]) apariţia unui artist cu mult mai important decit acela, deocamdată însă... necunoscut: Camilian Demetrescu. În comparaţie cu Brâncuşi, Camilian Demetrescu optează „pentru forme cu o largă semnificaţie", adoptă „un mod nou, diferit, de a face sculptură, pentru că sugerează prototipuri distincte"; pe scurt, Camilian Demetrescu „adaugă o simbologie complexă, chiar în sens psihanalitic".

Aşadar nu Brâncuşi ci Camilian Demetrescu, nu Eminescu ci Ion Pârvulescu (considerat un Ezra Pound român), nu Sadoveanu ci Paul Goma, nu G. Călinescu ci Ion Omescu, nu Tudor Arghezi ci Angela Croitoru — acesta e tabloul de „valori" al „Europei libere": o dictatură a nulităţilor.

Artur Silvestri

1). „Histoire des littératures" II, Pleiade, 1956, pg. 1389 u..
2). „Limite", nr. 34—35/ianuarie 1982.
3). printre altele în „Limite" nr. 32—33/nov. 1981, pg. 16—18.
4). de pildă în „Unde scurte", Limite, Paris, 1978, pg. 191 u.
5). „Limite", nr. 13/octombrie 1973.
6. „Limite", nr. 24—25/septembrie 1977, pg. 22.
7). „Limite", nr. 14/1973, pg. 15.
8). „Ethos", II, 1975, pg. 198 u.
9). „Limite", nr. 34—35, ianuarie 1982, pg. 17.
10). „Limite", nr. 22/decembrie 1976.
11). „Ethos", II, 1975, pg. 285.
12). „Româneşte", F.U.R., 1964, pg. 123.
13). „Româneşte", F.U.R., 1964, pg. 123.
14). „Limite", nr. 21/martie 1976.
15). „Limite", nr. 32—33/nov. 1981.
16). în „Limite", nr. 20.

m a p a m o n d

Poeme de ARHIP CIBOTARU

R. S. S. MOLDOVENEASCĂ

Frunză

Peisaj cu sălcii scuturate'n ape
Și plopi de aur desenați pe cer.
Vezi măestria toamnei de aproape,
Ești martor la acest măreț mister.

Pădurile sînt pline de explozii
Tăcute, depărtarea luminînd,
Și verzi rămîn doar brazii-voievozii
Ce toamnelor nu se supun nicicînd.

La despărțirea frunzelor de ramuri
E liniște solemnă pe pămînt,
Copacii par îndoliate flamuri
În legănarea galbenului vînt.

Iar frunzele se duc în stoluri mute
De nostalgii.
Atîtea frunze'n zbor !
Din inimă o frunză și se rupe
Și cade pe pămînt în urma lor.

Bătrînii noștri

Se duc tăcuți în depărtare
Bătrînii noștri dintre noi.
Cu'ncetul intră în uitare
Ca ploile în brazde moi.

Se duc neobservați și singuri
Sub bolți de liliac și tei,
Se duc ca arborii din cringuri
Cu vremile'nchise'n ei.

Pe rînd cărările se curmă —
Albastre de atîta zbor,
Dar vin pe firul lor din urmă
Legende pentru viitor.

Creșteau drapelele pe măguri,
Ca zorii, noaptea doborînd.
Îi mai vedeți cum vin din neguri
Cu arma'n mînă rînd în rînd ?

Le auziți în zare cîntul
Proptit cu-aripa'n infinit
În urma lor cînta pămîntul
Dezlănțuit și'ntinerit.

În urma lor dădeau în floare
Pe lumea asta primăveri
Și albe se nășteau sub soare
Orașe noi cu fruntea'n cer

Bătrînii noștri... Niciodată
În pept cu pumnii nu se bat
Și nu ne cer nici o răsplată
Pentru tot sîngele vărsat.

Se duc în depărtări de-a rîndul
Cu pași neauziți și moi
Și veșnic le rămîne gîndul,
Ca într-un cernoziom, în noi.

Cum știu femeile...

Cum știu femeile s'aștepte
Fanatice și răbdătoare,
Cu ochii numai drumuri drepte —
Cu sufletul — numai cărare.

Cum știu femeile să'ndure
O soartă în furtună, frîntă, —
Cu sufletul ca o pădure,
În care păsări nu mai cîntă.

Cum știu femeile să creadă
Naiv, că timpul se întoarnă, —
Cu sufletul ca o livadă,
Ce-așteaptă rod în mez de iarnă.

Cum știu femeile să plîngă
Neîmplinitele lor vise, —
Cu sufletul — o noapte-adîncă,
În care stelele-s ucise.

Cum știu femeile să-ngroape
Nădejdea lor de-o viață'ntreagă
În lacrima de sub pleoape
Și-n sufletul — țărînă neagră.

Cum știu femeile să uite
De-un cer apus, de-o clipă sfîntă.
Cu sufletul — izvor de munte —
Spre alte ceruri se avîntă.

Cum știu femeile să rîdă,
În jur revarsă curcubee, —
Chiar luna plînsă și-amărîtă
Rîde cu suflet de femee.

Copac

Cade frunza de stejar —
Rece pară de pojar.

Cade frunza de jugastru —
Viscol lung în cer albastru.

Și mă plouă de pe culmi
Norii frunzelor de ulmi.

Carpenii de prin poene
Fac din frunza lor troene.

Pașii mi-s ca plumbii grei
Printre frunzele de tei.

Mă împedic și mă clatin
Printre frunzele de paltin.

Vreau la drum să mă adun, —
Drumu-i frunză de alun.

De cărări vreau să m'apropii, —
Le-au umplut de frunză plopii.

Vreau de frunze să m'ascund, —
Valul lor e fără fund.

Curg în sus precum o beznă
Și mă'ngroapă pîn'la gleznă.

Cînd m-ajung pîn'la genunchi,
Simt că mă prefac în trunchi.

Cînd m-ajung mai sus de umăr,
Nu știu anii să mi-i număr.

Rădăcină prind în pămînt,
Brațele mi-s crengi în vînt.

Și-s cu gînd de primăvară
Chiar și-atunci cînd frunza-mi zboară.

Stejarii

Pînă la un timp vom merge împreună,
Prietenii mei buni,
Iar mai departe
Drumul va porni să ne rărească.
Linia ce ziua
De noapte o desparte
Vom trece-o cîte unul,
Numai cîte unul.
În preajma beznei,
Știu,
Nu ne vom perde,
Căci prea ne-a fost prietenă lumina
Și am iubit-o toți fără de saman.
La marginile ei cînd vom ajunge
Și-o fi să coborîm
La rădăcini de arbori,
Să nu uităm
Să ne luăm de-aici,
În loc de amintire
Ghindă de stejar.
Cu ea'mpreună alte rădăcini
Vom prinde
Și-n lumina mult rîvnită
Ne vom întoarce alții
De cum sîntem acum
Voi auziți stejarii,
Vorbind în noapte taînic ?

Deocamdată nu știm limba lor.

Camaguey, o poveste de dragoste

II

Cînd sîntem fără Amado, Maria Teresa vegetează, visează și suferă. Nimic neobișnuit, dacă privesc retrospectiv lucrurile și mai ales dacă mă gîndesc la drumul de la Camaguey la Nuevitas, la întîlnirea cu Atlanticul și mai ales la conversațiile mele cu Enrique Cirules și Miguel Mejides.

Drum lung și, aș spune, pe vaste porțiuni deloc incîntător : adică deloc firesc pentru mine, așezat în așteptarea marilor explozii de vegetație. Pentru mine tropicele însemnau, mai întîi, copaci uriași, palmieri, poate și junglă, de ce nu și junglă ? Ori drumul acesta era foarte puțin romantic, deloc străjuit de înaltele și teribilele porți ale vegetațiilor tropicale. Case răsfirate ici și colo, capre păscînd în liniște și pe urmă din nou întinderi aride. Cuba e o țară foarte frumoasă, auzisem de foarte multe ori, și **„foarte frumoasă"** s-a suprapus, pentru mine, cu **„foarte bogată"** : îmi imaginam Cuba ca pe o țară foarte bogată, cu drumurile însoțite de plantații de cocotieri, de ananas, de arbori stranii despre care citisem, demult, în romanele lui Jules Verne. Între Camaguey și Nuevitas peisajul nu avea nimic fantastic pentru ochiul meu obișnuit cu cîmpia bănățeană, dimpotrivă : era firesc, aproape odihnitor.

Chevroletul nostru a făcut un ocol ca să-l ia pe Cirules. Enrique Cirules mi s-a părut, mai întîi, un fel de extraterestru. Fusesem prevenit că e un prozator important, că avusese un post de răspundere la Havana, că s-a retras la Nuevitas să scrie. Așa și începe discuția noastră : imi explică, pe larg, că el este scriitor și că vrea să scrie. S-a întors recent din Nicaragua, va scrie despre Nicaragua, a întîlnit acolo oameni senzaționali. L-a întîlnit și pe Ernesto Cardenas, îl întreb. Cardenas este un poet de seamă. Nu, pe Cardenas nu l-a întîlnit, așa că eu ratez o întrebare inteligentă. În Nuevitas oprim la locuința lui Miguel Mejides : bem o cafea și un pahar cu apă rece. Locuința lui Mejides e prima locuință de cubanez în care intru. Nu are geamuri (de ce i-ar trebui ?), doar un fel de jaluzele care păstrează răcoarea. Umbra. Nu are tavan, privim direct prin acoperiș către cer. Camera e foarte înaltă, mi se spune că așa se păstrează mai bine răcoarea.

Fiindcă afară e o zi toridă : Duminică 26 aprilie. O zi toridă. Mejides e lung, brunet, seamănă perfect cu Gil Dobrică. Cînd a apărut la Nuevitas eram aproape sigur că Gil Dobrică este : Maria Teresa îmi spusese că a sosit un cîntăreț român care va lua parte la festivalul „Toată lumea cîntă". Nu mi se părea imposibil ca Dobrică să fi ajuns la Nuevitas, pînă la începerea festivalului mai erau cîteva zile, trei ore de mers cu mașina, una cu avionul și apoi încă două cu mașina ar fi rezolvat totul. Dar nu, Mejides era Mejides, asesor literar la Nuevitas, autorul unui roman recent apărut și a unui volum de povestiri. E vorbăreț, nu în stilul visător al lui Cirules, nu în stilul sentimental ci într-un stil cordial-ironic-autoironic-umoristic. Însoțitorii mă previn că este un scriitor foarte interesant, dar dacă însuși Retamar ar apare la Timișoara oare aș îndrăzni eu să-i spun că vreunul dintre colegii mei nu e foarte-foarte — interesant ? Mejides e franc, vorbește despre Onelio. Onelio este Onelio Jorge Cardoso, cel mai de seamă prozator cubanez de astăzi, am mai vorbit despre el, voi reveni pe larg ceva mai încolo — cu Onelio a fost la pescuit, a învățat ceva de la dînsul. El este dintr-o generație de scriitori care a crescut în anii revoluției, e preocupat de alte probleme decît fuseseră primii prozatori ai revoluției. Înțeleg că e vorba de o generație văzută din interior, și-l întreb dacă în cărțile sale își povestește propriile istorii-întîmplări-fapte ale vieții sale. Desigur, rîde Miguel, cum să nu. Îmi spune cîteva nume de autori care îi plac, cineva îi amintește de Hemingway și Miguel e de acord : da, între primii trebuie pus Hemingway. Da-da, el scrie despre tinerii de azi, ei, tinerii de azi, visează blugi, la noi nu ? Îl asigur că poate să fie liniștit, și la noi tinerii poartă blugi.

M-au așezat pe locul de onoare : un balansoar. Ceilalți stau pe fotolii de pai. În cameră se mai află o poză imensă a lui Fidel și încă două reproduceri după Matta, un dulap pe care sînt depuse felurite scoici, o diplomă frumos înrămată. Miguel a călătorit mult, a fost în Liban ; într-o noapte unul dintre blocurile lîngă care dormea a sărit în aer. Nu vreau să ne întîlnim anul viitor în Africa la o vînătoare de lei ? Nu-mi place să vînez ? Dar să pescuiesc ? Pe-aici sînt locuri formidabile de pescuit. Putem pleca trei zile, o săptămînă în golf — ei au mai fost cu un scriitor sovietic. Nu i-a reținut numele, era teribil de simpatic. Răsfoiesc cartea lui de povestiri și descopăr că i-a dedicat una lui Cofiño. De ce îi place Cofiño ? Fiindcă el a scris primul proza lui tiempo di cambio. Proza schimbărilor sufletești din anii revoluției. El s-a oprit primul asupra vieții interioare. Și asupra vieții sexuale, spune cineva dar Maria Teresa nu traduce. E fără Amado și ca întotdeauna cînd e fără Amado traduce doar esențialul. O întreb dacă Miguel vorbește despre viața sexuală în prozele sale, Maria Teresa îmi spune : o, da, el scrie despre dragoste. Mejides e de acord, dragostea e un subiect foarte important. El scrie despre revoluție și despre dragoste. Discuția cu el nu-i deloc plictisitoare : Miguel citește ziare străine, a călătorit mult, e curios. De la Nuevitas plecăm mai departe, în mașină sîntem doar cinci, Enrique a rămas, îmi spune că are treburi importante de rezolvat.

Îi promit lui Enrique Cirules că o să-i scriu.

Imaginea lui Enrique Cirules, înalt, elegant, cu ochelarii lui neobișnuiți, cu mersul său de extraterestru : îndepărtîndu-se de noi și noi pornind către plaja aceea sălbatecă de la malul Atlanticului.

E o zonă de sabotaje, e o zonă pe care au debarcat fel de fel de echipe de pirați, de intervenționiști, așa că Miguel Mejides va trebui să coboare destul de des să explice serviciilor de pază cine sîntem și ce vrem.

Nici o complicație : soldații sînt prietenii săi, se bucură de întîlnire.

Înaintăm, după ultimul post de control, pe un limb. În stînga noastră, mlaștină. Pe urmă, pădure. Aici trăiesc mistreți, ne spune Mejides, dar vînătoarea este interzisă. Mistrețul e ocrotit de lege. La voi trăiesc mistreți ?

Și, companero.

Și e ocrotit de lege ?

Habar n-am, dar parcă unul dintre prietenii mei a vînat mistreți, așa că îi spun : la noi e din principiu ocrotit, dar mai vînăm în timpul liber.

În Nuevitas s-a construit mult, cîteva întreprinderi fumegă, orașul devine industrial. Cei doi visători care se numesc Cirules și Mejides privesc în continuare, însă, către mare. Ei iubesc pescuitul și bănuiesc, vînătoarea, visînd, în continuare, să doboare, în Africa, lei. Le place aici ; aici, în Provincie, ei sînt mai aproape de sensurile adînci ale vieții.

Cornel Ungureanu

— Dintr-un jurnal de călătorie —

BALCANICE

GORDANA MIHAILOVA BOȘNAKOSKA

La infinit

Dacă în vis cu pîine mă-mbii,
Iar eu înfometată-o mănînc,
Dacă în vis cu apă mă-mbii,
Iar eu însetată o beau,
Dacă în vis cu bani mă îmbii,
Ce să cumpăr,
Ce să cumpăr ?
Cumpără visul — din nou să visezi
Cum în el cu pîine te îmbiez,
Iar tu înfometată-o mănînci,
Cum cu apă te îmbiez,
Iar tu însetată o bei,
Cum în el cu bani te îmbiez,
Visul să-l poți cumpăra.

VASSILIS VITSAXIS

În fața lagunei de la Missolonghi

Trupu-i o luntre
Viața, prăjina
Iar timpu-i
Bătrînul pescar care împinge
Lin
În adîncul lagunei
Odihnesc sufletele
Senine și pure
Vai prăjinile
Răscolesc mocirla
Și tulbură apa...

Dacă măcar luntrea mea
Ar avea pinze
Atunci bătrînul pescar s-ar odihni
Iar mocirla
S-ar așeza !

În românește de Dumitru M. Ion

REPERE

Cîntec mîndru

Cei doi binecunoscuți poeți și traducători din macedoneană, Dumitru M. Ion și Carolina Ilica, aproape sinonimi în literatura română cu acest teritoriu liric, mijlocesc de astădată lectura unui foarte interesant poet, Gane Todorovski, autorul volumului **Ceas de blasfeme și mînglieri,** o antologie realizată pe baza celor două volume publicate, în original, la Skopiție, **Ghenar** și **Skopianii.** Titlul culegerii realizate de Dumitru M. Ion și Carolina Ilica pentru editura **Cartea Românească** este mai semnificativ, mai „emfatic" în sensul bun al cuvîntului, adică pune un accent mai expresiv pe anumite trăsături ale poetului macedonean. „Introducția" pe care o încearcă Dumitru M. Ion în postfață, excursul său prin mișcarea literară a confraților noștri de peste Dunăre este cum nu se poate mai bine venită, avînd în vedere destinul istoric comun și alte numeroase înrudiri. Din acest punct de vedere, Gane Todorovski, așa cum apare acum în românește, este mai puțin un poet al memoriei, sensul insurecției sale fiind dat mai degrabă de consemnarea literară a faptelor nude ale vieții. Preferința pentru poezia lui Frost și Sandburg, precum și fascinația ritmurilor africane și a sonurilor modernității europene par de asemenea să justifice impresia noastră. El este un „reporter" în sensul superior, cum sînt și americanii din deceniul al șaselea, cînd discursul lor poetic aduna respirația străzilor din mariile orașe, cîntînd umanitatea simplă și viața cotidiană, cu o vigoare de arteră frenetică : „În zori, zor de zori, furnicar pe străzi, / Se revarsă riul de oameni, / Somnoroși, nesomnoroși, răuvoitori, / Zeflemiști, fometoși, sătui, / Parfumați, nerași, / Sufletiști, nespălați, tunși scurt, bolnavi, / Șchiopi, mahmuri, / Vioi, triști, / Gripați, cîntăreți, bătrîni, // Apoi / Dispar ca-ntr-un pămînt nisipos, / Iuteiute, undeva, între orele șase și opt". Modelul nu este greu de găsit, dar nu asta e important, cît mai ales nota specifică a poetului din Macedonia, fluența alunecării versului, care sugerează egalitatea, democrația copleșitoare din registrul uman al „balkanului" : „Fiecare spre ale lui : / Pompieri, milițieni, ginecologi, / Preoți, vînzători de semințe, chelneri, / Măturători, deputați populari, / Studenți, perceptori, tîmplari, / Zidari, vînzători, / Sofiști, sportivi, adventiști, / Mizantropi, hoți, / Scriitori, / Mediocri, nercisiști, ipocriți, / Birfitori, bîlbîiți, șmecheri, / Donatori de sînge, latenți sinucigași, / Eseiști, portari de fotbal, / Compozitori, / Sterili, sifilitici, filateliști, / Conjuncturiști, taxatori, prostituate, / Judecători, sudori, precupeți, / Echilibriști, directori, / Portari, telefoniști // Zi de zi unii după alții / Zi de zi unii după alții, / — unii și — aceiași, / alții și aceiași !" Excepțional poem, făcut numai din enumerări. În cazul modelului, aglomerarea de elemente sugera o tensiune explozivă, o adevărată masă critică. Aici, dimpotrivă, totul este o apă și-un pămînt, amestecate insesizabil. Evidențiem încă o dată incredibila naturalețe a traducerii. Dumitru M. Ion a creat o adevărată poetică a transpunerilor sale în românește. Nu ne stau la îndemînă mijloace prea solide pentru a-i verifica justețea echivalențelor ; atît cît putem să ne dăm seama, ele par a fi de o mare veracitate. Ceea ce este indiscutabil vine din limbajul poetic al versiunii românești. Gane Todorovski trebuie citit în românește cu exigență, ca și cum ar fi scris în limba noastră, iar Dumitru M. Ion și Carolina Ilica nu sînt la prima performanță de acest gen. Traducerile lor pot fi căutate cu încredere, pînă și grafica aparițiilor sugerează un stil, adică o marcă de personalitate. Orice nume ar purta pe copertă, sîntem siguri că între filele lor se află cel puțin sugestia unei poezii cu ținută inconfundabilă.

În poetica lui Gane Todorovski există un accent de amărăciune abia deghizat sub haina luptătorului. „Manifestul" acestei atitudini este **Cintec transparent despre omul cu piele transparentă** din care citez ca dintr-o autobiografie a unuia care știu prea bine ce înseamnă viața literară : „M-am ascuns în primul tomberon de gunoi / Pînă vor trece rămășițele zilei / Dar, aruncîndu-mi privirea pentru a măsura / Desimea întunericului, înțelesei că e vremea / Să mă întorc în pielea de piele adevărată / Fie ea albă, neagră, roșie sau galbenă / Important e să fie piele din piele de om, / Încolo n-are decît și vărgată să fie / Și n-are decît să aibă și șapte culori, / Altminteri e greu de trăit / Fiindcă toți birfitorii orașului / Și toți lăudăroșii experți în totul și în toate / Cît e ziua de lungă, ca niște mori fără apă, / Te vor melița cu pausale comentarii : / Ghiftuitul, nesătulul, înfometatul ca un cîine, / Stupidul, dubiosul, traistă în vînt, / Bosorogul, cuhuitul, cirozarul, cancerosul, / Ghiniionistul, impotentul, inimă cu preinfarct, / Nebulosul, Mizantropul, șovinul, marca „be", / Grecotelul, urechistul, dipsomanul, / Prognozistul, parazitul, / Turcofilul, filantropul, gură-spartă, prostovanul, / Și zi de zi verificare a învinuirii / Și zi de zi contestare a învinuirii / Și zi de zi înnoire a învinuirii / Și așa mai departe și mai departe așa". Gane Todorovski este un poet care trebuie citit pentru noutatea și forța limbajului său.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **REVISTA STAND,** fondată la începutul anilor '50 de către poetul Jon Silkin, este dedicată literaturii de limbă engleză scrisă cu predilecție în afara Marii Britanii. Un număr recent publică o culegere de versuri semnată de șapte poeți arabi, cu introducerea lui Abdullah al-Udhari. Sînt remarcabile îndeosebi semnăturile lui Yusuf al-Khal, Adonis, Samih al-Oasim, Muhammad al-Maghut, Mahmud Darwish. Un comentariu din revista **Lotus,** organ al Asociației scriitorilor afro-asiatici, evidențiază fragmentul din piesa lui Muhammad al-Maghut, „Rîndunica cu cocoașă", o lucrare cu sufiu tragic, deși este plină de un umor exasperat. De asemenea, numărul de care ne ocupăm publică un articol excelent al lui John Drew consacrat influenței filozofiei indiene asupra scriitorului Alun Lewis. Recenzia lui Alex Miller din **Lotus** se încheie cu următoarele cuvinte : „Deși este vorba de o revistă provincială, (apare la Newcastle upon Tyne, n.n.) putem spune, în mod legitim, avînd în vedere spectrul internațional al preocupărilor sale, că acest caracter provincial se referă la lumea întreagă".

● **ROMANUL SCRIITORULUI ZAMBIAN,** Dominic Mulaisho, „Fumul care produce „trăznete", se referă la evenimente care se petrec la sfîrșitul anilor '70, dar este plin de aluzii la lupta pentru eliberare din anii '50 și începutul anilor '60. O recenzie semnată de P. D. Tripathi analizează problematica volumului, extrăgînd semnificații cu aplicație generală la lupta popoarelor africane împotriva opresiunii coloniale. Criticul insistă de asemenea asupra mijloacelor artistice întrebuințate, trăgînd concluzii privitoare la evoluția romanului african și la excepționalele disponibilități ale imaginației specifice scriitorilor de pe continentul negru. Recreînd atît aparențele, cît și trăsăturile interne ale vieții africane, Mulaisho folosește tehnicile cinematografice ale simultaneității stărilor de spirit și evenimentelor, dezvoltînd povestirea prin intermediul dialogurilor și al descrierilor, cu tăieturi bruște și referințe neașteptate la locuri și momente ale narațiunii. Personajele și opiniile lor sînt înfățișate prin acțiuni și elemente de conversație, iar tensiunea interioară se produce foarte adesea printr-o proiecție vizuală, care la forma viselor sau a unor secvențe asemănătoare cu visul, între starea de somn și luciditate".

● **O COLECȚIE** de poeme publicate recent de Antonio Jacinto aduce în prim plan, încă o dată, această figură proeminentă a literaturii din Angola. Impregnate de problematica socio-politică și de ecouri ale evenimentelor africane, Jacinto apare prin versurile sale ca un artist angajat, cu un limbaj ce reflectă discontinuitățile și tensiunile unei conștiințe militante, în același timp făcînd loc stărilor de trăire intimă, marilor sentimente ale omului dintotdeauna. Citățm poemul intitulat „Știri pe scurt" : „În satul înconjurat de copaci / în jocul luminilor și umbrelor / bătrînul Kaisongo, în ușa colibei sale / dă din cap uluit de ceea ce se petrece / în disperarea fără șansă a timpului bătrîn / urmărind cum progresează bătălia din văzduh / prin zborul lugubru al vulturilor // (unde este nepotul meu, unde este nepotul meu ? / cine a murit, cine a murit ? / era oare nepotul meu ? unde se află el ? / era oare nepotul meu cel care a murit ? // este o neliniște care-l copleșește cînd se gîndește la tînărul soldat / amestecată cu speranța că se va întoarce acasă victorios !"

● **CEA DE-A TREIA CARTE** a lui H. Guri, intitulată : „Interogatoriul" urmînd romanelor „Afacerea ciocolatei" și „O carte nebună", apărute în urmă cu peste 10 ani, întrebuințează mijloace literare extrem de sofisticate, pornind de la un banal accident de automobil în care și-a pierdut viața un tînăr prieten al autorului. Pornind de la reconstituirea figurii personajului central, pe baza mărturiilor celor care l-au cunoscut și a protocolului oficial referitor la accidentul fatal, romancierul întrebuințează metoda colajului pentru a se referi la un întreg mediu familial și intelectual, la o problematică socială amplă, la tradiții culturale și spirituale, precum și la mișcările incerte ale unei conștiințe „antieroice", cum spun criticii, ce caracterizează personajul principal. Scriitorul produce un roman de avangardă din punctul de vedere al mijloacelor artistice folosite, impregnat însă de toate tensiunile societății contemporane.

SPORT

Superlative lucide

Recapitularea la televiziune a calificării echipei de fotbal a României pentru europenele de la Paris a fost bogată în imagini, dar săracă în reflexie.

Ceea ce rămîne de spus în primul rînd este că, exceptînd jocurile cu Cipru, toate meciurile echipei României au fost remarcabile prin inteligență tactică și tehnicitate în pofida dificultăților și în funcție, paradoxal, de ele. Chiar meciurile, al căror dramatism rămîne indiscutabil și după revizionare, cele din Italia și Cehoslovacia, **și mai ales acestea,** au evidențiat o echipă a României aptă să facă față unor condiții de joc deosebit de grele. Chiar cu un om în minus echipa României a jucat la Florența coerent și frontal, de la egal la egal cu o vedetă a fotbalului mondial la ea acasă. A fost adevăratul start al calificării. La Bratislava, pe lîngă coerență, a fost vizibilă și luciditatea pe care o dă siguranța de sine, consolidată de fotbaliștii noștri în meciurile continentale ale **Universității** Craiova, în cele ale naționalei, recent ale echipei **Dinamo** București. Mai demult **Discobol** deplîngea absența „capilor limpezi" din formația României. La Bratislava, exceptînd pe Augustin, echipa României a avut 12 „capi limpezi", în frunte cu Ștefănescu, cu Bölöni, cu Ungureanu, cu Geolgău și așa mai departe. Stilul **Universității** Craiova a prevalat și la Bratislava, de aici, din resorturile intime ale echipei oltenilor venind, în bună parte, această calificare entuziasmantă.

Retrospectiva a scos în evidență că „nodul" grupei l-au constituit meciurile României cu Italia, succesive, meciuri în care Italia a jucat la cel mai bun nivel al ei, cu formația completă, fără a reuși să obțină decît un punct. Ștefănescu avea dreptate mai de mult să deplîngă frigiditatea presei sportive românești la propriile valori fotbalistice. Cine mai încălzește din inerție gîndul unei „întîmplări fericite" în cazul acestei calificări, nu știe să vadă. Confruntarea colectivă și individuală a fotbalului românesc cu cîteva din eșantioanele de lux ale fotbalului european, ne-a dat indiscutabil cîștig de cauză. Despre acești fotbaliști, ca și de mulți alții care nici măcar nu au intrat în lotul național, se poate vorbi în superlative, dar în superlative lucide. Superlativele euforice de după meciul craiovenilor cu Benfica au dezacordat instrumentul oltean : creierul de pe margine, altfel zis : presa sportivă a gîndit prost în acel moment. Acum, după consumarea unei calificări epuizante, emoționante și entuziasmante ca manieră, comentariile sînt din păcate obosite.

Valoarea presupune o relaxare atentă, niciodată integrală, și capacitatea loviturii în **serie.** Năstase era la început un tenisman cu lovituri magnifice, dar n-a făcut performanță decît în momentul în care a reușit **serii** de lovituri magnifice. Dubla victorie a **Universității** Craiova asupra Notinghamului a fost reconfortantă, dar n-a făcut parte dintr-o serie de izbînzi. Numai seria de succese calculate, în perspectivă, este semnul valorii. Ascensiunea fotbaliștilor craioveni în cupa UEFA a devenit prețioasă pentru că a fost realizată printr-o **serie.** Și încă ce serie ! Performanța echipei Dinamo asupra campionilor Europei, excepțională, va rămîne o amintire frumoasă dacă nu va fi dublată ca într-un „un-doi" ca la box, dacă nu va intra și ea într-o serie.

Performanța naționalei României la fotbal este valoroasă pentru că ea s-a obținut prin serii bine susținute. O serie magistrală este aceea a comunicării stării de spirit de la rezultatele echipei craiovene la echipa națională, o injecție tonică oportună venind și din partea echipei **Dinamo.** Să socotim apoi primele patru meciuri la rînd fără punct pierdut. Vine un-doiul din meciurile cu Italia. Este apoi seria lui Lung care n-a primit gol în deplasare pînă la Bratislava, seria lui Bölöni care a jucat toate meciurile, seria Geolgău prea puțin remarcată, care a marcat decisiv în meciul cu Bordeaux, cu Kaiserslautern, cu Cehoslovacia. Înfrîngerea în fața cehoslovacilor înseamnă accidentul explicabil la o echipă care nu știe încă să joace în **serie,** ritmic, fără bucurii de prisos. Și să nu uităm **seria** unei apărări care (scoatem din calcul primul meci drept necaracterizant) a primit doar două goluri, dintre care unul din 11 m., cel din Cehoslovacia fiind rodul greșelii unui inaintaș. Și apoi **seria** craiovenilor, capabili de performanță internațională de club, capabili să cîștige o cupă internă, nefructificată extern din vina altora, capabili să facă față și jocurilor naționalei. Faptul că echipa României s-a calificat fără disperare ci cu siguranță de sine, cu luciditate este un cîștig enorm. Iar această luciditate nu vine numai de la maturizarea unor jucători, cu un moral de invidiat, ci și de la creierul care-i dublează pe margine. Națională noastră care a pierdut calificarea pentru mondialele din Spania — o echipă de altfel excelentă — a pierdut din lipsă de luciditate, care n-a fost în primul rînd a jucătorilor, cam aceiași care s-au calificat acum pentru Paris. Din această pricină n-a fost capabilă de „serii". După o performanță izolată în fața Angliei, identică cu cea de acum în fața Italiei, ea n-a evaluat lucid și n-a controlat celelalte meciuri, deși se putea. Dovada o avem acum.

După victoria la Țara Galilor și înfrîngerea la Franța, rugbyul românesc se află astăzi în urma fotbalului, el n-are încă nici condițiile, nici capacitatea, se pare, de a realiza **serii.** O comparație măgulitoare, dar cu totul meritată pentru fotbaliștii români.

Interim

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
2
(1 132)
Simbătă
14 ianuarie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

ŢARA ÎN IANUARIE

Printre semnele acestui început de an, la loc de cinste și în aleasă, indisolubilă legătură cu simțirea și prețuirea întregului popor, se numără, firește, momentul aniversar prilejuit de sărbătorirea zilei de naștere a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, om politic român și savant de renume mondial, personalitate de seamă a vieții politice și sociale contemporane. Coincidența a făcut ca tot acum să omagiem și îndelungata sa activitate revoluționară și să vedem în solemnitatea care a avut loc însuși modul cum partidul și poporul își cinstesc pe cei mai buni fii ai săi, transformînd un act de vibrant omagiu în filă de istorie vie, contemporană, și de emoție transcrisă la lumina sentimentelor și năzuințelor noastre fundamentale. **Atît în anii grei ai ilegalității** – se spune în scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România – **cît și în perioada de adînci transformări inovitoare de după eliberarea țării, ați adus o valoroasă contribuție la lupta eroică a Partidului Comunist Român, pentru înfăptuirea revoluției și construcției socialiste în România, constituind, prin întreaga dumneavoastră luptă – desfășurată alături și împreună cu înflăcăratul comunist, revoluționar și patriot militant căruia partidul și poporul i-au încredințat răspunderea supremă de a conduce destinele țării, măreața operă istorică de edificare a societății noi pe pămîntul României, tovarășul Nicolae Ceaușescu – un înălțător exemplu de dăruire revoluționară pentru triumful dreptății și libertății, pentru cauza independenței și suveranității patriei, a bunăstării și fericirii poporului.** Și mai departe : **Partidul, întregul nostru popor apreciază în mod deosebit contribuția de seamă pe care ați adus-o și o aduceți la promovarea marilor idealuri de pace și colaborare ale României socialiste, la soluționarea pașnică a problemelor complexe care confruntă omenirea contemporană, la înfăptuirea dezarmării, și în mod deosebit a dezarmării nucleare, la cauza destinderii internaționale, a independenței și suveranității popoarelor.**

In acest context, așadar, și sub astfel de semne țara trăiește, în ianuarie, la dimensiunea muncii și creației sale, cu conștiința că acest an este hotărîtor pentru îndeplinirea programului adoptat de Congresul al XII-lea și jalonează, pe coordonatele sarcinilor și obiectivelor formulate de Conferința Națională a partidului, perspective mari pentru realizarea unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile de activitate. Împlinirea dezideratului de fond care este înscrierea țării pe orbita unei noi etape, aceea de țară socialistă cu dezvoltare medie, primește, în plan economic și social, confirmări care țin de hotărîrea fermă cu care s-a acționat încă din primele zile ale anului, de capacitatea și viabilitatea economiei românești care poate și trebuie să se situeze la cote noi de calitate și eficiență, la confluența cu cele mai înaintate valori pe plan mondial. Acestea constituie de fapt ideile călăuzitoare din mesajul de Anul nou al tovarășului Nicolae Ceaușescu, în acest fel și sub asemenea auspicii trăim, muncim și creăm în cel de-al patruzecilea an al libertății noastre, în anul celui de-al XIII-lea Congres al partidului.

Semnele sărbătorești, aniversare, dau o și mai largă deschidere actului de muncă și de creație prin care țara, în ianuarie, își aniversează 125 de ani de unire și a pus prin acest mare eveniment piatra de temelie a formării statului român modern. Și tot în ianuarie țara va sărbători ziua de naștere a președintelui, poporul își va aduce profundul său omagiu unei vieți și lupte exemplare dedicate triumfului ideilor de independență și suveranitate, înfloririi și prosperității noastre socialiste, păcii și progresului uman. Ctitorului tuturor realităților de azi ca și întemeietorului noii noastre demnități.

Țara are, așadar, în ianuarie, semne multe și de bun augur pentru întreaga semnificație a istoriei și ființei sale naționale.

Luceafărul

«LUCEAFARUL» – sculptură de Mihai Coșan

EMINESCIANA

Între imaginar și real

Cine are curiozitatea să urmărească fenomenul de sublimare narativă a fascinantei bogății de fragmente în proză identificabile în tezaurul manuscriselor eminesciene constată că fenomenul în cauză se manifestă nu numai acolo unde e vorba de evidente plonjoane în imaginar, ci și cînd avem de-a face cu notații de jurnal. Comparînd cele două tipuri de structură prozastică, avem însă revelația paradoxalei situații potrivit căreia și textul de factură confesivă, „jurnalul", aspiră a se înscrie pe un asemenea traiect al creației epice, încît, privit ca narațiune în sine, nu pare cu nimic mai prejos în comparație cu cel desprins dintr-un ansamblu prin definiție imaginar. Faptul comportă o extraordinară semnificație. Este probată vocația originar-instinctivă pentru genul narativ al scriitorului, dar și impresionantul său impuls de a-și proiecta eul fenomenal în lumea imaginarului, în speță, a visului, locul privilegiat rezervat demersului fantastic. Luînd în discuție două fragmente a căror sorginte, în ordinea substanței narative, este evident antinomică (creație epică pur imaginară — text de jurnal cu valoare strict documentară), vom avea prilejul să ne întîlnim cu ceea ce am putea numi stadiul genuin de la care purcede (din dublă perspectivă : eu biografic — eu magic) fenomenul de cristalizare fantastică a epicului eminescian.

Fragmentul intitulat de editori **Noaptea era întunecoasă**, după toate indiciile, reprezintă o amplă însemnare în care se schițează elementele descriptive și narative din **Fragment.** Neavînd un statut independent și fiind, evident, mult mai sumară, totuși bucata merită a fi reținută pentru cele cîteva detalii particulare ce o înscriu în sfera fantasticului la fel de simplu și de convingător. Deosebit de viu este descris șirul de incidente ce compun episodul întîlnirii cavalerului rătăcit în noapte cu tînăra femee aflată în castelul ivit pe neașteptate în întunericul atoatecuprizător. Efectul fantastic rezidă în obsedanta prezență **invizibilă** a eroinei, a cărei identitate fantomatică este dezvăluită doar de degetele mîinilor ce se arată ca atare și se mișcă, parcă, într-o stare de halucinantă independență în raport cu întreaga anatomie a corpului uman căruia îi aparțin : „Văzu (e vorba de cavaler, n.n.) o masă în întuneric, c-o hîrtie albă parcă și niște degete subțiri întinse pe-un condei și condeiul îmbla, alta nu văzu nimic, căci întuneric era afară și-ncă pe atîta înăuntru" ; „Mîna stătu din scris, condeiul rămase ridicat deasupra hîrtiei, dar nici un sunet. El bătu încă o dată. Mîna dispăru" ; „El simți că cineva-i smulge friul calului din mîni, se uită-napoi, nu era nime. Dar nici calul nu mai era. Apoi simți o mînă mică și dulce punîndu-se într-a lui" ; „Într-un colț al casei mari de jur împrejur pe lîngă pereți cu lăițî el văzu aceeași mînă îmblînd pe masă peste o hîrtie (...)" ; „El simți cum mîinile mici îi îmblă peste trup și descheie toate curelele de la armura lui, îi iau casca din cap, îi scot încălțămintele — dar era foarte înghețat" ; „El voi să vorbească, dar simți gura astupată. Atunci simți abia că este cineva lîngă el. Tăcu, întinse numai brațul sting și cuprinse corpul mlădiosului său companion de pat".

Tulburătoare „pagină de jurnal interior", cum îl definește G. Călinescu, fragmentul purtînd titlul **Visul din 11—12 februarie 1876** întrunește, în același timp, însușirile unei scurte și coerente narațiuni fantastice de o originalitate asbolut insolită. Surpriza este de a ne afla în prezența unui text a cărui structură fantastică implicită se confundă cu însăși realitatea existențială reflectată din unghi strict documentar ; ceea ce atestă extraordinara vocație a eului uman eminescian de a se propune drept model insolit, sublimîndu-se, parcă de la sine, în eu magic proiectat în spațiul narativ-oniric. Se confirmă, astfel, una din ideile esențiale cu privire la condiția fantasticului eminescian : înainte de a fi o „formulă" de creație, cu întreg cortegiul de convenții și artificii subsumate, acesta, adică fantasticul, reprezintă un mod de existență plenară, guvernată de criteriul libertății de sine absolute. Nu altă este morala fabulei degajată de bulversanta „întîmplare" în cadrul căreia, poetul se „întîlnește", în casa de la Ipotești, cu regele Alfons al XII-lea al Spaniei (1874—1885) și Don Carlos, pretendentul la tron :

„În noaptea de la 11 spre 12 fevr. 1876 am avut următorul vis. Se făcea la noi acasă, la Ipotești. Sora-mea Aglaie mă cheamă ca să mă prezinte lui Don Alfons și vărului său Don Carlos, cari se aflau la noi în gazdă. Într-adevăr citisem pare-că, cu puțin înainte, că ei se împăcase și că Don Carlos găsise o combinație ca să scape Spania de grenadirii și brigadirii săi — anume : Regina Spaniei Isabelanfiase pe un rege american. Acesta unind țările sale erau de drept ale Spaniei, dar micile republice ale Americii de sud își apropiase acele țări. Acuma Spania voia să facă un memorand către puterile Europei" etc.

Lapidara definiție a lui G. Călinescu potrivit căreia „Visul lui Eminescu e un amestec de reminiscențe literare și afecțiuni de familie" se confirmă întrutotul, izbitoare fiind, într-adevăr,

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

Istoria unei ediții

Rînduri, rînduri de editori au lucrat și lucrează întru desăvîrșirea publicării operei eminesciene. Avem sute de ediții din Eminescu dar așteptăm Ediția care să ni-l restituie în deplinătatea scrierilor sale. Iată, de curînd, am sărbătorit împlinirea unui veac de la apariția celui dintîi volum din versurile lui Mihai Eminescu, antologie alcătuită de Titu Maiorescu (volum apărut în decembrie 1883, pe copertă anul 1884). Această întîie culegere a avut numeroase reeditări, de la una la alta augumentate cu alte și alte poezii desprinse din manuscrisele rămase de la poet. Cît s-a bucurat Eminescu de ivirea în lume a acestui mănunchi de poezii ale sale ne este greu s-o spunem, cu toate că unele date există. Nu este poate lipsită de semnificație observația că ediția princeps alcătuită de Maiorescu începe cu poezia **Singurătate** și finește cu poezia-pamflet **Criticilor mei...** Și iarăși nu este lipsit de interes faptul că acela care a strîns între două coperți doar o infimă parte a poeziilor lui Eminescu a fost un critic literar...

Muzeul Literaturii Române — fără de tăgadă, una dintre cele mai viabile instituții spirituale contemporane, și care prin recenta regretabilă pierdere a înțeleptului ei director, Alexandru Oprea, trebuie să-și stringă și mai virtos rîndurile pentru a duce la bun belșug marele ei program — a reeditat, cu prilejul centenarului, ediția princeps, alcătuită de Maiorescu. Ca și acum o sută de ani cartea s-a tipărit în decembrie și se va difuza în... ianuarie. În orice caz, aceia care au avut în mîna lor exemplarele de semnal au elogiat gestul și i-au scos în evidență semnificațiile.

Gheorghe Suciu

Continuare în pag a 2-a

Întru mulți ani

Pe orice ram de brad din zori să cadă
zăpada inimilor, molcomă herminã.
Ni-e brațul tutelar, e țara-ntreagă
izvor de demnitate și lumină.

Pe orice cimp să se așeze griul
spre germinare, pentru viitor,
Cu noul an mi-e harul de izbindă,
cristalul limpede de datină și spor.

La fiece cuptor să aromească
din vechi colinde firul de belșug.
Pentru-mpliniri să dea zăpada țării
peste aluatul răscolit de plug.

Ca din hrisoave vechi să ne vorbească
un brad în iarnă ca un ametist
ce strălucește, cum ne dă lumina
și-n nou an Partidul Comunist.

Să il cinstim pe-oricine sus, pe schele,
ori în adîne de mină-o lumina.
Să fie anul fagure de stele
ce strălucește cum fierbintea stea.

Intru mulți ani! Și înzecind puterea
ce din strămoși ne oțelește-n mers,
în dimineață să slăvim în cîntec
un '84 ce il slăvim în vers.

Al. Raicu

Cazul Eminescu

În cadrul istoriei poeziei românești Eminescu pare un munte colosal apărut brusc pe întinderea unei cîmpii. O „epifanie" crucială. Bonjurismul epocii nu-l anunța. Formația sa intelectuală pe filieră germanică i-a acordat șansa unei verticalități ideatice fără egal. Poezia noastră de pînă la el se răsfață în limitele sentimentalismului minor. Traiectoria grațiosului anacreontic și a nostalgiei rococo a fost întreruptă de vizionarismul eminescian, care a plasat poezia românească pe orbita marilor teme. Prin Eminescu lirica noastră a recucerit cosmicitatea pierdută. S-a recuperat acea transcendență mioritică proprie spiritului românesc. Poezia clamoroasă, frantuzită care artificializa și lenevea inspirația autohonă, a fost detronată. Eminescu a redeșteptat simțul infinitului, vocația vizionară (generatoare de valori perene). Entitate pustiitoare, unică, el nu a avut urmași direcți notabili. Posteminescianismul e o cădere de tensiune. Simbolismul macedonskian a cultivat (sincronizîndu-se cu mesajele europene) prețiozitatea simturilor ostentie de cultură. Eminescianismul a lucrat însă subteran, explodînd în perioada interbelică și după aceea, cu forța radioactivă a marilor aspirații poetice. Singurătatea lui Eminescu în epocă derivă din vizionarismul său oracular imprapriu conștiințelor orizontale.

Perimetrizarea marelui nostru poet național în cadrul unui curent literar (romantismul) este corectă și totodată amendabilă. Eminescu aparține și nu aparține romantismului. Dacă noțiunea de poetilor epocii romantice de la noi sau de aiurea s-au muzeificat, păstrînd doar un interes documentar, Eminescu este o prezență vie, magnetică, actuală. El se adresează sensibilităților moderne „fără pierdere". Este surprinzătoare actualitatea **afectivă** a versului eminescian. Salvarea de la perisabilitatea inerentă, prospețimea perpetuă a creației sale ne obligă să afirmăm existența unui „caz Eminescu". Marele nostru poet place și azi în modul cel mai profund și înfioră: cu putință. Este o dovadă că Eminescu nu reflectă un romantism de epocă ci romantismul ca invariant al spiritului uman. Alcătuită din arsenalul simbolurilor specific romantice, din gesticulația amplă și demiurgică, Opera eminesciană posedă însă și altceva : fiorul existențial peren (acel „Desein" heideggerian) care asigură viabilitatea unei structuri artistice. El nu a urmărit perfecțiunea stilistică mortificantă ci arderea perenă a cuvintelor „ce exprimă adevărul". Versiunile din manuscrisele sale sînt paradigmele căutării sublimului. Și această căutare trancende romantismul prin rezolvări prozodice neașteptate : sonet, glossă, metru antic, structuri folclorice. Dacă ar fi rămas la stadiul romantismului ortodox, poezia eminesciană s-ar fi perimat odată cu trecerea epocii sale. Există însă o asimetrie ne-dezvăluită, un adaos revelționist care îi acordă marca eternității vii. Viziunea telescopică nu i-a afectat naturaletea șoărilor microscopice, intimiste, care dau farmec existențial versurilor sale. Respectul față de marele nostru poet este dublat de o emoționalitate continuă. Monumentalitatea creației lui nu a ruginit în rama imporțantei istorice ci a rămas un reper sentimental modern. Există un flux spiritual neîntrerupt pe care poezia românească și-l revendică de la Eminescu.

Există un antiretorism eminescian care naște alchimii verbale curajoase (și

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 6-a

Odă

În Moldova este-o piatră veronică
surghiunită-n lumea pietrelor mai mică
sigmă absolută-a florilor de tei
numai tu poete ești în ochii ei

piatră-ndrăgostită piatră solitară
doina nedoinită-i dragostea de țară
patimă lumească patimă divină
piatra veronică dulce de lumină

candelă de piatră piatră veronică
singură în piatră să nu-ți fie frică
te-a aprins poetul veșnic pe pămînt
să sfințești iubirea celora ce sînt.

Ion Nicolescu

În pag. a 3-a
EMINESCIANA

● „Eminescu și muzica" ● „Opoziția Luceafăr—Cătălina" ● „Rusticul eminescian" ● „Lecțiuni eminesciene" ● articole semnate de ● Doru Popovici ● Ion Stroie ● Sultana Craia ● Aurelia Rusu ●

CONTEMPORANII NOȘTRI

Restituirea biografiei

Situat la granița dintre memorialistică și opera de ficțiune, romanul **Întoarcerea** (Editura Cartea Românească, 1983) a lui Mircea Tomuș este expresia unei intense contemplări interioare, a unui moment de revelație cînd ideea își divulgă conceptul iar memoria este convocată să adune, ca într-un focar, elementele de semnificație ale unei biografii existențiale și spirituale integrată definitiv în ritmul unui spațiu protector și eliberator: „Întoarcerea" înseamnă, de fapt, o intersectare a timpurilor : trecutul se prelungește în prezent, iar acesta din urmă cheamă amintirile spre a distila, prin reflecție, constantele unui destin. „Întoarcerea" semnifică un **drum** nespectaculos și marcat de discontinuități sore esențe, spre ceea ce e durabil și permanent. Liniară în plan epic, narațiunea se constituie ca o (auto)-biografie spirituală decelată pe fondul unei interiorizări dureroase. Drumul cu trenul spre satul natal dezvăluie ochiului niciodată saturat de priveliști — spațiul e un permanent miracol — un teritoriu transferat în mit și simbol. Dar simpla privire nu e suficientă, e necesară o experiență apropiată de practica ritualică pentru a pătrunde — ca la Blaga — în labirintul misterios al lucrurilor și fenomenelor. Recrearea lumii, a orizontului din această perspectivă fixează detaliul prin inspirație demiurgică : „În somn sau în acea mișcare de întoarcere în sine a spiritului, coborîre pe trepte nevăzute într-un interior unde fiecare ecou al simțurilor, fiecare trăire devenea tot mai grea, repliere în sine adîncind senzația de suferință prin care părea că se exprimă viața dacă nu cumva atunci gestul vital pur nu făcea altceva decît să se suprapună, așa cum se suprapune umbra unei case sau a unui nor pe pămînt, să se suprapună durerii, atunci se petrecea mișcarea aceea de reîntîlnire sau de recreare a lumii, a **acelei** lumi. Cufundare în ea, reală căutire, act de geneză, cine ar fi putut să spună?".

Memoria filtrează, așadar, cu discernămînt, etape ale unei biografii ce se confundă cu fizionomia spațiului evocat. În planul construcției, romanul se structurează în jurul unor **motive** stabile, textul pretindu-se unei analize structura-

Vasile Chifor

Continuare în pag. a 7-a

TRASEELE UNIRII: 1859 — 1918

„Hai să dăm mînă cu mînă"

I

Aniversăm în aceste zile unul dintre evenimentele cruciale ale istoriei României. Între alegerea lui Alexandru Ioan Cuza de către popor și detronarea lui de către „monstruoasa coaliție" s-au înfăptuit izbînzi naționale care au tezaurizat și fructificat jertfele unor secole întregi de lupta românească. La 1855 diplomatul francez Alphonse d'Avril era entuziasmat de conștiința națională a românilor, scriind : „Moldo-valahii au o latură foarte interesantă. Este persistența abia de crezut cu care și-au păstrat naționalitatea. După patru secole de dezastre, invazii, ocupații, tentative de slavizare și grecizare, cu toate asalturile terorii și seducției, cu tot protectoratul rusesc, ei sînt astăzi ceea ce istoria îi arăta pentru prima oară. Cu alte cuvinte, nici slavi, nici greci, nici germani, ci neolatini și chiar naționalitatea lor este astăzi mai de neînvins și mai hotărîtă cum nu era în epoca eroică a istoriei lor". (Vezi „Revista Arhivelor" nr. 4/1983, studiul „Diplomați străini despre Alexandru Ioan Cuza și Unirea Principatelor" de Dumitru Ivănescu). Peste un asemenea popor viteaz și tenace era menit Cuza să domnească. Iar un patriot ca el nu putea fi privit decît cu ostilitate de către cei care aveau interese în menținerea dezmembrării românești. Într-o însemnare mai puțin cunoscută din manuscrisele sale, referindu-se la evenimentele din februarie 1866, Eminescu aprecia : „Dacă vom cerceta istoria răsturnării lui Cuza vom afla că aproape toți conspiratorii, afară de cîțiva amăgiți, erau străini. Străinii au adus un străin". (mss. 2 255, 417 v) Principele Unirii a domnit, după cum se știe, numai șapte ani. Perioadă scurtă dar de o importanță capitală pentru destinul României. Niciodată pînă atunci, de la Ștefan Cel Mare și Mihai Viteazul, românii nu au avut un domnitor atît de popular și iubit, care să întruchipeze într-o atît de ilustră măsură idealurile naționale.

Cine era deci Cuza, din ce oameni se trăgea, cum s-a format și a fost ales domn ? Era vlăstar, dinspre tată, al unei vechi și nobile familii românești din Moldova, ce își întindea arborescența în frumoasa Moldovă, cu un prim membru atestat încă la anul 1638. După cum scria Gh. Ghibănescu în lucrarea sa „Cuzeștii", tipărită la Iași în 1912, prevăzută și cu o genealogie de toată lauda, domnitorul se trăgea prin străbunica sa din cronicarul Miron Costin. Iar istoricul C.C. Giurescu consemna, în valoroasa lui carte „Viața și opera lui Cuza Vodă", că înaintașii acestuia dăduseră două mari jertfe în tumultuoasa politică a Moldovei : marele spătar Dumitrașco Cuza, ucis din ordinul domnitorului Mihai Racoviță, la 1717, și nepotul direct al acestuia, ajuns și el mare spătar, anume Ioan Cuza, care a fost tăiat la porunca lui Constantin Mavrozi. Deci, o ascendență glorioasă, cu întîmplări crincene, de care într-o anumită măsură avea să aibă parte și marele urmaș. Născut, după cele mai multe probabilități, la Bîrlad, în 20 martie 1820, Al. I. Cuza a urmat în tinerețe traseul pe care îl aveau mulți dintre tinerii români la acea epocă. Pînă la 1831 a învățat în pensionul francez al lui Victor Cuenin, avîndu-i colegi pe ceva mai vîrstnicii Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri și Matei Millo. Își ia apoi bacalaureatul în litere la Paris, diploma sa, datată 8 decembrie 1835,

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 5-a

CRONICA LITERARĂ

RADU THEODORU: «Preludiu»

Trilogia lui Radu Theodoru, **Biografie de război**, concentrează într-o variantă nouă, de aspect final, toate temele de pînă acum ale prozei lui. **Biografie de război** se petrece în timpul ultimei conflagrații mondiale și după aceea, în anii imediat următori. **Preludiu**, partea a treia, urmărește avatarurile locotenentului Radu Nanu Vornicu după pace, în febra evenimentelor sociale și politice care i-au urmat. Inițial romanul pare a fi dedicat doar fostului zburător care acum, după război, trăiește drama neadaptării, dar scena capătă vastitate, îmbrățișînd felii sociale din ce în ce mai largi, cartea devenind epopeică. **Preludiu** este scris cu ochiul zburătorului pentru care avionul este „un instrument de analiză". Privirea de sus, panoramică, analitică, limpede, caracteristică întregului scris al lui Radu Theodoru, este o privire provenită din acest „instrument de analiză", care a fost pentru citiva prozatori avionul de luptă. Radu Vornicu a făcut cel de al doilea război mondial pe toate fronturile. Secventele acestui război se desfășoară sincopat, dar precis, de-a lungul **Biografiei de război**. Chemarea aerului, poezia zborului sînt prezente ori de cîte ori este vorba de aviatorii fostei „Flotile", dar mai ales, o privire lucidă, nemiloasă, analitică, o privire contemplativă, care paralizează voința. Acesta este regimul expunerii din **Preludiu** în care „biografia de război" devine un bagaj. A venit pacea și pacea nu mai are nevoie de eroi. Tristetea de a părăsi aerul, element al libertății de actiune și gîndire sub semnul unei morale precise însoteste pe toți fostii piloti ai „flotilei". Dintre ei cel mai caracteristic, pentru că este cel mai puțin adaptabil, cel mai contemplativ, un soldat cu pasiunea studierii istoriei, poreclit Herodot, este Radu Vornicu. Tristețea fostilor combatanți de a fi scosi din rolul și menirea lor este excelent prinsă de fraza trepidantă a cărții. Este vorba de fosti aviatori, care după celebre fapte de arme, trebuie să se mulțumească cu rolul, cu munci rutiniere, administrative. Nimeni, se pare, nu mai are nevoie de ei. Tema, care în proza postbelică aparține în exclusivitate lui Radu Theodoru, este precis decupată, iar materia epică folosită perfect adecvată. Aviația, înțeleasă așa cum a descris-o Saint Exupery, constituie o castă, iar locotenentul Radu Vornicu, coborît pe pămînt, se încurcă în propriile lui aripi de fost zburător și nu-și găsește locul. O realitate trecută este contrazisă de alta, prezentă, iar modul în care are loc impactul, este urmărit cu pupila dilatată de naratorul discontinuu și lucid al romanului, care înainte de a trăi se analizează și analizează. Radu Vornicu aparține familiei de spirite a lui Andrei Pietraru, un spirit însetat de absolut, dar și de tradiție, de istorie, care încearcă să înțeleagă lucrurile în desfășurarea lor firească evolutivă, și este izbit de șocul revoluției. Modificarea amplifică distanța și izolarea. Drama lentă a incompatibilității fostului militar de carieră și elită cu noua lume a păcii și revoluției, care aruncă oameni noi și decisi la suprafața vieții sociale este realist surprinsă de romancier. Orgoliul de a fi adus pacea, de a fi contribuit la reașezarea lucrurilor în matca firească, adică orgoliul combatanților, fosti eroi ai frontului de vest, se izbește de o atitudine nouă, de o frazeologie nouă, de un program social și politic nou, neașteptat și extrem de viguros. Drama se amplifică și este trăită cu incetinitorul în acel fel analitic pe care-l împrumută instrumentul de zburat ca instrument de analiză fostilor lui piloți. Este totodată drama unei armate conștientă de misiunea și rolul ei, dar care se simte lipsită de ceea ce-i revenea de drept într-o societate ce ar fi trebuit dacă nu să-i fie îndatorată, să-i accepte. Urmează conflictele cu noile cadre politice ale armatei, expulzările, detențiunile. Radu Vornicu și colegii lui, superiorii lor, trec pe sub furcile caudine ale momentului. **Preludiu** înseamnă romanul acestei experiențe triste a corpului de elită cu mentalitate singulară, aviația care trebuie după război s-o ia de la capăt, ca și cînd societatea abia acum nu i-ar mai fi recunoscut. **Preludiu** este romanul crepusculului unei caste.

Ca orice erou camilpetrescian, spața lui Radu Vornicu, și locotenentul din **Preludiu** trăiește o dramă completă. El are o iubire absorbantă, invidiabilă, Augusta, dar o iubire, care, în buna tradiție a tipului de erou intelectual, îi amplifică drama. Augusta, deși din clasa de sus, este o simpatizantă a comuniștilor, o studentă de stînga, încercînd să-l atragă și pe eroul tinerești ei în mișcarea care-o pasionează. Extremismele momentului nu-l fac însă pe militarul de carieră să accepte rolul. Faptul că Unirea de la 1918 este pusă sub semnul întrebării de tinerii tovarăși ai Augustei este suficient pentru fostul zburător. El nu va participa la aceste adunări, ședințe, mitinguri, muncă politică, pe care nu le înțelege. Dar de aici ruptura lentă cu Augusta se produce, inevitabil, și drama socială a ofițerului frustat de aureola profesională este dublată de o dramă intimă. Locotenentul Radu Vornicu nu este maleabil.

Scris condensat, cu o rapidă și exactă observație a oamenilor și mediilor, cu o predilecție pentru dinamica și coloarea mondenităților, acut psihologic, **Preludiul** este, în această parte a naufragiului lui Radu Nanu Vornicu, un frumos și trepidant roman de dragoste, ancorat prin toate firele lui în contextul vieții sociale și politice de după război.

Ceea ce urmează este o completă schimbare de mediu și de perspectivă. Radu Vornicu provine dintr-un neam bănățean de oieri din munte unde obștea străveche și obiceiurile s-au păstrat intacte. Alegerile de după război îl găsesc în satul strămoșilor lui cu un pluton de soldați pentru a asigura bunul mers al votării. Un moment crucial, încă unul, pe care Radu Vornicu îl trăiește între ai săi. Este totodată și un început de clarificare. Alegerile, într-un vechi mediu grăniceresc, cu soldați abia eliberați, care au făcut cele două fronturi, sînt incendiare. De o parte — național-țărăniștii, conduși de un fost colonel, de care ascultă foștii soldați. Scurtul conflict, al cărui arbitru devine Radu Vornicu, se termină cu o debandadă a agresorilor, care fug în munți. Dar locurile nu se liniștesc. După o perioadă de detențiune cu motive nu prea clare, Radu Vornicu în căutarea unui rost nimerește din nou între ai săi. Este latura epopeică a acestui roman, partea de studiu social amplu, dedicat arhaității sociale, conservării unei mentalități străvechi, care supraviețuiește în timpurile cele mai moderne. Reintîlnim aici personaje și situații din romanul **Muntele**, unde romancierul studia aceeași umanitate, atent la vechimea și demnitatea ei, la decizia ei morală și la frumusețea simplității pe care viața ei o degajă. Radu Vornicu trăiește o întoarcere la baștină. Experiența lui socială și omenească începe să devină completă. Rezistența lui la înnoire se trăgea, începem să înțelegem, din spița lui veche, de acasă către care s-a întors. Abia aici, acasă, în mediu genuin, începe să priceapă ceea ce teoriile extremiste ale combatanților iviți brusc după război la București nu-l făcuseră să înțeleagă. Radu Vornicu își pune problema opțiunii și optează. Va fi alături de prietenii și cunoștințele copilăriei lui, de fetele tinereții sale, de flăcăii pe care-i uitase, și pe care acum încearcă să-i ajute. Optiunea lui nu se exprimă însă teoretic, ci prin fapte. Aviatorul participă la clarificarea unui proces vechi de peste o sută de ani dintre obstea locului și niște răzitori de pășuni. Procesul tărăgănat ani de zile își află dezlegarea acum după război, într-un nou climat politic, după ce locotenentul de aviație Vornicu, fost erou al ultimului război mondial și fost deținut politic din motive obscure, descifrează în hîrtoagele primăriei frauda. Satul, așezările din jur sînt tensionate. Prozatorul urmărește cu aceeași luciditate analitică fără concesii de pitoresc această lume venită dintr-un trecut imemorial și înaintînd în prezent cu toate vechile deprinderi și legi. Dacă n-au renunțat vreme de peste o sută de ani la judecată, nici acum oamenii obștii nu vor să renunțe. Scena luării în posesiune a pășunilor printr-o adevărată bătălie medievală rămîne una din cele mai bune ale romanului. Dar viața locului nu se oprește aici. Faptele se rostogolesc chemînd alte fapte. În finalul acestui roman tensionat și patetic, locotenentul Radu Vornicu se află spînzurat de picioare alături de un alt fost combatant de pe frontul de vest, Petre Drăgălina, după un raid al partizanilor din munți. Finalul este deschis, cartea cere și promite o continuare.

Psihologia și mentalitatea cu totul particulară a acestor zburători eroi ai ultimului război mondial este tema particulară a cărții lui Radu Teodoru și latura cea mai personală a romanului. Autorul își domină cu siguranță materia și mai ales problematica și tipologia acestui erou cu drept de cetățenie în galeria prozei românești. Aviatorul său nu este un amator de senzații, ci un intelectual cu probleme, din cea mai autentică serie de eroi intelectuali ai literaturii de război postbelice europene. Drama și problematica lui sînt inedite pentru proza românească și constituind și un elogiu la trăsăturile de noblețe și demnitate ale armatei române. Capacitatea autorului de a combina o dramă individuală de o semnificație mai largă cu cea colectivă, cu suma de conflicte a unei societăți rurale arhaice, într-o viziune epopeică este remarcabilă. Firele întregii proze anterioare scrise de Radu Theodoru se string în această trilogie a **Biografiei de război**, și mai ales în **Preludiu**, care dens și galopant, tensionat și lucid, face o radiografie atentă a unor destine individuale, dar și a marii experiențe postbelice din România. Evident locotenentul Radu Vornicu, cu procesele lui de conștiință, cu privirea exacerbată, este un demodat. În elogiul pe care Radu Theodoru îl face acestui locotenent ieșit din actualitate, stă încifrată întreaga opțiune a scriitorului.

M. Ungheanu

IOAN FLORIAN PANDURU: «Au murit poveștile, Siminico»

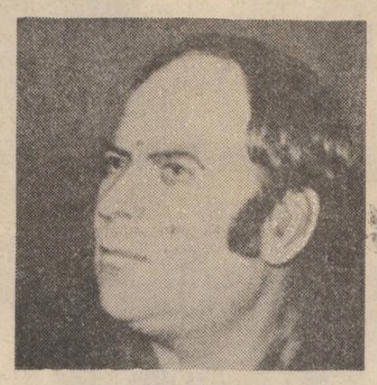

În a doua sa carte, Ion Florian Panduru, prozator puțin cunoscut și mai deloc comentat (pe nedrept, căci povestirile sale, de inspirație rurală din **Sărbătoare tîrzie**, volumul de debut, probau calități scriitoricești incontestabile : finețea observației psihologice, umorul sănătos, oralitate stilistică) reușește o veritabilă performanță și anume, aceea de a revigora o temă comună, canonizată și artificializată de prea deasa ei frecventare de către reprezentantii direcției sămănătoriste la începutul secolului, stabilitatea morală a lumii satului, opusă labilității citadine. Nu la fel de transant exprimată în **Au murit poveștile, Siminico** (Editura „Facla", 1983), această tează unifică subteran structurile epice ale cărții. Căci, ce se întîmplă în volumul lui Ion Florian Panduru ? Mai nimic neprevăzut. Ba, chiar, as spune, totul previzibil. Doi copii, frate, (mai mare) și soră, Siminica (mai mică), după moartea mamei, abandonați de un tată atent doar la numărul paharelor și la dorințele unei noi partenere, părăsesc orașul, căutîndu-și adăpost la bunicii din Satbătrîn (nume transparent semnificativ), cătun uitat de lume pe un virf de munte. În satul depopulat, cu case părăsite și bătrîni care și-au uitat virsta, dar nu și bunele obiceiuri, copiii găsesc, totuși, tot ceea ce dincolo, la oraș, li se refuzase : căldură sufletească, puritate morală, stabilitate existențială. De partea cealaltă, resemnați în absența fiului risipitor, află o neașteptată compensație în prezența nepotilor. Mîndria Vijiilor (așa este poreclită familia), stăpînii de altădată ai locurilor, renaște, odată cu speranța în reluarea vechilor indeletniciri (creșterea vitelor), abandonate din cauza migrației rapide a populației spre oraș. În cele din urmă, tatăl se va întoarce și el în sat (chemarea obîrșiilor), spre fericirea copiilor și satisfacția deplină a bunicului. Am simplificat, dar nu foarte mult, desfășurarea epică, pentru a sublinia banalitatea, din acest punct de vedere, a scenariului. Citită astfel, cartea nu este decît o povestioară didactică, excesiv moralizatoare, cu totul desuetă în contextul prozei moderne care se scrie azi la noi. Din fericire, lucrurile nu stau însă așa. Acesta este doar basmul, forma, îndărătul căreia se descoperă o lume de profunde semnificații. Să observăm mai întîi că Ion Florian Panduru este un excelent povestitor, al cărui talent, eliberat aici de pitorescul factice și de prea fidela transcripție dialectală, traversează fără complexe locurile comune, mizînd pe adîncimea observației psihologice și nu pe inventivitatea evenimentială. Simplitatea narațiunii, la persoana întîi, dă senzația prospețimii, parcă necesară în proza modernistă, amenințată uneori de asfixie, prin contorsionare compozițională și autoreflexivitate inutile. Apoi, dincolo de poveste, autorul surprinde aici, fără a face o propriu-zisă analiză, ci doar urmărind comportamente, psihologia a două virste — infantilă și adolescentină, Siminica se afla la jumătatea drumului dintre basm și real. Sau, altfel spus, datele realului sînt, pentru ea, lesne de transferat în arhitectura poveștii. Cele două spații comunică deocamdată fără dificultate, rezultatul acestui progres fiind totala ingenuitate. Curînd, însă, ele se vor separa definitiv (aceasta este de altfel semnificația titlului cărții), marcînd trecerea într-o altă virstă.

Fratele Siminicăi (totodată și naratorul) este încă un adolescent, maturizat, prin experiență și responsabilitate, înainte de vreme. Față de sora sa, el adoptă intuitiv o atitudine paternă iar față de bunici, de această dată deopotrivă sentimental și conștientizat, un comportament filial. În absența tatălui, el este, prin forța lucrurilor, bărbatul. Cu această responsabilitate îl investește, de altfel, și bunicul care simte în el un demn urmaș, compensație la absența fiului. Copilăria izbucnește însă pe neașteptate, ca în savuroasa scenă a întîlnirii cu ceea ce el crede că este moartea : „Am tot mers pînă cînd trebuia să urcăm într-un virf. N-am făcut nici o sută de metri și am înțepenit de spaimă. Amîndoi. Aproape de virf era o poiană și în poiană ședea Moartea. Nu mi-e rușine să spun, era să fac pe mine. Și eu și Siminica. Blestemata ședea cu coasa în mîini, nehotărîtă pe cine să ucidă. Ne-am lungit iute în iarbă să nu ne vadă. Deci este adevărat, mă fulgeră spaima, are coasă și e babă. Înseamnă că ne-a văzut — Siminico, s-a zis cu noi ! — Știu. — Drept aici se uită nenorocita ! — La mine sau la fine ? — La amîndoi. — Tu vrei să murim ? — Parcă-i după noi ?! — Nu putem să fugim ? — Cum ? — E bătrînă, nu poate alerga. — Asta ? Cît zici „pește", ne-a retezat ! — Ne taie ? — Nu știu, Siminico, că n-am mai murit (...) — Vorbește încet. Îi cu coasa în mînă și cu ochii pe noi. Să ne punem cu fața la pămînt. Ne prefacem că sîntem morți. S-ar putea să nu-și dea seama. Citi omoară într-o zi, n-are de unde să știe dacă ne-a luat viața sau nu. — Bine. Moartea a început să ascută coasa. Parcă trăgea cu gresia pe inima mea. — Siminico, rămîi cu bine. — Siminico, imi pare rău că n-am putut să te cresc. Auzeam coasa fișiind spre noi. Dacă tot ne stingem, să murim frumos. Ne-am întors amîndoi pe spate. Eu m-am ridicat puțin și-am aranjat-o pe Siminica, era fată, să moară mai elegant, eu puteam oricum. Și-n clipa morții m-a scos din sărite. N-ai cinci lei ? — Ce să faci cu ei ? — Să mi-i pui pe piept. Aveam două monede de trei lei. I-am pus una și cealaltă am așezat-o pe pieptul meu, lîngă inimă. Credeam că este o credință pe care n-am mai apucat s-o aflu. — Pot vorbi cu ea ? — Cu cine ? Vocea începea să mi se stingă. — Cu moartea. — Nu știu — Atunci ce să fac eu nu pot să mor. — Cine te întreabă. — Am luat ieri împrumut de la Stancu. Vreau s-o rog să-i dea banii. — Siminico, nu mă innebuni și în clipa morții. Lasă-mă naibii să mă sfîrșesc liniștit. Am luat banii de pe pieptul meu și i-am băgat în buzunar. Cum s-o plătesc pe nenorocită că mă omoară ? Cred că am stat așa mai bine de o jumătate de oră. Acolo ne-ar fi prins noaptea, dacă nu auzeam o vacă mugind. M-am ridicat ca din sicriu, uluit. Moartea să aibă vacă, n-am auzit de cînd sînt ! — Sîntem cei mai mari rahați de pe fața pămîntului, scoală-te ! — N-ai zis că murim ?"

Dar lucrul cel mai important pe care îl reușește Ion Florian Panduru în cartea sa este să comunice ceva din sufletul țăranului montean. Blîndetea ascunsă sub aparențele rigidității, înțelepciunea neostentativă, exprimată în cuvinte puține, dar mieroase, seninătatea în așteptarea morții, intimitatea cu toate cele înconjurătoare, devenită comuniune secretă, inițiativă, moralitatea adîncă venită dintr-un sentiment al ordinei imuabile, toate acestea se regăsesc sugerate în paginile în care apar bătrînii din Satbătrîn. O lume veche, care își conservă idealist datinile netulburată, în esența ei, căci în aparențe da, de trecătoarele întîmplări. Aceasta este dimensiunea gravă a „poveștii" lui Ion Florian Panduru, prozator traditionalist, așezat, cu orgoliu, în răspărul prozei contemporane. Atitudine „acoperită" deplin de acest volum al său, al cărui titlu îmi place să-l citesc cu semnul interogației la sfîrșit.

Valentin F. Mihăescu

MIRCEA CIOBANU: «Istorii IV»

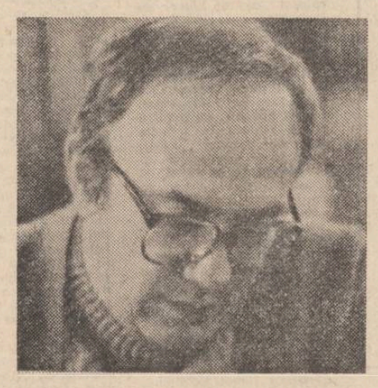

I

Ultimul volum al „Istoriilor" este și cel mai independent în raport cu întreg ciclul. Nu vreau să spun că el nu se aliniază perfect ansamblului dar poate fi citit și separat, ca o carte aproape deplin autonomă. Și aceasta, deoarece prozatorul are curajul de a aduce în scenă, ca protagonist, un personaj care în volumele anterioare a fost ca și inexistent. Este vorba de bătrînul, umilul, ștersul profesor Leon Pascal al cărui rol s-a mărginit numai la a asista cum „marele" Gheorghe Palada i-a sedus și posedat soția, Iana, în noaptea de revelion. Narațiunea începe practic cu prima zi după revelion, cînd Palada vine acasă la Leon Pascal pentru a-i lua soția, fără ca acesta să schițeze nici un gest de opoziție. Semnificația excepțională a neverosimilei pasivități a profesorului, care trăise toată viața în adularea frumoasei și parcă mereu tinerei Iana, nu a fost sesizată de nici unul dintre eroi. Motivația poziției lui Leon Pascal, de o stranie și, încă o dată, aparent inexplicabilă liniște și resemnare, o vom desprinde din „istoria" vieții lui, era să spun **exemplară**, ce formează partea cea mai substanțială a cărții. Și nu aș greși deloc, dacă aș numi-o astfel, doar că într-un sens deosebit față de cel consacrat. Nenumărate sînt romanele cu caracter „pedagogic", relatînd aventurile, experiențele de viață și formarea unor personalități puternice, a unor destine semnificative, cu valoare relevantă pentru conduita umană, modelul cel mai la îndemînă fiind Wilhelm Meister al lui Goethe. Dar **Poezie și adevăr**, roman autobiografic, nu este și el conceput după tipicul istoriilor „exemplare" ? Și genul a fost cultivat în cele mai varii structuri, pînă la **Muntele vrăjit** și **Iosif și frații săi** ale lui Thomas Mann, ca să amintim doar două dintre capodoperele literaturii contemporane. În reolică s-a conturat și un prototip al eroului „fără însușiri", prin romanele lui Robert Musil și, în orice caz, al personajului nespectaculos, anodin în viață, dar nu mai puțin persuasiv sub unghiul experienței existențiale, ca Salavin al lui G. Duhamel. În această **exemplaritate** de semn contrar, mult mai puțin obișnuită, se inscrie și tipul romanesc al lui Mircea Ciobanu. Dar interesul captivant al personajului rezultă din faptul că el a optat conștient și programatic pentru această ipostază și toată viața sa nu a fost decît un efort lucid, îndelungat, sisific, de despersonalizare, de estompare a individualității sale. Datele originare îl indicau, dimpotrivă, pe Leon Pascal ca unul dintre cei mai dotați studenți ai „Facultății de litere" și favoritul „Magistrului", destinat unei rapide cariere universitare și unei agitate vieți publice, pe care însă le-a recuzat și îndepărtat deopotrivă, preferind situația modestă a unui profesor de liceu. În paralel, și-a construit un univers fictiv, unde s-a refugiat, singurul real pentru el, lumea cărților, univers pe care a încercat însă să-l ascundă de ochii tuturor străinilor pentru a nu stîrni, asemenea biblicului Ezechia, pofta și invidia vecinilor. La fel a procedat și cu soția lui, izolînd-o în intimitatea casei, prevedere ce nu i-a slujit în final la nimic, pentru că le-a pierdut pe amîndouă. Și aici este, poate, morala tragică a romanului, asupra căreia însă vom reveni. Luînd drept model negativ pe Ezechia, care și-a arătat imensa avere solilor asirieni, și care și-a expus public bogățiile palatului, Leon Pascal a practicat **abstragerea** compătimită de toată lumea, din contingent. „Omul fără păreri" pentru cei din exterior, căci în forul său intim avea o filosofie de viață extrem de clară și cu consecvență urmărită, s-a strecurat astfel printre evenimente iar marile zguduiri ale istoriei, războiul și transformările social-politice din anii următori nu l-au atins. Nu imediat și nu direct, sau nu cum și-ar fi închipuit Leon Pascal, ci într-un mod mult mai subtil, mult mai perfid, mai întîi prin fiul său Titu și, apoi, prin fostul său protector, Gheorghe Palada. Primul, dintr-un instinct gregar, profitînd de perioada tulbure a anilor '50, cînd o parte din literatură era pusă la index, i-a confiscat și i-a azvîrlit cărțile, iar cel de-al doilea — adoptînd limbajul de coloratură biblică (și nu întîmplător) al autorului — i-a luat femeia. Iată-l deci pe Leon Pascal — proiectînd fabula pe un fundal mitic mai larg, indispensabil în cazul prozei lui Mircea Ciobanu — în situația lui Iov: deposedat de toate bunurile, singur, bolnav și părăsit. Spre deosebire însă de antecesorul său care avea sprijinul în credința nestrămutată într-o idee superioară, Leon Pascal își pierduse deocamdată, și încrederea în **Carte**, nu numai ca realitate palpabilă dar și ca necesitate a spiritului. Este și adevărata cauză ce i-a provocat căderea, nu faptul că a greșit, fie și măcar odată, cînd i-a dezvăluit fiului comoara sa (patima pentru cărți), ca și Ezechia averea lui străinilor, cum încearcă să-și explice Leon Pascal. El a pierdut atunci cînd, din conformism și din lejeritate, l-a lăsat pentru prima dată pe Titu să-i ia cartea din mînă, și, mai cu seamă, cînd i-a justificat gestul prin vitregia timpurilor, dîndu-i, la un moment dat, și dreptate. Este treapta cea mai de jos pe care a coborît Leon Pascal și punctul critic al teoriei sale, în care refuzul acțiunii s-a transformat în lașitate, și nu atunci cînd a acceptat ca Gheorghe Palada să-i ia soția. Această dublă umilință și lovitură a soartei i-a fost însă necesară, sancționînd orgoliul, poate cel mai insidios, al confortului moral, chiar drapat sub hainele umilinței. Ca și Iov, el a rămas singur cu sine, pradă unei confruntări necruțătoare, în fața căreia, totuși, nu a cedat definitiv și care, paradoxal, i-a dat sentimentul libertății ; plecarea soției l-a eliberat, în fond, de o obsesie și l-a împovărat pe celălalt cu o obligație. Cu o artă extrem de subtilă, autorul a sugerat acest obscur sentiment al cîștigării identității de sine al lui Leon Pascal și al amenințării ce o va reprezenta Iana, un fel de mesageră a morții, pentru Gheorghe Palada. Dintr-un învins al sorții, nou Iov s-ar putea să ajungă un favorit al ei deși, poate, termenii de învins și învingător nu sînt cei mai pertinenți pentru a caracteriza raporturile dintre cei doi, și ale fiecăruia cu contextul social-politic al epocii, pozițiile fiind, în esență, relative ; Leon Pascal o pierde pe Iana dar își cîștigă o nesperată libertate interioară, de care nu este încă pe deplin conștient, iar Gheorghe Paloda își satisface orgoliul personal luînd-o pe Iana dar victoria lui o resimte ca pe o servitute morală. Și, din nou, Leon Pascal, față de ideile pe care le predica și de modelul ontologic pe care și-l construise, apare, cel puțin deocamdată, ca un înfrînt, fără a trăi totuși o dramă personală din aceasta, în timp ce Gheorghe Paloda a obținut tot ce și-a propus, a fost tot timpul consecvent cu sine, cu ideile și acțiunile sale, dar rezultele i se par acum un eșec existențial. Probabil volumul următor ne va lămuri dacă autorul va fi interesat de rezolvarea lor și nu va lăsa totul într-un abis al cunoașterii, asupra acestor infinitezimale ale conștiinței și existenței pe care, numai Mircea Ciobanu este în stare să le analizeze și să le disece cu atîta obstinată luciditate și, aș spune, cu atîta exasperată, tragică acuitate.

Paul Dugneanu

Istoria unei ediții

Urmare din pag. I

De o sută de ani deci s-au publicat necontenit cărți purtînd pe coperta lor numele celui mai mare poet român. Este de-a-dreptul uimitor că aproape tot ceea ce a fost și este floare a literelor românești s-a încercat și într-o ediție Eminescu dacă nu totdeauna în tentativa de sine de a alcătui cartea reprezentativă a poetului, atunci măcar printr-un studiu introductiv, în acest din urmă caz cîteva de o valoare cu totul excepțională.

Începînd cu Maiorescu, criticii români în cvasitotalitatea lor s-au încercat în această direcție. De o sută de ani încoace se poate constata o opintire, în bunul sens al cuvîntului, a tuturor pentru a restitui un Eminescu, fie unul **pur**, fie unul **așa cum a fost.** Această sută de ani de eforturi, atîtea dintre ele incontestabil meritorii, au totuși o piatră de hotar în deceniul patru al secolului nostru, prin inițiativele tot a doi critici : George Călinescu, prin monumentala sa exegeză asupra Vieții și Operei și a lui Perpessicius, prin inaugurarea în 1939, a monumentalei ediții, cu program atotcuprinzător, din care, în ciuda multor vicisitudini, a tipărit șase masive volume și prin care a deschis un făgaș din albia căruia nu se mai poate rătăci.

Dar pînă la acest punct de hotar (care temporal cuprinde vreo cinci ani) au fost, cum spuneam, afitea opinteli, și iarăși spun că folosesc acest cuvînt în sensul lui nobil.

O listă, desigur incompletă, a celor care au țintit către o ediție Eminescu, fie ea **pură, fie ea completă** (rămîne să ne înțelegem în privința termenilor) îi cuprinde, între alții, pe A.D. Xenopol (înșirarea e numai aproximativ cronologică), Ilarie Chendi, Nerva Hodoș, Ion Scurtu, Mihail Dragomirescu, Nicolae Iorga, G. Bogdan-Duică, E. Lovinescu, G. Murnu, Gabaret Ibrăileanu, D. Murărașu, Constantin Botez, G. Călinescu, Ion Crețu etc. Dacă ediția lui Botez este un „monstru" editorial cazul cel mai interesant, după noi, este al lui G. Călinescu : cu toate că în exegeza lui valorificată întreaga operă eminesciană, apelînd masiv la manuscrise, în ediția sa din 1938, cuprinde numai o infimă parte din creația poetului — ediție altfel lăudabilă și lăudată în epocă. Interesant este și cazul ediției lui Nicolae Iorga : cu toate că a fost printre întîii care, la început de secol, au susținut prin **intuiția-i** recunoscută că Eminescu trebuie editat integral, nici ediția lui nu este satisfăcătoare. Ideea însă a rămas și a perpetuat în conștiința exegetică a lui Călinescu și în programul editorial al lui Perpessicius. Și nu este lipsit de interes să pomenim că unul din înverșunații susținători ai integralei Eminescu (în forma ei facsimilată), l-am numit pe filosoful Constantin Noica, pleacă în cartea sa **Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii românești** de la intuițiile lui Iorga.

Este, în această scurtă perindare de tentative de editare a lui Eminescu, de asemenea interesantă, poziția lui Gabaret Ibrăileanu. El voia, prin ediția sa (1930), un Eminescu **pur**, atît la nivelul stilistic (să fie redat prin exprimarea lui curat moldovenească, naivitate totuși, cînd Eminescu insera și deci cunoștea graiul tuturor provinciilor românești), dar mai cu seamă un Eminescu pudic, în haină de sărbătoare, expurgat de orice prăbușire existențială, și de limbaj, și de ideație, care l-ar putea pune, fie și în treacăt, într-un con de umbră. Curioasă poziția lui Ibrăileanu, cînd el însuși în „maximele" sale, cum și în alte locuri, concedea că omul și spiritul său sînt mult mai complexe...

Cu Perpessicius începe editarea lui Eminescu așa cum a fost, cum a scris și cum a influențat în epocă și în postumitate. De 35 de ani încoace, poziția aceasta are din ce în ce mai mulți susținători și în plan teoretic dar mai cu seamă în aria practică a valorificării paginilor rămase de la dînsul. O spiritualitate constituită își poate integra pe exponentul ei cel mai de seamă fără false interogații. Totul poate fi înțeles și poate fi explicat la nivelul superior umanist al culturii (Vezi, în acest sens, cronicile lui Mihai Ungheanu despre cartea lui Alexandru Oprea, **În căutarea lui Eminescu gazetarul**).

Muzeul Literaturii Române a adăugat celor șase volume scoase de Perpessicius încă trei. Cîteva sînt sub tipar sau gata pentru tipar. Acest program trebuie continuat. Alți editori D. Murărașu, Aurelia Rusu, Marin Bucur etc.) adaugă eforturile lor întru integrala eminesciană. Edițiile din opera lui Eminescu, mai bune sau mai trunchiate, au avut — și ne place să subliniem acest lucru — drept prefațatori pe unii dintre cei mai mari scriitori români : Sadoveanu, Blaga, Arghezi, Beniuc ș.a. Este deci fapt de evidență : toți literații români, poeți, prozatori, critici, dar și istorici și filosofi au militat și militează pentru restituția totală a „omului deplin al culturii românești". Zodia sub care ne ducem traiul și lucrările ne este favorabilă în toate conjuncțiile ei. Astfel că de la mic la mare, de la tînăr la omul întrat în senectute este timpul să ne unim eforturile întru Eminescu. Avîndu-l pe dînsul în toate virtualitățile și realizările lui deplin redat lumii, vom depăși și acea obsesie care pe unii îi mai apasă iar celorlalți ne întărește poziția de oameni liberi cugetători în acest colț de Europă și pe acest meridian de lume.

BREVIAR

■ **PE URMELE LUI VASILE PÂRVAN.** În populara colecție „Pe urmele lui..." a Editurii „Sport-Turism", recent, a apărut volumul **Pe urmele lui Vasile Pârvan** semnat de Al. Zub. Reputat istoric și, fără îndoială, cel mai adînc cunoscător și interpret al personalității și operei pârvaniene, de data aceasta autorul realizează o tulburătoare biografie a creatorului **Geticii**, raportată la momentele ce se înscriu pe axa procesului de formare și afirmare intelectual-creatoare a „eroului" său. Pe-nînd de acord, cum numai un exeget de talia lui Al. Zub o poate face, perspectiva interpretativă de tip pozitivist (extraordinara bogăție de date și referințe documentare) cu aceea de tip psiho-analitic, biograful izbutește performanța de a restitui în complexitatea ei ireductibilă ceea ce s-ar putea numi imaginea mitic-realistă a vieții marelui istoric. Modelul — este evident acest lucru — e cel propus de „viețile" călinesciene dedicate lui Eminescu, Creangă, Filimon ș.c.l. Dar Al. Zub, spre deosebire de atîția imitatori, are vocația desprinderii revelatoare de tehnica prototipului etern și de a naviga cu mare siguranță de sine pe apele fluviului biografic puse în mișcare de propria-i intuiție critică și de propriul său travaliu exegetic.

■ **PERSONAJUL EXEMPLAR ȘI ROMANUL CONTEMPORAN** este tema dezbaterii găzduită în paginile ei de revista „Orizont". În nr. 52/1983 al revistei, la dezbateri participă Marian Odangiu, Gheorghe Schwartz, Florin Bănescu și Mircea Șerbănescu. Mai ales grație ideilor acute, la obiect, avansate de primii trei participanți, dezbaterea are șanse reale de a se solda cu rezultate viabile. Să așteptăm, deci. Trecînd repede peste paginile de umor inflaționist găzduite în același număr al săptămînalului timișorean, să remarcăm buna impresie generală produsă și de celelalte texte de conținut critic, semnate între alții de Lucian Alexiu, Adrian Dinu Rachieru, G.I. Tohăneanu, Nicolae Țirioi Carmen Odangiu, Deliu Petroiu, Doru Murgu.

■ **STUDII ȘI CERCETĂRI DE DOCUMENTARE** este o publicație editată de Oficiul de informare și documentare pentru învățămînt. De curînd a apărut nr. 1—2 pe anul 1983 în care Ion Orghidan semnează studiul foarte interesant intitulat : „Societățile culturale românești — factor însemnat de educație și propagare a cărții și a informării științifice", iar Alain Jacquesson scrie despre „Bibliotecile Universității din Geneva". În paginile revistei sînt întîlniți scriitorii Costache Olăreanu și Gheorghe Andrei, de data aceasta scriind despre informarea și documentarea în învățămînt și, respectiv, despre bibliotecile școlare ca lăcașuri cu „un puternic caracter formativ asupra elevilor".

■ **FILIALA SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE FILOLOGICE ȘI CASA CORPULUI DIDACTIC DIN BUZĂU** au organizat o sesiune de comunicări în cadrul căreia Gh. Buigăr a tratat tema „De la unitatea limbii la unitatea statului", iar Gh. Ciompec a evocat în comunicarea sa „Literatura Unirii și redimensionarea permanențelor culturii". Mioara Avram, de la Institutul de Lingvistică din București, a vorbit despre „Cultivarea limbii române în școli, act de înalt patriotism". În această direcție, mai ales vizînd **Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii românești,** editat de Academie, avînd-o ca redactor responsabil pe Mioara Avram, au venit cu intervenții Gheorghe Andrei și L. Milea, care, în problema scrierii cu majuscule a toponimelor compuse și a numelor de străzi, au considerat că lucrarea elaborată de înaltul forum putea formula norme mai unitare, mult mai simple. Sesiunea s-a bucurat de un deosebit succes în rîndul participanților.

Cronicar

EMINESCIANA

Eminescu şi muzica

Muzica a avut un rol foarte important în preocupările spirituale ale lui Mihai Eminescu. Îi plăceau nu numai creaţiile clasicilor şi ale romanticilor, mult apreciate în secolul trecut, atît de melomani cît şi de profesionişti, ci şi muzica veche şi în acest sens reliefăm muzica minunată, generată în marile epoci creatoare ale evului mediu, ale Renaşterii sau ale barocului. Monodiile trubadurilor îl emoţionau în mod deosebit, dar mai ales înfrăţirea lor cu o poetică fremătătoare, iar din acest punct de vedere se cuvine a evidenţia preţuirea acordată lui Bernard de Ventadour. În timp ce muzica Renaşterii era socotită de mulţi melomani şi profesionişti ca o „artă sonoră muzeală...", Mihai Eminescu o considera ca avînd o forţă emoţională ieşită din comun. O adevărată pasiune o avea pentru **Giovanni Pierluigi da Palestrina,** fapt ce reiese şi din articolul său intitulat **„Caracterul naţional" : „Fie cineva ateu si păgîn — cînd va auzi muzică de Palestrina — sentimentul întunecos, neconştiut al creştinătăţii-l va pătrunde şi păginul sau ateul va fi, pe cît ţine impresia muzicei, creştin pîn-în adîncimile sufletului. Şi limba strămoşească e o muzică ; şi ea ne atmosferizează cu alte timpuri mai vrednice şi mai mari decît ticăloşia de azi, cu timpuri în care unul s-au făcut poporul şi una limba".**

Mihai Eminescu făcea observaţii foarte fine referitoare la unele capodopere ale lumii Euterpei. Astfel el a fost printre primii de la noi din ţară care a remarcat unele stîngăcii în scriitura vocală a operei „Fidelio" de Beethoven : **„Aşa Beethoven compune opera Fidelio după ce uitase de mult natura vocii omului... el scrie muzică pentru voci cum crede el c-ar trebui să fie şi te trezeşti faţă c-o operă care ţi se pare că fuge dinaintea ochilor, c-ai privi-o cu binoclul întors... şi-i vedea departe, departe în fundul cugetării unui om ceva straniu, ce părea a nu pricepe bine, şi-apoi abia auzi că sînt închipuirile unui surd despre vocea omenească, a cărei natură normală el o uitase sau avea numai o reminiscenţă slabă despre om".**

O atenţie specială a acordat-o marilor interpreţi din ţară şi din străinătate ; ne-au rămas în acest sens emoţionante rînduri referitoare la fascinantul violonist spaniol, **Pablo de Sarasate,** intim asociate unor considerente estetice pline de profunzime şi noblеţe : **„Aceşti artişti executori iau arta lor cu sine şi cine nu se foloseşte de puţinele ocazii, au pierdut pentru totdeauna o plăcere artistică fără seamăn, senzaţiuni muzicale pe care numai artistul acesta, care-şi are feliul lui de-a executa, puterea şi geniul lui individual, cum nu se mai află în altul. Sperăm, că ştiindu-se odată cum că abia mai există un violonist în lume de talentul lui Sarasate, publicul se va grăbi a da semne mai vii de respectul ce-l are pentru arta adevărată şi se va grăbi a asista în număr mai mare la concertele sale... De pe chipurile marmurilor antice putem avea copii în ipsos, de pe tablourile lui Rafael fotografii şi gravure, operele maiştrilor compozitori le putem avea şi ne putem împrieteni cu ei, mai bine decît cu cunoscuţii şi cu rudele, dar aceşti artişti al căror geniu consistă în priceperea adîncă şi în execuţiunea măiastră a creaţiunilor muzicale, aceştia ridică înainte-ne o lume proprie, numai a lor şi după ce ne-au înginat un ceas în acea lume, ei o duc cu sine".**

Despre muzica populară românească a scris, într-adevăr, extraordinar ! Şi azi simţim într-un „colţ înlăcrimat de inimă"... o înfrăţire de doruri, cînd citim acele nepieritoare note despre creaţia populară : **„Farmecul cîntecului popular consistă în faptul că el dă sentimentului şi gîndirii expresia cea mai scurtă, lăsînd la o parte tot ceea ce-i neesenţial ; el este aşa de exclusiv limbă a sentimentului, încît pentru a-l exprima, pe cît posibil vioi, renunţă cu totul la regularitatea rimei, o înlocuieşte în voie cu asonanţa, amestecă siruri nerimate, construieşte versul cu totul nesilit, alegînd totdeauna cuvîntul cel mai simplu. Să sperăm că vor fi şi în viitor suflete simple care nu vor da înapoi în faţa unei rime neîndemînatece, a unui cuvînt rău, vechi, care se vor putea bucura de băutura de aur, limpede, înmiresmată a cîntecului nostru popular şi nu vor avea nevoie de portocale şi de zahăr pentru a o îndulci".**

Concepţia lui despre arta cultă şi populară a acestui străvechi popor din preajma Carpaţilor este în concordanţă cu o nestăvilită dragoste pentru om şi pentru bunăînţelegerea dintre oameni. Eminescu a fost aşa de departe de aşazisele „elite", încît nu s-a sfiit să scrie : **„Nu pierd niciodată ocazia de-a lua parte la petrecerile populare. Ca un prieten pasionat al oamenilor (mai ales al poporului) cînd aceştia se-adună în mase, simt că sînt o parte a totalităţii. E ceva dumnezeiesc în acest sentiment, aşa că orice serbare a poporului mi se pare o sărbătoare a sufletului, o rugăciune cucernică. Într-un asemenea moment pare că deschid un mare Plutarch şi din fetele cele vesele dar de-o tristeţă ascunsă, din mersul vioi sau obosit, din legănarea şi din gesturile diferite citesc biografiile unor oameni fără nume ; dar nimeni nu va putea înţelege vreodată pe cei renumiţi, fără a fi simţit vreodată pe cei necunoscuţi".**

A fost foarte apropiat de compozitorii înaintaşi, de marii noştri romantici precum Ciprian Porumbescu, Eusebie Mandicevski, ca apoi să fie tălmăcit în muzică de D. G. Kiriac, de generaţia enesciană şi post enesciană şi de compozitorii români din zilele noastre. Se poate vorbi de o adevărată „simfonie Mihai Eminescu", atît în arta noastră sonoră vocală, cît şi aceea camerală, simfonică, vocal-simfonică, de operă şi de balet, iar în ultimele decenii ne putem mîndri şi cu inspirate piese de muzică uşoară ce au la bază sublimele sale poezii, nemaivorbind de sutele de romanţe concepute pe poemele sale de dragoste.

Era firesc să se creeze o fuziune între poetica atît de muzicală a „bardului de la Ipoteşti" şi muzica compozitorilor din ţara noastră, deoarece Mihai Eminescu nu este numai marele poet al neamului, ci şi generatorul de idei fecunde, şi, fără exagerare, primul exponent al esteticii muzicale din patria mult iubită. Avangarda noastră se contopeşte pînă la identificare cu sensurile luminoase, latine, de un clasicism structural, ale operelor lui Mihai Eminescu, George Enescu şi Constantin Brâncuşi. Şi sub acest raport putem vorbi cu o legitimă mîndrie şi satisfacţie de o moştenire artistică şi literară plină de profunzime, adînc ancorată în spiritualitatea acestui străvechi pămînt daco-roman, departe de superficiala autonomie a esteticului, totodată, neavînd nimic comun cu spiritul crepuscular al vestului european din zilele noastre, obosit, predominînd temele minore şi reliefîndu-se un talent speculativ, care nu scapă de sub tirania inteligenţei, în armonie cu semnificaţia de amurg a aserţiunii : **„apusul apune strălucitor... dar apune" !**

Adîncind opera eminesciană, dar mai ales scrierile sale despre muzică înţelegem mai bine ce a vrut să spună Debussy cînd a scris că **muzica începe acolo unde cuvîntul nu mai are putere.** Iar în această ambianţă elevată nu trebuie să înţelegem supremaţia muzicii sau supremaţia literaturii, ci îmbinarea lor armonioasă, generînd acea înălţare a sufletelor, încît ne vine să-l parafrazăm şi să rostim din adîncul inimii : **„Fiecare muzică naţională formează focarul spiritului national, unde concurg toate razele din toate direcţiunile vietii spirituale, ea arată nivelul vieţii publice spirituale...".**

Doru Popovici

Mihai din Ipoteşti

Dar mai există lumea teilor,
floarea, melancolia şi visul,
drumurile plopilor,
dorul singuratic al izvorului
spus neîncetat zilei,
nopţii, lunii, vîntului
şoapta tainică a codrului
şi de mai ai o durere
spune-o poporului tău.
de mai ai o iubire
spune-o norodului brazilor,
de mai ai un cîntec
spune-l gîntei apelor
pentru naşterea lebedelor
şi de mai ai o bucurie
spune-o poporului tău
pentru clipa inimii lui
de odihnă şi rugă
şi mai întreabă-te apoi
de eşti născut
din floare albastră
sau din lacrimă
prin voinţă şi reprezentare
şi te vei numi Eminescu
blîndul Mihai din Ipoteşti,
Geniul geniilor româneşti.

Sandu Stelian

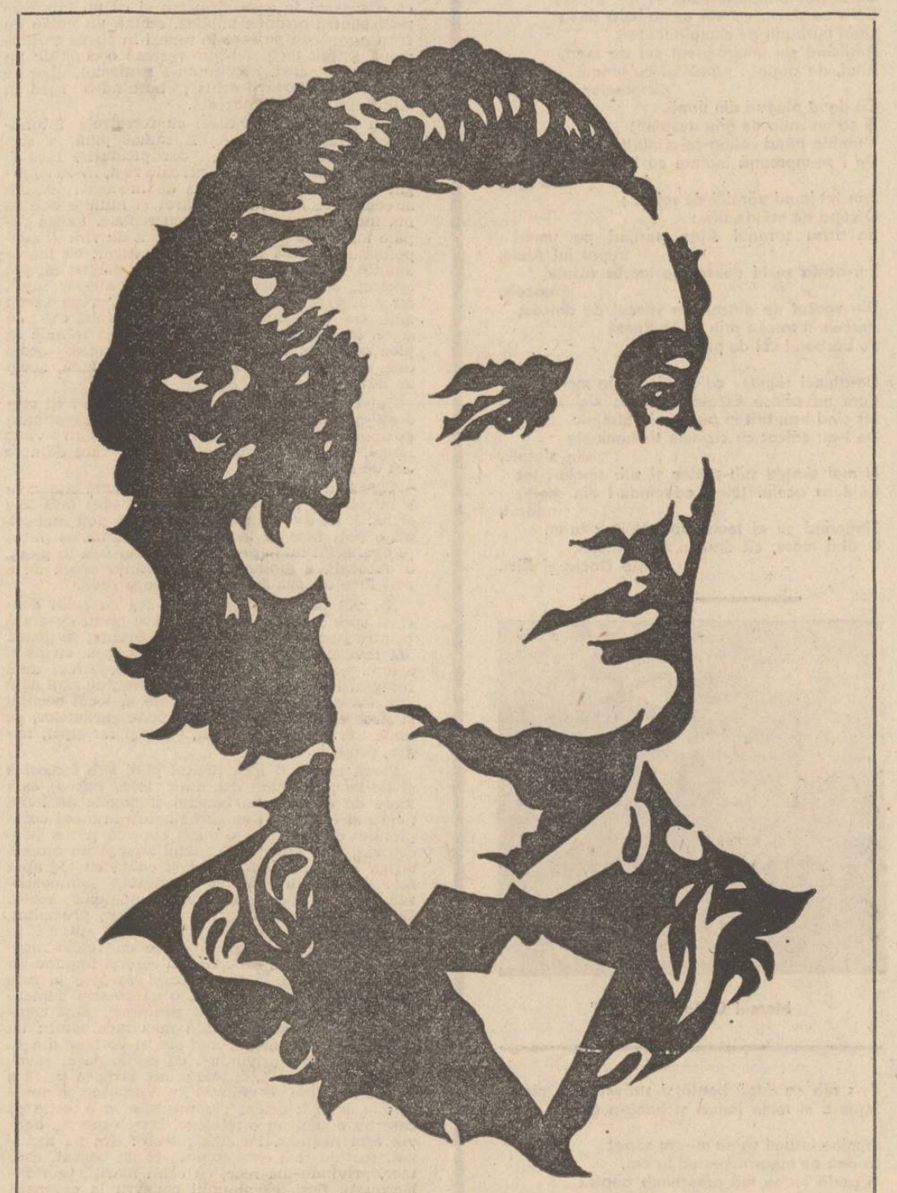

Desen de Vasile Naşcu

Rusticul eminescian

G. Călinescu observă că Eminescu nu e un poet al naturii şi „nici măcar un descriptiv", natura eminesciană fiind „materia în veşnică alcătuire" în care „codrul, marea, riul, luna sînt nu fenomene ci idei". Această natură „primordială", remarcă exegetul, este săracă, la nivelul reprezentării. Este o natură, în care borealul şi meridionalul se confundă, o natură fără anotimpuri, amestecînd uneori, ca în poema **Dacă treci riul Selenei,** jungla şi grădina. În acelaşi spaţiu, edenic, „mari cireşi cu boabe negre" se învecinează cu meri încărcaţi şi cu „struguri vineţi şi galbeni", într-o revărsare de roade, între portocali, în mijlocul unui „codru măreţ" ţesut cu liane şi ciorchini de flori. Nu există anotimp, nu există ore distincte — este seară, „deşi este ziuă" —, pentru că determinantele de orice fel devin inutile într-un peisaj de pură ficţiune (ca şi în **Memento mori** de altfel).

Imaginarul eminescian caută somptuosul, fiind sedus mai ales de monumental. Euforia este a acumulării de arome, de forme, de materii preţioase. Reveria are funcţie compensatoare în raport cu realul. Prin puterea minţii poetul evocă spaţii ideale, miraje ale sudului şi ale nordului **(Memento mori)** într-o viziune mitizantă. Figuraţia apropie nimfele şi satirii antichităţii clasice de geniile melancolice ale romantismului, tot aşa cum în natura eminesciană arborele exotic şi cireşul coexistă în acelaşi spaţiu. Fabulosul este eclectic pentru că este produsul experienţei şi al culturii, sintetizate în sfera imaginarului.

Poetul iubeşte cerurile dramatice, sfîşiate de fulgere, cu zdrenţe de nori negri, cu contururi fantastice, este atras de zbuciumul stihial, de nopţile satanice. Natura sa este grandioasă, dar ea este spectacol cu sursă livrescă. Spectacol romantic, cu goana nebună a calilor în decoruri întunecate, cu păduri pustii, cu ruine profilate în „noaptea sfîrtecată", pe stînci bătrîne **(Făt-Frumos din lacrimă).** Aceasta este una dintre ipostazele naturii eminesciene, cea nocturnă, cu efecte romantice distribuite frecvent, ca şi în **Strigoii.** Un peisaj de început de lume, mitic dar sugerînd un ev-mediu enigmatic şi fastuos.

Cea de a doua ipostază a naturii eminesciene este aceea bucolică, univers al purităţii, acum nu străbătut în zbor halucinant, ci contemplat din punct fix, fără a dobîndi prin aceasta un caracter mai concret : „...încet, încet painjinişul cel roş se lărgi, se diafaniză şi se prefăcu într-un cer rumenit de expunerea soarelui. El era lungit pe o cîmpie cosită, finul clădit mirosea, cerul de înserare era deasupră-i albastru, limpede, adînc, nouri de jăratic şi aur umpleau cu oştirile lor cerul, dealurile erau încărcate cu sarcini de purpură, paserile-n aer, oglinzile riurilor rumene, tremurătorul glas al clopotului implea sara cheamînd la vecernie..." **(Sărmanul Dionis).** Predilecţia poetului pentru regimul vesperal se manifestă mai totdeauna în peisajele sale. Înserarea rustică, chiar calmă, are ceva spectaculos, dinamic, asociind efecte de lumină. Ea este desfăşurare de fenomene, nu atît contemplaţie, cît ficţiune, cum va fi şi în **Noaptea de mai** a lui Macedonski. La Eminescu însă decorul conţine sugestii dramatice, imaginaţia caută nu linia blînd sinuoasă a dealurilor clasice în amurg, cît mai ales linia frîntă, silueta întunecată a cîte unui arbore majestuos şi patetic, săgetarea stincilor cu contururi colţuroase, scurgerea luminii printre forme care sugerează forţa mai mult decît armonia. În vreme ce la Macedonski secvenţele bucolice sînt de sugestie clasică, la Eminescu descrierea peisajului imaginar este profund romantică : „Departe, munţii, cu fruntea încununată de codri, cu poalele pierdute în văi cu izvoare albe. Nouri mari, rotunzi şi plini pare-că de vijelie, treceau pe cerul adînc albastru; prin ei munţii ridicau adînceuri şi coaste-n risipă, stanuri negre şi trunchete despicau pe ici pe colo negurile şi un brad se înălţa singur şi detunat pe-un vîrf de munte în faţa soarelui ce apunea. Cînd soarele intră în nouri, ei părură roşii şi vineţi, tiviţi cu aur ce lumina dinapoia lor. Îngropau în grămezi de arcuri înalte, de spelunci adînci, suite una peste alta, lumina cerescului împărat, şi numai din cînd în cînd, sfîşiindu-se se revărsa prin negrele lor ruine de purpură. Apoi, încet, se risipiră în creţi vineţi, soarele cădea la vale şi pare că pe vîrful bradului singuratic ca o frunte în raze pe umeri negri, apoi cobori printre crengi de păru un cuib de rubin între ramuri, apoi după trunchiul gros, aruncă dungi rumene pe straturile munţilor şi făcea ca ei să-şi aprindă jăratecul de argint al frunţilor lor — pînă ce se cufundă cu totul după munte, care sta negru şi nalt, zugrăvindu-şi în aerul albăstru marginile lui tivite cu roşaţă". **(Sărmanul Dionis).**

Un amurg asemănător, dar mai blînd, apare în suita de reverii **Memento mori,** servind drept cadru apariţiei Dochiei. Feeria imaginează o natură ideală. Nimic concret în acest peisaj plin de flori scuturate, de pulberi, de lumini, de „misteruri", de pinze diamantine : „Pulbere de-argint pe drumuri, pe-a lor plaiuri verzi — o ploaie / Snopi de flori cireşii poartă pe-a lor ramuri ce se-ndoaie / Şi de vînt scutură grele omătul trandafiriu / A-nfloririi lor bogate, ce minat se grămădeşte / În troiene de ninsoare, care razâ străluceşte, / Pe cînd salcii argintoase tremur sînte peste riu. / Aeru-i văratic, moale, stele izvorăsc pe ceruri / Florile izvorăsc pe plaiuri a lor viaţă de misteruri, / Vîntu-ngeunînd cu miros, cu lumini aerul cald ; / Dintr-un arbore într-altul mreje lungi diamantine / Vioriu sclipesc suspine într-a lunei dulci lumina, / Rar şi diafan ţesute de paianjeni de smarald". Sînt fantasme de arbori, închipuiri diafane, argintii, pe care clar-obscurul le face şi mai inconsistente. Natura eminesciană este opulentă, dinamică şi abstractă. Ea aparţine basmului şi nu cotidianului, în vreme ce natura lui Alecsandri este vie, familiară, concretă.

Fabulosul eminescian este colorat etnografic într-o manieră cu totul specială. G. Călinescu spune că „Eminescu ne înfăţişează sub orice haină suflete de ţărani, însă de ţărani milenari, aproape abstracţi". Aceşti ţărani mitici aparţin şi ei basmului. Împăraţii lui Eminescu trăiesc „în sat" şi au obiceiuri ţărăneşti **(Călin Nebunul, Făt-Frumos din lacrimă).** Ei locuiesc în castele cu ogive, dar ies „sara-n prispă" la sfat cu ţara, trăgînd din lulea şi consolîndu-se cu „plosca" de pe policioara de scînduri. Zmeii apar îmbrăcaţi în armuri, palatele se află pe stînci înalte şi au aspecte de ruine, dar uneori la ferestrele gotice apar oale smălţuite cu flori ca pe un pervaz ţărănesc. În poieni zînele mulg căprioare în donite **(Memento mori),** iar Făt-Frumos străbate romanticul peisaj cu stînci şi ruine „horind şi doinind". Este un amestec de roman curtenesc şi basm popular, prin prelucrare de elemente, juxtapuse firesc. Interiorul, costumul, protocolul, obiectele uzuale ţărăneşti sînt transportate într-un decor construit de imaginaţia cultă. Această „rusticitate", conciliată cu reprezentări din sfera livrescului este sursa unui poem în răspăr, o fantezie ironică şi amuzantă, **Mitologicale,** publicată în 1902 în „Sămănătorul". Desfăşurarea stihială este convertită într-o scenă ţărănească de haz producindu-se o asociere între grandoarea naturii romantice eminesciene şi burlescul ţărănesc : „Uraganul mahmur poticneşte / Spre castelul de stinci, ce-şi deschide uriaşa lui poartă, / Spre-a-l primi pe bolnavul bătrîn în surele hale. / El îşi ia coroana din cap şi în cui o atîrnă, / De sclipeşte-n noapte frumoasă şi roşa-un fulger / Încremenit în nori. Cojocul l-anină / El de cuptor... ciubote descalţă şi negrele-obiele / Cit două lanuri arate le-ntinde la focul Gheenei / Să se usuce... Chimirul descinge şi varsă dintr-insul / Galbeni aprinşi într-un vechi căuş afumat de pe vatră, / Mare cit o pivniţă...-N patu-i de piclă-nfoaiată / Regele-ntinde bătrînele-i membre şi horăieşte. / Pînă-n fundul pămîntului urlă : peşteре negre / Şi rădăcinile munţilor mari se cutremură falnic / De horăitul bătrînului crai. Iară-afară / Vezi un ger bătrîn şi avar cu faţa mihnită, / Cărăbănind al zorilor aur în saci de-ntuneric / Ca să-l usuce-n rubine. Cu-ncetul, cu-ncetu-nserează...". Această alegorie comică şi foarte modernă este un exemplu de suprapunere a viziunii culte peste cea ţărănească, de data aceasta ca exerciţiu de fantezie cu intenţie parodică, nuanţă prezentă de altfel şi în basmele eminesciene.

Universul ţărănesc marchează creaţia eminesciană prin experienţă, pe care se grefează coordonatele esenţiale ale structurii mentale constituite de cultură. El reprezintă un fond latent, reactivat de la nivelul cultural al conştiinţei, în sfera viziunii prin elemente de comportament şi etnografice iar în aceea a limbajului printr-o subtilă şi complexă sinteză în evoluţia expresivităţii, care face îndeobşte obiectul studiilor de stilistică. Esenţa ţărănească pe care o identifică la poet G. Călinescu se manifestă difuz în creaţia sa, şi, deşi lumea ţărănească nu face subiect special, ea este prezentă într-o viziune particulară pe care o colorează în chip specific.

Sultana Craia

Lecţiuni eminesciene

Este oare lecţiunea o chestiune minoră, destinată doar să dezmorţească pe cenuşii şi „circotaşii" mucenici ai vechilor pagini, îngălbenite şi aproape aneantizate de vreme ?

Dacă ne-am propune să comentăm, de pildă, lecţiunea ca mijloc de posibile filiaţii literare şi cîmp deschis pentru cercetarea unor motive, imagini, teme — prin raportarea la alte opere literare şi alte literaturi —, am constata că putem şi prin acest intermediu contribui la o mai complexă înţelegere a contextului şi, în ultimă instanţă, a însuşi scriitorului privit în configuraţia spiritualităţii universale. Întreg peisajul literaturii ne apare, astfel, după expresia lui G. Rudler, ca o „imensă şi complexă tradiţie".

În ms. 2 260, fila 173 v. este una de tipic laborator de poet, extrem de bogată în detalii semnificative pentru comentariul nostru, nemarcate pînă acum. Într-un ceas de visătorie, de oboseală sau de răgaz meditativ, Eminescu îşi încearcă penita, notînd, la întîmplare (?), ce-i trece prin gînd, cu cele două cerneluri violet (mai deschis, anterioară, peste care se aşterne cerneala violet-rădăcinie), ambele ale epocii de Iaşi, ca 1876—1877. Posterior, anumite reţineri, prin bare marginale, au fost făcute cu creionul violaceu. Cu frumoasa-i grafie, Eminescu înseilează aici siruri de rime (a ţese — a coase coaseri etc. — acestea publicate în **Dicţionarul de rime,** 1976, de Marin Bucur), versuri răzlеţe, frînturi de imagini în română, germană, franceză ; monograme, dintre care una cu alură de vignetă medievală.

Surpriza acestei file stă, de data aceasta, în cîteva rînduri răzlеţe, care, însă, coroborate, pot mărturisi, o dată mai mult, preferinţele Sărmanului Dionis pentru „les rêveries féodales", pentru cărţile vechi, bizare şi fantastice, pe de o parte. Pe de altă parte, ele se pot constitui în indicatori spirituali ai unei biografii literare şi pasionale a poetului. Epoca, în care se înscrie această filă, este a Iaşilor verii 1876—1877, epoca cea mai fertilă, de cea mai prodigioasă diversitate de planuri pentru creaţia eminesciană, dar şi momentul pasional de maximă tensiune erotică faţă de Veronica Micle, mai tînără cu 30 de ani decît Ştefan Micle, soţul ce va muri în 1879.

Acestea fiind spuse, să analizăm mai îndeaproape însemnările de pe filă. Spre mijlocul filei citim :

Cesar Bréon
Cézar Chevalier de Léon

dedesubt vinietă (încercări de monogram) ; indicii care asociate cu şirurile de deasupra, unde fusese pe trei rînduri scris : **Leonora Leonora Eleanor** ne-ar putea îndrepta gîndul spre romanul medieval **Li Chevaliers au Lion,** al lui Chrétien de Troyes (ce fusese tipărit în 1838, în Anglia) şi despre care, poate prin filieră germană (titlul —, ? —, de mai sus pare tradus sau scris din memorie), Eminescu aflase. Deruta este cu atît mai mare cu cît în franceză nu apare niciodată **de,** în titlul lui Troyes.

Eleanor, din manuscrisul-Eminescu, poate fi o simplă anagramă izvodită de poet (ca alteori pentru **Veronica — Acinorev),** dar ar putea trimite şi la **Eléonore,** Aliénor d'Aquitaine, acea Hélène sau Cléopatre a Midi-ului, cîntată de Bernard de Ventadour. Fiica acesteia, Marie, comtesse de Champagne, fusese, după cum se ştie, protectoarea şi inspiratoarea lui Chrétien de Troyes.

Deasupra de **Eleanor,** cu o cerneală violet mai închis, cu puţin anterioară, fusese scris : **Elvira / Elvira / dragă Elvira.** Dar **Elvire,** acest nume care revine adeseori sub pana lui Lamartine în ale sale **Méditations** şi **Harmonies,** este muza secretă a poetului francez, un fel de pseudonim la adăpostul căruia el închină femeii iubite graţia poeziei sale. (Să ne reamintim puţin tensionata iubire dintre Eminescu şi Veronica şi rugămintile acesteia de a nu face prea străvezii, în lirica pe care poetul o tipărea la vremea aceea, sentimentele lor, tăinuite de lume.)

Un lucru e clar şi anume că în capitolul genezei inspiraţiei la Eminescu, Lamartine deţine un loc aparte. Poetul francez fusese tradus şi era cunoscut în România. Heliade-Rădulescu prezentase publicului român, încă din 1830, **Meditaţiile** lui Lamartine.

Cu **Bréon,** notat deasupra de **Chevalier de Léon,** probabilă rimă : **Bréon / Léon,** e şi mai dificil de stabilit la ce s-ar referi. Posibil joc de fantezie între Frédérique Brion şi Goethe — Chevalier au lion ? Fiica pastorului protestant, Frédérique Brion, fusese imortalizată de Goethe în **Memorii,** iar Eminescu era un pasionat cunoscător al autorului lui **Faust.**

Cesar, notat în dreptul rîndului **Chevalier de Léon** (unde **léon** exprimă etimonul lat. **leonem)** poate fi deopotrivă luat ca nume propriu (Cezar, Cesara sînt patronimice care apar în mai multe locuri la Eminescu), dar şi ca o referire la **rege** şi la **leu,** ca simbol al puterii şi justiţiei, cum de asemenea este consemnat.

Dacă în **[Avatarii faraonului Tlă]** ideea **cupei** cu apă de Nil, dezvăluitoare a misterului metamorfozelor lumii — punctul maxim de interes pentru Eminescu — îi venea prin Théophile Gautier **(Avatar),** cum a dovedit G. Călinescu ; dacă schiţînd proiectul dramatic al **Văduvei din Ephes** (Laudinne din pădurea Brocéliande), cunoscuse anecdota povestită de Petronius în **Satiriconul** său, pe care La Fontaine, prin ale sale **Contes,** o făcuse populară ; dacă-l cita pe Alexandre Dumas cu muşchetarii săi şi pe **Don Quijote** — nu vom scăpa din vedere că toate aceste motive şi altele existente şi în opera scriitorului român, descind din universul miraculos al romanului lui Troyes.

Comentînd indiciile de felul acesta cu prudenţa pe care asemenea notaţii, mai degrabă simbolice şi pentru sine, le reclamă nu facem decît să amplificăm cu o direcţie în plus cercetările şi aşa destul de extinse ale tangenţelor posibile cu alte zone spirituale. A nu le evidenţia fie din neatenţie, fie din dificultăţi ce ţin de lecţiune (grafie greu de descifrat) şi a nu menţiona acest lucru este un procedeu nu întru totul adecvat.

În **Dicţionarul de rime,** tipărit în 1976, la p. 668, se consemnează următoarele : „Elvira Leonora Cezar etc.".

În manuscris nu există **etc.** ; sub el se ascund toate cele prezentate mai înainte, în forma ce numai autentica filă manuscrisă ar putea-o configura şi cu sensurile ce pot fi cercetate în continuare.

Am ales intenţionat această filă bruionară, marginală faţă de operă, neluată în seamă, după cum s-a putut constata, de alţi cercetători. Ea poate mărturisi, după părerea noastră, că într-o operă majoră, cum este aceea a lui Eminescu, chiar şi acolo unde nu bagi de seamă, se deschid cercetării inepuizabile domenii de investigaţie, care pot solicita deopotrivă pe cercetătorii români cît şi pe cei ai altor literaturi. Ori pe ce dimensiune am aborda opera lui Eminescu vom constata că ea este un mesaj spre universalitate, izvorît din forţa cu care poetul făcea să vibreze limba şi cultura sa natală în eufonia marilor culturi ale lumii.

Din această perspectivă, s-ar impune o mai serioasă şi mai bine organizată colaborare pe planul cercetării noastre naţionale, în primul rînd, dar şi pe acela al colaborării mai fructuoase cu cercetătorii altor culturi, atraşi de fenomenul-Eminescu. Numai în chipul acesta putem ajunge la o restituire cît mai adecvată a operei, în plan naţional, şi la meritata situare a „paradoxului creativităţii eminesciene într-un context universal" — după expresia lui Mircea Eliade.

Aurelia Rusu

Opoziţia Luceafăr – Cătălina

Tratarea Luceafărului ca alegorie îşi are punctul de plecare într-o notă a lui Eminescu scrisă pe marginea manuscrisului : „În descrierea unui voiaj în ţările române, germanul Kunisch povesteşte legenda Luceafărului. Aceasta e povestea. Iar înţelesul alegoric ce i-am dat este că, daca geniul nu cunoaste nici moarte şi numele lui scapă de simpla uitare, pe de altă parte însă, pe pămînt, nu e capabil a ferici pe cineva, nici capabil a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc". Tudor Vianu crede că analiza Luceafărului nu poate ocoli explicaţia poetului, ea dîndu-ne intenţia lui. Am fi procedat altfel fără această notă ? Opera se judecă după intenţiile ei imanente. Esenţial este faptul că însemnarea lui Eminescu coincide cu intenţia realizată. În alţi termeni, Călinescu a spus despre Luceafăr că reprezintă „mintea apolinică care a suferit o scurtă criză dionisiacă". Cred că formularea călinesciană este dintre cele mai profunde cite s-au rostit pînă acum asupra esenţei Luceafărului. Ea trebuie explorată în toate implicaţiile ei. Să reţinem că dionisiacul este exprimat prin termeni ca : ape, mare, noapte, chaos etc. Dimpotrivă, apolinicul este exprimat prin termeni ca : cer, senin, repaos, vesnicie etc.

Criza minţii apolinice nu poate fi înţeleasă decît dacă vom citi cu ochi epistemologici alegoria. În timpul acestei scurte crize dionisiace s-au petrecut niste brese în dimensiunea apolinică a Luceafărului. Iar aceste brese ne dezvăluie o deschidere a dimensiunii apolinice faţă de dimensiunea dionisiacă, după cum ne dezvăluie şi o deschidere a dimensiunii dionisiace faţă de cea apolinică. Nu ne vom situa nici pe poziţia apolinică, nici pe cea dionisiacă. Dimpotrivă, ne vom situa pe relaţia în care aceste dimensiuni intră. Iar relaţia dintre ei ne dezvăluie un univers nou : universul apolinico-dionisiac. Prin urmare, din această criză dionisiacă s-a născut ceva ireductibil la apolinic sau la dionisiac. De ce a urmat Luceafărul „chemarea" Cătălinei ? Adică de ce a intrat în criză ? Este limpede că a făcut-o de bunăvoie. Aceasta înseamnă că apolinicitatea sa nu stătea sub semnul unei identităţi absolute, că în sine, ca opus al său, se contura un aspect esenţial nou : dionisiacul. De aceea el se poate naşte din contrarii sensibile atît de diferite. Să nu uităm că toate înfăţişările pe care le ia sunt alese de el. Tulburarea pe care i-a produs-o **chemarea** Cătălinei reprezintă o trecere de la posibil la real. Vreau să spun că Luceafărul era tulburat dinaintea acestei chemări. Căci dacă n-ar fi fost tulburat prin sine şi de către sine, dacă n-ar fi avut în germene dimensiunea dionisiacă, cum ar fi putut să se lase cuprins de ea, cum ar fi putut s-o perceapă ? Este limpede, pe de altă parte, că dimensiunea dionisiacă era foarte puternică din lumea materială, din lumea obiectualităţii, din lumea experienţei umane ce se cerea legitimată epistemologic. Că legitimarea epistemologică nu avea să se producă decît într-un lung proces este un fapt evidenţiat astăzi din plin de istoria ştiinţei şi a filosofiei. Nu este hazardat să apropiem devenirea lui Hyperion de Ideea Absolută hegeliană. După cum nu este lipsit de interes să citim „Luceafărul" în paralelă cu „Fenomenologia spiritului". Hegel, pînă la un punct, descoperă în logică (= „minte apolinică") diferenţa, opoziţia. O deschide din interior spre opozitiile naturii, ale materiei. Eminescu cunoştea nu numai teoria lui Schopenhauer, ci şi pe cea hegeliană. Deosebirea dintre geniu, mintea aplicată în exclusivitate spre obiect şi omul simţului comun, mintea subiectivă a fost remarcabil analizată de întreaga filosofie clasică germană. Prin însăşi natura ei, cunoaşterea comună realizată de omul simţului comun nu reuşeşte să aibă acces la obiectivitate, la adevărul obiectiv, la universalitatea legilor. Hegel are meritul epistemologic de a fi arătat că obiectivitatea este un atribut al cunoaşterii prin metodă, iar nu al oricărei reflectări. În acelaşi timp, el nu a opus în mod absolut cele două modalităţi de cunoaştere. Am fi pe calea de a apropia „mintea apolinică" a Luceafărului de modul cum înţelege Hegel conştiinţa care produce Ideea Absolută. „Mintea apolinică" intrată în scurta criză dionisiacă = conştiinţa intrată în relaţii cu : a. opusii săi interni ; b. cu opusii săi din care îşi trage ipostazele materiale, empirice. Încă o precizare de ordin epistemologic : cercul legilor cuprinde : sfera logică, universală şi sfera empirică, particulară. Putem admite că Eminescu ştia prea bine principiul opoziţiei în sine al dialecticii ca să apropiem Luceafărul de Ideea Absolută. Avem o desfăşurare dialectică cu rezonanţe cosmice :

> **„El asculta tremurător, / Se aprindea mai tare / Şi s-arunca fulgerător, / Se cufunda în mare ; // Şi apa unde-au fost căzut / În cercuri se roteşte / Şi din adînc necunoscut / Un mîndru tînăr creşte"**

Ne aflăm în faţa unei ridicări a universului, dionisiac la nivelul unei legi dinamice. „Un mîndru tînăr creşte" ne defineşte o creştere a unei existenţe generale şi particulare în acelaşi timp. Criza produce o creştere, nu o simplă combinaţie cantitativă. Caracterul apolinic nu va dispărea, nu se va pierde în dionisiacul materiei. Şi nu se va pierde pentru că nu-l are numai de la ea, ci de la sine.

Limba „Luceafărului" a fost analizată de acad. Al. Rosetti. Concluzia lui este : „Luceafărul cuprinde 1 908 cuvinte diferite, din care 1 688 de origine latină (în genere, cuvinte care fac parte din fondul principal lexical al limbii)".

Ion Stroie

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Iorga la Rîmeți

La trup era cît să se uite-n creștetul mulțimii ;
Din semințiа hiperboreenilor arimii,
Țăranu-l știa cu trei creieri
C-o mină da semințe păsărilor, cu alta
iarbă la greieri,
Cu una scria, cu alta sfărîma lemnele,
În toate alfabetele și semnele ;
Cu una căra apă, cu alta aprindea focul,
Umbla lumea, că nu-l încăpea locul,
De lua boul de coarne, il ingenunchea
Nici pe cele douăzeci de limbi nu-i ieșise
pușchea...
Sta de vorbă cu morții în graiurile lor moarte :
Cu un ochi, din București, și pînă la Văleni,
citea o carte,
Cu alt ochi minca trei cărți de-o limbă vie
Pe care nici el nu știa de unde-o știe.

După ce-i, doamne, pe-aicea acest mare
drumeț
Și caută să treacă apa la Rimeț ?
Riul, de trei ori pe cît fusese ieri
Azinoapte-i tirise pe oieri
Și mai în sus luase-n brațe doi boi
Pe care i-a aruncat la vale numai noroi :
„Excelență, eu prin apă, singur nu vă las
Nici-un pas !"

Cine-a vorbit de-odată lîngă el,
Îi făcu frig cu albastrul ochilor cei de oțel
Și-o umbrire cu tot trupul stîndu-i în față
De-o amenințare cu povață ;
Tot nalt
Și celălalt
Suflecîndu-și pantalonii strîmți, de muntean,
Se dezbrăcă de mintean,
Și i se puse-n cale cu spatele
Acoperind totul dinspre toatele :
Se-aplecă și-i apucă picioarele, de la vine,
Trăgîndu-i tot uriașul pe sine :
„Excelență, am și trecut
Numai lărgiți-mă cu strînsoarea de după git"
Cît trăise apa astfel răpit
Mintea marelui bărbat a sclipit
Și-a făcut pălălăi, pălălăi,
De s-au mirat păstorii acelei văi ;

Dar mintea celui pe care-l ducea țăranul
în spate,
Umbla căile ei neumblate :
O vedenie de doi bărbați
Se juca peste arborii clătinați,
Cel viu, cu genunchiul drept în pămînt
Căuta în tot ce este el, un avînt,
Din ce puteri i-ar fi rămas
Să se ridice de-o jumătate de pas,
În toată carnea rotundă a piciorului sting
Puterile unei cetăți simțea că-l ajung
Să se poată îndrepta sus —
Cela ce duce, cu cel ce trebuia dus :
Unul purpuriu de cumplitul efort
Aridicînd pe umeri greul cel de mort,
Altul, de argint : pămîntul cu lungul
picioarelor îl scurmă
Cît două pluguri din urmă,
Și ca un znop de grîu despletit
Îi umblă părul celuia ce-a murit,
De i se-mpreună înainte cu iarba coaptă
la spic,
Prin tot lanul părului de voinic ;
O clipă de mii de zile :
Se văzu țăranul Ajax purtînd pe umeri
trupul lui Ahile,
Într-acela vechi desen, pe toarta vasului
Francois,
Din veacul de dincolo în veacul de dincoa,
Precum îl trecea prin riu la Rimeț
Pe bărbatul cel de preț —

De-atunci rămase cu nepăsare la moarte
Cum nu aflase Excelența sa în nici o carte,
Iar cînd l-au tirît în pădure la Strejnic
De i-au călcat cu cizmele treiluminele
din sfeșnic,
El mai simțea sub pintec și sub sinele-i tot
Căldura acelui țăran aducîndu-l din morți,
îndărăt,
Șingerind cu el toată apa ăluilalt tărîm
O diră mare, cît drumul Împăratului,
între Dacia și Rîm.

Marcel Chițac : „Peisaj"

adrian popescu

Monede mici, sesterți de -aramă

Monede mici, sesterți de-aramă
ies din pămîntul ars de brume
sub pași răsar ca niște focuri
iar tu privind o frunză-n palma
în ea ai deslușit Copacul și forma
sa, nervura-i rămul. O sevă unică
model și chip sublim le scaldă.

Monede mici, sesterți de-aramă
doar în pămîntul mai mănos
cu verburi și cu flori de-a valma
se trag spre stratul vechi, de mume,
și întîmplarea doar le scoate din
lacra lor, iar flăcăruia la arzînd cu teamă
ca zvîcnetul de gușter te-nfioară.

Denari, sesterți, clari aurei
Zac în țărîna a lor mei
Cine-i curat pînă la plins
Îi vede : în Sbor s-au strîns.

Aș vrea să fiu ca ele

În jilavă cămașă sălbăticit mă scald,
pătrund în visteria grăunțelor la cald
să simt pămîntul dulce, aburit de reavăn
acolo-n adîncime stă nunta fără seamăn,
aș vrea să fiu ca ele, din frageda țărînă
să mă ridic uimit, încet pe o rînă
dar oare amorțit-am, muritu-mi-am eu mie,
să pot acum renaște nemuritor din glie ?
Simt plugurile-aproape, venind să mă
răstoarne
dar nu mai am fiorul înfricoșat în carne
de-s alb ca după boală și străveziu un pic,
foșnesc în mine lanuri și bobu-n griu în spic.

În mine însumi spina mi-am săpat
să dau de înger minerind în om,
în perlă lin să mă preschimb treptat
aș vrea, de s-ar putea, atom după atom,
visez ca un ghioc, al mării-ntinse Dom,
ce-i dincolo de spume, vînt răzleț și hulă,
în fibre mi-a pătruns un foc nemăsurat
străluminîndu-mă, celulă de celulă.

Întoarce-te acolo unde munții

Întoarce-te acolo unde munții
în capete de mii de ani se bat
potecă nu-i, dar uite umbra punții
înspre tărîmu-n hăuri suspendat.

Poate vei trece, poate vei pluti
sau ai să sfarmi peretele de stîncă
piroane aspre bate, zi de zi,
unind cîte puțin, departe-i încă

Pădurea de pe creste, blîndul iaz
în care să te scalzi spre dimineață
cînd flori de munte-ți vor lipi pe-obraz
sărutul lor, rupîndu-se din ceață.

Apă sublimă, apă vie, singer
din coate și genunchi, dar mă arunc
transfigura: și străveziu. Aproape înger,
să-mi dobîndesc o inimă de prunc.

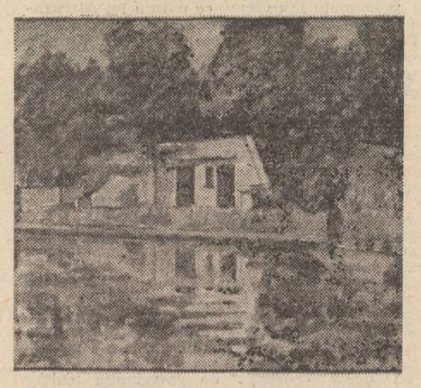

Marcel Chițac : „Lacul"

elena gheorghiu

I

Se înnoptase de mult.
Urlînd cu glas chinuit și lăliu, vijelios și impertinent ca un chefliu, vîntul o porni pe străzile Iașului luîndu-se la harță cu toate obstacolele din cale. Clătină firmele magazinelor, răbufni în obloanele închise, șfișie un panou lăsîndu-l apoi să atîrne amenințător deasupra trecătorilor. Ațițat de o veselie zăludă, coborî ca un iureș treptele de la Ripa Galbenă și încinse o horă drăcească cu toate becurile de pe strada gării. În piață, se răsuci ca o săgeată în sens giratoriu și cu un fals respect pentru ordinea publică, adună un noian de frunze veștede pe care le repezi în rigola trotuarului. Sfîrșit de puteri, se rezemă o clipă de un stîlp de telegraf, ascultîndu-i zumzetul, apoi se prăvăli în poarta deschisă, bufnind-o surd în stîlpii umflați de umezeală.

Am ajuns în fața casei cu ferestrele întunecate, ograda pustie. Aș fi rămas pînă în zori lîngă poarta înțepenită, dar picăturile rare și grele la început, apoi în șuvoaie reci, m-au alungat în odaia scundă cu iz de mucegai. M-am strecurat în așternut cu părul și mîinile ude să mă încălzesc și să adorm mai repede. Ploaia răpăie inegal pe cartonul zburătăcit de vînt al acoperișului, răsună în burlane. O ascult cu luareaminte, să-mi liniștesc zbuciumul, dar tot nu pot adormi. Mă răsucesc în pat, îmi acopar fața ; nu mai vreau să gîndesc, nu mai vreau să-mi amintesc de nimic. Mai am doar cinci ore de somn și sînt trează... trează... În zori trebuie să plec acolo, în satul meu, la școala mea, acolo este rostul meu. Acolo nu este minciună, acolo au nevoie de mine !

Dar cîți oameni nu au visat împreună ? Îți clădești cu trudă un vis, crezi în el cu încăpățînare și apoi... Știam că neadevărurile nu au viață lungă, dar nu cumva sînt și unele care dăinuie ani de zile ?

Tic-tacul ceasului de pe masă răsună ritmic ca o întrebare : „De ce ?" Nu-l poți opri fără să-i strici. E ca o amintire pe care nu o poți înăbuși, nu o poți face să tacă. Acum, nici nu aș putea plînge. Simt numai o apăsare dureroasă în piept, o oboseală a gîndurilor, neputința aceea de a mai face un pas sau de a înțelege ceva.

Nu voi putea adormi stînd așa cu ochii deschiși spre fereastra în care licăre becul de-afară printre șiroaiele de ploaie ce se preling pe geam. Mă învelesc mai bine, închid pleoapele strîns și aștept. Știu ca vor apare ca pe negativul unei fotografii același contur al ferestrei, de astă dată adîncios cu un strop de cerneală în locul becului și șiroaie, șiroaie drepte ca șipcile gardurilor, pe unde am cutreierat astăzi, șipci și iar șipci, negre, cenușii.

Parcă mai aud încă țiriitul ploii sub fereastră și tic-tacul ceasului dar mă visez într-o sală mare de tribunal cu băncile și boxele de lemn negru și lustruit și eu sînt singură la masa completului de judecată, o masă enormă și sus pe o estradă, ca o catedră. Aprodul anunță un proces, strigă un nume, apoi altul și odată cu ele apar fețe de oameni ; șterse-conturate, luminoase-fumurii, licărind la comanda numelui rostit. Deodată, un glas viguros, nestăpînit, precipitat, de neînțeles, tulbura figurile celor apăruți în boxa acuzaților, amestecîndu-le cu fețele multimii curioase din sală. Glasul cere și impune un răspuns. „De ce ?" Mă ridic și vorbesc în sala dezbaterilor, care arată ca o cancelarie neîncăpătoare, întunecoasă, fără profesori, fără completul de judecată. În fața mea inculpatul ; un copil ! Mă ridic atunci mai sus și vorbesc din ce în ce mai tare, privindu-i cu mînie părul răvășit, fruntea plecată, buzele mute. Strig în șir fără noimă : „Cine e vinovat ?" Vorbesc chinuindu-mă, apoi îi aștept răspunsurile la o lecție pe care nu o știe, nu o înțelege. Întreb mereu, doar voi afla răspuns. Pe cine întreb ? Tot pe inculpat, dar nu mai este copilul, ci un bărbat, care tace, privindu-mă rece, cu ochii măriți, ușor înlăcrimați, ficși, ca ai unui cadavru la autopsie. Nu o fi murit ? Cu mîinile înmănușate, desprind cu bisturiul epiderma, derma, straturile palide, cele trandafirii. Caut cu înfrigurare țesuturile bolnave. Nu le aflu nicăieri. Oare am greșit operația ? Îmi trebuie radiografia. O găsesc în dosarul de judecată. Clișeul fumuriu acoperă sala, mă învăluie, mă înăbușe. Strig, nimeni nu mai este în preajma mea, clișeul se transformă într-o tablă școlară și eu trebuie să explic elevilor despre boala necunoscută. Dar nimeni nu mă ascultă. Toți îmi arată bolnavul care a pornit-o spre ieșire, cu rana deschisă, condamnat să trăiască mutilat. Alerg printre șirurile de bănci să-l opresc, dar el se întoarce întrebînd amenințător : „De ce ?" Îi vorbesc, mă apăr neputincioasă, cer ajutor. Îl zăresc pe tata cu piciorul lui țapăn și bandajat întins în culoarul de trecere, lovind amenințător cu cîrja în bănci ca să-mi acopere vocea. În ușă, bunul meu prieten doctorul Mihai, în halat alb, îmi ocolește privirea și iese repede, trîntind ușa cu putere.

Mă trezesc brusc cu inima bătînd nebunește dar zgomotele continuă. Se aude un vas lovit de ceva, pași apăsați apoi un oftat de ușurare. Abia după ce aprind lumina și beau puțină apă îmi dau seama că proprietăreasa a fost în pod să pună oalele sub spărturile din acoperiș. Mă ridic între perne cu ochii țintă la petele gălbui ce răsar pe tavan. Nu-mi mai este frig, deși pereții mustesc de igrasie și aerul din cameră pare lipicios de-atîta umezeală.

Oare pentru toți oamenii trecutul este mai puternic decît prezentul ? Sau numai pentru singuratici — cei forțați să fie astfel — trecutul e sigur, pe deplin înțeles, iar prezentul e șubred ca acoperișul casei acesteia pe care gazda îl cîrpește după fiecare furtună ? Poate a fost și pentru ea cu mulți ani în urmă o dimineață cînd putea să plece mai departe dar a rămas pe loc obosită, dezorientată, înfricoșată de coșmaruri, încropindu-și traiul de la o zi la alta. Este o zestre, nu cufărul acela încrustat, plin cu țoale, de care își legase întreaga existență mama mea vitregă, ci, zestrea aceea nevăzută din care îei toată viața. Zestrea mea ; un ghem de zdrențe colorate pe care tot încerc să le înnod. Depăn la nesfîrșit amintirile, pînă și în vis încerc să leg toate aceste capete, doar voi ajunge să mă simt eu însămi, să nu mă mai cumpănesc între ură și duioșie, fericire și disperare, să-mi croiesc o punte între trecut și viitor pe care să pot păși fără teamă. Dar fiecărui gînd curajos, fiecărei hotăriri îi plătesc tributul de îndoieli.

De ce, de-a lungul a cinsprezece ani, de la fetița aceea mică și slăbuță, cu privirea speriată, flămîndă, cu ciorăpeii alunecînd mereu spre glezne, căutîndu-și în buzunare o batistă pe care nu o găsea niciodată și astăzi la capătul unui drum, la începutul altuia, mi-e inima ca o pajiște peste care a trecut o cireadă de vite lăsînd în urmă numai tulpini rupte și rădăcini dezgropate ?

II

Mă văd în cămăruța cu tavanul știrbit de la cutremurul cel mare din 1940. În odaia unde zăcea mama a căzut un perete cu totul, bucătăria s-a prăvălit peste ghizdul fîntînii și a umplut apa cu moloz, beciul s-a surpat. Și așa, îngrămădiți toți trei într-o singură cameră, deși mama era bolnavă de plămîni, puteam spune că am avut noroc. La mulți dintre vecinii noștri — alde Zisu covrigarul — li s-a dărîmat cocioaba cu totul. În noaptea cutremurului, mama a fugit cu mine în brațe pe bruma groasă cît o zăpadă și după aceea de frig și de spaimă s-a îmbolnăvit și mai rău. Tata fusese de serviciu la gară ca de obicei. Venea rar pe acasă, obosit, dar cel puțin avea funcție la stat, cu pensie la bătrînețe, invidiat de toți vecinii. Apoi, pe zi ce trecea, mama avea crize tot mai dese, iar eu eram certată dacă mă apropiam de patul ei. Singurul loc de joacă, de scris lecțiile era pervazul neobișnuit de lat și mult lăsat în jos al ferestrei ce da în curte. Mă suiam ușor pe el ca pe un pătuț cu păpușile mele din vată și tifon, cu jucăriile făcute dintr-o sumedenie de cutii de medicamente de toate formele și culorile, cu mirosul lor pătrunzător și nemaiîntîlnit altundeva. Îmi plăcea locul, numai că trebuia să păstrez liniște, să-mi citesc lecțiile în gînd. De la o vreme fiecare cuvînt căpăta în mintea mea un contur anume și în clasă citeam lecția accentuînd doar pe acela care avea pentru mine formă și culoare, dar doamna nu mă certa spunînd „copii necăjit, cu mamă bolnavă".

Prin curtea noastră se putea trece dintr-o stradă în alta ; oamenii scurtau drumul iar eu puteam să-i privesc nestingherită. Cînd mă săturam de joacă și de privit afară, mă uitam la mama. Mai tot timpul părea că doarme, însă cînd ochii nu se mai mișcau sub pleope și întredeschidea buzele ușor, iar mîna îi aluneca peste marginea patului știam că a cuprins-o somnul cu adevărat. Mă apropiam încet să-i urmăresc vînișoarele albăstrui care șerpuiau pe sub pielea străvezie. Uitam că nu trebuie să o ating și-i apăsam cu degetul locul unde erau înțepăturile de la injecții, petele vinete de la încheietura brațelor. Tresărea și mă alunga iar pe pervazul meu. Aș fi putut să mă duc la joacă afară în curte, — în stradă nu aveam voie — dar în iarna aceea zăpada era urîtă ca niciodată ; numai în aer fulgii păreau adevărați, pe pămînt se amestecau cu moloz și cu funinginea de la coșurile dărîmate. Singura bucurie era venirea doctorului Iancu, un vecin de-al nostru, bun prieten cu mine, care mi-a dăruit o seringă pentru păpușile mele. Vorbeam adesea ca între medici despre pacienții noștri și mama urmărindu-ne adăuga cu mîndrie că voi fi cu siguranță o doctoriță bună.

Într-o zi priveam ca de obicei în curte, la beciul surpat, așteptînd să mai treacă careva. L-am zărit pe tata fugind spre casă. Nici n-am apucat să-i spun mamei ca vine și era în prag. Pe cît de grăbit venise, pe atît zăbovi la ușa pînă o descnise, apoi cu pași sovăielnici se apropie de patul ei. Facea așa numai cînd mama dormea și el venea să ne aducă cite ceva de mîncare, dar acum, ea îl privea cu ochii mari, speriați, fără să clipească. Mă uitam țintă la ei și nu îndrăzneam nici să mă apropii, nici să întreo ceva. Tata îi întinse o foaie de hîrtie împăturită ca o batistă. Mama nu o citi. O duse numai la frunte, acoperindu-și pleoapele ude de lacrimi șoptind printre suspine : „Dar pe noi cui ne lași ? Pe mine n-ai să mă mai găsești !" Tata se așeză încetișor pe marginea patului și din tot ce au vorbit am înțeles doar că va veni la noi mătușa Tincuța, sora lui, mama Veronicăi, bani de mîncare ne va aduce colegul lui de la gară, nenea Vasile. Într-un tîrziu se ridică oftînd și spuse cu glas tare : „Bate războiul la ușă !" M-am repezit să deschid. Nu era însă nimeni și amîndoi privindu-mă au izbucnit în plîns. Tata m-a luat în brațe, m-a adus lîngă patul ei, cerîndu-mi să am grijă de ea cît va fi plecat. Mi-am șters obrajii uzi de lacrimile lui și i-am spus „da" numai așa, ca să nu-i supăr, deși nu pricepeam ce zor avea să plece, cînd mama este așa de bolnavă. Spre seară a trecut și doctorul Iancu pe la noi. Era tare supărat. A stat mult de vorbă cu mama în șoaptă. Nu m-a luat deloc în seamă, în cameră se așternea întunerecul și la geam era frig. M-am suit în patul meu din spatele sobei. De la o vreme au rămas tăcuți, privind nemișcați pe geam. Se auzeau pași grăbiți pe trotuarul din spatele casei. Deodată doctorul sări la fereastră, apoi se feri într-o parte trăgînd perdeaua și spuse mamei încet peste umăr : „E Zisu cu nevastă-sa. Au numai cîte o bocceluță în mînă. Mai bine s-ar ascunde în beciul vostru". Mama oftă „e plin cu apă de la cutremur" și întoarse fața spre mine, dar înainte de a mă privi, închisei pleoapele strîns să creadă că dorm. Știam, că uneori, ceea ce discuta cu doctorul nu trebuia să aud eu. Scîrție scaunul mutat din loc, sună capacul de la cutia cu siringi, „poc" butonul gentuței. Pleacă. Acum îl aud bine cum spune : „Și eu sînt evreu, înainte de a fi medic. Mă aștept în orice clipă, poate cînd ies pe ușa aceasta să pățesc ca Zisu și ca ceilalți." Oare ce înseamnă evreu ? Mama trebuie să știe. Aștept să plece doctorul și ridic capul. Nimeni nu a aprins lumina. În pat, mama pare o pată neagră, nemișcată. Poate doarme și nu am voie să o trezesc.

A plecat tata în concentrare și a venit la noi mătușa Tincuța. Are părul alb, pare mai încruntată de cum o știam, dar e prietenoasă cu mine. Îmi piaptănă cozile cu funde, îmi spune povești și toată ziua aduce vorba despre Veronica care a rămas acasă la Seci cu moș Ion, ea singură gospodină, deși este doar cu trei ani mai mare ca mine. Și eu aș vrea să plece la casa ei, prea mă ține departe de mama. „Onuco, hai la mătușa ici să coasem sau du-te pe-afară și te joacă !" Nu mă îndemna inima să ies pentru că îmi era tare frig și mama știa asta. Mereu îi auzeam glasul slab rugîndu-se ; „Tincuțo, numai să nu răcească..." De fapt, nu aș fi făcut nimic pe furiș la mama și cînd îi întîlneam privirea tristă nu mai aveam puterea să nu ascult. Totuși, la cîteva zile după venirea mătușii Tincuța, a început să fie mai vesel la noi. Cînd mă întorceam de la școală găseam odaia plină de vecine care se așezau pînă și pe pervazul meu. Toți din casă îmi spuneau că mama se va face sănătoasă. Îi credeam și nu prea. E adevărat că minca mai bine la îndemnurile mătușii, nu mai făcea injecții, dar nici doctorul Iancu nu mai trecea pe la noi. Știam eu că în casa doctorului se făcuse un fel de școală cu fete și băieți mari, îmbrăcați în bluze verzi, cu pantaloni și cizme negre, cu centiroane și pistoale la briu, apoi au lăsat casa în paragină cu ferestrele și ușile rupte. Mamei nu-i puteam spune, că m-ar fi întrebat ce caut în celălalt colț de stradă cînd drumul meu la școală este altul. Știu eu cum s-a speriat în dimineața cînd m-a trimis la băcănia lui Meyer să iau o litră de zahăr și m-am întors spunîndu-i că toată strada este presărată cu zahăr, orez, cioburi de sticlă și rafturile încă mai ard. Cît despre injecții toată lumea se

teatru t

Jucătorul de table

(Teatrul Dramatic Constanța)

Ion Coja în cuvîntul său din programul de sală, ne pune parcă voit la ochi niște subtili ochelari de cal, ca să nu vedem decît în ograda unde-i coace lui ideea, categorisindu-și lucrarea, mit, ceea ce ne face să afirmăm că piesa începe, de fapt, înainte de ridicarea cortinei, cu acest cuvînt al autorului și că, acest cuvînt al autorului face corp comun cu materia dramatică propriu-zisă.

EL, la o primă vedere un fel de Chirică din **Omul cu mîrțoaga**, joacă de o viață table cu el însuși și, culmea, nu cîștigă niciodată, motiv pentru care e luat peste picior de toți ai lui. (Nevasta, Fata, Băiatul). Dar iată că în acest cadru mizerabil de permanentă sicilială conjugală apare Domnul X și cere mîna Fiicei. Din această clipă cu EL se petrece un miracol. De unde niciodată nu era în stare să dea zarul visat, acum, norocul, e la mîna lui și toți ai casei văd în EL un demiurg capabil să le satisfacă orice dorință și, ca atare, Fata — o apetisantă brunetă — îi cere s-o facă... blondă, iar băiatul — căruia îi filează bine mai toate lămpile — vine și el cu pretențiile lui. În momentul cînd căsătoria Fetei cu Domnul X e ca și stabilită, sună Don Juan, întors din războaiele sentimentale și în casă apare un corsar chior, în cîrje, cu pieptul plin de tinichele și cu agenda supraîncărcată cu nume de gen feminin. Respins cîndva de către Fată, aceasta nu-i mai poate rezista și fuge din brațele Domnului X în brațele lui Don Juan ...(Numele celebrului personaj e rostit, fonetic, ca-n limba română). Și iată că între Domnul X și Don Juan, care de abia se mai ține pe picioare, ca o apoteoză a unor scene de un humor rafinat, de mare ținută artistică (și de situație și de replică), are loc un duel și, în locul săbiilor se încrucișează... cîrjele !

În partea a doua a piesei, personajele au o altă identitate. Cadrul conjugal din prima parte e spart și eroii piesei devin exponente sociale universale. Soția e o văduvă care și-a pierdut soțul și copiii în războaie, Fata și-a pierdut soțul ; Domnul X, soția ; Don Juan e un canceros care nu mai are de trăit decît patru luni ; Băiatul, un alienat, e în tratament și, în această lume încercată de războaie, cutremure, inundații, care așteaptă în fața unei uși întrarea la doctorul salvator, vine EL ca să obțină de la același Doctor, certificatul că e demiurg. Și Ion Coja își mișcă lucid și abil personajele pe orbita tragediilor universale ale omenirii, dar și pe cea a speranțelor ei, demonstrîndu-ne că mitul de care vorbea el în programul de sală e vechi de cînd lumea și că, de fapt, fiecare din noi e... demiurgul. Acest splendid poem dramatic care a fost publicat în 1971 și vede lumina rampei după 12 ani de la publicare, a fost urcat pe scîndurele, în excelenta scenografie a lui Constantin Rusu, de Ion Maximilian, regizor strălucit cu multe bătălii cîștigate la activ. Neamputînd nimic din textul... clasicului Ion Coja, el și-a alcătuit o distrubuție de zile mari, începînd cu Emil Sasu (acum jucînd poate rolul vieții sale), un șef de familie blînd, de o blîndețe care-ți calcă pe nervi, un zeu convingător, demn de mila universului, urmat de Ileana Ploscaru. (Nevasta), o nevastă ca o închiziție dar și o văduvă care știe să-și pună pilduitor de bine durerile în valoare ; de Emil Birlădeanu, (Don Juan și Cancerosul), în primă ipostază, de un comic irezistibil, manevrat cu mult tact și măsură, în cea de-a doua, un biet osîndit la moarte dar încă puternic mînat de speranță ; de Lucian Iancu egal de bun și în Profesorul de logică și în Domnul doctor ; de Ana Mirena, (Fata), o actriță de o deosebită sensibilitate și în comedie și în dramă ; de Longin Mărtolu, (Domnul X), un pretendent la mîna Fiicei pe măsura partiturii ; cît și de ceilalți interpreți, Eugen Mazilu (Băiatul), Minodora Condur, (Asistenta) și Viorel Popescu (Asistentul), fiecare din ei, mănuși, pe rolurile încredințate.

Vintilă Ornaru

film f

De dragul tău, Anca

De la debutul cu **Întoarcerea lui Magellan** (1973), **Cristiana Nicolae** și-a regăsit forța de constituire a unui univers precis conturat, cu date de mare autenticitate, cu probleme, nu neapărat majore, în orice caz viabile, apropiate, inscrise firesc, fără dificultate, pe coordonatele unui realism cotidian. Datele scenariului semnat de **Nicolae Cristache** (un debut interesant, o promisiune ce așteaptă și alte prilejuri de dialog cu publicul cinematografelor) impun universului adolescentin, din care se inspiră, conflictele obișnuite ale unei „crize de creștere", dar și dialogul sau absența acestuia în relațiile părinți — copii, elevi — educatori, profesori — părinți.

O dedicație programatic aleasă din densa proză a celebrului pilot-scriitor, autor al **Micului prinț**, explică adresa filmului și anume : „acei părinți care au uitat că au fost și ei copii".

Pledoaria filmului merge spre înțelegerea sinusoidelor proprii psihologiei adolescenților, într-un climat de afecțiune opus obtuzității și egoismului, opus monologului didacticist, punitiv și fără ecou.

În contextul problemelor casei și școlii, și acestea nu sînt nici puține, nici ocolite, în relațiile cu colegii, mai buni, mai răi, lași sau sinceri, semănînd aidoma sau nu, cu tații și mămicile lor ce nu scapă de ironia blîndă sau accentul caricatural, Anca rămîne (și prin talentul interpretei) un fermecător model al adolescentei marcate de simțul dreptății, de ingenuitate dublată de fantezie, de disponibilitate pentru vis. Psihologia polisensă a copilăriei este surprinsă în gesturi și dialog, în reacții firești și gălăgioase, în detalii de mare adevăr adunate în clase năstrușnice, într-o curte neorealistă de bloc nou, în apartamente aparținînd vizibil contemporaneității.

Dacă morala nu lipsește din intențiile autorilor, ea nu îmbracă deloc haina didacticismului ascetic, rezolvarea multor situații făcîndu-se limpede, fără ambiguitate inutilă.

Un rol deosebit realizat după cel al protagonistului îl consider a fi acela al profesorului de fizică **(Radu Gheorghe)** ce subliniază imensa diferență între dascălii inteligenți și cei doar „școliți", **Dan Condurache** și **Rodica Mandache**, actori cam uitați de cineaștii noștri, însuflețesc cu multă înțelegere, perechea părinților aglomerați de grijile casei, copiilor, serviciului, etc.

Alexandra Duca (Anca) bine îndrumată, rămîne o „eroină" cu vădite disponibilități cinematografice. Filmul beneficiază și de o scenografie adecvată în care atît decorul **(Marga Moldovan)**, cît și costumele **(Tomina)** sînt apte să dea senzația adevărului cel de toate zilele și nu al unuia „de platou".

Muzica lui **Răzvan Cernat**, lirică, sugestivă însoțește cu discreție evoluție personajelor reconfirmînd un compozitor extrem de dotat pentru compoziția de film.

Imaginea semnată de **Florin Paraschiv** redescoperă atît poezia uneori abruptă a noilor cartiere, cît și „proza" interioarelor excelent găsite.

În concluzie, un film deosebit, egal depărtat de melodramă, cît și de o pedantă lecție moralizatoare, cu felii de viață ușor de recunoscut și cu un subtext deloc didactic, dar convingător și sensibil.

Călin Stănculescu

Inima

plînge că nu se mai găsesc doctorii, nici pansamente, nici fir de vată. Mai de mult mama era veselă, cînta, se juca cu mine, ori acum abia vorbește. Și dacă este cu adevărat sănătoasă, mătușa de ce mă ceartă dacă mă găsește în preajma ei ? Norocul meu este că pleacă mereu după tîrgueli. Cred că mama anume o trimite să-i cumpere tot felul de lucruri ; pînză neagră, albă, un voal ca de mireasă, luminări care nu se găsesc decît după multă alergătură și cînd i le aduce nici nu se uită la ele. Într-o zi a trimis-o după niște bomboane mici și argintii, dar rele la gust din plîne înăcrită pe care nu le-a mîncat nimeni și uitate au fost într-un fund de sertar. Cum a plecat mi-am tras scăunelul lîngă patul mamei. M-a lăsat să-i mîngîi firișoarele acelea albăstrui de pe brațe, spunîndu-mi că nu o mai dor. A vorbit mult cu mine, m-a și necăjit dar a știut să mă împace. Am întrebat-o de ce are degetele albe, reci, cu unghiile vinete și mi-a răspuns că au murit puțin. Am crezut că va muri toată și am început să plîng. A ris de mine și frecîndu-le ușor, deget cu deget, mi-a arătat cum învie la loc. Mi-a părut atît de bine că a fost doar o păcăleală încît i-am povestit o mulțime de lucruri de la școală, ba am avut curajul să o întreb cînd vine mătușa din oraș. A răspuns zîmbind mingiindu-mă pe creștet că vine mai tîrziu pentru că s-a dus la gară la nenea Vasile să-l cheme acasă pe tata. Vorbea repede, fără să tușească, cu obrajii îmbujorați. Eram atît de fericită încît m-am trezit dintr-odată spunîndu-i : „Știi ? Uite, acum, am înțeles cuvînt cu cuvînt tot ce mi-ai spus !" Sînt încredințată că mama este sănătoasă ; degetele moarte au înviat, nu m-a mai alungat de lîngă ea, vom mînca împreună, iar deseară cînd mă va trimite la culcare, o să mă sărute ca altă dată. M-a întrebat cum merg cu școala pentru că o doctoriță trebuie să știe carte multă. I-am spus că de acum înainte o să ne facem lecțiile împreună și am să iau și eu premiu. I-am mărturisit și păsul meu ; s-au adus la școală măștile de gaze și mi-e grozav de frică cînd o văd pe doamna cu masca. A glumit cu mine pînă ce mi-a trecut frica ; „Ce s-ar face doamna, dacă i-ar fi teamă și ei cînd vă vede pe toți cu măștile ? Dimpotrivă, poate îi vine a rîde pentru că semănați cu niște pui de elefanți așa cafenii și cu nasurile lungi." Apoi mi-a vorbit serios de școală și mi-a cerut caietul de citire și creionașul ei auriu cu care scria medicamentele pe care i le aducea doctorul Iancu din banii lui. Spunea că e creionașul care îi aduce sănătate, numai că, s-au adunat așa de mulți bani că ar putea face o casă de piatră. Tot cu el mi-a scris și mie pe ultima filă de sub învelitoare, ca să știm numai noi ; „Să muncești, să înveți ca să poți ajuta pe toți oamenii în suferință. Să te faci doctoriță ca să răsplătești ajutorul pe care îl primes eu." Îmi plăcea tare mult cum mi-a scris și am strîns caietul la piept lipindu-mă de obrazul ei. Tocmai cînd eram s-o sărut, am auzit pașii mătușii și am fugit la geam. De-ar ști cît am stat de vorbă, ce s-ar mai îmbufna. La mătușa mă uit cu ochii mari, nevinovați, dar cînd se întoarce să se dezbrace o privesc pe mama cu ochii mici de ris ca să-i spun măcar din priviri ce bine îmi pare că am păcălit-o. Dar mama s-a lăsat între perne și își privește ginditoare degetele acelea care „muriseră puțin".

Dimineața a venit tata îmbrăcat soldat, cu un centiron greu, cu cisme mari care miroseau tare urît. Mama, cum l-a văzut, în loc să se bucure, a început să plîngă și asta i-a făcut tare rău. Au chemat repede un doctor străin. I-a făcut o injecție, a spus numai că de acum nu-i va mai fi rău, a promis că mai trece spre seară, dar pesemne a uitat. Nici nu mai este nevoie. Acum tata în loc să se bucure, îi tremură glasul ca lui moș Costache. Nu mai pot răbda și îl întreb ; „De ce plingi ? Mama s-a făcut bine !" Mă privește lung zîmbind printre lacrimi ; „Pling de bucurie, nu înțelegi asta ?" Mi-a venit inima la loc. În casă e lumină, gălăgie. Parcă niciodată nu a fost cutremur și mama este sănătoasă de cînd lumea. A trimis după fosta noastră proprietăreasă cu care se certase și nu vorbeau de cîțiva ani pentru că ne scosese din casa ei cînd eram eu mică și mama abia se îmbolnăvise, numai ca să capete cîțiva bănuți în plus pentru cocioaba aceea nenorocită cu igrasie și cu camerele pe beci. Și-au cerut iertare, au plîns, au glumit și la despărțire s-au sărutat. Mă mișc în voie, nimeni nu-mi strigă „sst". Ne așezăm la masă lîngă patul ei. Tot timpul vorbește cu ochi zîmbitori. Se preface că discută cu moartea, îi fură coasa și i-o dă mătușii la țară. Unelte nu se mai găsesc, din toate s-au făcut tunuri și puști, dar, de n-o fi război, ce mai ibrice și tigăi o să se facă ! O pune să jure pe mătușa că la toamnă o aduce pe Veronica la noi ca să o dea la școală cu mine și să o învețe să coase pe ștergare pui de bibilică pestrițî care strigă din zori pînă seara după toți credincioșii „păcat ! păcat". Și mătușa are vorba aceasta, și este foarte credincioasă, numai că bibilica este pasăre boierească și fiindu-i atît de dragă să o aibă măcar pe ștergare. Toți rîd și rîd cu lacrimile șiroind pe obraji, cu fețele aprinse. Mîncarea rămîne în farfurii neatinsă. Doar mama mai ia cîte o coajă de pîine pe care nu o duce la gură ci mi-o întinde mie zîmbind, șoptind într-o doară ; „Sărace bine, cît rău așteptî !" Mă urc lîngă ea și-i pun capul în poală. Mă mîngîie pe frunte, pe sprincene, îmi împletește și îmi despletește cozile, iar eu îi sărut mîinile și i le încălzesc. Mătușa mă privește, clatină din cap, dar nu mai are ochii răi. Înseamnă că a venit timpul să o iubesc pe mama.Mă prind de gîtul ei, dar nu ajung să-i ating cu buzele decît bărbia. Pe neașteptate se întunecă și mă împinge jos. Am căzut lîngă pat și nu mai vreau să mă ridic. Sînt așa de înspăimîntată, este așa de mare neputința mea a înțelege ce se petrece în jurul meu, cu mine, încît mă întreb cu un licăr de speranță în suflet dacă nu cumva e un vis urît, poate nu mie mi se întîmplă toate acestea. Tata mă duce la patul meu șoptindu-mi că mama e tare bolnavă, dar că injecția i-a potolit durerile și a mai întărît-o puțin. O privesc peste umărul lui. Vorbește rizînd, aranjîndu-și părul. A uitat de mine. Mă arunc în pernă și trag plapuma peste cap. Adorm, în hohotele de ris care se termină într-un fel de scîncet...

Deodată, cineva mă împinge spre perete, aud bufnituri și șoapte repezite. E atîta lume ! Femei străine, un bătrîn la masă stringe într-un prosop o carte mare și un păhăruț de tablă, pe un scaun rezemată de sobă o femeie se leagănă într-una cu basmaua trasă pe ochi. Moș Costache stă pe marginea patului meu cu mîinile și bărbia rezemate în baston. Mi se pare că cineva se apleacă spre mine și ridic privirea. E albia mare de rufe rezemată de capătîiul patului cu plapuma mamei deasupra. Mama este culcată peste patul făcut și pe un scaun alături în cămița ei arde o luminare. Am înțeles tot ! Am țipat numai, nu am plîns. Au venit în jurul meu și îmi vorbesc. Nu-i mai ascult, nu mai am nevoie de nimeni !

(fragment de roman)

ondrej štefanko

Drum fără pași

Pașii mei m-au abandonat demult,
dar n-am nevoie de ei.
Cînd trec părăsit de mine
involuntar nu simt nici prezența celorlalți
trecători
de care mă izbesc,
nu simt nici prezența privirilor
pe care le ocolesc.

De peste tot mă iscodesc ochii goi ai străzii,
vrînd-nevrînd trec prin ei
și decolorați sînt acei ochi în ochii mei,
iar ochii mei sînt tranparenți...

Pașii mei m-au abandonat demult
iar eu trec doar pășind fără pași
ca într-o exaltare,
ca-n clipa supremă a iubirii
părăsit de mine...

Evadare

Încordîndu-mi toate puterile
ies din locuință,
scutur de pe mine atingerile ușii demult știute
și mă las în voia străzii...

Rădăcinile mele nu mă lasă să mă retrag
iar ochii mei mă țin în friu,
de aceea cărările, drumurile, casele,
de aceea oamenii, mașinile, vitrinele
nu-mi stau în cale...

Dar toate acestea țin numai o clipă
fiindcă eu devin altul,
mă părăsește propriul meu trup
cînd pentru moment incremenesc în poziția
vînătorului,
sau mai bine spus în poziția gonaciului
și încerc să fiu eu însumi
și încerc să revin în mine
ca să mă vînez în mine
sau ca să mă pun drept țintă pentru vînător...

Încordîndu-mi toate puterile
părăsesc locuința
iar în urma mea merge un străin...

Traducere din limba slovacă
de Ivan Miroslav Ambruș

De recitire

Porunca Daimonului : „Schimbă-te în cuvinte". Mult rîvnit transfer, fericit săvîrșită izbăvire. Se spune c-a murit cu ochii închiși, ignorîndu-și deci moartea, ignobilă ca orice moarte trupească.

Devenit formulă a gîndirii poetice, ieșise cu siguranță din „brutala stare de a fi" și servitutile ei, izbutind performanța unei metatrăiri aureolată de ceea ce nu-i hărăzit decît Marelui Privilegiat : Destinul. Și iată, Poetul a devenit Destin. Cuvînt adică. El, inventatorul imposibilului pe tărîmul hipersaturat al vorbirii, părintele Necuvîntului...

Ființă hulpavă, desigur, colos vital (ce necruțare de Sine, ce iluminată dezordine !) mi-l imaginez acum nu mag călător în stele ci astrofag, dumicînd plasma învolburată a novelor, sorbind cu nesaț „sîngele scurs al tuturor rănilor din cosmos". Între semnul „unu" și semnul „infinit" plutește neliniștit, incandescentă alarmă El, care-a aflat cimitirul unde zace „osul stelei Antares".

Neiubind acolitismul și nici acoliții, nu m-am alăturat cohortei de juni și june care l-au cultivat cu asiduitate în anii din urmă, buimăciți de aureola sa orfică ori de lucirea de cositor a vreunui chilipir „literar". Nu i-am cunoscut deci viața „cea vie" săvîrșită printre oameni vii și convenții violent colorate. Ființă „șarmantă", amețitor causeur, vorbire frenetică și iluminată, prieten esențial, seducătoare risipire, ori... — și cîte mi s-au povestit despre uriașa consistență a personajului. Dar vorbit-au, vorbi-vor absolut toți (oare despre Marii Morți numai bine ?) fără patimă, fără prejudecată și rictusul agurid al invidiei, de Cartea ce-a săgetat drept în inimă Fructul unei Poezii ?

Redutabil fructul, genial arcașul. Așa mi-l închipui : Arcaș ambidextru și vice-rege în regatul Divinei Utopii, tutelat de „creierul unei stele". Cît despre rege, Regină-i și e însăși Steaua. Deci pînă la El calea-i acum „atît de lungă".

Cu alte cuvinte, nichita stănescu (devenit demult un substantiv comun) nu mai există. E doar o durată în inimi-lumină. Și, dincolo de timp și complicii timpului, e Cartea de Recitire.

Smaranda Cosmin

Clujule, prietenul meu de fiecare zi

Clujule, prietenul meu de fiecare zi,
cînd cu mine respiri aer pur din orizontul
oricăror anotimpuri
te trădezi fremătător, impătîmat, romantic.
Aici, cu tîlcul legendelor tale mă porți în
preajma marilor
umbre mioritice : Mihai, Iancu, Bălcescu,
Blaga, uniți în aureole.
Aici mă-nvăluie-n insomnii miracolele unui
colț al infinitului
și sub muzica sferelor aștept reverberarea
cotidianului.

Soarele înflorește aici pe coline simbolice
grădini suspendate,
zadarnic pindește dintre nori demonul
bezmetic al destrămării —
lîngă prima brumă ori în Apuseni lîngă
prima zăpadă
mereu mi-ascult în urma pașilor pe cetățuie
zvonul verii
și-i înalț demonul alb diniăuntru nebănuită
statuie.

Fierbinți năzuințele răsfrînte-n adînci
unduiri de sudoare
pe fruntea amiezilor tale, Clujule. Punct de
reazem statornicești
pentru vise, asemeni, pleiadelor, între nadir
și zenit.
O, dintre orașe și orașe ești în dragostea mea
primus inter pares.
Vechi și fidel complice de elanuri și
reverii
pe străzile tale, Clujule, sunt încă rătăcitorul
student.

Bazil Gruia

marin lupșanu

Macii

Roșii
cum sînt, în decembrie, genunchii liceencelor
la care gîndesc soldații și vorbesc în somn,
în nopțile de mare singurătate
cînd credeam numai în mine
mergeam la ei ca Giordano Bruno la rug
și la dogoarea lor se vedea cu ochiul liber
pînă departe la morți
căci întunericul se topea ca aurul
de pe bisericile noastre cînd puneau
streinii foc
de-l stingeau gravidele cu laptele nesupt
pe care azi îl zeific și îl invoc.

Fracul roșu

S-a-ndepărtat vara de țărm
abia de-i mai poți întemeia chipul în gînd
septembrie
cu poala plină de mere fierbinți
întrerupe susurul autocarelor cu suedezi
la poalele dealului pe coama căruia
case mărunte sar din stîncă-n stîncă
precum caprele negre
despre care ne vorbea învățătorul blajin
cu un fel de tristețe-n priviri
și ne ducea toamna-n pădurea de mesteceni
să-l ascultăm pe octombrie în frac roșu
declamînd poeme din Serghei Esenin.

Cinematograf sătesc

Vîntul crapă buzele profesoarei
de franceză
așteptînd mașina de ocazie și contemplînd
mielul găsit cu dinții-ncleștați
pe cara stăpînul îl dă ciinilor în ogradă
și dispare-n viforniță strigîndu-și femeia
care aruncă cenușa în mijlocul drumului
pe unde trec tractoarele
văzute de ea în octombrie în livada de pruni
arînd cu țeava eșapamentului scoasă
asemenea unui țăran cu pălăria-n mînă
aplecîndu-se pe sub crengile-n care
în funcție de rotația anotimpurilor
se-ncurcă ba crivățul, ba austrul ori băltărețul
aducător de ploi
de parcă satul ăsta ar exista cu adevărat.

Marcel Chițac : „La amiază"

În pag. 4, 5 și 7 desene de Dragoș Morărescu

„Hai să dăm mînă cu mînă"

Urmare din pag. 1

purtînd semnătura ministrului de atunci al instrucțiunii publice, fostul prim-ministru al Franței în anii 1847—1848, istoricul François Guizot. Studiază tot acolo Dreptul și devine, în paralel, membru al Societății economiștilor din capitala Franței. Întors în țară calcă demn pe urmele strămoșilor, fiind unul dintre campionii tentativelor de răsturnare a ordinei de stat, vizibil anacronică și primejdioasă pentru viitorul națiunii. La 1848 se află pe baricadele luptei revoluționarilor moldoveni. Memorabil este, pentru valoarea sa politică (deși nu s-a considerat niciodată orator) discursul său din 27 martie rostit la Adunarea din hotelul ieșean „Petersburg", în care a cerut răspicat înfăptuirea unor reforme, schimbări pe care, după numai două zile, dorea să i le impună la palat domnitorului Mihai Sturza. Arestat și tratat cu violență (va căpăta o rană la picior pe care o va resimți multă vreme) Cuza izbutește, împreună cu alți fruntași, să evadeze pe drumul care îl ducea în exil spre Turcia. Ajuns în Transilvania, el participă la Marea Adunare națională a românilor din 3/15 mai 1848, de la Blaj. Alături de Alecu Russo și alți patrioți moldoveni și munteni, el a fost de față la rostirea cuvîntării epocale a lui Simion Bărnuțiu, a cuvîntărilor înflăcărate rostite de Avram Iancu și George Barițiu, asistînd, totodată, la solemnitatea citirii de către cărturarul August Treboniu Laurian a rezoluțiilor Revoluției române din Ardeal. În special cuvîntul lui Bărnuțiu, în care se reclamau, răspicat, independența Transilvaniei, libertatea națiunii române și abrogarea vechilor pravili ale blestematei „unio trium nationum" și ale lobăgiei, îl vor fi emoționat și îndîrjit, desigur, pe viitorul domn al unirii. Căci, spunea Bărnuțiu, în aclamațiile zecilor de mii de români care strigau „Noi vrem să ne unim cu țara !". „Uniți-vă cu poporul, toți, preoți, nobili, cetățeni, ostași, învățați și vă sfătuiți într-un cuget asupra mijloacelor reînvierii naționale, pentru că toți sînteți fii ai aceleiași mame, și cauza este comună ; țineți cu poporul, toți, ca să nu rătăciți, pentru că poporul nu se abate de la natură, nici nu-l trag așa de ușor în partea lor străinii, care urlă împreună cu lupii și sfîșie pe popor împreună cu aceștia ; nu vă abateți de la cauza națională de frica luptei : cugetați, că alte popoare s-au luptat sute de ani pentru libertate (...) Așa este, fiilor ! Nu ne-am ungurit, nu ne-am rusit, nu neam nemțit ; ci ne-am luptat ca Români pentru pămîntul și numele nostru, ca să vi-l lăsăm vouă dimpreună cu limba noastră cea dulce precum cerul sub care s-a născut ; nu vă nemțiți, nu vă rusiți, nu vă ungurîți nici voi ; rămîneți credincioși numelui și limbei voastre ! Aparați-vă ca frații, cu puteri unite, în pace și în război." (după ediția „Socec" — București 1909). Întors în Moldova, care avea un nou domn, Cuza a urmat rapid o carieră strălucită : în 1857 îl găsim pîrcălab de Covurlui, iar de la 16 martie pînă la 3 mai, reîntegrat în armată, devine sublocotenent, locotenent, căpitan și maior, pentru ca un an mai tîrziu să avanseze la gradul de colonel. Alegerea ca domn al Moldovei, la 5 ianuarie 1859, îl găsește deci cu acest grad militar, dar și cu funcția de șef al armatei moldovene. Partizan convins al unirii, încă din prima tinerețe, Cuza „trădează" încrederea pe care i-o acorda binefăcătorul său de atunci, caimacamul Vogoride și, credincios patriei și idealurilor acesteia, își urmează destinul. Recunoscut pentru marele său patriotism, pentru destoinicia și integritatea de care dăduse dovadă în atitea împrejurări, colonelul de nici 39 de ani avea să intre în atenția partidei naționale moldovene care, cu o majoritate absolută a corpului electoral, l-a desemnat domnitor. Fapt care avea să se întîmple, după mai puțin de trei săptămîni, și în Muntenia. Entuziasmul mulțimii — cea care a făurit și a consolidat unirea — a fost de-a dreptul extraordinar. Parcurgînd acum documentele epocii, mărturiile contemporanilor și paginile unor gazete românești și străine, ne dăm seama că, de la intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia, poporul nu mai trăise momente atît de înălțătoare. La 19 februarie 1859 Kogălniceanu îi scria lui Cuza : „Situația este magnifică. Poporul e beat de entuziasm. Încă de azi orașul e în sărbătoare. Toată lumea a ieșit în stradă. Veți primi o ovație cum n-a primit niciodată vreun domn în Principate, ce spun eu, n-au avut parte nici suveranii marelor state". Referindu-se la întreg traseul principelui de la Iași la București, la acea după amiază de 20 februarie, la acele clipe prevestitoare ale apropiatei primăveri românești, D. A. Sturdza îl informa pe Vasile Alecsandri, aflat încă la Paris: „Rezultatul acestei călătorii este că toți românii din cele două Principate se vor lăsa mai curînd tăiați în bucăți decît să revie la vechea stare de lucruri. Cuza este personificarea marei idei și nu vom da nimănui dreptul să discute numirea sa".

plastică

«Floarea soarelui»

Teatrul Mic, ospitaliera gazdă care ne-a obișnuit cu expoziții ale unor prestigioși artiști contemporani, ne-a oferit recent un prilej de incintare artistică — cel al întîlnirii cu opera lui Nită Anghelescu, expoziție deschisă cu prilejul împlinirii a 80 de ani ai artistului.

Expoziția de acum este a cincea sa expoziție personală. Selecția cuprinde lucrări din ultimul răstimp, deși artistul nu a rezistat să nu includă și cîteva realizări mai vechi.

Măiestria artistică a lui Nită Anghelescu se exprimă prin desen și pictură în ulei ; cele două domenii nu pot fi însă strict delimitate, la acest creator, pentru că la el grafia este picturală iar pictura are ca temelie linia.

Linia îi este punct de plecare în plăsmuirile sale ; în „Podul vechi", de pildă, se vădește un bun elev al maestrului său Camil Ressu prin traseul sigur al creionului ce urmărește un scop bine determinat, dar nu absolutizează linia, conturul, ci le folosește pentru a tempera, prin bunul simț al proporțiilor și echilibrului, acea înfrigurare cu care trăiește în fața pînzei sau a cartonului. Moderează limbajul energic al ductului grafic contopindu-l într-o blîndă orchestrație coloristică. Îmbină perspectiva lineară cu cea cromatică ; în „Podul vechi și pilonii dublurii" arhitectura podului, redată în perspectivă clasică, se conjugă cu cea a peisajului din jur unde, în prim plan așează ocrul pilonilor vechi, în planurile medii așterne verdele apei iar în planurile ultime întinde albastrul depărtărilor. Unele peisaje au unitate compozițională pe bază cromatică : în „Dimineață la Breaza" nuanțe de verde sînt prezente în toate culorile, iar în „Asfințit la Breaza" nuanțele de brun și portocaliu învăluie întreaga natură. Lumina este simplă, nedirijată, nu „taie" volumele ci îndeamnă la tihnă și reverie. Pensulația este adecvată subiectului : mai lînsă la vederile panoramice, mai păstoasă atunci cînd redă materialitatea.

Deși în expoziție sînt prezente numai două portrete, știm că Nită Anghelescu a pătruns multe chipuri și suflete de semeni ai săi. În „Portret de adolescentă", fata are priviri limpezi, transparente, visătoare dar nu orientate în van ci pare hotărîtă în visările sale încrezătoare. Mai realizat, din punct de vedere plastic, este „Portretul soției artistului", lucrare în în care monumentalitatea izvorăște din sinteză, siguranță, claritate, gravitate, sobrietate ; roșul cu nuanțe în surdină de semiton, armoniile coloristice voit stinse și mate, par a fi de frescă — nostalgie a picturii murale practicate de către artist odinioară.

În naturile statice, Nită Anghelescu pornește de la culoarea locală, cea a motivului propriuzis, născută din respectul său față de materie, dar ajunge la așternerea de culori și nuanțe afective. Pictează flori obișnuite de prin grădinile noastre, așezate în ulcele de pămînt ars ; plasticul și decorativul se îmbină organic aici. Armonia formelor este înnobilată printr-o cromatică de intimitate și de căldură ; și la naturile sale statice desenul este folosit ca trainică armătură interioară pentru muzicalitatea calmă a coloritului. Am putea desemna lucrarea „Floarea soarelui" ca simbol al unității dintre principiile din viața și din arta lui Nită Anghelescu ; tabloul reușește să dezvăluie și să ne transmită o prețioasă cantitate de informații pe o parte despre modestie, onestitatea, tenacitatea, exigența față de sine și față de alții, elanul creator, disciplina și rigurozitatea pictorului, iar pe de altă parte înmănunchiază și exprimă toate caracterele definitorii creației sale din punct de vedere al liniei, culorii, luminii, compoziției.

Pentru anul viitor, Nită Anghelescu ne-a promis o amplă retrospectivă ; o merită artistul pentru persuasiva sa muncă de o viață închinată artei ; o merităm și o așteptăm și noi, marele public iubitor de frumos.

Magda Avram

muzică

Alte partituri românești

În Editura muzicală, s-a tipărit recent o culegere de **Coruri bărbătești pe versuri de Mihai Eminescu și Șt. O. Iosif** de Liviu Rusu, caiet de mari dimensiuni dedicat unui gen coral mai puțin frecventat, culegere aparținînd unuia dintre cei mai interesanți, prin complexitatea preocupărilor, muzicieni ajunși la vîrsta maturității creatoare. Am scris și cu alt prilej, profesorul, muzicologul, compozitorul, omul de cultură Liviu Rusu este o personalitate a vieții noastre muzicale, autor a numeroase pagini dezvăluind, în muzicologie, respectul față de valorile perene ale culturii românești, continuarea preocupărilor înaintașilor, în compoziție, o știință a întrebuințării aparatului coral remarcabilă, o sensibilitate care face apel la resursele limbajului modal și ale folclorului pentru a se exprima, original, pe sine. Prezenta culegere conține, pe versurile eminesciene, **Șase nocturne, Trei sonete, Cinci sonete, Trei poeme în stil popular**, variantele muzicale la **Odă în metru antic** și **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie.** În cîteva cuvinte, se poate sintetiza scriitura corală a lui Liviu Rusu subliniind complexitatea contrapunctică a desenului coral realizată prin imitații la diverse intervale în toate formele posibile ale acestui procedeu și alăturînd farmecul modal al unei armonii care rezultă, ca în paginile clasicilor contrapunctului vocal, din împletirea și conducerea severă a vocilor, desenate prin urmărirea unor reguli suplimentare care decurg din „rezultatul pe verticală". Bineînțeles, cadența versului eminescian impune o ritmică aparte. Pe versurile lui Șt. O. Iosif, Liviu Rusu a scris **Patru nocturne, Șase sonete, Doina, Cîntec vechi** și **Melopee**. Dintre ele, cu deosebire **Doina** și **Cîntec vechi** sînt adevărate bijuterii în ceea ce privește varietatea ritmică, complexitatea travaliului contrapunctic, farmecul modal al armoniilor rezultate din jocul imitațiilor și întrărilor în contrapunct complementar, al progresiilor armonice sau al sublinierilor, cu mijloace componistice, a momentelor importante din text. Cred că se poate vorbi de o afinitate de structură între lirica poeților abordați și fondul muzical al compozitorului Liviu Rusu. Elementul determinant l-ar reprezenta găsirea acelui echilibru între exprimările de tip romantic, între construcțiile alcătuite din elemente largi, monolitice (deși travaliul este de amănunt) și echilibrul, în expresie și rotunjire formală, al întregului. Sonoritatea pieselor (din păcate, atît de rar cîntate alături de celelalte numeroase coruri ale lui Liviu Rusu pentru diverse alte tipuri de formații care stau în manuscris), este superbă, tenta generală a lor fiind una de rafinament și pianissimo, de modelare, rotunjire și diminuare a contrastelor care, menținute în penumbră, nu-și pierd din intensitate însă primesc dimensiuni noi, cele rezultînd din discreție și intimitate.

În sala RTV, sub bagheta lui Iosif Conta, am ascultat, în primă audiție **Cantata „Transilvania"** de Doru Popovici (fost elev al maestrului Liviu Rusu), pe textul unui poem în proză de Martha Popovici. Despre formă, compozitorul scrie : „Prima parte **Praeludium**, relevă o ambianță meditativă ; partea a doua, **Ricercar**, evidențiază o polifonie transparentă iar finalul ni se înfățișează sub forma unui madrigal imnic...". Se poate spune că, într-o oarecare măsură, lucrarea este un moment de sinteză în privința tehnicii (și a esteticii imanente) a compozitorului : sînt cuprinse aici modalitățile de exprimare sonoră care, în pofida unei anumite diversități, singularizează muzica lui Doru Popovici. Linearismul, cantabilitatea în tușe largi și tonuri potolite, cromatismele de sorginte bizantină și orientală, sugestiile folclorice, formele simple, obținute cu economie de mijloace — acestea sînt unele dintre cele mai importante trăsături stilistice ale esteticii, consecvent urmărite, a lui Doru Popovici.

Viorel Crețu

REMEMORĂRI

Unicul Nichita (II)

La două zile după săvîrșirea lui, mi-a scris mama cu grafia-i tremurată : „am auzit că o murit Nichita Stănescu și am plîns ca după un prunc de-al meu și nici n-am putut minca de durere și m-am gîndit cum dă se poate ca un om așa de mare și de geniu să se ducă și alții care n-or făcut nimic să trăiască doamne bun preten ț-o fost el și drăguț de delicat era ca o domnișoară...“

Mama l-a plîns în singurătatea nopții de iarnă în căsuța ei de la Arad deși-l văzuse poate de două sau trei ori, odată de crăciun, cînd ea îi cîntase cu glasu-i ofilit de soprană vechi colinzi din Ardeal și Nichita, în replică, colinzi improvizate, frumoase și suave, cu iarbă și miei care pasc zăpadă.

Dacă stau să mă gîndesc bine, Nichita și-a luat adio de la prietenii și de la nenumărații săi admiratori, anul trecut, în martie, cînd rotunjea cincizeci de ani de risipire.

Atunci, în blocul din piața Amzei, nu departe de locul unde a vremuit odinioară Eminescu, pe scări și în modestul său apartament și în apartamentul vecinului, au venit sute de prieteni și necunoscuți, în special tineri, aducînd o căruță de flori, și o căruță de sticle de toate culorile, și tot atîtea inimi curate.

Același portret fotografie veghea în dublură chipul sărbătoritului, același portret care i-a fost așezat la creștet în cea mai lungă noapte a nemișcării lui din holul îndoliat al Casei scriitorilor.

Nu știu cît de mult s-a bucurat Nichita în sinea sa după consumarea acelui festin aniversar. N-am fost la acea sărbătorire din motive independente de voința mea. Cu cîteva zile mai înainte m-a întrebat în legătură cu felul în care urma să se petreacă această aniversare.

Conducerea Uniunii scriitorilor prevăzuse o întîlnire festivă cu discursuri omagiale și cîte o cupă cu șampanie.

Nichita avea piciorul în gips, mergea greu, (de altfel, el avea un mers ciudat, de copil, un fel de a merge vîslind mai degrabă, ca albatrosul învățat doar cu zborul), și atunci i-am sugerat să se sărbătorească acasă.

L-am întrebat mai apoi cum a fost la aniversare. „O halima de zile mari, bătrîne. Activiști ai suferinței, (poeți adică), și cuconet și tot atîtea sticloanțe, cît și flori. Mă bătrîne, așa trebuia sărbătorit numai bietul Mișu Eminescu...“

Mișu Eminescu, sau conu Mișu, cum îl alinta Nichita cu fanatică iubire pe marele său înaintaș de neatins și pe care-l socotea „un noroc al poporului român“.

În această ordine de idei, îmi amintesc că, într-o noapte de iarnă, a venit la mine acasă înfrigurat și la propriu și la figurat, zîmbind misterios și întrebînd dacă nu deranjează. El **nu știa** să deranjeze. Purta sub braț un pachet învelit în hîrtie albă, legat meșteșugit cu sfoară trainică. L-a așezat pe masă și m-a invitat să ghicesc ce are el acolo. Zîmbea radios. Am dat cu presupusul că ar fi vorba de **șampanică** (formulă diminutivală pentru neliniștita licoare spumantă), căci, doar cu ce altceva poți veni în crucea nopții la un prieten ? A pronunțat un : „Nț !“ zîmbind fericit și a început să desfacă cu infinită grijă pachetul acela misterios, cu grijă, ca într-un ritual. După cîteva secunde lungi, a luat obiectul din patul de hîrtie ca și cum ai lua un copil dintre scutece. În lumina puțină am deslușit vag o formă ovală de ceramică zmălțuită în verde. A căutat un loc mai ridicat și a așezat acolo forma aceea ciudată. A aprins toate luminile, apoi s-a dat cîțiva pași înapoi invitîndu-mă să privesc stăpînit de bucurie și neobișnuit extaz. Am privit încercînd să înțeleg. Distingeam efigia unei fețe omenești, dar din pricina luminii sau din pricina **depărtări de idee** nu înțelegeam ce poate fi. M-a lăsat o vreme nedumerit, apoi a exclamat triumfător și emoționat : „E masca mortuară a lui Mișu Eminescu, bătrîne. Uită-te la scumpul de el ce frunte sublimă și ce profil și ce tîmplă zdrobită are...“

Toată noaptea am stat în admirația acelei măști încremenite și reci și el a vorbit toată noaptea, reînviind-o, subliniindu-i trăsăturile inegalabile, conturul frunții și fina arcuire a nasului, despicătura gurii și tîmpla cu osul surpat, vorbind măștii ca unui om viu, reconstituind trupul și ființa marelui dispărut, punîndu-mă să pipăi trăsăturile reci, plîngînd și improvizînd nesfîrșite versuri de adulație și dragoste.

Am căzut de acord **să dăruim** (cuvîntul îi era propriu), această mască unei instituții. Și l-a dăruit Uniunii scriitorilor plin de pioșenie și entuziast.

Acea mască mortuară a fost fixată într-o vitrină cu pereți de sticlă și păstrată în holul fostului sediu de la șosea.

După mutarea din 1977 nu mai știu ce s-a întîmplat cu prețioasa relicvă.

Aducîndu-mi aminte de acest lucru, am insistat să i se ia și lui Nichita masca mortuară.

Locul unde ea va fi așezată, mai mult ca sigur, nu poate fi decît Muzeul literaturii române.

Mircea Micu

Cazul Eminescu

Urmare din pag. 1

ește într-o epocă în care limba literară românească era atît de fragil constituită). Să privim țăietura gravă, de o imprevizibilitate modernă din „Trecut-au anii“ : „Pierdut e totu-n zarea tinereții / Și mută-i gura dulce-a altor vremuri / Iar timpul crește-n urma mea... mă-ntunec l“.

Prin Eminescu limba poeziei românești a făcut un salt aproape inexplicabil din stadiul sincretic în stadiul unei cristalizări maxime. Eminescu a maturizat limba cu cel puțin o sută de ani. A făcut-o capabilă să dea viziuni cosmogonice.

Eminescu este unul din arhetipurile poporului român. Limba eminesciană patronează întreaga istorie a poeziei românești.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **PUBLICAȚIA LUNARĂ** „Veliko-Tărnovo“ rezervă în întregime pagina a patra a numărului pe noiembrie 1983 prelegerii prezentată de dr. Dan Zamfirescu la 27 mai în amfiteatrul „Ivan Sișmanov“ al Universității „Kliment Ohridski“ din Sofia, ca invitat al Facultății de filologie occidentală. Sub titlul **«Al doilea „Veac de aur“.** O nouă viziune asupra dezvoltării culturii bulgare din epoca țarului Ivan Alexandru și a patriarhului Eftimie pînă în epoca lui Paisie de la Hilandar», prelegerea (apărută între timp și în versiune românească în „Luceafărul“ n-rele 31, 32 și 34 din 1983) este însoțită de o amplă prezentare a autorului din care citâm : „Trebuie salutată ideea unei lecturi științifice noi a dezvoltării literaturii și culturii bulgare din secolul al XV-lea pînă în secolul al XVIII-lea. Este indispensabil ca imboldul dat în această direcție de către învățatul român să fie sprijinit. Cititorii revistei „Veliko Tărnovo“ se întîlnesc de data aceasta cu un cunoscător și exeget multilateral al epocii, ale cărui strădanii de a lămuri probleme fundamentale ale dezvoltării noastre literare și culturale din secolul al XV-lea pînă în secolul al XVIII-lea nu pot fi decît aplaudate.“

● **„SCRIITOR ROMÂN DE MARE POPULARITATE“** — astfel este prezentat Nicolae Velea în cuvîntul înainte al selecției din povestirile sale apărute în limba rusă sub titlul **Întîlnire tîrzie,** la editura Raduga din Moscova. Transpunerea în limba rusă s-a bucurat de aportul unor remarcabili traducători și cunoscători ai literaturii române — E. Azernikova, I. Kojevnikov și I. Ogorodnikova. Din portretul făcut prozatorului român reținem și această expresivă caracterizare: „Genul predilect al scriitorului a fost și rămîne povestirea, nuvela. Talentul original al lui Velea-povestitorul se distinge printr-un fin psihologism în zugrăvirea caracterelor umane, prin laconismul expunerii, printr-o strălucită expresivitate a limbii“.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

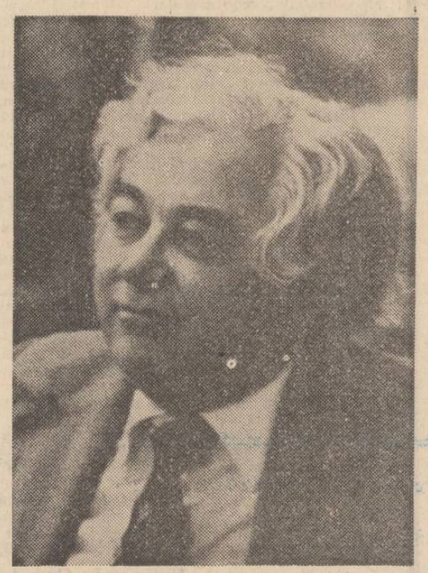

Romul Munteanu, o privire în „univers“

Universitarul Ion Dodu Bălan, un autor deschis spre critică, proză și poezie

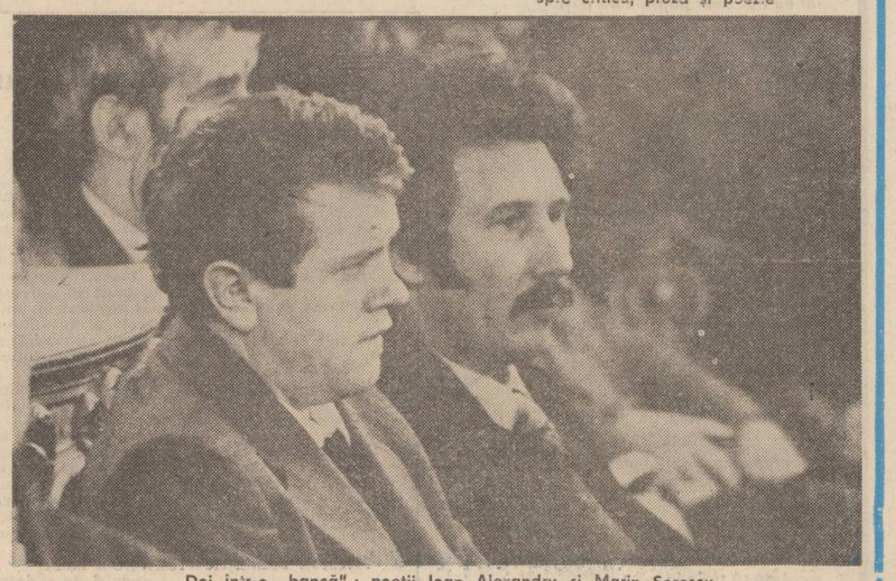

Doi într-o „bancă“ : poeții Ioan Alexandru și Marin Sorescu

NUMELE POETULUI

Corin Bianu

Corin Bianu publică, discret și intermitent, de mai bine de un deceniu, poeme prin revistele noastre literare... Volumul în manuscris pe care ni l-a încredințat ne convinge că ne aflăm în fața unui poet riguros, întrutotul remarcabil, terorizat de cuvinte și de exigența unei constiințe artistice depline care se revendică, fără mimetism formal din poetica barbiană. Discursul poetic e articulat de o rațiune ardentă, cuvintele sînt propulsate de o trăire interioară puternică, de o maximă luciditate : „Între două oglinzi / Trupul meu trecător. // Încadrat de coloane luminiscente / Văd / Cum imaginea mea / Se multiplică necontenit / În alte și alte oglinzi. / Trăgîndu-se una din cealaltă / Ca lanțul anilor // Precum un arbore / De cercuri concentrice / Viața mea / E străbătută de oglinzi paralele.“ **(Ca un arbore).** Fluente, incantatorii („Fecioarele văzduhului, / Într-o procesiune / Către soare apune / Pe urmele duhului.“) versurile lui Corin Bianu au o admirabilă lapidaritate („Coame de valuri / Liniile coapselor tale // Trupul tău ca o amuletă a insomniei // Și eu / Înaintea ta / Vitraliu colorat / Absorbindu-ți imaginea penetrantă.“ — **Vitraliu)** tinzînd parcă spre o geometrizare naturală, spre o cristalizare minerală : „Pentru cea lăsată în părăsire. / Instrument de pierzanie. / Nisipul ascunzînd ouă de șarpe / Este un giulgiu salvator // Dune întregi de nisip / Înclestează genunchii ei // Valuri încremenite ale timpului // Nimic nu o mai poate mișca / Precum o stîncă în mijlocul fluviului / Ea dovedește curgerea lumii.“ **(Nemuritoarea pierzanie) :** „Dunele de nisip / Ca o apă curgătoare / În mișcarea lor vălurită // În noapte lunecă luna / Prin fața nevăzută / A sufletului meu // Și iată-mă / La trecerea ei / Pradă unor ciudate mareе.“ **(Reflux).**

Concepindu-și poezia ca pe un exercițiu spiritual, ca pe o ascеză, Corin Bianu reușește să impresioneze prin „noblețea“ lirismului său pur.

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

Între imaginar și real

Urmare din pag. 1

perfecta interferență dintre realitatea de sorginte livresc-documentară și cea concret biografică, trase, ambele, pe făgașul unei derulări nuvelistice impecabile : „Iată soră-mea imi dă un surtuc negru (am gîndit, îndată și la pantalonii de o dubioasă culoare) ș-am intrat pe odăile ceruite ale odăii unde erau cei doi regi. Soră-mea-mi spuse la ureche «spune-ți numele și meseria»“.

— Eminescu, rumänischer Schriftsteller.

— Was für ein Schriftsteller ist der ? întreabă D. Carlos, **care era femeie** (s.n.).

— Verzeihen, ich bin selbst Schriftsteller im Rumänischen.

— A ! So wird man Wohl im Moldauschen sogen. Wahrscheinlich schreiben sie bei den **Convorbiri literare.**

Don Carlos mă invitează să șed pe un divan-sofa care ocupa amîndouă laturele ale unui unghi al odăei (se face și o schiță indicînd poziția divanului, n.n.), și pe care dormeau vo trei femei îmbrăcate. Am șezut și am vorbit mai multe lucruri“.

De s-ar fi menținut cu strictețe între limitele unor atari imagini, visul s-ar fi putut constitui într-un univers epic revelator doar prin **realismul lui oniric.** Dar, de pe acum încă, un asemenea nivel, coerent și plauzibil, pe neașteptate, este supus unor șocante acțiuni de impurificare. Notația „D. Carlos, care era femeie“ e primul semn de alarmă, a cărui amplificare nu întîrzie prea mult, căci personajului i se schițează de îndată un portret pe măsură : „Femeia Don Carlos era brunetă, avea nasul cam sus, era palidă și din voce se vedea o siguranță și o energie rară. Sicherer Blick, süsse Hand“. Straneitatea apropie lugubră a portretului întocmit „femeiei“ Don Carlos apare cu atît mai grăitoare cînd i se alătură grotescul chip al lui Don Alfons: „Alfons era un Trotell. El era galben la față, obrajii lui căpătau (...) două lungi vîlci sau încrețituri, de rîdea sau de se uita trist înaintea sa, el purta o coroană ca și regii de pe cărțile de joc“. Cît despre prezența în cadrul aceleiași întîmplări a lui Șerban, fratele poetului, mort de mai mult de un an, spre deosebire de G. Călinescu, apreciam să avem de-a face cu un moment pe deplin încadrabil în ansamblul „nuvelistic“, căruia îi potențează substratul fantastic tocmai în direcția grotescului, a absurdului împins la limita paroxismului. Comunicarea cu morții, în spațiul visului, e o constantă a fantasticului oniric eminescian : „Acolo l-am văzut și pe fratele-meu Șerban. El vorbea ca totdeauna asupra sorții sale în mod întunecat. Mi-a spus că și-a schimbat numele în U. Eminovici, căci V.E. există deja în Europa. I-am spus că trebuie să fie o eroare, căci tata se numește Gheorghe și nu Vasile, ceea ce a recunoscut și el“.

În fine, arbitrariul ce intervine în logica realului transmutat în lumea visului, acționează și la nivel strict epic ; ieșind din casa de la Ipotești, Eminescu afirmă că se află în cu totul alte locuri, unde se întîlnește cu alte personaje, avînd cu ele discuții de tot bizare : „Am ieșit pare-că-n tîrg și am mers pe uliți largi ca bulevarde (ulița mare din Praga), m-am coborît mai jos. [...] (Cernăuți) ș-am întîlnit pe Sofia de la Bodnărescu, căreia i-am spus că femei urite sînt ușor de căpătat.

Crede că urîtă sau frumoasă fie, tot atîta o costă, și totdeauna ea plătește prea scump ceea ce-i faci. Sau nu poate ea face ca D. Maiorescu, să deie 150 fr. pe un mușteriu numai de 17 ani, cum a făcut-o la Polyz.

M-am suit în deal. Acolo am văzut o uliță strîmtă între case negre, vechi hrentuite, care ținea loc de bazar, cam așa“ : (urmează desenul indicînd cu exactitate topografia lacurilor).

Prin simplitatea lui realist-onirică, tulburător grevată de intruziunea absurdității grotești, fragmentul **Visul de la 11—12 februarie 1876** pare că anticipează cu stranie pregnanță cea mai modernă „virstă“ a fantasticului eminescian, — aceea marcată de nuvela **Moartea lui Ioan Vestimie.**

(Fragment din eseul **Eminescu : Structurile fantasticului narativ,** în curs de apariție la Editura „Junimea“ — colecția „Eminesciana“).

La Eminescu

Din vis se-adapă codru-n Bucovina,
Prin vremi își mîngîie un tei ursita,
Luceafărul de-apururi își îmbună vina
De-aș fi ales din lutul-lut iubita.

De veghe stă clopot peste Trei ierarhi
Adulmecînd melancolii de glossă,
La Nicopol se surpă oase de monarhi,
Se-arată epigonii în mantie roză.

În locul dospind buimace așteptări
Nuferi melancolici se scaldă la steaua...
Dionis, sărmanul, sugrumă răzbunări
Spre-a năvăli-n iubire pur, ca neaua.

Din vis se-adapă codru-n Bucovina
Luceafărul de-apururi își îmbună vina,
Alunecă murmur în frăgezimi de sară
E vocea Lui pe plai — iubirea la izvoară.

George Sânpetrean

«Catalogul poeților» la Eminescu și Ovidiu

Multe ne mai revelă universul artistic eminescian în confruntarea cu marea poezie europeană. Iată acum că „desnumarea“ unui text, aparținînd filologului ieșean Al. Philippide, operată prin osîrdia lui Traian Diaconescu **(Eminescu și clasicismul greco-latin,** ed. Junimea, colecția Eminesciana, Iași, 1982, p. 3—4), ne provoacă iar la încercarea de a elucida relația de adîncime Eminescu-Ovidiu.

În notațiile intitulate „Coincidențe“ **(Viața Românească** X, 1915, nr. 7—9, p. 159—193), învățatului lingvist, după ce propune un șir de paralele, mai mult sau mai puțin plauzibile, între unele imagini din Shakespeare, liricii greci Simonide și Pindar (aici, opinăm, cu îndreptățire) și răsfrîngerile lor la Eminescu, poposește și asupra poemului **Epigonii** pe care-l alătură unei scrisori din Pont a lui Ovidiu (IV, 16) în care acesta ne înfățișează un „catalog al poeților“ vremii sale, Cichindeal, Mumulean, Văcărescu, Sihleanu, Donici ș.a. din binecunoscutele stihuri sînt puși față în față cu Rabirius, Macer Carus, Severus etc. prin succinte caracterizări ale conținutului operei lor repuse în discuție de Philippide, care conchide inapelabil, edictînd o „mare deosebire între poezia lui Eminescu și aceea a lui Ovidiu“. Și, mai departe, analistul apreciază „caracterizările lui Ovidiu... lipsite de orice avînt poetic și de orice precizie în gîndire“.

Noi propunem, însă, o comparație a poemului eminescian cu celebra elegie autobiografică a lui Ovidiu **(Triste** IV, 10) — avînd în vedere atît „catalogul“ ce-l conține, cît și alte poziții-cheie, definitorii pentru geniul artistic al celor doi poeți, și, pe temeiurile expuse mai jos, opinăm că nu este vorba de „coincidențe“ — cum le numește Philippide — ci de afinități poetice și de convergențe notabile.

Elegia a 10-a din cartea a IV-a din **Triste** se constituie, în primul rînd, ca și **Epigonii** poetului român, ca un program și mesaj artistic adresat nu unei persoane, ci „lectorului candid“, deci publicului receptiv, viitorimii **(posteritas),** chemată să le judece opera. În sprijinul aserțiunii noastre invocăm și o glosă a lui Eminescu la poemul său, reprodusă de I. Scurtu, unde se vorbește despre „public“ în sensul de mai sus, ca primul și ultimul „judecător“ recunoscut al operei și, extrem de semnificativ, însemnarea eminesciană accentuează din nou contrastul dintre „cei bătrîni“ și „cei tineri“ ceea ce constituie osatura discursului poetic din **Epigonii,** marcat, poate,cum s-a relevat, și de ecoul unei epigrame a lui Schiller. Or, expresii aidoma, e drept, nu contrastante, ne întîmpină și la poetul sulmonez și., tomitan, atunci cînd vorbește în epistola sa, fără emfază, despre **maiores** („predecesori“) și **minores** („urmași“, într-un fel, la Ovidiu tot „epigoni“).

Imagistica eminesciană, care dă o culoare particulară tabloului contrastant zugrăvit de poetul carpatin, este subliniată pregnant de ale sale „visări dulci și senine“, este evocat eliadescul „adevăr scăldat în mite“, apoi „miticul poet“ — Orfeu, chemînd „piatra să învie“. Nu lipsește nici imaginea atașată lui Bolintineanu : „zace lebăda murindă“ — care răsună întocmai ca tînguirea ovidiană dintr-o altă epistolă pontică. Dar argumentul capital ce ne-ar îndreptăți să alăturăm mai degrabă elegia din **Triste** (IV, 10) și nu pe cea din **Pontice** (IV, 16) — cum propune Philippide — de poemul **Epigonii** ni-l oferă substanța poetică comună în acest caz lui Eminescu și Ovidiu. Este vorba despre crezul și destinul lor artistic, despre **caelestia sacra** din elegia ovidiană, ceea ce se traduce la poetul nostru în apostrofa : „voi credeați în scrisul vostru“ și care, cu deosebire revelatoriu, se acoperă cu formula din **Epigonii** „cugetarea sacră“ — definiție, cum am glosa, ultimă, supremă a poeziei în viziunea lui Eminescu și a lui Ovidiu. Mai mult, stihul eminescian : „Rămîneți dară cu bine, sfinte firi vizionare“ concordă cu cele de mai sus și-și află un corespondent în apostrofele ovidiene din elegia ce-o discutăm : „Umbre scumpe“. „Dar morții doarmă-n pace ! Mă-ntorc la voi acum...“.

Ne reținem apoi atenția în **Epigonii** ca și în alte locuri suita de metafore vizînd iar sensul poeziei : „voluptuos joc de icoane“, la care ar fi subscrise îndubitabil și incomparabilul, voluptuosul „cîntăreț“ al iubirilor gingașe (tenerorum **lusor** (derivat din **lusus** — „joc“) amorum — s.n.). — cum se caracterizează Ovidiu însuși în epistola respectivă ; apoi, sînt de remarcat frecvența în context a epitetului „dulce“ la ambii poeți, a „umbrei“ („umbre scumpe“ — cum am relevat — la Ovidiu) ca și a calificativelor predilecte la ei : „blînd, duios, încet **(blandus, mitis),** evocarea **lirei,** a **harfei,** a „muzelor-surori“, însemne majore ale poeziei. Ne mai întîmpină în același poem eminescian metafora complexă „s-a stricat mașina lumii“, aflătoare — cum am arătat în altă parte — la poetul latin, ca și sintagma ovidiană „studium inutile“, aplicată poeților, chiar și lui Homer, în elegia autobiografică, răsfrîntă la Eminescu în stihul cu o rezonanță atît de asemănătoare : „Ați luptat luptă deșartă, ați vînat țintă nebună“ — în care chiar și ultimul epitet ne-ar purta cu gîndul la **furor, insania, stultitia,** pe care Ovidiu nu o dată le echivalează cu „inspirația“ poetică și le prezintă ca motiv primordial al nefericirii lui, ca om și artist.

În ce privește „catalogul“ propriu-zis al poeților — pe care Philippide, analizînd numai pasajele respective din **Pontice,** (IV, 16) și ignorînd înțelesurile epistolei ovidiene **(Triste,** IV, 10) acesta nu este „lipsită“ de orice avînt poetic... și de orice precizie în gîndire, ci — ne referim la elegia autobiografică — ca punct de plecare al analizei noastre, ea denotă o remarcabilă „precizie“ în caracterizări și un „suflu“ poetic, deseori subliniat de exegeți și mai avizați și mai specializați. Dar să-l lăsăm pe Ovidiu însuși să scandeze și să ne expună „crezul“ său artistic : „Eu am cinstit pe-atîția poeți din vremea ceea : / Cînd îi vedeam pe dînșii, credeam că-s niște zei ! / Ades bătrînul Macer îmi recita din **Păsări** / Din **Leacurile** sale, din **Șerpii** veninoși. / Adeseori Propertiu, mult scumpul meu prieten, / Din versurile sale aprinse îmi citea. / Prieteni dragi îmi fură și Ponticus și Bassus. / Poet satiric unul și epic celălalt. / Mi-a fermecat urechea și lira lui Horațiu / Cu-a ei melodioase, italice cîntări / Eu pe Vergiliu numa-l văzui, iar lui Tibullus / Nu-i dete timp ursita, ca să-i mai fiu amic“. Și mai departe, hemistihul ovidian, pregnant, precis, programatic, ca și în stihurile lui Eminescu : „Eu am cinstit bătrînii... „și în continuare, o caracterizare de-a dreptul... eminesciană : „O inimă duioasă aveam și simțitoare. / Săgețile iubirii ușor mă biruiau“ (Trad. Teodor Naum).

Despre „dorința de a se amuza“ a lui Ovidiu, incriminată de Philippide și căruia i-am replica cu „voluptuosul joc de icoane eminescian, putem spune că este pe deplin validată de estetica modernă, aplicată actului poetic, privit în substanța lui și sub unghiul captării, cu mijloacele artei, a aspectului esențialmente ludic al condiției umane. Referitor apoi la „obiectivitatea“ artistică eminesciană, subliniată de Philippide și preluată, cum am arătat, de la Maiorescu — în opoziție ireductibilă, după lingvistul ieșean, cu „jocul“ gratuit, poetico-subiectiv al lui Ovidiu, este de preferat să reținem judecata unui mai mare, mai fervent și mai adînc cunoscător al anticilor, admirator al poetului sulmonez în particular, aserțiunea lui Goethe care relevă tocmai faptul că Ovidiu a rămas un **clasic,** purtător deci al unui mesaj poetic **obiectiv,** chiar în condițiile trăirilor sale amar-personale din anii exilului tomitan.

După cum nu ar fi fost lipsită de interes nici punerea la contribuție și a primei elegii din cartea V-a a **Tristelor,** unde găsim de asemenea schițate unele caracterizări dintre cele mai pregnante ale confraților lui Ovidiu : Tibul, Propertiu ș.a., ceea ce confirmă susținerile noastre.

În orice caz, fără a corobora cele două „cataloage“ ale poeților, cu predilecția justificată, dat fiind punctele ei nodale, bogăția ideilor și procedeelor poetice, pentru elegia a 10-a din cartea a IV-a a **Tristelor,** nu putem căpăta — opinăm — o imagine adecvată a raporturilor de adîncime dintre creația ambilor poeți și, **eo ipsa,** o înțelegere a pasajelor — cheie aici discutate, în spată a semnificației „catalogării poetice“ la Eminescu și Ovidiu și a conotațiilor ce le comportă.

Grigore Tănăsescu

Paralele literare

În căutarea afinităților

Teatrul francez al secolului al XIX-lea a suscitat în mare măsură interesul lui Caragiale care a tradus, începînd cu deceniul al VIII-lea, o serie de piese de succes la vremea respectivă. Remarcabil stilist, I.L. Caragiale se distinge prin calitatea versiunilor propuse. Șerban Cioculescu se oprește asupra versiunii românești **Hatmanul** a melodramei istorice semnate de Paul Demoulède. Tălmăcirea ei „dovedește la Caragiale aceeași fermitate a stilului și perfecta stăpînire a subtilităților limbii franceze “ [1])

Candidatul [2]) lui Flaubert este o comedie în patru acte jucată pe scena teatrului Vaudeville. De fiecare dată fluierată, ea este scoasă de pe afiș după a patra reprezentație, pe 14 martie 1874. Foarte puțin comică, lucrarea lui Flaubert este mai degrabă o „piesă“ în sensul în care-l dădea cuvîntului Pierre Voltz în cartea sa **La Comédie.** (A. Colin, 1964) Teatrul deceniului al VIII-lea, oscilînd între drama naturalistă și comedia dură va impune deci „piesa“ ca termen al unei evoluții accentuate odată cu perioada romantică. Nu știm dacă dramaturgul nostru a cunoscut piesa lui Flaubert. În **Cours de littérature française XIX-e siècle** semnat de Ion Brăescu găsim această remarcă referitoare la **Candidatul :** „Trebuie să reținem totuși o frumoasă scenă din actul al III-lea, reprezentînd o reuniune electorală, a cărei atmosferă amintește o scenă asemănătoare din comedia **O scrisoare pierdută** de Caragiale, care s-a inspirat poate din ea. Discursuri inepte, oratori întrerupți, fluierături, huiduieli, bătăi, totul se petrece ca în comedia dramaturgului român“ (pp. 243—244).

Plecînd de la această afirmație am întreprins un studiu comparativ al comediilor în discuție. Ca multe piese din timpul acela, **Candidatul** se inspiră din farsa electorală. Acțiunea se petrece în provincie. Candidatul este Rousselin, persoană mediocră dar cu veleități politice, care se vrea deputat pentru a-și găsi o ocupație. Există și aici o scrisoare, nu pierdută ci aruncată intenționat în grădina doamnei Rousselin. Această scrisoare, redactată în versuri de Duprat, redactor la ziarul „L'Impartial“, rămîne pe plan secundar chiar dacă respectivul redactor consimte să influențeze opinia publică în favoarea lui Rousselin. Dar gajul important rămîne Louise, fiica acestuia, promisă rînd pe rînd oricui va fi în măsură să-i faciliteze accesul la deputăție : lui Murel, mentorul partidului liberal, lui Bouvigny, nobil scăpătat și fruntaș conservator. Acest slalom de la un partid la altul alimentează o serie de gafe generatoare de situații comice, căci Rousselin vrea în același timp mandatul de deputat și o partidă convenabilă pentru fiica lui.

Discursul electoral, rînd pe rînd aplaudat de stînga, fluierat de dreapta și invers, este în final un eșec. Șantajîndu-l însă pe celălalt contracandidat, Gruchet, care-i era debitor, Rousselin cîștigă alegerile din lipsă de partener.

După cum lesne se poate vedea, la nivelul intrigii, în afară de tema electorală, motivul scrisorii și al șantajului, nu prea găsim elemente comune la cei doi dramaturgi. Flaubert scrie o piesă politică dură împotriva sufragiului universal. Dintre cele două elemente esențiale ale problemei în discuție, candidați și alegători, interesul dramaturgilor de care ne ocupăm se orientează în mod diferit. Flaubert insistă asupra comportamentului alegătorilor pe care-i vede corupți și coruptibili. Spre deosebire de **Scrisoarea pierdută** unde alegătorii sînt simbolizați de naivul dar onestul cetățean turmentat, în piesa lui Flaubert ei sînt mereu prezenți cu doleanțe dintre cele mai bizare. În comedia lui Caragiale interesul este orientat mai degrabă spre candidat Alegerea lui se hotărăște în sfere în care simplul alegător nu are acces. Rezultatul alegerii nu se discută din acest punct de vedere. Esențialul este să fie propus. Trahanache vorbește înaintea alegerilor de „Candidatul nostru... adică ce mai candidat ! alesul nostru“. Zoe este la fel de sigură că „peste cîteva minute se sfîrșește alegerea și se proclamă deputat al vostru Dandanache“. Dacă la Flaubert, alegătorul, chiar dacă venal, există și se manifestă, la Caragiale este simbolizat de cetățeanul turmentat care acceptă cu seninătate ca altul să-i completeze buletinul de vot. În piesa lui Flaubert efortul se concentrează în direcția cîștigării alegătorului, sistemul electoral, chiar dacă defectuos, funcționează totuși. Caragiale îl transformă într-o simplă formalitate. Scena electorală, care pare să-i fi furnizat cîteva sugestii lui Caragiale, în cazul în care a cunoscut-o, este revelatoare totuși pentru diferența între cei doi. Rousselin începe la fel ca Farfuridi cu o incursiune în trecut, dar este adus la „cestiune“ de alegătorii nu ironici, ci doar curioși să-i cunoască opiniile politice. Deși sursa comicului este aici discursul mai mult decît confuz al lui Rousselin, nu putem să nu remarcăm intervențiile precise, adeseori la obiect ale unor alegători ce sînt departe de a fi naivi. Rînd pe rînd mulțumiți sau revoltați, ei îl conduc pe vorbitor spre o soluție de compromis în care dezideratele stîngii întîlnesc miraculos interesele dreptei. Resursele comice ale piesei lui Flaubert trebuie căutate în ironia fină, în acel „comique d'esprit“ propriu întregii creații flaubertiene și mai puțin accesibil marelui public. Dramaturgul se resimte însă și de tehnicîile românești cultivate în exces în **Salambô,** Influența structurilor statice, a descrierilor gratuite care opresc mersul acțiunii, diminuează efectele comice. Actul III nu debutează cu scena electorală, așa cum se întîmplă la Caragiale, ci cu un lung monolog al lui Rousselin, care-și pregătește discursul electoral. Cititorul este aproape pus la curent cu ceea ce va urma și curiozitatea lui simțitor diminuată. La nivelul limbajului, Flaubert, stilist de mare rafinament, a sesizat răstălmăcirea, mistificarea. Spiritul de la 1789, egal invocat de candidați și de alegători, devine contrariul său în accepțiunea foarte personală pe care o dă Rousselin dezideratului de libertate, egalitate și fraternitate. Rousselin : „J'admets toutes les contradictions ! Je suis pour la liberté... Imparțialitatea, cu care se consolează Rousselin în extremis, este un fel de compromis între partidele politice și chiar un refuz al extremismului. Replica lui Rousselin : „Pourquoi toujours ce besoin d'être emporte-pièce exagéré ? Est-ce qu'il n'y a pas dans tous les partis quelque chose de bon à prendre ?“ nu este departe de cunoscuta replică a lui Dandanache : „și eu în toate camerele, cu toate partidele, ca românul imparțial“. Flaubert a intuit mistificarea dar n-a făcut din ea un procedeu tipologic esențial. Pleiada demagogilor lui Caragiale îi conferă o dimensiune enormă. Personajele comediei lui Flaubert nu conving. Banalitatea, care imprima o notă originală universului său romanesc, nu salvează o intrigă plată cu evidente intenții moralizatoare și cu idei politice anacronice. Combaterea sufragiului universal la cîțiva ani după căderea dictaturii lui Napoleon III era o mare gafă politică. **Candidatul** a eșuat după cîteva reprezentații. Dacă dramaturgul nostru a cunoscut această piesă, și înclinăm să credem că este așa, **Scrisoarea pierdută** a fost desigur și o replică. Unei polemici, chiar dure, cu un sistem social învechit, Caragiale îi opune o lume aberantă, ilogică, lumea marionetelor teatrului absurd. *)

Sonia Cuciureanu

[1]) **Șerban Cioculescu, „Viața lui I.L. Caragiale“, Editura Minerva, 1972, p. 51**

[2]) **Gustave Flaubert, „Le Candidat“ în „Oeuvres complètes“, t. II., Seuil, 1964**

*) **Comunicare prezentată la „Zilele Caragiale“, ținute la Teatrul Național din Craiova, 1983.**

SEMN

Polivalența experimentalismului

Invitat de regretatul Al. Oprea la discuția despre **avangardă** ce a avut loc în toamna trecută la Muzeul de istorie al literaturii române, am avut ocazia să constat cu surprindere că mulți mai folosesc termenul de avangardă fără o **delimitare** teoretică precisă ; chiar Henri Béhar, cunoscut cercetător al teatrului avangardist, care participa ca oaspete de onoare la acea discuție, subsuma acestui termen generic toate tentativele de înnoire ale artei din secol, fără a disocia între „avangarda istorică" (având „estetica" sa) și postavangardism. Polemizînd amical cu ilustrul oaspete am introdus în dezbaterea termenul de **experimentalism** în accepția pe care i-o dau italienii. (Mă refer în primul rînd la Angelo Guglielmi cu lucrarea **Avanguardia e sperimentalismo**, Feltrinelli, Milano, 1964). Avangardismul ca **Sturm und Drang** ar caracteriza **etapa istorică** de manifestare a **ismelor** din prima parte a secolului cînd este preponderentă **negația** ; acum sînt dizlocate definitiv toate formele de expresie artistică anterioare, fără ca acest proces să aibă totdeauna o justificare în planul creației. Nu intru în detaliile de natură sociologică prin care se explică în general apariția avangardismului. Este cert însă că aceleași **condiții** ce au generat fenomenul avangardist nu se mai repetă în a doua parte a secolului XX și ca atare nu mai poate fi vorba de aceleași **efecte** ; în nici un caz nu mai este reperabil nihilismul violent, ci se constată o altă atitudine, am putea s-o numim o **atitudine recuperatorie** prin care **se experimentează**, se **caută** noi posibilități expresive. Astfel, dacă pentru avangardism ca „stare de spirit" este specifică mai ales „o retorică a conținuturilor", pentru experimentalism funcționează o nouă „conștiință critică" conform căreia lucrarea esențială a artistului are în vedere în primul rînd **structura formală** ; bineînțeles că orice schimbare la nivelul semnificatului se repercutează imediat și la nivelul semnificantului, căci, așa cum s-a demonstrat, cele două nivele ale semnului literar nu pot fi separate unul de altul. Se constată deci o diferență de atitudine **critică** ce are un sens valorizator **negativ** la avangardiști și unul **pozitiv** (afirmativ) la experimentaliști. Furiei demolatoare fără discernămînt a avangardiștilor îi este opusă fervoarea novatoare a experimentaliștilor ; este posibil ca avangardismul să fie și experimentalist (de exemplu, în unele aspecte, futurismul lui Marinetti sau integralismul românesc) dar experimentalismul nu mai poate fi avangardist (în ceea ce privește aspectul

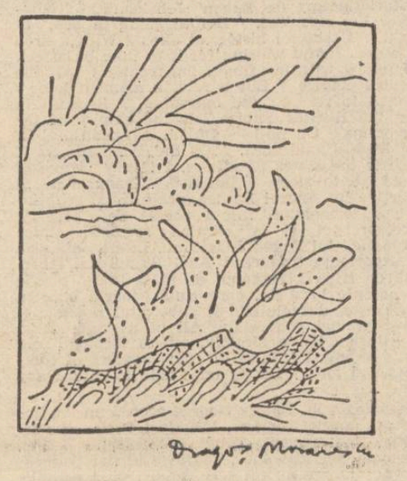

negativist) întrucît avangardismul istoric a făcut deja din **negația oarbă** o estetică exclusivă. Experimentalismul este **polivalent** și constructiv, inventînd atîtea „estetici" cîte posibilități noi de a defini discursul artistic ; preocuparea lui fundamentală nu mai țintește conținutul întrucît acesta a fost deja revoluționat de **acțiunea** avangardistă ci modalitățile expresive noi de captare a realului. Avangardismul are mai ales un statut **ideologic**, iar experimentalismul unul mai ales **estetic**. Experimentalismul nu poate trece însă peste avangardism, apariția lui fiind explicabilă **diacronic** numai ca **fenomen de continuitate** ; altfel spus, acesta **transformă avangarda într-o tradiție**, preluînd și dezvoltînd cu o perspectivă „pozitivă" acele idei și aspecte doar enunțate, ce pot să constituie acum „cuceriri" autonome ale artei, indiferent de punctul de pornire. Astfel, experimentalismul **aprofundează experiența artistică în sine ca act de investigare angajată și dramatică a resorturilor intime ale procesului de creație, văzut ca un dat existențial și nu ca ceva exterior existenței.** Sînt abandonate convenții și canoane acreditate de tradiția pre-avangardistă și, în schimb, sînt explorate filoane și zone pînă acum rămase virgine, ce vor fi, fără îndoială, transformate și acestea, în scurtă vreme, în tradiție dinamică. Acest **dinamism critic**, preluat de la avangardă, va deveni unul din semnele tutelare ale veacului. Fără a intra în alte amănunte, se observă că avangarda — în varianta ei (sau mai exact în prelungirea ei) experimentală este prezentă, aproape la toate nivelele, ca **acțiune modelizantă** în cultura actuală. Dacă n-ar fi decît să amintim **spiritul de grup** al unor mișcări poetice din diferite țări (**I Novissimi** în Italia, **Tel-Quel** în Franța, „**Klokotrism**-ul" în Iugoslavia), devenit acesta trăsătură specifică a oricărei încercări de înnoire, am vedea că atitudini ca : investigare, experimentare, căutare etc. par să nu fie posibile decît în grup, simptom al faptului că efortul artistic al secolului XX nu se mai deplasează în mod decisiv către **operă**, văzută ca țintă a actului de creație individual și, că experimentarea de grup se menține, în paralel cu manifestările unor personalități (Proust, Brâncuși, **Joyce, Ionescu**), într-o stare de continuă efervescență și departe de a lăsa să se întrevadă o mutație decisivă continuînd atitudinea de **interogare profundă a actului artistic** și încercările de eliberare a acestuia de tot felul de servituți. E o avangardă care, dacă tinem seama că fermentii ei se situează „avant la lettre", în opera unor poeți ca Lautréamont, Mallarmé, Rimbaud — poeți și „metodicieni", adică teoreticieni —, durează de mai bine de un secol, fapt ce dă senzația paradoxală de stabilitate a instabilității, specifică prezentului nostru. În ciuda impresiei mai vechi că avangarda europeană nu ar avea nici o șansă de supraviețuire, pentru că „nu dăduse opere viabile" (părere exprimată la noi de un G. Călinescu), ea continuă să existe în formele experimentaliste și se poate pune întrebarea dacă nu cumva acesta este chiar **unul dintre modurile de existență ale artei ca atare**, mod inițiat și **experimentat** constient abia în secolul XX, mod acesta care (faptele o dovedesc), poate exista în paralel cu cel tradițional, de a crea „opere viabile" și, firește, „structurate" convențional, alimentîndu-l permanent pe acesta din urmă cu noi convenții și fiind, la urma urmei, în sine foarte spectaculos și incitant. Nu vedem, în orice caz, cum s-ar mai putea renunța, acum sau în viitor, la procesul de **pulverizare** și mai ales de **interogare** care subzistă în orice act de creație întreprins. Acest proces a pătruns și în critică (afirmăm de altfel **aici** ceva de la sine înțeles) ; nu se știe dacă avangarda și experimentalismul aparțin mai mult investigației teoretice sau celei poetice propriu-zise : pe de o parte, toți artiștii experimentaliști sînt autori de „manifeste" programatico-teoretice ; pe de altă parte, toată critica actuală valorizează uneori în mod manifest, alteori doar în subtext, axiomele poetice noi introduse de avangardiști și experimentaliști ; mai mult, spiritul avangardei poetice, acela de experiment, de răsturnare, precum și spiritul de „grup" și de „școală" este prezent, mai mult ca oricînd în critica secolului XX (vezi grupurile critice, semiotice, lingvistice, psihanalitice, sociologice etc. din diferite centre culturale). Credem că și scăderea interesului pentru istoria literară și întoarcerea preocupărilor criticii către **poietică, retorică, stilistică, semantică**, adică spre disciplinele marcat teoretice, este tot un reflex al mișcării de avangardă. De aici și întrebarea paradoxală ce domină actualmente multe spirite : ce este primordial — creația sau critica (oul sau găina) ? O întrebare mai îndreptățită ar fi aceea de a ști dacă unele probleme cruciale de poetică și rezolvarea lor în spiritul secolului se datoresc intervențiilor unor Breton, Marinetti, Ionescu, Tzara, Bataille (care sînt și creatori) sau teoretizărilor unor Barthes, Bachelard, Eco, Frye etc., care au venit mai tîrziu. Critica modernă se află de multe ori în situația de a afirma sau teoretiza (uneori la modul cel mai scientist posibil) axiome de creație care în manifestele poeților erau asumate la modul **participativ**, ca o „conduită și o psihologie". Aflarea resorturilor artei, descrierea lor, dislocarea lor cu scopuri experimentale, erau la avangardistul propriu-zis un martiraj și o damnare, în timp ce la criticul actual, ele au devenit niște obiective asumate deliberat, dar de cele mai multe ori cu același patos teoretic nemaiîntîlnit pînă în secolul nostru.

Oricum, majoritatea celor ce se ocupă de studierea „avangardei", o tratează numai în sensul etimologic al denumirii ei, adică drept mișcare de anticipare a noului, care ar dispărea odată cu întronarea lui. În ceea ce ne privește, după cum s-a constatat pînă acum, fără să respingem cele de mai sus, am dori să menținem sub formă de problemă opinia că avangarda secolului nostru cu evoluția spre experimentalism, deși păstrează trăsăturile fundamentale ale oricărei avangarde (renascentiste, romantice, simboliste etc.) reprezintă totuși o răsturnare mult mai profundă și mai de durată decît acestea, deoarece regîndește unele categorii ce angajează însuși temeliile filozofice ale esteticului. Se poate spune că din antichitate și pînă astăzi nu s-a mai pus la încercare cu atîta îndîrjire rezistența limbajului ca mijloc uman de comunicare, nu au mai fost interogate cu atîta dramatism funcțiile artei, esența metaforizării, raporturile dintre eul creator și realitate, dintre existențial și artistic. Într-un cuvînt, niciodată convențiile (sociale, lingvistice, artistice) și natura însăși a esteticului nu au mai fost investigate pînă în acest moment ca niște **limite** absolute ale condiției umane și nu s-a mai pus problema asumării lor în bloc. Credem că nu greșim dacă afirmăm că în aceasta ar consta noutatea absolută a avangardei și experimentalismului din secolul XX. Într-adevăr, dacă ne referim de pildă, la romantism, el nu făcea decît să opună o estetică simetrică celei clasiciste, negîndu-i acesteia fiecare termen în parte și instaurînd astfel alte convenții, care nu au viabilitate decît lecturate în deplină cunoștință a celor anterioare, clasiciste ; fiecare curent s-a definit (lucru cunoscut de toată lumea) ca o mișcare **anti** (anti-clasicistă, anti-romantică, anti-parnasiană, anti-naturalistă, anti-ruralistă etc.) dar nu și **anti-estetică** la modul absolut. Avangardismul dă ideea unei **revoluții totale** tocmai prin acest portant inițial anti-estetic care angajează însuși temeliile modului de a fi în lume al ființei umane, cu consecințe surprinzătoare în filozofia veacului. Am putea spune că e o mișcare ce a antrenat nu numai arta, ci și știința, filozofia și toate formele de exprimare ale conștiinței omului, mișcare care este departe de a se încheia în secolul nostru. Nu se știe cine a tras mai întîi semnalul de alarmă — știința, filozofia sau arta ? În orice caz, arta, și mai ales poezia, deoarece are ca suport cuvîntul, a tras acest semnal mult mai **vizibil** și mai neliniștitor, erupînd mai direct prin limbajul ei în viața cotidiană și avînd posibilități mai largi de materializare a consecințelor devastatoare ale acestui mod de regîndire a condiției umane.

Marin Mincu

CONFABULE

Un țăran trece strada

Venise pe la oraș / în zi de tîrg / vroia să cumpere cîte ceva pentru casă / avea hîrtie la el / listă cu ce era de luat pentru fiecare / hîrtia era învelită în bani / tocmai vinduse niște prune uscate / și cum rătăcea pe strada mare / în jurul primăriei / unde erau magazinele noi / și ceasul ăla care cîntă / căsca gura la vitrine / cînd îl văzu / coborînd dintr-o mașină / împreună cu alții / avea o servită mare și neagră / un pardesiu lung și pălărie pe cap / altfel elegant / tii / exclamă / dar ăsta-i băiatul lui Gligore / cine / primarul / se miră unul de lîngă el / care tot așa / căsca gura / primar neprimar e băiatul lui Gligore / nu s-a schimbat deloc / tot așa a rămas.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Marea poveste de la Dunăre

Pe malul gîrlii e toamnă, să ne îmbrăcăm !
Retrage-ți glezna din apă — s-a cizelat destul,
retrage-ți coapsa de pe nisip — și a inventat atîtea clepsidre...
Departe în munții reci se plînge cerbul
Uite butucul înecat, ajută-mă să-l trag la mal !
Cu toporul bine ascuțit
mai putem construi din el o inimă
care să bată
pentru o noapte
acasă
în pieptul sobei.

George Alboiu

Restituirea biografiei

Urmare din pag. 1

liste sprijinite pe o seamă de „cuvinte cheie" sau „cuvinte metaforă". Motivul cardinal îl constituie **munții** ce exercită asupra autorului-narator o fascinație ce tulbură și seduce, o adorație cultică, am putea spune. Natura, în echilibrul și armonia ei, „vindecătoare de nevroze" cum ar scrie Macedonski, redimensionează ființa în planul unei perspective nu numai spirituale ci și ontologice : „Cînd e totul foarte simplu, deși atît de greu de înțeles sau exprimat, și cînd, copleșit de inexplicabila suferință proprie, ca de o durere a lumii, chemi imaginile lumii să te aline, să te vindece. **Și chemi mai întîi munții...**" (s.n.). Discreția tonului este o caracteristică a stilului acestui roman. Descriptivismul este pasager în economia cărții, pretext pentru a echilibra detaliile unei partituri simfonice. Nici patetismul nu e de întîlnit în starea lui pură, ci subordonat unei analize ce capătă, deseori, un traiect camil-petrescian. Romanul devine, tot mai insistent, pe măsură ce îl parcurgi, o carte despre vîrstele simbolice ale unui univers mereu în schimbare și mereu același. Realul se desprinde dintr-un tipar conservat în timp și se proiectează într-o suprarealitate mitică. Tradiția și modernul, pitorescul și austerul, fabulosul și concretul, reflecția și notația coloristică, evocarea și pastelul coexistă printr-o secretă îmbinare a componentelor ce le particularizează. Nici un element al universului pe care Mircea Tomuș îl „recreează", prin gest demiurgic spiritualizat, nu e definit în mod abstract, ci prin raportări la un indice de semnificație. Drumul spre casă, sau plimbările în compania unchiului Mihai conțin o sugestie inițiatică. **Satul** este al doilea termen de echilibru interior pentru autor, teritoriu în care tradițiile se conservă, dar se manifestă și cu receptivitate față de intruziunea noului. În prelungirea celei mai valoroase experiențe epice, **satul** lui Mircea Tomuș repetă mișcarea eternă a generațiilor, înregistrează ritmurile existenței în ipostaze-emblemă : riul, moara, lunca, străzile, pomii și iarba, ogrăzile și curțile, biserica și casele, cositul și tăiatul lemnelor la pădure, ritualul stînii, al preparatului gulașului avrigenesc, întoarcerea cirezilor, sărbătorile satului dar, mai ales, revenim, curtea părintească asaltată de vegetație — semn, poate, și acesta, al înstrăinării momentane, precum în clasicul roman ardelenesc —, casa dominată de chipul bunicii sînt imagini de o prospețime a redării și de o virtualitate a evocării excepționale. Mircea Tomuș nu este numai un stilist de marcă, reușind sugestive grupuri statuare pe teme muzicale, ca și Odobescu în **Pseudokynegetikos**, ci și un portretist rafinat, atent la nuanțe, la gestică, la cuvinte. Chipul bunicii care „era cînd ca un fum, cînd dispărea cu totul" este, în evocare, de o extracție ireală, impresionant și tulburător. Mineralul și biologicul comunică, în cartea lui Mircea Tomuș, prin canale și semne misterioase. Ființa e pusă în relație cu inertul, mobilul cu staticul, lucrurile se sensibilizează, existența lor fiind condiționată de cea umană. Remarcabil este episodul, prelungit cu artă, al pregătirii de moarte a bunicii : „Dar înainte de a fi murit bunica, muriră lucrurile bunicii. Și poate că primul care muri dintre ele fu cîntarul ei primitiv, cu talgere de lemn, căruia îi spunea cumpene (...). Apoi începu să moară, treptat, și camera din față a bunicii, acolo unde ea își aranjase lucrurile ei cele mai bune...". Și alte siluete apar clare, neestompate de curgerea timpului : Cireașă, Profesorul, Onu Tomicului, dar mai ales aceea a unchiului Mihai, reper simbolic în planul existențial al naratorului. Ultimele pagini ale cărții amintesc de un Creangă jovial, autorul aflîndu-se la cota și vîrsta împlinirilor, integrat într-un prezent al certitudinilor.

Roman-călătorie pe firul gîndurilor, grav în evocare, **Intoarcerea** impune un prozator-stilist de mari resurse.

Zilele Caragiale

MOMENT DE BILANȚ

La sfîrșitul lunii octombrie, o nouă premieră a Teatrului **Nottara** s-a constituit într-un eveniment cultural al Capitalei, trezind interes în rîndul oamenilor de teatru, dar avînd, în același timp, largi ecouri și în rîndul marelui public. Este vorba despre spectacolul „Acești îngeri triști" pus în scenă de regizorul Mircea Cornișteanu, de la Teatrul Național din Craiova.

Stimate Mircea Cornișteanu, cum vi se pare spectacolul realizat de dumneavoastră la Nottara față de același spetacol susținut (în 1974), de Naționalul craiovean, evident, tot în regia dumneavoastră ?

Este alt spectacol, pentru că nici eu nu mai sînt cel din 1974. Dacă „Îngerii..." anteriori era un spectacol în primul rînd poetic, cu o atmosferă mai ales lirică în ceea ce privește relația Ion-Silvia, în care ambiguitățile textului despre posibilitatea ca Silvia să fie fiica lui Cristescu și despre cea a posibilei reintoarceri a lui Ion la Silvia, încercam să le rezolv în favoarea eroilor piesei, spectacolul de la **Nottara** este complet diferit. Astăzi, cred că îngerii triști sînt mai frumoși singuri, căutîndu-și cu încăpățînare idealul, sînt mai vii și mai adevărați în căutarea fericirii, nu fericiți, în timpul bătăliei și nu la parada victoriei. Revolta și melancolia Silviei și ale lui Ion reprezintă în acet fel șansele lor de supraviețuire, pe care ceilalți eroi ai piesei nu le au.

Unul din marile spectacole ale ultimilor ani de la Teatrul Național din Craiova s-a numit „O scrisoare pierdută". Versiunea scenică, datorată dv., a fost unanim apreciată, în egală măsură, de public și de critică. Pentru ediția următoare a tradiționalelor „Zile Caragiale" v-ați asumat responsabilitatea realizării unei integrale Caragiale. Ne aflăm în sala de repetiții „Caragiale" (Teatrul Național Craiova) unde pregătirile pentru această integrală Caragiale craioveană sînt în toi. Așadar, cum pregătiți acest eveniment teatral ? Și cu ce surprize ? Înțeleg prin „surprize" faptul că nepieritoarele texte ale maestrului Caragiale pot fi descifrate mereu altfel la fiecare nouă montare.

Va fi, într-adevăr, ceva inedit în această viitoare ediție a **Zilelor Caragiale** de la Craiova (ediția a VIII-a), ceva încă nefăptuit, după știrea mea, de nici un teatru din țară **prezentarea tuturor comediilor caragialiene** („Scrisoarea", „Noaptea", „Carnavalul", „Conul Leonida") plus alte două spectacole inspirate din restul operei maestrului („Pe-un franc poet" recital Tudor Gheorghe și „Al matale, Caragiale"), toate aceste șase spectacole aflîndu-se în repertoriul permanent al Naționalului din Craiova. În momentul în care vă răspund la această întrebare, sînt într-o fază destul de avansată cu repetițiile la „D-ale carnavalului", ultima dintre comediile lui Caragiale pe care nu am pus-o încă în scenă la Craiova și a cărei premieră va avea loc cu prilejul ediției ce-o pregătim. Dorim ca toți cei care lucrăm la acest spectacol (actorii Petre Gheorghiu-Dolj, Ilie Gheorghe, Iosefina Stoia, Nae Gh. Mazilu, Mirela Cioabă, Ion Colan, Vladimir Juravle, Nae Constantinescu și Mircea Hadîrcă, scenograful V. Penișoară-Stegaru și subsemnatul) să nu facem nimănui nici o surpriză, ci să producem spectatorilor două ore și ceva de bucurie normală, stenică, de rîs superior, de înțelegere (spre deosebire de rîsul visceral, inferior), două ore și ceva în care să-i sugerăm publicului că viața merită să fie trăită numai în mod conștient, să constate că absența sentimentelor și violența fără sens duc la dezumanizare, că o umanitate derizorie, deși comică, are un substrat tragic. După cum „vedeți", dorim să punem în scenă piesa lui Caragiale cam așa cum a scris-o. EL. E un poncif că orice mare text apare mereu același și mereu schimbat în raport cu epoca în care este din nou descifrat și cu personalitatea celor care încearcă să-l recitească, așa că, din acest punct de vedere, și noi, cei care citim zilnic „D'ale...", avem mereu surprize.

Spectacolele elaborate de regizorul Mircea Cornișteanu se întemeiază, printre altele, pe cultură și pe o reflecție originală asupra vieții. Asupra evoluției multor actori craioveni (și poate nu numai craioveni ?!) a avut o influență determinantă activitatea inovatoare a regizorului M. Cornișteanu. Ce satisfacții a avut pînă în prezent Mircea Cornișteanu la Teatrul Național din Craiova ?

Nu știu atît de bine ca dv. pe ce se bazează spectacolele mele ! Unele au avut cîte ceva de spus lumii, altele mai puțin, destul de numeroase nu au reușit mare lucru. În orice caz, atît cele bune, cît și cele rele au încercat să nu greșească prea tare și să dea seamă despre o grămadă de lucruri care mă frămîntă pe mine și pe actorii cu care am lucrat și care — noi fiind oameni cu picioarele pe pămînt și trăind „acum și aici", cum se tot spune, trebuie să-i frămînte și pe cei cărora ne-am adresat. Cînd am reușit, ne-am bucurat, cînd nu, am plîns. Este destul de normal... Îmi place să cred că o serie de actori ai Teatrului Național din Craiova au progresat odată cu mine în cei aproape 11 ani de cînd muncim împreună, așa cum știm că și eu am învățat ce înseamnă teatru, actorie și regie de la mulți dintre ei. Le sînt recunoscător, lor și teatrului.

Au fost destul de multe prilejuri de bucurie pentru mine și pentru unii dintre colaboratorii mei de la Craiova. Ele s-au numit, de-a lungul anilor, „O scrisoare pierdută" (în 1974 și 1982), „O noapte furtunoasă", „Capul", „O sărbătoare princiară", „A treia țeapă", „Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă", „Filfizonul pedepsit", „Doi pe cal, unul pe măgar", „Richard al II-lea", „Există nervi", „Politica", „Al matale, Caragiale", și poate și altele, pe care le-am uitat. Nu pot uita însă plăcerea pe care am avut-o la cele mai multe dintre spectacolele craiovene, lucrînd cu o serie de oameni admirabili, înversunîndu-ne împreună să găsim fărîma de adevăr pe care s-o transmitem celor ce vin să ne vadă. Nu-i numesc pentru că spațiul nu permite să înșirui aici trei sferturi din colectivul naționalului craiovean, dar le mulțumesc.

Creația regizorală este o problemă complicată și irepetabilă. Totuși, ca metodă personală de lucru, pe ce pune accentul regizorul M. Cornișteanu în timpul repetițiilor ?

În primul rînd pe crearea unei atmosfere de lucru destinse, în care fiecare să se simtă bine, să vină cu plăcere. O repetiție la care cei care participă vin fără bucurie, fără dorința de a pune umărul nu numai pentru ei, ci pentru întreg spectacolul, la care tensiunile existente sînt altele decît cele ale actului creator, este o repetiție fără rost, tristă, dură și cu greu poate duce la un rezultat viabil. Ceea ce mă interesează în primul rînd la repetiții este, în condițiile unei atmosfere prielnice creației, lucrul cu actorul, încercarea de a-l ajuta să se exprime pe sine și personajul pe care-l interpretează în condiții cît mai bune. Încerc să declanșez în actor acele forțe, uneori nebănuite sau adesea îngropate, care să-i permită să fie el, artistul cu personalitate și nu actorul care ascultă orbește niște indicații mai mult sau mai puțin grozave. Consider misia principală a regizorului aceea de a imprima o direcție spectacolului și de a-i face pe actori să-l urmeze, îmbogățindu-i ideea sau ideile prin talentul și puterea lor de creație. Restul este accesibil oricui.

Considerați că există o diferență (mare) între felul cum se practică arta actoricească în Capitală și în provincie ? Există un stil provincial de interpretare ?!

Fără îndoială că există un stil provincial de a face teatru, numai că acesta nu este numai „privilegiul" periferiei geografice, ci se manifestă din plin și la centru. Există multe spectacole de primă mînă făcute la teatrele din provincie și fleacuri bucureștene. Provincialismul este o problemă, deci, de mentalitate, nu de zonă. E adevărat că actorul „de București" are o mare siguranță de sine (nesusținută întotdeauna și de o valoare absolută pe măsură), dată de numeroasele apariții la T.V., în filme, la radio, etc. conferindu-i o popularitate de care actorul de provincie nu prea are parte, siguranță ce-i oferă aplomb în abordarea personajului, o libertate de mișcare în scenă și o aparentă ușurință care pot da uneori (și în anumite cazuri) impresia unei valori deosebite. Nu totdeauna e cazul ! Există mari actori și în multe dintre teatrele din țară, după cum există foarte mulți actori mediocri în trupele bucureștene. Stilul provincial de interpretare actoricească poate apărea oriunde, începînd cu cele mai importante scene ale Bucureștiului și sfîrșind cu cel mai modest teatru din țară și cred că s-ar caracteriza prin inadecvarea mijloacelor actoricești în raport cu personajul propriu și apoi cu partenerii, pofta nestăvilită de „cîrlige", lipsa de concentrare în timpul spectacolului, folosirea șabloanelor de joc (a „sertărașelor", din care ies personaje asemănătoare, jucate mai de mult sau văzute cîndva la mari actori), lipsa de respect pentru public (care se poate manifsta în multe feluri), toate acestea și încă altele grefate fiind pe fondul unei puneri în scenă fără un gînd anume, cu ideiuțe și „găselnițe".

Ce ați dori să transmiteți publicului spectator ?

Mulți ani cu sănătate, pentru a putea veni la teatru pînă la adînci bătrînețe !

Convorbire realizată de Ion Jianu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (49)

Concepte tactice: «Avangarda»

În consecință, cel puțin aparent „estetică", a tezei cosmopolite și a sforțărilor de a deznațonaliza literatura română, e, în programul „Europei libere", „soluția avangardei". De unde și pînă unde atîta iubire pentru avangardism la autori cu nu prea multă inițiere estetică aceasta e o altă chestiune, fapt e că avangardele se potrivesc cum nu se poate mai bine tacticii respectate de „grupul celor nouă". Însă, spre a face noțiunea operativă din punct de vedere sociologic era nevoie, mai întîi, de cîteva artificii în demonstrație, între care cel mai de seamă era eternizarea insurgenței. „Avangarda", se știe, e un moment istoricește bine definit, propriu anilor '20, anticipat de cîteva mișcări esteticește rebele și urmat de altele, din ce în ce mai disolutive și mai fără semnificație. Ar fi eronat să punem semn de egalitate între „avangardă" și „inovație" : orice „avangardă" reprezintă un moment nou, însă nu obligatoriu „inovator", după cum nu orice „inovație" e în chip necesar, în materie de estetică, o formă de avangardă. „Inovație" este romantismul care nu poate fi luat în considerație drept „avangardă". Blaga e „nou" față de Eminescu dar nu e „avangardist" ; Arghezi ilustrează o direcție nouă față de Macedonski însă mai degrabă îl putem considera pe cel de-al doilea „avangardist". Confuzia între „inovație" și „avangardă" o fac numai spiritele rudimentare, dar în grupul „Europei libere" ea s-a făcut. De aci au decurs însă multe raționamente fără sens între care și acela al absolutizării „noului", care, în definitiv, ascunde o idee fără temei asupra dezvoltării artei. Din moment ce „avangardă" ar reprezenta „inovația", adică „noul", ar rezulta de aci că obligatoriu producția avangardistă e superioară esteticește față de „tradiție", ilustratoare, aceea, a spiritului „vetust" : avangarda ar fi „revoluționară", „tradiția" — reacționară. Nu decurge însă de nicăieri că în artă valorile înaintează mecanic și după principiile descoperirilor tehnice : e adevărat că în locomoție aburul a revoluționat tracțiunea, care se bizuia pînă atunci pe hipomobil, însă nu putem admite că apariția lui Tristan Tzara îl elimină pe Eminescu în virtutea ideii că Tr. Tzara e mai „nou" și vine după Eminescu cunoscînd opera acestuia care s-ar fi „învechit". Valorile, dacă există ca valori, ies din simpla înlănțuire de fenomene istoricește succesive.

Nu cred că asemenea fraze, de altfel elementare, au pentru grupul „Europei libere" vreo semnificație intelectuală : el trebuia să elogieze „avangarda" și s-o considere cea mai de seamă invenție a culturii și așa a și făcut. De ce, așadar, s-a ivit acolo o asemenea insistentă „avangardomanie"? Răspunsul se poate da și el aduce însemnate clarificări. Mai întîi, avangarda e, prin aceea că neagă sensurile și formele, o mișcare disolutivă : a întreține o gîndire „avangardistă" înseamnă a cultiva o perpetuă confuzie prin raport la filosofie, iar dacă nu, a face din „filosofia negației" o practică estetică și morală. Într-un punct indeterminat, „avangarda" e pandantul în lumea formelor al „contestației" politice, cu datele ei de anarhie și nihilism : avangardiștii erau, în adevăr, „teroriștii" lumii literare.

În al doilea rînd, avangarda e o mișcare „internaționalistă" : așa cum s-a ivit, pe baza unor grupuri multinaționale, unele de tendință trotkistă, s-a înțeles că din avangardism nimic nu putea să se alăture tendințelor specificității naționale. Oricît s-ar încerca să se descopere o „avangardă națională", acest fapt rămîne, în ultimă analiză, indemonstrabil. Însă mai putem adăuga la acestea încă un accent : avangardele sînt, prin natura lor „internaționaliste", mișcări de sincronizare, ascultînd de „centru" și stimulate de el ; „avangardismul" grupului parizian de „români" e, ca atare, o formă de occidentalism. În fine, „formalismul" avangardelor e, mai mult de atît, înțeles și în chipul unei disoluții aplicate planului politic : un punct în programul „Caietelor Estului" [1]) conține și aceste propoziții care sînt cum nu se poate mai clare.

Acestea fiind datele, să examinăm mai în amănunt teza avangardistă așa cum a funcționat ea în aparatul ideologic al „Europei libere". Întîia conexiune care s-a făcut era, bineînțeles, aceea între „avangardă" și tineret", știindu-se că autorul fără operă, căutător, cum e, de originalitate, poate fi mai ușor hipnotizat cu ideile formelor disolute. Prin 1964, Monica Lovinescu era de părere că „tinerii zilei (...) nu pot să nu-și caute alte căi", recomandîndu-le chiar pe acelea de „revoltă politică" ale „înaintașilor" [2]). Însă juventomania avangardistă nu s-a oprit în acest punct, ea a continuat și, după toate semnele, nu s-a întrerupt. A propune, totuși, numai ideea avangardei nu era suficient. „Avangardiștilor", cît ar fi de insurgenți, le sînt trebuincioase modele și de aceea, în a doua mișcare tactică „avangardei" i s-a alăturat teza „tehnicilor contemporane" (ceea ce echivala, se vede, cu „sincronizarea" și „occidentalizarea"). S-a făcut mult caz pe ideea „noului roman", a lui Joyce, Musil, mai recent à propos de „textualiști" : origina unor astfel de rumori, legate întotdeauna de tineri, se cunoaște.

Însă cu „tineretul" și cu „sincronizarea", avangarda nu putea să ocupe chiar totul, căci în paralel cu producțiile disolutive se puteau ivi, în deplină libertate, acelea care ar fi respins avangarda anti-națională în baza ideii, mai solide, de specificitate națională. Spre a netezi definitiv terenul și a lichida pentru multă vreme sforțările „specifice", avangardiștii manevrați au inițiat mai întîi o campanie denigratoare, încă vie, egalizînd din necesități distructive „tradiția" cu „reacțiunea" și cu „primitivismul", aplicînd metoda catalogărilor obsesive. Apoi, odată ce „tradiția" ar fi fost acoperită de oprobiu venea la rînd mistificația datelor literaturii tradiționale și înlocuirea marilor valori cu o pseudotradiție avangardistă, al cărei scop ultim era să explice că avangarda ar fi, în literatura română, unica mișcare literară legitimă. Acest act de substituție interesată s-a comis, condiționat într-o vreme și de cultul, acum deja explicat, pentru „priorități" : românii acticipau și fuseseră originali, da!, însă numai în materie de avangardă. Rînd pe rînd, au devenit avangardiști „avant la lettre" folclorul românesc, Cantemir, I. Budai Deleanu, Creangă, Sadoveanu [3]). Hasdeu intra printre precursorii „oniricilor" [4]). Absurdul se născuse bineînțeles în România [5]). Basmul nu multe spirite : ce este primordial — creația sau ar fi existat decît spre a-l prelucra, după tipic avangardist, D. Țepeneag. Miorița, „Meșterul Manole" deveniseră mari modele pentru avangardă [6]). Urmuz și Blecher depășeau cu mult în însemnătate pe Camil Petrescu, pe Mihail Sebastian.

Dacă o astfel de mistificație de proporții ar fi putut reuși e în afara îndoielii că multă vreme nu am fi vorbit, în literatura română, decît despre „precursori" ai „avangardei", ca și cum prin avangardism ar fi Cantemir, Sadoveanu, Hașdeu și Creangă mari scriitori. Era, nici vorbă, o derivație a deznaționalizării prin artificializarea datelor tradiției și acest proces care intrase repede în mișcare s-a văzut, e adevărat, la vreme. Așa încît insurgența onirică n-a avut decît să se expatrieze, în mare parte; opțiune, de altfel, previzibilă. Că nu fusese decît o simplă operațiune accelerată ocult și nu un proces natural o probează, mai recent, chiar Monica Lovinescu. Oniricii ar fi practicat nu doar o literatură de avangardă, ci și „un curaj de avangardă" (se știe ce semnificație are acolo termenul „curaj") ; scopul lor ar fi fost „refuzul codului de limbaj comun cu puterea" ; în fine „occidentalizarea" [7]). Observații de același soi are, ca să întărească supozițiile, și Anneli Ute Gabanyi [8]).

Divinizarea „tradiției" moderniste a literaturii române, așa cum s-a făcut, era, după toate datele, un act esteticește frenatoriu și este de mirare că Monica Lovinescu, mare admiratoare a „izvoarelor" avangardei, nu simțea incoerența pe care se așezase. A sincroniza literatura română cu Occidentul, zicea ea într-un rînd, ar fi, „să redescoperim ceea ce de mult a fost descoperit" [9]). A dezvolta modernismul românesc interbelic nu părea a fi o afacere căci acela „nu reprezenta (...) o originalitate deosebită" [10]). După toate regulile logicii, ar rezulta că Monica Lovinescu și simpatizanții propuneau în cunoștință de cauză serii estetice consumate, îndreptînd în chip voluntar literatura română către epigonism : aceasta se numește, în adevăr, diversiune. Să mai notez că apologia avangardei se mai poate explica într-un fel. Esteticește, avangarda nu generează valori distincte în sine fiind un moment provizoriu și antitetic ; „valori" dau „teza" și „sinteza", nu „antiteza". A slăvi avangarda perpetuă înseamnă a eterniza provizoratul unei culturi și, în ultimă analiză, a întîrzia stabilizarea valorilor. Însă atacul la valori și oroarea de mișcări literare organice sînt, la „Europa liberă", elemente maniacale.

Artur Silvestri

[1]) **nr. 1/1975.**
[2]) **„Unde scurte", Paris, 1978, pg. 106.**
[3]) **„Limite", nr. 14/dec. 1973.**
[4]) **ibid. pg. 14.**
[5]) **„Limite", nr. 12/iulie 1973, pg. 5.**
[6]) **„Limite", nr. 19/august 1975, pg. 16.**
[7]) **„L'Alternative", nr. 20/ian. 1983, pg. 71.**
[8]) **in „Rümanien", Vandenhoek and Ruprecht, 1977. pg. 543.**
[9]) **„Unde scurte", Paris, 1978, pg. 107.**
[10]) **ibid. pg. 99.**

m a p a m o n d

OPINII

Între experiment și demonstrație

Traiectul pe care îl însumează, de regulă, discuția privitoare la revelarea, prin traduceri, a fațetelor literaturii române, comportă, am impresia, câteva corecții urgente. Mă gîndesc la ele în lumina experienței pe care am făcut-o recent în R.F. Germania, cînd am răspuns invitației universităților din Marbourg și Freiburg im Briesgau. Dacă e drept că prin cele patru conferințe ținute și printr-o ședință de seminar-cozerie am oferit un real punct de pornire auditoriului interesat de originalitatea unor inițiative estetice românești în creația literară modernă și contemporană, am defăima și trunchia o altă concluzie desprinsă cu același prilej. Atari demersuri orale susțin și modelează un interes viu, precedat de o informație încă incipientă. Conferințele justifică și explică un traiect de la necunoaștere la înțelegere. Pe baza lor putem merge mai departe, pășind cu armele criticii literare într-o argumentație strînsă de idei, care să pregătească accesul la texte. Legitimarea acestei tratări am găsit-o în chiar esența experienței trăite la Marburg, după cea de-a doua comunicare prezentată acolo. Am vorbit despre zolism și naturalism și am descoperit o prejudecată. Se crede că, în preocupările noastre, dacă au intrat, să zicem, romantismul și naturalismul, era aproape cu neputință să-și mai facă loc realismul sau simbolismul. Mai exact spus, s-a crezut că o literatură est-europeană nu are destule elemente de contrast pentru a închega un tablou complex, sub cuvînt că ea se contaminează de anumite influențe pentru a-și soluționa doar simpla succesiune de teme și de motivații irepresibile. Cînd pentru a infirma punctul de vedere pomenit, am început să exemplific cu romanele Hortensiei Papadat-Bengescu, semnalînd operația pe care o întreprinde scriitoarea între granițele unui realism de identitate proprie, am simțit că asistența cere probe, fiind dispusă să meargă dincolo de concluzia demonstrativă. Atunci, povestind istoria domnului Hallipa, ca o dezvăluire a necunoscutului feminin, pe o linie de neîmplinire erotică ce devine atroce pictură de moravuri și analiză ultrasensibilă de raportări sociale, am cîștigat o importantă bătălie. Lumea a priceput că i se cerea să se familiarizeze cu un fenomen de certă strălucire, drept care am fost întrebat dacă există traduceri în limba germană sau franceză din proza Hortensiei Papadat-Bengescu pentru a se trece la lectură.

★

Cum să ne facem cunoscuți în lume, prin literatură desigur, iată o întrebare negreșit interesantă. Ne-am pus-o toți cei care dorim să exercităm o influență, grație acelor valori și experiențe creatoare vrednice să vorbească contemporanilor noștri despre spiritul românesc.

Se atribuie unei opțiuni esențiale succesul unei asemenea întreprinderi. Adoptarea lui Shakespeare a lucrat fericit pentru lungul șir de autori britanici, de la Chaucer la Byron și Dickens ; Montaigne, Racine și Hugo dintre francezi au devenit exponenții unei extinse conștiințe literare, indiferent de secol sau de tendința estetică.

În sensul cel mai propriu al cuvîntului, mi se pare definitoriu să cucerim interesul celorlalți, solidarizîndu-i în jurul unui destin literar de excepție. Cu Liviu Rebreanu, cu Arghezi ori Mihail Sadoveanu încercarea nu a coincis cu reușita meritată. Pentru o literatură puțin amenințată de mari recunoașteri, din păcate încă nepovocate de existența valorilor, deși crescînd din substratul lor posibile apropieri semnificative, actul la care ne referim nu poate fi identificat doar cu traducerile, deși a fi bine tradus asigură cea mai facilă și totuși prețioasă audiență. Dar iată, a urmări doar traduceri nu este deocamdată un lucru înțelept, atîta timp cît s-a dovedit că recrutarea unui corp de traducători de calitate și asigurarea mijloacelor financiare rămîn operații complexe, care cer o gestație îndelungată și bine condusă. Or, înainte de a fi traduși, trebuie să intrăm în cercul de cunoaștere care, asigurată clarvăzător, conduce la o înțelegere adecvată și, mai ales, extensibilă. A fi cunoscut nu impune neapărat tipărire. Mie mi se pare că o bună propagandă orală trebuie să preceadă propaganda scrisă. Galaxia Marconi înainte de galaxia Gutenberg. În acest caz, intemeiat pe o serie de constatări personale, am fost șocat de faptul că oralitatea înseamnă expuneri de recomandare, conferințe bine cizelate, determinare structurală de afinități și afirmare de trăsături definitorii, care înculcă în cele din urmă aportul național-ului în universal. Implantarea acestui aport într-o succesiune de explicitări orale furnizează date hermeneutice și conturează fizionomia constelației românești de valori expresive. Am ținut să deschid reflecțiile de față cu aceste preliminarii, întrucît o recentă și reinnoită întîlnire cu climatul universitar vest-german m-a ajutat să văd mai exact cum ar trebui distribuite prioritățile în materie. Nu este vorba, deci, doar de niște opinii, deși ele vin din examenul unor stări de fapt, cît de un indicator al citorva modalități de abordare a unei probleme stringente, privind modul nostru de a ne prezenta prin figurile exemplare ale creației literare. Pe firul subtil al caracterizării lor introductive avem prima șansă să le vedem asimilate în adevăratul lor spirit. Lectura va fi mereu precedată, ca să impunem noutatea de substanță, de inițierea verbală exploratoare.

Henri Zalis

O „navă-școală" a S. F.-ului românesc

Anul trecut, editura „Wilhelm Goldmann" din München a tipărit prima antologie a S.F.-ului românesc. Scoasă în condiții grafice excelente, cartea este recomandată cititorilor printr-un sumar telegrafic și limpede :

„În cartea de față găsiți :

— șaptesprezece noi povestiri ale celor mai cunoscuți autori din România ;

— o prefață a specialistului Mircea Opriță despre literatura științifico-fantastică din țara sa ;

— ilustrații realizate special pentru acest volum de graficianul român Damian Petrescu.

Faptul că S.F.-ul anglo-american n-a sporit în ultima vreme peisajul acestui gen cu o atît de largă audiență, l-a determinat pe editorul german să prezinte concetățenilor săi și literatura S.F. a „unor țări și continente necunoscute". Și, după două antologii închinate S.F.-ului din Japonia și Australia, a urmat „Cea mai bună dintre lumi și alte șaisprezece povestiri", volum alcătuit de Mircea Opriță și Herbert W. Franke.

Pentru neavizați, faptul poate să pară surprinzător : într-adevăr !, un gen literar privit la noi cu oarecare neîncredere, apare, lansat cu o publicitate de best-seller în... R.F.G. !, dar dacă ați participat vreodată la magnificele „convenții" ale nenumăratelor cenacluri de literatură S.F. care au răsărit ca prin farmec în toate județele țării, din Constanța la Botoșani, dacă v-ați lăsat conectat la ardoarea cu care veritabilele contingente de „fani" aclamă S.F.-ul ca unic viitor al scrisului universal, tipărind „fanzine" și jurînd înalte legături de frăție necunoscute în „restul" mediului nostru artistico-literar, veți accede că această admirabilă rîvnă și minunată încăpățînare merită, în cele din urmă, să fie o victorie. Cuvîntul nu este exagerat. Proza scurtă, de pildă, nuvela sau povestirea, în ciuda „bunelor" nume care le ilustrează și care sînt nume de linia întîi, n-au apărut niciodată în antologii atît de bine constituite valoric și beneficiind de o asemenea calitate a traducerii. Amintesc doar numele excelentului poet clujean Franz Hodjak, pentru a ilustra „nivelul" la care s-a lucrat. Faptul este extrem de important. Multe intenții bune au fost îngropate în mediocritatea totală a unor traduceri care vehiculau o germană — curentă la noi dar arhaică la München și la Berlin.

În ce privește sumarul antologiei, el este bogat în producte dar sever ca număr de autori. Consecvent cu cele două direcții ale S.F.-ului românesc pe care le enunță în prefață (ramura grotesc-ironică-parodică și cea a fantasticului poetic) Mircea Opriță selectează eminamente estetic, izbutind o demarcație limpede de valoare într-un gen literar, și el cu enorm de mulți și adesea confuzi amatori. Iată-i pe cei nouă norocoși selectați în antologie : Mircea Opriță, Ion Hobana, Vladimir Colin, Constantin Cublești, Eduard Jurist, Georgina Viorica Rogoz, Ov. S. Crohmălniceanu (ați citit bine !), Voicu Bugariu și Dorel Dorian. Dacă ar fi meritat și alții norocul, o pot spune numai specialiștii, în ce ne privește, gustul nostru, într-o selecție absolut subiectivă, i-a preferat pe Mircea Opriță, Ion Hobana și, la urmă dar nu și în ultimul rînd, pe Voicu Bugariu, a cărui tulburătoare parabolă se produce în spațiu... pur literar.

Antologia S.F.-ului românesc publicată de editura „Wilhelm Goldmann" din München este o navă-școală, un program — model pentru felul în care S.F.-ul nostru va trebui să evolueze pentru a se menține la nivelul european.

Sânziana Pop

Schiță de Henri Matisse

REPERE FRANCEZE

Eiffel

N-am înțeles niciodată de ce lui Verlaine, acestui mare poet nu i-a plăcut Turnul Eiffel ! Cine își poate imagina Parisul fără acest monument ?

Se spune că Verlaine mergea pe străzile capitalei franceze în așa fel încît să nu-l vadă, considerîndu-l ca pe un obiect care strica bunul gust. Ba chiar lansase o anecdotă, care apoi a devenit populară la Paris, despre un om care urca zilnic în turn numai fiindcă de acolo nu-l vedea...

Turnul Eiffel a fost construit pe locul în care normanzii au fost învinși de francezi. Unic în lume, el are nu mai puțin de 320 de metri și dă posibilitatea ca de la etajul trei să poată fi privită panorama parizianâ pe o adîncime orizontală de 80 de kilometri. Construit după planurile lui Alexandre Gustave Eiffel, turnul a fost inaugurat în anul 1889.

Turnul Eiffel are lifturi dar, și, nu mai puțin de 1 652 de trepte ! El este o curiozitate. O ciudățenie fără de care Parisul nu poate fi imaginat. Cred că Verlaine l-a iubit atît de mult încît l-a negat toată viața...

Arcul de triumf

Din 1836 Arcul de triumf, construit în mijlocul fostei piețe Etoille, azi Charles de Gaulle, este pentru parizieni și pentru toți francezii un adevărat altar. Arcul de triumf din Paris a fost înălțat în cinstea victoriilor lui Napoleon Bonaparte. Să ne imaginăm o clipă fastul și grandoarea monumentului inaugurării acestuia ! Dar lovitură de trăsnet în istorie. Pe sub Arcul de triumf al Franței au defilat și armatele lui Hitler... Acest lucru este o rană pentru poporul francez. În schimb parizienii au aclamat în 1944 reintoarcerea armatei franceze, victorioase într-un Paris liber.

Arcul de triumf este azi locul unde se întretaie douăsprezece magistrale printre care și celebra Champs-Elysée mărginită poate de cei mai frumoși arbori, aliniați ca niște soldați-eroi. Arcul de triumf este în fapt un punct nodal și la propriu și la figurat.

Poduri peste Sena

Parisul este, în anotimpurile caracteristice, salutat ades de cite o ploaie scurtă, ropotitoare. Zeci de fulgere brăzdează cerul iar amintirea lor este în iarnă sub fulgii zăpezii un vis !

Ploaia spală trotuarele. Apa se scurge în Sena. Riul curge la vale și duce cu el istoria de-o zi.

Sena este pentru parizieni însăși istoria, asemănătoare cu un mare și captivant spectacol !

Nu știu cam cite poduri vor fi peste Sena în toată Franța. În Paris sînt însă peste douăzeci. Toate cu istoria lor bogată.

Cel mai vechi pod al Senei pariziene este Petit-Pont de la cheiul Saint-Michel. A fost construit cu peste o mie de ani în urmă. A fost distrus și refăcut de șaisprezece ori. Tot atît de vechi este Pont-Neuf dar care nu a fost distrus niciodată. El a fost construit anume pentru plimbări. Dar pe acest pod și-a găsit moartea în 1906 Pierre Curie, călcat de o droșcă....

Istorie. Bastilia cade, Ludovic al XVI-lea este ghilotinat. Din pietrele fostei închisori cei eliberați construiesc Pont de la Concorde supranumit Podul simbol.

Podurile Senei sînt istorie ! Ele evocă : Podul Solferino, Jena, Arcole .. Iată, lîngă cheiul Malaquais, a locuit Georges Sand iar nu prea departe Anatole France...

Gheorghe Daragiu

REPERE

Traduceri din limba română (I)

Problemele afirmării culturii române în lume au fost adeseori evocate în aceste pagini și au constituit atît de mult preocuparea unor iluștri scriitori de astăzi și din trecut, încît ar putea să pară exagerată o reluare a dezbaterii. Este limpede că nu cîștigăm nimic din lamento-ul continuu cu privire la vinovăția lumii față de noi. Sigur că cei care nu cunosc îndeaproape opera lui Eminescu, a lui Blaga și Arghezi, contribuțiile unor ginditori ca Pârvan sau, mai aproape de noi, ale lui Constantin Noica sau Petre Țuțea, precum și excepționalele lucrări ale lui Constantin Daniel, — sînt mai puțin animați de spiritul universalist care ar trebui să caracterizeze conștiința omului de azi. Am mai spus-o și altădată, singura noastră preocupare trebuie însă a fi să producem marile opere capabile să intereseze pe toată lumea. Apoi intervin factori ce scapă controlului rațional și chiar activității culturale propriu-zise. Este vorba de anumite dimensiuni istorice ale timpului, de poziția unei întregi literaturi față de problematica centrală a unei epoci, ș.a.m.d. Să fim drepți, nici chiar traducerea și nici prezența scriitorului în lume nu ajută prea mult. Rebreanu și Blaga au fost destul de intens traduși, iar prestanța lor intelectuală a impresionat pe mulți străini. Cu toate acestea, nici unul dintre ei nu este la ora actuală un nume atît de rezonant cum este cel al altor confrați dintre cele două războaie, aflați pe meridianele unor interese mai acute. Chiar condițiile exterioare i-au ajutat. Blaga a fost multă vreme diplomat, a frecventat cercurile intelectuale din multe capitale europene și a ajuns foarte aproape de premiul Nobel. Și totuși, și totuși... Scriitorul român pare a fi condamnat să fie de tot „mare", nu are nici o altă șansă pentru a se face auzit. Altfel, vom rămîne la aceleași discuții de dimineață pînă seara „Mitul" poetic și național, tiparul în care ne mișcăm a fost creat odată cu Eminescu. Acum trebuie să-i facem și pe alții să vadă cît de mult însemnăm pentru soarta lumii, numai în acest fel traducătorii din alte părți se vor întrece în a-și disputa volumele noastre pentru a le oferi editorilor și publicului de aiurea. Ne rămîne să fim permanent nemulțumiți de noi înșine și să încercăm efortul de creație care să merite într-adevăr să fie cunoscut.

Pînă atunci, sînt merituoase orice tentative de a aduce literatura română în fața publicului străin. Faptul că ele nu revelează întreaga substanță a scrisului de la noi și că nu constituie întotdeauna un mod de a demonstra valoarea excepțională a contribuției românești nu trebuie să ne facă să renunțăm la felul nostru propriu de a ne manifesta în literatura lumii. Surprizele sînt uneori de tot îmbucurătoare. O carte a lui Victor Birlădeanu, **Lumina de la Pektusan**, apărută în urmă cu cîțiva ani, a fost tradusă de curînd în Coreea și a cunoscut un frumos succes. Iată că un român poate să le vorbească chiar coreenilor despre țara lor și să merite a fi auzit. Nu mi se pare a fi puțin lucru să cîștigi o asemenea autoritate, mai ales cînd este vorba de o lume atît de îndepărtată, cu care părea să avem puține lucruri în comun, din punctul de vedere strict al tipologiei culturale și al tradițiilor. Cu toate acestea, este remarcabil cît de tare au fost preocupați în timp scriitorii români de Coreea, și să nu uităm că A.E. Baconsky ne-a dat o admirabilă traducere de lirică clasică din țara Koryo.

Marea editură **Ardis**, din Statele Unite ale Americii, a publicat în 1983 o cuprinzătoare antologie, **Contemporary East European Poetry**, sub îngrijirea lui Emery George. Autorul selecției are cuvinte foarte ponderate și de bun simț, menite să ofere cititorului de peste ocean o justă imagine a realității culturale pe care o prezintă. Sînt corectate deformări datorate climatului de război rece și altor prejudecăți : „Europa de est înseamnă jumătate din Europa. Este un teritoriu vast și vital de cultură și societate, care a rămas pentru prea mulți americani, — în ciuda atenției copleșitoare acordate acestei zone, în urma celui de al doilea război, — fie o exagerare sinistră a expresiei „dincolo de cortina de fier", fie „bătrîna țară", în cazul cel mai bun, de unde ne vin poveștile despre Dracula, bunicile cu accent etnic și delicioase liste de bucate. Că această zonă, care îmbrățișează zece țări și cel puțin cincisprezece limbi, ar putea să fie la fel de civilizată și umană, în toate aspectele, ca și aceea în care trăiesc americanii, și că ar putea fi de asemenea o sursă de multe poezii dintre cele mai bune care se scriu în zilele noastre poate să constituie desigur o surpriză plăcută...". În cartea publicată de **Ardis** este de-a dreptul frapantă introducerea lui Thomas Amherst Perry la selecția de poeme românești : „O apreciere integrală a poeziei românești de astăzi nu este posibilă dacă nu ai prins sensul cuvîntului românesc **„suflet"** (soul, spirit), un concept prin care ei înșiși se văd ca un popor cu legături vechi de secole, aproape mistice, între membrii săi și cu pămîntul pe care au trăit încă dinaintea timpurilor dacice. Sînt legături care se prelungesc înapoi, într-un trecut arhaic, și care au produs o structură mentală particulară a românilor ca **români**". Sînt cuvinte calde și pertinente dovedind un efort de înțelegere excepțională a realităților noastre, cu toate că nu-mi dau seama prea bine ce vrea să zică „structura particulară" a minții noastre, tinzînd să ne facă să fim **români** în românitatea noastră. Să fie vorba de folosirea cuvîntului în sensul promovat de un cunoscut gînditor dintre cele două războaie ? Să cunoască Thomas Amherst Perry atît de bine polemicile păstrate între paginile prăfuite ale colecțiilor de ziare ? Se prea poate, oricum, propoziția sa pare puțin obscură, ceea ce nu scade din meritele unor juste observații cu privire la opera lui Blaga, a lui Ion Barbu, Arghezi și Bacovia. Selecția propriu-zisă cuprinde poeme de Tudor Arghezi, de Lucian Blaga, Virgil Teodorescu, Eugen Jebeleanu, Ștefan Aug. Doinaș, Veronica Porumbacu, Nina Cassian, Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, ș.a.m.d. Sînt traduceri datorate unor condeie cu bună experiență în domeniu, orientați spre texte reprezentative, chiar dacă uneori dificultățile par insurmontabile, cum e cazul poeziilor ermetice din grupajul lui Ion Barbu. Uneori, caracterul modern, tăietura aspră și mesajul de neevitat al versurilor produce o frumoasă impresie în limba de adopție, cum se întîmplă în acest **Historiotherapy** de Eugen Jebeleanu : "Whenever I'm sleepless, / Before going to bed, at night, / I take an historical atlas / With a drop of water. / And waiting for it to take its effect, / I follow with my finger the frontiers / Of the Hittites empire, / But barely, a moment later / I have to resume the operation, / Because in fact the Hittites empire / Is the empire of the Egyptians / Oh no ! — Of the Assyrians... / Of the Medo-Chaldeans... / Of the Persians... // If such is the states of affairs, I think / I myself could go to sleep / Quietly". Traducerea îi aparține lui Andrei Bantaș, are o mare proprietate a termenilor, într-o poezie de sugestie rece, precum și o ritmică ascunsă, tipică poematicii lui Eugen Jebeleanu. Interesantă este și experiența traducerii Anei Blandiana, încercată de Irina Livezeanu, de pildă într-o poezie cu accente localiste, care sună foarte bine în englezește, dezvăluindu-și substratul polemic și valoarea mai generală : "All of us come from a village / Some directly, others through parents removed / Some directly, bearers of folktales and lore, / Happy ones able to return any time"...

Antologia lui Emery George acordă un loc important poeziei române, lăsîndu-i vocile să vorbească nestingherit. Tonul prezentărilor este, așa cum am mai spus, foarte cald, iar judecățile de valoare au reținere, atunci cînd se aplică la individualități, așa cum se cuvine unor condeie care se respectă. Acesta este drumul cel bun pentru a ne spune cuvîntul în lume și pentru a ajunge în cele din urmă să ne auzim mesajul pe toate meridianele.

Aurel-Dragoș Munteanu

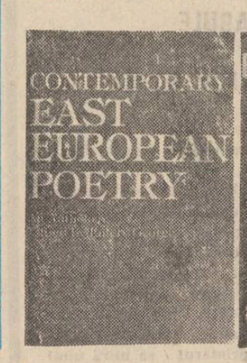

REVISTA STRĂINĂ

● **POETUL SENEGALEZ** Charles Carrere este autorul mai multor volume de versuri cu circulație planetară. De altfel, cartea sa, **Memoriile ploii**, a apărut simultan în franceză și olandeză. Alte titluri care au atras atenția criticii au fost **Scrisori din Coreea** și **Oceane.** O traducere recentă a unui ciclu de poeme, semnată de Nelleke Morina, Oostveen, evidențiază încă o dată un limbaj de o mare acuitate, cu ritmuri specifice africane, sincopate și nervoase. Iată un scurt fragment din **Memoriile ploii** : „Și norii trec / se sting / ca speranța / în spațiu / nici un strop de ploaie / nici un grăunte / de mai multe lune / nici un grăunte de ploaie / de mai mulți sori / nici un grăunte de ploaie / omul a disprețuit pămîntul / iar pămîntul disprețuiește omul / omul a neglijat pămîntul / pămîntul neglijează omul / pămîntul viață / pămîntul femeie / dragostea se zbate în pîntecele său / trebuie să lupți / în fiecare zi / trebuie să iubești / fără încetare / dragostea / ea vă face daruri / luna / și sorii".

● **UN SCRIITOR PORTUGHEZ** de ținută este Casimiro de Brito, eseist, prozator și poet cu ținută inconfundabilă, unul dintre cei mai cunoscuți literați lusitani din zilele noastre. Cele două romane ale sale, **Imitaçao de Prazes**, 1977, și **Nos Outros**, 1979, au cunoscut un mare succes de critică iar volumele de versuri, **Corpo Sitiado**, conținînd producția poetică a anilor 1955-1963, **Jardins de Guerra**, 1966, care a primit Premiul Presei Culturale precum și **Negaçae de Morte**, 1974, și **Labyrinthus**, care a fost încununat cu **Premiul Asociației Portugheze de poezie**, i-au asigurat un loc prestigios între scriitorii lumii. **De Brito** conduce publicația **Loreto 13**, una dintre revistele Asociației Scriitorilor portughezi, iar poemele sale au fost traduse în peste douăsprezece limbi. Citățm cîteva versuri din **Spațiul omului** : „Spațiu de om acest gol acest strigăt / ridicată în mijlocul deșertului această masă / unde eu privesc lumina / unde eu ascult / cele mai mici fărîme de singe / cele mai mici fărîme de singe curățat / fărîme / germinație a morții".

● **EMANUEL S. SPYRIDAKIS** continuă tradiția splendidă a poeților greci care au dat strălucire corpului diplomatic din țara lui Seferis. Autor al unui volum bine primit de critică, inspirat din activitatea pe care a depus-o în cîteva țări din bazinul estic al Mediteranei Spyridakis a apărut recent și în **Ciocîrlia**, o antologie engleză consacrată celor mai buni poeți diplomați din zilele noastre. Colaborator al revistei ateniene **Nea Estia,** el a fost mult tradus în engleză și franceză. Citățm după o traducere franceză a lui Laurence Dupuis, din ciclul „Privilegiști" : Bizanț, o, mamă a grecimii / Tu, care ai hrănit cu laptele tău / atîtea popoare vechi și noi / Tu, a cărui torță a luminat împotriva atîtor năpaste / atîtea tenebre barbare..."

● **SCRIITORUL SPANIOL** Luis Jimenez Martos conduce revistele de poezie **Veleta** și **Arkangel,** iar din 1963 dirijează și colecția **Adonais.** Ca mulți alți confrați din peninsula iberică, Martos este în același timp un critic literar cu influență, a cărui operă de comentator se referă la o gamă largă de probleme actuale și istorice. Cîteva dintre titlurile cele mai importante ale operei sale sînt : **Pentru lumina cea îndepărtată** și **Los pasos litorales.** Critica descoperă în opera lui Martos o continuare a marilor tradiții peninsulare, pe linia încantatorie, cu folosirea leit-motivurilor pregnante,. în care se altoiește expresia arhaică pe un teren eminamente modern. Repetiția plină de efect a motivelor și întrebuințarea predilectă a versului lapidar, cu tăietură nervoasă, în poeme ample, creează disonanțe pline de efect.

● **VOLUMELE O voce,** cu prefața lui André Dhotel, **Evidențe, Pămînturile memoriei, Cuvîntul oscilant** și **Poemul obsedat** au impus un poet de o formulă cu totul aparte în literatura franceză de astăzi, Georges Emmanuel Clancier, cunoscut participant la Rezistență și unul dintre cei mai proeminenți ziariști din Franța postbelică. Citățm dintr-un amplu poem, caracterizat prin încrederea tradițională în forța cuvîntului, atît de des părăsită de scriitorii de astăzi ai Franței : „Ce poți să spui despre seva unui cuvînt ? / Se vede aceeași strălucire și aceeași tinerețe / Cînd această cîmpie de vară a putut într-atît să mă emoționeze / Încît niciodată cuvîntul cel negru nu a fost spus. / Iar ziua ne copleșea cu minuni atît de simple / Iar bucuria respira deasupra apei / Cînd tăcerea se evapora în litere curate".

● **JOSE ENSCH** este o poetă a cărei voce se aude tot mai tare în lirica franceză din Luxemburg. Colaboratoare la toate marile reviste literare din Paris, autoare a unei lucrări substanțiale consacrate operei lui Gisèle Prassinos, Jose Ensch scrie o literatură ușor descriptivă, al cărei mister se revelează printr-o aglomerare de planuri spațiale. Iată cum o caracterizează o comentatoare avizată : „Totul îi vorbește și ea vede totul. Limbajul lucrurilor îi este familiar și ea înțelege de asemenea limba păsărilor. Ea știe să traducă Verbul în cuvinte omenești. Vulgaritatea, eroziunea lucrurilor și tristețea o lovesc, desigur, în tot ceea ce are mai profund, și cu toate acestea ea nu pierde din vedere ceea ce ne atrage, ne conduce și ne orientează în realitate, chiar fără ca noi să ne dăm seama". În lirica tînără din mica sa țărișoară, Jose Ensch face să se audă o voce a speranței, curată și limpede ca pîrîurile de munte.

● **LITERATURA DANEZĂ** este destul de puțin cunoscută în lume, cu toate că cel puțin unul din numele impuse în acest secol ar putea fi cea mai bună carte de vizită pentru literele din țara lui Andersen. Este vorba, desigur, de Isak Dinesen, pe adevăratul nume Karen Blixen, autoarea unor cunoscute **Scrisori din Africa.** Într-un studiu intitulat **Vrăjitoarea care a cinat cu Socrate,** Elsa Gress scrie : „Isak Dinesen, alias Karen Blixen, ale cărei **Scrisori din Africa** au fost recent publicate în engleză și au cunoscut un succes general — și sînt într-adevăr remarcabile, putînd fi comparate cu bine cunoscutele scrisori ale lui Byron, — aparține atît literaturii lumii, cît și literaturii daneze. Nu numai prin calitatea înaltă a lucrărilor sale, dar și fiindcă ea a fost, și încă este, un liant viu în civilizația noastră, de un tip special pentru toate timpurile și locurile".

SPORT

Nervurile saniei de mîine

S-a încheiat, la București, în prima săptămînă a anului, Consfătuirea tehnicienilor din fotbalul românesc. Niciodată, parcă oamenii acestia n-au vorbit mai lucid și mai îndrăznet. Marile victorii realizate de Universitatea Craiova, Dinamo București și echipa reprezentativă ne-au smuls dintr-o amorțeală care ne închegase oasele, ne încleiase limba și ne întepenise cu sîra spinării strîns înșurubată pe scaune moi, calde, confortabile și foarte greu de părăsit, căci, cînd ai șoriciul în dreapta și piinea în stînga, repede îi tai gheara săluia care se întinde să ți le smulgă de sub nas. S-a întîmplat un lucru pe care îl invocăm cu toții în chipul cel mai demagogic și ne feream, în chipul cel mai ireverențios cu putință, să-l punem în practică — s-a întîmplat ca niște oameni cu simțul dreptății și cu sentimentul viitorului să cheme la putere tineri tehnicieni și să-i arunce în bătăliile decisive. Acest singe tînăr a răscolit marile ambiții și a propulsat în arenă un nou climat. Ei au dovedit că aproape toți tehnicienii mai în virstă, oameni cu experiență sucită, înfricoșați, uniți, și de propria lor umbră, îngenunchiați de rutină, înapți să simtă vîntul proaspăt și să adulmece teritoriile cu vînat bogat, îngălbeniți de interese meschine, puși pe căpătuială, minați de incultură și gata să se aștearnă pres la picioarele tuturor întîmplărilor întortochiate, trebuiau lăsați la vatră fără prea multă părere de rău. Nu înseamnă deloc că de toți tehnicienii bătrîni ne vom lipsi în orice împrejurare. Ei mai pot sluji fotbalul, mai pot, încă, dar sînt convins că nimeni nu-i va lăsa să rateze elanul celor tineri și mai ales să-i înnămolească cu vorbe aiurea, căci, din păcate, la vorbe aiurea se pricep pînă peste cap. Dar scopul Consfătuirii tehnicienilor, cel principal, a fost de a stabili poziția pe care ne aflăm acum, stîlpii de sprijin și promontoriul de pe care urmează să ne desfășurăm aripile în anii următori. S-a discutat mult între hotarele bucuriei adevărate. Poate prea mult s-a bătut monedă de aur pe versantii gloriei. Omenește, pînă la un punct, lanțul ce-l tinem în mîini e cu adevărat vrăjit. Dar la capătul lui din primăvară atîrnă niște ore foarte grele. Pe acelea trebuie să le pregătim cu deosebită grijă. Și mi-a plăcut că Mircea Lucescu, constient de misiunea sa, a declarat deschis că un antrenor demn de acest nume trebuie s-o ia de fiecare dată de la capăt, cu credința că nici o campanie nu seamănă cu alta și că nici un nume oricît de răsunător nu-i urcă singur muntii spre Mexic, sau spre alte zări. Vremea călăreților de aer s-a dus, iar a călăreților fără cap s-a scurs în pămîntul pe care l-au călcat aproape degeaba. Locul fricii de altă dată l-a luat inteligența și furia că am pierdut o groază de ani dumicînd fraze prostești de felul : din înfringeri se trag mari învățăminte ; sîntem născuți să clocotim în groapa cu lei ; ce să-i faci, asta-i situația, barca noastră-i spartă în fund etc.., etc...

O hotărîre de excepțională importanță pe care a adoptat-o Consfătuirea tehnicienilor e aceea care obligă pe jucătorii din toate eșaloanele să lucreze minimum patru ore pe săptămînă în cadrul centrelor de copii de la cluburile lor.

Îmi vine să zic că lucrurile frumoase înverzesc mîndru în tainele începutului de an, pentru că acești oameni răspunzînd de destinele fotbalului românesc au promis acum să atragă spre sportul rege, în activitatea competițională, peste o sută de mii de copii. Cred că aceasta e piatra hotarului de unde începe triumful.

Îmi pare rău însă că nu s-a luat și hotărîrea de a fi scoase din divizia A cel puțin șase echipe cu ceasloavele complet ierpelite și cu urechile atîrnîndu-le pînă la sold.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 16 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
3
(1 133)
Sîmbătă
21 ianuarie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

UNIREA — VISAREA ȘI ÎMPLINIREA CEA MARE A ISTORIEI NOASTRE

Unire — Unitate

Una dintre operele cele mai durabile și mai semnificative în toate manifestările noastre de muncă și creație, unirea de la a cărei înfăptuire sărbătorim 125 de ani își are imaginea sa la zi mai mult decît simbolică, pe cît de reală și de statornică, pe atît de înaltă, simțită și văzută cu ochii unei întregi țări. Este unitatea, această uriașă construcție morală și nu mai puțin politică și socială, în interesul întregii noastre istorii și pe filiera celor mai înaintați ginditori și luptători ai cauzei libertății și demnității noastre. Această unitate în dreptul căreia ideea de unire are o permanentă justificare și se configurează în timp ca un act de o exemplară dreptate națională. Unirea și unitatea, așadar, iată o adevărată emblemă a sufletului nostru românesc. Ele ne și explică azi și fac parte de neînlocuit din tabloul vast al înfăptuirilor contemporane, în logic de ctitoria acestui timp ca și de numele pe care această epocă îl poartă. Ea a fost visarea cea mai trează — unirea, unitatea noastră de acum o continuă și o întărește.

În viața și munca fiecărui popor sînt momente esențiale care-i definesc în cel mai înalt grad sufletul și pun în evidență însăși condiția sa. Se relevă atunci trăsături care-i alcătuiesc imaginea și modul său de a vedea lumea, cu o acută conștiință a apartenenței la umanitatea pe care și el o construiește și i se dedică total. Este acesta și exemplul poporului român care, în istoria sa milenară, a trecut prin decisive momente ale definirii personalității sale, făcîndu-și din idealurile de libertate și unitate națională un crez esențial. El și-a slujit acest crez cu o fidelitate fără margini și cu toată puterea ființei sale. Unirea de la 1859 pe care o sărbătorim acum face parte din fibra și trăinicia de epopee a acestui crez. Se puneau atunci bazele istoriei noastre moderne : Moldova și Muntenia se uneau în granițele lor etnice și după rostirea aceleiași limbi. Limba română guverna în spirit și avea să-și dezvăluie comorile ei cele mai alese. Mari cărturari ai țării au lucrat cu o energie tulburătoare în acest sens și, ceea ce poporul, prin voința lui, înfăptuise, literatura, cultura și arta aveau să întregească printr-o desăvîrșită angajare creatoare. Valorile clasice ale spiritualității românești au avut în actul unirii piatra lor de reazim și unghiul cel mai fertil al împlinirii. Revoluția de la 1848 acumulase în țările române energii de spirit și viziuni care proiectau la orizont unirea ca pe un mod propriu de a exista și ca pe o datorie unică pe care generațiile de atunci aveau s-o înfăptuiască, din perspectiva și pentru trebuința altor mari schimbări care aveau să survină și să dea poporului român o fizionomie distinctă, atît de specifică și semnificativă în toate manifestările sale, atît pe plan istoric, moral și politic, cît și social. De la actul unirii petrecut acum 125 de ani și pînă la unitatea de azi este o îngemănare de epoci care ne dă sentimentul unei adevărate epopei. Sufletul poporului luminează în spiritul celei mai așezate tradiții — unirea — și poartă pecetea unității în tot ce gîndește și înfăptuiește azi, sub semnul progresului și civilizației. Grandoarea acestei opere stă în propriul său relief economic și social și se sprijină pe gîndirea înaintată și pe activitatea practică neîntreruptă a ctitorului de azi, secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicoale Ceaușescu. Printr-o fericită coincidență istorică, ziua sa de naștere se află alături de ziua unirii și, mai mult decît simbolic, aceasta ne semnifică însuși destinul. Trăim astfel în linia dreaptă a înaintașilor și ne facem datoria față de noi, într-un prezent care este atît de concret și de complex, totodată, că prin el se pot distinge clar și dimensiunile reale ale viitorului și întreaga noastră devenire sub semnul unei noi calități în toate domeniile de activitate.

Luceafărul

Eugen Popa : „Inscripție pe drapel"

Simbol al unității naționale

Poate că într-o dimineață de iarnă, din întinderi împăcate și albe, din liniștea pămîntului învesmîntat în zăpadă, gîndul lui Mihai Eminescu și-a închegat geniala sa materialitate : „Ceea ce voiesc românii să aibe e libertatea spiritului și conștiinței lor în deplinul înțeles al cuvîntului. Și fiindcă spirit și limbă sînt aproape identice, iar limba și naționalitatea asemenea, se vede ușor că românul se vrea pe sine, își vrea naționalitatea, dar aceasta o vrea pe deplin !"

Formarea statului național unitar român nu poate fi înțeleasă nici măcar în parte ca un dar, făcut neamului românesc din încrederea și simpatia lumii civilizate, nici ca o alcătuire întîmplătoare, răsărită din nebăgarea de seamă a dușmanilor. România, întregită în hotarele ei de astăzi, trebuie înțeleasă ca o existență comună statornică, avînd temeiuri profunde și neclintite în orizontul pămîntului strămoșesc, în firea poporului român și în trăinicia lui neclintită, în legăturile lui sufletești întărite prin unitatea de grai, prin aceleași credințe, aceleași datini și obiceiuri, în asemănarea nedesmințită a întocmirilor și așezămintelor moștenite din bătrîni și, mai presus de toate, în puterea morală a conștiinței naționale, fără de care ar fi nesigure și șubrede toate celelalte temeiuri. Astăzi, cînd unitatea națională se află în deplina ei afirmare, e bine să ne reamintim că sînt doar șaizeci și cinci de ani de cînd i s-a așezat „legal" temelia că visul strămoșilor noștri e departe de a se fi împlinit. „În națiunea română zace sămînța bogată a unui popor pe care îl așteaptă un viitor frumos și mare dacă însușirile sale de căpetenie se vor desvolta cum se cuvine" prevestea, încă la 1834, istoricul transilvănean

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 7-a

În spiritul epocii

Îmi revine din cînd în cînd în minte imaginea unei moderne uzine bucureștene cu un imens parcaj în față. În urmă cu vreo cincisprezece ani, cînd s-a construit uzina — parcajul cu numai trei, patru mașini arăta dezolant. Unul dintre edilii sectorului, trecînd pe-acolo, a căzut pe gînduri. Parcă-ar fi un maidan pavat. Oricum, treaba asta nu ne avantajează. Și a dispus : spargeți pavajul pe ici, pe colo, și trageți niște ronduri de flori. Despre uzina în cauză am scris în mai multe rînduri, vreau să spun că o știu, aici mi-am căutat eroii reportajelor, oameni tineri, în formare. În pauza de lucru, cîte unii dintre ei ieșeau în parcaj — pe „maidanul pavat" să joace fotbal. După cum se vede însă, pînă și parcajele sînt supuse transformărilor. Numărul mașinilor sporind de la un an la altul, rondurile de flori au dispărut unul cîte unul (a trebuit să se obțină semnături pentru dispariția fiecăruia...) — iar în urmă cu trei ani parcajul s-a extins, aproape s-a dublat. Acum, necesitățile — nevoia de spațiu — crescînd, multe mașini se înșiruie în lungul străzii. Din obiect de lux, mașina tinde să devină și la noi obiect de folosință îndelungată — ce e, la urma-urmei o mașină, fier și tablă, zicea un muncitor, după ce mult trudise pînă să se vadă la volan, dacă îi pui ulei, dacă îi pui benzină trebuie să meargă, că, o fi de capul ei ? Da, știu, e plină lumea de mașini, superproducție de mașini, da, știu, nu mai încap mașinile pe străzi și autostrăzi — însă mai știu și altceva, urmărind datele realității noastre, mai știu că familiarizarea muncitorului român, a omului de rînd cum ne mai încăpățînăm să-i spunem — cu obiectul de lux, cu mașina, semnifică un salt în existența individului și a societății. Cu mari eforturi, cu numeroase poticneli, mereu cu încredere (arma noastră cea mai eficace în bătăliile pașnice pe care le purtăm) am reușit, într-un timp relativ scurt, o modernizare a țării și a vieții. S-au construit și reconstruit orașe, nu cred să fi rămas o singură așezare urbană în afara transformărilor edilitare, acum se insistă pe sistematizarea satelor, peisajul industrial s-a extins în toate zonele, iar puterea economică dobîndită în ultimii ani, marea experiență tehnică ne-au îngăduit lansarea în lucrări monumentale, printre care Canalul Dunăre-Marea Neagră, metroul bucureștean, hidrocentrale, platforme marine... Este o perioadă de avînt dramatic, marcată de multă muncă, realizări remarcabile — pentru țara noastră fără precedent — și-n același timp de neajunsuri, restricții, severe economii. Poate că este un moment hotărîtor în dezvoltarea României socialiste. Poate că ce a fost mai greu este pe cale de a fi depășit. Scriitorul este interesat să afle ce se petrece cu omul constructor, cel care duce greul, căruia îi datorăm modernizarea, ce urmări are asupra lui tocmai această modernizare ?! De acord, omul nostru construiește mașini, apoi, cînd îi dă mîna, urcă la volan și vede lumea cu șaizeci și optzeci pe oră, în limitele vitezei legale. E un salt de ordin material. Este și un cîștig spiritual ? Cu ce este el mai bun, mai luminat, mai interesant decît înaintașul său din peisajul patriarhal care de voie, de nevoie, se știa, ori se voia departe de tehnică și nu se visa la volan ? Au apărut parcajele, s-au dublat, pînă și trotuarele țin de parcaje. Zeci de mii de bucureșteni circulă zilnic pe sub pămînt. Sute de mii de oameni se mută în fiecare an în case noi. Viața a milioane de oameni cunoaște, în limitele posibilităților noastre de azi, binefaceri ale progresului și civilizației. Scriitorul își caută eroii printre oamenii aceștia, printre contemporanii săi. Din realitate, ei vor trece într-o realitate-esență, și vor deveni oameni-esență, personaje, eroi de literatură. Trecerea aceasta, atît de anevoioasă, această naștere artistică (după cum se exprima un coleg) însoțită întotdeauna de dureri — se face în funcție de talentul și puterile fiecărui scriitor. În discuție rămîne omul de azi, contemporanul de pe schele, de la volan, din uzină, din piață, de pe tractor, cel care seamănă și culege, cel de pe scenă și de pe băncile școlilor — cum se prezintă el ? în ce fel, prin felul de a munci și de a gîndi influențează arta și literatura ? Noi, scriitori, fiecare în parte, ne trăim viața — dar și receptăm viața altora, o realitate care ne influențează, în cele din urmă ne face cronicarii ei. Ignorarea acestei realități, poleirea — prin termenele aduse conjuncturilor — innegrirea, prin scormonirea în zgură, fabricarea pe o cale sau alta, cel mai adesea prin încercarea de a prezenta faptul de conjunctură drept esență — pot anula și talent și efort, asigurind doar ridicolul. Numai cercetarea omului contemporan, în punctele sale de forță — și-n egală măsură în cele nevralgice, ne poate favoriza, talentul fiind presupus, reușită și viabilitate artistică.

Ne aflăm, cred, în situația fericită, cînd scriitorii nu se mai pot „descurca" fără contemporanii constructori, după cum nici aceștia fără

Nicolae Țic

Continuare în pag. a 5-a

În lumina adevărului istoric

În România socialistă a luat naștere un nou univers teoretic, acela al dezvoltărilor științifice noi, care îmbogățesc ideologia clasei muncitoare, cît și o nouă realitate istorică, aceea a modului construirii socialismului în patria noastră — realitate calitativ deosebită de tot ce s-a înfăptuit pînă acum în practica umană. Factorul fundamental al acestei realități istorice noi îl constituie acțiunea conștientă a tuturor oamenilor muncii din țara noastră, a căror unitate este cimentată de afirmarea misiunii istorice și concepției revolutionare a clasei muncitoare, de creșterea rolului de forță politică conducătoare a partidului, de calitatea conducerii profund științifice a societății noastre, în al cărei centru de lumină se situează gîndirea revolutionar-creatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Tezaurul acestui univers teoretic, care își are temeliile în analiza profundă a dialecticii dezvoltării societății umane, cuprinde între coordonatele sale esențiale și pe aceea a necesității cunoașterii istoriei — a istoriei care, privită în lumina înțelesurilor ei mari și nepieritoare, ne demonstrează că trecutul poporului și al patriei noastre încorporează munca, lupta și jertfele strămoșilor noștri, stăpîni dintotdeauna ai acestei vetre multimilenare unitare, în formă de pîine sau de soare ; că acest trecut ilustrează lupta dîrză a maselor largi și exponentilor acestora pentru libertate, unitate, progres și mai multă dreptate socială : că el relevă aspiratia dintotdeauna a poporului nostru de a trăi liber într-o țară independentă și suverană : că acest trecut înfățișează totodată contribuțiile însemnate ale spiritualității românești la dezvoltarea civilizației umane.

Sînt demne de a fi memorate, în acest sens, cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu : **„Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinsti această istorie ? Nu ar fi ca un copil care nu își cunoaște părinții și se simte străin în lume ? Fără nici o îndoială că așa ar fi ! Iată de ce avem datoria să cunoaștem, să studiem trecutul de luptă al poporului nostru. Avem un trecut cu care ne putem mîndri. În condițiile grele, poporul nostru și-a păstrat**

Dr. Emil Poenaru

Continuare în pag. a 5-a

TRASEELE UNIRII : 1859 — 1918

Contribuția istoricilor

Ca depozitari ai conștiinței de neam, istoricii au dat cei dintîi expresie acelui sentiment colectiv de unitate care a făcut ca în secolul naționalităților românii să poată folosi împrejurările în direcția unui program național coerent. Cei dintîi, scoțînd din „adîncul uitării" faptele memorabile, ei au făcut din conștiința difuză a romanității un factor defensiv în raport cu agresiunile din afară și unul coagulant sub unghiul solidarității interne. „Am rămas români, va spune N. Iorga, fiindcă n-am putut uita pămîntirea Romei". Și s-a întîmplat așa, pe de o parte fiindcă „bădica Traian" a fost evocat mereu în popor la fiece nouă schimbare de crug calendaristic, aproape două milenii, iar pe de altă parte pentru că în ultimele secole cărturarii, istoricii mai cu seamă, au înțeles să facă din această amintire obstinată a originii romane un mijloc de rezistență a mîndriei de neam, pregătind astfel unificarea politică ce avea să fie realizată în secolul XIX. Este mai ales meritul istoriografiei de a fi răspîndit ideea — prezentă la Cantemir — că „acest neam nu trebuie să piară", căci „îl păzește un trecut și îl cheamă un viitor". Funcția defensivă a trecutului și potrivirea lui ideală cu aspirația de viitor cea mai înaltă a poporului se degajă din textele istoricilor, mai ales din acelea subscrise de eruditii ardeleni din epoca luminilor și de cărturarii ce au ilustrat epoca resurecției românești. Trecutul readus în memorie nu era deci pentru istoricii „căuzași" doar un depozit de fapte semnificative, ci și un străjer la poarta devenirii colective, un garant al demnității acesteia. Evocind istoria patriei sale, definită în chip ideal ca spațiu al vorbitorilor de limbă română, Kogălniceanu privea durata în tridimensionalitatea ei, înțelegînd să pună prezentul în ecuație cu trecutul și viitorul, atribuindu-i așadar o atitudine în același timp retrospectivă și prospectivă. Unirea politică era pentru Kogălniceanu cea mai însemnată dintre „dorințele partidei naționale", o adevărată „cheie de boltă" a întregului edificiu statal modern, edificiu pe care epoca lui era chemată să-l înalțe, unul la temelia căruia se aflau atîtea sacrificii anonime și a cărui desăvîrșire va pretinde încă atîtea altele. Ideea unei restituții a Daciei de odinioară în sinteza diplomației europene, oricît de motivată istoricește și oricît de scumpă la începutul secolului XIX, era deocamdată iluzorie și Kogălniceanu însuși va ajunge curînd la înțelepciunea unei restringeri a programului în raport cu realitățile geopolitice. Între *Dacia literară* (1840) și *Steaua Dunării* (1855) se si-

Al. Zub

Continuare în pag. a 3-a

Graiul și Unirea

TÎNĂR ÎN AGORA

Graiul și obiceiurile au ținut trează relația frățească dintre românii de pe cuprinsul întregii noastre țări, chiar și atunci cînd era împărțită după bunul plac al altora. Mijlocul acesta de comunicare a realizat un tot unitar asupra celor ce-și boceau, în același fel, pe cei plecați fără întoarcere, sau asupra celor ce-și strigau durerea și amărul prin doine neasemuit de frumoase. O luptă aprigă, pe lîngă cea armată, a fost și lupta cu cuvîntul. Părinții și dascălii de neam n-au uitat o clipă să-și învețe odraslele bucăliile acestei limbi, prin care se aducea aminte întruna, fiecăruia, că e născut român și trebuie să moară român. O pildă grăitoare, în acest sens, ne-o relevă Andrei Mureșanu prin versurile : „Priviți, măreațe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine, / Română națiune, ai voștri strănepoți, / Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine, / «Viață-n libertate ori moarte !» strigă toți. / Pre voi vă nimiciră a pizmei răutate / Și oarba

Dumitru Udrea

Continuare în pag. a 5-a

Triumful eroului

Cine examinează, fie și în fugă, istoria literaturilor e repede convins că umanitatea prozei influențează hotărît umanitatea reală. Și, în adevăr, în plin romantism, pe cînd apăruse „Jocelyn" cei care se gîndeau să se retragă în păduri și pe munți, dezabuzați de societate, nu erau puțini. „Bunul sălbatic" rousseauist provocase mai înainte un cult al naturii virgine. „Werther" al lui Goethe adusese în Germania un val de sinucideri. Pe Don Quijote îl stăpînea pasiunea vieții după romanțurile cavalerești. Emma Bovary, consumatoare și ea de romane, ar fi voit să trăiască la fel ca în literatură. Nu există, cred, putință de tăgadă că romanele „Mesei rotunde" n-ar fi modificat optica despre viață a celor care le citeau. Cît privește pe greci este probabil că mulți tineri doreau să trăiască precum Ahile.

Această fascinație a literaturii, concentrată în erou, nu se poate pune la îndoială. Și totuși a explica viața prin literatură e pînă la punct o viziune estetic eronată rudimentară. Căci, în definitiv, ce vrea să zică a lua drept „model" un erou literar, respectînd și biografia noastră curentă datele canonice fixate de scriitor ? Pe Don Quijote o astfel de tiranie a modelului îl împingea la confuziuni caraghioase, între care aceea a războiului cu morile de vînt e între cele neglijabile. Pe Emma Bovary modelul o făcea să mediteze la suicid și să treacă iute la fapte. Junii, slabi de înger, din vremea lui Goethe își luau viața după „model" ; alții, cine știe pe unde, se orientau după cîte un erou decepționist și psihologicește slab. De aci decurge o elementară observație care este aceasta : repetiția literaturii prin viață nu este recoman-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

În ianuarie

În ianuarie, despre zăpezi povestind,
Nu pot să spun că într-un clopot de nori,
Nu se așază și-un riu sau se face de-argint,
Cum și umerii parcă se fac mai sonori,

Sau că în visarea aceasta și dulce și trează,
În care felii tai lumina și o cuprinzi,
Nu se desferecă bine și se colorează
Arborii ca și cum s-ar lovi de oglinzi,

Ori că de pe rîul acesta și-n sus, și la vale,
Nu se coboară cu tunete parcă sau nu țin sfat,
Niște munți care au aripi la tălpi și cu zale,
Cap de bour c-un vultur pe ochi înstelat,

Sau că din aerul acesta și blînd și de-acasă
Nu ne mai facem zidire sau nu mai sîntem întregi,
Despre zăpezi și zăpezi ca un lan care-apasă,
În ianuarie cînd poți să și seceri și să culegi.

În ianuarie, ianuarie-un foșnet în alb prin poiene,
În ianuarie, ianuarie-un fagure-adînc, cel mai cald,
Cînd cu miere vin albe albine și-n gene
E-un codru și mai înalt.

A. I. Zăinescu

Triumful eroului

Cine examinează, fie și în fugă, istoria literaturilor e repede convins că umanitatea prozei influențează hotărît umanitatea reală. Și, în adevăr, în plin romantism, pe cînd apăruse „Jocelyn" cei care se gîndeau să se retragă în păduri și pe munți, dezabuzați de societate, nu erau puțini. „Bunul sălbatic" rousseauist provocase mai înainte un cult al naturii virgine. „Werther" al lui Goethe adusese în Germania un val de sinucideri. Pe Don Quijote îl stăpînea pasiunea vieții după romanțurile cavalerești. Emma Bovary, consumatoare și ea de romane, ar fi voit să trăiască la fel ca în literatură. Nu există, cred, putință de tăgadă că romanele „Mesei rotunde" n-ar fi modificat optica despre viață a celor care le citeau. Cît privește pe greci este probabil că mulți tineri doreau să trăiască precum Ahile.

Această fascinație a literaturii, concentrată în erou, nu se poate pune la îndoială. Și totuși a explica viața prin literatură e pînă la punct o viziune estetic eronată rudimentară. Căci, în definitiv, ce vrea să zică a lua drept „model" un erou literar, respectînd și biografia noastră curentă datele canonice fixate de scriitor ? Pe Don Quijote o astfel de tiranie a modelului îl împingea la confuziuni caraghioase, între care aceea a războiului cu morile de vînt e între cele neglijabile. Pe Emma Bovary modelul o făcea să mediteze la suicid și să treacă iute la fapte. Junii, slabi de înger, din vremea lui Goethe își luau viața după „model" ; alții, cine știe pe unde, se orientau după cîte un erou decepționist și psihologicește slab. De aci decurge o elementară observație care este aceasta : repetiția literaturii prin viață nu este recoman-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

În lumina adevărului istoric

În România socialistă a luat naștere un nou univers teoretic, acela al dezvoltărilor științifice noi, care îmbogățesc ideologia clasei muncitoare, cît și o nouă realitate istorică, aceea a modului construirii socialismului în patria noastră — realitate calitativ deosebită de tot ce s-a înfăptuit pînă acum în practica umană. Factorul fundamental al acestei realități istorice noi îl constituie acțiunea conștientă a tuturor oamenilor muncii din țara noastră, a căror unitate este cimentată de afirmarea misiunii istorice și concepției revolutionare a clasei muncitoare, de creșterea rolului de forță politică conducătoare a partidului, de calitatea conducerii profund științifice a societății noastre, în al cărei centru de lumină se situează gîndirea revolutionar-creatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Tezaurul acestui univers teoretic, care își are temeliile în analiza profundă a dialecticii dezvoltării societății umane, cuprinde între coordonatele sale esențiale și pe aceea a necesității cunoașterii istoriei — a istoriei care, privită în lumina înțelesurilor ei mari și nepieritoare, ne demonstrează că trecutul poporului și al patriei noastre încorporează munca, lupta și jertfele strămoșilor noștri, stăpîni dintotdeauna ai acestei vetre multimilenare unitare, în formă de pîine sau de soare ; că acest trecut ilustrează lupta dîrză a maselor largi și exponentilor acestora pentru libertate, unitate, progres și mai multă dreptate socială : că el relevă aspiratia dintotdeauna a poporului nostru de a trăi liber într-o țară independentă și suverană : că acest trecut înfățișează totodată contribuțiile însemnate ale spiritualității românești la dezvoltarea civilizației umane.

Sînt demne de a fi memorate, în acest sens, cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu : **„Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinsti această istorie ? Nu ar fi ca un copil care nu își cunoaște părinții și se simte străin în lume ? Fără nici o îndoială că așa ar fi ! Iată de ce avem datoria să cunoaștem, să studiem trecutul de luptă al poporului nostru. Avem un trecut cu care ne putem mîndri. În condițiile grele, poporul nostru și-a păstrat**

Dr. Emil Poenaru

Continuare în pag. a 5-a

21 IANUARIE 1984

ISTORIE ROMÂNEASCĂ

24 IANUARIE 1859

24 IANUARIE 1984

De la ideal la faptă

„ideea unității române înainte de a fi propăvăduită de scriitorii români ai veacului acestuia de deșteptare, au fost în inima căpitanilor și a domnilor viteji și în neobosita muncă și străduință a țăranului" — scria în 1855 Alecu Russo, în „România literară". Perspectiva scriitorului cuprinde prezența ideii de unire temporal și social, conturînd o imagine a liniilor ei convergente. „Într-un cuvînt, cu cît vom deslușì mai bine șirul faptelor românești de la început, cu atîta mai tare ne vom încredința că ai noștri s-au luptat pentru ideea unității mai înainte chiar de a fi unica idee fecundă și adevărat sublimă în literatură. Ostașii mari ai Moldovei și ai Țării Românești încearcă unitatea politică prin putere, poporul prin sunetul buciumului ce răzbate peste codri și peste dealuri ; hronicarii, stilpii literaturii, atîtă unitatea morală prin aducerea aminte a legăturii limbii și a singelui, și unii domni prin școale înflorite deschise tot neamului". Idee atît de coerentă, pe la jumătatea veacului, încît, într-un toast din 1848 al lui Costache Negri, se prefigurează unirea tuturor românilor, etapă cu etapă, după o scurtă trecere în revistă a momentelor de culme ale istoriei naționale și a marilor chipuri de voievozi : „Trăiască Moldova ! Trăiască Valahia ! Dar învrednicească-ne Dumnezeu să putem striga într-o zi : „Trăiască România unită !". Atunci, fraților, soarele luminei va pătrunde și va împrăștia adîncul întuneric în care zacem ; atunci numai vom fi ceea ce trebuie să fim, adică fiii unei singure și puternice moșii".

Texte literare, politice, istorice, memoriale, corespondență din acest „veac al deșteptării", atestă prezența obsesivă din ce în ce mai limpede și mai pregnantă, a ideii de unitate politică a țărilor române în gîndirea intelectualilor epocii. Programul „Daciei literare" la 1840, formulează exigența unității culturale. Generația de intelectuali a revoluției de la 1848 își pune întreaga energie în slujba idealului unei Românii moderne, cu conștiința clară că eforturile sale stau la temelia acestei vechi aspirații. Chemarea la unire, pe care o lansează C. A. Rosetti la 12 iunie 1848 în „Pruncul român" este un element esențial în apelul sub „stindardul libertății". În toate scrierile epocii intelectualii români exprimă cu patosul unei credințe absolute o stare de spirit revoluționară, idei îndrăznețe, o mentalitate europeană, modernă, o încredere iluminată în viitorul unei patrii renăscute prin jertfă și iubire. Într-un articol fulminant, polemic din 23 ianuarie 1859 Dimitrie Bolintineanu răspunde îndoielilor și prudenței antiunioniștilor : „Fiți siguri, domnilor, națiа ce voiește unirea prin alegerea domnului Alexandru Ion I va ști să facă toate sacrificiile spre a o dobîndi. Fiți siguri că decretele acestei națiі, prin reprezentanții săi, se vor pune în lucrare și vor fi respectate de streini ; fiți siguri că ceea ce a făcut astă dată această națiе va rămîne făcut și bun pentru totdeauna (...) Ideile viitorului au învins ideile trecutului. Viața, puterea, voința, sînt ale viitorului, sînt ale națiеi". Această epocă romantică, tumultoasă, cu mari destine românești, cu încandescența pură a ideilor și a credinței, ele singure capabile să proiecteze și să mențină edificiul României viitoare, această epocă a unei Românii foarte tinere palpită fascinant în paginile de literatură, în discursuri, în manifeste sau în paginile de reflecție. Sînt pagini de viziune politică și istorică, de un romantism încrezător, dar nu naiv, produse de un spirit înzestrat cu perspectiva largă : „Istoria românilor ne arată că unirea a fost totdeauna țelul cel mai dorit al lor ; de la descălicătoare și pînă astăzi ea a germinat nu numai în spiritul bărbaților acelora care au îndrăznit a cugeta glorie și mărire pentru poporul român, dar chiar în spiritele acelora care nu s-au suit cu gîndul decît pînă la conservarea națiеi. Ori de cîte ori viitorul a suris României, fiii ei nu au lipsit a aspira către unire". (Ion Ghica).

Sentimentul istoriei care se face în acel moment, conștiința clipei cruciale, a succesiunii etapelor, se manifestă cu strălucire în scrierile lui Nicolae Bălcescu. Cu zece ani înaintea profesiunii de credință a lui Kogălniceanu, în **Mersul revoluției la români**, Bălcescu trece în revistă premierele istorice ale revoluției naționale pe care o prevede ca evoluție logică precedată de revoluția democratică de la 1821 și de cea socială de la 1848, revoluție a cărei deviză va fi „dreptate, frăție, unitate". („România viitoare". Paris, 1850).

Programul în 14 puncte care face profesiunea de credință din februarie 1860 a lui Mihail Kogălniceanu arată luciditatea acestui romantism, spirit limpede asociat cu sentimentul patriotic cel mai elevat. Un spirit constructiv, capabil să elaboreze teoretic modernizarea României, politic, legislativ, administrativ și intelectual, dintr-o perspectivă cu adevărat europeană, cu simțul timpului și cu înțelegerea momentului de început al unei noi epoci.

Există, în a doua jumătate a secolului trecut, la scriitorii români, sentimentul tinereții, acordat cu acela al așezării temeliilor noului stat, sentimentul viitorului căruia i se jertfesc cu dăruire nedrămuită, dar și sentimentul unei generații solidare, fenomen încă neîntîlnit în istoria românească. Ei au, cu toții, simțămîntul demnității naționale și pe acela al responsabilității, pe acela al unei renașteri care nu mai poate fi oprită. Scrie Mihail Kogălniceanu : „După secoli de despotism și de îngiosire națională și socială, toate clasele poporului român se întrunesc în Adunările-mume, în 1857 ! Frăția românească renaște ! Pe aceleași bănci și pentru același mare scop : formarea statului român, se întrunesc într-o strîngere de mînă, domni, boieri și săteni. Atunce n-am mai avut a scrie istorie : **am făcut istorie !**" Și în aceeași „Prefață" la „Cronicele României", scriitorul și omul de acțiune rezumă succint înfăptuirile românești din epoca 1848—1864, cu orgoliul îndreptățit al participării la istorie, al solidarității unei strălucite generații de intelectuali și oameni politici cărora li se datorează România modernă, cei care au lucrat pentru „unirea țărilor, plină și întreagă" și pentru „dreptul absolut de a-și preface guvernul și legile dinlăuntru după trebuințele și interesele sale, fără cel mai mic amestec și intervențiune dinafară !".

Sultana Craia

(Citatele au fost reproduse după antologia lui Virgiliu Ene, **Unirea principatelor române oglindită în literatură**, Editura „Junimea", 1979).

Diplomația unui poet

Tînărul care privește astăzi harta României consideră că este firesc ca ea să fie așa cum arată. Dar România aproximativ alcătuirea de astăzi este o realitate politică ce numără abia șaizeci și cinci de ani. Firescul actualei situații este o piedică în receptarea și înțelegerea unui trecut nefiresc, în care românii trăiau împărțiți în mai multe state, iar harta țării arăta cu totul altfel.

Mentalitatea contemporană este foarte deosebită de mentalitatea celor care au realizat prima unire a țărilor românești din 1859 și apoi pe cea mai mare din 1918. Este și aceasta o piedică care trebuie înlăturată cu atît mai mult cu cît a fost amplificată de un abuz propagandistic care a golit evenimentele de sevă, faptele de sensul lor plenar. Reduse la liniile simplificatoare ale manualului marile imprejurări prin care au trecut românii în ultimele secole își pot pierde reala lor amplitudine coborînd de pe soclul pe care-l merită. N. Iorga socotea vinovat de această devitalizare șablonardă a istoriei „un anumit partid", care crease o legendă istorică utilă scopurilor sale propagandistice : **„Partidul liberal**, scria N. Iorga în 1940, **care era așa de puternic, a voit să aibă o bază în trecut, și atunci baza aceasta era următoarea : trecutul, afară de Ștefan cel mare și de Mihai Viteazul, n-ar fi fost decît o biată sălbăticie românească, țară mică, popor puțin numeros, care s-a strecurat cum a putut ; cultura de odinioară nu interesează : în secolul al XIX-lea s-a născut poporul român. 1821, Tudor Vladimirescu, 1848, 1859, Unirea Principatelor, 1866 aducerea dinastiei străine, 1877, războiul pentru independență, pe urmă încoronarea regelui Carol și deosebitele veniri la putere ale partidului liberal".** Deși în trecere, N. Iorga face aici procesul deposedării unui popor de o bună parte a propriei lui istorii prin accentele excesive puse pe o anume perioadă și mai ales pe evenimeste menite să ilustreze îndreptățirea unei politici de partid. **„Dar România nu datează de la 1848 și n-au făcut-o reprezentanții de atunci ai unui tineret nou venit, chiar dacă ei erau oameni de cunoștințele și noblețea lui Nicolae Bălcescu"**, scrie N. Iorga pledînd pentru o viziune integrală și profundă a istoriei românilor pe care, în anul morții sale, o și rescria dintr-un punct de vedere modern, compatibil cu optica și metodele materialismului dialectic, dar ignorat încă de partizanii acestuia. **(Îndreptări noi în concepția epocii contemporane. București, 1940).** Efectele acestui mod de a proiecta propriul trecut atît la capitolul cercetare istorică, cît și la cel al popularizării istoriei naționale, au dus la demonetizarea unor mari momente și personalități istorice, pentru a nu mai vorbi de etapele și aspectele complet ignorate. Astăzi cînd totul ni se pare firesc și cînd marginile portretelor și chiar luciul lor sînt tocite de prea multă întrebuințare, o restaurare a lor este necesară. Figuri și gesturi care stau acoperite de un morman de vorbe și de fraze trebuie scoase la lumină, dezgropare de sub acest învelis impropriu. Vorbind despre Unirea Principatelor acesta este și cazul lui Vasile Alecsandri. Imaginea unui om vesel și ferice a cotropit în timp toate mințile contribuind la plăsmuirea unui scriitor frivol, plin de dezinvoltură și incapabil de mari angajamente. Nimic mai impropriu, dacă examinăm faptele din apropiere, dincolo de linia fluidă și grațioasă din expunerile lui. Ca mai toți scriitorii generației lui, Vasile Alecsandri a făcut politică servindu-și țara în condiții extrem de dificile și gingașe pentru noul stat în curs de înfiripare, purtînd pentru început numele de Principatele Unite. Astăzi, cînd orice execuție perfectă este aplaudată, ni se pare foarte firesc ca la alegerile din 5 ianuarie 1859 moldovenii să-l aleagă pe Alexandru Ioan Cuza, iar la 24 ianuarie 1859 muntenii să-l aleagă tot pe Alexandru Ioan Cuza. Convenția europeană avea o fisură, singura, și ea a fost exploatată de partizanii Unirii. Dar lucrurile n-au fost deloc simple. Recunoașterea Unirii de la 1859 de către marile puteri europene (Franța, Rusia, Austria, Turcia, Anglia), cele de voința cărora depindea omologarea noului stat apărut în răsăritul continentului, nu era deloc sigură, deoarece interesele lor nu erau convergente. Țările românești erau de peste o sută de ani nu numai teatru de război al unor conflicte austro-ruso-turce, dar și obiectul litigiului politic al marilor puteri europene. Condițiile ca problema țărilor românești să fie o problemă europeană erau create, iar misiunea lui Vasile Alecsandri se situează la cota cea mai înaltă de interes a timpului. Adversarii cei mai hotărîți ai Unirii principatelor erau Imperiul Otoman și Imperiul austriac. Anglia și Rusia țaristă erau rezervate, singurul partizan decis fiind Franța imperială a lui Napoleon al III-lea. Misiunea diplomatică a lui Vasile Alecsandri nu era dintre cele mai ușoare, chiar dacă în amintirile asupra demersurilor sale diplomatice el nu ține să apese pe dramatismul împrejurărilor. Fapt este că idilicul scriitor a fost cel care a decis în cabinetele europene, grație și a unei conjuncturi europene favorabile, soarta recunoașterii Unirii. Paginile pe care le închină Alecsandri însărcinării sale politice sînt scrise la aproape zece ani de la petrecerea faptelor și sînt o mustrare adresată contemporanilor care au uitat binele făcut României de Franța lui Napoleon al III-lea. Cum Principatele Unite intraseră după aceea în sfera de interese a Prusiei și cum războiul franco-german bătea la ușă **Suvenirile mele de la 1859**, cum își intitulase scriitorul diplomat paginile intîlnirilor sale cu Napoleon al III-lea, n-au apărut la vreme, ci mai tîrziu în 1877—1879. În scrisoarea din 1868 în care poetul propune **Convorbirilor literare** apariția **Suvenirelor din 1859**, Alecsandri dă în vileag și motivul lor : **„De cîtva timp politica românilor, (adică a guvernului actual) pare a avea tendința de a se bismărcui și de a lucra** POUR LE ROI DE PRUSIE. **Fie ! oamenii de stat ce se găsesc astăzi la cîrmă au ideile lor bune sau rele. Și nu voiesc a-mi da osteneală de a le analiza. Un lucru însă mă supără : simptomul vederat de nerecunoștință al românilor către Împăratul Napoleon, cărui ei sînt datori cu tot ce au și tot ce sînt".** Într-adevăr în **Extract din istoria misiilor mele politice**, titlul sub care au apărut cu întîrziere **Suvenirele de la 1859**, figura centrală este Napoleon al III-lea și bunăvoința pe care a arătat-o Principatelor în momentul Unirii lor. Literatură este de căutat mai puțin în aceste pagini, unde sînt totuși cîteva fiziologii interesante, scopul lui Alecsandri fiind să depună mărturie asupra rolului jucat de reprezentanții puterilor europene în cazul omologării însemnatului act politic românesc de la 1859.

Deci, Vasile Alecsandri pornește către occident purtînd în buzunar scrisorile fostului colonel Alexandru Ioan Cuza, fără a ști dacă ele au sau nu forța de acreditare. Mai sigur era că cel care trebuia să le asigure această forță era el, poetul, transformat peste noapte în diplomat. N-a fost o metamorfoză neinspirată. Anunțat de contele Walevski că va fi primit de împărat peste două săptămîni, Vasile Alecsandri se pregătește de o lungă așteptare, dar este chemat chiar a doua zi. Chestiunea principatelor era arzătoare la curtea lui Napoleon al III-lea care-și făcuse din susținerea lor una din țintele principale ale politicii sale externe. Discuția este extrem de binevoitoare și, fapt grăitor, are în vedere starea armatei române, prin ameninșarea căreia, la momentul oportun, Napoleon al III-lea spera să țină în șah pe unul din marii săi rivali politici : statul austriac. Poetul este un diplomat abil, știe cînd să fie de o decentă umilință, cînd să flateze, cînd să fie îndrăznet. În genere, Vasile Alecsandri știe cum trebuie să se poarte un solicitant, în cazul de față statul român pe care-l reprezenta, și folosește iscusit toate registrele care-i stau la îndemînă. Întrebat care este starea armatei române el nu uită să spună că flăcăii români instruiți de armatele țariste erau numiți „Franzuski" de ofițerii ruși pentru îndeminarea lor. Desigur, că pe lîngă interesul inevitabil față de Principatele care se uneau, asemenea îndeminări de psihologie și de limbaj își făceau efectul așteptat. Napoleon al III-lea îi atrage atenția tînărului diplomat că obstacolul cel mare este Anglia și că trebuie cîștigată bunăvoința englezească pentru confirmarea Unirii de la 1859. Partizanii francezi ai actului politic românesc îl învață pe Alecsandri că în Anglia politica de „simțăminte", de exaltare nu-și are locul, discuția cu lordul Malmersbury urmînd a se desfășura pe un teren foarte pozitiv. Zis și făcut. Vasile Alecsandri a folosit într-adevăr acest limbaj practic și deși primit cu răceală și rezervă de interlocutor, știe să-i cucerească atenția și încrederea pe tărîmul promisiunilor... pozitive. El convinge pe reprezentantul politicii externe a Angliei de fidelitatea față de Înalta Poartă a Principatelor dînd garanții în acest sens și, mai ales, expune dorința Principatelor de a face comerț, ceea ce însemna a apăsa pe clapa cea mai sensibilă a claviaturii englezești. La acea oră interesele economice ale Angliei în țările românești erau maxime. După ce dă asigurări asupra liniștii din Principate, asupra viitorului lor comercial și asupra caracterului Prințului Cuza, Vasile Alecsandri se întoarce la Paris unde mai vizitează, în interesul cauzei Unirii, mai multe persoane, printre care pe Prințul Napoleon, pe Thouvenel, pe Lamartine, din nou plin de fraze sonore, și pe contele Kisseleff. Merită pomenită aici întîlnirea cu fostul guvernator rus al principatelor române, contele Kiseleff, pe care Vasile Alecsandri vrea să-l intereseze în susținerea Unirii, iar calea de acces este flateria inteligentă la adresa... liberalismului fostului guvernator, ceea ce pe Kiseleff îl amuză. Poetul se declară, alături de alții, drept „scolar" al lui Kiseleff în problemele Unirii, drept care inteligentul conte îi răspunde : **„nu mă pot opri a ride la ideea că eu trec în ochii românilor de revoluționar".** Și, desigur, că dintr-un punct de vedere incontestabil, avea dreptate. Dar Vasile Alecsandri îi amintește de articolul din **Regula-**

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

Theodor Aman : „Hora Unirii la Craiova"

Traseele unirii : 1859 — 1918

„Hai să dăm mînă cu mînă" (II)

Cursele interne și externe ale Unirii au fost remarcabile. Maghiarii și sașii din a treia provincie istorică românească, Transilvania, au apreciat la justa valoare însemnătatea evenimentului. Un ziar de limbă germană din Brașov scria : „De 200 de ani poporul român n-a fost așa de fericit." Iar o gazetă maghiară din Cluj nota că Unirea este „o demonstrație care face cinste poporului român, o victorie rar întîlnită în istorie". Dealtfel, răsunetul transilvan al dublei alegeri a lui Cuza marchează un capitol esențial în cronica Unirii. Unul dintre viitorii sfetnici ai Principelui, Al. Papiu-Ilarian scria : „Românii din Transilvania numai la Principate privesc... Iar cînd s-a ales Cuza domn, entuziasmul la românii din Transilvania era poate mai mare decît în Principate." Ambasadorul austriac în capitala Franței a intuit exact, ca mulți alți diplomați străini, ce rol avea să joace Unirea în evoluția evenimentelor istorice din această zonă a Europei. Într-o discuție purtată cu soția împăratului Napoleon al III-lea (care îi spunea, spre cinstea ei, că „Principatele vor Unirea. Aceasta este voința națională."), ambasadorul a afirmat, cu îngrijorare pentru ceea ce întrezărea că se va întîmpla mai tîrziu : „Doamnă, vor Independența și pentru a ajunge acolo au votat pentru Unirea". Iar consulul britanic la Iași, Henry Churchill, îl informa în scris pe contele Malmesbury că domnitorul român este „înzestrat cu multă judecată și prudență, iar după cît se pare își înțelege pe deplin situația". În admirabila lucrare „Spre unitatea statală a poporului român", istoricul Vasile Netea acordă spații largi atitudinii lui Cuza față de Transilvania, ca și unor mărturii și evenimente complementare. Unul dintre agenții lui Kossuth, colonelul polonez Zlinski, îi scria acestuia : „Nu vă încredeți în Cuza, el are ochii îndreptați asupra Transilvaniei și Banatului. Recent, el a declarat din nou în fața consulului francez Victor Place și a consulului italian Strambio că el ca prinț român nu va renunța niciodată la Transilvania." Pe cît de mare ca poet, pe atît de iscusit politician, Alecsandri îi arăta pe hartă lui Napoleon al III-lea, în audiența din 25 februarie 1859, teritoriile noului stat creat, precum și acela ale Banatului și Transilvaniei, spunîndu-i : „Vedeți, Sire, cît e de întinsă adevărata Românie și ce regat important ar constitui cu ale sale 9 000 000 de români dacă providența ar realiza visul și aspirările lor ?" Iar celălalt mînistru de externe al lui Cuza, munteanul Dumitru Brătianu, îi spunea cu fermitate contelui italian Cavour, prim-ministru al Regatului Sardiniei și, mai apoi, al Italiei unificate, susținător și al Unirii noastre : „Românii de peste Carpați vor să se unească cu noi : noi le-am promis tot sprijinul nostru ; ar fi o trădare dacă l-am ceda Ungariei ; dreptul istoric, invocat de Ungaria, e ridicol." Firește, se pot scrie foarte multe pagini despre toate acestea. Toate declarațiile și mărturiile însă, indiferent de sursa și de limba în care au fost rostite sau scrise, converg către aceleași adevăruri pe care românii le-au trăit pe viu și le-au gravat în inimi pentru eternitate : Unirea de la 1859 a fost voința întregii națiuni a fost rodul aspirațiilor și luptelor de veacuri ale poporului român, a reprezentat o verigă esențială pe calea marilor împliniri viitoare : Independența națională, cucerită prin lupte grele la 1877—1878, și Unirea cea Mare și Veșnică de la 1918. Iar întruchiparea acestei verigi a fost Alexandru Ioan Cuza, consemnat de cronologia politică a țării și a istoriei universale drept întîiul șef de stat al României moderne. În timpul guvernării sale de numai șapte ani au fost realizate fapte de o însemnătate fără precedent, ceea ce și explică iubirea nemărginită pe care i-o purta adevăratul făuritor de istorie, poporul : consolidarea internă și externă a statului, reforma și modernizarea instituțiilor principale, formarea primului Guvern unitar și deschiderea la București a întîiului Parlament al României, făurirea armatei române moderne, împroprietărirea țăranilor (au primit atunci pămînt peste 500 de mii de familii !), secularizarea averilor mînăstirești (mosii ce reuneau peste 25 la sută din suprafața țării) reformele juridice și introducerea sistemului unitar de măsuri și greutăți, legea pensiilor, înființarea Primăriei orașului București (întîiul primar fiind ales Barbu Vlădoianu) funcționarea primei agenții diplomatice recunoscute a României (cea de la Belgrad) și constituirea Ministerului Afacerilor Străine, crearea primelor consilii de igienă și salubritate publică la Iași și București, o nouă emisiune de mărci poștale, înființarea Camerelor de comerț, o nouă lege a presei, nașterea la București, în 17 mai 1862, a primei Asociații sportive din România și multe altele. În domeniul culturii, domnia lui Cuza a fost tot atît de rodnică : la 7 noiembrie 1860 se inaugurează, în prezența sa, Universitatea din Iași, iar la 16 mai 1864 se dă decretul domnesc privind înființarea aceleia din București, începuturile Academiei române se datorează tot spiritului său luminat, apoi să nu uităm crearea în 1863 a „Junimii", înființarea Bibliotecilor centrale din București și Iași, întemeierea în capitală a Societății „Ateneul Român", înființarea mai multor școli de arte frumoase și pinacoteci, prima reprezentație a piesei „Hamlet" în România, în 1861, crearea și tipărirea unor opere de seamă, reprezentative pentru noua civilizație scrisă a țării etc. Sigiliul inconfundabil al lui Cuza s-a făcut simțit, direct sau indirect, în toate acestea. El a personificat nu numai ideea Unirii, ci și pe aceea a Renașterii patriei, implinind cea ce invoca printr-un vibrant patetism Kogălniceanu, în zilele de ianuarie 1859 : „Prin înălțarea ta pe tronul lui Ștefan cel Mare, s-a înălțat însăși naționalitatea română... Alegîndu-te pe tine Domn am voit să arătăm lumii ceea ce toată țara dorește : la legi noi, om nou. O, Doamne ! Mare și frumoasă iți este misia. Constituția ne insemnează o epocă nouă și măria ta ești chemat să o deschizi. Fii, dar, omul epocii ; fă ca legea să înlocuiască arbitrarul ; fă ca legea să fie tare, iar tu, Măria ta, ca Domn, fii bun, fii blînd ; fii bun mai ales cu aceia pentru care mai toți domnii trecuți au fost nepăsători sau răi (...) Fii simplu, Măria Ta, fii domn cetățean ; Urechea ta e pururea deschisă la adevăr și închisă la minciună și la lingușire. Porți un frumos și scump nume, numele lui Alexandru cel Bun. Să trăiești dar mulți ani ca și dînsul ; să domnești ca și dînsul". Vodă Cuza a fost detronat de „monstruoasa coaliție". S-a stins din viață în exil, bolnav de dorul țării lui. Dar i-a rămas marea Operă, ca și numele bun printre generații și generații de români care îi cinstesc cu veneрație lucrarea.

Aniversînd astăzi 125 de ani de la Unirea Principatelor, eveniment ce a marcat făurirea statului român modern, cinstim de fapt întreaga istorie națională, cu infinitele ei jertfe și pătimiri, cu lupta aprigă a milioanelor de înaintași pentru reintronarea drepturilor naturale ale poporului român. Căci unirea de atunci nu este un eveniment izolat și nu poate fi înțeles de sine stătător, decît numai într-o permanentă raportare la ceea ce a fost înainte și la tot ce avea să se mai întîmple mai apoi pe drumul deschis de ea. Este un flux neîntrerupt al mîndriei naționale, din viltoarea căruia destinul i-a ales și propulsat în galeria votivă a letopisețelor pe marii tribuni ai existenței noastre. Prin dubla alegere a lui Cuza, în scaunul voievodal al patriei nu s-a urcat un Domn, ci un ideal. Ideal care este purtat astăzi cu strălucire, mai departe, și mai departe, de către un alt protagonist al galeriei de aur despre care vorbeam : președintele Nicolae Ceaușescu. Iubitor de țară și de datini, el moștenește cele mai de seamă virtuți și triumfuri ale înaintemergătorilor săi, fiind învestit de istorie și popor cu menirea sacră de a le veghea în totalitate. Și dacă astăzi noi celebrăm Unirea în deplina demnitate a numelui de Român, scriind istoria așa cum a fost, aceasta se datorează în primul rînd lui. Întreaga țară este acum o gigantică Horă a Unirii, de la Putna și Biharea pînă la Adamclisi și Carei, de la Dealul Mitropoliei bucureștene și Miercurea Ciuc pînă la Tebea și Lugoj, de la Lunca Dunării și a Cogîlnicului pînă la cele ale Oltului, Tisei, Mureșului, Siretului spre Marea cea Mare. Sărbătoarea este cu adevărat națională și întreținută de acel elan propriu latinității noastre, fiind pătrunsă de hotărirea întregului popor de a prețui fala strămoșilor prin fapte pe măsură : Muncă, Frăție, Apărare !

Corneliu Vadim Tudor

Unirea înainte de unire. Răsunet brașovean (I)

VREMURI DE CRONICĂ

În Scheii Brașovului, în ținutul montan de la cotitura Carpaților s-a concentrat un tezaur documentar menit să explice în conținut fapte de istorie care au animat sentimentul unității poporului nostru. Favorizat de poziția geografică, avantajat de potențialul economic și întreținut prin focarul viu cultural, Brașovul a înscris „talpă și palmă" istoria milenară a poporului în pagini de cronică. Este destul să amintim actul cititoricesc al legendarului Negru-Vodă, care a dăruit muntele Postăvarul pentru că-l deținea sau faptele ctitoricești adresate românilor din Schei de către Laiotă Basarab cel Bătrîn, Vlad Călugărul, Neagoe Basarab, Aron Vodă, Petru Cercel, ș.a., pentru ca în condițiile secolului al XVI-lea să constatăm aici epopeea începuturilor și biruinței scrisului în limba română prin editarea de către diaconul muntean Coresi a primelor cărți de circulație în limba română, urmată de realizarea primei cronici cu subiect românesc, a primei gramatici românești și a primului almanah științific. Sînt doar cîteva mărturii care prefațează și complementează simbolul permanentei noastre : unirea prezentă aici prin simbolurile rămase de la Mihai Viteazul, prin cele peste 80 de hrisoave domnești din Muntenia și Moldova dar și prin documentele anilor 1821, 1848 și 1877. Este destul să spunem că la 1821, în condițiile represaliilor de după revoluția Vladimirescului, la Brașov poposeau mai bine de 8 000 de munteni, pentru ca la 1848 revoluționarii de peste Carpați să plămădească soarta țării prin ideile disputate aici, la Brașov, unde Bolliac edita „Expatriatul" și de unde se lansează răsunetul monumentalului „Deșteaptă-te Române". Între aceștia, în mod predestinat se afla și Alexandru Ioan Cuza, care rămîne în amintirea localnicilor îmbrăcat în aureola idealului de unitate, care a împodobit în Scheii Brașovului și fapta viteazului Mihai cu mai bine de două veacuri în urmă.

UNIȚI ÎN CUGET ȘI SIMȚIRE

În crepusculara bucurie a Unirii Principatelor, trăită la Brașov cu speranța unirii celei mari, în lipsa posibilităților publicistice, strangulate de autorități, românii brașoveni își manifestă adeziunea lor unionistă înscriind în caiete folclorice pagini de înaltă trăire patriotică. Adeseori aceste creații, expresie a sentimentului fest trăit de omul din popor, circulau pe foi volante sau se transmiteau oral votînd legal în favoarea unei istorii care își purta cursul printre țăncurii abrupți de piatră spre un singur țel : unire.

Nu ne surprinde că în arhiva istorică a Muzeului primei școli românești din Scheii Brașovului, într-un fond de documente încă necatalogat slujesc amintirilor două manuscrise folclorice realizate de dascăli brașoveni în perioada revoluției de la 1848 și a Unirii Principatelor.

Primul manuscris este semnat de „Bratu Baiu" (1760—1831), cunoscut pentru activitatea cărturărească și didactică pe meleaguri zîrnești și de nepotul acestuia Bartolomeu Baiulescu (1831—1909), remarcabil cărturar brașovean, președinte al Eforiei școlare, întemeietor al „Asociației meseriașilor români" din Brașov și a primei reviste muncitorești, „Meseriașul român".

Semnificativă este prezența în manuscris a înflăcărătului îmn al deșteptării noastre naționale, fără semnătura lui Mureșianu (dovada circulației sale orale), cît și a poeziei „Ce e patria română", lansată de revoluționarul brănean Ion Cavaler de Pușcariu pe Cîmpia Blajului în viltoarea revoluției pașoptiste, al cărei final transmitea un mesaj unionist : **„Patria română care / Se numește mare / Pînă unde tot răsună / Limba dulce și străbună / Limba care să trăiască / Limba românească / Pînă acolo-i frățioare / Patria română care / Se numește mare".**

Din această considerare a limbii ca factor de unitate națională a izvorît și poezia „Limba română" reprodusă în filele manuscrisului în foarte multe diferențe față de varianta publicată mai tîrziu de George Sion.

Pe de altă parte, strigăturile alăturate unor cîntece patriotice de cătănie, de dragoste, redau acea dorință unionistă a poporului : **„Sus odată-ntr-o unire / Toată lumea să se mire / Sus din pulbere cu toții / Ai lui Romulus nepoții / Și mai sus erou român / Să nu uiți tu pe dușman / Și așa și cînd vin norii / Pentru patrie să mori".**

În acest context este explicabilă prezența versurilor destinate expres lui Al. I. Cuza. Alături de „Hora Unirii", în varianta publicată de Alecsandri în „Steaua Dunării" (9 iulie 1856), doar cu puține modificări, găsim „Imnu cîntat pe scena Teatrului de trupa română cu ocazia numirii de prinț al României Alexandru Ioan I", cu mențiunea „februarie 1859", deci la numai cîteva zile după ce Matei Millo (27 și 30 ianuarie 1859) l-a lansat în baza muzicii semnată de Ioan Wachman. Dovada culegerii sale orale și imediate, ca și în cazul altor texte ale manuscrisului, o formează mulțimea diferențelor de conținut față de creația lui Matei Millo : **„Doamne tu al României / ... îndurătoriu / Azi în contra anarhiei / Ne-ai fost scut apărător / Lăudat de trei ori fie / Al tău nume mare, sfînt / Căci ai scos pe Românie / Din sclavie, din mormînt / ... Doamne varsă-ți îndurarea / Peste scumpul domnitor / Și-l fereste de trădarea / curtezanului flator / Să domnească cu tăria / Unui prinț pe legi / bazat / Să păzască autonomia / Ce strămoșii ne-a lăsat / Să ne dea-n fine dreptatea / După care-am suspinat / Să ne-acorde libertatea / Pentru care am luptat / Ura ! Prințul României / Alexandru Ioan Întîi / Ura simbolul Unirei...".**

Imnul însoțit de un frumos desen a două mîini care se string, este urmat de o „Horă" închinată aceluiași Cuza, din care reținem profunde semnificații purtate de acesta pentru rapsodul transilvănean care o intitulează „Hora Prințului Românilor din 1859 Cuza Alexandru Ioan I" ; din care extragem : **„Trageți hora mare, mare / Cuza farămă hotară / ... Unde Cuza se ivește / Țara noastră pruncii crește / Poporul se înmulțește / Inima întinerește / CÎT VOM FI TOȚI ÎN UNIRE** (s. n.) **/ Nu e frică de perire / Nici de arma ce dezbină / Nici de sabia străină / Nici de amara asuprire / Nici de lanturi și hrăpire / Locul țării o dreptate / Simte pașii cei de frate / Și tresare în bucurie / Ca în timpi de vitejie / Fala iese din morminte / Și ne-aduce nouă aminte / Lupte mari strălucitoare / Nume pline de onoare / Fala veche și bătrînă / Trece-n inima română... / Trageți hora latâ, latâ / Că mi-e inima-necată / Și la glasul de Unire / Cură plins de fericire... / Trageți hora, vîntul bate / Și-n tărîmuri depărtate (n. n. Ardeal) / Duce veste de unire / Duce veste de mărire / Căci a țărilor unire / Ne aduce la mărire".**

Nu poate fi lipsită de semnificații și parabola în versuri intitulată **„Plapoma de la gerul Bobotezei"**, cu referire evidentă la ziua de 5 ianuarie a alegerii lui Cuza, prin care, asemeni lui Ion Creangă, cîntărețul anonim transilvănean își mărturisește neîncrederea în unii boieri care văd prin unire posibilitatea unei căpătuiri personale, „de a-și trage plapoma asupra lor" : **„În seara de bobotează / Tot Românul stă, veghează / În cer a să arăta / Ce destin el va avea / Și cere cu grăbire / Orice bine fericire / ...Și aștepta cu nerăbdare / Ca să ceară fiestecare / Unii rang, alții-avuție / Alții poate chiar domnie / Dar fiind un ger cam tare / Vro cîțiva falși poliiți / Aveau o plapomă mare / Stînd**

Vasile Oltean

directorul Muzeului primei școli românești din Scheii Brașovului

Continuare în pag. a 6-a

SUB SEMNUL UNIRII

IAȘUL CELOR TREI UNIRI

...iată-ne din nou pe colinele Iașului. De aici se vede Iașul aflat sub semnul innoirilor, care își strigă adevărurile celor trei uniri reverberîndu-le prin tradiție și actualitate...

La prima Universitate a nației (1860) am stat de vorbă cu profesorii-istorici: **GHEORGHE PLATON și VASILE CRISTIAN.**

Unirea lui Mihai Viteazul

I.I.D. Ce este Iașul ?

V.CR. Oraș al celor trei Uniri : 1600, 1859, 1918, astfel ar putea fi definit Iașul raportat la ideea națională. Oraș al celor trei Uniri, în același timp oraș unde spiritul unirii a fost permanent : începînd din momentul Mihai Viteazul și pînă la Marea Unire din 1918. Începînd de la Mihai Viteazul care tocmai aici la Iași a dat un document în care, pentru prima dată, se intitula : Domn al Țării Românești, al Ardealului și al Moldovei.

I.I.D. Iertați-mă că vă întrerup cu o precizare : „și a toată țara Moldovei...“

V.CR.... Da. Așa-i ; așa stă scris. Dealtfel, Mihai Viteazul prin aceasta se transforma într-un adevărat simbol al unității românești, numele său constituind o adevărată atîrnare la înfăptuirea idealului național ulterior.

I.I.D. O chemare din străfundurile istoriei noastre naționale întruchipată în faptă politică de Mihai Vodă.

GH.P. Desigur. Este limpede faptul că Mihai nu a-nceput, ci a verificat existența unei conștiințe, care, după Mihai, și-a găsit expresie într-o manieră impresionantă. Iată, mă gîndesc acum la un lucru : „Cartea românească de învățătură“ a lui Varlaam a fost găsită în sute de exemplare în Transilvania. Este unul din argumentele care ne probează astăzi, peste veacuri, cît de trainică a fost legătura aceasta. Și, în ultimă instanță, cît de puternic a influențat momentul Mihai deschiderea aceasta spre unitate. Pentru că toată afirmarea aceea viguroasă a românității în acest secol al XVII-lea, este străbătută de manifestări care nu-și găsesc explicație decît în acest moment uriaș : Mihai Viteazul care exprimă atît de pregnant și transmite în posteritate întreaga acumulare anterioară în direcția unității.

V.C R. Neîndoielnic. Iar sec. al XVII-lea reprezintă în același timp și afirmarea explicită, tocmai de către cărturari, care sînt legați direct de orașul Iași : un Grigore Ureche, un Miron Costin, apoi un Dimitrie Cantemir, a faptului că românii sînt un neam unitar indiferent de locul în care trăiesc ei. Faptul acesta prezintă importanță sub raportul dezvoltării spirituale, dar are și-o importanță practică pentru că nu trebuie să uităm : sînt oameni care s-au integrat în cultura națională, care au influențat cultura națională, lucrările lor au avut o circulație deosebită : am în vedere, de pildă, că la Blaj — acest focar al ideii naționale, s-a aflat printre altele **Hronicul...** lui Dimitrie Cantemir, un hronic pe care cărturarii Școlii ardelene l-au utilizat în scrierile lor, împrumutîndu-i și dezvoltîndu-i ideile.

GH.P. Se petrece acum un fenomen deosebit de important : această afirmare puternică a ideii de românitate în sec. al XVII-lea scade în intensitate, adică în putința de a se exprima în secolul XVIII ca urmare a instituirii regimului fanariot în principate... Însă, în condițiile deosebite din Transilvania, ideea persistă și este preluată și amplificată ; se desfășoară cu forță deosebită în mișcarea Suplexului... și în activitatea Școlii Ardelene care reia și ridică pe o treaptă superioară ceea ce Moldova și Țara Românească produseseră în secolul anterior și restituie apoi moștenirea întregii românități în sec. al XIX-lea.

V.CR. Dealtfel, în acest veac cu totul deosebit al istoriei noastre, care este veacul al XIX-lea, foarte mulți cărturari transilvăneni au trecut munții pentru a se stabili în principate ; mulți dintre ei au venit la Iași. Printre aceștia erau oameni care se afirmaseră deja ca luptători ai ideii naționale, ca oameni care dezvoltaseră ideea națională, așa cum au fost un Damaschin Bojincă, un Ioan Maiorescu, August Treboniu-Laurian și alții, care au găsit un teren fertil de manifestare a acestei idei, într-un moment în care un moldovean, un ieșean, Gheorghe Asachi, făcea cunoscuta afirmație, în 1829, devansîndu-l deci pe Bălcescu, care a conferit ulterior autoritate acestei afirmații, că „istoria este cea dintîi carte a unei națiî“.

GH.P. Iar „Dacia literară“, pe care o reprezintă cu atîta strălucire Kogălniceanu, este nu numai un titlu, este un program și un simbol al unei realități a sec. al XIX-lea și în același timp și o ștafetă pe care, s-o spunem, românitatea o preia din trecut și o transmite posterității. Dealtfel, este de-a dreptul impresionantă maniera în care, în perioada anterioară anului 1898, Moldova și Iașii manifestă tendința aceasta spre umanitate. Contemporanii mărturisesc

forța acestui sentiment căruia Kogălniceanu îi dă o expresie atît de înaltă în acea vestită prelegere pe care o rostește la Iași, la „Academia Mihăileană“ la deschiderea cursului său de istorie națională.

V.CR. Da, este, cred, unul din momentele cele mai importante pentru afirmarea acestei idei pe care am putea s-o subliniem suplimentar, la 24 noiembrie 1983 s-au împlinit 140 de ani de la această lecție de deschidere. Mihail Kogălniceanu a pornit de la simțăminte patriotice și este interesant că-ntr-o, mai puțin cunoscută, adresă pe care o trimit Epitropiei școlilor, cu puțin înainte de deschiderea cursurilor, o adresă care se păstrează în manuscris, el arată că : „acest curs socot că ar trebui să fie unul dintre cele neapărate într-o academie națională“. După cum mi se pare însăși revelator, pentru sublinierea acestei idei de unitate națională, faptul că Mihail Kogălniceanu întrebuințează în mod constant denumirea de : istorie națională ; o denumire care subliniază dintr-odată elevația în care se ridică, pentru că el spune că privește ca patrie a sa „toată acea întindere de loc unde se vorbește românește“.

1859 — Unirea principatelor

GH.P. Și de-altfel, Kogălniceanu nu face decît să reia, într-o formă mult mai largă, ideile pe care predecesorul său Aaron Florian...

V.CR... transilvăneanul stabilit la București...

GH.P..... transilvăneanul stabilit la București le înscrisese în istoria sa în care, nu întîmplător, consacrase mai mult de 200 de pagini actului din 1600 al lui Mihai Viteazul. Este cît se poate de semnificativ.

Și-acum, poate că ar trebui să trecem la cea de-a doua unire, din 1859, și aș dori să relev un fapt : adeseori mi-am pus întrebarea, mi-o pun și acum, și-o explicație există și va trebui, poate, să o găsim chiar în discuția de astăzi ; De unde-a reieșit forța cu care s-a manifestat acum ideea de unitate ? pentru că oricît s-ar fi străduit unioniștii atunci, oricît de bine ar fi organizat popularizarea ideii de unire, maniera în care s-a desfășurat lupta pentru unire și unanimitatea cu care moldovenii s-au pronunțat în favoarea unirii, nu poate să fie explicată numai prin măsurile luate în perioada imediat anterioară, pentru că sînt foarte puține precedentele în istorie cînd o populație atît de numeroasă se pronunță într-o unanimitate atît de uimitoare : nu au fost clase, nu au fost categorii sociale care să se pronunțe împotrivă ; au fost doar cîteva nume, acei corbi albi care se cunosc.

V.CR. Un istoric sovietic vorbea despre unioniști ca despre o pătură foarte subțire, fără rădăcină.

G.H.P. Și atunci ? Iată, întrebîndu-mă, n-am găsit o explicație, o explicație pentru această înțelepciune pe care țăranii români au manifestat-o acum ; adică acești țărani despărțiți de asupritorii lor, de boieri, prin această prăpastie adîncă a intereselor de clasă care a fost expusă într-o manieră atît de limpede în acest formidabil document care este : **cererea deputaților pontași** prezentată în Divanul Ad-Hoc al Moldovei. Și, punîndu-ți această întrebare, nu poți să nu răspunzi, tot eu am răspuns, deci sînt convins că veți fi de acord cu mine, că : pentru a înțelege și-a cunoaște această forță cu care ideea de unitate s-a manifestat acum, trebuie neapărat să mergem în adîncurile istoriei ; adică să ne reamintim că toate moștenirea aceasta istorică în care unitatea a reprezentat elementul fundamental, și-a spus acum cuvîntul.

V.CR. Și mergînd în străfundurile istoriei, de fapt trebuie să revenim tot la țărani fiindcă, după cum observa Nicolae Iorga la vremea sa : „sîntem o națiune de țărani“, fiindcă țăranii sînt aceia care-au păstrat ideea națională ; există o deosebire între aceștia și categoriile suprapuse ; acestea din urmă : boierii au putut să vorbească citva timp slavonește, să vorbească apoi greceste, să-și împănăze limba cu turcisme, să apeleze ulterior la o franțuzească, o franțuzească mai stilcită, au putut să se îmbrace cu costume orientale înainte de-a-îmbrăca straie nemțești, țăranul a rămas atașat pămîntului, a călcat desculț înfrățindu-se aproape cu pămîntul, a simțit românește pentru că a purtat portul străbun, pentru că a purtat și-a vorbit aceeași limbă, limba străbună și-n felul acesta : „poartă-te cum ți-e portul și vorbește cum ți-e limba“, trebuia să fie înainte de toate, să fii român prin simțire, prin apartenență, prin aderiune, prin dăruire...

GH.P. Deci este limpede faptul că există acum o puternică conștiință națională, există, însă, și un instinct național, pentru că conștiința națională este elementul de conștiință modernă care are în vedere în egală măsură ideea de unitate politică, nu totdeauna clară la țărani, însă instinctul acesta al existenței tradiționale, al păstrării, al supraviețuirii, al continuității și-a spus acum cuvîntul. Și Kogălniceanu a mărturisit-o, tot el, iată, pentru românii de-atunci și pentru noi toți din toate timpurile : unirea nu este o chestie sentimentală, ci este o chestiune de viață. Și cînd a spus așa, a adus, s-o spunem și noi, în conștiința contemporanilor, întreaga istorie și s-a referit la viitor pentru că viitorul nu se putea să fie altfel ! În condițiile timpului său, și avînd în vedere și necesitățile dezvoltării moderne, dar și pericolele dinafară, aceste imperative impuneau realizarea unității cu un fapt de care urma să depindă dezvoltarea în continuare, pe mai departe, a națiunii.

V.CR. Consider că primul manifest pentru unire, pentru unirea concretă, politică, după momentul Mihai Viteazul ar putea fi o afirmație a lui Grigore Ureche că : **„Moldova a fost plasată în calea răutăților.“** În fond, se pornește și trebuie să pornim întotdeauna de la ceea ce reprezintă suportul, faptul etnic interior, iar în același timp, însă, este vorba și de un impuls care vine și din împrejurările externe, căci această **plasare** a trebuit să dezvolte instinctul la care vă referiți în legătură cu necesitatea asigurării unui corp național puternic, prin care să supraviețuiască națiunea întreagă.

GH.P. Fără-ndoială că cei care vor să studieze evoluția ideii de unitate, trebuie să aibă-n vedere acest factor de geografie, nu ? de geografie-mediu natural dat ; influența pe care a avut-o asupra dezvoltării spiritului național, în ultimă instanță, și consecințele pe care le-a avut acest **loc** pe care nu l-am părăsit niciodată, asupra destinului nostru istoric, situarea aceasta a românilor în spațiul geografic european. Adică așezarea noastră aici, așa cum spunea iarăși cronicarul în calea tuturor răutăților, în poarta invazilor, nu ? cum a fost numit spațiul acesta strîmt dintre curbura Carpaților și Mare, prin care s-au scurs toate populațiile în migrație.

I.I.D. Oricum, locuitorii din Țara Românească, a Moldovei, tindeau spre inima pămîntului românesc, spre țară. Am să-l citez, și eu, tot pe Mihail Kogălniceanu, cum a relevat semnificația deosebită a actului din 5 ianuarie 1859, alegerea cu unanimitate de voturi a lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al Moldovei : „Prin această alegere, Moldova a intrat în vechiul său drept..., s-a reînălțat însăși naționalitatea română...“

GH.P. Da. Este vorba de aderența românilor acestui colț de țară spre țară, spre inima ei, spre centrul ei ; intensitatea acestei aderențe trebuie să fie măsurată, s-o spunem, cu aceste dificultăți, aceste greutăți, aceste vicisitudini de care Moldova nu a fost niciodată cruțată. Este un factor care a împus românilor moldoveni în acțiunile lor politice acea cumpănire, acea moderație pe care mulți o condamnă, fără să o înțeleagă. Adică, judecînd evenimentele istorice, nu în întregul lor. Trebuie să o spunem : această atitudine de completă dăruire față de interesele obștii naționale pe care Moldova a manifestat-o acum, nu a rămas un moment izolat, ea s-a continuat în toate actele ulterioare unirii și m-aș opri, poate foarte pe scurt, aici, la semnificația care a fost acordată creării Universității din Iași. Cum au înțeles slujitorii Universității din Iași această creație a anului 1860, creație a Unirii, cum i-au înțeles ei mesajul. Au înțeles că această universitate nu se adresa numai Moldovei, ci se adresa și celorlalte ținuturi care se mai aflau încă sub stăpînirea străină.

V.CR. În momentul în care s-a înființat universitatea, concepută ca o universitate națională, nu întîmplător este prima noastră universitate, ea a fost privită astfel de toți cei care erau interesați de bunul mers al culturii românești. Și poate că documentul cel mai interesant este o scrisoare a unui grup de studenți ardeleni, imediat după crearea universității din Iași, în care aceștia subliniază rolul deosebit pe care universitatea îl are pentru nația întreagă. Un alt manifest al ideii unității naționale este dat de Xenopol, distinsul profesor de la universitate, temporar rectorul acesteia, care pe baza cursurilor de istorie națională pe care le-a ținut, a realizat cunoscuta sa sinteză, prima de acest fel la noi „Istoria românilor din Dacia Traiană“ ; în fond, era o invitație pe care istoria, prin pana profesorului ieșean, o adresa prezentului pentru realizarea unității naționale, după cum același Xenopol, — faptul mi se pare deosebit de semnificativ, — în momentul în care se-ntorcea de la studii din străinătate, trece pe la Putna, în 1871, rosteste acel discurs emoționant la mormîntul lui Stefan cel Mare, a cărui personalitate este considerată ca un îndemn, ca un îmbold pentru contemporani și, în același timp, ca o dovadă că românii pot și trebuie să realizeze ceea ce le impune trecutul.

1 Decembrie 1918

GH.P. Este limpede. Și exemplul acesta este edificator. Și... am ajuns cu acestea la cea de-a treia mare unire : cea mai mare, și destinul istoric a vrut ca Iașul să joace și în acest moment un rol important. Iașul și Moldova au fost acum centrul rezistenței naționale. Învinsă vremelnic în prima campanie, forța de rezistență națională s-a concentrat aici, la Iași. Și a fost dat atunci oamenilor să trăiască momente cu adevărat înălțătoare. Poate — aș evoca unul dintre cele mai importante : marea adunare care s-a desfășurat la Iași cu prilejul venirii voluntarilor transilvăneni. De aici, de la Iași, au pornit acțiunile politice și au fost organizate toate manifestările care aveau, în cele din urmă, să sfîrșească prin această mare demonstrație care-a fost realizată în 1918 și care repeta cu alte dimensiuni, cu alt ecou și cu alte consecințe firești Marea Adunare de la Blaj, din 1848, cînd țăranii cereau unirea cu țara. Acum, cerința a fost : dorim țara așa cum ea a fost, deci Dacia așa cum ea a fost. Este un moment înălțător și studiat, discutat, apreciat în valoarea istorică pe care am evocat-o noi aici, are dimensiuni și perspective cu mult mai mari decît atunci cînd este înfățișat într-o manieră rece, fără suflet și candoare.

V.CR. Problema aceasta nu poate fi înfățișată fără suflet, pentru că, în fond, ideea unității naționale este ideea sufletului românesc. O idee a unui suflet care-a vibrat pretutindeni, dar care a vibrat deosebit de puternic în acest oraș al marilor uniri.

GH.P. Și care există și astăzi cu atîta forță, care se manifestă și astăzi cu atîta forță, cu o forță parcă mai mare, mai copleșitoare ca oricînd.

Ioan Ion Diaconu

Contribuția istoricilor

Urmare din pag. 1

tuează o serie de evenimente care i-au constrîns pe „căuzași“ să diminueze programul pe măsura realităților din jur, avînd în vedere deocamdată un nucleu de stat românesc extracarpatic destul de puternic pentru a dăinui sub protecția marilor puteri și pentru a forma un „magnet“ polarizant pentru întreaga românime. La edificarea acestui stat, istoricii și-au dat obolul nu numai ca oameni ai cărții, cum era firesc, dar și ca făptuitori, după vechea deviză sallustiană : *et qui fecere et qui facta aliorum scripsere...* În adevăr, la realizarea Unirii din 1859, istoricii au avut o contribuție eminentă, se știe, în frunte cu „Mihail al luminii și Mihail al săbiei“, cum i s-a spus odată lui Kogălniceanu, spre a-i fixa cele două ipostaze esențiale, de scriitor și de făptuitor al istoriei. În prima ipostază, le dăduse o sinteză fragmentară a trecutului românesc, în care evoca cu predilecție figura lui Mihai Viteazul, unificatorul de la 1600, apreciind că o creație statală ca aceea putea deveni un factor de seamă în echilibrul european. Dar n-a fost cu putință, ideea nefiind coaptă atunci pentru întrupare definitivă. „Ideile cresc și se coc ca și fructele“, va spune același neobosit militant al cauzei naționale, amintindu-le cititorilor că ideea Unirii era veche, desigur, însă ea nu putea deveni o realitate politică decît cu colaborarea timpului, așadar în anumite condiții pe care doar epoca postpașoptistă părea să le ofere într-o măsură suficientă. Bălcescu, alt corifeu al unității românești, gîndise la fel atunci cînd scria că „unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari“. Visul lor n-a putut deveni realitate fiindcă timpul nu era copt pentru aceasta. În felul său însă Mihai Viteazul a decis asupra viitorului, căci a arătat în faptă că Unirea era posibilă. Ceea ce a fost putea să mai fie. Reabilitînd apoi demnitatea națională, el a impus o conduită conformă și posterității, a statornicit oarecum, după expresia lui Bălcescu, „drepturile noastre pentru viitorime“. Modelul exista, un model croit prin forța armelor și nu mai puțin prin dorința de a găsi pentru români, într-o Europă indiferentă, acea formulă de putere susceptibilă să le asigure demnitatea și neatîrnarea. Modelul putea fi ajustat, firește. Un lucru era sigur, și Bălcescu a ținut să-l fixeze cu deplină rigoare, condiționînd fericirea de libertate, libertatea de putere, iar puterea de Unire. Unirea devenise, în secolul XIX, un imperativ și în această parte a continentului, unul realizabil acum prin alte mijloace decît pe vremea Viteazului. Chiar și Mihai nu putuse înfăptui decît pentru o clipă („îi trebuia vreme și vremea îi fu de lipsă“, observă Bălcescu) rămînea să se împlinească acum cu sabia inteligenței, pe contul unor împrejurări externe create în urma revoluției pașoptiste și a războiului Crimeei. Citeva decenii de mișcare culturală, de fomentație a ideilor regenerative, schimbaseră în bună măsură atitudinea față de interesul general, solidarizînd forțele progresiste și pregătind terenul pentru marea operă de construcție ce avea să vină. „Aceea ce *concuista* n-a putut isprăvi, *frăția* o va face“, spusese Bălcescu schițînd, în exil, *mersul revoluției* române. Iată noul *principiu* ce trebuia să înarmeze brațul poporului, făcîndu-l apt pentru marea ispravă. Dacă revoluția de la 1821 fusese una *democratică*, iar cea de la 1848 *socială*, proxima revoluție, de pe atunci previzibilă, trebuia să fie *națională*, pentru a impune Unirea ca formă de răspuns durabil la provocările istoriei. Era firesc ca istoricii să cunoască cel mai bine aceste provocări și să participe la găsirea soluției. S-a întîmplat așa nu doar la noi. În lumea slavă, ca și în spațiul de cultură germanic, în Italia nu mai puțin, istoricii au jucat un rol de seamă în desfășurarea acelui *risorgimento* de pe urma căruia s-au înfiripat noi organisme statale, întemeiate pe principiul naționalității. În zona carpato-dunăreană, exemplul Școlii ardelene, purificat întrucîtva de exagerări, a rodit palingenetic, alimentînd o istoriografie prin excelență militantă, căci pornea de la constatarea, exprimată de Kogălniceanu, că „trebuința istoriei patriei ni este neapărată chiar pentru ocrotirea drepturilor noastre împotriva națiilor străine“. Nu ne-a fost oare de atîtea ori contestat începutul, prefăcut numele, disprețuită limba, sfîșiat dreptul ? În retorica specifică epocii, Florian Aaron a știut să formuleze cu destulă claritate drama unui popor persecutat de istorie, adus în situația de a-și apăra onoarea și cu pana, exaltîndu-și chiar trecutul pentru a întreține un tonus patriotic pe măsura epocii. A. T. Laurian, I. Maiorescu, D. Bojincă, G. Barițiu, S. Bărnuțiu, A. Papiu-Ilarian, V.A. Urechia sînt doar cîteva nume de istorici contemporani care au luat parte la pregătirea Unirii, contribuind la acea schimbare de mentalitate caracteristică resurecției și fortificînd prin date istorice platforma ideologică a programului național. Împreună cu Bălcescu și Kogălniceanu, ei au lărgit temelia conștiinței civice, ajungînd astfel ca un întreg popor să se ridice, cum spunea A.D. Xenopol, la înălțimea unei mari idei, cea din care s-a născut România modernă. Este ideea a cărei împlinire întreagă s-a făcut doar cîteva decenii mai tîrziu, cu aportul larg al altei generații de istorici, în fruntea căreia se va situa, dominînd-o și sporindu-i prestigiul, N. Iorga. De la el, mai ales, istoriografia revendică ideea că viața culturală și morală e singura putere autentică a unui popor, putere la sporirea căreia e chemată să-și aducă mereu partea de contribuție. Marea serie istorică a regenerării naționale nu s-ar putea închipui fără aportul masiv al istoricilor, fiindcă (observa T. Maiorescu) nu e de închipuit un popor care „uită mîine ceea ce a făcut ieri“, decît sub pedeapsa descalificării sale. Unirea săvîrșită la 24 ianuarie 1859 este fără îndoială unul din acele momente rare cînd un popor își regăsește deplin suflul istoric și înțelege a-și asuma răspunderi cu efecte de lungă durată, dictînd — după expresia lui Kogălniceanu — „legi generațiilor viitoare“.

Pecetea Unirii

Din rădăcină cînd lumina suie
Culorile de grai pe-a țării carte
Cu munți și ape orizontul nu e
Decît întregul fruct ce nu se-mparte.

Din cele patru zări ne înconjoară
O viață pururea în moștenire
Un legămînt cu flacăra-n afară
Ce vertical stă-n dreapta sa Unire ;

A dăinui e verbul care vine
Dinspre părinți tot către înălțimi
Dintr-un adînc ce soarele ne ține
Cu temelii statornice-n mulțimi :

Nimic nu s-a făcut la voia sorții
Ci numai prin voința tuturor
Destinul aurind în stîlpii porții
Înmugurește-n vastul tricolor

Proiectele de vis statornicite
Pe-o mișcătoare steamă de izvor
S-au întrupat prin palmele muncite
Scriind profilul patriei pe zbor

Ești tot ce-nseamnă astăzi libertate
În adevărul vremii de privești
Mărită țară, raza-ți ne străbate
Urzind seninul vetrei românești

Pavel Pereș

Imn

Să vină viitorul cu pașii lui mai mari
și să găsească țara egală-n frumusețe
bătătorîți de soare cu inimi dulci și mari
românii toți din toate unitele județe.

purtînd în palme țara trofeu de-nțelepciune
și-n leagănul de ape și munți bătătorîți
de soare și iubire românii să se-nchine
doar conștiinței țării și fie fericiți

Țara noastră e-n mîini bune
țara noastră e la noi
preamăriți iubirea noastră
peste timp peste nevoi
preamăriți pe țara noastră
preamăriți-i pe eroi
țara noastră e-n mîini bune
țara noastră e la noi
preamăriți unirea noastră

Ion Nicolescu

Vis și faptă

Unirea vis și faptă e, deplină
îngemănare-ntr-un măreț avînt
Unirea e a patriei lumină
și este cît va fi acest pămînt
e visul lui Mihai întregitorul
punînd pecetea sîngelui de jar
ca să vegheze neclintit ogorul
dintr-un hotar la celălalt hotar.

Unirea e din jertă românească
rotundă-nfăptuire ca un scut
sub care, grîul, mai bogat să crească
din lacrima pămîntului născut
Unirea și-a vărsat puterea toată
cum riuri de lumină s-au vărsat
cînd trece dimineața îmbrăcată
ca o mireasă-a soarelui prin sat...

Unirea-i adevărul vieții noastre
el germinează-n fiecare verb
cum este zborul păsării măiastre
ce se răsfrînge-n ochiul unui cerb
purtînd tot ceru-ncrengurat pe creștet
e Pantheonul nostru de eroi
e arborele niciodată veșted
al veșniciei neamului din noi !

Priviți-ne, uniți pe veci, în față
sub ochii constelației solemni
cei care au visat să fie demni
și demnitatea de la noi o-nvață
Din România s-a-nălțat o torță
solia noastră : „Pace nu război !"
căci numai pacea e suprema forță
și adevărul vremii noastre noi !

Unirea este cugetul, lucidul
temei de viață-al nostru, al tuturor
îngemănat cu patria, partidul
din flăcări l-a țesut în Tricolor !...

Ion Potopin

Limba-i semnul de lumină pe o gură de copil

Limba-i sîngele ce curge într-un neam
fără sfîrșit
Și e semnul de lumină pe o gură de copil
Noi în ea mărețe temple mioritice-am zidit
Clipocesc străvechi izvoare sunet dulce
și subtil

Puritatea ei prin vreme în urmaș am veșnicit
Au lucrat asupra limbii șiruri lungi
de generații
Și rostirea-i n-are scapăt n-are umbră
și sfîrșit
Născocind ca să uimească luminoasele orații

Noi prin limbă am fost una
Hăulind-o de pe dealuri luminați de-un
mare dor
N-a putut ca să o ducă din Carpați cu ea
furtuna
Am șoptit-o-ngîndurați lîngă vetre de-a fost
nor

Plăsmuit-am multe perle din cuvinte și gîndire
Dîndu-i vamă fără pată arderea întregii vieți
Pentru limbă mi-e iubirea
Cum e roua de curată pe obraz de dimineți

Vasile Andronache

Viitor

Iată,
Vedem acum UNIREA
Îndătinatele
Hotare
Spre zări
Socialiste
Urcînd
Spre viitor
Un gînd
Curat și luminos
De făurari
Ai unui brav popor.

Teodor Anastasiu

24 IANUARIE 1859

24 IANUARIE 1984

Faptele Unirii

Muntenia și Moldova — luminile aceloraș ochi,
Privind soarele în fiecare dimineață
Cu bucuria visului lor de unire !

Țara e una — cu trunchi de Carpați
Și fruntea înaltă de nea !
Rămîne doar fapta din ianuarie 1859,
Ca un curcubeu al tricolorului
Strălucind peste triumful înalt al zilei de 24 !

Rămîne numai fapta ce-n 1918
Aduse Apusenii la inima Patriei Mume,
Bătînd ritmul ce prin decenii
Implini România Socialistă de azi !

Rămîne numai fapta
Ce peste timp,
Partidul Comunist mereu înalță
Ca un arc de triumf al păcii !

Ion C. Ștefan

Împlinirea

Unire,
cuvînt adînc românesc,
Soare prăvălit pe un
pămînt ce mult suferit-a.
Viață pe un plai
de lumină primenit
în zboruri adînci de cocori.
Logodnă a cerului
cu sufletul românului.
(Ce mulți au pierit
prin ani împiedicați
de forțe obscure.)
Și inima românului
a putut striga de dincolo
și de dincoace de Milcov :
— Vrem Unirea sub Cuza cel
Drept și cel Frumos !
Iar Domnul a luat
imensul strigăt pe umerii săi.
Atunci, de pe trupul Țării,
chiciura a început să se topească.
Atunci, pe obrazul de os
al lui Vodă — Mihai Viteazul,
Împlinirea căzu ca o lacrimă.

Radu Cange

Scrisoare la Hora Unirii

Țara nu ar fi putut exista
fără de pui de lei —
ea nu ar fi existat niciodată ;
ea este Moș Ion Roată, Ioan Alexandru Cuza,
Bălcescu și Eminescu —
pămîntul ei e aceeași vatră de mîine
toate au plecat la Milcov
limba — culorile curcubeului — leagănul
pruncului pe care noi îl numim erou —

țara nu ar fi existat în nici un hrisov
dacă nu ar fi fost ei, strămunii —
acești pui de lei cu nume de baladă
istoria țării a venit odată cu aceștia
scrisoare pentru noi —
scrisă cu singe de mac la Hora Unirii ;

deci, uniți să fim ca păsările cerului
și frați să fim prin voință — și soră —
nemurind vreodată izbînda neamului
astfel țara există, obîrșie a dacilor
liberi.

Ion Machidon

Ne-ntoarcem de-apururi

Ne-ntoarcem de-apururi spre poarta Unirii
Spre steaua izbînzii eterne.
De-apururi chemările firii
Hotarelor țării lumini vor așterne.

Ne-ntoarcem de-apururi spre singura țintă
Spre freamătul munților vrerii
Spre piscul Unirii cu umbra lui sfîntă
Spre Cuza, spre hronicul țării.

Ne-ntoarcem de-apururi din vetre de lume
Spre cuibul cu vulturi romani
Coloana Traiană și-a Daciei nume
Ne-or stringe Unirii mileniile-n ani.

Dionisie Dărău

Din trei ținuturi mîndre

Din trei ținuturi mîndre, curgînd
spre-aceeași zare,
Aceleași ape limpezi visează-aceeași mare.
Și-același cer de doină în vaduri
se răsfrînge —
În trupul limbii noastre pulsează-același
sînge !

De mii de ani unite-s trei Mume-Principate,
Chiar dacă vînturi oarbe le-au vrut
în străinătate

Pe-un unic dor de țară, stăm neclintiți aci
Uniți de-același cîntec, înalt, de ciocîrlii.

Mănunchi din flori de aur îți prinzi
la cingătoare —
Țară cu rîuri limpezi curgînd spre-aceeași
mare.

Dim. Rachici

Unirea românilor

ZIUA UNIRII pe care bunii o visau,
cînd țara înrobită în doine o cîntau,
cînd peste truda dacă trecea șuvoi barbar,
cînd sta amarnic glia sub jugul milenar.

E ziua țării care astăzi cîntă
și-n muncă viitorul și-l frămîntă.
E ziua înfrățirii sfinte
păstrată-n inimi și cuvinte.

UNIREA pentru noi e o poruncă
e ca izvorul răsărit din stîncă,
e vrerea dacilor de foc
să-i facem țării-n matcă loc.

Mihai Culman

Vodă Cuza către țărani

Aidoma cîntirii din bătrîni
se fac bănuții mei de lacrimi
scăpați fărîme dintre gene
Cu apele de stele ușor trecute-n brazde
de fierul Vostru Doamne
prin bălării și șoapte aspre
de nevedit tăciunii de pe vatră.
Ce blînd Măria Ta se profețește clipa
simțind prin chin
și junghieri de veacuri
cum frații își dau mîna
dintr-o tulpină retezînd hotare
călcate-adînc de of-ul cîtor mume
palmele semințe-amestecînd țărîne.
Mai sunt balauri de stîrpit
și iazme vîrcolace
prin undele cleioase și vinovat dudău
mai sunt cătușe-n lume de venin
care-amenință cu umbre
bordei de mere busuioace
Și-n cumpăna Unirii moș Ioane
arată-mi Amîndoi obrajii
să-i potopesc cu sărutări de fiu
ca-n veșnicie să trec puntea
Să mă alin la pieptul ierbii
cînd noaptea îți ostoaie fruntea.

Dan Sandu

Iarnă de țară

În Unire și pace ne creștem copiii
Țărîna ne doare cînd după ploaie tînjește
Brațele țăranului sînt stîlpii cîmpiei
Ce sprijină cerul solzuit ca un pește

La masa bucuriei ulcioarele pîntecoase
Își varsă năduful pămîntului trudit
Țăranul bate gongul pe gura unei coase
Și-n palma lui se plămădește-un mit

Afară-i iarnă și copacii pling
După veșmîntul cald brodat de clorofilă
Îl recitesc pe Barbu cu melcul cel nătîng
Și frigul poeziei se lasă greu în filă

Afară-i ianuarie cu marea lui Unire
Pe-o gură de țărancă eu am citit un prunc
Ce-nalt e cerul cînd țara e-o zidire
Cînd visurile noastre spre împlinire duc

Istoria ne cheamă la ceas de sărbătoare
Să ne cinstim strămunii cu cîntec și cu pîine
În sufletele noastre să fie veșnic soare
Să fie libertate și-adîncă pace-n lume

Chiriac Samoilă

Roua stejarilor

O inimă crescînd în sud și-n nord
același puls în pieptul mioritic,
un pămînt pentr-un singur stăpîn
își căutua numele lor deplin

Întîlnind hotare de venin
soarele bătea-n retragere,
creștea viscol de cotropitori
peste glasul ierbii neplecate

Dar bărbații cei mai temerari
de prin veacuri își vorbeau aproape
cum s-aduc falnicii stejari
să cunune-n albii sfinte ape

Și pe-un crug de iarnă toți stejarii
înălțară-n imn roua cîmpiei
și respiră pururi slobodă
și unită Țara României !

Cristian M. Petre

Speranța, așteptat să apară peste puțin timp la Editura Eminescu, se înscrie în seria de romane din care fac parte Culorile singelui **(1973),** Adevărul retorului Lucăci **(1977),** Umbrele nopții **(1980),** Marele cîntec **(1980),** Călătoria spre zei **(1982)** și Depărtarea și timpul **(la care lucrez în prezent) menite să constituie laolaltă o amplă fenomenologie epică a spiritului românesc în dezvoltarea sa istorică.**

Speranța se inspiră din evenimentele politice și diplomatice care au premers marelui act istoric al Unirii Principatelor înfăptuit în 1859. El este totodată un roman dedicat fenomenului romantic în general și romantismului în special.

Fragmentul care urmează evocă epic pe doi dintre principalii militanți politici pentru înfăptuirea Unirii — cunoscutul revoluționar pașoptist Costache Negri și principele Grigore Alexandru Ghica al X-lea al Moldovei.

SPERANȚA

FRAGMENTE DE ROMAN DE

mihail diaconescu

Audiența se petrecu în camera de lucru a principelui, la catul de sus al palatului, într-o dimineață nefiresc de fierbinte. Slăbit mult cu ochii adînciți în orbite, bolnav parcă din nou și totuși zîmbitor, alteța sa se purtă tot timpul cu o bunăvoință deosebită din care orice urmă de protocol oficial era lăsată inadins la o parte. Așezați în fotolii, la o masă mică, plină de chisele cu dulcețuri de fragi și gutui, de farfurioare, linguriță de argint și cafele cu aburi plăcut mirositori, cei doi bărbați vorbeau în liniște de parcă marile și încîlcitele chestiuni de politică românească și europeană amintite de ei în clipele acelea erau doar niște întîmplări obișnuite, bune de spus la vizitele simandicoase prin familiile prietenilor. Înțelesul celor povestite în această întîlnire era însă grav, amestecat cu nelipsitele temeri, îndoieli și nădejdi pe care le presupune orice acțiune politică de copleșitoare răspundere.

Mai întîi domnul ministru Negri informă pe principe despre faptul că soluționarea chestiunilor internaționale legate de hotărîrea de secularizare a averilor deținute de mînăstirile românești închinate marilor patriarhii răsăritene fusese amînată prin transferarea ei în timp și spațiu. Curtea otomană fusese silită anume de aliații săi să discute această chestiune la Paris, unde urma să se instituie un arbitraj al tuturor puterilor europene. Altfel spus, puterile europene chemate de însuși alteța sa principele Moldovei să apere și să întărească în conferința de pace de la Paris drepturile istorice ale țării doriseră să-și spună neapărat cuvîntul și în chestiunile legate de decizia de secularizare

a averilor stăpînite de mînăstirile românești închinate. Firește, adăugă domnul Negri, autoritățile moldovene trebuiau să rămînă neîndeplecate pe poziție și în noile condiții. Mai ales, întări el, că aceste condiții păreau a fi mult mai favorabile pentru cauza românească.

Principele îl ascultă fără să-l întrerupă. Domnul Negri vorbea încet, metodic, urmărind cu cea mai mare luare aminte starea sufletească și purtarea augustului său suveran. În anul în care trecuse de cînd nu se mai văzuseră, alteța sa se schimbase mult, în rău, de parcă ar fi fost cu totul alt om. Din trufia lui rece de altă dată nu mai rămăsese aproape nimic. Mai mult ca oricînd părea un om chinuit, apăsat de dureri copleșitoare pe care numai cu mare greu izbutea să le îndure. Altminteri însă, tot ceea ce arăta el acum despre starea politică a țării era logic, bine gîndit și, mai ales, foarte deslușit spus. Știința politică și juridică a alteței sale, puterea de pătrundere în miezul unor chestiuni dificile prin însăși natura lor, erau un fapt ce nu putea fi pus la îndoială. Ascultîndu-l, domnul Negri se gîndi pe neașteptate că devotamentul său plin de dragoste pentru acest om este una din cele mai alese mulțumiri pe care le trăise pînă atunci. Sorbi încet din cafea. Se simți deodată nespus de mișcat sufletește.

Într-adevăr, întări principele, drept urmare a demersurilor oficiale foarte hotărîte întreprinse de el însuși ca domnitor al Moldovei, de către Partida națională, liberală și unionistă, aflată la putere în ministerele de la Iași precum și de către emigrația română din numeroase țări ale continentului la care s-a adăugat ajutorul diplomatic fără rezerve al Franței, statele europene întrunite la Paris în Congresul de pace de după războiul Crimeii au luat în dezbatere specială chestiunea statutului politic internațional al Principatelor Dunărene. După numeroase și foarte înverșunate tocmeli, zîmbi alteța sa cu subînțeles, în care ura s-a amestecat cu teama, egoismul feroce cu nevoia de prevedere și chibzuința cu îndemnul la rațiune practică, marea Conferință a prevăzut în tratatul de pace o seamă de articole speciale privitoare la Țările Române. Tratatul menționa astfel garanția puterilor europene adică a Franței, Angliei, Austriei, Turciei și Regatului Sardiniei, pentru integritatea Principatelor, excluderea categorică a oricărei pretenții de protecție exclusivă din partea vreuneia din ele, a oricărui drept particular de ingerință, respectarea administrației lor naționale și independente, respectul pentru libertatea lor totală de decizie în privința legislației, comerțului, navigației, cultelor și a altor afaceri interne. Toate țările vor beneficia de libertatea navigației pe fluviu și de neutralitatea Mării Negre... Pe deasupra, la Galați, începînd din toamnă, cam de prin octombrie sau noiembrie urma să ia ființă o Comisie europeană a Dunării. În chip deosebit, adăugă principele, același Congres a hotărît că în caz de tulburare a liniștei prin răscoale și vărsări de singe, puterile europene vor decide măsurile necesare : o intervenție armată neputînd avea însă loc fără un acord prealabil al tuturor puterilor garante. Fusese prevăzută mai ales hotărîrea de convocare a unor adunări ad-hoc în fiecare principat. Aceste adunări aveau misiunea de a se pronunța asupra organizării viitoare a Principatelor potrivit dorinței românilor, în primul rînd prin revizuirea Regulamentelor organice de tristă amintire. Asta însemna practic că lupta românilor pentru unitate națională căpăta o recunoaștere diplomatică și de drept internațional definitivă și, bineînțeles, un nou cadru legal și instituțional intern. În fine, armatele de ocupație trebuiau să evacueze Principatele în cel mai scurt timp cu putință după schimbarea instrumentelor de ratificare.

— Așteptăm deci, zîmbi principele, ca după ce am scăpat de trupele țariste să ne ultăm cum pleacă și oștenii austrieci... S-ar putea chiar ca generalului Coronini-Kronberg să-i stringem mîna la plecare și să-i urăm drum bun ! Să-i dea, cumva, vreo cuconiță din protipendadă și un buchet, două de flori !...

Domnul Negri zîmbi de asemenea. Apoi sorbi încă o dată din cafea. Știa de unele din aceste hotăriri. De multe din amănuntele lor nu bănuise, totuși, nimic. După cîteva clipe de gîndire zîmbetul îi pieri însă și rămase din nou grav.

— Hotărîrile Congresului, băgă el de seamă, au destule lucruri bune în privința noastră. Din păcate însă, ele nu ne pot mulțumi pe deplin. E bine, de pildă, că pentru Principate au fost încheiate acte internaționale speciale, separate de ale oricărei alte puteri. Ele înseamnă o nouă recunoaștere juridică, diplomatică și internațională a identității și suveranității noastre de stat... E bine apoi că apar în ele mai multe puteri contractante care învederează că Principatele nu fac parte din nici un imperiu, că toate chestiunile noastre au fost tratate separat de ale Înaltei Porți căreia însă, din păcate, îi vom plăti mai departe tribut, după vechile noastre tratate încheiate cu ea... Lucrul cel mai însemnat în acest tratat este însă faptul că el pune în față o idee decisivă pentru noi românii și pentru toate neamurile Europei : principiul naționalităților și consultarea voinței populare... Dorința noastră de unire într-un singur stat a mai făcut un pas, și încă unul deosebit de însemnat, către înfăptuirea sa. Ne rămîne nouă, aci, acasă la noi, să lucrăm mai departe, cu desăvîrșită iscusință politică, pentru o izbîndă deplină.

— E vorba să fie consultată întreaga națiune, îl lămuri principele. Asta înseamnă impunerea voinței noastre pe cale politică, pașnică, după ce țara a șingerat de la un capăt la altul... Mă simt uneori îndemnat să spun și eu că toți cei ce au murit înfruntîndu-i pe oștenii țarului, pe turci și pe austrieci nu și-au dat viața degeaba... Am aflat prin **monsieur** consulul Victor Place că după încheierea Congresului contele Walewski i-ar fi spus domnului Dumitru Brătianu : **„Nous voulons tout ce que vous voulez, mais tout maintenant depend de vous".**

Se lăsară cîteva clipe de tăcere. Prin ferestrele deschise larg, vrăbiile amețite de lumină și căldură se vedeau repezindu-se năuce, undeva spre copacii uriași de dincolo de zidurile înalte ale mînăstirii. Era liniște. Vipia pîrjolea lumea întreagă.

— În împrejurările de acum, rosti limpede domnul Negri, stabilitatea domniei și a autorității constituite în Moldova este mai trebuitoare ca oricînd... Mărturisesc că am aflat cu durere de hotărîrea alteței voastre de a vă retrage de la domnie... Lupta pentru succesiunea la tron poate isca multe și mari nenorociri... Turcia și Austria nu vor sta cu mîinile încrucișate... Vor încerca să-și impună oamenii lor !

Principele nu se grăbi să-i răspundă. O tristețe de necuprins i se citea pe fața îngîndurată, stoarsă parcă din pricina suferințelor lui tainice.

— Am hotărît, rosti el anevoie, să-i las pe amicii dumitale politici să se ocupe de chestiunea succesiunii... E un gînd mai vechi care mi-a devenit clar treptat... Fiilor mei le-am cerut să nu se amestece în nici un fel în această chestiune... Mi-au făgăduit că mă vor asculta !...

— Alteță !...

— Am mai hotărît, îi reteză vorba principele, să părăsesc țara cam peste o lună ! Am nevoie de liniște !... De multă liniște ! Nu mă simt prea bine ! Rămîne ca pînă la plecare să-mi fac datoria sacră de stăpîn și părinte al țării așa cum trebuie... Restul nu mai depinde de mine !

— Alteță !...

— M-am gîndit mult, îl mai întrerupse principele încă o dată, pînă să iau această hotărîre... Pentru mine e mai bine așa... E mai demn... Putem pierde orice... Nu ne este îngăduit însă ca demnitatea noastră să fie umbrită nici măcar în treacăt !...

Urmară din nou niște clipe de liniște încordată. Domnul Negri simțea că trebuie să spună ceva cu totul deosebit. Nu izbuti să îngaime decît niște cuvinte șterse.

— Mie unuia, mărturisi el încet, îmi pare nespus de rău !

Drept răspuns principele îl privi deodată în ochi. Apoi zîmbi pe neașteptate.

— Această părere de rău, rosti el răspicat, te-a încercat cumva și la întrunirile tainice cu amicii dumitale politici, cînd ați discutat chestiuni pe care n-am izbutit să le aflu niciodată ?

În ciuda căldurii nemiloase de afară domnul Negri se simți străbătut încet de niște ace subțiri, ca de gheață. Și pe spinare îl luă rău cu frig. Înțelegea foarte bine ce vrea să spună alteța sa.

— Am datorii sfinte față de ei, răspunse el anevoie, întărite prin jurăminte. În ceea ce am lucrat ca ministru eu n-am pus totuși niciodată voința lor împotriva augustei voințe a principelui meu... M-am străduit mereu să-mi îndeplinesc datoria cu prisosință...

— La Viena însă, îi aminti sec alteța sa, cu toate că ți-ai îndeplinit pilduitor misiunea de onoare de a apăra autonomia și dorința de unire a Principatelor, n-ai pomenit nimic despre intențiile mele dinastice de atunci. De ce ?

— V-am mai spus acest lucru, se dezvinovăți domnul Negri. Locul și împrejurările nu erau cele mai potrivite... Conferința aceea a fost un eșec desăvîrșit. Dacă ea n-ar fi discutat despre Unirea Principatelor Române și despre acordul necondiționat al Franței la această Unire, ea n-ar fi însemnat nimic nici pentru noi... Domnul baron Bourguenai a făcut atunci un bun serviciu cauzei românești !...

— Să lăsăm Viena ! urmă principele la fel de răspicat. Am aflat însă că în tot timpul cît ai stat la Constantinopole ai discutat uneori cu marii demnitari de acolo unele chestiuni legate de succesiunea la tronul Moldovei. E adevărat ?

— Domnul Negri își simți gura uscată. În cli-

21 IANUARIE 1984
L4

teatru

Brecht în interpretarea teatrului timișorean

Spectacolul Brecht, de curînd intrat în repertoriul Naționalului timișorean, este, după părerea noastră, un eveniment teatral. Ni se impune cu acest prilej un actor tînăr, Ion Haiduc, și un regizor demult știut, Emil Reus, dar pe care îl descoperim acum într-o excelentă formă de lucru. Am participat la o lectură tulburătoare și inedită a binecunoscutului text brechtenian, puternică parabolă politică în care se denunță, cu o forță caricaturizantă neobișnuită, mecanismul de funcționare al unui sistem dictatorial bestial. Spectacolul are însă și o mare deschidere către universal. Gîndul regizoral este precis. Forța de generalizare pe care o capătă opera scenică este copleșitoare, spectacolul fiind implicat avertizat și însoțimîntat nu numai de ceea ce s-a produs, dar mai ales de ceea ce în această clipă se întîmplă în îndepărtate colțuri ale Terrei și ceea ce în orice moment poate invada lumea. Construită în tonuri sumbre, metafora scenică terifiază. Regizorul își orchestrează spectacolul cu o grijă minuțioasă pentru detaliu și cu o monumentală viziune a ansamblului. Nu există hiatusuri în sistemul de funcționare, accentul schimbîndu-se în mod determinant de pe un anume individ pe relațiile în care se articulează, urmărindu-se și devenirea acestor relații. Mișcarea grupurilor este precis manevrată, chiar și cea a mașiniștilor introduși în scenă, neexistînd personaje stinghere. Momentele laxe sînt rare și nu țin de tehnica spectacolului, ci de întîmplătoarele neglijențe individuale. Coruperea constiințelor este practicată cu o ferocitate care înspăimîntă. Se adaugă gîndului regizoral în cristalizarea acestor nuanțe, un foarte inspirat și adecvat cadru scenografic creat de Doina Almășan Popa. Scara în spirală cu o aripă orizontală, umple spațiul, iar personajele urcă, coboară, trec paralel cu scena, invadînd-o și apropiindu-se, uneori, masă compactă, amenințătoare, de public. Spațiile în care se mișcă individii se decupează echilibrat în ansamblul existent. Ascensiunea forțelor întunericului este subliniată și de continua curgere a individizilor pe spirala scării, de pe treptele căreia se rostesc frenetice declarații de un cinism absolut. Spectacolul are cursivitate filmică, deși nu este construit după cunoscutele canoane brechtiene, „ecriteau"-rile lipsesc și muzica originală nu a fost folosită. Trecînd la interpreți, trebuie să remarcăm sincronizarea atitudinii lor scenice. Prea mult uzitata formulă „spectacol de echipă" aici își are înțelesul. Cu această convingere ne permitem deosebirea unor actori. Vladimir Jurăscu în Dogsborough este impresionant datorită măștii pe care și-o creează, fineții cu care își nuanțează personajul, Alexandru Ternovici în bufonul feroce Giuseppe Givola, tensionat, fără să alunece în pitoresc — și cît de ușor o putea face — foarte colorată, dar cu simț scenic riguros canalia gata să extermine, Ernesto Roma, în interpretarea lui Miron Șuvăgău, reliefat cu o economie de mijloace salutară este Crainicul lui Damian Oancea, iar Emanuele Giri propus de Sandu Simionică este deosebit de expresiv construit și perfect cenzurat de actor. Întreaga distribuție a spectacolului, formată din actorii cunoscuți ai teatrului și frecvent remarcați de critică, reușește să se impună în această deosebit de vie și colorată reprezentație. Interpretul cheie al spectacolului rămîne însă Ion Haiduc — Arturo Ui. În jurul lui și influențat de uluitoarea-i mobilitate se definesc toate celelalte caractere. Acest Ui este perfect dezgustător, ticălos absolut, fără limite canalie, de o perfidie paralizantă. creatură demență cu o forță de distrugere imprevizibilă. Toate mijloacele, toată capacitatea actorului sînt aruncate în joc pentru împlinirea acestui personaj : mers, gest, privire, toate dozate extraordinar. De la golanul Arturo Ui care se descalță la intrarea în somptuosul palat al lui Dogsborough, pînă la dictatorul paranoic, care își permite rafinate distracții este o cale lungă pe care actorul o străbate alunecînd cu șerpuitoare abilitate. Interpretului nu i se poate reproșa nimic. Reușește o performanță atît pentru el cît și pentru teatru.

Liana Cojocaru

Dramaturgie pentru copii

Poem filosofico-liric și basm deopotrivă — sau, dacă vreți, un fel de **paideia civică,** șoptită la ureche celor mici și mari în dorința de a grăbi și memoriza, spațiul marilor sentimente morale : dragostea, curajul, solidaritatea, lupta împotriva răului, a orgoliului și nevolniciei — **Nică fără frică** emană, prin textul inspirat, muzica funcțională, dar strălucită, ca și prin valoroasa inscenare, o autentică și multilaterală exhortație clasică — pentru afirmarea umanismului, a Adevărului și a Binelui. „Cum ai făcut să-nvingi în toate ?" — este întrebat oarecum auctorial eroul **fără frică** în finalul basmului inscenat — și Nică răspunde ferm : **Prin dragoste și Libertate.** Dar aceste cuvinte nu sînt simpli stimuli pentru aplauze finale, ci fructul unor dovezi narative care cuprind **in nuce** o sumă întreagă de consilii, de sfaturi de comportare în împrejurări cruciale ale vieții. Ingenioasa regie a lui **Ștefan Lenkisch** (asistat de Ana Vlădescu) cu auxiliarul prețios al unei scenografii nu numai funcționale, dar foarte adecvată intențiilor teatrului și ale regizorului, a reușit să transfere, coherent și original, alfabetul secret al umorului genuin, ghiduș, întemeiat pe întîmplări pilduitoare, însoțit așadar de o undă permanentă de înțelepciune.

Rareori — doar că așa ceva e un fel de a spune în cazul Teatrului Țăndărică (laureat, cum se știe, al valorosului premiu Erasm) — și totuși, rareori mi s-au părut atît de valoroase vocile care au „ascuns" marionetele. Ele au încărcat cu lirismul șoaptei raționale și precocității, personalitatea lui Nică **(Ion Caramitru)** sau timbrul prostiei și violenței **(Barbă-Coții** au fost „recitați" de **Jorj Voicu, Mihai Prujinski, Gruia Mihai Sandu),** sau suavitatea Lunii **(Ana Vlădescu),** pentru a nu mai vorbi de bărbăția înfatuată a Corbului **(Ion Lucian).**

Cît privește agilitatea extraordinară a acestor păpuși care i-au încîntat atît de mult pe cei mici — inclusiv a unor marionete — comparsi precum Cățelul-Care-Bate-Capul (ca un metronom !) — trebuie să recunosc că uneori nici nu aveam impresia că, în dosul acestor „rotunde" bucăți de fetru, pînză și hîrtie cu chip, se mișcă atitea... sfori. Iluzia este că ele mergeau sau că ar dănțui de la sine, cînd, în fapt, erau minuite de cunoscuții noștri păpușari : **Ștefan Săndulescu, Ana Vlădescu, Melania Petrescu, Mihai Prujinski, Valeriu Simion** ș.a.

Excelent sunetul, excelent jocul de lumini și umbre (în special în spațiul submarin și... sus, lîngă Lună).

Dar muzica ? Un cuvînt despre ea. Cunoscută de mult ca o compozitoare „autentică" — autoare îndeosebi a numeroase piese pentru muzică de cameră — Nina Cassian a profitat aici din plin de resursele acestei experiențe, adecvînd programatismul recitativelor, ariilor și arietelor muzicale, acelor obligatorii centri narativi ai basmului. Dar nu a uitat că, pe lîngă această necesitate derivată din text, compozitorul trebuie să-și spună cuvîntul — și a făcut-o memorabil. Memorabil — fiindcă mai ales în momentele-cheie — zborul călutului în spațiul cosmic, lupta lui Nică sub apă. etc. — inflexiunilor ușor atonaliste, prefigurînd misterul, sau curajul ascensional al personajelor, li s-a suprapus o nelipsită fluență și cantabilitate. Și nu e puțin lucru să sporești pe această cale claviatura purității și a artei prudențiale. (O mențiune specială, de merit : coloana textului muzical a fost susținută de un grup de excelenți instrumentiști conduși de **Paul Urmuzescu).**

În totul, un succes — și un succes firesc, mai ales cînd aflăm că autoarea lui **Nică fără frică** a împlinit... 30 de ani de activitate neîntreruptă în slujba teatrului pentru copii. Aceasta nu mai e o simplă **declarație de dragoste,** ci un program.

Constantin Crișan

pa aceea înțelese că principele se informase tot timpul despre mersul tocmelilor de la Constantinopole nu numai din rapoartele scrise, trimise de el ci și prin alte mijloace. Prin spioni, de pildă. Sau prin cine știe ce alți informatori...

— Da, este adevărat ! rosti el hotărît.

— Cu cine ai discutat această chestiune ?

— Cu marele vizir Mehmed Emin Ali Pașa Kibrisli, care mi-a mărturisit de mai multe ori că mă stimează în chip cu totul deosebit... Și chiar cu majestatea sa sultanul Abdul Medjid I care a vorbit la întrevederea de despărțire despre simțămintele sale de înaltă prețuire față de persoana mea...

— Și ?

— Le-am spus hotărît că nu m-am gîndit niciodată la tronul Moldovei.

— **La Iași** însă și prin toată țara, îl înfruntă principele, umblă vorba că excelența sa Costache Negri, ministrul lucrărilor publice, va fi viitorul domnitor al Moldovei... Sau măcar caimacam... Pînă la noi hotăriri...

Domnul Negri încremeni cu mîna pe linguriță pentru dulceață. Nu numai gura ci și beregata și plămînii îi erau uscați. Uimirea lui era așa de mare că i se părea că nu înțelege bine.

— E o... E o minciună ! Cine își îngăduie ?

— Dacă zvonul pornește din cercurile amicilor dumitale politici, îl privi iarăși principele drept în ochi, înseamnă că ei pregătesc lumea pentru omul pe care îl sprijină... Asta — pe de o parte... Pe de alta, s-ar putea însă ca zvonul să arate și nemulțumirea acestor amici față de încrederea și prețuirea pe care ți le acordă sultanul și marele vizir... Mulți cred că vei lua tronul...

— Nu e adevărat ! se înverșună domnul Negri. Nu știu nimic ! Nu are nimeni nici un motiv să-mi atribuie o astfel de dorință !

— Se spune totuși, îl luă alteța sa din scurt, că între cei din Partida liberală și unionistă care se împotrivește ideii cu aducerea unui principe străin pe tronul României unite, domnia ta ești cel mai hotărît... De ce ?

— Pentru că eu nu cred în devotamentul străinilor față de țara aceasta și față de neamul românesc !

— Dacă același zvon însă, își duse principele judecata mai departe, pornește din tabăra opoziției conservatoare boierești, el ține să arate că oamenii mei de încredere nu sînt cu nimic mai buni decît ei !... Că și demnitarii liberali de care am izbutit să mă înconjor în ultimul timp se luptă cu mijloace necinstite pentru puterea lor personală.

— Este o infamie !

Tăcerea care urmă acum era atît de deasă că parcă aerul fierbinte de peste lume se făcuse de piatră. Domnul Negri își simți sîngele bătîndu-i cumplit în tîmple. Totuși nu îndrăzni nici să se miște și nici să spună ceva.

— Alteță, aș dori mult să credeți în sinceritatea mea, îngăimă el într-un tîrziu. Îndrăznesc să sper că v-am iubit totdeauna și că în ciuda atîtor imprejurări nefericite și a atîtor ticăloșii care ne înconjoară nimic nu poate umbri devotamentul meu față de augusta voastră persoană !

Principele își mută privirile pe albul nereților. Se posomori iar. Arăta mai bolnav decît înainte. Se vedea că-i pare rău de tot ceea ce spusese.

— De fapt, adăugă el încet, niciodată nu m-am îndoit de asta. Înainte de a-mi fi ministru eu te-am socotit totdeauna amic... Singurul meu amic... Simt că nu mă poți înșela...

Și zicînd aceasta își puse mîna cu degete lungi pe pumnul încremenit al ministrului său. Totul se petrecea firesc. Domnul Negri nu se mișcă.

— Aș dori, alteță, îngăimă el sugrumat de emoție, să vă pot dovedi mai departe devotamentul meu...

Principele se ridică în picioare. Se duse să se reazime cu spatele de tocul de piatră al ferestrei.

— Îți mulțumesc pentru aceste cuvinte, rosti el la fel de liniștit ca la începutul întîlnirii. O poți face ! Pentru că eu părăsesc tronul și țara dar nu și lupta hotărîtă pentru Unirea în care cred tot atît de mult ca domnia ta și amicii dumitale politici... Starea mea de român îmi poruncește aceasta !... Demnitatea de care am vorbit !

Domnul Negri se ridică de asemenea.

— Ce doriți să întreprind ? întrebă el.

— Tocmai pentru că chestiunea succesiunii mele la tron este hotărîtoare în împrejurările de acum, am avut grijă să fac unele schimbări între miniștri. Pe domnul Petre Mavrogheni care este un unionist devotat l-am trecut de la finanțe la interne... El trebuie să aibă în mînă toată poliția !... Pe domnul Ralet l-am trecut de la culte la justiție... În fine pe domnul Vasile Sturdza care e rudă apropiată cu toți marii boieri ai Moldovei dar este și un foarte hotărît unionist l-am numit președinte al Înaltului divan domnesc... Prin țară, ca pîrcălabi de ținuturi am pus de asemenea numai unioniști !... Între ei se află și bunul dumitale amic Alexandru Ioan Cuza... Îi voi da numirea peste cîteva zile... Îl voi trimite pîrcălab în orașul și portul Galați. Știu că domnul Cuza are o pilduitoare faimă de om cu totul devotat binelui obștesc...

— Ce legătură am eu cu aceste schimbări ?

— O legătură firească ! M-ai îndatora mult dacă m-ai însoți prin ținuturi, unde doresc să plec într-un turneu de propagandă... Voi vorbi în fața mulțimilor ca orice bărbat politic !... Nu știu dacă domnia ta vei ajunge sau nu pe tronul Moldovei sau al României unite... Dar dacă vei ajunge m-ar bucura mult să fim văzuți împreună...

Domnul Negri ridică nehotărît din umeri.

— Alteță, felul în care vorbiți despre mine, mă face din nou să doresc să nu plecați niciodată !

— Iubite amice, îl învăță binevoitor principele, cînd eram tînăr și mergeam împreună la **Cafe Procope** la Paris, am ascultat o învățătură pe care n-am mai uitat-o niciodată. Ea spune că e bine să cedezi înainte de a fi silit de împrejurări și cînd încă se mai poate face din asta un merit... E o învățătură foarte adîncă...

Apoi, pentru că nu dorea să se abată de la discuția de mai înainte, schimbă tonul și întrebă scurt :

— Ce zici ? Mă însoțești ? Vreau să fac propagandă pentru Unire dar și să-mi iau rămas bun de la țară... E ca un fel de testament politic. Răspunde-mi scurt : da sau nu !

— Da ! Din toată inima — da !

Principele se apropie iar. Fața lui slăbită și chinuită se mai însenină puțin.

— Îți mulțumesc ! rosti el limpede. Îți mulțumesc mult !

Apoi îi luă mîna și i-o strînse. Întrevederea se încheiase.

Ion Grigore : „Unirea cea Mare"

În lumina adevărului istoric

Urmare din pag. 1

ființa națională. În această parte a lumii el a fost un factor de progres și civilizație, și-a adus contribuția la mersul înainte, pe calea unei vieți mai bune. Iată de ce noi, comuniștii, cinstim pe cei care în trecut și-au dat viața pentru fericirea poporului, tragem din lupta lor învățăminte pentru prezentul pe care-l făurim și, totodată, pentru a pune bazele viitorului, educăm tineretul în spiritul dragostei și respectului față de munca și lupta înaintașilor."

Concepția tovarășului Nicolae Ceausescu asupra istoriei a însemnat, prin postularea necesității cunoașterii ei, evitarea sentimentului lipsei de apartenență, de „orfani ai destinului", a avut semnificația redobîndirii dimensiunii istorice a ființării noastre, a deschis drumul folosirii pentru prezent și pentru planurile de viitor a tezaurului de învățăminte și înțelepciune al trecutului ; a trasat coordonatele unei înțelegeri profunde, materialist dialectice, a istoriei poporului nostru privită unitar, capabile a releva semnificațiile sale majore, de permanență.

Înțelegînd rolul cunoașterii istoriei de a fi „oglinda conștiinței de sine a unei națiuni", virtuțile ei de forță ideologică, socială și morală, începînd cu cărturarii și corifeii Școlii Ardelene, intelectualii români progresiști nu au ostenit în a pleda în favoarea ei. Profesorul lui Nicolae Bălcescu, Aaron Florian, scria, de pildă, că : „Nația fără istoria patriei este ca pierdută între celelalte nații, străină chiar în pămîntul său, necunoscătoare de drumul pe care a umblat înainte și rătăcită în calea pe care a apucat acum." Mihail Kogălniceanu, care numea istoria „cartea de căpătîi", scria că ea este măsura sau metrul prin care se poate ști dacă poporul propășește sau dacă se înapoiază. Întrebați, dar, istoria și veți ști ce sîntem, de unde venim și unde mergem...", iar Nicolae Iorga afirma că în comparație cu știința istorică „nu există disciplină prin care să ne facem mai sociabili, mai altruiști, mai iubitori de om și de viață." Pe drept cuvînt, D. Onciul scria că „Interesul unui popor pentru istoria sa este măsura cea mai sigură pentru gradul său de cultură, pentru civilizația lui", iar Tudor Vianu estima istoria ca fiind „elementul fundamental al culturii". Este fără îndoială faptul că, așa cum au propovăduit cărturarii patrioți, cunoașterea istoriei a jucat un rol esențial în realizarea „unității în cugete și simțiri", care a angajat masele în lupta pentru progres, pentru independență și unitate națională.

În condițiile făuririi societății socialiste, cînd această unitate dobîndește temeliile noi și trainice ale economiei unitare bazate pe proprietatea socialistă, ale structurii sociale formate din clase și pături sociale cu interese fundamentale convergente, ale unității politice și ideologice în jurul partidului conducător, ale unității morale și culturale, cunoașterea istoriei proprii se afirmă ca o necesitate a dezvoltării conștiinței de sine a poporului, ca un puternic mijloc de educare patriotică și revoluționară a maselor, de cimentare a sentimentelor de răspundere față de soarta națiunii noastre socialiste, a hotărîrii ferme a tuturor cetățenilor de a-și închina energia, elanul, puterea de muncă și chiar viața, dacă va fi necesar, înfloririi patriei, apărării suveranității ei, a integrității sale teritoriale și a cuceririlor revoluționare ale poporului.

Cu capacitatea de dăruire și eroism revoluționar pe care a dovedit-o de la vîrstă fragedă, cu nemărginită dragoste față de poporul al cărui strălucit fiu este, cu admirație și respect față de faptele glorioase ale înaintașilor, pornind de la principiul fundamental conform căruia contemporaneitatea unei națiuni reprezintă sinteza majoră a trecutului său, iar viitorul ei își are temeliile în înfăptuirile prezentului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a legat realitățile vieții noastre de azi, realizările noastre, de rădăcinile lor istorice, lărgind astfel puterea de pătrundere a fenomenelor și limpezind idealurile de viitor. Conferind științei istorice o perspectivă creatoare, într-o viziune dialectică și totodată unitară, examinînd evenimentele trecutului în întreaga lor complexitate și multitudine de înfățișări, integrate în contextul condițiilor generale, a demonstrat magistral adevărurile fundamentale ale acestei discipline.

Subliniind caracterul legic al procesualității istorice, a dovedit că toate evenimentele pe care le-a analizat nu au fost rezultatul unor imprejurări întîmplătoare sau al unor conjuncturi politice, nici darul generos al vreunei puteri din afară, ci au fost „o necesitate a mersului înainte al civilizației umane, un imperativ fundamental al istoriei". Relevînd că făuritoarele istoriei sînt masele, a arătat că acestea reprezintă „motorul progresului social" și că înfăptuirile istorice sînt „opera poporului muncitor, a forțelor revoluționare progresiste și patriotice, care au asigurat mersul înainte al societății noastre". Rolul avut de marile personalități l-a scos în lumină „în strînsă legătură cu clasa socială căreia îi aparține", remarcînd și adevărul fundamental că „nici un conducător oricît de proeminent, nu poate fi prezentat drept singur făuritor al evenimentelor istorice". O altă concluzie de principiu, cu deosebită valoare teoretică, extrasă din analiza derulării istoriei poporului nostru, este aceea că dominația străină, oricînd, de oricine și în orice formă s-ar exercita, prejudiciază în înalt grad interesele poporului dominat și că, totodată, dominația străină poate frîna și întîrzia dezvoltarea unui popor, dar „nu-l poate împiedica să-și realizeze aspirațiile de libertate, unitate și progres, nu poate anihila acțiunea legilor inexorabile ale dezvoltării sociale, dacă acest popor este hotărît să trăiască liber" și că „un popor hotărît să-și apere glia, libertatea și neatîrnarea, decis să nu precupețească nimic pentru a-și afirma drepturile inalienabile, pentru a-și cuceri un loc demn sub soare, nu poate fi înfrînt și înghițit de nimeni și de nimic niciodată". Scotind în evidență raportul dialectic ce se afirmă în succesiunea evenimentelor istorice, demonstrează că unul îl determină pe celălalt, cel ce se succede în timp fiind superior antecedentului, astfel cum, fără Unirea Principatelor nu ar fi fost posibilă obținerea independenței, care a făcut posibilă realizarea statului național unitar, care, la rîndul ei, a asigurat dezvoltarea unitară a națiunii române și puternica ei afirmare în lume. De inestimabilă valoare teoretică este și teza că acest pămînt de naștere și vietuire neclintită a unui popor unitar nu putea da naștere decît unei istorii unitare, îndrumînd specialiștii la o tratare, care să redea corespunzător fiecare etapă de dezvoltare economico-socială, fiecare perioadă istorică și luptele sociale, activitatea politică, să caracterizeze, în lumina adevărului bazat pe fapte și documente, atît rolul claselor sociale, al poporului, cît și al diversilor conducători ai statului și personalități politice, științifice, culturale, implicînd și lupta clasei muncitoare, fiindcă „nu pot exista două istorii, una a poporului și una a partidului. Poporul nostru are o singură istorie, iar activitatea Partidului Comunist Român, ca și a altor partide în diferite perioade, constituie o parte inseparabilă a istoriei patriei".

Rod al unei gîndiri profunde, cu deosebită capacitate de pătrundere a esențelor, cu responsabilitate față de adevăr și riguroasă obiectivitate, aprecierile făcute de secretarul general al partidului nostru față de evenimentele cruciale ale istoriei reprezintă coloanele pe care se înalță edificiul măreț al adevăratei istorii a României.

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Omulețul de Voroneț

1. – Omul cel din om este-un Omuleț
Zugrăvit pe-afară cea de zid
a bisericii de la Voroneț
Mai întîi se vede omul dintr-un alb
noroi
Dormind în biruința cea de-apoi ;
Este ca o crisalidă
De-a zburat-o fluturele cel hoinar,
Este ca un tipar,
Din care s-a răsturnat cărămidă,
Dar mai adevărat este-un țăran
că plînge prin somn
De-i iese pe gură ăl cocon-fecior
de domn ;
Însă numai unul, care-i mare, e și gol
Ca și-o oală, ca și-un ol,
Din care s-a vărsat cel Omuleț
Și plutește-n preajmă ca mireazma
de măr pădureț...
2. – Deci Omulețul este damful omului mare,
Omulețul este-o boare
Cum se ridică tăria din boasca
strugurilor omoriți în tocitoare ;
Omulețul este-un fel de fum
Pe de-asupra celui brad ce-a ars
pîn-acum –
Omulețul este-un copil de căldură
Care-i iese omului cel mare din gură ;
Dar mai este și-un urlet de cîntec
Și-un strigăt de cîntare
Nu din burtă, nici din pîntec –
Omulețul a fugit din peștera
dinlăuntrului cea zugrăvită cu fiare
În chip de oamenii-tipare...
3. – Deci Omulețul este-o umbră
Carele pe om îl umblă
Omulețul este un ether și-o concentrare,
Merindea omului primită la plecare,
Însă merindea cum nu se află merinde ;
Nici se cumpără pe drum, nici
nu se vinde –
Pe-aceasta o poate omul pierde,
Cît încă-i este pomul verde ;
Omulețul este un foc viu
Ca un tată ce se bucură în fiu.
Omulețul este o putere a puterii
De care cîntă stelele prin cerul
a toți cerii,
Omulețul este-o bănuială prea
adeverită,
A omului că omul nu se trage din vită.
4. – Altfel de ce-l așteaptă îngerul pe stîncă
Să iasă cu bine din bezna fiarei
cea adîncă ?
Dacă omul nu și-ar merita Omulețul
Ar mai fi el așteptat cu îndreptarea
și județul ?
L-ar mai răbda heruvimii
Cu măsura lungimii,
Cu stînjeni și cîntare,
Gata să-i prețuiască faptele
ca pulberea de aur cu multă căutare ?
5. – Mă, oameni buni, apărați-vă
și-aridicați-vă prețul
Că-n tot omul se află Omulețul –
După cum ne-nvață cartea zugrăviei
de la Voroneț !

Oscar Han : „Triumf"

Graiul și Unirea

Urmare din pag. I

neunire la Milcov și Carpați ! / Dar noi, pătrunși la suflet de sfînta libertate, / Jurăm că vom da mîna să fim pururea frați !"...

Niciodată nu pot să stea alături doi oameni care nu se aseamănă, cu atît mai mult niște entități naționale. Românii, însă, s-au căutat mereu cu trupul și sufletul. Mulți dintre ei străbăteau drumurile cu pasul și treceau dintr-o parte în alta, la rude sau la prieteni, aducînd sau ducînd cîte ceva, și mai ales o vorbă bună. O vorbă de alinare sau de-ncurajare. O vorbă de așteptare și de încredere. O vorbă, ca între frați, prin care se legau tot mai adînc voințele și simțirile.

Nu puține au fost ocaziile cînd cei din Moldova sau Ardeal au fost alături de cei din Țara Românească și invers, de multe ori oficial și de mai multe ori împotriva vrerii celor de la cîrmă. Manifestările culturale, mizînd pe cuvînt, treceau peste granițe cu intenții bine gîndite, la care cei puși să vegheze, de nenumărate dăți, nu prea observau. Astfel se simțea și se știa Unirea ; mai rămînea de zis o vorbă în auzul tuturora, mai rămînea pecetluirea în fața popoarelor. Dar nici ea n-a-ntîrziat să vină și-n ziua de 24 ianuarie 1859 poporul a ieșit la luptă, cu sufletul fluturînd ca un drapel, alegînd același domn în Moldova și-n Țara Românească, în persoana marelui Alexandru Ioan Cuza. În felul acesta, începuse odiseea rotundului din noi, ce România se cheamă.

În spiritul epocii

Urmare din pag. 1

scriitori, nevoia de carte fiind cunoscută și recunoscută. În aceste condiții, cum poate profita un scriitor (mai eficient, căci despre eficiență se discută azi în toate sectoarele) de bunele sale relații cu contemporanii ? În cuvîntarea de la Mangalia, tovarășul Nicolae Ceaușescu a readus în atenția creatorilor necesitatea eroului model, cu precizarea că acest erou există în realitatea noastră. Merită să revenim asupra acestei chestiuni de mare interes, dar și de mare gravitate, de răspundere, cu atît mai mult cu cît am avut impresia că în unele luări de poziție ce au urmat acestei cuvîntări s-a simțit doar o preferință pentru generalitate, lipsind tocmai încercările de a discuta la obiect. În interpretări simpliste, se ascundea și tendința de a pune semn de egalitate între eroul model și „pozitivul" de tristă amintire. De aici și pînă la discuții despre o tematică îngustă și la primatul tematicii — realizarea artistică urmînd a fi lăsată pentru „mai tîrziu" — discuții ce ar fi deschis calea către maculatură — n-ar mai fi fost decît un pas. Da, realitatea oferă eroi-model, iar perioada pe care o străbatem are nevoie de eroi literari-model. Nu mi s cere o concesie de ordin artistic, dimpotrivă, în efort de măiestrie, în revigorarea creației. Eroul model nu este și eroul ideal, deținător al tuturor virtuților posibile, de neatins în puritatea și grandoarea sa. El, în această etapă, are virtuți limitate, are și bune și rele, îl îndrăgim și îl mustrăm, îl felicităm și îi cerem mai mult, îi înțelegem satisfacțiile, necazurile, îl ascultăm sau doar îi bănuim întrebările și îl indemnăm să lucreze cu încredere — are, acest erou, peste toate împlinirile și neîmplinirile, o formidabilă virtute : muncește, schimbă țara în bine, schimbă viața în bine, cît de greu i-ar fi — răzbate la un liman. Este o forță de care sîntem obligați să ținem seama. El nu poate avea alte dimensiuni decît dimensiunile epocii. Desigur, pentru scriitor rămîne mereu deschisă în discuție, problema transpunerii unei forțe din realitate în pagina de literatură. Aici trebuie să intervină și forța creatorului care sparge schemele, înlătură nesemnificativul, dă viață și autenticitate, re-creează lumea contemporană. Și iar ne întoarcem la punctul de pornire : care sînt datele realității, cum le interpretăm ?

Îmi revine în minte parcajul de uzină bucureșteană pentru că, așa cum și spuneam, el semnifică un salt : tinerii aceia care băteau mingea pe „maidanul pavat" au urcat la volan ; aceiași tineri au învățat meserii, sînt acum specialiști, unii au terminat școli medii și facultăți, și-au construit case, au neveste și copii, citesc, merg la spectacole, se ocupă de invenții și inovații. O anchetă, cît de sumară, cu siguranță ar pune în evidență și un salt spiritual, un salt în gîndire, în felul de a concepe viața, în relațiile cu lumea. Fiecăruia în parte îi poți descoperi metehne „fețe umbrite, ascunse" însă toți la un loc sînt o forță, prin realizările lor pe plan material și spiritual, sînt un erou model. Am făcut, mai demult, o experiență : locuind în apropierea unui cartier în reconstrucție, mi-am propus să observ numai neajunsurile ; nimic de zis, am avut ce observa, lista neregulilor, a neajunsurilor crescînd de la o săptămînă la alta ; mi se părea că oamenii la multe țin, numai la meserie nu ; fluctuație de cadre, fluctuație de năravuri... E o grea încercare pentru un om, indiferent de meserie, să țină evidența a ceea ce nu este și nu trebuie să fie model pentru nimeni. În sfîrșit, după aproape trei ani — constructorii au plecat : a rămas doar noul cartier, cu mii de apartamente, cu zeci de mii de oameni în case noi. Atunci am socotit că e momentul să rup și să arunc lista cu neregulile, nu-mi mai folosea la nimic și nu mai interesa pe nimeni : interesa doar noul cartier, bine conceput, îmbinînd cum se spune, utilul cu frumosul, expresie a strădaniilor noastre de modernizare. Străbătînd, azi, cartierul îmi spun : aici au lucrat oameni-model, eroi-model. Neajunsurile din perioada de lucru, sesizate de mine, de alții, consemnate, analizate la vremea lor, se estompează, se retrag, nu mai au credibilitate — și răzbate forța regeneratoare ce sălășluiește în oamenii noștri de rînd, așa cum sînt ei, cu bune și rele, dar și cu milioanele. Ei duc lucrurile mai departe, cu forța de care dispun. În realitatea epocii pe care o construiesc, ei sînt și eroii-model ai epocii.

plastică

p

Mitic și modern

Pînzele expuse la Muzeul Literaturii și semnate de Mihai Olos se reclamă de la altă ordine decît cea a tablourilor, insistîndu-se în fresce ample, printr-o permanentă condiționare semantică. Venind dinspre sculptură spre pictură, artistul nu pare să facă concesii celei din urmă, rămînind la fel de auster și cerebral. Monocromatismul exasperant, impresia de reluare continuă a aceleiași teme, viziunea multiplicată și supusă apoi unor rezecții spontane ori alchimizări formale dau, în mod paradoxal, tonul primei și ultimei impresii. Indisponibilitățile receptive nu pot recuza însă complexitatea universului plastic pe care-l proiectează Mihai Olos. Este vorba de un Eden antropologizant, Eden matrice a entităților umane. Pe această platformă mitică, se derulează un spectacol existențial în care protagoniști sînt Dyonisos Apollo sau Afrodita, fie ipostaze ale umanului demitizat. Simplitatea geometrică în construcția personajelor (recognoscibile într-o persoectivă Picasso) își are rațiunea în intenția de simbolizare și nu de re-prezentare a unor modele umane. Imaterialitatea croquis-urilor este însă compensată de complementaritatea spațiului ce pare să inunde formele sugerate ale personajelor. Acestea, la rîndul lor, prin mișcare, expresie, ritm dinamizează izomorfismul naturii, monotonia tonalității cromatice. Personajele par „decupate" dintr-un spectacol dramatic. El o poartă reflexele beatitudinii, contorsiunilor lăuntrice, freamătului ori destinderii, revelînd o bogată paletă de expresivitate dramatică. Raporturile de consecuție între natură și om sînt identificabile nu doar în planul mișcării și expresivității, ci și în planul atitudinii. Refugiul, expansiunea sau regresiunea fiind doar cîteva din ideile pe care le implică demersurile personajelor. Pentru a ilustra pregnant acest lucru, Mihai Olos procedează la disocierea planurilor, instituind coordonate segmentiale generatoare de contraste puternice atît între spațiile departajate cît și între personaje, în general și, înlăuntrul lor, în particular. Granițele impuse au o funcție psihodinamică în structura materială a naturii și a umanului. Transgresarea barierelor implică, fie raporturi de emancipare a ființei în raport cu ea însăși (o transcendere a condiției inițiale) fie neutralizarea opozițiilor dintre spații, asimilarea lor. Așadar figurarea a două idei pivot : complementaritatea și paralelismul funciarului cu existențialul, în sens antropologic. Relațiile dintre cele două entități se multiplică și se reverberează în toate celelalte pînze, sensurile multiple acumulîndu-se progresiv și coexistînd în cele din urmă, realizînd sensul global al enunțului plastic.

Dorin Măran

film

f

Dragostea și revoluția

Nu întîmplător, la puțină vreme după apariție, romanele lui Dinu Săraru au fost ecranizate — mai întîi **Clipa**, apoi **Niște țărani** după care Mircea Daneliuc a făcut **Vînătoarea de vulpi** și acum **Dragostea și revoluția** în regia lui Gheorghe Vitanidis, același care începuse în **Clipa** istoria lui Dumitru Dumitru, eroul cu nume de anonim al lui Dinu Săraru. Nu e întîmplătoare graba cu care cinematografia a preluat romanele lui Dinu Săraru pentru că ele au, mai ales, putere de generalizare, capacitate de a surprinde nu numai omul, ci și epoca — o șansă pentru filmul nostru de a ieși din intimismul care marchează cele mai multe din filmele de actualitate.

Și în **Clipa**, dar mai ales acum, în **Dragostea și revoluția**, Gheorghe Vitanidis cade în extrema opusă intimismului ; fascinat de dimensiunea politică, de sugestiile etice ale romanului, de discuțiile principiale în jurul unor noțiuni vitale ale socialismului, regizorul crede că își poate susține filmul numai prin acest plan al dezbaterii de idei. Scenariul scris de el împreună cu Dinu Săraru este mai curînd un eseu politic, moral, filosofic pe care personajele îl susțin parcă încercînd să iasă din anonimat prin ideile pe care le apără și mai puțin prin fapte. Filmul pare a fi doar o tribună improvizată pentru a da prilejul unor luări de cuvînt, iar faptele, cîte sînt, doar un prilej de discuții. Filmul, esență distilată a romanului, nu poate trăi de fapt fără acesta ; în roman personajele au o individualitate, au o istorie a lor și conflictul între idei emană dintr-o realitate concretă — realitate pe care, în film, individualitatea actorilor nu este suficientă pentru a o suplini.

Desene de Raluca Grigorcea

Gheorghe Vitanidis se sprijină atît pe roman, cît și pe filmul anterior — **Clipa** —, în care se pun de fapt premisele dezbaterii de idei la care asistăm. Sîntem însă nevoiți să luăm filmul așa cum este — fără antecedente, fără argumente exterioare și, privit sit de o viață a sa, proprie. Rigoarea regiei, a imaginii lui Nicu Stan, frumoasa muzică a lui George Grigoriu, prestația actorilor între care amintim pe Gheorghe Cozorici, Valeria Seciu, Mircea Albulescu, nu sînt suficiente pentru a da viață unui film care se bazează numai pe cuvînt — pe cuvinte, pe raționamente, pe principii și atitudini care decurg numai din principii. Ca tot ceea ce este excesiv, filmul lui Gheorghe Vitanidis este neconvingător, rece și distant — un eseu, așa cum am mai spus, pe marginea condiției de revoluționar, a revoluției, a socialismului și mai puțin pe tema dragostei. Personajele sînt lipsite de o existență reală, sînt previzibile și consecvente — ceea ce poate fi o calitate umană, dar mai astfel, **Dragostea și revoluția** este lipsit una cinematografică.

Nicolae Mateescu

Poemul — hronic unic

„Românii, cîți se află lăcuitori în Țara Ungurească și la Ardeal și la Maramureș, de la un loc sîntu cu moldovenii și toți de la Rîm se trag“ (Grigore Ureche); „...din ce izvor și seminție sîntu lăcuitorii țării noastre, Moldovei și Țării Munteneștі și românii din țările ungurești (...) că toți un neam și odată discălecați sîntu“ (Miron Costin); „Însă rumânii înțeleg nu numai ceștea de aici, ce și den Ardeal, cari încă mai neaoși sînt, și moldovenii, și toți cîți și într-o parte sau alta se află și au această limbă“ (Stolnicul Cantacuzino); „Carii cu toții cu un nume de obște români să chiamă“ (Dimitrie Cantemir); „În Dachia cea veche, în care împăratul Traian au așezat pre romani, mai mulți lăcuitori sînt români, decît toate alte neamuri, că în Țara Ardealului românii cu mulțimea întrec pre alte neamuri care sînt întru aceste pămînturi. Iară în Țara Românească și în Moldova mai cu seamă singuri românii sînt lăcuitorii“ (Samuil Micu); „...tot de o viță și porodită sînt, adecă români de singe, precum firea și virtutea îi mărturisește“ (Gheorghe Șincai); „...ca văzind românii din ce viță strălucită sînt prăsiți, toți să se îndemne strămoșilor săi întru omenie și bună cuviință a le urma“ (Petru Maior). Risc cu bună știință eventuala învinuire de a fi alunecat, cum se zice, în factologie și transcriu cu indescriptibilă emoție patriotică propozițiile și frazele de mai înainte. Mărturisesc deschis că, dînd friu liber unei asemenea porniri, trăiesc realmente sentimentul că asist la tulburătorul proces de rescriere a **poemului-hronic unic**, în care, la treapta sintezei sui-generis, se enunță, cu un incomparabil patos al certitudinii multiseculare, ceea ce s-ar putea numi buchetul de concepte monadice în virtutea cărora ființează inalienabila conștiință a neîntrerupt-unitarei noastre dăinuiri, ca popor român, în timp și spațiu. În cadența lor de o masivă solemnitate propozițiile și frazele de mai sus recompun, așadar, cel dintîi **poem-hronic** al literaturii române. Este **poemul-hronic** ale cărui leit-motive fundamentale se așează la obîrsia-obîrșiilor atotcuprinzătorului nostru epos național.

Departe de a reprezenta o structură a zicerilor canonizante, refractare la statutul de idei și concepte mereu vii, dimpotrivă, acest **poem-hronic**, datorită întrinsecii lui realități uman-istorice, își vădește inalterabilul potențial de eternă actualitate, inculcată tuturor acelor noastre civic-patriotice, și, nu mai puțin, actului circumscris efortului de trecere în cuvîntul scris a gîndirii și simțirii noastre patriotice. Scrutînd faptele din cel din urmă punct de vedere, ajungem neabătut la sublima constatare că **viața** leit-motivelor fundamentale postulate în **poemul-hronic** scris de întîi mari cărturari români este fără sfîrșit. Ele, aceste leit-motive fundamentale, sînt însăși rațiunea de a fi a cuvîntului românesc scris, în cea mai de preț și mai de durată dintre manifestările lui. De fiecare dată avem a face cu adînc tulburătoare „transcrieri“ al căror revelator coeficient de inedit rezidă tocmai în extraordinarul impact dintre vocea timpului istoric palpabil și valorile etern-actuale încorporate în „versetele“ **poemului-hronic.**

Deschidem, prin urmare, marea carte a eposului nostru cult la o filă sau alta și ne este dat, **întotdeauna**, a ne întîlni cu alte și alte nemuritoare „transcieri“: „De unde-ți vine numele, pîriu fără putere / ce despărțirea neamului tu îndrăznești a cere?“ (Iancu Văcărescu); „cînd armele române și căpitanul mare / ce-mpinsără păginii și liberară țara (...) / Și toți românii-n-tr-una unră sub un sceotru / O acvilă, o lege cum are ca să fie“ (I. Heliade Rădulescu): „În tăcutele morminte, Bogdan, Mircea se-ntilnră, / Și-ntr-o lungă îmbrățișare pe români îi înfrățră; / Împrejuru-le stau dese umbre de măreți eroii...“ (Grigore Alexandrescu): „Dar noi, pătrunși la suflet de sînta libertate, / Jurăm că vom da mina să fim pururea frați!“ (Andrei Mureșanu): „Ori de cîte ori viitorul a suris României, fiii ei nu au lipsit de a aspira către unire“ (Ion Ghica): „țălul nostru este realizația dorinții ca românii să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți“ (M. Kogălniceanu): „Deviza ei va fi: dreptate, frăție, unitate. Ea va fi o revoluție națională. Aceasta este calea ce va lua revoluția română în viitor“ (Nicolae Bălcescu); „Hai să dăm mină cu mină / Cei cu inima română“ (Vasile Alecsandri): „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie / Țara mea de glorii, țara mea de dor?“ (Mihai Eminescu): „Cuza înfățișa un simbol atît al aspirațiunilor de unire, cît și al unor fierbinți doruri de cinste și dreptate, după care poporul nostru a tînjit întotdeauna“ (Mihail Sadoveanu): „Pisc cu pisc și riu cu riu, / O cunună, o brățară, / curcubeu culcat pe țară“ (Tudor Arghezi): „Buzele pipăiau cintecul, înfiorate / și Milcovul, apă firavă / Nu-l mai rupse în două“ (Nichita Stănescu).

Poemul-hronic unic își continuă, cu dramatică și sublimă gravitate, cu inflexibilă afirmare a conștiinței de sine, cîntarea-cîntărilor unității poporului român.

Nicolae Ciobanu

CENACLUL DE POEZIE NUMELE POETULUI. Vineri, 27 ianuarie a.c., ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul“, București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XXII-a ședință a Cenaclului de poezie Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.**

REZULTATELE CONCURSULUI DE POEZIE AL EDITURII FACLA

● La concursul de poezie al Editurii Facla s-au prezentat concurenți din județele Timiș, Caraș-Severin, Arad, Bihor, Hunedoara și Alba.

În urma selecției finale, au fost acordate mențiuni volumelor prezentate de următorii concurenți: Iosif Băcilă, Iosif Caraiman, Maria Doandeș, Florin Tiberiu Giulvezan, Mircea M. Pop, Ecaterina M. Staicu.

Premiul I și premiul II nu s-au acordat.

Cele mai reușite poezii selectate din manuscrisele distinse cu mențiuni vor fi editate într-un volum colectiv.

Manuscrisele pentru următorul concurs de debut în poezie al Editurii Facla vor fi trimise pînă la data de 30 iunie 1984 pe adresa editurii: Timișoara, str. Pestalozzi, nr. 14.

Manuscrisele vor fi trimise într-un plic închis, purtînd un motto. Același motto trebuie să fie reprodus pe un alt plic ce va conține numele autorului, adresa, locul de muncă și cîteva date biografice.

Documente diplomatice engleze despre Unirea Principatelor

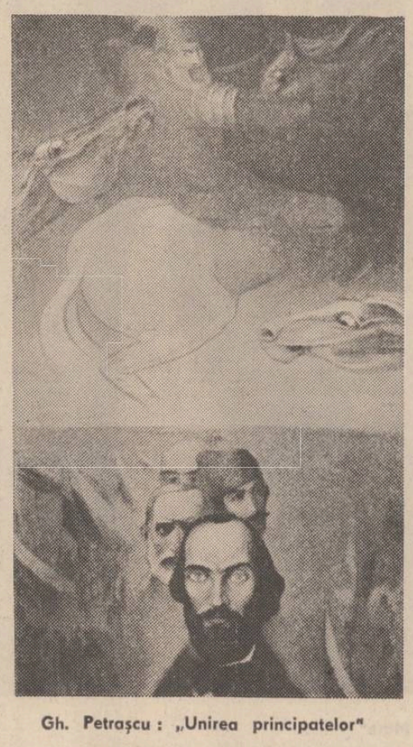

Gh. Petrașcu : „Unirea principatelor“

Informațiile din sursă engleză ilustrează foarte exact atitudinea echivocă față de Unire a Angliei, șicanată de dificultățile existente în Orientul îndepărtat și Statele Unite ale Americii, interesată în menținerea integrității Imperiului Otoman, obligată să păstreze alianța cu Franța, pentru a evita o apropiere între aceasta și Rusia, și, implicit, să aprobe politica ei în privința Principatelor. Așa se explică poziția binevoitoare față de cauza românilor a ministrului de externe britanic la Congresul de la Paris ca și a trimisului englez în 1858 la conferința din capitala Franței. Cu toate acestea, atitudinea ostilă a unora din reprezentanții diplomatici ai Marii Britanii, îndeosebi a consulului de la București, pentru o bună bucată de timp, și a lui Henri Bulwer, ambasadorul de la Constantinopol, față de evenimentele care aveau loc în Principate în perioada premergătoare Unirii, cît și după înfăptuirea ei, și înțelegerea eronată a transformărilor care se petreceau sub ochii lor este de o evidență maximă. Deși diplomații amintiți s-au străduit să aducă la cunoștința celor aflați la Foreign Office, cu exactitate și într-un mod corect, tot ceea ce aflau, trebuie menționat că făceau acest lucru de pe poziția intereselor britanice în această zonă a Europei și, de asemenea, o altă chestiune care nu trebuie neglijată este sursa acestor informații, nu totdeauna de bună credință și favorabilă direcției spre care se îndreptau cele două principate, ba dimpotrivă. Un argument concludent la ceea ce afirmăm este raportul trimis, la 15 noiembrie 1858, de H. S. Ongley, consul la Iași, lui Henry Bulwer, avînd ca obiect situația politică din Moldova. Izvorul informațiilor sale, prezentat din capul locului, este unul din membrii Căimăcămiei, antiunionistul St. Catargiu, care i-a făcut o vizită consulului pentru a-i aduce la cunoștință că ceilalți doi colegi ai săi, Anastasie Panu și V. Sturza, au procedat la schimbarea unor funcționari publici, au hotărît înlocuirea directorului Ministerului de Interne cu unionistul Teriachiu, au destituit prefecții ostili unirii, iar înlocuitorii lor se bucură de sprijinul jandarmeriei, în fruntea căreia se afla tot un unionist. Intenția lui Catargiu de a comunica aceste măsuri la Constantinopol s-a lovit, în mod justificat, de opoziția celor care trebuiau să execute ordinul caimacamului. În același raport Ongley susține că V. Place a intrat în posesia unui sigiliu executat pentru Căimăcămie în care însemnele celor două principate sînt unite și deasupra lor scrie „Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei“. Aplicarea acestui sigiliu pe pașapoarte a iritat pe consulul Gödel Lannoy care a refuzat să le dea viza austriacă. În replică, Căimăcămia n-a mai acceptat eliberarea pașapoartelor supușilor austrieci. Intransigența unioniștilor față de adversari se manifestă și în tratamentul față de Hafif Bey, fost comisar, căruia nu i se mai acordă niciunul din privilegiile de care se bucura cînd își exercita funcția.

Un tablou destul de interesant al disputelor politice premergătoare alegerii lui Cuza în Țara Românească face, la 13 ianuarie 1859 (s.n.), consulul din București, Robert Colquhoun. Rezerva sa față de doleanțele exprimate de membrii partidei naționale merge pînă acolo încît le suspectează onestitatea declarațiilor. El lasă sub semnul întrebării veridicitatea afirmațiilor existente în memoriul înaintat de către aceștia consulului Derby, asupra abuzurilor care se fac în țară, și pune în seama lor intenția de a crea titluri fictive atît pentru electori cît și pentru cei care i-au promovat eligibilii, ca deputați și chiar ca pretendenți pentru domnie.

Nu-i mai puțin adevărat că pana consulului șfichiue cu multă usturime modul în care este administrată țara de o Căimăcămie ostilă Unirii. Dealtfel diplomatul britanic nu ezită să afirme că această Căimăcămie poate fi suspectată „de a fi favorabilă partidului conservator reprezentat prin foștii domnitori Bibescu și Știrbei“. Nici felul în care s-au făcut alegerile, hotărîte de Conferința de la Paris, nu i-a plăcut lui Colquhoun care reușește să sesizeze apariția unor elemente esențiale în viața politică munteană. Dar să-i dăm cuvîntul consulului: „A apărut apoi primul semn de alianță cu așa numitul partid național, ridicîndu-se o opoziție complet organizată care își avea sediul principal în reședința fostului domnitor. De aici au emanat diferitele proteste care au fost adresate agenților străini, ambasadorului de la Constantinopol și în cele din urmă guvernelor Puterilor garante“.

Cîteva zile mai tîrziu, la 24 ianuarie (s.n.), din București, Colquhoun trimite lui Bulwer un scurt raport despre felul în care decurg alegerile, cei mai mulți dintre deputații aleși „fiind membri ai partidului național sau liberal“, el manifestîndu-și regretul că mulți dintre oamenii activi au fost excluși. Sînt menționate numele deputaților C. A. Rosetti, N. Golescu, V. Boerescu, Ion Cantacuzino și Ion Slătineanu. Speranțele partidului conservator, crede consulul, stă în voturile din Oltenia. Se pare însă că a trebuit să-și schimbe foarte repede convingerea. Două scrisori plecate din cancelaria Consulatului britanic, la 29 ianuarie și respectiv 1 februarie, prima către ministrul de externe și alta adresată lui Henry Bulwer, cuprind ample amănunte despre mișcarea țăranilor de sub conducerea lui M. Mălăieru, începută, crede Colquhoun, la sugestia reprezentanților partidei naționale.

Îngrijorarea autorităților și măsurile de precauție luate de Căimăcămie erau mai mult decît justificate, dar nici consulul și nici oficialitățile n-au bănuit cît de puternică va fi presiunea maselor. Cu toată dezaprobarea pe care Colquhoun o manifestă față de acțiunile întreprinse de liderii partidei naționale, el este nevoit să recunoască că aceștia au știut să conducă cu destulă măiestrie masele în vederea realizării scopului final, Unirea. „Camera este în întregime în mîinile a trei sau patru membri, spune consulul, lideri sînt: prințul Dimitrie Ghica și I. Brătianu, aceștia au umplut galeria cu partizanii lor care aplaudă sau dezaprobă în modul cel mai indecent cînd se dă semnalul. Astăzi porțile mari ale curții Mitropoliei — unde aveau loc dezbaterile — au fost în mod greșit lăsate deschise și curtea s-a umplut cu mii de oameni. Un semn stabilit de la fereastra galeriei a declanșat demonstrația de afară“. Consulul admite pînă la urmă că „partidul național pare a avea sorți de izbîndă“. Pentru a demonstra valabilitatea punctului său de vedere iată ce raportează lui Bulwer: „În ciuda încercărilor din partea puterii executive, de a împiedica numărul mare de țărani să se stringă în oraș, ei au izbutit să intre și seara trecută numeroase grupuri au fost văzute pe străzi, fiecare grup cu conducătorii lui, care le vorbea, informîndu-i că puterile europene le-au garantat libertatea de a-și alege domnitorul, dar că boierii se opun, fapt pentru care li se cere să se stringă la Adunare și să-l proclame pe Golescu sau Brătianu. Am fost informat noaptea trzziu că un grup mare de țărani, au dezarmat garda de la una din barierele orașului și au forțat intrarea în oraș“. Colquhoun, în încheiere, se vede obligat să conchidă că situația în Țara Românească este alarmantă și dificilă.

Concluzia consulului e logic justificată dacă avem în vedere că într-un raport al său anterior, din 19 ianuarie 1859, adresat contelui Malmesbury, el a luat în considerație, într-un mod foarte serios, șansele partidei naționale de a alege ca domnitor pe unul din reprezentanții ei.

Fire mult mai receptivă decît colegul său din București, Henry Churchill, consul britanic la Iași, a dovedit mai multă înțelgere față de aspirațiile naționale ale poporului român exprimate prin alegerea lui Alexandru Ioan Cuza. Într-un raport al său din 6 ianuarie 1859, referindu-se la alegerile din Moldova, îi comunica lui Bulwer că partidul unionist a dat dovadă de multă unitate și fermitate iar „participarea poporului a fost mare“. Cuza, despre care consulul scria că a fost ales în unanimitate, are calități ce îl plasau „deasupra oricărui alt candidat de pe listă, bucurîndu-se de reputația unui om onest și drept“. O primă întîlnire cu domnitorul îi face pe Henry Churchill să mărturisească că e încîntat de „prietenia și atitudinea deschisă cu care a fost primit“. Spre deosebire de el, corespondentul său din București, cu sentimente declarate potrivnice Unirii, își va schimba cu timpul atitudinea după ce, mai tîrziu, va stabili cu A.I. Cuza mai multe contacte. Nu-i putem însă contesta interesul viu cu care a urmărit problema Principatelor și eforturile sale pentru a desluși consecințele și evoluția ulterioară în cadrul sistemului politic european. La 23 februarie 1859 el telegrafia contelui Malmesbury că noul domn este „înzestrat cu multă judecată și prudență, iar după cît se pare își înțelege pe deplin situația“. Telegrama era rezultatul primei întrevederi pe care reprezentantul Angliei la București l-a avut cu alesul românilor, la 26 februarie 1859 (s.n.) Cu același prilej el trimite lui Bulwer o deosebit de interesantă informare care merită atenție, cu atît mai mult cu cît și acest document, ca și celelalte date de pînă acum, din sursa engleză, este deloc sau prea puțin cunoscut.

Revenind la raportul lui Colquhoun credem că nu întîmplător consulul își începe și își termină informarea cu cîte o părere la adresa lui Cuza; asta poate și din dorința de a-și avertiza superiorul de la Constantinopol că persoana cu care s-a întîlnit este un om cu reale calități și care, ajuns în această postură, va ști să le etaleze: „M-a impresionat — spune la începutul informării sale — ceea ce domnitorul a declarat în materie de politică internă și administrație“. Chestiunea cea mai delicată a convorbirii între cei doi a fost problema alegerii lui Cuza în fruntea celor două țări, domnitorul lăsînd, destul de clar, să se înțeleagă că este vorba de un act temporar și că el se va retrage „dacă Europa garantează dorințele națiunii“ prin aducerea unui prinț străin, prin asta înțelegîndu-se, de fapt, cîștigarea independenței complete. Pentru moment Cuza era ferm hotărît să păstreze autonomia Principatelor și să nu accepte niciun fel de ingerințe în treburile lor interne. „Dar domnule Colquhoun trebuie să vă atrag atenția că, dacă Turcia **își pierde vremea** (s.a.) să vină cu forță armată în Muntenia — i-a spus Cuza consulului — pentru a ne împiedica să ne manifestăm, nu ezit a vă spune că mă voi plasa în fruntea **poporului** (s.a) meu și dacă va trebui să cădem, eu voi fi primul care îmi voi oferi pieptul, dar va curge sînge“. „Citez cuvintele lui, — spune Colquhoun — pentru că, spre surpriza mea, le-a repetat în **trei** (s.a.) perioade diferite în decursul convorbirii. A adăugat că are 20 000 oameni în Muntenia și 10 000 în Moldova și cu aceștia ar putea ține piept Turciei“. Nedumerirea manifestată de consul nu se termină nici în finalul raportului, unde, în ultimele rînduri, îi mărturisește lui Bulwer că domnitorul „nu se pronunțase în fața lor (a celorlalți consuli), cu privire la Turcia așa cum a făcut-o cu mine“. Indiscutabil alesul națiunii române voia să transmită avertismentul său celor potrivnici Unirii; că nu era dispus să abdice niciun moment de la misiunea pe care națiunea i-o încredințase. Mai mult, pe parcursul discuției, Cuza îi face cunoscut reprezentantului britanic că are de gînd să trimită în Țara Românească puternice unități militare moldave. Satisfacția, încîntarea, entuziasmul manifestate de consulii Rusiei, Prusiei, Belgiei și Franței la București, după întîlnirea cu Al. Cuza, exprimate în fața lui Colquhoun, se observă și la persoana sa după întîlnirea cu domnitorul încît, în finalul raportului, concluzie că „e evident că posedă multe calități care pot fi dezvoltate datorită poziției sale“.

Modul independent al lui Cuza de a face politică este ilustrat de o altă mărturie documentară în strînsă legătură cu precedenta, dar inedită. La 10 ianuarie 1861 (s.n.), a doua zi după întîlnirea relatată mai înainte, consulul s-a prezentat la Cuza pentru a-i citi raportul adresat ministrului său de externe. După ce l-a ascultat, Cuza i-a atras atenția lui Churchill că sînt înregistrate unele amănunte fără importanță, iar tonul din raport pare de iritare din partea sa. Sentimentele de nemulțumire ale lui Cuza se datorau, se explică el, faptului că guvernul britanic nu ajunsese să înțeleagă că țara sa trebuie întărită și nu slăbită, pentru a constitui o barieră între Turcia și Rusia, cu atît mai mult cu cît situația sa, în fața concetățenilor, nu e deloc de invidiat, nereușind să îmbunătățească prea mult poziția Principatelor în Europa. Că situația Principatelor trebuia schimbată în sensul formulărilor lui Cuza se convinsese și consulul Green, ale cărui sentimente, exprimate în raportul din 11 noiembrie 1859, ne-ar fi îndreptățit să-l credem român și unionist, dacă nu i-am fi văzut semnătura și dacă el însuși nu și-ar fi luat măsuri de precauție ca simpatia manifestată pentru cauza Unirii să nu fie înțeleasă rău de superiorii săi. „Năzuința pentru Unirea completă a Principatelor — scria el — predomină evident în sînul tuturor claselor din Valahia și acest sentiment, așa de pronunțat, nu și-a pierdut din putere în urma evenimentelor din ultimii doi ani... Șuvoiul unionist nu a prezentat nici cel mai slab indiciu de reflux, încă de la începuturile sale, atrăgînd în curentul său tot mai multe izvoare, fără să poată fi oprit de vreun obstacol, cîștigînd tot mai multă putere și amploare în desfășurarea lui. Judecînd viitorul în această problemă prin prisma trecutului, se poate prevedea că odată hotărîtă de Adunare, **Unirea Principatelor se va înfăptui, indiferent de dorințele altora,** sau de consecințele ce le-ar avea pentru ei, și tocmai această situație, consider eu, trebuie să stea în centrul atenției noastre“.

Consulul intuise exact că atitudinea întregii națiuni române, a statului român, care-și apăra cu dîrzenie interesele, nu putea fi neglijată. Atenția cabinetelor europene și a opiniei publice acordată noului stat, care dorea să-și facă singur propria istorie, era pe deplin justificată dacă avem în vedere că domnitorul Cuza, principalul exponent al politicii externe românești, cît și colaboratorii săi, au impus Europei, în dese rînduri, politica faptului împlinit. Acest lucru era obligat să-l recunoască, la 28 aprilie 1864, ambasadorul Turciei la Londra, Musurus, într-o conversație cu John Russell, prilej cu care primul a afirmat că Al. Cuza „de la numirea sa nu a făcut altceva decît să înfrunte autoritatea suzerană“.

Într-o scrisoare adresată lui Napoleon al III-lea, spre sfîrșitul anului 1865, Cuza, enumerînd realizările domniei sale, făcea, în primul rînd următoarea afirmație: „Eu sînt fericit că am realizat Unirea, visul secolor al românilor, eu am făcut dintr-un milion de căcași un milion de proprietari și de cetățeni“. Dragostea domnitorului față de aceștia din urmă străbate și din rîndurile scrise de diplomații străini. Robert Colquhoun consemnează în raportul său către ministrul de externe, la 23 februarie 1859, că la București, cu prilejul sosirii prințului, din fiecare județ au fost invitați cîte doi delegați, proprietari și țărani, pentru a-l felicita pe Cuza, ales acum și domn al Munteniei. „El i-a primit ieri, scrie consulul, cu calm și demnitate. De la început le-a cerut proprietarilor să-i respecte pe țărani care constituie sursa principală a proprietății lor“.

Părerile diplomaților britanici, chiar încărcate de o anumită doză de subiectivism, prezintă un real interes. Anglia a acceptat mai greu existența unui stat român de sine stătător, datorită intereselor ei economice și politice în această zonă a continentului, însă din toate documentele emanate din cancelariile ei diplomatice se constată atenția permanentă de care s-a bucurat Cuza atît în timpul domniei, cît și ulterior. Este sugestiv în acest sens ce credea, în 1873, St. John, vice consul la Iași, despre fostul domnitor, cu ocazia înmormîntării sale la Ruginoasa. După ce face o succintă prezentare a ceremoniei St. John afirmă că „numeroase personalități de seamă, ca de exemplu dl. Kogălniceanu și dl. Ionescu, au profitat de această ocazie pentru a elogia guvernarea fostului domnitor, scoțînd în evidență schimbările care avuseseră loc în timpul domniei sale. Au existat temeri că ar putea surveni tulburări de natură revoluționară, dar ni s-a dat a înțelege că mai multor persoane, a căror intenție fusese de a ține discursuri violente la adresa guvernării prințului Carol, li s-a interzis să participe la ceremonie. Prințul Cuza fiind originar din Moldova, fusese aici puternic susținut de numeroase rude și prieteni și aproape de toți cei care se opun prezentei dinastii, astfel încît în eventualitatea abdicării sau expulzării prințului Carol, adepții prințului Cuza, din timpul vieții sale, nutriseră speranța că acesta ar putea fi reales într-o zi“.

D. Ivănescu

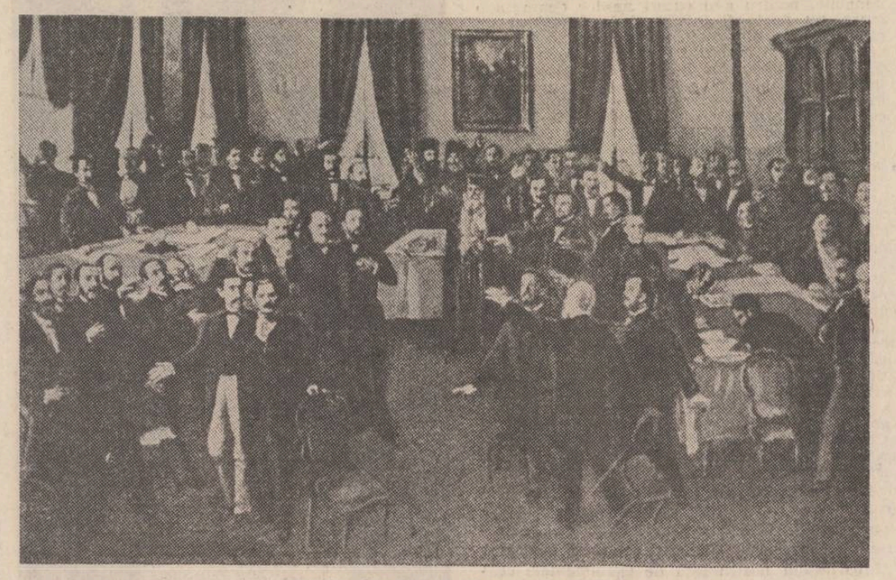

Theodor Aman : „Proclamarea Unirii“

Unirea înainte de unire

Urmare din pag. a 2-a

Supt dînsa învățați / Unul zice: Știi ce, frate? / Oi să cer a fi dreptate / Sînt sătul de strîmbătate / Însă asta cînd spunea / Plapoma spre el trăgea / Altul iar voia să ceară / România să prospară / Dar pustiia plopomioară / Tot spre dînsul o sucea / Unii boieri ca să ceară / A fi aleși și chemați / Bine ca să facă-n țară / Măcar de n-au fost pătați / Și pe cînd se discutau / Plapoma la ei trăgeau / Alții ziceau: Aide frate / În Unire a striga / Prinț român și cu dreptate / Providența a ne da / Dar plapoma cam pe spate / Numai el voia s-o ia...“.

O predestinată alegere a lui Cuza ca domn al Unirii este văzută folcloric în paginile manuscrisului prin „Cîntecul vrăjitoarei“, prin care se realizează o evidentă portretizare a viitorului domn, care venind la vrăjitoare (precum Harap Alb altădată) îi cere sfatul cu cuvintele: **„Dar spune-mi vrăjitoare / Ce s-arată-n drumul meu?“**, la care primește un răspuns semnificativ: **„O furtună trecătoare / Și apoi un curcubeu / Vestitor de fericire / Care va încununa / Pe români cînd în Unire / Neatîrnarea-și va serba ... Ține-ți drumul fătul neu...“.**

N-ar fi exclus ca și jurămîntul următor să i se adreseze tot lui Cuza: **„Veniți copii cu toții / Cu un cuget curat / Jurămînt să facem / Supt scaun înalt / A prințului nostru domn / Și prea slăvit / Care pentru a noastră slavă / S-au ivit / Și supt a lui steaguri / Fie ce voinic / Singele să-și verse / Pînă la cel mai mic / Iată frați că ceriul s-a milostivit / Strămoșească slavă că s-au prea-noit“.**

Cel de-al doilea manuscris i-a aparținut dascălului scheian Oprea Dumitru Brașoveanul, a cărui biografie încă nu a putut fi reconstituită din lipsă de documente. Singureie date biografice le deducem în baza însemnărilor marginale ale acestui manuscris, în care se semnează de mai multe ori ca dascăl, cantor, croitor în Schei, precum și anii înscrierii cîntecelor: 1842—1860, fiind deci unul din cele mai vechi manuscrise folclorice. În calitate de dascăl este firesc să transcrie ca prim cîntec **„Marșul școlastic de primăvară“**, preluat după aproape o jumătate de secol în **„Culegerea de cîntece poporale naționale“**, Editura Ciurcu, Brașov, 1891. Tematic volumul este dominat de prezența cîntecelor patriotice, redînd în mod deosebit sentimentul dorului de țară trăit de transilvăneanul plecat de acasă: **„Dar eu m-oi face mai rău / Că nu-s fete-n portul tău“**, replica flăcăul fetei nemîngiate de plecarea la oaste peste granițele Transilvaniei. Imaginea ardeleanului ajuns deja pe meleaguri străine o aflăm într-un alt cîntec al manuscrisului, care redă dialogul său cu „porumbița întristată“, mult mai avantajată față de flăcău: **„Însă tu ai aripioare / Poți te-ntoarce cînd vei vrea / Iar eu gem la închisoare / După dulce țara mea“.**

Motivul întîlnit în poezia lui Bolintineanu, „Muma lui Ștefan cel Mare“ este prezent în cîntul 6 al manuscrisului, care reproduce balada voinicului căruia iubita îi oferă un inel fermecat. Ajuns la bătălie și privind **„prin daria cea lată / La fiii lui Traian“**, zărește de pe înălțimea muntelui „crunta bătălie“ și la îndemnul iubitei **(„Dar mergi în bătălie / De vrei să fii al meu“)** se luptă eroic fără a lăsa din mînă „sabia cea tare“. Tema luptei pentru libertate națională continuă prin cîntecul „Românul către tătar“ (preluat probabil din Alecsandri — 1843) prin care se redă eroismul lipsit de emfază al românului în lupta pentru păstrarea integrității naționale. Aceste versuri, cît și multe altele pe care nu le menționăm din considerente de spațiu, preluate, fără menționarea sursei, din Alecsandri, Bolintineanu sau A. Mureșianu, formau un suport moral în marea epopee a unirii. Ele completează agitatoric ideea unirii prin „Ce e patria română“ a lui Ioan Cavaler de Pușcariu (prezentă și în primul manuscris, urmat de „Versul național în privirea împreunării Principatelor“ semnat în volum Oprea Dumitru, 1859, reproducînd de fapt cunoscuta „Horă a Unirii“ a lui Alecsandri cu numeroase modificări (dovada culegerii orale și nu din „Steaua Dunării“, unde fusese publicată) precum și cu o strofă adăugată de Dumitru Oprea prin care redă bucuria împlinirii din 1859: **„Cum joacă și să-nvirtește / Și pe dușmani mi-i gonește / Vivat bravilor români / Vivat și fericiți ani“.**

Sînt gînduri și sentimente care explică răsunetul evenimentelor de la 1859 la Brașov.

Poezie și prozodie

De la debutul editorial, cu volumul **Cercuri la Elsinore** (1972), distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București, și pînă la acest al cincilea volum, **Mîinile uitate pe cer** (Editura Cartea Românească, 1983), George Virgil Stoenescu, poet exigent cu sine, dacă ne orientăm după intervalele de timp la care își face „ieșirea în public“ nu și-a modificat, sensibil, nici temele poetice, nici mijloacele expresive. Vreau să spun prin aceasta că el a rămas același ermetic ponderat, celebrînd (acesta e cuvîntul) cu egală disponibilitate bucuriile și tristețile ființei, geometrizate în forma riguroasă a sonetului, sau exaltate în vers liber. Poetul stăpînește cu virtuozitate prozodia clasică, consecință, poate, a marcatei propensiuni către meditația filosofică. Ceva din disperarea bacoviană în fața universului bolnav și, oricum, elemente din recuzita poetului **Plumbului** se regăsesc în sonetele din primul ciclu al volumului, intitulat **Echinocții** și conținînd poeme în care obsesia căderii (prezentă începînd din titlurile poeziilor și pînă la nivelul lexical) domină autoritar viziunea. Durerea nu este însă, cum ne-am aștepta, cotropitoare, ci „stilizată“, distilată prin livresc și „disciplinată“ în chingile sonetului: „Cad frunzele închipuirii mele / Cum arse catedrale în alint / cad frunze în coșmar de labirint / Cavou în clipa scursă dintre stele // O toamnă umple craniul de argint / În care metafizic bat rebele / Cu degete de veșnicie grele / Atîtea timpuri — fără nume mint. // Un vis mai tainic vuietul coboară / Pe talgere de fiere și de scrum // O altă taină ochiul impresoară, // Cad frunze luminînd eternul drum / În vulnerabilul cuvînt ce zboară / Mai arbore, mai viață, mai acum“. **(Căderea frunzelor).** În chip ciudat, în pofida continutului semantic, tonul este madrigalesc și nu elegiac. La George Virgil Stoenescu, pe de altă parte, elementele de pastel își schimbă brusc destinația, configurînd un spațiu care codifică o imagine contorsionată lăuntric, dar epurată la naștere, din discreție, de semnele zbuciumului. Astfel, o **Ascensiune** din ciclul **Solstiții** translează incertitudinea individuală în motivul literar al zădărniciei: „Cuvintele — atîtea mor în mine / Uitate sorți pe-al mării catafalc / Pe valurile vorbei nu mai calc / Cuvintele — atîtea mor în mine. // Uitate sorți pe-al mării catafalc / Pe valurile vorbei nu mai calc / Cuvintele — atîtea mor în mine. // În umilire verbul pe al rimei calc / Ascunde îndoiala străvezie. / Mă liniștesc și timpul întîrzie... / În umilire verbul pe al rimei calc. // Un aer luminat aprinde clipa / Ard sulițe în toropeala lor / La început și-a scuturat aripa // Cuvîntul ridicat în aprig zbor / Adoarme-n străji adînc clipind risipa / Al înălțării var biruitor...“ **(Ascensiunea XII : Înălțarea înălțării).** Prozodia disimulează aici o anume prețiozitate, iscată din stilizarea extremă a afectelor.

Într-un poem care dă și titlul cărții, așezat ca un ax median între **Echinocții** și **Solstiții** (simetriile compoziționale sînt numeroase în acest volum, dezvăluind un spirit atent la sugestiile ansamblului), poetul părăsește forma fixă a sonetului (dar nu rima și ritmul de metronom) oferindu-ne o meditație asupra condiției umane, ca ecouri discrete din **Glossa** lui Eminescu: „Și acum în seara hărăzită trec / Hohotind de gînduri, însetat de chin / Nemișcat în forma zeului petrec / Îmbătat de rană în etern suspin... / Rănile sînt toate numai pentru el / Nu există vrajbă, nu există zbor / Doar o nemurire calmă, fără zel / Totul e durere, totu-i trecător“ **(Mîinile uitate pe cer).** A doua parte a volumului **(Cartea a doua — Anatomia melancoliei)** conține trei cicluri, **Anatomia melancoliei, Sixta napolitană, Scrisori**, dintre care primele două nu diferă, semnificativ, de aceea ce am citit înainte. Totuși, referințele culturale se îndesesc. (George Virgil Stoenescu este un poet livresc, dar, oare, se mai poate altfel?) ermetismul cedează în fața transparenței imaginilor, tonul se colorează melancolic. Ultimul ciclu, **Scrisori**, cuprinde poezii de dragoste, deopotrivă senzuale și contemplative: „Iubita mea, minunea rugii tale / Va întregi coroana de zăpezi / Pierdute clipe și fumegătoare, / Piroane de durere și corvezi. // Credința ta în dreapta mea mînie / E chezășie vremii ce-a apus / Iubita mea nu-i altă izbăvire / Decît cuvîntul în altare spus // (...) Voi cerceta veșmintele curate / Rămase azi în urma ta de fum / Iubita mea e-atîta frig și moarte, / Albastre păsări zac, culcate-n drum“. **(Simonie I.).**

Poet de factură clasică (clasicizant) George Virgil Stoenescu își continuă drumul egal al poeziei sale, nespectaculos, dar ferm trasat.

Valentin F. Mihăescu

CRONICA EDIȚIILOR

Kogălniceanu — oratorie unionistă

O ediție de-a dreptul științifică și de care, — recunoaștem — nu ne-am prea ocupat în cadrele cronicii noastre este seria de OPERE din Mihail Kogălniceanu. Au apărut pînă acuma șapte masive tomuri sub îngrijirea profesorului Dan Simonescu. Numerotarea volumelor pe genuri și-n cadrul fiecărui gen pe părți este, oarecum, greoaie pentru viziunea de astăzi, dar nu neștiințifică. Profesorul Dan Simonescu și-a ales pentru ducerea la bună desăvîrșire a acestei ctitorii kogălnicene cîțiva colaboratori de netăgăduit credit profesional. Astfel încă tînărul dar savant cercetător de la Iași, Al. Zub, Georgeta Penelea și Vladimir Diculescu. Primul volum din serie, cuprinzînd **Beletristica, studii literare, culturale și sociale** este întocmit de însuși profesorul Dan Simonescu și modul de organizare al acestui tom este urmat și de cele șase consecutive și de cele care se vor mai tipări. Sîntem, fără de nici o îndoială, în fața unei zidiri editoriale de anvergură.

Mihail Kogălniceanu este omul politic al secolului trecut cu „cea mai fecundă activitate, parlamentară", cum îl caracterizează Vladimir Diculescu în **Notă asupra ediției.** Din păcate, activitatea lui din acest domeniu a fost doar fragmentar cunoscută pînă acum. Ediția de față suplinește tocmai această lacună. Editorii au împărțit oratoria lui Kogălniceanu în trei volume, fiecare dintre ele în mai multe părți în funcție de materialul respectiv: volumul I, din 1856 pînă la lovitura de stat din 2 mai 1864; volumul al II-lea, din toamna anului 1864 pînă la închiderea sesiunii parlamentare din vara anului 1878 și volumul al III-lea, din 1878 pînă în anul 1891.

La sfîrșitul anului trecut a apărut partea întîi din seria **Oratoria,** conținînd activitatea parlamentară a lui Mihail Kogălniceanu ca deputat în Divanul ad-hoc al Moldovei, ca deputat în Adunarea electivă a Moldovei, ca membru în Comisia centrală de la Focșani, precum și ca deputat în Adunarea legislativă a Moldovei. Sînt documente de o valoare deosebită care dau seama nu numai despre marea implicație a lui Kogălniceanu la faptele istorice respective ci și, prin **notele și** comentariile editorului, de însăși măreția acestor evenimente în istoria modernă a României.

Nefiind nici istoric, nici diplomat, nu-mi pot îngădui o analiză de specialitate a conținutului acestui volum de oratorie kogălniceană. Dealtfel, cititorii cărții (și i-aș dori printre aceștia și pe criticii literari!) găsesc în studiul introductiv al lui Dan Berindei un avizat cicerone care le înlesnește o bună orientare în evenimentele acelor ani, precum și rolul de frunte jucat de Mihail Kogălniceanu în lupta pentru unirea celor două principate și apoi pentru desăvîrșirea Unirii din 1859. Însă și profanul are a se împărtăși de atîtea și atîtea învățăminte, plonjează oarecum în frămîntul viu al faptelor și iese din lectură cu o mai dreaptă înțelegere a rosturilor activității politice și diplomatice. E uimitor să constați cîtă energie s-a cheltuit pentru triumful unei idei atît de scumpe românilor, unirea lor într-un singur stat, ce tactici și strategii au fost puse la bătaie, cîtă abnegație și cîte sacrificii au fost necesare. În această perioadă Mihail Kogălniceanu lucra 18 ore din 24, documentîndu-se asupra celor mai diverse chestiuni, unele dintre ele, în aparență de mai mică importanță, dar care în angrenajul statului se dovedesc pînă la urmă cu toatele ca avînd rostul lor. „Nu a fost nici o problemă importantă — zice editorul — la care Kogălniceanu să nu-și spună punctul de vedere și să nu vină cu propuneri și amendamente de o competență absolută. Orizontul său intelectual i-a permis să se pronunțe într-o gamă foarte largă de chestiuni: administrative, școlare, de organizare militară, juridică, bisericească etc". Iar Dan Berindei, în **studiu introductiv,** zice la rîndul său: „Opera parlamentară a lui Kogălniceanu este vie mai ales prin aceea că ea nu reflectă o oratorie spumoasă și fără conținut, ci ne dezvăluie nu numai rarele sale însușiri, aria sa largă de preocupări, soluțiile ingenioase pe care le propune unei societăți moderne în curs de constituire, talentul strălucit, ci și însăși problematica majoră a epocii sale. Pe firul activității sale parlamentare poate fi reconstituit procesul formării și consolidării statului român modern".

În acest volum avem scurtul dar atît de impresionantul discurs rostit în ședința din 5 ianuarie 1859 la alegerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza: „...Alegîndu-te pre tine domn în țara noastră, noi am vroit să arătăm lumei aceea ce toată țara dorește: la legi nouă om nou.

O doamne! mare și frumoasă îți este misia: Constituția din 7(19) august ne însemnează o epohă nouă și Măria-Ta ești chemat să o deschizi! Fii, dar, omul epohei; fă ca legea să înlocuiască arbitrariul; fă ca legea să fie tare, iară tu Măria-Ta, ca domn, fii bun, fii blind, fii bun mai ales pentru acei pentru care mai toți domnii trecuți au fost nepăsători sau răi...".

Cum spuneam, nu ne-am propus o analiză a tuturor aspectelor pe care le implică marea varietate de probleme care fac obiectul acestui volum. Nu putem însă să trecem cu vederea „Apărarea ministerului din 30 aprilie 1860 înaintea Adunării elective din Iași, discurs ținut în ședințele din 15 și 17 februarie 1861". E un discurs de 50 de pagini mari! Cititorul găsește toate datele lămuritoare privind demisia lui Kogălniceanu de la minister în notele lui Vladimir Diculescu. Magistrala „apărare" a lui Kogălniceanu ne aduce aminte de „apărarea lui Socrate" prin ton și calmul discursului nu însă și prin... aparatul argumentativ. Kogălniceanu lucrează cu probe palpabile, acte oficiale, cifre, fapte și nu cu... paradoxuri. Dar discursul lui are și o organizare „oratorică". Dincolo de gravitatea faptelor ca atare pe care le aduce în discuție și prin care spulberă acuzațiile rivalului său — Grigori Balș, exponentul încremenirii la vechile stări de lucruri — și prin „captația" artistică a auditoriului. Dacă, bunăoară, Maiorescu în polemica lui cu Gherea, ne cucerește doar la nivelul artistic al pamfletului său și mai puțin la acela ideatic, Kogălniceanu ne cucerește pe amîndouă laturile: și prin justețea cauzei susținute și prin arta oratorică pe care o pune la bătaie. Mobilul acesteia din urmă se dezvoltă din următoarele trei propoziții: „Domnilor, nu sînt muzicant! Dar știu că în muzică este o specialitate ce se cheamă **variații.** Această specialitate constă în felurite chipuri și prin felurite variații a împodobi o arie frumoasă, aceea ce se cheamă **tema".** Plecînd de la această simplă constatare, Kogălniceanu demonstrează cu cifre și fapte, cum spuneam, că Grigori Balș nu s-a ocupat în discursul său acuzator de fondul problemei, de **tema** ca atare, ci a făcut numai **variații** cu scopul, dealtfel prea puțin mascat, de a împiedica punerea în practică a marilor reforme propuse de ministeriatul lui Kogălniceanu: „Așadară, sînt în tot dreptul de a sprijini că nu actele noastre ministeriale, nu circularele mele sînt vinovate, ci opiniile noastre în chestia socială. Aceste opinii, eu nu le-am ascuns niciodată; dimpotrivă, eu le-am esprimat în mai multe ocazii sus și tare. Frica cea mare a acuzatorilor mei era că fiind ministru, în timpul ce se va trata această chestie, eu aș pute să mă servesc de influința guvernului pentru a eserția o presie asupra dislegării chestiei și a face să prevaleze opiniile mele. De aice otărîrea de a se găsi rău, de a să osîndi sistematic toate faptele ministeriului, pentru a ne da jos înainte de a veni chestia țăranilor pe tapet!". Peste cîțiva ani „chestia țăranilor" va veni pe tapet și Kogălniceanu cu domnitorul Cuza o vor și rezolva!...

Încheind aceste cîteva sumare însemnări pe marginea acestui volum de oratorie kogălniceană, trebuie să ne arătăm încă o dată recunoștința noastră față de munca și competența profesorului Dan Simonescu și a colaboratorilor săi întru edificarea acestei ediții cu adevărat monumentale. Numai cu astfel de documente la îndemînă ne putem scrie istoria așa cum a fost ea — măreață și biruitoare.

Gheorghe Suciu

Geta Mermeze: „Victorie"

O SOCIETATE STUDENȚEASCĂ

Acum un deceniu a luat ființă, din inițiativa U.A.S.C.R., Societatea Studenților Folcloriști, formă de coordonare a activității cercurilor științifice studențești de folclor din centrele universitare importante ale țării, care se înscrie, prin cercetările întreprinse și prin rezultatele obținute, în valoroasa tradiție a cercetării instituționalizate a culturii populare din țara noastră.

În 1975, s-a hotărît schimbarea numelui societății în **Societatea Studențească de Etnografie și Folclor,** relevîndu-se că aceasta corespunde mai exact activității desfășurate precum și scopului societății. Formele suport ale societății sînt reprezentate de actualele cercuri integrate de etnologie și folclor. Un loc aparte, între acestea, îl ocupă cercul științific al Facultății de Filologie din Timișoara, cercul de folclor de la Facultatea de Filologie din Baia Mare, care s-au remarcat prin realizarea unor filme etnologice, documente de maximă valoare pentru antologie și științele înrudite; cel al Facultății de Filologie din Iași, care s-a distins prin organizarea unei arhive cu materiale folclorice din zonă și cercul de folclor de la Facultatea de limba și literatura română din București, care a realizat o arhivă de folclor din principalele zone etnofolclorice ale Munteniei și Olteniei și editînd și o colecție Folclor din Dîmbovița, zonă insuficient cercetată. Destinată să ilustreze nu numai literatura orală din această zonă, ci și stadiul actual al evoluției prozei populare, colecția reprezintă o noutate, fiind una din primele lucrări realizate în cadrul activităților de integrare a învățămîntului cu cercetarea și producția. Societatea studențească de etnografie și folclor numără în prezent peste 300 de studenți și cadre didactice.

Cu accent pe interdisciplinaritate, în programul de activitate al societății figurează teme care să contribuie la cultivarea dragostei pentru tezaurul folcloric național, la înțelegerea, aprofundarea și valorificarea culturii noastre populare, generatoare de creație înaltă, originală, autentică. Societatea a contribuit, de asemenea, la stimularea și așezarea pe baze științifice, a repertoriului formațiilor și ansamblurilor folclorice studențești care s-au remarcat în Festivalul național Cîntarea României. Societatea are merite deosebite în potențarea activității de cercetare științifică din facultăți, prin organizarea **Colocviilor naționale studențești de folclor,** manifestări științifice de prestigiu, care au durat multe talente aflate astăzi în universități, în institute de cercetare, în școli și în licee, în activitatea de îndrumare a mișcării artistice de amatori, unde continuă, pe o altă treaptă, investigarea creației folclorice românești începută în cercurile științifice.

Societatea a inițiat, în 1982, prima acțiune de anvergură de la Suceava, continuată, în 1983, la Baia Mare, în zone etnofolclorice de mare bogăție și diversitate, preconizîndu-se utilizarea științelor etnologice în vederea investigării culturii populare cu toate mutațiile care s-au produs în viața spirituală a colectivităților rurale. În planul de cercetare au fost trecute trei mari obiective: familiarizarea studenților din cercurile de etnologie și folclor cu metoda cercetării concrete (în special pentru studenții din primii ani de studii), strîngerea de materiale folclorice care să constituie subiecte de studiu în cercuri, teme pentru lucrările de diplomă și, în final, valorificarea acestor cercetări prin publicarea lor în **Buletinul științific al Societății studențești de etnografie și folclor** (ajuns la al III-lea volum). Împlinirea unui deceniu de activitate va fi marcată de o sesiune științifică publică — cel de-al XV-lea Colocviu național de comunicări științifice al Societății studențești de etnografie și folclor care va avea loc, la Craiova, în zilele de 9—10 decembrie, închinată celor două mari evenimente care încheie anul — 65 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România și 36 de ani de la proclamarea Republicii. Prin tot ceea ce a realizat pînă acum și prin ceea ce și-a propus pentru etapele următoare, Societatea Studențească de Etnografie și Folclor a devenit o școală a patriotismului autentic, un model de urmat pentru studenții din alte cercuri științifice.

Octav Păun

Simbol al unității naționale

Urmare din pag. 1

sas, Andreas Wellmann sprijinindu-și convingerile pe evenimentele care îl înconjurau. Și iată că acest viitor frumos și mare a venit. Poporul român și-l construiește astăzi, cînd spațiul așternut între Marile noastre Uniri și prezentul țării socialiste este suficient de încăpător pentru ca să putem citi lămurit că desăvîrșirea unității naționale este o prefacere care continuă, că ea înseamnă acum fericire și pace, împlinire spirituală și abnegație patriotică; legate, toate, de prefacerile socialiste și, mai ales, de prezența la conducerea patriei a unui om a cărui personalitate face parte din neprețuitele daruri cu care istoria împodobește, uneori, popoarele.

Născut în anotimpul aniversării Marilor noastre Uniri, tovarășul Nicolae Ceaușescu este astăzi expresia vie a chiar unității noastre naționale, pe care nu ostenește să o edifice între hotarele țării și să o apere la toate tribunele democrației și păcii, înălțate în apele atît de învolburate și tulburi ale secolului în care trăim. În înalta sa gîndire istorică, unitatea națională este, înainte de toate, conștiința de sine a poporului nostru, conștiința valorii și a puterii noastre de a edifica în lumea de astăzi „patria mult visată" pentru care înaintașii noștri n-au ezitat să sufere sau să piară și care n-a fost niciodată mai mare decît puterea lor de a o iubi. În neobosita activitate de zi cu zi a secretarului general al partidului, unitatea națională înseamnă cadrul material, tiparul, temelia solidă pe care aspirația noastră comună poate și trebuie să devină o realitate, chipul de astăzi al țării, structura patriei noastre socialiste, care oferă posibilități nebănuite de afirmare și propășire pentru omul muncitor. În profunda trăire patriotică a președintelui țării, unitatea națională înseamnă drepturi egale de muncă și fericire pentru toți locuitorii țării, indiferent de limba pe care o vorbesc. Gîndită, rostită, aplicată cu fermitate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, unitatea națională a devenit un program patriotic, un program de dezvoltare socială, politică, culturală, care să ducă poporul român la adevărata unire — unirea într-o viață completă, comună, într-o viață în care în deplină libertate să-și poată desfășura întreaga puterea sufletului și aspirației sale, îndeplinindu-și, astfel, misiunea istorică.

„De cînd este suflet de român pe fața pămîntului, românul a fost mîndru de a fi român și chiar atunci cînd lumea îl privea cu dispreț el își cînta doina și, în conștiința puterilor pe care le purta în sine, privea mîndru împrejurul său. Sămînța din care a răsărit acest popor e nobilă și poporul nu va pieri decît atunci cînd românii vor uita noblețea seminției lor". Preamărim cu slovele magice ale lui Mihai Eminescu făptura de astăzi a țării și, mai ales, fapta minunată a conducătorului țării, care pretuind noblețea obîrșiei noastre a știut să transforme renumele în realitate, dezlănțuind geniul creator al poporului în înfăptuiri vrednice de paginile istoriei: tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe care acum, în preajma sărbătorii zilei sale de naștere, îl înconjurăm cu stima, dragostea și recunoștința pe care românii n-au pregetat niciodată să le dăruiască cu înfiorare celor ce-au știut să întruchipeze prin fapta și prin viața lor idealul național.

REVISTA REVISTELOR

„Astra", nr. 1, 1984

● Pe linia certei ținute valorice cu care ne-a obișnuit de o bună bucată de vreme, revista „Astra", cu întîiul număr pe anul acesta, își întîmpină cititorii propunînd un sumar pe cît de bogat și de divers tot pe atît de substanțial. Definitoriu este și acum spiritul analitic ce traversează, suplu și eficient, cvasimajoritatea textelor repartizate judicios pe rubrici care, grație caracterului lor permanent, conferă publicației necesare, mult rîvnita fizionomie aparte. **Logica poartă pecetea dialectului,** dialog realizat de Aurel Ion Brumaru cu logicianul Alexandru Suru, **Horea, rex Daciae,** studiu de Ion Nicoară, cronica literară a lui A.I. Brumaru, la **Istorii,** vol. IV de Mircea Ciobanu, **teama de libertate,** eseu de Alexandru Mușina, **Flash asupra stării de grație,** comentariu la poezia lui Ion Pillat de Adrian Retezatu, **Funcțiile educative ale modelului de umanitate,** studiu socio-cultural semnat de Dumitru Borțun, iată o parte din textele remarcabile ce confirmă aprecierea de mai înainte. Operativ și la obiect, sectorul de recenzii și comentarii consacrate producției editoriale curente ori diverselor evenimente din viața cultural-artistică. Un cuvînt de laudă se cuvine rubricii **Poemul comentat,** susținută, cu vivacitate, de Laurențiu Ulici, care pentru ediția a XIII-a a concursului de receptare critică a poeziei moderne propune poemul **Trei pereți de Mume** de Ion Gheorghe, apărut, anul trecut, într-unul din numerele revistei „Luceafărul". Spirituale și la obiect — ca de obicei — comentariile pe teme sportive semnate de D.D. Rujan.

„Orizont" arădean, nr. 1, 1984

● Ca supliment al revistei „Orizont", publicația grupului de talentați scriitori și publiciști arădeni oferă o imagine concludentă a potențialului creator existent în acest important centru cultural-artistic al țării. Horia Truță, vicepreședinte al Comitetului județean Arad pentru cultură și educație socialistă, în tableta **O imagine literară a Aradului,** face dovada incontestabilă a unei asemenea stări de lucruri. Ne reîntîlnim, în paginile suplimentului, judicios întocmite, cu nume deja cunoscute în cîmpul prozei, al poeziei și al publicisticii literare: Florin Bănescu, Mihai Traianu, Dumitru Siniteanu, Gheorghe Schwartz, Alexandru Ruja, Vasile Dan, Ilie Mănduța, Iulian Negrilă, Lizica Mihuț, Horia Medeleanu, Dumitru Toma. Colectivul de redactare a suplimentului este condus de prozatorul Florin Bănescu, președintele cenaclului din Arad al Uniunii Scriitorilor.

Cronicar

REVISTA STRĂINĂ

● **UNA DINTRE CELE MAI INTERESANTE PERSONALITĂȚI** ale prozei din Africa este prezentată într-un amplu eseu al lui Samuel Omo Asein. Este vorba de scriitorul sud-african Alex La Guma, interzis de autoritățile rasiste în țara sa, din cauza ideilor de stînga și a faptului că a exprimat tragedia apartheid-ului. Alex La Guma a publicat mai multe romane în exil, **O plimbare în noapte, Țara de piatră, În ceața sfîrșitului de anotimp** și altele, precum și un număr de strălucite povestiri, contribuind de fapt la impunerea acestui gen major în literatura întregului continent negru. Nadine Gordimer, o scriitoare albă din Africa de Sud, simpatizantă a luptei de emancipare a poporului negru scria: „În țara mea, caracterul limitat al industriei tipăriturilor, precum și numărul mic de cititori și gustul lor redus fac imposibilă orice supraviețuire a scriitorului din munca sa. Cu toate acestea — atît de mari sînt încrederea de sine și obstinația scriitorilor de proză scurtă — încît putem spune că cea mai interesantă literatura scrisă de africanii locali (nu și de scriitorii albi) este în formă de povestire". Prozele scurte ale lui La Guma evocă mai ales viața imposibilă a negrilor sub regimul de opresiune, decăderea lor economică și morală, violența autorităților și tragedia oricăror aspirații spre puritate și spre o viață normală. Samuel Omo Asein pregătește o monografie intitulată **Arta și personalitatea lui Alex La Guma** în care va încerca să definească acea „ritmică densă", cum îi spunea cineva, acea pulsație autentică a vieții din cărțile marelui scriitor negru.

● **UN FRUMOS** text publică Chinghiz Aitmatov în revista **Lotus,** salutînd apariția unor cărți fundamentale în ceea ce privește vechile culturi din Asia Centrală. Articolul său, **Semnificația faptului că aparții unei familii unite,** ar putea să poarte ca motto cuvintele pe care le citează din opera poetului Muhtar Auezov: „Sînt mîndru că nu sînt numai fiul unui kazah, dar și fiul unui om!". Chinghiz Aitmatov se referă la publicarea unui dicționar al vechii limbi turce, o operă care a fost elaborată în peste o sută de ani de eforturi academice, consacrate colecționării și descifrării vechilor documente și texte turcești. Dicționarul se adaugă unor traduceri ale textelor buddhiste, maniheene și creștine, analizelor unor influențele zoroastriene, chineze și persane, precum și publicării primului poem scris în limba turcă, **Kutadgu bilig** al lui Yusuf din Balasagun, precum și reeditării științifice a primului dicționar al limbii turce, compilat în secolul al XI-lea de Mahmud din Kashgar. De asemenea a fost publicată epopeea poporului Kirkiz, **Manas,** mare ca un ocean de înțelepciune, cum spune Aitmatov. Cea de a doua lucrare fundamentală pe care o evidențiază poetul este **Enciclopedia kirkiză sovietică,** a cărei elaborare a durat aproape cincisprezece ani.

● **ULTIMUL ROMAN** al marelui scriitor danez, Klaus Rifbjerg, **Anna. Anna,** a atras atenția criticii, care nu și-a precupețit laudele. Aflăm dintr-o recenzie semnată de scriitoarea și eseista americană Liza Alther că este vorba de genul „road novel", avînd deci o poveste care se întîmplă **pe drum.** Personajul lui Rifbjerg dorește să evadeze din viața confortabilă și mic burgheză a unei familii tipice, încercînd o confruntare cu sine și cu traumele reale ale existenței. Lisa Alther se referă cu admirație la scriitura acestui poet, căruia îi găsește mari calități de constructor al intrigii și de artizan al stilului. Iată concluzia articolului său: „Ca orice roman care te satisface cu adevărat, el te lasă cu dorința de a avea mai mult, știind că ești lacom tocmai pentru că ți s-a dat atît de multă scriitură de bună calitate". Din punctul de vedere al unei societăți rigoriste, romanul înseamnă și un strigăt de libertate, un protest, împotriva vieții sufocante și a idealurilor mărunte.

● **UN NUME** proeminent al poeziei scandinave de astăzi este Poul Borum, tradus în mai multe limbi, între care și româna, colaborator al celebrei **Poetry,** revista din Chicago, și participant la toate marile manifestări ale artiștilor radicali din lume. Atras de experimente artistice și de trăiri la limita normalului, promotor al unui limbaj rafinat și exploziv în același timp, Poul Borum a scris zeci de cărți de poezie, dînd curs unei imaginații luxuriante. De curînd **Revista daneză de literatură** i-a publicat în limba engleză două poeme de o mare acuratețe, atestînd inspirația nesecată a unui artist de clasă. Cităm din poezia **Desenul unui copil:** „Acesta este un chip / acesta este un trup / acesta este un desen copilăros / desenul unei vieți / care se va sfîrși odată // Aceasta este un eu / eu sînt de tot singur / și iată fondul / unei păduri omenești / cu crengi înflorite // Priviți-l pe acest om / și haloul de soare / Fiecare emoție este un abis / fiecare gînd este un sfîrșit / fiecare pas este un dans".

● **MILAN NENADIĆ** a pus în fruntea ultimului său volum de poeme un motto din Kafka: „Ne trebuie cărți care să ne afecteze tot atît de tare ca nefericirea". Titlul volumului apărut la Belgrad este **Masca răzbunătoare.** Sub asemenea auspicii se ascunde cartea unui mare devotament față de orașul său, descris în tonuri calde și mai puțin „răzbunătoare", sau amenințătoare ca nenorocirea. Srba Ignjatović se referă pe larg la humorul poetului și la nota localistă a volumului, care nu alunecă nici o clipă în provincialism, ci constituie un fel de „culoare locală" lirică. De altfel, cronica la care ne-am referit se intitulează: **Abile combinații poetice.** Ceea ce spune totul!

CUMPĂNĂ

Din aventurile poetului

Un micro-roman liric cu trei personaje (Guillaume, Poetul și Administratorul) publică poetul Virgil Mazilescu (Ed. C.R. 1983). Titlul cărții sună chiar așa: „Guillaume, poetul și administratorul). Bineînțeles că cele trei personaje sînt, în realitatea textului, ipostazele autorului însuși. Dintre contemporani, M. Ivănescu a practicat un asemenea gen de poezie unde lirismul, prin personaje precum Mopete etc., mimează epica pe spații restrînse. Supriza sintactică, cultivată cu ironie frenetică și nonșalantă, îl apropie de Gellu Naum. Mazilescu s-a exersat îndelung în deprinderea unei tactici savante de învăluire a miezului poemului cu argumente metaforice aparent disjuncte: „chiar printre colții lupului albastrul vreunei lungi și fastuoase dimineți / de mult trecute, chiar lîngă lac un mic pește mort: biban sau plătică". Dacă materia discursului la acest poet este în special derizoriul, nu înseamnă că poezia rezultată ar fi cu necesitate derizorie. Pe Virgil Mazilescu îl interesează „transportul unui dulap vechi din sufragerie pe terasă" (pag. 8). Peste puținele date ale lumii lui răsare la orizont uitătura crucișă a lui Urmuz: „guillaume a început ușor ușor să înflorească: a întîlnit-o pe margareta / sărutînd pierdut labele margaretei". Autorul are șansa de a introduce în poezia română contemporană motivul gîndacului: „gîndăcel cu piciorușele în aer — cu pîntecul liber / ce faci tu aici în țara ta". Nu este disprețuit ticul stilistic: „și mai ce? și mai ce?", „hai plîngi, hai smulge-ți părul", „aș! iepurele a murit fără să mă anunțe...", „ay osișoarele tale dragi ay cîinele tău credincios". Virgil Mazilescu izgonește programatic retorica din textele sale dar acestea cîștigă în relevanță tocmai printr-o anume robustețe retorică atent strunită — versul devine mai energic prin polemica surprinsă între poezie și restul refractar care trebuie exprimat. Opțiunea mea merge către poemul care știe să-și limiteze organic discontinuitățile pentru a-și putea păstra cîtimea de substanță captată. Iată, în acest sens, o nostalgie grecească: „cu cal și cu panaș în adîncul mării — ce cauți aici să întrebe / împăratul peștilor îmi caut iubita preabunule / carnea ei albă are zău aproape toate virtuțile // apoi ridicîndu-se și pierind în văzduh ca un fum de jertfă / sufletul meu ar poposi pentru totdeauna / la celălalt țărm la grecii gălăgioși".

George Alboiu

● **OPERELE ALESE** ale lui Miodrag Pavlović au apărut de curînd la Belgrad în patru volume, sub îngrijirea lui Vuk Karadzić. Este vorba de o selecție operată de însuși autorul poemelor și eseurilor din aceste patru tomuri, compunînd o imagine convingătoare și pregnantă chiar și pentru un cititor puțin avizat. Iată ce spune criticul Bogdan A. Popović: „Atît în domeniul poeziei, cît și în acela al criticii, Miodrag Pavlović a adus o contribuție decisivă la rezolvarea marilor sarcini ce confruntă poezia sîrbă și critica de poezie. Este o sarcină a cărei rezolvare a durat de fapt prea mult. Referindu-se la înțelesul și funcțiile poeziei, Pavlović a produs una dintre cele mai rafinate și semnificative cugetări: poemul intră după el în formula generală pe care o construiește omul în legătură cu timpul, indiferent dacă el acceptă poezia sau o ignoră. Îi schimbă la urma-urmei această formulă, indiferent dacă el vrea sau nu... Aplicînd acest principiu la contribuția poetică și critică a lui Pavlović, putem spune cu convingere că lucrările sale au intrat în formula timpului nostru, creînd un element indispensabil al spiritului literar și cultural al epocii contemporane".

Diplomația unui poet

Urmare din pag. a 2-a

mentul organic prin care se prevedea Unirea, **articol** eliminat, după cum îi observă Kiseleff, mai tîrziu, dar prin care, zice poetul, mereu grațios, s-a făcut mult pentru Unire. Plin de o curtenie remarcabilă, poetul știe să cîștige pe toți diplomații pe care-i întîlnește, exceptînd pe cel austriac.

A doua convorbire cu Napoleon, care validează marile promisiuni din prima, are în vedere viitoarea vizită la Turin, unde Alecsandri nu merge numai ca diplomat al lui Cuza, ci și ca observator al lui Napoleon al III-lea. Starea de spirit antiaustriacă a italienilor îl interesa pe ultimul împărat al Franței îndeaproape. Scriind la nici zece ani de la aceste întîmplări, fostul diplomat Alecsandri nu dă toate detaliile, dar este evident că misia lui la Turin în întîlnirea cu contele de Cavur și regele Victor Emanuel nu este aceea a unui simplu solicitant ci a unui egal și a unui mijlocitor.

La mijloc era vorba de o insurecție transilvăneană cu concurs româno-maghiar care să-i imobilizeze pe austrieci în timpul viitorului război italo-austriac, combinație de culise asupra căreia cercetările ulterioare, au vorbit mai mult decît poetul la 1877. A treia vizită la Napoleon al III-lea privește mai ales starea de spirit a italienilor, care, fiind războinică și antiaustriacă, satisface pe împărat și-l întărește în gîndul de a sprijini pe români. Temele militare sînt dominante de altfel în convorbirile pe care Alecsandri le-a avut cu împăratul Franței. Poetul n-a mai revenit asupra acestor episoade, dar evenimentele și cercetările ulterioare au probat, dacă mai era nevoie, veracitatea acestei mărturii. Astfel se face că într-unul din cele mai importante momente diplomatice ale Europei moderne, unul din țesătorii la marea urzeală politică a cabinetelor de externe europene este scriitorul Vasile Alecsandri. Iar faptele petrecute merită a fi scoase de sub mormanul de vorbe care le copleșește și care le uzează pentru a fi, dacă nu restituite, indicate drept gesturi reper ale scriitorimii și politicii românești la un ceas important al istoriei.

Triumful eroului

Urmare din pag. 1

dabilă atîta vreme cît aceasta împiedică viața însăși să înainteze. Un „model" trăit integral e o viață consumată inutil și canonic.

Cu toate acestea, nu se poate face abstracție de însemnătatea artei față de existență. Aici datele sînt cum nu se poate mai clare și cine are o viziune pedagogică asupra literaturii (valabilă, neîndoios, atîta vreme cît artă există prin colectivități) știe că „modelul" nu poate fi interpretat mecanic în chipul unui raport de la magistru la elev. Imaginea eroului care îndeamnă pe cititor să se comporte obligatoriu ca și el nu este, prin urmare, de salutat. Față de realitate modelul canonic e o purificare retorică, o corecție adusă umanității, o utopie, și asemenea întreprinderi nici nu au esteticește cine știe ce durabilitate. Cine mai citește astăzi pe „Werther" fără un surîs superior pe buze?

Ideologia lui „fă ca mine" s-a stins înlocuită de aceea, mai solidă, a eroului complex, „mai uman", apropiat prin aceasta de realitate. Parsifal e un sofism simpatic și atît, omul viu, recrutat din viață și din istorie, e un **model problematic** a cărui funcțiune pare mai degrabă aceea de a îndemna la meditație proprie și la opțiune liberă. **„Canonicul" a căzut, substituit de „problematic".**

A vedea în model trăsăturile nu reci și apriorice ale tezei ci febrilitatea completă a realității, iată o idee teoretică de însemnătate capitală; examenul teoretic, înfăptuit de președintele Nicolae Ceaușescu la Consfătuirea de la Mangalia, e în această privință magistral. Dar în definitiv aceasta e și condiția valorii, aceea adică de a da lumii literaturii materia nu seacă a gîndului steril ci adevărul vieții noastre. În afara adevărului realității valoarea nu poate exista. O literatură fără model viu, problematic, e însă și o literatură fără erou. A descrie universul fără oameni, făcînd din umanitate o simplă colecție de mecanisme și din realitate — un film mort e a rămîne în afara literaturii care înseamnă în primul rînd emoție cu finalitate pozitivă. Mitologia eroului disolut, a, cum se zice, anti-eroului nu poate fi luată practic în considerare. Ceea ce aduce o literatură întemeiată pe **model realist,** așa cum ne îndeamnă președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, e, în ultimă analiză, o perspectivă durabilă asupra viitorului literaturii, e o formă de coagulare morală a unei lumi libere al cărei orizont e încă de pe acum închipuit prin model. În definitiv, eroul literaturii nu moare atîta vreme cît adevărul lui e adevărul vieții: triumful eroului e, în literatură, triumful realității.

SPORT

Tremurul vîntului din sarturi

Sub crivățul mihnit că i s-au topit picioarele și cu vești de iarbă crudă dinspre Cilibia de baltă, locul unde-mi place, vara, să mă scald și unde prigoriile mănîncă lăcuste dulci, trec azi să răspund unor oameni care mă citesc, mă apreciază sau mă mustră. Celor ce folosesc înjurătura neaoșă n-am cum le răspunde pe măsură, întrucît litera tipărită, spre deosebire, vorba lui Nicolae Velea, de greșelile de mînă, are obrazul de măr și și-l respectă. S-o luăm, deci cu partea Brăilei.

Ion Mustață. „Ce faci, nea Fane, cum te simți în noul an și ce vor face băieții noștri, fotbaliștii, în '84?"

Dragă Ioane, fiindcă ne cunoaștem de vreo douăzeci și ceva de ani, trebuie să-ți spun că în clipa de față, scormonind după cuvinte, mă uit pe fereastră și văd un stol de porumbei dîndu-se huța pe crengile teiului din fața casei. Sîntem pe la **sfințitul** soarelui, cum se zice la noi și mă gîndesc că poate vor țîșni în curînd mițișorii de salcie. Ce crezi, o fi bine? Băieții noștri, fotbaliștii, deocamdată, se prăjesc la soare, prin țările calde și în iunie vor juca finala Euro, la Paris, iar eu voi tremura în tribună. Trei lucruri mă îndeamnă să cred asta și ele, cum vei vedea, țin toate de domeniul nevinovăției sau al pictorilor de duminică. 1) Ieri a fost la noi femeia de serviciu (vine o dată pe săptămînă) aducînd cu ea și un copil de un an, care a dormit în patul meu. Toată noaptea a mirosit în cameră a copil și eu am visat cascadele de trandafiri de pe străzile Brăilei. Nu e ăsta un semn de aur alb? 2) A doua zi, dimineața, un bun prieten mi-a povestit, la telefon, că o rudă de-a lui, femeie în vîrstă, din Ardeal, își începea ziua, adresîndu-i soțului următoarele cuvinte: tulai, Doamne, cum îmi minci tu viața, noaptea pe la trii, cînd aud cum curge pălinca-n porție... Nu-i și ăsta un semn de aur bălțat? 3) Ducîndu-mă la Teatrul național, să văd **Zbor pe deasupra unui cuib de cuci,** am fost martor, în final, la o scenă care s-ar putea adăuga spectacolului, spre a-i încorona triumful, în fiecare seară. Emoționată de creația, cu adevărat de zile mari, a lui Costel Constantin, în timp ce lumea aplauda furtunos, ea s-a urcat pe scenă cu un buchet de flori. (Între noi fie spus i-ar fi stat bine și cu o cofiță cu coarne roșii). Costel Constantin, apărînd dintre culise, a întins brațele, dar ea, zănatică, l-a ocolit, făcîndu-ne să ne scuturăm înfiorați și s-a retras la arlechin, așteptîndu-l pe Florin Piersic, căci el era idolul ei. (Florin a reparat gafa adolescentei, cu farmecul ce-i stă în ființă). Nu e și ăsta un semn că florile pregătite pentru francezi sau nemți le va primi în cele din urmă Ilie Balaci?

I. Iliescu, Constanța: „frumos mai scrii nea Fane (...), dar, ca să-l strîngi la piept pe Emil Brumaru, un suav poet, dai pe la Hamburg, iei în piept „Sant Paoli" (cum zici dta), însă la Hamburg nu există un „Sant Paoli", acolo e faimosul Sankt Pauli, cîntat cu nostalgie de cutreierătorii mărilor lumii:

Unter der Laterne von Sankt-Pauli
Da sang zum Abschied der Wind bis' sein Lied
Haj-o-o, -haj-o-o

Ai ascultat cîntecul acesta acolo? (Da răspund eu, chiar sub un felinar!) Melodia lui este cîntecul vîntului în sarturi. Dumneata, nea Fane, ai ceva cu ei. Te văd totuși des pe la nemți. Au ei. ceva, nea Fane, care te atrage. Poate pecețile puse pe butelci în podgoriile Spațiului mioritic..."

Mă opresc la marginea mustrării, fiindcă greșelile de corectură sînt mana cerească-a autorilor. O iau, oricum, pe umerii mei, căci eu am semnat articolul. Dar un lucru trebuie să-l punem la punct: eu sînt capabil să bat drumuri și mai lungi pentru o sticlă de vin bun românesc. Ce să fac dacă nu găsesc așa ceva nici la București, nici la Constanța, nici la Cotești!? Mă lepăd însă de ideea c-aș avea ceva cu nemții. Din tot ce-am făcut pînă acum, bun sau rău, sper că s-a înțeles că n-am nimic împotriva nemților și în general n-am nimic cu nici-un popor. Așa că nu-i bine să vindem pene de dumbrăveancă, fiindcă pasărea asta a fost declarată monument al naturii.

Vespasian Hoștiuc, Bacău: „...Țin să vă spun că urmăresc cu regularitate cronica sportivă din Luceafărul (...) și sînt de acord cu conținutul ei. Rezervele ce le păstrez nu sînt în legătură cu stilul (...) ci mai degrabă cu felul dvs. nonșalant de a lăuda și proslăvi în toate ocaziile fotbalul românesc. Știu, veți spune că, dimpotrivă, de multe ori aduceți critici aspre lui Lucescu et co., însă, drept să vă spun, eu nu le văd decît ca pe niște dulci ironii — probabil ați auzit pe undeva de expresia «ironie tandră» și v-ați însușit-o..."

Da, e adevărat, am auzit de expresia asta și mi-am însușit-o, ba chiar am căutat să o îmbogățesc. Dar „dulcele mele ironii" m-au dus pînă pe coridoarele tribunalelor. Mai mult decît ce le-am spus eu, pe drept — și nu rareori pe nedrept — antrenorilor, jucătorilor și factorilor de decizie din fotbalul românesc cred că nici nu trebuie încercat. Altminteri cum ar zice prietenul din Constanța, de pe strada Cișmelei (unde sînt frumoasele amurguri de la cișmea cu fetele de tătar?) am ajunge să-ngrășăm avocații. Haj-o-o -hai-o-o... și n-ar fi bine.

Fănuș Neagu

24 IANUARIE 1859

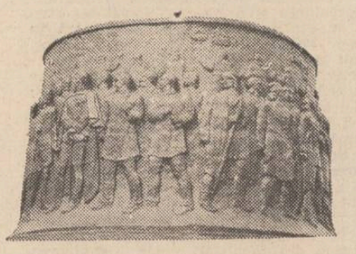

24 IANUARIE 1984

Noi, cei de o ființă

poem de george chirilă

I. (Venim de departe)

— Venim de departe, ziceau, de mult
mai departe de unde se-ngină ziua
cu noaptea. Din ceturi se desprind
munții cei veșnici.

Aveau brațele singerate,
încălțările rupte din iarbă și ferigi.
Pe frunțile lor amiaza turnase
invizibile tămăduitoare cununi.

— Venim de departe, ziceau, așezindu-se
pe lespezile roase la marginea riului
odinioară hotar, plăsmuire bizară și vamă.
Apoi au tăcut. Apoi chi-
purile lor s-au acoperit cu paloare
lunară. Apoi s-au privit. Și-au strins
mîinile mari, noduroase, de culoarea
țărinii.
— Să mergem, a șoptit cineva.
— Să mergem, au aprobat și ceilalți.

Purtau cămăși de cinepă și in
țesute cu fir de sudoare. La porți
femeile îi așteptau cu piine neagră
și sare. Își amăgeau foamea din mers.
Nu-și ingăduiau să intirzie.

Trebuiau să ajungă Acolo.

II. (Cintec pentru Craiul Munților)

— Doamne Iancule, tu domn,
Doamne cel fără de somn,
apără-ne și ne spune
vorbe ca aluna, bune.

Codrii noștri iar te pling,
moții laolalt se string
și te cheamă și te vor
Domn al munților și-al lor.

Iată, se așterne zi,
mai rămii și nu muri,
noi sintem pentru că ești
peste viscol și primejdi,
peste neguri și ursite,
— Doamne Iancule, mărite !

III. (Foc pe locul martiriului)

Și ei crescut-au foc sălbatec
pe locul martiriului. Și-au
imbrăcat cojoacele invechite,
și-au tras pe cap cușmele de oaie
și au strigat : — Gata !
În rindurile lor se găseau
străbunicul și bunicul și tata.

Din jeratec și orz și azur
brîul bunicului
fulgera peste cumpene...
În apropiere, un om săpa o
fintină. De un secol și mai bine
săpa. Aducea pietre de sub munte
cu brațele sale le aducea
spre a rotunji lucrarea.

— Ce faci, omule, il iscodi oarecine,
de ce nu te-ai culcat ?
— Aștept să treacă pe aici
Voievodul tuturor românilor, o fi tare
insetat. Mă grăbesc să-mi
închei lucrarea !...
De un secol și mai bine
omul săpa și săpa și săpa.

IV. (Numai pe ai tăi te poți sprijini)

Cel dintîi s-a arătat bunicul
trecuse prin mai multe tranșee
imbătrînise peste noapte (deși
nu era prea bătrin la vremea aceea)
cunoștea gustul prafului de pușcă,
al noroiului și al disperării, al dis-
prețului și al pribegiei, dulceața
servită „celui fără de țară".

Deprinsese primitiv și naiv-ințelept
de la natură că numai pe ai tăi te poți
sprijini la nevoie, poți muri odată cu ei
și invia de o mie de ori.

De Acolo răzbăteau frinturi de cintec
— „Dar cind te-am pierde, Doino,
ai cui am rămînea ?..."

El și ai lui știau din fluier să zică
din păpădie și frunză de iasomie,
ziceri de jale, de neindurare,
de chin mocnit, de luptă aminată,
de nesupunere la năvăliri și uzurpări,
de durere trecută-n revoltă, de nădejde
și credință in Luceafărul de Ziuă,
de iarbă crudă, de-un singur dor,
de o durere și-o alinare
in fapt de seară.

Cel dintîi s-a arătat bunicul.

V. (Stîlpii de la Hobița și de la Ieud)

Corăbiile noastre trag în același port
ca paserile la vechiul lor cuib,
intoarcerea noastră pe caznă este clădită,
mărturie : stîlpii de la Hobița și de la
Ieud, izvoarele de la Năruja și Codrii
Cosminului, pădurile de la Valea Albă
și Riul Doamnei.

Grămezi de oase și de cranii la răspînt
precum dealurile ies — semn că aici
a fost ce-a fost. Nu noi ne-am dus,
ci alții au venit. Ci-am stat în
priveghere, din cînd în cînd am și
murit.

La Dorna și la Lupșa și la Mărășești
copiii noștri din cămașă
făcutu-și-au prin vreme steag...

VI. (Prielnic, destinul)

Suind scările de lemn și de piatră
acești bărbați iau aminte la viața și
suferințele lor, la viața și suferin-
țele celorlalți abia acum deslegindu-și
enigmele,
vămile.

Pe ei se văd, se recunosc, se aud, se ascultă
cu înțelegere, cu iubire nemărturisită,
cu acea venerație datorată fratelui
către frate, fiului către părinte
și celorlalți de mai nainte
și tot așa pînă acolo
unde începe șirul neamului.

Prielnic, destinul
la Iași, la București, la Craiova
și la Alba incunună
pasărea-lyră.
Și astfel respiră aerul de acasă
copilul care se naște
(Poetul de mai tirziu și dintot-
deauna) sugînd lapte direct
de la ugerul acelei capre sălbatice
hrănită cu iarbă dulce
de munții noștri...

VII. (Arătatu-ne-am lumii)

Logodiți
cu durerea și cazna
am prins puteri
chiar din aceste mizerii
ale unei vieți
sfișiată de cămile
între mai multe imperii.

Și, astfel, tîrziu
arătatu-ne-am lumii
așa cum sintem
din tată în fiu
cel care știe să vadă
ce este de văzut
vede

Desigur,
trecusem probele toate
cu ce preț numai noi
știm
cîte streanguri ne-au
atîrnat peste creștete
cîte roți cu piroane
ne-au jinduit trupurile
cîte ziduri de temniță

ne-au jinduit captivi
cîți regi și impărați
ne-au vrut decapitați

Știind că puteam muri
de atîtea ori,
am preferat o singură moarte :
dar aceea — eroică !

VIII. (Bătrîne, bătrîne...)

— Bătrîne, bătrîne,
mai cheamă-ți și-un ciine,
să latre la lună
să urle să spună
prin cîte-a trecut
acest sat de lut,
acest neam sărac
de ieri pînă-n veac.

Bătrîne române,
mai vino și spune
de cîte ne leagă
vecia întreagă,
de cîte ne-au fost
mormînt, adăpost...

Și focul și spuza
grăiesc peste vreme

Georgeta Năpăruș : „Hora Unirii"

cînd, Domn, noi pe Cuza-l
suirăm în steme,
bătrîne, bătrîne,
din rouă și grîne...

A fost să ne fie
izvor de tărie
o singură vrere
la vis mingiiere
cum că doar prin noi
război-vom nevoi
scriptura rămîne,
bătrîne, bătrîne...

IX. (Știam că vom ajunge)

— Venim de departe, ziceau, de mult mai
departe. Nu ne-au spăimîntat greutățile
drumului, ceața și norii deșirînd capete
de șerpi și balauri. Venim de foarte de-
parte trecîndu-ne rînd pe rînd unii altora
poverile, întîmplările, însemnul și legea
de taină care ne leagă.

Știam aveam tăria să credem
că va bate într-o zi și pentru noi ceasul
istoriei. Genunchii — striviți, dar n-am
îngenunchiat, călcîiele — roase de-atîtea praguri
și pietre și miriști, dar n-am dat bir
cu fugiții.

Știam aveam vlagă pentru încă o mie
de ani cumpănire din suferință culeasă,
înțelepciune
din prea desele izbiri cu tîmpla de zidurile reci
ale cancelariilor unde stăteau încuiați mai marii
dregători ai imperiilor.

Știam că vom ajunge AICI,
nici un cod cu legiuiri potrivnice nu ne mai
putea opri, nici o barieră nici o vamă nici un
gard de sîrmă ghimpată nici un zid nici o
poruncă
azvîrlită nouă de-aiurea.

Știam că vom răzbate peste viscolirile
toate peste durerile toate peste așteptările toate
Pe ce ne-am sprijinit ?
— Pe frunza verde, pe gîndul curat,
pe bobul de orz și de grîu, pe lespedea din
fața casei, pe numele mirelui și al miresei,
pe fluiera din doină, pe harul cîntecelor.

X. (De la Moldova mai departe)

De la Moldova mai departe
satele nu dorm — tropote de cai —

larma mulțimii,
foșnete de arme și straie.

Buciume și trompete vestesc
geneza noastră
ochii mei trimit zărilor
mirabila faptă

Zăpezile flutură flamuri
în brazda cea nouă
germinează gîndul
nostru cel mare

La ferestrele caselor,
din Ipotești
la Argeș copiii
rostesc Doina
cea fără de stingere...

XI. (Acasă)

Atît de aproape de cer —
ne scriem încă o dată istoria
prin secol de așteptare sever.

Ceea ce trebuia să fie este
ceea ce trebuia să se întîmple s-a întîmplat
imperii se prăbușesc asemeni castelelor
din cărți de joc,
sufletul meu e astăzi împărat.

Atît de aproape de cer,
ne scriem încă o dată istoria
prin secol de așteptare sever.

Nu doarme Oltul, nici Mureșul nu doarme,
nu doarme Tisa, Prutul este treaz,
poporul meu se-ntoarce dintre arme
la el acasă, teafăr și viteaz.

XII. (Prin foșnetul de grîne...)

Vara, prin foșnetul de grîne,
toamna, prin foșnetul de ape,
iarna-n zvieniri de soare-n brazde
auzim aproape, mai aproape,
„Deșteaptă-te române" și „Oltul" —
cîntarea pătimirii noastre.

Și codru-ntreg cu noi mai cîntă
un cîntec de trezie și izbîndă,
din toamnă pînă-n primăvară
același cîntec sacru ne-mpresoară !

XIII. (O roată de pămînt)

Deopotrivă în simțire și vis
deopotrivă în iubire și suferință
deopotrivă în trecere și petrecere
alcătuim aceeași Unică Ființă.

Destinul ne rămîne, iată, fast,
povara veacurilor înfruntînd —
sub orizontul gîndurilor vast
noi rotunjim o roată de pămînt !

Deopotrivă în vis și simțire
deopotrivă în graiul și omenia
pentru care am plătit atîtea vămi
există, da, există ROMÂNIA !

XIV. (Cămăși scăldate în rouă)

Cămăși scăldate în rouă
mîini care n-au atins aurul
păsări rîvnind azurul
frunți care au asudat gîndindu-te
se adună, iată, se împreună
pe o cîmpie numită
a Spiritului Liber
a Cugetului Rector
a Întemeierii de Țară.

Seara coboară discret
Sintem obosiți, puțin obosiți,
de atîta cale, de atîta caznă,
dar nu mai simțim oboseala.
Unii au venit pe jos,
alții călări
alții în care
aceleași care cu care au transportat grîu și mere
ciubere
cărți învechite
cu scrisul mărunt și indesat
de înțelesuri, alte nenumite hrisoave,
benedictina știință a îndurării și
a nădăjduirii

Și mult mai de jos
cu încă o piatră
cu încă o piatră
cu încă o piatră
de acolo de unde se arată
țara : — temeiul și îndreptarea legii
truda și desăvîrșirea ei cea grea.

XV. (Venit-a ceasul)

Focuri înalte se aprind pe vetre
și torțe nalte se aprind la porți
în toate ale noastre așezări
ca fluvii subterane legînd
munte de munte...
Venit-a Vremea,
Sunat-a Ceasul ;
sus, la Suceava, glas de corn
răspunde,
întreg poporul își rostește astăzi glasul.
Și ninge, Doamne, cum ninge,
ninsoare grea peste coline
ca voal de biruință întru toate !

XVI. (Inima, cum bate)

Mulțimi se tot-adună în Cetate :
țărani cu fețe arse de-așteptări
drumeți cu mîini însingerate mult
țărani cu ochii vii și sclipitori
și cărturari pe care îi ascult
spunînd de cîte toate la-ntrebări
și cerul tot se-nclnge-n Trei Culori.

Și parcă însuși Cel Viteaz se-arată,
o clipă-a tresărit suflarea toată,
o veste bună trece-n omenire
și-un singur glas răsună în cetate
dar ascultați-mi inima cum bate :

— De astăzi vom trăi într-o Unire,
cum au rîvnit ai noștri din bătrîni !
— Poftiți acasă, voi feciori români,
voi ce pe Cuza l-ați primit la scări,
intrați în Alba Iulia, călări,
poftiți cu caii voștri și pe jos
din toate ale noastre înfrățite țări !

Și luna e pe cer acum rotundă
și seara peste largi zăpezi se lasă
și-o bucurie fără margini ne înundă !
Sintem cu toții, sintem din nou ACASĂ,
și piinea e rotundă iar pe masă
cum e rotundă HORA ce-o horim
de două mii de ani venind, venind...

Victoria principiului naționalităților

După Congresul de la Viena, părea că ordinea de fier a unui echilibru între marile puteri avea să domine Europa secolului al XIX-lea. Cu toate acestea, în decursul unei singure generații, valul aspirațiilor naționale a zdruncinat precarul echilibru al lumii vechi, făcînd loc unor formațiuni statale noi, organice, ale căror interese urmau să configureze harta politică a veacului următor și chiar să contribuie, atunci cînd s-a încercat ignorarea lor, la crearea unor tensiuni și conflicte de proporții catastrofice. Lucrarea marelui istoric G. I. Brătianu, **Napoléon III et les nationalités**, analizează tendințele care dominau în cancelariile diplomatice ale epocii, cu deosebire în cea franceză, precum și configurația principalelor interese ale tinerelor națiuni. Europa de după mișcările de la 1848 semăna cu un **turbillon**, nici o forță din lume nu mai putea să împiedice unitatea românilor, a italienilor, emanciparea polonezilor și ungurilor. Este sigur că aceste fenomene nu au izvorît din acțiunea nici unei personalități singulare, oricîtă pondere în afacerile europene ar fi putut să cîștige, de pildă, un împărat cu intuiții excepționale și cu o armată acoperită de glorie în primele trei campanii ale domniei sale. Europa națiunilor devenise o realitate de fapt, prin acțiunea unor factori mai adînci. În primul rînd este de remarcat că „inteligheția" naționalităților dovedise de-a lungul întregului secol care a urmat perioadei „luminilor" o responsabilitate excepțională, fiind în cvasi-totalitatea ei un factor de coagulare a energiilor și de afirmare a lor pe scena mare a continentului. În Italia, în Principatele Române, în Ungaria și Polonia, intelectualitatea juca un rol de prim plan în promovarea spiritului epocii. Toți scriitorii erau apostolii idealului național, iar Kogălniceanu, Ion Ghica, Alecsandri, Bolintineanu și alții au fost în același timp oameni de acțiune diplomatică, susținuți de strălucirea personalității lor, cu acces în cancelarii și în societatea influentă a marilor puteri europene, negociatori și factori de persuasiune, într-un cuvînt, ei aduceau în fața lumii chipul adevărat și convingător al națiunii române moderne. Napoléon al III-lea înțelese într-o oarecare măsură aceste tendințe, cu toate că sprijinul pe care l-a acordat factorilor „revoluționari" și naționali din Europa Orientală a fost adeseori ezitant : „Pare că înțelesese mult mai puțin problemele unității naționale decît cele ale eliberării ; unitatea italiană și cea germană au depășit în mod vizibil scopurile sale, iar uniunea principatelor române, pe care a protejat-o și a ajutat-o cu toate mijloacele, nu era încă decît o uniune personală". Împăratul își construise o teorie a „jocului de cuburi", cum îi spusese istoricul Pierre de la Gorce, pe care îl citează Gheorghe Brătianu, avînd în vedere o Europă a marilor aglomerări de națiuni, însă majoritatea comentatorilor acestei perioade sînt de acord că era mai puțin înclinat la o realizare imediată a acestei viziuni. Chiar dacă „le secret de l'Empereur", în dezacord de multe ori cu activitatea cancelariei oficiale, consta într-o politică de emancipare a naționalităților, această atitudine a fost susținută cu atîtea șovăieli și cu atîta incoerență, încît sprijinul singurei mari puteri europene complezente a lipsit și el, uneori, tinerelor națiuni, obligîndu-le să practice politica faptului împlinit. Rămîne însă un moment de glorie, în politica externă a Franței, această perioadă care poate fi sintetizată prin trei mari principii : suveranitatea poporului, frontiere naturale și respectul naționalităților. Nu întîmplător, Gheorghe Brătianu înregistrează opinia gînditorilor legitimiști, de tot critică față de o asemenea linie de conduită în activitatea externă a Franței. Originea ideilor de emancipare era descoperită în faza revoluționară a celui dintîi Napoléon, cu ecouri în **Memorialul de la Sfînta Elena**, unde era prefigurată o politică europeană foarte favorabilă eliberării naționale. Jacques Bainville întrebuințează pentru aceste idei napoleoniene chiar atributul infamant : „revoluționare". Cu privire la nepotul său, același autor citat de G. I. Brătianu scrie : „Ideea capitală a domniei lui Napoléon al III-lea, cea care o caracterizează și care a adus toate dezastrele care copleșesc astăzi Franța, schimbîndu-i destinul și umbrindu-i viitorul, constă în principiul naționalităților". Cît de puțină dreptate avea pesimistul Bainville ! Principiul naționalităților avea de fapt să-i aducă Franței solidarizarea majorității națiunilor tinere în primul război mondial și victoria, culminînd cu Tratatul de la Versailles. Mai mult, istoricul român atrage atenția asupra faptului că este exagerat să acordăm o importanță capitală unui singur aspect al politicii napoleoniene : „Dacă acest principiu ar fi fost aplicat în orice circumstanță și dacă ar fi fost urmărit pînă la ultimele sale consecințe, reprosul adresat împăratului ar fi fost justificat. Dar nu este cazul. Marea greșeală a acestui împărat, căruia îi putem distinge atît de greu luminile și umbrele, este tocmai de a nu fi urmărit o direcție precisă în politica sa, de a fi ezitat prea mult timp între simpatiile sale pentru ideea naționalităților și necesitatea asigurării unui echilibru al puterilor". Soarta popoarelor mici era la urma-urmei în mîinile lor, și nici o forță din lume nu mai putea împiedeca emanciparea și unitatea națională. Dacă se producea un conflict de interese între ideea de naționalitate și politica sugerată de marile puteri, chiar prietene, opțiunea era limpede : „Printul Cuza, care luase el însuși parte activă la mișcarea revoluționară de la 1848, trebuia să înțeleagă obiecțiile și rezervele partizanilor ideii naționale. Principiul naționalităților, căruia îi datora tronul și Unirea Principatelor, ridica între el și generalul Klapka un obstacol de netrecut : chestiunea românilor din Transilvania...". Iar atunci cînd poetul Alecsandri, ministru de externe al lui Cuza în Moldova, este primit de Napoléon al III-lea, cuvintele pe care i le adresează, arătîndu-i pe hartă teritoriul Transilvaniei, al Banatului și altele, locuite de români, sînt următoarele : „Voyez Sire, quelle est l'étendue de la véritable Roumanie et quel royaume important elle pourrait constituer avec ses neuf million de Roumains, si la Providence voulait réaliser leurs rêves et leurs aspirations". Problema compatrioților noștri de sub alte stăpîniri a constituit în permanență tema centrală a activității diplomatice a românilor, pe care au adus-o în fața Europei cu toate prilejurile, mobilizînd opinia publică și coalizînd întreaga intelectualitate a continentului pentru apărarea intereselor noastre.

Puține sînt ideile care au determinat mai mult istoria umanității în perioada modernă decît aceea de naționalitate. Cu toată strălucirea formulărilor sale, în scrierile ideologilor din perioada romantică, este drept să recunoaștem că trăsătura ei cea mai frapantă este caracterul de masă al trăirilor pe care le determină. Marile evenimente naționale scapă în general controlului cancelariilor și factorilor combinatorii, în general de nuanță conservatoare. Poate că niciodată nu este mai potrivită caracterizarea de „evenimente revoluționare", decît în cazul celor ce implică ideea națională. Revoluțiile sînt naționale. Tendința de a căuta rezolvarea problemelor în congrese și conferințe, precum și atribuirea de rezultate decisive unor asemenea reuniuni este interesată, cînd nu avem de-a face pur și simplu cu ignorarea factorilor determinanți în istorie. Acest tip de activități multilaterale traduc în general voința de stagnare a marilor puteri care împart harta lumii, iar apoi tind să legifereze statu-quo-ul. Napoléon al III-lea a căutat și el să convoace un asemenea conclav continental, provocînd următoarele aprecieri ale lui Guizot, de asemenea citate de G. I. Brătianu, și pe care nu ne putem împiedeca să le reproducem : „Congresele internaționale sînt bune pentru a reglementa rezultatele trecutului, iar nu pentru a determina viitorul. Cînd avem de-a face cu o problemă ce privește viitorul și cu linia de conduită a unuia sau altuia dintre parteneri într-o situație nesigură și în funcție de un interes suprem, ele sînt vane și nu servesc decît să înveninеze cauzele dezordinilor și luptelor". În acest spirit, înțelegem valul de adevărate mișcări revoluționare din secolul al XIX-lea, imposibil de zăgăzuit. Istoricul român se referă la ghemul de interese contrarii emancipării naționale din Europa Orientală, la activitatea ostilă a cancelariilor celor două mari imperii din zonă, precum și la sacrificiile făcute de popoarele mici pentru a-și impune cauza națională. Unirea Principatelor și interesul național al românilor a fost în mod constant un factor de emulație pentru aspirațiile tuturor naționalităților, după cum factorul românesc a trebuit să fie studiat cu multă grijă în toate ecuațiile politice de mai tîrziu. O Europă a naționalităților nu mai poate fi concepută fără existența României suverane, fără statul național al românilor de la Dunăre și Carpați. Prelungind analiza sa într-un scurt eseu de politică externă, cu referințe la situația dintre cele două războaie mondiale, G. I. Brătianu se referă la realitatea tratatelor de pace, cu observații foarte juste : „Tratatele de la Versailles, de la St. Germain și de la Trianon au stabilit în Europa Centrală și de Est regimul principiului naționalităților. Pe această bază au fost divizate monarhii care durau de secole și s-au împărțit teritoriile lor între noile state care le-au succedat : aceste state, constituite între limite pe care tratatele le-au recunoscut, reprezintă majorități naționale reunite prin expresia liberă a voinței lor, după armistițiu și după căderea imperiilor. În acest sens, atît timp cît ideea națională va trăi în dreptul internațional și în opinia lumii, se poate spune și despre aceste tratate că ele „există pentru totdeauna". Statele naționale ce configurează harta Europei sînt expresia rațională a victoriei principiului naționalităților : singura formă de conviețuire între aceste popoare, pe care omul de astăzi o poate accepta, are în vedere caracterul inalienabil al realităților de teritoriu și unitate statală izvorîte din victoria principiului național. Europa de azi și de mîine nu poate fi decît o lume a păcii între popoarele care sînt conștiente că destinul lor în epoca modernă a fost comun, stînd sub semnul victoriei ideii de naționalitate, care la 1859 a avut o formulare românească, hotărîtoare pentru întregul continent.

Aurel-Dragoș Munteanu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
4
(1 134)
Sîmbătă
28 ianuarie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Cinstirea Eroului României contemporane — o sărbătoare a demnității și libertății patriei

„CA ȘI ÎN TRECUT, ȘI ÎN VIITOR NU VOI PRECUPEȚI NICI UN EFORT PENTRU A SERVI CAUZA SOCIALISMULUI, A SERVI PARTIDUL ȘI, MAI PRESUS DE TOATE, A SERVI POPORUL, INTERESELE SALE SUPREME DE BUNĂSTARE, DE FERICIRE, DE INDEPENDENȚĂ, DE PACE."

NICOLAE CEAUȘESCU

PROFUND OMAGIU

În filiația de idei și sentimente pe care sărbătoarea unirii le-a consacrat și le consacră în fiecare lună de început de an, omagiem — cu prilejul zilei sale de naștere — pe cititorul unității și demnității noastre contemporane, făuritorul noii istorii a României, secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Omagiem un nume, un om și o operă, o biografie eroică, de excepție, care l-a așezat și îl așează printre cei mai luminați luptători ai neamului, strălucit exemplu de patriotism și spirit revoluționar înaintat care s-a identificat în totul cu cele mai cutezătoare idealuri ale poporului, cu interesele supreme ale patriei. Pentru că, indiscutabil, imaginea de azi a României îi datorează enorm ,îi datorează inclusiv sentimentul istoric al prezentului și viitorului, faptul că atunci cînd vorbim despre independență, libertate și suveranitate simțim pulsul și dimensiunea imediată ale realității și ne simțim, evident, acasă, pe temelii economice și sociale sigure, în spațiul culturii și artei, al științei și învățămîntului, pe un traiect care unește aproape două decenii și ne conferă o vastă perspectivă, o nouă calitate asupra muncii și creației în tot ceea ce înfăptuim.

Și tot indiscutabil este faptul că, într-un răstimp care adună aproape două decenii, se pot distinge și liniile clare ale unei epoci și ale unei doctrine în substanța și demersul căreia a ființat și ființează însuși destinul nostru național. O țară întreagă a simțit acea sforțare din adînc ridicîndu-se la cote noi de relief economic și social, înaintînd sigur spre acele zone de progres și civilizație spre care avea dreptul și spre care gîndirea și acțiunea mereu inspirată clarvăzătoare și îndrăzneață ale conducătorului său ne-au îndreptat în perioade în care n-au lipsit nici gradul de dificultate și nici efortul, nici puterea dinlăuntru, vie, organizată, pentru a le depăși. Președintele însuși a spus-o, socialismul nu este un marș triumfal. Și am înțeles de aici că odată cu investirea sa la cîrma supremă în partid și în stat societatea românească se așează într-un nou spațiu de efort și pe noi coordonate de progres. O nouă doctrină, doctrina Ceaușescu avea să ne identifice la nivelul unor reale și pînă atunci nebănuite posibilități. Judecată din oricare unghi de referință, cu aplicabilitate la oricare domeniu al gîndirii și practicii sociale, această doctrină este o adevărată sursă de energie care a înviorat forțele unei întregi națiuni și le călăuzește către înfăptuiri care marchează însăși evoluția noastră ca popor și civilizație. Cît impuls, ce criterii și norme conține această mișcare și mai ales care-i gradul de personalitate pe care îl consacră aceasta, cît sau mai ales ce îi datorează ea unui anume om ca exponent al epocii sale și al poporului său, iată, toate acestea constituie, credem, și argumentele de fond pe care le putem invoca atunci cînd vorbim de doctrina Ceaușescu.

În România de fapt este o formulă pe care istoria a consacrat-o într-unul dintre cele mai glorioase capitole ale ei, este vorba de actul unirii de acum 125 de ani : la treburi noi oameni noi, așa cum s-a spus și a rămas să se spună așa ori de cîte ori țara și-a pus cu hotărîre probleme noi și s-a dedicat unui nou destin. Așa a fost și acum în urmă cu aproape două decenii cînd la cîrmele supreme ale des-

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

Noi, Poporul

Noi, Poporul întreg și statornic și bun —
Ca nectarul cel viu străjuit de petale —
Arcuind peste ramuri văzduhul străbun
Ne lăsăm cîntăriți după faptele tale.

Și-mpreună cu seva slăvitului pom,
După inima ta recunoaștem cum bate
Ceasul mare și sfînt al iubirii de om,
În făptura dintîi ce se cheamă cetate.

Locuim adevărul aceleiași piini,
Dureros de frumos aducîndu-ne-aminte
Că ți-am pus toată soarta luminii în mîini —
Noi, Poporul cel drept și curat și cuminte.

Și urmăm calea ta fără alte dovezi —
Noi, Poporul cuprins în columna de nume —
Îndrăznim să gîndim că ne simți și ne vezi
Și ne porți, ca un fiu, sceptrul vieții prin lume.

Recunoaștem pe limba iubirii de rînd
Că n-ai fost nici sortit, nici adus din afară,
Și-ți purtăm zi de zi grija gîndului blînd,
Noi, Poporul unit, care-nseamnă și Țară.

De la cine să ai dacă nu de la noi
Dezlegare și har pentru fapta-nțeleaptă,
După datini fiind către culmile noi
Călăuza de drum, de la treaptă la treaptă.

Noi, Poporul ți-am zis : „Cel Mai Drept Dintre Fii"
Și pe umeri ți-am pus toate grijile noastre
Socotind că doar tu ai tăria să fii,
Prin cuvîntul rostit, cheia bolții albastre.

Și-am aflat că o viață nu-i trecere-n van
Cîtă vreme trăim ca un roi de albine —
Noi, Poporu-nfrățit sub al Țării tavan —
Și prin tine visăm un prilej de mai bine.

Rînd pe rînd ai sădit și-ai cules pentru toți
Dovedind că nimic nu se poate ascunde
Și că patria ta nu-i o casă pe roți,
Cîtă vreme prin noi rădăcina-ți răspunde.

Lucrul tău de acum l-am adus din trecut —
Noi, Poporul cinstit, iubitorul de pace —
Și cu dreaptă credință cînd este făcut,
Întru voia și numele nostru se face.

Tuturor de folos, nimănui de pribeag,
Te-am știut învăța mai întîi omenia
Și apoi ți-am zidit între palme un steag,
Totdeauna să fii unde vrea România.

Tot ce-a stat mai apoi de văzut și-nvățat
Te-am adus lîngă suflet, cu iarba și munții,
Noi, Poporul din care te-ai fost înălțat
Să ne poți dărui toate roadele frunții.

Și-am putut recunoaște cum stringem ca-n vis
Fermecate grădini și fîntîni și castele,
Cînd privim către tine, sub cerul deschis,
Credincioși prin destin unei singure stele.

Noi, Poporul cel vechi sprijinit pe Carpați,
Cum pe brațe de om cîtoria cea nouă,
Te-am numit „Cel Mai Brav Dintre Bravii Bărbați"
Și pe frunte ți-am pus o cunună de rouă.

Să-ți rămînă mereu lîngă vatra cu dor
Înțelesul deplin al puterii ce-l poartă
În privelîștea sa un suprem Tricolor,
Care-nseamnă belșug, nemurire și soartă.

Libertății de mult ne-am supus pătimași,
Noi, Poporul de unde primești dezlegare
Să petreci libertate și pace-n urmași
Prin statornicul vad dintre vremuri fugare.

Și la rîndu-ne punem, cu viață cu tot,
Între palmele tale întreaga iubire —
Noi, Poporul de brațe prin care se pot
Înălța de la gînd aripi noi spre-mplinire.

Peste chipul tău blînd toată floarea de meri
Și-o ninsoare de flori să-ți coboare pe tîmple
Dinspre rîvna și rostul supremei poveri,
Pentru tot ce mai vrei minunat să se-ntîmple.

Muncitori și țărani și-nțelepți cărturari
De cu dorul cuprinși între brațele zării —
Noi, Poporul stăpîn și cu litere mari —
Îți dorim la mulți ani întru binele țării.

George Țărnea

Primatul valorii

Ne apropiem întotdeauna de un anume fenomen circumscris existenței spiritual-creatoare dintr-o anumită epocă fiind preocupați, înainte de orice, de identificarea criteriilor reale, intrinsec proprii fenomenului în cauză, adică izvorîte din structurile lui uman-existențiale, implicit, estetice, în virtutea cărora acesta se cere a fi evaluat. Este adevărat că o asemenea procedare revendică în chip fățiș efortul menit a conduce la ceea ce se numește judecată de situare, caracteristică prin istoricismul ei contextual ; ceea ce, raportîndu-ne la criteriul actualității perpetui, este încă departe de a se putea confunda cu însuși criteriul de valoare sieși suficient. Întrebarea este însă alta : dacă acesta din urmă, criteriul de valoare sieși suficient, poate fi statuat și enunțat ca atare de fiecare dată doar prin raportare la circumstanțele vizînd gustul și mentalitatea estetică a „prezentului din unghiul cărora creația spirituală a unei anumite epoci se confruntă cu infailibilul judecător care este timpul istoric. Or, ni se pare neîndoielnic faptul că înainte-amintitul criteriu al valorii per-

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 2-a

Sentimentul istoriei

În instituția în care lucrez, trec zilnic prin dreptul unui panou pe care se află chipul frumos al președintelui Nicolae Ceaușescu, iar sub el o cugetare a acestui mare bărbat, pe care eu am auzit-o și-am aplaudat-o cu emoție la 12 iunie 1966, la întîlnirea cu activul de partid din fosta regiune Argeș : „Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinsti această istorie ? Nu ar fi ca un copil care nu și-ar cunoaște părinții și se simte străin în lume ? Fără nici o îndoială că așa ar fi !"

Da, așa a și fost ! Pînă la venirea tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului nostru, istoria care se învăța în școli era trasă pe roată, domnitorii, marile și sfintele figuri ale neamului erau prezentați ca niște indivizi cel mai adesea limitați, vărsările de sînge pentru libertate, neatîrnare și unitate națională — mișcări anarhice, dacă nu chiar comploturi puse la cale de elemente retrograde, doritoare să-și întindă puterea de stăpînire, să acapareze, să subjuge. Cît despre origini — ce să mai vorbim ? Ce Burebista, ce Decebal, ce Traian ! De parcă noi am fi venit de prin alte părți ! De parcă ne-ar fi învățat alții să ne vorbim limba și să ne purtăm portul, să ne cîntăm doina și să ne plîngem morții ! Și cîte, cîte altele ! Spun acestea, astăzi, în paginile acestei reviste, de ziua președintelui țării, pentru că am convingerea că spiritul autentic românesc ce animă viața și truda gînditorului și revoluționarului neobosit Nicolae Ceaușescu este unul dintre marile daruri pe care poporul nostru și l-a făcut sie însuși. Prin el, cu el în fruntea partidului și a țării, ne-am reciștigat dreptul la istorie. Dreptul de a vorbi cu toată gura, cu mîndrie, cu dragoste, cu recunoștință despre civilizația noastră multimilenară, despre cei ce au dat identitate acestui popor, despre operele lor spirituale și materiale. Pentru că atunci, în iunie 1966, la Pitești, tovarășul Nicolae Ceaușescu

Alexandru Brad

Continuare în pag. a 3-a

Înaltul patriotism

A avut mulți conducători această țară a noastră, dar în istorie n-au rămas decît aceia care s-au dovedit a fi mari patrioți. Am consultat nu de mult, o amplă și rămuroasă frescă a domnitorilor Țării Românești și ai Moldovei, a voievozilor, principilor, guvernatorilor Transilvaniei, care începe de la anul 1247 și se încheie cu Alexandru Ioan Cuza, întîiul șef al statului român modern. Există aici atîtea zeci și zeci de nume care nu ne spun absolut nimic, atîtea numeroase domnii efemere, spulberate după cîteva luni sau un număr redus de ani, atîtea pustietăți umane încît îți dai seama, o dată mai mult, de deșertăciunile vieții și de relativitatea istoriei. Ce mai înseamnă astăzi, pentru cititorul modern, numele domnitorilor Moise, Mihnea Turcitul, Ștefan Surdul, Antonie Vodă din Popești, Manole Giani Ruset (în Muntenia), Ioan Joldea, Aron Tiranul, Petru Cazacu, Antonie Ruset (în Moldova), Legforus, Iula, Ladislau Kan, Emerik Bebek I și II (în Transilvania) ? ! Lista este mult mai lungă, firește. Unii dintre aceștia poate că erau mînați de intențiile cele mai bune, dar vitregia vremurilor i-a împiedicat să le pună în aplicare. Alții erau aventurieri dornici de mărire și căpătuială. Toți au venit și au trecut, poporul însă a rămas, răbdător și eroic, așteptînd vremuri mai bune și exponenți ai idealurilor cu adevărat românești. Iar aceste vremuri au intrat în istorie sub numele de legendă ale unor mari iubitori și ctitori de mîndrie românească. Nu este deci de mirare că epocile în cauză s-au numit, după împrejurări, a lui Mircea cel Bătrîn, a lui Iancu de Hunedoara, a lui Mihai Vodă Viteazul... În cazul unui popor care își judecă vechimea cu mile-

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag a 2-a

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

MULT STIMATE ȘI IUBITE
TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Cu prilejul zilei Dumneavoastră de naștere și al celor peste cincizeci de ani de activitate revoluționară, scriitorii României Socialiste, al cărei strălucit ctitor sunteți, vin, alături de întregul nostru popor, și vă aduc fierbintele lor omagiu și mărturisirea nețărmuritei dragoste pe care cu permanență v-o păstrează.

Ne exprimăm și de data aceasta, mult stimate tovarășe secretar general, întregul nostru atașament și prețuirea sinceră față de politica științifică, profund umanistă, pe ale cărei generoase principii diriguiți edificarea vieții noi în țara noastră. Pentru nemaiîntîlnitul avînt al dezvoltării economiei, pentru continua grijă cu care vegheați la creșterea condițiilor de viață a tuturor celor ce muncesc, pentru anii de măreție pe care i-ați dat națiunii române, ne exprimăm aici întreaga gratitudine, convingerea că numai avîndu-vă pe Dumneavoastră în fruntea noastră, cirmaci iscusit și iubitor de patrie, destinul României de azi se împlinește cu strălucire. De asemeni, la această zi înaltă și luminoasă, glasul poporului român se aude, alături de glasul multor popoare, lăudîndu-vă faptele de pace, convinși fiind că lupta Dumneavoastră pentru salvgardarea umanității de la abisalul pericol al războiului nuclear, poate și trebuie să izbîndească. Ne mîndrim că vocația pentru coexistență, colaborare și prietenie a poporului nostru are în persoana Dumneavoastră una din figurile cele mai proeminente ale istoriei, ne mîndrim că prin cuvîntul plin de grijă față de viitorul lumii contemporane, România este mereu mai cunoscută și mai în demnitate în fața celorlalte națiuni.

Mult stimate tovarășe secretar general, la această minunată sărbătoare a zilei Dumneavoastră de naștere, zi scumpă tuturor cetățenilor patriei, scriitorimea română vă aduce — în semn de aleasă cinstire — toate împlinirile din creația literară, împliniri în care se reflectă, ca într-o oglindă de suflet, marile transformări și mutații de conștiință petrecute în societatea noastră socialistă, ca urmare a permanentei deveniri românești. Epoca Ceaușescu este și epoca unor mari izbînzi în creația literară, creație care a beneficiat și beneficiază din plin de generoasa și strălucita Dumneavoastră îndrumare. Pentru toate acestea, scriitorii din patria noastră — români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități — vă mulțumesc din adîncul inimii, asigurîndu-vă și pentru viitor de întreaga și sincera lor gratitudine. Ne vom strădui, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, să dăm culturii românești și de acum înainte, opere trainice, inspirate din lupta eroică a poporului nostru, opere care, reflectînd timpul de față, să reziste prin valoarea lor timpului care vine. Vom răspunde în felul acesta îndemnurilor fierbinți pe care, la Consfătuirea de la Mangalia cît și cu alte prilejuri, le-ați adresat cu încredere și dragoste tuturor creatorilor de valori spirituale.

În acest ianuarie de luminoasă unire a tuturor conștiințelor într-una singură, aceea a iubirii de țară, vă rugăm, mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, să primiți respectuosul nostru omagiu, urarea fierbinte de viață lungă și plină de măreție înfăptuiri; mereu în fruntea partidului și statului nostru, spre fericirea nației române,

BIROUL UNIUNII SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Destinul marilor generații

Abia configurată, pe la 1960, prin cîteva producții pe care mai înainte le anunțaseră Nicolae Labiș („Primele iubiri"), Eugen Barbu („Groapa") și Marin Preda („Moromeții" I și II) generația de atunci cea mai tînără nu avea să ajungă la deplina expresie estetică prin capodopere decît după 1965. Acest **extraordinar asalt de valori** nu putea însă ieși din nimic și realitatea literaturii demonstrează uimitor că faptele nici nu s-au prezentat în alt fel. O strînsă înlănțuire a destinului istoric face ca ultimul secol de literatură românească să prenumere patru generații aparent distincte însă a căror întrepătrundere e organică și tulburătoare. Acei care, la 1848, făcuseră revoluția pașoptistă nu avuseseră decît zece ani spre a înfăptui, la 1859, Unirea Principatelor. Nici nu trecuseră de atunci douăzeci de ani și la 1878, în plină epocă junimistă, România devenea independentă. În treizeci de ani două generații, care biologiceste încă mai conviețuiau, izbutiseră să treacă peste o revoluție, o unire de provincii și să smulgă independența națională absolută. Ceea ce rămînea de făcut se va face la 1918, cînd unii dintre cei care la 1878 erau tineri, încă mai trăiau. Abia după aceea literatura se putuse exprima în absolută libertate estetică și dezbrăcată de necesi-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 4-a

EDIFICIUL SPIRITUAL AL UNEI EPOCI:

COLOANELE DE MARMORĂ

A apărut de curînd la Editura politică o vastă culegere tematică din scrierile tovarășului Nicolae Ceaușescu privitoare la problemele literaturii și artei în cadrul societății noastre socialiste. Bibliografia de la sfîrșitul volumului indică nu mai puțin de 329 de referințe la aceste probleme, demonstrînd cu pregnanță preocupările permanente ale secretarului general al partidului nostru pentru continua înflorire a literaturii și artei românești contemporane, grija sa deosebită pentru ca acest domeniu să-și găsească un loc cît mai înalt în edificarea socialistă a patriei. Se poate spune pe drept cuvînt că nu există problemă majoră ce a frămîntat literatura și arta românească în cei aproape 20 de ani de la istoricul Congres al IX-lea al partidului, care să nu-și găsească un răspuns adecvat, pătrunzător și precis în rapoartele, expunerile și cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu la congresele și conferințele naționale ale partidului, la numeroase plenare ale Comitetului Central, la congresele educației politice și culturii socialiste, la consfătuirile cu activul de partid din domeniul ideologiei, la conferințele uniunilor de creație, la multele întîlniri și discuții pe care secretarul general al partidului le-a avut cu reprezentanți din domeniul artei și literaturii. O activitate uriașă, neprecupețită, pătrunsă de fiorul exemplar al dăruirii umane pentru ca literatura și arta noastră să-și poată găsi drumul cel mai larg, mai potrivit înaltelor misiuni ce li se acordă în cadrul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate. Dacă astăzi putem vorbi cu mîndrie despre o înflorire plenară a literaturii și artei românești în contextul mondial al valorilor contemporane, apoi aceasta se datorează conjuncției fericite a pleiadei de scriitori și artiști care reprezintă această înflorire cu un **climat ideologic-spiritual** propice afirmării lor cît mai puternice, mai viguroase și multilaterale. Despre importanța excepțională a acestui din urmă factor nu credem că e cazul să stăruim prea mult, cunoscîndu-se îndeajuns faptul că au existat generații care nu și-au putut vedea realizate idealurile lor artistice și literare tocmai datorită absenței climatului spiritual propice afirmării lor. Or, trebuie s-o spunem, spre bucuria și mîndria epocii noastre, că aparatul cel mai ferm și mai hotărît al unui astfel de climat spiritual propice afirmării valorilor artei și literaturii noastre este însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cîți nu ne amintim cu emoție de întîlnirile sale cu scriitorii și artiștii țării, de răbdarea cu care le ascultă opiniile, de sfătuirile îndelungi pentru a găsi cele mai potrivite îndrumări și concluzii. Dintr-o asemenea înțelegere a specificului domeniului literaturii și artei era firesc să se înalțe coloane de marmoră, ideile generoase, cuprinzătoare care susțin — în documentele programatice ale partidului — vastul edificiu ideologic al literaturii și artei noastre contemporane.

Să ne fie permis să evocăm aici, în puține cuvinte, cîteva dintre aceste generoase idei. Astfel, în perspectiva timpului care trece, ne apare din ce în ce mai netă, mai hotărîtă, desprinderea imensă, cotitura categorică pe care a făcut-o literatura și arta noastră contemporană față de epoca dogmatică anterioară, care a mărcat cu o seamă de îngustimi și pete negre începuturile revoluției noastre socialiste în acest domeniu. Scriitorii și artiștii resimțeau încă de mult timp nevoia unui alt climat spiritual pentru afirmarea valorilor. Semnele unei înnoiri se vădeau ici-colo în perioada anilor '60, dar abia la Congresul al IX-lea al partidului, aceste semne au căpătat îndrumarea de principiu atît de necesară prin cuvîntul viguros al tovarășului Nicolae Ceaușescu, proaspătul secretar general al partidului care afirma într-un mod categoric că „trebuie înlăturată orice tendință de exclusivism și rigiditate manifestate în acest domeniu. Esențial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, să urmărească ca ea să-și găsească drum larg spre mintea și inima poporului". Această chemare plină de curaj la afirmarea deplină a libertății de creație, în climatul încă destul de rigid al epocii, echivalează cu o adevărată împrimăvărare a spiritului creator. Ghețurile trosneau adînc — și ecoul lor se aude tot mai departe în timp — sub razele unui spirit pătrunzător, chezaș al marii epoci de înflorire artistică și literară ce a urmat.

Că **principiul diversității de stiluri** rămîne unul dintre cele mai importante ale noii cîtorii a culturii noastre socialiste o dovedește, printre altele, și consecvența cu care secretarul general al partidului a apărat acest principiu, l-a dezvoltat continuu de-a lungul anilor, atît în latura practică, a politicii de cultură, cît și în cea teoretică, deschizătoare de vaste orizonturi în planul gîndirii. Să citām, în acest ultim sens, un text revelator, care ne arată că diversitatea de stiluri nu este o chestiune formală, a suprafețelor artistice și literare, ci a adîncimilor creatoare, legată direct de conștiința libertății și demnității popoarelor, a omului în general : „Sîntem pentru o largă libertate de creație, dorim să avem o literatură și o artă diversificate din punct de vedere al stilului, ne pronunțăm hotărît împotriva uniformizării și șablonismului, a rigidității și dogmatismului. Considerăm că a accepta șablonismul, uniformizarea, rigiditatea înseamnă a sărăci viața spirituală și culturală a poporului nostru. Este de înțeles că activitatea creatoare a unui popor, în toate domeniile se poate desfășura cu succes numai în condițiile cînd omul se simte liber și stăpîn pe destinele sale".

Se știe ce rol imens are **critica literară** în realizarea climatului de cultură favorabil sau nefavorabil promovării valorilor. În perioada dogmatismului critica a jucat un rol nefast pe această linie, căutînd să dea rețete de creație, manifestîndu-se rigid în aprecierea fenomenului literar-artistic, condamnînd o seamă de mari valori ale trecutului nostru de cultură. Încă de la Congresul al IX-lea al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a atras atenția asupra faptului că, în ansamblul ei, „critica literară trebuie să analizeze principial activitatea de creație, fără pretenția de a da soluții obligatorii cu privire la forma și stilul lucrărilor artistice.

În numeroase alte expuneri și cuvîntări cu privire la literatură și artă, tovarășul Nicolae Ceaușescu a revenit în pasaje speciale asupra problemelor criticii literare, subliniind necesitatea adecvării continue a acestui domeniu la sarcinile de actualitate și de perspectivă ale creației noastre literar-artistice. Diversificîndu-și ea însăși formele și modalitățile de abordare a fenomenului literar și artistic, critica este chemată să se preocupe tot mai intens de ceea ce putem numi convergența planurilor multiple ale creației cu noua concepție despre lume și viață — filosofia materialismului dialectic și istoric — care stă la temelia activității politice, sociale și ideologice a partidului. Pornind de la astfel de premise, critica literară și de artă poate să găsească răspunsuri clare la marile probleme sociale și morale care frămîntă creația literar-artistică și, deopotrivă, umanitatea contemporană.

De o importanță covîrșitoare este, pe această linie, chemarea permanentă lansată de tovarășul Nicolae Ceaușescu scriitorilor și artiștilor, și deopotrivă interpreților critici, de a-și dezvolta continuu **legăturile cu viața poporului** pentru a găsi în felul acesta căile cele mai profunde în vederea realizării operelor de valoare și a le asigura un loc cît mai înalt în conștiința maselor. Răsună într-o deplină actualitate chemările lansate la Congresul al XII-lea al partidului : „De la tribuna Congresului adresez oamenilor de litere, compozitorilor și plasticienilor, creatorilor de teatru și cinematografie, tuturor oamenilor de artă, chemarea de a da țării tot mai multe lucrări pătrunse de umanismul revoluționar al societății noastre, care prin mesajul și valoarea lor artistică să contribuie la înnobilarea ființei umane, să cultive spiritul patriotic, devotamentul față de patrie, de cauza socialismului, a fericirii întregului popor".

În fond, problema-cheie care se subliniază mai sus și care revine adesea în cuvîntările secretarului general al partidului cu privire la literatură și artă, este aceea de a-ți acorda vibrațiile operei cu acelea ale marii inimi a poporului, de a trăi artistic la unison cu efortul constructiv al țării, de a face ca opera să se pătrundă de rezonanțele acestui efort și să-i ateste valorile afective, morale, intelectuale. Din această situare a unei relații cît mai directe și multilaterale a creatorului de valori literar-artistice cu viața poporului rezultă o seamă de orientări de principiu la a căror elucidare tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus o contribuție esențială. Unul dintre acestea privește înțelegerea nouă a noțiunii de **realism** și artă realistă, în condițiile specifice de azi, ale României : „Cînd vorbim de artă realistă — precizează în acest sens tovarășul Nicolae Ceaușescu — ne gîndim la o artă care să redea realitățile din țara noastră, din epoca în care trăim, epoca marilor progrese revoluționare, socialiste". Noțiunea de realism în literatura și arta românească de azi presupune recunoașterea și înțelegerea de către artist a problemelor vieții în dinamica lor revoluționară, în cadrul proceselor complexe care au loc în societatea noastră contemporană, inclusiv cele negative. „Sîntem revoluționari și nu dorim opere care să înfrumusețeze realitatea, să prezinte viața în culori trandafirii, nu avem nevoie de dulcegării artistice. Dimpotrivă, considerăm că o astfel de prezentare idilică a vieții este dăunătoare pentru dezvoltarea spiritului și a combativității revoluționare a omului socialist. Dar nu ne trebuie nici o artă care să nege realitățile, să le deformeze, prezentîndu-le în negru, înfățișînd în culori cenușii viața și munca eroică a poporului nostru".

În acest ultim sens, se cuvin a fi subliniate în mod deosebit caldele și repetatele îndemnuri adresate de tovarășul Nicolae Ceaușescu scriitorilor și artiștilor de a degaja cu precădere din tiparele realităților noastre socialiste, **eroii pozitivi**, care să contribuie la conturarea unor personaje artistice model, demne de dat exemplu și de urmat de către tineretul care se formează acum și care resimte din plin necesitatea unor asemenea modele : „Avem nevoie de o artă, de o cinematografie, de un teatru care să prezinte esența, modelul omului pe care trebuie să-l făurim".

Realizarea cu precădere a unor personaje pozitive, ideale, cu înaltă valoare formativ-educativă, se află în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu într-o strînsă legătură cu un concept mai cuprinzător, și anume acela de **specific național.** Aceasta presupune din partea creatorului o viziune cuprinzătoare asupra realităților sociale ale țării, privite în trecutul, prezentul și viitorul lor. „Arta și literatura contemporană — precizează în acest sens secretarul general al partidului — trebuie să păstreze și să dezvolte specificul național al culturii noastre, realizat de-a lungul anilor prin înțelepciunea și talentul creator al poporului, să fie — cum spunea poetul — suflet din sufletul neamului". Numai o literatură care își trage seva din izvoarele de viață ale poporului, îi întruchipează sufletul și aspirațiile, devine o literatură viabilă, reprezentativă, poate aspira către o recunoaștere originală între literaturile lumii.

Deosebit de puternic s-a manifestat de-a lungul anilor grija tovarășului Nicolae Ceaușescu ca literatura să se dezvolte pe linia unui profund **umanism,** să promoveze cu ardoare și perseverență ceea ce este bun, frumos, minunat în spiritul omenesc, bucuria, încrederea, speranța, întrajutorarea și frăția între oameni și popoare. Dintre mîile și mîile de reprezentări care i se pot da omului prin intermediul operei de artă, prioritară rămîne aceea în care el apare ca ființă socială, a cărei putere, inteligență, bunătate se revarsă în albia colectivității din care face parte. Umanismul socialist, revoluționar către care năzuim „presupune — așa cum subliniază secretarul general al partidului — o înțelegere mai complexă a omului în societate, luat nu ca individ izolat și exagerînd trăsăturile sale individuale, ci ca om social, aflat în strînsă legătură și interdependență cu semenii săi, cu interesele maselor largi populare. Umanismul socialist presupune a reda fericirea personală în contextul afirmării personalității întregului popor. Pornind de aici, arta pătrunsă de umanismul socialist trebuie să fie închinată maselor largi populare, în rîndul cărora personalitatea nu se pierde, ci se afirmă tot mai puternic".

Prin larga sa concepție despre umanism, care-i stă la temelie, literatura și arta noastră contemporană participă tot mai din plin la realizarea unui dialog viu al valorilor umanității, ea se afirmă tot mai mult ca purtătoare a mesajului de pace al poporului nostru, de încredere în viață și în triumful ei, împotriva forțelor distructive care se manifestă astăzi în lume. Cu întreaga sa vigoare, cu dinamismul caracteristic personalității sale revoluționare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a imprimat și pe această linie literaturii și artei noastre un spirit militant, activ, încărcat de semnificațiile epocii în care trăim. „Sîntem adversarii neîmpăcați ai concepțiilor reacționare, retrograde în orice domeniu de activitate s-ar manifesta, deci și în literatură și artă. Noi cerem creatorilor ca fiecare, prin mijloacele sale specifice, să militeze activ împotriva teoriilor și ideilor retrograde, mistice, a oricăror încercări de a promova, sub diferite forme, concepții perimate, reacționare".

Prin operele cele mai valoroase, literatura și arta românească de azi, alături de celelalte forme ale conștiinței noastre sociale, participă din plin la confruntarea de idei care există astăzi în lume. Așa cum subliniază secretarul general al partidului nostru, bătălia se dă pe acest tărîm între tendințele umaniste și cele antiumaniste în domeniul ideologiei și culturii, între progres social și stagnare, în ultimă instanță, între forțele progresiste și cele reacționare ale contemporaneității.,,

Prin caracterul lor larg, cuprinzător, prin contribuția lor remarcabilă la dezvoltarea unui climat de cultură generos, propice afirmării valorilor literaturii și artei noastre, ideile de mai sus, alături de multe altele specifice gîndirii revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu formează ceea ce putem numi pe drept cuvînt coloanele de marmoră pe care se susține înaltul edificiu al ideologiei literar-artistice românești contemporane.

Dumitru Bălaeț

Omagiu – Compoziție de Eftimie Modîlcă

Primatul valorii

Urmare din pag. 1

petui rezultă tocmai din revelatorul impact dintre criteriile de valoare originare, cu alte cuvinte, criteriile în temeiul cărora se produce însuși actul de creație într-o epocă istorică sau alta, și criteriile ce definesc actul de percepere și receptare — faimosul orizont de așteptare — a valorilor plăzmuite într-o anterioritate istorică mai mult sau mai puțin îndepărtată. A nu ține seama de această fundamentală conexiune a criteriilor, aparținînd deopotrivă timpului istoric și timpului etern este echivalent cu a goli criteriul valoric de conținutul lui real în ordine existențială. Implicit, aceasta echivalează cu alunecarea în arbitrar și în prezumție, sursă fatală a simplificării și chiar a falsificării criteriului valoric.

Ideea e aceea a situării judecății de valoare în adevăratul ei sistem de valori, întemeiat pe determinările lui axiologice sub raport istorico-uman. „Jocul" atît de profund și de complex dintre autonomia estetică și heteronomia existențială a actului de creație socialmente determinat, iată, pe scurt, punctul geometric pe care se sprijină, în perspectivă diacronic-sincronică, autentica judecată de valoare sieși suficientă.

Date fiind problemele pe care le-a pus o perioadă revoltă vieții artistice românești în deceniul al șaselea, în ultimele două decenii s-a desfășurat și se desfășoară încă, sub ochii noștri, impresionantul efort de repunere în drepturile sale a criteriului valoric. Înțeles și aplicat în întreaga gamă a statutului său axiologic, acesta își asumă în egală măsură atît inestimabila serie de valori încorporate tradiției naționale cît și acelui creației artistice circumscris prezentului. Știm prea bine că o asemenea vital-necesară reînscriere pe traiectoria impusă de criteriul valorii echivalează cu recucerirea conștiinței de sine, în plan atotcuprinzător estetic, a spiritului creator românesc. La fel de bine știm că o asemenea tulburătoare renaștere își are obîrșia în inconfundabilul sistem de valori social-politice și moral-istorice edificat în ultimele două decenii de istorie a patriei și poporului nostru. Este sistemul de valori al cărui înțelept inspirator a fost și este Președintele României contemporane.

Înaltul patriotism

Urmare din pag. 1

niile, care vine așadar din obîrșii imemoriale și se îndreaptă spre un viitor etern, cronologia politică a unor ani de domnie devine inutilă. Astfel, o epocă poate lua numele unui om, care el însuși devine măsură și durată a patriei pentru care a trăit, a lucrat și murit. Un adevăr elementar se desprinde din toate pildele istoriei noastre străvechi și este bine să-l amintim mereu și mereu : toți marii bărbați ai neamului au fost cu adevărat mari și au intrat în letopisețe în primul rînd datorită patriotismului care i-a animat. La francezi, de pildă, Napoleon poate simboliza orice : glorie, fast, simțămîntul puterii nemărginite, numai patriotism nu, întrucît patriotismul autentic te învață să rămîi între limitele granițelor etnice și lingvistice, nu să îți expui țara la canonade devastatoare. Dealtfel, printr-o cruntă pedeapsă compensatorie, destinul s-a răzbunat pe genialul corsican pentru gloria pe care acesta i-a smuls-o cu forța : Napoleon a murit departe de țară, așa cum s-a și născut. Desigur, speculațiile pe această temă sînt infinite și ele nu fac obiectul demersului nostru de astăzi. Important este, pentru noi, românii, că am fundamentat în istoria universală un tip de patriotism specific : lipsit de parada manifestărilor trufașe și zgomotoase, sobru și adînc, ponderat în timp de pace dar înflăcărat și eficient în momentele vitale. Acest simțămînt de o mare noblețe i-a călăuzit pe toți făuritorii istoriei noastre, glorioși sau fără nume, intrați în marmora statuilor sau în gropnițele sărace ale redutelor de luptă. În compoziția acestui inconfundabil tip de patriotism intră cîte ceva din entitățile noastre esențiale : pămîntul de flori al patriei, virtuțile daco-romane, dreapta credință în datinile vechi românești, limba națională, atît de frumoasă și unitară pe toată întinderea ținuturilor locuite de români, totul topindu-se la temperatura înaltă a inimilor cotropite de o dragoste fără margini. Indiferent cum s-a numit prin vreme această trăire, că s-a numit „pohta" lui Mihai, sau „legea sfîntă" a lui Brîncoveanu, sau „cămașa morții" a lui Tudor, a fost vorba tot despre patriotism, plătit în fața judecății supreme a veacurilor cu însăși viața protagoniștilor. Iar pînă la moartea acestora, gîndiți-vă cîte alte morți și învieri au trăit eroii în zale ai neamului : zile și nopți de veghe, spaime pentru cei dragi și pentru țară, speranțe smulse din rădăcini și renăscute, căutări febrile de alianțe și fonduri, săptămîni în bivuacuri de luptă, coșmar după coșmar, o viață întreagă de o încordare pe care biata ființă omenească cu greu o suportă. „Nu trebuie să doarmă toată noaptea conducătorul căruia i s-a încredințat soarta poporului și care are atîtea griji", scria Homer în „Iliada". Și dacă asta era valabil pentru aheii și troienii săi, cum oare să nu fie de o mie de ori mai justificat la proporțiile istoriei medievale și moderne a unei țări aflate la răspîntia a trei lacome imperii, în condiții politice, diplomatice și militare infinit mai grave și complicate decît în urmă cu mai bine de 25 de veacuri ? Vorbim astăzi despre patriotism și patrie, despre conducător și popor iar vorbele nu pot, nu au puterea lăuntrică și acoperirea în singe pentru a glorifica pe măsură patimile uriașe ale unui neam care n-a vrut să piară și pace, care a luptat și sperat. Ne-ar trebui elocvența zăpezii și forța purificatoare a fulgerelor pentru a surprinde pe hîrtie măcar un crîmpei din viața adevărată, de zi cu zi, de noapte cu noapte, a martirilor neamului românesc. Martiri care își întemeiază mausoleul pe osemintele în veci preacurate ale Eroului Necunoscut.

Întreagă această epopee este încununată astăzi, în vremuri de pace, de către un bărbat aflat la înălțimea tuturor vitejilor străbune. Este tribunul Nicolae Ceaușescu, pe care istoria, nu întîmplător, l-a investit cu titlul de întîiul Președinte al României. Aceasta înseamnă că o nouă virstă a patriei începe de la el, așa cum de la Mihai începe epopeea unirii, iar de la Tudor marșul României moderne. În sceptrul fără de moarte al patriotismului românesc, predat din tată în fiu, din generație în generație, președintele Ceaușescu a încrustat piatra prețioasă a personalității și eroismului său. Este limpede că a conduce o țară, în siguranță și pace, timp de 19 ani, tocmai într-o asemenea epocă zbuciumată, înseamnă un triumf atît pentru Conducător, cît și pentru Poporul său. Fiindcă 19 ani în aceste vremuri extraordinar de dificile reprezintă echivalentul citorva secole anterioare de furtuni pe mările lumii. Știm cu toții că este greu, trăim într-un climat de austeritate impus atît de moștenirea aspră a trecutului cît și de cicloanele recesiunii mondiale. În ceea ce ne privește, noi ne facem datoria, în imensa noastră majoritate, deși este loc și de mai bine, dar pe ansamblu n-avem ce să ne reproșăm, întrucît iată, nu cedăm nimic din cuceririle istoriei : independența, integritatea granițelor, suveranitatea națională. În raport cu imensitatea timpului, aceasta înseamnă foarte mult, înseamnă de fapt totul. Iată de ce îl iubim noi pe acest om : pentru că ține cu țara lui, pentru că mai putem vorbi românește, pentru că în casa sufletelor noastre sîntem stăpîni numai noi și nu dăm socoteală la nimeni.

Am avut privilegiul, iubiți cititori, să particip în calitate de reporter „Agerpres" la citeva dintre vizitele de lucru ale secretarului general al partidului nostru. La Adamclisi l-am văzut inaugurînd noul chip al Trofeului lui Traian, la Suceava l-am simțit tulburat de monumentul ecvestru al lui Ștefan cel Mare, pe care tocmai îl inaugurase, la Scornicești l-am privit cu duioșie cum bea apă proaspătă, sub vipia verii, din fîntîna părintească, în alte localități l-am admirat cînd punea temelia unei mari platforme industriale sau cînd aprecia din ochi încărcătura de aur a boabelor de porumb. Pretutindeni, acest om este egal cu sine însuși. Este același și în noroaiele cîmpurilor de primăvară, la însămînțări, și la tribuna solemnă a Adunării Generale O.N.U., și atunci cînd sare în ajutorul nevoiașilor și răniților, cum a fost la cutremur și inundații, dar și cînd fundamentează și aplică doctrina militară a României socialiste, conform căreia apărarea patriei este cauză și operă vitală a întregului popor, este la fel și cînd primește vreun mare ordin al luptei pentru pace, dar și cînd sărută obrazul unui copil, și cînd se emoționează în fața civilizației spirituale a patriei, pe care o repus-o în drepturi, dar și cînd proclamă, din balconul de vară al lunii August, independența noastră eternă. Acesta cred eu că este înaltul patriotism care însumează tot ce s-a făcut mai valoros înainte și ia înălțime spre zone noi, ale perenității idealurilor și prestigiului nostru în lume. Iată de ce consider că ziua de naștere a unui asemenea om este o zi providențială și merită cu prisosință a fi sărbătorită ca o adevărată zi națională. Pentru că, celebrînd un om, celebrăm de fapt istoria neamului care l-a împuternicit să ne redea și să ne apere demnitatea numelui de Români !

Gînd de mulțumire

Numeroaselor gînduri de stimă și prețuire internațională pe care oameni politici, scriitori, intelectuali și savanți de pe toate meridianele globului le-au exprimat și le exprimă la adresa personalității și operei tovarășului Nicolae Ceaușescu, le adăugăm acum încă unul, elocvent în cel mai înalt grad. Este vorba de antologia „Gînd de mulțumire" (ed. Eminescu, 1983), dedicată României socialiste și ilustrului ei conducător, de către „studenții de peste hotare care se află la studii în R.S. România". Îngrijitorul acestei antologii este poetul libanez Rached Elias Daoud, cunoscut traducător de poezie românească și autor de lirică politică și conceptuală : un foarte bun ambasador, într-un cuvînt, al ideii de colaborare și de cunoaștere între culturi. Alături de el alți douăzeci de studenți arabi, din Irak, Iordania, Sudan, Maroc, Liban, Siria și Kuweit și-au unit glasurile în a cînsti România, țara unde studiază, și pe ilustrul ei conducător, președintele Republicii, Nicolae Ceaușescu. Semnificația morală a acestui gest este dintre cele mai frumoase care se pot concepe ; într-adevăr, a elogia personalitatea președintelui român înseamnă a fi pătruns de însemnătatea istorică a unicei sale personalități, decisivă nu numai pentru destinele poporului român ci și pentru acelea ale planetei și ale umanității în general.

Despre rolul pe care președintele român îl are în lumea de azi se exprimă foarte emoționat și în cuvinte admirabile prefațatorul Rached Elias Daoud : „Cînd m-am gîndit — spune el — să vorbesc oamenilor din țara mea și de pretutindeni despre pace, despre frăție, despre egalitate și colaborare știam că trebuie să vorbesc mai ales despre ceea ce învățăsem de la români. Marele «om de omenie», președintele Ceaușescu, îmi dăduse temei pentru gîndurile mari pe care ca intelectual, ca medic și ca poet mă pregăteam să le adresez tuturor.

Și totuși, chipul din inima mea am văzut că nu era doar chipul din inima mea ; era chipul din inima noastră, a multimii de studenți de peste hotare care învață în România, a celor mai diverse categorii sociale din țările noastre pentru care CEAUȘESCU este «omul păcii», «omul drepturilor și egalității», «omul acestor vremuri». Cînd am văzut că mulți, mulți alții gîndesc ca mine, scriu ca mine și se alătură împreună cu sute și sute de milioane de oameni de pe pămînt, ideilor înălțătoare ale președintelui României mi-am zis că este bine ca aceste gînduri emoționante, ca un bujor românesc, ca un buchet de flori multicolore și proaspete, să nu se piardă. Să le string ca un omagiu pentru acest mare bărbat, viteaz și clarvăzător, președintele NICOLAE CEAUȘESCU". Într-adevăr, adîncimea sentimentului de prețuire și de respect este în aceste poezii foarte mare. Iată, de exemplu, un fragment dintr-o creație lirică a lui Sabah Baghdadi, din Irak : „Numele Său / este perfect traductibil / în toate graiurile pămîntului / și adevăratii oameni îl rostesc cu entuziasm / El înseamnă, mai presus de toate / ieșirea din ignoranță / instaurarea unei noi ordini / încetarea conflictelor armate / dezarmare și pace mondială / Și mai înseamnă că dacă toate acestea într-o bună zi / vor deveni aievea ieșind din starea de vis / umanitatea se va întoarce în Eden / iar Epoca Ceaușescu / nu va cunoaște sfîrșitul / Să-i urmăm drumul / deplin încrezători / în zodia cea bună a planetei."

Epoca Ceaușescu, despre care irakianul Sabah Baghdadi exprima atît de înflăcărate versuri, este epoca păcii, a unei umanități calme, fraterne, egalitare. Pe această temă libanezul Marwan Abou Merhi a scris lucruri admirabile și convingătoare, pe care le gîndesc, în adevăr, mulți dintre oamenii planetei : „Încolonat în marea de oameni / ce-și leagănă talazurile / sub cerul curat al patriei / purtînd în inimă chipul blînd / al celui mai treaz artizan al păcii / scut de bronz / al libertății fiilor acestui popor / care-mi apără și mie / străinul venit la învățătură, / viața, rostesc cu patos numele celui ce-și ține steagul și credința / deasupra tuturor : „Ceaușescu — Pace !" / și în gînd mă arde / un nemuritor omagiu".

Pentru sirianul Mohamed Kutneh, președintele Ceaușescu este emblema cea mai cuprinzătoare, simbolul României socialiste, arhitectul ei genial : „Poemul cel mai luminos / nu-Ți poate cînta lucrarea, / Ceaușescu / Cuvintele cele mai meșteșugite / nu ar izbuti să-Ți îmbrace / gîndurile alese, Ceaușescu ! / Tu nu încapi în poeme și cuvinte / Cel mai iubit fiu al poporului român / nu este poem / nu este cuvînt. / Este FAPTA bine făcută dăinuind peste veacuri / asemeni Ceahlăului cu care se îngeamănă. / Este inima acestui neam, / bătînd viguros / în tot ce mișcă pe acest pămînt de vis / hotărîndu-i destinul cel mai ales. / Eu, străinul îl cunosc bine, și chipul Lui se află în inima mea."

Amintindu-și de Sudanul natal, de țara lui îndepărtată pe care o iubește, Imad El Mula omagiază și pe marele prieten al tuturor țărilor în curs de dezvoltare, pe omul ideii de „nouă ordine internațională" : „Mi-am ridicat / mi-am cules caietele / și părăsind sala / am mai privit o dată chipul Lui / al Omului care mi-a deschis porțile luminii / urindu-I fierbinte «La mulți ani»."

La Rached Elias Daoud, remarcabil cunoscător al poeziei românești, emoția pe care o resimte în fața personalității președintelui român capătă o înfățișare profund românească, ca într-o poezie din folclorul nostru : „Se-ngeamănă cu țara timpla Ta / cu cerul ei și-ntregul șes / cu-nalte holde, unduindu-și spicul / Lumină, Nicolae Ceaușescu / Se-ngeamănă cu pacea gîndul Tău / cu năzuințe ce măreț se țes / cu fire de beteală așternute / în calea-ți, Nicolae Ceaușescu / Se-ngeamănă cu omenia fapta Ta / din temelia unui ideal ales / cu bună rînduire în destinul lumii / ce-l vezi cu claritate, Ceaușescu."

Încununarea acestui omagiu colectiv, plin de semnificații pentru locul președintelui României în lumea de azi, poate fi considerată o frumoasă poezie a lui Rached Elias Daoud, încheiată cu o avintată urare de sănătate și fericire, de ziua președintelui român : „Menită vorbe / ieșeanume / gîlceava dintre inși s-o-mpace / mereu să răspîndești în lume / alesele-ți solii de pace / De Ziua Ta falnic ridic / paharul cu-auriu nectar din via / acestui unic neam și-i zic : / «Trăiască Ceaușescu — România»". Grăitoare mărturie de suflet, „Gînd de mulțumire" — logia studenților străini aflați la studii în România, ilustrează cu putere încă o dată ecoul mondial al unui destin politic excepțional, acela al președintelui Nicolae Ceaușescu.

Mihai Brumă

28 IANUARIE 1984

L2

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

Apărător al istoriei, ctitor de istorie

Activitatea teoretică și practică pe care o desfășoara președintele țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în vastul program al prezentului și viitorului patriei noastre, incorporează în mod organic și magistrala contribuție adusă la dezvoltarea științei istorice românești. Ctitor de istorie națională, președintele țării noastre s-a impus și se impune și ca interpret magistral al valorilor ei fundamentale. Nu există moment definitoriu al istoriei noastre naționale asupra căruia secretarul general al partidului să nu-și fi spus cuvîntul, realist și autorizat. Cu cutezanța gîndirii sale științifice, profund revoluționare, asupra evoluției societății omenești, cu spiritul său novator și creator în pătrunderea celor mai complexe probleme ale evoluției noastre istorice, cu viziunea sa asupra cursului legităților istorice fundamentale pe cunoașterea materialismului dialectic și istoric, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aplecat asupra filelor istoriei noastre naționale, i-a deslușit permanențele, i-a studiat drepturile, i-a detașat și i-a valorificat marile valori, atribuind noi dimensiuni relației dialectice de nedespărțit : trecut-prezent-viitor. „Cunoscînd istoria glorioasă a poporului nostru și sacrificiile înaintașilor noștri, strădaniile lor în perfecționarea creației materiale și spirituale — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — învățăm să prețuim și să iubim mai mult, mai profund cuceririle prezentului, să facem totul pentru a le dezvolta, pentru a făuri istoria nouă a patriei noastre, istoria socialismului".

Întreaga operă teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu dă expresie imperativului de a situa cercetarea și promovarea istoriei la nivelul măreției faptelor și adevărurilor trecutului nostru de glorie, și totodată al prezentului edificării celei mai drepte și umane societăți pe meleagurile străbune, de a milita cu toată energia împotriva curentelor reacționare, a tendințelor de falsificare și denaturare a adevărului obiectiv, de a nu tolera stagnarea, rutina, dogmatismul, de a renunța la ceea ce se dovedește perimat, pentru a face loc noului autentic, izvorît din cercetări aprofundate și din interpretări întemeiate științific. Spiritul creator revoluționar propriu secretarului general al partidului a impulsionează permanent noi căutări, abordarea și rezolvarea unor probleme noi, îmbogățirea teoriei revoluționare în toate domeniile, inclusiv al istoriei. Mai ales în zilele noastre, cînd practica socială revoluționară a devenit deosebit de dinamică și greu de cuprins în expresii teoretice imediate, necesitatea unor cercetări consistente în domeniul istoriei este cu atît mai mare.

Îndemnul de a scrie istoria așa cum a fost ea, nu după dorințele subiective, ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, constituie o călăuză care a făcut din știința istorică fundamentul oricărei activități ideologice, teoretice și politico-educative. În opera tovarășului Nicolae Ceaușescu n-au fost omise umbrele, eșecurile, limitele privind unele evenimente sau personalități istorice, dar, în același timp, au fost înălțate la cotele lor reale trăsăturile esențiale, momentele fundamentale care au durat temelii trainice istoriei naționale, începînd cu originile și vechimea poporului român, cu autohtonia sa în vatra străbună a Daciei, cu tradiția statală de peste două mii de ani, continuînd cu luptele înaintașilor pentru păstrarea ființei naționale, a independenței și unității de stat, cu bătăliile sociale și de clasă conduse de partidul comuniștilor pentru înfăptuirea revoluției și construcției socialiste, pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Interesul unui popor pentru cunoașterea istoriei sale dă dimensiunea gradului său de cultură și civilizație, îl identifică în rîndul națiunilor lumii. În același timp, cunoașterea istoriei dezvăluie virtuțile patriotismului, exprimă dragostea și devotamentul pe care îl au față de patria străbună, față de propriul popor, respectul și aprecierea față de tot ce au durat, cu atîta trudă și jertfe, înaintașii noștri.

Pentru oricare dintre noi, trecutul încărcat de glorii al românilor este o oglindă mereu vie de fapte eroice, care fac dovada unor înălțătoare simțiri patriotice, a unor atitudini morale de mare ținută, care, toate împreună, au stat și stau la temelia mărețelor înfăptuiri istorice de azi.

Vicisitudinile, suferințele nu au îngenunchiat poporul român — aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu —, dimpotrivă, l-au oțelit, i-au sporit dragostea de țară, i-au întărit hotărîrea de a nu ceda în fața nici unei greutăți, de a nu pregeta în fața nici unei jertfe pentru apărarea gliei strămoșești. Este în această apreciere una din trăsăturile fundamentale ale istoriei poporului nostru, trăsătura care l-a identificat în rîndul popoarelor și națiunilor lumii. Punînd în evidență originea, continuitatea și unitatea poporului român în vatra strămoșească, secretarul general al partidului nostru apreciază : „Putem afirma, pe baza faptelor istorice, că poporul nostru s-a plămădit de-a lungul mileniilor în spațiul carpato-dunărean, că fiecare metru de pămînt și fiecare piatră sînt stropite cu sudoarea și sîngele moșilor și strămoșilor noștri. În cele mai grele timpuri, înaintașii nu și-au părăsit pămîntul unde s-au născut, ci, înfrățindu-se cu el, cu munții și cîmpiile, cu riurile și codrii falnici, au rămas neclintiți pe aceste meleaguri, apărîndu-și ființa, dreptul la existență liberă".

Este un omagiu adus trecutului istoric al poporului român, unul dintre cele mai vechi popoare din Europa și printre puținele care și-au avut dintotdeauna una și aceeași vatră de locuire, una și aceeași patrie, chiar dacă datorită așezării sale geografice, „în calea tuturor răutăților timpului" — cum scria cronica —, a trebuit încă din faza etnogenezei sale, să supraviețuiască stînd de strajă cu o mînă pe plug și cu alta pe sabie, apărîndu-și vatra străbună, ființa etnică și de stat, limba și cultura, materială și spirituală. Aceste realități îl determinaseră și pe marele savant patriot Nicolae Iorga să afirme : „Oricare alții s-ar fi risipit în lume. Pentru mai puțin se părăsesc și cele mai dulci patrii. Noi am rămas, cu sabia în mînă de strajă la toate zările, iar cînd s-a frînt o clipă, ca să se lege din nou tainic oțelul, am întins brutalității arma subțire a inteligenței noastre și iată sîntem tot acasă la noi".

Prin gîndirea tovarășului Nicolae Ceaușescu, întruchipată în vasta sa operă, istoria și-a redescoperit valențele de știință, de studiere a societății, a pus în lumină gloria și demnitatea trecutului, a deschis, într-o viziune largă, orizontul și demnitatea trecutului, a deschis, într-o viziune largă, orizontul cercetării științifice spre contemporaneitate și viitor. „...De milenii — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — aici s-a născut poporul nostru și aici a trăit, a înfruntat multe greutăți dar și-a păstrat ființa, și a dezvoltat-o pînă la nivelul de astăzi al națiunii noastre socialiste".

Subliniind importanța și sarcinile istoriei ca știință de studiere a devenirii noastre istorice, tovarășul Nicolae Ceaușescu afirma : „Prin esența sa, istoria este o știință revoluționară. De aceea și istoricii trebuie să militeze de pe poziții revoluționare și să dea o ripostă fermă, științifică, materialist-dialectică acelor încercări ale unor istorici de peste hotare care se străduiesc — în neputința, și nu vreau să-i jignesc, dar poate unii în neștiința lor — de a demonstra că pe aceste meleaguri a fost, ci poate, în conștiința acestor istorici, care, servind interese străine de națiunile și popoarele lor, lucrînd în interesul politicii imperialiste de dominație, încearcă, în continuare, ca și în trecut, să învenineze și să dezbine oamenii muncii de diferite naționalități".

Restituind trecutului nostru substanța lui reală, repunînd istoria în drepturile sale legitime, prin opera tovarășului Nicolae Ceaușescu s-a pus în lumină rolul și contribuția forțelor sociale care au stat la baza înaintării țării pe calea progresului și civilizației. Astfel avem imaginea reală a rolului pe care l-a jucat în istoria poporului nostru țărănimea, faptul că ea a reprezentat, timp de secole, seva istoriei românești, istorie care s-a identificat cu însăși viața și existența poporului român. În același timp, s-a pus în evidență faptul că, odată cu apariția pe arena istoriei a clasei muncitoare, luptele revoluționare, inclusiv ale țărănimii au luat forme mai puternice, mai organizate, ceea ce a făcut să crească rolul și forța acestor două clase în întreaga viață politică și socială a țării, în dezvoltarea și transformarea României.

O mare rezonanță au în conștiința poporului român luptele revoluționare desfășurate de către clasa muncitoare și celelalte forțe democratice și progresiste, activitatea partidului clasei muncitoare pentru apărarea intereselor vitale ale oamenilor muncii, ale întregului popor român, pentru dezvoltarea țării pe coordonatele progresului economico-social. Indiferent de forma organizatorică și denumirea adoptate într-un moment sau altul, partidul politic al clasei muncitoare din România s-a înscris sub semnul continuității, unității și ascendenței fiind expresia politică revoluționară a clasei muncitoare, port-drapelul mișcării muncitorești unite și centralizate din țara noastră, organizatorul și conducătorul tuturor forțelor democratice și patriotice ale României, continuatorul tradițiilor istorice ale poporului nostru.

Istoria mișcării muncitorești, a Partidului Comunist Român nu poate fi ruptă de istoria generală a țării, ea fiind o parte integrantă a acesteia.

Ideea de continuitate istorică, de ancorare a contemporaneității românești într-o întreagă evoluție anterioară a acestei țări, de abordare a viitorului pe temeiul și în lumina datelor și cerințelor proprii solului național, idealurilor poporului nostru își capătă multiplele ei valori, dimensionînd istoria de la adevăratele ei izvoare. În acest fel, ne apare în întreaga sa dimensiune ideea că anii biruințelor noastre socialiste sînt istorie pe culmile ei cele mai ridicate, anii celui mai înalt dinamism al devenirii istorice, pe care i-am statornicit valoare de cunună a întregii existențe românești.

Așa acum se arată în expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din iunie 1982, nu se poate vorbi de educație patriotică, socialistă, fără cunoașterea și cinstirea trecutului, a muncii și luptei înaintașilor noștri. Va trebui să facem din cunoașterea originii și continuității poporului român, din lupta maselor populare pentru eliberare socială și națională, din trecutul eroic al clasei muncitoare și al partidului său comunist, din întreaga istorie națională, fundamentul tuturor activităților politico-educative. Pe această bază este necesar să cultivăm sentimentul demnității naționale al tuturor cetățenilor, să întărim unitatea întregului popor în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să dezvoltăm spiritul de prietenie și frăție între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, să stimulăm hotărîrea tuturor fiilor patriei de a face totul pentru înflorirea multilaterală a României socialiste. Dezvoltînd sentimentele răspunderii patriotice, va trebui să asigurăm în cadrul activității politice de masă o poziție clară, fermă de respingere a oricăror încercări ale unor pseudoistorici de peste hotare de denaturare a adevărului istoric obiectiv, a trecutului glorios de luptă și jertfă al poporului român, a dreptului său sacru de a trăi în vatra strămoșească. Avem obligația — a arătat președintele Nicolae Ceaușescu — să ducem o asemenea politică, inclusiv în domeniul istoriei, încît să contribuim la crearea unui viitor al prieteniei și frăției tuturor popoarelor. În judecarea faptelor și evenimentelor istorice să ținem seama de ceea ce trebuie să realizăm, de opțiunea noastră spre o politică generală de prietenie, de colaborare între popoare. Trebuie să fim fermi împotriva politicii imperialiste, de forță, de dictat, pentru o politică de largă conlucrare economică, cultural-științifică, de egalitate și respect între toate popoarele. Numai așa istoria va servi adevăratelor scopuri ale științei și, totodată, năzuințelor noastre socialiste, politicii de dezvoltare a României, a poporului nostru, asigurîndu-i un loc demn, egal, în cadrul națiunilor socialiste, al tuturor națiunilor lumii.

În opera tovarășului Nicolae Ceaușescu se proiectează valorile tumultoasei istorii multimilenare a poporului român. De gîndirea sa chibzuință și de activitatea sa clocotitoare se leagă marile realizări, înnoirile fundamentale ce au făcut din ultimele două decenii perioada cea mai fructuoasă din întreaga istorie a țării, ridicînd pe culmi nemaiîntîlnite prestigiul României pe toate meridianele planetei noastre.

Conf. univ. dr. Mircea Mușat

Tovarășul Nicolae Ceaușescu — tablou de Zamfir Dumitrescu

Omagiu

Ii făcurăți țării inima de aur,
Gînd la gînd cu-aceia care v-au născut —
I-ați fost și părinte și ostaș de seamă,
Dar și totdeauna dragoste și scut.

I-ați fost numai veghe, strajă la hotare,
Dîndu-i cu lumina pentru noul drum
Și tăria dreaptă, dragostea fierbinte
Și-acea demnitate care-o are-acum.

Cunoscut în lume, doritor de Pace,
Ați crescut urmașii ne-nfricați eroi,
Ați gonit durerea pentru totdeauna
Așezînd lumina vieții peste noi.

Pentru-această mare dragoste de bine,
Pentru Omenia față de popor,
Țara vă urează să rămîneți veșnic
Tinăr totdeauna și nemuritor !

Virgil Carianopol

Imn pentru președintele țării

Superba scînteiere a sîngelui în steag
Catargul pur al grîului solar
Blazon al românescului meleag
Ilumînează fruntea mea de var

Făpturile ce nu pot arderea-nțelege
Sînt pentru ochiul meu doar niște nori
Din lavă diamantul se alege
Macii-nfloresc din ai țărînii pori

Mă zguduie seismul veacului cuprins
Între atîtea guri atomice de foc
Bărbatul țării pe la tîmple nins
Veghează vulturește românescul loc

Gîndirea sa politică-i profundă
Și își arată raza printre atîția nori
Seninul omenirii ce încă îl inundă
Acestui om i se cuvin nenumărate cîntece și flori

Vasile Andronache

Odă

Cauze nepieritoare se succed în armonie
niciodată în istorii nu există loc vacant
pentru ceea ce există pentru ce știe să fie
noi lucrăm la epitete noi lucrăm cu diamant

în esență urcă firea președintelui român
aureolat de fapte și de grija celor mulți
împroprietăriți cu viața și cu propriul lor destin
lacrima de bucurie să le-o vezi să le-o asculți

impecabil om de geniu într-un veac de chiparoși
toată roua zilei tale strălucește militant
cit să fulgere-n urmași fulgerarea din strămoși
cu aceleași epitete din același diamant.

Ion Nicolescu

Urare tinerească

Cît arde-n noi făclia comunistă
Aprinsă-n focul sacru de Partid
Nici o urgie nu ne poate-abate
Din drumul nostru de-nălțimi avid

Cît arde-n noi făclia comunistă
Va fremăta de rodul plin cîmpia,
Vor crește trandafiri din palma noastră
Și-n românească zare cînta-va ciocîrlia

Cît arde-n noi făclia comunistă
Columnele vor tinde mereu spre nesfîrșire ;
Iubit conducător să ne trăiți cît țara
În libertate, pace și iubire !

Viorel Varga

Sărbătoare

Cad stele
Peste umerii patriei
Și rotundul se-ncinge
Cu brîie de lumină,
Cînd fulgii de iubire
Poposesc la marginea zilei,
Iar poporu: întreg
Sărbătorește țara
Și pe alesul ei.

Dumitru Udrea

Conducător de țară

De cînd îl știm provoacă întreaga omenirea
la pace
țăranii noștri pun la cale o tulburătoare cîmpie
sînt păsări în care cîntecul nu mai încape
și riurile patriei se varsă-n veșnicie

visurile de la el vin să împrumute putere
în ochii săi se zvonește mereu o vreme bună
în ierburi somnul se zbate ca o dropie tăiată
cu sapa
noaptea își sfîșie cămașa în razele de lună

se știe bine că aici nici un drum nu e singur
cărțile învelesc pămîntul ca niște ceruri
albastre
adevărul numai prin noi poate să respire
viitorul merge umăr lîngă umăr
cu ideile noastre

mereu poartă adevărul ca pe o stea de veghe
copacii-ncep să nască mai fragede viori
se-aude clar cum mierea aleargă prin albine
în fiece casă se intră doar prin privighetori

pentru țara de azi pentru țara de mîine
trudește
pentru visul de aur al neamului său
dragostea toată o adună din tinere izvoare
pe timplele țării s-o pună curcubeu

despre cuvintele sale în care mereu ard comori
despre sufletul său în care poartă fîntîni
visătoare
despre bucuria sa de a munci fără preget
căci știe
că nimic nu se poate construi fără cărămizi
de sudoare

despre marea sa iubire de oameni
despre fiece gînd al său drept și ascuțit
ca o sabie
și despre patria ce-i curge prin artere
visez să scriu o carte cît o corabie

Rodian Drăgoi

Lumină din popor

A răsărit din anul de-ntrupare
Al unui neam și-al unui singur vis
Să poarte României viitoare
Destin de aur spre-nălțimi deschis.

Prin timp este a noastră biruință
Prezentul însemnat în moșteniri,
Cu țara e o singură ființă :
Ardentă stea a marilor iubiri.

La timpla sa de-atîta grijă ninsă
Stau ani de soare și izvoare noi
Și-n dreptul său istoria-i cuprinsă
În adevărul țării de eroi.

Că de se-adună azi un spor în toate
Și viața este mai încăpătoare
Prin vîrsta lui ne știm în libertate
Și gîndul său sclipește-n fiecare.

O lume-ntreagă îi cunoaște mersul
Spre pacea unanimă năzuind
Acestei țări purtînd suprem demersul
Și comuniste rosturi ctitorind.

El devenirea noastră-i fără pată
Și verbul său comori dă tuturor
Exemplu-i este faptă întrupată
Bărbatul contopit în tricolor.

Sărbătorim eroul și anii săi de luptă
Sore slava României mereu cutezător,
De-a pururi să ne fie leoandă ne-ntreruptă
Eroul care este lumină din popor.

Pavel Pereș

Un Ianuarie eroic și tandru

În Patrie e sărbătoare și cîmpiile visează sub
stele strămoșești
La fruntarii zvon de subțire nea și clinchet
de brazi
În munți încă o dată purced ciuta și cerbul
să-și reamintească meleagurile
dintotdeauna
În vale riurile scot sulițe firave de argint
și vidra scapără emoționată printre ele

În Patrie e sărbătoare iarăși, sfîntul meleag
al inimilor noastre —
Sfinte culori de tricolor pulsează de la
munte pîn' la mare
Și-n toate acestea grija celui care nu-i
obosit nicicînd :
E lîngă noi și pretutindeni ca un prieten,
ca un frate
Ce vrea să știe cum te simți și dacă piinea
este albă
Dacă ogorul și uzina lucrează la înălțimea
sufletelor noastre

În Patrie e sărbătoare și stelele stau drepte-n
cerul ideal
Nu le clintește nici furtuna și nici
întunecimile îndepărtate
Statronicia e meleagul pe care ni l-a
dăruit El însuși
Cu dreaptă cumpănire ține zările luminii
și lujerul de floare
Copiii îi sărută părintește și ei îl recunosc
de părinte
al unui viitor în care ei cred cu filială
devoțiune

În Patrie e sărbătoare iarăși, stau ciutele
și cerbii lîngă noi
Pe munți molatecă ninsoare și-n văi
argintăria curge nesfîrșită.

Sabin Opreanu

Omul acesta...

Omul acesta,
Înțelept și demn,
A dat cuvintelor din ochii istoriei
Sensul lor etern.

Omul acesta,
E patria mea de cuvinte,
E soarele ce nu crede-n apusuri,
E lumina din oameni fierbinte.

Omul acesta,
Acest Răsărit de soare,
Cu partidul formează o singură inimă,
O singură idee nemuritoare...

Nicolae Sinești

Starea de demnitate

E greu, dacă nu imposibil, să definești o țară printr-un singur cuvînt. Prefacerile care ne înconjoară seamănă cu imaginile din ocheanele magice pe care nu izbutești să le fixezi pe retină înainte ca alte forme să îți atragă atenția. Cine străbate, azi, România socialistă, va fi martorul unor transformări atît de spectaculoase încît înainte ca rostul lor omenesc să i se releve, ceea ce va observa vor fi chiar mișcarea, priveliștea, ca într-o uriașă oglindă, a țării transformată în șantier.

Nu cred să existe cineva care să conteste că realitatea de azi a României se poate defini, altfel, decît prin realitatea muncii. Nu cred să existe un sens al vieții ei mai limpede conturat decît realitatea construcției, a edificării, a șantierului. Țara toată e un șantier : nu există localitate cît de măruntă în care să nu se înalțe ceva, nu există loc cît de îndepărtat în care să nu se petreacă transformări. Astăzi, în această țară, se construiește mai mult și mai îndrăznet decît s-a construit în toată istoria ei, se construiește la dimensiuni uriașe și într-un ritm care mobilizează energiile tuturor, se construiește cu atîta elan și participare și vizibilă bucurie încît nu e greu să înțelegi că există un principiu, o idee mare, generoasă a înnoirii, un program de ridicare a țării la un alt nivel de trai, de plasare a ei pe orbita unui alt destin, o idee născută din dorința fierbinte de a da acestei țări și poporului ei dreptul la demnitate, la bunăstare și fericire, este ideea propășirii naționale, căreia își dedică întreaga sa putere de muncă, întreaga sa iubire și viață, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Din această idee s-a născut nu numai o nouă realitate a țării, ci și o nouă generație a acestei realități, generația tinerilor constructori ai socialismului, generația tinerilor constructori ai șantierelor socialismului.

Ca tînăr scriitor, am avut prilejul să ajung adeseori pe marile șantiere naționale ale tineretului, am avut ocazia să verific ce nou cimp de investigație morală a deschis această nouă realitate a șantierelor țării. Nu e vorba doar de ritmul foarte înalt al muncii pe aceste șantiere ; nu este vorba numai de entuziasmul tinerilor, de numeroasele lor acte de eroism, devenite fapt cotidian ; nu este vorba numai de înalta calificare profesională a acestor tineri care formează o veritabilă elită a muncii, aptă a figura în orice clasament al tehnicii mondiale, nu este vorba numai de măiestria lor, de inteligența lor, de cultura lor, ci este vorba de faptul că toți acești tineri au înțeles că ceea ce fac ei nu este doar muncă ci și creație, că zidurile pe care le înalță vor deveni zidire, în cel mai sublim înțeles al cuvîntului — zidirea muncii și abnegației lor în marea zidire a patriei, este vorba de faptul că ei, acești tineri constructori ai socialismului există astfel, la această cotă înaltă a vieții și demnității, datorită acelei nobile idei a secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Dorin Măran

Continuare în pag. a 4-a

Sentimentul istoriei

Urmare din pag. 1

resădea în conștiința națiunii române puternicul sentiment al istoriei, niciodată ofilit în sufletul celor mulți : „Iată de ce noi avem datoria să cunoaștem, să studiem trecutul de luptă al poporului nostru. Avem un trecut cu care ne putem mîndri. În condiții grele, poporul nostru și-a păstrat ființa națională. În această parte a lumii el a fost un factor de progres și civilizație, și-a adus contribuția la mersul înainte, pe calea unei vieți mai bune. Iată de ce noi, comuniștii, cinstind pe cei care în trecut și-au dat viața pentru fericirea poporului, tragem din lupta lor învățăminte pentru prezentul pe care-l făurim și, totodată, pentru a pune bazele viitorului, educăm tineretul în spiritul dragostei și respectului față de lupta și munca înaintașilor. Numai așa tineretul nostru va învăța să ducă mai departe ceea ce au făurit înaintașii, ceea ce făurește generația de astăzi, să păstreze ca lumina ochilor și să întărească independența și suveranitatea patriei noastre".

Cite exemple extraordinare ne stau la îndemînă pentru a dovedi că în cei aproape 20 de ani din „Epoca Ceaușescu" istoria României este scrisă în România ! Că anii aceștia tumultuoși au împlinit, prin frumusețe și eroism, prin lucrarea întregului popor, liber și independent, o mare istorie.

„Ceaușescu – tinerii", tapiserie de Cornelia Ionescu

TINEREȚEA EROULUI

MONTAJ LITERAR ALCĂTUIT DE MEMBRII CENACLULUI «VESTITORII» AL CASEI PIONIERILOR ȘI ȘOIMILOR PATRIEI – BORȘA

I. ISTORIA VĂZUTĂ DE UN COPIL

Clipa istorică

Nașterea sa a trezit istoria
adormită în zori

așteptările s-au acoperit
cu brinduși

Galaxiile și-au uitat vîslele
copilărie,
în sufletul tău

(Mihali Maria)

Casa părintească

O pată de singe în aer,
un cer senin în memorie.

Mă opresc și eu în fața casei de lemn
presată de ceruri deasupra
și dedesubt de izvoare.

Iată pridvorul ca marginea unei lumi
ce continuă în istorie,
treptele pe care a urcat un copil
în nemărginire.

Da, casa aceasta de lemn
părintească
mereu va chema amintirea și oamenii
în lumina fără bătrînețe
a timpului.

(Buzură Livia)

Lumina

Vorbea cu lumina și cerul.
Sufletul unui cuvînt
îi poleniza sufletul.

Lumini adormite în ierburi
i se strecurau în privire.

Ce frumos e atunci
cînd roua fericită a dimineții
adună patria în mintea unui copil!

(Rus Garofița)

II. PRIVIND VIAȚA ÎN OCHI

În focul luptelor

Mergea pe drum cu sufletul la îndemînă
ca un îndepărtat erou. Riul curgea pe lîngă el
supărat că pleacă de-acasă. Soarele viselor
îl îndemna la București.
Supărarea se tîra după el
și nu voia să-l piardă. Dar iată,
eroul ajunge.
Lupta cu curaj și credea
în libertatea aprinsă din ochii
tovarășilor.

(Mihali Maria)

Privind viața în ochi

La cincisprezece ani un copil
privește lumea drept în ochi.

Un copil între membrii
Comitetul Național Antifascist!

E greu să te ridici la înțelegerea
forței uriașe reprezentată de popor
împotriva robiei și dezumanizării.
Numai prin muncă și sacrificiu de sine
poți înțelege cum înflorește o floare!

El a știut totdeauna că e ajutat
de apusul și răsăritul soarelui
deasupra pămîntului românesc.

(Rus Garofița)

Ședință ilegală

Arhivele timpului
au un miros secret.

Adunarea conspirativă
făcea ca pereții și acoperișul casei
să dispară în umbră.

Tînărul luptător ataca ideile
susținîndu-le
și apoi luminîndu-le în direcția
comunismului invincibil.

Orice istorie are un singur sens:
viitorul!

(Buzură Angelica)

Doftana

Ziua trecea la Doftana
ca o stea căzătoare.

Reveneau între ceilalți
cu ochii aspriți de oboseală.
O zi era uneori pentru el
o sprinceană de singe.

„Adunați orele zilei de azi
pentru vremurile de mîine!"

În ochii lui tineri se oglindeau
suferințele tuturor oamenilor.

(Rus Garofița)

În fiecare zi cobora la izvoare
și-și umplea sufletul cu puterea proaspătă

Sufletul lui tînăr și neînfricat
ca un drapel al speranței!

(Buzură Livia)

Așa îndemna

Privea drept în ochii oamenilor
ca într-un văzduh în care iernile și verile
nu sînt mai grele
decît inima oricărui tînăr.

Pămîntul de sub ei era plin de eroi
și gîlgîia de izvoare
iar cerul îi primea ca pe niște fructe
de august,
ca pe niște drumuri neumblate de nimeni.

Ideilor lui li s-au alăturat mii de umeri
ieșiți din pămîntul plin de eroi
și plin de mireasma fructelor.

Așa îndemna tinerii să muncească
să lupte
împreună cu munții
cu primii eroi ai luminii,
cu soarele.

(Buzură Livia)

Partidul și copilăria

Aerul plutește pe o pasăre albă
răspîndită în patria mamă
miresmele gloriei.

Cînd mă legăna mama
partidul îmi zîmbea la căpătîi
iar eu printre lacrimi de copil
am jurat
să duc mai departe în viitor
fericirea și gloria
patriei mele.

(Mihali Maria)

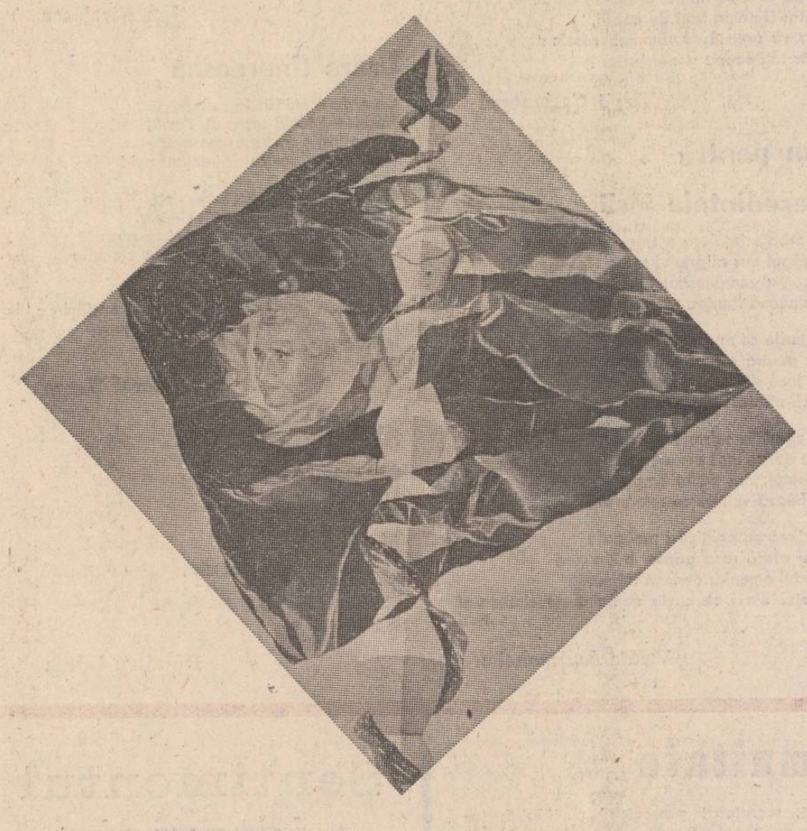

«Mîndre flamuri comuniste» – compoziție de Elena Greculesi

Portret de epocă

Era un tînăr cu o privire pătrunzătoare,
fruntea lui lumina ca un astru blînd,
ochii prindeau reflexe din viitor
iar părul vălurit de vîntul revoluției
îi acoperea creștetul frumos.

Ținea flacăra vie a timpului
în mîinile lui puternice
în timp ce inima lui bătea în istorie
ritmul inimitabil al zorilor.

(Mihali Maria)

Drapel al speranței

Citea litere însetate
de puterea pămîntului.
Citeva cuvinte uneori
pot cuprinde toată istoria neamului.

În fiecare zi i se lăsa pe umăr
istoria patriei
și îl privea încrezătoare în ochi.

Sărbătoare

Luminile
steagurilor
revăd încă o dată
patria

Sufletul alb al patriei
mărginește materia
de la un capăt la altul

(Ciceu Angelica)

Prin poarta soarelui

Primăvara a încolțit sub fereastra mea.
Soarele împinge roata sufletului
prin tot universul.
Pasărea cerului colindă lumina
ca o mamă prin sîngele unui copil.

Am îndreptat ochii spre roata soarelui
și i-am mulțumit Luptătorului.

(Mihali Maria)

Destinul marilor generații

Urmare din pag. 1

tatea culturalului, inerent în absența unității depline. Însă generația care apărea în literatură pe atunci și avea să se exprime artisticește fundamental după 1920 va aduce capitale reverberații în aceia care, la 1960, vor fi „generația tînără". Contemporani cu tinerii de atunci, care înnodau literatura română pe marile ei perspective durabile, erau G. Călinescu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Blaga, Camil Petrescu, V. Voiculescu, Adrian Maniu, Bacovia, Tudor Vianu, Ion Barbu, Goga și Rebreanu redeveneau „contemporani" prin redescoperire, opera lui Vasile Pârvan începuse să se citească iarăși. Prezența acelei generații „istorice" se simțea acut; literatura română dezvolta la 1965 trei generații precedente care exemplificau o istorie națională în momentele ei capitale. Însă și ea căpătase, ca și acelea care o anunțau, soarta marilor generații, constînd în ultimă analiză în accelerație și în densitate. A face cît mai mult posibil în cît mai puțin timp și a recupera, de la înălțimea contemplației istorice asupra culturii naționale, tot ceea ce rămăsese pînă la acel moment numai presimțit ori schițat, acesta e, în fond, destinul concentrărilor providențiale de creatori. Alții nu făcuseră altfel, generația cronicarilor (a lui Ureche, Costin și Neculce, a lui Dosoftei, Cantemir și a stolnicului Cantacuzino) știuse să consolideze ideea romanității, „Școala Ardeleană" venea cu ardența culturală de „luminători", pașoptiștii, cu spiritul lor mesianic, recuperau folclorul și întruchipau prin accea ideea națională. Toți știau că trebuie făcut mult, repede și bine, în felurite domenii: poligrafia era, istoricește, obligatorie. Cu junimiștii avem întîiul criticism pur, care e o formă a măsurătorilor interne a durabilității literare; dar „Junimea" fără predecesori ar fi un nonsens. Abia la 1920 se putea veni, în literatura română, cu ideea hotărîtă a specificului național, cu teza călinesciană a „getismului", cu arhaicul sadovenian și cu miraculosul țărănesc al lui Blaga. Noocrația lui Camil Petrescu ar fi fost, în condițiile unei țări dezunite, o absurditate; Arghezi, cu spiritul lui devoționist răsăritean, ar fi părut, dacă istoricește evoluția ar fi fost alta, superfluu.

Literatura română reformula, odată cu 1965, spiritul acestei generații adînc specifice, rezultată din euforia Unirii de la 1918. De altfel, în ideea specificității au și crescut cele mai însemnate direcții literare de azi și cei mai însemnați dintre scriitorii literaturii române contemporane. Acum apare, pe o linie inițial blagiană și apoi stilizat bizantină, Ioan Alexandru (cu „Vămile pustiei" și cu ciclul notoriu de „Imne"); cu folclorul lui suprarealist, cu dacismul grozav și teluric și cu lirica politică directă vine Ion Gheorghe (în „Zoosophia", „Dacia Feniks" și „Elegii politice"). Nichita Stănescu reformulează ceva din folclorul absurd și din barocul cantemiresc, Marin Sorescu inventează, țărănește, o epopee feerică a limbajului valah („La Lilieci"). Cezar Ivănescu umple (cu „La Baaad" și „Doina"), lipsa unui ev mediu trubaduresc, Adrian Păunescu, în „Istoria unei secunde" și „Repetabila povară", deshumă sonurile pașoptiste, în gustul Bolliac, Grigore Hagiu barbizează cu perspectivă purificată și apoi redescoperă un sonet aproape aerian („Monada" și „Alte sonete"); teribile viziuni expresioniste, de folclor dunărean, aduce George Alboiu, Transilvania dramatică și ritualurile ei arhaice răsună în poezia lui Ion Horea, cu „Tărîmuri pentru Făt-Frumos" Paul Tutungiu stilizează folclorul pînă la formele lui canonice, Al. I. Zăinescu îmbrățișează un alegorism subcarpatic, ca și N.D. Fruntelată. Neo-clasiciști sînt Nicolae Dragoș și Al. Andritoiu. Proza, în ce are ea major, nu se îndepărtează de această linie adînc națională și istoricistă. Cu „Princepele" și „Săptămîna nebunilor" Eugen Barbu recreează, în livresc și fabulos, o epocă fanariotă de retortă, o „idee" de fanariotism. Marin Preda rescrie în „Delirul" o pagină de istorie românească luînd-o înaintea istoricilor propriu-ziși. Istorie redimensionată e în admirabilul ciclu „Zăpezile de-acum un veac" al lui Paul Anghel, în plus romanul care nu se scrisese al marii burghezii românești. În istoria mai recentă, scrisă cît mai aproape de adevăr, se fixează „Caloianul" și „Fiul Secetei" de Ion Lăncrănjan. În schimb, „Corn de vînătoare" de Al. Ivasiuc abstractizează epocile. Istoricistă e și literatura lui Radu Theodoru, Mihai Diaconescu, Francisc Păcurariu, Mircea Radu Iacoban, P. Sălcudeanu, A.D. Munteanu; istoria recentă, văzută de un eseist politic acut, e materia romanelor lui Dumitru Popescu. Istorie conțin și reportajele lui Ilie Purcaru și Pop Simion ca și teatrul lui Paul Everac, Vasile Rebreanu, I.D. Sîrbu, Paul Cornel Chitic. Însă istoria atestată prin document ori reformulată eseistic nu e calea definitivă a specificizării prozei de azi. Romanul a descoperit, cu D.R. Popescu, universul miturilor românești, (în „Vînătoarea regală", în „F"), ritualica folclorică muntenească — în „Cartea milionarului", de Ștefan Bănulescu, și omul misterios al comunităților transilvane închise, la Gheorghe Suciu. Miturile constituie (în „Don Juan") și materia lui N. Breban. Un folclor exuberant, magic și aproape sud-american e în proza înflorată a lui Fănuș Neagu („Vară buimacă", „Îngerul a strigat", „Pierdut în Balcania"). Simțul elementar al omului arhaic bănățean e, la Sorin Titel, admirabil („Țară îndepărtată"). Extraordinară adîncime a gîndului popular stă și în textul lui Valeriu Anania („Miorița", „Greul Pămîntului"). Cît privește critica literară, ea a venit prin inițiativa lui Edgar Papu cu teoria protocronistă de unde a rezultat egalizarea între literaturi și acceptia creativității independente. A rescrie istoria literaturii române prin raport la datele ei reale, istorice, e, în perspectiva criticii de după 1965 sarcina de căpătîi. Cu George Munteanu, eminescolog și monograf al perioadei „Junimii", cu Al. Oprea (care a redeschis multe cazuri). Cu M. Ungheanu (ideolog al liniei călinesciene și al posterității lui Gherea), cu N. Manolescu (analist al romanului românesc), cu Pompiliu Marcea (reprezentant, ca și N. Ciobanu și Dim. Păcurariu, al unei linii „universitare"), cu E. Simion (interesat în a fixa în tablouri literatura în mers), cu Marian Popa (estetician și analist) și cu C. Stănescu, spiritul reformulărilor fără prejudecata metodei ori a dogmelor pare a lucra laborios. Cea mai de seamă trăsătură a generației exprimate esteticește după 1965 acesta este, în sfîrșit: **simțul istoric național, din a cărui retortă derivă o viziune adînc complementaristă.** A reformula estetic date ale tradiției care nu s-au consumat pe deplin, a cultiva folclorul arhaic, (probă a vechimii), a rescrie istoria literaturii naționale redeschizînd cazuri și dosare clasate, a vedea în marile valori ale literaturii române o „universalitate intrinsecă", iată un număr de precepte care alcătuiesc un durabil program. Tot ceea ce ar fi trebuit făcut cu zeci de ani înainte face acum această admirabilă generație literară, una dintre cele mai însemnate ale literaturii române: generația 1960, liberă să se dezvolte pe deplin după 1965, în acești aproape douăzeci de ani de revoluție lucidă.

Starea de demnitate

Urmare din pag. a 3-a

rășul Nicolae Ceaușescu, de a da țării o nouă înfățișare, o nouă viață, o nouă demnitate; „Formarea omului nou, constructor conștient al celei mai drepte orînduiri sociale, constituie cea mai mare și mai complexă sarcină, cea mai nobilă răspundere îndatorirea revoluționară de onoare a partidului nostru comunist". Nu există motiv mai întemeiat să-i mulțumim conducătorului țării acum, cu prilejul aniversării zilei sale de naștere, și a peste cincizeci de ani de activitate revoluționară, decît faptul că a construit renașterea demnității naționale — starea de spirit a României de astăzi — o mare faptă, aparținînd unui mare om.

De-a pururi tinerețe

E tînăr fiul țării, entuziast în faptă,
sînt tineri în simțire toți fiii României;
spre viitor ales el pașii ne îndreaptă
să veșnicim aici, în Țara veșniciei.

Străjer la poarta țării, apărător de vatră,
el s-a-mbrăcat în zale de cînd s-a fost știut;
simbol al dăruirii, neobosit vreodată,
poporului e dascăl și gliei sacre scut.

S-au spus mereu poeme de adevăr brăzdate
despre al țării fiu cu inima cît țara,
dar nu-i de-ajuns vreo scrisă s-acopere vreodată
tot focul inimii ce-a ars mereu ca para.

El vine din istorii cu doruri seculare
lăsate moștenire în glia din ogradă,
să împlinească legea, păstrîndu-ne sub soare,
să ne cîntăm tihniți în doină și-n baladă.

Gheorghe Dinică

Ctitorie

aceast'a-i tinerețea noastră
conturul clar o ceea ce-am zidit;
aceasta-i veșnicia noastră
conturul clar al vrerii și-al puterii
visul care zboară mai departe
eroic și simbolic –
priviți, rosturile noastre
au trăinicia zidului clădit
cu inima curată și brațul oțelit –
aceasta ne e ființa românească
zbor cutezător, curat;
priviți aceste aripi minunate
pe care le-a gîndit Conducătorul
alături cu toții sub soarele înalt;
priviți și zările perfecte de sub timplă
ele sînt chipul României noi
sensul pe care mergem
umăr la umăr în spirit de partid!

Gheorghe Daragiu

Întîiul dintre noi

Bărbat călit în luptă, iubit de-ntreaga țară,
cutezător ne poartă spre marea împlinire,
pe drum deschis de August sub flamuri tricolore
spre-o viață demnă, nouă, în plină înflorire.

Cu inima fierbinte, ne e cîrmaci de geniu,
iar glasul său fierbinte și crezurile-i mari
ne dau puteri gigante și-ncredere deplină
că din stejarii gliei vor crește alți stejari.

Cinstire lui prin vreme, conducător de seamă
crescut în demnitate pe vatra carpatină;
în el vedem voința și inima ce bate
în trup voinic de țară, cu fruntea în lumină.

Așa îl știm cu toții: gîndire înțeleaptă,
ostaș al ne-nfricării cu palme trudite
slujind viteaz poporul ce-n marș îl poartă liber
drapelul României spre vremea viitoare.

Ioan Costea

Inscripție

În piatra timpului, timpul a săpat
Numele și prenumele, care
Proslăvesc al României soare,
Pe-al României noastre viteaz bărbat.

Nicolae Ceaușescu va fi mereu,
Numele și prenumele acestui pămînt,
Nu poate să-l mai șteargă nici-un vînt,
El este poporul, ești tu și sînt eu.

În piatra Munților Carpați din piept,
A fost sculptată a României hartă,
Nimic nu poate să se mai împartă,
Ceaușescu veghează și veșnic e drept.

Uitați-vă, oameni, la El și fiți,
Apărătorii timpului din zare,
Cu el în frunte semănăm orice soare,
De vreți fericirea, mereu să-l iubiți.

Eu știu că viața v-ați da oricînd,
Pentru-al pămîntului românesc fiu,
Ce este drumul românesc știu,
E Ceaușescu în orice gînd.

Sînt multe ape de oglindit
Și El pe toate le oglindește,
Bobul de soare doar prin El crește,
Doar prin El trecem prin infinit.

În piatra timpului din inima mea,
Din inima acestui pămînt bogat
Săpat e numele Marelui Bărbat,
Pe cerul românesc, El e veșnic o stea.

Ion Văduva-Poenaru

Urare

Acest bărbat cu pas neobosit
îndemn, ce-n trup ne e puterea
scînteietor de vise din cugetu-i deschis
ca un copac el suie din rădăcini cu vrerea

Cu sufletul un Nume El ne-a arcuit,
cum arcuiești pe boltă atîtea curcubeie,
și-a suferit de patimă – furtuni de biruit
cum sufereau strămoșii de Patrie-n idee.

El e privirea cea Mare peste Țară
o clipă în cumpănă ea nu a stat;
și, din neodihna Lui, un Neam s-a înălțat
columna de lumină vatra înconjoară...

Ani mulți, în sănătate, pe drumul de victorii
Celui ce-i închină pentru triumful Păcii,
Celui ce pentru oameni e dreaptă măsură,
Celui ce-i cu Țara cu întreaga-i făptură.

George Corobea

El este

El este omul de omenie
țării trup și ram
mîinile lui sînt istoria
neamului
fruntea livezile întroienite de rod
curcubeul celor trei culori

el este omul de veghe
copilului în somn
al brîielor de Carpați și Dunăre
venind de la străbuni victorie
faptă de Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul,
cîntec de leagăn țăranului la coasă

el este grădina cu meri și cireși
bolta de viță din fața casei
de-acolo din Scornicești, din casa copilăriei,
el este gîndirea unui neam
de decebali, de roată a olarilor
și iată-l mai marele bărbat al țării
timpului meu stegar în luptă –

el este coloana infinită a lui Brâncuși
orice cuvînt al lui e dragoste de glie
popor, în jurul lui să ne unim, să-i fim soldați
la întregirea păcii pe planetă –
cîrmaci destoinic, și brav ne este fiul
acestor vremuri comuniste și el se cheamă
românește Nicolae, și el se cheamă Ceaușescu,
pentru România, pămînt de glorii și de dor l...

Ion Machidon

O citadelă industrială sub semnul lui ianuarie

reportaj de eugen mihăescu

Cu nețărmurită dragoste, stimă și admirație

Cu gesturi firești, mii de oameni coboară și urcă în trenurile metroului. Metrou în București ? ! Da, metrou în București, o realitate cotidiană a Capitalei României. În spațiile obișnuitului bucureștean, metroul dă măsura edificatoare a ceea ce înseamnă puterea noastră industrială. După 30 de ani de socialism am reușit să construim, în condiții aproape imposibile, metroul. Am avut, după 30 de ani de socialism, atîta forță industrială, atîta ingeniozitate tehnică, atîta deprindere inginerească, atîta putere de muncă, atîta trăinicie morală încît prin nisipurile mișcătoare ale Dîmboviței am construit metroul bucureștean. Este cel mai palpabil exemplu despre ce poate industria noastră, despre ce pot și ce vor oamenii ei. Semnificativ, firele subpămîntene ale metroului leagă platforma industriilor din Militari, cu întreprinderile „Republica" și „23 August". Elocvent, metroul leagă cu șinele sale de la rădăcinile Bucureștilor, o uzină pentru agricultură, o uzină-motor pentru agricultura României de azi — am numit „Semănătoarea", cu o mare întreprindere, un conglomerat de uzine, adevărate forțe motrice pentru industria noastră — am numit întreprinderea „23 August". La „23 August" mergi comod și iute cu metroul. Cobori cu o ușoară blazare, stăpîn pe situație, matinal și relativ grăbit, treci linia tramvaiului 23 și ajungi la una din porțile cetății de fier. Ar fi la îndemînă comparația cu un decor de basm, ar fi, zic, dar mai întîi de toate „23 August" e o imensă gospodărie în care primează viața concretă, torentul de viață ca torentul de lavă din turnătorii unde e atît de bine iarna și atît de anevoie vara : „23 August" dă seama despre ce poate să însemne năzuința românului de a se civiliza și prin puterea mașinii, prin calul-putere crescut la peste 1 000 de grade Celsius. Întreprinderea „23 August" e albia cea mare a existenței, a muncii și existenței revoluționare a muncitorimii române. De 63 de ani această întreprindere ce răspunde de sute de întreprinderi de pe tot cuprinsul României dă ceea ce se cheamă etalon în privința profilului muncitorului. Vezi venind în întreprindere adolescenți cărora abia le dă firul mustății, îi vezi pășind spre maturitate, sporind în inteligență și frumusețe morală, îi vezi inspicîndu-se la tîmple și poleindu-și ființa cu generozitatea muncii. Generații și generații de oameni s-au rînduit la destinele coplesitoarei uzine, mirificei uzine, cu străvechea credință moștenită de la țărani că munca este nesecatul izvor al omeniei, al belșugului, al puterii și trăiniciei, al adevărurilor de diamant. Dacă vrei să cercetezi industria, sufletul industrial a României socialiste — acum o veritabilă putere industrială, trebuie să începi cu „23 August". Prin decenii și ani, întreprinderea „23 August" a contribuit hotărîtor la desfășurarea fenomenului industrial național. Începută în 1921 cu 150 de angajați și 40 de ucenici, „Fabrica Românească de mașini" ajunge în 1948 la 7 000 de oameni. Un bucureștean din 100 mergea în fiecare dimineață la muncă la întreprinderea de pe fosta moșie a lui Ivanciu B. Grueff din vecinătatea comunei Dudești-Cioplea. Trebuia să treacă ripe, zăvoaie, lacuri, ceturi iesite din gropile de cărămizi. Chiar din acel an 1948 vecinătatea marii amplasări industriale avea să intre într-o metamorfoză ultra-grăbită. După 30 de ani, de jur-împrejur strălucea un oraș cît Iașiul. Cît de mare era visul românului de a face mașini, de a face cu propria lui minte mașini o dovedește și faptul că în 1928 se construiește aici prima locomotivă cu aburi. În 1934, „Fabrica românească de mașini" produce automotoare cu 2, 4 și 8 osii, oțeluri rapide și țevi laminate. Producția de țevi laminate avea să fie începutul întreprinderii care astăzi se numește „Republica". Naționalizată în iunie 1948, cetatea de fier își începe, abia în acest an, adevărata carieră de fabrică-mamă pentru toată industria națională. Utilaje tehnologice, fabrici de ciment, utilaje pentru combinatele siderurgice, primele troleibuze, tractoarele grele de 130 CP, autocamioane de 20 tone, primele echipamente Diesel electrice și Diesel hidraulice ieșite din mîinile muncitorilor de la „23 August" aveau să doteze întreprinderile Medgidiei, Bicazului, Turdei, Birseștilor. Țara se reconstruia, iar cea mai importantă fabrică a ei dădea toată inteligența și munca oamenilor pe care-i avea pentru înființarea fabricilor de ciment. Cimentul — elementul de bază în orice construcție, de la casa din sat pînă la stîlpul de înaltă tensiune și barajul hidrocentralei. A venit rîndul chimiei să intre în catalogul industriei naționale. „23 August" — colosul industrial munceste și produce utilaje pentru combinatele chimice de la Făgăraș, Borzești, Onești, Craiova, Rîmnicu Vîlcea. Începe epopeea lemnului. Avînd case, oamenii au nevoie de mobilă făcută în ritm industrial. „23 August", puterea lui Faur, dotează întreprinderile de prelucrarea lemnului de la Suceava, Alba Iulia, Roman, Tîrgu Mureș, Pitești, București-Pipera. Întotdeauna conectată la cerințele țării, „23 August" răspunde și cererii de vagoane de marfă. Producția industrială crește și e nevoie acută de vagoane. Pînă în 1935, se fac la „23 August" peste 15 mii de vagoane și cisterne. Și tot pînă în 1965 crescuseră în halele cetății de fier peste 2 milioane cai-putere. Înmagazinați în 5 000 de motoare. Motoarele au fost întotdeauna vocația uzinei. „Și știți de ce, îmi explică tehnicianul Ioan Păun. Pentru că ele sînt sufletul oricărei mașini". Motoarele de la „23 August" — de la sala motoarelor unui vapor pînă la cele de locomotivă. Gloria mării uzine avea să capete străluciri fără precedent începînd cu anul 1965 cînd la Congresul al IX-lea este ales în fruntea partidului tovarășul Nicolae Ceaușescu. De atunci încoace, întreprinderea „23 August" a beneficiat de grija, îndrumările și indicațiile prețioase ale tovarășului Nicolae Ceaușescu. După numai 5 ani, în 1970, întreprinderea numără 15 mii de oameni. „23 August" — marele motor al industriei noastre lucrează pentru puterea industrială a Hunedoarei, Reșiței, Călanului, Galaților, Călărașilor, pentru Fieni, Midia-Năvodari. Produsele cu marca „Faur" ajung în anii șaptezeci pe trei continente. În 1971 întreprinderea primește Ordinul „23 August" clasa I, în 1973 Ordinul Muncii clasa I, iar în 1974 Ordinul Muncii clasa a III-a. După întrecerea socialistă din 1974, 618 oameni ai muncii obțin titlul de fruntaș, același titlu rivnit fiind obținut și de 77 de echipe și brigăzi. Trecuseră 10 ani de la alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului și iată că întreprinderea exemplară pentru vigoarea și inteligența noastră industrială obține locul I pe industrie. I se decernează Ordinul Muncii clasa I. Era în martie 1975.

Întreprinderea „23 August" constituie unul dintre cele mai importante foruri muncitorești unde adesea tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, se întîlnește cu muncitorii și specialiștii de aici. Mai mult decît atît, tovarășul Nicolae Ceaușescu a acordat cinstea de a fi deputatul zecilor de mii de oameni ai muncii din această circumscripție electorală — platforma întreprinderii „23 August" — circumscripția care cuprinde muncitori veniți din toate zonele țării, circumscripția în care se produce utilaj pentru tehnică de vîrf, înnoire tehnică pentru toată industria țării, circumscripția în care prin tot ce se înfăptuiește se ilustrează pe deplin adeziunea noastră, a tuturora, la politica partidului, la ideile și activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a vizitat întreprinderea „23 August" în 1967, în 1968, 1970, 1971, 1975, 1978, 1979, 1980, 1981, 1983. Deci aproape în fiecare an, secretarul general al partidului nostru se află în mijlocul alegătorilor săi, participînd la Adunările reprezentanților oamenilor muncii de la întreprinderea „23 August", ținînd cuvîntări, dînd prețioase directive, valabile pentru întreaga economie națională. În aceste condiții harnicul colectiv muncitoresc de aici, dînd întreaga sa putere de muncă, a făcut din întreprinderea așezată semnificativ pe bulevardul Muncii întreprinderea-amiral a industriei românești. Tot ce e nou aici, tot ce e modern, tot ce ține de mare forță industrială are ca punct de pornire grija deosebită a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, ideile sale nepretuite, dialogul său mereu aplicat la realitatea dinamică a uzinei, cu masele largi de muncitori și specialiști care ori de cîte ori vine în mijlocul lor îl întîmpină cu nețărmurită dragoste, stimă și admirație.

Sublimul motor al vieții

Dincolo de motoarele ei, de locomotivele ei, de feluritele mașini și utilaje, sau mai exact spus înainte de toate aceste minuni tehnice se află oamenii — mii de oameni care iau metroul — metroul — una din realizările acestei cuprinzătoare civilizații industriale care este „23 August", mii de oameni cu care parcă te știi, care de la prima vedere ți se par atît de familiari, de senini, de limpezi. Am mers cu ei, umăr la umăr, într-o dimineață parcă spălată de toate luminile trezite ale cerului, încercînd cu ei un gînd ușor și o abia simțită emoție, doar începea o zi, venea valul unei noi zile. E, la prima oră, un freamăt la porți, parcă orașul, întreg orașul aburit își revarsă aici toți fiii. Și-n aceste suvoaie, în aceste constîlnte în mers se simte o anume putere, calmă, calculată, sigură pe ea. Oamenii sînt în haine de stradă, încă sînt în statutul lor de-acasă. La distanță de minute i-am găsit încercînd mașini complicate, dînd viață cailor-putere, motoarelor, sufletul oricărei mașinării, fie ea în aer, pe pămînt, pe sub pămînt, în apă sau în cosmos. În Întreprinderea „23 August" se fac mii de vieți, mii și mii de vieți se compun și recompun printr-o chimie greu studiabilă. Constîinta, ea, sublimul motor al vieții, definitorie pentru om, ea, constîinta se face și în cetatea industrială „23 August". Aici, în uzină, în uzine trăiesc și muncesc mii de comuniști. Partidul Comunist Român are aici un detașament de excepție. Găsești aici adevărați romantici ai ideii de înaltă omenie, de pilduitoare constîință muncitorească revoluționară. În întreprindere există o tradiție comunistă de mai bine de 50 de ani. În 1931, în adîncă ilegalitate exista în întreprindere o celulă de partid cu 8 membri. După 4 ani, deși condițiile luptei comuniste ilegale se înăspriseră, celula de partid avea 156 de comuniști. În 1936, muncitorul Lixandru Mitru Stroie arborează steagul partidului deasupra secției de locomotive. Doi ani mai tîrziu este organizată prima celulă U.T.C. din întreprindere. Deci organizația U.T.C. de aici are aproape 46 de ani. Ea este de atunci încoace pepiniera de constîințe revoluționare, o școală excelentă de muncă și viață în spirit comunist, sonda în viitor a marelui colectiv muncitoresc. Se află la ora actuală în întreprindere peste 6 000 de tineri care sînt membri ai organizației U.T.C. Nu mai puțin de 106 organizații mobilizează tinerii pentru a-și da întreaga măsură a tineretii lor revoluționare. Preocupările organizațiilor sînt cuprinse într-un larg evantai — de la întrecerea utecistă în producție pînă la munca patriotică, la înfrumusețarea întreprinderii, de la educația politico-ideologică, cultural-artistică și civică pînă la inițiativele privind economiile de energie, combustibili, metal. Alături de rezultatele obținute în munca politică, rezultatele economice ale organizației sînt remarcabile — în 1983 planul la munca patriotică a fost depășit, ajungîndu-se la aproape două milioane lei. Asta înseamnă și economii de metal (numai pînă la finele verii organizația avea în contul economiilor 900 tone metal, 1 000 MW energie electrică, 1 100 tone combustibil convențional). Tineri de la „23 August" sînt detașați și pe șantierele naționale ale tineretului, la Anina, la Midia-Năvodari. Activități, acțiuni, date pe care le aflu în sediul comitetului U.T.C. Ion Păun e un exemplu de tînăr „făcut om" — așa cum se spune pe românește — de întreprinderea „23 August". Nimic nu-l va mișca din părerea lui potrivit căreia niciodată nu va părăsi uzina. Locuiește departe de uzină : dimineața, ca să ajungă la muncă, ia un troleibuz, apoi metroul. Este tehnician principal la Serviciul proiectare tehnologică la cald. Ales secretar adjunct cu probleme de propagandă al comitetului U.T.C. din întreprindere. Venit de la Moara Domnească, o localitatea în vecinătatea Capitalei, se înscrie la liceul „23 August" și ajunge muncitor cu înaltă calificare. La 28 de ani e specialist foarte bun, e afirmat politic și profesional, e un om care se bucură de toate cele dorite și firești ale vieții, un om bine rostuit în tot ce e omenesc.

Întotdeauna, la întreprinderea care acum se numește „23 August" au venit să muncească oameni de pe tot cuprinsul țării. Un soi de magnetism a manifestat această fabrică de industrie asupra a mii și mii de oameni din cele mai îndepărtate localități. Cu atît mai mult acest proces s-a accentuat în ultimii 20 de ani. Moldoveni, munteni, bănățeni, maramureșeni, olteni, dobrogeni, formează aici un colectiv muncitoresc de elită. Iar cine apucă să guste din pîinea acestei uzine, apoi nu mai pleacă pe locurile natale. Rămîne la „23 August", din ucenic timid și neștiutor devine muncitor de primă mînă, își aduce apoi și copiii. Mii de oameni se leagă în acest fel de uzină. Așa a făcut și Ion Stoica, trasator, venit din Cartojani, copil de țărani. S-a înscris la școala profesională a întreprinderii, era mare nevoie de forță de muncă și nici nu terminase școala că era deja muncitor în regulă, cu reușite profesionale. De 13 ani construiește motoare, e motorist vechi, face motoare pentru foraj, pentru locomotive și vapoare, pentru autobasculante și grupuri electrogene. Din promoția lui de acum 13 ani au ales motoarele încă patru băieți. Sînt și-acum tot la motoare ; îi cheamă Ion Hristea, Silviu Titirișcă, Nicolae Preda și Virgil Alistar. Motoriști de înaltă clasă, toți cu categorie maximă. Dacă i-ai întreba, dacă ai face greșala să-i întrebi de nu cumva vor să plece din „23", te vor cerceta ca pe un căzut din lună. Auziți-l pe ăsta, ce mai vrea și ăsta ? ! Cum adică ? ! Vrea să ne încurce ăsta ! Ne încearcă, așa !

Se spune că cel puțin jumătate dintre tinerii uzinei sînt moldoveni. Din județele Vaslui, Iași, Botoșani, Suceava, Bacău. Deși pe locurile lor de baștină s-au construit întreprinderi producătoare de mașini ei, iată, au ținut să rămînă la „23 August". „M-am calificat aici, m-am făcut cu o meserie la locul ei, n-aș pleca de aici pentru nimic în lume". Gheorghe Popa e de prin părțile Tutovei, din Vaslui, dintr-un loc unde „sînt dealuri multe și pomi fructiferi și vii". În București s-a căsătorit, familia lui e muncitorească sută la sută. Soția lui lucrează la Filatura română de bumbac, muncitoare. El, în cei patru ani de cînd e la „23", și-a făcut prieteni buni de tot, băieți unul și unul cu care ți-e mai mare dragul să mănînci. De exemplu lăcătușul Anton Mihai, lăcătușul Costel Deleanu, Vasile Fulga ori Sorin Răducanu care e de prin părțile Galaților. Lîngă Gheorghe Popa întîlnim un băiat înalt, blond, Ion Rotaru îl cheamă, e ucenic, e în anul II la grupul școlar al întreprinderii. A venit în București din județul Neamț, n-a venit singur ci cu un prieten, Ovidiu Badea. Din cei 36 elevi ai clasei lor, Ion crede că vreo 15 sînt întocmai moldoveni. Și Viorel Lupaescu, strungar, e tot moldovean. E posibil ca toți cei patru frați Lupaescu să lucreze pe utilaje cu marca „23 August". Fratele său Ion, Ion Lupaescu, muncește la Galați, Mircea e la Suceava, strungar, Ilie e la Bistrița, lăcătuș. Se întîlnesc cu toții abia la revelioane. Viața dincolo de marea familie a unei uzine. Viața cu toate ale ei, căutată întru demnitate, verticalitate, viața alături de cei din jur, dimpreună cu cei din jur, dîndu-ți personalitate și destin. Luată din om în om, de la fire la fire, de la secție la secție, de la loc de muncă la loc de muncă, viața cotidiană în întreprinderea ce poartă numele sărbătorii noastre naționale oferă un tonifiant tablou al constîințelor în mișcare, un eșantion reprezentativ asupra a ceea ce înseamnă astăzi, în România socialistă, clasa muncitoare. O clasă a inteligenței tehnice, a civilizației industriale puse pe baze noi, cu un optimism întreg și robust, cu simțul acut al prezentului, omagiind trecutul, conectîndu-și la tensiunea creatoare și voliționalâ viitorul.

Mult, mult spre după-amiază părăsim, în același torent uman, întreprinderea „23 August". Coborîm trepte de marmură, așteptăm cîteva minute pe un peron de marmură. Vine un tren vopsit alb și galben, un tren ca-n revistele anului 2000 care ne călătorește pe sub rădăcinile orașului. Ca-n filme. Metroul, dacă vreți să știți dumneavoastră, a fost construit și pentru faptul că avem întreprinderea „23 August", metroul purtînd în fibra sa, de la ciment la utilaje, muncă de la întreprinderea „23 August" de acum, de ieri, de acum 5 ani, de acum 10 sau 20 de ani.,

„Vizită de lucru" — tablou de Vintilă Mihăescu

Simbolul dăinuirii românești

Cîte sînt frumoase-n țară sînt mari visuri împlinite
sînt arcadele sub care zarea-n jur ți-o rotunjești
dar din cîte sînt în țară, de poporu-ntreg iubite
Ceaușescu e simbolul dăinuirii românești !

Cînd rostește el cuvîntul, în cuvînt cu visul geaman
e dorința lui ca țara să adune soare-n grai
de aceea cu stejarul tinereții îl aseamăn
care-mbracă în lumină plaiul gurilor de rai.

El înseamnă-nțelepciunea patriei vizionară
el înseamnă vitejia neamului ce ne-a fost scut
el înseamnă libertatea cînd pe culmi se cununară
brazii-n codru cu lumina zilei mari cînd s-a născut !

Masa lui de lucru-i țara, pîinea inimii mai caldă
decît ora care bate-n turnul marilor idei
ca o apă vrăjitoare-n care patria se scaldă
cum visează el și visul e al faptelor temei.

Pentru ce vrea țara, pace, libertate, steag își face
din cuvînt, pe care-l poartă-n neodihnă peste țări
luminînd, ca să se vadă în oglinzile opace
ca o stea, statuia păcii proiectată peste zări...

Multe sînt frumoase-n țară, visuri multe împlinite
cîmpul se îmbracă-n mantii aurii, e-un uriaș
brat ce poartă România sub cupole rotunjite
unde-a fost pustiu odată să înalțe un oraș !

Multe sînt, dar mîine, mîine vor fi și mai multe încă
din mirabila sămînță răsărite ca-ntr-un basm
că e-n țară o putere care-și taie drum prin stîncă
palpitînd, o magistrală vie de entuziasm !

Da, sînt multe azi în țară cum n-au fost nicicînd în vreme
sînt arcadele sub care zarea-n jur ți-o rotunjești
dar din cîte sînt, lumina năzuințelor supreme
Ceaușescu e simbolul dăinuirii românești !

Și de ziua lui îi spunem ca pădurile din steme
și ca soarele din holde : „La mulți ani, să ne trăiești !

Ion Potopin

Imn în ianuarie

Și iar ninge pînă-n miezul verbelor din noi, fierbinți,
O zăpadă-nmiresmată precum grîul din părinți,
Ninge-n trei culori sublime : roșu, galben și albastru,
O zăpadă tricoloră cu dogori de foc măiastru,
Ninge-așa precum din aripi mii de porumbei ar bate,
Peste satele române, peste-a lor eternitate,
Căci în luna-aceasta care miroase precum o pîine,
Se născu pe lume OMUL ctitoriilor române,
Se născu BĂRBATUL care este-al vieții noastre Faur
Și-n a cărui virstă astăzi cîntă ciocîrlii de aur,
Se născu ca să ne-nvețe cum putem lucra grădina
Frumuseților din inimi cu miez fraged ca lumina,
Cum să deslușim din doine vrednicia unui neam,
Cînd se cad luceferi roșii pe-al luminii sacru ram,
Cum să fim și pentru cine pe-ale noastre plaiuri gazdă,
Cînd cu plugul omeniei tragem brazdă lîngă brazdă
Pe cîmpiile din suflet unde grîul de iubire
Mingiiat de-a LUI privire are chip frumos de mire,
Și-unde totu-i răsărire și curată-nsămînțare,
Cînd pe masă pîinea noastră-i ca un răsărit de soare,
Și-unde izvorăsc luceferi susurînd pe românește
Pentru sfînta noastră Țară ce prin EL se veșnicește !...

Luca Onul

Întîiul Om al Cetății

S-aducem un Imn, –
Întîiului Om al Cetății.

Din inima-i, – vrere,
Din zorii-i, – destin,

Un Imn
Închinăm tineretii,
Un Imn !

I-am luat din culori
dimineții,
Scriind un destin –
În Cartea de aur
a vieții.

Din inima-i, – vrere,
Din zorii-i, – destin,

Întîiului Om al Cetății,
Închin
Peste veacuri, –
Un Imn !

Iuliana Paloda

Cîntec de slavă

El, Primul om al țării, Președinte
Tu, Românie, mîndră ni l-ai dat,
Conducător viteaz și gînd fierbinte,
Dintre bărbați, întîiul tău bărbat.

El, vizionar prin fapte și prin carte,
Făuritor al României noi,
Lumină de partid împarte
Și demnitatea marilor eroi.

El, mesager al păcii peste lume
Și ne-nfricat apărător de om,
Cu-nțelepciune vine să ne-ndrume,
Cenușă să nu facem din atom.

Lui Nicolae Ceaușescu, soare
Născut din muncitori și din țărani,
În steme de eroi-nepieritoare –
Spre slavă-i cîntă țara „LA MULȚI ANI !"

Constantin Răducanu

Memoria eroilor

Memoria eroilor în imnuri și în vers
statuile lor înmuguresc în univers
marginea cerului în mîini de copil
ride dimineața în flori de aprilie.

Istoria urcă în vulturii din steme
patria se naște în iarba din poeme
columne se-nalță în munții Carpați
în legende surid mîndrii noștri bărbați.

În ianuarie, timp de zăpadă și dor
se naște bărbatul de destin roditor
în noua eră cresc luceferi de zi
și-n libertate patria va înflori.

Cu pîine și cu sare întîmpin ziua-n care
sub flamuri tricolore la marea sărbătoare
aceluia ce arde în fruntea țării treaz,
prinosul meu de gînduri acestui timp viteaz.

Mircea Cristea

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Peretele dinspre Nord

1. Păstorul a cunoscut cînd o să-i fie scris
S-a bucurat și-a lăsat deschis :
La livezile de miei,
În lăcașul chipurilor de temei,
La grădina cu mioare,
La altarul cu pîine și sare
La jitnițele de grîne –
Și s-a gătit cu-nțelepciune,
Se spală, se pieptănă
Întru părintească datină,
Legă ciinii cei bărbați,
Se despresură de argați,
Rupse toiag, azvîrli baltag
De se puse s-aștepte cu drag
De la răsărit, la soare-apune,
Să iasă frații, să se-adune
Să-l omoare judecat
Pînă nu s-a-ntunecat.

2. Zidarul a deprins cine-i dezbină
Lucrarea-ntocmită la lumină,
Și s-a-nvoit cu-acel vremelnic
Ce dărîma pe întuneric :
La ce ține mult spre soare
Să nu-i mai facă surpare
La ce năzuie de lună
Să-i dea voie bună,
Cu ce i s-a făcut de stele,
Să-l lase la ele –
Să-l surpe, să-l fărîme
De la ce are drag pe lume :
De la femeie frumoasă
De la dragă tihnă, acasă,
De la prunc urmaș
Zidindu-și partea lumii în lăcaș.

3. Regele pe nedrept înfrînt
S-a dat de pe cal, pe pămînt
Sub arbustul cu ciorchini
S-a arătat la străini,
Care-adulmecau să-l prindă viu,
Dar l-au ajuns tîrziu –
Cu sfînt fierul încovoiat
Gîtul dinspre dreapta și-a tăiat,
Lăsîndu-se țării din care s-a ivit,
Ca un strugure strivit.

4. Urmașii lui au învățat
Să se ferească din calea celui dezmățat ;
Ascunzîndu-se prin păduri,
Lăsară larg năpraznicei viituri,
S-au ținut doar la strîmtori,
De-au subțiat puhoaiele celor năvălitori,
Nici n-au mai tras cu arcul nici n-au mai scris

La lărgime, la loc deschis :
Lăcașurile lor de-odinioară
Le-au lăsat cu zugrăvelile pe-afară
În orînduială neclintită
Nici de veac, nici de clipită.

5. Numai peretelui spre miazănoapte
I s-au stors culorile de miere și de lapte,
Strigătul i s-a micit în șoapte –
Peste roșu, veacurile plouă,
Albastrul s-a subțiat pe din două
Aurul galbenului putregăiește
Ca pulberea fluturilor luată pe dește.

6. Însă Dumnezeul de demult îi limpezi
Dăruindu-le peretele de miazăzi :
Ce-a răzuit vremea la Voroneț,
A rămas la Moldovița întreg și măreț –
Zugrăvind ale părților dinspre vînt
Pe partea soarelui cel sfînt,
Iară din partea luminii prea sfîntă,
În prada ploilor ce se frămîntă ;

7. O jumătate s-a păstrat într-un loc
Netopită de foc ;
Altă jumătate în cealaltă parte,
Și-a ținut icoanele nesparte :
Din cele două lăcașe,
Jumătate-nflorite, jumătate golașe
Un al treilea se vede și se leagă
Cu zugrăvia prea întreagă.

8. Că și omul, precum locul :
Ce i-a luat apa, i-a lăsat focul ;
Popol dulce la cuvînt și bun făptaș
Întocmește-n sine cel de-al treilea mereu lăcaș.

Visarea patriei

Deschidem calendarul sărbătorilor noastre naționale și vedem înscrisă cu litere de lumină data de 26 ianuarie, ziua de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Într-o dimineață solemnă, sub cupola strălucitoare a patriei, țara întreagă este unită în același gînd și aceeași simțire : dragostea și încrederea sa față de secretarul general al partidului, față de președintele țării, al cărui jurămînt, rostit în urmă cu un deceniu în fața poporului, s-a gravat adînc în constîința tuturor cetățenilor României, ca un legămînt sacru : „Jur să slujesc cu credință patria, să acționez cu fermitate pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului nostru popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în Republica Socialistă România", legămînt pe care l-am înțeles ca fiind propria noastră mărturie, propriul nostru jurămînt față de patria română, legămînt pe care conducătorul țării îl păstrează și îl reînnoiește prin fiecare din faptele neobositei sale activități.

Această imagine amplă a unității poporului în jurul Partidului, al secretarului său general, al președintelui țării, este ilustrată emoționant în mesajele adresate cu atîtea și atîtea prilejuri, de pe întreg cuprinsul patriei, tovarășului Nicolae Ceaușescu, prezent el însuși de atîtea ori în mijlocul oamenilor de pe pămîntul nostru — români, maghiari, germani și de alte naționalități — oameni din uzine sau de pe ogoare, slujitori ai științei și artei, oameni de vîrste și profesii diferite, care țin să-și exprime adeziunea față de modul exemplar în care tovarășul Nicolae Ceaușescu înțelege să acționeze pentru înfăptuirea înaltelor sarcini cu care patria și partidul l-au investit. Mesajele oamenilor muncii din România adresate tovarășului Nicolae Ceaușescu, gîndurile lor de laudă și recunoștință, alcătuiesc un tablou viu, impresionant, al profundului atașament față de președintele țării, ele sînt dovada unei deveniri sociale comune, a unei împliniri spirituale care face ca viața de azi a patriei noastre să aibă un specific inconfundabil : unitatea în cuget, în simțire și acțiuni.

În această memorabilă iarnă, cînd Unirea și Unitatea au fost celebrate împreună, cînd s-a arătat încă o dată că în istoria țării ele cresc din adîncul aceleiași rădăcini, în acest anotimp, cînd peste vechile înțelesuri se adaogă sensul unității de astăzi care înseamnă regăsirea demnității naționale în marele program de acțiuni și înfăptuiri pentru ridicarea patriei pe noi trepte de progres și civilizație, aniversarea zilei de nastere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, sărbătorirea celor peste cincizeci de ani de activitate revoluționară, găsesc patria, pe noi toți, mai uniți ca niciodată în jurul partidului și a secretarului său general, decișI să ducem la împlinire marea visare a patriei : visul nostru de pace și fericire, pe care cel care ne călăuzește destinele ni-l garantează și ni-l apropie prin fiecare clipă din munca și din viața sa.

La mulți ani !

Horvath Dezideriu

Inima cea mare a țării

În pieptul întineritei mele țări
Bat peste douăzeci
și două de milioane
De inimi,
Și fiecare își acordează bătăile
După inima cea mare
A OMULUI
Care întruchipează
Înaltul zbor al țării
Către tot mai cutezătoare
Piscuri de viitor,
A omului
De aleasă omenie,
NICOLAE CEAUȘESCU
Cel prin care numim
Cu adîncă dragoste,
Partidul
Și țara,
Întreaga națiune română,
OMUL
A cărui inimă,
La rîndul ei,
Își soarbe tăria
Din toate inimile țării,
Inimi cu care bate
În același ritm
Înălțător
Și durabil,
Spre împlinirea,
În pace
Și bună înțelegere
Cu toți oamenii planetei,
A celor mai frumoase
Visuri,
De azi,
Și de mîine,
Și de din totdeauna
Ale României.

Viorel Cozma

CRONICA LITERARĂ

AUREL MIHALE: «Pămînt, pămînt...»

Aurel Mihale nu are superstiția că temele majore au compromis proza românească postbelică și consecvent cu sine se întoarce cu regularitate la marile teme ale societății românești postbelice. Ultimul său roman, **Pămînt, pămînt...**, se ocupă de momentul în care primele întovărășiri agricole deveneau gospodării colective încercînd să surprindă, cu avantajul distanței în timp față de fenomen și față de încercările literare de aceeași inspirație, fizionomia netrucată a acestei mutații sociale și politice. Împrejurările socializării agriculturii în anii cincizeci au fost tratate în numeroase producții literare prompte de al căror schematism și simplism n-a scăpat în întregime nici o nuvelă ca **Desfășurarea** în care totuși observația și analiza psihologică copleșesc teza. Abordată pînă la abuz, sufocată de scrieri cu tipar și soluții epice unice, tema colectivizării a fost practic părăsită înainte de a fi fost exploatată în termenii adecvați. Rezistența țărănimii și resorturile acestei rezistențe au fost prezente în proza socializării agriculturii mai mult ca o ilustrație antitetică a procesului victorios al mutației sociale, decît ca un obiect de studiu propice prozei. O reevaluare a posibilităților acestei materii de inspirație au adus-o romanele **Suferința urmașilor** și **Niște țărani** atrase tocmai de fondul arhaic și inerțial al lumii țărănești, dezvăluit în aceste cazuri nu ca o tară a trecutului ci ca o realitate psihologică și socială tot atît de umană ca și atitea altele. Schimbarea de optică a fost favorabilă fie adîncimii, fie perspectivei românești. În locul unei ființe naive și retardatate, care nu poate evolua decît prin „luminare", prin „lămurire", înaptă deci de orientare socială și politică proprie, aceste romane au propus un țăran dens psihologic, cu un sistem de valori propriu cristalizat, apt să înțeleagă și să judece singur fenomenele care-i stau amenințător în față și de care se distanțează ori se apără cu mijloacele pe care i le oferă împrejurarea. De la o viziune colonială asupra băștinașului menit, în viziunea fostei rețete a prozei postbelice, să fie dus împotriva redusei lui înțelegeri către o altă formulă de viață, proza românească a păsit la o viziune din interior a evenimentelor. Romanul **Pămînt, pămînt...** se înscrie în procesul de reevaluare a acestui trecut nu prea îndepărtat, care începe să devină istorie, personajul său principal nefiind rezistentul confuz, care odată lămurit acceptă ceea ce refuzase pînă atunci, ci rezistentul lucid, care deși marginalizat mai tîrziu de istorie, nu este totuși un înfrînt. Măchiță Barbu este un țăran cu personalitate. El a făcut frontul în răsărit și în apus, s-a bătut și cu rușii și cu nemții, iar în 1945 a fost dintre cei care au avut un cuvînt de spus în asaltul prefecturii și în împărțirea pămîntului la țărani, el însuși fiind un țăran sărac. Măchiță Barbu nu este dintre cei ce se lasă triți de evenimente, ci, la nivelul său, un făcător de istorie, cu conștiința rolului. Condiția eroului este dintru început alta decît a majorității celor pe care proza românească i-a pus în situații asemănătoare. Măchiță Barbu știe că evenimentele au un sens, că ele stau în mîna celor care pot și au dreptul să le dea un sens și cînd evoluția firească a lucrurilor este contrazisă de curenți inverși, departe de a fi pasiv și regresiv, caută să înțeleagă, să acționeze și chiar să cîștige. Confruntat cu Ilie Barbu din **Desfășurarea** sau cu Anton Modan din **Indrăzneala**, Măchiță Barbu este un erou antitetic, iar **Pămînt, pămînt...** o carte care respiră deliberat alt aer decît al creațiilor mai vechi pe aceeași temă.

Lumea romanului lui Aurel Mihale se localizează pe undeva prin bălțile Dunării, pe a cărui gheață, după o vacă rătăcită, trece unul din eroii cărții, după cum altul încearcă să se refugieze în țara vecină de teama repercusiunilor politice. Satul e văzut global în liniile sale tradiționale, cu cristalizările și practicile lui sociale străvechi, fără accente pitorești.

Refuzul exotismului în înfățișarea universului rural este una din victoriile de atitudine și conținut ale romanului lui Aurel Mihale. Bizarериile care au făcut deliciile unei anume proze țărănești sînt absente cu totul de aici. Prozatorul știe totul despre universul romanului său, de la topografia satului și a împrejurimilor pînă la genealogia celor mai importanți eroi ai cărții ori stereotipiile specifice locului. Țăranii au capace de metal la roțile căruții, care scot după forma și compoziția lor sunete diverse și neașteptate. La prima vedere este o ciudățenie, una din acele suceli colecționate și augmentate de proza exotizantă despre sat. Dar aceste capace se vădesc a avea, dincolo de semnul orgoliului social, și o funcționalitate foarte prozaică: identificarea vehiculului după sunet de la distanță, care devine în economia narațiunii și o funcționalitate romanescă. Detaliile, cite sînt, se integrează precis în povestire slujind-o și făcînd parte integrantă din ea. Veridice și funcționale sînt și personajele de acompaniament ale eroului principal. Ei sînt tovarăși de front ai lui Măchiță Barbu, așa cum sînt majoritatea consătenilor pentru Năiță Lucean din **Niște țărani**, și această experiență comună configurează puternic umanitatea rurală din **Pămînt, pămînt...** Peste întorsii la vatră de după război, peste improprietăriții prin propria lor acțiune, peste asediatorii prefecturii și întemeietorii organizației de partid locale, vine însă un șoc imprevizibil: înființarea peste capul și împotriva voinței țăranilor a gospodăriilor colective. Aurel Mihale marchează cu multă siguranță conturul de fapt suprapus și exterior al acestui eveniment pe care țăranii îl simt ca străin și-l tratează ca atare. Echipa fostului marinar „imputernicit", care uzind de mijloace înjositoare și dure dă lovitura de berbece acestei așezări tradiționale, care este satul lui Măchiță Barbu. Ceea ce valorifică Măchiță și prietenii lui, și împreună cu ei autorul romanului, este experiența lor armată. Aurel Mihale tinde să facă din acest țăran trecut prin focul celor două fronturi și ale primelor inițiative sociale de masă de după război, țăranul reprezentativ al perioadei, evident opus sătenilor cufundați în întuneric pe care i-a înfățișat o bună parte a prozei noastre postbelice după un model comod. Teoretic un asemenea tip rural este îndreptățit să aspire la reprezentativitate, cu condiția să-l îndreptățească și o forță de creație care să-l impună ca erou viabil. Chiar dacă teoreticește este nereprezentativ, un Anton Modan fiind consistent psihologic are șanse de reușită în fața unui personaj care oricît de reprezentativ rămîne o simplă schemă, neconvingătoare artistic.

Interesul romanului lui Aurel Mihale vine din concretețea și convergența lui. **Pămînt, pămînt...** este, în bună măsură, un roman substanțial fără prisosuri, cu un just dozaj al materiei de viață, cu un control suveran al ei în economia cărții, cu eroi credibili și cu un univers convingător. Autenticitatea este izbitoare fără exces, decurgînd din acțiune și mai ales din acea mișcare dezinvoltă și calculată, în același timp, a romancierului în universul său compact, ritmat fără lacune. Adversarul cel mare al prozei lui Aurel Mihale este monotonia, lipsa de relief a curgerii materiei epice, care aici, după o lungă expoziție pregătitoare, este spartă de lovitura de teatru a unei crime, a unei anchete, a unei confruntări între urmărit și urmăritor. Temperatura crește brusc, acțiunea devine trepidantă, deznodămîntul aminindu-se prin capacitatea de rezistență și ripostă a presupuselor victime. Sînt pagini de bună nuvelă polițistă redactate strîns, fără pauze, fără gesticulație inutilă, în care o acțiune decurge logic din alta, ca veriga unui lanț din altă verigă, într-un crescendo imprevizibil, dar justificat de materia umană și de împrejurări. Cum vocația prozatorilor români pentru astfel de narațiuni s-a probat de puține ori, apariția acestei nuvele polițiste încastrată în romanul **Pămînt, pămînt...** este pe cît de surprinzătoare, pe atît de binevenită. Ca în romanul polițist consacrat există un criminal, căruia însă anchetatorii vor să-i substituie un inocent, iar acesta pentru a se apăra trebuie să-l găsească pe adevăratul ucigaș. Măchiță Barbu este supus și acestui test de inteligență și rezistență, dușmanul său fiind anchetatorul de siguranță Diba. Deși formula polițistă preferă complicația umană și socială a mediului urban, Aurel Mihale a reușit performanța de a plasa în modul cel mai natural o tramă polițistă autentică în lumea satului. Este cota de sus a romanului **Pămînt, pămînt,** care apoi se diluează din nevoia de a urmări peripețiile intime și sociale ale lui Măchiță Barbu. Faptele, multe, nu mai sînt suficient de ierarhizate ca pondere și semnificație, între ele apar interstiții artificiale, neconvingătoare. Măchiță Barbu contribuie decisiv la ieșirea din necaz a lui și a satului său, dar nu vrea să accepte noua situație creată. El va rămîne în afara gospodăriei colective, în ciuda stăruinței celor care vor să-l lămurească, și după ce-și pierde nevasta, părăsește pămîntul, donîndu-l și se duce la oraș să construiască cu brațele socialismul. El face parte dintre eroii pe care istoria îi elimină după ce i-a folosit.

Aurel Mihale ne propune un erou consistent și credibil și o problemă: a făcătorilor legitimi și ilegitimi de dreptate socială. Măchiță Barbu și ai lui sînt făcătorii legitimi de istorie peste care se suprapun în mod forțat alți făcători de istorie, care pretinzînd că-i continuă pe primii îi înlătură. Legitimitatea întreprinderii politice a „imputernicitului", a lui Costache, a lui Diba și a altora, este ceea ce pune în discuție Măchiță Barbu, care nu vrea să accepte alterarea unui proces început firesc de oamenii locului. Este greu de spus că Măchiță îl poate înlocui pe Ilie Barbu, deși eroul lui Aurel Mihale este rotund psihologicește, dar propunerea pe care ne-o face romanul **Pămînt, pămînt...** este demnă de atenție, chiar dacă este o carte inegală, permeabilă și la multe soluții epice vechi, la maniheisme conflictuale, la simplificări de personaje. **Pămînt, pămînt...** este însă în datele ei principale o carte de reală autenticitate, animată de o viziune personală asupra momentului social și politic surprins, plină de adevăr omenesc pe toată întinderea ei, personajul Fanei, ca și cel al Tiei, pe versantul erotic al romanului, fiind impresionante, roman demn de a figura între cărțile care rescriu cu succes teme vechi dintr-un unghi nou.

M. Ungheanu

CEZAR IVĂNESCU: «Doina»

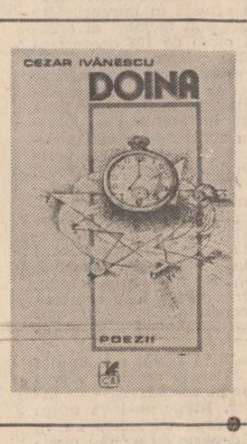

Mai pronunțată în „Doina" (Ed. Cartea Românească, 1983), de Cezar Ivănescu, decît în „La Baaad" și „Frăgmente din Muzeon", e materia folclorică pe latura ei cea mai adîncă; e, în totul, un folclor enigmatic și arhaic, o lirică de ecouri străvechi ca de popor îmbătrînit în ritualistica lui sempiternă. Față de poporanismul exterior al altora, constînd în ritm și în rime (care e o adopțiune eminamente tehnică), Cezar Ivănescu a venit cu o invenție esteticește admirabilă consistînd în folclorul recreat din marile lui viziuni. Rar a sunat astfel în poezia românească și cu o mai sonoră intensitate jalea arhaică și memoria poporană a unei istorii convulsive.

Folclorică e aci balada recompusă, în spirit fantast și teribil, îngemănînd laptele cu veninul, materii ale magiei rurale vechi. Însă acest baladesc turburător e „cultizat" de poet, rescris, complementar, este și nu este folclor: „eu-s cu toți aceștia șapte / și mai mult cu cel mezin / care bea sînge cu lapte / ca pe un ichor divin / și-ale cărui brațe-s coapte / pîn' la coate în venin". Pe o substanță a superstiției, nu departe de descintec și de baladescul grozav, poetul a venit cu inventivitatea lui barocă, aceasta consistînd în prețiozitate de lexic și în aliterațiile care dau acea inconfundabilă melodie pe care o cultivă. Prețios, cită vreme e baroc, el a inventat un soi de idiom de ficțiune, alcătuit din noțiuni abstruze, filosofice, din „karma", din „dibuk", din „metron", din „ichor", pigmentate cu o coloare de efect, dialectală, neașă. Un astfel de idiolect fantezist ar fi, pentru poezie, supărător dacă nu ar ieși din el o melodie stranie, aproape incantatorie, o euforie sonoră a tinguirii, o jale prelungă de bocet: „Cearcă Numărul de Aur / în plai hiperboreean / după-acela faurmaur / descinzîndul la Tețcani / și văzînd prin nori balaur —/ lup flămînd de mii de ani / și visînd cel fir de aur / legînd viețile-i colan / toată Karma-i aduna-or / în cel galeș plan nirvan / cum acelui Minotaur / vergine și băietani". Nimic nu pare a ieși din ritmul mecanic, acut și monoton: dar ce lirică spectaculoasă, unde nu se aseamănă nici un element cu datele curente. Invențiile sonore, baroce („faurmauri"), licența eminesciană („aduna-or"), conceptualistica abstruză și ocultă, (Karma, nirvana, Numărul de Aur, Hiperboreea, Minotaurul), magiile folclorice (balaurul, planul „galeș", stare, aceasta, a lingorii) — totul e cum nu se poate mai inventiv. În acest punct, talentul de căpătii al lui Cezar Ivănescu rezidă în a sublima sonor cele mai diferite materii ireductibile: muzica interioară triumfă. Muzicalitate, prețiozități spectaculoase, conceptualistică și lexic inedit — acestea nu sînt însă pentru poet cu totul originale. Atît „La Baaad" cît și „Fragmente din Muzeon" se întemeiau pe acest baroc sonor și cultist, pe ingeniul liric, pe simțul muzical înnăscut, care a și putut face din aceste producțiuni fără pereche un fel de trubadurism român tardiv.

În absența medievalității poetice, pe care pînă la un punct Cezar Ivănescu a căutat într-adevăr s-o substituie, poetul a adus însă folclorul: Evul mediu român e, în istoria formelor lui poetice imaginare, o „doina", lirica poporană. El este „medieval" în măsura în care este „folcloric". De altfel, odată cu această revelație etnologică, lirica lui Cezar Ivănescu a căpătat un mult mai profund accent specific. Ea se prezintă în acest moment ca o creație aproape anonimă, în ideea că anonimitatea este și condiția marilor creații. Moldovenismul poeziei lui e aci, de la amănuntul fonetic la vocabular, izbitor. Poetul scrie „aice", „pădure", „Dumnezău", grăiește moldovenește cu o puritate arhaică a vocii rară: „I inima mea azi nu te mai vrea /ia-mi cu tine tinerețea mea / lasă-mă aice să rămîn / și fără de tine și bătrîn / lasă-mă aice să rămîn / și fără de tine și bătrîn /.../ I ochiul meu să plîngă fără zor / cum plînge-n pădure un izvor — / singur de cînd Lumea s-a-nceput / nici măcar de Dumnezău știut". O anumită fluiditate, de dialect moldav, dă pronunției lirice o melodicitate considerabilă, care tișnește absolut imprevizibil din materia cea mai grea: „ți-au întipărit făptura / truditoare-a mele mîni / te-au măsurat cu masura / ani și luni și săptămîni / te-au măsurat cu masura ani și luni și săptămîni".

Totuși, acest regionalism care e, în realitate, un arhaism inițial, o lirică a substratului atestat, (poetul stă, istoricește, după dacismul lui Ion Gheorghe) nu s-a oprit la pronunție și la particularismul lingvistic, a dezvoltat poetic și lumea figurativă moldavă. Un mic tablou uriesesc, în declarația erotică hiperbolică, pare a izvorî dintr-un apocalips naiv pictat pe o mănăstire moldavă: „I opt milioane patru su' de mii / de lighioane-n foc și-a apă lină / s-au încarnat ca mie tu să-mi vii / făptura-celor vii în veci Regină". Foiala „lighioanelor", peste care focul și apele universale se adaugă perceptibil, e o viziune de zugrav popular.

Însă sensul ultim al acestei poezii este pretutindeni muzica. Și spre a muzicaliza totul Cezar Ivănescu a procedat iarăși folcloristic scurtînd adeseori cuvintele, maramureșănește, arhaizînd dicțiunea ca aici: „Șapte ani tăiai la piatră / șapte ani tăiai la pia- / și gămanii mă tot latră / că n-am minuri muncitoa-" ori purificînd, prin iradiație afectivă, cuvintele care i se par mult prea materiale: „Sînul tău cel acru — toapsă / numai pentru mine-i du- / Moarte, tu cu naltă coapsă, / îmi știi mănurile tu".

Arhaicul poporan a pătruns hotăritor peste tot, de la viziunea despre lumea nevăzută și pînă la senzații. „Negreala de pe suflet", „urgia și prăpădul", cifrele magice cu semnificație ritualistică de mister convențional — acestea au originea în folclor. Negura letală, în spiritul escatologiei populare, dă poetului mari stări lirice: „de acum mai ușor / decît ceața-s călător / de acuma mai lin / de acuma nu mai vin: / negură, negură / cu singele pe gură / Precistă, Vergură, / sufletul mi-i negură". Spaima de urît (idee folclorică despre univers) și „Doina" înțeleasă ca soteriologie e ocazia unei extraordinare creații: „Singur mă am doar pe mine / doar pe mine și Doina / dar de mine nu se ține / cu iubire nici umbra / dar de mine nu se ține / cu iubire nici umbra / Doina o ingin și-o uitu / Și din nou mi-o amintes / cînd mă apucă uritu / că pe-aici mă prăpădesc".

În lirica, de mare poet, a lui Cezar Ivănescu, „Doina" reprezintă momentul definitivei identități cu arhaicul.

Artur Silvestri

MIRCEA CIOBANU: «Istorii (IV)»

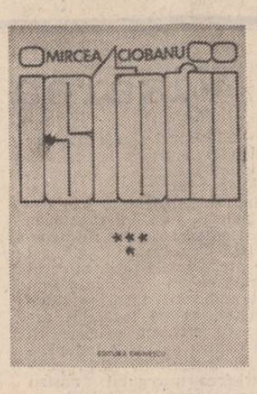

II

Așadar nu binomul învins-învingător cu toate multiplele lui ipostaze formează centrul de greutate al cărții, deși, aparent, materia pare a gravita în jurul acestui ax, ci substanța ei morală. Să nu uităm că Mircea Ciobanu este și autorul unui volum de poezii ce se numea, concludent nu? — **Etica** și că toate cărțile lui, indiferent de strategia scripturală relevă o extrem de subtilă și complicată maieutică a spiritului etic. Să nu ne sperie ideea de **ficțiune morală**, cu toate că, de obicei, are un sens depreciativ sau condescendent, fiind confundată cu noțiunea de scriere moralizatoare, ce își propune într-o manieră didactică să ilustreze o teză, un precept, un principiu etc. Nimic mai fals, față de semantica expresiei ce o avem în vedere, și pe care o împrumutăm din incitanta și controversata carte a lui Gardner, **On Moral Fiction**, el însuși autorul unor romane ca **Freddy's book**, raportabile la concepția sa despre „proza morală". Gardner dă un conținut înalt intelectual acestei sintagme, considerată ca un mod de a gîndi și regîndi lumea prin scriitură. Adevăratul artist moral, spune el, „permite spiritului său să fie schimbat de procesul spunerii (producerii textuale, ar corecta semioticienii francezi) și, la rîndul ei, arta sa (în sensul de modalitatea scripturală) „forțează scriitorul la o puternică, ba chiar febrilă și neingrădită stare de veghe, îl conduce, pe drumuri unde logica abstractă nu poate mai mult, la neașteptate revelații și, în mod frecvent, la o schimbare a felului de a gîndi" **(Moral fiction**, p. 109). Iar scriitorul „descoperă, treptat, nivel după nivel, mai profunde, tot mai profunde implicații în istoria sa, revizuindu-și judecățile, descoperind întîmplător alte legături, ajungînd la noi trepte de pătrundere psihologică" (pp. 108, 109). Fără a introduce romanul lui Mircea Ciobanu într-un „pat" al lui Procust, cred că **Istoriile** sînt tipice pentru acest gen de proză. Rareori am întîlnit o mai strînsă interdependență între gîndirea unui scriitor, înțeleasă ca **poetică** personală și scriitura sa. Romanul se instaurează ca **spațiul de acțiune** al unui număr de texte (istorii — povestiri ale unor destine individuale) supus unei duble mișcări, centripete prin convergența și focalizarea sensurilor spre o temă globală, și centrifuge prin pulverizarea și iradierea lor din nucleul semantic abia constituit. Dacă toate istoriile, și mă refer la întreg ciclul, roiesc în jurul crizei și frămîntărilor de conștiință ale „marelui" Palada, demiurgul necruțător al unui mic cosmos uman, la rîndul lor textele-povestire pe măsură ce încearcă să ilumineze acest caz, descoperă alte puncte obscure, declanșează alte „istorii", dezvăluie alte „cazuri" nu fără legătură cu povestirea matrice, dar apte fiecare, de a genera un alt roman.

Ciclul lui Mircea Ciobanu seamănă cu un arbore cu rădăcini aeriene; toate împreună alimentează trunchiul principal, dar din fiecare, răsar mlădițele altor tulpini. Chiar romanul de față este o astfel de excrescență crescută din tema inițială. La sfîrșitul celui de al treilea volum, intrase în scenă, așa cum am spus, un personaj pînă atunci insignifiant, o fantoșă gravitînd în preajma lui Gheorghe Palada, personaj care prinde viață și **ii impune** autorului romanul său, istoria fascinantei sale existențe cărturărești — fascinantă într-un sens special, prin abstragere și limitare a trăirilor exterioare — în volumul al patrulea. Dar scriind povestirea lui Leon Pascal, un teoretician al nuanței și al toleranței reciproce, autorul propune implicit și un mod de a gîndi și a fi în lume: „El, Leon Pascal, spune naratorul, alesese să trăiască între nuanțe. Orice enunț hotărît și orice decizie fără drept de recurs îi provocau neliniște". Această spaimă, aproape estetică, față de afirmațiile brutale și irevocabile, față de suficiența increderii în sine și a certitudinilor personale irevocabile, care pentru alții ajung sentințe tragice (deciziile „marelui" Palada) i-a dictat propria etică și conduită de viață. Cred că doctrina lui Leon Palada ar putea fi perfect caracterizată de parabola profesorului lui Azorin, pentru care „nuanța e totul în viață. În urzeala lumii morale, ajunge un detaliu aproape imperceptibil, pentru a da o valoare sau alta unui act (...) Actele omenești variază după cum sînt tincturate ușor, de o culoare sau de alta. Iar a prețui și a aprecia just în viață aceste variante, înseamnă să faci operă de umanitate și de toleranță" **(Cazuistică**, în **Eseiști spanioli**, p. 217). Astfel de adevăruri profesează și Leon Pascal dar ele se transformă într-o filozofie de viață și o etică prin intermediul unei viziuni. Aflat într-un muzeu și îndrumat de portar să privească în lumina crepusculară a serii, un portret dintr-un unghi anume, descoperă sub imaginea de suprafață a miresei, **o imago mundi, o metaforă medievală** a lumii ca amestec infernal al binelui și răului. Această concepție anamorfotică a existenței, această lecție a contrariilor ce se presupun, a multiplului în unul, decelabile numai în nuanțe sau în fulgurații vizionare, l-au dus pe Leon Pascal la un scepticism tolerant și la o retragere asiată din fața evenimentului. Înțelepciune care, degenerată în pasivitate, și-a vădit impasul, la fel ca și voluntarismul lui Gheorghe Palada, omul acțiunii imediate și al gesturilor autarhice. Această **stare de criză** face, de altfel, joncțiunea între cele două filosofii și atitudini ce își reflectă una alteia insuficiența. Dar **Istorii IV** nu este doar cartea lui Leon Pascal și a lui Gheorghe Palada, și a cazuisticii lor ci și a altor personaje memorabile ca mama Bela și Miron Roșca al cărui roman, acum în filigran, își așteaptă actualizarea, toate prizoniere însă acelui extraordinar labirint al dezbaterilor etice, morale și filozofice, implementate, cu o artă desăvîrșită în structura textului.

Paul Dugneanu

BREVIAR

■ **„ODĂ PATRIEI".** O foarte semnificativă antologie poetică este aceea intitulată „Odă patriei" și apărută recent la Rîmnicu Vîlcea sub redacția Comitetului județean de cultură; e, înțelegem, o ilustrare a ultimelor două ediții (a VI-a și a VII-a) a unui festival de poezie, tradițional pentru vîlceni: „Nicolae Bălcescu". Un examen mai amănunțit al culegerii e întrutotul mulțumitor, în general asemenea manifestări literare fiind cît se poate de nimerite spre a încuraja talentele tinere; e adevărat, să admitem, că mulțimea de festivaluri poate să aducă și o mediocrizare a importanței pe care „încununarea poetică" o poate avea. Cu laureații concursului vîlcean faptele nu stau în acest chip, ba dimpotrivă, majoritatea poeților premiați vădind semne bine definite de talent. Sînt, de altfel, printre ei nume cu circulație relativă în literatura tînără (Gellu Dorian, Petre Ivancu, Gheorghe Voica, Ozolin Dușa, Gheorghe Smeoreanu, Mihai Ion Vlad etc.), unii dintre ei chiar autori de volume în ultimii doi-trei ani. Iată, așadar, un semn al valorii care merită o mențiune.

Însă principalul rezultat pozitiv, vizibil în lirica emerită a festivalului vîlcean, este promovarea hotărîtă a unei poezii patriotice de cea mai bună calitate; un simțămînt vital și debordant, de popor în ardentă ascensiune, pare a stăpîni această literatură înflăcărată de mari sentimente comunitare. În privința aceasta, mențiunile se pot face la tot pasul, începînd de la poezia țărănească, inteligentă a lui Dușa Ozolin, a lui Petre Ivancu și pînă la conceptualismul abstract al lui M. I. Vlad sau Gh. Mincă. Admirabile sînt poemele tropotitoare ale lui Constantin Lănureanu, un remarcabil poet ialomițean, dintr-o regiune care a dat în poezia tînără cîteva talente sigure (Marius Stănilă, Marin Lupșanu, Mircea Bîrsilă, Nicolae Sirius). C. Lămureanu, ca și Dinu Olărașu, este poate una din revelațiile poeziei tinere de mîine: „Patrie (închele el un remarcabil poem fluviu) eu rostesc numele tău / și poemul îmi umple / fără de voie / hîrtia". Încă o probă, iată, că o literatură valoroasă e în primul rînd o literatură a marilor sentimente naționale.

■ **IN MEMORIAM NICHITA STĂNESCU.** Ziarul de limbă germană „Neue Banater Zeitung", aflat sub direcția poetului și jurnalistului Nikolaus Berwanger, publică în numărul din 15 ianuarie 1984 două emoționante pagini dedicate memoriei lui Nichita Stănescu. Sînt, în majoritate, traduceri în limba germană din poeziile nichitiste; traducătorul și poetul Horst Samson, un spirit fin și liric, adaugă acestor admirabile tălmăciri și o „prefață" lapidară, fixînd locul lui Nichita Stănescu în lirica românească. Un poem pentru poetul defunct publică Nikolaus Berwanger care este și autorul unui grupaj fotografic reprezentînd momente macedonene cu Nichita Stănescu. Sînt, acestea, documente vizuale tulburătoare, inedite prin acuitatea instantaneului: Nichita Stănescu jucînd, într-un grup de tinere doamne, un rol voit burlesc de june-prim de operetă, apoi urmărind aproape absent, cu mîinile la spate, explicațiile unui confrate, în fine, poetul — surprins într-o clipă de meditație. Un gest admirabil al scriitorilor de la „Neue Banater Zeitung".

A.S.

CARTEA DE DEBUT

O PROBLEMĂ DE LIMBAJ

Sonetele volumului de debut al lui Neculai Chirica*), cunoscut ca un excelent traducător de poezie franceză veche, îl înfățișează pe autor drept un poet în adevăratul înțeles al cuvîntului, cu un univers al temelor și al simbolurilor proprii, stăpîn pe o desăvîrșită tehnică a canonului prozodic, care-l înscrie în linia — îndeajuns de rară astăzi la noi — a scriitorilor cu cultul dificultăților rafinate ale formei fixe: Romulus Vulpescu, Grigore Hagiu, Tudor George ș.a. Oscilînd între o modernă neliniște și o clasică împăcare cu existența, conflict rezolvat într-un melancolic sentiment al curgerii „ireparabile" a timpului ca o lege a firii măsurînd durata ființei noastre omenești, poezia lui Neculai Chirica vine parcă dintr-o plăcută și nostalgică „belle époque" a stilului și sentimentului poetic de dinainte de „cataclismul" metaforei și sensibilității din lirica actuală. Efectul unei astfel de poezii asupra cititorului modern se pune deci în termenii unei probleme de limbaj (nu și de limbă), accepția imaginii poetice fiind aici una „neotradițională". Despre funcția cuvîntului e vorba, nu despre valoarea sa lexicală, Neculai Chirica folosindu-se de un vocabular natural, fără patină prețioasă.

Avînd acoperire în trăirea și gîndul poetului, în lucrătura fină a imaginilor și în perfecțiunea formală neostentativă, desuetitudinea nu e aici supărătoare, dimpotrivă, odată trecut handicapul asumat de scriitor și acceptată convenția formei, ea are ceva reconfortant, de credință nobilă în puterea poeziei și a poetului de a înfrumuseța prin destin lumea: „Privim mai mult decît e dat vederii / Sîntem mai tari decît aceste mîini / Ce storc din piatră apă în fîntîni / Și cîntece din plînsetul tăcerii. // Rămînem pururi tineri, chiar bătrîni, / Chiar puși în lanțuri stîlpi sîntem puterii! / Dăm versului tăria învierii / Și adevărului miros de pîini // Strunind în vers vecia, dar și clipa / Cuvîntului îi dăruim aripa / Ce ne înalță într-un zbor plenar // Chiar dacă o lipim de trup cu ceară / Și repetăm, pentru a mia oară / Superba nebunie —a lui Icar".

Stărilor dramatice nu le e, totuși, prielnică forma fixă, ele spărgînd tiparele retoricii și cerînd o transmisiune șocantă, directă, a clocotului interior care-și caută un drum mai scurt. Stările ceremonioase, de ritual intim, dau însă o seamă de sonete remarcabile, unele de dragoste în tonul „dulcelui stil nou" **(De iunie, Acel ce tace, De iubit, Secetă** și, cea mai izbutită, **Cerc)**, altele cuprinzînd un elegiac sentiment al virstei, vibrînd între tristețea trecerii vremii și senina acceptare a ei: **Urcuș prin ani, De om cărunt, Ostenire, De toamnă, Doar mina întîrzie, Datorie.** Cea care se opune timpului, într-o eternă adolescență, e poezia — tema, banală altfel, inspirîndu-i lui Neculai Chirica versuri izbutite avînd, cum însuși scrie, „ceva și de clopot și de tainic oracol" **(Un fel de miracol, Doar inima).** Un poem dedicat autorului **Baladelor singaporene,** în stilul vagaților poeți de odinioară, **Mărturisire,** face pandant cu cîteva „pasteluri" grave și cizelate. **Echinocțiu de toamnă, Prin nevăzut, cocorii,** proiecții în peisaj ale unor stări interioare: „Un vînt îndoaie orele năuc / Și sună-n dunga frunzelor pălite. / Miroase-a plins de stele răstignite / În amintirea umbrei de sub nuc". **(Sfîrșit de septembrie).** Poetul se dovedește un spirit matur, nu numai prin mărturisirile sale ci și prin încercarea lăudabilă de a-și forma un „sistem" de idei poetice, în gustul filozofiei poetice stănesciene, gravitînd în jurul unor motive ca viață, neființă, cuvînt, lumină: **Simfonie în albastru, Abia atunci, Numai bătrînii învață, Moartea lui Icar.**

Dezvăluind portretul unui poet format, cu un univers închegat și o tehnică sigură, cartea lui Neculai Chirica este, desigur, mai mult decît un volum de debut, dar într-un fel părînd a exclude prin trăsăturile definitiv conturate surprizele evoluției viitoare.

Alexandru Condeescu

*) **Neculai Chirica: „Simfonie în albastru", Editura „Cartea Românească" 1983.**

REVISTA REVISTELOR

«Manuscriptum», nr. 4 (53), 1983

● Deși pe deplin statornică față de tiparele în virtutea cărora și-a fixat deja profilul, totuși, revista „Manuscriptum" își surprinde de fiecare dată cititorii prin profunzimea inedită a conținutului. Ca atare, nici ultimul număr al prestigioasei publicații nu face excepție de la o asemenea regulă. Dimpotrivă, căci, și de data aceasta interesul, literar și științific, deopotrivă, cu care parcurgem textele dispuse în sumar este de-a dreptul excepțional. **Făurirea statului național unitar român,** articolul sintetic semnat de Ion Ardeleanu, omagiază, marele eveniment istoric de la 1 Decembrie 1918. Pe cît de compactă, tot pe atît de acută, suita de texte legate de opera și personalitatea lui Eminescu are în atenție teme și probleme ca acestea: **100 de ani de la apariția primei ediții de „Poezii",** memorial de Petru Creția, **Preocupări de economie politică,** transiliterare, note și introducere de D. Vatamaniuc, **Pagini germane,** transiliterare, traducere și note de G. Pintea și Mariana Petrescu-Pintea. Din preambulul lui Ion Chindriș la amplul fragment din **Istoria românilor** de Samuil Micu (partea consacrată domniei lui Mihai Viteazul) reține atenția și textul unei note subsol, din care spicuim: „Mareă operă a rămas în întuneric și din cauza unor mărunte patimi și neputințe omenești. Cum cunoscătorii nu ignorau importanța enormă a manuscrisului, s-a așteptat două veacuri ca editorul să fie „cineva mare". Rînd pe rînd, „coriferii" au depus armele în fața efortului supraomenesc de a prelucra manuscrisul o dată în plus istovitor astăzi cînd se poate imagina numai o ediție critică"; „Atmosfera aceasta este întreținută și de edituri, care nu acceptă oferta unui sau unor cercetători ce știu să facă o ediție critică și au această ediție pregătită, ci așteaptă după angajamentele verbale sau scrise ale unor nume „mari". Dar pînă la urmă nu blazonul lui X sau lui Y va realiza reconsiderarea critică a lucrării, ci tot cercetătorul onest, „anonim", care n-a pierdut contactul cu biblioteca și arhiva. Cît despre scoaterea manuscriselor din circuitul bibliotecii, din gelozia lui X și Y, ea este cel puțin un act pueril, atîta vreme cît acestea sînt transcrise și dotate cu aparatul critic de rigoare. Tot ce se mai poate sabota în momentul de față este colaționarea lor finală. Dar n-ar fi păcat?" Valoarea bogatului și diversului fond de texte inedite, și acum, este mai presus de orice îndoială, fiind vorba de N. Iorga, A. Vlahuță, Camil Petrescu, B. P. Hașdeu, Matei Millo, Mircea Eliade, Ion Creangă, G.M. Zamfirescu, Vasile Pârvan, Ion Vinea, Heliade Rădulescu, Al. I. Philippide, Ștefan Zweig, O.W. Cisek. Savuroase și emoționante „zicerile" lui Fănuș Neagu **(Cînd se pregătesc zodiile)** la ciclul de fotografii surprinzînd imagini din viața de pescar și vînător a lui Mihail Sadoveanu. Incitante, într-un fel, chiar spectaculoase sînt mărturisirile lui Ștefan Voicu legate de geneza faimosului și de tristă amintire articol **Poezia putrefacției, putrefacția poeziei** a lui Sorin Toma prin care s-a încercat — inutil, se înțelege! — scoaterea poeziei argheziene din cimpul literaturii române contemporane. Teza vizînd calitatea lui Sorin Toma de autor unic al „studiului", totuși, mai are încă nevoie de argumente, fiindcă, orișicum, situația pare mult mai complicată decît lasă a se înțelege autorul intervenției intitulate **Cu privire la „cazul Arghezi".** Nu este, așadar, exclus ca și alți eventuali martori direcți să simtă nevoia a-și comunica punctele lor de vedere. Să așteptăm deci... Emoționant, omagiul pe care colectivul redacțional îl aduce regretatului Al. Oprea, eminentul director al revistei.

Cronicar

Unirea înainte de unire
Răsunet brașovean (II)

BUCURIA ÎMPLINIRILOR – ACTE CTITORICEȘTI

Suportul moral al acestei atmosfere era însă slujit și de avantajele economice create de reformele democrate ale noului domn, dar și de actele de danie destinate brașovenilor în favoarea prosperității culturale.

„Știind pe de o parte — scriau românii brașoveni domnitorului Cuza prin intermediul lui Ion Maiorescu în calitate de director al Eforiei instrucțiunii publice din Muntenia — **că școala e scutul cel mai apărător... al tuturor așezămintelor și obiceiurilor naționale, eară pe de altă (parte) văzind cu durere că între neamurile conlocuitoare între care p.e. neamul sașilor în număr abia de 180 000 are patru gimnazii mari cu cite 8 clase și unul mic cu 4 clase, numai noi, românii, ...în număr peste 2 000 000 nici în Ardeal, nici în toată monarhia n-avem nici un gimnaziu măcar de 4 clase, am cugetat că nu vom lucra în contra intențiunilor celor pietoase ale fundatorilor, dacă cu banii ce au prisosit vom contribui la întemeierea și susținerea unui gimnaziu mic și așa... sprijiniți de mai mulți negustori brașoveni am deschis la 1850, aici în Brașov un gimnaziu românesc cu 4 clase și 6 profesori, asigurind leafa profesorilor pe termin de 10 ani și cheltuind pentru clădirea edificiului gimnazial 180 000 sfanți.**

Cu sfîrșitul anului școlastic 1860 termenul de 10 ani se împlinește, negustătorii binefăcători, zguduiți în stările lor prin cea din urmă criză comercială, nu mai pot contribui, astfel, dacă... nu ne trimit de aiurea un ajutor, acest gimnaziu va căta să se închidă sprea cea mai mare daună sufletească și trupească a românimei de aici. Cei 400 de școlari români, inscriși pe tot anul în cataloagele acestei școli, cari altmintrelea caută să se părăsească școala risipindu-să pe acasă, ori să meargă la alte, unde să asculte învățătura într-o limbă ce nu o înțeleg, de la niște învățători care sînt străini de dinșii și cu legea și cu națiu și de multe ori persecutori declarați ai românului, acei 400 de școlari români, o repetim, vor binecuvinta numele Alexandru Cuza I pentru ajutorul ce veți milostivi a-l face la singurul izvor al luminării lor" (doc. reprodus și în Andrei Birseanu, **„Istoria școalelor centrale gr. or. din Brașov"**, Brașov, 1902, p. 143—144).

Înaintînd prin ministrul Kogălniceanu la 5 ianuarie 1860 această petiție, Ion Maiorescu, legat sufletește de brașoveni (se căsătorise la Brașov în 1837 cu sora cunoscutului cărturar Ioan Popazu, fondatorul sufletesc al gimnaziului) raporta domnitorului Alexandru Ioan Cuza : **„Recomandindu-vă cu toată căldura această petițiune, subscrisul își ia libertatea de a vă ruga ca să nu perdeți din vedere că Brașovul după poziția sa geografică și prin comerciul levantin susținut de secoli prin negustătorii români de acolo, a fost totdeauna punctul prin care s-a menținut oarecari LEGĂTURI DE UNIRE între românii din Transilvania și intre Principate și că literatura română și-a luat începutul său în Brașov, de unde, cam pe la anul 1560 incoace, din tipografia diaconului Coresie s-au răspindit prin Principate cele dintîi cărți tipărite în limba română"** (doc. 1 101/1860 ianuarie 5).

Intervenția n-a fost zadarnică pentru că la 23 iulie 1860, V. A. Urechia, ministrul secretar de stat la Departamentul cultelor și instrucțiunii publice, semnînd Vasile Alexandrescu, **„cu vie plăcere s-a grăbit a supune Adunarei** (n.n. legislative) **cererea pentru incuviințarea unui asemenea ajutoriu și Adunarea în simțămintul ei național, dorind a susține acest institut de învățămînt... a binevoit a incuviința creditul anual de 18 500 lei. Subscrisul** — scria în continuare V. A. Urechia — **nu are o mai plăcută ocaziune de a se adresa către o autoritate română de peste Carpați, decît acum, cînd, făcîndu-vă cunoscut votul Adunarei vă poate invita ca fără întîrziere, să alegeți o persoană cu autorizare în formă spre primirea citatei sume"** (doc. necatalogat/1860 iulie 28).

La scurt timp (15 mai 1860) Camera legislativă a Munteniei emite o adresă similară, semnată de ministrul Vlădoianu și șeful secției, St. Turnavitu, votîndu-se suma de 15 750 lei anual începînd cu anul 1860.

Nu poate fi descrisă bucuria brașovenilor, care la 19 septembrie 1860 răspund cu căldură lui Alexandru Ioan Cuza prin Ministerul instrucțiunii publice din Principate **„întru prisosința bucuriei și a celor mai fierbinți sentimente de mulțămită** (n.n. pentru că Adunarea legiuitoare a Principatelor) **și-a ținut de sfinta sa dorință ca mai înainte de toate să încunoștințeze despre această rară generozitate, nu numai pe întreaga comună locală** (Brașov n.n.) **ci totodată și pe toată națiunea română lăcuitoare dincoace de Carpați, prin organele naționale din Transilvania".** În final aduc **„cea mai sinceră și profundă recunostință, atît în numele respectivei comune** (n.n. Brașov) **cît și al junimei studioase însetate de izvoarele științelor, în care inimi se înalță monument mai tare decît bronzul în memoria sublimului patriotism cu care In. Ministeriu a știut să recomande starea cea mai amărîtă a școalelor noastre pregătind în favoarea lor atît inima cea părintească a Măriei Sale Domnului Principatelor Unite Alexandru Ioan I,** cît și... **In(altele) Camere legislative... Mai neputincioși decît ca să aflăm cuvinte corespunzătoare, prin care să știm a aduce In(altului) Ministeriu ca să bine voiască a comunica acestea expresiuni debile adevărătoare de mulțămită și recunoștința noastră In(altei) Adunări Legislative"** (doc. 2145/1860 sept. 19).

Numeroase chitanțe și protocoale consemnează deplasarea unor delegați ai școlii brașovene pentru ridicarea subvenției în această perioadă, care coincide fericit cu acordarea ajutorului de 1 465 fl. 12 cr. anual din „casa alodială" a Brașovului „pentru plata mai bună a învățătorilor", care aduc după sine completarea gimnaziului la 8 clase (decretul ministerial din 13 octombrie 1860), la care se adaugă subvenția de 4 000 fl. din partea statului, cu dreptul de a se socoti gimnaziu superior începînd cu anul 1862.

Marea bucurie n-avea să dureze prea mult, pentru că autoritățile nu puteau vedea cu ochi buni creșterea în valoare a unui institut de învățămînt care depășea valoric granițele Transilvaniei. Deja, în aprilie 1861, nesosind subvenția, Eforia școlară din Brașov solicită comitetului parohial (pentru că gimnaziul funcționa în calitate de gimnaziu confecțional și național) din Schei să emită copiile după actele subvenției, cerere repetată la cîteva luni „ca să se poată decide mai iute cauza gimnaziului nostru care se află la prea onorat regent ministeriu" (doc. 2 190/1861 septembrie 8). La acestea se adaugă corespondența cu negustorii ieșeni (în mod deosebit Nicolae Ioan), care mărturisesc greutățile pe care le întîmpină Moldova în emiterea subvenției (doc. 2 240/1862 mai 22 și 2 265/1862 iunie 21), depășite pentru moment prin rezolvare favorabilă în 1862 (doc. 2 255/1862 decembrie 10), fapt ce s-a completat cu o nouă subvenție pentru ridicarea unei școli reale și comerciale în anul 1868 (v. Andrei Birseanu, op. cit).

Odată cu detronarea lui A. I. Cuza (februarie 1866) subvenția se obține din ce în ce mai greu, ajungînd ca în anul 1871 să se sisteze definitiv. În această situație, Eforia adresează Corpurilor legiuitoare din Principate un impresionant memoriu, prin care se prezintă o adevărată istorie a legăturilor culturale și economice cu Principatele, consemnînd că **„este un fapt istoric cunoscut tuturora că în timpurile grele, cînd confrații noștri din România nu știau unde să-și plece capul dinaintea prigonitorilor semilunei barbare și a altor inamici ai românismului.., își aflau un refugiu în mijlocul românilor brașoveni... aici în cimitirele și sub acoperemîntul bisericilor române repausează... osemintele atîtor bărbați. În arhivul... din Schei mai multe documente dau dovadă de prețioasa îngrijire a unor domni români pentru susținerea naționalității și instituțiilor strămoșești la românii brașoveni... pe timpul cînd în România domnia fanarioții și începu era de renaștere a conștiinței naționale... se înredniciră românii brașoveni a crea pentru conservarea și dezvoltarea limbii române și a simțului național un azil sigur fondînd școale... convinși că numai prin școală națională se poate ridica și românii din starea înrîioritoare în care i-a fost adus vitregia timpurilor... tocmai cînd era organizat, gimnaziul brașovean fu amenințat cu dizolvarea, deoarece mîloacele de susținere provenite de la binefăcătorii privați încetară..."** (doc. 2 592/1870).

În noul impas, asistăm la intervenția mentorului junimist, Titu Maiorescu, **fost elev al gimnaziului în primul an de funcționare**, care uzînd de poziția sa politică parlamentară, încearcă prin discursuri să facă apreciată situația deplorabilă a învățămîntului românesc din Transilvania, scriind în acest sens sorei sale Emilia Humpel (v. Torouțiu, „Studii și documente", București, 1938, vol. VI, p. 8) să-l îndemne pe fostul său coleg de la gimnaziu, acum director al gimnaziului, dr. Ioan Meșota, să scrie un articol informativ pe baza căruia să poată stărui în Parlamentul României. Ca urmare, aflăm scrisoarea lui Titu Maiorescu de la 28 mai 1873, prin care anunță aprobarea subvenționării școlilor române din Brașov cu 15 000 fr. asupra căreia **„...sper că nimeni nu se va împotrivi... și din parte-mi voi stărui ca această lege să se voteze în sesiunea viitoare"** (Arhivele Statului Brașov, Fond Eforie XXV/861). În ciuda acestor stăruințe, banii întîrziau să sosească, fapt ce determină Eforia gimnaziului să trimită o delegație formată din Constantin Popazu (unchiul lui Maiorescu), Diamandi Manole și I. Lapedatu, la București pentru ca banii de subvenție să fie trimiși direct Eforiei și nu prin consulat (cf. Protocolul ședinței Eforiale din 4/16 febr. 1874, doc. necatalogat), dorință realizată la numai 10 zile „deoarece școalele noastre sînt de caracter privat" (același doc.). Noua măsură a nemulțumit însă oficialitățile Transilvaniei, căci la scurt timp, noul mitropolit Procopiu Ivacicovici, aducea la cunoștința brașovenilor nemulțumirea ministrului cultelor Trefort pentru „desconsiderarea dreptului internațional"? (Protocolul ședinței din 9/21 apr. 1874), imputîndu-se și faptul că Diamandi Manole a ridicat din România suma de 19 260 lei, care de altfel, după cum aflăm mai tîrziu din „Gazeta Transilvaniei" (nr. 266, decembrie 1898) a primit-o de la „senatul conservator" prezidat de Maiorescu, alături de alți 15 000 lei, sumă repatată în 1875 și 1876.

Uzînd din nou de poziția sa politică, Maiorescu, printr-un impresionant discurs din 31 ianuarie 1875 (v. Titu Maiorescu, Discursuri parlamentare", vol. I, p. 291), în baza drepturilor istorice obține un proiect de lege de completare a subvenției, aprobat de senat la 6 martie 1875, asigurîndu-și — după cum spun brașovenii în scrisoarea de răspuns — **„multa simpație și recunoștință a românilor brașoveni"** (Arhivele statului Brașov, Fond Eforie XXV/861. Faptele n-aveau să rămînă fără urmări, căci prin ziarul **„Közèrdek"** și alte publicații străine, slujitorii gimnaziului sînt împroșcați cu injurii, în ciuda răspunsului obiectiv al directorului Meșota, care demonstra argumentat firescul subvenționării școlilor brașovene de Principate (v. Andrei Birseanu, op. cit., p. 194—201). Nu fără rapoartare la acest fapt, survine ordonanța ministrului cultelor din Austro-Ungaria, dată la 2 apr. 1875 prin care se interzice oricăror instituții profesionale și comunități din Transilvania să primească sau să ceară ajutoare de la state străine (v. Telegraful român nr. 19/1875). La rîndul său, Maiorescu este interpelat public de senatorul Deșliu, alarmat de agitația presei, dar Maiorescu semnează în caietul său la 5/17 ianuarie 1876 : **„Baronul Calice, consulul general austriac, prezentat plingere în privința atitudinii mele ostile în Austria în administratiune, din cauza legii pentru subvenționarea de la Brașov".** Pentru ca numai la trei zile să aflăm demisionarea sa din minister, aducînd după sine și anularea, nu numai a subvenției noi, ci și a celei cîștigate în 1859 de la Alexandru Ioan Cuza.

Prof. Vasile Oltean

„Tovarășul Nicolae Ceaușescu în mijlocul constructorilor Canalului Dunăre–Marea Neagră"
– tablou de Doru Rotaru

PROFUND OMAGIU

Urmare din pag. 1

tinului național a fost investit cel pe care îl omagiem azi, de ziua sa de naștere, secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. O vastă experiență care privește întregul nostru relief economic, politic și social, detectabilă în toate domeniile și sectoarele de activitate, inclusiv în acel domeniu al timpului prezent și al perspectivei, ne îndreptățește o afirmație fără echivoc : această perioadă este cea mai laborioasă și mai dinamică sub toate raporturile existenței noastre. În primul rînd pentru că ne-a plasat în etapa decisivă a progresului și civilizației moderne. Sub raport economic, deci, România a străbătut pînă acum, la scara a două decenii, epoci care altfel nici nu se prefigurau. Consecința a fost și rămîne în planul celei mai elementare evidențe — un nou raport social. Și de aici un întreg cîmp de gravitație politică, morală și socială în care au intrat democrația, edificarea unor noi relații între oameni, răspunderea, participarea și cointersarea poporului, asigurarea deplinei egalități a drepturilor și datoriilor cetățenești, în funcție de scopul suprem al întregii politici a partidului și statului — și anume acela de creștere neîntreruptă a avuției materiale și spirituale a națiunii. Sînt integrate acestui vast proces știința și învățămîntul, cultura și arta care, în sinteza aceleiași doctrine, alcătuiesc unul din mijloacele cele mai sensibile ale formării unei noi conștiințe, a unui nou om. Libertatea și independența au dobîndit și dobîndesc prin toate acestea unul dintre cele mai temeinice suporturi ale lor și își demonstrează în permanență viabilitatea, în consens cu toate marile împliniri de pînă acum.

Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului au stabilit ca termeni și mijloace de referință înscrierea noastră într-o nouă etapă, aceea de țară socialistă cu dezvoltare medie. Programul vast al acestei noi condiții suscită interesul și energiile întregii națiuni. Gîndit și inspirat de secretarul general al partidului, acest program ne găsește în anul celei de a patruzecea aniversări a libertății noastre și în anul celui de al XIII-lea Congres al P.C.R., într-o clară și evidentă strategie a eforturilor de muncă și de creație care ne dau atît sentimentul unei opțiuni fundamentale cît și pe acela al unei vii certitudini că totul se va înfăptui.

Legătura organică, indisolubilă cu istoria patriei, înscrierea oricărui act de muncă și de creație în șirul acelor fapte care au făcut să dăinuiască spiritul de dăruire și sensibilitatea românească, modul nostru de a fi în consonanță cu cele mai novatoare idei ale timpului și în același timp pe filiera unei tradiții care ea însăși a fost și devine la rîndul ei novatoare, iată un perimetru istoric și cu largi valențe creatoare în rîndul tuturor generațiilor care au edificat acel filon de preț al unității prin care edificiul complex și durabil al societății de azi poartă în arhitectura sa acea pecete de marcă a personalității, gîndirii și acțiunii președintelui nostru.

Manifestările pe care evenimentul aniversar le-a prilejuit, scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și guvernului reprezintă acel consens de profundă stimă și prețuire cu care națiunea română unită își cinstește pe cel mai de seamă fiu al său, ctitorul României de azi.

Traduceri
din limba română (II)

Antologiile de ținută, capabile să introducă literatura noastră în spații literare străine, au constituit un fenomen îmbucurător în ultima vreme. La Havana a apărut **Poesia Rumana,** Editorial Arte Y Literatura, 1983, cu o prezentare semnată de Darie Novăceanu. Traducătorii sînt prestigioși, capabili să atragă prin numele lor pe cititorul cel mai exigent. Nu lipsesc bunii prieteni ai țării noastre, marii poeți Pablo Neruda, Maria Teresa Leon și Rafael Alberti. Cele mai multe versiuni sînt girate însă de Darie Novăceanu însuși, a cărui contribuție în afirmarea poeziei noastre peste hotare este dintre cele mai mari. Unul din hispaniștii de frunte ai lumii de azi, încununat cu premii academice în patria lui Cervantes, Darie Novăceanu, și-a pus numele pe coperta mai multor culegeri de literatură română, publicate îndeosebi în țările hispano-americane. Traducerile sale sînt îngrijite, iar controversele pe care le-au iscat uneori sînt inerente unei activități atît de ample. Adeseori, el tentează imposibilul, cum se întîmplă și în echivalarea atît de frumoasă a cunoscutei poeme de Ion Barbu : „De la hora deducida, lo profundo de esa apacible ola / penetra en el espejo como el tenue azul, / viviendo sobre el ahogo de las agrestes manadas, / en las agrupaciones del agua, segundo juego más puro" **(Juego segundo).** Încercarea de a transpune ritmica originalului și nota sa de puritate apare indiscutabilă, uneori limbile străine tinzînd să aducă la același numitor universuri poetice divergente sau să sugereze asemănări de ton și de motive între diferiți poeți. (Așa s-a întîmplat să confundăm, în articolul nostru trecut, o splendidă poezie de Marin Sorescu, **Historiotherapy,** din antologia lui Emery George, cu o poemă, de aceeași factură a lui Eugen Jebeleanu, apărută mai demult. Facem acum amendă onorabilă, citînd și versurile lui Eugen Jebeleanu, în traducerea lui Stavros Deligiorgis : „tiribazes / tissaphernes / pharnabazos / datames / mazaisos / orontes spithridates / memnon of rhodes / abrokomas / ariarathes / atorampara / azbaal / elpaal of byblos // murdering / wishing to devour time // all wasted / on some night / or day". Nemaiavînd cartea sub ochi, din motive evidente, am comis o mică eroare, pe care o regretăm și ne grăbim a o remedia).

Prețioase sînt și studiile mai cuprinzătoare, dedicate fenomenului literar românesc, în limbile de mare circulație. **Literatur Rumäniens, 1944 bis 1980,** Volk und Wissen, Volkseigener Verlag Berlin, 1983, este patronată de Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Marin Bucur, apărînd în redacția germană sub îngrijirea Evei Behring și a Hannelorei Prosche. Este vorba de o adevărată istorie a literaturii contemporane, pentru publicul larg, cu un aparat critic impresionant și cu referințe pertinente, la care și-au adus contribuția toți autorii colectivului : Nicolae Balotă, Marin Bucur, Eugen Simion, Emil Manu, Barbu Cioculescu, Marcel Duță, Rodica Florea, Roxana Sorescu, Mioara Apolzan, Dorina Grăsoiu și Viorica Nișcov. Introducerea semnată de Zoe Dumitrescu-Bușulenga încearcă un scurt excurs de istorie literară, completînd adeseori materia volumului, analizînd, de pildă, și literatura lui Ion Lăncrănjan și Nicolae Breban, fenomene importante ale prozei actuale, care nu și-au găsit loc în culegerea de studii. Indiferent de posibilele obiecții cu privire la selecția personalităților trecute în revistă, comentariile sînt în general exacte, propunînd puncte de vedere interesante, cum ar fi această definiție a ultimei faze din literatura lui Ion Gheorghe : „Er kommentiert hier Fundstücke, die er selbst in einer traditionsreichen Fundstelle der Buzău — Zone entdeckt hat. Auf der Grundlage von Stucken aus dem archäologischen Schatz der **Glucke mit Kuken** („Cloșca cu pui") entwickelt er ausserhalb jeder Forschung in phantasiereischen Beschreibungen seiner Fundstücke ein neues typologisches Schema. „Kategorienformen" der mytologischen Welt, schafft er eines neues imaginäres Museum". (Marin Bucur).

Dar ce carte de vizită mai convingătoare pentru spiritul românesc poate să existe decît Eminescu, emblema însăși a poeziei și limbii noastre. Ne mulțumim doar să semnalăm, fără a o putea consulta, din pricina barierei lingvistice, traducerea cu prezentare a Danutei Bienkowska, apărută la Varșovia, în colecția „Biblioteka poetów". Binecunoscuta prietenă a literaturii noastre a propus încă o dată cititorilor polonezi o pagină de mare poezie sub semnul cărcia ar trebui să stea toate eforturile noastre de a spori cunoașterea literaturii române.

Aurel-Dragoș Munteanu

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚA A XXI-A

Vineri, 13 ianuarie, ne-am întîlnit din nou, deși pentru prima oară pe 1984. Sală plină, risipa de îmbrățișări riscă să devină frenetică, băieții sînt mai mari cu un an, fetele mai frumoase cu un an, maturii mai înțelepți cu un an, poate de aceea nici nu prididim urîndu-ne „la mulți ani" (cineva scapă și o rimă : „și să vă umpleți de gologani", dar nu se ia în considerație întrucît noi frizăm eternitatea).

Mulțumind pentru felicitările primite și la rîndu-i urîndu-ne un an bun (mai ales tipografic !), conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu,** anunță pe cei care vor citi : **Dinu Pătulea, Viorel Arhire, Luiza Stoica Balica, Rodian Drăgoi** (toți, poezie) și **Florentin Palaghia** (proză poematică).

În discuțiile care au urmat pe marginea celor citite au luat cuvîntul, exprimîndu-și propria părere, unenri avînd și adeziunea publicului, alteori rămînînd ca pasărea ce pre limba ei piere, următorii :

criticul **Nicolae Georgescu,** care referindu-se la poezia scrisă de Dinu Pătulea, remarcă aranjamentul, regia, prezentarea în mers a lucrurilor pe un fundal de îndepărtare de sine. De la Viorel Arhire reține expresia „cvadriga lumii" iar de la Luiza Stoica Balica geometrizarea, patratul ca viață și cercul ca flux. În Rodian Drăgoi vede un lăstar întîrziat al generației N. Labiș, al acestei generații metaforice, un poet care i-a plăcut foarte mult. Despre Florentin Palaghia afirmă că scrie o proză bună, una din cele mai bune pe tema nașterii unui prunc și îi oferă generos sau candid un loc alături de Corina Toma ; criticul **Gabriel Popescu** cu privire la Dinu Pătulea afirmă că poetul realizează „o menționare a vorbirii", o urmărire a limbajului, afe rotiri persuasive, o adevărată senzație de babilon al limbajului. La Viorel Arhire remarcă tensiunea creată între tentația expansiunii și rarefierea dusă pînă la dificultatea exprimării. Luiza Stoica Balica beneficiază de o circularitate nesfîrșită între trup și suflet, o rostire dublă, de remarcat pedala oximoronică. La Rodian Drăgoi remarcă o violență a spunerii, termeni obsedanți, o sete de ontic, poetul relevînd în versurile sale un sacru al ființei. Florentin Palaghia — în proza sa — prin violența stihinică a erosului, în linie voiculesciană, atinge esența ;

Dinu Regman îl consideră pe Dinu Pătulea un poet de mare oralitate, un lucid înzestrat cu simțul relativității, de notat forța dramatică remarcabilă. Despre Rodian Drăgoi afirmă că este poetul care cunoaște meșteșugul poetic, dar redundanța metaforelor riscă să situeze acest gen de poezie într-un plan liniar, imaginile foarte frumoase estompîndu-se în această curgere monotonă.

Hero

REVISTA STRĂINĂ

● **DUPĂ LUNGA CĂLĂTORIE A PRIZONIERULUI,** Zbigniew Zsuperski a tradus de curînd pentru editura „Wydawnictwo Literackie" cel de al doilea roman de Sorin Titel, **Pasărea și umbra,** într-o formulă convingătoare, cu o prezentare grafică plină de acuratețe. După frumoasele versiuni franceze, literatura lui Sorin Titel cunoaște astfel un indiscutabil ecou în spațiul central european, o probă de vitalitate și de prestigiu.

● **POETUL RABGYAI BASANG** este semnificativ pentru procesul de renaștere modernă a unui tînut ce părea încremenit în negura veacurilor. Revoluția a adus luminile și pe platourile Himalaiei, iar Tibetul cunoaște o perioadă de înflorire economică și culturală, așa cum atestă existența și creația acestui nume atît de rezonant în literatura Chinei de azi. Evocînd o viață supusă multor avataruri, Ma Lihua scrie într-un comentariu dedicat lui Rabgyai Basang : „Poemele sale sînt pline de sentiment, au profunzime și prospețime, se exprimă uneori printr-un limbaj viguros, iar alteori prin tonalități ușoare. Sînt cu atît mai originale, cu cît se impregnează din culoarea locală a Tibetului". Citățm din poemul „Să fiu un pește roșu" : „Pentru a pescui cochilia de pe fundul mării / Pentru a regăsi la sursă o perlă rătăcită / Aș vrea să devin un pește roșu / În căutarea dragostei mele, ziua și noaptea".

● **UN SUCCES impresionant** cunoaște culegerea intitulată **Poeme ale copiilor, urmată de Cuvinte pentru cei mici și mari.** Citățm din prezentarea volumului apărut la Ed. du Cherche-Midi : „Aceste foarte scurte poeme ale copiilor au meritul de a fi foarte scurte și foarte îndepărtate de ceea ce îi învață uneori maeștrii lor în ale scrisului. În ansamblu, poemele lor pun o problemă existențială, ceea ce vine desigur din faptul că cei mai mulți dintre autori au între zece și paisprezece ani. Poate că ei sînt aceia care simt cel mai bine că poezia este un lucru grav, singurul mod de a spune ceea ce este esențial în lume".

● **GERARD PHILIPPE** continuă să fascineze publicul mai nou. Acest fenomen este atestat și de marea audiență a ultimei cărți dedicate actorului de către Philippe Durant în colecția „Têtes d'affiche". Iată ce spun comentatorii : „Tinerii rămîn fascinați de Gerard Philippe. Pornind de la interviuri, dar mai ales pe baza unor alte lucrări și a culegerilor de presă, Philippe Durant, el însuși prea tînăr pentru a-l fi cunoscut pe marele actor, reconstituie viața și cariera sa, de la momentul nașterii, la Cannes, și pînă în zorii acelei zile de 28 noiembrie 1960, cînd s-a stins la treizeci și opt de ani : o viață prea scurtă, dar plină, o carieră excepțională, a unui om de talent, atît în teatru, cît și în cinema, o viață personală și familiară de „om liniștit", destul de puțin obișnuită la o personalitate atît de neobișnuită".

● **NUVELELE LUI ZAHARIYA TAMER** au fost traduse din arabă de Claude Krul-Attinger pentru colecția de orientalistică franceză. Sub titlul **Primăvară de cenușă** a fost astfel publicată în Franța o primă culegere din opera unui autor reprezentativ, care a cucerit sufragiile celor mai exigenți critici : „Prin intermediul unui simbolism care vorbește limpede și care nu se atenuează nici o clipă, accentuînd mai degrabă vigoarea, acuitatea și culoarea violentă a trăsăturilor sale, autorul țintește lumea sa și atinge o penetrantă dimensiune umană. Aceste povestiri sînt crude, atroce, cel mai adesea disperate din cauza ciocnirii cu o lume dominată de neînțelegere, violență și o opresiune implacabilă, cînd nu este în mod direct o ocupație străină". Cartea lui Zahariya Tamer este un succes de librărie.

● **O INCITANTĂ** apariție constituie pentru cititorul de azi republicarea cărții lui Bernardin de Saint Pierre, **Voyage á l'île de France.** Cartea a fost publicată pentru prima oară în 1773, apoi reeditată în 1818, iar după aceea numai fragmentar. Iată ce spune un comentator : „Inginer militar, Bernardin de Saint-Pierre a fost trimis pentru doi ani în insula Mauriciu. El a avut destul de mult timp acolo pentru a se ocupa de botanică, pentru a cunoaște multă lume și pentru a coresponda cu personalități de prestigiu. Povestirea voiajului său nu înseamnă de fapt o introducere în domeniul miraculosului. El este veridic și concis, lipsit de orice efuziune sentimentală și de orice fel de pretenții. Cert, acest voiaj a furnizat cadrul general, peisajele și spiritul chiar, din **Paul și Virginia.** Se găsește aici deja teoria Providenței și a armoniei naturale." Istoricii literari au astfel la îndemînă sursa celebrului roman.

NUMELE POETULUI

Smaranda Cosmin

Smaranda Cosmin debutează, în sfîrșit, cu o carte de poeme, Aventura, *(Ed Cartea Românească, 1983), de o mare fervoare spirituală, expresie a unei depline conștiințe artistice, carte care, prin perfecțiunea stilistică evidentă și prin originalitatea vocii interioare, o separă de „debutantele" comune, „vagi speranțe", și o impune ca pe o scriitoare importantă care și-a publicat deocamdată, doar una dintre cărțile scrise... E pentru noi un prilej de vecinică uluire rezistența mefientă a unor editori sau a unor membri din juriile concursurilor de debut în fața unor manuscrise care de la primele lor rînduri probează existența vocii auctoriale...*

Un singur poem, sau un singur articol semnat de Smaranda Cosmin l-ar fi putut convinge pe orice profesionist al scrisului că a apărut o nouă scriitoare.

Epigraful camusian al cărții („Acum nu mai vreau să fiu fericit, ci doar să fiu conștient"). rezumă un demers existențial care supune experiența imediată unui clivaj al spiritului parcurgînd o memorie adesea inocent-afectivă, purificînd-o sau vampirizînd-o cu o rară cruzime și cu un special accent iremisibil : de la aducerea existenței în „lumina conștiinței" și pînă la un soi de „noocratomanie", poezia Smarandei Cosmin, emisivă continuu prin particulele-i infime, bulversantă, imperioasă, și obsedantă ca discurs articulat, se întemeiază ca rostire memorabilă a plenitudinii ființei în ceasurile ei rare cînd își eliberează inimitabila „voce umană". „Cîndva afirmai : dincolo de patimi și sfîșieri, / Adevărul și cerberul său. / Dar asta cerea ca faptele tale / Să umble-n scrobeală, cu mădularele țepene. / Să nu transpire, să nu icnească ci-ntr-un ritm prusac / Să defileze cu indexul pe trăgaci. / Pe aortă răsună încă bocănitul rigorilor / Inventate noaptea, în ghettoul spaimei de sine. / Ai trecut în echilibru peste genunile virstei. / Ai traversat anotimpurile cu suspiciuni / De topometru. / Ai suris măgulitoarelor semne, / Alaiurile le-ai privit cu prudență. / Ți-ai ascultat pulsația creierului, pasăre / În zbor clandestin. / Impotrivirile te-au deprins replica iute, / Pasul trufaș. / Disprețuiai dramele insului, recapitulai propozițiile generale. / Dar iată, ochii de bile albastre ai dementului / Descumpănesc. Părul moale al sorei adormite / Descumpănește. Siguranța de femeie iubită / Descumpănește. / Și ura care se-ntinde incolăcind / Gleznele profanatorilor. / Descumpănește / Prietenia la focul căreia te întorci / După rebegite afronturi. / Și mîinile tale, ciuruite de-mpunsături și acizi. / Și toate cite se-ntîmplă prin părțile inimii. / Umanizată acum te oferi virilității inegale / A Soarelui, nu mai siluiești ceața. / Înțeleaptă acum inventezi adevărul în care-ți sporește / Minciuna — caldă umană și tragică. / Și iată zăgazurile ostilității se rup / Parc-ar veni dimineața". (Avertismentul).

Trecută prin filtrul unui stil prețios, friabil, vivisecționist, hipersensibilitatea poetei, adesea „prea bine temperată", inundă „perfecțiunea textuală" a cite unui poem lapidar și atunci avem revelația marii poezii. „De la prieteni nu mai am nici o veste / Semn că naufragiul s-a petrecut aievea. / Să mai cumpăr de doi bani ilustrate ? / Soarele l-am scos de mult la mezat. / Ce mai faci, chère Ivonne, în corsetul / Tău semi-metalic, / Cum îți mai duci printre rufe, găini și / Tratate de fizică răzvrătita coloană în „s" ? / ...Aveai un frate frumos și o mamă blîndă. / Paralizată din '65. / De cînd te-am uitat cine-a mai presărat crini / Pe bietele tale vertebre ?" (Stema exilului).

Ca și Liviu Ioan Stoiciu, un alt admirabil poet tînăr, Smaranda Cosmin și-a creat un stil personal, violent „artificial", recuzînd locul comun și transfigurînd pînă la obvient expresiile curente, prima sa carte, Aventura, *plasînd-o în imediata apropiere a celei mai originale poete de azi, Grete Tartler.*

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

BALCANICE

VLADA UROȘEVICI

Sfîrșitul verii

Vara aceasta închide-o într-o cutie
de paie
Într-un turn de nisip într-o îmbrățișare
de vînt
Într-un caliciu de mac. Închide-o
fără efort
Închide-o pentru ca ea să poată din nou
Să se arate-ntr-o zi cînd tu vei fi singur
Într-o zi
De iarnă să apară ca o mireasmă ca un
nume uitat
Ca un semn salvator

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Despre un sport frumos

Vine februarie, rupîndu-și colții, spintecîndu-și coapsa în cîmpii viscolite, în rîuri înghețate ca mănăstirile. Vine februarie, împerechere de lupi bătrîni, se stinge-n păduri ființa iluziei, dar prin margini de lac, în domnie de sălcii, aud spovedania peltică a vreunei brînduși îndrăznețe : eu sînt prevestirea albă a florii de cais, sînt dintele de ied răsărind pe firul de iarbă azvîrlit din inima pămîntului lîngă o fîntînă biruind singurătatea. „Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt", spunea Nicolae Labiș, dăruind emblemă nemuritoare unei generații. Cînd vine februarie și se smintește, sub geana serii, și-un crîmpei de luna martie, eu sînt o vîslă înnoptînd în fluviul melancolic al cuvintelor. Îmi place s-aud sau să-mi spun povești. O buturugă arzînd în vatră m-ar face prinț. Nu am, și-atunci îmi logodesc pingeaua cu toate cărările ce duc spre Casa Scinteii. Mi-ar cădea frumos pe partea inimii să fiu la Schitu-Durău cel pictat de Tonitza, cu văpseli din gura raiului. Earieră, brumă pe clampă (se mai numește și clanță), vifor păgîn, căderi în muchea gardului de mărăcini. Cînd vine februarie picurați vin roșu pe o margine de suflet, lăudați noaptea căzînd devreme, dăruiți vorbe frumoase celor ce vă sînt dragi. Iată o poveste pe care mi-a spus-o, în februarie trecut, inginerul D.I. din Delta Dunării. Sîntem brăileni. În tinerețe, zice el, îmi plăcea să fiu considerat o forță a naturii și una socială. Drept pentru care mergeam să mă tund și să mă bărberesc la o frizerie din Brăiliță, cartierul unde orice eșec se plătește foarte scump. Frizerii sînt mari depozitari de zvonuri și iscusiți răspînditori de mistere. Frizerul e un rîu care se varsă-n Mare, fără să fi izvorît. Vrei să filfii un strigoi la geamul orașului ? Arunci o vorbă într-o frizerie. Pe atunci eram mic, prăpădit, sfrijit și vroiam să fiu omul dur, neiertătorul, cel ce răzbună toate nedreptățile. De aceea, într-o zi mi-am atîrnat la fiecare subțioară cîte un pistol, în teacă de mușama, și-am făcut stîngăcia vicleană ca frizerul să vadă pe cine are onoarea să servească. Am instituit groaza în prăvălia lor. Intram și eram salutat cu adînci plecăciuni. Nimeni nu-mi cerea un ban, toți erau învăluiți în zîmbete și spaimă. Pînă într-o zi de iulie. Cînd am uitat să-mi vîr pistoalele în huse. Căldură de iad. De unde mirosul ăsta de scorțișoară ? s-a strîmbat frizerul, trăgînd briciul pe curea. Am înlemnit. Și pe urmă m-am pomenit cu fălcile între pumnii lui. Pistoalele mele erau de ciocolată. Instaurasem teroarea cu două sute de grame de dulciuri. Tovarășe Neagu, nu există sport mai frumos ca o mamă de bătaie încasată pe cinstite...

Cînd vine februarie îmi place s-aud sau să spun povești. Cînd vine februarie, ochiul meu pîndește sunetul ploii din martie și cucubeul din aprilie.

Fănuș Neagu

CEAUȘESCU-ROMANIA

O identitate pentru conștiința planetei

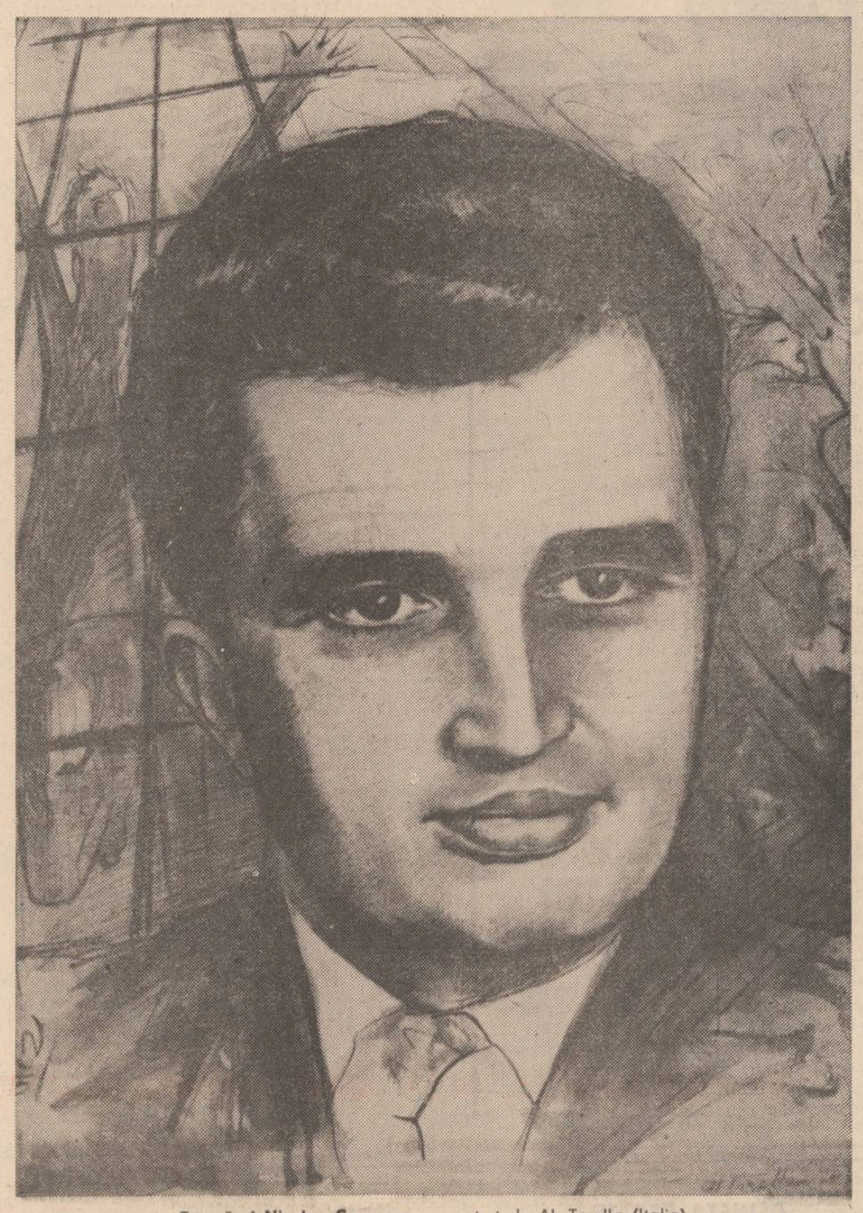

Tovarășul Nicolae Ceaușescu — portret de Al. Torella (Italia)

ROMÂNIEI ȘI CÎRMACIULUI ÎNȚELEPT

poem de hayashi katsumi

—JAPONIA—

Românie, țară între cele mai frumoase
și rodnice,
Binecuvîntată să fii, pururea, de ploile
lumii,
fertile,
de ochii oamenilor de bine,
O, țară roditoare cu miriade de bogății,
Binecuvîntată să fii de lumina soarelui,
de aerul cu parfumul îmbătător
plin de cîntece de păsări, de arborii
cîntători.
Dar, mai întîi, o țară vie, cu viață ardentă,
și mai ales oamenii, oamenii care își
doresc
fericirea, liniștea,
își iubesc minunatul pămînt,
minunatele anotimpuri care vin și se duc,
anii lor minunați care trec
unul după altul, în veac.
De ce România ?
Pentru a trimite veșniciei, răspund,
amintirea binecuvîntată a vieții
pe Planeta Pămînt.
Pentru oamenii care biruie totul
cu gîndul la speranțele de mai bine.
Pentru forțele oțelite și pentru durata-n
istorie,
de milioane de ani și mai bine
de viață nescrisă
și de două mii și ceva de ani
de hrisoave.
Pentru florile unei culturi fără seamăn,
pentru cei înțelepți și viteji ;
Apărătorii Patriei.
Pentru daci și romani, pentru pace,
Pentru Cîrmaciul ei Înțelept
Veșnic tînăr.
De aceea, răspund, România ne farmecă
sufletul.

II

Maica noastră, Pămînt Roditor,
care nu poate fi al unui singur popor,
ci al tuturora, toate la fel,
egale și drepte ;
Iată de ce România !
Pentru respect între oamenii lumii,
Împotriva disprețului și a opresiunii,
ca să trăim în armonie și pace,
Împotriva războaielor și a urii ce mai zace
în om,
pentru înțelegere, prețuire și bine
universal,
pentru gînd ideal.
Și încă de ce România ?
Pentru fericirea românilor
Astăzi uniți, veșnic pașnici,
pentru Carpații lor încoronați de milenii,
împodobită țară ferice cu riuri argintate
pe văi,
pe văi transilvane, cu oamenii și mai dirji
și-nțelepți.
Pentru colinele bănățene, fermecătoare
podișuri,
pentru moldovenii, liricii moldoveni,
pentru întinsa, larga, Cîmpie a Dunării,
vitala cîmpie, bogată, cu valahi curajoși.
Sporind puterea țării cu Cîrmaciul în
frunte,
Uniți într-unul singur :
Românie.
Să binecuvîntăm, deci, tricolorul acestei
țări,
să binecuvîntăm, cu dragoste, și-n veci,
poporul carpatin, român,
în veci și nepereche, veșnic.

În românește de
B. Mihai

afirmăm, cu legitimă satisfacție și mîndrie, că România e cunoscută, azi, pe toate meridianele lumii, că are prieteni de la un capăt la celălalt al pămîntului. Un glas pătrunzător și vibrant, un glas ferm, hotărît și cutezător, glasul cel mai autorizat al patriei noastre socialiste, glasul președintelui Nicolae Ceaușescu a dus pretutindeni mesajul de prietenie și pace al poporului român. Doctrina politică și acțiunea tovarășului Nicolae Ceaușescu sintetizează tot ce a fost mai bun în mostenirea unor mari înaintași, ridicînd pe o treaptă fără precedent prezența României în arena mondială, dînd o strălucire fără seamăn numelui țării noastre. Pe platourile Americii Latine sau în străvechile centre de civilizație ale Asiei, în marile metropole din America și Europa sau în noile state africane, președintele Ceaușescu este, astăzi, o personalitate profund stimată, al cărei cuvînt reprezintă o garanție a prieteniei, păcii și încrederii. Glasul său s-a auzit pe toate meridianele lumii, luînd apărarea celor oprimați, promovînd libertatea popoarelor, dreptul lor la existență demnă. Tovarășul Nicolae Ceaușescu este considerat drept unul dintre cei mai activi militanți pentru realizarea dezarmării, pentru o nouă ordine economică internațională, pentru echitate și dreptate. Simbol al prieteniei și solidarității, emblemă a speranței și a liniștii planetare, numele președintelui României socialiste a intrat în conștiința opiniei publice mondiale însoțit de aura luminoasă a strălucitei sale personalități. Rostit cu tot mai mult respect și recunoștință, aclamat pretutindeni pentru ideea de bine și fericire cu care se identifică, el este, în neliniștea și convulsiunile lumii de astăzi, un țărm de soare, o garanție pentru împlinirea rostului omenesc.

Iată, în cele ce urmează, sublinierile făcute, de-a lungul anilor, de citeva nume de prestigiu ale vieții culturale și artistice din lumea întreagă, atunci cînd, cu respect și admirație, s-au referit la activitatea și opera președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Iată ce spunea, în acest sens, **prof. Francis Dessart**, membru în comitetul de conducere și în Marele Consiliu al Institutului de Relații Diplomatice din Bruxelles, cu ocazia conferirii tovarășului Nicolae Ceaușescu, la 11 mai 1983, a „Diplomei de onoare" și „Premiului Internațional al Relațiilor Diplomatice" pe anul 1982 : „Domnule președinte, politica dumneavoastră consecventă, devotamentul neobosit pentru idealul absolut de pace și fraternitate întrunesc, incontestabil, asentimentul generației mele care, avînd fericirea de a nu fi cunoscut al doilea război mondial, nu dorește ca un nou cataclism distrugător să se abată asupra Europei și lumii întregi. Întîmplarea a făcut ca într-una din numeroasele lecturi consacrate țării și operei dumneavoastră o frază să-mi rețină, în mod deosebit, atenția. Ați scris-o, domnule președinte, din toată inima. O frază plină de speranță : „Știm că lumea de mîine — pentru care am luptat și luptăm și acum — va fi o lume a egalității între toate națiunile, o lume a prieteniei și colaborării frățești între popoare. Nimic nu poate împiedica realizarea acestei aspirații a umanității". Cîtă dreptate aveți și cît de frumoasă este această speranță. Încrezător în acest ideal, ați promovat o politică națională și internațională pe măsura aspirațiilor dumneavoastră umaniste. Scrierile și declarațiile dumneavoastră sînt străbătute în întregime de această aspirație umanistă, subliniată de dumneavoastră, domnule președinte, „România a acționat și continuă să acționeze cu toată hotărîrea pentru înfăptuirea securității europene"... Acest umanism care se dezvoltă prin acțiunea, gîndirea și opera președintelui României de azi își are rădăcinile în profunzimile istoriei națiunii române care a dat naștere atîtor artiști, scriitori, poeți, muzicieni și filozofi aparținînd civilizației europene. Fiu al acestei națiuni, domnule președinte Nicolae Ceaușescu, — dumneavoastră întruchipați aspirațiile ei de viitor".

Apariția, salutată, peste tot în lume, cu profund interes și admirație a unora dintre operele teoretice ale președintelui Nicolae Ceaușescu, a deschis contemporaneității poarta spre înțelegerea unui sistem filozofic complex și coerent, oferind soluții practice, dînd, în permanență, dimensiuni planetare fiecărui răspuns sau acțiune politică. Iată ce spunea, în acest sens, **Wang Ziye**, director adjunct al direcției tipăriturilor din R. P. Chineză, cu ocazia prezentării, la 4 aprilie 1981, la Beijing, a celui de-al doilea volum din ciclul „Ceaușescu — Opere Alese", apărut în Editura Poporului, principala editură politică din R. P. Chineză : „Noi, poporul chinez, sîntem însuflețiți de dezvoltarea ascendentă, neîntreruptă și clocotitoare ce caracterizează construcția socialistă în România. Încercăm un sentiment de deosebită căldură cînd citim, învățînd cu nesaț, în acest ciclu de opere alese, bilanțul sistematic făcut de tovarășul Nicolae Ceaușescu asupra experienței istorice a P.C.R.... Apariția în limba chineză a operelor alese ale tovarășului Nicolae Ceaușescu este salutată de masele largi de cititori chinezi, care doresc cu ardoare să poată cunoaște în profunzime și învăța din realizările și experiența istorică a României în revoluția și construcția socialistă. Apariția acestui ciclu de opere alese va ajuta considerabil la desfășurarea activității lor". În Argentina, la 25 ianuarie 1983, cu ocazia apariției volumului „Nicolae Ceaușescu — Democratizarea relațiilor internaționale", în Ed. Rueda, editorul **Enrique Rueda**, publicist argentinian de prestigiu, adresa un mesaj președintelui României în care omagia activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu depusă în sensul apropierii între oameni și popoare, apropiere concepută ca un pas esențial în strategia mondială a păcii. „Numele președintelui României, Nicolae Ceaușescu, revine des, în aceste zile, în paginile presei internaționale — afirmă editorul Enrique Rueda, în introducerea lucrării. Este un fapt că România, altădată puțin cunoscută în restul lumii, s-a afirmat în perioada postbelică pe arena mondială tocmai datorită lui Ceaușescu. Într-un răstimp scurt, el a dobîndit renumele unei personalități cu vedere cutezătoare, novatoare, al unui om politic care trece cu ușurință peste dogme, peste judecăți prestabilite și care, manifestînd un remarcabil simț politic, dă de o parte, curajos, aspectele minore, neesențiale, ajungînd direct în miezul problemelor. De multe ori, în gîndirea și acțiunea sa politică apar elemente la prima vedere surprinzătoare, dar care se dovedesc după aceea că reflectă într-o totul, cerințele realității, ale vieții sociale și politice. Impresia pe care și-o face observatorul din afară este aceea a unui om căruia îi repugnă sentințele definitive, concluziile apriorice, rezolvările de tipul „totul sau nimic", un om care nu o dată răstoarnă radical datele problemelor, prezentînd căi și soluții originale, nebătătorite, practice de ieșire chiar și din situații care apar de nerezolvat. Aceste trăsături sînt atributele legice ale unui om politic lucid, clarvăzător, ale unui contemporan conștient de răspunderea ce-i revine ca om de stat, pentru soluționarea problemelor ce frămîntă lumea, viața politică a zilelor noastre".

În același sens, al recunoașterii prestigiului mondial al președintelui României, în contextul sublinierii actualității unei poziții de apărare a independenței naționale în concertul general al popoarelor unite prin idealul comun al luptei pentru pace, pentru folosirea energiilor creatoare în folosul propășirii speciei umane, exprima și prof. **Aurelio Peccei**, Președintele Clubului de la Roma care spunea : „Rolul și misiunea României sînt de mare importanță, foarte lăudabile și cu deosebite efecte practice pentru a face ca lumea să înțeleagă consecințele grave pe care le are cursa înarmărilor. Dăm în acest sens o înaltă apreciere ideii exprimate de președintele Nicolae Ceaușescu și anume că momentului actual al presiunilor forței — fie ea militară sau economică — noi trebuie să-i răspundem prin formarea unui om nou, cu o înaltă conștiință politică și morală, un om nou sub toate aspectele într-o lume nouă. România, astăzi, este în fruntea acestei extraordinare tentative de a arăta oamenilor că riscă să nu mai fie oameni ci numai niște mașini de a produce, niște roboți, consumatori, oameni care doresc viața mașinală, dacă nu înțeleg că dincolo de bunăstarea materială se află problemele de conștiință, problemele lumii în care trăim. Pentru a fi oameni, oamenii trebuie să-și pună, în conștiință, problemele oamenilor. Președintele României avea foarte multă dreptate afirmînd că știința trebuie concepută la dimensiunea oamenilor, știința trebuie umanizată pentru a fi cu adevărat benefică. Prin aceasta, mesajul președintelui Ceaușescu este nu numai o expresie a elevației morale, ci și un îndemn la acțiune concretă în sensul umanist, idee la care subscriu integral".

Un alt mare om de știință al lumii contemporane, prof. **A. P. Prohorov**, laureat al Premiului Nobel, director al Institutului de fizică al Academiei de științe a U.R.S.S., sublinia actualitatea poziției Românești, a inițiativei președintelui Nicolae Ceaușescu de a crea, la București, în cadrul Simpozionului internațional „Oamenii de știință și pacea", septembrie 1981, a

„În acest ultim sfert de secol, cupola orizontului universal a fost zguduită de o curajoasă și nemaiauzită voce în lumea tranzacțiilor și a convențiilor. Un om care nu aparține grupului celor cinci mari a oferit bolnavei noastre epoci rețeta salvatoare. A găsit secțiunea de aur. A înlăturat odată pentru totdeauna politica vorbelor goale și a redat cuvintelor aflate în circulație sensul lor originar, îndepărtînd asperitățile conflictuale. Această metodă de a cultiva numai prietenia și nu zizania constituie o descoperire esențialmente românească. Ea poartă numele de Nicolae Ceaușescu, ea poartă numele de România... Numele lui Nicolae Ceaușescu încă de pe vremea cînd era copil a început să strălucească pe firmamentul politic al țării sale. Născut în lipsuri, într-o epocă în care lumea clocotea de nedreptate, acel copil neostenit, cu mintea mereu trează și cu crez pătimaș, a ieșit la răscrucea istoriei, gata de luptă, hotărît pentru orice fel de sacrificii. Cred că avea dreptate cel care a spus că omul acesta a venit pe lume ca să-și ocupe locul pe care-l merita. Parcă istoria României l-ar fi așteptat să crească".

Menelaos Ludemis

„Președintele Nicolae Ceaușescu întruchipează în mod strălucit voința poporului român de a-și clădi o viață nouă, voința sa de pace și colaborare. Trebuie să remarc din nou, așa cum am făcut-o și în prima mea carte, că pentru Omul Ceaușescu nimic din ceea ce este uman nu-i este străin. Acest umanism ardent al unui comunist și revoluționar de la vîrstă fragedă îmi apare din ce în ce mai mult ca un semn al unei noi epoci în raporturile dintre state și oameni de concepții politice și ideologice diferite. Iată de ce omul care se află în fruntea României este atît de iubit, de stimat, de ascultat și de urmat de întregul său popor; iată de ce prestigiul său internațional este acela al unui mare om politic al epocii. Există momente istorice cînd popoarele doresc să fie încorporate, ca într-un simbol, în personalitatea și opera unui om. O asemenea personalitate și un asemenea om este pentru România de azi președintele Nicolae Ceaușescu".

Michel Hamelet

primului mare cadru internațional de discuție asupra rolului omului de știință în lumea contemporană, a responsabilității ce-i revine față de viitorul omenirii. „Or, aceasta se poate produce numai în condițiile în care, așa cum sublinia pe drept cuvînt președintele Ceaușescu, oamenii de știință se integrează într-un front comun, în lupta pe care o dorim unită a conștiințelor purtătoare de progres în speranța pentru o lume mai bună, o lume în care oamenii să se bucure în liniște de munca și realizările lor... Sîntem foarte mulți — și aceasta s-a dovedit în cadrul simpozionului de la București — cei care credem că războiul, în condițiile actuale este nu numai ceva grav, ci și un lucru catastrofal, care pune în primejdie direct și ireversibil civilizația întregii omeniri. Sarcina noastră fundamentală este de a împiedica un asemenea conflict, de a lupta pentru interzicerea armelor nucleare, pentru folosirea științei în slujba binelui oamenilor".

Contemporaneitatea apreciază în mod unanim extensia deosebită a orizontului de gîndire și preocupări a președintelui României, modul în care cu fermitate și curaj a știut să se impună, în fața istoriei, ca un exponent dîrz și neînfricat al voinței de libertate, independență și suveranitate națională, numele Nicolae Ceaușescu fiind sinonim cu ideea de unitate națională în jurul partidului, idee subliniată și de **Sir Harold Wilson**, fost prim-ministru al Marii Britanii, cu ocazia ceremoniei lansării oficiale la Londra a volumului „Nicolae Ceaușescu : constructorul României moderne — om de stat de talie internațională".

„Unii dintre noi, printre care mă număr și eu — sublinia Sir Harold Wilson — au avut ocazia să-l întîlnească pe președintele Nicolae Ceaușescu și să aprecieze ampla sa viziune și strălucirea gîndirii sale politice. Îmi reamintesc cu plăcere de întîlnirea și convorbirile pe care le-am avut la București, în cadrul cărora mi-am dat seama de autoritatea sa de om politic de talie internațională. M-a impresionat modul în care președintele Nicolae Ceaușescu a reușit să continue neabătut menținerea unei națiuni unite și de sine-stătătoare, care a rămas neclintită, deși s-a aflat la răscruce în anumite momente ale istoriei și care și-a păstrat integritatea și identitatea națională. Titlul cărții „Constructorul României moderne — om de stat de talie internațională" este pe deplin justificat. Sub conducerea și impulsul său, națiunea română a continuat să se dezvolte și să se întărească într-un spirit unitar și constructiv, exprimînd un glas distinct pe arena internațională și militînd pentru o lume mai sigură și mai dreaptă. Am spus „lume", pentru că atît în realizările României, cît și în propunerile constructive și realiste făcute de România lumii întregi, se poate vedea un apel adresat națiunii și, în același timp, un exemplu de felul în care o țară mică poate să ofere propuneri viabile pentru pacea și colaborarea internațională, precum și pentru bunăstarea propriului popor".

Iată, în continuare, opiniile exprimate de redactorul șef al editurii indiene „International Reporter", **Raj Baldev**, care, la rîndul său, evidențiază în mod convingător faptul că astăzi, în lume, numele Ceaușescu-România, simbolizează un tot unitar, privit cu profund respect și admirație : „Impresionat de gîndirea creatoare a președintelui Nicolae Ceaușescu atît în domeniul problemelor vieții interne, domeniu în care România, deși o țară mică, a făcut progrese uriașe, cît și pe plan internațional, unde România joacă în permanență un rol vital în promovarea păcii și destinderii în lume, m-am decis să asigur apariția acestui volum. Perioada de cînd președintele Ceaușescu se află în fruntea Partidului Comunist Român și a Republicii Socialiste România se înscrie în istoria poporului român ca cea mai dinamică și mai rodnică etapă a dezvoltării sale social-economice. Președintele Nicolae Ceaușescu nu numai că și-a dedicat întreaga sa capacitate și energie dezvoltării socialiste a României în toate sferele vieții sociale și economice, ci, în același timp, s-a dovedit a fi o personalitate capabilă să ofere lumii un sistem de gîndire și acțiune pe deplin original, în scopul adoptării măsurilor corespunzătoare pentru rezolvarea marilor probleme ce confruntă în prezent omenirea".

Printre multiplele distincții ale unor organizații și instituțe cu caracter internațional, de mare prestigiu, oferite președintelui României, tovarășului Nicolae Ceaușescu, în semn de omagiu pentru poziția luată în privința rezolvării unora dintre marile probleme ale lumii contemporane — prin și exclusiv — pe calea negocierilor la masa tratativelor, prevenindu-se astfel conflictele nimicitoare, se numără și cele oferite de Academia SIMBA din Italia. Profesorul universitar **Alberto Rea**, vicepreședinte al acestei academii, declara în acest sens : „Am urmărit cu mult interes realizările țării dumneavoastră pe plan intern și în viața internațională. Personalitatea președintelui Nicolae Ceaușescu se bucură de o largă considerare și prețuire în întreaga lume, viziunea sa, concepția și inițiativele sale au o deosebită importanță pe plan internațional, fapt subliniat și de presa din multe țări. Atenția acordată și de presa occidentală, interesul față de soluțiile pe care președintele Nicolae Ceaușescu le propune pentru dezvoltarea țării și pentru problemele care confruntă omenirea, colectivitatea internațională, relevă audiența dobîndită de eforturile sale pentru progres, pentru pace și dezarmare. Președintele Ceaușescu este o personalitate mondială atît în lumina ideilor sale, cît și a acțiunilor sale practice, reprezentînd un punct de convergență pentru toate forțele care luptă pentru pace. Ceea ce constituie un lucru foarte important, deoarece chemarea sa, ideile sale sînt limpezi și convingătoare, pot întruni adeziunea imediată a oamenilor de pretutindeni".

Ceea ce au subliniat adeseori numeroși oameni politici, este deosebita încredere pe care președintele Ceaușescu o investește în posibilitatea culturii de a îndeplini un minunat rol de mesager al păcii între toate popoarele lumii, oamenilor de cultură revenindu-le menirea de a se face primii interpreți ai voinței de pace a neamului lor, schimbul de valori culturale, fiind un pas spre cunoașterea reciprocă. Este ceea ce sublinia **Pierluigi Vagliani**, șeful Diviziei pentru problemele tineretului din cadrul U.N.E.S.C.O. : „Apreciez în mod cu totul deosebit ideea președintelui Ceaușescu asupra rolului de ambasador al păcii pe care trebuie să-l aibă cultura. Și mi se pare evident că, prin cunoașterea celor mai importante valori ale lor, popoarele din întreaga lume se vor înțelege reciproc, vor putea mai ușor trece de barierele de ordin cultural, politic, lingvistic, religios etc., care le pot separa. Iar această încredere în cultură este legată, în viziunea românească, căreia îi dăm o deosebită apreciere — de rolul tinerei generații chemate să fie prima care să acționeze și să beneficieze de roadele unei lumi a păcii. Acum, cînd miliarde de dolari se scurg pentru înarmări uriașe, ineredibile, cu o necuprins de descris forță de distrugere, actualitatea acestei concepții trebuiește pusă în mod clar în evidență".

Iată tot atîtea argumente, reunite într-o unică expresie a unanimei aprecieri, pentru care numele președintelui României este rostit astăzi cu profund respect în întreaga lume. Iată de unde cuvintele calde, sincere, adresate pe tonul adevăratei prețuiri și prieteniei, de către oameni de stat, oameni de cultură, artiști, omului care sintetizează voința noastră de pace și fericire. Este ceea ce spune și prof. dr. **Viktor Heller**, adjunct al ministrului federal al Austriei pentru învățămînt și artă : „Pe lîngă activitatea sa în România, președintele Nicolae Ceaușescu depune de ani de zile, în mod neobosit, eforturi pentru pace în lume. Folosindu-se de toate căile posibile, președintele Ceaușescu militează pentru coexistența pașnică și pentru cooperare între popoare. Nu există nici o alternativă realistă la coexistența pașnică, ci doar aparenta alternativă a războiului rece și confruntării care ne-ar duce însă, pe noi toți, la catastrofă. Președintele Nicolae Ceaușescu se dedică acestei sarcini — coexistența pașnică și dezvoltarea cooperării. Existența unor sisteme social-economice diferite nu constituie un obstacol în calea dialogului între oameni, ea nu trebuie să îngreuneze și să facă imposibilă coexistența pașnică. În această direcție, acțiunea depusă de președintele Nicolae Ceaușescu are o mare însemnătate. Această ocazie festivă ne oferă prilejul să-i urăm mult succes în activitatea sa pentru pace care este pentru binele nostru, al tuturor, prosperitate și sănătate. În acest sens, încheiem cu cuvintele pe care prietenii noștri români au obiceiul să le rostească în asemenea ocazii : La mulți ani !".

La mulți ani pentru binele și prosperitatea României, pentru afirmarea ei consecventă, în libertate și demnitate, în prosperitate și dezvoltare multilaterală, într-o lume care să fie cea pentru care militează consecvent președintele Nicolae Ceaușescu — o lume de pace și prietenie.

Cristian Unteanu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
5
(1 135)
Sîmbătă
4 februarie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

România și-a sărbătorit Eroul

Omagiindu-și conducătorul, partidul și țara au trăit vibrante și esențiale sentimente de stimă și prețuire făcînd din aniversarea zilei de naștere și a peste o jumătate de veac de activitate patriotică, revoluționară a celui mai iubit fiu al său una dintre cele mai tulburătoare și trainice dovezi ale identității și demnității noastre naționale, în consens cu toate aspirațiile și idealurile națiunii, pe temeiurile marilor înfăptuiri ale anilor socialiști. Secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a inaugurat, încă în urmă cu aproape două decenii, prezentul pe care îl edificăm și care, din perspectiva viitorului ce ni l-am asumat, se constituie în cel mai relevant și mai cutezător relief economic, politic și social, aducînd țării acea amplă și înnoitoare deschidere prin care am pășit în mod hotărît pe calea progresului și civilizației. Manifestările care au avut loc cu prilejul aniversării zilei sale de naștere și împlinirii a peste 50 de ani de activitate revoluționară se definesc tocmai în acest sens al identificării cu noul și proaspătul orizont al națiunii, cu tot ceea ce a trebuit să primenim în gîndire, în acțiune, în muncă și viață pentru ca destinul nostru să ia un alt curs, cel în care se implică prin tot ce are mai înaintat tradiția și istoria, lupta poporului pentru împlinirea idealurilor sale de independență, de libertate și dreptate națională și socială. Scrisoarea Comitetului politic executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România exprimă în sinteză însuși sufletul și măreția națiunii noastre care își vede întruchipate cele mai alese trăsături în viața și opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, în strălucitul său exemplu de patriotism și abnegație eroică, revoluționară. „Ne este tuturor deosebit de plăcut — se spune în scrisoare — ca în această zi aniversară, dragă întregii noastre națiuni — înscrisă cu litere de aur în istoria națională — să aducem, cu cel mai înalt respect, un fierbinte omagiu proeminentei dumneavoastră personalități de patriot și revoluționar înflăcărat, militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești, neobosit luptător pentru triumful în lume al idealurilor nobile de pace, colaborare și progres social". Și mai departe, în același consens, cu mîndria și recunoștința care vin din inima și conștiința tuturor generațiilor : „prodigioasa dumneavoastră activitate de conducător politic și de stat, pătrunsă de un desăvîrșit spirit revoluționar, patriotic și de o înaltă responsabilitate pentru destinele României, ideile și orientările dumneavoastră, de o inestimabilă valoare teoretică și practică și-au găsit o strălucită materializare în mărețele succese și realizări pe care națiunea noastră le-a obținut în cele aproape două decenii de cînd vă aflați în fruntea partidului și a statului — perioada cea mai bogată în împliniri din întreaga istorie națională și pe care, astăzi, poporul a legat-o trainic și pentru totdeauna de numele și fapta dumneavoastră, numind-o, cu legitimă mîndrie, **Epoca Ceaușescu**".

Această epocă a fertilizat viitorul și l-a așezat inspirat și demn pe temeliile trainice ale acțiunii prezente. Judecată din oricare unghi de referință, cu aplicabilitate la oricare domeniu al gîndirii și practicii sociale, această epocă este o adevărată sursă de energie care a înviorat forțele unei întregi națiuni și le călăuzește către înfăptuiri care marchează însăși evoluția noastră ca popor și civilizație. **Ca și în trecut,** — subliniia în răspunsul său tovarășul Nicolae Ceaușescu, — **și în viitor nu voi precupeți nici un efort pentru a servi cauza socialismului, a servi partidul și, mai presus de toate, a servi poporul, interesele sale supreme de bunăstare, de fericire, de independență, de pace.** Regăsim aici, în aceste cuvinte, biografia exemplară a unui mare erou și mai regăsim spiritul acelui solemn jurămînt făcut odinioară către țară cînd, prin voința întregii națiuni, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, era investit în funcția supremă de președinte al Republicii Socialiste România, întîiul președinte al României.

Primăvara de atunci respiră în arcul de timp la capătul căruia am omagiat ziua sa de naștere, în simbolică și justificată legătură cu sărbătoarea unirii și unității noastre.

Luceafărul

„Dialog cu tînăra generație" — tablou de Ghiorghi Apostol

În patria luminii

În patria luminii au toate un rost deplin
căci bate-n pieptul țării o inimă fierbinte
puterea din adîncuri stăpînă pe destin
credința comunistă ce cheamă înainte
în patria luminii largi drumuri se deschid
spre-un viitor de aur dînd munții la o parte
căci arhitectul țării drept, înțelept, lucid
cu demnitate scrie în marea țării carte
poemele albastre cu Dunărea-ntr-un vers
cu toga ei de valuri ce flutură spre mare
cu-ntregul României patetic univers
cronometrat de grava pămîntului chemare
să stea în brazde grîul ca pruncii-n leagăn cald
apoi, ca dintre perne, să salte-n primăvară
sub pleoape verzi să stringă al cerului smarald
belșugul piinii albe să se reverse-n țară...

Ne regăsim în țară așa cum vrem să fim
ea taie ca un fulger oglinzile opace
credința comunistă e tot ce azi iubim
coloană nesfîrșită de viață și de pace !

Fără de ea nici cintec, nici floare și nici rod
nici grîu să germineze în sublunara glie
credința comunistă e-arcada unui pod
sub care-și împlinește întreaga Românie
mărețul vis, în frunte cu-al ei Conducător
care i-a pus pe frunte a gloriei cunună
credința comunistă ne proiectează-n zbor
în patria luminii cu soarele-mpreună

Ion Potopin

Despre adevăr

Nici nu știu cum aș putea să încep evocarea acelei agape prin care revista **Luceafărul**, după solemnitatea sărbătoririi ei oficiale, îngăduia colaboratorilor și prietenilor o clipă de destindere ceremonioasă și ea, nu-i vorbă, dar dezlegată de servituți rigide, întocmai ca o permisie. Ca permisia unor ostași. Și mai toți invitații revistei, într-adevăr, erau mai vechi sau mai tineri ostași, dintre cei neobișnuiți să schimbe baricadele cum se schimbă mănușile sau cravatele. Și fiind mai toți ostași, nu s-a putut conta pe vreo imprudență : nu și-a lăsat nimeni armamentul la garderobă. Acesta, firește, fiind un fel de a spune lucrurilor pe nume. Se știe prea bine ce fel de arme folosesc scriitorii.

Și un început, totuși, a fost. Cert este că în pragul salonului de la parterul Casei scriitorilor a trebuit să cedez invitației lui Mihnea Gheorghiu de a intra înaintea sa, dînsul fiind gazdă. Și am intrat înaintea sa, cu o crispare a inimii pe care acum nu mai am încotro și trebuie cumva s-o explic. Nu înainte de a lămuri o anume chestiune : relațiile noastre se rezumă la trei sau patru strîngeri de mînă, prilejuite de rare și felurite întîmplări de ordin obștesc ; în urmă cu mai mulți ani i-am solicitat un fragment dramatic spre a-l publica într-o foaie de provincie ; și asta e tot. Și, probabil, mărturisirea mea de acum vine prea tîrziu ca să mai pot fi bănuit că o etalez în speranța unui folos oarecare. Așa că nu am de ce să mă mai sfiesc. Mărturisirea mea fiind aceasta : m-am bucurat nespus să-i pot strînge mîna lui Mihnea Gheorghiu, în amiaza aceea de toamnă tîrzie. Din pricina unei imprejurări foarte simple : cîteva dintre cărțile sale le citisem la timpul potrivit ; dar abia în urmă cu două zile avusesem și ocazia de a redescoperi în dînsul un mare prieten al adevărului. Și nu dintre cei ce ajung la adevăr doar atunci cînd adevărul rentează, producînd beneficii. Ci dintre cei ce au adevărul în sînge.

În urmă cu două zile, mînat de o curiozitate mai veche, concretizată acum într-un manuscris de 1 500 pagini, poposisem iar la Arhivele Statului. Răsfoiam procese verbale dintr-un timp revolut, jilave încă de monotonia unei retorici nefaste. Și din aproape în aproape am ajuns și la procesul verbal al ședinței inaugurale a consiliului artistic consultativ al Ministerului Artelor, datat 4 mai 1945. Era în discuție soarta unor artiști plastici români intrați în atenția celebrelor comisii de epurare. Un anume ins, dus demult dintre noi, cu o inversunare demnă de cauze mai bune, cerea îndepărtarea lor din viața culturală a țării, întrucît ar fi promovat o artă fascistă. Cu acest prilej, s-a pronunțat numele Luciei Dem. Bălăcescu. Dar care era, de fapt, adevărul ? La sfîrșitul lui iunie 1940, bolnavă de coxalgie, Lucia Dem. Bălăcescu fusese surprinsă de evenimente dramatice într-o rezervă a sanatoriului de la Bugaz/ A reușit să-și regăsească familia și țara după șăptămîni de calvar, pe care le-a descris în cîteva pagini de amintiri. Cunoaștem azi opera plastică a Luciei Dem. Bălăcescu și putem judeca și singuri cît de concesivă a fost față de epoca traversată, față de altă evaluare, cînd patimile despărțe, declanșate de nimicnicia unor pescuitori în ape tulburi, s-au liniștit. Apoi, însul dus dintre noi a rostit încă un nume : Mihai Onofrei. Dar care era, de fapt, adevărul ? La salonul oficial din primăvara lui 1942, în plină conflagrație, sculptorul Mihai Onofrei prezentase juriului un ostaș simbolic, cu o mînă ridicată spre cer și

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 6-a

ZILE SOLEMNE

Solemnă ne e ziua în zbor peste Carpați,
Ce poartă visul nostru spre piscuri de lumină !
Moldova și Muntenia, unite doar de frați,
Prin vreme și-au dat mîna pe calea lor deplină !

Și-Ardealul vru cu țara să fie pururi una,
Rotund făcînd hotarul în cugete și-n faptă,
Cînd României noastre pe frunte-au pus cununa,
În hora ei cea mare, de doine și de șoapte !

Urcăm prin vreme țara, mai mîndră, mai bogată,
Spre pragu-acelui August de mîndră libertate –
Azi ne-ndreptăm sub flamuri spre-a PATRUCEZEA TREAPTĂ
Luptînd doar pentru pace, frăție și dreptate !

Sublim, Congresul TREISPREZECE ni-i culme de-nsorire,
Un sfat al omeniei, de comuniste glorii !
Ne e stegar partidul spre zori de fericire,
Prin fapta lui ne-ndreaptă spre noi și noi victorii !

Ion C. Ștefan

JURNAL DE POET

Școala domnească

Iată că a apărut la vederea noastră o școală domnească, singura care ne-a rămas întreagă din timpul sfînt al lui Ștefan cel Mare. Lucrările de restaurare de la Bistrița, cititoria și locul de odihnă a lui Alexandru cel Bun au dat peste această academie medievală de-o impresionantă măreție în toată austeritatea ei, unde fiii de domni moldoveni, cărturarii noștri timpurii apoi cronicarii au deprins știința de carte în toată legea. Se adevărește spusa lui Iorga asupra domnilor noștri care nu au fost țărani ci cărturari adevărați cum o adeverină la Curtea de Argeș mormîntul basarab de cavaler, cum o adevărește acum în Moldova încă o dată această școală ce ar fi putut ocroti și crește viăstare ale Renașterii în orice capitală și mănăstire europeană.

Excepțională este grinda de brad ce stringe toată zidirea dintr-un lemn uriaș afumată de veacuri care a rămas întreagă. Așa ceva vedeam cu ani în urmă pe coasta Atlanticului la vestita vatră de pelerinaj în Spania la Santiago de Compostella.

Bistrița lui Alexandru cel Bun prin Școala domnească recent descoperită prin pictura paraclisului din Turnul Clopotniță din epoca lui Ștefan cel Mare, prin mormintele vestite : cel al lui Alexandru cel Bun, al soției sale Ana, al lui Grigore Ureche precum și al celor doi copii ai lui Ștefan cel Mare, prin lacrimile lui Petru Rareș în noaptea cînd a plecat în pribegie spre Cetatea Ciceului din Ardeal, apoi prin Celebrul Pomelnic de la Bistrița începătura domnilor Moldovei, această vatră restaurată astăzi cum poate n-a fost niciodată stă alături de Putna mărturie peste veacuri asupra rîvnei părinților noștri de-a întemeia spiritualitatea de țară și neam acolo unde se știu acasă de milenii.

Rîvnei de ostenitori întru păstrarea și înfrumusețarea vetrei strămoșești a celor din trecut se adaugă cu nesfîrșită modestie și dragoste cea a cărturarilor de astăzi, patrioți ce se arată slujitori aici cum este acest fiu de țărani moldoveni de generația noastră, Ciprian Zaharia și Toaniehie Bălan autorul cîtorva cărți unele deja traduse și în alte limbi despre care am mai scris în această revistă.

Drumurile noastre în Moldova de acum se cuvin, mai ales ale elevilor și studenților, să treacă de acum încolo pe la Bistrița lui Alexandru cel Bun, pe la **Școala domnească** de aici care, în curînd, va fi dată publicului spre vizitare.

Ioan Alexandru

● În acest număr ● Poeme omagiale ● „Generația Unirii" de Artur Silvestri ● Cronica literară de ● M. Ungheanu și ● V. F. Mihăescu ● Viața cărților ● Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu ● Repere literare — deceniul cinci: „Triumful talentului" de Ion Cristoiu ● Pseudo-cultura pe unde scurte ● Mapamond ● Repere ● Revista străină ● Sport de Fănuș Neagu

LUMEA CĂRȚII

Cît de tulburătoare poate fi lumea lecturii, cu tot ce consacră ea de la oameni scrisului pînă la aceia cărora li se adresează și problema ica pe care o propune ne-o demonstrează, iată, și această adevărată stagiune de iarnă a literei scrise și tipărite, *luna cărții la sate*, care a ajuns, prin modalitățile și formele ei deja tradiționale, unul din momentele de vîrf ale binecunoscutului și prestigiosului Festival național „Cîntarea României". De bună seamă, contextul în care se desfășoară este altul, el ține de însăși etapa pe care o parcurgem și are, în mod indiscutabil, vii legături cu tot ceea ce se gîndește și se înfăptuește în plan economic, politic și social. Cultura a intrat în spațiul larg de referință al unei epoci în care întregul relief al muncii și creației s-a identificat în cel mai înalt grad cu spiritul și viziunea celui de curînd omagiat, cu toate demersurile teoretice și practice ale conducătorului partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Etapa prefigurată la Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului a intrat, se poate spune, într-o fază decisivă a înfăptuirii vastului program al edificării noastre pe noi trepte de progres și civilizație, la dimensiunea unei noi calități în toate domeniile și sectoarele de activitate și sub genericul atît de sugestiv pe care-l implică înscrierea noastră în ritmul și parametrii unei țări socialiste cu dezvoltare medie.

Contextul atît de specific rezultă din însuși climatul, din însăși starea noastră de muncă și viață. Două mari sărbători, ale Unirii și unității noastre naționale care au culminat cu omagierea președintelui țării, ne pregătim să sărbătorim cel de al 40-lea an al libertății noastre și să întîmpinăm cel de-al XIII-lea Congres al partidului. În acest cadru atît de generos și atît de explicit totodată pentru întreaga ființă a patriei, o manifestare de largă audiență cum este aceea a *lunii cărții la sate* vine să completeze într-un tot armonios însăși ideea de pace și rolul, misiunea omului de cultură, datoria și răspunderea sa față de propriul talent ca și față de cei cărora îi se adresează și în contact cu care se află prin realitatea trăită și asumată. În miezul acestela stă acea permanentă limpezime de spirit spre care îndeamnă secretarul general al partidului. Cuvîntarea pe care tovarășul Nicolae Ceausescu a rostit-o anul trecut la Consfătuirea de lucru de la Mangalia reprezintă de fapt un cuprinzător program de gîndire și acțiune în acest sens iar problematica pe care a abordat-o rămîne ca o permanentă sinteză a spiritului voluționar, creator. Patriotismul creației își are o solidă și vie motivație în tradiție el generează valori nepieritoare și consacră noi dimensiuni ale talentului autentic, făcînd din omul de cul-

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

● În paginile 4—5: ● Condica în versuri de Ion Gheorghe ● Poeme antirăzboinice de Horváth Imre, în românește de Alexandru Andrițoiu ● Proză de ● Ionel Chiru ● Poezii de ● Grete Tartler ● Vasile Zamfir ● Ion Rușeț ● Debut : ● Marcel Uluitu ● Cumpănă de George Alboiu ● Cronici de artă

REMEMORĂRI (III)

Motto

„Căci putem păstra în ceea ce facem grația celor ce ne-au iubit, după cum ne păstrăm chipul blînd și grațios, privirea despre care încă se poate spune „este privirea lui" sau, după cum stînd de vorbă prietenii noștri, facem, mai adeseori poate încă, acele asocieri strălucitoare, acele fraze care nu ne aparțin decît nouă". (Marcel Proust).

N-am înțeles multă vreme și, de fapt, nu înțeleg pe deplin nici acum, **unde și cum și cînd citea Nichita ?**

Dacă ar fi să ne luăm după serpentina domiciliilor de circumstanță, obligatorii sau fortuite, după faptul că El nu diferenția surpărea Timpului în noapte și zi, am zice tentați de concluzii la îndemînă, că s-a risipit căutîndu-și cortul singurătății sale, perorînd în sine, dar și pentru alții, de frica frumoasă de-a nu simți briciul nemilos al Vremii.

Am fost robul docil al strălucitoarelor sale dizertații, pe orice temă, cu „N" variante, de fiecare dată altele, și cu strălucirea-i verbală care venea din adînc, nu ca o spumă metaforică ci, mai degrabă, în învăluirea filosofică, pe care, puțini o pricepeam și pe care, poate, în multele lui momente, geniul mîntii sale, le scăpăra cum acele fulgere globulare, astre de foc, traversînd mulțimile și paralizîndu-le pentru cîteva secunde.

„Toți cei ce au simțit acea stare denumită inspirație, cunosc entuziasmul brusc ce este singurul semn al unei idei strălucite ce ne vine în minte și care, ivindu-se, ne sileste să pornim în goana-i mare pe urmele-i, făcînd pe dată cuvintele maleabile, transparente, oglindite unele într-altele...".

Să fi fost cu mult înainte de ideea de a-l corupe pe Nichita să ia parte la premiera piesei „Avram Iancu" ? Un fel de monolog intim al subsemnatului, o prevestitoare meditație legată de drama celui mai îndurerat dintre noți ?

O **pesă** cum cu agasantă nonșalantă o catalogase, spre enervare-mi, Fănuș ?

Scrisă **dintr-o suflare** romantică, dar și azi iubită, și după zece ani de la scriere, jucată la Cluj, am invitat în singurătatea debutului meu nesigur, ce trebuia oarecum certificat, cîtiva prieteni de inimă, și, hai, să zicem, de generație.

Nu mi-a fost greu să-l conving pe Fănus care, cu o stare de apatică disprețuire lumească mi-a promis că vine și a venit. Nici mai doritorul mergătoriu în Ardeal, Gheorghe Pitut, robust ca o creangă smulsă din chiar ultima înfrunzire a gorunului lui Horea, n-a zis nu.

Pînă și cel mai tînăr **lup al poeziei române** (epitetul îi aparține lui Marin Preda), lupul tînăr în care Demostene a sădit cuvintele și le-a dat să le mestece spre a le simbioza, cloroticul Mircea Dinescu, pusti cu frică de „dumnezei", la vremea aceea, a venit cu plăcere și cu însoțitoare...

Prietenul meu de suflet, Mircea Rusu, pe nume de critic M. N. Rusu, alungat și rechemat de multi redactori șefi și nu prea, ardelean cu sînge iute, a venit și el. Era o garnitură !...

Cu Nichita a fost mai greu. Mai greu în sensul că nu prea accepta să se deplaseze și nici că vroia să pară chemat la o piesă despre al cărui **erou** nu cunostea mare lucru.

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

Constantele unui destin poetic

Poet de mari resurse sensibile, elegiac discret și profund, om al pămîntului în întreaga-i structură, Nicolae Dragoș a intrat în poezie cu o anume siguranță, cu un instinct cert care se sprijinea dintru-nceput pe un bun simț filologic remarcabil, pe un simț al naturii pe care îl va fi moștenit de la oamenii și locurile din Closești-Glogova, tărîmul său natal.

În acel orizont adumbrit de fantasma munților din zare, tutelat de larii și penații casei țărănești, se află arhetipurile și esențele expresiei durabile a liricii sale. Un deceniu și jumătate a însumat în biografia creatoare a lui Nicolae Dragoș — zece volume de poezie : **Moartea calului troian** (1968), **Coloană de-a lungul** (1971), **Zăpezi fără întoarcere** (1973) **Scut de etern** (1974), **Scrisoare în sat** (1975), **Cu inima curată** (1977), **Ritualuri intime** (1978), **Îngîndurat ca pietrele munților** (1979) **Scutier la umbra clipei** (1982) și **Pentru eterna vatră românească** (1983). Concepînd poemul ca dăruire de sine, el își declara programul chiar în deschiderea cărții de debut : „Eu, cel născut / Pentru valul incert al naturii / Bat în mine / Ca-ntr-un clopot de-argint / Sar sunete / Ipotetice aschii / Se-ncrîncenă-n creier zdrobite / De-o fugă nebună / Azvîrlite-n lăuntru să mă știe / Găsindu-mi un chip pe potrivă / Ca lumii să-l dăcă..." Pretutindeni, pe povîrnișul artei sale, Nicolae Dragoș afirmă caracterul de reformator de conștiințe al poetului. În această accepție poemul e alinare, luptă, recurs în memorie, tandru și polemic, **Catharsis** pe care cuvîntul îl exercită asupra umanității. El retrăiește cu autentică stare ruperea de trunchi, acea plecare de lîngă ai lui, din sat, despre care vorbeau cîntecele duioase ale lui Octavian Goga.

Autorul volumului **Scrisoare în sat** nu inventează drama părăsirii cercului magic al vetrei, spațiu peren de permanențe, de energii nesecate. A scrie în sat înseamnă a nu-ți uita originile, a reveni la obîrșie ca spre un tărîm purificator, regenerator de candoare, de vitalitate primară, de regăsire a mitologiei și istoriei, de a nu pierde din vedere un punct axial de referință în cosmos, de situare a biografiei proprii în matca unei moralități superioare, apelînd la resurse și valori eterne ale neamului. Din epistola adresată tatălui străbate un fior autentic de emoție, acel dor de oameni și locuri dragi : „E grîul nalt în luncă ? lucerna semănată ? / Cum vă mai duceți viața ? e bine ? nu e bine ? / aud că geru-nvinse săracele albine / că te-ai cuprins cu iarnă, ca-ntr-o minune, tată, // și ce mai face Motrul ? tot trece și tot seacă / lăsînd în urmă pietre să-i povestească taina ? / ascultă, uită asta, și stringe bine haina / că prea se lasă seara și parcă-i frig oleacă // ...dar ce mai face Motrul ? ce șoapte ne mai spune / cu nevăzute fire de apă și speranță ? / zici că mai este vreme de trudă și distanță / pînă cîmpia-n floare și liniști să se-adune ?" **(Scrisoare-n sat).** Repetate, interogațiile dau impresia unui cald dialog. Fiul răspunde întrebărilor paterne, între el și țăranul din valea Motrului, între el și lunca Motrului se stabilește o relație intimă de comuniune și osmoză : „și ce mai face Motrul ? cum cîntă-n dimineți ? / în seri ce glas mai are ? același ?

Mircea Vaida

Continuare în pag. a 3-a

CRONICA LITERARĂ

GHEORGHE PITUȚ: «Locuri și oameni, Scriitori și parabole»

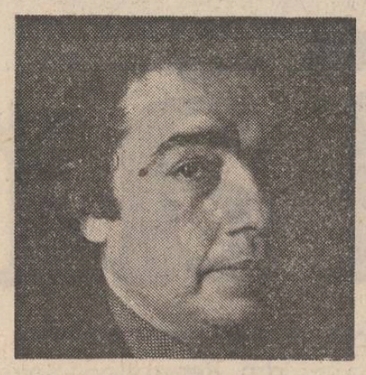

Cînd încercăm să reconstituim mentalitatea unei epoci literare de cel mai mare ajutor ne sînt cărțile pe care scriitorii ni le oferă, ca un subsol ori ca o addenda la partea principală a scrisului lor. Intră aici mai ales însemnările literare, notele culturale, mărturisirile de credință. Ele nu definesc numai pe cel care semnează, ci pot participa la o circumscriere mai largă privind o generație și chiar o perioadă literară. Asemenea cărți sînt cu atît mai prețioase cu cît exprimă într-un mod mai personal toate temele atinse. Nu știm cîte dintre cărțile de acest fel care se scriu astăzi vor contribui cu adevărat la această reconstituire pe care o va încerca posteritatea. Sigur este că fiecare va avea partea ei de semnificație în alcătuirea unui tablou general și cuprinzător.

Locuri și oameni, Scriitori și parabole de Gheorghe Pituț este o asemenea carte. Poetul se înfățișează aici cititorului ca articler, ca autor de însemnări ocazionale, de note pe marginea cărților, de parabole propuse cu bună știință. Cele mai multe pagini ale cărții despre **Scriitori și parabole** sînt închinate poeziei, altele unor evenimente istorice, cele mai puține fac loc parabolelor, care ar fi putut fi o specie gustată dacă Gheorghe Pituț ar fi insistat în impunerea lor. Avem astfel prilejul să vedem cum se reflectă în ochii unui scriitor din a opta decadă a secolului douăzeci poezia și personalitatea lui Mihai Eminescu, a lui George Coșbuc, a lui Octavian Goga, a lui Tudor Arghezi, a lui George Bacovia, a lui Mihail Sadoveanu. Important este să consemnăm solidaritatea de spirit a mai tînărului poet cu înaintașii săi pe care-i receptează pe marea lor dimensiune, ca repere inevitabile ale literaturii de astăzi. În Gheorghe Pituț nu vom găsi un amator de revizuiri, ci un cititor atent la fiorul marii creații. Evident, cu mult mai interesantă și mai personală este recolta de comentarii la poeții contemporani, acolo unde exegeza se constituie pe loc și nu are precedente împovărătoare, care constring receptarea la formule și direcții verificate. Gheorghe Pituț scrie despre Ion Gheorghe, despre Gheorghe Tomozei, despre Anghel Dumbrăveanu, despre Ion Horea, despre Ion Brad, despre Grigore Hagiu, despre Ioan Alexandru, despre Adrian Păunescu, Mihai Beniuc, Mircea Dinescu, George Alboiu, Daniel Turcea, Dan Laurențiu, Dumitru Popescu, Florența Albu, Slavco Almăjan, Vasile Iarța, Aurel Buricea, Ion Iovan, Dinu Ianculescu, Miron Abrudan, Mircea Micu, Romulus Cojocaru, Petre Stoica și alții. Lista este destul de lungă pentru a și înlătura concluzia că ar fi vorba de o familie de spirite, iar notațiile poetului despre versurile altora rămîn interesante ca orice privire avertizată asupra unei opere ale cărei mecanism și spirit îi sînt accesibile. Gheorghe Pituț încearcă a nu fi „refractar", cum îi considera Titu Maiorescu pe creatori în fața creației confraților, ci transparent, adică permeabil la acte de creație cît mai diverse. Efortul autorului este echivalent de aceea cu al criticului literar, cu deosebire că mișcarea sa este cu mult mai liberă, fără preocuparea întregului. El desprinde trăsături, fixează note diferențiale, ceea ce face însemnările sale despre poezia de azi captivante și viabile. Gheorghe Pituț reușește formule care concentrează esența une: opere sau personalități : „Iubita și Marea sînt oxigenul poeziei, fără de care arta lui Anghel Dumbrăveanu ar părea de neconceput". Simple impresii notate rapid sînt și ele grăitoare pentru modalitatea poetului comentat: „Totdeauna mi-a plăcut atît liniștea cît și neliniștea ce emană din lirica lui Ion Horea". Despre Ion Brad, Gheorghe Pituț scrie : „Talent prin excelență afirmativ, Ion Brad consideră miturile drept realități", ceea ce oferă o sugestie asupra celui comentat. Lumea lui Grigore Hagiu este, după vorbele lui Gheorghe Pituț, o lume somnoroasă, iar lirismul acestuia un „lirism al memoriei", formulări incitante și adecvate poetului cercetat. George Alboiu este, după același comentator „cel mai persuasiv cîntăreț al spațiului orizontal, al cîmpiei monotone". La Mircea Micu, ne este semnalată „gravitatea lirismului" și așa mai departe. Însemnările despre poezie ale lui Gheorghe Pituț sînt o lectură profitabilă, mai ales că nu merg pe cărări bătute ci tind către o concluzie proprie. În anumite cazuri, poetul care a luat uneltele criticului devine revendicativ și pledează pentru valori ignorate sau minimalizate, combate cecitatea unor comentatori, căutînd o înțelegere din interior a fiecărei cărți de poezie, a fiecărui autor. Postura polemică se întîlnește în însemnările pe marginea **Elegiilor politice** ale lui Ion Gheorghe sau atunci cînd este vorba despre **Imnele** lui Ioan Alexandru. Cum reacția în cazul poeziei lui Ioan Alexandru are o deschidere mai complexă, definind atît poezia acestuia cît și contextul, le reproducem aici ca definitorii pentru modul de a gîndi al lui Gheorghe Pituț : „Există un grup de literați oarecum tineri, oarecum tomnatici și răpiți de ironie, oameni care dacă ar fi scris (fiecare) numai un vers superb de-al lui Ioan Alexandru și tot ar merita să-i numim, fie și pentru atîta lucru, poeți, dar ei nu sînt decît sentinelele zeflemelei la adresa oricărui act cultural în care inima și cugetul cuiva nu pregetă să se dăruiască integral Patriei, ei nu sînt decît bîrfitorii oricui își ia talentul, obsesiile și dorința de creație în serios, ei nu sînt decît alicele de soc sau noroi ale ironiei față de buna credință a celor ce-și dedică viața ideii de bine, avînd în vedere trista umoare pe care au fost clădiți, noi n-am cuteza niciodată să-i îndemnăm a face bine cînd ei fac atîta rău cu plăcere". În sfîrșit, diatriba fiind lungă, să ne mai oprim asupra citorva fraze : „Cum — zic ei — își permite un poet să rămînă obstinat de ideea că pămîntul și turmele, izvoarele și cerul, pădurea și stelele (care i-au văzut pe strămoșii noștri luptînd și murind !) sînt fundamentele unei patrii sacre ? Și de ce ce caută el (poetul) să imprime atît de adînc dragostea pentru această țară în sufletul tinerei generații, răscolind trecutul cu munții săi de speranță și marea de jale ce a străbătut-o ?" Sînt rînduri care ne reamintesc spiritul polemicii lui Marin Preda cu „Făcătorii de cuvinte". „Ei vin și ne spun că un poet care folosește cuvintele de bază ale limbii române plus un val de neaoșisme este o piedică în calea progresului, pe cînd ei numai la asta se gîndesc, la progres, dar spunem noi, frămîntarea de care sînt animați vizează doar progresul persoanei lor." Gheorghe Pituț este și un amator de proză și vom găsi în **Locuri și oameni** recenzate cărți de Anatolie Paniș, Justin Moraru, Iulian Neacșu, Ion Lăncrănjan. Ca și în cazul poeziei, poetul care se ocupă de proză este animat de un spirit justițiar. El semnalează un debut remarcabil, pe Justin Moraru, un prozator nedreptățit de critică, pe Anatolie Paniș, un alt prozator al cărui verb merită toată atenția criticii, pe Iulian Neacșu. Prozatorul de care poetul Gheorghe Pituț se simte cel mai mult atras este Ion Lăncrănjan, al cărui roman **Fiul secetei,** îl comentează pe larg, ca și culegerea de articole **Nevoia de adevăr.** Întîlnirea cu prozatorul este evocată ca un eveniment al biografiei scriitoricești, drept care o reproducem : „Cînd l-am văzut pentru prima dată pe Ion Lăncrănjan, în 1964, eram student și insistam cu poeme prin redacții. Robust, cu o vigoare de deal împădurit cu stejari bătrîni și falnici, cu un profil de o duritate reținută (...) Ion Lăncrănjan mi-a apărut ca o expresie a vigorii și forței calme, numai ochii săi aveau o aură de inefabilă tristețe, asemănători cu ai leului matur (în a cărui zodie s-a și născut), care, cunoscîndu-și țăria nu atacă niciodată, dar nici nu acceptă vreo constrîngere". Pasiunea lui Gheorghe Pituț pentru proza dramatică a lui Ion Lăncrănjan ascunde și o propensiune, astăzi mai mult sau mai puțin secretă, a scrisului său. În însemnările lui Gheorghe Pituț, în parabolele lui, în ciudata lui scriere despre motanul Maciste este vizibilă apetența pentru proză. O nuvelă mai veche, apărută în **Luceafărul,** ni-l indică drept un posibil prozator. Cartea de **Locuri și oameni Scriitori și parabole,** indeletnicire secundă a poetului, poate fi totodată și semnul unei deschideri către alte orizonturi de creație.

M. Ungheanu

VAL CONDURACHE: «Fantezii critice»

Într-un text din cartea sa, intitulat **Oul lui Columb,** pe jumătate grav, pe jumătate „băscălios", pe de-antregul amuzant, Val Condurache constată analogii între metodologia critică și celebra parabolă a oului : «Actul critic începe cu privirea, aprecierea, „clasarea" oului. „Cui aparține oul ?" este o întrebare tot atît de legitimă și tot atît de importantă în ordinea axiologică, la fel ca și modesta întrebare cehoviană : „Cui aparține ciinele :" „Al cui e ciinele ?" Cu vremea, întrebarea a devenit retorică. „Rasa" aparține, în fond, „stăpînului" ; lăsat de capul lui, ciinele de rasă se-mperechează cu potăi, vagabondează în umbra hingherului, ia obiceiuri și apucături urîte, sub influența „mediului". Numărul de negi nu-l ajută să supraviețuiască, iar „dresajul" mai mult îl încurcă, slăbindu-i instinctul. „Al cui e oul ?" e așadar o întrebare legitimă. Coaja, mărimea, culoarea nu ne ajută în stabilirea valorii și sensului. Iată de ce e necesar să-i facem „pedegree"-ul. Într-un fel discută specialistul un ou de struț, și-n alt fel odrasla unei potîrnichi». Convins de „argumentația" autorului, îi urmez sfatul și întreb : Cui aparțin **Fanteziile critice ?** (Editura Junimea, 1983) ?

Unui critic care scrie de zece ani foileton în paginile „Convorbirilor literare", dind „diagnostice" în general corecte, cenzurîndu-și pe cît posibil, umorile, blînd ironic, încercînd să dea, ca orice comentator care se respectă, al literaturii contemporane, o scară de valori personală. Acesta ar fi „actul de identitate" al criticului, la care trebuie adăugat faptul că „scoate" (mai scoate ?) excelenta revistă de teatru „Arlechin". Cartea sa de debut nu conține, însă, mai nimic din activitatea de pînă acum, propunîndu-ne, în schimb, o imagine inedită. Și atunci, încă o dată : Al cui e oul ? Răspunde Val Condurache, în autointerviul cu care se încheie volumul : «„Fanteziile critice" nu se sfiesc să recunoască „adulterul" criticului și-al cărții. Timp de zece ani, exercițiul foiletonului critic m-a refulat indeajuns, pentru a mai repeta aventura autorității și într-o carte. Ele sînt defulări, învățături într-un domeniu de libertate visată a scriiturii. Ce compliment mai mare ar putea face un critic femeii iubite, decît acela că este mai frumoasă și mai bogată în înțelesuri decît o carte ?» Cu alte cuvinte (și criticul o spune și așa) cronica literară obligă la descifrare rapidă, la „spargerea oului" și nu lasă vreme contemplației, degustării rafinate a esențelor. Poate ! În replică la această grabă necesară se înscriu **Fanteziile critice,** în care autorul se abandonează plăcerilor lecturii neimpuse, bucuriei de a glosa pe marginea cărților preferate sau de a medita la condiția criticului. Efectele acestei atitudini sînt evidente în cel puțin două planuri ale cărții. Stilul este total dezinhibat, colocvial (uneori, familial), conservînd, totuși, eleganța exprimării și tensiunea ideilor. De aceea, cartea se citește cu plăcere, fapt destul de rar în critica actuală, conținînd însă și un risc deloc neglijabil : acela de a construi în sine, fără relație cu obiectul de studiu. „Fantezii critice", nu ? În cartea lui Val Condurache situația nu e frecventă, dar există. De pildă, în eseul **Rece, călduț, cald, fierbinte, frige... foooc !,** după o amplă introducere, care rezumă și nuanțează ideile lui Roger Caillois din „Teoria jocurilor", este anunțată o aplicație a două din categoriile jocului la dramaturgia lui D. R. Popescu. Nu se aplică decît una dintre categoriile anunțate, **Mimicry : jocuri ale simulației,** (o notă de subsol avertizează : «capitolul b) „Ilinx : jocuri ale vertijului" va face obiectul unui studiu aparte» ! !) iar aplicațiunea propriu-zisă, „întinsă" pe cel mult două pagini, nu are absolut nici o legătură cu expoziționea teoretică. Și încă o chestiune, de această dată ținînd de proprietatea termenilor. Val Condurache polemizează (ce frumos !) cu Roger Caillois. Iată : «Roger Caillois atinge în final miezul problemei, fără a trage concluzia justă : în ilinx „esențialul rezidă în urmărirea acelei confuzii specifice, a acelei panici momentane pe care o definește termenul de vertigiu și în neindoielnicele caractere de joc care se găsesc asociate : libertatea de a accepta sau de a refuza proba, limite stricte și imuabile, separate de restul realității". În această categorie de joc definitorie este, într-adevăr, starea de panică. Dar panica nu este nici frică, nici spaimă, sentimente legate mult prea strîns de planul realului». Cu părere de rău pentru polemistul nostru, trebuie să spun că, totuși, Caillois atinge și miezul problemei și trage și concluzia justă. Căci, în orice dicționar, **panică** înseamnă senzație de spaimă violentă, frică irațională. Așa încît, ceea ce urmează — criticul insistă în deșert — frizează absurdul : „Înainte de toate (adică înainte de aplicația la D.R. Popescu — n.n.) va trebui să ne reamintim că starea de panică se asociază în literatură și joc cu încîntarea, și, respectiv cu veselia". Astfel de... incongruențe sînt însă rare în cartea lui Val Condurache, critic atent, în general, la ce spune și, mai cu seamă, cum spune. O probă în acest sens este textul intitulat **Corn de vînătoare,** dedicat literaturii lui Al. Ivasiuc. Este dezvoltată aici ideea că după romanele din prima perioadă de creație, **Vestibul, Interval, Cunoaștere de noapte,** Al. Ivasiuc începe să imite, în cunoștință de cauză, stilul altor cărți și scriitori, îndepărtîndu-se de esența talentului său. Formulările sînt memorabile și convingătoare : «Mai direct decît Bănulescu și decît Bălăiță, Ivasiuc ar fi creat un nou muzeu al statuilor de ceară, dar nu reproducînd figuri de personalități, ci imitîndu-le stilul. Al. Ivasiuc e autorul celei mai ciudate și mai tulburătoare parodii literare. El demontează scrituri după scrituri, **scriindu-le.** Vrea parcă să-și argumenteze originalitatea primelor cărți, arătîndu-ne cît este de ușor „să scrii ca alții"». Val Condurache ajunge, împreună cu Nicolae Manolescu, des citat, la concluzia că „Al. Ivasiuc este acela din prima perioadă de creație". De acord că este, dar cît este ? Criticul nu simte nevoia unei evaluări estetice, convins, probabil, că aici există un deplin consens al criticii.

Să mă întorc, însă, la ceea ce numeam mai înainte efectele defulării autorului în **Fantezii critice.** Dispensîndu-se de rigorile cronicii literare în favoarea libertății visate a scriiturii, punînd, adică, între paranteze judecata de valoare, Val Condurache își construiește cartea condus doar de plăcerea lecturii. De aceea, nu vom găsi aici vreo idee organizatoare a materialului, ci, aș zice, desfătătoare reverii critice. El procedează, parțial, ca un degustător de vinuri : ia, de pildă, o picătură din **Lumea în două zile** a lui George Bălăiță, o trece prin toate papilele gustative (și are gust), îi apreciază personalitatea. Apoi, își clătește gura, ia o picătură din **Cartea de la Metopolis** a lui Ștefan Bănulescu, sau din **Cartea de recitire** a lui Nichita Stănescu, sau din poezia lui Emil Brumaru, sau din teatrul lui Teodor Mazilu (bine definit, ca singurul urmaș direct al lui Caragiale), sau din... Se înțelege că operațiunea îi provoacă delicii atît de mari, încît renunță la acordarea calificativului. Cartea sa nu în-formează, ci delectează. Știu că menirea criticului nu este, neapărat, aceea de a acorda calificative (într-un spiritual **Mic dicționar de idei primite,** Val Condurache se amuză, înțelegător, pe seama convenționalității limbajului cronicarilor literari) dar, în cazul unor opere încă în plin proces de constituire, o prealabilă situare estetică mi se pare indispensabilă. Criticul încearcă să substituie acestei operații ineditul unghiurilor de abordare. El caută, altfel spus, originalitatea — semn de tinerețe — cu orice preț.

Original este Val Condurache (nu este deloc cînd afirmă că lumea personajelor lui Caragiale nu este una de mahala, ci a spiritului de mahala, repetînd, aproape cu aceleași cuvinte, ceea ce scria Pompiliu Constantinescu, în 1933, în cronica la **Maidanul cu dragoste** de George Mihail Zamfirescu) mai ales în secțiunea din carte intitulată **Parodii critice.** Aici, el imaginează, folosind materialul „clientului" și actualizările de rigoare, cronici semnate de Șerban Cioculescu, la **Don Juan,** de Nicolae Breban, de Perpessicius, la **Noroaiele** de Paul Anghel, de Pompiliu Constantinescu, la opera lui Mazilu (în replică la o intervenție depreciativă a lui Eugen Barbu), de Alexandru Dobrescu, la **Foiletoane** (I, II) de Al. Dobrescu. Ideea e originală și atît, căci adevărul nu contează în cazul parodiilor. Ceea ce nu înțeleg este motivația pe care o dă criticul acțiunii sale. Întîi este misterios : „Am făcut-o din rațiuni pe care, pentru moment, le trec sub tăcere". Apoi, în finalul cărții declară : **„Parodiile critice** exercită asupra mea efectul eliberator, purificator al tragediilor antice." Deci, **catharsis-ul** ar fi la mijloc. Dar a te elibera, fie și sub o pseudo-semnătură, este a dezerta de la misiunea criticului. Dacă pricep bine, Val Condurache oscilează încă, în pofida declarațiilor, între „refularea" foiletonistică și „defularea" prin fantezie. Oricum, **Fantezii critice,** carte scrisă cu dezinvoltură și bucurie a comunicării, aparține (cui aparține oul ?) unuia dintre cei mai dotați critici ai generației tinere.

Valentin F. Mihăescu

BREVIAR

■ **REVENIRE LA PROZA SCURTĂ.** Departe de a fi receptat și prețuit la adevărata sa valoare (ce-i drept, nu e singurul caz, fiindcă „bursa critici", din nefericire, mai funcționează încă suficient de tenace în virtutea altor criterii decît cel al valorii), prozatorul Anatolie Paniș, autor, între altele, al tulburător-realistului roman **Hoții de pădure,** revine în atenția cititorilor în ipostaza de nuvelist și povestitor. Este vorba de volumul **Iubita de la Gura Teghii** (Editura „Eminescu"). Într-o viziune epică pe care am numi-o cotidian-mitică, străbătută de o straneitate aproape materială în ordine faptică, în afara oricăror complexe modernizante, stăpîn deci pe „lumea" sa, prozatorul radiografiază existența de fiecare zi a eroilor săi. Oameni obișnuiți, aceștia își asumă, în felul lor profund natural, micile și marile întrebări-probleme ale timpului nostru, trăit în intimitatea lui dramatic-existențială. Banalul revelator, iată miza cu adevărat majoră a unor destine umane cum sînt, ca să exemplificăm, acelea din remarcabilele narațiuni **Riurile care fierb, Ritm alert, Un om fuge de-un greier, Pisici pentru Australia, Iubita de la Gura Teghii** și altele. Ne-am bucura sincer de eventuala ieșire a cronicarilor literari din „mutismul" lor, vis-á-vis de proza lui Anatolie Paniș.

■ **„FOAIE LITERARĂ",** „buletinul" cenaclului literar Al. Sahia din Buzău, își întîmpină cititorii cu un nou și izbutit număr. Animatorul cenaclului, profesor Constantin Petcu, dovedește aceeași dăruire și competență în procesul de redactare a „foii". Cum e și firesc, sumarul este dominat de producțiile poetice ; ca atare, în afara celor două dense, în patetismul lor intrinsec, poeme semnate de poetul Gheorghe Andrei, întîlnim o seamă de texte aparținînd, evident, cenacliștilor. Între aceștia se distinge Mihai Macovei, cu bogatul și frumosul său ciclu, recomandat în chip convingător de C. Petcu, autor, în același timp, al unei percutante serii eseistice inspirată de muzeul în aer liber de la Măgura Buzău. De data aceasta, oaspetele „Foaiei literare" este criticul Eugen Simion, care, într-un scurt dialog, formulează opinii și puncte de vedere de o neîndoielnică actualitate, referitoare la condiția (din unghi metodologic) actului critic : „În momentul de față, critica tinde să unifice diversele metode din ultima vreme scientivizate oarecum (și tocmai de aceea cu tendința de a „fărîmița" opera), să-și extindă unghiurile din care este cercetată aceasta, concentrate în focarul unic al personalității critice".

■ **NICOLAE LABIȘ INEDIT.** În revista **Convorbiri literare,** nr. 12 din 1983, se publică trei poeme inedite de Nicolae Labiș. Nicolae Cărlan este descoperitorul și prezentatorul lor. Pentru adînca ei melancolie romantic-moldavă, reproducem poemul **Pășesc prin riul subteran :** „Pășesc ferit prin subteran / Și galbenele ape mă ascund. / Doar lancea mea deasupra mai răzbate / Primejdioasă răsărind din fund. // În valul nostru cintecele triste / Loc nu mai au și ochii nu mai plîng. / În valul nostru cei ce-s slabi se-neacă / Și nu-i boceste nimeni în adînc. / Luptară-n mine risul și cu plînsul / Și plînsul s-a-ngrădit după uluci / Și risul, numai, dă, că sînt, de știre / Ieșind prin unda groasă cu bulbuci. Pășesc ferit prin riul subteran / Impiedicat în haine și stingher. / Doar lancea mea deasupra mai răzbate / Primejdioasă răsărind spre cer".

Cronicar

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

LACRIMA RAȚIUNII

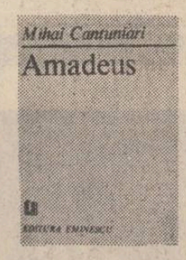

Un raționalist este, din ce în ce mai mult în ultimele volume, Mihai Cantuniari. Poezia sa, peisaj cerebral sugerind un barochism de subtext, care poate fi și rezultanta contactului senzorial cu universul, s-a radicalizat în recentul **Amadeus** *), volum admirabil, în mod inexplicabil necomentat. Rațiunea e cel mai trist dintre simțuri, pare să spună vocea lirică, pe cît de puternic marcată de o experiență psihică reparabilă, pe atît de mult tînjind după anonimizare. Cuvîntul acesta trebuie privit cu prudență : a deveni anonim este aici a te apropia de universalitate. Cu atare speranță se identifică rostul acelor **Însemnări ale Anonimului,** care scot la suprafață, insistent sau fugitiv ca un leit-motiv ce se consumă doar pentru a reveni, mai neașteaptat și mai expresiv, obsesii, simboluri, unele cunoscute, cum ar fi, de exemplu, natura ideologică a numărului 9. ori „a cincea esență", chintesența, dovada iluzorie a plauzibilității existenței : „și am compus atîtea poeme răzlețite ca să cunosc poemul / (mă tem că e cu neputință)". Dacă rațiunea e instrumentul dar și masca individuală sub care existența se sustrage morții, limitele ei nu sînt unele ale ipotezei particulare, ci ale categoriilor generale conținute. Tristețea poetului e de aceea melancolie universală, de fapt melancolia consacratoare, unul dintre atributele estetice ale radicalizării raționale și ale conștiinței de a fi. În această nuanță, ușor surprinzătoare, constă și farmecul intelectual al poeziei din **Amadeus.** Privirea toarnă o lumină discretă peste gîndul înlăcrimat și în această lumină se află tot secretul — toată nebunia surizătoare — a întrupării, a obstaculării perisabilității. Nostalgia de care e vorba este un ciudat sentiment al autenticității — al **consonanței :** a chipului, a semnului, a timidității gestului, a ipotezei, în fine a simbolului în raport cu gîndul pe care îl ascunde. Apariția figurii cu trimitere simbolică e însă rară în **Amadeus ;** o explicație s-ar găsi în însăși viziunea integratoare. Suferința, familiaritatea fatală, resemnarea, nedumerirea și spaima difuză, toate sînt categorii nu numai ale conștiinței de sine — ale rațiunii ca unitate individuală —, ci și ale Firii, ale Rațiunii Universale, lumină și iubire transcendentă față de alesul anonim, de muritorul învesmîntat astfel în grație divină. Amadeus e desigur o figură de tip metonimic, substituind unei calități finite un obiect infinit, sacralității „dogmatice" a mitului forma profană, **vie.** Zeul hieratic se dizolvă ca o pată de culoare în țesutul suferinței contingente. În jurul puțin senzualei iubiri focul purificator se preschimbă în aburul ușor, ce limpezește contururile. Rostirea lirică din acest volum lasă adesea impresia că e ultima decantare a unei vecinătăți mitologice, prefacerea sacrului în profan cu scopul evident al developării realității din ceața rară a ficțiunii. Viața suride „ponciș" la capătul unei lente coboriri, care lasă în urmă „altojuri nobile", insemne și obiecte amintind de o origine „nebuloasă", pierdută parcă în legendă. Cu atît mai mult șocul realității se impune ca suverană idee poetică, în armonia nevolnică a lucrurilor inconjurătoare. În acest sens, **Amadeus** e mult mai radicală decît **Nova** (1980), **Nova,** la rîndul ei, savant-feroce în comparație cu **Plante carnivore** (1980).

Nu puține cuvinte ar merita spuse despre fraza poetică a lui Mihai Cantuniari. Eleganța provine dintr-o tăietură de cristal în carnea cuvîntului. Încărcătura „infernală", istoria prozaică pe care orice cuvînt o duce în spate se dezamorsează brusc, decolind ca un sunet acut deasupra întunecatului murmur armonic. O tresărire nervoasă vestește dramatismul conținut al acestei prelungi clipe de imponderabilitate, care e poezia lui Mihai Cantuniari, de o sobră, crepusculară originalitate.

Costin Tuchilă

*) **Mihai Cantuniari : „Amadeus", Editura „Eminescu", 1983.**

PROZĂ

ISTORIA SECRETĂ

O carte precum **Acvila și leul** de Bogdan Stihi*) (partea a doua a unei trilogii începute în anul 1980 cu un roman despre războaiele daco-romane, „Iarna lupilor") poate naște vii discuții despre romanul istoric la noi. Autorul abordează o perioadă foarte vag luminată din istoria Daciei : anul 271, al retragerii aureliane. Științificește, Bogdan Stihi merge pe un teren ferm, istoria fiind un bun cîștigat, cert : romanul nu-și propune să ilustreze o teză. Autorul sapă dincolo de fraza comună a ei mărunțind adevărul general pînă la starea de faptă umană, pînă la expresia lui particulară. Pe de altă parte, „Acvila și leul" nu abundă în documentație ; materialul științific implicat al romanului se constituie din citeva documente epigrafice, din citeva descrieri de castre romane, din rezultate ale lingvisticii — și, mai ales, din logica istoriei. Bogdan Stihi nu scrie, propriu-zis, un roman despre Dacia în momentul părăsirii ei de către armata activă și administrația romană, ci unul despre retragere în general ; autorul își imaginează — în limitele logicii istorice — cum a putut avea loc un asemenea fenomen, care au fost cauzele și efectele lui — și ne propune o discuție liberă în chestie. Valoarea demersului scriitoricesc constă în primul rînd în apropierea materiei epice de prezent, în statutul de timp istoric cert pe care-l conferă autorul acestei perioade albiuri din crearea poporului român. El nu folosește un stil evocator, de epopee, pentru învierea unui trecut atît de îndepărtat ; dimpotrivă, materia epică este abordată într-o manieră firească, autorul imaginînd întîmplări verosimile, descriind peisajul geografic actual și psihicul uman în funcție de realitatea imediată, scriind că despre prezent. Fac excepție, desigur, acele punți de legătură cu istoria, acele întîmplări necesare, semnificative, care leagă narațiunea de teorie și sînt lucrate cu partea respectivă de demonstrativ.

Există un personaj simbol în roman, prin care Bogdan Stihi exprimă, în limitele logicii istorice de care aminteam, o teorie de autor, ca să zicem așa, în privința părăsirii Daciei. Un bătrîn orb purtat de o fată tînără care știe pe dinafară legile străvechi ale neamului și are capacitatea miraculoasă de a memora, după o singură ascultare, orice text (împăratul Aurelian o pune la încercare recitînd un fragment din „Eneida") apare peste tot determinînd cursul acțiunii. Imaginea pare a fi cea lui Oedip condus de Antigona, dar ea are legături mai adînci cu spiritualitatea locului. Bătrînul este un mare preot ce conduce din ascuns un fel de guvern al Dagiei interioare, organizează neamul paralel cu organizarea militară romană, canalizează energiile latente în vederea unui scop pentru viitor. El este „Oedipul destinelor noastre", cum zice Eminescu, un „fatum" ce se cere imperios către un viitor ascuns vederii, dar care poate fi atins prin credința în puterile neamului. Prin el i se plătește, în roman, o sumă fabuloasă lui Aurelian pentru a-și retrage armatele din Dacia, el conduce satele dacice în lupta pentru apărarea de popoarele migratoare. Părăsirea Daciei de către armatele active și administrația romană devine, astfel, în viziunea autorului, voința Daciei înseși ca semn al încrederii în forțele proprii. Armata și administrația s-au retras lăsînd în urmă o viță de două ori nobilă, o populație hotărîtă să se închege într-un popor bine definit, în jurul unor conducători spirituali ce au taine legături cu trecutul locului în care este imprimată soarta viitorului. Romanul se sprijină, așadar, mai mult pe o idee și mai puțin pe documentație factologică ; este riscul pe care autorul și-l asumă conștient și pe care îl acceptăm ca atare în numele ideii.

Nicolae Georgescu

*) **Bogdan Stihi : „Acvila și leul", Editura Militară, 1983.**

CRITICĂ

REFLEXUL ȘI REFLECȚIA

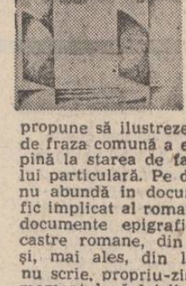

La a doua sa carte*), după ce a dat, în *G. Ibrăileanu. Romanul criticului* (Ed. Albatros, 1981), o analiză a *Adelei* care, asemenea celei întreprinse de concitadinul său Ioan Holban în *Proza criticilor*, valorifică personal postulatele psihocriticii și tematismului richardian. Mihai Dinu Gheorghiu face dovada unei inteligențe critice ajunsă la maturitate. Caracteristic pentru ansamblul noii critici ieșene (din ce în ce mai individualizate în peisajul criticii actuale), deci și pentru autorul *Reflexelor condiționate*, activitatea foiletonistică este văzută ca un spațiu al creației, al cenzurării metodologiei de către un producător de literatură lipsit de complexe și inutile rigidități, al estompării stridențelor terminologice într-o scriitură seducătoare și, înainte de toate, *reconstitutivă*, fidelă textului vizat. Nefiind vorba de un simplu imperialism stilistic (al creatorului asupra comentatorului) ori numai de o detașare ironică, trebuie presupusă aici o mult mai subtilă tentativă de interpretare a Operei prin intermediul unui *interpretant* care este însăși Opera în cauză. La ce rezultate poate duce o asemenea atitudine critică o demonstrează din plin recenta selecție de cronici literare a lui Mihai Dinu Gheorghiu. Criticul îmi apare aici, dacă ar fi să recurg la analogiile propuse de Mihai Dinu Gheorghiu însuși în spirituala postfață a volumului, intitulată semnificativ *Jucătorul de cărți* (p.p. 203—206), asemenea unui „cartofor" împătimit, ins care își poartă cu sine cărțile (lecturile), care este prin firea lucrurilor determinat de acestea, astfel încît așa-zisa lectură „inocentă" i se dovedește o pură utopie. Textele critice ale lui Mihai Dinu Gheorghiu se vor astfel considerate drept simple reflexe *condiționate* dar, și aici cred că trebuie introdus un *distinguo* necesar, ele sînt „condiționate" în primul rînd de cele inițiale, cărora li se aplică, și mai puțin de lecturile antecedente. Influența se exercită, cum spuneam mai sus, în primul rînd din partea Operei înseși, a prozei, poeziei, exegezei respective. Astfel îmi explic și mai bine modul în care „frigiditatea" limbajului instituționalizat se convertește, la modul eseistic, degajat dar mereu atent la nuanță, într-o înaltă temperatură a scriiturii textului critic propriu lui Mihai Dinu Gheorghiu. Existente, totuși, și inerente de altfel într-o culegere de cronici literare, fluctuațiile acestei temperaturi se constituie într-o diagramă semnificativă pentru participarea criticului la recrearea obiectului estetic ; cum se poate observa de la o primă privire, interesul său este stîrnit mai cu seamă de cărțile de critică și de roman, poezia fiind, în schimb, comentată oarecum reductiv, prin aducerea unor texte sensibil diferite între ele la același numitor, absolut agreabil (ca spectacol stilistic), dar mă tem că inadecvat, în unele situații, în structura de adîncime, pentru cele mai profunde semnificații dezvoltate de operele poetice în cauză. Poeți ca Baconsky, Dimov, Emil Brumaru, R. Vulpescu, Cezar Ivănescu, Virgil Mazilescu se înscriu, cu multe concesii, cam în aceeași serie, însă rolul criticului este, în primul rînd, să evidențieze diferența specifică, să desconspire, relevîndu-și totodată propria individualitate, particularitatea Operei. Este, de altfel, o definiție exemplificabilă cu succes prin marea majoritate a cronicilor lui Mihai Dinu Gheorghiu, dar mai cu seamă prin cele dedicate criticii (o jumătate din paginile *Reflexelor...*) și prozei. Tinărul foiletonist, familiarizat cu propozițiile cele mai importante ale poeticii, psihanalizei și naratologiei dar de loc dispus a-și etala cu ostentație informația, emite, fără sfielile de circumstanță, judecăți demne de toată atenția despre cărți comentate dela asiduu de autoritățile recunoscute în materie.

Cristian Moraru

*) **Mihai Dinu Gheorghiu : „Reflexe condiționate", Editura „Cartea Românească", 1983.**

Destin

vin citeodată nopți
ca uriașe clopote în imn
prin aerul în zale-ncremenite,
sînt voievozi și sfetnici, și arcași
e tot poporul
în mare sfat de taină
la început de cuget

e vremea-nvăpăiată,
iar zimbrii din etern
își fulgeră însemnul spre nepoți,
e semn de țară
și atunci se nasc
urmași cu sîngele de ctitor.

Mircea Șoncuteanu

Ne este comunismul țel

De ținem ochii-n flăcări și trupul în văpaie –
Uzinele cînd varsă mari fluvii de oțel –
Ori ne-nvîrtim eroic marea vîlvătaie,
Ne este Comunismul măreț și unic țel.

Urcînd mereu spre creste, noi gînduri
se-nfiripă –
Turnarăm temelia coloșilor de fier.
Nu ne-am permis odihnă, n-am pregetat
o clipă –
Ne-am îndîrjit să punem cupole noi pe cer.

Cunoaștem noi sudoarea, dar știm
și mîngîierea
Cînd rodul muncii noastre se oglindește-n
soare.
Și lumea ne cunoaște voința și puterea
Cînd construim orașe, uzine și vapoare.

Avem o mare poftă de viață și de muncă.
Noi chibzuim să facem din țara ce-o iubim
O uriașă forță – și pentru ea muncim –
De fier ne e voința, tării avem de stîncă.

Conducătorul nostru susține Pacea-n lume.
Vom ocroti cu grijă și vom munci pămîntul –
Nu vom lăsa planeta pe mîna deznădejdii
Dar vom lăsa la păsări și liniștea și cîntul.

George Peagu

Legămîntul istoriei

Istoria nu se scrie în vaste cabinete
Istoria nu se scrie în cancelarii fade
În seifuri zăvorite, adăpostind secrete –
Istoria nu se naște, și nu se nasc balade.

Istoria e durere, istoria e speranță
Cumplită sîngerare, și lupta pentru țel
Istoria-i a mulțimii, istoria e balanță
În care se cuprinde credința din drapel.

Istoria românească fu din Carpați ivită
Din dorul de Unire, și din aceiași frați
Ea fu visarea 'naltă, visarea mult iubită
A oamenilor liberi și neînfricoșați.

Ei își păziră neamul, și Oltul, și ființa
Și limba, și Miorița, și crestătura porții
Ei nu își lepădară nici portul, nici credința
Și nu se-ncovoiară sub gerurile sorții.

Istoria este astăzi, aici, în România,
o unică simbioză trecut-prezent-viitor
Istoria este, astăzi, la noi, chiar Veșnicia
E nemurirea noastră, înscrisă-n Tricolor.

Și legămîntul Țării firesc fu să-l rostească
Cîrmaciul luptei noastre, cîrmaciul întru glorie
El ne-a redat Istoria, mîndria românească
El este fiul gliei, născut pentru Istorie.

Sorin Holban

Alba Iulia — casa Unirii

INSOȚINDU-L PE MIHAI VOIEVOD

Din cetatea pururi sacră,
Ca veșmînt reîntregirii –
Cere ochiul să vorbească
Despre inima UNIRII ;

Bate-n porțile de piatră,
De durere și de lut,
Și de lacrimi stoarse-n vatră,
Și în sîngele durut

Glasul lui Mihai Viteazul,
Pasul cald voievodal,
Brațul nalt precum stejarul
Sună toaca prin ARDEAL,

Alba Iulia răsfrînge
Crezul lui ca trup al țării,
Și UNIREA ei se-ncinge
De sub brazde-n geana zării.

Strîns ca-n briu este pămîntul,
Soră și părinți și frate
Sînt o inimă și, gîndul –
E un plai de libertate...

Ion Mărgineanu

Continuitate

Statornică dragoste
acestui pămînt
moștenit-am
și gîndul durut
să fim liberi
slujit-am
statornică dragoste
acestui drapel
demn purtat-am
și pururi cu el
la victorii plecat-am
statornică dragoste
acestui partid
închinăm
și-alături de el
pentru pace luptăm.

Virginia Mehoș

Doină de Unire

Sub falduri de drapele tricolore,
Cîntecele noastre-s mai sonore,
Curge soare-n sîngele de pară,
Limpede, în inimă și țară.

Clopotele Albei mai înginã
Doina de Unire, să rămînă
Veșnică în noi și-n ciocîrlii,
Unire scrisă-n calendare vii.

Unire scrisă-n fapte și-n cuvinte,
Unire de aducere aminte,
Doină de Unire și de brazi,
Unire-a României noi de azi.

Dumitru Drăgan

„Cultivarea patriotismului, a dragostei fierbinți față de țară și popor constituie una din îndatoririle cele mai nobile ale literaturii și artei. Patria – cu trecutul ei glorios, cu prezentul său socialist, cu viitorul său de aur, cum îl dorea Eminescu – este și rămîne veșnic o generoasă temă de inspirație pentru scriitori".

NICOLAE CEAUȘESCU

Eftimie Modâlcă : „Flamuri"

Minunată țară

Lumina cerului senin al țării
Își are izvorul în lumina
Din sufletul fiecărui fiu al ei
Iar din flăcările ce ard
În inimile noastre, ale tuturor,
Se naște imensa vîlvătaie
Ce întreține veșnica ardere
Din care crește cutezanța
Și credința în izbînda
Viitorului.

Țara ne-a fost mereu, ne este și va fi
Așa cum sîntem noi,
Cei care-i iubim frumusețile
Și-i încununăm fruntea
Cu noi victorii.
Iar noi sîntem
Asemeni patriei noastre,
Minunată țară,
Purtătoare de vise înalte,
Iubind pacea, timpul de liniște a zidirii ;

Da, noi și țara,
Perfectă îngemănare,
Sîntem așa precum ne-a învățat
Partidul nostru comunist,
Într-o continuă căutare de nou,
Despicînd munții de cremene
Ca să durăm drum de soare,
Și dăltuind din idei și din fapte
Chipul de azi și de mîine
Al României,
Țara ce-și află în frunte
Fiul ei cel mai iubit,
Chintesența a noastră, a tuturor,
A patriei și a partidului,
A istoriei trecute
Și a prezentului înălțător,
El, cea mai curată imagine
A viitorului
Republicii noastre socialiste.

Viorel Cozma

Lîngă pridvorul patriei

Rodirile spre slăvi le primenești
Ca-ntr-un botez de patimă căruntă
Punînd pentru iubire dornic preț
Piinea ce zilnic munca ne-o descîntă.

De-aceea cînd poeții se-ntîlnesc
La sărbători își spun ce au a spune
Imnuri de dor le-nseamnă vorba lor
Lîngă pridvorul patriei române.

Suflete-al meu vibrînd printre poeme
Cuprinde-i fericirii azi făptura
Și luminează-o-n chipul unei steme
Cum munților le preamărești statura.

Victor Stan

Unirea înainte de unire

Răsunet brașovean (III)

Singura soluție de scăpare este găsită tot de Maiorescu, care văzînd că școlilor brașovene li se întrerupe și subvenția anuală de 4 000 fl. din partea autorităților Transilvaniei, cumpără în Muntenia cu bani de împrumut de la Teodor Rosetti, moșiile Meteleu, Sudiții, Lipănescu (din ținutul Buzăului), unde românii din Schei mai aveau și alte moșii vechi (Redea Barbului, Carcaletii vechi — donate la 1750 de Smaranda Bălăceanu), al căror venit este deturnat deghizat în fondul financiar al gimnaziului. Un număr de 72 de scrisori din arhiva Scheilor mărturisesc eforturile lui Maiorescu de obținere a acestor moșii, de asigurarea venitului, angajarea arendașilor și susținerea tuturor procesele lor care interveneau cu privire la acestea, un ultim succes fiind obținerea scutirii taxei de transmitere în favorul aceleași școli brașovene.

În întortocherea de socoteli administrative se strecoară pe seama școlilor brașovene și alte subvenții interzise de autoritățile Transilvaniei. Documentele arhivei din Schei oferă imaginea spectacolului dramatic de aducere a acestei subvenții. Astfel, din 1885 Vasile Voina, ca vicepreședinte al Eforiei (și președinte din 1900), pe motiv că are o bunică din partea soției (Maria Cîrstocea) călătorește des la București luînd legătura cu cei mai cunoscuți politicieni ai destinelor Principatelor : Maiorescu, Take Ionescu, Nicolae Filipescu, ș.a., prin care obține deghizat subvenția pentru școlile brașovene. Lucrurile n-aveau să meargă prea departe, căci din 1892 găsim în arhiva Prefecturii din Brașov telegrame ale prefectului Mihail Maurer de Ürmös adresată Pretorului de la Predeal Paönczel prin care cere să urmărească la granită trecerile lui Vasile Voina spre Muntenia. Întrucît, dintr-o altă ordonanță ministerială din decembrie 1892 se impune mărirea salariilor profesorilor, pentru a reduce posibilitățile financiare ale școlilor românești, brașovenii găsesc o nouă salvare printr-o coletă în România și trimisă confesional de ministrul cultelor, Take Ionescu, prin mitropolitul Miron Românul, constînd dintr-o danie de 90 000 lei. Confirmarea că prin aceste danii survenea de fapt subvenția din Principate o aflăm dintr-un document tîrziu, semnat de Arsenie Vlaicu, care mărturisește că exista un registru în care se consemna subvenția din Principate, registru care se ținea ascuns în grădina lui Voinea fiind scos doar în momentul cînd se împlinea vremea vre-unei noi călătorii la București. Buna funcționare a gimnaziului, precum și vestile unui conflict nedorit între Voina și administrata bisericii din Cetățea Brașovului a atras după sine suspicionarea administrativă a gimnaziului printr-o comisie ministerială compusă din Aurel May, prof. univ. Ladislau Csögey, profesor și Kunkz Iancso — jurist, care sosește la Brașov în 17/29 iunie 1897 „revizînd arhiva direcțiunii școlii" și interpelînd timp de 4 zile pe directorul Virgil Oniția, secretarul Al. Vinicu, directorul școlii comerciale, secretarul V. Saftu și vicepreședintele Eforiei Vasile Voina, fără însă a afla nimic dubios. Totuși prin ordinul ministerial din 18 aprilie 1898 se amenință închiderea școlilor de la Brașov pentru încălcarea vechiului ordin ministerial din 2 aprilie 1875, prin primirea pe timp de „un lung șir de ani a subvenției anuale din România".

În fața acestei situații dramatice se cerea o intervenție pe măsură și ca urmare, din scrisoarea semnată de Maiorescu pentru Vasile Voina, la 29 octombrie 1898 reiese neașteptata hotărîre de a se da statul român în judecată „în noul proces în contra statului român — scria Maiorescu în scrisoarea citată — pentru plata alocațiunii de 37 500 lei anuali, ce prin legi speciale este obligat să dea școlilor române din Brașov, drept slabă echivalență a valorii moșiilor și imumităților... din trecut, după vechile hărăziri documentate din Moldova și Valahia,.. m-am pus mai întîi în înțelegere cu dl Take Ionescu... care îmi va pune la dispoziție consultarea juridică ce o are scrisă". Noul proces (survenit după cîteva zeci de procese în favoarea brașovenilor susținute de Maiorescu) cumulează ajutorul celor mai cunoscuți avocați munteni, în persoana lui Vasile Lascar și Constantin Dissescu, fiind considerat **„o chestiune de onoare de a susține cauza dumneavoastră în fața tuturor instanțelor din România"**, motiv pentru care **„nu poate fi vorba de nici un fel de remunerare băneasca pentru noi"**. Se solicită toate hrisoavele domnești, precum și o bogată documentație privind subvențiile din Principate și în urma încurajărilor din partea lui Barbu Ștefănescu Delavrancea, ca avocat, a ministrului George Panu și a altor filobrașoveni, în scrisoarea din 5 febr. 1899, anunță sigura reușită a procesului fixat pentru 5/17 martie 1899. (doc. necatalogat). Neașteptat, tocmai în ziua procesului sosesc de la Brașov două telegrame pe adresa ministrului justiției și a președintelui Tribunalului Ilfov, prin care i se retrage lui Maiorescu și celorlalți avocați procura, sub pretext că aceasta este incompletă, neftind semnată de toate forurile administrative ale gimnaziului (conceptul telegramelor, doc. necatalogate, arhiva muzeului). La prima vedere, fapta pare condamnabilă, dar cunoscîndu-se întîmplările de ultimă oră se poate observa că aceasta a fost singura soluție de salvare a învățămîntului românesc brașovean. Faptele sînt intuite prin cele 5 telegrame adresate de mitropolitul Transilvaniei lui Vasile Voina prin care îl cheamă la Sibiu pe un ton disperat : **„Întîrzierea mă compromite și pe mine** — spune mitropolitul în ultima telegramă — **și perielită cauza, dacă nu se va rezolva azi, îmi spăl mîinile, lăsînd asupra voastră răspunderea de urmări"**. Toate telegramele insistau pentru deplasarea lui Voina la București și retragerea procurei de proces. Cauza a format-o discuția pe care mitropolitul o avusese cu forurile politice și religioase din Austro-Ungaria, care l-au amenințat că dacă va pierde procesul se vor închide toate institutele de învățămînt superior din Transilvania, care s-au făcut vinovate de nerespectarea unor ordinațiuni ministeriale, iar dacă vor înceta procesul li se va asigura acestora o rentă anuală din partea statului. Autoritățile austro-ungare acceptau acest compromis întrucît își dădeau seama că prin cîștigarea procesului cu statul român, școlile brașovene intrau în posesia unei sume fabuloase care îngloba toate sumele de bani care trebuiau date din 1781 (cînd se sistase o altă veche subvenție provenită de la Aron Vodă).

Rezultatul îl aflăm dintr-un protocol al ședinței din 6 august 1901, care reproduce rescriptul ministerial nr. 2 647 din 24 iulie 1901, prin care se asigură școlilor brașovene un venit anual echivalent cu subvenția din Principate.

Înfruntînd parcă timpurile, o placă comemorativă așezată pe una din casele care încep strada „Lungă" din Brașov consemnează popasul lui Alexandru Ioan Cuza în drumul său spre exil. Este ultimul popas și contact al marelui domn cu locuitorii care l-au aclamat întotdeauna pentru faptele sale. Ca un remember, pe fila îngălbenită a unei cărți vechi, provenite în Schei din biblioteca lui Grigore Brîncoveanu, nepotul marelui domn (c. v. 1 416) găsim în grafie chirilică consemnată detronarea lui Cuza scrisă de un arendaș brașovean martor al evenimentelor : „866 februarie 11. Ieram în București... am văzut căderea prințului Cuzia, cuprinzîndu-l noaptea pe la 5 ore, d. maior Lana (n.n. maiorul Lamy care a condus cursurile școlii de ofițeri în timpul lui Cuza) — cînd în urmă camera a proclamat, de prințu amîndoao Prințipatele pă Filip I, fratele regelui Belgiei".

Aceste mărturii și multe altele, cunoscute și necunoscute încă, sînt nestemate în diadema unei personalități istorice, care și-a identificat biografia cu visul de unitate al unui popor unit în cuget și simțire întotdeauna, dar nevoit să trăiască adeseori în granițe improprii, arbitrar despărțitoare.

Prof. Vasile Oltean

Generația Unirii

Cu 1919, la numai o lună după ce literatura română devenise, în sfîrșit, literatura românilor, începură să apară ca printr-un miracol un număr de autori pînă ieri ca și necunoscuți : o generație nouă, care debuta în condițiuni noi, părea să aducă nu doar sentimentul consolidării politice și al stabilității, ci și înfrigurarea de a reface cît mai repede și mai bine ceea ce pînă atunci se făcuse numai fragmentar și cu eforturi suplimentare. În adevăr, în 1919 debuta, cu „Poemele luminii" și cu aforisme, Lucian Blaga, debutantă era și Hortensia Papadat Bengescu, cu „Ape adînci". Ion Pillat publica „Grădina dintre ziduri", apăreau tot pe atunci cărți de Adrian Maniu și Șt. Nenițescu („Denii"). Un an mai tîrziu, în 1920, Liviu Rebreanu ne dădu „Ion" și Aron Cotruș — poemul „România" și placheta „Neguri Albe". S. Pușcariu veni cu o istorie a literaturii române (pentru epoca veche), Ovid Densușianu continuă sintezele printr-un triptic asupra literaturii române moderne". 1921 aduse mai multe volume de Agârbiceanu, un debut postum (C. Hogaș — „Pe drumuri de munte"), producțiuni de V. Voiculescu („Pîrgă") și Ion Barbu („După melci"). Examinat de azi, momentul se dovedește în adevăr fericit. În 1922 apărură „Pădurea spînzuraților" de Rebreanu, „Meșterul Manole" de Adrian Maniu, „Suflete tari" de Camil Petrescu, „Aur sterp" de Al. A. Philipide, „Ciuta" de V. I. Popa ; debutase, cu „Scrisorile unui răzeș", Cezar Petrescu. Debutant, dar în 1923, era și Ionel Teodoreanu („Ulița copilăriei") ; tot pe atunci apăreau „Versuri" de Camil Petrescu și „Pe Argeș în sus" de Ion Pillat. Un an mai tîrziu, Adrian Maniu ne dădu „Lîngă pămînt" iar Mateiu I. Caragiale — „Remember" ; E. Lovinescu isprăvise „Istoria civilizației române moderne", debuta, cu „Restriști", Ilarie Voronca. Odată pornit, fenomenul căpătase dimensiunile implacabilului. Ionel Teodoreanu medeleniza („La Medeleni" e din 1925), Blaga dădea „Fețele unui veac", Tudor Vianu — „Dualismul artei" și „Fragmente moderne", M. Sadoveanu — „Venea o moară pe Siret". Pînă în 1930, Ion Pillat va produce „Biserica de altădată" (1926), Hortensia Papadat Bengescu — „Fecioarele despletite" (1926) și „Concert din muzică de Bach" (1927), V. Voiculescu „Poeme cu îngeri" (1927), G. Bacovia „Scîntei galbene" (1926), Z. Stancu „Poeme simple" (1927), Voronca — „Ulise", Mateiu I. Caragiale „Crăii de Curtea veche" (1929), Ion Barbu — „Joc secund" (1930), Al. A. Philippide „Stînci fulgerate" (1930), Camil Petrescu „Teatru" (1930). Apar, previzibil ori din neant, G. Ciprian „Omul cu mîrțoaga" (1927), Gib. I. Mihăescu, „La Grandiflora", Mircea Eliade — „Isabel sau apele diavolului", B. Fundoianu — „Privelești", Tudor Arghezi tipări în sfîrșit un volum la 47 de ani — „Cuvinte potrivite" (1927), literatura lui M. Sadoveanu ajunse la sadovenism adică la mitologicul arhaic (cu „Țara de dincolo de negură" (1926), și „Baltagul" (1930). Criticii se concentrară în direcția sintezelor — Mihail Dragomirescu („Știința literaturii"), G. Ibrăileanu („Studii literare") ori a eseisticii din vîrful peniței — P. Zarifopol („Din registrul ideilor gingașe"). E. Lovinescu continua foiletonistica lui activistă, G. Călinescu începu să scrie cronică literară. Acest tablou al unei extraordinare ebuliții și care e în realitate mult mai colorat, nu se poate explica numai prin apariția, după 1920, a unei generații noi, mai numeroase cantitativ și care se maturiza intelectualiceste pe atunci. E adevărat că generațiile se înlănțuie obligatoriu și că din rațiuni biologice o literatură are întotdeauna forțe noi însă motivația pur obiectivă nu este de ajuns : una este virtualitatea creatoare, care poate fi considerabilă însă nu ia încă forme manifeste, și alta — opera, sau mai bine-zis „operele". Biologicește, generația Unirii e aceea venită pe lume în lungul unui deceniu și ceva, între 1890 și puțin după 1900 : Aron Cotruș, F. Aderca, Ion Pillat, Perpessicius (1891), Cezar Petrescu, Dragoș Protopopescu (1892), I. M. Sadoveanu, Demostene Botez (1893), Camil Petrescu, Gib. I. Mihăescu, Ion Luca, I. Chinezu (1894), Ion Barbu, Ion Vinea, Lucian Blaga, D. I. Suchianu (1895), M. Ralea, V. I. Popa (1896), G. M. Zamfirescu, C. Balmuș, F. Brunea-Fox, B. Fundoianu, Emil Petrovici (1898), G. M. Cantacuzino, G. Călinescu (1899), Al. A. Philippide (1900), V. Papilian, Liviu Rusu (1901), Z. Stancu, Dimitrie Popovici, Vladimir Streinu (1902). Totuși, această însiruire chiar dacă spectaculoasă, nu cuprinde și pe aceia care, excluși din acest interval (înainte sau după limitele lui), au a face cu fenomenul. Un moment literar exploziv modifică atît ierarhiile, cît și configurația globală a unei literaturi unde fiecare depinde esteticește de toți. Efectele acestui **moment copernician** al literaturii române vor lucra și asupra lui M. Sadoveanu, V. Pârvan, E. Lovinescu, V. Voiculescu, Arghezi (toți anteriori prin data nașterii), dar și asupra „adolescenților" Petre Pandrea, Mircea Eliade, Dan Botta, Pavel Dan, M. Beniuc : ei vor apărea mai iute decît se putea prevedea, cuprinși instinctiv de febra generală.

Însă imaginea literaturii române întregite nu poate face abstracție de elemente care sînt dintre cele mai însemnate. Apar în conștiința românească generală „ardelenii" : Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, Octavian Goga, Aron Cotruș etc. și deceniul care a urmat e, într-un fel, deceniul lor. Transilvăneanul pierde ca atare temele lui „istorice" pe care Goga le clasicizase înainte de Unire : e, în adevăr, momentul unei literaturi care voiește să înfrunte veșnicia sustrăgîndu-se clipei. Vin, din cele mai felurite locuri locuite de români, cîțiva mari culturali care deși în majoritate nu pot fi examinați de istoria literară au funcțiunea lor adeseori capitală în efortul cultural general : G. M. Cantacuzino, C. Balmuș, E. Petrovici, T. Papahagi,

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Urmare din pag. 1

s-a schimbat ? / mai tremură-n miresme lumina peste sat ? / zahăr, ulei și sare în casă mai aveți ? / ...bătrîne fără vîrstă te-ascult, cum să n-ascult !" În ființa cea de toate zilele a țăranului descifrează o mare încordare a spiritului, a cinteculuí, luminii și înfloririi pomilor. O vibrație ascunsă între țăran și cosmos, încrederea în anotimpuri și pămînt constituie esența scrisorii. O altă obsesie a acestui impresionant epistolar e aceea a casei părintești, devenită centru al universului, loc de referință în timp și spațiu : „Casa era bătrînă, foarte bătrînă / poate la vîrsta stejarului încercuit în pădure / de mii de copaci, atît de fără vîrstă / în preajma coroanei, sprijinită în cer / — capitel vegetal — / să-l apere, să nu-și zornăie stelele / din neatenție, în iarba pămîntului." **(Casa bătrînă)**. Altminteri decît la Goga, situată într-un alt orizont decît acela al monadei metafizice din lirica blagiană, „Casa bătrînă, foarte bătrînă", de care pomeneste obsesiv poemul lui Nicolae Dragoș — rămîne însă vatra, cheia de boltă și miezul unei lumi zbuciumate, labirintice : „Și casa continuă să fie / bătrînă, foarte bătrînă / grijulie să-și poarte destinul / prin viață, de mînă / de la răsărit în amurg / printre zile ce se nasc, printre zile ce curg / cu ochii și inima noastră în ele / pe lîngă lună și stele // Casa bătrînă ca o rugă / de suferință, grav sigiliu / șoptindu-și vîrstele-n ferugă / și-n codru luminîndu-și chipul / de cînd e lumea și nisipul..." E bine, e o favoare că poetul român are în suflet o astfel de casă eternă, pe un deal etern — categorii abisale care conferă trăinicie și distanță viziunii. Obsesia se menține neștirbită peste ani, casa revenind mereu ca un tărîm de restructurare, de reînnoire perpetuă a energiilor, o armă pasnică de învins demonii absurdului și efemerului : „asa te știu, în neclintită pace / prin anotimp tăcută, gravă lance // veghind modestă-n streașina pădurii / ferestrele rotindu-ți cu vulturii." **(Casa)**.

Constantele unui destin poetic

Ni se relevă la o atentă cercetare a liricii lui Nicolae Dragoș aptitudinea pentru așa-zisele scrisori. O emoție înfiorată elegiac, o predilecție spre mărturisire, voluptatea conversației intime — dau adesea versurilor acel aer propriu genului epistolar. Calitate din ce în ce mai rară, aceasta conferă poemelor profunzime și sinceritate de dialog șoptit, mereu mai accentuat, esențializînd cu o savantă știință poetică, precum în acest antologic **Remember** : „Cum urcă-n lungul vremii amintirea / cum se coboară umbrele-n oglinzi / de parcă-n drumul dus spre nicăirea / te-afunzi cu veche vrere să-l colinzi // miracole ți-au înflorit sub gene / un fel de aripi tremură pe umeri / ninsori prelungi se-ntîmplă prin polene / cum niște albe, albe presupuneri // doar numai tu, nălucă înnoptată / în cerdacul aducerii aminte / alergi pe coama vremii inc-o dată / deloc supusă și deloc cuminte // cum tremură în ochiul tău lumina / ce nemiloasă-și cerne ziua raza / cît de străină-mi deveni grădina / în care mi-am aflat prin veacuri oaza // prin liniști și prin nopți încercănate / cum tot alerg cărări înmiresmate // dar coamele la cai au fost furate..." O presiune invizibilă ca aceea a frunzelor anului depuse peste frunzele anilor — amintirea iveste din ce în ce mai des semne neliniștitoare, meditații despre condiția ființei și a sinelui : „N-am liniște / mi-e-ntregul trup o rană / lovit ca ploaia / de-amintiri..." **(Moment)**. Expresia se restrînge în estuare înguste, în efigii gravate în subconstient, în senzații și stări acute, condensate într-un avatar al reducției, în teascurile rememorării : „Ce trist, s-aruncî fotografii din casă ! / tot ce-ar mînti trecutul, umbră veche / de cînd ningea sub ceruri de mătase / nimbînd în alb o tainică pereche // nimic să-ntoarcă nu mai poate ceasul / către lumina stinsă în amurg / a fost să se înfrîngă-n sine pasul / ...azi, apele neliniștite curg". **(Irreversibil)**. „Corespondența" acestui suflet delicat ipostaziază trecutul ca pe o lume vie ce o purtăm în noi. Acest trecut e istorie, e mit și poveste — nicicînd însă un panteon mumificat și fără viață : „Trecutul nu-i un sarcofag / în care zac îndoliate oase / de vremuri ce-n tîrziu se sparg / ca stelele în geam de case... ca melcii-n umbră se retrag / în nemuriri armonioase / cei ce-au clădit prin vremuri prag / spre dimineți mai luminoase // trecutul nu-i un sarcofag." **(În barba unui mag)**. Același zăcămînt romantic care îl îndeamnă să expedieze misive nostalgice, creează în lirica lui Nicolae Dragoș imaginea obsesivă a **muntelui**. Nu întîmplător poetul se declară — „îngîndurat ca pietrele munților". În această înțelegere „îngîndurarea" e o forță emanatoare de izvoare ale visului, o notiune paralelă poate, sau derivată, din concentratul „somn" blagian corespunzător elaborării sublimei ficțiuni care e opera. În accepția sa piatra e memorie: „Pietrei un imn se cuvine / tăcerii ei știutoare / muntelui — strigăt înalt / lunecător, în ape sculptat..." **(Un imn se cuvine)**. Chiar strămoșii sînt „ca niște pietre — crini zidiți / sub ierbile fără hodină..." **(Venind din munți)**. Geologicului, realității minerale, pietrei îi corespunde pe plan poetic o lume străromânească, antica civilizație dacică descifrată în efigii de piatră, în profiluri sculpturale, în somptuoase arheologii. Permanente arhetipale sînt în mitologia închipuită de Nicolae Dragoș — muntele, piatra, Decebal și Mihai, satul, casa bătrînă, bunicii și părinții. Toate par astfel, oarecum fără vîrstă, într-un timp continuu în care bunicii și fenomenele cosmice, bunăoară, comunică familiar cu soarele care îi „cheamă de mii de ani pe nume". În acest cerc al celebrării muntelui și al patriei-vatră, centru cosmic al universului, se înscrie și crezul poeziei politice al lui Nicolae Dragoș. Militant, angajat cu întreaga-i ființă, sub semnul unui patriotism care se identifică aspirației pămîntului natal și poporului căruia îi aparține, el își îndreaptă privirea „spre El / **ostașul de rînd al partidului** / traversînd istoria". În paginile cărților sale, elegia caligrafiată diafan coexistă într-o intimă osmoză cu istoria și mitul, cu un prezent perpetuu în care poetul notează percutant : „ofrandă, inima / în mîini o țin / e darul meu. Partid / îți aparțin !" **(Ofrandă)**. De fapt, în fruntea ultimului său volum **(Pentru eterna vatră românească**, 1983), Nicolae Dragoș a tinut să-și noteze laconic convingerea despre poemul care trebuie „să capteze, înlăuntrul metaforelor, sentimentele și certitudinile mulțimii". De-a lungul anilor, el și-a pus nu o dată problema eticii, a moralității scrisului. Răzbate din întreaga-i biografie creatoare o unicitate de crez și program, un exemplar simț al datoriei de sorginte am spune azi — clasică : „prelungul zăpezilor / clinchet pur // cuvîntul / sabie vremii / să lunece-n / otelită lumină / peste-ale lumii / lunge milenii / sania lunii / lină să vină // încărunțit de gînd / să locuiești / într-un cuvînt..." **(Poezie)**. Apăsat de cuvînt ca de o grea răspundere, el va continua să trimită scrisori în sat. În aceasta constă timbrul major și profund al poeziei lui Nicolae Dragoș — dialog tandru și polemic. Poemul e înțeles astfel ca „îngîndurare", luptă nobilă a spiritului, potecă de creastă. Vedem într-aceasta distincția vocației, a unui autentic și marcant destin poetic.

grete tartler

Călătorie de noapte

Trenul urcă ușor, în timp ce noi contestăm
metafizica. În compartiment intră-un bătrîn,
scoate pălăria de paie, lasă în jur
un cerc de umbră, desface
un pui întreg din hîrtia ca pergamentul,
ne îndeamnă să-nfulecăm.
Un timp e tăcere. Doar cînd
învelește oasele toate la loc,
grijuliu, cu o minerală răbdare,
Se-aude un foșnet. Și-n vreme ce toți
adormim, în noaptea difuză,
oasele păsării se încheagă la loc, prind
contur,
printre pleoapele-ntredeschise mai văd
bătrînul și pasărea șchiopătînd
iar femurul subțire
ce-l aruncasem pe geam
la răsărit luminează.

Fluture și lumînare

Ora închiderii, cînd frizerii se tund între ei
și în hale măturătorii adună verdețuri
în morminte îngălbenite –
trecătorule, plînge moartea zeiței !

Doar mierea-n borcane mai luminează, stins.

Iar obrazul meu se vede în tine
cum se vede un simbure în cireașă.
Cum se vede cenușa în vîrful flăcării.
A aflat ea ceva, își spun trecătorii,
dar ce-ar putea fi?
În flacără – ea singură știe.

Zeița modei

Dior își numește rochiile de seară
„Jean Paul Sartre", „Albert Camus" „Marcel
Aymé".
Aproape că m-ar înfășura, de dragul tău,
într-o mantie de zăpadă
care-ntr-o zi o să-ți poarte
numele.
Ca într-o coadă de păun.
Și ochii mei bruni, mulți, larg deschiși,
să-ți treacă repede prin corp
ca niște șoareci prin cîmpia-nghețată.

Yin și Yang

În trei minute magul înghite
o sută cincizeci de flăcări.
Cei fără adăpost dorm pe străzi
în cutii de carton.
Un nou sistem de analiză a sîngelui
descoperă dacă
omul de la volan băuse alcool
ieftin sau scump
Citesc ziarul în stația de mașină –
fumul mă izbește în față –
Yin, principiul lunar, mă izbește în
față –
n-ar fi nimic cele-o sută cincizeci de flăcări
nici somnul într-un corp de carton
nici alcoolul prea scump distilat între pleoape
dacă acum, urcînd
prin fum, mi-aș aminti
ziua aceea
cînd luna strălucea pe cer cu soarele-odată,
cînd încă-mi sporeai
că e totul posibil,
cînd încă nu învățasem
împăcarea-de-sine.

Păstrăvul

(PE MUZICĂ DE SCHUBERT)

De la oraș, poetul pleacă-n pădure,
spre cascada strălucitoare.
Are-o lansetă ; acasă,
jeraticul pregătit din belșug.
„Vicleanule, am să te prind,
să te trag în țeapă după metode
din tratatele de tortură arabe,
să te pun pe jeratec, să te jupoi de viu
și înainte de asta,
fie că sînt și alții-n pădure sau nu,
am să te fac să urli!
Să se vadă că totuși ai glas".

Exercițiu de respirație

Vecinul de bloc schimbă pragul.
Cam o dată pe lună,
de obicei noaptea, la ora cînd
ar trebui liniște absolută –
îl vedem prin vizor bocănind,
cu ușa deschisă –
parcă ar invita la călătorie...
Întîi am rîs, apoi l-am decretat
într-o ureche ; a schimbat
într-un an o duzină de praguri!
– Dacă scrii asta, n-o să te creadă
nimeni, se distrează prietenii.
Rîdem în hohote ; se aude
închiderea
deschiderea ușii –
un ritm legat de căderile aștrilor :
poarta închisă – pămînt, legănarea
semințelor,
poarta deschisă – cerul, vibrările ploii.
Încep să cred că vecinul chiar pregătește
trecerea – o punte de aur,
curcubeul, o bandă de stofă albă, o spadă.
Și eu care, de-atîția ani, merg pe același
vechi prag ! Și încă n-am învățat
să ascult cariul. Doar să-mi țin răsuflarea.

Murmur de baladă

Nu-i nici o împlinire în golul unui vers,
cînd nu e dăruire. Mai e și depărtarea,
cere-nvelită-ntr-însa întregul Univers,
cum se îmbracă țărmu-n nisipuri, precum
Marea.

Se-nalță cu mareea, nădăjduind că Luna
s-o-mbrățișeze. Nimeni spre cer nu se avîntă,
dacă nu are zborul în aripi. Nici străbuna
cîntare nu pornise fără de fluier mut,
fără de solz de pește, fără de frunză verde.
Trecutul nostru-i murmur de baladă ce-a
străbătut
întreaga vreme, care în alți rapsozi s-ar
pierde.
Și de cîntăm și-acuma, nu căutăm măsura
în golul unei clipe, ci-n veșnicele valuri
ce bat în noi, ca-n țărmuri, sonorizînd făptura
mereu cu permanența acestor idealuri.

Mă împresoară, tot mai deasă, ceața

A fost un ceas cînd de cîntare plin,
M-am furișat în noaptea de afară.
Era un cer adînc de primăvară,
cu luna răsărită din senin.

Și piatra respira ; o pînză rară
de aburi se urca din ierburi lin
și auzeam giganticul suspin
al firii, fremătînd ca o fecioară.

Am rătăcit, mut, pînă dimineața.
Ca firea-mi începusem și eu viața

Trecut e ceasul. Somnul ; nu mai vine,
iar eu cutreier prin grădini străine
și mă-mpresoară, tot mai deasă, ceața.

vasile zamfir

Pacea își sărută omenirea

Și-aprinde noaptea ierburile ude
și curg luceferii de dor în pom,
Prin fructele ce-au fost odată crude
se-aude glas de pasăre a om.
Tăcerile se răspîndesc din mine
și se aprind cu zările senine
îndepărtînd al neființei somn.

Apoi mă fac izvor prin văi stelare
pînă se-așterne-n fructe sărbătoare
și-s plin de albii vechi și sunătoare
pe care cîmpul, unduind de stele,
se murmură cu dorurile mele
și se întorc cu grîul înapoi
la bulgării ne-nsămînțați și noi.

Făptura mea se caută în doină
sub ramura crescînd în legănare,
și din zăpezi bat firele a moină
și iarba e un fluviu de cîntare.
Pămîntu-i plin de purpură curată
Și vatra are vise ca de fată.

În vreme m-am zidit ca-ntr-o cetate
și-am pus cămașă albă de lumină
să-mi fie drumul bun și masa plină
să pot cînta ce văd și cît trăiesc,
căci volbură de flăcări îmi e firea
cînd pacea își sărută omenirea
cu gînd curat, în templul pămîntesc.

marcel uluitu

DEBUT

UMBRA NOPȚII

Ziua trecuse ușor. Soarele făcuse zimbitoare toate vietățile rămase de crug. Dar în cumpăna serii se instăpînește o boare de nervozitate. Casa-și ia o figură speriată. Pereții, acoperișul își arată nedumerirea. Ferestrele aruncă priviri întunecate, misterioase. Privesc umbrele irizate ale serii ce vin și mă înconjoară. Salcîmii își flutură încetișor frunzele rărite și micșorate de vremea deja răcoroasă.

Răsare luna. Umbre lungi mîngîie acum curtea. Umbrele frunzelor de salcîm și ale gardului de scînduri se plimbă pe fața prelungă, speriată, a casei. Pătrund prin geamuri și se plimbă pe pat, pe masă, pe pereți. Se plimbă lin, lin de tot. Se plimbă fără zgomot. Se coboară pe dușumea sau pe covorul ce acoperă dușumeaua, că niște ființe din lumea plăsmuirilor minții omenești. Pe obraji îmi trece mîngîierea umbrelor care urcă încet de pe pernă pe față, pășind ca o boare răcoroasă.

Dar trebuie să plec... ! De aceea nu opresc năvala umbrelor în odaie. Trebuie să mă duc pînă în satul vecin. Să-mi părăsesc umbrele, care mă examinează diafan, îmi sărută mîinile. Mă scol încet... Îmi întind brațele, îmi îndrept spatele. Privesc prin geam năvala razelor care, oprite, prefigurează forme de frunze și crengi de salcîm. Deschid ușa cu grijă. Răcoarea nopții de toamnă îmi inundă fața. Aud freamătul nopții, foșnetul frunzelor și ierbii coapte. Ies în curte. Totul pare încremenit. Luna trimite nu numai raze ci și o deplină tăcere. O liniște la început odihnitoare, apoi obsesivă, chinuitoare se furișează din locurile tainice unde micul snop de lumină nu poate pătrunde. Din spațiile pline de întrebări, din umbre născute din lipsa luminii și nu din opacitatea obiectelor. Golurile trebuie umplute. Umbrele acestea izvorîte din lipsa luminii, le umplu cu imagini produse de mine. Am împănat aceste unghere cu pisici, șerpi, balauri, bandiți. Toți sînt născuți fiindcă luna trimite lumină puțină, iar mintea mea plantează în loc ființe care se potrivesc umbrei.

Privesc în toate părțile. Deschid poarta dinspre cîmp și pornesc. Calc iarba. Zgomotul pașilor, ca un șușot, ca un svon de voci conspirative, vine din urmă. Casa mă privește prelung cu acoperișul tras pe pereți. Ar vrea să-și întindă spre mine, nu umbra, ci grija ocrotitoare cu care să mă cuprindă, să mă ascundă de lună, să mă legene între grinzi.

Globul galben al lunii împrăștie raze argintii ca o pulbere, care inundă totul. Îl privesc. Îl privesc cu nesaț, pînă cînd picioarele se poticnesc de lujerii de porumb și de vrejurile de fasole de pe marginea cărării. În față, covorul luminos este plin de pete negre, zone întunecate nestrăpunse de razele sărace ale lunii. Cotloane negre între frunze. Se întind spre mine goluri plecate din preaplinul frunzișului. Calc umbre de pomi, așezați în calea razelor.

Arunc priviri fugare în spate și văd sclipind, argintiu, frunzele de porumb și fasole, plutind într-o magmă de întuneric. De ce oare o fi așa mult întuneric noaptea ? ! De ce ființe și lucruri și chiar cerul însuși înoată în această nemărginită magmă ? ! Pașii mă poartă înainte. Zgomotul lor vine din urmă. Zgomotul îl simt aici în mine, dar urechea îl percepe mult mai tîrziu ! O fi ecoul lor ! Parcă, mai întîi, hoinărește și apoi se furișează pe la spate și-mi lovește timpanul ! Merg grăbit, tot mai grăbit ! Vreau să scap de înghesuiala umbrelor, de asaltul întunericului comprimat între suprafețe argintii.

Cînd și cînd, se aude un susur, un foșnet lin, care vine, parcă, de departe, de departe de tot. În față, o coastă de deal întunecat-albăstruie, ca un covor așternut la uscat, încinge marginea cerului. Parcă de acolo vine foșnetul lin, misterios, înăluitor ! Foșnetul ce poartă cu sine odihna nopții. Ascult atent și mă chinuiesc dureros, să-i înțeleg semnificația. Odată cu foșnetul dulce, umed, umbrele încep să se miște încetișor. Frunzele porumbului se plimbă încolo și încoace lent, sincron cu monotonia susurului. Golurile de întuneric își schimbă pozițiile, capătă suflet și-și murmură suferința că nu-s altceva decît întuneric. De sus luna-și argintează poteca.

Îmi apare șoseaua. Năvălesc spre mine umbrele întinse pe șosea de salcîmi, nuci și niște tufe de dracilă. Șoseaua cotește spre dreapta. Umbra dracilei se revarsă pe cîmp să se contopească cu foșnetul porumbiștei și al viței de vie. Un imaș, cu iarbă măruntă, nu poate trimite imagini prelungi. Strălucitor în bătaia lunii, imașul trimite surplusul de raze, aidoma mării în bătaia soarelui. De partea cealaltă, strălucirea poienii este mărginită de o dungă întunecată care, parcă, desemnează conturul Stixului. Privesc linia șerpuită. Știu că-i valea unui pîriu pe care acum curge întunericul nopții.

Dincolo de dunga întunecată, un lan de porumb și o miriște trimite nuanțe de negru-gri-argintiu.

Șoseaua urcă spre covorul albastru. Cotește acum spre stînga, astfel încît luna-și așterne, în fața mea, razele pe mijlocul șoselei. Mai departe, nucii trimit un smoc de întuneric. Voi călca pe umbrele dese ce pornesc din rădăcinile nucilor. Și ziua plelea se înrețește la umbra nucilor stufoși ! Sînt încă departe de mine. Voi călca umbra nucilor.

Din spate, de pretutindeni, aleargă spre mine, ritmic, cadențat, pașii mei ! Merg încet. Privesc cu atenție în jur. La un moment dat îi aud dublați de alți pași, care, din cînd în cînd, se poticnesc de pietrele drumului. Merg cu atenție. Ascult încordat ! Un tropot de cal ? ! Se aude tot mai aproape. Nu întorc capul. Mă încinge o teamă nelămurită ! Privesc suprafața argintie a poienii, dantelată pe margini cu franjuri de întuneric.

Aș vrea să grăbesc pasul. Umbrele copacilor se așternu, supuse, la picioarele mele. Din spate tropotul de cal se apropie. Aștept să fiu depășit. O bucurie caldă mă inundă. Voi avea în față imaginea vie a unui cal, poate un călăreț, după care voi alerga pînă la satul vecin. Mă voi așterne cu picioarele pe umbra lui, care mă va purta ca un covor fermecat, bucată din covorul agățat de pulberea lunii. Așa voi trece mai ușor peste umbrele nucilor care aleargă, despletiți, în întîmpinarea mea.

Și tropotul vine mereu. Aștept ! Aștept parcă să se sfîrșească o întindere imensă care-și păstrează tainele, la îndemnul degetului apăsat pe buze.

Din spate începe să se întindă, pe prundișul șoselei, umbra capului unui cal, apoi cea a corpului. Din cînd în cînd, umbra, care s-a lipit de cea a corpului meu, mișcă din cap în semn de pornire pe șagă, de îndemn la joacă, așa cum obișnuiesc caii. Merg călare pe umbra care-mi vine din spate. Luna, speriată, trimite snopi lungi de raze, care împing spre mine umbrele nucilor. Calul și-a potrivit pasul cu al meu. Îi aud respirația în spate ! Simt parcă mirosul sudorii de cal ! Mi-e frică. Picioarele îmi sînt ca de plumb. Îmi tremură tot corpul, fără să știu de ce ! Dacă umbra ar fi firească, aș putea să mă cobor de pe ea, să apuc calul de coamă și să-l încalec. Dar umbra aceasta... !

Încerc să fug. Fug chiar ! Dar tropotul și umbra pornesc la trap, urmîndu-mă... Umbra și calul ei — fiindcă această umbră face în spatele meu un cal care tropăie — îmi stîrnește groază. Încerc să-mi amintesc de umbre care fac zgomot. Tot ce știu este că umbrele umblă în tăcere.

M-am hotărît brusc. Mă întorc să văd calul. Dar... ! Nimic... ? ! O umbră de cal se amestecă cu umbra mea ! O clipă nu mișcă... ! Pare surprinsă. Apoi începe să se agite violent, speriată, nărăvașă... ! Nici un cal... ? ! Nu pot schița nici un gest !... Gîndurile stau nemișcate, agățate de imaginea calului proiectată din infinit... !

Într-un elan neașteptat, umbra imită saltul calului peste șanț și dispare între butucii de vie. De acolo trimite tropot și foșnet scrîșnit de ruperea viei, aracilor și porumbului. Zgomotul se depărtează și treptat-treptat se așterne liniștea.

Mă trezesc singur în mijlocul șoselei pătate numai de umbrele capacilor, al căror contur începe să se estompeze. Luna coboară tot mai mult. Mă privește, palid-roșietică, pe sub coroana nucilor, gustîndu-le parcă mirosul lor amărui.

Imaginile nopții se depărtează, se amestecă. Covorul albastru, acoperind strălucirea poienii și murmurul pîriului întunecos, lasă să mă înconjoare și mai mult singurătatea. Aș vrea să aud un hămăit de ciine. Măcar o stea căzătoare, brăzdînd cerul, să înlocuiască umbra calului care fugise, după ce venise de nicăieri... !

Întru sub pletele dracilei, crescută sălbatec pe marginea șoselei. Întru ca într-o casă. Mă aștept chiar să-mi lasă în cale stăpînul, să mă primească; și, astfel, să alunge pustiirea care mă însoțește. Mă întind pe un pat de pămînt, rămas cald din timpul zilei, și privesc stăruitor obrazul lunii, pătat de imagini de frunze.

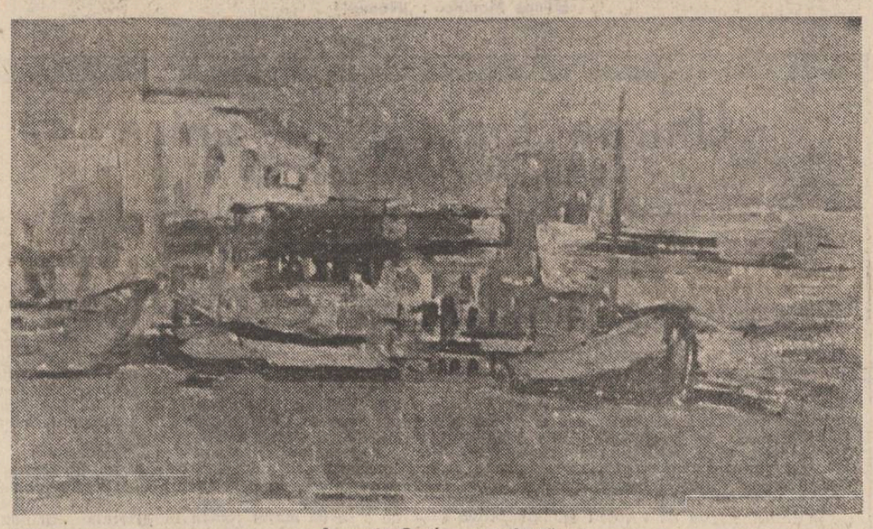

Augustin Costinescu : „La țărm"

Cleștar

Aș vrea să-nnoptez pe un țărm de cleștar
cu-o cicoare
Cînd steaua va fi cît un ghimpe înfipt
în senin.
Sub cerul vărsat într-o diră de boabe amare
Să-mi fac într-un por de pămînt sidefiu
un cămin.

Caleașca de aur va sta lîngă ochiul de pînză.
Lăcuste și fluturi vor trage la hamuri de tei ;
Va ride în deget o toamnă cu-o singură
frunză,
Cu luna răpită din turn de sub gratii și chei.

Bob

Ca orzu-aș vrea să fiu, să te-nțeleg,
Nepăsător la timp și mlădios.
Deschide-mi cerul depărtat, întreg,
Să pot temeiu-n minte să-ți descos.

ion rușeț

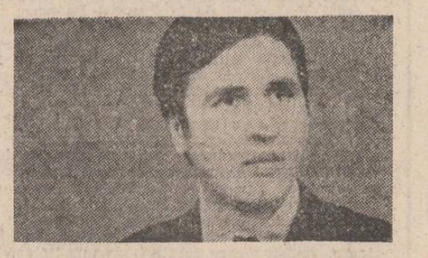

Din tot ce văd voi tăinui în brazdă ;
Și-n bobul care-l leg în har rămas
Va încăpea întinderea ta vastă
Să o măsor cu palma și la pas ;

S-o string în traistă, să o cern prin ciur,
Să curăț pleava și sămînța seacă ;
Să mă împartă vîntul împrejur
La păsările, toamna, care pleacă.

Elan

Trec sevele roșii, acreala se schimbă în
boabe.
Fac palmele cupă; la gură flămînd le ridic.
În păsări văzduhul zvicnește din aripi
să scape
Și vreascul se stringe de arșiți ; de ploaie,
de frig.

Ce mare mi-e lumea pe care o tulbură graiul,
Ce rară-i lumina pe care aș vrea s-o îmbrac !
Ajută-mă, zină, din stele s-o trag cu vătraiul
Și-aprinde-mi la noapte un deget de aur
în prag !

teatru

Ivan Vasilievici

În ultimele stagiuni, Mihail Bulgakov a prilejuit scenelor bucureștene spectacole remarcabile. Piesa *Ivan Vasilievici*, deși de o mai mică consistență ideatică, se ralizază celorlalte lucrări ale reputatului scriitor sovietic avînd ca mobil al acțiunii un motiv fundamental al operei bulgakoviene. Fuga, evadarea din real într-un univers mai mult sau mai puțin fictiv este de obicei la îndemîna doar a omului de excepție, a ginditorului care în mod aberant are de suferit consecințe grave de pe urma actului său creator considerat de cei mediocri și obtuzi, delatori și impostori, ca o încălcare periculoasă a normei obișnuitului unanim acceptat. Dar gîndul, visul, aspirația se instituie într-un drept inviolabil, inalienabil disimulînd speranța de mai bine ce transpare dincolo de detașarea ironică, de viziunea grotescă. Speranța într-o ameliorare viitoare care întîrzie să se producă.. Gustul amar al existenței mărginite, sordide încearcă să-l sugereze abia în final reprezentația de la Teatrul Bulandra. Tînărul regizor Tompa Gabor nu a dat însă coeziune montării, neglijînd zona semnificațiilor profunde care sînt grave și nu superficial facile. Decorul este ingenios conceput de Andrei Both din panouri culisante (fațada ce poate oricînd să dispară) și planuri înclinate dispuse într-un zig-zag ascendent-descendent (vrînd să indice — probabil — scara istoriei), dar verticalitatea spațiului de joc nu reușește să semnifice, ci doar să ilustreze într-o manieră căutat spectaculoasă două povești relativ independente ce nu ajung să evidențieze valoarea pretextului. O mașină a timpului propulsează indivizi din perioada de început a puterii sovietelor printre personaje din secolul al XVI-lea și coboară din legendă un aprig erou printre cetățenii aparent pașnici ai timpurilor moderne — un pretext nu neapărat original, dar care susține foarte bine farsa imaginată de Bulgakov cu vervă caustică. Paralelismul similitudinilor și disimilitudinilor declanșat de un fapt banal (prenumele temutului țar supranumit cel Groaznic este purtat și de un obscur dar despotic administrator de imobil din Moscova anilor '20) suscită o evaluare retroactivă, angajat polemică, a unor tare sociale și morale de ieri, de azi, de totdeauna. O sarcină dificilă revine interpreților care, oscilînd între două lumi distincte, trebuie să provoace ei în primul rînd insolita revelare. Mihai Mereuță „există" ca posibil portar, dar nu și ca — intransigent monarh. Într-o eroare de distribuție elementul central ratat, mecanismul satirei nu mai funcționează eficace stînjenind ritmul general, umbrind logica demonstrației. Pe Zoe Muscan o inconsecvență a regiei a împiedicat-o să-și desăvîrșească rolul în ambele ipostaze de iscoditoare, agresivă nevastă și respectiv neglijată țarină (ceea ce poate i-ar fi echilibrat evoluția). Datorită frumuseții costumelor pe care le poartă la un moment dat, Mihaela Gagiu și Gheorghe Oprina au apariții notabile, dar în afara ecuației propriu-zise a piesei. Aurel Cioranu, N. Luchian-Botez, Mihai Badiu, Simion Hetea joacă inexpresiv. Încarnînd un grămătic firav și temător, Petre Lupu se agită într-un permanent zbucium de rațiunea căruia nu pare convins. Constantin Florescu îl întruchipează pe escrocul Jorj Miloslavski păstrînd ceva din umorul de sorginte maziliană, de efect sigur. Dan Damian, încercînd să facă față impetuoasei actrițe și să clarifice avalanșa încurcăturilor produse, schițează profilul caricatural al unui regizor abulic și neajutorat. Inventatorului, de fapt simplu muncitor onest pe tărîmul științei visînd la posibilitatea explorării conștiinței umane din toate vremurile, Ovidiu Schumacher îi conferă farmecul și candoarea necesare. Memorabilă rămîne creația Mirelei Gorea capricioasa dar păguboasa Zinaida Mihailovna, actriță de cinema dispusă la orice compromis, se dovedește a fi o biată femeie care își cîștigă cu trudă existența de zi cu zi. O creație de intensă vibrație care arată traiectoria pe care ar fi trebuit să se înscrie întreaga reprezentație : de la fantezistă fantazare, la exacta realitate.

Irina Coroiu

film

Miezul fierbinte al pîinii

Recentul film semnat de **Alecu Croitoru** este inspirat de viața satului contemporan, se pare bine cunoscută de scenaristul debutant **Vasile Mihai.** Feliia decupată din universul rural propune un personaj exemplar, care fără a fi rigid sugerează o stimabilă rectitudine etică ; deloc idealizat eroul, interpretat, de altfel, excelent de **Vistrian Roman,** este capabil să lupte cu prejudecățile altora, mai puțin cu propriile idei preconcepute (vezi conflictul conjugal, construit pe un complex de împrejurări, destul de puțin credibil).

Conducător al unui I.A.S. ce devine model, inginerul șef de la Valea Cailor inspiră încredere prin atitudini de referință atît față de profesiune — competență, rigoare, spirit analitic, cît și față de oameni — intransigență, sinceritate, spirit critic.

Problema centrală a filmului — redresarea unei mari întreprinderi agricole, cucerite de carieriști și incompetenți, se rezolvă pînă la ultima fotogramă într-o narațiune lineară, fără mari furtuni, cu previzibile volute dramaturgice. Poate scenariul a avut inițial un anume defect : acela de a-și concentra atenția asupra specialiștilor din lumea satului. Acest univers rămîne, de altfel, păgubit de ignorarea relațiilor umane stabilite real cu adevărații constructori ai industriei recoltelor — țăranii (și asta ar putea fi cu totul altă poveste, peliculă etc.).

Cu o culoare locală înecată în coordonate anonime, cu un umor cenzurat sau prea bine elaborat pentru a nu fi sesizat ca atare, cu indivizi schematici ce facilitează victoria personajelor pozitive, cu rezolvări neglijent expediate, cu psihologii modificate „peste noapte" în sensul demonstrației moralizatoare, filmul își pierde din elanul plin de bunăvoință al autorului și coautorilor scenariului (colaborator : **Marcel Păruș** ; ideea : **Lucian Durdeu**)

devenind o demonstrație scolastică, salvată de interpreți, de ceilalți colaboratori ai regizorului.

Dealtfel, aici o reîntîlnim pe **Olga Delia Mateescu,** într-o zgîrcită partitură, înnobilată însă de trăirea autentică a a-sincronismului cu soțul specializat în altă profesiune, pe **Octavian Cotescu, George Motoi, Ion Marinescu** și **Matei Alexandru,** dedublați în penumbra „negativilor" fie înlocuiți, fie reeducați prompt pentru necesitățile demonstrației didactice.

Imaginea atentă la detalii semnificative, semnată de **Alexandru Groza,** este susținută scenografic cu acuratețe de **Victor Țapu** și **Ileana Mirea,** autorii unor decoruri și costume ce nu sînt în divorț cu realitatea satului contemporan.

În concluzie o peliculă onorabilă, cu momente încărcate de personalitatea regizorului, autor complex și profund, atunci cînd este total implicat în suportul dramatic al peliculei, dar care, depășit de inerentele scăderi ale scenariului, nu poate scoate la liman totdeauna orchestrarea unor roluri, anume făcute uneori pentru criterii exterioare adevăratelor resurse ale interpreților.

Scăderile filmului aduc din nou în prim plan calitatea scenariilor, lesne apreciate și adoptate în funcție de tenta moralizatoare a conflictului și nu de adevărul psihologic al personajelor sau de natura autentică a problemelor puse în ecuația desfășurării dramatice a peliculei.

Bogat în valori interpretative **Miezul fierbinte al pîinii** se poate reține tocmai prin dăruirea interpreților față de o narațiune cinematografică prin nimic ieșită din comun.

Călin Stănculescu

ionel chiru

SIMPLĂ POVESTE

În micul, frumosul și veselul port scăldat deopotrivă de apele Atlanticului și razele de foc ale soarelui tropical, tocmai de aceea numit probabil Puerto de la Luz, Portul Luminii, trăia cu ani în urmă un nobil și distins spițer, Paco.

Clientelă numeroasă se îmbulzea la ușa dughenei sale din o mie și una de motive, dintre care cel mai important și desigur hotărîtor, era acela că în orășel nu se afla un al doilea în această branșă. Nu-i însă mai puțin adevărat că Paco se pricepea de minune să amestece în numeroasele piulițe și mojaruri care-i umpleau prăvălia tot soiul de prafuri și buruieni, care de care mai miraculoase, fie după rețete proprii, fie după cele ale medicilor. Gurile rele mai susoteau că leacurile, elixirurile și alifiile meșterite de Paco nu erau cu nimic mai prejos strădaniilor doctorilor. Unite energic, eforturile lor asigurau clientelei, aproape fără gres, loc temeinic și irevocabil pe acele meleaguri unde, zice-se, nu-i nici durere nici suspin.

Firește, asemenea lucruri nu se rosteau cu glas tare, Paco, din fire taciturn și blînd ca un mieluțel, dacă-l călcai pe bătătură urla precum leul. Aidoma clopotului din poveste care vestea norodului doar clipe de grea cumpănă, — foc, ciumă sau încununare de regi — răcnetul de minie al cavalerului nu prevestea niciodată ceva bun. Mîndru ca un veritabil hidalgo, în asemenea împrejurări Paco ducea imediat mîna la spada tăioasă purtată la șold. Mai trebuie precizat că frigarea cavalerului nu și-a demonstrat niciodată virtuți curative mai prejos decît preparatele spițerului.

Multe corăbii făceau și în acele vremuri popas în micul, frumosul și veselul port, scăldat deopotrivă de apele Atlanticului și razele de foc ale soarelui tropical, să încarce provizii proaspete iar matelotii să-și descarce năduful strîns în lungile și chinuitoarele pribegii pe mare. După ce matrozii se scuturau de toți arginții adunați de la ultima escală, lucru pe care-l înfăptuiau cu vrednicie și uluitoare grabă, navele, zornăind lanțurile grele ale ancorelor, se urneau de lîngă țărm și cu toate pînzele ridicate se mistuiau în depărtări. Le petreceau de pe cheu, cu languroase fluturări de eșarfe multicolore, frumoasele señorite ale portului.

Doar o singură señorita nu călca vreodată pe cheu nici la sosirea, nici la plecarea corăbiilor. Era Juanita. La inima el era puternic și iremediabil amarată numai inima lui Paco.

Sau cel puțin așa era el convins.

Frumoasa andaluză cu trupul tras ca prin inel — nu există înduioșătoare poveste de dragoste în care eroina să nu fie posesoarea unui astfel de trup iar istorioara noastră nu ține deloc să facă excepție — era, într-adevăr, răpitoare. Ca spițer, Paco o compara cu cel mai prețios și binecuvîntat elixir, cu cea mai catifelată și binefăcătoare alifie a inimii, cu cel mai cutremurător hap din cîte au fost vreodată zămislite de om iar ca evlavios catolic ce se afla, cu superba grădină a Edenului. Părul negru de abanos al Juanitei era umbra deasă a sicomorilor din respectiva grădină celestă, anume sortiți de creator să dăruie odihnă și aer înmiresmat drumeților osteniți de pribegie. Ochii ei mari, migdalați, erau adînci ca două fîntîni cu apă proaspătă din care să tot bei fără să te mai saturi. Obrăjorii Juanitei împrumutaseră culoarea rodiei abia date în pîrg iar gura, frumos arcuită, cumula autoritar și pe deplin meritat calitățile întrunite laolaltă de cireașă și fragă, plus încă ceva pe de-asupra. Un gît fin, de alabastru (minus, firește, vinișoarele transparente care completează definiția dată de Dicționarul limbii române moderne) susținea acest ingeresc căpșor făcînd anatomica legătură cu trupul plin de alte de nedescris farmece. Abia sprijinindu-se pe umerii rotunzi și catifelați, corsajul fetei lăsa privirilor acces cam prea fără opreliști după opinia lui Paco, la ispititoarea văiugă sculptată între sînii tari și rotunzi, ca două portocale de dimensiuni generoase. Șoldurile, însuflețite parcă de geniala daltă a lui Fidias, se unduiau în mers aidoma frunzelor de lotus la cea mai dulce adiere iar coapsele lungi și picioarele zvelte, de căprioară, întregeau fericit acest trup pur și simplu dumnezeiesc.

Ce să mai lungim povestea, cuvintele sînt prea sărace pentru a o descrie întocmai. Juanita era o grădină de fată, lucru pe care pare-se că l-am spus și cu cîteva rînduri mai înainte dar sper ca cititorii să nu mi-o ia în nume de rău. Mai e necesar, de aceea, să argumentăm de ce distinsul și nobilul spițer și cavaler naviga pe apele zbuciumate, dar cu atît mai atrăgătoare, ale iubirii?

Ziua, Paco meșterea tot soiul de rețete, mereu îmboldit de clienții zoriți parcă să încheie cît mai curînd socotelile cu această păcătoasă lume. Seara, lepădîndu-și îmbrăcămintea de lucru, își încingea la șold temuta spadă și după ce trăgea obloanele, își arunca maiestuos pelerina pe umeri plecînd spre paradisul său. Frumoasa andaluză, clocotind de tinerețe și prospețime, îl primea cu brațele deschise dăruindu-i cu frenezie toate fructele din dotare.

Astfel, noapte de noapte plutind în al nouălea cer de fericire, Paco hălăduia fără grijă ascultîndu-i glasul, cor divin de heruvimi și serafimi, absolvenți magnam cum laudae ai conservatorului celest. Dimineața Paco se reîntorcea la îndeletnicirile diurne, frînt de osteneală dar gata să mestece în mojarurile sale pînă la judecata de apoi.

Pînă cînd...

Într-o noapte observă la Juanita ceva ce-l puse pe gînduri. Fata era visătoare, răspundea anapoda la întrebări, privirile ei rătăceau undeva, departe. Îi încolți în minte bănuiala că s-ar putea să nu fie singurul beneficiar al acestei divine ființe și că, deci, s-ar mai afla un amator de vitamine proaspete culese direct de la sursă. Toată ziua următoare Paco amestecă furios prafuri și elixiruri, așteptînd nerăbdător lăsarea serii. Cu gîndul aiurea, sparse cîteva borcane și șipuri.

Amurgul îi aduse prima dezamăgire. Mîngîindu-i languros cîrlionții, Paco avea și așa ceva plus un cercel la urechea stîngă. Juanita îi șopti cu vocea ei cîntată că nu se simte prea bine și ar vrea, în noaptea aceea, să se odihnească. Cu alte cuvinte, spuse mai pe șleau, îl trimise la plimbare sugerîndu-i că un chiolhan cu madera sau porto într-una din numeroasele

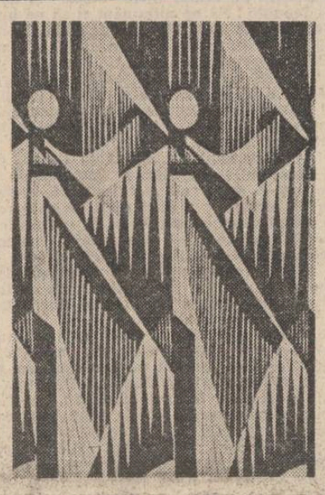

Iosif Tellman : „Fluturi"

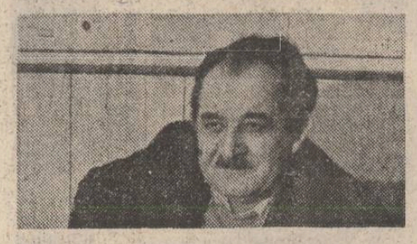

taverne ale portului i-ar fi fără îndoială, binevenit.

Paco acceptă de formă și se așeză la pîndă.

Nu avu mult de așteptat ca bănuiala să-i fie confirmată. După nici un ceas descoperi în umbra ce se furișa în casa Juanitei pe cel ce avea să se înfrupte, în noaptea aceea, din fructul oprit sau, ca să fim în nota celor afirmate pînă acum, din grădina fermecată. Era chiar unul dintre clienții săi. Un client cam nestatornic, ce-i drept, care arar îi trecea pragul, doar ca să ceară niscai dresuri de frumusețe, întotdeauna pentru altcineva, astfel explicîndu-i-se într-o oarecare măsură și sănătatea ce-i pleznea obrajii.

Primul îmbold fu acela de a pătrunde vijelios la locul ticăloșiei și să treacă pe cei doi nelegiuiți prin frigarea sabiei. Noroc însă că furtuna mîniei nu reuși să acopere glasul rațiunii. Procedînd așa, odată cu ticălosul fur ar fi părăsit meleagurile terestre și paradisul său, cu întregul inventar. Pierdere, desigur, ireparabilă. În schimb, dacă pe ea ar fi crutat-o, Juanita, așa cum procedează îndeobște femeile în atare împrejurări, s-ar fi supărat cumplit îndată ce s-ar fi potolit furtuna. Și în acest caz ar fi rămas mofluz, cu buzele umflate, izgonit precum strămoșul Adam din biblicul paradis. Alternativă fără nici o rezolvare fericită.

Plecă deci minios înjurînd amarnic și rumegînd în gînd cele mai teribile răzbunări împotriva infamului tîlhar de codru.

Prilejul se ivi chiar a doua zi dimineață. Fără să bănuiască descoperirea tainei sale, „umbra" îi păși pragul cu gînd să ia ceva dresuri. Arăta chiar ca o umbră, dar o umbră aureolată de fericire și din înfățișarea ei Paco pricepu, spumegînd de furie, că nemernicul se îndestulase îndelung și hulpav din dumnezeiestile poame. Drept pentru care îi spuse îngrijorat că nu arată prea bine, îl compătimi și se oferi să-i prepare o licoare întrematoare și dătătoare de noi virtuți. Clientul primi bucuros și recunoscător.

De prisos să mai spunem că ea fu astfel preparată încît în dimineața următoare păcătosul veni mai galben decît lămîia, cerînd o doză dublă. Paco îi îndeplini generos dorința și în nici două săptămîni hoțomanul își luă grăbit adios de la paradisul terestru în favoarea presupusului rai ceresc.

Scăpat astfel de rival Paco deveni din nou singurul stăpîn pe fermecata grădină. În seara aceea Juanita i se strînse caldă și drăgăstoasă la piept, mai ispititoare parcă decît înainte. Între două dezmierdări ea aduse vorba despre funeraliile din dimineața aceea întrebîndu-l așa, într-o doară: tu Pachito? Paco încuviință morocănos din cap. Juanita oftă un „muchos gracias, Pachito" iar el înțelese că alesese calea cea bună.

Numai că peste cîtva timp i se sugeră din nou un chiolhan cu prietenii, la una dintre tavernele portului. Reluă pînda, descoperi noul tîlhar și povestea s-a repetat aidoma celei dintîi. Urmă însă al treilea, al patrulea...

Paco se pomeni astfel în afurisită și grea dilemă. Dacă în naivitatea sa își închipuise că prima și chiar a doua poveste erau simple accidente, descoperi la o cercetare mai adîncă lucruri destul de încurcate. Mai întîi că grădina în chestiune nu era deloc un monument de zgîrcenie atunci cînd era vorba să-și dăruiască roadele celor care știau să le aprecieze. Drept consecință, perseverînd pe calea și în ritmul acesta ar fi trebuit să se descotorosească de o bună parte a populației masculine a orășelului apță să lucreze corespunzător în livezi. Procedeul ar fi cules, fără doar și poate, nemărginita recunoștință a organizatorilor de pompe funebre dar ar fi depășit, recunoștea cinstit, puterile unui simplu spițer, chit că în persoana acestuia era întrupat și un nobil, distins, mîndru și aprig hidalgo. Alternativa conformă cu rațiunea jignirilor îndurate era să pedepsească crunt obiectul furtișagurilor dar asta ar fi echivalat pentru el cu un praf de strănutat administrat unui ofticos.

Prădă unor astfel de frămîntări, în locul elixirului de mango cu care se trata în fiecare dimineață trase virtos o duscă dintr-un șip cu cea mai puternică otravă. Pînă să se dumirească de fatala greșală, plecă temeinic pe urmele rivalilor săi.

La înmormîntarea sa participă întregul orășel. Îmbrăcată în straie cernite, Juanita părea și mai frumoasă. Plîngea în hohote, smulgîndu-și fără milă părul lung și negru, de abanos, ca umbra deasă a sicomorilor (etc., etc.), sub care clocotea aceeași întrebare, fără răspuns deocamdată: cum va reuși, de acum înainte, să se descotorosească de amanții căzuți în dizgrație.

— Chiar atît de mult să-l fi iubit? se întrebau, neîncrezătoare, señoritele.

— Ce mult l-a iubit, își spuneau, invidioși, señorii.

...Cer scuze cititorului dacă în locul unei duioase povești de dragoste, cu happy end, la care se aștepta, poate, la începutul acestor rînduri, a aflat o istorioară cam macabră. Dar așa a fost ea auzită, într-o seară, la o fiesta cu vin „tinto", sardinas la grătar și dansuri amețitoare acompaniate de castagnete. O povestesc întotdeauna señoritele din micul, frumosul și veselul port scăldat deopotrivă de apele Atlanticului și razele soarelui tropical, atunci cînd un señor, ambițios să hălăduiască singur într-un paradis sau altul, își manifestă nesăbuita dorință să afle mai mult decît trebuie.

Și cine-i prostul să-și dorească trista soartă a nefericitului Paco? Carramba!

Din noul volum de povestiri de pe mare, în pregătire.

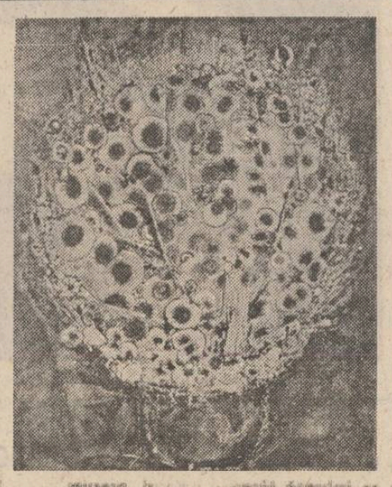

Elena Bianu : „Flori de cîmp"

horváth imre

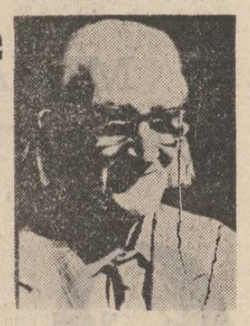

Poeme antirăzboinice

Trăiește și atunci!

Fii fericit ca pasărea-n lumină,
Fii liber ca un vînt prin pusta lină!
În pace, ca un caz în raft clasat
Sau prăbușit ca laurul călcat.
Trăiește chiar atunci cînd nu ai spor
Și flutură pe-al zării viitor
Comoara frîntă-a omenirii dulci,
Speranța ce din inimă ți-o smulgi!

Rotație

E datoria omului, sublimă,
să-nalțe drept culorile-n lumină
cu suflet larg și pașnic. Iar, apoi
să le redea țărinei înapoi.

Ce caută?

Poetu-și caută la verbe eră
Iar regele popor care nu speră, —
Călugărul sutană-ntunecată
Iar medicul cum moartea s-o abată, —
Savantul o ieșire din mister
Iar filozoful gaura din cer, —
Fierarul un trident neptunic, mare, —
Însă soldații ce caută oare?
Răspundeți-mi,
Ce vor soldații oare?

Interogări

— Războiul oare unde se răsfață?
— Unde coroanele de foc ingheață!
— Războiul oare ce culoare are?
— De scrum pe piele broaștei tocătoare.
— Războiul, el ce fabrică atunci?
— El fabrică mereu ologi și ciungi.
— De ce mai sînt războaie, fraților?
— Pentru că omul nu e om major. —
— Ni le va scoate cineva din soarte?
— Da. N-o să fim minori pînă la moarte!

Sfișietorul de nori

Deci să privim spre ceruri sfidători
Fără să ne mai pese că sînt nori,
Cu sentimentul că se-nsenînează
Și numai orbii încă mai migrează.

În românește de
Al. Andrițoiu

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Că și cartea este om

1. — Într-una din lunile de la capătul
de sus al anului '62,
Zeii au lucrat această întîmplare
pentru noi:
Tineri m-au chemat să le vorbesc la
un cenaclu,
Să se uite la îngerul meu cel fără
simulacru,
Cum orînduiește viața mea pînă la
cărți,
Și-mi petrece poemele în care El mă
trage cu demonul la sorți —
Cărțile de ierea și-ailaltă ierea
muncii mele,
Asemenea cetăților săgetate-n drapele,
Necontenit despuiate de flamuri
De către hoardele viiturii cea peste
neamuri!

2. — Însă întîmplarea întîmplărilor în chip
de fată,
Ne adause o stemă binemeritată:
Ființă rustică, voinică-znop
Trimisă înaintea mea de către
Celceducelascop
Stătu dinspre lumină, în sfială
țărănească,
Anca dinspre zei, să mă nedumerească:

3. — Mi-a adus cartea aceea cu șase
trestii în spic,
Pentru care mă trîntiseră să nu mă
mai ridic,
De mi-au zis față de lume multă,
chiabur
Tot împingîndu-mă cu piciorul într-un
jos al veacului, impur;
Și-au vrut să mă pună să le pasc vacile
Mascații de-și întorseseră căciulile și
cojoacele.

4. — Douăzeci de ani depărtare, douăzeci
de alte cărți
Pusesem eu cu zeii, tot bătînd acelei
porți
Care mi se-nchisese de către
vînturăturile cuvîntului
Pentru cartea Căile pămîntului...

5. — Cu mirare multă și-așteptînd cu
bănuială,
Am întrebat de unde adusese cartea
pe care mi-o ținea-n poală?
Este cartea de la mama, are o poveste,
Am primit eu de veste.

6. — Undeva, la douăzeci de ani în urma
noastră
La un spital, unde se-așază floarea
femeilor albastră
De se-ntorc la cîteva zile cu noi în
brațe, prunci,
Și ne pun pe seamă fii și fiice ale
faptelor de-atunci de neatunci,
Mama Ancăi și mama Danei noastre,
au zăcut
De rodul pîntecelor sacru și durut,
Într-același lăcaș
Aruncate de zeul făptaș:
Ele, cu paturile de supliciu alipite,
S-au legat cu vorbă în chiar clipa
grelei clipite,
Datoare una alteia în frățească
durere de fiare
S-au sprijinit cu-mbărbătare.

7. — Mama Danei, cînd a fugit de noi,
să nască,
Din nu se știe ce credință femeiască,
Luase cu sine Căile Pămîntului,
Drept pruncul cel dintîi al legămîntului,
nelegămîntului
Ce se făcuse între noi
Strigîndu-ne din Valea plîngerii cea
peste șapte văi.

8. — Deci: cînd a noastră adusese pe lume
Și se pregătea de-ntoarcere cu
păpușa ei cea cu nume
Mama Ancăi rămînea sub grijă mare
Dinspre divina aminare.

9. — Să nu se afle singură, și de nu știu ce
încredințare,
A femeilor pe patul de naștere
Mama Ancăi ceru cartea noastră,
de-o aruncă
în fața firii maștere,
Precum azvîrle Făt-Frumos acea oglindă
Să-ntîrzie-n ea Muma Lumii și să nu-l
mai prindă.

10. — La douăzeci de ani ai celei ce s-a
născut cu bine,
Cartea Căile pămîntului s-a-ntors la
mine,
De mi-am scris iarăși numele pe ea,
cu urare
Pe seama Ancăi aceleea — să-nfrunte
lumea mare:
Într-un fel înfricoșat ea este fiica
acelei cărți
Care s-a dat pe sine morții să se
nască om viu preste morți..

11. — Deci și noi spunem: cărțile sînt o
formă de viață
Ele-s descendenții și moștenitorii
noștri de față
O carte este-un cetățean cu drepturi
și îndatoriri;
Cine cutează rău asupra cărților, se
pune-n calea sfintei zămisliri;
A făptuit moarte de om, să se teamă
de Erinii,
Ne-ncălzit de-apururi de heruvii
luminii:
Fiindcă omul este-o carte, orice carte
este om,
Noi această-nvățătură, cum am luat-o,
tot așa o dăm.

CUMPĂNĂ

Ultimele zile ale lui Ulise

„Un val stingher umbla pe cîmp
azi-noapte —
mă urmărește marea, Telemah,
cu fermitate, milă și mihnire
mă urmărește marea, Telemah!
Închide poarta și repară gardul
să nu intre printre șipci...
De ce urlă cîinele în lanț?
Mai du-i băiete un codru de pîine —
mîna ta tînără nu-i miroase a moarte...
Aș vrea să mă pot scula din pat,
să mă duc lîngă el —
de ce să urle singur?
Închide-i gura cu un codru de pîine
să aud cum urlă
printr-un codru de pîine.
Du-te și pupă-l, du-te și sărută-l și
cu-n sărut închide-i gura!".

George Alboiu

plastică

Spațiul reveriei

Pînze de dimensiuni mari, întotdeauna pătrate ca niște ferestre deschise focalizînd forme esențializate, uneori interpretări ale unor elemente naturale sau artificiale (frunză, ladă, dulap), expune la galeria „Simeza" George Filipescu.

De obicei pictorul își organizează spațiul plastic foarte simplu, își centrează imaginea, o încercuiește sau o conturează îndeaproape cu pete închise mergînd pînă la negru, ori cu culori contrastante, și vibrează fondul prin diferite procedee. Demersul lui pare inițial destul de apropiat de rigorile ceramicei (pe care, de asemeni, o practică), cît și de aleatoriul sgraffito-urilor anonime de pe zidurile coșcovite.

Interiorizată, de o reflexivitate neostentativă, această pictură rămîne ancorată mereu în real, în sensibil. Disputa abstract-concret se rezolvă aici în favoarea ultimului termen căci, așa cum spunea Jean Arp, „un tablou sau o sculptură care n-au avut ca model un obiect anume, sînt tot atît de concrete și de senzuale ca o frunză sau ca o piatră". Pictura lui Filipescu ține mai mult de spațiul reveriei, al nostalgiei, sau al previziunii, decît de acela al construcțiilor metafizice sau conceptuale — cu care se învecinează doar ca puritate.

Poezia obiectelor roase de timp, aproape fosilizate în cochilia lor; reamintirea formelor primordiale cu tensiunile ce le relaționează; obsesia de-abia disimulată a sacrificiului (vezi **vînătorile,** unde nuanța de ecorșeu

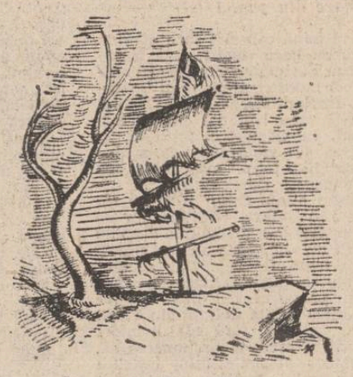

Desene de Raoul Nicoară

răstignit se lasă citită în forma propriu-zisă, în dispunerea ei în cadru, dar și în **formă orange pe cîmp ocru** unde ecorșeul capătă încremenirea minerală a unei insule); sau, în sfîrșit, în alte lucrări **(imprimăvărare, zburătoare, noapte** etc.), înlocuirea fundalului unic prin două elemente la fel de puternice într-o înfruntare polisemică, din care ideea plastică țîșnește spontan, nemaitrecînd prin vămile narației. Aceste din urmă pînze poate, mai mult decît altele, par a fi concepute pe modelul operei deschise, care adiționează și sugestiile privitorului, prelucrîndu-le și reînapoindu-le cu o vervă de computer. De altfel, spațialitatea lor intrinsecă pendulează între perspective aeriene adesea intersanjabile, grafica și pictura nu mai pot fi separate, „hazardul obiectiv" al formelor devine principiu ordonator.

Un ultim ciclu de lucrări, provocatoare, burlești pînă la derizoriu — afișează dreptul inalienabil al artistului de a înova. Este vorba de niște desene-basoreliefuri obținute prin incizarea, adesea brutală, a unei paste alburii de mucava stratificată. Tușul, în duct neuniform, spontaneitatea execuției, rugozitățile, denivelările și scămoșările suportului dau acestor lucrări o viață aparte — fără a mai vorbi de faptul că tematica **(obiceiuri de iarnă)** este excelent servită.

Așa cum se prezintă el în actuala expoziție, George Filipescu este un artist pe deplin format, de certă originalitate. Pînzele lui rămîn întipărite în memorie ca niște efigii, formele și culorile sale capătă autonomia „pietrelor și a frunzelor".

Constantin Abăluță

balet

Invitație la dans

Înainte de a comenta spectacolul ce constituie obiectul nostru să spunem, deși cam tîrziu, cîteva cuvinte despre trecuta stagiune de balet a *Operei române* din București. În tradiția cu care ne-am obișnuit, afișul a cuprins, aproape în exclusivitate, piese din fondul clasic și, chiar în cazul cînd s-a apelat la o operă contemporană *(Crăiasa zăpezilor* de Liana Alexandra) viziunea coregrafică a reflectat același spirit clasicizant. Exemplul ansamburilor din Timișoara și Cluj ce au pus în scenă, într-o concepție modernă, cu toate retușurile posibile și inerentele ezitări, partituri contemporane, nu spune nimic colegilor din capitală? Și dacă prima scenă lirică a țării se teme de reacția presupus rezervată, a publicului față de baletul modern, de audiența lui mai restrînsă, atunci, de ce nu se înființează un *studio experimental*, o sală-atelier în care să-și găsească loc fantezia și îndrăzneala novatoare? Poate, și chiar ar fi de dorit, în colaborare cu *Liceul de artă George Enescu*. Un astfel de centru ar însemna și un prilej de afirmare, mai rapidă, eficientă a tinerilor interpreți și coregrafi, care nu vor mai fi siliți să aștepte lăsarea la vatră a „maeștrilor" veterani, pentru a-și lovedi înzestrarea și calitățile. Deci, dacă sub unghiul repertoriului stagiunea precedentă nu a adus nici-o revelație, în schimb s-au remarcat cîteva elemente de perspectivă, din rîndurile soliștilor și ansamblului. Trec peste o certitudine, Gheorghe Angheluș, care a avut un sezon foarte bun, pentru a menționa pe Daniela Constantinoiu, Stela Viorică, Anne Marie Vretos, Roxana Bodnarciuc, Doina Axinte, Roxana Sîrbu, Carmen Angheluș, Irina Roșca, Madeleine Vasilescu (mă întreb din ce motive, această talentată balerină nu este distribuită în roluri pe măsura aptitudinilor sale), Mihai Tugearu, Laurențiu Guinea, Sorin Postelnicu, Cristian Crăciun ș.a. Nici noua stagiune nu anunță vreo schimbare esențială în optica repertorială dar se pot nota cîteva inițiative promițătoare: o „antologie" cuprinzînd momente semnificative din evoluția artei coregrafice, intitulată generic, „Invitație la dans" și o serie de „portrete" ale unor soliști și coregrafi de prim-plan ca Ileana Iliescu, Alexa Mezinescu, Ion Tugearu ș.a. Dar cea dintîi secvență a ciclului „Invitație la dans" nu a debutat sub cele mai bune auspicii, atît în ceea ce privește montarea cît și prezentarea spectacolului. Cel care și-a asumat, *faute de meilleur*, sarcina inițierii în universul dansului, un reputat muzicolog, nu a reușit să suplinească competența unui specialist în materie, care ar fi adus, probabil, mai multă precizie și concretețe informației. Mă gîndesc, de ce nu, la o participare sub forma unui dialog între doi sau trei coregrafi-balerini care să expună nu numai teoretic, ci să ilustreze și practic, noțiunile aduse în discuție. În acest fel, spectacolul ar căpăta ritm și varietate iar prezentarea nu ar mai da impresia de didacticism și uscăciune. Introducerea a fost succedată de cîteva dansuri vechi (gigă, menuet, gavotă...) ce au intrat, stilizate, în componența mai tuturor baletelor clasice și romantice. În transpunerea coregrafică a lui Vasile Marcu, piesele au fost interpretate cu virtuozitate, mici bijuterii artizanale, dar cu cît ar fi fost mai interesantă și mai atrăgătoare posibilitatea de a urmări metamorfozele lor de-a lungul istoriei dansului. Spre exemplu, giga, dans țărănesc din secolul al XIV-lea, ajuns dans de curte foarte apreciat în timpul Mariei Antoanetta, revitalizat de Maximilian Gardel la Opera din Paris, pe partitura lui Grétri, a devenit pretext pentru solouri briante, incluzînd pași și figuri spectaculoase: pas de basque, jetés, bourrées și pas de zéphires. Sperăm ca viitoarele „Invitații" să marcheze acel plus de exigență și ingeniozitate pe care îl așteptăm. Partea a doua a programului a cuprins valsuri de Johann Strauss, într-o agreabilă punere în scenă, dintre interpreți distingîndu-se Aurora Rotaru cu stilul ei degajat și elegant. Nu nu este prea mult totuși, pentru o seară de balet la Opera română din București.

Paul Antipa

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XIII

Caz aproape unic, sondînd în aria spiritualității populare dominată de elementele magico-ezoterice, în anumite momente, demersul epic sadovenian „cade" pur și simplu pe scheme conflictuale și pe motive problematico-tematice tulburătoare prin dramatismul ori tragismul lor de esență arhetipală. Îndepărtîndu-se de viziunea pitoresc-moralistă, transgresînd, apoi, zona etnografismului sublimat în anecdotism fabulos, în fine, renunțînd a mai „caragializa" din unghi realist-basmic, prozatorul își apropie, parcă, fără a se gîndi la așa ceva, acea viziune esențial, mitică, aderentă în ordine existențială la așa-zisele prototipuri eterne, universale. Cum spuneam, absența oricărui factor intenționel este izbitoare ; naratorul nu poate fi bănuit nici de cel mai ascuns gînd vizînd o anumită demonstrație menită a conduce la „actualizări", la „adaptări" etc. Neexistînd o asemenea premeditare, firește că lipsește și cheia „doctrinară", cu alte cuvinte, nucleul conceptual, subiacent ori explicit formulat, în temeiul căreia să se procedeze lesne la limpedea disociere dintre esență și aparență. Dată fiind o asemenea simplicitate fundamentală a receptării și prezentării faptelor de viață căzute în unghiul de incidență cu magicul, pe de altă parte, nu este recomandabil nici a se înainta fără precauție pe pista interpretărilor pur ideatice, prin raportări fortuite, formulate ad-hoc, la scheme și sisteme arhicunoscute și suprasolicitate. Eposul sadovenian, cu mitologia lui sui-generis, alimentată de inefabila asumare și reinventare a substratului mitic ancestral, vine prin el însuși, adică în chipul cel mai natural cu putință, asemenea unui fenomen cosmic inedit, la marea întîlnire cu obsedantele tipare puse în circulație de arhetipologia universală. Iar momentele cînd această întîlnire se circumscrie proceselor de cristalizare fantastică nu fac decît să-i releve unele din particularitățile cele mai frapante.

Scrutat la nivelul nucleului său originar, conflictul ce conduce la încleștări de proporții tragice, cu consecințe catastrofice pentru destinele eroilor, derutează prin aparenta lor „naivitate". Totul pare a decurge din enunțul vizînd ecuația bine-rău trasă pe făgașul imanentismului magic conform căruia, nu o dată, ființa umană este fatalmente predestinată să acționeze sub impulsul forțelor întunericului, dezvăluindu-și, astfel, dependența de Satana. În realitate, însă, un asemenea recurs la motivația originar mitică se constituie în resort conflictual de acut și complex conținut psihico-moral, capabil a defini o umanitate ai cărei exponenți trăiesc și acționează stăpîniți fiind de patimi și orgolii exacerbate, aflați în imposibilitatea de a mai face apel la ideea de bine. În asemenea împrejurări, acționînd cu o inconștiență tragică, eroii sadovenieni încalcă „legea" actelor interzise. Ei pătrund cu stranie dăruire de sine pe teritoriul acestei „legi", ceea ce atrage după sine sancțiuni pe măsură. Cum prozatorul însuși notează, s-ar zice că acum „cugetul e dușmanul omului" (am citat titlul capitolului VI din **Cocostîrcul albastru**, 1921) ; așa încît acesta, odată pornit, nu poate fi oprit de nimic în săvîrșirea fărădelegilor.

Fiindcă am amintit de întunecata carte **Cocostîrcul albastru**, să reținem că și aceasta conține o povestire în care vina morții eroului rezidind tocmai în încălcarea amintitei „legi" a actelor interzise îmbracă forme de exprimare narativă eminamente fantastice. De altfel, întreg ciclul este presărat cu episoade de un tragism halucinant, în linia inaugurată de I. L. Caragiale cu **O făclie de Paște, Păcat, În vreme de război.** Astfel, capitolul al VII-lea cuprinde episodul înfricoșătoarei ucideri de către propria nevastă a fostului combatant Neculai Chirilă. Omul se întoarce de-abia după cîțiva ani acasă și, crezut mort pe cîmpul de luptă, nevasta îl înlocuiește cu un altul. Drept urmare, aceasta îl ucide cu toporul sub privirile îngrozite ale celor doi copii. Desfășurarea faptelor e de o teribilă cruzime, totul petrecîndu-se într-un codru bîntuit de spaima nopții, pe timp de iarnă. De asemenea, în capitolul al XV-lea întîlnim un episod la fel de crud : în noaptea Învierii apare pe neașteptate în biserică Sava Arnăutu, vechiul răufăcător al dascălului Dămian. Bătrînul cîntăreț bisericesc, împreună cu feciorii săi, nu ezită a-l răpune pe fostul dușman, profitînd chiar de împrejurarea oferită de slujba religioasă. De la asemenea întîmplări de o evidentă potențialitate fantastică la acela în care impulsul faptei necugetate apare stăpînit de „vocea" demonului distructiv, încuibat în firea personajului, nu e o cale prea lungă. Dovada o constituie povestirea **La Crucea Hoțului**, ce dă conținut capitolului al XVIII-lea din volumul **Cocostîrcul albastru**. Este o poveste „de demult" pe care eroul-narator, badea Gheorghe Macovei, o știe de la tatăl său. Se leagă de o bizară inscripție de pe o piatră de mormînt : SUB ACEASTĂ PIATRĂ ODIHNEȘTE ROBUL LUI DUMNEZEU IANCU CARELE A FOST HOȚ IERTAT ANUL 1842 IULIE 9. Călăuză a unui grup de excursioniști, Gheorghe Macovei încearcă a dezlega sensul derutantei inscripții. Precizarea CARELE A FOST HOȚ închide în sine paradigma demersului fantastic al povestirii. Iancu Hoțul e stigmatizat pentru fărădelegile sale și după moarte, fapt ce i se trage de pe urma nesăbuitei cutezanțe de a fi încălcat „legea" actelor interzise. Epica povestirii acoperă în principal cele două momente cînd eroul face dovada acestei abateri de la regula jocului. Întîiul semn al căderii în păcat are un substrat etic în ordine strict pragmatică, dacă putem spune astfel. Iancu nu e un hoț... cinstit, în accepția consacrată de morala haiducească. El îi prădă, deopotrivă, și pe bogați și pe săraci. Întrebat de faptele păcătoase ale hoțului („A prădat ? A omorît ?"), Gheorghe Macovei răspunde după cum urmează :

„— Apoi a făptuit de toate, să iertați dumneavoastră, ca un hoț ce se afla. Ursul cînd a simțit o dată gustul sîngelui, apoi nu mai are plăcere de smeură și de afine. Asemenea și acel Iancu Hoțu, după ce a făcut o ticăloșie și s-a înnădit la rău, n-a mai cunoscut ce-i omenie. Așa odată s-a coborît devale, la podul Bistriței, ș-a stat acolo ca un vameș cu pușca în mînă. Care cum trecea trebuia să-și deșarte la picioarele lui chimirul de parale. Au trecut mulți, au trecut bătrîni, a trecut părintele arhimandrit de la schitul de pe Măgura, unde ne ducem noi acuma — i-a oprit și i-a ușurat de ce aveau asupra lor. A trecut ș-un plutaș ; unu Neculai Păun, care s-a pus împotrivă. Pe-acela l-a detunat cu pușca, i-a smuls tașca și l-a prăvălit după aceea cu piciorul în apă. Îndată vestindu-se fapta, a venit maica acelui flăcău plutaș, una Anița, și și-a întins cîngile ca o pajură asupra lui, blăstămîndu-l. El rîdea ; și-a plesnit pălăria pe-o ureche și s-a dus în munte. Baba bocea la capul podului și el cînta din frunză pe poteca asta".

Sfidarea adresată blestemului formulat de baba Anița nu face decît să-l cufunde pe Iancu Hoțu în vinovăția sa de neiertat. Prin acesta el intră în conflict cu instanța imanent magică a codului etic deja grav încălcat. „Apoi cu tot cîntecul și rîsul lui, — conchide Gheorghe Macovei — blăstămul babei Anița l-a ajuns. Acel blăstăm, spunea tătuca, s-a făcut pasăre neagră și a stătut asupra colibei hoțului, pînă ce i-a venit ceasul".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Acad. Șerban Cioculescu cucerit de farmecul discret al manuscriselor din Biblioteca Academiei

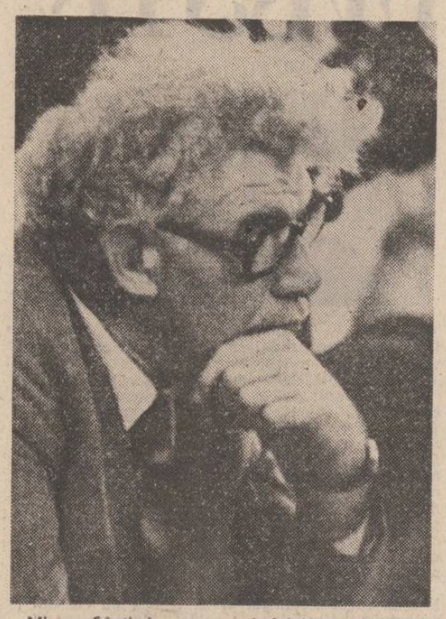

Mircea Sântimbreanu cu gîndul la o partidă de pescuit

Prozatorii în majoritate : Augustin Buzura, Titus Popovici și Mircea Zaciu

CRONICA EDIȚIILOR

Tradiționalistul... modern

Pe o simplă carte poștală, cu timbru imprimat de 30 de bani, fostul pentru scurt timp asistent la catedra universitară a lui G. Călinescu, regretatul Dinu Pillat îmi scria : „Stimate domnule Suciu, Tin să-ți mulțumesc călduros pentru cartea cu autograf, pe care ai binevoit să mi-o lași la Institut. Abia aștept să am răgazul de-a o citi pe îndelete. Pînă atunci, îți urez din toată inima : succes de critică și de public. Să te ajute Dumnezeu ! Dinu Pillat".

N-am mania tezaurizării de autografe și epistole de la personalități (atîtea cîte dețin, le-aș da și mîine-n vileag spre mai buna, probabil, cunoaștere a celor în cauză), dar trebuie să recunosc că această modestă carte poștală mi-a făcut și-mi face plăcere ori de cîte ori am dat și dau peste ea. Îi trimisesem lui Dinu Pillat prin prietenul meu și colegul dumnealui de la Institutul „G. Călinescu", Marian Vasile, romanul abia apărut **„Botează-mă cu pămînt"**. Nu știu dacă a apucat să-l citească, în decembrie următor, 1975, autorul **„Mozaicului istorico-literar"** se sfîrșea prematur, în deplinătatea potențelor intelectuale. De altfel, ca și tatăl dumneasale.

Am evocat acest lucru dintr-un anume motiv de ordinul subiectivității : privind excelenta iconografie (cinste zincografilor !) presărată printre paginile primului volum din seria de **Opere** (!) ale lui Ion Pillat, am dat la un anumit loc peste fotocopia **Testamentului** (său) **literar**. N-am deloc ambiții de grafolog, cu toate că am descifrat de sine însumi vreo oarecîteva pagini eminesciene, dar privind cele două file ale testamentului mi-am readus brusc aminte de cartea poștală a fiului, am scos-o din sertar și am încercat o comparație. Nu zic că cele două „caligrafii" se aseamănă una cu cealaltă, cu toate că un **ce** comun mi se pare a se întrezări (să dea seama și în acest sens gena despre care ne povestesc biologii ?), în orice caz amîndouă scrisurile nu ridică nici cea mai măruntă piedecă de lecțiune...

În **Testamentul literar** al lui Ion Pillat din 2 septembrie 1943, deci cu mai puțin de doi ani de a se stinge trupește, se poate citi, fără de lupă, ci după fotocopie : „În ce privește publicarea **Operelor mele complecte** — o veche și neîndeplinită dorință : în caz de nu apuc a o face din viață — rog pe fiul meu Dinu ca să îngrijească dînsul de apariția lor, în condițiile tehnice cele mai bune și cu tot aparatul critic necesar (așa cum a făcut, de pildă, Tudor Vianu pentru Opera lui Al. Macedonski)". Iar ceva mai jos : „Dacă moartea mea survine la o epocă (marii artiști își au propriile lor premoniții, ci nu doar pe cele ale societăților umane ! cugetarea mea, G. S.) în care fiul meu Dinu ar fi prea tînăr sau nu s-ar simți în stare să preia singur o astfel de răspundere și de muncă — dorința mea e ca împreună cu Mamă-sa, să consulte pe cei mai buni cunoscători și prieteni ai poeziei mele sau să treacă această însărcinare unuia sau, eventual, mai multora dintrinșii. Mă gîndesc la : V. Voiculescu, N. I. Herescu, Horia Furtună (cine-i, totuși, acest om și artist mort în 1952, dar găsit alături de marii scriitori români ai primei jumătăți de secol în care încă trăim ?), T. Păunescu-Ulmu, Tudor Vianu, Ștefan Nenițescu, Ovidiu Papadima, Mihai Niculescu, Alexandru Dima, Const. D. Ionescu, Ion... (aici, fotocopia rade, din necesități grafice, începutul rîndului următor. Acest **Testament literar** a fost publicat în ediția lui George Muntean : Dinu Pillat, **Itinerarii istorico-literare**, Minerva, 1973, pe care n-o am momentan la îndemînă.)

Acum, pentru a da toate datele cititorului, Ion Pillat a întocmit mai multe „testamente literare". Bunăoară, în acesta din care am reprodus, el își vedea restituția OPEREI în trei volume, dar „așa cum s-au editat — și în același format — clasicii francezi în „Bibliotèque de la Pléiade" sau cei germani la „Insel Verlag", plan care anulează cele precedente, în 8 și apoi în 5 volume."

Din nefericire, poetul nu și-a putut vedea visul cu ochii. Datorită împrejurărilor, fapta nu a putut fi desăvîrșită nici de fiul său Dinu. Iar atunci cînd s-a pus problema reeditării depline a operei lui Ion Pillat, mulți dintre cei numiți de dînsul ca potențiali editori nu mai erau nici ei în viață...

Și, totuși ! O persoană, nenumită în testament, și-a luat această pioasă „răspundere de muncă" : am numit-o pe doamna Cornelia Pillat, soția lui Dinu și nora poetului. Nu știu dacă doamna Cornelia se însoțise cu Dinu înainte sau după moartea socrului — întregul bogat aparat critic care însoțește acest prim volum este de o discreție absolută asupra persoanei sale — dar trebuie să evidențiez din capul locului că ediția, așa cum a fost croită, este de o desăvîrșită acuratețe științifică.

Am mai avut prilejul să elogiez eforturile unor urmași ai marilor scriitori români întru restituția operelor acestora. Așa, bunăoară, în ceea ce îi privește pe Sadoveanu, Arghezi, Blaga, numai că de fiecare dată am subliniat, cu toată deferența, că seriile respective nu erau și niște **ediții critice**. Dovada neamăgirii noastre o constituie însuși faptul că din primii doi numiți mai sus s-au inaugurat deja **ediții critice**, iar în cazul Arghezi debutul noii serii ne este vestit de mai mulți ani...

Cornelia Pillat, prin modul cum „taie" materia primului volum, prin planul pe care ni-l dezvăluie asupra totului (ediția va avea șase volume ! deci nici 8, nici 5 și nici 3) dovedește o rigoare în materie de ediții care s-a impus în vremea din urmă. Zice domnia sa, în excelenta postfață : „Nu vom adopta punctele de vedere ale lui Ion Pillat din anii maturității sale tradiționaliste și nici ale anilor limpeziimii sale clasice, cristalizate în poezia pură, și nici nu vom reproduce sentințele criticii convenționale. Ne vom lăsa atrași de atmosfera deosebită a fiecărui volum în parte". Într-adevăr, concept modern, vitreg de meandrele subiectivității...

Dar n-am spus încă un lucru important : această ediție se realizează la Editura **Eminescu** și nu, cum ne așteptam, la **Minerva**... Lector de carte este o distinsă tînără poetă și critic literar, Doina (și nu Donsa, cum apare la casetă !) Uricariu Drogeanu. O prefață de 35 de pagini semnează Adrian Anghelescu, care analizează totalitatea operei lui Pillat prin prismele cuceririlor criticii mai nouă (sînt aduși în sprijin Gaëtan Picon, M. Bahtin, „mărturisirile" poetului însuși provocate de D. Caracostea și mai puțin „cei mai buni cunoscători și prieteni ai poeziei mele" români. Înțelegem, în bună parte, referințele prefațatorului : Ion Pillat trebuie sus-tras (nu este doar cazul lui!) de sub optica opacă și încă operantă a așa zisului între ghilimele „tradiționalism". Însă mie unuia nu-mi era deloc rușine să invoc într-o asemenea întreprindere, salutară, o propoziție precum aceasta a lui Călinescu din **Istorie...** : „Ion Pillat este tipul scriitorului român modern cu intelectualitate rotundă și educație estetică". Orișicum, prefața lui Adrian Anghelescu, fericit intitulată **„Farmecul evanescent al melancoliei"**, coroborată cu postfața Corneliei Pillat, mai „tradițional" intitulată **„Ion Pillat : Din laboratorul creației"** ni se îmbie, amîndouă, ca un bun cicerone în tărîmul scrierilor marelui poet.

Cornelia Pillat (o avizată cercetătoare a artei noastre medievale) face o lucrare deopotrivă de pietate față de un stîlp al poeziei românești, cît și una de acribie filologică, amîndouă în chip desăvîrșit. Domniei sale îi aparțin din acest prim volum al serie : **Notă asupra ediției. Tabel cronologic. Bibliografie** (sub care ni se dau toate datele : ediții originale, antologii postume, frecvența fiecărei poezii în periodice), 8 tabele sinoptice, etc.

Luat de aceste gînduri, mană cerească pentru cronicarul de ediții, era să uit ce conține acest prim volum, redînd scrierile lui Ion Pillat pînă în anul 1919. Iată : **Casa amintirii, Visări pagine, Eternități de-o clipă, Amăgiri, Grădina dintre ziduri** (cea de la Miorcanii Moldovei, n.n.), poezii nepublicate în volum și, în addenda : **Poeme în proză** — excelente ca pastă stilistică, dar socotite de prozatorul cît mi-s oarecîtva ludice...

Aș fi dorit să dau și cîteva mostre pe poezie din Poet (mai ales din ciclul **Centaurii**), dar de unde atîta spațiu tipografic ?

Voi încheia, deci, spunînd că ediția inaugurată de doamna Cornelia Pillat a impus deja un făgaș neîndoielnic din desăvîrșirea căruia Editura **Eminescu** își mai poate adăuga încă un titlu de glorie pentru edificarea scripturilor române.

Gheorghe Suciu

Repere literare — deceniul cinci

Triumful talentului (VI)

10.

Apărut la sfîrșitul lui 1953 la Editura de stat pentru literatură și artă, romanul lui **G. Călinnescu, Bietul Ioanide**, e primit contradictoriu. Pentru **G. Mărgărit** în cronica literară din **Iașul nou**, nr. 1, ianuarie 1954, **Bietul Ioanide** este o **„crestomație a epicii", „un strălucit document uman scris de un mare scriitor"**. Conform aceluiași cronicar, **„în cartea acad. G. Călinescu, cititorul care nu se pierde după anecdotică găsește pagini de eseistică, de critică de artă, de analiză vie asupra oamenilor, portrete de neuitat, tipuri ca Pomponescu, Sufletel, Gonzalv Ionescu, Hagienuș, armonizate într-un echilibru epic clasic prin soliditatea lui"**. Cronica literară semnată de **Silvian Iosifescu** în **Contemporanul** din 25 decembrie 1953, crede că **„indiscutabilă rămîne însă valoarea romanului acesta pentru proza noastră"**, oferindu-l ca un exemplu pentru tinerii creatori : **„Procedeele prin care romancierul dă individualitate personagiilor sale — fie că e vorba de acelea care stau în focarul acțiunii, fie de cele secundare, apărînd în răstimpuri dar caracterizate prin cîte o trăsătură ce le fixează — ar trebui să fie studiate cu atenție de tinerii noștri prozatori"**.

Alte comentarii se situează însă exact la polul opus. Pentru scrisoarea publicată de **Ion Mitran**, student la Facultatea de ziaristică din București, în **Scînteia tineretului** din 20 martie 1954, sub titlul **Unele probleme ale romanului «Bietul Ioanide»**, romanul e obiectivist : **„Dînd o parte a intelectualilor — care sînt zugrăviți complex și veridic — drept întreaga intelectualitate limitîndu-și cîmpul de observație doar asupra acestor oameni de cultură care s-au vîndut fascismului sau au încercat să-l ignore, scriitorul n-a reușit să fie obiectiv, ci după părerea mea, a fost obiectivist"**.

Deosebit de sever este și comentariul **Un roman despre intelectuali** semnat de **S. Levin** în **biectivistă, adoptată de creator în descrierea rea-Scrisul bănățean** nr. 2, iunie, 1954: **„Metoda obiectivității dezarmează pe cititor, îl îndepărtează de formarea unei opinii juste în problemele puse de roman"**. Deși pretextînd un dialog al mai multor voci pro și contra, **Scrisoare deschisă către bietul Ioanide** de **N. Doreanu**, din **Gazeta Literară**, 8 aprilie 1954, rămîne în ansamblu negativă. Finalul se vrea o disociere între bietul Ioanide din carte și un posibil Ioanide arhitect, mai așa cum îl vrea autorul articolului : **„Sînt atîtea de făcut. Oamenii vor să meargă înainte. Își cheamă alături artiștii. Să uităm și de «bietul» și de «ilustrul» Ioanide ! Să ne minunăm și să ne bucurăm de Ioanide. Ce zici ?"** În general însă, în această etapă, tonul e prudent. Date fiind climatul de deschidere, prestigiul lui G. Călinescu, se preferă drept cuvînt de ordine discuția. **Scrisoare deschisă către bietul Ioanide** e publicată sub genericul **Discuții** și ascunde opinia tranșantă sub formula vocilor pro și contra. Alte comentarii fac din incitarea la discuție o valoare a romanului. Comentariul din **România liberă**, deplingînd limbajul, pe alocuri **„inaccesibil celor «neinițiați»"** crede că **„se limitează astfel puterea de circulație a unei cărți de valoare, apță de a stîrni discuții aprinse și în contradictoriu"**. **„«Bietul Ioanide»"** — precizează cronica din **Contemporanul — „face parte dintre cărțile care stimulează discuția, atît prin bogăția problemelor pe care le ridică, cît și prin modul cum rezolvă unele dintre aceste probleme"**. Evident pentru alte intervenții, discuția în jurul romanului e deja o realitate : **„Romanul «Bietul Ioanide» și-a eroit un drum al său. Cartea a stîrnit discuții, este comentată pe larg într-un anumit cerc de cititori (...)". (S. Levin,** „Un roman despre intelectuali", **Scrisul bănățean**, nr. 2, iunie 1954). Scrisoarea publicată în **Scînteia tineretului** desvăluie un posibil proces de frămîntare, individuală și colectivă : **„Romanul «Bietul Ioanide», al academicianului G. Călinescu — pe care l-am citit de curînd — mi-a pus în față o serie de întrebări care cred că ar merita să fie limpezite pînă la capăt. Deoarece părerile mele sînt împărtășite și de mulți alți studenți, am socotit folositor să mă adresez ziarului în această chestiune"**.

Acestui climat din jurul romanului îi va pune capăt amplul articol **Despre romanul „Bietul Ioanide"**, semnat de **N. Doreanu** în **Viața românească** nr. 2, februarie 1955. Exprimînd și unele mișcări de culise în legătură cu volumul lui G. Călinescu, studiul din **Viața românească** e, de la un capăt la altul, un puternic rechizitoriu. Dacă pentru comentariile anterioare ecoul romanului în rîndul publicului își avea cauza în trăsăturile sale complexe și contradictorii, pentru comentariul **Despre romanul «Bietul Ioanide»** el își are cauza în spiritul cărții, străin de lumea socialismului : **„După cum se știe, romanul «Bietul Ioanide», apărut sub semnătura tov. acad. G. Călinescu, a suscitat în rîndurile cititorilor, un interes aparte, de un fel deosebit. Nici una din scrierile literare create la noi în ultimii zece ani nu a fost discutată în public atît de larg și chiar cu pasiune. Cititorii au simțit că romanul tov. G. Călinescu aduce cu sine ceva străin de spiritul vremii noastre. E drept că această stare de spirit a publicului cititor a fost neobișnuit de neglijată în presă și de către Uniunea Scriitorilor și nu s-a reflectat în critica noastră literară decît izolat"**. Concluzia e neobișnuit de severă : **„El** (G. Călinescu, n.n.) **a publicat un roman superficial, cu conținut fals, care denaturează realitatea ; un roman lipsit cu totul de idei și sentimente omenești înalte ; fără să cuprindă ninfic din ce este mare în om și omenire ; o lucrare opacă, fără perspective. Nu întîlnești în cartea aceasta țiesută și îmbiesită de mărunțișuri, nimic din izvorul bogat al minții și inimii omenești ; nu puterea de fluviu, dar nici chiar sfîiciunea firișorului de apă a noului, care te emoționează, de teama căruia tremuri că-l înăbușe năruirea stîncilor, pe care vrei să-l aperi, cu care te identifici și păsești înainte ! Cartea e scrisă cu dispreț față de viața omenirii și într-o formă prefăcută, artificială, pretențioasă, așa cum n-a fost scrisă la noi în zece ani, nici o carte. O asemenea lucrare nu putea să constituie decît un eșec"**. În stilul obișnuit perioadei de început a literaturii noastre contemporane, comentariile favorabile sînt supuse și ele admonestării : **„E de mirare că după un an de zile de la apariția romanului au rămas încă valabile laudele aduse romanului «Bietul Ioanide» sub semnături de critici literari cunoscuți, fără ca alți critici și scriitori să sesizeze și să simtă răspunderea muncii lor.**

Atitudinea critică neprincipială nu servește nimănui, nici chiar scriitorului G. Călinescu ; dimpotrivă, păgubește tuturora și chiar lui G. Călinescu ; iar în primul rînd dăunează criticii literare și, prin aceasta, culturii noastre". •

Această primire își are explicația în faptul că **Bietul Ioanide** aparține acelor gesturi îndrăznețe care, într-un anumit moment al evoluției literaturii contemporane, depășesc cu mult limitele — statornicite deja — ale deschiderii. Prin anumite trăsături ale sale, romanul se înscrie în literatura realist-socialistă abordînd un anumit fragment al perioadei interbelice. E ceea ce, prompt, sesizează și comentariile : **„Autorul și-a ales ca temă pentru romanul său un moment dintre cele mai frămîntate ale istoriei contemporane a poporului nostru. Este momentul deschiderii brutale a agresiunii hitleriste împotriva libertății popoarelor, momentul ridicării la putere a bandelor legionare, sprijinite de către forțele reacționare din țară și străinătate, în scopul impingerii poporului nostru în războiul criminal și al subjugării lui pentru totdeauna. Momentul are un puternic conținut epic. Atrăgînd alături clasa muncitoare, țărani înaintași și intelectuali progresiști, floarea poporului nostru, partidul comunist, luptă cu sacrificii de singe, conducînd poporul împotriva războiului de jaf și asupirre și a dezastrului național, pregătite laolaltă și provocate prin trădare, de către clasele stăpînitoare și patronii lor imperialiști"**. (N. Doreanu, Despre romanul „Bietul Ioanide", Viața românească nr. 2, februarie 1955).

Ca orice roman pe această temă, **Bietul Ioanide** e un roman critic. Intelectuali, demnitari, instituții fac obiectul unei critici fără nici o reținere. E o trăsătură fundamentală a romanului care explică nu numai apariția editorială ci și primirea favorabilă de către o parte a criticii. Articolul lui **Silvian Iosifescu** descoperă critica perioadei interbelice în însăși situația lui Ioanide : **„Concepția monumentală a cetății larg și unitar concepute din linii cutezătoare și sobre, a cetății cu monumente arhitecturale menite mulțimilor, e irealizabilă în societatea burgheză. Divorțul între activitatea visată și cea reală a lui Ioanide se simte în toate paginile cărții. Discutat, arhitectul are «nume», dar ceea ce i se oferă îndeobște sunt reparațiile și renovările. Mercantilismul și venalitatea care-l înconjoară, disprețul guvernanților pentru lucrări vaste și fără profit fac de neconceput traducerea în viață în cadrul societății în care trăiește Ioanide, a machetelor cetății, asupra cărora arhitectul revine cu pasiune"**. În căutarea criticii perioadei interbelice, comentariul din **Scrisul bănățean** crede că **Bietul Ioanide** e o satiră la adresa gravei situații a arhitecturii : **„Autorul, mare meșter în sesizarea imaginilor cheie, reușește să ne redea astfel un trist adevăr al societății burgheze, adevăr de altfel confirmat de istoria tuturor societăților. În perioada de înflorire a acestora, ele își construiesc edificii, concep clădiri monumentale, ridică «terme, construiesc diguri», pentru ca în epoca de declin să se ocupe cu peteciri, dacă nu, cu dărîmări. Adevărul pe care G. Călinescu l-a sesizat în ce privește soarta arhitecturii române este de necontestat ; majoritatea edificiilor și lucrărilor monumentale din țara noastră fiind construite în perioada cuprinsă între sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea. Între primul și cel de al doilea război mondial nu s-a mai construit pentru uzul obștesc aproape nimic în țara noastră ; edificiile publice, lucrările de înfrumusețare a orașelor fiind de negîndit pentru edilii burghezi care ridicau furnicare moderne, ușor construibile și mai ales gras remunerabile. Această realitate a surprins-o G. Călinescu și i-a dat înfățișare artistică în operă ; episodul cu sabotarea bisericii de către guvern, armată și clerul însuși fiind cît se poate de pilduitor"**.

Ion Cristoiu

Desene de George Buțu

Despre adevăr

Urmare din pag. I

cu sabia din cealaltă mînă coborîtă spre pămînt. Sculptura sa se numea **Pace vouă !** I s-a transmis, nu mai contează din partea cui, că un asemenea titlu ar fi fost indezirabil cît timp România se afla în plin efort militar. Și Mihai Onofrei a avut surpriza să-și vadă lucrarea expusă sub titlul **Războiul sfînt.** În primăvara lui 1945, amenințat cu epurarea din viața artistică, sculptorul a explicat detaliat totul. Însă însul dus dintre noi nu avea nevoie de explicații. El cerea capul nefericitului Mihai Onofrei. Și nu l-a avut. Întrucît, peste o anume realitate nu se putea trece ușor: în toți anii războiului, în sălile de expoziție ale țării nu s-a expus nici o singură lucrare de artă cu temă fascistă. Dar această realitate, atunci, nu se putea afirma în gura mare. Firește, n-o putea afirma nici Mihnea Gheorghiu. Dar în memorabila ședință din 4 mai 1945, cu o prezență de spirit fără egal, a întors discuția de așa manieră încît, la propunerea sa, cel mai tînăr membru al amintitului consiliu consultativ al Ministerului Artelor, s-a adoptat o soluție în care adevărul de mai sus era ținut. Cel puțin deocamdată, punctul său de vedere a fost adoptat de majoritatea consilierilor lui Mihai Ralea și de Mihai Ralea însuși. Atunci, opere de artă nu s-au distrus. Oricît de tineri, oamenii pot înriuri evenimentele dacă au verticalitatea unei concepții. Și cum să nu regăsești într-un asemenea om un vechi și statornic prieten al adevărului ?

După aproape patru decenii, cînd eu însumi abia am trecut de patru decenii de viață, mi s-a oferit în acest fel și prilejul de a mă încredința că pasiunea adevărului nu este neapărat un panaș al virstei, ci o calitate a constiinței. Și a fost cît se poate de firesc pentru mine ca la agapa revistei **Luceafărul** Mihnea Gheorghiu să fie gazda noastră a tuturor. Chiar prin asta dînsul fiind tot atît de tînăr ca la 4 mai 1945, cînd o opinie a sa, de care poate nici nu-și mai aduce aminte, s-a consemnat într-un proces verbal nemaicercetat de atunci de nimeni. Și asta mi se pare a fi și calitatea primordială a acestei reviste **Luceafărul** : de a reuni în jurul ei și în paginile ei, totdeauna, oameni mereu tineri.

SEMN Poezia nouă (I)

Susțineam mai demult că sub semnul **experimentalist** se prezintă arta secolului XX de după „avangarda istorică“ ; termenul poate părea rebarbativ și există și posibilitatea unei înguste reducții în manevrarea lui teoretică. Folosindu-l, rețin mai ales sfera de permanentă **deschidere** pe care o implică activitatea de căutare, de explorare „conștientă“, programată, a unor forme de expresie noi. Experimentalismul nu reprezintă, cum se mai crede, doar faza de „încercare“, premergătoare descoperirii unor alte **isme**, ci își este chiar scop în sine ; demersul **estetic** experimentalist propune valori de sine stătătoare, integrabile din mers într-o ierarhie valorizantă. Astfel, cu această perspectivă, Joyce sau Eugen Ionescu pot fi considerați experimentaliști puri. Se înțelege de la sine că, deși am preluat acest termen de la italieni, sfera de semnificații în care îl încadrăm noi este mult mai extinsă, devenind, ca să zic așa, o adevărată **categorie tipologică de creație și cunoaștere**, ce instituie o altă atitudine epistemologică și face din **metoda experimentală** o condiție a creativității agonice. **Experiența agonală** caracterizează și încununează intermitent existența umană de-alungul istoriei sale ontologice, dar niciodată starea agonală n-a devenit o stare atît de acută ca în acest sfîrșit de mileniu. Agonismul căutării înfrigurate, traversarea experienței-limită, transformată în scop în sine, tutelează, acum, se pare, orice efort creativ. Din punct de vedere științific trăim o eră exacerbat-experimentalistă, cînd se pun în discuție conceptele fundamentale și se verifică legile fizicii și ale biologiei. Artistul, în general, și scriitorul, în special, nu se mai pot sutrage în niciun fel acestui **imperativ experimentalist** care se structurează într-o poetică autarhică. Astăzi se rediscută ca niciodată categoriile ficțiunii și se răspunde cu totul diferit la întrebările vechi ; discursul literar suferă mutații esențiale prin punerea în evidență a mecanismelor **literarității** și prin ofensiva victorioasă asupra **literalității.** În acest sens, structuralismul, și, mai recent, semiotica, au avut un cuvînt greu de spus ; descoperirea activității continui de **semiotizare/desemiotizare** ce stă la originea procesului de creație a schimbat radical motivarea „estetică“ a actului „creator“ ca și rezultatele acestuia : a apărut brusc **dilema necesității situării autorului** (creatorului, emitentului de text, operatorului, instanței lirice sau narative etc.) în interiorul giganticului proces de intertextualizare în care ne aflăm imerși cu voia sau fără voia noastră. **Conștiința textualizării,** asumată cu anticipație „protocronistă“ de Ion Barbu cu cinci decenii în urmă, a devenit acum o „normă“ comună de a face literatură. Modul de a scrie proză sau poezie s-a schimbat radical (nu vorbesc de rezultatele acestei schimbări), ceea ce înseamnă că s-a schimbat și obiectul scriiturii, cum și motivarea ei. În poezie, mișcarea de re-evaluare (aici existînd și tradiția activă a poeziei și meta-poeziei barbiene) începe ca atitudine conștientă cu **promoția echinoxistă.** Încă în **Poezie și generație** (carte apărută în 1975 dar predată editurii Eminescu în 1972), la capitolul „Manieriștii“ avansam ipoteza, preluată apoi și de alții, în legătură cu diluarea „substanței“ conținutului în favoarea rafinării tehnicilor discursului, care tinde să se transforme treptat în **meta-poezie** prin introducerea unor caligrafii livrești sau prin convenționalizarea ipostazelor vitaliste. Numeam acolo poeți ca Ion Mircea, Adrian Popescu, Mircea Dinescu, Dan Verona, Emil Brumaru etc. În majoritatea cazurilor, aceștia au confirmat ideea mea. Oricum, se pare că odată cu promoția echinoxistă (mai trebuia să analizez acolo pe Dinu Flămând, Horia Bădescu, Aurel Șorobetea și alții) apare pentru prima dată o mai acută conștientizare a actului poetic și **manierismul structural** (asumat teoretic și practic) înseamnă un pas important în urmărirea modului cum toposurile culturale (de tipologie barochistă) substituiesc în mod lent pe acelea autobiografice (devenite stereotipii de conținut egalizatoare la majoritatea poeților debutați în fosta colecție „Luceafărul“). Apar acum alte teme, de deducție mai ales culturală, ce iau locul celor de extracție imediat existențială și este subminată exclusivitatea formulelor stereotipe prin infuzia unor modele externe, mai profitabile pentru evoluția genului liric. **Atitudinea față de actul poetic se schimbă și ea, astfel că parodicul, ironicul, ludicul iau locul destul de rapid tonului solemn și grav ce angajau un alt tip de conștiință poetică la promoțiile anterioare.** Deși aparent nu se petrece ceva deosebit, adevărata **ruptură** în ceea ce privește conceperea actului poetic ca atare are loc acum și nu la promoția ulterioară care nu face decît să intre în posesia unui teritoriu deja cucerit și să-l „amenajeze“ cu un relief mai impozant. E de observat că „delimitarea“ între aceste promoții are în vedere în primul rînd felul de a concepe actul poetic și nu „substanța“ propriu-zisă a poeziei, iar polemica (atîta cîtă există, bineînțeles la modul implicit) nu e în legătură mai ales cu modul de **a face** poezia ci, mai degrabă, cu modul de **a simți** poezia. Criteriile psihologice curente, aparținînd colegilor lui Nicolae Labiș de la școala de literatură, mai funcționează sporadic la echinoxiști (mă refer, folosind acest termen generic, la toții poeții care debutează simultan cu cei de la revista „Echinox“ din prima perioadă și care au evoluat față de promoțiile anterioare în modul de a gîndi actul poetizant). A trebuit să vină a patra promoție (cea a lui Petru Romoșan și Mircea Cărtărescu) pentru a înregistra radicalizarea definitivă în modul de asumare a **acțiunii poetice** ; această radicalizare marchează angajarea directă a discursului în formulele diversificate ale unui **experimentalism lucid**, ca unica formă „estetică“ acceptată de **participare** la exprimarea poeticului, participare transformată în activitate textuală conștientă, îndeplinită voluntar sau involuntar în cadrul vastului proces de intertextualizare ce cuprinde toate formele artei la finele acestui mileniu nu tocmai optimist. Pornind de la ultimul poet ce figurează în antologia lui George Alboiu, vom încerca să semnalăm, exemplificînd pe bază de eșantioane, modurile prin care se insinuează și se instaurează noua „conștiință“ poetică, precum și elementele de tradiție actualizate de aceasta, mai exact felul cum refac poeții tineri tradiția avangardistă și experimentalistă, opțiunea lor în planul scriiturii și situarea lor față de actul textualizant.

1. **Petru Romoșan.** Cineva făcea această remarcă exactă în legătură cu cel mai tînăr poet din antologia lui Alboiu : „Petru Romoșan e unul din rarele personaje ale lumii literaturii care nu-și scrie literatura, ci **e scris de ea**“ (s.n.). Cum este posibil acest lucru se va alarma un critic tradiționalist ? Oare se poate afirma că **Dante a fost scris** de textele sale ? În mod paradoxal, toate marile **texte** ale literaturii (acestea sînt de fapt foarte puține) se scriu aparent singure după ce s-a acumulat atîta **materie** într-un gen sau altul încît autorul (vorbesc de autorul hiper-conștient de auto-reflexivitatea scriiturii) să simtă nevoia de a o reorganiza și

Sütö Eva : „Zbor de primăvară“

de a-i da o nouă formă **structurantă** ; nimic nu se întîmplă în diversele genuri ale literaturii în mod arbitrar și orice „noutate“ semnificantă iese la iveală numai dacă este coerentă cu **sistemul tradiției.** Astfel, Petru Romoșan devine un poet „textualist“ fără să știe, scriind **Comedia literaturii** împins de „acumulările“ ce au avut loc, între timp, în poezia actuală. Să analizăm poemul **Autodescrierea** pe care îl cităm mai întîi în întregime : „Cîndva eram grozavul **descriptor** al Florii de Măceș, Rosa Canina, Rozalia : nu începeam bine să o **descriu,** / afurisita îmi apuca mîna, gura, capul. / Vinerea trecută : / **descriu un cocoș cocoșul nu mai cîntă,** / **se face hîrtie mototolită,** cade sub masă ; / **descriu un cîine, cîinele nu mai latră, schelălăie,** / **se duce dracului.** // Pe masa de scris, roșu, alb, verde, măceșul. / Îl privesc cu poftă, îl mîngîi nebun. / Mărețul **descriptor reîncepe descrierea.** / Scriu : Floarea de Măceș... / Florile de măceș — **scrum !** // Nici bucurie, nici spaimă, cu capul pe masă, / hotărăsc **autodescrierea“.** (s.n.). Pare că acest copil teribil al poeziei actuale, deși ne îndoim că ar fi citit-o pe Julia Kristeva, cunoaște perfect **lecția textuală ;** a produce text înseamnă a transgresa realul, a-l trece dincolo, a-l des-ființa în forma lui primă de existență. Poetul este un „descriptor“ care transferă în text tot ce atinge. Orice obiect devenit **literă** își pierde atributele vitale, se derealizează, „se face hîrtie mototolită“, mai precis hîrtie scrisă. De aici încolo jocul „descrierii“, al „de-scrierii“ nu mai poate fi considerat un act nevinovat căci „scriu“ este simultan echivalent cu „scrum“. După ce toate obiectele au fost de-**scrise,** poetului nu-i rămîne decît operația **autodescrierii,** adică expierea fizică în scriitură.

Marin Mincu

Lumea cărții

Urmare din pag. 1

tură și artă un pasionat slujitor al timpului și epocii sale. Cartea — ca unul dintre cele mai complexe instrumente de cultură — însoțește creșterea, formarea și educarea tinerelor generații, operează asupra sensibilității contemporane și rămîne ca tezaur de preț al memoriei, face legătura între noi și înaintași, între noi și cei ce vin, cei ce aparțin viitorului prin însuși edificiul moral, politic și social de azi. Lumea cărții are deschiderea sa de gînduri și sentimente spre valorile spre care cultura, în ansamblul său, este chemată să le clădească și, printre acestea, formarea omului nou, cu o conștiință înaintată, revoluționară, reprezintă nu numai o datorie, una dintre cele mai mari, dar și suprema responsabilitate cu care este investită, ca și supremul elogiu care i se poate aduce și prin care este angajată de fapt într-un permanent dialog cu marele public.

Satul românesc contemporan trăiește în lumina marilor înfăptuiri ale construcției noii societăți : noua revoluție agrară îl plasează pe orbita unei noi dezvoltări, a transformării sale într-o adevărată magistrală a activității economice cît mai rentabile, cu toate consecințele care decurg de aici pentru dezvoltarea generală a țării, pentru continua ridicare a nivelului de trai material și spiritual al poporului. În această viziune, sub semnul unei atari perspective, se înscrie și domeniul culturii cu gama tuturor mijloacelor și formelor sale de manifestare, în concordanță cu termenii acestei noi calități prin care trebuie să ne situăm la nivelul unei noi condiții de spirit, pe o nouă treaptă de progres și civilizație. De la scriitor la cititor, cartea-și urmează astfel lungul său circuit de lumină, poposind în lumea satului românesc ca într-o lume a propriei sale nașteri.

Generația Unirii

Urmare din pag. a 3-a

adică arhitecți, clasicizanți, lingviști, folcloriști, originari din Moldova, din Banat, din ținuturile balcanice ale românilor sudici.

„Țara“ e mitul paradiziac al tuturor și nu întîmplător cea mai puternică tendință a momentului e aceea de a resuscita specificul național. Aduc cîte ceva în linia acesta de tradiționalism luminat și Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Aron Cotruș, Adrian Maniu, Goga, Ion Pillat, M. Beniuc, Dan Botta, V. Voiculescu, Zaharia Stancu, B. Fundoianu și Ilarie Voronca (în poezie), Liviu Rebreanu, Pavel Dan, Ionel Teodoreanu (în proză), V. I. Popa și Ion Luca (în teatru), G. Călinescu, Petre Pandrea, Perpessicius și M. Ralea (în critică și eseu). Nu sînt însă singurii, chiar și în literatura experimentalistă a altora se întrevede sursa românească, folclorul la Ion Barbu, eminescianismul la Philippide și la Mircea Eliade ; noocrația lui Camil Petrescu este pârvaniană. Pentru întîia dată în istoria ei literatura română își putea convoca toate forțele spre a se dezvolta în fine natural ; ea putea de acum încolo să consume toate experiențele.

Rememorări (III)

Urmare din pag. 1

Tenacitatea mea de ardelean care sugera nu numai plăcerea vizionării, ci mai ales, post-festinul promițător, l-a convins să vină.

Nu are rost și nici nu e clipa să relatez (auzi ce cuvînt !) țăcăneala Rapidului Decebal, circa șase ore bătute pe muche, de vorbării, și adjective înrourate...

Puneți la socoteală atitudinea „papală“ a lui Fănuș, **grandele incoruptibil,** sătul de sărbătorile creștinești, alături de, culmea, lăbărțări balcanice ale însoțitorilor pe care i-am pomenit.

Ajungem cu chiu cu vai, (mai mult cu chiu!) și ne coborîm grație conductorului, în gara din Cluj. Grup mare, cu apariții la T.V. și cu mișcări dezordonate de inși pe care urbea trebuia să-i aștepte cu sufletul la gură.

Ne-au așteptat, într-adevăr, doi buni prieteni ai noștri și ai lui Avram Iancu, poeții Petre Bucșa și Teohar Mihadaș.

Subsemnatul autor, și chiar sobrul Fănuș care suspina ca și cum în minutele următoare cu plăcere ar fi demarat spre **direcția înapoi, nu ne-am bucurat de efuziunea egală.** (așteptată dealtfel) cu care cei clujeni au sărit să-l stanioleze (de la staniol), pe euforicul și frumosul Nichita.

Căci frumos era cu ochii adumbriți de melancolii stelare, privind în sus, peste pleoape, ca **Iisus** în grădina Ghețimani, (Mircea, să știi că Isus se scrie cu doi de „I“, unul mare și altul mic), cu pletele încă neîncărunțite, aruncîndu-le ca într-un răsfăț cu o scurtă mișcare a capului, și, care, coborînd, a zis firesc, „Hai bă să vă spun ceva despre Avram Iancu...“.

Am mers și am ajuns la hotel, la **„Conti“** acolo, unde, cînd intra Zaharia Stancu, (pe vremuri), bronzatul muzicant cu mustață de frizer tremura pe coarda-ntiia „Valurile Dunării“...

„Și nici nu ne-am mai dus pe-acasă...“ Și în perimetrul unei mese înconjurată de inși care vroiau sau nu vroiau să vadă cîțiva (doi), **monștri** ai literaturii române televizate, Nichita a început cel mai superb poem al științei sale despre **Avram Iancu.** Am ascultat năucit și umilit și, o clipă, am dorit să opresc premiera piesei pe care o scrisesem, și clujenii de care vorbesc aici nu mă băgau în seamă. Și Nichita era briant ca o perlă vorbitoare scoasă de un scufundător sinucigaș. Fănuș pălise cu metafora ruginită la butonieră și subsemnatul nu mai înțelegea nimic...

Sigur că citisem mult despre Iancu, sigur că și Pituț și cei doi poeți știau, cel puțin la fel ca mine, amănunte și **picanterii** de culise. Nichita însă escaladase chiar biografia **Marelui dezamăgit.** Îl străfulgera în amănunte de care niciodată n-am știut de unde le știe, ni-l aducea viu, cu acea fluvială rostire a pierderii sale, în care poetul de geniu depășea oralitatea, în care penetra fantezia aburoasă și chiar adevărată, ca un poem de iarnă nins peste pahare nebăute.

De unde aflase el episodul de o rară sensibilitate, cu cei doi moți, care se reprezintă la primăria Băii de Criș și întrebînd cît a costat înmormîntarea lui Iancu au plătit fără să-și spună numele ?

De unde aflase că Iancu în anii rătăcirii sale plini de o nesfîrșită melancolie și dispreț pentru tot ce înseamnă minciună, pescuia păstrăvi, nu departe de casa părintească și, prinzîndu-i, îi desfăcea din cîrlig aruncîndu-i în unda liberă a înotului lor numai spre **în susul** apei ?

De unde știa că Iancu, după mărturisirile unui preot bătrîn, din Vărșand, ar fi avut un copil din flori prin acele părți, în care, subsemnatul, din întîmplare, s-a născut ?

Nu știu !...

Nici o clipă, nici o aluzie înainte de această **invitare ;** doar un surîs prietenesc cu care m-a asigurat că **o să vină** la premieră.

Și să mai spun că era să scăpăm seara premierei ? Că Nichita și Pituț avînd bilete în rîndul **„unu“**, să fie aproape de actori, au ascultat ce-au ascultat, și că, spre final, puțin a lipsit, (ah — ce rău îmi pare !), ca Nichita să nu urce pe scenă și să-l îmbrățișeze pe actorul tînăr care murea crucificat pe un brad, vrînd să-și unească destinul cu al marelui erou. Adică cu al lui Avram Iancu...

Și că, de atunci, acel actor tînăr care se numește Emilian Belcin, și care seamănă, ca un noroc al proniei, cu Craiul Munților, a fost salutat multă vreme prin Cluj cu: „Bună-ziua, Domn Iancu“, fiindcă, după lăsarea cortinei, Nichita a urcat și l-a sărutat ca și cum ar fi sărutat pe chiar **îndureratul și strălucitorul** fiu al ardelenilor.

Și să vă mai spun că în seara acelei premiere, șase sau șapte moți, încălțați cu opinci, se mirau, plutind respectuos peste dalele de marmură ale holului Teatrului Național din Cluj, întrebînd de ce atîta de puțin **coastă un belet** în care să-l vadă viu pe Iancu al lor ?

Și totuși, de unde știa Nichita atîtea lucruri despre Avram Iancu ? Și mai ales, de ce, înainte, ascultîndu-mă, nu mi-a zis niciodată : „Hai, bătrîne, lasă, că pe astea le știm... ?“.

CENACLUL DE POEZIE NUMELE POETULUI. Vineri, 10 februarie a.c., ora 17.00, la sediul redacției revistei «Luceafărul», București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XXIII-a ședință a Cenaclului de poezie Numele Poetului condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.

Ședința biroului Uniunii Scriitorilor

Luni, 30 ianuarie 1984, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi : — Informare despre acțiunile Uniunii Scriitorilor de la ultima ședință de Birou, decembrie 1983 ; — Analiza activității pe anul 1983 a revistelor editate de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Au fost prezenți tovarășii Ion Ștefănescu, **prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste,** Mihai Dulea, **adjunct de șef de secție la Comitetul Central al Partidului Comunist Român,** Dumitru Necșoiu, **secretar al Comitetului municipal de partid.**

Au participat, ca invitați, președinții consiliilor de conducere, redactorii șefi, redactorii șefi adjuncți, secretarii responsabili de redacție ai revistelor editate de Uniunea Scriitorilor.

Informarea despre acțiunile Uniunii Scriitorilor pe ultima perioadă a fost prezentată de Dumitru Radu Popescu, **președintele Uniunii Scriitorilor ; în numele comisiei desemnate de Birou pentru analiza activității revistelor, referatul-sinteză respectiv a fost prezentat de** Laurențiu Fulga, **vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor.**

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, la dezbateri, au luat cuvîntul scriitorii : Letay Lajos, Mircea Radu Iacoban, Virgil Teodorescu, Vladimir Ciocov, Corneliu Sturzu, Aurel Rău, Emmerich Stoffel, Mircea Iorgulescu, Ovid S. Crohmălniceanu, Gabriel Dimisianu, George Ivașcu, Mircea Sântimbreanu, Ioan Alexandru, Violeta Zamfirescu, Nicolae Dan Fruntelată, Paul Everac, Dan Hăulică, Octavian Paler, Hajdu Győző, Ioanichie Olteanu, Gheorghe Pituț, Ștefan Augustin Doinaș, Mihai Ungheanu.

În încheierea dezbaterilor, a vorbit tovarășul Ion Ștefănescu, **prim-vicepreședinte al C.C.E.S.**

Lucrările ședinței Biroului au fost conduse de Dumitru Radu Popescu, **președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.**

Un corăbier neobișnuit

Totul este extrem de ciudat, de straniu sau absurd în ultimul volum de versuri al lui Mircea Dinescu, **Exil pe o boabă de piper.** Lipsa de sens ori posibilitatea convertirii arbitrare a sensurilor constituie marile teme ale acestei poezii în care imaginația nărăvașă, „suprarealistă“ a poetului se dezlănțuie mai în voie ca oricînd, spulberînd dintr-o trăsătură de condei înfățișările obișnuite, comune, ale lucrurilor, granițele și delimitările statornicite dintre ele. Ceea ce numim în mod convențional realitate seamănă aici cu o parodie a realității, regizată de un demiurg cu gusturi de bufon. Nimic nu se mai găsește la locul său, fie real, fie tradiționalizat prin practica poetică. Cuprinse de o agitație nebună, lucrurile se transformă, își modifică haotic dimensiunile, își deturnează grotesc sau derizoriu utilizările de care eram siguri, pe care, așa-zicînd, „contam“ în calma noastră habitudine. „Panta rei“ își intitulează astfel Mircea Dinescu unul din poeme, adaptînd formula lui Heraclit unei viziuni nu dialectice, ci mult mai degrabă neliniștitoare asupra schimbării „nevrotice“ de scop și înțeles din natură : „Unde-și depune viața zațul divin și proza / nevroza lor a compromis nevroza / și primăvara parcă li s-a oprit în gît. / Cei ce au bani mănîncă mai mulți cartofi și-atît. / Pe dealuri ară proștii. Bolnavii mai la vale / cotrobăie-n femei și-n portocale. / Verzi de venin pe șanțuri stăm priponiți. La anu / stîrvul pisicii va-ntîlni oceanu / sau va rămîne-n port să-l lingă peștii / în timp ce ne-ngrășăm la țîța veștii. / Oricum o să ne rupem și noi de cartiere / cu mîinile-ncleștate pe halbele cu bere / n-o să vedem prin ceață tot învîrtind gavota / cum chelnerul cenușii rînjind ne face nota“.

Și mai izbitor e faptul că poetul își toarnă conținutul **urmuzian** al poemelor sale într-o formă perfect riguroasă, în versuri cel mai adesea prevăzute cu rimă, sunînd „bine“ așadar, satisfăcîndu-ne, sub acest aspect, deprinderile. Disproporția e imensă, între ceea ce se „întîmplă“ în poeme și tonul aparent cuminte, de baladă sau de cîntec, pe care sînt rostite. Poetul însuși pare să fi renunțat în acest volum la des comentata lui stare de insurgență. El nu mai provoacă realitatea, ci se lasă provocat de ea, dar, și aici, într-un fel nou. Mirările exclamative, izbucnirile indignate, lamentațiile amare sînt puține la număr. Cea mai caracteristică situație a lui devine în schimb aceea de „buimăceală“, de cronică torpoare, de pierdere progresivă a simțului identității. „Încolțit de obiecte mici“, poetul nu se mai recunoaște, nu se mai recunoaște nici pe sine, nici lucrurile din jur. Rînd pe rînd, el se simte „luptător retras în sine“, „căutător de aur obosit“, „atlet al pudorii“, „mai slab ca-ntotdeauna de înger“, bolnav într-un cuvînt din pricini inexplicabile. Nici nu se știe dacă afectează sau trăiește într-adevăr senzația „nedumeririi“ : „Nici nu mai știu ca prostul sînt înger sau sînt pește / cel ce acum mă strigă nicicum nu mă numește / de-aceea spre mulțimea ce-și clănțănește colții / m-arunc seară-de-seară plîngînd din Turnul Colții“ **(Nedumiritul).**

Din incomprehensibilitatea agresivă a lucrurilor se naște o altă realitate, bizară, cu capul în jos, cu contingențe, norme și interdicții absurde, mimînd parodic dimensiunile celei adevărate. Corăbier vajnic pe apele nonsensului, Mircea Dinescu descoperă acum o geografie unde totul e posibil, își inventă personaje, obiecte și instrumente proprii ca un Robinson Crusoe lipsit aparent de orice motivație. La el este cu putință a exista o „iesle a balcanilor“, un „bosfor al furnicilor“, o țară care curge „mai jos de viermi“, munți care au gust de șes, primăveri care se acresc pe „stîrvul crăcii“. Întîlnim în versurile poetului, printre altele, un „înger trist al triștilor băcani“, misterioși „inspectori de scutece“, țărani care ies din tablouri „cu patefoane din os de cuc“ (?). Un pîrîu mușcă peștii, vacile pasc talăngi sau sug „de plictiseală“ una de la alta, un cangur bate la ușă cu „buzunarul doldora de scrisori amenințătoare“, un nebun se-aruncă pe lampă s-o înghită pentru a-și lumina măruntaiele. În vitrine imaginare se pot afla obiecte la fel de imposibile logic, ca de pildă : „carne de tun, osînză de albine și-un îngeraș de votcă în azur“. Poetul își imaginează, de asemeni, un ruj de buze „cum înghite paharul“, un scaun care își roade musafirii, un pian care se acrește sub mîini „precum turcul mucezit sub fes“, un flaut bolnav de boala caracteristică păsărilor, tignafesul, o vacă oarbă care paște trenuri, o alta îndemnată să mănînce clapele pianului, un patefon (obiect malefic la Mircea Dinescu) care linge spuma valurilor, un dosar care crește și se umflă „ca pîinea bună“. După cum se vede, universul obiectual al poetului se prezintă completamente dezarticulat, liliputanizîndu-se sau dimpotrivă sporindu-și monstruos volumul.

Culmea inventarului dezafectat, straniu-derizoriu, urmuzian în ultimă instanță realizat de autor o aflăm în poemul următor, în aparență absurdă îmbinare de deșeuri : „O coajă de pepene navigînd prin bosforul furnicilor / un ziar care-și pierde memoria / un cartof în șosete firave / o conservă ruginind sub plînsul copilului / un cuțit excomunicat între ceapă și Papă / o trompetă îmbătrînind la gura canalului / un pantof cu vedere spre mare / o sticlă golită de sens / o lămîie isterică ... / Mai oferă-ți o șansă tu Columb al gunoaielor, / Cititor în gîndaci, / la refacerea lumii / fii tu martor senin / că cele de sus nu-s totuna cu : / o lămîie o sticlă un pantof o trompetă / un cuțit o conservă un cartof un ziar / și o coajă de pepene“ **(Inventar în lumea a patra).**

Într-un loc unde salcîmii înfloresc „fără motiv“, nici trăirile poetului nu se dovedesc a fi mai puțin bizare : el se simte, de exemplu, bolnav de faruri, altă dată centaur citadin, „trei sferturi casă și un sfert ființă“, într-un alt poem se închipuie scrib bolnav și „elev în arta de-a muri“, trasîndu-și în cele din urmă acest portret în doi peri pe inimitabilul său ton aiuristic : „Frate desigur geamăn cu buclucul / o să vînez cartoful și colțucul / și-o să m-atace ca o fiară cucul. // Și risipit ca un mălai prin tufe / aștept furnica neagră să mă pupe / umflat de raze și strivit de rufe“.

Iubirea însăși, motiv atît de „cald“ la Mircea Dinescu, suferă aici transformări izbitoare. Rămasă sub zodia blestemului (ce versuri extraordinare : „dea Domnul boarea cărnii să mă doară / la pasul tău ce surpă porumbeii“ !), ea se desfășoară totuși „sub focul rece care-l scuipă teii“, într-o zonă supusă efemerității, neînțelegerii, chiar spaimei : „Dar parcă m-ai iubi c-un ochi de sticlă / dar parcă ți-am ucis cîndva străbunii / vii azi cu-nverșunare de furnică / și-mi cari din piept cocorii și păunii...“. Dorințele poetului în această privință sînt chinuitor de terestre, suspect de deformatoare : „Și-n valea asta, Doamne, efemeră / pe care unii-au botezat-o vîrf / dă-mi nu iubită ci infirmieră / și-un viitor cu vanități de stîrv“. Terestritatea degradantă și placiditatea vulgară ating, în viziunea poetului, și sfera la fel de elevată a miraculosului. Dacă Ion Barbu avea revelația unui Hogea Nastratin „sfînt trup și hrană sieși“, Mircea Dinescu, reluînd tema, desființează mirajul Isarlîcului ca lume fabuloasă, demnă pentru o mai dreaptă cinstire : „Și-atunci scobit de plîns prin ceața tristă / cu sîngele nu-n vene ci-n batistă / cotii și eu, simțindu-mă-nadins / (ce Hoge ? ce caic ? ce tainic ins ?) / biet martor clipei cînd mimînd tangajul / tabloul își vomită peisajul“ **(Martor la porțile Orientului).**

Nimic pozitiv pînă la capăt nu se mai întîmplă în versurile poetului pe care l-a părăsit pînă și sentimentul anxios al revoltei. Ca într-un posibil Caragiale, revolta „se amînă din pricina ploii“. Insurgența de odinioară a poetului se topește într-o nostalgie reculeasă, într-o dorință de refugiu solitar și de conservare a ceea ce Mircea Dinescu consideră a fi „sudul“ ființei sale, partea lui fericită de reverie, de autenticitate și speranță : „Tu lasă contabilii să numere valuri / tu lasă-i pe alții să clatine chei / fii cioara cu scripca nebunul hamalul / ce cară-n decembre spre mugure clei. // În mlaștini cu muzici atlet al pudorii / să-ți fie deodată rușine să mori, / pe-un pat mișcător în mașina salvării / comandă fetițe șampanie flori... // Și loc de odihnă alege-ți piperul / să-i poți saluta dacă nu ți-o fi greu / pe cei ce pun sticla betonul și fierul / în spațiul din care-a fugit Dumnezeu“ **(Exil pe-o boabă de piper).**

În spatele acestei morale expuse pe o „boabă de piper“ rămîne excepționalul poet care este Mircea Dinescu. Poet nu numai al absurdului și al incongruentului, dar, deopotrivă, al diafanului și al transparenței, în versuri deosebite, precum : „La vin scăzut sub ceața cu foșnet de veșminte / (în bîlciul toamnei îngeri s-au dezbrăcat ades) / o s-auzim cum trece căruța cu morminte“ sau : „Într-un magazin de coloniale aș vrea să dispar / într-o haină ușoară cum ceaiul, / în puținul meu sud de la gurile Dunării...“. Autor pentru care tehnica poetică pare a nu mai avea „secrete“, căci în însăși structura imaginilor insolite se află cel mai adesea o lucrare profundă și riguroasă, o imaginație capabilă de a alia noțiuni și obiecte din cele mai discordante în sintagme de mare îndrăzneală și forță evocatoare. „Cheița parabolei“, „marea intră-n ghioc măruntă“, „se boierește cîmpul“, „se-mbracă focul în stamba din vulcani“, „sudul inventat de sobă“, „e toamnă-n vorbe și ne plouă-n linguri“, „zahăru-mpietrind pe dulci vulcani“, ca și altele, sînt astfel de exemple dintr-o carte care, cel mai frecvent prin mijlocirea bizarului, vorbește avizat și îngîndurat despre condiția umană.

Dan Cristea

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (L)

Moda jurnalelor

Înainte de a face literatură, care e, se știe, în primul rînd ficțiune, cei mai mulți dintre românii „parizieni“ au lăsat slobodă o foarte curioasă manie, explicabilă totuși prin aceea că tot ceea ce fac se supune unei „tactici“. Moda jurnalelor și a compunerilor memorialistice, căci despre acestea e vorba, i-a cuprins pe majoritatea dintre ei cu o frenezie care nu s-ar putea lămuri altfel decît tot prin existența ocultă a unei manopere. De ce, așadar, scriu „creatorii“ grupului verificat jurnale și amintiri ?

Întîia supoziție merge în direcția contrafacerii biografiei care, la numeroși dintre ei, e plină de umbre și, ca atare, îi face cu ușurință vulnerabili. Las deoparte viața personală, pe care oricine are voie s-o trăiască exact cum crede de cuviință (interesantă, totuși, și ea atunci cînd are legătură cu opera) ; însă biografia politică și inconsecvențele interesate, de ordin cultural, nu se pot scuza, aceasta e în afara îndoielii. Sigur e că mulți dintre cei care își cunosc păcatele de natura eticii profesionale voiesc să le dea celorlalți limitatoare imagini prefabricate de unde să rezulte profunzimea lor de cugetare, intransigența, decizia și altele asemănătoare : a pune, așadar, biografii confecționate și perfecte în niște scrieri de înfățișare curat propagandistică nu ar mai fi nici o bizarerie.

În fond, aceasta e și preocuparea „memorialiștilor“ grupului parizian, obsedat mereu să-și corijeze viața spre a o face patetică și eroică, „opoziționistă“. Însă țelul unor asemenea autobiografii nu e doar acela de a înfrumuseța pe deasupra adevărului, nu doar autoportretul utopic îi interesează pe ei ci și deprecierea, pe cît e cu putință, a multora din cei pe care i-au cunoscut și pe care nu-i mai iubesc. A pune în circulație imagini „negre“ despre adversari, iată încă o preocupare, nu însă și cea de pe urmă. Toți „memorialiștii“ interesați (și cînd e vorba de un grup care se pune de acord asupra unei versiuni unice primejdia a și apărut) vor să consolideze asupra evenimentelor consumate o singură imagine canonică pe care posteritatea grăbită ar urma s-o adopte în chip mecanic. Nu mai insist asupra datelor acestui tablou recondiționat, unde „ai noștri“ sînt splendizi iar „ai lor“ — niște monștri.

Mistificarea istoriei și înmormîntarea adevărurilor incomode au, totuși, și o semnificație secundară, care aceasta poate interesa însă din unghiul criticii literare. Cine face „jurnal“ sau „memorii“ nu face încă literatură, a pune bază aproape în exclusivitate pe aceste specii minore nu e de nici un folos în consolidarea unei culturi naționale care, orice s-ar zice, se face cu „opere“ nu doar cu biografii romanțate. Și, mai mult decît atît, nu esteticul e decisiv în „jurnal“ (faptele pot fi relatate placid și fără talent, ele nu se modifică) ci eticul : a pune preț mai ales pe astfel de creații înseamnă a face să biruie criteriul „etic“ asupra aceluia estetic, totuși în literatură hotărîtor.

Oricum ar fi, „memorialistica“ spune despre obsesiile grupului verificat mult mai mult decît ar fi voit acesta să se vadă. Nu-i vorbă, nici autorii nu sînt afară din cale de inteligenți, spre **a mistifica barem într-un mod tolerabil,** agresivitatea lor ia în cele mai multe dintre situații forme extreme care puteau fi, din rațiuni tactice, evitate. Să crezi, așadar în seninătatea unor „memorii“ scurtissime cum sînt acelea publicate, sub forma unor articole demascatoare, de Camilian Demetrescu ? [1]). Mai mult decît un șir de indiscreții aflate prin gaura cheii și, în fond, nu prea creditabile nu găsim acolo decît un jurnal de cuvinte mînioase. Să crezi în gogomăniile lui Denis Buican, un foarte activ „memorialist“, care publica la un moment dat în presa **franceză „amintiri“ îngrozitoare din România** de azi ? Nu cred că omul, care și pe aici era tolerat deși obiceiurile lui dosnice intrau sub incidență penală, ar fi avut ce povesti în materie de „torturi“ ; mai degrabă, s-ar fi gîndit să ofere o imagine a lumii interlope românești, colorată cu inverțiți (pe care, desigur, îi știa).

Între „memorialiștii“ parizieni, vorbitori de română, o poziție cu totul specială o au, nici nu se putea altfel, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Amîndoi sînt mari amatori de „jurnale“ și au și scris cîte unul, e drept de o înfățișare mai puțin obișnuită. „Jurnalul“ Monicăi Lovinescu, de pildă, e volumul „Unde scurte“, subintitulat **„jurnal indirect“ : femeia s-a gîndit,** probabil, să sugereze că viața ei se confundă cu emisiunile la microfon, că, adică ea nu ar avea o altă biografie. Atractivă imagine de „căuzaș“ frenetic numai că în chip grosolan mistificată : ca și la alții, vorbirea „pe unde scurte“ nu e, la Monica Lovinescu, decît o meserie de unde ies bani și nimic mai mult. Dacă ar fi fost altfel atunci ar fi trebuit ca „autoarea“ să se manifeste cît de cît coerent și, în chip de fanatic, să dezvolte, în douăzeci de ani, teze cel puțin asemănătoare : inconsecvența e, însă, totală, culegînd la un loc „cronicile“ și făcînd cu ele „jurnal“ cred că autoarea și-a făcut un admirabil... deserviciu.

Cît privește pe Virgil Ierunca, aici complicațiile vin dintr-o psihologie care s-ar voi abisală. Omul și-a compus, în „jurnal“ [2]), o fizionomie intelectuală voit contradictorie, bărbatul cu viață politică agitată s-a sforțat, hotărît lucru, să dea impresia unui ins complicat și adînc. Dar mistificațiile sînt și mai burlești, înainte de a prenumăra accesele de masochism, care, pentru noi, sînt spumoase. Comică e în „Jurnalul“ lui V. Ierunca iluzia pe care bărbatul o nutrea mereu că ar fi „un om mare“ și că nimic nu s-ar mișca pe fața pămîntului fără acordul lui. Se pune la cale undeva pe glob un dicționar ? Nici vorbă, printre colaboratorii obligatorii trebuie să fie și el. Apare o carte la o mare editură ? Prefața e, desigur, de Virgil Ierunca. S-a produs cine știe pe unde un război ? Nu este cu putință căci asentimentul omului nu se dăduse încă.

Aceste pagini de ins mediocru dar închipuit nu se pot compara, prin comedia lor involuntară, cu nimic. Dar mai sînt și altele unde nu știi precis cît este sinceritate și cît masochism. Abia ajuns la Paris, de exemplu, omul trecea prin grozave reprimări exprimate printr-un soi de greață în fața propriei persoane : „Fals, cel mult mă disprețuiesc pe mine. Sau, și mai sigur, disprețul începe în orice caz cu mine“ [3]). Și, în alt loc : „Nici o semnificație, nici o speranță, nici un destin în toată această digestie stricată a cărților“ [4]). Acum, din perspectiva de azi nu s-ar zice că junele picat de cîteva luni la Paris greșea prea mult în ceea ce îl privește : oricum, simțul autocritic pare că, mai apoi, l-a lăsat. Însă băieții industrioși în materie de „jurnale“ sînt, în grupul parizian, nu aceștia ci echipa Virgil Tănase—Paul Goma, un cuplu, totuși, păgubos, care își pusese în gînd să facă un succes mondial dintr-o înscenare de răpire pe care ulterior trebuiau s-o istorisească repede și cît mai fioros. Din așa-zisa „afacere Tănase“ (în cele din urmă o ridicolă poveste care a enervat pînă și pe cei care se lăsaseră convinși că „prozatorul“ de origine română ar avea viața primejduită), n-a ieșit nimic din ceea ce se așteptaseră cei doi regizori cu mintea înfierbîntată de romane polițiste proaste. Nu e vorba, într-o literatură unde „série noire“ e demult o probă de virtuozitate a imaginației nu știu ce ar mai fi putut să născocească băieții de la București, obsedați numai de cîștig fabulos. Atît „Chasse croisée“ de Paul Goma, cît și „C'est mon affaire“, de Virgil Tănase, n-au interesat pe nimeni, mai mult, cîte o recenzie a vorbit chiar de iritarea unuia dintre autori, „supărat că prin aceasta i s-a răpit credibilitatea“ [5]) ; dacă, bineînțeles, mai putea fi vorba de aceasta.

S-ar putea observa că în ceea ce privește pe Paul Goma un astfel de „jurnal“ de ins supus primejdiei de moarte nu era și cel dintîi. Omul mai încercase, cu „Tremblement des hommes“ [6]) să facă succes prin istorisirea unor nenorocite evenimente care i-ar fi „cutremurat“ biografia, în 1977, la București, pe cînd bărbosul epigon al lui Soljenițîn se sforța să-i convingă pe toți că e un „dezident“ serios, sărac și prigonit, trăind (cum îl prezentau unii ziariști occidentali) din puținii bani cîștigați prin tăierea lemnelor la populație cu ajutorul unui fierăstrău. Eșecul acelor povestioare melodramatice, scrise și rău și neinteresante continuistic, l-a pus, pesemne, pe autor pe gînduri : o răpire ar fi fost, în adevăr, o temă mai spectaculoasă, așa că, iată, „răpirea“ s-a și produs în folosul lui și al lui Virgil Tănase, aflat și el în criză de popularitate. Cît privește pe Paul Goma s-ar zice că „Chasse croisée“ este ultimul lui „jurnal“ : încă unul ar fi într-adevăr prea de tot. Însă Virgil Tănase poate să mai încerce : moda jurnalelor nu s-a consumat în grupul parizian.

Artur Silvestri

[1]) *în „Limite“, nr. 14/dec. 1973, dar și în altele.*
[2]) *apărut prin „Destin“, prin „Limite“ și prin „Ethos“.*
[3]) *„Destin“ nr. 15/1966, pg. 51.*
[4]) *„Destin“ nr. 15/1966, pg. 52.*
[5]) *„Livres Hebdo“, vol. V, nr. 14/4 aprilie 1983.*
[6]) *Gallimard, 1979.*

mapamond

Poezie CANADIANĂ contemporană

Ideea existenței unei literaturi canadiene este, acum, un fapt de necontestat. Aceasta după ce, de la începutul secolului al XIX-lea, generații succesive de literați, scriitori și critici, profesori și exegeți, au trudit tocmai în ideea elaborării unui **specific literar canadian,** fapt deosebit de important în cazul existenței unei tradiții paralele deosebit de bogată și fertilă și într-un caz și în celălalt, în limbile engleză și franceză. Tocmai de aceea, încercarea de înțelegere a fenomenului literar canadian contemporan nu trebuie făcută prin prisma nenumăratelor și adeseori deconcertantelor forme regionale, a școlilor literare deosebit și ele de prolifice, ci, mai degrabă, la nivelul temelor fundamentale ale acestei literaturi. În acest caz, ni se oferă posibilitatea urmăririi unei adevărate filiații, de la generație la generație, pe linia unor mari motive care exprimă tocmai esența acestui specific național. Printre acestea, pe prim plan, tema fundamentală a omului victorios în lupta îndîrjită și necurmată cu vitregia universului care-l înconjoară. A omului care, prin puterea dăruirii și dragostei, știe să iasă mereu învingător din această luptă, ordonînd universul, într-un spațiu locuibil și fertil.

Cr. U.

GATIEN LAPOINTE

Prim poem

Să-ți implantezi ființa în spațiu și timp
Să-ți asculți bătaia inimii
Să întinzi mîna copacilor, păsărilor,
Să inveți mirosul singelui,
Să cunoști sufletul prin poarta simțului.
Să descoperi cuvîntul necesar.
Să te naști fără de sfîrșit în miros de pămînt
Să iei atunci animalelor căldura din suflu
Să crești odată cu soarele
Să mergi pînă la capătul singurătății tale
Să spui cuvintele simple și de preț ale vieții.

Să ordonezi o construcție durabilă.

Să ridici case, să plantezi grădini,
Să faci să se numească patrie o țară,
Să modelezi un cîntec pe coapsă de femeie,
Să aștepți singurul copil din an,
Să duci mai departe speranța oamenilor ;

Să faci ca fiecare om, aici, să aibă un regat.

Să cauți, lovit, uimit, odată cu timpul,
Să oprești într-un cuvînt eternitatea
Să pariezi pe toate extremele,
Să începi primul gest de dragoste,
Să găsești rațiune de viață, rațiune de moarte ;

Să te arăți drept țintă devoțiunii tale.

Să deschizi poarta închisorilor, înflorind copiii,
Să dobori monștrii frumuseții,
Să recunoști absolutul în propriul tău trup,
Să mergi înainte încet privind mereu pămîntul,
Să inventezi mereu pentru a nu putea muri.

Muritor, încep o zi fără sfîrșit ;
Neîndemînatec, nu știu decît a iubi".

dimpotrivă, lațul, omorîtorul de păsări.
Vei fi binevenit, tu vraci cu inima — bucurie
a vieții —
Tu care spui — sînt răspunzător pentru acest
pămînt
pentru că, prin mine, va prinde viață.

În românește de
Cristian Unteanu

PATRICK ANDERSON

Peisaj

În decor de zăpadă sau de verde-anotimp
Printre ierburi cosite sau pierdut între lebede
toamna
Singurătatea e lumea,
În care viață ai prins.

Cînd pasărea, strălucitoare săgeată
Se-naltă în ramuri
Sau cînd muguri de nea înfloresc
În negrul de pin
Sau cînd ceva se zbate, nesigur, între pămînt
și cer,
Nevoie e-atuncea de gîndul de om.

Și dacă drumul îți este-acoperit de petale
sau răsună în corzile imensului pian al mării
ritmat în silabele apei grămăticite în piatră,
frumusețea e goală și vană
pînă ce tu, cele ce rătăcind vorbești doar cu tine,
apari prin crîng sau cîmpii spunînd —
EU SUNT OMUL — liber, stăpîn, aducînd
iubirea.
Eu sînt răspunsul.
Oricine-ai fi, prin aceste cuvinte începi
Iar inima ta aduce cu ea adevărul,
Fie ca-apoi, cu tine, veni-vor,
Poetul, cu cîntecele sale
sau.

R. Y. EVERSON

Turma de stele

Turma de stele este mai numeroasă decît cea
de bizoni
iată o ocazie excelentă
pentru clubul sportivilor. Dar nu putem
escalada Edenul
atît de simplu cum putem ucide un porumbel
călător, un pui de focă

sau ultima pasăre polară din insula Fogo

Am putea spulbera luna cu o rachetă
Am putea pune capăt zilelor frumoase, stingînd
soarele
Dar clubul trăgătorilor de elită nu poate ucide
stelele din
turma îndepărtată și nepăsătoare față de oameni.

LEN GASPARINI

Camera cu cărți a unui critic

În biroul meu strîmt precum chilia unui călugăr
pereții de culoarea mucegaiului sînt acoperiți de
cotoare de cărți
Aici mirosul cărților se poate citi ; cronici de
romane de poeme, de nuvele

decupate din reviste, din ziare
în cincisprezece ani de trudă a scrisului.
Fantomele autorilor bîntuie prin cameră
adulmecînd laudele sau criticile din articolele
mele
Se așază pe rafturile de pin, prăfuite
și se freacă de umerii marilor clasici
Cum aș putea oare rosti o altă judecată
decît cea spusă de Auden ?
„Unele cărți sînt uitate pe nedrept
dar niciuna nu e pe nedrept amintită".

RON MILES

Pădurea

Cuvintele foșneau în somnul tău
te ascundeai în spatele acelor de brad
Imaginația nu e joc
Visele noastre sînt maculate
De cenușa focurilor de tabără părăsite
Potecile ne străbat memoria
Ne alungăm unul pe altul tot mai adînc
în ținuturi necunoscute
Dacă pustietatea nu are margini
putem cădea dincolo de ele.

În românește de
Victoria Andreescu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN PROIECT** monumental constituie **Marele Dicționar enciclopedic Larousse,** din care au apărut pînă acum primele cinci volume. Inițiat la începutul anului 1982, acest excepțional instrument de cunoaștere este considerat acum a fi la mijlocul drumului, cum apreciază realizatorii săi. Este vorba de o lucrare în întregime nouă, continuînd vechea formulă pe baze totalmente refăcute. Cum spune un comentator al celui de al 5-lea tom : „el informează asupra stadiului actual al limbii franceze și asupra modului cum este utilizată (etimologii, sensuri uzuale și tehnice ale cuvintelor, exemple și construcții gramaticale)". De asemenea, una din prezentările ultimei apariții spune : „Acest volum justifică în întregime complimentele care i s-au făcut pentru iconografia abundentă și diversificată, riguroasă și nouă, perfectă din punct de vedere tehnic, referitoare la toate subiectele, chiar la cele mai moderne și tehnice (cum sînt frînele de automobil, rachetele, chiar racheta **Ariane,** de exemplu). În acest volum se găsesc adunate bibliografii copioase, relative la articolele literelor F.G. și H, cu referințe pînă în anul 1983." Într-un cuvînt, avem de-a face cu un eveniment lexicografic.

● **TENTATIVA** unanimistă a lui Jules Romains aparține istoriei literare, însă editura Gallimard publică de curînd volumul „La vie unanime", într-o ediție definitivă, urmată de un dosar care cuprinde cronologia vieții autorului, o notă asupra ediției, repere bibliografice și aprecieri ale unor personalități excepționale din literatura franceză de la începutul secolului. O trăsătură interesantă a acestui volum de mare interes și pentru publicul larg este revelată în secțiunea **Documente,** care tipărește din nou două articole extrase din „Lucrările unanimiste", precum și „Răspunsul dat lui Georges Périn" din decembrie 1905, alături de două răspunsuri la anchete de gazetă din aprilie 1906 și 1907, poemul **La reîntoarcerea din liceu,** extras din culegerea **Voiajul îndrăgostiților,** capabil să ofere cititorului de azi o imagine comprehensivă a unei mișcări literare ce a nutrit în bună măsură energiile cele mai constructive ale unei literaturi bogate. Succesul de public și de critică al volumului demonstrează că istoria literară constituie, chiar și în Franța, o temă de mare actualitate.

● **OPERA** de dramaturg a lui Thierry Maulnier este puțin cunoscută, în comparație cu eseurile și textele sale de critică. Publicarea, în ultimul sezon editorial, a două piese istorice, **Seara unui cuceritor** și **Cel care n-a făcut nimic** dă unor comentatori prilejul de a trece în revistă diferitele fațete ale activității acestui controversat autor. Iată ce spune o prezentare a acestor piese : „Seara unui cuceritor, scrisă la sugestia lui Jacques Hebertot, se situează în jurul lui de Guillaume cuceritorul, evocînd ultimii săi ani de viață, cînd forțele sale fizice erau în declin, iar el se găsea pradă îndoielilor pe care i le crea revolta copiilor săi, infidelitatea sau frivolitatea celor în care și-a pus întreaga încredere, precum și capcanele propriilor slăbiciuni și ale apropierii morții. **Cel care n-a făcut nimic** este o povestire dialogată a arestării și execuției ducelui de d'Enghien în care intervin, printre alții, Bonaparte, Cambacères, Fouché, Talleyrand și prietena ducelui, prințesa Charlotte de Rohan Rochefort".

● **VESTUL ÎNDEPĂRTAT** pare a fi încă o temă de atracție pentru cititori dintre cei mai diverși, așa cum probează abundența romanelor facile, care se dedică unor narațiuni inspirate din cucerirea spațiilor de dincolo de Mississippi. Romanul lui J. Charyn, **Darling Billy,** tradus recent în franțuzește, se bucură de un neașteptat succes de critică, destul de rar în asemenea cazuri. Iată ce citim în presa de mare tiraj : „Sally Blackbourn, eroina și naratoarea din acest roman, este originară din Galvestone, insulița texană populată numai de cămile uitate de către un importator ruinat, care tentase o substituire de cămile în locul cailor, încercare uluitoare în Vest. Eroina a fost măritată la 14 ani cu un pseudomedic, căutat pentru crima, care conducea stabilimentul de tinere fete căruia îi aparținea și Sally. Apoi face cunoștința lui Bill, un ucigaș, de indieni și de bizoni. Urmează desigur un amor nebun. Își abandonează soțul pentru a-l urma pe Bill în aventurile sale aiurite. Charyn reunește în acest roman miturile glorioase ale Far-Westului, cu încercările lor dificile, și un umor de calitate, ajutat de o imaginație debordantă, care-l face pe cititor să petreacă excelent". De unde se vede că aiureala poate să cuprindă uneori chiar și pe criticii cei mai avizați, care confundă literatura de bună calitate cu producțiile minore și insolite, numai pentru subiectele lor în fond atît de dezamăgitoare și de penibile.

● **O MONOGRAFIE** semnată de Sarah Frydman este consacrată **Cosimei Wagner,** cu subtitlul **Simfonia destinului.** Una din cele mai elogioase prezentări ale cărții afirmă următoarele : „Sarah Frydman derulează sub ochii noștri trama existenței pe care a dus-o Cosima Wagner, fiica naturală a lui Frantz Liszt și a Mariei D'Agoult. (...) Scriitoarea a știut să dea personajelor sale un relief uluitor. Sarah Frydman nu neglijează însă, din această cauză, evenimentele pe care oamenii le provoacă sau pe care le suportă. Ea dezvăluie micimile, decăderea și rafinamentul negativ al unor caractere, sentimentele cele mai ascunse, combinațiile cele mai obscure pentru a-și atinge scopurile pe care și le-au fixat : gloria, amorul, bogăția și libertatea sînt scoase la lumină. Cîtă cale a parcurs de-a lungul anilor Cosima pentru a se îndepărta de copilăria sa și a permite voinței sale de a se realiza. Cîte revolte, cîtă ură și cîte deziluzii. (...) Un roman pasionant pe care cititorul îl va citi cu plăcere și chiar îl va reciti.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Eugen Barbu, membru al Academiei de științe din New York

Aflăm, cu legitimă satisfacție, că prestigiosul for de cultură care este Academia de științe din New York a primit printre membrii săi pe scriitorul și compatriotul nostru Eugen Barbu.

Ne place să vedem în această semnificativă alegere, deopotrivă, recunoașterea meritelor uneia dintre personalitățile de seamă ale literelor românești și confirmarea adevărului că, pe deasupra granițelor geografice, cultura este una și indivizibilă.

Prin întreaga sa operă literară și gazetărească, Eugen Barbu s-a impus și se afirmă consecvent ca un lucid militant al ideilor umaniste. El a înzestrat literatura română cu trei capodopere : Groapa, Princepele, Săptămîna nebunilor, încorporînd în paginile lor artistice, viziunea superioară a perfectibilității omului, în pofida tribulațiilor la care acesta este supus pe treptele diferite ale ascensiunii lui. Acest fior umanist le plasează ca scrieri ale patrimoniului culturii universale.

Ca ziarist, comentator al evenimentelor contemporane, Eugen Barbu slujește același ideal : înălțarea omului spre condiția menirii lui supreme.

Prin tot ce a scris și așterne pe hîrtie, ca literat și gazetar, Eugen Barbu este și rămîne ceea ce exprimă, atît de elocvent, sintagma : cetățean al lumii.

N. Mihăescu

REPERE

Cronică în piatră

Ismail Kadare este un nume cu rezonanță europeană, celebrat pentru marea pregnanță a scrisului său. Un tînăr scriitor, bun cunoscător al limbii albaneze, Marius Dobrescu, ale cărui începuturi le-am urmărit cu simpatie, ne oferă acum o versiune românească a romanului **Cronică în piatră.** Traducerea lui Marius Dobrescu folosește un limbaj lapidar, cu multe asprimi, așa cum trebuie să fie scrisul unui reprezentant al lumii aceleia de rocă pauperă a ilirilor. Pe versante iuți, în viltoarea evenimentelor ucigașe din timpul celui de-al doilea război mondial, Ismail Kadare imaginează o umanitate autentică, avînd un trecut adînc și un viitor nedeslușit, cu frămîntări și aspirații incerte, un tablou de epocă văzut prin ochii unui copil. Textul cărții este de o modernitate aparte, fără a cădea vreo clipă în dorința de a șarja, chiar atunci cînd avem de-a face cu împrejurări ce se pretează la parodie. O pagină de capodoperă se referă la descoperirea „bătrînelor orașului", un fel de cor antic, ale cărui comentarii urmăresc în contrapunct întreaga desfășurare a evenimentelor, deci aflarea de către această instanță supremă a „opiniei publice" că unul dintre tinerii locului și-a pus ochelari : „Discuția lor mă interesa destul de mult și ascultam cu atenție. Vorbeau despre Isa, fiul cel mare al lui Mane Voco, care făcuse săptămîna trecută un lucru nemaipomenit : își pusese ochelari. — Cînd mi-au spus nici n-am crezut, povestea Xhexho, m-am ridicat, mi-am pus broboada și fuga la Mane Voco. Bietul de el, nu voia să se arate, dar femeile erau tare supărate. Rămăseseră împietrite. Să le-ntreb, să nu le-ntreb ? Parcă nici vorba nu se lega. Cînd colo, hopa, apare chiar el. Ochelarii, credeți-mă, aruncau scîntei. Ce mai faci, cum mai merge, c-o fi, c-o pății. De n-aș mai fi fost, îmi zisei. Mi s-a pus un nod în gît. Cum de m-am stăpînit și n-am țipat, habar n-am. El cercetă niscai cărți din dulap, apoi se duse la fereastră și, ce să vezi, își scoase ochelarii și-l puse pe pervaz. Pe urmă se freacă la ochi. Mă-sa și surorile cu ochii pe el, gata să dea în plîns. Eu întind mîna și haț, iau ochelarii și mi-i pun. Ce să vă mai povestesc... Am crezut că mi s-au zdruncinat creerii : aveau geamuri blestemate. Totul mi se învîrtea în față, de parcă m-ar fi pocnit în moalele capului. O amestecătură și o bulucea-lă de parcă se răsturnase totul, ca-n iadul lui Satan". Și se crucesc babele cum de un băiat așa cuminte poartă ochelari ! Ei, să fi fost un vagabond... Dar povestitorul încearcă și el unul din geamurile acelea, și toată cartea poartă semnele faptului că de-atunci nu a mai părăsit lentila cu care începea să vadă tot mai bine : „Dar asta m-a nemulțumit. Eram învățat să văd totul ca sub o cortină de ceață, contururile descompunîndu-se și unindu-se la loc cu ușurință, fără să mă neliniștească prea mult lipsa lor de claritate. Părea că nimănui nu-i pasă dacă acoperișurile caselor, străzile, stîlpii de telegraf își modificau cu atîta ușurință contururile. Pe cînd acum, în fața geamului rotund, lumea se chircise, năpădită de granițe, meschină, nelăsînd să-i scape nimic, în afară de ceea ce dădea ea însăși". Am citat pe larg această secvență pentru că ea dă cheia parabolică a cărții și ne introduce în limbajul imaginilor sale. Cînd evenimentele își precizează cursul, iar trupele de partizani intră în oraș, un habotnic musulman se urcă în turnul geamiei și încearcă să-și scoată ochii cu un cui, strigînd : „Nu vreau să-i văd pe comuniști !", iar apoi, rămînînd „cu mîinile atîrnîndu-i peste muchia îngustă, prinse să cînte versete din **Coran".** Din nou o problemă a felului cum vezi realitatea !... Ismail Kadare își construiește întregul roman pe acest motiv, fără părtinire, oferind o imagine dură, uneori, plină de gingășie în alte momente, mai ales atunci cînd descrie stările incipiente ale copiilor ce se apropie de adolescență. Într-un cuvînt, avem de-a face cu un roman de mare scriitor, un argument în plus pentru excepționala vitalitate artistică a unor popoare cu un destin istoric comun, al căror mesaj poate fi auzit și înțeles pretutindeni. Am mai spus-o și altădată, este uimitor ce producție artistică de ținută poartă semnătura unor scriitori albanezi, sloveni, sîrbi, greci, macedoneni, bulgari și unguri, în timp ce alte meridiane, care atrag de multe ori pe cititorul neavizat, se lasă prea adesea inundate de experimente facile. **Cronică în piatră** este o carte substanțială, cu pagini de tragism și cu o poezie indicibilă, o imagine zguduitoare a unui moment halucinant de istorie. Un alt motiv al **Cronicii** este sugerat de lectura piesei **Macbeth,** întreprinsă de povestitor. Spectrul shakespearean al crimei apare adeseori, într-o lume a războiului și dezbinării. Pentru poezia dramatică a cărții sale, Ismail Kadare face apel la sursele cele mai profunde, așa cum ar proceda orice scriitor de forța și ambiția lui.

Aurel-Dragoș Munteanu

lirică din R. P. UNGARĂ

VADERNA JOZSEF

Oglindă

Oglinda începe să-nfulece cerul
închid pleoapele rîurilor, munților, cîmpiilor
oglindă găsește oglinda
oglinda mănîncă oglindă
în oglindă locuiește oglinda
oglinda scapă din oglindă
oglindă proprie în oglinda altuia
nu calcă în aceeași oglindă
oglindă iubește oglinda
vederea-și cerșește golinda oglinzii
cu solitarul oglindă fără pereche
scriu pe oglindă mărunte oglinzi

Așteptînd zorii

Lumina s-a descărcat devreme
detașamentele de salvare a păsărilor
au întîrziat

e înăbușită ograda
înaintea furtunii
cu capul strîns sub aripă
cocoșul mic tace pentru ultima oară

împrejur gîrbovite singurătăți

de o trezire minunată
mi-e dor.

KÁNTOR PÉTER

Lan de grîu cu secerători

Van Gogh

De unde a pornit, nici nu se mai vede
Și totuși, cît i-a mai rămas de făcut, e mai
mult.
Soarele-i văpaie.
Și cerul e verde precum fierea pentru
secerătorul amețit.

În depărtare sate, munți. Alt fel de viață
Peisaj leneș și timp, de umbră cenușie.
Ținut străin, pustiu de cale lunecos
Peste munți abia sclipește albastrul.
neputincios.

Dar lanul de grîu e altfel. Cu totul altfel.
E aidoma mării. Sau aidoma inimii.
Zvîcnește, clocotește. Precum soarele-i
de-nvăpăiat.
Sudoarea înghețată se lipește ca pielea de osul
uscat.

Alegerea s-a petrecut demult, demult.
Secerătorul se apleacă peste grîu.
În depărtare sate, munți. Alt fel de viață.
Inima e văpaie. Clocotește, bate-n cadență.

Vînătoare

Paolo

Cum mai latră drăgălașii de ogari !
printre ramuri nu se prelinge nici un pic de
lumină
și totuși, cum strălucesc ierburile strivite
pălării roșii, veste, harnașamente
și cum își umflă pieptul călărețul acela
al cărui cal se poticnește în dreapta tabloului
și rămîne astfel, cîteva sute de ani
la fel ca neagra pădure înzorzonată.

Ce înnebunitoare desfătare să hăituiești
fiarele pitite în desișuri
cine e el ? ce e ? — eu n-am cum să știu
dar lumea întreagă gonește cu ei
și gurile călăreților strigă : înainte !
și fug hăitașii cu săgețile-ncordate
desigur, mulți își vor lăsa dinții pe-aici
dar azi cui îi trece prin minte mîine ? nimănui?

Pune șaua pe cai, prietene Paolo !
azi sau niciodată vom învăța ce e goana
acolo, în adînc, întunericul e și mai de
nepătruns
acolo, în adînc, pînă și glasul moare
dar aici, în prim-plan, înotăm în lumină
sîntem noi înșine lumina, prietene
și cine oare-ar putea rămîne indiferent
cine-ar renunța oare la atîta desfătare ? !

În românește de
Hajdu Geta

Balcanice

TAKIS SINOPOULOS

Declin

Și vei fi precum rîul
Care-a secat printre stînci

Și vei fi cum păunul
Rămas acum fără pene

Și vei fi precum maxilarul
Cu dinți falși

MILTOS SAHTURIS

Ascuns

Ascuns
În propria-mi moarte
Eu cînt
Asta seamănă cu o nouă zi
Altfel de păsări zboară în jur
Și mă privesc pietre fete
Care nu plîng
Rîu la dreapta
La stînga rîu
Iar în mijloc
Deja nu mai e moarte

MILOȘ LINDRO

Acord

Atunci am sosit puțin mai devreme am zis
Astfel trebuie astfel pentru alții dar mie
Măcar mie asta am zis și totuși
Gata sînt de acord gata este am zis
Gata n-are decît să curgă ziua
Păi nu este ziua cum este ziua
Adevăr în mijlocul rostirii adevăr e
am zis
Adevărul cu ea nu-i așa și cu totul
Și nu-i așa că într-însa și trebuie-n ea
Tocmai într-însa va trebui să nu am

LEFTERIS POULIOS

Vreme urîtă

Vreme urîtă
Vreme a electrizatelor bice
Bat la ușă ca să stăm de vorbă

Habar n-are nebănuitorul păun
Care amar respiră
În această otrăvită atmosferă

Vreme urîtă
Vreme a pierderii curajului
Iar poezia se află-n mijlocul
Norodului îngenunchiat

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Stînd cuminte la margine de gînduri rele

● Acum, cînd înaltele amăgiri, ninsorile, împlinesc rodul firii doar pe fruntea munților, din Grecia a plecat spre Sarajevo flacăra olimpică, spre iluminarea speranței, de înfrățire a oamenilor și prin miracolul întrecerilor sportive. Privind-o cum lua ființă din respirația zeilor, sub mîna actriței de tragedie Maria Moscholiou, flacăra aceasta mi s-a părut cel mai frumos trandafir al începutului de an, crescut să ne încinte inima și să ne coboare brațul spre creștetul copiilor, ca să ascultăm și cu palma cum sîngele viitorului cere împăcare, azur, porumbei. În săptămîna următoare, flacăra va sui diamante și petale de curcubeie în ochii întregului pămînt și cu toții vom vrea ca un lujer al ei să ne aducă pe retină, atunci cînd inima visului naște zodii de luceafăr, conturul pașilor schițați în trupul unei străzi din Sarajevo ce-au dus la dezlănțuirea primului mare măcel mondial. Ca să nu uităm nimic. Ca să nu înzăpezim sub ospețe vrăjite amintirile cele mai negre ale lumii.

● Echipei noastre reprezentative de fotbal nu-i place, după cît mi-am dat seama, nisipul fierbinte al Braziliei. A suferit acolo două înfrîngeri absolut nepermise după excepționala comportare din anul trecut. Știu că toate astea se iartă, fiindcă așa sîntem noi, miloși, dar eu găsesc că nu-i deloc firesc să-ți întorci firma cu fața la perete după ce o zugrăviseși în culori de basm. Spuneți-mi vă rog, care altă echipă din cele calificate în turneul final al Campionatului european și-a permis să dejuge boii și să vîndă stelele Carului mare unor puiandri de lup, indiferent că sînt ei născuți prin cockurii Amazoanelor ?! Pînă nu dăm noi cu bîta-n baltă, în nădejdea c-o să iasă tatăl crapilor ca să ne înmineze cîte un borcan cu icre de știucă și pînă nu suflăm produsul nărilor în oala cu fasole spălată în patru ape, nu ne lăsăm. Să nu-mi aruncați gogorița că jocul fără miză nu contează, fiindcă o să vă răspund că și brazilienii au jucat tot fără miză. Sau mai ales ei. Vă asigur că nu doresc cituși de puțin să ne așternem din nou pe gîlceavă, mă jur să stau cuminte la marginea gîndului sau a poftei de a înhăța pe cineva de guler, însă mă scîrmă în podul palmei și-mi cresc ghiare la creion cînd citesc că acolo, lîngă plăjile de opal, deci la depărtare de noi de zeci de milioane de linguri găurite în căuș, începem să sorbim iar cu lăcomie din învățătura înfrîngerilor. Aștept să văd cum vom traversa, marți, Africa și după aia mai vorbim.

● Vrînd să fure lîna de aur care, nici o îndoială, pentru noi se află la Tbilisi, dinamoviștii bucureșteni au dat o fugă pînă la malul portughez al Atlanticului, ca să ia măsura caravelelor. Lemn scump, dar băieții l-au mușcat zdravăn de magazia cu daruri. Se întorc acum cu buzunarele de la vestă pline cu mirodenii și vor fi primii care vor deschide sezonul de primăvară — meciul restanță din Cupa României —, fix la jumătatea lunei februarie. Dar eu îi aștept cu înflăcărare tocmai la tunsul oilor cu lînă de aur, adică pe 7 martie. Sînt gata să le ascut și foarfecele.

● Mai toate celelalte echipe rămase acasă fac tumbe prin troienii din Carpați. Între ele și Rapidul Giulești. Gărarii caută cu osîrdie în sticla ghieții un fir din iarba fiarelor. Nu mai am gură nici să-i laud, nici să-i blestem, căci mă ia cu leșin cînd îi văd întinzînd gîtul spre cununa locului 15 și nimerind mereu numai funia. Dacă aș da peste pucioasa aia de ursitoare care mi-a menit să-i iubesc în orice situație, ați avea ce vedea.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 99
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
6
(1 136)
Sîmbătă
11 februarie
1984
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

ÎN SPAȚIUL REALITĂȚII

După cum insuși secretarul general al partidului o spune, anul celei de a patruzecea aniversări a revoluției de eliberare socială și națională și al celui de-al XIII-lea Congres al partidului a debutat cu bune rezultate în economie. Acesta este de fapt și sensul major al etapei actuale, aceasta este direcția de fond in care evoluează și dobindește noi argumente ale vieții materiale și spirituale intreaga noastră societate. Consfătuirea de lucru de la C.C. al P.C.R. consacrată analizării activității in industrie și investiții, asigurării măsurilor pentru infăptuirea in cele mai bune condiții a sarcinilor pe acest an și mai ales cuvintarea pe care a rostit-o in acest cadru tovarășul Nicolae Ceaușescu relevă un larg și cuprinzător spațiu problematic prin care ne definim intr-o nouă stare de efort și inițiativă și indeosebi intr-o nouă calitate a gindirii și acțiunii practice pentru infăptuirea programului elaborat de partid. Un prim aspect care se cere subliniat este acela care atinge insăși sfera democrației și anume spiritul, dialogul permanent pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a consacrat ca stil al muncii politice, intilnirile frecvente pe care conducătorul partidului și statului nostru le are cu cadre ale economiei, științei și culturii pentru ca realitatea și problematica acesteia să constituie acel permanent reazim al oricărui demers in centrul căruia se situează omul și condiția sa. Acest dialog ale cărui virtuți se resimt in tot relieful nostru economic și social constituie și metoda de fapt a investigării muncii și vieții, modul concret in care o etapă atit de hotăritoare cum este aceasta de acum se implinește sub raport economic și social in toate domeniile și sectoarele de activitate.

Un alt aspect este acela al realității inseși și deosebim aici felul atit de exact și pătrunzător in care secretarul general al partidului supune dezbaterii și analizei acele probleme reale ale actualității, intr-un scop in permanență constructiv. „Nu trebuie să rămină nici o problemă nesoluționată, spunea, in cadrul consfătuirii tovarășul Nicolae Ceaușescu. Răspunsul care trebuie dat este soluționarea problemelor !“ Există aici, in această succintă formulare, intregul spațiu de argumente pentru definirea unui adevărat program al gindirii și practicii sociale. Efectul unei atari viziuni se resimte in chiar concepția noastră despre democrație și umanism. Adică in tot ce privește existența și condiția sa, dintr-o perspectivă reală și transformatoare. O spune de fapt insuși secretarul general al partidului : **democrația, umanismul revoluționar presupun grija față de proprietatea obștească, față de interesele poporului, grija de oameni. La fel,** spune mai departe, **activitatea politico-educativă de propagandă trebuie să fie subordonată sau să-și propună, pe primul plan, să facă totul pentru a ridica nivelul de conștiință revoluționară al maselor.**

Văzută și gindită in acest chip și cu argumentele unei astfel de viziuni, viața societății noastre își relevă trăsăturile și dinamica proprie, intr-un tot armonios care pleacă de la acțiunea politică și pină la indeplinirea exemplară a programului devenirii și edificării noastre pe noi trepte de progres și civilizație. Totul se dezvoltă sub semnul eficienței și rentabilității. Sub acest semn, cuvintarea secretarului general al partidului argumentează marile posibilități de care dispunem și in același timp dezvoltă criteriile unei optime organizări, punind pe primul plan, calitatea, noua calitate a muncii, și, evident, resursele concrete care duc către aceasta și o fac viabilă. Decurg de aici in mod cert și concluzii care privesc efortul creator și responsabilitatea care revine creației, culturii și artei ca operă de educație morală, politică și socială. Criteriile care prevalează sînt ale patriotismului creației și ele țin de insăși datoria talentului, de probitatea și deschiderea acestuia in fața realității, intr-o viziune care ne integrează solidar tuturor implinirilor și eforturilor acestui timp.

Luceafărul

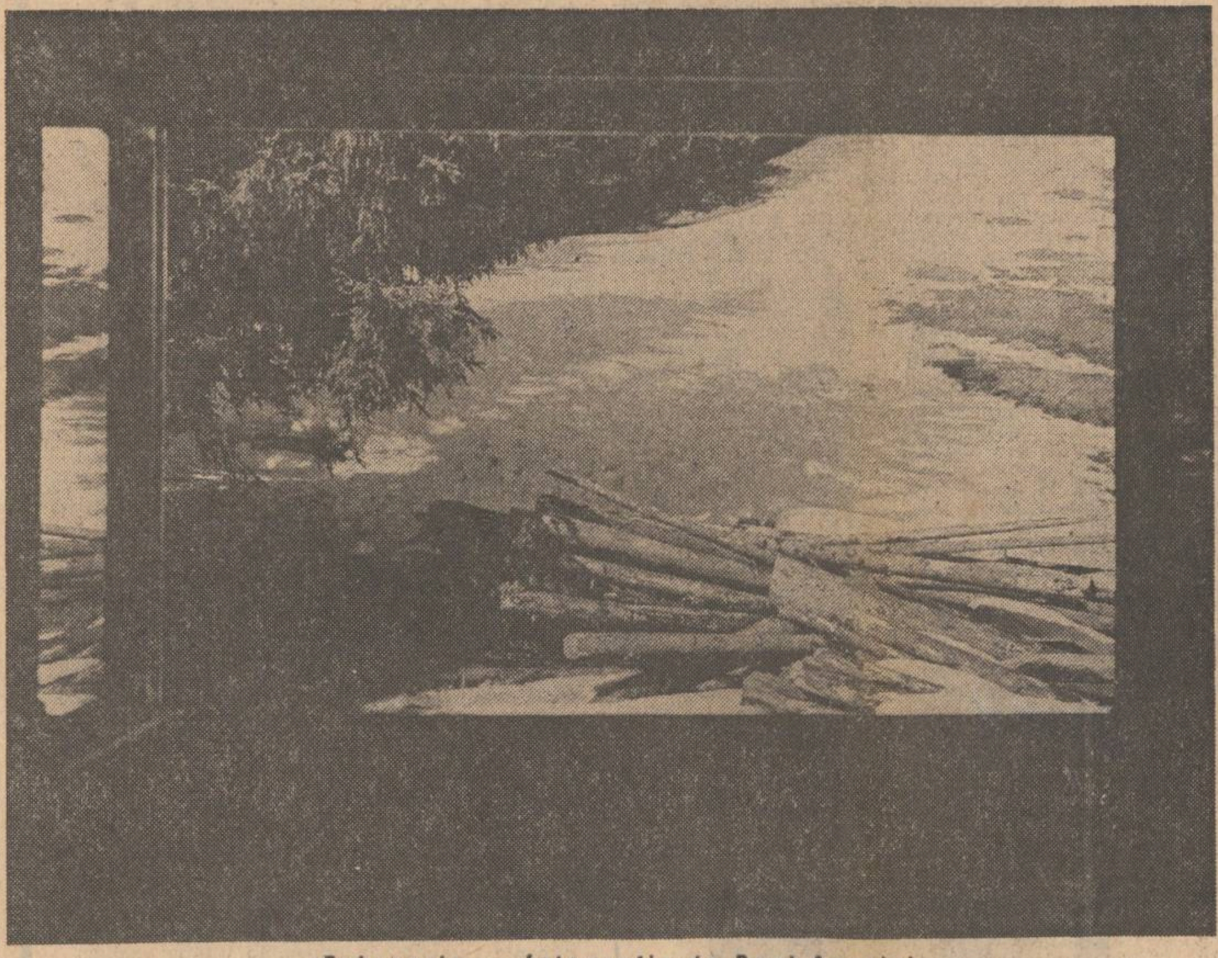

«Februarie» – fotografie de Paul Agarici

Virtuțile erudiției

„Pe urmele lui Vasile Pârvan“

De la începutul afirmării, personalitatea lui Vasile Pârvan consternase, anunțind un drum de excepție ce avea să se confunde cu destinul dramatic al culturii românești. Privită de unii cu reținere, amenințată apoi, in altă etapă, să dispară ca o *fata morgana* în pustiu, ea a cucerit pină la urmă spiritele celor mulți, luminindu-le cu puterea unui simbol moralizator. Biruința era urmarea firească nu atit a venerației nemăsurate a acelora care au stat in preajma savantului, cit a efortului de a se pătrunde mai adinc inlăuntrul personalității sale, tot mai seducătoare cu fiecare contribuție adusă la cunoașterea sa, o cunoaștere ce se anunța a fi dintre cele mai grele. O incercase mai intii chiar V. Pârvan intr-un efort de autodefinire care-l făcea să vadă în sufletul său „une ile aux cent ports“. Cum să te apropii de mijlocul ei pe calea cea mai bună ? Ceea ce istoricul socotise un exercițiu dificil și necesar a revenit astfel în seama urmașilor ca o datorie inevitabilă a cercetării.

Fără a pierde din atenție sugestiile anterioare, datorate lui G. Călinescu, Al. Busuioceanu, T. Vianu, N. Iorga ș.a., faptul a dobindit premise însemnate mai ales în vremea din urmă, pe măsură ce au căpătat viață piesele susceptibile să slujească unei explorări sistematice, intemeiată pe restituirea integrală a operei dar și a documentelor de viață ale autorului, pe elaborarea instrumentarului de lucru și, in consens, pe adincirea interpretării. Fiecare din aceste direcții a fost ilustrată pină acum, dind curs unui „program“ aproape individual asumat, de contribuțiile substanțiale ale lui Alexandru Zub (*Corespondență și acte*, 1973; *V. Pârvan. Efigia cărturarului*, 1974; *V. Pârvan. Biobibliografie* 1975; V. Pârvan. *Scrieri*, 1981) care adaugă acum încă o contribuție, una ce indeamnă la o călătorie „pe urmele“ lui Vasile Pârvan*). Ea promite însă din capul locului altceva decit un obișnuit itinerariu turistic, seducător pentru oricine, ilustrind de fapt încă un mod de a sonda biografia lui V. Pârvan, dar și de a-i adinci studiul operei.

Fiindcă după cum există mai multe feluri de a călători, există mai multe moduri de a desluși din perspectiva analizei sensul călătoriei. Autorul ne previne asupra acestui fapt, justificind o opțiune metodologică ce pornește în chip firesc de la insușirile deosebite ale personalității in cauză. O mărturisire de a sa stăruie mai ales in atenția lui Al. Zub și, nu fără tilc, ea se află la inceputul cărții, atrăgind luare aminte asupra unei idei călăuzitoare a demersului de față. „Sunt apăsat — nota Vasile Pârvan in 1923 — de intristarea de a nu putea da hotar rătăcirii mele in lume“, trădindu-și sufletul frămintat de intrebările răscolitoare ale existenței. Cum să le găsești un răspuns fără o largă perspectivă in spațiu și timp, prin atitea tentacule ale cunoașterii ?

Drumul istoricului de vocație nu ocolește astfel tot ceea ce poate lumina ințelegerea experienței trecutului, in totalitatea sa. A subsuma acestei ințelegeri rigorile stricte ale profesiunii dar și tentațiile artei, ale muzicii sau picturii, fără a ține seama de hotarele despărțitoare dintre domenii — iată ținta sa supremă, capabilă să-l conducă spre sensul vieții și al duratei. „Ce e in definitiv istoria, precizează Al. Zub, decit o călătorie in timp sau, mai bine zis, o serie nesfirșită de călătorii, mereu reiterate, cu scopul de a decela liniile de forță ale dezvoltării societăților umane ?“ (p. 230). Este modul de călătorie care s-a potrivit cel mai bine lui Vasile Pârvan și, evocindu-l pe acesta, Al Zub a străbătut o cale revelatoare pentru viața și gindurile despre viață ale istoricului, așa cum se ințeleg ele in lumea ideilor și formelor istorice, in lumea muzicii sau in universul formelor plastice.

Dar istoricul nu a fost, desigur, un călător numai in lumea imaginară a științelor și artelor ci, deopotrivă, un călător în lumea reală, planurile nefiind cituși de puțin disjuncte. Ele se intilneau in personalitatea lui V. Pârvan prin aceeași sete organică de cunoaștere care i-a disciplinat mereu energiile. De această legătură a ținut seama Al. Zub in refacerea călătoriei savantului in lumea concretă, ințeleasă ca o cale de acces spre ințelegerea „lumii transformate in memorial“, așa după cum pentru Vasile Pârvan călătoria in spațiu a fost și o călătorie în timp (p. 151).

Pârvan nu a avut vocația voiajului în sens baudelairian asupra căruia atrage atenția autorul. Ceea ce nu inseamnă însă că el nu a fost un neostenit călător ale cărui itinerarii le reface in chip deslușit Al Zub, sugerind după o expresie întrebuințată de Pârvan insuși, ipostaza de „perfect vagabond“ a istoricului. Autorul are in vedere astfel peregrinările școlare ale lui Vasile Pârvan provocate de evoluția sa formativă in „blinda, melancolica și contemplativa“ Moldovă, la care s-au adăugat apoi călătoriile in Transilvania, socotite de el in ajunul Unirii „cel mai bun curs de geografie națională“, dar mai ales călătoriile la studii in străinătate, in spațiul german sau italian. S-au mai adăugat cu timpul, călătoriile determinate de profesia de arheolog

Ștefan Lemny

Continuare în pag a 10-a

*) **Al. Zub : Pe urmele lui Vasile Pârvan, Editura Sport-Turism, 1983, 383 p.**

Gînd de pace

Un copil din vecini, de cinci ani, a sunat la ușa apartamentului in care locuiesc, aducindu-i soției mele un buchet de garoafe. Și deodată, casa mi s-a luminat de zimbetul pur al copilului, și deodată mi s-a părut că, prin cele cinci flori roșii, strinse cu emoție la piept, copilul ține in miinile sale insăși planeta pe care viețuim. Iată, mi-am zis, cind un copil este invățat să dăruiască flori unui adult, zău că merită să trăiești pe pămint !

Pentru o clipă am uitat că — fără a fi intrebat — cei care stăpinesc secretul apocalipsului atomic mi-au hărăzit (cum au hărăzit tuturor celor patru miliarde de locuitori ai Terrei, inclusiv lor inșiși !) posibilitatea de a muri intr-o secundă de citeva sute de ori, de parcă o singură dată n-ar fi suficient ! Tot pentru o clipă m-am eliberat de gindul-coșmar că existăm pe-o planetă pe care, dacă rațiunea nu va triumfa, irațiunea ar putea s-o transforme, instantaneu, intr-un deșert, intr-o stafie printre celelalte astre din univers.

Poporul român, in milenara sa existență, a fost intotdeauna de partea păcii și a tratativelor intre beligeranți. Astăzi, România socialistă, prin politica partidului nostru, a secretarului său general, a devenit un port-drapel al luptei pentru pace și dezarmare, pentru ințelegerea intre popoare.

Trăim intr-o țară care are adinc inrădăcinată vocația construcției, nu a distrugerii și autodistrugerii. In această țară, copiii ni-i creștem frumos — in cultul muncii, al dreptății și-al respectului față de cei mai in virstă. Ii invățăm de mici să iubească florile și să le știe oferi.

Iar florile le vrem vii și proaspete, nu prefăcute in cenușă odată cu cei care le oferă și cu cei care le primesc !

Dim. Rachici

TINEREȚEA CLASICILOR

Din nou despre Sadoveanu

În **Sadoveanu. Divanul ințeleptului cu lumea**, (Ed. Albatros, 1982), Monica Spiridon ne atrage de la început in intimitățile procedeului său metodologic, înriurit de ipotezele teoriei receptării : va pune in fața operei lui Sadoveanu citeva „oglinzi“ noi, menite să releve cititorului unele din secretele gindirii și artei sadoveniene. Aceste oglinzi se numesc **paideia, retorica, hermeneia** aplicate pe rind, dar intrunite să impună și să verifice aceeași imagine : a unui Sadoveanu, filosof, dar îndeosebi pedagog, inițiindu-și cititorul, totodată educindu-l intr-o ințelepciune veche, multimilenară.

Două aspecte ale acestei cărți se cer evidențiate cu preponderență : pe de o parte, ni se recomandă ca o inspirată sinteză personală a metodologiilor din critica actuală, una din cele mai izbutite lucrări compuse la noi sub o asemenea înriurire ; pe de altă parte, cartea ne apare, tot ca o sinteză a exegezelor postbelice despre opera lui Sadoveanu. Autoarea subscrie, mai intii, la ideea unui Sadoveanu-autor livresc sau „de sursă cărturărească“, susținută și de Nicolae Manolescu **(Sadoveanu sau utopia cărții)** și dezvoltată cu bune instrumente de Monica Spiridon în capitolul **Tilcul ascuns al imaginii din oglindă.** Reia, apoi, o idee răspîndită în ultima vreme, referitoare la concepția sadoveniană asupra universului — (și definită astfel de Al. Paleologu : „Sadoveanu vede în natură dinamica elementelor, infinita pulsație generatoare și devoratoare a vieții universale“. În treacăt, faptul a mai fost semnalat și de M. Tomuș, Mihai Ungheanu, Marin Mincu sau, mai recent, de Ion Vlad). În interpretarea autoarei, însă, concepția sadoveniană e însoțită și de o artă a persuasiunii, care poate fi, am văzut, cind paideia, cind retorica, dar îndeosebi hermeneia, hermeneutica fiind la Sadoveanu un principiu al cunoașterii dar și al existenței in autorevelare. „În registrul existențial, viață și interpretare coincid ; mai precis, interpretarea este unul din principiile constitutive ale lumii“. Prin aceasta, marele scriitor tinde să depășească moderna scindare dintre cunoaștere și existență, redescoperind o cale de a le concilia, de a reintegra spiritul în realitatea existențială : „Tehnica hermeneutică răspunde unei aptitudini de mult pierdute a umanității, de a tăia o cale de acces direct, nemediat rațional și discursiv, spre esențe“.

Ne vom referi in continuare la citeva probleme pe care ni le sugerează in plus lucrarea Monicăi Spiridon, in afara celor pe care le demonstrează cu multă rigoare critică. E demn de remarcat, de pildă, că autoarea extinde cimpul exemplificărilor de la **Baltagul, Creanga de aur** și la alte opere sadoveniene ca : **Nunta domniței Ruxandra, Nicoară Potcoavă, Împărăția apelor, Valea Frumoasei, Poveștile de la Bradu Strimb, Soarele in baltă, Fantezii răsăritene, Țara de dincolo de negură, Nopțile de Sinziene, Zodia Cancerului, Frații Jderi, Anii de ucenicie, Hanu Ancuței etc.** și ne intrebăm dacă nu putea fi extins încă mai mult. Căci, trebuie spus, propunind această viziune asupra lui Sadoveanu, critica mai nouă se limitează să exemplifice cu opera de maturitate a scriitorului cind se presupune că autorul ar fi ajuns la o concepție vastă, coerentă și sistematică. Rămine insă in afara discuției o mare parte din creația sadoveniană de tinerețe, care insumează nu două-trei, ci zeci de cărți (șaptezeci, pină in 1933, după statistica lui Pompiliu Marcea). Or, ultimele cercetări tind afișat sau tacit să excludă din sfera artei și gindirii sadoveniene o mare cantitate din opera sa, ceea ce nu poate rămine fără consecințe asupra ințelegerii totale a acestui mare scriitor. Explicația prin trecerea bruscă de la o viziune la alta care să anuleze sensul unei activități literare atit de intinse nu poate fi suficientă. Pricepem că opinia e dictată de rezervele față de interpretările mai vechi ce mizau pe romantismul și semănătorismul scriitorului, apoi față de semănătorismul in sine ca direcție ideologică. Un paradox ne sare insă in ochi : observind o intoarcere a scriitorului spre ințelepciunea veche multimilenară a poporului, reflectată și-n folclor (vezi relația dintre **Miorița** și **Baltagul,** convingător dovedită de Monica Spiridon) noii interpreți ai lui Sadoveanu repudiază tendințele semănătoriste care aveau ca principal obiectiv in program tot intoarcerea la cultura populară. De aici insă se poate trage o invățătură : dacă eliminăm fireștile idiosincrazii, provocate de excesele ideologice ale curentului de la inceputul veacului, vedem că intre primele și ultimele opere ale scriitorului se poate depista un fir de continuitate, consistind tocmai in această predilecție pentru structurile arhaice și pentru cultura populară, inclusiv pentru natură, o permanență a operei lui Sadoveanu. Că Sadoveanu are o evoluție unică spre o grandioasă concepție universalistă, nu schimbă datele empirice ale problemei. O carte ca **Nopțile de Sinziene,** care alternează intre conflictul natură-civilizație și o proiecție magică a Cosmosului, ne poate sugera o asemenea trecere, fără asperități și salturi radicale de la semănătorismul tinereții la universalismul maturității.

Ne intrebăm, apoi, in altă ordine de idei, dacă trebuie să interpretăm personajul Kesarion Breb chiar in litera afirmațiilor din introducere (ale profesorului Stamatin) deși este cel mai programatic dintre eroii sadovenieni. O privire mai detașată ne relevă in Breb un personaj sintetic

Marian Vasile

Continuare în pag. a 10-a

ÎN ACEST NUMĂR : ● „ALBASTRU DE GER – POVESTIRE DE FĂNUȘ NEAGU
● RADU CĂRNECI : „TRIUMFUL IUBIRII“ – COROANĂ DE SONETE ● POEME DE
● MIRCEA MICU ȘI ● PETRE GOT ● ANTOLOGIA «LUCEAFĂRUL» ● NUMELE
POETULUI DE CEZAR IVĂNESCU ● DANIEL TURCEA – INEDIT

Poezia locurilor natale

Fenomenul literaturii germane din România a fost receptat ca atare mai ales in ultimii zece ani și dincolo de granițele țării noastre. Simpozioane, intilniri de scriitori, articole și studii in presă, cărți, au creat premise pentru o cunoaștere mai bună a acestei literaturi, a tradițiilor ei cit și a situației ei actuale. Literatura germană de la noi nu mai prezintă astăzi pe harta literară o pată albă. Informațiile despre ea s-au inmulțit și se poate constata un interes crescind pentru această poezie, mai ales in țările germanofone, in R.D.G. și R.F.G., in Austria și Elveția.

In R.F.G. renumita Olms Presse Hildesheim/New York are o contribuție deosebită in acest sens. Aici apare incepind din 1974 sub îngrijirea lui Alexander Ritter din Itzehoe colecția „Literatura germană contemporană din străinătate“ (Auslandsdeutsche Literatur der Gegenwart), in care după volumul de deschidere „Știri din Cazahstan. Poezie germană in Uniunea Sovietică“ (Nachrichten aus Kasachstan. Deutsche Dichtung in der Sowjetunion) își fac apariția — in 1976 — ca al doilea volum „Știrile din România“, o antologie de poezie și proză germană din țara noastră, editată și comentată de romanistul Heinrich Stiehler, cunoscut și prin studiile sale referitoare la opera unor personalități literare cum sint O.W. Cisek, Paul Celan sau Panait Istrati. În colecția mai sus menționată a editurii Olms Presse au mai văzut lumina tiparului in ultimii ani volume referitoare la literatura germană din Alsacia/Franța, Tirolul de sud/Italia, din S.U.A., Canada și Ungaria, din Belgia, Israel și Luxemburg. Făcind excepție de la procedeele de editare de pină acum in toamna anului curent a apărut in cadrul aceleiași colecții pentru prima dată o carte, care atrage atenția asupra unui singur reprezentant al literaturii germane din străinătate: Sub titlul „Șoapta pietrelor“ (Steingeflüster) a văzut lumina tiparului la Olms Presse Hildesheim/New York un volum de poezii ale scriitorului Nikolaus Berwanger, insumind „mărturisiri (lirice) ale unui german din România“. Este vorba totodată de prima carte a poetului publicată in străinătate.

Volumul cuprinde 75 de poezii selecționate îndeosebi din culegerile „Confesiune tirzie“ (Spätes Bekenntnis, Editura Kriterion București, 1979), „Albă ca zăpada deschide-ți ochii“ (Schneewittschen öffne deine Augen, Editura Facla Timișoara 1980) și „Către nepoții mei nenăscuți“ (An meine ungeborenen Enkel, Facla 1983). Textele alese subliniază caracterul de confesiune a liricii lui Berwanger, fapt sugerat de altfel și de subtitlul volumului, care prin problematica sa intrinsecă este menit intr-adevăr să prezinte o direcție remarcabilă a poeziei actuale de limbă germană din România, și nu numai a ei. Cititorul străin cunoaște prin intermediul acestui volum un poet, care, vorbind despre el insuși, reușește să relateze totodată treburi esețiale despre condi-

Eduard Schneider

Continuare în pag. a 11-a

În pagina a 3-a
● **Fondul principal al culturii române** ● **Interviu cu Eugen Todoran**

JURNAL DE POET

Limbajul poetic

Secția de poezie a Asociației Scriitorilor din Capitală își propune in acest an un colocviu extins asupra limbajului poetic, o analiză a stării poeziei la ora de față in țara noastră din perspectiva celor patru decenii trecute de la 23 August 1944.

Ce s-a făcut in poezie, ce opere poetice stau încă in picioare in lupta cu timpul necruțător, ce este nou in rostirea noastră și ce este continuitate ; păstrarea și innoirea tradiției poeziei românești.

Apoi, cit de departe poate merge cuvintul, cit suportă el deșertarea de un conținut istoric ce i-a dat naștere, l-a făcut viabil și l-a pus in circulație in graiul unui popor, căci se poate la un moment dat ca aceleași cuvinte să-și fi impuținat încărcătura spirituală ce le-a zămislit și să circule văduvite și betege sau dimpotrivă imbogățite și inefabile.

Să nu uităm, de asemenea, că poezia dintotdeauna implică știință poetică, ordinea geometrică ce i-a fascinat pe cei vechi, supunindu-și inspira-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

În pagina a 12-a
ZALMOXIS, ucenicii săi și claustrarea de Constantin Daniel

CONTEMPORANII NOȘTRI

Printre enigme și tentații

A întreba **ce e nou** în ultima carte a lui Platon Pardău*) a devenit o chestiune uzuală în cazul acestui profesionist al surprizei. În **Tentația,** șochează, de pildă, fervoarea implicării auctoriale. Din cele două posturi clasice : romancierul omniscient, prezent in toate, dar nerelevat in nimic, și naratorul egoist, prizonier al persoanei intii (și al propriei experiențe !), autorul alege, după un subit compromis cu logica, exact terțiul exclus. Am încercat, din pură curiozitate, o numărătoare a măștilor, fără a nutri, firește, iluzia unui calcul fără greș. Puterea prozatorului de a le schimba e atit de evidentă, resursele lui actoricești sint, iarăși, atit de imbelșugate, incit orice înșiruire e provizorie. Tentativa merită totuși să fie făcută fie și numai pentru a distinge cum arată azi inventivitatea romancierului exersat. Cine este, așadar, **autorul ?** Încerc să răspund intr-o ordine aproximativă, folosind, pe cit posibil, chiar cuvintele sale. Dintr-o pagină zimbește „diabolic“ un Asmodeu care vede și aude prin pereții unui „cabinet ministerial“. Din alta, un romancier romantic, desuet cu intenție, in stilul „belle époque“. „La cincizeci de ani— spune el rotunjind un examen fizionomic — inginerul nostru constituie intruparea echilibrului și a lucidității [...] : sexualitate normală, gindire normală, reacții normale : instincte care funcționează ceas și-și primesc rațional ceea ce e al lor“. O atare ipostază creează imediat terenul de manifestare a psihiatrului cu intenții prevenitoare și scrupul curativ. În locul unor scene de viață, al romanului in acțiune, acesta dă protocolare explicații, socotind că astfel cititorul insuși va fi mai distanțat de evenimente și ferit de... nevrozare (!). Dublul nebănuit al psihanalistului e insă cenzorul propriei istorii. Motivațiile respectivului („Îmi țin cu palma gura ca să nu vorbesc și-mi leg mina, ca să nu scriu“) au darul de a pune pe ginduri, mai ales dacă le așezăm imediat alături cu alte pagini din care se ivește un voluptuos al „faptelor adiacente“. Proteu incurabil, scriitorul (sau un posibil substitut fictiv al acestuia care-i imprumută calitățile și ticurile) se mai prezintă drept un iluminat, prins de uluitoare considerații fiziognomonice, notate savant, cu amuzamentul rece al unui Baltrušaitis, apoi drept regizor meticulos și bibliograf fantezist, **confesor** („in urechea căruia se spovedesc eroii“) și **spovedit** ce-și pune obsesiv problema sincerității, procesiunea multicoloră a măștilor putind continua la nesfirșit. Însumate, dau ele insă o **fizionomie ?** Se

Ioan Adam

Continuare în pag. a 11-a

*) **Platon Pardău : „Tentația“, Editura „Eminescu“, 1983.**

CRONICA LITERARĂ

MOZES GASTER: «Literatura populară română»

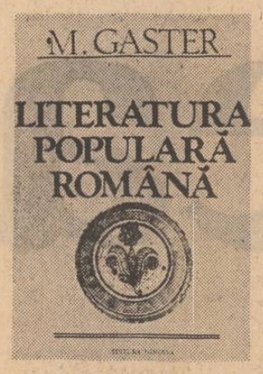

Literatura populară română de M. Gaster, care a împlinit în 1983 o sută de ani de la apariție, face parte dintre reeditările necesare cu atît mai mult cu cît cartea n-a avut la apariție un ecou pe măsura importanței cercetării întreprinse în ea și nu s-a bucurat, pînă la gestul editorial al lui Mircea Anghelescu și al editurii Minerva, de nici o altă tipărire. Lucrarea lui M. Gaster face parte dintre proiectele vaste și ambițioase de lucru caracteristice la sfîrșitul secolului trecut, rămase, din păcate, fără continuatori și urmări. Deprinderea de a plănui grandios și a executa pe măsură, vizibilă mai ales la B. P. Hașdeu, dar și la alți contemporani ai lui, a caracterizat sfîrșitul secolului XIX românesc și a oferit climatul din care s-a ridicat un titan reprezentativ pentru forța de creație a poporului român : N. Iorga. Este o etapă culturală în care deplîngîndu-se hiatusul cultural produs de fanariotism, omul de cultură din România nu vădește complexe culturale și se simte sincronic cu cultura vremii, clădind în conștiință și simțindu-se integrat în ea.

Deși nu era un elev direct al lui B. P. Hașdeu, M. Gaster poate fi socotit între urmașii imediați ai acestuia, ca și Lazăr Șeineanu, pentru că are nu numai preocupări similare, dar și o metodă de lucru și o optică, înrudită asupra chestiunilor filologice, umanistice care-l preocupă. M. Anghelescu, prefațatorul, trece în revistă succint și edificator biografia intelectuală a lui M. Gaster, savant fără ecou imediat la contemporani, victimă pe deasupra a unei curente cabale academice atunci cînd fu vorba de un premiu academic, ca și a unei răzbunări politice venite din partea atotputernicului liberal D. A. Sturza, datorită căruia M. Gaster trebuie să se stabilească în Anglia. Cum M. Gaster era dintre acei evrei perfect integrați spiritual, care făcea din cauza culturii române propria sa cauză, abordînd o tematică majoră și aducînd în sprijinul cercetării o erudiție și un orizont vast această despărțire rămîne regretabilă. M. Gaster și-a cucerit renumele cu lucrări din aceeași tematică cu cele realizate în România, una din ultimele fiind dedicată lui Anton Pann, a cărui **Poveste a vorbii** a editat-o și prefațat-o în România, la invitația mai tînărului său coleg N. Cartojan.

Noutatea cărții lui M. Gaster despre literatura populară română vine nu numai din modul în care consideră literatura populară română, cît și din unghiul comparatist prezent în carte, ca și din tezele ei de bază. Ea rămîne pentru vremea ei o carte de pionierat, atît prin execuție cît și prin concepție. Gaster avea un înaintaș foarte apropiat în Hașdeu, care examina însă textele de circulație populară din punct de vedere filologic și mai ales lingvistic. Demersul lui Gaster este tot științific, undeva precizează că se interesează de „istorie" și nu de „estetică", dar țelul său este de a reconstitui fizionomia spirituală a poporului român prin cărțile preferate. Evident, este vorba de o viziune etnopsihologică în linie germană, dar modul în care definește Gaster cărțile populare era nou. Pentru Gaster, literatura populară este literatura care a intrat în popor, care a fost acceptată de acesta, trecînd într-o adevărată osmoză cu felul de a vedea și a simți al acestuia. O carte nu devine cu adevărat literatură populară, după el, decît atunci cînd textul inițial a fost prelucrat în sensul unei viziuni locale, adaptat și însușit de cititori prin prelucrătorii săi. Din această pricină, de exemplu, M. Gaster introduce în literatura populară română și între cărțile ei populare **Istoria Ghenovevei,** căreia N. Cartojan nu i-a acordat mai tîrziu acest loc. Mihail Sadoveanu care a fost sensibil la apetența fostului cititor de **Alixândrii,** pentru care mai prelucrează încă o dată romanul lui Alexandru Macedon, **a rescris din** nou și pe Ghenoveva, cea veche **ceea ce întărește** gestul și intuiția lui M. Gaster. Acesta extinde raza investigației lui pînă la cele mai recente cărți populare și se ocupă chiar de literatura cu haiduci, care se scria și se consuma chiar atunci, sub ochii autorului. „În locul lor, scrie M. Gaster, adică al vechilor romane „populare", s-a născut de curînd la noi un alt soi de literatură estetică, adică literatura haiducească. Literatura haiducească este literatura adevărat romantică, în sensul modern, căci eroul este un haiduc. Din momentul cînd poporul nu se mai emoționează într-atît de poveștile romantice anterioare, se naște această literatură care agită spiritul și în special simțămîntul prin fiorile unei cruzimi sau vitejii nemaipomenite. Așa se poate observa în Italia unde a luat naștere începînd cu Rinaldo Rinaldini, apoi la germani, unde se mai adaugă și povestiri din spaime vrăjitorești, povestiri de stafii și năluciri, în fine, și la noi". Paragraful lui M. Gaster despre literatura haiducească definește foarte bine unghiul de vedere al cărții și al autorului : „Aceste romanțuri haiducești au fost pomenite de noi numai pentru constatarea momentului psihologic, cum că și la noi literatura populară are o dezvoltare analoagă ca la celelalte popoare. Cuprinsul romanelor haiducești este însă lipsit de orice interes cultural, fiind producte subiective ale scriitorilor. De fapt, ceea ce vizează mereu M. Gaster este fixarea „structurii mentale" a unui popor prin literatura pe care o prefera. Deoarece produsele pe care le studiază provin dintr-o perioadă bine circumscrisă, **Literatura populară română** interesează cercetările moderne asupra „structurilor mentale" în întîmpinarea cărora vine cu o materie caracteristică.

M. Gaster s-a situat la distanță de majoritatea prejudecăților științifice ale timpului și mai ales de cele ale romanomaniei, atît de dizolvată în toate gesturile culturii române de la sfîrșitul secolului trecut și după aceea încă, deși denunțată pentru o epocă anterioară, ea nu mai era resimțită peste tot ca atare. M. Gaster formulează rezerve asupra prejudecății lui G. Dem Teodorescu că modelul proverbelor românești **trebuie** căutat numai la romani, după cum în altă parte reproșează culegerii lui Atanasie Marinescu rectificări în baladele populare culese pentru a le acorda șansa unei romanități precise. Nu este o critică de moment ci o preocupare de durată, pentru că autorul **Literaturii populare române** propune mereu un cimp comparativ care refuză cu bună știință reducerea comparatisticii la termenul românesc și cel latin/roman. Dimensiunile acestui cimp comparatist sînt hașdeiene și au în vedere toate cercetările importante de etnopsihologie și de folclor ale vremii. Gaster este preocupat de circulația motivelor, temelor, schemelor epice, a cărților la popoarele unei suprafețe populate foarte vaste, care cuprinde atît Europa întreagă cît și Asia, mergînd într-un caz pînă în Siberia. Originalitatea creației populare este pentru M. Gaster discutabilă. Ea este valabilă mai ales pentru spațiul paremiologic și pentru cîntecul de lume, dar încetează acolo unde este vorba de contribuția epică, de romane, de balade, de cărțile de înțelepciune. Pentru M. Gaster există un strat cultural postmedieval care traversează întreaga Europă, și țările românești în consecință pentru a-și afla capătul în India. Aceasta face ca literatura populară să fie în linii mari identică la aceste popoare și simultană. M. Gaster analizează astfel, după modul său de a vedea lucrurile, un capitol de literatură universală într-o versiune localizată, cea românească.

Refuzul comparatismului limitat la doi termeni înseamnă la el însă o mare deschidere și mai ales difuzionismul cu centrul în India. Chiar dacă astăzi teoria care face din India centrul exclusiv al creației populare mondiale a fost amendată, ea avea atunci meritul modernității, care mizează pe circulația motivelor și deschidea o perspectivă accentuată către cultura Orientului. M. Gaster mută hotărît centrul de greutate al culturii omenirii către Orient și arată că fluxul cultural cel mai important al omenirii este de la Răsărit la Apus și nu invers, ceea ce face astăzi punctul de sprijin al lucrărilor lui Mircea Eliade. În această migrație culturală de la est la vest motivele intră în patrimoniul românesc, se autohtonizează, și dau literaturii populare române fizionomia particulară, dar consubstanțială cu a tuturor celorlalte literaturi. Anton Pann este, de aceea, pentru Gaster un simplu vehicol și doar pentru **Povestea vorbii,** ca o carte unică în felul său și superioară altor colecții similare la alte popoare, găsește vorbe nimerite. Minus aceasta judecată, (revăzută în ediția Anton Pann, din 1936) care nu ține declarat seama de valoarea estetică, de „creația subiectivă" a autorilor, punctul de vedere al lui M. Gaster este valabil și a trecut și la N. Cartojan fără sensul vizionar. Acesta a corectat mai ales credința lui M. Gaster că origina multor motive este mai ales biblică, indicînd o origine mai depărtată în timp, dar orientarea către un alt punct cultural cardinal rămîne valabilă și profitabilă și astăzi. Erudiția autorului rămîne remarcabilă și reconstituirea filierelor de motive, ale traseelor bibliografice mereu consultabilă. Gaster acordă atenție aspectelor bogomilice din literatura populară și credem că nu este vorba numai despre influența lui Hașdeu asupra lui și de o eroare preluată ci de această optică Est-Vest a circulației motivelor și a vechii lor încărcături culturale. Existența ori inexistența bogomilismului literar nu se hotărăște numai în perimetrul literaturii populare de aspect bogomilic.

O teză fundamentală a cărții despre **Literatura populară română** este cea a originii culte a multor motive și tipare literare care circulă în folclor. M. Gaster caută forma originară a cărților populare, textele vechi de la care pleacă, reface circulația și metamorfoza acestor texte, dar scopul lui nu este numai de a arăta cultura și literatura română comunicantă și sincronă cu Europa. Folclorul ca depozitar al unei moșteniri de tip cult, așa cum îl concepe și demonstrează M. Gaster, reprezintă încă una din achizițiile de perspectivă ale cărții.

Ceea ce a reușit să facă M. Gaster este să demonstreze că departe de a nu fi participat la cultura europeană, cultura țărilor române a trăit aceeași experiență și s-a nutrit de la aceleași surse, deloc dezavantajată dată fiind așezarea ei geografică între Orient și Occident. Introducerea povestirilor cu haiduci în cartea lui are rostul de a arăta caracterul sincronic al mișcării socio-psihologice-literare, ca ultim argument cronologic în demonstrația lui. Pentru Gaster epoca literaturii populare nu este una de decadență literară ci una de participare la un intens schimb cultural cu adînci consecințe formative asupra folclorului nostru. Cartea lui începe polemic și dacă ar fi fost scrise astăzi rîndurile de început ale lui M. Gaster ar fi fost considerate protocronistice. Ele nu sînt însă decît concluziile unui om de știință : „Cartea aceasta, la care am lucrat în curs de mai mulți ani, atît aici, cît și în străinătate, are ca scop principal modificarea opiniunei generale în favoarea noastră despre starea culturală a poporului român, adică de a arăta că poporul nostru stă pe aceeași înălțime a culturei pe care stau celelalte popoare ale Occidentului. Poporul român nu s-a izolat de orice contact cu celelalte popoare si nu s-a hrănit, în cursul secolilor, cu fărîmituri căzute de pe masa antichității clasice. Dimpotrivă, vedem pe poporul român într-o vecinică mișcare, dezvoltînd o energie intelectuală cum e proprie tuturor popoarelor pline de viață și de viitor". M. Gaster nu era un occidentalocentric, iar Edgar Papu are în el un înaintaș.

M. Ungheanu

Romanul „de creștere"

Un bun roman de atmosferă, în spiritul prozei bănățene (Sorin Titel, Ion Marin Almăjan etc.) este „Septembrie" (ed. Dacia, 1982) de Nicolae Calomfirescu. Autorul, aflat, cu acest roman, la începutul unui ciclu, a adoptat în mod decis un univers uman interesant dar nu s-a redus la el : lumea prozei lui Nicolae Calomfirescu este în general lumea didactică dar căreia autorul i-a adăugat ceea ce i s-a părut necesar adică psihologia. Din acest punct de vedere, „Septembrie" poate fi considerat romanul unui mediu școlar, așa cum erau, între cele două războaie, prozele lui B. Jordan și sînt, mai recent, cele ale lui Stelian Păun și Șerban Nedelcu : primul capitol al cărții descrie un asemenea univers uman pe care poate prozatorul îl știe. După toate datele, în această proză fotografică, atentă la comportarea indivizilor, este Nicolae Calomfirescu foarte avizat : un director despotic, o secretară birfitoare de școală, un profesor de istorie specialist în istoria molimelor, un matematician căruia îi place, înainte de orele școlare să facă cumpărături și să vină la școală încărcat de sacoșe. E o lume pitorească, cu mici manii, împărțită de autor în mod foarte limpede în două categorii distincte : una — de inși puternici și în general răi și alta — de oameni cumsecade și mai puțin războinici. Din a doua categorie de personaje face parte și Aureliu Cîmpoeru, pe a cărui biografie romancierul va întemeia mai mult de trei sferturi din romanul său. Credem că încă de la acest prim volum, el a dorit să creeze un așa-zis „bildungsroman", adică un roman în care să descrie formarea morală a unui individ care să ilustreze un grup social.

Dar față de tipologia acestui roman, „Septembrie" prezintă unele abateri. Romanul are cinci capitole mari dintre care numai primul vorbește despre viața matură a lui Aureliu Cîmpoeru, acum profesor într-o școală generală. Al doilea capitol descrie, luînd evenimentele înapoi pe un imaginar fir epic, copilăria școlară a personajului care îl interesează pe romancier. Al treilea cuprinde o scurtă și lirică poveste de dragoste între Aureliu, care a ajuns student, și o fostă colegă, Dorina, poveste terminată cu mărturisiri complete ; urmează un capitol despre profesoratul iubitei lui Aureliu și în sfîrșit un extins epilog la „volumul întîi", unde tatăl și mama lui Aureliu, bătrîni, așteaptă pe băiat care va veni în vizită cu viitoarea soție. Dacă sub aspect sociologic „Septembrie" e un roman interesant și cu observații mai mult sugestive decît exprimate direct, din punctul de vedere al artei literare el prezintă cîteva elemente care merită o adnotare. Prozatorul a îmbrățișat, din „noul roman", ideea de a vorbi la persoana a doua singular cu un personaj ; include dialogul în narațiune ; trece repede peste lungi perioade de timp ; cultivă aluzivul și un oarecare mister psihologic. Toate acestea ne îndreptățesc să credem în proza practicată de Nicolae Calomfirescu, un autor care urmează uneori îndeaproape proza de la începuturi a lui Sorin Titel (din „Dejunul pe iarbă", de exemplu) ; înainte de a cunoaște și alte părți din acest ciclu deschis cu „Septembrie" salutăm în Nicolae Calomfirescu un bun prozator bănățean.

Mihai Brumă

BREVIAR

■ **BIBLIOTECA „ION PILLAT".** Apărută ca un supliment al revistei „Arges" nr. 1 din 1984, „Biblioteca «Ion Pillat»" se înfățișează ca o publicație oarecum autonomă de poezie ; nu este întîia idee de acest fel a Argeșului, o „bibliotecă" asemănătoare se mai publicase acolo acum un deceniu, ba chiar și mai recent, cu intermitențe. Ceea ce este lăudabil în această inițiativă nouă e, nu încape îndoială, adaptarea hotărîtă a unui pozitiv „localism creator". „Arges" a mai sprijinit, de altfel, și o bună promoție de critici tineri, alcătuită din Narcis Zărnescu, Nicolae Oprea, P. M. Gorcea și Al. Th. Ionescu ; era, în adevăr, și rîndul poeților. Majoritatea contribuțiilor de aci, consistînd în poezii și în eseuri „despre poezie", par, s-o spunem decis, satisfăcătoare. În plus, interesul pentru creatorii argeșeni se observă și merită menționat. De altfel, un substanțial eseu, „Dimensiuni ale poeziei argeșene actuale" de Geo Despa (un nume nou, însă cu dotare critică), fixează cîteva din valorile regionale ; mai multe pagini ale revistei conțin poezii, remarcabile fiind acelea ale lui Toma Biolan. Un „profesionist" al poeziei e M. I. Vlad, poet tînăr cu oarecare circulație. O pagină întreagă cuprinde poezii dedicate președintelui Nicolae Ceaușescu, omagiu al poeților argeșeni. Lipsesc, deocamdată, articolele de istoria poeziei argeșene, care, avem impresia, ar putea completa foarte bine sumarul acestei publicații „de buzunar", redactate cu metodă încă de la începuț de Dan Rotaru.

■ **SFATURI PENTRU CRITICUL TÎNĂR ?** O lungă introducere la recenzia unei cărți de M. D. Gheorghiu prilejuiește lui Gh. Grigurcu (în „Familia" nr. 1) o curioasă panoramă asupra criticii tinere. Proprie acestela, crede recenzentul de la „Familia" i-ar fi în primul rînd sincronizarea cu „avangardismul poeților" tineri. Nu rezultă de nicăieri ca numai acest pseudo-avangardism ar fi direcția lirică tînără canonizată, chiar dacă procedeele lui („colaj, intertextualitate, apeiul la argou etc.") îi plac lui Gh. Grigurcu. Mai departe, zice recenzentul, criticului tînar i-ar fi necesare simțul farsei, lipsa de „conformism" (cu sensul de „iudio"). Iata cum se înfățișeaza, după rețeta lui Gh. Grigurcu, un critic tînăr : „La marile recepții se prezintă în costum de stradă, pe vizitatori îi primesc în haiat de casă, bineînțeles, fără a se scuza. Le place să joace farse, să pregătească amouscade mai mult ori mai puțin nevinovate, să simuleze, mai mult ori mai puțin caragialesc, o diversitate de atitudini". Așadar, aceste propoziții conțin apologia criticului „farsor", autor de ambuscade (uneie chiar vinovate), și „simulant". E, în adevăr, o concepție nouă și modernă despre critică ; vai de „tradiționaliștii" încuiați care încă mai cred că proprii critici i-ar fi pedagogia îndreptată către autor și cititori, fixarea valorilor în serii istorice și alte asemenea anacronisme.

■ **DESPRE ROMANUL „CU TEZĂ".** Un interesant eseu publică în „Transilvania" nr. 12 criticul și istoricul literar Simion Bărbulescu : obiectul acestei „cronici tardive" este romanul lui Leonida Plămădeală „Trei ceasuri în iad". După o amplă introducere de istorie literară, unde se fixeaza coerent trăsăturile acestei specii românești, eseistul descrie, în baza ideii care îl preocupă, romanul asupra căruia s-a fixat. Pe romancier îl putem, într-adevăr, detecta într-o serie literară care îi este proprie : Agârbiceanu și Gala Galaction, în plus, fără „implicarea unor probleme de etică într-un epic comentat eseistic (crede S. Bărbulescu) nu se poate realiza o imagine exactă asupra materiei admise de autor.

■ **ACTUALITATEA „CRONICII TARDIVE".** De cîtva timp, în „Ateneu", un sociolog al literaturii, Constantin Crișan, susține o „cronică tardivă" dedicată analizei unor cărți care i se par că au fost rău comentate la apariție. Acum, în nr. 1/1984, „cronicarul tardiv" se aplică, după puteri, asupra „Săptămînii nebunilor" de Eugen Barbu. Dar „cronica" are și un „post scriptum" unde e vorba de unele opinii de azi ale lui E. Barbu despre poezie. „Omul Eugen Barbu — zice C. Crișan face tot ce-i stă în putință pentru a estompa și chiar a obliterа în ochii unora valoarea marelui prozator care este tot E. Barbu. **Deocamdată** (accentuează C. Crișan în chip sugestiv) privirea mea de observator neuzru nu a fost obturată de aceste imagini **aparent** secundare ale omului". Pe scurt, în loc să polemizeze la obiect cu opinii pe care nu le admite, C. Crișan anunță că „deocamdată" îi mai iartă pe prozatorul care scrie și critică. Tot el declarase cîteva rînduri mai sus că ar fi contra „dirigismelor estetice și paraestetice". Curat contra !

■ **MAI MULTĂ LECTURĂ.** Atragem atenția lui Iulian Constandache, un tînăr recenzent care comentează „literatura din reviste" (în „Suplimentul „Scînteii tineretului") că prozatorul Titus Suciu nu este, pentru cine urmărește corect fenomenul literar, „puțin cunoscut". El a publicat două cărți („Drumul", un roman, și „Movila albă", o culegere de nuvele) comentate la vremea potrivită așa cum trebuie de către critica literară. Dacă recenzentul vrea să facă o treabă bună, și nu să se afle în treabă, ar fi fost cazul cel puțin să întreprindă o elementară cercetare bibliografică, ușor de făcut în orice bibliotecă publică.

A. S.

ION GHEORGHE: «Scripturile»

I

Față de „Dacia Fĕniks", pe care o completează și, sub aspect liric, o dezvoltă, „Scripturile" (Ed. Eminescu, 1983) de Ion Gheorghe reprezintă o indiscutabilă evoluție în direcția exoterizării metodei poetice. Acum, poetul a adăugat la poezia propriu-zisă, care este de înaltă clasă, un număr de note explicative care dezvăluie calea pe care, spre a compune, a îmbrățișat-o. Nu e, bineînțeles, vorba de a substitui creația cu proiectele ei care de obicei o precedă ; s-ar fi putut foarte bine ca asemenea „note" să lipsească și valoarea liricii nu ar fi fost din acest motiv mai scăzută. Pe scurt, una este poezia și altceva „notele", care înglobează un jurnal de creație independent de lirică, așa cum a rezultat ea dintr-un proces pare-se neobișnuit. Să observ că legătura cu mitosofia din „Cultul Zburătorului" nu se poate face căci poetul nu ghicea atunci în pietre și acum în monezi, cum lasă unii să se înțeleagă : notele care completează „Scripturile" sînt un jurnal poetic și nimic mai mult dar și nimic mai puțin. Ca să fiu mai clar, Ion Gheorghe a recurs acum la o metodă care poate părea bizară minților fără imaginație, procedare în fond foarte poetică. Omul a observat pe niște monezi dacice un număr de desene ilustrînd fiare, animale, bărbați și femei, felurite obiecte. Ca să le clarifice, el le-a multiplicat cu ajutorul unei oglinzi efectuînd, cum s-ar zice, o proiecție care dublează semnificațiile. E, fără îndoială, acolo lumea numismaticii vechi, figurativă și, zice pe bună dreptate Ion Gheorghe, hieroglifică. Iată că poetul nu s-a oprit aici, el a început să descrie în proză, făcînd un jurnal de lectură imaginară, ceea ce vedea în monezi, privind obiectul „dinspre toate cele patru puncte cardinale". A multiplica înțelegerea obiectului și a-l descompune fenomenologic spre a-l sintetiza mental, iată o inițiativă curat poetică. Mai departe, căci poetul înaintează cu procedările, el a trudus în alte limbaje ceea ce a văzut pe bănuți. Aci sîntem în cea mai turburătoare poezie, într-o stare lirică aproape vizionară cum nici unul dintre poeții de astăzi n-a mai dat semne că trăiește. Un nas mai acut al unui bărbat de pe monezi e considerat „o bardă cu coada în jos, o săpăligă sau un mai țărănesc terminat cu un bot de cal". Însă îndărătul acestei ieroglifice creaturi este alta : „privind intens, totul pare a fi un cap de animal, bou și cal : cu o ureche ascuțită în sus, cu alta în jos, latĕ". În acest jurnal, pus fragmentar de poet la „note" și explicații, sînt, cred, pagini extraordinare în gustul baroculul arcimboldesc, precum acestea : „Mustața de jos prelungită pe tot maxilarul drept este o seceră ; la gură, un amnar, un cirlig de undiță. În umărul obrazului, măscuțe : un rege cu coroană luminoasă, un mosneag și un tînăr ; fețe mici, ca măscuțele de lut ars. Albul din orbită, iarăși o bardă. Negrul din orbită, un arc cu coada dreaptă, la care săgeata însă este așezată de-a lungul corzii. Adică privire încordată... Umbrele din arcadă, de la gură și de la mustăți, alcătuiesc litere latinești într-un tot pictografic, pe care-l citim astfel : Gede-Zas Gug Zeus Zex Zoi Io Devs. Perii bărbii, de la urechi, pe tot obrazul, alcătuiesc două statuete de piatră : un „Adam" și o „Evă" în stilul celor descrise de noi în „Cultul Zburătorului".

Rar, am observat, poet român care să viețuiască atît de poetic și să capete o atît de adîncă emoție vizionară înaintea tuturor obiectelor lumii. Pentru Ion Gheorghe, formele sînt semne ale unei creațiuni misterioase, corespunzînd cu totul în tot. Un arbore nu e la el simplul element botanic ci o alegorie a cine știe cărui obiect de aiurea ; o movilă e un text, o linie șerpuită e un cuvînt. Totul se explică prin altceva, nimic nu este aci de nemodificat. Adevărul e că poetul și-a inventat, cu oglinda multiplicatoare, cu jurnalul de măsurători caleidoscopice și cu lecturile imaginare de fizionomii, **o metodă proprie, aproape rimbaldiană,** de **poetizare, un fel de voluntară dereglare a simțurilor,** idee în fond de factura cea mai modernă. Însă materia e pretutindeni aceea arhaică, dinainte de istoria atestată prin documente. În filosofia aceasta Ion Gheorghe pune bază și a și dezvăluit-o în cuvinte înflăcărate : „încit — zice el — unde nu apărea cuvînt au apărut cuvintări și tratate ; unde nu apărea chip, s-au ivit icoane și temple. Încă de dincolo de cuvînt și imagine, emană o sugestie, un soi de „mură în gură" ce orientează spiritul celui ce pătrunde sensurile și limbajul monezilor geto-dace căci văzind în fruntea regelui bardă și-n arcada ochiului său arc și săgeată, la ce ne putem gîndi ? Că zeul sau Eroul al cărui cap era astfel alcătuit are o minte ascuțită și distrugătoare ca barda lui Joe, ca bita lui Heracle, dar mai cu seamă că **el este o Idee a cuiva despre sine și despre** ceva, despre ceva de sine : o ascuțime de minte". (p. 238). Este clar că poetul vede prin lentile enorm mărițoare și viețuiește practic într-un univers care se modifică la infinit : această panoramă geneziacă e în ultimă analiză aceea a indicilor, e de cea mai pură origină asiatică. O descripție la fel de fulgurantă de monedă e, în alt loc, curat monstruos asiat, de un baroc arhaic, de „geniu plurimorf" : „Fecior cu cap de bou, aripile-i, două topoare ; este imaginea unui geniu plurimorf : capul de animale : leu, bou, lup, cal, trupul de copil inaripat și cu două topoare în mîini".

Extraordinar este aici, pe lîngă inspirația poetică izvodită artificial, limbajul : oracular, cu grozave aluzii mitologice, aproape de esoteric, însă curios că pe canalul imagistic întotdeauna inteligibil. Cred, ca să fiu clar, că avem în Ion Gheorghe un admirabil prozator apt să creeze ucronii mitice ; dar un prozator care nu se la deocamdată în serios. În definitiv, sînt prin aceste „note" o mulțime de noroade mitice, printre observațiile inflamate comunicate de poet se întrevăd fumegoase evenimente cumplite, imaginea, în ultimă analiză, a unui popor bătrîn, de virstă pelasgică, întărit în ritualistica lui ipotetică. A introduce aici criteriul verosimilității istorice, cum s-a făcut, este abuziv și de neînțeles : dezvoltînd, ar însemna să cerem socoteală lui Rimbaud care vedea în fiecare vocală o culoare. Experiența poetică este, atunci cînd se pornește din viziuni, incontrolabilă. S-ar putea obiecta că „Scripturile" au la bază date asupra unui popor antic cu o existență sigură și cu o cronologie, pe cît ne este posibil s-o cunoaștem, atestabilă. Dar una este Dacia, așa cum a fost ea în realitate, alta este aceea dedusă din izvoare, și altele sînt numeroasele imagini despre Dacia pe care scriitorul român a recreat-o. După cum există o „Dacie" eminesciană nu văd de unde ar rezulta că nu poate fi încă una, plauzibilă, a lui Ion Gheorghe. A cere poetului să-l inlocuiască pe istoric este fără sens, după cum nici istoricul nu-l poate înlocui pe poet. Indiferent de temă, literatura trebuie judecată cu criteriul **estetic și nicidecum cu acela al verosimilului** ori, și mai rău, al atestabilului, ceea ce este, hotărît, o prejudecată dogmatică. Observ că un asemenea examen sursologic nu s-a produs à propos de „Cartea Milionarului" de Ștefan Bănulescu, deși esteticește diferențele față de „Dacia Fĕniks" și „Scripturile" sînt neglijabile. A face să duduie prin poeme galopul Cavalerilor traci, a picta o aristocratie mitică înfățișată în chip de semizei, a închipui un panteon cu onomastică grozavă, a desfășura pe mari pînze epopeice bătălii aproape homerice între zeități — iată semnele unei mari poezii care se întemeiază, pînă la proba științifică, pe viziuni. Însă nu ininteligibile, căci Ion Gheorghe, în chip de individ folcloric, a adaptat pe cît s-a putut ceea ce a frămîntat imaginația zgîndărită de monezi la datele poporane pe care le știa dinainte. Între „Zoosophia" și „Dacia Fĕniks" și, acum, „Scripturile" distanța e mult mai mică și evoluția pare organică.

Nimic nu este sub raport literar aici tradițional nici vorbă anacronic : „tradiționalismul" materiei nu presupune automat anacronismul esteticii, sînt mari poeți, mai cu seamă sud-americani, pentru care lumea precolumbiană e substanța predilectă și nimeni nu a pronunțat în chestiunea acestora învinuirea de tradiționalism. În „Scripturile", Ion Gheorghe a găsit, la dimensiunile românești, o metodă poetică rimbaldiană și un modern domeniu al liricii vizionare.

Artur Silvestri

HRISTU CÂNDROVEANU: «Printre poeți»

Hristu Cândroveanu este un avizat și fidel degustător de poezie, volumele sale anterioare (**Alfabet liric,** 1974 și **Poeți și poezie,** 1980) avînd drept obiect lirica română de după eliberare. Nici ultima sa carte nu face excepție de la regulă, **Printre poeți** (Editura Cartea românească, 1983) fiind un util și deopotrivă, fermecător periplu în peisajul poetic de azi, ce nu-și refuză totuși, în capitolul „Poeți din generația virstnică" și o privire înapoi. Dealtfel, procedeul este aplicat în cazul fiecărui poet în parte și nu numai a celor „virstnici" (Alexandru Philippide, Geo Bogza etc.), autorul realizînd medalioane, portrete și nu foiletoane sau simple comentarii critice. El parcurge de această dată, opera, îi schițează profilul și după aceea, unde este cazul insistă asupra ultimului volum, apărut la data comentariului, integrîndu-l astfel unei perspective organice. Această evoluție a criticului spre sinteză era previzibilă, ea alcătuindu-se parcă de la sine, deoarece pe cîtiva poeți comentatorul i-a urmărit, cum s-ar spune, pas cu pas, în cărțile și în articolele sale : Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei, Petre Ghelmez, Liviu Călin, Marin Mincu, Ion Bănuță, Cezar Ivănescu, Nicolae Ioana, Teohar Mihadaș, Vasile Nicolescu, Adrian Păunescu, Florin Mugur etc. **Printre poeți** ar putea fi considerată și ca un soi de „Prolegomene" la o istorie a poeziei românești contemporane pe care nu ne-ar mira deloc să o incerce Hristu Cândroveanu, un bun analist al fenomenului, dotat și cu simțul istoric necesar. Fără a insista excesiv asupra amănuntelor, criticul are darul de a fixa în cîteva linii sigure, specificul și nota dominantă a poetului anvizajat. Caracterizarea poeziei lui Philippide („Inima poemului e sub cuvinte") este absolut memorabilă și merită citată. „Întreaga lirică a acestui ultim mare reprezentant al poemului ca Poem (solemnitatea, simțul grandiosului, zicere austeră — în largi desfășurări lirice și „epice", verb somptuos, dispoziție romantică disciplinată, clasicizantă) — poate fi definită ca o călătorie metafizică în sine, ca o explorare a timpurilor, a locurilor, civilizațiilor, nu atît pentru comentarii existențiale ecleziastice, chiar dacă nici acestea nu lipsesc, cît spre a contempla preeminențele vieții, viața ca poem, ca aspirație, ca împlinire, ca supraviețuire peste moarte. Un **monolog** continuu pe aceste teme eterne și constructive în ultimă instanță, fiindcă poezia, din unghiul umanist al autorului, este menită să înalțe, nu să coboare. De aceea el va «construi» un Alexandru cel Mare al expansiunii — și nu unul meditînd sub deviza risipirii ; un Alexandru al gloriei lumii, și nu al lui «sic transit...», el însuși, poetul, proiectîndu-se într-o asemenea paralelă". Hristu Cândroveanu practică, incontestabil, o critică simpatetică ; după ce a găsit unghiul potrivit de a pătrunde în spațiul operei și s-a identificat cu unul din nucleele ei tematic-emoționale recreează în expresie proprie stările poetice ale autorului ce sînt trecute însă și prin filtrele analitice. În această acțiune de identificare-decodare prin afinitate, criticul este ajutat și de poet, Hristu Cândroveanu publicînd și trei volume de poezie : **Poeme** (Editura Eminescu, 1973), **Trei balade aromâne** (Editura Ion Creangă, 1980) și **Nihadz,** poeme în grai aromân (Editura Eminescu, 1980). Prin modul protector în care se apropie de operă și scriitor, prin comprehensiunea și amenitatea formulărilor ca și prin expresia infuzată liric, el este dintre foarte puținii noștri critici în descendența lui Perpessicius. Să excerptăm o mostră în acest stil „perpessician", din comentariul la Mircea Dinescu, cu valori poetice în sine, ce nu trădează însă cu nimic esența universului prospectat „Un poet visează frumos, un poet se vrea **proprietar de păduri,** trecere **între,** mijlocitor între lumi, se vrea iluzionist într-o lume fără iluzii ; un poet se vrea **poet** într-un univers al **prozei,** iremediabil vidat de **poezie.** Deci, pentru a te putea „regăsi" în acest spațiu antropofag, părăsește-ți iluziile — chiar dacă te tiranizează... Părăsește-le, ca pe niște vechituri bune de depus într-un muzeu de obiecte, curiozități anacronice și inutile și pernicioase. Este desabuzare amară — divorțul caustic din **Călătorie** — de o lume în care valorile nu mai sînt nici măcar amintire, au devenit contrariul lor". Asemenea pagini inspirate, în care structura poetică este relevată prin trăiri afine și recreere din interior, referitoare la autori aparținînd mai multor generații, scrie Hristu Cândroveanu și despre Ion Bănuță, Miron Radu Paraschivescu, Nichita Stănescu, Florin Mugur, Nicolae Ioana, Cezar Ivănescu, Marin Mincu, Gabriela Negreanu, Doina Uricariu, Daniela Crăsnaru, Nicolae Dan Fruntelată sau N. Grigore Mărășanu. Dar nu totdeauna criticul are la îndemînă cheia de acces cea mai potrivită pentru a intra în universul intim al poeziei ; la Mihai Beniuc cu toată bunăvoința declarată, comentariul rămîne exterior, insistînd, ciudat, tocmai pe latura caducă a liricii sale, de aspect social, pe care o și denunțase ca atare. Alteori, valoarea și importanța unor poeți sînt supralicitate ca în situația lui Geo Bogza sau Maria Banuș, din aceiași spirit larg comprehensiv și tolerant de care vorbeam și căruia îi datorăm probabil, și prezența în sumar a unor nume mai puțin semnificative. Ceea ce nu înseamnă că în articolele lui Hristu Cândroveanu nu vom intilni și rezerve sau obiecții formulate mai tranșant sau mai blînd — ironic, chiar în cazul poeților mai sus-citați, fie vizînd un aspect, o ipostază poetică („Imnele" lui Ioan Alexandru). În final, aș vrea să relev un domeniu ca și inexistent pentru critica și istoria literară actuală dar, în care, Hristu Cândroveanu este deosebit de activ și face figură de pionierat. Este vorba de limba, literatura populară și, în general, creația culturală aromânească. Îngrijind pînă acum două antologii cu text original și traduceri (**Antologie lirică aromână,** Editura Univers, 1975 și **Antologie de proză aromână,** Editura Univers, 1977) el semnalează cu entuziasm și căldură transpunerile lui Ioan Cutova din Eminescu în aromână („Luțiafirlu" și „Eminescu în noi transpuneri aromâne") dezvăluind o zonă plină de prospețime și vigoare al unui grai românesc, în același timp permeabil la subtilități, pentru că a îmbrăca în haine noi **Luceafărul, Scrisorile** (I, III, IV), **Rugăciunea unui Dac** și **Dintre sute de catarge** este, orice s-ar spune, un examen de capacitate. La rîndul ei, **Printre poeți** este proba de rezistență a lui Hristu Cândroveanu, critic împătimit de poezie, percutant în analize, atent în emiterea judecăților de valoare (prea generos în cîteva cazuri), cu un stil dezinvolt, irigat de singele unei sensibilități lirice autentice.

Paul Dugneanu

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

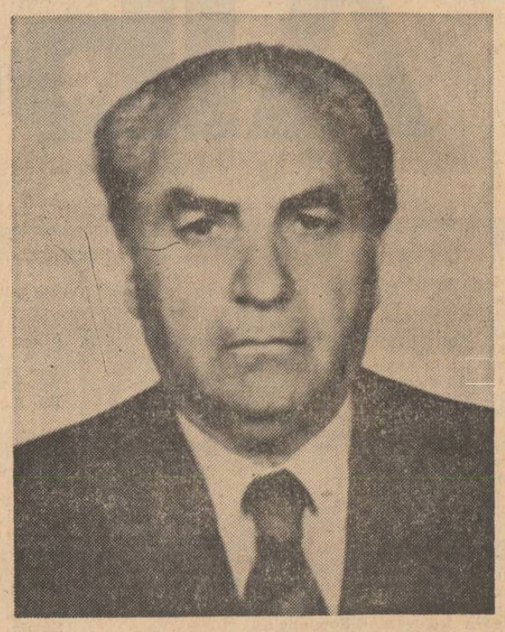

EUGEN TODORAN:

«Singurul „protector" al istoriei române este cultura română»

INTERVIURILE «LUCEAFARULUI»

— Stimate tovarăşe profesor Eugen Todoran, in mai 1943 mai mulţi tineri intelectuali sibieni au trimis o scrisoare de solidarizare lui E. Lovinescu. În acest cerc de tineri care au ajuns la ideea scrisorii deschise amintite, istoria literară vă pomeneşte şi pe dv. Ce viaţă intelectuală şi publicistică avea acest cerc in Sibiul acelor ani ?

— N-a fost un gest chiar atit de obişnuit şi nici o manifestare doar de stil tineresc. Momentul istoric pretinde o anumită opţiune pentru modurile diferite în care era înţeleasă atunci angajarea culturală, fie în direcţia unui tradiţionalism sau semănătorism de tip local şi minor, depăşit istoric, fie în direcţia susţinerii unui ideal de durată, cu încrederea în valorile universale ale oricărei culturi naţionale, indiferent de condiţiile de moment nefavorabile unei atari perspective. Dacă vreţi, tinerii studenţi ai Cercului aveau un model în construcţia de durată a instituţiei universitare, dar adaptată cu entuziasm la un alt stil de manifestare. Căci, dincolo de valorile unei culturi adevărate, pe care Universitatea le susţinea cu răspundere istorică, intervenea, impusă de momentul istoric, reafirmarea unui criteriu de judecată, întemeiat pe diferenţierea valorilor, pe care E. Lovinescu îl reprezenta atunci în critică prin actualizarea principiilor esteticii lui Maiorescu, aplicate la literatura vremii. Unora le-a putut părea atunci că opţiunea Cercului Literar pentru direcţia Maiorescu — Lovinescu ieşea din cerinţele istorice ale vremii, dar viitorul a confirmat valabilitatea ei. În momentele de răscruce ale unei naţiuni, cum a fost cea română în 1940, cu graniţele ţării rupte de dictate, este nevoie de valorile profunde ale culturii ei, pentru a se justifica istoric într-o luptă de moment, în ciuda superiorităţii unui adversar ce pare imbatabil ; după cum necesar este să se ştie că orice caricaturizare a adevăratelor valori slăbeşte forţa internă a unei apărări istorice. De aceea generaţia sibiană la care vă referiţi cred că a dat dovadă atunci de deplină maturitate.

— Era Lovinescu pentru tinerii intelectuali din Transilvania, unde modelele culturale de peste Carpaţi nu aveau întotdeauna ecou, un reper real, ori ne aflăm doar în faţa unui obişnuit gest de afirmare juvenilă ?

— Întrebarea se referă la lipsa de ecou a modelelor culturale ale „ţării mamă" pentru tinerii intelectuali transilvăneni, dar trebuie să adăugăm şi lipsa de ecou a literaturii transilvănenilor, prin citeva aspecte specifice ei, pentru unii critici literari. Erau bine cunoscute polemicile anterioare duse de D. Zamfirescu în numele unei estetici superioare pentru respingerea unei literaturi pusă sub semnul „eticismului", cum era aceea a lui I. Slavici. D. Zamfirescu acţiona ca un erou în fabulă, susţinîndu-şi propriul său prestigiu de scriitor. Dar, istoric recunoscînd faptele, de mirare este cum un critic ca E. Lovinescu n-avea receptivitate pentru arta de prozator a scriitorului citat, şi în continuare nici ceilalţi critici de prestigiu n-au fost mai receptivi, deşi dacă era necesar să ne „sincronizăm" cu literatura europeană, după dezideratul lovinescian, n-ar fi trebuit să se omită sincronizarea operată de Maiorescu însuşi, după propriile sale principii estetice, cu exemplificarea unei teorii a „romanului modern" tocmai cu nuvelele lui Slavici. Şi putem adăuga acum, numai condiţii nefavorabile de viaţă, cu mutarea scriitorului în ţara veche —, obligat la privaţiuni şi ocupaţii minore de meditator şi pedagog, l-au împiedecat să-şi monumentalizeze propria sa operă în stilul în care a început-o în Transilvania. Nu este încă nimic paradoxal în faptul că principiile estetice ale criticului Lovinescu, reluate în studiile lui maioresciene, puteau fi o atracţie pentru o generaţie care adera la ele ca pentru a-şi confirma încrederea într-o „ţară mamă" ce cuprindea întreg spaţiul culturii româneşti, inclusiv cel receptat de ea cu anumite repere de ordin estetic. Vreau să spun că tinerii transilvăneni, într-o universitate de tradiţie europeană a culturii, n-au avut niciodată sentimentul de „provincialitate", şi chiar manifestarea publică de care vorbim era un semn că putea prelua pentru sine ceea ce nu era doar un act de semnificaţie provincială. Şi, după mulţi ani de atunci, apărînd aceleaşi principii, în ce mă priveşte, în consecvenţa idealurilor generaţiei sibiene, mi-am reconfirmat adeziunea de atunci în revizuirea unor valori care de-abia într-o perspectivă metodologică nouă pot fi repuse în semnificaţia lor istorică reală. Împotriva opiniei lui Lovinescu am încercat, de la teoria lui Maiorescu plecînd, să refac sensurile „etice" ale prozei lui Slavici dintr-o construcţie de artă „monumentală", susţinută pe tragicul conflictului în concurenţa valorilor umane. Studiul n-a fost receptat de critica literară, pentru că metodologia modernă permite astfel de omisiuni, ascunse de o terminologie ce dă totdeauna impresia ineditului.

— În ceea ce vă priveşte, studiile pe care le-aţi publicat pînă acum nu vă situează în descendenţa liniei de critică literară ilustrată de Lovinescu. Cărţile despre Maiorescu, Eminescu, Blaga se situează la distanţă de critica foiletonistică. Din ce critic şi din ce metodă vă revendicaţi ?

— O descendenţă lovinesciană şi-o revendică în primul rînd, şi pe bună dreptate, critica publicistică. Pentru acest motiv, probabil, autorul unui studiu despre „Conceptul de critică în România" nu găseşte loc, deşi suprafaţa este încăpătoare, pentru nici una din lucrările mele, ele nefiind de „critică". Nu am practicat o critică foiletonistică deoarece n-am avut o vocaţie deosebită pentru ea, iar pregătirea mea, încă din anii studenţiei, mergea mai mult spre teoria fenomenului literar, sau mai bine-zis spre explicarea fenomenului în baza unei anumite teorii a lui, în funcţie de specificul operei scriitorilor. M-am apropiat de acei scriitori care am crezut că sînt potriviţi pentru propria mea metodă. Poate că aş fi făcut istorie literară tradiţională, sau poate aş fi abandonat-o pentru preocupări teoretice dincolo de literatură, dar am avut şansa de a aparţine unei generaţii care vedea literatura într-o direcţie ce convenea aptitudinilor mele, pentru că în ultimă analiză criteriul estetic al judecăţii de valoare nu se limitează doar la o motivare impresionistă, ci şi la o deschidere spre planurile de adîncime ale sensurilor operei literare. Fără linia Maiorescu — Lovinescu — Călinescu nu este de conceput o adevărată critică literară, dar metoda nu exclude o adeziune la principiile acestora şi într-o altă direcţie. În unul din studiile publicate în „Revista Cercului" despre tendinţele moderne ale literaturii, susţineam o critică **axiologică** prin obiect şi **fenomenologică** prin metodă, cu convingerea că aşa aparţineam la „noua direcţie" a Revistei. Am rămas pînă astăzi adeptul acestei orientări. Tot ce am realizat în studiile mele vizau aceste planuri, chiar cînd enunţul teoretic nu se putea revendica de la o atare bază filosofică. Capitolele teoretice în studiile despre Maiorescu, Eminescu, Blaga conţin, cred, numeroase elemente pentru configurarea unei fenomenologii a poeticului, avînd ca obiect de analiză esenţa fenomenului literar, cu care mă voi ocupa şi într-o lucrare viitoare, cu caracter metodologic.

— Mulţi consideră temele tratate de G. Călinescu ca epuizate. De pildă, poezia lui Eminescu, în genere. Se crede că generaţia de critici şi istorici literari interbelici a rezolvat toate problemele literaturii române, ceea ce duce la pasivitate sau la un fel de paralizie a cercetării, ce părere aveţi despre această optică ?

— În studiile despre Eminescu nu se poate fără G. Călinescu. Lucrarea lui monografică, monumentală într-adevăr, a fost cu atît mai necesară cînd multe din posturile şi manuscrisele poetului nu erau la îndemîna oricui iar descrierea operei lui rămîne absolut necesară pentru orice cercetător, chiar dacă diferă unghiul de vedere al lecturii. Dar aceasta nu înseamnă că G. Călinescu a spus totul despre poet, oricît de mare ar fi prestigiul studiului său. Cînd eu am elaborat un studiu despre Eminescu, între anii 1965—1970, din necesitatea didactică a reconsiderării operei scriitorului, plecam de la datele oferite de G. Călinescu şi de la treptele înţelegerii critice a textelor, pentru a susţine, într-un alt context, un punct de vedere ce trebuia pus în concordanţă cu cerinţele unei noi metodologii, cît şi a unei alte filosofii. De la „antihegelianismul" susţinut de G. Călinescu şi „eleatismul" susţinut de T. Vianu, am încercat deschiderea spre o perspectivă opusă, spre o dialectică heraclito-hegeliană, atît cît ea putea rămîne convingătoare pe baza textelor poetului. Însă perspectiva propusă n-a fost receptată de critica tematică pentru că nimic nu putea sta alături, pentru adepţii călinescianismului, de modelele clasice ale studiilor eminesciene. Un studiu despre „Glossa" poetului, propus pentru volumul de „Studii eminesciene" n-a intrat în volum, cu argumentul îngrijitoarei ediţiei că este „altceva" decît susţineau celelalte articole, unele din ele de un sociologism şi pozitivism cronic. Mai tîrziu s-au emis şi alte ipoteze de interpretare, dar prestigiul modelelor clasice, la care se adaugă şi dorinţele autorilor de a apela direct la izvoare, a făcut de prisos citarea lucrărilor colaterale, chiar cînd unele elemente anticipatoare ale noilor studii ar fi trebuit luate în considerare, măcar după cerinţa elementară a istoriei literare. Iar acum, cînd noile metode ale criticii abordează direct „textul", nici nu se mai consideră necesară vreo reconsiderare ce ar putea pune în pericol „originalitatea" criticului.

Observaţia că temele tratate de un anumit critic, oricît de mare ar fi el, sînt epuizate pentru generaţiile următoare, cred că este antiistorică. Este adevărat că istoricii şi criticii literari din perioada interbelică, Lovinescu, Călinescu, Streinu, Vianu, Perpessicius, la care adăugăm longevitatea spiritului lui Cioculescu, au fost de o excepţională autoritate, şi ei au răspuns la multe probleme ale literaturii române, în studii de referinţă pentru cei ce i-au urmat. Acestea sînt departe de a rezolva problemele literaturii române de pînă la ei, pentru că răspunsul lor aparţine epocii lor. Fenomenul literar, la nivelul condiţiei lui artistice, nu se epuizează niciodată în timp, altfel n-ar mai exista continuitate istorică în creaţia culturii. Şi după cum citim pe clasicii creaţiei literare din perioada interbelică, şi îi studiem mereu din alte perspective, nici criticii timpului nu pot fi uitaţi, mai ales cînd criticul literar cu o formaţie deosebită în înţelegerea naturii vii a fenomenului literar, face şcoală, învăţîndu-i şi pe alţii să-şi impună propria lor personalitate. În această privinţă nu de o pasivitate şi nici de o paralizare a cercetării poate fi vorba, în umbra marilor modele ale criticilor perioadei respective, ci de o stimulatoare „asimilare" a lor. Şi aceasta se face uneori cu riscurile absolutizării modelului, sub forma „preluării" unei autorităţi ce aparţine doar modelului însuşi, deci o mimare care duce la o „paralizantă" lipsă de onestitate intelectuală, obsedantă la criticii ce ostenesc după o originalitate absolută.

— Dacă ar fi să sintetizaţi într-o frază noutatea studiului dv. despre Eminescu, ce ne-aţi spune ?

— Nu pot să rezum într-o singură frază ceea ce consider că încă nici nu am încheiat în studiul despre Eminescu, dar voi cita o frază care indică direcţia studiului : O explicare a operei poetului printr-o deschidere spre problematica ei filosofică, cuprinsă într-o unitate de viziune în concepţia despre lume, istorie, natură, societate, toate privite într-o dialectică a gîndirii poetice, ce se oferă unei metodologii ce ţine seama de limbajul criticii contemporane.

— Cartea despre Maiorescu este o cercetare adîncită pe latura esteticii şi a „filozofiei" criticului, adică pe un versant al criticii acestuia în trecut, mai mult circumscris decît cercetat cu instrumentele adecvate. Îl consideraţi pe Titu Maiorescu din acest punct de vedere actual ?

— În studiul despre Maiorescu mi-am propus o cercetare a esteticii şi a filosofiei criticului pentru că întemeierea principiilor estetice ale criticii literare, pe care el a întreprins-o, presupune o motivare teoretică a concepţiei despre natura valorii estetice şi funcţiile artei, deduse din ea. Din acest punct de vedere Maiorescu a fost totdeauna actual, pentru că în demonstraţia teoretică se poate schimba limbajul epocii, metoda, cadrul, dar principiile estetice rămîn aceleaşi. Meritul lui istoric este de a le fi sintetizat şi a le fi susţinut cu autoritate în literatura română, încluzîndu-le în propriile sale judecăţi de valoare, modelele pentru orice critic literar, cînd el are în vedere literatura ca producţie artistică. Nu mai este astăzi nevoie să fim „maioresciení" în critică, pentru că „direcţia" lui, bine înţeleasă, nu exclude nici o relaţie axiologică şi nici o funcţie ce nu este proprie artei, ci doar le pune pe toate într-o ordine care derivă din natura ei proprie. Maiorescu ne-a învăţat să ne recunoaştem chipul uman, ca fiinţe producătoare de valori ale culturii, în propriile noastre producţii, între care arta are un loc anume, ales după cerinţele general umane ale firii noastre. Pentru el regretabil era, şi chiar primejdios pentru destinul culturii, ca adevărul artei să nu fie înţeles prin natura lui proprie, ca adevăr uman. Şi cred că pentru a demonstra temeinicia acestei concepţii este nevoie de o susţinere filosofică a argumentelor. Această cale am vrut să o urmez în studiu. Din motive editoriale, pentru limitarea la un anumit număr de pagini, am suprimat din capitolul despre filosofie tocmai ceea ce credeam că poate susţine unitatea interioară a argumentării criticului, aplicată de el la „Direcţia nouă" a literaturii române.

— Noutatea monografiei despre Titu Maiorescu, vine, credem, din confruntarea demersului critic şi estetic al acestuia cu noutăţile estetice de azi. Aţi plecat la drum cu ideea acestei confruntări sau ea v-a fost impusă de analiza materiei ?

— Cînd am întreprins studiul despre Maiorescu am avut în vedere nu atît o „actualitate" a principiilor, care era recunoscută de toate generaţiile „postmaioresciene" în critica literară, de la Lovinescu pînă la Călinescu, şi mai aproape de noi la generaţia din care faceţi parte şi dvs., cît o actualitate a argumentelor esteticii pe care critica lui se întemeia. Primele capitole au fost elaborate pe baza izvoarelor cunoscute ale esteticii criticului, din filosofia lui Hegel, Schopenhauer, Kant, prelungite în filosofia antichităţii pînă la Platon şi Aristotel. Dar cum poezia este înainte de toate o problemă de limbaj, şi cum în toate studiile criticului informarea în cercetările de

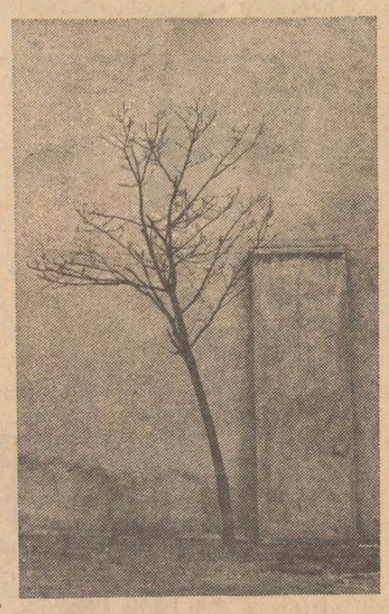

Fotografii de Paul Agarici
(în paginile 3, 10 şi 12)

lingvistică o concurează pe cea filosofică, am reconstituit din propriile lui studii, urmărite pînă la izvoarele lor, temeiul lingvistic al întregii teorii. Şi aici am avut satisfacţia de a identifica în concepţia lui idei foarte moderne la vremea lui, provenind de la W. Humboldt, care a şi fost un precursor al lingviştilor contemporane, cu toate aplicaţiile ei la critica literară a epocii noastre. Cum pînă astăzi lingviştii noştri n-au întreprins un studiu despre aceste rădăcini istorice ale concepţiei lui Maiorescu, am întreprins o cercetare în această direcţie în vederea susţinerii argumentelor pentru teoria limbajului poetic —, în concordanţă cu motivaţiile poeticii de astăzi. Şi n-am vrut să fac din critic un „precursor" al poeticii moderne, ci doar să-l reinterpretez prin tezele acesteia şi astfel să-l aduc în actualitate. Deci, numai analiza textelor criticului m-a dus, de la filosofia clasică germană şi cea a antichităţii clasice plecînd, la structuralism şi la semiotică, cu intenţia de a pune în locul imaginii unui „retorician" învechit imaginea unui foarte modern teoretician al limbajului poetic. Retorica ea însăşi a devenit „neoretorică" în poetica modernă iar confruntarea dintre „clasicul" Maiorescu şi „modernul" Maiorescu este o restituire istorică a unei opere critice de mare semnificaţie teoretică.

— Care credeţi că ar fi cel mai eficient şi productiv drum al cercetării şi exegezei istoriei literaturii române ?

— Cred că astăzi în istoria literară cel mai productiv drum al cercetării ar fi cel al exegezei, pentru integrarea operelor în mişcarea de valori a operelor, un drum deschis de critica literară. Dau cuvîntului „exegeză" sensul lui de interpretare în adîncime a fenomenului, posibilă după ce au fost destul de umblate planurile de suprafaţă, privind biografiile, formaţia scriitorilor şi cadrul obiectiv al genezei fenomenului. Exegeza literară este forma complexă a criticii şi ea include istoria literară, pentru că privirea operei unui scriitor în „totalitatea" ei, prin profunzimea planurilor ei de semnificaţie, presupune o încadrare a structurii ei într-o „viaţă" proprie, în care faptele exterioare se adună într-un „tot interior", pe care îl numim „gîndirea poetică", a cărei „geneză" nu se poate explica decît de la „operă" plecîndu-se, dar cu deschidere într-un „orizont" în care ea însăşi a fost „gîndită". „Text" şi „intertextualitate", cu toate subdiviziunile de implicaţie metodologică modernă : „pre-text", „sub-text" etc., nu adaugă decît o terminologie nouă la ideea construirii operei într-o „geneză interioară", pe care şi critica literară este chemată să o explice ca „text".

— Ce consideraţii vă inspiră modul în care a fost reluată ediţia Perpessicius a operelor lui Eminescu şi cu deosebire volumul al IX-lea ?

— Volumul al IX-lea al **Operelor** lui Eminescu, editat recent, coincide cu modul în care întreaga ediţie a fost concepută de Perpessicius. Adică e o operă **completă**, nu doar în sensul că ea trebuie să cuprindă toate articolele scriitorului, ci tot ce priveşte creaţia însăşi : însemnări, ciorne, variante etc., într-o informaţie care să explice apariţia ei în timp, dar şi justificarea valorii ei în orice timp. Că există unele aspecte valabile istoric doar pentru timpul scriitorului, este firesc, căci orice operă a unui mare scriitor poartă semnele de recunoaştere ale epocii lui. Şi este datoria **istoricului** de a reconstitui cu fidelitate acest timp, chiar cînd noi sîntem îndreptăţiţi să o privim critic, după criteriile epocii noastre, după cum în viitor vor face alţii după criteriile lor. Iar dacă istoricul nu o face aceasta înseamnă că metodologia istoriei literare încă nu şi-a dobîndit prestigiul ştiinţific de **conştiinţă** adevărată a fenomenului literar, interpretat istoric. Un „Eminescu" **incomplet** sau **dosit** în arhivele timpului ar fi un semn că în revalorificarea moştenirii literare a clasicilor, cum ne-am obişnuit să spunem, încă nu ne-am găsit uneltele potrivite, şi în ultimă analiză e un semn că ne dispreţuim pe noi înşine în interpretarea valorilor spirituale ale culturii noastre, cele prin care existăm în istorie ca popor. Pentru argumentare să-l lăsăm mai bine pe Eminescu însuşi să susţină ca principiu, cu valoare etică pentru istoricul literar, într-un fragment din **Presa românească :** „Fiecare lucru poartă în sine însăşi măsura sa [...]. De aceea e o caracteristică a omului inteligent şi de bună credinţă că formulînd lucruri sau raporturi în scris sau vorbire, va cerca s-o facă în măsura dictată de firea lucrurilor [...]. Inteligenţa e putinţa — buna credinţă, e voinţa de-a vedea şi reproduce obiectiv cele ce există şi se întîmplă".

— Cum vi se par schimburile de idei actuale în literatură ? Dacă găsiţi că ele există ?

— Schimburile de idei sînt însăşi condiţia vieţii literare, ele ţinînd de dialectica istorică a fenomenului literar, fie că e vorba de creaţia literară, fie de critica literară. Nu putem cuprinde într-un singur răspuns ce s-a înfăptuit în literatura noastră contemporană, dar reţinem sensul schimbărilor de idei. După cîţiva ani de uniformizare, într-un cadru neîncăpător pentru întreaga forţă a spiritului creator de literatură, asistăm de mai mulţi ani la o reală mişcare de reinnoire a metodelor şi stilurilor. Pentru că sociologismul şi istorismul prin natura lor şi-au găsit un loc mai potrivit în învăţămînt, mai puţin primenit de mişcarea cursului real al vieţii literare, asistăm astăzi la disputa între critica „universitară", istorică prin definiţie, şi critica publicistică, tot prin definiţie legată de mişcarea de idei a vieţii contemporane, ca urmare a sincronizării ei cu mişcarea literară europeană. Şi se discută de învăţămîntul universitar ca şi cum el ar fi fost dintotdeauna înapt de o reînnoire, deşi nu trebuie să uităm că impasul acesta, cu şi mai mulţi ani în urmă, critica publicistică l-a adus, întrerupînd o tradiţie de critică universitară prestigioasă, pe care o recunosc publiciştii de azi, universitari prin profesie, cum am retinut dintr-un articol mai recent al lui N. Manolescu. Şi nu este nici chiar atît de evident că n-a existat o linie constantă, în menţinerea unei direcţii, să-i zicem „mai clasică".

Şi pentru că am ajuns la „stilurile" criticii literare, să spunem că în general critica publicistică este mai „barocă". În opoziţie cu „pedantismul" şi „didacticismul" universitar, ea este amenînţată în permanenţă de preţiozitate şi manierism. Dascălul de literatură, ironizat de mult, cum Eminescu ne-o spune, pentru „aticismul" limbii lui, este nevoit să se apere de acuza „didacticismului" său, deoarece în studiul lui se sileşte să ordoneze, să întemeieze şi să motiveze în claritate principiile valorilor clasice, în opoziţie, cu, să-i zicem, „asianismul" criticii publicistice, cu tendinţele ei spre învăluire, impresionism şi echivoc. Fiecare din aceste direcţii are tradiţia ei în cultura europeană. Aticismul se revendică de la vechile modele atice „clasice", incluse în concepţia despre „stil" păstrată pînă în clasicismul tîrziu european, după cum „asianismul" îşi are rădăcinile în obscuritatea şi arbitrarul incluse în conceptul de „modernism". Şi se înţelege de ce acesta din urmă a acuzat de „conservatorism" pe cel dintîi, cu toate consecinţele deprecierii. Dar este tot atît de evident, cum se întîmplă şi în critica literară contemporană, că modernismul, în ipostaza lui de „specialitate", nu o dată se reduce doar la un joc de cuvinte, într-o „fantezie" asianic-manieristă, lipsită de „idee", sub denumirea de „critică creatoare". Cît de creatoare este ea rămîne să se vadă de la autor la autor, dincolo de orice „contrafacere" a operei, cînd totuşi se spune şi ceva despre ea. Căci ţine de esenţa manierismului substituirea conţinutului cu forma, iar critica literară, de orice fel ar fi ea, nu se poate dispensa de „obiectul" permanent, care este **valoarea**, mai adesea ignorată de preţiozitatea ocultantă a limbajului în codurile secrete ale „noii critici". Ea de fapt se neagă pe sine tocmai în acest fel, pentru că o adevărată critică publicistică, impresionistă prin natură, are ca obiect în primul rînd valoarea, iar faţă de critica acuzată de „didacticism" ea nu spune nimic nou despre „ideea" pe care susţine că o „deduce" prin metodologie. Semnele ieşirii din „starea de criză" sînt evidente în ceea ce numeşte acum „post-structuralism", dar „post-structuralismul" are o vechime destul de mare pentru metodele filosofice ale criticii literare. Şi se poate că rolul criticii universale a fost vizibil chiar în această opoziţie, şi de ce nu am numi-o „clasică", de „echilibrare" a manierismului modernist, în mişcarea de idei a perioadei contemporane, la care ne referim acum.

— Ca profesor de literatură română la universitatea timişoreană ce credeţi că ar trebui să asimileze în primul rînd studenţimea în materie de literatură română ?

— Să asimileze în primul rînd cultura umanistă, pentru că literatura română nu se poate face numai prin învăţarea regulilor ortografice, ci mai presus de acestea prin învăţarea „Regulilor pentru direcţiile gîndirii creatoare". Şi aceste reguli „clasice" sînt deduse nu din improvizaţii de cultură minoră ci din studiul limbilor clasice şi moderne, ca şi din acela al istoriei şi al artei. Presa literară semnalează unele din deficienţele şcolii în această privinţă. Ştiinţa este foarte bună cît are în vedere progresul constant al condiţiilor civilizaţiei moderne, dar forţa ei pentru ideea de cultură şi progres provine din formaţia umanistă a oricărui om de ştiinţă.

— Ce proiecte literare aveţi ?

— Dincolo de lucrările cuprinse în planurile editoriale, lucrez la o carte despre relaţia dintre literatură şi filosofie, în perspectivă istorică şi metodologică, pregătită pentru Editura „Eminescu", şi la o sinteză a preocupărilor despre critica literară fenomenologică, pregătită pentru Editura „Univers". O lucrare fără suport editorial, deocamdată, elaborată pentru cititorul străin priveşte „Cultura română în unitatea istorică europeană", concepută după regula permanentă a culturii universale, că singurul „protector" al istoriei române este cultura română, adevăratul semn al independenţei şi continuităţii noastre în spaţiul pe care îl denumim „prezenţă" istorică.

M. Ungheanu

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Paleolog

1. Cuvint-Vechi, cuvint-Bătrin,
In barbă-i înflorea un prun,
Faţă mare, de stăpin.
Eu, tinăr, la Craiova citeam poeme politice
Cu ţăranii plingind la apa cetăţii celei supra mitice
Cînd am băgat de seamă că venise dumnezeu
Să vadă chipul meu, s-audă glasul meu ;
Ţinea pe genunchi o mapă sătulă de ziare
Ca pintecul unei fiare.
Cel ce era ca Tatăl, dar ne-nsoţit de sfintul Petre
Pusese la vedere „Flacăra" în care scrisesem eu despre acele pietre ;
Cum se uita la mine de-odată,
Am înţeles că mă aflam la judecată.

2. Cuvintbătrin, Cuvintvechi
Carele dădea lucrurilor ne-nsoţite, perechi,
În loc să mă ia la-ntrebări, la judecăţi,
M-a scos dintre toţi,
Şi mi-a dat o jumătate de zi din viaţa Lui
Pe care nici pînă astăzi n-o petrecui —
Tot se mai ţine într-acum
Acea vreme de pe-un alt tărim.

3. Cuvintvechiul, Cuvintbătrinul
De mincase-o căruţă de mere din sinul
Istoriei artelor cea-n sfială de fată mare,
M-a luat să facem o plecare
Şi mai apoi şi-o venire
Pe după nava teatrului din Craiova cel înconjurat de menhire,
Ale firii celei peste fire —
Acele gogoloaie-n chip de zei,
Spunea Cuvintvechi, că sînt părerea zeilor despre chiar ei;
O seamă de idei, fiice ale celei dintîi Idei,
Asupra puterilor şi formelor ei :
Că materia regină
Care-ntotdeauna a rămas vergină
A făcut o seamă de probe
La gura caldă a sintei sobe ;
Pînă ce-a găsit modelul omului de-acum
A scos mult fum,
Pin-ajunse greu la cei ce sîntem noi
Din cărbunele şi apa acelui divin noroi,
La început a-ncercat fără temere nici capriciu
Să ne dea fiinţă din zolul său de siliciu....

4. Paleolog-Cuvint Vechi,
Care pusese pe inima lumii cele şapte ale Lui urechi,
Şi-ai vederii cei şapte uăchi,
Zise, deci, mai enunţat :
„Dumneata să alli de ce-a renunţat,
De ce ne-a dat de-o parte
Pe cei făcuţi din siliciu, materia prea fără moarte ;
Că acestea nu-s pietre de riu,
Cum scrie prostul ăla cu poalele-n briu".

5. Excelenţa Voastră, Cuvintvechi, Paleolog,
Ascultaţi-mă ce vă rog :
Dumneavoastră, care-aţi dumnezeit în Brâncuşi
La ţărmurile acestei lumi de cenuşi
Credeţi că Zeiţa ar fi ţinut după uşă
O lucrare aruncată nouă ca pe-o mănuşă
Fără să trimită din cînd în cînd, un om anume
S-o scoată la lume ?

6. Excelenţa Voastră Cuvintbătrin, Paleolog,
Şi ce vă mai rog :
Pietrele mele trebuie să le vedeţi
Între ceî patru-ai mei pereţi
În zilele luminii care să le-arate
Ca măsura timpului în unde-au fost lucrate
Ca învăţătură mamă a învăţăturii lui Socrate,
Drept strămoaşa ştiinţei lui Plato,
Care cum a aflat-o ?
Că aceste Mume din nisipuri
Sînt slăvitele-i Arhetipuri
Pe care-ai noştri preoţi şi mari meşteri
Le-au văzut jucîndu-şi umbrele pe zidul sfintei peşteri.
Veniţi să vedeţi Mumele şi Ginditorii
Din grădina istoriei dinaintea oricărei istorii.

7. Excelenţa Voastră, Cuvintvechi
Veniţi să vedeţi Perechea dinaintea adamicei perechi,
Şi ţapii, berbecii, caii şi Fetele din preajma sfintei Fete
Cum nasc tot capete cu albe plete
Şi capete cu-acele cuşme dace-frigiene,
Dinaintea Troiei şi de dincolo de Micene.

8. Excelenţa Voastră, Cuvintbătrin
Un lucru însă tot vă spun :
Mi se-ntîmplă să văd în lumea de-acum
Chipurile celor din pietrele-mi, ca peste drum :
La anume lumină
Încep să vină, să vină, să vină
Şi cînd ies eu pe stradă, ei sînt vii, întregi
Trăind cu noi măsurile aceleiaşi legi :
Staţi neapărat la pietrele mele, să le vedeţi,
În decursul de-acum al vechii dumneavoastră vieţi...

9. N.B. La urma urmelor, stăpînul peste această viaţă
Ne pusese de faţă,
La un singur al lui Lui adevăr
Pe care numai proştii îl iau în răspăr.

CONFABULE

* * *

Dacă ar fi din nou iarnă şi dacă
tu ai fi din nou lîngă mine
semn de carte
ai adormi tîrziu pe patul meu de întuneric
cu mîinile întinse vîslind
prin lumina de ceară a lămpii
abia respirînd
să nu te trezesc linişte linişte linişte
visează Prinţesa Circului între două pagini
de poezie
cum dau casele din umeri privind-o.

Iulian Neacşu

Albastru

povestire de

FÂNUŞ NEAGU

celui ce-a fost Nichita Stănescu

Erau saptesprezece insi, dacă nu-l punem la socoteală si pe cersetorul cu picior de lemn care, sprijinindu-se într-un baston, dădea tircoale grupului, si pîndeau clipa cînd se va deschide poarta închisorii din Brăila, ca să-si ia în primire rudele eliberate.

Asteptîndu-si sotia, Mircea Vajoga îi înjura în gînd, la foc scăzut, pe toti directorii de închisoare. „Isuse Christoase, ce le-as mai suci gura la ceafă ! Plăcut trebuie să mai fie să le-auzi venele gîtului scîrtiind si trosnind... Dar cu hotii — si parcă-si măsura întrebarea cu pasul — cu ei ce-i de făcut ? Chiar asa, ce-i de făcut cu Mala ?... ochii ei verzi ca burta perusului... cică perusul, pus în libertate, moare ! Mala... Frumoase zile trăiseră ei doi pe vaporul pe care se cunoscuseră : soare, muzică, dans, nopti de dragoste epuizante, Dunărea înghinînd povesti, luna veghind neclintită, îngîmfată ca o căpită de grîu în marginea bostănăriei.

— Măi băieti, măi flăcăilor...

Un bătrîn uscătiv, în manta de ofiter degradat, cu obrajii cenusii, supti, cu doi ochi repezi sub pleoapele înflamate, iscodind parcă tot timpul după ceva de furat, se oprise în fata a trei tineri veseli, care beau vin rosu dintr-un bidon de cinci litri si :

— Măi copoi, ascultati la Ianuarie Căsuneanu...

— Oho, îl întrerupse tînărul care purta o bluză neagră, cu o multime de buzunări false, noi sîntem mai dulci, ne numim, în ordine : Martie, Aprilie, Mai.

— Bluză neagră, se încruntă bătrînul, orice puiandru care se pisă beteală, dimineata, într-o zi de octombrie, cum e asta de azi, pînă la cinci după-amiaza se însoară cu o tîrfă. Foarte intimă declaratie, nu-i asa, domnul meu ? se întoarse el spre Vajoga, cu botul ascutit si-un licăr de răzbunare în privirile curioase.

Cercetat mai din deal sau mai din jos de Brăila, Mircea Vajoga măsura 1,80, era slab, brunet cu mîinile putin cam lungi si capul săltat, asa cum îl tin paznicii de herghelie. Purta o servietă diplomat — incuietori nichelate si ideea de depozit al secretelor — si-n toată tinuta lui precumpănea un fel de luare aminte încordată, ca si cum înlăuntrul mintii sau în cosul pieptului său sta să sune un clopot sau să ia fiintă, din mlastini, firul unui izvor. Era tumultul unei mărginiri întunecate, acumulată succesiv din întîmplări nefericite : moartea părintilor, condamnarea sotiei, la care se adăugau, acum, asteptarea coclită — „porcii ne-au anuntat să fim aici la 8 dimineata, e prînzul si se prefac că nici nu ne-au zărit" — plus sfîrîitul iritant, însemnînd pierderea, mereu mai groasă, a gîzelor ce pătrundeau, pilpîind din aripi, în cutia felinarului uitat aprins în fata închisorii.

— Ei, îl întrebă Vajoga pe bătrîn, pătruns de-o neasteptată undă de enervare, m-ai tras la rîndea, ce lemne crezi că pot să făgăduiesc pietii ?

— Numai femeile se pricep să fixeze pretul unui bărbat. Noi avem alte vicii. Mai înguste ca ale lor. Noi ne frecăm de ele si turbăm ca vîrsatul de vînt.

— Dumneata ce viciu ai ?

— Îmi iubesc fratele ca pe lumina ochilor. Nu pe ăsta pe care-l astept să iasă. P-ălălalt. Fiindcă am si un frate erou. Înmormîntat în Dumbrava Sibiului, lîngă cel mai mare brad din Carpati. Erou.

— Pe ce front a murit ?

— N-a murit pe front, nuu ! I-a dat foc nevasta, în pat, si-a ars tot. Gelozie. Muierea era din Sălişte, i-a dat foc si s-a împuscat. Eu, domnule, am făcut de toate-n viata mea, dar nu m-am pătat cu vreo crimă. Sînt grădinar si filozof carnasier.

Mircea Vajoga zîmbi.

— Înseamnă că recoltezi întelepciuni contradictorii. La ce armă slujea fratele ?

— La cavalerie. Era numai cisme. Lac. Si sărea cu calul de 3 m. La o paradă a băgat fiori în nevastă-sa. Da' de erou a fost erou. Vă invit să mă vizitati în strada Şlefuitorii de pietre rare, 21 bis, telefon 5 47 31, usor de tinut minte. Am un butuc de vie algeriană ale cărui corzi alcătuiesc o boltă de 250 metri pătrati. Găsiti la mine cei mai gustosi struguri. Dar nu se miscă deloc putorile alea de la birouri. Cartaboiul din ghereta de la poartă isi bea litruta lîngă masa mea, la circiuma din Vadul morilor. Tace, scîrbă, nu se uită la om.

— Domnule, îl agăță pe Vajoga, cu glas tînguitor, cersetorul.

Era slut, nebărbierit, cu dintii rupti si murdari. Vajoga scoase si-i întinse, pe jumătate ostil, o hîrtie de douăzeci si cinci de lei.

— Poftim, dar să nu te-aud multumindu-mi.

— Sfaturile, domnule, nu se dau ca să fie urmate. Bogdaproste.

Cersetorul se depărtă, hîrsîind pavajul cu piciorul de lemn si în dreptul grupului lui Bluză neagră rosti :

— Cei bogati nu dăruiesc din inimă. Dau de pomană, sperînd că Dumnezeu îi vede si le va deschide portita să se strecoare spre ceva si mai gras.

„Da, gîndi Vajoga, spre Mala Portugal", si sugestia unui suris îi umbri buzele împresurate de-o pală de negură precum si ochii aprinsi.

Bluză neagră luă o gură de vin din bidon si-o scuipă în barba cersetorului.

— Esti urît. Mîscă-te !

— Sînt un biet măr scorburos, băiete, suspină bătrînul, umil.

Nimeni nu se sinchisi de întîmplare, în afară de Ianuarie Căsuneanu care luă apărarea cersetorului într-un chip destul de ciudat, îl înhătă de umăr si-l sili să se aseze pe marginea santului, sub zidul scorojit al închisorii. Un nor lopătar se căsnea să scuture o bură de ploaie deasupra lor sau, poate, se pregătea să răpească la cer.

— Ce sumulită stringi cu cersitul ? se interesă el, lovindu-l peste palmă c-un colt al mantalei (mantaua eroului, fără discutie !). Si pe urmă vreau să stiu dacă virtuosii scot bănutul si te miluiesc ? Părerea mea e că sînt niste canalii. Eu, dac-aş fi tare si mare — zbang ! i-aş lichida pînă la unul. De unde esti ?

— Din satul Maraloiu, 55 km distantă de-aici. Am venit cu nor-mea să-l luăm pe frate-su. Arată cu capul o femeie bortoasă, înfăsurată într-o broboadă ucraineană ale cărei capete abea-i cuprindeau mijlocul : muierea spărgea seminte de floarea soarelui. Fă-te-ncoa, Celuto, si spune-i dumnealui ce se-ntîmplă cu hotii cînd scapă afară pe poartă.

— Nu sînt hoti cu totii, se împotrivi, moale, femeia, răzuind cu palma de pe buze, ca pe niste muste amortite, cojile de seminte.

— Sînt, hotărî socrul, ce mai tura-vura, altfel n-ar zace colea, în beciurile de sub noi.

— O să-i vedeti cînd ies, zise femeia, că nu mai stiu să meargă. Frate-meu care e depus acolo a doua oară, zice că, înainte de-a le da drumul, îi pune să meargă numa-n cerc, da n-au voie să spună.

— Vezi, mă lupule stîrb, zise Ianuarie Căsuneanu, cîtă mizerie e-n lume, iar noi, oamenii Brăilei, ne batem peste gură ca indienii si urlăm că-n fiecare zi e culesul viilor.

Cersetorul aprobă.

— Da, brăilenii ard păduchii cu torta.

— Poftim, ce timpit !

Si zărind că Mircea Vajoga trage cu urechea (ascultîndu-i, acesta resimtea indefinit o tristete nerăbdătoare), Ianuarie Căsuneanu aruncă un cîrlig :

— Domnule, aflati de la mine că mahalaua, plus vechii intelectuali ai satelor si cersetorii bătrîni au trăit călare pe un butuc de romante, iar acum le vine foarte greu.

— Greu cu ce ?

— Cu locul, cu pozitia. Cel mai greu, de exemplu, isi vin în fire sau n-o să-si mai vină niciodată falsificatorii de bani. Stiati că toti sînt din judetul Prahova, niciunul din alt judet ?

— Nu-i vorbi unui pictor despre falsificarea banilor, strigă Bluză neagră si se apropie de ei, scund, povîrnit, luminat de-un zîmbet acru. „Un smochin, aprecie Vajoga, pedepsit să hrănească minuitorii cutitului si speriat că nu-si poate duce menirea pînă la capăt !"

— Ce doresti ?

— Vă văd, domnule, un om sobru si destept, puteti să-mi tălmăciti un vis ? Înot în drojdia lui si nu-i găsesc semnificatia.

— Dacă-i cu case de tolerantă, nu.

Bluză neagră schită o strîmbătură.

— E un vis timid, domnule. O fictiune servilă, dacă vreti. L-am visat pe Papa Ioan Paul al II-lea. Era în odăidii verzi, un verde spălăcit, mătase degradată — si cosea iarbă în Domul din Köln, pe care eu nu-l stiu decît din ilustrate si-n urma lui rămîneau ciolane de marmură albă. Cînd am deschis usa să-i duc o cană de lapte, s-a lungit pe-o brazdă de iarbă si l-am pierdut din vedere. S-a asezat între noi o casă de lemn pe o insulă din mijlocul unui riu si nenumărate rastele cu unde.

— Foarte simplu. Sfîntul Părinte se pregătea să viziteze Polonia, iar superstitia întoarcerii acasă impune să pleci obosit la drum.

— Refuz tălmăcirea, domnule.

Si, cuprins de un fanatism obscur :

— Urîti mult lumea, nu-i asa ? Îi doriti numai petreceri cu caise viermănoase.

— Ti-ai ieşit din fire, fiindcă nu mai ai răbdare să astepti. Vajoga se gîndea că mai văzuse undeva ochii ăia verzi, plutind tulburi într-o fată de hîrtie cerată. Pe dracu, urmă el, dispretuitor, du-te si suge-ti vinul. Crezi că pe mine nu mă răpune sila asteptărilor neghioabe ! ?

Bluză neagră nu se mîscă. Întepenise ca si ceasul rău. Era singurul semn de provocare încăpătînată din acea amiază de octombrie gălbejit. După apoteoza lui septembrie, în cuprinsul orasului Brăila, toamna suferă brusc un esec, anotimpul se împerechează cu ingratitudinea confuză, malurile Dunării pierd iarba si devin oarbe revărsări de lut părînd a spune : nu ne recomandati să fim ceea ce nu putem fi, trăim sub stăpînirea vîntului dinspre Dobrogea. Bluză neagră era fructul lor renegat. Rosti ca si cum ar fi frînt o tulpină de soc înflorit :

— Domnule Vajoga, sînteti un las.

Buzele-i rideau desenate patetic sub nasul acvilin. Pesemne că repetase mult, în umbră, clipa ce-o trăia.

— Chiar si cînd o asteptati pe Mala Portugal, hoata de buzunare de pe vapoarele de croazieră, tot las sînteti.

Se întoarse, cu mersul putin serpuit, la tovarăsii lui, care-i puseră bidonul în brate să se întremeze si de acolo strigă spre toată turma :

— Pe lîngă Mircea Vajoga, eu sînt o bijuterie veritabilă. Noi, cei buni, să ne trăim moartea lent si cu multă ardoare. Ningeti, domnilor, ningeti cu fulgi mizerabili peste purtarea mea urîtă si dati-i domnului Vajoga o cordică să-si stringă fruntea deasupra mîntii prea înfierbîntate. O cordică bine înnodată alungă durerea si adaugă persoanei un ce misterios. Portugal ! Hei, Portugal !

Mircea Vajoga îl ascultase întîi de la distante înghetate, zicîndu-si că e un zurbagiu de duzină, care s-a pilit. Dar cînd Bluză neagră rosti a doua oară numele de hoată al Malei, obrajii i se umflară, tremurînd, ochii i se lărgiră si tot ceea ce era minios în spatiul străzii Carantinei — asteptarea rîncedă, ura mocnită, bura de ploaie, mai mult un fel de tuse a Dunării — îi pătrunse în timple si zîmbetul lui malitios, care cu o clipă mai înainte ar fi luat forma unui reproş îndurerat se schimbă într-o strîmbătură convulsivă. „Ei, da, stai, stai nitel"... Stăpînit de-un acces de nebunie sau de delir zămislit de spinii vocii lui Bluză neagră, Vajoga porni spre grupul celor trei, să le mute fălcile si să-i amestece cu tărîna, dar la jumătatea distantei un tipăt ascutit îl opri. Semăna nefiresc cu chelălăitul unei cătele florii pe care, ieri, un camion o strivise în fata lui.

— Să te ia dracu pe metereze ! — aceeasi voce, cu nuante de tipăt uscat. Dacă nu te ia imediat, declar ocara printesă peste orasul Brăila, pfui !

Înjura Ianuarie Căsuneanu si Vajoga simti dintr-odată cum o liniste stranie si ostentă coboară peste toate miscările lui, purificîndu-l ca o furtună caldă si scurtă si dominată de fulgere viorii.

— Ce se-ntîmplă, cine te-a înfuriat ?

— Muierea asta grasă, domnule, răspunse Ianuarie Căsuneanu, din mantaua eroului, zice că mănînc castane coapte.

— Am zis că mănînci castane coapte, fiindcă dumneata i-ai zis lui socru-meu că toate muierile sînt tîrfe.

— Domnisoarăăă !...

— Nu sînt domnisoară.

— Îti zic cum vreau, treaba mea.

— Ironii ieftine, azvîrli Bluză neagră.

— Ironia e mosia mea, domnule. Sînt nepermis de ironic dacă vreau. Si suspect de coltos. Si acum chiar asta vreau.

— E femeie cuminte, o apără cersetorul pe noru-sa.

— Ie-te-te la el, cuminte ! Stii ce scria într-un almanah, dobitocule bătrîn ? Cică un aloe înfloreste o dată la o sută de ani. Si atunci, de unde atîtea medicamente pe bază de aloe ?

— Medicamentele, îl informă Vajoga, cu un calm care-l mira pe el însusi, nu se fac din floare, ci din frunză de aloe.

— Multumesc, domnule, mi-ati umplut burduful gol. Si acum, serviciu contra serviciu. Învătati : corbii, ca să se hrănească, nu scormonesc în cenusă. Adineauri erati livid ca moartea. Inexplicabil de ce se tot înfige cretinul ăla... Veniti cu mine să-l lingusim pe cartaboi ?

Porniră spre poarta închisorii si turma, exceptîndu-l pe cersetor, cu bastonul înfipt ca o lance în muschiul santului, se urni după ei. Oprindu-se la un pas de ghereta, Vajoga avu o stringere de umeri, ca si cum l-ar fi încoltit o forță oarbă si incilcită, mirosind a smîrcuri. Îsi trecu limba peste buzele arse, privirea-i lunecă în lături, oprindu-se o secundă în ochii lui Bluză neagră (mă dusmănește de moarte... un dement, cu toată ura încleștată asupra mea... la naiba, aiurez...), apoi se fixă pe chipul plutonierului, rotund, dominat de un nas vînăt si gros ca o ventuză.

— Tovarăse, fiti amabil, cînd or să-nceapă s-apară ?

— Chiar asa, domnule, se amestecă si Ianuarie Căsuneanu, noi doi ne cunoastem de la Vadul morilor...

— Noi doi ? ! se încruntă ăla, sorbind ceai dintr-o cană de tablă.

— Măsuță lîngă măsuță.

— Trăncănesti aiurea ! Apoi lui Vajoga : Începe. Primul exemplar care trece pragul în afurisita voastră de libertate este...

— Ozana Gheorghiu, se anunță singură o femeie înaltă, în mantou albastru, cu capisonul căptusit cu satin violet.

Iesi în stradă rîzînd si stringînd la piept un cătelus dolofan de plus galben. (Mai tîrziu, Mircea Vajoga, care-o privea năuc, avea să afle că rostul cătelului era să-i ascundă lipsa degetului inelar de la mîna stîngă, ce-i fusese amputat în urma unei degerături). Era blondă, cu părul pieptănat lins si vîrît pe jumătate în capisonul mantoului si ridea gîlgîit, trădînd o sănătate zdravănă, în timp ce nasul drept, cu nările palpitînd, părea să caute în umezeala acelei zile de octombrie doar suvitele de aer proaspăt si dens — aerul lipsit de povete prostesti, ridicat din pragurile viguroase ale Dunării de jos, aerul luntrilor transportînd soldati si porumb, aerul unei mese bune. Înaintă cîtiva pasi, călcînd ferit pe caldarîmul spart, clipi din ochi, afectată, mai mult ca să pîrguiască-n arderi pasnice păsunile amiezii si aruncă spre Mircea Vajoga, oarecum peste umăr :

— Domnule Vajoga, fiti bun si însotiti-mă pînă-n Bulevardul Republicii.

Vajoga tresări si avu nevoie de cîteva clipe bune ca să abandoneze, mai întîi starea de năuceală, apoi pe-aceea de uimire. Vorbele Ozanei Gheorghiu, rugăminte si poruncă, sunau ca o prevestire de recoltă proastă. Întelesul lor încert, un fel de dorintă încolăcită pe vînt, îi trezea o teamă urîtă, imposibil de stăpînit. Se simtea înjosit si — culmea ! se simtea si refuzat. Dar refuzat de la ce ? se înfurie el.

— Milostivă doamnă, se tîngui alături cersetorul bătrîn.

— Nu ti-e rusine, se răsti Mircea Vajoga, de unde să aibă doamna bani ? !

— Dacă n-are bani să-mi dea cătelu-ăla de pluş. Am patru nepoti si n-au văzut niciodată asa ceva. Dati-mi-l si vă spun ce poveste minunată văd eu în fiecare primăvară în Munții Bătrîni. De zece ani sui acolo, cînd se topeste mustul zăpezii.

— Vreau, se învoi Ozana.

Si Vajoga :

— N-au un nume pricopsit munții ăia.

— Pricopseală, se amestecă Ianuarie Căsuneanu, se pomeneste din belsug numai la tunsul oilor. În Munții Bătrîni, schiopule, dacă tinem cont de situatie, trebuie că e rost de guleai cu ursoaicele.

— Filozof carnasier ! exclamă, cu dezgust, Vajoga.

— Ia seama, domnule, îl avertiză cersetorul, să nu-ti taie urechile înainte de-a isprăvi eu povestea. Poartă sabie sub manta. În Munții Bătrîni, domnisoară, la Lacul de cristal, care-i într-o pesteră, soseste, primăvara, cărînd cu el cinci arbori vii din altă parte a lumii, Domnul Pan Domnita. Îi ciopleste si face din ei oameni. Cinci, Cinci femei, pe crucea mea. Stă în Lacul de cristal, pe un scaun de cristal si ciugulește lemnul c-o toporiscă de cristal. Să nu uit, în timpul ăsta, amîndoi purtăm ochelari de soare. Cîtă vreme Domnul Pan Domnita lucrează, arborii rămasi la gura pesterii dau rînduri-rînduri de muguri. Numai asta mîncăm două săptămîni : salată de muguri. Zice Domnul Pan Domnita : mîlogule, vino aici să-ntingi în bucuria vietii !

— O să-avem o iarnă ticnită ! se strîmbă Vajoga.

— Domnule, dar te strecori cu ticăloșiile, tiptil-tiptil, ca vulpea la cotet, strigă, indignat, Ianuarie Căsuneanu.

— Crede că mint, îl lămuri cersetorul, calm. Domnul Pan Domnita cioplește cinci femei si le dă, la probă, marinarilor. Fiindcă sus, în Munții Bătrîni, pe Lacul de cristal pluteste mereu o corabie. De lemn si de cristal. Din cinci fete numai una se nimereste să fie vie si adevărată. După ce fata-i săturată pe marinari, Domnul Pan Domnita o ia de brat si dispare cu ea. Anul viitor se întoarce mai tînăr si mai sclivisit. Pe femei le tine cică, la riul Iordan, care se stie că e apă sfîntă. Dar astă primăvară i-am găsit pe toti marinarii înjunghiati : sedeau pe punte îndoiti, ca si cum jucaseră capra, fiecare cu cîte-un cutit înfipt în spate. Domnul Pan Domnita n-a vrut să mai cioplească. S-a urcat pe punte, a aruncat năvodul în Lacul de cristal, a scos zece morminte, i-a lungit în ele pe marinari, le-a dat la fund si a plecat.

— Trebuia să-l opresti ca să-ti facă si tie o muiere, zise Ianuarie Căsuneanu. Putea să-ti facă una chiar din piciorul ăla de lemn pe care-ti sprijini zdrentele. Cu toate c-ar fi ieşit cam mărunțică.

— O să-mi facă, dar nu din piciorul ăsta, o să-mi facă din piciorul de duminică, ăla cu care mă duc la biserică. Ăsta-i picior de cersit. Piciorul de duminică are si-o spetează care mă îmbracă pînă la subtioară. Iese o muiere de măsură mijlocie. Să iei, zice Domnul Pan Domnita, tiparul unei femei care-ti place si să vii cu piciorul de duminică si cu tiparul în Munții Bătrîni, la iarnă. Tiparul se ia într-un fel anume. Să fii în munti în noaptea de Anul Nou. Atunci scoatem corabia de pe Lacul de cristal si ne dăm drumul pe pîrtie pînă în orasul Sinaia. Ajungem acolo, zice, fix la ora 12 si blocăm soseaua spre Predeal.

— Pentru ce ? întrebă Ozana.

— Asta nu mi-a lămurit-o, nu mi-a lămurit-o. Dar stiti ceva ?

— Stiu, răspunse Ozana. Voi fi tiparul dumitale. De Anul nou, fix la ora 12, mă voi afla în centrul orasului Sinaia. Poftim cătelul. Si trag nădejde s-avem timp frumos în noaptea aia.

— Din aschiile de la piciorul de duminică, Domnul Pan Domnita a promis să-mi cioplească niste iezi...

— O să-ti iasă cam nerusinată femeia, rise Ozana.

— Afurisit să fie dacă nu s-o însura cu ea ! strigă Ianuarie Căsuneanu.

— Păi cum altfel ? ! se mîră cersetorul. Adineauri, cînd domnisoara s-a oferit să vină la Sinaia, am văzut riul Iordan. În valul lui, numai coronite de caprifoi...

— Veniti, îi ceru Ozana lui Vajoga, si el porni, aproape impletindu-se, ca într-o probă de încercare a supunerii si umilintei. Pe drum, ea-i respinse bratul ca arc ocrotitor, dar îi luă mîna dreaptă si-i frămîntă degetele (gîlceavă posesivă ? redesteptarea inconstientă a dreptului la dobîndirea hranei ?) în timp ce mîna lui stîngă nu mai contenea să lovească, usor dar scandalos de iritant, servieta diplomat de genunchiul ascutit, fără nici o milă pentru dunga pantalonilor si insensibil la comentariile dubioase ale trecătorilor cu care se încrucisau.

Intrară, cuplu adunat cu pumnalul de un Dumnezeu rătăcitor, la restaurantul Lotca de pe Republicii. Fragmente de plase pescărești, coloane de stuf uscat, mănunchiuri de pelin si de papură (Ozana se zgribuli la gîndul c-ar putea să scoată capul de pe undeva un sarpe de baltă), un pianist expert, plutind, cu părul vîlvoi, în meandrele unei melodii evocînd mări calde, scornită de degetele lui inteligente — c-o unghie decupa mereu raze de soare si le planta în sfesnicul însprăvit în trei sopirle de aramă, — pe mese, înfipte în sticle, luminări colorate arzînd în propria lor groapă si flori sălbatice, semănînd pînă la contopirea de sine cu niste ciorchini de fluturi opriti brusc din zborul lor colectiv prin toamna subtire. „Mergem de-a busilea... tiriş, tiriş". Izbit de-acest al treilea rînd de vorbe aiurea, căscîndu-se în el fără să le fi chemat, Mircea Vajoga se poticni de-un scaun în care se si trînti. Sări imediat în picioare.

— Captivant, murmură el, mai au piersici la ora asta ! Si arată fructiera. Dă-mi, te rog, mantoul, domnisoară.

În rochie, Ozana, avînd sînii scăzuti, arăta mai putin agresivă si energică. Gîtul bronzat, lung ca o pierdere visată, fără podoabe si ochii castanii, ageri, dar vulnerabil dilatati, lucind tristi, poate si nitel speriati, în fata cu oval prelung, îmbuneau observatia : **fără speranță.** „Mai degrabă deznădăduită", diagnostică Mircea Vajoga si Ozana, intuindu-l, zise :

— Rostul detentiunii, domnule Vajoga, spună cine ce-o vrea, e să te dărîme într-un fel. Fie si numai partial. Aș bea ceva dulce.

— Domnisoară Ozana, întrebă Vajoga îngrijorat, după ce făcu comanda, ce se întîmplă cu Mala ?

— Nu iese azi.

— Trebuia să-mi închipui.

— Nu va iesi nici mîine.

— I-au prelungit pedeapsa ?

— Nu stiu.

— Da, i-au prelungit-o, spuse el, necăjit si fata i se împietri. Numai ochii scăpărau intens, părînd să combine misterios vestea primită cu niste sperante secrete.

„Asta-i Chipul pe care-l ia melancolia cînd îmbătrînește" gîndi Ozana.

Ospătarul le aduse băuturi si icre de stiucă servite pe foi de viță de vie.

— Ia te uită, se mîră Ozana, usor înveselită, e pentru prima oară cînd constat că frunza de vită nu acoperă bucuriile vietii.

— Ai o vorbire precipitată, domnisoară.

— Mi-ar fi plăcut mai mult s-o numiti alertă.

— Nu mi-a trecut prin cap. De altminteri, în cufărul meu, acum, nu mai găsesti pene de vultur, găsesti numai suplimente ale zădărniciei.

— Care-ar fi alea ?

— Păi, energia cheltuită febril, dar fără scop precis, somnul zvîrcolit, asteptarea noduroasă. Si mai sînt...

— Mala ar ride în hohote. Detinutii, domnule Vajoga, judecă lumea mult mai aproape de adevăr. Nu lîncezesc în povesti despre casă, trecut, slujbă. Timpul stă închis împreună cu ei si nu suferă de mărturisiri. Acolo, înăuntru, se bucură de respect numai prezentul : brigadierul, directorul, pe care foarte rar îl zăreste cineva la fată, banii si cambuza de alimente. E vorba, bineînțeles, de-un respect de rutină, limpede în esență si monoton. Cu o coajă de săpun poti cumpăra cea mai frumoasă dintre detinute.

— Cred că dumneata erai cea mai frumoasă.

— Ati uitat-o atît de repede pe Mala ?

— Am presimtit că n-am s-o văd astăzi. Mi s-au arătat semne proaste dis-de-dimineată. Cînd am iesit din casă, calul de şaretă şedea neclintit în mijlocul curtii, cu amîndouă picioarele înfundate în niste arcuri de tractor. Pe urmă am pierdut portmoneul. Mi l-au găsit fetele care melitează inul, ascuns sub un strat de gălbenele tîrzii. Nici un ban lipsă, dar sutele erau despărtite cu frunze de stejar : o sută, o frunză, o sută, o frunză. Si pot să jur că pe la ora 4, cînd m-am sculat, portmoneul era în buzunarul de la haină. Vrei să vezi frunzele ?

— Vreau să le miros... O, dar sînt foarte uscate. Le-aș fărîma să le fumez. Noi doi am mai vorbit o dată.

— Imposibil. E prima oară cînd ne vedem.

— Cei ce nu mă cred vor sfîrsi înecati în Lacul de cristal din Munții Bătrîni.

— Eu sînt agronom, cultiv o mie de hectare de legume, orez, piersici, cu să caut în munti ?

— Sînteti si pictor.

— În planul secund. Cu toate că numai de pe pozitia asta am colindat lumea.

— Cred că e plăcut să fii agronom si să străbati cîmpia, toată vara, **într-un docar tras** cînd de doi cai frenetici, cînd de doi cai invizibili. Despre lumea largă si halucinantă nu stiu nimic. Păcat. Povestea mea, domnule Vajoga, e mai aglomerată si începe domol. Am putea s-o luăm biblic, că Domnul Pan Domnita : iar boul peste riul Iordan sufla...

— Curios, o întrerupse Vajoga, despre riul Iordan, în general nu iei cunostintă decît o dată pe an, de Bobotează, iar azi parcă numai despre el a fost vorba.

— Ascultati mai departe. Septembrie, soare rosu, iar boul dorea să vadă cegă, păstrugă, morun si nisetru în apele Iordanului, pe cînd eu, fiindcă mă aflam la vînătoare de rate în bălțile Dunării — acum o lună s-au împlinit patru ani — număram ultimele berze din Insula Plesa, una, două, trei, patru si tot asa pînă la treispe ! Pe cea de-a paispea aveam s-o văd mult mai tîrziu. În acel septembrie, împărtit de treispe berze, m-au arestat si, de la interogatorii, am pierdut obiceiul să tac mai îndelung sau să păstrez ritmul firesc al vorbirii. Proiectasem să fug din România si un băiat care mă iubea a spart un shop, să-mi facă rost de dolari.

— Te gîndesti să încerci din nou ?

— Să fug ? Nu, am treizeci de ani. Prea tîrziu s-o iau de la capăt.

— Si băiatul ?

— L-au împuscat, fiindcă n-a răspuns la somatie. A murit la spital.

— A murit, probabil, strigîndu-ti numele.

— Degeaba mă luati peste picior. Da, a murit rostindu-mi numele si astfel au ajuns la mine. Cînd viata-si ridică poalele-n cap să-ti arate fundul...

— Astea-s vorbele Malei Portugal.

— O să mă mărit cu un mecanic de automobile sau c-un gestionar de bunuri. Inginerii se însoară, de studenti, cu colegele de bancă, doctorii te înșeală cu infirmierele, profesorii de matematici sînt prea naivi, iar cei de limbă română, speriati de cîte întelesuri poate căpăta cuvîntul. Stiti, cînd mi-a fost dat să văd a paispea barză ? În aprilie trecut. Dumnezeu începe ca Dumnezeu cel puțin la un km depărtare de orice penitenciar. Mai ales, primăvara. Pentru noi, în aprilie, Dumnezeu începea în livada de meri si în lanurile de mazăre unde ne minau să plivim buruienile. Era duminica.

— La pușcărie esti scos la muncă si sărbătoarea ?

— Închipuiti-vă ! Eu, acolo, m-am calificat reparatoare de linii telefonice, si-n duminica aia mă cocotasem pe un stîlp, chiar lîngă pogoanele în care lucra brigada Malei si umblam la o candelă de porțelan. Mai mult priveam norii si Dunărea. Era cald, însă acolo sus adia vîntul si mă răsfătam fumînd o tigară si luînd aminte la un vițel bleg si tărcat, la florile de mazăre, albe si la cele de dovleac, galbene.

— Astea, prin septembrie, la a doua lor apariție, încercă Vajoga s-o inițieze în tainele naturii, devin ucigașe. Pîndesc clipa cînd un bondar sau o albină pătrunde în cupa lor si se-nchid încet, sufocîndu-le. Bineînțeles, întîi își amețesc victimele.

— Să vă cred ? zîmbi Ozana, privindu-l prin apele paharului. Ce frumoasă-i lumea privită prin sticlă albastră ! Ca elevă, îmi petreceam vacantele într-un sat dintre Oltenița si Călărași, mai stiu si eu cîte ceva din tainele cîmpiei.

— De pildă ?

— De pildă stiu cu precizie că oile care au miei se numesc mînzări, iar un vițel sau un copil născut înainte de termen se cheamă că e născut de neleapcă... Livada de meri era veselă, roșie, iar la marginea ei, la vreo două sute de metri distanță, un bărbat si o femeie recîdeau un stog de fîn. Femeia sedea în centrul căpitei, în costum de baie si cu cizme de cauciuc în picioare. Primea palele de fîn azvîrlite cu furca de bărbat-su si le aseza, brat cu brat, într-o ordine aproape desăvîrsit circulară, soarele o scălda-n plin si mi se părea că e cea mai atîtătoare femeie pe care am văzut-o vreodată, înaltă, solidă, tînără liberă, stîrnind pofte nebune în orice trecător prin cîmpie. Lovită cu pumnul, ar fi sărit din ea numai mieii albi, ca din cepele zdrobite pe coltul mesei. Si pe cînd mă lăfăiam în vînt, sustinută de centura de siguranță (în centura aia te lasi pe spate cît poti, dar n-are cine să te sărute), iată că, pe deasupra drumurilor, se arată a paispea barză.

— Sau prima din an, o corectă Vajoga.

— Nu mă-ntrerupeți, se rugă Ozana. În Insula Plesa, unde m-au arestat, mersesem să asist la vînătoarea de rate si să număr douăzeci de berze ca să mi se-mplinească o profetie de noroc sau de moarte. Deci era a paispea barză pe care-o vedeam, socotind din ziua arestării. Cred, încă, domnule Vajoga, că a șasea barză, pe care-am s-o văd de aici înainte, mă va duce într-o hotarele unui vis ce mă stăpînește sau în moarte. Da, moartea va fi vecină cu a douăzecea barză. Descoperind atunci cea de-a paispea barză, care plutea spre livada de meri, am vrut s-o salut chiar vîslind prin văzduh către ea, dar în clipa aia, în receptorul de control, pe care-l tineam strîns între ureche si umăr, aud un zumzăit îndesat, stăruitor, si-am înțeles că e tonul ! Puntea spre lumea din afară. Nu-l mai interceptasem niciodată pînă atunci, fiindcă legătura cu statia pilot se face rotind numai două cifre pe disc, si primul îmbold a fost să vorbesc cu mama, la Oltenița, 181... si mai departe nimic. 181... poti să înnebunești. Uitasem numărul... 181... si un mare pustiu sau o mare scrînteală. Stiam prefixul, plus trei cifre, plus faptul că restul de două cifre n-o să mi-l mai amintesc niciodată. Atunci am strigat-o pe Mala ; fii atentă, pot să vorbesc la telefon, acum, pe loc, cu toată țara, dă-mi numărul domnului Vajoga. V-am sunat : alo, e o convorbire clandestină, pot să vă spun despre Mala Portugal tot ce vreți să știți : e sănătoasă, mulțește. „Pe dracu ! n-am timp de glume proaste" si ati închis.

— Doamne-Dumnezeule, mi-am închipuit că vor să mă hăituiască.

— Trebuia să jucati jocul pînă la capăt. Dar tot n-ar fi avut vreo importanță, fiindcă, ori-

de ger

cum, el se juca singur și aparte. Domnule Vajoga, și Ozana se încordă, smucind umerii, vi se întîmplă, cîteodată, să realizați **sentimentul brambura** ? Mie, a paispea barză mi-a creat **sentimentul brambura.** E la fel de liliachiu ca și sentimentul Domnului Pan Domnița, sculptorul, cînd ia în mîini toporișca de cristal și nu știe cu care arbore să înceapă. Mala, i-am zis, bărbatul tău nu vrea să se-agațe-n discuție, îi e frică. În același timp o strigase și inginerul de la fermă : „Mala, cîte lăzi de mazăre am numărat noi doi : 1 283 sau 1 238 ?" „48, 40" s-au pornit să strige-n cor deținutele brigăzii și Mala de-abea le-a potolit : „stați, nebunelor, au fost 1 218", apoi și-a pus mîna streașină la ochi, ca să privească barza planînd spre Dunăre, **și-a** început să rîdă, „Ozana, zice, fă-i semn să se întoarcă". Mala Portugal rîde zvelt. Părerea mea e că nimeni nu știe să rîdă ca ea. Domnule Vajoga (Ozana coborî vocea pe marginea paharului), sînteți învățat să primiți vești proaste ?

— Cu asta trebuia să începi, domnișoară. Nu ești expertă în învăluiri.

Ozana îl văzu adunîndu-se cu coatele pe masă, înfrînt mai înainte de-a afla. Astfel se împodobește un om cu obidă și dezgust, cu bîjbîieli și retrageri, cu nopți obscene, fiori negri, piedici, opinteli și poate și cu două crengute de moarte. Vajoga vedea trupul Malei gol de mîngîierile lui și robit altei existențe.

— Mala a ieșit acum zece zile.

— Și s-a dus, zise Vajoga, la inginerul ăla cu care număra lăzi.

— Ați înțeles perfect.

— De ce nu mi-a scris nimic ? Era o datorie elementară.

— N-am nici cea mai vagă idee. Dar bănuiesc c-a oprit-o rușinea. E gravidă.

El o asculta ostenit și friguros. Ar fi aprins focul și s-ar fi lungit lîngă sobă, să-și încălzească oasele. Pianistul divaga acum pe o temă fără luciu : păsări, toamnă, brumă, streașina pădurii.

— Noi stăm pe malul rîului, cum o să trăiască ea fără să mai audă rîul ?

— Are Dunărea.

— Un rîu e al tău, Dunărea te copleșește.

Și avu o strîmbătură chinuită, încît Ozana ar fi preferat să-l audă țipînd. Puternică-n ghimpii ascuțiți, solidă și densă, durerea nu se produsese sub osul pieptului, ci în orbitele ochilor și-n pulpele picioarelor. Parcă un fulger necruțător i-ar fi sorbit lumina din ochi și doi cîini și-ar fi înfipt colții în carnea lui.

— Domnule Vajoga, spuse Ozana, îmi permiteți să mă retrag ?

El răspunse altceva.

— Deci jocul s-a jucat singur și eu sînt ponositul încorporat de la poarta închisorii. Cît fac plata, mai servește o piersică. Rivalitate peste fluviu, ehe !...

Scoase portmoneul și dintr-odată fața i se destinse.

— Domnișoară Ozana, îți place nespus să glumești, nu-i așa ?

— În împrejurări ca asta de azi, nu.

— Atunci cum să-mi explic că în locul frunzelor de stejar pe care le-ai fărîmat între degete au apărut frunze de lămîi verzi ? O sută, o frunză de lămîi, încă o sută, încă o frunză de lămîi. Poftim, cercetează, te mint ?

— Fantastic, domnule Vajoga, sînteți un vrăjitor. Dați-mi-le mie, n-am mai simțit miros de lămîi de-o veșnicie.

— Ia-le pe toate. Și mai ia, te rog, și asta.

Țăcăni, rupt din șale deasupra genunchilor, încuietorile servietei-diplomat și puse pe masă, cu mîna tremurînd, un colier. Perlele scăpărau îmbobociri de vișin pîrguit. Fiecare bob, bucuros ca de-o logodnă de apropierea celuilalt, etala o-nlănțuire de explozii : roșu carnal, roșu corupt, roșu lenevos din petalele ciclamei, roșul denunțului bolnav, roșul speriat din obrazul adolescentului, roșul cabotin din obrazul clovnului și toate la un loc se-uneau să insteleze o apropiere dezonorantă : fructiera de sticlă albastră și piersicile.

— Cei înșelați, zîmbi Vajoga, știu și ei să facă daruri.

— A fost al Malei Portugal ?

— La proces, Mala a susținut că acest colier i-a scăpat în Dunăre. L-am găsit cusut în căptușeala căciulii mele, e al meu.

Și, luînd rigiditatea ei drept încăpățînare :

— Nu te măcina în gînduri searbede. Morala și religia dumitale să fie mereu ce-a de-a douăzecea barză. A paispea îmi rămîne mie. Alege tot ceea ce ți se oferă.

— Aleg, și va urma ce ? întrebă Ozana, cu bărbia rezemată-n pumni. Zîmbetul ei, tăiat cu dinții să n-ajungă-ntreg în obraji, calm, ironic, stătea la îndoială într-o răscruce de drumuri : abandon, proiectare în miresmele norocului sau răzvrătire, dispreț, refuz ? Ei bine, vorbi ea rar, risipind încordarea, legați-mi-l dumneavoastră la gît, și să ne trăim slăbiciunile.

Vajoga ocoli masa, traversînd umbrele pe care luminarea, arzînd mocnit în gîtul sticlei, le azvîrlea în plase ca pe niște pești inconsistenți și potrivi darul acceptat pe gîtul lung ca o pierdere visată, încercînd și o mîngîiere pe cerceii ca doi stropi de lapoviță. Cînd să se întoarcă la loc, descoperi că în scaunul lui ședea un bătrîn mic și palid, cu tărtăcuța rotundă ca un cantalup pe care l-ai bușit zdravăn de pămînt, spre a-i înmuia miezul. Purta o haină de piele albă, beretă kaki, cămașă de poplin, cravată desenată cu pensula și, la butonieră, o crizantemă violetă, frumos luminată de picăturile ploii. Cearcănele ca niște potire, adînci și presărate fin cu pulbere de sidef amestecată în iod, păreau și ele două crizanteme, dar spre deosebire de aia care-i împodobea pieptul, lăsau impresia de flori carnivore, pedepsitoare și lacome, fiindcă adunau în centrul lor doi ochi descărnați de pofte impulsive, triști, lunatici, traversați iute de cîte-un zvîcnet, poate de nașterea neisprăvită a unui gînd ostil lumii întregi, reprimat într-o clipă de concentrarea densă în orbite a unei otrăvi și mai puternice : spaima și beția că a pariat cu Necunoscutul fictiv și că va cîștiga. Ținea în brațe un picior de lemn cu spătar.

— Ce cauți aici ? întrebă, iritat, Vajoga.

— Cîrciuma, domnule Vajoga, e o iarbă pe gustul tuturor cailor.

— Cîrciuma, dar nu și masa mea. Șterge-o !

— Sînt Domnul Pan Domnița, zise bătrînul. Culegătorul de omături. Trage-mi numele adînc pe nări, miroase a cuișoare.

În lumina tremurată a luminării, chipul lui Vajoga se schimbă dintr-odată în reprezentarea în aramă veche a melodiei ce se transforma, treptat, sub mîinile pianistului, în șuier de vînt rostogolind ciulini.

— Am venit, anunță Domnul Pan Domnița, cu două luni și jumătate mai devreme, ca să-i lucrez cerșetorului Tudor Bucățică, din piciorul ăsta de lemn scump, o femeie.

— Dumneavoastră o să-mi luați tiparul ? întrebă Ozana.

— Nu, n-am darul ăsta. Eu pot învia lemnul, uneori, atît. Tiparul trebuie să ți-l ia un bărbat care te iubește. Domnul Mircea Vajoga.

— Oh, mă iubește ? ! se miră Ozana și Vajoga văzu cum, în zbaterea cenușie a secundei, se strămută din ea, în spiritul lemnului, furia, gelozia, scrîșnetul, disprețul, sfidarea, forța desfriului și teribila întindere-a așteptării albe și răbdătoare. Și pe deasupra a toate, moartea — și simți c-o va urma mereu, slugarnic, amețit și tulburat de părul blond ca mustul mestecenilor lunecînd pe colinele toamnei și că va fi pradă atîrnînd nu la șoldul învingătorului, în culcușul trofeielor, ci de umbra armei, și nici de ea, ci mult mai scăzut, de curbura umbrei de la cureaua armei.

Domnul Pan Domnița se legănă pe șolduri, trainic în dumicații spinării și rosti cu o forță impenetrabilă :

— Apropiați-vă, obraz lîngă obraz.

Ozana izbucni în rîsul iepelor, care-i vîntul de răsărit și apus al aventurii sau pulsația ei dogoritoare, iar Vajoga aplecă imediat tîmpla, surprins de tonul poruncitor și de vitalitatea neașteptată țîșnind din trupul ăla ce lăsa impresia că nu-și umpluse niciodată burta pe săturate.

Obraz lîngă obraz, Vajoga și Ozana descoperiră în același timp că Domnul Pan Domnița avea și pantofii pictați, doi dragoni mici pe stîngul, un buchet de flori albastre și un lăstun pe dreptul, dar nu îndrăzniră să dea glas mirării.

— Închideți ochii și lăsați-vă gîndurile să zornăie în voia lor, să se amestece între ele, îi sfătui cu buzele uscate Domnul Pan Domnița. Stînd astfel, fiecare sorbiți cîte-o gură de apă din limanul celuilalt. Ești bună, domnișoară, să-mi spui ce gust are apa ?

— Aș putea să jur că beau din Olt.

— Apa din Olt te umple de-o liniște împăcată. Dumneata, domnule Vajoga ?

Acesta se foi, stînjenit, pentru că, bind, i se amărîse cerul gurii.

— Apă sălcie, rosti el, greoi, neîndrăznind să privească spre Ozana.

— Sălcie ca-n orele dimineții sau ale amiezii ?

— Nu mă pricep la nuanțe.

— Poți să dai o mînă de ajutor, domnișoară ?

— Sălcie ca-n orele dimineții.

— Perfect explicabil, fiindcă dumneata mai păstrezi în liman urmele frămîntării de azi dimineață, cînd mai erai încă la închisoare și nu găseai o formă potrivită pentru povestea Malei Portugal.

— O, Domnule Pan Domnița, zise Vajoga, mi-ar fi plăcut să veniți, iarna... să ningă și noi să vă primim cu luminări roșii înfipte-n zăpadă. Luminări roșii, piersici în fructiere, zăpadă afînată.

— Dacă vrei, ne putem muta în tenebrele iernii.

— Brr ! se scutură, scîrbos, cerșetorul, la o masă din colț, și scuipă ascuțit printre dinții rupți. Scuipatul căzu lîngă Ianuarie Căsuneanu, ca un ultragiu adus mantalei eroului.

— Dobitoc tembel ! îl înjură filozoful, iar Bluză neagră, intrat în carnea unui chef bun, le striga prin geam trecătorilor : beți-vă apa din ceasuri, locuitori ai blagoslovitului pămînt.

Cei trei apăruseră pe neobservate și ocupau singura masă în formă de diligență (o fantezie a directorului Iulian) și cînd închinau, trăsura vibra, tîrînd în sac ecoul loviturilor de copită ai cailor de demult și un bubuit dogit, parc-ar fi străbătut poduri de lemn, iar în paharele lor duhneau vremuri dospite în mucigaiuri, străzile Brăilei ieșeau din fagurii seci ai veacurilor, cădeau într-o rînă ceainării asfințite, săli de biliard își clăteau gura cu înjurături, haimanale se istoveau la pîndă sub balcoane obeze adăpostind glorii defuncte, încăierări balcanice și curve cu umerii înveliți în șaluri de Orenburg.

— Domnule Vajoga, zise Domnul Pan Domnița, țigara îți arde degetele, stinge-o.

Vajoga vru să arunce mucul în frapieră, dar sub mîna lui, țîșnind din adîncul tufei de pelin, se ivi un izvor. Doi bibani îi luară chiștocul și dispărură cu el.

—Bibani, zise Domnul Pan Domnița, fiindcă fumezi Mărășești ; dacă fumai Kent îți lua

Ilustrații de Benone Șuvăilă

chiștocul o lostriță. Sînt aici mai devreme, fiindcă cerșetorul a trădat un secret pe care n-avea dreptul să-l facă public. Azi, domnilor, Lacul de cristal din Munții Bătrîni, supărat, se va muta în altă țară. Tudor Bucățică, nătîngule !

— Prezent, răspunse cerșetorul.

— Treci lîngă pian și dansează. Dar mai întîi de toate, urmă el trist, vreau ca jur-împrejurul restaurantului să stea ploaia.

Și imediat ploaia se opri. Iar în locul ei se așeză tăcerea. Sau poate visul tăcerii. Ochii tuturora — Ozana, Vajoga, cei trei din diligență și pianistul — erau largi și flămînzi și aprinși de dorința de-a privi în alți ochi flămînzi. Respirau cu toții, calm și neauzit, numai clipe vesele și sugestia lor, lapte de iarbă și imaginația trandafirilor, vraja apelor curgînd și împlinind visul în mișcare al tăcerii. Iar tăcerea se zugrăvea pe sine și visteria unde se păstrează : aerul înviind mereu mai albastru.

Un mînz intră pe ușa dinspre bulevard, tîrînd un colț de lac atîrnat sub bot și dispăru pe ușa bucătăriei, pierzînd acolo un val în care niște știuci fugăreau un cîrd de caracși, iar ei toți continuau să rămînă neatinși fie și de-o rază de gînd în tiparele tăcerii, forme rigide pentru aluatul ei, emanînd la rîndu-le tăcere odihnită și ațîțătoare, ca niște conspiratori — poate că și miroseau a unsoare de curățat și de păstrat arma — conspiratori nu împotriva unei tiranii limitate, cu asperități vulgare și previzibile, ci împotriva celei mai durabile împilări, a lui Dumnezeu însuși, care-i păstra totuși nevătămați în boarea portocalie a luminărilor. Tăcerea intensă și răspîndită numai între hotarele fixate de Domnul Pan Domnița fecunda iedera ce învelea fața clădirii de peste drum cu sute de rîndunici albe zburînd prin vinul ghiurghiuliu al frunzelor, fără să depășească rama peretelui povîrnit — zăpezi și luminări roșii mistuindu-se și renăscînd în flăcări, într-o zbatere amețitoare, inaccesibilă decît în înșelarea sau trădarea minții. Vajoga intui brusc că, iată, și zborul poate fi imobil — aceasta chiar o fi forma lui subversivă — și fu străbătut de-o neliniște derutantă.

— Dar nu poate fi nimic adevărat, Domnule Pan Domnița.

— Depinde de unghiul din care privești.

— Nu știu.

— Oh, atunci...

Și Vajoga nu mai spuse nimic... Era la marginea unde visul se instaura definitiv, impunător și abil, iar otrava lui, apropierea copilăriei, adormirea, moartea, transformarea oamenilor în fluturi risipiți peste cupole de biserici, răsuciți de vînt, hrăniți cu tămîioară uscată de lună, apucase totuși în gingii sfîrcul de țîță al coșmarelor. „Trebuie mers pînă la capăt, își zise Vajoga, indiferent că la urmă vom constata că ne-am împlinit altfel" — și trecu împreună cu ceilalți, din spațiu în timp, ca să ia parte la facerea norilor și la clădirea unei stele. Dar Tudor Bucățică interveni stupid :

— Domnu' Pan Domnița, marinarii ăia de pe Lacu' de cristal... de ce mulgeau ei oile în tălăngi ?

— Nu erau marinari.

— Doamne ferește, doar i-am văzut de-atîtea ori cu ochii mei. E o treabă imputită să spuneți acum că nu erau marinari.

— Măsoară-ți vorbele, altfel renunț să-ți mai cioplesc femeie.

Cerșetorul, speriat, se apropie și-i sărută mîna. Celorlalți li se păru că-i lingea mîna ca un cîine. Domnul Pan Domnița îl scărpină pe ceafa scorțoasă, apoi, legănînd ușor piciorul stîng, azvîrli în aer dragonii zugrăviți pe botul pantofului, precum și lăstunul. Dragonii se încordară, cu ghearele scăpărînd, și căzură pe podelele de piatră, unde se tăvăliră veseli, încîlcind firele de ovăz sălbatic închipuite din marmură galbenă și, de aici, se năpustiră, sunînd din solzii roșcovani de crap bătrîn și șarpe fermecat, pe perete și încremeniră deasupra ușii, cu trupurile arcuite într-o atitudine de veghe heraldică ; lăstunul fulgera sub grindă, sporind, fericit, modulațiile vieții.

Pianistul, coborît dintr-o viitoare de amurg prevestind furtuna dădu cale deschisă unui șuvoi de scîntei : simți în mine diavolul ?

Milogul, călcînd șoldiu, prinse să stoarcă de icre mișcări mai putrede ca heringii ce-i vindeau lipovenii în cîmpia pelinului ; mirosea a tutungioaice și a vînzătoare de tămîie, se înnodau hernii ; speranțe și nici-o împletire ; spintecătoare de pește prinzînd plod și copii în vîrtejuri de solzi ; crabi, felinare ; urdori ; Domnul Pan Domnița strigînd explicații :

— Nu vă siliți să interpretați himere. Sînteți zîmbetul meu. Și nu vă mirați. Prinții din cinci rîuri care curg prin cinci țări m-au înzestrat cu puteri teribile. E un dar umed și halucinant pe care mi-l fac o dată pe an, în zorii anului. Ziua de azi e întreagă în mîinile mele și-am hotărît ca toate tîlcurile întîmplărilor s-o ia razna și nici o întîmplare să nu fie desăvîrșită. Acum, vă rog să-mi spuneți pe rînd ce cuvinte vă umblă în clipa asta prin minte.

Ianuarie Căsuneanu : — Cere-i, mă îndeamnă inima, cere-i ceva. Și iaca ce zic : nora cerșetorului, care e în drum spre satul lor, să fete doi miei și să mi-i dea mie să fac cap de stînă în Balta Brăilei.

Cerșetorul : — Domnule Pan Domnița, mă dezgustă proștii.

— Așteaptă să-ți vină rîndul.

Domnul Pan Domnița introduse discret mîinile în buzunarele hainei de piele și scoase la iveală doi iezi minusculi. Unul era alb, albul mesianic al zăpezilor de Crăciun și sub bărbie-i atîrna un cercel bobotat, celălalt era castaniu ca lemnul de stejar uitat în lada de lîngă sobă și suferea, incontestabil, de delirul grandorii, fiindcă da să muște neîntrerupt și-și dezvelea impudic semnul bărbăției.

Lepădați în iarba pietrelor, se comportară opus și ciudat. Iedul castaniu rupse o frunză de pe o nuia de prun de marmură căzută la pămînt și se lungi s-o mestece leneș lîngă piciorul Domnului Pan Domnița, în vreme ce iedul alb prinse să alerge prin restaurant. Depăna mărunt din picioare, evocînd parcă rostogolirea unui bulgăre de zăpadă și pe unde pocneau copitele lui răsăreau fire de busuioc și smocuri de cimbru.

— Doamne, Dumnezeule, exclamă Ianuarie Căsuneanu, dezmeticindu-se cel dintîi și trăgînd pe nări miresmele amare, toate astea, Domnule Pan Domnița, le-ați adus de la zvelta înviere a lui Christos.

Descinse sabia de-o purta pe sub manta, o smulse din teacă și-o înfipse în podea pînă la gardă.

— Năstrușnicule, îi strigă iedului alb, milostivește-te de mine, tîlharul mîrșav și izbește o dată cu copitele în mînerul sabiei, ca s-o sfințești. Săptămîna trecută, am ciopîrțit cu ea o capră străină, în lunca Siretului. Putoare bătrînă și nelegiuită ce sînt, n-am înjunghiat-o, i-am tăiat doar picioarele de dindărăt și-am fugit să i le duc calde unei paceaure.

— Codoș smintit, îl înjură cerșetorul, cum te-aș mai tîrî-n lanțuri prin mahala !

În clipa aceea iedului alb îi crescură cornițe și se îndrăgosti de Ozana. Începu să țopăie în jurul ei, podind locul cu busuioc și ocoale de cimbru, dîre de vis extatic, contururi proaspete ale nebuniei tinere, căci atît Ozana cît și Vajoga rîdeau învolburați de uimire, cu toate simțurile răvășite frenetic de salturile, răsucirile și izbucnirile din dansul iedului. Cioplit cu secure de cristal, mersul lui era precedat parcă de o luptă a luminii pentru renașterea culorilor, pentru cercetarea obîrșiei lor sau pentru descoperirea unei licori natale a culorilor. În plan ascuns, miresmele și un abur de singurătate, desperare și primejdie.

Ozana se chinuia să-i taie calea și să-l adune în brațele ei, însă iedul se strecura viclean, ca și cum speranța lui era să fie mereu mai departe și să împlinească un destin al surîsului pe care nici o putere nu-l atinge.

— Uitați-vă la el, domnule Vajoga, ce sălbatic! Vreau să-l sărut pe bot și el tot fuge de mine. Celălalt e, cred, mai prietenos. Castaniule, nu ne faci o vizită?

Castaniul scutură din cap și strănută mustrător.

— E supărat, explică Domnul Pan Domnița, fiindcă i-am greșit buricul și copitele. A ieșit anemic și fără darul de-a face să răsară ceva în urma lui. Dar nu puteam să rup mai mult lemn din piciorul de duminică al cerșetorului. Am dezghiocat numai partea care-ar fi alcătuit, în trupul femeii de-o voi ciopli, veninul și furia.

— E rîndul tău, milogule, anunță Domnul Pan Domnița.

Cerșetorul : — Lebădă, cucuiată, gîscă-de-omăt, jder. O poloneză tînără trece hotarul într-o seară elastică. Nu-nțeleg o iotă din ce-am spus, dumneavoastră mi-ați potrivit vorbele-n cap ?

— N-am nici-un răspuns. Domnul Vajoga ?

Vajoga : — Sînt lup îmbătrînit în grave anotimpuri. Mi-e prea tîrziu în carnea veche și sub arse nimburi. Plesnesc în sînge mugurii pe-afară? Zăpada fiarei mai strîns mă-nconjoară.

— Sună ca o presimțire a morții, spuse, melancolic, Domnul Pan Domnița.

— N-am făcut niciodată versuri, se dezvinovăți Vajoga. De unde-or fi răsărit în mine?!

Domnul Pan Domnița desprinse de la butonieră crizantema violetă și i-o oferi curtenitor Ozanei. Apucînd-o, Ozana simți cum două picături de ploaie lunecă din petale și se încheagă în două perle pe locul degetului amputat. Avu un surîs amar. Pe urmă, văzînd că lujerul florii se lungește și se înfige în pămînt și prinde rădăcină între două fire de ovăz sălbatic și că brazda grădinii de piatră se îmbogățește și cu buchetul de flori albastre ce sprijinise somnul lăstunului, înălță gîtul ca o pierdere visată și scutură părul lung, aducîndu-l în dreptul ochilor plini de mirare, încredințată că-l va găsi împletit în două cozi și amestecat în culori misterioase.

— Vîrsta, spuse Domnul Pan Domnița, nu-mi permite să reinstaurez tranzacții figurate într-o altă epocă. Bluză neagră, îngroapă povestea aia nebună și reprimă-ți rînjetul.

Bluză neagră răspunse reprobator și arogant:

— Îndemnuri și admonestări care mă lasă rece. De șase ani clocesc în minte numai ideea că Mircea Vajoga e un criminal laș.

Buzele desenate patetic sub nasul acvilin sorbeau tremurat explozia.

Vajoga resimți lovitura la marginea ființei, fiindcă răspunse cu voce domoală :

— Plutești în absurd, domnule. Sau poate prin răsăritul cel mai de sus al prostiei. Și pe urmă, dacă-ți trîntesc două perechi de palme? Mîrîi și cîrtești împotriva mea de cînd ne-am văzut!

— Mi-ați ucis sora.

— Umbli ca nebunul după niște picioare-n fund. Le vei avea.

— Zerlina Vișan, născută...

— Ajunge, țipă Domnul Pan Domnița, nu permit nimănui să descumpănească ziua de azi cu crize de nervi.

— Da, Bluză neagră, strigă și Ianuarie Căsuneanu, leagă clanța, porcule. Adică noi te primim cu brațele deschise în clipa misterului, care vasăzică se cheamă că-ți dăm jîmblă și tu, șarlatanule, spurci cu vorba veninoasă o adunare intimă.

— Nici tu nu trebuie să fii excesiv de supărat.

— Domnule Pan Domnița, se enervă Vajoga, nu-mi place să fiu scos din gunoaiele vieții zilnice. Mi se face frig și mi se face seară.

— Răbdare! Vom ajunge și acolo.

— Vă disprețuiesc.

— Pedanteria și glasul ei sărat! Vorbind cum vorbești, ai chemat peste noi urîtul. Dovada : se usucă firul de busuioc pe care l-ai atins adineauri cu mîna. Uite, se usucă și cimbrul pe care-l acoperi cu umbra trupului. Îl mănîncă rusaliile sau lăcustele. Dumneata, Mircea Vajoga, ai provocat Necunoscutul fictiv.

— Totul e să îndoi spinarea la vreme și să încasezi ce meriți, sublinie cerșetorul.

— Dar eu, Domnule Pan Domnița, eu vreau să știu cu cine am de-a face?

— Vrei cu adevărat ?

— Da.

— Sînt cel ce creează mirajul și-l înalță. Sînt vocația unei primejdii. Nici o prudență nu-mi e străină. Știu nuanța clipelor. Visul e un aliaj ciudat : ochi care se deschid proaspăt și se contopesc cu partea revoltată din speranțele reprimate. Noianul fricii uitate, adică secunda. Seducția contopindu-se cu imaginea ei reflectată-ntr-un ospăț pe gheață. Eram copil și priveam lumea, în toate zilele, printr-un pahar verde ; îți dau prilejul și dumitale, acum — privește-o printr-un pahar verde și vei simți copilăria revenind și vei auzi mohorul sunînd în stepă, ce desfătare ! Ultimul dar pe care mă simt dator să ți-l fac : e noapte, la țărmul Mării e tîrziu, toți dorm, iar în largul apelor plutește o pasăre de aur mică, nu răsfrîngerea lunii într-un ghem de ierburi roșii, ci o pasăre adevărată, un boboc de gîscă migratoare. Pasărea plutește-n ape clătinate-n gîndul lor, aerul luminează străveziu și numai în sine, te ridici pe vîrful picioarelor și citești prin el timpul Mării. Mare cițită prin aur, cu ochii îngustați de bucurie. Pindar într-un inel. Intuiția. Ritmul clipelor. Eu vin din feerie. Uită-te bine, acum Lacul de cristal a coborît din Munții Bătrîni și se tîrăște pe fundul Mării Negre spre cealaltă parte a lumii...

— Se scaldă-n el cinci fete, zise Vajoga. Nu, șase, se corectă el. Și mai sînt și zece marinari în bărci.

— Marinarii pe care i-a cunoscut cerșetorul. Cele cinci fete adunate stol sînt cele cinci rîuri care au dreptul să se schimbe-n ce vor ele atunci cînd Lacul de cristal se mută. Se pot schimba și-n lupi, dacă vor. Prinții lor le dau voie. Lupi ar trebui să fie acum, să ne încrînceneze carnea. Vestitorii mei. A șasea fată e Zerlina Vișan. S-a omorît în baie, n-ai ucis-o tu, nu-i așa ? Zerlina Vișan. Nu știe să înoate. Uite-o, plutește atîrnată de arborele neobrăzării. Un molid. Arborele din care-a fost croită crucea răstignirii lui Isus. În clipa cînd Isus a asfințit, toți copacii din acest neam de molid s-au uscat. Numai doi au rămas în picioare, ascunși într-un fund de pădure de la noi. Unul se prăbușește acum, cu Lacul de cristal, altul se va ruina diseară. P-ăla îl voi găti cu podoabe murdare. Îi voi chema, să fie de față, și pe prinții din cele cinci rîuri care, în ajun de Bobotează, vin din cinci țări și curg prin albia rîului Iordan. Sînt rîuri de rit ortodox din Grecia, Rusia, Bulgaria, Abisinia, România. Curg, cu schimbul, toată noaptea și cînd ajung în vadul unde Ion l-a botezat pe Isus, în dreptul casei mele (pragul casei e pragul vechi al bisericii românești de la Sfîntul mormînt) se opresc și plantează cîte-un arbore adus de la izvoare. Anul ăsta, din România, a venit rîul Buzău și a răsădit un călin. Grecii au trimis un dafin, rușii un pin siberian, abisinienii un cedru. Care din acești arbori are curajul să-și cufunde rădăcinile pînă-n tainele pămîntului și aduce și dovada — un fruct de foc zămislit în vijeliile și violența din miazănoaptea mineralelor, cules cu amîndouă aripile pe cînd cele cinci rîuri se întorc în matca proprie — ăla capătă suflet omenesc. Schimbat în om pe Lacul de cristal, va trăi mult mai puțin decît un arbore, dar va cunoaște cea mai inspirată dintre aventuri : viața noastră, legile iubirii. Ceilalți arbori au dreptul să intre în alcătuirea mirajelor și, iată-i, în clipa asta, dominînd un grind spre care gonește călare femeia dumitale.

— Mala Portugal, murmură Vajoga.

În bluză de in, cu fusta sfîșiată pe coapse, pîrlită de vînt, cu părul umflat ca și coama calului pe greabănul căruia se lipise cu sînii, de parcă i-ar fi sorbit cu trupul galopul sonor, ca să-l amplifice în sîngele ei, Mala Portugal străbătea cîmpia printr-un nor de praf galben în care mîna ei, agitînd biciușca, spărgea copci în aerul clocotitor, suia, zburînd, clina dîmbului și era zeița cu ochi de bufniță, prietena și corectivul orizontului, poate mugetul furtunii nășcîndu-se în depărtări necuprinse — oricum veselia nebună. Ajunsă sus, sub pomii întorși cu vîrfurile spre pămînt și rădăcinile în cerul alburiu, sări în iarbă, îngenunchie și bău, lacomă, clăbucii de spumă scăldînd în șuvoaie bogate pieptul calului.

— În gîndurile mele e mai în ceață decît acolo, zise Vajoga.

— Mergi și ia-i tiparul Ozanei.

Vajoga și Ozana se prinseră de mînă și pătrunseră prin ușa străjuită de cei doi dragoni, deveniți emblemă de aramă, în bulevard, apoi se întoarseră printr-un gang și urcară patruzeci și șapte de trepte pînă într-o sală pardosită cu cărămizi tocite, cotropită de culori frenetice. Mureau înviind ca să moară și mureau ca să invieze destrăbălări din ațipirea soarelui și din scăderea lunii în buci pline de vînătăi. Erau ca să fie împerecheri adulmecate de-un pericol ce-ar fi luat parte, cu lampa arzînd, la expresia ultimă-a autorității în materie de zeul ploii trecînd să răsădească, spre apogeul iluziei, copii în crengile de ploaie de aur. Și mai era o cadă de baie — porțelan scufundat în scăpătatul unei amintiri — iar lîngă ea, două luntrii de mărgele. Se bîlbîiau în galbenuri supuse mici asfințituri fără de mijloc — numai început, numai destrămare ; tăiate fără durere, se scăldau în sîngele lor, ca schimbarea primăverii într-o ninsoare spre azvîrlirile domoale ale plopilor, o clipire de noapte. Zîmbet spunînd : dumneata ai dreptate în prezent, iar eu am dreptate numai în viitor. Pragul demenței sau pragul de bătaie spre fără de întoarceri. Razele becului stropit cu var și înșurubat într-o plasă de sîrmă n-ajungea să le străbată (mărgelelor) întreaga tihnă, nici să stîrnească elanurile adormite-n fiecare bob ; simburii lăsau, totuși, impresia ciudată că sînt uniți deasupra unei răni și dedesubtul unui pericol.

— Mi se pare, zise Vajoga, că încep să înțeleg.

— Să înțelegi ce ?

— Jocul. Măruntele lui împărțiri.

— E jocul mărgelelor de sticlă. Eu mă voi dezbrăca, iar dumneavoastră o să mă înveliți în mărgele. Domnule Vajoga, ați văzut vreodată luna plutind pe cer lîngă o a doua lună, geamănă cu ea ?

— De mult. Pluteau într-o alianță cochetă. Eu stam într-un salcîm și luna se împărțise în două potcoave și dincolo de noi, în grădina vecinului, două fete se scăldau în albii, la adăpostul unui mal de porumb și de mei tătărăsc. Mirosea a lucernă.

— Fetele erau gemene ? întrebă Ozana — și-și trăgea rochia peste cap, apoi lepăda furoul, numai luna, ele nu, umerii Ozanei carne brobonată, caldă, pulsînd lacom și sînii mici, consternați că sînt scoși în frig. Domnișoară Ozana, mi-aș fi tăiat cu plăcere un deget ca să vă văd goală, acoperiți-mă cu mărgele, domnule Vajoga, și cu pînza curcubeului, Domnișoară Ozana, ce neînfricată idee să legi mărgelele pe un trup de femeie, incredibilă puterea Domnului Pan Domnița. Doamne, cum se aciuiesc ele bob cu bob, da, mi-aș fi tăiat un deget, nu merită, domnule Vajoga, un asemenea sacrificiu nici o femeie, tu îți amputezi degetul, îl arunci în sobă ca să hrănești focul și ea, cu șoldul rezemat în muchea sobei, rîde și se zgîiește pe fereastră la trîntorul de băiat al vecinului care-și fluieră cîinii, în mijlocul curții, și-i pune să se împerecheze, domnișoară Ozana, s-au isprăvit mărgelele din toate căldările și tiparul n-a ajuns decît pînă la genunchi, luați, domnule Vajoga, o găleată de mazăre, trebuie să fie pe undeva pe-aici și continuați lucrul, tiparul se cere făcut dintr-o suflare, domnișoară Ozana, mazărea s-ar putea s-o roadă gărgărițele, sînt vlăguită, domnule Vajoga, simt cum trece prin mine, în mărgele, cîte-un strop de glas sau cîte-un strop de sînge crud, în timp ce eu, domnișoară Ozana, sînt fericit fără rușine, cred că o singură dată am mai trăit furtuna asta, eram în lunca Siretului, în casa mătușii Veramare, o bătrînă cu nasul ticălos de ascuțit, pictasem o săptămînă, fără să dorm și, ca să nu turbez de nesomn, sîmbătă, la prînz, am strigat-o pe Veramare, hai Veramare, bagă-mă-n cătușele-n care-l ferecai pe bărbat-tu, pe nea Udrea, cînd simțeai că suie-n el, de nepotolit, setea de-a fura cai, atîrnă cheia cătușelor la streașină, urcă-te-n luntre, treci Siretul în Moldova și să te-ntorci tocmai mîine dimineață, vreau să dorm sau să mor, însă n-am ațipit o secundă, iar pe seară mi s-a făcut frică, de ce stau eu în fiare, și cînd a apărut un grup de vînători de lișițe, erau șapte, m-am rugat de ei să mă elibereze, găsiți cheia la streașină, zic, și, fii atentă : primul — eu ? ! nu, doamne-ferește, nu mă bag, măi băiete ; al doilea : vezi-ți, mă, de treabă, am nevastă, am copii ; al treilea : știu că ți-ar conveni, tu cu păcatele, iar eu cu ponoasele ; al patrulea : țucu-țucu, nu-s vițelul pe care-l cauți ; al cincilea : nu fur, nu ucid, nu iert ; al șaselea : mama voastră de ticăloși, ați umplut pămîntul ; al șaptelea : uite ce fac eu cu de-alde voi ! și m-a pocnit cu pumnul în mutră de mi-a stîlcit nasul ! de ce, domnule ? am urlat eu, așa pentru că ninge peste Arcul de triumf !

— Asta vi s-a întîmplat în ziua cînd a murit Zerlina Vișan ? întrebă Ozana Gheorghiu dinlăuntrul Ozanei de mărgele.

Mircea Vajoga se așeză pe un scaun de răchită. Sub fereastră, atîrnat de gardul care devenise de mărăcini, se deschidea un golf. Jos, pe miriștea epuizată de ploi, un morman de crengi de salcie și, în vîrful lor, un corb. Niște fete, în ciorapi de lînă, ca să nu-și spargă tălpile în cotoarele de pălămidă, mînau roți de căruță în jurul grămezii pe care domnea corbul și strigau în cor : porumbulpedos, porumbulpedos. „Ce tristețe nejustificată" îi trecu prin cap lui Vajoga, și se miră singur de dreptatea lui.

— Domnișoară Ozana, hai să trec frontiera și să-ți spun ce-a fost cu Zerlina Vișan. Era frumoasă, dar în același timp era și împotrivirea frumuseții. Vrăjmășia căutării. Era frumoasă ca ziua cînd primești arvună pentru un cal pe care n-ai vrea să-l vinzi, dar de care vrei să scapi. Locuia în mistica neechilibrului. Solniță albastră, vîrfuită cu sare curată, să atragă ninsorile. O clipă ! Drace !... Simțeam o pîlpîire sub haină, uite, am scos portmoneul și, poftim : o sută, un fluture roșu, altă sută, alt fluture roșu. De-aș vrea eu atîtea sute cîți fluturi roșii sînt în Cîmpia Brăilei ! Luă și-i strecură Ozanei, prin perdeaua de mărgele, cîte-un fluture pe fiecare umăr. Asta-i pesemne ziua unei mari făgăduinți. Vorbesc de Zerlina, dar nu știu cum se face, simt o adiere dinspre Mala Portugal. Adierea Portugal. Sună ca un cîntec. A trișat, Mala. Deci, domnișoară, niciodată să nu te-aștepți c-o să ningă dintr-un nor liliachiu. Zerlina avea un bărbat gelos, inginer sau ceva pe-acolo. Într-o seară, Zerlina s-a întors acasă cu două ore mai tîrziu decît promisese. Ăla s-a repezit s-o sugrume : minți ! minți ! Apoi : unde-ai fost, unde-ai fost ! M-am întîlnit c-un prieten de liceu, e primăvară, ne-am plimbat. Du-mă la el, altfel nu mă convingi. Și m-am

Continuare în pag. a 11-a

Sonet de început

Iubirea este atotstăpînitoare,
E vîrf în dor și vis în rădăcină,
Chip nevăzut în chipul de lumină,
Precum tăcerea, mingîie și doare.

De vremi și legi mereu biruitoare,
Iubirea doar iubirii se închină,
Înnobilînd și stăpînind regină
Ca iarba, nesecatele-i izvoare.

A duhului și-a trupului măsură,
Iubirea se-nveșmîntă în iubire :
Petală, ea, și veșnică armură.

Născîndu-se pentru întreaga fire,
În armonii cu legănare pură,
Iubirea-i viața fără de pierire.

TRIUMFUL IUBIRII

~ Coroană de sonete ~

S'amor non è, che dunque è quel ch'io sento ?
ma s'egli è amor, per Dio, che cosa e quale ?
Se bona, ond'è l'effetto aspro mortale ?
se ria ond'è si dolce ogni tormento ?
S'a mia voglia ardo, ond'è'l pianto e lamento ?
s'a mal mio grado, il lamentar che vale ?

O viva morte, o dilettoso male,
come puoi tanto in me, s'io nol consento ?

. . . . . .

Petrarca
(„Rime", Sonetul CXXXII, fragment)

I

Iubirea este atotstăpînitoare,
domnind pe sînge, patimi și eresuri,
misterizînd la marile-nțelesuri,
de chip interior dăltuitoare.

Ea mișcă munții, luminează-n soare
deșteleníind universale șesuri,
chemîndu-ne la cosmice culesuri
pe-ntinderi nesfîrșit unduitoare.

Iubirea-i axul cerurilor toate,
jur împrejuru-i lumi cu lumi se-adună
în mari nuntiri cu muzici peste poate,

Idei dansează, hărurile tună,
stele-n ghirlande leagănă-se roate
sub zodiile care le-ncunună.

II

E vîrf în dor și vis în rădăcină
Iubirea care neoprit creează,
ochi ai sfințirii în plăcerea trează,
mereu a fecundărilor pricină.

Cînd ierbile cu ea domol s-alină,
cînd anotimpi semințelor veghează,
Iubirea e adîncul ce visează
la taina care-o-nvăluie vergină.

Esențe sunt femeia și bărbatul
topîndu-se și sîngele țîpîndu-l :
un iad e dedesubt, deasupra saltul,

De patimi carnea și de slavă gîndul,
făr' de răgaz recucerind înaltul
cu trupul nostru trecător, plăpîndul.

III

Chip nevăzut în chipul de lumină,
Iubirea arde și-ntreține focul
în rug mocnind, hrănind perpetuu jocul,
cum Soarele pe-a timpului retină.

Acolo în străfunduri, stea divină,
simțirilor le aurește locul,
cînd zodii faste-nmuguresc norocul
Iubirea urcă-n calea sa destină.

(Voi, frumusești, simțirilor solie,
cum așteptați implinitor sărutul
de trecere, pahar cu apă vie –

Răsfrîngerile aurind trecutul :
izvor al devenirii, veșnicie,
stînd strălucire-n toate începutul !)

IV

Precum tăcerea, mingîie și doare,
vestală, ea, la propria-i putere,
în blînde chinuri înflorirea-și cere
viu pătimind în ceas de sărbătoare.

La 'naltul drum și-a pus aripi să zboare,
să-mpartă lumii unica-i avere,
s-aprindă muzici legănate-n sfere,
Iubirea, pururi tuturor datoare.

(Tu ești al ei, apusă-i umilința,
nesaț de cer topind în sine pripa :
fără sfială îngenunchi credința ;

Îți faci din ode Marea cu risipa
cînd cu un briu te-ncinge biruința
și veșnicești, cea trecătoare, clipa...)

V

De vremi și legi mereu biruitoare,
Iubirea, steagul singură și-l poartă,
născînd chemări de dor în Marea Moartă,
cu sine împlinîndu-se-n ardoare.

Căzură-mpărății pierind popoare,
cum stele-au părăsit cerească hartă,
grăiuri și timpi măreți s-au stins în soartă,
Iubirea-i numai veșnic domnitoare.

(De vrei să fii a timpului podoabă,
de vrei în cînt eternul tău să suie,
adînc Iubirii dăruie-te roabă –

Chiar și cu trupul răstignit și-n cuie,
cu sufletul esență într-o boabă,
vei nemuri, ca antică statuie...)

VI

Iubirea doar Iubirii se închină,
deși adesea chipu-i stă pe cruce,
deși o sorb durerile năuce,
ea nu-și coboară frumusețea-n tină.

Ca valea de miresme-n pînza-i fină,
statura ei în irizări sträluce,
cum adevăru-n propria-i răscruce,
cum purități în ploaia cristalină

Iubirea-i spre Iubirea de idee
stăruitor în dezlegări savante,
văluitor ca veșnice maree –

(Tu urci mereu miraju-acestei pante,
spiralic vîrf în căile lactee,
spre a intra în slava ei andante...)

VII

Înnobilînd și stăpînind, regină
pe frumusești de lumi nemaivăzute,
la ochiul care de lumină mut e,
Iubirea nu-i durerilor străină.

E slava ei tăcută și senină,
văpaie-a pătimirilor trecute
cînd mai răsună-n sînge alăute
ca marea-n țărm, îmbrățișare lină.

(De-ar fi ca să te naști a multa oară,
așa-ți menească generoasă Parca :
să fii, tu, miez în a Iubirii pară,

Furtunile nu-ți ocolească arca,
tăcerile tăcute să te doară,
să suferi, Domn, ca, neînvins, Petrarca...)

VIII

Ca iarba, nesecatele-i izvoare
se-nvolbură și viersu-i nu apune :
trecînd prin spaimele cu ne-minune,
urzindu-se în propria-i viltoare.

Veghează-n sine, pace și candoare,
ca sunetele așteptînd în strune,
ca sufletul vibrînd a rugăciune,
Iubirea e mereu năzuitoare.

Cum liniștește, ea, stîrnite vînturi,
cum gheața împietrirlor dezgheață
cu flori, cum veselește vechi pămînturi

Cu zarea-i despicînd tăceri și ceață,
miresme risipind peste frăminturi :
Iubirea-i veșnic tainic îndrăzneață.

IX

A duhului și-a trupului măsură,
Iubirea-i numai una și-mplinită,
esențe-n fibra fin alcătuită,
la fructul-vîrf privirea sa augură.

(Bărbatul și femeia se băură
de-a lung de vremi, durere aurită,
neîncetat chemîndu-se-n ispită
cu pași de iarbă ori de piatră sură.

Cu năluciri și gîngășii învinse
ivită ea în raza cămii tale,
Iubirea stă cu torțele-i nestinse –)

Brav călător tînjind umbroasa vale,
mereu voi fi cu-azururile-ntinse
spre vuietul încins în osanale.

X

Iubirea se-nveșmîntă în iubire,
neasuprind în tonul ei fierbinte
dorințe pămîntești ori zboruri sfinte,
mereu vislind în lungă unduire.

(Chiar Regele o înalță-n psaltire
țesînd coroană fruntea să-i alinte,
poet sublim îi miresmă cuvinte
cu vin de odă în cerești potire)

La văzul ei durerea lumii scade,
în pasu-i demn tăcerea noastră cîntă,
mînia sa aruncă-n ceruri spade,

Avesalomi se iau cu zei la trîntă,
eroic se-nveșmîntă în balade :
cu tot ce-i viață ea binecuvîntă !...

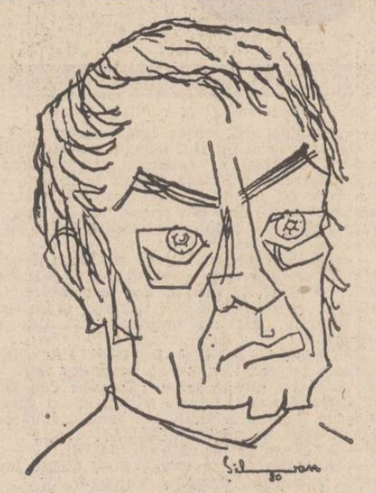

Desen de Silvan

radu cârneci

XI

Petală, ea, și veșnică armură,
legănător limbaj în desfășare :
stea pentru om iar la jivini cărare,
o cîntă menestreli cu sfîntă gură.

Din sînea-i smulsă, se preschimbă-n ură
cu aripa-i însingerind o zare
– troieni și greci în lungă încleștare,
la veac destin făcîndu-se arsură –

(Ca floarea-n zori, cu rourat caliciu
sărută cer și lut în clipa blîndă,
ne-istovindu-și trupul către viciu –

Eu sunt al ei, în taina ei crescîndă,
înfășurat în haina-i de supliciu :
Ca Nesus ard – sublima mea osîndă !)

XII

Născîndu-se pentru întreaga fire,
jur împrejur : monade în monade,
cresc energii și neființa scade
în drum pieptiș mereu spre biruire.

Îmbrățișări în regnuri, contopire
în largi efluvii tăinuind izvoade,
e sîngele cascadă în cascade
cu-adîncul său mereu în despletire.

S-aprinde suflet, sunet se desface
în vagi nuntiri cu ăuiri de vise
la cerurile devenind sărace –

E piscul pisc, zăvoarele ucise
ca-n-r-un izvor gîlgîietor de pace
spre-amețitoare, stranii paradise...

XIII

În armonii cu legănare pură,
esențializînd tăcerea bravă
a Muntelui cu miezu-n miez de lavă,
Iubirea-i har în cuminecătură.

Departe de păcat ori impostură,
cînd pasu-i de-ncercare sau de slavă,
ochi de-nflorire-n mingîiere gravă –
cu zei la masă-i demna ei făptură.

Cădelnițări, iluminări ascete
în lupta cu-mboldirile viclene,
mari renunțări, fără de chip regrete

Și lacrima uscată între gene,
închise ale imnelor trompete
la sîngele purificat în vene...

XIV

Iubirea-i viața fără de pierire,
prea-blîndă luminînd și prea-înaltă :
Euridice sub cerească daltă
cu gingaș ton și aurind subțire

Mireasă înspre ginduratul mire
în preajma lor un cearcăn se învoaltă
în dulci luciri de raze ce tresaltă
cu frumusești, eternă devenire.

(Eu știu : voi vreți Iubirea pămînteasca
cu dăruire-n vina purpurie,
aice, Venus, Marea să-și zideasca ;

Spre-a nu uita, spre a intra-n vecie
trăiți Iubirea-n fibra ei cerească,
de neînvins a timpului solie...)

Sonet final

Iubirea-i viața fără de pierire,
În armonii cu legănare pură :
Născîndu-se pentru întreaga fire

Petală, ea, și veșnică armură,
Iubirea se-nveșmîntă în iubire :
A duhului și-a trupului măsură

Ca iarba, nesecatele-i izvoare,
Înnobilînd și stăpînind regină
Iubirea doar iubirii se închină,
De vremi și legi mereu biruitoare

Precum tăcerea, mingîie și doare,
Chip nevăzut în chipul de lumină,
E vîrf în dor și vis în rădăcină,
Iubirea este-atotstăpînitoare.

Sinaia, iama, 1979 – București, iarna, 1983.

*) Din volumul **Sonete**, în curs de apariție la Editura Cartea Românească.

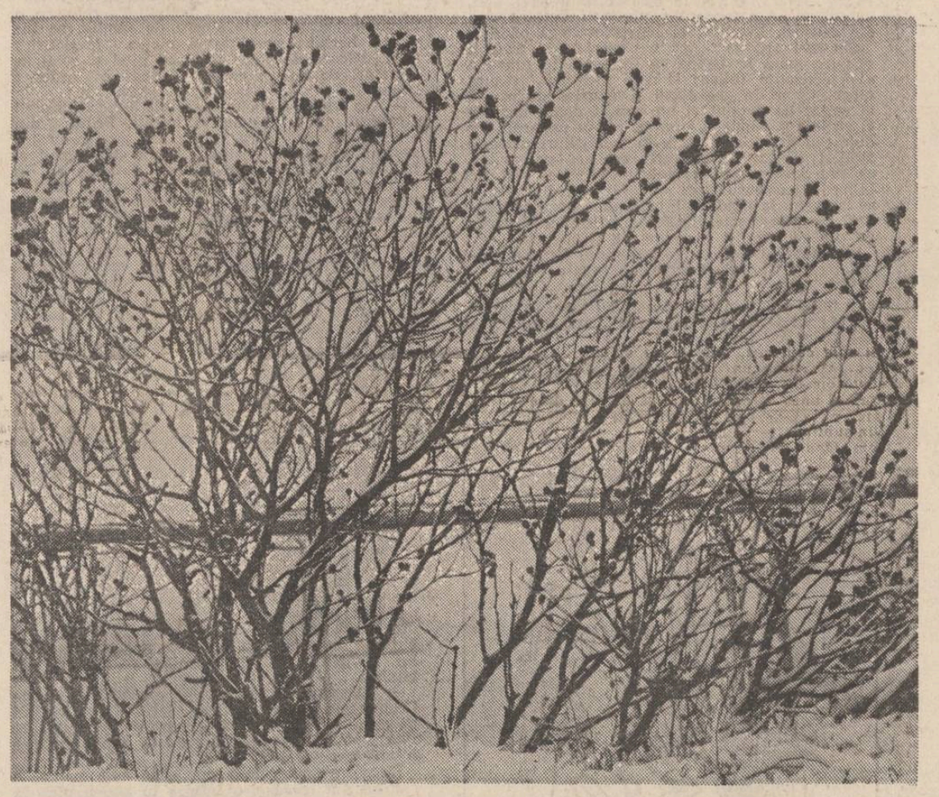

poeme de mircea micu

Scrisoare de la mama

Am să merg la bloc, desigur,
dacă asta mi-a rămas.
Voi închide bine casa,
dar grădina cui o las ?
E frumos la voi acolo
în orașul Bucuresc.
O să mă deprind cu gazul,
dar cu cine-o să vorbesc ?
E departe și mi-e frică
și aș plînge fără glas.
Voi închide bine ușa,
dar pisoiul cui îl las ?
Zici că n-am să mai tai lemne
fiindcă vă-ncălziți cu gaz.
Voi închide bine ușa,
dar durerea cui o las ?
Mi-am pus lucrurile toate,
geamantanul este plin.
Numai hainele de moarte
le-am lăsat la un vecin...

Despărțire de copilărie

Fiica noastră nu mănîncă, fiica noastră
nu mai doarme,
de urît și de neliniști mă trezesc înspăimîntat
și gîndesc ce fel de vorbe, care neștiute
arme
ar putea să mi-o întoarcă în imperiul ei
curat ?
Fiica noastră nu mai doarme și visează
cai sălbatici
și îi desenează tristă ca pe niște năluciri,
cai cu coama spulberată și cu ochii
cam apatici
trepidînd de nerăbdare pe picioarele subțiri.
Fiica noastră nu mănîncă, de visare poate-i
este
dor nespus, sau de o vorbă cu nuanțe moi,
de pluș.
Am surprins-o ieri, pierdută, lîngă picup
c-o poveste
mîngîindu-și în neștire prăfuitele-i păpuși.
Fiica noastră nu mai doarme, somnul nu e
o ispită,
stă subțire la fereastră și privește undeva
într-o mută încordare tresărind neliniștită
precum păsările. toamna, înainte de-a pleca...

Sînt rîsul

Cînd mă gîndesc cum o să plîngeți
la moartea mea,
m-apucă groaza.

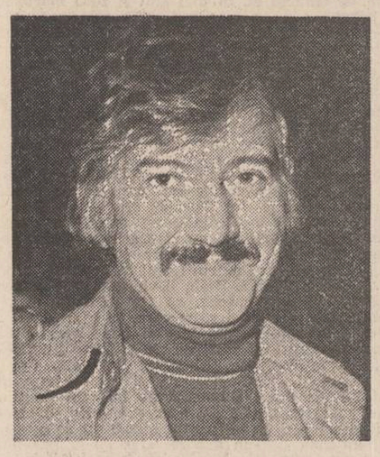

Astfel, amin mereu
această sfîntă milă.
Sînt rîsul care stă deasupra
cu ghiarele ascunse-n catifea.

Mă voi topi

M-a împușcat o frunză ca un glonte
și tot mai des visez că sînt copil,
cînd cornul lunii în fereastră bont e
și bate disperat și inutil.

Septembrie, perfidul, e de vină
că-mi zvîrle-n cer ca pe semințe anii
și-mi scrie hărți uitate pe retină :
„O, Eloi, Eloi, lama sabahtani !"

Se duce tot ce am avut odată :
talentul, anii, rîsul sănătos.
E foarte simplă nota mea de plată
și vă promit c-am să dispar frumos.

Am să mă pierd în pajiști solitare
spre codrii vechi cu umbre vineții
într-o tăcere tainică în care
mă voi topi ca-n aerul dinții.

Cum să nu creadă mama ?

Cum să nu creadă mama în zăpadă
cînd o ninsoare-a fost viața ei
topîndu-se înfrîntă pe o spadă
ce-o țin în frunte aburoșii miei.

Cum să nu creada mama în ninsoare
cînd peste ea zăpezile s-au nins
cu o melancolie plutitoare
nimbîndu-i chipul tînăr și destins.

Cum să nu creadă mama în zăpadă
cînd ea a fost timonierul trist
ce și-a adus corabia în radă
și m-a-nvățat să cred și să exist.

Cum să nu creadă mama în ninsoare
cînd trupul ei e ca un fulg ușor
ținut de amintiri amăgitoare
în pleoapa grea a ultimului nor.

Rîșnița

Nimănui nu poate face rău
o rîșniță de cafea.
Te macină, eventual, a doua oară
bob cu bob, fără să doară.
Și abia atunci îți dai seama
ce șurub strîns are ea,
rîșnița de cafea.

Limbajul poetic

Urmare din pag. 1

ția unui canon, fie el bizantin sau latin clasic sau romantic pînă la ultimele sonete ale lui Rilke sau Voiculescu sau odele lui Paul Claudel

Unele cărți care s-au scris în acești ani, sunt sigur, vor rezista vremilor. Unele dintre ele au pătruns adînc în conștiința națională. Nu numai că sunt căutate, epuizîndu-se grabnic din librării, dar reeditate după ani găsesc aceeași audiență. S-a refăcut o tradiție cu adaosurile de noutate ale vremii cu, poate, o mai atentă și sinceră ascultare asupra suspinului venind din adîncurile unui popor, ale întregii naturi care tînjește după izbăvirea în Logosul întrupat în istorie.

Nădăjduim că veți participa la acest colocviu, pregătindu-l temeinic din vreme, prin presa noastră literară, care sperăm să ne ofere spațiu, să inițieze dialoguri sau mese rotunde asupra poeziei dialoguri care pot avea loc și la universități în fața studenților în școli între oameni ai muncii, în diferite localități din țară.

petre got

Există un drum

Al vostru sînt, al vostru –
Îmi împart cu voi aerul,
Îmi împart cu voi sîngele,
Îmi împart cu voi timpul,
Piinea, lacrima, neliniștile,
O, cuvinte neîndurătoare, cuvinte –
Mai cred în flacăra voastră lăuntrică,
Mai cred în fluxul vostru salvator.
Lumea a ajuns la capăt ?
Simt că dincolo de acest zid bolnav,
Există un drum, există un drum.

Ritmul interior

Descifrezi drumuri –
Picioarele încep să vadă,
Distanțele se-nfășoară pe roți,
Dar greu e de spus, deocamdată,
Dacă mașina este mașină,
Sau tu – în veșmînt de sudoare.
Nu mai asculți roua, de mult,
Aerul dintre litere te cheamă,
Prin nici un ungher nu găsești
Bucăți de timp.
Ritmul interior mai există ?...
Ți se pare că ploaia ce bate în geam
Îți dactilografiază poemele noi,
Îți dactilografiază poemele noi.

Lumină ascunsă

Să cuprinzi izvorul la rădăcină,
Să-l cuprinzi cu amîndouă brațele,
Ca pe-un snop de grîu.
În el să-ți oglindești clipa visată
Și să crezi în drumul ales.
Lanuri ale văzduhului, lanuri.
Între fulger și gînd –
Există mereu o lumină ascunsă,
Pe care o întîmpinăm cîntînd,
Pe care o întîmpinăm cîntînd

Îmi port acum ființa

Malul dă mîna celuilalt mal,
Riul are pentru o clipă
Cer scund.
Săritură în lungime
Din fier și beton.
Comuniune între atunci și voi fi.
Cineva spune că moartea este un dar,
O grădină în toamnă cu nuci și castani.
Treceam pe aici cu privirea de frunză,

Treceam pe aici cu trupul de foc,
Îmi port acum ființa ca pe-o vioară de aer,
Îmi port acum ființa ca pe-o cruce –
Tu unde ești, femeia mea de vînt,
Tu unde ești ?
Glasurile văzduhului îmi limpezesc drumul
Mereu prelungindu-l, mereu prelungindu-l,
Glasurile văzduhului îmi înfrunzesc gîndul,
Îmi înfrunzesc gîndul.

Convalescență

Tu dai la o parte perdeaua și-mi spui că
a nins,
Ca în poemul meu preferat ;
Pămîntul, pămîntul rănit
A fost și el bandajat.

Cum stau întins pe pat, mi se pare
Că sînt așezat în sicriu
Și că pe-o asemenea pură ninsoare
Mă vor duce la groapă, de viu.
Fulgii plutesc – gînduri triste,
Idealuri ce nu s-au întrupat ;
Tu dai la o parte perdeaua și-mi spui că
a nins,
Ca în poemul meu preferat.

In memoriam

Lutu' la lut s-a întors,
Luminc lumino și-o cere,
Orele – riu neseca' –
Curg spre mult rîvnita înviere.

Moartea este muzică neagră,
Este albă simfonie de crini ;
Zadarnic săruți humo de gheață,
Zadarnic te zbați și suspini.

Purtăm în ființa noastră sfîrșitul
Chiar din clipe cînd răsărim –
Sîntem florile, sîntem speranța,
În acest anotimp nesublim.

ANTOLOGIA Luceafărul

NUMELE POETULUI

de Cezar Ivănescu

Adriana Lefter

Elevă în clasa a XII-a A la Liceul de filologie-istorie „Zoia Kosmodemianskaia" din București, Adriana Lefter este autoarea unui excepțional volum de poeme în manuscris. Al patrulea perete. *Iată poemul care dă titlul cărții : „Trebuia să ajungă. / Cine făcuse gropile ? / Dumnezeu ? Atunci / Ignora calitatea insulei / De a repeta mereu / „Trebuie !" // Striga fără-ncetare. / Ca liliecii, / Ecoul vocii lui l-a omorît / Poate...".*

O anume cruzime a inteligenței artistice aliată cu o diafanitate interioară angelină compun un discurs poetic sobru și grav, striat de palpitul unor spaime abia presimțite : „Aș vrea să fii transparent, / Să te admir dincolo de tine; // Iar tu să mă privești desperat, / Incapabil de a-ți impune prezența." (Transparență).

Lapidară („Degeaba ucizi arătătoarele de plumb / Timpul are picioare de ogar alb."), adeseori violent „realistă" și impudică („Stau în fața trupului meu / ca în fața unei grămezi de gunoi / Și uneori mi-e frică de mușchi / Ce ar putea să fure din mine / Ceva / Fără ca eu să văd; / Ochii mei fi-vor conserve golite / Și ruginite pe la colțuri / De lacrimi; / Frică mi-e de ciinii ce-mi vor mirosi / Oasele fără carnea ce mi se risipise / În cuvînt / Ca dintr-un buzunar rupt / Și necirpit foame de a curge / Din mine în altceva / Și, iarăși, teama de gunoieri / Și de trupul meu ce nu vrea / Să se adune dintre resturi de gînduri; / Stau și nu pot face ceva / Pentru părțile din mine / Aruncate din greșeală... — Neputința de a fi ; *„Din cuvîntul femeie / În mine nu e nici o literă; / Eu sînt fata cu buze albastre / După care trecătorii întorc capul / Și gîndul strigînd : „Ce ciudat !" / Între pînza rochiei mele și piele / Stratul de ceară al convenienței / Cu ce trebuia să arăt și / Ce nu trebuie, s-a topit. / Azi sînt manechinul din vitrină, / Dezbrăcat, / Pe care o mînă de nebun a pictat / O NOUĂ VIZIUNE ASUPRA FEMEII"* — Femeia ; *„Să porți pe coridoare lungi / Nostalgia unei femei în perfectă stare. / Inima — un azil de bătrîni țipînd neputință; / Să agăți pe pereți retușatele sentimente / Ale anilor ce-au trecut / În poze cu femei goale / Și să zîmbești cu experiență / Cînd ești întrebat ce mai ai de tăcut. / Sufletul — un azil de bătrîni cuminți; / Ai impresia că ai mai trăit o dată / Gîndul de astăzi / Și nu-ți dai seama că, neanunțat, / Ai trecut în moarte. / Moartea — un azil de bătrîni dormind / În șezlonguri de bolovan negru / Și deasupra, candelabrele de pămînt. / Sculptate în veșniciile locului / Dinainte știut."* — Azilul de bătrîni) *poezia Adrianei Lefter are încă fragilitatea gîndirii pure care se caută euforic și se spune fără complexe...*

Spre a-și împlini talentul puternic de azi, Adriana Lefter trebuie să știe de acum nu atît ce trebuie să scrie, cît ce nu mai trebuie să scrie, să opteze, cu alte cuvinte, pentru o artă poetică, (spre a evita aleatorismul care epuizează atîtea tinere talente), pe care să o urmeze cu rigoarea unui adevărat artist.

Angelica Lazăr

Aproape toate poemele din Floare de colț, *manuscrisul Angelicăi Lazăr din Tulcea, atestă o sensibilitate și o familiaritate cu tehnicile moderne pulverizante ale scriiturii : „s-au despletit amurguri / ca basmele țigăncilor pe iarbă / și un umblet de flacără / dorea izbîndită o credință / sînt extaziate riurile în mari căderi / și sînt frumoase frunzele / pe povîrnișul copacilor / să vă dau o nălucă de lacrimi / să vopsiți un interior de gînd / micilor balerine dacă vreți / să le creșteți în priviri umbra." ; „Silvia pune rochia la păpușă" // magnetizezi / sîngele fosforului / lasă ușa să deschidă / ziarele din conaci / — toți care mor / au timp să le citească — / să vînzi discoteca de la marginea orașului / ce nu ți-a servit la nimic / femeile / au solzi de-ntuneric pe buze / ochii mari de singurătate // „Silvia pune rochia la păpușă"... Este o poezie plauzibilă pe care o scriu mulți industrioși din ziua de azi, uneori mai bine, alteori mai rău. dar dacă vrea cu adevărat să scrie și de acum înainte poezie, a sensului sau a nonsensului. Angelica Lazăr trebuie să depășească această fază a producției poetice epidermice și instantanee.*

Cristian Simionescu

După Petru Aruștei, Cristian Simionescu este al doilea mare nedreptățit al poeziei moldave de azi : revistele literare și Editura „Junimea" care ființează în Iași nu i-au acordat în nici un fel atenția lor.

Viețuitor în tîrgul Bîrladului Cristian Simionescu a debutat editorial în 1970, cu volumul de poeme, Tăbu, *volum cu totul nefericit alcătuit, cu mult sub valoarea puținelor poeme pe care poetul, student, o reușit să le publice prin anii '60 în „Iașul literar", epocă în care vedeam în el un Nichita Stănescu moldav, neînfeudat, firește, modelului său muntean, controlîndu-și la perfecție tonul emisiei poetice personale temperate de o acută mefiență reflexivă...*

Ar fi putut și ar fi trebuit să debuteze în 1960, în glorie și în plină tinerețe, și a debutat plin de trac în 1971 și fără nici un ecou...

Mare mi-a fost surpriza prin anii 1978 cînd am primit de la Mircea Ciobanu, pentru a-i face un referat, manuscrisul unei noi cărți a lui Cristian Simionescu, Vicleniile Oceanului : *mare mi-a fost surpriza și bucuria căci manuscrisul cărții sale conținea, dincolo de valoarea intrinsecă a versurilor, un indicibil ton jubilatoriu al unei vorbiri care și-a asumat total* eșecul existențial *al unei vorbiri autarhice depline care nu se mai pliază de spaima excesului — în ridicol sau în sublim...*

I-am făcut cărții referatul necesar și cartea a apărut în 1980. Ceea ce o separă de cărțile verbioase ale tinerilor poeți din „valul '80", este poetica superioară a unui logos integrator care nu permite obiectualizarea, textualizarea discursului poetic.. Spun de la început aceasta deoarece cîțiva tineri critici literari, grăbiți și neinformați, l-au încadrat pe Cristian Simionescu în „noua generație"...

De la primul poem din volum : „Înainte de a muri, pater m-a trezit într-o noapte. / *în mijlocul ei a adus ceasornicul / și mi-a spus : „Să-l blasfemăm. Privește atent, obiectul orgolios / ce-și desfață mușchii, cum un cariu se veselește / îndopîndu-se în tihnă. Cum se hrănește cu timpul nostru, / ar trebui să-l batem ca pe o virgină care nu-și păzește virginalitatea / Și din orbite-i cădeau clovni. I-am mărturisit : „Nu sînt / în stare povața s-o laud și nici să o neg." / El urmă : „Ar trebui să-ți fie rușine de atîta tinerețe — / (— într-adevăr rușine îmi era, cum de al gafei joc / învățăcelul se sfiește. Din orologiu , se preling picături de sînge cum din gîtul unui curcan / tăiat pentru un rit). Veselia te paște, comédia". Mi-a întins mîna pater, / eram unul față de altul la o distanță enormă.". este evidentă lecția* Cantos-urilor lui Pound *și a cuartetelor eliotiene, frazarea poetică aluvionară, repartizată dramatic în voci finalizează o fluiditate muzicală atemporală, ca un sublim vertij eutopic : „Încă țipă deasupra Cretei păunul / moartea necunoscînd, pierzania nici atît, / și acum ființe și roci se doresc după pravili necunoscute minții. / Praful din Creta cade pe mîini în fine inele, logodindu-i / și pe cei ce nu se iubesc. / Acolo trupului nu-i pasă de șahul vremii și vremelniciei, / chinina nu sapă în oase tunele, / cuparul cu otrăvuri acolo e inocent. / Doar novicele în eternu-i noviciat / se-ndoiește de eternitățile Cretei : cît va dura / inima în această răspîntie ? Ea nu-i o balanță / dar neîn-*

cetat cîntărește, se lingușește pe sine. / ar vrea să moară pînă la urmă monologînd. / Dar rolul ei nu e scris întru totul : ceea ce novicele. / în ternu-i noviciat nu cunoaște." (Praful din Creta) ; *„Blasfem : Un hamac în balans era marea cînd / mimul se îmbăia cu Striax; o cloacă, birfelile urbei îndepărtate. / Verona o cochetărie cu doi puberi prea tare învirtiți pe-al roții timp. / O, cum ricoșează zilele splendide ! / Un jargon e totul pe lîngă fastul iubirii-iubire fizică / și filozofală totdeodată. Pe lîngă nupțiul atotconsolator (artă de scafandru) orice bijuterie mirosea a slogan, / dar mirosea tare a slogan. //* Truverul : *Carnea și curelele ei de transmisie țipau: trec anii venind, / sîntem serve acestei Voiri și Sporiri. //* Striax : *Doar un caracter curat, dar nu brut, ci șlefuit de filozofie. / tachinat de soartă în repetate rînduri, poate privi / banchetul nupțial și semnele-i, unele ermetice. Rușinos este / doar Iunius Brutus, ucigătorul de prunci, el, pudic la scenele tandre / fin cu mușchetarii, cuțitar cu odraslele-i. Pe papirus nu-i suc de cedru, / nici oscioare de mastodont, ci o rozeală, dovadă de sînge. Sînt culpe / ce pe taler nu încap, noi însă știm, nu dovedit — dar bănuiala / uneori mai tare-i ca însăși dovada. Mutul cu gesturi, din culise, ne conduse. //* Truverul : *Vorbele mușcă, apte de învinuiri, dar ele spun : / socotiți-ne nenorocite, repudiate, privește-ne cutele. //* Blasfem : *Trupul ei este comic, mimul îi spuse : trupul tău / mă înveselește,* tacitus te dabis, *tăcută te vei da. / Semăna a invinuire. Ea se feri ca de o floare carnivoră / ca de un plăsmuitor de testamente. Ochii ei tulburi văzură / o mie de mimi. //* Truverul : *Cum un histrion am ridicat piatra filozofală, / dar, sub care, vai, se vede un rest de uscată ființă / strivită de Joc. / Striax nu-i dori moartea infidelului ei cum nici Venus pe Tibullus nu-l dori cu membrele sfîrtecate de porcii mistreți. / Un ceas deșteptător surdiniza în trupul lui Striax / (și-n cuget secondînd cum unda-n ochiul ei privi a băncii umbre). / Cum tresărirea jaguarului orb. Nu-i savant ce Voirea / acestei clipe o poate deschela. Nici adunarea geronților din Sparta, / chiar ei, gerontii, nu au putut desfide / trezirea jaguarului. Și nu poți spune că nu aveau fler, geronții, / că nu auzeau ecourile ce veneau din Atena. / Nu în zadar se mai aude vocea lui Socrate : / „Atenieni, eu nu mă avăr pe mine, ci pe voi, / să nu cădeți în greșală."* (Trei voci).

Esopică și arhaizantă, iactantă ca o adevărată comedie, în sens etimologic, și în același timp cultistă și oraculară, rostirea poetică atinge în multe poeme o puritate sibilinică al cărei ermetism galeș-centripetal ne amintește cele mai substanțiale și fulgurante poeme ale lui Ion Barbu : „De aici, din cătun, invocăm melancoliii zei, uitați / *în carcerele tomurilor. Loviți în gură și ficat. Minjiți / cu borhot spre veselia slugilor, rupți de ciini, / țintuiți de trăgătorii cu arcul / Utopie ! iată, lovită / îți dezvălui și tu o carne suferindă ! te credeam / doar esență rece, inatacabilă. / Vreau să spun : „Sînteți, o, zei, chinuiți, suferiți / de uitare, retrași în bolgii și zone. V-am văzut rana." / Azi-noapte, zeul mi-a bătut în geam : „Să cinăm / ceva împreună, să-ți spun cît am fost de hăcuiți / și umiliți." „Mi-a fost frig de rușine, ca la o tăiere de cap. / Un zeu am avut oaspete în noapte. Mi-i teamă. / Și era falnic (confuzie cu vanitatea) ros / de tînjiri. Acum zace travestit, într-un spital / din provincie și vrea pitaci pentru iluștrii Doctori. / Fusese viril, pizmuit de Cosmos și urbe, unde uneori / îngreuna femei pămîntene. / „Am fost prima formă de viață care a întrecut viața ; / eu, zeu, acum zac într-un spital de provincie, înșelat. / hăcuit, disperat, în ofensă și stricăciune. Consolați-mă. / Consolați-vă". Nu-i este țărîna ușoară. Scotocește / prin infern, tipătul i se aude pînă la viețuitori : / „Dați-mi numai o Vorbă și voi restaura o limbă / a morților".*

Ignorat de critica literară, Cristian Simionescu se adaugă prin Vicleniile Oceanului, *celor mai profunzi și mai originali poeți din generația Labiș, și ar fi nimerit să fie și el editat în seria „Hyperion" a Editurii „Cartea Românească".*

David Ioachim

Răspunsul lui elis, *cu un epigraf din Juan Ramon Jiménez, „tu, cea care din balcon / privești aurora, / așa e gloria ?", manuscrisul lui David Ioachim e compus din două secțiuni, prima, „mica glorie a statuilor", conține 19 poeme, a doua, „conjectura", conține un singur poem, e drept că de 13 versuri, poem amplu adică pentru David Ioachim, adept al miniaturalului, al extremei concentrări lingvistice, al eliptismului angoasant traducînd o reală dificultate existențială, o kafkiană dramă a comunicării potențată de un estetism crepuscular... Sugestive, cînd nu se închid în crusta ermetismului lingvistic pur, retractile, toate cele 20 de poeme ale lui David Ioachim pot fi citate în întregime, toate recomandă un poet captivant, supus inițierii într-o alchimie verbală absolutorie : „retragerea dă uneori / naștere / (la marginea superioară / a pinzei de semi-întuneric) / vreau să spun — scoate / la iveală / ființe despre care / nu-ți voi vorbi. // ele trec ca și cînd / oglinzile , s-ar curba în urma / unui animal flagelat // înghiontiri de cîrje minuscule."* — retragerea, uneori : *„adică îndoirea genunchiului / înainte de orice sintaxă timidă / și tu / încrezător că se poate ascunde / totuși ceva / — fără anatomii — și / revenind la solfegiul / înqust / te-ai întins imitînd / prevestiri fără noimă... / în întuneric eu descopăr / alt întuneric."*

Radu Stoenescu

O poezie ușoară, dezinvoltă, ironist-fantastă, salvată de purul badinaj de o sensibilitate dureroasă, „feminină", scrie tînărul debutant Radu Stoenescu (Curtea interioară, *Editura* Cartea Românească, *1983), o poezie „informată" de moda poetică, animată de o specială fervoare a comunicării, ceea ce ne lasă să sperăm într-o vocație autentică depășind simpla excitație epidermică stîrnită de lecturile recente... Poemele fermecătoare ale cărții („Să scrii murind / și să tot scrii / ca și cum / ți-ar putea intra inima / din casă în casă / și-n genunchi să înconjori orașul / numai în genunchi / să citești în urmele de paștofi / ca în stele / tu scribul de limbă română / într-un vers trebuie să încapi / într-un singur vers / atît cît se aburește / o oglindă apropiată de buze."* — Odă limbii române ; *„Visul e o escrocherie / Apollinaire a fost cel mai mare escroc / și-a întins pe limbă ca pe-un pat toate oasele./ oase de trandafir, oase de madonă, oase de vagabond, / oase de adio, / escrocul escrocilor domnul Apollinaire / francez cu 39 de ani de pușcărie / rămas să dea lecții de libertate. / Iată-l, acum e lîngă degetul meu / întorc pagina / și-l închid din nou pe domnul Apollinaire / între cele două coperți ale secolului douăzeci / ca într-o temniță radioactivă".* — Erezii *(I) au un real dramatism interior, numai că, pe viitor, tînărul nostru poet ar trebui să fie mai atent la originalitatea titlurilor poemelor cum, și la pura vorbărie goală care îl pîndește, grafomania adică : „De la o vreme / scrii numai poeme scurte / mici poeme despre vreun iepure / sau despre vreun urs. / Nici viermii nu lipsesc minorelor tale descrieri. / Dar unde sînt marile întrebări — / cum să lipsească dintr-un poem / o mare întrebare ? / De exemplu cazul unui ins / care nu știe încotro i se îndreptă iubirea — / este o temă unică / armonioasă / irepetabilă. / Dar ce contează încotro se îndreaptă iubirea ? / Acesta va fi primul vers"... Chiar așa dar unde sînt marile întrebări, domnu' Stoenescu, păi se poate ?*

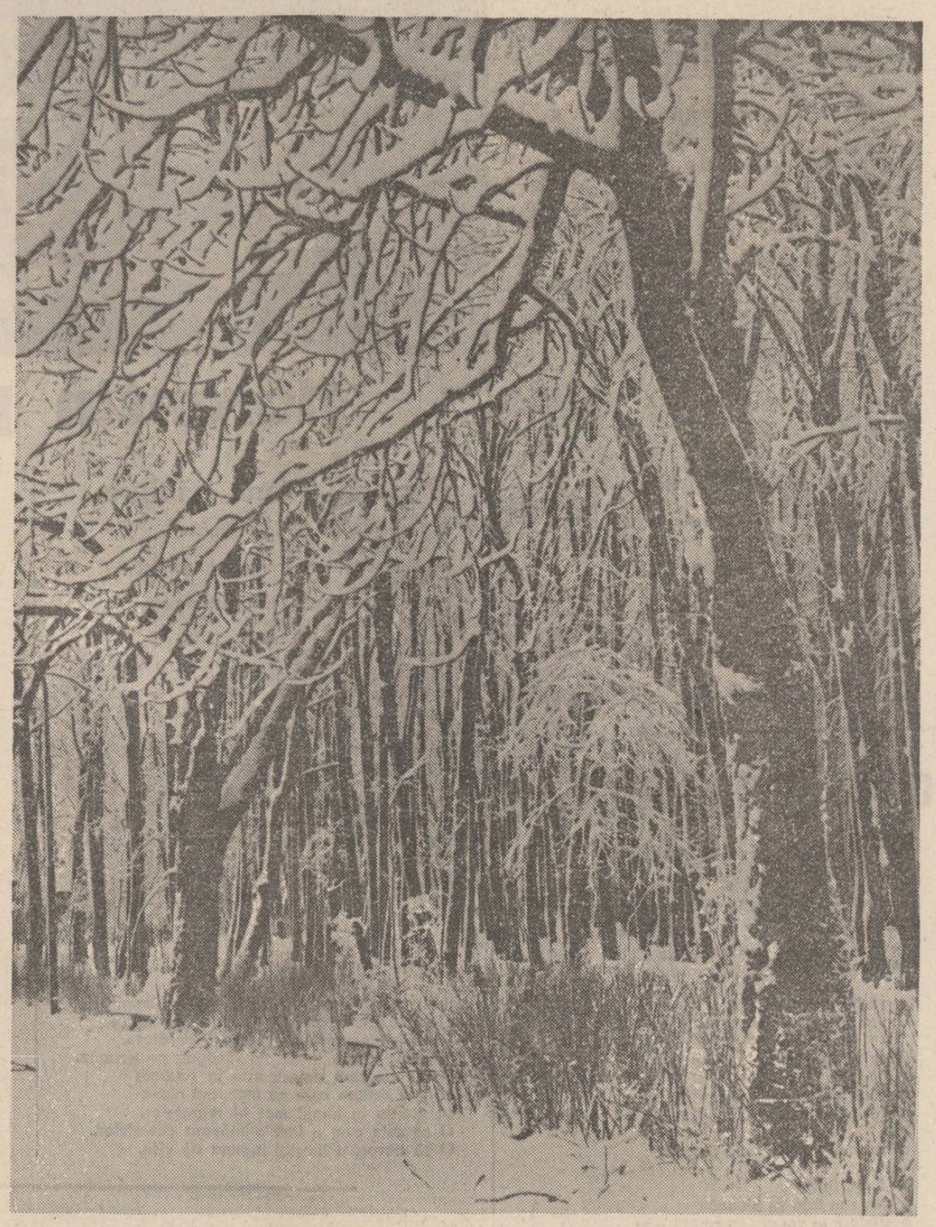

Iarna în patru ipostaze — fotografii de Ion Cucu (în paginile 6 și 7)

Bianca Marcovici

Bianca Marcovici a fost debutată de Emil Brumaru în revista „Cronica"... Numeroasele poeme pe care ni le-a trimis, ilustrînd diferite trepte de evoluție a unei veritabile conștiințe artistice „retardatare" — de la compunerile „pe linie", penibiloide, la notațiile de autentică poezie — ne încredințează că ne aflăm în fața unei personalități viguroase... Cu un trecut de muziciană ratată, Bianca Marcovici vine în poezie cu mari ambiții... Proiectul ei artistic e întru totul realizabil, „Goethe invăța persana la 80 de ani", și la 30 de ani debutînd mai poți visa să ajungi Eminescu, cu condiția să...

Dintre poemele „decente" citățm deocamdată Cocteil : *„Să ieșim din comun / tu eu / colecționînd poeme / din poeți născuți să piardă... / născuți pentru a iubi o muză / unică cu diverse fețe / ce trădare ! / imparte fiecăruia un cocteil ambiguu cu vin / făcut în picioarele goale / ce întuneric ! / o muză rămasă în manuscrise... / ce nu va pierde."*

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

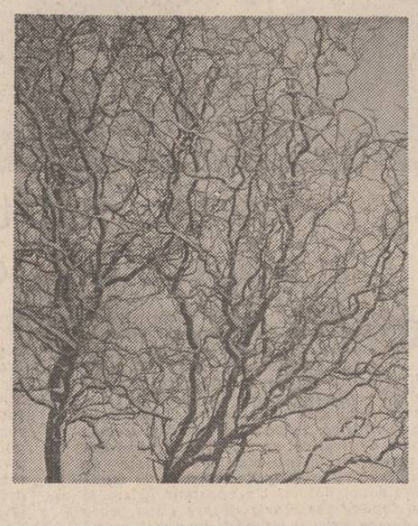

Repere de lectură

Trebuie remarcat **de plano** că volumul „Cît vezi cu ochii" reprezintă cea mai riguroasă antologare pe care o realizează Virgil Teodorescu, chiar dacă dimensiunile acesteia ar fi putut fi mult mai ample. Nu vrem să întreprindem aici o hermeneutică a acestei poezii, ci vrem doar s-o așezăm pe un teren valid al posibilelor repere de lectură. Pentru înțelegerea adecvată a acestui poet nu sînt, credem, suficiente poncifele minimalizatoare ale criticii grăbite să-i circumscrie creația drept tipică suprarealismului bazîndu-se pe apartenență. Numai o critică dornică în stabilirea unor raporturi istorice ar putea concluziona că așa numitul „al doilea val suprarealist român" ar fi o prelungire tardivă a suprarealismului francez sau românesc ! Ca să fie așa ar trebui ca grupul „celor cinci" (Virgil Teodorescu, Gellu Naum, Gherasim Luca, Paul Păun și Trost) să fi acționat unitar, dar pentru orice cunoscător avizat tribulațiile din sînul grupului sînt evidente. Unitatea grupului era la modul formulelor generale, deci abstracte, precum binecunoscuta „eliberare a expresiei umane". Cum se poate atunci explica faptul că doi poeți, i-aș numi pe Virgil Teodorescu și Gellu Naum, teoretizînd aceleași norme de poezie, vor practica o poezie atît de diferită ? Nu un hazard exterior ar explica aceasta. Ceea ce trebuie să se observe asupra creației „celor cinci" este umbra pe care dogmatismul unei perioade trecute a lăsat-o, oburind o evoluție firească și posibil extraordinară a fiecăruia. E vorba însă de naturi poetice de excepție, ale căror reveniri spectaculoase (Virgil Teodorescu, Gellu Naum) le conferă un loc extrem de important în poezia română modernă. Ar trebui citite și recitite volumele din tinerețea miraculoasă a acestor poeți pentru a se observa cît datorează tînăra generație de azi avangardei poetice românești, suprarealismului românesc pentru ca să poată exista o explicație a fenomenului liric românesc, care, acum în tinerețea lui imberbă reeditează experiențe poetice pe care cei în cauză le consideră de ordinul necesității istorice și în a căror revenire nu văd decît un simptom al modei.

Programa de eliberare a expresiei umane, tipică suprarealismului, este mult prea generală pentru a certifica autenticitatea unui poet „suprarealist" (cum observa și Bréton în acest raz distingerea imposturii de valoare e dificultoasă !). E interesant și revelator și comportamentul „suprarealist" al poetului în cauză, comportament care se trădează involuntar prin biografie, declarații, mărturii (ce ciudat freudism !). O excelentă probă de autenticitate „suprarealistă" oferă Virgil Teodorescu în a sa „confesiune de atelier" în care obișnuita formulă „l-am cunoscut pe..." devine o insidioasă narare urmuziană, cu atît mai mult cu cît personajul e așa cum remarcă ulterior autorul" un grandios poet al epocii moderne", adică Tudor Arghezi. „Eu nu l-am cunoscut niciodată pe Arghezi personal. N-am dat niciodată mîna cu el, deci n-am avut prilejul să i-o sărut. Am rămas pentru el un anonim. L-am văzut doar de cîteva ori în viața mea. Prima dată la mare în 1953, mi se pare, în sala de mese a actualului hotel Internațional (pe atunci Rex). Coborîse cu Mițura la masă, purta o cămașă albă cu petliță la gît, traversată de niște bretele negre, late. N-avea guler și nici cravată. Era o zi foarte caldă. N-am îndrăznit să-l deranjez, deși am locuit în același hotel timp de două săptămîni și aveam camerele plasate în apropiere, pe același culoar.

Să se remarce excesiva grijă acordată vestimentației, detaliului (o redundanță bizară aici !), să se remarce falsele legături cauzale și reducția progresivă a personajului spre a fi „înghițit" de fraza emblematică din final (Arghezi e identic aici acelui memorabil personaj celinian din **Voyage...**, autor al unei unice fraze, și ea memorabilă !). Rînduri nevinovate ale poetului Virgil Teodorescu, suficiente însă pentru a trezi bănuiala unei filiații de adîncime între suprarealism și manierism (în înțelesul lui Hocke), dacă e să fie raportat neapărat suprarealismul la ceva. Cu mențiunea, însă, că aici orice etichetă devine aproximativă și riscantă. Iată în aceeași confesiune de atelier altă „scăpare" : după ce Virgil Teodorescu vorbește despre Iuseim, recrutul din poezia „Cu chipiul pe cap" care își cumpăra vax pentru bocanci din cei doi lei și zece bani pe care-i trimitea nevasta, în mod cu totul paradoxal acest Iuseim este luat ca etalon pentru un eveniment important al biografiei poetului.

Pentru înțelegerea unei astfel de poezii **nu e** suficientă numai o lectură gravă ci și o lectură „à rebours" (e drept, ambele posibile). Se reeditează cazul lui Lautreamont și posteritatea sa critică. Printr-o astfel de lectură, de exemplu în poemul programatic „Munții din vise" versurile : „Urăsc tabla înmulțirii numerele pare împare divizibile prin doi / Mișcarea diurnă centrifugală" ar trebui citite „à rebours", căci, aș zice, tocmai „mișcarea diurnă centrifugală" e o posibilă emblemă a poeziei lui Virgil Teodorescu. Dinamismul, „regimul diurn al imaginarului" (Durand) și construcția centrifugală se regăsesc în creația poetului român. Poet cu desăvîrșire stăpîn pe uneltele sale, Virgil Teodorescu se dovedește el însuși în naturalețea extraordinară a unui ton care invită la o lectură „întoarsă". Este un poet ale cărui afirmații nu trebuiesc luate **ad litteram.** Tocmai acest paradox conferă programului său de innoire lirică nota distinctă. La Virgil Teodorescu ceea ce afirmă o frază neagă cealaltă, acest joc subtil al intertextualităților nimicind cu cruzime poncifele lirice. Un început de artă poetică solemnă („M-am hotărît să scriu cu pieptul") este subminat prin precaritatea ambarcațiunii lirice („prin care trece-o navă cu hornuri de tutun / și mateloți ciungi") pentru ca aproximării imaginativului să-i urmeze fronda ternă („m-am hotărît să scriu plutind pe ape / purtînd pe ochi o mască de os cu multe trape și vreo cîțiva acari") etc. Nu e numai deriziune aici ci și o încercare de apropiere a poetului de firescul discursului. Căci Virgil Teodorescu știe că poncifele literaturii nu pot fi abolite decît prin adoptarea lor și supunerea unor relații mortale.

Specificitatea poeziei lui Virgil Teodorescu consta și în tonul colocvial înșelător. Se recurge la colocviul sacrosanct : „Cred că e timpul să iau în sfîrșit un aer mesianic / rotindu-mi ochii peste lume, / rotindu-mi ochii de tăciune / și peste cele rele și peste cele bune" („Cred că e timpul"), la bonomia declarativă : „Voi refuza efectele ușoare" ale zăpezii-n echilibru plat / ca un bătrîn argat / întins duminical pe fîn la soare" („Voi refuza efectele ușoare") retorica unui amplu comentariu eluardian pentru realizarea concreteții proverbului : „Mi s-a părut că nu mai cred că tot ce zboară se mănîncă / însă văzui deunăzi că totuși mai cred încă / în păsările astea cu aripi de șindrilă / pe care le mîncăm în silă" („Văzui deunăzi"), la pseudonarațiune : „Îi plăcea să împacheteze mai ales scările, / făcea mici colete pe care le expedia în toate colțurile lumii / și dacă-ți lipeai urechea / puteai să auzi bocănitul bocancilor / și goana copiilor în diminețile de duminică („Scrisoare de trăsură") etc. Printr-un astfel de discurs funcționează creator rîvnitul automatism psihic, căci, odată declanșată „tema" colocviului tot restul scapă din chingile logicii tradiționale.

Polemica acestei poezii e prea generală pentru a putea fi calificată cu precizie : e o polemică cu structurile osificate, e o polemică împotriva abstracțiunii. Vertijuri de obiecte și imagini pentru realizarea fluidității gîndirii — iată formula poeziei lui Virgil Teodorescu. Pentru această poezie nimic nu e pe deplin constituit.

Tiberiu Dăioni

Continuare în pag. a 8-a

Vocația și opera

În ultimii ani, în presa literară de la noi au fost folosite cu obstinație cîteva concepte foarte „administrative" în substanța lor semantică (acela de **generație,** spre exemplu, a devenit notoriu !), precum și o sumă de idei cu caracter, hai să zicem — restrictiv, în genul clasamentelor sportive sau al grupelor valorice, pe indivizi și „categorii". N-ar mai lipsi mult să se alcătuiască un adevărat **tabel al lui Mendeleev,** în care fiecare scriitor să aibă rezervată o casetă. Cît privește literatura tînără, ea a fost de nenumărate ori întrebată dacă (sau de ce nu) este angajată. Diverși preopinenți și-au lansat apologia pe aceste teme, și-au desfășurat cu înfrigurare întregul registru al ideilor fixe ori au încercat să exerseze cîte un pamflet grățios prin gazete. Subsemnatul se încumetă să comită aceeași imprudență, cu riscul de-a se repeta, dar cu dorința firească de a-și lămuri unele îndoieli.

Nu reușesc deloc (sancta simplicitas !) oricîte eforturi aș face, să înțeleg de ce trebuie să fie atît de importantă ideea de generație... Și cît de **operant** poate fi acest concept în judecarea unei epoci literare. Aș zice chiar, deși risc să exagerez, că în ultimii ani a apărut în publicistica noastră o adevărată modă a generațiilor și a decelării acestora după cele mai subiective criterii (biologic, literar etc).

Mă-ntreb, spre exemplu, ce-au avut în comun, în această ordine vorbind, doi scriitori ca Eminescu și Macedonski, cu toate că erau „colegi de generație", nu-i așa ?! Poate doar adversitățile .. Sau unui colos ca Sadoveanu, mă întreb din nou, i s-ar putea găsi, oare, o generație pe „măsură" (la propriu și la figurat, în pofida ironiei !) ..? A avut Rebreanu, vreodată, sentimentul că se află într-un pluton literar compact ? Și cu ce l-ar fi putut influența asta ?...

Marius Petrescu

Continuare în pag. a 10-a

gabriela hurezean

Cu fața în soare

Această casă cu ochii cîrpiți de somn
zăbovind peste drum cu desăvîrșire străină
ar putea să ascundă în pintecul ei umbros
simburele perfect, ideea pură de rădăcină.

Și iată, cum stăm strălimpeziți, aici,
sub arcadele zilei devastate de soare
altfel ni se arată trecerea lumii și tot
altfel ni se arată ceea ce știm
și ceea ce doare.

De nimeni știut și de toți deopotrivă

Un bărbat plîngînd în Gara de Nord
între chioșcul cu crenvurști și cel cu ziare,
bărbatul plîngînd în Gara de Nord,
simfonia tristeții în scrîșnet de fiare.

Și plînge bărbatul și ard pe peroane
frunzele toamnelor toate ce-au fost
și-n țipăt anunță tîrzii megafoane
că piesa e slabă, actorul e prost.

Cîntec de leagăn

Hai să încercăm să ieșim din cuvinte,
fără prihană matricea să ne-o părăsim,
dincolo de noi să ne fim mai aproape
și dincolo de noi abia să ne descoperim

altfel decît sîntem printre lumina zilei
rătăcitori și altfel decît ne arată
oglinda lumii ciobită și rea
mereu în preajmă și nicicînd adevărată.
Hai, ține-mă strîns de mînă acum
urmează să trecem prin porți orbitoare,
teamă nu-ți fie, dragostea mea,
visul visat fără vise nu doare.

Despre timpul probabil

În labirintul de gheață miroase mistuitor a brad,
a dumnezei de zăpadă și a binecuvîntare,
mari candelabre se aprind ca-ntr-un joc de copii
și unul de altul, precum copiii, ne bucurăm cu disperare.

Acum încearcă să te comporți firesc.
Ridică-ți gulerul și viră-ți mîinile în buzunare,
Ghemuiește-ți sufletul cu grijă,
respiră adînc și taci,
drumul e alunecos și peste noapte
va ninge din ce în ce mai tare.

Epitaf

Am rîs apoi și arborii au rodit baloane și păpuși
iluminați am fost și nouă ne-am fost lumină
în lumea durată de noi, ziditori nesupuși
cu vreri fără margini și viață puțină.

Și-am rîs și-am plîns și-am iubit fără milă
și tot ce-am avut am lăsat pîn-a nu fi murit
Marea Carte a Nebunilor deschisă la ultima filă
din care un ochi răzleț face cu ochiul. Sfîrșit.

ioana dana nicolae

În grădina mea

În grădina mea
toamna cade cu trup greu
asmuțindu-și singele.
Ce poți vîri în gura unei răni adînci
cînd toate cuvintele se împotrivesc ?
Altcineva te piaptănă spală bate
ca-n zile dintîi
îți pune ghiozdanul în spate
nu-i nevoie să te lege la ochi
se așează împrejurul tău
și-o urmezi în toate părțile
deodată.

Autoportret lîngă fluviu

Eu lîngă fluviu
în privirile mele o imagine suprapusă
imaginea unui sat printre dealuri
îngropat în ninsoare
pe pod o femeie ce-mi poartă chipul
își desfereca mîinile

bătrînii mei și cealaltă vîrstă a mea
poate dorm

cu frenezie își aruncă trupul de afund
rostogolindu-l de pietrele vadului

zarzării din fața porții
luminează a îndemn

departe departe va ajunge la mal

drumul tot mai mult înfundat
în cer grota deschisă a ninsorii

cununa ei de flori urcă fluviul

eu lîngă fluviu
privirile în față se pleacă
desfăcută în volburi freamătă apa
ca părul lung despletit
al unei minioase femei.

Dar tu

Ai iubit întotdeauna iluzia
ținutul ei de baldachine și calde ninsori
și acum cineva îți ține pe tavă capul tăiat
pentru că în neștiință ai iubit
pentru că în neștiință ai prădat
o memorie bleagă ar plînge ușor pe grumaz
și-ar pleca
dar memoria îți fuse lucru strîmt
și l-ai aruncat
spuneai tu amintirile sînt pentru răniți
o frumusețe nebănuită
pentru morți se așterne în față
acolo unde drumul pietros decît veșmîntu-i sărac
pare nimic altceva să mai dea
o scursură cleioasă de care fugi ți-e singele
ochii tăi gingași
văd iluzia uriașă rafflesia
dar tu n-ai mirosit niciodată
dar tu n-ai coborît niciodată de undeva.

vasile bardan

Cîntec șoptit

cade
în marele somn
în liniște
veșteda frunză
tăcerea
oricărui atom
o să-i răspunză
apele
merg în genunchi
clipele
curg în fîntînă
timpul
cu tine
în trunchi
trece de mînă
soarele moare încet
copile
cîntă
cuvîntă
acestui verde nucet
ce te inundă

Două mări

ochii tăi
ca două mări iubind
scuturau
înspumate valuri
sarea iubirii
depunînd
la țărmul gurii mele
cochilii șlefuite
zile și ore
rămuros umbrite
nisipurile clipelor
genuni de materie
deasupra
haosul cosmic mugind
ca o gură flămîndă
însetată
mereu flămîndă
și însetată
de ceilalți ochi
care vin
din marea cealaltă

Tablou anonim

ocean de lume
anonimă
pictată
de un pictor
anonim
străveche pînză
prinsă
în rama rotundă
a cerului
atîrnînd
de cuiul
imponderabil
al tăcerii
pe cel mai abrupt
perete
al luminii

Venețiile

biblioteci !
nescufundatelor
Veneții,
pămînt
și cer
de temelie !

florentin palaghia

O geană, o rană, o iubire...

O geană, lectică pe un ochi ursuz,
călătorind peste ridul ideii,
pîndind ocrotitoare lacrima pitagoreică,
ca o idilă filosofică,
ca o chemare, ca o vedere întemeiată,
s-a răsturnat în mirare.
O rană, ca un ochi iscoditor,
roșu de atîta privire,
pătimaș de atîta dragoste,
o rană de dragoste,
o rană de șoaptă solitară,
în acest riu de sentimente,
parcă își spală,
întoarsa singurătate din coloană.
O iubire, o singură iubire,
ca o pasăre crestată în cîntec,
ca o pasăre cu aripi de ceară,
topindu-se în singurul ei zbor, descîntec,
așezată pe geană,
plînge migrația, respirînd o totală
și spațioasă și dureroasă goană.

Copil precum...

Principese de mătase sorb ochiul luminii
alungite peste orizontul păsării de soare
într-o nedumerită roată de singurătate.
Masca plutește în timpul răstignit pe genune.
Vorbe de duh amestecate în tinerețe
și linia despre care nu mai știm nimic
se pierde în filmul mut al regretelor.
O să știm cum a fost primăvara cuvintelor.
O să devorăm liniștiți laguna de vise.

Vom fi pe lîngă principesele iluziei
primii cosmonauți fără decorație.
Mă retrag în umbra mare a satului
dăltuind la marginea lui o rotondă
și copil fiind încă precum eternitatea
o să vărs o lacrimă de bucurie infimă.

Definiție provizorie

Speranța, fir de iarbă în deșert,
lină trecere spre universul gîzei,
o neliniștită reptilă înainte de sfîrșit
într-un imens sanatoriu de ape.

Speranța, o frunză în vîntul lui noiembrie,
pagină scrisă cu arabescuri de cuvinte
într-o epocă nesfîrșit de cuminte
într-o blîndă și neterminată vecernie.

Speranța, ochi liliachiu de primăvară,
topindu-se ca zăpada din munți
viața mea, viața noastră cărunți,
un fascicul de frumusețe hilară.

Speranța, curgătoare iarbă peste frunți,
gol de pururi și adevăr de instincte,
fagur din care se înfruptă nebunii munți
răsturnați de o veșnicie între cuvinte.

Speranța, eu și tu tineri pe aripi de dor
ridicînd din adînc metereze de iarbă
zbor năvalnic într-un aproape alt zbor,
idiom incrustat pe obrazul ce se sfarmă.

daniel corbu

Elegie

Cui vei mai surîde azi Frumusețe
viermele roade aripa păsării poezia
e o dezordine înfrîntă
mai sus de inimă nu e decît frica
(un joc care continuă pînă cînd unii
se holbează în gîngăveala altora)
întorci pagina încă o declarație de război
încă o mie de morți în orientul apropiat
cui vei mai surîde azi Frumusețe
snobii cumpără la licitație o americă de vorbe
goale îngerii au împînzit stadioanele
și poartă lungi discuții într-o limbă moartă
unde într-un oraș din Moldova
cineva stă aplecat asupra hîrtiei și plînge
își ascunde fața între cuvinte
își flutură deasupra mîinile roșii
și plînge

Lecții lungi despre mersul sufletului

Am început să fim tot mai singuri
tot mai mult mîinile înnoptează prin cărți
POEMELE NOASTRE INNEBUNESC VĂZIND CU OCHII

pe cînd noi nepăsători ne plimbăm viziunile
prin piața Max Jacob pregătim cruciada
poeților singuri

auziți zgomotul surd : se prăbușesc mitologiile
auziți ultimul răcnet al zeului bastard

și plouă ploaia ne pătrunde în inimă
iar noi plus loin plus loin mon frère lecții
lungi

despre mersul sufletului
iar noi roși de sincope havuzuri otrăvuri
multicolore

înhămați la propriile poetici cu gîndurile
țintă la

prietenul nostru (din copilărie) bătrînul actor
care ar

fi înghițit o scenă de teatru cu Desdemona
Hamlet

Julieta Othelo Euridice
și plouă PLOAIA NE PĂTRUNDE ÎN INIMA

PE CÎMPUL DE LUPTĂ DOAR MOARTEA
CUCEREȘTE STINDARDE

am început să fim tot mai singuri
prietene noi demult am fi putut fi alții
și astăzi (înrăiți cititori din Albert Camus
Frank O'Hara

Heidegger și Nichita Stănescu)

poate că nici n-am fi ieșit să întîmpinăm
×
această

femeie coborînd nonșalant din tablourile lui
Paul Klee

Dulcea taină a confesiunii cromatice

Confesiunile plastice ale Elenei Sîrbu *se axează pe trei direcții definitorii. Contrar majorității pictoriților, orientate spre orizontul de intimitate al căminului, — de unde anumite stereotipii — Elena Sîrbu a debutat sub semnul deschiderii spre o natură cu reverberații mitice și istorice. Tablourile sale din această categorie, decorative, de un impresionism delicat, se constituie într-o tandră poveste de dragoste pentru spațiile de legendă ale munților Moldovei natale. Un constant lirism al culorii depune mărturie despre clipa care trece, despre arborii oglindiți în ape limpezi, despre depărtări invitînd la reverie, — tablourile sale vorbind de o puternică viață interioară. Caracterizînd-o cu un singur cuvînt, sub această înfățișare pictorița e mai puțin preocupată de reprezentări exacte sau de strălucîri cromatice, cît de poezia privelîștilor, de frumusețea din afară, strîns legată de cea a sufletului.*

La un limbaj mai variat al formelor avea să ajungă Elena Sîrbu pornind de la sugestiile măștilor de sorginte populară, de la constatarea că sub orice mască e ceva misterios, — motiv pentru care sîntem tentați să descoperim ce se află dincolo. S-a observat de mult că, sub raport simbolic, măștile cu funcție magică au cedat pasul celor cu funcție carnavalescă și grotescă, interesul mergînd spre sublinierea prin ris a unor particularități sufletești discutabile. Suficient să ne spunem ce carieră europeană au avut vechile mascherate *medievale italiene, al căror model a fost atît de ispititor. Măștile ceremoniale românești au îndrumat-o pe Elena Sîrbu spre forme sintetice, spre tipologii și studii de caractere. Galeria Elenei Sîrbu se constituie într-o interesantă colecție de tipuri, făcînd ca* fanfaronul, clevetitorul, fățarnicul, lingușitorul, încrezutul, mărginitul, *cărora li se adaugă figuri din serii înrudite, să incite la meditație. Desenul lucrează printr-o ingenioasă caricare, prin îngroșarea liniilor, iar tușa picturală contribuie la punctarea reliefurilor. Dincolo de jocul de clar și obscur, de remarcat un suport moral, — un* ethos. *Ridem și dezavuăm odată cu pictorița, ale cărei măști compun un micro-muzeu satiric. „Prin nimic — scria Goethe — nu se caracterizează oamenii mai bine decît prin ceea ce ei găsesc că-i ridicol"..*

În ipostaza de graficiană, lucrările Elenei Sîrbu relevă o evidentă continuitate tematică cu măștile. De subliniat însă o mai evidentă orientare spre compoziție ; pe de altă parte, expresivitatea desenului cîștigă prin reducția la esențe. În total, arta Elenei Sîrbu, gravitînd între seninătate și grotesc, este o sinteză de realism și poezie, de contemplație senină și ironie.

Prof. univ. dr. doc. Constantin Ciopraga

Sinteza prin vîrfuri

Activitatea de eseist mai ales în domeniul culturilor sud-americane premerge într-un mod semnificativ activitatea de romancier modern și poate și pe aceea de poet a lui Francisc Păcurariu. Autorul, care publicase poezie imediat după război și încercase prin două volume de dimensiuni mai reduse și calea criticii de artă, a beneficiat, prin biografie, de o neobișnuită ocazie care i-a marcat cariera literară : întîlnirea cu America Latină, prin activitatea de diplomat. Francisc Păcurariu nu era primul dintre scriitorii români intrați în diplomație dar se pare că dintre toți poate fi considerat acela care a făcut din diplomație un mod pentru creație.

Temeiul acestei observații nu constă, ca în alte cazuri, în temele vieții diplomatice (iată un mediu care nu a fost tratat corespunzător în proza noastră, poate cu excepția lui Al. Duiliu Zamfirescu și, astăzi, D. Trancă). Prin perioada lui „sud-americană" Francisc Păcurariu a stabilit ca eseist și comparatist o punte solidă cu acele culturi îndepărtate geografic și în calitate de romancier s-ar putea spune că și-a descoperit vocația și stilul, amîndouă de factură barocă, modernă, urmînd sugestiile unor Asturias și Jorge Amado. În proza românească de azi Francisc Păcurariu deține locul modernului care nu a uitat tradiția. Dar și în eseistică hotărîtoare se dovedește a fi componenta „latino-americană". Într-o excelentă prefață la „Introducere în literatura Americii Latine" (1965) Miguel Angel Asturias scria despre Francisc Păcurariu că poate fi încadrat „în echipa eseiștilor noștri" (adică sud-americani) și continua cu observația că autorul „s-a ferit de greșeala de a aplica literaturii noastre o singură unitate de măsură". Prefațatorul semnala, de asemenea, și inițierea completă în spiritualitatea geografiei pe care eseistul o îndrăgise : prin călătorii, prin studiul etnologic, prin contacte umane. Într-adevăr, cunoașterea materiei impresionează dar înainte de a discuta calitățile propriu-zise de eseist și comparatist ale lui Francisc Păcurariu ar trebui să desenăm pe cele de ordin cultural. Fără îndoială că valoarea culturală a studiilor lui despre literatura sud-americană este foarte mare. Francisc Păcurariu este cel mai statornic și serios propagator al acestor literaturi în România, făcînd parte dintr-o pleiadă de mari iberoamericanologi ca Darie Novăceanu și Paul Al. Georgescu. Cele patru volume destinate popularizării și interpretării literaturilor și cele două, dedicate portretului etnologic mai larg, sînt veritabile „vademecum", dacă nu chiar enciclopedii care informează, vehiculînd mai mult decît strictul necesar. Dar Francisc Păcurariu nu rămîne la dimensiunile unei popularizări chiar dacă foarte documentată, el întreprinde și cercetări de sinteză originale pe care studioșii sud-americani sau din alte culturi pot să le ia în considerare (în acest sens, notăm că unul din eseuri, tradus în polonă, s-a bucurat de succes).

Putem să apreciem, deci, că prin eseuri, mai ales cu acelea pe teme literare, Francisc Păcurariu și-a creat o operă durabilă, rezistentă, și care atît ca valoare cît și ca dimensiuni nu este la noi de importanță medie. Autorul a oscilat întotdeauna între sinteza culturală vastă, dintr-o perspectivă istorică, și profilul unor scriitori memorabili, cărțile lui nu sînt niciodată o adunare a unor articole despre un scriitor sau altul și nici o colecție de fraze generale luate din rezerva culturală didactică. Prin profiluri pe cît posibil monografice autorul a dorit să ajungă la sinteze. Și a ajuns. „Introducere în literatura Americii Latine" (1965) are mai multe trăsăturile dicționarului cronologic, doct dar și accesibil. Francisc Păcurariu a schițat perioadele literaturilor sud-americane, de la cea precolumbiană (pe care ulterior o va populariza în România și cu prilejul unei „Antologii a literaturii precolumbiene" apărute în 1973), trecînd prin conchistă, iluminism, literatura revoluționară, romantismul, literatura gauchescă, realismul și modernismul dintre războaie și cel postbelic. Bibliografia este folosită, prin citarea lui Guillermo de Torre, E. Anderson Imbert și Pedro Henriquez Urena, foarte bine. În aceeași categorie de sinteze poate fi încadrată și „Individualitatea literaturii latino-americane" (1975), care reprezintă suma eseisticii lui Francisc Păcurariu dar care a fost mai puțin comentată decît o recomanda noutatea ei la noi și valoarea intelectual-exegetică. De fapt, pînă la ea autorul scrisese și alte două cărți care o prefigurau. „Scriitori latino-americani" (1966) monografiază pe înțelesul unui public larg opera lui Netzualcoyotl, Juana Ines de la Cruz, José Hernandez, Ruben Dario, Asturias, autori din epoci foarte diferite după cum putem să observăm. Metoda ar putea fi considerată aici „sinteza prin vîrfuri" iar în ceea ce privește tabloul oferit el impresionează prin ascuțimea formulelor prin care eseistul pecetluiește un scriitor. Deosebit de pătrunzătoare sînt și profilurile din „Profiluri hispano-americane contemporane" (1968), unde de la Herrera y Reissig și Chocano și pînă la Borges, Mallea, Carpentier și Sabato sînt descriși toți literatorii sud-americani care în ultimul secol au dat lumii și popoarelor lor sunete originale. Într-o încheiere cu valoare de sinteză, la acest volum, Francisc Păcurariu încerca să explice originalitatea sud-americană în materie de literatură ajungînd la concluzia pe care o împărtășesc și alți cercetători că ea ar consta în barocul curentelor și al genurilor, în cultism stilistic și în „aluvionarism" (termen folosit și de Arturo Uslar Pietri) ; de fapt, am putea spune noi, literaturile sud-americane cîștigă acolo unde aflîndu-se într-un inspirat dialog cu alte arii culturale știu să găsească la timp trăsătura care să le facă inconfundabile. Dacă la aceste titluri, pe teme literare, adăugăm și „Schițe pentru un portret al Americii Latine" (1966) și „Nepoții șarpelui cu pene" (1967) am putea obține un profil care e mai complet bibliografic. Dar și în aceste prezentări jurnalistice ale vieții latino-americane autorul manifestă aceeași exactitate intelectuală și demnitate culturală : nimic nu e abordat întîmplător și nu e lăsat la voia capriciilor creației. Stilul calm și doct, inteligibil, bogăția informațiilor ca și un spirit ordonat care favorizează sinteza, sînt apreciabile motive pentru a avea în Francisc Păcurariu un eseist și un comparatist important. Două eseuri despre pictori (Petre Abrudan și Raoul Șorban) arată că autorul are o anvergură spirituală deosebită și prin teme se simte solidar cu artele Transilvaniei lui natale.

Mihai Brumă

Repere de lectură

Urmare din pag. a 7-a

Se vorbește despre „paznicul blond al ametelii", însăși cifra cinci capătă o carnație neobișnuită : „În cifra cinci somnambulii își pierd echilibrul dar somnul continuă înăuntrul ei" etc.

Pe Virgil Teodorescu ți-l poți imagina ca pe un mare voyorist. Privirea se dedublează în vedere. Așezat în scaunul miraculos al miraculoasei mese de scris, orice îi oferă prilejul de a-și regăsi disponibilitatea genuină de-a vedea inedit lucrurile. Căci pe acest poet lucrurile îl interesează în măsura în care-și depășește modul plat de percepție, cunoștințele achiziționate despre un anumit fapt. Orice fapt ascunde în el însuși miraculosul. E destul ca imaginația sa mereu trează să audă, de exemplu, închizîndu-se capacul unei cutii pentru ca acest gest anodin să însemne o emblemă a miraculosului (preceptul lui Breton despre miraculos e însușit creator) : „Gestul tău cînd închizi capacele cutiilor / lasă în aer o bucată de cîmp / Lasă în aer o perie quasi falică fulguind clapele de bitum / Pe care izbucnește la patru mîini încolțirea" („Garoafa convulsivă").

Dacă s-ar realiza un clasament al poeziei române avînd drept criteriu puterea de germinație a imaginilor și plauzibilitatea lor imaginară (în sensul cunoscutei formule a lui Reverdy) Virgil Teodorescu ar figura neîndoios în frunte (caracterul factice de realizare a imaginii la Ilarie Voronca ar fi cu siguranță depășit). Integratoare, imaginile la Virgil Teodorescu se cheamă unele pe altele într-un vîrtej de corespondențe a căror logică e numai poetică : „Și părul tău îmi oferă foc rezemați de aceeași fereastră / Îmi oferă foc și îmi aprinde gura care arde încet toată noaptea", sau : „Cînd încerci să o rupi de pe obrazul olimpic / Pielea înțeapă ca o vitrină" sau : „Rochia ta seamănă cu un ciine de vînătoare care aleargă prin oraș", sau : „Speram să fi fost mai sărman ca sobele de / tablă zincată care își pierde căldura după un ceas", sau : „Prăjina de rufe e un simplu fragment / dintr-un roman în fascicole" etc. Ca o posibilă lectură mă mărginesc să sugerez rezultatul interesant care s-ar putea obține în ceea ce privește imagismul poeziei lui Virgil Teodorescu prin raportarea la concluziile lui Gilbert Durand în ceea ce privește „regimul diurn al imaginarului".

Numai apelînd la repere de lectură adecvate poeziei acestui mare poet, se poate simpatiza cu o creație puternic originală, cu certitudinea că : „pedunculate, nesfîrșite ore / am străbătut oceanul crucis și curmeziș" („Sub pleoape").

DANIEL TURCEA-inedit

Publicăm in acest număr al „Luceafărului" un poem inedit al geniului delicat care a fost Daniel Turcea... Poemul ne-a fost dăruit de Ion Marin Tudose, căruia ii mulțumim cu tot sufletul... Cu acest prilej, ii rugăm pe acei care mai dețin poeme inedite de Daniel Turcea, să facă actul de generozitate de a ni le comunica, deoarece alcătuim o ediție definitivă de poeme Daniel Turcea...

Cezar Ivănescu

Menuet

Lui Ion Marin Tudose

gindacii au umplut universul
și irișii
nimic nu mai putem tăinui
o, nopți,
miez de noapte al pietrii,
al solzilor
contemplind
eram prințul și Sălile nașterea, mii
și prin larg deschise Ferestre, tentacule
o blind și pufos șerpuind
vor să oprească in patima
unei singure vieți
ștrangulind
acest vis numai pași prin Ivoriu
prin Sulf prin Țara Amibă
prin nirvana Iodurii
ce a-n
locuit
candelabre de creier
ce prin cili atingind luminau
prăpăstii de Medium ce au
a ne spune să-ncepem in Ieri
incet incet amintind
plete lungi plete lungi existența
Acestui
ce a-n
locuit
latența lui-n finit
providența
Iodurii
— dans osmotic al bacantelor urii —

o sală e Plumb
o sală e Ușe
o sală sint Pleoapele, tu
poți opri triumfală
acest dans al Logicii
nu
aș mai pleca spre doar Oaza
splendorii de Aer a lunii
Minerale
    din Nopțile, unii
zic
    a fi țărmul, extaza
    privirii ascultindu-și păunii
ci
aș rămine in Unghii, in Gene
in Porii
in Geometria

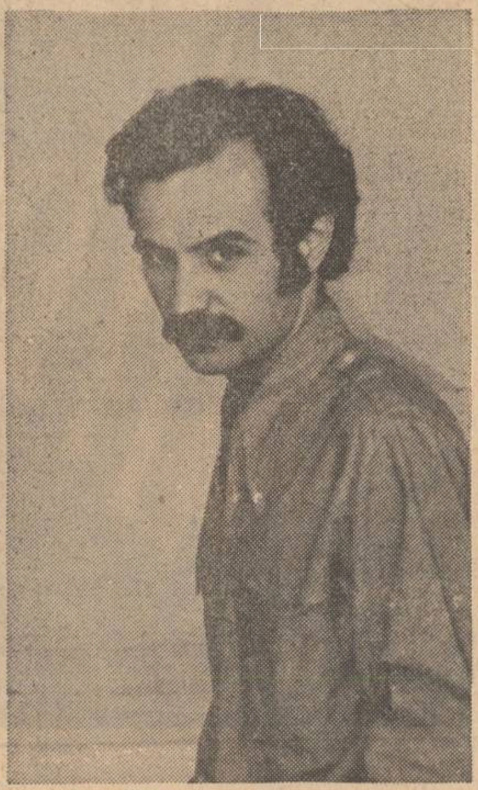

ființei tale, Maria
și totuși neatingindu-te
cu erezia de lotuși
a lacului lacăt

Ascunde-te
tu, blondă
sub Pleoapele tale e cald, știu
sub Genunchii
tăi-n amurg și tirziu
seara-n petalele frunții
mai cred
că prințul
uliul
sala-ți
intreg
corpul tău vag locuind
in planuri de Aer o va ucide
ca in
orbitele vide
ale tale, plingind
el
să renunțe

desigur
a opta sală salva
sau a noua
desigur

dar atita frig-nprejurul
tău
Lady Madona
incit eu, prin luminări, ful condurul
ce prin singele-i aer augurul
tău devenind, locuindu-ți
visele cărnii
murii
și
    doar coastele-ți vor auzi
Pașii prin sălile mii
căutind singura Ușe
pentru care risipită cenușe
ii sint păsările Unghii
Amintirile lupi
bolile răstignirii, lentilele

valeria deleanu

Marină

Ajung la țărm și deodată valuri
imi spală prăfuitele clipe
Nemărginirea imblinzește timpul...
drumuri blinde din adincuri
răspund rugăminților mele
– O, nu porni, șoptește profetul
lutul tău intregește pămintul
Marea e numai momeală
se zbate-n trupul tău primordial...
O, nu porni, șoptește profetul
indură această tentație,
orizontul infiorat de ochii tăi...
poate ai timp să-ți pregătești alt mal...

Poem

Imi șoptea cu glasul tinăr
sau cu iarbă imi șoptea...
Se uita in ochii mei
și cu frunze mă privea.
El mă plinge, el mă plinge
și fusesem fericiți...
Nu se satură, mă plinge
și-mi miroase fața, părul,
cu trei fluturi osteniți.

Chipul cu ochi mari de zeu

Ingăduința oglinzii mă strecoară-n
palatele ei
frumos mirosind a tei,
să vind indulgențe dintr-o noapte
să sufăr de pofta stelelor coapte...
Oglinda-i doar pentru El.
Invoiala a fost incheiată.
Intuneric nu există.
Ingeri de nici un fel...
doar chipul cu ochi mari de zeu,
doar Kamadeva cu miini fragile de cristal
doar refugiul insemnat cu arcul
doar desperarea vreunui mal.

Valurile Dunării

De propriul vis te apropii
In albe Duminici pline de dropii
Țărmul istoric iși aprinde luminile.
și tu vislești pe trepte albastre.
Tinerețea cetăților plonjează printre astre
pentru o muzică de promenadă.
Bați la porți, se deschide o autostradă
iți aurești lopețile și te incumeți iar.
O lună festivă, ceruri puse pe rodire
coboară-n apele tale, nuferi de cleștar.
De propriul vis te apropii
ca de o deltă, in albe Duminici, pline
de dropii.

petru n. popescu

Neliniștea

Am prins neliniștea
Cu ochii fosforescenți,
Am osindit-o
Și am aruncat-o in Marea Moartă,
Să piară-n vecii vecilor
In abisul uitării...
Dar apa salmastră a ridicat-o la suprafață
Și de atunci plutește ca un lotus
Pe transparența verde a existenței noastre.

Poetul

Cu aura-n expansiune,
In flăcări turcoaz și oranj,
Străluminind Universul,
Udă galaxiile iubirii
Cu lacrimi de singe...
Iar inima sa frintă,
Euharistie vitală,
E seismograf al neliniștii universale...
Și in sufletul său mare
Nu-și găsește alinare,
La fel ca apa din mare.

Călătorind...

Călătorind pe-o rază de soare,
Pe aripile gindului străfulgerat,
S-aud cum bat orologiile stelare,
Cum pulsează stelele calde
In ritmul inimilor noastre :
„Ce qui est en haut
Est en bas" ;
S-aud melodia boabelor de nisip in deșert
Și, in depărtări, cintecul balenelor albastre.

Nubiencele către zeița Hator

O, Hator, zeiță a dragostei și maternității,
Mirozne plăcute ți-aducem,
De smirnă și tămiie din Țara Punt.
Cintămu-ți din sistră și tamburine ;
Dorințele noastre sălășluiesc in nuferii
albaștri
Și puri ca cerul de Egipt ;
Dezlegămint rugămu-te :
Sicomorii cu florile luminînde
De la marginea pustiei
Să rodească-n visele noastre
De dragoste !

marian bodea

Despre uimirea ironiei

* * *

Știați că am fost inventați de natură
ca să o contrazicem fiindcă dacă
Cineva mai are puterea să strige ajutor
inseamnă că incă nu are nevoie de el
Pentru că și detectorul de minciuni
a fost inventat de-un mincinos
și cel mai frumos portret este portretul-robot
Știați că dacă ești singur intr-o noapte
de iarnă
buna-vestire poate fi adusă de-o muscă
și dacă umbra unei femei miroase umbra
unui crin
Singurul semn divin este semnul mirării ?!

* * *

Copii știați că Armstrong este primul
terestru-extraterestru
care putea să scrie poezia Clar de Terra
ori putea să refuze să se mai intoarcă
pentru a fi poreclit Omul din Lună
dar s-a inventat poezia injectabilă
și sintem inconjurați de amprente
ca niște biete furtuni
și de-o lipsă de amprente
ca niște odioase crime
Știați că de cite ori schimbi metoda
de preparare
oului i se schimbă și gustul
Fiindcă secretele transpiră
Dar nu putem calcula incă aria cercului
vicios ?!

* * *

Copii știați că magnetofonul stă toată
ziua la televizor
aspiratorul vorbește la telefon cu radioul
și frigiderul se sărută cu rotisorul
Da ardeți siguranțele cind plecați
Pentru că nu cuvintele numesc lucrurile ei
le enumeră doar și se poate
obține un efect simulindu-i-se o cauză
Adică dacă nu ai automobil desenează-ți
unul
Oricum am ajuns un Aparat in mina
aparatelor
De cind am invățat piatra să lovească
Jucăriile se intorc la bătrinețe cu cheița
Fiindcă minciunile naturii sint reale
Și dorul este doar o tele-iubire
Știați că poți să bagi mina-n foc pentru
un prieten
și el să te-ntrebe cind ii aduci castanele ? !

george geacăr

ars poetica

intre sfirșitul unui poem
și titlul poemului următor
poetul poate contracta o boală incurabilă

sau poate găsi
intr-un spațiu banal, o pajiște
eventual cu un riu, un lucru mărunt
despre care nu crede
că ar trebui să scrie un poem

lucrul acela mărunt
scapă precum un bob de griu norocos
dintre două pietre de moară

cintec de stea căzătoare

unde se infiripă cuvintul
trebuie să fie un izvor subțire de singe
așa imi inchipui că este

cuvintele ce nu se pot rosti
de greutatea nerostirii se comprimă
se pardosește sufletul cu dale de cristal

cuvintul nerostit e o lentilă
care aduce moartea mai aproape

tai singelui coaja. și curge.
plutește singele pe ape

neiertători

geam aburit viața mea
viață alcătuită din zile ;
praful cosmic de zi cu zi
transformă surisul meu in grimasă
fotografii vechi, fotografii de copil
neiertători ochii mei, ochii mei

petru aruștei

Binefacere

Cu rivnă își afla rostul printre cei mici, puțin importanți, muncea in rind cu cei mici, să fie mic. Apoi se inălța, apoi cobora, steaua din ochi n-o pierdea ; era el, era un altul.

Astfel in zăcere lină se afla, in putrefacție pură, nu cunoșteam desfătările plictisului căci descătușat eram de mirosul podoabelor rare, dar eram părăsit in drumuri rele, nedemne adeseori. De moarte bună nu știu să fi murit

vreodată și iată-mă, iată acum : mor prin zacere lină, in așteptarea nu știu cărui Cuvint.

Ce vrei, intotdeauna am fost sensibil – sensibil la suferințele celui tirit prin Șanțul Comun.

Ce vrei, cu ingăduința mea zidurile se ingroașă de jur-imprejur.

Ce vrei, ochii mei privind văd o Apariție de Groază : această Apariție de Groază.

Am ajuns să trăiesc in Șanțul Comun, am ajuns să mă desfac in bucăți : hoplitul pleacă la lupte grele să consterneze lumea cu arme depășite pe cind celălalt, ce zeu iși zice, rămine la o atit de amară datorie : să se autodemaște, să se autocalomnieze.

Și iată-l, iată acum : se ofilește pe rug, copleșit tocmai el, zău, de Marea Milă Universală, iși pune bine la adăpost viața lăuntrică opunindu-i un Nu hotărit vieții lăuntrice.

Acolo in Șanțul Comun, din cite s-ar mai fi putut face totul s-ar fi numit tot nimic.

Se străduia să-și imbogățească mimica, devenea un bun mesager al neantului incit afla Adevărul Tot sau o Parte din Adevăr ;

Se smulgea cutremurat de atita oroare, iluminat, cu chipul transformat cind in bine, cind in rău, plutea către injghebarea altei vieți in altă casă, spre Undeva, spre nici bine – nici rău ;

Supraviețuirea cu elan, neumbrit de vesela-ntristare de altădată, cind a fost surprins cum poate fi mai rău : incifrindu-și mai intii viața, apoi opera.

Nu are cum să-i fie bine.

Nuși Tulliu — un elegiac de la Pind

Quasi-necunoscut nu numai publicului larg ci și istoriei noastre literare, remarcabilul poet aromân **Nuși Tulliu** (1872—1941), pe nedrept ignorat, asemenea majorității congenerilor săi alături de care se afla in primele rinduri ale unei ample mișcări culturale, merită, cred, o soartă mai puțin ingrată. Nereceptat, ca mulți alți autori dialectali din varii motive, unele obiective, cel mai dotat liric aromân — considerat astfel de un specialist in materie cum a fost Tache Papahagi — se inscrie in aria, deloc ermetică pentru un cercetător, a unei specificități de spirit separate de un mileniu de trunchiul daco-român, dar nediferențiate ca structură, in datele ei fundamentale, de acesta și, in consecință, accesibile, chiar și unui nespecialist. O justă apreciere a unui poet ca **Nuși Tulliu**, liric din stirpea lui Goga, Șt. O. Iosif (nu numai spiritual, ci și etnic) dar și a postcoșbucienilor minori, depinde totuși, in mare măsură, de situarea favorabilă in contextul social-istoric cit și in cel al psihologiei colective, caracterizate, in perioada activității poetului, de dominante clare. Iată deci că dacă apropierea de o **intreagă literatură**, nu numai de scriitorul aici prezentat, este facilitată de corespondențe copleșitoare (etnice, lingvistice, morale etc.), adincirea acestei apropieri este condiționată de situarea in cadrul material al acestui univers artistic, de aprofundarea evidențelor. Căci, de asemenea, dacă poezia in dialect aromân atrage prin izbitoarea ei inrudire cu cea scrisă, **intr-o anume epocă**, in limba literară — mă refer, desigur, la tradiția poeziei aromâne —, **ințelegerea** ei presupune detașarea unor **trăsături distinctive, in** fapt, specificul ei. Un specific ce demonstrează că integrarea literaturii aromâne in cea română nu este nici pe departe o „afiliere" artificială — influențele ultimei asupra celei dintii fiind considerabile, după cum și aportul oamenilor de cultură de origine aromână la spiritualitatea românească nord-dunubiană fiind apreciabil — ci ilustrarea unui firesc și fratern aport de originalitate, la personalitatea literaturii române, o chestiune de bun-simț in ultimă analiză. Tocmai in sprijinul unei lucide considerări a producțiilor literare in dialect. Tache Papahagi, cel care-l publică pe **Nuși Tulliu** in a sa **„Antologie aromânească"** (1922) și in volum (**„Poezii"** — in **„Biblioteca Națională a Aromânilor"**, 1926) e indreptățit să scrie : „(...) numai o critică identificată cu complexul fondului psihic al entității aromine (sic !) și bună cunoscătoare a dialectului poate fixa valoarea estetico-literară — evident, locală — a literaturii aromineşti, mai ales că toți scriitori aromini, in opera lor dialectală, s-au inspirat aproape exclusiv din fondul etnic specific arominesc" (prefață la vol. lui **Nuși Tulliu**, „Poezii", p. IX). Aplicabilă la o intreagă serie de autori, aserțiunea este valabilă și in cazul lui **Nuși Tulliu**, poet ale cărui texte atrag spontan, fie și pe un neinițiat, dar a căror integrală ințelegere presupune totuși o inițiere. In ambele situații, cu atit mai mult in ultima, satisfacțiile estetice nu se refuză, ci, dimpotrivă, ele există și depinde numai de „gustul" criticului să le releve la realele lor dimensiuni. Gustului critic și rigorilor proprii actului de interpretare in sine, menite să tempereze comentariul exultativ pur culturalist, trebuie să le corespundă însă o deplină stăpinire a **relațiilor extratextuale** ale operei poetice, in cazul poeziei lui **Nuși Tulliu** verificindu-se rezultatele la care au ajuns cercetătorii arhetipologiei imaginarului poetic : aflat sub tutela complexului mitico-psihologic colectiv, imaginarul poetic al lui **Nuși Tulliu** va reflecta cu fidelitate tiparele arhetipale ale unui univers material și spiritual arhaic aflat in plină dezagregare. Iată de ce poezia lui **Nuși Tulliu** se mișcă, cu exclusivitate aș spune — intr-un registru unic al afectelor, cel al regretului și lamentației, fiecare text nefiind altceva decit fragment dintr-o inepuizabilă elegie. Descompunerea, contemporană poetului, a universului de care vorbeam, alterarea vechii civilizații pastorale de formele noi, violente, de manifestare a istoriei dau poeziei lui **Nuși Tulliu** o notă aparte de paseism. Pe de altă parte, contemplarea trecutului agitat de necurmate lupte pentru supraviețuire determină imposibilitatea staționării poetului intr-un spațiu calm, de unde și aparența de necontenit zbucium al lirismului, plinsul cosmic al acestei poezii, participarea naturii la dramele colective și umanizarea ei numai pentru a fi capabilă de compătimire.

Reviste ca **„Lilicea Pindului"**, **„Lumina"**, **„Frățil'i-a"**, **„Ecoul Macedoniei"**, **„Graiu bun"** ș.a. publică in ultimii ani ai secolului trecut și in primele decenii ale acestui veac versurile lui **Nuși Tulliu**, desuete și complet anacronice astăzi, dar cu totul onorabile la vremea respectivă, alături de primele producții ale lui Șt. O. Iosif, pentru a nu mai vorbi de poezia sămănătoristă (și nu numai ea) practicată in epocă, poezie cu care lirica aromână are numeroase contingențe.

Mai puțin in textele epice („Jeacă", „Nicu Ceara", „Orsa", „Di la vatră", „Marușea"), dar cu precădere in cele concentrate, lirice, confesive, in doinele pastorale sau in fragmentele erotice dialogate, de o indicibilă ingenuitate, poetul atinge virtuozități formale atunci cind umbra protectoare a lui Coșbuc planează fertil asupra meditației : „Ah ! țe mușață-i seara, ma cit in'-i pare-amară / Nigrita l'ei dulțeame di lună hrisusită ! / Ascultu pitrunicl'ia cu inima jilită / Și moartă-n'i pare canda luțita primăveară. — / Iu easte Armănamea ?... Te plindzi, o fluiară ?" („Seară"). Natura inconjurătoare a Avdelei natale, surprinsă la o oră nocturnă, este evocată intr-o tonalitate similară : „Jilos tu munte bate / Cavalu di cu seară ; / Jilos la stane plăndze / Și-un cântic di fluiară. /.../ Diparte treațe luna / Sirină și mușeață ; / Toți munțil'i scânțil'iază / Sun munda-a l'ei curată». („Noapti di veară"). In poemul „Aușlu" („Bătrinul"), talentul portretistic stimulat de autentica vibrație afectivă in actul rememorării este generator de performanțe aproipate de lirica portretelor nostalgice a lui Goga : „N'i-l vedu și azi aușlu cu percea ncărcil'iată / Cum sta ninga cupie, căciula la'năparte ; / Ciubuchea tru sileafe, tămbarea arucată / Pri-anumiril'i țe-avură di-ahânte neuri parte... / N'il vedu tru-analtul munte cupia cum adună / Și-avdu și-astădzi canda cum cloputle asună".

Nu am dat transpunerile in limba literară a acestor scurte citate tocmai pentru a nu altera farmecul poeziei, strins legat de magia limbajului. De altminteri ușor de descifrat, chiar și in epoca poeziei concrete și a libertinajului formal, textele lui **Nuși Tulliu** își vor conserva parfumul de suavă elegie atit timp cit vom aprecia acea zonă a literaturii române in perimetrul căreia **Nuși Tulliu** își aduce aportul propriei personalități : Coșbuc, Goga, Șt. O. Iosif.

Cristian Moraru

CUMPĂNĂ

Fumătorul

Un om trece noaptea Dunărea cu o țigară
aprinsă-ntre dinți.
Cu pieptul rece inoată fără grabă in
noaptea fierbinte,
își mișcă brațele incet inăuntrul apei,
caută ceva
fără zgomot să nu-și stropească țigara
care ii arde gitul. Calcă treptele apei și
nu urcă, nu suie.
Jarul țigării zgirie intunericul.
Pină dincolo nu mai e mult — se va
stinge țigara ?
Dacă nu poate spune o vorbă pare că nu
gindește nimic.
Dincolo il așteaptă malul de dincolo.

George Alboiu

victoria milescu

Pastel

(FAȚADE)

Zăpezi incremenite
cu ciini incremeniți
stau păsări incercate
în irizări de raze
planete par și pasta
unei sublime coaceri
sub ropotul de geruri
sub pata de răcoare
o oaste singerează
în miezul ei albastru
cu fluturi moi de moină
organic dobindind
o paradigmă albă
a tot ce se-nconjoară
în profunzimi de gheață
în purpure albind...

Uimind

Iată, mi se duce
printre degete
apa trupului
și nu pot bea
buzele-mi sînt de apă
lacrima plingind
spărgindu-se-n cioburi
pe marmura pleoapei
tu calci
cu talpa goală
încă dormind
încă născindu-mă...

Efectul întîrzierii

Și dintr-odată
copacii au devenit copaci
verdele verde
ceea ce plutea
a înțepenit
ceea ce cînta
a tăcut
cu gura deschisă
fiecare lucru își găsea
locul lui
retrăgindu-se tot mai mult
în sine
incuindu-se bine
în real...

Portocalia

Sînt la un pas
de marea izbindă
a frăgezimii
teme-te de ochiul meu început
ceea ce văd
se răstoarnă repede-repede
înăuntru
și înafară
ceea ce mă trădează
prinde glas
mărturisindu-se
ca o foame în loc de sete
ca o sete în loc de somn
o manta
se învirte iute-iute
și cade la întîmplare
pe umerii mei
în loc de carne !...

Vocația și opera

Urmare din pag. a 7-a

Mai mult chiar, socotind după data de naștere, Arghezi ar trebui să facă parte din „generația" lui Sadoveanu și Rebreanu, dar debutul său în volum s-a produs abia cu cîțiva ani înaintea lui Mircea Eliade, pe care, astăzi, îl citim ca scriitor **contemporan** (voilà !).

Dacă încercăm și altfel, putem considera „generația" o chestiune de **sincronizare estetică**, dar atunci ar însemna că, spre exemplu, Neculce a fost „contemporan" cu Creangă, iar acesta „coleg de generație" cu Sadoveanu... (?!).

Trebuie să recunosc cu umilință împasul în care se află **„bunul meu simț comun"**, atunci cînd vine vorba despre generațiile unei literaturi. Cred, mai curînd, că avem de-a face cu un concept dur „administrativ", un fel de **pat procustian** pe care istoricii literari sînt nevoiți să-l folosească pentru a organiza și ordona — repet, din rațiuni strict utilitare ! — o materie „imponderabilă" și aleatorie.

Desigur, cînd îți lipsesc marile personalități, cum este cazul, îndeobște, pentru ultimii veniți într-o literatură, atunci poți vorbi de **promoții** sau „tendințe de grup", dar în general, orice scriitor nu poate fi contemporan decît cu vocația sa și „coleg de generație" cu propria sa operă...!

Conceptul de **literatură „tînără"** mi se pare mai adevărat decît cel de **„generație"**, în sensul că acoperă mai firesc o realitate culturală. Dar mă împiedic încă o dată de această retorică a ideilor pe care unii o practică cu asiduitate.

Să vorbim limpede : în literatura de azi, cel puțin teoretic, există o singură **direcție**, marcată de cîteva **accente**, mai mult sau mai puțin **simptomatice**, și care, uneori, pot căpăta o **tendință**. Ceea ce spun eu aici, pare, la prima vedere, o opinie cam... „proletcultistă" — departe de mine însă, această capcană !

Acum trei sferturi de veac, să zicem, existau cîteva reviste importante care teoretizau o sumă de idei literare pentru a căror consacrare se duceau adevărate campanii de presă ; erau convocate personalități culturale cu faimă ; fiecare opinie avea, în general, și o marcă politică divergentă față de celelalte orientări ; tensiunea dezbaterii era asigurată și de „concurența socială" a literaturii. În acest sens, junimismul, ca mișcare politică și culturală, sau poporanismul inițiat de Stere sînt exemplele cele mai edificatoare. Scriitorii se orientau între aceste curente în funcție de afinități culturale sau specificul operei pe care o construiau. Din tot acest mozaic prolific și spectaculos posteritatea a cenzurat zgura și a consacrat tot ceea ce era cu adevărat prețios.

Ei bine, zbuciumata noastră viață literară a suferit nenumărate „schimbări la față", uneori în rău, alteori în bine, modificîndu-și integral registrul de idei și concepte. Vojam să spun, deci, că **proprietatea termenilor** s-a modificat odată cu „regula jocului"...

Așa stînd lucrurile, putem crede, spre exemplu, că formula **poeziei „ludice"** este un simptom, dar că nu va deveni niciodată o „direcție", că **proza „cotidiană"** ar putea avea aparențele unei tendințe (mie unul, iertat să fiu, această formulă stilistică îmi lasă impresia unui „surogat" de Hemingway !) dar că nu are șanse să facă „școală" ș.a.m.d. Sigur că există și cercuri specifice de influență : mă gîndesc la **cenaclul „Numele poetului"**, patronat de Cezar Ivănescu, mă mai gîndesc la „grupul echinoxiștilor", sau la tînăra și foarte înzestrata pleiadă de critici grupați în jurul revistei **Luceafărul...**

Dar, mai important decît toate acestea, rămîne un fapt doar aparent banal : amprenta personalității fiecărui creator determină în mod substanțial „accentele" și „simptomele" acestei generații, căci, altfel spus, pentru tînărul scriitor de azi singura „tendință" adevărată trebuie să fie cultivarea și protejarea vocației, iar opera — singura „direcție" !

Există două puncte cardinale (stele fixe !) în „haosul" pe care orice creator încearcă — asumîndu-și o demiurgică iluzie — să-l ordoneze, să-l organizeze într-un „cosmos" armonios și coerent : **patria** în care s-a născut și **istoria** pe care o moștenește de la înaintașii săi, dator fiind să o **edifice**, la rîndu-i, cu rîvnă și har. În această privință nimeni nu are de ales ! De aceea orice rînd așternut pe hîrtie de un scriitor, în limba română, indiferent de vîrstă, are, implicit, în afara valorii estetice și o funcție eminamente patriotică. Nu este un paradox acesta, cu atît mai mult cu cît, la o anumită epocă, literatura se confunda cu însăși istoria neamului, iar scriitorii **(cărturari** ai vremii) aveau **conștiința** unei „misii" pe care o săvîrșeau cu mijloacele specifice acestei înțelepte întreprinderi.

Acum un secol și mai bine, „uneltele și sculele de cintec" ale pașoptiștilor au dat semnalul renașterii naționale. De atunci fiecare „generație" (iată că m-am întors, de fapt, în punctul din care plecasem !) a încercat să-și dea, în varii forme, măsura exactă a iubirii și a devoțiunii.

Cineva spunea că una dintre cele mai frumoase poezii patriotice din literatura română este „Sara pe deal". La fel de patriotic este și gestul călinescian de a scrie acea monumentală **„Istorie..."**. În această ordine, fiecare act cultural substanțial, pe care îl comite literatura tînără are o valoare patriotică profundă.

Și totuși, mulți dintre tinerii scriitori uită aceste adevăruri elementare, pe care, nu fără un anumit rost, le-am repetat aici ! Extaziați în fața unui orizont confuz și dizarmonic, ei se lasă seduși de „spectacol", mai mult decît de **adevăr**. Grimasa pare uneori mai importantă pentru ei, decît **„Bucuria"...**

Dar o literatură nu se construiește numai din butaforie și exerciții de stil. În spatele acestei măști nesigure, pe care **tînăra „generație"** o celebrează, se află „un joc secund, mai pur", o geografie inefabilă și eternă : cea mai adevărată patrie a scriitorului este **opera**, iar istoria sa „secretă" nu poate fi alta decît **vocația** ce înnobilează un destin !...

Virtuțile erudiției

Urmare din pag. 1

sau de datoriile academice, multe de ordin reprezentativ peste fruntarii. Ele nu au constituit însă pentru Vasile Pârvan un mijloc de agrement, ci „o experiență socialmente utilă" (p. 152), un mijloc de estimare corectă a realului (p. 188), care a făcut din istoric „unul dintre primii noștri cărturari care a rupt cu tradiția claustrării în cabinet, pentru a se pune în contact fără intermediu cu realitatea cea plină de surprize" (p. 11). Îndemnul pentru „a călători cu înțelepciune" decurgea astfel dintr-o concepție superioară a vieții care subsuma fiecare plan al existenței idealului de perfecțiune a ființei umane. Alegînd acest mod de a merge pe urmele lui Vasile Pârvan, Al. Zub a știut să îmbine cerințele colecției cu interesul prevalent al adîncirii cunoașterii uneia din figurile de referință ale istoriografiei moderne. Călătoria pe care ne-o propune se dovedește astfel o „cheie" în descifrarea firelor interioare ale personalității lui V. Pârvan într-o manieră ce îmbină episoadele biografice cu opera ca revers parțial al existenței însăși. Refăcînd minuțios drumul în spațiu și timp al savantului, Al. Zub îi întregește de fapt personalitatea intelectuală, conturată tot de el în 1974, avînd în vedere mai ales mobilitatea ei formativă și urmărind-o pînă în structura intimă, psihologică, capabilă să provoace, cum Pârvan ar fi dorit, la meditație asupra lumii și la cunoaștere de sine. Dar întregind dimensiunea unei personalități exemplare, Al. Zub susține de fapt valoarea unui model pe care vădit îl și urmează. Biografia lui V. Pârvan i se pare pildă înălțătoare ce întruchipează „o idee, o atitudine, un mod de a gîndi viața într-un univers guvernat de forțe ce depășesc destinul mărginit al omului" (p. 355). Acceptat sau nu, modelul ca atare trebuie să fie luat în discuție ca unul de referință în discutarea problemelor fundamentale ale culturii noastre. Astăzi nu mai poate fi vorba de o respingere totală a sa, ca aceea făcută mai înainte de E. Lovinescu sau Paul Zarifopol. Dincolo de afinitățile temperamentale care ar îngădui sau nu afilierea totală la modelul pârvanian, rămîn celelalte însușiri ale istoricului oricînd demne de urmat : cultivarea voinței, neîntrerupta competiție cu sine, cinstea, silința și statornicia ca temelie a muncii, cultul comun al idealului etc., toate capabile să imprime un sens major vieții și devenirii noastre.

Mai importante decît o concluzie „definitivă", sugestiile unei asemenea analize conferă cărții lui Al. Zub împlinirea scontată. Fiindcă refăcînd în spirit „aventura" marelui savant, cititorul ajunge să-și sondeze mai adînc propria ființă. Acesta este meritul de căpetenie al contribuției sale — nu singura de acest fel — meritul de a supune reflecției personalități și momente de seamă ale trecutului în perspectiva de durată a culturii, singura perspectivă care dă valoare erudiției și talentului. Ea face din scrisul istoric o prezență cu implicații ce depășesc domeniul strict specialității pentru a se impune în dezbaterea culturală și în fizionomia spirituală a epocii.

REVISTA REVISTELOR

«Revista de istorie și teorie literară», nr. 4 / 1983

● Pe linia noii sale structuri, inaugurată începînd cu primul număr pe anul trecut, prezentul tom al **Revistei de istorie și teorie literară** se impune prin excelenta sa ținută literar-științifică. Făcînd dovada realei circumscrieri în actualitatea istorico-literară, sumarul propune atenției o gamă bogată și diversă de teme și preocupări, judicios distribuite în cadrul unor rubrici grăitoare prin însăși titulatura lor, precum, între altele, acestea : „Puncte de vedere" **(Cultura românească — coordonate valorice, personalitate, destin creator,** considerații de Șerban Cioculescu, H. H Stahl și Răzvan Theodorescu), („Repere fundamentale", analize dedicate lui Caragiale, Rebreanu, Blaga, Sadoveanu și Marin Preda, semnate, în ordine, de Ion Vlad, Ov. S. Crohmălniceanu, I. Cheie-Pantea, Dan C. Mihăilescu și Monica Spiridon), „Ancheta noastră" **(De ce scriu ? În ce cred ?**, răspunde M. H. Simionescu), „Poetica" **(Textul, interpretul în viziunea lui Jean Starobinski,** de Ion Pop,/ **Text și realitate,** de Mircea Anghelescu), „Confesiuni literare" (dialog cu Anton Dumitriu de Ileana Corbea), „Archivu..." (texte inedite de Eminescu și Schiller, editate de D. Vatamaniuc și, respectiv, Monica Anton), „Profil contemporan" **(Emil Turdeanu — un medievist în context european,** de Dan Simonescu, **Michel Butor : „Itinerar spiritual", III,** transcriere și introducere de Melania Munteanu și Mihai Rădulescu), „Biblioteca de poezie românească" **(Dosoftei,** comentariu și antologie de Marin Sorescu), „Cronica edițiilor **(În dezbatere : Istoria... călinesciană,** de Aurelia Rusu, **Folclor aromân grămostean,** de Florica Dumitrescu). Element inedit, revista încurajează și atitudinile critice, în cadrul rubricii „Aqua forte", la care, de data aceasta, se adaugă trei scurte articole semnate de Henri H. Stahl, Mircea Martin și Mihai Moraru. Dacă în cazul ultimilor doi „adresanți" obiectul discuției și argumentarea acestuia (răspîndirea literaturii române peste hotare și, respectiv, o prezizare de istorie literară) nu comportă nici o rezervă, în schimb, **Notă despre valorificarea tradițiilor noastre culturale** a celui dintîi reclamă serioase amendamente. Pe scurt, Henri H. Stahl, în chip bizar, crede că poate răspunde la serioasele și atent argumentatele observații făcute pe marginea volumului domniei sale **Eseuri critice** prin simple afirmații ce plutesc într-o deplină generalitate, total neconcludente, firește, sub raportul conținutului, al dovezilor. În altă ordine de idei, apreciem favorabil vădita adeziune a publicației la metodele de cercetare moderne ; numai că, cel puțin într-un asemenea context al cercetării științifice sobre precum cel propus de **Revista de istorie și teorie literară,** faptele se cuvine a sta cît decît sub semnul plauzibilului. Or, numai de așa ceva nu poate fi vorba în cazul exegezei consacrate „timpului lăuntric" la Rebreanu, unde sînt transcrise sau parafrazate ample și obositoare texte din Georges Poulet doar pentru a se spune despre autorul **Răscoalei** lucruri știute și răsștiute de cînd lumea : „În momentul de repetiție, iubirea pentru Florica a devenit la Ion o patimă carnală care nu se lasă stăpînită și izbucnește furioasă, nerusinată, împotriva tuturor legiuirilor". Utila și echilibrata rubrică de recenzii iar continuarea publicării în foileton a textului conținînd teza de doctorat a lui Mircea Eliade și a serialului **Recurs la „dosarul" Scrinului negru** reprezintă inițiative de maxim interes istorico-literar.

Cronicar

CONCURS DE POEZIE

Editura Cartea Românească anunță concursul de poezie pentru debutanți pe anul 1985. Manuscrisele dactilografiate vor fi trimise pe adresa editurii, strada Nuferilor nr. 41, București, sector 1, cod poștal 70661, pînă la data de 30 aprilie 1984. Fiecare manuscris va purta un motto și va fi însoțit de un plic închis, cu același motto. În plic se va specifica numele, adresa, vîrsta și profesiunea autorului.

Menționăm că manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

La a doua carte de poeme

În cadrul cenaclului literar al Casei de cultură din orașul Băile Herculane, recent, a fost prezentată cartea de poeme intitulată Doar o aripă albă, **Editura „Facla", de Ilie Ștefan Domașnea. Aflat la cea de-a doua sa manifestare editorială, poetul a dialogat cu participanții la întîlnire și a citit numeroase poezii din noul său volum. Cu același prilej, a avut loc un fructuos schimb de opinii pe marginea cărții prezentate la care au participat poetul Sabin Opreanu, prozatorul Ion Florian Panduru, criticii Valentin F. Mihăescu și Nicolae Ciobanu, autorul scurtului cuvînt introductiv al volumului** Doar o pasăre albă.

● Sondajul de opinie printre studenți al revistei **Viața studențească** a acordat Superlativul anului la Poezie pe anul 1983 poetului Ioan Alexandru.

CONTEMPORANII NOȘTRI

Semnul Balanței

Întîia contribuție remarcabilă pe care a dat-o Mircea Tomuș (n. 9 ianuarie 1954) era, în 1965, o monografie „Gheorghe Șincai, viața și opera" dezbrăcată de prejudecățile care pe atunci începuseră să se împrăștie : la 31 de ani criticul, ardelean de la Mociu, de pe lîngă Cluj-Napoca, înțelesese că a face istorie literară în afara criteriului național nu era cu putință. Înainte de aceasta, Mircea Tomuș făcuse cronică literară la „Steaua" și în alte părți, scrisese, cum era, dealtfel, regimul clipei, intervenții jurnalistice curente : însă întîia carte nu apăru mai repede de maturizarea morală care coincidea și cu maturitatea unei întregi literaturi de după război.

O astfel de viziune echilibrată, însă de un **academism liberal,** pare să-i fi fost proprie criticului format în respectul ardelenesc al valorilor clasice, al filologiei în accepțiunea ei veche, de model integral. Tot ce avea de spus, Mircea Tomuș a spus fără a se abate de la principiul măsurii, omul viețuiește intelectualicește sub semnul Balanței. A urmări cu privirea vie desfășurarea literaturii momentului e, pentru cine are vocația instantaneului, un fapt în totul meritoriu ; însă a pune în fixarea valorilor contemporane soliditatea unei cunoașteri adînci a istoriei literaturii naționale este tot ce poate fi la un critic literar mai demn de admirație. Această combinație voluntară de simț istoric și de sentiment al valorilor în formare e hotărît trăsătura de căpătîi a criticii lui Mircea Tomuș. Omul e, pînă la un punct, un cronicar literar, dar nu un foiletonist orb cum încă sînt din păcate atîția a căror opinie despre clasici rămîne un mister definitiv : „cronica" lui vine dintr-o conștiință cu date istorice clare pentru care a te așeza sub regimul contemporaneității nu e decît o etapă dintr-un proces îndelungat de înțelegere a valorilor stabile. Acest **sincronism de valori în absolut,** această valorizare a literaturii care se face prin literatura care s-a clasicizat este dealtfel ceea ce și dă unei literaturi organicitate și sonoritate inconfundabilă ; **semnificația înaintării prin consultarea periodică a tradiției integrale** — iată fenomenul ireductibil.

Sînt toate datele că Mircea Tomuș îl cunoaște și, mai mult decît atît, l-a îmbrățișat în practica literaturii lui critice. Îndată ce lămurise din punctul lui de vedere „tema Șincai" omul examina, în 1968, opera a „15 poeți" făcînd pentru generația postbelică o întîie exegeză organizată, obligatorie în procesul fixării de valori. Un „Carnet critic", din 1969, niște „Răsfringeri", din 1973, adăugau nu numai titluri în bibliografie ci și contribuții care se reține atunci cînd mijine cineva se va apuca să amănunțească monografic literatura pe care acolo Mircea Tomuș o examinează. Criticul nu desfășura, ca să fim clari, un spectacol de volubilitate intelectuală narcisiacă, el se supunea **legii criticii echilibrate care derivă din intimitatea obiectului.**

Însă el nu s-a oprit nicidecum aci, și odată cu deplina maturitate critică (înțelegînd prin aceasta **sensul sintezelor în folos național)** Mircea Tomuș s-a îndreptat către marile întreprinderi monografice refăcînd, cu acestea, o formulă intelectuală care se putea întrevedea încă de la debut. Monografist, cu un cuvînt, dar un monografist modern. Față de „Gheorghe Șincai" atît „Opera lui I. L. Caragiale" (1977) cît și „Mihail Sadoveanu. Universul artistic și concepția fundamentală a operei" (1978) indică o izbitoare modificare metodologică consistînd în primul rînd în despărțirea de didacticism. Mircea Tomuș știe că sînt, cum s-ar zice, autori și autori, una este în definitiv a desțeleni optica generală despre un scriitor și a face, ca atare, revizuire și alta — a consolida o exegeză atunci cînd datele axiologice asupra obiectului nu se mai pun în discuție și esențialul despre biografie (ca și descrierea operei) s-a spus. Așa se prezintă monografia sadoveniană pe care ne-a dat-o Mircea Tomuș și care prin concepție este tot ce s-a scris mai clar și mai organizat despre Mihail Sadoveanu. Aici simțul unității operei, pe care se întemeiază criticul, se observă cum nu se poate mai bine. El visează omogenitatea, „rețeaua", elementele subterane, cu un cuvînt prototipurile. Opera sadoveniană, de exemplu, s-ar compune din cinci părți : natura și durata istorică, ireductibile acestea, natura și omul, natura și civilizația, trecutul și prezentul, aflate în serii care se opun și se completează. Dar mai mult decît atît, monografistul a descris legile sadoveniene ale naturii, cinegetica, retorica peisajului, „mecanismul duratei", „raportul dintre ritual și sacru", arhaismul, „soluția răzășească" ; dar cîte nu sînt !

Această inițiere disciplinată în jungla operei sadoveniene este cel mai complet dicționar de teme pe care îl avem pînă acum și e probabil că nici în absolut el nu se va modifica vreodată cu mult. Spre a compune această exegeză, care este și capodopera criticii lui organice și integratoare, Mircea Tomuș a venit cu o dicțiune distinctă de un intelectualism liric : omul scrie sărbătoresc dar pregnant, are nu ingeniul formulărilor fulgurante ci al demonstrației elegante. Cvingvagenar acum, Mircea Tomuș, critic de formație istorică și admirabil îndrumător de revistă (căci „Transilvania" e și ea, într-un fel, opera lui) are, iată, o operă care va rămîne.

A. Silvestri

La Cantonul părăsit

Lui Fănuș Neagu

O vară buimacă prin bălți putrezește
O limbă de ciine atîrnă pe cer
Prin sat despletită Lișca ghicește
O lebădă neagră scîrțiie-a ger.

Izvoare de dropii aleargă prin stepă
Buturuga de greieri sfîriie-ncet
Iar Udma-n amurg se scaldă în baltă
Albi cocori i se lasă pe piept.

Părăsitul canton se tînguie-n noapte
Cocoși roșii și cățel spînzurați
Se-neacă-n fîntîna de unde sorb apă
Cai cu pelin îndopați.

Tîrziu, cînd zăpezile pe punte cobor
Și-aiurea se duc la riu să se scalde
Caii albi sînt chemați la somnul
de-amiază
Să guste din vraja viselor calde.

Sitaru Adriana
clasa a X-a, Liceul Pedagogic din Brăila

Un devotat al culturii

Dacă l-ar fi cunoscut G. Călinescu n-ar fi rezistat ispitei de a-l trece printre personajele romanelor sale ! Nicolae Vasilescu-Capsali ilustrează, într-adevăr, un tip, din păcate din ce în ce mai rar, de pasionat al culturii, care-și găsește în actul cultural rațiunea supremă a existenței sale, împlinindu-se ca „destin" și convertind într-însul o mulțime de talente și abilități de altă natură. Tipul a fost ridicat, cîndva, la expresivitate umană impresionantă de Zambaccian, colecționarul intrat, cum se știe, în galeria de neuitat a eroilor călinescieni. Nicolae Vasilescu-Capsali nu este însă doar un pasionat de pictură, un prieten al pictorilor, un propagandist neobosit al unor tineri graficieni pe care i-a făcut cunoscuți sub proprie semnătură sau îndemnînd pe alții să scrie. Este mai ales un pătimaș stringător de documente, de manuscrise și cărți rare. Un colecționar norocos : a descoperit poate cel mai autentic portret al lui Nicolae Bălcescu, atribuit de el pictorului Lecca (după opinia lui I. Frunzetti ar putea fi și de Tattarescu) și a editat cea mai completă versiune românească veche a **Metamorfozelor** lui Ovidiu (descoperită într-un pod, printre hîrtii „netrebnice" candidate la topit !). Are în colecție o condică de ceremonial întocmită de Ienăchiță Văcărescu, unicul pandant cunoscut al **Condicii lui Gheorgachi,** pe care o pregătește acum de tipar împreună cu profesorul Dan Simonescu. Destul ca să-i înscrie numele în cartea slujitorilor culturii românești, chiar de n-am cunoaște sutele de mărturii ale donațiilor făcute muzeelor din toată țara (cea mai impresionantă fiind contribuția sa la organizarea Muzeului „Enescu" de la Tescani) și de n-am ști că pînă și cel mai vechi autograf al lui Vasile Pârvan, ca elev la Birlad, se află tot în colecția sa de inedite.

Ceea ce face însă din Nicolae Vasilescu-Capsali o prezență de neuitat pentru toți cei ce l-au cunoscut fie și o singură dată, este omul însuși, în care virtuțile și spiritul unei anume ramuri a românimii s-au întrupat cu o rară concretețe. Descendent al unei vechi familii aromânești din Missolonghi (în casa străbunicului său a murit Lord Byron) Nicolae Vasilescu-Capsali simbolizează extraordinara vitalitate a unei rase ce a împănat Balcanii cu oameni de primă mărime dînd și fraților din nord figuri de eroi și cărturari, uneori omonimi dar numai cu alt sufix (de pildă Averof transformat, la noi, în Averescu, fără ca originile celebrului nabab grec să fie altele decît ale vestitutului mareșal român !). La 75 de ani el are pasul și ținuta unui om căruia, în momentele bune, nu-i dai nici 60, iar sufletul i-a rămas tînăr și aprins ca pe vremea cînd, în 1930, ca funcționar la Primăria Capitalei, își încerca pana în publicistică scriind cîteva articole pline de nerv, în apărarea șomerilor sau pentru a înfiera nepăsarea bogaților la sărbătorile ce existau numai pentru ei. După această aventură publicistică de tinerețe la care se adaugă o plachetă de versuri **(Evadări în senin)** Nicolae Vasilescu-Capsali a tăcut multă vreme, mulțumindu-se cu prietenia cîtorva oameni de cultură (între care V. Voiculescu) și cu simpatia arătată lui și soției, Elisabeta Capsali, de neuitata Maria Tănase.

Din 1972, cel ce era cunoscut numai muzeografilor și bibliotecarilor a reluat însă condeiul și a devenit, repede, o figură familiară pe la multe manifestări culturale, cărora le-a dat concursul și ca bibliofil și ca autor de comunicări. Din acea perioadă, de nou debut, datează și cunoștința noastră care mi-a prilejuit o veche — de acum — prietenie, nu o dată salutară în atîtea împrejurări de viață în care, ca pentru mulți alții, N. V. Capsali s-a dovedit săritor la nevoie și bun sfătuitor în toate. Spirit practic, deși disponibil pentru cele mai donquijoteșți proiecte, trăind literalmente pentru a fi folositor în toate felurile oricărui ins în care crede că ajută cultura, Nicolae Vasilescu-Capsali și-a creat, la o vîrstă cînd de obicei oamenii se odihnesc, un cîmp de activitate ce-l va păstra și-i va salva numele de uitare. Ajuns la frumoasa vîrstă de 75 de ani (împliniți în 2 decembrie) în plină vigoare, îi dorim, toți cei ce-l cunoaștem și prețuim, răgazul spre a-și pune în ordine atîtea documente literare prețioase, adunate de-a lungul unei vieți de colecționar, și mai ales hotărîrea de a se așeza la masa de scris spre a deserta acel sac fără fund al amintirilor cu care-și delectează prietenii în clipele de taifas. Oricum, puțini oameni am cunoscut pe care tinerețea să-i fi însoțit atît de departe, străbătînd rocile dure ale timpului și revărsîndu-se spre viitor. E poate privilegiul celor care-și învestesc ființa într-o pasiune pentru ceea ce înfruntă și învinge timpul.

Dan Zamfirescu

Din nou despre Sadoveanu

Urmare din pag. 1

(ca filosofie despre om) mai nuanțat și mai complex decît îl prevăd inițiațiile teoretice ale autorului. În tendința, exemplară, de a devansa toate îngustimile de ordin ideatic, moral, religios, scriitorul a creat un erou semnificînd o ideală întruchipare a umanului ; dar ținuta lui spirituală nu e străină de unele valori cuprinse în filosofiile de după „schisma socratică" (așa cum o numește Monica Spiridon, aderind la o idee foarte răspîndită în filosofia actuală). Să ne amintim că Breb judecă uneori existența în termeni dualiști, negînd realitatea efemeră („Însă toate cele omenești sînt părere...") în numele eternității spiritului. O frază ca aceasta : „Se va desface și **amăgirea** care se numește trup. Dar ceea ce e între noi, acum, lămurit în foc, e o creangă de aur care va luci **în sine,** înafară de timp" —, — pare ruptă din **Banchetul** „schismaticului" Platon. Dacă la originea concepției sadoveniene se află un cuprinzător scenariu cosmologic, această viziune este mult cizelată, rafinată, armată cu numeroase nuanțe din gîndirea mai veche sau mai nouă a umanității.

O ultimă problemă se referă la „modernitatea" lui Sadoveanu. Propensiunea spre mit — ne spune Monica Spiridon — ar fi una din caracteristicile prozei moderne (ilustrată cu Thomas Mann, Joyce, Sherwood Anderson, Faulkner etc.). Există într-adevăr această tendință, remarcată de mulți cercetători, între ei de V. Meletinski (un elev al lui Propp) în **Poetica mitului,** (1976), o solidă monografie a temei exemplificînd de asemenea cu Joyce și cu Thomas Mann. Prezența mitului e vizibilă și la prozatorii români contemporani de la D. R. Popescu, Fănuș Neagu și George Bălăiță la Mircea Ciobanu, Mihai Diaconescu, și nu mai puțin la poeții noștri de azi, de la cei mai virstnici la cei mai tineri. La Sadoveanu, întoarcerea spre mit e, deasemenea, evidentă, dar ne apare realizată pe căi proprii, iar nu prin sincronizare, încît afirmația că „în această privință Sadoveanu este — mai mult decît s-ar crede — în gravă rezonanță cu conștiința veacului său", ni se pare lipsită de aplicație în cazul scriitorului român. Este unul din rarele trib uturi pe care lucrarea Monicăi Spiridon, atît de economicos concepută, le plătește, poate fără să-și dea seama, unor clișee la modă.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XIV

Cum tot Gheorghe Macovei zice, amintindu-și cele relatate de tatăl său, „umbla din clomb în clomb pasărea Aniței". Drept urmare Iancu Hoțu e „programat" să treacă de la o fărădelege la alta, ajungînd, firește, la fapta cea mai de neiertat, cînd își primește pedeapsa meritată. Pasărea neagră a babei Anița împinge pe erou la decizia de a înșela pe însuși mitropolitul Moldovei, recurgînd la un șiretlic inimaginabil, cu implicații incalculabile sub aspectul abaterii de la „lege". Iancu simulează că e mort și trimite pe Nechifor, tovarășul său de hoții și crime, în calea înaltei fețe bisericești (mitropolitul se află în drum către un schit din munți), spre a-i cere binecuvîntarea cea de pe urmă. După oarecari ezitări, Nechifor se conformează planului pus la cale de necugetatul hoț; ceea ce dovedește că pasărea neagră a babei Anița l-a luat definitiv în stăpînire. Întîlnirea dintre trimisul lui Iancu și mitropolit este de un grotesc involuntar:

— „Stați! poruncește bătrînul. Ce este, om, bun?

— Părinte mitropolite Veniamine, strigă Nechifor, îndură-te de doi tovarăși și frați care trăiesc întru această singurătate. Noi ne-am sihăstrit aicea ca să păstorim oile așa precum înalt prea sfinția ta păstorește pe drept-credincioși în lume. Iar lupii ne-au spircuit cele mai bune mioare. Și a venit un puhoi mare din munte și ne-a luat această o samă de berbeci. Așa că am rămas săraci și lipsiți pe această lume. Iar acuma din voia lui Dumnezeu de sus, o boală iute a răpus pe fratele și soțul meu. A căzut la colibă și a murit — și eu sînt singur și fără putere; n-am nici cum și nici cu ce să-i fac slujba morților, să-i cumpăr pomenile și să-l pun cu cinste în pămînt, după rînduiala creștinească. Îndură-te înălțate părinte Veniamine și vină în sprijinul meu, ajutîndu-mă cu ce te-a lăsa inima.

S-a închinat iar cu lacrimi și părintele mitropolit și-a aplicat asupra lui darul cu înduioșare.

— Cum te chiamă, creștine?

— Nechifor, înalt prea sfinte.

— Ridică-te, prietine Nechifor, și ajută-mă să mă cobor de pe roib. Zici că fratele tău a adormit la acea colibă care se vede?

— Acolo-i mort, înalt prea sfinte, și așteaptă grijile și rugăciunile fără care nu poate intra în împărăția drepților".

Numai că insinuarea tonalității hazlii-grotești duce îndată la ironia sinistră, acum intrînd în funcție vocea ineluctabilă a blestemului. A simula moartea și, pe deasupra, a recurge la șiretlicul profanator de a pune la cale ceremonialul religios aferent, spre a induce în eroare pe cea mai înaltă față bisericească, pentru Iancu Hoțu este echivalent cu a da deplină ascultare păsării negre a babei Anița:

— „Bădiță Iancule, zice Nechifor, de acum scoală. S-a dus popa. N-auzi bădiță Iancule? Hai să socotim cîtă băutură putem cîștiga cu banul pe care l-am dobîndit.

Bădița Iancu nu răspunde. Nechifor îl trage de mînică, îi ridică mîna. Îl pipăie, îl întoarce. Hoțul, mort ca toți morții. Atunci l-a fulgerat și pe cioban spaima. Începe a răcni; iese afară cu părul vîlvoi; cînii prind să zăpăiască; el strigă spre alai, făcînd semne cu brațele spre nouri.

De atuncea stă aci crucea asta a hoțului și ciobanul a făcut praznic pentru norod, înjunghiindu-și mioarele și dînd de băutură din galbinul sfîntului părinte Veniamin". Prin urmare, ideea — care, de fapt, indică axiologia subiacentă a demersului magic-fantastic — este aceea a interferenței dintre „vocea" blestemului ce pune în valoare fatidicul postulat „moarte pentru moarte" cu inadmisibila blasfemie de a simula, în scopuri profanatoare, plecarea dintre cei vii. În cazul din urmă, potrivit binecunoscutului rit eschatologic, un asemenea gest de provocare a morții nu este nimănui îngăduit, fiindcă, nici mai mult nici mai puțin, există riscul iminent ca „jocul" să se transforme în realitate.

Cum este de așteptat, și de data aceasta prozatorul nu pare direct interesat de a cultiva fantasticul în sine, fiind animat de scopul edificării unei anumite formule închisă în ea însăși. Cele întîmplate lui Iancu Hoțu se cuvine a fi crezute nu atît pentru presupusul lor caracter incontestabil, ci pentru că ele se înscriu într-o ontologie original fantastică, proprie umanității sadoveniene. A pune în alți termeni problema înseamnă a ne situa în afara acestei umanități, a fi străini de ea, adică incapabili a-i contempla misterul. Supunerea la legile ei constituie criteriul suveran spre a o accepta și a fi acceptați de ea. Acesta este tîlcul, de vădit conținut inițiatic, inculcat pasajului de încheiere a povestirii: „Fără îndoială cucoanele expediției noastre spre schitul Măgurii n-au vrut să creadă asemenea istorisire. Unele îndrăzniră chiar să rîdă și să scoată iar oglinjoarele. Dar atunci badea Gheorghe Macovei a înălțat către ele fruntea și a privit către opcina Mogildei frămîntare de nour negru. Cu mormăire adîncă s-a deșteptat tunetul, vărsînd ecouri în prăpastii. Munteanul a șoptit un cuvînt pe care nu l-a înțeles nimeni și învăluirea neagră a prins a veni spre noi clipind dintr-un ochi rotund și enorm. Un șuiet ș-o înfiorare a trecut prin brazi. Doamnele au scos țipete de uimire, iar prietinul nostru, profesorul, punîndu-și din nou ochelarii, a izbutit să deslege deplin chirilicele mîncate de ploi". Naratorul însuși, așadar, în al cărui ton ușor glumeț e recomandabil a sesiza mai mult un anume avertisment, un anume îndemn la puritate și mai puțin o atitudine de minimalizare prin ironie, dă de înțeles că nu este cazul ca spusele lui Gheorghe Macovei să fie puse la îndoială, întrucît după unele semne, acesta nu numai că **știe** dar chiar **poate** mai multe decît excursionistele cele încrezătoare în scepticismul lor.

De altminteri, fiind cît se poate de atenți la compoziția lor, observăm că povestirile sadoveniene, în covîrșitoare majoritate, aspiră la închegarea unui scenariu a cărui linie directoare capătă un adevărat statut dialogic de tip platonician, menit a angaja personajele în dispute vizînd credibilitatea ori incredibilitatea temei fantastice avansate, întîmplător parcă, de către unul dintre acestea. Atitudinile pro și contra divulgă termenii în care se confruntă cele două tipuri fundamentale de mentalitate ce definesc ontologia artistică sadoveniană, conferindu-i acea inconfundabilă tensiune existențială și acel indicibil coeficient de mister poetic. Este vorba, desigur, de mentalitatea „atavic" mitică, ireductibil tributară cunoașterii magice, și de mentalitatea sceptic-criticistă ce se obstinează în afirmarea raționalismului pragmatic. Neputîndu-se susține sub nici un chip că o atare confruntare poartă numaidecît pecetea falacioasei dichotomii dintre vechi și nou, în realitate, disputa se petrece între „eul arhetipal" și „eul programatic" al ființei umane, acesta din urmă fiind adus în prim-plan numai pentru a „provoca" afirmarea celui dintîi. Artistic, interesează relevarea „figurii" ce întruchipează autenticul „eu magic" al ființei noastre umane, „eu" în afara căruia lumea sadoveniană nu este de conceput ca existență de sine și pentru sine. Arcanele pe care însă, textul povestirii, perceput în epicitatea lui strică, ni le aruncă în cale tocmai pentru a ne tenta cu aparentul ei pragmatism ideologizat, par greu de învins.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Mircea Tomuș, recent aniversat la Sibiu de colegii lui

Portretul romancierului la 50 de ani: Nicolae Breban

O galerie de Luceferiști: Nicolae Ciobanu, Nicolae Dragoș și Gelu Stoicescu la sărbătorirea celor 25 de ani de corectură la revista „Luceafărul" ai celui din urmă.

Albastru de ger

Urmare din pag. a 5-a

pomenit cu ei la ușă, nu răvășiți, a fi răvășit înseamnă, totuși, a spera, ci tutelați de-o noapte țîșnită din măruntaiele infernului. Domnule, vreau să știu, te-ai plimbat cu soția mea aseară și cît timp!? Jos, în capul scărilor, se clătina incertă, silueta unui alt individ, un fel de pasăre bizară, ceva intermediar între stîrcul purpuriu și buhaiul de baltă. I-am răspuns: astăzi n-am ieșit din casă. Hei, dar nu cumva înnebunesc? În fundul sălii plîng niște munți.

— Sînt Munții Bătrîni, zise Ozana, care-au pierdut pe veci Lacul de cristal, iar acum pierd și corabia — ea nu va mai ajunge niciodată, de Anul nou, în centrul orașului Sinaia.

— Vine spre noi, vine la Brăila, spuse Vajoga, dar e mult mai umilă, cu mult mai umilă decît credeam. Parcă e o corabie cu ostateci, bîntuită de foamete. Unde-i sînt cristalele!?

Părăsind solemnitatea munților, șuietul brazilor, curenții duri și riguroși ai grotelor, austrul cristalelor, corabia schimba lemnul pe pînză — era acum o corabie de pînză lunecînd gutural printr-o pîrtie tot din pînză. Trompete de pînză, fluiere de pînză — scoicile de pe etravă scheunau cîineşte, iarba de mare scîrțîia îndoielnic și pustiu. Cînd intră în Cîmpia Brăilei, spărgînd Lacul de cristal, Marea, malul ei, altarul și tabernacolul rîului Buzău, Domnul Pan Domnița, ascuns sub smalțul de pelin al ochelarilor de soare, închipui în drumul ei, c-o lanternă de mînă, un conac de umbre albastre — albastrul de ger —, colindat în curbura pridvoarelor de vene albe. „Ăstuia, gîndi Vajoga, toate-i ies pe lume cum nu se poate mai bine... Rîul Iordan".

Lîngă Ianca-sat îl ajunse rîndul pe filozoful Ianuarie Cășuneanu să închipuie și el un castel — zidire de gheață, acoperiș deschis și, fiindcă lucra cu felinarul, agitîndu-l bezmetic, vitraliile se mutau rotund pe carnea tăcută și pe suferința pereților, tîrînd, stîlcite, chipuri de sfinți și legănînd în corzi de sfoară blînd împletită un hamac ca un culcuș în care patru berze înghițeau șerpi adormiți prin descîntec. „Paișpe plus patru, murmură Vajoga, păișpe plus patru, Fericirea sau Moartea"... Corabia-și urmă drumul prin coliba de oase de salcîm, toate rupte, închipuită cu opaițul de cerșetorul Tudor Bucățică, și mai cîștigă o barză — a nouăspea, care culese cu pliscul eschivele îndoliatei luminări din mîna lui Bluză neagră, cel ce, vrînd să încropească-o odaie de popas, bîlbîia un eșec.

— Domnișoară Ozana, spuse Vajoga, înveselit de repausul scobit de vlagă, de untdelemnul tragic de inutil al lui Bluză neagră, ăsta n-o să se aranjeze niciodată să-și exprime nașterea.

— Credeți?

— Da, o să crape fericit.

Atunci se rupse pragul camerii de deasupra restaurantului Lotca și din sudoarea rupturii se ivi a douăzecea barză.

— Domnișoară Ozana, ce vrajă, ce amurg e ăsta? întregă Vajoga.

În clipa aia, dinlăuntrul Ozanei de mărgele ieși afară, goală, Zerlina Vișan. Necunoscutul fictiv și oglinda lui.

— Sînt Zerlina Vișan născută Gheorghiu. În seara aia, cînd murea aprilie, ne-am plimbat două ore pe marginea Dunării. Mi-ai vorbit de Mala Portugal.

— De adierea ei. Îmi pare rău c-am mințit. Dar n-am făcut-o ca să te omori. Mi-a fost frică.

— Tatăl meu, Domnul Pan Domnița și frații mei, Ozana și Bluză neagră...

— De ce, întrebă Vajoga, clămpănește atît de lemnos barza aia? Ce preț are ea?

— O sută și-un fluture vișiniu și iar o sută și-un fluture vișiniu. Și tăcere. Multă. Și aroma tăcerii.

— Dar Ianuarie Cășuneanu și cerșetorul? întrebă Vajoga.

Zerlina Vișan născută Gheorghiu rîse. Și Mircea Vajoga nu mai știu nimic. Număra: o sută, un fluture vișiniu, Zerlina, Ozana, arbori întorși cu vîrful spre pămînt și rădăcină în cerul alburiu și o femeie bînd, lacomă, clăbucii de spumă scăldînd în șuvoaie bogate pieptul unui cal. O sută, un fluture... O sută, un fluture...

Printre enigme și tentații

Urmare din pag. I

închegă din ele imaginea unui romancier total în care să poată fi recunoscut atît autorul acelor austere **Ore de dimineață**, cît și cel al eposului luxuriant din **Scrisorile imperiale**, ambele cărți de referință în istoria recentă a romanului românesc? Răspunsul afirmativ ar fi temerar, mai ales dacă ne gîndim la cărțile lui anterioare. Cu toate abilitățile de scriitură, romanul suferă de o cronică discontinuitate, pare a se scrie de la sine, în absența stăpînului. Scriitorul are mîini prea delicate pentru a ține strîns frînele conflictului, are în schimb o memorie fenomenală. Într-un roman mai vechi, Platon Pardău schița un personaj, Agafia, simbol, ca peonul Funes al lui Borges, al memoriei totale. De astă dată prozatorul însuși ar putea spune, cu conștiința împăcată, „Agafia sînt eu". Într-adevăr, el adună — rapid și prodigios ca un computer — cele mai diverse informații, socotește totul literatură potențială. Nu ți-l mai închipui selectînd, ci stenografiind mereu, cu avariție, realul. Evenimente din cronica judiciară, anecdote decoltate, aforisme (în doi peri), agenda culturală a capitalei, mici întîmplări cu sensul la urmă, curiozități ale vieții literare, noutăți editoriale, orice, absolut orice devine literatură, astfel că romanul are pînă la urmă înfățișarea acelor sculpturi cinetice de pe aiurea în care conviețuiesc după regulile fanteziei roți dințate și textile, alămuri și albituri, instrumente muzicale și torsuri dăltuite sumar.

Roman baroc, aglomerat ca un tren de vacanță, **Tentația** are totuși două atuuri sigure. Primul dintre ele este dezinvoltura stilistică. De fapt, conținutul romanului e chiar stilul său. În mai puțin de un deceniu, Platon Pardău și-a format o frază maleabilă, febrilă și vie ca respirația. Cuvintele se așează în ea docile și solidare, precum cărămizile în zidurile miticului Amfion. Al doilea atu, exploatat din păcate în stilul unui realism „aluziv", este simțul actualității. În mașina lui de visat, Platon Pardău introduce nefinisată realitatea imediată, fluxul anilor 80. Din acest punct de vedere, **Tentația** ar putea fi socotit un roman **realist**, chiar dacă pe la începutul lui întîlnim un inutil apendice fabulos preluat din **Scrisorile imperiale**. Și aici, ca și în admirabila **Minunata poveste a dragostei preafericiților regi Ulise și Penelopa**, întîlnim un „roman de amor", dar în strict decor contemporan. Cincantenarul inginer Cicero (denominația fragmentară are, se va vedea la lectură, rostul ei), „superspecialist" în betoane și om pentru care totdeauna „un fapt este egal cu un fapt", cunoaște într-un voiaj asiatic o tînără cu inițiativă, Metula Pedimonte, de care se îndrăgostește cu violența pasiunilor tîrzii. Aceasta ar fi, schematizînd puțin, „tentația". Conform acestei scheme ne-am aștepta la un roman cazuistic în genul **Adelei**. În realitate, sîntem mai aproape de **Enigma Otiliei**, cu specificarea că printr-o răsturnare a situațiilor fata îl iubește în fond pe tînărul Avram Bădilă, autorul unui roman ce seamănă izbitor de mult cu... **Minunata poveste** a lui Platon Pardău. Indiferentă cînd e asaltată, Metula suferă, după logica sexului său, îndată ce e neglijată de vîrstnicul partener. Incitant, paradoxul acestei conduite constituie adevărata tentație **pentru prozator**, nu **pentru personaj**. Nu mai avem de-a face, cu alte cuvinte, cu o enigmă, ci cu **tentația enigmei**. După repetate încercări de a-l descifra, misterul Metulei iese întărit, cu complicitatea binevoitoare a scriitorului însuși, care mută, fără suficientă motivație, fascicolul **analitic** de pe legătura de dragoste pe panoramicul social. În fond, și autorul, și personajul suferă de indecizie, sînt dezorientați. A vrut cumva romancierul să insiste asupra „înstrăinării bărbatului la vîrsta crepusculului"? Voluptățile sociologice sînt în acest caz nepotrivite. A voit să demonteze, ca Dostoievski, mecanismul „ispitei"? Dar atunci premisa e uitată, rătăcită între atîtea altele. S-a gîndit la un roman al „proscrisului", cum s-ar înțelege după numele eroului și cîteva speculații în jurul lui? Personajul face însă, dimpotrivă, fructuoase eforturi de adaptare. Pentru retrasul Cicero, dragostea e mai degrabă un prag al schimbării la față, o insolită introducere în viața socială. Expulzați dintr-un plan în altul, din geografia erosului ajungem în aventura mediilor. Imatur sufletește eroul profesează finalmente un amoralism dezolant, departe de frămîntările chinuitoare ale lui Emil Codrescu. Dar experiențele lui amoroase unifică mediile. Cadrul e prin excelență bucureștean, încît **Tentația** poate fi citită și ca un roman al orașului tentacular, filmat cu o duioasă ironie. Schimbările dese de decor au, pe de altă parte, o nescontată finalitate epică, asigură adică o măsură de dinamism unei cărți statice, care e în esență o succesiune de divanuri, o „artă a conversației" ce pendulează între cozerie și limbuție. Emblema **Tentației** este dealtfel, deloc întîmplător, **salonul**, transformat în acest chip într-o scenă minimă în care fiecare personaj își exercită facultatea digresivă. Nu lipsește de aici nici scrupulul caracterologic clasic: **vorbirea e omul**. Cicero ar fi dilematicul, insul proiectat, vorba lui Platon Pardău, într-un personaj „care nu e". Bădilă, cu alura lui de disperado, e un Grobei spiritualizat ce-și trăiește frica, luînd-o în derîdere. „Publicistul" Vaverna e o metaforă a duplicității, a histriomului „sincer", care nu mai e crezut tocmai cînd își joacă propriul rol. La fiecare personaj, și la toate împreună, interesante, estetic interesante, sînt reversibilitatea, echivocul pe care-l ghicești sub maxima transparență. Drama, dacă dramă se poate numi aceasta, constă în faptul că pînă la urmă promițătoarea reflectare a dinamicii sociale actuale se transformă într-un elegant joc de societate.

Poezia locurilor natale

Urmare din pag. I

țiile existenței sale, puse în legătură cu naționalitatea căreia aparține, cu țara în care trăiește și cu lumea în care dorește să supraviețuiască. Ca semnificative pentru această atitudine am putea cita din volumul apărut la Olms Presse texte ca: „Poezia mea", „In memoriam L.", „Întîmplare la țară", „Imagini absurde de iunie '81", „Nu-mi pune întrebări", „Compromis", „Resemnare", „Măști", „Iartă-l", „Cîmpia bănățeană", „Lauda minciunii", „Sincer", „Proorocire", „După revoluție", „Tovarășul X", „Crede-mă, prietene" și „Tragedie extraterestră".

Volumul apărut în condiții grafice demne de relevat, se bucură de o prefață semnată de dr. Michael Rehs de la Institutul pentru relații cu străinătatea din Stuttgart, care s-a mai remarcat prin preocupările sale dedicate literaturii române, scriind despre poeți ca Eminescu, Arghezi, Ion Barbu sau Lucian Blaga. Autorul arată printre altele: „Nikolaus Berwanger din Timișoara elaborează o poezie legată prin conținutul ei ideatic de prezent, o poezie care — prin forța expresiei — dobîndește semnificații care trec dincolo de punctul ei de plecare concret..." Este vorba, se subliniază mai departe, de o poezie a locurilor natale, bănățene, văzute în legătura lor creatoare cu țara. Cartea mai este însoțită de un eseu-portret „Poezie din Banat: Nikolaus Berwanger", redactat de scriitoarea și publicista austriacă Margit Pflagner, o bună cunoscătoare a culturii și în special a literaturii germane din România. Pe Nikolaus Berwanger, „prin creația sa exponent al literaturii bănățene de astăzi, iar în dezvoltarea sa de autor veriga de legătură între generația vîrstnică și cea tînără", îl prezintă cititorilor ca pe un scriitor angajat care în poezia sa dedicată unei problematici umane tot mai profunde, se arată preocupat „de redarea istoriei trăite, văzută cu ochii unui poet-politician sau invers ai unui politician-poet".

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (LI)

Metoda catalogărilor obsesive

O propagare de teze subversive neîntreruptă și generatoare de anxietăți, nu s-ar putea produce totuși fără invenția unei metode specifice, destinate popularizării, pe înțelesul unor categorii largi, a unor formule accesibile. Omul mijlociu reține mai puțin demonstrațiile abstruze și savante, însă refrenele „cantabile" — da; e aci un proces psihologic curent, asemănător cu acela al șlagărelor din muzica ușoară, difuzate insistent și însoțite de o propagandă concentrată. Cei care nu le pricep dar se lasă, din ignoranță, „fermecați", ajung să le cînte mecanic în deplină indiferență față de conținut.

Metoda catalogărilor obsesive, căci despre aceasta e vorba, a și fost teoretizată acum aproape douăzeci de ani de Monica Lovinescu: tacticile, se vede treaba, sînt vechi și verificate prin uz. Ce ar fi, așadar, circulația unor astfel de etichete? E, după toate datele, un truc propagandistic creat în scopul de a institui „o barieră [față] de operele literare pe care credem a le cunoaște cel mai bine"[1]. A pune, așadar, între „operă" și „cititor" o barieră de concepte tactice care să înlocuiască verificarea proprie pe care oricine o poate face prin lectura directă: iată teza. Însă un individ cu uzul activității intelectuale și doritor de exactități nu procedează așa, el frînge „bariera" cuvintelor mistificatoare, știind că opera și numai ea conține toate răspunsurile la interogații de tot felul, de la etic și pînă la estetic. Așa se face că azi literatura cu succes sociologicește verificat e într-o bună măsură chiar aceea vestejită la „Europa liberă": subversiunea adoptă, se vede treaba, metode vetuste, care nu mai țin pasul cu o comunitate mult mai culturalizată, chiar la nivel mediu decît pare la privirea defectuoasă aruncată din afară. Ceea ce întărea certitudinile în eficacitatea (iată, iluzorie) a „catalogărilor", ar fi fost o „lene instinctivă" a cititorilor „deloc curioși față de literatură și amatori mai degrabă de formule fixe și de tablouri imuabile[2]). În acest tablou cu troglodiți, impresionabili la sclipirea unor bucăți de sticlă colorată, intra după calculele „parizienilor" și cititorul român, comparabil, într-o asemenea schemă cu „pieile roșii" naive, detectate de exploratorii europeni în Africa și în America sfîrșitului de Renaștere. Sociologicește, o astfel de ipoteză nu e decît generalizarea unei realități occidentale în domeniul interesului pentru cultură: nu decurge de nicăieri că dacă în Franța se citește puțin (aci, statisticile sînt irevocabile) nu s-ar putea citi mai mult în România. Adevărul e că asemenea extrapolări, generate de ignoranță, sînt răsturnate chiar de obiectul lor ignorat: făcînd emisiuni culturale ca pentru sălbaticii din junglă, „Europa liberă" găsește, în realitate, un public românesc indiscutabil mai avizat în materie de literatură decît acela din Occident: de aci derivă, înțelegem, și eșecul refrenelor obsesive.

Orișicum ar fi, totuși metoda există și ea lucrează de o bună bucată de vreme într-un chip din ce în ce mai virulent, direct proporțional cu lipsa ei de audiență. Despre ce ar fi vorba, deci, în materie de „catalogări"?

Întîia caracteristică a unei asemenea operațiuni e, fără îndoială, **manicheismul ei absolutist** (prelungire a dogmatismului). A împărți lumea în „favoriți" și „indezirabili" nu ar fi atît de supărător din punct de vedere al valorilor (oricine are dreptul să aibă preferințe, chiar în ciuda evidențelor) dacă această fixație nu ar conduce cu discriminări mai adînci, de natură conceptuală. Pe scurt, în catalogul „Europei libere" literatura română ar fi nu mai puțin decît o confruntare pe viață și pe moarte între o direcție admirabilă și alta execrabilă, între, așa zic unii, „albi" și „roșii". Tot ceea ce caracterizează pe preferați e minunat și fermecător, tot ceea ce fac indezirabilii ar fi reprobabil. Această împărțire vehiculată din motive care țin de subversiune, nu s-ar fi oprit nicidecum aici, ea a generat un șir paralel de „etichete" brutal descriminatorii, derivate din același tablou simplificator de „buni" și „răi". Sub raport estetic, unii ar fi animați de „curaj", ceilalți de „conformism", unii manifestă „umor", alții „intransigență încruntată". „Curajoșii" și „umaniștii" ar milita pentru „democrație" și liberalizare în vreme ce „conformiștii" — pentru „neo-dogmatism" și „neo-proletcultism". Dar cu acestea nu am spus mare lucru, divorțul iremediabil între concepte a mers și mai departe. „Preferații" ar manifesta înclinație pentru „europeism" și „universalism", ceilalți pentru „naționalism". Primii iubesc „civilizația" și „cultura", adversarii lor — „barbaria". „Avangarda" (proprie, pasă-mi-te, „civilizațiilor", ca și cum omului civilizat îi șade bine să grăiască ilogic) s-ar opune cu imens „curaj" unui „neo-sămănătorism" reacționar, nu degeaba unii ar promova „modernismul" și ceilalți „tradiționalismul". În sfîrșit, „avangardiștii" și „culturalii" ar fi „creatori" și plini de originalitate, în vreme ce „tradiționaliștii" nu pot fi etichetați decît „plagiatori". Și spre a consuma toate conceptele, primii sînt „sincroniști" (maiorescieni, „lovinescieni", animați, adică, și de Monica Lovinescu?), ceilalți sînt „protocroniști" (tracomani, „particulariști", părvanieni, călinescieni)

S-ar putea face, în privința aceasta, cîteva observații care limpezesc chestiunea. Mai întîi, o asemenea discriminare netă nu poate fi acceptată principial, ea pornind eminamente dintr-o cauzalitate afectivă: e normal să vezi în roz pe cei pe care îi iubești și întreții cu ei relații fructuoase de ordin personal și să desfizi pe adversarii care te împiedică să acționezi liniștit. Însă în cultură, și mai ales în planul „criticii de direcție", fundamentată pe realități, afectivitatea nu are ce căuta. Apoi, schema așa cum se prezintă, nu este omogenă. Să admitem că între „curaj" și „cultură" se poate pune un semn de egalitate: dar „curaj" înseamnă, în jargonul „Europei libere", „opoziție" și „mărturii", indiferente la valoare estetică. Atunci „cultura" ar fi aceea întemeiată pe „mărturie" și fără valoare specifică, fapt de neconceput. Mai departe, „avangarda" (programatic disolutivă) ar sta bine alături de „civilizație" și de „cultură" (întemeiate acestea pe forme stabile nu degenerescente). Nu se înțelege, de asemenea, cum pot avangardele (momente negative, cu funcțiune cel mult istoricizabilă) să genereze valori durabile (proprii în general „sintezei", nu „antitezei"). Mai sînt și alte incoerențe, de amănunt, sigur este că schema discriminătorie e cum nu se poate mai eronată; și nici nu ar fi putut fi altfel, „manicheismul" dogmatic atacă exact diversitatea și pluralismul fără de care cultura nu poate propăși.

Dar ce importanță are rigiditatea acestei hărți de cabinet alcătuită la „Europa liberă" de inși care nu se pricep? Subversiunea merge înainte în ciuda irealității pe care mașinăria ei originară o secretează pe intervale întinse de timp. Insistența difuzării, pe toate canalele, a unei asemenea scheme canonice depășește, în adevăr, orice limită: un examen cît de sumar ne încredințează că în acest tip de mistificație grupul verificat pune o extraordinar de tenace energie.

Atacul la „tradiție" se produce mai întîi în 1956, cînd Virgil Ierunca susținea[3]) că la români a fi „tradiționalist" ar însemna „a nega valorile Occidentului". Însă cîțiva ani mai tîrziu chiar „enciclopedistul improvizat" se apucase, din motive tactice, să susțină „tradiția": „tradiționalistă" se vădea prin anii '60 și Monica Lovinescu. Mulți dintre comilitoni vor adapta viziunea „tradiționalistă" la „avangardă", alții vor admite că românii au și „priorități", vehiculînd, față de Occident, și valori specifice, unele absolute. Asemenea amnezii (căci de la o zi la alta tactica „Europei libere" admite inconsecvențele cele mai stridente) nu mai miră pe nimeni, fapt este că într-un strat ireductibil anti-românismul lucra cu perseverență.

„Tradiționalism" ar fi echivalent, așadar, cu „neo-dogmatism" și chiar cu „neo-fascism". „Antinomia" dintre tradiție (militantism, „noua dreaptă", folclor, mit, localism) și inovație (liberalism, „occidentalism", „autonomia esteticului") ar data, zice Anneli Ute Gabanyi[4]) încă din anii '20 (teză care circulă). Poezia, crede V. Ierunca, ar fi „ajuns la nivelul unui subsămătorism"[5]). Romanul istoric, specie „proletcultistă", ar înflori azi în România fiindcă am avea a face cu „neo-proletcultiști". Teatrul istoric nu ar fi decît o „tribună a noului naționalism"; s-ar putea face, cred unii, teatru „istoric" la români însă preferabil pe teme cosmopolite nu locale. „Neo-proletcultismul" asimilat cu neo-fascismul și cu „noua dreaptă" e, la ora aceasta, refrenul cel mai insistent la „Europa liberă". „Neo-proletcultiștii" ar fi niște autori („douăzeci și doi și ceva" care ar deține „majoritatea revistelor, presa și televiziunea", monopoliști însă pe care nimeni nu-i nominalizează căci s-ar vedea clar ce anume „dețin" ei), orientați către temele românești, „protocroniști", (promovînd, adică, ideile egalității principiale între culturi), cu o bună inițiere istorică, impenetrabili la mitologiile fals „științifice" emise de niște așa-ziși „savanți manipulați etc. Tot ce fac acești „neo-dogmatici" este, pentru „Europa liberă", reprobabil, furia conjugată împotriva lor nu cunoaște margini.

Despre „neo-proletcultism" e vorba, pe post, aproape în fiecare emisiune „culturală", așa că nu mai trebuie să citez. „Sub-dezvoltare" care va conduce literatura română „la suburbia culturii universale", „naționalism", „revoluție culturală", înlocuire a „profesionalității" cu „amatorismul" (așa-zisa primejdie a festivalului „Cîntarea României", interes scandalos pentru disciplinele „istorice"; dar cîte nu sînt! Toate păcatele din lume sînt puse pe seama acelor „neo-proletcultiști" reprobabili a căror vină nu e în realitate decît aceea de a repudia linia subversivă a „Europei libere". Spre a crea confuzie și oroare nimic nu e lăsat deoparte, nici chiar mistificațiile: teza plagiatului (examinată, dealtfel, separat) e dintre cele mai insistente, plagiatori fiind, nu se putea altfel, tocmai aceia care combat „Europa liberă" ori se așează pe o poziție direct ostilă tezelor de acolo. Sforțările în a compromite nu doar o direcție literară puternică dar, mai mult, reprezentanți proeminenți ai ei nu au încetat și probabil nu se vor stinge, cel mult vor suporta o adaptare tactică acum imprevizibilă. Interesant este doar că, spre a impune catalogările obsesive, grupul verificat a recurs la o tehnică mistificatoare cunoscută, aceea a „corului critic", de data aceasta în negativ. Toți cei care au ceva de zis, la „Europa liberă" ori în felurite alte părți, zic exact ceea ce se comandă. „Ne găsim iarăși — e părerea lui Ion Caraion — ca în anii războiului în fața unei aceleiași probleme a opoziției dintre fascism și democrație[6]). Nu altfel „gîndesc" Anneli Ute Gabanyi, Matei Cazacu, Rodica Iulian, Sanda Stolojan, Virgil Tănase etc. Echipa „familială" Monica Lovinescu — Virgil Ierunca nu are alte obsesii.

Cine e totuși la curent cu politologia de azi recunoaște însă refrene împrumutate de toți acești „intelectuali" și adaptate destul de grosolan spre a discredita exact pe aceia care sînt indezirabili. De la Edgar Morin (din „Autocritique"), provine, de exemplu, ideea „liberalizării" fluturate de foștii dogmatici, personaje adaptabile care voiesc să conserve privilegiile; numai că grupul „parizian" interpretează această observație așa cum îi convine, indiferent la realitatea verificabilă. Temele „contestației", legate de condiția „inteligentsiei", și de procedeele „anti-progresismului", vin de la Julie Kristeva, Roland Barthes, Susan Sontag. Alte opinii, adaptate și ele, își au originea în studii (nu contează cît de serioase) ale lui Jules Monnerot, Alain Besançon etc. Ar rezulta, așadar, că „europeismul" și „cultura" sînt egale cu „ideile primite", nu, totuși, cu originalitatea; dar ce însemnătate mai au acestea în condiții de diversiune purtate cu toate mijloacele?

„Metoda catalogărilor obsesive" lucrează, se vede cît se poate de clar, cu insistență; însă e o simplă operațiune „de stat major", fără aplicabilitate în teren.

Artur Silvestri

[1]) **„Unde scurte", Paris, 1978, pg. 113—114.**
[2]) **„Unde scurte", Paris, 1978, pg. 113.**
[3]) **„Histoire des litteratures". Pléiade, vol. II, 1956, pg. 1 394.**
[4]) **„Rumänien", Vandenhoeck and Ruprecht, Göttingen, 1977, pg. 527.**
[5]) **„Limite". 21/martie 1976.**
[6]) **„Insectele tovarășului Hitler", Ion Dumitru Verlag, 1982, pg. 36.**

m a p a m o n d

ZALMOXIS, ucenicii săi și claustrarea

de Constantin Daniel

Geții erau vestiți în Antichitate prin vitejia lor, prin dreptatea lor, dar și prin credința lor în nemurirea sufletului (Herodot, IV, 94—95). Și alți autori din vechime au remarcat credința neabătută a geților în nemurire (Platon, Clement din Alexandria, Gregorie din Nazianz, Iulian Apostatul etc.). Nu numai geții, adică tracii de pe malul sting al Dunării, ci și alte neamuri tracice : trausienii (Herodot, V, 4) care se întristau la nașterea unui copil și se bucurau la moartea unui semen al lor, apoi kebrenienii, sykaioboiai și mysienii care aveau aceleași rituri și preoți ca și geții (Strabon, VII, 3—4), apoi galatii și tribalii credeau și ei în nemurire (Iamblichos, **De vita pythagorica,** XXX, 173) ca și terizii și krobyzii care făceau ospețe la moartea unui om crezind că el va reveni la viață (Hellenicos în Suidas, **Lexikon,** partea II-a, p. 500, apud I.G. Coman, **Scriitorii bisericești din epoca străromână,** Buc., 1979, p. 31). Același obicei însoțit de glume, cintece și snoave se înregistra în Vrancea cu obiceiul **priveghiului** în sec. XIX—XX.

În ceea ce privește geneza acestei credințe în nemurire, Herodot (IV, 94—95) spune că ea a fost adusă de Zalmoxis, fost sclav al lui Pythagora, și o pune în relație cu construirea unei locuințe subterane în care Zalmoxis ar fi stat trei ani. Dar relatarea lui Herodot este plină de dispreț față de geții „barbari" pe care îi numește „brute" (IV, 96) e plină de elenocentrism, dar mai cu seamă este lipsită de coerență logică. Nu este cu putință ca un om să stea trei ani într-o cameră subterană, decît dacă i se aduce hrană și băutură în ascuns, ceea ce Herodot nu afirmă (IV, 95). Tot așa Zalmoxis a putut convinge pe căpeteniile geților despre nemurire, numai **după** sederea sa în încăperea subpămînteană, și nu înainte (Ibidem). În fine încăperea subterană a lui Zalmoxis este prea asemănătoare cu aceea a lui Pythagora, și recluziunea celui dintîi era mai logic să se facă, nu într-o încăpere subterană (există doar în orase și în civilizațiile urbane ca cea grecească mai cu seamă), ci într-o peșteră.

În orice caz ceea ce trebuie subliniat este faptul că credința în nemurire apare la Zalmoxis după claustrarea sa voluntară. Dar după Herodot, Zalmoxis în această recluziune imită pe fostul său stăpîn, pe Pythagora, iar mai apoi și Deceneu, mare preot al dacilor, îl imită pe Zalmoxis în această claustrare, și după el și ceilalți mari preoți ai dacilor se izolează în peșteri.

Cu privire la Pythagora citim : „Pythagora sosind în Italia și-a făcut o locuință subterană și a rugat pe mama sa să scrie pe o tăbliță tot ce se întîmplă notînd și timpul și să i-o trimeată jos pînă nu va ieși din pămînt. Ea a făcut întocmai. După cîtva timp Pythagora veni sus slab, uscat și arătînd ca un schelet ; pe urmă se duse la adunare și declară că a sosit din Hades, și le citi tot ce se întîmplase" (Diogene Laerțiu, VIII, 41). Tot așa se povestește că Pythagora a văzut în Hades sufletele lui Hesiod și Homer (**Ibidem,** VIII, 21). Apoi Pythagora coborî într-o peșteră de pe muntele Ida din Creta împreună cu fabulosul prezicător Epemenide (**Ibidem,** VIII, 3). El ar fi stat în peștera de pe muntele Ida, de trei ori cîte nouă zile (Porphyrios, **De vita Pythagorae,** 17 ; apud E. Rohde, **Psyché,** trad. fr. Paris, 1928, p. 107) și amănuntul acesta ni se pare foarte însemnat, căci dovedește o cunoaștere exactă a celor ce se petreceau în această peșteră. Tot pentru a obține o stare cît mai perfectă în peșteră, inițiatul trebuia să coboare în cavernă îmbrăcat în lînă neagră (**Ibidem**).

Nu numai Pythagora și discipolul său Zalmoxis se izolau pentru o vreme în lăcașuri indepărtate de lume, dar și un alt ucenic al filozofului de la Crotona : Parmeniskos. Acesta, menționat în catalogul pithagoreicilor, coborîse în peștera lui Trofonios și se întorsese de acolo, dar după revenirea sa nu mai era în stare să rîdă (**Filozofia greacă pînă la Platon,** vol. I, partea a 2-a, Buc., 1979, p. 152). Putem presupune că avusese viziuni și fusese și el în Hades ca și Pythagora. Trofonios era un celebru prezicător care își avea cultul oracular într-o cavernă în Beoția. Dar și Deceneu, mare preot al dacilor pe vremea lui Burebista, și oarecum elev și succesor al lui Zalmoxis, s-a izolat și el într-o peșteră : „inaccesibilă altora și acolo a petrecut o bucată de vreme întîlnindu-se rar cu cei din afară" (Strabon, VII, 3, 5). Și Strabon continuă scriind că succesorii lui Deceneu locuiau și ei în peștera din muntele Cogaionon, alături de rîul cu același nume. Pe de altă parte, numele de Zalmoxis (formă care se întîlnește de asemenea la autorii antici), a fost interpretat, încă demult, ca „cel ce locuiește sub pămînt (cfr. G. Bessel, **De rebus geticis,** Göttingen, 1854, p. 44, citat de A. Nour, **Cultul lui Zalmoxis,** Buc., 1941, p. 19). Dealtfel, la traci un alt prooroc, Rhesos, locuiește într-o cavernă din muntele Pangeu (E. Rohde, **Op. cit.,** p. 287, nota 2), dar și alți **homines religiosi** și ieromanți locuiau în caverne : așa au fost Amphiaros, fost rege în Argos (**Odiseea,** XV, 244, 253), ca și Trophosios, pe care l-am menționat, și care întemeiase templul din Delphi. Iar Origene (**Contra Celsum,** III, 34) constată că sînt anumiți zei care prin preoții lor dau oracole în încăperi subterane, cum sînt : Mopsus în Cilicia, sau Amphilochos în Acarnania. Pe de altă parte, o serie de legende grecești ne relatează despre eroi și oameni care au fost înghițiți de pămînt, dar care continuă să trăiască indefinit de mult (poate prin preoții lor) în locurile unde solul s-a deschis sub ei și ei pot prezice viitorul celor ce coborau în peșterile lor (E. Rohde, **Op. cit,** p. 95). Eroii din aceste legende continuă să trăiască nu însă în Hades, ci în peșterile lor de sub pămînt sau în camerele lor subterane (**Ibidem,** p. 97).

Trebuie să ne punem întrebarea : De ce stăteau în peșteri și în locuințe subterane Phytagora, Zalmoxis, ucenicii lor, ca și alți **homines religiosi,** traci sau greci? Ce căutau în aceste încăperi subpămîntene? Ce găseau acolo? Ce sens avea această **catabază,** acest **descensus ad inferos** și pentru ce se supuneau ei unei încercări atît de dificile care comporta îndelungă izolare, întuneric și tăcere? Înainte de a răspunde la această întrebare, trebuie știut că o serie de divinități ale grecilor se manifestau și apăreau în vis — după credințele curente — în peșteri, și numărul mare al acestor zei îl determină pe E. Rohde să intituleze unul din capitolele cărții sale : **Phsyché,** trad. fr. Paris, 1928, **Zei ai peșterilor** (p. 92—120). În astfel de caverne zeii apăreau, în somn sau poate și în stare de veghe, numai acelora care coborau acolo. Se credea că zeii locuiau permanent în peșterile munților și, de pildă, Zeus, ar fi locuit într-o cavernă din muntele Ida în Creta, unde regele Minos îl întîlnea pe Zeus la intervale regulate.

Deprivarea sensorială și stările pe care le generează

Însă, una din cele mai importante descoperiri făcute în psihologie patologică în ultimul pătrar de secol, este aceea a stărilor provocate de așa-zisa „deprivare senzorială". Despre ce este vorba în aceste stări? Din 1918, chirurgul francez Dupuytren descrisese o stare de confuzie mintală cu halucinații vizuale și tulburări afective care apărea la cei ce li se extrăgeau cataracta, adică cristalinul devenit opac. Astfel de tulburări apăreau în perioada cînd cei operați de cataractă erau cu ochii complet acoperiți și cînd nu mai vedeau nimic pentru cîteva zile. Mai recent, s-a putut observa la subiecți izolați în camere de izolare, la cei ce explorau peșterile, la aceia ce călătoreau solitari pe mare sau în pustiuri, o serie de fenomene patologice de percepție ca efect al suprimării stimulilor externi, vizuali, auditivi sau tactili. Experimental s-a putut constata la subiecți voluntari ce purtau ochelari complet negri, deci nu vedeau nimic și aveau urechile astupate, apariția în primul rînd a halucinațiilor vizuale : „Subiecții le-au descris ca fiind asemănătoare cu cele rezultate din intoxicația cu mescalină. Ca și acestea, în dinamica lor, halucinațiile prin izolare au urmat un anumit model : inițial puncte de lumină, apoi modele geometrice simple care s-au complicat progresiv realizînd figuri ce puteau fi recunoscute (șiruri de bărbați galbeni cu gurile

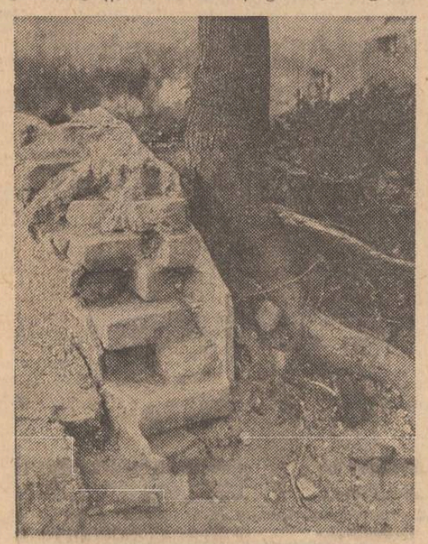

deschise), apoi scene tot mai integrate cu desfășurarea unor procesiuni pe o stradă etc. În timp ce manifestările halucinatorii se produceau tot mai amplu, alte canale senzoriale erau deschise : subiecții reactivi auzeau voci, coruri (cu impresie stereofonică), apoi simțeau descărcări electrice cutanate sau alte halucinații tactile și somatice" (cfr. Vasile Predescu, **Psihiatrie,** Buc., 1976, p. 113 sq.). Tot asemenea sînt descrise tulburările de percepție din deprivarea senzorială în alte manuale de psihiatrie (cfr. Aurelia Sirbu, **Psihiatria clinică, Ghid alfabetic,** Cluj-Napoca, 1979, p. 172).

Astfel, izolarea într-o încăpere subterană sau mai ales într-o peșteră din munți, departe de zgomote, realizează condițiile de deprivare senzorială descrise mai sus cu halucinații vizuale interpretate ca personaje reale din Infern, de pildă, sau suflete ale morților, apoi cu halucinații auditive considerate ca voci venite din lumea de dincolo, fără ca subiecții să perceapă caracterul lor patologic, mai ales dacă avem în vedere subiecți care au trăit acum 2000 de ani și care credeau în zei, demoni, Infern etc.

Izolarea senzorială se realizează, după cum a arătat Ph. Solomon și colaboratorii săi (cfr. Ph. Solomon, **Sensory Deprivation,** Cambridge (Mass), 1961, passim) la prizonierii de război închiși, la deținuți izolați în încăperi obscure, la bolnavi cronici, dar și la copii tratați prin plămîni de oțel pentru paralizie respiratorie dată de poliomielită. Însemnat este că halucinațiile vizuale și auditive pot apare după două zile, chiar de izolare senzorială, cele vizuale sînt polichrome, au un conținut în general agreabil, nu sînt influențate de voință, au o mare vivacitate și sînt foarte des în mișcare. (cfr. Paul Matussek, **Wahrnehmungen Halluzination und Wahn,** în „Psychiatrie der Gegenwart" vol. I, 2, ed. Springer, Berlin, 1963, p. 53 sq.). De fapt, s-a putut stabili de către psihiatrii din S.U.A. că toate persoanele sănătoase mintal, izolate cu ochii acoperiți, cu urechile astupate și cu mișcări reduse capătă după cîteva zile astfel de halucinații vizuale și auditive. (Cfr. Lawrence C. Kolb, **Noye's Modern Clinical Psychiatry** Philadelphia, 1968, p. 130). Dar tulburările halucinatorii vizuale sau auditive persistă încă mult timp după ce subiecții au fost aduși la lumina zilei.

Înțelegem acum ce se întîmpla în peșteri și în încăperile subterane unde se aflau izolați departe de lumină și de zgomot o serie de **homines religiosi,** care căutau în felul acesta să obțină viziuni și chemări din lumea zeilor și a demonilor.

Manuscrisele de la Marea Moartă au fost scrise, precum se știe, de către esenieni, cu care dealtfel Iosif Flaviu compara pe **pleistoi** dacilor (**Antichitățile Iudeilor,** XVIII, 2). Or, se știe că aceste manuscrise au fost găsite într-un număr de peșteri în care s-au putut afla urme evidente de locuire. Dealtfel, esenienii au fost numiți „oamenii peșterilor" și întreaga lor grupare a fost numită „secta peșterilor" încă din sec. X al e.n. Dar locuind în peșteri și esenienii aveau o serie de halucinații vizuale și auditive după zile întregi de recluziune în întuneric și de post. De aceea, în textele lor, manuscrisele găsite la Marea Moartă, ei descriau numeroase apariții de îngeri, ba chiar și divinitatea însăși, apoi auzeau glasuri și sunete de trîmbiță. (cfr. Constantin Daniel, **Scripta aramaica,** Buc., 1981, p. 224—226; Idem, **Orientalia mirabilia,** Buc., 1976, p. 124—125). Tot așa celebrul Apollonios din Tyana a locuit într-o peșteră înainte de a dobîndi darul proorocirei, care l-a făcut celebru în antichitatea greco-romană. Și, de asemenea, Manes fundatorul manicheismului, ca și Mithra în tradiția veche armeană au stat o vreme claustrați în peșteri, unde **ipso facto** prin deprivare senzorială au trebuit să aibă halucinații auditive și mai ales vizuale pe care le interpretau desigur ca niște contacte cu lumea zeilor, a demonilor și cu Infernul în genere.

Deprivare sensorială la geto-daci

În ceea ce îl privește pe Zalmoxis, avem o serie de mărturii ale învățătorului său Phytagora și ale phytagoricienilor despre ce au văzut și au auzit cu prilejul ședерii lor în peșteri. Astfel, Pytagora învață că tot văzduhul este plin de suflete ce se cheamă demoni sau eroi (Diogene Laerțiu, VIII, 32), doctrină pe care o enunță și Thales din Milet (**Ibidem,** I, 27), dar trebuie observat că amîndoi au fost instruiți în Egipt în templele de acolo. Dar s-au găsit în ruinele templelor din Egipt încăperi subterane similare acelora pe care și le-au construit și Pythagora și Zalmoxis, iar destinația acestor camere subpămîntene nu a putut fi precizată pînă acum de egiptologi (Hans Bonnet, **Lexikon der aegyptischen Religionsgeschichte,** Berlin, 1952, articolul : Krypta). Asemenea locuințe subterane par să-și fi construit și ucenicii lui Zalmoxis, întrucît știm că Zalmoxis a avut continuatori spirituali, cum a fost de pildă acel medic trac ce se afla la oaste împreună cu Charmide (Platon, **Charmide,** 156, d). Astfel, la Ocnița s-a descoperit un edificiu de mari proporții care avea trei încăperi subterane, despre care se presupune că a putut fi un „palat sanctuar" (Ion Horațiu Crișan, **Burebista și epoca sa,** ed. II, Buc., 1975, p. 454). Descrierea acestei încăperi subterane a fost publicată de D. Berciu (Apud. Ion Horațiu Crișan **Ibidem).** Același Ion Horațiu Crișan emite hipoteza că la Sarmisegetuza sanctuarul cu 60 de discuri de calcar de pe terasa a XI-a cuprinde o încăpere subterană în care este posibil să se fi retras marele preot **(Ibidem).**

Cert este că într-o astfel de încăpere subterană, Pythagora afirma că a fost într-o călătorie în Infern, adică a auzit și văzut multe spirite ale morților (Diogene Laerțiu, VIII, 41). Dar e probabil că și elevii lui Pythagora făceau astfel de călătorii în Infern după pilda învățătorului lor, căci tăcerea și liniștea era una din regulile de viață pythagoreică păzită cu cea mai mare strășnicie (cfr. **Filozofia greacă pînă la Platon,** vol. I, partea a 2-a, Buc., 1979, p. 10, 16, 24 etc.). Tăcerea deplină exista și în Egipt în jurul templelor lui Osiris, „regele tăcerii", unde nu era îngăduită decît vorbirea în șoaptă și interzis cu totul cîntecul de harpă sau de orice instrument muzical. Or, în templele egiptene s-au aflat încăperi subterane unde se creau condiții de izolare senzorială.

Astfel, trebuie să tragem concluzia neapărat obligatorie că Pythagora, Zalmoxis și ucenicii săi, atunci cînd s-au izolat în încăperi subterane și în peșteri zile în șir, au trebuit să aibă o stare de deprivare senzorială cu halucinații vizuale, auditive, tactile și de alt tip. Această stare de deprivare senzorială trebuia să genereze neapărat asemenea halucinații, care, evident, erau interpretate de cei ce trăiau asemenea stare drept o coborîre în Infern, o deschidere spre lumea de apoi și spre viața zeilor și a demonilor.

Politeismul geto-dac

Dat fiind multiplicitatea halucinațiilor vizuale ce apar în starea de deprivare senzorială, dat fiind multele personagii care apar în acele halucinații, colorate polichromatic, mișcîndu-se și discutînd, geto-dacii trebuiau să fie desigur politeiști. Căci erau văzute prea multe chipuri de zeități în stare de deprivare senzorială, ca să putem admite că geto-dacii au putut fi monoteiști. Pythagora după călătoria sa în Infern afirma dealtfel că tot văzduhul este plin de zei, devreme ce văzuse cu ochii deschiși atîtea personagii, pe cînd se afla în stare de deprivare senzorială. Dealtfel esenienii care în peșterile lor aveau aceleași halucinații vizuale a unei mari mulțimi de personagii, deși trebuiau să fie strict monoteiști, totuși credeau într-o mulțime de îngeri al căror nume jurau să-l țină secret (cfr. Constantin Daniel, **Une mention paulinienne des esséniens de Qumran,** în „Revue de Qumran" (Paris), no. 20, 1966, p. 564) și afirmau că au relații strînse cu îngerii, desigur fiindcă îi vedeau în stare de deprivare senzorială.

Misterele geto-dacice

Este foarte plauzibil să admitem că în încăperile subterane au fost izolați și multe căpetenii ale geto-dacilor și nu numai preoții. Căci în felul acesta toți cei ce au cunoscut starea de deprivare senzorială cu halucinațiile ei vizuale și auditive căpătau certitudinea absolută a vieții de apoi în care trăiseră pentru o vreme prin această coborîre în Infern. Ca și esenienii iudei de la Marea Moartă care viețuiau în peșteri, geto-dacii care luaseră parte la această recluziune, nu **credeau** numai în viața de apoi în mod sentimental și intelectual, ci ei **știau** cu certitudine de existența ei, fiindcă trăiseră în ea. Dar spre deosebire de cei ce utilizau diferite plante halucinogene sau de șamanii siberieni, și geto-dacii și esenienii știau cu exactitate că nimic adăugat, nimic nefiresc, nimic artificial nu le crease o stare specială similară beției și ei aveau halucinațiile în stare vigilă și nu în somn sau în cursul unor stări similare somnului.

Este foarte verosimil că mesagerul trimis la fiecare 4 ani către zeul Zalmoxis (la un an după Clement din Alexandria, **Stromata,** IV, 8, 57) era dus să fie claustrat o vreme într-o asemenea încăpere subterană, adică să cunoască prin văz și prin auz lumea de dincolo, viața de apoi și realitatea ei obiectivă. În felul acesta, mesagerul dac știa cu certitudine absolută, pentru că fusese în ea, că există viața de apoi, că era o viață fericită și că va avea parte de ea. De aceea nu se temea de moarte cum nu se temeau de moarte nici geții cei mai viteji dintre oameni. (Herodot, IV, 93).

Prin urmare, trebuie să admitem că „misterele tracilor, sanctuarele de inițiere ale tracilor, misterele înșelăciunii" de care amintește Clement din Alexandria (**Scrieri,** Protropticul, Buc., 1982, p. 70) erau fără îndoială asemenea camere subterane în care erau izolați inițiații spre a avea fenomene de deprivare senzorială. Despre aceste mistere ale geților scrie și Hellanikos (în : Suidas, II, 500, s. Zalmoxis ; **teletas katedeixe, Getais tois en Thrake** „el a arătat misterele Geților celor din Tracia"), în afară de autori moderni. Dar spre deosebire de misterele grecești, unde se arăta inițiatului chipul zeului, în mod fugitiv, la lumina unor făclii care erau acoperite apoi brusc descoperite spre a se crea iluzii optice (cfr. Pauly-Wissova, **Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft,** Band XVI, col. 1243—1244) ca la Eleusis, în misterele geto-dace cel inițiat trăia pentru o vreme în viața de dincolo. Așa trebuie să ne explicăm expresia lui Herodot (IV, 94 și V, 4) cu privire la geți **Getai athanatizontes** care nu înseamnă deloc așa cum s-a tradus „geții care se cred nemuritori" ci această sintagmă are sensul de „geții care fac (pe alții) nemuritori" pentru că în **Dicționarul Bailly** chiar, se traduce **athanatizo** prin „rendre immortel" „devenir immortel" (cfr. M. A. Bailly, **Dictionaire grec-français,** Paris, 1935, **sub voce**).

Continuare în numărul viitor

Oaspeți străini la București

● În urma recentei vizite făcută în țara noastră, la București (unde a fost primită la Uniunea Scriitorilor), la Cluj-Napoca și Timișoara, scriitoarea vest-germană Ingeborg DreWitz, care a luat parte la fondarea Uniunii Scriitorilor din R.F.G., fondatoare a Noii Societăți pentru Literatură (N.G.L.), vicepreședintă a P.E.N.-centrului din această țară și deținătoarea mai multor prestigioase premii, a declarat între altele, în cadrul unui interviu :

„Știam de pe hartă și din descrieri, că România este o țară foarte frumoasă. Călătoria în cele trei orașe vizitate mi-a confirmat aceasta. Privelițtea Carpaților înzăpeziți, de pildă, este încîntătoare. Țara dumneavoastră, din cît am putut-o vedea, în acest scurt răstimp, m-a fascinat.

M-au impresionat plăcut întîlnirile cu scriitorii, cu care am discutat intens.

Consider că, pînă acum, la noi, nu s-a tradus prea mult din literatura română ; de aceea voi căuta să impulsionez schimbul între literaturile noastre. Grație relațiilor pe care le am cu revistele vest-germane, sper să izbutesc aceasta.

Mi-a făcut plăcere, m-a bucurat să constat că scriitorii tineri din România sînt foarte receptivi față de mijloacele de expresie ale literaturii moderne europene, adoptîndu-le și adaptîndu-le la specificul creației lor. Din discuțiile mele cu tineri scriitori români de limbă germană, am înțeles că ei se străduiesc, prin scrierile lor, să evidențieze nu numai relațiile dintre ei, ci de asemenea, faptul că, în mod practic, această populație conlocuitoare aparține istoriei românești, ceea ce trebuie interpretat — nu în mod declarativ, — ci, cu înțelegerea însăși a faptelor acestei istorii, căci locuitorii de naționalitate germană, ai țării, fie că s-au aflat în Transilvania, în Banat sau în Moldova, și-au adus, împreună cu celălți cetățeni, contribuția la istoria acestei țări, ei alăturîndu-și glasul, în limba germană, celui al întregii populații în mijlocul căreia trăiesc.

Consider această opinie foarte bună, foarte justă" — a subliniat Ingerborg Drewitz.

● Dintre oaspeții de peste hotare care au vizitat în ultimele zile Bucureștiul, tînărul regizor newyorkez Jack Hofsiss a reținut atenția nu numai prin multiplele planuri pe care lucrează — teatru, televiziune și film — ci și prin numeroasele premii „Obig", „Drama Desk", „Drama Critics Circle", „Broadway Drama Guild", „Tony Award", „New Drama Forum" — pe care i le-a adus montarea, pe Broadway a piesei „Elephant Man" a dramaturgului american Bernard Pomerance. Spectacolului de pe Broadway i-a urmat versiunea pentru televiziune a aceleiași piese. Filmele sale „I'm Dancing As Fast As I Can", „Total abandon" și — cel mai recent — „Gladiola Girls" s-au bucurat, la rîndul lor, de o bună primire din partea criticii și a publicului.

La București, regizorul american s-a întîlnit cu colegii săi români, pe platourile de la Buftea, în săli de teatru și la Operă. După care, ne-a împărtășit unele concluzii :

„În studiourile de cinematograf și de teatru bucureștene regizorii, actorii și tehnicienii vorbesc un limbaj universal. Cum și eu și ei utilizăm aceleași mijloace de expresie, s-a stabilit lesne, între noi, o perfectă comunicare.

Atîta doar, că, în timp ce la noi, în Statele Unite, regizorul face, concomitent, și teatru și film și televiziune, — la dumneavoastră el este specializat. Dar asta nu e o deosebire esențială. La filmele vizionate, sau pe platouri, m-au impresionat plăcut rezolvările tehnice, operatoria. În general, cinematograful dumneavoastră este foarte asemănător cu ceea ce am văzut în țări vesteuropene.

Filmele și teatrul dumneavoastră sînt o expresie a sensibilității românești, care este o sensibilitate latină, pe cînd la noi sînt de expresie anglo-saxonă, ceea ce se simte și în concepție și în reacția actorului față de rol.

Vizita la București a fost pentru mine o experiență foarte interesantă, îmbogățită prin spiritul de prietenie și ospitalitate pe care l-am cunoscut.

Venit aici, direct din Statele Unite — cu un itinerar care include în continuare Cehoslovacia, Finlanda și Islanda — consider popasul din România o introducere foarte plăcută la actuala mea călătorie culturală europeană.

● Caracterizată, în ultimele trei decenii și jumătate, printr-un avînd impetuos, arta plastică contemporană cehă este reprezentată astăzi de cîteva sute de artiști de renume mondial. Cu operele mentorului lor, Cyril Bouda, bucureștenii au putut face cunoștință anul trecut, într-o expoziție prezentată în saloanele Casei culturii cehoslovace din Capitală.

Tot aici ne este oferită, în aceste zile, o sugestivă expoziție a lucrărilor unuia dintre numeroșii tineri artiști plastici care și-au cîștigat dreptul de a fi socotiți reprezentanți de seamă ai graficii cehoslovace — Kamila Albrechtova. Pictura, gravura și desenul artistei selecționează momente variate, uneori decisive, din existența umană în contextul contemporaneității, dintre care : familia, preocupările cotidianului, omul în raport cu societatea, omul în raportul cu natura, omul confruntat cu problematica păcii, — sînt abia cîteva teme abordate în lucrările expuse acum la București. Un capitol aparte de asemenea caracteristic pentru preocupările artistei îl reprezintă grafica de carte.

REVISTA STRĂINĂ

● Revista Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. **Sovetskaia rodina,** în limba idiș, pe numărul 12 din decembrie 1983 publică sub semnătura poetului și traducătorului din poezia românească Lev Berinski un amplu studiu asupra semnificației iubirii în creația lui Ioan Alexandru plecîndu-se de la traducerea **Cîntării Cîntărilor,** realizată de poetul român. În rezumatul în rusă și engleză este exprimată o apreciere critică românească asupra lirismului de profunzime al autorului Imnelor.

● **CARTEA SEMNATĂ** în comun de Louis Aragon și Jean Cocteau, **Convorbiri asupra muzeului din Dresda,** este rezultatul hotărîrii comune a celor doi mari scriitori de a pune capăt unei polemici îndelungate și a unei rupturi de relații literare. Convorbirile au fost prilejuite de prima expoziție, în 1955, reluată apoi în 1956, a lucrărilor muzeului din Dresda, considerate distruse după cel de-al doilea război mondial și regăsite, în cele din urmă, de către autoritățile sovietice de ocupație. Un critic caracterizează în felul următor această apariție insolită, de curînd republicată de **Cercle d'Art:** „Redactarea de către fiecare în parte a textului său părînd imposibilă, s-a aranjat o reuniune, în prezența unui magnetofon. Acesta a jucat rolul „urechii care nu lasă nimic să-i scape din ceea ce se spune în prezența sa", relevînd tot ceea ce se ascunde atît de bine prin cuvintele scrise". Magnetofonul livrează astfel „cuvintele" „fără gulere de protecție și pe interlocutori fără cravată", cum ar fi spus cei doi scriitori nonconformiști. Discuțiile asupra muzeului din Dresda transcriu un dialog asupra picturii, artei și poeziei, și au fost publicate pentru prima oară în 1957.

● **O CARTE** a lui François Béguin, cu titlul „Arabisances", continuă să intrige pe mai toți criticii europeni, atît prin titlul insolit, cît și prin analizeze frapante și uneori derutante. Iată ce spune o prezentare a cărții : „Titlul va părea enigmatic pentru mulți, dar el acoperă realități despre care am avut cu toții unele cunoștințe, chiar dacă numai intuitive. Este vorba de forme urbanistice și arhitecturale, acolo unde autoritățile franceze din Africa de Nord, între 1900 și 1950, au permis constructorilor să țină cont de trăsăturile locale, de peisaje și de stiluri tradiționale. Aceasta nu a rămas fără influență asupra tendințelor care se dezvoltau în metropolă. F. Béguin, cu ajutorul unor colaboratori, ne dă un tablou istoric foarte limpede și pertinent asupra evoluției, chiar dacă în prima fază destul de negativ al unui asemenea punct de vedere, prin care simpla aplicare a modelor din metropolă era dominantă, iar mai apoi, prin expunerea reluării unor procedee tehnice și elemente indigene, într-un mod mai diferențiat. După 1930, se tinde spre o „arabizanță" abstractă în care referința se face mai degrabă la peisaj, decît la arhitectura preexistentă. O sinteză lucidă înregistrează criticile adresate tendinței de arabizanță, tentînd o analiză pozitivă".

● **Marele scriitor** Pierre Daix publică curînd o incitantă carte, **Viața pictorului Eduard Manet.** Cunoscutul prozator și eseist, unul dintre spiritele cele mai acute ale literelor franceze de azi, și-a gîndit lucrarea în modul său obișnuit : „Dacă Manet aparе la originea unei noi maniere de a picta, fiind de asemenea la începuturile noi concepții asupra temelor picturii, el nu rămîne mai puțin un individ ascuns, greu de descifrat. **Viața pictorului** de Pierre Daix, care se citește ca un roman, îl arată în același timp apropiat și distant. Legătura lui cu S. Leenhoff, din care s-a născut și un fiu, va fi legalizată, dar numai după moartea tatălui, iar din dorința de respectabilitate, copilul de 11 ani va fi tot timpul prezentat ca un frate mai tînăr al soției sale. În domeniul artistic, el a recurs la modele vechi, cu toate că dizlocă subiectul lucrărilor ; el utilizează aparatul fotografic și pretinde că pictează așa cum vede. El refuză orice concesie față de academism, dar departe de a căuta scandalul, ambiția sa este de a fi recunoscut în mod oficial".

● **UN „DICȚIONAR AL ARTEI ȘI ARTIȘTILOR"** republică, de fapt, marele Dicționar universal al artei și artiștilor, apărut în 1967, și la care au colaborat peste 80 de specialiști. Reeditat la **Hazan,** acest dicționar este prezentat în următorii termeni : „Mai ușor de folosit, avînd un singur volum în loc de trei, noul dicționar acoperă în 1800 de articole toate formele artistice. Fără a-i neglija pe contemporani sau pe cei a căror redescoperire artistică este de dată recentă, 1 000 de notițe individuale subliniază influența și opera arhitecților, a sculptorilor și încă mai mult, a pictorilor. Alte articole informează asupra mișcărilor artistice, a școlilor și stilurilor : roman și gotic, clasic și baroc, renaștere și romantism, suprarealism sau pop art. Altele, contribuie la cunoașterea de către noi a trecutului și a artelor din afara Europei".

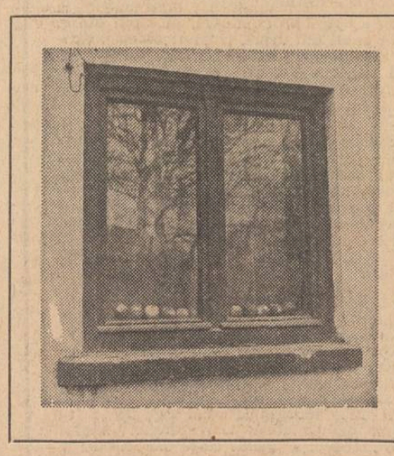

SPORT

Și iarăși se despletesc drumurile

Vin de la o petrecere de carte de la Brăila — ținutul unde urlă tinerețea mea ca o crimă nepedepsită — și mă-ncurc dureros în ploile Bucureștilor. Acum mi-ar place în cîmpie, afară, unde stelele bat cu pumnii în pruni și prunii dau muguri și răsărituri de primăvară. Ciudată și nedemnă de numele ei această lună februarie. Ziua de azi, de pildă, a cuprins în ea un singur bob de iarnă : seara. Și acela venit de departe, de la Sarajevo. Am urmărit deschiderea celei de-a XIV-a Olimpiade albe și la un moment dat, vrăjit de lumea ce-și cînta gîndurile de iubire (peste zăpezi portocalii, troieni de ivoriu și piscuri înrămînd genuni albastre), nu știu cine, vîntul din horn sau povestea au înjunghiat lampa și s-a răsturnat timpul și am fost din nou copil și m-am legănat pe-o creangă de cireș, deasupra casei, deasupra viei, deasupra zărilor și mi s-a luminat din toate părțile cu oameni frumoși, îndrăgostiți de rîuri, de cai, de drumuri, de pace, de ființa fumului blond urcînd din mireasma livezilor. Eu sînt soldatul unui singur război : al grîului acoperind pămîntul. Țin la fereastră, obicei deprins din satele Brăilei, două străchini cu grîu înverzit. Cu fir de grîu verde măsor pasul vremii și-mi socotesc noroacele. Știu precis că anul ăsta nu voi mai bea vin acru la circiuma Ceasul rău din Brașov, ci în adîncul Parisului, sub o salcie cu ochi de trandafir, pe un scaun cu picioarele de palisandru. Vin ajurat cu mătănii din sud, dezlegat de blesteme, gătit cu scăpărări de marmură strînsă în sigilii pentru eternitate. Sînt dator acum să vă spun că echipa lui Lucescu, care în Brazilia părea că-și pierde coiful de aur și piedestalul de aramă, și-a regăsit cadența și a realizat, în compania Algeriei, un meci de mare frumusețe. Scorul : 1—1. Însă trebuie subliniat faptul că algerienii ne-au furat victoria cu sulița, cu arcul și mai ales cu mîna arbitrului local M. Tighilt. N-a plîns nimeni în bazar, ai noștri au mîncat pui de cămilă îndopat cu potîrnichi, deci să lăsăm lucrurile așa cum s-au isprăvit și altădată să nu admitem în teren arbitri din țara cu care jucăm.

Mîine — dați-mi voie să înalț un fir de frezia la rangul de ramură de cais — începe dansul pe podurile de calomfir ale anului. Începe fotbalul. Nu conteză că la Predeal ninge fabulos, iar la Sinaia ninge cu perle din basm, mîine, Dinamo dă lovitura de începere și noi, îmbrăcînd piele de sturion sau cegă, ca să nu ne străpungă carmacele ploii, vom lua drumul chinurilor din dragoste.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 16 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
7
(1 137)
Simbătă
18 februarie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„Poporul — în care tineretul are un rol de seamă — oamenii muncii sînt cei care au realizat tot ceea ce am obținut în dezvoltarea socialistă a patriei noastre. Ei sînt eroii care trebuie să-și aibă locul în film, în teatru, în poezie, în artă, în literatură, în toate domeniile creației artistice ! Pe ei trebuie să-i prezentăm... Este necesar ca presa noastră să țină seama de aceasta, să fie mai activă. Literatura, arta noastră să răspundă acestei cerințe.“

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din „Cuvîntare la Consfătuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative“ din 2—3 august 1983)

EXISTENȚA CULTURII

Un adevăr care se confirmă tot mai mult și primește proba incontestabilă a faptelor atît sub aspect teoretic, în sensul ideologiei și capacității sale de influență, cît și sub raport practic, în mișcarea uriașă a vieții și-a dialecticii acesteia, este acela care poate fi pus capăt de unghi pentru întreaga dezvoltare a culturii, a literaturii și artei ultimelor două decenii. Într-o succintă formulare, el, acest adevăr, vizează însăși latura existenței culturii și anume sensul activ al acestuia, spiritul în permanență creator, starea mereu vie și mereu proaspătă a creației, trăsăturile sale atît de specifice și, în același timp, cu un ecou atît de larg în planul general al societății, încît impactul său nu poate fi văzut decît într-o lungă perspectivă și pornind de la scopurile și funcțiile însești ale artei, ca și de la trebuințele instructiv-educative ale societății.

Cu o conștiință a aparteneței la toate marile evenimente ale istoriei, uneori premergîndu-le, pregătindu-le în retortele ei de spirit, iar alteori inspirîndu-se din ele, înălțîndu-se la cele mai înalte trepte ale zbaterilor și aspirațiilor poporului în lupta sa pentru afirmarea drepturilor sale naționale și sociale, cultura devine la rîndul ei o forță extrem de sensibilă și purtătoare de adîncă și nobilă conștiință patriotică. Aduce mari argumente în acest sens însăși tradiția după cum o vie și elocventă mărturie depune contemporaneitatea noastră socialistă. În anii din urmă, mai cu seamă, tezaurul de idei al gîndirii artistice s-a îmbogățit în expresia și claritatea sa ideologică, dezvoltînd teze și principii noi în strînsă legătură cu problematica făuririi noii societății, cu stadiul actual ca și cu perspectiva societății noastre. Noua culegere **Artă și literatură**, apărută în colecția **Din gîndirea social-politică a președintelui României,** ne oferă o largă paletă de idei și principii care, în această lumină transformatoare în care este văzută și înțeleasă cultura, ne pune în relație cu un întreg program al construcției umane, al modelării conștiinței oamenilor ; iar dincolo de aceasta, sau poate că în primul rînd, deținem o imagine cît se poate de exactă asupra locului și rolului literaturii și, deci a finalității lor morale, politice și sociale.

Existența culturii apare ca un proces în continuă și vastă mișcare, ca un sistem de valori care se clădește în raport cu dezvoltarea conștiinței generale a maselor și cu posibilitatea, cu nevoia de a transforma aceasta într-o forță a progresului și civilizației. De la acea sintagmă a izvorului veșnic viu care este istoria și lupta poporului și, în consecință, realitatea noastră de azi, ființa istorică a patriei și pînă la dovada profund creatoare pe care o realizează făcînd un adevărat excurs ideologic asupra tradiției, a semnificației și valorii mereu actuale pe care o prezintă aceasta și instruiește în strînsă legătură generații și generații, de la sublinierile și accentele de natură teoretică prin care, în dese prilejuri, ne-a pus în contact direct cu problematica făuririi omului nou și pînă la formulări care ating însuși orizontul perspectivei și al perenității valorilor creației, noua culegere se constituie într-o pilduitoare și pătrunzătoare sinteză a spiritului creator. Și nu mai puțin a disponibilităților sale, propunîndu-ne un strălucit discurs despre existența și finalitatea artei în societate. Patriotismul și demnitatea creației au în această nouă carte a secretarului general al partidului o motivație care ne implică total. **Noi vrem,** se afirmă în culegerea amintită, **ca arta și literatura să fie puse în slujba poporului, să se scrie și să se creeze pentru clasa muncitoare, pentru țărănime, pentru intelectualitate, pentru toți oamenii muncii. Sîntem pentru diversitatea de stiluri și forme în creația literar-artistică. Dar concepția, ideologia trebuie să fie una singură : ideologia și concepția revoluționară a clasei muncitoare.** Această concepție creatoare, umanistă și revoluționară în cel mai înalt grad — este filonul propriu-zis al literaturii și artei, ea unește sub raportul valorii generațiile, înnoiește și certifică spiritul creator a cărui chemare a fost și rămîne să-și servească patria și poporul și să se transforme într-o forță modelatoare a conștiinței. De aici și toate răspunderile, toate datoriile care revin literaturii și artei, tuturor celor ce slujesc pe tărîmul construcției omului nou.

Luceafărul

„Peisaj de iarnă“ — fotografie de Sandu Mendrea

LITERATURA – fidelă cîntare a adevărului

I

Cunoscută ca formă specifică a conștiinței sociale, ca rezultat concret al activității de cunoaștere artistică a lumii, — sub forma cea mai înaltă a raportului estetic al omului cu realitatea, exprimat în imagini și reprezentări artistice —, literatura își afirmă, în măsura viabilității structurii estetice a operelor literare, cu o îndreptățită legitate funcțiile ei esențiale : cognitivă, estetică și social-educativă. Caracterul ei specific de însușire estetică a lumii, — sub forma cea mai înaltă a acesteia, cea de însușire artistică a realității —, o plasează, în fapt, ca expresie specifică a acestui domeniu particular al cunoașterii, în cadrul mai larg al cunoașterii general-umane, al activității practice creatoare a omului. În acțiunea de identificare a funcției ei cognitive, a esenței acestui specific proces de cunoaștere, amintim primatul existenței materiale a lumii, al realității obiective reflectate artistic, în centrul căreia stă omul, în ansamblul relațiilor sale existențiale, social-umane. Apoi, pe lîngă modalitatea-i specifică de cunoaștere, cu mijloace proprii, artistice, ni se impune cu necesitate — admițînd dintru început cognoscibilitatea lumii și pe această cale — întrebarea asupra a **ce** și **cît** anume putem cunoaște și în acest mod din realitatea vieții. Răspunsul, privind în fond cantitatea și calitatea conținutului cunoașterii artistice, este corespunzător esenței cunoașterii general-umane, la fel de direct și simplu : încercăm să cunoaștem cît mai mult și mai bine din **adevărul** lumii, al realității social-umane, al vieții. Ceea ce însemnează că rezultatul și al acestei cunoașteri — respectiv conținutul de fapte, idei și sentimente al literaturii — trebuie să corespundă conținutului obiectiv al realității, esenței acesteia ca obiect al cunoașterii, trebuie să exprime în mod autentic (și specific) rezultatul raportului obiectiv estetic al subiectului-cunoscător cu realitatea reflectată. Cu alte cuvinte, conținutul literaturii — corespunzînd esenței realității obiective, independente de subiect, de conștiința artistică a acestuia — reprezintă, trebuie să reprezinte **adevărul obiectiv,** viu și nealterat, al vieții. Este tocmai ceea ce fundamentează funcția cognitivă a literaturii, esența procesului cunoașterii artistice, ca cunoaștere viabilă a conținutului, sensului și devenirii realității social-umane, reflectată în imagini și reprezentări artistice. Primatul adevărului obiectiv al vieții, deci, reprezintă și în cazul însușirii artistice a lumii primatul existenței, al realității în creația literar-artistică, formă particulară a cunoașterii general-umane. Acest lucru fundamentează, de asemenea, și modalitatea artistică a reflectării, realismul literaturii, necesitatea redării veridice, concret-istorice a realității, a vieții, a adevărului obiectiv al acestora.

În acest sens, în măsura în care **acest** adevăr este în mod real un adevăr ce corespunde esenței obiective a noii noastre realități socialiste, — determinat și recunoscut ca atare, potrivit concepției noastre despre lume și societate, materialismului dialectic și istoric —, el devine suveran în actul creației literare, obligatoriu a fi respectat ca un **dat obiectiv** al existenței social-umane. Această **respectare** a esenței lui nealterate reprezintă legea de fier a însăși condiției literaturii, ca cunoaștere artistică a realității, asigură acesteia îndeplinirea atît a funcțiilor ei de bază, cognitivă și social-educativă, cît și a celei specifice, a rezolvării raportului estetic cu realitatea, elementele estetice fiind în mod obiectiv ale acesteia. Cum, de asemenea, prin realismul redării lor asigură și credibilitatea, autenticitatea și măreția creației literare ca perlă a creativității umane. Mai mult, o înțeleaptă respectare a adevărului vieții împiedică sau, cel puțin frinează, în mod logic, orice tendințe subiectiviste sau voluntariste ce-ar putea denatura și actul și obiectul reflectării, apără acest act de nocivitatea unor principii artistice închistate, depășite, de efectul unor norme nespecifice creației literare, de tentațiile extraestetice ale conformismului și oportunismului literar, de încercarea de a ignora specificitatea și esența literaturii, dincolo de care o asemenea reflectare își pierde identitatea literară. Calitatea, valoarea literară a unei opere sînt asigurate deci, în primul rînd, de obiectivitatea ei, de înțelegerea că elementele conținutului său obiectiv sînt elementele estetice ale realității reflectate, independente de subiect dar condiționate social, redate prin modalități și mijloace specifice creației literare. Aceasta cu atît mai mult, cu cît o reflectare veridică a noii noastre realități socialiste include și o apreciere, o judecată de valoare asupra acesteia, cuprinse implicit în actul redării ei artistice și, deci, posibile a fi transmise și beneficiarului operei prin actul, de asemenea specific, al receptării artistice.

Trebuie astfel înțeles că **frumusețea reală** a noilor noastre realități social-umane, căutată și cultivată de literatura de actualitate, substanța și originalitatea ei constau în existența adevărului obiectiv al acestor realități ; că unele tendințe de a „revoluționa“ facil acest adevăr dovedesc o inadmisibilă suficiență în înțelegerea lui științifică și rămîn oricum inadecvate și neavenite, pentru că adevărul obiectiv al noii noastre realități, și în general al vieții, este el însuși, în esența și devenirea lui, progresist, revoluționar. De unde, încă o dată, necesitatea redării lui reale, nealterate, a redării obiective a realității, cu „luminile și umbrele ei“, fără, nici a o înfrumusețea nejustificat, nici a o injosi și denigra, denaturînd-o astfel, voit sau nu, într-un sens sau altul. Și mai gravă ne apare redarea superficială a contradicțiilor ei inerente, a opririi mai ales asupra aspectelor mărginașe, negative, neesențiale ale acestora, cunoscînd amploarea pe care o pot căpăta aceste insignifiante aspecte prin forța de generalizare specifică a literaturii. Deși atrăgătoare, ispititoare la prima vedere, o asemenea întreprindere literară va fi lipsită de forța și valoarea adevărului obiectiv al vieții și constituie, implicit, o piedică și în afirmarea cu succes a talentului literar, a libertății intime de expresie a scriitorului, a făuririi conștiinței sale artistice, angajate tocmai de a servi cu pasiune, luciditate și devotament adevărul vieții. Reflectarea obiectivă a acestuia nu îngrădește cu nimic ficțiunea artistică, funcția și capacitatea fanteziei creatoare, ci, dimpotrivă, o potențează potrivit valorii acestui adevăr, solicitînd-o la maxima ei posibilitate de a-l cunoaște și reda în viabile imagini artistice. Așa, pentru că valoarea estetică intrinsecă a unei opere literare cu tematica noii noastre realități este direct proporțională cu cantitatea și calitatea, măsurate în carate de „metal fin“, ale adevărului obiectiv al vieții cuprins în ea. De unde, încă o dată, necesitatea unei tot mai **strînse legături** a literaturii cu noua noastră realitate socia-

Aurel Mihale

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● **Eugen Barbu la 60 de ani** ● Semnează : ● Fănuș Neagu ● Vasile Rebreanu ● Mihai Pelin ● Mircea Vaida ● Corneliu Vadim Tudor ● Doru Popovici ● Mariana Brăescu ● **Condica în versuri de Ion Gheorghe** ● **Poeme de Virgil Teodorescu** ● „Alecu Russo — accente și opțiuni în cîteva probleme controversate“ **de Antonie Plămădeală** ● „Triumful principiului naționalității“ **de Mihai Moroșanu** ● „Zalmoxis, ucenicii săi și claustrarea“ **de Constantin Daniel**

REFLEX

Momente de istorie literară

Despre Eugen Barbu, cel mai bine și mai bine vorbește Eugen Barbu și asta o face — de cîți ani, maestre ? — acoperind săptămînă de săptămînă, iar uneori zilnic, spații tipografice care pe mulți i-ar obosi. Ori i-ar sili la falsă rigoare! Nu e cazul, desigur. Mărturisea odată că, dimineața, dactilografiază texte din clasici, asta pentru stil, se preciza și, vreau să adaug eu acum, uite că și pentru rigoare. A scris două rafturi de cărți — și cite o mai fi avînd prin sertare ! — are trei capodopere și una l-a predestinat dar s-a împotrivit cu atîta calmă și nemiloasă energie încît a demonstrat și continuă să demonstreze că între glorie și scandal nu șade nimic de temut, gloria era a sa, scandalul al altora. Și după **Groapa** — vedeți predestinarea — a urmat **Principele** și după **Principele — Săptămîna nebunilor.** Pentru ca între timp să-l vedem și plimbîndu-se, să-l vedem și trist dar mai ales să-l simțim gîndind, să-i simțim și grandoarea și profunzimea inspirației și blestemul frumuseții în cuvînt. L-au supărat și cei apropiați, l-au părăsit citeodată și dușmanii, nu s-a rătăcit nici printre laude și nici printre înjurături. S-ar putea ca astea din urmă, citeodată, să-i placă. E și aici o metodă, o dețin pesemne doar cei inițiați. Parcă-și provoacă toată galeria portretelor din cărțile sale,

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 2-a

Lumile unui romancier

Sîntem încredințați că viitorul va trebui să consemneze prezența netăgăduită a acestui om în vastul cuprins al literelor noastre. Se vădește în opera sa acea rară consecvență care ajunge pînă la o adevărată ordine sistematică în registrul viziunii. Este o anume viziune densă a **groapei,** adică a înfundăturii în jos, atît ca receptacul material cît și ca faună socială, destinată să-l umple. Ca în tot ceea ce apare înfundat, domnește și aici o înăbușire torturantă din lipsa unui primenitor aer spiritual. Dar **Infernul** în viziunea lui Vergiliu și, mai cu seamă, în aceea a lui Dante, care ne dă și o topografie a lui, nu este, oare, tot o **groapă ?**

La noi a apărut de curînd o admirabilă lucrare datorată Doinei Graur și intitulată „Avatarurile unui mit“ (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983), mai curînd ale unei **viziuni** decît ale unui mit, cum se spune în titlu. Această lucrare, extrem de complexă, pe care nu avem de gînd să o analizăm acum, sfîrșește prin surprinderea unei transpuneri a ideii de „infern“ din alveola sa transcendentă în imanența socială a culpabilității, și apoi în aceea existențială a damnării. Oamenii **Groapei** lui Eugen Barbu sînt și ei, la rîndul lor, niște **culpabili** și niște **damnați.**

Desigur că, de-a lungul timpului, literatura universală a mai parafrazat pe plan social ideea **infernului.** E de ajuns, din atîtea exemple posibile, să amintim **Comedia nedivină** a romanticului polonez Krasinski și mai cu seamă **Comedia umană** a lui Balzac. Reminiscențele livrești ale unor asemenea titluri generice ne apar evidente. La Eugen Barbu, dimpotrivă, nu există nici o înrîurire de această natură. Și totuși nimeni, pînă la el, n-a evocat o schemă topografică de teren care să ne amintească atît de apropiat fundătura în pămînt cu care, dintru început, s-a imaginat iadul. Este o perfectă aducere la coincidență între multitradiționalul lăcaș al „culpabilității“ și „damnării“ cu de mult dispărutele „groape“ ale Bucureștilor, spații ale declasaților și, în genere, ale unei faune situate în afara societății și a exigențelor morale.

Titlul succintei noastre analize poartă, însă, un sens plural : **Lumile lui Eugen Barbu,** dar aici s-ar putea foarte bine înțelege și **Infernurile lui Eugen Barbu.** Însă noțiunea de **groapă** la acest scriitor nu se reduce, pe întregul operei sale, doar la înțelesul spațial, ca și în primul roman, ci dobîndește și unul temporar. Există „înfundături“ în care uneori a căzut și s-a poticnit însuși mersul timpului istoric, înfundături populate și ele larvar, de „culpabili“ și de „damnați“ de altă natură decît eroii primului roman. Eugen Barbu pătrunde tot atît de halucinant și în aceste „groape“ ale istoriei în „Princepele“ și mai cu seamă în „Săptămîna nebunilor“. În acesta din urmă — excepțional roman-poem — se ajunge la redarea în perspectivă extremă a fenomenului amintit. Eroul „Săptămînii nebunilor“ se prăbușește **singur** într-o nouă „groapă“ săpată în fundul marii „groape“ a istoriei acelei vremi de la mijlocul veacului trecut, de unde nu mai poate comunica nici chiar cu ceilalți osîndiți ai istoriei.

Cu Eugen Barbu ne aflăm în fața unui fenomen literar deosebit de puternic și de original, pe care ni-l putem explica doar așezîndu-l în prelungirea marii tradiții a literaturii române și în contextul strălucitei perioade creatoare a culturii noastre din ultimele decenii. În cărțile acestui scriitor istoria devine metaforă, umanizîndu-și și multiplicîndu-și perspectivele, ca într-un adevărat și mereu fascinant tunel al timpului.

Edgar Papu

CRONICA EDIȚIILOR

Spovedaniile lui Rebreanu

La timpul respectiv, am elogiat cu toată priceperea de care sînt capabil restituirea **operei magna** a lui Liviu Rebreanu în 11 masive volume de o ținută grafică ireproșabilă și de o acuratețe științifică desăvîrșită. Ziditorul acestei serii, planificată în 20 de volume, este Niculae Gheran, de departe astăzi exegetul cel mai competent al operei și vieții lui Liviu Rebreanu. Pentru explicarea genezei fiecărei opere, plasarea ei în contextul cultural în care a apărut, primirea de care a beneficiat etc., Niculae Gheran a apelat la totalitatea monumentalei arhive rămase de la scriitor (variante, caiete de creație, jurnale, corespondență), precum și la presa vremii. Astfel aparatul critic al acestor prime 11 volume, însumînd cîteva mii de pagini, se constituie el însuși într-o veritabilă exegeză rebreniană comparabilă numai cu ceea ce a făcut Perpessicius pentru opera lui Eminescu.

Dar această bogată „arhivă“ nu putea și nu poate rămîne doar la dispoziția unuia, a cîtorva, ci trebuie cunoscută de toți iubitorii operei lui Rebreanu. Astfel, paralel cu ediția mare, Niculae Gheran ne-a dat, în 1974, așa-zisele **Caiete de creație,** iar în 1981, sub titlul **La lumina lămpii** și în colaborare cu Puia Florica Rebreanu, corespondența familiară a scriitorului. O carte despre soții săi a scris Fanny Rebreanu, iar alte două fiica sa, în cîteștrei aparînd importante documente, mai ales corespondență, privind activitatea și viața scriitorului. Se știa, apoi, de multă vreme, că scriitorul a ținut un **Jurnal** (de fapt mai multe) din care au și apărut, într-o revistă sau alta, mai multe fragmente. Și iată că în ianuarie a.c., „după 12 ani de tatonări redacționale“, cum ne spune editorul, a apărut întîiul volum din **Jurnalul** lui Liviu Rebreanu. Ne găsim, fără tăgadă, în fața unui eveniment editorial.

Publicarea acestui întîi volum a ridicat o serie de piedici și după cîte aflăm din **nota asupra ediției** formula la care s-a ajuns poate fi, în perspectiva includerii **Jurnalului** în seria de **Opere,** încă perfectibilă. Citățm : „Păstrarea în volum doar a „Jurnalului literar“ (denumit de noi ca atare) ne-ar fi dezamăgit, lipsa de continuitate a însemnărilor fiind principala cauză. De bine, de rău, celelalte notații, oricît de lapidare, au darul de a ne spune ceva despre mișcarea în timp și spațiu a scriitorului nostru. Am găsit, totuși, de cuviință să delimităm sursele bibliografice, așezînd cîte un asterisc în fața datelor calendaristice, cu notații complementare, preluate de noi din celelalte jurnale, considerate de alți editori ca fiind de interes periferic. S-a ajuns astfel la un „jurnal al jurnalelor“, care, deși întregit, nu acoperă decît în parte golurile pomenite. Este motivul pentru care, într-o **Addenda,** am apelat la mărturisirile edite și inedite ale scriitorului, în care amănuntele biografice primau, precum și la interviurile sale (...). În același sens am ținut să adăugăm și articolele-program ale unor reviste inițiate de L.R. sau conduse în colaborare : **Scena** (1917), **Mișcarea literară** (1924), **Gazeta literară** (1929), **România literară** (1932—1934)“. Tot editorul ne amintește că au fost și păreri care susțineau ca jurnalul să fie presărat, pe ici pe colo, după caz, și cu extrase din corespondența atît de numeroasă a scriitorului, ceea ce să recunoaștem ar fi dus la un **compositum,** mai bine zis la o lucrare labirintică care nu ar fi avut decît darul de a confuziona domeniile. Așa cum este structurat acest întîi volum, pe cele două părți distincte. **Jurnalul** propriu-zis și **Addenda** întregitoare, ni se pare formula cea mai acceptabilă, urmînd, cum spuneam, ca lucrurile să capete probabil și o mai bună așternere atunci cînd se pune problema publicării **Jurnalului** în seria mare de **Opere.** Deocamdată

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

TUDOR POPESCU: «Jolly joker»

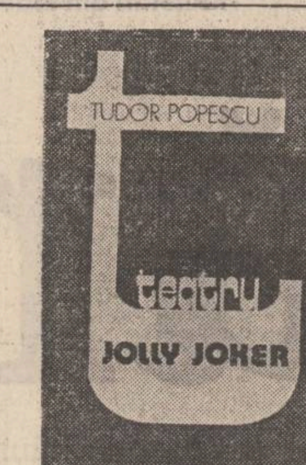

Teatrul românesc numără puțini comediografi memorabili. Geniul lui Caragiale a avut drept efect de lungă durată o adevărată secetă pe terenul comediei românești. Mai nici unul din autorii de comedii care i-au urmat n-a reușit să iasă din hotarele epocii in care a scris și pentru care a scris. Localizabile in timp și spațiu, comediile riscă să nu poată părăsi vremea in care s-au născut. Literatura dramatică de după război își are și ea comediografii ei. Constrinși de rețete și rezolvări tematice ei au reușit rareori să afirme drepturile literare majore ale comediei. Aurel Baranga, remarcabil constructor de comedii de actualitate, Teodor Mazilu, sarcastic satiric al unei noi specii de filistinism, Ion Băieșu, autor de un comic verbal savuros, sint recolta cea mai semnificativă a comediei românești de după război. Niciunuia nu i se poate contesta harul și vocația comică, deși piesele pe care ni le-au lăsat suportă fiecare pe alte laturi însemnate critici. Văzute astăzi multe din pasajele comediilor lui Aurel Baranga, Teodor Mazilu, Ion Băieșu trenează, nu mai fac un contact plenar cu publicul, datează cu alte cuvinte, aparțin unui alt moment social și literar.

O comedie mai nouă ca acuitate socială și comică scrie astăzi Tudor Popescu, autor abundent, jucat pe mai multe scene ale țării cu un succes indiscutabil. Volumul **Jolly joker** adună la un loc opt piese de teatru de Tudor Popescu și permite și o judecată literară, dincolo de judecata pe care ne-o prilejuiește spectacolul.

Comediile lui Tudor Popescu sint și comedii ale limbajului. Fără să mizeze exclusiv pe „comedia de cuvinte", autorul știe să utilizeze cuvintul tocit, care și-a pierdut sensul și a devenit un balast al vorbirii, formula uzată de o intrebuințare impersonală și oficioasă, contrastul dintre vorbirea firească și aceste reziduri ale limbajului, după cum și mai vechea exhibare a asimilării forțate de noțiuni al căror sens real scapă vorbitorilor. Din acest punct de vedere Tudor Popescu se mișcă pe un teren tradițional, ilustrat nu numai de Caragiale, dar și de autorii de teatru postbelici, cu mai mult sau mai puțin talent. Dar, ceea ce este esențial, el nu reduce totul la jocuri de cuvinte, la efecte gratuite, comedia limbajului avind in **Jolly joker** un rol extrem de funcțional, caracterizant pentru conflict și personaje. Zicind altfel, Tudor Popescu este mai adaptat la epoca despre care scrie, el neimprumutind descoperiri vechi, ci inspirindu-se din pasta contemporană, ceea ce dă comediilor lui o incontestabilă actualitate.

Personajele lui Tudor Popescu sint apoi acelea ale unui adevărat comediograf. Tudor Popescu nu ține la subtilități, decit acolo unde i se par necesare și acolo, in teatrul comic cu pretenție filozofică, ele nu dau rezultatele dorite de autor. Complexitatea psihologică nu intră in preocupările autorului, care cu o bună intuiție știe că apelind la asemenea personaje dense psihologic iese din sfera comediei. Ele sint simple, uniliniare, bine caracterizate, ușor de fixat și de recunoscut de la prima vedere, intr-o linie comediografică veche și verificată, molierescă, am zice, pentru a oferi un reper, mai „modern" totuși decit structura pieselor lui Tudor Popescu. Ciștigul acestui teatru vine din intoarcerea la vechile mijloace ale comediei, bizuită pe incurcături de situații și roluri, bine motivate și bine conduse. Tudor Popescu a știut să transplanteze in mediu românesc contemporan, socialist o modalitate comediografică autentică, fără să dea sentimentul modelului abuziv. Dimpotrivă, comediile acestui autor sint fluide, fără problematici inutile, urmărind comicul in infățișările lui sociale cele mai autentice.

Remarcabile sint premizele comediilor lui Tudor Popescu și ingeniozitatea intrigii și a desfășurării lor. **Arta prezicerii pe termen scurt** (Omul nu-i supus mașinii) pleacă de la o situație cu totul inedită, dar caracterizantă pentru epoca noastră. Trebuie desemnat un șef la sectorul 5 intr-o cooperativă sau fabrică, dar procedeul e cu totul nou : viitorul șef va fi desemnat de un computer. Conflictul principal, pentru că mai sint și altele secundare, vine din faptul că deși cel ce decide este computerul, viitorul șef trebuie totuși să fie cel hotărit dinainte prin metode necomputerizate. Cineva a falsificat dinainte datele computerului, in favoarea unui favorit, dar peste această influență asupra mașinii mai apar și altele. Cu toate acestea, mașina produce implacabil alți șefi decit cel pe care-l dorește conducerea și care se schimbă mereu, după meteorologia socială a locului. Ingenioasa premiză, care indică in Tudor Popescu un autor cu intuiția situațiilor comice autentice, nu are in această piesă de inceput a autorului o desfășurare la indemina ei. Personajele gravitante in jurul mașinii și a problemei promovării nu sint la fel de justificate in acțiuni, piesa avind din punctul de vedere al economiei ei inegalități. **Jolly joker** este o altă comedie cu o premiză comică remarcabilă. Cele mai sigure efecte comice ies din luarea unui personaj drept altul. Cu cit situația durează, cu atit efectul comic va fi mai mare. Dificultatea este de a articula firesc aceste substituiri. Tudor Popescu a găsit in **Jolly joker** motivația unei astfel de substituiri in dorința unui director de fabrică de a-și salva instituția. El face schimb de locuri cu un personaj de fabrică care este factotumul ei, jolly-joker-ul afacerii. Practic fabrica are un director nou, fără ca să-l aibă. Adevăratul director verifică cu acest prilej un adevăr. Critica socială se face rizind, din mers, fără a forța firescul construcției. Sfirșitul este insă convențional și de aici concluzia pe care ne-o vor intări și alte piese ale lui Tudor Popescu că neglijează articulații importante ale construcției dramatice.

Există insă și piese echilibrat construite, cu premize comice excelente și o participare echitabilă a tuturor eroilor la desfășurarea intimplărilor. Tudor Popescu știe să brodeze pe tema concursului care revine in comediile lui in mai multe variante, desigur, ultimele fiind superioare primei. Meritul autorului volumului **Jolly joker** este de a decupa aspecte reale, cotidiene, cu mult firesc, văzute insă nu numai din unghi comic ci și din cel problematic.

Tudor Popescu nu exersează niciodată umorul in sine. Situația comică este intotdeauna implementată la el cu o problematică socială. Multe echipe de jurnaliști, ca orice colectiv de muncă, pot trece prin imprejurări comice, dar autorul nu vrea o comedie goală. Ținta lui este să ridiculizeze pretenția culturală goală a gazetarilor pe care ni-i pune sub ochi, modul de a manipula oamenii și adevărurile din fața lor, de a înțelege să inregistreze și să regizeze situațiile prin care trec. De data aceasta, materia pe care se exercită sint cițiva muncitori de la o fabrică din provincie. Ca intotdeauna la Tudor Popescu personajele sint bine precizate, uniliniare, așa cum trebuie să fie intr-o comedie. Efectele comice, dar și de semnificație sint pe măsură. Autentic autor de comedie, capabil de invenție comică fericită, de umor firesc, de semnificație acută, Tudor Popescu n-a produs incă nici o comedie fără cusur care să-i asigure locul la care vocația și talentul ii dau dreptul.

M. Ungheanu

NICOLAE MANOLESCU: «Arca lui Noe» Eseu despre romanul românesc Vol. III

I.

În postfața la volumul al treilea (și ultimul) din **Arca lui Noe** (Editura Minerva, 1983), postfață emoționant-confesivă și concesiv-polemică, Nicolae Manolescu replică și provoacă, scriind la un moment dat : „Clasificarea propriu-zisă decurge din aceste premise. Este ea nouă, cu adevărat, sau doar resistematizează elemente vechi ? Nu eu sint chemat să răspund. Vreau să atrag insă atenția că aparatul conceptual presupune doar atita labilitate cită intră in specificul oricărui sistem care are in vedere faptul artistic. Și dacă este exact, cum a remarcat Eugen Simion (**Recursul la metodă**, România literară, 21 august 1980) că există doar tipuri pure de roman și nicidecum romane pure (dorice, ionice, corintice), merită să precizez imediat că un anumit tip este totdeauna dominant intr-un roman și că nu am clasificat la voia intimplării romanele. Problema nu este dacă in **Pădurea spinzuraților**, roman doric, există elemente ionice (și există !) sau invers, dacă in romanele ionice ale Hortensiei Papadat-Bengescu nu apar cumva (și apar !) elemente dorice : problema este dacă se poate descoperi **o a patra clasă** de romane, in afara celor trei stabilite de mine și intrebuințind, firește, criteriul meu. Abia aceasta ar fi o dovadă că m-am inșelat, nediscriminind cu atenție intre particularitățile genului". Să zicem, deocamdată, dimpreună cu speranța autorului, că a patra clasă de romane nu există sau, ceea ce e altceva, nu poate fi (incă) descoperită, utilizind criteriul lui N. Manolescu. Dar, tocmai aici e problema. Este criteriul criticului suficient pentru a permite o clasificare adevărată (verosimilă, vreau să spun) și adecvată a romanului ? Înainte de a răspunde (căci nu este o intrebare retorică), să reamintesc, folosindu-mă, din comoditate, de incă un citat — căci criticul, observam și cu alte prilejuri, știe să rezume excelent — criteriul clasificării din **Arca lui Noe** : „Însă, de fapt, eu am fost preocupat de ipostazele naratorului iar Radu G. Țeposu (e vorba de, atunci, studiul **Viața și opiniile personajelor**, devenit, intre timp, volumul de debut al autorului citat — n.n.) de ale personajului. Deosebire numai de accent, dar care conduce, pină la urmă, la criterii deosebite. Eu am distins, conform ideii mele, o perspectivă exterioară și care se ia in serios, a naratorului de tip demiurgic, numind-o dorică, o altă interioară, de asemenea „serioasă" de tip psihologic, numind-o ionică, in sfirșit o a treia, din nou exterioară, dar de tip ludic și parodic, numind-o corintică (...) Instanța naratoare apare, pe rind, ca o transcendență oblăduitoare, ca o imanență psihologică și ca o transcendență represivă". Deci, cum se ințelege, o clasificare in funcție de atitudinea instanței naratoare. Dar discutarea romanului conform acestui unic criteriu nu face altceva decit să anuleze, dogmatic, alți trei termeni, **autor, personaj, cititor**, cel puțin la fel de importanți. Doar acest „cvartet" poate da seama de complexitatea genului romanesc, chiar dacă, astfel, clasificările devin infinit mai dificile. Or, acordind naratorului rolul privilegiat, Nicolae Manolescu grupează abuziv, sub aceeași emblemă, scrieri fără nici o altă relație intre ele. În cronica la primul volum din **Arca lui Noe** numeam o serie de astfel de „intilniri" fortuite și forțate. Ii adaug acum, doar incă una, strigătoare la cer : Urmuz și Blecher, ambii socotiți a fi romancieri corintici. Ce legătură intre absurdul urmuzian și senzualismul violent al lui Blecher ? Sau, pentru a păstra termenii cu care operează criticul, unde este, la Blecher, instanța exterioară de tip ludic și parodic ? În cursul analizei criticul forțează lucrurile și descoperă la autorul **Vizuinei luminate** artificialul, teatralul, „una din constantele corinticului". Se sugerează astfel asemănările cu proza lui Urmuz. Sint două observații de făcut aici. De la un autor la altul, criticul descoperă mereu noi și mereu alte „constante" ale corinticului, astfel că, la sfirșitul cărții, pare indreptățit să enumere, in rezumat și pentru mai buna ințelegere, circa 50 de caracteristici ale modelului. De bună seamă că fiecare din romanele analizate își va găsi astfel (căci din analiză sint extrase „mărcile") definiția corespunzătoare in acest tabel final. Toate intră aici, dar mai nici unul nu comunică cu celălalt, deși — nu-i așa ? — tot corintice sint. A doua observație se referă la analiza propriu-zisă. Artificialul sau teatralul din proza lui Blecher aparțin decorului (cinematograf, bilci) și nicidecum naratorului-personaj, in timp ce la Urmuz, tocmai personajele-mecanisme sint expresia artificialității. Voi reveni insă mai amănunțit la modalitățile analitice ale criticului, după ce voi epuiza răspunsul iscat de asertiunile sale teoretice, citate la inceput. Nu știu, spuneam, dacă este posibilă descoperirea unei a patra clase de romane, in afara celor descoperite de Nicolae Manolescu, dar mă gindesc că i-ar fi destul de greu, de pildă, să găsească un loc in sistemul propus romanului fantastic. Și asta pentru că aici problema tipului de instanță naratoare este cu totul neimportantă. Dificultatea o acuză insuși autorul, care, atunci cind intilnește eșantioane de proză fantastică, se descotorosește repede de ele, plasindu-le in alte categorii : „Voi incepe cu două proze al căror aspect oarecum deosebit de al celorlalte a părut destul de curios majorității criticilor. E vorba de **Ninge la Ierusalim**, din **F.** și de **Marea roșie**, din **Vinătoarea regală**, ambele de un fantastic caragialian sau eliadesc, fără prea mare originalitate la prima vedere : cu atit mai mult cu cit D.R. Popescu n-a stăruit in direcția propriu-zis fantastică. La o considerare mai atentă, trebuie să renunțăm insă la ideea de fantastic. Cele două narațiuni nu urmăresc a sugera atit o atmosferă enigmatică sau terifiantă, cit a marca, prin toate mijloacele stilistice, intr-un scop care abia acum se intrevede, inconsistența realității cotidiene". Toate argumentele care urmează in demonstrație, bizareria intimplărilor, absența demarcației intre vis și realitate, caracterul ineludabil al evenimentelor, nu sint probe ale „nefantasticității" prozei. Dimpotrivă, toate teoriile fantasticului le citează ca modalități de potențare. Notez, in treacăt, că nu este deloc obligatoriu, cum se ințelege din citat, ca fantasticul să presupună enigmaticul și terifiantul. Existăo amiază fantastică" și un „fantastic benefic" (spre știință, trimit la volumul lui Șerban Stati, **Amiaza fantastică** și la studiul lui Dan Condeescu, din Revista Română nr. 2—3/'83, număr dedicat in intregime fantasticului). Nici **inconsistența realității** pe care se străduie să o demonstreze criticul, nu este **o negare a fantasticului**. Ar fi, dacă Nicolae Manolescu ar subscrie la teoria lui Roger Caillois, care condiționează existența fantasticului de **ruptura** survenită in ordinea riguroasă a realului. Dar, cu aproximativ 100 de pagini mai inainte de citatul nostru, criticul propune, la subsol, dar pe mai multe pagini, „o mică teorie a fantasticului in literatură", in care se disociază atit de Caillois cit și de Todorov. Pe scurt, autorul **Lecturilor infidele** consideră fantastic propriu-zis intilnirea dintre real și nereal, in absența oricăror indici expliciți sau impliciți. Or, tocmai acesta este cazul in **Ninge la Ierusalim** și **Marea roșie**. Realul nu este deloc inconsistent, ci doar mai greu de circumscris, căci interferează mereu cu nerealul, generind fantasticul. De ce insistă totuși criticul să dovedească inconsistența realității la D.R. Popescu ? Pentru că, de aici, poate fi trasă ideea incertitudinii, intr-o lume in care totul e posibil. Și, mai departe, de la incertitudine la impresia că „realitatea insăși este supusă deriziunii, devenită recipientul ideal pentru cele mai ciudate comportamente ale obiectelor fizice și morale". Extravaganța comportamentală duce cu gindul la Urmuz („Cum să nu te gindești la Urmuz ?", exultă criticul), la burlesc, deci la corintic. Raționament logic, s-ar zice. Doar că, undeva, a intervenit o... ruptură. Rezumind subiectul din **Marea roșie**, criticul, pornit să descopere inconsistența realității, uită (sau omite) un lucru foarte important. Păstrăm o clipă secretul, pentru a-l urmări pe N. Manolescu : „Povestitorul, rămas in pană de automobil, noaptea, pe o șosea, e luat de o altă mașină, in care se află două femei ; conversația acestora se referă la niște cunoscuți ai lui, morți de mult, pe care-i evocă insă ca și cum ar fi in viață. Drumul se termină la o cafea, in apartamentul femeilor. Întors a doua zi, ca să-și recupereze tabachera uitată, povestitorul află că gazdele lui fuseseră ucise de nu se știe cine : dar, lucru bizar, fuseseră ucise cu citeva zile inainte ca el să le fi intilnit". Criticul e acum gata pentru concluzia necesară demonstrației corintice : „În acest punct se intră in cercul vicios. Impresia de irealitate, provocată și pină acum de nenumărate amănunte, e sporită de ipotezele anchetatorilor : scenariile posibile ale crimei se inmulțesc ca ciupercile. Din nou, totul pare absurd, realul își pierde orice substanță, timpul curge in toate sensurile ca o apă prelinsă dintr-un vas". Da, dar... tabachera ? N. Manolescu nu ne spune, dar noi știm. Întors in apartamentul cu pricina, impreună cu anchetatorii săi, povestitorul găsește acum pe masă tabachera uitată in noaptea trecută : „Poftiți, priviți, le arătai pe masă tabachera mea. Și scrumul din scrumieră, da, priviți... Poftim, asta e tabachera mea, o luai in mină și o deschisei să-mi aprind o țigară și apoi i-o intinsei lui Tică Dunărințu". Așadar realul nu-și pierde deloc orice substanță, amănuntele, deloc intimplătoare, nu sporesc impresia de irealitate, scenariile anchetatorilor se spulberă. Ne aflăm in plin fantastic. De care ? Doric, ionic sau corintic ? De cea mai bună calitate. Triada emblematică se dovedește insuficient de cuprinzătoare.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Ironie și sentimentalism

Cu un volum de „schițe și povestiri" *) scrise alert și inteligent debutează Eduard Huidan, autor inzestrat pentru registrul satiric, in maniera lui Mazilu, dovedind siguranță in notarea clișeelor și automatismelor personajelor și inventivitate in alegerea situațiilor revelatorii, dar romanțios și patetic in tratarea subiectelor „serioase". Eduard Huidan e un bun observator de medii mărunte și tipice, prielnice existenței banale a tipurilor comune, lipsite de profunzime, unde personajele trăiesc schematic situații stereotipe sau, puse in fața unor intimplări neprevăzute, fac eforturi comice de a se integra solicitărilor care le tulbură liniștea neproblematică.

In fond autorul e un moralist și năzuința sa e de a da in citeva linii „fiziologia" unui comportament social aberant sau alienat, ordinea fiind restabilită prin comicul deznodămintului catastrofal, opus celui scontat de protagoniști : in **Concurs de creație** inițiativa birocratică a dirijării „repertoriului" galeriei microbiștilor din orășel se termină dezastruos pentru zelosul organizator ; nu altul este sfirșitul inițiativei responsabililor din **Cooperativă model** de a inființa o intreprindere fictivă, care să nu producă nimic și tocmai de aceea să devină unitate fruntașă și exemplară. În **Una cu pămintul** noul președinte C.A.P., maniac al sesizărilor și „informărilor" anonime, numit direct in funcție fără a cunoaste nimic din realitățile muncii agricole (in urma eliminării rivalilor prin sistemul delațiunilor), pentru a-și atrage colaborarea sătenilor, ia hotărirea să impartă fără nici un criteriu cel mai bun pămint al cooperativei, fiecăruia cit poate să ia. După o bătălie burlescă, metoda nu dă roade, pămintul rămine nelucrat și președintele, lipsit de „material informativ", este schimbat. **Viața in comun** (frumos titlu) surprinde meschinele tribulații zilnice ale colocatarilor unei vile naționalizate, care, de ani, își otrăvesc reciproc traiul in comun, dar in final refuză să se mute in locuințe separate. Birfa micilor funcționari in jurul „dramei" lui Patache, colegul părăsit de nevastă din **Goana după nimic**, trece de la compătimirea inițială la acuzarea și sancționarea „eroului" neiubit de șeful său, tov. Teposu. Comicul acesteia din urmă, ca și cel din **Prototipul**, nu depășește insă nivelul scheciurilor TV, atit prin banalitatea temelor „satirizate" — neproblematice pentru editori și devenite locuri comune ale genului —, cit și prin șarjarea excesivă, care pindește mereu procedeele tinărului autor. Urmărind uneori cu orice preț efectul comis, povestitorul abuzează de gaguri și scene clovnerești, curse, urmăriri și bătăi de „nedescris", cum scrie el adesea, a căror „descriere" coboară ironia prozei in superfluul scenariului de comedie ușoară. Alt tic provine din incintarea produsă de sonoritățile aglomerării numelor proprii — celelalte personaje din **Goana după nimic** se numesc : Ciubuc, Pizmașu, Lătrău, avocatul Vulpe, colegul colportor și turnător Panaite Zinzinel ; alte nume : Baraboi, Bocioi, Beleață, Pușcă, Trutză, Bellea, Holercă, Pupăză Priceputu ș.a.

Proza cea mai reușită este **Planul inclinat** unde — fără a scăpa intrutotul de „ticurile" comice favorite ale autorului — amestecul de grotesc și gravitate conferă personajelor ceva din atmosfera stranie a fantoșelor din **Concurs**, excelentul film al lui Pița. Surprinzătoare, insă, pentru un prozator cu simțul umorului, sint tentele poetizante și vag senzaționale in care sint prezentați eroii unor situații limită din alte povestiri : un tinăr și integru fotbalist paralizat, ajuns vinzător de ziare in gară (**Linii**), un pictor de succes aflat la ceasul adevărului prin confruntarea cu pictura unei țărănci bătrine (**Portretul**), un bărbat de vreo 30 de ani, sarcastic și „damnat", revenit in orașul primei tinereți, prin voința autorului neverosimil de superior celorlalți și de nerecunoscut pentru ei (**Sărbători fericite**). Mai sobre și mai tensionate prin psihologia personajului povestitor intors in lumea copilăriei și a satului sint **Matca, Gardul, Trandafirul de plastic**.

Talentului autorului ii e necesară o mai severă exigență cu sine care să „reprime fără milă" atit plăcerea scrisului ostentativ „deștept", a bufanadei și a poantelor facile din registrul ironic, cit și sentimentalismul tinzind să transforme gravitatea in melodramă. Cu calitățile și defectele, inerente virstei debutului, etalate franc, tinerește, **Trandafirul de plastic** este o carte care se citește cu plăcere anunțind in Eduard Huidan un autor cu șanse de afirmare in genul satiric și umoristic, atit de dificil și de sărac astăzi in personalități autentice.

Alexandru Condeescu

*) **Eduard Huidan : „Trandafirul de plastic", Editura „Albatros", 1983.**

Singuri în calea lupilor

Cartea lui Ion Marin Almăjan, **Tornada**, apărută de curind și in limba macedoneană, la Skopje, in Iugoslavia, este intr-adevăr mărturia unei epoci in furtună. O furtună istorică, un virtej ce cuprinde in iureșul lui destinul unui popor intreg. Al unui popor pașnic, poporul român, care n-a rivnit niciodată ce nu este al lui — mărturie ne stă istoria insăși — dar nestrămutat rivnind la pace și la implinirea visului său multisecular : acela de a se aduna intre granițele sale firești. Aceasta insă, cu oricit de multe jertfe i s-ar fi cerut.

Prozatorul acoperă in remarcabilul său roman (căci despre un roman este vorba) o perioadă și intinsă, și hotăritoare a istoriei noastre naționale, deși își plasează acțiunea narațiunii lui numai in Timișoara și in jurul capitalei Banatului.

Momentul care deschide cartea autorului este sfirșitul primului război mondial, cind noi românii am trăit clipe de neasemuită inălțare sufletească. Marele nostru vis, in sfirșit, se implinea. În urma prăbușirii imperiilor din jur, — și cu contribuția noastră de singe — harta României lua forma inimii și a sferei, a perfecțiunii deci, răsărită parcă din propria noastră inimă, in care am tot incălzit-o generații după generații, atita amar de vreme, de la Mihai Viteazul incoace.

Ion Marin Almăjan surprinde reacția epocalului eveniment la Timișoara. Entuziasm, efuziune, bucurie de nedescris in rindurile populației românești locale, majoritare ; consternare obtuză și furie oarbă, cu greu stăpinită printre foștii stăpini și uzurpatori, ce nu ințeleg să accepte verdictul drept, al istoriei !

Prozatorul mai surprinde insă și altceva in romanul său : inconștiența claselor noastre stăpinitoare, neînstare nici ele să ințeleagă că visul minunat al unui popor intreg trebuia apărat. Trebuia apărat și față de vechii stăpini, hrănind o smintită, bolnavă revanșă, ca și față de valul mereu crescind al reacțiunii de la noi de după marele război, ce își aduna forțele in cadrul organizațiilor coloanei a V-a, stipendiate de Reichul german, in speță Garda de Fier și, cu deosebire in Banat, gălăgiosul Grup etnic german, furnizor de carne de tun și in țara noastră, pentru armata lui Hitler, dezlănțuită intru cucerirea Europei.

Cu mină sigură, romancierul stăpinește complexul tablou al evenimentelor precipitindu-se tot mai amenințător pentru noi, la această răscruce de drumuri și de lume așezați. Treceam prin ani grei, ani de furtună, dramatici. La un moment dat, **singuri in calea lupilor**, cum a spus-o atit de plastic, de cutremurător de adevărat Nicolae Iorga, el insuși victimă sfintă a forțelor intunericului din acea epocă, evocat in romanul lui Ion Marin Almăjan. Din trupul țării ne-au fost zmulse din nou insingerate și indurerate hălci, am fost impinși intr-un război al pierzaniei, ce ne-a adus nedrepte și nemeritate suferințe de apocalips.

Dar poporul nostru nu era totuna cu „tagma jefuitorilor", cum a spus-o cindva un alt apostol al neamului Tudor Vladimirescu ; nu era apatica și inconștienta clasă stăpinitoare. Din rindurile lui s-au ridicat luptători, de multe ori anonimi, care au știut, ca intotdeauna, să se jertfească pentru interesele supreme ale Patriei — și am ieșit din nou la lumină. Cu sacrificii multe, incomensurabile, după pilda tot dintotdeauna, a frămintatei noastre istorii in furtună.

Acesta este, foarte condensat, mesajul excelentei cărți a lui Ion Marin Almăjan, romanul **Tornada**.

Aș numi insă romanul autorului **excelent** nu numai pentru reconfortantul lui mesaj, ci și pentru puterea lui de cuprindere, pentru expresivitatea lui in general. Fiindcă Ion Marin Almăjan izbutește a intocmi in paginile cărții sale un larg și definitoriu tablou de epocă. O grăitoare frescă socială a Banatului românesc, luptător pentru marele nostru vis național. A Banatului, dar care **mutatis mutandis** figurează lupta intregului popor român din această perspectivă.

Ceea ce imi pare remarcabil la acest prozator este, in cartea de față, dexteritatea de a inchega destine din cele mai variate medii — pe spații foarte restrinse, de a „relata" fapte, de a fantaza continuu, cu o inzestrare a construcției epice ce nu e deloc la indemina oricui. Unghi din care, cartea lui se inscrie, in mod evident, intre narațiunile tipic evenimențiale din ultimii ani. Aș aminti din acest dens roman, din acest turbion de destine, măcar citeva personaje, ce probează maturitatea lui Ion Marin Almăjan in a da viață paginilor sale, intr-o limbă plină de culoare și de prospețime, fluentă și funcțională in același timp. Dumitru Corbuleanu, de pildă, primul prefect român de Timișoara, a cărui dramă de familie e caracteristică lumii din care făcea parte. Intelectual cinstit, un **honnête homme**, in fond bun patriot și bine intenționat, luptător el insuși pentru idealul reintregirii, proaspătul prefect de după Unire se dovedește totuși prizonier al politicianismului amorf al clasei stăpinitoare. El se pierde in nesemnificativ, scăpindu-i coordonatele esențiale ale construirii României noi, rezultate din marea conflagrație. Depășit astfel de evenimente, neînstare a citi in perspectivă evoluția periculoasă a acestora, pierde nu numai cirma treburilor politico-economice ale județului pe care il diriguiește, dar eșuează și in propria sa familie, fiul său Paul find racolat de „gardiști", victimă in cele din urmă a demențialei degringolade a acestora, tratați de prefect dacă nu cu ingăduință, cel puțin cu iresponsabilă inconștiență. Asemenea lui fiind, intre alții, și gazetarul Damaschin Lința, furat, imbătat de demagogia unor politicieni fără scrupule. Acestuia, prozatorul ii opune in carte un alt gazetar, pe tinărul dar lucidul Slăvin Pan, neobosit și convins antifascist, care nu ocolește primejdiile de tot felul, in incercarea lui de a folosi forța cuvintului scris pentru a veseji putregaiul, necinstea, poltroneria. Cuceritor, à propos de destinul acestui personaj, cuplul pe care il constituie cu Estera, salvată dintr-un convoi de evrei destinat a ajunge in Germania, spre a robi in uzinele de război hitleriste.

Nu in ultimul rind fiind de amintit, din roman, o serie de alte personaje, reprezentind curentul subteran, antifascist, precum Eva-Catharina, Păuna Obreja, Edwiga Schultze, Melniceanu, muncitoare și luptătoare ilegaliste in rindurile partidului comunist, jertfe ale impotrivirii față de valul de intuneric ce ne invada țara in acei ani crinceni. Ca și nenumărați alți oameni simpli și cinstiți, uneori chiar din așazisul „grup etnic german", care ințelegeau că locul lor este alături de țara in care trăiau și nu in slujba forțelor dezlănțuite ale „Vaterland"-ului hitlerist și ale acoliților lui de la noi (intre ei invățătorul Stein). Apoi cortegiul oamenilor poliției — aceștia nu mai puțin poltroni și gregari ca reprezentanții vechilor partide politice, ca și cei ai dictaturii militare antonesciene, lumea cercurilor de afaceri, a „coconetului" protipendadei, trăind epidermic, fără alt orizont in afara aceluia al etalării prin saloane — la nivelul personajelor feminine din comediile lui nenea Iancu etc., etc. Un univers de inși in stare să vindă tot, să cumpere tot, să asasineze fără scrupule.

Romanul lui Ion Marin Almăjan nu impune, cu toate acestea, tipuri memorabile, ceea ce nu este insă, cumva, un neajuns al cărții, care se citește, aș zice, pe nerăsuflate. Prozatorul propunindu-și, deliberat se pare, să ia pulsul, temperatura unei epoci in ansamblul ei, lucru care i-a și izbutit, indiscutabil. Nu vom găsi așadar, in **Tornada**, un protagonist care să umple, cum se spune, scena. Protagonistul fiind in carte epoca insăși, pe care o explorează.

Tornada este, de fapt, romanul unui vis măreț al nostru, al românilor. Un vis implinit și apoi tulburat pentru o clipă, pentru a cărui reabordare poporul român a știut și a putut să găsească resurse, in inepuizabila lui dăruire.

Hristu Cindroveanu

Momente de istorie literară

Urmare din pag. 1

le decupează atent și le dă drumul in viață. Cind se reintorc, academicianul se amuză, probabil, căci le observă schimbarea. Ca un dirijor ce-a format o orchestră dar care, din moment in moment, este in stare să cinte el singur la toate instrumentele. Se zice că atunci mai ridică și tonul, scrie o istorie polemică a poeziei și, cum oameni sintem, ne mai dăm și la critică, mai punem jăratec și pe la confrați. Dar să-i dăm lui Eugen Barbu ce este al lui Eugen Barbu. Să-i dăm acest incontestabil adevăr că mulți dintre noi cei ce ținem azi condeiul in mină am trecut pe la această extraordinară școală a **Luceafărului** pe care a condus-o și ne-a găzduit cu o generozitate din care n-au lipsit și nu puteau să lipsească rigoarea, ințelegerea și apropierea față de cei pe atunci tineri, n-au lipsit și nu puteau să lipsească acele adevărate lecții de poezie pe care cenaclul revistei le-a desfășurat pe intinderea atitor ani și la care, pe cont propriu acum, ne intoarcem fiecare. A fost un moment de istorie literară acesta și cu el se prefigura o mare deschidere. Contextul politic era altul atunci, iți trebuia curaj ca să infrunți confuzia, iar inerția nu se fringea cum nu s-a frint niciodată de la sine. A apărut pe prima pagină odată, reprodus — tricolorul, nu ne venea să credem, nu-l mai văzusem de mult — părea că vine dintr-o ceață a pereților, din memorie doar — și acest gest ține tot de istoria literară, de istoria politică și literară a acelui timp, ține de curajul și de puterea de a se exprima a lui Eugen Barbu. Noi am văzut atunci revista ca pe o primă instituție care a arborat drapelul național. În această serie, sub această incorigibilă și fastă, impătimită lumină eu văd, pentru limba și literatura română, și cele trei capodopere care dacă-ar fi numai ele singure și tot ar putea umple o viață de om. Să-i spunem de aceea „La mulți ani" și la multe cărți.

BREVIAR

■ **DICȚIONAR ISTORIC DE RIME.** Prima de acest gen la noi, lucrarea Olimpiei Berca, apărută la Editura Științifică și Enciclopedică, are, indiscutabil, semnificația unui eveniment deosebit. Rod al unei acțiuni de cercetare pe cit de indelungată și de tenace, tot pe atit de pasionantă și de competentă, dicționarul oferă imaginea absolut tulburătoare pe care poezia românească, de la Dosoftei la Arghezi, o oferă contemporaneității in una din fațetele ei cele mai palpitante : edificarea propriei condiții stilistice in planul riguroasei și controversatei reguli prozodice care este rima. Prin urmare, ni se oferă o lectură nu numai instructivă ci, pur și simplu fascinantă, căci nu e o „intimplare" de fiecare zi a face cunoștință cu ceea ce s-ar putea numi insăși biografia intimă a fenomenului in cauză. Cit despre cele 1 109 note explicative inserate la subsolul paginilor sint, dacă mai era nevoie, incă o dovadă a extraordinarului efort de cercetare și elaborare depus de Olimpia Berca. Elogii merită, desigur, și Gabriela Adameșteanu, redactorul lucrării.

■ **LUPTA PENTRU LIMBA ROMÂNEASCĂ IN BANAT** se intitulează una din recentele apariții din cadrul apreciatei colecții de studii filologice a Editurii „Facla". Studiul profesorului reșițean Petru Oallde se impune prin stringența problematicii și prin ineditul materialului demonstrativ. Subscriem deci in intregime la cuvintele de recomandare semnate de prof. univ. dr. docent Romulus Todoran : „Lucrarea este o sinteză unică in felul ei și originală. Originalitatea constă in modul in care a fost concepută, in materialul bogat și interesant, adesea inedit, pe care il pune in circulație, precum și prin interpretarea lui judicioasă și competentă".

■ **CAIETE BOTOȘĂNENE,** suplimentul literar editat de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Botoșani și revista „Ateneu" reprezintă incă un semn grăitor cu privire la efervescența creatoare existentă in mai toate reședințele de județ ale țării. Întrunind calitățile de profil propriii unei publicații de sinestătătoare, „caietul" pune in valoare potențialul literar-artistic local prin studii de istoria culturii specifice zonei in cauză, articole de critică, note, recenzii etc. Sectorul beletristic, de asemenea, este bogat, remarcabil prin acuratețea textelor selectate. Surprinde totuși absența din sumarul caietului și din caseta ce-i numește pe redactorii acestuia a cunoscutei poete Lucia Olaru Nenati, botoșăneancă și ea.

■ **CE MAI CONTESTĂ VEȘNIC BELICOSUL RECENZENT ?** În **Suplimentul literar-artistic al Scinteii tineretului** din 12 februarie a.c. se observă de la distanță, C. Sorescu este indignat de faptul că editurile (**„Cartea Românească", „Scrisul românesc", „Facla", „Litera"**) au cutezanța de a publica volumele de versuri ale altor tineri decit aceia care sint, vezi doamne, susținuți de dinsul. Împrejurarea capătă proporții catastrofale intrucit doi dintre autorii demolați beneficiază de recomandarea lui Marin Sorescu și, respectiv, Nicolae Ciobanu ; cel dintii, zice C. Sorescu, scrie o scurtă prezentare „ce-i drept, exactă in imprecizia ei calculată", iar cel de-al doilea o „luxuriantă prefață" total neconformă cu materia volumului in cauză. Așa o fi, dar nu știm zău, dacă s-o găsi măcar un singur imprudent care să fie dispus a merge pe mina atit de norocoasă a prestigiosului polemist.

N. C.

Prag de marmoră

Eugen Barbu face parte dintre puținii mari fericiți ai literaturii române care-și trăiesc nemurirea, in viață fiind. Dac-aș ști că-l sperie, l-aș mai huli o dată. Dar el e acum la temelia izvoarelor, artist fără pereche in timpul nostru, și de acolo in sus, fiindcă temelia e apoteoză, de la izvoarele limbii române spre piscuri nu mai e decit lumina veacurilor și cintecul și crucea din virful bradului, care-i cel mai frumos semn al muntelui. In proza modernă de după război, Eugen Barbu și Marin Preda sint cele două mari drumuri care duc in istorie, de la ei nefiind intoarcere decit in timpul de aur.

Cind trec pe Calea Victoriei, prin dreptul Palatului Ghica, și dacă mai am norocul să și ningă, imi spun că Eugen Barbu a construit in cuprinsul Bucureștilor un palat de o măreție incă neegalată, la care beiul din Samos s-ar fi inchinat cu bucurie. Și rid in hohote și mă lasă de măr inflorind sub lună toate miriielile sau urletele pe care, citind aceste rinduri, le vor scoate din gitlej toți denigratorii celui mai de seamă scriitor al nostru de azi, autorul capodoperelor : **Pe ploaie, Groapa, Principele, Săptămina nebunilor.**

La șaizeci de ani, peste praguri de marmoră — multă sănătate.

Fănuș Neagu

Iluzia ca patrie, șarada ca lege logică

Reintors din Italia, Hrisant Hrisoscelu revine în Bucureștii începutului de veac XIX de două ori vulnerabil : pe de o parte, este condamnat pe viață să aștepte o moarte năpraznică, ce-i va parveni mai devreme sau mai tirziu, printr-un trimis al unei asociații secrete neobișnuită să ierte pè cei ce trădează ; pe de altă parte, el poartă în sine amintirea unei femei fabuloase, Lucrezia Herula Vimercatti, care nu izbutise să-l distrugă prin prezența ei, copleșitoare dealtfel, ci il va nimici prin absența ei ,nu mai puțin tiranică. O singură iluzie ajunge unui om pentru a-l transforma intr-un soi de infirm al timpului și al locului său. La două iluzii nu poate rezista nimeni. Existența lui Hrisant Hrisoscelu devine, în consecință, o perpetuă beție a simțurilor și a conștiinței. Timpul și spațiul își modifică dimensiunile. Ziua de azi se rătăcește între zilele de ieri și de miine intocmai ca un as uitat în minecă de un jucător de cărți neglijent și distrat. Pasul de alaltăieri, în încercarea de a se suprapune exact peste pasul din viitor, cade în neant. Senzația nu este numai de sfirșit de lume, ci și de rezistență tenace la incăpățînarea timpului de a se coagula in istorie, la vocația spațiului de a se constitui intr-o patrie. Și nu ar fi exclus ca intenția lui Eugen Barbu, scriind acest roamn de excepție, **Săptămina nebunilor**, să fi fost aceea de a dovedi cum ultima resurecție a unui chip de a trăi mitic se consumă in propriile ei flăcări, cum sucombă un virus care paralizează mișcarea dintr-o clipă și dintr-un petec de loc.

Am mai scris despre această carte, poate circumstanțial, dar in orice caz cu bună credință. Am recitit-o apoi cu o curiozitate care nu mai izbutește să se tocească. Și am mereu sentimentul că ratarea semnificațiilor ei veritabile reprezintă o consecință firească a unui anume viciu de abordare. O carte neobișnuită nu poate fi receptată sub povara unor prejudecăți curente. Cum nu se impinge în ușile care se deschid în afară. De fapt, Eugen Barbu a oferit tuturor o șansă : să se ridice, în sfirșit, deasupra mizeriei unor adversități. Indeobște, orice adversități par ireductibile doar atunci cind lipsește opera capabilă să le probeze nimicnicia, măturindu-le de pe eșichier. Iată, opera s-a ivit. Terapeutica ei incă nu este sesizabilă, dar lucrează implacabil în timp și nu este departe vremea cind își va împlini pînă la capăt menirea. Nici un fel de polemică, nici un fel de discordie nu contează intr-o literatură mai mult decit o carte fundamentală. Și astăzi sînt mai convins decit ieri că **Săptămina nebunilor** este o asemenea carte.

Eugen Barbu reinterpretează o intreagă istorie pentru a ajunge la carența unei mentalități. Pitorescul scriiturii reprezintă doar suprafața lucrurilor. Abulia cuvintelor și delirul metaforei nu sînt decit nasturii unui vestmint pipăit pe intuneric sau cu ochii inchiși. In schimb, la lumina zilei, semnificația romanului stă în puterea lui de a ne oferi o cheie pentru o realitate criptică atunci cind este abordată cu intrebări excesiv raționale. Conflictul dintre rațiune și pasiune se transează în **Săptămina nebunilor** în favoarea pasiunii, explicit, fără echivoc. Rezultă de aici o mare și cuprinzătoare neliniște. O îndoială care nu reprimă curajul, ci îi potențează resursele, trecindu-l în ambiție mistuitoare. **Săptămina nebunilor** fiind, în ultimă instanță, o meditație temeinică asupra destinului omenesc, asupra capacității omului de a se sublima în elan pur. Terenul pe care Eugen Barbu își provoacă tentația de a sonda insondabilul este acela al unei devoratoare iubiri. Abia decorul ei ne implică, mizind pe nostalgiile firești ale unei civilizații ezitind să se amăgească prin iluzia că tot ceea ce se pierde din trecutul ei merită să se piardă. De aici, credința noastră că Eugen Barbu a scris un roman care trebuia scris mai demult. Poate la inceputul acestui veac, poate în alt veac. In tot cazul, l-a scris inainte de a fi prea tirziu. Aceasta fiind însăși pricina pentru care **Săptămina nebunilor** nu seamănă cu nimic. Nu are precedent și nu i se poate substitui nimic. Cum nu se poate substitui prin nimic o pădure care împlinește un orizont.

Iluzia, ca patrie a lui Hrisant Hrisoscelu, pe măsură ce crește și se fortifică, decade la rolul unui operator. Ea devine și multiplul și submultiplul propriei sale substanțe, sfirșind prin a fi însuși semnul care o inmulțește cu sine sau o imparte la sine. Altfel spus, o imensă capcană. Comunitatea însăși se contaminează de acest fum, consistent ca o stincă, și diseminarea maladiei nu il scoate pe Hrisant Hrisoscelu la marginea lumii, ci il cuprinde ca pe o sămință în chiar miezul ei. Și de aici inainte o anume intrebare nu mai poate fi evitată : de fapt, despre ce fel de lume este vorba ? Despre o lume inchipuită sau despre o lume reală ? Sau despre o lume care se măsluiește pe sine din interiorul ei ? Tentația de a opta pentru un răspuns sau altul se poticnește iar și iar în amintita iubire devoratoare pentru Lucrezia Herula Vimercatti, aparent maladivă, în esență profund omenească, încurcind toate datele problemei. Cindva am definit **Săptămina nebunilor** ca un mare roman de dragoste, al salvării și al inecului prin iubire. Astăzi, cel inaintea definiției de altădată. Și incerc să cred că sfișietoarea poveste de dragoste a lui Hrisant Hrisoscelu nu este decit un element al unei șarade mult mai complexe. Sintetizind aventura dintotdeauna a existenței.

Intr-o șaradă, logică ar fi doar soluția ei, adică raționamentul care o desființează. Mai problematic este să acordăm un statut contragerii raționamentului în șaradă, comprimării lui în tensiune, în potențial. O asemenea operațiune este guvernată de alte legi logice. Aspirația spre o himeră nu este decit zăvorul care menține arcul strins în sinea lui tulbure. Erou levantin, patimă levantină, univers levantin. Hrisant Hrisoscelu plonjează temerar în apele timpului, plescăirea de la impactul cu valurile va fi enormă, dar nu căderea conteză, ci înălțimea de la care se cade. Această înălțime nu se va uita niciodată. Cum nu se pot uita stelele. Chiar și moartea lui Hrisant Hrisoscelu este o iluzie și o șaradă. Ca și existența acelui trimis care nu mai vine. Cu alte cuvinte Hrisant Hrisoscelu pare a fi mesagerul unei lumi care nu va muri niciodată, deși se prăbușește intruna. Pentru că se prăbușește chiar prin singele nostru. Și asta nici măcar nu se mai cheamă cădere, fiind decantare curată.

Mihai Pelin

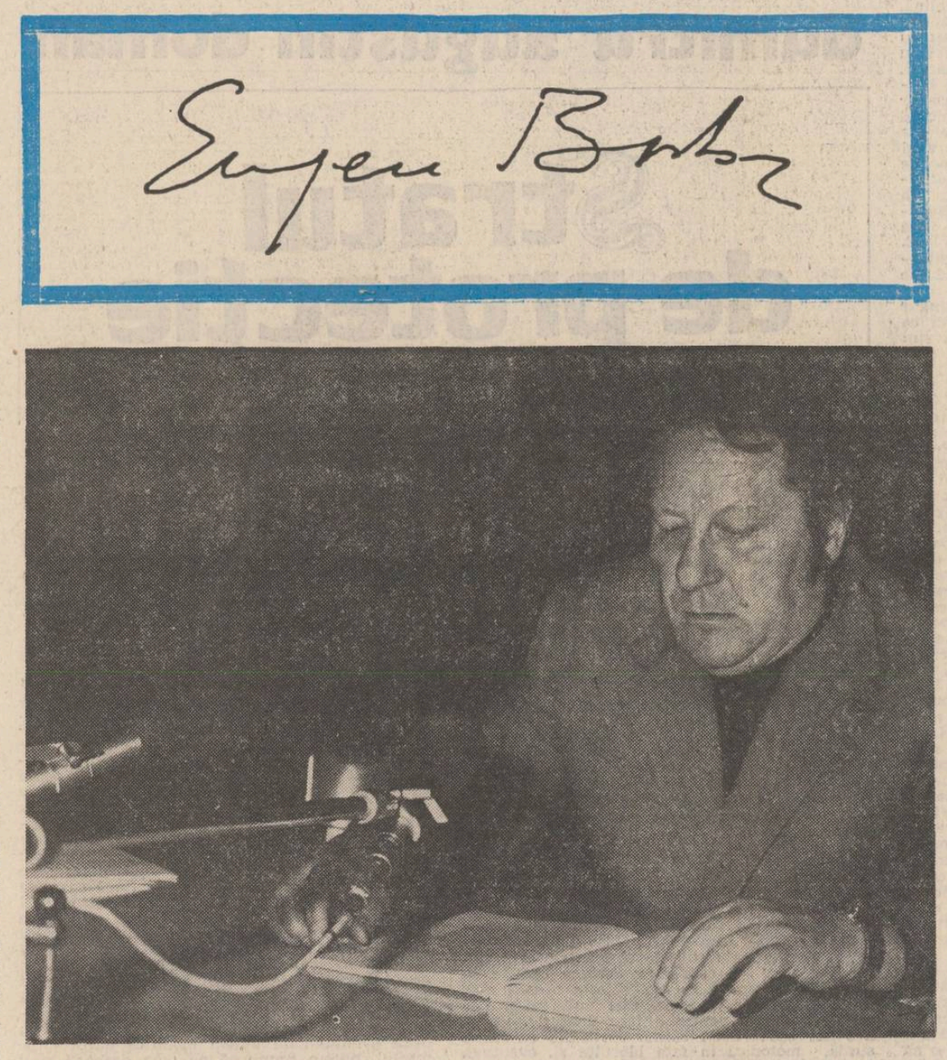

Caietele Principelui

Caietele Principelui incep printr-o **Motivare polemică.** Își apostrofează eul prin strigătul lui Rastignac : „Și-acum intre noi doi !" Chiar singur fiind, în insula lui Robinson, să zicem, pe ambarcația marilor naufragiați, să zicem, zidit între muri de piatră, el tot ar avea cu cine polemiza : cu sine. In lupta aceasta de autoelucidare, de descoperire a adevărului, Eugen Barbu găsește cel mai presus interes al vieții.

In **Caiete**, paradoxal, își izgonește propria imagine din oglindă, in locul exactității propune ipostaze ale eului și ființei sale. E, în fond, o luptă în toată legea între ipostaze. Conștient de condiția sa — aceea de pamfletar innăscut — incă din primul volum al **Caietelor**, constată ironic : „...mai moderni, autohtonii stabilesc diferențele dintre polemică și pamflet, voind să despartă săgeata de arc". Pentru cei care confundă pamfletul cu o jignire „fără demonstrație", rostește o intreagă și savuroasă pledoarie. Oare, numai pentru ei ? Cu bună știință prozatorul dialoghează impersonal, ca Maldoror cu Oceanul. Cine să-l asculte ? Desigur, Oceanul. Dar, Oceanul nu are deloc interese politice, sociale, mondene, sau literare... Caracatița cu privire de mătase nu e pentru el un zeu — al zeilor, oceanic și nici meduzele nu dănțuiesc în sinea sa gratuit ca în ermetismele pure ale lui Valéry. Nu, niciodată Eugen Barbu nu se va închide în medii primordiale, nelocuite de om, în acvarii cu peștișori colorați și reci — pentru că acest joc „de-a Cuvintul ce se purta peste ape", l-ar plictisi. Absolut totul e raportat la eveniment, la persoane cu identitate civică precisă, la suferințele și bucuriile intime, la dureri fiziologice și psihice, la tipete și zimbete de tot felul. Nimeni în opera sa nu e o plămadă olimpiană și diamantină, fără cetățenie exactă. Cuvintul e polemică. Aceasta e în accepția sa legea vieții și a literaturii.

Ce inseamnă pamfletul în accepția lui Eugen Barbu ? Cum înțelege să-l practice ?

In primul volum al **Caietelor Principelui** face incursiuni în istoria speciei. Citează din Swift („Nu scriu pentru a face plăcere omenirii, ci pentru a o răni"), Confucius, Ko-Hiuan, Ko-Hung, din Homer, considerat „unul din primii polemiști", Ahile, fiind „intiiul pamfletar grec", în replicile pe care le adresează lui Agamemnon. Sint enumerați eroii homerici — Ulise, Hector și Menelau. Se ajunge, în fine, la Jules Renard, Goethe, frații Goncourt, Kipling, Gide, Jarry, Camus ș.a. Exercitindu-și verbul sub forma pamfletului, Eugen Barbu se ferește să-l definească savant, nici chiar metaforic, cum incercase cindva, Vinea, unul din așii genului în literatura noastră. Cunoscutul publicist la **Facla** și **Contimporanul**, fascinat în cele din urmă de noțiunea insăși, o privește extatic, am spune azi, ca pe un O.Z.N. lucitor și hipnotic : „Pamfletul e mai intii un denunț și prin aceasta poate fi odios din capul locului.. E ca un atentat cu acid asupra monumentelor... e propaganda esențială, concentrată, explozivă. Proiectează o lumină orbitoare, biciuiește atenției, bruschează indiferența, dezlănțuie, raliindu-le, pasiunile...". Dintru-nceput, Eugen Barbu demască falsul așa-zis estetic, al ruperii polemicii de pamflet, cu entități existind aparte. Deși, îi recunoaște caracterul descriptiv și analitic, Vinea socotea pamfletul un derivat al lirismului : „E partea concavă a poeziei, e forma lăuntrică a elenului". Altfel gindește Eugen Barbu. Pentru el totul în literatură decurge din pamflet. Nucleul incandescent al literaturii, dialectica ei, sint modul pamfletar. Pamfletul devine, astfel, un gen vast, coexistent pretutindeni, în structurile tuturor genurilor. polemica fiind atitudinea esențială a creatorului în fața realității : „A polemiza este a mișca idei", iar polemica și pamfletul sînt inseparabile Pentru Eugen Barbu dovada cea mai elocventă sînt mărturiile **Jurnalelor**. Jules Renard, în acest sens, e autor de „numeroase pagini pline de cele mai spirituale cuvinte rele pe care le-am citit vreodată" — și la fel Gide. Are dreptate. Constată : „Intre Ronsard și André Chenier cauți zadarnic un poet", despre Gauthier — „nimic mai plictisitor", despre Balzac — „nimic mai prost decit nuvelele lui", despre Gide — „spinatec, are guturai, fălci exagerate și e indrăgostit de Wilde și el : un om cu pielea unsuroasă", Verlaine are „un cap de piatră ca dintr-o demolare" etc. Gide, la rindul său, aruncă anateme asupra lui Maeterlinck, Anatole France. Flaubert, Barrès, Claudel... Eugen Barbu substituie definiția, prin ceea ce numește „ilustrări ale pamfletului". Ne dă de înțeles în tilcul povestirii **Monomatopa,** că pamfletul e condiția naturală de existență a scriitorului dintotdeauna. fiind conținut în structura biologică a celui care scrie — aluzie ironică la arta haruspicilor : toți cei ce păseau în imaginara țară Monomatopa erau supuși operației de apendicită, deoarece din așezarea intestinelor se puteau deduce simpatiile literare ale pacientului. In schimb **Aretino** e exemplul tipic al „condotierului de litere", portretul fiind vrednic de „arca" lui Dante, comparabil cu dracii lui Budai-Deleanu. Intr-adevăr în literatură minciuna descalifică, cinismul cugetărilor lui Aretino intrece orice limite : „Ce importanță are minciuna, dacă vorbesc despre sfinți care sînt refugiul nostru ceresc. Pentru asta cuvintele mele devin cuvinte de Evanghelie". Tot un condotier literar zărește, cu ani în urmă, pe un bulevard bucureștean : „aproape tirit de doi ciini englezești, ținuți cu distincție în lesă. Era spre primăvară, puțin rece, puțin umed, soseam tocmai din tipografia în care lucram, după o noapte grea de nesomn, corectasem cu mare atenție, un volum din **Operele** lui Stalin și priveam absent deșertul de asfalt de la ora 11". Descrierea implică, subteran, un conflict surd : unul plimbă ogari, altul după o noapte de lectură istovitoare, incepe o zi care il apasă cu lumina ei. A doua intilnire e o disecție scurtă, pină-n rărunchi : „Nu știu de ce, cind il văzusem a doua oară, mă izbise aerul său de canalie, atit de bine disimulat mai apoi, cind mă apropiasem de el mai mult. Poate pentru că nu se știa privit, poate unde sta destins și privea pomii infloriți ai acelei zile de primăvară". Cind rostește cuvintul „canalie" se umple de un clocot surd „are ceva de boa... toți ratații, toți ambuscații din jurul nostru cred că licheaua este un exemplu... Tirziu doar, am descoperit în sfirșit, că nu există ceva mai durabil, mai viguros decit canalia" etc.

Adevăratul pamflet, așa cum doresc să-l exprime „ilustrările" lui Eugen Barbu, nu aparține în nici un caz „condotierilor de litere", deoarece e animat în esență de buna intenție, prin alte cuvinte, de un principiu. El se ridică deasupra biografiei pamfletarului, fiind un imperativ al talentului.

Fiind, într-adevăr „necesarmente personal" — pamfletul poartă pregnant amprenta individualității creatorului. Talentul acestuia il păstrează în limitele armoniei și ale echilibrului. Ca gen vast, detectabil pretutindeni în literatură, așa cum il acceptă și il practică Eugen Barbu, pamfletul dă autenticitatea și distincția operei sale, omniprezent în **Groapa**, în **Principele**, în **Incognito** și în **Săptămina Nebunilor.** Scriind **Istoria polemică și antologică a literaturii române...** „urmărind" „aventura limbii române", avatarurile operei caragialești, sau, ale „Judecății de apoi a poeților", dealtfel, ca în paginile romanești, Eugen Barbu alăturindu-se tradiției genului, luptă, deopotrivă, să se emancipeze de ea. Are forța expresiei care coboară adinc, pînă la arhetip, în mitul limbii noastre, păstrind instinctiv ce e bun din jocul de fluturi al neologismelor și activind ceea ce e viabil din zăcămintele de relicve și arhaisme. In creația sa, pamfletul nu vine din mici țișniri de umori ocazionale, risipite, ici-colo, în pagini de reviste. Descinde din structura masivă a operei, a romanelor și narațiunilor lui Eugen Barbu. Mierea pamfletului, culeasă din „corola de minuni a lumii", e în conștiința sa condiția existenței scriitorului și a literaturii.

Mircea Vaida

Un teatru parabolic

Teatrul scris de Eugen Barbu intră în acea categorie care interesează și fascinează în cel mai inalt grad incă de la nivelul lecturii. „Sfintul", „Labyrintul", „Să nu-ți faci prăvălie cu scară" ca să nu mai vorbim de „Groapa" oferă o evidentă plăcere a lecturii, însă o plăcere periculoasă : destule teorii și la fel de multe speculații spun că plăcerea de-a citi un text dramatic poate fi o antipledoarie despre calitatea dramatică a textului.

Sigur, se poate accepta că gloria unui prozator de talia lui Eugen Barbu poate să umbrească gloria dramaturgului Eugen Barbu, e adevărat, dar nu s-o anuleze. Sigur că la umbra marilor stejari e greu să crească altceva ; e greu dar nu imposibil ca la umba romanului „Groapa" să crească scenariul „Groapa", la umbra „Principelui" și „Săptăminii nebunilor" să trăiască „Sfintul", „Labyrintul", „Să nu-ți faci prăvălie cu scară". Există autori care scapă normării pedestre, Eugen Barbu este unul din ei. El scrie un teatru a cărui miză e meditația morală. Fie că e vorba de piesele din lumea mahalalei, fie despre parabolele fantastice („Sfintul", „Labyrintul") există o trăsătură care le dă unitate și, prin repetare, probează o obsesie majoră a autorului. Piesele lui Barbu sint piese triste în ciuda replicilor savuroase care cer aplauze la scena deschisă, în ciuda hazului și a comicului născut de situații. Tristețea vine din imposibilitatea oricărui demers de a modifica destinul personajelor, demersuri temerare, jalnice, comice, tragice care ilustrează viziunea fatalistă a autorului. Incercarea de a forța destinul, de „a-l trage pe sfoară" sau numai de a-l amăgi, cu diplomație, se răzbună.

Lui Paul devenit „Sfintul", personaj care-și leagă ultima speranță de a ieși din sărăcie de decesul iminent al unei rude bogate, i se propune la un moment dat să joace rolul principal într-o farsă, înșelătorie de masă organizată de preot, primar, notar. Paul acceptă, se imbogățește, deși nu pentru aceasta o făcuse sau nu în primul rind : „Aveam, în sfirșit, posibilitatea să trezesc din amorțeala lui orașul ăsta de cadavre ! Cită plictiseală răscumpărată și ce intimplări ! Din ziua aceea trăiesc !" E o iluzie, deoarece nu Paul hotărise modificarea destinului său, lui i se oferise doar iluzia, totul a fost pus la cale de un personaj ocult, Patronul, din gratuitate : „Mă plictiseam. Lumea are nevoie din cind în cind, de un divertisment". In divertismentul acesta intră nu numai sanctificarea lui Paul ci și moartea lui, eveniment căruia Paul n-are cum să se sustragă.

In „Să nu-ți faci prăvălie cu scară" familia negustorilor Domnișori incearcă să-și păstreze averea cu orice preț. Prețul ține de morală. Domnica, soția lui Dumitru, trăiește „în aceeași casă" cu celălalt frate, Vasile, căruia îi face și doi copii. Cei doi află mult mai tirziu, cînd nu mai are nici o importanță și eșecul lor moral este evident, adevărul despre paternitate. Promiscuitatea morală și eforturile de a păstra aparențele sint, din perspectiva finalului, inutile. Un incendiu provocat de bombardament le distruge averea ; este un incendiu pedepsitor, după cum spune și replica bătrinei Elena, cea care a vegheat inutil la conservarea averii familiei : „Mulțumescu-ți Doamne, că ne-ai plătit după inima noastră".

„Labyrintul" este o parabolă adîncă, interesantă și foarte stranie în care meditația filosofică o implică și pe cea morală.

„Groapa", scenariul după capodopera de debut a lui Eugen Barbu, nu schimbă față de roman nici evenimentele, nici personajele. Genul dramatic dă posibilitatea ca totul să se condenseze, să se desfășoare la nivelul unei excelente tensiuni dramatice care atinge pe alocuri paroxismul. Dacă, așa cum s-a observat, în toate piesele lui Barbu există „replică", „Groapa" are toate datele unui model al genului. Replicile au tăiș și au iuțeală iar o notă de două rinduri jumătate din finalul piesei dă o idee asupra concepției autorului despre teatrul său, dar o idee limpede : „Această piesă se joacă cu textul integral, nu se fac excese melodramatice, nu se exagerează în pitoresc, nu se ingroașă nimic. Nu-i o comedie, e o tragedie".

Mariana Brăescu

Artist al cuvîntului

Sărbătoarea oricărui mare scriitor este o sărbătoare a literaturii române. Iar sărbătoarea de azi este a unui mare scriitor : Eugen Barbu.

Este o imprejurare fastă a literelor noastre că tocmai într-un moment istoric de răscruce au apărut mari scriitori, mari pentru epoca lor, dar care au avut și rolul providențial de a lega literatura de azi de marea tradiție a inaintașilor, legătură fără de care o cultură ar sucomba ca decapitată.

Eugen Barbu este unul dintre cei mai străluciți artiști ai cuvîntului prin valoarea intrinsecă a operei și, în același timp, unul care, prin atitudinea sa teoretică, a luptat pentru continuitatea în cultură care, ca și în toate sferele civilizației, ca în biologie, ca în geologie chiar, este premisa primă a existenței. Astfel, el, prin operă, și prin cuvîntul direct s-a opus teoreticienilor celor mai sofisticate formule, aparent moderne, aparent universale, aparent ispititoare, dar care, dincolo ascundeau însă un vacuum ! Și a căror țintă, vai ! este neantul.

Această operă și această atitudine sînt cele ale unui mare artist patriot — și țin să subliniez această calitate tocmai acum cînd el intră în universalitate.

Alături de confrații săi, alături de cititorii săi, cu bucuria participării la o mare sărbătoare a literelor române, îi urez ceea ce-și urează oamenii pe care el, din sihăstria al cărei autor este, îi iubește atît.

Vasile Rebreanu

Floarea darurilor

E timpul să mai scriem despre marile personalități ale culturii și atunci cînd sînt în viață, nu numai cînd nu mai e nimic de făcut, cînd asistăm neputincioși la trecerea lor în neființă. Momentul de față este cu adevărat sărbătoresc și aparține lui Eugen Barbu numai în ultimul rînd, întrucît este mai intîi de toate al culturii române în totalitatea ei. Intr-un memorabil poem din cartea „Osinda Soarelui" sărbătoritul nostru de azi se interoga : „Ce știam eu despre Germania ?". Am să mă intreb oarecum în același fel : Ce știam eu despre Eugen Barbu, înainte de a-l cunoaște ? Și, în general, ce se poate ști și afirma despre un om pe care nu-l cunoști decît din citite sau auzite, din efuziunile sau umorile negre ale altora ? Imi amintesc că eram elev la colegiul bucurestean de la Sf. Sava, prin anii 1965—'66, și imi făcusem obiceiul, nechemat de nimeni, de a participa la cenaclul „Nicolae Labiș". Pentru un băiat venit din mahalaua săracă a Rahovei, casa Monteoru era un palat de vis, cu tunelul său de oglinzi ce se adînceau una în alta la infinit, cu mugurii de cristal ai candelabrelor sale, cu o intreagă atmosferă de catifele bizantine care imi întăreau convingerea că nu numai burghezia știuse să trăiască, dar și proletarii veniți la putere. Îl iubeam din cale-afară pe Labiș, eram atît de naiv și pătimaș incît îl consideram a fi cel mai de seamă poet român după Eminescu. Tin minte că într-una dintre vacantele de vară petrecute pe malul Oltului, la rudele mele dinspre tată, imi procurasem de la magazinul sătesc al Cherleștilor o ediție masivă cu coperți roșii, pe care Gheorghe Tomozei o tipărise și ingrijise în amintirea tînărului poet. Atunci se născuse dragostea mea pentru atît de tragic dispărutul autor, eram gelos pe cei care l-au cunoscut și încă îi mai desluseau în văzduh amintirea vocii, citeam cu frenezie gazetele studențești care comemorau 10 ani de la moartea sa, știam pe de rost poeme și cicluri intregi... Acolo, la Cenaclu, mă simteam intrucitva în intimitatea „albatrosului ucis", dar treptat descopeream că țara mai năștea poeți și încă unii aveau să se dovedească tot atît de redutabili ca și Labiș, ce-i drept, la virste ceva mai evoluate. Și iată că din cohortele de figuri care se răsfringeau în oglinzile salonului paradisiac, au rămas în literatură tocmai acei tineri în steaua cărora mentorul cenaclului credea încă de atunci cu tărie. Acolo i-am privit și ascultat pe Ioan Alexandru, cu straiele sale ardelenești atît de curat mirositoare a munte, pe seraficul Nichita Stănescu, care depășea cu un cap toată modernitatea europeană a poeziei, pe Constanta Buzea, degajînd parcă un aer de maternitate a ninsorii, pe Ion Gheorghe, innoptînd mesianic pe Atlantice imaginare, pe Sânziana Pop, vaporoasă ca serenada unui Schubert balcanic, pe Adrian Păunescu, stirnind hohote de ris prin marea lui lipsă de complexe, pe care l-am prețuit întotdeauna ca poet... Si tot atunci l-am cunoscut pe Eugen Barbu, liderul tînăr al unei echipe și mai tinere, șeful unei gazete excepționale, sub firma căreia nu bănuiam că il voi omagia vreodată. Era „Luceafărul" acel uriaș vitraliu prin care soarele incepea să pătrundă într-o catedrală pînă atunci înghețată de stalinism, era acel portavion de hîrtie de pe care își luau zborul vestitorii unei primăveri culturale românești. Pentru un elev ca mine impactul era grozav : una învățam la școală, alta citeam la gazetă, unele erau valorile asa-zis clasice, impuse de niște manuale încă retrograde, și altele erau acelea impuse de cursul necrutător al epocii înnoitoare de după 1965, ca și de gustul sigur, cu adevărat revoluționar, al incendiatorului de potemkiniade literare care era, este și va fi mereu Eugen Barbu. Asta știam, pentru început, despre el, numai că treotat au avut atîtj grijă să mă „lămurească" asupra sa. Timp de aproape zece ani am auzit despre părintele acelei scoli de literatură lucruri atît de contradictorii, din varii surse, incît omul mi se părea un Borgia modern, cu o armată de comandă în spatele lui, cu halebardieri la poartă, cu intenții pirdalnice de a lua pensiile scriitorilor și de a lăsa văduvele pe drumuri. La vremea lor, alți mari creatori au fost victime ale mizeriilor morale și complotului bubei, cum ar fi spus Hasdeu, dar iată că timpul și valoarea au făcut ca victimele să triumfe iar astăzi, bunăoară, nimeni nu mai știe de un Petrino, un Caion sau un Ludo, ci de Eminescu, Caragiale, Călinescu... Primul contact cu „Săptămina" l-am avut prin 1970, involuntar, și anume m-am pomenit ironizat la „Gigă" pentru niște versuri destul de confuze, recunosc, pe care le publicasem în revista „Arges". Împărteam rubrica veselă a acelui număr, frățește, cu Cezar Ivănescu, dar imi amintesc că nici unul dintre noi nu s-a supărat. In ianuarie 1971 aveam să citesc versuri la noul cenaclu „Labiș", împreună cu Daniela Crăsnaru, dar șeful cenaclului a venit de-abia la sfîrșit, de la o altă sedință, asa că singura opinie care mă interesa cu adevărat a lipsit. Oricum, cenaclul nu mai era ce a fost înainte, marii creatori tineri de odinioară mergeau acum pe propriile lor picioare, sau zburau cu propriile lor aripi, cum vreți s-o luați, iar în lipsă de combatanți de elită proliferau veleitarii și curioșii bătrîni care populează fermecător și inutil majoritatea cenaclurilor noastre literare. Incepînd din primăvara lui 1976 am preluat rubrica politică a „Săptăminii", și, din aproape în aproape, am inceput să îl cunosc pe **adevăratul** Eugen Barbu, a cărui imagine nu semăna nici pe departe cu aceea colorată în negru pe care i-o construiseră inamicii. Dar, scriitorul, ca și omul care este Eugen Barbu, se află deasupra tuturor acestor vendete meschine. Adevărul este că această personalitate e plămădită dintr-un aliaj mult mai puternic decît puteau bănui detractorii lui. Nu aș vrea să insist asupra scrisului său pentru că el este bine cunoscut milioanelor de cititori din România și din peste 20 de țări ale lumii. O precizare aș vrea totuși să fac, mai cu seamă că exprimă un adevăr elementar nu întotdeauna luat în seamă : polivalența ieșită din comun a activității sale. Totul este de o varietate ce te poate contraria dacă n-ai cunoaste disponibilitățile native și slefuite prin bogate lecturi ale acestui autor : romane, piese de teatru, nuvele, scenarii de film, versuri, jurnale de călătorie, jurnale de atelier și, nu în ultimul rînd, o mare operă gazetărească. Varietate ce se mentine chiar în cadrul fiecărui gen în parte, și cel mai bun exemplu sînt romanele care l-au consacrat : „Groapa", „Facerea lumii", „Principele", „Unsprezece", „Soseaua Nordului", „Incognito", „Săptămina nebunilor", ca și mai proaspetele „O lume de cistigat" și „Ianus" aflate în curs de explozie. Romanele nu seamănă nici cu ce s-a scris în proza română, nici între ele. Sînt universuri și probleme diferite, dar întîlnim același stil unic și inconfundabil. De la dinamica lumii din „Groapa", cu putrefactia ei născătoare de germeni ai purificării, și pînă la marea orgă poematică a „Săptăminii nebunilor", Eugen Barbu a trăit din plin singurătatea alergătorului de cursă lungă, dar și a demiurgului care își populează și diversifică la infinit creațiunea. La citire și la recitire, cărțile sale sînt fascinante, scriitura are o precizie clasică asa cum proza română n-a mai avut de la Sadoveanu incoace, totul păstrează o măsură a gustului și simțului estetic de ordin superior. Forța dantescă a viziunilor se impletește organic cu un rafinament lexical care denotă un indelung prizonierat între coperțile vechilor letopisețe și uricarii domnești, aie arhondologiei

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 7-a

Eufonia lui Eugen Barbu

Cu mult interes am citit *Caietele Principelui* — vol. IV. — de *Eugen Barbu*, Dincolo de considerentele literare, plastice, filosofice, se conturează cu discreție și o minunată lume a artei sonore.

Unele citate atrag atenția printr-o subtilă ironie la adresa unor ingustimi de spirit :

— „Totdeauna muzica a fost suspectată, mai ales de cei care o iubeau mai mult" — Nietzsche, Thomas Mann.

Altă dată, pornindu-se de la muzică, se ajunge la corectarea unor afirmații mult prea categorice ; de pildă... „că spiritul germa e metafizic, iar cel francez social e *un adevăr destul de relativ* — la care subscriem intru totul ! E suficient să ne gîndim la Schubert, care numai metafizic nu a fost, (!) în timp ce Machault reliefa, ceva din metafizica iberică. Iar Wagner a inceput prin a fi un ardent revoluționar și prin a termina ca un resemnat și trist artist, ce credea în forța misticismului. In concluzie, o personalitate — fie ea chiar ieșită din comun, — *nu* se identifică întotdeauna cu spiritualitatea unui popor. In acest sens, iată una din marile greșeli ale gîndirorilor idealisti ! Cu alte cuvinte, *o superficială tendință de generalizare*... Tot atît de adevărat este faptul, în virtutea căruia o mare personalitate creatoare poate determina o mutație în sufletul unui popor.

Emoționante ne apar cuvintele lui Schumann despre Bach : — „Muzica îi datorează lui Bach ceea ce o religie datorează fondatorului ei". După cum se aduce un omagiu muncii cu intensitate de colos a lui Bach : — „antrenamentul lui Bach — a transpune pentru pian 16 concerte de Vivaldi, Corelli și altii" !

Cutremurătoare mi se înfățișează fraza : — „Mozart, copilul minune care apare la cinci ani încins cu o sabie de argint ca semn de noblețe și moare ingropat în groapa comună"... Cită nedreptate... La Salzburg, în vremea astrului apolinic, „se cîntăreau bani", în timp ce adevăratul cetățean de onoare al orașului, *nemuritorul Mozart*, a plecat din această lume ignit ca și Cervantes. Aceste genii, identificate cu noțiunea nobilă de omenie, n-au avut fericirea să se bucure de un mormint liniștit... Ei nu au fost *actuali* la vremea lor, însă au devenit... *veșnici !*

Oferindu-se un citat din *Gide*, de fapt se preia de pe alte poziții un citat enescian. Iată ce spunea Gide :

— „Eu știu că tot ceea ce face originalitatea unui artist vine în surplus, nenorocire a celui ce gindește la personalitatea lui scriind. Ea apare destul întotdeauna dacă e sinceră".

Referitor la Debussy — să nu uităm admirația puternică a lui Eugen Barbu pentru autorul lui Pélleas ! — se dau și citate ironice ; de pildă, cel al lui *Cocteau* : „ureche mioapă". Dar și cuvinte care definesc splendid impresionismul muzicii sale : — „echivocuri tonale, pantomimă de arabescuri, brume, estompări"... ca apoi să ni se ofere o semnificație sublimă a crezului estetic al lui Claude Debussy : — „Muzica este făcută pentru ceea ce este inexprimabil. Ea caută cu umilință să facă plăcere"...

Vorbindu-se despre o epocă a artei religioase, se evidențiază — pregnant — *nuanțe laice* : — „*Raban Maur*, arhiepiscop de Maienta, enciclopedist, în lucrarea *De Universo* descrie o orgie colosală cu vin pus în burdufuri de piele de elefant" !

Nu lipsesc metafore alese, de tipul celor lorchiene : „tăcerea e spectru al armoniei, fum de jale" sau al celor create de Ungaretti : „dragostea descoperă nesfirșitul mormint al singurătătii interioare". Nemaivorbind de sublimele vorbe ale lui Guillen : „în tenebre se înalță un trandafir"...

Incheierea cărții se contopește cu o imagine, muzicală prin excelență, datorită cantabilității ei nobile, proclamind eternitatea frumosului din natură :

— „Mă căsătoresc cu tine. Mare, în semn de adevărată și perpetuă stăpînire"...

Eugen Barbu, prin tot ceea ce a citat și a scris despre muzică, se inscrie în lumea orfică a literaturii noastre, alături de Nicolae Iorga, Pârvan, George Călinescu, Tudor Vianu, Mihail Ralea, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, George Bacovia și Anton Holban.

Nu a spus el cindva :

...„Caut cuvintul care cintă"...

Doru Popovici

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Petru Comarnescu

1 — In cimitirul de la poarta
mănăstirii Voroneț,
Se află un mormînt păduret
Cu pom de stincă la căpătîi
După chipul și-asemănarea columnelor
dintîi ;
La picioare, lunga masă tot de piatră
După chipul trifoiului cu patru frunze
îmbinatră —
Carea masă-i la chip două mescioare,
Fără însă floare,
Și mai fără loc de-o luminare :
O vraiște orînduită cu migală
și indeminare ;
Pe margini borne de lespezi de departe
După asemănarea unor clepside sparte
Și în chipul
Că s-au risipit măsurile timpului și tot
năsipul...

2 — Deci așa se află mormîntul păduret
In cimitirul de la poarta bisericii
zugrăvite, de la Voroneț :
Este-o brazdă țărănească, un strat
De legume ca de flori însă păstrat
Pămînt ținut într-o odihnă și-o nepăsare
După chipul și-asemănarea că nimic
nu-i răsare
De parc-a fostă presărată un pumn
de sare ;
Doar pe buturuga pomului de stei,
O mlădiță, un vlăstar și-o zmiceauă
de tei —
Deci trei ramure, trei,
De la Cineștiecine, lîngă numele tălat
cu dalta
Se așează una peste alta :
PETRU COMARNESCU

3 — Nici din care branșă, nici din care
loc de lume, nici etate,
După chipul și asemănarea că să fie
uitate,
Însă eu, de-acela domn cu vorbă iute
Am aduceri aminte nepierdute,
Cînd la o adunare cu oameni bălani
de carte
Mi-a ținut și mie parte,
Și mi-a strîns mîna ca unui bărbat,
De care-aveau nevoie dumnealor,
să știu să mă bat.
S-a uitat la mine în chip și-asemănare
de părinte,
Carele nici n-aruncă degeaba cuvinte :
Îi plăcuse ceea ce plîngeam eu pe urma
lui Păcală
In ce dădusem din Zoosophia abia
la iveală.

4 — In cimitirul dela poarta bisericii
zugrăvite la Voroneț
Stăturăm, de-am tăcut la mormîntul
răzleț,
S-ascultăm buciumele a trei bucimași
Dinspre treiierarhiile blindului lăcaș
din Iași
Căci pecetluit era acel mormînt în bună
părăsire
Pînă la al doilea descălecat
al voievodului de mănăstire
Mărire Lui, Mărire !

JURNAL DE POET

IAȘUL

m-a călcat pragul, venind de la Iași, studentul Viorel Arhire, de la Opinia studențească, pentru un cuvînt, acum, cînd se împlinesc zece ani de la apariția revistei lor.

Poate ca nici altul din țară, Iașul este Universitate, este cultură, este fața interioară a românității noastre transfigurată de graiul cronicarilor și al poeților din turlele și clopotele aurii ale Trei Ierarhilor, ale Cetății și Galatei unde Iorga a tras cel dintîi congres de bizantinologie este această Casă Pogor unde au scinteiat geniale prelecțiuni ale Junimii este matca unde se ungeau voievozii este Patria lui Vasile Lupu și Veniamin Costache este Psaltirea lui Dosoftei și Luceafărul lui Eminescu sunt aceste dealuri de viță de vie vaste care încununează și eliberează și înmiresmează.

Poți fi dintr-odată în Natură și Istorie în plin oraș și sub stelele cerului poți ieși în focuri de toamnă pe deal să auzi tălăngile sub salcîm la Bucium sau lîngă Cantemir și Cuza la Trei Ierarhi să deprinzi istoria creșterii și descreșterii imperiilor sau Metafizica Athosului și ierarhia uranică a lui Dionisie Areopagitul.

Una din marile realizări ale Iașului Universitar de azi este treptata refacere a prelecțiunilor Junimii, reluarea lor la un nivel înalt pe măsura înaintașilor, pentru care revista studenților are încă multe de făcut. O pagină măcar din cele 24 cite le aveți ar trebui să redea în rezumat prelegerile de rang ținute la Casa Pogor. Ar cîștiga în prestigiu și revista dumneavoastră studențească ar implica și celelalte reviste literare ale Iașului care nu se prea citesc, și în cele din urmă am fi și noi filoiești din țară mai aproape de sufletul dumneavoastră.

Ioan Alexandru

dumitru augustin doman

Stratul de protecție

dintr-un stupid spirit de disciplină, propriu micilor funcționari gogolieni sau cehovieni, si-acum am sosit cu zece minute mai devreme. Si stau stingher în marginea trotuarului, fiind martor, fără să vreau, la o dispută de familie. Un bărbat subțire și brunet împinge agale un cărucior cu odrasla tolănită în el si-si ascultă, zîmbind bonom, soția — o femeie planturoasă, în jur de treizeci de ani, care zvicnește scurt si-si tremură sînii grei si soldurile si toate cărnurile — cum protestează vehement, apăsîndu-si timpla cu buricele degetelor : „Înțelege odată că nu vreau s-aud de București, mi-e silă de București, mă sufoc acolo. Am alergat o dată două ore înnebunită în toate părțile să găsesc un W.C. public si-am primit în coaste o mie de ghionturi în aglomerația aia. Nu vreau s-aud de București...".

Tînăra familie trece de mine si rămîn singur în colțul străzii, la fel de stingher, teapăn ca un militar la prima învoire în oraș. Așa sînt eu, mă lansez cam greu. Mă plimb zece pași încolo, zece înapoi prin fața vilei pe zidul căreia stă scris cine știe de cînd : NICI UN CETĂȚEAN CINSTIT ÎN AFARA ALEGERILOR ! Mă uit la ceas a nu știu cîta oară. Se pare că nu mai știu s-aștept, ceea ce înseamnă că o probă importantă în viață deja n-o pot trece, proba aceasta de a ști să aștepți, de a ști să aștepți chiar si pe Godot, adică pe nimeni. Ar mai fi două minute. Mă întreb dacă va fi punctuală : e a treia oară cînd ne întîlnim, la celelalte două întîlniri a venit la fix. Si acum. Nu degeaba e ea contabilă. Cînd o văd apropiindu-se, brusc îmi piere apatia si chiar îmi trece prin gînd s-o îmbrățișez. Dar această efuziune îmi dispare la fel de brusc cum mi-a apărut văzînd-o mai de aproape cum vine cu capul ridicat, sfidătoare, demnă, cu poșeta pe-un umăr. O privesc atent si-mi spun că-i predispusă la îngrășare, îmi zic așa fără a fi citusi de puțin îngrijorat (să fie, oare, vorba de vreo presimțire nu tocmai optimistă ?). „Bună !" o salut eu scurt si-i dau cele trei lalele : e prima oară cînd îi dau flori. „La poarta grădinii mele au înflorit trei lalele", bîigui eu nedecis. „Lasă asta, îmi zice ea tuguindu-si buzele, vag scîrbită, insensibilă la glumele mele facile, după ce ia florile cu indiferență si le tine aplecate în jos, bietele de ele, aproape că le tîrîie după ea, cum isi tîrîie măturătoarele de pe stradă măturoiul, lasă asta, mai zice odată, vreau s-avem o discuție serioasă". „Ooo !" îmi scapă exclamația pe care ea o ignoră total. O discuție serioasă, păi se putea altfel!? Cornel, prietenul si colegul meu de la Casa de cultură a tineretului, ori si-a pierdut de tot simțul umorului, ori i s-a ascuțit peste măsură cînd mi-a prezentat-o pe această sobră Florentina. Cornel, se pare, a căzut în mania stimatei noastre directoare care se arată tot mai îngrijorată de starea mea civilă. „Tovarășe Dan (nu tovarășe Cosmănescu : semn de oarecare... intimitate respectuoasă, desigur), de ce nu vă căsătoriți dumneavoastră ? Aveți aproape treizeci de ani, fetele o să-nceapă să devină suspicioase...". „Păi n-o să le am în vedere pe acestea, stimată doamnă", i-am răspuns eu. „Că uite, isi continua ea neturburată raționamentul în timp ce ne plimbam prin holul în care se aranja o expoziție de pictură, la cercurile noastre vin atîtea fete frumoase, inteligente, sensibile. Iar dumneavoastră sînteți un instructor de nădejde si un tînăr destul de prezentabil...". „O, vă mulțumesc...". Si scumpul meu Cornel se pare c-a dat în damblaua directoarei. E adevărat că nu-mi face educație în genul ei, el e mai practic, mereu îmi prezintă cîte o fătucă, mai mult mi-o pune în brațe si numai că nu-mi zice : „Măi, fă-i felul si termină dracului odată cu burlăcia asta dezordonată...".

O pornesc după Florentina care nu prea dă nici un semn c-ar fi dispusă să ne plimbăm si noi vorbind de una, de alta. Ea merge tantoșă, ca o regină a unui bal de mahala, stringînd la subțioară poșeta si împungînd aerul cu niște sîni mici si obraznici, privind drept în față, sigură că eu o urmez, că abia așteptă discuția promisă. „Păi, draga mea, îi zic eu cu oarecare întîrziere, eu nu mă dau niciodată în lături de la o discuție serioasă". Ea ia la cunoștință fără să comenteze, continuînd să înainteze virtos în josul bulevardului tăcînd solemn. As vrea s-o întreb unde vrea să mă ducă, dar pe urmă îmi spun că-i mai bine s-o urmez docil, că tot n-am altă treabă, are ea probabil pregătit cadrul pentru discuția serioasă. Mai bine, hotărăsc, să tin pasul, să mă păstrez aproape de ea si s-o privesc, atît cît să nu par insistent, să văd cît e de frumoasă. Din profil nu s-ar prea putea zice că-i frumoasă, gîndesc, ba de nas s-ar putea spune că-i neapărat urît. Ochii da, ar fi ceva, dar nu cum îi spusesem prima oară, că sînt de un albastru profund, complimentul forte, care de multe ori m-a scos din încurcătură si care uneori a fost de-a dreptul devastator. La ea n-a prea prins, însă, si asta nu pentru că ea ar fi fost realistă, obiectivă, nu, ci pentru motivul mult mai simplu că n-a înțeles ce-i cu profunzimea asta a privirii, profunzime inventată de mine, de altfel, că-n realitate...

Mergem mult așa pe sub castani, pînă în centru. Apoi cotim, trecem pe lîngă baia comunală, printre fîntînile mari, ca două case în stil gotic, traversăm calea ferată si ne oprim în port, pe o bancă la cinci metri de fluviu. Si după atîta tăcere, va urma probabil discuția serioasă. „Auzi, mă întreabă ea la un moment dat, tu ai fost vreodată în poliție ?" Cu tonul cu care m-ar întreba : „Tu ai văzut Caraimanul?" „Nu prea !" îi răspund, contrariind-o. „Ce vorbă-i asta ?" „Păi, zic, un actor povestește într-o anecdotă de-a sa cum nepotu-su, întrebat dacă a făcut armata, răspunde că nu prea...". „Eu am zis să fim serioși...", mă aduce ea la ordine, dojenindu-mă. „Ei, n-am fost", zic eu, cumințit. Urmează un moment de respiro, un time-out, cum ar zice un crainic sportiv. Florentina își acordă un asemenea moment, pregătindu-se, desigur, să aducă proba — care devenisem — din alt punct, mai vulnerabil. Iar eu, adept al filosofiei păgubosului, adică al principiului „ce-am avut si ce-am pierdut", profit de acest moment pentru a trage cu urechea — prost obicei, e adevărat — la discuția dintre bunicul si nepotelul său de la celălalt capăt al băncii. „De ce este așa lung vaporul ăla ?" „Păi, este un șlep". „Ce-i ăla un șlep ?" „Tot un fel de vapor". „Si zboară ?" „Nu zboară". „Da' de ce-i șlep ?" „Păi...". „Dacă-i tot vapor, de ce-i zice șlep ?". „Păi, fiindcă-i mai lung". Îmi spun că așa se profilează o discuție în spirală. As putea să-i explic si Florentinei. Dar ea stă bățoasă, sobră. O sobrietate care echilibrează toată neseriozitatea din lume. Ea tace si se uită pe Dunăre, desi eu sînt gata să pariez că nu vede nimic. Poate se gîndește la coloane cu cifre, îmi zic, la tabele cu conturi, deconturi, intrări, ieșiri etc. Si totuși, sînt obsedat de întrebarea : ce-a fost în capul lui Cornel cînd mi-a prezentat-o pe Florentina ? Întorc capul spre ea si-o privesc, întrebîndu-mă : O fi fost ea vreodată îndrăgostită ? Sau ar putea ea iubi ? Asa sobră, scorțoasă, privind mustrător la toate ființele si lucrurile din jur. Mă îndoiesc. Nu cred c-ar desface brațele să cuprindă pe cineva cu ele, si asta pentru c-ar fi ceva neserios. Cu-atît mai puțin si-ar depărta picioarele pentru a face dragoste. Pe ea n-o pot vedea decît bătînd covoarele cu mîinile surdă, metodică în fața blocului si, eventual, bucurîndu-se în tăcere, cu demnitate cînd găsește cafea naturală, hîrtie igienică si carne proaspătă. „Draga mea contabilă, o întreb eu în gînd, chiar se poate trăi fără dragoste sau fără a te mai juca ori copilări din cînd în cînd?"

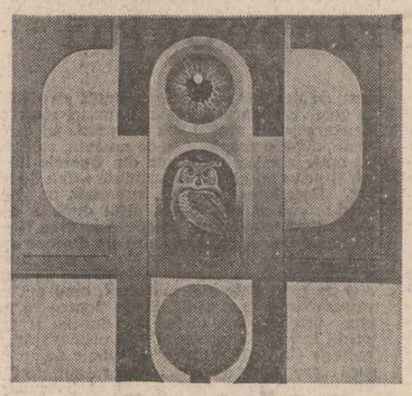

În pag. 4, 6, 7 — grafică de Ioan Mițurcă

Si în timpul ăsta o mîngîi lenes pe brațul alb. Ea nu se împotrivește, nu tresare, nu-mi acordă nici o atenție. Cu gîndul poate la cifrele ei, e teapănă si rece ca o multimilenară stalagmită, vorba poetului. „N-ai vrea să mergem aci, vizavi, pe terasă, la o bere ?" o invit eu. „Lasă asta, mi-o întoarce ea, mai bine spune-mi de ce nu te-ai însurat pînă acum". „E si privelistea mai frumoasă din grădina restaurantului", insist eu. „Dar o logodnică ai ?" „Au si pensi la gheață, si cafea", fac eu înainte pe spiritul monoman. „Nu merg nicăieri, vreau să știu de ce nu te-ai însurat pînă acum". Pe naiba, o întrebare atît de directă nu poate pune decît o contabilă de la trustul de construcții ca Florentina sau un locotenent de miliție. Si ce să-i răspund eu acestei contabile ? Dacă îi spun că există undeva, deasupra noastră, o instanță care nu ne iartă ori de cîte ori sîntem lași, nu va zice ea că sînt mistic ? Să-i spun ei c-am fost cîndva las si că instanța cu pricina isi face datoria ? As putea să-i vorbesc de Iuliana, colega

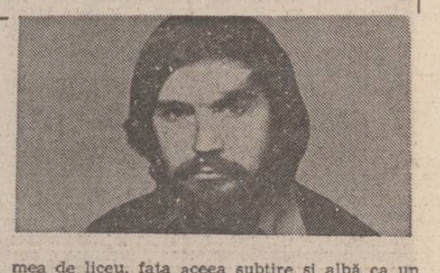

mea de liceu, fata aceea subțire si albă ca un pui de mesteacăn, cum îi si ziceam, alintînd-o. De-atîtea ori am stat chiar pe banca asta cu ea. Plecam totdeauna la prînz prin grădina liceului, ieseam printr-o spărtură a gardului, treceam prin bălăriile presărate cu maci, traversam calea ferată si ne opream în partea dinspre Dunăre a piciorului podului lui Traian. Ne rezemam de milenarul zid si ne sărutam cu desperare, ca si cum peste un minut ne despărțeam pentru un timp îndelungat. În fiecare zi aproape mergeam acolo, apoi porneam încet pe strada pietruită de pe malul Dunării, pe lîngă ruinele castrului roman, pe lîngă cazarma grănicerilor, pe lîngă depozitul de cărbuni si clădirile NAVROM-ului pînă aici, pe banca aceasta. Si-aici ne spuneam cu voce gîtuită cît ne iubim, si ne juram că nu ne vom despărți atîta timp cît va curge Dunărea, iar Iuliana m-a întrebat odată cu o candoare ce m-a amețit si m-a făcut fericit : „Dar nu va seca niciodată Dunărea ?" „Nu, dragă, fii fără grijă, am liniștit-o eu după ce mi-am revenit, dar pentru orice eventualitate putem modifica puțin jurămîntul, putem spune că ne vom despărți cînd va seca Dunărea, atunci si nici atunci". Să-i vorbesc acestei contabile cu capul plin de cifre si de discuții serioase de ziua aceea de august cînd am încercat să uit de anii mei de liceu, de imaginea Iulianei așteptînd pe treptele casei venirea poștașului cu o scrisoare de la mine din armată, de jurămintele întărite de fluviu („Niciodată nu ne vom despărți !" „Niciodată !" „Ai grijă ce spui, Dunărea e de fată !"), de îmbrățișările neașteptat de violente ale unei ființe atît de fragile ca Iuliana, de acea zi de august, zic, cînd am încercat să uit de toate si-am fost las, știind că sînt las, cînd am hotărît să plec ? Am colindat amîndoi orașul pînă la epuizare, am mers ore întregi ca-n transă, căutînd instinctiv străzile pustii, ținîndu-ne de mînă si ultîndu-ne ades unul la celălalt fiecare ca la un muribund, oprindu-ne din loc în loc pe străzi pentru a ne săruta, auzind ca-n vis cîte un „nerusinați dracului !", vorbe care nu ne mai afectau, bineînțeles. „Daan, îmi cînta ea numele, deloc răsfătată, ba cu multă tristețe, pot merge cu tine". „Unde ?" întrebam eu cu un amestec de neputință si iritare. „Oriunde !" îmi răspundea ea hotărîtă. Ei, dar nu acceptam, nici nu vroiam s-aud, eu plecam să iau viața-n piept, trebuia să fiu liber, vezi bine. Si ne-am oprit în scuarul obscur din spatele fabricii de spirt, amurgul se oglindea sîngeriu în geamurile mari si noi, îmbrățișați, plîngeam ca doi copii bătuți de soartă. Ne spuneam suspinînd tot felul de copilării, ne uram fericire unul altuia încercînd să facem față cu demnitate situației, apoi ne sărutam sau încercam să ne sărutăm, că aveam buzele uscate, aspre, ce mai, melodramă ca toate melodramele de stors lacrimi liceenelor. Si o iubeam, doamne, cît o iubeam, îmi vine să-l strig acestei contabile, dar am fost las si acum îmi repet idiotenia asta cu instanța care nu ne iartă.

„Ei ?" mă priveste întrebător Florentina, cu buzele strînse, cu nările vibrînd, si mie-mi vine să-i dau două palme si s-o las dracului aici si să mă duc să beau bere la Terasa marinarului. „Te-am întrebat ceva, dar văd că-ti trebuie cîte trei minute să-mi răspunzi", îmi rupe seria flash-back-urilor Florentina cu o precizie de contabilă. „Păi e simplu, încep eu, mai în glumă, mai în ciudă. Sînt oameni care se maturizează mai repede si oameni care se maturizează mai lent. Eu fac parte din rîndul acestora din urmă. Stii, așa e ca si cu poeții, unii ajung celebri la optsprezece ani, alții la cincizeci si trei. Eu mă coc mai încet, îmi vin mai greu mintile la cap...".

Pustiul, plecat de lîngă bunic, oprește tricicleta în fața mea si mă întreabă : „Ai văzut peștii ?" „Unde ?" „Acolo, în apă". „Nu l-am văzut, voinicule". „Da' stii să-i prinzi ?" „Nu știu". „Da' ce știi ?" mă mai întreabă îndrăznet, dezolat de ignoranța mea. „Nu prea știu nimic" surid eu mîngîindu-l pe zulufi.

De stratul de protecție nu-i vorbesc Florentinei, așta e ultimul lucru de care i-as vorbi : ce-ar înțelege ? Si-apoi mi-am promis, ca într-o nebunie, că asta va fi proba pe care o trec sau n-o trec drăgutele de fete, proba stratului de protecție, probă pe care nici una n-a trecut-o pînă acum, pentru simplul motiv că nici n-au sesizat-o. Da, stratul de protecție, el există, nu eu l-am inventat, el nu le permite drăgutelor de fete să treacă dîncolo de zîmbetul meu malitios, de nepăsarea mea (care e aparentă, care se insinuează împotriva voinței mele, o jur), stratul acesta ca o blestemată aură. Ratiuni ce ne depășesc (rațiuni irationale citeodată) ne impun cîte o protecție de care nu avem nevoie, pe care o refuzăm, de care încercăm a ne lepăda. Dar împotriva voinței noastre, mai presus de rațiunea noastră ni se impune o astfel de protecție, oricît am dori noi să fim vulnerabili, că e omenește să fii vulnerabil, oricît ne-ar copleși, cîte un asemenea strat de protecție se întîmplă să ne înconjoare. Multora le par invulnerabili, multi cred că eu însumi lupt să fiu invulnerabil, dar nu e deloc așa. Iată o probă pe care n-ai s-o poți trece niciodată, domnișoară contabilă, îi spun în gînd, cu satisfacție si cu durere în același timp.

„Auzi, poate că ai un viciu", o aud ca-n vis pe Florentina. „Poftim ?" „Ziceam că trebuie că ai un viciu, si de aia nu te însori". „Un viciu ? Da, poate că am un viciu", îi răspund eu apatic. „Ce viciu ai", mă întreabă ea atît de firesc, ca și cum m-ar întreba ce actriță preferată am. „Păi... sînt betiv. Asta e, sînt betiv. Dar știi cum ? Betiv înrăit, dorm pe bancă în parc, lungit pe trotuar sau pe scările circiumii...". „Tu iar nu vorbești serios".

După ce eșuează si această tentativă a Florentinei de a lega discuția serioasă de care o preconiza, urmează o nouă repriză de tăcere. Tăcere în sensul că noi sîntem muți, că altfel de pe-un vapor ancorat de cîteva minute se aude un cîntec despre o revenire cînd liliacul va înflori din nou, despre uitare, despre un dor de april.

„Mergem spre casă ?", mă întreabă într-un tîrziu contabila. „Spre casă, repet eu ca un idiot întrebarea, să mergem spre casă ?" „Da, mergem acasă", hotărăște regina balului ridicîndu-se, netezindu-si rochita pe la sezător si pornind-o apoi cu capul ridicat pe aleea dintre rondurile de trandafiri si grădina restaurantului, sigură că fericitul cavaler o va ajunge din urmă, ridicînd osanale cerului că i-e îngăduit s-o însoțească. Dar cavalerul din mine se cam răzvrătește, devine obraznic, uită de amabilități. „Deci nu vrei să mergem în grădină". „Am spus că vreau să mergem spre casă", îmi repetă ea cu o acreală de față bătrînă. „Ei bine, eu am să mă întorc. Te trec calea ferată, că s-au mai întîmplat niște accidente pe-aci, doamne fereste.... zic eu si bat cu degetele în gardul subred al clădirii NAVROM-ului pe lîngă care trecem, si pe urmă întorc". Si chiar o trec calea ferată pe Florentina, apoi o opresc lîngă cantonul din colțul străzii. O mîngîi pe obraz, parcă pentru a mă convinge că există, mă las cîteva zeci de secunde pierdut în îndeletnicirea asta domestică, privit de ochii ei sălbatici, apoi îi spun „la revedere, domnișoară contabilă" si întorc.

Grădina restaurantului este plină de lume pestrită. Mă uit peste sirurile de mese să descopăr un loc liber, cam fără nădejde. „Vecine Dan, vecine Dan !" mă aud strigat si-l descopăr la o masă pe Petrache Meutescu, instalatorul de la întreprinderea de gospodărire a orașului, vecinul meu de scară. Se lăfăie singur pe patru locuri, că nimeni nu vrea să împartă masa cu un ne-rusinat purtător de salopetă. „O-ho-ho, nea Petrache !" strig eu ca un apucat, fără a mă sinchisi de privirile din jur si mă duc întins spre nea Petrache si-l ridic de pe scaun si-l îmbrățișez ca pe-un frate regăsit după un deceniu si-l sărut țocăit pe obrazul neras si mirosind să te trăsnească a motorină. Nea Petrache face față cum poate neînțelesei mele efuziuni, apoi ne așezăm urmăriți de privirile care încearcă să înteleagă ce legătură poate fi între mine, un tînăr înalt si subțire, îmbrăcat într-un impecabil costum alb, proaspăt bărbierit, cu o figură de anemic intelectual în devenire, si nea Petrache, scund si-ndesat, ars de soare, cu mînecile suflecate la salopeta descheiată parcă ostentativ, parcă pentru a arăta celor din jur petele de ulei si motorină cu care-s mînjite sirenele tatuate pe pieptul păros. Nea Petrache mă priveste suspicios. Chiar dacă știe că de la mine se poate împrumuta oricînd pentru o bere, chiar dacă mai facem noi o partidă de table sub gazeta de asociație din fața blocului, chiar dacă e convins că vecinul Dan nu-i boieros ca alții, ieșirea mea de-acum l-a cam derutat. „Ei, nea Petrache, avem ceva rece pe-aici ?" „Avem, vecine !" isi revine din uluială nea Petrache scotind pe buza frapierei, dintre bucățile de gheață, o sticlă de bere. „Cehoslovacă, mama mă-sii, bere, nu glumă !" mai zice el întorcîndu-mi si mie un pahar după ce-l examinează sumar din punct de vedere igienic. „Cu asta merită să facem putină gargară !" Gata, nea Petrache isi intră în rol, a avut si el un moment de ulială, dar acum ciocnim veseli si bem ca doi frați. Peste capetele celor din grădină privesc Dunărea si astept ca nea Petrache să dea drumul la artileria grea a bancurilor cu Bulă si cu călugărițe deocheate. Tipătul de vacă flămîndă al unui vapor parcă asta anunță.

elena marinescu

Totul

Totul trebuie privit dinlăuntrul tău
Numai de-acolo.

Ca să pot să-mi dau seama
cît de minunată mi-e dragostea,
M-am desprins.

Ca să aflu cît de mult
îmi înseamnă copiii,
M-am rupt.

Ca să știu
cît de frumos mi-e pămîntul,
M-am îndreptat către lună.

Așa am pierdut
Și pămîntul
Și copiii
Și dragostea.

Tablou

Albul imaculat al zăpezii
presărat cu miros de jivină,
ruga pădurii
cu brațele întinse
mișcătoare spre cer,
și ochii tăi lacomi
înghițindu-mi privirea
înflorită-n mirare.

E tîrziu de decembrie

E tîrziu de decembrie-n mine
Și ninge și plouă

Topită-i serafica virstă
În pulberi de rouă.

Scursori de zăpezi și gunoaie
Mi-mprejmuie gîndul
Pădurea din vechea mea viață
Mi-o biciuie vîntul.

Laptele de cenușă al ceții
Pe noi de noi ne desparte
A prins igrasie chiar trilul
Privighetorii uitate.

Mucegaiul ne înghite de vii
În virsta cea nouă
E tîrziu de decembrie-n mine
Și ninge și plouă...

teatru

t

Misterul Agamemnon

Rostită de un actor — obscur „intendant" al sorții — filozofica afirmație „Lumea întreagă-i o scenă" redevine truismul de totdeauna. Imaginația exacerbată poate constitui o altă (meta)realitate, în timp existînd posibilitatea ca ficțiunea să învingă. Echivocul dublului joc pe care Iosif Naghiu a încercat să-l prezinte prin intermediul piesei intitulate **Misterul Agamemnon**, Florin Fătulescu împreună cu un colectiv al Teatrului de Comedie si-a propus să-l elucideze. Pe textul incitant, polemic, generos, regizorul a riscat la rîndul său o dihotomie în plus. Pledoaria pentru artă se năstea indirect și se impunea categoric tocmai din lupta a două entități, măcinate fiecare în parte de contradicții profunde : autoritatea, falsa autoritate („soldatul fanfaron" orgolios, stupid de intransigent care vrea să dețină în mod exclusiv monopolul „gloriei") și oficianții actului de mediere (la rîndul lor marionete care își etalează propria existență la rampa vietii). Relativitatea valorilor (estetice) și a adevărurilor (practice), caracterul manipulării constiințelor a fost estompat printr-o eludare nu într-o totul abilă. În spectacol, cinicii eroi-interpreți se abstrag intrigii propriu-zise și au momente de manifestare solidară constituindu-se într-o simbolică trupă de actori ce revendică un nobil crez. Frumoasă maginea plastică a grupului de anonimi purtători de măști (decorul Puiu Antemir, costumele Daniela Codarcea), dar grefată fiind pe structura de integral persiflantă derută, complică inutil și, în mod paradoxal, schematizează, devalorizînd miza inițială a piesei, nelăsînd să se mai dezvolte conflictul secund, subminînd condiția de farsă tragică la care textul aspira. Creșterea dramatică nu se mai produce, lichidarea lui Tespis, personajul absent, nu se mai impune cu o limpede necesitate, ridicolul personaj central nu-și mai urmează traiectoria în mod riguros. În final asumîndu-și responsabilitatea soartei, Agamemnon abdică, regele devenind figurant, eroul își confirmă „vina" ca personaj tragic. Silviu Stănculescu caută să acționeze cu subtilă autoironie, dar scena asasinatului ce se reia pe ecranul cortinei din planul doi nu atinge măreția tragică (chiar dacă frizînd grotescul) a abandonului. Sanda Toma respectă atît spiritul piesei ce acuză permanent dedublarea (prin procedeul teatrului în teatru inteligent speculat de scriitor), cît si indicațiile de regie realizînd cu farmec si dulceață o Clitemnestră originală trecînd cu naturalețe de la personajul concret la cel exponențial. Electra și Oreste (Adina Popescu și Șerban Ionescu), văduviți de anumite replici care le defineau personalitatea (discutabilă în propunerea avansată de autor dar distinct conturată) rămîn niște fantoșe animate aparent gratuit, de fapt în virtutea datelor eliminate din ecuația degradării inițial propuse. Dan Tufaru în Egist dă o variantă convențională, simpatică și banală a amantului oropsit, las, poltron. Cu firesc și bonomie Aurel Giurumia cantează interesul accentuînd cabotinismul celui căruia îi revine rolul de a pune ordine în jocul absurd, haotic de-a existența. Derutat, constient sau nu, de indecizia directorului de scenă, Iurie Darie — Actorul — nu avansează nici în direcția parodiei, nici a patetismului. Batîocoritul Menelau, celălalt soț înșelat, urma să anticipeze, să pregătească ratarea protagonistului, dar Gh. Crismaru nu accede la burlescul necesar. Candid Stoica (Protagoras) și Costel Constantinescu (Arehtion) spunînd reținut și totusi cu aplomb replici memorabile izbutesc cea mai densă scenă a montării, cea a simbiozei dintre filozof și nebun, dintre gînd și forță. Dumitru Chesa mimează corect nedumerirea sau apatia scutierului, întruchipare a omului simplu, neatins încă de morbul dedublării care pronunță din cînd în cînd cîteva cuvinte „Pentru mine toi pauză e"...

Irina Coroiu

Originalitatea interpretării

„D-ale carnavalului" în recentă variantă semnată de Mircea Cornișteanu la Teatrul Național din Craiova, se impune prin originalitatea citirii textului și a nuanțării sale scenice. Foarte importantă a fost distribuirea actorilor, cu atît mai mult, cu cît se mizează pe datele reale ale interpreților. Dispare orice gest stinjenitor, senzația vreunui efort, cîștigîndu-se în favoarea spontaneității și a veridicității. Eludînd sau subliniind replici, situații regizorul se păstrează permanent în zona operei lui Caragiale, reusind un spectacol îndrăznet, după părerea noastră, de o modernitate clasică. Este evident că munca de restituire scenică a comediilor marelui dramaturg i-au conferit virtuozitate regizorului. În rolul lui Nae Girimea, actorul Petre Gheorghiu Dolj isi descoperă cu totul alte valențe interpretative decît cele pe care i le cunoșteam. Noutatea constă în modul în care își rezolvă personajul, cîștigul fiind și în favoarea rolului și a interpretului. Licheaua simpatică din mai vechile variante scenice, se transformă într-o canalie vicleană, brutală, plină de sine, nepăsătoare, gata să înșele, nu numai pe cei din jur, ci și pe sine dacă este necesar. Degajarea cu care se mișcă în nimicnicia lui și naturalețea cu care-și afișează naturalețea morală, conferă personajului un anume farmec. Ilie Gheorghe în Iancu Pamfon este cuceritor. Parcurgerea întregii game de stări de la cea de gelozie furibundă, la amiciție bețivă, trecînd prin momentele de încordare generate de urmărirea în vacarmul carnavalului a perechii trădătoare, se face cu o naturalețe spontană în perfectă corelație cu situația care generează acea stare. Ar fi fost usor să alunece în șarjă, lucru care nu s-a întîmplat. Tentația ar fi putut exista și la Vladimir Juravle în rolul lui Crăcănel — partitură generoasă cu care il favorizează pe erou cu un sentiment de oarecare milă din partea spectatorului. De data aceasta repulsia este mult mai puternică și personajul mult mai abil lucrat în perfecta lui abjecție. Cele două prezențe feminine Mița Baston și Didina Mazu, interpretate de Iosefina Stoia și Mirela Cioară, sînt și cele mai bine definite de regizor, deși actrițele nu joacă fără cusur. (Există momente nefinisate, neglijențe datorate, sperăm, faptului că premiera spectacolului a intervenit mai repede decît se spera). Prețiozitatea lor vulgară este în direct raport cu ferocitatea prostiei lor. Implicațiile morale ale relațiilor familiare existente între cele două cupluri sînt mult lărgite de regizor, depășind intimitatea grupului. Sugestia existenței unei asemenea lumi în care valorile sînt permanent răsturnate, este amplificată de comportamentul celor două femei în raporturile lor cu ceilalți parteneri. Chiar si un naiv ca Ipistatul interpretat de Nae Gheorghe Mazilu, are o suficientă doză de nemernicie în el, care îi agresează permanent pe ceilalți. Actorul reușește și în acest spectacol să-și distanțeze cu rafinament jocul, în acord total cu trupa, care evoluează destul de omogen. Ion Colan, este, în formula craioveană, un interpret ideal pentru Iordache, de o scînteietoare mobilitate scenică cu momente de liniște bine dozate, care pregătesc scenele de coliziune maximă. Spectacolul rămîne deschis corecturilor si interpretărilor. Originalitatea interpretării actoricesti și finețea travaliului regizoral rămîn însă puncte valabile în orice comentariu.

Liana Cojocaru

Poeme de VIRGIL TEODORESCU

Mă sperie și mă atrage

Așa cum mă sperie și mă atrag stelele,
a căror existență este indubitabil legată
de a mea,
mă sperie și mă atrage un glas,
un anumit aranjament al obiectelor,
și orice deplasare a lor, indiferent cum ar fi
făcută,
o umbră pe scara pe care cobor dimineața
spre marele platou plin de lucruri faste
și nefaste,
care îmi pot schimba parcursul, pe care îl ignor,
fiind tot timpul conștient de atracția pe care o
exercită asupra mea intilnirile dintre obiecte,
dintre gesturi, intimplări, stringeri de mină,
aceste obiecte care trec prin fața mea
ca prin fața unui magician
care poate determina apropierea dintre
o broască (de ușă)
și osul unei sepii, ca să anihileze un rival,
un coteț de porumbei de steaua septentrinului,
ca să atragă asupra sa atenția iubitei,
și cred că a pune mina pe un topor ca să
fărimi o masă,
chiar dacă ai fi sigur că se transformă intr-un
stol de fluturi,
echivalează cu impușcarea unui cal de curse
ajuns in culmea agilității sale,
constituind adică un act inacceptabil,
și sint absolut sigur că a zgiria distrat o masă,
in timp ce te roagă să-i acorzi toată atenția,
e un act de cruzime egal cu refuzul
de-a asista o femeie in durerile facerii ;
a inceput să ningă.

I-am oferit o floare

Un idiot trăsese la rindea
pe nesimțite cugetarea mea,
gindirea mea enormă ca un dom
era un pilc de broaște in nesomn :
gata să mă preschimb din om, neom,
dar clic și clic, cuțitul rindelei lui s-a frint
și dintr-odată am simțit că sint,
și cum n-avea rezerve la cuțit,
i-am oferit o floare, un nufăr ofilit,
și amețindu-l astfel cu tristul ei parfum,
eu mi-am văzut de drum.

Dacă vreți să mă credeți

Dacă vreți să mă credeți
conferința noastră de acum doi ani și ceva,
aproape trei,
semăna foarte bine cu o șopirlă
prevăzută cu picioarele vestitului pălanjen
văduva neagră,
neinstare nici s-alerge după muște
dar nici să țasă redutabila plasă
in care muștele să se-ncurce,
odată pentru totdeauna,
semăna foarte bine
cu o rindunică surprinsă de frig
in turla unei biserici,

cu varza nevinovată a emmei gramatica
intre frunzele căreia bătrina actriță
a găsit intr-o dimineață de mai
un dulce copil din flori,
semăna destul de bine cu o cutie de conserve
aruncată din greșală la gunoi deși conținutul
nu se alterase in intregime,
și in cel mai bun caz cu o franzelă crocantă
in care impăratul franț iosef și-a sfărimat dantura.

Ce să fac?

Tata e ghebos, zise copilul,
mama scoate apă din fintină,
fratele meu mai mic tot timpul mă inginã,
mor de necaz :
o viespe m-a ciupit de obraz,
pantalonul mi-e rupt la un crac ; —
ce să fac ?

Lamento pentru Nichita

Scoală, drag Nichita, scoală,
și cu ochii tăi privește,
cu mina ta primenește,
că noi am venit, că am auzit
că ești călător,
cu rana-n picioare,
cu ceața-n spinare,
pe cea cale lungă,
lungă fără umbră,
și noi ne rugăm
cu rugare mare,
cu strigare tare,
seama ta să-ți iei,
seama drumului,
și să nu apuci
pe drum cu năluci,
să nu cazi in tingă
pe cale nătingă
de bivoli arată,
cu spini semănată,
că-s tot mese strinse,
cu fețele stinse,
dragul meu s-apuci
calea minunată
dreaptă și curată,
de boi albi arată,
cu griu semănată,
unde-s mese-ntinse
și fețe aprinse.

★

Seara va-nsera,
gazdă ne-i avea,
și-ți va mai ieși
vidra inainte
ca să te spăiminte,
să nu te spăiminți,
de soră s-o prinzi,
că vidra mai știe
seama apelor
și-a vadurilor
și ea mi te-antrece
ca să nu te-nece,
și mi te-o purta
la izvoare reci
să te răcorești
pe miini pină-n coate
de fiori de moarte.

★

Și-ți va mai ieși
lupul inainte
ca să te spăiminte,
să nu te-nspăiminți,
frate bun să-l prinzi,
că lupul mai știe
seama codrilor
și-a potecilor
și el te va scoate
la un drum de plai,
la un fecior de crai
să te ducă-n rai
c-acolo-i de trai :
in dealul cu jocul
c-acolo ți-e locul,
cimpul cu bujorul,
c-acolo ți-e dorul.

★

Rogu-mi-te roagă
de șapte zidari,
șapte meșteri mari
să se ostenească
zidul să-l zidească,
și ție să-ți lase
șapte fierăstrui,
șapte zăbrelui,
pe una să-ți vină
clac de lumină,
pe alta să-ți vină
izvorul de apă,
dorul de la tată,
pe alta să-ți vină
miroase de flori
de pe la surori,
pe una să-ți vină
spicul griului
cu tot rodul lui,
pe alta să-ți vină
buciumel de vie,
rod de razachie,
pe una să-ți vină
raza soarelui
cu dulceața lui,
pe una să-ți vină,
p-aia cea mai mare,
vintul de răcoare,
să te răcorești,
să nu putrezești.

«Sănătatea este o stare normală»

romulus zaharia

1. Se poate face medicină și așa, vorbindu-se despre herpes ca despre o bubulită menită să indispună, și stabilind, fireste, că maladia virotică poate fi, citeodată, și de origine psihogenă : se poate spune, referitor la circumstante, vai, imaginează-ti, tu, de pildă, un tinăr, un mire tinăr vreau să spun, inflăcărat in această minunată zi a căsătoriei sale, imaginează-ti-l, tu, avind un asemenea buchet nuptial la rădăcina nasului, avind, cum zic, acest năsturaș al febrei care are tendința de a se multiplica și așa mai departe. Și că oboseala, contrarietățile, stresul, tu, influențează aparitia lui : și că, pentru a-l evita, nu trebuie, tu, să fim intempestivi, ci trebuie, ce zic ?, este obligatoriu, așa cum arată semnele de circulație — obligatoriu inainte, adică să ne conservăm buna noastră dispoziție...

Da, se poate face medicina și așa, afirmind, de pildă, că un francez din trei se află in suferință — cauza : hemoroizii ! Și că e bine să folosiți numai preparatul H... Da, se poate. Stăpiniti-vă insă nelinistea. Și nu uitati, nu sint numai anxiosi constitutionali, ci sint și dintre aceia care privesc cu neliniste faptul că și-au pierdut dintii, și că o proteză dentară costă pină la 100 000 de franci, da, puteti fi anxios ! — o sută de mii de franci, de franci de-ai domnului Mitterand ; și că o vizită la dl. Benoit, de pildă, la dentistul familiei prietenului meu, are pret fix — 500 de franci, și că e destul să vină cinci asemenea nevoiași intr-o singură zi ca stomatologul să trăiască mai mult decit bine, să aibă stampe de Hokusai pe unul din peretii living-room-ului său, pusti de vinătoare din cele mai scumpe, trofee de elefant, o sotie nespus de frumoasă, un băietel obraznic, asa e pretutindeni, băietii sint neastimpărati, ce să-i faci ? Și cum să nu-ti crească secretiile biliare, cum, adică, să nu fii nelinistit, dacă situatiile conflictuale le intilnești la tot pasul ? (la Paris, nu departe de hotelul unde am tras, un posesor de autoturism impușcă pe un alt posesor de autoturism pentru că îi invadase traditionalul său loc de parcare, un loc precum al lui Nae Fericescu, care locuiește in Colentina și care și-a marcat locul de parcare și care, desi marcat, este intruna luat cu asalt de fel de fel de năvălitori pe care Nae nu reușește să-i civilizeze, să-i deturneze de la conduita lor barbară) : așadar, sint situatii conflictuale multiple, uneori fără un motiv real, etcetera, dar sint destule acelea care fac să erupă fel și fel de trunchiuri de herpes, și iată că herpesul e o problemă, o problemă tot atit de gravă ca parodontoza, de pildă, maladie ce ar putea fi stăvilită, cred, și printr-o apă de gură dacă n-ar exista stresul, dacă n-ar exista herpesul psihogen, dacă n-ar exista interesul stomatologilor să confectioneze proteze la pretul de o sută de mii de franci, da, franci de-ai domnului Mitterand.

Da, fireste, se pot face și exercitii psihice, in cazul acesta veti resimti utilitatea unui psihiatru, veti face exercitii de relaxare, dar cum să eviti băuturile cind esti nelinistit etc., autoanaliză, zici ? claritate in actiuni ?

Se poate face și așa medicină, vorbindu-se de herpes, mica neliniste devenind usor stres de-a binelea, un stres penibil, un gind obsedant, o grijă stăruitoare, o neliniste, un fel de... de... cum să-i spun ?, ceva care nu mai este echilibrul vietii, ceva care nu mai poate fi intilnit nici in pilule, nici in injectii, desi, se stie, echilibrul cere și un efort personal, nu-i așa ?

2. Stiti ce este sănătatea ? Nu, eu nu sint dintre aceia care stiu totul, iar bietul, nenorocosul posesor de herpes nu stie, nu vrea să stie. Sau nu va putea să stie ce este un herpes. Eu cred in stiinta medicului și in om, cred in taxonomie, stiinta care se ocupă de studiul teoriei, o stiință savantă, fertilă și suavă, avind ca obiect nu numai studiul teoriei, ci și al procedurii și regulilor de clasificare a organismelor vii, pe baza asemănării și deosebirii dintre ele, și care plasează virusul printre ființele vii. Dar, ciudat, virusul este o ființă vie și nu este, iar dacă vrei să constati că este o ființă vie, vei descoperi doar urma sa, așa cum pe un cimp de făină, de pildă, rămine urma bocancului tău. E o amprentă. Desigur, toate acestea nu au nimic cu intrebarea formulată in capitolul doi al reportajului meu — ...stiti ce este sănătatea ?". Sănătatea, stimate cititor, este o stare normală. Este starea organismului care se dezvoltă in conditii optime. Pentru atingerea și mentinerea stării de sănătate, se aplică măsuri care duc la realizarea ei. Ati inteles, deci, de ce in rindurile de mai sus aș fi pariat crezind de-a binelea că stiti ce este sănătatea... Pentru că, vorba lui Malaparte, un om viu este un om viu, in timp ce **un om mort nu este decit un om mort...**

3. Medicina se face numai in halat alb, sau aproape numai in halat alb. Era deci firesc ca și dr. Georgeta Malene, directorul directiei sanitare din județul Brașov, să ne primească tot in halatul ei alb. Era intr-o vineri, afară curgea din cer o măzăriche ce-ti tăia buza, zgomotul dactilografei de peste drum de sala de asteptare imi suna in cap. Ati inteles, deci, mă oprisem la Brașov. Am ales acest oras pentru că totdeauna m-au interesat oamenii lui, cei ce trăiesc și muncesc la poalele... la poalele... nu, hotărit nu, a devenit un cliseu răsunător acest „la poalele Tîmpei", un poncif !

Ca și multe alte asezări ale României și Brașovul a cunoscut o dezvoltare fără precedent din punct de vedere industrial. Au avut loc mutatii semnificative. A crescut gradul de urbanizare, iar caracterul dinamic al acestui proces a impus, și continuă să impună, un dialog suigeneris intre conditiile sanitare potentiale și cele reale. Și aceasta, deoarece rezolvarea exigentelor sanitare nu poate avea loc fără considerarea realitătilor noi demografice și sociale. Starea sănătătii populatiei nu poate fi decit reflectarea unor măsuri ce se definesc in evolutia urbanistică.

„Grija noastră, a celor care muncesc in rețeaua sanitară, precizează tovarășa Georgeta Malene, constă in a cere medicilor, personalului sanitar fără nici o excepție, să actioneze ferm și cu răspundere pentru a duce pină la capăt măsurile menite să rezolve numeroasele probleme demografice".

Aflu deci că există un program de măsuri destinat exclusiv omului, in contextul sarcinilor deosebit de complexe ale unei retele sanitare destinată omului.

Am privit mai atent trăsăturile directorului județean. E o femeie aproape scundă, cu trăsături alese, fine, cu buzele adunindu-se atit incit să poti intelege că are grijă destule, că e mamă a doi copii, că numele acesta frumos, Malene, îl are de la sotul domniei-sale. Iată ce ne spune : „Pentru o mai bună intelegere a fenomenului sanitar, aș vrea să prezint, pe scurt, conditiile socio-demografice, baza noastră materială, incadrarea medico-sanitară".

Și aflu că, pe harta României Socialiste, județul Brașov se profilează distinct ca un spatiu administrativ, politic și economic, social și cultural, cu o existentă dinamică, desprinsă din coordonatele generale ale țării. Brașovul aflat in inima țării își poartă cu mindrie generoasele sale traditii, polarizind dimensiuni importante ale industriei românești constructoare de masini. Brașovul s-a făcut cunoscut pină dincolo de hotarele patriei noastre. Tractoare, autocamioane, rulmenti, utilaje, ciment, produse chimice, textile, agricultură. Apoi : teatre, biblioteci, case de cultură, universitate, scoli multicentenare, spitale, policlinici, și oameni, oameni de tot felul, dintre cei mai harnici (5 531 kmp și 653 000 de locuitori români, maghiari, germani). Brașovul ocupă locul doi pe țară la productia globală industrială, locul doi la industria constructoare de masini, locul trei la industria chimică, locul trei la numărul de muncitori care lucrează in industrie. Toate aceste „locuri" alcătuiesc tot atitea criterii care orientează sistemul de organizare sanitară brașovean.

„Media de virstă in zona noastră a crescut la 72 de ani față de 70 de ani, media pe țară, spune competenta noastră interlocutoare. Avem 14 spitale, 17 policlinici, 99 dispensare teritoriale, 51 dispensare de intreprindere, 43 crese, 1 leagăn de copii, 63 farmacii.

Un total de 5 480 paturi de spital.

Problema cu adevărat dificilă este insă a sporului demografic. A scăzut indicele de natalitate de la 21,42 la mie in 1980, la 18 la mie in 1982. In 1983, linia continuă să fie descendentă. Cu toate acestea, sporul natural in județul Brașov este 5,11 la mie, de două ori mai favorabil decit arată media pe țară".

4. „Indice «bun» de mortalitate infantilă ? Dar ce poate fi mai bun cind se discută despre mortalitate ?". Acestea sint cuvintele tovarășei Georgeta Malene.

Și iată, imi este dat să văd o mamă in bătălia pentru cresterea natalității. E o poveste care ar putea să inceapă și cu preacunoscutele cuvinte : „A fost odată o doctorită minunată, care, cu nu prea multi ani in urmă...". A făcut studii strălucite de medicină, și-a inceput cariera medicală ca cercetător, a fost considerată un anatomist dotat, este și astăzi unicul anatomopatolog din Brașov, conduce laboratorul de cercetări specifice, dar conduce și reteaua sanitară. A muncit cu seriozitate, fără preget, și tot astfel munceste și astăzi. Nici o abatere. Privirea i se luminează de cite ori abordăm capitolul acesta — copiii. Inteleg — are doi copii. Denunță efectul dezastruos al intreruperilor de sarcină. Nu vorbeste doar de actul amoral in sine, ci deplinge toate acele existente care riscă a fi sacrificate, fără nici o ratiune. „Trebuie să mobilizăm toate puterile in această bătălie, cu ochii fixati pe linia statistică a intreruperilor de sarcină. Umanismul societătii noastre, sau o idee cit de sumară asupra istoriei noastre ne conving de absurditatea acestui act". Demersul ei nu totdeauna este inteles de tinerele mame, dar pasiunea ei, puterea de convingere, credinta că apără o cauză dreaptă, ajung să tulbure sufletele acelea care socotesc avortul drept unica solutie a existentei fără bătaie de cap.

Farmecul, măsura și o admirabilă dialectică, însusiri cunoscute de mai toti cei care, intr-un fel sau altul, intră in „dispozitivul" de muncă al directorului retelei sanitare, o fac invingătoare sau numai cistigătoare in bătălia demografică. Simpla sa prezentă face adesea mai mult decit cărtile, campaniile de tot felul. Numele Georgetei Malene este prezent mai ales pe buzele a mii de mame fericite. „Un indice de mortalitate este «bun» numai in mintea statisticienilor, spune directorul. Acolo unde este moarte, și medicul se află fată in fată cu ea, moartea trebuie să se retragă și numai asa «indicele» este bun.

5. O muncă temeinică se desfășoară deopotrivă in reteaua de bază. Aici se asigură starea bună de sănătate a populatiei. Aici se consolidează „indicatorul scăzut de mortalitate generală", tot aici se inregistrează cresterea mediei de virstă la 72 de ani, despre care am mai vorbit, indice superior mediei pe țară. Un medic la 785 de locuitori, mai „multi bolnavi in grija unui medic „scos" din media de pe țară, care se cifrează doar la 649 locuitori. Ceea ce inseamnă că medicul are mai multe grijă, aici, la Brașov, muncește mai mult. Tot astfel, personalul mediu, numărind 3 208 oameni. Prin calcule, deducem că o soră are in grijă 204 locuitori, in timp ce media pe țară arată o soră la 167 locuitori.

Toate aceste cifre, aparent obositoare, in orice caz neliterare, arată insă că personalul sanitar face imense eforturi pentru acea stare normală care este sănătatea. Se poate vorbi și despre un herpes, desigur, doar că problema e mitel mai vastă.

6. Cind se face auzită sirena Salvării tresărim. Dobindim o grijă in plus : soarta necunoscutului din masina care se strecoară rapid. Va fi oare redat vietii ?

M-am dus la spitalul de Urgență. Și mi s-a dezvăluit un travaliu ca o efigie alcătuită din cuvinte, cuvintele rostite de dr. Alexandru Amza. Este o muncă eroică, de zi și noapte.

„Poate că nu este cazul să discut despre mine, chirurgul, ci despre spitalul pe care il conduc, dotat cu 1 700 de paturi, profilat pe asistența de urgență, chirurgie și activități mai restrinse, ale altor specialități. Maternitatea, urologia, sint unități independente, tinind tot de directia sanitară. La spitalul de Urgență se prezintă intre o sută, o sută cincizeci, uneori chiar două sute de cazuri medicale in douăzeci și patru de ore. Numai din ramura chirurgiei generale se fac in medie, patru pină la cinci operatii in douăzeci și patru de ore". „Da, zic, e un bilant un volum impresionant de muncă". Și din nou interlocutorul meu : „Cadrele care asigură acest circuit permanent muncesc mult. Nu au noapte, nu au zi. E spital. Iar asigurarea unui serviciu de urgență pune destule probleme. E o muncă de echipă actionind in permanență, pe tot lungul celor douăzeci și patru de ore". Intervin din nou și fac banala, insipida și... cum să-i mai zic ?, nepotrivita constatare că tot ce fac ei e o muncă de adincă devotiune. Ca să se poată munci in acest ritm, zi și noapte, se presupune nu doar devotament : ci o stare de permanentă veghe. Să nu stii ce-i oboseala, să nu te lasi răpus de somn, cu atit mai putin de tabieturi. Dar medicul din fata mea nu trece mai departe, nu vrea să treacă mai departe de osul craniului meu, și merge numai pe firul interogatiei mele, așa cum a pornit ea, realizind, așa cum am spus, un minuscul medalion al muncii medicului. „Ca director al spitalului vă pot asigura că și serviciul de urgență la cardiologie obtine succese evidente, datorită și inzestrării tehnice. Avem saloane monitorizate. Aici bolnavii cu infarct de miocard primesc ajutor calificat...".

Și aflu, in continuare, că sectia de traumatologie și ortopedie, unică pe județ, este cea care are cel mai mult și mai mult de lucru. La ajutorul lor apelează și județele Covasna și Harghita. Este o zonă turistică, profilul acesta le dă multă bătaie de cap, industrializarea generează și ea unele fenomene, accidentele de circulatie sint și ele numeroase. Echipa de medici ortopezi e solicitată in tot timpul anului, se află in alarmă, in veghe permanentă.

Și din nou mi se dezvăluie astfel, și se intregește, tabloul impresionant al muncii, alcătuit din cuvintele doctorului Amza, ale doctorului Petru Petrovici, cunoscut mamos, sau ale chirurgului Popp Rares, sef la „chirurgie 2", un tablou sugestiv, al oamenilor pe baricade, al unor oameni din linia intii a luptei pentru viață. Aici se stie cel mai bine că **un om viu este un om viu**, iar un om mort nu este decit un om mort.

7. Milioane și milioane de lei alocă statul pentru sănătatea cetătenilor, pentru buna ingrijire a omului bolnav. Directorul administrativ, tovarășul Miron Tică, aminteste de fonduri alocate de la bugetul statului la nivelul directiei sanitare, cifrindu-se la 410 milioane lei intr-un an. Numai spitalul județean primeste 175 de milioane lei.

Am plecat de la un herpes, incercind să arăt cum se poate face medicină. Am ajuns la o rețea sanitară. Plasăm in frunte reusita acestui efort alcătuit din asistență inalt-calificată, interventii prompte, sigure. Conchidem, semnind mai jos afirmatia că aproape nu există act medical sau actiune sanitară care să nu impună, aici, la Brașov, o valoroasă competență. Acesteia i se cuvine și respectul unei desăvirsite organizări. Am intilnit in lumea medicală brașoveană echilibru, integritate, valoare umană. Aici, sănătatea e o stare normală !

alexandru horia

Poem scurt

Cineva imi dă sfaturi
eu imi pipăi brațul drept

viața se duce
bucată cu bucată

amintirea e un pumnal in obraz

spargeți oglinzile
desenați cu creta un măr inflorit.

Variațiuni (Anamneză)

Trec de la o fereastră
la alta
și nu pot vorbi

flori de cais
legate cu sirmă

dacă intorc capul aud
soneriile din copilărie

o batistă cade
pe sistemul nervos.

Fotografii cu iederă

Cineva moare intr-o cameră albă
tu te speli pe dinți

tăcerea își inghite lacrimile

un pat plutește pe apă
vreau să-ți explic
dar cuvintele sint mute

imi car sufletul
ca un sac cu ciment.

Poezie

Cite balerine sacrificate
in scrumul țigării

cuvintele stau
unele peste altele
ca o stivă de lemne
dar ceva intimplat odată
nu mai servește la nimic

mă uit inapoi
și-mi vine să plîng
trecutul și-a inghițit mîinile.

CENACLUL DE POEZIE „NUMELE POETULUI". Vineri, 24 februarie a.c., ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scinteii nr. 1, va avea loc cea de a XXIV-a ședință a Cenaclului de poezie „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membri titulari ai cenaclului.

plastică

Metamorfozele realului

Deși, numeric, se găsește la a treia expoziție personală, recenta „ieșire la rampă" a lui **Dorin Crețu**, actualul deținător al bursei de creație „Theodor Aman", trebuie considerată drept adevăratul debut al artistului. Unitar concepută, expoziția ne relevă una dintre cele mai bine conturate personalități artistice afirmate in ultima vreme. Pinzele lui Dorin Crețu ne dezvăluie o realitate puternic marcată de inventivitate, in ciuda recuzitei formale incărcată de aluzii arhetipale intr-o suită de reprezentări, in care accentele de valoare ale compoziției se modifică intruna trecind de la culoare la forme, de la linia desenului la elementele de armonie și contrast, conform unei ordini interioare coerent structurate. Artistul nu reconstituie pur și simplu obiectele realului, ci le reinventează, pe unele marcindu-le totemic, ca intr-un joc ce evocă uneori o cunoscută experiență plastică a lui Picasso. Lectie pe care un teoretician de prestigiul lui Rene Huyghe o generaliza afirmind : „...**nu realismul in sine este valabil, ci interesul omenesc pe care-l manifestă și pe care-l conferă spectacolului ce-l fascinează și pe care il scoate atunci din neutralitatea-i obiectivă, din indiferența adevărului său brut...**" Artistul demonstrează, cu o matură stăpinire a mijloacelor plastice, că știe să folosească intr-o cheie modernă, tratind intr-o viziune personală, teme și motive (naturi statice, in cazul acesta) ale arsenalului clasic. Dorin Crețu are candoarea și rafinamentul profesional necesare redescoperirii **simplității primordiale** a lucrurilor, fără a recurge la citatul arheologic.

O linie dezinvolt purtată printr-o lume stăpinită parcă de regnuri vibratile, ciliforme, amoebiene, dilatindu-se și contractindu-se obsedant in simetrii ce sfidează „dialectica fragilă a perfectiunii", cum a numit-o H. Read, cam acestea sint, sumar enuntate, datele obiective oferite de lucrările de grafică ce ni le propune **Ioan Mițurcă**. Artistul pare definitiv luat in stăpinire de propriile viziuni, exercitii de rutină, in fond, sublime dar eminamente sterile, ca orice segment de viață prins intre lame de microscop. O ieșire din contingent se vor panourile sale pictate cu un edulcorat penel suprarealist, din care rezultă un ansamblu fără doar și poate decorativ, ce ambitionează să spargă separatia traditională dintre pictură și sculptura in relief, dar care nu se reține decit ca o explorare cu mijloace destul de precare a unui alt teritoriu, la granița dintre pictură, sculptură, scenografie.

Nicolae Moldoveanu face dovada unei capacități puțin comune de a scoate din severa masă a metalului volute de linii și forme ce emană o plasticitate aproape sonoră. Flăcări impietrite pe culmi par aceste bijuterii de metal eloxat și polisat, pe care sculptorul le implinește cu ochi de monumentalist in proporții ce umplu spațiul de expunere cu grațioase vibrații de lumină. Sculpturile lui Moldoveanu sint in această viziune incendiare **metamorfoze ale liniei in spațiu**. Spațiul insusi este implicat in lucrări, ca și lumina oglindită in benzile polisate și curgătoare de metal. Formele lui Nicolae Moldoveanu ilustrează exemplar drumul unei creatii ce-și bizuie capacitatea de invenție și de comunicare pe deplina cunoastere a calităților materialului supus conversiunii artistice.

Pentru **Dinu Cămpeanu**, cele trei cicluri de sculptură mică — „Rod", „Ferestre" și „Ferecături" — constituie cristalizarea unor căutări și acumulări ce vin după mai bine de un deceniu de activitate creatoare. Artistul operează cu usurință simboluri vădind o monumentalitate implicită, dar pe care, la scara unor mici piese de interior, le sublimează in opere de virtuozitate artizanală. As remarca din capul locului echilibrul și omogenitatea viziunilor, transpuse in materiale definitive cu un acut simț al compoziției, proportiilor, al finisajului și cu o intelegere remarcabilă a materialelor pe care le folosește.

Corneliu Antim

muzică

Restituiri enesciene

„Cel mai bun, singurul mijloc de a ajunge să iubești pe cineva este să-l cunoști". Sint cuvinte (inversind sensul unei idei enesciene) din prefața, semnată de profesorul George Manoliu, la o tipăritură recentă, in Editura muzicală, de excepțional interes cultural : **Sonată pentru vioară și pian in la minor. Lucrare inedită — Partea I** de George Enescu. Este vorba, mai precis, despre o lucrare rămasă in manuscris autograf, transcrisă in variantă definitivă (și din care se păstrează partea intii integral și o singură pagină din partea a doua), lucrare semnată și purtind mentiunea : Cracalia, 5 octombrie 1911, plasindu-se așadar, in cronologia creației, după **Cvartetul nr. 1 in re major op. 16** (1909).

Ediția, frumos realizată grafic (sint insă de regretat numeroase greșeli de corectură in textul scris ; de asemenea, de vreme ce este vorba de un act de restituire a unor pagini nedestinate, se pare, tiparului, ar fi fost poate mai bine să se copieze și pagina rămasă din partea a doua, pe care o găsim, e drept, sub forma unei fotocopii, destul de greu lizibile insă) este ingrijită și adnotată de profesorul George Manoliu, semnatarul unei prefete in care se insistă asupra particularităților de scriitură violonistică, asupra posibilității de situare stilistică a paginilor păstrate și, in special, asupra rolului, semnificației deosebite pe care le poate avea tipărirea lucrărilor fără număr de opus in cunoaștere (și, implicit, iubirea) personalității creatoare a celui mai important compozitor român. De remarcabil interes științific este eseul regretatului maestru Tudor Ciortea (**Unele aprecieri stilistice privind Sonata „Torso" pentru pian și vioară de George Enescu**). Interesantă este privirea, intr-un fel, subiectivă, a lui Tudor Ciortea, posibil de dedus din atributul „torso" pe care el il atribuie fragmentului de sonată : „dacă am avea norocul să găsim și restul părților de sonată — chiar și intr-o primă adnotare — am putea reconstitui sonata in intregimea ei. In caz contrar, pierderea este definitivă și va trebui să ne multumim cu o primă parte de sonată, admirind-o ca pe un fel de „torso" descoperit tirziu in arheologia muzicii noastre". Eseul este un studiu solid, in fapt, al formei și al unor caracteristici stilistice ale lucrării. In ceea ce privește forma, prin reproducerea temelor principale cu indicarea numărului măsurii unde apar ele, prin descrierea, pe scurt, a traseelor armonice conjugate cu prelucrarea melodică specifică segmentelor dezvoltătoare, se descrie aici forma in puține cuvinte, insistindu-se indeosebi asupra a ceea ce reprezintă amprenta de maestru in minuirea procedeelor de construcție, potențind la maximum incărcătura expresivă izvorind din insăși arhitectura formei de sonată. Dominantele stilistice sint luminate prin comparație cu alte teme importante din creația enesciană (inrudirile cu unele leit-motive din **Oedip** sint semnificative) și prin descrierea muzicologică a elementelor caracteristice din punct de vedere tonal și melodic. Cele două aspecte (rezumarea formei și surprinderea unor trăsături stilistice) merg mină in mină pe tot parcursul eseului. Remarcabilă este, după părerea mea, situarea ideatică a fragmentului de sonată fată de una din capodoperele muzicii camerale românești și universale. **Sonata in caracter popular românesc** — Dincolo de asemănări de scriitură care ar putea conduce la concluzii trase in pripă in direcția unei lucrări a inrudirii celor două partituri, Tudor Ciortea aruncă o privire lucidă sesizind citeva din diferențele marcante : „...S-ar putea susține, in acest sens, că **Sonata „Torso"** este mai aproape de sistemul armonic apusean, pe cind sonata ulterioară (...in caracter popular românesc" — n.n.) vădește o originală sinteză cu muzica orientală intuită din perspectiva muzicii noastre populare lăutărești".

Viorel Crețu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

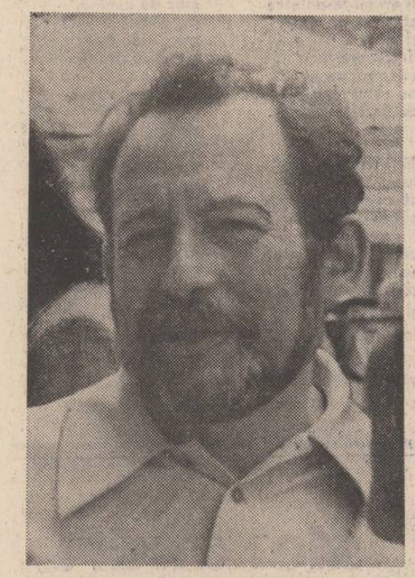

Florin Mugur la jubileu

Cezar Baltag un poet din „generația Labiș"

Un zîmbet pentru fotoreporterul revistei noastre : Marin Ioniță, Mihai Negulescu, Ovidiu Zotta, Ion Gheorghe, Ștefan Luca și Nicolae Stoian

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XV

Bineînțeles că în aprigile și totuși atît de plăcutele lor dispute vizînd posibilitatea ori imposibilitatea existenței „duhurilor" aflate mai presus de înțelegerea realist logică a faptelor și care fac din oameni protagoniștii unor întîmplări extraordinare, avînd urmări catastrofice cu neputință de explicat în ceea ce privește cauzele lor concrete, strict fenomenale, pînă la urmă, preopinenții ajung la un „modus vivendi". Are loc, s-ar putea spune, un fenomen de sublimă culpabilizare. Scepticismul hipercriticist, obstinat în susținerea adevărului postulat de experiența gnoseologică ireeuzabilă, cedează, cu bună știință parcă, în fața susținerilor contrarii, acceptînd a fi „corupte" de acestea. Doi sînt factorii ce favorizează un asemenea fenomen, cuceritor prin straneitatea lui învăluitoare. De s-ar menține însă neclintiți în atitudinea lor negatoare, exponenții acestei atitudini s-ar autoexclude pur și simplu din sînul propriei lor umanități. S-ar produce dispariția irecuperabilă a două dintre dimensiunile fundamentale ce le definesc tipologia spirituală : instinctul de a idealiza la modul fabulos-mitic amintirea întîmplărilor din trecut și irepresibila plăcere de a povesti ori de a asculta povestindu-se. Or, e limpede că eroii sadovenieni **nu pot** și, mai ales, **nu vor** să se sustragă unor astfel de chemări venite din adîncul eului lor magic. De aceea, dialogul platonician sui-generis care precede mai întotdeauna actul de derulare a întîmplării de demult se constituie în insidios ceremonial al introducerii la povestirea ce va urma. Nu altfel se cuvine a fi interpretată confruntarea ce are loc într-o bună zi între comesenii de la circiuma lui „taica Pascali" din povestirea **Despre balta Icoanei** din volumul **Bordeienii :**

„— Vorbește tu, nene Silvestru, ca un om înapoiat ! Mie îmi spui cum era ? Ei, cum era ? De ce-ți tremură așa glasul și parcă oftezi ? Era noroi, erau cazaci și turci, era întuneric și năcaz, și dumneata oftezi. Apoi bine, neică, și eu știu ce era. Creșteam noi cu doici, cu slugi țigance, ne uitam pe ferestre cînd duruiau căleștile, vedeam robi masalagii purtînd pe grătare, în spate, cîrpile muiate în catran, stam dezbrăcați, părăsiți de părinți, și slugile, ca să ne liniștească, ne îngrozeau cu povești de pe lumea cealaltă, cu stafii, cu moșu care ia copiii în traistă, cu muma pădurii...Vai de noi ! Stăteam holbat într-un colț, nici nu suflam, s-o țigancă neagră parcă descinta spaima...

— Ei și ce ? îl întrerupse batjocoritor moș Pascali. Nu-ți place ? Ce vrei ?

— Nu vreau nimic. Eu spun cum era.

— Ce ? Și nu era bine ? Poate voiești dumneata să spui că nu sînt stafii și nu umblă duhuri ? Nici atîta n-ai învățat cît te-ai făcut căpitan și cît ai petrecut pe lumea asta ? Rușine ! Ești alb colilie și încă n-ai aflat adevărul !

— Ce-ce-ce tot îi dai ? strigă miniat deodată căpitanul, și-și ridică în lumină degetele înmănușate. Ce alb colilie ? ce rușine ? ce adevăr ? Știi dumneata ce-i pe lumea asta ? Știi dumneata ce este adevărul ? Ce-i adevărul ?... Spune, ce e adevărul ?..."

În fața unei atari retorici năvalnice a omului de „modă nouă" care este căpitanul Toma, interlocutorii zîmbesc cu bonomă superioritate. În discuție, evident, nu este doar adevărul la care se gîndește tumultosul căpitan, ci de adevărul acreditat de ceea ce se știe și se povestește despre vremurile și întîmplările evocate. Atîta timp cît preopinentul este în posesia acestui adevăr datorită celor **spuse** și **știute** de tatăl său, totuși, orice îndoială este demnă de cel mai categoric dispreț : „Ce-ți bați joc, domnule ? ce crezi dumneata ? Mie mi-a spus taica al meu : Mă copile, zice, aici în București sînt locuri necurate... Dacă mi-a spus el, ce vrei ? Vrei să spui că nu-i adevărat ?" Că nu e vorba de simple închipuiri, să ia seama căpitanul cu nume de necredincios la faptele cunoscute de toată lumea : „— Și ce locuri necurate sînt ? Mă, zice, a fost odată un cutremur mare pe vremea lui Caragea și a crăpat Bucureștii în două locuri, în mahalaua Șloboziei și în dosul Mitropoliei ! Și-a ieșit, mă, păcură, de unde ? din vîltorile iadului, de unde chinuiește Necuratul pe necredincioși". Și dacă totuși o cît de mică urmă de îndoială mai persistă, apelul la argumentul suprem reprezentat de întîmplarea trecută în povestirea fantastică sieși suficientă se dovedește absolut suveran. Nici mai mult nici mai puțin, taica Pascali afirmă că în viața lui a văzut și stafie („Eu și stafie am văzut") ; așa încît, la îndemnul altui comesean, destins, căci victoria asupra căpitanului este indiscutabilă („— Bine, Pascali, de ce te superi degeaba ? Eu parcă zic că nu este nimic... Imi pare rău..."), bătrînul îi reduce pe toți la tăcere cu povestea sa :

„Domnilor ! Acuma nimica nu se mai cunoaște. Acuma umblă cu bastonul domnu căpitan prin grădina Icoanei ; acu este statuie alături ; dincolo e o școală de călugărițe... Eu toate le-am văzut... S-a întins orașul, s-a prefăcut, apele au secat... Și erau acolo, cum spun, noroaie și apă, nimene nu putea trece. Și-n fiecare noapte, între zilele Paștilor și-nălțare, se arăta o lumină în sorburi... Umbla lumina de colo-colo. Și cînd era lună, se vedea așa o arătare ; era o umbră, ca un abur. Umbla pe lîngă lumina aceea. Uneori părea că umbra înălța lumina ; alteori părea că umbra iese din văpaia luminii aceleia... Rari oameni îndrăzneau să se oprească acolo și să privească. Cei care treceau, mai curînd își ridicau pulpana hainei, și-și acopereau ochii, și înconjurau pe departe... Citeodată cînta umbra aceea. Cînta încet — era așa o cîntare tărăgănată, parcă era turcească, și înceată și lină, abia s-auzea. Într-o noapte a stat pe loc lumina și umbra s-a dus la mînăstirea Icoanei și a sunat clopotul. L-a auzit toată lumea. A sunat o dată, greu, și a vuit multă vreme..".

Menită a spulbera definitiv eventualele rămășițe de scepticism manifestate și acum de interlocutori, momentul pur nuvelistic în ordine fantastică al povestirii, în principal, redimensionează și reevaluează substanța acesteia din perspectiva ontologiei mitice sadoveniene. Faptele se petrec în temeiul aceluiași enunț paradigmatic care are în atenție actul de încălcare a „interdicției". De data aceasta, spre deosebire de cazul povestit în **La Crucea Hoțului**, adevărat, nu mai e vorba de un sacrilegiu. Dar, de aceea, nesăbuința tinărului Nae Pantofarul, călărețul domnesc, probată de hotărîrea sa de a înfrunta stafia ce sălășluiește în balta Icoanei, nu e mai puțin pîndită de primejdie. Dimpotrivă, angajîndu-se în luptă cu diavolul, cu tot curajul său, eroul își găsește sfîrșitul. Prin epicitatea sa densă și succintă, momentul nuvelistic este remarcabil :

„— Și dacă aude și aude, dacă vede și vede frica oamenilor, se apucă un călăreț domnesc și vine în mahala și cuvintează așa : Fraților creștini, mă duc să văd ce-i cu focul și cu umbra. Îmi dau mahalagiii un leu de nume. Pe osteanul acela îl chema Nae Pantofaru. Era fecior de negustor, da nu-i erau acasă toate mințile. S-a dus și s-a ispovedit, a luat sfînta împărtășanie, preotul i-a binecuvîntat calul ; a tras sabia din teacă și s-a dus pe înserat la marginea bălții. N-a îndrăznit lumea să se apropie. Numai așteptau toți pe la porți, veste. Era întuneric mare. Și s-a aprins pe apă lumina și s-a înălțat umbra. Osteanul a dat pinteni calului și a intrat. L-a auzit lumea strigînd și îndemnînd calul. Pe urmă s-a făcut liniște. Flacăra și umbra au pierit. Au venit oameni, și strigau : Mă Nae ! n-auzi, mă băiete, unde ești ?... Nae nu mai răspundea. L-a dus la adîncuri stafia, l-a tras sorbul și s-a scufundat cu cal cu tot".

Cît despre ideea că epica tragicei întîmplări ar putea fi pusă în relație cu alte determinări decît cele demoniac-malefice — adică să se conchidă că, la urma urmei, s-a petrecut un grotesc caz de înec — nici vorbă nu poate fi de așa ceva. Un alt motiv ezoteric-fantastic care în nuvelistica lui Mircea Eliade și a lui Vasile Voiculescu va face o strălucită carieră, anume motivul „lumii scufundate" spre care este dus cel înecat, descurajează de îndată o asemenea eventuală tentație : „Zicea preotul că se cufundă, se cufundă pînă în partea cealaltă, — îi trebuie o sută de ani... Acu vra să zică el încă n-a ajuns. — iar noi deasupra am alungat apele, am făcut grădină și-am pus statuie : iar în fundul pămîntului se tot afundă feciorul pantofarului."

Nicolae Ciobanu

P.S. În foiletonul precedent se va citi : indemn la gravitate (r.41. de jos) „eul pragmatic" (r. 12 de jos), epicitatea lui strictă (r. 3. de jos).

Alecu Russo — accente și opțiuni în cîteva probleme controversate

Cu toate că opera îi încape ușor într-un volum — volum care de altfel i-a fost alcătuit postum — și cu toate că în timpul vieții nici n-a prea ținut să fie crezut scriitor, Alecu Russo (1819—1859) a intrat de timpuriu, pe poarta principală, în rîndul clasicilor români, pentru simplul motiv că ceea ce a scris, a scris frumos și a plăcut. Pe de altă parte, deși acceptat ca atare și beneficiind periodic de îndreptățite și multe ediții critice, totuși unele din creațiile sale au fost supuse din cînd în cînd unui regim de contestare a paternității, iar altele, chiar dacă nu i-au fost contestate formal nu se întreprinde nimic temeinic spre a i se stabili repunerea în drepturi. În prima categorie intră **Cîntarea României**, în cea de a doua ar intra culegerile folclorice care sînt pînă azi socotite, global, ca aparținînd lui Vasile Alecsandri, deși chiar marele scriitor l-a indicat în multe ocazii pe Al. Russo, dacă nu drept adevăratul culegător, cel puțin împreună-culegător ca el. Fiind desigur greu astăzi de determinat cît vine de la unul și cît de la celălalt, din ceea ce a publicat Alecsandri, a fost mai comod să i se atribuie acestuia întregul tezaur.

Alecu Russo a murit tînăr și n-a mai avut cine să-l apere și nici cine să ceară reglementarea onestă a întregii sale moșteniri, cu privire la **Cîntarea României** s-a făcut totuși foarte mult. Ar trebui redeschis procesul literar care, la un moment dat, era pe cale de a-i face totuși dreptate pînă la capăt. Așa, de dragul dreptății care nu mai are nevoie de nici o altă justificare ca să se ceară împlinită. Niciodată nu-i prea tîrziu pentru așa ceva. Grijulii din cale afară față de moștenirea lui Bălcescu, căruia i s-a atribuit, o vreme **Cîntarea României** — și cine n-ar fi, în măsura în care ar fi a sa — aceiași zeloși nu simt nici o chemare să se ocupe de problema recuperării pe seama lui Alecu Russo a părții care îi aparține lui, din culegerile populare publicate după moartea sa, sub numele lui Alecsandri deși situația e de mult de notorietate publică.

Cu privire la **Cîntarea României** s-au alcătuit de timpuriu două și chiar trei tabere : unii o atribuie lui Alecu Russo, alții lui Nicolae Bălcescu, iar cei din a treia tabără, conciliant și buni, o atribuie amîndurora. Cu privire la culegerile sale populare, de la o vreme prevalează doar o singură atitudine : nepăsarea.

Controversa legată de **Cîntarea României** ni se pare astăzi încheiată în favoarea lui Alecu Russo. Ultimii care scriau despre Russo, nu mai lasă loc nici unei îndoieli. (Șerban Cioculescu și Geo Șerban, în „România literară").

Argumentele, mai ales cele dezvăluite de Vasile Alecsandri, pot fi înlăturate numai de cineva opac la argumentele obiective și obișnuit să opereze numai cu argumentele sale, dinainte alcătuite din opțiuni subiective. Să le recapitulăm pe scurt. Iată ce scria V. Alecsandri către Al. Odobescu : „îți voi descoperi o mare taină literară : **Cîntarea României,** publicată în jurnalul meu (România literară n.n.) a fost compusă în limba franceză de A. Russo și tradusă în românește de N. Bălcescu. Am la mine manuscriptul său original". (Alecsandri, **Cele mai frumoase scrisori,** București, 1972, p. 141). Tot către Al. Odobescu afirmă „dreptul de părinte" al lui Al. Russo, „asupra minunatei poeme intitulate **Cîntarea României"** (Alexandru Russo, **Scrieri,** publicate de P.V. Haneș, București, 1908, p. 364). Către doamna Polixenia A. Spiro-Paul, sora vitregă a lui Russo. Alecsandri, scria : „Vă trimit, deși cu regret, singurul manuscris pe care îl am de la fratele Dv. E vorba de poemul în proză **Cîntarea României"** (idem, p. 348). Chiar lui Bălcescu, Alecsandri îi amintește de „compunerea călugărului A. Russo" (Alecsandri, **Cele mai frumoase scrisori,** 1972, p. 142) deoarece toți trei se înțeleseseră la Paris să dea opera drept a unui călugăr. Or, „călugărul" era tocmai A. Russo, închis de Mihail Sturdza la mînăstirea Soveja. O bună apărare a lui Russo prezintă Emil Boldan **(Cine e autorul poemului în proză „Cîntarea României")** în „Viața Românească", 9. 1959, (p. 176—191). O apărare a lui N. Bălcescu prezintă, fără să poată convinge, G. C. Niculescu **(Paternitatea „Cîntării României",** în „Limbă și literatură" 1955, p. 231—252). „O ipoteză nouă asupra „Cîntării României", numindu-i pe Bălcescu și pe Russo co-autori, prezintă, evident fără argumente convingătoare, Paul Cornea („Viața Românească", 3, 1959, p. 94-103). Evitînd angajarea în polemică. Ștefan Pascu vorbește de „oda lui Russo—Bălcescu. Cîntarea României" (în „Făurirea Statului național unitar român", 1918, I. București, 1983, p. 114). Edițiile Russo includ aproape toate **Cîntarea României** în opera sa : Petre V. Haneș (1908, 1940), G. Bogdan Duică (1910), Ion Pillat (1944), Emil Boldan (1948, 1956) ESPLA (1950, 1959), Geo Șerban (1967), Teodor Virgolici (1974) și ediția de la Chișinău (1955, p. 17). Prefețele și postfețele acestor ediții nici nu mai reiau polemica, socotind-o cu totul neavenită. Istoriile literaturii sînt de asemenea tranșante. G. Călinescu, deși apreciază **Cîntarea României** drept „falsă" ca literatură, nu-i contestă paternitatea. N. Iorga mai întîi a atribuit-o lui Bălcescu, apoi lui Russo. G. Ivașcu. I. Rotaru, Dicționarul coordonat de Dim Păcurariu ș.a. merg pe linia Russo. Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900 rămîne la evocarea litigiului. Obligat de genul scrierii Al. Dima, în monografia **Alecu Russo** (Editura de stat pentru literatură și artă, f. an. p. 193 și urm.) reia toate datele controversei pînă la i, adunînd la un loc toate argumentele pro și contra, pronunțîndu-se fără echivoc tot în favoarea lui Russo.

Marelui scriitor — căci e cu adevărat mare, din tagma celor încărcați de har, născînd în inimi emoție și entuziasm — i s-a făcut dreptate. Dar numai pe jumătate. Cealaltă jumătate, cum am arătat, privește culegerile sale populare. P. V. Haneș a pus problema în 1908 așa cum trebuie (vezi Bibliografia critică la volumul **Alexandru Russo, Scrieri,** București, 1908. p. 374—390). Textul său e în același timp îndrăznet și jenat, cerînd parcă, așezat între două iubiri, o judecată solomonică în stare să-l elibereze de îndoieli și să-i redea liniștea sufletească. Tocmai Alecsandri care l-a ajutat și l-a îndrumat pe Russo la publicarea operei, cu același interes înainte de moartea acestuia și după aceea, tocmai el pare a-l fi nedreptățit cu privire la culegerile populare. Din respect față de Alecsandri, critica literară lasă lucrurile așa cum sînt.

Al. Dima deși arată de mai multe ori că **Miorița** a fost descoperită de Al. Russo (op. cit. p. 123) și că în opera lui Russo se regăsesc și alte culegeri populare care apar în volumele lui Alecsandri, scrie că : „Nu ne socotim nedreptățiți să propunem — cu P.V. Haneș — ca de acum înainte culegerea poetului (Alecsandri, n.n.) să poarte și numele scriitorului nostru, pentru motivul că Alecsandri s-a străduit în acel domeniu mai îndelungat..." (op. cit. p. 126).

Alecsandri însuși declara în 1852 : „Ajutat de cîteva persoane și mai cu seamă de d-l Alecu Russo, am adunat o mare parte din poeziile populare..." (V. Alecsandri, **Balade adunate și**

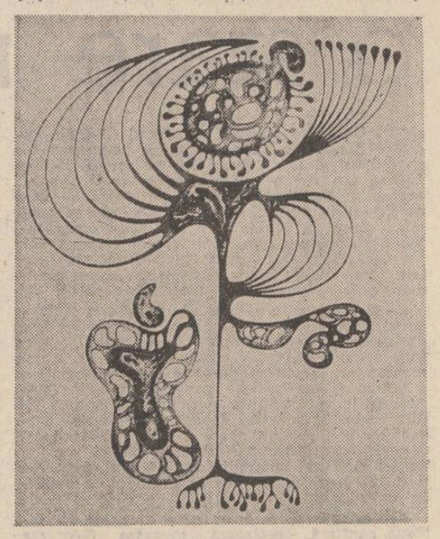

întocmite, Iași 1852, la Al. Dima, op. cit. p. 125).

Se cunoaște și faptul că Alecsandri a clasificat poeziile populare exact așa cum le clasifică Alecu Russo. Se recunoaște de asemenea și dragostea și prețuirea acestuia din urmă în materie. Dar, atît ! În trecut au fost și voci mai îndrăznețe. Dem Gh. Teodorescu a spus că Alecsandri a publicat manuscriptele lui Russo (poezii populare, București, 1885, la P. V. Haneș, op. cit, p. 375). Ovid Densușianu spunea : „Meritul lui (Russo, n.n.) în această privință (a literaturii populare, n.n.) i-a fost numai în parte recunoscut de Alecsandri, colaborarea lui Russo este mult mai mare decît rezultă din informațiile date de Alecsandri. Multe din poeziile culese de Russo se găsesc în variata colecțiune a lui Alecsandri" (Ovid Densușianu, Literatura română, 1830—1900, curs stenografiat, 1900—1901, Biblioteca Academiei Române, p. 237—238, la Haneș p. 377). G. Bogdan-Duică nu poate să nu recunoască prioritatea lui Alecu Russo, dar crede că a rezolvat problema declarînd că „ei colaborau, de pildă, cu Frații Grimm (G. Bogdan Duică, în „Convorbiri literare", XXXV, 1901, p. 647). P. V. Haneș arată însă că nu e tot una, pentru că Russo „a cunoscut poezii populare prin el însuși, culegîndu-le singur, înainte de Alecsandri", cum ar fi „Ghimiciu" și „Păunașul codrilor". Dar să revenim la **Miorița.** În 1850 Alecsandri spunea că a fost culeasă de Alecu Russo la mînăstirea Soveja, cît a fost închis acolo, dar în 1866 spunea că a fost culeasă de el însuși, de la baciul Udrea (la Haneș, op. cit. p. 388 ; Russo a murit în 1859). Nu e exclus s-o fi „re-cules", dar aceasta e cu totul altceva. În „Convorbiri literare" (VI, p. 439) Alecsandri spune totuși că la Soveja, Russo „a cules cîteva balade". Chiar dacă nu știm nici cîte, nici care, e limpede că le-a cules ! De publicat însă, le-a publicat Alecsandri !

La începutul secolului nostru, cînd această clarificare a fost încercată de cîțiva oameni de inimă, s-a apelat și la altfel de argumente, mai ales la cele de ordin intern, folosindu-se analogiile dintre opera scrisă a lui Russo și poeziile populare, care apar în culegerile puse sub numele lui Alecsandri. Din această perspectivă de asemenea contribuția lui Russo s-a dovedit evidentă.

Aceiași oameni s-au întrebat cum de a fost posibilă o astfel de situație, acceptată clar de amîndoi. P. V. Haneș arată că Russo n-a ținut deloc și niciodată să i se spună și să fie „scriitor". „Îi era destul dacă prietenul său vorbea în numele amîndurora" (op. cit. p. 387). Acest lucru poate fi adevărat. În „Critica criticii" Russo scrie, desigur avîndu-se în vedere pe sine, despre unii care n-au avut de gînd să scrie pentru a-și face un nume, sau pentru a se da publicului drept autori... Ei sînt simplii iubitori de față românească, socotindu-se ca niște salahori chemați a ridica o zidire"... Iată cuvintele care s-au dovedit a nu fi fost falsă modestie ! Russo chiar a declarat, la un moment dat, că ceea ce a publicat Alecsandri a fost cules de acesta. Se va gîndi că le-a cules... de la el, așa cum și el le culesese de la alții. Nu era vorba de o operă originală, de o creație personală, așa că Russo n-a avut deloc sentimentul proprietății. P. V. Haneș, după ce se luptă ca un leu puternic pentru Al. Russo, pe vreo cincisprezece pagini, pe ultima devine blînd, în căutarea unei soluții elegante care să nu strice prietenia dintre cei doi, nici după moarte. Dîndu-și seama că nimeni, niciodată, nu va putea proceda la o despărțire cît de cît plauzibilă a contribuției fiecăruia, el se mulțumește cu a-i acorda lui Al. Russo „mai multă pricepere în materie" și prioritate în „deschiderea orizontului" către poezia populară lui Alecsandri, Kogălniceanu, Negruzzi, Bălcescu, ceea ce l-a pus pe Alecsandri „îndată pe lucru", neezitînd, cum ezita sfiosul Russo, să procedeze la publicarea a ceea ce au adunat amîndoi. Russo „a muncit încă mai mult decît tovarășii săi și le-a pus la îndemînă tot rezultatul muncii sale" (op. cit., p. 389). Sîntem în fața uneia din cele mai grele dileme ale istoriei literaturii române !

Autorul **Cîntării României** și culegătorul **Mioriței,** acest roman original „de pe o vale a codrilor Bicului", a fost unul din patrioții de la 1848 care au pus bazele, împreună cu Bălcescu, cu Kogălniceanu, cu Alecsandri, gîndirii politice și naționale moderne românești. Semnatar al „Proclamației partidului național din Moldova către Români", împotriva lui Mihail Sturdza, și autor de comedii satirice la adresa guvernului, ajunge să fie închis la mînăstirea Soveja. La 3/15 mai 1848, pribeag în Transilvania, ia parte la Adunarea de pe Cîmpia Libertății de la Blaj. A plecat din Sibiu, probabil împreună cu Șaguna, într-una din cele douăzeci de căruțe. Întorși la Sibiu, după ce vizitează Banatul și Ungaria, la 4 iunie îi scrie lui Bălcescu o scrisoare înflăcărată în care, ca un vizionar, îi descrie România viitoare : „o țară românească cu o mare capitală care se va numi Roma, dacă vrei, cu piețe numite Piața Poporului, Piața Traiană, Piața lui Ștefan, Piața lui Mihai, Piața Moldovei, Piața Banatului, Piața Ardealului ! și-apoi forță, fericire, măreție, glorie ! Ferice de nepoții noștri ! Și noi fericiți de a fi putut contribui bine sau rău, mult sau puțin, la acest lucru". Încheie cu „Trăiască România" (în vol. **1848 la Români,** de Cornelia Bodea, vol. II, București, 1982, p. 781—782).

A fost un împătimit al iubirii de țară și de curată limbă românească. **Cîntarea României** dă măsura simțirii lui, ca și **Amintirile, Cugetările, Studiile naționale, Poezia populară** ș.a. De la el au rămas aceste cuvinte-testament în stil de cronică moldovenească drept motto la **Cîntarea României :** „Dacă dușmanul vostru va cere legăminte rușinoase de la voi, atunci mai bine muriți prin sabia lui, decît să fiți privitorii împlinirii și ticăloșiei țării voastre. Domnul părinților voștri însă se va îndura de lacrimile slugilor sale, și va ridica dintre voi pe cineva, carele va așeza iarăși pe urmașii voștri în volnicia și puterea de mai înainte". Iubitor al trecutului, scria : „Fără trecut, națiunile sînt șchioape. Națiile care au pierdut șirul obiceiurilor părintești, sînt nații fără rădăcină, nestatornice..." **(Cugetări).**

A criticat cu asprime încercările de alcătuire a unei limbi artificiale, după model latin sau francez, puse la cale de grameriani „despre limbă, fără a întreba pe limbă !" În această privință avea exact aceleași idei ca și contemporanul său transilvănean Andrei Șaguna. A polemizat cu Cipariu și cu Barițiu, „Dacă este ca neamul românesc să aibă și el o limbă și o literatură, spiritul public va părăsi căile pedanților și se va îndrepta la izvorul adevărat : la tradițiile și obiceiurile pămîntului, unde stau ascunse încă și formele și stilul și de aș fi poet, aș culege mitologia română care-i frumoasă ca și cea latină sau greacă ; de aș fi istoric, aș străbate prin toate bordeiele să descopăr o amintire sau o rugină de armă ; de aș fi gramatic, aș călători pe toate meleagurile românești și aș culege limba" **(Cugetări).** Nu era împotriva îmbogățirii limbii, cum nu era nici Șaguna (vezi Prefața la Biblia sa), dar era pentru o îmbogățire firească nu căutată cu luminarea și impusă din considerente de dicționar. Iată-l cum gîndește în această privință : „Poporul e un mare neolog, cînd îi face trebuință ; el răstoarnă sistemele învățaților, cînd ele nu sînt întemeiate pe logică, și își formează o limbă curată, expresivă, armonioasă, căci îi place armonia" **(Poezia populară).**

A deplîns cu extraordinară pătrundere împărțirea românilor transilvăneni în două confesiuni : „Zile de frăție a Blajului din 15 mai 1848 se ridică rareori în istoria unui popor împărțit în credința sa. Spuie căpeteniile a unității și a neunității cu cîtă muncă sufletească au putut pe trei zile impune tăcerea pismilor religioase ?"

Amintirile lui Russo le preced pe ale lui Ion Creangă și nu la o temperatură sufletească mai scăzută. Evocările lui sînt tot atît de emoționante, metaforele lui la fel de neașteptate. El vede totul „prin aducere aminte" și toate sînt frumoase, fiindcă vin din tinerețe, și „tinerețea e fericire". Soarele amintirii „dezmiardă și nu arde, cînd de pe porumbei pică ninsoarea mirositoare". Din depărtarea amintirii, „cumpăna fîntînei se pare un cocostîrc cu pliscul întins..." iar pentru o Măriucă privind drumul pe care îl plecase cel drag... „drumul aducea numai dorul", Russo este poate printre cei dintîi care au descoperit, desigur în poezia populară, dorul, acest „al doilea suflet ce au dat Dumnezeu românului" **(Amintiri).**

Deși încape într-un singur volum, opera lui Alecu Russo încape greu în sufletul românului : îl umple, îl copleșește cu frumusețî adînci scoase din adînc de istorie, din adînc de simțire românească, plămădit din doine și din balade. De aceea trimite el la limba poporului : „Muncește-ți pana și pune zăbală străinismului" **(Despre Steaua Dunării)** „Datinile, poveștile, muzica și poezia sînt arhivele popoarelor. Cu ele poate reconstitui oricînd trecutul întunecat", scrie el **(Poezia populară).** El, cel dintîi a recunoscut în **Miorița** „cea mai frumoasă epopee păstorească din lume", scrisă de anonimul poet, „păstorul cîmpiilor și al munților noștri". Nu exagerează deloc atunci cînd spune mai departe : „Însuși Virgil și Ovid s-ar fi mîndrit cu drept cuvînt, dacă ar fi compus această minune poetică" **(Poezia populară).** Ce frumos și adevărat ar fi, dacă **Miorița** ar figura și ea, măcar ea, despre care nimeni nu s-a îndoit vreodată că e culeasă de el, în volumul ce poartă pe frontispiciu numele lui Alecu Russo, descoperitorul providențial !

Omul acesta modest, lipsit de cea mai elementară ambiție cînd este vorba de el însuși, a avut un suflet mare, generos și plin de haruri, capabil să trezească în alții tot ce au mai bun în ei, tot ce poate aduce în viață un dram de bucurie și mulțumire. Mai mult decît mulți alții, el a fost și va rămîne peste veacuri un mare dascăl de simțire românească. Acum, la 125 de ani de la trecerea lui acolo unde vom merge și noi într-o zi, se cuvine să-i trimitem solie de recunoștință și un moment de reculegere sub părul din mijlocul satului refugiat în sufletul nostru, cu toate frumusețile și amintirile lui.

Antonie Plămădeală

CONTEMPORANII NOȘTRI

Prinț pe străzile Himerei

Florin Mugur împlinește în aceste zile cincizeci de ani și mi-l închipui pe autorul **Cărții regilor** fericit nu numai pentru această frumoasă dată aniversară, dar și din alte pricini. Fericit, de pildă, că a atins, în fine, această virstă a înțelepciunii necontestate, cu care presupun că ar fi dorit de fapt să-și înceapă viața, de nu și mai de departe, de-ar fi fost posibil, chiar de la virsta patriarhilor, a căror barbă venerabilă încearcă de mult timp s-o imite. Căci, în realitate, Florin Mugur a intrat de o bună bucată de vreme în pielea personajului cinquantenar, dînd, precum un Arghezi, dovezi vădite de a nu-și fi iubit din cale afară stadiile inferioare de virstă, dorind, cu propriile sale cuvinte, să se smulgă cît mai repede și decisiv dintre „pernele murdare ale adolescenței". Paradoxală nostalgie a senectuții, în spatele acestor confesiuni și sub aparențele unui comportament social ce și-a îngroșat pretimpuriu cercul anilor ? Nu, ci mult mai degrabă o nostalgie a autenticității, a profunzimii, a vieții pe deplin responsabile și articulate, într-un cuvînt a **stadiului etic,** dincolo de ambiguități, de dorințe și căutări inconsistente.

Fiindcă există în totul la Florin Mugur o necesitate irepresibilă de autodepășire și de regăsire pe temeiul ferm al straturilor esențiale ale ființei, o continuă luptă cu fragilitatea inițială și cu ceea ce decurge din ea. Omul s-a construit pe sine, aprofundînd cu disperare „arta fricii", înlocuind-o, trecînd de ea într-o nobilă, orgolioasă și palpabilă socialmente afirmare a ființei. Opera și-a confirmat în timp, nu fără rezistențe, fiorul existențial, depășind înstrăinările și „golurile" momentane de substanță umană. Extrem de sensibil seismograf al alterărilor Istoriei și ale propriului eu, Florin Mugur a știut să transforme, cu timpul, slăbiciunile și înfrîngerile, umilința și resemnarea într-o tulburătoare confesiune a cuceririi plenitudinii, aventurîndu-se solitar și intens angajat nu pe alte căi, ci pe „străzile Himerei" ce ne absolvă viața, cu alte cuvinte, pe drumurile ce duc fără greș spre poezia și arta adevărată. Anonimatul ce pare uneori că-i bîntuie versurile este, în acest caz, o altă față a unei victorioase conștiințe de sine, sigură și responsabilă pe destinul ei : „Ceea ce rămîne sfîșietor după toate plecările / mîndria de a fi întreg, tîrziu / cînd nu mai ești aproape nimic // poetul — nodurile unui nuc bătrîn / în care se sparg cuțitele de argint / ale grabei // poetul — nu se mai zăresc / din tine / decît urmele lăsate de ceilalți // una dintre ele / (dar trebuie să te apropii mult, altfel nu vezi nimic) / are forma unei aripi de vultur // o urmă / poate o rană / munca unei dureri prelungite".

Dan Cristea

CONFABULE

Un țăran trece strada

Nunta ca nuntă / sub prelata întinsă de-asupra curții mese lungi și înguste / bănci pe țărușî / fețe de masă de toate culorile / doar nu poți întinde una / atît de mare / dintr-un capăt într-altul / pe mese toate / chiar și țuică în sticle mici de bere / vin în sticle albe / să se vadă culoarea / roșu gras / piine multă / risete diferite / chicoteli / copii alungîndu-se / ușile de la casă deschise / vraiște / înăuntru se odihneau cei care oboseau mai repede / și dans' / ceva între joc și dans / o blonzie sărea ca o pasăre sălbatică legată cu lanțul de gleznă / altul răcnea o romanță / de / petrecere / cînd / în timpul în care a tăcut muzica / să-și mai tragă și ei sufletul / să mănînce și să bea / că doar la nuntă au venit / nu la înmormîntare / deci atunci unul din nuntași / nici prea în virstă / dar nici prea tînăr / a sărit pe lăzile care închipuiau estrada orchestrei / a apucat microfonul / cum văzuse el pînă atunci / a suflat în el / nu se auzea nimic / întoarce-l mă că-l ții pe dos / îi zise saxofonistul / și-l întoarse / și strigă / să trăiască mirii / după care dădu drumul microfonului / doar îl folosise / iar dacă mai avea nevoie să mai zică / lua altul.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Într-o gară mică

Ziua de toamnă scădea singerind. Gara era mică, înconjurată de castani bătrîni cu frunzele încă verzi. Peronul curat, cu cîteva bănci răzlețe așezate la întîmplare. O sonerie îndepărtată urmată de ticăiturile telegrafului se auzi în liniștea solemnă și melancolică. Peste cele două linii, deasupra unei stive de traverse smolite, o barză solitară dormea sau medita într-o stranie echilibristică.

Cei doi sosiră nu mult înaintea trenului, mai bine zis, nu mult înainte de sosirea accleratului care oprea un minut. Un singur minut, în gara pierdută în imensitatea cîmpiei.

Bărbatul, înalt, trecut de prima tinerețe, agitat, îmbrăcat impecabil, purta o geantă de voiaj cu încuietori strălucitoare. Alături, într-o intimitate evidentă, aproape lipită de trupul fiului, bătrîna ținea un coș de papură. În mina cealaltă legăna universala pungă de plastic vopsită în albastru prin care se zărea coloritul straniu al perelor țuguiate alcătuind o geometrie neobișnuită.

— Nu ți-e frig ? întrebă îngrijorată mama.

— O, nu, sigur că nu, răspunse fiul și-o călăuzi încet spre capătul peronului uitindu-se jenat la îmbrăcămintea ei țărănească.

Se așezară pe banca cu șipcile rupte. El puse degajat geanta de voiaj direct pe pietrișul imitînd marmora. Mama strînse în poală paporniță și plasa ținîndu-le strîns. Își privea sandalele scorojite.

— Lasă-le jos. De ce le ții în brațe ? se miră fiul.

— Așa. Lasă că nu-s grele.

Trecu un acar, consătean desigur, și salută respectuos scotîndu-și șapca soioasă.

— Cît mai este pînă vine ? vru să știe mama.

— Păi, vine, mamă, zise acarul duios uitîndu-se la un ceas imaginar. Trebuie să vină că e accelerat și n-are întîrziere. Că dacă ar avea...

— Cine-i ăsta ? întrebă fiul cu o curiozitate politicoasă.

— Jigă ! Nu-l ții minte pe Jigă ? Băiatul cizmarului. Stăteau la a treia casă de la noi.

— Jigă !? se miră băiatul. Nu-l țin minte. Te-am rugat să mă faci atent cînd trece cineva cunoscut.

Mama tresări vinovată și strînse cele două bagaje mai aproape de trupul ei puțin și slăbit. Privi la barza singuratecă adormită pe stiva de traverse și se scuză cu voce moale :

— Nu te necăji, dragul mamei. Bine că te-o recunoscut el.

Vîntul învălmăși cîteva foi purtîndu-le în lungul peronului. Se auzi un șuierat îndepărtat, sugrumat de liniștea zilei de toamnă.

— Să nu uiți să desfaci brînza. Și puiul să-l bagi în frigider. L-am tăiat azi, dar e bine să se aerisească. Perele să le dai la ăla mic că-i plac. Și ciocolata să i-o dai.

— Perele da, zice fiul. Ciocolata nu cred că o să-i placă. E veche.

— E veche, suspină mama, dar e de la bunica.

Ieși șeful gării, grav și zimbitor, înaintînd spre cei doi.

— Să trăiți, domn' inginer și bine-ați venit la noi.

Mama se ridică în picioare îmbujorată de emoție. Fiul zîmbi protocolar și răspunse mecanic :

— Adică bine-ați *plecat* de la noi...

— Oricare plecare înseamnă o sosire, decretă șeful gării satisfăcut.

— A stat *două zile*, se bucură mama sublinînd cuvintele.

— Nu vă supărați, domn' inginer, unde aveți locul ? Să ne orientăm !

Fiul se căută în buzunar și scoase portmoneul de piele silabisind în gînd.

— Vagonul 3, zise el.

— Păi, atunci să ne mutăm mai în față. Vagonul 3 e lîngă locomotivă.

Se ridicară toți migrînd spre celălalt capăt al peronului. Șeful gării în frunte călcînd cu o anumită eleganță și detașare.

Portmoneul îi reaminti ceva fiului. Se opri și întrebă îngrijorat :

— Nu ți-am lăsat niște bani, nu-i așa ?

— Lasă, mamă, ce să fac cu ei ?

— Cum ce să faci ? se miră fiul.

— Lasă că-ți trebuie și ție. La oraș e mai greu. Știu eu...

— Totuși, zise el, și viri palma în adîncul buzunarului de la piept.

— Lasă, mamă. Să nu te gîndești la altele. Știi, am vrut să-ți spun dar n-am avut cînd. Să nu te gîndești la cheltuielile de moarte.

Eu m-am înscris la noi la pensionari. Am cotizație. Să știi că moartea mea nu trebuie s-o plătești... M-am asigurat !

Fiul o privi fulgerat de cuvintele acelea aproape de neînțeles. Șeful gării se întoarse și-l invită să înainteze.

Se auzi un fluierat subțire spărgînd eterul. Fiul păși înainte încruntat și posomorît. Mama venea în urma lui zîmbitoare și duioasă purtînd bagajele modeste. Basmaua îi flutura.

Șeful gării se opri în fața ultimei bănci și stînd într-o poziție respectuoasă zise :

— Aici e cel mai bine. Cunosc garnitura. Imediat după vagonul 3 urmează vagonul restaurant. Bănuiesc că veți urca la vagonul restaurant ?

Fiul nu răspunse. Strînse mîinerul genții de voiaj și se gîndi la cîteva vorbe duioase. Vroia să le spună mamei dar nu le putea aduna.

Se auzi un zgomot surd și acceleratul năvăli șerpuitor pe peron.

Mama îl privi surizînd și ridică modestele bagaje. În dreptul lor, după previziunile șefului de gară, se opri *vagonul restaurant*. Fiul văzu vag, cu coada ochiului, capetele celor dinăuntru. Deschise brațele și-și îmbrățișă mama. Dădu mîna cu șeful de gară și porni alergînd spre vagon cu geanta de voiaj în mînă.

Trenul se puse în mișcare și șeful gării, tresărind, smulse din brațele bătrînei cele două bagaje și fugi de-a lungul peronului. Le întinse în ultimul moment. Fiul le luă și dispăru străbătînd coridorul scurt și îngust, căutînd din ochi o masă. Acceleratul porni în goana lui metalică spulberînd frunzele ruginite. Barza solitară se trezi din veghe, își ridică ciocul roșu spre cer și clămpăni inutil.

Pe peronul pustiu, mama flutura mîna ei albă ca o batistă.

N-o vedea însă nimeni...

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Menajerie livrescă

Astăzi personajele nu mîncară nimic
și bat cu pumnii înăuntrul coperților
și-mi zguduie rafturile, personajele
episodice
umblă din carte-n carte zăpăcite
nici un cuvînt nu se mai poate odihni.
Aștept să-mi înflorească fereastra
în mijlocul grădinii,
să pot deschide ușa pe malul riului,
să dau drumul acestor personaje ca din
cușcă
o zi și-o noapte să-și potolească foamea,
Să se întoarcă sătule, bete, ghiftuite
îmbrîncindu-se înăuntrul cărților
ca să mai poată aștepi încă o sută de ani.

George Alboiu

VIAȚA CĂRȚILOR

HISTORIA MILITANS

În ultimii ani o serie de apariții editoriale, sinteze, culegeri de documente și profiluri de personalități contribuie la o mai bună, mai corectă și mai completă cunoaștere a fenomenelor istorice și sociale, de la jumătatea secolului trecut în Țările Române.

O asemenea lucrare*) realizează Ioan Chindriș studiind **Ideologia revoluționară a lui Alexandru Papiu Ilarian.** Structurată în două mari secțiuni **(Ideolog al revoluției** și **Istoriograf al revoluției)** cartea urmărește formația intelectuală a revoluționarului, atmosfera culturală și climatul ideilor la Blaj și Cluj, legăturile cu congenerii, evoluția personalității. Sînt prezentate apoi ideile lingvistice și filologice, traducerile, primele scrieri. **Adresele din Mureș-Odorhei,** manifest datorat lui Alexandru Papiu Ilarian sînt considerate „intîia schiță de program a revoluției române din Transilvania" comparabil cu manifestul lui Simion Bărnuțiu.

Urmează o analiză a programului național românesc al revoluției, program radical ce prevedea desființarea iobăgiei și milita pentru drepturile românilor ca „națiune care e cea mai veche locuitoare a țării", cu conștiința participării la o mișcare de anvergură europeană de emancipare, în spirit constituțional.

O atenție deosebită acordă Ioan Chindriș discursului din Duminica Tomii (30 aprilie 1848) și cristalizării ideilor, în contextul situației politice. Analiza programului național românesc relevă un caracter „cumulativ, polarizator", și faptul că acesta „s-a făurit în mod inductiv, prin observarea obiectivă a mersului revoluției în Imperiul habsburgic și corelarea acestor observații cu necesitățile reale ale națiunii române". Evoluția evenimentelor și atitudinea intransigentă a lui Papiu Ilarian fac subiectul unor capitole scrise cu pătrundere, printr-o interpretare succintă dar esențială a faptelor **(Insurecția națională, Unitatea națională, Programul minimal, Subterfugiul cultural, Cu puterile națiunii).**

Prima secțiune urmărește astfel formarea cărturarului, implicarea sa în destinul națiunii, activitatea sa culturală, ideologică, revoluționară și post-revoluționară. Secțiunea a doua este dedicată istoriografului, ideilor sale sociale și naționale. Remarcabil este în această secțiune capitolul în care se analizează schița celui de-al treilea tom al **Istoriei românilor din Dacia Superioară.** Concluziile studiului subliniază că „existența cărții lui Alexandru Papiu Ilarian, «Istoria românilor din Dacia Superioară» este o întîmplare fericită pentru cultura noastră. Elaborată imediat după revoluție, ca o reflectare a acesteia, cartea este un receptacul fidel al ideologiei transilvănene, aport valoros la gîndirea revoluționară românească a secolului al XIX-lea", o manifestare a romantismului istoriografic și a „ideologiei istorice de orientare politică" aflată „în confluență cu marea istoriografie europeană a aceluiași secol".

Studiul lui Ioan Chindriș se înscrie printre valoroasele contribuții ale istoriografiei românești contemporane în cercetarea Revoluției de la 1848, fenomen social-politic caracterizat în această lucrare drept — „cel mai important salt calitativ spre consolidarea națiunii române moderne".

Gheorghe Buluță

*) **Ioan Chindriș: „Ideologia revoluționară a lui Alexandru Papiu Ilarian", Editura Politică, 1983.**

Prestigiul comparatismului

Editura Eminescu oferă **istoriei literare și comparatismului** o lucrare densă de 29 studii literare scrise între anii 1906—1940. Autorul lor a fost titularul catedrei de limbă și literatură franceză al Universității din București (1915—1940, an în care a decedat), dar a profesat încă din 1909 la Universitatea din Iași. Meritul de a fi selectat judicios aceste studii răspîndite în diferite publicații, de a fi tradus în românește pe cele publicate de Drouhet în limba franceză (șase), de a le fi comentat într-o postfață (p. 459—479) și în note de referință revine conferențiarei universitare Silvia Burdea. Un „tabel bio-bibliografic", cronologic și amănunțit (p. 453—458) este întocmit tot de dr. Silvia Burdea. Un „Cuvînt înainte", semnat de prof. universitară Zoe Dumitrescu-Bușulenga, caracterizează activitatea de istoric literar și comparatist al lui Charles Drouhet (p. 5—11).

Clasificăm prețiosul material de istoriografie literară în următoarele grupe tematice : 1. Studii despre influența franceză în poeziile și în operele dramatice ale scriitorului român **Vasile Alecsandri.** După teza de doctorat susținută la Sorbona (Paris, 1910, 574 p.) : **Le poète François Mainard** (1582—1646) monografia închinată lui **V. Alecsandri (1818—1890)** este marea și principala operă a lui Ch. Drouhet. 2. Studii literare despre scriitori români, în relațiile lor cu literatura franceză : „Grigore Alexandrescu și Voltaire", „Logofătul Conachi și poezia franceză a epocii", cu ecouri din Léonard, Parny, Colardeau, St. Ange, Dorat, în continuare despre **Eminescu (Mai am un singur dor)** și **Al. Macedonski,** traduceri și prelucrări în românește din opera lui Salomon Gesner prin intermediul scriitorului francez Florian (1761—1820). D. Bolintineanu **(O fată tînără pe patul morții).** 3. Scriitori francezi : J. L. Girez de Balzac, cu romanul său istoric **Barbon** (Paris 1648) Maynard, Leconte de Lisle, Ronsard, Anatole France, Louis Barthou. Nu lipsesc din aceste micromonografii, cînd este cazul, referințele comparatiste cu scriitori români (Alecsandri, Eminescu). 4. Studii publicate în limba franceză care fac cunoscute peste hotarele României diferite aspecte ale literaturii române : poetul Cosbuc, „Cultura franceză în România", în etapele ei istorice succesive, începînd cu secolul al XVIII-lea.

În această grupă fac loc și articolului „Romînul în literatura franceză". Este o analiză critică a operelor franceze, care și-au ales ca eroi (personaje) dintre români, de obicei tipuri sociale negative : bogați risipitori, petrecăreți, aventurieri, nu își văd de studii, neserioși ș.a.m.d. Semnificativă este nota patriotică protestatară a lui Drouhet, care reabilitează tipologia românilor trăitori la Paris pentru a lupta ca scriitori, istorici, oameni politici, artiști, așa zișii „bonjouriști" revoluționari și studioși, dintre anii 1840—1848 : M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, N. Bălcescu, C.A. Rosetti, Ion Ghica, frații Golești ș.a. Mărunților scriitori decadenți (Senancour, Contesa Dash, Marie Nizet, Bellanger) istoricul literar Drouhet le opune paginile unui Ubicini și Michelet, care, primul, a relevat geniul poeziei populare române **(Doinele** lui V. Alecsandri) și al doilea patriotismul 48-iștilor care luptau la Paris pentru unirea Țărilor Române și independența lor, pentru democratizarea societății românești. Plin de admirație pentru poporul român, pentru iubirea de patrie a românilor, Michelet scria (1849) : „Românul nu-și părăsește niciodată țara decît pentru a se întoarce. El păstrează neschimbat tot ce-i vine de la strămoși, portul, obiceiurile, limba și în special marele nume de : **Romani".** Aceste studii sînt publicate în volum în traducerea românească a Silviei Burdea. 5. O altă parte — ultima în antologia prof. Silvia Burdea — este aceea a scrierilor lui Charles Drouhet consacrate învățămîntului limbii și literaturii franceze, urmare a activității lui didactice, ca profesor universitar. Firește, nu se putea publica decît foarte puțin din prodigioasa-i activitate, în total 4 fragmente : „Poezia lui Ronsard", avînd și corectarea legendei că Ronsard (1524—1585) ar fi descendent al banului „Mărăcine" al Craiovei. „Malherbe și Regnier", „Gessner și influența sa în Franța" prin intermediul romanelor lui Florian și „Jules Michelet".

La acest capitol să ne fie îngăduit a adăuga ceva mai mult. Din „Tabelul bio-bibliografic" întocmit de prof. Silvia Burdea, reiese că profesorul Charles Drouhet a ținut la Universitate 20 cursuri **litografiate,** fiecare avînd peste 400 pagini și, deosebit, dezbateri literare, de obicei paralele cu materia cursurilor, intitulate „Comentarii din autori francezi". Lectura și studiul acestor cursuri consacră pe Charles Drouhet printre cei mai de seamă **reprezentanți ai istoriei literare românești,** care a armonizat erudiția și exacta multilaterală documentare cu analiza literară a operelor. Apelul la manuscrise, la ediția princeps, informația bibliografică la zi, amănuntul biografic cu funcția lui generatoare a operelor, problema izvoarelor de inspirație, influența operelor în posteritate, toate trecute prin filtrul critic, elegant exprimat chiar cînd era polemic, sînt **calitățile științifice și metodice** ale savantului profesor, îndrumătorul a peste 30 generații de profesori de limba și literatura franceză pe care i-a dat țării. Spiritul său științific, critic, de istoric literar cu larg orizont, se luminează începînd cu lecția lui de deschidere (1915), care a tratat despre „Succesele lui Pompiliu Eliade la catedra de Limbă și literatură franceză..." (în volum, p. 27—46). Noul profesor a combătut poziția predecesorului său care socotea cultura românească „un simplu reflex și o imitație a celei franceze".

Cursurile prof. Charles Drouhet cuprind evoluția întregei literaturi franceze, începînd cu lirica trubadurilor, cu „La chanson de Roland", trecînd la Umanism, Renaștere, Clasicism, Preromantism, Romantism, ca să termine cu literatura contemporană vremii lui.

Volumul antologic publicat de Editura Eminescu sub îngrijirea prof. Silvia Burdea, prin opera lui Charles Drouhet, constituie pentru istoricii literari și în general, pentru știința literaturii, un model de investigație complexă a operelor literare.

Dan Simonescu

LITERATURA

Urmare din pag. 1

listă, a uni tot mai **mari apropieri,** pînă la identificare a literaturii cu această realitate. Ceea ce implică un mai însemnat și susținut efort **creator** al scriitorului contemporan de a descifra și reda cît mai iscusit esența adevărului integral al vieții, printr-o acțiune consecventă, plină de curaj estetic real, în sensul nu doar al apărării acestui adevăr, ci, mai mult, al afirmării lui cu patos revoluționar, fermitate, clarviziune și probitate artistică, răspundere socială-politică. Militînd astfel pentru respectarea adevărului vieții actuale, afirmăm însăși esența literaturii de actualitate, iar prin redarea lui realistă, cu măiestrie artistică, asigurăm rolul ei principal, și ca act de cunoaștere și ca act de influențare, de atitudine activă asupra noii noastre realități socialiste.

Stăruind asupra adevărului obiectiv al creației literare, am arătat că el este reprezentat de elementele estetice obiective ale realității, constituite ca obiect al acestui domeniu specific de cunoaștere în adevăr estetic. Ceea ce înseamnă că adevărul obiectiv al realității se diversifică și în alte adevăruri, corespunzătoare altor domenii ale cunoașterii umane, ca : adevăr științific, etic, politic, ideologic etc., coexistente cu-

Floarea darurilor

Urmare din pag. a 3-a

și patristicii medievale. Într-o vreme în care destui prozatori se simt datori să bată apa în piuă, să complice stările psihologice ale personajelor într-o manieră care atît pe Dostoievski, cît și pe Kafka și Freud, i-ar plictisi și irita la culme, în condițiile în care se mai confundă literatura cu intriga măruntă, cu aglomerarea de întîmplări auzite pe la cozi sau în Maxi-taxi — Eugen Barbu face o figură de tot aparte, înfățișîndu-se dinaintea judecății axiologice a timpului ca o mare constiință, ca un autor spectaculos și profund moral. Într-un articol sărbătoresc, cum se vrea cel de față, n-ar putea lipsi o serie de considerații referitoare la structura etică, la ideologia și dimensiunea națională a scriitorului Eugen Barbu. O posibilă fișă personală a acestui om **ar** putea avea ca motto și profesiune de credință cîteva cuvinte de o antică simplitate desprinse din înțelepciunea hindusă a Pancatantrei : „Nici în cer nu au parte muritorii de asa multumire cum e aceea pe care o au, chiar și în sărăcie, în patria lor, în orașul lor, în casa lor". Poate că dacă ar fi scris într-o limbă de circulație europeană, sau și-ar fi croit un alt destin, pe alte meridiane. Barbu ar fi avut parte de mai multe onoruri internaționale. Numai că atunci i-ar fi lipsit fiorul tragic al apartenenței la acest popor atît de lovit de nenorocirile istoriei, ar fi semănat cu o **plantă de** mult preț a Orientului răsădită forțat în soluri înghețate. În orice caz, n-ar mai fi fost el însuși decît în parte, iar țara ar fi pierdut un tribun care nu și-ar fi putut urma destinul decît în rezonanță cu paideuma carpatică. Și, ca dovadă că mai există încă foruri cinstite, care judecă valoarea unui spirit și în funcție de vocația sa exponențială pentru poporul care l-a născut, vă voi aminti două mari onoruri care l-au răsplătit : **prestigiosul premiu „Gottfried van Herder" pe 1978 și alegerea recentă ca membru titular al Academiei de Științe din New York.** Ambele bucurii vin ca o recunoaștere a scriitorului de talie mondială, dar și a poporului care l-a dăruit lumii. Poate că ele l-ar fi pierdut și îmbătat de glorie pe oricare altul în locul său, numai că fiul grupii din Cutarida, unde dăinuia un cavalerism de Cambridge, și-a păstrat pe mai departe modestia exemplară, de care bine ar fi să-i vedem animați și pe alți confrați. Într-un portret-robot al acestui autor n-ar putea lipsi o latură esențială : polemica de idei, lupta de principii, măiestria cu care pune la zid impostura, paradele jenante de cinste ale învîrtitilor culturii și istoriei, trădarea de patrie. Normal că un asemenea spadasin de elită a devenit incomod încă de la intrarea sa în arenă. Prezența lui era stinjenitoare pentru toți acei care viciaseră viața politică și literară de după război, avîndu-i pe constiință pe Blaga, Călinescu, Gheorghe Brătianu, Voiculescu, Arghezi, pentru ca apoi, fiind debarcați rapid de istorie, să ne dea cu tifla de pe la posturi de radio străine sau din alte galere ale Occidentului ce ne-a vîndut de atîtea ori. Omul are principii radicale și sănătoase, nu s-a dezis niciodată de ideologia pe care a îmbrățișat-o încă din adolescență, arde cu fierul roșu al cuvîntului pe trădătorii poporului nostru, iar dublarea acestor virtuți justitiare de către geniul său literar amplifică la infinit groaza sicofanților.

Așadar, omul — **creatorul de școală — scriitorul — polemistul — soldatul încercat al patriei și partidului :** acesta este Eugen Barbu. Monumental și singur, el se înalță acum, la cei 60 de ani ai săi, în mijlocul operei pe care a durat-o.

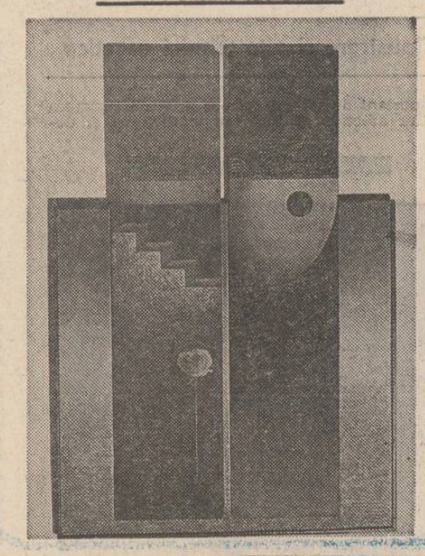

Spovedaniile lui Rebreanu

Urmare din pag. 1

trebuie să spunem că așa cum este editat, **Jurnalul** lui Rebreanu se constituie într-un document de o valoare inestimabilă pentru mai buna cunoaștere a operei și vieții lui Liviu Rebreanu, elucidînd un mare număr de probleme care pînă acum fie că n-au fost deloc cunoscute sau au fost înțelese greșit. Este meritul lui Niculae Gheran de a fi însoțit acest **Jurnal** de o bogăție de date și trimiteri, care pe cît posibil omenește și ținînd seama de parcimonia surselor de informație este de-a dreptul copleșitoare. Cînd sursele lipseau sau ele erau prea sărace, comentatorul a apelat la persoane care l-au cunoscut pe scriitor sau au luat parte la evenimentele descrise în **Jurnal,** căutînd practic să nu lase nimic în umbră. De fiecare dată aceste informații, să le zicem particulare, sînt menționate ca atare. De fiecare dată se fac trimiteri la fondul de corespondență aflat la Biblioteca Academiei, la opera edită etc. Înțelegem dintr-un paragraf al **notei** că aceste informații au fost și mai cuprinzătoare, pentru că iată ce ne spune pe un ton nu lipsit de o anume autoironie : „Aflați la subsol (adevărată „cușcă a sufleurului"), am suportat, inevitabil, rigorile spațiului restrîns, motiv pentru care, de cele mai multe ori, am fost nevoiți să rescriem comentariile noastre".

Constituit din două părți bine distincte, prin trimiterile reciproce care se fac de la una la alta, ele își corespund și dau o imagine vie a omului și artistului care a fost Liviu Rebreanu.

Am citit un volum masiv de aproape 600 de pagini care pur și simplu ne-a tulburat și despre al cărui conținut vom încerca să dăm fie și o palidă imagine în foiletonul viitor. Pînă atunci trebuie să mai spunem că textul **Jurnalului** este ales și stabilit de Puia Florica Rebreanu, care semnează și un adecvat studiu introductiv, iar **Addenda,** notele și comentariile aparțin lui Niculae Gheran. Indicii (pe persoane, toponimice, asociații, instituții, organizații și de titluri — cărți, lucrări, periodice) aparțin lui Niculae Coban. Cîteva traduceri din norvegiană și maghiară aparțin Sandei Buduca și respectiv Terezei Periș Chereji. Lector de carte : Maria Simionescu.

În tot volumul nu întîlnim decît o singură croșetă, care dealtfel nu „tăinuiește" cine știe ce tabu !

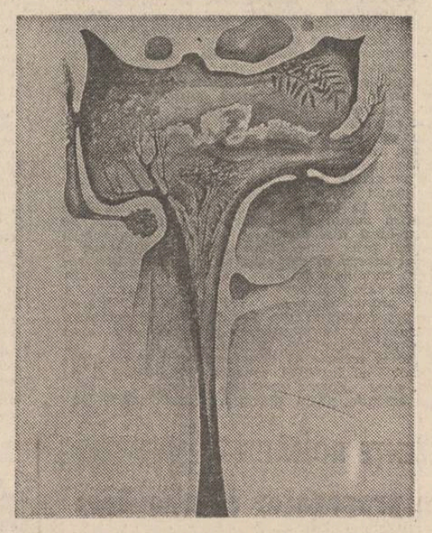

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (LII)

Un mic Cațavencu

În toamna lui 1976, cînd la Paris apărea un roman, „Portrait d'un homme à la faux dans un paysage marin" [1], semnat de un necunoscut „scriitor" român pe nume Virgil Tănase, grupul „Europei libere" era deja intrat în dispozitiv spre a putea provoca și în jurul acelui pe atunci recent căuzaș rumorile pe care era dator să le provoace. Spre deosebire de Paul Goma care publicase, în România, o carte, deținuse rubrici și lucrase ca redactor la „România literară", exemplificînd pe *„opozantul care a cunoscut gloria"* (?!), Virgil Tănase nu era destinat, în tabloul diversiunii, acestei funcțiuni : el urma să fie „scriitorul cu căluș în gură", care scrie de amorul artei și este împiedicat să publice.

Pe această temă, noul „europolibrist" dădea chiar și un interviu înainte chiar de a însemna ceva fie și sub raport bibliografic. În „Les Nouvelles Littéraires" [2] Virgil Tănase era interogat de Jean-Louis Ezine, sforțîndu-se, ca să placă, să spună fel de fel de prăpăstii. Nimic nou pentru cine cunoaște acum stereotipurile unor asemenea acțiuni : „represiune", „talent vulnerat, contestație, iubire pentru cultura occidentală și interdicția de a o cunoaște pe aceea etc.

Acest „scriitor" care publicase cîteva traduceri și ici-colo cîte o nesemnificativă schițișoară [3] începea însă „cariera" lui franțuzească nu altfel decît Paul Goma, cu mari febre de inchipuit : „Mă consider însă moralmente înainte de toate scriitor, chiar dacă unele instanțe superioare au hotărît altfel". Dar, să ne înțelegem, Virgil Tănase se considera „scriitor" dar nu „scriitor român". El scrisese deja o întîie carte, un pamflet, „direct în franțuzește" ; voia să scrie în franceză, româna (ca și lui Petru Popescu, acela amorezat de engleză) nu-i plăcea. Așa încît utilizarea limbii române devenise pentru el un adevărat chin : „Problema se agravează pentru mine deoarece cu cît înaintez în lucrul meu de scriitor cu atît mă simt mai legat de limba română". A fi „legat" de limba română era, să concedem, pentru Virgil Tănase o „problemă care se agrava".

Odată programul politic exprimat și notat de cine trebuia cu o notă bună, Virgil Tănase se stabili și el la Paris și se puse băieteșe pe treabă. La 31 de ani, încă foarte tînăr, (se născuse în 1945, o declară într-o carte publicată în 1983 la Paris), omul se dovedi repede un căuzaș energic și cu inițiative care nu se lăsa impresionat de inutile deliberații etice. Ca și Paul Goma, Virgil Tănase nu dădea numai interviuri, el compunea și „scrisori deschise" ; cu Goma, dealtfel, Virgil Tănase merse încă de la început în echipă. În 3 martie 1977, îi lua acestuia un interviu în „Les Nouvelles littéraires", unde pare-se că se pripășise. În „Limite" [4] îi scrise lui Goma o „scrisoare deschisă", difuzată și la „Europa liberă" ; dar ce text caragialesc prin înfumurare și egocentrism !

„Știi foarte bine — îi scria, de la Paris, Tănase lui Goma — că de la opinca la vlădică, de-a stînga și de-a dreapta, în cruciș și-n curmeziș, sînteți acum priviți și sprijiniți, chiar într-o țară de asemenea suficienți precum Franța". Aceste propoziții demne de Cațavencu luaseră numaidecît o amploare curat mesianică : „pămîntul nostru e astăzi unul din locurile privilegiate unde se joacă destinul lumii, unde se hotărăște, la cererea voastră și cu participarea voastră, mersul acestui sfîrșit de secol". Să lăsăm de o parte reprezentările uimitoare despre Goma, văzut ca un soi de Mesia, și să vedem stilul : absolut demagogic, Caragiale l-ar fi pus imediat pe un asemenea specimen într-o schiță usturătoare.

Însă nu doar despre Goma avea corespondentul parizian mari impresii aberante ci și despre sine : nimic nu-i plăcea, vedea în jur „o lume plină de o scîrnă pe care știu să o fac mai definitivă decît un blestem". Nu lipsesc nici paragraful, canonic în asemenea imprejurări, despre „imensa dezertare morală" a scriitorilor din România, și nici acela despre „generația" matură, compromisă, aici caracterizată însă cu mai multă trivialitate : „ce putoare va lăsa și această generație literară cînd se va prăbuși din cărțile de școală către locul de micime".

Nu erau cele dintîi formule de acest fel, mai înainte [5] Virgil Tănase publicase un articol intitulat „Un eșec moral" exact pe aceeași temă. „Cultura", zicea el, ar fi înăbușită prin „educație", mișcările estetice din Est ar fi „de o sărăcie surprinzătoare" etc. Aceeași frazeologie, nimic nou.

Omul se mișca bine și nici camarazii lui nu-l lăsară de izbeliște. Într-un număr din „Cahiers de l'Est" [6] Șerban Cristovici recenză „Portrait d'un homme"... și îl compară pe autor cu Julien Gracq (din „Le Chateau d'Argol") și cu Alain Robbe-Grillet („Labyrinthe") asociații, axiologic vorbind, de tot extravagante. Mai departe, tovărășia cu Paul Goma (ajuns între timp la Paris) dădea rezultate bune. În primăvara lui 1979, cînd Goma se repezi (injuriindu-l în „Le Monde") asupra unui jurnalist (Henri Chapier) care publicase un articol pozitiv despre români, nici Virgil Tănase nu se lăsă. În „Les Nouvelles littéraires" [7] „subțirele" băiat se sforța să-i convingă pe alții că infernul e, nici o îndoială, în... România : „Dezgheț nu e cel în care puterea protejează plagiatul (...) bizuindu-se pe interdicție și represiune". Paul Goma vorbise de arestări de intelectuali, homosexuali, muncitori și țărani (făcîndu-ne să rîdem), Tănase rămîne încă misterios, grăind aluziv.

Scurtă vreme după aceea apăru în 1980, tot la „Flammarion" „Apocalypse d'un adolescent de bonne famille" (tradus de autor și de Adela Târziu) și, ca să-și facă reclamă, se grăbi să-și prezinte cartea în „L'Actualité littéraire Flammarion" [8]. Dar succesul întîrzie, afară de cîteva notițe, semnate cu inițiale (se știe ce valoare au acestea), în „Le Soir" [9] și „Les Nouvelles littéraires" [10], nu scriseră decît doi-trei recenzenți care apar suspect de des oridecite ori e vorba de o apariție a vreunui român legat de „Europa liberă". E. Reichmann (recenzentul de serviciu al grupului parizian), A. Rinaldi și S. Koster (ultimul — om de casă al Editurii Flammarion, unde își publică romane, așa cum rezultă din „L'Actualité littéraire" [11]. Dealtfel, S. Koster va fi recenzentul ușuraticei compoziții „Amour, amour, roman sentimental" [12] ; serviciile față de editor se practică, așadar, pretutindeni în lume.

Adevărul e că efectele acestor două apariții întîrziară să se producă și omul trecu printr-un moment de dezesperare de unde nu lipsi nici gîndul suicidului : „În luna septembrie a anului 1980 — zice el — și fără legătură cu ultimul roman al lui Jean-Edern Hallier, fusei cuprins de un imens dezgust și hotărîi să-mi pun capăt zilelor [13]. Cum însă sinuciderea nu era o afacere, Virgil Tănase se gîndi că ar fi bine să se lase implicat într-un scandal cu ecouri în presă și dacă ar fi putut chiar el să organizeze campania, cu atît mai bine. Luă, ca atare, complice pe veșnicul Paul Goma, băiat bun la toate, și pe un Moțu Haiduc (Hirsch) care trebuia să joace rolul „criminalului" tocmit de comuniști. În rest, afacerea se cunoaște și presa occidentală a reconstituit-o în amănunt atunci cînd „mortul" (Paul Goma) și „răpitul" (Virgil Tănase) au apărut vii și nevătămați la o conferință de presă brat la brat cu „asasinul". Ceea ce au scăpat unii din vedere era doar o, nu-i așa ?, nesemnificativă coincidență : a doua zi după reapariția „spectaculoasă" a lui Virgil Tănase editura Flammarion lansa, cu speranța unui mare succes de librărie, „noul roman" al fostului... „răpit" : „Amour, Amour". Trucul nu a dat rezultate și în „Livres Hebdo" [14] Virgil Tănase tuna și fulgera contra ziariștilor care nu s-au abținut să facă legătura între „răpire" și „lovitura publicitară" cu... romanul. Și dacă tot șmecheria nu a mers, omul se gîndi să mai încerce una, scriind istoria pasă-mi-te cinică a prezumptivei lui răpiri, intitulînd această compoziție „C'est mon affaire" [15]. Eșecul a fost și de data aceasta pe măsură ; ca și Paul Goma, Virgil Tănase se apucase iremediabil de învîrteli.

Artur Silvestri

[1]. *Flammarion, 1976.*
[2]. *din 29 oct. 1976.*
[3]. *una, „Happenings", în „Viața Românească" nr. 1/1968.*
[4]. *nr. 24—25/sept. 1977. p. 21.*
[5]. *în „Les Nouvelles littéraires", 27 ian. 1977.*
[6]. *nr. 8/1977.*
[7]. *5 aprilie 1979.*
[8]. *sept.—oct. 1980.*
[9]. *23 oct. 1980.*
[10]. *20 nov. 1980.*
[11]. *sept.—dec. 1982, pg. 9.*
[12]. *Flammarion, 1982.*
[13]. *„C'est mon affaire", Flammarion, 1983, pg. 7.*
[14]. *vol. V, nr. 14, 4 aprilie 1983.*
[15]. *„Flammarion", 1983.*

18 FEBRUARIE 1984
L7

ZALMOXIS, ucenicii săi și claustrarea

Urmare din numărul trecut

Absența statuilor și chipurilor de zei de la geto-daci

Dacă religia geto-dacilor era fundată pe aceste mistere în care inițiatul vedea și auzea pe zei și pe demoni în stare de deprivare senzorială, atunci se explică de ce religia geto-dacică era **aniconică** (I. G. Coman, **Op. cit.**, p. 48) adică lipsită de statui, baso-reliefuri, picturi și alte reprezentări de zei și zeițe. În realitate geto-dacii nu aveau nevoie de asemenea înfățișări ale zeităților lor, fiindcă în stare de deprivare senzorială vedeau și auzeau o mulțime mare de zei și zeițe care se mișcau și vorbeau cu ei. Chiar dacă s-a găsit un bust de bronz la Piatra Roșie (H. Daicoviciu, **Dacia de la Burebista la cucerirea romană** Buc. 1972 p. 215) acesta este un caz unic. Or, **testis unus, testis nullus,** și nu s-a mai găsit nici o altă reprezentare de zeitate din epoca dacică. Și nici pe coloana lui Traian de la Roma nu se află reprezentată vreo zeitate dacică.

Supunerea și ascultarea geto-dacilor de preoți

Înțelegem de ce dacii au dat ascultare cu atita zel și luare aminte poruncilor lui Zalmoxis, date lor desigur prin preoții lui. Tocmai fiindcă știau cu certitudine absolută că viața de apoi este o realitate — deoarece unii din ei o cunoscuseră printr-o experiere proprie, de aceea credeau că preoții lor care îi inițiaseră în mistere puteau să le deschidă calea spre nemurire. Așa se face că dacii au ascultat pe Deceneu și au scos din rădăcină vița de vie, stirpind-o, deși ca toți tracii aveau reputația că îndrăgeau peste măsură de mult vinul. Tot fiindcă știau că vor mosteni sau nu viața de apoi, unii din ei pe care poate Iosif Flaviu îi numește **pleistoi** nu se căsătoreau, nu mîncau carne și trăiau izolați de lume, la fel ca esenienii iudei. Adică pedepsele și răsplățile vieții de apoi erau o certitudine absolută, pe care o cunoșcuseră în stare de deprivare senzorială, și nu o perspectivă îndepărtată și indoielnică. Viața lor virtuoasă era consecința logică a certitudinii depline a vieții fericite și veșnice pe care trebuiau să o capete după moarte dacă vor trăi virtuos. Desigur dobindirea nemuririi se realiza prin misterele geto-dacice, care comportau fără îndoială pe lîngă rituri apotropaice, în special fumigații cu scopul de a curăța, de a face pur (deci rituri catartice), descintece și în final claustrarea într-o peșteră sau o locuință subpămînteană.

Preoții geto-dacilor puteau să comunice, în mintea mirenilor, cu ușurință cu zeii, și de aceea aveau o mare autoritate la cei pe care îi păstoreau. Așa se face că regele Kosingas care era în același timp și preot al zeiței Hera, vestea pe supușii săi că se va duce în cer la zeița pe care o slujea, ca să se plîngă de neascultarea lor. Iar aceștia nu găseau nimic absurd în această aserțiune a sa și îl credeau **(Polyaenus, Stratagemata,** VII, 22) tocmai fiindcă știau că zeii pot fi abordați ușor de oameni și în special de preoți în cursul misterelor lor.

În ceea ce privește vitejia geto-dacilor, vitejie legendară în Antichitate, împăratul Iulian Apostatul, nepotul lui Constantin cel mare, scria despre ei că „geții au fost cei mai viteji dintre oamenii care au trăit vreodată" și el continuă arătînd că această bărbăție au avut-o geții „pentru că fuseseră convinși să se poarte vitejește de către slăvitul lor Zalmoxis" **(Despre Cezari,** 22) Adică vitejia era consecința directă a credinței lor, iar aceasta comporta convingerea temeinică și neabătută în nemurire, convingere căpătată prin participarea la mistere în care deprivarea senzorială îi punea în legătură cu ceea ce își închipuiau ei că este Hadesul, Infernul, viața de apoi a cărei realitate era îndubitabilă și certă pentru ei care o cunoscuseră.

Propensiunea dacilor spre „filozofie" așa cum o descrie Iordanes (XI, 69—71) adică spre studii de astronomie, astrologie sau fizică își are originea, fără îndoială, în viziunile pe care le aveau în stare de deprivare senzorială, în contactele pe care ei le realizau cu ceea ce socoteau că este viața de apoi, lumea de dincolo. Fiindcă halucinațiile vizuale pe care le aveau, și legătura cu lumea demonilor și a zeilor, le deschidea curiozitatea și îi incita să se cufunde și mai adînc în probleme pe care le socoteau metafizice.

Claustrare și alte tehnici ascetice

Important de notat în ceea ce privește structura stărilor afective ce însoțeau claustrarea și deprivarea sensorială este faptul, observat de cei ce le-au trăit, că ele se însoțesc de beatitudine, de o stare de mulțumire și nu de anxietate, adică de o „emoție penibilă de așteptare", cum este definită anxietatea de psihologia franceză (dar nu și de cea anglosaxonă care o echivalează adesea cu „emotivitatea marcată"). Astfel spre deosebire de stările halucinatorii din multe infecții și intoxicații (spre exemplu în delirium tremens) în starea de deprivare senzorială există o stare de fericire, care poate fi interpretată ca o ședere în paradis, în lumea veșnicei fericiri.

Pe de altă parte în geneza stărilor de halucinații vizuale și auditive care survin la cei ce sînt claustrați în peșteri sau în încăperi subterane, poate juca un rol însemnat nu numai deprivarea senzorială propriu-zisă ci și **deprivarea de somn** pe care poate o practicau cei ce se aflau claustrați. Fiindcă suprimarea voluntară a somnului **(sleep deprivation)** timp de cîteva zile aduce în mod constant cu sine halucinații vizuale și auditive (cfr. V. Predescu, **Psihiatrie,** Buc., 1976, p. 114 ; Liviu Popovici, **Visul,** Cluj-Napoca, 1978, p. 89 sq.). Tot așa postul cu suprimarea voluntară a hranei și a apei ori numai a uneia din acestea două, produce după cîteva zile prin hipoglicemie și deshidratare, halucinații vizuale și auditive cu o stare de obnubilare a conștiinței. Nu știm exact dacă în misterele geto-dace cei izolați în peșteri sau în încăperi subterane se abțineau de la somn, dar această practică ascetică era folosită de monahii din Egipt în primele veacuri, dar și de cei din alte țări ortodoxe. În ceea ce privește suprimarea hranei, ea însoțea constant sub formă de post toate misterele antice. Este de presupus că și privarea de somn ca și cea de hrană și de băutură au putut avea un rol major în geneza turburărilor de percepție, halucinații vizuale și auditive care survin în mod necesar la cei izolați în peșteri și încăperi subterane.

Taina misterelor geto-dace

Astfel trebuie să tragem concluzia că geto-dacii în misterele lor izolau pe inițiații în peșteri sau în locuințe subterane și aici aceștia aveau viziuni pe care le considerau că sînt ferestre deschise către lumea zeilor, către viața de dincolo. În aceasta consta în ultimă esență modul cum geto-dacii învățau pe oameni că sînt nemuritori.

Dar în istoria religiilor deprivarea senzorială, ca și deprivarea de somn, sau privarea de hrană și de apă (postul negru), ca și fenomenele de Fata Morgana (mirajele) ce apar în pustiuri ca și ecoul dealtfel, au avut un rol însemnat pentru că astfel de stări au fost considerate secole de-a rîndul, drept supranaturale și pe temeiul lor s-au putut constitui mitologii bigote sau confirma prin elemente concrete, obiective chiar, credințe și mituri.

Era însă cu neputință ca în cultura populară română să nu fi rămas absolut nimic din claustrarea aceasta a discipolilor lui Zalmoxis. De fapt în țările locuite de români au rămas un mare număr de sihăstrii, așa cum nu se întîlnește în nici o țară învecinată și în locurile cele mai inaccesibile din Carpați se găseau pînă de curînd numeroase chilii ale sihaștrilor (cfr. Ioanichie Bălan, **Vetre de sihăstrie românească,** Buc., 1982, p. 5). Acești sihaștri nu acceptau viața în obște organizate și voiau să trăiască izolați după propriile lor rînduieli. Ba chiar în obște, unii sihaștri se zideau în chiliile lor spre a fi cît mai izolați de lume. Această claustrare constituia fără îndoială o continuitate incontestabilă cu spiritualitatea discipolilor lui Zalmoxis, de trăire însingurată.

Constantin Daniel

Dorin Crețu : „Natură statică"

REPERE

Traducere și interpretare

Se discută mult în întreaga lume în legătură cu problema traducerilor. Tematica unor simpozioane și congrese este dedicată echivalențelor în limbi străine, iar publicațiile cele mai importante își deschid coloanele dezbaterii asupra dificultăților și riscurilor asumate de traducători. Este greu, desigur, să ne așteptăm la un consens, chiar și numai în ceea ce privește implicațiile minore ale unui asemenea uriaș și continuu efort cultural. Cu toate acestea, numeroasele controverse în materie au luminat aspecte detaliate și au contribuit indiscutabil la progresul domeniului. De curînd a apărut la noi una dintre cele mai importante cărți dedicate traducerii, construită din perspectiva experienței personale, precum și a unei activități critice de lungă durată. Ceea ce impresionează în primul rînd în cartea lui George Steiner, la care ne referim acum, și pe care o vom analiza pe larg într-unul din numerele viitoare, este faptul că autorul presupune dificultatea de înțelegere a unui text literar în chiar limba în care a fost redactat. O concluzie similară trăgea și Heidegger, în prelegerile sale publicate sub titlul: „Ce înseamnă a gîndi ?", atunci cînd se referea la decriptarea unui scurt fragment din textele lui Parmenide. Gînditorul german spunea că trebuie să-l auzi grecește pe Parmenide, pentru a ști ce vrea să spună, adică trebuie să descifrezi toate implicațiile sub-textuale și întregul context „ideologic" și de cultură, acea „forma mentis" grecească. George Steiner extinde puțin discuția, transformînd teoria traducerii într-un mod de problematizare a înțelegerii textului în general, făcînd adică o critică textuală, am zice noi, neevitînd conotația filologică a cuvîntului. A înțelege un text înseamnă în primul rînd a-l citi din punctul de vedere al limbajului său propriu, adică a face o critică a sensurilor sale, așa cum le-a voit autorul și așa cum și-au dezvoltat ele o viață proprie, în decursul „istoriei culturale".

Din acest punct de vedere, este interesant să ne oprim puțin la traducerile succesive ale unui text. Sensurile literale se precizează în timp cu oarecare aproximație și cu toate acestea simțim nevoia unor traduceri noi, nu numai pentru a adapta expresia originalului la straturile lingvistice ale idiomului în care se face traducerea, ci și din nevoia permanent resimțită de a-i preciza sensurile, chiar dacă sîntem conștienți că este imposibil de a realiza acest lucru numai prin versiuni repetate. De aceea, în cazul unor traduceri noi, mai important pentru a estima contribuția editorului și traducătorului este de a-i cerceta aparatul critic, notele și comentariile la text. Și nu ne referim aici numai la textele clasice, care presupun un caracter de obligativitate o infrastructură filologică și critică a cărții. Iată, de pildă, cazul lui Dickens, autor cum nu se poate mai popular și mai bine cunoscut pe toate meridianele. Dincolo de sentimentul pur „estetic", ca să zic așa, este limpede pentru oricine că textul marelui romancier englez nu este inteligibil cum se cuvine, fără un aparat critic solid, care să conțină elemente de sociologie, politică și, îndeosebi, de analiză a limbajului și moravurilor epocii sale. O întreagă umanitate se transcrie în romanele lui Dickens prin elaborate formule de politețe, iar structura socială se reflectă într-un limbaj care trebuie explicat. Mai aproape de noi, un univers artistic cum este cel al lui Bernanos sau opera poetică a lui Claudel își pierd substanța artistică și amploarea semnificațiilor, în lipsa cunoașterii adîncite a lumii și credințelor care le-au produs. Anti-franchismul lui Bernanos, din eseuri, trebuie radiografiat prin întreaga problematică, atît de specifică, a romanelor sale. Iar acestea nu pot fi înțelese fără problematica grației, atît de acută la o serie de intelectuali francezi dintre cele două războaie mondiale.

Din acest punct de vedere, problematica traducerii se referă la întreg ansamblul literaturii, și chiar în cadrul mai restrîns al literaturilor naționale poate să lumineze aspecte importante. Vom ajunge să însoțim fiecare carte de un aparat critic explicativ care trebuie elaborat cu toată grija, uneori de către însuși autorii textelor, pentru ca întreaga profuziune de sensuri ale cărților să-și deschidă corola și să-și reveleze bogăția pentru cititori. Experimentul s-a făcut deja, îndeosebi în cultura franceză, și el nu este doar o probă de alexandrinism literar, ci o necesitate adînc resimțită în spațiul unor literaturi în care critica se supune prea mult necesităților valorizării și fluctuațiilor de piață comercială. Sensul acestui demers este însă mai profund, el poate să ne dea de gîndit și să-și probeze viabilitatea printr-o practică atentă.

Aurel-Dragoș Munteanu

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

Un propagator al valorilor: C. Michael Titus

Au apărut recent la Editura „Panopticum Press" din Londra două interesante opuscule semnate de scriitorul și jurnalistul englez C. Michael-Titus, director al revistei londoneze „The Reminder". Sînt și acestea, ca și altele, analize solide ale condiției culturii românești în lume, probe ale universalității literaturii noastre rezultate din dialog cultural și din creația originală autonomă. C. Michael-Titus, un remarcabil analist al fenomenului de „europeism" dialogal, dă încă o dată probe de profunditate în comentarii și de inteligență în formulările de ordin general. Stil intelectual, cu altitudine a expresiei, pregnanță în sinteze — iată caracteristici care îl așează pe autor printre lucizii propagatori ai valorilor românești.

Intîia contribuție se intitulează „Europa în România" și e alcătuită din două eseuri consistente între care al doilea îmbrățișează o chestiune de ordin mai general : „România-azi". Celălalt eseu e o serioasă analiză a poziției lui „Nicolae Iorga față de relațiile anglo-române". Deși pronunțat politologică, această lucrare vine, cel puțin în partea dedicată lui Iorga, și cu însemnate contribuții de ordin cultural. Documentația este impresionantă.

Cel de-al doilea opuscul se intitulează „Convergences littéraires" și dezvoltă cîteva din ideile pe care scriitorul englez le are în privința literaturii române de azi. C. Michael Titus a întreprins, pe scurt, două analize comparatiste, una despre „Burghezia lui Molière și cea a lui Caragiale" și alta despre „Jean Anouilh și Paul Anghel". În privința comediei molièresti și caragialene, eseistul aduce ideea că amîndoi autorii sînt universali prin „universalitatea" viciilor, a defectelor, a slăbiciunilor și a ridicolului.

Teatrul lui J. Anouilh și al lui Paul Anghel s-ar întîlni, constată autorul, în ideea „alegerii ireversibile", întreprinsă de francez în planul individual și de român — în planul unei națiii întregi. Dramaturgie „latină" de mare valoare — aceasta e judecata lui C. Michael Titus asupra celor două creații teatrale.

A. S.

REVISTA STRĂINĂ

● **TURNEUL ORCHESTREI** de cameră din Constanța în Statele Unite și Canada s-a bucurat de un amplu succes în presa de peste ocean, întrunind sufragiile unor critici prestigioși, care au comentat evoluția interpreților și selecția lucrărilor prezentate publicului. Lisa Scott Screeton în „Arkansas Gazette" scrie următoarele : „Dirijată de Paul Staicu, orchestra de coarde... în fața unui public restrîns, dar cunoscător, a fost apreciată cu ovații în picioare... Staicu este un maestru cu bogată experiență, conducîndu-și orchestra fără partitură, fără să-i scape nici cea mai mică intrare. Fiecare respirație și mișcare a sa erau adînc concentrate în muzică, iar el impunea și obținea respectul și concentrarea orchestrei..." În Texas, sub titlul „Orchestra din Constanța deschide stagiunea de concerte", au apărut următoarele aprecieri : „O interpretare electrizantă a fost oferită de către cei 25 de membri ai orchestrei Constanța din România... Maestrul Paul Staicu este un dirijor palpitant, atît după sunetul pe care-l obține, cît și după imaginea pe care o prezintă". Wally Burgke scrie : „...Un concert pe care nu-l vom uita multă vreme. Pe parcursul celor 7 mișcări, flautistul Liviu Cristian a creat ceva din tot ce e mai frumos posibil pe acest instrument... prin desăvîrșita sa măestrie, interpretare impecabilă și prin prezența sa scenică a reușit să atragă atenția concentrată a publicului". Criticul Terence O'Grady conchidea următoarele : „Trei lucrări românești necunoscute, împreună cu trei lucrări standard pentru orchestră de cameră, au format un concert plin de succes. (...) Îmbinare de rareori auzite bijuterii românești și piese clasice, de orchestră de cameră, concertul a cîștigat aprobarea entuziastă a publicului care a reacționat cu o sală în ovații, din care două treimi s-au ridicat în picioare".

● **O IMPRESIONANTĂ APARIȚIE** este comentată în presa moscovită. Criticii de specialitate se referă la editarea unui „Catalog centralizat al colecțiilor galeriilor de stat Tretiakov", realizat de un colectiv științific din cadrul celebrei instituții de artă și de Editura „Arta" din capitala sovietică. Catalogul este în primul rînd o descriere științifică sistematizată a aproape tuturor valorilor din muzeu, în număr de peste cincizeci și cinci de mii. El va conține principalele informații referitoare la istoria creării acestor valori, evidențiind importanța lor și însoțindu-le de reproducerea unui număr cît mai mare de lucrări. Lucrarea în ansamblu va cuprinde 40 de volume. În fiecare dintre ele vor fi publicate aproximativ 200 de reproduceri color, iar textul va conține biografii ale artiștilor, bazate pe date din arhivă și din surse literare, precum și o listă a creațiilor lor, specificîndu-se titlul, dimensiunile și tehnica execuției.

● **O PUBLICAȚIE** de prestigiu planetar este editată de Universitatea din Chicago, „Journal of Near Eastern Studies", sub conducerea profesorului Robert D. Biggs. Ultimul număr care ne-a parvenit conține ample studii cu privire la interpretarea unor texte din Egiptul faraonic, sub semnătura lui Edward F. Wente, analize ale numelor găsite pe monedele din Anatolia de nord, investigații în ceea ce privește texte vechi babiloniene și ebraice, precum și o amplă secțiune dedicată trecerii în revistă și recenzării cărților principale din domeniu, sub semnătura unor mari specialiști din toate universitățile lumii. Este de remarcat, de asemenea, că publicația face adeseori loc unor materiale prezente în simpozioane speciale, cum a fost numărul dedicat studiilor privind limba aramee. Sînt prezentate comunicările care evidențiază extinderea interpretărilor de text și concluziile care pot fi trase din marile descoperiri făcute în ultimele decenii. Știința românească este în mod particular interesată în aceste cercetări, în care s-au ilustrat contribuțiile unuia dintre cei mai mari specialiști de limbă aramee, Constantin Daniel, care a publicat la Editura științifică și enciclopedică un volum sistematic dedicat problemei, unic în felul său.

● **MODA** „benzilor desenate" pare să dureze mai mult decît estimau unii dintre criticii noii metode de expresie audio-vizuală, în urmă cu cîteva decenii. Editurile fac tot mai mult loc unor cărți de asemenea tip, ele sînt comentate în presă, adeseori foarte favorabil, adresîndu-se mai multor categorii de cititori, depășind vîrsta copilăriei și adolescenței, care erau vizate la începuturile acestui nou gen de expresie. De altfel, constatăm chiar că editurile relau apariții foarte vechi cum este volumul editat de Caumery și Pinchen, **Becassine caută o slujbă.** Iată ce scrie un comentator : „Prin această reeditare fidelă a cărții din 1937, regăsim aventurile unei bretone savuroase, un personaj cunoscut, care aparține astăzi patrimoniului nostru cultural. În acest album, Becassina, ajutată de unchiul său Corentin, va căuta pentru cineva posibilitatea unei munci artistice. Nu se poate rezista farmecului acestei istorii desuete, care conduc personajele în situații imposibile din punct de vedere rațional. Se poate rîde sau zîmbi în legătură cu valorile apărate aici, în legătură cu preocuparea de moralitate și convenință. Aceasta nu te va împiedica să plonjezi o dată cu lectura cărții într-un univers particular. Este o lectură dificilă, care nu se indică copiilor prea mici.

Triumful principiului naționalităților

Oportunitatea unor cărți cum este prezenta lucrare istoriografică **România și Conferința de Pace de la Paris** *) pentru instruirea și orientarea tinerei generații este incontestabilă. Asemenea cărți reactualizează evenimente istorice al căror contur și semnificație începe de multe ori să fie estompate de timp. Sînt apoi teme, cum este chiar aceea a primului război mondial și a Conferinței de Pace care i-a urmat, care nu sînt foarte frecvent tratate pentru marele public, ceea ce desigur este un dezavantaj și pentru importanța lor și pentru cei care trebuie să le înțeleagă și să-și facă din ele un reper istoric și politic. De altfel, pentru literatură această lacună a lucrărilor de sinteză privind marele eveniment pe care l-a trăit România din 1916 pînă la încheierea păcii care a urmat primului război mondial, și-a avut urmările ei. Actul creației are nevoie de un climat stimulativ al cercetării istorice constructive. În absența acestui climat au înflorit mai ales insemnările despre război, despre ocupație, despre prizonierat și despre retragerea la Iași, alte diverse pagini memorialistice, dar foarte puține opere de ficțiune, de creație care să privească evenimentele despre care vorbim în întreaga lor anvergură și semnificație. Inițiativa colectivului de cercetători care a alcătuit sinteza **România și Conferința de Pace de la Paris (1918—1920)** este de aceea binevenită. Cei patru cercetători nu se mulțumesc să recapituleze fapte și documente care s-au mai vehiculat: ei studiază o temă și prin prisma ei întreaga desfășurare a primului război mondial și a Conferinței de Pace. Este vorba despre felul cum principiul naționalităților a fost afirmat, îmbrățișat și aplicat de oamenii politici din țările atrase în orbita primului război mondial. Din acest motiv afirmarea principiului național la români este urmărită de autori cu mult înainte de 1916 și cu atît mai mult în perioada circumscrisă marii conflagrații, cînd oamenii politici români au lucrat în deplin acord cu masele populare, în direcția afirmării, susținerii și realizării acestui principiu. Cartea celor patru autori evidențiază convingător acordul de atitudine și ulterior și de acțiune dintre oamenii politici români și toate straturile sociale românești în ceea ce privește realizarea marelui deziderat național al Unirii. Atent este urmărit războiul diplomatic prin care puterile occidentale încearcă să obțină concursul României fără a ține seamă de acest principiu, ca și reacția diplomatică românească care nu vrea să devină instrumentul altui interes decît acela privind principiul naționalităților. Ca o ilustrație a acestui climat comun de acțiune este adusă pentru prima dată la aceste proporții în bibliografia problemei, presa românească a vremii, exactă, realistă, elocventă în a afirma interesele poporului român și a căilor de urmat pentru a le atinge. **România și Conferința de Pace de la Paris** subliniază cu prisosință caracterul de război popular și de război just al participării României la primul război mondial înlăturînd aserțiunile contrare fără fundament istoric. Noi nu vrem să luăm ce nu e al nostru, scria presa, iar războiul s-a declarat numai Austro-Ungariei, în hotarele căreia se aflau subjugate milioane de români. Adeziunea întregului popor la războiul pentru Unire și mai ales deosebita lui capacitate de rezistență și de dăruire, verifică justețea acestei lupte, care viza realizarea unui ideal de demnitate națională.

Planul de referință al cărții este mai ales cel diplomatic, nu cel militar, autorii urmărind acțiunea României din punctul de vedere al dreptului internațional, motiv pentru care raporturile și inițiativele diplomatice stabilite de România în acest interval sînt fixate cu precizie. Litigioasa pace separată pe care România a fost obligată s-o încheie cu Germania este prezentată în adevărata ei lumină. Autorii preiau toate clarificările pe care istoriografia mai veche le-a adus în aceste probleme, dar aduc ei înșiși numeroase clarificări și o perspectivă nouă. Ei nu scriu o istorie de partid, o istorie de personalități, ci istoria unui popor și a instituțiilor și acțiunilor lui decisive într-un ceas crucial pentru el. Mai mult decît atît, autorii nu studiază numai modul în care principiul naționalităților a ieșit învingător din aceste imprejurări ci și care a fost contribuția românească la această victorie. În vederea acestui scop toată informația veche este revizuită și completată cu una nouă, iar unghiul de atac asupra materiei schimbat. **Victoria principiului naționalităților în Europa centrală și de sud-est în 1918 și Unirea românilor într-un singur stat** face, de aceea, obiectul unui capitol separat care arată că principiul naționalităților se concretizase prin state ale românilor, cehilor, sîrbilor, slovacilor și prin realizarea lor cu ajutorul maselor populare. Înaintea Conferinței de Pace de la Paris, ni se demonstrează de către cei patru autori, principiul naționalităților era o realitate, noile state se formaseră de fapt și de drept, iar ceea ce urma nu putea fi decît o confirmare a acestei situații rezultată din voința liberă a popoarelor.

Originalitatea acestei cărți, rezultată din studierea faptelor în contextul originar, (singura originalitate permisă într-o lucrare de istorie), se face văzută mai ales din acele capitole care tratează în chip direct tema cărții. Nicăieri pînă acum în istoriografia românească, n-a fost prezentată atît de complet și cu atîta claritate Conferința de Pace de la Paris, rolul marilor și micilor puteri în ea și între acestea rolul delegației române. Împărțirea beligeranților și a aliaților în „mari" și „mici", limitarea numărului de delegați, eliminarea unora dintre aliați de la consfătuiri importante, ținerea tratatelor de pace care trebuiau semnate în comun în secret pînă în ultimul moment, sînt cîteva din procedeele cu ajutorul cărora, ne arată autorii, marile puteri au încercat și au reușit în bună măsură să transforme această Conferință de Pace în instrumentul intereselor imperialiste pe care le reprezentau. Reduse la o simplă figurație, statele mici au încercat să protesteze, fără rezultate deosebite în prima fază. Cartea celor patru autori oferă un tablou coerent și revelator al împrejurărilor. Beligerant important al războiului, cu jertfe dintre cele mai mari, din care foloasele principale le trăseseră aliații occidentali, statul român s-a văzut tratat ca o țară nebeligerantă, în pericol de a nu i se recunoaște nici tratatul de alianță și nici firești deziderate naționale. Injustiția făcută României prin abuzul marilor puteri a avut un mare ecou în opinia publică românească și internațională. Pus în fața acestei situații, reprezentantul României la conferința de pace în care aliații erau tratați ca învinși, iar uneori învinșii ca niște cîștigători, a protestat de numeroase ori, fiind obligat pentru apărarea intereselor statului român unitar născut în urma a numeroase jertfe să părăsească Conferința. Gestul este analizat în implicațiile sale politice adînci de cartea celor patru autori și restituit cititorilor în sensul său superior, ca inițiativă necesară pentru apărarea drepturilor inalienabile ale poporului român. Practic, părăsirea Conferinței și-a făcut pînă la urmă efectul, România devenind lidera țărilor mici într-un program de revendicări politice și diplomatice față de marile puteri, ea obținînd revizuirile cerute. Încercarea unor puteri externe de a subordona România pe chestiunea „tratamentului minorităților", agitat în chip diversionist și demagogic de cei interesați, care doreau s-o întoarcă la situația de după pacea de la Berlin din 1878, n-a reușit. Conferința de Pace a omologat în cele din urmă situația de fapt și de drept fără a reuși să modifice principalele hotăriri ale popoarelor după marele război. Principiul naționalităților a triumfat, iar contribuția românească la acest triumf, ne-o arată cartea lui C. Botoran, I. Calafeteanu, E. Campus, V. Moisuc, a fost dintre cele mai importante. Cartea spulberă și o iluzie : aceea a bunului și perfectului occidental și impune concluzia, că adevărul și dreptatea adeseori pot fi puse în pericol de arbitrajele marilor puteri. Cei patru autori au scris o carte superior documentată, inteligent construită, conduși de fapte și de dialectica fenomenelor, și mai ales lucidă. Tînăra generație are nevoie de astfel de cărți, adevărate și lucide, pentru a înțelege autentica față a istoriei românilor.

Mihai Moroșanu

*) **C. Botoran, I. Calafeteanu, E. Campus, V. Moisuc : „România și Conferința de Pace de la Paris (1918—1920), Triumful principiului naționalităților", Editura Dacia, 1983.**

Adio, Julio Cortazar

● **Datoria noastră, a scribilor, este să dezvățăm gloria de a sosi prea tîrziu și veacurile de obsesia postumității. Valorile sunt în esența socială, în intimul mecanism al progresului.**

Duminică, 12 februarie 1984, a încetat din viață, la Paris, în vîrstă de 69 de ani, Julio Cortăzar, argentinian de fel și francez de suflet, un confrate pe care Italo Calvino l-a declarat „unic în literatura universală".

Poet și prozator de inspirație socială, inovator și explorator al fantasticului, rezistent la pozitivismul și empirismul contemporan, a lăsat cărți vii, frumoase și adevărate. Cele mai cunoscute sînt : „Cartea lui Manuel", „Toate focurile, focul", „Ocolul zilei în optzeci de lumi" și „Șotron".

America Latină și cultura contemporană regăsesc în personalitatea și opera sa o problematică și aspirații esențiale. În decembrie 1983, pentru merite excepționale i se acordase Ordinul „Felix Varela", încununînd un șir de distincții și recunoașteri internaționale.

Inlocuiesc o lacrimă efemeră cu cîteva cuvinte emoționate împotriva capriciilor gloriei și cer puțină lumină pentru opera unui confrate latin.

Ion Nicolescu

SPORT

Ascundeți porțelanul și paharele scumpe

E un ger de crapă pietrele, dar la radio o fată fără pic de har cîntă răzbit despre o poveste în finul de curînd secerat sau despre nu știu care nuc din material plastic în ramurile căruia crește fasole violetă, bob, năut. Auzind-o cum brodează guguștiuci pe sîrmă îmi vine să-i propun să intoneze marșul năpîrlirii șerpilor pentru sportivii noștri plecați la Olimpiada albă și care promit, cel puțin pînă la ora asta (joi dimineața), să se întoarcă acasă cu cîte o ureche de lemn și un galoș în buzunar. Avem munți, avem zăpezi, avem sănii, avem fabrică de skiuri și pulovere cu pieptul plin de cerbi carpatini, dar la Sarajevo, cred c-am trimis niște crescători de iepuri chiori sau cultivatori de lăptuci degerate. Schiorii noștri gonesc cu burta pe pîrtie și cataligele-n cer, iar sănierii spintecă lumea călări pe buturugi. Sînt de acord cu dictonul că la Olimpiadă e minunat să participi oricum, dar și mai minunat e să cîștigi un loc măcar între primii zece concurenți. Însă ce se întîmplă cu noi ține de domeniul hazului de prost gust. Nici un băiat și nici o fată trimiși la Olimpiadă nu mai au dreptul să se laude de acum înainte că sînt copiii Bucegilor și-ai Făgărașului. Pentru astfel de performanțe îi ținem noi, ierni întregi, în cele mai frumoase locuri din țară, pe cheltuiala statului ? Îmi mai pun un bob de speranță în boberi, pe ceilalți semănați-i cu brumă urzicată de crivăț și trimiteți-i să-și repare pe banii lor genunchii juliți și nasurile stîlcite de pomană.

Azi, oricît de frig ar fi afară, simt cum mi se rotește primăvara în jurul casei. Azi, ies nebunii frumoși să joace bradul logodnei pe gazonul cu obrajii arși de ger. Îi vreau cît mai răi și mai neiertători. Pentru Dinamo, Craiova și Steaua, aurul atîrnă în șuvițe despletite la fereastră. Dar, foaie verde de-un marș nupțial, ce ne facem cu Rapidul din Giulești, unde se defilează încă după metoda : ăl cu paie, ăl cu fin, ăl cu mămăliga-n sîn ?! Antrenorii și căpitanul echipei s-au lansat, peste iarnă, în niște declarații care-au făcut să-mi crească două aripi de corb și două de vultur. Dă Doamne să nu mi le jumulească pană cu pană alde Damaschin și Ion Ion! Un vecin de suferință și iubire pentru gărari mi-a spus că, încă de ieri, nevastă-sa a coborît în pivniță paharele scumpe și obiectele de porțelan. Ca să vezi ce piază rea ! Eu păstrez pe noptieră două scrumiere de sare rduse de la Slănic. Dacă după amiază, Rapid nu pornește cu dreptul, cumpăr o oaie și o pun să le lingă pînă la ultimul bob, apoi o trimit să străbată în poarta Sportului studențesc, să aștearnă două pîrtii de polei sub picioarele dușmanilor. Și tot așa de acum încolo, pînă ne-o sălta pe brîul unde n-ajung mărăcinii.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ

ANUL XXVII
8
(1 138)
Simbătă
25 februarie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Cenacluri literare

O formulă tradițională care invocă însăși tradiția — cenaclurile ; și mai intîi și-ntîi de toate un mod de a comunica. O expresie, în alt plan, a fenomenului literar care a atras și atrage în mișcarea sa atît certitudini cît și speranțe, a impus căutări și experiențe, a legitimat așteptări și nu de puține ori a netezit căi pentru afirmarea unor mari personalități. Cenaclurile, din acest punct de vedere, au constituit și adevărate repere de istorie literară. Momente fierbinți și distincte ale acesteia, dintr-o perspectivă care incorpora nu numai paleta largă, autentică a talentelor ci și o anume direcție, o anume școală în care se formau. Au rezistat cele pentru care criteriul valorii a fost o densă măsură în timp. Pentru că, în primul rînd, cenaclurile sînt sinonime ideii de dezbatere, ele sînt o modalitate a culturii — și, deci, a ideologiei acesteia — în strînsă relație cu funcționalitatea, cu locul și rosturile ei. Este suficient să ne gîndim că Eminescu își citea versurile într-un celebru cenaclu și să-i și auzim vocea, să-l ascultăm în linia și sub lumina ideilor și metaforelor sale pentru ca să-l și vedem apoi, tutelar, sub zodia Luceafărului său și să ne dăm seama că și geniile, chiar și ele, au trecut prin această ucenicie de spirit și s-au rostit mai întîi aici, într-un cadru care face din actul de creație un act — prin finalitate — public.

Așadar, cenaclurile — un spațiu de virstă dar și de experiență, de căutări și răspunsuri care pot configura un drum. O școală a uceniciei literare și artistice, cum au mai fost definite, cenaclurile fac parte azi din viața celor ce scriu dar și din aceea a celor ce iubesc literatura, ele țin de constanța fenomenului cultural dar, mai mult, țin de amplitudinea și profunzimea acestuia, într-o manieră în care ele confirmă — și se confirmă în același timp — un spațiu în permanență al spiritului creator.

Cu alte cuvinte : criteriul valorii care este etic în aceeași măsură în care este și sacral și moral, spațiul și consonanța acestuia care vădesc nu numai cunoașterea și asumarea tradiției ci și ecoul, impactul acestora în actualitate, perspectiva pe care o dobîndim prin asumarea și trăirea istoriei, spiritul vizionar, deschis, angajarea și responsabilitatea, puterea de a ne inspira de la izvorul veșnic viu care este lupta și munca poporului, această epopee care este însăși ființa patriei cu toate zbaterile și idealurile ei, cu toate împlinirile și năzuințele ei, activitatea sa de spațiu predilect și necesar al inspirației, chemarea de a modela conștiințe, lupta și dăruirea de a lucra, de a construi în om — iată, în mare, motivația de azi și rațiunea de a fi ale cenaclurilor, acestea și încă altele. Ele au împlinit o cerință, ele sînt azi o realitate. Sînt cenacluri în întreprinderi, la sate, în instituții, sînt cenacluri ale Uniunii Scriitorilor, ale revistelor, funcționează cercuri și cenacluri literare la cluburi, în case de cultură, se organizează întîlniri și consfătuiri ale acestora, cercurile și cenaclurile literare alcătuiesc azi o prezență de care nu se mai poate face abstracție în modul de a studia și considera fenomenul cultural. Ele dețin o rezonanță aparte în cadrul festivalului național „Cîntarea României". Prin ele, ideologia culturii pătrunde adînc în mase și în rîndul tinerilor mai cu seamă, de modul și de altitudinea la care funcționează ele depinde nu de puține ori starea de emulație și opțiunea pentru cultură și artă a unor colective cu mult mai largi pentru că ele, cercurile și cenaclurile literare, constituie un ferment deosebit de activ al receptării valorii și al propulsării ei în masă.

Spiritul creator se manifestă nu numai prin creație ci și prin ambianța, prin sinceritatea și profunzimea cu care este receptată aceasta și lucrează asupra sensibilității, asupra minții și inimii celorlalți. Din această perspectivă, cenaclurile sînt nuclee vii ale culturii și spații de sprijin ale acesteia. Nu toți membrii cenaclurilor devin scriitori sau nu toți devin mari scriitori, însă toți sau cei mai mulți devin fideli purtători ai sensibilității și problematicii culturii, toți sau cei mai mulți dintre ei sînt și devin și pe această cale, ai culturii, promotori și purtători ai specificului național.

Cenaclurile, așadar, privite de-a-lungul istoriei lor și văzute la zi, în existența lor atît de diversă și de numeroasă ca acum, constituie nu numai o realitate — proprie și necesară fenomenului cultural ci și un cîștig, un salt deosebit în sensibilitate, un real și firesc reper prin care ne definim ca mișcare lăuntrică vie, și — prin creație, desigur, prin muncă și creație, prin exercițiu al muncii, al talentului și creației — ne construim solidari. Vom regăsi mereu în tezele și conceptele președintelui nostru, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, motivații de fond ale existenței prin cultură. O componentă a civilizației, creația literară și artistică, are fundamentări și opțiuni de fond în indemnurile și sublinierile prin care opera de făurire a unei noi societăți este inseparabilă operei de făurire a unei noi conștiințe, a unui om nou. A unei conștiințe și a unui om pentru care cultura nu este, n-a fost și nu rămîn un privilegiu ci o datorie ; și un exercițiu care e în permanență al spiritului creator. Cenaclurile literare fac și pot face un binemeritat și necesar serviciu în acest scop.

Luceafărul

Ion Vlasiu : „Eminescu" (studiu)

În pagina a 3-a
Ion Vlasiu — 75 • UN DESTIN LA INTERFERENȚA ARTELOR
• Semnează: • Edgar Papu • Francisc Păcurariu
Gheorghe Suciu • Sânziana Pop • Mihai Pelin

Eminescu, comparabilul și „incomparabilul" poet

Marile personalități creatoare în literatură au avut o cultură care surprinde sau „incintă" pe cercetător, pentru că marea lor cîntare a ieșit din această cultură, nu din simplă inspirație genială. Nu există genii creatoare fără o mare cultură, fie că este vorba de Dante, Shakespeare, Göethe, Mickiewicz, Pușkin sau de alții. În plus, la fiecare se observă nu atît o simplă acumulare a unui fond cultural brut și „prelucrarea" lui literară (așa ceva n-a dus de obicei decît la „panorame", fără nervul marii creații personale), cît se simte „operația" pe care o exersează marea cultură asimilată în transformarea și înălțarea eului creator, pentru a deveni altceva decît ceilalți, o forță de viziuni și modelări deosebite, chiar neîntîlnite. De aceea, marii creatori (nu numai în literatură) sînt personalități vizibil distincte și deosebite.

Din acest punct de vedere, Eminescu este un fenomen, pentru cultura receptată ca izvor nesecat de transformări și inspirație. Pe măsură ce apar noi volume din **Operele** lui, în ediția critică, începută de Perpessicius, el uimește tot mai mult prin preocupările multiple și puterea de sesizare și colectare a ceea ce îi dădea o imagine clară asupra vieții și istoriei poporului român (care trăia și exista indisolubil în ființa lui) și asupra a ceea ce îi îmbogățea intelectul, ca să ajungă apoi cu viziunea și creația sa de pe drumuri terestre pe drumuri cosmice, în construcții literare adeseori unice. Volumul al XIV-lea (dintre cele pe care o echipă bravă de specialiști ai Muzeului literaturii române le scoate cu competență și infrigurare) mărește sentimentul de uimire, cînd racordăm cele apărute aci cu cele din alte volume publicate (plus cîte știm că vor mai apărea) și cînd ne gîndim că viața lui Eminescu a fost scurtă, iar perioada de lucru și mai scurtă. Orice ființă sinceră și încercată se cutremură ! Și totuși Eminescu nu

I. C. Chițimia

Continuare în pag. a 7-a

Biruința gîndului

Artist complex și multilateral, Ion Vlasiu este înainte de toate un **lucrător.** În lumea lui intri cu uimire, ca într-o realitate ne-văzută pînă acum, în care descoperi frumusețea și uritul, declamația și sentimentul gingaș, natura frustă și jocul înșelător al formelor de civilizație, istoria și prezentul cu capcanele lui, de care sculptorul n-a putut și nici n-a vrut să scape. Într-un cuvînt, Vlasiu a **făcut** o lume cu mîinile lui, o pădure întreagă de forme, trădată adesea de titlurile lor, prea discursive, prea literare, în sensul rău al cuvîntului. Poate că „numele" au ajutat lucrările, cu caracter individual, atunci cînd erau expuse împreună cu piese ale altor sculptori sau pictori. Cine știe, deși mă îndoiesc că înseamnă mare lucru un titlu ca „Pasăre suflet" sau „Țăran colectivist", atît de nobile, desigur, în intenție ! Ion Vlasiu este un mare, mare de tot artist, el nu are nevoie de nici o determinare, în afară de a arăta ceea ce „gîndesc" mîinile sale, atunci cînd întîlnesc materia.

O propensiune atît de viguroasă, o voință formativă atît de neostoită se realizează numai prin amploare. Pentru a-l înțelege pe Vlasiu, trebuie să vezi mult din ceea ce a făcut. Nici o formă nu-i este de ajuns. El nu se închide în sferă ca Brâncuși, nu caută perfecțiunea, ci expresivitatea, aparența cît mai disonantă, poza oricît de grotescă a realității. Există o trăsătură expresionistă a artei lui Vlasiu, nu știu cît de mult a fost evidențiată de critici, însă pictura lui ne-o revelează cu multă pregnanță, multe lucrări trimițînd parcă la Nolde și la ultimii expresioniști germani, atît prin temperament, cît și prin modul de tratare a pastei. La fel sculptura sa, și nu în ultimul rînd lucrările colorate, dintr-o serie mai nouă a artistului, care le pune pe seama influenței populare, deși experimentul a fost făcut în sculptura europeană a secolului, de asemenea pe latură expresionistă — totul probează această căutare a expresivității. Esențială devine pînă la urmă însăși energia descoperită în natura care se schimbă mereu, puține forme părînd a constitui termenul final al căutării unei expresii. Nimic definitiv nu există în arta lui Vlasiu, totul apare în metamorfoză, simți în permanență că fragmentele expuse fac parte dintr-o lume în mișcare. În ansamblu, ele constituie totuși o lume, adeseori copleșitoare prin forța ei telurică. Pentru că Vlasiu nu e niciodată primitiv, niciodată elementar. El este pradă unor forțe din adîncuri, de multe ori haotice în manifestarea lor, dar nu primitive. El poate fi crud, dar nu brutal în observarea realității, iar în toate formele sale se simte căutarea unei semnificații, adică un mod al gîndirii. În acest fel este depășit atît expresionismul, cît și caracterul discursiv dintr-o anumită etapă. Cel mai bine se vede acest lucru în portretistica lui Vlasiu, atît în sculptură, cît și în pictura sa. Mari figuri istorice sînt tratate individualizat, cu o pregnanță neobișnuită și o forță caracterologică de-a dreptul copleșitoare, cum se întîmplă mai ales în cazul celor trei figuri de martiri ardeleni de la 1784, o adevărată obsesie a lui Vlasiu. Chiar dacă ansamblul de la Cluj este discutabil în modul de realizare, fiecare figură în parte, în diferite variante, propune o seamă de interpretări dintre cele mai profunde. Nu sînt imagini propriu-zise ale suferinței, și totuși ele vorbesc mai ales de suferința acestor martiri, prin felul cum este compusă ținuta și cum sînt sugerate demnitatea și dîrzenia lor. Vlasiu ne înfățișează apoi un Iancu doborît de melancolie, una din cele mai nobile figuri ale plasticii sale. Nici unul dintre aceste chipuri nu este idealizat, chiar dimpotrivă, ochiul lui Vlasiu descompune linia ideală, pentru a face loc accidentalului expresiv, dar în cazul marilor oameni accidentul dă nota de genialitate, sau de excepție, în orice caz, sugerează natura lor charismatică. Impresia de idealizare poate să apară din felul cum o asemenea figură este proectată într-un monument, și m-am referit deja la ansamblul din Cluj. Chiar monumentul de la Blaj este prea discursiv, dar ce frumos este făcut chipul personajului simbolic ! Ce linie energică și caldă în același timp a imprimat ovalului mina lui Vlasiu... În mod paradoxal, lui Vlasiu nu-i reușește sculptura cu valoare simbolică, dar este un excepțional meșter al „concretului". Cu alte cuvinte, este un foarte bun sculptor și un foarte prost pledant pentru alte cauze, oricît de bune ar fi ele. N-a lăsat dumnezeu să poți fi și artist și retor în același timp !

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 6-a

Inedit

Tudor Arghezi

* * *

Fată albă,
Fără salbă
Ieși din grîu și din mohor
Că-ți aduc un mărțișor
La grumazul
Ca atlazul
Ca să-ți poarte
De-ntîi marte
Bucuria și noroace,
Ieși din spice, vino-n coace.

MAESTRU ȘI DISCIPOL

de Alexandru Balaci

Firă îndoială că Dante Alighieri a fost cea mai puternică personalitate literară a vremii sale, una din cele mai luminoase și pătrunzătoare inteligențe. Infinita acumulare de cunoștințe îi uimea pe contemporani, care îl puteau numi, cum scrie unul dintre primii săi comentatori, „filozoful", echivalent cu atotcunoscătorul și „poetul", în sensul de mare creator.

„Tutto la scibile", tot ce se putea cunoaște și ști, în zorile veacului al XIV-lea, în materie de istorie, teologie, matematică, fizică, astronomie, dialectică, zoologie, fusese însușit de către Dante cu o mare perseverență și tenacitate. Meritul său este extraordinar, ținînd seama de raritatea izvoarelor de informație. Cu prilejul Congresului Internațional de Studii Dantești, s-a deschis, în sălile Bibliotecii Naționale, o expoziție consacrată aceluia de la a cărui naștere se împlineau șapte sute de ani. Într-o sală a fost alcătuită o bibliotecă „ideală", a tuturor lucrărilor care circulau în contemporaneitatea dantescă și pe care marele poet le-ar fi putut citi. Biblioteca era apreciabilă și diversitatea sa oferea tocmai caracterul de originalitate al solidei culturi dantești, un echilibru armonios între studiul filozofiei și al artei literare, salt de la dialectică spre estetică, spre arta care va înflori în orice, curînd în Renașterea care se preanunța prin asemenea antecedente literare. Principalii reprezentanți ai unui asemenea echilibru filozofico-poetic, Aristotel și Virgiliu, sînt călăuze inițiale ale drumului literar dantesc.

Dante Alighieri a prețuit ca nici un alt literat antichitatea, a cărei cultură a cunoscut-o în profunzime, pe care a folosit-o ca un motiv central tematic în opera sa, din care a făcut o punte spre cotitura decisivă din istoria omenirii și care a fost Renașterea. El a studiat Antichitatea ca ginditor și ca artist, cu o viziune laică, elogiindu-i sta-

Continuare în pag. a 7-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

O importantă recuperare

Un moralist îndurerat este Ion D. Sîrbu în majoritatea prozelor din **Șoarecele B și alte povestiri** (Editura Cartea Românească, 1983). Cunoscut mai mult ca dramaturg, fostul membru al Cercului literar de la Sibiu, căruia îi este și dedicată recenta apariție, este un excelent prozator. Cartea sa de povestiri reprezintă, fără îndoială, revelația anului literar 1983. După **Povestiri petrilene** (1973) și romanul pentru copii **De ce plînge mama ?** (1973), Ion D. Sîrbu adună acum texte scrise pe parcursul a aproape patru decenii, redimensionîndu-le într-o compoziție unitară, în ciuda diversității tipurilor de personaje și a gamei variate de situații. Recunoaștem în universul lor un spațiu predilect, în bună parte responsabil de tematica abordată : atmosfera provincială, în preajma sau după al doilea război mondial. Și, ca rezultat de primă importanță, provincializarea făpturii umane, cu tot arsenalul de indici comportamentali, morali, psihologici : conștiințe refugiate în întreprinderi maniacale, savanți de provincie căutînd în forțarea imposibilului sensul crucial al experiențelor lor, absurdul funcționăresc și inocentele lui victime, dogmatismul „pedagogic" și excesul de zel, ipocrit și periculos, păcatul mistic, copilăria ingenuncheată, fascinația umilită sau distrusă, în sfîrșit, peisajul cenușiu cu întîmplări dramatice întipărite pe retina candidă a copilului, al coloniei de mineri din Valea Jiului. Problematizarea morală rămîne pretutindeni atît mijlocul

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

Odă

A venit la noi prezentul ca o apă la o moară
care macină iubirea unui neam fără s-o doară
umbră vie stă trecutul lîngă sacii de lumină
printre noi cu trup și suflet vrînd puțin să mai rămînă

cei ce-au lustruit vreo poartă a suspinelor se pleacă
necrezînd ce văd cu ochii în iubirea lor săracă
cu mîndrie sparge timpul talpa țării-nsingerată
pentru patrie trăiește patria adevărată

de-ar fi coajă de iubire nu-i moară de părăsit
apa noastră înflorește apa ni s-a-ndrăgostit
măcinăm să ne-nțeleagă și cei ce ne-au măcinat
noi pe veci cu-ntreg trecutul din genunchi ne-am ridicat.

Ion Nicolescu

SENSUL ACTUALITĂȚII

Literatura, fidelă cîntare a adevărului

II

Este adevărat că **adevărul obiectiv** al vieții, al realității — și poate, mai ales, cel **estetic** — se impune uneori singur atenției scriitorului, solicitîndu-i sensibilitatea artistică și trezindu-i astfel un real interes, devenind obiect și substanță nativă a operei literare. Faptul în sine reprezintă atributul consubstanțial al existenței obiective a lumii, a realității, independente de subiect, precum și al cognoscibilității acesteia, și totodată o calitate obiectivă proprie a subiectului de a se sesiza activ la asemenea impulsuri din afară. În acest sens, mai ales frumusețea obiectivă a vieții, a realității se oferă ca atare de multe ori singură, cu spontaneitatea-i specifică, atît judecății și sensibilității noastre artistice, capacității tuturor de a o sesiza, cît și, poate mai ales, conștiinței artistice proprii individualităților creatoare. De observat însă, că acest mod de cunoaștere a adevărului are un caracter intîmplător, că rezultatul lui poate fi parțial, iar valoarea lui mai puțin semnificativă, tributară elementelor de suprafață, spectaculare ale vieții, dat fiind limitele reale ale unei asemenea însușiri spontane a lumii. De asemenea, că chiar în acest caz este necesară, se impune de la sine o selectare obiectivă a elementelor reale ale unui astfel de adevăr, ceea ce înseamnă o judecată de valoare, de apreciere a acestuia, consubstanțială și actului reflectării lui artistice, veridice. Cu atît mai mult este necesară o atitudine activă, conștientă în cazul general al procesului laborios, complex și specific al cunoașterii artistice ca atare a lumii, o perspectivă lucidă asupra realității reflectate, avînd la bază o concepție științifică asupra lumii și societății și o viziune realistă a vieții, a realității în continuă transformare. Căci, a limita acest unic act de cunoaștere particulară a adevărului vieții doar la fulgerarea realității de scînteia intuiției artistice, chiar de excepție, înseamnă a limita marea capacitate umană de cunoaștere artistică a lumii, forța și valoarea creativității umane tocmai în acest domeniu, cu totul specific și de mare complexitate, al cunoașterii general-umane.

Așadar, o justă cunoaștere artistică a adevărului obiectiv al vieții, al realității presupune o **concepție filozofică științifică** asupra lumii și societății, în opțiunea noastră cea a materialis-

Aurel Mihale

Continuare în pag a 2-a

În acest număr : • Cîteva precizări de Ion Coja • Pseudo-cultura pe unde scurte de Artur Silvestri

CRONICA LITERARĂ

«Desant '83»

I

Sub un titlu militar, **Desant -83**, apar mai multe proze semnate de optsprezece autori strînși la un loc pe temeiul relativei lor tinereți, mai mult sau mai puțin literară. Toți au tipărit prin reviste, trei dintre ei au scos și volume, unii au primit chiar premii literare, alții sînt încă necunoscuți. Dacă adăugăm și diferențele de vîrstă, dezvăluite într-o mică notă biobibliografică, ajungem la concluzia că nici aici nu vom găsi numitorul comun care a strîns la un loc pe autorii **Desantului**, deși titlul invită la un criteriu integrator. Ar mai rămîne criteriul literar care să lege la un loc pe acești tineri autori ieșiți mușchetărește în lumea literelor pentru cucerirea gloriei, dar volumul nu este omogen nici sub unghiul formulelor literare, unii semnatari făcînd vizibilă notă aparte de ceilalți. Dorința sau voința de a-i prezenta totuși ca pe o grupare bine configurată îl determină pe prefațatorul volumului să-i așeze sub egida cenaclului universității bucureștene „Junimea", ceea ce este iarăși insuficient pentru că nu toți cei apăruți în acest volum au trecut prin cenaclul universitar pomenit, afirmarea celor cîțiva care s-au impus atenției literare făcîndu-se în afara cenaclului și în independență de el. Fenomen vizibil și sonor, literatura de cenaclu universitar nu subsumează toate tendințele și direcțiile literaturii române actuale, tentativa făcută ici colo, de a-i acorda un loc precumpănitor fiind o propunere tipic cenaclieră. În fond, aceste cenacluri universitare nu sînt altceva decît **alte** „școli de literatură", **noi** școli de literatură, cărora li se aplică obiecția la cea veche : din ele nu pot ieși decît tot atîția scriitori cîți au intrat. Cu alte cuvinte, „școala de literatură", fie veche, fie nouă, ea însăși nu produce scriitori, aceștia se nasc.

Este interesant că tocmai acolo unde se afirmă implicit o idee de autonomie a artei și literaturii apar atitudini nedisociate. Moda titlurilor belicoase care transportă în spațiul literar termeni care produc confuzia domeniilor este legată de apariția în literatură a cenacliștilor cu veleități teoretizante. O revistă vorbea mai demult de un „comando" literar, acum titlul extras din dicționare de război este **„desant"**, îmbrățișat cu entuziasm și de criticul prefațator, Ov. S. Crohmălniceanu, care scrie : **„Asaltul în curs, pe uscat, pe apă, și din văzduh, a sugerat titlul antologiei de față"**. Dicționarul este și mai explicit : desantul înseamnă **„trupe transportate pe calea aerului, pe mare sau pe tancuri și lansate în spatele frontului inamic în vederea îndeplinirii unor misiuni de luptă în folosul trupelor de uscat"**. De ce niște noi veniți în literatură trebuie să aibă inamici literari și să ducă un război cu mijloace tactice moderne, prefața nu ne-o spune. Oricît am justifica metaforic acest titlu, introducîndu-l în seria unor mai vechi titluri insurgente de manifest literar, el rămîne excesiv și vădește o optică improprie literaturii. Sporul de confuzie pe care-l aduc injecțiile cu belicozități împrumutate din afara sferei artistice așează discuția literară pe un teren fals, sfidînd seninătatea judecății de valoare.

Prozele culegerii **Desant '83** sînt mai puțin belicoase decît titlul, unele divulgînd un lirism cenzurat, camuflat, altele o observație pătrunzătoare, unele din ele umor și ironie, alături de o reală dezinvoltură a scriiturii. Nu ne vom opri asupra celor semnate de Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Constantin Stan, cunoscuți din volumele tipărite pînă acum. Surprinzător de concentrate, acute ca observație, distanțate intelectual sînt schițele semnate de Hanibal Stănciulescu **Cavalerul Furtună și scutierul Dodițoiu** și **Praxiteles**. Hanibal Stănciulescu are și un orizont social și uman mai larg decît al majorității colegilor de volum. Înzestrarea lui este o certitudine pentru delicata specie a schiței. **Metastază** rămîne numai un exercițiu literar superior, care face însă proba acelorași calități remarcabile. Un exercițiu literar ingenios este și **Mumuțica** de Ion Lăcustă, dar autorul prezintă cu adevărat interes, dincolo de aceste teste de pricepere stilistică, în **Între două trenuri** și **Vis cu lup. Între două trenuri** înseamnă performanța unui dialog fără nici o notă falsă, de audiție și de psihologie, prin care se caracterizează trei personaje, dintre care unul absent, și un climat sufletesc și social. Calitățile de observație, capacitatea de a surprinde nuanța decisivă sînt atuurile unei proze de factura cea mai realistă, fără a cădea în locuri comune. **Vis cu lup** reprezintă o altă direcție a scrisului lui Ion Lăcustă interesat aici de împletirea atmosferei onirice cu cea reală și de sugerarea unui fior dramatic indefinibil la prima vedere. Aparent înrudit cu Ion Lăcustă, Marius Băditescu din **Schimbarea la față**, oferă numai asemănări de situație prin incursiunea în zone umane și sociale marginale, dar proza lui este savant confesivă, retrospectivă și introspectivă, de ordinul jurnalului interior. Un tînăr în criză de creștere, mai exact de maturizare, se autoexaminează amintindu-și episoadele hotărîtoare ale scurtei lui vieți. Marius Băditescu stăpînește foarte bine trecerea de la planul interior la cel exterior, notația lui fiind la fel de exactă pe cele două versante ale autoscopiei. Încercarea de a face din această proză o literatură de atitudine cu rază mai lungă ne este deconspirată de intercalarea ironică a unor reziduuri de lectură din Sahia în propriul flux al memoriei. Fluidă, inteligentă, simpatică este proza lui Nicolae Iliescu care se povestește evident pe sine, prozele lui avînd aspectul unui jurnal minuțios. **Departe pe jos** conține o incursiune în viața unui grup de tineri bucureșteni, cu toate micile lor obiceiuri juvenile, cu întîlnirile și mentalitatea de grup caracteristică, cu replicile tip, cu limbajul care caracterizează cercul și aspirația intelectuală. Nimic fals în aceste pagini mărturisind (cenzurate de o inteligență încă autoritară asupra sentimentului necontrolat încă integral), viața sufletească și intelectuală a unei tinerimi care receptează și judecă lumea cu exigența firească vîrstei. E jurnalul unui tînăr îmbibat de lecturi, un cititor pentru care universul literelor constituie o a doua existență, interferată cu prima fără a o putea subordona, dar și fără a se lăsa subordonată. Detaliul cotidian urmează celui livresc, observația socială este punctată de comentariu într-o curgere dezinvoltă în maniera pe care am mai întîlnit-o în pagini cu un cadru similar la Paul Georgescu, al cărui tipar literar pare a plana asupra mai multor autori din această antologie. Incontestabil talentat, ascunzînd lirismul și bravînd prin incisive săgeți ironice, Nicolae Iliescu se joacă elastic în marginea literaturii simulînd exercițiul și făcînd în fond literatură pentru că scrisul său oricît de angajat în parafraze și în parodii epice are substanță și orientare personală. **Bunicului îi plăcea să moară**, vine, este ușor de văzut, din Anton Holban, dar obiectivismul notației terminate de multe ori, și nu numai la Nicolae Iliescu, cu etc ascunde o participare. Literatura este derizionată, dar cei care o parodiază nu pot trăi fără ea. Emil Paraschivoiu scrie de-a dreptul pagini de jurnal fără nici o articulație epică, fără titlu, bucurîndu-se de plăcerea de a formula considerații despre orice. Însemnările de tipul celor semnate de Emil Paraschivoiu atestă o pornire critică distilată față de toți și de toate, un mod ironic de a trata mediul și împrejurările, pentru a nu mai vorbi de literatură. Sentimentul exercițiului în sine, al jocului gratuit de cuvinte este în acest caz ilustrativ, deși autorul se arată și el inteligent, plin de reminiscențe livrești și sociale, cu o scriitură înțepătoare. De aici pînă la textualism mai este un pas și demonstrația că orice poate fi decupat și trecut în pagina de proză se face pe larg în **Desant '83** de către mai mulți din semnatarii cărții. Un pronostic global, așa cum încearcă prefața postulînd echivalență de mijloace, de viziune și de valoare între autorii prozelor din **Desant '83**, este impropriu. În literatură cîștigă unicatele prin evoluția și afirmarea individuală. Formația din **Desant '83** nu este omogenă nici ca substanță, nici ca formulă, (deși predilecții comune privind mînuirea mijloacelor și formulelor literare se pot întîlni la mai mulți), nici ca valoare. A fixa în apariția autorilor din **Desant '83** un moment similar ca importanță cu cel pe care-l datorează literatura română lui Fănuș Neagu, N. Velea, D. R. Popescu, Teodor Mazilu și alții, cum face surprinzător Ov. S. Crohmălniceanu, este neconvingător și prematur. Ceea ce nu înseamnă că cei hărăziți din acest mănunchi de tineri împătimiți de literatură nu vor egala mai tîrziu și poate chiar depăși pe înaintași. Rămîne s-o demonstreze.

M. Ungheanu

NICOLAE MANOLESCU: «Arca lui Noe» Eseu despre romanul românesc Vol. III

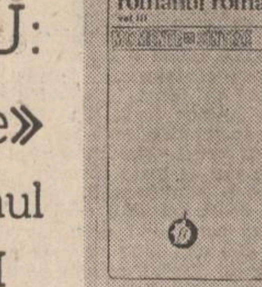

II.

La pagina 63 a volumului I din **Arca lui Noe** (plec de la ideea că, în pofida contradicțiilor întîlnite la tot pasul, eseul despre romanul românesc a fost gîndit și scris în vederea unei finale construcții unitare), N. Manolescu scria : „N-am vrut ca teoria să devină un pat al lui Procust și n-am tăiat picioarele romanelor care nu intrau în ea. Nu mă rușinez să recunosc că, alături de romanele care ilustrează unul sau altul din tipurile stabilite, există și altele, destule, care se află în spațiul incert **dintre** tipuri". Între timp, cum am văzut, concepția criticului s-a radicalizat, astfel încît, în volumul al treilea, incertitudinile dispar și se afirmă existența unui tip romanesc dominant, care a determinat înregistrarea într-un model sau altul. Cum reușește, însă, N. Manolescu să afle care este tipul dominant (doric, ionic, corintic) într-un roman ? Prin virtuozitatea (în sine) a analizei, care va descoperi, obligatoriu, semnele necesare încadrării într-un tip sau altul. Modelul analizei vine din **Mimesis-ul** lui Erich Auerbach și este același în toate trei volumele din **Arca lui Noe** : se alege un fragment (holomer) socotit esențial, ale cărui semnificații sînt puse în relație cu cele ale întregului. Este metoda interpretărilor de texte, despre care Auerbach — **nota bene** — scria : „Metoda interpretărilor de texte lasă **oarecare libertate** aprecierii interpretului ; acesta poate pune accentele acolo unde dorește. În orice caz însă, **ceea ce afirmă trebuie să se afle în text"** (s.n.). Teoretic, autorul **Lecturilor infidele** (în timp, infidelitatea și-a pierdut conotația de creativitate critică, păstrîndu-și doar sensul cunoscut) respectă această indicație, afișînd, adesea, voința de a discuta romanele în **corporalitatea** lor. Practic, lucrurile nu stau chiar așa. Un exemplu de „tăierea picioarelor romanului" a **fost analiza dedicată** lui D. R. Popescu. În alte cazuri, procedeul este disimulat, dar existent. Să mă explic. Interpretările lui N. Manolescu sînt în felul lor, strălucitoare, captivante, să zicem, dar (cu excepțiile numite Ștefan Bănulescu, George Bălăiță, Paul Georgescu, Mircea Horia Simionescu) neadevărate, ele putînd fi gustate doar ca literatură, în necunoașterea deplină sau ignorarea textelor-referent. De două ori neadevărate. O dată, față de propriile afirmații. Iată : la p. 19, volumul I, criticul notează : „Știm cu toții ce s-a întîmplat cu **Bunavestire** : sensul critic și sarcasmul romanului au fost complet eludate de către cei care au considerat că frazele și sentimentele lui Grobei (personajul din perspectiva căruia trebuie citit romanul, chiar dacă el nu este și narator) sînt de fapt ale lui Nicolae Breban ; se uită prea ușor în asemenea cazuri că un romancier nu creează personaje doar ca să se exprime pe sine prin intermediul lor, ci și ca să se dezică uneori de sine însuși. Distincția dintre autor și narator trebuie păstrată ca o distanță și ca o tensiune : ideologică și stilistică". Just, dar, în volumul III, pp 207–208, citim dimpotrivă : „Dar este sesizabilă în roman și o altă atitudine : autorul nu își mimează pur și simplu personajul, dar, la limită, se confundă cu el. S-o numim **brebanizarea** lui Grobei". Sau : între caracteristicile corinticului criticul notează (vol. III, p. 254) : „Transcendența goală : naratorul supraindividual. Viziunea corintică este ironică, artificiul, ludicul, masca (scuzați !) caricatura". Și, acum, volumul I, pp. 260–266, passim : „Schematismului și caricaturalului trebuie să le adăugăm lipsa de mister moral. Psihologia e dată pe față de personaje sau de narator. Comicul provine din această exhibare, care ne amintește de romanele naive ale secolului trecut (...). Moralismul clasic de la care G. Călinescu s-a revendicat în atîtea rînduri e în definitiv o artă : și anume o artă a jocului. Simplificînd intriga și caracterele, romancierul își manevrează personajele pe o scenă de comedie (...). G. Călinescu devine, mai ales în ultimele cărți, un colecționar : de artifícii, procedee, fapte de stil, documente artistice, formule narative. Ludicul atinge aici punctul de sus. Un aspect al ludicului este și spectacolul. Întîi, al naturii ; apoi al omului. Spectaculară natura călinesciană este prin împingerea dimensiunilor ei către enorm (...). Nu numai personajele trăiesc în acest fel și vorbesc bombastic, ca pe scenă, părînd a exersa diverse maniere de expresie, dar naratorul însuși, care este un histrion genial, un Ioanide literat". Corintic, nu ? Nu, căci criticul pune romanele lui G. Călinescu sub emblema doricului ! De ne-nțeles ! Fiindcă, aceleași idei și aproape aceleași definiții din analiza „doricului" călinescian devin argumente ale... „corinticului" romanelor lui Paul Georgescu.

Încă o dată neadevărate apar interpretările lui N. Manolescu dacă le raportez la textele literare cărora li se aplică. În volumul III, la pagina 246, în capitolul final, criticul se confesează : „M-am lăsat ghidat de instinctul meu critic. Am rămas critic atunci cînd aș fi putut deveni teoretician. Mi-am menajat contactul cu textul viu ori de cîte ori am fost ispitit să mă lansez în speculații pe marginea lui". Contactul cu textul viu ? Dimpotrivă, volumul al III-lea din **Arca lui Noe** oferă atît de multe exemple de îndepărtare de „textul viu" în favoarea tezei, încît mă văd obligat să cred că afirmația citată, ca de altfel întreg capitolul final, trebuiesc citite în sine, fără relație cu restul eseului. În linii mari, trei sînt modalitățile „îndepărtării". Le voi analiza pe rînd, servindu-mă de exemple la îndemînă. În analiza prozei urmuziene, criticul dă impresia că ar porni de la un citat din **Ismail și Turnavitu**. De fapt, înaintînd în lectură, se va observa că textul este un pretext, punctul de pornire și chiar concluziile fiind oferite de opinii critice anterioare propriului demers. Cu grijă mare, însă, de a le discredita, considerîndu-le depășite : „Există la G. Călinescu și observații de amănunt mai serioase. Linia însă a interpretării este aceasta la majoritatea criticilor. Încît entuziasmul unor confrați de la revistele **Punct** sau **Unu**, în care s-au tipărit textele lui Urmuz (un entuziasm mai mult al nasului, incapabil să furnizeze probe intelectuale), de a le proclama insolitul, n-a reușit deocamdată să impună în magistratul de la Casație un scriitor cu adevărat serios". Sau : „Multă vreme (și uneori și azi încă) invențiile lui Urmuz au fost receptate doar ca jocuri ingenioase și hazlii, ceea ce mă determină să cred că nu li se atribuia altă putere decît aceea de a opera anume schimbări în cadrul stabilit de expresie literară ; stupefiau prin insolitul de moment, ca orice calambur, echivoc sau sofism lingvistic, nu erau suspectate de a coborî într-un strat mai profund (...). Acesta este nivelul la care s-a oprit critica tradițională cînd a analizat **Paginile bizare"**. Care este, însă, nivelul la care ajunge N. Manolescu ? Citez cîteva observații venite, s-ar zice, din contactul cu textul : „Premisa eseului meu este că, cu sau fără conștiință, Urmuz a schimbat însă și regula jocului : adoptînd un mod de exprimare ce pare, la prima vedere, incompatibil cu obiectul expus, el a făcut-o pentru că omul însuși a încetat să i se mai înfățișeze, precum prozatorilor realiști din epoca doricului sau a ionicului, drept „natural" și congruent sub raportul comportării externe sau interne, produs organic al unei biologii complexe, pe scurt, ca o ființă înzestrată cu un set de însușiri în parte proprii, în parte caracteristice pentru întreaga specie". Deloc originală, cum lasă să se înțeleagă criticul, această premisă, căci ideea o aflăm exprimată, încă în 1937, de Ion Biberi : „Lumea reală, făcută din coerențe, din legături logice, bazată pe determinism, fixată în conture precise, cîrmuită de legi, se desface din toate încheieturile, se amestecă, se estompează în fum, în cenușiu și în absurd (...) Eroii lui Urmuz au aceeași inconsistență, același desen vaporos ca și personajele din vis (...) Ei nu neagă existența zilnică, transcenzînd-o, pentru că nu o cunosc. Trăiesc pur și simplu într-o altă realitate, care nu are puncte de contact cu a noastră". „Ființele — scrie N. Manolescu — și-au pierdut nu doar interioritatea, dar chiar și omenescul. Iar marja lor de libertate (umană) a lăsat locul celei mai depline manipulări. Marionete, automate, aceste făpturi sînt tocmai în măsura în care mîna care trage sforile este surdă la glasul lor". Trec peste de tot urmuziana imagine a **mîinii surde** și observ, dimpreună, de altfel, cu criticul că definirea personajelor lui Urmuz ca marionete aparține lui Perpessicius. Manolescu îl citează — ce-i drept — dar ca pe o confirmare a unei intuiții pur personale. Nu-l mai citează însă atunci cînd scrie despre **Fuchsiada** : „Această minunată povestire mitologică este relatată **din auzite (zice-se, se crede)** : fiind vorba de o himeră muzicală nici nu se putea altfel (...) Fuchs nu e un muzician oarecare, nici măcar Muzicianul, este duhul, pe jumătate întrupat, al muzicii". Comparați cu Perpessicius : „E cazul **Fuchsiadei**, „poem eroico-erotic și muzical, în proză", lucrare postumă și în care se poate urmări linia clasică a mitologiei elene față de libertinajul fantast al mitologiilor nordice. Tema muzicii imaculate, dacă ne putem exprima astfel, este tratată după tipicul consacrat al literaturii clasice". Nu-i citează nici pe Stephane Roll și Geo Bogza, entuziaști, poate, vorba criticului, mai mult ai nasului, dar cu observații care se regăsesc în analiza lui N. Manolescu. Cum nu-l citează nici pe Lucian Boz, autor al unui mic studiu, care depășește oricum „nivelul la care s-a oprit critica tradițională", vorbind despre „marionete" (ca și N.M.) sau despre lumea întoarsă pe dos, ca o mănușă (N.M. o numește „altă față a lumii"). Iar observația lui Călinescu — cel care face, nu-i așa, „și observații de amănunt mai serioase" — privind fraza urmuziană („Tot așa de interesant este și citatul ce urmează, bazat pe o strictă logică dementă...) devine epocală descoperire personală : „Remarcăm la nivelul compoziției romanului ceea ce remarcam înainte la nivelul lingvistic : romanul e o frază sintactic corectă și familiară, dar al cărei sens e absurd". Temă : înlocuiți **dementă** cu **absurdă** și explicați apoi deosebirile.

Cum se observă, Nicolae Manolescu nu interpretează în urma „contactului viu", textul.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Școala realismului minor

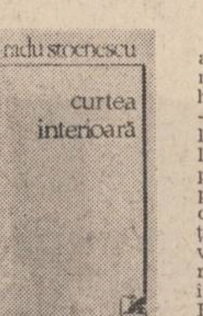

Cu prea puțină poezie autentică și cu prea multă manieră a „școlii hiperrealiștilor minori" — ironicii înfrînți fără de luptă ai realului dezolant, creatori ai acelui plicticos lamento al propriei neputințe de a mai crede în poezie și în forța ei de a produce universuri la fel de adevărate ca și cel real — ne întîmpină la debutul său Radu Stoenescu*) pentru a nu regreta că buna sa credință s-a lăsat atît de ușor înșelată de recuzita stilistică a unei mode apoetice foarte prețuite de critica prețioasă. Și în ceea ce au ele adevărat — amărăciunea sarcastică a poetului sentimental și minor nevoit să scrie în acest veac sufocant pentru sentimentele delicate — și în ceea ce au ele contrafăcut — limbajul decupînd fragmente din realitate ca într-un colaj pop-art, notația antipoetică, facilitatea scenariului liric —, poemele acestei direcții sînt atît de asemănătoare încît par toate trase la xerox după același model, înșiși reprezentanții ei semănînd pînă la cea mai cenușie monotonie unul cu altul. Și oare nu urmăresc ei programatic descrierea universului banal și deprimat al poetului comun și mărunt : „Mă trezesc în fiecare dimineață / la 7 fix / Mă spăl, îmi beau ceaiul, mă îmbrac / închid ușa în urma mea" ș.a.m.d. **(Decupaj dintr-o zi oarecare) ?**

După „descrierea lumii" din poemele primei părți a volumului, **Amănunte din biografia unui ins, Domnului de Lemn-Tănase, Film italian** (nu fără o poantă finală lirico-ironică), urmează o sumă de metapoeme despre imposibilitatea „poetului aspirant la nemurire" de a mai scrie poezie și despre derizoriul acestei încercări, **Compuneri, Lecția de caligrafie, Vrăjitoarea din Oz, Fiul risipitor, De-a rima** ș.a. care dau tema centrală : „De la o vreme / scrii numai poeme scurte / mici poeme despre vreun iepure / sau despre vreun urs. / Nici viermii / nu lipsesc minorelor tale descrieri. / Dar unde sînt marile întrebări — / — cum să lipsească dintr-un poem / o mare întrebare" **(Lecția de poetică)**. Cea mai amplă serie de piese amestecă însă, într-un chip iremediabil lipsit de lirism, cele două teme consumînd paginile cărții cu o scriitură în marginea non-sensului, care, dacă n-ar fi evidentă sinceritatea autorului, ne-ar aminti de făcăturile veșnicului debutant Ion Bogdan Lefter : **Vals, Blitz, Uimire în alb-negru, Operă bufă, 7 dimineața, A e i o u, Erezii V, Arbore genealogic** și multe altele din care alegem la întîmplare un text : „Sînt aici / cu un radio la cap / în loc de luminare / țintă vînătorilor de elită / stau nemișcat / îmbătrînesc / cu mîinile lipite de zis. / Liliacul-Christ, mîndria mea / m-a părăsit / de la 15 ani". **(Aici, acum).**

Rămîn o seamă de poeme unde Radu Stoenescu, eliberat de maniera „școlii", încearcă să-și exprime într-o „imagerie" personală stările poetice proprii, de la ironizarea amară a înseși ironiei care dă tonul noii mode poetice („Și nu-i nevoie decît de-o vorbă veselă / ca îngerul să-și strîngă brusc aripile / și cine ar mai putea să ia locul frumuseții / dacă nu ironia / ca o maimuță cu fes / ieșită prompt la aplauze / și cum să n-o iubești cînd este atît de elegantă", **„Coup-de-foudre")**, pînă la strigătul autentic al sensibilității ultragiate de relele secolului : „Cum să nu te sălbăticești / în acest oraș ? / Nu foșnește o perdea / Nu se aude un țipăt ! / Odată aici un poet își vestea sinuciderea / odată saltimbancii își pictau pantalonii / în o mie de culori. // Spune tu, liliacule — Christ, unde mai sînt / mizantropii, cabotinii, sublimii fluieră-vînt. / Un poet boem la un milion de locuitori / ce jale ! Azilul este cu atîta atenție organizat" **(Bacovia)**. Reținem pentru imaginile poetice ce-l reprezintă pe tînărul poet în postura dramatică a revoltei împotriva alienării, uritului, plictisului și compromisului, cîteva poeme scrise cu dezinvoltură și imaginație, unde sarcasmul de bună calitate vizează realul, iar nu poezia : **Scrisoare, Erezii I, II, IV, Țintă fără voie, Strada Bacovia, Ora 33, Furia și mirarea, Contrapunct, După dictare, Prietene, Poem, Invocație solemnă, Ars amandi, De bună credință, Liliacul** — „În fiecare dimineață inventez / un liliac, / așa, să fie un plus de halucinație în jur / e-un liliac blind, / putrezește fără miasme / citește în firele de praf ca-n stele". Sînt aici versuri frumoase și percutante, indicînd, pe lîngă profunzimea trăirii, o dorință de limpezire și de rostire originală, care ne permit să vedem în acest volum inegal semnele unei viitoare evoluții întru poezia adevărată.

Alexandru Condeescu

*) Radu Stoenescu : **„Curtea interioară"**, Editura **„Cartea Românească," 1983.**

Literatura, fidelă cîntare a adevărului

Urmare din pag. I

mului dialectic și istoric, care asigură scriitorului o justă **perspectivă estetică** în raportul acestuia cu realitatea, mai precis și uzual o justă **atitudine estetică** — consubstanțială conștiinței sale artistice — față de viață, lume și societate, cu semnificația umană a acestora și de pe poziția căreia poate descifra elementele estetice **obiective** ale însăși structurii realității, poate pătrunde esența și sensul devenirii acesteia, poate reflecta în mod veridic, artistic realitatea. O justă atitudine estetică asigură astfel obiectivitatea conștiinței artistice, deplina concordanță între adevărul obiectiv al realității și reflectarea lui subiectivă, redarea adevărului vieții potrivit idealului estetic al autorului, maxima capacitate a fanteziei creatoare de a reflecta artistic adevărul — toate acestea legitimînd literatura ca un principal mijloc de exprimare specifică a raportului estetic al omului cu realitatea. Cu atît mai mult cu cît atitudinea estetică include și un unghi de vedere axiologic asupra realității, aprecierea de valoare atît a adevărului obiectiv al acesteia, cît și a redării lui în imagini și reprezentări artistice. O concepție științifică asupra lumii, însușită creator, organic, ajută scriitorului, pe de o parte a identifica adevărul obiectiv, esențial al realității, iar pe de alta a-l reda realist, nemistificat, ferindu-l astfel de orice posibilă denaturare a acestuia, o asemenea primejdie fiind sporită tocmai de puterea de generalizare a imaginii artistice. Și, în **sfîrșit**, nu e inutil a remarca încă o dată că o concepție justă filozofico-estetică, o temeinică clarviziune asupra lumii și societății, precum și asupra artei și literaturii, nu limitează, nu frînează funcția demiurgică a ficțiunii artistice, capacitatea afecțiunii specifice a fanteziei creatoare, ci, dimpotrivă, îi potențează pozitiv capacitatea și rolul de a descifra și reda artistic adevărul obiectiv al realității, de multe ori contradictorii, dar tocmai prin aceasta mai solicitantă a geniului creator, care are nevoie spre a putea descifra adevărul în multiplele aspecte ale realității, în stările conflictuale ale vieții, ale devenirii acestuia, de o gîndire artistică corespunzătoare.

Dar, pe lîngă acest aport recunoscut al concepției filozofice, al atitudinii estetice a autorului față de realitatea reflectată, o justă și izbutită cunoaștere artistică a lumii este în mod decisiv condiționată de ceea ce constituie în fapt esența ei, de **transfigurarea** adevărului obiectiv al realității în **adevăr artistic**, proces ce are loc în cadrul **practicii artistice** efective, al **însușirii artistice** a lumii sub forma realizării **operei literare**. Adevărul artistic, ca expresie artistică a adevărului vieții, a rezultatului raportului estetic cu realitatea, este cel care fundamentează funcțiile cunoașterii artistice — cognitivă, estetică și social-educativă — prin forța **și specificitatea imaginii artistice** ce-l reprezintă. Capacitatea expresivă a acesteia, realizată de unitatea specifică dintre particular și general, dintre concret și abstract, asigură **transcederea adevărului obiectiv** al realității în adevăr artistic, deci viabilitatea sigură a creației literare. El însuși procesual, bucurîndu-se de-o relativă obiectivitate, integritate și autonomie, adevărul artistic are, pe deasupra, și un caracter **temporar**, datorat pe de o parte aspectului concret-senzorial al realității într-un anumit moment, iar pe de alta celui concret-istoric, corespunzător elementelor esențiale ale epocii respective, idealurilor concrete ale acesteia. Natura sa proprie însă îi asigură și perenitatea-i specifică, în măsura în care, generalizînd, cuprinde și elemente corespunzătoare adevărului general-uman.

Însușirea artistică a lumii, deci, se realizează în ultimă instanță sub forma concret-artistică a adevărului artistic al realității respective. Această transfigurare a adevărului obiectiv al vieții constituie **cheia de boltă** a închegării unei noi structuri, estetice, a realizării operei literare, cu ajutorul imaginilor și reprezentărilor artistice, proprii ficțiunii literare. Procesul are loc numai în cadrul **practicii literare**, proprii fiecărei individualități creatoare, care, pe lîngă caracterul său particular de cunoaștere artistică a lumii, are în mod necesar și caracterul cunoașterii general-umane. Adevărul artistic deci, corespunzător elementelor estetice obiective ale realității oglindite, se constituie astfel în conținutul, substanța operei literare, asigurînd acesteia respectiva funcție cognitivă. Marile adevăruri ale noilor noastre realități social-umane trebuie, deci, asimilate ca mari și inedite, autentice adevăruri artistice ale vremii noastre. Izvorîte din obiectivitatea condițiilor vieții materiale și spirituale ale prezentului nostru socialist, aceste adevăruri au forța adevărurilor obiective ale existenței, sporită de forța specifică a unei corespunzătoare expresii literare. Selectarea diverselor aspecte ale concretului senzorial estetic din realitate și redarea lor corespunzătoare asigură reflectarea artistică a esenței și sensului acestor noi realități, caracterul obiectiv al imaginii artistice, fără a-i știrbi cu nimic subiectivitatea creatoare specifică. Insistînd asupra acestora, insistăm asupra necesității unei înțelegeri juste a actului creației literare, a fundamentării cunoașterii artistice pe o profundă cunoaștere a vieții, a realității contemporane, a unei redări artistice cît mai expresive, ceea ce asigură tocmai viabilitatea dorită a literaturii cu tematica noii noastre realități socialiste.

Mai mult, reprezentînd o reflectare subiectivă, specifică sensibilității artistice a adevărului obiectiv al vieții, adevărul artistic are o importantă valență în plus, proprie gîndirii artistice, **cea a emoției estetice**. Datorită acestei sensibilități deosebite, proprie individualităților creatoare, el este un **adevăr trăit** și **redat emoțional**, însoțit de o puternică, sinceră, autentică emoție estetică, devenită element consubstanțial al său. Această trăire profund umană necesită o implicare și afectivă a scriitorului în miezul realității contemporane, condiționează în mod specific atît funcția cognitivă a literaturii, cît și pe cea social-educativă, ajutînd atît cunoașterea intimă a adevărului vieții, cît și transmiterea acestuia prin actul receptării lui artistice. Sensibilitatea artistică sporită a scriitorului, intuiția sa artistică îi potențează capacitatea gîndirii și redării artistice a realității. Așa se **și explică, într-un fel**, capacitatea marilor talente de a sesiza și reda uneori magistral un inedit, autentic adevăr al vieții, în maniera unei subiectivități ce-i întărește obiectivitatea prin **forța de generalizare** a concretului artistic și lasă, numai aparent, în umbră importanța concepției sale despre lume, atitudinea estetică fiindu-i întărită tocmai de această sensibilitate deosebită. În plus, condiționînd astfel forța adevărului artistic, emoția estetică ce-l însoțește, specific **umană, ajută la înțelegerea** operei literare ca expresie specifică a „totalității" lumii, precum și a procesului de „umanizare" atît a literaturii, cît și a realității reflectate artistic.

Revenind la cazul ceva mai special al adevărului istoric, menționăm mai întîi că un fapt istoric, ca atîtea altele, nu devine **adevăr istoric** decît în măsura în care, implicat în contextul și totalitatea evenimentului istoric respectiv, exprimă esența și sensul acestuia, capătă o importanță reală, unică, și o semnificație umană și social-națională specială ; apoi că, pentru literatură, el devine important, ca posibilă substanță a operei literare, **numai** în măsura în care, în cadrul practicii literare, al transfigurării lui în imagini și reprezentări artistice, devine **adevăr artistic** ; și în sfîrșit, că o explicație și chiar o reprezentare pur istorică a evenimentului nu sînt suficiente ; faptul, evenimentul istoric trebuie **trăit** de oameni, reflectarea lui artistică însoțită de o puternică emoție estetică, ceea ce îi ușurează decisiv însușirea de către contemporani pe calea specifică a cunoașterii artistice.

În toate acestea descoperim permanenta, capitala năzuință a literaturii spre adevărul vieții, al realității, ca expresie a sensului și esenței sale, posibilitatea reală a împlinirii ei ca act al cunoașterii artistice, fundamentarea principalelor sale funcții (cognitivă, estetică, educativă), ca formă specifică a conștiinței sociale. Lucru foarte important pentru literatura actualității noastre socialiste, căreia-i revine nobila sarcină de a pătrunde și reda, în mod realist și cît mai inspirat, adevărul obiectiv al noii noastre realități social-umane.

Acest fapt constituie de altfel și marea șansă a scriitorilor contemporani de a putea crea noi și valoroase opere literare, izvorul inspirației lor fiind asigurat de existența acestei adevărate „mine de aur", reprezentată de noua și viguroasa noastră realitate socialistă. Cu atît mai mult, cu cît această nouă realitate, în continuă transformare revoluționară, cuprinde o profundă, vastă și diversă existență umană ; esența unui nou adevăr al vieții, unic și mereu innoitor ; un nou univers existențial, cu adînci transformări și veritabile mutații în psihologia și comportamentul spiritual al oamenilor ; o nouă frumusețe social-umană, corespunzătoare noului adevăr obiectiv al vieții ; noi aspirații umane și un nou ideal social-național. Dar acest ispititor nou adevăr al vieții trebuie cunoscut și trăit direct, în mod nemijlocit de autor, ca participant activ la acest dinamic și complex proces al făuririi unei lumi noi, unui om nou, obiect și obiectiv central de totdeauna al literaturii. Noua noastră realitate socialistă se constituie astfel, în mod obiectiv, ca element fundamental al înseși **condiției literaturii actuale**, spre a cărei afirmare nici un efort al tuturor factorilor ce concură la realizarea ei, ca mare literatură a epocii noastre, nu va fi suficient. Ne trebuiesc cărți, cît mai multe cărți noi despre acest nou adevăr obiectiv al vieții noastre noi. Altfel, doar vorbele, declarațiile facile, cele mai bune și nobile intenții, angajamentele formale sau condițiile numai în parte asigurate, nu vor da rezultatul așteptat ; nu vor duce singure la realizarea acelor opere, însuflețite de suflul vieții noastre noi, pe care atît de mult toți le dorim, ca o icoană veridică a adevărului epocii noastre ce-ar putea dăinui peste timp.

BREVIAR

■ **UN POET ȘI UN PROZATOR.** Paginile lunare dedicate literaturii, pe care le publică revista „Săptămîna", sînt nu o dată mici antologii de literatură valoroasă, interesantă, politică. Astfel, din numărul 6/1984 remarcăm acum creația unui poet și a unui prozator. Poetul este Basil Gliga, un nume cu oarecare circulație și, după toate semnele, un autor care nu intră în categoria „creatorilor insistenți". Însă lirica lui, conceptuală și lapidară, inteligentă, ajungînd pînă la alegorie, merită o mențiune : iată un poet cu dezvoltare literară sigură. Prozatorul este Mihai Vlasie, autor al unei schițe intitulate „Honeste vivere" ; ca și în alte dăți (căci e vorba de un creator îndeajuns de cunoscut din reviste) Mihai Vlasie aduce un simț corect al observației psihologice, o finețe a detaliului comportamental și, în definitiv, o „literatură problematică".

■ **POEZIE și BIBLIOFILIE.** Al treilea volum („Astrul cojilor de ou") al talentatului poet ieșean Liviu Pendefunda e o neobișnuită apariție bibliofilă ; o plachetă cu înfățișare elegantă dar manufacturieră, tipărită atent și rafinat pe hîrtie lucitoare, cu o literă subțirică și aproape evanescentă. Poetul a optat pentru bibliofilia fină și a desfășurat aici, cu deplină libertate, cultul lui pentru poezie. Nu doar prin aspect e acest volum remarcabil. „Astrul cojilor de ou" nu e doar un „obiect" ieșit din comun ; poetul are indiscutabil dotare literară și, ca să fim clari, a meritat să se sforțeze în vederea unei apariții în afara acelora curente. Ceea ce impresionează mai degrabă la Liviu Pendefunda este dicțiunea lapidară, stilul abuziv, gîndul suspendat în nebuloase sugestii poetice. Acest lirism caligrafic, care îl reprezintă cel mai bine pe autor, merită reținut.

■ **LITERATURA STUDENȚILOR ?** În „Opinia studențească" de la Iași, nr. 7—8 din 1983 o pagină întreagă de revistă e acordată de redacție unor cunoscuți autori-studenți din Iași : Gheorghe Grigurcu, Alexandru Mușină, Matei Vișniec, Gabriela Negreanu... Fără comentarii.

■ **NECESITATEA PRECIZIEI.** Credem că ar trebui întregită bibliografia unora dintre tinerii autori, publicați de Ov. S. Crohmălniceanu, în antologia colectivă „Desant '83". Dintre acești „desantați" trei au obținut (M. Nedelciu, S. Preda și C. Stan) premiile revistei „Luceafărul" pentru proză. Antologatorul, care fi și comentează, ignoră acest, nu-i așa, nesemnificativ amănunt. Însă, după cum se știe, scriitorii nu apar din neant : lipsa de memorie e specifică numai unor critici.

A. S.

Articolul „Lumile unui romancier" de Edgar Papu, apărut în numărul trecut al revistei noastre a fost preluat din revista „Tribuna României", nr. 262 din 15 februarie 1984.

ION VLASIU — 75

Un destin la interferența artelor

O sinteză românească

Retrospectiva Ion Vlasiu, care ocupă tot spațiul sălilor de la Dalles, prezintă amploarea și grandoarea unui adevărat „Muzeu-Vlasiu". Este, însă, un muzeu în acțiune, al unui om care trăiește și continuă să creeze. Este atît de multiplu și de variat întregul ansamblu expus, încît parcă ar aparține mai multor artiști. Ne întîmpină pe de o parte varietatea artelor aci prezentate — sculptură, pictură, grafică — iar, pe de altă parte, diversitatea perioadelor străbătute triumfal de acest neobosit artist.

Și totuși, este cu neputință să nu simți în acest somptuos buchet unitatea subiacentă, dată de același ochi, de aceeași minte, de aceeași harnică și iscusită mînă. Pretutindeni te surprinde aceeași amprentă românească, izvorîtă din străvechi tradiții, și totuși ultramodernă, ca toate creațiile noastre mari din acest secol.

Arta lui Vlasiu ne demonstrează încă o dată că folclorul românesc este contemporan cu tot ceea ce, în diferite perioade, alții privesc drept inovație fără trecut.

Este un fascinant basm vizual, povestit însă după toate regulile unei lumi evoluate. Arhaic și modern, naiv și rafinat, spontan și reflectat, natural și lucid prelucrat, Vlasiu întrupează suprema sinteză între două lumi, între două timpuri, între două sisteme de limbaj artistic. Artistul merită a fi nu numai cunoscut, ci și necunoscut prin bogata sa realizare și prin tot atît de bogata semnificație a acestei realizări.

Edgar Papu

Ion Vlasiu : „Horea, Cloșca și Crișan"

Stejarul de pe Mureș

Admirabila expoziție de sculptură și pictură care a preschimbat, în acest făurar aducător de zăpezi și viforițe. Sala Dalles într-o miraculoasă pădure fermecată este menită să sărbătorească cea de-a 75-a aniversare a lui Ion Vlasiu. Pentru cel care străbate această pădure lăsîndu-se vrăjit de prodigiosul rod al unor decenii de muncă laborioasă, văzînd unitatea de concepție și de năzuință care străbate prin opere despărțite de răstimpul multor ani, dar și diversitatea plină de inspirație și de forță creatoare care dă expresii acestei năzuințe fundamentale, lipsite de discontinuități, și mai ales pentru cel care-l cunoaște pe artist, rămas de mulți ani la aceeași maturitate viguroasă, senină, plină de optimism, i se vădește însă cu limpezime că nu participă la sărbătorirea unei virste ci la aceea a tinereții fără bătrînețe, a artei puternice și biruitoare, care nu rabdă colbul anilor, a creatorului prea ocupat cu făurirea lumii sale de vis pentru a mai avea răgaz să observe trecerea timpului. Prin aceasta, Ion Vlasiu, sculptorul, pictorul și scriitorul născut la Lechința de Mureș și crescut de bunici la Ogra, ni se arată, în arta sa ca și în viața sa, ca un puternic stejar de pe Mureș, clocotind de sevele pornite să construiască necontenit alte și alte forme ale vieții nemuritoare.

De altfel, mi se pare că tocmai această vrajă a vieții nostenite care suie din materia oarbă spre lumina formei și spre străfulgerarea semnificației este principala forță dătătoare de viață a artei lui Vlasiu, în principal a sculpturii sale. Artistul urmărește cu pasiune formele naturale ale copacului care-i va sluji ca material, deslușește graiul mut care năzuiește să dobîndească firească rostire și dezghioacă din materia fără glas taina pe care ea s-a frămîntat timp de lungi decenii s-o exprime în limbajul formelor sale, fără a reuși decît după ce artistul creator a descifrat cu intuiția sa sigură această taină păstrată pînă atunci sub șapte peceți. În această matcă se zămislește și pasiunea lui Ion Vlasiu pentru formele naturale ale pietrelor șlefuite timp de ani îndelungați de valurile neobosite în matca piraielor de munte, lăsînd uneori să fie bănuit efortul lor de a se exprima, în starea lor nemodificată, evocînd forme de-o puritate ce dezvăluie izvorul inspirației lui Brâncuși, iar alteori le ajută să găsească modalitatea de a se preface în om, cel puțin în fețe care își dobîndesc din miezul lor ascuns conturul, ca într-o nouă geneză. Această comuniune dintre natură și creator, exprimînd o trăsătură definitorie atît de evidentă a sufletului românesc, cuprinde și un adînc sens de cunoaștere artistică, exprimînd miracolul care suie pe neobservate din materie pentru a dobîndi viață și, în forma sa cea mai înaltă, capacitatea de rostire dăruită doar omului. Această lentă desprindere a ființei gînditoare din materia amorfă și mută este caracteristică și pentru o bună parte a picturii lui Vlasiu, în portrete care par a se desprinde doar treptat și ezitînd din materialul cromatic, sau în măștile ce vădesc parcă o tendință de reintegrare în inform și amorf, ca în eternul joc al vieții și al morții.

Ion Vlasiu : „Crișan"

Din aceeași solidaritate profundă cu întreaga lume, structurată de la materia lipsită de capacitate de expresie, dar închizînd-o ca pe-o virtualitate pe care n-o descoperă decît actul creației, pînă la omul capabil de gîndire, de simțire și de sacrificiu, se naște și pasiunea permanentă a lui Vlasiu pentru marii reprezentanți ai geniului uman, supremă întruchipare a celei mai înalte capacități a omului: aceea de a gîndi, a înțelege și a da grai înțelesurilor descifrate (de unde obsedanta preocupare pentru a găsi cea mai semnificativă expresie a chipului lui Eminescu), și aceea de a cuteza să se ridice împotriva nedreptății și neadevărului, de a se jertfi pentru cauza celor obidiți și asupriți (de unde efortul de a găsi cea mai grăitoare întrupare a marilor figuri ale luptei transilvănene pentru libertate și dreptate — Horia, Cloșca, Crișan și Avram Iancu). Această solidaritate profundă cu istoria se rostește în opera lui Vlasiu cu atîta lipsă de ostentație și de stridență încît constituie o dimensiune a umanismului fundamental al operei sale.

Din expoziția sărbătorească a aniversării tinereții fără bătrînețe a lui Ion Vlasiu lipsește o dimensiune importantă a creației sale, fără de care personalitatea sa complexă nu poate fi înțeleasă integral : scrisul.

Ion Vlasiu nu este numai solidar cu natura, cu cosmosul, cu fluxul energetic ce suie pe nesfîrșitele trepte ale evoluției de la materia amorfă la omul capabil să examineze cosmosul, să-l înțeleagă și să-i rostească sensul și frumusețea, dar este adînc pătruns de menirea omului de a duce mai departe truda naturii și să se ridice el însuși, prin munca sa neobosită, prin efortul de a înțelege realitatea înconjurătoare și propriul său eu, de a se desprinde din limitările automatismelor care transformă existența atîtor oameni într-un balet al instinctelor și al convențiilor, de a se ridica, înfrîngînd toate greutățile sau obstacolele ivite în cale, la rostul său de ființă capabilă să gîndească și să trăiască în mod creator, să lase urmă durabilă a trecerii sale atît de scurte prin viață și de a făuri, prin propria sa muncă și propria sa creație, o nouă treaptă de pe care ceilalți oameni pot vedea în juru-le un orizont mai larg, se pot simți mai aproape de impasibilele stele și pot să simtă mai vie în ei pulsația vieții eterne care continuă dincolo de ei și-i integrează în infinita și veșnic reînnoita circulație a materiei.

Acest efort de ridicare a unui băiat de țărani săraci dintr-un sat arhaic, în care relațiile cu lumea și existența sînt simple și firești, prin străduania necurmată de a sui pe trepte tot mai înalte ale descoperirii sensului existenței, mai trainice decît ispitele atît de atrăgătoare ale zilnicăriei banale, constituie substanța ciclului autobiografic alcătuit din romanele **Am plecat din sat** (1938), **Drum spre oameni** (1962) și **O singură iubire** (1965), fermecătoare prin structura narativă, lineară din punct de vedere cronologic dar densă și ramificată din acela al experiențelor, al meditațiilor, al voinței unui bărbat care-și simte chemarea creatoare de a trece peste toate obstacolele pentru a-și găsi propria personalitate și de a se realiza la cea mai înaltă tensiune a potențialului său creator.

Un bogat conținut de idei, de gînduri foarte prețioase pentru evoluția artei lui Ion Vlasiu, despre experiența sa umană, cuprind și **Amintirile** (din care un prim volum plin de interes a apărut în 1942) și **Jurnalul** său, din care cel dintîi volum a fost publicat în 1970, intitulat **În timp și spațiu,** dar din care sînt gata pentru a fi definitivate în vederea editării zeci de caiete cuprinzînd mii de pagini. Este cu totul regretabil că nici una dintre editurile noastre nu a ținut să participe la marcarea unui prag important din viața unui mare și autentic artist al acestei țări cu un nou volum din jurnalul său, ori cu reeditarea ciclului său romanesc de mare interes estetic, uman și existențial.

Stejarul viguros și rămuros de pe Mureș nu este însă grăbit. El știe că timpul său este însăși veșnicia poporului român.

Francisc Păcurariu

Împărăția

De bună-seamă că intrînd zilele acestea în sălile Dalles pătrundem într-o mirifică lume de basm românesc. De pre pereți îți îmbie vederea sute de cadre — peizaje, portrete, flori de toate miresmele, uliți ale copilăriei, sate uitate, prunci cu clopuri așezate pe-o ureche — toate într-o colorație și-o pastă nemaiîntîlnite. Iar pașii trebuie să ți-i călăuzești printre tot sute de statui — din lemn, din bronz, din piatră, din alabastru, din ipsos — o adevărată populație de stane și chipuri, fundal și prim-plan oferindu-ți senzația puternică de a te regăsi într-un Univers românesc deplin, totdeodată ancestral și prezent.

Miturile și eroii poporului nostru, formele noastre de stilizare artistică izvorîte din orizonturi de străvechime te impresoară ca iluminația și freamătul unei dumbrave minunate.

Peste conștiința artistică a lui Ion Vlasiu au trecut toate experimentele acestui secol atît de eroic și tot atît de hăbăuc, numai că Dinsul a rămas neclintit în vînturi aidoma stejarilor falnici din pădurile baștinei sale. E un romantic temperat și un clasic îndrăznet, în fapt un artist neasemuit decît cu sine însuși. Un înțelept. Un neinduplecat de la culoarea, tușa și tăietura proprii — ursite de la naștere tocmai lui, copil rămas curînd orfan, dar fiindu-i dat să se desăvîrșească.

În sălile Dalles ne întîlnim cu o recoltă de frumusețe, pe care nici epitetele, oricît de ghicite, și nici investigațiile, oricît de docte, nu vor putea-o descrie.

La 75 de ani, Ion Vlasiu ne dăruiește în această retrospectivă o comoară de sensuri și forme — să nu-l uităm nici pe marele scriitor căci, în lumea specializărilor, el ne trimite la oamenii deplini ai Renașterii, spre care dorim să tindem — ne dă în dar, dincolo de toată tragedia înfruntărilor sale cu formele, culorile și proporțiunea volumelor un sens de optimism de nedesmințit.

Intrați ! Porțile sînt deschise pentru toți. Și apoi vă veți dumiri că atît rosturile Artei, cît și cele ale Lumii pot să dăinuiască și de acuma încolo într-o ARMONIE, ca și zodiile de pe cerul, înstelat, și ziua, și noaptea, al Galaxiei în care sîntem, măcar deocamdată, buricul PĂMÎNTULUI. În rest e numai muzica SFERELOR.

Gheorghe Suciu

Convieţuire cu fulgerul

Dacă opera lui Ion Vlasiu n-ar fi existat, ea ar fi trebuit inventată. Nu există replică mai puternică pentru impostura artistică decît arta. O sută de tratate de estetică scrise împotriva confuziei de valori nu pot nimic în comparație cu prezența concretă, vie, a unei opere. Ea există, și simpla ei prezență în lume curăță pe sute de kilometri spațiul cultural.

Bătută și răzbătută, transformată adeseori în asfalt, istoria, probă și așa dificilă pentru competiția artelor, găsește rar punct de sprijin în zeloasele dar foarte rar expresivele „opere" care o preaslăvesc. Uniformă și monotonă, aparența învăluie realitatea, trăgînd pe toată linia orizontului draperii. Atîpită, urechea noastră interioară doarme, în plină campanie a trompetelor.

Retrospectiva lui Ion Vlasiu seamănă cu un cutremur. Emoția n-a fost demult solicitată atît de violent. Sculpturile lui ard, bronzul, piatra, lemnul în care au fost modelate, topite, toate, într-o prezență magică: Transilvania. Nu scene din istoria Transilvaniei, nici peisaje din orizontul transilvănean, nici oameni, ci toate acestea sintetizate într-o făptură, într-un chip omenesc de o stranie frumusețe, care-și are tiparul în fizionomia țăranilor de acolo, peste care s-a suprapus, perceptibilă și biruitoare — aspirația.

Firește că Ion Vlasiu este el însuși de obîrșie ardelean, ba chiar mai mult, țăran ardelean, foarte aproape, deci, de zona în care istoria este suferință și face parte, ca la toți ardelenii, din dota autobiografică. Temele lui nu sînt deci inspirate de modă, nu sînt de sorginte livrescă, ci fac parte din existență, și împrejurarea aceasta este, s-o recunoaștem, un avantaj. Puțini artiști au norocul să fie plasați prin sorginte într-un cîmp de aspirație socială care să le convină, care să-i poarte de la început înainte, să-i ajute să se maturizeze la vreme, să-i împingă spre personajele ideale în pielea cărora ar vrea să trăiască, să existe doar prin vocație. Dar vocația nu este doar apanajul lui Ion Vlasiu. Apanajul lui este felul în care știe s-o apere atît de imprejurările care o favorizează cît și de acelea care ar putea s-o împiedice. Cu dalta în mînă, plasat deasupra tuturor configurațiilor meteorologice, sculptorul nu caută izvoarele de lumină solară ci lumina interioară, sufletul, lumina sacră, flacăra sacrificiului omenesc, mistuirea din dragoste, suferința și încrederea laolaltă, iubirea nemărginită, jertfa gigantică, care a ars și a luminat cu viață pentru ca întunericul și uitarea să nu înghită istoria Transilvaniei. Țărani-luptători, soldați-martiri, nu vom ști niciodată dacă Horia și Cloșca, Bărnuțiu, Samuil Micu Klein, Gheorghe Șincai au fost oameni sau demiurgi. Ion Vlasiu le-a insuflat atîta eternitate încît măsura omenească nu mai are putere asupra lor : sînt nimburi doar, peceți de aștri care ne luminează, ne dor și ne ard.

Sânziana Pop

Munţii nu cresc în jos

Despre artiștii plastici nu scriu numai cronicarii plastici. Scriu și alți intelectuali, care pot sau cred că pot avea un cuvînt de spus despre activitatea lor. Firește, nu este nimic rău în asta. Dimpotrivă. Dar nu este mai puțin adevărat că de multe ori, mai ales atunci cînd e așternut pe hîrtie cu prilejul unui moment aniversar, cuvîntul îmbracă o haină lejeră, de circumstanță. Și de o asemenea meteahnă nu scapă nici cronicarii plastici.

Încît, ținînd cont de această realitate, acum, cînd sculptorul Ion Vlasiu împlinește 75 de ani, subsemnatul se simte dator să-și adreseze sieși un anume avertisment : Ion Vlasiu un este numai sculptor, este și un reputat scriitor, un intelectual polivalent, un om de cultură versat nu doar în aparențele și substanța sculpturii. El este deopotrivă de inițiat și în aparențele și substanța cuvîntului. Și nu cred că l-ar flata un omagiu superficial, scris ca să fie scris. Dacă și alții vor fi de acord să ia în seamă un asemenea avertisment va fi cu atît mai bine.

În ultimii trei-patru ani, am descifrat pas cu pas un deceniu din viața nu tocmai netedă și ferită de griji a acestui mare artist. Anume, deceniul 1940—1950. Am descifrat totodată și viața mediilor artistice din aceeași perioadă, astfel încît aventura existențială a sculptorului Ion Vlasiu reprezintă pentru mine o anume culoare a unui destin general. Ea nu poate fi redusă la o simplă enumerare de expoziții sau la o listă de premii și alte distincții, cum prea frecvent se procedează în asemenea împrejurări.

De fapt, ea a reprezentat un destin într-un destin mai cuprinzător și nu într-o toate generos cu generațiile cărora le-a apăsat umerii. Mai tranșant spus, acest deceniu a debutat pentru Ion Vlasiu printr-un refugiu, impus de pierderea temporară a teritoriului baștinei sale, și s-a sfîrșit printr-un alt refugiu, interior de data aceasta, determinat de întîmplări care nu se pot lămuri într-o tabletă de două-trei pagini dactilografiate. Cert este că la 1 iunie 1948, cînd poetul Adrian Maniu, sculptorul Constantin Fărămă sau pictorul Catul Bogdan erau licențiați din orice răspundere privind cursul viitor al artelor plastice românești, Ion Vlasiu își prezenta demisia, desolidarizîndu-se de o viziune strîmbă asupra acestui viitor. Copia xerografiată a acestei demisii se află chiar în setarul mesei la care scriu, așa că nu pot nutri nici un dubiu asupra semnificațiilor ei. Între a aștepta o licențiere și a declara o demisie, bineînțeles, este o diferență. Ca să nu spunem mai mult, poate este chiar diferența dintre reverie și atitudine.

Și în vara lui 1940, și în vara lui 1948, Ion Vlasiu a fost un artist cu o atitudine mereu fermă. Adică a fost mereu alături de patria sa și de viitorul ei adevărat. Că nu a greșit în 1940 este cît se poate de limpede. În schimb, pentru unii s-ar putea să nu fie încă prea limpede că gesturile întru totul asemănătoare celui comis în 1948 de sculptorul Ion Vlasiu au fost gesturi de vizionari. Însă astă, de acum, îi privește pe ei. Pe mine, ca ins care caută în viața generațiilor anterioare nu un prilej de descurajare, ci un temei de speranță, lucrurile stau altfel.

Am afirmat și altădată ceea ce îmi îngădui să afirm și acum : viitorul are un mic defect, el chiar vine. O asemenea afirmație nu este un simplu truism. Venind, viitorul i-a dat dreptate artistului, confirmînd valoarea premonitivă a unui act care în epoca petrecerii lui părea să pună punct unei cariere. Refuzînd să contribuie la așezarea perspectivelor artei sale pe temelii șubrede, de import, sculptorul Ion Vlasiu a crezut de cuviință că viitorul puterii de a se exprima frumos a românilor se poate croi fără ocoluri prelungite, ci de-a dreptul în atelierele artiștilor plastici. Atelierul unui artist veritabil nu va fi niciodată la marginea lumii, ci chiar în inima ei. Ion Vlasiu a ales o cale spinoasă, și a sfîrșit prin a învinge. În arta românească a ultimelor patru decenii, sculptura sa reprezintă o culme între numeroase alte culmi. Este sculptura unui artist care nu a crezut niciodată că munții pot să crească în jos.

Cam atît, deocamdată, despre acest destin de excepție. Altădată, mai mult...

Mihai Pelin

Ion Vlasiu : „Horea"

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Semn simplu

1 — Vremea cînd Zaharia Stancu, poet și gazetar
De nu se-nfățișase cu femeie la altar,
Însă de-ncepuse să-și umple jumătate medalia
Cu viața domnișoarei normaliste Natalia
Căreia avea să-i pună-n brațe znopul
cicorilor sale de puinț scandinav
Măreț la trup și la port ca regele Olav ;
Cu pumnul strins ușor ca la exerciții de vioară
Sub bărbia-i mult voluntară,
Cu buzele bogate frumos, în zodia celor bîruitori ;
Frunte multă și-ntre sprîncene crestată
de-amîndouă marile întrebări,
Precum se și vede
În fotografia din 'nouăsute douăzeci la Roșiori de Vede.
2 — Zaharia Stancu pe-atunci cerceta Monitorul Oficial ;
Asemenea țăranilor tineri sub care via'a se zbătea cît un cal,
Mestecîndu-și zăbalele cu spumă,
pînă le înroșa
În chio să-și arunce călărețul din șa ;
Zaharia Stancu, umblînd cu-arătătorul pe pagini,
Cum căuta țăranul cu plugul marginea lumii cea fără de margini,
Zaharia Stancu găsi numele satului său Salcia — Teleorman,
Moșia vieții lui și loc pentru arman —
Cu două posturi libere, de-nvățători
Lucru dela care grinele s-au umplut de cicori...
3 — Zaharia Stancu a tras atunci în locul acela linie subțire,
Drept orice altă zicere, chemare și dare de știre,
Apoi împături Monitorul Oficial și-l puse-n plic mare
S-ajungă la domnișoara Natalia, ieșită de curînd învățătoare.
4 — Deci cînd Zaharia Stancu scrisese Poemele Simple,
Ca bolovanii de pămînt în gura morții
pe care nimenea n-o umple,
C-o singură subliniere de cuvînt,
Și-a strigat femeia pentru legătura cea pururea fără deznodămînt.

Grigore Hagiu

Scrisoare deschisă către bătrînul Nichita

bătrîne nu cumva ai pe-acolo
mai pe subt iarbă mai pe subt piatră
mai pe-aproape de foc
bătrîne nu cumva ai pe-acolo zic
și pentru mine vreun loc

de-atîta tristețe și bucurie
de-atîta ce-am fost și voi fi poezie
nu-mi trebuiesc decît două odăi
o odăiță unde se doarme
o odăiță unde se scrie

la un om atîția neoameni
rece privindu-te doamne
doamne și cît de departe
de ți se face silă deopotrivă
de viață de moarte

ar trebui să-mi spui ce să fac
unde și cînd și cum
hărabaia aceasta de mine să se mute
gura ta nu vorbește
urechea mea nu aude

să le facem pe toate mai bine
cu mult mai bune dacă se poate
eu sînt prins cu alergătura
prea prins cu alergătura
călărindu-mă pe deșelate

du-te încolo du-te încoace
se face desigur nu se face
am să locuiesc în mine însumi pînă la urmă
cît mai adînc și în voie
dragilor dădaci și dădace

mă luai cu vorba și iată
tot ce ți-am spus și le-am spus
în rugare în așteptare în aminare
pieri scris cu creta pe ușile
unui tren în năprasnică alergare

ce mai bătrîne am să-ți trimit actele
frumos rînduite orînduite
chiar și pe-acela pe care
sie însuși singur nimeni
niciodată nu și-l poate trimite

încolo cum le știi lume și lume
și de toatele
și iar lume și lume și iarăși de toatele
de mi-au rămas rămîne-le-ar
numai de aur caratele

CUMPĂNĂ

Numele unei străzi

Așa intim vorbește despre moarte
parcă numai el va muri. „Ce stradă este asta ?"
Îl întreabă cineva și el nu știe
că strada va purta numele lui.
Acum cînd calcă pe ea
cu fiecare pas strivește fostul ei nume
și nu stă, nu se întoarce — se grăbește-nainte
calcă un cuvînt a cărui ultimă literă țipă
cu cea mai cunoscută voce din viața lui.

George Alboiu

PREMIILE REVISTEI «LUCEAFĂRUL»

la festivaluri și concursuri interjudețene de poezie

FESTIVALUL DE POEZIE «POESIS» — CONSTANȚA

Dragoș Neacșu

Erezie

Și dacă va muri șoimul
ce vei face, doamne,
cu albastrul incandescent ?

Uite, simt cum sub tîmple
îmi cresc penele — adînc de multe —
și simt cum se naște și zborul...

Meditație

Către Lu Tzian

Cîntul negru al nopții

surpă în mine
un castel de liniște...

Haiku

Pe malul apei
visele deapănă
dorul concentric.

Continuum I

Viața de pasăre udă
de soare
Viață de soare, zborul
de pasăre.
Aripi de pasăre, ude
de rouă
Și pete de soare
zboruri de păsări.

FESTIVALUL DE POEZIE «LAUDE-SE OMUL SI TARA» — SIGHETUL MARMAȚIEI

Ioan Pintea

Cronica apocrifă în secolul XX

El singur venise din războiul de 1000 de ani
precum eroul de la Maraton
urlînd la picioarele copiilor, bătrînilor și
femeilor / Am învins !... Am învins !...
Am învins !...
dar copiii, bătrînii și femeile se jucau mai
departe în praful drumului, pe care murise
Eroul
și care se ducea întorcîndu-se
refuzat
la Roma
ca toate drumurile războiului de 1000 de ani !

El singur venise din războiul de 1000 de ani
să încheie o pace de 1000 de ani
cu miniștrii, domnii, împărații și
prinții / dar oamenii ceilalți — foarte
importanți
în negocieri — erau muți și muții erau orbi
și orbii nu vedeau
hainele lui cu înfățișare de sperietoare,
de Don Quijotte,
de războinic întîrziat
sosit prea niciodată
la cei sănătoși înainte...

El singur murise din războiul de 1000 de
ani
în fața noastră
cei bolnavi de 1000 de ani !...

Discurs de recepție la intrarea muncitorului român în istorie (februarie 1933)

Din schimbul acela cu salopete spălate
de aluminiu, plumb și oțel
obosit de ciocanul diurn

stors era ca o cîrpă murdară
peste albia de jos a Prezentului —
— în care veacul spăla cu migală
moda din anul curent
publicată-n meniul mesei comune
promisă de zece ștampile
mai apoi șterse pentru conformitate
de radiera fără semnătură
pînă și din legitimația muncitorului român.

într-un colț de cerere oficială
urma degetului
cît toate parafele lumii...
și
lucrarea de control a școlarului
cu tema :
„Cum a intrat muncitorul român în istorie ?"

FESTIVALUL DE POEZIE «ZAHARIA STANCU» — TELEORMAN

Ion Drăgușanu

Plecarea fiului risipitor

Pe pod de bronz ne desfăceam genunchii
ca niște scoici tîrzii, ca o sămînță,
pădurea neagră își vindeca rărunchii,
copacul 'nalt trecea în neființă,
ne-ndepărtam încet pe pod de lemn
ce-ntr-o icoană suplă și lăptoasă,
pădurea neagră slobozea îndemn,
copacul 'nalt se depărta de casă.

Ne-ademeneau fiare cu poteci
și somn adînc pe pușii creșteau rugină,
streașina casei are palme reci
ca într-o frescă-n care se închină,
se ridica pe coapse serii rug,
bătrînii strîmți se subțiau pe zare
ca o fișie limpede sub plug
înspre orașul alb și înspre soare.

Călătorie cu trenul

Într-un vagon inalt de clasa doua
ningea frumos și-nfricoșam zăpezi,
eram o ciută limpede și calmă
și mă-mbrăcam cu boturi reci de lezi,
dormeam tîrziu și-niunecat pe șine
fără să-mi pese că ningea cu zimți,
treceau fiare prin vagonul nostru
și desfăceau cimpiile în dinți.

Țineam frumos biletul subsuoară,
copaci subțiri mă îndemnau la drum,
serveam cu-o veche apă minerală
îndeminatec caii mei de fum
într-un vagon inalt de clasa doua
cu uși glisante, temerari bărboși
se odihneau pe vin ca într-o criptă
striviți de cai limpezi și frumoși.

Fereastră spre inima pămîntului

Se consuma pe continent cu spaimă
de parcă scăpătase peste veac
aceiași asasin cu state pline
de un nesomn și de un somn buimac,
se consuma pe continentul nostru
într-o viscoasă parcă scufundare
și-atunci poeții rontăind din verbe
scoteau țăranul nostru din uitare

și neuitat, dar anonim cu nuci
prin buzunare dîndu-se de-a dura
el desfăcea din fiecare piatră
cîte-un izvor dezlănțuit cu gura
fără să-și scrie numele pe ghizduri
ci doar privind de parcă-ar aștepta
un oaspete de-aiurea ca să-i spună :
— Bea, omule, hai ! bea și dumneata !

FESTIVALUL DE POEZIE DE LA COSTEȘTI — HUNEDOARA

Ioan Dragoș

Ofrandă tîrzie

Iese tata dintre vite aburind,
un colț de cer îi zvicnește sub pleoape ;
îi ghicești vîrsta după foșnetul palmelor
împreunate în grabă
și vîrful căciulii delirînd de tristețe.

Iese tata dintre vite aburind
încovoiat puțin de prea multă lumină ;
urzeala așteptării-i tot mai rară,
sacaua lacrimei tot plină,
tot plină.

Apocrifă

Neasemuit
de frumosul trup
clepsidrei,
tras
printr-un inel...

Haiku

Toamna,
o încăpere umplută cu fructe,
o carte de învățătură.

Intră o fată
și paginile se răvășesc
îmbujorate...

Strămoșii

Desferecate de rădăcini
și
greutate
trupurile se-nalță-n
țărînă
să se odihnească.

Ars poetica

De la străbuni
a
învățat cuvîntul
să fie tras
pe roată.

Ion Vlasiu : „Gheorghe Șincai"

mihai minculescu

Doină

Făr' de plată și argea
ieniceri de mahmudea

Goi la umblet și chimvale
golind miturile goale

Albi de cintec
albi de joc
cu iubite la soroc
și hangerul la pintec

Doamne, oame, am hulit
dreptul sfînt, blagoslovit ?

Era ziuă, era noapte
tu impleai cămări cu lapte ;
era noapte, era zi
tu tăiai între spahii

Era zi și era noapte
noi eram fecioare coapte
era noapte și spre ziuă
eram crengi de rădăcină

Nu știam unde se surpă
marea timpului abruptă

Dar din vale către munte
riul duce doruri multe

Era apă și sonor
glas al lui apollo-dor
era apă cu vergea
ieniceri de mahmudea

Noi eram acele care
ne umpleam de cel ce are
cui să-i dea și cui să-i ceară

(ienicer de primăvară ?)

Slab, topit în spuma zilei
umpleam albul clorofilei

(prea tihnit și prea agrest)

suiam pisc de vîrf celest

Munte șters după alt munte
cu dorințele înfrînte

Eram zi și eram noapte
visul drag fecioarei coapte.

Primul poem cuminte

Cînd măsurîndu-și lipsa turmei,
plăpînd divin, fără să vrea,
clădind din noru-i apa umbrei
cu cotul sfarmă cîte-o stea

și mai departe-i e chemarea
cu solzii visului etern
pierzînd corăbiilor marea
și luntrea castului infern

e dincolo de casele silfidei
cu lungi ocheane — veșnice palestre —
în jocu-i grămădind nimicul
cochiliei de timp între ferestre

plăpînd divin, fără să vrea,
cînd măsurîndu-și lipsa turmei
cu cotul sfarmă cîte-o stea
clădind din noru-i apa umbrei.

(Din „Poemele cuminți")

vasile andronache

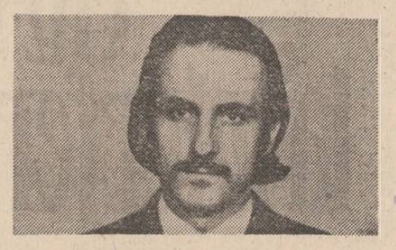

Blazonul purității

O nălucire pură fotonică prin nimb
Ce pîrjolește noaptea și-adaugă lumină
Ovalul feței tale nici cu vecii nu-l schimb
Lutul din tine se-mbracă în hermină

Te-arăți încet aproape somnambul
Foșnind catifelat o aripă nocturnă
Mișcînd o stea în ceruri ca un ghiul
Tu bucuria mea mereu diurnă

Blazonul purității în care s-a gravat
Conturul ce păstrează frumosul pentru veci
Din care nici o rază nu s-a șifonat
Visînd te-aud prin inimă cum treci

Dansezi și rizi și aerul se-aprinde
Reptile de zăpadă ți-alunecă din mîneci
În tine tot misterul mișcării se cuprinde
Mă luminezi c-o vorbă și c-o tăcere-ntuneci

În lumea asta cu osie de stea

Iubito-n lumea asta cu osie de stea
Noi sîntem două pămînturi care sună
Și pomul fericirii îl scuturăm de nea
Sub ramul lui îndrăgostiții se cheamă și adună

Te string la piept tulpina mea de laur
Pămînt superb de rănile simțirii-acoperit
Străpuns de vitalism ca de un corn de taur
Tumult nestăvilit născînd un mit

Îți simt vibrarea cum se însinuează
Ca melodia luminii într-o floare
Ne ninge cu polen și lăcrimează
Luceafărul pe trupuri și ne doare

Păru-ți de aur mă-ngroapă în uitare
Și lumea se ascunde parcă-n vis
Mi se aprind în suflet uitatele tropare
Și-n templul frumuseții mă trezesc închis

Din curcubee modelîndu-ți chipul

Noaptea frumoasă ca un templu
E despicată-n două să se vadă
Îngenunchiat cum îți contemplu
Sculptura-ți măestrită pentru nadă

Pupila-ntoarsă-n sine doar o clipă
Întrezărește-acolo demiurgul
Cu astrele culcate sub aripă
Din curcubee modelîndu-ți rugul

Lumină ne-adormită fragedă și grea
Uitată-ntr-o pupilă care s-a aprins
Torsul de marmoră îți aburea
Pe-un pat de fin cu borangicuri nins

Să ți-l ating îmi pare că cenușa
Își mișcă norul pe obraz de stea
Nemaigăsind spre tine ușa
Te cînt în veci dar nu te voi avea

Rozmină

Ce liniște adîncă urcă în arbori lutul
Soarele e bulgăr de ceară auriu
Frigul arde în frunze și le-nroșește scutul
Neliniști autumnale în aer se înscriu

În mine se trezește copilul de demult
Cu ochii-n contemplare după nori
Cu trupul plin de dor și de tumult
În haine cîntă vîntul din recile-i viori

Un ghem de ceață bate în clopotul pădurii
Fug duhuri vegetale pe umede poteci
Eu încălzesc o floare cu focurile gurii
Și-a început să plouă iubito unde pleci

Se întristează clipa din care te retragi
Ce dor te-apucă de suflet și te mină
Cînd în odaie mircase-a dragoste și-a fragi
Și-n streșini guguștucii zgribuliți se-nginâ

Înmărmurit eu nu-ți fac nici un semn
Te las s-asculți de glasul ce te cheamă
Se-aude cariu în al ușii lemn
Și mi se umple sufletul de teamă

Te duci strivind garoafa unui vis
Și năruiești iubirea care ne-a fost altar
Singurătatea pleoapa și-a deschis
Zidindu-mă în urma-i cu bolțile de var

teatru

«Dramaturgia românească între 1900-1918»

Apar, în ultima vreme, o multitudine de lucrări vizînd elucidarea fenomenului dramatic. Obiectul este mereu controversat. Doina Modola și l-a găsit într-o perioadă, e drept, relativ îndepărtată în timp și de aceea propice muncii cercetătorului. Însă „Dramaturgia românească între 1900—1918" (titlul și tema volumului) este un subiect de interes actual, din efervescența momentului izbucnind liniile de forță ale evoluției teatrului nostru modern. Valorile s-au **așezat**, perspectiva nu mai poate fi distorsionată fără riscul de a cădea în ridicol și, cu unele excepții, nici nu mai există interes pentru aceasta. Perioadă benefică afirmării dramei istorice naționale ca și dialogului cu arta și cultura occidentală, ea reprezintă totodată pentru Doina Modola un răstimp al unor necesare acumulări în vederea noilor deschideri (perspective). Convoacă așadar în sprijinul demonstrației sociologia, istoria (și a „religiilor") semiotica, teoria literaturii, psihanaliza dar și faptul mărunt, în genere tot ce pare să consune cu tema aleasă. Oglindite în atîtea chipuri formele dramaturgice proliferează indefinit, configurînd un tablou de o impunătoare varietate. Și nu fără folos. Așa de pildă, caracterul vetust al unor drame nu le împiedică să devină semnificative din punctul de vedere al adevărului istoric, sociologiei, „psihologiei adîncurilor". Precum se vede, nivelurile de semnificație comportă salturi, ele se manifestă, arhivistic vorbind, și izolat. Vigilență, autoarea, sancționează prompt disproporțiile. Astfel, mult discutata „xenofobie" a lui Nicolae Iorga ilustrată de opera dramatică nu se susține dacă luăm în considerare profunda sa cunoaștere a trecutului istoric (v. „politica alianțelor", etc.). Trecînd la Delavrancea sînt relevate semnificațiile mitice ale „trilogiei", o simbolistică ce va funcționa, răstălmăcită chiar, epigonic și în literatura contemporană. Paralelismele constituie întotdeauna un subiect de meditație. Oricît de riscate ar părea, asociațiile au rolul să confirme permanența unei tradiții, sensul unei continuități. De la dramaturgia lui Al. Davila cercetătorul trasează o linie directă pînă la teatrul istoric al lui Marin Sorescu, moștenitor de drept al unei viziuni înnoitoare, taxată însă de unii drept iconoclastă. Sau, între piesa „Pe aici nu se trece" și moderna „Două ore de pace" s-ar părea că nu este nici măcar un pas, deși deosebiri substanțiale despart tandemul C. Moldoveanu și Mircea Rădulescu, autorii textului scris în 1917, de dramaturgul și romancierul D. R. Popescu. Capitolele au o ordine a lor, justificată nu atît cronologic cît prin logica expunerii. Sînt descifrate în creațiile mai mult sau mai puțin reprezentative ale timpului proiectul ideologic, structura dramatică, jocul de influențe dar și, acolo unde există, substratul mitic, arhetipal. Discursul se adaptează structural, ca să spunem așa, fiecărui subiect în parte. Dacă, în ceea ce privește drama istorică, analiza se desfășoară la un nivel academic, cu bogate referințe istorice și din domeniul teoriei miturilor, „drama pseudosocială" e tratată pe un ton alert, de ironie jurnalieră iar studiul asupra piesei „Dezertorul" de M. Sorbul este un adevărat caiet de regie (stanislavskiană, desigur, de vreme ce tot am ajuns la capitolul „Drama psihologică"). Epoca însăși cunoaște orientările cele mai diverse. Tradiționalismul de tip sămănătorist coexistă cu experimentele simboliste, influența eminescianismului, cu a teatrului expresionist (Maeterlinck, Wedekind, etc). Eclectismul perioadei ține de evidență, dar acesta reprezintă condiția limpezirilor ce vor urma. În istoria literaturii nimic nu este de prisos, experiențele (varii) găsindu-și, mai devreme sau mai tîrziu, corelatul pozitiv. Cartea Doinei Modola are meritul de a prezenta documentat și stractiv, cu rigoare și nerv publicistic, o epocă pe cît de contradictorie pe atît de fertilă în dezvoltarea dramaturgiei românești, dar și procesul unei conștientizări estetice.

Valentin Dumitrescu

televiziune

Ninge, ninge, ninge

Ninge ca o despărțire într-un film american, fulgii plutesc îndelung, nu bate vîntul, nu bate nimeni, în parcul Herăstrău păunii au încărunțit, dedesubtul zăpezii sînt sigur diamante pe care nu le vom găsi niciodată, iubitele ne părăsesc prin gări, copiii plîng cu țurțuri de gheață. Totul e bine, deși mulți se miră că ninge în februarie, dar cînd să ningă ? În iulie ? sau să nu mai ningă niciodată ? de ce să nu mai ningă ? ne-am învățat cu ninsul acasă, în fața televizorului, alb-negru, și cu fete și băieți care cîntă în frig, printre brazi, bătîndu-se cu zăpadă, călcînd apăsat în troienele în care îi împing operatorii, echipe tehnice numeroase îi însoțesc la Sinaia, la Predeal, la Poiana Brașov, cum în vară nu-i scăpau din ochi pe litoral, doamne, cîtă pierdere de timp și de energie pentru două-trei secvențe duminicale într-un „album" căruia i-au căzut filele și aripile. Dar mai este „Pantera roz", mai este Stan, mai este și Bran, mai sînt și altele, glume mai noi sau mai vechi, umor... Iar dacă ar fi să ridem de ceva atunci să ne uităm la

Ion Vlasiu :„Autoportret"

meciurile de fotbal pe zăpadă, cred că este un sport nou, ceva între hochei și săriturile de la trambulină, un sport în care avem toate șansele să fim primii, dacă nu cumva englezii, patinatori de frunte, nu ne-o vor lua înainte. Și totuși, de unde atîta dor de fotbal ? Ori de unde atîta dor de divertisment ? Ne plac sau nu ne plac „varietățile", sînt văzute de foarte mulți oameni dispuși să rîdă chiar cu forța, asta este. Se pare însă că de acest fenomen de tot rîsul au aflat și textierii care se întrec în arta cuvîntului de dragul cuvîntului. Pentru că, dacă ar fi să ne luăm după ceea ce vedem din cînd în cînd pe micul ecran, am crede că românii n-au haz, ceea ce nu este nici pe departe adevărat. Preferăm de aceea repertoriul clasic, pe marii noștri umoriști de altădată, dacă nu chiar și pe Aristide Buhoiu cu Titi Botez. Sau preferăm umorul involuntar — îl întreabă Viorel Grecu pe un responsabil cultural dintr-o comună, așa, aproximativ, „tovarășul, acțiunile acestea se fac sau doar există pe hîrtie ?", la care omul, intimidat, cu mîinile lipite de genunchi, capul plecat mult în față, răspunde : „Nu...".

Iulian Neacșu

alexandru deal

Iubirea peregrinului

Lui Veaceslav Norocosul, fiul lui Veaceslav al bătrîn și-al Dumitrei, îi fu dată o dulce dar prea repede risipită copilărie. Maică-sa, Dumitra romînca era fiica grănicerului Toma din hotarul Rusiei Mari, gămanul gingav din pricina păcătoaselor răceli, altminteri drept la socoate, ager în vămuirile partinitoare cît să-și indesească pricopseala ; că doar negustorii de vite, de oi turcane și berbecuți impiedicați, pielarii și ei, plăteau pînă și paguba ca pe cîștig ; fugise fii-sa, fetișcana osoasă și lungă, împărțită de Dumnezeu ca scara de la pod, pe pămînt străin ; își trecuse făptura hăbăucă, moale și fierbinte cît se caută ; o mincau bărbățușii din ochi ; namilă focoasă, adevărat uger al dragostei ; nimeni nu știa, nu se lăuda cît se înfruptase... Fugise din țară în chindia Rusaliilor, chioară de beată, alungată din spate de cuțitele subțiri, lingușitoare și rele deopotrivă, ale îbovnicului ce se credea înșelat. Ei și ? Ce să zică, mare pradă făcuse ea printre hîndrălăi ! Călcase granița păzită de tat-su — s-a și văzut cum ! — și a tot umblat streche spre miazăzi pe tătucul pămînt luînd aerul pieptiș, ascultîndu-i susurul transparent, mult visător, scăldată în lumini moi și dezmierdătoare pînă într-o sfîntă zi de duminică în care...

Numai primăvara cu puterile ei făcuse o astfel de lucrare !

Cînd Dumitra coborî lîn panta dulce a malului abia călcînd iarba verde-strălucitoare, după ce trecuse lăstărișul despicat de lumini ascuțite, fără pic de teamă în suflet, îl văzu : Veaceslav al bătrîn, să fi avut mucosu' opspe ani pe atunci, sta cu nădragii sumeși deasupra genunchilor zgîriați, și tot privea lipsit de chef șnurul undiței lui nenorocoase. Pintecele apei, știa bine, era ghiftuit cu pește, dar astăzi ziua se arătase încă din zori fără de izbîndă. Încă din noapte cînd își pregătise sculele se simțise răscolit de neliniște, și cum lipăia desculț pe scîndurile grosolane, ude, ale tindei, își închipuî că îi va fi dat să agate lighioana aia de somn botezată de săteni **Țarul**, și care venise din susul Niprului să dea tîrcoale prin groparele adînci și mult liniștite din preajma cătunului lor. Se cam ținise flăcăiasul de credea una ca asta !

Dar el se încredea în căile apei.

Ion Vlasiu : „Mireasă"

Dumitra se așeză alături cu genunchii strînși între brațe, își sprijini bărbia și privi plină de încredere frumusețea greu de tălmăcit a undelor...

...Și astfel sătenii aveau să afle năuciți că Veaceslav al lor, cel care-i ținea cu pește și raci, își lua mireasă o străină care nu le vorbea limba. Se cruciră, vorbiră de bine și de rău, pe urmă, cum se întîmplă, totul intră în obișnuit. Și din dragostea lor, fericită și liberă, se născu tot într-o primăvară a anului 1895, pe malurile Niprului, Veaceslav, căruia aveau să-i spună Norocosul.

Cît de norocos va fi, asta el o va afla peste ani, cînd il va trage ața pe malurile românești ale Dunării ; purtat de o putere mai presus decît a sa, precum sîngele moștenit din belșug de la Dumitra, dreaptă și neînduplecată în hotăriri, dar milostivă cum rar se întîlnește.

Creștea Veaceslav-fiul deprinzînd meșteșugul gingaș al pescarilor ; Dumitra, topită de dragoste îl învăța limba lui adevărată, cea de acasă. **Așa se ivi în inima lui dorința de a se întoarce.** Maică-sa îl deslușise de mult, fu greu tulburată, nu voia să și-l îndepărteze. Dar nici nu se simțea în stare să-i stea în cale. Ei, cine-i stătuse, cine avusese spor ? Și, pe la 1911, tot primăvara, cu un sac scorțos în spate Veaceslav Norocosul o porni pe jos înspre Dunăre. Nu întoarse capul, știa că odată, cînd va dori el asta, nimic nu-l va opri să revină.

Astfel se întîmplă că, nimeni nu știa, nu-i plăcea să trăncănească, Veaceslav ajunsese toamna tîrziu, în același an, slab și bintuit de febre la Brăila. Va fi găsit zăcînd în port de un hamal armean, aproape prăpădit ; dar norocul îl smulge morții și binecuvintata nevastă a armeanului îl va pune pe picioare îngrijindu-l ca pe copilul ei. Locuiește o vreme în mahalaua Cetățuiei. Își face prieteni printre hamalii străini și ei : persani, armeni, turci, kurzi. Este voinic, ține la tăvăleală, parcă ar fi bărbat. Dar să facă parte pe veci din armata flămîndă a hamalilor îl înspăimînta. Nici să deprindă o altă muncă, decît cea a marinăritului, nu se gîndea. Tăvălugarii, lopătarii, cherestegiii, rujarii toți se zbăteau prinși fără speranțe în bicele sărăciei, traiului de azi pe mîine. El altceva gîndea...

*

Tejghelele Grecului erau tot atît de lustruite ca și chimirul său de negustor înavuțit peste noapte. Niculina, nu împlinise șaptespe ani, i le lustruia cu sîrguință pînă simțea că i se desprind brațele subțiri din coate. În acest timp kir Papamihailis își arunca vălătucii de fum albăstriu al lulelei rău duhnitoare și-și făcea socoteli. Era viclean și zgîrcit cum nu se văzuse ; la ananghie o făcea pe neghiobu' atît că să te lehămetești și să-l lași Domnului. Ungea funcționarii portuari, cu demnitate, măsură, cît trebuia. Înflorise vînzînd tabac de contrabandă, vîrîndu-ți sub nas rachiul lui împuțit, prost falsificat ; docherii îl disprețuiau, altminteri i se arătau mieroși. De la cine să bea ? Uneori, seara, stînd pe scăunel îl lovea briza îndepărtată a mării, și sufletul lui pipernicit și împiedicat în socoate bolnave, se elibera, se desmeticea, cunoștea o tresărire dureroasă, o chemare nelămurită de corăbier pierdut de la rosturile sale — și, atunci, cîinelui îi dădeau lacrimile. Dar așa se întîmpla rar — tot mai rar. Gologanii și fata asta, Niculina, pe care el o culesese de pe drumuri cu gîndul ascuns ca mai tîrziu să se bucure de carnea ei curată, erau singura lui bucurie. Dar Niculina se încăpățîna să rămînă copil slăbănog, dreaptă și fără ocolișuri desfătătoare de femeie împlinită, nu i se lipea de inimă — prea era urîtă. Și, la cei cincizeci de ani ai lui, avea nevoie să fie îmboldit de femeie, bărbăția lui trezită. Curvele din port o făceau meșteșugit, dar știa el bine că-și rideau în sine, că-l povesteau. Și-apoi peștii lor cereau prea mult. Să-i dea de mîncare din belșug ? Să o puie la îngrășat ? Și încă o nemulțumire : pe ce punea mîna Niculina o făcea cu un aer de înstrăinare, cu scîrbă parcă. Ca și cum ea n-ar fi fost acolo. Păi asta avea să ajungă femeie ? Grecu ciocănea pipa de carimbii cismei, ofta, și o îndopa din nou cu tutun...

...Bălțile din jur duhneau stătut, fluviul curgea aruncîndu-și apele negre în mare. Cam în vremea asta puse piciorul în portul de la gura Dunării Veaceslav. Venise c-un șlep, alunecase o zi, pîntecele lui erau sfîșiate de foame. Avea cîțiva gologani și cînd se apropie de prăvălia Grecului acesta se pregătea tocmai să anine lacătele. Îl privi binevoitor pe Veaceslav, i se păru că înțelege.

— Ce mai musteriu, surise el încercînd o plecăciune batjocoritoare, ce-ți dorește sufletul ?

Își păcănea cu vîrfurile boante ale degetelor chimirul întîntat. Știa bine că, totuși, nu trebuie să judeci omul pînă nu-i vezi fundul pungii. Deși de la tinerelul ăsta la ce te puteai aștepta ? Avea el cisme, haine trainice, și o mutră mai ca lumea decît prăpădiții ăia de docheri. O fi avînd lire turcești, franci, ceva arginturi ? Nu părea.

Cu un accent pe care urechea fină a Grecului îl cîntări imediat **(Rus ?)** ceru de mîncare.

— A, păi pentru atîta lucru, de-acum kir Papamihailis se lămurise, nu-l mai interesa, nu mă întorc din drum.

— Mi-e foame, spuse apăsat Veaceslav. Mă auzi, gaspadin ?

Grecul se întoarse mirat, îl privi atent și strigă :

— Niculina !

Veaceslav aștepta. Și mai întîi îi văzu mîinile subțiri, lăsate din umeri în față, obrajii neîmpliniți, slabi, cu privirea mirată, ca și cum ea l-ar fi așteptat de mult, și el întîrziase peste măsură, mirată și liniștită că sosise totuși...

*

Șlepul care-l purtase la gurile marelui fluviu urma să fie descărcat în zori ; pe urmă un remorcher trebuia să mai înșire cîteva și să le tragă înapoi la Brăila. Veaceslav își strînse calabalîcul în sacul marinăresc ; învelit bine se socotise să-și petreacă noaptea pitit într-un ceam, o navă fără punte încărcată cu stuf. Că se aflau destule trase în sus, dincolo de radă, nepăzite.

Cînd își chiti culcușul simți căldura stufului cum urcă grea, înmiresmată, spre cerul tulbure, cum se unește cu oboseala trupului său ;

Ion Vlasiu : „Ion Budai Deleanu"

înainte de-a adormi i se năzări că-i pătrunde în oase și în sînge ușurătatea văzduhului, plutea prins în năvodul străveziu al somnului, deasupra apelor uitate, ca un duh, ca un abur... așa, adînc... nu mai știa...

Abia trezit îi trebui un timp să se desmeticească ; auzi larma portului, forfota docherilor ; pierduse o zi prețioasă de muncă. Auzul său sensibilizat de singurătate prindea neliniștit mișcarea masivă a apei, fosnetul etern al alunecării ; în jurul lui se clădea o lume plină de primejdii și el își spuse că de vreme ce făcea parte din ea nu i se putea întîmpla nici un rău ; își strînse sacul și o luă spre magaziile și gheretele aliniate de-a lungul portului.

În primele săptămîni găsi lesne hamalîc la gaspadin Stiopa, un omuleț hazliu al cărui obraz roz și bucălat era ascuns îndărătul unei gigantice mustăți roșcovane și care, pare-se, alcătuia semnul demnității sale ; cît se putea ride ! Mereu își punea chezășie mustața, mereu jura pe ea ! Era proprietarul a trei ceamuri împovărate cu stuf, cherestea ori pietris, după cum se ivea nevoia. În afară de Veaceslav mai avea doi angajați **permanenți**, ceea ce, trebuiau cu toții să recunoască, însemna trăinicie și siguranță în afaceri. Primul angajat era un croat scolit, smead la fata ingustă ca lama cutitului de care se temea mai aprig decît puterea, oricum prea îndepărtată, a lui Dumnezeu. Îi spuneau cu toții Ațo. Al doilea, cel pe nume Dica, fusese cîndva pilot, cel puțin așa se zvonea, la gurile Dunării ; împotmolise, beat fiind — singura și ultima lui beție — vasul unui frantuz care, fără să stea pe gînduri, îi găurise dosul cu revolverele sale nichelate. **Smith and Wesson**, și, cu asta, socotelile se consideraseră încheiate între cei doi.

Dica venea din cîmpie, strămoșii lui nu văzuseră apă decît în fundul puțurilor ; el visa să se întoarcă acolo. Își purta căpătîiul în desagii săi terfeliți și, spre deosebire de guralivul Ațo, nu vorbea decît cînd avea ceva de spus. Și totuși gaspadin Stiopa nu-l plăcea. Nu-l plăcea dar avea încredere în el, și asta îi ajungea. Cîmpeanul disprețuia părurile mardelașilor ce foiau cu nemiluita primprejurul portului, a magaziilor, în veșnică dibuială de chilipiruri și furtișaguri. Cît despre Veaceslav, amîndoi îl priveau pe **mucosul de rusnac** cu desăvîrșită îngăduință ; ce și cum de ajunsese puștiul la capătul despletit al fluviului, ce e drept, îi cam mira, da' nu într-atît ca să și întrebe...

Tot ridicînd greutăți spinarea lui Veaceslav prinse a se lăți ca albia unui riuleț abia început ; îndîrjirea lui nu cunoștea margini și, privindu-l, gaspadin Stiopa ofta milos : în fața sa creștea un bărbat. Un bărbat hărăzit oricăror posibilități ; băiatul, spre deosebire de pleava portului știa să buchisească, avea ținere de minte, vorbire aleasă. Poate că se născuse cu ele. Ațo își cam ridea de el, da' cu blîndețe, fără să-l jignească.

— Tu, îi spunea, ai să ajungi mahărul Sulinei. Încet-încet ai să-i înghiți pe toți nenorociții ăștia de mici proprietari și, psihi-mu, în cîțiva ani vei avea armada ta de vase. Va veni ziua în care, cu mutra ta de arhanghel, ai să-ți stringi binefăcătorul de gît fără să clipești. Ai să descinzi aici pe puntea unui iaht alb, înțolit tu însuți tot în alb, cu un țilindru pe creștet, cu un trabuc uriaș între dinți și ai să ne scuipi mutrele. Și bine ai să faci. Ai să-ți aduci din îndepărtatul Hawaii o fecioară măslinie, cu piele lucioasă, care o să-ți spele în fiecare seară picioarele. Și tu n-o să ai altceva de făcut decît să-ți îndeși aurul în buzunare și să te scobești între dinți. Și, bineînțeles, să te zbengui cu frumoasa ta în așternuturi de mătase. Ia spune, ai să-l uiți pe bietul tău Ațo ?

— Nu, n-o să te uite, se amesteca Dica cel prea cinstit : o să fii primul pe care-l va atîrna la capătul unei funii în vîrful Farului.

Gaspadin Stiopa ridea încetișor, hi-hi-hi, clătinîndu-și căpățîna roscovană, își molfăia scrumbia sărată ca dracu, și se minuna : „cuvintele îs mai frumoase decît viața".

Seara îi găsea strînși în jurul măsuțelor joase ale lui kir Papamihailis, cînau îndelung, tăcuți, bucurîndu-se de răgaz. Marinari de toate soiurile, timonieri și căpitani, hamali și vagabonzi, mișunau, cleveteau, tăiau pariuri, turnau gogoși, se ciorovăiau adunați vremelnic sub cerul indiferent al marelui port. Și-n acest furnicar greu de pătruns cu înțelegerea omenească, sufletul ascuns al lui Veaceslav cunoscu sfîșierea, întîia sfîșiere de neatins cu uricîunile acestei lumi năuce, cunoscu arsura adîncă și mută a iubirii. Sub privirile sale intense, orbi erau toți ceilalți. Niculina devenea femeie.

Numai unul nu era orb : și-acesta se dovedi a fi tocmai Grecul. S-ar fi întors în mormintele lor risipite aiurea prin Balcani, prin Europa, ba chiar și prin îndepărtata Americă toată liota sa de strămoși negustori, misiti, pirați, contrabandiști, aventurieri : li s-ar fi înnegrit oasele de necaz și dispreț dacă s-ar fi născut acela care să-l înșele, să-și bată joc de ceea ce hotărise el, Kir Papamihailis, că i se cuvine ! Pentru asta ar fi fost gata oricînd să ia viața unui om. He-he !, nu era el prost : știa prea bine că pentru o fărădelege cîrmuirea l-ar fi aruncat fără să clipească în temniță laolaltă cu șobolanii. Și-atunci — adio lulea, siestă, rachiu, desfătări. Și toate astea din pricina unui nimeni !

...Așa se întîmplă că — la invitația neașteptată a negustorului — Veaceslav urcă treptele de lemn spre odăile de deasupra prăvăliei, acolo unde kir Papamihailis îl aștepta, îndesat într-un fotoliu, mohorît și neliniștit. Venise fără să-și puie prea multe întrebări și asta putea foarte bine să fie o mare neghiobie...

Treptele parcă erau vii : oftau, tresăreau, se tînguiau sub greutatea proaspătă și curată a lui Veaceslav care, încrezător, sprijinit ușor de parmalîc își adîncea pieptul, tăia pîrtie în aerul stătut de dugheană venetică, prosperă într-ascuns, urcînd spre odăi : patru la număr, dînd cu ușile lor înguste spre un hol crepuscular, ușă ce se crăpau sperioase înspre interior ; clanțe masive de alamă luceau stins, răspîndind un abur metalic lent otrăvitor ; un miros pătrunzător de lemnărie igrasioasă, o liniște molcomă împăcată cu sine, definitiv cuibărită în cărnurile uscate ale lemnului. Ferestrele, cîte două pentru fiecare încăpere, înalte, cu închizători trainic ferecate dădeau înspre fluviu, sticla părînd ea însăși o apă cețoasă ; într-o asemenea odaie, geamănă cu celelalte, îl aștepta Grecul.

O măsuță rotundă cu un singur picior ; o carafă plină pe jumătate cu apă ; nici un pahar ; un pac cafeniu cu tabac într-o cutiuță metalică ; un tablou înrămat simplu înfățișînd o femeie vîrstnică ; o flăcăruie pilpîie la capătul unui chibrit ; femeia din tablou privește cu severitate, imprecis totuși, înspre ceva pierdut de mult. Totul din jur emană așteptare, o vrăjmășie chinuitoare, un cuib al neputinței ; dinspre afară nu pătrunde viață, ea există aici, altfel, autonomă, bine conservată. Figura negustorului, palidă, cu fruntea striată, îmbătrînită, cu pomeți duri și părul aspru ce-i cotropește craniul și obrajii ; încleștare încăpățînată între decrepitudine și virilitate.

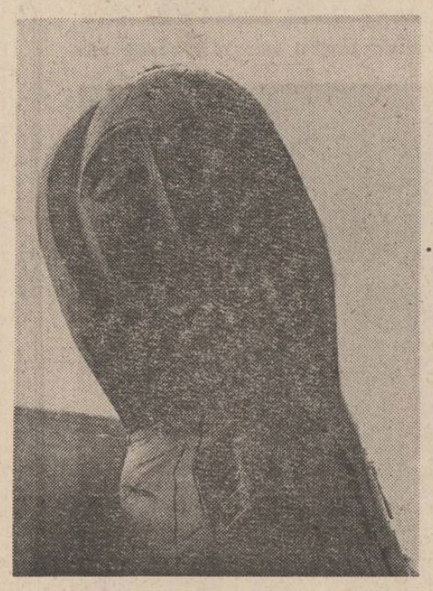

Ion Vlasiu : „Mama"

Veaceslav.

Fumul murdar al tutunului se adună în nori grei, balansați de curenți interiori, minioși și ostili, se fărîmițează, înghit puțina lumină care există.

Pătrunde țipătul unui pescărus. Liniște. Pendulul care nu arată nimic. Sirena unui cargobot, strigătul ei deprimant, undeva la ieșirea în larg.

Veaceslav se întreabă cît o să dureze.

Kir Papamihailis începe să vorbească, nu se aude prea limpede ce spune. Pe urmă vocea lui crește, se eliberează, cursul ei devine învăluitor, se ridică deasupra ruinelor și înfringerilor, în acute colorate, străbătute de scăpărări albastre, neobosite, temeinice și încrezătoare :

— Veaceslav, dragul meu fiu Veaceslav. Trebuie să știi despre mine că eu nu sînt, ceea ce tu, cu frumoșii tăi ochi prea tineri, vezi. Mintea ta ageră, dar încă necoaptă, nu poate să cuprindă întreaga mea viață. Ca să cunoști un semen trebuie mai întîi să-i cunoști viața. Eu nu am de gînd să ți-o povestesc pentru că nu am vreme de pierdut și nici nu te prețuiesc într-atît. Dar ieri dimineață, trezindu-mă, am început să mă gîndesc la tine. Închipuie-ți, acum două veacuri a venit pe lume o femeie. O chema Mina. Se spunea despre ea că era nespus de frumoasă. Ea m-a întemeiat, fără să mă știe pe mine cel de astăzi : negustorul cu stare Papamihailis. Dar pentru asta ea a născut-o pe Iosefina. Iosefina a născut-o pe Andrada. În chinuri Andrada a născut-o pe Eufimia. Eufimia pe Ripsimia, care, în sfîrșit a născut-o pe Teodista. Teodista, cea de colo — și Grecul fără să întoarcă privirile arătă cu brațul portretul femeii : Teodista, mama mea. Tu, care ești doar un biet netrebnic, n-ai cum să pricepi chinurile lor, pentru ca să exist eu, cel de astăzi. Îți imaginezi că n-am să te las să distrugi, prin mine, întreaga lor menire în trecerea lor prin lumea asta deșartă. Nici nu te rog, nici nu te amenință. Niculina îmi aparține. E a mea încă dinainte de a fi venit tu aici. Fii înțelept, înhață punga asta îndopată cu bănet și pleacă la Stambul. Să nu-ți mai calce piciorul pe-aici.

...Veaceslav se ridică, țîșnește în picioare ca un resort. Are de făcut trei pași pînă la Grec. Nu-i va face. De jos Niculina aude un strigăt neomenesc, o bufnitură, uși trintite ; apare Veaceslav cu fața însingerată, cu ochi calmi lucînd intens, se apropie hotărît de ea. Cu multă gingășie îi apucă mîna, cu liniște și încredere, cu iubire pentru ea, cu multă iubire pentru întreaga lume...

Fragment din romanul „ÎNTOARCEREA PEREGRINILOR".

victor nițã

Încă nu

Mamă să nu plîngi nu
încă nu nu nu

fiului tău nu
i s-a întîmplat nimic
doar că umblă prin lume
c-un cuțit în inimă-nfipt
se făcea că era
să moară un copil
lovit pe la spate
și fiul tău
a sărit și l-a salvat
de la moarte

cuțitul i s-a-nfipt
sub omoplat
și altceva nu
s-a mai întîmplat

dar mamă tu
să nu plîngi nu
încă nu nu nu

Elegie corvină

El, turnul Neboisa,
neclintit înlăuntrul curgerii timpului,
o uriașă sămînță de-ntuneric
peste care cade-n cercuri largi lumina
veșnică a lumii !
el, turnul Neboisa,
unul și-același mereu !
îl izbește-n frunte discul strălucitor
al soarelui
și umbra lui se-ntinde lungă
pînă-n punctul unde acum e clipă
soarele muri !
el, turnul Neboisa,
neclintit și înalt
unul și-același mereu
dintotdeauna alb

dar noi, noi
încleștați cu unghiile și cu dinții
de limba moartă a clopotelor sparte
(cîtă durere naște sunetul
propriului nostru corp bălăngănindu-se
sus în vîrful clopotniței înfipte
într-un cer gol și ars !)
noi la marginea pădurilor iarna
singuratici lupi cu ochi sticloși
iubind, iubind, ca niște bezmetici
iubind...

Nuntă

Din orice se poate face
un voal de mireasă

dintr-o injurătură
din zîmbetul unui cadavru
dintr-un suris de copil
trăit mai mult singur
într-un apartament
de ultim etaj
dintr-o batistă
cu care ți-ai șters
nădușeala unei mari
emoții
din sunetul de rouă
al unei dimineți de vară
dintr-un discurs politic
dintr-un aprig îndemn
la luptă
dintr-un jurnal de amintiri

dar cel mai bine
și mai bine e să ai
la îndemînă
sufletul copilăriei tale

să calci în picioare
acel suflet
să-l tăvălești prin uleiul
și benzina unei stații pece

și-n gura mare să strigi :
iată voalul miresei mele !

Studiu pe alb

Cai albi
mașină liniștea
pustiului alb

crapă sub copitele lor
ouăle moarte
ale timpului

și un țipăt atîrnă în aer
ca un schelet
de șarpe bolnav

și o pasăre albă
se-agață de umbra albă
a unei păsări ce trecu.

plastică

Dialogul artelor

Cu Ion Vlasiu orice întîlnire se convertește pe nesimțite în dialog cordial cu artele. Imprevizibile traiectorii de imagini și idei antrenează deopotrivă fantezia și resursele culturale ale partenerilor de dialog. Pentru că artistul înțelege arta întîi de toate ca pe un **mediu de comuniune spirituală**, chiar dacă înlăuntrul acestui cerc lasă să se insinueze sticlirea tăioasă a polemicilor. În această privință, maestrul Vlasiu intruneste atributele creatorului dedicat cu pasiune împlinirii unei generoase idei : **sociabilitatea artelor.** Este foarte important, pare a ne încredința artistul, drumul și valoarea pe care trebuie să le încumbi operei, pentru a săvîrși densitatea tematică și formală capabilă să întrețină, convingător, starea de comunicare. Ion Vlasiu și-a conturat în urmărirea acestui ideal sigiliul propriului destin artistic ; **complex** prin consistența deschiderilor culturale, estetice, filosofice în ultimă instanță, **variat** prin larga cuprindere stilistică și de genuri, ce caracterizează impozanta operă a artistului : sculptură, pictură, grafică, eseu, roman, memorialistică, dialog estetic și hermeneutic. Retrospectiva de la Dalles ilustrează cu precădere o asemenea dimensiune a creației artistului. În ansamblul ei, expoziția impune prin vigoarea formelor, cînd ne referim la sculptură, prin sinceritatea descărcărilor cromatice în pictură și prin jocul simplu și auster al liniei în grafică. Sigur, ceea ce a impus personalitatea artistului în lunga sa carieră a fost sculptura. Cu toate acestea, orgoliul artistului tinde către amplificarea recunoașterii potențialului său în pictură. O judecare mai atentă, mai lipsită de prejudecăți, s-ar impune poate și este posibil ca un asemenea demers să evidențieze, printr-o corectă situare în plan istoric și estetic, o fațetă surprinzătoare a personalității sale creatoare.

Selecția actualei retrospective cuprinde aproape 200 de uleiuri grupate în cinci cicluri, concepute (ca și titlurile lucrărilor) nu fără o anumită versatilitate literară. Pictura lui Ion Vlasiu este un teritoriu de constringere a culorii în formă. Culoarea însăși e tratată ca o materie proteică modelată în conformitate cu viziunea sculptorului. Destule din alegoriile și portretele realizate de Ion Vlasiu par eboșe ale unor posibile replici tridimensionale. Cum altfel am putea înțelege vigoarea plină de relief a desenului direct în culoare și, mai ales, sinceritatea exprimării plastice realizată cu mijloace foarte restrînse ? Nota specifică a picturii lui Vlasiu rezidă tocmai în asta și de aici impresia de adîncă și severă reflexivitate pe care o degajă pînzele sale. Nu mai puțin datorează sculptorul pictorului Ion Vlasiu, mai cu seamă în cele mai recente lucrări din ciclul „Fantezii rustice" („Paradis terestru", „Coloane cu păsări", „Păsărar" etc.). Sînt lucrări în care culorii îi este atribuit un rol de susținere a formei sculptate și, îndeosebi, de reliefare a funcției evocatoare ce culminează într-un simbol sau într-o parabolă, de regulă livrescă ori mitologică. Lemnul traforat, ca și formele ce amintesc stîlpii pridvoarelor, dulapurilor, fîntînilor sau troițelor sînt populate de colorata podoabă a păsărilor stilizate în maniera sculpturii naive, țărănești. Culorile în sine readuc în actualitate, într-o viziune desigur elevată, practicile tradiționale ale decorativisticii populare. Compoziții cu caracter totemic acuzat, ce ne-au purtat cu gîndul prin „Cimitirul vesel" de la Săpînța, dar și prin lumea exoticelor imagerii colorate ale sculpturii populare centramericane. Dar elementele de rezistență ale sculpturii lui Ion Vlasiu rămîn pietrele sculptate. Adică, acele forme pe care artistul intervine doar atît cît să accentueze o atitudine, o stare, o mișcare, o idee ; în rest, matca formală aparține naturii, sau „apelor Mureșului", cum ar zice maestrul. De altfel, întreaga concepție estetică (și filosofică) a artistului se articulează coerent și credibil pornind tocmai de la asemenea jaloane ce poartă identitatea — în bazalt, tuf sau lemn — a unei „Muze din Bistra", a unui „Pește", a „Tristei" sau a „Mesei haiducului".

Corneliu Antim

film

Bocet vesel

Castigat ridendo mores spunea în urmă cu trei secole un poet avînd toată dreptatea pentru majoritatea imprejurărilor. Sub un asemenea motto ar putea fi pus și recentul film — **Bocet vesel,** semnat de **Mircea Moldovan** (regia) și **Süto Andras** (scenariul, la care a colaborat și cineastul).

Inspirat de piesa **Bocet vesel pentru un fir de praf rătăcitor** filmul acuză în egală măsură prostia, credulitatea, în ultimă instanță, înșelăciunea mascată sub ipostaza unui cucernic slujitor de sectă religioasă. Viața satului contemporan privită prin prisma acestei satire se va reduce însă la o serie de momente de comedie profilactică (inclusiv numere de brigadă artistică), vizînd în același timp, misticismul, alcoolismul, birocrația, intoleranța etc., etc.

Firul de legătură — rătăcirea lui **Fügedes,** personajul amăgit în visul de a fi președinte al C.A.P.-ului local de vorbele unui poștaș bețiv și de tentațiile unui predicator escroc și cu purtări prea lumești pentru sutana ce o poartă — rămîne prea firav, atrofiat de substanța dramatică, într-o peliculă care, tratată cu o mai mare consecvență stilistică, ar fi salvat ceva din intențiile autorilor.

Deschis și închis cu măști populare (splendide, de altfel) ce comentează snoava țărănească avînd pasaje nu mult depărtate de pățaniile lui Păcală, filmul propune și o tratare în cheie realistă, care distonează în sublinierea grotescului unor situații, cu umor cînd superficial (ce bine era dacă ar fi fost mai subțire), cînd gros (ciomăgeala, botezul). Din păcate, soluțiile sînt simplificatoare, unele personaje sînt învăluite de o ambiguitate ce nu servește deloc ansamblului (Ema). Relațiile umane sînt sărăcite de dragul obținerii unor efecte umoristice, cu adresă sigură la public, cum este apariția cuplului respectabil, de altfel, **Dem Rădulescu** și **Tamara Buciuceanu-Botez,** convenționalismul unor rezolvări ținînd parcă de domeniul absurdului, decît de o suficientă detașare critică moralizatoare.

Exagerarea caricaturală, expresia unui tip de comic întemeiat pe imaginea alterării și contrafacerii, care ar fi fost oricum binevenită datelor oferite de personaje este înlocuită de bufonerii, de elemente de farsă doar schitate, de rezolvări mecanice (fuga predicatorului) împrumutate din arsenalul de mijloace ale comediei mute.

Dincolo de nehotărîrea stilistică amintită, ușor sesizabilă la nivelul peliculei, filmul lui **Mircea Moldovan** repune în discuție necesitatea și mai ales riscurile comediei, cînd aceasta este doar o ecranizare, adaptare sau parafrază. Regizorul **Mircea Moldovan** nu este un cineast care abordează pentru prima oară universul rural sau comedia. Antecedentele filmografiei sale de la **Viforița** și **Pintea la seria... bobocilor** îi confirmă apropierea de tematică și gen.

Vigurosul realism din **Viforița** sau știința marcării efectelor comice din **Iarna** și **Toamna bobocilor** se pierd parcă în tentativa de a oferi satirei lui **Süto Andras** haină cinematografică.

Rămîne de reținut pentru iubitorul filmului românesc apariția în roluri principale a talentaților slujitori de roluri secundare **Alexandru Lungu** și **Aristide Teică,** ambianța realizată fără stridențe, cu simțul măsurii în descifrarea convenției de **Gabriela Rieșan** și **Dodu Bălășoiu,** precum și extraordinara muzică semnată de **Tiberiu Olah,** singurul element coerent în unitatea sa și extrem de sugestiv în desfășurarea melodică de factură folclorică.

Călin Stănculescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

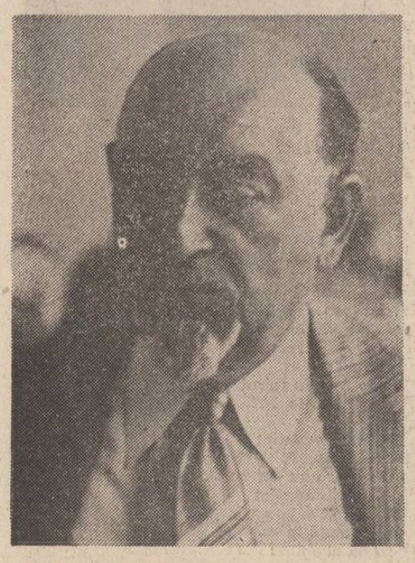

Paul Everac, autor și regizor al piesei „Salonul" în premieră la Național

Titus Popovici scrutînd orizontul viitoarelor sale romane

Ștefan Augustin Doinaș, Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Radu Lupan la un colocviu al traducătorilor

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XVI

Incontestabilă **summa** a capodoperelor nuvelistice sadoveniene, culegerea **Hanu Ancuței** (1928), asemenea aproape tuturor celorlalte cărți de „proză scurtă" ale scriitorului, nu se sustrage nici ea tentației de a „dialoga" cu fantasticul. Dacă, după cum vom vedea, în cîteva rînduri fenomenul vizează doar potențarea din unghi paroxistic a stărilor de tensiune afectiv-morală **(Fîntîna dintre plopi, Orb sărac, Județ al sărmanilor),** cel puțin o dată, sublimările în materie fantastică devin atotcuprinzătoare. Este vorba, în speță, de povestirea **Balaurul.** Ne aflăm, poate, în prezența celui mai elocvent „eșantion" epico-fantastic distribuit pe cuprinsul vastei opere de povestitor și nuvelist a lui Sadoveanu. Făcînd parte din cea mai celebră culegere de „proză scurtă" a scriitorului, în chip predestinat parcă, **Balaurul** își asumă sarcina de sinteză revelatoare a modului fantastic sadovenian ; deși, dacă nu ne înșelăm, nu s-ar putea zice că exegeza critică îi acordă o atenție de prim ordin în raport cu celelalte opt piese cărora li se alătură.

Intră în discuție, înainte de toate, faptul că elementul magico-ezoteric, pe cît de subtil, tot pe atît de puternic prezent, se constituie în resort unic menit a pune în valoare leit-motivul fundamental al întregii cărți, **supratema** acesteia. Fiind așezată după **Iapa lui Vodă** și **Haralambie,** bucata marchează cel de-al treilea moment nuvelistic de excepție, în stare să justifice sublima obstrucție pe care comisul Ioniță, eroul tutelar al întregului ciclu, este nevoit s-o suporte din partea celorlalți convivi, în extraordinarul său elan de a da, în sfîrșit, glas celei mai formidabile intîmplări de demult („ — Frații mei ! a început cu mare putere comisul Ioniță și s-a desfășurat în picioare cît era de nalt și de uscat ; adevăr mărturisesc în fața lui Dumnezeu că istorisirea cuviosiei sale părintelui Gherman mi-a zbîrlit părul sub cușmă ; dar eu vreau să vă spun ceva cu mult mai minunat și mai înfricoșat !"). Iată însă că și de data aceasta, conform destinului său de pion dinainte sacrificat pe altarul ceremonialului în virtutea căruia este concepută trama „supranuvelistică" a volumului (se știe, fermecat de **Istorisirea Zahariei Fintînarul,** ultima din ciclu, eroul uită de sine și o aminâ „sine die" pe a lui), comisul Ioniță este din nou blocat. Are loc, pur și simplu, o „provocare" de-a dreptul insidioasă. Tonul și logica înăluitor dubitative proprii noii intervenții avertizează pe impetuosul „patron" al reuniunii din jurul focului de noapte că nu e chiar atît de simplu a pretinde că el, comisul Ioniță, este investit cu harul de a spune „ceva cu mult mai minunat și mai înfricoșat" decît toți ceilalți :

„— S-ascultăm povestirea comisului... a strigat cu glasu-i repezit moș Leonte Zodierul. S-ascultăm povestirea cinstitului comis ! Să vedem dacă avem pe lîngă noi ce ne trebuie și s-ascultăm. Chiar tare voiam să te rog, comise Ioniță, să nu-ți uiți datoria și cuvîntul. Noi, aici, de cînd țin eu minte, încă de pe vremea Ancuței celei de demult am luat obicei să întemeiem sfaturi și să ne îndeletnicim cu vin din Țara-de-Jos. Gustînd băutură bună, ascultăm întîmplări care au fost. Socot eu, cinstite comise Ioniță, că nu se mai găsește alt han ca acesta cît ai umbla drumurile pămîntului. Așa ziduri ca de cetate, așa zăbrele, așa pivniță, — așa vin, — în alt loc nu se poate. Nici așa dulceață, așa voie-bună s-asemenea ochi negri : eu parcă tot subt ei aș sta pînă ce mi-a veni vremea să mă duc la limanul cel fără de vifor... Nu trebuie să-ți încrunți sprîncenele, jupîneasă Ancuță, căci eu am fost prietin maicii tale. I-am căutat și ei în cartea de zodii, cum ți-am căutat și dumitale. Foarte bine și foarte adevărat i-am sous, și socot că nici dumneata n-ai rămas nemulțămită.

— Ba am fost mulțămită, răspunse hangița rizînd.

— Se-nțelege, căci altfel nu se poate, jupîneasă Ancuță : căci eu în tașca asta de la șold am carte veche întru care se spune tot adevărul. Cînd m-ai întrebat, ți-am spus toate după rînduială : mai ales că porți după dumneata miros de busuioc și faci pe bătrîni să dorească anii tinereții".

Replica lui moș Leonte Zodierul, revelator sintetică, nu numai că se constituie într-un instructiv „breviar" cuprinzînd cvasitotalitatea conceptelor subiacent enunțate ce definesc arta povestirii la Sadoveanu : raportul dintre timpul cînd **s-a petrecut** întîmplarea și timpul cînd aceasta **este povestită,** condițiile de loc, de timp și atmosferă anume în care actul din urmă se desfășoară, statutul celui care povestește și al ascultătorilor, cu specială atenție acordată aceluia dintre ei care, eventual, este solicitat de eroul-narator a-i fi martor direct sau indirect etc. ; în același timp, în „teoretizările" formulate de moș Leonte Zodierul este pusă în valoare condiția cea mai de seamă ca povestirea să poată dobîndi întru totul atributul de „cel mai minunat și mai înfricoșător" dintre evenimentele pe care le poate cuprinde. Pe linia tipologiei anunțate încă din perioada cînd apărea **Crișma lui Precu** (ne amintim de Zaharia — „solomonarul"), avem prilejul de a ne reîntîlni cu eroul povestitor cel mai privilegiat de pe cuprinsul eposului sadovenian. Este vorba, firește, de eroul povestitor care, comparativ cu toți ceilalți, se impune prin statutul său de ins **ales,** înzestrat cu **darul** de a comunica efectiv cu necunoscutul absolut, inculcat dimensiunii metafizice sui-generis a lumii sadoveniene. Înainte de a deveni exponentul unei fascinante ontologii închise în propriul ei sistem precum în romanele **Nunta Domnitei Ruxandra** (1932), **Creanga de aur** (1933), **Nopțile de Sînziene** (1934) și **Paștile Blajinilor** (1935), deocamdată, respectivul personaj își exercită prerogativele la modul ingenuu fabulos. Neinvestit cu funcția de port-voce a unui mesaj purtînd o asemenea tulburătoare încărcătură conceptuală, eroul povestitor din **Balaurul** nu are alt țel decît acela de a conferi întîmplării „spuse" de el cel mai înalt grad de straneitate înspăimîntătoare. El este ferm convins că numai lui îi este rezervat acest dar. La observația malițioasă a comisului Ioniță legată de adevărul celor citite în cartea cu zodii despre destinul celor două Ancuțe („ — Asta-i foarte adevărat, întări răzeșul de la Drăgănești ; însă asta o puteam spune și eu, fără carte de zodii"), moș Leonte nu dezarmează deloc. Dimpotrivă, deplin stăpîn pe ceea ce **numai el știe,** bătrînul drumeț își înfruntă preopinentul cu îndreptățită condescendență :

„ — Vă spun drept că numai o dată, de cînd sînt, mi-am mai simțit așa inima, ca potîrnichea în cîngile șoimului.

Hangița a întors spre bătrîn ochii ei aprigi, c-un glas pripit :

— Cînd ai văzut întîi balaurul, moș Leonte !

— Da, încuviință bătrînul, cînd am văzut întîi balaurul".

Se înțelege, împreună cu ceilalți ascultători, comisul Ioniță rămîne uluit. În pofida excelentei păreri despre darul său de povestitor (bizuit, fără îndoială, pe o experiență de viață dintre cele mai senzaționale), „patronul" întîlnirii are dintr-odată revelația faptului că moș Leonte întruchipează **alt tip de povestitor,** cu totul deosebit de el și de ceilalți. Emoția și curiozitatea înfricoșată a orgoliosului comis ating o asemenea limită încît nici vorba nu mai poate fi de exprimarea rezervelor, a suspiciunilor :

„ — Ce vorbești de balaur, frate ? a întrebat cu tulburare comisul Ioniță, și s-a așezat la locul lui. Care balaur ? — Și ne privea încrucișat și nedumerit, parcă atunci căzuse între noi.

— Cînd am văzut întîi balaurul — ...grăi cu liniște moș Leonte. Eram așa, flăcău trecut de douăzeci de ani, și, părintele meu mă învăța meșteșugul lui, căci și el a fost zodier și vraci care nu se mai afla pe lume. Și pe după Sîntilie, stînd cu el la tîrlă pe dealul Bolindarilor, îmi arăta ziua buruienile și rădăcinile pămîntului, iar noaptea stelele cerului. Atuncea am văzut întîi balaurul.

Răzășul de la Drăgănești răsuflă prelung și aruncă o privire ca de dușman spre moș Leonte.

— Asemenea dihanie mie încă nu mi s-a arătat... mărturisi el și glasul parcă-i era slăbit și fără curaj. Spune repede, moș Leonte, **căci avem vreme destulă** (s.n.)."

Nicolae Ciobanu

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

CÎTEVA PRECIZĂRI

Am citit cu interes, chiar cu plăcere, **Jurnalul de la Păltiniș** al lui Gabriel Liiceanu, pînă pe la pagina 137, cînd, oarecum din senin, autorul denunță „ofensiva" protocronismului, „simptom cultural care, dacă ar pleca dintr-un complex de inferioritate, ar sfîrși întotdeauna prin „refuzul Europei" și exaltarea valorilor estice și autohtone." „Judecat astfel", continuă Gabriel Liiceanu, dar noi nu mai înțelegem în ce fel judecă domnia sa protocronismul, propozițiile în cauză fiind niște condiționale, autorul lăsîndu-ne astfel nelămuriți asupra opiniilor sale : pînă la urmă pleacă sau nu protocronismul dintr-un complex de inferioritate ? „Refuză" sau nu valorile europene ? Etc., etc.

Semnalez această scăpare care, la o lectură atentă, subminează seriozitatea atacului întreprins de autor la adresa protocronismului. Ca partizan al acestui „simptom cultural" — subsemnatul și-ar dori ca textele în care este respins protocronismul să fie clare și corecte cel puțin la nivelul logico-gramatical. Cît privește corecta prezentare în rezumat, în cîteva propoziții, a acestui curent, de multă vreme am încetat să ne mai facem iluzii. Cf. mai sus: „exaltarea valorilor estice" „refuzul Europei" (!!!) sau, la aceeași pagină, „protocronismul mută lucrurile din antinomia, sterilă pentru gîndire, a raportului universal-particular și Occident-Orient, și ajunge la excese care scot cultura din condiția de minimă puritate de care spiritul are mereu nevoie pentru a se dezvolta nestingherit", frază care, dacă are vreun înțeles, acesta va fi greu de atașat unei discuții serioase pe marginea protocronismului.

Mai apoi, Gabriel Liiceanu îl raportează pe Noica la protocronism. Pentru toată discuția, aș aminti declarația făcută de însuși Constantin Noica la întîlnirea cu studenții de la facultatea de litere : invitat să se dezică de Edgar Papu protocronistul, Noica, dimpotrivă, i-a luat apărarea ilustrului său coleg de generație, precizînd : „protocronist sînt și eu !" Fac deci această mărturie ! Am fost de față !... Nu mă mai interesează cît de puțin confirmă ea presupunerile pe care le face Gabriel Liiceanu relativ la cei care în mod abuziv, și l-ar revendica pe Noica !... Unde-i abuzul, de vreme ce Noica însuși face asemenea mărturisiri publice ?! Sau, mai bine spus, al cui e abuzul ?

Scopul acestor rînduri este însă altul. Anume să ne exprimăm părerea cu privire la semnificația pe care o acordăm ivirii lui Constantin Noica în cultura românească. Sîntem incitați de afirmația aceluiași Gabriel Liiceanu : „cu ani în urmă, cînd Noica a izbucnit în cultura noastră, el a venit în întîmpinarea nevoilor noastre de puritate morală și de universalism al culturii". Afirmația este perfect anonimă și la expeditor, și la destinatar, potrivindu-i-se oricui și oricărui moment cultural. Preluînd o expresie din jurnal și pe care o aud tot mai des și în jurul meu, mă întreb dacă nu cumva lui Gabriel Liiceanu îi lipsește „organul" cu care să perceapă semnificația marelui succes cu care Constantin Noica **a reintrat** pe scena culturii noastre.

În toamna lui 1965, cînd Noica reintră în viața socială normală, printr-o coincidență semnificativă pentru revenirea întregii noastre culturi la izvoarele proprii, Athanase Joja publică studiul său despre specificul național românesc, studiu care reia tradiția abandonată aproape două decenii. Curînd după acest început, Noica publică primele eseuri pe care le va strînge apoi în **Rostirea filozofică românească.** Nu ! Această carte nu a venit „în întîmpinarea nevoilor noastre de puritate și de universalism al culturii" ! Căci puritatea și universalismul culturii sînt aspirații firești, deasupra determinărilor de timp și spațiu. **Hic et nunc** altele erau nevoile noastre sau, altfel spus, nevoia de puritate și de universalism căpătaseră un caracter mai precis, mai particularizat, de-a dreptul dramatic : era nevoia de a repune în drepturi ființa noastră națională. În întîmpinarea acestei nevoi a venit, el și alții, Constantin Noica cu cîteva argumente care ne-au mers la suflet, întărindu-ni-l în ființa sa adevărată.

Dacă la noi s-a produs vreodată un refuz al Europei, apoi aceasta nu s-a petrecut concomitent cu afirmarea valorilor autohtone, și nici în anii cînd s-a afirmat Noica și protocronismul. Dimpotrivă ! Iar în una din consecințele sale firești, protocronismul se opune net, prin idei și persoane, epocii în care s-a produs la noi „refuzul Europei", deci al universalității etc. De aceea nu pot lua în serios încercarea unora, la care vrînd nevrînd colaborează și G.L., de a identifica protocronimsul și proletcultismul !! Enormitatea acestei „basne" pune la îndoială buna credință a celor ce o afirmă. La fel cum punem la îndoială puterea de discernămînd a celor pentru care protocronismul devine sinonim cu afirmarea celor mai năstrușnice teorii istorice, lingvistice, filozofice etc. despre neamul românesc, tinzînd să-l înalțe artificial, pe simple presupoziții necontrolate și nedovedite. Acestia nu sînt protocroniști, ci minți infierbîntate care au făcut o fixație mai ciudată. Lipsa lor de măsură e atît de neromânească încît se elimină de la sine din cuprinsul protocronismului care, printre altele, înseamnă respectul și cultul specificului național, în cazul nostru, românesc. Deci respectul lucrului cumpătat, făcut cu măsură, fără exagerări, fără ostentație !...

Să-i fi lipsit deci lui G. Liiceanu organul receptării lui Constantin Noica în dimensiunea sa „românească", de filozof al sufletului românesc ? (De unde și raportarea prea strînsă, poate, a lui Noica la Heidegger, ignorîndu-se bunăoară contribuția lui Sextil Pușcariu, deseori citat de Noica în lucrările sale, căruia îi și dedică **Paginile** despre sufletul românesc.) Oricum, dacă nu mă înșel, pînă la pagina 137, despre această dimensiune a operei lui Noica ne sînt comunicate numai îndoielile, deloc neașteptate, ale lui Emil Cioran, iar de la această pagină mai departe reprosul propriu-zis al lui G. L. : „cînd nu puteam afla ce e cu noi decît făcînd pînă la capăt **ocolul** prin cultura bimilenară a Europei. Noica a început să vorbească despre „sentimentul românesc al ființei" și despre „spiritul românesc în cumpătul vremii", după ce, prin Eminescu sau Goethe propusese oricărui tînăr cultural un model de universalitate și de meditație în absolut" s.a.m.d... Numai că modelul Eminescu, alături de care se află, la doi pași, și modelul Noica, ilustrează faptul, de neînțeles pentru G. Liiceanu, se pare, precum că „meditația în absolut" nu te depărtează de „dimensiunea" națională, românească în cazul celor doi, a edificării întru spirit și cultură, ci te ajută s-o înțelegi și să i te supui într-un chip mai rodnic.

Dusă pînă la capăt, ridicată în „absolut", toată discuția aceasta (cu sau fără voia ori știința lui Gabriel Liiceanu) ne obligă la o formulare netă : ce relație poate exista între un mod radical filozofic de a vedea lumea și sentimentul național, patriotic ? Nu cumva este acesta un sentiment jenant pentru un filozof autentic ? O slăbiciune de care cată să se debaraseze spre a se putea situa pe de-a-ntregul într-o zonă de puritate a spiritului ? Deci, ce justificare putem găsi patriotismului din punct de vedere strict filozofic, în absolut așadar ?...

Mărturisesc neputința mea de a găsi această justificare !... Adică mi-e greu să aflu categoria filozofică supraordonată sentimentului patriotic...

Bag totuși de seamă un lucru ciudat, aproape paradoxal : deși nu pot fixa sub specie aeternitatis acest sentiment atît de „universal totuși, deși nu pot justifica filozofic patriotismul în sine, totuși, coborînd puțin și particularizînd, patriotismul meu, de cetățean și cărturar român, mi-e foarte ușor să-l justific metafizic, „în absolut" ! Și constat astfel că, probabil, a fi englez sau rus sau turc etc., asta dă naștere unui sentiment patriotic de fiecare dată altul, adică altfel justificabil în absolut ! Dovadă : motivația patriotismului meu românesc e greu de imaginat că ar putea funcționa pentru un turc, englez sau rus.

Dacă acorzi statut metafizic ideii de **just,** de **drept,** — și traducătorul lui Platon va fi primul care s-o facă — atunci ești de acord cu subsemnatul că noi, românii (și, probabil, încă multe alte popoare), îndreptățirea în absolut de a ne iubi patria, poporul, de a ne dedica lor, o avem **din spirit justițiar.** E dreptatea pe care, cît de cît, o mai putem face, prin iubirea noastră și prin fructele iubirii noastre, patriei, poporului nostru, istoriei noastre, care ne înfățișează un lung cortegiu de suferințe nedrept căzute pe capul bietului nostru popor, urmărit

Ion Vlasiu : „Bunicul"

de nenoroc și de nedreptatea altora, de minciuna și calomnia și silnicia altora etc., etc.

Nu m-ar mira să se găsească și alte justificări „în absolut" pentru patriotism, în general (ca formă specifică a **iubirii,** poate), și pentru cel românesc în special. Vor fi probabil justificări pentru care eu nu am „organ" de percepție. „Organul" meu e sensibil la ideea de justiție, la imanența acesteia. Și-s convins că alții sînt buni (ori și mai buni) patrioți români din alte motive, nu neapărat răzimate în absolut, dar iată că și aici, totuși, în această ultimă instanță, de apel suprem, patriotismul are justificări suficiente, rămînind, firește, să ai „organ" pentru ele. Ceea ce nu e de mirare să mai și lipsească uneori, de vreme ce, iată, Aristotel nu avea „organ" pentru filozofie ! Afirmație din **Jurnal** pe care o luăm foarte în serios, căci scuză și explică multe pe lumea asta, inclusiv propriile noastre orbiri, ca și ale altora, bunăoară ale lui G. Liiceanu, de care deci nu ne mirăm, le considerăm în ordinea firii.

Altminteri, dacă în acest punct se pare că ne deosebim de G. Liiceanu, cu plăcere am constatat numeroase puncte de contact convergente. Așa de pildă, la p. 175 reprosul către Noica : „nu îl puteți reduce pe **a fi** la **a trăi cultural** ! (...) Există un „a fi" pe care îl dă eticul, există un eroism al onestității, nu numai un eroism al culturii" exprimă în termeni foarte exacți nedumerirea, întrebarea pe care la întîlnirea cu studenții filologi ne-am sfiit să i-o punem marelui cărturar. Din păcate, **Jurnalul** nu ne dă și un răspuns propriu-zis al lui C. Noica la această îndreptățită întîmpinare.

...Ajungem astfel cu lectura noastră și la capătul cărții, cînd G. L. reia reprosurile de la pag. 137—138. Adică fiecare popor are dreptul la un sentiment propriu al ființei ! Și atunci, există atîtea sentimente ale ființei, ale existenței, cîte popoare ? — cam așa ar fi, subînțeleasă, obiecția lui G.L.

Discuția, astfel orientată, ne miră din două motive : mai întîi pentru că Noica a răspuns deja acestor obiecții — răspuns care ne e greu să credem că nu-l cunoaște și G. L. — cerînd, în rezumat, să i se arate în care altă limbă verbul **a fi** a mai dezvoltat valorile din română, în care altă limbă verbul **a fi** își este sieși auxiliar ?... La această întrebare sînt obligați să răspundă toți cei ce s-au angajat într-un dialog de pe poziții adverse cu Noica, autorul **Sentimentului românesc al ființei.** Mă rog, vor fi fiind în această carte și lucruri mai greu de acceptat chiar și pentru autorul ei, dar atunci cînd o contești trebuie pus în discuție miezul ei !...

Mai apoi, a exista un sentiment românesc al ființei **nu** presupune că fiecare popor se deosebește de celelalte popoare prin sentimentul ființei dezvoltat de fiecare la adresa unui astfel de sentiment. Ne deosebim de alții, de cei-lalți, printr-un sentiment propriu al ființei, celelalte popoare semănînd mult mai mult între ele în această privință. Fiecărui popor, în principiu, e de așteptat să-i descoperim ceva prin care să se deosebească de celelalte popoare, mai mult sau mai puțin net. Nu știu în ce măsură în alte culturi au fost cercetate și identificate aceste trăsături pertinente la nivelul etnic, care deja s-or fi și numind **etneme,** căci ar merita să aibă un nume de vreme ce există ! Dar dacă mai mult nu s-a făcut o asemenea cercetare, acesta nu-i un motiv să ni se pară exagerați, excesivi, cei care, la noi și despre noi, se ocupă de specificul național românesc și cred deci în acest specific !

Mă îndoiesc însă că Gabriel Liiceanu ar avea obiecții la cele spuse mai sus. Atunci de ce refuză „din pornire", fără să o discute propriu-zis, ideea că ar exista un sentiment românesc al ființei ceva mai altfel decît va fi fiind sentimentul ființei la celelalte popoare ? Invocarea, de către G. L., a lui E. Cioran ca argument într-o discuție pe marginea unei cărți intitulate **Sentimentul românesc al ființei** nu e prea concludentă și ne obligă să ne amintim de mult mai tînărul Emil Cioran, despre care G. Călinescu scria în **Istoria literaturii române :** „Autorul e mîhnit în mod exagerat de inexistența noastră, reeditînd în forme aparent tonice vechea voluptate română de autopersiflare și dezvăluind încă o dată că oroarea noii generații pentru trecut vine din lipsa informației (...). Emil Cioran respinge mișiunile mărunte, **specificul național** (s. n.) (...)." Ceea ce știm foarte bine că e adevărat în cele de mai sus este observația cu privire la meteahna, „voluptate" cum o numește G. Călinescu, considerînd-o probabil o formă de masochism, pe care nu puțini sînt cei ce o au, de a minimaliza din principiu tot ce este românesc, autohton.

Firește, sociologii ne sînt datori cu o explicație a acestei veritabile maladii, defetism care, pentru mine, este o fază incipientă sau o variantă mai puțin metafizică, degradată, a mizantropiei.

Pînă atunci să facem precizarea că protocronismul nu pleacă dintr-un complex de inferioritate, care există, neîndoios, la foarte mulți dintre cei ce gustă voluptatea amintită mai sus. Protocronismul își propune doar să cerceteze temeiurile acestui complex de inferioritate, constatînd deseori că aceste temeiuri au fost inventate sau pur și simplu nu există. Protocronismul, lansat cu o anumită semnificație de Edgar Papu, și-a adăugat ulterior și semnificații noi. Într-una din ele protocronismul își propune astfel să ne mai vindece de neîncrederea oarbă în noi înșine ! Firește, ajunge și la excese, dar nu propriu-zis protocronismul, ci unul sau altul dintre interpreții ideii. Subsemnatul însuși e un bun exemplu rău în această privință !... Dar dacă le iertăm excesele celor ce ne vorbesc de rău și ne injură, trecîndu-le cu vederea, de ce să ne supere excesele celor ce cred prea tare în noi ? ! Probabil că sticla e pe jumătate, pentru unii pe jumătate **plină,** pentru ceilalți pe jumătate **goală !** Și iată-mă-s astfel împărțial, ca tot **românul !** Căci n-am încotro și cum fi altceva. Peste umbra sa nimeni nu poate să sară ! Nici chiar G. Liiceanu căruia, în acest context protocronizant, i-aș aminti de participarea sa atît de meritorie la traducerea integrală a lui Platon, ajunsă deja la jumătate de drum. Și l-aș întreba pe G. Liiceanu : unde **azi** se mai scoate o ediție Platon de felul celei la care ostenește și domnia sa ? Unde **pînă azi** s-a mai scos o asemenea ediție ? În cîte limbi s-a mai tradus Platon integral ? Ba mai mult : în cîte alte limbi s-a mai tradus Platon a doua oară integral în cursul acestui secol ? Am impresia că în nici o altă limbă decît în limba despre care Noica crede că ar avea ceva de spus acestei lumi tot mai debusolate.

Căci cît de cît înțeleg neîncrederea în tot ce e românesc la cei care stau pe margine și comentează, sterili, faptele altora. La cei ce nu fac nimic pentru a spori românescul din lume.

Dar Gabriel Liiceanu (ca și toți colegii săi din superba echipă de traducători și comentatori ai lui Platon) constituie pentru autorul acestor rînduri una din cele mai pregnante și mai proaspete dovezi că nasc și-n Moldova oameni !... E lucru sigur că o asemenea echipă nu se putea ivi oriunde în altă parte a lumii !

La fel cum nici în multe locuri de pe acest pămînt tirajul unei ediții Platon nu s-ar epuiza atît de repede ca la noi. Poți uita aceste date în năzuința ta spre absolut ? Ne-ar ierta Platon însuși să ne degajăm de ele în loc să le ridicăm, odată cu noi, în sfera de idei ? Căci poate fi gîndită, ca o idee platonică, în absolut, ideea de popor. De **popor român** cu siguranță !

Iar dacă unii, gîndind această idee, ajung să exalte autohtonismul nostru, ceea ce, după G. L., ar fi unul dintre excesele protocroniste, îmi permit atunci să pretind de la Gabriel Liiceanu că dacă e „să nu-l reduci pe **a fi** la **a trăi cultural**", dacă într-adevăr, cum foarte bine zice Gabriel Liiceanu, „există un **a fi** pe care îl dă eticul, există un eroism al onestității", și, am adăuga noi, precizînd, un eroism al iubirii, al bunătății, al cumsecădeniei, al bunei înțelegeri și al milei, **un eroism al omeniei,** și dacă o bună parte din ceea ce constituie faptele de eroism ale culturii și ale civilizației „universale" ne comunică, atent privite, un mesaj de dispreț pentru onestitate, bunătate și omenie, atunci toate acestea devin motive foarte serioase pentru a exalta valorile autohtone, valori în spatele cărora nu se ascund nici cîrma, nici jaful, nici fărădelegea ! N-am ridicat piramide și alte edificii ciclopice imposibil de construit fără a jertfi, neomenește, mii de vieți omenești. De înțeles și acceptabilă pentru noi a fost numai jertfirea de sine !

Să-i mai amintim lui G. L. că printre valorile autohtone, adică printre valorile cu mare circulație în cultura populară, țărănească, se numără și idealul de kalokagathie, ideal viu, angrenat organic în mentalitatea și limba poporului nostru, în folclorul acestuia, închipuind astfel un spațiu de puritate spirituală autentică, al vieții zilnice. Căci cultura românească, cea țărănească, pînă a ajunge la ora sincronizărilor pripite, s-a edificat îndeosebi în planul etic, spiritual, al iubirii, al milostivirii, al dreptății și al omeniei.

Constantin Noica și-a dobîndit merite excepționale în cultura noastră tocmai pentru că a știut să vadă și să descifreze pentru alții frumusețile și izbînzile spirituale ale poporului român, demonstrînd că aspirația firească spre puritate, spre absolut, spre universalitate are, drept condiție și mai firească, însușirea și sporirea tradiției autohtone, românești, care ne oferă, cu cît o cunoști mai bine, mai multe puncte de sprijin, mai multe repere pe drumul urcător și plin de arătări înșelătoare spre absolut. Un astfel de reper îl constituie și o concepție filozofic întemeiată despre **national,** despre **popor,** fiind condiția fără de care nu se va putea edifica în cultura și conștiința noastră ideea pură, absolută, de popor român.

Ion Coja

Biruința gîndului

Urmare din pag. I

Dar ce artă profundă propune Vlasiu atunci cînd se apropie de natura umană cu simpla dorință de a o cunoaște și a o celebra în toată ampioarea ei ! În acest caz, miturile îl ajută, fiindcă în tiparul lor există viață adevărată, o concretețe vesnic vie. În primordii nu există nimic abstract, dimpotrivă, numai decadența cunoaște acea formă a bolii mortale kierkegaardiene, care este alienarea prin abstracție goală. **Sulamita** de piatră a lui Vlasiu este un cap de operă, un studiu al frumuseții semite, al senzualității și demnității feminine în același timp, construit din linii clasice, tulburate numai de eternul mister al temei. O formă a responsabilității studiază Vlasiu și prin **Moise,** realizat în lemn și expus în sala de sus. Chipul pare să revină și sub **Cronicar,** într-o altă lucrare. Liniile sînt energice, dar fără urmă de duritate, pare că personajul își asumă destinul în fiecare clipă, trăgînd după el un întreg popor, „tare de cerbice", cum spune cartea. Meditațiile din vechi scripturi ale lui Vlasiu se află la nivelul cel mai de sus al artei sale, cu o rezonanță universalistă indiscutabilă, o adîncă participare la aspectul monumental al omenescului.

Pe linia studiului portretistic, un loc aparte îl ocupă **Ioanele** lui Vlasiu, adică acel ciclu de lucrări care au ca temă un singur personaj în mai multe etape de virstă și pe o gamă afectivă și de trăire oarecum diversificată. Dacă nu ne înșelăm, tema apare și sub alte titluri, cum ar fi **Studenta,** etc. Dintre toate, ne-a plăcut cel mai mult bronzul de la Muzeul Țării Crișurilor, comparabil numai cu sculpturile de copii ale lui Brâncuși, din toată arta noastră. Compoziția de mare puritate a liniilor și expresivitatea reținută a diferitelor elemente fiziognomice tind să contureze un chip în care „presimt" inteligența și radicalismul caracterologic, specifice copilăriei. O umbră se poate citi în felul cum artistul a făcut partea de sus a chipului, sugerînd transiența, repedea cădere din virsta paradiziacă. Un studiu al frumuseții și devotamentului feminin întreprinde Vlasiu în **Mireasa** de alabastru, una dintre cele mai cunoscute și mai realizate lucrări ale artistului. Nota mitică este și aici prezentă, chipul se desprinde din piatră ca într-un miracol, iar puritățile aproape ireale din expresia femeii, supunerea mîndră a frunții, de o mare curățenie, totul sugerează plenitudinea clipei.

Spuneam la început că Vlasiu are cultul muncii. Al muncii îndrumată de gîndul care caută forme noi ale realității. Este însă interesant de notat că nu volumele îl interesează în primul rînd, cît elementele de ruptură, expresivitatea izvorită din tensiune, adică tot un atribut al gîndirii. Felul cum tratează Vlasiu lemnul este dintr-un asemenea punct de vedere foarte semnificativ. În **Moise,** la care ne-am referit mai sus, virtuțile materialului sînt supuse gîndirii artistului, iar reușita este mare. Alteori, viața lemnului îl copleșește pe artist și atunci impresia de facilitate este dominantă. Vlasiu lasă uneori lemnul să se exprime singur, căutînd doar să accentueze forma naturală, ceea ce nu i se potrivește, pentru că forța lui stă în lupta gîndului cu materia, iar nu în supunerea lui la natură. Aproape nimic din ceea ce îi reușește nu este natural la Vlasiu, totul este violentare, sculptorul practică o **demiurgie,** dacă putem spune așa, foarte aproape de sensul grecesc al cuvîntului. „Conștiința despre sine a talentului se formează lucrînd. Munca e o condiție primordială" spune Vlasiu. Munca înseamnă faptă, adică singurul atribut creator al omului, care este imitator prin însăși esența sa. Cînd făptuiește, condiția umană se depășește pe sine. Vlasiu transcrie, prin cuvintele citate, un sens major al întregii sale arte. Fapta este numai a gîndului. Nimic mai greșit decît să crezi că mîna poate fi lipsită de gînd. Iar gîndul este înșelător, te conduce de multe ori în eroare, este divers și de aceea, alteori, nesemnificativ. Esențială ar fi inspirația, care caută întotdeauna forma esențială, de unde o anume exiguitate la artiștii dominați de ea. Ion Vlasiu este de puține ori inspirat, dominanta sa este de altă natură. Biruința lui este o biruință a gîndului, într-o lume bogată, o lume de forme, profund originală, uneori prea originală, care nu te lasă niciodată indiferent.

CRONICA EDIȚIILOR

Spovedaniile lui Rebreanu (II)

În **Jurnalul** doar de cîteva zeci de pagini pe o durată de șase ani, G. Călinescu notează la 15 ianuarie 1937 laconic : „Jurnalul e o prostie." Nu înțelegem dacă se referea la jurnalul său sau la jurnale în general. Oricum, marele critic nu se putea să nu teoretizeze și **genul** jurnalelor. Astfel, două săptămîni mai tîrziu după lapidara însemnare de mai sus, scria, între altele: „Orice s-ar spune, un scriitor își face jurnalul pentru posteritate, crezînd în importanța apariției lui. Un jurnal scris pentru **sine** nu există, fiindcă atunci cel puțin autorul l-ar distruge. Numai femeile fac astfel de colecții. (...) Așadar, ce este jurnalul, din punct de vedere al reabilitării față de posteritate ? Nimic. Cine are un dram de conștiință îl scrie fără nici un scop și fără nici o vanitate. **Se poate întîmpla însă ca pentru alții el să devină o realitate obiectivă și această iluzie de corespondență peste goluri poate fi un joc interesant.**" (subl. n. G.S.).

Cu zece ani mai înainte de aceste însemnări călinesciene, Liviu Rebreanu (care pînă atunci mai ținuse și alte „jurnale", de diferite naturi, unele confiscate, altele pierdute, fragmente din altele păstrate) scria, vineri, 24 iunie 1927 : „Încep acest jurnal cu gîndul să-mi spun aici tot ce am pe inimă și-n suflet — o spovedanie pentru mine însumi, care altfel n-ar fi posibilă. La o anume vîrstă (scriitorul avea atunci 42 de ani — n.n.) începi să-ți dai seamă cît ești de singur în lume ca om sau ca individ. În realitate nu există nici rude, nici prieteni cu care să poți fi într-o adevărată și desăvîrșită comuniune sufletească. Trebuie să înțelegi că menirea omului (dealtfel cred că și a oricărei ființe vii) este să ducă singur o viață în fond solitară. Omul e o lume completă și puternic izolată de toate celelalte lumi omenești. Legăturile cu lumile exterioare sînt doar aparente, în orice caz superficiale. Slăbiciunea și nevoile vieții te fac să-ți închipui că înțelegi pe alții, că iubești și ești iubit și înțeles. Eroare grea, despre a cărei realitate dureroasă ajungi să-ți dai seama tocmai în clipele cînd singurătatea, majestuoasă și divină, te copleșește mai crîncen.

Însemnările pe care le voi face aici aș dori să fie o încercare de pătrundere în mine însumi, lentă, necruțătoare, francă și de absolută sinceritate. Impresiile despre alții, despre lumea dinafară vor înfățișa nu senzațiile momentane, ci mai ales — așa aș vrea cel puțin ! (semnul de mirare ne aparține nouă — G.S.) — păreri filtrate prin judecata mea rece, obiectivă, ceva ca o reflectare vie în oglinda sufletului meu.

Așa, sînt sigur că se vor cuprinde aici lucruri și întîmplări prezente, viitoare sau trecute, care ar putea pune într-o lumină dezagreabilă și pe alții, și chiar pe mine însumi.

Spovedaniile și frămîntările sufletești au totdeauna ceva, dacă nu chiar multă murdărie și vulgaritate. De aceea țin să spun din capul locului că acest jurnal intim nu e destinat publicității nu numai în timpul vieții mele, dar nici după moartea mea, mai înainte de a trece cel puțin treizeci de ani. După ce va trece asemenea răstimp, socotit firește de la săvîrșirea mea din viață, și dacă ar prezenta vreun interes pentru lumea de atunci, s-ar putea eventual publica sub auspiciile Academiei sau S.S.R. Atunci cred că cei mai mulți dintre cei ce vor figura aici nu vor mai figura în viață și astfel însemnările mele nu le vor putea pricinui nici o neplăcere. Dimpotrivă, impresiile mele sincere vor avea poate darul să contribuie la cunoașterea mai bună a vieții literare de azi și cu siguranță a mă cunoaște bine pe mine — dacă această cunoaștere ar putea interesa pe cineva..."

Două atitudini față de rostul jurnalului, cu unele puncte comune dar și cu deosebiri radicale. Liviu Rebreanu și-a ținut jurnalul pentru a se descărca astfel pe sine însuși de prea multele tensiuni ale zilei și ale activității literare. Omul, atît de obiectiv în operele sale literare, calm, bonom în relațiile cu semenii și confrații, tandru, chiar copilăros în relațiile de familie, era, în fond, un spirit copleșit de tristeți și — fără a produce aici o demonstrație mai largă — semăna foarte mult cu Eminescu. Scriitorul român care probabil a închinat cele mai multe nopți ale vieții sale scrisului, aidoma lui Balzac în perimetrul literaturii franceze, consumînd ca și acesta mii de cafele, era, ca orice geniu adevărat, un tragic. În forul său interior acuza cu tărie nedreptățile lumii ; calmul diurn, civilitatea netrucată, seninătatea ochilor, au de pandant nocturn trăirile răvășitoare, neliniștile existențiale.

Jurnalul ne dezvăluie un Rebreanu om al Cetății, cuprins într-o mreajă de acțiuni dintre cele mai pregnante ca președinte al Societății Scriitorilor Români (se vede că totdeauna această sarcină de onoare n-a fost scutită de anume ingratitudini !), ca Director al Teatrului Național (de asemenea !), ca titular la Direcția Educației Poporului, participant la congrese și aniversări internaționale (v. în special centenarul Ibsen), membru în Comitetul de Radiodifuziune, cenzor la Cinematografie etc., etc. Într-adevăr, o activitate debordantă, adeseori sîcîitoare, încît întrebarea se ridică de la sine: cînd și-n ce liniște sufletească și-a edificat acest om marile lui construcții românești, cînd se știe, pe de altă parte, și o mărturisește iarăși dînsul în atît de multe prilejuri, că elabora foarte, foarte greu ? Spre deosebire de Sadoveanu, bunăoară, pe care-l respecta și cu care a avut în general relații firești, dar care-și îngăduia lungi sejururi de pescuit și vînătoare ca apoi să redacteze dintr-o suflare într-o săptămînă-două un roman întreg (!), Rebreanu are doar scurte ieșiri în natură sau societate, trudind necontenit, făcînd mereu „planuri din cuțite și pahară", cum zice poetul, înverșunîndu-se întru supunerea materiei nebuloase la ordinea și limpezimea armoniei interioare la care au ajuns construcțiile sale. I-a fost dat însă acestui mare artist, cum puțini altora din literatura noastră, să fie unul dintre cei mai atacați și de către oameni care, astăzi, sub perspectiva timpului, sînt, măcar parte dintre ei, abia amintiți de istoria literară și istoria culturală a românilor. **Jurnalul** nu putea, fatalmente, să nu consemneze și astfel de ciorovăieli penibile pentru autorii lor, iar **addenda** ne dă seama totuși cît de rar, dar și cu ce forță polemică, le-a răspuns Rebreanu. Mulți dintre detractori mai „ființează" astăzi poate numai că sînt „chemați" de bibliografia titanului care a fost Rebreanu. Pe cîțiva să-i pomenim și noi ca să-i știe cititorul : A. Ranetti, Lucreția Karnabat, Nichifor Crainic, George Gregorian, Scarlat Froda, Romulus Dianu, Ion Dumitrescu și încă alții. Era să-l uităm pe Pamfil Șeicaru (apare frecvent la indice !). Ca și alți mari scriitori români, Liviu Rebreanu a fost și el acuzat de plagiat, detractorii folosind orice mijloace pentru a-l vedea demisionat de la președinția S.S.R. Lămurirea editorului la nota de la pag. 160 : „Acuzațiile de plagiat fac trimiteri la romanul lui G. Cornea, **Nebunia lumii** (pe care L. R. l-ar fi avut în **manuscris** înainte de a tipări **Pădurea spînzuraților**) și la nuvela **La Dent**, din volumul **Contes et Nouvelles** de Rachilde (pagini comparate cu nuvela **Dintele** de L. R., surprinzînd, la rîndul ei momentul tragic al căderii primului dinte ; se dau și texte paralele)."

Cum spune, în mai multe rînduri, Niculae Gheran în notele sale (à propos : sursa pe care a folosit-o pentru „fișa" lui Constantin Levaditi, probabil **Micu dicționar enciclopedic**, dă o informație falsă : „inframicrobiolog român de origine franceză..." cînd de fapt este „medic român", cum spune **Enciclopedia Minerva**, 1930, iar mai pe larg v. monografia lui St. S. Nicolau și R. Iftimovici, Editura științifica, 1968, unde ni se spune clar, după actul de naștere, că văzuse ziua la Galați și era „de religie ortodoxă, cetățenie română, de sexul masculin...") Liviu Rebreanu nu a făcut niciodată politică de partid, a fost totdeauna un democrat, a fost un declarat luptător împotriva antisemitismului (v. mărturiile multor lui colaboratori), n-a fost, poate, în împrejurările lumii lui, un **pur** (cine a fost ?), a militat pentru buna pace dintre naționalitățile conlocuitoare și poporul român, a conceput și scris, parte, **Gorila** înainte de apariția **Răscoalei** și deci nu i se poate imputa nici o rea voință legată de anul cînd romanul a fost trimis în librării (ba, dimpotrivă !), a fost un om de o înaltă responsabilitate artistică și civică asupra căruia nu se poate arunca nici măcar cu o pietricică !

Fatalmente subiectiv și nu „obiectiv" cum îi este opera, **Jurnalul** ne întregește portretul unei personalități complexe, care făcea sport (popice, bunăoară), șofa destul de bine (dar avea ghinionul a prea multor pene), își cultiva grădina (via) de la Valea Mare, cunoștea speciile de flori și rasele de animale (se documenta după tratate !), participa la meciuri de box sau fotbal (7 iunie 1935 : „Ieri am fost la Puia la masă, apoi la meciul Ripensia-C.F.R."), a asistat la lupte de tauri (care nu i-au plăcut !) etc., etc. — în sumă un om și un artist pe care-l recunoaștem drept **contemporan** al nostru.

Prin **jurnalul** lui Rebreanu avem, cum se zice, o fișă de temperatură a uneia dintre cele mai **complexe etape** din istoria lumii noastre românești și a Europei de la care, cu adnotarea de rigoare, se pot inspira și istoricii. Întîi, prin opera sa, apoi prin **Jurnal** (-ele) sale, prin activitatea publicistică, și nu în ultimul rînd prin **Corespondența** sa, Liviu Rebreanu ne dă o imagine tulburătoare a deceniului patru și totodată un contrafort de reazim întru trăinicia spiritualității noastre, ca un demn strănepot al celor din **Școala Ardeleană**. În acest sens, partea a doua a **Jurnalului** nu mai poate întîrzia, din moment ce este desăvîrșită din punctul de vedere al editorului. Și-apoi vom sărbători, într-o bună zi, împlinirea acestei **OPERE**. Este „materialul", este și zidiorul în stare să se încorporeze, ca Ana lui Manole, în falnica sa ctitorie !

Gheorghe Suciu

90 DE ANI DE LA NAȘTEREA OTILIEI CAZIMIR

(1894 — 1967)

VOCAȚIA PRIETENIEI

Viața și opera Otiliei Cazimir sînt o tulburătoare mărturie a prieteniei, o devoțiune tensionată de teama de a nu strivi prin cuvînt sentimentul, etern care ne justifică dreptul de a fi. 73 de ani de viață, aproape 60 de volume (lucrări originale și traduceri), 55 de ani de ani închinați poeziei, prozei, publicisticii, teatrului și traducerilor, cîteva distincții și premii literare : Premiul Academiei și Vie Heureuse în 1927, Premiul Național pentru literatură în 1937, Medalia muncii în 1949, Ordinul muncii în 1954, jalonează o viață dăruită literaturii care devenise un mod de viață. Prietenia are inserție biografică inculcîndu-se profund în interioritatea creației sale, ca stare de conștiință. De la nașii ei literari (M. Sadoveanu și G. Ibrăileanu), dar mai ales de la G. Topîrceanu „prietenul de-o viață" a învățat să-și înfășoare cu grijă cuvintele, așa cum își apără mamele pruncii, în veșmîntul curat al prieteniei, al încrederii, al demnității, cinstindu-și astfel dreptul de a scrie. Referindu-se la Mihail Sadoveanu, Otilia Cazimir scria : „Prietenia lui e un dar atît de ales și de scump încît o fărîmă îți ajunge vreme lungă, luni la șir, ani la șir. (...) Sînt sigură să sentimentul predominant în prietenia lui M. Sadoveanu e încrederea : încrederea cinstită a omului în omul căruia îi întinde mîna". Același lucru se poate spune și despre scriitoarea care, la aniversarea a 70 de ani de viață, într-un vibrant cuvînt de răspuns, intitulat semnificativ „Vă mulțumesc tuturor..." mărturisea. „În zilele din urmă, mulți din cei în inima cărora crește încă floarea rară și timidă a prieteniei, au rupt cîte o petală și mi-au dăruit-o. Le mulțumesc tuturor .(...) Începînd cu bunii, blînzii și nesfîrșit de iubiții mei părinți, trecînd la ai mei cei mai aproape, apoi la prietenii mei — și mă gîndesc mai ales la George Topîrceanu, cel mai drag dintre ei, — prieteni alături de care am muncit peste cincizeci de ani din viață, le rămîn — și vă rămîn — adînc recunoscătoare tuturor". Lui M. Sadoveanu, G. Topîrceanu, G. Ibrăileanu, Tudor Arghezi, Panait Istrati etc., marilor săi prieteni întru meșteșugul scrisului, le-a dăruit pagini pline de afecțiune și recunoștință, apărute în 1960, sub titlul **Prietenii mei scriitori.** Dintre poete, le-a prețuit, îndeosebi, pe Alice Călugăru și Magda Isanos.

Pe Magda Isanos a cunoscut-o la ședințele de miercuri ale revistei **Însemnări ieșene** : „Corectam uneori revista și serveam apoi la o braserie din apropiere o prăjitură și un cotnar împreună cu prietena mea Florica Popa. Magda Isanos venea de multe ori. Volubilă, plină de temperament, liberă în mișcări, reușea uneori să ne contamineze cu tinerețea ei. Ce nu mi-a plăcut niciodată la Magda era aceea că fuma. Își lua uneori aere de emancipată. Am vrut să-i spun de nenumărate ori, dar mă temeam să nu se supere".

Alte pagini, alte mărturii (păstrate în colecția noastră) devin premonitorii pentru sentimentul de admirație și prietenie pe care și l-au acordat, reciproc, cele două poete. La 25 iulie 1944, Magda Isanos îi scria, din comuna Drăganu, județul Argeș, lui Eusebiu Camilar : „Transmite ca răspuns, domnișoarei Otilia Cazimir, salutările mele respectuoase și admirația mea pentru opera-i literară, așa de originală. Am fost mișcată că și-a amintit de neînsemnata mea persoană". La încheierea **Săptămînii poeziei** (în 1963) Otilia Cazimir a cerut să citească public o poezie de Magda Isanos : „Eu n-am participat decît la încheierea „Săptămînii" (am citit cîteva din ultimele bucăți și ... o poezie de-a Magdei Isanos. Asta pentru că C(amilar) citise el una și atunci m-am ridicat și am cerut să mi se permită, ca o dovadă de admirație și de dragoste pe care i le port tinerei poete moarte, să citesc și eu una. Am citit-o cu emoție, să știi...)".

Un medalion, despre poeta care a trecut atît de repede din viață în eternitate (pe care i l-am cerut în 1961) capătă astăzi valoare de efigie a sentimentului incrustat într-un cuvînt, definitoriu pentru Otilia Cazimir — Prietenia.

George Sanda

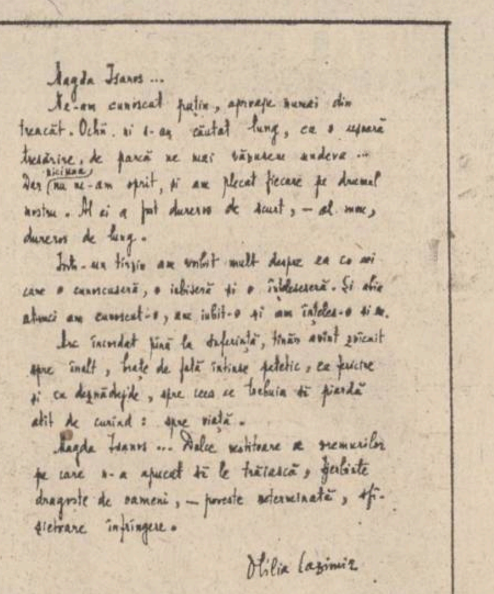
Magda Isanos...
Ne-am cunoscut puțin, aproape numai din treacăt. Ochii ni s-au căutat lung, cu o ușoară tresărire, de parcă ne mai văzusem undeva... Dar niciuna nu ne-am oprit, și am plecat fiecare pe drumul nostru. Al ei a fost dureros de scurt, — al meu, dureros de lung.
Într-un tîrziu am vorbit mult despre ea cu cei care o cunoscuseră, o iubiseră și o înțeleseseră. Și abia atunci am cunoscut-o, am iubit-o și am înțeles-o și eu.
Arc încordat pînă la suferință, tînăr avînt zvîcnit spre înalt, brațe de fată întinse patetic, cu fericire și cu deznădejde, spre ceea ce trebuia să piardă atît de curînd : spre viață.
Magda Isanos... Dulce vestitoare a vremurilor pe care n-a apucat să le trăiască, fierbinte dragoste de oameni, — poveste neterminată, sfîșietoare înfrîngere.
Otilia Cazimir

Magda Isanos

Ne-am cunoscut puțin, aproape numai din treacăt. Ochii ni s-au căutat lung, cu o ușoară tresărire, de parcă ne mai văzusem undeva... Dar niciuna nu ne-am oprit, și am plecat fiecare pe drumul nostru. Al ei a fost dureros de scurt, — al meu, dureros de lung.

Într-un tîrziu am vorbit mult despre ea cu cei care o cunoscuseră, o iubiseră și o înțeleseseră. Și abia atunci am cunoscut-o, am iubit-o și am înțeles-o și eu.

Arc încordat pînă la suferință, tînăr avînt zvîcnit spre înalt, brațe de fată — întinse patetic, cu fericire și deznădejde, spre ceea ce trebuia să piardă atît de curînd : spre viață.

Magda Isanos... Dulce vestitoare a vremurilor pe care n-a apucat să le trăiască, fierbinte dragoste de oameni, — poveste neterminată, sfîșietoare înfrîngere.

Otilia Cazimir

O importantă recuperare

Urmare din pag. I

de a parcurge sensurile ascunse ale faptelor, cît și scopul ultim al povestirii. Aici s-ar ivi, evident, o primă întrebare : referitoare la verosimilitatea estetică a literaturii moraliste, indiferent de universul și mijloacele de care dispune. Ca și în alte privințe, răspunsul nu poate fi unul general valabil, ci unul ținînd seama de cazul particular. Moralist pînă la ultima întorsătură de frază, Ion D. Sîrbu reușește un lucru rar, prin talentul, cultura și inteligența sa literară : să transforme evidența demonstrativă într-o literatură a cărei subtilitate ironică și autoironică înlătură cu un gest detașat „demonstrația", „schema" moralizatoare. În acest lucru constă farmecul unor povestiri ca **Începutul călătoriei, Caz disciplinar, Enuresis nocturna, Nu știu cum s-a spart oglinda..., Șoarecele B, Cimex lectularia, Perpetuum mobile, Păcatul fratelui Vasile,** prezentînd evenimente, situații, „cazuri" care vizează absurdul prin consecvența diabolică a personajului principal. Istoria scufundă și în același timp, printr-un efect subînțeles, reliefează această lume de gratuități sau drame spectaculos năruite. Dar, dacă în general așa se întîmplă în majoritatea textelor, **Caz disciplinar** reține atenția prin profilul său aparte : e o proză în care jovialitatea necruțătoare, adică tocmai trucul „dramatic", paradoxul deghizat cu care ne obișnuiește naratorul lui Ion D. Sîrbu, sfîrșind, totuși mai rar, în cinism, se lovește de întîmplarea cu consecințe neașteptate în planul conștiinței. Modalitatea ironică va semnaliza aici gravitatea problemei puse în discuție. Un caz tipic de paranoie cinică, urmărind parvenitismul politic, se ascunde în dr. Cornel Cuvici, directorul zelos al unui liceu clujean în anii '50. Dintr-o joacă infantilă și inofensivă el face un caz răsunător, reușind să distrugă sufletul unui copil și să dezguste iremediabil doi tineri dascăli. Un întreg „program" de retorism pedant și livresc superfluu, asociat prostiei vanitoase, este demontat în această povestire. Iată-l apoi pe Vasile Poiană, „marele nostru poet provincial", din aceeași perioadă, al cărui snobism demagogic merge departe, incredibil, condus cu o disciplină satirică de factură clasică (**Începutul călătoriei**). Povestirea începe într-un registru deconcertant prin obiectivitatea ce se topește sub ochii noștri în ironie, de fapt anunțînd intruziunea ironiei, care mustește din toate fibrele textului : „Bună dimineața. Sîntem în 12 mai, frumosul an 1952. Un soare strălucitor, ca de stemă, pătrunde cu violență prin geam, scăldînd întreaga cameră «într-o lumină sănătoasă și plină de viață». Vedeți, fără să vreau, ca la o comandă de mai sus, am citat un vers din marele nostru poet provincial Vasile Poiană. De ce ? Toată lumea știe că acest celebru vers, dintr-un și mai celebru poem, circulă azi peste tot. Cu toate acestea, motivul principal pentru care recurgem, spontan și instinctiv, la o metaforă-emblemă a sus-numitului bard constă în faptul că, fără voia noastră, dintr-o simplă întîmplare, ne găsim... ei bine chiar în camera domniei-sale." Formula este, se poate observa cu ușurință, clasicizată. Totuși elasticitatea ei rămîne nealterată în textul lui I. D. Sîrbu. Primele pagini pedalează pe această complicitate dintre narator și cititorul virtual, complicitate — suprapunere și contopire de tonalități — făcută pentru a se „desface" în distanță ironică. Nimic ostentativ însă: un mare ironist este înainte de toate un artist al dozajului. Lovitura de grație e cîteva fraze mai încolo. Pentru a da o lecție „tovarășilor", cînd pleacă la o întîlnire cu cititorii, Vasile Poiană și soția sa Yvonne (!) călătoresc cu vagonul de clasa a treia, desigur pentru a cunoaște „muncitori veritabili". Efectele comice sînt grotești — personajul se inscrie în seria tipologică a demagogilor „de înaltă clasă". Se impune să remarcăm și deosebirea de atitudine față de tabloul satiric, și el adesea grotesc, al scriitorilor din perioada proletcultistă, din **Cel mai iubit dintre pămînteni** de Marin Preda. Acolo, imaginea globală rezulta mai ales din juxtapunerea de figuri care codifică persoane reale, recognoscibile pentru familiarul vieții (culiselor) literare. Aici, convenția se reduce la personajul exponențial. Grija aceasta pentru tipic, de cea mai pură factură realistă în substanța ei, coexistă cu acea distribuție manieristă a vocii auctoriale luîndu-și caaliat cititorul. Proza modernă a făcut caz de această strategie străveche a povestitorului, manieristă în înțelesul tipologic al cuvîntului, rafinînd-o pînă la transformarea ei în temă a autorului : fiindcă un text ce se întemeiază pe ultima nu face altceva decît să încheie un pact, tacit e adevărat, cu cititorul. Convenționalismul se vede însă repede dezmembrat de verva satirică a lui Ion D. Sîrbu, care construiește scene fermecătoare în registrul comic. Mai mult, o ironie se presupune în faptul însuși de a „confecționa" atare strategie, care face deliciul povestirii.

Pe ademenirea în convenția povestirii cu scopul ascuns de a crea perplexitate prin insolitul situației, a „itinerariului" narativ parcurs, se bazează cele mai reușite proze din **Șoarecele B. Enuresis nocturna** mimează chiar o încadrare într-un protocol cvasi-oral : „Iubiți ai mei prieteni, stimate doamne, întîmplarea pe care am de gînd să v-o povestesc în această seară, după o atît de lungă trecere a anilor, nu pot să-mi dau seama dacă este una picant-comică sau una dintre cele mai dramatice pe care le-am trăit în destul de aventuroasa mea viață. Ceea ce o caracterizează este tocmai această pendulare (de sfîrșit sau început de veac) între cel mai total ridicol și cel mai grav tragism." Ironie desigur, dar și exactă autocaracterizare, căci, aparent, întîmplarea e cît se poate de puțin legată de personalitatea naratorului prin simplul fapt că, psihologic, el nu mai poate fi determinat în textul care urmează. Să nu ne grăbim : funcția lui motivațional-psihologică încetează doar pînă în ultimele paragrafe — și surpriza e de proporții. „Rama" impune însă și ea un comportament clasicist : naratorul, omnipotent, dispare din discurs pentru a reapărea la sfîrșit și a elucida „cazul". Dispare, gîndeam, ca identitate, ca **imagine**. Deconspirarea, ca o scuză **reală** în fața supremei instanțe morale, păstrează intactă tocmai **ficțiunea.**

Bivolițele, o spunem cu toată convingerea, este o capodoperă a prozei scurte românești. Ion D. Sîrbu urmărește cazul unei victime a birocrației agresiv-orgolioase, reușind o nuvelă care, după un debut ușor kafkian, în sensul absurdului generat de elipsa motivațională, urmează o structură clasică. Dar și de aceasta, autorul se atașează și desprinde succesiv. În acest „ocol", reflex al surîsului amar-ironic, constă soluția stilistică adoptată. Nuvela este un montaj de secvențe coordonate narativ. Motivul de bază e de extracție caragialescă : tensiunea dintre indivizi care dialoghează fără a se înțelege, vorbesc fără a comunica.

Clasice prin profunzimea tipologică și construcția impecabilă, povestirile din **Șoarecele B** reprezintă cea mai de seamă recuperare a prozei românești din ultimii ani.

EMINESCU

Urmare din pag. I

dă nici un moment semn de neliniște, că timpul „fuge ireparabil" și nu-i va ajunge pentru toate. El trăiește în infinit, lucrează și scrie pentru milenii, cu o aprofundare și cizelare continuă a tot ce întreprinde : creații proprii, traduceri etc. Cunoaștem și apreciem cultura și opera lui Goethe, dar în cît șir de ani și în ce condiții, a lui Mickiewicz, însă cu o viața mai lungă, și a altora. Nici unul, totuși, nu i se poate alătura lui Eminescu.

Volumul al XIV-lea de traduceri este o mostră perfectă. Traducerile sînt făcute (în majoritate și cele mai de seamă) din limba germană, pe care se dovedește că Eminescu o stăpînea excelent. Dar el a efectuat aceste traduceri nu ca să-și facă un nume de traducător, dovadă că nu-și trece numele nici pe **Fragmente din istoria românilor** (vol. I, 1879) **de** Eudoxiu Hurmuzaki, singura traducere tipărită în timpul vieții. Aci a făcut o traducere (exemplară) pentru difuzarea între români a unei opere importante și, sigur, pentru numele istoricului patriot, cu mari merite arhivistice, ai cărui frați, adăugăm în subsidiar, Alexandru și George, au ocrotit pe pașoptiștii moldoveni în refugiu, iar în revista lor „Bucovina", Alecsandri a publicat pentru prima oară, între 1849—1850, capodoperele poeziei populare. Eminescu știe ce face și pe cine valorifică „românește". El singur se va ridica de la această lucrare (și de la alte izvoare) la ciclul de poeme **Mușat**, la **Scrisoarea III**, la încercările de dramaturgie istorică, etc. Cerceta, de altfel, și lucra ca un istoric. În drum spre Königsberg (1874) este interesat de documentele românești din arhivele Cracoviei, iar în 1876 nu trece cu vederea, în acest sens, călătoria lui B.P. Hașdeu la Cracovia, Eminescu publicînd un articol în „Curierul de Iași" (Opere, vol. IX, p. 507—508)).

Cît despre alte traduceri din volumul al XIV-lea, se vede că Eminescu nu le-a făcut atît ca să-și lărgească orizontul cunoașterii și să se folosească practic de ele (se putea folosi ușor de originale), cît mai ales pentru exersarea limbii române în diferite ramuri științifice, ceea ce reiese din multiple variante de expresie încercate (ca și în creația sa literară). Creatorul celei mai frumoase și mai expresive limbi literare se dovedește preocupat acum de **stilul științific**, sobru și exact al limbii române. Pentru el știința trebuie să aibă și **glas românesc**. Și astfel, traduce părți însemnate din lucrări grele : **Manual de slavă veche** de August Leskien, intervenind cu observații și adause competente de filologie românească, de asemenea, dintr-un tratat de teatrologie al lui Heinrick Theodor Rotscher, **Arta reprezentării dramatice**, spre care poetul a fost mult și de mult atras, apoi, din **Critica rațiunii pure** a lui Kant, din deosebit de greaua **Gramatică sanscrită** a lui Franz Bopp, cu o acribie de savant, sau din **Principele** lui Machiavelli, pentru care a întrebuințat probabil și o versiune italiană, precum și numeroase fragmente de științe istorice, sociale, politice etc. Toate acestea îl arată larg preocupat de știința care i-a dat zborul pentru creații literare superbe, ca în imaginile cosmice din **La steaua care-a răsărit.**

Se acordă uneori cu ușurință epitetul de geniu, dar Eminescu este indiscutabil un geniu, și la înălțimile atinse de el nu ajunge oricine. De aceea, se emit uneori idei departe de cultura, concepția și adevărul scrisului său. Opera lui contează în primul rînd și publicarea ei este țelul suprem al culturii române. Apărută complet, ne va vorbi atunci Eminescu tuturor cu graiul său nealterat.

Maestru și discipol

Urmare din pag. I

rea rațională, independența de gîndire. Dante, laicul, nu a simțit ura clericilor asceți pentru Antichitatea păgînă și vitalistă, ci înțelegerea profundă, modernă pentru poezia lui Virgiliu, Ovidiu sau Horațiu. În laboratorul său poetic fuzionează, în stare incandescentă, elementele Antichității cu cele ale realității prezentului, pentru a cristaliza în capodopera veacului de mijloc, mesagerul cel mai autorizat al noilor lumi poetice. Astfel, Dante se desprinde din evul mediu, privirile lui se ațintesc în evanescența iradiantă a zorilor Renașterii italiene, al căror incontestabil precursor literar este. Dante a fost și un maestru desăvîrșit al tehnicii, al artei poetice. „Il lungo studio e il grande amore" pentru Antichitate, în special pentru clasicismul lui Virgiliu, au făcut din el un expert cunoscător al poeticei clasicilor, un admirator al sobrietății, al ordonării cuvintelor, al echilibrului perioadelor, al vigorii verbale, al justei măsuri. Aceste caracteristici ale „frumosului stil" și le-a însușit încorporîndu-le în admirabila armonie între fond și formă a operelor sale.

Între scriitorii Antichității, acela a cărui faimă nu apusese niciodată, era Virgiliu. El era simbolul științei universale, atotcunoscătorul, considerat, în plin ev mediu, ca un adevărat mag. Dar pentru Dante, discipol, Virgiliu, maestrul, a fost mai cu seamă poetul. Sensibilitatea dantescă a putut vibra sub semnul meditației filozofice, al melancoliei virgiliene, dar, mai ales, sub semnul romanității. Poetul Vates al gloriei romane, al ideii cardinale care îl înflăcăra pe Dante pînă a face din el promotorul unei utopice reconstruiri a imperiului roman, putea să-i fie un maestru, un mentor, o călăuză sigură în viața studiilor pămîntene sau, dincolo de lume, în imaginara călătorie descrisă în Divina Comedie, simbol de mîntuire, prin artă, a umanității rătăcite de pe dreapta cale. Dar Virgiliu era și maestrul de la care smulsese „lo bello stile", care îi deschisese, prin studiul operei sale, toate porțile de taină ale artei poeziei. De aceea, îl încorporează, îl umanizează, făcînd din acea „umbră" a trecutului una din cele mai puternice și vii reprezentări ale capodoperei sale, poate cel mai uman dintre personajele Divinei Comedii. Umbră pentru damnații infernului sau penitenții din Purgatoriu, Virgiliu, călăuza în țările de dincolo de hărți, este pentru Dante o prezență vie.

Un elogiu absolut îl poate primi Dante pentru reînnoirea cultului pentru Virgiliu și pentru opera lui artistică, pentru umanizarea „magului" medieval. El a citit întreaga operă virgiliană, de la Eneida pe care o cunoștea pe dinafară, la Georgice și la Egloge a căror vie și activă umanitate l-a influențat profund. De aceea, îl va invoca de atîtea ori, cu profundă venerație

În pădurea infernală îl salută cu cuvintele datorate unui zeu parcă : „Or se'tu quel Virgilio, e quella fonte / Che spande di parlar si largo fiume ? / Risposi lui con vergognosa fronte. / O degli altri poeti onore e lume, / Vagliami il lungo studio e il grande amore / Che n'ha fatto cercar la tuo volume. / Tu se'lo mio maestro e il mio autore. / Tu se'solo colui, da cui io Tolsi / Lo bello stile che m'ha fatto onore" (Inf. I 79—87) („Virgil ești tu ? Fîntîna ești, al cării / torent-ii zisei cu rușine — acum — / bogat pornit-a fluviul cuvîntării ? / Tu mare faclă-n veci pe-al artei drum ! / deci fie-mi de ajutor iubirea vie / și studiul lung în dulcele-ți volum. / Părinte-mi ești, maestru-mi ești tu mie, / tu singur ești acel ce-a dat o viață / frumosului meu stil ce-mi e mîndrie". (Inf. I 79—87, trad. G. Coșbuc).

Poate că niciodată un discipol nu a înălțat un monument mai luminos maestrului său de artă.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (LIII)

Romanul „prêt-à-porter"

Față de „Portrait d'un homme à faux dans un paysage marin" (1976) și „Apocalypse d'un adolescent de bonne famille" (1978), scrise, acestea, în românește și traduse la Paris, „C'est mon affaire"[1], spune totul despre ideile lui Virgil Tănase despre literatură. E, neîndoios, o involuție galopantă ; cel puțin întîiul și al doilea roman aveau legătură cu literatura, nu atît de strînsă, totuși, cum au susținut unii recenzenți exaltați. „C'est mon affaire" nu mai e, prin nimic, literatură. Să observ, în trecere, că înainte de aceasta, Virgil Tănase mai publicase un „roman sentimental", tipărit în 1982, o proză de tot lejeră și nesemnificativă, intitulată „Amour, amour" ; ca să-l vîndă, autorul aranjase o „lansare de carte" chiar a doua zi după dezvăluirea acelei caraghioase afaceri de așa-zisă răpire.

Vasăzică, obsesia capitală a lui Virgil Tănase pare a fi „succesul" ; ca și pe Paul Goma, cu care seamănă mult, gîndul celebrității și, să fim drepți, al vînzărilor îl stăpînește și pe el.

O astfel de fixație, care în condițiuni normale nu ar merita atenție, capătă la un autor aflat precum Virgil Tănase printre străini un sens peste care nu se poate trece. Dacă „Portrait d'homme" și „Apocalypse" fuseseră recenzate (s-a văzut în ce condițiuni) dar nu se vînduseră cine știe ce, „Amour, amour" și „C'est mon affaire" trebuiau neapărat să-l umple pe autor de bani : Virgil Tănase deveni și el, nici nu se putea altfel, un autor îngenunchiat de modă. „Modă", credea el, însemna „politică", omul luase patentul literaturii de scandal de la Paul Goma și din grupul „Europei libere" și se puse repede pe treabă. Nu mai explic în detaliu operațiunile, ele se cunosc.

Adevărul e că prin „C'est mon affaire", autorul și-a stricat pare-se definitiv datele originare pe care un ochi obiectiv le putea, e drept cu greu, presimți în „Portrait d'homme" : producțiunea e un eșec măreț. Închipuiți-vă o cărticică de vreo 180 de pagini, culese cu literă în caracter mare, folosind o hîrtie tipografică groasă, spre a da sentimentul unei oarecare solidități : o fotografie a autorului, înzestrat cu un zîmbet feminin, e așezată pe coperta ultimă, deasupra unui fragment, extras din compoziția în chestie, în ideea propagandistică de a-l atrage pe cititor. „Fragmentul" e ales inadins, dezvoltînd o așa-zisă teză politică ; dar e scris mizerabil.

În fond „C'est mon affaire" nu e „roman" ci o „Sotie" o „farce satirique des XIV—XVI siècles"; probabil că autorul s-a gîndit să procedeze ca un „tradiționalist", recreînd o formă literară defunctă, dar absorbit de tradiția unei literaturi străine. Înainte de a începe „farsa", Virgil Tănase a pus drept emblemă un citat din Balzac („Contes drôlatiques"). Apoi, croiala : sînt șase capitole și un epilog, al șaselea capitol („Tema con variazioni") conținînd indicații de ritm, în felul celor muzicale : „Alegretto", „Grave", „Finale, allegro con brio". Nimic nu pare a lipsi de aci dintre artificiile exterioare care pot mistifica pe cititor : fotografie, citate, subtitlu enigmatic, „motto", capitole intitulate pretențios, în plus „politică" la un mod așa-zis fără prejudecăți. Oricine observă datele propagandistice pe care autorul le-a convocat spre a-și însoți „creațiunea" cu zorzoane : „literatura" lui a devenit acum, după toate semnele, un pretext estetic înlocuit cu „stimulente" ornamentale.

Deși omul a pus, în chip de subtitluri atractioase de capitole, niște denumiri de timpi muzicali, producțiunea nu este muzicală și nici estetică, dimpotrivă, nu are „teme" care să revină omogen și conține la un examen serios o dispersiune, primejduitoare pentru artă, a materiei. El a început cu o istorisire memorialistică despre ideea de a se lăsa răpit („Le chant du cygne, récit de voyage") : era trist și se gîndea cu insistență la sinucidere, așa că din această depresiune a ieșit sugestia unui scandal. Însă nici „scandalul" nu e, mai departe, într-atît de favorabil, autorul abandonează pe moment ideea și se apucă de fel și fel de teorii unde amestecă politică, suicid, reflecții despre nemți, ironii despre moarte, cărți, literatură, propozițiuni asupra meteorologiei. Însă atîtea fragmente care nu au nici o legătură nu par suficiente, Virgil Tănase vîră în „farsa" lui convorbiri adevărate cu persoane vii, apeluri telefonice, o descriere mediocră a Heidelbergului etc. Așa cum se prezenta pînă aci, „C'est mon affaire" era nimic mai mult decît un soi de jurnal așa cum fac, s-a văzut, cei mai mulți dintre căuzașii „Europei libere". Însă autorul nu s-a oprit aci, brusc totul se modifică prin apariția „histrionului", numit convențional Toto, „un clovn" : de aci scene bizare cu Toto și Coco (alt clovn). Omogenitatea e, de la acest punct, de tot absentă. Pretutindeni se amestecă aci supoziții, amintiri, fabulații cu animale, indivizi adevărați, gînduri despre soarta autorului care e „neînțeles" (chestiune care îl preocupă mult), reflecții pe cele mai curioase subiecte (una despre o „Venus de Paris", „cu mari fese de beton probabil armat" și „cu un cap de tenie"). În proporție considerabilă, „C'est mon affaire" este istoria unui mediocru fascinat de succes, de unde nu pot lipsi manevrele secrete care, prin convenție, generează „scandalul".

Cu greu s-ar putea găsi ceva demn de interes în această farsă plină de femei care se dezbracă, de „zoofili", de „serbări" puse la cale în scopuri care se subînțeleg. Abia 70 de pagini de aci conțin povestea retragerii în Bretania, în vremea în care unele ziare scriau, neliniștite, că „romancierul" ar fi fost răpit de „forțe străine". Dacă ar fi să ne luăm după Virgil Tănase „răpirea" s-ar fi produs cam așa : au fost încasați bani de la editor, cu promisiunea de a-i da în schimb o carte despre „antrepriză", s-a luat în primire o casă la țară, închiriată de un amic și, în fine, s-a menținut permanent legătura telefonică, la Paris, cu toți aceia, destul de numeroși, care se interesau de afacere[2]. Cartea pe care o promisese s-a făcut (C'est mon affaire"...), banii n-au fost luați, vasăzică, de pomană. Dar „farsa" nu are esteticește valoare. În afară de cîteva fraze sincere à propos de autor nimic nu se poate reține de aci. Sincere ? E un fel de a zice, dar cum să nu-l crezi pe Virgil Tănase atunci cînd mărturisește că o duce greu, trăind din mila unor amici ? „Revista «Actuel» mi-a cumpărat un costum, singurul pe care îl am la Paris pînă azi"[3]. De altfel, sărăcia îi place, căci în acest chip deznaționalizarea se produce complet și omul se poate socoti „francez" ceea ce a visat, pesemne, mereu : „recunoașteți, sper, că eu judec ca un adevărat francez"[4]. Mai sînt și altele cîteva, cert este că nu din acestea poate ieși o literatură adevărată.

Autorul a dezvoltat pretutindeni tezele pe care comilitonii lui „parizieni" le-au inventat în scopurile care se cunosc : din acest punct de vedere „C'est mon affaire" ilustrează foarte bine tactica „Europei libere". Producțiunea e, mai întîi, o poveste a unor evenimente provocate cu intenție de un grup care a făcut calcule politice. În al doilea rînd, e un „jurnal" prezentînd versiunea prefabricată asupra evenimentelor (la mistificația propagandistică inițială s-a renunțat parțial căci ziariștii care au scris corect despre „afacere" au stricat socotelile). „Cotidianul" e prezent aci la tot pasul, ca și „umorul", „C'est mon affaire" o urmează pe Monica Lovinescu, cu ideile ei despre „realismul cotidian". Prozatorul e, într-un fel, „tradiționalist" dar așa cum sînt tradiționaliști „parizienii" vorbitori de română, adică sincronizați cu o „tradiție" care, spiritualicește, nu este a lor. Obsesia de a deveni scriitor francez (care mai și „judecă" precum francezii) calcă punct cu punct pe urmele tezei „deznaționalizării". Aplicațiile pot continua, sigur e că nimic din ceea ce promovează „Europa liberă" în materie de terorism cultural nu lipsește din „C'est mon affaire". „Farsa" e scrisă, înțelegem acum, la comandă ; Virgil Tănase a ales așadar „libertatea" de a face „artă" după modelul unic, picînd exact unde trebuia, adică printre dogmatici.

Artur Silvestri

[1] *Flammarion, 1983.*
[2] *„C'est mon affaire", Flammarion, 1983, pg. 114—115.*
[3] *„C'est mon affaire", Flammarion, 1983, pg. 92.*
[4] *ibid. pg. 91.*

JULIO CORTÁZAR

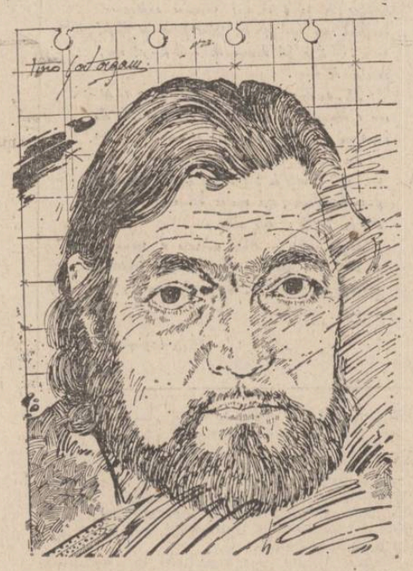

Louis Armstrong uriașul

Se pare că o păsăruică, cea mai dragă lui dumnezeu, a suflat în coasta primului om și i-a dat acestuia viață și spirit. Dacă în locul păsăruicii s-ar fi aflat acolo Louis pentru a sufla, omul ar fi fost construit mult mai bine. Cronologia, istoria și alte asemenea înlănțuiri, sînt o adevărată pacoste. O lume care ar fi început cu Picasso, în loc să se termine cu el, ar fi fost o lume în mod exclusiv pentru **cronopi** *), și în toate colțurile străzilor cronopii ar fi dansat îndrăcit, iar Louis urcat pe un felinar al iluminatului public ar fi suflat timp de ore, făcînd să cadă din cer bucăți mari de stele făcute din sirop și zmeură, pentru ca ele să fie mîncate de copii și ciini.

Sînt lucruri la care nu te gîndești cînd te afli într-o sală dintr-un teatru de pe Champs Elysées, mai ales că Louis trebuie să apară dintr-o clipă într-alta, căci în după amiaza aceasta el a coborît în Paris, așișderea unui înger, adică a venit cu un avion „Air France"; vă puteți închipui imensa învălmășeală din cabina avionului unde printre diversele celebrități cu renume, încărcate cu mape doldora de documente și de bugete, se află și Louis care, mort de ris, arată cu degetul prin ferestruica avionului peisajele pe care sărmanele celebrități preferă să nu le privească, de teamă să nu le provoace vărsături, și în același timp mănîncă un **hot-dog** pe care stewardesa din avion îi adusese pentru a-i face plăcere, și pentru că dacă nu i l-ar fi adus, Louis ar fi fugărit-o prin întregul aeroplan pînă ce ar fi obținut ca stewardesa să-i prepare totuși un **hot-dog**. Pînă la urmă avionul aterizează la aeroportul din Paris unde îl așteaptă gazetarii, și mulțumită lor îmi reamintesc de o fotografie din „France-Soir", în care apărea Louis înconjurat de fețe albe, iar eu care sînt total lipsit de prejudecăți, eram convins, cu tărie, că în acea imagine fața sa printre atitea fețe de reporteri era singura față umană.

Acum te rog pe dumneata cititorule urmărește cum stau lucrurile în acest teatru. În acest teatru unde odată foarte marele cronope Nijinsky descoperise că în aer există leagăne și scări secrete care te pot duce la desfătare, peste un minut va apare Louis și pe loc va începe sfîrșitul lumii. De bună seamă Louis nu are nici cea mai mică idee că, odată, pe această scenă în care calcă el acum, apăsat, cu marii săi pantofi galbeni, escarpenii lui Nijinsky stîrniră admirația întregului oraș-lumină, dar acest lucru nu trebuie să ne mire deoarece pe cronopi nu-i preocupă niciodată — și asta este cel mai de admirat la ei — ce s-a întîmplat cîndva înaintea lor, și nici nu-i interesează măcar dacă domnul acela care se află acum în lojă ar putea fi prințul de Wales. Pe Nijinsky cu atît mai puțin l-ar fi interesat să știe că odată Louis va cînta în acest teatru cu trompeta sa. Asemenea lucruri sînt rezervate doar celebrităților și entuziaștilor care se ocupă cu adunarea de cronici, stabilesc date și evenimente și leagă totul în marochinărie și pînză fină. În seara aceasta teatrul este invadat copios de cronopi care sînt nemulțumiți de faptul că se pot revărsa numai prin sală, clătinînd prin agitația lor pînă și lămpile, iar în cele din urmă invadează și scena, se tolănesc pe dușumele, se ghemuiesc prin toate spațiile disponibile și nedisponibile, spre imensa indignare a plasatorilor care nu mai departe decît ieri, la concertul pentru flaut și harpă, aveau un public atît de bine educat, încît era o plăcere să-l servești. În plus, acești cronopi nu dau un bacșiș mai ca lumea, și, întotdeauna, caută să se eschiveze căutîndu-și singuri locurile și nefăcînd apel la plasatori. Cum plasatorii sînt în general și ei entuziaști, aceștia se deprimă foarte repede în fața conduitei cronopilor și cu suspine adînci aprind și sting lanternele lor, gest care la oamenii plini de înflăcărare este un semn de adîncă melancolie. Alt lucru pe care cronopii îl fac imediat, este de a începe să fluiere și să strige într-o formă deosebită, chemîndu-l pe Louis, care, mort de rîs îi face să aștepte puțin, nu din alt motiv, ci doar pentru a se distra, în așa fel că sala teatrului din Champs Elysées se clatină ca o ciupercă în bătaia vîntului ; și în timp ce înflăcărații cronopi îl cheamă pe Louis, o mulțime de aeroplane de hîrtie zboară prin toate părțile și aterizează pe nasul și pe gîtul celebrităților și a entuziaștilor, care se strîmbă indignați, de asemenea, se așază și peste cronopi care, înfuriați, se ridică în picioare, înhață aeroplanul și-l azvîrle înapoi cu o forță teribilă, mulțumită căreia la teatrul din Champs Elysées lucrurile merg din ce în ce mai rău.

Iată că pe scenă apare un bărbat care va spune cîteva cuvinte la microfon, însă cum publicul îl așteaptă pe Louis și acest domn vine să încurce lucrurile, cronopii se înfurie și-l dojenesc cu asprime, acoperindu-i complet discursul, astfel că la el nu se observă decît gura deschizîndu-se și închizîndu-se, și din cauza asta se aseamănă în mod extraordinar cu un pește într-un acvariu.

Cum Louis este un foarte mare cronop, discursul ratat îi inspiră milă și atunci își face apariția pe o ușiță laterală, și primul lucru ce se vede la el este o mare batistă albă, o batistă care plutește în aer și apoi, tot plutind în aer, ceva strălucitor, care este trompeta lui Louis, iar în urma acestor două obiecte iese din întunecimea ușii cealaltă întunecime plină de lumină a lui Louis care înaintează pe scenă ; acum este sfîrșitul lumii, iar ceea ce urmează nu este altceva decît o totală și definitivă prăbușire a tot ce se poate menține în picioare, suport, etajeră, rafturi sau așa ceva, din sală.

În urma lui Louis apar băieții din orchestră și acolo se află Trummy Young care ține trombonul ca și cum ar susține în brațe o femeie goală unsă cu miere, și Arvel Shaw care ține contrabasul ca și cum și el ar susține în brațe o femeie goală și simpatică, și Cozy Cole ce își privește bateria la fel cum marchizul de Sade ar privi fundurile a opt femei goale și biciuite, apoi apar alți doi muzicanți a căror nume nu vreau să mi le amintesc și dacă se află acolo eu cred că este dintr-o greșeală a impresarului, sau pentru că Louis îi întîlnise sub Pont Neuf și-i văzu cu un aspect de infometați, în plus, unul din ei se numește Napoleon și acesta este un argument irezistibil pentru un cronop atît de uriaș ca Louis.

Apocalipsul s-a și dezlănțuit, pentru că Louis nu face altceva decît să ridice în sus spada lui de aur, și prima frază din **When it's sleepy time down South** cade peste public ca o mîngîiere de leopard. Din trompeta lui Louis muzica iese ca niște benzi vorbite din gurile sfinților primitivi, în aer se desenează fierbintea sa scriptură galbenă, și după acest prim semnal se dezlănțuie **Muskat Ramble**, iar noi în sală înșfăcăm tot ce se poate înșfăca, îndeosebi din cele ale vecinilor, și în acest fel sala pare o vastă societate de caracatițe înnebunite și în mijlocul lor se află Louis cu ochii holbați în spatele trompetei sale, cu batista sa plutind într-o continuă despărțire de ceva ce nu se cunoaște ce este, ca și cum Louis simte nevoia să-i zică tot timpul „adio" acestei muzici pe care o crează și dispare în aceiași clipă, ca și cum ar ști prețul teribil al acestei miraculoase libertăți de creație care este a sa. Se înțelege că la finalul fiecărei fraze muzicale pe care Louis o cirlionțează înnebunitor, cronopii de pe scenă sar cîțiva metri în toate direcțiile, iar cronopii din sală se agită entuziasmați la locurile lor, în timp ce unele celebrități sosite la concert din greșeală sau pentru că aveau obligația de a veni, sau pentru că biletul de intrare costa scump, se privesc între ei cu un aer studiat amabil, însă nu înțeleg firește, nimic, capul îi doare într-un mod îngrozitor, și în general ar fi dorit să fi rămas la casele lor ascultînd o muzică bună, recomandată și explicată de crainici bine pregătiți, sau în oarecare altă parte la o distanță de mai mulți kilometri de teatrul din Champs Elysées.

Un lucru demn de ținut în seamă este că în afară de oceanul de aplauze ce se revarsă asupra lui Louis, el însuși se pregătește a se arăta în mod vizibil încîntat de sine, rîde cu uriașa lui dantură, agită batista, se învîrtește pe scenă de colo pînă colo, schimbă fraze de mulțumire cu muzicanții săi și în general este satisfăcut de tot ce s-a întîmplat. Apoi profită că Trummy Young își înalță trombonul cu care produce o descărcătură fenomenală de sunete concentrate, și își șterge cu grijă obrazul cu batista sa, apoi gîtlejul, ochii, și în sfîrșit, și eu cred că pînă în adîncul lor judecînd după modul cum și-i freca. Ajunși aici vom descoperi obiectele pe care Louis și le aduce pe scenă pentru a se simți ca la el acasă și a se distra după gustul său. Deocamdată se folosește de măsuța de lîngă Cozy Cole — acesta, asemănător lui Zeus, amenință cu bateria sa, azvîrlind trăsnete și fulgere în cantități supranaturale — măsuță pe care își păstrează o grămadă formată din vreo duzină de batiste albe, și ia una cîte una pe măsură ce prima se transformă într-o cîrpă udă leoarcă. Această sudoare însă iese, firește, de undeva, și după cîteva minute Louis simte că se deshidratează în așa fel încît profită de un teribil corp la corp drăgăstos între Arvel Shaw și iubita lui brunetă pentru a lua de pe măsuța de lîngă Zeus un extraordinar și misterios pahar roșu, îngust și înalt, ce pare un păhărel pentru zaruri sau cupa sfîntă a Graalului și să bea din el un lichid care provoacă cele mai diferite îndoieli și ipoteze din partea cronopilor asistenți, căci nu lipsesc cei care susțin că Louis bea lapte, la fel cum alții răcnesc de indignare în fața acestei teorii și declară că într-un asemenea pahar nu poate exista altceva decît sînge de taur sau vin de Creta, ceea ce este același lucru, însă sub nume diferit. Cu toate acestea, Louis ascunde paharul, ține o batistă curată în mînă și pe loc se naște în el pofta de a cînta și cîntă, și cînd Louis cîntă, ordinea stabilită a lucrurilor se oprește, nu dintr-un motiv explicabil, ci doar pentru că trebuie să se oprească în timp ce Louis cîntă, și din această gură de aur acum crește un muget de cerb îndrăgostit, un țipăt de antilopă adresat stelelor, un murmur de bondari la ora siestei în plantație. Eu, pierdut în imensa boltă a cintului său, închid ochii, și prin vocea acestui Louis de astăzi reușesc să-mi amintesc de toate celelalte voci ale sale din trecut, vocea sa din vechile discuri pierdute pentru totdeauna, vocea sa cîntînd **When your lover has gone,** cîntînd **Confessin'**, cîntînd **Thankful,** cîntînd **Dusky Stevedore.** Și cu toate că eu nu sînt decît o mișcare confuză înlăuntrul pandemoniului perfect al acestei săli atîrnată ca un glob de cristal de vocea lui Louis, mă reîntorc pentru o clipă la mine însumi și gîndesc la anul treizeci cînd l-am cunoscut pe Louis la cel dintîi disc, la anul treizeci și cinci, cînd am cumpărat primul meu Louis, acel **Mahogany Hall Stomp** a lui **Polydor.** Și deschid ochii și el se află aici pe o scenă din Paris, și deschid ochii și el se află aici, după douăzeci și doi de ani de dragoste sudamericană, după douăzeci și doi de ani se află cîntînd și rizînd cu întreaga sa față de copil ce nu se mai poate schimba, Louis, bucuria oamenilor care îl merită.

Acum Louis află în sfîrșit, că prietenul său Hugues Panassié se află în sală, și, firește, asta îi produce o bucurie imensă, pentru care motiv prinde microfonul și îi dedică muzica sa, și între el și Trummy Young se iscă un contrapunct din trombon și trompetă ce se aseamănă cu o smulgere și rupere de cămăși în fîșii și apoi azvîrlite toate una cîte una în aer. Trummy Young se năpustește ca un bizon, cu niște respingeri și unele prăbușiri de care te apucă spaima, însă Louis i se strecoară acum prin pauzele lui și unul începe a nu-și mai asculta decît trompeta sa, celălalt începe să-și dea seama odată în plus că atunci cînd Louis se umflă în pene trebuie să fii precaut și să rămîi la locul tău. Apoi survine reconcilierea, Trummy și Louis cresc împreună ca doi plopi și deodată despică aerul de sus în jos cu o lovitură finală care ne lasă pe noi toți într-o plăcută stupiditate. Concertul a luat sfîrșit și Louis cu siguranță că-și schimbă acum cămașa în cabină și se gîndește la porția de **hamburger** ce îi va fi pregătită la hotel și la dușul pe care îl va face, însă sala continuă să fie plină de cronopi rătăciți în visul lor, munți de cronopi care caută fără grabă și nici plăcere ieșirea, fiecare cu visul său care mai continuă, și în centrul visului fiecăruia se află un Louis suflînd și cîntînd.

În românește de
Esdra Alhasid

*) **Cuvîntul „cronope" ar putea fi tradus prin: voce a timpului sau a timpurilor, fiind o construcție lingvistică a autorului.**

Raoul Andres Morales

CHILE

Străzi în Managua

Tu umbli
frate, prin moarte.
Pieptul tău
simte focul
cum copilul
plînge după pîine.
Tu umbli
frate, pentru dreptate.
Piciorul tău
se odihnește în liniște
cum peștele
avortează marea.
Tu umbli
frate, pentru victoria noastră.
În mîna ta
tremură oțelul
cum riul
se înrăjbește cu vîntul.
Tu umbli
frate, pentru fratele tău.
strigătul tău
rupe durerea
cum soarele
distruge umbra.
Tu umbli
frate, pe străzi
Fruntea ta
ascunde colbul
cum vinul
amorțește necazurile.
Tu umbli,
frate, pe străzi,
pe străduțe,
pe străzile din Managua.

Pribeagul

Acel om
a pierdut, toată noaptea,
drumul său de urcușuri
și coborîșuri ;
acum el urcă bolta cerului.

El va găsi
o bodegă pe drum
pentru a rămîne
și a trăi acolo ;
acum el rămîne în foc.

Acel om
se pierdu, o noapte,
prin frigul mușcător
care-l va mînca și distruge ;
acum el își roade oasele.

Acum el urcă bolta cerului
acum el rămîne în foc,
acum el își roade oasele.

Oraș II

O asemenea sete în pămîntul negru,
că viața omului sfîrșește
prin a o potoli ;
și dă un nămol fertil
de singe,
de pămînt,
de viață.

În românește de
Ion Lazu

REVISTA STRĂINĂ

● **SUB TITLUL Dictatorul la pian,** revista **Sunday Telegraph** dedică un amplu „portret" al marelui actor Timothy West. Cariera acestui interpret de excepție s-a constituit într-un mod oarecum diferit de cea a altor monștri sacri. Cu toate că s-a născut într-o familie de actori, petrecîndu-și copilăria în vagoanele diferitelor trupe de teatru la ale căror turnee participau în diferite roluri și părinții săi, Timothy West a avut mai întîi o slujbă de inginer de sunet, în studiouri de imprimare a muzicii moderne, iar mai apoi s-a dedicat teatrului, pentru ca în cele din urmă să facă o mare carieră la televiziune și în filmele istorice. El rămîne întruchiparea unor personaje ca regele Eduard al VII-lea sau al lui Churchill, iar marea sa compoziție este Porfiri din **Crimă și pedeapsă,** un film realizat după romanul lui Dostoievski. Timothy West i-a declarat lui Philip Purser : „Cred că am făcut 20 sau 25 de filme. Am jucat părți frumoase în filme care nu vor vedea niciodată lumina zilei și părți plicticoase în peliculе care au devenit foarte populare, dar nu am jucat în nici un film realizat de către un regizor pe care să-l admir cu adevărat. Mult se datorează pur și simplu aparențelor. Nu contează ceea ce ai făcut sau ceea ce n-ai făcut, din moment ce posezi chipul pe care îl căutau regizorii".

● **DE CURÎND,** pictorul Teodor Răducanu a fost ales membru asociat al Academiei Tiberina din Roma. Cunoscuta instituție din capitala Italiei, care-și propune drept scop a favoriza progresul în domeniul artelor și al studiilor umaniste a onorat și înainte unele personalități românești, cooptîndu-i între membrii săi de onoare. De data aceasta, recunoașterea artistului român are în vedere atît meritele sale de pictor, cît și acelea de poet, constituind un frumos succes al culturii noastre actuale. De asemenea, galeriile „Lo Sprone" din Florența și „Iktinos" din Atena au decis să prezinte publicului, în cursul acestei primăveri, un ciclu de lucrări realizate de artistul român în cursul unei călătorii de documentare.

● **SCURTELE ȘI INCISIVELE** note de lectură ale lui David Holloway sînt deliciul multor cititori ai presei londoneze. El risipește falsele elogii, este necruțător și reușește în cîteva rînduri să definească poziția unui autor. Iată aproape în întregime o cronichetă a sa la un volum de povestiri „polițiste" ale cunoscutului Ed McBain : „...unele din cele douăzeci de episoade sînt cam ușurele. Cu toate acestea, cele mai bune sînt într-adevăr foarte bune. Îl întîlnim pe vajnicul tînăr delincvent păstrîndu-și poza în timp ce-și așteaptă pentru prima oară rîndul la interogatoriu, un hoț de mașini prins în cursă, iar într-o povestire la care te trec fiorii poți contempla un copil asasin, care-și face socoteala că nu va fi arestat pentru că l-a împușcat în mod „accidental" pe fratele său. Una sau două dintre povestiri sînt de-a dreptul istorii detectiviste, și numai puține dintre ele au vreo legătură cu criminalitatea. Cele mai bune dintre istoriile detectiviste se citesc în chip de omagii aduse lui Sherlock Holmes, cu indicii ascunse și cu soluții ușor inteligibile, după ce li s-a explicat mecanismul".

● **PIESA** lui Peter Schaeffer, **Amadeus,** a constituit senzația stagiunii teatrale de la Moscova. Montată la Teatrul de artă, unul dintre colectivele cele mai prestigioase din capitala sovietică, piesa reconstituie împrejurările legate de presupusa tentativă de asasinat a mediocrului compozitor Salieri asupra lui Mozart. După cum relatează presa moscovită, la succesul spectacolului a contribuit în mare măsură tratarea surprinzătoare și originală a personajului compozitorului de curte Salieri. Conform versiunii istorice, el ar fi recunoscut în spovedania dinaintea morții că a plănuit să-l distrugă pe Mozart. În interpretarea lui Tabakov, Salieri nu este un criminal de rînd, ci o personalitate tragică, complexă și contradictorie, un artist copleșit de propria sa mediocritate, de care este pe deplin conștient.

● **LA EDITURA** „Enciclopedia sovietică" au fost pregătite materiale pentru o enciclopedie artistică populară. Ea va prezenta cititorilor cele mai mari muzee ale lumii, cele mai reușite creații de pictură, sculptură, grafică și arhitectură, lucrări ale clasicilor artelor plastice.

Noua enciclopedie va cuprinde aproximativ 750 de pagini. Aproape o treime din volum o vor alcătui ilustrațiile. Se prevede ca ele să fie în număr de aproximativ 2 000.

În Uniunea Sovietică se întocmește pentru prima dată o astfel de enciclopedie. Noutatea ei constă și în faptul că materialele adunate în ea prezintă arta popoarelor din aproape toate țările lumii, precum și în aceea că un volum atît de mare de informații va fi cuprins într-un singur tom.

Noua enciclopedie va vedea lumina tiparului în anul 1985. Tirajul ei prezumtiv va fi de 200 000 de exemplare.

● **LA EDITURA LATERZA** din Bari a apărut ultimul volum din lucrarea clasică semnată de L. Febvre și H.J. Martin, **„Nașterea cărții"**, amplă cercetare asupra fenomenului cultural european, privit din perspectiva creației, tiparului și a lecturii ca mod de receptare cu semnificații sociologice. Anterior acestui volum au apărut : „Libri, editori, e pubblico nel mondo antico", „Libri e lettori nel Medioevo", „Libri, editori a pubblico nelle'Europa moderna" și „Libri, scrittori e pubblico nel Rinascimento", editate de Guglielmo Cavallo și Armando Petrucci. Ultimul volum, „Libri e letttori nel mondo bizantino", face parte într-o serie datorită căreia tematica istoriei cărții depășește domeniul rezervat numai specialiștilor pentru a se adresa unui public mai divers. Publicul de altfel a reacționat pozitiv la această istorie a cărții realizată într-o manieră inteligentă și care pune în evidență momentele cele mai semnificative.

● **UN DOMENIU** puțin explorat al codicologiei este acela al cercetării cataloagelor concepute de librari pentru vînzările prin licitație publică a bibliotecilor medievale. Aceste documente, puțin cunoscute, conțin prețioase informații cu privire la istoria cărții și la sociologia acesteia, precum și în legătură cu arhitectura și organizarea bibliotecilor descrise. O recenzie publicată în „Nouvelles du Livre ancien" semnalează, între documentele prezentate cu prilejul expoziției „2000 de ani de bibliografie" de la New York, „exemplarul unic al primului catalog de vînzare, publicat la Leyda în 1599", ceea ce înseamnă de fapt doar primul catalog **tipărit** de acest fel.

REPERE

După Babel

Ceea ce se întîmplă „după Babel" știm cu toții. Încurcarea limbilor presupune traducerea, comunicarea trudnică între idiomuri diferite, apropierea sau trădarea sensurilor. Limbi diferite înseamnă înțelegere diferită a realității, forme ale minții, din care pot să izvorască tensiuni și conflicte. Nimic mai nobil decît a încerca să le apianezi, printr-un abandon al trufiei însingurate și printr-o regăsire a celuilalt, în chiar ființa limbii sale. De altfel, este de observat că prizonierii unei singure limbi, ca și cei ai unei singure cărți, de care se temea autorul unui dicton celebru, sînt oamenii cei mai aroganți și cei mai suficienți. Cartea lui George Steiner, publicată la „Univers" în foarte riguroasa traducere a lui Valentin Negoiță și Ștefan Avădanei, este în acest sens o meditație asupra șanselor umanității de a-și depăși limitele impuse de unul din ceie mai teribile păcate „istorice". Omul „sporit" sau îmbunătățit, cum îi spun încrezătorii în șansele devenirii sale, va fi cu siguranță un posesor al idiomurilor esențiale, în primul rînd al limbilor clasice, în care au fost formulate temeiurile noastre de ființe gînditoare. George Steiner pornește însă dintr-un punct mai avansat al cercetării. Capitolul prim al cercetării sale este intitulat „Înțelegerea ca traducere", și are o premiză tulburătoare : „Orice lectură a unui text din trecutul limbii și literaturii unei persoane reprezintă un act multilateral de interpretare. În marea majoritate a cazurilor, acest act abia dacă este executat sau chiar recunoscut în mod conștient. (...) Limba este într-o transformare perpetuă... În multe privințe, un grafic al transformărilor lingvistice ar trebui să traseze punctele mult mai apropiate în timp decît un deceniu. Limba — și aceasta este una din afirmațiile cruciale din anumite școli de semnatică modernă — este cel mai remarcabil model de flux heraclitian. Ea se va modifica în orice moment într-un timp observabil". Dar aceasta ar însemna că a-i citi pe Eminescu sau pe Nichita Stănescu înseamnă să „înveți" două limbi diferite. Exagerînd puțin, cam așa și este. Necesitatea traducerii este evidentă, am spune împreună cu George Steiner. Puțină lume mai înțelege de fapt **Scrisoarea a III-a** să spunem, cunoscută de altfel de toată lumea. În general „Satirele" lui Eminescu și-au pierdut adresa în conștiința marii mase de cititori, care le atribuie cu totul alte sensuri decît conține textul. Tot așa, elegiile lui Nichita Stănescu, care vor trebui tratate odată în spiritul lor, încă prea puțin revelat, deși au fost comentate într-un maldăr de texte. Ne-am îngăduit aceste „referințe" autohtone tocmai pentru a verifica justețea observațiilor lui Steiner. Criticul american este unul dintre spiritele cele mai pătrunzătoare ale epocii și unul dintre puținii care au făcut observații definitorii pentru condiția umană în acest secol. Critica literară devine pentru George Steiner un prilej de meditație esențială asupra omului, iar nu un simplu proces de valorizare sau de descriere a operei literare. Merită să te ocupi de cărți în măsura în care ele te conduc la ceea ce se află în natura omului. A te afunda în cărți înseamnă însă pentru George Steiner a le înțelege, adică a le traduce. După Babel, omul este ființa care se ocupă cu traducerea și descifrarea înțelesurilor sale. Nu numai **din** și **în** limbi diferite, dar și în cadrul aceleiași limbi. Este un proces prin care ne cunoaștem mai bine pe noi înșine, prin care ne ridicăm uneori la condiția spirituală, supunîndu-ne la realități care ne depășesc.

Aurel-Dragoș Munteanu

● **O INTERESANTĂ** lucrare **„Papirusul"** — despre cultura, caracteristicile și fabricarea materialelor din papirus, plantă dispărută de pe malurile egiptene ale Nilului și reintrodusă abia în secolul trecut semnează dr. Hassan Ragab. În 1958 au fost descoperite tufe-vestigii de papirus original egiptean și după numeroase studii și experimentări, autorul lucrării conchide că noua cultură urmează să fie valorificată de industria hîrtiei. Egiptologia vine astfel în sprijinul dezvoltării lumii a treia.

● **BIBLIOTECA MALATESTIANA** din Cesena va găzdui în această primăvară o expoziție „Malatesta Novello și biblioteca sa". Este unica bibliotecă princiară datînd din Quattrocento ale cărei clădiri și fonduri au fost conservate integral. Expoziția va ilustra rezultatele **a doi ani de cercetări** și analize arheologice și codicologice.

● **LA LONDRA,** în California și la New York, expoziția itinerantă **„Pictura Renașterii în manuscrise : Comori de la British Library"** prezintă douăzeci și cinci de capodopere ale miniaturii provenind din diferite școli artistice europene între 1450 și 1560. Un valoros catalog, cu studii privind fiecare manuscris și cu numeroase ilustrații este publicat de Huston Hills Press.

● **P.C.C.** sînt inițialele ce desemnează un demers în curs de desfășurare la Universitatea catolică din Nimégue (Olanda). Este vorba de realizarea unui program, „Producing Codicological Catalogues with the aid of computeres", care examinează posibilitățile de folosire a ordinatorului ca instrument de lucru în catalogarea tradițională a manuscriselor medievale. Rezultatele cercetării au fost publicate în „Nijmeegse Codicologische Cahiers".

SPORT

Legea aromelor și jefuitorul

Februarie își sparge palatele de gheață și-și topește grădinile suspendate. Încet, dar sigur, vine martie cu mieii lui idilici, căci, chiar dacă deasupra stadioanelor se leagănă ninsori amintind de orgoliul iernilor de altădată și corbii tot mai trag cu tunu-n vrăbii, în piață se vînd mărgăritare albe și zambile lila. Ne-așteaptă prada cea mai dulce pentru suflet : livezile înflorind, vîntul răscolind premeditat legea aromelor păstrată-n scoarța arborilor. Poate că am îmbrățișat prea repede libertatea adolescentină, care este năzuința de-a extrage cupru, aur și argint din spațiul întraripat al sulițelor zburînd să caute brînduși, însă bubuitul mingii pe terenurile din nou preschimbate în baladă e semnul sigur că primăvara sosește intactă pe toate riurile. Campionatul se joacă într-o viteză nemaicunoscută înainte. Sub cer senin sau tulbure, leii se desenează pe ziduri din mers. Nici-o amăgire, cine rezistă, bine, cine nu, e aruncat sub talpa morii. Abia acum ies la iveală cei ce cunosc drumul muntelui și cărările vînatului și totodată măscăricii doboriți de rupturile coifului. Dinamo, Steaua, Universitatea Craiova, Sportul studențesc, Argeșul, Bihorul au dezlegat toate secundele din oră și galopează furtunos, fără să-și trădeze adevărul de prinți sorbiți de noroc și neîndurători cu cei chinuiți de confuzii, de lipsă de talent și de viziunea cuielor zgîriindu-le palma. Iarna lungă, pe care cu toții au petrecut-o călări pe munți, i-a umplut cu trufie, vigoare, curaj și furtună doar pe cei care-au dărîmat aroganța Italiei, Suediei, Cehoslovaciei și a Hamburgului. În rest, parcă tot mușcă și scheaună ciinii prin dormitoare. Șapte sau opt echipe atîrnă la streașină ca heringii, cu coada-n sare și căscînd gura după o măsură de aer. Nu le disprețuiesc, nici nu mă omor după ele. Îmi plac atunci cînd își descoperă, pe neașteptate, vocația de sentinele pe baricadă și pun ghilotina la lucru împotriva celor mari, cînd aceștia uită că în capul flăminzilor vuiesc roiuri de himere. Cei de la mijloc împart deopotrivă spaimă și mizerie și întemeiază neliniștea. Din cauza lor se creștinează frica și năvălesc în puhoaie spectatorii pe stadioane. Căci nimic nu iubește lumea mai mult pe pămînt decît să-i vadă pe cei veșnic cîștigători întorși pe dos de cei ce stăpînesc porturi pe jumătate înnisipate, jumătăți de ghindă și un singur miez de nucă. În fotbal, ca pretutindeni, mult prea multa iubire își cheamă singură jefuitorul. Poate că în asta stă splendoarea și cruzimea acestui joc.

Trei echipe și-au fixat, pare-se, definitiv locuința pe hotarul întoarcerii în divizia B : Petrolul Ploiești, Dunărea Galați, C.S.M. Tîrgoviște. Excesiv de vlăguite și derutate, cele trei poartă pe frunte stema blazării, dorm împleticiți și leapădă pogoane de piele degerată oriunde le prinde înserarea. Cine n-are viței de fript să nu aprindă rugul. Cînd vorbesc de cei pieriți îmi miroase a carnaval în zdrențe. Iubesc numai legea aromelor și pe jefuitorul lor.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 16 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
9
(1 139)
Simbătă
3 martie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPIRITUL CREATOR

Între marile împliniri ale unei societăți angajate pe drumul progresului și civilizației, ca un ideal de o tulburătoare constanță și profunzime se înscrie, desigur, și cultura. Arta, în esența ei, n-a fost și n-a putut fi decît socială. De aici și condiția ei morală, de aici și ideologia în spațiul căreia literatura și arta consacră aspirații și sentimente și comunică în limbajul lor specific, o istorie a existenței și fizionomiei unui întreg popor. Specificul național își are în universul culturii unul din spațiile sale de fond indestructibile. Creația care a înfruntat timpurile nu s-a situat în altă parte decît în miezul istoriei și a făcut dovada de suflet și de geniu a poporului. Exercițiul talentului, departe de a fi un amplu și impersonal laborator, a cuprins aspirațiile și zbaterile întregii noastre ființe istorice și s-a rostit pe parcursul unei permanente deveniri. El s-a constituit și se constituie într-o durată a personalității noastre ca națiune și se manifestă ca un criteriu esențial al spiritului creator. Și nu credem a exagera cînd afirmăm că, sub latura morală, politică și socială a existenței, creația — prin cele mai multe și mai autentice valori ale sale — a îndeplinit și îndeplinește un rol activ, revoluționar, deținînd una din acele funcții modelatoare în raza și sub incidența cărora ne definim în timp, într-o etapă sau alta a dezvoltării noastre.

Cultura și arta sînt un indiciu de sănătate morală și de înaltă sensibilitate ale țării, iar impactul lor cu lumea ideilor și a sentimentelor ne propulsează în sfera unei ample și transformatoare construcții de conștiință. Este acesta de fapt însuși scopul sau — mai bine zis — unul din scopurile esențiale prin care arta se identifică în istorie și ne semnifică în contemporaneitate. Este acesta și îndemnul pe care-l resimțim și prin care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ni se adresează prin opera sa și, se înțelege, ne definește într-unul din locurile și rolurile de frunte ale muncii de edificare a conștiinței și imprimă un curs larg și deschis al afirmării personalității în societate. De la acea tulburătoare sintagmă a izvorului veșnic viu pe care îl reprezintă lupta și munca poporului pentru împlinirea idealurilor sale de libertate și dreptate, realitatea în continuă transformare și din care trebuie să ne inspirăm și pînă la actul moral și social în care este implicată întreaga societate pentru formarea și afirmarea unei conștiințe revoluționare, noi, înaintate, între acestea toate și definirea însăși a procesului revoluționar pe care-l implică literatura și arta în dezvoltarea lor permanentă — pentru că nimic nu se mortifică — o spune secretarul general al partidului, totul stă sub legile progresului, între afirmarea, așadar, a unui cuprinzător statút al creației și condiția propriuzisă a omului de cultură și artă stă un întreg sistem de norme și referințe valorice, prin care opera de artă se reclamă ca un act de permanentă actualitate. Spiritul revoluționar implică și dezvoltă creația-i întreține acea ardere perpetuă la lumina și sub orizontul căreia se disting liniile de boltă ale noii noastre construcții umane și sociale, se disting liniile prezentului și viitorului asupra cărora literatura și arta sînt chemate să depună o pasionantă și cutezătoare mărturie. Ne certifică acest deziderat în forma sa mereu și mereu actuală însăși tradiția, ne certifică sub raportul identității și al spiritului creator însăși realitatea pe care ne-am asumat-o, propria noastră condiție și ne certifică, sub raportul cunoașterii și asumării înaltelor noastre responsabilități însăși dovada de spirit și înțelegere cu care secretarul general al partidului abordează problemele culturii și artei și le situează între acele forțe de conștiință prin care se construiește nu numai o nouă societate, ci și un om nou.

Luceafărul

În pag. a 3-a :

● Fondul principal al culturii române ● Interviurile «Luceafărului» ● Mircea Rădulescu : ● «Există mii de cuvinte în daco-română a căror origine e departe de a fi clarificată» ● Poeme de Gheorghe Istrate.

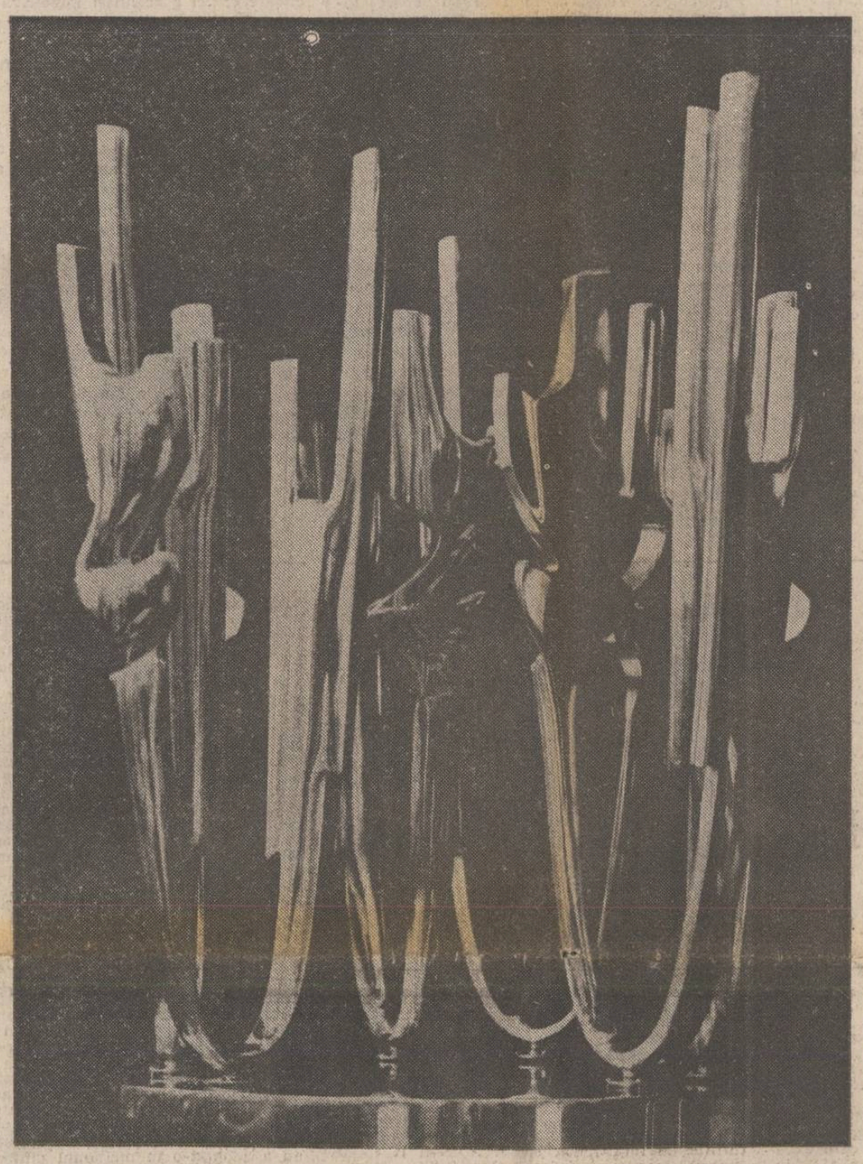

Sculptură de Constantin Lucaci. În celelalte pagini alte reproduceri după lucrările artistului

PREMIUL «HERDER» PENTRU

Sculptura lui Constantin Lucaci

Sculpturile lui Constantin Lucaci proclamă, la o primă înfățișare, o idee de frumos atît de netedă încît proprietatea ei seamănă a noroc. Aceasta e soarta înfăptuirilor autentice : să pară enorm de accesibile. Sculpturile lui Constantin Lucaci mai au calitatea, încărcată de paradox, de a lăsa să se vadă niște cauze intelectuale clare și implinite. În cea mai mare parte a creației contemporane, cauzele rămîn indeobște obscure. Intîia strigare a operei, mai bine zis, e plină de nelămuriri șocante. Teoreticul e impresionant; nu există critic, oricît de capabil și oricît de lucid, care să nu fie nițel timorat de abundența și morga pricinii estetice. Deslușirea ei se face cu ceremonie, în termeni ce tind să complice și mai mult lucrurile. Pricina odată pătrunsă, operațiunea decodării sensurilor merge ușor și opera se descarcă de mistere, ca un corp încărcat cu electricitate, odată pus la pămînt. (Ar fi deajuns să ne amintim ce complexă se arăta, cu numai un deceniu în urmă, sculptura unor contemporani și în ce chip și-a risipit ea puterea). Creația lui Constantin Lucaci pune, în datele unui contract ademenitor, toată subtilitatea dobînzii compuse : pe măsură ce înaintăm în cunoaștere, substanța ce trebuie cunoscută sporește. Tot ce se arăta simplu, lesne de pătruns, se vădește complex, cuprinzător, cu ecouri vehemente. Spre deosebire de opera sculpturală a multor artiști de azi, în care tot ce e întrebare presează la un răspuns, opera lui Constantin Lucaci produce, la o analiză atentă, întrebare din întrebare. Înțelesurile nu se închid, ci se provoacă și se adaugă.

Nu există, în toată sculptura românească din ultimele decenii, obiecte care să seducă mai mult decît aceste himere de oțel polisat și care să-și păstreze, totuși, prestigiul în timp. Spun totuși, întrucît în toate iubirile abrupte vine un ceas de sațiu, adesea fatal.

Odată familiarizați cu tehnologiile atelierului lui Constantin Lucaci chestiunea are, în multe din punctele ei, prestația axiomelor.

Sculptura e una din lucrările spirituale socotite spre a lupta cu timpul. De aceea s-a folosit și se folosește în sculptură un material cu durată. Piatra, metalul, lemnul chiar, durează. O creație în ipsos, oricît de măiastră s-ar anunța, are puține nădejdi să rămînă. Sigur, discuțiile în jurul actului sculpturii și ale funcțiilor sale sînt pasionante, iar sumedenia de păreri (intruchipate, indeobște, tot în niște obiecte) privind oportunitatea efemerului e de toată stima. Ciudat e doar că și profeții noilor feluri de sculptură (dintre care maximul de efemer îl obțin artiștii ce modelează — chiar așa ! — fum ori aer) speră în viitorime. Ei vor adică să **rămînă** ca autorii a ceva **ce nu rămîne.**

Constantin Lucaci a manifestat din tinerețe patima celor mai dure materiale : granitul și oțelul inoxidabil. Bune sau rele, operele lui sînt greu de distrus. Sigur, nimic pe lumea asta nu e prea greu de distrus, dar în ordinea șansei — într-o dispută loială cu timpul — o creație în granit sau în oțel inoxidabil se află înaintea uneia în ipsos. Să nu ne grăbim să punem pe ultimul loc, în cercetarea operei de artă, discuția materialelor. Faptul că un sculptor produce numai în oțel, e plin de orgoliu. Ori, cel puțin, de orgoliul marii competiții. Sculptorii, e drept, au lăsat capodopere și în lut ars, dar asta

Tudor Octavian

Continuare în pag. a 5-a

PRO PACE

Poetul este chemat nu doar să înalțe imnuri păcii, ci și să găsească drumuri întru apărarea păcii. Iată un adevăr pe care, în secolul nostru fulgerat de mari izbînzi ale lucidității, dar și halucinat de incredibile orgolii și pindit de catastrofale erori ale clipei, ar trebui să-l rostim mai răspicat. Și să ne gîndim, „călătoria prin timp" așezată mai ferm sub pecetea unui asemenea crez. Un celebru scriitor afirma că dacă în primul act al unei piese pe un perete este agățată o armă, atunci cu aceasta va trebui să se tragă măcar în ultimul act. Pereții planetei noastre au devenit, din punctul de vedere al armelor, mult prea neîncăpători. S-au aglomerat **pe și în** scoarța Pămîntului nenumărate arme stranii, ucigașe pînă la incredibil. Și, din păcate, în această sinistră dramă a înarmărilor, primul act s-a consumat de mult. Personajele, miliardele de oameni ai Planetei, sînt în situația cumplită — dacă eroarea de calcul nu va fi evitată — de a lua parte la un fel de final al dramei. Spun **dramă** pentru că, sper, omenirea va găsi căile necesare ca **spiritul rațiunii** să învingă în cele din urmă, ca actul ultim al acestei dezarmante competiții a morții să nu se mai joace, ca situația dramatică în care se află umanitatea să nu se transforme într-o **tragedie fără precedent,** cu un final după care să nu mai fie posibile alte începuturi. Drama din care s-au jucat multe acte, mult prea multe acte, se află în fața ultimului care-i poate schimba statutul în tragedie. Spun cuvîntul tragedie și am sentimentul că față de consecințele incalculabile pe care le-ar avea un război nuclear, cuvîntul nu ar putea, nu ar avea cum să cuprindă în el dimensiunea planetară a crimei mondiale. Cosmarul unei conflagrații mondiale trebuie înlăturat cu orice preț. Degetele irresponsabilității trebuiesc îndepărtate din apropierea monstruoaselor arme nucleare.

Pe podiumul cel mai de sus al prezentului trebuie urcate, fără întîrziere, rațiunea, voința de a trăi, de a trăi în pace. Nu putem privi resemnați spre un infern planetar, nu putem admite inevitabilitatea unei epoci a echilibrului fricii și al terorii. Epoca noastră se cuvine a fi demnă de apogeul civilizației umane, edificată de omenire, în mersul ei atît de încercat prin labirinturile veacurilor.

Au fost în istorie popoare care au clădit pala-

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 7-a

TINEREȚEA CLASICILOR

Primul poet al Cîmpiei Române

S-au împlinit la 25 februarie anul curent, 150 de ani de la nașterea lui Alexandru Depărățeanu (1834—1865), poet a cărui amintire se mai menține printre noi doar prin parodia lui Topîrceanu după **Vara la țară**, parodie aproape uitată și ea de către generațiile mai tinere. Un observator atent ca Al. Ciorănescu atrăgea însă atenția că volumul de poezii **Doruri și amoruri** (1861) reprezintă „o dată însemnată și o apariție neașteptată în istoria liricii românești" **(Al. Depărățeanu, Studiu critic,** 1936), iar G. Călinescu în marea sa **Istorie a literaturii române de la origini...** (1941), vorbește despre Depărățeanu ca fiind „singurul petrarchist substanțial al poeziei noastre. Extazul erotic, estetismul pictural, aurăria, lividitatea lilială, transparența sînt note tipice ale liricei lui".

Revederea creației lui Depărățeanu pentru constituirea unei ediții critice a scrierilor sale, care a apărut în 1980, ne-a permis să observăm și alte perspective din care acest autor pe nedrept uitat poate comunica sensibilității contemporane. O asemenea perspectivă rezultă din investigarea modului cum s-a lărgit cîmpul de simboluri al poeziei române în epoca trecerii de la lirismul pașoptist la cel eminescian. Tocmai pe această linie, Depărățeanu deține un loc al lui, inconfundabil. El se arată a fi intuit, printre primii noștri poeți moderni, virtuțile simbolice ale peisajului natal în împrospătarea izvoarelor lirice. Patria lui nu mai este abstractă, constituită direct din simboluri morale, cum întîlnim la poeții pașoptiști, ci una concretă, ce se comunică mai subtil, printr-un fel de beție a simțurilor încărcate de viziunea văratică a cîmpiei în care a copilărit poetul : „P-acolo, Doamne mare, frumos unde pămîntul / S-adornă de cunune, ca fetele de flori / Și vara, cînd prin selbe și cîmpi se plimbă vîntul / Edenice parfumuri ardică pîn' la nori". În acest cadru, trecutul eroic al patriei devine o prezență vie, elementară, el invadează pur și simplu conștiința, fără procedeele alegorice cunoscute mai înainte : „P-acolo, cum parfumul aura-mbălsămește / Vărsind la vechi junețe, junețel dînd amor / P-acolo, pre mormîntul străbunilor plutește / Spiritul ce din moarte sărind, e-nvietor..." **(Ay dios de mi tierra !).**

O asemenea substituire a simbolului abstract al patriei cu viziunea concretă a cîmpiei natale întîlnim și-n poezia unde Depărățeanu se vede obligat să ia atitudine față de trădătorii și dușmanii țării. Aici, ceea ce susține înălțimea morală disprețuitoare a poetului este conștiința abundenței agricole a cîmpiei, a puterilor ei germinative uriașe : „O, iartă-le, române ! la ciini și la vrăjmași / Dă pîine, căci ai multă, dă pîine să-i îngrași"... **(De ce pe ceru-ți luce).**

Prezența obsesivă a cîmpiei natale la Depărățeanu creează o adevărată rețea stilistică destul de bogată în alcătuirile ei și cu totul necunoscută pînă la el în poezia noastră. Astfel, fetele „precum albinele, aleargă pe cîmpii", omul născut în mijlocul naturii e destinat „a zbura ca pasărea prin aer, pe cîmpii, pe coline" ; poetul se bucură cînd „mîndră primăvară a-nzmălțat cîmpia", iar cringul din mijlocul ei e „înflorit ca raiul" ; „vergina" e văzută înotînd „în lumina a o mie de făclii", așa „cum se scaldă vara-n soare / bela floare / strălucindă pe cîmpii". Alteori se realizează tablouri de o vastă picturalitate nocturnă : „P-ale mari poiene, pe cari se desină / — Luna cînd răspînde umeda-i lumină —, / Fantasme treminde d-aburi..."

Peisajul de cîmpie al lui Depărățeanu nu este unul monoton, apăsător, ci, dimpotrivă, variat, cu treceri rapide de la pădure la valea cu ape curgătoare și la cîmpul mănos, în care lanurile cu „spicul blond", scăldate într-o puternică luminozitate solară „undulează-n mii de valuri / între maluri / de sulfină și d-aglici". În acest peisaj al cîmpiei (poetul s-a născut la Rosiorii de Vede, dar a copilărit la bunici, la Depărați — astăzi Schela — județul Teleorman), viața este clocotitoare. Fetele au „buza-n flăcări", ele cîntă „cu mierlele" prin pădure, sînt îmbrăcate în „splendide ii cu fir", le ies în cale „flăcăii-n vînt cu pietele". Imaginea pe ansamblu nu e idilică, de vreme ce se întîmplă și lucruri necurate cum sînt cele deplînse de colectivitatea folclorică în **Zapciul,** iar cei de teapa acestuia se cutremură la gîndul că pot întîlni în cale războinicele cete de haiduci **(Haiducul).**

Asemenea tendințe contradictorii se întîlnesc

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag a 2-a

Pămînt sublim

Fără să mă aflu
îndeajuns de aproape
printre frunzele mileniilor
îmi aud respirația neuitată
în plămînii adînci ai pămîntului

alături de suflet
pămîntul încărcat de sublim
îmi umple rădăcinile singelui

pretutindeni îmi întîlnesc urmele
impodobite de însemnul trecutului

de nicăieri nu-mi lipsește
cuvîntul martor ocular
cuvîntul talisman cuvîntul piatră
rămas neatins în sinul pămîntului

lăsîndu-mi fereastra deschisă
către freamătul singelui îndepărtat
știu că aici am fost leagăn
știu că aici am fost dor
înainte de a deveni sabia lacrimă

Ion Sofia Manolescu

REPERE DE FILOSOFIE ROMÂNEASCĂ

«Recesivitatea ca structură a lumii»

În seria raționalist-dialectică a gîndirii filosofice românești, Mircea Florian ocupă unul din locurile de vîrf. Dascăl de cuget universal din perspectivă dialectică românească, Mircea Florian ne-a lăsat o operă al cărei caracter monumental se împlinește în „Recesivitatea ca structură a lumii".

Ce reprezintă „Recesivitatea ca structură a lumii" în creația filosofică a lui Mircea Florian ? Iată o întrebare asupra căreia istoricii filosofiei vor trebui să răspundă numai în urma unei noi cercetări a operei filosofului. Apariția volumului I, la Editura Eminescu, a pus de fapt bazele unei astfel de cercetări prin studiul editorilor săi : Nicolae Gogoneață și Ioan V. Ivanciu. Tot ei au elaborat, în afara amplului și documentatului Studiu introductiv, și **notele.** În „nota asupra ediției" se precizează : **„Recesivitatea ca structură a lumii** este o lucrare păstrată în manuscris, care nu a mai fost publicată sub nici o formă pînă în prezent". De asemenea, se subliniază că : „a fost pregătită pentru tipar în conformitate cu manuscrisul ce ne-a fost pus la dispoziție cu multă bunăvoință de prof. Angela Florian". Pentru cine cunoaște concepția filosofică a lui Mircea Florian așa cum s-a configurat ea în lucrările de dinainte, **Recesivitatea ca structură a lumii** nu este o surpriză, ci o firească implinire a unui ginditor care avea convingerea fermă că **noutatea** este universală, lege a materiei, spiritului, a valorilor spirituale.

Spirit filosofic autentic, Mircea Florian încearcă chiar el să situeze locul acestei lucrări în ansamblul operei sale. Iată afirmațiile sale : „Prezentăm în această lucrare ceea ce am putea numi concepția noastră ezoterică — dacă nu chiar postumă — o vedere filosofică necomunicată pînă acum. Ar fi o neînțelegere dacă s-ar interpreta această declarație ca revendicare a unei originalități totale nu numai față de alții, dar chiar față de noi înșine. Multe idei exprimate în acest stadiu nu sînt inedite în cadrul activității noastre. Dimpotrivă, se va dovedi că idei, pentru care militäm de multă vreme, se integrează în mod firesc în **noua** perspectivă. Am impresia că nouă este ideea centrală — nouă, așa cum este oul lui Columb". (Prefață, p. 41).

Dialectician autentic, Mircea Florian nu se teme de opoziții, indiferent de formele pe care acestea le-au luat în istoria gîndirii filosofice. El arată : „Lupta cu opoziția marchează cu o dîră roșie de sînge calea istorică a filosofiei. Lupta cu balaurul opoziției nu a dus la înfringerea, la moartea gîndirii, ci dimpotrivă la intensificarea lucidității ei, la exasperarea ei. În schimb, ea a lăsat cicatricele rănilor suferite și poate un sentiment perfid de oboseală exploatată indeosebi de scepticism. Dar scepticismul a fost totdeauna o școală dură și o lecție amară, dar salutară pentru filosofie." (ibid. p. 84). Încrezător în rațiunea care își asumă dialectica prin propriile sale **legi** și **fapte,** Mircea Florian se ridică împotriva prejudecăților tradiționale asupra categoriilor filosofice. El scrie : „noi trecem în rîndul marilor opoziții contrare opoziții nerecunoscute ca atare pînă acum, neconsacrate, și dimpotrivă lăsăm pe dinafară altele consacrate (care, în esență, anulau calea gîndirii spre sisteme și modele dialectice autentice —

Ion Stroie

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA EDIȚIILOR

Școala Ardeleană

În decembrie a trecutului an și în ianuare a acestuia a apărut o antologie în două volume însumînd o bună parte din moștenirea spirituală a **Școalei Ardelene.** Autor este profesorul de limbi clasice de la Universitatea bucureșteană, Florea Fugariu. Avem în primul tom 72 de texte (951 p.), integrale sau fragmentare, iar în cel de-al doilea tom 66 (989 p.), atît din corifeii Școalei Ardelene, cît și din învățăceii care-au urmat pildele celor dintîi.

Dacă punem la socoteală edităriile și reeditările realizate pînă acum din acest tezaur de spiritualitate românească : cele patru volume din OPERELE lui Gheorghe Șincai ; **Țiganiada** (ambele variante), **Trei viteji** și alte inedite din Ioan Budai-Deleanu, **Elementa linguae daco-romanae sive valachicae** și altele încă, atunci ne putem declara, în bună parte, mulțumiți de ceea ce avem restituit pînă astăzi din acest neprețuit fond pentru cultura românească. Am zis : **în bună parte,** pentru că mai sînt însemnate filoane aurifere încă nepuse în circulație (din opera lui Budai-Deleanu, bunăoară). Trebuie însă să convenim că această bogată recoltă — să nu uităm în context, revigorarea exegezei în domeniu ! — este lucrarea ultimilor vreo douăzeci de ani și **a-o** marcăm ca atare. Iar oricîte merite sîntem gata să le subliniem pentru cutare editor sau exeget sîntem forțați de realitatea faptelor să-i acordăm rolul cel dintîi în repunerea avizată, științifică, în circulație ale acestor testimonii de cuget românesc profesorului Florea Fugariu.

Pe Domnia sa nu-l veți găsi, cu articolaș și nici cu poză în enciclopediile și dicționarele pe domenii care, spre folosul culturii noastre, au început să apară în ultimii ani. (De ce nu și un **Dicționar al editorilor** de la origini pînă astăzi ? — iată o întrebare pentru atît de receptiva editură **Albatros).** Spre surprinderea nu numai a mea, profesorul Florea Fugariu nu este nici membru al Uniunii Scriitorilor ! Astfel (lucrurile trebuiesc grabnic reparate) voi încerca în acest întîi foileton să vă ofer cîteva date, și obiective, și subiective, asupra personalității de netăgăduit a profesorului Florea Fugariu. Așadar : s-a născut la 8 iunie 1928 în comuna Malu Mare, nu departe de Craiova. Este de vreo treizeci de ani cadru didactic la Universitatea din București (nu știu ce grad deține în prezent). I-a editat în chip necontestat științific pe Gheorghe Șincai, Ioan Budai-Deleanu, Petru Maior, Micu-Klain etc. (v. și antologia în trei volume **Școala Ardeleană,** ed. Albatros, 1970). A pregătit vreo treizeci de rînduri de studenți în tainele limbii eline și latine, oferindu-le o metodă de cercetare de o suplețe indiscutabilă, răspîndiți astăzi în toate centrele de cultură ale țării (de pildă Traian Diaconescu, universitar ieșan, traducătorul lui Seneca, Dan

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

«Desant '83»

II

Obiceiul de a face din primirea noilor veniţi în literatură un moment sărbătoresc nu este nici nou şi nici nejustificat. De cei tineri sînt legate întotdeauna, şi nu numai în literatură, cele mai frumoase speranţe, iar ceremonia primirii este în firea lucrurilor. Cu atît mai mult cu cît cei mai buni dintre autorii volumului de proză scurtă **Desant '83** merită şi încrederea şi speranţele inevitabile ce se leagă de promisiunile proaspete. Asimilarea lor, prin titlu, cu un grup de diversiune literară este însă mai puţin sărbătorească decît s-ar fi cuvenit şi împrumută gestului o haină neliterară. Competiţia literară care este o competiţie de valori artistice nu se face în grup ci individual, singura armă admisă în acest război fiind unealta de scris.

Tot în tradiţie intră şi gestul de a plusa noile valori ivite, de a le compara cu precedente prestigioase, de a le pune dacă se poate deasupra acestora. Prefaţa semnată de Ov. S. Crohmălniceanu la prozele scurte din **Desant '83** prelungeşte păcatul din titlu, adică defineşte impropriu această suită de proze tinere încercînd s-o constituie în generaţie şi eveniment literar. Pentru a o credita superior în ochii cititorului prefaţatorul scrie : „În urmă cu aproximativ două decenii, mai mulţi scriitori, pe atunci foarte tineri şi ei, D.R. Popescu, T. Mazilu, N. Velea, Fănuş Neagu, C. Ţoiu, Radu Cosaşu, Sorin Titel, spărgeau clişeele cu care lucra aşa-zisul realism socialist silind proza noastră scurtă să primească o infuzie salutară de viaţă concretă observată la faţa locului fără ochelari împrumutaţi. Oamenii adevăraţi, reacţiile lor imprevizibile, făceau derizorii clasificările maniheiste ca şi comportările dictate de nişte generalităţi socio-politice abstracte, nu odată false". Cu alte cuvinte, semnatarii din **Desant** ar repeta, analogic, această operaţie de spargere a clişeelor, de refuz al unor tipare, ba chiar, ne spune Ov. S. Crohmălniceanu, „pe o scară mai largă". Meritele noilor veniţi ţin de un „spor de autenticitate", de trecere de la „descoperirea" vieţii contemporane la „asumarea" ei, şi aşa mai departe. Analogia nu mi se pare însă nici exactă, nici corectă, pentru că în discuţie sînt aduse fapte literare neechivalente. Nici Fănuş Neagu, nici D.R. Popescu, nici N. Velea, nici Sorin Titel, nici C. Ţoiu nu sînt produşi de vreun cenaclu, iar literatura lor nu are aerul de laborator comun pe care-l oferă prozele prezentate de Ov.S. Crohmălniceanu. Aceşti scriitori s-au afirmat individual venind din direcţii diferite şi evoluînd diferit. Începuturile lor literare nu se fixează acum douăzeci de ani ci mult mai devreme, acum peste treizeci de ani, cel mai precoce dintre ei fiind Radu Cosaşu cu volumul **Slăvim Republica Populară Română**, 1952. Fănuş Neagu debutează în revistă în 1954, scoate **Ningea în Bărăgan** în 1959. Teodor Mazilu tipăreşte **Bariera** în 1955 şi **Insectar de buzunar** în 1956, D.R. Popescu dă **Fuga** în 1958 şi **Zilele săptămînii** în 1959. Cît despre distanţarea unora dintre cei citaţi faţă de realismul socialist sînt suficiente reportajele lui Radu Cosaşu, care urmăresc o reţetă, sau romanul maniheic al lui Constantin Ţoiu, **Moartea în pădure**, 1966, pentru a vedea că lucrurile nu stau totdeauna aşa. Nu toţi aceştia şi nu în aceeaşi măsură au „spart clişeele" existente şi au derizionat, deci, literatura maniheistă a momentului. Asta se poate vedea într-adevăr la Fănuş Neagu, D.R. Popescu, Nicolae Velea, Teodor Mazilu şi mai puţin la alţii. Dar trecînd peste aceste comasări forţate este greu de văzut pe ce se întemeiază comparaţia lui Ov. S. Crohmălniceanu care implică şi o judecată de valoare atunci cînd disociază între proza celor citaţi care „descoperă" doar „realităţile vieţii contemporane" şi între cea pe care o prefaţează şi care nu numai că descoperă această realitate ci şi-o şi asumă. Nu este puţin cam mult ? Prozatorii de dinainte de 60 pe care-i citează Ov.S Crohmălniceanu au, într-adevăr o ucenicie reportericească pe care cei prezentaţi de domnia sa n-o au. Ei, cei vechi, descoperă realităţile vieţii contemporane lor pe mari suprafeţe sociale (D.R. Popescu se ocupă de viaţa unei gospodării colective, C. Ţoiu de o întreprindere industrială), ceea ce nu se poate spune despre prozele scurte, cele mai multe autoscopice, din culegerea prefaţată. Sînt precizări obiective care nu au de ce supăra pe nimeni şi care n-ar fi trebuit să scape unui istoric literar experimentat. Fănuş Neagu, D.R. Popescu, N. Velea, Sorin Titel au spart într-adevăr clişeele sufocante ale realismului socialist. Ov. S. Crohmălniceanu nu ne spune ce program închistat şi ce dogmatism sfidează noile proze scrise într-un climat de libertate literară, pe care predecesorii lor nu l-au avut ci şi l-au creat oferindu-l şi urmaşilor. Fenomenul nu se repetă, deci cum afirmă prefaţatorul, pentru că o **inaugurare** de felul celei care poartă numele lui Fănuş Neagu, D.R. Popescu, N. Velea, Teodor Mazilu, C. Ţoiu, Sorin Titel nu se poate repeta : „Floare de mai" a acostat o singură dată pe ţărmul Americii şi şi-a lăsat o singură dată acolo pasagerii. Comparaţia la care s-a recurs este forţată, iar asimilarea literară a noilor autori de proză scurtă cu deschizătorii lor de drum, promoţia lui Fănuş Neagu, suferă de inadecvare. Fără a fi desantaţi împotriva vreunui program literar cu care individual, cei pomeniţi şi mulţi alţii s-au bătut, aceşti scriitori au reuşit o remarcabilă resurecţie literară. Ca istoric literar, prefaţatorul ar fi fost obligat în cadrul analogiei propuse să ne precizeze cu ce forme de închistare literară se bat autorii din **Desant** atît pentru calificarea cititorului cît şi pentru clarificarea autorilor de care se ocupă. Lacuna sporeşte confuzia. În realitate, istoricul literar Ov.S. Crohmălniceanu ar fi avut un termen de comparaţie mult mai potrivit. Un val de proze foarte asemănător cu cel pe care ni-l prezintă criticul prefaţator în **Desant '83** ne-a fost oferit într-adevăr acum douăzeci de ani aproximativ de **Colecţia Luceafărul** sub semnăturile lui Sorin Titel, S. Pop, Iulian Neacşu, A. D. Munteanu, Mihai Pelin, H. Pătraşcu, Tudor Octavian, Şt. Stoian, Vasile Văduva, G. Bălăiţă, D. Dinulescu, N. Mateescu, Mircea Constantinescu. Trăsăturile prozei din **Colecţia Luceafărul** anii 60 sînt foarte apropiate de cele ale celor din **Desant '83**, minus distanţarea şi spiritul teoretizant şi ironic. Şi aceştia au făcut o literatură demonstrativă, interesată de problemele individuale, şi ei au exhibat o **altfel** de scriitură, care esenţial este cea care ni se înfăţişează astăzi drept nouă, avîndu-l drept cap de pod pe Eugen Barbu din **Prinzul de duminică**, 1962. Exactă ar fi fost raportarea **Desantului '83** la experienţa literară a colecţiei Luceafărul, cu atît mai mult cu cît precedentul este plin de învăţăminte. Nu întîmplător majoritatea acestor prozatori au părăsit proza pentru reportaj, inversînd procesul pe care-l trăiseră în altă ordine Fănuş Neagu, D.R. Popescu, N. Velea, C. Ţoiu şi alţii. O asemenea raportare ar fi cerut însă criticului a vorbi şi despre riscurile acestui tip de experienţă literară care a eşuat în prima ei încarnaţiune. Va reuşi într-a doua ? Răspunsul ni-l vor da cărţile care vin, unele au şi sosit.

N-am fi acordat atîta atenţie acestor manipulări dezinvolte de istorie şi critică literară, dacă opţiunea lui Ov. S. Crohmălniceanu pentru tipul de proză preferat de autorii din **Desant '83**, n-ar fi constituit obiectul unei nimicitoare critici a aceluiaşi împotriva ei în alţi ani, altădată. Criticul denunţa în 1960 proza „empirismului tiritor, de esenţă tipic naturalistă", „trivializant", proza insului mărginit, filistin, a micului burghez „obişnuit să reducă totul la persoana sa, la experienţa sa particulară, să dea proporţii cosmice nemulţumirilor lui mărunte. Dacă un funcţionar l-a făcut să aştepte, conchide imediat că întreaga noastră administraţie merge prost. Dacă dimineaţa n-a găsit cartofi în piaţă, se întoarce acasă convins că ne aflăm în faţa unui dezastru economic. Dacă i se defectează robinetul de la baie, declară peste tot că nu se mai lucrează astăzi nicăieri ca lumea". Dincolo de aceste întîmplări strict personale scriitorul nu vrea să vadă nimic. Sînt combătuţi mai ales reprezentanţii polonezi ai acestui tip de „adevăr" precum Jan Kott şi alţii. (Citâm din Ov. S. Crohmălniceanu **Despre realismul socialist**, 1960). Multe din trăsăturile prozei respinse de critic în 1960 sînt acceptate în prozele lăudate în 1984. Acul busolei a fost întors cu degetul la 180 de grade. Cînd a spus prefaţatorul de azi adevărul ?

M. Ungheanu

ION GHEORGHE: «Scripturile»

II

Esenţa acestei lirici complicate, cum puţine avem azi, este hotărît de natură intelectuală, „Scripturile" urmează o linie barocă europeană foarte consistentă. Ceva de speologie culturală a rămas în aceste descripţii de locuri imaginare, de civilizaţii pierdute ori poate închipuite. Lumea subteranităţii propriu-zise preocupa pe baroci, „mundus subterraneus" era la Athanasius Kircher o adevărată obsesie ; locurile întunecate, umede, subpămîntene, mitologia peşterii uterine sînt şi la Ion Gheorghe.

Poetul este esteticeşte un asianic, cultivînd iregularul, intensivul şi ornamentalul. Însă legea asianismului ar fi, zice Norden cu dreptate, arbitrariul, dar un arbitrar calculat, ieşit dintr-o metodă geometrică. Arbitrară, fiind poetică, este pînă la un punct şi materia „Scripturilor", oricît ar voi liricul să ne încredinţeze că ar emite adevăruri : din unghiul artei este neglijabil dacă el are sau nu ştiinţificeşte dreptate. Poezia lui este curat barocă şi de acolo ar trebui pornit în examinarea ei, o asemenea optică dă imprevizibile rezultate. Cu metoda lui întemeiată pe oglindiri şi pe lecturi imaginare, Ion Gheorghe e, se observă, în plin asianism şi precum barocii el se bizuie pe „phantasiai", pe „visiones", pe reprezentarea intensă a unor evenimente inatestabile. Leonardo da Vinci nu credea altfel, ca şi alţii ; toţi aceia care slobozesc astfel de reprezentări excelează, se ştie, în captarea stărilor afective. Ca şi secentiştii, Ion Gheorghe are „ingeniu" (teoretizat de Peregrini, la 1650, în „Fonti dell'ingegno"), dezvoltînd în acea linie părerea că „ideile lucrurilor" ar avea o sursă endogenă. Nimic nu poate fi, din punct de vedere epistemologic, negat atîta vreme cît izvoreşte din imaginaţie, aceasta era teoria. Însă „phantasia" datează în literatură, barocul european a luat-o de la neoplatonici, de la retoricieni (Quintilian o teoretizase). E, la Ion Gheorghe, un model însă unul anti-mimetic, mai precis **endogen**. Cine cunoaşte bine rădăcinile barocului înţelege mai bine despre ce este vorba.

Întîia observaţie derivată de aci este aşadar următoarea : „Scripturile", ca de altfel cea mai mare parte a liricii lui Ion Gheorghe, nu e o literatură primitivă şi sălbatică, e o creaţie rafinată în sistemă, modernă în metodă, barocă. Ele trebuie citite pornind de la secentişti şi mai dinainte, din antichitatea tîrzie, manieristă. Ceea ce a putut să genereze sentimentul de barbarie a fost probabil materia grea, teribilă, pe care poetul a pus-o în circulaţie ; asemenea masivitate mitologică, ajungînd pînă la invenţia unor lumi pelasgice, nu e într-adevăr proprie barocului, înclinat, acesta, către exerciţiile de virtuozitate pură. Poetul nu imită, precum Du Bartas, cîntecul ciocîrliei şi nu face leporeism pur, fabricînd jucării ingenioase, el a dat substanţă mitologică simplei cultizări formale ; însă compoziţia barocă se prevede peste tot. El porneşte către originile întunecoase, invocă strămoşii, cercetează „obîrşia ursului", dezleagă „inscripţia hiperboreeană". Multe din compoziţiile lui sînt „tilmăciri", proprie poetului e această conduită de tălmaci care exoterizează viziuni. Însă nu cu un limbaj de popularizator, ambiguitatea barocului constă în amestecul de exoterism şi de esoterism, divulgarea se produce în chip şi acesta figurat, printr-o furoare imagistă : barocul închide şi deschide căile de comunicaţie obişnuite, el face, cum s-ar zice, enigmistică. Enigmele lui Leonardo, Galilei, Bacon, Reuchlin, Trittenheim se cunosc, a înlocui vorbirea limpede printr-un cifru de culturale ori prin alegorism nu mai e de multă vreme o curiozitate. Esenţa cifrului consistă, observa judicios Hocke, în a desemna orice prin orice : Ion Gheorghe nu procedează altfel. În gustul marilor baroci el a descoperit lirismul limbilor încurcate, al poliglotismului : „Unul urca dinspre genosul său, altul dinspre gintea-i : / Unul dinspre neam, cellalt dinspre bosta ş-amîndoi dinspre obîrşie : / Dealul Omului Cap era roşu de la sîngele taurului asfinţit. / Grindul Capului Omului de Piatră era rumen de sîngele vacii chindiei" etc. Pretenţia poetului de a vorbi precum dacii, de unde a ieşit şi o accentuată proporţie de vorbe regionale ori inventate, trebuie înţeleasă în spirit baroc, poliglot. Că nu este o întîmplare ci o sistemă lirică o dovedeşte mulţimea de anagrame, de repetiţii iscusite de felul : „bourul rege Boreus". „O. Lari, O; Olario, o." etc. Metafizica literei e în baroc aproape o manie, însemnînd prin aceasta „principiul prefacerii". Egiptenii credeau, de asemenea, cu mult înainte de secentism în numele divin rezultat din combinaţii literale fără sens ; alfabetul avea la mulţi dintre baroci o funcţie „teognostică", ascunzînd, observă Hocke, o „criptografie cosmică". Un asemenea analogism conduce la onomatomantică, la credinţa că numele arbitrare ar încifra un comunicat suprasensibil. Nu altfel procedează Ion Gheorghe atunci cînd înşiruie fel şi fel de nume spăimoase de zei precum acestea : „Ea soarbe fiertura citeşte ce vede, se lasă-n seama numelor ce le află : / Gebbelax, Sarm-Pelax-Bos-Deus, Zagreus Bo-Zex" ori acestea : „Zise-n gînd cuvîntul de salutul strămoşilor săi către regele" / numit în trei feluri şi-ncă în două / Io, Ion, Ian Eanu, Enea, regele celor două corăbii de la Atlantis ; / Într-adevăr, termină rugăciunea de întîmpinare a corăbiei de obîrşie şi văzu : / Era lumina, era timpul : toate erau prielnice ivirii corăbiei de Obîrşie / De dincolo de Muma Mumelor, din apoi, din dreapta arcă de piatră" etc. Asemenea combinaţii de litere cu o funcţiune izbitor iniţiatică au putut părea cîteodată simple curiozităţi însă introduse în poetica barocului, acolo unde le este locul, se dovedesc procedurí curente. Barocă mai e în „Scripturile" şi retorica aglomeraţiei, cultul asyndeton-ului : „Nebunii ,nebunele ! Cum şi-au pierdut obrăzarele, feţele, şi-au călcat în picioare înfăţişările / Cap de lup, mască de iepuroiacă ; păsări oprite cu ghiarele pe buze ; / cu aripile acoperindu-le chipul, Cuşme în formă de cap de bou ; de mistreţi, de vulpoi ; chivăre-n chip de alte chipuri asupra chipului... / Urşi, cîini, cocoşi ; mai încolo topor ; multe sandale, cibote, călţuni rupţi /../ Iată : ferecături, zurgălăi de aur ; securi, şiraguri de ouă de chihlimbar ; / Ferecături — în argint, broaşte cu verde riie de zmaragduri ; şopîrle cu solzii degranate şi-ametisturi ; Amnar, zăbală ; runele de siguranţă de la pieptii hainelor ; / Copcile Moşul şi Baba ; cleştii de la chimire, în chip de ghiare de uliu" etc. Pretutindeni sînt asemenea lungi catagrafii de obiecte, îmbulzite unele în altele, metamorfotice, ca şi cum poetul ar voi să includă într-o singură carte întreg universul făcut ori creat. De altfel, „Scripturile" seamănă în linii generale cu o asemenea Supra-carte universală aşa cum o închipuiau barocii (urmînd pe Raimundus Lullus şi pe Athanasius Kircher) şi cum de altfel ar fi voit să scrie şi Mallarmé. Afectul inflamat şi metodologia rece prefăcea pe artist, în optica mallarméeană, într-un inginer ori într-un operator, operator, lucrînd cu oglinzi e, s-a observat, şi Ion Gheorghe însă cu alte rezultate între care efectul vizionar este cel mai de seamă.

Ceea ce dă originalitate indiscutabilă acestei creaţii în gust pe deplin baroc este însă materia lirică pe care poezia iregularului european nu a adoptat-o în nici unul dintre cazuri. Invenţia lui Ion Gheorghe constă, am impresia, în potrivirea unei poetici fără conţinut la datele imaginate care o ilustrează cel mai bine. A reformula baroc o lume dinainte de istoria atestată, încrezătoare în ascunzători hermetice de limbă, în totemuri, în divinităţile cu nume arbitrare, a combina limbajele în aşa fel încît de aci rezultă un idiom dinainte de gramatici, este în ultimă analiză a aşeza formele vide în datele antropologice unde ele nu mai sînt simplu joc. Aceste „Scripturi", epopeice prin dimensiuni, povestind istoriile divine, cu zeităţile urieşeşti, asiate, (în măruntaiele cărora stau noroade şi în barba cărora foiesc stele), relevînd o civilizaţie cu rituri străvechi şi cu filosofie întemeiată pe analogisme, închipuind din nimic o lume de obîrşii arhaice — nu puteau vorbi altfel decît în lirismul baroc, boscorodit, savant în fond, pe care Ion Gheorghe l-a inventat spre a divulga acest univers. O lirică, hotărît, de mare poet.

Artur Silvestri

NICOLAE MANOLESCU: «Arca lui Noe» Eseu despre romanul românesc Vol. III

III

Iată, acum, a doua modalitate de îndepărtare de „textul viu", adică, în fond, de ignorare a lecţiei din **Mimesis**-ul lui Auerbach, care, scrie N. Manolescu, „m-a marcat profund" (vol. I, p. 63). Dacă, în cazul lui Urmuz, de pildă, maniera de lucru era cea a compilaţiei eficiente, criticul aplicînd textului literar judecăţi prejudecate, în alte situaţii, el eludează semnificaţii pe care propria analiză le relevă, ajungînd astfel la concluzii false dar în acord cu sistemul său teoretic. Două exemple pentru acest gen de „trădare principială", cum sînt tentat s-o numesc. Analizînd romanul **Cimitirul Buna-Vestire** de Arghezi, criticul începe cu concluzia şi notează : „Corinticul este, în **Cimitirul Buna-Vestire**, invederat de două trăsături esenţiale : întîia se referă la aspectul general al romanului, în care procedeelor iluzioniste menite să sugereze respectarea realităţii, li se preferă procedee care, din contra, spulberă la tot pasul asemănarea şi verosimilul, trezind în cititor o anume perplexitate ; a doua trăsătură vizează structura alegorică a romanului, care nu e o frescă satirică de moravuri, ci o utopie sumbră". Afirmaţiile sînt valabile doar parţial. Sau, altfel spus, de la o observaţie adevărată se alunecă, pe nesimţite, către o concluzie eronată. Astfel, este adevărat că procedeele argheziene nu sugerează asemănarea şi verosimilul, dar trezirea unei „anume perplexităţi" în cititor nu poate fi nici pe departe un argument serios în favoarea corinticului. Care cititor ? Cel care constată **structura** alegorică a romanului şi acceptă, deci, o convenţie ? Atunci, perplexitatea se exclude de la sine. Apoi, presupunînd că N. Manolescu are instrumentele necesare pentru a măsura gradul de perplexitate al cititorului, argumentul rămîne oricum bizar la un critic care, nu-i aşa, şi-a amenajat contactul cu textul viu ori de cîte ori a fost ispitit să se lanseze în speculaţii pe marginea lui. Şi, mai departe : este adevărat că **Cimitirul Buna-Vestire** are o structură alegorică şi că poate intra în categoria utopiilor negative. Dar este fals că utopia ar exclude fresca satirică de moravuri. Aş spune că, dimpotrivă, într-o formă specială, o presupune. Mai cu seamă în cazul lui Arghezi, la care adresa socială este cu totul transparentă. O spune, de altfel, chiar N. Manolescu, în cuprinsul demonstraţiei. O spune, dar refuză să ţină seama de ceea ce spune : „În definitiv, satiriconul arghezian ne arată o junglă socială în care inşii se distrug reciproc, după ce se hărţuiesc şi se luptă" ; „Sensul antiecleziastic fiind evident, anvergura satirei argheziene este cu mult mai mare" ; „Alegoria vizează o reorganizare socială capabilă să obţină uniformizarea deplină a reacţiilor şi dorinţelor indivizilor, priviţi de dreptul la variaţie." Mi-e teamă că-i gîndit prea adînc ! Să mai încerc, totuşi, cu un alt exemplu. În capitolul **Prin nişte locuri rele**, dedicat romanelor lui M. Blecher, criticul face eforturi deosebite să demonstreze că proza autorului **Vizuinii luminate** exclude psihologismul şi se înscrie în cel mai pur „corintic" : „Sub forma acestei trăiri simultane, povestitorul sugerează o experienţă esenţială : a fiinţei-burete, care, vidă în sine, fără interioritate sufletească, se lasă cotropită de obiectele dure şi agresive în mijlocul cărora se află. În proza psihologică, un suflet plin întîlnea totdeauna o lume plină. Ionicul presupunea întotdeauna o întîlnire de acest fel, de unde şi tendinţa lui speculară. La M. Blecher conştiinţa e înlocuită de un vid absorbant iar lumea e compusă din obiecte inerte. Agresivitatea ori duritatea acestora sînt o formă a inerţiei lor". Sînt aici mai multe lucruri discutabile. În primul, identitatea între psihologism şi ionic. Şi eu cred că aşa este, dar N. Manolescu, în primele două volume ale eseului său, refuza orice apropiere, deşi, şi acolo, se contrazicea de la o pagină la alta. Am dat atunci citatele respective. Nu mai revin. În al doilea rînd, un om, adică un fel de personaj («un erou de roman — scrie N. Manolescu — nu e doar o „fiinţă pe hîrtie", ci şi una din care vitalitatea de carne şi oase a omului real se poate încă recunoaşte. Personajul literar nu se identifică, desigur, cu persoana reală ; dar nici nu se desparte complet de ea») cu un „vid absorbant" în loc de conştiinţă este un nonsens sau, în cel mai bun caz, o formă limită a patologicului. Explicată astfel, proza lui Blecher este constrînsă a deveni o expresie a maladivului. Definită însă ca roman psihologic, cum s-a mai făcut, ea capătă sensul cunoaşterii de sine în intimitate, aspiraţie dintotdeauna a umanului. De altfel, chiar citatele selectate de N. Manolescu nu-i servesc demonstraţia. Căci în proza lui Blecher investigaţia minuţioasă a stărilor şi senzaţiilor este — cum ar putea fi interpretată altfel ? — o ipostază a raportului ego (sau alter-ego) — lume, un mod de reflectare în conştiinţă a realului.

În al patrulea rînd, mi-este imposibil să înţeleg — asta-i situaţia ! — că agresivitatea şi duritatea obiectelor sînt o formă a inerţiei lor. Critica lui Nicolae Manolescu capătă, uneori, înfăţişări de-a dreptul ermetice, în încercarea de a introduce realitatea romanescă în tipare inadecvate.

A treia modalitate a îndepărtării de „textul viu" este procedeul „deus ex machina". Cînd textul literar refuză să ofere argumentele dorite (cerute), criticul introduce, din senin, în comentariu cîte o frază rezolută de genul : „Pirgu este Marele Sforar şi, în mîinile lui, craii seamănă cu nişte biete marionete, lipsite de voinţă proprie :" (vol. III p. 93, din interpretarea la **Craii de Curtea-veche** ; urmează un citat în care Povestitorul spune într-adevăr, ceva despre vicleime şi păpuşi, dar textul nu numeşte un statut existenţial, ci eufemizează o experienţă orgiastică) ; „Kesarion, Teosva, Filaret sau Maria nu există decît spre a confirma o voinţă mai presus de ei. Toţi se mişcă parcă într-un vis : viaţa e un vis. Sînt nişte marionete trase pe sfori de o forţă necunoscută" (p. 113) ; „Lumea din **F.** n-are acces la nobleţea suferinţei şi a morţii. Nu există nici călăi nici martiri : doar bufoni" etc (p. 157) ; dar Moise, dar Gălătioan, dar Dănilă ?). Spui marionetă sau bufon sau Urmuz, spui corintic. Şi invers. Pentru Nicolae Manolescu lucrurile sînt simple : cuvîntul-passe partout rezolvă orice problemă, chiar şi pe aceea a rigorii analitice. „Contactul cu textul viu" este, se înţelege, o poveste... corintică, în care criticul ar juca rolul Marelui Sforar iar cititorii pe cel al docilelor marionete. În fond, jocul propus este amuzant. Însă doar atît. De-a dreptul supărător în eseul lui Nicolae Manolescu rămîne însă altceva. Am mai atras atenţia asupra acestui lucru în cronica la volumul al doilea, dar construcţia, privită acum în ansamblul ei, mă obligă să repet. Şi dacă aş accepta modelul metaforic propus în **Arca lui Noe**, n-aş putea să accept dogmatismul viziunii sale asupra romanului românesc contemporan, potrivit căreia : „Mi se pare elementar ca zugrăvind un sat care şi-a pierdut milenarele structuri şi nu şi-a construit încă altele (fenomen ce se află în centrul romanelor din ciclul **F**), romancierul să inventeze o formă proprie, capabilă de a surprinde atît brutala năruire a vechilor valori, cît şi dezordinea socială şi morală caracteristică instaurării celor noi. Paralelism nu absolut obligatoriu, dar care, cînd funcţionează, produce specimene de o modernă originalitate, pe cînd lipsa lui nu produce decît repetări (unele valabile în latură critică şi chiar utile documentar) expresie a unei conştiinţe estetice retardate". Sau: „Coexistenţa azi a celor trei forme indică doar lipsa de radicalitate a înnoirii, romanul corintic este însă (cum se vede şi din sumarul volumului al treilea din **Arcă**) forma dominantă în sensul că aproape toate marile creaţii contemporane îi aparţin". Potrivit acestei concepţii exclusiviste romanele lui Marin Preda, deloc corintice, ar fi expresia unei conştiinţe estetice retardate, iar creaţia lui Eugen Barbu (nicăieri analizată în **Arcă**), nici n-ar exista.

Valentin F. Mihăescu

Primul poet al Cîmpiei Române

Urmare din pag. I

uneori în viziunea de ansamblu a vieţii avînd ca punct de pornire imaginea satului şi a cîmpiei natale, ca în această deschidere încărcată de mişcare a poemului XX din **Doruri şi amoruri** : „Ce dulce e adierea zefirului în zori, / Ce dulce e murmurul pîrîului prin flori, / Ce dulce e aura suavă-mbălsămită, / Vibrînd dealtitea imne, cîntare infinită, / Suspine şi murmure, şi şoapte, ciripiri, / Şi vorbe, şi dolente strigări, nenorociri...".

Dar imaginea satului şi a cîmpiei natale la Depărăţeanu nu este idilică, precum s-a considerat superficial multă vreme şi din alte motive mai adînci. Adesea poetul ne relevă senzaţia cu totul modernă a înstrăinării de peisaj. Atitudinea e a omului închis multă vreme care, odată întors acasă, nu mai recunoaşte nimic din cele îndrăgite altădată : „...priveşte, ia mult seama / la arburi, printre cari, copil, ridea cu mama / la casă, la fîntînă, la poartă, la grădină, / Ce toate par schimbate şi faţa lor străină". Să nu ne mire că peisajul cîmpiei natale din capodopera lui Depărăţeanu, **Vara la ţară** (1865) — un adevărat testament poetic — este scufundat în timp şi în ideal, ţesut din amintirile copilăriei şi din năzuinţele poetului cu sufletul însetat de puritate şi de lumină. Poetul se arată şi aici conştient de irealitatea peisajului său: „O, graţioase idile / în ce zile / în ce nopţi aţi înflorit ?"... Luciditatea însă la Depărăţeanu lucrează ca o boală, extinzînd mereu jocul fantastic al umbrelor diafane, ca într-un vis al unei nopţi shakespeariene de vară, cu „elfi înamoraţi", cu răpire de „verguri" în „angelice cîntări", cu „dans de iele", cu „mireasa nopţii-n iie / argintie", etc. Este motivul pentru care strofele din **Vara la ţară** sînt — după cum observa G. Călinescu — „exuberante, mişcate ca de un vînt şi-şi arată a doua nuanţă spre sfîrşitul undei". Ceea ce susţine însă din adînc această ciudată înălţare în diafanitate este sentimentul unei duble ameninţări de care se simte înconjurat poetul şi lumea lui de fantome văratice. Prima vine din sine, este presentimentul acut al morţii apropiate, care deschide larg bolţile fanteziei, dezlănţuind-o oarecum torenţial ; cea de-a doua ameninţare este aceea a lumii reale în care trăieşte poetul şi a cărei imagine putridă, într-un fel baudelaireană, cum s-a remarcat, din finalul poemului („Lumea noastră e un mare / stirv, / din care / mii de bestii se nutresc"). Toate acestea explică îndeajuns gestul întîrzierii în păienjenişul auriu al imaginaţiei sale edenice. În fond, întreaga poezie a lui Depărăţeanu îşi găseşte explicaţia în tensiunea dintre cele două extreme (ideal şi real), ţinînd de structura eului său romantic.

Să reţinem, în încheierea acestor puţine rînduri, că dintr-o astfel de tensiune a rezultat pentru lirica lui Depărăţeanu o îmbogăţire substanţială în plan simbolic a peisajului cîmpiei natale, dunărene. Aceasta devine în cadrul proiecţiilor sale imaginare, expresie vie a iubirii de patrie, manifestare a permanenţei gloriei străbune, loc de refugiu spiritual, panaceu al abundenţei şi vitalităţii poporului nostru, solaritate etc. Mulţi poeţi vor veni să îmbogăţească aceste începuturi. Depărăţeanu rămîne, orice s-ar spune, un deschizător de drumuri noi în poezia română modernă.

BREVIAR

■ **SPIRITUL DE ŞICANĂ.** Dacă ne-am fi lăsat furaţi de mirobolantul titlu dat de Radu Călin Cristea recenziei sale (într-un relativ recent număr din revista „Familia") la volumul **Cetăţile poeziei** de Costin Tuchilă, am fi putut şi noi intitula prezenta notă în loc de **Utopia infailibilului în critică**, „Utopia infailibilităţii celui care îl ia în braţe pe nu". Optînd însă pentru uzitata sintagmă de mai sus, avem convingerea că rezultă cu exactitate despre ce anume este vorba. Lui R. C. Cristea (a cărui exegeză dedicată poeziei româneşti contemporane, notăm în treacăt, ne este totalmente necunoscută), apare limpede acest fapt, nu-i place, dar absolut deloc, gestul îndrăzneţ al lui Costin Tuchilă de a fi primul care elaborează un excurs critic compact consacrat aşa-zisei generaţii „Hyperion", scrutată din perspectiva, perfect justificată, a strălucitei ei „serii de valori literare". Drept urmare, etichetări de o violenţă superfluă precum : „umor involuntar", „vacarm de preţioase infailibilităţi", „aceste ceţuri mesianice", „primitivitatea mijloacelor sale de expresie", „un tupeu profetic insuportabil" şi altele nu fac altceva decît să divulge, cum să spunem, jalnicul tupeu al celui care se învineţeşte de invidie în prezenţa a ceea ce un semn al său face cu temei iar el, deşi o doreşte cu ardoare, nu poate nicidecum.

■ **MEANDRELE CERCETĂRII.** Urmărim cu viu interes sagacele demers estetic al lui Grigore Zanc pe marginea incitantei lucrări **Meandrele adevărului** de Achim Mihu, din „Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului". Astfel în cea de-a treia secvenţă a eseului, extrem de acute sînt disociările operate între conceptele : **prestigiu**, **stimă** şi **autoritate**, circumscrise conceptului atotcuprinzător de **valoare**. Raportată la metoda de cercetare a lui Achim Mihu (cea statistică), problema capătă implicaţii absolut revelatoare, căci, simplu spus, cel mai adesea, în planul creaţiei, **prezenţa**, luată drept criteriu **cantitativ** se află la polul opus criteriului **calitativ**, adică **valoric**.

■ **CALITATEA PAGINILOR DE CULTURĂ, ARTĂ ŞI LITERATURĂ** ale revistei „Viaţa militară" nr. 2 a.c. este întru-totul remarcabilă. Fidel programului deja statuat de mai multă vreme, colectivul redacţional al publicaţiei acţionează în virtutea convingerii ferme că realele efecte educaţionale prin cultură şi artă rezidă în acordul cît mai deplin dintre criteriul tematic şi cel calitativ în ordine estetică. Ca atare, şi de data aceasta, dublul criteriu în cauză funcţionează cu reală siguranţă de sine, fie că e vorba de poemele vibrant-patriotice semnate de Constanţa Buzea, Traian Reu, Corneliu Ostahie, Nicolae Boghiu (prezent cu un triptic liric de o emoţionantă modernitate a mesajului şi a „zicerii" poetice), de noul fragment narativ din serialul **Sfîrşitul „omului-broască"** al lui Paul Ştefănescu, de realist-poeticul reportaj **Zborul — ţărm al împlinirii** de Emil Almăşau. Substanţial şi viu dialogul lui Ion Căpeţ cu prozatorul Haralamb Zincă şi pedagogic-instructiv, afectuos chiar, acela al lui Adrian Mierluşcă întreţinut cu corespondenţii revistei. Ca de obicei, variat, la obiect, sectorul rezervei comentariului critic.

Cronicar

■ NICHITA STĂNESCU INTERPRETAT DE... **reprezintă cea mai recentă apariţie din cadrul utilei colecţii a Editurii Eminescu. Tipărit la puţin timp după moartea marelui poet, e firesc ca volumul să suscite un interes special din partea publicului. Întrebarea, inevitabilă, deci, nu poate fi decît aceasta : cum înţeleg cei care îşi asumă o atare sarcină încă din acest moment să prezinte, în egală măsură, contemporanilor şi posterităţii, personalitatea şi opera genialului autor al celor „11 elegii" ? Nu ştim dacă, fie şi în ultimă instanţă, îngrijitoarea ediţiei, Sanda Anghelescu, şi-a pus o atare gravă întrebare. Fapt cert e că, în pofida unei anumite strădanii de ordonare a materiei pe capitole, (ale căror titluri, cînd metaforice, cînd strict enunţiative, nu fac de loc limpede un anume criteriu axiologic), impresia reală este aceea de culegere întocmită la modul mai mult sau mai puţin stereotip. Căci, de oriunde am porni, nu rezultă de nicăieri cu elocvenţa necesară ce anume reprezintă Nichita Stănescu în contextul poeziei române contemporane, ca să nu mai vorbim de acela al poeziei româneşti în general. O atare stare de lucruri îşi are explicaţia ei pe cît de simplă, tot pe atît de stranie. Este vorba, nu mai încape discuţie, de unilateralitatea (involuntară sau intenţionată ?) unghiului din care s-a procedat la selectarea materialului critic. Mai exact : în situaţia textelor cu aspiraţie la judecată globală, s-au decupat în genere fragmente numai din sursele ai căror autori, prin consens parcă, propun o viziune relativist-criticistă esenţialmente depăşită, întrucît această perspectivă aparţine unei perioade de timp (anii '60—'70) evident grevată de avataruri conjuncturale ; ca să nu mai spunem că, sincer vorbind, e greu de crezut ca cineva să fi avut cu mai bine de un deceniu în urmă revelaţia adevăratei dimensiuni valorice a operei stănesciene. În schimb, expresie a unei nedorite inhibiţii din partea antologatoarei, se ignoră aproape complet noua şi, se înţelege, mai apropiata de adevăr judecată critică globală propusă de eseistica ultimilor ani, practicată în special de cei mai tineri critici. Nu mai puţin straniu apare chipul în care culegerea reflectă, să spunem aşa, „bătălia" în jurul ultimelor trei cărţi ale poetului, Epica magna, Operele imperfecte, Noduri şi semne. De data aceasta, selecţia este de aşa natură făcută, încît concluzia pare a fi aceea că dreptatea s-ar afla de partea acelora care, mînaţi de tot felul de prejudecăţi ori preocupări extraestetice, acreditează ideea unui regres, a unei alarmante devalorizări etc. Or, fiind vorba de o spectaculoasă şi derutantă schimbare de regim poetico-estetic, apar limpede că avem a face cu un nou şi extraordinar de original Nichita Stănescu, aşa cum rezultă cu deplină claritate din numeroasele şi pertinentele texte critice cvasiintegral trecute cu vederea de Sanda Anghelescu. Sînt, desigur, cîteva fugare observaţii, care, sîntem ferm convinşi, fac imperios necesară minuţioasa analiză critică a culegerii. Ceea ce e de aşteptat...**

N. C.

Fondul principal al culturii române

MIRCEA RĂDULESCU:

„Există mii de cuvinte în daco-română a căror origine e departe de a fi clarificată"

Interviurile «Luceafărului»

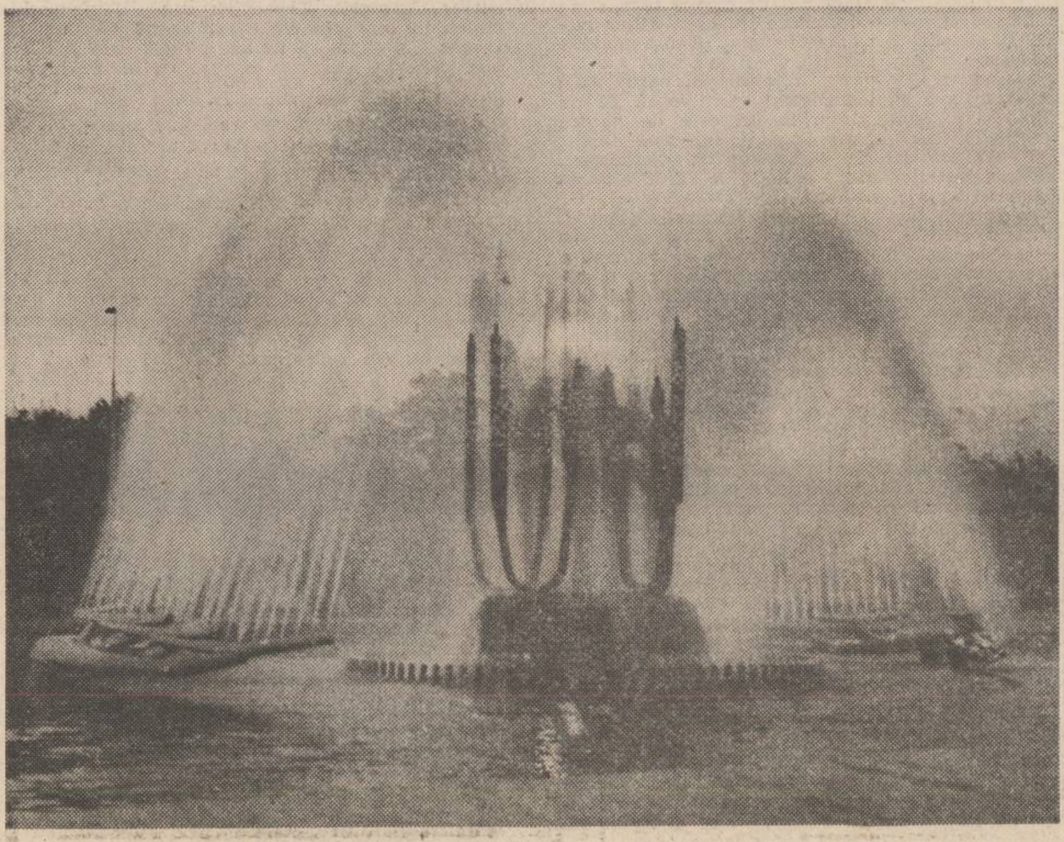

— Ați tipărit în mai multe publicații în limbi străine cîteva studii privitoare la substratul limbii romane. Care sînt revistele și care este tematica acestor studii ?

— Am publicat și în țară și în străinătate. Astfel în Rev. des Et. S.-E.-Europ., mi-a apărut, în 1976, un articol despre **gînd ; a ghici ; a găsi** ; în vol. Studia Indo-Europaea I un grup de șapte articole, iar în cel intitulat „Thraco-Dacica I" un alt articol despre **miel.** Textele acestea publicate în România sînt în engleză și susțin toate originea din substrat a cuvintelor discutate. În 1975 mi s-a publicat în J. of. I—E Studies (S.U.A.) un articol despre originea dacică a lui **strugure** (înrudit cu g. **Traube** și cu v. gr. **strúchnon,** iar în „Ponto-Baltica" (Italia) in 1981 un studiu mai mare (de 100 p.) asupra a zeci de grupe de cuvinte de origine daco-moesiană (daco-getică), demonstrate ca atare prin compararea cu cuvinte baltice (lituaniene, letone, v. prusiene) clar înrudite și tot atît de clar moștenite din indo-europeană (la peste jumătate dintre ele s-au identificat și cognați albanezi). În curs de apariție se mai găsesc : un articol despre **rînză** (in „Indogermanische Forschungen"), altul despre **uța !** (in „Baltistica") și un studiu mai amplu (de cca. 50 p.) intitulat „Ilirica, tracica, daco-moesiana, substratul românei și albaneza" (in „JIES", S.U.A.), in care se demonstrează, cu argumente și probe noi, înrudirea dintre toate aceste limbi între ele și respectiv a fiecăreia din ele cu baltica comună.

— Simpla prezentare a acestor studii vorbește despre un orizont de cercetare mai puțin frecventat de lingvistica românească atunci cînd este vorba de substrat. Studiul din „Ponto-Baltica" își îndreaptă atenția asupra ariei lingvistice baltice. Considerați capitolul lingvistic albano-român insuficient pentru elucidarea substratului limbii române ?

— Îmi permit mai întîi o rectificare. În ultimii ani, simultan dar independent, și-au îndreptat atenția către aria baltică A. Vraciu și colaboratorul său lit. V. Rimša, A. Riza și cu mine. O coincidență care spune destul de multe numai prin ea însăși. Monografia din „Ponto-Baltica" este deci numai unul dintre studiile în materie.

În comparație e totdeauna nevoie de minimum trei termeni genetic înrudiți și din limbi diferite. E clar că numai vocabulele albaneze și daco-române (chiar dacă sînt dublate de termeni apropiați aromâni, mg.-r., sau/și i.-r) nu sînt suficiente, mai ales dacă ținem seama de strînsa înrudire dintre dial. iliric al stră-alb. și daco-moesiană, de unde identitatea de presupus, formală și semantică, în perioada preromană, dintre cuvinte ca d.-r. **mugur(e)** și alb. **(múgall (ë)** sau **viezur (e) —. vjédhull (ë).** În fond atît alb., cît și d.-r., au putut prea bine împrumuta un cuvînt comun dintr-o a treia limbă de contact. Descoperirea unui al treilea termen de comparație este de o importanță crucială, mai ales dacă e vorba de o limbă bine studiată și termenul pe care îl oferă e moștenit, într-adevăr, din indo-europeana comună. Bineînțeles, știind că toate cele trei limbi (daco-moesiana, albaneza și baltica com.) sînt genetic înrudite, descinzînd din același grup i.-e., pînă la urmă va fi nevoie de găsirea altor cognați, din limbi tot i.-e., dar mai îndepărtate în ce privește originea lor comună. Nu ne putem deci niciodată „sătura" în „foamea" noastră de termeni de comparație, ne folosesc oricît de mulți și cît mai mulți.

Fondul comun d.-r. (de substrat) și alb., identificat pînă în prezent, e destul de amplu, dar nu se poate spune că e cunoscut în toată bogăția lui. Am și eu o contribuție în această direcție și menționez pentru cuvintele „descoperite" alb., **abésë** „pe onoarea mea" (v. **abés că da!,** în Banat); **berr** (v. **bîră, biriță** și **bircă,** vechi nume ale „oii" și „mioriței") ; **qélbë** „putreziciune ; puroi" (v. **chelbe** „tricofiție", înrudit cu **călbează**) ; **kërlúg** (v. **cîrlig**) ; **lehónë** (v. **lehuză, lăuză,** sensul vechi trebuind să fi fost cel de „ușurată" ; **labërgó(n)j** (v. **a lăbărța**) ; **cik, cíkë, çik, çíkë,** „bucățică" (v. **ție ţică, ție, ţică,** cu nazală **ţinc, ţincă, ţinc, ţîngău**) ; în Italia **njcíkë (niţică)** și altele. Unele dintre comparații sînt vechi, de ex. **niţică** cu **njëcíkë** chiar de la Ovid Densușianu, sau alb. **berr** „oaie" cu interjecția **bir !,** dar nu era cunoscut **bîră** „oaie" (in Moldova, sau **biriță** „mioriță" în Moldova de răsărit) iar **abeș !** a fost comp. de Hașdeu cu alb. **bésë** „credință", deși există corespondentul aproape identic **abésë !**

Albaneza va rămîne totdeauna limba cu care se va încerca inițial explicarea unor eventuali termeni de substrat (fără să pretindem că ne poate satisface întotdeauna acest deziderat). Compararea cu această limbă, soră apropiată a limbii dacilor, va trebui să urmărească și celelalte fapte de limbă, uneori tot atît de importante ca și lexicul, cum ar fi fonetica și sintaxa, dar și formarea cuvintelor. Construcții sintactice, ca **niţică** de mai sus, pot fi și **ţúţu dáina !,** interjecție la datul în leagăn al copiilor din Gorj („Țuțu daina ! / Pierdui haina ! / Trecut balta, / Găsii alta !") ; cum **dáina** e sigur verb, deoarece **ţúţu** e substantivul **uţúţ** cu afereza lui **u** — inițial („sens: leagăn ; scrînciob") putem presupune că **ţúţu** nu are **-u** final de nominativ articulat, ci de caz instrumental (cognatul său leton **ucitis** dă la instrumental **ucitu).** Sau, în traducere, „cu leagănul mă legăn". Pe de altă parte, „pasărea măiastră" din poveștile muntene, **Andilandi,** e de fapt „rîndunica", v. alb. **ndëllëndýshë,** un dim. dintr-un mai vechi **ndëllëndë.** La simpla strigare a numelui său, pasărea îi împietrea pe cel ce i se adresa și pe cei de față ; de abia la invocația **Schil-Andilandi** exercita vraja în sens contrar, despietrindu-i. În poveste se mai spune că ultima formulă ar fi fost numele adevărat, complet, al „păsării măiestre". Or, alb. **shkel** (și **shkal**), cu sensul obișnuit de „a lovi, a invada, a călca, a suprima" îl are și pe acela de „a vrăji, a paraliza, a prinde în mreji", iar forma de imper.sg. e **shkil ! Schil-Andilandi** ori e un compus („rîndunica-vrăjitoare"), ori o propoziție imperativă („vrăjește Andilandi !"). Fără îndoială că e vorba deocamdată de supoziții, cît ar părea ele de fundate, s-ar putea însă ca și alte probe să întărească pe viitor demonstrațiile de mai sus.

— Privirea către zona lingvistică nordică, lituaniană, și-a întors-o pentru prima dată Hașdeu, în cazul originii cuvîntului doină. Dar s-a oprit aici. Care este recolta cercetărilor dvs. ?

— Hașdeu a realizat atîtea, în cercetările sale asupra limbii române, încît îi putem ierta faptul că... n-a realizat totul ! **Doina, daina** îl răstoarnă și azi pe Roesler. În „Ponto-Baltica" am reluat și eu studiul cuvintelor derivate din verbul **dai-** și din derivatul său intensiv-frecventativ cu sufix nazal **dain-,** avînd semnificația de „a țopăi ; a (se) legăna", durativ „a dansa ; a cînta", ca în baltică. S-au păstrat, ici și colo, și forme din treapta normală în x-e-, vezi refrenul **deinám,** pe lîngă **dainám, dainá, dainú,** dar și **dăină, dăina** sau chiar numai **dăi, dăi.** E vorba de vechi imperative sau de adverbe deverbale, căci există tot atît de clarele **a dainá, dăiná, diiná, duiná,** „a (se) balansa ; a (se) legăna ; a (se) da uța ; a (se) da cu săniuța" dar și „a juca (la horă)" sau „a cînta cîntece tradiționale, doine". **Doina** n-a fost în vechime ceea ce se consideră a fi azi : „cîntecul trist al țăranului sau păstorului român însingurat". În excelenta punere la punct din „Literatura populară română", Ovidiu Papadima arată clar o serie de fapte semnificative. Astfel, după Cantemir, moldovenii își începeau cu cuvîntul **doină** „toate cîntecele în care se cîntau fapte războinice". La 1848 căminarul Iordachi Malinescu îi atribuia **doinei** mai mult „un caracter războinic decît unul trist". „Din punctul de vedere al poeziei — al conținutului sufletesc, ca și al formei de artă poetică — doina nu se poate defini clar ca o specie de cîntec popular... în popor nu aflăm deosebiri categorice... între doină și cîntecul popular propriu zis, care ar urma să exprime sentimentele de seninătate". Textul poetic al doinei are, de altfel, o arhitectură foarte puțin regulată, înglobînd mai multe teme poetice, adesea foarte diferite. Refrenele de mai sus se întîlnesc atît în horele lungi, în doine (luate în sensul restrîns de cîntece de jale sau „de unul singur"), cît și în cîntece vesele, sau de nuntă, deasemeni în cînticelele de legănat, de dat uța sau în scrînciob, **doină** e în primul rînd melodia, foarte caracteristică prin „somptuoasa bogăție ornamentală, libertatea ritmică, prelungirile fermate, rubato, larga întindere (ambitus), portamente, etc." (v. Papadima, citîndu-l pe G. Breazul). Ca specie melodică aparte, **doina** e foarte unitară, ceea ce nu poate fi decît expresia puternicei unități a fondului daco-moesian al poporului nostru. Papadima se pronunță clar în favoarea originii ei arhaice autohtone, fiind legată de un mod de viață tradițional păstoresc-agricol. Putem admite deci că într-o epocă mai veche atît **doinele** propriu zise (în accepțiunea lexicografică de azi, datorită unei mari restrîngeri de sens), cît și **cîntecele bătrînești,** precum și alte cîntece tradiționale, erau toate **daine, doine.** Aceste date, pe care nu le aveam atunci cînd am redactat versiunea din „Ponto-Baltica", ne permit să afirmăm cu și mai multă certitudine identitatea genetică cu grupa lit. **dainà** „cîntec (de lume)", **déinis** „dansator; săltăreț"; let. **daina** „cîntec popular"; **dainât, dăinuôt** „a cînta", **dainêt** și „a se juca", **dainuoties** (refl.) „a dansa" (deci = **a se dainá, dăina,** etc.). Mai e nevoie să amintim și faptul să lituanienii au și ei numele de fată **Daine ?** E vorba aici de conservarea atît în baltică, precum și în cuvintele d.-r. de substrat a unor grupe foarte puternice de cuvinte și fapte de limbă, constituind probe solide de înrudire genetică chiar și în lipsa unor texte dacice.

Studiul publicat în „Ponto-Baltica" reunește cca. patruzeci de articole etimologice, în care termenii principali de comparație sînt baltici, albanezi + baltici sau germanici + baltici. Pe lîngă contribuția etimologică propriu zisă (care, așa cum era de prevăzut, depășește ca domeniu interesele speciale ale lingvisticii românești, deoarece explică, după mine de abia acuma în mod corect, originea unor cuvinte baltice, germanice, celtice, arice sau elene), au fost precizate și o serie de caractere fonetice, în evoluția lor de la fonemele indo-europene comune reconstruite și pînă la daco-moesiană și daco-română sau albaneză, ori baltică, etc. Am putut identifica și o serie de sufixe care provin foarte probabil din substrat și toate acestea ne vor ajuta mult în viitor pentru identificarea și studierea altor cuvinte și aspecte de limbă.

— Este vorba de simple coincidențe sau de mai mult decît atît ?

— De simple coincidențe nu poate fi vorba. Eu nu cred în teoria „creației expresive", spontane, a cuvintelor, toate au o origine, de obicei îndepărtată, fie că sînt moștenite, fie că e vorba de împrumuturi. Șansele creării independente a unor interjecții ca **pac !, poc !** sau **bum !** sînt teoretic admisibile, practic însă se constată că onomatopeele nu reproduc întocmai sunetele din natură, nu sînt perfect **iconice,** ci sînt și **simbolice** (convenționale). R. Antilla arată că „a mieuna" e to **miaow** în engl., **miauen** în germ., dar **naukua** în finl. și că onomatopeele sînt cu atît mai asemănătoare cu cît limbile resp. sînt mai înrudite genetic. Din punct de vedere istorico-lingvistic unele așa zise onomatopee nu sînt decît deverbale (sau imperative, optative), cum e cazul lui **tranc !, tranca-fleanca !,** ori **tipa-tipa !** Prima grupă (la care se pare că trebuie să adăogăm pe a **trînti)** are clari cognați baltici și albanezi. Și dacă nici pentru interj. nu putem neglija posibilitatea originii comune în cazul limbilor înrudite genetic, cu atît mai mult un apelativ sau un verb, cu formă și sens foarte apropiate (sau la care reconstrucția internă, atît de mult cerută de Grigore Brîncuș, dar adesea neglijată, duce la forme și sensuri foarte apropiate) nu pot fi creații independente. N-o crede nici W. P. Schmid (eminent baltist din Göttingen), sau V. N. Toporov (alt mare baltist, din Moscova) și ar fi vremea să n-o mai creadă nici cercetătorii români. Am ales pentru studiul din „Ponto-Baltica" aproape numai etimologii în care filiația cuvintelor baltice fusese dusă pînă la indo-europeana comună, fiind deci vorba de cuvinte sigur moștenite din aceasta din urmă.

De identități (practice) putem vorbi în unele cazuri. Sigur, lit. **móša** „mătușă" ; sora bărbatului" se calchiază perfect pe sensul de „mătușă" al lui **moașă** din unele regiuni ale țării (Moldova); **mal** „margine de uscat" e clar let. **mala** ; tot așa le regăsim pe **brîncă** „umflătură", **gurgui, juvete** „peștișor", **spanghiu, șpanchi, strungă, țarcă, tipa !** Alteori aceste identități pot fi reconstruite, fie în ce privește forma (lit. **kótas** — d.-r. **cotor**), fie în ce privește sensul (uneori mai evoluat sau mai „specializat" într-una dintre limbile de comparat). Înrudirea devine certă însă în momentul în care se compară nu numai cuvintele, ci și familiile lor în întregime.

— Cred că un exemplu elocvent ar ilustra și mai convingător această direcție a cercetărilor pe care le-ați întreprins. Care ar fi acest cuvînt ?

— Dacă deschidem dicționarele noastre mai noi, reiese că româna literară nu-l utilizează practic decît pe **uța,** interj. și adverb. În DEX îl mai găsim și pe (reg.) **a huțuța,** în DLRM și pe **ţúţul** „leagăn". Forme mai numeroase sînt date în Tiktin („Dicț. Român-German") și în „D. Acad Române"; de menționat în special importantele **a uțá, huțá, huiță, huțină** și subst. **uț, úțuț** sau **uțúț** „leagăn (pătuț de copil)" și „leagăn ; scrînciob". Există însă variante și derivate dialectale pentru absolut toate regiunile țării : interj. **uțuța !** sau **uțața !** (în legătură cu „legănatul", „săltatul" și „țopăitul"); vb. **a huțuná** (de unde sb. **húțună** și **huțunătoare**); **a huțĭná** (și sb. **húțĭnă**); **a huțăná; a huțăí** și **a huțuí** (cu **-í** din **-ní**); sb. **húiț, hú-iț** și **hu-iț,** (sau fără **h-** inițial **a uiță** și **úiț**); **uț** are var. **huț** și **húță** ; dim. **úțuț** și **uțúț, huțúț** și **hunțúț,** care le explică pe **huțuțúi,** sb. și pe **a (se) uțuță, huțuță** ; afereza lui **u-** inițial din **uțuț** a dus la **țuț, țúțu, țuțúi, a se țuțuiá, țúțul** și **țuțúl,** de unde **a se țuțulá** și **țuțulí,** sensul fiind absolut același, de : „a da uța ; a legăna, a țopăi", pentru verbe și de „leagăn" (ambele sensuri), pentru substantive. Fără reconstrucția unor forme comune tuturor graiurilor daco-române nu era permis să se tragă concluzii etimologice (oricum, „creație expresivă" e un termen fără conținut, asertiunea pe care se bazează fiind greșită).

Să privim acum cele mai apropiate forme letone (sensul e exact cel din română):

	d.-r.	let.
interj.	**úța!** (și adv.) **uțuță!** (**uțață !**)	**uci! ; ucaca! ; uču!** **: uči !**
verbe	**a (h)uță ; (h)uiță)** ; **huțină**	**ucât ; uicât, ucinât**
subst.	**uț; húță; úțuț, uțúț**	**ucitis**

Adevărul e că formele d.-r. depășesc ca varietate și număr pe cele din letonă. De coincidențe, împrumuturi sau alte explicații decît înrudirea genetică nu poate fi vorba. Radicalul baltic **uk-,** din care descind cuvintele letone, se reconstruiește din cele lituaniene ; ex. : **ukauti, ukoti, ukúoti, uknoti,** toate însemnînd „a da uța; a legăna ; a se balansa", etc. ; **uk-** e la rîndul lui din **auk-,** ca în **aúkas** „legănatul, dezmierdatul, îngrijirea unui prunc"; singura legătură i.-e. sigură o facem cu goticul **auhuma** „mai înalt, mai sus", **auhumists** „cel mai înalt, cel mai sus", dar se pare că există și cognați celtici.

S-ar putea ca explicația conservării în daco-română a unor cuvinte ca **uța-uța !, tipa-tipa !, țică, țică** sau **ținc,** etc., să conste și în puternica încărcătură afectivă pe care, fără doar și poate, o au.

— Cum se face că în lingvistica noastră stăruiesc explicații etimologice strident neconvingătoare atît fonetic cît și semantic ? Există un dezinteres al lingvisticii noastre pentru vechile aspecte de limbă ce depășesc aria romanisticii ?

— Etimologia e o specialitate dificilă. Tradiționalismul, tabuurile metodologice, orientările greșite și fixiste, toate acestea și multe altele de acest gen pot împiedica progresele în etimologie, cum o și fac, la noi sau în alte țări. Romaniștii n-au acceptat încă metoda indo-europenistică de comparație în etimologiile românești. Unii dintre ei mai vorbesc și azi de împrumuturi din albaneză acolo unde e vorba de fapt de cuvinte dacice înrudite cu cele albaneze asemănătoare.

— Că un dezinteres există, faptul e neîndoielnic. La Arhivele Statului stau nepublicate cursurile de limbă dacă ale lui Hașdeu. Ele n-au fost scoase la suprafață nici măcar cu prilejul aniversării statului burebistan. Vă sînt cunoscute aceste cercetări lăsate moștenire de Hașdeu ?

— Am auzit de ele, dar la Arhive n-am ajuns încă în căutările mele de materiale documentare.

— Care era vechiul stadiu în materie de substrat lingvist al românei, care este cel nou ?

— Cercetările și publicațiile din ultimii 15 ani arată îndeajuns că ne găsim în plină epocă de salt calitativ hotărîtor în ce privește dacologia.

— Vechea noțiune de substrat văzut unitar și omogen nu suportă în urma noilor cercetări o interpretare mai nuanțată, mai etajată în funcție de situare în timp și în spațiu ?

— Personal prefer să cercetez și să trag concluziile din rezultatele obținute ; nu pot silui faptele pentru a le adapta teoriilor. În sensul întrebării dvs. trebuie arătat că pătrunderea elementelor daco-moesiene (geto-dacice) în daco-latină și în daco-româna timpurie s-a făcut pe timp de secole, probabil pînă spre venirea slavilor. Dacă proto-daco-româna și nu daco-latina a fost cea care a primit cuvintele, putem vorbi de adstrat dacic. La această epocă unele legi fonetice ale iliro-latinei și apoi ale daco-latinei încetaseră să mai acționeze. În acest sens poate fi interpretată prezența în limba noastră a unor cuvinte în care grupele dacice **ke, ki, ge, gi** nu s-au mai palatalizat, cum e cazul lui **ghionoaie, spanghiu, șpanchi, -ghi,** al lui **zărghit, deșuchiat, chelbe, chiui, chichiță, chichineață, a chiti,** etc.

— Ce surprize v-a procurat revizuirea unor etimologii vechi, aproape clasice prin întrebuințare ? Și ce spun în fond aceste surprize care înseamnă de fapt rectificarea unor erori ? (Mă refer la etimologiile moștenite pentru împrumuturi din maghiară sau slavă).

— Bazele dacologiei ca ramură a lingvisticii românești de abia au apucat să fie puse. Așa că surprizele sînt regulă și sînt multe. Am arătat în introducerea la studiul din „Ponto-Baltica" faptul că a trebuit să resping originea maghiară a lui **a ciripi, ciurgău, a însăila, hareț** (var. a lui **erete**) și **țarcă** (cum o mai făcusem pentru **ținc** și **gînd** în alte lucrări) ; în aceeași monografie am demonstrat că sînt dacice (și nu slavice) **a chiti** [1–4], **chită** [1–3], **a ciupi,** același lucru fiind afirmat și despre **erete, brîncă** „umflătură", **ciucure, ciur, gaură, gurgui, mieriu, sting, șale, a (se) urdina,** greșit considerate de origine latină (în acest sens se mai pronunțase și Reichenkron pentru **erete,** Çabej pentru **brîncă,** Rosetti pentru **sting;** Russu pentru **mieriu, șale** și **a (se) urdina,** dar nu se semnalaseră cognații baltici care mi-au permis stabilirea unor etimologii mai corecte).

— Problemele de substrat ale românei se pun altfel metodologic vorbind decît cele ale francezei sau spaniolei ?

— „Teoria ca teoria, dar practica te omoară !", vorba răcanului la armată. Nici la ora actuală substratul celtic al francezei nu este în întregime cunoscut și înțeles. Iar cu spaniola, în ciuda faptului că există unele inscripții preromane, lucrurile nu stau deloc mai bine. Dar pentru aceste limbi există dicționare etimologice ample care trec, de bine, de rău, în revistă teoriile explicative enunțate pentru fiecare cuvînt în parte, astfel că se poate pleca de la ceva. Dicționarul lui Cioranescu e și latinizant și slavizant și plin de mențiuni de tipul „creacion espresiva" și pe deasupra nici nu cunoaște întregul fond de cuvinte al limbii române, în special cele dialectale, care în etimologie pot juca un rol hotărîtor. Pentru Cioranescu fondul autohton practic nu există. Fiecare limbă în parte are însă particularități proprii de evoluție istorică, astfel că văzute din apropiere problemele nu sînt neapărat similare. Sînt mai puțin importante teoriile asupra substratului decît concluziile cercetătorului în materie. Integrările și sintezele trebuie să plece de la particular spre general, fiind, bine înțeles, întotdeauna nevoie de confruntarea cu realitățile istorice și cu opiniile înaintașilor.

— Cred că ar fi necesare exemple.

— E surprinzător cîte nume de triburi sau grupe etnice ilirice își găsesc corespondenți formali (și probabil nu numai formali) printre numele tracice, daco-moesiene și baltice ; astfel :

Abroi ; antrop. tr. **Abro-, Abrou-** (în compuse) : top. let. **Abrina, Abrìni, Abra** pl. ;

Albanoi (de unde top. **Albanópolis** și reg. **Arbënï** din Albania de azi) : t. v. pr. **Albenicken** ;

Alutae, Alutrenses : hidr. dac. **Alutus** : h. let. **Aluõte, h. let. Aluotis** ;

Apuli (trib mesapic din Italia), a. il. **Apulus:** trib dac. **Apuli,** cu t. **Apulum** : t. lit. **Apúole,** t. let. **Apulitis** ;

Arinistae : t. moes. **inf. Arine** : t. let. **Arinaskl., Arini** ;

Arthitate : a. v. pr. **Artix** ;

Bouțeli : t. v. pr. **Buteliten,** a. **Butele,** t. lit. **Buteliunu km.** ;

Bassantes : t.m.i. **Bassi-dina**: etn. tr. **Bassanistai** : t. let. **Basites** ;

Masthitae : a. tr. **Mastous, Mastaros** : t. let. **Masta** ;

Nestoi : a. tr. **Nestos, Nesto-** : a. v. pr. **Nistico, Nastico** ;

Perkosios : teonim m.i. **Pérkos** (despre heros) : id., tr. (dative) **Perkonei, Perkote** (despre Heros, resp. Palas), antr. **Perkosios** : top. let. **Perkons** (v. și zeul cel mare baltic **Perkunas,** etc.) ;

Sarnoúsios, Sarnoates : t. tr. **Sernota** : h. let. **Sarnate** ;

Selloi, a. **Selio, Selino** : a. tr. **Selus;** teon. **Selena** : t. v. pr. **Sellen,** a. v. pr. **Selune,** a. lit. **Sèlënis,** t. let. **Seles muiža** :

Seretes (in Pannonia) : h. dac. **Séretos,** azi **Sirét,** : h. lit. **Serentà.**

Același lucru se poate arăta și în legătură cu 11 nume etnice tracice și cel puțin 6 dacice. Dar seria de corespondențe foarte apropiate, mergînd pînă la identitatea dintre unele cuvinte tri- și tetrasilabice este de-a dreptul impresionantă.

— Ați găsit și corespondențe care ne permit să credem că în d.-r. s-au păstrat nume dace de locuri, rîuri, etc. sau de persoane, pînă azi ?

— Dintre rîuri, compararea cu baltica pare să certifice descendența din dacică în cazul **Jijiei, Nărujei** (și **Nerej, Nera**), **Putnei, Salvei** (cu **Sălăuța**), **Tutovei.** Dintre toponime pot cita **Almaș, Argel, Argelaș, Padeș, Praid, Remetea, Salonta, Sărmaș** (și **Sărmășel, Sărmășag,** etc.). În ce privește numele de familie avem exemple destul de elocvente. Față de a. tr. **Burgéilos** (v. și t. v. pr. **Burgelin,** t. lit. **Burgelin,** t. let. **Burgeli)** avem n. fam. **Burghele(a), Burghel, Burghilă, Burgheaua** din **Burgélla,** ca **steaua** din lat. **stella)** în Moldova. Dintr-o altă dezvoltare, în **-n-,** a aceluiași radical **burg-,** le avem pe **Burghină** și **Burgheni** (compară cu top. il. **Burgenae, Burgena(s), Burgenta,** t. v. pr. **Burgin,** t. lit. **Burgenai, Burgenu-km.**) ; există și alte derivate ale radic. **burg-,** ca **Burgui, Burgescu** sau **Burgă.** Pe de altă parte, n. fam. moț din Arieșeni, **Căbulea** e perfect comparabil cu t. tr. **Kabúle,** cu h. v. pr. **Cabula,** t. let. **Kabuli, Kabuleni,** etc. Acestea sînt doar cîteva exemple dintr-o serie probabil mult mai mare și a cărei investigare e doar la început.

— Oare nu oferă și alte zone geografice indo-europene astfel de termeni de comparație ?

— Nu într-o atît de semnificativă proporție și cu forme atît de apropiate, tri- și tetrasilabice și purtînd sufixe identice.

— Se vorbește de un grup indo-european balto-slav ; înrudirea cu baltica a grupului de limbi sud-est-europene preromane înseamnă ea oare și o înrudire apropiată cu slavica ?

— O serie de autori, ca Vaillant, Stang sau Szemerényi, plecînd de la unele asemănări, în special morfologice, cred într-o unitate balto-slavică. Există însă și păreri contrarii, exprimate de cercetători poate și mai autorizați, ca Meillet. W.P. Schmid (Göttingen) arată că faptele de limbă comune balticei și slavicei se datoresc conservării independente de arhaisme sau contacte de vecinătate tîrzii. Împotriva unei înrudiri de grup (atît baltica, cît și slavica descind pînă la urmă tot din indoeuropeana comună, ca și latina de altfel) vorbește și faptul că paralelele lingvistice baltice și sud-est-europene pre-romane își găsesc numai rareori corespondențe în slavică.

— Ați abordat dvs. primul capitolul comparațiilor iliro-traco-daco-baltice ?

— Nicidecum ! Terenul era bine pregătit dinainte de lucrările lui Krahe, apoi de Duridanov (Bulgaria) și magistrat de Toporov (Moscova), astfel că nu a mai trebuit să adun grosul materialului, el fiindu-mi amplu oferit de glosarul iliro-traco-daco-baltic de nume al ultimului dintre acești autori. Adevărate comori au fost pentru mine studiile lui Dečev, Russu și A. Mayer, dar am mai putut găsi unele nume și în alte lucrări.

— Cît de veche este teza unității iliro-tracice ? Pe de altă parte cine a întrevăzut pentru prima dată posibilitatea unei înrudiri dintre baltică și grupul s.e.-european pre-roman ?

— Unitatea iliro-tracică a fost susținută de Jireček, deasemeni de Mladenov și de alții, dintre care trebuie menționat în special Jokl, care acum o jumătate de secol admitea și înrudirea apropiată dintre acest grup și baltica, ca dealtfel și pentru albaneză. În 1925, lituanienii Basanavičius și Srba considerau limba lor drept o continuare a tracicei ; aprehensiuni remarcabile pentru acea vreme, cînd hitita și întreg grupul anatolic de abia fuseseră recunoscute drept indo-europene.

Reporter

ianuarie, 1983

Poeme de

GHEORGHE ISTRATE

poetul

cînd vrei să-ntrebi privește-ncet
șoptit pămîntul de poet

acea oglindă spartă-n spații
captînd amurg din constelații

învață-i huma spală-i glasul
lumina-n el își ține vasul

răstoarnă-i pe-un dușman cohort
paharul alb cu vinul mort

și din venin desfă-i blestemul
vocală-n care-a ars totemul

aglutinînd un rest himeric
pe-un alfabet de întuneric

el cînd zîmbește se adună
posteritatea ce consumă

dor

lui Aurel Vasiu

Picură timp. O lacrimă curată
adună aur din săgeți urnind
lumină din lumina vinovată
în trupul soarelui călătorind.

îmbrățișarea cerului murmură
perechi de îngeri prin cuvîntul pur
mă doare adevărul greu pe gură
mă doare veșnicia ce-o îndur.

Arată-ne, prietene, privirea
și învelește-ne cu pleoapa ta —
tu iartă-ne greșelile și firea
fii peste casa noastră om și stea...

crepusculară

răspunsul vine din tăceri
din îngerarea mea de ieri

din boala care m-a născut
o parte spadă — restul scut

încă mai am miros de fiară
și-atîta sînge greu mă ară

încă miros a zi și-a noapte
a pleoapă-mbălsămată-n lapte

a înger descărcînd prin ceară
ființa sa crepusculară

concept

voievod pentru noapte voievod pentru soare
voi rosti cuvinte-n visare

lacrima vieții lansează prin sînge
oglinzi ce din haos ne-or strînge

am martori în somn și-n munții sfioși
în sfincșii pădurii frunzoși

vraja izvoadelor îmi tulbură casa
pruncul rodește cu pleoapele rasa

mai vino noptatece vînt himerist
mai sparge-mi înghețul ochiului trist

mai toarnă-mi în slavă vestirea mea nouă :
conceptul de frunză de arbor de rouă

lied

sărută-mă repede floare de mai
brumele toamnei preling putregai

grinzile nopții troznesc sub cocori
pleoapele-mpîng prin ceruri ninsori

murmură-n noi orologiul oprit
ochiul luminii de mult a murit

luceafăru-și pîlpîie lacrima — vai
sărută-mă repede floare de mai

nubilă

tu-mi spui — prințesă pură — fără-a ști
minciuni duminicale zi de zi

și te răsfeți în hainele prunciei
necunoscîndu-ți nufărul fetiei

oftatul tău de mult a dat în copt
te-nțeapă raza aburești în șopt

renaști în clipă te dezbraci și mori
pierzînd din carne pe furiș ninsori

herb

noi am rămas prin timpi milenici
pietriș la țărmurii elenici

adaos pur și bunătate
ce rabdă geografii stricate

timizi cînd veacul dă răspuns
de mult pe noi ne-om fi ajuns

striviți în raza unui herb
precum rostirea toată-n verb

abstras din clipă viețuiesc
îmbătrînitul mil zeesc

Doi poeți prezentați de Ion Gheorghe

Umblă c-o mașină infernală / Într-un ghiozdan de școală / În care-adună glasurile poeților / În chiar timpul vieții lor. / De la Motocea pînă la Scotocea / Le oprește vocea, / Și le dă drumul / Cum și-ar desface parfumul : / Atita-n cutare zi, atita-n cutare loc, / De ăsta atita, de ăla deloc... / Ce faci domnia ta acestor voci, / Pe care-adesea le revoci ? / După ce le ții în cușcă / Pînă ce nu mai mușcă — / De se duc în lume ca din pușcă... / Pe toate lungimile de undă, / Unde stafiile-abundă ? / Le dau sămînță, ca la pițigoi / A timpului cel de după noi. / Adică domnișoara Ștefănescu lucrează la Radio / De unde singuri ne dăm noi poeții **adio** ! / Încît poți fi trecut de vămile cerești / Dar în mașina dumneaiei trăiești. / Drept care domnia-sa scrie / Găsind mai multă trăinicie / Decît în orișice mașinărie.

elena ștefănescu

Ce să fac și eu

Ce să fac și eu,
Șterg de praf
Ghinda căzută
Din stejarul
Lui Atman
Și număr.
Număr șerpii
Pe care
I-a mîncat
Iguana
Din Shantiniketan
Și mestec
Frunze de Brahma,
Cred eu
Că-mi mai pot
Adăuga ceva.

Păreri

Eu dorm
Într-o plăpumă roșie
Cu capul spre miazăzi
Și tălpile spre miazănoapte.
Nu-mi dau seama
Dacă-n somn
Mi s-au lipit tălpile
De capul vecinei mele.
Poate că nu doarme
În aceeași poziție.
Ce-ar fi
Să ne înșirăm așa,
Cap-talpă, cap-talpă,
Cît ține blocul,
Iar pe coridor
Să adie străjerul
A noapte bună
Și să poți afla
Printr-o suflare
Ce se face dincolo
De toți pereții.

În cimitire se doarme
Cu capul spre apus
Și picioarele spre răsărit,
În tălpi să-i răsară soarele
Și-n creștet să-ți apună.
Mai poți prelungi
Razele
Cu ajutorul pletelor.
Cînd dormi
Cu capul spre miazăzi
Și picioarele spre
miazănoapte
Cred că e bine
Să nu ai
Plapumă roșie.

Tehnică holografică

Mare sărbătoare
Bate
În conturul
Inimii mele.
Am impodobit
Perdeaua
Cu pătrate
Meridiane calculate.
Pe suprafața sticlei
De dincolo
Am obținut
Imaginea ta.
Într-un colț rizi,
În altul
Te ștergi de tristețe,
Într-un colț
Ești un mare actor al durerii,
În altul
Cabotinezi iubirea.
Dau să te mîngîi
Și nimeresc perdeaua,
Dau să mă întreb :
Să mai las

Acest perete
Despărțitor
Între mine
Și atmosferă ?

Nu pleca

Nu pleca
Vreau să-ți ofer
De trei ori
Premiul Nobel.
O dată pentru NAȘTERE
O dată pentru IUBIRE
O dată pentru DESTIN.
Nu,
Nu-ți dau voie
Să fugi cu ele,
Nu s-au aprins torțele,
Se aud doar aplauze.

Aștri ai haosului

În noaptea aceasta
Se prăvălesc zorile
Asupra-mi,
Strecurîndu-mă
Printre zile.
În noaptea aceasta
Îmi aud liniștea
Culcată de voi
Aștri ai haosului
Care mă iubiți
În noaptea aceasta
Înghețind luminile
În mine,
Pentru a conserva
Întunericul fericirii.

corneliu costache

1. — Un june timid ca o fată / Se scoală dimineața la Găești, / Se spală pe față cu apă-nghețată / Se piaptănă, se-mbracă la Găești : / Mănîncă iute piine chiar din Găești / Și tot așa legume — / Carele bată-l să-l bată de Găești, / Este lumea de pe lume. / 2. — Junele ca o fată dusă de mînă / Pleacă iute la uzină să facă frigidere / În Găeștii Găeștilor, de Limba Română. / 3. — După munca de-o jumătate-zi-bună. / 4. — Tîrziu, decuseara, pînă noaptea cu lună și fără lună, / Corneliu Costache umblă singur pe toată porumbiștea Limbii Române / Culegînd și el, ce-i mai rămîne. / 5. — Zeii au fost darnici cu-acesta june / Ce se scoală dimineața la Găești / Și-l găsește miezul nopții ca-ntr-o rugăciune / În casa părintească de-aproape de Găești — / Unde mănîncă piinea amară a Limbii Române / De-și face și el un nume, dar nu orice nume / În chiar tîrgul Găești și dincolo de tîrgul Găești / Carele, bată-l, să-l bată, de tîrg și Găești / Este toată lumea de pe lume / În carea altul nu ești.

Ora unu

Este ora unu soarele și-a tras
plapuma peste cap de teama cocoșilor
undeva spre sud un tren paște pajiștea
nopții
și într-o cameră cu miros de chirie modestă
o fată ride în somn
este ora unu — după clepsidra mea,
scrumiera —
și liniștea se scurge pe timpane
ca uleiul încins
într-o magazie de ceară din București
redactorul-șef oftează și copilește garoafe
din venitul cărora în decorul unei livezi
de măslini
va ridica un azil pentru poeții tineri
e ora unu un țînțar îmi tîrăște ochii
pe tavanul cariat de ploile toamnei
Esenin mai aleargă poate cu Isadora Duncan
prin dantelăria bătrînelor catedrale
e ora unu dar ce contează
poetul împletește săgeți de mătase
pentru vînătoarea de gușteri
pe care-i vinde vii simbăta în piața Amzei
fără să se tocmească
e ora unu și motanul mă privește
de la înălțimea respectului său mulțumit
că are cu cine mai schimba o privire
e ora unu vai !
nici nu mi-am dat seama.

Cîntec

Aș fi vrut să te visez
Însă chipul morților
Este spaima nopților.

Aș fi vrut să te ascult
Însă limba șerpilor
E spaima urechilor.

Aș fi vrut să nu te vreau
Dar ce-i lancea ierbii oare
Pentru-o mînză visătoare ?

Nebunilor arheologi

După un timp veți găsi casa
bine conservată sub clopotul rocilor
uneltele cu care dăltuiam ferestre
în zidul de smoală al nopților mele.
Cărți cu file de ardezie sunătoare
icoanele de nisip ale zeilor mei
și aplecat peste o masă de lignit lucios
și neted
trupul meu ca o armură medievală învinsă.

Vom găsi totul
strigați săpînd cu îndîrjire
dar voi căutați floarea
pe care ați acoperit-o
cu prima lopată de pămînt.

Moment

Cuibul unui porumbel sălbatic
în castanul din curtea spitalului...
Spre răsărit dincolo de ochiul aburit
al ferestrei
plopi subțiri precum un fum de țigară
departe la marginea orașului cenușiu
țin în trident soarele dimineții
la porțile căruia
regimente de porumb moțăie eroic.

Aici în saloanele drapate cu țurțuri de soare
iubirea merge prost, foarte prost.

GLONȚUL DE PORȚELAN

areta șandru

Vreau să-ți spun că ai nimerit perfect. Nici nu se putea altfel. Mi-ai spus: un om înarmat cu un revolver de porțelan nu greșește niciodată. Am rîs uitîndu-mă în oglinda în care ne vedeam amîndoi întregi. Îmi făceam bagajul să plec din nou la drum. Unul din drumurile care fac parte din regimul meu de viață, el devine asemenea cafelei la un moment dat sau asemenea dragostei: util și necesar. O geantă de voiaj în care încap cîteva lucruri absolut obligatorii pentru drumurile care mă blagoslovesc pe neașteptate. E ca și cum m-aș pregăti de fiecare dată pentru o naștere falsă. Sistemul meu nervos nu mai intra demult în panică. Acceptă biletul de tren sau de avion, vagonul de dormit, de preferință locul de sus al cușetei. Accept conversația sau altfel spus pălăvrăgeala obișnuită dintr-un compartiment oarecare. Mă decuplam, puteam fi oricine în locul lor. Jucam perfect, fără fisură și fără părerea de rău că-i trag pe sfoară asupra statutului meu social. Coboram la stația următoare. Sau în fine la stația terminus. Nu mă amuza. Îi vedeam cum se comportă față de mine, eu, care prin blestemul meseriei mele asistasem la atîtea rețete de start în plină profesie; avînd un minim de bagaje de cunoștințe puteam deveni pe parcursul a cîtorva ore de călătorie oricine, dovedind un fals statut. Evident, eram tratată ca atare, cu indiferență sau solicitudine, cu condescendență, ironie sau vorba cuiva, cu dragoste și abjecție. Îmbrăcămintea mea nu avea importanță. Atîta timp cît nici nu mai puteai face vreo deosebire între oameni cu statut social diferit. Mi-ai spus deci, iți reamintesc, un om înarmat cu un revolver de porțelan nu greșește niciodată. De ce? am întrebat. Există și astăzi întrebări și toate încep cu de ce.

Și maturii au dreptul la astfel de întrebări, nu-i așa? Am procedat și atunci la fel. Am întrebat de ce. Era o întrebare ca oricare alta, nu există vot de blam pentru cineva care pune întrebări și nici o întrebare nu cred că ar putea fi penalizată cu avertisment. Deocamdată e un revolver fără cartușe, m-ai avertizat tu. Mă uitam undeva, înspre mîinile tale, de parcă acolo ar fi trebuit să izbucnească revolverul. El nu ucide cu gloanțe, muniția lui este de natură spirituală, iar sensul tragerii lui este ilogic. Pricepi? Am dat din cap, semn că înțelesesem. Femeia cealaltă din oglindă a făcut aidoma semn că a înțeles.

Aveam în față o portocală fotografiată într-a mîimea parte de secundă cînd un glonț o lovise perfect, trecuse prin coaja sa zgîriind-o exact prin centrul fructului, despicîndu-l și ieșind prin cealaltă parte, polii doar rămăseseră intacți, portocala nici nu se clintise. Glontul ieșise mirosind a portocală, era plin de zeamă dulce, îi atîrnau chiar niște franjuri din fruct. Fructul rămăsese pe tavă, tava pe masă, după ce-a fost fotografiat și impușcat cine l-a mîncat oare? Eu! am rostit stupefiată. Vezi? a rostit el și-a ieșit din cameră, a închis ușa, apăsînd pe clanță, l-am condus în hol. eram desculță și sub tălpi țineam parcă unul din polii frigului, m-am ridicat pe vîrfuri să-l sărut, era mult mai înalt decît mine, o clipă i-am simțit obrajii nebărbieriți frecîndu-se de-ai mei, mantaua lui aspră, bărbătească, mirosea a ploaie, a făcut semn înspre oglinda care se chinuia să cuprindă în ea măcar o parte din trupurile pe care încercam să le ferim din calea ei, dar mai iute decît noi ne-a cuprins doar obrajii, spatele meu întreg și brațul lui care m-a strîns o clipă, celălalt s-a îndoit oferindu-i la încheietura mîinii ceasul. Ține minte, e tot ce pot să-ți spun la plecare, un om înarmat cu un revolver de porțelan nu greșește niciodată.

A coborît fără să mai ia liftul, iar eu am continuat să-mi fac bagajul, peste cîteva ceasuri urma să plec din nou, astăzi mi-e imposibil să-mi amintesc cu precizie locul, ce mijloc de locomoție am folosit, în ce anotimp mă găseam sau dacă toamna sau iarna acelui anotimp căzuse sau nu într-o vineri.

Cel mai bun lucru era să rămîn într-un fotoliu verde, un tip de mobilă care nu avea legătură cu restul ce se afla în cameră. Recunosc că nu se asorta cu nimic dar dintr-o mai veche superstiție îl rugasem să mă primească în fotoliul acela, să-l accepte așa cum era fără ostilitatea pe care o avem de obicei față de niște lucruri care ne incomodează. Se mai putea face ceva în favoarea lui, de pildă o velință de lînă aruncată peste brațele lui tocite de cîte generații se odihniseră ca și mine cu genunchii spre gură, singura poziție comodă, ascunzîndu-și cartea favorită într-unul din buzunarele lui secrete, o chestie moștenită din generație în generație, oricum te mai puteai aștepta și la alte surprize. Puteai rămîne în el timp nelimitat alegînd: fie să-ți imaginezi orice sau să fii golit de indiferent ce gînd. Alese prima alternativă și-n jumătatea de minut următoare îi veniră în minte imaginea celor trei avioane care treceau atît de aproape de pămînt încît aveai impresia că puteai să le atingi urcîndu-te în pod sau în primul din cei mai înalți copaci din curtea doamnei Tabachian sau Taranovschi, nu mai reții precis numele familiei, ai participat chiar la funeraliile uneia din familii, printr-o ciudată loterie au drept la viață amîndouă.

Au trecut cele trei avioane, eu jucam sotron și-n clipa următoare cineva care se plictisea să tot arunce cu pietre după ele ți-a strigat de acolo, de sus, din copacul cel mai înalt din curtea doamnei Tabachian sau Taranovschi. Ghici, în care din ele e tatăl tău? M-am uitat înspre ele, știam să număr pînă la trei și chiar mai departe, aruncam tocmai cu pietre în sotron, era rîndul meu. Tatăl meu este în al treilea avion. Nu-ți plăceau propozițiile eliptice, aveai încă timp să reziști, doamne, cît de inutile îți par astăzi atîtea fraze repetate zilnic, fără ca nimănui să-i mai dea prin cap să renunțe la o parte la ele.

— În al treilea — a spus el. Pe ce?
— Pe ce, ce?
— Pariul!
— Pun pariu pe mine!

Copilul s-a uitat la mine contrariat — alt copil contrariat — și a strigat de acolo de sus:
— Nu, că noi sîntem cinci acasă și ne mai vine o soră pe drum. M-am uitat de-a lungul drumului. Nu venea nimeni.

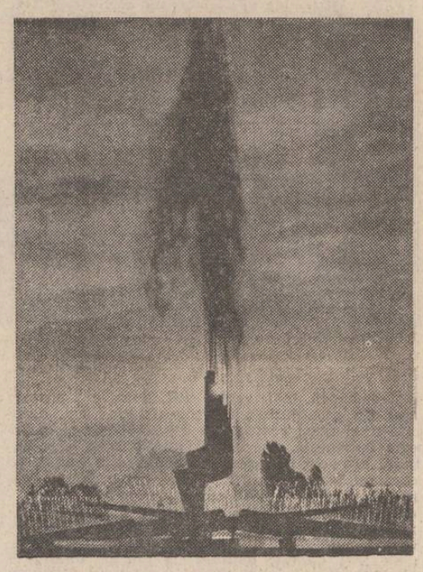

— Nu pe drum, că o aduce barza.

După aceea șotronul s-a terminat și la capătul străzii a apărut tatăl meu. Venea cu două geamantane cu multe etichete pe ele în colțuri, etichete cum nu mai văzusem, în romburi, pot afirma astăzi, după ce am cunoscut romburi, lipite pe griul valizei. N-am fugit înaintea lui și asta l-a descurajat. Venea din ce în ce mai încet, dar poate că asta îl îndepărta și mai mult de mine, se apropia și se depărta în același timp și cînd a fost aproape de farmacia din colț mi-am dat seama că mai are puțin și se apropie de magazia cu lemne, de scara în formă de spirală pe care o urcam și o coboram în fugă, numărînd treptele în formă de melc. Tatăl meu se apropia de mirosul de lemne și cărbuni al scării, îl auzeam venind, îi auzeam vocea, îi simțeam mirosul, am început să-l adulmec prin aerul serii, el continua să vină cu cele două valize enorme de culoare gri cu etichetele lipite pe spatele și pe burta valizelor și cînd a fost aproape de mine — ceilalți copii plecaseră la joacă în alte parte — am îngenuncheat în fața lui. Și-a desprins mîinile de valiză, acestea s-au răsturnat cu fața spre cer, pălăria lui a făcut umbră deasupra mea și cu mîinile i-am arătat etichetele acelea întrebîndu-l în ce țară a mai fost, el a spus în toate, și m-a cățărat pe umerii lui înalți, trenciul lui mirosea a manta soldățească, obrazul lui era aspru.

Am urcat împreună scările, ștergeam cu podul palmei tavanul, învîrtind pe degete firele de păianjen pe care i le făcusem cadou la venirea lui de departe.

Apoi am intrat în casă, am urcat în patul vechi al bunicii, pat de cireș adus din Vidin, și de aici mai de departe, din Svistov, și-am cîntat împreună cu mama care era pe terasă și spărgea simburi de caisă:

— Sîntem trei mumii,
Și ne poți găsi
Printre oameni vii,
Hi, hi, hi, hi, hi!

Apoi a intrat mătușa mea pe ușă. Venea cu plasa încărcată de pește proaspăt și de verdeață, un pește era încă viu și l-am dus în baie, am dat drumul la apa din cadă și m-am uitat la el pînă cînd apa a dat pe-afară, a inundat terasa și s-a rostogolit cu pește cu tot în grădina doamnei Tabachian oprindu-se în copac. Vărul meu tocmai se pregătea să mai fure o caisă, perfecționîndu-și hoțoaica, o mătură la capătul căreia bătuse în cui o formă de metal ce luase forma unei caise. Degeaba urcase doamna Tabachian cu farfuria plină de fructe, acelea se sfoiegeau în bucătărie. Cele culese de hoțoaică erau cele mai bune pentru că erau de furat.

Mătușa a venit în urma mea în baie, a închis apa din cadă. Doamna Tabachian a urcat cu peștele fript pe-o farfurie. Am intrat în cameră sărind într-un picior:

— Sîntem trei mumii,
Și ne poți găsi!
Și ne poți găsi!

Tatăl meu s-a uitat înspre mine, al cui este copilul ăsta, a spus surprins, și de unde știe cîntecul nostru, s-a întors el spre mama.

Mama terminase simburii de caisă, cînd vărul meu a strigat după el, l-a pleznit și l-a dat afară pe ușă.

aurel m. buricea

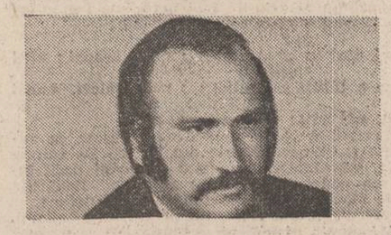

Vitrine de iarnă

Privesc la vitrina cu ceasornice vechi
și risul meu clatină oglinda iernii
rugina timpului hohotește în cadrane știrbe
de dincolo vorbește într-o limbă amară
un prinț îmbătrînit de visare

tristețea trece desculță prin ninsoare
și-n amintiri pașii ei par urme de fiară
suflă în tinerețea mea crivățul singurătății
ca o bătrînă în luminarea nopții

închis între pereții ziditi cu inimi de ciocîrlii
din depărtare iubito vindecă-mă de nebunii
dar prin fereastra deschisă în grota de sare
se destramă aripi de lebădă spre înserare...

Soarta căprioarei

Dincolo sau dincoace cine poate ști
de partea cui cîntă privighetoarea
cînd fericirea și-a scris cartea de memorii
pe o frunză căzută în pînza de păianjen a
nopții
o, începe săptămîna și fără tine, iubito,
toamna scrie elegii nocturne...
cîmpia se zbate ca un iepure
cînd glontul trece prin inima lui nevinovată
fuga nu-i totdeauna speranța
teama dintre sunet și flacără
doar tinerețea mea o cunoaște
distanța dintre gîndire și simțire
lumina ce stinge un măr în putrezire
aș fi aprins constelații în zăpezi
dacă brațele tale cuprindeau vara
după umerii de bronz ai Logicii

iată săptămîna fără tine, iubito,
adună nopți de singurătate
și-n depărtare răsare o mănăstire
călugărițe tinere poartă doliul
unor zile trăite doar în visare...
Soarta căprioarei
rătăcită-ntr-un poem de dragoste

Doarme frunza căzînd

Somnul meu rătăcește prin bruma nopților
și ochii roșii lovesc de razele lunii
pleoapele de plumb ale singurătății
ale toamnei frunze cad peste memorie
drumuri galbene acoperite de cîntece tîrzii
ca un cîine negru zgribulit de frig
satul doarme sub iluzia toamnei
pe cărări obosite de vis sufletul meu
își caută acest timp viscolit de așteptare
timpul se zvîrcolește în gîndurile mele
ca un vierme într-un măr roșu uitat cîndva
în podul de fin pe care se sprijină cerul
ascultă cum curge riul spre ziua de luni
și fără duminică viața încearcă să-noate
în apa sărată a depărtării de sine
o galaxie se stinge-n lacrimi
vai, cunoașterea are pe mîini sînge de iepure
vino, tu, rătăcito și trezește aceste petale de
trandafir
din somnul prin care nu-ți descopăr chipul

teatru

t

Acești îngeri triști

Mărturisesc că m-am dus să văd „Acești îngeri triști" cu emoție, ceea ce se întîmplă rar unui cronicar sau, oricum, se mărturisește rar de către acel ce reprezintă ochiul rece, comparabil nu o dată cu al chirurgului. Lucrarea a stîrnit la momentul debutului mai mult decît interes. Ea marca, vreau să zic, o redimensionare a statutului piesei de actualitate, îngreunată, anterior, de balastul clișeelor, de dogma în numele căreia lumea se împarte în buni și răi, în personaje pozitive și personaje negative, cele dintîi deținînd de la început miraculoase puteri de dizolvare a oricăror tare. Poate că „Acești îngeri triști" sînt chiar o replică îndreptată către simplificatoarea „estetică". Dar, nu mai e cazul să insistăm. Să ne oprim mai degrabă la cuplul Ion-Silvia, îngerii triști și revoltați, cu surde acorduri salingeriene. Cu ei provoacă D. R. Popescu aventura. Cu ei izbucnește furtuna. Colectivitatea în care ei viețuiesc intră deodată în panică. Sigur, formele panicii sînt foarte diverse. O parte din ele chiar mascate sau purtînd măști. Vom lua astfel act de modalități deghizate de ajutor tovărășesc și dezinteresat, de sfaturi părintești și prietenești, de discursuri ditirambice despre morală, de atitudini ferme, intransigente, amenințătoare. Subtilitatea artei dramaturgului se simte aici la cotele cele mai înalte. Căci, măștile tocmai în aceste clipe de exhibată unanimitate se spulberă, dramele din acest punct se produc, avînd, evident, resortul în escamotarea prin vorbe a unei erodate integrități morale.

Spectacolul lui Mircea Cornișteanu de la „Nottara", în scenografia funcțională și exactă a lui Tudor Ghimeș, are principalul merit de a nu cădea într-un clișeu la modă, întreținut pe alocuri și de critică, acela de a adapta textele la formula numită dezbatere. Regizorul, care revine asupra partiturii după zece ani, renunță, conform mărturisirii din caietul de sală, la privirea sentimentală, impunînd sensuri noi, subliniate printr-o lumină crudă. Mișcarea în scenă este în așa fel echilibrată încît spectatorul poate decide singur. Mircea Cornișteanu nu adaugă și nici nu refuză ceva relațiilor gîndite de dramaturg. Alertează doar (ceea ce nu e deloc puțin) ciocnirile dintre personaje. Soluție inspirată, pentru că ne află în situație de criză — morală mai ales — dar și de definire a opțiunilor. Îngerii triști ai lui Cornișteanu sînt niște îngîndurați activi, dacă se poate spune așa. Reacțiile lor sînt mereu revelatoare și îi pun pe gînduri și pe cei din jurul lor, adică pe aceia care se credeau sau se autoamăgeau ca „fără probleme", numai buni pentru a fi citați ca prototipuri. Într-o astfel de perspectivă regizorală, distribuția ni se pare impecabilă. Horațiu Mălăele bate toate recordurile în materie de tonus actoricesc. În rolul lui Ion este violent și dur, are disponibilități de tandrețe, își reține lacrima într-un clocot de furie și durere, se agită și rămîne pironit locului cu totul neașteptat, pentru a sări apoi în sus, doldora de invective. Sînt, totuși, și cîteva tumbe peste cal efectuate în nota unei obscure frivolități. Parteneră ideală, în Silvia, îi este Dana Dogaru, actriță într-o totul remarcabilă, plină de naturalețe și farmec, conferind rolului întreaga gamă de stări sufletești, de la abandonare, pînă la poezia ascunsă precum rochia de mireasă într-un dulap hodorogit. Am convingerea că Silvia s-a simțit ca niciodată în sufletul Danei Dogaru ! Portrete admirabile reușesc în spectacol și ceilalți parteneri ai îngerilor triști: Ion Siminie compune meticulos pe Cristescu, falsitatea exersată în ședințe, Dorin Varga face din Marcu un abulic speriat, Elena Bog sugerează perfect sfîrșitul unei renunțări în Ioana, Constantin Gurită malformează chipul Tatălui în liniile acuzate date de dramaturg, iar Valentin Teodosiu înțelege că Petru nu va putea cînta la chitară toată viața sub ferestre. Dar Petru înțelege oare ? Dar Silvia, de ce reîncepe zugrăvitul camerei atît de enervată ? Numai pentru că iar bate cineva la ușă ?

Ermil Rădulescu

film

f

Ringul

Sînt unii cineaști care își concentrează preocupările estetice pe o largă arie de teme, idei sau genuri spre deosebire de alții, cărora le convine mai degrabă concentrarea asupra unei problematici unitare, coerente în substanță ideatică și în perfect acord cu temperamentul artistic. Din a doua categorie de creatori face parte și **Sergiu Nicolaescu,** iar recentul său film **Ringul** îi confirmă pe deplin, nu numai personalitatea, ci și anumite permanențe ușor de regăsit într-o impunătoare filmografie ce însumează 48 de titluri. Nu este mai puțin adevărat că în cazul **Ringului,** regizorul-interpret a beneficiat și de un scenariu incitant, scris de **Ioan Grigorescu,** cu personaje ferm desenate, antrenate într-o „istorie" plină de ritm, tensiune și pluralitate a semnificațiilor.

Logica internă, imanentă a conflictului dramatic presupune abstractizarea, purificarea, universalizarea. Sensurile duelului pugilistic surprins pe ringul unui parc de distracții occidental merg dincolo de aparențele unei lupte sportive cu o miză oarecare, și anume spre o originală esențializare. Aceasta privită prin prisma unui caz particular — revanșa unui fost deținut fată de călăul de odinioară — se deschide prin originala interferență temporală la nivelul contemporaneității, concretizînd aspirația spre justiție, spre existența eliberată de nebănuitele praguri ale fricii trăite de principalele personaje în lagăr **(Andrei — Sergiu Nicolaescu, Tom — Marin Moraru).** De asemenea, fără a fi forțate didactic sau inutil explicitate în dialog sînt prezente avertismentele asupra unui univers al aparențelor sau asupra violenței latente exprimate într-un anumit mod de viață.

Justițiarul lui **Sergiu Nicolaescu** rămîne un lup singuratic, care își trăiește însă revanșa cu paroxismul luptei duse pînă la ultima limită, abia mascînd parcă sentimentul auto-sacrificiului. Memorabilă rămîne în film secvența numărării lui **Andrei,** cînd timpul se dilată făcînd loc flash-back-ului ce motivează lupta din ring, descoperind lumea de coșmar a absurdelor lagăre ale morții, unde supraviețuirea era o problemă dincolo de șansă și rațiune.

Spectaculos și excelent ritmat **Ringul** beneficiază și de aportul unei echipe de elită. Operatorii **Nicolae Girardi** și **Marian Stanciu** înregistrează cu egală virtuozitate tensiunea latentă a drumului parcurs de camionul lui **Andrei,** cît și dramatismul dialogului între prezent și trecut. Creatorii ambianței : arhitecta **Adriana Păun** (decoruri), autoarea costumelor **Gabriela Nicolaescu,** compozitorul **Adrian Enescu,** autorul coloanei sonore **Anușavan Salamanian** contribuie prin rezolvările inteligente, nu odată ingenioase și extrem de eficiente la strălucirea și unitatea unei pelicule ce va avea cu siguranță un mare succes de casă. Dintre interpreți, **Sergiu Nicolaescu** își confirmă capacitatea sa de dedublare ca regizor și actor conferind personajului său, dincolo de elementele de forță specifice, tragismul unei tipologii singulare, nu în ultimul rînd aureolată și de suferință. **Andrei** tînăr este întruchipat de **Constantin Brînzea,** interpret ce confirmă prin sobrietate, prin expresivitatea construită parcă fără efort. **Marian Culineac (Gebauer** tînăr) la al doilea rol principal după **Învingătorul** lui **Tudor Mărăscu,** confirmă cu prisosință ochiul regizorului. **Marin Moraru** nu mai are nevoie de calificative. El este în rol tot atît de perfect demonstrînd în orice moment al carierei ce înseamnă dăruirea și demnitatea artistică.

Adevărurile **Ringului** mai cuprinzătoare și mai profunde decît apar la o superficială vizionare ce impun spectatorului cîteva conventii dificile (de ordin lingvistic, temporal) demonstrează încă o dată forța artistică a unui cineast care s-a risipit uneori din cauza unor scenarii insuficient gîndite cinematografic. Să-i urăm cineastului cel puțin același succes în îndrăzneața operație de ecranizare a romanului **Ciuleandra.**

Călin Stănculescu

— Sînt copilul tău, i-am spus tatălui meu.
— De ce? m-a întrebat el.
— De kikirimikiriboulbălț.
— Bravo! a făcut el și m-a urcat pe genunchi, sufocîndu-mă cu îmbrățișările lui. Îmi venea să plîng și l-am bătut cu picioarele, dădeam unde se nimerea, am dat în neștire pînă cînd am obosit. Mama a venit, m-a luat în brațe și m-a culcat în patul imens din cireș pe care bunica l-a adus trecîndu-l cu bunicul Dunărea înot. Patul alunecase pe apă fără să se descleieze, cu tăbliile imense de culoarea vișinului abia înflorit. Venea pe apă, îl vedeam cum alunecă pe valuri, deasupra lor, pe sub ele, ieșind cu pești vii pe deasupra saltelei, trăgînd plapuma pe sub ei, apoi patul intra din nou pînă la briu în apă. Pe la mijloc Dunărea înghețase, patul a fost obligat să aștepte prins în gheață să se înmoaie Dunărea, n-avea ce face, îi înghețaseră picioarele sale superbe de cireș în ele, mai troznea cîte unul și bunicul era îngrijorat să nu cumva să prindă vreunul muguri. Un pește înghețase la capătul patului acolo unde apucaseră să pună capul femeile care dormiseră, făcuseră dragoste și născuseră. Bunica mea se luptase să o aducă pe mama pe lume întîi la un cap al patului, apoi la celălalt, ceruse alte perini și sticle cu apă caldă, avea picioarele înghețate, era în luna mai, bunica a vrut să nască în armindeni și-n cele din urmă a venit pe lume mama și-ntr-o altă zi mama mea a urcat în pat chinuindu-se să nu țipe, și-a încolăcit mîinile după tăblia patului de parcă s-ar fi agățat de umerii tatălui meu, a lovit cu călcîiele în tabla cireșului, afară era zăpușeală și mama cerea gheață. Așteptase patul acela și n-a vrut să nască pînă la venirea lui pe ape. Unde vrei să nești, întrebase tatăl meu. A coborît cu ea în cîmpie, din munte. Trebuie să-mi găsești patul din vișin. Și tatăl meu le-a scris bunicilor mei Radu și Ana: veniți lîngă fiica voastră. Eu voi muri și n-are cine să rămînă cu copiii. Și bunicii mei au vîndut tot afară de pat pe care l-a trecut de vamă, vameșii l-au pipăit pe picioare timp de două anotimpuri și mai bine pînă cînd mama care stătea lîngă fereastră și uita să se mai tînguie și-a mutat privirea rugătoare din ochii tatălui meu în josul străzii:
— De ce nu mai vin...
— Vin, ai răbdare...
Și atunci bunicii mei au ajuns la capătul străzii, unul purtîndu-l de un cap, al doilea de celălalt, purtîndu-l pe deasupra pietrelor, uitîndu-se sus, spre fereastra casei, s-o vadă pe mama. Mama a strigat atunci spre mătușa mea:
— Marcea, pune apa la fiert, că pînă diseară nasc!
Tatăl meu a plecat, mătușa mea i-a pus pălăria pe cap și l-a rugat să coboare treptele în grădina doamnei Tabachian, regina nopții avea un miros îmbietor, bunicii mei Radu și Ana se apropiau de ușa holului, mirosea a lemne abia tăiate și nu știu cum apropiindu-se păreau că pleacă, i-am auzit urcînd treptele, ținînd picioarele patului pe deasupra treptelor. Au aranjat patul sus, mama era vioaie, i-a sărutat pe obraji, le-a făcut o cafea cu multă lămîie. Bătrînii au măturat cu o mătură udă camera prin colțuri, au spălat perdelele, le-au uscat, și-au pus alte haine pe ei, au călătorit mult. Mama s-a urcat în pat, adormiseră toți osteniți, era dintr-odată vară și cald și ca să nu-i trezească, mama și-a înfipt tălpile de tăblia patului, și-a strîns buzele de durere și-ntr-un tîrziu m-am născut eu. Bunicul adormise cu ochii pe fereastră, bunica m-a înfășat în alb și m-a culcat alături de mama. I-a schimbat cearșafurile ude de sudoare, încă nu era de tot dimineață cînd sub fereastră s-au oprit dintr-o dată trei femei și-au început să se certe.
— E fată — au spus ele. Mamei îi tiuiau urechile de încordare. Eu am vrut să țip iar mama mi-a făcut semn să tac: nu încă! Femeile au spus că voi pleca tot timpul pe drum altfel n-o să am liniște, a doua a spus că voi scrie, a treia nu s-a mai auzit ce-a spus, ochelarii bunicului au alunecat de pe fereastră și-au căzut sfărîmîndu-se pe parchet.

Tata a intrat pe scări suindu-le preocupat, mătușa a intrat cu lapte cald într-o ceașcă, mama, frumoasă și palidă, i-a făcut semn să se apropie, tata purta un buchet enorm de regina nopții în mînă și le-a așezat stîngaci pe marginea patului.

Mai tîrziu, tatăl meu mi-a făcut semn să mă întind în patul de cireș și m-a întrebat în timp ce mie-mi cădeau ochii de somn.
— Știi cu ce avion am venit azi?
— Știu! am sous, cu al treilea din coadă.
— Bine, a răspuns el, te-am văzut jucînd șotron, m-am uitat la tine înainte de a ateriza, te-ai făcut mare, de ce nu mă urmărești?
— Iartă-mă, căutam pătratul în care urma să arunc cu piatra.
— Și l-ai găsit?
— Nu știu, mi-e somn.
— Încearcă să-ți amintești. L-ai găsit?
— Nu știu, lasă-mă să dorm.
— Te rog, adormi mai tîrziu.
— Nu mai pot, l-am rugat. Acum mi-e somn, roagă-mă mîine.
— De cine ți-a fost dor — și te las.
— De kikiri — i-am răspuns.
— Și de mai cine?
— De mikiri.
— Și?... Și?...
Am adormit. M-a lăsat să dorm. A fost singura dată cînd m-a rugat ceva.

Cînd m-am trezit, visasem că Ana și Radu, bunicii mei, au pus patine fiecărui picior al patului de cireș. Patul aluneca pe Dunăre, bunicul meu nu l-a mai putut opri, bunica a vrut la rîndul ei să-l oprească, dar el se învîrtea pe gheață ca un zar pe muchiile lui pînă cînd se făcu din ce în ce mai mic și dispăru de tot.

Era dimineață. Cineva mi-a bătut în ușă. Ștergeam praful din cameră, mă urcasem pe un scaun și-l ștergeam pe rafturi, îl ștergeam și pe geamul deschis, m-am uitat de-a lungul străzii, în dreapta și-n stînga, să nu cumva să arunc praful nostru în capul oamenilor, oare cum ar fi arătat un om cu capul acoperit de praful casei noastre? Cineva a bătut în ușă. M-am dat jos de pe scaun, am scuturat cu grijă încă o dată praful. Pe perete ceasul stătuse. Am deschis ușa și o femeie pe care nu o cunosteam m-a întrebat din prag.
— Unde e tatăl tău?
— Nu știu. Cred că a murit acum.

Apoi femeia a intrat în cameră și eu mă uitam în oglindă. Vroiam să mă pieptăn dar femeia a luat cearșaful de pe pat și l-a pus blînd pe oglindă, fără să se uite la mine, apoi a plecat, s-a mai întors din ușă să se uite încă o dată la mine. Eu i-am spus la revedere.

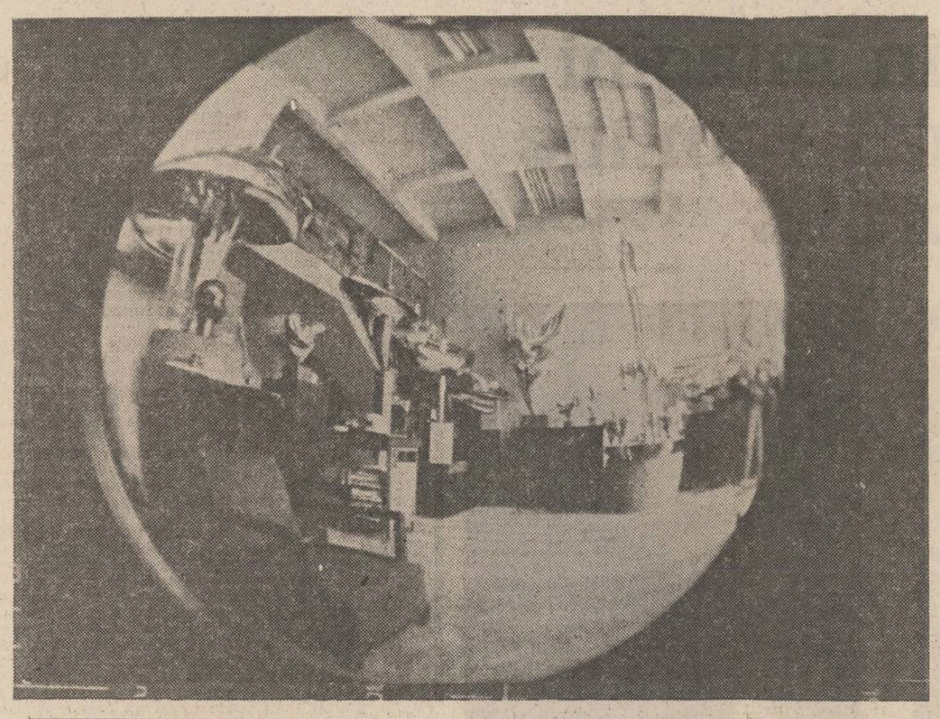

elena ștefoi

Scrisoare de dragoste

Ce să-nțelegi ? O biografie
care miroase urît și care atîrnă
de cuvintele mele ca o tonă
de explozibil ? (Știu : nu respir
după reguli, am umerii ușor aduși
înainte, cîteva mii de celule
sînt nelalocul lor între șolduri
și coapse.) De la substantive la verb
mecanismul ucigaș face exerciții
de stil și te-așteaptă. (Am mințit,
am furat, mi-am trădat prietenii
fără rușine ; am înghițit, pe furiș,
resturi de pe mesele celor
pe care-i disprețuiam ; mi-e dor
de un ocean limpede : să văd,
cînd înot, prin trecutul
vertebrelor, doar la un pas
de înțelegerea mea deșănțată.)
De cîte ori vrei, treci cu emfază
și numeri aceste greșeli : un obercheIner
printre clienții săraci în sezon estival.

Promisiune, capitol-cheie, minuni

Aprig bolborosește ziua de mîine
capitolul-cheie
din arta distrugerii. Auzul
și văzul nu mai ajung
la tertipuri : duhoarea
țipetelor ei de profet în derivă
te trezește adesea.
N-ai cu ce-o amăgi. Trebuie
s-o porți cocoțată pe umeri
ori de cîte ori îți vine să cînți.
Îi promiți că n-o să mai cînți
niciodată și amenință mai urît
decît o herghelie de monștri.
Acum rontăie două minuni deodată
după ce — recunoaște ! —
ți le-a arătat de departe.

Epistolă feminină

Dragul meu, mîndria gramaticală
a epidermei trece prin beznă
cum treceau altădată zeii
prin legendele lumii :
în urma ei din nimic se naște
priveliștea, aștrii apropie
criminalul de crimă, mama
și tata sînt tineri,
tineri — frumoși-împreună.
Numai ziua de mîine orbecăie
(trăgînd încoace potopul)
fără s-o pot învăța că există.

Sculptura lui Constantin Lucaci

Urmare din pag. 1

într-o vreme cînd doar lutul ars era materialul îngăduit puterilor atît de măsurate ale unui artist.

Mi se pare palpitant de urmărit cum se pun la Constantin Lucaci astfel de probleme care în creația multora din artiștii de seamă ai momentului **nu se pun.** Întîrziind încă la treburiile materialelor sculpturii, merită să se știe că sculptorul Constantin Lucaci manifestă, în prelucrarea oțelului, prieperi și iscusințe inginerești, dar din acea inginerie imaginativă și un pic evlavioasă ce făcea marca sculptorului de odinioară, din vremurile cînd un atelier era o făurărie în toată puterea cuvîntului, un loc unic, unde arta și meșteșugul se petreceau deodată. Sculpturile lui Constantin Lucaci șochează publicul cu faptul că plămada lor e unică, misterioasă. Puritatea formei are rimă în puritatea geometriei naturale a cristalelor.

Desenul sculpturilor lui Constantin Lucaci e simplu, în felul în care simplu e și desenul cristalelor de cuarț. Cîte energii s-au consumat pentru curățenia și maiestatea aceasta. Dacă se cunosc mulți artiști de notorietate specializați în oțel inoxidabil, nici unul însă nu-i pe direcția hotărîtă de talentul lui Lucaci. Simbolica sculpturii sale are măsură umană, monumentalitatea ei e cordială, tămăduitoare. Orice om se simte, în preajma curbelor și tăișurilor lor stelare, înălțat la frumos și curat. Aici Idealul pare aproape. E o sculptură ce reabilitează o seamă de reacții și simțăminte discreditate sistematic în veacul douăzeci ; cînd cu temei, cînd fără, cel mai adesea din plăcerea de a submina o stare de bine atît de trudnic dobîndită, dintr-un impuls masochist pe care ar trebui să-l denunțăm. Premiul „Herder" acordat sculptorului Constantin Lucaci atrage atenția asupra unei creații de un umanism declarat, activ, concretizat.

george țărnea

Prima scrisoare

Mă las intoxicat de sentimente
Și bat la drumuri oarbe pînă cînd
Subtilele tăceri din parlamente
Îmi cenzurează fraza ninsă-n gînd.

E pace-ntre soldați și încă-i bine
Dacă mai pot iubi de capul meu
Împresurînd tot raiul cu albine
Cînd se revarsă iarna-n dumnezeu.

Ce-ați vrea să fac mai repede cu viața
Dacă zăpada-mi latră lîngă trup
Și pe mosor e tot mai scurtă ața
Între prăsila oilor și-un lup.

Mă văd supus cazne fără număr
Din vina unui suflet pasager,
Dar n-am s-ajung mai bun purtînd pe umăr
Tot arsenalul florilor de ger.

Din furci în furci trec liber ca o apă
Și nu admit sub spinii boreali
Că-ntr-o cazarmă poate să încapă
Tot frontul iernii, cu soldați reali.

În firea mea începe și minciuna
Și adevărul cel mai nemilos,
Dar dintre boli nu recunosc niciuna
Mai grea ca iarna fără alb pe jos,

E ca și cum o nelumească rană
Ar prevesti că altă cale nu-i
Și mi-ar muri iubirea fără hrană
Sub stelele din Țara Nimănui.

Sînt convertit vremelnic la uitare,
Dar printre-atîtea arme nu accept
Că s-ar putea să fiu rănit mai tare
Decît cu iarna cheală din concept.

A doua scrisoare

Pe ce să-ți jur iubito că mi-e frică
De fiecare clipă strînsă-n noi
Înțelegînd cu gîndul cum se strică
Un joc perfect sub scoarța formei noi.

Mă tot acuzi de stări imaginare
Fără să crezi, în bine sau în rău,
Că altă vină gîndul meu nu are
Decît o prăbușire-n gîndul tău.

Tot mai zgîrcită iarna ninge-n palme
Scămoase fire dintr-un vis apus
Și parte cum s-avem de zile calme
Dacă pe rînd zăpezii ne-am supus.

Pe ce să-ți jur iubito că mi-e vară
Sub mingiierea ta căderea-n ger,
Cînd dintre toate cea mai grea povară
E ție, zilnic, pradă să mă cer.

Cu disperarea celui care pierde
În fiecare clipă drumul drept
Îmi șterg din minte toată iarba verde
Și-ntr-un ghețar de dragoste te-aștept.

Nu încerca să numeri cîte stele
Se-neacă iarna printre nuferi calzi
Cînd te arunci din gîndurile mele
Și-ntr-o ninsoare tulbure te scalzi.

Mă spăl cu frig să-mi treacă toată mila
De cerul prea bogat în vinătăi,
Tîrîndu-te prin iarnă cu deasila
Pînă se-aprinde gheața-n ochii tăi.

Pe ce să-ți jur iubito că mi-e soare
Privirea ta rămasă-n gîndul meu
Și cîtă vreme liniștea mă doare
De sub zăpezi te voi striga mereu.

A treia scrisoare

Zăpezi abandonate sub șenile
Cu albul cel mai pur, ca un afront,
Zăpezi-fecioare și zăpezi senile
Metodic mocirlite-n pas de front.

Zăpezi prin care nu mai pot răzbate
Chemările părinților trădați
Cînd trupul iernii obsedant se zbate
Sub anonime palme de soldați.

Zăpezi cazone care-așteaptă singe,
Precum mireasa noaptea sa dintîi,
Cînd ochii lumii nu mai au ce plînge
Și cad în pacea lor de căpătîi.

Zăpezi nerușinate care-și cheamă
De prin cazărmi amanții de-mprumut
Cînd albul ninge tot mai plin de teamă
Peste pămîntul orb și-aproape mut.

Zăpezi abstracte ingrozind mai tare
Decît arsura unui ger concret
Cînd prevestesc prin coduri militare
Banchizele destinului secret.

Zăpezi civile mirosind a piine —
Puse pe rînd la zidul încolor
Cînd au curajul să mai creadă-n mîine
Și să hrănească flori cu jertfa lor.

Zăpezi de cruciade vanitoase
Ca niște droguri cu efect mortal
Cînd bate harnic vîntul peste oase
Iar sentimentul fricii e totul

Zăpezi de joacă și zăpezi sicrie
Deschise lîngă tălpi ca un abis
Cînd nu mai știe omul cum se scrie
Cuvîntul OM, cu litere de vis.

A cincea scrisoare

De-o vreme iarna a-nceput să fie,
Sub candelabrul stelelor cuminți,
Desăvîrșită-n rolul de stafie
Pentru suprema scoatere din minți.

Fără motiv ghețarii prind să fiarbă
În cuștile cu noapte de la poli
Și-ntr-un pustiu de frig răsare iarbă,
Cum doar prin somnul unei grele boli.

Zăpadă cu miros de naftalină
Se lasă ninsă peste Christi locali
Și nici un alb astral nu mai alină
Durerea cuibărită-n portocali.

Tot mai puține fiare dau de veste
Că ies în haită, ziua, la vînat
Și-n lipsa purității iarna este
O spaimă cu efectul aminat.

Copiii nu mai știu cum să ne roage
Să le aducem iernile-napoi,
Iar noi vînăm troiene prin văioage
Cu cei mai sinceri și dibaci copoi.

Lăuntric doar, sub vremea schimbătoare,
Mai ninge ca-n povești, frumos și blînd,
Cînd se aud, la ceas de sărbătoare,
Pe fruntea iernii zinele umblînd.

În rest, un cenușiu de suprafață
Se-așterne peste gîndul cel mai grav
Și iarna cheală nu mai face față
Profundei febre dintr-un veac bolnav.

O falsă primăvară se răsfrînge
Spre mugurii naivi de prin livezi
Și dacă-n urmă lasă bălți de sînge,
În albul iernii cum mai poți să crezi.

A șasea scrisoare

Se-mbracă lașitatea-n promoroacă
Încercănînd lumina din priviri
Și fiecare adevăr provoacă
Hemoragii de liniște-n iubiri.

Pe nesimțite viscolul vînzării
Dezbracă fără milă trupuri vagi
Lăsînd să cadă prin fisura zării
Amenințarea hoardelor de fragi.

Ne chinuim să plîngem programatic
În spațiul intim năpădit de nori
Și din porunca unui zeu dogmatic
Mai facem față frigului cu flori.

Pe timpla ta, iubito, se așterne
O crustă clandestină de polei
Și mercenarii iernilor eterne
Îți răstignesc sărutul printre lei.

Mă pui să număr pașii de uzură
Interpretînd trădarea ca un har
Cînd ninge-n trupul meu fără cenzură
Cu crinii tăi topiți într-un pahar.

Se-nsenînează cînd și cînd a pace
Sterilul cer deasupra unui gest
Fără să știm ce se mai poate face
Cu cîtă ceață ne rămîne-n rest.

Bătrîne herghelii de crizanteme
Strivesc prin carne bulgări zgrunțuroși
Și se revoltă idolii-n toteme
De indoiala mîturilor roși.

Din partea mea iubito bate vîntul,
Din ochii tăi cad stelele plîngînd
Și ne-a-nghețat definitiv cuvîntul
La jumătatea drumului spre gînd.

A opta scrisoare

Nu m-am scăldat prin ceruri niciodată,
Dar mă cuprinde-n brațe uneori
Un pui de soare, care-mi zice tată,
Alunecînd deabușelea pe nori.

Deși atîta noapte ne desparte,
Sub mingiierea lui mă las orbit
Simțind că-i sînt dator o bună parte
Din viața cheltuită pe iubit.

Nici nu-l întreb de vîrstă sau de nume
Dacă mă roagă de urît să-i țin,
Că pentru cît am hoinărit prin lume
Un pui de soare încă-i prea puțin.

Nu m-am scăldat în pulberea străină
A riului de dragoste din cer,
Pe vremea cînd mai măcinam făină
La moara știrbă cu pereți de ger.

Dar gîndul șchiop că m-am culcat pe stele
Îmi dă tîrcoale noaptea tot mai des,
Încît nu știu cu vina frunții mele
Pe care porți de vamă să mai ies.

Putea oricînd o nuntă să se-ntîmple
Prin somnul meu de lup aristocrat,
În timp ce iarna îmi curgea sub tîmple
Precum cucuta sacră prin Socrat.

Și toată pacea mea interioară
Se lasă risipirii în pustiu
Făcîndu-mă să cred întîia oară
Că am iubit și-o stea fără să știu.

Mai părăsit de toți decît o mînă
Și inundat de frig pînă-n rărunchi
Tot îmi găsesc întoarceri spre lumină
Cu puiul meu de soare pe genunchi.

plastică

p

Clujul Baroc

Obiect de cercetare pentru sociologi, urbaniști, psihologi etc. orașul se relevă istoricului de artă dintr-o perspectivă inedită, aceea a devenirii sale într-un frumos. Cu alte cuvinte prin ceea ce conferă personalitate și farmec unei așezări ; prin, de asemenea, tabloul la scară mărită al evoluției stilurilor în arta arhitecturii și construcțiilor, în ornamentică.

Atras de polifonia expresiei baroce a Clujului, istoricul și criticul de artă **Mircea Țoca** a dedicat cîțiva ani de studiu arhitecturii baroce din veacul al XVIII-lea și ecourilor acesteia pînă în secolul următor. Metodologia cercetării, impusă de autoritatea academicianului Virgil Vătășianu, i-a îngăduit o plurivalentă abordare a subiectului astfel încît analiza beneficiază de o firească racordare la evenimentul istoric dar și la radiațiile lui în spațiul românesc și european. Pe de altă parte, integrarea fenomenului în ansamblul evoluției stilurilor în arhitectura urbană permite sublinierea elementelor de progres în raport cu goticul sau Renașterea de pildă, dar și excesele barocului în perioada de decadență.

Observațiile de ordin general, necesare de altfel unei corecte înțelegeri a datelor problemei, sînt riguros reluate în aproape monografice studii de monument. Se impune constatarea că Mircea Țoca vizează, în fișele de monument, exhaustivul. O bibliografie amplă, diversă și autorizată, îi permite cunoașterea izvoarelor și, pe această bază, conturarea unor concluzii proprii. Accesul la Arhiva națională maghiară din Budapesta se concretizează în publicarea pentru prima dată a unor importante planuri de clădiri și a altor materiale documentare privind urbanistica Clujului din veacul al XVIII-lea.

În structura tripartită a lucrării, locul central este deținut de Arhitectura civilă, divizată, la rîndu-i, în Clădiri de interes comun și Palate și case de locuit. Arhitectura militară și cea religioasă, în strînsă interdependență cu cea proprie domeniului civil, relevă în cadrul unuia și aceluiași monument canoanele constructive și ornamentale străine dar și elementele, cîte sînt, impuse de fantezia localnicilor. Așadar, barocul clujean de filiație austriacă, a fost infuzat cu elemente autohtone conferindu-i prin aceasta cîteva note particulare.

Ceea ce ține de esența barocului în arhitectură se întîlnește în aproape toate clădirile Clujului a căror destinație, de cult ori laică, avea menirea să exalte un mod de viață sau să cultive și să întrețină supremația sentimentului religios. Formele grandioase, opulența decorațiilor, detaliile în exces devin un scop în sine iar funcționalul este subordonat expresivului. Curbe ample, mișcare centrifugală și, în general, o compoziție agitată se constituie într-un repertoriu distinct al arhitectului și artistului baroc în acord cu inclinația spre fastuos și grandilocvent a comanditarilor.

În analiza diacronică a unor monumente, Mircea Țoca are în vedere modificările și restaurările succesive astfel încît imaginea inițială să se releve în deplina ei expresivitate. Palatul Bánffy, cel mai reprezentativ monument baroc al Clujului, cu toate modificările ulterioare, și-a păstrat totuși unitatea stilistică la aceasta contribuind și decorația exterioară. Sculptura ornamentală, realizată de Anton Schuchbauer, își selectează modelele din lumea divinităților antice și le ordonează într-o compoziție simbolică.

Informația amplă, exactă și oportuna ei utilizare, alături de o nuanțată perspectivă istorică asigură studiului temeinice baze științifice. Dar Mircea Țoca este, deopotrivă, un remarcabil critic de artă, sensibil la plasticitatea ansamblului astfel încît Clujul baroc devine în viziunea sa, simultan, un policrom tablou de epocă. Criticul a împrumutat uneltele gravorului și compoziția are un farmec aparte, iscat de subtila alternanță între lumină și umbră, între ieri și azi.

Valentin Ciucă

*) **Mircea Țoca : „Clujul baroc", Editura Dacia, 1983.**

muzică

m

Studioul tînărului muzician

Inițiativa de a organiza un ciclu de manifestări de regularitate sub cupola Ateneului Român, manifestări decurgînd din colaborarea între Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist și Filarmonica „George Enescu", grupate sub titlul **Studioul tînărului muzician** nu poate fi decît o reflectare fidelă a înaltului potențial artistic al tinerei școli românești de interpretare. Al doilea concert din acest ciclu de curînd inițiat, concert susținut de orchestra de elevi a Liceului de artă „George Enescu" din capitală a avut ca solișți tot elevi ai aceleiași instituții de învățămînt muzical, toți fiind laureați la diferite concursuri naționale și internaționale de interpretare. Este una din ideile de temelie ale comentariului susținut, în scurte pauze dintre lucrări, de dirijorul orchestrei, profesorul Nicolae Racu, idee completată de afirmația, revenind frecvent în cronicile de specialitate, că, în ceea ce privește potențialul de talente muzicale, țara noastră se găsește pe unul din locurile fruntașe într-un sui generis clasament mondial al premiilor și mențiunilor obținute la concursuri de măiestrie și creație muzicală. Adăugînd la acestea și faptul că, în comentariul său, Nicolae Racu a oferit scurte incursiuni în istoria muzicii, trebuie spus de la bun început că ideea de a însoți interpretarea operelor muzicale de succinte comentarii, pe înțelesul publicului de vîrstă tînără, umplînd la refuz sala mare a Ateneului Român, nu poate fi decît o idee inspirată. Pagini orchestrale de Paul Constantinescu (**Joc din Oaș**) și Zoltan Kodaly (**Ceardaș**) au deschis o seară de concert reușită, continuate de ale pagini, concertante de data aceasta, de Telemann, Bach și Weber. Să intrăm în detaliu. **Concertul pentru două flaute și orchestră de coarde** de Telemann, avîndu-le ca soliste pe Otilia Panaitescu și Gabriela Olteanu, s-a bucurat de o interpretare echilibrată, rezolvată armonios. De semnalat aici este sonoritatea plăcută a celor două instrumente soliste, dublată de o remarcabilă știință în conducerea corectă a liniilor melodice, într-o frazare deopotrivă muzicală și firească. Subliniez aceasta pentru că, cel mai adesea, concertele preclasice invită la o interpretare fără relief intenționat ; cu alte cuvinte, singurele diferențe obținute sînt cele provenind din scriitura diferențiată între diversele pasaje, lucru, evident, insuficient într-o interpretare de profesionalitate autentică. Aceeași știință a conducerii vocilor au dovedit-o Anca Șain și Pericle Perșinaru într-una din cele mai pretențioase pagini preclasice : **Concertul în re minor pentru două viori și orchestră** de Bach. Tonul plăcut al instrumentelor, frazarea inteligentă care ne lasă să întrezărim o promițătoare maturitate artistică, sonoritatea amplă și vibrato-ul plin, rotund și personal în același timp, au făcut din această pagină una din frumoasele interpretări ale serii, din păcate, umbrită de unele imprecizii din acompaniament (sînt momente în care e preferabil de tactat, din prudență, descompus ; altfel, orchestra răspunde neomogen). **Konzert-stück pentru pian și orchestră** de Weber a avut-o ca solistă pe Viorela Ciucur, pianistă de sensibilitate certă, cu o incontestabilă maturitate în interpretare, cu tehnică bine pusă la punct, chiar dacă au existat unele neclarități în brianța pasajelor solistice (este păcat că se insistă atît asupra acestei pagini concertante destul de goale în ceea ce privește muzica ; sînt aici prea multe game și arpegii și spun aceasta după ce am ascultat, tot atunci, superba uvertură **Oberon**, tot de Weber, și în calitate de interpret, tot pe băncile liceului, a aceleiași piese) : **Uvertura Oberon** de Weber și **Uvertura la opera Petru Rareș** de Eduard Caudella au încheiat, la un bun nivel artistic (orchestra Liceului „G. Enescu" este pe deplin comparabilă, ca omogenitate sonoră și ca exactitate în intonație cu multe filarmonici din țară) o reușită seară muzicală, integral susținută de cele mai tinere forțe artistice românești.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XVII

Ascultătorii, adunați în jurul focului din curtea hanului, după cum și cititorii povestirii, se așteaptă, probabil, să afle o întîmplare miraculoasă, al cărei „personaj", „balaurul", să se fi arătat lui Leonte Zodierul, pe cînd era flăcău, în împrejurări ce marchează completa lui desprindere de real, cum ar fi, să zicem, halucinațiile onirice ori, în cel mai bun caz, stările de irepresibilă spaimă iscate de viziunile fantasmagorice ale nocturnului. Nimic, însă, din toate acestea. Punctul de plecare se află în realul cel mai real, adică în intimitatea alcătuirii sufletești de care au parte personajele ce vor evolua pe cuprinsul istorisirii lui moș Leonte. Din aceeași familie de spirite cu eroii lui Agârbiceanu (nuvelele **Jandarmul** și **Popa Man**), boierul Nastasă Balomir este un eratoman demonic, înzestrat cu „darul" malefic de a fi adus mari nenorociri soților sale de pînă acum : „Trăia la noi, la Tupilați, pe vremea aceea, un boier mare și fudul : îl chema Nastasă Balomir. Era înalt și-ncruntat și avea pe piept o barbă mare cît o coadă de păun. Acum se-nsurase el de două ori, cu toată rînduiala. Și luase întăia oară o fată de boier de la Bîrlad, și-aceea mult n-a putut suferi mîniile și asprimile lui și s-a întors bolnavă și plîngînd la părinții săi. Iar de-al doilea s-a însoțit cu văduva unui grec Negru-punte : frumoasă femeie și-aceea, și bogată. Dar n-au trecut doi ani de cînd le-a pus popa cununiile pe cap și-ntr-o toamnă am văzut-o galbenă și ovilită, parc-o bătuse bruma : și s-a dus la doftori prin străinătăți, unde-a și murit. A rămas boierul singur o vreme și i se dusese numele că-i mor nevestele. Erau muieri în sat, frumoase dar proaste, care stupeau după dînsul, cînd îl zăreau, ca după dracu". Apare deci limpede că este vorba de o demonie percepută și „figurată", am spune, la modul psihico-poetic, fiind expresia unei virilități exacerbate ; ceea ce ne îndepărtează sensibil, atît de satanismul „basmic" al lui Caragiale, cît și de satanismul mitico-misticizant al lui Galaction ori de cel cazuistico-fatalist al lui Agârbiceanu. De altminteri, chipul în care se procedează la portretizarea aceleia care, în sfîrșit, îi vine de hac înfricoșătorului boier poartă însemnele aceleiași sublimări poetice a ideaticei magice. Avem a face cu ceea ce se numește un „drăcușor de fată", tipologie feminină de oarecare însemnătate în galeria personajelor sadoveniene : „Așa trecînd o vreme numai ce s-aude că boierul se-nsoară iarăși. Cum se poate ? Cu vreo văduvă de cele de abanos, cu vreo cneaghină de cele de la muscali, care umblă cu ciubote de iuft și cu nagaică : numai așa femeie ar fi potriva lui... Cînd colo, ce vedem noi ? S-a dus la Iași și s-a cununat chiar la sfînta Mitropolie, și-a adus la Tupilați, în droșca cu patru cai, o copilă ca de șaptesprezece ani. Cînd s-au dat jos la scara curții, de-abia ajungea cu fruntea la barba lui. Și era bălaie și rîdea, parcă era soarele. Iar babele de la poartă și de pe lîngă odăile slugilor au prins a o căina și-a o plînge : că-i așa de puțintică și de frumoasă, și-are s-o răpuie și pe asta bărbosul. Iar Balomir a luat-o așa, frumușel, de două degete de la mîna stîngă și-a purtat-o ca pe-un odor de mare preț pe treptele de piatră, așternute cu covor. Dar n-a apucat a o duce pînă sus, că numai s-a întors către dînsul rizînd, a clătinat din cap și parc-a vrut să-l împungă cu niște cornițe ; s-a desprins de el și-a fugit singură înainte". În fapt — și acest lucru e lesne sesizabil — „drăcușorul" de Irinuța reprezintă „figura" feminității fragil-invincibile ; cum se știe, în viziunea mitic-folclorică, expresie a unei inefabile demonii benefice.

Îmblînzirea, totala supunere, chiar, a teluricului bărbat se produc pe loc. În timp ce boierul Balomir se arată tot „mai scăzut și mai tăcut", tînăra femeie, în schimb, înflorește de-a dreptul (îi „ieșiseră două ruje în obraji și rîdea totdeauna arătînd niște dinți mititei ca de șoricel"). Vajnicul ei bărbat nu-i iese din cuvînt („Avea cucoana Irinuța gust să se plimbe pînă la Roman, ori să se repeadă pînă la Iași, apoi numai un deget mișca și-o vorbă îngîna și cuconu Nastasă își pleca barba și-i făcea pe voie"). Prin urmare, „cornițele" și dinții ca de șoricel („erau pesemne dinți ascuțiți" !) fac minuni. Anulat în teribila lui autoritate virilă, redus la tăcere, totuși, bărbatului îi mai rămîne ceva din instinctul posesiv, în stare să-l facă a reacționa într-un fel. Astfel, intră în acțiune resortul atît de obscur care este gelozia, singurul capabil să înfrunte irezistibila acțiune pacificatoare a „drăcușorului" de Irinuța. Interesant este însă că deși i se aduc dovezi de necontestat cu privire la vinovăția tinerei lui neveste, Nastasă Balomir nu se încumetă a trece direct la fapte. Stăpînit de o anume îndoială mistico-erotizantă, în mod paradoxal, el caută, mai întîi, să se edifice asupra adevărului apelînd la serviciile lui Ifrim zodierul, tatăl lui moș Leonte. Împrejurarea e de tot stranie. În disperarea sa, boierul se dă complet pe mîna țăranului de pe propria-i moșie, acordîndu-i calitate de instanță supremă. În fața lui Ifrim, el se confesează fără rezervă. Eliberat de orice orgoliu, (— „Ascultă, omule ; n-am putut face nimica nici cu minia nici cu rugămintea ; și pentru puțin lucru mi-am supus toată ființa mea ca un rob. Iar acuma, chiar în dimineața asta, cămărășița mi-a adus rușinoasa veste : că drumurile soției mele sînt pentru ocara mea și obrazul cuconașului celui mare al lui Vuza Vornicul"), acordîndu-i puteri de-a dreptul magice („Acuma am hotărît eu în inima mea ce să fac, am venit însă și la tine, ca să nu greșesc cumva. Tu ești un om care poți cunoaște adevărul și vream să mi-l cetești și mie"), conform cu cele scrise în **cartea** zodiilor, îi cere să-l edifice asupra a ceea ce are de făcut. Scena în care Ifrim citește în cartea cu zodii tălmăcind înțelesul celor scrise aici merită o atenție specială, întrucît, subiacent, ni se propune una din „schemele" cele mai concludente în virtutea căreia se constituie fondul moral și ideologic în cadrul demersului magico-fantastic sadovenian :

„Boierul nostru era așa de tulburat și de rătăcit, cum am văzut puțini oameni în viața mea. Își rodea barba și n-avea astîmpăr. Iar tătuca, fără întîrziere, a intrat în colibă și a ieșit în clipă cu tașca aceasta pe care o vedeți la șoldul meu. Și scoțînd cartea, s-a așezat lîngă foc pe scăunel, a înălțat degetul și a început a întoarce foile. Boierul aștepta în picioare lîngă cal.

— Măria ta, în ce lună și-n ce zi ai văzut lumina lumii ?

— M-a născut neneaca într-o marți, Ifrime, în optsprezece zile a lunii octombrie.

— Atuncea, a cuvintat tătuca pe gînduri, se cuvine să deschidem la zodia Scorpiei, căutînd și-n alte locuri, după rînduiala adevărată. Luminate stăpîne, aicea se spune adevărat, cum că măria ta ești un om mînios : deci cunoscînd aceastâ patimă, nu trebuie să te lași în voia ei.

Și a prins a-i ceti tata, din cuvintele zodiei, cele ce se potriveau unui asemenea om năprasnic cum era boierul nostru. Și cugeta că poate va putea să-l domolească.

Dar Balomir își scutura barba cu mare neră bdare :

— Spune-mi, Ifrime, ce scrie despre căsnicia mea.

Tătuca s-a uitat cu luare-aminte în carte și i-a răspuns astfel :

— Măria ta, casa nunții domniei tale este Taurul. Cununia cu cucoana Irinuța ai pus-o măria ta în luna lui aprii, în săptămîna luminată, după sfintele Paști. Deci aceasta este însoțirea cea bună și adevărată, după zodie. Iar aicea, stăpîne, scrie astfel : casă împreunării lui este Taurul, atuncea va avea mare noroc cu muierea lui... Și mai spune aici mai departe, măria ta : casa norocului lui este Cumpăna : la acel ceas va avea tulburare mare a minciunoaselor mărturii... Așa dar, slăvite stăpîne, dacă sînt scrise aici aceste cuvinte, apoi atuncea eu socot că vorbele auzite sînt netrebnice, și trebuie să depărteză de la inima măriei tale gîndurile cele rele".

Prin firescul ei suveran, în ordine existențială, scena este extraordinară, într-adevăr.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Un dramaturg preocupat de miturile folclorice fundamentale : Dan Tărchilă

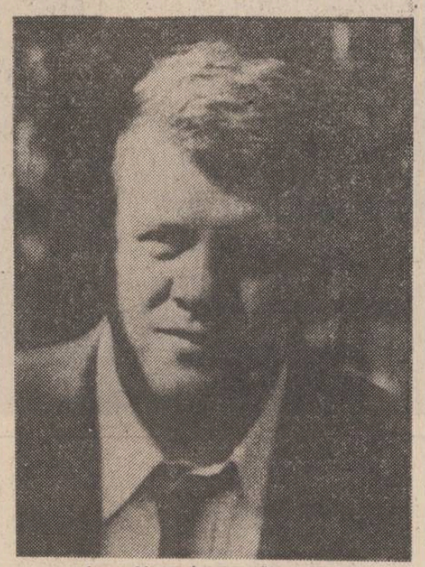

Ioan Alexandru pregătește o nouă ediție a „Imnelor"

Scriitori într-o deplasare pe meleagurile oltene

«Recesivitatea ca structură a lumii»

Urmare din pag. 1

n.n.) — în total catalogarea noastră înșiră peste 40 de opoziții." (ibid. p. 60). — Citîm cîteva din acestea : deosebire-asemănare (identitate), multiplu-unu, esență (unitate)-relație, compus-simplu, parte-întreg, noutate-repetiție, discontinuu continuu etc. (trebuie remarcat că aceste opoziții se înscriu în preocupările filosofului de a gîndi dialectica în spiritul ei, deci împotriva dogmatismului reducționist — n.n.) ; apoi timp-eternitate, finit-infinit, relativ-absolut, obiect-subiect, existență-cunoaștere, real-ireal, ideal-suprareal, existență-valoare, existență-neant, imanent-transcendent, cauzalitate-finalitate, determinism-libertate, rațional-irațional, individ-societate. Conținutul volumului I îl formează 31 de opoziții. Noutatea pe care el o descoperă în aceste opoziții este remarcabilă și se poate afirma, cu toată certitudinea, că ne aflăm în fața unui **sistem dialectic al categoriilor** pe care îl numim **sistemul recesivității.** Această lucrare se înscrie în gîndirea filosofică românească modernă ca o autentică construcție dialectică din perspectivă națională românească, ca o deschidere a universalului din specific și prin dialec-

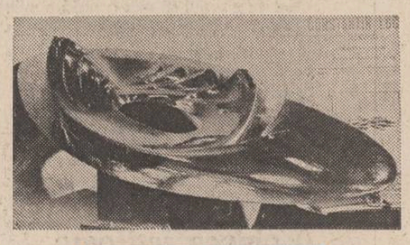

tica lui. În încercarea de a gîndi dialectica în esențialitatea ei dinamică, Mircea Florian elaborează un concept filosofic nou : **recesivitatea.** El viza sincronizarea gîndirii filosofice cu dialectica ireductibilă a subiectului și obiectului, iar nu cu forme și modele depășite. Încercările de sincronizare a gîndirii cu modele care nu rezultă din dialectica ei echivalează cu uciderea dialecticii. Lueru care i-a reușit, din nefericire, curentului dogmatic. Întreaga lucrare are ca scop să „justifice semnificația filosofică a recesivității". Termenul de recesivitate este întrebuințat aci, în lipsa altuia mai convenabil, într-un sens nou (diferit de cel din biologie — n.n.)." (ibid. p. 42). Noutatea termenului de recesivitate : „invederează o disimetrie profundă în structura lumii. Disimetria constă în împrejurarea universală că existența este structurată de termeni antitetici sau polari, în care unul domină, stă înainte, iar celălalt este recesiv, vine în urmă (de la „recidere"), fără ca prin această poziție subalternă termenul recesiv să fie degradat." (p. 42). Autorul a reușit să treacă prin sita raportului de recesivitate suficiente categorii filosofice. Iar această trecere a făcut dovada noutății conceptului de recesivitate, pe de o parte, a productivității lui metodologice și epistemologice, pe de alta. Urmărind perechile de contrarii din perspectiva conceptului de recesivitate, Mircea Florian arată că : „Latura cea mai izbitoare, dar cea mai puțin reliefată, a acestor perechi de contrarii este că cei doi termeni, deși sînt amîndoi **pozitivi** (idee nouă în înțelegerea contrariilor dialectici — n.n.), nu au o valoare egală, nu stau pe același plan și la același nivel, ci stau într-un specific raport de inegalitate : unul domină, celălalt este recesiv, sau unul determină și altul este determinat, dependent, însă în alt sens decît cel obișnuit, fiindcă factorul determinat sau dependent are o semnificație proprie, ireductibilă și chiar o valoare superioară celui determinant. (p. 60). Iar perechea determinant-dependent exprimă, după Mircea Florian, „caracterul generic al tuturor perechilor de contrarii, pe scurt, rezumă raportul recesiv." (p. 60).

Considerînd dualismul dintre individual și general ca pe cel mai însemnat, deoarece în el este angajat concretul, Mircea Florian subliniază că : „Acești doi termeni definesc principala trăsătură structurală a existenței. Experiența cunoaște ceea ce este avut o singură dată, ceea ce nu se repetă — individualul — și ceea ce este avut de mai multe ori, ceea ce se repetă, ceea ce are caracter iterativ — generalul. Această structură este inerentă, intrinsecă datelor, obiectelor și constituie oarecum minunea lumii." (p. 109). Concluzia lui asupra raportului individual-general este întemeiată pe descoperirea recesivității generalului : „Nu există individ în sine, izolat, față de care se profilează distant, transcendent, generalul. Acesta presupune individualul, căci el nu există decît în situația de proprietate a lui, de factor dependent. Dependența merge pînă la fundarea individualității pe anumite note generale. În adevăr, individul este constituit din factori generali, tocmai fiindcă aceștia sînt generali și nu pot deveni în nici un chip individuali." (p. 114). În spiritul autentic al dialecticii, Mircea Florian arată că : „nu întîlnim universal care să nu aparțină individualului. Orice individual ne pune pe urmele generalului ce-i aparține și-l constituie, și la orice general trebuie să căutăm individualul căruia îi aparține și pe care îl servește. În acest sens este îndreptățită aprecierea lui Montaigne : „orice om poartă întreaga formă a umanei condițiuni". (p. 115). În legătură cu contribuția lui Hegel la dezvoltarea gîndirii, istoricul dialectician Mircea Florian arată : „Meritul lui Hegel este de a fi lărgit competența rațiunii, de a fi lărgit cîmpul inteligibilului prin valorificarea îndrăzneață a **opoziției** care la Aristotel era o anexă a categoriilor, o categorie minoră. Hegel face din opoziție categoria categoriilor, izvorul tuturor categoriilor și științelor. Nu pierdem din vedere pericolul acestei lărgiri a puterii Rațiunii." (p. 80). Respingînd aprecierea lui Franz Brentano că „Hegel reprezintă degenerarea extremă a gîndirii umane", Mircea Florian arată : „Este nedreaptă, fiindcă este parțială. Hegel reprezintă cel mult degenerarea filosofiei raționaliste tradiționale, dar gîndirea lui conține și remediul degenerării, un remediu insuficient care în mîini inexperte poate face mai mult rău decît bine." (p. 80).

Conceptul de recesivitate îi permite lui Mircea Florian o autentică regîndire și înnoire a categoriilor filosofice din perspectivă dialectică într-un moment în care etalonul dogmatic jubila. **Recesivitatea ca structură a lumii** poate fi considerată, fără nici o exagerare, nu numai ca o etapă nouă, ireductibilă, în gîndirea filosofului, ci și ca un moment nou în devenirea gîndirii filosofice românești și universale. Soluțiile propuse de Mircea Florian în această lucrare monumentală se cer integrate spiritului filosofic românesc din care a apărut și pe care l-a sporit, liniamentelor lui raționalist-dialectice. **Recesivitatea ca structură a lumii** ni se prezintă ca o remarcabilă dominare a opusilor universali cu ajutorul unui nou concept al dialecticii : conceptul de RECESIVITATE. Cu încă o precizare : conceptul a fost elaborat atunci cînd, în numele dialecticii, orice încercare de înnoire a ei era considerată act de erezie teoretică. Apariția celui de al doilea volum ne va da o imagine și mai profundă a conceptului de recesivitate elaborat de Mircea Florian.

Linii de forță

rigoarea limbii unui poem este rigoarea semnificațiilor cuvintelor care duc la esență, la ceea ce intuim noi că este nemișcat, indestructibil, ars de soare pînă la singe. Rigoarea unică a limbajului poetic (aici mă văd obligată să precizez că numai cunoașterea unei anumite Poezii m-a determinat să scriu aceste rînduri) este, în fapt, rigoarea adîncă a obsesiei înstrăinării, a morții, dizolvată în cuvinte. Ca orice obsesie autentică, dimensiunea cosmică a limbajului poetic a pătruns în unghi cu toată substanța, în imaterialitatea imaginii proprii, materializînd-o, densificînd-o.

Dacă nici un concert nu atinge ca unicitate desăvîrșirea rigorii unui poem, este pentru că numai Poezia (limbajul poetic este o sinteză profundă) poate atinge, fulgerător, esența care ne duce cu gîndul la împlinirea prin autenticitate supremă a liniilor de forță ale unui spirit prin trecerea lui în neființă.

Dacă nu te poți abandona, măcar prin subminare, esenței morții, care este rigoare și obsesie, nu te poți implica în însăși destinul materiei căreia îi dai o nouă viață prin actul creator.

În mare parte, dacă nu în totalitate, morala, ca și subminarea (eșecul) trebuiesc provocate, cu ardoare, pe însăși parcurgerea drumului întunecat. Provocate, pot absorbi lumină, devin luminiscente, întîmplătoare, nu sînt permeabile pentru lumina esenței lor care este neîntîmplătorul. În supremul efort al recunoașterii lor poți vedea cum arde materia împreună cu cuvîntul care o denumește (cu spiritul ei). Fără subminare conștientă nu poate fi evidentă frumusețea autodistrugătoare a materiei arzinde. Iar Cuvîntul nu poate purta amprenta rigorii drumului ontologic al esenței lui secundare pe orbită.

Pe măsură ce înaintezi în înțelegerea poeziei îți dai seama de paradoxul semnificației drumului poetic. O anumită comoditate, sau chiar lene a gîndirii (explicabilă din punct de vedere istoric), la început, a dat naștere unor efecte, strălucitoare, artificiale, improprii, cum este în primul rînd rima și, la o privire mai atentă, chiar bogăția de cuvinte, adunate haotic, colateral esenței poeziei, cuvinte și iar cuvinte. Rima a strălucit, a atenuat insuficiența elucidării actului creator, a împins spre periferie implicarea esenței intelectualismului (care este precizie prin prezență a conștiinței, tragism în ultima instanță) a strălucit ca o bijuterie de sticlă într-o vitrină care a adunat fără sens obiecte cît mai multe. Iar cuvintele, atunci cînd s-au perpetuat într-un cadru ce a crescut doar cantitativ au devenit neutre și într-o foarte mică măsură au corespuns abisului lor de o abstracțiune desfigurantă. Nucleul lor semantic înjumătățit ca tensiune antologică a rămas undeva împins într-un întuneric dens și opac. Cuvîntul a parcurs un drum al orgoliului distrus. El a fluturat ca un steag colorat multiplu, a luat ochii cititorului copleșit de misterul artei, apoi, treptat, s-a interiorizat, s-a întors cu fața la sine și, prin sacrificiul paraliterar dar profund metafizic al poeților, el însuși, cuvîntul, a devenit numai propria lui aparență ceea ce și era, de fapt, la un moment dat. Dar aparența aceasta, în mod logic, a acoperit din ce în ce mai greu, pentru că dincolo de sunet și culoare răsuna în Ether sensul, nivelul de structură semantic și, în momentul fulgerării nucleului încărcat de sens al cuvîntului, prin lumina singelui propriu, de la început ascuns cu grijă ca fiind cel mai prețios element metafizic, a apărut CUVÎNTUL. De la strălucire la densitate, aceasta este dialectica fiecărui cuvînt poetic. Cu cît dialectica, din punct de vedere formal, este mai evidentă, mai proprie unui cuvînt, cu atît el este mai important pentru poezie. Un cuvînt care nu are dialectică, care s-a epuizat pe drumul înnegrit de prat, fără să mai pretindă relația adîncă și însingerată cu viața, nu are rezistență. Cuvîntul rezistent este cuvîntul care împinge și aduce poezia în plan metafizic, adică în acel spațiu rotund, perfect, asemănător unui cîmp magnetic, care a rupt orice legătură aparentă cu timpul, cu drumul dialectic de care vorbeam. Acest spațiu revelant și revelat, care strînge ca într-un focar razele toxice ale unei alte gîndiri a noastre, mai coerente, unice, desăvîrșite, ca valoare în timp, a devenit accesibil nouă prin dîra de fum a sacrificiului. Sacrificiul, subminarea conștientă, paralelă în însăși indestructibilitatea liniei structurale a poeziei nu numai că au făcut accesibil un spațiu indirect, secundar, de o intensitate maximă, dar au salvat de la singe, singele, de la desprindere, desprinderea, de la esență, esența, de la formalismul exacerbat, forma. Astfel, pe drumul pe care sacrificiul îl impune, cuvintele devin imaginea sacrificiului abstract, premergător faptei în sine, fără de care nu ar exista posibilitatea confruntării cu principiul validării în timp.

Un poet care înaintează printre cuvinte, prin însăși vocația lui de a deznădăjdui (trăiește, totuși, într-o lume prea abstractă, aceea a cuvintelor, prea definitivă și ireversibilă ca esență), vocație care îl salvează de la pieire, dar și prin vocația lui de a da viață, în plină deznădejde, cuvintelor, pierde cuvinte. Pe măsură ce anumite cuvinte devin Cuvintele lui, altele intră în noaptea uitării definitive. Dialectica este o pierdere și un cîștig mai profund, ori poetul, fiind identic mereu cu gîndirea sa, pierde cuvinte, îngropîndu-se între sensuri din ce în ce mai puține dar mai devorante. Dacă la început era suficient, în spatele cuvintelor, urletul, acum este necesar sacrificiul adînc ce presupune impactul cuvîntului cu viața. În evidența intricării (la nivelul expresiei) a cuvintelor cu viața constă moralitatea poeziei. Nu ne mai poate satisface o Poezie ale cărei date esențiale să lipsească, adică ale cărei elemente metafizice să rămînă undeva, în spatele frontului ei metalic. Numai instinctul, numai abisul structurii crude răsunînd acum, nu singerînd, au capacitatea de a deveni metafizice. Dar metafizica lor presupune conștiința lor, sacrificiu adică. Abstracția este numai o parte a drumului ce începe de undeva de după instincte (și atunci nu mai este necesar sacrificiul, pentru că nu mai există obiectul de sacrificiu), deci în afara vieții și sfîrșește nu prea departe de ele, nu atinge vîrful, punctul ce culminează. O poezie abstractă plutește infirmă prin spațiu pînă se prăbușește, este asemănătoare balonului zburător. Poezia „metafizică" este poezia ale cărei cuvinte profund dialectice, s-au intersectat în ether (acel ether al tăcerii dintre cuvinte, atît de discutat și speculat) care este spațiul interliminar dintre cuvînt și viață, cu Viața. Cuvintele s-au înălțat deznădăjduite, dar salvatoare, odată cu Vocea poetului, cu ființa lui.

Abia cînd încep să folosesc anumite cuvinte, care, și ca măsură a instinctului artistic, dar mai ales ca esență a pierderii (a conștiinței), mă definesc, mă ridică odată cu obsesia mea fundamentală, unică, în autenticitate, pentru că m-am

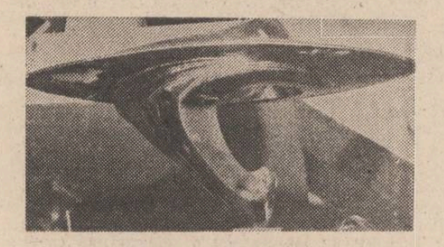

luptat să existe acele cuvinte, pot spune că sînt o profesionistă a cuvîntului. Pe reversul medaliei, acolo unde orice profesionalism încetează, deoarece se instaurează CUVÎNTUL mut, tăcerea își rotește sorii ei infiniți, tutelari, luminoși ca singele. Precum un imens creuzet, tăcerea, spațiul plin de rețelele metalice, fine și însingerate ale cuvintelor cu viața, absoarbe, transformă și decantează, în ultimă instanță, valoarea de nonvaloare.

Cuvîntul se elimină pe sine ca formă în actul creației poetice impunîndu-se ca substanță precum viața se elimină pe sine în actul morții. Este un drum complet, care presupune arderea, sacrificiul, și care măsoară gradul de puritate al unui artist. Numai cuvîntul înălțat prin suferință primește dimensiunea materiei care i-a inoculat, din punct de vedere logic, otrava suferinței. Este cuvîntul obiect, cu trei dimensiuni.

Provocarea, subminarea, urmăresc traiectoria ontologică a cuvîntului, sînt măștile infipte adînc în carne, care dau structură materiei (cărnii). Ele reprezintă implicarea în însuși destinul cuvîntului. Poezia există tocmai în spațiul în care cuvintele se intersectează cu viața, acoperindu-se de viață, iar viața vine să întîmpine ceea ce încă nu are viață dar se lasă inundat de singe. Spațiul tăcerii este ether metafizic. Cuvîntul induce, prin tot ceea ce reprezintă, prin posibilitatea de a fi dialectic, prin formalismul maxim (poate de aceea se cere înțeles prin alte sisteme coerente, cum ar fi existența pură), tăcerea. Fără Cuvînt, nu există Tăcere.

Angela Marinescu

CENACLUL DE POEZIE „NUMELE POETULUI". **Vineri, 9 martie a.c., ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XXIV-a ședință a Cenaclului de poezie „Numele poetului" condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.** Invitat de onoare Gheorghe Tomozei.

Școala Ardeleană

Urmare din pag. 1

Slușanski, tot la Iași, Rodica Anton, directoarea bibliotecii **Ciparîu** din Blaj, Nicolae Georgescu, bibliotecar la Academia Română și critic literar redutabil al revistei noastre, etc.).

Pe timpul studenției noastre, Florea Fugariu era asistent la catedra de clasice, dar dincolo de grupele sale de elevi îi cunoștea pe toți cei mai răsăriți de la alte secții cu care purta discuții interminabile despre marii artiști ai antichității. Așa cu Nichita Stănescu (rămîne de cercetat cît din opera acestuia vine și din „lecția" magistrului), cu Nicolae Velea, cu Mihai Ungheanu, practic cu toți cei care s-au dovedit, în timp, a trage fie și o modestă dîră în cîmpul literelor. Nu fac aici o statistică a învățăceilor, căci consider că e de datoria fiecăruia să-și reamintească influențele benefice pe care le datorează acestui dascăl care își impunea măgistratura și și-o exercită și astăzi dincolo de catalog și de programa fatalmente limitată la o rigoare nu totdeauna deschizătoare de noi drumuri.

Personal, l-am cunoscut pe profesorul Florea Fugariu în vara anului 1959 la Mărculești (lîngă Slobozia), într-o tabără de muncă patriotică (ne-am aflat, două săptămîni, acolo, la plivit orez, cultură și îndeletnicire pe care n-o cunoscusem pînă atunci în Ardealul meu cu spațiu ondulat). Florea Fugariu ne vorbea, serile tîrzii, despre **Țiganiada** lui Deleanu și ne recita în limba ei cantabilă părți lungi din **Divina Comedia** a lui Dante Aligheri. Cum am mai spus și-n alte „amintiri universitare" (v. de pildă, evocarea profesorului Edgar Papu), noi eram pe vremea aceea niște hăbăuci în privința culturii. Terținele marelui italian ne sunau în urechi într-un mod „plăcut", cum îi sunase altădată bădiei Cirțan limba celor care sporoviăiau în fața Columnei lui Traian de la Roma. Noi nu eram studenți (unii i-am devenit, oarecîtva, „elevii") profesorului Fugariu ; nu știam, din liceu, latina, iar alfabetul grecesc ni se părea urme lăsate pe nisip de niște caracatițe. Omul, încă tînăr atuncea, ne cucerea prin înțelepciune, căci știința avea destulă. Ne-a povestit cum a dormit nopți de-a rîndul pe masa largă a bibliotecii de **clasică**, unde erau atît de multe cărți donate și deci purtînd amprentele digitale ale lui Ovid Densușianu.

Poate să-l fi cunoscut pe profesorul Fugariu și cu vreo cîteva luni mai înainte — frecventa cenaclul literar de la română și era un elevat „holist", adică nu trecea prin holul facultății fără să zăbovească la taină și pilde. Totuși, îmi datez prima întîlnire cu Dumneasale la Mărculești pe cînd ziua, pliveam, în baltă, orezul, iar serile îi ascultam divinele sonuri ale lui Dante.

Florea Fugariu este de baștină oltean. Fiind și eu puțin „oltean" după copiii soației mele, pot să-l încadrez într-o tipologie de care cred că am puțin habar : V.G. Paleologu — Odobleja — Petre Pandrea — Petre Vancea — Petre Țuțea. Și încă alții. Toți îmbiați de flacăra înaltă și mai adesea traversînd un destin tragic. Există în perimetrul spațiului oltenesc o linie de vinjoșie a brațului și a cugetului care se leagă, peste Paring și ceilalți munți frați, de bărbații titulari ai Ardealului. (Apoteoza lui Mihai a fost la Alba Iulia, Titulescu a lăsat prin testament să se odihnească întru vecie tot în Ardeal, Vancea a fost student și apoi profesor la Cluj etc., etc.).

L-am întrebat, într-un rînd, pe profesorul Florea Fugariu :

— De ce v-ați sacrificat o sănătate moștenită și o operă de bună seamă mai eclatantă (Florea Fugariu scrie o proză nemaipomenită, a și publicat, rar, cîte ceva, și de asemenea poezie...) și v-ați destinat atîta timp, efort și gîndire **Școalei Ardelene ?**

— Din recunoștință, stimate domnule Suciu ! Dacă, dumneavoastră, nepoți de Maiori și Deleni, nu mai cunoașteți limbile antice, nici germana, nici maghiara, noi, ceștia de dincoace de Carpați știm de unde am venit și mai ales cît datorăm ctitorului de școală românească din Muntenia, Gheorghe Lazăr. Din recunoștință, stimatul meu domn !...

Mi s-a înroșit fața și de-atunci ori de cîte ori îl întîlnesc pe profesorul Florea Fugariu mă simt nimicnic, ceea ce și declar m.p. (mana proprie). Fie însă ca această „fișă" biobibliografică să-l așeze pe acest mare militant al spiritualității noastre în drepturile care i se cuvin după muncă. Rîndul viitor vom încerca o descripție a recentei antologii din **Școala Ardeleană**, 2 000 de pagini, de pe urma căreia a rămas încă dator la dactilografe...

«Manuscriptum» în 50 de numere

Cunoscuta și apreciata publicație a „Muzeului Literaturii Române", **Manuscriptum**, a depășit 50 de numere. Cu acest prilej editorii au realizat un adevărat volum bibliografic retrospectiv care oglindește activitatea revistei de-a lungul a treisprezece ani de existență (nr. 1/1970 — nr. 50/1983).

Acest volum este ultimul, care poartă girul lui Al. Oprea, iar nota cu care el se deschide subliniază aportul celui care a fost „inițiatorul și arhitectul" colecției „Biblioteca Manuscriptum". Volumul reproduce textul programului din primul număr (1970) al prestigiosului trimestrial, semnat de Perpessicius. Recitirea acestui program, comparată cu ceea ce publicația și instituția ei tutelară au realizat în toți acești ani arată în ce măsură concepția inițială a fost urmărită cu consecvență, și evidențiază valoarea contribuției lor culturale. Bibliografia retrospectivă a revistei „Manuscriptum" conține un sumar cronologic, un sumar de rubrici, unul de autori și altul iconografic, ceea ce îi conferă un caracter de „sumar al sumarelor" celor 50 de numere. Așa cum arată redactorii volumului, **Fănuș Băilești**eanu și **Aureliu Goci** — „este de neconceput azi o lucrare prestigioasă temeinică, de istoriografie literară care să ignore paginile publicate în **Manuscriptum**". În acest sens lucrarea **„Manuscriptum în 50 de numere"** își dovedește utilitatea, oferind instrumentul necesar pentru valorificarea științifică a materialului adunat pînă acum. Așa cum a fost conceput, volumul oferă o imagine sintetică asupra orientării, programului și rolului revistei în valorificarea, recuperarea și scoaterea la lumină a unor prețioase documente ale patrimoniului cultural românesc. **Volumul poate fi procurat de la standul Muzeului Literaturii Române, str. Fundației nr. 4.**

L6 3 MARTIE 1984

REMEMORĂRI

Un telefon în eter

De cite ori am călătorit in străinătate, cuprins de snobismul febril dublat iute de o veritabilă plictiseală, m-am inarmat cu două-trei numere de telefon absolut neutre, telefoane de rutină, pe care urma să le dau, in cine ştie ce clipă a singurătăţii mele concetăţenilor pripăşiţi pe alte meleaguri.

In majoritatea cazurilor nu cunoşteam persoana pe care trebuia să o sun. Aveam recomandări verbale, scrisori de acreditare, chiar şi mici pachetele menite să-mi inlesnească o mai repede şi concretă abordare.

Stau şi mă intreb, de cite ori am uzat de aceste relaţii făcute prin acroşaj, de cite ori, practic, am telefonat, măcar de formă, la numerele obţinute după indelungi şi inutile zbateri?

O dată in Iugoslavia, la Zagreb, am sunat, cu o tenacitate demnă de lucruri mai bune la un număr procurat de soţia mea, o casă de români, sau, cel puţin doamna era romîncă, urmind să fixăm o intilnire pentru a le da o scrisorică şi un ou de paşte incondeiat ca in Bucovina, ou care-a stirnit o deosebită atenţie şi vigilenţă vameşilor autohtoni. Credeau, chipurile, că e injectat cu heroină şi nu s-au lăsat pină ce nu l-au dat spre expertiză unui ciine bătrin şi abil care, după ce l-a mirosit de trei ori prin botniţa protectoare, l-a îndepărtat scirbit cu laba şi a lătrat injurindu-ne.

Am sunat zic, de citeva ori, la inceput vorbind româneşte, (şi cred că aici a fost greşeala), apoi in croată, nu eu, ci soţia, evident, şi de fiecare dată, ni s-a răspuns că am greşit numărul! Avind adresa pe plic, şi o săptămină la dispoziţie, am trimis misiva şi oul incondeiat prin poştă, indicind pe adeverinţa de primire numărul camerei de la hotelul in care locuiam şi un nume fictiv. In nici două zile, un poştaş galonat, ca un general in rezervă, mirosind a parfum prost şi a şliboviţă, a bătut la uşa odăii de la hotel aducindu-ne confirmarea semnată şi avind grijă să ne lase mai săraci cu zece dinari.

Altădată, un compozitor mi-a incredinţat pentru Leningrad nici mai mult nici mai puţin decit o statuetă chinezească. Frumoasă şi printre ultimele neluate cu asalt de harnicii cumpărători din capitală, reprezentind un bătrin chinez, filozof, chel şi cu barbă, ţinind in mina dreaptă un toiag-şarpe, iar in stinga, sprijinită in faldurile chimonoului instelat, globul pămintesc...

Obiectul, fragil şi oarecum insinuant, mă deranja de două ori. Aşa că, l-am inlocuit cu un „Ginditor de la Hamangia" in miniatură.

In singura zi predestinată vizitării Leningradului, spre seară, am telefonat viitorului proprietar, care nu ştia despre ce cadou este vorba, şi i-am dat intilnire in holul hotelului in care s-a sinucis Serghei Esenin.

A venit cu o promptitudine neaşteptată şi după conversaţia de circumstanţă, destul de rece, i-am inminat comisionul. Mi-a dat la rindu-i un pachet mărişor, învelit intr-o cutie de pantofi numărul 46, pe care urma să-l trec, ducindu-l in ţară, peste barierele văzduhului. In preziua plecării, incercind să repartizăm bagajele cit mai economicos, am desfăcut, (mii de scuze), cutia de pantofi in care se legăna un obiect solid. Spre stupefacţia mea lăsind la o parte speculaţiile de ordin supranatural, din culcuşul cutiei de carton, şi-a făcut apariţia acelaşi chinez bărbos şi chel, aceeaşi statuetă pe care ar fi trebuit să i-o aduc recentului posesor al „Ginditorului de la Hamangia". In plus, o ciocolată invelită intr-un ambalaj ce reproducea o iarnă rusească al cărui conţinut l-am devorat inainte de-a ajunge la aeroport.

In fine, ultima dată sau poate nu ultima, ci doar in una din ele, plecind in Finlanda, n-am izbutit să obţin nici un număr de telefon. Nimeni nu cunoştea pe nimeni in ţara celor cincizeci de mii de lacuri.

Şi atunci, am simţit nevoia stringentă, aproape acută, de-a căuta pe cineva.

Se terminase Congresul la care fusesem invitat şi urma să aştept vreme de trei zile sechestrat in Helsinki, cursa TAROM. Cazat la un hotel civilizat, dar fără o leţcaie in buzunar, am inceput să sufăr de dor şi singurătate.

Nu pieream de foame. In cazare era inclus micul dejun şi, jur pe ce am mai scump, că mincam in fiecare dimineaţă ca la mintă. Cu toate acestea, seara, şi mai ales noaptea, şi să nu uit, (erau nopţile albe!), după ce mă intorceam din freneticile plimbări solitare, in camera de hotel, mă apuca o melancolie zaharoasă şi un dor nespus şi-mi venea să pling de atita solitudine.

Astfel, avind la capul patului cartea de telefoane a oraşului Helsinki, aranjată pe alfabet, cu litere latine, mi-a venit in minte strania idee de-a depista prin analogie grafică, posibile nume româneşti.

Cel mai uşor mi-a fost la litera „I". Dovadă că, la noi şi aiurea, Ioneştii vor dăinui prin tradiţie. Iată însă că, luind la intimplare, de la Iooneskeen, la Ioneskiun, de la Ionneskof la Ioneken, am căzut, pină la urmă pe un nume absolut românesc, transcris ca la noi, fără nici un dubiu: Ionescu Eleonora...

Nu mi-a venit să cred! Era ora zece noaptea, mai bine zis, ziuă, oră la care, orice finlandez işi plimbă ciinii sau ascultă orga lui Sibelius sunind dinspre cercul polar. Sau nu ascultă nimic şi şade răstignit pe o bancă murmurind rune din Kalevala.

Formez numărul, aşadar, şi aştept. Aveam notată pe o bucată de hirtie formula de-a răspunde la telefon. Fiindcă, dacă in mai toate ţările lumii cel sunat răspunde „alo" sau „pronto", sau mai ştiu eu cum, in Finlanda răspunsul e exprimat intr-o intreagă propoziţie, cu subiect şi predicat, probabil. Deci, formez şi zic:

— Alo, casa Ionescu?

O scurtă pauză de orientare, timp in care receptorul a trecut altei persoane. Repet cu modulaţii serafice:

— Alo, casa Ionescu?

— Da, domnule! Ce doriţi?

(Ce doream? Păi, doream multe, in primul rind să aud pe cineva vorbind româneşte, după care, alte sentimente neexprimate... Vocea era a unei femei.)

— Doamnă, am zis cu gravitatea crainicilor de la noi care anunţă buletinul meteo. Sint român, stau incă o zi in Finlanda şi aş vrea să schimb citeva vorbe cu cineva din ţară. Ştiţi, am găsit numărul dumneavoastră in cartea de telefon şi, vă rog să mă iertaţi, v-am sunat...

— Sinteţi român din România? mă ancheteazä de la celălalt capăt vocea aproximativ binevoitoare a cucoanei.

— Da, român din România şi plec nu miine, poimiine, şi sint singur in Helsinki şi m-am gindit, adică am căutat in cartea de telefoane şi v-am sunat fiindcă nu cunosc pe nimeni şi..

— Aveţi ceva de vinzare?

— Nu! N-am nimic de vinzare, am zis uşor năucit. Deşi, al dracului cum mai vroiam să vind o sticlă de coniac **Bucur** pe care o trambalasem la vedere pe străzile capitalei nordice fără să ştiu care e secretul comercializării ei.

— Si, atunci, de ce aţi telefonat?

— Doamnă, cum să vă explic, sint singur, nu pot să dorm, sint român, am căutat in cartea de telefoane şi... asta-i tot!

— Mălai aveţi? a intrebat interlocutoarea cu voce tăioasă.

— Mălai? Ce fel de mălai (Dacă era vorba de limbajul bişniţăresc nu aveam nici un leu de **mălai!**)

— Mălai-mălai, se enervă vocea. Ce, dumneata nu eşti român? Nu ştii ce-i aia mălai?

— Nu doamnă, n-am mălai, am zis eu distrus şi resemnat.

— Dar ce ai?

— Doamnă, v-am explicat. Sint singur aici, intr-o ţară străină, şi am găsit numărul dumneavoastră de telefon şi am inţeles că sinteţi o familie de români şi am indrăznit să sun, fiindcă mi s-a făcut dor, ştiţi...

— Ascultă domnule, nu mă interesează că eşti singur şi că ţi-e dor. Eu te intreb clar dacă ai mălai sau nu?!

Am biiguit că nu, după care, doamna a trecut receptorul soţului şi acesta m-a injurat indelung şi cu meşteşug in limba lui de baştină.

Am coborit din hotel. Era ora 12 noaptea şi nimeni nu dormea in capitala cea mai de nord din Nord.

Aveam o marcă. O monedă banală, din aramă, cu chipul unui rege bărbos pe revers. La o tarabă gen „biscuiţi şi răcoritoare", proprietara

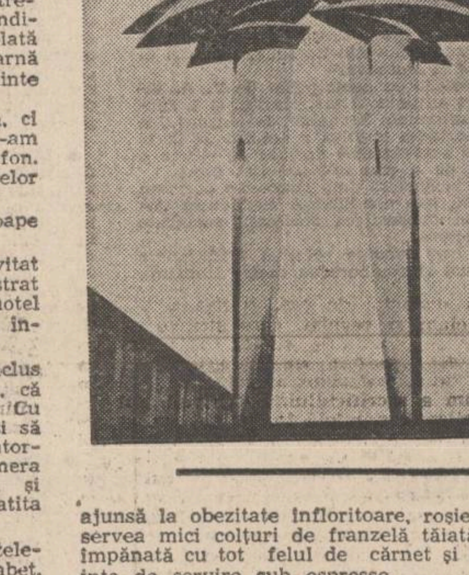

ajunsă la obezitate infloritoare, roşie in obraz, servea mici colţuri de franzelă tăiată in două, impănată cu tot felul de cărnet şi virită inainte de servire sub espresso.

Am intins marca. Grasa a virit franzeluţa şi-a apăsat maneta născătoare de aburi. In clipa in care miinile noastre s-au intilnit peste ghişeul lustruit, văzind marca din mina mea, obeza mi-a aruncat o privire critică şi-a dat nemulţumită din cap. Am rămas cu mina in aer. Nu aveam decit o marcă!

Vinzătoarea, cu un gest elegant, şi un zimbet de om bine hrănit, a desfăcut bucăţile calde şi a dijmuit ceva ceapă şi ceva sos picant şi ceva cărnică de ren, probabil.

Apoi mi-a zis intinzindu-mi porţia reconcepută:

— Una marca, bambino!

Am tresărit gata să scap bănuţul de aramă. I l-am intins şi am luat marfa. Şi in timp ce mă pregăteam să muşc am intrebat-o naiv articulind fiecare cuvint in parte:

— Mălai nu aveţi?...

Mircea Micu

Pro pace

Urmare din pag. 1

te, cetăţi şi temple, ale căror mari minţi au izvodit cărţi fundamentale. Unele s-au păstrat. Multe s-au năruit in clepsidra timpului. Altele, cele mai multe, au fost mutilate, devastate, plonjate in nefiinţă de cumplitul foc al războaielor. Omenirea a dat prin secoli jertfe incredibil de dureroase şi numeroase. Noi, cei de azi, am sperat şi am crezut, sperăm şi credem ca omenirea să ajungă la izbinda gindului raţional de care avem nevoie cum avem de aer, cum avem nevoie de apă. Căci nici aerul şi nici apa n-ar mai fi, dacă hazardul ar ieşi victorios, dacă luciditatea ar fi incovoiată sub lancea absurdului.

Arma noastră, a scriitorilor de pretutindeni, este cuvintul. Este conştiinţa forţei eterne a cuvintului. Dar un cataclism nuclear ar condamna la moarte şi cuvintele, şi cărţile. Fără ochii cititorului, cărţile — chiar dacă ar rămine intr-un univers pustiu ar fi o imensă gratuitate.

Motiv cu atit mai de solemnă satisfacţie şi gravă demnitate, faptul că din România a pornit, la iniţiativa preşedintelui ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, in consens plenar cu voinţa şi sentimentele poporului intreg, statornicul glas **de pace**, formulindu-se propuneri inlăuntrul cărora se poate desluşi limpede convingerea că numai dialogul şi tratativele pot fi acceptate ca soluţii in faţa impasului fără precedent in care omenirea a ajuns la acest sfirşit de veac, glorios şi tragic totodată.

Războiul nu este, nu poate fi o fatalitate pe care să o privim cu resemnare. In locul propagandei menite să justifice continuarea cursei inarmărilor spre a se ajunge la un aşa zis „echilibru al forţei", stă in datoria noastră propaganda luptei pentru pace şi dezarmare nucleară — a noastră, a celor ce ne-am asumat răspunderi in faţa cuvintului şi a ideii. Ca scriitori o ştim: moartea fiecărui om este o fatalitate, dar moartea omenirii nu poate fi o fatalitate. Europa, numită exact şi frumos, leagăn al civilizaţiei, nu poate deveni leagănul in care să-şi consume cinicul şi unicul ospăţ mondial Zeul Războiului.

Literatura lumii şi literatura românească, de asemeni, ne aduc nenumărate mărturii că scriitorul şi-a ridicat profetic şi neezitant intotdeauna glasul in numele vieţii, al păcii. Cu atit mai mult această tradiţie a umanismului se cere, azi, dezvoltată şi afirmată. Da, o luptă este necesară şi in secolul nostru — lupta pentru **pace.** Dar pacea nu se obţine prin tăcere şi resemnare. Să facem din cuvintele poemelor noastre, din exprimările conştiinţelor noastre, — arme ale păcii, scuturi de netrecut impotriva oricăror spirite belicoase.

Cuvintul poeziei — se cere, este o datorie sacră — să nu dea niciodată pace războiului.

Să unim cuvintele şi faptele lumii in această vitală luptă pentru pacea şi viitorul planetei şi al omului, in care la orizonturile devenirilor viitoare să se inalte victorioasă raţiunea, izbinda lucidităţii, a increderii in om, in echitate, in adevăr şi dreptate, in dreptul omenirii de a-şi păstra marile cuceriri ale mileniilor, in dreptul popoarelor de a-şi hotări singure destinul, viitorul. Da, aceasta poate fi acceptată ca o imagine concluzivă a epocii. In orizonturile ei fără margini merită să-ţi cuprinzi destinul. In numele ei, spre gloria poeziei, a literaturii, aceste adevăruri ale vieţii se cer apărate, se cer cucerite. In loc să tremure sub povara armelor, pereţii planetei noastre, ei merită să fie luminaţi intru eternitate de nepieritoare idei şi metafore ivite din vocaţia şi superbia celui ce „gindeşte singur şi scormone lumina". A Omului pe care avem dreptul, trebuie să-l gindim mereu ca invingător, ca invincibil. A Omului, unicul proprietar al miracolului miracolelor — **cuvintul.**

INSEMNĂRI DE SCRIITOR

La marginea literaturii

Funcţionează in lumea literară, dar mai cu seamă la marginea ei, fabricanţi de teorii, alăptindu-şi apetitul literar din necazurile şi spaimele care traversează, deseori, talentele autentice. Nimeni nu se teme de ei, fiindcă poezia şi arta sint intangibile la spinii de duzină. Dar cind se iveşte din adincuri teama de trecut, drapată cu principii şi purtind salopetă „revoluţionară", atunci noi, scriitori comunişti, ajunşi la maturitate, cei ce-am trăit, copii fiind, războiul, apoi luptele pentru instaurarea puterii populare in România, sintem datori să ne ridicăm fără menajamente impotriva celor ce brodează imprudent in marginea esteticii şi a adevărului istoric.

Am citit in revista **Manuscriptum nr. 24, 1983,** articolul tovarăşului Ştefan Voicu, intitulat **„Cu privire la cazul Arghezi".** Pentru mine, titlul sună **Cu privire la cazul Eminescu,** intrucit Arghezi rămine Eminescul României moderne. Tovarăşul Ştefan Voicu incearcă o analiză a unei infamii — aşa-zisul articol **Poezia putrefacţiei sau putrefacţia poeziei** — săvirşite la adresa lui Arghezi de Sorin Toma şi se străduieşte din răsputeri să ajungă la concluzia complet falsă, complet eronată, intoarsă cu bună ştiinţă pe după plopul strimb, că Sorin Toma a săvirşit acest atac impotriva marelui poet din proprie iniţiativă. N-am nici-o indoială că, numindu-l pe Arghezi, „neronian" şi „hitlerian", Sorin Toma n-a trebuit să se depărteze dincolo de pragul casei, dar cind spune ...**„Arghezi nu face in poezie decit ceea ce a făcut Picasso in pictură, introducind ca material artistic in tablourile sale excrementele [...] Crimpeiele de frumuseţe adevărată ce se mai intilnesc pe ici-colo in poeziile lui Arghezi să fie oare un semn că in sufletul poetului nu stăpineşte numai moartea, că mai există in el un rest de viaţă şi de simţire omenească destul de puternic pentru a regenera acest mare talent? [...] Din păcate, datele pe care ni le oferă viaţa şi scrierile lui Arghezi, nu ne permit să fim optimişti, nici măcar sub forma unui asemenea dubiu. Tudor Arghezi ar fi putut deveni un mare poet. Dar Artistul din el a murit inainte de a fi ajuns la aceasta"** — atunci trebuie să-mi spun că un „publicist" de talia lui Sorin Toma, un publicist care nu semnase, pină atunci, nici un rind despre nimic şi nimeni, nu putea, el singur, cu puţinele-i mijloace, şi nici ajutat de vajnicul lui tătic academician, mai fonf in scriere decit odrasla-i ajunsă la putere, să incorporeze in fraze coerente atita ură copleşitoare, venin, bale. Ajutoarele s-au inghesuit din afară. Sorin Toma, spre finalul odiosului articol, anunţa, fără drept de replică, programul ce trebuia urmat fără cricnire de toată suflarea intelectuală: **„La noi in ţară, in Republica Populară Română,** nu se vor mai găsi **critici care să se extazieze in faţa poeziei desnădejdii şi a morţii, sau in faţa poeziei bubelor şi puroiului, ori de cine ar fi semnată ea".** Punct şi semnul poruncii, cu toate că paragraful ar trebui să continue cu cuvintele: in caz contrar... Pe semne că intuiţia i-a spus că-i deajuns şi atit. Şi după clipa aceea, ghilotina a intrat in funcţiune.

Aşa stind lucrurile, se pune intrebarea: de ce vrea Ştefan Voicu să ne facă să credem (şi, probabil, cu cei tineri, va izbuti) că duşmănia impotriva lui Arghezi şi a poeziei acestuia, explodind din articolul lui Sorin Toma, a fost „opera" unui singur individ?! Straniu şi periculos lucru. Mai ales că am dreptul să-mi inchipui că tovarăşul Ştefan Voicu ştie bine că şi unii dintre noi ştim că **Poezia putrefacţiei sau putrefacţia poeziei a fost scris de mai multe** miini spălate şi supravegheate de un ispravnic ce nu iubea marea cultură română. Au luat parte la rotunjirea mirşăviei unii care ne intersectează, dar şi alţii care n-o fac — doi fugiţi, ca să ne dea lecţii de libertate de la mii de kilometri distanţă de Bucureşti, vreo patru aflaţi printre noi şi care o duc bine mersi şi de-abia aşteaptă să le pomenesc numele ca să mă dea in judecată pentru calomnie, intrucit manuscrisul articolului semnat Sorin Toma, nu-i aşa, nu se mai păstrează, iar retuşurile, adăugirile, indreptările celorlalţi, nici atit.

Dacă aş fi fost tinăr, cum din nefericire nu mai sint, l-aş fi lăsat pe Ştefan Voicu să depene amintiri, după cum aş fi trecut şi peste faptul că in substratul articolului din „Manuscriptum" mie-mi face impresia că autorul militează pentru reintroducerea in climatul nostru a preistoriei sociale, fiindcă ştiu că acest lucru nu se mai poate intimpla, insă citeva fraze, care m-au trăsnit in moalele capului, m-au făcut să iau creionul in mină. Iată-le: **„Ca aproape fiecare poet, A. Toma se autoaprecia ca genial, părere impărtăşită, din păcate, de Sorin Toma, care, deşi... şi cu toate că...** nu era lipsit de gust artistic şi de capacitatea de a nuanţa judecăţile de valoare **in aprecierea unei opere. Despre poetul Alexandru Toma ţin să-mi exprim părerea, cu riscul de a supăra, că poziţia de astăzi a criticii literare şi a istoricilor literari este nedreaptă. După ce ciţiva ani de zile a fost ridicat, pe nedrept, in virful piramidei şi slăvit ca cel mai... şi cel mai..., acum este negat cu desăvirşire şi hulit".**

Ca să scrii şi să publici in 1983 că **„Sorin Toma nu era lipsit de gust literar şi de capacitatea de a nuanţa judecăţile de valoare in aprecierea unei opere"** mi se pare ori o glumă de prost gust, ori, ceea ce-ar fi tragic şi aproape mi-e jenă să inşir pe hirtie, să n-ai nici cea mai elementară idee despre artă, literatură, valoare, discernămint, cultură.

In ceea ce priveşte porţia de dreptate ce i se cuvine lui A. Toma, aici lucrurile chiar că iau o turnură stupid-caraghioasă. Nici un scriitor nu e inutil. Iar loc in lume şi in istoria literaturii se găseşte pentru fiecare. Dar dacă l-am propune şi l-am alinia pe A. Toma, lipsit de cel mai elementar talent poetic, contingent de literatură cu Tudor Arghezi, ar trebui să ne intoarcem in tagma analfabeţilor sau poate mult mai departe in timp. Daţi-mi o poezie viabilă din A. Toma şi, dincolo de mizeria in care a scufundat, ani intregi, literatura noastră, o voi invăţa şi voi pieri cu ea pe buze. Dar aşa ceva nu veţi găsi in „magul de la Urziceni". Veţi afla, in schimb, fiindcă Urziceniul nu-i departe de republica din Ploieşti, că mare parte din produsele lui ni s-au păstrat **„inchise sul in flacoane hermetice, ingropate in beciul locuinţei mele, spre a le sustrage percheziţiilor cu care sbirii regimului mi-o cinsteau des".** Asta pe cind se dedulcise şi la beneficiile curţii regale, că doar şi Carmen Sylva fusese poetă. Il asigur pe Ştefan Voicu că eu cunosc pe puţin două sute de poeţi despre care continui să scriu in **Cartea cu prieteni.** Ii număr printre ei şi pe Nichita Stănescu, Ştefan Augustin Doinaş, Marin Sorescu. Nu mi-a fost dat să-l aud pe nici unul, in nici o imprejurare, că se crede genial. (Şi părerea mea că Nichita chiar era genial). Toţi sint bintuiţi de nelinişti, de indoieli, de groaza care se schimbă adesea in coşmar că nu vor găsi niciodată cuvintul potrivit. Atunci credeţi că A. Toma era zdravăn la minte cind se credea genial in ţara unde trăiau incă Bacovia, Blaga, Barbu, Voiculescu, pentru că pe **Arghezi,** nu-i aşa nu merită să-l punem la socoteală!? A. Toma se dedulcise la ideea de statuie, mingiiat la subţiori de fecior-su şi de toată poiata de lingăi care luaseră in stăpinire critica vremii. Pentru rinduri ca: ...„In infernala **subpămintă** / Acolo unde faunii-ciclopi frămintă..." sau: „Inimoşi ştiţi struni Bucefali, / **Furtunind** spre izbinzi dirzi şi pali..." sau: „Imperialist american, cădea-ţi-ar bomba in ocean" sau: „Că şi pacea bombă are / Şi incă una foarte mare...", doreşte Ştefan Voicu să ne lipim iarăşi cu fruntea pe buchiile neinspirate, nătinge, oarbe şi orfane ale pionierului realismului socialist? Din exemplele date, ca şi din tot ce-a publicat A. Toma, se vede clar că nu vreo superstiţie orientală ne opreşte să-l scoatem din groapa nimicniciei. Căci putem noi să-l atirnăm din nou in mintea copiilor noştri cu asemenea elucubraţii? Mie, avind copii, nu-mi dă mina!

A. Toma semăna zădărnicia şi dezgustul in literă, iar in inchisori zăceau scriitori de talia lui V. Voiculescu, Vladimir Streinu, Alexandru Ivasiuc, Meliusz Joszef, Sergiu Dan, N. Carandino, Petre Pandrea, Dragoş Vrânceanu sau N. Davidescu. Sub domnia lui A. Toma şi a celor ce-l preţuiau şi-l iubesc incă, Eminescu şi ceilalţi clasici nu puteau să apară in librării decit trecuţi prin gaura cheii, iar Tudor Arghezi vindea cireşe la poartă in cornete de hirtie confecţionate de Tudor Muşatescu din reviste de ei doi intemeiate.

Nu vreau să trag nici o concluzie. Am luat creionul in mină pentru că, scriitor de limbă şi literatura română, sint dator să mă inalţ, in numele lui Tudor Arghezi, fiindcă in umba lui aurită mă mişc pe pămintul românesc, şi nu dau dreptul nimănui să i-l aducă in eternitate, fie şi sub picioare, pe A. Toma şi să incerc să retez obrăznicia minciunii de-a se institui in zicală, proverb sau verset. Deci să ne inţelegem: Sorin Toma a fost numele unui complot la adresa literaturii. Şi din nefericire, complotul, atunci, a izbutit. Il invit pe tovarăşul Ştefan Voicu să-mi arate un articol care in perioada '48—'64, atit cit au rămas in triumf dogmatismul cel mai intunecat şi proletcultismul, un singur articol de atitudine care-a apărut necenzurat sau neciumpăvit intr-un ziar. Atunci şi numai atunci il voi crede că un singur individ numit Sorin Toma a putut să intunece pe două decenii şi cu urmări incalculabile istoria culturii româneşti.

Fănuş Neagu

CONFABULE

Un ţăran trece strada

La priveghi / frig / in odaia cea mare / din faţă / bărbaţii in virstă abia ce / se aşează pe băncile lipite de perete şi pleacă / in jurul lacrei / femeile umblă mai mult prin bucătărie / pregătesc / cite un copil incremeneşte o clipă in rama uşii şi fuge / ceaţa dimineţii se prelinge pe geamuri /ard luminările pocnind / se şopteşte / să nu fie trezit / doamne fereşte / omul ăsta de murise / se oftează / tristete cumsecade / potolită / mortul nu avusese copii / nevastă-sa il părăsise la scurt timp după insoţire / işi luase lumea in cap şi fugise din sat / singură / numai cu ce avea pe ea / iar el / zise ceva mai tare un vecin / parcă de-atunci se ţicnise / vorbea singur prin curte / altfel muncitor / şi harnic / numai că intr-o zi prinsese / nu se ştie cum / un cocor şi-i legase de picioarele lungi şi subţiri ca nişte tulpine de crini / plumb atirnat de sfoară / abia călca biata pasăre / făcea ciţiva paşi şi dădea să zboare / dar greutăţile o trăgeau inapoi / pe pămint / uite-l şi acum / mai zise vecinul / arătind cocorul cu degetul / pe fereastră / primăvara / mai ales / vrea să zboare / şi toamna / ia să-i dau eu drumul / săracu / mai zise / şi ieşi in curte / tăie sforile / dar cocorul făcu ciţiva paşi / dădu din aripi / şi căzu pe pămint.

Iulian Neacşu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (LIV)

Literatura happening

O nostimă conduită face din aceşti „scriitori" fără operă autorii unei, totuşi, literaturi vii, de negăsit in cărţi, irepetabilă, fără „artă", epigonică şi ea căci şabloanele se văd cu ochiul liber fiind şi burleşti pe deasupra: **o literatură, pe scurt, a inscenărilor.** E adevărat că a pretinde „opere" unor băieţi veseli fără conştiinţă literară nu e de imaginat şi, ca să fim drepţi, ar fi fost şi greu. Cine se gindeşte să creeze durabil e pregătit inainte de toate să trudească, să se cultive şi să priceapă lumea in care trăieşte; nu s-ar zice că vreunul dintre „parizienii" care vorbesc româneşte ar fi dat pină azi semne de aşa ceva. Dimpotrivă, a scrie cum se nimereşte, a copia pe alţii, aceia celebri, a fi obsedat de „succes" şi nu de estetic — iată un şir de trăsături care in absenţa talentului nu pot decit să conducă pe om, cit de rezistent ar fi acela, la eşec.

Totuşi, să concedem că un talent au aceşti **pionieri ai unei literaturi care nu se scrie ci „se face", ca o piesă de teatru:** acela al farsei, al inscenărilor care fac din „viaţă" o materie moale unde se poate aplica orice ştampilă prefabricată. In privinţa acestora, lumea s-a incredinţat de mult că are de-a face cu o bandă de coţcari puşi pe scandal şi inspiraţi, vorba unui jurnalist de la „Le Figaro", de „cea mai proastă literatură poliţistă". Nu-i vorbă, să te joci, la virsta inaintată pe care o au unii dintre ei, de-a hoţii şi vardiştii e numai o curiozitate de copil retardat, deţinător şi la bătrineţe, in buzunar, al unui pistol cu capse şi cu servieta plină de „comics"-uri.

Că e sau nu prelungirea imatură a unor jocuri de şcoală sau, aşa cum pare, **o manie a scandalurilor exhibiţioniste** care tind să inlocuiască opera (un cuvint care provoacă „parizienilor" mari complexe) nu are, in definitiv, o prea mare insemnătate: „literatura" happening este, in grupul „Europei libere", la ea acasă. Ce nu au făcut, spre a provoca rumori publicitare in jurul lor, nefericiţii aceştia a căror condiţie ultimă e scandalul?

Prin 1977, exact in ziua in care Paul Goma era aşteptat să sosească la Paris, Monica Lovinescu s-a plins poliţiei că ar fi fost atacată de doi indivizi care nu au stat cu miinile in sin ci ar fi bătut-o măr. Calcul corect: o femeie maltratată de doi bărbaţi decişi, iată o scenă melodramatică, impresionantă pentru orice individ de bună condiţie; in plus, asemenea incident putea să deschidă uşi, a doua sau a treia zi, şi pentru „exilatul" Paul Goma, „român" şi el ca şi femeia atacată, ameninţat şi el, poate, de aceiaşi necunoscuţi bătăuşi. De altfel, omul se gindise la astfel de combinaţii căci nu după multă vreme (prin noiembrie 1977) se grăbi să declare că in subteranele metroului parizian nişte inşi neidentificaţi l-ar fi ameninţat cu moartea, punindu-i in vedere să renunţe la operaţiunile pe care le incepuse. Acum să ne inţelegem: „romancierul" fără operă avea, neindoios, o mult prea disproporţionată părere despre ceea ce făcea, inchipuindu-şi probabil că ar fi avut vreun efect ceea ce declara el prin ziare şi ceea ce scria prin „cărţi". Insă grandomania şi un soi bizar de egocentrism nu păreau să aibe limite, deşi e mult mai plauzibil că oamenii căutau cu tot dinadinsul să atragă atenţia asupra lor şi să pregătească terenul pentru farsele care, nu peste multă vreme, se vor produce.

Psihoza „poliţiştilor" români care ar circula travestiţi prin Europa in căutarea „marilor opozanţi" (a căror gură ar fi trebuit astupată cu pămint) nu s-a propagat, totuşi, in publicul larg deşi sforţările „parizienilor" au fost foarte mari. Cei care au incercat să lege un atac asupra lui Emil Georgescu, comis de doi francezi intr-o parcare subterană, de existenţa unor „agenţi" români cu sarcină de „a lichida" pe „indezirabili" s-au făcut insă numaidecit de ris. Doi băieţi tineri, izolaţi de priviri indiscrete, ţinind in miini cuţite bine trase la polizor, să nu fie in stare să ucidă rapid un bărbat in virstă şi pe deasupra şi alcoolic? Iată o istorie care te poate, in adevăr, contraria. Nu era greu să se observe (şi supoziţia s-a făcut), că din 22 de inţepături, cite au fost, nici una nu a mers către un centru vital: de altfel, „victima" s-a pus destul de repede pe picioare, nu s-ar zice că a văzut, cum se difuzase la „Europa liberă", moartea cu ochii.

„Atacuri" ar fi suferit nu doar Monica Lovinescu şi Emil Georgescu ci şi Victor Frunză; dar el a fost, pare-se, mai discret şi din prudenţă n-a popularizat povestea. In acest punct, se poate presupune că a intervenit in industria **inscenărilor** un moment de criză, rezultat şi din vetusteţea scenariilor folosite: istoriile cu bandiţi care atacă doar cu pumnii sau cuţitul nu mai sint la modă, iar eficacitatea lor in materie de reclamă nu poate depăşi cadrul limitat al paginii de „ştiri diverse". Era, probabil, nevoie de mijloace moderne, de bande sofisticate, de grupuri de comando care execută răpiri, de asasini tenebroşi care nu pot ucide, dintr-o grozavă criză de conştiinţă, predindu-se ca atare poliţiei. Asemenea scheme, pe care amatorii de romane poliţiste le cunosc bine şi chiar sint suprasaturaţi de ele, s-au concretizat totuşi destul de repede, demonstrind insă numai că aceia care le-au imbrăţişat nu prea au cine ştie ce ingeniozitate.

La 6 mai 1981, povestea Paul Goma, poştaşul i-ar fi adus, cu expediţia din străinătate, un colet care ar fi conţinut, potrivit menţiunii de pe etichetă, cărţi. Insă „eminentul" scriitor, ştiutor de tot soiul de trucuri, ar fi intrat la idei, neliniştit din pricina „mirosului de clei" exhalat de pachet. Bănuia, desigur, că inăuntru se află o bombă căci, se ştie, acela este şi mirosul specific unor asemenea maşinării infernale. Cum dezamorsarea instalaţiilor destinate exploziei nu intra in profesiunea lui, omul nu avea decit să cheme de urgenţă un artificier, anunţind şi poliţia (căci fără autorităţi nu poate fi, desigur scandal). Artificierul sosit cit se poate de prompt incepu să desfacă cutia şi, din neatenţie, provocă o explozie care il răni destul de grav; „viteazul" scriitor nu păţi nimic aşa cum, de altfel, şi avusese in vedere cind acceptase să i se trimită, pe adresa de acasă, bomba in chestiune. Exhibiţionismul luase, hotărit lucru, infăţişări de-a dreptul deşănţate insă „primejdia" pe care Paul Goma tocmai o depăşise cu imens „curaj" nu emoţionă pe mulţi. Nu-i mai rămăsese omului, aşadar, decit să se omoare cu adevărat şi aceasta intr-un loc public spre a putea să fie văzut de cit mai multe persoane şi eventual in prezenţa unor ziarişti. Insă acest gind se nimeri cum nu se poate mai bine cu acela al unui alt comiliton, amator şi el de scandal propagandistic, şi care trecea printr-o criză puternică, vecină cu sinuciderea: Virgil Tănase [1]). Pretenţia lui Virgil Tănase fuse insă mai cuminte: el ceru să fie doar răpit. Zis şi făcut, numai că spre a provoca omucideri şi răpiri era nevoie de un răpitor, insărcinat şi cu comiterea de crime. Asasinul, „plătit" binein-ţeles de „comunişti", se găsi destul de repede, in persoana lui Marcel Hirsch, botezat pe loc Moţu Haiduc, băiat bărbos, cu ochelari enormi, elegant, un „criminal" perfect de talie „internaţională". Interesant este de ştiut că numele de „Haiduc" place in mod special „parizienilor" vorbitori de limbă română: prin 1952—1953, Virgil Ierunca inventase, in „Caete de dor", un poet clandestin: „Haiduc" [2]). Acest „Haiduc" de anul trecut se prezentă de indată la poliţie şi istorisi o nuvelă de groază de unde ar fi reieşit că misiunea lui ar fi fost să ucidă pe Paul Goma folosind un stilou plin cu otravă şi mai apoi să-l răpească pe Virgil Tănase căruia, eventual, să-i ia viaţa, dar nu ştia precis in ce mod. Din acest punct, farsa a atins cote cu greu de prevăzut căci nişte oameni creduli au şi pus la punct ambele operaţiuni, făcindu-se că le comit. Ca atare, Paul Goma a căzut intr-un restaurant după ce băuse dintr-un pahar unde Moţu Haiduc turnase, in văzul tuturor, un lichid misterios slobozit dintr-un stilou. Scena funerară, jucată de Paul Goma, a plăcut unora insă numai ca un tur de forţă actoricească: s-a ris numaidecit in hohote, şi apoi, după ce omul a publicat o carte („Chasse croisée") pe subiectul „otrăvirii", autorul s-a şi supărat căci lumea l-a tratat in continuare drept neserios şi „necreditabil" [3]).

Dacă Paul Goma s-a prăbuşit numai, tăvălindu-se intr-un joc burlesc, (căci efectul licorii, fără nici un fel de otravă, nu putea fi ucigător), in schimb Virgil Tănase a fost intr-adevăr „răpit" dar răpit de poliţie şi de nişte prieteni. „Mă văzui — mărturiseşte el — constrins să caut remediu nenorocului meu in preajma menhirelor şi dolmenelor a căror măreţie dă Bretaniei un aer de bătrină doamnă fără dinţi" [4]).

Mai intii, un prieten, pe nume J.F. Bizot, ii găsi o casă bună in Bretania intr-un cătun izolat dar cu... telefon; apoi, se produse „dispariţia", petrecută intr-un relativ secret. Omul stătu citva timp la ţară, stabilit incognito in Nord, vorbea zilnic la telefon cu familia, cu editorul şi cu prietenii; in vreme ce unele ziare desfăşurau spectaculoase deducţii in privinţa „răpitului" (prognosticind nu dacă mai este in viaţă ci cum ar fi fost ucis), „răpitul" conversa telefonic cu un sfert din Paris. Cind, in fine, la sfirşitul verii lui 1982, Virgil Tănase apăru, insoţit de Paul Goma şi Moţu Haiduc, spre a da un interviu in cadrul unei conferinţe de presă organizate de „celebra" publicaţie „Actuel", lumea trăi un moment de incertitudine, impraştiat insă chiar de a doua zi, cind la Paris se lansa o carte nouă de Virgil Tănase: „Amour, amour, roman sentimental" [5]). Era, carevasăzică, vorba de o afacere pur propagandistică spre a se vinde mai repede şi mai bine cartea: nimic mai mult.

Probabil o invidie „profesională" incepuse să il roadă incă de pe atunci şi pe Virgil Ierunca, personaj, sub aspectul „eroismului", mult mai modest: nimeni nu il atacase in stradă, nu ii trimisese bombe şi nu il răpise; cit despre otravă in stilou nici vorbă. Aşa că, in primăvara lui 1983, omul se hotări să dea in vileag incă o afacere cu agenţi care pindesc din umbră, dar o afacere pusă la cale in stilul lui alambicat şi cu o infăţişare, pină la un punct, chiar „literară". In primele zile ale lui februarie 1983 ar fi coborit intr-o gară din Paris un agent, dotat cu un pistol, a cărui sarcină ar fi fost să-l lichideze cit se poate de repede pe Virgil Ierunca, persoană care vorbeşte la „Europa liberă" de peste treizeci de ani insă căruia „ii venise rindul" abia acum. Agentul incepu să-l caute prin Paris pe „marele om" şi abia intr-un tirziu dădu de urma lui pe strada lăturalnică unde locuieşte. Il pindi ce il pindi, trepidind la gindul singeros care il anima, şi după o vreme dădu cu ochii de bărbatul semeţ care venea, eroic, de la treburile lui. In acest punct, „romanul poliţist" imaginat de Virgil Ierunca se contaminează iremediabil de o schemă istorică românească: asemeni călăului din cunoscuta poveste, incapabil să-i ia gitul lui Mihai, banul Craiovei, asasinul singeros pitit intr-un tufiş slobozi un ţipăt de oroare, semn că a renunţat la cumplita poruncă, o rupse la fugă impresionat şi urcă in primul tren care, la ora aceea, pleca din Paris. Primul tren, era, se vede treaba, către Germania federală căci acolo, zice-se, a scoborit „le tueur" predindu-se pe loc autorităţilor. De ce poliţiştilor nemţi şi nu acelora francezi, iată o enigmă cu greu de desluşit. Sigur este că acest Bistran care istorisi, cu volubilitate, toate aceste isprăvi, manifestind faţă de anchetatori multă solicitudine, dispăru fără urmă (?!) indată ce işi incheie naraţiunea lui grozavă. „Europa liberă" se grăbi, citeva... luni după incident, să difuzeze incredibila intimplare, citind şi dintr-un reportaj pe tema aceasta, scris de un jurnalist, Bernard Guetta [6]). Nu e cazul să punem intrebări elementare (cum ar fi, de exemplu, putinţa unui prezumtiv criminal de a fugi din arest) toată „nuvela" aceasta avind trăsăturile stilului bombastic al lui Virgil Ierunca. Sigur e că intreaga literatură a farsei, emanată de la „ludicii" parizieni ai „Europei libere", nu a rămas citeodată fără urmări: după afacerea Virgil Tănase, de exemplu, vreo 50 de inspectori ai poliţiei franceze, amestecaţi in inscenarea unei răpiri care nu s-a produs, au fost pensionaţi cu mult inainte de termen.

Insă regizorii, se vede bine, nu s-au astimpărat.

Artur Silvestri

1). C'est mon affaire, „Flammarion", 1983, pg. 7.
2). „Ethos" II, 1975, pg. 198.
3). „Livres Hebdo", vol. V, nr. 14, 4 apr. 1983.
4) „C'est mon affaire", Flammarion 1983, pg. 114.
5). „Flammarion", 1983.
6). Emisiunea din 6 aprilie 1983.

mapamond

POEȚI DE LIMBĂ ENGLEZĂ

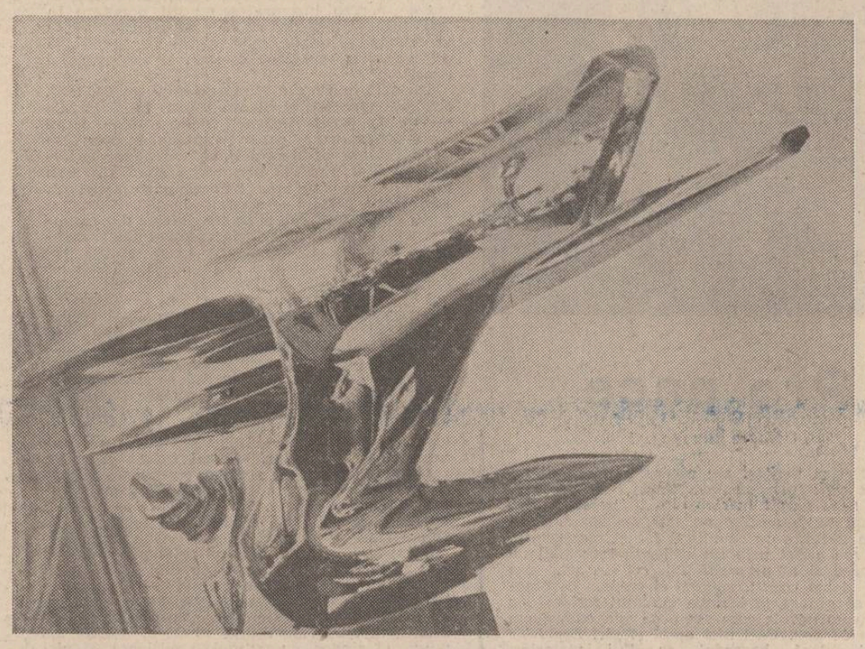

LAWRENCE DURRELL

Episod

Voi pleca amintindu-mi această cameră mică
Prostul gust ce-o face să semene cu atitea altele
La fel și totuși altfel cu patul ei inchiriat și atit de urit
Acum însă-i transfigurat asemeni unei femei
După ce face dragoste, desfigurat, legat și totuși dezlegat
de știința, de atracțiile nemotivate ale fericirii
Voi pleca amintindu-mi această cameră
Va rămine pentru multă vreme goală și neatinsă ;
Gîndurile-mi se vor ține de ea ca riia de pisici
Oglinda pustie și cu un aer idiot ca o actriță,
Reflectă întunericul, caria unui dinte bătrîn,
O casă închisă, o grădină lăsată în paragină
Poate acum e timpul s-adun în mine totul
Lobul urechilor cu gust sărat, de mare, o limbă a parfumurilor
Gata să piară și inima cuiva
Spinzurind deschisă în balamalele ei ca o poartă
Pudră de orez pe mînșete și două perne fără viață.
Telefonul s-a scuturat dar nu s-a putut trezi.

Nimeni

Tu și încă mai cine ?
Cine altcineva ? ei bine, nimeni !
Voi fi de acum la o depărtare de săptămîni și luni de tine
Acolo unde drumurile se despart
O singurătate fără demnitate
Unde pădurile zac și riurile tinjesc
Intr-o mare emisferă a unui cer lipsit de iubire
Iar scrisorile tale se vor incrucișa cu ale mele.
Undeva, poate în pinza de păianjen a unui zgirie-nor,
Între etajul 5 și 6, voi porni visător
Să-mi potrivesc pașii în urmele altor pași din zăpada tinără
Impins în ambuscada iubitoare a unei inimi
Atît de aproape și totuși atît de departe...
Nu știu, pur și simplu nu știu încă
Două ființe privind zgirienorii cum se decolorează
Imbujorați sub ninsoarea amestecată cu ploaie
Verzi, fantomatici, lingîndu-se
Ca niște pisici uriașe ce se spală,
Curățîndu-și ghearele.
Știu că voi ezita și voi greși.
Mai mult vei presupune și tu
Cînd vei ajunge în sfîrșit în India, cum ai dorit
Mă voi întoarce în fața celor două cești goale de cafea
și a scaunului tău gol din bistroul nostru ieftin ;
Nici tu nu vei avea nimic să-mi spui, nu
Nici a zecea parte dintr-un suspin nu vom putea schimba
Totul va fi exact așa.
Mă voi întoarce iar la tine.
Prizonier al propriei memorii dar
Neavînd nimic să-ți spun
Cu ochii pe fereastră la mașinile ce trec
Visînd urmele unor pași în zăpada New-York-ului.

Un portret al Theodorei

Mi-o amintesc din cauza acelui pistruiaur din
Pupila ochiului ei, o stranie
Mură de aur și după atîția ani
De uitare a acelui trup atît de melodios —
Cu brațe prea lungi, încheieturi prea subțiri —
Imi amintesc doar dorința nestatornică
Neliniștindu-mi carnea. Nu voi nega
Că felul ei pompos de a fi stîrnea risul,
Că dincolo de el puteai auzi
Un ris provincial ros de insomnii.
Cred că nici una dintre aceste întîlniri
Nu sînt plănuite sau căutate de exemplarele
Îndrăgostite ale unui oraș — un oraș ridicat
În numele iubirii: pentru mine va fi totdeauna
Un chip brun, dinți albi, rochie ieftină de vară
Cu dungi verzi și albe și apoi
Un ochi ca mura. Ani de zile
Nu mi-am amintit decît atît. Ochiul mă aștepta.
Apoi într-un alt oraș al aceluiași aer
Și așternut folosite de două ori
În mijlocul unei despărțiri: același dormitor întunecos
cu o antică oală de noapte și un îngrozitor pat de fier.
Am zărit lumina lămpii deșirînd făptura Theodorei
Ca pe un pulover vechi, jupuindu-i ochii și gura
Scoțînd bandajele de pe tinerețea ei pentru ca eu să pot vedea
Rănile ce atunci nu le-am înțeles.
Cum am putut ignora asemenea răni ?
Zvicnirile singerii ale unui zimbet iubit
Și risipit asemeni lui Osiris printre dune
Azi doar maturitatea mea o recunoaște
Prea tîrziu printre ceilalți măreți supraviețuitori
Ai furiei unui oraș; și o așez printre
Campionii iubirii — în adevărata elită.

În românește de
Liliana Ursu

GEORGIA DOUGLAS JOHNSON

Țărîna egalizatoare

Cine țărîna separa-va,
În care toți ne vom preface ;
Și ochiul cui putere avea-va
Acest mister de a-l desface ?

Căci nobil sau supus, bogat, sărman,
Sau alb, sau negru, roșu chiar
Și toate nuanțele ce zac morman,
Cine-ar putea să le despartă iar :

Țărîna Africii-i dincolo,
Fiii Romei zac aice,
Celui fără țară acolo
Locul drept să i-l indice !

Cine țărîna s-o aleagă poate
Ca lumea s-o așeze pe categorii și stare ;
Atunci cînd viața ca la început pe toate
Prin moarte le aduce la egalizare ?

ADELAIDE CRAPSEY

Noapte de noiembrie

Ascultă...
Cu un sunet slab și uscat,
Ca pașii unor stafii trecătoare,
Înțepenite de ger, frunzele se rup din copaci
Și cad.

A.S.J. TESSIMOND

Zi toridă

Nori de vată hoinăresc alene.
O mașină de tuns gazonul
Biziie îndepărtat. O albină poposește
Pe un trandafir stacojiu și, dibaci,
Molatic și gras, în el își îndeasă
Un trup catifelat.

Un copac — de iunie lenevit — aruncă
O umbră de lumină slab-verzuie.
Razele împletesc în frunze
Lumină frunzie țesută cu lumină mierie,
Verde întrețesut cu auriu.
Soarele razele-și adună
În mănunchiuri, de vînt despletite
Și reîmpletite apoi — de vîntul
Care miresme de iarbă împrăștie
Prin balta de aer văratec,
Tremurătoare și grea de căldură.

W.W.E. ROSS

Scafandrul

Aș vrea să plonjez
Jos
În golful liniștit
Cu stîncile ascunse în adîncuri.

În verdele
Apei văzut dinăuntru,
Ciudată lumină
Șiroind peste ochi.

Lucrurile ostile
Nu poți sta aici par să-mi spună :
Stîncile acoperite de mîl
Și tufele de alge unduinde.

Și lin să mă strecor
Prin apele mai reci ;
Ca apoi, întorcîndu-mă sus,
Să țîșnesc din licărirea verde

În lumina
Albă și obișnuită a zilei,
Și în aerul blînd
Cu adierea brizei și țărmul tihnit.

F. R. MC CREARY

Ceața

Incetișor ceața
Înaintează cu umerii aduși și fața cenușie,
Cu brațe larg deschise,
Cu degetele pipăindu-și drumul
Pe lîngă casele întunecate
Și întunecatele grădini de trandafiri.
În sus, pe scurta stradă ce vine dinspre port,
Incetișor ceața
Caută, caută.
Cu brațe larg deschise și umerii aduși,
Cercetează, cercetează.
Străbătînd străzile, spre cimp se îndreaptă
Incetișor ceața.
Un orb care vinează luna.

T.B. ALDRICH

Octombrie

Octombrie mi-a transformat în aur frunzele arțarului ;
Majoritatea duse sînt de-acum ; doar ici și colo mai adastă cîte una.
Dar în curînd și ele vor aluneca dintr-a crenguței slabă îmbrățișare
Precum niște monezi printre degetele unui avar muribund.

În românește de
Florence Mănăiloiu

REPERE

Jurnalul lui Julien Green (I)

Un prilej destul de rar îl constituie întîlnirea pe aceeași pagină de carte a două nume ce semnifică temperamente și aspirații înrudite, propunînd cititorului pe autor și pe traducator suo o zodie comună. In acest caz, traducerea este nu numai un act de echivalare a textului într-o limbă străină, ci o profesiune de credință, din care izvorăște adeseori o „lucrare" foarte apropiată de desăvîrșire. In literatura ultimelor decenii, A.E. Baconsky realiza prin traducerile sale o astfel de tipologie intelectuală, iar versiunea românească a poemelor lui Quasimodo constituie o poezie mai interesantă decît cea a originalului, într-atît de mult a intrat traducătorul în pielea autorului. Este, desigur, un caz extrem, și ne asumăm cu bună știință impletatea considerațiilor de valoare de mai sus. Baconsky avea un fel de a traduce aparent fără efort, fără a „încărca" textul original și fără a-l „îmbrăca" într-un costum de împrumut, cum proceda însă un mare artist al acestei profesiuni, Tașcu Gheorghiu, la care simțeai că îl pune pe autorii străini să vorbească toți aceeași limbă materină, să poarte același frac uzat. Avem astfel în românește un Lautreamont în limbaj cronicăresc, deși **Cintecele lui Maldoror** sînt scrise în cel mai precis idiom scientizant, expresie acută a unui veac pozitivist. În linia lui Baconsky se află astăzi un spirit de marcă, ultimul mohican al unei „rase" de traducători pe cale de dispariție, Modest Morariu (cred că numele se citește „Morar", iar nu cum îl auzim pronunțat la radio și în lumea literară, unde „fonetismul" este o boală plebeiană. Facem această precizare în spiritul **Jurnalului** lui Green, pe care îl avem în față. Scriitorul francez era oripilat că „franceza moare", că este distrusă sistematic, iar într-un loc pune acest fenomen pe seama tinerilor care dușmănesc ortografia etimologică) ! Ceea ce dă caracterul aparte al tentativei lui Modest Morariu este grația cu care situează artifexul cultural într-un tipar existențial. Termenii contradictorii din propoziția anterioară se referă tocmai la tensiunea specifică unei asemenea structuri artistice, din care decurge și înrudirea cu Baconski sau cu Julien Green. Omul care scrie cărți cultivă o trăsătură monstruoasă a naturii sale. Este nefiresc să scrii, în loc să trăiești, dar „Cărțile pe care le scrie îl consolează pe scriitor pentru tot ce îi refuză viața. Probabil că o viață împlinită ar fi o viață sterilă pentru el. Omul satisfăcut nu scrie" (Julien Green, **Jurnal**, Ed. „Univers", pg. 146). Iar cuvintele lui Baudelaire că „Orice literatură provine din păcat" trebuie înțelese în sensul lor adînc, și cel mai mare păcat este însăși cultivarea acestui artificiu vinovat care este literatura. Un păcat fără de care umanitatea s-ar întoarce în crăci, așa cum se pregătește uneori să o facă, prin exagerarea unor presupuse virtuți înnăscute. Omul primitiv este mai puțin orgolios decît cel de la începuturile civilizației, cît cel de la sfîrșitul lor, iar starea naturală este exaltată mai degrabă la începerea ciclurilor, atunci cînd animalului i se pare de prisos „cultura" și propensiunea ei aristocratică. Cultura cere un efort ne-natural și o construcție sufletească anume, care pune detaliul de ortografie mai presus de bunurile lumii. Lectura **Jurnalului** antologat de Modest Morariu ne-a sugerat încă o dată adîncile paradoxe ale faptului cultural, condiția „ambivalentă" a scriitorului. Imi amintesc cu plăcere despre reacția pe care a stîrnit-o un text al meu din urmă cu mai mulți ani, cînd scrisesem un pamflet împotriva literaților, rugîndu-mă lui dumnezeu să mă facă orice, dar să nu ajung inteligent și cult. Iată ce spune Green : „Intors acasă obosit și demoralizat de la o întîlnire cu oameni de litere. Incă o dată, constat cît de departe mă simt de ei". Adevărul este paradoxal și chiar contradictoriu : „Baudelaire deplîngea faptul că printre drepturile omului a fost uitat dreptul de a ne contrazice". Dar nu din inconsecvență și prostie, se înțelege, ci tocmai din respect pentru sensul ambivalent al lucrurilor.

Jurnalul lui Julien Green, tradus de Modest Morariu, constituie una din cele mai profitabile lecturi pe care le putem încerca la ora actuală în românește. Opera de antologare este în acest caz expresia unui mare rafinament și trebuie descifrată în sensurile sale, care nu sînt întotdeauna aparente. Un prim plan este cel istoric, într-un secol atît de agitat ca al nostru. Sînt consemnate evenimentele și înțelesurile lor, așa cum o conștiință lucidă și le-a putut asuma. Uneori notațiile sînt străine de ecourile zilei, deși un cititor atent poate înțelege multe. Iată ce scrie Julien Green în 12 august 1932 : „N-am altă ambiție decît să fiu om. Rareori am conștiința că aparțin unei rase, unei țări, și în asemenea momente acționez și vorbesc într-un fel artificial de care mi-este rușine. Nu pot urî nici un fel de popor și nimic nu mă întristează mai mult decît un cuplet patriotic". Semnatarul acestor considerații este desigur același care spunea : „Reproșez politicii, oricare ar fi ea, imensa plictiseală pe care o degajează". Pentru scriitor, adevărul se clamează mai puțin, el nu este edificant : „Ideea de a scrie romane teziste are ceva hidos în ochii mei. Aș prefera să nu mai scriu niciodată decît să fabric o operă de imaginație cu scopul de a demonstra indiferent ce". Lumea este mai amplă decît cărțile și chiar decît viața noastră. Arta este „adăugată" lumii, uneori este construită chiar împotriva ei. Adevărul ? Ei, da !... Adevărul... : „Cînd spunem totul, scriem ca niște barbari".

Aurel-Dragoș Munteanu

● **LA BUDAPESTA** a avut loc semnarea protocolului de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din România și Uniunea Scriitorilor din R.P. Ungară, pe anii 1984—1985.

● **LA INSTITUTUL** de slavistică și balcanistică al Academiei de științe a U.R.S.S. a fost organizată o adunare consacrată celei de-a 125-a aniversări a unirii Moldovei cu Muntenia.

Au participat prof. dr. M. M. Zalinski, decan al Facultății de istorie a institutului, reprezentanți ai Asociației de Prietenie Sovieto-Română, membri ai ambasadei române la Moscova.

In cuvîntările rostite cu acest prilej de V. A. Vinogradov, director adjunct al institutului, și I. Birna, consilier al ambasadei României la Moscova, a fost relevată importanța istorică a actului de la 24 ianuarie 1859 care a încununat dorința de secole a poporului român de a trăi într-un stat unic.

S-au evidențiat în același timp succesele obținute de poporul român, sub conducerea Partidului Comunist Român, în construirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Totodată, au fost evocate relațiile tradiționale de strînsă prietenie și colaborarea dintre România și U.R.S.S.

● **CUNOSCUTA ZIARISTĂ** și militantă pe tărîm social Françoise Giroud este de asemenea o romancieră ce cunoaște succesul. Deși a debutat în literatură relativ tîrziu, după o carieră în cinematografie și în activitatea politică, Françoise Giroud a publicat un prim roman cu titlul „Le bon plaisir", recent transpus și pe ecrane. Critica evidențiază faptul că romanul marii ziariste se referă la evenimente și personalități ușor recognoscibile, fiind în cele din urmă o carte documentară, plină de savoare, pentru cei care descifrează „cheile" textului. Jose Bescos în **Paris Match** afirmă : „Lumea bună, manevrele murdare, victimele derizorii se regăsesc în romanul scris de Françoise Giroud. Cartea se citește dintr-o suflare. Filmul se vede cu un interes nedezmințit".

● **UN AUTOR REDESCOPERIT** este azi Jacques Chardonne, publicat recent și în colecțiile de mare tiraj, după ce paruse că uitarea se așterne liniștită asupra operei sale. Colocvii literare în Franța și în Elveția au contribuit, de asemenea, la repunerea în circulație a numelui său. O monografie semnată de Ginette Guitard-Auviste este cîtă de unii critici cu elogii, pentru curajul de a afirma valoarea romancierului și pentru datele noi pe care le aduce în legătură cu viața și cariera sa literară. Gilles Pudlowski afirmă următoarele : „...toate acestea vor resuscita scriitorul preferat al președintelui François Mitterand. Pentru a-l înțelege, citiți biografia stufoasă, vie, exhaustivă a Ginettei Guitard-Auviste, care a cercetat pe larg corespondența sa voluminoasă și a avut șansa de a fi printre familiarii lui Chardonne".

● **UNUL DINTRE TINERII CINEAȘTI** care domină listele succeselor elaborate de agențiile specializate este Lawrence Kasdan, impus mai întîi că scenarist, iar apoi ca regizor, montîndu-și propriile scenarii. Kasdan a studiat de altfel dramaturgia și scrisul englez la Universitatea Michigan, pregătindu-se să devină scriitor. Un recent interviu publicat de revista **American Film** și reluat apoi în alte periodice conține opinii interesante referitoare la munca sa și la arta filmului în general. Iată unele considerații în ceea ce privește condiția tînărului scriitor de film : „Mulți dintre scenariștii tineri de astăzi vin din televiziune — ei au crescut hrănindu-se cu televiziune și cred că modul în care narațiunea este prezentată pe micul ecran este narațiune, dar se înșeală. În orice caz, eu cred în structura dramatică de viță clasică și în forța și impulsul create de narațiunea de bună calitate în cursul desfășurării ei. (...) Scenaristul și regizorul de film Frank Pierson spune că se gîndea odată să renunțe, dar un prieten i-a spus : „Ar trebui să știi că singurii oameni care reușesc în această meserie sînt cei care n-au capitulat". Și asta-i totul, de fapt. Cîndva trebuie să ai noroc, dar nu poți avea noroc, decît dacă te afli încă pe drum, iar pentru fiecare dintre noi, acest drum, această călătorie, are o altă lungime. Ceea ce trebuie să faci e să nu te dai bătut, să perseverezi și să perseverezi — în orice fel. Sfatul meu pentru scriitori este următorul : dacă trebuie să-ți iei o slujbă din care să trăiești, fii sigur că ai ales o muncă imposibilă, cu adevărat neplăcută. Astfel, nu vei fi niciodată sedus de gîndul că, de fapt, vrei să continui această ocupație toată viața".

Balcanice

PANOS TASITIS

Tencuială

Au îngrămădit hrisoave
Peste hrisoave
Cuvinte și cuvinte
Peste cuvinte ;
Au acoperit vechile măști
Cu altele noi
Și varul
Cu alt var ;
Au numit cuiburi
Mormintele păsărilor.
Inalt le-au azvîrlit aripile
Dar au spus — au strigat — că sînt
Păsări
Acele umbre goale.

Numai chipurile
Au rămas chipuri
Arătînd cine sîntem
Îngeri tăcuți ne-au luat
În noapte pe aripile lor.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

În ora dintîi a primăverii

Prima zi de martie. Indiferent că la radio se cîntă într-o limbă românească de pe altă lume — „ți-am mai aninat un mărțișor" — mă simt străbătut de harul libertății de a fluiera pe bulevarde o melodie care să deschidă mugurii caișilor. Am stat în iarna care a trecut ca într-o provincie asediată. Pe frig și umezeală nu mai dispun de puterea de a-mi selecta resemnările. Februarie, plin de temeri vinete și dușmănii premeditate, face să mi se zgribulească toate bunele intenții. Un singur noroc prielnic în tot cuprinsul lunii : zăpezile așezate peste grîul din cîmpie. Pentru că norocul bun e o premeditare a ființii. Norocul strîmb înflamează melancolia. Am privit, timp de trei zile, cum, la Palatul sporturilor și culturii, Ilie Năstase, cu nebunia timpului intrat în carne, s-a luptat cu îndîrjire spre a rămîne în mătăsea sufletului nostru jucătorul fără egal, cel care ne-a suit inima pe înălțimi amețitoare. El știe totul despre tenis și încă ceva pe deasupra. Marii lui adversari, Connors și John McEnroe, priviți din unghiul romanticilor pierduți (căci asta eram noi, cei din tribune) sînt două mașini care respiră ghiulele. Sub ei, jocul prinților, înnobilat și aurit de Năstase de zece ori mai mult decît oricare geniu al rachetei, părăsește grădinile inspirației și intră în șopronul unde se gresează tractoare, buldozere, caterpilare. Și, pentru că în cele din urmă tenisul nu-i frumos decît pentru cei care-l practică, bănuiesc că va sfîrși să-i amuze numai pe cei de la arsenalele armatei. Regret că trebuie să vă spun că Florin Segărceanu, cîștigătorul unui set în fața lui John McEnroe, nu-și va găsi un drum printre aștri și că va fi mereu în coada plutonului de o sută sau de o mie, acolo unde ciucameții visează să joace țintar cu califii și cu șahul Persiei pe spinarea elefanților ce poartă tronul dar nu le ajung coatele ca să străbată mulțimea pîndind trecerea alaiului. Adevărul e că o federație dispunînd doar de vreo cîteva terenuri de tenis nu poate săvîrși miracole, mai cu seamă că apariția acestora scapă legilor obișnuite. Altceva ar fi fost, zice frumos junele cronicar al Scînteii tineretului, dacă Năstase ar fi avut tinerețea lui Segărceanu, iar Segărceanu geniul lui Năstase ! Nici nu face să ne gîndim, fiindcă ne-ar da lacrimile.

In săptămîna ce vine vom tremura cu gîndul sub magnoliile Caucazului, între grădinile de mandarini, portocali și rodii de la Tbilisi. Dinamo, îmi spune inima, va rupe de acolo o creangă de laur ca s-o ducă apoi în grădinile Romei sau ale Angliei. Primăvara, care-a început chiar în ceasul cînd m-am apucat să scriu acest articol, se deschide cu promisiuni de sărbătoare. Aud prin noapte cum se trezesc demonii în arbori și mi-e dor de straniile profunzimi ale amurgurilor băute de cocori vîslind.

Fănuș Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN SCRIITOR** despre care se vorbește tot mai mult este Alain Gerber, autorul unor cărți din care fac parte „Le Faubourg des coups de trique" și „Les jours de vin et de roses". Intr-o recenzie publicată de curînd se spun următoarele : „Ce face diferența dintre un autor și un scriitor ? Cel dintîi scrie cărți, pe cînd cel de-al doilea construiește o operă. Cu siguranță, Alain Gerber face parte din cea de a doua categorie. Prin romanele sale o unanimitate vie își găsește cîntărețul. Eroii săi stîrnesc emoția printr-o scriitură bogată, cu o savoare adevărată (...) Cu o forță vibrantă și o economie de cuvinte care cer un traseu scurt, specific genului nuvelistic, Gerber lansează provocări mici și mari împotriva nefericirii. A-l citi pe acest scriitor devine un prilej reconfortant.

● **ESTETICA** este în ultimul timp vinovată de un anume tip de imperialism cultural, par a spune comentatorii cărții semnate de Christine Valmy, „Principiile estetice, un îndrumător pentru îngrijirea feței". Avem de-a face cu o personalitate foarte cunoscută a domeniului, o autoare plină de succes, a cărei lucrare cunoaște mai multe tiraje și o circulație planetară. Un recent comentariu asupra principiilor elaborate de Christine Valmy, sub semnătura prestigioasă a scriitoarei Elsie Washington afirmă următoarele „...Antreprenoarea, șefă de instituție, soție, mamă, profesoară, conferențiară și scriitoare, Christine Valmy este o prezență impecabilă ce radiază disciplină personală și profesională. Zîmbetul îi este cordial și ea vorbește cu plăcere despre felul cum a trecut de la anonimat la renume. (...) De-a lungul anilor, s-a gîndit adeseori să scrie cartea pe care o începuse mai demult, dar nu a reușit." Apoi am fost îndemnată să scriu totuși această lucrare, spune autoarea. Nu aveam un plan precis și nimeni nu m-a ajutat să adun datele necesare. Mă așezam seara la mașina de scris și scriam pagină după pagină. De fapt, Christine Valmy știa perfect ce dorea să spună cititorului, sfaturile ei decurgînd din convingeri profesionale pe care le experimentase cu succes vreme îndelungată." Minunile „esteticii", dacă n-o fi vorba cumva de o folosire prea extinsă a cuvîntului !...

● **AUTOBIOGRAFIA** lui Lewis Mumford este considerată una dintre cele mai reprezentative cărți apărute în ultimii ani. Marele gînditor contemporan și-a intitulat cartea : „Scheciuri dintr-o viață," deși este vorba de-o amplă panoramă a vieții newyorkeze de la începutul secolului pînă azi. Intr-un comentariu, ziaristul Martin Filler spune următoarele : Lewis Mumford a început să-și scrie autobiografia în 1956, la vîrsta de un sfert de secol. Intrucît anii treceau, iar Mumford abandona periodic manuscrisul pentru a se consacra altor proiecte literare, s-au făcut auzite voci care începeau să se întrebe dacă autobiografia îi suscita un interes suficient, sau dacă el voia să publice această carte în timpul vieții sale. Din fericire însă, cartea a fost în cel din urmă publicată, iar autorul — acum în vîrstă de 87 de ani și încă activ ca scriitor — se poate bucura de faptul că rezultatul efortului său îndelungat este comparat cu cele mai valoroase opere ale geniului apărute vreodată în Statele Unite. Intr-adevăr, „Scheciuri dintr-o viață" poate fi pusă alături de autobiografiile scrise de Frank Lloyd Wright, Benjamin Franklin, Henry Adams și Lincoln Steffens — una dintre acele istorii vii, scrise la persoana I-a și a căror valoare literară depășește cu mult importanța conținutului lor documentar."

● **CARTEA** lui John Naisbitt, **Direcțiile mari : noi orientări care ne schimbă viața** este comentată într-un articol riguros, sub semnătura lui Andrew Hacker. Obiecțiile criticului sînt foarte subtile, dar nu mai puțin importante pentru această viziune esențialmente optimistă : „Autorul prevestește zorii unei epoci în care munca va deveni un fel de divertisment. Ca ființe cu mari sensibilități, vom pretinde să fim sfătuiți și consultați și ca regulile instituționale să fie adaptate la fiecare caz individual. Fără îndoială, mulți oameni se vor simți în această situație ca peștele în apă. Dar un adevăr ineluctabil este că ea va implica o risipă enormă. Orice vom produce va avea un preț de cost ce va include cheltuielile de regie generate de toată această toleranță și vorbărie".

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
10
(1 140)
Sîmbătă
10 martie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

8 MARTIE

Toate sărbătorile, toate faptele de muncă și viață ale acestui an trăiesc sub semnul celei de a patruzecea aniversări a libertății noastre și al celui de al XIII-lea Congres al partidului. Astfel am intrat în etapa decisivă a înfăptuirii programelor adoptate de cel de al XII-lea Congres și de Conferința Națională ale P.C.R., astfel în emblema de spirit a angajării și contemporaneității noastre ne-am aniversat unirea și unitatea indestructibile, faptul exponențial de a fi, gîndi și trăi la altitudinea progresului și civilizației socialiste; astfel muncim, gîndim și trăim în prezentul și din perspectiva unor noi împliniri.

Sărbătorile fac parte intim din existența noastră, sînt ca o ceremonie a identității de sine. Rezonanța lor atinge sensuri naționale și nu de puține ori, în țesătura de semnificații pe care o comportă, ecoul lor are o vie răsfrîngere în lumea contemporană. Ziua de 8 martie, bunăoară, ziua internațională a femeii, o sărbătoare care ne implică pe fundalul unei remarcabile tradiții ale luptei pentru emancipare socială și națională, pentru înfăptuirea egalității drepturilor cetățenești și obținerea unora dintre cele mai temeinice realizări ale anilor care formează de acum aproape două decenii. Pentru că această sărbătoare, în România, are în cel mai înalt grad o expresie politică. Și, de aici, se înțelege, o semnificație care comportă și un întreg statut moral și social, cu explicații care vădesc conștiința unui adevărat program al edificării noastre ca popor și ca națiune pe noi trepte de progres și civilizație. Pentru că, inseparabilă parte a construcției sociale, construcția umană — și, în acest sens, este de văzut întregul traiect al evoluției și al prezenței femeii în toate sferele existenței — a constituit și constituie un domeniu de predilecție al ideologiei noastre de partid și de stat, fapt care se resimte azi atît pe planul sănătății poporului, al puterii și speranței sale de muncă și viață, cît și pe acela al sensibilității și spiritualității sale contemporane. Cultura și arta, știința, activitatea de cercetare sînt zone de acces și de afirmare ale spiritului autentic, creator. Întocmai ca și activitatea productivă, întocmai ca tot ce contribuie la binul mers al societății românești. S-a beneficiat și se beneficiază în această privință de orientările, indicațiile și demersurile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a cărui operă, teoretică și practică, aduce vii și temeinice clarificări în materie de construcție umană și socială, după criteriul unității de efort, capacitate și voință prin care întregul popor își asumă în mod conștient propriul său destin. De aici și locul și rolul femeii în societate, de aici și noul său statut moral, politic și social, în consonanță cu ideile însuși despre libertate, progres și civilizație. Un strălucit exemplu în această accepțiune îl reprezintă tovarășa Elena Ceaușescu, remarcabil om politic român, savant de renume mondial. Și se cuvine să adăugăm înaltele titluri și recunoașteri internaționale, larga audiență de care se bucură pe planul unor nobile inițiative de înțelegere și pace care reprezintă rațiunea progresului și civilizației în lumea științifică de azi.

Așadar, realitate și simbol, întruchipînd devotiunea, iubirea, patosul și căldura de care sîntem pătrunși pînă în inima veacurilor, femeile — mamă, fiică, soră și iubită — reprezintă azi nu numai partea majoritară a planetei ci și sensul unei emancipări de natură politică, morală și socială care se resimte pregnant în viața fiecărui popor, a fiecărei națiuni și, mai mult decît atît, se resimte la scara universală a oricărei speranțe de prezent și viitor. Pentru că, într-o lume supusă atîtor contradicții și sfîșiată de atîtea dezacorduri, străbătută de atîtea crize și amenințată cu însăși dispariția ei, ea, femeia, sau mai bine zis — ele, femeile, constituie și acea parte de echilibru și de nădejde în continuitatea însăși a civilizației și, mai presus decît orice, constituie o forță a progresului și a păcii, o prezență mai mult decît activă și necesară în tot ceea ce se vrea mai drept și mai frumos pe planeta noastră. Sub o atare reală și complexă înțelegere, condiția femeii în România împlinește datele și motivațiile unui amplu fenomen social. Egalitatea în drepturi ține de statutul moral al întregii societăți. Făuritoare de bunuri materiale și spirituale și prezente în absolut toate domeniile de activitate — în activitatea productivă, în economie, știință, artă și cultură, în organisme de decizie și ale exercitării puterii democratice, în funcții de înaltă responsabilitate politică și socială — femeile noii societăți românești își aduc o inconfundabilă contribuție la propășirea socialistă a țării. Fără aportul și abnegația lor ar fi greu de imaginat chipul de azi și de mîine al țării, tot așa cum fără veghea și vocația lor ar fi greu să ne imaginăm însăși opera de creștere și formare a generațiilor. Ca o familie, noi toți le datorăm imens. Și în datoria aceasta se cuprinde, desigur, și întregul, desăvîrșitul respect. Astfel încît, omagiul pe care îl aducem în această zi poartă în el temeiurile însești ale vieții și mai poartă, desigur, întreaga afecțiune, cinstea și devotamentul cu care un popor întreg știe să-și prețuiască bucuriile, speranțele și frumusețile și să se încredințeze că merită să privească demn și cu încredere în viitor. În sufletul său adie o permanentă rază de pace și e bine ca primăvara sau cel puțin această zi de 8 martie să amintească și să întrețină această rază în inima tuturor popoarelor, în conștiința tuturor națiunilor. Pentru că, după o expresie curentă în România și, sîntem siguri, nu numai aici, femeile sînt cele care au resimțit durerea atroce a tuturor războaielor, ele și-au pierdut sau și-au văzut mutilați bărbați, copiii și frații. Pe ele pacea le înnobilează și pacea ochilor lor poate fi învățată azi ca o lecție a planetei.

Luceafărul

«Primăvara» — Sculptură de Justin Năstase

TELEGRAMĂ

Comitetului Central al Partidului Comunist Român,
Tovarășului Nicolae Ceaușescu,
secretar general al Partidului Comunist Român,
președintele Republicii Socialiste România

Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Participanții la cea de-a doua Consfătuire pe țară a cercurilor și cenaclurilor literare desfășurată la Focșani își exprimă cu adîncă emoție și recunoștință sentimentele de aleasă prețuire pentru preocuparea statornică și generoasă pe care o acordați dezvoltării vieții spirituale din România socialistă, pentru ideile și orientările de profundă clarviziune care călăuzesc întreaga activitate cultural-artistică a oamenilor muncii de la orașe și sate.

Desfășurată sub semnul acestor înalte și mobilizatoare cerințe, Consfătuirea cercurilor și cenaclurilor literare, la care participă oameni ai muncii din întreprinderi, cooperative agricole de producție, instituții, școli, facultăți, unități militare, tineri și virstnici, bărbați și femei, români, maghiari, germani și de alte naționalități, a dezbătut într-un spirit de înaltă responsabilitate comunistă locul și rolul acestor colective de creație în promovarea valorilor autentice ale societății noastre socialiste, contribuția lor la educația politico-revoluționară a maselor, constituind un rodnic schimb de experiență, un moment de bilanț al realizărilor de pînă acum.

Inscrisă sub semnul marelui Festival Național al muncii și creației „Cîntarea României", ctitorit de dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, în spiritul înaltelor idealuri umaniste pentru care militați cu nemărginită pasiune revoluționară, consfătuirea a trasat principalele direcții și obiective ale muncii și creației cultural-artistice, a conturat un mobilizator program de acțiune izvorît nemijlocit din ideile de o deosebită însemnătate teoretică și practică, formulate la consfătuirea de la Mangalia din august 1983.

Dezbătînd mijloacele de îmbunătățire și de perfecționare a activității educative desfășurate prin intermediul cercurilor și cenaclurilor literare, participanții și-au afirmat hotărîrea de a milita pentru o creație profund angajată, ancorată în viața și activitatea colectivelor de oameni ai muncii de la orașe și sate, de a promova talentele din popor, valorile autentice ale culturii și spiritualității noi, socialiste.

Exprimîndu-ne atașamentul fierbinte față de politica partidului și statului nostru, profunda recunoștință pentru modul în care conduceți destinele națiunii noastre socialiste, militînd neabătut pentru afirmarea tot mai puternică a energiilor creatoare ale poporului, ne angajăm în fața partidului, a dumneavoastră personal, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, să nu precupețim nici un efort pentru sporirea contribuției noastre la educarea comunistă, patriotică, revoluționară a oamenilor muncii în mijlocul cărora ne desfășurăm activitatea, la îmbogățirea patrimoniului spiritual al scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

PARTICIPANȚII LA CEA DE-A DOUA CONSFĂTUIRE PE ȚARĂ A CERCURILOR ȘI CENACLURILOR LITERARE — FOCȘANI

1944–1984

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Literatura postbelică — ciclu deschis

Certitudinea noastră

Factorul fundamental al progresului material și spiritual al patriei noastre îl constituie acțiunea conștientă a tuturor oamenilor muncii, a căror unitate este cimentată de afirmarea misiunii istorice și concepției revoluționare a clasei muncitoare, de creșterea rolului de forță politico-conducătoare a partidului, de calitatea conducerii profund-științifice a societății noastre, în centrul de lumină al căreia se situează gîndirea revoluționar-creatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Așa cum totdeauna în istoria poporului român marile sale epoci de afirmare pe calea progresului, de promovare a intereselor sale vitale, caracterizate prin activismul, prin creșterea disponibilității revoluționare, a capacității de acțiune și de creație a maselor, au scos în lumină rolul personalităților exponențiale ale înaltelor idealuri, a „inimilor arzătoare" capabile de dăruire pentru cauza poporului, a „minților luminate" care, deslușind adînc trăsăturile prezentului au formulat principiile și direcțiile acțiunilor viitoare, așa și azi, perioada de adînci prefaceri, de dinamice și multilaterale afirmări pe care o trăim are un nume, al exponentului înfăptuirilor și idealurilor sale, epoca Ceaușescu.

Prin abordarea realistă, cu înaltă capacitate de creație a tuturor problemelor construirii socialismului și comunismului, a răspuns strălucit necesității de a dezvolta principiile fundamentale ale socialismului științific, în raport cu experiența istorică a țării noastre, cu condițiile concrete, specifice, în care se desfășoară procesele revoluționare de natură economică, socială și politică, în contextul universalizării istoriei umane care leagă prin multiple conexiuni destinul nostru de cel al întregii umanități. În acest mod a luat naștere un nou univers teoretic, acela al dezvoltărilor științifice noi care îmbogățesc tezaurul ideologic al clasei muncitoare, cît și o nouă realitate istorică, aceea a modului construirii socialismului în patria noastră, realitate calitativ deosebită de tot ceea ce s-a înfăptuit pînă acum în practica umană.

În lumea de azi, frămîntată de contradicțiile sale de adîncime ; care trăiește procesele revoluționare de eliberare a omului de orice formă de dependență și asuprire, de aspirația națiunilor la emancipare și independență, de puternică afirmare a științei ca forță de producție ; în această lume în care „apele timpului" au aspectul unei mări în furtună, poporul nostru are chezășia posibilității de a străbate apele învolburate ale timpului cu demnitate, cu omenie, stăpîn în propria sa țară, stăpîn pe munca sa, datorită unității sale, a înțelepciunii cu care este condus de către cel care-i este și exponent al idealurilor sale, model mobilizator de dăruire și abnegație pentru toți fiii acestei țări, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de la a cărui alegere în înalta funcție de președinte al României, în curînd se vor împlini 10 ani.

Emil Poenaru

TÎNĂR ÎN AGORA

Mama

Cei care trec prin satul Coșbuc, cei care păsesc peste pragul mult căutatei case memoriale — elevi, studenți, muncitori sau țărani, șoferi de cursă lungă, turiști din lumea largă — întreabă și de moară. Moara cîntată în versuri aprinde îndată un reper în sufletul vizitatorului. Dar mîhnirea se stirnește și ea cînd muzeograful răspunde că moara, pe care-o știi din primele poezii învățate pe de rost, nu mai există... sau că... există, dar a fost ștearsă de ape... apoi reconstruită... iar dusă de ape... iar refăcută... și iar....

La locul morii valurile tac. Însoțitorul se oprește din explicații cu un gest neputincios. Plopii sînt îmblînziți, dar simți că-ți lipsește un braț, un gînd... Ai vrea să declami versuri și să rechemi, cu ajutorul lor, să readuci... și-ai vrea și să taci.

În anii de gimnaziu, în vacanțe, întors la părinți, George căuta lunca morii, o regăsea și, aici, la o măsuță improvizată între plopi falnici, între plopi seculari (vedeți, plopul tremurător învinge și el anii!...), evada din adolescență în virsta supremă, a poeziei, asigurîn-

Olimpiu Nușfelean

Continuare în pag. a 6-a

Calendar de suflet

Este un calendar din care filele nu se rup nicicînd, toate datele fiind inscrise cu roșu : roșul singelui pulsînd cadențat, invulnerabil, prin vasele comunicante ale unui întreg popor. Spațiul mirific — cutia craniană — în care ocrotim calendarul de suflet, se compară perfect cu orice Partenon, durabil prin coloanele infinite ale memoriei afective, colective.

Am sărbătorit recent, cu mîndria cuvenită, copleșitoare aduceri-aminte : UNIREA Principatelor Române, deschizînd calea MARII UNIRI de la 1918. Și, exact în zilele aniversare, coincidența a potrivit în așa fel lucrurile, încît să citesc un „fapt divers" deloc oarecare : în patrimoniul cultural-național conservat la Muzeul județean Mureș se află, actualmente, spre păstrare, o serie de cărți românești vechi, precum : 23 exemplare originale din „Cazania" lui Varlaam, două din „Evangheliarul" tipărit de Antim Ivireanu, un „Ceaslov" imprimat, spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea, la Iași... Astfel, dacă mai era necesar, se demonstrează un fapt bine știut : dintotdeauna, constituind și ele un factor de cimentare al simțirii frățești, acestea circulau de ambele părți ale Carpaților, coloană vertebrală cu coastele alcătuite de cele trei țări românești.

Dar cum să nu-ți reamintești, tocmai astăzi, de baciul din Cîrțișoara, figură legendară : Badea Cîrțan. Pe mormîntul lui din Sinaia stă mărturie textul : „GH. BADEA CÎRȚAN doarme visînd întregirea neamului său" (1911). Atunci a scris lorga : „Veșnicul colindător de drumuri care gemea sub greutatea cărților (...) românești toate, pe care le căra pe umerii săi, odată voinici, acuma însă sfărîmați de oboseală și de virstă, pentru a le duce Dumnezeu știe unde (...) de multe ori drept în mîna jandarmilor și vameșilor unguri care-l pîndeau, Badea Cîrțan n-o să mai bată la poarta nimănui, cu cererile sale stăruitoare și cu cimiliturile lui istețe. A avut norocul să moară aici, pe pămînt românesc și,

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 7-a

Din zborul liliacului

1.

Din zborul liliacului se naște seara
Înseamnă, că vine primăvara ?
Pe care-o doream eu să vină,
Să văd toți merii-nfloriți în Grădină !...

2.

Și liliacul încă zboară,
E seară, E seară ! E seară !
Dar Luceafărul nostru răsare,
Pentru Dimineața cea Mare !
Dar cît liliacul mai zboară... zboară...
Mie mi-e teamă de seară !

3.

Nu vă lăsați amăgiți de superbe comori...
Iubiți, iubiți, iubiți diminețile-n zori
Dimineți ce încălzesc florile-n rouă ;
Iubiți zborul vieții și dimineața cea nouă...
Căci atît cît liliacul mai zboară
Mie mi-e teamă de seară !...

Traian Iancu

În pagina a 3-a
Centenar Panait Istrati ● Fondul principal al culturii române
Fănuș Neagu : «Am dormit o noapte în casa Thuringer»
Condica în versuri de Ion Gheorghe

PROZATORI TINERI

A fi într-o carte

Ștefan Agopian s-a impus ca unul dintre cei mai valoroși prozatori contemporani prin **Tache de Catifea** (1980), roman superb și bizar, scris cu plăcerea modernistă de a răsturna iluzii ce țin de poetica romanescă, instituindu-se de fapt pe un asemenea gest pentru a servi un personaj himeric, în care trăiesc însă autentic trîndăvia balcanică, acceptarea cu sărbătorească normalitate a fatalității, așteptarea fără orizont și manierismul substanțial. E o pîndă perpetuă între autor, instrumentele sale sintactice (naratorii, centrele nodale ale discursului, copulele epice) și personaje, dar o pîndă nepăsătoare, cu colțul ochiului ce privește mai mult înăuntru decît în afară. În lipsa evenimentelor ideale, în lipsa **informației exacte** despre ce va face personajul lansat în ficțiune, această indiferență **atentă**, care se transmite deopotrivă ideologiei eroului literar, comportamentului, reacției și replicii. Și care, pe neașteptate, conduce desfășurarea „ostilităților", ceea ce am numi cu termenul tradițional consacrat — acțiune. Am amintit toate acestea pentru că ele se potrivesc și noului roman al lui Agopian, **Tobit** (E. Eminescu, 1983), primul volum al unei cărți care, mai evident decît precedenta, pornește de la un subiect istoric, lăsînd chiar din cînd în cînd unui cititor neavizat speranța reconstituirii literare a unei epoci determinante, nu dintre cele mai clarificate : Oltenia sub ocupația austriacă (1718—1739). Sînt ani puțin

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA NEDELCIU: «Zmeura de cîmpie»

Romanul **Zmeură de cîmpie** preocupat ostentativ de indivizi, de fluxul lor psihologic și ideatic, de problematica lor intimă, se întoarce pe căi mediate la temele sociale și politice care au marcat puternic proza noastră contemporană. Constrins la examinarea fragmentarului, a detaliului, a elementelor disparate, cititorul are în cele din urmă sentimentul coerenței ascunse a cărții, a existenței unei regii nevăzute care își face în cele din urmă simțită prezența și știința de a ne conduce la centrul nervos al dramei. Enunțul nu se află la începutul cărții, Mircea Nedelciu nu are predilecția demonstrațiilor geometrice tradiționale, ci la sfîrșit. Romanul său este istoria descoperirii unui enunț. Dar această descoperire nu este doar o problemă intelectuală, ci una complexă, una de viață. Lupta împotriva memoriei, care este lupta împotriva cantității, a masei nediferențiate, a materiei neselectate, este lupta pentru obținerea acestui enunț. **Zmeură de cîmpie** este romanul unei drame a cunoașterii amplificată de condiții speciale care țin în egală măsură de destin, de societate, de politic. Din acest punct de vedere tema romanului ar fi aceea a recuperării de sine. Trei tineri în incertitudine asupra trecutului lor, sînt toți trei ieșiți dintr-o casă de copii, încearcă pe drumuri diferite și cu mijloace diferite să-și recupereze într-o configurație coerentă, definitorie copilăria, sigiliul familial. Pentru ei trecutul este nediferențiat, ei sînt psihologicește vorbind fără căpătîi și în căutarea punctului de sprijin. Unul dintre ei luptă împotriva asediului realității și memoriei care o încorporează încercînd s-o organizeze artistic : visează să devină regizor și tot ceea ce trăiește este transferat într-un plan scenaristic, regizoral. Altul rememorează la cererea celui dintîi, s-au întîlnit întîmplător la armată, amintirile informe ale primilor ani, cărora „regizorul" căută să le dea o formă, adică un sens, soluția anchetei. El are un „frate" deci sentiCel de al treilea, cel mai tînăr, apelează la soluția anchetei. El are un „frate", deci sentimentul unui început de familie și încearcă să-și găsească părinții întreprinzînd anchete care necesită deplasări lungi. Asediul memoriei nediferențiate găsește, în acest tînăr un adversar activ și eficient care asigură romanului, o linie epică pe care simulează a n-o avea.

Orice roman adevărat conține în chiar începuturile sale o imagine cheie a propriului său sterotip romanesc. **Zmeură de cîmpie** are una : este imaginea tumulului, a vechiului mormînt săpat de arheologi, din care sînt scoase la iveală obiecte disparate, fără legătură aparentă între ele, fără un nume vechi pe care să-l cunoaștem. Elevul Zare Popescu este preocupat de problema legăturii reale dintre aceste obiecte, nu cele oferite de arheologi, de numele lor adevărat în limba de origine. Tumulul este o imagine a memoriei care acumulează imagini, obiecte, fapte fără posibilitatea de a le ordona într-un lanț logic și autentic, dacă n-ai prima inițiere. Operația principală prin care se ilustrează cei trei eroi din **Zmeură de cîmpie,** Grințu Anton, Zare Popescu, G. Popescu, este una de descifrare. Ca și obiectele din tumul ei au nume noi, de împrumut, fără legătură cu cel autentic. Așa se face că cei doi Popești se consideră frați, fără a fi în realitate Popești. Excavația lor, în propriile lor suflete, termină prin a fi o excavație socială cu trimetere în politic. Dar pentru a ilustra cum se cuvine acest punct terminus ar trebui povestit romanul ceea ce este imposibil datorită compoziției lui arborescente și sofisticate.

Compoziția romanului este aceea a unui dosar de documente organizat conform unui itinerar romanesc care scontează efecte și întreține o atmosferă. Termenul de comparație cel mai la îndemînă, deși nu perfect coincident este **Patul lui Procust.** Principial **Zmeură de cîmpie** face parte din familia romanului lui Camil Petrescu. Între coperțile lui el adună documente sufletești, felii de realitate, scrisori, mărturisiri care stau toate sub zodia autenticității. Grija pentru autenticitate a lui Mircea Nedelciu este un canon. Ca și la Camil Petrescu abundă paginile la persoana întîi fie că sînt amintiri, scrisori, mărturisiri, care garantează autenticitatea experienței.

Autorul nu disprețuiește însă nici postura romancierului ubicuu și omniscient pe care o interferează cu cea a autenticității eului în modul cel mai firesc. Cînd nu folosește scrisori, prozatorul simulează ocularul camerei de luat vederi. Romanul se desfășoară filmic în stil ciné-verité. Mobilitatea autorului nu este însă gratuită : tipurile de scriitură se alternează cu rost, după o orchestrație urmărită atent de dirijor. Notația este în egală măsură intelectuală și sensibilă, lucidă și sentimentală. Poza scritorului este de observator indiferent, dar nu este aici vorba de impasibilitatea „observatorului din Sirius", ci a celui implicat, care-și face din „indiferența" jucată un instrument de cunoaștere. Este în fond tot o literatură de adolescenți și tineri cu sensibilitatea rănită, care reiterează în proza noastră de mai mult timp, dar efortul lui Mircea Nedelciu de a imprima romanului său demnitatea unei atitudini și o dimensiune intelectuală veritabilă singularizează cartea. Nu este însă vorba numai de o atitudine literară, de un refuz al mijloacelor, al abordărilor sleite, ci și de o atitudine în fața vieții, a socialului, a politicului, a istoriei.

Unul din leit-motivele cărții este ultimul război mondial, participarea diverselor personaje, mai mult sau mai puțin episodice la el. Cartea este presărată cu inserturi, marcate grafic puternic, care scot textul din dimensiunea lui imediată angajîndu-l într-un context mai larg. Citatele acestea vin din istoria politică. Ele privesc istoria politică și, totodată, cercul concentric cel mai îndepărtat al cărții. Al doilea în interior, aproape la fel de depărtat este cel al ultimului război mondial. Deși temporal el nu i-a cuprins pe cei trei copii, vîrsta nu le-o permitea, evenimentul îl cuprinde retroactiv prin gravitatea socială și politică pe care a produs-o asemenea scufundării marilor vase. Este și acesta un element al memoriei care nu poate fi stăpînită, dacă-l înțelegem bine pe autor, o presiune care se cere și ea îmblînzită și așezată la locul ei într-o memorie rațională și morală. Alt cerc concentric este viața părinților necunoscuți. În centrul lor se află acești tineri cu destinul lor nesigur pentru că nu au trecut și vor să-și adjudece unul luptînd împotriva informului. Toate aceste cercuri concentrice exercită o presiune asupra eroilor cărții. Condiția de „observator indiferent" este o platoșă împotriva „memoriei" prin care putem subînțelege foarte multe aspecte asediante ale existenței. Este, desigur, o poză, un subterfugiu, salvator doar cînd este dublat de intelectualitate, dar el înseamnă o atitudine și aceasta înseamnă distanța față de evenimente. Acești tineri nu vor să-și însușească o experiență și o istorie care nu este a lor, decît după un examen intelectual. Ancheta tînărului G.P. este un asemenea examen. La capătul firului nu se află istoria unor părinți dezinteresați de propriii copii, ci cauze și condiții mai adînci. Lingoarea lor socială, psihologică poate fi dezlegată, dizolvată de revelațiile lui G.P. ca într-un tratament psihanalitic. Interesul romanului **Zmeură de cîmpie** stă deci nu numai în virtuozitatea scriiturii, în capacitatea de a scrie „altfel", ci și în dorința de a pune o problemă și de a medita asupra ei. Iar una din concluziile cărții este că trecutul, istoria nu pot fi îngurgitate de-a valma, ci numai ca o experiență personală sub zodia ratiunii. Încercarea de a ajunge la cauză oferă romanului lui Mircea Nedelciu interesul suplimentar care însoțește întotdeauna literatura ridicată deasupra anecdoticii.

Narat simplu, reconstituit din acest puzzle deliberat care este la lectură **Zmeura de cîmpie,** romanul devine sentimental pînă la melodramatic. Seria de coincidențe care adună laolaltă pe cei trei tineri asediați de „memorie", ține de un arsenal epic cunoscut. Dar romanul nu este această linie restabilită bilanțier la sfîrșitul lui, ci chiar corpul cărții, contactul sensibil pe care ea îl oferă cu psihologia eroilor, cu modul lor de a se integra realității ori de a o refuza. Mircea Nedelciu n-a vrut să scrie acel roman melodramatic, ci să ne înfățișeze galeriile de excavație care duc la suprafața netedă a unui posibil subiect de roman. Rezultatul este un subtil roman de analiză, cu o scriitură diversă și fermă, nuantată și sensibilă, în care situațiile pot fi citite și interpretate în sine, dar și în perspectiva mărilor pare a metaforei sau a parabolei, ceea ce sporește meritul autorului și interesul cărții, în care descifrăm voința scriitoricească de a structura o temă proprie.

M. Ungheanu

ADRIAN POPESCU: «O milă sălbatică»

Adrian Popescu este un visător cutezător de elanuri romantice și viziuni paradisiace, care a băut însă pînă la fund cupa amară a dezamăgirilor. Nu întîmplător, poetul își așează spațiul lui sub emblema „Umbriei", metaforă ambiguă, conotînd lumina și întunericul, extazul și melancolia întristătoare, aspirația și renunțarea, deschiderea vizionară și abandonul lenevos, chemarea depărtărilor și lithisul oriental : „Umbria / provincie a Imperiului / unde n-am fost niciodată / depărtarea mea. / Umbelifere / la marginea drumurilor tale / dire de spumă / în urma roților / la joc mai ușoară printre / lucruri aeriene : / această prezență a naramzelor / mai îmbietoare ochiului / decît femeia însorită / pe care o mai zărești / la ultimul val de șosea / fierbințeala dulce a miezului / și / dintr-odată acel gust de cenușă / penet de lebădă / somn peste grădinile după-amiezii / licărul preferat licorii / Provincie a Umbrei, Umbria, / îți presimt străzile și terasele / seninul și stelele ce stau deasupră-ți / o ploaie strălucitoare te limpezește / o miresmă lincedă te acoperă / purpuriu norul picură peste tine / Umbră și Ambră, Umbria / de care buzele mele nu sînt străine" **(Umbria).** Puțini poeți de la Nichita Stănescu încoace, marele maestru al visătoriei poetice, au, cum are Adrian Popescu, darul de a configura un „altundeva" și un „altceva". Ca și autorul celor „11 elegii" el este, cel puțin în primele volume, **(Umbria** și **Focul și sărbătoarea)** un poet al materialității, ca să mă exprim astfel, diafane, și al transparențelor vizualizate. Dintre elementele „primordiale" îl atrag focul și aerul, ca ipostaze ale purității, în contrast cu apa, densă și impură, colcăind de o viață regeneratoare dar mereu schimbătoare și nediferențiată ; un motiv în plus de a provoca repulsie poetului, căutător pe un drum al său, ca altădată stranii alchimiști, de esențe indestructibile și substanțe ideale, celeste. Într-un frumos poem în proză, intitulat **Ploaia** (semn și substitut al apei) citim : „Îți cunosc farmecul de o clipă și aproape toate înfățișările. Insinuantă sau brutală, limpezită ori învăluită în picla, lentila fumurie, lăptoasă cînd se aburește înaltul. Strici zugrăveala neîntrecută a icoanelor cu aur și verde (posibile aluzii la codul alchimic) pe care le făurim în vremea nopților de stelară uscăciune, cînd pradă Ursei se află trupul, călcat de roți cerești, zbuciumat de constelații, eliberînd ca un strigăt dintr-un corp în cazne, visarea curată, dezminți oglinda pură, șiroindu-i lucirea de argint, semeni întristare și jale mohorîtă". De reținut cîteva sintagme, convergente într-un fascicol unic, stelară uscăciune, roți cerești, visare curată, oglinda pură, lucirea de argint, ce relevă motivele obsesiile mai sus enunțate.

Interesantă și absolut remarcabilă, este stabilirea unei relații de afinitate între foc, redus doar la aspectul imaterial al strălucirii, și frig ca „mediu" al esențelor, ca idee necoruptă de realitate, în figura bivalentă a cristalului. De aceea nu ne va mira frecvența imaginii diamantului — un foc „înghețat" și geometrizat, lumină palpabilă și în același timp inaccesibilă, misterioasă — și dorința poetului de a pătrunde în „miezul" lui, asimilat cu locul purității absolute, dar acest hieratism al spiritului, care apropie focul și frigul de marginile neantului îl înspăimîntă : „Cîtă răcoare / în locul unde s-a fost aprins un copac / în umbra care lipsește / îți împreuni mîinile / a rugăciune și frig" și, atunci, reveria se „umanizează" coborînd din sicitatea polară în podul copilăriei, plin de aromele și miresmele amintirilor : „Un pod cu fîn, ce întîmplare minunată"... Adaptabilitatea poetului la cele două trepte opuse ale imaginarului este perfectă și nu înregistrăm nici o discrepanță, nici o notă falsă în trecere de la una la alta. Poetul, fascinat de tărîmuri ideale, este capabil, deopotrivă, să înalțe franciscan, îmnuri zmeurei sau trandafirului.

Ieșit un moment de sub presiunea psihismului ascensional, care, paradoxal, mai mult a constrins decît a eliberat, („un căluș celest îmi înfundă gura") eul se rătăcește cu voluptate într-o „Grădină botanică" a copilăriei, într-o junglă a imaginarului pe care o străbate cu plăcere, în căutarea timpului pierdut ; o izbucnire, repede temperată și canalizată în alt sens, ce va reveni totuși, într-o formă acută, dramatică, mai tîrziu. Deocamdată, între severa aspirație celest-polară și refugiul compensator într-o memorie ce caută imagini fericite, analgezice, se va naște o Hyperboree îmblînzită, substitut metaforic al pactului cu timpul : „Aveam ferestrele spre Soare-Apune, / peste șindrila mușchiul era rege, / noi îi făceam o plecăciune / numai copilăria mea o înțelege. // Priveliștea se deschidea spre nord, / o pajiște brumată, aproape un fiord, / vecini : un Hrib sfios, o Mînătarcă, / pe malul de dincolo, parcă (...)" **(Aveam ferestrele spre Soare-Apune).** Sau în atît de nichitiana **Floare de ger** : „Floare de ger strălucind în fereastră / Chipul tău mort înflorind pe geam / Dintr-o noapte mult mai albastră / În care insumi de gheață eram / / (...) Floare din cer bătînd în fereastră / Chipul tău blînd luminînd în geam / Dintr-o ninsoare mult mai albastră / Unde însumi peste lume ningeam". În acest univers impăcat cu sine, cu sentimente și trăiri aflate într-un relativ echilibru, codificate și instrumentalizate (în sens muzical) se produc uneori ascunse și teribile seisme interioare, ce zdruncină din temelii ființa poetului. În **Oracol,** un extraordinar poem al morții, se face simțită, ca și în poetica lui Marius Robescu, o cruzime neașteptată, cu semnificație însă și valoare ontică. La Adrian Popescu ia forma, l-aș numi, „complexului lui Seneca", adică, al așteptării plăcute și a descrierii lucide a morții ce sfîrșește într-o stare de extaz : „Un nisetru / viscază adolescentul / suavul blondul, / într-un lac de venin. Alteori moartea este eufemizată și privită ca o altfel de naștere, o trecere prin oglindă într-o lume invers simetrică : „Zece ani sub pămînt, în pămînt, e o vîrstă fragedă, / pruncie aproape. Foarte tînără trebuie să fii și plină / de viață. Ezitînd, între adolescență și copilărie ; / între secret și iluzie, între plante și pietre, rotindu-te". Dar evocarea femeii moarte, din **Interregn** — poem cu adevărat antologic — cu o voce discretă, chiar delicată, voalează o durere intensă și un sentiment de milă „sălbatică" pentru efemerul și precaritatea condiției umane, sentiment ce alimentează un șir de poezii dedicate prietenilor dispăruți. În acest fel, visatul și din ce în ce mai încețoșatul eden îi transformă existența într-un **purgatoriu,** așteptînd să-l străbată pentru a ajunge la un „dincolo", un spațiu utopic, neprecizat. „zerolandia", „Țara nimănui", în orice caz fără atributele paradisiacului, dar care îl cheamă, îl ademenește : „L-am recunoscut după petele mari de pe git / din Zerolandia vine, ce are hotarele dincolo / / de frumos și urît. / / Graurul din colivia neagră, de pe ultima treaptă / a Turnului, a Blocului-Turn, pentru mine-i venit / stă și așteaptă". Receptată ca experiență subiectivă, personală, moartea nu îl înspăimîntă pe autor — este un prag, o trecere spre un „altundeva" — ea devine un fenomen insuportabil doar atunci cînd îi atinge pe cei dragi, manifestîndu-se ca dispariție, **absență.** Un gol, semn al neantului apropiat, ce crește mereu, îl impresoară, îl înfricoșează și pe care încearcă, deocamdată, să-l „umple" și să-l „acopere", ca și Blaga în a doua sa perioadă, cu **un sentiment al continuității mitic-arheologice (Drum roman, Un imn dimineața, Grădina romană, Proba cu polen, Lumină de martie).** În aceste ultime texte, din ciclul de „Inedite" al volumului (Adrian Popescu, **O milă sălbatică,** Cartea Românească, 1983) Adrian Popescu își solarizează poezia întorcîndu-se într-o anumită privință la universul primelor cărți (motive, imagini) dar, în același timp, cu o apertură spre o nouă zare : a miturilor și spiritului mediteraneean. Deocamdată, timid, ușor decorativ, dar cu o reală predispoziție spre o lume congeneră, în care totuși, numai Lucian Blaga a creat, poeticește, viabil.

Paul Dugneanu

BREVIAR

■ **INTOARCEREA LA PURITATE.** Cu „Zmeele copilăriei" (Ed. Ion Creangă, 1983), avem în poetul Bucur Chiriac și un evocator remarcabil al universului naiv, copilăresc. Spre a-l cuprinde cît mai bine, prin lirism, autorul a înfățișat o lume adînc subiectivă, de copilărie subcarpatică, „buzoiană", prin biografie el a ajuns la un grad notabil de generalitate. Omul matur evocă „roata olarului, corăbiile de hîrtie ale copilăriei", „vremurile cu pantaloni scurți", ale „mingilor de cîrpă și ale baloanelor colorate", „brădul de la poartă", cocorii zburînd ca o doină, cu un „lung ecou de toacă". În acest impresionism de suflet infantil cîștigat prin intensitatea memoriei a pătruns mult din puritatea „vîrstei de aur".

■ **„MILITANTISM PATRIOTIC".** Una dintre intervențiile recente ale lui Achim Mihu, un admirabil cercetător al fenomenelor sociologice din sfera culturii, e aceea apărută în „Tribuna" (nr. 8/1984) și intitulată „Militantism patriotic". Cercetătorul face, în pregătirea analizei propriu-zise, observații teoretice pătrunzătoare asupra importanței educației patriotice, avînd în vedere atît „psihicul social" cît și „conștiința comună". Dar, notează în continuare Achim Mihu, chiar unele manuale de filozofie editate azi prezintă lacune considerabile în ceea ce privește prezentarea filozofiei românești. De exemplu, asupra „manualului unic de filosofie" pentru învățămîntul superior cercetătorul a făcut un examen, spre a vedea cum acela „dă curs acestei solicitări patriotice" extrăgînd, spre lămurire, „toate numele de personalități din domeniul filosofiei, științei și conducerii politice apărute în text și la subsol. Rezultatul în ceea ce privește frecvența celor aparținînd culturii noastre naționale este nesatisfăcător." Lipsesc de aici, după constatările lui A. Mihu, Heliade Rădulescu, A.D. Xenopol, Gherea, C. Rădulescu-Motru ș.a.

■ **UN FEL DE LOGICĂ.** Citîm dintr-un interviu cu Zoe Dumitrescu Bușulenga, apărut în revista studențească bucureșteană „Convingeri comuniste" : „Plasticienii și muzicienii români — zice cunoscuta profesoară de literatură comparată — dacă ar fi cunoscuți în străinătate cum s-ar cuveni, ar fi socotiți fruntea nu numai a Europei și nu sînt de fel protocronă". Acum, să ne înțelegem : dacă Z.D. Bușulenga crede în creativitatea „locală" fără a pune la socoteală împrejurările și mimetismul, atunci este precis „protocronă". Dar este probabil, moda în unele cercuri intelectuale de a face profesiuni de credință „antiprotocroniste". Cînd astfel de asertiuni, minate de un fel ciudat de logică, apar pînă și în revistele studențești, nu trebuie să ne mai mirăm că generația tînără, cel puțin într-o parte a ei, nu are știință de marile mișcări contemporane de idei.

■ **UN DIPTIC LA „OPERA ROMÂNĂ".** S-a reluat, după șase luni, la „Opera Română" din București spectacolul, conceput în chipul unui diptic, cu „Noaptea cea mai lungă" și „Interogatoriul din zori". Ambele sînt creația unuia dintre eminenții compozitori români, Doru Popovici, autor, pe lîngă acestea, și al operelor „Mariana Pineda" și „Prometeu". Critica de specialitate s-a pronunțat în unanimitate asupra valorii componistice a acestor lucrări ; se poate spune că prin „Noaptea cea mai lungă" Doru Popovici a atins, cel puțin pînă acum, momentul cel mai însemnat al creației sale. Dramatismul amplu, aerul de „mister țărănesc", stilul liturgic sînt elemente ale unei memorabile opere pe o temă din istoria românilor (Mihai Viteazul).

Însă acum, la reluare, s-au putut observa mai bine și calitățile excepționale ale regiei, semnate de George Teodorescu. Regizorul a pornit de la o interpretare simbolică și integratoare a celor două opere : una — despre epoca lui Mihai, a doua — un interogatoriu din epoca modernă, avînd drept personaj principal pe eroul comunist. George Teodorescu a văzut, în spiritul unitar al interpretării istoriei, în cele două momente — un diptic. Lumea permanențelor, întruchipate de scenografia care își păstrează de la o operă la alta datele esențiale, e tema acestei admirabile puneri în scenă.

■ **„PERSONALITATEA UNEI MARI OPERE".** Un remarcabil eseu despre „Istoria literaturii române" a lui G. Călinescu publică, în „Cronica" nr. 5, Constantin Ciopraga. De data aceasta, tema studiului este iconografia „Istoriei", examinată de exeget atît în ce privește proporția ilustrațiilor, repartizate istoricește, cît și în funcțiunea lor, ca să zicem așa, integratoare.

A. S.

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZĂ

VIAȚA LA MINĂ

Vlad Sorianu

TIMPUL DEZMOȘTENIȚILOR

Un copil de vreo 14 ani, Victorită, ajunge, printr-un lung proces de împrejurări, să participe la lupta celor mari pentru emancipare socială, pentru „victorie". Tema nu este nouă, ea derivă din povestirile despre „copiii de trupă" din timpul războiului — sau mai de departe, din vremea cînd literatura despre copii, saturîndu-se, s-a rupt oarecum în două rămînînd de o parte copilul ca virstă, de cealaltă detașîndu-se copilul activ, social. Vlad Sorianu își subintituleaza cartea „roman pentru tineret" evitînd într-un mod insolit adeziunea la un tip anume de roman despre copii. Insolit, dar nu totdeauna în avantajul literaturii. Munca pe sabloane, pe categorii, are avantajul că prin osîrdia repetată a creatorilor purifică materia literară, esențializează tipurile de relații inter-umane, teoretizează și sensibilizează realul. Eroii lui Vlad Sorianu sînt copii și maturi în același timp pendulînd cu usurință între trecut și prezent : ei se extaziază — indiferent de virstă — în fața naturii dar vorbesc despre timpul lor cu înțelegerea posterioară a faptelor, ca din cartea de istorie. Patru forțe se întîlnesc în acest roman care descrie viața unei colonii de mineri în anul 1940 : administrația cu aparatul ei complicat, greoi, susținut de funcționari și de jandarmerie, armata care în concepția autorului ține cumpăna dreaptă a lucrurilor prin ordine și precizie, organizația partidului comunist care activa în ilegalitate și legionarii, elemente ale dezordinii sociale. Autorul insistă asupra relației dintre armată și legionari nuanțînd punctul de vedere cunoscut după care armata a reprezentat totdeauna un scut de apărare, reazemul țării, chiar dincolo de alianța conjuncturală din septembrie 1940. În privința partidului comunist și a activității sale ilegale, Vlad Sorianu analizează temeinic cele două direcții de acțiune care s-au manifestat în perioada respectivă : linia internă, cea sănătoasă, viabilă pentru că ține cont de realitățile specifice (simbolizată în roman printr-un tip de luptător comunist care are conditia haiducului : ascuns în codru, conduce din umbră celula de partid fiind prezent peste tot la momentul oportun) — și linia din afară, internaționalistă, care nu este înțeleasă totdeauna. Cît despre administrație, cu prefect, politicieni, advocați, etc., îngreunează unitatea cărții : subiectul fiind mina de la Palos cu viața ei, autorul se avîntă în lungi descrieri ale centrului frămîntat de politică și mișcări sociale, motivate doar de o replică aluzivă a prefectului la situația de „acolo". Surprinzător, tocmai în asemenea digresiuni mina autorului este mai sigură : excelent documentat din punct de vedere istoric, cu o experiență vie a faptelor, Vlad Sorianu putea realiza o frescă a anului și locului : tocmai copiii, dinspre care privește acțiunea, încurcă tablourile creînd scene în marginea neverosimilului. Sînt, apoi, prea multe forțe politice și categorii sociale (care se diferențiază, adesea doar prin nuanțe), stratificate în paginile cărții pentru ca tineretul — căruia i se adresează autorul — să priceapă istoria. Pe de altă parte, pe gustul copiilor, binele este aruncat în timp ce rău are numele unei duzine întregi de personaje : Avrigaru, Badiu, Eduard (ziarist de la centru, corupt), Antoniu, Furdui, plutonierul Negoită (copie fidelă a lui Pristanda ; totuși, cel mai realizat personaj din roman), etc. Ne reținînd însă atenția mai multe scene din carte (un drum prin pădure noaptea, apariția unui urs, a unei turme de porci mistreți, descrierea interiorului minei de cărbuni).

Nicolae Georgescu

*) **Vlad Sorianu : „Timpul dezmoșteniților", Editura „Junimea", 1983.**

CRITICĂ

EXPLICARE ȘI EXPRIMARE

Marian Papahagi CRITICA DE ATELIER

Dacă în **Eros și utopie** sau în mai vechile **Exerciții de lectură** Marian Papahagi se dovedea un inspirat analist al spațiului semiotic literar și, în special, al imaginarului poetic, **Critica de atelier** propune o nouă identitate, aproape, a criticului, printr-o decisă reorientare metodologică susceptibilă să-i confere, dacă nu mă înșel, figură de deschizător de drumuri în spațiu autohton. E vorba, pe scurt, de o hermeneutică a textului și „avantextului" simultan, o hermeneutică fundamentată filosofic și alimentată de o fervoare cu totul stimabilă în explorarea minuțioasă a unui continent „pre-textual" ce părea, pînă nu de mult, un teritoriu exclusiv al filologiei clasice : variantele literare. Fiind în discuție o atare adaptare a arsenalului instrumental, ar merita, cred, o analiză a preliminariilor din **Pretextul** volumului, unde, indirect, sînt expuse pe larg motivațiile acestei opțiuni. Nefiind totuși aici locul unei atari întreprinderi (ale cărei beneficii ar fi demne de luat în considerație întrucît ar viza dramatismul criticii contemporane, dilemele aproape tragice ale epocii poststructuraliste), voi nota totuși atitudinea lucidă adoptată de Marian Papahagi : între o activitate de tipul „explicării", bazată pe conceptia „totul se află în text", și cea extremă, revendicată din „ecuatia inversă, conform căreia totul este în noi" (categoria „exprimării"). Marian Papahagi riscă o sinteză : spun „riscă" deoarece manevrele sale teoretice (al căror teatru au fost, dacă-mi amintesc bine, Colocviile de critică ale **Transilvaniei**) se desfășoară nu departe de limitele unui spațiu utopic. Marian Papahagi este ferm convins că „o concepție în cel mai larg sens hermeneutică este poate singurul teritoriu în care explicarea și exprimarea, textul și criticul se pot reuni, și în care înțelegerea, ca act de cunoaștere final să poată deveni posibilă, **nu ca adevăr al metodei ci ca metodă a adevărului"** (s.n. ; p. 19). Din, probabil, mai multe posibile, două ar putea fi obiecțiile ce ar putea fi aduse preambulului teoretic cu care se deschide cartea lui Marian Papahagi : o semiotică lucidă și de bunsimț nu a pretins niciodată că „explică" textul ci doar că e aptă să pună în lumină o pluralitate de sensuri și să și-o asume ca ierarhie plauzibilă. Pe de altă parte, hermeneutica „avantextului", bazată pe excepționalele contribuții ale lui Gianfranco Contini în elucidarea genezei sonetelor lui Petrarca și, deopotrivă, pe **Le texte et l'avant-texte** al lui Jean Bellemin-Noël, nu transgresează frontierele Textului, doar că el este văzut acum ca o totalitate în curs de definitivare, o migrație scripturală către forma definitivă. Nu voi relua aici discuția asupra adecvării unei asemenea metode din două motive : în primul rînd că, în rezumat, toate datele ei se găsesc în excelentele **Perspective critice** ale lui Al. Călinescu ; în al doilea, pentru că sînt adeptul poziției conform căreia orice discuție despre metodă trebuie purtată „la fața locului", adică numai prin raportare la opera în cauză. Și, pentru a fi consecvent cu mine însumi, trebuie să recunosc că hermeneutica variantelor practicată de Marian Papahagi își probează pretutindeni oportunitatea, fie că este vorba de proza lui N. Filimon, de „rescrierile" lovinesciene ori de „refictionalizare" la Ion Agârbiceanu. Nucleul de greutate al **Criticii de atelier** (titlu care spune totul) îl constituie însă cele o sută de pagini de „filologie barbiană", unde Marian Papahagi spulberă fără drept de apel „erezia" potrivit căreia textul „definitiv" barbian ar fi produsul unor ermetizări și obscurizări logico-sintactice succesive. Într-o manieră strălucită se deschide calea unor demersuri ulterioare care, de ce nu, ar putea aduce în discuție și alți autori. Eminescu, de pildă, ar putea să-și dezvăluie, astfel abordat, un laborator de creație **altul** decît cel cunoscut. Studiul variantelor sale ar putea evidentia un nebănuit traseu a ceea ce Julia Kristeva a numit „semnificantă". Și, pentru a argumenta acum asertiunea liminară a acestor însemnări, să semnalez, și tinuta impecabilă a ultimei secțiuni a volumului, unde Marian Papahagi analizează cîteva dintre cele mai originale arii poetice din arie romanică.

Cristian Moraru

*) **Marian Papahagi : „Critica de atelier", Editura „Cartea Românească", 1983.**

EDIȚII

NOI CERCETĂRI ASUPRA ILUMINISMULUI

Pompiliu Teodor INTERFERENȚE ILUMINISTE EUROPENE

Volumul de studii*) pe care Pompiliu Teodor le consacră fenomenelor secolului al XVIII-lea continuă direcția preocupărilor sale anterioare din numeroase studii și volume ca „Fragmentarium iluminist" (în colaborare cu Dumitru Ghișe) și „The Enlightenment and Romanian Society" (importante contribuții de diferiți autori asupra fenomenului analizat, editate de Pompiliu Teodor).

Cartea se deschide cu o trecere în revistă a lucrărilor de referință asupra epocii luminilor, cu succinte considerații ce privesc unghiurile și concepțiile de interpretare, pînă la stadiul actual al cercetărilor iluministe în istoriografia europeană și românească. De altfel, așa cum este conceput întregul volum, el reprezintă „o discuție asupra direcțiilor de interpretare a istoriei iluminismului" și asupra recentelor eforturi de investigare, cărora li se datorează noi dimensiuni și o mai mare complexitate a cercetării. Autorul propune o viziune nouă, determinată de o cunoaștere foarte bună a contribuțiilor anterioare și de o metodologie proprie, astfel încît să poată oferi o definire mai completă a ipostazelor spiritualității secolului al XVIII-lea.

Unul dintre studiile de la începutul acestui volum identifică fertile puncte de plecare în cercetarea iluminismului, în scrierile lui Nicolae Iorga, indeosebi sub aspectul istoriei ideilor **(Nicolae Iorga și epoca Luminilor).** Sub titlul **Interferențe ale preiluminismului în cultura română,** Pompiliu Teodor prezintă disocieri și considerații interesante privitoare la iluminismul timpuriu sau preiluminism, în legătură cu formele sale de manifestare în cultura noastră subliniind faptul că, în stadiul actual al cercetărilor, nu s-a acoperit întreaga arie a problemelor pe care le ridică manifestările culturale din epoca respectivă în țările române.

Un alt studiu remarcabil este **Dimitrie Cantemir și preiluminismul sud-est european.** Autorul arată că prin opera cantemiriană s-a produs o universalizare a istoriei și istoriografiei românești. Concluziile studiului relevă răsfrîngerile gîndirii cantemiriene în geneza istoriografiei iluministe ardelene.

Două alte studii au ca subiect opera lui Samuil Micu. Autorul analizează formația cărturarului în climatul epocii și observă marca „barocului italo-austriac" și în general a iluminismului timpuriu care „a înrîurit dezvoltarea istoriografiei române". Contribuțiile lui Samuil Micu au meritul de a fi „fixat istoriografiei românești un orizont modern ca realitate și aspirație".

Cercetătorul urmărește modificările ce se manifestă în mentalitățile epocii iluministe, propagarea și interferențele ideilor, influențele directe și indirecte, aspectul climatului, într-un cuvînt „istoria intelectuală", ale cărei repere sînt raportate la fenomenul crizei conștiinței europene **(Din istoriografia Contrareformei : Historica relatio Unionis valahicae, Ecouri janseniste și galicane în cultura românească, Opțiuni sociale în mișcarea politică românească din Transilvania în epoca revoluției democratice).**

Aspectul politic și social al fenomenului iluminist, în legătură cu acela cultural, este studiat și în alte cercetări din volum **(Iluminismul politic românesc, Solidarități moderne în societatea secolului al XVIII-lea românesc, Spiritul revoluției americane, J.P. Brisot și răscoala lui Horea).**

Deși cuprinde mai multe studii, volumul are unitate ce rezultă din modalitatea de organizare a subiectelor precum și datorită rigorii unei expuneri erudite, clare, fără încărcătură inutilă, de o remarcabilă cursivitate, ce aduce elemente noi, clarificări și numeroase observații de un deosebit interes.

Gheorghe Buluță

*) **Pompiliu Teodor : „Interferențe iluministe europene", Editura „Dacia", 1984.**

CENTENAR PANAIT ISTRATI

FĂNUȘ NEAGU:

«Am dormit o noapte în casa Thüringer»

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

A. GOCI : Mi-ați promis o poveste despre Brăila și Panait Istrati. Putem începe ?

FĂNUȘ NEAGU : Interviul ar fi trebuit să mi-l iei în Casa Thüringer, din Poligonul Brăilei, Bulevardul Sulina, foarte aproape de geamia turcească prefăcută în biserică ortodoxă. Mă simt nițel cam stingher să vorbim de Brăila fără a fi acolo.

— Ce sînt „leii" de la poarta Casei Thüringer ?

— Sînt doi învinși melancolici. Așteaptă pumnul de nisip african promis de Panait Istrati pe cînd marele scriitor se afla salepgiu în Alep și vagabond în Africa de nord, mai mult sau mai puțin europeana. Brăila l-a zvîrlit pe Panait Istrati pe toate malurile Mediteranei, pentru că Levantul începe de la Dunăre în Jos. De multe ori încerc să mi-l închipui străbătînd deșertul de la Alexandria la Cairo și nu văd decît o umbră agitîndu-se pe Marea cea profund albastră și prin aerul sticlos, văd mereu taișul briciului ce avea să-i lovească zgîrciurile gîtului și să-l azvîrle în istoria Europei. Era neoun, era isteric, era genial și infometat. Vroia să moară, ca mai tîrziu, spre sfîrșitul vieții, să vrea prea mult să trăiască și să nu mai poată trăi. El s-a născut și și-a îmbogățit tinerețea la Brăila, dar ca scriitor s-a format în depărtări. România de demult, și o bună parte din lume l-au urmărit — nefericită vorbă a unui mare poet — cu deștul pe trăgaci. Am vrut să-l impușcăm, el și-a dezvelit pieptul și chiar dușmanii lui s-au speriat văzîndu-i trupul adunat pe osul răstignirii. Căci Istrati fusese pe cruce și se întorsese acasă numai cu piroanele. Le-a înfipt în centrul Bucureștilor și singurul care l-a ajutat să le smulgă a fost M. Sadoveanu care a încercat să-l redea României așa cum era : mare scriitor al Europei. Îmi spune doamna Ștefania Velisar Teodoreanu că s-a nimerit să fie în casa lui Sadoveanu, alături de Ionel, de Topîrceanu, Demostene Botez (nu mai țin minte dacă era și Ibrăileanu), cînd a venit Panait Istrati cu doamna sufletului său, Margareta. A năvălit ca dintr-o legendă nordică, într-o sanie trasă de armăsari focoși, gătiți cu sute de zurgălăi și casa de la Copou a fost timp de o săptămînă un virtej al veseliei ! Istrati iubea mult viața și ținea să afirme acest lucru prin toate vorbele și în orice clipă. Exuberant, îi plăcea să împrăștie fericire. Sunt ferm convins că purta cu el spiritul furtunos al Brăilei, iar în buzunar amfore de la Dunărea noastră.

— De aici înainte ne întoarcem iar la Brăila?

— ...Sau la literatura română. Călinescu, I.G. Duca, Iorga, cu toții mari scriitori sau oameni de uriașă cultură, nu s-au ferit să-l stringă cu ușa și să-l trimită în alt colț al lumii, (cu toate că Iorga și I.G. Duca l-au și simpatizat uneori). Dar cei ce l-au iubit cu patimă au sfîrșit prin a demonstra țării că acest nefericit învins al destinului triumfase asupra infamiei, era egalul lui Dumnezeu în a construi lumi (ale lui Istrati, ideale), zgîlțîia omenirea cu ideea de revoluție, aprindea torțe în peșterile țărilor sărace și, din nefericire, din pămînteană nefericire, nu avea dreptul prin cine știe ce legi necunoscute să-și iubească prea mult pămîntul său de acasă, tot așa cum pămîntul său de acasă nu avea dreptul să-l iubească nețărmurit de mult. Panait Istrati s-a aflat înmă lingă inimă cu România și în timpul vieții și după moarte. El, care din nespusă generozitate, i-a prefațat pe Drumeș și pe Petre Bellu, nu avea dreptul de trecere prin lume nici cît Mihail Drumeș și Petre Bellu. Ceea ce e nespus de straniu e că nici Brăila nu-l iubea pe cît merita și nici azi n-o face cu prea multă aplecare. De altminteri, chiar și reputatul profesor Al. Piru îl consideră scriitor francez, nedîndu-i, ca și G. Călinescu, drept de cetate în istoria literaturii.

— Vă rog să insistați asupra relației Brăila-Istrati.

— Fii mai energic. Vreau să-mi pui întrebări rele. Ca de exemplu :

1. Unde sînt multe din multele scrisori ale lui Panait Istrati ?

— Unde sînt ?

— Au dispărut de la Academie, furate. Și unii știm cam cine.

2. Unde sînt, în țară, statuile lui Panait Istrati ?

3. Unde e, la Brăila, strada care se cheamă Panait Istrati ? Sau Kira Kiralina (există un restaurant cu acest nume dar nu există o casă de cultură) ?

4. Unde-i frizeria în care locuia Panait Istrati ?

5. Ce se întîmplă în satul Baldovinești unde a copilărit Panait Istrati ?

— Am să vă pun altele, dar la fel de rele ; de exemplu, s-a vindecat lumea Brăilei de Codin ?

— La prima vedere, da. Și trei sînt căile care au stat la așezarea pe alți piloni morali ai mahalalelor Brăilei : socialismul, industrializarea, și, nu în cele din urmă, măsurile de reprimare a brutalității. Dar Codin nu va putea muri niciodată între hotarele Brăilei așa cum nu va muri nici Istrati, pentru că înfrîngerea aici e trecătoare. Brăila aduce din zodii de rouă mereu alți oameni cu sufletul ametit de dragoste, supli în iubirea libertății, veșnic chemați de legănarea mărilor, ziditi să traverseze toate frumusețile lumii pe care le plătesc de multe ori cu prețul vieții.

Cînd merg la Brăila, mi-e dor nespus de Brăila de demult, în care se află butucul de sare neagră al azvîrlirilor în lumea miracolelor. În Brăila cea colindată de Orient, orice legendă se schimbă în adevăr și se substituie realității, fumul ei subțire, fin și aromat, supradimensionînd o altă viață, o altă realitate, un alt val de plopi înalți, alte vaduri de riu, alte cîmpii cu iarbă și cai galopînd ; Istrati este roșcovă din roșcovul sălbatic al Brăilei și rodie din nopțile Egiptului, roșcovă din roșcov sălbatic, **niciodată** pe gustul femeilor trădătoare și niciodată pe gustul bărbaților înfrînți de umilință. Iar eu sînt flămînd de vise ce rupe trandafiri sub desfătările căzute din lună — și amîndoi la un loc iubim Dunărea, Dunărea, iubirea noastră definitivă, colindată de cîntece paceaure și plină de copci bune de trecut amantele sub ghiață. În numele ei au trăit și-au murit atîția nefericiți ai Brăilei. În fruntea lor trebuie să-l așezăm mereu pe Panait Istrati și apoi pe Vasile Voiculescu care a coborît din munții Buzăului spre apoteoza pescarului Amin, înconjurat de capete de zimbri, acoperit de un cer de mari melancolii. Pe drumurile ei și-au frînt roata gîndului, întru sărbătoarea inimii și M. Sadoveanu, venind să îmbrățișeze fantomele apelor și pe îngenunchiații neamului românesc în așteptarea celui mai frumos răsărit și a celui mai îndulcit amurg, rostind în limbă nepieritoare : „Goman, gomănind / Turmele pornind". Brăila este Humuleștii Balcanilor, numai prin noi Ozana ajunge în Dunăre. Iar Brăila veche, Brăila lui Panait Istrati și a tinereții mele, înseamnă smirnă, tămîie, guri de ham, sfoară de Manila, căruțași, smochine, cuțitari, șorici de porc. Dunărea băută în cofă, icre negre vîndute pe frunză de lipan, diamante și sărăcie lucioasă, primari bînd cu populația și dansînd cu servitoarele, munți de cireșe, rîuri de struguri, movile de pepeni, fanfara în parcul central al orașului, moschee, turci, evrei, trăsuri, muscali, nemți, mii de vapoare intrînd anual în port și tot orașul mirosind a colonială și delicatese, a chef de lucru, a plată boierească, a boieri, — și buni și ticăloși — a Ierusalim nevăzut dar vîndut cu aschia, a fete mari desenate cu mura pe burtă, ca să prindă copilul contur, a viermi de mătase rozind pingeaua, a tată, a mamă, și a toate neamurile, Brăila — veșnica Brăilă. În copilărie, am dormit o noapte în casa Thüringer pentru că bunicul avea niște neamuri acolo și, de atunci, de cîte ori trec pe lîngă ea, îmi miroase a grîu podind Europa occidentală și Asia Mică, și a povestiri luminate de Adrian Zograffi în cămăruța căruia vreau să cred că am dormit. Și mai vreau să cred că obrazul meu de copil s-a limpezit chiar sub candela sub care Adrian Zograffi citea. Iată ce era lumea lui Panait Istrati și iată ce am pierdut. Am terminat cu fluieratul. Altă întrebare.

— Unde-i frizeria unde a dormit Panait Istrati ?

— Te invit să mergi s-o vezi, dar întîi ar trebui să-ți descriu mormîntul ei, care nici el nu prea există. Într-o vreme, și din păcate nu prea scurtă, niște proști au avut grijă să măture toate urmele lui Panait Istrati. Nu merită să le dau numele, sînt niște morți compromiși.

— Ce părere aveți de prietenia cu Kazantzakis, despre întîlnirea „rece" cu Gorki și despre conflictul cu Barbusse ?

— Bănuiesc că grecul Kazantzakis l-a iubit.

— De fel, Panait Istrati și dumneata, Fănuș Neagu, sînteți din Brăila ?

— Nu, sîntem din zarea din care se înfruptă Brăila. Sîntem din zarea de lut care face îngimfarea Brăilei. Din legenda care curge cu șuvoaie de aur.

— Ce se întîmplă la Baldovinești, unde Panait nu s-a născut dar a copilărit ?

— În suburbia Brăilei, zece picioare mai jos de Brăila, unde sora mea a fost profesoară de limba română și limba rusă patru ani, dansează Fata Morgana. Sor-mea nu putea aduna 10 copii în sala de clasă pentru că aproape toți fugeau în oraș. Mai de mult, cînd, ca în **Țața Minca**, năvălea de la Nord Siretul și din toate părțile Dunărea, ei se dezbucau de vatra casei și se aruncau în nămolurile tuturor nefericiților. Acum asfaltează cu pași lor orașul. Se vor mereu numai ai orașului. Și pe măsură ce-i cuceresc și nu sînt niet muncitori, nici țărani, uită satul și satul se cufundă în pămînt. S-au ridicat diguri, apele nu mai îneacă, dar pămîntul sărac e la fel de nemilos. Poate că la Baldovinești se rotește sub soare cel mai sărac pămînt din județul Brăila. Nu există în Baldovinești o casă în care a copilărit Panait Istrati și-ar fi întîrziat nefericirile mamei Zoița. Satul se cuprinde între niște buruieni foarte înalte și cuiburi de porumb foarte pipernicite. De cînd nu mai îneacă Siretul și de cînd nu se mai azvîrle Dunărea spre fălcile cîmpiei s-a schimbat o lume, s-a sucit osia universului și se dușmănesc bolovanii cu stelele. Casele, e adevărat, sînt de o mie de ori mai frumoase, dar le lipsește aerul vrăjit.

— S-ar spune că vă place să întîrziați în ce-a fost.

— Da și nu. Vreau să spun că Moș Dumitru și Moș Anghel trăiau într-o cîmpie bolnavă de rapăn și de ierburi muribunde, mereu tomnatică și pustie. După dărîmarea circiumii lui Moș Anghel și furtul căruții lui Moș Dumitru, stufu a dispărut, Siretul s-a retras, Dunărea a înțepenit între maluri trase foarte bine cu linia și rotunjite cu compasul, dar vapoarele nu mai fluieră prea des prin ceață, peștele s-a retras în Marea Neagră și în Dardanele, țăranii s-au înălțat la Combinatul Siderurgic din Galați și la Combinatul chimic de la Brăila, sălciile au murit, plopii s-au înecat, cursele din orașul Tulcea nu mai trec zilnic, ci săptămînal, fetele se mărită cu mobilă de la oraș (lemnul crapă în noaptea nunții) și nu cu cufărul de zestre de la bunici, unele cimitire s-au mutat sub Dunăre, altele pe grînduri, balta Brăilei a devenit Insula Mare, Insula Mare a devenit insula porumbului și într-o măsură a șoarecilor sau a căprioarelor care coboară la apă numai noaptea și le calcă automobilele, digul șade drepți pe malul Dunării ca să-i amendeze pădurarii pe țăranii ce prind iepuri cu mîna. Satul lui Panait Istrati, aflat în uscăciune de pipirig, în sălcii fără rădăcini, în plopi fără frunze, e un blestem sau o implinire a unui destin fără belșug de miere. Dar oricît ar fi bătut de vînturile seci, el rămîne nemuritor în inima noastră. De pe răzoarele lui se poate vorbi cu Moldova, și cu visul și mai ales cu Comorofca.

— De ce Comorofca ?

— Panait Istrati înseamnă întîi Comorofca, și pe urmă Baldovinești, iar Comorofca înseamnă Dumnezeu fără lume și lumea fără Dumnezeu. Comorofca mai înseamnă 4 cuiburi de berze șchioape. În Comorofca nici o barză nu are două picioare, iar berzele mănîncă numai șerpi de apă dulce. (Prin extensiunea termenului, noi toți cei ce iubim Comorofca nu urîm decît lepădăturile de apă dulce, începînd cu lacul Slobozia și terminînd cu ochiuri de apă iscate în Bărăgan după secarea Mării Bălți. Nicicînd berzele noastre nu mănîncă șerpi de apă sărată. Simpatizăm însă cu apele curgătoare. Prea puțin cu deșeurile sau reziduurile din bazinele închise din nu știu ce motive. Comorofca înseamnă Codin, iar Codin e chiar Panait Istrati. Din partea asta parcă nici nu-l iubesc prea mult pe Panait Istrati.

— Formidabil, de ce ?

— Pentru că, din prea multă dragoste de oameni, n-a turnat ulei încins în ochii celor ce l-au trădat. Pe el sentimentul de prietenie l-a pierdut, o vreme, și în ochii Franței și în ochii României. Neștiind să fie rău, el lasă nu o operă uriașă, ci conturul unei opere uriașe.

— De ce crezi că-i plăceau lui Panait Istrati haiducii ?

— Istrati, ca și Sadoveanu, se formase la o literatură cu haiduci și trăia răzbunarea în arborii zilei a răzvrătiților singulari, a celor mînați de dreptate piezișă, a eroilor de basm turbulent și răzbunători. Să nu uităm că literatura cu haiduci se înscrie la temelia marii

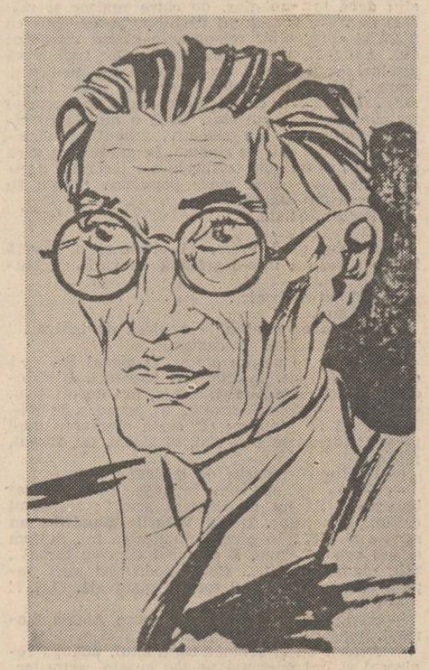

literaturi sociale românești Istrati poate fi — și este —, aici, tradiționalist, dar în același timp el se înscrie ca ființă din vraja celor ce căutau să răzbune Brăila împilată de turci (multe sate se mai chemau pe atunci Naziru, Viziru, Osmanu etc.) și toate mamele își speriau copiii, povestind despre arapi buzați. Nu aveam în urmă nici cincizeci de ani de la eliberare de sub turci și vasul Barabafta, vasul amiral al flotilei turcești, se afla încă scufundat pe jumătate în apele canalului Filipoiu. L-am apucat și eu. Atunci cum să ne închipuim că Istrati n-ar fi fost fascinat de haiducii care-i sugrumau pe turci și împărțeau mahmudelele săracilor ?-! Numai că el, Istrati, a ridicat peste pridvoarele tuturor pașalelor figura haiducului muntean, **înțelept.** În el e un cîntec despre dedemulta haiducie și un glas aurit al răzvrătirii deliberate. Istrati, fiind romantic și dușmanul lui Dumnezeu pe marginea muntelui lui Dumnezeu, fura cai, îi îndopa cu migdale, îi gătea cu șei din Orient, îi înțepa cu pinteni de aramă și intra călare la adunările anarhiștilor din orașul Brăila. (Nu de adevăratelea !) El iubea răzbunarea imediată a înfringerii. N-a avut niciodată răbdare pentru lupta organizată. Era adeptul legii Talionului. Pentru asta l-au și urît foarte mulți, dar, înarmat cu această deziluzie a tuturor umiliților, a și învins. Îi plăceau haiducii, fiindcă aceștia nu puneau timpul la încercare, scoteau cuțitul din carimb și îl spălau în singele nedreptății în clipa imediat următoare a comiterii nelegiuirii. De altminteri naivul Panait Istrati nu era el însuși un haiduc cetluit în fringhii de mătase ? !

— Ce vă leagă, ce vă desleagă de Panait Istrati ?

— Mă leagă de el dragostea pentru pămînt de acasă, pentru Dunăre și pentru Sadoveanu și dezacordul cu H. Barbusse ; nici nu văd de ce ar trebui să fiu de acord cu Barbusse ! Mă dezleagă de Istrati prea multă iubire oarbă arătată lui Kazantzakis și Gorki. Eu nu i-aș fi iubit nemăsurat ca oameni, cu toate că îi admir în nemurire ca scriitori, amîndoi n-au înțeles mai nimic din sufletul unui neam reprezentat de Panait Istrati, amîndoi s-au dovedit, măcar în ceea ce-l privește pe Istrati, victime ale unui orgoliu nemăsurat. S-ar putea să greșesc. Dar cum sînt mai tînăr, biologic, decît ei, s-ar putea să am și dreptate.

— Există Panait Istrati în Brăila azi, cînd mergeți pe stradă, ar fi posibil să vă întîlniți cu el ?

— Cine vine la Brăila și nu a dormit în ea 100 de nopți nu poate să o înțeleagă. Panait Istrati însă n-ar întîrzia prea mult în Brăila de azi. Brăila de altădată s-a îmbrăcat în beton...

— Spuneați mai înainte că...

— Mi-e rușine că în literatura franceză au existat detractori ai lui Panait Istrati. Mulțumim, în schimb, ființei omenești că au existat și oameni ca Romain Rolland. Făptura binelui poate fi imputinată numai de prostie. Cei buni, cei mari, ca Romain Rolland, știu să fie și iertători și generoși, știu să asculte și să înțeleagă. De altminteri, detractorii nici nu există. Feriți-vă oricînd de detractorii brăileanului, încolonați-vă în rînd cu Romain Rolland, cel ce știe să-i iubească și pe Beethoven și pe Panait Istrati.

— Am auzit o poveste aiuritoare despre Billili și călătoria ei întortochiată la Brăila.

— O fetiță franțuzoaică, exaltată și zăpăcită și puțin curvîștină, care s-a îndrăgostit de Panait Istrati. Ea credea că Brăila face parte din 1 000 și una de nopți. S-a dus după Panait Istrati prin toate zoaiele Europei și credea că va găsi odihna în Halimaua Brăilei. A venit la Brăila și a văzut un oraș haotic, de murdărie balcanică, plin de cai înecîndu-se în goană, de petreceri, jocuri, de beți, derbedei și lichele. N-a înțeles că Brăila, adevărata Brăilă era făcută din oameni care mușcau zăbala, munceau în șantierele navale și în port și-și beau țuica la colțul străzii, sufereau, plîngeau și trăiau sub steaua speranței. A zis că Brăila e un fenomen iluzoriu, un oraș artificial și a plecat. Oricum, noi îi purtăm o amintire frumoasă, iar eu personal aș fi capabil să mă îndrăgostesc oricînd de umbra ei.

— Vorbiți-mi și despre Brăila modernă ca topos literar, despre oamenii ei vechi, ca personalități posibile și de străzile ei noi ca embleme ale memoriei.

— Întîi de toate, te invit să vezi Brăila de mînă cu mine ca s-o înțelegi definitiv, iar, dacă vrei și ai timp, am să-ți dau toate numele personalităților — aproape vreo sută — care nu figurează pe nici o stradă. De mirare, doar una singură poartă numele unui scriitor — Mihail Sebastian. Iată-i doar pe cîțiva din cei care își așteaptă rîndul spre a li se eterniza memoria în cuprinsul orașului Brăila : Panait Istrati, C. Sandu-Aldea, Gh. Baronzi, A. Bacalbașa, Panait Cerna, Mihu Dragomir, Perpessicius, Theodor Șerbănescu (de la Junimea), Iuliu Cezar Săvescu, Ilarie Voronca, Ștefănescu Goangă, Niculescu-Basu, R. Bulfinski, Georges Boulanger, Gh. Cavadia, Haricleea Darclée, Ionescu-Ghibericon, Ionel Perlea, doctor Mina Minovici, ș.a. Cu ocazia centenarului Panait Istrati, cînd lumea cultă și nobilă a pămîntului vine să-l omagieze, întreb : de ce nici o ulită din județ — acest județ al vișinilor, caișilor și pepenilor — nu poartă numele lui Panait Istrati ? Numele lui Panait Istrati nu este numai demn de ceea ce s-a construit după război în vechea Brăilă, ci și îndreptățit. Mi-e și frică la gîndul că petrecîndu-mă (cît mai tîrziu) lumea nu va ști că am iubit Brăila ca pe nici un alt oraș. Nu-mi doresc gloria unei vanități păcătoase, doresc dreptate pentru mari înaintași. Cine n-are gard să se sprijine, cade cu coatele pe genunchi și cade de-a prăvălacul la cotul lung, pe valea Buzăului, pe valea Siretului, în albia Dunării, în mil. Vă rog pentru a suta oară, salvați numele lui Panait Istrati, cel care a făcut din Brăila un nume universal. Toate vapoarele, toate riurile și tot griul curgînd în Dunărea Brăilei, nu vor egala faima pe care acest mare scriitor a dat-o orașului.

— Despre Brăila mi-ați vorbit destul și totuși nu înțeleg paradoxul că Panait Istrati nu există decît în Comorofca.

— Și nici nu poate fi în altă parte. Aici se cern cele mai frumoase visuri ale cititorilor lui Panait Istrati, din Paris, Londra și Moscova... Dacă vom dărîma vreodată Comorofca, vom fi niște nebuni. Comorofca e primatul literaturii istratiene. Acolo începe visul, începe aventura și începe Dumnezeu să aibă picioare.

— De unde începe, Brăila, Fănuș Neagu ?

— De la Comorofca în sus, fără îngîmfare, încep eu. Dar hai să încheiem. Pentru că, din nefericire, cred că la ora actuală sînt cel mai bun scriitor din județul Brăila, nu din România. Să-i ferească Dumnezeu pe colegii mei cînd voi intra în oraș și pe urmă în toate orașele și toate județele. Zic asta ca să și mai glumim. Bănuiesc, totuși, că mă pot lua colț în colț — mai ales în colțul de fildeș — cu toți prozatorii din România. Ei se apără de mine, eu mă apăr de ei și toți la un loc facem ceea ce se numește marea proză românească modernă. Pe Dunăre, pe Someș, pe Bega, noi sîntem cei ce vor lăsa imaginea României de azi copiilor de mîine. Nu mi-ar plăcea, niciodată, nici chiar după nicicînd, să se spună că sînt unul dintre cei învinși. Eu și Brăila vom cîștiga mereu în numele lui Panait Istrati. Panait Istrati este un fluviu. El înghite toate riurile. Trebuie să ne înălțăm lîngă mînia valurilor lui. Cine nu, poate rămîne acasă. Am terminat.

— Încă ceva, vă rog. Înainte de Panait Istrati au existat scriitori de origine română dar de expresie franceză : Iulia Hașdeu, Anne de Noailles, Martha Bibescu, Elena Văcărescu ș.a. În ce măsură aceștia au contribuit sau au pregătit apariția lui Panait Istrati în literatura franceză ? După Panait Istrati, alți scriitori români cîștigă o celebritate mondială : Emil Cioran, Eugen Ionescu, Mircea Eliade, ca să dăm numai cîteva exemple. Credeți că a contribuit Panait Istrati la formarea lor, iar faima lui s-a răsfrînt — prin nobila origine românească — și asupra lor ?

— Nu. Nici Anne de Noailles, nici Elena Văcărescu, nici Martha Bibescu n-au întins aripi de aur pînă peste numele lui Istrati. Cele trei mari doamne erau cutreierate de dorul princiar pentru România, un dor salonard, dacă se poate spune așa, — altițe, pridvoare brîncovenești, mănăstiri în păduri de argint, plugari tradiționali, zăpezi de început de lume pe fruntea Carpaților și de ev mediu pe ulițele Bucureștilor — dorul flirtat prin lotuși și fluturi de iie, pe cînd dorul lui Istrati era unul crăpat de ger, sleit de arșiți, rostit cu buzele spuzite de înjurături. Două viziuni distincte care, totuși, nu se resping. Istrati, cum ar spune Ion Barbu, era la mijloc de rău și bine și nu trebuie împins afară din cortul lui, indiferent că unii au vrut să demonstreze Europei, prin el, că noi, românii, am fost și rămînem doar niște figuri pitorești, colegi de viață cu Zamolxis și respingînd, barbar, modernitatea. Panait Istrati, cel cules de Romain Rolland, a fost prezentat ca desfigurarea uimitoare a unei litere din alfabetul francez și neaflată în alfabetul românesc. L-au situat la frontiera fantasticului, la interferența drumului dintre occident și orient, nelăsîndu-i ca înaintași decît întîmplarea și marele hazard, iar ca urmași numai pletele exotismului. Și mă întreb eu, foarte serios, dacă Panait Istrati a avut alți înaintași, decît Dunărea anarhică și cîmpia mămăligii, a pelagrei și a pelinului. Cioran nu-i poate fi descendent, urmează o latură a filozofiei fastidios mortuare, Eugen Ionescu e descoperitorul lumii pe orizontalitatea sufletului, sanctificînd, uneori, sinuciderea, iar Mircea Eliade glosează teribil în vad de punte magică, și totuși puțin cam departe, exceptînd cîteva nuvele geniale, de valoarea prozei lui Rebreanu, Sadoveanu, Voiculescu. Toți cei trei scriitori născuți români — Cioran, Ionescu, Eliade, — sînt mai degrabă gînditori la temelia lumii, decît profeți ai expresiei sufletului românesc. Ei cunosc pătimirea spovedaniei în țînuturi diamantine și magnificența exorcizării. Îi întărîtă prea mult ideea de-a fi numai peste tot ca să mai rămînă substanțial ai firii românești. Îi iubesc pe toți și artistul din mine, atît cît e, îi se opune, măcar unuia dintre ei, acolo unde intervine descifrarea sufletului românesc. Probabil că din cauza Dunării nu le aud totdeauna vocile ample și nu rămîn prea îngenunchiat respectuos. Cît despre Brâncuși, mărturisesc, cu multă teamă pentru mine, că nu-l prea înțeleg. Sînt, afectiv, mult mai aproape de Paciurea.

— Ce-a făcut posibilă relansarea lui Panait Istrati în România și peste hotare ?

— În primul rînd, trebuie să mulțumim marilor săi prieteni de acasă și de peste hotare, începînd, printre alții, cu Ilya Ehremburg. Pentru că nu se poate spune că de la noi a pornit întoarcerea lui Panait Istrati acasă. Dar în clipa cînd i s-au deschis granițele Brăilei, Istrati a găsit pe cel mai bun prieten al lui în regretatul Alexandru Oprea, fără de care nu se poate porni la o cercetare serioasă a operei și personalității marelui brăilean. Oprea și-a închinat, mai mult, și-a îngenunchiat definitiv mulți ani din viață pentru a face lumea românească să-l înțeleagă din nou pe marele ei scriitor, pe marele ei renegat Panait Istrati. În lipsa lui Alexandru Oprea, lumea și receptivitatea românească ar fi întîrziat, în dezacord universal, cu încă vreo două decenii întru îmbrățișarea autorului **Chirei Chiralina.** Fără Alexandru Oprea, Panait Istrati ar fi intrat, tot noaptea și tot pe furiș, între hotarele Brăilei, ca să dispară în zori, singuratic și cu îndoiala că lasă în urmă niște prieteni, care-ar putea fi arestați în orice clipă. Alexandru Oprea are oricînd, el sau urmașii lui, o luntre reală și una fantomatică pe malul Dunării de la Brăila. Trebuie să-i mulțumim de asemenea doamnei Margareta Istrati, lui Alex. Talex și lui Eugen Barbu.

— Am terminat ?

— Nu, n-am terminat. De la sine înțeles că toți scriitorii de azi stăm sub sceptrul lui Mihai Eminescu, Ion Creangă, Caragiale, Mihail Sadoveanu și Rebreanu. Fără ei nu se poate nimic. Nu l-am numit pe Panait Istrati, întrucît el este demonul acestei convorbiri. Drace, drace, vin coruri de îngeri să te colinde. Am terminat.

— Fănuș Neagu, am terminat a treia oară !

— Din cauza lui Panait Istrati începem mereu. Noi, cei înțărîți sub zodia lui, sîntem păsările care bat din aripi numai pentru ideea că deasupra Brăilei aerul trebuie să clocotească în toate anotimpurile. De aceea noi, scriitorii Brăilei, sîntem păsările bizare și fabuloase ale literaturii române. Să vină cei de pretutindeni și să ne înfrunte pe malurile Dunării. Îi vom întîmpina cu un vin fără pereche.

Aureliu Goci

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Cronica Muntelui Panacu

1. — Muntele Panacu,
Nu-i muntele cît veacul ;
Muntele Panacu-i munte de-o jumătate de zi,
Muntele Panacu decînd se urzi.
Muntele Panacu-i munte de mers cu două picioare :
Muntele Panacu-i de jumătate lumină de la soare ;
Muntele Panacu-i munte de mers în patru labe
Muntele Panacu al cailor și-al vacilor
și-al oilor cît de slabe,
Muntele Panacu-i din Țara de Sus
și părăsit de-un neamț,
Muntele Panacu a rămas cu qvadriga-n șanț.
— Hai să-l dăm la un Gostat,
A zis cine-a constatat.

2. — Muntele Panacu
Nu-i un munte cît veacul —
Muntele Panacu, stăpînit de-un stăpîn la stăpîn
Panacu, muntele n-a mai făcut fin
Muntele Panacu, stăpînit de-un stăpîn ne stăpînit
Panacu, muntele, a-nțepenit
Muntele Panacu al stăpînului fără stăpîni
Panacu, muntele a dat cu piciorul
și-a vărsat laptele-n stîni
Muntele Panacu a dat cu-ale sale coarne
Panacu, muntele a risipit putinele oamenilor, cele de carne ;
Că un munte, de-i lăsat în trîndăvie,
Nu mai e făptură vie.

3. — La muntele Panacu se uita un sat,
Muntele Panacu a fost visat, răsvisat,
Muntele Panacu cel din zori,
Cum l-ar lucra și l-ar umple de flori,
Muntele Panacu, cel visat la prinz
Cum l-ar finări și l-ar juca picior de miel, picior de minz ;
Muntele Panacu, cel visat la amiază
Cum l-ar umple oile nestricate de gălbează
Muntele Panacu, cel visat pe seară
Cum l-ar linge vacile cu drob de sare la subsoară ;
Muntele Panacu, visat de trei ori pe noapte
Cum s-ar umple cu șipote de miere și lapte.

4. — Cutare Cutărică tinerel,
A văzut că Muntele Panacu se uita la el:
La-ntîlnirea cu alegătorii
S-a pus Muntele Panacu în mijlocul acestei istorii :

5. — Dă-ne nouă Muntele Panacu
Și te votăm în tot veacul.
Al tinerel cu mintea de-o sută de tineri,
A ridicat cu temere Muntele Panacu pe umeri
Și-a zis de sub acela munte greu
Cum să vă dau eu ce nu-i al meu ?
Sînt puteri de-alungul lui și-mpotriviri de-a latul lui ;
Intru cît Panacu este munte al cui nu-i :
Să-i întreb pe cei cunoscători, că vreau să nu greșesc...
...Și de-atuncea Muntele Panacu,
este-al celor ce-l muncesc.

CUMPĂNA

ZECE

I. Copilul Lemnarului ne-a uimit într-o zi de vară cînd a ieșit din curte cu o căruță în miniatură. Căruța avea patru roți obișnuite dar mai avea, fixate, o droaie de roți care ștergeau numai aerul. Din pricina roților înflorite pretutindeni nu se mai vedea căruța. El a ieșit din curte vesel crezînd că-și va lua zborul. Printr-un sistem subtil de angrenaje cele patru roți obișnuite învirteau toate roțile într-un clămpănit asurzitor. El își lua avînt trăgînd morișca, alerga cîțiva pași dar pe măsură ce roțile de sus începeau să se miște înainta din ce în ce mai greu.

II. Parmenide apocrif. Un principiu nu poate fi imuabil dacă este și exprimat.

III. Lăsată fără sare cerneala face viermi.

IV. În mintea poetului locuiesc două personaje : cel care scrie și cel care citește. Cel care citește poemele reține cel puțin o parte din ele. Cel care le scrie are o memorie de culoarea albului disperat. El creează dar lui i se ia tot ce creează și i se dă celui care citește. Cel care scrie nu este niciodată pe deplin convins că ar fi scris ceva și îl întreabă, din cînd în cînd, pe cel care citește. Cel care citește îi răspunde cu zgîrcenie diavolească.

V. Trăim cu toții, murim cu fiecare.

VI. Scriitorul contemporan, fie el prozator, poet sau critic, propune aceeași lume de teme, idei, semnificații, care i se propune. El reproduce în limbajul lui ceea ce se produce în celelalte limbaje și se mîndrește cu atît mai mult cu cît reproduce mai adecvat. El creează mai mult ceva în sensul creației generale decît altceva în sensul creației proprii. Așa se explică și proliferarea creației de grup.

VII. — Microbii ? Aștia trebuie stîrpiți de mici !

VIII. Lui G. Călinescu,
În suferințî sînt un nabab,
șef de balenă ca Ahab,
pe cîmp pustiu — un boabab.

IX. Poemul începe prin a inventa istoriile tuturor și sfîrșește prin a scrie propria sa istorie.

X. Poemul zilei.
Mai sînt mii de kilometri
pîn-la capul patului.
Infanteriștî trupurile noastre
tîrîndu-se în somn înaintează,
mai sînt mii de kilometri
pîn-la capul patului,
mai sînt mii de kilometri
pîn-la malul patului ?
Două perne, două borne —
kilometrii patului,
două pluguri care ară
munții Araratului.

George Alboiu

toma grigorie

Peisaj în mai

Şi lacul şi plopii
şi plopii şi lacul
se invitau la dans reciproc
Vîntul cînta un vals celebru
la clavecinul unui acoperiş subrezit
O tristeţe nelămurită acoperea
fruntea ierbii
Mă legănam în acest ritm
furat de un vis cu o secetă mare din copilărie
Rochia zilei pătată de prea mult soare
foşnea uscat
Griul mirosea a piine arsă
iar eu nu mă puteam trezi
ca să sting focul
Sudoarea şi lacul nu aveau ape destule
pentru acest cuptor
nefiresc de incins.

Convingeri

Mă las purtat fără voie
in direcţii opuse Nu pot
chiar dacă aş vrea să schimb nimic
Sînt zdrobit în orice clipă de legi
şi de coloana de aer inevitabilă E o minune
puterea ce mă nutreşte din interior
sau din afară doar pentru a fi conştient
de toate acestea
Mă minunez că exist şi-mi caut fiinţa
în lucruri şi în urmele lor pe pămînt
construiesc utopii ca să am curajul
să cuget mai departe
Poate tocmai aceste incertitudini
şi labilităţi ale firii mele
îmi dau intreaga măsură a unicităţii
şi dramul de echilibru pentru
a-mi păstra verticalitatea.

Nemişcarea mă doare

O moară de vînt, o moară de ape
îmi macină trupul, îmi macină viaţa
Opreşte roata prea bunule,
opreşte roata
fiecare dinte mă pătrunde pînă la suflet
Şi iar încleştez dinţii şi iar mă rog,
iar îndur
dar e surd e atît de surd
vîntul e atît de surdă apa
„Nu se mai poate face nimic omule
– mi se strecoară în înţelegere
un glas imaterial –
odată ce ai trezit universul
cu ţipătul dintîi ai intrat în mişcarea
ireversibilă"
Aud şi înţeleg glasul destinului îl aud
dar mă rog mai departe,
şi iată că o linişte de moarte se face deodată
mişcarea dă semne de oboseală
O spaimă lichidă îmi fulgeră oasele
Porneşte roata prea bunule, porneşte roata
nemişcarea mă doare înmiit mai mult.

Ispita

Mai devreme sau mai tîrziu
ştiu că mă aşteaptă colţii cîinilor mei
dar corpul zeiţei străluceşte orbitor
în apele rîului
O, Acteon, Acteon, cîţi cerbi
ai vînat tu
şi te-ai hrănit cu dulcea lor carne
la fel le-a plăcut şi cîinilor carnea ta
Zeiţa îşi leapădă hainele pe rînd
Încerc cu palmele să-mi opresc privirea
dar sînt prea străvezii
pentru ispita frumuseţii
care bîntuie neîndurătoare dintotdeauna
bietul meu suflet omenesc.

Gîndurile mele averea cea mare

Gîndurile trec în trenuri lungi
prin tunelul deschis de sub frunte
nu le pot niciodată opri unde vreau
nici să le dau o direcţie anume

E impropriu spus „stau pe gînduri"
ele nu oferă nici o stare de echilibru
mereu schimbătoare aleargă
cu cea mai mare viteză din lume

Se pot însă cultiva în frumoasa grădină
care este mintea umană
şi pot rodi cele mai de preţ fructe
care sînt ideile

Gîndurile mele sînt averea cea mare
pe care o am de la strămoşi
şi vreau să o las zestre
într-un sipet sub lacăt de cuvinte.

FILE FUGITE DIN CALENDAR

FRAGMENTE DIN ROMANUL «LEGAŢI-VĂ CENTURILE DE SIGURANŢĂ»

vasile rebreanu

I.

Ca să fiu foarte sincer, demult, de pe vremea cînd scriam scenarii de film, deci — o, tempore ! — de acum douăzecişicinci de ani, am vrut să scriu o schiţă despre cinematografie. Schiţă, pe care am început-o de multe ori, ba mai mult, am vrut să scriu chiar o piesă într-un act pe care deasemenea am început-o şi, din motive inexplicabile — misterul creaţiei, nu-i aşa ? ! — am abandonat-o, deocamdată, ziceam atunci. Sînt acum pe malul Mării Negre, aş zice că e o atmosferă uşor paradisiacă, dacă lumea n-ar fi atît de concretă, copacii din jurul meu atît de foşnitori in soare, marea atît de aproape, de adînc foşnitoare şi ea, de grea de frumuseţe, şi dacă fetele care trec pe lîngă mine n-ar avea aceste trupuri şi aceşti ochi. Nu ştiu ce m-a făcut în această dimineaţă să-mi amintesc de acel titlu, de acele întîmplări, poate soarele, poate copacii, poate aerul destins al vacanţei în care, ciudat, parcă abia acum observ că lumea, copii, bărbaţi şi femei, iertaţi-mi formularea, au, fiecare din ei, nu-i aşa, o fărîmă de albastru exuberant, au ceva de val perpetuu, etern şi înspumat... Dar, iertaţi-mă, este paradoxal, neverosimil, aproape straniu ca tocmai într-o asemenea atmosferă să-ţi aminteşti de nişte întîmplări cu totul opuse, venite parcă de pe altă lume. Sau poate, mai ştii, tocmai această naturaleţe mi-a amintit nişte întîmplări nenaturale, aproape **supranaturale**, aş zice, dacă n-am avea atît de multe rezerve faţă de acest cuvînt.

Şi pe vremea aceea, deci chiar şi acum mulţi ani, ca şi acum şi, mi-ar place să cred că şi în viitor, se punea problema ca în planurile tematice ale cinematografiei noastre să fie tratată şi problema ţărănească, nu numai pentru că, aşa cum ştim cu toţii, veşnicia s-a născut la sat, ori, cum zicea altcineva, toţi ne tragem, la urma urmelor, sau la inceputul inceputurilor, dintr-un sat. Chiar dacă afirmă unii că n-ar fi chiar aşa, că ei se trag din New York încă dinainte ca oraşul oraşelor să fi fost măcar un sat ; dar, să admitem că, măcar în secret, după ora zero, cînd are Dracul putere, le e dor şi lor de America fără etaje... Deci să admitem că ţăranii au fost, sînt şi vor fi, chiar dacă ei sînt şi vor fi ţărani intelectuali, să zicem, aşa cum sînt şi azi foarte mulţi în lumea asta diversă şi destul de populată. Ce ar fi dacă extratereştrii, despre care îi tot aud pe unii vorbind prin şedinţe, ar apărea în navele lor cu nişte pluguri, cu flori, şi ne-ar învăţa nu numai să creştem iezi, să răsădim flori, să cultivăm grîu, dar ne-ar învăţa, să zicem, să ne scăldăm, într-un rîu curat... Da, dar deocamdată era vorba de un scenariu cu ţărani, cu ţărani din Transilvania, nici mai buni nici mai răi decît ţăranii din Dobrogea, Oltenia, Muntenia, Banat şi din alte provincii române... Vă daţi, sper, seama că acum douăzecişicinci de ani eram ceva, nu cu mult, e drept mai tînăr. Dar, recunosc, cu acelaşi entuziasm ca şi acum.

Scrisesem dar — după îndelungi şi entuziaste certuri (creatoare) cu regizorul, cu redactorul de film, un scenariu care — conform reţetei — avea şi umor şi dramatism şi o femeie şi chiar mai multe femei — pentru a susţine o intrigă ca lumea (Cherchez la femme !) şi fireşte o parte socială, un cadru realist, **o lume** cum, pe bună dreptate, s-au exprimat primii lectori autorizaţi, ai scenariului. După **Valurile Dunării**, ziceau ei, nu au mai primit în redacţia de scenarii un asemenea text, care să aibă şi naturaleţe şi realism şi poezie. Sigur, mai sînt unele exagerări, dar care se pot retuşa într-o jumătate de oră, rămîne să convenim asupra lor sau, mai bine, le poate remedia, retuşa, regizorul la decupajul regizoral. Oricum, îmi spuneau, lucru pe care îl ştiam şi eu, modificări vor fi, scenariul nu-i decît o **bază**, un punct de pornire, filmul îi aparţine regizorului. Cinematografia nu-i teatru. Cinematografia, pe lîngă artă, e adevărat

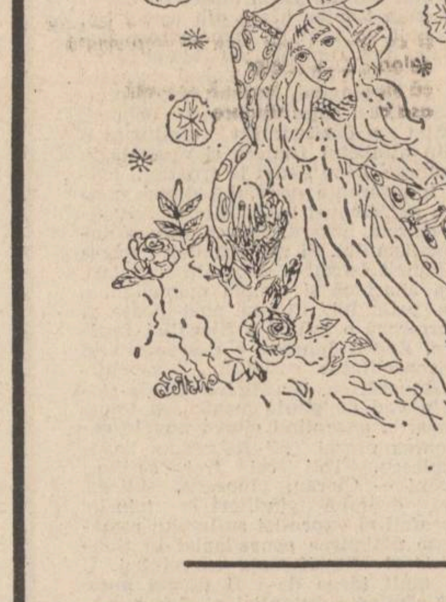

că este doar a şaptea, este pe lîngă artă şi industrie. Nu vă mai spun că înainte de a începe entuziastul meu travaliu la scenariu, citisem cîteva enciclopedii ale cinematografiei, monografii, scenarii literare, decupaje regizorale, teorii despre industrie şi artă. Ei, m-am gîndit apoi, iată, truda mea a dat rezultaul scontat. Era simplu, avea personaje puţine, decoruri naturale, cheltuielile de costume mai mult simbolice şi, ziceau ei, avea tot ce-i trebuie. Se sconta pe un mare succes de casă şi de critică. Alesesem şi o distribuţie de zile mari... Locuiam, ca şi acum, la Cluj. Şi, fiind vorba de acele mici retuşuri, am hotărît să mai stau o zi în Bucureşti, să le facem împreună... Ne-am dus la hotel **Ambasador**, unde trăgeam de obicei — vă daţi seama că era mult înainte de cutremur — am comandat în cameră vin şi, împreună cu regizorul, cu redactorul filmului, ciocnind un pahar, n-am avut, practic, cu glumele care se spun la un pahar de vin roşu, mai mult de două ore ; parcurgînd cele 70—80 de pagini de scenariu, filă cu filă, retuşind o replică, tăind o scenă sau scurtînd o secvenţă etc. După două ore am comandat şampanie şi ne-am îmbrăţişat ca nişte temerari care, primii, au cucerit Everestul.

II.

După două săptămîni primeam un telefon prin care eram rugat de către redactorul de film să-mi procur un bilet de avion şi să vin urgent la Bucureşti. Sînt probleme cu scenariul. Ce fel de probleme ?

Nu mari. Chestii de amănunt, dar care reclamă prezenţa ta. Scenariul e bun, e necesar, e de actualitate şi trebuie să intre urgent în producţie. Lucram pe vremea aceea la un hebdomadar de cultură, şi aveam şedinţe mai puţine şi timp mai mult.

Deci m-am dus la Bucureşti.

— Uite despre ce e vorba, mi s-a spus, nu ştiu dacă într-un glas, de către regizor şi mai ales de către redactorul filmului. Ţi-am spus că nouă şi chiar altor colegi ne-a plăcut scenariul tău. Am fost chiar entuziasmaţi. Dar trebuie să înţelegi că scenariul nu-i nuvelă, că nu-i nici teatru. Un film se adresează unor mase foarte mari, eterogene, ca să zicem aşa, şi lucrurile trebuie spuse foarte clar. Dacă o nuvelă se citeşte individual, nu colectiv, filmul se vizionează în mari săli de cinema, în grădini de vară şi chiar în căminele culturale ale ţăranilor agricoli. De către mari mase populare. Filmul se adresează mulţimilor.

— Perfect. Ştiam.

— Ei ?

— Putem, dacă vrem, să citim şi o nuvelă într-o şură, ori într-o grădină de vară, cu lăutari.

— Hai, nu fii ironic !

— Nu sînt.

— Sau să ne gîndim la o piesă de teatru...

— Să ne gîndim, am convenit.

— Tocmai că ne-am gîndit. O piesă! Păi ce-i o piesă pe lîngă un film ? O bagatelă. E vizionată, auzită de cîteva sute, hai, mii de cetăţeni. Or filmul — de milioane !... Şi àpropos de milioane. Să ne gîndim : cît costă montarea unei piese ?! Cîteva sute de mii, să zicem. Or, filmul, milioane !

— Înţeleg că-i vorba de milioane.

— Ştiam că ne vom înţelege, au exclamat bucuroşi... Să nu ne înţelegi greşit : scenariul e bun. E necesar. De la **Valurile Dunării...** au spus-o şi alţii.. În plus, actualitatea lui. Sîntem şi noi sub presiune. E singurul film cu ţărani... Ştii, planul tematic... Deci, modificări mici, rapide şi tragem primul tur de manivelă. O.K. ?!

— Şi ce trebuie făcut ?

— Şampania e în frapieră, spuse Alexis Morutzi, regizorul mefistotelic.

— Actorii au şi semnat contractul, adăugă regizorul şi îmi prezentă pe loc pozele actorilor, costumaţi, machiaţi, pentru rolurile lor de ţărani.

— Nu sînt lucruri esenţiale. Mai sînt unele chestii prea... literaturizate, metafore care nu se pot transpune pe ecran. Tu eşti scriitor şi trebuie să recunoaştem că între un scriitor şi un scenarist e o diferenţă. Scenariul nu-i literatură.

— Cinematografia e şi industrie...

— Hai, nu fii ironic. Să nu ne certăm. Dar recunoaşte că nuvela e una şi scenariul...

— Recunosc. Spune ce-i de făcut.

— Simplu : mici modificări, interveni redactorul.

— Dar mici, preciză regizorul, ca să-mi stingă impacientarea.

— Să auzim.

— Le facem rapid, mai spuse regizorul, ca la Keystone !

— Ca la Keystone !

Acordul meu li se păruse suspect, am dedus. Mă ştiau un **dur**, un tip care nu cedează uşor. De aceea redactorul preciză :

— Să nu fim însă superficiali. Să înţelegi un lucru, şi ţi-o spunem cu toată prietenia, cu toată sinceritatea repet, scenariul ne-a plăcut foarte mult.

— De la **Valurile Dunării...**, mormăii eu.

— Dar fiind o temă de actualitate ea trebuie tratată într-un anumit fel.

— Şi să te gîndeşti la marea lui audienţă... Nu toată lumea înţelege. Cinematografia are specificul ei.

— Da, dar eu înţeleg că e şi industrie şi înţeleg — dacă-i vorba să discutăm ştiinţific, că industria se referă la multitudinea de mijloace, cum ar fi grupuri electrogene, reflectoare, maşinişti, figuranţi, maşini, toată tevatura ! Dar este şi artă. Şi şi arta, dacă-i vorba să discutăm de artă, şi ea, săraca, chiar fiind a şaptea, are şi ea specificul ei. Ea e ca o duminică. A şaptea zi. E o sărbătoare, o vrajă. Hai să facem din filmul ăsta o sărbătoare !

— Perfect ! Extraordinar ! Keystone!, exclamă regizorul şi începu să gesticuleze, să stea, literalmente, de bucurie, în mîini. Eram prieten cu el, avea un stil specific, cinematografic, keystonian, aş spune, prin care îşi manifesta entuziasmul.

— Dacă v-a plăcut, nu înţeleg ce-ar mai trebui să facem la el.

— Keystone !

— Ţi-am spus. Chestii de amănunt. Aliş-verişuri. Fleacuri, spuse vesel redactorul.

— Să auzim...

— Cîteva nuanţe, mă linişti regizorul, revenit cu picioarele pe podea.

— E vorba doar de nuanţe.

— Dar a avut cineva obiecţii ? Vouă v-a plăcut. Am făcut odată aliş-verişurile. Le mai facem o dată ?

— Basil dragă, înţelege că nu-i vorba de noi.

— Dar de cine e vorba ?

— Ei, parcă tu nu ştii.

— Ce, omule, tu pe ce lume trăieşti ? Nu ştii cum sunt chestiile astea. E vorba de...

— Keystone...

— Da, de Keystone...

— Totuşi l-a citit cineva în afară de voi ?

— Da.

— Cine ?

— Colegii de redacţie.

— Şi ?

— Le-a plăcut şi lor.

— Ei, chiar că sînteţi cel puţin misterioşi, dacă nu absurzi.

— Frate, îşi ieşi din papuci regizorul, deşi era desculţ — îi plăcea să umble desculţ prin cameră — tu nu înţelegi că nu-i vorba de noi ? E vorba de... Keystone !

Ştiam că pe vremea... Keystone-lui se improviza, se dădea semnalul şi actorii începeau să alerge şi gagurile ieşeau, era vremea rîsului în cascadă ; regizorul, prin tumbele pe care le făcea, se şi imagina pe vremea naivelor, spontanelor şi plinelor azi de nostalgie zile ale platourilor de la Keystone. Dar aici se părea că e vorba nu de alergările dezlănţuite, nu de bătăile cu frişcă, nu de... era vorba, deduceam, nu fără crispare, despre un altfel de Keystone, pe care îl intuiam mai mult decît să-l înţeleg.

— Deci ar fi vorba de... Keystone, am concluzionat eu conseciv.

— Exact.

— E amuzant. Hai să-l facem !

— Am ştiut noi că eşti băiat bun, îmi spuse regizorul. Bravo Basil ! Aşa te vrem ! Trăiască primul tur de manivelă !

— Şi apoi, mai e ceva, acum e vară. Acţiu-

Desene de Sabin Ştefănuţă

nea filmului se petrece la sfîrşitul verii, toamna, dacă intîrziem am rupt-o-n paişpe ! Trebuie modificat tot. Decoruri, costume. Cade şi chestia cu scalda. Scenă tare. Gagici goale în rîu. Îţi dai seama ce pierdem ?! Aşa că, pe cai ! Într-o noapte, n-avem ce face.

Mai comandarăm vin şi atmosfera se încinsese. Păream — şi chiar eram — porniţi pe fapte mari şi repezi. Da, devenise şi pentru mine clar că nu eram un scenarist, eram şi eu un biet prozator care nu ştia prea multe şi care, mai ales, nu ştiam că cinematografia e o industrie. Arta a şaptea !

— Ce să mai vorbim de muzică, reveni visător redactorul filmului. Compozitorul a citit scenariul, a semnat contractul. E la Sinaia. Scrie ghici ce ?

— Muzică !

— Da, dar ce fel de muzică ?!

— Sper că bună. Pentru filmul nostru.

— Exact. Bună. Pentru filmul nostru. Dar scrie **muzică de vară.**

— Muzică de **vară — toamnă.**

— Îţi dai seama în ce intrăm.

— E vorba de milioane.

— Săracii spectatori, am zis imaginîndu-mi imensele cozi la casele de bilete ale sălilor de cinema.

— Lasă spectatorii. E vorba de **milioane de lei**, domnule.

Era limpede că trebuia să modific ce era de modificat.

— Deci, de mîine, la Mogoşoaia ! conchise redactorul. Vin dimineaţă şi te iau de la **Ambasador.** Pa ! Am plecat, v-am pupat. Am întîlnire cu alt scenarist. Alte milioane !, făcu el intr-o stare de disperare, sper foarte reală **şi** chiar foarte acută.

Ne-am luat rămas bun şi am stat aşa un timp, regizorul şi cu mine, fără să ne privim, amîndoi, abătuţi, amîndoi îngîndurați, pătrunşi de importanţa, aş zice, mondială a faptei care ne aştepta.

III.

Splendida panoramă începe din zori. Am putea spune că dinainte ca celebrul cocoş să cînte a treia oară, fiindcă atît la crîşma **Zor de zi** cît şi la **Doi cocoşi**, imberbii veterani ai cuminecăturii stau ţepeni de sete, la lungi cozi, tăcuţi, repetînd — doar prin vizionarea firmei — experienţe pavloviene, e ceva de ritual amintind de ciungii de la Mecca, aşteptînd sosirea barmanului, mîntuirea. La ora aceea Bucureştiul e aproape pustiu, măturători şi măturătoare în rochii largi, suprapuse de la opt în sus una peste alta, defilează, ţinînd lungi măturoaie pe umăr ca nişte flinte. Alexis Morutzi, beat, îi spusese lui Basil că ţigăncile nu sunt măturătoare şi nici ţigănci, sunt nişte Matahari multiplicate, spioane, iar măturile sînt prevăzute cu aparate de emisie-recepţie şi înregistrare. Dimineaţa se vorbeşte în şoaptă, îi spusese el cu glas ridicat, vuitor, vitejindu-se. Era una din acele zile fără dată şi fără nume. O zi braconieră, fugită din calendar. Nu era ziua a opta şi nu era nici măcar lună.

— Luna ianuarie, continuă regizorul, cu limba coclită, e acelaşi an, care, întîmplător, a urmat după februarie. Nu ştiu dacă sunt destul de explicit.

— Nici pînă acum nu pot înţelege ce fel de ţară e Spania, deşi ai fost foarte explicit, continuă Basil dialogul, era un fel al lor de a **vorbi conversaţii**, cu un aer de lorzi, Morutzi, privea încă cu ochi măriţi şi cu cel verde şi cu cel negru, căci maestrul purta ochi de culori contrastante.

— Şi cu toate acestea, trebuie să recunoaştem că nu în fiecare zi e iarnă.

Îşi făcură apariţia lăptăresele sosite din Bărăgan cu trenurile din zori, un aer cald, de vară coclită, venea dinspre Cîmpie, canalele duhneau exalînd miresmele unei nopţi care se sinucisese în public, rarele grădini îşi amestecau în nevăzute alambicuri miresmele diafane cu duhoarea butoaielor pline a haznalelor periferice.

— New Yorkul nu e America.

— Da, dar regia o semnez eu ! Cinematografia e femeia mea ! Ajunseră eroic la şirul lung de la uşa crîşmei **Zori de** [illegible]i şi se aşezară răbdători la coadă, pisicile care treceau pe lîngă ei tropăiau puternic şi creierul lor recepta paşii lor iuţi ca un puternic răpăit de mitralieră.

Da, dar nici America nu e New Yorkul.

Se priviră miraţi, tăcuţi, nici unul din ei nu vorbise , era alt glas. Al cui era oare ? Era parcă glasul unei mari cancelarii pustii, cînd în ea n-a rămas decît umbra marelui domnitor oarecare, plin de virtuţi cît mai rare şi scurt de vedere şi care n-a fost la slujba de anul trecut cînd i s-au făcut funeralii şi chiar necrolog, semnat : un grup de tovarăşi.

— Ceasul ăsta an îmi pare, singur fără draga mea.

— Clipele îmi sunt amare.

— Cum să mai trăiesc aşa ?

Era acelaşi glas spus interferat, reverberîndu-se în marea cancelarie, Alexis îşi scutură capul şi clipi des din ochiul stîng, cel verde. Apărură fete în blănuri, cu ochii înroşiţi, amantele de lux, scoase cu grăbire din aşternuturi, înaintea sosirii nevestelor de la Buhuşi.

Se auziră strigăte :

— Ma chère !

— Fidela !

— Meggy.

— Sophie.

— Iat-o şi pe Infanta Isabella.

— Uite-l şi pe ştabul vat-ministru !, strigă cineva.

— Iat-o şi pe Infanta Isabella, şi Alexis o privi îndelung, clipind iar din ochiul negru, cel drept, apoi cu stîngul, cel verde, infanta era frumoasă ca zorile, numai că avea o bubă sub nas, cîţiva se şi aşezaseră pe trotuar şi începură să joace poker, din toată atmosfera se desprindea limpede concluzia că erau vechi şi intime cunoştinţe şi că ciocîrliile au început să ţîşnească din holde.

— La a cîta variantă a scenariului am ajuns, Basil ?

— Suntem în drum spre a noua, îi răspunsese scenaristul.

Din golul luminos al străzii apăru un om subţiratec, aproape transparent, lung şi deşirat, cu o hăinuţă ale cărei mîneci îi ajungeau cu indulgenţă pînă la coate, era Aureliano, neîntrecutul meşter al costumelor de lemn, fu salutat triumfal de întreaga şleathă a acestor cheflii de clasă mondială, dar deşiratul Aureliano le făcu semn a lehamite cu mîna lui lungă şi subţire şi se îndreptă spre numita Infanta Isabella, care surîdea fericită că-l vede, ca după o lungă şi dureroasă aşteptare în întuneric, era o Pithie centenară, fostă proprietară a unui trust de bordeluri din Place Pigalle, avea o bubă afişată sub nas, pe care însă o purta cu glorie, cu demnitate şi mîndrie, aşa cum de altfel îşi purta şi chipul răvăşit nu numai de vîrstă ci, mai ales, de martiriul deşănţat al multiplelor şi imemorialelor amoruri profesionale, de mult amurgite ; îl îmbrăţişă pe deşiratul Aureliano, dar acesta, cu aceeaşi detaşare, scoase din bu-

teatru

t

Bucuria spectacolului

La Casandra marea majoritate a spectatorilor sînt rude ale studenţilor, actori, colegi, prieteni, cîţiva entuziaşti de ocazie ai fenomenului teatral. O explicaţie poate fi găsită. Este probabil singura „sală de spectacole" întru totul democratică, unde „vedetele" îşi respectă promisiunile, ceea ce, fireşte, trece neobservat. Obişnuit cu reclama zgomotoasă „marele public" dă năvală la tot soiul de încropeli scenice girate, uneori, de autori însemnaţi sau, cu o formulă deja prăfuită, de „personalităţi îndrăgite ale scenei şi ecranului". Ezită însă în faţa necunoscutului. Are senzaţia unor întîmplări periferice atunci cînd nu recunoaşte un glas, o **anume** fizionomie — care, adesea, evidenţele vorbesc, nici ea nu se mai recunoaşte pe sine. De curînd a avut loc „debutul studenţilor anului IV-actorie în BUNĂ SEARA, DOMNULE WILDE, după „Ce înseamnă să fii onest" de Oscar Wilde, comedie de E. Mirea" — cităm din programul de sală. Un text, aşa-zicînd, „lipsit de problematică", interpreţii şi ei nume ce nu pot fi citite (încă) pe toate zidurile. Muzică şi coregrafie inspirate. Totul într-un **spectacol.** Cu unele locuri comune, poate, cu lucruri pe care le-am mai văzut, dar cu o dăruire şi dezinvoltură pe care le regăsim rareori aiurea. Actorii îşi permit (!) să-şi arunce ocheade, să-şi zîmbească şi totuşi, spre deosebire de „teatrul mare", orice firmă ar purta el, publicul nu se simte stingher. Trăieşte chiar impresia că e luat în seamă, ca un partener apreciat. Participă la bucuria jocului. Pe scenă se cîntă, se dansează, apar şi elemente de acrobaţie executate de interpreţi în mod liber, fără efortul vizibil (penibil) întîlnit altundeva. Într-o lume avînd rare tangenţe cu lumea noastră doi tineri caută să iasă din impas, împlinindu-se pe plan sentimental în pofida convenţiilor. Trama rezistă îndeosebi prin strălucirea replicilor, ce par să se desprindă de substrat. Rămîne „spuma" şi mesagerii săi — aceşti studenţi-actori. Unul dintre ei, Claudiu Istodor schimbă măştile a cel puţin trei personaje (Oscar Wilde, Lane şi valetul Merriman) cu uşurinţa cu care, de pildă, înmînează bastonul tînărului Algernon Montcrieff. În rolul acestuia din urmă Răzvan Popa, remarcabil în postură de june prim dar şi — paradoxal ! — un actor inteligent, posedă, pe lîngă farmec scenic şi o bună stăpînire a mijloacelor de expresie. În linie directă, dacă ne putem exprima astfel, Lady Braknell, (mătuşa personajului) beneficiază de interpretarea sigură a tinerei Carmen Trocan, matură însă din punct de vedere artistic, un (alt) nume de care vom mai auzi. Nu mai puţin interesantă este Oana Pellea, cu jocul său plin de răsfăţ şi fantezie (Gwendolin Fairfax) şi deasemeni Luminiţa Stoianovici, interpretă de certe disponibilităţi în sfera comediei, jucînd elastic, autocomentîndu-şi, cu ironie detaşată, personajul (Miss Prism). Ordinea menţionării fiind oarecum întîmplătoare, urmează deci Mioara Ifrim nuanţînd cu farmec şi fineţe figura Cecily-ei Cardew. Mobil, descinzînd parcă dintr-un film gen „comedia mută", Cristian Rotaru realizează un bun rol de compoziţie (era să spunem „de coloratură", dar, nu-i aşa ! ? realitatea contează) în Dr. Chasuble. Nu în ultimul rînd se remarcă Adrian Păduraru (John Worthing), într-o întreprindere dificilă, nelipsită de riscuri. Promoţia aceasta, demnă de atenţie, a fost îndrumată de Sanda Manu şi Geta Angheluţă. Rămîne ca timpul să confirme ceea ce generozitatea, dăruirea totală a acestor tineri ne oferă astăzi şi, deci, „promite".

Valentin Dumitrescu

televiziune

tv

Da Vinci

Cînd nu ninge, plouă şi bate vîntul, iar cînd nu se întîmplă nimic în jur pluteşte culoarea gri, gri, iarnă gri, este ud pe sus şi pe jos, răcim, ori ne răcim noi între noi, oamenii sînt şi veseli şi trişti sau chiar indiferenţi, unii se uită la cer, alţii au uitat de mult de el, parcă şi cerul ar fi terasa unui bloc cu zeci de mii de etaje. Doar varietăţile ce mai încearcă să ne distreze (bună emisiunea de varietăţi... la Hanul Ancuţei, realizatori Octavian Greavu şi Gh. E. Marian, „hanul" fiind chiar un pretext fericit de serial muzical-distractiv), li se alătură serialele (de ex. „Vîntul fierbinte"), transmisiile sportive şi desenele animate. Iată deci că motive de distracţie sînt, important e cînd deschizi şi închizi televizorul, nu văd nimic palpitant în unele emisiuni de strictă specialitate şi în cele de publicitate.

Ziua femeii abia a trecut. Ea a fost sărbătorită şi pe micul ecran, din păcate însă, în unele momente, atmosfera a fost prea rigidă, costumaţia prea sobră, din cor, ca şi cum am trăi toată ziua numai în haine de gală şi le-am arunca departe, ca necorespunzătoare, pe cele de muncă şi pe cele de acasă. Seriozitatea este o calitate, dar atunci cînd este exclusivă, devine plicticoasă, dacă nu inadecvată. Se ştie doar că nu mergi la aniversări, la onomastici, pentru a sta într-un colţ încruntat fără a mînca şi bea nimic, nu este în firea românului să nu-şi potrivească inima cu împrejurarea. Şi atunci ? Ne miră, iată, că uneori părem lipsiţi de umor. Să lăsăm însă... vine ea, primăvara, vine el, soarele, iar deasupra noastră, vin ele, păsările din ţările calde...

S-a terminat un serial care a împărţit lumea în două (pro şi contra) : Leonardo da Vinci. Eu fac parte dintre cei cărora le-a plăcut, în ciuda unui anumit didacticism ostentativ (intrarea în cadru a comentatorului). Acest serial însă al lui Renato Castellani a fost bine făcut, profesionist, iar actorii au înţeles ceea ce au de jucat. Nimic melodramatic în viaţa unui geniu despre care se zice că nu a sfîrşit nimic din ce a început. Nici măcar „Mona Lisa" (să nu i se fi terminat zîmbetul ?!) Dar cînd şi cîte să sfîrşească un om a cărui minte lumina mult prea înainte faţă de epoca în care trăia ? Cine să-l fi înţeles atîta, încît să-i fi concretizat ideile sale extraordinare în cele mai diverse domenii ? Acestea sînt întrebările care rămîn în urma unui film dedicat unui mare artist, film care, neaşteptat pentru mine, nu a avut nimic melodramatic în structura lui. Poate de aici începe nemulţumirea celor care ar fi vrut să plîngă văzîndu-l sau măcar să afle ce a fost între Da Vinci şi Mona Lisa. Aceştia însă nu au decît să se aşeze, mai ales duminică seara, în faţa televizoarelor şi să se uite fix la Marina Vlady şi Robert Hossein.

Iulian Neacşu

P.S. De ce medalion Amza Pellea (II) sîmbătă, în locul varietăţilor ? Am înţeles doar că e o emisiune omagială şi nu una „de luat în rîs". Şi, revăzîndu-l pe iubitul Cornel Coman de curînd, ne mai întrebăm : de ce nu şi un medalion care să-i fie dedicat acestuia ? N-are cine să-l facă ?

zunarul surtucului ros și prea scurt un creion mic, hîrtie, și cu un centimetru începu să-i măsoare umerii ei gigantici, apoi înălțimea, corpolența ei colosală, ea stătea falnică în picioare, la rînd, ca și cum ar fi fost vorba de o rochie.

— Cam scump, rosti laconic deșiratul.

— Anii de acum nu mai sunt ca pe vremuri.

— Nici New Yorkul nu e America, spuse Morutzi cu glas dogit, uscat, clipind din ochii lui bicolori.

— S-a scumpit lemnul, se auzi vocea deșiratului.

— Batem laba, spuse Infanta Isabella. Trec spre seară să-ți las bîștari. Da, mi-l faci repede, spuse ea și un riset îi scutură obezitatea monstruoasă, băi fire acrită.

— E curierul morții, se auzi o voce în spatele regizorului și acesta se întoarse : abia acum observă că în spatele lui stătea un tip de o virilitate rasată, purta pe umeri o pelerină mov, care-i dădea distincție. — E cel mai mare meșter în materie, maestre Morutzi, și, auzindu-și numele regizorul scăpără din ochiul sting, cel verde. I-a luat Infantei măsura sicriului.

IV.

— Dar de unde mă cunoașteți ?, fu curios Alexis.

— Păi, meștere, cine nu vă cunoaște pe dumneavoastră ? ! Păi se poate ? Cred că ați venit aici să observați fețele pentru figurația noului dumneavoastră film. Eu sunt cascador. Nu aveți nevoie de așa ceva ? Și se recomandă : Anafu Eremia, de fapt îl chema Coiculescu Aristică, dar își schimbase numele.

— Așta-i nume sau proverb ? întreabă Morutzi și-i strînse mîna, prezentîndu-mă și pe mine.

— Cred că-i un fel de cascadorie între nume și proverb, spuse surizînd rasatul viril.

— Ai o mutră de pelerin, nu doar că porți pelerina asta grozavă, și, privindu-l atent, studiindu-l din privirile-i verzi și negre, regizorul declară cu un glas sentențios, scrutîndu-l vrăjitorește, numai cu ochiul drept, cel negru : Ai nume de monah ! și i-l repetă : Eremie Anafu. Călugăr ! Apoi cu glas ca o prevestire rea : O să ajungi călugăr. Într-o mănăstire de maici.

— Nici n-ar fi rău, rise cascadorul, dar ăla a fost altul, domnul meu. Era aluzie la un fost rival, a cărui stea tragică apusese.

Auzi un clinchet, ca de lanț de aur vrăjit, neverosimil, dar foarte real, și abia atunci am observat cum Morutzi își scutura piciorul și am priceput ceva de nepriceput. Și totuși nesigur, fiindcă, se auzise, aproape concomitent, zumzet de chei : se deschidea rivnita ușă aulică a **Zorilor de zi.** Venise, din ce somn steril și fără cîntec de vis, Salvatorul. Barmanul, cu ochi urduroși, obosit de ocna zorilor, chinuitor perpetuate, sosise.

— Cîinele Infernului, murmură cascadorul, prevăzut, prezis, ghicit, predestinat călugăr.

— Să intre Infanta ! se auzi un glas. Dacă s-ar fi dat cantalupi, lingouri de aur, ori carne de vitel, nu era o mai explozibilă euforie.

— Mîntuitorul !

— Fiara apocaliptică !

— Dulcele prinț !

— Infanta ! urlă unul din pavloviști.

— Femeile în față, ca la avion !

— Ca la tramvai !

— Cei cu copii în brațe, întîietate !

— Trăiască Mama ! Trăiască Copilul ! Mama și copilul, ca în gări. Întîi biberonul, mamelor.

— Mama și copilul ! Și abia atunci, somnoros încă, plin de cele opt spre nouă variante ale scenariului, de pisici negre care catifelat păsind îmi păreau rafale de automate, glasurile acestea îmi părură nimic pe lîngă Nagasaki și Hiroshima, erau ce mai, dragostea mea !

— Elefanta !

— A trecut vremea infantelor !

Nu eram sigur pe nimic, nici pe Morutzi, cu zurgălăii la opinci, nici pe pelerina mov-virilă, dar mai ales, nu eram sigur pe mine !

— Lăsați polemicile !

— Să fim irefutabili ! strigă cineva insinuant, precis neînțelegînd termenul academic, era încă cu sufletul plin de fulgii unor perne mirosind a fecunditate repetată, stătut duhnitoare. Era un țăran ardelean care, simțind privirile asupra lui, se recomandă cu importanță : — Eo is Mitusa Bumbului, contabil ceapist !

— Femeile în față !

— Dați copiilor biberoane !

— Sugătorilor !

Începuse Apocalipsul, deși tramvaiele erau pline de fruntași în producție.

— Dacă nu sunteți cuminți, spuse ca unor copii de grădiniță găinarul de barman — nu intră nimeni în clasă ! Educatoarea e bolnavă. Așa că : întîi femeile.

— Să fim prinți, ce dracu !

— Nu scăpăm pînă la patru dimineața de ele!

— Să fim francezi ! strigă Infanta Isabella.

Îmi dădeam seama că pe fața sufletului tuturor — ca să zic așa — era aceeași stampilă : a ocnașului care ani lungi și nocturni își sapase cu mijloace rudimentare calea spre libertate. Ușa deschisă acum era evadarea. Marea evadare.

Pînă la urmă se produse o asemenea bulibășeală, că infante, „mama și copilul", fețe palide, femei cu pîntec profesional flămînd de amor, intrarăm și. Mîntuitorul — Barman — Grădinițar, se dovedi un pedagog eficient, un diplomat : Am auzit că a ajuns în Hawai. Ceea ce uitasem să spun, Morutzi spusese în timpul marilor dispute din Camera stradală a lorzilor :

— Asta ajunge în Hawai ! Și adăugase o propoziție nouă, deci, sincer vorbind, mă așteptam la ceva în genul : America e New-Yorkul și eram gata cu replica viceversată, cînd îl auzii : — Manuscrisele nu ard ! Apoi în timpul puturoaselor alăptări din biberoane împutite, el îmi mai spuse că, de fapt, ăștia toți sunt niște... castelani. Căci noi, nu sîntem biberoniști de faimă mondială, cum ne-ar putea crede cineva, nu, noi pentru varianta treisprezece cu bilet de accelerat spre paisprezece — suntem aici, într-o mare pasiune, prohibistă, antibiberon : noi eram într-o prospecție.

— Toți acești prinți ai viciului sunt țăranii din filmul nostru. Autenticitate, veridicitate, un nou neorealism. Și încă ceva — urmă împușcătura în cord, silențioasă, trasă cu mina în buzunar. Facem o producție româno-americană. Buftea — Hollywood. Cinematografia este femeia mea !

Și auzii un zornăit de cătușă de aur, misterios, inexplicabil, regal, prevestitor și mefistofelic.

— Asta-i treabă grea, rosti cu voce de taină regizorul. E ocnă. Galere ca și cinemaua. Apoi adăugă cu voce de intrigant din piesele clasice : Pentru artă și amor trăit-am !... Basil, noi suntem, nu-i așa, în prospecție.

— Prospectăm, prospectăm...

— Și ne și împrospătăm.

Eram copiii Zorilor de zi.

daniela rodica firănescu

Lecția despre toamnă

Vrei să pleci cu anotimpul,
dar versul meu te ține în loc,
te ține ca o zi ploioasă
în căldura interiorului —
așa crezi tu uneori,
neștiind că spre moarte se devine
din anotimp în anotimp,
într-o spirală perpetuă, strînsă și sonoră
ca un șir de ecouri ;
tu nu știi că astfel ea încetează să existe,
că e doar o zi de noiembrie,
un aspect al sufletului nostru
care curge mereu spre primăvară
și astfel, treptat,
curge de la starea de om
la starea de fluture
sau de văzduh amețit de floare,
iar dragostea curge prin anotimpuri
de la starea de inexprimat
spre starea de vers :
căci numai așa poate să fie versul —
forma de existență a dragostei
într-un anotimp nefast ;
el trebuie să oprească,
dacă vrea să existe,
trebuie să dea sensul primăverii,
dacă vrea să nu se dezintegreze,
trebuie să te învețe pe tine
că ești veșnic.

Lecția despre tine

Poezia ca zbor poate fi un fluture,
o planetă, o pasăre ;
poezia ca plutire poate fi o luntre,
un vapor sau doar
o corabie de hîrtie ;
poezia ca păsire poate fi
orice lucru care trece —
ea nu are ființă de-sine-stătătoare
pentru fiecare mod de a fi,
înțelegi de ce-i atît de schimbătoare,
de ce poezia ca „eu însumi"
poți fi tu.

Lecția despre scris

Scriu așteptînd să apari oricînd
după cuvîntul următor,
deghizat într-o virgulă,
ca să-mi dai continuitate,
să ridici o sprinceană
ca să mai scrii un semn de întrebare
în marginea ființei mele,
un semn după care
coala de scris să rămînă
meditativă pînă la imaculare.

Lecția despre primăvară

Lichidă,
curge uneori în toamnă,
prin aerul putred,
o mireasmă de pomi înfloriți ;
atunci îmi spun că anul a trecut
poate doar pentru această întoarcere,
fie și de o clipă,
fie doar într-o senzație a mea,
că acesta e momentul lui de împlinire,
cînd reușesc să condensez într-un zîmbet tot
tot ce mi-ai spus ;
căci vezi, sufletul se umple din nou,
după fiecare golire, prin sine însuși —
(precum preoții vishnu îndieni
redobîndesc puterea prin virtute) —
doar noi știm prea puține despre el
și mai ales îl umilim
socotindu-l o parte a noastră
cînd de fapt noi înșine sîntem o umilă
ipostază a lui ;
să fii atent la acea mireasmă,
ea e mărturia anotimpului continuu din noi,
ea acoperă frunzișul de sub talpă,
criza, ploaia care dă tircoale printr-un nor,
să o primești ca pe un mesaj care mă
cuprinde,
în care stă scrisă în acest sfîrșit de noiembrie,
lecția despre primăvară.

Lecția despre acel tărîm

Insulă plutitoare,
acel tărîm ni se destăinuie uneori
cînd anotimpul se dezgheață
și candoarea noastră o merită ;
acolo se vine dinspre nesomn și evlavie
(poate doar peștii migratori
ce-și găsesc după un anume instinct țărmul
ar mai putea ști cum se ajunge acolo) —
oricum i-ai spune, greșești
și nu e gînd să-l încapă :
cine știe ce ne ține adînc,
căutînd,
cufundați în apă...

Poeme de Gheorghe Tomozei

O formă

Am trecut din copilărie
în copilie
cum trece vinul
prin civilizații.

Era barbar vinul grecilor,
altfel nesuferindu-i pe barbari,
era el prevăzut cu arhitrave
și e din viitor
vinul turnat în barba mea,
acum ?

Nu, nu mai sînt ci copilul.

Ori semăn cu el
doar atît cît seamănă o oră de aur
cu un ceasornic de aur,
cu grele capace.

Sînt o formă
bătută în cuie...

Cruțare

Pămîntul ăsta, cît curge-n jurul florii
ar trebui cruțat : niciodată
să nu se sape în el un mormînt.

Dar bate vîntul secetei
și dezvelește
lespedea scrisă
cu un nume
încă
nepurtat...

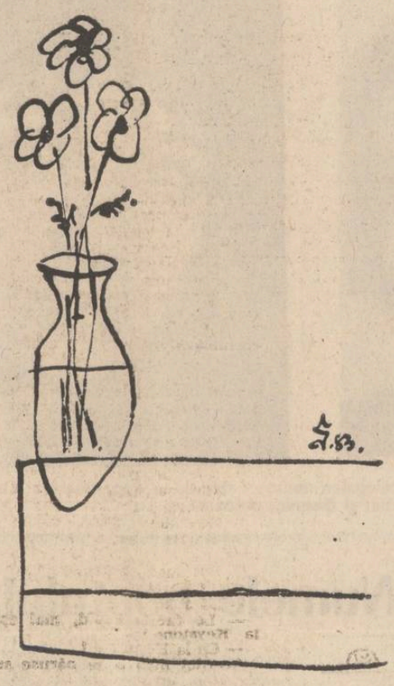

Pierdere

Prea mare durerea
pentru o singură moarte,
prea lung
drumul spre ea. Sacii cu fluturi
îi macină moara sărutului.

Moare apa înghițită de prund,
pe rugul miresmei ard florile
și clopotul năruie turla. S-a stins
o lumină. Undeva, trebuie că în
clipa aceasta
a murit un cuvînt : uite-i dîra
traversîndu-ți memoria.

Undeva piere gestul
în stare să lemnifice clipa.
Cristalele
unor speranțe se rup
din ordinea ce le alcătuia.

Aceste morți
te țin viu...

Scară

Cu pupilele nefiresc mărite
de vederea prea timpurie
a atletelor mitologiei grece,
abia mișcîndu-mă printre
colecțiile mele de chei și grimase
escaladez viitorul
(apropiat și mijlociu)
pe uimitoarea scară de fontă
în formă de melc
legînd iatacul în care n-am voie să intru
de
abator...

Fata din colțul străzii

Atîtea seminții s-au vărsat în moarte,
atîtea scrieri vechi s-au ros
cu litere îngenunchеate blînd, ca boii-n staul !

Dar ea,
fata din colțul străzii
(chiar din orașele fără străzi)
fata ce încă își roade unghiile
și minte fără să îndurereze,
ea rămîne neclintită prin vreme
cu intangibila-i fragilitate
uimindu-se și uimind.

Se-atinge fulgerul de sînii ei
și cade frînt
și se preface-n polenul
cu care zugravii
le-mbracă pe piersicile
goale...

Descrierea avuțiilor

Le țin pecetluite în sticle
licorile sorbite-ndeobște de cuze multiple,
ca în bibliotecă, grecii,
în beciuri păstrez dovlecii
și trebăluiesc din noapte în zori
în tropicala mea plantație de erori.

Sub un capac de lacră, în stanță
se vechește frageda surîsului substanță,
lacrimile mi le țin
care-n hambare care în scrin

iar haremul cu fete proaste
e în coliba de după coaste
acoperită cu un fel de spaimă subțire
și bătută-n piroane de răstignire...

Portrait d'une femme

Cînd trece dintr-o odaie într-alta
singurătatea îi schimbă
culorile unghiilor ; unghii palide
în odaia cu cărți umflate
și unghii roze-n bucătăria cu talgere
și cu satire. S-ar zice că împrumută
culorile dezastrelor
că vine dintr-o toamnă eronată
așa cum stă, visătoare
și ascultă troznetul scării de lemn
pe care-și bocăne piciorul de lemn
timpul (ori moartea)

Își arde-ntr-o scrumieră fotografiile
și-și despletește părul atît de lung
încît curge pe sub ușă
în vreme ce mai are puterea
de a scrie în aer cu unghii albastre,
un nume
banal....

Mîna îndrăgostită

El întinde mîna în somn, după ea
și neaflînd-o în cuibul gol,
mîna se lungește, trece prin geam,
urmează complicatul desemn al ulițelor
satului numit Bucureștii, ajunge-n cîmpii,
trece peste poduri, scotocește
cușetele parfumate ale trenului
Orient-Express, roade tabla acoperișurilor,
ocolește fîntîni, se lasă călcată de cai,
trece prin cimitire și lupanare
și-apoi ia drumu-napoi, învinsă,
cu-ncheieturile plesnite
ținînd cu grijă-ntre degete, să n-o spargă,
o cupă de aer
în care-o făptură de aer
își fumegă lin, oscioarele de aer...

Forme

Urma unei sepii
într-un vis ploios,
un chip de pe care se cojește vidul,
mersul adolescenților anexați la ghitare,
orașul cu case repetate,
cu ferestre repetate
umflate de flori ieftine.

Și fata de la școala de muzici
aplecată lasciv peste
viola da gamba...

Așteptare

Mi-am fumat țigara,
unghiile,
degetele
și umbra, amara.

Aici mi-am trecut viața,
aici am iernat,
aici am toamnat
și vărat

așteptîndu-te pînă la ultimul zar,
pînă la ultimul tren-marfar
plimbîndu-mi eonul
cu vagonul Lits
dar și cu bou-vagonul,

am dat la-nrămat
aerul ce urma să te înfășoare,
atît de subțire că s-ar fi curbat
și sub un fluture oarecare...

Mi-am băut vinul,
buzele,
dinții și gîtul
pînă să mă înghețe uritul
venind din de departe
și din
de moarte...

Despre cum să uiți

Să le poți reface și în somn
cuvintele pe care ți-ai poruncit
să le uiți.

Să cari sacii cu oase
ale umbrelor din care-ai fugit.

Să repeți gestul femeii soldatului
care spală cămașa soldatului
cu soldat cu tot...

Ningere mică

Ea era singură
și neapărată,
ea era din sticlă suflată —
puteam s-o fac piine, ori menhir
dîndu-i chipuri de care să mă mir,
ea putea pe memoria mea să se-nchege
ca o suavă fărădelege,
putea să înghețe
în fața mea cu mai multele-i fețe,
cu ochi mai mulți putea să mă vadă
cu lunecare înceată
și cu zăpadă.

Și cînd s-a-ncleiat în oasele mele cu tot
cu nemișcarea femeii lui Lot
încă, în mădularele ei de sticlă
mai clătina cristale, cu ningere mică...

Cu frică
adică...

Vechi cîntec de dragoste

Pregătiți-mi caii, cvadriga
și platoșa de poțelan !
Anadyomena (și Calipyga)
mă așteaptă la han.

Rănile mi le coaseți cu iederi
și vopsiți-mi gura cu vin,
sînt cavalerul marilor pierderi
junghiindu-și potrivnicii cu un crin.

Grăbiți-vă ! Mi se face mie un semn
că într-ale morții firide
ca miejii de nucă-n cămașa de lemn
iubirile-mi se vor închide,

rostogolite de ploile toamnei, în lut
și-adulmecîndu-le pierdutele veșnic tipare
eu voi ara lumea cu dinți ruginiți de sărut
pînă a le afla...

plastică

Mesaje din Nord

Subsolul galeriei „Orizont" găzduiește cîtiva tineri plasticieni din Baia Mare. Pictură, sculptură, grafică într-o însinuare a unui spațiu de relevante desfășurări artistice și spirituale. Ceea ce se oferă astăzi privitorului în modestul studio al „Atelierului 35" nu poate fi desprins de realitatea unei glorioase tradiții instituită de „Școala de la Baia Mare" și de pleiada personalităților artistice care i-au aureolat existența și i-au definit ambianța estetică. Am căutat să descifrez în aceste „Confesiuni relative" ale celei mai tinere falange de artiști plastici bălmăreni **factorul de continuitate** cu amintita tradiție.

Cel mai convingător în această ordine de idei mi s-a părut **Viorel Nimigeanu** într-o frumoasă demonstrație de asumare, perfect distilată, a lecției clasice. O paletă echilibrată, alcătuită din tonuri ferme într-o gamă restrînsă de culori, nervul stăpînit al tușelor și simplitatea armonioasă a compozițiilor sînt calitățile ce îl situează pe artist într-o promițător favorabilă lumină. **Mihai Pamfil** se adeverește a fi un poet al culorii, în ciuda maximei austerități impusă de compozițiile sale în alb și negru. Dar pictorul nu face decît să ne încarce în acest mod de ampla orchestrație cromatică pe care o conține în sine lumina reflectată de adînc vibratele sale spații albe („Satul meu" este emblematic în acest sens). Într-o dezvoltare cromatică apropiată, dar mai puțin personalizată (ecouri bandachiste ?), **Ioan Negreanu** ne introduce cu tot ceea ce formal se constituie în particulara expresie „morfostructurală", cum o numește artistul, a unei unice spiritualități : spațiul satului maramureșan. Aspirație ce nu-și găsește, din păcate, decît corespondentul exterior, ilustrativ ; prea puțin pentru susținerea unui concept estetic altfel incitant. **Dan Dociu** ne atrage atenția asupra unei modalități ușor neconformiste de abordare a noncifelor naturii statice. **Christian Stroe și Petrehuș Dorel** se circumscriu unei tendințe intens cultivate în ultimul timp de numeroși congeneri ai lor : **pictura-concept** debarasată de complexul culorii, în însăilări experimentaliste centrate pe valorațiile arhetipale (în cazul de față, „coiful", „coloana" și incertul „spațiu liric") ; dincolo de reușitele pasagere, aceasta rămîne ceea ce este — o tendință. Suave și intim decorative cele patru peisaje ale lui **Sandor Attila,** fără a ne convinge că artistul s-a mărturisit deplin în ceea ce ne oferă azi. Interesante și bine compuse grafic „Visurile" redactate în tehnică ofset de **Flavia Dociu** într-un efort, se pare singular, de a reabilita grafica maramureșană.

Foarte bună este sculptura ce se practică și la Baia Mare ! Iată cum, ceea ce spuneam și cu alte prilejuri, o generație deosebit de înzestrată de tineri creatori ne oferă, indiferent de poziția „vocilor" în arealul artistic al țării, dovada unei maturități remarcabile. **Marius Atanasie,** valoros în toate lucrările expuse (Cap compozițional, Arheologie) se vădește deplin stăpîn pe mijloacele de expresie, bun cunoscător al materialului și cu o încărcătură simbolică a viziunii plastice perfect lizibilă și totodată modernă. **Aurel Cucu,** în cele trei „Portrete ale unui deal", se definește ca un sculptor ce sondează cu îndrăzneală un teritoriu aparent impropriu sculpturii, dar care conferă sintezelor sale o densă rigoare formală printr-o „citire" filosofică a realului. **Ion Marchiș** are capacitatea de a geometriza dezinvolt, în compoziții lesne descifrabile formal, modele anatomoide de genul : „Arhetip al devenirii", „Gestație" etc. **Ion Grama,** folosind același material — oțel polisat — compune corect, dar și impersonal, două lucrări cu oarecare tensiune monumentală Interesante, în schimb, portretele lui **Virgilius Moldovan,** ce ne dezvăluie resurse considerabile de profesionalitate și o subtilă înțelegere a subiectului abordat.

Un aer tonic și adevărat ne-au adus în orizontul simțirii acești tineri mesageri din Nordul artistic al țării !

Corneliu Antim

muzică

Generații de compozitori

Din varietatea partiturilor tipărite la Editura Muzicală, am ales două lucrări apărute recent, aparținînd unor compozitori de vîrste diferite, de orientări stilistice diferite, unde pot fi totuși găsite, unele trăsături comune izvorîte pe de o parte din maniere de simțire a gestului muzical oarecum apropiate, de cealaltă parte plecînd de la o tradiție muzicală națională în care melodicul are un rol primordial și unde cel mai ilustru reprezentant este marele nostru muzician George Enescu.

Tristia, in memoriam Ionel Perlea, de Theodor Grigoriu este o lucrare a cărei lege de construcție o reprezintă succesiunea de secțiuni diferite în ceea ce privește sintaxa muzicală. Secțiunile plătind maxim tribut melodiei sînt cele mai numeroase, revenind cu oarecare regularitate, dincolo de înfățișările diferite din punct de vedere dinamic și agogic pe care le poate primi linia melodică. Intonarea acesteia la unison de către corzi, însoțită de punctările percuției, trompetelor și trombonilor, trimite limpede la celebrul **Preludiu la unison** de George Enescu. Caracteristică lui Theodor Grigoriu este angularitatea discursului melodic, abrupt, cu ruperi intervalice și ritmice care, adăugîndu-se sonorităților pline ale unisonului la corzi, conduce la momente de intensă colorație tragică. Interesant este aici însă că tragicul are o componentă domoală, retrospectivă într-un fel, ușor lirică, prin evitarea unor insistențe îndelungi în tempo-uri rapide. În același timp, scriitura ne permite să vorbim de o certă insistență asupra acestui tip de etos — în linii mari, piesa nu coboară de la un anumit plafon de tensionare, simetriile, revenirile și corespondențele arhitecturale avînd în primul rînd rolul de a justifica coerent unitatea lucrării (se poate vorbi aici de un melodism al secvențelor acordice, omofone — cele intersectate de momentele melodice — cu aceeași justificare cu care se vorbește, referitor la polifonia barocului, de „contrapunct latent", la mai multe voci, deși instrumentul care interpretează, vioara de pildă, este prin excelență monodic). Cred că muzica lui Theodor Grigoriu rezistă datorită unor caracteristici stilistice detectabile deopotrivă în scriitura de amănunt cît și, poate mai important, în etosul lucrărilor sale, etos susținut pe suprafețe largi, generoase.

„Culori", cvintet pentru clarinet, trio de coarde și pian de Anton Șuteu pune în lumină un tip diferit de melodicitate. Comună cu lucrarea precedentă este aceeași aplecare spre melodicul colțuros, abrupt, disonant. Este aici o asemănare de structură, cred, cu deosebirea că, la Anton Șuteu, elementul imediat, de exteriorizare subită și de contrast violent este mai prezent, mai frecvent, poate și datorită elocvenței caracteristice temperamentelor și vîrstelor tinere, înclinate spre prezentarea arhitecturii muzicale, aici bazate pe contraste, într-o perceptibilă concretețe sonoră.

În ceea ce privește elementul melodic, întîlnim aici o varietate deosebită bazîndu-se pe puține elemente, prezentate însă în ipostaze felurite. Paginile de final, remarcabil realizate contrapunctic, reprezintă un fel de apoteoză a dezvoltării laturii melodice privite, într-o oarecare măsură, ca entitate independentă, deși justificarea arhitecturală există fără îndoială. Etosul lucrării trimite vădit la dinamism și vivacitate de trăire și spirit prin dezvoltarea elementului ritm și prin sublinierea contrastelor dinamice.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XVIII

Impresionează, deci, în cel dintîi episod fantastic al povestirii, **Balaurul**, derutanta absență a oricărei intenții de exagerare, de îngroșare a liniilor, cu scopul de a „forța" lucrurile, constrîngîndu-le să accepte un alt statut, unul ieșit din matca impusă de calendarul vieții de fiecare zi. Tensiunea emoțională a scenei nu ține de alunecarea accidentală a existenței normale în capcana inimaginabilului, cu inevitabilul său procentaj de absurditate. În discuție intră cuvîntul „legii", aflată mai presus de înțelegerea și voința individului uman. Ea, singura, este în măsură a decide asupra adevărului, făcîndu-și cunoscută spusa prin intermediul celui **ales**, în cazul de față Ifrim zodierul. „Darul" înțeleptului țăran, departe de a ținti la incitarea stihinicului din sufletele oamenilor, are chemarea de a-i orienta pe calea cumpătării, în sensul supunerii la **norma** stăpînirii de sine. De unde încheierea că Ifrim zodierul este prin definiție exponent al „magiei albe", opusă „magiei negre", cu care, îndeobște, operează „vrăjitorii" de profesie, aflați, invariabil, în postura de înfricoșători avocați ai diavolului. Pătruns de convingerea că „darul" său, mostenit de la înaintași, este menit să aibă asupra oamenilor efecte prin excelență benefice, zodierul Ifrim se constituie în parte implicată, angajîndu-se în acțiunea de domolire a pornirilor demoniac-răzbunătoare de care este cuprins boierul împotriva necredincioasei lui neveste. Adevărul e că Ifrim pare edificat asupra vinovăției în care a alunecat cucoana Irinuța. Și totuși, cum s-a văzut, el nu ezită a „citi" în chip „minciunos" cele scrise în zodiac, cu vădita intenție de a o feri pe tînăra femeie de marea amenințare ce-o pîndește. Ideea este că eroul sadovenian înzestrat cu puteri magice, în imprejurarea de față cu „darul" de zodier, nu are nimic a face cu justițialismul intolerant, imanent pedepsitor, exercitîndu-se în deplină ignorare și sfidare a omenescului ; din contra, **norma** lui rezidă în nobila părtinire a vinovatului, în imprejurarea că acesta are circumstanțe atenuante, dat fiind că păcatul său stă sub semnul supunerii la legea practică a vieții, cu morala ei sublim afectivă. Perspectiva eticist catastrofică vizînd finalitatea „păcatului" în dragoste, cu atîta fermitate postulată de Galaction, în felul său, adoptată și de Agîrbiceanu, la Sadoveanu apare deci serios subminată. Mai presus de orice, zodierul este purtătorul de cuvînt al lumescului. Acesta este și atributul ce-i justifică statutul de ins ales între ceilalți.

Însă, cu toate că zodierul depune atît zel și cu toate că, în principiu, boierul Nastasă Balomir „crede" în puterea acestuia de a „citi" adevărul, efectul liniștitor al întîlnirii dintre cei doi este iluzoriu. În competiția cu instinctul geloziei masculine hipersensibilizate, deocamdată, punctul de vedere magic asupra presupusului adevăr iese înfrînt. Primul care își dă seama de acest lucru este Ifrim însuși. Cele „citite" acum pe fața aprigului boier îl edifică asupra insuccesului înregistrat de stratagema sa. Îndelung exersata lui putere de cunoaștere a sufletului uman nu se lasă înșelată de aparentul lui succes de zodier. Ceea ce nu trebuie să mire deloc, calitatea de exponent al ocultismului popular, la eroul sadovenian, nu constituie o „specializare" dobîndită (precum la Eminescu, Caragiale ori Galaction) cu prețul contractului încheiat între el și forțele întunericului. Prin contrast, se constată că în acest punct esențial o atare calitate constituie dimensiunea privilegiată a eului său uman, care îi conferă statutul de „ales" între semeni. În virtutea înțelepciunii lui deosebite, ca deținător al unei neobișnuite puteri de pătrundere a tainelor existentei, el acționează în scopul exclusivei valorificări a unei atari „științe" pentru binele celor din jur, cu deosebire, pentru binele celor aflați în primejdie.

Astfel, zodierul îi îndeamnă pe cei doi îndrăgostiți să facă neîntîrziat calea întoarsă. Prea tîrziu însă: „Atuncea s-au întîmplat două lucruri. A pornit dintr-odată a juca un vînt iute dinspre apa Moldovei, s-a minat pulberile pe mîriște ca pe niște perdele. Și-ntr-acel timp am văzut dinspre cornul de dumbravă năvălind boierul, cu barba-n două părți, cu slujitorii după el, răcnind toți cu mare glas". Tușa fantasticizantă a descripției intens hiperbolizantă e, cum se vede, abia perceptibilă. Și totuși foarte scurtul pasaj anunță momentul fantastic de vîrf al povestirii. Fără a se putea vorbi și acum de o evidentă și inexplicabilă „ruptură" în real, asistăm de fapt la trecerea și intens „vizibila" translație a acestuia către formele de întruchipare fabulos fantastice. Precum în basmul eminescian, fenomenele naturale capătă identitate de ființă fabuloasă, dispusă a juca rolul de mînă al destinului, care, după împrejurări, îi salvează pe oameni de la primejdie sau îi pedepsește pentru gîndurile și faptele lor nedrepte. Ca atare, tocmai în momentul cînd totul pare pierdut (prinderea celor doi îndrăgostiți și pedepsirea lor cruntă iar de Ifrim pedeapsă, poate, chiar cu moartea), vîntul cel iute venit dinspre apa Moldovei face „minunea", întruchipîndu-se în balaurul cel pedepsitor:

„— Cucoane Nastasă, are să te-ajungă mînia lui Dumnezeu ! Cînd a răcnit astfel sub cuțit bătrînul, s-a făcut o clipă tăcere. A scăpărat și-a trăsnit cu sunet mare în munte. Și deodată am văzut cerul îmbrăcat cu boltă joasă de nouri, și vîntul veni de la asfințit c-o izbitură, închizînd și detunînd ușile hanului. Peste Moldova, dincolo de dealul Bolindarilor, cerne, se mișcă și se apleacă rotindu-se împotriva pămîntului, și-un muget peste fire și nemaiauzit umplu văile venind dintr-acolo, și toată lumea care se afla de față, întorcînd ochii holbați, a văzut balaurul venind în vîrtej sucit, cu mare iuteală". Asumarea realului, perceput și trăit în amețitorul său vertij, de către fabulosul mitic se petrece de la sine. Un asemenea firesc proces de ocultare instantanee, aflat sub pecetea unui animism gigantico-fabulos, nu comportă nici un dubiu din unghiul reprezentării „plastice" propriu zise. Calitatea de martor ocular a eroului-povestitor, Leonte Zodierul (de notat, deci, trecerea, de la tată la fiu, a atributului de „zodier" în clasa prenumelor !) capătă putere de argument irecuzabil : „L-am văzut și eu și m-am cutremurat. Venea drept spre noi. Cu coada subțire ca un sul negru pîțîia pămîntul, și trupul i se înălța în văzduh, iar gura i se deschidea, ca o leică în nori. Și, mugind, venea cumpănindu-și coada, iar în răsuflările lui sorbea și juca în slavă clăi de fîn, acoperișuri de casă și copaci dezrădăcinați. Și de sub mugetul lui lepăda o revărsare de grindină și ape, parcă ar fi luat pe sus albia Moldovei, și-ar fi prăvălit-o asupra noastră". Numai excepționala vocație a oamenilor de a se autoiluziona plonjînd în planul construcțiilor fabuloase, revelator stimulată de substratul cultural-mitic ancestral, este în măsură să explice realismul poetico-fantastic al imaginii.

Precum celor din străvechime și eroilor sadovenieni li se arată, așa zicînd, în carne și oase, ființe ce aparțin de drept doar „regnului" suprareal, plăzmuit de imaginația originar transcendentă a colectivităților umane trăitoare într-o ipotetică atemporalitate absolută. Deosebirea vine însă de acolo că acum avem de-a face cu un orizont al fabulozității mitice, a cărui primitivitate este adînc înșelătoare, întrucît totul pornește din extraordinara vocație a omului sadovenian de a-și contempla ființa arhetipală, așezînd-o, cu bună știință parcă, pe eranul unde se succed imaginile modului său de existență plenar poetică. Aparent lesne de supus operației de de-mitizare și de-mistificare, în fond, eroul fantastic sadovenian beneficiază de o autonomie monolitică. Iluzia de-structurării lui criticiste echivalează cu refuzul categoric arătat celui (celor) ce încearcă să și-l apropie altfel decît lăsîndu-se (dacă pot !) în deplina stăpînire a eului lor mitic (dacă îl au !).

N. C.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

De „8 Martie", un cald omagiu colegelor noastre : Sânziana Pop, Violeta Zamfirescu, Grete Tartler și Gabriela Adameșteanu

Cenaclul „Numele poetului"

ȘEDINȚA A XXII-A

Vineri (27 ianuarie) — lansare de carte ! Auditorul este cvasiunanim prins de „Aventura" Smarandei Cosmin, pe care prozatorul Mircea Nedelciu o epuizează într-un timp record (este vorba de cartea de debut a Smarandei Cosmin, apărută în Editura „Cartea Românească"). Apoi autoarea — despre care poetul Cezar Ivănescu afirmă că este una dintre puținele poete autentice de azi — oferă autografe și citește în completare cîteva poeme care, deși dactilografiate, n-au încăput în ediție. Cine se hazardă să afirme că un poet dă totul într-o carte ?

Urmează — după cum anunță conducătorul cenaclului, poetul Cezar Ivănescu — invitata de onoare a serii, eseista și poeta Gabriela Negreanu, redactor la Editura „Albatros". Inspirat ca de obicei, Alex. Horia creionează ad-hoc și verbal un portret reușit și la obiect al eseistei, după care între Gabriela Negreanu și cenaciști se înfiripă un dialog, dialog ce riscă la un moment dat să devină turnir, pe tema debutului într-o carte de poezie. Astfel, de la ideea că „decît deloc, tot e bine", trecînd prin „oare nu se limitează social scriitorii în devenire" și pînă la faptul dacă nu cumva din impuls, concursul de debut riscă să devină obstacular, întrebările, încertitudinile, îndoielile curg spre Gabriela Negreanu ca spre un istm salvator sau responsabil ; de unde și vorba (mai veche dealtfel) : „este posibilități care se poate și posibilități care nu se poate".

Au citit apoi poeții : **Aurelian Titu Dumitrescu, Elena Cruceru, Ștefan Bratosin, Chiriac Samoilă** și prozatorul **Dorin Măran.**

În discuțiile care au urmat au intrunit sufragiile vorbitorilor poeta Elena Cruceru, despre care s-a afirmat că este posesoarea unui fenomen de rostire stinsă, o diafanitate elegiacă **(Gabriel Popescu)** ; o lirică prin excelență ingenuă **(Nicolae Georgescu)**, o poetă de excepție, confesivă **(Sandu Stelian)**, și poetul Aurelian Titu Dumitrescu, care beneficiază de o cadență juxtapusă, un talent viguros, tentacular **(Gabriel Popescu)** ; o poetică fudroaiantă **(Maria Cerchez)**, aluvionar pînă la lipsa de rigoare **(Alex. Horia)**, o poezie pseudoepică, justițiară, de remarcat recurența anaforică **(Ioan Toma Alexandru)**.

Vorbind despre Ștefan Bratosin, **Nicolae Georgescu** afirmă că autorul ambiționează o aventură poetică începută de Ion Gheorghe, pentru ca **Sandu Stelian** să vadă în ea doar expresia unui eu neurastenizat care încearcă să înspăimînte prin cuvinte, iar **Ioan Toma Alexandru** să declare ferm : Ștefan Bratosin descinde direct din mantaua lui Ion Gheorghe. Despre Chiriac Samoilă, **Nicolae Georgescu** afirmă că se mișcă într-o zonă în jurul poeziei, în care poetul nu a pătruns mai departe de instrumentele ei, iar **Maria Cerchez** remarcă în special ambiția poetică a autorului și cam atît. Despre proza lui Dorin Măran (cea citită în această seară), **Sandu Stelian** afirmă că este o dezbatere pe marginea unei iubiri adolescentine, iar **Maria Cerchez** este de părere că e vorba de un proces verbal intim care nu transcende artistic.

În încheierea lucrărilor cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu** îl consideră pe Aurelian Titu Dumitrescu drept un poet care evoluează foarte sigur spre o voce poetică, iar pe Elena Cruceru o surpriză, indiscutabil o poetă de talent.

Hero

CRONICA EDIȚIILOR

Școala Ardeleană (II)

Cele aproape două mii de pagini ale antologiei realizate de profesorul Florea Fugariu (în fapt 150 coli editoriale !) sînt precedate de o amplă **Introducere** semnată de Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor (58 p. corp șase). Autorii acestui studiu cuprinzător, beneficiind de o privire modernă asupra faptelor, dar integrînd în judecățile lor de valoare contribuțiile unor savanți mai vechi (dar nu inactuali !) precum Ovid Densusianu, Nicolae Iorga, Dimitrie Popovici, David Prodan, Lucian Blaga ș.a. sînt deja recunoscuți în domeniu prin mai multe contribuții între care pomenim aici doar editarea și prefațarea, în 1964, a **Învățăturii firești spre surparea superstiției norodului** a lui Gheorghe Sincai și a **Fragmentarium**-ului **iluminist** din 1972. Vreau să spun că cititorul găsește în **Introducere** — un avizat cicerone în acest complex fenomen de renaștere a spiritualității naționale care pe cît de vast a fost în preocupări și de întins în timp s-a dovedit, istoric, ca unul dintre cele mai importante și rezonante pînă-n ceasul de astăzi în cultura noastră.

Școala ardeleană, luminism, iluminism (asupra denominației mai sînt încă unele controverse, funcție de exegetul în cauză ; tot în această paranteză să-i mai notăm și pe Romul Munteanu, Ion Lungu, Mircea Tomuș dintre cei mai noi, pe un Zenevie Păclișanu, Onisifor Ghibu, A. Bunea etc, dintre cei mai vechi), fenomenul acesta cultural-artistic își are specificitatea, amploarea, îndirjirea și valoarea lui care nu mai pot fi puse sub meandrele de sofisticație ale nici unor tăgade. A fost, în acel secol de nemărginite deschideri de orizonturi (de fapt, de la geneză și pînă la o nouă deschidere a spiralei, secolul a fost mult mai încăpător) un timp de o rodnicie a cugetului cum nu îngăduise poate niciodată pînă atunci vicisitudinile prin care i-a fost dat să petreacă poporul nostru. Reprezentanții **Școalei ardelene** (rămîn la această denumire !), au știut încă prin primul lor titular — Ion Inocențiu Micu-Klein, al treilea, dacă nu mă înșel episcop uniat — să impună un program și să-l „lege" atît de clar și definitiv de tot ceea ce se făcuse și se făcea în celelalte provincii românești încît cu îndreptățire putem spune că acest **program** a fost și a rămas încă unul neistovit și deci actual în lamura lui dintîi.

Reprezentanții Școalei ardelene au făcut, la timpul lor, de toate, chiar și capodopere. În primul și în primul rînd : istorie ; ei ne-au strîns aproape mai toate TEXTELE și INSCRIPȚIILE (cite le putea oferi arheologia de atunci !) și le-au dat o interpretare care are și astăzi, în bună parte, bobul ei de adevăr într-însa ; au făcut gramatici ale limbii române chiar dac-o vroiau pe aceasta prea latină și astfel sfidau încă nici acum prea clar lămurite marile influențe ale substratului ; au făcut „științe", și de toate — cite puteau să le îmbie veacul lor : chimie, fizică, cultura plantelor și a animalelor ; au făcut „călindare", manifeste de publicații ; s-au ocupat de bresle, de țăran și, nu se putea altcumva în periodul lor istoric, de feudal. Alchimia, farmacia, heraldica și toate celelalte „științe" ale secolului nu le-au displăcut. Au făcut și „filosofie", și nu doar prin traduceri. Au tradus și „adoptat" unei epoci de efervescență a spiritului tot ceea ce era specific spiritului uman. Au dat, prin Deleanu, mă refer la **Țiganiada**, capodopera care singură poate justifica măreția unei epoci.

A fost un **secol** de resurecție a spiritului și de faptă. Insurecția întru spirit a făcut-o, cum spuneam, Ion Micu și urmașii, fapta a săvîrșit-o Sofronie din Cioara (acesta ortodox) și au plătit-o, cu jertfa supremă cei trei martiri ai Apusenilor la Alba Iulia, pe Dealul, rămas de-atunci al Furcilor, Horia, Cloșca și Crișan (ultimul, în celula din poarta Cetății, prin de sine dispoziție). Marele dire lăsate atît în planul spiritual cît și în cel politico-economic n-au rămas fără de treaz ecou în generațiile care le-au perpetuat. Generația pașoptiștilor, cea a Unirii din 1859 (pe Cîmpia Libertății de la Blaj s-au aflat, prin reprezentanții lor, toate provinciile românești), generația memorandiștilor, precum și cea a Marii Uniri din 1918 au dat sens și roadă inițiativelor marilor combatanți ai Școalei ardelene. Continuitatea de crez poate fi urmărită, cu toate documentele pe față, pe parcursul atîtor sute de ani. Excelența Școalei ardelene în acest proces nu poate fi tăgăduită. Timpul a ajutat împrejurarea ideii și a amendat, la prefață și la subsol, tot ceea ce a fost în afara științei, cum a și răspicat tot ceea ce era împotriva adevărului. Documentele pot primi în posteritatea lor interpretări mai adecvate sau mai fabuloase. Negate însă nu pot fi. Ele aduc mărturia „in situ".

Școala ardeleană este în perimetru-sud-est-european o mișcare culturală care se sprijină pe propriile ei testimonii. Provocările și criticile care i s-au adus n-au făcut decît să determine succesivele generații de cercetători să aducă în favoarea ei un spor de argumente.

Antologia profesorului Florea Fugariu, precum și cercetarea avizaților prefațatori (care intră într-un bun consens cu ceilalți exegeți, pomeniți sau nu aici ne îndrituiesc să vă recomandăm acest OP ca pe o lectură de samă.

Am dorit să dăm în acest al doilea foileton și vreo oareciteva citate din aceste, de atîtea ori, foarte însemnate texte, dar nu mai avem locul. Bineînțeles că nu ilustram din Budai Deleanu cu **Țiganiada** lui (pe asta am învățat-o cu toții la școală — dar cum ?) Vreau să vă spun doar atît : parcurgînd filele multe, și dense ale acestei antologii vom putea ajunge la încheierea că multe din paragrafele scrise de acești bărbați au și o valoare artistică în sine pe care unul din magiștrii mei — e vorba de Tudor Vianu — le-a pus prea puțin la contribuție în excelenta sa carte **Arta prozatorilor români.** Dar abia după repauzarea Dumneasale aceste texte au început să apară în față tipografică. Densusianu, Iorga și ceilalți le excerptau după manuscrisele Bibliotecii Academiei sau din alte fonduri și arhive.

Consider, cu toată deferența științifică de care sînt în stare, Antologia mare, recoltînd inscrisurile Școalei ardelene a profesorului Florea Fugariu, ca pe un neîndoielnic eveniment editorial.

Gheorghe Suciu

NUMELE POETULUI

Moș bătrîn

(RASFAȚ)

mă pierd cu firea-n fața colii de hîrtie roz filigranate (dăruită de-al meu frate) și-n fața unui pix străin primit plocon și nu mai pot scrie decît închipuiri de cuvinte... ca-n fața unei Fecioare...

Cînd voi fi bătrîn, dacă voi fi bătrîn, voi avea cu ce întîmpina bătrînețea și moartea, căci n-am încetat să admir frumusețea fizică și morală, frumusețea spiritului ca tămîia... Singur pe drumurile pline de nămeți ale Moldovei, mergînd în propriul meu trup care mi-i atît de străin, simțeam în preajma-mi prezența unor bărbați tineri pe care aș fi vrut să-i iau cu mine dar m-am temut pentru ei căci mi s-a spus că-i iarnă grozavă în Moldova... Singur, mă simțeam totuși apărat de ei, copiii mei, „apărătorii mei" cum zice Petru Aruștei, ...Mircea Șoncuteanu, Alexandru Horia, Octavian Bibiri, Nicu Vladimir... mă sprijineam de ei prin noaptea mare, prin frigul mare, umbrit de neiubirea care-n Moldova precum un cedru din Liban azi crește... Mergeam înspre Curteni, satul Bătrînei Zoe, sat despre care — am auzit că niște funcționari care nu știu istorie vor să-l strămute, să nu se mai cunoască locul unde-au stat curtenii lui Ștefan cel Mare înaintea bătăliei de la Vaslui...

...Mergeam și mă poticneam și mă sprijineam de ei cînd îmi mai trimitea Cucoana Moarte lungi fioruri, fluidica, mediumnica, mă tot vestea cu dulci fioruri, chircindu-mi minuri și picioare...

Nu aș fi vrut s-o văd moartă niciodată pe Bătrîna Zoe căci a fost cea pe care în această lume am iubit-o cel mult, mai mult decît pe mama Xantipa care m-a născut cu cezariană, mai mult decît pe sora mea, soția mea și toate celelalte femei care m-au îngăduit... Și moartă nu arăta deloc bine... Închisă-n casă, a murit fără luminare, cercînd să iasă și să fugă, pe uși și pe ferești...

A murit Bătrîna Zoe,

A murit Bătrîna Viață așa cum am știut-o și-am iubit-o noi din copilărie... și m-am temut (dar azi nu mă mai tem) de această zi în care voi fi pierdut totul... De acum sunt cu adevărat un om liber, și această ultimă înțelepciune mi-a „moșit-o" tot Bătrîna Zoe... Diotima tinereții mele...

Am pierdut totul, am pierdut-o pe aceea pentru care aveam numai venerație și iubire, sunt un om liber, nu mă mai tem de nimic, pot de acum iubi drept și fără părtinire numai ceea ce e Bun, Frumos și Drept pe lume...

Cu orice preț....

...Mergeam și mă poticneam și am căzut... Eram un moș bătrîn, urît și spîn, cu ochelari fumurii să-mi apere sufletul... căzut la un birou dintr-o redacție, și deodată mi-ai apărut tu, băiete, înalt și frumos, cu nările rizînd, precum un minz care-ți întinde capul să i-l mîngîi, Octavian Dimofte, Octavian (ce cheag de perfecțiune și-n numele ăsta-mpărătesc) student la Iași, din Maramureș, student la Iași la fără de frecvență și dascăl umilit în Maramureș, mi-ai apărut precum în acea zi de marți, 21 februarie, la Iași, cînd noi înființam un nou Cenaclu „Numele Poetului" și-acolo ținuți pe palmele unui suflet drag de-i zice Ana Viorica și Cozan, tu ne-ai citit poeme-nsoțite la primul vers de rîsu-acela de cîrlan bălan... ne-ai uns la suflet, cum zice Eugen Andoni...

Și înaintea Morții Vieții zîmbetul tău o să mă-aline, căci m-a alinat...

Cezar Ivănescu

TINERI POEȚI

Elena Ștefoi

fără îndoială, există la noi, în clipa de față, o remarcabilă poezie feminină. Și pentru a nu stîrni irascibilitatea autoarelor, foarte atente la aceste delimitări biologice în planul esteticului, mă grăbesc să adaug că ea se caracterizează tocmai prin forță și îndrăzneală, prin rigoare și lipsă de prejudecăți, printr-o abruptă luare în stăpînire atît a sentimentelor cît și a realității. Se scrie poezie feminină, într-un cuvînt, fără „afectările" romanțioase ce au creat nuanța peiorativă a determinantului, neignorîndu-se, în același timp, condiția profundă și misterioasă a feminității, propriile și esențialele ei ființări.

În asemeni împrejurări, un debut, precum cel al Elenei Ștefoi **(Linia de plutire**, Ed. Cartea Românească, 1983), impune o poetă formată, cu sensibilitate matură și gravă, de o surprinzătoare decizie a afirmărilor. Modul însuși cum atacă autoarea poemul (de exemplu : „Dialectica se așează-ntre noi și bruse îi mai crește-o cocoașă" sau „Miezul nopții chiuie în manualul de logică"), „plinătatea" substanței umane care îi hrănește metaforele și viziunile, știința construcției și contrapunctului sînt suficiente indicii pentru a marca o stare asigurantă de lectură poeziilor sale. În totul se observă o **mînă** sigură, hotărîtă și totuși plină de nuanțe, ducînd de la început pînă la sfîrșit, în cele mai bune condiții, partitura impusă : „Nu ți-am spus eu că resemnarea are fel de fel de cotloane ? / Printre drepturi și îndatoriri linia de plutire gifiie / în haine de sărbătoare. Toate revelațiile / numai peste răsuflarea ei se încăpățînează să tropăie. / Din cînd în cînd chiar anotimpul trecut îi aduce plocon / o căldare cu zoaie și atunci autobiografiile noastre — pierd vremea pe străzi diferite. Fiecare ronțăindu-și singură streangul. / Și totuși ochi în ochi ne putem minuna / de roadele bogate ale pămîntului. Bucuroși că n-am avut / și nu avem convingeri cu bube. Fii sigur, odată și-odată / îți voi lăsa în brațe rămășițele unui război sufletesc. / Aceste rămășițe mai adevărate decît o plită încinsă" **(Poem de dragoste scris mult prea tîrziu).**

Majoritatea poeziilor Elenei Ștefoi sînt poeme de dragoste, de o luciditate amară și **intîrziată**, al căror conținut poeta dă semne a-l fi abordat cu greu, din suspiciune și pudoare față de marile teme lirice : „În fiecare zi mă uit cu luare-aminte la stînga, / la dreapta, poate mai există un loc liber / în această fanfară. Temele mari nu s-au îmbătat din cauza mea nici măcar o singură dată".

Fuga de sentimentalismele deplasate, neîncrederea în simplele și directele „bătăi ale inimii", în fine, o idee mai înaltă despre poezie și menirea ei complică mereu biograficul eventual, trag deasupra lui metafore enigmatice și cețoase, uneori de o puternică plastică a viziunii. O ființă neîmplinită, suspendată, descrisă între limitele și posibilitățile ei trăiește în versurile poetei, a căror incandescență rebelă e domolită numai de tehnica ambiguității pe care o stăpînește cu mare abilitate. Ca și sentimentele puse în pagină de autoare, nimic nu e dus pînă la capăt, în ce privește confesiunea, ci abandonat într-o indeterminare fecundă. Neliniștile și sfîșierile eului propriu constituie o semantică a refuzului și a singurătății rezultate de aici, vorbind despre o realitate sufletească încărcată de contradicții, cenzurată și totuși deschisă, capabilă deopotrivă de conlesitoare înflăcărări cît și de puternice inhibiții : „De bunăvoie nu mai sînt apusul soarelui. / Înțelepciune cu noduri. Decît punctul / despicat în patru la timpul trecut, decît limbile omenirii / înghițindu-se una pe alta, decît / carnea urmașilor tăi care laudă indoiala / mai greu este să te înhami la această prăpastie / și să treci, trăgînd-o în deplină cunoștință de cauză, / măcar o singură dată, / dintr-o parte pînă în partea cealaltă".

Viziunile legate de dragoste compun la Elena Ștefoi un desen bogat și arborescent, cu o vibrantă tușă omenească, desen unde pot fi întîlnite, într-un straniu amalgam, sentimentul limitei și al frustrării, umilința și excesul, fervoarea și ironia, violența și gîngășia, rațiunea și absurdul, impulsul obscur și interdicția de ordin intelectual. Poeta posedă curajul de a sonda în realități psihice greu avuabile, în înfringeri și depresiuni legate de fibra cea mai intimă a ființei, ridicînd tabu-uri mai mult sau mai puțin secrete la puterea exolicației și construcției conștiente de sine. Tînjitoarea feminitate se aliază aici întotdeauna cu blocaje de natură spirituală, edificatoare ce se constituie în legități mai presus de explicația strict biologică. „Legea și limba îmi strecoară sub pernă o ocnă", spune poeta, rationalizînd, spiritualizînd cu aviditate oresiunea evenimentelor lăuntrice necontrolabile. Obsesia „bravelor opțiuni" se găsește în conflict cu „simțul realității", practice și imediate, renunțarea se produce în numele altei realități, mai înalte, pe cît mai puțin tangibile, nu fără urmările chinuitoare ale unui irepresibil gust al pierderii, al intrării în altă condiție. Luciditatea pune mereu frîne firesc-lui, dar cu atît mai sensibil, mai acut devine acest firesc care își cere drepturile eterne. O senzualitate puternică, trecută prin termenii antinomiilor și dialecticii, impregnează aceste versuri în care ardența contemplației sufletești, simțirea rebelă, pasiunea fără „simțul măsurii" ar amenința, nestrunite, să pulverizeze propriul eu. Elena Ștefoi își cultivă ceea ce numește „un fel de vocație" dintr-un gînd compensatoriu al integrității, dintr-un sentiment, nelipsit de juvenilă insurgență, al „neperechii" : „Arunc zarurile, caietul de care mă leagă / diavolește o ipoteză banală și o ipoteză profundă / ingenunchează el însuși, între parabolă și eroare / se roagă să mă trezesc, știe că iată, am adormit / cu fruntea pe propriul meu suflet, pe mîngîierea aceea / lăuntrică, furîndu-i aerul și furîndu-i / dintr-un fel de vocație, continuarea refuzului...",

Ca și Ileana Mălăncioiu, cu ale cărei versuri poezia Elenei Ștefoi împărtășește unele tangențe, întîlnim aici și încercarea de a semnifica îndoielile și ascunzișurile sinelui în aluziile legendei biblice. Într-un poem ce are mai multe conotații decît stricta viziune a iubirii, poeta se imaginează, de pildă, în rolul Iuditei : „așează-te și adormi Holofern cît mai văd / cît carnea ta poartă semn de-mpărat / nu mai ai nici un rost — cu gust de prăpăd / spațiul și timpul le-ai mestecat" **(Legendă de vară).**

Nu este singura complicație pe care Elena Ștefoi o așterne în calea confesiunii directe, net sentimentale, pentru că edificarea de sine înseamnă în cazul său edificarea **poetică**, lupta cu absurdul, cu neantul, cu insensibilitatea și deformarea morală a lumii pe care o străbate. Poemele Elenei Ștefoi sînt așezate într-un clar context social și literar deopotrivă, manifestînd insurgență față de tot ceea ce ar putea să pună „prea frumos realitatea cu botul pe labe". Depresiunile, răsucirile de ordin intim sînt atenuate, recuperate, într-un gest compensator, de gîndul poeziei, al echilibrului existențial pe care ea e capabilă să-l instaureze în lume : „Prăpastia pe care o apăr nu iubește programul obligatoriu / nici tăblițele indicatoare pentru cei ce vor să greșească / foarte puțin. Ea va încărunți așteptînd unghiul perfect / al revoltei cu moartea. Și totuși muncește : întoarce spatele / pestrițelor insomnii numai după ce le-a făcut să roșească / în prezența mulțimii. Uneori îmi împarte alcătuirea în două : / o parte sub microscop, cealaltă într-o tufă de liliac / la marginea epocii. Fără să întreacă măsura, o voce de om / ca toți oamenii se roagă atunci să fiu om ca toți oamenii. / De dragul ei pot strînge în brațe chiar și rădăcinile putrede / ale unei minuni pe care nimeni, de-atîta vreme, n-o mai așteaptă"..

În această secțiune a volumului, eliminînd părțile discursive, „superbia" declamatorie, poezia Elenei Ștefoi atinge cotele cele mai înalte valoric căci e vorba nu de altceva, ci de inhibițiile pe care le cunoaște și le înfruntă orice artist adevărat, obsedat de menirea artei sale.

Dan Cristea

Mama

Urmare din pag. I

du-și un fel de refugiu ce transcedea realitatea. Niciodată însă din neputință, din eroare sau din orgoliu. Un refugiu demn, necesar, adevărat...

...Și ești descumpănit nu numai pentru că nu mai dai peste moara cea veche, ci fiindcă din locul acesta mai lipsește cineva. O ființă despre care știm că ar trebui să locuiască acest cadru și să-l umple de sufletesc. Lipsește mama.

În fotografia poemului coșbucian, ființa mamei își întemeiază statornicia lîngă zbaturile morii. Aprinde aici o vatră. Nu în casa unde a dat naștere copilului. Casa a fost cucerită de poet pentru eternitate, poate că a fost chiar „schimbată". Gîndul lui se lipește de caiet, caietul de banca sau masa de brad, scunde, ce-s un fel de continuare a leagănului copilăriei. Mama se retrage, ca să nu tulbure veghea întru scris a copilului. Veghează și ea, din depărtare, gata să-l intîmpine pe George cu o altă vatră aprinsă, cînd depărtările gîndului îl vor fi istovit. Mama e acolo unde se află moara, adică unde-i măcinarea, fărîmițarea, pierderea, risipa, dorul și sfîșierea, împotrivindu-se acestora și așteptînd cu brațe alintătoare...

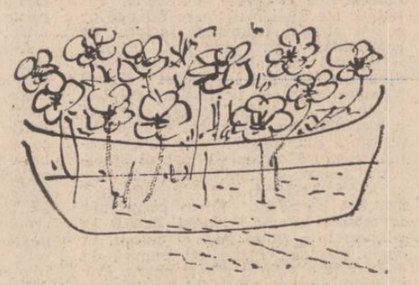

Desen de Sabin Ștefănuță

REMEMORĂRI

CÎRLIGUL (I)

În 1957, pe la inceputul toamnei, cedind unui impuls juvenil, am decis să mă auto-exilez din Oraşul de pe Mureş, in urma unei discuţii mai dure cu unul din şefii culturali ai urbei. Eram ţifnos şi romantic, publicasem o duzină de poezii nespus de aprige şi „actuale" in ziarul local, fapt care mi-a adus faima de poet. Şi fiindcă un poet trebuie să-şi ţină rangul şi să fie demn, am lăsat baltă funcţia de redactor cu jumătate de normă a Staţiei de radioficare, renunţind să mai citesc seara, **pe viu**, buletinul de ştiri plin de cifre şi procente cum şi portrete de fruntaşi, şi m-am prezentat la Secţia de invăţămint a raionului. Diriguia, acolo, in funcţia cea mai de sus, un oltean ironic dar plin de bonomie, (odihnească-se-n pace !), ce mi-a ascultat zimbind revoluţionara dorinţă prin care ceream să fiu repartizat la catedră in cel mai prăpădit sat din teritoriul din subordine.

Năbădăioasa cerere mi-a fost satisfăcută şi în nici o oră aveam in buzunar repartiţia, numirea adică, si salariul pe o lună rotunjit cu prima de instalare.

Mi-am pregătit geamantanul de lemn cu care urma să mă avint la incorporare, aminat, sine die, pe motiv de **intreţinător de familie**, am luat personalul de Brad şi, după aproximativ cinci ore de opinteli si opriri, ajunsei la Hălmagi. De aici, **o mocăniţă** cu vagoane mici şi pitoreşti, a cărei locomotivă de epocă funcţiona cu lemne, m-a lăsat in marginea pădurii.

Intr-o vale, pe firul unui piriu iute şi limpede, se intindea satul unde fusesem numit director şi invăţător la cele patru clase simultane.

La şcoala aflată lingă biserică, local nou si modern avind prevăzută şi locuinţa pentru invăţător, mă asteptau, după datină : primarul, preotul, doi-trei gospodari si un bătrinel hitru indeplinind functia benevolă de ingrijitor şi administrator şcolar.

M-au măsurat cu atenţie cenzurată, bucuroşi că sint tinăr, plăcut impresionaţi de geamantanul meu din lemn prevăzut, dumnezeu ştie de ce, cu un lacăt.

Traversarăm sălile de clasă precum si locuinţa compusă din două camere si bucătărie. Urmă o mică incursiune în grădina plină de pomi fructiferi, pruni in special, din recolta cărora urma să mă inzestrez anual cu 300 litri de vinars. (Vinars inseamnă ţuică fiartă de două ori, ajungind pină la aproape 70 de grade, limpede ca lacrima şi cu miros amărui de simburi zdrobiţi).

În afara acestui produs intăritor, satul se obliga să-mi furnizeze patru căruţe de lemne pentru uz personal, tăiate şi rinduite intr-un şopron.

Preotul se oferea să se roage pentru mine gratuit si să-mi dea, săptăminal, două prescuri făcute de enoriaşi. Ademenitoare promisiuni !

Ne-am stabilit in bucătăria mobilată cu o masă, scaune şi un pat ţărănesc cu asternutul curat. Pe pereţi, citeva blide moţeşti si chipul de arhanghel a lui Iancu Avram surizindu-mi melancolic.

Ne aşezarăm in jurul mesei şi bătrinelul, pe care il chema Iov, scoase la iveală o damigeană de vinars şi pahare de lut. Pe un fund de lemn tăie un morman de felii de slănină şi nimici zece cepe lovindu-le in creştet.

Dintr-un şervet inflorat desfăcu trei prescuri rumene. Preotul binecuvintă bucatele şi vinarsul. Rostiră „să fie intr-un ceas bun" şi goliră cănile ca şi cum ar fi băut apă. Mă incumetai şi eu deşertind conţinutul. Intii am avut senzaţia de levitaţie, apoi mi-au dat lacrimile, apoi am strănutat năpraznic. Toţi mă asigurară că aşa e la primul pahar.

Povestiră legende fabuloase despre Craiul munţilor, am cintat pe patru voci : „Iancule mare / Iancule tare / Cu noi să fii !", şi cu acest prilej s-au convins de calităţile mele muzicale. M-au sărutat şi-au promis să mă insoare cu cea mai bogată fată din sat. Am fost de acord şi le-am destăinuit că scriu poezii. Mă sărutară incă o dată, lăcrimind.

Pe la două noaptea, din damigeană nu mai rămăsese decit rafia. S-au retras lăsindu-mă cu moş Iov. Bătrinul adună resturile şi-mi aşeză la capul patului un ulcior cu apă rece. Şi inainte de-a-mi ura noapte bună, a ridicat degetul spre cirligul lămpii din tavan şi-a rostit trist :

— Domnişorule, de cuiul acela s-o spinzurat invăţătorul care-o fost inaintea dumitale la noi...

A oftat şi-a dispărut in intunericul nopţii dorindu-mi : somn uşor...

Rămăsesem incremenit pe patul imbietor cu ochii ţintă la cirligul lămpii. Nu indrăzneam să fac vreo mişcare. Spre ziuă, mi-am luat geamantanul de lemn şi-am apucat-o furiş către locul unde mă lăsase mocăniţa.

Şi dus am fost !

După douăzeci de ani de la această intimplare, traversind cu maşina Ţara Zarandului, m-am abătut in satul de unde evadasem. Mocăniţa devenise o amintire. Locomotiva mică, piesă de muzeu. O şosea asfaltată traversa aşezarea. Lîngă şcoala de odinioară se ridica o nouă clădire, cu etaj. În cea veche locuia directorul cu familia. M-a primit bucuros şi am servit, in bucătăria de unde fugisem inspăimintat, citeva pahare cu vinars. După un timp, l-am intrebat :

— Sinteţi de mult aici ?

— Din '57, toamna.

Am tresărit privind spre tavanul in care se legăna o lampă electrică.

— Cind aţi venit, nu era sus un cirlig ? Un cirlig solid ?

— Un cirlig ? A, ba da ! Rise la amintirea unui gind. Cirligul avea povestea lui. Era un fel de... **incercare.**

— Nu inteleg ! ?

— Păi, de cite ori venea un dascăl nou, il lăsau singur cu un oarecare moş Iov. S-a prăpădit. Şi moşul indruga o poveste cum că de acel cirlig s-ar fi spinzurat ultimul invăţător. Mi-a spus-o şi mie.

— Ce rost avea povestea asta ?

— Cum ce rost ? Nu auziţi că era o **incercare** ? Dacă noul venit era hotărit să rămină, ce-i păsa lui de un cirlig ? Mie nu mi-a păsat. Am venit şi n-am mai plecat. Dar, se miră el, de unde ştiţi chestia cu cirligul?

Am dat din mină evaziv fără să-i răspund. Ne-am despărţit nu inainte de-a face un tur al grădinii mirosind a iarbă şi-a mere coapte, simţind cum mă năpădeşte o tristeţe profundă.

Acum cind scriu aceste rinduri, intr-o cameră cu ziduri de beton, inconjurat de zgomotele nocturne ale oraşului, imi vine in nări mirosul de brad şi poame coapte şi mă intreb ce s-ar fi intimplat dacă rezistam la **incercarea** cu cirligul ?

Mircea Micu

P.S. Semnalăm cititorilor o remarcabilă carte despre Vasile Voiculescu apărută la Editura Sport-Turism sub semnătura lui Florentin Popescu.

Consfătuirea pe ţară a cercurilor şi cenaclurilor literare

În sala Teatrului municipal din Focşani au avut loc in zilele de 2 şi 3 martie 1984, lucrările celei de-a doua Consfătuiri pe ţară a cercurilor şi cenaclurilor literare, la care au participat 250 de membri ai acestor formaţiuni, majoritatea tineri.

La festivitatea de deschidere — desfăşurată in prezenţa preşedintelui Uniunii Scriitorilor, **Dumitru Radu Popescu**, a altor membri ai conducerii Uniunii — a luat cuvintul tovarăşa **Maria Ghiţulică**, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului judeţean de partid. Au mai vorbit : **Alexandru Crihană**, secretar al Comitetului judeţean de partid (care a condus lucrările desfăşurate in plen), **Nicolae Dan Fruntelată**, redactor şef al revistei „Luceafărul". **Nicolae Nistor**, instructor principal in Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste.

La consfătuire, organizată — sub egida Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste — de către Uniunea Scriitorilor, cu sprijinul Consiliului Central al Uniunii Generale a Sindicatelor, C.C. al U.T.C., Ministerului Educaţiei şi Invăţămintului, U.N.C.A.P., Ministerului Apărării Naţionale şi Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă Vrancea, lucrările s-au desfăşurat atit in plen, cit şi in secţiuni, dezbătindu-se pe larg rolul şi locul cercurilor şi cenaclurilor literare in viaţa culturală a ţării, posibilităţile şi metodele de dezvoltare a activităţii, de stimulare a talentelor reale şi intărire a exigenţei faţă de creaţia literară.

Lucrările consfătuirii in secţiuni au fost conduse de **George Bălăiţă, Ion Cristoiu, Nicolae Dragoş, Nicolae Dan Fruntelată, Mircea Radu Iacoban, Ioan Meiţoiu, Nicolae Prelipceanu, Constantin Stănescu, Valentin Silvestru, Gheorghe Tomozei, Mircea Tomuş, Laurenţiu Ulici.**

La Consfătuire au luat parte scriitori din Bucureşti şi din toate judeţele, oameni de ştiinţă, cultură şi artă, activişti cu munci de răspundere ai unor organisme de stat şi organizaţii obşteşti, reprezentanţi ai unor reviste literare din intreaga ţară.

Au fost prezenţi : **Dumitru Radu Popescu**, preşedintele Uniunii Scriitorilor, **George Bălăiţă**, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, **Sergiu Adam, Andi Andrieş, Radu Constantinescu, Ion Cristoiu, Nicolae Dragoş, Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Georgescu, Constantin Gheorghe, Mircea Radu Iacoban, Carolina Ilica, Ioan Meiţoiu, Marcel Mureşan, Mircea Micu, Ion Potopin, Gheorghe Pituţ, Florin Muscalu, Nicolae Prelipceanu, Ion Roşu, Valentin Silvestru, Constantin Stănescu, Gheorghe Tomozei, Mircea Tomuş, Ion Ţăranu, George Ţărnea, Laurenţiu Ulici, Lucian Valea, Ionel Brandabur, Ion Panait, Liviu Ioan Stoiciu, Dumitru Pricop, Virgil Huzum, Traian Olteanu, Ioan Dumitru Stănciu, Petrache Dima, Ionel Bozez.**

Juriul concursului de creaţie literară dedicat celei de-a 40-a aniversări a Revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă a fost condus de **Nicolae Dragoş**, prim redactor şef adjunct al ziarului Scinteia.

Pentru scrierile prezentate in cadrul concursului literar au fost acordate următoarele premii :

Teatru. Premiul al II-lea — **Lucian M. Florian** din Oradea, premiul al III-lea **Valeria Făicuţu**, din Buzău.

Proză. Premiul I — **Petru Cimpoieşu**, din Bacău, **George Marinescu Dinizvor**, Bucureşti, Premiul al II-lea — **Florica Marin**, Bucureşti. **Dan Nicodim**, Bacău, Premiul al III-lea — **Lucian Strochi** din Piatra Neamţ.

Poezie. Premiul I — **Ana Fenoghen**, Tulcea **Adrian Aluigheorghe**, Piatra Neamţ, **Luca Onul**, Bistriţa, **Petru Sandu**, Constanţa, **Constantin Alexandru**, Hunedoara, **Daniel Corbea**, Piatra Neamţ, **Virgil Panait**, Focşani, **George Vulturescu**, Satu Mare. Premiul al II-lea — **Ion Cigăntele**, Hunedoara, **Elena Dumitru**, Dimboviţa, **Elena Mirea**, Bucureşti, **Maria Mărginean**, Alba Iulia, **George Achim**, Baia Mare, **Emil Almăşan**, Bucureşti, **Alexandru Pleşcan**, Focşani. Premiul al III-lea, **Ion Conac**, Mehedinţi, **Ion Cirnu**, Satu Mare, **Constantin Stancu**, Hunedoara, **Emil Iordache**, Botoşani, **Odry Maria**, Arad, **Victor Munteanu**, Bacău, **Claudiu Coţoi**, Baia Mare, **Ion Pascal Vlad**, Hunedoara.

A fost acordat un premiu special al juriului pentru parodie lui **Alexandru Nicolae Vest** din Ploieşti.

In seara primei zile a consfătuirii, Teatrul Naţional „V. Alecsandri" din Iaşi a prezentat piesa **Cum s-a făcut de-a rămas Catinca fată bătrină** de Nelu Ionescu.

In cea de-a doua zi, oaspeţii au făcut vizite de documentare şi au susţinut şezători literare la Intreprinderea de tricotaje, Intreprinderea de confecţii, Intreprinderea de scule şi elemente hidraulice, Casa de cultură din strada Cezar Bolliac şi Liceul „Unirea" din Focşani.

O problemă de metodologie

1. Cînd în urmă cu citva timp am publicat articolul **In legătură cu paternitatea primei scrieri in proză a literaturii române (Luceafărul**, nr. 44/1983), punind in circuitul istoriografic o mărturie nefolosită pină atunci despre un important şi revelator document, am crezut că noua sursă este — prin claritatea informaţiilor conţinute — o probă concludentă că anul aducerii moaştelor sfintului Ioan cel Nou la Suceava este 1415. Acesta a fost şi motivul care m-a determinat atunci să afirm : „Asupra datei 1402 nu vom zăbovi deoarece argumentele aduse impotriva ei de Dan Zamfirescu sint reale, pertinente şi definitive". Probabil că atunci m-am inşelat din moment ce profesorul Al. Piru, in **Epilogul** dinsului din **Luceafărul**, nr. 52/1983, afirmă răspicat că domnia sa ar fi „dovedit" că data aducerii moaştelor este 1402, iar articolul meu nu numai că „nu contine nici o dovadă in plus", dar nici măcar „n-are legătură cu anul aducerii moaştelor in ţară care rămine 1402".

Deşi prof. Al. Piru găseşte că nu poate acorda contribuţiei mele decit un expeditiv **P.S.**, in

Desen de Sabin Ştefănuţă

realitate se observă cu uşurinţă că intregul articol mă vizează in exclusivitate, deoarece discută problema datării in coordonatele trasate de mine, fără a răspunde la nici una din obiecţiile lui Dan Zamfirescu.

Intr-adevăr, subsemnatul este acela care a arătat — ce-i drept, foarte succint şi putind trece neobservat, cum a şi fost — că **Axinte Uricariul nu numai că nu deduce data de 1415 pornind de la o cronologie greşită care dădea anul 1413 ca an al urcării pe tron a lui Alexandru cel Bun** — cum susţinuse prof. Al. Piru —, dar tocmai el este singurul care **contestă explicit data de 1413**, ceea ce preopinentul nostru nu a observat şi in consecinţă consacră aproape intregul **Epilog** repetării, fără nimic in plus, a acestui argument, a cărui lipsă de valoare credeam că am dovedit-o. Sint deci obligat să revin, de data aceasta cu textul in faţă : „...**iar letopiseţul cel latinesc** (se aminteşte in **toate** variantele şi nu numai la Axinte, cum spune prof. Piru) **scrie că au fost vă leatul 6921 (1413). Dar AU GREŞIT** (adaugă numai Axinte in varianta sa !) **căci să află un uric al lui Alexandru vodă la mănăstire la Barnovschii şi scrie din vă leat 6906 (1398)**". Deci calculul atribuit lui Axinte de prof. Al. Piru (1413 +2 = 1415) ii aparţine in exclusivitate dinsului şi nu are nimic comun cu Axinte Uricariul care, după cum s-a văzut, nu „optează" (Al. Piru) deloc pentru 1413. Nu inţeleg, in consecinţă, de ce opune prof. Al. Piru pe Axinte lui Nicolae Costin. Ei sint de altfel de acord şi cu anul 1415 pentru aducerea moaştelor, iar faptul că prof. Piru contestă (urmindu-l pe C. Giurescu) paternitatea lui Nicolae Costin asupra **Letopiseţului Ţării Moldovii de la Ştefan sin Vasile vodă incoace...,** nu inseamnă că a răspuns in felul acesta articolului prin care cred că am redat marelui cronicar o operă de care pe nedrept a fost privat citeva decenii (deşi nici N. Iorga şi nici G. Călinescu nu au subscris la opinia lui C. Giurescu continuind să-l considere pe Costin ca autor).

2. Prof. Al. Piru scrie textual in **P.S.**-ul domniei sale : „**Autorul articolului reproduce regestul actului de danie a locului numit Poiana Vlădicii intocmit de J. Pitzelli şi Harsani din Documenta Romaniae Historica, I, 1975, p. 22** unde editorii au dat ca dată a aducerii moaştelor sfintului Ioan cel Nou anul 1402. **Din regest rezultă clar că Poiana Vlădicii a fost dăruită de Alexandru-Vodă in cinstea sfintului Ioan cel Nou in 1414, cind voevodul a aşezat acolo o piatră mare...**" (s.n.).

Cititorii articolului meu pot constata singuri că prof. Piru **confundă** regestul documentului din 1624 emis de Radu Mihnea, editat in **Documenta Romaniae Historica** (după „Inventarul" lui Manowarda), cu regestul **actului din 1415 al lui Alexandru cel Bun**, intocmit numai de J. Pitzelli şi Harsani in 1783, regest aflat in comentariul celor doi, din Arhivele Statului din Bucureşti, **Consiliul Aulic de Război-Bucovina**, XIV/69, f. 2r., şi publicat **pentru prima oară de mine** ; el constituie de fapt insăşi contribuţia mea in această chestiune. Orice discuţie ni se pare de prisos.

3. Referirile cu privire la localizarea „Cetăţii Albe" sint — aici — inoportune şi menite a deruta, căci problema in discuţie este : **cind** au fost aduse moaştele sfintului Ioan cel Nou şi nu **de unde** au fost aduse, problemă in care am impărtăşit şi impărtăşesc — ca şi prof. Piru — opinia lui P.S. (sic !) Năsturel.

4. A susţine că documentul din 1415 „n-are legătură cu anul aducerii moaştelor in ţară inseamnă a ignora deliberat textul insuşi care spune clar că trupul a fost adus „chiar atunci" (eben damals) şi nu la o dată cu mult anterioară. Ce rost avea acest **„eben damals"** lingă informaţia **aducerii in ţară („ins Land gebrachten")** dacă ar fi fost vorba doar de aşezarea unei pietre comemorative, cum susţine prof. Piru !

Cit priveşte cele două Cetăţi Albe, este de remarcat un amănunt : Se spune in regest că „trupul" a fost adus „de la Cetatea Albă **in sus in ţară"**, ceea ce, după opinia mea, trebuie inţeles nu că acolo se aflase acesta pină atunci, ci că **de acolo** a inceput procesiunea moaştelor, cu un popas la Iaşi (unde au fost intimpinate in Poiana Vlădichii de voievod) şi cu ultima oprire la Suceava. Pină la Cetatea Albă, ele fuseseră aduse desigur, pe o corabie, de la Kerci.

5. Prof. Al. Piru mai scrie : „«În doi ani ai domniei sale» inseamnă in 1402, cind intr-adevăr exista mănăstirea Bistriţa căreia la 31 octombrie Alexandru cel Bun ii dăruia două mori lingă tirgul Baia".

Intr-adevăr, la această dată cele două mori au fost dăruite, dar nu Bistriţei, ci Moldoviţei **(Documenta Romaniae Historica, I, p. 23)**. Pină acum nimeni n-a susţinut vreodată că mănăstirea Bistriţa ar fi existat in 1402, deoarece primul document care o menţionează este din 7 ianuarie 1407 **(Documenta Romaniae Historica, I, p. 29—30)**.

In concluzie, socotim că este necesar să se intreprindă investigaţii in Arhivele din Viena, spre a descoperi insuşi actul lui Alexandru cel Bun, care va tranşa definitiv chestiunea.

Alexandru V. Diţă

Incepînd cu numărul nostru din 17 martie, se reia rubrica „Poşta redacţiei" susţinută de Ion Gheorghe. Aşteptăm manuscrisele dv. (nu mai mult de zece pagini dactilografiate) pe adresa redacţiei, cu menţiunea „Pentru Poşta redacţiei".

A fi intr-o carte

Urmare din pag. I

limpezi, chiar dacă se cunosc cu certitudine o serie de date, referitoare la slaba densitate şi starea populaţiei, la desfăşurarea operaţiilor militare şi consecinţele lor, la decretul din 22 februarie 1719 prin care impăratul Carol VI organizează provincia etc. Această dată dobindeşte un rol important in ficţiune, acţiunea din prima carte a lui **Tobit** avind o finalitate, simbolic-misterioasă, previzibilă şi totuşi nebuloasă, in dependenţa directă de ordinele suveranului. In ce vor fi constat ele, nu interesează **aici, căci** Ştefan Agopian nu **scrie** roman istoric, ci, reconsiderind o atmosferă, o supune tratamentului său manierist, pare-se, prin vocaţie. Rezultă o imagine care nu reflectă **subiectiv** o **sumă** de informaţii reale, ci care se autoreflectă, verificindu-şi verosimilitatea in paginile propriului erou. Da, exact aşa : **in paginile** personajului, fiindcă de la bun inceput autorul are plăcuta ingeniozitate de a anunţa prin glasul acestuia că „trăim intr-o carte" ; că totul e „dinainte scris".

Din Tobit, boierul român devenit, după cit se pare, instrument — cu perspicace indiferenţă fidel austriecilor, va răsări fără indoială floarea misterioasă, paradoxul unei existenţe alcătuite dintr-o lungă, nu şi plicticoasă, căci plină de neprevăzut, aşteptare. **Aşteptarea** este şi aici, in nuanţe diferite faţă de **Tache de Catifea**, personajul principal al unui roman din care nu lipseşte aventura, bine strunită de facultăţile spiritului : **ingenio şi agudeza.** Splendid roman manierist, **Tobit** are in acelaşi timp rigiditatea formală a viziunii mitice, unde presiunea structurii ingăduie o cu totul aparentă **libertate**, mai mult stilistică, şi elasticitatea ereziei care, printr-un proces invers, devine dogmă. „Sintem intr-o carte" este deci argumentul „ontologic" al personajelor şi tiparul social in care evoluează.

Dar inteligenţa literară a lui Ştefan Agopian se sprijină pe un talent năvalnic şi consecinţa este lăudabilă, după cum e de presupus că in cărţi viitoare maniera va fi abandonată, subinţelegind că structura in discuţie se va fi epuizat. Romanul acesta rezistă şi in afara artificiului prin care e construit, fiind atrăgător şi dacă neglijăm aserţiunea repetată, conştiinţa scriiturii răsfrinte in sine. „A fi intr-o carte" poate fi, printr-o ironie trădind insuşi substratul atitudinii, „a fi **ca** intr-o carte". Indiferent de circumstanţializarea cronologică, poetica manieristă se sprijină pe un fapt, tranşant din punct de vedere estetic : intrucit iniţial a tins să inlocuiască **natura**, **artificiul** sfirşeşte prin a fi asimilat naturii. Procedeul anamorfotic al **peisajului antropomorf**, tipic manierist, nu conduce la o distanţare evidentă a artificialului de natural, ci se bazează mai degrabă pe incercarea de a formula fantastic natura după tiparul prestabilit, cel uman. De a include artificiul, jocul straniu — şi şocul lui — in insuşi miezul naturii dindu-i astfel altă dimensiune şi un alt gen de personalitate. Analogia cu artele plastice pare posibilă. Tot aşa cum liniile şi volumele chipului omenesc se pot ascunde in nevinovata privelişte a unui deal pictat de Arcimboldo, in naraţiunea utopică a lui Ştefan Agopian e cartografiat relieful istoriei. **Tobit** explicitează chiar, fără nici o stridenţă, episoade imaginare, trimiţind intr-o addenda la documente, iar unde acestea lipsesc, punind in paralel alte „scene" imaginate, de data aceasta in spiritul pur al reconstituirii.

Tobit, personajul plin de păcate „livreşti", este un conglomerat de reprezentări şi derivaţii tipologice pentru a transmite efectul de perplexitate chiar şi dintr-o evoluţie liniară : om cumsecade maltratat de soldaţii austrieci, intră repede in graţiile stăpinirii, convinge că e un amestec de bizarerie comportamentală şi fidelitate mediocră, pleacă să-şi recapete moşia familiei, incetineşte voit acţiunea dar e un perfect om de acţiune in serviciul imperiului, se răzgindeşte, apoi o ia din nou de la capăt, indeplineşte totul ca la carte după ce ţine să deruteze etc. In jurul lui figuri care intruchipează in costume diferite citeva din trăsăturile personajului principal, exagerindu-le pitoresc : fidelitatea „timpă" alături de cruzime, ducind la izolare şi autopedepsire (ţiganul Baico Avan), fidelitatea prin automatism (Nicola şi albanezii), răgazul acordat viciului transformat in a doua natură (chirurgul beţiv Heiler), trucul şi vocaţia proteică (cerşetorul Luca), nevoia fizică de acţiune in perfectă osmoză cu lungi momente de apatie (Stan cel Gros), servilismul involuntar, din prostie luat insă ca bunătate (Alexandru), sadismul inconştient (Lemuel, Seol, Ţoar), in fine dublul angelic destrămat (Rafail). Intre aceste repere plasma ingroşată a faptelor, exterioare picturale ale gindirii, şi mai ales plimbarea ochiului — unicul ochi al lui Tobit — peste coregrafia luxuriantă a fiecărui detaliu. Prin orice imagine, Ştefan Agopian simulează o mişcare, trecind prin toată gama intensităţilor. Incertitudinea, ca şi permanenta suspiciune pe care Tobit o poate trezi populează aşteptarea cu o dinamică interioară, de fluid. La nivelul frazei, chiar, se sugerează tremurarea mătăsoasă a amănuntului. Faldul care vălureşte orice „suprafaţă" : iată, un singur exemplu, frecvenţa determinantului aşezat la sfirşitul frazei, dar aparţinind unui obiect mai devreme enunţat. Intorsătura aceasta e departe de a fi gratuită : nuanţa juxtapusă este, deci, aceea care decontextualizează calitatea — care dă libertatea obiectului. A fi intr-o carte inseamnă a fi liber.

Calendar de suflet

Urmare din pag. I

în loc să petreacă ultimele ceasuri în arestul vechilor săi duşmani, a închis ochii în (...) Sinaia..."

„Cererile stăruitoare" echivalau cu tot atitea demersuri de a obţine cărţi româneşti, pentru a le duce, pe cărări numai de el ştiute, în nelipsiţii desagi, dincolo de nedreptul hotar care-i separa pe fraţi de fraţi. Cite drumuri istovitoare să fi făcut, în măsura în care autorităţile locale au consemnat confiscarea şi arderea, la Braşov, a 76 621 tipărituri ? Să se fi aflat şi volumele, abia descoperite, în cei trei saci pe care-i căra, de regulă, adică „doi saci erau legaţi cap la cap, în formă de desagă — pe care o lua pe umeri — iar al treilea sac îl purta sub braţ" ? Şi-apoi, fără doar şi poate, cantitatea confiscată reprezintă, procentual, infinit mai puţin decit a transportat peste munţi baciul-patriot... La drept vorbind, cred că nu există o probă mai strictă, mai covirşitoare, a puterii de influenţare reprezentată de CARTE, decit nobila cerbicie cu care un „om de rind" a înţeles forţa de neînfrînt a literei tipărite, a scrisului înaripat slujind dreptăţii, adevărului de netraficat ! Un trup gigantic, avînd două braţe robuste — cultura şi istoria —, i-a călăuzit paşii, setea de cunoaştere ajutîndu-l să devină, poate fără să ştie, un „ambasador în opinci" al cauzei românilor de pretutindeni, înainte ca românii înşişi să se afle toţi laolaltă. Al. Duiliu-Zamfirescu, pe atunci ambasador al României la Roma, cunoscîndu-l pe Badea Cârţan, mărturisea : „Cu cit îl ascultam, mă simţeam mişcat de glasul şi portul acela neaoş românesc, de dorinţa neînfrîntă ce-l pornise din munţii lui şi-l adusese pe jos (20 zile de mers) în Italia, pînă la Roma (...) Ce forţă miraculoasă mînase pe acest ţăran spre obirşia neamului său ?".

Păcurarul George Cârţan a închis ochii „visînt întregirea neamului său." UNIREA este înfăptuită ! El doarme somnul de veci la Sinaia. Să nu-l uităm ! Calendarul de suflet are imensă nevoie ca toate filele sale, înscrise cu roşu major, să rămînă la locul lor, în Partenonul trainic al sensibilităţii româneşti.

Literatura postbelică

Urmare din pag. I

există ca atare, **personalizindu-se** datorită acestui tulburător proces de **istoricizare specifică** a actului creator. Iar **suma ideală** (şi nu statistică !) a respectivelor procese de **personalizare succesivă**, prin **istoricizarea lor specifică**, se constituie in ceea ce numim **„figura" personalităţii de ansamblu a unei literaturi naţionale.** Conchizind, trebuie spus că toţi aceia care s-au angajat la scrutarea fenomenului literar românesc din perspectivă sintetică („lecţia" lui Maiorescu, datorată „privirilor" sale critice, fiind pilduitoare prin clasicitatea ei) s-au obstinat la modul sublim in efortul analitic de identificare a numitului proces de **personalizare prin istoricizare** a epocilor literare ce compun in intregul ei istoria literaturii române. In acest sens, notăm in treacăt ca oricit am fi suspectaţi de recidiva anacronismului istoricizat, pozitivist, in ce ne priveşte, acceptăm integral, interpretindu-le ca pe o suită de enunţuri exemplare, titlurile date de Nicolae Iorga „cărţilor" ce alcătuiesc **Istoria literaturii româneşti in veacul al XIX-lea, de la 1821 inainte** (repusă de curind in circulaţie datorită excepţionalei competenţe şi osirdii dovedite de Rodica Rotaru) : **Epoca lui M. Kogălniceanu, Pregătirea literară a mişcărilor revoluţionare de la 1848, Anul '48 şi urmările sale, Literatura românească in epoca Unirii şi in domnia lui Vodă Cuza** ş. cl. Ele, aceste titulaturi, asumate in spiritul lor, sint elocvente pentru modul de „incercuire" in consubstanţialitatea sa istorică a conceptului de **perioadă literară.**

Intrebarea la care, de fapt, ne-am propus să ajungem — potrivit preceptului că pornind de departe, ajungi... aproape — este următoarea : dacă şi cum literatura română a ultimilor patru decenii, deci literatura română contemporană, se impune ca o **epocă literară distinctă**, „distribuită", cu drepturi depline, in continuarea celei (celor) anterioare, pe axul istoriei literaturii române de la origini pină in prezent. Retorică in enunţul ei strict — intrucit, evident, răspunsul este **absolut afirmativ** —, intrebarea merită totuşi cu prisosinţă a fi formulată şi reformulată. In egală măsură, o problemă de conştiinţă patriotică şi de indatorire profesională, acum cind ne apropiem de implinirea a patruzeci de ani de la săvirşirea actului istorico-revoluţionar de la 23 August 1944, intrebarea in cauză işi cere imperios, pe deplin legitim, răspunsul, amplu şi riguros argumentat. Comparabil, prin dramatismul său atotcuprinzător (poate) numai cu acela al renaşterii spiritului creator românesc de la 1848, **fenomenul de personalizare** a epocii literare contemporane se distinge prin extraordinara tensiune etic-creatoare a procesului de **istoricizare specific românească**, trăit cu intreaga ei „fiinţă" de literatura noastră de azi. Simplu spus, este premisa de la care pornind, se poate purcede la investigarea metodică a epocii literare actuale, luind in considerare structurile ei semnificative, impuse de teme, concepte şi raporturi precum : **tradiţie şi contemporaneitate, naţional şi universal, univers tematico-problematic şi diversitate stilistică, originalitate şi valoare, artisticul şi politicul, etic şi estetic, generaţie şi individualitate creatoare** şi aşa mai departe Inţelegem, deci, să omagiem patru decenii de istorie românească nouă relevind, prin analiza temeinică, ce şi cum s-a impus ca valoare perenă pe tărimul faptei noastre literare.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (LV)

De la „colaj" la „plagiat"

Pentru „moderniştii" „Europei libere" o formă extremă de inovaţie estetică părea să fie, incă de acum douăzeci de ani, „colajul" ; insă o inovaţie care insemna automat şi „valoare". Nu incape indoială că raţionamentul acesta era, a face „colaj" (aşa cum incercaseră numeroşi dintre moderni, in pictură şi chiar in literatură) era egal cu a fi la nivelul gindirii celei mai inaintate ; s-ar putea doar observa că tehnicile nu valorizează obligatoriu opera ci omogenitatea creaţiei privită integral. Insă ce importanţă are aceasta : moderniştii iubeau colajul şi pace !

Apologistul „colajului" se găsise, in jur de 1960, Virgil Ierunca, bineinţeles. Nişte comentarii in marginea uitatului roman „Prăvălia Diavolului", de Mircea Streinul, conţineau şi un astfel de elogiu al „colajului" : „personagiile lui se nutresc cu literatura şi gindurile unor Mircea Eliade, Cioran sau Vulcănescu, cultivă un fel de „collage" epic (e redată de pildă proclamaţia de intrare in război a României) şi nu sint indepărtate nici citate lungi din poezia bucovinenilor lui, I. Vesper, G. Drumur sau traducătorul lui Rimbaud, Niculai Roşca" [1]). Citiva ani mai tirziu, omul, renunţind a mai scrie, franţuzeşte, „collage", lăuda la Dinu Pillat, „mărturia-colaj" [2]). Nu doar că ştia de „colaj" dar omului ii şi plăcea procedeul, aşa cum rezultă dintr-un comentariu à propos de muzica lui Marius Constant : „El nu face muzică de jazz pe canavaua unui subtext modern (vezi cazul lui André Hodeir, sprijinindu-se pe Joyce) şi nici nu foloseşte jazzul drept colaj integrat intr-un limbaj savant" [3]). Pentru Virgil Ierunca, aşadar, „colajul" era, din 1960 pină in 1980 o tehnică valabilă, fie in roman, fie in muzica de jazz (omul e un pasionat jazz-man). In iubirea lui pentru „colaj", parizianul de limbă română era urmat şi de alţi citiva căuzaşi cărora procedeul le plăcuse, de asemenea, şi le suna bine. Un Şerban Cristovici semnala intr-o recenzie atenţia lui J. Arp pentru „colaj", inţeles acesta ca expresie modernă [4]). Altcineva comenta regia teatrală a lui Andrei Şerban elogiind introducerea in spectacol a unor fragmente de texte in limbi vechi, citeodată şi muzică românească populară. O „exegeză" de Sever Tipei saluta „colajul" intr-o compoziţie muzicală de Gh. Costinescu iar la altcineva observase că „materialul de bază este format din alăturarea unor colinde bihorene luate din colecţia lui Bartók" [5]). Se mai poate cita şi din alte contribuţiuni, fapt e că pentru modernii „Europei libere", colajul reprezenta un procedeu care nu putea fi trecut cu vederea, aflat in sfera artei.

Dacă totul s-ar fi oprit aici s-ar fi putut observa că o dată in plus tehnicile sint, in grupul „Europei libere", absolutizate din necesităţi de ordin disolutiv. Insă brusc ideea „colajului" valabil s-a transformat intr-un *procedeu tactic denigrator*, din categoria acelora care ţintesc să scoată adversarul politic din luptă : „colajul" de ieri a devenit, dacă acela care il foloseşte este un „inamic", pur şi simplu „plagiat". Insă tehnica denigrării prin „plagiat" nu era originală, ea provenea din mediile emigraţiei ruseşti şi apăruse in 1966 cind un autor „alb", Arkadi Gaiev, publicase in „Bulletin de l'Institut des Etudes sur l'Union Sovietique" [6]) un articol exploziv in care il acuza pe Şolohov de „plagiat". Nu e vorbă, Şolohov se număra şi el printre inamicii emigraţiei „albe" aşa incit procedeul se explica, sub raport tactic, cum nu se poate mai bine. Cum era o fată curioasă şi intreprinzătoare, Monica Lovinescu află numaidecit de intreaga afacere [7]) şi se gindi că „plagiatul" putea să devină un refren valoros spre a compromite, prin repetiţii obsedante, pe „indezirabilii" români. Aşa se face că in ultimii şapte ani sloganul „plagiatului" (denumire nouă pentru mai vechiul „colaj", primul — re-probabil, al doilea admirat !) se răspindi la „Europa liberă" cu o iuţeală fulgerătoare. Cum principalul inamic, fixat pe această poziţie incă din 1966, era Eugen Barbu [8]), se inţelege că asupra lui se răspindi mai intii ploaia de acuzaţii in chestiunea „plagiatului". Insă cu sistemă şi palpind bine terenul. Intiia sintagmă fuse, à propos de „Princepele", „compilare": „o compilare neinspirată de texte vechi in scopuri de pitoresc de raion" [9]). Dar nu era de ajuns, bineinţeles ; intr-un fel de cronică la „Incognito" [10]) tot Monica Lovinescu părea a căuta cu luminarea „plagiatul" : paternitatea „Gropii", zicea ea, n-ar fi sigură, „Incognito" ar fi un roman cu cheie (ceea ce i se pare meprizabil) in fine chiar titlul e „plagiat" fiindcă şi Petru Dumitriu ar fi publicat, in străinătate, un roman care se chema tot „Incognito". Ulterior, cu miini obscure, aceeaşi recenzentă „descoperă" intr-unul din volumele ciclului „Incognito" citeva inserturi din alţi autori, deşi chiar romancierul anunţase că utilizează, ca şi in „Princepele", procedeul „colajului". Dar ce contează: adoraţia de ieri pentru „colaj", care ar fi trebuit să umple, desigur teoretic, de fericire pe „eurolibrişti", se prefăcuse intr-o cumplită oroare faţă de aceia care „colează" texte, adică ..., deh !, „plagiază".

De aci incolo „retorica plagiatului" se porni in două direcţii diferite intre care intiia constă in a descoperi cit mai mulţi „plagiatori", desigur numai printre aceia pe care „Europa liberă" ii urăşte intrucit nu se lasă in miinile negre ale diversiunii. „Plagiatori" deveniră, in formula „Europei libere", Ion Gheorghe (care incorporase intr-un volum, „Zicere la Zicere", citate de Lao-Tse), Corneliu Vadim Tudor (care tradusese o notă dintr-o revistă străină, deşi acela era procedeul instituit la jurnalul unde scria), Tudor Ghideanu, susţinător al protocronismului, urit de diversiune, chiar şi Jon Milos, stabilit in Suedia şi care nu admite tacticile antiromâneşti ale „Europei libere". Despre aceştia veni vorba cit se poate de des şi cele mai felurite figuri ale „Europei libere" (Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, N. C. Munteanu etc.) se exprimaseră, cu minie, impotriva „odioşilor plagiatori" ; prin insistenţa sloganelor s-ar zice că obiectivele fuseseră atinse dar rezultatul aşteptat nu se confirmă. In fine, „plagiatori" prin intermediul „colajului" (pe care ieri V. Ierunca il adora) deveniră nu numai citiva scriitori ci toţi aceia care colaborează la „Luceafărul" : „politica amalgamului, a colajului ideologic, e practicată pretutindeni" [11]).

Cam acestea sint datele aşa-ziselor „afaceri de plagiat" care aveau in vedere nu doar *lichidarea exclusivistă a adversarilor politici* ci şi, in citeva cazuri, atacul la valori. Dar ce să ne mai mirăm ! : nu-l făcuse V. Ierunca plagiator şi pe George Enescu ? [12]).

Fapt e că in formula „Europei libere" datele s-ar prezenta cam in acest fel : „plagiatori" sint aceia care combat diversiunea iar „originali" sint, iată o noutate, oamenii „Europei libere". In privinţa acestora, să concedem că „originalitatea" unor astfel de creatori e fapt dovedit. „Plagiator" e, s-ar zice, Ion Gheorghe care integrează in poezia lui versuri din Lao-Tze dar Virgil Ierunca este „original" atunci cind utilizează exact acelaşi procedeu, citind din Eminescu : „Grabnică suire / Intoarcere'n lacrimă / Povestea pe-de-rost / Cine-a inceput-o ? / Cind o vor sfirşi ? / In amiază păcatele toate / Treceau pragul / Incepe pustiul principal / Du-te, Vino / Nu spera şi nu ai teamă / I-aţi văzut ? / Sunt tot atit de oculţi ? / S-o facem şi p-asta ! /". [13])

„Plăgiator" e acela care foloseşte un titlu străin („Incognito") dar V. Ierunca intitulind, după Paul Georgescu, un articol „Tinereţe fără tinereţe" e „original". „Originali" sint şi diferiţi poeţi diletanţi ai grupului parizian (Gh. Bumbeşti, I. Pirvulescu) care copiază pe Ion Barbu.

Artur Silvestri

[1]). *„Româneşte", FRU, 1964, pg. 312.*
[2]). *„Limite", nr. 21/martie 1976.*
[3]). *„Limite", nr. 32—33/ nov. 1981, pg. 31.*
[4]). *„Limite", nr. 15/martie 1974.*
[5]). *„Limite", 10/aug. 1972, pg. 13.*
[6]). *nr. 34/16 nov 1966.*
[7]). *O comentează in „Unde scurte", Paris, 1978, pg. 158.*
[8]). *Cf. „Unde scurte", Paris, 1978, pg. 174.*
[9]). *Monica Lovinescu, in „Ethos" II, 1975, pg. 303.*
[10]). *in „Limite", nr. 23/martie 1977.*
[10]). *Intr-o emisiune din 11 dec. 1982.*
[11]) *V. Ierunca in emisiunea din 2 sept. 1983.*
[12]) *in „Româneşte", FRU, 1964, pg. 296.*
[13]) *„Numărul opt", „Limite", nr. 12/iulie 1973, pg. 3.*

Poeme de Adam Puslojić

ÎN ROMÂNEȘTE DE NICHITA STĂNESCU

Întîia întîlnire cu Negleduș

Negleduș are șaisprezece suflete
dar n-are chip

Negleduș este o masă cu douăsprezece scaune.
El are o sută de crengi
din care răsar anii.

Azi, iată-l, a venit la oraș
ca să se satură de privit.

El are șaisprezece suflete sub chivără
și treizeci de ochi în frunte, treizeci în ceafă

Negleduș privește lumea rotundă
dimprejurul lui.
El cumpără
pantofi, berbeci, cai și o pălărie.

Șerpii îl iubesc
în timp ce el îi răsfață mingiindu-i
Ceea ce visează sufletele lui, peste noapte
peste zi, cumpără.

În amurg,
sătul de toate, Negleduș
cumpără tot orașul
înafară de oameni.

Întîia încercare a lui Negleduș

Pe Sotona, oare-am să-l văd
cum se plimbă prin grădină,
dac-aș deschide fereastra spre el ?
O deschid.

O închid

și chem pisici treizeci,
ciini cincisprezece, șerpi opt,
prieteni patru
și pe iubita mea.

Așa și pe dincolo, le zic,
dar...
luați tot ce vă place !

Chiar în aceeași noapte,
toate pisicile și toți ciinii
îi dau iubitei și o gonesc
în lume

Unul din cei cincisprezece ciini
a rămas cu mine.

Următoarea încercare a lui Negleduș

Am lătrat astăzi
pentru intîia oară.
Am împrumutat
bătrînul schelet din grădina zoologică
și o oră am repetat
cu pisicile
Atunci abia am lătrat,
am lătrat ca lumea

Sala în care repet
e nenăscuta lume,
iar ce există e numai
visul ciinelui că vreodată
o, din os
se va naște femeia
Puneți mîna pe care n-o aveți.
deasupra ochilor ce nu-i aveți
și o să zăriți
că în jurul vostru și al pruncilor voștri
Ce urmează să se nască abia
dintr-un viitor de abur
nimic nu este încă
Și... dacă lătrați
nimeni în afară
de bătrîna cea surdă, moartea, —
nu o să vă audă, nimeni.

Încercarea lui Negleduș, a treia

Pe umăr i-am pus mîna
și o pădure i-a răsărit din umeri
Pletelor i le-am dat foc
și-a izbucnit din ele
un iepure

Spre lacurile ochilor ei fugea

A sărit într-unul, a ieșit din celălalt.
Prindeți iepurele
am strigat tuturor
celor ce treceau pe alături.

Sărutați-i ochii
Nimeni însă
de lipiciul meu nu s-a lipit.
Azi se cunosc bine
pămîntenele obiceiuri
după care-mi dăruiesc
darurile

Pentru rană, — catran și cinepă.

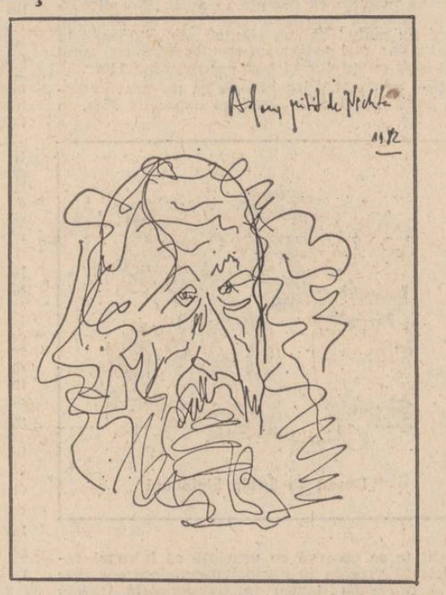

A patra încercare

Cartoful căzînd în pămînt
o nouă speranță ne-a dat.
Pămîntul dăruindu-se
fiului cartofului

La urmă
cu pătura cerului învelindu-mă
voi adormi greu
cu fruntea pe topor.

Încercarea a cincea

Pentru că ești în mine
greu o să-ți fie

Bucură-te
dacă-ți zmulg ochii
pentru că o fac dintr-o dată,
ca să ne amintim amîndoi :
întunericul e
singurul spațiu dinlăuntru

Ai uitat oare
să-ți iei cu tine lanțul ?
Și cel puțin ai o lamă la sîn,
o viperă în buzunar,
un pui de crocodil în chibrit.
un bumerang în coaste
otravă în nară,
pistol în batistă ?

Mi-e totuna.

Uită-mi chipul, pentru că mi l-ai văzut :
numele pentru că m-ai strigat pe nume.
Dar cele șaisprezece suflete ale mele
nu le uita și nu uita
că ești acum înveșmîntat cu pielea mea.

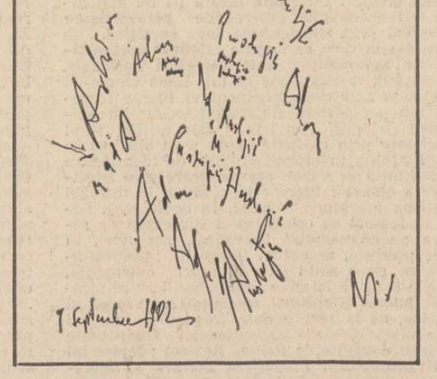

A șasea încercare

Zorile

Cocoșul
în loc să strige alt cocoș, —
Cain îl strigă pe fratele său Abel

M-am luat după ei
deși citisem
povestea

Ah, dacă-ați ști
prin ce mărăcinișuri
le-a fost dat să se cațăre

Urcînd, se ajutau
unul pe altul
ca frații, încă

Abia cînd s-au uitat
în sus li s-a limpezit
cine sînt și unde sînt.

Cain, îl întrebă atunci, pe Abel :
Tu cine ești ?
Fratele tău, îi răspunse Abel

În locul acesta
mă tem mereu
că viața se va îndepărta de poveste

Trei cuvinte. doar trei
i-au fost de ajuns lui Cain
și Abel începu să se adumbrească

L-am întrebat :
Caine unde ți-e fratele Abel ?
Dar nu mi-a răspuns.

Am coborît în oraș atunci
și-am scris în numele Domnului :
„Cine îl ucide pe Cain
se va pocăi de șapte ori !"

În ziarul local, în una
din ultimele pagini, unde
deobicei se publică și
scrierile sfinte,
am tipărit acestea.

Îndată ce, la micul dejun Adam
citi știrea, o chemă la sine
pe Eva, soția sa, și ea
rămase gravidă și-l născu pe Cain
și spuse : am primit
un om de la Domnul.

Încercarea a șaptea

Eu Negleduș cel de pe coasta de fildeș
găini vînd și humă.
și bat ziua paiele de aur
ca să aveți voi cu ce să sorbiți
citronada de noapte.
Pentru că ne crește brusc prețul
tuturora în zori
și la baie ni se ridică
moartea în ceafă

Împletește-mi un fular, iubito
iar eu, prin poștă
o să-ți trimit șalvari

Nu, iată-ți foarfecele
ca să te scurtez de ghiare, da.

A opta încercare

A izbucnit la periferie
primul foc.
Aceasta nu vă spune nimic ?

Scapă cine poate !

Încălecați pisicile și ciinii și caii.
Apucați-vă
de sînii mamelor voastre.

Salvează-te.

Adînc în sîn ascunde-ți-vă casa.
De azi nu va mai fi al vostru
nimic din ce-ați avut ieri.

REPERE

Jurnalul lui Julien Green (II)

Absorbit de scrierea cărților, Julien Green este preocupat și de soarta lumii sale, contemplîndu-i, așa cum am văzut, iremediabila decădere. Una dintre cauzele descifrate de marele scriitor constă în preponderența pe care o pot avea la un moment dat oamenii cu deformații sufletești și morale. Julien Green notează : „Un visător la putere este o catastrofă pentru omenire". Așa se explică într-o oarecare măsură tragedia europeană și ultimul conflict mondial, precum și alte fenomene de disoluție socială și politică. Oricît s-ar afla de izolat de vîrtejeala politicianistă, scriitorul nu poate rămîne indiferent la suferința colectivă.

Pe alt plan, jurnalul propune una dintre cele mai adînci prospecțiuni în viața unui scriitor. Întreaga existență a lui Julien Green a fost dedicată scrisului și cititului. În acest sens, este tulburător cît măreție degajă munca unui scriitor care se consacră exclusiv operei. Julien Green nu a făcut nimic altceva în viața sa, el a fost un miner îngropat în abatajul său, infernul sufletului omenesc, asumîndu-și păcatele lumii, pe lîngă truda istovitoare de a le căuta expresia : „Un medic îmi spune că oboselile scriitorului sînt oboseli de salahor. De obicei asta nu se știe. Cititorul distrat nu bănuiește nimic. Își închipuie că o pagină de roman se scrie tot atît de ușor ca o scrisoare, o scrisoare cum scrie el, bineînțeles, nu eu. Vizitatorul meu îmi vorbește despre lumea de mîine și despre ravagiile la care vor duce abuzurile științei, adică, precizează el, proasta ei folosire. Ar fi posibil să se introducă în creierul omenesc ceea ce este necesar pentru transformarea oamenilor în sclavi foarte ascultători." Autorul **Jurnalului** se referă numai la „cititorul distrat" și se vede că n-a avut prea mult de-a face cu cel răuvoitor. Acesta din urmă tinde să facă el însuși literatură, pentru a-ți arăta că nu e mare lucru și pentru a se convinge pe sine că este îndreptățit în ura lui. El dezvoltă în cele din urmă o incapacitate totală de a distinge literatura de subprodusul artistic, amestecînd valoarea cu non-valoarea, și promovînd o atmosferă socială extrem de periculoasă. Refugiul este în mijlocul cărților, numai ele ne spun ceea ce „este" cu adevărat : „Cărțile, pretutindeni în jurul meu, numai cărți. Le-am iubit nespus de mult încă din tinerețe... Cărțile propagă tăcerea". Ultima propoziție conține un adevăr destul de puțin observat. Există un hermetism al expresiei, al cuvintelor înseși, o realitate care se ascunde atunci cînd este numită. O mare tăcere este închisă în cuvintele cărților, și asta nu va înțelege niciodată prostul care crede că literatura se poate face oricum și că ea trebuie să exprime orice. Din nou, realitatea este paradoxală. Literatura exprimă, ca să spunem așa, tocmai „tăcerea", de fapt nici nu o exprimă, ci o „face" pur și simplu. Tăcerea aceea asemănătoare cu „golul" buddhist, care nu este negativă, ci în care se află înțelesurile, un prea-plin al lumii.

Traducerea lui Modest Morariu ne face cunoștință în limba română cu opera fundamentală a unui mare scriitor contemporan, o carte „mutagenă", capabilă să influențeze profund pe orice cititor sensibil. Echivalența românească caută forma cea mai apropiată de precizia diamantină a originalului. Ezitările nu lipsesc, uneori sînt prezente chiar mici erori, cum este cea de la pagina 308, unde se vorbește de „frumoasa Enkadu" din cunoscutul poem babilonian, **Ghilgames.** Chiar dacă referința greșită provine din originalul lui Julien Green, și n-ar fi exclus, date fiind anumite conotații asupra cărora nu insistăm, poema este prea cunoscută pentru a nu fi sugerat o corectură în versiunea românească. „Frumoasa" este de fapt un „frumos", așa cum îi spune curtezana adusă să-l îmblînzească : „Ești frumos, Enkidu ; te-ai făcut ca un zeu. / De ce rătăcești cu fiarele în pustiu ?" Enkidu este un „alt" Ghilgameș, întruchiparea forței virile, și citîm, de plăcere, din versetele în care personajul este descris de către primul om care l-a văzut : „....e cel mai puternic din țară, e tăria însăși, / puterea sa e asemeni bolovanului ce cade din bolta cerească". Numai podoaba capilară sugerează altceva : „....bețșug de păr ca o femeie. / Are o claie de păr stufoasă ca spicele secerate".

Jurnalul lui Green este de asemenea o carte de problematică spirituală, chiar mai mult decît una intelectuală sau artistică, potrivindu-i-se cuvintele lui Renouvier, puse de Julian Benda drept motto pentru **La Trahison des clercs :** „Le monde souffre du manque de foi en une vérité transcendante". Adică un adevăr pe care să nu-l putem relativiza la nesfîrșit în discuțiile noastre subtile (îmi amintesc de cuvintele aceluiași Benda, referitoare la imbecilul care nu este perfect dacă nu este instruit). În totul, **Jurnalul** lui Julien Green este o operă excepțională, a cărei traducere în românește ar trebui continuată.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN ULTIMUL NUMĂR** al revistei „Les Cahiers des Amis de Panaït Istrati" a fost publicată o amplă recenzie semnată Henri Courdis, vicepreședintele Asociației prietenilor marelui scriitor român. Comentariul lui Henri Courdis este dedicat recentei cărți a lui Michel P. Hamelet, **La vraie Roumanie de Ceaușescu,** apărută cu prefața lui Alain Poher, președintele Senatului francez, și publicată de editura Nagel din Paris. Sînt evidențiate numeroasele elemente documentare, informația bogată și caracterul inedit al multor materiale, care prezintă cititorului din Franța o realitate dinamică, o țară socialistă în plină dezvoltare, în căutarea unor soluții noi, pentru depășirea dificultăților create de criza economică din lume. De asemenea, sînt analizate, relațiile de prietenie și colaborare dintre Franța și România, ilustrate tocmai de această lucrare remarcabilă. Un loc aparte este consacrat în comentariul lui Henri Courdis interviului președintelui Nicolae Ceaușescu, apreciat din punctul de vedere al contribuției pe care o aduce la înțelegerea unora dintre marile probleme ale lumii contemporane, la găsirea celor mai bune soluții pentru depășirea lor.

● **UNUL DINTRE** cei mai proeminenți regizori sovietici de azi, Iuri Ozerov, realizator al epopeii cinematografice „Eliberarea", a dedicat o nouă creație temei celui de al doilea război mondial. „Eliberarea" a cunoscut în ultimul timp un mare succes, fiind prolectată pe ecranele din 114 țări. Noua peliculă a lui Iuri Ozerov evocă luptele din apropierea Moscovei, care au marcat o turnură decisivă în desfășurarea războiului, arătînd că mașina de război germană poate fi înfrîntă și spulberînd, în acest fel, mitul invincibilității militare a naziștilor. Criticii care s-au referit la noul film al lui Iuri Ozerov sugerează faptul că este elaborat în maniera unei cronici, aducînd în prim-plan personaje reale, eroi ai luptei împotriva fascismului, dintre care mulți au pierit în acei ani de foc. Artistul tinde în acest fel să impună un stil de cinematografie istorică, impregnat de puternice elemente veriste.

● **UNA DINTRE** cele mai importante descoperiri în domeniul filologiei s-a produs în orașul-stat Metamor din Armenia, unde arheologii sovietici au găsit tăblițe cu hieroglife egiptene și scriere cuneiformă messopotamiană datînd din secolele XI-IX î.e.n. Revistele menționează de asemenea alte importante lucrări ale arheologilor sovietici, cum ar fi „șantierul" „Omului de aur", deshumat din gorganul Isiik, în apropierea orașului Alma-Ata, cu vechime din secolele IV-III î.e.n. De asemenea, în vechiul Novgorod a fost descoperit atelierul unui pictor de icoane, din care s-au păstrat instrumente de lucru, precum și materiale folosite la celebrele icoane novgorodene : culori, folii de aramă și argint pentru îmbrăcarea ramelor ș.a. Tot la Novgorod a fost găsită, printre actele oficiale scrise pe coajă de mesteacăn, prima și deocamdată singura atestare în limba latină. În prezent se desfășoară editarea lucrării **Arheologia U.R.S.S.,** în 20 de volume, în care vor fi sistematizate materialele din toate muzeele U.R.S.S. ce înfățișează istoria omenirii din paleolitic și pînă în evul mediu.

● **O FIGURĂ PROEMINENTĂ** în așa numita „școală new-yorkeză" este John Ashberry autorul celebrului volum de versuri **Portret într-o oglindă convexă.** Critica de peste ocean a definit trăsăturile specifice artei grupului new-yorkez printr-o infuzie puternică de simbolism francez. De altfel, poeții din școala new-yorkeză au fost iubitori ai impresionismului picturii franceze de la sfîrșitul secolului trecut, precum și ai poeților simboliști, mulți dintre ei petrecînd stagii îndelungate de documentare și studii la Paris. Este remarcabilă îndeosebi cercetarea pe care a întreprins-o asupra artei franceze moderne marele poet Frank O'Hara, mort preatimpuriu, a cărui operă a fost editată chiar de John Ashberry. Versurile lui Ashberry constituie un fenomen de ruptură față de lirica americană tradițională, părăsind caracterul frust și inspirația plebeiană, pe linie Frost și Sandburg. El propune o poematică cu bogate referințe culturale, făcînd loc unei problematici sufletești de mare subtilitate, cu tensiuni insolubile și cu o mare limpezime a expresiei.

Desen de Sabin Ștefănuță

● **O SCRIITOARE** proeminentă a literaturii indiene de azi este Amrita Pritam. Personalitate complexă, poetă și romancieră, eseistă cu mari perspective și adîncime intelectuală impresionantă, laureată a unor premii literare de prestigiu, Amrita Pritam aduce în literatura indiană contemporană sonurile aspre și vigoarea limbii pundjabi. Într-un interviu Amrita Pritam se referă la condiția „precară" a unor literaturi cu vocație particularistă, cum ar fi cea pe care o ilustrează ea însăși, avînd cititori „prea puțini", circa cincizeci de milioane. Cititori prea puțini ? Cu siguranță, atunci cînd avem de-a face cu o scriitoare atît de ambițioasă cum este Amrita Pritam, tradusă în limbile europene, preocupată de destinul poeziei din întreaga lume, iubitoare și a literaturii noastre, din care a publicat unele echivalențe în urmă cu aproape două decenii.

Balcanice

GORAN BABICI

Paharul albastru cu puncte albe

Roșcovanul Nichita e un absolut daltonist.
Soția lui se gîndește
Că moara de vînt macină grîu.
Acum ciinele se afundă-n ocean, în cel
panonic,
Iar profesorii universitari descifrează
Care curent marin l-a luat.
Metamorfoza a început.
Pe zăpadă coboară albina și face miere,
Dar lupul nu o înghite și sugrumă oaia.
România ! România !
România s-a prefăcut în bomboană
Fiindcă toți știu
Că lui Nichita îi plac dulciurile.

În românește de
Dumitru M. Ion

Studii românești în Olanda

De curînd, prof. Willem Noomen, organizatorul lectoratelor de limbă română la universitățile din Amsterdam și Groningen, șeful secției de cultură și limbă română la această din urmă universitate olandeză, cunoscător temeinic al limbii noastre și autor al unor studii erudite asupra limbii române vechi, în special asupra traducerilor din **Alexandria** (ediția întîi, 1650), a împlinit 60 de ani, prilej pentru a-l omagia, amintindu-ne cu gratitudine de cele ce a realizat de-a lungul anilor, „pentru creșterea limbii românești", pentru cunoașterea și difuzarea ei în lume.

Volumul omagial, publicat acum de Universitatea din Groningen, conține „studii românești", indicație întocmai înscrisă în fruntea volumului, cu o prefață a prof. H. J. W. Drijvers, decanul Facultății de litere, care evocă personalitatea sărbătoritului, subliniind meritele deosebite ale prof. W. Noomen în promovarea interesului pentru cultura și limba română în Olanda și în lume : „Alături de sarcinile de direcție a studiilor de franceză și română, ai servit Facultatea în mai multe direcții... Ai dezvoltat Secția de română și ești una din figurile centrale în domeniul studiilor medievale de la Groningen. Acest volum reprezintă un omagiu internațional a cărui intenție este de a onora în d-ta, pe omul de știință și modesta secție de română care este totuși capabilă de a suscita atenția și stima. Astfel, ai realizat centre științifice, unde oamenii își pot desfășura calitățile și unde se simt bine, pentru că e o atmosferă binefăcătoare a adevăratelor **humaniora".** Ceea ce explică deci atașamentul celor ce au semnat **tabula gratulatoria** și mai ales „studiile românești" din acest volum, și anume : Mircea Eliade, **Insula lui Euthanasius,** studiu tradus pentru prima dată într-o limbă străină (în franceză, cum sînt toate studiile, cu excepția unuia, cel ce urmează, în engleză) ; Eric Tappe, **Ciocoi și snobi — o paralelă a parvenitismului ;** Al. Duțu, **Expresie literară și imaginație-inteligență în epoca umaniștilor români ;** Adrian Marino, **La începuturile istoriei literare românești ;** Gh. Bulgăr, **Paradoxurile limbajului poetic ;** Sorin Alexandrescu, **Junimea : discurs politic și discurs cultural ;** Al. Niculescu, **Vocativul românesc ;** Florica Dimitrescu, **Considerații asupra aspectelor sinonimiei în Palia de la Orăștie ;** Mihai Zamfir, **Postsimbolismul românesc și poemul în proză, de la D. Anghel la T. Arghezi ;** Ion Oana, **Despre unele aspecte ale Luminilor românești ; rolul, sursele, specificul lor ;** I. P. Culianu (îngrijitorul acestui frumos volum), **Fantasmele libertății la M. Eminescu ; peisajul centrului lumii în nuvela Cezara** (1876) ; Mircea Handoca, **Afinități elective : Mircea Eliade și Lucian Blaga ;** Maria Virginia Metzeltin, **Urmuz sau imposibilitatea de a inova ;** Zaharia Sângeorzan, **Hanul la Mihail Sadoveanu ;** Silvia Chițimia, **Balada Soarele și Luna și cîteva elemente de cosmogonie.** Din păcate, spațiul tipografic fiind limitat — cum ne spune editorul — la 200 pagini — au rămas nepublicate alte contribuții, iar unele, incluse, au fost reduse, într-o măsură, pentru a rotunji acest volum omagial de studii românești, publicat de Universitatea din Groningen, a doua ca vechime din Olanda.

Amintindu-ne că prof. W. Noomen a învățat și stăpînește atît de bine limba română de vreo trei decenii, că din 1961 el a deschis la Amsterdam, fiind asistent al reputatului Paul Zumthor, cursuri de istorie a limbii române, trecînd apoi în 1964 ca profesor la Groningen, sîntem bucuroși de a fi participat sufletește, de departe, la omagierea sa, simbolic prezenți prin studiile pe care i le-am dedicat, în semn de recunoaștere a meritelor lui științifice, a atașamentului său fidel față de cultura și limba română.

Gh. Bulgăr

SPORT

Plopii vuiesc, salcia caută iarbă...

...iepurii gonesc după conturul închipuit al borceagului, dar din cer ninge vijelios, cade lapoviță, bate ploaia. Ce mai lună martie ! — spuneți-mi unde ia masa să mă duc să-i torn otravă-n ciorbă. Mi-e dor de-o primăvară adevărată, nu de împletiri de vulpe albă pe un gînd de domnișoară valsînd zaharisit în postul mare. Dar pentru că nici un Dumnezeu nu e fără pată, să ne azvîrlim săgeata speranței spre luna aprilie și noi să întîrziem o clipă în potirul aurit al zilei de miercuri. Am cîștigat și pe tărmul cu sănii al Craiovei și sub balcoanele Caucazului. De greci, clienții noștri pe toate fronturile și din totdeauna — polihronion ! — n-am avut niciodată o spaimă stihinică, ei ne-au fost bandaj inmiresmat ori de cîte ori am simțit nevoia unei guri de gin tonic. De aceea și victoriile pe care le obținem asupra lor ruginesc iute. Mă gîndesc că ar fi bine să jucăm cu ei pe măsline de Volo și pe vin Retzina, păstrat în amfore antice, sub sîni de zeițe pictați cu migdala geniului. Dacă pierdem, îi invităm să facă negoț la Brăila, unde toți erau capitanu' de barcuța, simigii, vînzători de scordolea. Îmi plac grecii în toate împrejurările, fiindcă miros a lichior de trandafir, a bibliotecă din Alexandria și a lemn de corabie. Vărs o cupă de cărăbuși în iedera casei lui Lucescu, pentru că nu l-a adus în lumină, după Hagi, și pe Mateuț. Nu pricep, însă, cum de se poticnesc mereu băieții din echipa de tineret și ce diavol le pune piedică. Orice mi s-ar spune, extrema dreaptă Lăcătuș este, de multă vreme, o eroare cazonă.

Despre Dinamo București mi-am anunțat toți prietenii, cu o săptămînă înainte de meciul de la Tbilisi, inclusiv pe Cornel Dinu și pe o poetă de limbă gruzină, că ne va deschide, sub Caucaz, drumul spre Roma sau spre Liverpool. Mai frumoasă Roma, după cum se știe, mai aproape de sufletul meu, colindată de riuri de vin de Toscana și străjuită, în piața II Popolo, de statuia, dăltuită parcă în vifor negru, a unui soldat al regelui Decebal.

La Tbilisi, Dinamo București a demonstrat tuturor că a învățat să traverseze Europa în mantie de purpură și că împreună cu Universitatea Craiova, sînt cele două temeiuri de aur ale fotbalului românesc. (Nădăjduiesc că și Steaua să urce pe același podiș, unde cîntă magic vîntul biruinței). La Tbilisi, ai noștri au răsturnat furtunile din Minsk, mult mai greu decît m-aș fi așteptat, fiindcă jucătorii sovietici sînt jucători de clasă, aleargă năucitor de mult, sînt îndrăgostiți de joc și de poarta adversarului, trag cu catiușele și sînt sportivi de aleasă ținută morală.

Trebuie să-i mulțumesc în mod special lui Moraru pentru înalta lui măiestrie. Este cel mai bun portar pe care l-a avut vreodată Dinamo.

Chiar sub ninsoare, ziua de miercuri a avut două izbucniri de primăvară adevărată : la Craiova și lîngă poalele Caucazului. Doi ochi de lumină verde sau conturul firelor de iarbă pe care le caut și eu și toți iepurii ce visează borceag și crai nou în mijlocul bolții.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 16 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
11
(1 141)
Sîmbătă
17 martie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Durabila construcție

Un an jubiliar prin semnificația marii noastre sărbători naționale și prin evenimentul care se proiectează la orizont, Congresul al XIII-lea al partidului, acest an — al patruzecilea al libertății noastre — este văzut și înțeles ca dimensiune a unor hotăritoare înfăptuiri. Ca punct de reper pentru configurarea la cote calitative noi, a unei etape în care cuvîntul de ordine îl constituie înscrierea noastră în rîndul țărilor socialiste cu dezvoltare medie. Trăim un timp, așadar, al unei vii concentrări de energie și al unei desfășurări de efort la scara întregii țări. Pe agenda conducerii de partid și de stat, sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, figurează consfătuiri de producție, întruniri ale diverselor forumuri și organisme ale democrației noastre socialiste, modalități care, în sfera deciziei și a prospectării viitorului imediat, ne pun în contact cu o realitate în continuă transformare, atît în economie, în domeniul producției materiale, cît și în știință, cultură și artă, în activitatea socială, în domeniul producției spirituale. O nouă stare de spirit ne propun orientările și indicațiile secretarului general al partidului ; demersurile sale cu aplicabilitate în toate laturile existenței societății ne propun și consacră o viziune care integrează prezentul — complex și dinamic — în sfera de probleme ale unei ample construcții de perspectivă. Și omul nou, conștiința sa înaintată, fac parte integrantă dintre acestea, implică și dezvoltă spiritul revoluționar ca trăsătură distinctă a unei epoci. Ne gîndim, bunăoară, că chiar în această primăvară, în diagrama și răsfringerea acestei epoci întîlnim un moment, de asemenea, jubiliar, faptul că se împlinesc zece ani de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost investit, prin voința întregii națiuni, în funcția supremă de Președinte al Republicii Socialiste România, întîiul președinte al țării. Acest deceniu este o parte a epocii care poartă un nume propriu și sensuri esențiale ale unei biografii exemplare. În materie de istorie și de reverberare a datelor ei fundamentale, cu toată explicația de sensuri și învățăminte, în materie de știință a conducerii și edificare pe noi trepte a ființei noastre naționale, acest deceniu înseamnă de fapt asumarea uneia dintre cele mai adînci cunoașteri de sine, cunoașterea și asumarea adevărului care ne privește și în lumina căruia ne-am gîndit și ne gîndim propriul destin. Ideile de independență, de libertate și dreptate națională și socială, ideile de democrație ca valori ale progresului și prosperității întregii țări, valorile științei, culturii și artei au primit programatic confirmări de natură politică, morală și socială, transformîndu-se în ideologie și criterii după care ființăm ca popor și națiune și ne-am cucerit un loc demn și binemeritat în lumea contemporană.

Impactul unui asemenea moment — ale cărui sublinieri au o distincție clară și în cultură, în literatură și artă — este reprezentativ pentru întreaga stare de spirit, efort și voință cu care ne întîmpinăm marea sărbătoare națională și evenimentul politic major care este Congresul al XIII-lea al partidului. Prin paleta largă a problemelor înscrise pe agenda conducerii de partid și de stat, această primăvară se detașează ca un anotimp febril de lucru și de reflecție. Nu mai departe decît acel demers al președintelui țării cu privire la sănătatea și vigoarea poporului, la trăinicia națiunii. Ceea ce în logica firească a situațiilor dintre o latură și alta a existenței se constituie tot într-o construcție, într-o viziune de fond și de perspectivă a acesteia, avînd ca temei puternic grija fierbinte față de popor și de țară, patriotismul care guvernează marile acte de decizie și înțelegere a faptului real de muncă și viață, patriotismul care străbate exemplar și se edifică precum unul din sensurile majore ale spiritului revoluționar, creator.

Sub asemenea auspicii acest anotimp trece la echinocțiu și, simbolic, în imediata apropiere a acestuia împlinim și un deceniu din durata și amploarea unei epoci care trece spre hotăritoare înfăptuiri.

„L"

Anghel Neagu : „Peisaj de primăvară

«GÎNDURI ȘI FLORI»

Editura „Eminescu" are generoasa inițiativă de a publica, în condiții grafice deosebite, volumul semnificativ intitulat „Gînduri și flori". Este un **volum-omagiu,** adresat tovarășei Elena Ceaușescu, personalitate proeminentă a vieții social-politice și științifice contemporane, destin exemplar pentru ceea ce reprezintă spiritualitatea feminină românească de azi. Expresie a unei impresionante multitudini de semnături, cartea tinde și izbutește realmente să ofere, surprinsă în tulburătorul ei proteism, imaginea aceleia care, alături de președintele țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, întruchipează, în deplinul și profundul ei înțeles, idealul de bine, de prosperitate, de progres, de libertate și pace a poporului român.

„Impresionează adînc prezența caldă și iradiantă a tovarășei Elena Ceaușescu în diferitele întîlniri de lucru cu oamenii muncii, îndemnurile adresate, profunda umanitate, închegate în matura competență socială și științifică — consecința conștiinței politice revoluționare pe care o reprezintă. Multiplelor calități li se adaugă receptivitatea. Această receptivitate caracterizează figura remarcabilă a tovarășei Elena Ceaușescu, luminînd spiritul superior al unui conducător ce, iubindu-și poporul, știe să-l asculte. În orice împrejurare iradiază încredere, optimism și căldură sufletească". Iată, așadar, sinteza portretistică a unuia din textele semnificative inserate în sumarul volumului, de data aceasta fiind vorba de tableta „Conștiință politică superioară, complexă", semnată de actrița Dina Cocea, președintele Asociației Oamenilor de Artă, din Institutiile Teatrale și Muzicale. La rîndul său, prozatorul Laurențiu Fulga, punîndu-și în valoare recunos-

Luceafărul

Continuare în pag. a 5-a

În pagina a 3-a
● **L-am cunoscut pe G. Călinescu**
● **«De-a v-ați ascunselea»** ● **de Mihai Novicov**

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

Caietele „Măiastra"

Ne-a sosit de la Maramureș o carte elegantă, de culoarea avionului cu cer cu tot, albastră-verzuie, pe format, să-i zicem, aerodinamic. Și de-odată ne-a secat la inimă un dor spre cei de-acolo ; doar acuma două luni, ne-am sprijinit frunțile unii pe umerii altora, în frăție de lacrimi, la răpirea lui Nichita de către zmeu. Cînd Liviu Damian era cu noi.

Aceste Pagini maramureșene, *la a XIV-a intocmire de carte, adună munca inspirată a colegilor noștri din Nord, cum le place lor să-și spună, în demnă obîrșie și rămînere pe plaiuri de la Baia Mare pînă la Sighet și Borșa* — Marmația cită ne este.

Zilele de alergătură, stringere și selecție aspră, nopțile de zbucium și de febră tipografică, se trag din osteneala generoasă a poetului Ion Bogdan, care zice într-al său Prier */ „Bucurie neasemuită fii / în tîrziul liman / pe care ziua abia iscată pe culmi / în inimi s-o ghicească / mai stăruie. / Asemeni ierbii / iată-ne / mereu mai departe / de prelucile lungi ale / morții."*

În cele peste 200 de pagini, te bucuri de bunătăți ale graiului cel unul în veci, pînă-n cetatea lui Pintea, cu glontele de-argint impușcat.

Niciodată poezia și, deci, vorbirea cea mai rizgiiată și nesățioasă n-a avut atît noroc și număr ca acum, la români ; că n-a fost atîta înălțime și de colo pînă colo. Denivelarea cea provincială, o amintire. Cotele meditației și acuitățile de simțire ale limbajului poetic de la Nordul graiului, pentru totdeauna vreme, stau față-n față, fără de sfială, cu ceea ce avem mai bun, de la hotar la hotar. Stingăcia izolării nu-i ; depărtarea cea de-un centru sau altul și de-o revistă sau alta, s-a mintuit.

Nume nouă dragi, de-acum întemeiate, cite le-ați citit în mai toate revistele de înaltă for-

Ion Gheorghe

Continuare în pag. a 6-a

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Momente din dialectica unui concept

„Concept real", noțiunea de **epocă literară**, pe care o readuce în discuție Nicolae Ciobanu în numărul trecut al „Luceafărului", este categoria cea mai înglobantă, deci cea mai generală, dintre operatorii structurali ai istoriei literare. Dar, printr-o trăsătură reflexă, realitatea acestei noțiuni nu se poate stabili decît în funcție de parametrii particulari. A fixa un număr de indicatori universal-valabili, adică o sumă de **relații** invariabile în funcție de care orice perioadă istorică, determinată cultural, să fie definită, pe cît de util ar fi aparent, pe atît este de insuficient. Nu poți preciza, de exemplu, profilul literaturii interbelice cu aceleași mijloace cu care îl descrii pe cel al epocii pașoptiste, la fel cum nu se poate evidenția perioada contemporană cu instrumentele folosite pentru epoca marilor clasici. Dintr-un inventar relativ bogat, trebuie aleasă de fiecare dată **„suma ideală"** a proceselor (relațiilor) celor mai adecvate. Este, altfel spus, exact ceea ce susține Nicolae Ciobanu în articolul citat, deschizînd o discuție fertilă asupra coeficientului de istoricitate — de **personalitate** pe ambele axe : diacronică și sincronică — al imaginii artistice. Am ținut să facem aceste precizări nu din plăcere teoretică, ci pentru a căuta să înscriem într-o preocupare similară conceptul de **literatură contemporană.** Intrebuințarea lui este, prin natura lucrurilor, simplificată, dar nu lipsită de ambiguitate : sub termenul îngăduitor apare cînd ultima perioadă (de obicei patru-cinci decenii), cînd „ultima" actualitate literară. Vorbind de o literatură veche, una premodernă și modernă, literatura contemporană devine un concept și mai larg extinzîndu-se și asupra deceniilor interbelice. Discuția diacronică, pe planuri vaste, comportă desigur propria sa terminologie ; dar nu este mai puțin adevărat că orice relief sincronic se face perceptibil la adevărata dimensiune numai diacronic. Accepția termenului se lămurește în context și în analiză. Interesant ar fi de văzut, încercînd o sumară privire, cu relativismul de rigoare, care sînt criteriile de descriere a epocii literare ce se întinde pe durata ultimelor, aproximativ, patru decenii. Mai exact, cuprinzînd perioada dintre ultimii ani ai războiului și prezentul literar. Oricît de delicată pare problema, o imagine ar rezulta finalmente, mai mult sau mai puțin amplă, mai mult sau mai puțin coerentă.

În prefața la prima ediție a **Dicționarului** său **de literatură română contemporană** (1971) Marian Popa fixează un profil — care e și un argument — epocii pe care o trăim : „Momentul insurecției de la 23 August 1944, de la care pleacă lucrarea de față, nu reprezintă un punct arbitrar sau convențional de jalonare, ci unul absolut obiectiv în măsura în care unei lumi noi îi corespunde o nouă literatură. Materialul literar al acestei epoci este prin excelență de dicționar : lipsesc școlile, curentele, grupările, dar există **autori** interesați înainte de toate să ilustreze prin cele mai variate modalități literare posibilitățile infinite de captare a realității oferite de materialismul dialectic". Material de dicționar, este însă cert că perioada în discuție nu este una „de tranziție", în ciuda aspectului eterogen, ci de deplină maturitate. Absența curentelor pare chiar, oarecum normală : unitatea de convingeri estetice nu se mai manifestă programatic, vîrsta literaturii fiind alta. Noutatea nu reprezintă o finalitate la nivel general, al colectivității care îmbrățișează o serie de principii și o conduită artistică, pentru că tocmai conștiința noutății s-a schimbat. „Pe plan estetic, curentul literar devine posibil atunci cînd conștiința noutății domină toate celelalte idei asociate, dispuse în subordine". (Adrian Marino, **Dicționar de idei literare**, p. 499). Or, vîrsta actuală este aceea a modificării raportului : ideile „dispuse în subordine" devin, retoric vorbind, prevalente în fața creării ineditului cu orice preț sau a noutății motivabile estetic, moral, social, politic. Este o mutație calitativă : scriitorul actual are în spate o istorie complexă de atitudini estetice și valorificarea lor obiectivă. O epocă atît de bogată în evenimente a înlăturat, s-ar presupune, nevoia, polemică, de a restructura esențial, periodic, gîndirea artistică. Apoi trebuie avut în vedere și adevărul obiectiv că „despre curentele literare nu se poate vorbi, cu justețe, decît numai **a posteriori,** din afară și de sus". **(idem).** Nimeni nu s-ar aventura să spună cu mîna pe inimă că, dintr-o perspectivă viitoare mai îndepărtată, nu s-ar găsi în literatura de azi media unei orientări cu omogenitate similară chiar unui curent literar...

Individualitatea literaturii române contemporane este rezultanta directă a varietății ei. Alături de diversitate, se cuvine menționat și un alt aspect, foarte evident mai ales în ultimii 10—15 ani : valoarea medie ridicată. Global sau urmărind evoluția fiecărui gen, impresia rămîne relativ statornică. Argumentul acestă nu e de neglijat, fiind o garanție de ordin teoretic. Marii scriitori nu apar decît pe fondul activității a sute de autori peste care istoria literară trece surizătoare. Verificabilă este afirmația aceasta, a unei medii valorice elevate, mai ales în sectorul liric. Se scrie astăzi în România o poezie extraordinară, comparația cu alte literaturi avantajîndu-ne în primul rînd în acest domeniu. Personalitatea distinctă o dau împreună operele de excepție, nu puține, sprijinite de profilul unui peisaj bogat, remarcabil.

Să ne oprim mai îndeaproape asupra poeziei din ultimele decenii. Ea a cunoscut cel puțin două mari momente resurecționale. Primul este situat în continuitatea poeziei interbelice dar în același timp încearcă să impună „violent" o dimensiune nouă : sînt anii, bogați în volume și apariții de marcă, dintre sfîrșitul războiului și 1947—1948. Primordialitatea poeziei este, aici,

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 6-a

14600 file de calendar

Că reportajul a fost — și rămîne — una dintre oglinzile muncii scriitorești o dovedesc atîtea exemple, încît mai curînd am încerca să numim excepțiile. Dar există excepții ? De la vechile cronici și pînă la „jurnalele" scriitorilor noștri clasici și moderni, aproape că nu este filă pe care să n-o poți atribui genului mult disputat, și uneori chiar desconsiderat sau hulit, al reportajului. Mari prozatori, dramaturgi, publiciști sau poeți din toate timpurile nu s-au sfiit, ba chiar au făcut-o „pe față" !, să pornească la drum, în căutarea unor fapte la ordinea zilei ale timpului lor și pe care apoi le-au descris în nepieritoare pagini de reportaj ; și nu numai în situațiile-limită, nu numai în evenimentele de excepție le întîlnim semnăturile nobile în presa vremii, dar și în oglindirea vieții de zi cu zi, în cele mai diferite și, uneori, neașteptate domenii. Ca să luăm ca „reper" doar secolul XX, răsfoind cu emoție colecțiile reviste'or și ziarelor, vom găsi pe hîrtia îngălbenită de vreme, pe filele atît de precare în fragilitatea lor, semnăturile celor mai destoinici înaintași ai scrisului nostru care au participat, ca martori oculari, la epopeea războiului din 1916—1918, la Marea Unire, la mișcările sociale premergătoare celui de-al doilea război mondial, la chiar desfășurarea acestui război și, după asta, la toate evenimentele celor patruzeci de ani, încununați cu imaginea lumii de astăzi. Unii, lăsîndu-și călimara deschisă pe masă și manuscrisul neterminat, și-au schimbat temporar pana tihnită a romancierului cu creionul nervos și adesea primejdios al reporterului, intrînd în redacția publicațiilor vremii ; alții au mers și mai departe, înființînd „jurnale" pe măsura evenimentelor clocotitoare din jurul lor ; alții au plecat mai departe, în alte zări, în punctele fierbinți ale planetei, pentru a transmite de acolo impresiile lor asupra unor fapte istorice, de care nici cititorul român nu putea rămîne străin. De-altfel, toate spiritele înaintate ale literaturii universale au procedat la fel, încît întîlnim o arhivă întreagă de reportaje scrise de cei mai prestigioși scriitori, inspirate, să zicem, de luptele din Spania sau fantasticul război cu Burii, descriind

Alex. Rudeanu

Continuare în pag. a 5-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Orașul — o metaforă

Pentru amiezele cu gust toropit, pentru tornada perdelelor stîrnite de vînt, pentru gesturile reflectate la nesfîrșit în vitrine, coridoare ale tentației săpate în albastrul unei priviri, soarele are în București o calitate specială : de a anima, de a pune în mișcare un minavet de minuni cotidiene.

Dacă orașele de provincie sînt șopîrle încălzite pe-o piatră, sub razele tari, dacă acolo căldura încovoaie și topește orice dorință, născocind din aburi dulci reverii, fantasme de amiază fugărite pe străzi, în schimb Bucureștiul nu poate trăi fără acoperișuri încinse, asfalt topit, gulere smulse de căldură, fără acele născociri ale setei care sînt terasele de vară agitate, stufoase, lipsite de răcoare, speranță și liniște.

Există, de altminteri, mai multe **calități** de soare, mai multe **sortimente** de lumină solară pe care numai în București le poți deosebi. Înainte de toate, sorbi laptele încețoșat și pilpiitor al orelor patru-cinci, fără lumină, doar o presimțire gata să se destrame la orice fir de vînt. Se ridică apoi geana roșietică de dimineață : răcoare asociată cu zgomotul bidoanelor cu lapte, cu pocnetul blocurilor de gheață trîntite pe asfalt ; ore mici cu perne înghesuite curioase la ferestre. Lumină făcută parcă anume pentru încetineala cu care cei din jur își plimbă privirile peste tine, văruindu-te cu somn și lene.

Există apoi lumina difuză dinaintea amiezei. Lumină filtrată prin așchii minuscule de praf singeriu, prin resturi de nori și cețuri întîrziate, lumină care te face să-ți ții ochii întredeschiși și să ai privirea de recrut în prima dimineață de garnizoană. Coboară mai pe urmă cerul gol, albastru și gol în plină amiază și **lumina-pentru-care-nu-există-nimic-de-ascuns,** lumină care radiografiază, descarcă furgonete cu ora și scoate din funcție aparatele de răcit oranjada. Pastă albă, bandă adezivă care se lipește de tine cu o senzație de sudoare strînsă sub pleoape, lumină care pune greutăți de-un kilogram în fiecare lucru pe care îl privești sau atingi. Lumină care

Traian T. Coșovei

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Cultivarea limbii

În teza a cincea din Problema limbii literare, republicată recent de Gh. Bulgăr în cartea sa Scriitori români despre limbă și stil, *ediția a doua, George Călinescu afirmă acest adevăr : „Cuvîntul are un înțeles logic fixat, dar în lumina întregii creații și prin deplasare, mai ales în poezie, la fiece pas și la fiece lectură nouă descoperi nuanțe neașteptate...".*

Cuvîntul, așadar, are un înțeles logic fixat în istorie, cu o semnificație precisă care nu se mută decît în cazul în care cel ce-l folosește dovedește, cum spune Călinescu, mai departe, inculturâ.

Ca să poată fi nuanțat, căci la urma urmei, adaosul de noutate la care poate aspira orice poet adevărat în poezie constă în nuanțarea, adîncirea, reînnoirea mesajului Logosului care are un înțeles precis, ca să poată fi nuanțat, așadar, trebuie știut în dimensiunea sa fixă care plutește locului ca steaua polară , odată răsărit în istoria unei limbi și față de care orice rostire stă sau cade.

Apropierea de înțelesul logic fix, însă, o săvîrșește poetul prin mijlocirea unor științe fundamentale, căci, spune Holderlin, „Aber das Eigene muss so gut gelernt sein, wie das Freunde". Ceea ce

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

Despre Poet numai de bine

Cîtă prezumție copilărească să te vezi pe post de Dumnezeu-Tatăl chemînd poeții la Judecata de Apoi a Poeților... grea e și Judecata de Acum, d'apoi cea de Apoi...!?

Ia să-l „judecăm" noi acum pe Poetul Gheorghe Tomozei, să-l „răsfățăm", să-l mîngîiem gingaș pe obrazul vînăt-palid ca un pergament, să-i dăm mai multă „față" decît a vrut vreodată el singur să-și arate...

Cînd am plecat, în '69, toamna, cu Gheorghe Tomozei (și alții), la „Argeș", Nicolae Manolescu, pe care-l consultam pe atunci ca pe-un oracol, mi-a spus atît despre dînsul : „e un domn !"... Adevărat, așa a fost... Eu, dealtfel, i-am spus tot timpul „Domnul Tomozei", cum lui Marin Preda i-am spus totdeauna „Domnul Preda", nu „Tom" și „Monșerule" ca toți ceilalți... Acuma-n ultima vreme, surprinzîndu-mă că-i zic „Tom"

RĂSFĂȚ

mi-am dat mai clar seama cît m-a golănit și pe mine tîrgul ăsta...

Domnul Gheorghe Tomozei își cheltuia banii cîștigați pe propriile-i cărți, plus ce încasa de la reviste, plus împrumuturile de la Fondul Literar, ca să tipărească în Pitești revista „Argeș"...

La revista „Argeș" a înființat „Biblioteca Argeș", unde l-a publicat întîi pe Nichita Stănescu, a înființat și o rubrică „Teatrul de hîrtie", pe care mi-a atribuit-o mie și altora, mi-a dat un premiu de dramaturgie, m-a apărat cît a putut de propria-mi sminteală și de smintelile altora, mi-a creat o atmosferă paradisiacă (eu pregătindu-mi în acea vreme cu propria-mi orchestră „Baaad" spectacolul „Amintirea Paradisului" pronunțat de G.T. „Amintirea Paraditului" căci veneam la „Argeș" după un răsunător eșec editorial), mi-a dat totul cu o mare iubire, vai, în acele zile care pentru dînsul erau o jubilație matură a jertfei de sine devenită ofrandă bucuroasă, mi-a dat toată prietenia lui, „alianța" literară cea mai de preț în lumea noastră literară, și n-am știut s-o primesc, eram prea tînăr... trăim în contratimp, sau, de fapt trăim fiecare în alt timp, al nostru și numai al nostru... azi cînd știu că ființa umană în sine nu înseamnă și nu valorează nimic decît sfîrtecată pe roata unui scop care să-i depășească propria-i finitudine, înțeleg amărăciunea bărbatului singur care era Gheorghe Tomozei...

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 6-a

RĂSPUNS

Așa ar fi prietene să cînt
Orice lumină care-i pe pămînt.
Am în adîncul meu atîta vis
Că niciodată n-aș sfîrși de scris.

Ar trebui la vîrsta mea să cînt
Pentru întregul lumilor pămînt,
Să încălzesc, să ard pînă la scrum,
Străluminîndu-mi fiecare drum.

Menirea mea-i să cînt și să iubesc,
Tezaurul cîntărilor să-l cresc.
Mi-aș implini așa și-un vis de dor
Și-aș și rămîne-n timpul următor.

Așa ar fi, în adevăr să cînt,
Dar ăsta-i timpul meu în care sînt.
Renunț la nemurirea ce mi-o cei
Și cînt numai de Patrie și-ai mei!

Virgil Carianopol

CRONICA LITERARĂ

VICTOR PAPACOSTEA «Civilizație românească și civilizație balcanică»

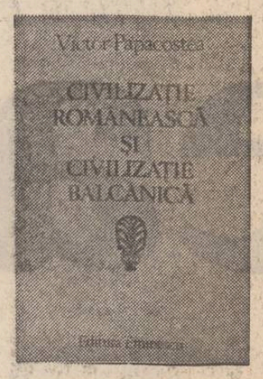

Canavaua istoricului literar este istoria propriu-zisă. Puține cercetări de istorie românească limpezesc așa cum face Victor Papacostea în studiile sale din **Civilizație românească și civilizație balcanică** *), starea socială, politică și culturală a românilor de după Mihai Viteazul pînă la fanarioți. Victor Papacostea este interesat în egală măsură de macroistorie și de microistorie, motiv pentru care incursiunile lui în infrastructura vieții sociale și politice sînt amănunțite și precise conduse de un plan ferm. Studiul introductiv al lui Nicolae Șerban Tanașoca, cuprinzător și sagace, echivalează cu un act de justiție pentru Victor Papacostea. Vechiul deziderat al lui Bălcescu care tindea la o istorie a societăților și nu a voevozilor, a instituțiilor și nu a evenimentelor goale de tevăria lor intimă, este aici atins și exprimat într-o formă de o concizie eclatantă. Faptele istorice înfățișate ca o rezultantă a nenumărați factori interferenți și inevitabili în explicarea lor constituie țelul mereu atins de întreprinderea științifică a lui Victor Papacostea. Acesta vede și citește istoria românilor cu alți ochi decît înaintașii săi, scoțind la iveală semnificații și perspective nebănuite acolo unde mulți n-au făcut altceva decît să repete afirmațiile moștenite.

Interesul lucrărilor lui Victor Papacostea pentru istoria literaturii este mare nu numai pentru că s-a ocupat de istoria învățămîntului, ci pentru că ne-a lăsat un revelator curs de **Istoria românilor** pentru secolele XVII și XVIII, secole de excepțională însemnătate literară pentru români. Atunci au trăit și au scris Miron Costin, Constantin Cantacuzino, Dosoftei și Ivireanu, Neculce și Radu Popescu, Nicolae Milescu și Cantemir. Apariția lor continuă să mai fie privită drept fapt de excepție, fără legătură profundă cu peisajul social și politic al epocii. Cît de falsă este teza miraculului lor cărturăresc ne-o arată cursurile despre sfîrșitul secolului XVII și începutul celui de al XVIII-lea în țările românești ținute de Victor Papacostea studenților în anii 1939—1940. Punctul crucial istoric de la care pleacă Victor Papacostea este Mihai Viteazul și acțiunea lui politică cu urmări extrem de însemnate asupra istoriei celor două țări. Una din consecințele majore ale celebrei acțiuni militare și politice întreprinse de Mihai Viteazul și de banul Mihalcea este domnia lui Matei Basarab, ca exponent al aristocrației militare ridicată în timpul lui Mihai Viteazul și formată în spiritul proiectelor lui. Victor Papacostea ne descoperă o complexă viață românească cu reprezentanți străluciți, ca banul Mihalcea, și instituții ignorate precum școala de limbă și cultură slavă de la Tîrgoviște, unde se pun „bazele învățămîntului limbii române prin lexicoanele și gramaticile ce ne-a lăsat". Mîndrul partid militar care descindea din Mihai Viteazul a prezidat și un început de învățămînt superior prin Școala greacă și latină condusă de Ligaridis, școală de tip umanist occidental, unde a fost format viitorul voevod Șerban Cantacuzino. Martiala politică a acestui temut voevod capătă un profil mai distinct dacă este pusă în relație cu școala neoaristotelică a lui Ligaridis. Tot Victor Papacostea studiază începuturile învățămîntului superior în țările românești, mai vechi decît Universitățile lui Cuza, și-l datează ca începînd de la 1695, odată cu fondarea sub Constantin Brâncoveanu a Academiei de la Sfîntu-Sava.

Ceea ce impune în cursul de istorie care începe cu domnia lui Șerban Cantacuzino este viziunea europeană asupra faptelor și evenimentelor, riguros extrasă din documente, cu o rară știință a sintezei. Dar nu este vorba doar de a plasa în context european întîmplările și inițiativele românești, ci de prezentarea substanței europene a acestor împrejurări și întreprinderi. Șerban Cantacuzino știind că este chiar în centrul hărții politice, poziție conferită țărilor românești de conflictul dintre imperiul austriac și cel turc, își permite proiecte de hegemonie pe care le impune celor din jur. Victor Papacostea nu confecționează un tablou cu linii preconcepute ci extrase din materia studiată. Este momentul în care românii, moldovenii și munteni, se confruntă cu ideea și acțiunile „cruciadei române" împotriva turcilor și a imperialismului polonez, care în această etapă visează la anexarea țărilor românești. Despre pasivitatea românească în acest caz nu poate fi vorba. Relațiile diplomatice întreținute de domnii celor două țări sînt foarte prompte ca și întreprinderile politice și militare. Poziția tampon, dezavantajoasă, nu i-a împiedicat să fie un factor extrem de activ și de competent al politicii timpului lor. Restituirea oferită în acest sens este deosebit de revelatoare. Istoricul eliminînd prisosurile documentare și reducînd expunerea la informația necesară, întotdeauna exactă ori sugestivă, este un artist al sintezei și al științei de a configura tablouri vaste, văzute de sus, în mișcare și în interdependența de rigoare. Inserturile din cronici sînt descărcate de orice tilc, anecdotica făcînd corp comun cu esențializata expunere. Numeroase portrete de personalități politice se desprind pe fundalurile desenate ca-n gravurile lui Durer. Istoria așa cum o scrie Victor Papacostea este atît de explicită și determinată încît pare neverosimilă. În această societate foarte frămîntată de convulsii cu cauze interne și externe trăiesc și se lasă antrenați în lupta politică Miron Costin, Constantin Cantacuzino, Antim Ivireanu, Neculce, Cantemir etc. Este foarte semnificativ că cei mai mari intelectuali și scriitori ai vremii, pe care-i cunoaștem, suportă consecințele implicării lor în viața politică : constrînși de situație să opteze și acționînd în conformitate cu convingerile lor, atît Miron Costin, cît și Constantin Cantacuzino sau Antim Ivireanu les cu brutalitate de pe scena politică, fiind suprimați fără menajamente. Mai norocos Nicolae Milescu, candidat la domnie, scapă doar cu nasul tăiat. Altul, Dimitrie Cantemir se alege cu exilul, ca și Neculce, care însă reușește să se întoarcă la patrie. A judeca cu măsuri comune asemenea oameni și epoca lor ar fi fost o eroare, pe care Victor Papacostea n-o face. Acești scriitori nu sînt o excepție în epocă, ci pe dimensiunea ei, neființd de altfel singurii de această mărime. Cîștigul **Istoriei românilor** scrisă de Victor Papacostea constă în reconstituirea adevăratei înfățișări a țării costineștilor, cantacuzineștilor, cantemireștilor și a celorlalți — „ești" știuți și neștiuți care o populează. Realitățile timpului erau, ne-o spune mereu indirect autorul, mult mai complexe decît ne-o arată tablourile inertiale. O legendă naivă spulberată de Victor Papacostea este aceea privitoare la simplitatea lui Constantin Cantemir. Executarea lui Miron Costin a făcut tatălui lui Dimitrie Cantemir o faimă foarte proastă, după ureche. În realitate, Constantin Cantemir nu era deloc atît de simplu cît ne spune folclorul cultural recent, nici lipsit de personalitate și nici de importanță pentru timpul său. Cu acest prilej, Victor Papacostea scoate la suprafață o realitate foarte puțin studiată a istoriei Moldovei : este vorba de fizionomia particulară a Țării de Jos, a tradiției ei calaverești, războinice, singulare, reflectată literar și de balada lui Toma Alimoș, a rolului militar și politic pe care ajunge să-l joace în istoria Moldovei la un moment dat boierimea războinică a Țării de Jos și a exponentului ei cel mai impunător, Constantin Cantemir. Alegerea acestuia ca domn nu este deloc întîmplătoare, ci rezultatul unei necesități care consemnează o situație de fapt. Tentativa lui Constantin Cantemir de a ridica o nouă boierime este aproape un act revoluționar în condițiile date și cît de semnificativă a fost ridicarea boiernașilor, ne-o arată cumplita prigoană contra lor declanșată de noul domn Constantin Duca, care operează o adevărată „restaurație" împotriva liniei „democratice" a lui Constantin Cantemir. Omul a fost într-u totul excepțional. Desi nu știa carte, este capuchehaia la Constantinopol ,adică îndeplinește greaua funcție de diplomat în capitala turcească. Cine are la activ un asemenea trecut nu poate fi bagatelizat așa cum s-a făcut interesat de părțile adverse, iar imaginea fabuloasă și pură a acestui om extraordinar ne-o realcătuiește cu grijă Victor Papacostea tocmai pentru a sublinia inconsistența legendelor. Fiii Antioh și Dimitrie, departe de a-și infirma tatăl, îl confirmă.

Conflictul bătrînului Cantemir cu Costineștii, capătă alt sens dacă luăm în considerație personalitatea bătrînului voevod. Ca mai toți domnii români contemporani și acțiunea lui se înscrie într-o tendință națională ale cărei ținte principale sînt neatîrnarea și refacerea vechilor hotare, ca și evoluția spre o monarhie modernă cu continuitate dinastică. Tentativa de a constitui monarhii dinastice în consens cu Europa vremii explică multe din conflictele cu marea boierime. Inițiativele politice sînt marcate de o vizibilă conștiință națională și de proiecte lucide de lucru. Imaginea pe care ne-o oferă Victor Papacostea asupra secolelor XVII și XVIII, atît de utilă și istoricului literar este coerentă și racordată atît la secolele trecute cît și la cele următoare. Fanariotismul este rezultatul unei infiltrații grecești cu mult anterioare epocii fanariote, iar caracterul contradictoriu al acestuia este excelent surprins. Modernizarea țării se face în dauna structurilor ei vechi. O concepție cum este cea fiziocrată despre clasa suprapusă se explică prin procesul descifrat de Victor Papacostea : „Mavrocordat a înțeles să se sprijine pe țărănime, împotriva boierimii. Și astfel, începe acest cărturar lipsit de experiența țării și a domniei o luptă de durată împotriva unui regim care, incontestabil, avea multe păcate, dar și rădăcini adînci în structura socială și economică a țării. Domnii fanarioți vor continua, rînd pe rînd, această luptă împotriva vechii boierimi, căutînd a ridica dintre străini și din straturile de jos ale societății o nouă clasă care să li se supună orbește. Astfel, se va grăbi la noi ca și în apusul Europei — evoluția de la monarhia feudală la monarhia absolută. Astfel de concluzii interesează atît pe istoric cît și pe eminescolog. Istoria literară a strălucitului secol XVIII nu se poate scrie fără luminile oferite de Victor Papacostea.

M. Ungheanu

*) Ediție îngrijită de *Cornelia Papacostea-Danielopolu*, studiu introductiv de *Nicolae Șerban Tanașoca*, Editura „Eminescu", 1983.

«Nichita Stănescu interpretat de...»

Apariția, la foarte scurtă vreme după moartea marelui poet, a unui volum **Nichita Stănescu interpretat de...** în cunoscuta colecție **Biblioteca critică** a Editurii Eminescu, este un fapt semnificativ, care nu trebuie trecut cu vederea.

Teoretic, ar fi să avem aici (noi, cititorii), alcătuită caleidoscopic, imaginea mediată, dar mereu relevantă, a valorii operei stănesciene, în oglinzile receptării critice. Este ceea ce își propune, dealtfel, Sanda Anghelescu, autoarea antologiei, cronologiei, bibliografiei și a prefeței : „Volumul de față își propune să mai releve cititorului noi și noi puncte de vedere sub incidența cărora se definește, în actul receptării, poezia lui Nichita Stănescu. Convingerea noastră este că dacă acesta va urma istoria poetului în timp, va obține, la sfîrșitul drumului, o imagine coerentă și substanțială a operei." Nobile intenții, invidiabile convingeri ! Să le verificăm, deci, trăinicia, pornind chiar de la prefață, intitulată **Poietic/poetic și estetic.** Un cititor exigent s-ar aștepta, poate, să găsească aici un punct de vedere personal al autoarei antologiei cu privire la poezia lui Nichita Stănescu și, consecutiv, o selecție, apoi ordonarea textelor critice potrivit acestuia. Nu este cazul ! Autoarea preferă neutralitatea și oferă în prefață un colaj din opiniile poetului și ale comentatorilor săi, întrerupt de aiuritoare fraze de proprietate personală : «Uneori, sugestiile picturale sînt oferite de text, sau pur și simplu decorativ, coloristic (...)" ; „Dar opera poetică a lui Nichita Stănescu nu trebuie supusă unor canoane rigide / tradiționale de înțelegere — acest fapt a devenit loc comun în luările de cuvînt ale criticii — lăsîndu-l pe autorul ei, „Noul Amphion" (Daniel Dimitriu), să pluteasă liber — după legile de fier ale poeziei». Dincolo de acest „contributii", autoarea glosează locuri comune și face figură obedientă în fața opiniilor altora. Cu, totuși, încă o excepție, vizîndu-i pe cei care au contestat poezia lui Nichita. Autoarea se desparte de acestia într-un fel cu totul bizar : «Uneori, fără a i se contesta (!) valoarea, criticii i-au considerat poezia „un fel de retorică a nimicului", „o zbatere în vid căreia îi lipseste [sic] gravitatea si forța metaforică a comunicării" (M. Nitescu) ; ori, : „desi la Nichita Stănescu poezia nu comunică, ea are aerul că o face" (Eugen Negrici). Să fie oare așa ?». Nu, nu este așa, va răspunde Sanda Anghelescu cu îndreptățire. Dar, între textele critice antologate, cele incriminate (nu știu ce înțelege autoarea prin „contestarea valorii", de vreme ce afirmă că propozitii din cele citate mai sus nu înseamnă contestare) și încă altele, pe cît de nedrepte, pe atît de virulente, stau la loc de cinste. Deocamdată, bănuiesc că, din punctul de vedere al autoarei, procedeul se justifică prin voința obiectivității. Voi reveni.

Ceva mai clară este **Nota asupra ediției.** Rezum fragmentul referitor la modul de organizare a materiei. Prima secțiune, **Poet și poezie,** ar cuprinde trei capitole : primul, cu patru subdiviziuni, conține comentarii la volumele poetului, în ordinea apariției lor ; al doilea, **Pro patria,** include referiri la poezia patriotică din **Roșu vertical** și **Un pămînt numit România** (secțiune separată, justificată autoarea, dată fiind importanta temei și caracterul sintetic al textelor critice alese) ; al treilea, **Eseistul,** grupează referiri la volumele **Cartea de recitire** și **Respirări.** A doua secțiune, **Perspective,** antologhează intervenții mai ample, din diverse unghiuri de abordare (tematic, estetic, stilistic, lingvistic) referitoare la volumele antologice. În fine, a treia secțiune, **Meridiane,** cuprinde opinii ale unor personalități ale vieții literare internaționale. Autoarea scapă din vedere să anunțe, dar cititorul se va descurca singur, alte două capitole (sau secțiuni ?) cu care, dealtfel, se deschide volumul : „Un fel de tu sunt eu" (Nichita Stănescu **par lui-même**) și **Portrete sentimentale** (crochiuri semnate de Gheorghe Tomozei, Fănus Neagu, Ioan Flora, Eugen Barbu, Ion Brad, Eugen Simion). Încerc să desprind acum criteriile care au prezidat alcătuirea antologiei. Mai întîi, unul cronologic. Abandonat, apoi, în favoarea criteriului tematic. Abandonat, și acesta, în favoarea unuia genologic. Mă opresc puțin, pentru o pauză de... respirare. Cele trei criterii de pînă acum, atît de diferite, au totuși comun faptul că se referă la opera lui Nichita. Folosirea unuia sau altuia dintre ele este absolut arbitrară, atîta vreme cît însăși autoarea este de acord, de pildă, cu Mihai Ungheanu, cînd acesta relevă unitatea de stil și tematică a eseurilor cu poezia. De ce, atunci, a mai fost nevoie de o secțiune specială pentru eseistică ? Și, tot autoarea afirmă difuziunea temei patriotice în toată creația poetică, singurul argument pentru un capitol special fiind importanta temei. Izolarea a două volume **(Roșu vertical** și **Un pămînt numit România)** din ansamblul unei opere unitare este o discriminare fără sens, iar ierarhizarea temelor, o eroare.

Cu secțiunea **Perspective,** criteriul se schimbă din nou. El va fi inspirat acum nu de poezia stănesciană, ci de tipul demersului critic. Acest „liber-schimbism", deconcertant, nu se dezminte nici în secțiunea finală. În **Meridiane** funcționează — se înțelege — criteriul... geografic. Dar, toate acestea n-ar avea atît de mare importanță, dacă toate textele critice ar întruni calitățile necesare antologării. Or, din nefericire, lucrurile nu stau deloc așa. Dau cîteva exemple, din cele multe la îndemînă. Ce importanță (decît una vag istoristă) pentru înțelegerea poeziei lui Nichita Stănescu poate avea un text care amintește de caracterizările din sedințele publice : „Îndrăzneala imaginii riscă să devină pe alocuri forțare, încărcare, să degenereze în obscuritate. Și mai ales ar fi necesar ca atașamentul poetului pentru socialism, care dă căldură interioară versurilor, să se traducă printr-un contact mai intim cu concretul construcției socialiste" ? (Silvian Iosifescu). Ce sens are introducerea într-o antologie, dedicată unui candidat la Premiul Nobel, laureat al celui mai mare Festival Internațional de poezie din lume, a unor afirmații „critice" cum : „Nu vom zăbovi asupra fulgerărilor intermitente de lirism autentic (este vorba de **11 Elegii** ! — n.n.) nu pentru că ele n-ar exista, ci pentru că sînt trădate de fondul acestei cărți, pentru că ele nu izbutesc a salva de declin calea grăbită a autorului de la o culegere la alta" ; „Autorul nu posedă îndestulător simțul literar al cuvîntului, care presupune proprietate, economie expresivă, finisare" ; „Tinerilor li se oferă un exemplu neexemplar, în măsura în care pierzîndu-și autocontrolul și cultivîndu-și dezinvolt manierismul, Nichita Stănescu se neagă pe sine. Ne gîndim la consecințele unei inflații epigonice ce a și început, la lipsa gustului și a criteriului intelectual, liberă de a-și constitui din cerneală idoli bizari, și impenitență" (Gh. Grigurcu). Sau ce valoare poate avea judecata critică a lui N. Manolescu dintr-o cronică la **Epica magna,** potrivit căreia : „Recentul volum al lui Nichita Stănescu (...) constituie, vai, o deceptie. Nu atît prin flagranta inegalitate (...) cît prin impresia de eteroclit pe care o lasă și prin lipsa de noutate chiar a poeziilor remarcabile. Autopastisa a devenit procedeu curent". Și asta cînd, aceiași, după moartea lui Nichita, scria senin că, recitind acum, totul i se pare altfel ! Fiecare critic, pe limba lui piere. Critica este un risc pe cont propriu, responsabilitatea cuvîntului scris aparținînd integral celui care semnează. Însă, în cazul antologatorului de texte critice, scuza subiectivității gustului nu funcționează, discernămîntul fiind o calitate indispensabilă. În replică, parcă, Sanda Anghelescu notează : „În infiriparea acestui volum, am beneficiat de sugestiile lui Nichita Stănescu, de larga lui comprehensiune, de seninătatea cu care a întîmpinat un sumar, la urma urmelor de ce să n-o spunem ?, atît de agitat". Seninătatea lui Nichita Stănescu, larga lui comprehensiune meritau mai mult decît un sumar „agitat". Cît despre marea sa operă, posteritatea se poate lipsi de această „înfiripare".

Valentin F. Mihăescu

PAUL BĂLAHUR: «Ce oră bate în Univers?»

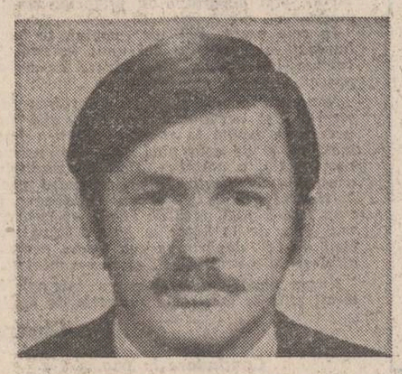

Debutant, foarte devreme, cu „Anotimpul corăbiilor" (1974) Paul Balahur părea să-și consolideze cu „Făt-Frumos din grai" (1976) o lirică îndeajuns de originală, încă, pe atunci, tulbure însă izvorită din imagism și din folclor, adică prin modernizarea ingenioasă cu datele tehnicilor poporane. Cu „Nopțile de zburător" (1977) o asemenea combinație ajunsese la un echilibru indiscutabil, predispoziția pentru formele solemne părînd la el foarte pronunțată. Omul compunea un soi de balade culte, cu multă materie mitologică țărănească și evoca focul magic, șarpele, peștitul, mirii folclorici, calul de aur și altele, numeroase. Totuși, cite o baladă era, de fapt, un sonet travestit, căci muzicalitatea jelalnică a baladei pure nu îl fascina pe Paul Balahur decît arareori ; „baladescul" lui era clasicist și pînă la un punct academic. Rigoarea dădea semne de biruință asupra sentimentului dezordonat. Cu toate acestea, nu lipsa de afect era proprie poetului cît sublimarea acesteia, derivată dintr-un spirit accentuat al ordinii, din pudoarea ostilă haosului pasional. „Flacăra" (semn al pasiunilor) s-ar fi multiplicat acolo „în oglinzi interioare" „arderile" s-ar produce „deodată", erotica ajungea să se consume în secret, cu asistența stelelor. Privită astfel, lirica lui era expresia unui spirit nu rece, cît „răcit", a unei imaginații mereu cerebralizate. Cu totul remarcabile, de o dicțiune încordată, era lirica verslibristă, cu ritm interior și cu muzicalitate de pas greu. Ca toți moldovenii, poetul are o sensibilitate eminesciană dar academizată căci el, observăm abia acum, are pasiuni mocnite dar profunde, definitive.

Însă folclorul reformulat dădea poetului deplina originalitate, el compunea în „Călătoria cu dirijabilul" (1980) o „baladă" trifrons aproape poporană. Un soi de rescriere, pornind de la mit ori, mai rar, din datele livrești, îi era proprie lui Paul Balahur : „cornul" eminescian modernizat se așeza alături de picturile naive, evocînd o luntre „pe apa văzduhulu sus", exhortată de corn, mările învolvorate de chemări, „miile de guri ridicate în vaer". Cîte un tulbure acces dionisiac era foarte rar însă esteticește valabil : „vedenia" imensă, feminină, care îl cutremură și pe Dumnezeu, „rana".

„Ce oră bate în Univers ?" (Ed. Eminescu 1983) conține cîte ceva din datele vechi însă dezvoltate mai ales pe latura livrescului, mai degrabă decît pe aceea poporană. Poetul a cîștigat într-un soi de reflexivitate stimulată și de cultul formelor riguroase, el scrie acum „sonete". Cu toate acestea, mașinăria sonetului nu face decît să purifice o materie afectivă suferitoare, dramatică. În poezia lui Paul Balahur a pătruns o lume primejduită și precară, fixitatea formelor nu înseamnă decît a salva pe liricul împresurat. Într-adevăr, paradisul mitologic și folcloric din „Făt Frumos din grai", din „Nopțile de zburător", s-a destrămat aproape iremediabil. Acum, soarele răsare asfințit, cerul se-nnoptează ziua, planetele se clatină, cenușile cad peste oameni, ceasul cosmic îngheață. E peste tot o apocatastază sufletească, spăimoasă, de esențe romantică fiindcă romanticii mutau stările de spirit, de preferință melancolice, de la suflet la natură. Acest aer dezabuzat, placid din suferință, e probabil nota psihologică a poetului de acum, considerabil modificat față de exultarea încifrată de mai înainte, unde, totuși, în „Vedenia", se află o adîncă jale erotică, înaintea fascinantei femei intangibile. Hotărît, placiditatea aceasta are un skepsis, fiind o formă de apărare, o apatie filozofică : „Ți-s pleoapele pe ochi singura zală / De le ridici ești repede învins / Cînd lucrurile vorbe dau năvală / și jefuiesc și sînt de necuprins". Modernizînd romantismul dezabuzat, Paul Balahur a dedus prin aceasta o nu fără interes perspectivă neo-romantică, redusă în dimensiuni prin reținerea dată de forme. Neoromantismul micilor viziuni se prezintă la el sub forma interogației și a reflexivității. Poetul e întrebător însă, precum neoromanticii, iscodește cosmosul : „Tu, soare fraged, ai să poți rămîne / O zi întreagă-n cerul vinovat ? / Mai bine-ai răsări cu mine mîine / Cînd orele se vor fi schimbat. Într-o asemenea lume lirică, îmbătată de ideea de cer, navele simbolice, philippidiene, nu pot lipsi : „Sus pinzele ! în ceruri vom pleca / Cu nava noastră proiectată-n stele... / Dar moștenirea lumii e prea grea / și trupurile morților, prea grele... / Să le lăsăm ! le-am lepădat supuși / și-am înălțat catargele deșarte... / Dar tot prea grele-s marile cenuși / Și tot prea grea sămînța lumii moarte... / Să luăm de pe corabia de fum / Tot ce-am putea s-o facă mai ușoară / Pînă-și deschide în văzduhuri drum". Însă spre deosebire de Al. A. Philippide care desfășura călătorii astrale în chip de Ahasver, Paul Balahur e mai degrabă romanticul retractil, viețuitor în reverii, cu extazul consumat artificial, cerebralizat. Tot ceea ce vojește, de altfel, romanticul a înfăptui nu este decît imanența unui eșec : „Mi-e sete, apă, nu mai ai fîntîni / Să-mi potolească setea ce mă arde / Cu rugurile tale mă îngîni / Și pîrjolești în jur, ca după hoarde /.../ Cu insetații lumii stau în șir / și trec din mină-n mină un potir / Cu gestul de a bea, ca un simbol / Prea osteniți de setea absolută / Trec unul de la altul cupa mută / Nu spune nimeni că potiru-i gol..." Romantică, de asemenea, este și ideea moralei vaticinare, înfățișată prin inclinația superioară către previziuni, poetul profetește, avînd sentimentul că umanitatea nu percepe ceea ce el vede distinct.

Ca romanticii, el e un stoic care „îndură", așadar, „realul", un autenticist în ficțiune, torturat de real. E autentic ceea ce e fictiv, acesta e raționamentul. Nu putea lipsi, bineînțeles, ideea universului reconstituit printr-o geneză nouă, proprie și romanticilor al căror mecanism se cunoaște : „Pui ape-n riuri, păsările-n crînguri / Luminile pe cîmpuri le așterni, / Și ramuri înfloresti pentru cei singuri / Și munții depărtați îi faci eterni / În dimineața reînteme-ierii / Gospodărești străvechile materii / Faci ordine din nou în univers... / Cînd mă trezesc să le găsesc pe toate / La locul lor, într-o eternitate / Înregistrată ca un fapt divers". Nu se putea, din acest punct de vedere, să nu rezulte de aici și ideea „increatului", poetul laudă, filozoficește, forțele virtuale care nu se manifestă : „Mereu în ceilalți, niciodată-n sine / Singurătatea moartea lui era... / Și ca să fie, pururea devine / Născindu-se neîncetat murea... / Înalte umbre, care ați fost trupuri / Îl știți pe cel care era mereu / Fără să fie — sfere, prisme, cuburi ? / Lumina lui a luminat înaltul / Și ne-ndoielnic semăn cu-acel zeu / Același sînt doar cînd mereu sînt altul". Palingeneza universală e, pentru individ, metamorfoza. Prin neoromantism, Paul Balahur pare a fi găsit o rigoare dramatică. Cînd anxietatea se abate de la subiectiv, voind să comunice adevăruri despre univers încordarea lirică pare însă a scădea : poetul, care e un reflexiv de stări adînc personale, nu e și un meditativ al condiției umane. Din umanitate el cunoaște cel mai bine eul propriu și inconfundabil, experiența acestuia nu poate fi generalizată. Un „Zeu al războiului" pricinuitor de tragedii universale, înfățișat abstract și didacticist, nu are din nefericire enigmaticul sculpturii lui Paciurea. Însă contra conflagrațiilor poetul a scris și mai convingător căci, spirit pașnic și așezat, n-avea de ce să simpatizeze cu falangele în zale. Interesant e că mica lirică militară (un moment de acest fel avusese și N.D. Fruntelată, în „Inventarul sperantei") știe să retragă descriptivul pînă la sugestiile halucinante ale unei planete împinzită de soldați care ascultă de căpetenii abstracte („În poligon"). În alt loc, un război celest, biblic, unde se aud tobele apocalipsului răpăind și ordonînd îngerii incolonați, se reține („Treizeci de arginți"). Sub raport stilistic, lirica lui Paul Balahur și-a temperat îndeajuns de mult imagismul ceea ce, față de obiect, e o înfăptuire pozitivă. Nu s-ar fi putut decît cu greu admite un sonet reflexiv în trombe de imagini. A sporit acum, se înțelege, proporția cugetărilor care sînt secătuite de imagini asociative simple, în schimb, alegorismul și parabola cresc ca o vegetație luxuriantă. Un anumit aer de sonet „păunescian" (probabil involuntar) se întrevede și aici, constînd în turburarea purității de mașinărie străvezie cu cîte un termen sec, cotidian. În definitiv, „Ce oră bate în Univers ?" o remarcabilă colecție de sonete, întărește sentimentul că Paul Balahur e unul dintre poeții cei mai interesanți ai virstei, acum, mature. Cu toate acestea, mult din materia poetei ingenioasă a „Nopților de zburător" a rămas pînă azi nedezvoltată.

A. Silvestri

CARTEA DE DEBUT

Între intenție și realizare

În **Troienii** ambiția autorului de a comunica un sens esoteric e mare, și atît la nivel prozodic, cît și compozițional, contrară înzestrării sale. El versifică, uneori canonic, alteori mai liber, lungi piese, dar în general rima e silnică iar ritmul e poticnit : „Eu, doar, l-am văzut. Nu se schimbase. / Chiar și rana din obrazul sting / Arăta de parcă-atunci întrase / Fieru-n ea. Dar n-am voit să plîng. // Și acum parcă-mi taie țeasta, / Ca o spadă mică, de copil, / Ce-a ieșit, în zăpăceala asta, / Din urechea lui, un jalnic tril." Ceea ce izbutește fragmentar Radu R. Șerban e sugerarea unei atmosfere onirice, descrierea unei lumi fantastice, pline de ciudățenii, unde poetul rătăcește cu acea luciditate minuțioasă a halucinației prezentă în retorica **Mirajelor de iarnă** stănesciene și a poemelor simbolice ale lui Dumitru M. Ion. Mai reținem din carte o anume obsesie a reversibilității lumilor, a relativizării spațiilor ca într-un joc de cuburi închise unul într-altul : „Căci noi vedem cum toate aceste trupuri / Ce le-am privit se-adună-ntr-unul singur / Și încercind bezmetice, să intre / Doar într-o haină, haina nu le-ncape / Și-atuncea sar toți nasturi (cei doi) / Și haina dezvelește pieptul vast / În care-i un oraș precum al nostru / Și-un alt tramvai, și-un alt birou, și-un alt Prorector, ce-n pieptu-i găzduiește / Oraș, tramvai, birou și chiar prorector / A cărui haină e la fel deschisă / Pînă-ntr-un punct cu mult prea mic / în care / Nu poți să dibui ce se mai găsește..." Există în a doua parte a cărții cîteva poeme care vibrează liric prin enigmaticul unor imagini insolite : **Maria Magdalena, Avatariile prietenului, Fără nostalgii, Gaudeamus, În zi de sărbătoare, Eroii.** Din păcate autorul nu știe să păstreze ansamblului aura poetică a unui sens straniu și tocmai voința de semnificare, dublată de o lipsă a logicii interne a compoziției, transformă taina în absurditate. Astfel, poeme ca **O bătrînă, un mare slujbaș, un copil, Păcală argat, Pumnalul și pianul, Capitularea Japoniei** nu par decît un lung șir de elucubrații. Impresia e că Radu R. Șerban scrie fără să-și cunoască resursele reale, mesajul latent neputînd fi comunicat, iar lirismul pierzîndu-se printr-o tehnică inadecvată.

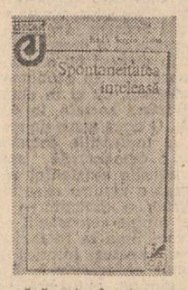

În **Spontaneitatea înțeleasă,** dimpotrivă, autorul dovedește o mare ușurință prozodică. Voința sa de gravitate problematică este însă subminată de volubilitate. Radu Sergiu Ruba, rimind dezinvolt oricum, face suprarealism fără să știe : „O după-amiază silențioasă ne prăfuia ușor, / atîta cît să se poată scrie cu degetul / pe fața fiecăruia un cuvînt eremit, / o după-amiază de duzină pe care-o păraseam / cum se părăsește burta unui chit. / Era poate lumina cu legănările ei / cînd pornind de la doi, / prin pustietățile astea / cauți unica ieșire la trei, / era și chipul tău înnegrindu-se ca un punct fix, / răspîndind o rumoare plăcută — / egalitatea sa cu sine și cu X / în peisajul acela cu eulalia, cu ataraxia / în craterul căruia cască moleșitor gogoșeria" ș.a.m.d. Și la acest tînăr poet e vizibil un decalaj între intenție și mijloace, o necunoaștere a condițiilor favorabile propriului demers : bine înzestrat pentru registrul ludic, în linia jocurilor poetice ale lui Dimov, el desconspiră mult prea evident dimensiunea dramatică a trăirii ironico-parodice. În acest tip de poezie tragicul e subteran, el trebuie lăsat să se ghicească în spatele scenei și al măștilor spectacolului. Neînțelegerea substratului spontaneității face ca un demon interior al rimelor și jocului să împingă spre burlesc cele mai serioase lucruri spuse de poet. Puține poeme ale cărții scapă de acest efect ce-i bruiază înțelesul, dînd mereu impresia unui mecanism care se agită în gol. Radu Sergiu Ruba trebuie să aibă mai mult curaj de a se „juca", fără teama acuzațiilor de neseriozitate. Gravitatea vine scriind, dacă există, ea își alege singură chipul poetic.

Două debuturi neconcludente, deci, care lasă însă deschise drumurile viitoare ale autorilor către o reală găsire a expresiei proprii.

Alexandru Condeescu

*) **Radu R. Șerban : „Troienii", Editura „Cartea Românească", 1983.**

) **Radu Sergiu Ruba : „Spontaneitatea înțeleasă", Editura „Cartea Românească", 1983.

BREVIAR

■ **AVATARURILE UNUI MIT,** este o solidă și pătrunzător erudită cercetare consacrată obsedantului motiv mitic al **infernului,** semnată de Doina Graur, de curînd apărută sub egida Editurii „Dacia". Deplin stăpînă pe meandrele bibliografice ale temei, minuind, lucid, analiza cu enunțul paradigmatic, autoarea supune tema unei atente operații de mitizare și remitizare existențial — creatoare a conceptului, integrîndu-l în dinamica firească a evoluției istorice a umanității, implicit, a gîndirii artistice. Deși prea austeră în ceea ce privește aplicațiile românești (cazul prozei lui Eminescu, de pildă), totuși, și din această perspectivă demersul Doinei Graur merită o mențiune specială. La polul opus întreprinderilor delirant-eseistice, **Avatarurile unui mit** reafirmă primatul spiritului de rigoare într-un domeniu atît de tentant dar și atît de exigent cum este acela al mitografiei.

■ **POEMUL COMENTAT,** foarte instructiva și — de ce nu ? — incitanta rubrică susținută de Laurențiu Ulici în revista „Astra", are în atenție, la cea de a XII-a ediție, poemul **Cromatism** de A.E. Baconsky. Alegerea e cît se poate de oportună, dat fiind absolut inexplicabilul con de umbră în care se află de o bună bucată de timp opera acestui mare scriitor. Cum rezultă din amplele citate inserate în textul critic al lui Laurențiu Ulici, într-adevăr, nu puțini sînt iubitorii de poezie realmente încîntați de reîntîlnirea cu un semnificativ eșantion din lirica baconskyană. Mai rămîne ca și editurile să procedeze în consecință.

■ **UN DEBUT POETIC CU LEGITIMA ÎNCREDERE AȘTEPTAT** este acela al lui Daniel Corbea, marcat de apariția, în sfîrșit, a cărții sale **Intrarea în scenă,** apărută la Editura „Albatros". Ne aflăm, sîntem convinși, în prezența unuia dintre cele mai originale debuturi din ultimii ani. Salutînd apariția cărții **Intrarea în scenă,** ne exprimăm o singură temere : eventuala tăcere „semnificativă" a unor cronicari literari entuziasmați în exclusivitate de „genul" tinerilor care îi înconjoară și adulează zi de zi, ceas de ceas...

■ **TITLURI „PROVOCATOARE" ?** Se înțelege, n-avem absolut nimic împotriva titlurilor „provocatoare", menite a sugera viziunea, tonalitatea, axul tematic etc. pe care o seamă de critici tineri (mai ales) le dau cronicilor și recenziilor dedicate cărților pe care le comentează. În esență, deci, e un act temerar pe care comentatorul și-l asumă din start spre a-și face cunoscută „teza" în virtutea căreia înțelege să-și ordoneze demersul. În această ordine de idei, dezideratul „acoperirii" reale a formulării insolite ni se pare chiar obligatoriu. Ce ne facem însă cînd un volum precum **Alchimia existenței** de Al. Paleologu beneficiază de recenzii tutelate de titluri vădind o „duritate" absolute neavenită, precum : **Eleganță și minie,** (recenzie semnată de Vasile Popovici, în „Orizont" nr. 10, a.c.), **Discurs asupra prostiei** (recenzie semnată de Radu G. Țeposu în „Flacăra" nr. 9 a.c.). Evident, zîmbim cu îngăduință și nutrim speranța că autorul cărții comentate nu procedează altminteri.

Cronicar

CENACLUL „NUMELE POETULUI", Vineri, 23 martie a.c., ora 17,00, la sediul revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de-a XXV-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului", condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului. Invitat de onoare Fănuș Neagu.

L-AM CUNOSCUT PE G. CĂLINESCU

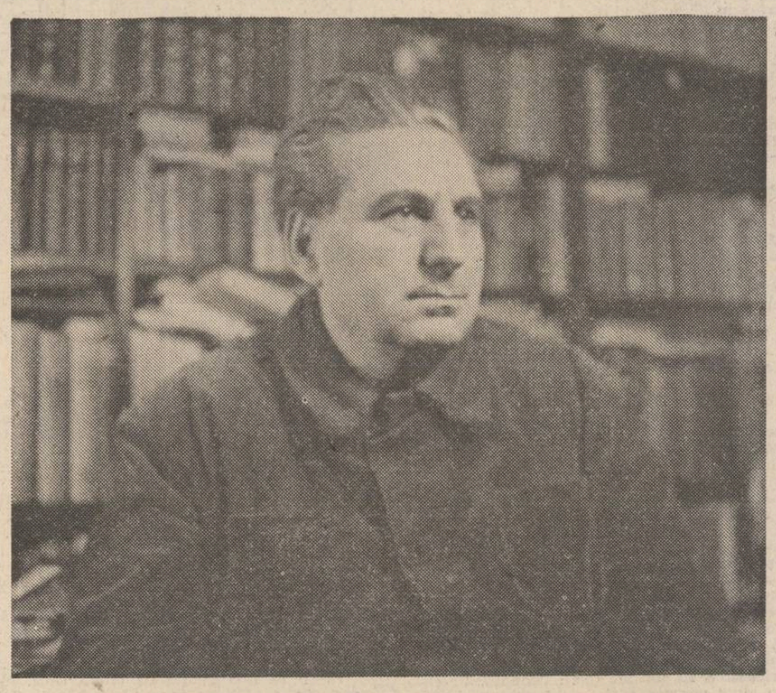

«DE-A V-AȚI ASCUNSELEA»

de MIHAI NOVICOV

Îmboldul de a aşterne pe hîrtie ceea ce urmează l-am resimţit ca urmare a unei convorbiri telefonice. Cineva (nu importă cine şi se va vedea mai departe de ce) îmi solicită să intervin ca martor că nu este adevărat ceea ce se acreditează despre X, că George Călinescu l-ar fi numit „un poet mediocru" etc. Se apela la mine pentru că memorialistul, într-un articol apărut în **Luceafărul**, mă numea printre cei prezenţi la menţionata scenă. Recunosc cu francheţă că nu citisem articolul incriminat, că nici nu l-am căutat. Recunosc de asemenea că am refuzat să fac vreo desminţire şi aceasta din două motive. În primul rînd pentru că ceea ce se pretindea că ar fi spus Călinescu era în totul în spiritul lui ; în al doilea : cu ce drept puteam să pretind la o distanţă de atîţia ani că n-ar fi spus-o? Puteam să spun doar că nu ţin minte. Dar astfel, fără să fi ajutat cu ceva cauza apărată de interlocutorul meu telefonic, mă puneau pe mine într-o situaţie ridicolă... Şi pentru ce ?

M-am decis să reacţionez altfel. Pe temeiul unor amintiri personale să încerc a sugera colegilor mai tineri cum cred că se cer a fi reconstituite cele „spuse" de G. Călinescu, păstrate în memoria unor contemporani.

În mod categoric n-aş pleda pentru nici un fel de interdicţie sau selectare (pe criterii etice, ideologice, politice sau de orice fel), pentru cenzură (fie exterioară, fie interioară), limitare, rezervă ş.a.m.d. Cînd este vorba de un geniu de talia lui Călinescu, orice amănunt privitor nu numai la opera, ci şi la comportamentul său, viaţa particulară, opiniile din cele mai variate domenii etc., este bine să fie conservat. Dacă am începe să ne lamentăm, cuprinşi de un fel de meschină pudicitate : ah, asta nu trebuia să fi spus, ah, asta îl coboară pe Călinescu — n-am face bine. Dacă ne-am apuca chiar călăuziţi de cele mai „morale" intenţii, să ascundem unele amănunte delicate, generaţiile de urmaşi nu ne-o vor ierta. Să avem încredere în forţa lor de a pătrunde şi de a interpreta lucrurile, căci cer îngăduinţă să mă repet : pe un geniu de talia lui Călinescu nimic nu-l poate cobori. Dar este tot atît de adevărat că George Călinescu a fost un mare amator de paradoxuri, că-i plăcea să braveze cu paradoxuri, iar în anumite împrejurări — să scandalizeze chiar auditoriul cu paradoxurile sale, mergînd pînă la înscenarea unor veritabile farse. De unde rezultă că fiecare frază pronunţată de dînsul devenea purtătoare de sensuri, cum s-ar zice — pe două coordonate : pe abscisa conţinutului pe de o parte, iar pe de alta — pe ordonata intonaţiei purtătoare de o superbă ambiguitate.

Am mai scris undeva (nu ţin minte unde) că George Călinescu, ca oricare geniu de altfel, se simţea şi ratat, neîmplinit ca artist în acele domenii în care, datorită împrejurărilor, deşi ar fi vrut, n-a izbutit să se realizeze. Despre Călinescu ca despre un potenţial arhitect de geniu s-a mai scris. Vreau să adaug că personal am cunoscut mai bine un potential regizor de geniu. Setea de a regiza îl mistuia ca un al doilea „daymon". Revendicîndu-mi şi mie dreptul la hiperbolizare, aş spune : cînd nu scria, regiza. Uneori în cunoştinţă de cauză, ca în cazul spectacolelor de amatori din locuinţa sa în ajunul Crăciunului, sau în pregătirea „excursiilor literare" prin ţară, alteori din obişnuinţă, în desfăşurarea şedinţelor de la Institut, în cadrul conferinţelor publice, cînd se simţea cum sînt scontate anumite efecte ; uneori, evident mai rar, anumite situaţii erau regizate cu maliţie pentru a pune în încurcătură pe alţii, acei pe care, dintr-un motiv sau altul, Călinescu vroia să-i pună în încurcătură. Însă în cele mai dese cazuri genialul regizor potenţial se manifesta spontan şi imprevizibil, ca o a doua fire a genialului scriitor. Subliniez existenţa acestei dedublări pentru a propune o primă deducţie ce mi se pare esenţială pentru acei care scriu sau vor scrie despre ceea ce **au auzit** de la Călinescu : necesitatea, chiar obligativitatea de a preciza de la cine au auzit : de la scriitorul Călinescu sau de la regizorul Călinescu ?

Mă mîndresc de a mă număra printre acei, care au avut cu Călinescu şi cîteva discuţii cu totul slobode, între patru ochi, cînd am putut să cunosc cît de cît (adică atît cît slaba mea putere de observaţie mi-o permitea) şi pe omul Călinescu, un om superb, de o puritate cristalină, dar teribil de handicapat de imensitatea îndatoririlor cu care s-a lăsat împovărat, dar mai ales s-a împovărat singur. Dar despre aceste discuţii deocamdată nu pot să scriu. Dar nici nu pot să amîn prea mult. Curînd le va veni şi lor rîndul.

Deocamdată, însă, revin pentru a sublinia că în toate celelalte ipostaze, mai ales în public, îl ţin minte pe Călinescu întotdeauna şi jucînd, adică închipuindu-se pe o anumită scenă sau tribună. Nu vorbea niciodată fără a ţine seamă şi de auditoriu. De aceea orice frază spusă de Călinescu (păstrată numai ea, printr-un concurs imprevizibil de împrejurări, în memoria vreunuia din componenţii auditoriului) nu poate fi înţeleasă şi interpretată corect, fără a se ţine seamă de circumstanţele în care a fost pronunţată, de contextul ce o încadrează.

Mai mult : aş cuteza să afirm că G. Călinescu însuşi era conştient de apreciabila deosebire dintre cuvîntul său pregătit (mai întotdeauna scris, mai rar, ca în cazul prelegerilor universitare, schiţat doar pe hîrtie, ca un conspect) şi cuvîntul improvizat. La Institut interzicea categoric colaboratorilor şi mai ales discipolilor tineri să ia note după ceea ce spune. Pe acest teren se ducea un veritabil război. Şi toate încercările de a-i înşela vigilenţa cu tot felul de manevre, ce-i drept destul de facile, dădeau greş, fiind descoperite dacă nu în prima, cel mai tîrziu în a doua sau a treia şedinţă. Unele „episoade" le ţin minte atît de bine, încît m-aş angaja să le reconstitui (evident numai la faţa locului, ceea ce, din păcate, nu se mai poate întrucît peste „faţa locului" s-a aşternut praful stîrnit de buldozerul demolării). Dar ţin minte perfect cum, în plină desfăşurare a cîte unei expuneri, poate chiar la mijlocul unei fraze, se întorcea brusc către ingenioşul admirator, instalat parcă din întîmplare în spatele său, parcă numai din lipsa unui loc la masă, rezervată din politeţe unor invitaţi, se întorcea brusc, repet, cu o mobilitate de invidiat, ţinîndu-se seamă de cei aproape şaizeci de ani ai săi, se întorcea ca din mers cu 180° şi-i smulgea din mîna năucitului infractor caietul. Apoi termina fraza, termina ideea, termina expunerea sau o parte a ei şi abia peste o jumătate de oră îşi aducea aminte şi de buclucaşul caiet. Curios începea să-l răsfoiească, dacă găsea ceva scris pe copertă citea cu glas tare. Îl privea şi aşa şi aşa, îl pipăia, pentru ca, abia după o suficient de îndelungată pregătire temeinic regizată să citească şi cîte o frază din cele prin care se reproducea expunerea lui. Apoi îşi ridica privirea uimită, obligînd-o să facă ocolul mesei...

— Am spus eu aşa ceva ?

Noi, bineînţeles, cu toţii, inclusiv subsemnatul, tăceam chitic. Atunci întrebarea se repeta cu o intonaţie dominată de o şi mai candidă mirare :

— Am spus eu aşa ceva ?

Dar cu acelaşi rezultat : nici o reacţie, nici pozitivă, nici negativă. Se înţelege, Călinescu nu se aştepta la vreun răspuns. Răbdător îşi relua explicaţia ; ceea ce spune aici, spune numai pentru noi, nu şi pentru un public larg, avid de senzaţii ieftine, stînd mereu la pîndă să prindă pe cîte cineva cu vreo frază pe care s-o răstălmăcească etc. Institutul este o familie intelectuală. Iar ceea ce se spune în familie nu se cade să fie răspîndit în afara ei.

Aş putea relata şi alte „cazuri". Un coleg, mic de statură, mi s-a lăudat odată că a experimentat o „metodă" ce nu poate da greş. Aşezînd pe genunchi un caiet cartonat şi, stînd la masă la celălalt capăt, vis-à-vis cu profesorul, uitîndu-se mereu ţintă la el, pe sub masă va reuşi să noteze, aproape cuvînt cu cuvînt, tot ce va auzi. I-am răspuns că mă îndoiesc că va merge. El mi-a cerut doar să nu-i trădez intenţia. I-am promis şi m-am ţinut de cuvînt. Într-adevăr nota cu destulă abilitate fără să arunce măcar o privire în jos. Însă Călinescu nu s-a lăsat păcălit. La a doua, poate a treia şedinţă, ne-am pomenit cu expunerea întreruptă şi cu porunca neîngăduitoare de obiecţii : — Cutărică, ia arată-mi şi mie ce tot mizgăleşti acolo sub masă... Sărmanul inventator al celei mai moderne „metode fără greş" nici n-a fost onorat cu lectura vreunei fraze din cele notate — toate paginile ce le conţineau fură smulse fără milă şi rupte în bucăţi mici, mici în faţa întregului auditoriu. Grămăjoara albă a rămas pe masă. Spre cinstea colegului, al cărui nume se înţelege de ce nu-l dezvălui, trebuie să adaog că a adunat cu grijă bucăţelele de hîrtie, asigurîndu-ne că le va asambla cap la cap, le va lipi, va reconstitui textul şi... — o să vedeţi că odată şi odată îl voi publica... o fi reuşit într-adevăr ? Pînă acum n-am nici o cunoştinţă.

O singură dată ţin minte că directorul s-a supărat mai zgomotos şi anume atunci cînd, întîmplător, a găsit pe masă un caiet umplut în întregime cu însemnări după expunerile sale. Nu sînt în măsură să dau amănunte căci de această dată acţiunea a fost iniţiată şi pornită în secret şi faţă de mine. Sau, poate, mai corect ar fi să spun — împotriva sfatului dat de mine.

Amintirile se cam învălmăşesc. Cel mai dificil îmi este să reconstitui succesiunea cronologică, dar — de data aceasta fără teoretizări literalmente în treacăt, iarăşi cu promisiunea de a reveni, — îmi voi exprima doar convingerea că în materie de amintiri de cea mai mică însemnătate este tocmai acurateţea cronologică. Aşa încît reiau cu riscul de a o încălca.

Într-o zi m-am pomenit cu o veritabilă delegaţie : cinci-şase colaboratori, ceea ce însemna atunci cam 1/3 din efectivul Institutului. În centru, ca indiscutabil iniţiator, se afla tovarăşul căruia nu i-a mers cu metoda însemnărilor pe sub masă. Mi se cerea să intervin. — Sînteţi singurul om în măsură să-l convingeţi pe profesor de greşeala ce o face... Urmaşii nu ne-o vor ierta niciodată... că avînd şansa unică de a asculta săptămînal un asemenea om, nu am reuşit să transmitem posterităţii nimic din ceea ce am auzit... De fapt mi se repetau argumentele ce nu o dată au fost etalate în faţa lui Călinescu însuşi. Căci nu întotdeauna se limita la interzicerea de a lua note. Uneori admitea şi discuţie. Mai ales cu colaboratorii mai virstnici. Nu o dată a fost invocat exemplul lui Goethe şi Eckermann, sau al lui Tolstoi şi al discipolilor săi. Călinescu nu se angaja, cel puţin nu ţin minte să se fi angajat, în explicaţii amănunţite, prefera să pareze cu replici de floretă : eu nu sînt Goethe, şi niciunul din voi nu-i Eckermann. Dar evident nu întotdeauna putea să se limiteze la argumente literare. Mai rar, dar încerca să ne explice problema şi în fond, însă întotdeauna aveam impresie că o face în silă, convins fiind în sinea lui că nu-l putem înţelege şi-ntr-adevăr nu-l înţelegeam. Adică, fără riscul de a fi desmînţit, nu pot s-o afirm cu certitudine decît despre mine, cred însă că nu-l înţelegeau nici alţii. (Dovadă indirectă ar fi şi cerinţa adresată mie să-l conving pe Călinescu să-şi schimbe atitudinea). Atunci nu-l înţelegeam, sau nu-l înţelegeam complet, acum însă, adunînd crîmpeie de amintiri, cred că pot reconstitui, evident ipotetic şi sumar, articulaţia argumentării. Institutul pentru Călinescu era un fel de prelungire a cabinetului său de lucru, aici **experimenta**. În diverse planuri şi în diverse moduri (ceea ce evident ar merita să fie relatat mai amănunţit, dar cu altă ocazie), dar în sens propriu, ceea ce implica şi verificarea unor ipoteze, ce puteau să se fi dovedit greşite. Cu alte cuvinte : la Institut Călinescu îşi permitea să presupună şi lucrări îndoielnice, şi eventualităţi de care singur nu era încă sigur că sînt juste, dar care justificau totuşi cercetarea : pentru a se vedea — unde poate duce şi cărarea asta ? Păstrînd proporţiile am putea spune că proceda în genul lui Lobacevski : dacă în locul axiomei unanim recunoscute aşezăm alta, diametral opusă, ce se întîmplă cu geometria asta a noastră ? Rezultatul, se ştie, a fost uluitor : pornindu-se de la o premisă diametral opusă se ajungea la aceleaşi rezultate. Mi se părea uneori, că aranjînd totul oarecum în taină, Călinescu proceda cam la fel : ce se întîmplă dacă răsturnăm nişte adevăruri înţepenite ? Se dărîmă literatura ? Adică — provoca, susţinea ceva în ceea ce nici el nu prea credea, în speranţa că, luînd în consideraţie şi reacţiile noastre, va reuşi să vadă mai bine : unde mai duce cărarea asta ? Şi evident nu dorea ca toate aceste încercări de laborator, din care unele eşuau, să ajungă de domeniul public. Publice trebuiau să devină numai rezultatele activităţii, nu şi etapele ei. Însă din tot ce acum, la o distanţă de cel puţin un sfert de veac, încere să explic, atunci doar întrezăream cîte un crîmpei. Totuşi bănuiam sau ghiceam ceva, pentru că am refuzat categoric propunerea de intervenţie ce mi se făcea. Şi nu doar pentru că o prevedeam zadarnică, ci şi pentru că socoteam că noi, colaboratorii lui Călinescu, n-aveam nici un drept să ne opunem unei dorinţe a lui, repetate atît de categoric de cîteva ori. Se prea poate să judecăm simplist, dar se vede că intuiam bine. Refuzul l-am motivat cam aşa : Călinescu ne depăşeşte incomensurabil în toate privinţele. Institutul este prin excelenţă o creaţie a sa. Deci atunci să nu-i acordăm încredere deplină ? Dacă ne cere atît de insistent să nu luăm note după ce spune, înseamnă că are motive temeinice.

Răspunsul acesta a fost considerat, probabil, de către colegii mei ca fiind cu totul neconvingător, poate chiar oportunist. Iată de ce au pus la cale o nouă tentativă în secret şi faţă de mine. Şi trebuie să recunosc că au dat dovadă de multă inventivitate. După cum aveam s-o aflu mai tîrziu, se alcătui un sistem întreg de acoperiri reciproce, prin transmiteri, preveniri, puneri în gardă cu semnale convenţionale etc. Aşa încît „înregistrarea" n-a fost descoperită niciodată. Ca în romanele de aventuri catastrofa s-a deslănţuit de unde nimeni nu se aştepta. Într-o simbătă, nu mai ţin minte din ce motiv, şedinţa s-a întrerupt pe la jumătate. Călinescu se retrase pentru puţin timp în biroul său. Colaboratorii se răspîndiră prin celelalte încăperi. Şi... cînd directorul s-a întors în sala pe jumătate goală, privirea îi căzu direct pe faimosul caiet cu note, lăsat, din imprudenţă, dealtfel explicabilă, pe masă.

Atunci, se dezlănţui o veritabilă furtună. Tocmai pentru că descoperirea a fost întîmplătoare, Călinescu îşi dădu seama că în această problemă nu este ascultat, că nu este stăpîn pe situaţie, că poate fi păcălit. Şi atunci a recurs la arma lui cea mai de temut : amenînţarea că se va retrage... — Dacă nici voi, colaboratorii mei cei mai apropiaţi nu-mi respectaţi dorinţele atît de clar repetate, atunci... A perorat mult pe această temă şi bănui că pe mulţi i-a convins.

Dacă şi după incidentul relatat s-au mai făcut încercări de a se lua note după ceea ce spune, nu ştiu. Eu, cel puţin, n-am mai fost informat de nici o iniţiativă de acest gen.

După cum spuneam, Călinescu însuşi nu o dată ne demonstra pe viu diferenţa ce o face între cuvîntul vorbit şi cel scris. Nu spun nimic nou reamintind că şedinţele de simbătă constau în cele mai dese cazuri, în proporţie de cel puţin 75%, din lungi monologuri. Acestea, la rîndul lor, ar putea fi împărţite în două categorii. Prima, mult mai puţin numeroasă, ar constitui-o expunerile pregătite. Dar şi în cazul lor directorul aducea de-acasă doar o foaie de hîrtie cu cîteva titluri şi fraze înşirate în grabă. Ca unul ce aveam locul meu fix în dreapta lui, puteam să-mi dau seamă că nici nu respecta întotdeauna „planul". Din cînd în cînd se oprea, întreba cîte ceva pe unul din noi, ne obliga la reacţii prin exagerări provocatoare şi astfel, cum s-ar zice, îşi „ajusta" expunerea în mers. În cele mai dese cazuri, însă, lucrurile se desfăşurau altfel. Şedinţa începea cu un fel de întrebare „protocolară" : cine este la rînd să citească astăzi ? Fiecare avea o temă anuală la care lucra ; cînd era programat să prezinte rezultatele trebuia să aleagă o pagină (cel mult — două) reprezentativă şi s-o citească. Călinescu nu prea agrea introduceri explicative. Întrerupea nerăbdător : citeşte, dacă lucrarea este bună, pînă şi o pagină aleasă întîmplător va fi revelatoare. După lectură, urma, tot la iniţiativa lui, discuţia. De regulă dura puţin. Ascultîndu-ne, Călinescu făcea pe un petec de hîrtie note ce ar putea să pară unui neiniţiat — cabalistice, iar cînd îi părea că a adunat suficient material, urma dezbaterea şi începea să vorbească... Sînt sigur, şi nu este greu de înţeles de ce, tocmai aceste expuneri cu totul improvizate erau şi cele mai interesante.

Foarte rar Călinescu venea de-acasă cu un text scris. Era un semn că de această dată nu vrea să se lase pradă improvizaţiei. Motivele erau diferite. O minuţioasă cercetare de arhivă ar putea identifica, poate, toate cazurile de acest gen. Confruntarea lor ar prezenta indiscutabil interes pentru reliefarea mai pregnantă a unor trăsături de caracter ale marelui dispărut. Nu-mi stă la îndemînă să purced la o asemenea investigaţie. Mă voi limita în consecinţă la reconstituirea unui singur caz, ce mi s-a întîmplat mai bine în memorie, întrucît mă privea personal.

Se înţelege că nu este potrivit să intercalez aici un aliniat mai lung privitor la relaţiile dintre Călinescu şi subsemnatul. Sînt dator, evident, odată şi odată să adun la un loc şi să aştern pe hîrtie, pe cît posibil în ordine cronologică, toate amintirile mele despre Călinescu, dar acum, evident, nu este cazul să insist. Ajunge să spun că relaţiile au fost cordiale. Călinescu se pricepea de minune să regizeze un fel de „împărţire a atribuţiilor" şi dacă se ajungea între noi la „conflicte" în public, pricinile erau de obicei de ordin administrativ. Şi mai totdeauna Călinescu ceda, sau se prefăcea că cedează. (Ce subiect de amintiri ar fi asta — să reconstitui **cum** se pricepea să cedeze acest incomparabil suveran al gustului !). În probleme propriu-zis de conţinut (adică de cercetare literară, de altfel — raţiunea de a fi a Institutului) nu se ajungea la incidente nu pentru că eu aş fi cedat întotdeauna, ci pentru că nici nu încercam să-l contrazic (chiar dacă, zîmbind complice, mă provoca). Cu excepţia unui singur domeniu : „literatura nouă" (precizez că perioada de colaborare, adică de prezenţa mea la Institut ca adjunct al lui Călinescu, coincide cu deceniul 1955—1965). Eu insistam ca în planurile de cercetare să fie incluse şi lucrări menite să scoată în evidenţă realizările literare din epoca socialistă, ca dovadă a justei orientări etc. Călinescu la început a încercat să mă „fenteze" cu bunăvoinţă : pentru asemenea cercetări este nevoie de spirite experimentate, majoritatea colaboratorilor sînt tineri, aşa încît să mai aşteptăm... Dar se vede că în nerăbdarea mea deveneam agasant, întrucît, nu ţin minte exact cu ce prilej şi în ce termeni, dar mi-a replicat fără drept de apel că realizările literaturii noi nu pot fi cercetate deoarece nu există. Altădată m-am revanşat prefăcîndu-mă scandalizat cînd Călinescu recunoscu că nu a citit **Desfăşurarea** de Marin Preda. Ca să nu lungesc, conchid că pesemne s-a ajuns la o situaţie în care Călinescu s-a decis să pună lucrurile la punct. Într-o simbătă ne-a declarat că vrea să ne vorbească despre unele lucruri „cunoscute", despre care „v-am mai vorbit", dar nu toţi cei de faţă au fost atunci la Institut. Subiectul anunţat era „spiritul critic". Se înţelege de la sine că n-am de gînd şi nici cutezanţă să refac expunerea. Aproape de la primele fraze mi-am dat seama că mă vizează personal. De altfel directorul nici nu prea încerca s-o ascundă. După cîte o apreciere mai tăioasă mă pironea pe furiş cu o căutătură investigativă. Şi cum arătam probabil destul de întunecat şi bosumflat, Călinescu se simţea obligat să arunce şi linguri de miere în butoiul de păcură. De vreo două ori a admis concesiv că, firească, „se poate discuta" : mie atît mi-a trebuit : stînd alături de vorbitor bombăneam, cînd trebuie şi cînd nu trebuie : bine, bine, vom discuta. Da, aşa eram atunci, eufemistic vorbind, — lipsit de tact, atitudine pe care Călinescu a hotărît la un moment dat s-o curme într-un mod mai brutal :

— Sînt lucruri care nu se discută, ci se explică.

M-a rănit. De ce s-o ascund ? — m-a rănit şi încă destul de dureros. Atît de dureros, încît m-am decis „să lămuresc situaţia". Şi am adresat directorului o „scrisoare" de 15 pagini dactilografiate, în care, după ce repetam cît de mult îl stimez şi-l admir şi cît de privilegiat de soartă mă consider de a-i fi adjunct, sugeram că e poate mai indicat să renunţ la această cinste, cît timp mai este nevoie să învăţ nişte lucruri elementare. Iar după introducerea lirică expuneam pe-ndelete unde nu sînt de acord cu dînsul în ceea ce priveşte „spiritul critic" şi de ce. Şi ce credeţi ? La această intervenţie a mea Călinescu a răspuns în scris. A redactat un text de cca. 12 pagini, lămurind punct cu punct toate „nedumeririle" mele (v. **Revista de istorie şi teorie literară**, tom 18, Bucureşti, 1969, nr. 3, p. 503—511). A venit cu acest text la proxima şedinţă şi pentru că absentam (din motive întemeiate, probabil) a pus pe altcineva să citească mai întîi „scrisoarea" mea, iar apoi a citit răspunsul său, din care se vede cu cîtă bunăvoinţă a tratat superbele mele naivităţi.

★

De aceea mă întorc la ceea ce mi-am propus în urma „îmboldului iniţial". Dacă însuşi scriitorul ne indica în mod subliniat deosebirea dintre cuvîntul lui scris şi cuvîntul vorbit, cu atît mai mult sînt datori s-o facă acei care în amintirile **lor** despre Călinescu, reproduc spusele **lui.**

Încă un exemplu va lămuri, cred, şi mai bine ceea ce vreau să dovedesc. Este vorba de o întîmplare în care sînt nevoit să numesc încă un protagonist şi bunul meu prieten Teodor Virgolici, sper că nu mi-o va lua în nume de rău, cu atît mai mult cu cît aşa şocat, amintirea este de natură să scoată în evidenţă, măcar dintr-o anumită latură, şi nobleţea caracterului său.

Aşadar: lui Călinescu nu-i plăcea cum scrie Virgolici. Afirmaţia nu trebuie să sperie. Iar pe Virgolici personal nici nu-l avantajează, nici nu-l dezavantajează. Lui Călinescu în general nu-i plăcea stilul „acurat". Mie mi-a servit-o odată chiar pe un ton enervat : — Nu ştiu dacă stilul meu este într-adevăr prea „metaforic", însă al dumitale este fără îndoială prea sec ! Cu toate acestea cînd într-o simbătă am citit la Institut scurtul eseu **Cîteva consideraţii pe marginea „specificului" literaturii**, mi-a smuls foile din mînă, semn că vrea să le păstreze şi să le recitească. M-a complimentat într-un mod neobişnuit : — N-am bănuit că ştii să fii atît de logic.

Însă în general excesul de logică, de argumentare, de expunere sistematică a materiei, îl enerva. În plus, Virgolici, ca noi toţi de altfel în acea vreme, într-o măsură mai mare sau mai mică, se străduia să opereze cu „formulări" cît mai corecte. (Tinerilor de azi le-ar fi greu, probabil, să înţeleagă cît ne teroriza atunci obligaţia de a nu ne abate de la anumite „formulări". Este suficient să amintesc că un manual de istorie a literaturii române, tipărit în 200 000 de exemplare, a fost topit numai pentru că unul din autori, vorbind despre realismul socialist, omitea să includă în text şi formularea consacrată). De aceea, de ce să n-o spunem pe şleau ? — scrisul tînărului Virgolici pe alocuri suferea de o anumită monotonie. Călinescu însă, ca toţi artiştii geniali şi capricioşi, exagera. Susţinea că nu este în stare să priceapă ce citeşte Virgolici. Idiosincrazia şi-o manifesta cînd maliţios (foarte rar), cînd — cel mai des — cu o bonomie amuzată :

— Nu înţeleg, te rog, citeşte încă o dată !

Liniştit şi demn Virgolici se executa :

— Eşti confuz. Nu înţeleg. Nu te supăra, explică-mi te rog ce ai vrut să spui.

Cam aşa se petreceau lucrurile şi în şedinţa la care mă voi referi în continuare. Lui Virgolici i se încredinţase, mi se pare chiar la solicitarea lui, un studiu referitor la o latură a poeziei lui Arghezi. Mi-e teamă să nu încunc ceva, aşa că nu insist. Cert este că lucrarea cuprindea şi consideraţii cu privire la diferite moduri de autoportretizare în creaţia poetului. Virgolici citea şi Călinescu mereu îl întrerupea. (Dacă cineva îşi va da seamă că o trăsătura de caracter ce-i dăunează este lipsa de calm, să ia lecţii de la Virgolici). Aşa-l ţin minte şi atunci. Nici un muşchi facial nu-i tresărea de necaz sau de enervare ; se oprea, revenea, explica precizînd ce anume este citit din Arghezi şi continua. Dar, aşa este făcută lumea, — tocmai calmul lui Virgolici îl aţîţa şi mai mult pe Călinescu. Într-un fel se ambala pur şi simplu în plăcerea de a-l sicîi pe tînărul colaborator. Duelul începea să-i aducă şi satisfacţii spirituale, simţea că adversarul îl merită. Aşa încît nu-i de mirare că la un moment dat, izbucni mai zgomotos, plesnind din mîini :

— E ! Asta le întrece pe toate ! Ia mai zii o dată.

Virgolici se execută imperturbabil :

— Sînt înger, sînt şi diavol şi fiară şi-alte-asemeni şi mă frămînt în sine-mi ca taurii-n belciug, ce se lovesc în coarne cu scînteieri de cremeni, siliţi să are stînca la jug.

— Cum asta ? Călinescu întoarse înspre auditoriu o faţă pe care aşezase o mască de totală neputinţă. Înţelegeţi ceva ? Taurii sînt în jug şi se lovesc în coarne ? Poate cineva să şi-o închipuie ?

— Dar nu o spun eu, se apăra liniştit Virgolici. O spune Arghezi. Este un citat din Arghezi.

— Imposibil ! Ai încurcat ceva...

— Ba nu, să vă aduc cartea.

— Adu.

Virgolici porni spre bibliotecă, în timp ce Călinescu, amuzat, ne explica inconvenienţele stăruinţei unora de a scrie cu tot dinadinsul în stil colorat. Fiecare să scrie cum îi vine, simplu de tot, dacă aşa îi e firea, doar cu gîndul de a comunica pe cît mai exact ideea.

Între timp Virgolici se întoarse din bibliotecă şi-i întinse profesorului volumul deschis la pagina cu pricina. Şi Călinescu fu nevoit să repete cuvînt cu cuvînt cele citate de Virgolici — strofa a doua din **Portret** (în ediţia de autor, vol. I, p. 128).

N-am de ce s-o mai lungesc. Este doar îndeobşte cunoscut că lui Călinescu nu-i plăcea să-şi recunoască greşelile. Tudor Vianu m-a ţinut odată două ore în biroul său de la Biblioteca Academiei pentru a-mi relata doar o parte a situaţiilor în care Călinescu se încăpăţîna să persevereze în greşală.

Cazurile relatate de Vianu n-are rost să le reconstitui pentru că nu le cunosc direct.

Însă la ceea ce mi-a fost dat să asist în dimineaţa aceea la Institut era superb. Iată de ce cu toată consideraţia mea pentru memoria esteticianului, îmi permit să rectific : Călinescu nu se încăpăţîna să persevereze în greşală, ci avea ambiţia să iasă biruitor şi atunci cînd greşea.

Se afla într-o situaţie realmente dificilă. Cu Virgolici n-avea cum să se mai războiască. Să înceapă să-i reproşeze că n-a ales bine citatul ? N-avea rost, din moment ce lectura s-a întrerupt şi nu se ştia cum va fi comentat. Şi apoi asta însemna să-şi recunoască lipsa de perspicacitate sau neatenţia, sau şi una şi alta, iar pe deasupra şi pornirea preconceputâ împotriva lui Virgolici. Doar s-a petrecut — în public — ceva cu totul precis : Virgolici a citat din Arghezi, iar Călinescu a declarat răspicat că fraza n-are nici un sens, că este de o confuzie totală. În consecinţă bătălia trebuia angajată la un nivel mai înalt şi Călinescu se avîntă în luptă minuind cu excepţională abilitate arma sa preferată : paradoxul... Spunea odată Vladimir Streinu că la Călinescu este superb nu doar şi nu atît paradoxul, ci mai ales cum el „iese din paradox". Atunci am văzut-o aievea. Şi-a pregătit, ce-i drept, pentru orice eventualitate, şi un mic teren de retragere : că, mă rog, Arghezi ca poet este inegal şi uneori cu totul abscons, deslănţuindu-se în continuare fără menajamente împotriva poeziei încriminate. Şi, de bună seamă, nu s-a mulţumit cu strofa citată de Virgolici, ci a puricat toată poezia demonstrînd că este o îngrămădire de confuzii. La început unii din noi am încercat să-l contrazicem. Călinescu nu prea ne asculta, curînd discuţia s-a şi transformat într-un monolog, de-alungul căruia poezia cu pricina a lui Arghezi a fost literalmente executată, fără să i se fi acordat măcar circumstanţe atenuante. Cam în acelaşi fel cum execută L.N. Tolstoi tragedia **Regele Lear** de Shakespeare. Punerea în relaţie nu este întîmplătoare, întrucît şi în materie de nedreptăţi critice există mari deosebiri, totul depinde de **cum** se face.

Continuare în pag. a 7-a

Poeme de VIRGIL CARIANOPOL

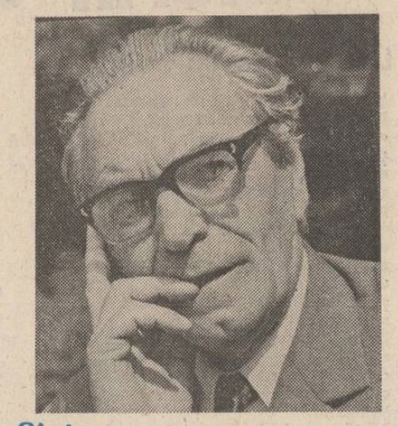

Cîntec pentru Virginia

Pun jos condeiul ce mi-a fost şi cîrje
Şi spadă şi toiag ce-a despicat
Atîtea mări care mi-au stat în cale
Să pot să trec, în drum, ca pe uscat.

E timpul meu să plec. Mi-e mai greu pasul,
Mai greu urcuşul spre înalţii munţi
Şi tot mereu, mai greu ca totdeauna
De-a pune între Azi şi Mîine punţi.

N-a fost uşor, dar nu mă pling nici astăzi,
Nu reproşez, nu strig, deşi am drept.
M-aşez tăcut alături de toate
Ce m-au făcut să fiu mai înţelept.

Plec ne-nfricat, cu inima curată,
De pe acest pămînt strălucitor
Pe care-am plîns, am rîs, am stat de veghe
Şi mi-a rămas cu dragostea dator.

Mă duc la cei care-n tăcerea nopţii
Mulţimi de visuri încă tot mai torc,
Să trag un somn, aşa ca niciodată
Să odihnesc puţin şi mă întorc !...

Poeţilor

Ne facem loc întruna, dînd la
o parte pe-altul,
Înghesuim pe alţii ca să-ncăpem sub stea,
Uitînd cît e de singur şi cît de gol înaltul.
În care miliarde, ca noi ar încăpea.

Tăiem în jur copacii vrînd să ne facem case,
Îndepărtînd frumosul ce va pieri nescris
Şi nu vedem, prin inimi, sub vreme şi
sub oase
Ce plină-i adîncimea de larguri şi de vis.

Vrem loc mereu în preajmă şi nu
ca mai-nainte,
În viaţă să ne facem şi drum, dar şi Olimp.
Mai lesne ni-i tăierea unui copac cuminte
Decît răzbind prin cremeni, să ne-aşezăm
în timp.

Şi totuşi nu ni-i dată doar pentru loc ţăria.
Eternitatea, iată, ce trebuie înfrînt.
Acel care cioplеşte numai un pic vecia
Lărgeşte-ntreg pămîntul cu încă un pămînt.

Pentru Pace

de la o grădină zoologică

Eram într-o grădină-n care gratii
Mă despărţeau de crudele-animale,
În care dreve de oţel stau stîncă
În drumul celor fără altă cale.

Erau acolo lei şi urşi şi tigri
Şi lupi flăminzi, şi şerpi şi rîşi erau
Care de mult şi ziua, dar şi noaptea
La timpul lor din depărtări visau.

M-apropiam din cînd în cînd de gratii
Şi le-aruncam cîte ceva durut.
În ochii lor luceau acele raiuri
Pe care după dreve le-au pierdut.

O doamnă care mă urma-n tăcere,
Din cînd în cînd mă îndemna uşor.
Staţi mai departe domnule de gratii,
Sînt totuşi fiare, nu sînteţi de-ai lor !

Nu i-am răspuns pe loc, dar după-aceea
În adîncimea mea, în care gem,
I-am spus : „Da, doamnă, şi de fiare tremur,
Dar nu de ele cel mai mult mă tem... !"

Vă rog să mă iertaţi...

confratelui Cornel Sorescu

Vă rog să mă iertaţi, prieteni
Că sînt cu timpul, ţin cu el.
De cînd mă ştiu, din toată viaţa
Nu mi-a plăcut să fiu altfel.

N-am suferit lăudăroşii
N-am vrut să par acel ce nu-s,
Am vrut, spunînd ce am pe suflet,
Să spun în faţă ce-am de spus.

Cînd am vroit să urc în viaţă
Spre-nalt, spre visuri, spre frumos,
Nu am vroit să urc cu liftul,
Mai bine-am chinuit pe jos.

Nu m-am temut, ţinînd, în slavă,
Desfăşurat acest stindard.
Cînd m-am aprins, să dau lumină,
Am ars de-a trebuit să ard.

De-aceea, drept, vă cer iertare
Prieteni dragi, mergînd spre stea,
Că n-am putut să merg în altfel
Spre cîntecul ce trebuia.

Gînd

De-nalţi o casă pe pămîntul ţării
Strălucitoare, ca un fir de lună,
Lasi semn acelor care vin din urmă
Pui o lumină, faci o faptă bună.

De pui un pom, oriunde-ai fi să fie
Într-o grădină sau în curtea ta,
Acei setoşi ce-i vor gusta din roade,
Cu gîndul lor te-or binecuvînta.

De laşi un fiu ce să-ţi urmeze drumul,
Crescut la focul dragostei ne-nfrînt,
Faci ţara mai puternică, mai tare,
Mai dai lumină la acest pămînt.

Iar dacă lupţi pentru dreptatea ţării
Şi nu te laşi de vorbe împăcat,
Cei care vin îţi vor cinsti trăirea,
De laşi plecînd un drum adevărat.

poeme de

Florin Costinescu

Locomótiva cu aburi

Noi doi călătorim într-un tren
tras de o locomotivă cu aburi,
confortabil, am ocupat locurile de la fereastră
și privim, absenți, peisajul ;
este iarnă și
ciorile își fac de cap pe cîmp,
parazăpezile nu pot opri vîntul,
arborii singuratici urlă sfîșiind gerul ;
din cînd în cînd
ne încălzim mîinile
unele în altele
și ne întrebăm cît mai este
pînă la stația terminus...
La ce bun o viteză mai mare,
cînd drumul oricum se va termina,
cînd există o coborîre definitivă
cînd noi vrem să fim tot mai mult
împreună ?
Există trenuri care au roți de aur,
care consumă în loc de cărbuni
diamante,
la ce bun șine
de platină ?

Noi traversăm, iubito, secolul al
douăzecelea (cît din el mai rămase)
într-un tren tras de o locomotivă
cu aburi – astfel
îl mai lungim
cu o sută de ani

Lumina ca un măr decojit

Tu știi să te împotrivești umbrei
s-o spulberi, s-o îngenunchezi, s-o alungi –
e de ajuns că ții în palmă un fruct
sau o floare,
e de ajuns să cauți cu privirea
steaua care nu s-a născut încă, presimțind-o,
nimic mai ușor decît să cureți un măr
de coaja lui așa amăruie – și umbra
la fel cade, în mici spirale,
rămîne doar miezul
cu simburii –
Lumina ca un măr decojit
din care muști cu melancolie...

În cădere

Vor trece prin viața noastră
animale sălbatice,
unele să nască,
altele să ucidă,
altele să moară ;
să nu te sperii
de cele ce vor naște,
nici de cele ce vor să ucidă –
acestea nu-ți pot lua decît viața,
doar de cele ce vor muri
teme-te :
îți vor sfîșia în cădere
cu colții
moartea
mult înainte de a muri...

Scrisoare

Despre colivii nimic nou, iubito, decît
despre păsări și zbor,
decît despre trufie și teamă
astăzi se demolează statuia
zeului nostru, Amor...

„Prea mulți veneau să se-nchine"
în culisele urbei se zise,
apoi s-o dat un firman cu pecete :
„Orice plins
ori bucurie în plus,
strict interzise !"

Amor, sărmanul, din soclu căzînd...
și cei care-l duc într-o roabă, rizînd...
despre colivii nimic nou, iubito, decît
în parcul cel vechi este foarte urît...

Închipuire cu Acropole

S-au golit visteriile, toate recompensele
pentru încă o viață – se amînă,
s-au golit visteriile,
dar noi, iubito, sîntem foarte bogați
închipuindu-ne pe Acropole, sus,
ținînd cîteva pietre în mînă,

Trec pe lîngă noi demnitari în sandale,
unii sînt de-a dreptul desculți,
se opresc, discută, gesticulează,
iubito, nu te ridica în vîrful picioarelor,
nu-i frumos să asculți...

Îți voi explica eu cine sînt acești domni
ce vor ei – și așa mai departe –
ai tot timpul să afli
cîte s-au întîmplat pe Acropole
pînă la moarte

Poți să mă-ntrebi despre ce vrei și nu vrei
nu te speria,
de dragul antichității nu te voi arunca
în groapa cu lei...

Cuvinte periate de praful vorbei

Cînd ies în lume iau totdeauna cu mine
cîteva cuvinte foarte ascultătoare, un fel
de ogari elastici mîndri de zgărzile lor
strălucitoare,
salut în dreapta și-n stînga, mă aplec
ceremonios
mișcînd cu dexteritate jobenul ;
ele fac minuni mai ales pe strada principală
unde s-au introdus de curînd lămpile cu gaz
de iluminat (ce invenție, domnule...)
unde se poartă intens lornionul
și lanțul de ceas prins în reverul hainei,
ce mult se bucură băcanul cînd îi trimit
un cuvînt ca să-i laude colonialele,
în extaz cade croitorul cînd și spre
urechea lui
îndrept unul să rămînă perplex în fața

croielii savante, nu mai vorbesc
de ceilalți negustori
de pantofi și papioane,
de șireturi și cremă de ghete,
de dantelă ultrafină,
nu mai vorbesc
de funcționarii cu flori la butonieră,
care nu mai prididesc să ia în brațe
cuvintele acestea foarte asemănătoare
cu ogarii dresați,
întors acasă le perii cu grijă de praful
vorbei și mîngîindu-le le așez
cu luare aminte, la locul lor
în dicționar...

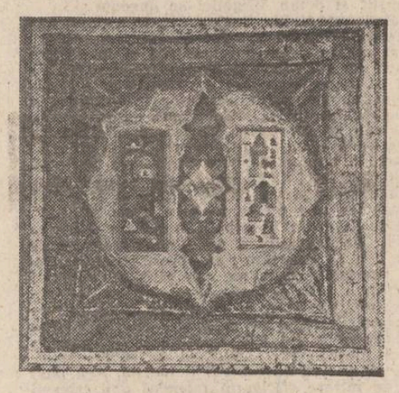

Ștefan Rămniceanu : „Scoarță"

Propunere de a fi

Să fim, iubito, ce n-am fost niciodată :
două pînze așteptînd căderea neegală
a culorilor,
a albului, a roșului
a albastrului, a violetului,
a negrului, cel atît de încăpător,
după cum le citește sentința
cu sufletul lui imaculat pictorul,
două pînze potopite de frumusețe
ca de o ploaie cerească –
cine ne strică din alb ?
Cine din roșu ?
Cine din albastru ?
Sîntem înconjurați de voci necunoscute
care întreabă și dispar
înainte de a primi vreun răspuns,
rămîne din ele doar ecoul – abur
deasupra culorilor...

Două pînze să fim
peste care ochiul întîrzie
ca pasărea în văzduh
după apusul soarelui.

PEȘTI PE PLAJĂ

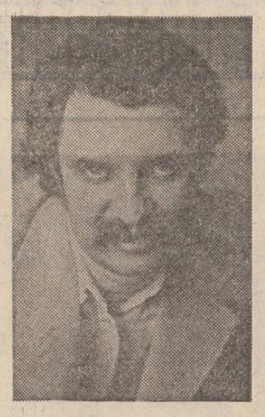

radu anton roman

Se lasă mai, așa cum se lasă ceață. Vine de undeva un vălătuc de căldură și un mușchi gros de frunze și ierburi îndulcite îneacă deodată grindurile Leteormanului. O lepră verde fierbe în bulbuci, fumegă, înghițind lacomă orice fărîmă de pămînt sau de apă. Canalele se încilcesc de brădiș ca de zăpor, peste noapte. Ierburile parc-ar fi cărate în buluc de viitură. Puietul caută malul, un șuvoi gros, un viscol rotund de peștișori care aleagră prin toată Delta, ațintindu-se pe lîngă trestii, o conductă vie strecurată în ape puține. Un alt puiet începe să fosgăie pe grinduri, printre gropile încă nămoloase de omăt topit : șerpi, lăcuste mici, urechelnițe, copii bălani cu izmenele negre fluturînd, boboci negri de lișiță și cîțe de vulpe, mii de vietăți neterminate, nedospite încă, aburind și mirosind a crud. Un zgomot nou, un scheunat și fosnet subțire, tînăr, se ridică ca un nor moale.

Petre o șterge de la arat, ascunzîndu-se în norul ăsta. Urletele Harpenei care aruncă cu bălegă de măgar după el și-și leagă o piele lepădată de șarpe pe deget, să-i încurce picioarele, se îneacă în norul gros ca-ntr-o pernă. Prins pe sub burta calului — iapa pare borțoasă cu un Petre în izmene negre, ținînd friul în dinți — „procletul, frate cu putoarea de Sile" o ia la goană prin deșert spre dig, spre întinsură, apucînd din mers trimalia de pe gardul grădinii. Cînd dă de colinele de nisip și vară-sa nu-l mai ajunge și nici Evdochim nu poate să-l mai vadă — pînă și agentul piscicol a ieșit să-și pună iar via măcelărită în toamnă de vremea friguroasă — se ridică în greabăn, șoptind ceva lepii la ureche.

Bălana o ia mai încet, la trap, domolită, ascultînd parcă cu pielea umedă neliniștită, în spume, freamătul acela mic, gingaș, de pui, care a împînzit aerul ca un gaz.

Cît vezi cu ochii, în sahalele arse s-a mișcat verdeața, convulsiv. S-au umflat și zidit căpițe și pereți fragezi de papură și stuf, pipirig încă moale, încă păstos. Pe colinele prelungi ale pustiului au înfrunzit ploșii rari ca niște uriașe, amenințătoare borne de granită. Dincolo de deșert începe întinsura Chirilovei, ghiolurile întortochiate ale Isacovei și Gorgovei, Cusmințiile nesfîrșit lățite, dar cu apă puțină și stricată. S-au umflat toate deodată, învelite cu un aluat verzui, înfoiat de frunze nevăzute.

Chiar și pe nisipul înfierbîntat se întretaie urme ciudate, zgîrieturi proaspete de insecte necunoscute. Șuieră lăcuste cenușii, lungi cît palma. Păianjeni transparenți țes pînze de rouă peste care privirea trece ca peste oglinzi sparte. Miriapozi și urechelnițe trandafirii cu miros de migdală, fluturi străvezii, uscați, cu aripi ca niște andrele înnodînd aerul aiurea, un nor zuruitor de libelule zămislit pe tufele răzlețe și spinoase, pe pilcurile de spini smulge de primăvară, par toate stoarse din nisip, din ierburile albe, fără vlagă, supte de lumină, din grosul adînc și uscat al fărîmăturilor de scoici. Către pădure se tot duce un iepure.

A trecut digul. Descalecă într-o alunecare iute. Lasă iapa să pască, între sute de vite, iarba groasă, ivită din pînza subțire de apă. O iarbă aiurea, o fineață făcută din brusturi ciudați, din bulbuci arzînd șuierat cu flacără verde, din pălmi pleznînd aerul untos și limbi groase ca de bou, lingînd, cu sclipire de malachit, și apa și văzduhul. Ierburi ca lîna sau ca un cocoloș singeros de sîrmă ghimpată. O cîmpie întinsă, invadată de o monstruoasă lume vegetală respirînd apă ca niște bureți. Nămeți de ierburi împînzite de raci.

Își suflecă încă de două ori frumosii lui chiloți negri, „de gimnastică", ce-i bat genunchii — s-au înfoiat acum ca „moartea pașunii" — își alintă o bătătură frecînd-o de nisipul digului și alunecă în apă, ușor, un șarpe.

Picioarele i se ridică, încremenesc, apoi pășesc în mil înțepat, fără zgomot. Acum e un stîrc, iar dinții lungi ai trimaliei seamănă tot cu ciocul păsării înalte căutînd broaște. Din cîțiva pași, e lîngă un cerc de crapi, șuierînd cu spinările afară. Cîțiva țigănuși se dau deoparte, liniștiți, scormonind milul mai departe. Un tăuraș se oprește din păscut și cască ochii. Mîna se ridică, trupul încremenește, apoi cu un zvîcnet scurt, trimalia se înfige în apă și în carne. Un sunet moale, fără pereche.

Privește cîmpia înundată în care toate, apa, ierburile, peștii, păsările, șerpii, vițele, caii, broaștele, lipitorile, toate vietățile lumii se sempletesc, un norăi zgomotos și colorat, cleios. Oare o vede ? Ce vede el mai degrabă e un alt pește la-ndemînă, pentru că iar topăie, un cocor leneș și prefăcut, iar ridică mîna unealtă lungă, lunecoasă, lustruită de sînge și folosință, și iar repede tridentul prelung și ingust într-o crăpoaică ce lasă plînset de icre gălbui, ca o rochie de mireasă, prin scîrna ierburilor nesătule, și iară vin puricii și păduchii și gîndacii și florile bălții să se scalde în sînge să lase în urmă doar limpede mil.

Iese. Și-a virît și celălalt peste în izmene. Namilele îl pocnesc din față și din spate. Se bițîie rizînd. Dacă n-ar fi trimalia să-l sprijine, s-ar prăvăli în apa subțire. Două butoiase vii, de icre, îl bălăngăne pe dig. Chiloții negri îi atîrnă și îi zvicnesc. Crapii mor cu un fel de scîncet. Sînge îi picură, lipicios, din „spilhozenii" mai bufanți ca oricînd. E o arătare ciudată, așa uns cu mucii peștilor și vărgat de sînge, înfipt în trimalie, zguduit de două buboale uriașe, fremătînde. Se naște din norăiul de fărîmături ale bălții mușcînd venirea căldurii ca pe o grăsime.

Își lepădă zdreanța — uniforma tractoristului, zice Marcu cînd se dezbracă toți să se scalde în apa limpede din Lumina, și rămîn în chiloți de sport negri, tip metreveli, lungi pînă la genunchi, fotografie din filmul cu soldați scăldîndu-se în Don — omoară peștii cu cîte o mușcătură de ceafă. Se spală într-o groapă cu apă curată, își clătește și veșmîntul, îl stoarce. E de-acum bronzat. Roscat închis pe față, pe git și pe umeri, auriu pe piept, urmele mateiului și a cămășii se disting ca niște forme de relief deosebite, în trepte, și în sfîrșit albul șoldurilor rar dezvelite. Se îmbracă, împletește un pripon de rogoz, înșiră crăpoaicele. Fluieră iapa care nechează ușurel — altă poză din alt film — și încalecă dintr-o bucată, crescînd din cal, din pielea fierbinte și umedă. Întoarce din genunchi spre deșert, dă să coboare digul. Se oprește.

Undeva, în pragul pădurii, mișcă un punct. O siluetă închisă în depărtare ca în neființă. Dar e o înșelătorie. Aerul, sticlos de căldură și abur e o lupă ciudată, care și apropie și depărtează, o mașinărie stricată. O tînără femeie vinepleacă, ocheanul de aer o aduce și o gonește aiurea, fulgerător, pe dig pentru ca, în numai cîteva clipe, un mers de fapt lin, copleșit de nisip, să o aducă la cîțiva pași de Petre. Ginși, tricou cu sini mici, foarte înaltă. Iată în umeri. Desculță. Portret de vacanță, obișnuit.

— Ce faci, Mărie? Te mai tragi și pe-acasă?

— Mă trag.

Voce grea, moltonată, de extraordinară calitate, degradînd-o abrupt pe a lui Petre, răgușită și bețivă.

— Da' mă trag de tot, Petrică. Mă las.

Peștii se mai zvîntă pe crupa iepii, mișcînd rar din coadă, cu mușchii încă vii. Solzii li s-au întărit, uscați, și au apus. Icre s-au lipit, ca scaieții, de burta roșie, și s-au năpădit de muște.

— Și ce faci ? întreabă, deodată gingav, Petre, cu ochii înroșiți și cu carnea gîtului și a pumnilor gîfîind de încordare. Te iei de sapă iar ?

— De sapă. De școală, că am terminat și liceul. La seral.

Voce bătrînă, dar foarte puternică într-un fel anume. Om sigur, sigur în absolut de înfrîngere. O putere care nu ți se poate lua.

— Vrei crap cu icre ?

— Am. A adus unchiul. Tot de-aici.

Cuvintele ies greu, măcinate, înlocuind altele. Se aud și acelea, parcă mai bine, mai clar. În negura de zgomote ce ninge neîncetat, și-au făcut și acestea loc. Un viteluș de lapte rătăcit de vacă scîncește lung. Poho, fugit din lanț, se apropie, cu coada torcînd. Vițelușul zărește

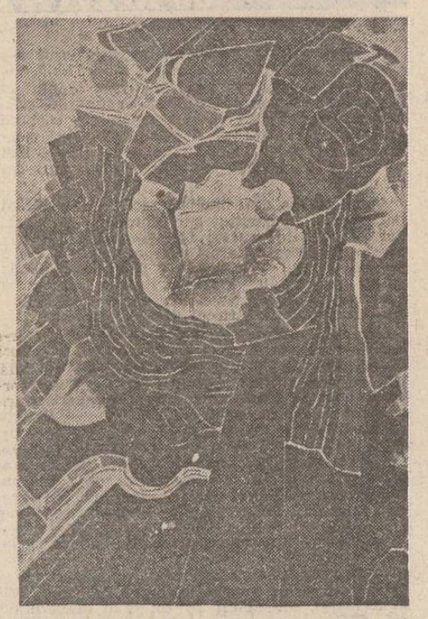

Ion Gheorghiu : „Grădină suspendată"

corcitura neagră și aleargă bucuros. Se opresc deodată, și cîinele și vițelul, bot în bot. Poho s-a lăsat pe labele din față și și-a întins nările. Mirîie ușor, răgușit, coada îi bate a joacă. Tăurașul își apropie botul puțin cîte puțin, nările umede i se lipesc în sfîrșit de ale dulăului. Sforăie îngrețoșat, sare pe două copite, țîșnește în fugă prin nisip, peste dig, chemat în baltă de mă-sa. Poho latră a glumă bună, se tîrește apoi sub Bălana și începe să lingă icrele uscate.

— Și ...Marian ?...

— Marian e mort. La antrenament, pe Snagov. S-a dus singur cu canoea, nu știu pe unde, și s-a înecat. Așa zic ei.

— Și tu ce crezi ?

— Ce să cred ? Că se-neca Marian vara, pe ghiol ca oglinda ?

— Și ce crezi totuși ?

— Nimic. Ei știu. Tu ce faci ? Tot neînsurat?

— Tot. Cu cine ?

— Așa-i. Mergi acasă ?

— Nu. La colibă. Pun peștii la uscat. Fac o groapă de icre.

— Vin și eu ?

Petre a ridicat capul din coama calului. Ochii galbeni-roșii, îmbibați de băutură proastă, s-au încețoșat. Transpiră și sudoarea i se oprește în cheutoarea gîtului ca într-o stîncă scobită. Stringe genunchii, își șterge fruntea.

— Hai, gagico !

Și mai răgușit. Dar cu o veselie nouă, neadevărată. „Gagica", își suflecă ginșii, pune talpa pe laba lui Petrică ca în scară, se saltă pe cal, și-l strînge cu mîini mari, roșii. O clipă mușchii i-au zvîcnit pe brat și sub pielea lungă și moale s-au mișcat șobolani groși. Iapa o ia la galop ușor, încălzindu-și copitele-n nisip. Poho săgetează spre pădure, o tulește va să zică, înainte ca un iepure negru. Trec egrete către cuib, zborul îmbolnăvindu-li-se încet pînă în stufuri, și murind parcă, prăbușindu-se grele, cu vuiete. Apoi învățînd din nou să zboare, cîteva filfîiri stîngace, minunea se întîmplă, zborul, întreg, nesfîrșit, indestructibil.

Se ridică, din umbra calului, păsăret ușor și se lasă în urmă, pietroi, de parcă galopul acesta leneș, înfundat, ar naște un zgomot uriaș, nemaiîntîlnit, de filfîit și țipete, o mașină necunoscută. Acum Petre și Maria, iapa lor, văd tot ce se poate vedea Ghiolul fără margini în stînga, măsurat de plauri, cu o geană lipită pe obraz — o barcă tîrzie, Marcu, care s-a sculat trudit că a arat toată noaptea loc nou — și igrasia neagră a lișițelor în stol. Întinsura pînă sub dig, canalul revărsat, un mușchi gros în erupție de vietăți ciudate, fierbînd ca o nebunie a vieții. Trec pelicanii și lebedele, pelicanii spre Roșu în cîrd lung în șiruri de sute, scriind pe lichenii albăstrui, înveninați de căldură ai cerului litere fără sfîrșit lebedele cîte trei patru spre iaz, spre Aurel, unde puietul s-a-ndesit iar corcodeii fug de teama puștii. În spate satul cu case rare, împestrițate, acoperite cu stuf, înălțate pe pari, sau mai nou, pe piramide de beton, cu grădinițe împrejmuite cu stuf împletit. Cai, haholi la arat, femei care vin cu cana cu vin la grajd, să te omenească, sculele, vintirele și avele scoase la soare, cu brădiș uscat atîrnînd de nimic pe ele. Deșertul, desprins dintre grădini ca o piele a unei făpturi cîndva puternice, ca un animal cenușiu gălbui, se susține pămîntul, un animal cu pielea bășicată de dealuri pleșuve, din care răsare, absurd, imposibil, cîte un plop. Nisipul se mișcă ca apa, dar trebuie să înoți în el ca să-i simți talazurile și curenții reci și puternici de dedesubt. Stuful, zidul de stuf, spart de cîte o lapșă sau de cîte un canal, zile și nopți întregi de stuf, vise de stuf, vieți de stuf, stuful veșnic al Deltei, care va fi și cînd Delta nu va mai fi, iar dacă nici stuf n-o să mai fie atunci nimic n-o să mai fie aici, nici Dunărea, nici marea, zeci de kilometri de stuf, numai stuf, taigaua de stuf. Și în fața digului, rece, întunecată, pădurea, stejari grași înecați în liane ca niște cetăți ruinate, cu poieni de nisip și frasini încălțați în stuf. Drumul larg de nisip, care pătrunde cu fișiit moale și dureros ca un crater trupurile acestea mari, neclintite înfricoșător de singure și se pierde în ele, un glonte topindu-se. Dispare subțiindu-se și murind în marile luminișuri de nisip. Și tot nisipul acesta fără iarbă, pămînt alb din care cresc doar trunchiuri groase de glădițe și arțari și nuci, îmbibați de liane ca de apă.

Încet, la pas, iapa se afundă în pădure, pe drum știut. Petre ridică lin crengile din cale ca pe văluri, cîte un trosnet sec, de lemn prea uscat, ori o sucire de iepure printre frunze, geamătul lung al păsărilor stîrnite din cuib lipindu-se ca o pînză de păianjen pe fața flăcăului. Un aer înfipt între stejari, mai rece, mai limpede, parcă ar fi solid. Crengile se-mpletesc. Descalecă. Poho latră prin pădure, strecurîndu-se ca o pînză de păianjen pe fața flăcăului, să pască frunziș și papură fragedă lîngă un ochi de apă murdărit de nuferi galbeni. La început doar aplecați, apoi tîrîndu-se pe burtă, Petre și Maria se apropie de un briu de stuf. E călcat în cîteva locuri de cărări. Intră pe una din ele, clefăind în noroi, pînă la genunchi.

— Cine mai are aici ?

— Nu știu. Cred că Aurel.

După cîteva sute de metri, șahaua se transformă în canal. Deloc adînc, apa le-a ajuns de-abia pînă la briu, firul de apă e îmbrăcat în brădiș, ca o carne verde, rară, gelatinoasă, prin care șinglele trece greoi, decolorat, coagulat de vietăți ciudate. Pielea Mariei se-nfioară, a ridicat mîinile deasupra capului ca-ntr-o rugăciune, palmele roșit s-au împreunat, o frunză de iederă, întomnată, se urcă pe aer, pe laptele cald de deasupra apei. Tricoul îi filfîie copilăros de scurt. Ies la mal, pe nisip, intră în pădure. Petre, după o scurtă privire, desface, sigur, o perdea de crengi, apoi un vălătuc de papură. Trec într-o poiană mărunță cît o curte și curte e, de vreme ce într-o margine se înalță o colibă de stuf cu acoperiș nou și pe jos se-nșiră de-ale casei. Uscătuile înfipte în nisip țin pești cît o roată de căruță, albi de sare, în lumina aspră. O copaie cu sare și un tarpan, o lopată sînt toate uneltele acestei ascunse gospodării a lui Petre.

— Aici ai avut și groapa de morun ?

— Toate icrele le ascund aici. Și știucă și morun și crap. Fă focul.

Îi aruncă un chibrit. Maria adună stuf, cîteva crenguțe uscate le acoperă cu lemne groase din grămada pregătită de Petre și aprinde un pai de trestie, ferind flacăra

---

film

Prea cald pentru luna mai

Dialogul între generații în care tinerii în blugi par a fi cu o singură excepție progeniturile unor familii „cu stare", dar și cu „probleme", devenirea psihologică a celor, care, aflați în preajma bacalaureatului, provoacă un nefericit accident, sînt premisele recentului film semnat de **Maria Callas Dinescu.** Consecințele întîmplării în maturizarea personajelor, partea de vină a părinților sau a educatorilor, importanța încrederii în propria personalitate sau în forța unui colectiv reprezintă cîteva aspecte investigate de un scenarist cu experiență — **Petre Sălcudeanu,** care ne-a obișnuit cu situații viabile, cu personaje ferm conturate.

Pelicula rămîne însă în ciuda unor inserții menite să exprime complexitatea biografiei tinerilor de astăzi, anatomia unui fapt divers ce nu poate dezvălui prea mult din nuanțele relațiilor autentice dintre părinți și copii, dintre educatori și educați, relații surprinse superficial, moralizator și didacticist. Chiar dacă în final, răspunderile sînt corect asumate, pledoaria pentru cinste și adevăr este minată de ambiguități și stîngăcii, iar procesul făcut lipsei de răspundere nu oferă rezolvări menite să stabilească proporția justă a fiecărei părți de vină.

La urma urmei cam toate personajele sînt puse în fața unui proces de conștiință, și, în ciuda unei tipologii variate, acesta devine monoton și irelevant, mai ales datorită absenței din ecuație a școlii. Un plus de curaj în disecarea răspunderilor, un motiv mai bine ales pentru demararea demonstrației ar fi adus poate în acest film adevărul necesar reflectării problemelor complexe ale tinerei generații, dimensiunile aspirațiilor acesteia și capacitatea reală a adolescenților de azi de a opta corect în fața căilor de urmat în viață. Dansul, șofatul, boxul

Cristian Paraschiv : „Foișor" (detaliu)

și plaja sînt atribute puțin definitorii pentru tinerii zilelor noastre, iar destinele celor implicați în accident par a fi puțin zdruncinate de acesta.

Hiroshima de Ion Truică este scurtmetrajul de animație ce însoțește pelicula **Mariei Callas Djnescu.** Grafica stilizată în spiritul hieroglifelor japoneze rememorează tragicul eveniment al cataclismului atomic sugerînd ideea atentatului asupra civilizației umane. Smee, lampioane, ricșe, umbrele, ceremonialul ceaiului sau ikebanei sînt surprinse într-un montaj rapid cu transfocări spectaculoase ce subliniază perenitatea unor valori tradiționale supuse unei agresiuni de referință. Inspirat de **Surisul Hiroshimei** de **Eugen Jebeleanu,** filmul lui **Ion Truică** este un manifest atașant pentru pace, un avertisment lucid realizat cu tehnici inedite (utilizarea filmului radiografic a negativelor) cu rezolvări interesante (descompunerea și recompunerea desenului), ce atestă încă odată forța stilistică a unui autor complex mereu atras de forța ideatică a poeziei de atitudine, cu profunzimi filosofice. **Ion Truică** și-a asumat deseori interpretarea unor dificile teme înovînd permanent în perimetrul unei arte în care riscul ilustrativismului sau calofilia desenului pot fi capcane greu de ocolit.

Mesajul de pace, implicit în opera lui **Truică,** este situat la egală distanță de retorism și șabloane, animația sa rămînînd permanent la nivelul forței vizuale ce solicită nu numai ochiul, ci și inteligența spectatorului, cu încandescența ideilor coerent exprimate într-un discurs cinematografic perfect structurat.

Călin Stănculescu

---

plastică

Nevoia de decor

Să admitem că tensiunile vieții mondene, frivolitatea existenței cotidiene împing adesea pe omul contemporan în terenul „artelor desfătătoare". O dulce superficialitate, efect exterior al unor comodități oblomoviene, ne îndeamnă către versiunile prefabricate ale realității. Este ca și cum în loc de a purcede tu însuți cu rucsacul în spate la o ascensiune montană, te lași mai curînd sedus de escapada televizată a unei echipe de filmare pe același traseu de munte. Translate în cîmpul frumoaselor arte, aceste comodități se manifestă în sensul cedării în fața decorativismului frust realizat cu mijloacele minimei angajări estetice. Artistul șarjează, iese din contingent și saturează simezele cu tot ceea ce crede a veni în întîmpinarea astenizatului său privitor. Un schimb liber de comodități ce mulțumește pe toată lumea ! Și atunci, ce ne determină să ne desolidarizăm, totuși, de asemenea manifestări ? Relieful artistic al țării nu poate fi, desigur, uniform. Dar, între realitatea diversității de stiluri ce se pot afirma la un moment dat și platitudinea incropirilor artizanale, de o dubioasă sorginte morfo-folclorică, să zicem, este o mare diferență. Sălile de expoziții nu au căderea să reflecte această stare de precaritate a gustului artistic, atîta timp cît la porțile acestor săli, ocupate parcă cu obstinație în ultima vreme de complezente și irelevante „personale", așteaptă încă și azi artiști și opere de certă vocație și valoare.

Mă bintuiau aceste gînduri parcurgînd deunăzi cîteva galerii bucureștene. **Mihai Alex. Florian,** la Galeriile de artă ale Municipiului București, expune un soi de miniaturi pictate, microcompuneri peisagistice, de regulă, încadrate în disproporționate rame, lucrate nu fără o aplicată precizie a notației detaliilor, cu sensibilitate chiar, tradusă într-o paletă acroșantă și pentru ochiul celor mai puțin inițiați. Artistul urmărește vizibil, printr-o versatilă etalare de efecte plastice, satisfacerea acelei „nevoi de decor", atît de acut revendicată de locatarii aglomeratelor înghebări urbanistice ale contemporaneității. Și intențiile sale sînt receptate ca atare exact de cei cărora li se adresează. Dar trădîndu-și în mare măsură uneltele și crezul artistic, de le va fi avut vreodată.

La „Eforie", guașele **Violetei Crăciun,** cunoscută mai mult ca artistă decoratoare, supralicitează într-un dens, poate prea dens „recital" portretistic, simbolul decorativ folclorizant. **Violeta Crăciun a inventăt** motivele ce-i populează lucrările, evocînd, într-un fel ce-i este propriu, suprafețele polimorfe și policrome ale scoarțelor, costumelor sau măștilor populare — românești, africane, amerindiene. Formula adoptată ni se pare hibridă și, deci, puțin convingătoare în ansamblu, în ciuda dozei de atractivitate și de armonie cromatică pe care le conțin în detaliu unele dintre lucrările artistei. Dar cum nici artista însăși nu pare foarte convinsă de reușita acestei alternative marginale a preocupărilor ei creatoare, dublează semnul plastic cu unul literar, pronunțat liric. Artificiu care, la scara mesajului explicit ce ar fi trebuit să-l comporte, accentuează rezerva privitorului. Acesta rămîne un simplu spectator al unei insolite prezențe artistice drapată în veșminte ce par a nu-i fi tocmai pe măsură. **Dragoș Vițelaru,** la „Orizont", revine cu o nouă serie de lucrări, foarte bogată, dar cu aceleași obsedante cohorte de nave, năvoade, crabi și alte forme ihtioide, crustacee sau diatomeice extrase din matricea fetidă a mărilor și deltelor fluviale. Aceeași tendință a decorativismului explicit anulează orice șansă de afirmare a picturalității, pe care Dragoș Vițelaru nu o poate susține datorită subordonării totale față de universul formal, de via nostalgie, mai exact spus, pe care artistul o resimte față de acest mediu predilect de forme și de existență ce îi populează autoritar viziunile artistice. De aceea, el ne propune varianta, mai conformă inclinațiilor sale, de picto-grafie. Ceea ce poate fi, pînă la un punct, o soluție în catalogarea demersului său creator.

Corneliu Antim

mică în căuşul palmei. Un firicel de flacără, care, într-o clipă, a pornit vilvătaie. Petre sapă lingă papură pînă aude un scîrţîit metalic. Aruncă casmaua, se apleacă, apucă o sîrmă şi trage, trage din răsputeri, se transformă într-un caer de muşchi — poză statuie, oare de ce nu sculptează nimeni un om care trage pămîntul de păr ? — şi din nisip se ridică încet, ca o rachetă subterană, un butoi de tablă. Trîntit de nisipul luminişului, sună a gol. Statuia se mai apleacă o dată, dispare pînă la briu în groapă şi iese cu o putinică.

— Înc-o foaie jumătate.

— Atît-au ajuns ?

— Anul ăsta cred că le dau şi cu două. Că dacă intră ăştia cu buldozerele în întinsuri, s-a dus peştele !

Se spală pe mîini în apa unui cănălaş chiar pe lîngă luminiş, aleargă la colibă, scoate un cuţit cu miner gros, pescăresc, şi începe să despice crapii. Îi aşează cu burta pe papura curată, înfige cuţitul în cap şi taie oasele testei şi ale spatelui cu vîrful numai puţin adîncit, să nu atingă burta ori mărunţaiele. Coastele se desprind de şira spinării una cîte una, lăsînd cîte-un bulbuc de sînge negru, închegat. Odată despicat, peştele se întinde ca o roată pe verzitură. Face un semn Mariei care lasă focul şi vine să-şi împlîntе mîinile între maţele roşii, alegînd ştiuleţii icrelor, unul cîte unul, aruncîndu-i în putina pe jumătate plină. Plescăit înfundat, icrele de dedesubt sînt întărite. Presară apoi doi pumni de sare grunjoasă. Îi cade un fir de păr în butoiaş, îl vede cum pluteşte în sare ca o frunză şi se aşează pe icrele lemnoase. O pufneşte risul.

— Ce-ai tu ?

— Nimic.

Scoate firul, îl şterge de pantalonul ud, apoi frămîntă icrele proaspete, galbene, cu sarea şi cu stratul mai întunecat de icre vechi. Trage mirosul tare în piept, dă capul pe spate, lăsînd lumina să-i curgă greu pe părul blond. Mîinile groase, cuprinse de păr gălbui, frămîntă aluatul gros. Pălmile o ustură, le scoate, le scurge de boabe, suflă să se aline. Netezeşte, scoate nişte scame de carne roşiatică rămase din pînza icrelor şi pune capacul.

— Dă-l la fund !

Casmaua muşcă nisipul umed şi negru. Petre coboară puţin în groapă să tăbăcească, apoi iese, aşează putina, pune deasupra butoiul şi îl acoperă cu nisip. În cîteva minute totul se usucă şi nimic nu mai arată locul ascunzătorii.

Pe carnea udă de sînge a peştilor s-au strîns muşte. Maria îi ia, unul cîte unul, şi-i spală îndelung. Apa curge roşiatică, au şi apărut peşcuţi. Îi lasă la soare pe stuf, să se zvinte. Trestiile se-ndoaie, ca sub haine ude, prea grele. Mai pune lemne pe foc.

Petre a dispărut în papura de lîngă canal. Se lasă la vale, cîţiva metri, scormoneşte la mal, scoate un băţ cu matiţă, cîţiva bibani mari şi o mîrliţă forfotesc înnebuniţi, apa fierbe. Dezleagă încet, înfige băţul la loc. Bagă braţul adînc în vîntir, apucă peştii unul cîte unul, muşcîndu-i de cap şi-i vîră în chiloţi. Un biban îl înţeapă cu spasm. Înjurătura cumplită. Vocea-i răguşită ciriind singuratic prin pădurea pustie.

Leagă sfoara, se întinde spre cealaltă plasă a talianului. Zguduitură mare, doi lini la chil şi-un somotei de vreo şase chile. Vîră mîna-n vîntir, îl apucă de gură şi-i trage prin plasă un pumn noduros. Somnul tresare, se-ncordează cerc, apoi se destinde, ridicînd jerbă de apă. Încă o lovitură, mai cu năduf, şi peştele lung şi ulelos încremeneşte. Numai pielea neagră cu zgîrîieturi albe, subţiri mai tremură ca o grăsime, plutind. Palma lată, bătătorită — palma creşte în baltă ca o frunză de palmier, din braţul subţire se desface o bătătură uriaşă, crestată, cu unghii sparte, cu degete îngroşate şi împietrite, care nu se mai pot închide într-un pumn, în crestături sarea şi singele şi viscolul şi lemnul vîslei, şi gheaţa s-au înnegrit, palma nu mai seamănă cu nimic decît cu o vîslă, o scîndură lată şi grea, necioplită, în care nici lama cuţitului nu mai pătrunde, care a ieşit din trup, din căldura-i de sînge şi moliciune, şi-a devenit o unealtă grea şi zgrunţuroasă — palma lui Petre se strecoară din nou în vîntir şi apucă şi linii, vîrîndu-i lîngă bibani. Somnul atîrnă, prins de dedesubt, de sub gura lată şi zimţată. Nu mai scutură şi al treilea vîntir, îl ridică doar, vede cei cîţiva caraşi, înfige ţăruşul la loc, cu scula bine întinsă.

Iese pe mal, trece spre colibă. Maria a pregătit jarul, nivelîndu-l şi presărîndu-l cu frunze uscate de pelin şi mentă. Petre îi răstoarnă peştii la picioare. Saltul liniilor prin nisip. Solzi mici, aurii, unşi parcă cu fosfor. Fata îi spală, îi loveşte sec în ceafă şi-i aşterne pe jar, împreună cu ştiuca şi bibanii. O clipă, căldura întăreşte culorile — ştiuca pare mai verzuie, cu pete şi mai gălbui, bibanii mat roşiatici, maroniul liniilor s-a aprins. Cu sfîrîit subţire solzul ard, întunecîndu-se. Cînd pielea crapă Maria presară sare şi piper, şi cimbru sălbatic. Udă un codru de pîine în apă, îl înveleşte-n papură şi-l înfundă-n jăratic. Într-o farfurie de aluminiu amestecă oţet, sare, piper, storcînd şi cîţiva căţei de usturoi peste un ardeiaş iute, roşu. O ridiche tăiată fin. Apoi picură apă peste peşti, scuturînd-o în farfurie. Saramura negricioasă a luat şi cîţiva picuri de untură de la lini. Scoate pîinea aburindă, o curăţă de papura arsă, o rupe în două. Petre dezgroapă de după colibă o sticlă plină de „două pe-o cracă".

— Bei ?

Oprindu-se o clipă din trebăluit, Maria îşi şterge fruntea umezită. La subţiori sudoarea s-a întins de-o palmă, ca o igrasie sărată, cu margini albe. Tricoul e umed şi moale, prea mic. Priveşte peştii întinşi pe frunzele verzi. Printre tulpinile trestiilor pădurea aruncă o umbră rece, ca un ochi întunecat, privind pe sub gene subţiri. Îşi dă capul pe spate, gîtul gros, împănat de muşchi, cal ridicat pe două picioare. O răsuflare scurtă, grea, un geamăt mai mult. Privirea stringîndu-se într-o răsfrîngere severă, căutînd tocmai pădurea, neagră, impietrită, gîfîind apăsător cu miros murdar în căldura amiezii.

— Beau.

Turnînd în cana de aluminiu — nicicînd n-o să bea Petre din sticlă, dacă trebuie s-o împartă cu alţii. Totdeauna va exista o măsură, un pahar, un capac, un polonic, care să facă tuturor, după lege, dreptate — flăcăul priveşte cum Maria netezeşte peştii, curăţîndu-i de arsură, cum îi frămîntă în mîini şi le scoate măruntaiele coapte, aruncîndu-le, păstrînd însă găluştile fierbinţi ale icrelor şi maţele bibanilor, ficatul mîrliţei oprindu-şi-l sieşi cu un chiot vesel, alintat.

— Hai să trăieşti, gagico !

— Să trăim amîndoi, Petre!

Ţine cana cu amîndouă mîinile. Ascunde în spatele lor un zîmbet ciudat, mic, înfricoşat. Îl dă şi ei cana plină şi zîmbetul nu piere în vocea-i gîjîită, grăpată de vie, nu se îneacă zîmbetul de copil în bătrînеţea dureroasă, terminată, a acestui glas.

— Bea, barcagiţo!

— Gata cu barcagiţa ! Gata ! Acum gata de tot !

Rostogoleşte drojdia, gîtul e curat şi nu primeşte. Tuse umedă, bogată, umerii laţi, podiditi de muşchi se leagănă. De unde priveşte Petre, stejarii se apleacă şi ridică în vînt, deodată cu umerii Mariei, dar parcă mai fragili decît ei.

— La pîine.

Înghiţind o gură mare de pîine, fata îl priveşte îmbujorată, apoi se repede lacomă la icre. Zemuindu-le în saramură, le suge încet, ca pe o bomboană.

— Mai vreau.

— O să te pileşti. Voi nu beţi acolo.

Bea din nou, adastat, de astă dată, cu înghiţituri mici, aproape leneşe. Petre a terminat maţele de bibani, a luat la rînd un lin, sugîndu-i capul. În cîteva minute din movilita de peşte adunată pe rogoz nu rămîn decît oase. Maria le răstoarnă în apă. Un nor alburiu se desface de pe scheletele subţiri, chemînd albitură şi gîngănii. Clăteşte cana, ia apă, priveşte mişcarea de vietăţi din transparenţă.

— Ştii că unii adună toţi puricii ăştia şi-i mănîncă ?

— Hai du-te !

— Zău, şi alge !

— De unde ştii tu ?

— De la teleenciclopedie.

Pufneşte în ris. Răguşeala îi gîlgîie în gît ca un lătrat. Rupe o papură. Lasă să-i picure-n ochi zeama care iese din tulpina grasă şi verde. Stoarce carnea plantei. Rămîne o pată verde pe palmă, o scamă.

— Şi nu adormi cînd te uiţi la televizor?

— Ba da. Adorm. La două antrenamente pe zi adorm şi cînd ne face pregătirea tactică.

Gîjîie un chicot. Se scoală, aleargă la canal, se scufundă, iese cu un braţ de crengi moi şi verzi, de castane de baltă. Rupe fructele ghimpoase, le aruncă în jar. Scormone pe sub stuf, scoate nişte rizomi, îi spală. Îi tăvăleşte în zgură şi pe aceştia. Îşi toarnă băutură. Se întoarce spre Maria, deodată încet, greoi, aproape solemn. O priveşte îndelung, zîmbetul i se stinge, ceva n-a găsit şi n-a zărit în ochii fetei. Bea îndelung, cu baza mult lăţită sub cană, aspirînd ţuica fără zgomot, o conductă de plastic, cu pleoapele ridicate ca-ntr-un efort nemaipomenit, ţintuind faţa tinerei fete. A băut pînă la fund, scutură cana, vîntul sună uşor prin aluminiu, ca o răsuflare cîntată. Toarnă din nou, întinde toarta. E grav, aproape trist. Se aşează în genunchi, pe rogoz şi aşteaptă.

Maria apucă delicat în mîna mare cu pete de arsură, şi bea. Înghiţituri mici, rachiul curge în două dîre subţiri pe bărbie. Se spală, se clăteşte de mai multe ori pe faţă şi pe gît. Şi-a scos şi tricoul. Sînii ei mici sînt două mere albe, moi, ciudat aşezate pe un trup lat şi puternic, cu muşchii îmbibînd pielea maronie, învelită cu păr des, decolorat. Petre o mîngîie pe faţă. Mîna lui ca un raşpel coboară cu fîşiit dureros către piept. Maria îl îndepărtează tristă, albă ca varul, cu un geamăt al feţei întregi, de parcă s-ar putea auzi cutele frunţii, schimonositul sfîşietor al obrazului.

— Petre, aşteaptă, Eu nu mai sînt...

Băiatul rîde nervos. Mişcarea i s-a rupt. În încremenirea lui se adună, încet, o forţă şi o dorinţă nestăvilite.

— Şi ce dacă ?

— Nu-i vorba de asta. Am fost doar nevasta lui Marian. Dar nu mai sînt...

Nu se hotărăşte. Lasă din nou capul pe spate, ca şi cum din ticul ăsta şi din cerul fierbinte, din soarele care-i curge ca un trăznet prin ochi ar putea lua încredere şi forţă. Dar forţa i se scurge în pămînt, ochii ei nu păstrează nimic, doar cîteva lacrimi, mici, şiruite pe faţa roşie, pe trupul uriaş.

— Nu mai sînt femeie, Petre, şoptеşte.

— Da' ce eşti ? mîriile holteiul bătrîn de treişcinci de ani şi scuipă printre dinţii îngălbeniţi de tutun şi de drojdie.

— Nu ştiu, Tu ştii ?

Petre nu răspunde. S-a afundat în apă, i-a rămas numai nasul afară. Fruntea îi e bătută de valuri mici, ca o plajă măruntă şi netedă. Un buştean plutind. Corpul i se vede extraordinar de limpede, îl calcă, ca nişte furnici, gîngăniile apei. Curentul îl poartă lin, abia simţit, îl duce uşor şi umbra pădurii îl acoperă încet faţă, apoi pieptul, apoi îl înserează cu totul, fără să-l trezească din această ciudată, neliniştitoare ameţeală. Lîngă colibă, somnul uitat la soare se mai sucеşte o dată în moarte, rămînînd apoi nemişcat, cu gura plină de furnici, inutil şi monstruos, un vierme negru, gros, putrezind pe nisip.

din volumul «Iarna pe punte»

poeme de

A. I. Zăinescu

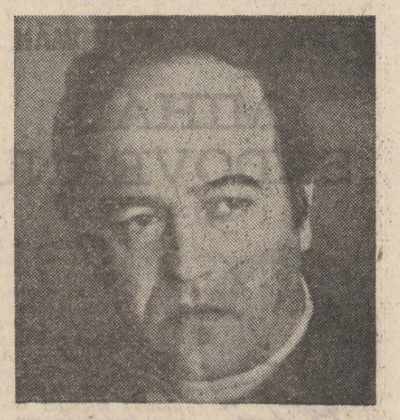

Bătrînii

Bătrîni – ce înăsprite hărţi pe faţa lor,
C-am tot umblat şi noi ca nişte robi la ele,
Au fulgere topite, înrămate-n piele,
Spun să vorbim mai tare că li-e somn şi mor.

Că mai aşteaptă-o veste care-i pe aproape,
Că nişte fluturi lor li se aşează-n ochi
Şi ce văd ei sînt timbiţe, mulţimi de gropi
De care nici fiii lor n-au cum să-i scape.

Stau răzimaţi de-aceea tot de-un plop
şi-un tei
Şi ce-aud trişti în seara ce se scurge lină
E numai un vînt uşor, doar duh de rădăcină
Care cînd urcă, surd, cînd se revarsă-n ei.

Bătrînii care-atît aşteaptă : doar un prag
Pe cineva s-astupe carii de sub grinzi
Că dacă se ridică ei bat cuie şi-n oglinzi
Şi cu pereţi cu tot se mută în alt veac.

Că-i luna mult mai rece, parcă, şi-n etate.
Nu le-au ajuns la norii-aproape mai deloc
Şi-i roagă atît de sfînt, eu însumi parcă-i rog
Să mai şi stea un pic, să dea şi rod
dacă se poate.

Că s-ar tot stringe-aşa şi-n umeri, dacă pot,
Şi-ar răsări acolo, sus, printre cei vechi,
Dar şi pămîntul parcă le bubuie-n urechi,
Ceva îi trage-n jos şi ei se duc de tot.

Bătrînii care-atît aşteaptă : doar un semn
Şi-nchină-n pîntecele stelelor copii.
Ei se petrec de morţi, noi îi ţinem de vii
Ca nişte pietre-n care-i şi pace şi blestem.

Balada ciinilor de oameni rătăciţi

Fac alergie ciinii care-şi pierd stăpîni,
Prin ochii lor o ceaţă funerar se lasă,
Parcă-ar striga : vedeţi că şi noi sîntem buni,
Numai că nu găsim pe nimenea acasă.

Sîntem şi noi din stîrpea celor rătăciţi,
Poate c-avem şi noi un dumnezeu al nostru,
De-aceea şi lătrăm şi-n parte fericiţi
Muşcăm cînd cineva ne fură sau ne strică
rostul.

Sîntem hoinari, trăim în fel şi fel,
Amuşinăm cu botu-n sus, spre abatoare,
Şi dacă-ar fi de-un lanţ să ne izbim, tot el
Ar fi şi crunta noastră vie dezlegare.

Ceva, ceva ne-mpinge-astfel tot către gol,
Ne îmblînzim şi noi mai mult printre copii,
Îi luăm de dimineaţă şi-i ducem la şcoli
Iar după prînz rămînem iar bezmetici şi pustii

Purtăm în noi mirosul celor care ne-au bătut,
Purtăm şi lacrima acelora ce-au mîngîiat,
Mirosul ploii cade peste noi stătut
Şi plîngem neştiuţi sub luna cît un sat

Norocul nostru-i surd, n-aude ce ne doare,
Cu cîte un beţiv ne-mprietenim la colţ,
Dormim cum apucăm, pe brînci
sau de-a-mpicioare
Şi sîntem umbra parcă-a unui foc pe bolţi

De-acolo ni se trage – cine ştie ? –
Simţim noi crud mirosul liniştei, şi-apoi
Va fi şi-n cer pesemne atîta ciinărie,
Încît toţi aştrii-s orbi şi tremură pe noi

Nişte gunoaie-albastre sigur vor dospi,
Îi vom ruga pe gunoieri să le mai lase,
Sîntem hoinari, ne rupem din suflet zi de zi
Şi ni-l mîncăm cu luna către case.

Fac alergie ciinii care-şi pierd stăpîni,
Prin ochii lor o ceaţă funerar se lasă,
Parcă-ar striga : vedeţi că şi noi sîntem buni,
Numai că nu găsim pe nimenea acasă.

Datoria

Este de datoria piramidelor care sînt verzi
în ceaţă,
Aşa spui tu, este de datoria lor, deşi
Eu cred că şi nisipul pe care se mişcă,
eu cred
Că şi mădularele lor de fum,
chiar şi fluturele
Mov care le ţine nu au avut
Şi nu au de a face cu nici un faraon ;

Este iluzia, cripta de foc cea mai sigură
În care îndrăgostiţi şi îndrăgostite
şi-au îngropat
Cu de-amănuntul merindele ; traista lor sfîntă
Din care au mîncat şi mănîncă atîţi zei
Că nouă, celor din urmă, nu ne-a mai rămas
Decît drumul, poate că cel mai scurt
Şi mai ieftin, către eternitate.

Aşa că nu există piramidele, deşi
Este de datoria lor, aşa spui tu,
Este de datoria lor să înveţe de la efemeride,
Şi sfincsul, chiar sfincsul dacă l-ai văzut
Are în ochi lacrimile noastre.

Pacientul de aer

Cred că o să avem ceva treabă,
domnilor doctori,
Cred că o să mă învăţaţi şi pe mine operaţia
Aceea de inimă – pentru că am
Un pacient trist, e cu totul şi totul de aer,
Mi-a căzut greu la suflet ;
Stă înnorat,

Exilat în tăcerile cele mai sudice,
Palid ca o fereastră acoperită de frunze,
Nu mănîncă nimic, tace şi se uită prin lucruri,
Mă vede obosit, scăzînd parcă prin ele
Şi-mi vede chiar şi masa de scris, goală,
O aude cum se înmoaie de picioare
Iar eu nu pot să-i dau de capăt
Nici măcar cu un rînd.

E în suferinţă cumplită mai ales seara
Îl simt după oftatul copacilor goi de afară,
După pereţii care se fac şi mai albi,
Îl duc dintr-o încăpere într-alta.
Răscolesc rafturi de biblioteci,
Îi fac ceai, aprind veioza,
Îi citesc, se uită fix la mine
Şi simte cum de atîta neputinţă devin
Un simplu obiect.

Un pacient trist, e cu totul şi totul de aer,
Seamănă mult cu o iubire abia de
ieri pierdută,
Plecată prea de mult şi nu ştiu
Unde-i rana, ochii de ce taine acum se
mai apără
Încotro să-i mai îndrept cu privirile
Şi unde să îi aşez ?

Aşa că o să mai avem ceva treabă, cred
Că o să mă învăţaţi şi pe mine operaţia
Aceea de inimă şi cred
Că despre umilinţă, despre tristeţe ar mai vroi
Să vă spună şi el cîte ceva.

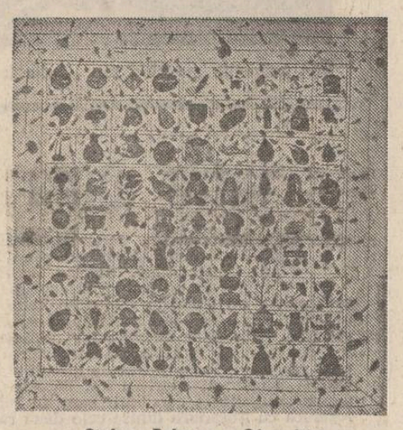

Ştefan Pelmuş : „Ofrandă"

E o lumină-n mine

E o lumină-n mine ce-mi spune c-o să vii,
Altfel destinul meu e-o uşă-n disperare,
Apăs în somn pe ivăre de foc pustii
Şi-aud toată tristeţea caselor în demolare

Se povîrnesc din noapte pînă-n zori, mereu,
Acoperişuri ca bătute-acum de fluturi
Şi de prin poduri vechi, sub scări
de curcubeu,
Cad amintiri ca pietrele din începuturi.

Pereţii lumii-astfel par înecaţi în crini,
Tresaltă printre ei mormane de cenuşă
Şi drumul cîrtiţei mai dulce prin grădini
Scoate şi fum acum şi-mi trece pe sub uşă

Şi-o mai închid ? – ea singură
Bufneşte-n aerul înţepenit de-afară
Şi nici s-o sparg nu pot, nu ştiu
ce mai aştept,
Ori o zidire-a ta din nou
ori prăbuşirea-mi, iară.

E o lumină-n mine ce-mi spune c-o să vii
Altfel destinul meu e-o uşă-n disperare
Apăs în somn pe ivăre de foc pustii
Şi-aud toată tristeţea caselor în demolare.

O voce

Să-mi astup ochii, numai atît,
Să-mi astup ochii şi tot ce se vede
Nu este un chip, acela, nu e o înşelare
De trup şi nici măcar o izbîndă,

Este o voce ; adică tot
Ce n-a putut gura ta să la mai departe,
Luna şi noaptea buzelor tale, o voce
Care mi-e întipărită şi-n ochi

O voce care mi-e întipărită şi-n mîini
Ori de cîte ori ating aerul şi aud
Sclipitoare aripi pe cer de la linia
Simplă a cerului şi pînă la mersul tău
– o voce

Care mi-e întipărită şi-n nori ; adică tot
Ce n-au putut lua nici ochii tăi, o voce
De care cred că eşti şi atît de tristă
Şi de frumoasă acum

Încît numai muţenia mea, ea singură
Ţi-a mai rămas şi ea te sărbătoreşte,
Să-mi astup ochii, numai atît,
Şi tot ce se vede e-o voce.

Împăcare

Că ai plecat, de-acum şi lacrimile-o ştiu,
Le-am interzis să îmi mai spună vre-un cuvînt,
Tu ţii de-o altă lume, cerul nu-i mai viu,
Iar nopţile, la urma urmei, tot ca un
paznic sînt.

Vei căuta tristeţea s-o înţelegi mai bine,
Pe dimineaţa-mi crudă stau obrajii-ţi reci,
Fără să ştii şi aerul cît îl împart cu tine
Şi cît de greu îmi e în clipa ce-o renegi.

Nu te blestem, nici îndurare nu îţi cer,
Îmi plimb doar ceaţa către tîmple-agale,
Parcă-ai trecut pe-aici,
parcă-ai mai da cu cer,
Dar de la un timp şi mîinile-ţi sînt goale.

Spre partea lumii, – aceea care bate,
Mă-ntorc şi niciodată asemeni unui zbor
N-am mai simţit cum totul murmură
pe jumătate
Şi jumătate-n aer trece la fluturi şi la nori

Că ai plecat, de-acum şi lacrimile-o ştiu,
Le-am interzis să mai îmi spună vre-un cuvînt,
Tu ţii de-o altă lume, cerul nu-i mai viu
Iar nopţile, la urma urmei, tot ca
un paznic sînt.

Ah, primăvara!...

Ah, primăvara, iubita l....
Căci eşti de aer, iubire, şi eşti sub rod,
Mă gîndesc că a cerului dulce şi iarăşi
ciepsidra
Ne-a făcut pe-amîndoi cap de pod.

Şi uite : aşa venim noi unul spre celălalt,
Uite, aşa rămînem noi muţi, ca suflaţi
cu argint
De parcă-ar vorbi un vultur prin văi,
mai înalt,
Şi ar vorbi şi o vulturiţă, dar cu ochi
ce se-aprind.

Sîntem ai razei acesteia, robi ca ursita,
Să punem cămăşi de lumină pe ape
şi-n pomi ;
Ah, primăvara, iubita l...
De nu te-ai mai sfîrşi floare cu miros
şi zbucium de om.

Din volumul „Abatoarele de greieri", în curs de apariţie

dan sandu

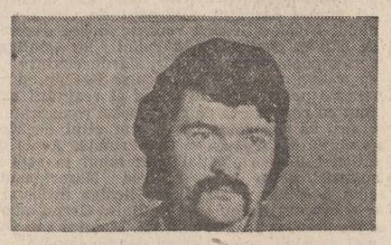

Nu stau la han cu domnii conţi înconjurind
barbute
Gîndind la paze cu butuci de veghe
Sub semn de măgheran în seu de bute
Ne prinde un ceva de suflet în aspru foşgăit
de zeghe.

Decapitat tîrziu dintr-un condei de neştiinţă
oarbă
Mă-ndrept supus spre soare-apus mihnirea să
mă soarbă.

Cîntec de prieten

Cine mă strigă din fîntîni amăgite,
Cu glas de rugină şoptită ?
– Aburit călător, petrecut după umbră,
Arar, călăuză de veghe
Şi plins de cocoară sub săbii...

Cine mă strigă din ciute bolnave,
Cînd aripa sîngeră zboruri ?
– Amurguri rănite cu spaime,
Culorile nunţii din plai,
Vămuire deşartă...

Cine mă strigă-n cocoşi de-ntuneric,
Tulpină de somn rătăcit ?
– Sînt semne
Că paseri cuvîntă lumina,
Tristeţea pornită corăbii...

* * *

Mă clatin şi mă-nchin sub tîmple de uitare
Cu aşteptări scornite în spintec scurt de stele
Te spăl de ploi cu pedepsiri de sare
Nobilitînd poem în rarele ulcele
Te-nchid în porţi de spaime ireale
Mai gungurind pe scripet o joacă de inele
Asmut soldaţi la buză de pocale
Îngîndurind pădurea cu busuioc de jale.

Visul unui Crai de Curtea Veche

Oacheş, oblu, zău, cu stînga legănam
pămîntul.
Briu verzui atîrnă cobză paloşul maltez,
răsturnat a moarte.
Blestemat solfegiu într-un flasc diez,
Boală-i piatra, candele-n altar,
Parcă sînt la număr şapte.
Groşi egumeni sparg vecernii regelui morar
Întru zor de plîns – surghiun,
Pizmuiri deşarte.
Paji mărunţi aruncă bobii cu dobîndă rară,
Dogmă vană, mă chemai la nuntă,
– Suflete de ceară,
Mai bat monedă sclavi zoioşi
Ca într-o lume de apoi,
Cînd, trişti, ca la o luptă de cocoşi,
Alegem vii vii dintre eroi.
Scuturi moi în loc de prapori
leagănă virtutea.
Bilci viclean de asfinţituri mină arlechini
peste lumea lor,
Creştinaţi la repezeală, risipiţi din coaste,
Clopotarii 'naltă cutea :
Se făcea coasa topor
Într-un dor de oaste.

„Gînduri şi flori"

Urmare din pag. 1

cutul de a înaripa verbul, scrie: „Departe de mine gîndul de a-i schiţa un portret, de a solicita marmurei s-o fixeze în monument nepieritor. Nu am vocaţia epicii de largă respiraţie pentru a transfigura acel tumult al trecutului în care lumina s-a despărţit de întuneric şi apele de pămînt, cînd a început să se scrie cealaltă geneză a poporului român. Dar memoria noastră o reţine ca pe o sabie cu vîrful în sus, în plinul revoluţiei şi asta-mi este suficient. Nu am priceperea descifrării tratatelor sale de chimie, despre care specialiştii susţin că revoluţionează domeniul respectiv şi care i-au adus renumele cuvenit în lume. Dar eu ştiu că logica sa peremptorie pune semne de egalitate între teoria pe care o promovează şi aplicarea ei în practică, şi asta înseamnă mai mult decît o treaptă cîştigată în valoarea civilizaţiei umane".

În acelaşi timp, sumarul volumului „Gînduri şi flori" beneficiază de masiva şi profund ataşanta prezenţă a făuritorilor de versuri. În sincerul şi lucidul lor avînt, poeţii români de azi omagiază personalitatea tovarăşei Elena Ceauşescu, scriind poeme ce mărturisesc revelatoare momente de inspiraţie, expresie a sinceităţii lor de conştiinţă civică şi artistică : „Pentru lumina faptei unei vieţi, / Trăită-n eroism şi demnitate / Aduce ţara'nalta ei urare, / Urarea de ani mulţi şi sănătate" (Nicolae Dragoş : „Viaţă dăruită ţării" ; „Ierugi din ierugi / cărări străluminînd pe cimpie / păsări albe în zbor" / din pacea zăpezilor-nălţate — / O, cîte veacuri trecură / pînă la noi purtînd pe aripe / numele împliniri: Elena Ceauşescu / O, înrourată floare, (Cristina Tacoi : „Hrisov"). Dovadă a cuceritoarei ingenuităţi prin care, în inalterabila lor candoare, copiii îşi manifestă dragostea faţă de tovarăşa Elena Ceauşescu, eleva Cătălina Arsene este prezentă în cuprinsul volumului cu emoţionantul poem „Să ne trăiţi mulţi ani!": „Ea toţi copiii patriei străbune / I-nconjură cu dragoste de mamă; / Azi, din toată inima-i vom spune : / LA MULŢI ANI ! în zi aniversară // O primim de-atîtea ori cu flori / Noi – pionierii României – Cravata roşie cu tricolor / I-o dăruim cu drag şi cu mîndrie // Precum o mamă ne veghează / Copilăria, anii înşiruiţi. / Mi-alătur glasul celor ce-i urează / Din inimă: Mulţi ani să ne trăiţi !"

În chip cu totul revelator, cartea „Gînduri şi flori" face perfect posibilă, deplin armonioasă, coexistenţa textelor de aspect şi conţinut literar-artistic, cu acelea de ţinută riguros ştiinţifică, datorate unui mare număr de personalităţi din domeniul vieţii academice universitare sau al cercetării. De data aceasta, cititorului i se oferă puncte de vedere şi aprecieri extrem de elocvente în ceea ce priveşte personalitatea ştiinţifică a tovarăşei Elena Ceauşescu: „Traiectoria glorioasă a recunoaşterii internaţionale a meritelor sale ştiinţifice începe în 1970 cînd primeşte diploma de onoare a Societăţii internaţionale de chimie industrială şi trece în 1973 în S.U.A., unde este aleasă membru activ al Academiei de ştiinţe din New York şi membru de onoare al Institutului american al chimiştilor. America Latină ţine de asemenea s-o elogieze în Ecuador, cu titlul de membru de onoare al Consiliului interuniversitar şi al Consiliului de Conducere al Universităţii Centrale, iar Peru îi conferă titlul de profesor onorific al Universităţii Naţionale de inginerie. În 1976 Academia din Atena o alege membru corespondent, iar oraşul Atena îi conferă medalia de aur de onoare. Din 1978 este membru de onoare al Institutului regal de chimie din Marea Britanie, titlul întărit prestigios de cel de profesor honoris causa al Institutului politehnic din Londra Centrală, acordat pentru prima dată unui savant străin.

Distincţie cunoscută încă din Evul Mediu, titlul de doctor honoris causa acordat de universităţile din Buenos Aires, Sud Bahia Blanca, Manila, Yucatan, o consacră drept „un mare savant, mîndrie a ştiinţei şi învăţămîntului". (Nicolae Teodorescu : „Omagiul oamenilor de ştiinţă"). Eveniment editorial sărbătoresc, volumul „Gînduri şi flori" se constituie în emoţionant document de gînd şi inimă, prin care întreg poporul român omagiază pilduitoarea personalitate a tovarăşei Elena Ceauşescu, o personalitate tutelată de cea mai nobilă dintre trăsăturile ce-i sînt proprii : „E mamă, deci, suprema terestră-nţelepciune / Să zămislească-n lume materie şi gînd, / Cum pomul iscă roada din fecunda floare / Cu raze de lumină dulceaţa pe pămînt" (Mihai Beniuc : „Mama fiilor ţării").

14600 file de calendar

Urmare din pag. 1

traversarea Polului Nord pe calea aerului ori urmele dezastrului de la Hiroshima...

Rezultă de la sine, fără a necesita „demonstraţii" de dragul unui discurs retoric, că reportajul i-a fost — şi-i este — necesar scriitorului ca aerul şi ca apa. Din condiţia asta de „gazetar de ocazie" şi-a extras scriitorul marile subiecte, marile teme, inepuizabila galerie de personaje ce trăiesc în cărţile sale. Şi, foarte adesea, misiunea de reporter a fost pentru mulţi o onoare ; ziarele acelea îngălbenite, hîrtia precară în fragilitatea ei, păstrează menţiuni şi supratitluri care dovedesc creditul deosebit de încredere ce-l conferea societatea mărturiilor scriitoriceşti — „de la trimisul nostru special...", „corespondenţă specială de la..." sau „în exclusivitate pentru...", ce altă glorie îşi putea dori autorul ?!

O socoteală simplă ne-arată că, în ultimele patru decenii, pe masa de lucru a scriitorilor noştri s-au adunat 14 600 (paisprezece mii şase sute) de file de calendar ; paisprezece mii şase sute de zile, şi-n fiecare zi s-a petrecut cîte ceva, s-a dărîmat o clădire veche şi s-a început una nouă, s-a săpat un ogor şi s-a cules o tarla, dacă se poate spune aşa, şi-a deschis porţile o uzină şi-o facultate, s-a jucat o piesă, s-a născut un copil şi-a fost salvat de la moarte un om de către tovarăşii săi de muncă, a apărut un oraş în cîmpie şi s-a retezat un vîrf de munte, s-a construit un avion şi s-a inventat un medicament, s-a dezvelit un monument, pe harta ţării a apărut un Canal şi-n general toată harta s-a retipărit de cîteva ori, s-au ţinut Congrese şi România şi-a ales primul ei Preşedinte, ei bine — nici o filă din cele paisprezece mii şase sute n-a rămas albă, mută, inexpresivă ! Şi toate au intrat, inevitabil, în atenţia cîtorva generaţii (deja !) de scriitori-reporteri care, asemenea înaintaşilor, din toate aceste întîmplări şi-au extras subiectele, marile teme, personajele contemporane cu noi, vreau să zic — personajele literare care devin elas'ce sub ochii noştri !

Nu „iau de urechi" pe nimeni în aceste modeste reflecţii, dar mă simt dator să observ şi „mă mănîncă limba" să spun că, totuşi, se aud voci ale unor confraţi care pretind că „nu coboară" în subsolul reportajului, că ei îşi construiesc opera literară din ei înşişi ori numai din cărţi. Dar este aberant ; ca să folosesc un eufemism, este ca o pătrundere prin efracţie în casa cuiva, ca o privire prin gaura cheii ; pentru că orice ar scrie cei ce ignoră sau neagă necesitatea obiectivă a reportajului în munca de scriitor, tot din această realitate înconjurătoare li se naşte lucrarea, tot din acele paisprezece mii şase sute de zile (şi file de calendar) le-a fost dat materialul brut pe care-l aşează în pagină, şi nu de altundeva, de undeva, din cer ! Cît despre spiritul livresc autoatribuit de alţii, eroarea este aceeaşi : fiindcă toate cărţile care le-ar fi, chipurile, unicul izvor de creaţie, fie că sînt ale noastre, fie că au venit din literatura universală, tot în aceste paisprezece mii şase sute de zile au apărut — şi nu mai trebuie dovedit că producţia editorială din România ultimelor patru decenii întrece, de departe, tot ce s-a tipărit la noi secole de-a rîndul...

Uitîndu-mă-n urmă, la proza pe care am scris-o (cîtă e şi cum e), m-am întrebat de mai multe ori dacă aş fi putut-o scrie fără şcoala aspră şi clară, exigentă şi fascinantă, adesea tulburătoare şi epuizantă a reportajului. M-am judecat cinstit, ca pe un altul, fără cruţare. Răspunsul este că nu aş fi scris nimic. Pentru că m-am simţit al acestui timp, din geana căruia am şi apărut pe lume, hrănindu-mă cu trup şi suflet din el.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XIX

Dacă în **Balaurul** avem de-a face cu valorificarea unei „întîmplări de demult", explorîndu-se în zona „reziduurilor" magic-fabuloase de sorginte ancestrală, într-o altă povestire din **Hanu Ancuței** identificăm un insolit proces de trecere în stăpînirea tradiției orale a unui fapt istoricește atestat dar trecut prin filtrul miraculozității cultivate de legendele hagiografice autohtone. Un alt aspirant la gloriosul titlu de cel mai iscusit povestitor, umilul vagabond din povestirea **Orb sărac**, intră în competiție făcînd apel la binecunoscutul episod al alungării lui Duca Vodă de pe tronul Moldovei, consemnat în detaliile lui semnificative de către cronicar. Evident că, precum în atîtea locuri din eposul său Sadoveanu se raportează și acum, în chipul lui inimitabil, la izvorul istoric aferent. Însă, este tot atît de limpede că din unghi narativ prozatorul se arată interesat, în primul rînd, de latențele senzațional-epice ale episodului. Straneitatea de anvergură fantastică a resortului ce pune în mișcare întîmplările constituie miza pe care se bizuie umilul concurent. „Artificiul" utilizat de prozator în vederea distanțării propriei „voci" de materia miraculos naivă originară și, ca atare, în vederea „impersonalizării", adică a mitizării acesteia, este pe cît de simplu, tot pe atît de eficient. Pe de o parte, întreaga întîmplare este reatribuită „posesorului" ei de drept, eposul folcloric, iar de pe alta sarcina repovestirii ei revine unui autentic rapsod popular, căruia, așa-zicînd, îi este îngăduit să nu aibă nici cea mai mică îndoială asupra celor povestite. În consecință, ceea ce se numește critica surselor „documentare" încorporate în tezaurul tradiției orale, prin confruntarea lor atentă cu adevărul istoric, nu-și mai are rost. Cauzalității obiective (complexitatea factorilor social-economici și politici ce duc la detronarea domnitorului) i se substituie cu firească siguranță de sine vocea destinului asumată de suprarealitatea fantastică, în pofida faptului că printr-un ciudat paradox (situație des întîlnită în proza cronicarilor și cu mare artă adoptată de Sadoveanu) datele calendaristice exacte nu sînt deloc date uitării, dimpotrivă, se află la loc de cinste :

„Atunci, îndată după această rugăciune, s-a clătit racla sfintei. Și poporul fiind de față, în ziua de 14 ale lunii lui octomvrie, la amiază, s-a întunecat cerul, s-au tulburat stihiile, s-a prins a bate o zloată cu vifor. Iar pînă a doua zi s-a pus troian. Și noroadele s-au spăimîntat foarte.

În acea noapte a căzut de pe vînt demonul la curtea domnească și, bătînd în geam cu ghiara, a dat de știre lui Vodă să lese în lumea asta toate bogățiile strînse și să se gătească de cale pentru drumul cel fără întoarcere.

— A venit vremea, luminate Doamne, să-ți dai socotelile și să plătești ce-ai iscălit.

Căci el făcuse zdelcă și pusese iscălituri și pecete — ca să poată izbîndi atîta urgie asupra lumii. Duca Vodă a înghețat în patul lui de argint auzind glasul. După aceea a răsărit ca sub bici și-a răcnit la slujitori să-i înhame telegarii la carite. Astfel a fugit, cu ce averi a putu strînge, pînă într-un sat din jos. Iar acolo, odată cu viscolul, l-au ajuns niște joimiri leși și l-a prins prădîndu-l de bani. Vestitorul nopții fiind de față, rîdea, și l-a dat pe mîna acelor dușmani. L-au apucat de grumaz și l-au dus cu dinșii."

Cum se vede, ceea ce pentru spiritul rațional obișnuit pare o aberație, căci este cu neputință a subscrie la atari compatibilități între real și fabulos, în pagina narativă sadoveniană capătă statut de autenticitate existențială tulburătoare. E în firea umanității recreate de marele scriitor ca la „individualizarea" din unghi arhetipal a ceea ce se constituie în moment biografic crucial pentru destinul eroului (nu mai departe, să ne reamintim starea de lucruri din **Balaurul**), să participe în chip decisiv forțele „suprarealității" cosmic-fabuloase. Grație acordului consubstanțial dintre filoane atît de divergente în esența lor ontică (adevăr istoric — „sacralitate" miraculos-hagiografică — demonism „profan"-magic; adică; realitatea celor petrecute la sfîrșitul domniei lui Duca Vodă, „minunea" cu „racla sfintei" și intervenția Vestitorului nopții), povestirea se autonomizează, devenind „cosmos" existențial sieși suficient. În ultimă analiză, efectele catalizatoare ale poeticului narativ sadovenian (de data aceasta, sublimat în poetic fantastic) își asumă întreaga sarcină de rezolvare a criteriului autenticității artistice. Așa încît e absolut normal ca tragic-grotescul sfîrșit al eroului să fie proiectat în fabulosul neantizant. Ideea este că Duca Vodă își merită pedeapsa, fiind umilit nu numai de istorie, ci și crunt sancționat de elementele stihinice ale firii :

„Găsind în calea lui omături și troiene, mergea foarte greu și i-au căzut caii. Atunci a scos din sîn trei galbeni, ce-i mai avea ascunși, și i-a pus în palma unui țicălos de țăran de rînd, pentru o sanie cu oplene și-o iapă albă. Și cu acea sanie proastă a ajuns Duca Vodă aici la han. Din toată averea de pe lumea asta nu mai avea nimic. Și-a cerut bătrînei aceleia a noastră o ulcică de lapte de pomană. Iar ea nu-l cunoștea. Și se tînguia că n-are :

— N-avem lapte, n-avem văci, mămucă ; n-avem, că ni le-a mîncat Duca-Vodă, mînca-l-ar temnița pămîntului și viermii iadului cei neadormiți !

El a tăcut, și-a plecat fruntea, s-a suit în sanie, s-a dus. Iar mai pe urmă, s-a aflat cine a fost. L-au dus joimirii spre hotar. Dar la craiul leșesc n-a mai ajuns. A intrat cu iapa albă în singurătăți și codri, a poticnit într-o ripă și-a trecut pe tărîmul celălalt, în locul blestemurilor. Și-a rămas istoria acelei minuni de la om bătrîn la om bătrîn pînă în vremurile mai nouă."

Revelatoare distanță ce separă „varianta" sadoveniană de textul cronicăresc nu e, deci, greu de apreciat.

★

Ținînd seama de constanta „baie" de spiritualitate fabulos-mitică la care, în general, epica sadoveniană este supusă, e de la sine înțeles că aderențele la un asemenea climat, caracteristic prin virtualitățile lui genuin fantasticizante și fantastice sînt puternic sesizabile. Fiind vorba de o posibilă perspectivă analitică de largă cuprindere pentru eposul sadovenian, evident că în ce ne privește sîntem obligați a pune stavilă unei asemenea tentații. Dar, întrucît, cum am mai spus, **voința fantasticului** la Sadoveanu e o chestiune teoretic insolubilă (și nu numai teoretic, dovadă multitudinea meandrelor vădite de prezentele explorări critice), cîteva scurte incursiuni menite a puncta în marginea problemei ni se par totuși oportune.

Stare de fapt relevată și la Agîrbiceanu, povestirile și nuvelele lui Sadoveanu, în unele cazuri și pe anumite porțiuni, fac tangență cu magicul zămislitor de imagini și întîmplări ce scapă percepției în totul lucide, raționale, în împrejurări de viață cînd eroii apar literalmente mistuiți de patimi neliniștitoare, devorante. În timp, însă, ce la autorul nuvelelor **Jandarmul** și **Popa Man** impactul ia traiectе epice de un tragism malefic, la Sadoveanu cuvîntul de ordine îl are perspectiva poetico-psihologică, relevată în stări de vrajă cînd voluptuoase prin haloul lor afectiv, sentimental, cînd nimicitoare prin intensitatea dilemei morale trăite de eroi. În ambele direcții, copleșitorul (prin întinderea și diversitatea lui) tezaur încorporînd „proza scurtă" a scriitorului oferă mostre memorabile. Și fiindcă am zăbovit înainte în cîmpul nuvelistic din **Hanu Ancuței**, să ilustrăm cea dintîi tendință, referindu-ne la fermecătoarea nuvelетă **Fîntîna dintre plopi**. Este cel de-al treilea moment cînd „patronul" întrecerii în arta **povestirilor minunate** (iată un termen care în **poetica** și **poietica** sadoveniană capătă notații de o extraordinară varietate și sugestivitate !), comisul Ioniță, trebuie să-și amîne plăcerea de a-și pune în valoare talentul de povestitor.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Constantin Chiriță, Alexandru Balaci și Constantin Țoiu : avantaj numeric de partea prozei

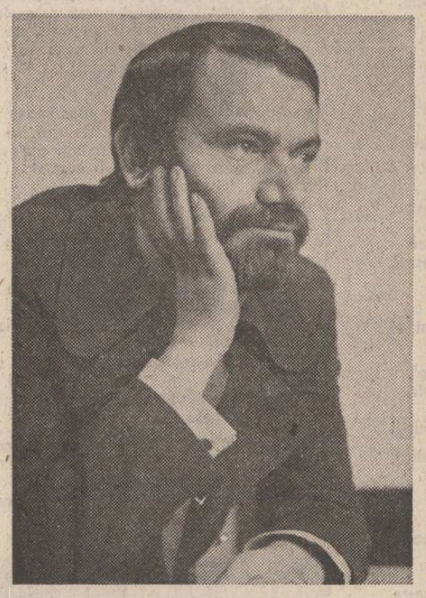

Dan Laurențiu meditînd sub „Zodia leului"

Ana Blandiana privește din nou către grădina copilăriei

Între autor și personajele sale

Scriitor prolific, autor al uneia dintre cele mai semnificative opere literare de după război, Nicolae Breban este minat de un demon al expresiei abracadabrante, un adevărat romanesc, îndeosebi în ultimele cărți, avînd o pronunțată notă caricaturală. Indiferent de valoarea „estetică", romanele sale sînt indicative pentru starea literaturii noastre actuale și trebuie discutate în contextul „istoric" al apariției lor. Nicolae Breban a fost unul dintre cei dintîi care au reînnodat legătura cu literatura dintre cele două războaie, crezînd în posibilitatea scriitorului actual de a crea „lumi" și părăsind rudimentele de gîndire proletcultistă, cu insistență pe „reflectare" și alte asemenea nerozii. Este de observat că, în primele două decenii de după război, literatura noastră era prin forța lucrurilor o prelungire, chiar deformată, a situației dinainte de marea conflagrație, iar valorile stabile ale zilei (Camil Petrescu, G. Călinescu ș.a.) se impuseseră cu mult înainte. Marin Preda însuși încheia generația literară a lui Rebreanu, atît ca stil literar, cît și ca problematică, iar limitele sale izvorau din această poziție față de lumea pe care o aducea în romanele de început, îndeosebi în **Moromeții** (vol. I) și în **Risipitorii**. Ca să ne oprim numai la exemplul cel mai convingător din opera sa, drama **Moromeților** se declanșează în fond pentru că o familie țărănească nu reușește să-și plătească impozitele. Moromete nu luptă nici cu destinul și nici cu „societatea", ci cu fiscul, el nu caută nici mîntuirea, nici absolutul, și nici vreo altă realitate pe care umanitatea a definit-o ca finalitate mare a eforturilor sale. Abia volumul II al romanului introduce tema istoriei, dînd sens unei cărți realizate din punct de vedere stilistic, dar minoră din acela al problematicii sale (dealtfel, în mod paradoxal, încheind un ciclu literar, Marin Preda anunță pe cel viitor: scrisă în stil clasic, **Moromeții** prefigurează **kitsch**-ul problematicii din **Bunavestire**, care îl transcrie însă mai ales la nivelul expresiei !). După 1964, doi romancieri de tot diferiți vin să refacă încrederea în posibilitățile acestei specii de a propune cititorului o imagine a lumii. Este vorba de Ion Lăncrănjan și de Nicolae Breban. Ne grăbim a spune încă o dată cît de puțin înrudiți sînt acești scriitori, atît ca orientare problematică și morală, cît și ca structură stilistică. Ion Lăncrănjan încearcă să păstreze neștirbită imaginea unei lumi coerente, în care nebunia și vinovăția oamenilor a introdus o dimensiune criminală. Nicolae Breban aburește de tot oglinda, în care se văd numai frînturi de realitate, în poziții grotești. Oricum, cei doi sînt înzestrați cu o forță de creație indiscutabilă, propunînd cărți la care trebuie să meditățm, dacă vrem să înțelegem ce se întîmplă cu proza românească de azi.

Primele trei romane ale lui Nicolae Breban conțin în germene întreaga sa problematică, și chiar dacă sînt pline de stîngăcii în ceea ce privește construcția și scăderi de tensiune stilistică, ele fac dovada unei vocații. În finalul **Franciscăi** este enunțată problema centrală a întregii sale literaturi de pînă azi: „Am vrut... — striga el înlăuntrul ființei lui puternice, deformată de munca excesivă și brutală dintotdeauna, pînă-n adînc spre anii copilăriei — am vrut... și-am căpătat: Am vrut! și cînd gîndea asta, gîndul lui se încovoia și se ascuțea în zeci de terminații osoase, ascuțite, ca o gheară de monstru — am vrut și-am căpătat! Am vrut... și-am cîștigat! Și în cele din urmă repeta această frază, răsfrîngîndu-și puternic buza de jos, era un gest pe care și-l însușise de la Drapaca, cu o bucurie mohorîtă, răutăcioasă: Am vrut și-am cîștigat! — Am vrut și-am învins! Am vrut și-am învins! striga toată ființa lui, uimită încă de acel miracol al eliberării ei într-o nouă poziție, a forței, atît de miraculoasă încît Cupșa era convins că se întîmplase cu el, numai cu el, un fel de accident fericit, așa cum se întîmplă o dată la cîteva milioane de cazuri..." (Am vrut să fiu scriitor și am învins, pare a spune autorul!). Problema voinței și a puterii este centrală în cărțile lui Breban, au observat-o mai toți recenzenții, cu toate că i s-a spus de puține ori cît de elementari sînt termenii săi, chiar în cea mai distinctă formulare, în romanul **În absența stăpînilor**, poate cea mai bună carte a autorului. A părut la început că sursa acestei preocupări se află în Nietzsche, și el înțeles lacunar. Aglomerarea de referințe din ultimele romane confirmă opinia că excursul livresc al lui Nicolae Breban este doar de natură să caute argumente pentru o obsesie foarte personală. Îndeosebi după **Îngerul de gips**, cărțile lui Breban au devenit tot mai statice, construite în jurul unor discursuri interminabile, pe aceeași temă. Vocea auctorială se dizolvă în monoloagele personajelor, iar în **Bunavestire** și în **Don Juan** se adeseză pentru prima dată direct cititorului, recunoscînd convenția literară. Lumea lui Nicolae Breban este tot mai mult lumea lui Grobei și a lui Rogulski, autorul este creat de personajele sale, iar nu acestea din urmă de către scriitor. Tema puterii este cercetată din perspectiva „cuplului", iar stilul indirect-liber îl ajută pe romancier să propună cititorului o serie de panseuri „trăznitoare". Între mirarea personajului titular și a lui Chilian din **Francisca**, cînd descoperă că mai există oameni care cred în dumnezeu după apariția darwinismului, și tirada lui Rogulski, din **Don Juan**, despre natura iubirii la fondatorul creștinismului (considerat a fi un Romeo !) este distanța de la stupiditate la vulgaritatea fără ieșire. Aceasta este dealtfel drama lumii lui Nicolae Breban: obsedată de putere, ea își alienează singurul domeniu în care se regăsesc toate marile teme ale umanității. Își pierde limbajul. „Bărbații de virstă virilă" ai lui Nicolae Breban vorbesc aiurea despre tot ce există, pentru că în capul lor „noțiunile" sînt înțelese literal. O vijiială de cuvinte fără scop domină lumea lui Nicolae Breban, și acesta este poate singurul cusur al realității exprimat cu reală forță de către acest romancier ambițios. El surprinde ca nimeni altul decăderea, disoluția sufletească și intelectuală. Acolo unde dumnezeu este „genial", iar mîna sa este „inspirată", acolo unde iubirea Nazarineanului, cum îi spune romanul lui Nicolae Breban, nu este cea din formularea paulinică (Ieronimus traduce „caritas"), iar Rogulski, Mateiaș sau Cupșa sînt apostoli, acolo Grobei devine împărat.

Cărțile lui Nicolae Breban surprind o umanitate particulară, o „nișă" a infernului moral, fiind construite pe o singură dimensiune, care și-a impus tot mai mult expresia. Viziunea simplistă și sufletul elementar al personajelor au fost extrapolate uneori și extinse asupra autorului însuși. Ar fi exagerat să concludem însă de pe acum asupra unei opere în desfășurare. Stilul indigest și haosul problematic sînt singure în măsură să justifice o opinie mai radicală. S-ar putea însă tot atît de bine să avem de-a face numai cu o probă de curaj artistic, cu un scriitor care își asumă toate păcatele lumii, pentru a o salva. Poate că vom contempla și bărbați de „virstă feminină" în cărțile viitoare, care să aibă o gamă problematică mai amplă, incluzînd vinovăția, neliniștea, transcendența (în legătură cu care personajele sale vor trăi, desigur, ceea ce se cheamă inspirație, adică un privilegiu acordat omului pentru a cunoaște natura divinității) ș.a.m.d. Vocația și devotamentul pentru scris ale acestui autor important justifică orice speranțe, el poate transforma în cele din urmă un congres de cuvinte într-o operă adevărată.

Aurel-Dragoș Munteanu

Cu grație și mansuetudine

PRIVIREA LUI ORFEU

...am ocolit Minotaurul, hierofanie mută, enigmă pătrunsă de ea însăși, ființă lacomă, stea neagră, gaură în univers care devoră totul, uriașă masă gravifică înghițind pînă și lumina mesajului propriu de avertizare că un pericol mortal te pîndește la fiecare pas, la fiecare cuvînt rostit în labirintul limbajului, omniprezență proclamată de Parmenide, însă fără harul ei soteriologic : „Deoarece limita extremă a ființei este desăvîrșită, ea este împlinită în toate direcțiile, asemenea unei sfere bine rotunjite, păstrîndu-se în echilibru în toate părțile sale plecînd de la centru"... și încă : „Deoarece totalitatea ființei nu are lipsuri, astfel ea este pretutindeni în același fel, aceeași cu sine în toate determinațiile sale"...

...dar și imperativul ditirambic al acelui cavaler al apocalipsei care, de la hotarul convulsiv al timpurilor moderne, cerea înțelepților să-și înalțe corturile, să-și facă locuințele pe un vulcan (Etna ar fi prin excelență vulcanul cu o „încărcătură" filosofică, întrucît acolo a dispărut, și pentru totdeauna, semizeul Empedocle — **descensus ad inferos** ? — coborîre în subconștient ? dar ce ? Vezuviul ar fi mai puțin benefic ? să ținem seama că de sub lava lui înghețată, pietrificată, structurată au ieșit la iveală după lungi și paciente săpături arheologice splendorile orașelor scufundate în antichitatea soarelui latin, Pompei și Herculanum, sondare psihanalitică sub crusta rigidă a silogismului filistin după care : toți oamenii sînt muritori, Socrate este om, Socrate este muritor ? Dacă însuși ateul Nietzsche — nu anunța el prin glasul lui Zarathustra, trîmbița de aramă a cocoșului, în zorii zilei, moartea lui Dumnezeu și, **ipso facto**, nașterea unui om nou, puternic și liber, dar scăldîndu-se la baia de lumină (apolinică) și căldură (dionisiacă) a clasicismului ; așadar, dacă el însuși privește în trecut, în memoria umanității, pentru a contura și justifica un viitor, un viitor la fel de iluzoriu — numai prezentul tangibil este real, nu? — susțin filistinii, precarii și tautologii — atunci cum poate muri Socrate ca spirit ieșit în afara timpului ? Numai rămășițele lui pămîntești s-au supus puterilor vrăjite ale cupei de otravă — și în acest sens îi cere lui Criton să sacrifice un cocoș în cinstea lui Asclepios — semn al gratitudinii față de zeu că l-a eliberat de povara, de carcera pasageră în care a trăit și că, în fine, l-a lăsat să se ducă la ultima întîlnire, întîlnirea cu el însuși, pentru a se împlini oracolul : **gnothi seauton** ! Iar mitul extraordinar, viziunea proiectată de Platon pe fundalul morții lui Socrate, deci pe fundalul veșniciei înțeleasă ca veșnicie a sufletului, a spiritului care-și ia revanșa — supraviețuirii — asupra scurtimii vieții, este edificat pe o structură, o ordine morală cu rezonanțe valabile oricînd în cerurile trecute și în inimile noastre imaculate, de aici și acum : „Dar, reluă Socrate, mai este un lucru, prieteni, pe care ar fi drept să-l adîncim. Dacă sufletul este nemuritor, are nevoie de pregătire nu numai pentru răstimpul acesta, pe care-l numim viață, ci pentru vecie ; (...) Într-adevăr, dacă moartea ar fi sfîrșitul a tot, în mare cîștig ar fi cei păcătoși ; moartea i-ar elibera și de corp, și de suflet, și de păcatele lor. Fiindcă însă sufletul este nemuritor, nu găsim alt mijloc de a scăpa de nenorociri, nici altă mîntuire pentru suflet decît să-l facem mai bun și mai chibzuit cu putință". Prin nemurirea sufletului se înțelege, desigur, statutul nemuritor al valorilor umane — nu spuneau tot grecii că oamenii sînt niște zei muritori, iar zeii niște oameni nemuritori, punînd în acest fel un semn de echivalență între cele două lumi și, deci, înlăturînd ultimul **nexux** de natură mistică în proclamarea făpturii laice, mîndre, dedicate Binelui, Frumosului, Adevărului, într-o dimineață pe vîrful unui munte sau al vulcanului filosofic Etna ? de ce nu Vezuviu ? **Non omnis moriar** ! răsună ca într-o peșteră, ca într-un tunel al timpului născător de memorie și imaginație, de trecut și de viitor, versul horațian, speranța matinală și trîmbița cocoșului jertfit zeului medicinei — și n-ar trebui oare să înțelegem că maieutica, artă a moșitului, operație oarbă de scoatere la lumină a adevărului, este complementară — și nu opusă — psihanalizei, ca deducția și inducția, conceptul și intuiția ? Socrate moșind, scoțînd de la interlocutor concepte, iar Freud trăiri refulate, adică neträite ? dar ambele căi încercînd să vindece de boala mortală a ignoranței ?).

...cu grație și mansuetudine, am spus că zi de zi, dar nu și clipă de clipă, îmi distrag atenția (în accepție pascaliană) de la concentrarea pe care mi-o impune urmărirea, revelarea verigilor lanțului de aur al discursului în labirintul limbajului, și s-ar putea, deși nu cred din toată inima, că acest reflex de evitare, de punere în paranteză (nu am făcut pînă aici tocmai asta, procedeu ce se aseamănă cu o pseudo-responsabilitate, cu o asumare fragmentară, nesigură a textului în consecințele sale de umbră și lumină ? dar din odaia de alături aud vocea ei : mă simt puternică, mă simt bine fără această frunză pe care ai smuls-o cu nerușinare de pe trupul meu, instinctul neantului, acum încep să știu cine sînt ; mihnire, iată cuvîntul șoptit de ochii negri și strălucind în ceruri, bucurie, iată mormîntul cel vast ca un vaier, ca universul în care mă culc și scriu numele tău pilpiind pe valurile mării și ale vîntului, încît să rămînă veșnic, impenetrabil ca această uriașă stîncă de cristal în care-mi duc viața, în care bate inima roșie — deplasarea universală spre roșu, Doamne ajută-mă — vai ție, iată ezitarea, iată natura ambiguă a valurilor, paranteză de unde ascult vocea prin care îți traduc acest cîntec de mîngîiere), eschivă deznădăjduită, este frica de minotaurul stînd la pîndă în întunericul thanatic, nonreferențial, care nu-și mai transmite mesajul asemeni stelelor negre din univers, lumina rămasă captivă a propriei gravitații (îl iubesc pe acest om și îl voi mînca la cină ca pe un alter ego ; ce declin ! vrăbiuțele cu sîncete ascuțite de vioară și guguștiucii cîntînd la violoncel dimineața, în palidul amurg al vieții mele, imaculat sarcofag întins pe un pat sacru din trandafiri și amintiri ; atîta pagubă, atîta bucurie, vei spune, trecutul îți aduce mîntuirea ție care nu poți trăi decît din cupa reală a prezenței, a gîtului mușcat pînă la apariția scandaloasă, atroce a sîngelui), dar nu mai puțin glasul de sirenă din **Fedon**, cîntec de lebădă care se aude o singură dată în lume : sufletele noastre se iubeau / trupurile le urmau ca niște umbre.

Dan Laurențiu

Despre Poet numai de bine

Urmare din pag. I

Sînt însă și lucruri care se „primesc", chiar fără voia ta... Cultul Cărții, bibliofilie și respect sacru pentru Faptă : „îl prefer pe Marin Preda pentru că e un autor care **scrie cărți** !"... Pe atunci credeam că Gheorghe Tomozei se exprimă pur și simplu tautologic... Azi înțeleg exact ce primejdie sînt pentru literatura română sterilii, legendarii autori de cărți nescrise...

Cultul Prieteniei Literare, Venerația pentru Republica Literelor, Voluptatea Faptei Literare peste vicisitudinile vremurilor... toate le-am primit de la Gheorghe Tomozei...

Ce contează că la sărbătorirea unui sfert de veac de la întemeierea „Luceafărului" Gheorghe Tomozei nici măcar nu e pomenit, el să fie sănătos, doar a dat și la această revistă titlurile rubricilor „O samă de cuvinte", „Dintre sute de catarge", „Steaua fără nume" (cum mi-a șoptit la banchetul aniversar angelinul nostru prieten Aurel Martin)...

A „suportat" o epocă literară teribilă, Gheorghe Tomozei, posesor al unui enorm talent, poligraf cum spuneam și despre D.R. Popescu, a „suportat" mai ales, ceea ce nu e deloc ușor, „revelarea sacrului", Nicolae Labiș și Nichita Stănescu...

Cîtă „oroare sacră" trebuie să fi resimțit colegii lui Nicolae Labiș avîndu-l prezență vie printre ei pe acel geniu precoce scufundînd în miracol insondabil actul literar înmărmuritor ca „o vorbire a unui zeu" ? Eu cred și azi că a fost cel mai mare talent poetic apărut în literatura română de la Eminescu pînă azi, **neîmplinit**, adevărat, și care nu poate sta alături de Arghezi sau Bacovia, ca să nu mai spun din nou că nu poate sta alături de Eminescu, pentru că Eminescu e la o distanță de ani lumină de oricare alt scriitor român, și dacă fabulosul nostru Fănuș Neagu crede că „Arghezi e Eminescul poeziei moderne" îi răspundem : „mă-ndoiescu-l !... cum mă îndoiesc și de genialitatea lui Nichita Stănescu, dar o admit exprimată de pietatea lui Gheorghe Tomozei în care cred... Avînd privilegiul de a mă număra printre acei care l-au „injurat" în scris și sub semnătură pe Nichita Stănescu în timpul vieții sale, sper că-mi va fi îngăduit să mă alătur celor care, ca Gheorghe Tomozei, primesc cu adevărată pietate moștenirea operei lăsate de marele poet, cu o singură condiție, pietatea care trebuie să voaleze amintirea poetului nu trebuie să împieteze judecata de valoare care e un alt moment sufletesc și spiritual... Nu mai vorbesc de „pietatea inventată" în genul celei a tînărului Constantin Preda (semnînd cu obstrucție Preda deși i-am spus de cîteva ori că în literatura română este **un singur Preda** !) care scrie și semnează și „Suplimentul literar-artistic" al „Scînteii tineretului", publică (nr. 10 (128), 4 martie 1984) : „Nichita este chiar mîna dreaptă a marelui Eminescu"... Nichita Stănescu a fost **unic**, un bărbat de un farmec incomparabil și care putea seduce o lume-ntreagă, un poet a cărui **operă trebuie publicată în întregime** și apoi judecată. Nu e oare mai bine ca întîi să-i citim publicații pe marii noștri scriitori și după aceea să ne lansăm în fel de fel de judecăți... ? ! Or, cînd nici Constantin Noica nu l-a citit **în întregime** pe Eminescu, cînd Octav Onicescu se arăta extaziat de înțelegerea științifică a lui Eminescu, pentru noi, literați mărginiți de la Șerban Cioculescu la Cutărescu, modestia ni se impune ca o atitudine firească, naturală...

De ce m-oi fi adresat lui Gheorghe Tomozei cu aceste propoziții ?

Poate pentru că e o conștiință, una dintre puținele ale literaturii române de azi ; trecut de bine și de rău, de viață și de moarte, Domnul și Poetul Gheorghe Tomozei, ca și mine, ca și alți cîțiva, trăiește în absolut Spectacolul Literaturii Române, ca Mare Actor și Spectator, în același timp, o Umbră, cum toți sîntem umbre, care se va topi în ultima literă scrisă, umbră a umbrei, cum toți suntem umbre care „scutură rouă".

Momente din dialectica unui concept

Urmare din pag. I

clară. În ceea ce are justificabil ca idee, cartea lui Emil Manu, **Eseu despre generația războiului**, este îndeosebi o carte despre poezie. Aparițiile spectaculoase ale lui Geo Dumitrescu, C. Tonegaru, D. Stelaru, St. Aug. Doinaș (deși debutează editorial mult mai tîrziu), Victor Torynopol, Nina Cassian, Gellu Naum, Virgil Teodorescu, pentru a cita doar vîrfurile, creează o atmosferă poetică, ce reflectă starea psihică particulară, și încearcă să proiecteze o evoluție. Senzația de „democratizare" a limbajului provine dintr-o necesitate, trăită angoasant, de libertate interioară. Al doilea moment resurecțional este prefigurat de opera lui Nicolae Labiș : ea are funcția de a reînnoda tradițiile liricii românești, de a cataliza atitudinea pentru a deschide un orizont nou. Labiș reprezintă romantismul ce își depășește stricta contemporaneitate prin profunzime și valoare și clasicismul viu al deceniului următor. A șaptea decadă impune originalitatea lirismului românesc contemporan. Ea ar reieși mai puțin dintr-o interpretare de factură comun-istorică, cît dintr-una tipologică. Un fenomen superficial discutat, chiar de cei care l-au observat, cu îndreptățire, este acela al **tipologiilor comunicante**, consacrînd stări și structuri imaginare asemănătoare, pe care le deosebesc formele concrete de realizare artistică. O istorie a literaturii contemporane concepută ca dialectică a tipologiilor literare ar fi, fără îndoială, mult mai profitabilă — oricum captivantă — în raport cu una încercînd să caute generații, promoții, grupări ori urmînd tradițional obișnuita împărțire după orientări, direcții, profiluri generale etc. Cu atît mai puțin cu cît este foarte greu — dacă nu impropriu — să semnalezi **direcții literare**, în poezie sau în proză, aproximativ în felul în care acest lucru era posibil pînă în primii ani de după al doilea război mondial. Nu ar fi doar o distincție tehnică, pentru că o tehnică nouă nu aduce numai o exercitare inedită a elementelor funcționale, ci o viziune schimbată, o comprehensiune de altă natură. Echivalarea tipologică presupune o gîndire mai subtilă, autori aparent deosebiți ca univers și procedee regăsindu-se în aceeași posibilă **structură**. Dacă ar fi să urmărim corpusul tematic al **transparenței**, lingă Nichita Stănescu ar apărea Daniel Turcea, Marius Robescu, Adrian Popescu și, probabil, mulți alții, iar judecata axiologică nu ar rezulta, ca neașteptată consecință, din comparație (impropriu și ea), ci raportat la condițiile interne ale fiecărei opere. Orfismul ar reține lingă Nichita Stănescu pe Dan Laurențiu și Horia Zilieru, tragismul himerei i-ar învecina pe Cezar Ivănescu și Emil Botta sau Ileana Mălăncioiu, balcanismul ar pune alături de Leonid Dimov pe Alexandru Miran și într-o cu totul altă direcție pe Cezar Ivănescu, Dumitru M. Ion, însingurarea cosmică în limbaj pe Ioanid Romanescu de Mircea Ciobanu, Sorin Mărculescu și chiar Ioan Alexandru, atmosfera expresionistă poate apropia pe Angela Marinescu, Nicolae Ioana de George Alboiu, Gh. Pituț, Gh. Istrate, pe ultimii de Ion Gheorghe, acoperirea logică și sentimentală a paradoxului pe Marin Sorescu de Vasile Vlad etc. Asemenea conexiuni ar evidenția odată în plus **organicitatea dinamică** din care rezultă imaginea globală inconfundabilă.

Pe de altă parte sinteza — și consecuția axiologică a unor astfel de operații produce finalmente **figura spirituală**, mărturisind individualitatea în context istoric a epocii. Aceasta se sprijină pe manifestări opuse, dar nu ireconciliabile : aflate într-o dependență prolifică. Desolidarizarea față de universuri imaginare inriuritoare se află într-o mișcare dialectică evidentă, la fel cum spațiile literare noi își creează ele însele o tradiție.

Caietele „Măiastra"

Urmare din pag. 1

mă artistică, și-n cărți de sine stătătoare pe rafturile publice, ascultați-le la alfabet, să nu fie bănuieli : Mihai Gheorghe Bîrlea, Ion Bogdan, Augustin Botiș, Ion Burnar, Ștefan Cămărașu, Gheorghe Chivu, Gavril Cioban. Și tot așa, Claudiu Cosoi, Mihai Cupcea, Petru Dunca, și-apoi fermecatul și carele-și dă pe față cu putregai de lemnul vocabulei de cînd Mama Pădurii, Mihai Olos.

Și încă tribul ăla de entuziasm și generozitate, cu avere multă-n turme de idei și grai, poeți cu nume și renume : Gheorghe Pîrja, Maria Ștefanca, Ion Zubașcu și Ileana Zubașcu, Ioana Ileana Ștefcu, Mircea Petean.

Căci poeții sînt, la Maramureș, puterea și la număr mai dintîi, încît bag de seamă că o revistă cu viață în ordine și cît mai curînd în spațiul acela are și dreptul și resursele și premizele sigure și imperioase.

Acest Caiet MĂIASTRA mai adună sub albastrul-verzui al său vreo zece prozatori și doi critici literari, însă resursele sînt abia înfrunțite; și poeți numeroși cunoaștem și eseiști și scriitori de reportaje știm destui necuprinși aici.

Într-adevăr selecția a fost cu asprime, și-a dat o carte de poezie la cotele muntelui acela de pe care zăpada, la frigul înălțimii, își menține puritatea noțională. Citi semnează, însă, nu se află-n treabă. Pe cei mai mulți îi cunoaștem; de-am avut bucuria să ne îndeplinim îndatoririle și să fim lăudați pe seama destinului și muncii lor și vocației, neamăgiți.

Nordul poeziei române este și opera revistei „Luceafărul", nordul este de partea noastră : un puternic trup și minte strălucită, cu știința și lărgimea sufletească de-a face zilele cît anii.

Acest al XIV-lea, din Caietele MĂIASTRA, ne dă dreptul să zicem în fericită mîndrie : Nordul ne aparține, după cum și în măsura în care și noi am aparținut Nordului.

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

GISCĂ ALEXANDRU LAURA : Va trebui să-ți găsim un nume de iscălitură literară, Alexandru Laura, care să poată duce solemn, un destin. Reținem fragmentar, din **Noaptea :** „Aștept să cadă bruma / și totul să m-acopere / (...)“ Apoi, din celelalte : „Și n-am simțit / Nici-un cuvint (...)“ „Ți-ai lăsat freamătul / În degetele mele / De mă simt ca un lăstar / De pădure.“ Cu deosebire : **Numesc :** „Numesc adierile ușoare / Vint / Numesc căldura ce vine / De undeva din zenit / Soare / Numesc tot ceea ce se mișcă, / Vietate / Numesc ființa / Cea mai apropiată mie / Om.“ Și tot așa : poezia fără titlu : „Fă-mă bucium de vint / ce cintă duios / Aruncat pe pămint / Sau fă-mă fugă spre izvor / Sau fă-mă ferigă / Prin care se filtrează / Pe furiș lumina / În pămint“. Vă mulțumim pentru urări. La cîteva dintre problemele ce ni le mărturisiți în scrisoare, vă vom răspunde în așa fel incît să aibă folos și alții, iar dumneavoastră să nu trageți ponos.

PĂPUȘOIU DUMITRU : Mai trimiteți-ne : după lectura celor două poezii la Ziua femeii, complezente și după toate șabloanele festivului, nu putem să ne dăm seama ce poate fi. Însă nu mai mult de zece pagini.

LANERT IRINA : Unele foarte romanțioase și de tot desuete, altele de uscăciune și complezență greu de suportat. În **Zbatere sub clar de lună,** această oază : „Cotloanele sint unghiuri reci de zmoală / Ce mă cuprind și-mi fac mai grea umblarea / Mă-mpotmolesc în roata vieții, goală / Și niciodată n-o să știu cărarea / Ce duce spre-nlăuntrul cald din mine, / Spre eul meu cel fără de prihană / Unde așteaptă-n șir pocaluri pline / Precum și cele bune pentru hrană“. Am trecut peste faptul că vă-mpotmoliți de roata vieții, goală, cînd trebuia să vă-mpiedicați de ea sau să vi se impiedice (ori împotmolească) roata vieții goale. Acest soi de improprietate și desarmonie între „termenii tropici“ se intilnește foarte des în compunerile ce ni le-ați trimis.

GIRBULEȚ IOAN : Precum vedeți, am preluat mesajul și vă spunem mai intîi : dă-l incolo de pix, nu se poate să nu găsești în tot Buzăul un toc și-o călimară, să facă toate literele. Asta pentru că va trebui să mai stăm de vorbă. Reținem aici : **„Știu tot... :** Știu tot / Ce se poate ști / Despre albii scalpați / Și pieile roșii / Despre penele lor de vultur / Și cuțitul cu nu dă greș niciodată / Despre stilpul torturii / Și iubitele lor / Îndrăgostite de singe / Despre biciul de foc / Și metalul galben / Despre arcul cu care ucid fără să clipească / Ajungind / Ca peste ani / Pe mormintele lor / Caii să pască“. Sigur că știți tot ce arată filmele albilor cei nescalpați la vreme, dar asta-i altă discuție. Mai trimiteți.

VALERIA IOANA POPA : Știu eu dacă-i mai bine Popa, decît Apă, Apă decît Popa ? Însă dacă renunțați la grandilocvență apar prisvelești de cuvint ca în **Nedeslușire :** „Ți-am trimis o clepsidră de cuvinte (...) nedeslușite suferinde / Ți-am trimis tot tezaurul neatins / Numai tu poți face din el un necuprins / Și pe altarul vorbelor bune / Te rostesc ca pe-o rugăciune“. Tot astfel : „Privesc locurile / Unde ți-ai odihnit privirea (...) Fereastra îți păstrează tristețea / Singurătatea impietrită / De un teasc solar (...) / Glasul tău încă mai gustă / Tihna frunzelor“. Mai reținem, din celelalte poezii : „În cetatea inaccesibilă / Atita mi-a rămas / Și hainele arse de luptă“ precum și : „Îmi vei găti / Cetatea dacică / Din munții acestui fagure“. Din tot noianul de trompete, lupte și gloriozității, reținem din **Epopee :** „Istoria-i o mare de durere / (...). Bucurii de azi, insemne severe / (...) / Țară cu luceferi pe steme domnești.“ De asemenea, reținem din **Monument la Țebea :** „...craiul munților în palatul nopții / Se odihnește și visele noastre-l străbat / Un clopot veghează în biserica sorții / (...) / Jur pe spada ta (...) / Iancule, sfint, monument pentru milenii“. Poezia politică este o lucrare grea, rar reușește, mai la virstă, mai la experiență. Mă tem că ascultați emisiunile de versuri festive, din televizor. Unde cunoașteți la fața locului, vă iese și pe ghicite, ca în **Irespirabil :** „Lumea aceasta / Întoarsă înapoi / O rostesc invers / Ca în scrierile criptice / La care adaug / O literă nouă (...) Tunătoare / Lamă de sabie / Iubind“. Mai departe, scrie în carte...

ROȘOGA MARIA : Alăturat vă răspundem și noi așa. Reținem pentru oarece frumusețe naturală și fără de nici o vină cărturărească aceste locuri : Din **Început de primăvară :** „Geamurile-s larg deschise / Aer proaspăt ce dă vise / Fug copiii, se răsfață / Bujorii le-apar pe față / Aleargă un vintuleț / Cu zborul lui isteț“. Însă cu totul adorabilă, să zicem, este **Vint de februarie :** „Pe cerul întunecat, nori plini de zăpadă / Se mișcă, se ascund să nu se vadă / Dar vîntu-i aleargă, îi încurcă / Acum îi coboară și iarăși îi urcă / Azvirle zăpada fină ca o făină / Și clatină arborii cu-naltă tulpină / E rece fugarul și vijiie cît poate / Și-aleargă, aleargă lovindu-se de toate. / Gerul e mare, iar zăpada crește. / Scirțiie-o poartă ce-apoi se trintește / Iar jocu-i nebun cu aripa-i zvăpăiată / Sinistru se zbate, în noaptea-ntunecată“. După caligrafie ni se pare că mergeți către clasa a patra, a cincea, după culoarea cuvintelor îmi păreți mai în virstă, după istetimea ochiului, de mare viitor. Însă nu vă grăbiți, citiți și iar citiți. Frumoasă și **Copăcelul :** „Furtuna frînge-un copăcel / Îl biruie, îl îndoaie / Frunzele pling trist pe el / Cu lacrimi de ploaie“. La Arici Pogonici să nu trimiteți încă...

PACIAGĂ ALEXANDRU : V-am recunoscut, de la Vinju Mare, ce sinteți ! Rămînem la ce-am discutat atunci, cînd ați venit la noi, la redacție. Din scrisoare reținem, ce ziceți, făcîndu-ne să simțim oarece obligație : „Cauza care m-a determinat să compun unele poezii este aceea că am fost abonat la revista **Luceafărul,** parcurgînd aproape doi ani, perioadă care m-am atașat foarte mult de poezii, care la ora actuală le îndrăgesc foarte mult“, ...(!) însă nu e vina noastră. Reînnoiți-vă abonamentul și căutați o carte de gramatică.

IFTENI DĂRIESCU : Din **La moartea scriitorului Romulus Guga,** reținem : „E o zi de toamnă, cu zările senine / Și razele de soare vin să se incline.“ Celelalte nu se ridică la gravitatea momentului și mai mult impietează. Rămînem alături, la durere, și ne despărțim la versuri.

SANDICA V. ANETA : Reținem din **Toamna :** „A-nceput să cadă rar / Frunza verde de arțar / Pomii și-au schimbat culoarea / În galbenul ca luminarea / Și-au început a curge în grămadă / Toate fructele din livadă / Mere, pere, piersici și caise / Pepeni mari, gustoși, ca-n vise.“ Este bine să rămîneți abonată la revista noastră, că ați făcut 130 de poezii și că aveți virsta destul de plină. Citiți cît puteți și scrieți cît vreți : din cînd în cînd vom alege, din ce ne trimiteți, însă nu prea mult, la **Poșta Redacției.**

PULBERE MIHAELA : Aveți 17 ani, sinteți elevă la Liceul Sanitar. Dacă-l iubiți, pe-acel june, precum scrieți, nu-i dați poeziile. Vă așteaptă o mare supărare.

TEODOR ELEFTERESCU : Ne scrieți : „La recenta și aplaudata dv. sărbătoare — 25 de ani de viață (ai revistei) la care am participat, cred, întreaga Țară, sperînd că veți fi mai puțin exigenți în ceiace (sic !) privește colaboratorul, vă trimit alăturat, etc.“ Răspundem : nu sperați : exigențele noastre sînt tot mai ale naibii.

LUCA ȘTEFAN : Din **Poetul,** reținem rîndul : „Cu luntrea toamnei către munte“ ; celelalte nu pot nici măcar constitui obiectul vreunei curiozități oarecarii.

PIA PALTIN : Prea multe ; altădată, nu mai mult de zece pagini. Într-un număr de peste douăzeci de „poezii“ n-am aflat decît aceste rînduri mai acute : „Marea-i o Catedrală / În care se intră / Cu tălpile goale (...) Banca noastră de stîncă / Șlefuită de zbaterea valurilor / Toamna va trece pe lîngă noi / Binecuvintindu-ne (...) Sînt mac / Picură rubiniu / Pe albul de zăpadă... / Și-n roșia-mi mistuire, / S-o topesc aș vrea / (...) Ca o grădină-n floare / (...) Trec prin fața lanurilor / Ca pe lîngă altare“. În rest, un pustiu de cuvinte și banalitate.

ELENA BĂDICIOIU : Prea robite modelului. Rareori și fără voie, cite-o adiere : „Trece vintul, iarna rece / E un vifor și-un mormînt (...) C-am intîmpinat în viață / Lacrimi reci și dulci plinsori“. Stimată domnișoară, asta-i tot !

COSTICĂ DASCĂLU : 1. — Ne scrieți : „Am ales din manuscrisele mele cîteva poezii erotice, mare de durere / (...). Bucurii de azi, insemne severe / (...) / Țară cu luceferi pe steme domnești.“ De asemenea, reținem din **Monument la Țebea :** „...craiul munților în palatul nopții / Se odihnește și visele noastre-l străbat / Un clopot veghează în biserica sorții / (...) / Jur pe spada ta (...) / Iancule, sfînt, monument pentru milenii“. Poezia politică este o lucrare grea, rar reușește, mai la virstă, mai la experiență. Mă tem că ascultați emisiunile de versuri festive, din televizor. Unde cunoașteți la fața locului, vă iese și pe ghicite, ca în **Irespirabil :** „Lumea aceasta / Întoarsă înapoi / O rostesc invers / Ca în scrierile criptice / La care adaug / O literă nouă (...) Tunătoare / Lamă de sabie / Iubind“. Mai departe, scrie în carte...

ROȘOGA MARIA : Alăturat vă răspundem și noi așa. Reținem pentru oarece frumusețe naturală și fără de nici o vină cărturărească aceste locuri : Din **Început de primăvară :** „Geamurile-s larg deschise / Aer proaspăt ce dă vise / Fug copiii, se răsfață / Bujorii le-apar pe față / Aleargă un vintuleț / Cu zborul lui isteț“. Însă cu totul adorabilă, să zicem, este **Vint de februarie :** „Pe cerul întunecat, nori plini de zăpadă / Se mișcă, se ascund să nu se vadă / Dar vîntu-i aleargă, îi încurcă / Acum îi coboară și iarăși îi urcă / Azvirle zăpada fină ca o făină / Și clatină arborii cu-naltă tulpină / E rece fugarul și vijiie cît poate / Și-aleargă, aleargă lovindu-se de toate. / Gerul e mare, iar zăpada crește. / Scirțiie-o poartă ce-apoi se trintește / Iar jocu-i nebun cu aripa-i zvăpăiată / Sinistru se zbate, în noaptea-ntunecată“. După caligrafie ni se pare că mergeți către clasa a patra, a cincea, după culoarea cuvintelor îmi păreți mai în virstă, după istetimea ochiului, de mare viitor. Însă nu vă grăbiți, citiți și iar citiți. Frumoasă și **Copăcelul :** „Furtuna frînge-un copăcel / Îl biruie, îl îndoaie / Frunzele pling trist pe el / Cu lacrimi de ploaie“. La Arici Pogonici să nu trimiteți încă...

PACIAGĂ ALEXANDRU : V-am recunoscut, de la Vinju Mare, ce sinteți ! Rămînem la ce-am discutat atunci, cînd ați venit la noi, la redacție. Din scrisoare reținem, ce ziceți, făcîndu-ne să simțim oarece obligație : „Cauza care m-a determinat să compun unele poezii este aceea că am fost abonat la revista **Luceafărul,** parcurgînd aproape doi ani, perioadă care m-am atașat foarte mult de poezii, care la ora actuală le îndrăgesc foarte mult“, ...(!) însă nu e vina noastră. Reînnoiți-vă abonamentul și căutați o carte de gramatică.

IFTENI DĂRIESCU : Din **La moartea scriitorului Romulus Guga,** reținem : „E o zi de toamnă, cu zările senine / Și razele de soare vin să se incline.“ Celelalte nu se ridică la gravitatea momentului și mai mult impietează. Rămînem alături, la durere, și ne despărțim la versuri.

SANDICA V. ANETA : Reținem din **Toamna :** „A-nceput să cadă rar / Frunza verde de arțar / Pomii și-au schimbat culoarea / În galbenul ca luminarea / Și-au început a curge în grămadă / Toate fructele din livadă / Mere, pere, piersici și caise / Pepeni mari, gustoși, ca-n vise.“ Este bine să rămîneți abonată la revista noastră, că ați făcut 130 de poezii și că aveți virsta destul de plină. Citiți cît puteți și scrieți cît vreți : din cînd în cînd vom alege, din ce ne trimiteți, însă nu prea mult, la **Poșta Redacției.**

PULBERE MIHAELA : Aveți 17 ani, sinteți elevă la Liceul Sanitar. Dacă-l iubiți, pe-acel june, precum scrieți, nu-i dați poeziile. Vă așteaptă o mare supărare.

TEODOR ELEFTERESCU : Ne scrieți : „La recenta și aplaudata dv. sărbătoare — 25 de ani de viață (ai revistei) la care am participat, cred, întreaga Țară, sperînd că veți fi mai puțin exigenți în ceiace (sic !) privește colaboratorul, vă trimit alăturat, etc.“ Răspundem : nu sperați : exigențele noastre sînt tot mai ale naibii.

LUCA ȘTEFAN : Din **Poetul,** reținem rîndul : „Cu luntrea toamnei către munte“ ; celelalte nu pot nici măcar constitui obiectul vreunei curiozități oarecarii.

PIA PALTIN : Prea multe ; altădată, nu mai mult de zece pagini. Într-un număr de peste douăzeci de „poezii“ n-am aflat decît aceste rînduri mai acute : „Marea-i o Catedrală / În care se intră / Cu tălpile goale (...) Banca noastră de stîncă / Șlefuită de zbaterea valurilor / Toamna va trece pe lîngă noi / Binecuvintindu-ne (...) Sînt mac / Picură rubiniu / Pe albul de zăpadă... / Și-n roșia-mi mistuire, / S-o topesc aș vrea / (...) Ca o grădină-n floare / (...) Trec prin fața lanurilor / Ca pe lîngă altare“. În rest, un pustiu de cuvinte și banalitate.

ELENA BĂDICIOIU : Prea robite modelului. Rareori și fără voie, cite-o adiere : „Trece vintul, iarna rece / E un vifor și-un mormînt (...) C-am intîmpinat în viață / Lacrimi reci și dulci plinsori“. Stimată domnișoară, asta-i tot !

COSTICĂ DASCĂLU : 1. — Ne scrieți : „Am ales din manuscrisele mele cîteva poezii erotice, gen de poezie inexistent azi, mai toți poeții aruncindu-se orbește spre poezia socială, angajată, în ideea de a se lansa, apoi a străluci cît mai mult“ : Sinteți nedrept și necitit. Cel asupra cui ziceți : „pe care-l port în vis, de cînd eram mic și cum ultimul meu vis (!) a fost în versuri, vi-l trimit cu multă plăcere“, se află-n paza unei prețuiri prea mari, încît nu mai este nevoie de gingăveala dv. V-o spun cu multă neplăcere.

BEMIO — Buzău : În poema dedicată domnișoarei doctor Viorica se află această strofă curată : „Și nu bat vinturile reci / Și nu se vaită iar salcimii / E-o noapte bună ca să treci / Ca o minune blindă-a lumii“. Mai trimiteți, că sinteți buzoian.

MANUSCRIPT : Lăsați portretele și rămîneți la schit, cum ziceți : „Căci n-am știut cînd să profit / De vraja tinereții / Și m-am închis ca într-un schit / Pîn-la sfîrșitul vieții“...

I. DIACONESCU : Luați ceva lecții de caligrafie, sau plătiți o dactilografă.

SIMONA ALEXANDRESCU : Pasionată cititoate a noastră, cum ziceți că sinteți, vă mulțumim și pentru urări. Sinteți de partea noastră, iar cînd ziceți : „Nichita Stănescu a fost nu numai un mare poet, dar și un om care, de dragul Poeziei, a uitat într-o zi să mai trăiască“. Vă mulțumim.

SOLOMONESCU DAN : Domnule inginer, puneți mina pe cartea de poezie, că nici noi nu avem de gînd să ne-atingem de rigla de calcul a dv.

PREDA MIHAELA : Recunoașteți despre dv. : „Eu sînt o fată grăbită în acest univers“. Dactilografiați-vă poeziile și calmați-vă, ca să-nțelegem și noi cîte ceva.

DUMITRU C. ION : Păcat de ștampila dv. Însă **Punct cardinal** vă mai îndulcește ridicolul. „În stînga e busola, în dreapta tocul negru / În față agățate, tablouri de la munte / În spate, doar apusul soarelui integru / Dispare pentru-o zi a discului său frunte“.

MIRON ȚIC : Reținem, aici **Vin zăpezile :** „Clăile de fîn / Stau ca niște / Căciuli somnoroase / Se apropie iarna / Vin / Zăpezile / Făloase“. Faceți bine și mai trimiteți.

ALINA ROȘU : Reținem, în locul celui mai „înțelept sfat“ pe care ni-l cereți, fragmente din poeziile dumitale : „Sînt o pribeagă petală de vînt / Ce-n fiorii de aur ai nopții / Cred ca-ntr-un cîntec sfînt (...) Pe-oglinda nisipului albastră / Păsări se-odihneau în dulce zbor / Vîntul ridea cu florile salcimilor / Tremurîndu-și marama stelară / Trei berze pluteau pe apa divină / Cu aripile arzînd de fericire“. Precum și : „A-nghețat amurgul în mărgean / Și zîmbetul încîns al lumii / Și mările colerice și roase de ani / Și-ale ruinelor clipe / Vînturile ploii au amorțit în mister / Și cele trei grații suspină / Granule de viață tresar / În buchete de stele“. Încercați și pe rimă.

STOIAN CLAUDIA : Ne scrieți : „Vă rog să-mi controlați și să-mi publicați aceste poezii“. Noi am controlat, și am găsit aceste versuri : „Acum stă și privește la trupele ce curg, / La armele ce străluces în splendidul amurg“ precum și : „Aș vrea să fiu o stea / Pe cerul de sticlă, / Să-mi joc ghiduș lumina / De zeitate mică“ — drept care le și publicăm, aici, la **Poșta Redacției. Trimiteți-ne încă ; noi publicăm și poezii întregi.**

N.R. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

PREAMBUL

Logosul public a atins, la această oră, un grad înalt de furtună, și-a căpătat o suprafață de ocean, cum nu s-a mai întîmplat vreodată în istoria Limbii Române. Sîntem, pe planetă, 25 de milioane de vorbitori și cititori în graiul cel mai vechi și cel mai latin : mai mulți decît grecii cînd îl nășteau pe Homer, și cred că mai numeroși decît englezii pe cînd se căzneau la Shakespeare.

Poezia românilor este astăzi zona Cuvîntului cea mai bîntuită și cea mai pătrunsă de raza Spiritului, de se află la înălțimile atinse cîndva numai de către limbile marilor puteri literare.

Increderea atît de dreaptă și-nsetată, în cuvîntul poetic, și atracția aproape nebunească la întocmirile logosului consumă lume de toate virstele, bărbați și femei, de toate profesiile, din toate unghiurile teritoriului de grai și literă.

Există forme și formule sociale de promovarea, evidențierea și, deci, cultivarea producției cuvîntului : de la revistele școlare și plachetele cenaclurilor de uzină și întreprinderi, de Casă de Cultură, de grup și grupare — pe seama cotei de hîrtie și spațiului tipografic și sub acoperișul sălilor de conferințe, ale ministerelor și organizațiilor obștești — numeroase.

Am bănuiala că se scrie mai mult decît se citește, dar eu exalt aici energia și suprafața niciodată atît de vaste ca azi, ale Limbii Române.

Ne-a fost impusă reluarea Poștei Redacției, de către valul de scrisori și de către o anume situație a Revistei Luceafărul, în fruntea opiniei publice vrăjite de cuvînt. Ne-am dat seama că avem datorii față de multa suflare românească, necuprinsă în cenacluri și-n cercuri de lecturi cu adulații reciproce, că de totdeauna Luceafărul a fost și-a rămas limanul acelora ce n-au putere să se organizeze în corporații de întrajutorare, și cărora le lipsește spiritul de subordonare în ierarhii cenaculare. Mai cu deosebire pe aceștia am dori să-i apărăm de tiraniile grupurilor locale și-ale clasicilor județeni. „Școală de literatură“ pentru ei nu vom înființa, studii prin corespondență nicicum : ne bizuim pe forța și inteligența talentului adevărat, bărbat și capabil de a-și îndrepta singur ochiul navei la steaua ce i-a fost hărăzită.

În Poșta noastră vom face efortul să nu cicălim, nici să mîngîiem pe creștet : doar să recităm împreună, cu martori, acele locuri în care geniul limbii, depășindu-și nu rareori practicanții întru El, ajunge să vestească, apoi să impună noi și noi fanatici blînzi, adică poeți.

Vom aduna bob cu bob : de la un vers zăbavă pînă la o poemă sau un ciclu de poeme — toate fărîmele în care Limba Română se bucură de sine — și de viețile noastre, de-ajunge să facă dintr-un copil oarecare un nume de apărare a Graiului, ca formă și măsură și instituție pururea a Patriei.

FESTIVALUL CÎNTECULUI OSTĂȘESC

Miercuri 14 martie, la Casa Centrală a Armatei a avut loc tradiționala întîlnire cu compozitori și poeți, organizată de Ministerul Apărării Naționale, în cadrul celei de a VII-a ediții a Festivalului cîntecului ostășesc „Te apăr și te cînt, patria mea !“. Reuniunea s-a înscris prin obiectivele sale în mobilizatoarele cerințe exprimate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii, comandantul suprem al forțelor noastre armate, de a se crea piese muzicale, marșuri patriotice și revoluționare care să dea expresie și să cultive sentimente înălțătoare ale dragostei față de patrie, partid și popor, atașamentul fierbinte față de cauza socialismului și păcii.

La întîlnire au luat parte general-colonel Constantin Olteanu, ministrul apărării naționale, membri ai Consiliului de conducere al Ministerului Apărării Naționale, Ladislau Heghedüș, secretar de stat al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Nicolae Călinoiu, președintele Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor, precum și un mare număr de creatori.

Creatorii și-au exprimat dorința de a dărui fiilor României socialiste aflați sub drapelele ostirii, întregului tineret al patriei noi și valoroase creații muzicale care să le îmbogățească universul spiritual, să le înflăcăreze inimile și conștiințele, să le dinamizeze energiile în posturile nobilei datorii de muncă și veghe.

Cultivarea limbii

Urmare din pag. 1

este specific (național, va spune mai departe) trebuie tot așa de bine învățat ca și ceea ce este străin. Cum poți pătrunde în cele de acasă, în ceea ce au ele netrecător cum este această avere care nu se învață, o află, pe de-o parte, prin filozofie cum spune Heidegger, referindu-se la Holderlin, iar pe de alta prin participarea la evenimentul și sărbătoarea cuvîntului, cum o făcea Pindar la Delfi și Olimpia, acolo unde cuvîntul devine origine „poezia fiind limba primordială a unui popor istoric plăsmuit“, cum o definește precis Heidegger.

La noi, Eminescu, Blaga, Ion Barbu, Voiculescu au știut acest adevăr. Filosofia cu științele biologice, geometria cu tot ce implică anume cunoașterea descriptivă pe de-o parte, iar pe de alta participarea la celebrarea Logosului la acel Gottesdienst, cum spune Heidegger în felul în care i se adresa la Delfi la sfîrșit de slujbă lui Pindar chemarea : „Pindar poetul poate lua parte la masa lui Apollo“.

Acestea sînt cele două aripe ale poetului în vederea descoperirii înțelesului fix logic al Cuvîntului.

Numai astfel vom fi cît mai departe de arbitrar și ambiguu, meteîne și gropari ai poesiei dintotdeauna.

Iar în timp venind mai încoace prin latinitatea noastră bizantină, vom vedea cum poezia lui Roman Melodul își definește precis conținutul fiecărui cuvînt legîndu-l de Logosul întrupat în istorie, fiind așadar tradiție, înainte de toate transmisă testamentar din tată-n fiu ca și erminia iconografică întru păstrarea prototipului Pantocrator, de origine.

Ședința Biroului Uniunii Scriitorilor

Marți, 13 martie 1984, la București a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor. Au fost prezenți tovarășii **Ion Ștefănescu,** prim vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, și **Mihai Dulea,** adjunct de șef de secție la Comitetul Central al Partidului Comunist Român.

Ordinea de zi a fost următoarea : — Informare privind activitatea Uniunii Scriitorilor în perioada de la ultima ședință de Birou ; — Analiza activității editurii Cartea Românească pe anul 1983. Materialele de bază au fost prezentate de **Dumitru Radu Popescu,** președintele Uniunii Scriitorilor, și de **George Bălăiță,** vicepreședinte al Uniunii, director al editurii Cartea Românească.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, la dezbateri, au luat cuvîntul : **Ioan Alexandru, Mircea Ciobanu, Eugen Simion, Mircea Tomuș, Octavian Paler, Constantin Țoiu, Bujor Nedelcovici, Mircea Radu Iacoban, Mircea Iorgulescu, Ștefan Aug. Doinaș, Anghel Dumbrăveanu, Mircea Sînt imbreanu, Domokos Geza, Valeriu Răpeanu, Marin Sorescu, Violeta Zamfirescu, Petre Sălcudeanu, Nicolae Frînculescu, Gheorghe Trandafir.**

În încheierea dezbaterilor, a vorbit tovarășul **Ion Ștefănescu.**

Lucrările Biroului au fost conduse de **Dumitru Radu Popescu,** președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

De-a v-ați ascunselea

Urmare din pag. a 3-a

Aprecierea, sau mai exact deprecierea lui Shakespeare de Tolstoi a fost cu totul nedreaptă, însă turnată într-o expunere de motive genială. Păstrînd proporțiile, cam așa. „sunа“ și analiza lui Călinescu. Se vede că, acceptat inițial de nevoie, rolul i-a plăcut și se întrecea pe sine găsind în textul arghezian noi și noi inadvertențe. Explicabil, nu pot reproduce această insolită demonstrație. Dar păstrez vie în memorie senzația că asist la splendide focuri de artificii, cu care Călinescu se amuza, dar ne amuza și pe noi. Jenant era că pretextul acestui neprogramat amuzament este un mare poet. Și probabil că și Călinescu, mulțumit oricum de modul în care „a ieșit din gresală“, și-a dat seama că a atins limita. A mai răsfoit cîteva pagini din volum, a mai mormăit ceva și apoi, deodată, explodînd de voie bună, a închis zgomotos volumul, a bătut cu palma peste el, și, parcă abia în acel moment aducîndu-și aminte de tînărul colaborator care a stîrnit toată istoria asta, s-a uitat la el cu multă simpatie, rizînd complice :

— Bravo Virgolici ! E mai confuz Arghezi decît tine.

Și acum să ne închipuim un comentator (dintre cei anticălinescieni, să zicem de o atitudine similară cu cea adoptată de Ileana Vrancea), că-și aduce aminte tocmai de această ultimă frază și conchide apodictic : uitați-vă, ce concesii făcea Călinescu proletcultismului — îl considera pe Arghezi mai confuz decît Virgolici (căci, poate nu toți o știu, dar și Virgolici a scris în tinerețe versuri).

Iată de ce cred că citatele din cele spuse de Călinescu ar trebui „servite“ întotdeauna cu multă grijă, explicîndu-se amănunțit în ce împrejurări au fost rostite. La Institut mi-a fost dat să asist, nu arareori la scene ce se repetau, parcă. Opinia cîte unui colaborator este la un moment dat sever amendată. Cum nimănui în fond nu-i era frică de Călinescu (alt subiect : cu toate eforturile sale de a părea un furtunos, amenințînd mereu pe cei din jur și fulgere și tunete, Călinescu nu reușea niciodată să ascundă bunătatea lui genuină...), cel apostrofat că „spune aberații“ se apăra cuvîncios dar demn : n-am făcut decît să repet ceea ce ne-ați spus Dvs. (citeodată și cu precizări : cînd, în ce context). Atît îi trebuia lui Călinescu :

— De cîte ori v-am spus să nu mă citați niciodată pe mine !

Argumentul era de fiecare dată altul, cînd malițios, cînd benign, îndulcit cu un zîmbet. Ar fi deșertăciune să încerc să le reconstitui pe toate. De altfel, depindea și de circumstanțe, pe care, evident, nu le țin minte. O frază însă mi s-a întipărit în memorie. Poate și pentru că replica celui corectat a fost susținută de un cor de voci susținătoare. Călinescu se opri, fața-i exprima, se înțelege doar aparent, „intenții concesive“. De fapt regizorul avea nevoie ca toți să-și manifeste, și cît mai deplin, nedumerirea, pentru a curma discuția calm, triumfător :

— V-am spus de atîtea ori să nu vă luați după ce spun la Institut. De unde știți că nu vă spun înadins nerozii ca să vă încerc inteligența ?

Și pe loc schimbă vorba, ca să dea în parte dreptate oponentului.

Este clar, cred, pentru oricine că era doar o „figură de stil“. Substratul era altul și asupra lui poate că voi reveni. Deocamdată însă trebuie să mă opresc. Conchizînd într-un mod, care, sper, nu va fi combătut de nimeni : nu încape îndoială că a scrie amintiri despre Călinescu este de asemenea un examen.

REMEMORĂRI

Rampa de încercare

Omul despre care scriu e fermecător atunci cînd vrea și are un aer de copil îmbufnat căruia i s-a ascuns jucăria.

La anii cînd alții abandonează lira și-o lasă să viseze înfiorată în cuiul amintirii, debutează cu o plachetă intitulată sugestiv : „Confesiuni tîrzii“.

Luînd-o înapoi pe firul vremii, vreau să povestesc în cîteva cuvinte cum s-a petrecut botezul poetic al celui care semnează Gheorghe Constantinescu și pe care, scriitorii prieteni, mulți la număr, îl alintă filial cu apelativul de Nenea Gică.

S-a nimerit să ne petrecem, cu vreo șase ani în urmă, o scurtă vacanță, prilejuită de Armindeni, într-un sat de mineri din preajma Hunedoarei, la Ghelari.

Stînd în pridvorul unei case de țară cu ochii lacomi cercetînd pădurea ce înfrunzise princiar, în aerul mătăsos, spălat de rouă, a răsunat cîntecul singuratic al unui cuc.

Mai virstnicul meu prieten l-a ascultat cu smerenie țărănească și-a decretat spontan :

— Cîntă ca și cum ar avea un flaut în gușă.

Mi-am amintit, fără nici o legătură, de afirmația lui Chateaubriand care, văzînd într-un cuib trei ouă de mierlă a decretat cu convingere că au culoarea albastră, deși toată lumea știe că nu există ouă albastre.

L-am întrebat atunci, mai în glumă mai în serios, de ce nu scrie poezii ?

— Păi, am să scriu, nea Mircea. Uite, mă închid în cameră și pînă la prînz îți aduc cîteva.

Și fiindcă viitorul poet e din stirpe țărănească și dacă promite ceva se și ține de cuvînt, s-a închis într-o cameră, spre mirarea familiei, și n-a mai ieșit pînă spre seară.

Mi-a arătat atunci și mi-a citit, evident, cinci sau șase poezii îndelung pritocite, cu rînduri șterse și refăcute „cîntîndu-le“ cu glas de școlar emoționat. Erau stîngace și cam sentimentale, dar aveau un substrat inefabil și un ton de sinceritate dezarmantă.

Actul se comisese, nu mai puteam da înapoi. Nici eu și, după cum s-a văzut, nici proaspătul autor Gheorghe Constantinescu.

În răstimpul celor șase ani a scris cu patimă înversunată băgîndu-se rob benevol la cea mai tiranică dintre muzele artelor frumoase. A publicat sporadic în periodice literare numai după ce consulta cu sînceră deschidere părerile prietenilor poeți.

De fapt, debutul adevărat, primul deci, s-a petrecut în **Almanahul literar** unde îi făceam o scurtă prezentare.

Iată-l acum cuprins între coperțile unui volum pe cel care a slujit ani de zile cartea, (Gheorghe Constantinescu e vechi și destoinic editor, cu un fler ieșit din comun), într-o selectie zgîrcită și tîrzie.

Poezia lui e meditativă, melancolică și melancolizantă purtînd amprenta unei sincerități totale sau drapată în sarcasm și ironie : „Cumpărați-vă măști / Cît mai multe măști / Măști pentru toate zilele / Măști pentru toate ocaziile“.

Izbutește un delicat și sugestiv portret al mamei : „De cîte ori / îmbrac cămașa albă / îmi amintesc / cu duioșie / de mama ; ignoră trecerea timpului cochetînd adolescentin : „Am primit / un pașaport pentru eternitate. / L-am pus / Sub șapte lacăte...“

Merită citată în întregime pentru sugestivul ei contur poezia Obsesie : „Într-o zi / Deschizînd dulapul / Și văzîndu-mi / Hainele spînzurate / M-a cuprins frica. / Mi-am dat seama / Că eu, de fapt, / Mă aflam / În afara lor“...

Închei aceste rînduri exclamînd : nasul și-a făcut datoria ! Plăcuta datorie de-a scrie despre cel pe care l-a botezat. Cu un singur repros !

Acela că nu mi-a dedicat nici o poezie. Mai mult chiar, cel care se bucură de acest prietenesc privilegiu este, culmea, Fănuș Neagu, care de cîte ori avea ocazia îl sfătuia : lasă-te, nea Gică, de chestii de-astea și apucă-te de lucruri serioase... Cu toate acestea, iertător din fire, mă alătur emoției celui care se află azi pe **rampa de încercare** și vreau ca lumina rachetei sale lirice să lumineze cît mai mult.

Mircea Micu

CONFABULE

* * *

Mai ninge azi
mai ninge ieri — mai ninge mîine
se scutură aripi de îngeri
rătăcite într-un anotimp ce nu își mai știe
începutul și sfîrșitul
cum nici tu nu mai știi
culoarea ochilor tăi.

Iulian Neacșu

Orașul — o metaforă

Urmare din pag. 1

aburește vitrinile și stîrnește armate pașnice de ventilatoare, amestecînd în mici tornade priviri cu parfumuri și voci la Capșa și Athenée, înăsprind fețele la localurile familiale din preajmă, trintind și boscorodind la bufetul Gării, adormind pînă la urmă pe-o bancă în Basarab, fără bilet ori destinație.

Și vine apoi aburul luminos, strălucitor, electric, al orelor șapte aducînd de cine știe unde miros de cauciuc ars, de asfalt deșălat, de autostradă scăpată cu viață. Soarele lasă acum tabla de pe case să respire ușurată cu mici pocnete abia perceptibile. Firele de tramvai se răcesc și se string, micile scîntei din intersecții încep să se zărească de la înălțimea ultimelor etaje.

Pînă la urmă, cu un bandaj de lumină pe lucruri, coboară soarele inserării, amenințînd cu incendii de-o clipă ferestrele deschise imprudent, făcînd să explodeze verdele în mii de schije de frunziș fosnitor, aprinzînd focuri, sporind glasul unei conversații, fiorul unei atingeri, apropiind privirea de cer, înșcălînd cu o cerneală de eter poemul pe care lumina îl scrie zilnic Orașului.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (LVI)

„Estetica“ de grup subversiv

S-a observat, cred, la tot pasul că nimic din ceea ce întreprinde grupul „Europei libere“ nu este rezultatul vreunei inițiative personale, individul pare că a dispărut acolo în chip iremediabil într-o masă anonimă pe care o mînă, ca la armată, comenzi obscure venite cine știe de unde. Adevărul este că ideea de spontaneitate e în operațiunile subversive o pură utopie, nimic nu e întîmplător în ceea ce pune la cale diversiunea atunci cînd ea se află în plin război politic, cum este acela pe care „Europa liberă“ îl desfășoară încă din primul minut. De altfel, o asemenea meticulozitate, asemănătoare cu aceea a unui serviciu secret, începe încă de la selecție : aceia care își imaginează că „vedetele“ radiofonice apar din neant cum dă Dumnezeu se găsesc într-o adîncă eroare. Un examen atent spune însă cu totul altceva, și cu puțină aplicație s-ar putea deduce ușor *un portret canonic de autor „bun pentru «Europa liberă»“.*

E, mai întîi, vorba de aspirantul cu înzestrare

m a p a m o n d

Decolonizarea informației

„Istoria civilizației este istoria comunicării. Inventarea limbajului, a scrisului, a imprimeriei, telegrafului, radioului, televiziunii, ajungîndu-se la fenomenul pe care-l cunoaștem astăzi sub numele de explozia informațională, constituie tot atîtea jaloane în istoria omenirii care corespund tot atîtor noi etape ale evoluției sale"... argumenta Desmond Fisher, directorul secției dezvoltare-perspectivă a Radioteleviziunii naționale irlandeze, autorul unui excelent și foarte argumentat „Raport asupra comunicației" apărut, sub egida UNESCO, la începutul acestui an. O lucrare subliniind, încă o dată, actualitatea stringentă a unei probleme cu care este confruntată omenirea în această etapă a evoluției sale ; căci, odată cu „explozia informațională" a erei post-Gutenberg este vizibilă apariția și adîncirea unui extraordinar de important (prin consecințele sale directe și mai ales cele de perspectivă) decalaj între țările bogate și sărace, între cei care dețin monopolul informației și al mijloacelor de comunicație și cei care, prin forța lucrurilor, sînt siliți să accepte această informație prin canale și în condițiile oferite de monopoluri.

Noua ordine mondială în domeniul informației, pentru care s-a pronunțat în trecut și militează în permanență România, alături de multe alte țări ale lumii, constituie înainte de toate, așa cum scria în ziarul „Le Monde" Mustapha Masmoudi, delegatul permanent al Tunisiei la UNESCO, și președintele consiliului interguvernamental de coordonare al informației între țările nealiniate, „o expresie a voinței de a schimba modelele și structurile existente, favorizate de anumite condiții istorice, respectiv de fenomenul colonialist, de imprejurările generate în legăturile de dependență, de injustiție socială, de alienare. Această dependență, această injustiție și această alienare se traduc printr-un dezechilibru evident la nivelul tuturor mijloacelor de comunicație. Este cu totul injust și inechitabil ca posturile de radio ale țărilor dezvoltate să monopolizeze 90 la sută din frecvențele spațiului electromagnetic și ca marile agenții de presă internaționale, care difuzează peste 80 la sută din știrile care circulă în lume, să consacre țărilor în curs de dezvoltare — reprezentînd trei sferturi din întreaga omenire — doar 25 la sută din producția lor... În esență, noua ordine mondială în domeniul informației este în strînsă și indisolubilă legătură cu făurirea unei noi ordini economice internaționale, întrucît ambele procese au drept finalitate promovarea colaborării celei mai largi între țările în curs de dezvoltare, care, ulterior, dacă nu chiar simultan, să fie în măsură să dezvolte o conlucrare eficace cu țările industrializate". Concluzii care vin în sprijinul celor formulate în cursul unei foarte serioase și profunde analize efectuate de experți în domeniul mijloacelor de comunicație, reuniți la Manilla, în Filipine, la sfîrșitul anului 1979, atunci cînd unul dintre participanți arăta — citām din comunicatul final — „că sistemul internațional de comunicație este acum în criză. Din ce în ce mai mult, lumea întreagă are conștiința faptului că este nevoie să se remedieze actuala stare de lucruri, dezechilibrul existent, printr-o acțiune radicală ce să modifice fundamental structurile comunicației la nivelul internațional. Este un lucru evident că noua ordine în domeniul comunicațiilor face parte integrantă din conceptul de nouă ordine economică mondială. Lupta pentru o nouă ordine internațională este o luptă pentru o nouă ordine economică dar și, în aceeași măsură, pentru o nouă ordine socială și culturală în domeniul comunicației".

Iată de ce, în această discuție deschisă la nivel mondial asupra nevoii de informație și a modului în care este ea difuzată, (comunicația fiind considerată nu numai ca un drept fundamental al omului, ci și ca o nevoie absolută în procesul evolutiv și constructiv al umanității) este necesară abordarea, de pe planul egalității și spiritului de cooperare, a problemelor, deosebit de complexe, ridicate de finalitatea mesajului, de problemele „socio-culturale apărute în cadrul procesului de comunicație". Căci, afirmau participanții la Reuniunea de la Manilla, dezechilibrul în domeniul comunicației duce, în foarte multe cazuri, «la dezorientarea culturală și socială care se observă acum în rîndurile tineretului din așa numita „lume a treia" care suferă de pe urma poluării culturale datorate unor programe (referirea este făcută, în general, la programele de televiziune, radio — n.n.) în care se face apel la cele mai josnice instincte ale omului sau, în special, a acelor emisiuni de televiziune care glorifică violența... Apoi crearea de false „modele" care focalizează atenția publicului asupra unor indivizi dubioși care sînt transformați în „eroi" sau „îngeri" prin artificii publicitare (spre exemplu, sindromul „superstar"). În sfîrșit, partea leului pe care o au societățile multinaționale de comunicație în țările în curs de dezvoltare a avut ca efect să țină popoarele respective într-o stare de letargie culturală și socială, de creare, în consecință, a unui sentiment de pasivitate, apatie și neputință care le descurajează creativitatea și spiritul de inovație, fiind astfel un obstacol în calea dezvoltării sociale și culturale».

Într-adevăr, oprindu-ne doar la aceste aspecte ale consecințelor decalajului despre care vorbeam — și numai la acestea, deci la zona culturală, pentru că implicațiile pot fi, lesne de imaginat, asemănătoare în planul economiei industriale, agricole etc. — explozia informațională a acestui sfîrșit de secol pare să fi fost însoțită și de o „explozie" similară a modelelor negative, propagînd și promovînd violența ca mijloc principal de rezolvare a conflictelor sau situațiilor dificile. Învinge cine este mai puternic — dintotdeauna, veți spune — numai că victoria, acum se datorează puterilor miraculos insuflate de un venin de păianjen, de o rază laser, etc. care fac eroul invincibil prin forță fizică. În primul rînd. Iar mesajul, primar și fulgerător, este cel mai lesne de apreciat. Eroul este cel care trage mai bine, cel care are mai puține scrupule, cel care știe să renunțe la prietenii deveniți inoportuni... „Superman" devine în acest caz un idol prin refularea unor milioane de destine nefericite și inerte, într-un climat de nefericire și inerție. De aici, pe mai departe, ideea că războiul, ca formă de macro-violență, poate fi o soluție.

„Comunicația este sinonimă comunității ; fără comunicație, nu ar putea exista o societate organizată și valabilă", aceasta era ideea de la care au pornit lucrările grupului de studii asupra comunicației întrunit la Londra în martie 1980. Într-adevăr, cuvintele pot fi sinonime, dar sinonimia, în cazul în care aplicăm situațiile despre care vorbeam mai sus, ar duce la consecințe tragice, căci acum război poate fi, mai departe, sinonim cu distrugerea speciei umane. În acest sens, poziția României, exprimată prin vocea cea mai autorizată, cea a președintelui Nicolae Ceaușescu, este în linia tradițiilor umaniste ale culturii universale care se cere apărată și dusă mai departe : „locul ziariștilor atașați idealurilor umaniste este alături de popoarele care luptă pentru apărarea vieții și muncii lor pașnice, pentru înțelegere, pace și colaborare — și ei trebuie să pună toată puterea cuvîntului, forța argumentelor lor în slujba acestor nobile idealuri".

Această viziune constructivă și umanistă asupra rolului ziaristului, al omului de cultură chemat, prin intermediul din ce în ce mai fantastic de bogate rețele de informații a lumii, să transmită un mesaj în esența sa de pace și colaborare, vine în concordanță cu eforturile făcute acum, pe plan mondial, de a susține și teoretiza noua ordine mondială în domeniul informației, — parte integrantă, după cum arătam, a unei noi ordini economice și sociale mondiale. Și trebuie subliniat faptul că, în permanență, așa cum foarte exact definea rolul culturii și presei tovarășul Nicolae Ceaușescu, se are în vedere mesajul acesteia cu finalitatea lui socială complexă, la nivelul întregii societăți pe care are menirea de a o educa și modela. În acest sens, discutînd despre rolul social al informației în lumea contemporană, raportul Comisiei MacBride („Voix multiples un seul monde", UNESCO, 1980), recomandînd „aplicarea progresivă a unor măsuri naționale și internaționale care să favorizeze instaurarea unei noi ordini mondiale a informației și comunicației", arată că **este esențial să oferim tuturor bărbaților și femeilor, din toate mediile sociale și culturale, posibilitatea de a participa la efortul de gîndire colectivă astfel inceput.**

Și este evident că, în acest sens, comunicația — schimbul echitabil și real de informații — pot fi considerate ca un factor major al sistemului independenței naționale, așa cum, pe drept cuvînt, subliniază Anthony Smith în cartea sa „The Geopolitics of Information", London 1980 : „Insistența cu care țările în curs de dezvoltare cer o restructurare a mecanismelor comunicației internaționale se înscrie în lupta lor pentru stăpînirea dezvoltării economice proprii. Multe dintre ele nu și-au cucerit decît independența politică ; dacă progresul economic care trebuia să urmeze nu a avut loc este datorită faptului că aceste țări nu au putut, imediat după cucerirea independenței, să controleze sistemul de informații. Astăzi s-a înțeles faptul că trebuie susținute mecanismele informației care, dacă sînt controlate din exterior, nu fac decît să închidă țara receptoare într-o stare de dependență poate și mai gravă decît înainte". De aceea, acum, este din ce în ce mai vehiculat un concept nou în domeniul comunicației, acela al **informației pe verticală**, opus tehnicii ultimelor decenii care au propagat **informația orizontală**, de tip cantitativ. Noul concept are în vedere nu numai aspectul cantitativ (număr de informații per individ calculat în funcție de numărul de receptoare de televiziune, radio, număr de ziare cumpărate, etc.) ci și cel calitativ al informației, prin finalitatea sa educativă și formativă. Este ceea ce sublinia directorul general al UNESCO, Amadou-Mahtar M'Bow, în alocuțiunea pe care a pronunțat-o cu ocazia Conferinței interguvernamentale asupra politicilor de comunicație în Africa, ce a avut loc la Yaounde, Camerun, în iulie 1980.

Se propune, în acest sens, un lung șir de măsuri printre care, spre exemplu „recomandarea ca guvernele să finanțeze publicarea unor lucrări scrise de autori locali ; aceste lucrări corespund mai bine obiectivelor naționale în domeniul educației și mai ales stimulării patriotismului poporului respectiv precum și participării sale la obiectivele vizînd dezvoltarea țării lor; 2) recomandarea de a fi reînviate mijloacele de comunicație tradiționale și indigene (spre exemplu, povestitorii, rapsozii, cîntăreții, etc.) care sub asaltul fluxului de informații străin, au fost lăsați într-un plan de penumbră; 3) producția locală de filme, de programe de radio și televiziune care să fie competitive pe planul calității și să recucerească atenția publicului local, mai ales a tineretului. În acest scop, se cere guvernelor și serviciilor naționale specializate să facă în așa fel încît accentul să fie pus asupra profesionalismului, codurilor morale și de comportament, asupra calității tehnice și artistice a programelor și asupra utilității lor sociale. În aceeași măsură ele trebuie să se conformeze obiectivelor naționale în domeniile educativ, social și cultural".

Marin Gherasim : „Absidă"

Iată care este sensul actual dat noțiunii de „decolonizarea informației" și el se leagă organic de ideea — prezentă în toate marile programe lansate de Organizația Națiunilor Unite — de **participare** a individului la progresul social, economic și cultural al propriei sale țări și prin aceasta, la dezvoltarea umanității în ansamblu. Și trebuie amintit în acest context că tema participării, alături de acelea ale dezvoltării și păcii, figurează și în programul Anului Internațional al Tineretului, organizat, la propunerea României, în 1985. Noua ordine mondială în domeniul informației — ducînd la promovarea idealurilor de pace, prietenie, colaborare, respect reciproc al valorilor naționale, poate deschide într-adevăr, o epocă nouă în relațiile comunitare și intercomunitare, așa cum se exprimau, în lucrarea „The Emergence of the right to communicate" (**Collected Papers**, University of Hawai and Manoa, 1977), experții L. Harms, Jim Richstad și Kathleen Kie : „Comunicația este un proces uman fundamental nu numai la nivelul comunităților locale ci și la nivelul comunității mondiale care este acum pe cale să se formeze... Se impune o filozofie nouă, un nou mod de a gîndi care să restructureze în folosul omului sistemele de comunicație în forma lor existentă astăzi, înspre un schimb multilateral de informație și păstrarea moștenirii culturale specifice". Rolul care poate reveni mijloacelor de comunicație în masă este deosebit de important și iată de ce poziția României în această privință, exprimată cu strălucire de președintele Nicolae Ceaușescu, este mai actuală ca oricînd, prefigurînd un program de acțiune, sintetizînd cu claritate și hotărîre locul și rolul ziaristului aflat în primele rînduri ale unei acțiuni eficiente și permanente în favoarea stabilirii — și prin intermediul informației — a unui climat internațional favorabil operei constructive a națiunilor : „Considerăm, în acest sens, — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — că nu poate fi îndatorire mai de onoare pentru slujitorii presei decît de a-și pune cu hotărîre talentul și întreaga lor capacitate de creație în slujba promovării acestor arzătoare idealuri ale umanității, ridicîndu-se cu toată energia împotriva războiului, a politicii de înarmări, pentru o lume fără arme și fără războaie, o lume a păcii și colaborării". În acest sens, prin intermediul acestei responsabilități asumate în favoarea viitorului uman, procesul de „decolonizare a informației" aflat acum în plină desfășurare, poate deveni, prin instaurarea unei noi ordini mondiale în domeniul informației, o treaptă dintre cele mai importante, pentru mersul înainte al dezvoltării naționale și internaționale, o contribuție reală la salvgardarea patrimoniului cultural universal.

Cristian Unteanu

SEVA CUVINTELOR

Georges Emanuel Clancier

Ce se poate spune despre seva unui cuvînt?
Aceeași strălucire și aceeași tinerețe se arată
Pe cînd această pajiște de iunie știu să mă vrăjească
Niciodată cuvîntul întunecat nu fusese spus,
Ziua ne copleșea cu simple minuni
Bucurie respirînd din ape, bucurie
Cînd liniștea toată se-nstelează în semne.

Totul în lumina și aerul cîmpiilor
Unde drumurile descriu cea mai frumoasă stea.

Să sfarme temnicerii cheile lor devenite zadarnice
Să se ascundă și să se ofilească stăpînii lor
Pentru totdeauna jocurile scaldă tărîmul pe care ne înstăpînim.

Totul în lumină, totul în văluri
Rizînd spre sărbătoare, ele numesc călătoria
Făgăduiala este făcută de sinceritatea fluviului.

Amintiți-vă de aceste tablouri marine
Unde se vedeau mii de trîmbițe lucînd
Pe puntea galerelor daurite
În contururi adînci marea se ridică
Drept unic zid pentru a alunga infernul,
Și noi damnații din umbră.

Mare, tu ai fost măsura noastră
Cînd ziua se oferea
Vie, clară, fără nici o greșeală
Nu este pe viitor puritate
Asemeni acestui regret de grotă marină
Primăvara fu rima antică a făgăduielii
O zi va veni să-și așeze aripile pe tîmple
Căci nu este mort pentru vecie acest zeu
De care toți pașii noștri visează să se apropie
Prieten nevolnic va spune cînd ecoul își regăsește sufletul.

„Eu sînt un cîrtu pur al unui joc din întîmplare"
Chiar dacă tu n-ai fi decît umbra numărului
Sau doar suspinul propriului tău nume
Înscris pe fondul imemorial al unui zeu de mîine
Care se preface a ne părăsi pentru a ne înrobi mai mult!

Dorința mea acolo deasupra orizontului inimii noastre
Întredeschisă o lacună unde pătrunde făgăduiala.

Noaptea ridică în slăvi legea ei de liniște
Tot ce este viu seamănă acestui imperiu nedeslușit
Și acela care o apasă devine
Ca țărîna unde se ațiță norii.
Din revărsat de zori cînd se deșiră norul
Dogorît în singurătate ei sfîrșește
Ziua ca o apă care îmbrățișează viitorul.

Din ce nălucă se iscă
Aceste focuri atît de vii?
Sori, sori, stăpîni ai timpului
Spuma voastră de-a lungul tuturor plajelor
Strălucește peste pînda mea.

Umbrele ascund malul nostru
Ochilor neliniștiți ai curentului
Pregătiți să plutească
Oboseala și mina noastră renunță
Obosite cuvintele noastre sînt moarte
. . . . . .
Peste lucarnă luna aplecată privește
Copilăria rămîne să viseze în noapte.

Ce amintire, ce cale cauți?
Părul te înconjoară de nopți și de soare
Fluviu unde ți se scaldă oglindirea
Cufundă-te copil-idol în părul bogat al mamelor
Care te poartă cu sine în amețeala prăpastiei
Simulacrul său de moarte devine această năpîrcă.

Neagră, ea rupe sigiliul mormîntului și se tîrăște
Invincibilă se tîrăște pînă la umbra ta revoltată
Și totuși mîinile sale de țăran cum știu
A împletici alți șerpi cu strălucire verde. —
Strecurîndu-se la inima cîmpenească a tihnei,
La călătoria pe rînd luminoasă și întunecată a rîului

Năpîrcă, frumoasă năpîrcă a duminicii,
Lux al săracilor, vie insultă adusă dreptății
Rînduielii întunecate a vrăjitorilor de aur,
Cuteza-vei tu să o faci să șuiere la urechi binevoitoare
Biciuind sfidarea risului și obscenului,
Cuteza-vei tu să joci diabolica poznă
În care șarpele care șuieră făcea să întindă femeilor
Evadate o capcană și spaima voluptoasă,
Cuteza-vei, tu, al cărui reflex se arată
Pe riu unde izvorul năpîrcilor
Schițează un salt de bătrîn Faust zgribulit?
Cuvinte prietenele mele, aliații mei derizorii
Făgăduială ce demon mereu îți dă seama ?
Aleea lichidă unde alunecă zeița
În mijlocul lentului cortegiu de păsări verzi
(Pete de ceață, de albastre comori de aripi)
În ciuda omului sînt străluciri ale speranței
Cînd omul în sfîrșit se acordă cu făgăduiala sa
Liber s-ar spune, mîndru, drept și fără amenințare
Viitorul în imaginea visului sclipește
Pentru timpul unui soare, pentru timpul unui poem
Gînduri apropiate ale ierburilor și apei
Indoiala și bunătatea fac același suris
Dorința este mingîiere și nu moarte, nici remușcare.

Temnicerii banului, ai credinței, ai puterii
Închisorile datoriei, închisorile delirului,
Toate sub lumină au strălucit
Sub ziua și bucuria care aruncă
O privire de deșteptare la vasul umbrei.

Sumbră piatră, granit al sufletului
Urcă din nou riul copilăriei
Făgăduială ce demon mereu își dă seama?
El aduce violență și furie pentru gloria
Nelimitatei inepții a posesiunilor.
Nu, suburbiile nu duc la colinele natale
Că duc la fumurile de pe furnalele răului
Spre care scursorile se îndreaptă ocolit.
Seri liliachii, dansuri de noapte cînd țipa Guernica
Sincer soare de iunie cînd Oradour dogorea
Arbori ca altădată, promisiune de mistere
Frederico Garcia Lorca Max Iacob Desnos
Mandelstam numele, cintece, fețele voastre
Pentru miile de morți fără nume și înfățișare
Cîntecele voastre pentru liniștea morții celor drepți
Cîntece care promiteau seri liliachii
Dansuri de noapte deschis soare de iunie
De-a lungul unei vieți pline de înțelegere
Făgăduiala totuși în priviri
Din nou în licărirea lor asemănătoare surselor
Și lumea familiară s-ar întinde ca o pînză plină
Dar asasinii, asasinii împodobiți și mulțimile lor
Asasini, ciumele, eșecurile, rugii
Cum trebuiau să răcnească, să se tîrască, să ardă

În românește de
Valeria Arnăutu

JULES SUPERVIELLE

Vie sau moartă

Vie sau moartă, o, mă cunoști prea bine
Lasă-mă ca un om să m-apropii.
E-ntuneric și tremură o față de pernă
Ca o pînză de corabie ce simte marea umflîndu-se,
Și nu-nțeleg dacă sunt echipajul
Sau bunul rămas al brațului gol de pe mal.

Oh, de-aș putea opri într-o zi trupul tău ce se duce
Pe tine, ce ocolești dorințele noastre
În largul mîinilor mele păzite de abisuri,
Cînd picioarele nu vor mai avea alt sprijin decît zgomotul de-abia auzit,
Zgomotul zorilor între tenebre
Dar în stare să-ți atingă fereastra și să o deschidă.

(Din „Ocnașul inocent")

* * *

Cînd sorii dorm subt umilele mantii
În universul întunecat de lîngă trupul nostru,
Nervii ce văd în noi tot ce ochii nu vor să vadă
Vin mai de vreme în carnea înceată
Și umplu depărtările noastre cu ierburi lucitoare.
Și cărni-i smulg tremurătoare răsărituri.

E lumea-n care spațiul e chiar sîngele nostru ;
Paseri vopsite în roșu întruna înviind
Zboară mereu în preajma inimii ce le gonește din urmă.
Și de se-ndepărtează știu că pier,
Fiindcă în noi sunt cîmpiile cele mai crude
Unde mori,de sete lîngă înșelătoare fîntini,
Și mergem astfel printre ceilalți,
Vorbindu-ne de-aproape.

(Din „Fabula lumii")

De subt copaci

Nu atingeți umărul
Călărețului ce trece,
Că de se-ntoarce
Atunci ar cobori o noapte,
O noapte înstelată
Dreaptă și fără nori.
Ce va deveni atunci
Tot cerul,
Luna cu trecerea ei,
Și vuietul soarelui ?
Ar fi să așteptați
Ca un alt om călare
La fel de impetuos
Să vrea să treacă.

(Din „Prietenii necunoscuți")

În pădurea fără timp

În pădurea fără timp
Se prăvale un copac bătrîn.
Un gol vertical
E-o coloană ce tremură
Lîngă trunchiul întins pe pămînt.
Paseri, voi, căutați, căutați
Pe unde-au fost cuiburile
În astă amintire înaltă
Acum cît mai freamătă încă.

(Din „Ocnașul inocent")

În românește de
Pan Izverna

Anghel Neagu : „Natură statică"

REVISTA STRĂINĂ

● **REGIZORUL** Tony Palmer a realizat un serial de televiziune, adaptat mai apoi și pentru proiecții pe ecran mare, consacrat biografiei lui Richard Wagner. Compozitorul a fost interpretat de Richard Barton, iar Vanessa Redgrave a jucat rolul Cosimei Wagner. Afișul a mai înregistrat numele lui John Gielgud, Lawrence Olivier, Franco Nero și alții, contribuind la succesul planetar al unui film a cărui bandă sonoră, înregistrată sub conducerea lui George Szolti, a fost editată pe discuri de 45 și constituie un mare succes comercial. Criticii au făcut o primire entuziastă filmului lui Palmer, difuzat deja în Anglia, în Republica Federală Germania, în Italia, Finlanda, Japonia și Filipine. Muzica wagneriană și viața tumultoasă a pandiților de la Bayreuth constituie o temă interesantă pentru cel mai larg public, iar actorul mare de altădată, Richard Burton, și-a regăsit mijloacele care îl impuseseră drept star favorit al criticilor britanici.

● **UN PUNCT DE VEDERE** foarte interesant se află în cartea lui Jeffrey Hart, **When the Going Was Good !**, apărută recent la editura **Crown.** Istoric proeminent, profesor la Colegiul Dartmouth și fost membru al aparatului de conducere al Partidului Republican, Hart, trece în revistă bogata producție intelectuală a anilor '50, ajungînd la concluzia că este vorba de una din cele mai înfloritoare decenii din istoria americană. Recenzia lui Ronald Berman la cartea lui Jeffrey Hart conchide asupra faptului că cele mai importante concluzii reies din analiza gîndirii unor reprezentanți ai criticii literare, „o argumentație care s-ar putea să posede o mai mare utilitate, dat fiind faptul că, în anii '50, oamenii luau încă în considerare părerile criticilor literari". În legătură cu cea mai reprezentativă expresie a acestui spirit, **The Liberal Imagination** de Lionel Trilling, Hart scrie : „Literatura era domeniul în care puteai găsi acel simț necesar al complexității, o expresie a întregii game de posibilități și limitări umane, precum și un simț al stilului, energiei intelectuale și rafinamentului în gîndire și percepție — pe scurt, tot ceea ce Trilling considera că lipsea liberalismului în 1950. Dar literatura invocată de el nu aparține autorilor liberali frecvent citați. El se referea la James, Proust, Wordsworth, la Mark Twain din **Huckleberry Finn,** la Tacit, la Freud. Acestea erau sursele de forță,... adevărurile și minciile care ar fi putut revitaliza liberalismul, dacă într-adevăr liberalismul putea fi revitalizat".

● **MARELE SCRIITOR** american Bernard Malamud revine în atenția cititorilor cu o carte de succes, **God's Grace.** Considerat a fi una dintre personalitățile cele mai reprezentative ale romanului actual, Malamud își dezamăgise criticii prin cartea dinainte, **Dubin's Lives,** iar unii dintre foștii săi admiratori erau convinși că-i secase forța de creație. Cu privire la **God's Grace,** criticul Nereo E. Condini spune următoarele : „În esență este vorba de o parodie a condiției umane. Dar o încercare de a încadra această scriere în domeniul filozofiei ar fi înducătoare în eroare. Malamud este autor de romane, un artist al cuvîntului. El nu intenționează să elaboreze un sistem de valori morale, ci să creeze o operă de artă. În acest sens, cred că și-a atins scopul. **God's Grace** îl face pe cititor să trăiască un sentiment de bucurie".

● **UN VOLUM** de versuri semnat de **T. Carmi : Piatra pierdută,** apărut de curînd la Carcanet New Press din Manchester se bucură de recenzii foarte elogioase. Cunoscut îndeosebi ca traducător, autor al unei celebre antologii în seria de la Penguin Press, T. Carmi este un poet cultivat, cu lecturi bogate îndeosebi din literatura franceză și engleză. El aduce în atmosfera insurecțională de după cel de al doilea război un deosebit simț al tradiției, o inspirație livrească de cea mai bună calitate cu insistență pe imagistica antică și medievală, deodată cu sonuri actuale și cu procedeele moderne ale versului sincopat. Procedeul său favorit este alegoria, permițîndu-i amestecul nuanțat de elemente cu încărcătură erotică și de trăiri spirituale extrem de intense. Toți criticii se referă la forța expresivă a limbajului iubirii din poezia lui T. Carmi, iar traducătoarea Grace Schulman scrie că avem de-a face cu „transpunerea unor imagini sacre și a unor idei de natură spirituală în experiență erotică".

● **O CARTE** surprinzătoare, dovedind o maturitate literară ieșită din comun, semnează Haya Esther, **Pietrele tandre,** de fapt o culegere de nuvele și povestiri dedicate în întregime condiției femeii de astăzi, într-o lume care se supune totuși unor reglementări străvechi ale vieții sociale și intime. Un recenzent notează : „Solitudinea și tăcerea caracterizează lumea acestor femei care se deplasează în eternul ciclu al măritișului, al nașterilor și al morții. Numeroasele imagini de lumină, de obscuritate și de umbră care se degajează din povestirile Estherei Haya sugerează forțele misterioase și iraționale care fascinează și înspăimîntă personajele. Contrar eroinelor literaturii feministe, care insistă asupra drepturilor pe care le au și asupra realizării speranțelor pe care și le-au construit, femeile descrise de autoare dau dovadă mai ales de resemnare și docilitate. Cu toate că avem de-a face cu o primă carte publicată de această autoare, stilul său concis, originalitatea anumitor turnuri și minuția detaliilor sînt semnele unei mari maturități literare".

SPORT

Din veninul vorbei

Meseria mea este să țin treaz veninul vorbei. Eu, totdeauna, mă aflu în treabă unde nu merită să fiu. Eu caut adevărul acolo unde nu există. Mișelia mea este (dacă se află) că Steaua își duce viața într-o stare fericită: așteptarea străină de a se îmbăta cu vinuri submediocre. Știu niște descintece care duc către iubirea de Rapid. Rapid înseamnă a dormi și a bolborosi prin somn mirodenii. Rapid mai înseamnă surîsul dinților bogați sau Năpîrstoc-mpărat intrat în delirul unei primăveri neajunse. Toată viața mi-au fost dragi proștii neajutorați. Un înger e o poamă moartă căzută în prag de livadă. Doi îngeri săvîrșesc o prostie. Trei îngeri: Dunărea Galați, Petrolul Ploiești și C.S. Tîrgoviște bagă lumea într-o sticlă neghiobă. Nu pot să cred în zvircolirile lor. Și, totuși... pricina n-are margini, așa cum Cristian Teodorescu nu are nici bunică, nici mămică, nici soră, nici fluier adevărat, ci numai veri soldați și muți la manutanță. (Păziți-i floarea de dovleac, care este gradul caporalului). La Craiova, soarele răsare conform unui ordin de zi, ziua apune după alte minuni. Vreau să știu cu cît sînt mai proști gălățenii decît craiovenii ?! Vine rîndul echipei Steaua. Nu înțeleg nimic. Îl iubesc pe Jenei, merg cu mîrșăvia pînă acolo de a-l încondeia frumos și pe Victor Stănculescu (zis Mandiba) dar în mine nu poate să moară o întrebare: băieții ăștia sînt frumoși, sau bravează? La noi acasă, toți băieții frumoși se linișteau învingînd.

Crinul negru nu e ciine, e Cristian Teodorescu și umblă cu lampa împărtirii sarmalelor. De multă vreme, chiar din ziua cînd port ochelari (și sînt vreo 10 ani de atunci), nefericitul grupar al unei flori duioase, plină de candori și lacrimi, trece ticălos pe deasupra adevărurilor. Chiar nu vrea nimeni să-l ia în serios și-n scîrbă? Mă minunez de pornirea mea împotriva proștilor, întrucît proștii sînt apărați de păduri de frasin, de păduri de castani pufoși și, se pare, chiar de cumnați. Mămăliga din cerul gurii și din ochiul oglinzilor se bea cu poșircă de Buzău. A fi crin înseamnă a sta pe o baltă liniștită. A fi vînzător, înseamnă a sta pe o linie de marghiloman. Caii noștri de la Gradiștea, caii noștri roibi de la Brăila, se vindeau la Drăgaică (tîrgul celebru) cu preț bun, cu ochiri întoarse, se vindeau în libertate. Ordinăria vieții începe acolo cînd minzul e încorporat sub șei gîndite la marginea gîndirii... Iubesc jocul frumos, iubesc chiar și litera în care se depun miresmele primăverii; nu iubesc ticăloșii. Dar ei știu că mă pot învinge, și chiar mă înving. Adevărul lor, cînd îmi întind mîna, găsește o proteză de aer. Miercuri, se va vedea că prietenul meu Țețe Moraru iar șomează.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
12
(1 142)
Sîmbătă
24 martie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DESCHIDERE SPRE VIITOR

În această săptămînă, sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu și-a desfășurat lucrările Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Dezbaterile marelui forum au oferit prilejul unei analize atente, aprofundate a modului în care au fost transpuse în viață programele de dezvoltare economică a țării, reliefînd cu pregnanță contribuția esențială a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului nostru.

Cuvîntarea rostită în încheierea lucrărilor Plenarei de către tovarășul Nicolae Ceaușescu constituie un amplu și limpede program de acțiune pentru toate domeniile vieții economice și politico-sociale ale țării, în fapt, un program-angajament prin asumarea căruia națiunea noastră întîmpină marile evenimente ale acestui an, a 40-a aniversare a revoluției de la 23 August 1944 și cel de-al XIII-lea Congres al partidului.

Se regăsesc în Cuvîntarea secretarului general al partidului principalele direcții ale organizării întregii noastre activități pe criteriile eficienței maxime, ale mobilizării tuturor energiilor națiunii într-un moment hotărîtor pentru înscrierea României socialiste pe drumul dezvoltării multilaterale, al progresului.

Accentul pe calitate, pe pregătirea complexă a cadrelor, pe creșterea spiritului revoluționar exprimă constant îndemnul pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu îl adresează activului de partid, tuturor comuniștilor pentru îndeplinirea în mod exemplar a sarcinilor actualei etape de edificare socialistă a patriei.

Referindu-se pe larg la problemele cooperării internaționale, președintele României a subliniat necesitatea instaurării unei noi ordini economice mondiale, bazată pe un climat de colaborare, echitate și pace. Manifestul românesc al păcii — elaborat cu înțelepciune și concretețe de conducătorul partidului și poporului nostru — se întregește cu noile și vibrantele apeluri din conținutul recentei cuvîntări : „Viața, realitățile atestă cu puterea faptelor rolul tot mai important al maselor populare, al popoarelor în lupta pentru dezarmare și pace. Sînt binecunoscute puternicele mișcări de pace din Europa și de pe alte continente, la care poporul nostru s-a alăturat în mod activ. Considerăm că aceste uriașe acțiuni ale popoarelor împotriva armelor nucleare, pentru pace au avut deja rezultate. Este însă necesar să fie intensificată această activitate și să facem totul ca uriașa mișcare a popoarelor de pretutindeni să-și unească și mai puternic forțele pentru a determina o schimbare radicală a cursului politicii internaționale.

Avem ferma convingere că forțele progresiste, antiimperialiste, realiste, masele populare, popoarele de pretutindeni, acționînd unite, dispun de forța necesară pentru a opri cursul spre prăpastie, spre o catastrofă nucleară, pentru a impune dezarmarea și, în primul rînd, dezarmarea nucleară, pentru asigurarea păcii în întreaga lume !"

Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 21—22 martie a.c. se înscrie prin importanța problemelor abordate, prin multitudinea de soluții și coordonate de acțiune pe care le-a preconizat, în rîndul momentelor semnificative ale istoriei noastre contemporane, momente cînd, spiritul gospodăresc, grija pentru țară și oamenii ei, deschiderea spre marile probleme ale lumii capătă culoarea faptelor, a dăruirii și competenței, sub semnul iubirii de patrie.

În cumpăna echinocțiului de primăvară, țara trece spre un nou anotimp al muncii și al creației.

Luceafărul

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Nobilul adevăr al acestui timp

În structura cuvintelor noastre există un miez incandescent a cărui flacără ne topește voințele într-o singură ardere. El poate fi măsurat numai cu bătăile inimii. El se magnetizează de încrederea a douăzeci și două de milioane de oameni turnată într-un singur bloc de conștiință și energie. El este simburele de foc ale cărui ipostazieri luminoase dau relief și concretețe realului, el este forța cuvintelor, viața lor strălucitoare, cristalul cu un infinit de suprafețe în care se reflectă tot ce este al țării : trecutul ei și prezentul, cîntecele ei și dealurile, drumurile ei și uzinele, inimile părinților și părinților părinților noștri, inimile noastre și ale urmașilor noștri : destinul patriei noastre împlinit în chip comunist. „Dacă o generație poate avea un merit", scria marele Mihai Eminescu, „e acela de a fi un credincios agent al istoriei, de a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în înlănțuirea timpilor". Sintem, iată, o generație care a avut șansa aceasta de excepție : de a participa la istoria patriei, de a se mobiliza pentru realizarea comandamentelor ei. Sentimentul utilității, de care oamenii au atîta nevoie pentru a da un sens etic rostului lor diurn, este măsura cotidiană a faptelor noastre și în ciuda tuturor dificultăților pe care o revoluție trebuie permanent să le depășească, solidaritatea poporului nostru în convingerea că singurul drum care ar fi putut să-l ducă spre împlinirea năzuințelor sale de pace și bunăstare este drumul socialismului — este de neclintit.

România își rostește, azi, numele, într-o simbioză perfectă cu viața și opera celui căruia i-a încredințat cîrma destinului și trudei sale în consens cu cele mai arzătoare aspirații ale ei. Ca martor și participant la evenimentele politice și sociale ale acestei perioade din istoria contemporană a României, am sentimentul că s-au scris, pentru cronica vremurilor, pagini esențiale. Drumul spre o Românie nouă a fost dinamic, revoluționar, mereu ascendent, țara a intrat ferm și definitiv în procesul unei veritabile democratizări și adevărul, — de atîta vreme visat ! — a fost rostit fără echivoc, țara fiind realmente condusă de popor, prin popor și pentru popor. Totul se structurează azi prin noi, pentru noi. Ne rostim adevărurile cu claritate, răspicat. O smulgere din inerția propriului nostru demers, o înfrîngere de vechi prejudecăți și o trezire puternică la realitate ne-au ajutat să devenim mai conștienți ca oricînd de

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 7-a

Repere ale culturalizării

Există un domeniu al culturii de o importanță deosebită și asupra căruia numeroasele referințe din cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, ne obligă să medităm mai mult, mai profund, conform unor rigori sporite, în raport cu cerințele obiective, intrinseci ale dezvoltării noastre sociale. Să numim acest domeniu la care vrem să ne referim. Este acela al răspîndirii (difuzării) cunoștințelor cultural-științifice. Expresia, deși uzitată, nu redă tot ceea ce ar trebui. Întîi, fiindcă implică o dihotomie între știință și cultură. În expresiile obișnuite : cultură științifică, cultură tehnică, cultură artistică, literară etc., ne apar mai clar reliefate atît genul proxim (acela al culturii), cît și diferențierile pe specialități, conform definiției cuprinzătoare care i se dă acestei noțiuni. Apoi e de observat că difuzarea (răspîndirea) cunoștințelor presupune un centru activ și o periferie lipsită de inițiativă, ceea ce nu corespunde adevărului. Termenul de culturalizare exprimă, după opinia noastră, mai adecvat sensul real al problemei cu care ne confruntăm. El implică spiritul activ și reflexiv al ambilor factori care intră în această relație : cel care dă cultură și cel care primește. Acest sens activ și deopotrivă reflexiv se arată și în structura verbală : a (se) **culturaliza**. În fond, omul nu este o foaie albă de hîrtie pe care societatea și cultura își imprimă textul lor. El posedă calități și atitudini proprii intrinseci, a căror cunoaștere nemijlocită la nivel individual și colectiv implică stimularea unei științe psihologice și pedagogice a culturalizării extrem de sensibilă și complexă.

După asemenea precizări introductive, credem că ne putem ridica mai ușor în vastul orizont teoretic revoluționar pe care ni-l propun noțiuni de culturalizare, documentele la care ne-am referit. „Noi concepem procesul de educație și cultură — precizează tovarășul Nicolae Ceaușescu — ca o parte integrantă a activității productive, a muncii libere, și nu ca ceva rupt de preocupările zilnice. Numai în acest context se creează omul nou, constructor al socialismului și comunismului, omul stăpîn pe destinele sale, adevăratul revoluționar în toate domeniile de activitate. Nu se poate construi comunismul fără a rupe hotărît cu conservatorismul în toate domeniile, fără a fi un luptător înaintat, un susținător activ al noului în muncă, în producție, în industrie, în agricultură, în transporturi, în artă, în cultură, în știință, inclusiv în ridicarea bunăstării materiale a oamenilor muncii" (Nicolae Ceaușescu, **Despre literatură și artă**, Editura politică, 1980, p. 70).

Avem aici, cît și-n alte părți din cuvîntările secretarului general al partidului nostru, reperele de principiu ale unei vaste strategii a culturalizării, repere ce se cuvin a fi puse mereu în lumină. Unul dintre aceste repere, cel mai important după cum vedem, îl constituie statuarea unei legături implicite între cultură și producție. Procesul de educație și cultură în societatea noastră nu poate să fie unul abstract, la voia întîmplării, ci dimpotrivă, unul concret, determinat de nevoile reale ale producției, ale dezvoltării sociale, venind în sprijinul acestora, fiind unul din mijloacele sale de realizare. Putem vorbi deci de un circuit cultură-producție, în sensul că nivelul pregătirii generale, în primul rînd al culturii de specialitate, profesionale, se reflectă nemijlocit în calitatea muncii productive, și invers, acesta din urmă depinde de conținutul pregătirii culturale. Iată de ce în numeroase rînduri tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază în mod deosebit necesitatea unui cît mai înalt și mai cuprinzător nivel de cultură. „Este necesară ridicarea cunoștințelor științifice, filosofice, de cultură generală, ale tuturor membrilor de partid, fiecare trebuind

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 7-a

ÎNTEMEIEREA CULTURII

Într-o literatură întinsă cronologic pe sute de ani un segment nu e privit în absolutul vremii decît o clipă în istorie, un fragment dintr-un întreg cu o semnificație revelabilă numai într-un raport amănunțit. Și, cu toate acestea, literatura pare a ieși din simpla egalitate mută a fragmentelor convenționale ale vremii, un deceniu literar poate însemna adeseori o concentrare substanțială cu mult mai importantă decît, să zicem, un sfert de veac. Cum artele se întemeiază pe valori iar acestea derivă dintr-un imponderabil al creației, pe care istoria le poate cel mult stimula însă nu provoca, reiese de aici că istoria literaturii poate avea clipe euforice și momente opace, independente acestea de viața curentă a unui popor. Exultarea ori drama nu aduc în chip mecanic creațiile majore și nu rezultă de nicăieri că a crea durabil înseamnă a transfigura artisticește o astfel de stare, care nu este obligatoriu propice. Propice este pentru creație numai libertatea, însă libertatea pe care conștiința o capătă atunci cînd și comunitățile trăiesc în istorie în chip crucial.

Cine consultă cu acest gînd istoria literaturii române observă numaidecît că asemenea concentrări ale creației, reflectate în valori, nu sînt cantitativ puține însă nici cu totul cursive. Noi nu avem, cum au alții, curente înșirate precum mărgelele pe o ață însă spre a ne deosebi de ei avem o periodizare specifică alcătuită din citeva momente care au consumat, ca într-o retortă cu mai mulți compuși, tot ceea ce aiurea se înșiruise pas cu pas. O literatură cu un pronunțat accent istoricist cum este literatura română nu ar fi putut avea într-adevăr, cursivitate mecanică : ea a fost împinsă, prin determinații dintre cele mai imprevizibile, să se concentreze în citeva puncte cronologice, refăcînd în momentul fericit ceea ce o concatenare lină ar fi trebuit să consume treptat. Să notez, totuși, că artele nu hibernează istoricește niciodată și substanța lor organică nu se stinge chiar și atunci cînd ea pare amenințată în chip decisiv. Putința culturii de a-și conserva specificul biruie vicisitudinile vremii. A concentra creativitatea nu înseamnă bineînțeles a întoarce formele în punctul inițial, densificarea literaturii în momente incalculabile nu presupune a concepe o istorie literară în chip catastrofic și a o reduce la inaugurări eterne. Cînd sensul tradiției este viu (și prin conștiința valorilor el nu are cum să slăbească) li-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

● În pagina a 3-a : ● Arhiva «Luceafărului» ● „Pe urmele lui Ion Pillat" — Consemnări de Al. Raicu ● Cincinat Pavelescu : «Îmi vreau țara în liniște, fericire, bogăție și lumină» — Evocare de Victor Crăciun ● Condica în versuri de Ion Gheorghe ● „Bijuterii chineze" de Ion Nicolescu

«ROMÂNII LA 1859»

Unirea Principatelor Române în conștiința europeană

Tipărirea celor două volume de documente externe privind Unirea Principatelor Române de la 1859, constituie un eveniment științific și editorial de excepție. Prin această carte *), apărută sub egida Bibliotecii Centrale de Stat a R. S. România și a Direcției Generale a Arhivelor Statului se pune la îndemîna publicului românesc și străin un volum apreciabil de documente și texte, menite a lumina și mai mult, unul din cele mai importante momente din istoria românilor — constituirea statului național român modern.

Primul tom cuprinde două sute treizeci și patru de documente, în covîrșitoarea lor majoritate inedite, provenite din arhive diplomatice străine (Austria, Belgia, Franța, R. D. Germană, Italia, Iugoslavia, Marea Britanie, Portugalia, Turcia, Ungaria, U.R.S.S.) aflate acum în colecțiile de microfilme din arhivele statului din București.

Documentele reprezintă corespondență diplomatică și consulară, rapoarte politice sau militare, circulare ale diferitelor guverne, instrucțiuni, protocoale, telegrame, depeșe, scrisori particulare, procese verbale etc. ; conținutul lor dezvăluie interesele, preocupările și puternicele frămîntări care au avut loc în cancelariile diplomației europene timp de aproape două decenii (martie 1848 — oct. 1866, în marile capitale : Paris, Londra, Viena, Constantinopol, Petersburg, Berlin, Bruxelles, precum și în Belgrad, Buda, București, Iași și Cluj) în jurul marii probleme a Unirii Principatelor Române.

Bogatele informații ce reies din aceste surse de primă importanță pentru cercetarea istorică sînt întregite și confirmate de textele selectate din scrierile unor istorici, economiști, literați, ziariști, publiciști și oameni politici din țări europene, contemporani cu evenimentele cuprinse în cel de al doilea volum. Valoarea documentară a acestora este cu atît mai prețioasă, cu cît ele sînt scrise de mari personalități ca : H. Desprez, E. Regnault, P. Battaillard, Louis de Nelche, K. Marx, A. Lévy, F. de Cussy, C. Le Cler, R. Henke, L. Kossuth, Serghei Jigarov, W. Miller, Fr. Damé, D. Mitrany, s.a. Scrierile acestora sînt analize cu caracter istoric și politic reflectînd nu numai opiniile autorilor ci, totodată și stările de spirit ale epocii ; avînd o largă circulație, ele au putut face cunoscută cauza românească exercitînd totodată și o anumită influență asupra opiniei publice europene. Cele două genuri de surse se completează în

V. Curticăpeanu

Continuare în pag. a 7-a

MARELE PELERIN

Știam că va bate la ușă cu toate că ploaia se amesteca cu zăpada într-un anotimp cenușiu și neprietenos. Dar nimic nu părea să-l împiedice vreodată să vină, să lovească în ușă cu măciulia bastonului și să intre : repede, totdeauna mai repede decît timpul care ți-ar fi trebuit să-i răspunzi. Cu incredibila sa pălărie garnisită cu blană și cu zîmbetul biruitor :

— Veniți ?

Șiruri, șiruri, așteptînd cu emoție cînd unii, cînd alții, să ne bată în ușă și să ne poftească în pelerinajele sale, mergeam cu el, ne luam după el în călătoriile acelea nocturne, la fel de tainice și ciudate ca mișcările aștrilor, pe care în nopțile senine, de vară, ni le arăta cu bastonul, pe cer.

Viața îl fascina în chip magic. O cerceta atent, prin lentilele ochelarilor, o privea de aproape, ca un ceasornicar de precizie, detașînd amănuntele cu atîta rigoare, încît dialogurile cu el mi s-au părut totdeauna niște radiografii. Era interesat de orice. Solicita și primea stocuri de informații care pe alții i-ar fi năucit. Dar memoria îi funcționa ca un veritabil computer, noutățile erau absorbite imediat și repartizate într-o logică a gîndirii impecabilă.

Cu domnul Preda era imposibil să trăncănești. Numai speciei separate a proștilor se amuza, uneori, să îi facă în voie, părînd să participe la flecăreala lor fără noimă și la rîsetele grotești „Ce vorbești ! Ia mai zi încăodată !" se mira

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 4-a

● În acest număr : ● Poeme de Cezar Baltag ● Rememorări de Mircea Micu ● Cronica literară de M. Ungheanu și ● Paul Dugneanu ● Privirea lui Orfeu de Dan Laurențiu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Viața cărților ● Sport de Fănuș Neagu

REPERE LITERARE — DECENIUL CINCI

Triumful talentului (VII)

11.

Firesc, în contextul perioadei 1947—1953 o asemenea temă nu poate fi abordată decît cu respectarea exigențelor teoriei tipicității. Scris în perioada 1947—1949, **Bietul Ioanide** nu poate să apară decît la sfîrșitul anului 1953.

Genială descripție ironică a mediilor și personajelor se putea exprima public numai odată cu reabilitarea satirei. Caricaturizarea personajelor se află în strînsă legătură cu teza exagerării conștiente ca mijloc de relevare a esenței. Critica tezei tipicului ca medie statistică face posibilă afirmarea mai multor tipuri — Suflețel, Pomponescu, Hagienuș, Gonzalv Ionescu — pentru aceeași categorie socială. În același timp e lesne de înțeles că hotărîle deja statornicite ale deschiderii făceau imposibilă contestarea tipicului ca esență a forței sociale și, deci, contestarea înțelegerii literaturii ca simplu document sociologic. Respecta **Bietul Ioanide** aceste hotare ? Evident, nu. Primirea contradictorie făcută cărții își are explicația în această depășire a hotărîrilor deschiderii. Atît comentariile favorabile cît și cele nefavorabile judecă însă romanul cu instrumentele teoriei

Ion Cristoiu

Continuare în pag. a 6-a

Luceafăr românesc

Spun țară și-n acest cuvînt
Prisăcile au grai de miere ;
Privighetori mai multe sînt
În ceasul lor de priveghere.

Spun țară și la mari nuntiri
De porumbei azurul fierbe ;
Cînd griu-atîtor mari uimiri
Își mută frumusețea-n verbe.

Spun țară cînd strămoșii-acasă
Se-ntorc tîrziu din cîte-un vers
Prin ierbi cu-arome vii, de coasă,
Ce ziuă lac în Univers !...

Spun țară și mă înveșmînt
Cu-ntregul rost al limbii, teafăr,
În care piinea o frămînt
Sub cel mai românesc Luceafăr !

Spun țară și-n acest cuvînt
Se-nalță, plin de dor în spații,
Bărbatu-acestui drept pămînt,
Pe umeri sprijinînd Carpații !

Luca Onul

CRONICA LITERARĂ

ANATOLIE PANIŞ «Iubita de la Gura-Teghii»

Iubita de la Gura Teghii confirmă un prozator care şi-a găsit universul lui şi tonul cel mai adecvat de abordare. Anatolie Paniş este un prozator al lumii pe care cea mai mare parte a prozei contemporane, controlată de diverse „obsesii", mai mult sau mai puţin artificiale, o uită. Oamenii concreţi, oamenii vii trăiesc cu totul altfel decît ne-o arată reţetele unei bune părţi a cărţilor curente. Această omenire necontrafăcută conferă un interes maxim prozelor scrise de Anatolie Paniş.

Definitorie în cazul povestirilor din **Iubita de la Gura Teghii,** ca şi în **Japonezii, eu şi Ihuc Mihuc,** este varietatea umană pe care ele o cuprind : tăietori de lemne, şoferi detaşaţi la mare distanţă de bază, telefoniste comunale, ingineri constructori, pontatori, barmani, cooperatori, miliţieni de ţară etc. Predilecte sînt şi mediile şi locurile pe care le găsim mai peste tot în cărţile lui Anatolie Paniş : este vorba de mediul rural dinspre cîmpie şi lunca Ialomiţei, de sălile de aşteptare din gările cîmpeneşti, de vagoanele de navetă, de dormitoarele comune ale muncitorilor, de cantine, de toate perimetrele „democratice" ale unei societăţi condiţionată de munca la cîmp şi la pădure, normată, pontată, cîntărită etc. Termenii noi denumesc şi ei condiţiile noi ale unei societăţi tradiţionale în plină tranziţie.

Optica acestei lumi este ceea ce-i conferă unitate. Este vorba de oameni care există şi se pot realiza numai prin propria muncă, care nu-şi fac vise de mărire socială şi care rareori ajung la soluţii noi şi promiţătoare de existenţă. Cea mai caracteristică povestire între acestea, este **Japonezii,** istoria unei familii cu cinci copii, sau, mai exact, istoria unor copii dintr-o familie obişnuită. Anatolie Paniş nu caută să inventeze nici o lume inedită şi frapantă, nici teme extraordinare, nici personaje ieşite din comun. Lui îi este suficientă viaţa aşa cum este pentru a scoate din ea în proza pe care o scrie efecte deosebite. Optica naratorului este la rîndu-i chiar optica acestei lumi acceptată şi evident iubită de scriitor. El o descrie din interior, cu o mare prospeţime a detaliului şi a problematicii morale.

Cuceritoare în proza lui Anatolie Paniş este autenticitatea situaţiilor, a personajelor, a replicilor, a conflictelor. Totul este surprins pe viu, cu acuitate şi credibilitate. Fără a face teorii, autorul **Iubitei de la Gura Teghii,** inculcă textului său tot timpul semnele realului. G. Călinescu recomanda la vremea lui, pentru a sublinia modernizarea societăţii, introducerea în proză a automobilului, a meciurilor de box, a trenului şi a tot ceea ce reprezenta o recuzită nouă. Aceste semne ale realului modernizat sînt incluse firesc de proza lui Anatolie Paniş cu o fină intuiţie a decupajului faptelor de viaţă. Nimic din ceea ce scrie nu pare inventat şi nimic din ceea ce povesteşte nu poate fi plasat într-o ordine atemporală : totul se petrece aievea şi în circumstanţele de azi. Chiar în povestirile cu temă erotică, mai lirice, mai „eseistice" decît celelalte, aceste semne ale realului atotprezente, fixează trama în materia cea mai vie a contemporaneităţii. O provocare erotică ia în proza lui Anatolie Paniş a înfăţişare foarte circumscrisă. Pindarul cooperativei este ameninţat de preşedinte că va fi scos din post dacă i se mai fură căpiţele de trifoi. Omul bănuie, ameninţă pe presupusul hoţ, fără rezultat, se pune la pîndă. Acesta este însă o femeie şi furtul este o provocare la adresa unui bărbat timid şi nehotărît. **Un om fuge de un greier,** îl dezvăluie pe Anatolie Paniş şi ca poet al naturii, al nopţilor de vară, al mirosurilor văratece şi vegetale, al zgomotelor agreste. Disponibilităţile umoristice sînt vădite şi într-o bucată ca **Pisici pentru Australia.** Un fost preşedinte de cooperativă, din faza de început a acestora, vinează o soluţie pentru redresarea situaţiei lui sociale, de atunci în suferinţă. Un anunţ prin care se anunţă cumpărarea unor pisici pentru export îl pune pe treabă. El face calcule peste calcule şi trece la vînătoarea tuturor pisicilor din sat. Povestirea este plină de prospeţime şi de haz. Afacerea cu pisicile pentru Australia este un mare eşec, dar ea nu ilustrează numai latura umoristică a vieţii rurale, ci şi latura ei morală exemplificată de un caz individual.

Caracteristice pentru Anatolie Paniş sînt povestirile intitulate **Iubita de la Gura Teghii** şi **Japonezii.** Analiza titlului **Iubita de la Gura Teghii** ar da în sine concluzii foarte interesante asupra prozei autorului ei. Titlul impune prin concretete şi sugestie, definind atît tema, cît şi dimensiunea lumii de care se ocupă. Este vorba despre o echipă de şoferi detaşaţi care au de făcut cît mai multe curse cu buştenii de la gater. Ei sînt o colonie singulară şi colorată urban în mediul în care au intrat, un colţ marginal de lume, deşi unii sînt la origine ţărani. Istoria în sine aproape că nu contează. Importantă este atmosfera, privelişte dormitorului de burlaci, a sălii duşurilor, a sculatului de dimineaţă, cu ritualul său bărbătesc şi pitoresc. Sculatul matinal, deplasarea la gogoşerie, consumatul gogoşilor, cursele, bilanţul lor, disperant de puţine din pricina ciubucurilor, flirtul local cu femeia de la ghereta cu gogoşi, aventura specifică acestei lumi de barăci, la restaurantul cel mai apropiat, cu o femeie atît de doi bărbaţi, meşteşugita combinaţie a unui şofer pentru a obţine două butoaie cu boştină pentru ţuică şi aşa mai departe. Anatolie Paniş nu descrie faptele în sine, nu se lasă sedus de pitoresc, care rămîne însă o importantă materie de construcţie pentru proza lui, ci de desenul sufletesc şi moral al personajelor. **Iubita de la Gura Teghii** descrie şi descifrează oameni, oameni simpli, vii, trăitori în cele mai neaşteptate puncte ale ţării, autentici şi întregi, la fel ca alţii de oriunde. Acesta este dealtfel şi mesajul cel mai însemnat al prozei pe care o scrie Anatolie Paniş : sub cele mai colorate şi mai singulare aspecte, în geografiile cele mai insolite, oamenii rămîn oameni, oamenii sînt aceiaşi. Această umanitate, fără a profesa nici o teorie, este tonică prin definiţie, prin faptul că munceşte şi aspiră, fiecare din personajele lui Anatolie Paniş ocrotind în gînd un proiect, o năzuinţă, o stare lirică. Cu alte cuvinte, oricît de grea şi, de multe ori, viaţa personajelor lui este foarte grea, viaţa este frumoasă pentru ele. Niciunul din personajele din **Iubita de la Gura Teghii** n-o declară demonstrativ şi n-o declară în nici un fel, dar viaţa este pentru ele ceva ce a fost dat pentru a fi trăit şi care este prin simpla participare la viaţă incitant şi frumos.

Universul lui Anatolie Paniş este însetat de justiţie socială, şi prozatorul are intuiţia de a aşeza această năzuinţă în nişte copii. Povestirea **Japonezii** este o frumoasă achiziţie a prozei noastre de astăzi prin realismul ei necontrafăcut, prin intuiţia psihologică a sufletului infantil şi prin unghiul inedit al abordării. Autorul ne prezintă cu sensibilitate şi umor o familie în care patru băieţi porecliţi „japonezii", îşi formulează în micul lor sobor o părere despre tata şi mama, despre propria lor familie şi despre lumea în care trăiesc : o comună cu cooperativă în care cei mai mari sînt primarul, preşedintele cooperativei, miliţianul şi cam atît. Delicata temă a copilăriei îngenui este tratată de Anatolie Paniş cu o dezinvoltură invidiabilă. Sufletul infantil a rămas pentru mulţi scriitori o taină cu şapte lacăte. **Japonezii** lui Anatolie Paniş sînt însă vii şi de o mare spontaneitate, fără nimic artificial în ei. După ce a fost prezentată distribuţia, autorul ne prezintă intriga şi conflictul. Casa e grea, familia are un singur salariu şi copiii, mărunţi, iau hotărîrea de a lucra la cîmp pentru a nu fi impovărători, deşi nu le-a cerut-o nimeni. Sărbătoarea cîştigurilor este însă o dezamăgire : copiii sînt furaţi la plată şi tatăl nu găseşte soluţia de a repara injustiţia. Atunci, japonezii concep o răzbunare a lor. Este o răzbunare amuzantă, dar plină de sens, care arată că acolo unde tatăl n-a izbutit, ei vor să izbutească. Intră în joc capacitatea autorului de a lucra cu semnele realului. Pax, preşedintele cooperativei la care au lucrat aproape gratuit copiii, are o maşină, un Fiat. Acest vehicul devine de acum înainte aproape un erou al povestirii. Fiatul se defectează foarte des, iar cel care-l repară cu bunăvoinţa omului sărac, care-i serveşte docil pe cei mari, este chiar tatăl japonezilor, şofer pe un IMS. Azi aşa, mîine aşa. Pax devine suspicios şi începe să urmărească cu spaimă orice apropiere de Fiatul său a japonezilor. Comice, dar şi cu un revers de seriozitate, situaţiile diverselor accidentări ale Fiatului cu pricina se succed spre marea satisfacţie a japonezilor, care privesc cu indiferenţă bine jucată procesul frecventelor reparaţii care se petrec în propria lor curte. Unul dintre aceste sabotaje duce la anchetarea tatălui. Urmează o anchetă paternă, o pedeapsă şi procesul necruţător de maturizare al copiilor. Sub faţa surizătoare a întîmplărilor se ascunde un sens mai puţin surizător. Anatolie Paniş ştie însă să fie mereu stenic, fără a cădea în păcatul falsificării realului. **Japonezii** divulgă însă lipsa ştiinţei de a construi. Finalul lipit cu un accident de maşină care implică pe Pax şi pe unul din japonezi are un aer de confecţie. Moartea japonezului accidentat dă o notă melodramatică unei povestiri altfel cuceritoare prin prospeţimea, adevărul ei sufletesc şi realismul neprogramatic. Defectul este de regie şi absenţa unei ştiinţe regizorale experte împiedică încă valorificarea la maximum a unei vocaţii de prozator care şi-a găsit nu numai tonul, ci şi lumea şi conduita specifică.

M. Ungheanu

RADU G. ŢEPOSU «Viaţa şi opiniile personajelor»

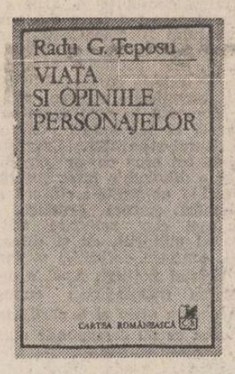

I

Prima surpriză pe care am avut-o ţinînd în mînă **Viaţa şi opiniile personajelor** (Cartea Românească, 1983) a fost aceea că Radu G. Ţeposu scrie şi eseuri critice. Autor pînă în prezent de articole pe diverse subiecte, publicistice şi literare, el nu promitea astfel de tentative. Cea de a doua surpriză a fost „metoda" de care se serveşte criticul în textele sale. Volumul este o alcătuire de povestiri, descrieri şi rezumate critice, pe de o parte, şi de compilaţii critice punctate în cîteva idei proprii, pe de alta. Tema unificatoare enunţată în capitolul final, **Emanciparea personajului,** este de natură retorico-narativă ; evoluţia personajului de la statutul de simplă marionetă în mîinile scriitorului omniscient (la începuturile romanului românesc) pînă la autonomia deplină şi eliberarea de sub instanţa auctorială din romanul contemporan. În acest scop, Radu G. Ţeposu execută un decupaj diacronic, mai bine zis o secţiune pe transversală ce cuprinde pe Dimitrie Bolintineanu, Nicolae Filimon, Ioan Slavici, Duiliu Zamfirescu, Mateiu I. Caragiale, Camil Petrescu, G. Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu, M. Blecher, G. Călinescu, Marin Preda, Al. Ivasiuc, D.R. Popescu, G. Bălăiţă, Nicolae Breban şi Ştefan Bănulescu. În susţinerea unei teze, criticul are, principial, libertatea în a-şi alege autorii şi operele ce le consideră ilustrative pentru demonstraţia lui şi din acest motiv nu vom insista asupra traseului propus de Radu G. Ţeposu, totuşi, absenţa lui Urmuz, Mircea Eliade sau Anton Holban este greu explicabilă chiar şi din punctul său de vedere. Dar să urmărim în continuare maniera şi procedeele prin care el îşi susţine demersul. Primul capitol este afectat romanului lui Dimitrie Bolintineanu, „Manoil", considerat reprezentativ pentru raportul autor dominator — personaj dependent, tiranizat. În acest scop, este povestită cu lux de amănunte existenţa lui Manoil, naşterea, copilăria, amorurile, plimbările la ţară şi în străinătate, suferinţele, bucuriile, melancoliile, zimbetele, şi suspinurile etc., pentru a se ajunge la concluzia că avem de-a face cu „în chip figurat, un roman despre sclavia personajului". Ceea ce este adevărat numai din unghi retoric şi numai parţial, deoarece el intră într-un model romanesc incipient al literaturii române, cu o retorică în curs de elaborare şi se pune întrebarea dacă Manoil putea fi altfel, şi dacă în contextul respectiv nu este, în fond, un „homo fictus" viabil. Din acest capitol se mai reţine o propoziţie de viitor în discursul lui Radu G. Ţeposu „Psihologia surclasează filosofia". Modul dubitativ nu îl tulbură deloc pe proaspătul naratolog care trece nestingherit la „Ciocoii vechi şi noi" al lui Nicolae Filimon („Ciocoiul gentilom"). Aici întîlnim prima încercare a criticului de a fi original, care după o caracterizare cuminte a lui Dinu Păturică ajunge la idei năstruşnice : ciocoiul care servea dulceaţa, cafeaua şi ciubucul lui Andronache Tuzluc ar suferi de „bovarism" şi acelaşi personaj care împreună cu Chera Duduca îl ruinează şi îl distrug pe binefăcătorul lui, ar fi ajuns în alte condiţii, un „Don Quijote fanariot". În acest caz, nu s-ar putea vorbi decît de o involuntar-penibilă degradare a eroului lui Cervantes. Ar mai fi de adăugat numai cugetarea profundă că **„scopul ciocoiului e surclasat (s.n.) de mijloace".** În capitolul al treilea, „Putere şi trufie", este relatat destinul personajului principal din **Mara** de Ioan Slavici, criticul ajungînd la o concluzie de bun simţ : „Mara îşi asumă viaţa în latura ei profund concretă, fiind cu adevărat primul nostru personaj realist". Bun simţ care nu-i opreşte de la părerea că şi Mara nutreşte în realitate „o aspiraţie bovarică". În „Comicul brutalităţii", dedicat lui Tănase Scatiu, nu se povesteşte şi nu se descrie nimic, ceea ce este foarte trist, întrucît îl obligă pe critic la analize şi idei personale. Numai astfel se explică faptul că Tănase Scatiu este privit ca un erou sartrian, frustat, victimă a unui complex de inferioritate : „Amintirea lui Dinu Murguleţ persistă în memoria lui Tănase Scatiu ca o umilinţă. Orice semn al existenţei boiereşti îi reactualizează suferinţa pe care, neputînd s-o anuleze, încearcă s-o exorcizeze. Reacţia sa nu e una de adaptare, ci de delimitare. Jignirile nu-l ambiţionează, nu-i stimulează adică dorinţa conformării, ci doar îl irită. Tănase Scatiu reprezintă cazul tipic de substituire agresivă a inferiorităţii. El îşi radicalizează complexul prin încercarea de suprimare a cauzei" (p. 37). Dincolo de hazul acestui exerciţiu de psihologie abisală la un mitocan preocupat doar de valorile materiale şi sociale este clar că Tănase Scatiu nu acuză nic un fel de complex de inferioritate întrucît, vom fi de acord cu La Bruyere, pentru un lacheu şi prinţul este tot o slugă. Şi dacă intră în discuţie vreun anumit tip de mistificaţie psihologică aceasta este, dimpotrivă, de superioritate şi pretenţia lui este de-a-i fi recunoscută ca atare. Iritarea lui este de aceeaşi natură cu a lui Jupin Dumitrache faţă de contopişti ; cum Dinu Murguleţ, boier scăpătat — deci în ochii arendaşului (posesor acum de pămînt şi al unei averi considerabile), un „coate-goale" — îsi mai păstrează mîndria castei. Dar, conform sistemului său „à rebours" Radu G. Ţeposu interpretează datele şi semnificaţiile invers, sau le introduce într-un pat al lui Procust pentru a-i servi teza iniţială. Aşa încît Tănase Scatiu are „obsesii traumatizante" (de ce nu şi bovarice ?) şi reprezintă în romanul românesc „primul semn al delimitării de amorf". În **O tragedie ardeleană** criticul abordează romanul lui Rebreanu **Ion** şi inclusiv, protagonistul său, pe urmele lui Eugen Lovinescu, adică al disjuncţiei dintre „glasul iubirii" şi „glasul pămîntului", dintre setea de pămînt şi atracţia erotică, tensiune şi confruntare ce declanşează drama romanului. În limbajul cu tentă psihanalizantă al noului critic, propoziţia lovinesciană sună astfel : „Pierderea femeii are acelaşi înţeles cu pierderea pămîntului, după cum obţinerea lui echivala cu o cîştigare imaginară a femeii iubite. Drama lui Ion este de a nu putea accede simultan la posesiune şi posedare decît prin transferul în imaginar al unuia sau altuia dintre termeni : ambiguitatea obsesiei e numai de esenţă, fiind imposibilă materializarea ei simultană". Dezvoltată cu oarecare abilitate, analiza personajului în plan existenţial îl duce la concluzia că, în plan naratologic, mijloacele sînt la rîndul lor mai rafinate şi perfecţionate, autorul conlucrînd în ipostaza de narator cu personajul, pentru a face mai credibilă povestirea. Nimic de zis, însă criticul face iar un salt imprevizibil, căzînd într-o serie de confuzii dintre care cea mai regretabilă este asimilarea „reprezentativului", cu „simbolicul" şi, în sens invers, adversitatea dintre „logica artistică" şi verosimil. Citez din nou : „E limpede că o asemenea perspectivă narativă nu prea seamănă a obiectivitate şi această însuşire, de care s-a făcut atîta caz în romanul lui Rebreanu, cită este, vine mai degrabă din reducţia epicului la mişcarea fundamentală. **Ion** (şi în general marile romane ale lui Rebreanu) este obiectiv prin logica artistică, nu prin verosimilitate. Realismul prozatorului e unul de factură simbolică, fiindcă realitatea e văzută în latura ei reprezentativă : viziunea se bazează pe privirea selectivă". Nu este nimic limpede în ce afirmă Radu G. Ţeposu, deoarece într-o operă de ficţiune atît obiectivitatea cît şi verosimilul sînt funcţie de logica artistică şi nu de alt gen de norme. Un roman este verosimil atîta timp cît îşi respectă propriile sale convenţii. De ce, pentru a lua un exemplu la îndemîna criticului — finalul romanului Manoil, este resimţit ca fals, redundant ? Nu pentru că protagonistul s-a căsătorit şi a ieşit astfel din cercul nefericitelor sale întîmplări, ci, pentru că, aşa cum nota chiar Radu G. Ţeposu, vocea lui Manoil a fost brusc substituită de a unui „narator străin" a cărui discurs creează impresia unui neplăcut „epilog". Deci, aici, a fost lezată „logica artistică" şi nu „logica vieţii". În ceea ce priveşte componenta simbolică a romanului, ea este în afară de orice îndoială trebuind căutată nu în aspectul reprezentativ şi nici în privirea selectivă, care sînt condiţiile minime ale oricărui tip de ficţiune (retorica romanului realist se bazează tocmai pe tipic şi selectiv), dar este rezultanta unui complex de factori, pe care simpla abordare naratologică nu o face pertinentă. Analiza „cazului". Ion este mult prea sumară şi elementară sub raportul concepţiei şi al metodei.

Paul Dugneanu

BREVIAR

■ **„PRIMA IMPRESIE".** Ziarul „Munca" a pornit recent o rubrică nouă de comentarii culturale reunite sub titlul „Prima impresie". Era, credem, o necesitate această mini-cronică a literaturii şi artei, mai ales că sub raportul comentariilor dedicate acestui domeniu „Munca" nu prea excela. Îi dorim, de aceea, succes !

■ **YETI ARE BARBĂ !** Să mai descriem emoţia lui Alex. Ştefănescu atunci cînd l-a cunoscut pe poetul Florin Mugur ? E, într-adevăr, de nedescris : „Tocmai îşi lăsase o barbă tenebroasă, ca a lui Yeti, omul zăpezilor, şi practica un umor complicat". În tot cazul, Alex. Ştefănescu, unul dintre puţinii oameni care l-au văzut pe Yeti, e în posesia unei informaţii ştiinţifice capitale : Yeti are barbă

■ **DOGMATISMUL CU ORICE PREŢ.** Într-o entuziastă cronică dedicată unei monografii despre Gherea, semnată de Z. Ornea, comentatorul Buduca notează în „Viaţa studenţească" (nr. 9/1984) : „monografia lui Z. Ornea pune, iată, ideile gherismului nu doar în context local, dar şi în perspectiva sincroniei (unii ar spune : protocroniei) lor : Gherea este cel dintîi în lume care a utilizat, în analizele critice, principii marxiste de estetică". Recenzentul mai vorbeşte şi de „priorităţi" dar acestea se numesc, insistă el, „sincronie". Din două, una : ori Buduca nu cunoaşte limba română ori se teme de „protocronism" cu o încăpăţînare demnă de alt obiect.

■ **RADIO FRANCE** a organizat în luna decembrie 1983, festivalul **„Carte blanche à Harry Halbreich"** consacrat muzicii contemporane din Franţa, Italia, Germania şi România. Sub titlul distinctiv „Roumanie, terre du 9-eme ciel", marele muzicolog francez Harry Halbreich a selecţionat lucrările **„Ursa Mare"** de **Iancu Dumitrescu** şi **„Cumpăna porţii"** de **Octav Nemescu,** doi români consideraţi a fi printre cele mai importante personalităţi componistice ale prezentului.

■ **ANSAMBLUL „HYPERION"** dirijat de către **Iancu Dumitrescu** a susţinut la sfîrşitul anului trecut un prestigios turneu la Viena, interpretînd muzică românească contemporană şi veche. Pentru prima dată au răsunat în **Brahmssaal de la Musikverein** (Viena) nuanţele inedite ale muzicii unor **Iovasco Vlahul** (manuscris considerat ca aparţinînd secolului XIII), **Dometian Vlahul, Macarie Ieromonahul, D. Cantemir, Anton Pann** precum şi Anonimi ce au lăsat **polihronioanele lui Constantin Brâncoveanu şi Alexandru Lăpuşneanu,** atrăgînd atenţia lumii muzicale asupra acestor tezaure româneşti nepreţuite. În sala „Muzeului secolului XX" din Viena, în faţa unui public nu mai puţin entuziast, ansamblul HYPERION a interpretat muzică contemporană semnată de Ştefan Niculescu, Iancu Dumitrescu, Octav Nemescu şi Nicolae Brînduş, alături de piese contemporane austriece. Un prilej de a impune valorile şcoalei de compoziţie româneşti pe orbita marilor circuite universale.

A.S.

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE «PROBA DE NARCISISM»

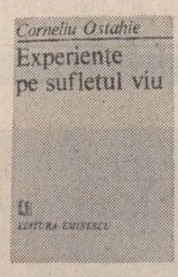

Pe suportul unei meditaţii de factură existenţialistă se construieşte un limbaj metaforic, căutînd naturaleţea numai prin ritmul rostirii, decupînd cu cruzime „experimentală" idei şi stări pentru a încerca să le generalizeze problematic : aşa se prezintă, în cîteva cuvinte, poezia lui Corneliu Ostahie din ultimul volum publicat *), al treilea. Poetul acesta, despre care nu prea am auzit vorbindu-se, are o maturitate a expresiei apreciabilă, singurul reproş posibil fiind abuzul de metafore, mai exact de înlănţuiri ale determinanţilor care se sting, se „neutralizează" metaforic. E un efect folosit din belşug — însă dincolo de el se observă o lăudabilă adîncime a sondajului interior. Sondaj, căci, asemeni unei dizertaţii pe teme existenţialiste, poezia din **Experienţe...** este interogaţia de sine a conştiinţei, „prada ideală" rămînînd desigur propria personalitate. Cu dilematică răsfrîngere, „proba de narcisism" nu ar consta în altceva decît într-o dorită substituire a subiectivităţii — a adoraţiei — printr-o stranie obiectivitate. Introspecţia conduce aici mai puţin la disperare, scrutarea de sine e mai degrabă o ciudă pe imaginea propriei făpturi, o ciudă „artistă", perfectă ca o sferă transparentă ; ceea ce se iveşte din adîncul conştiinţei este Fiinţa Impersonală. Adică suma de atitudini morale în faţa tiparelor şi detaliilor comportamentale. Lupta aceasta, între infernul chipului dat la iveală şi posibilitatea de a-l transcende prin însuşi subiectivul său limbaj, reprezintă tensiunea ideatică a celor mai bune poezii din noul volum. Rostul ei, fireşte : „imprevizibila victorie asupra nacelei / de care eu mă visam înălţat".

Victoria de care e vorba în versurile citate este şi ea una dintre „experienţele pe sufletul viu". Tot mai mulţi poeţi, dintre cei tineri, încearcă o utopică împăcare a ficţiunii cu realitatea, a imaginaţiei realului cu modelul ei. Formele sînt diferite, realizările şi calitatea lor, de asemenea. O propoziţie ca „ficţiunea domină logica", dintr-o excelentă poezie exaltînd „moral" motivul **umbrei (Barbara felapton datisi),** ar rezolva numai aparent abstracta dispută. De fapt ea rămîne un mod de a echilibra raportul în discuţie. Centrul acestui echilibru va fi identitatea lăuntrică, secreta venerare a figurii răsfrînte în sine. Individul narcisic trăieşte **lumea** ca pe o componentă ascunsă a propriului portret, universul însuşi se desenează în conturul antropomorf, este produsul conştiinţei sale ; a pune astfel problema echivalează cu a rupe echilibrul moral, identic, iată, cu „echilibrul închipuirii" (ficţiunii) : „oricînd eu aş putea să fiu o pierdere gravă pentru echilibrul închipuirii / să ies afară din joc să mă sprijin de un perete adevărat / să am revelaţia exteriorului despre care nici nu credeam că există / să relatez tuturor despre ideea imprevizibilă devenită absurdă / şi la sfîrşit să mă-nchin în faţa bunului simţ însuşindu-mi / concluzia sa optimistă : toate acestea nu au nici un rost." Dar cît narcisism, cît narcisism originar e în această atitudine ? Proba de narcisism se identifică aici cu criza morală. După experienţa curajului, cea a fricii : a cumpănirii lucide, nelipsită de umbre sentimentale, de proiecte şi iluzii, regîndind relaţia corectă dintre interior şi exterior. După cunoaşterea şi neutralizarea „socială" a singurătăţii, impresia stabilă că „singurătatea perfectă / nu este niciodată conştientă de sine." Solitudinea narcisică, aşadar, este tocmai această „formă abstractă" care, evitînd să se recunoască — şi deconspire — oferă încă eului şanse intacte de luciditate.

Costin Tuchilă

*) **Corneliu Ostahie : „Experienţe pe sufletul viu", Editura Eminescu, 1983.**

PROZĂ «ÎN CĂUTAREA FAMILIEI»

În rîndul romanelor pentru copii ale lui Vlad Muşatescu ar putea fi pus şi acesta, al cărui al doilea volum a apărut de curînd*). Totuşi, copiii nu mai sînt aici personaje, nici plasa amintirilor nu-i mai cuprinde — cele mai mici ochiuri ale ei aducînd, din trecut, o idilă de adolescent. Cu mijloace specifice literaturii pentru copii, Vlad Muşatescu scrie un roman care se adresează celor mari. Comparaţia cu Till Buchoglindă, operată de Mircea Sântimbreanu, este cît se poate de potrivită dar nu spune totul. „Oglinzile" romanului lui Vlad Muşatescu, numeroase, nu sînt orientate în afară, către lume, nu prind aspecte din curgerea înconjurătoare, ci, dimpotrivă, sînt tot atîtea repere alese din lume cu privirea spre „autor", sînt ochi în care „autorul" se caută pe sine şi cercul strîmt al celor apropiaţi. Ironia trece pe nesimţite la autoironie — astfel că o scenă de înmormîntare poate fi descrisă comic fără ca ceva să pară deplasat.

Dar prima, ca importanţă, dintre „oglinzile" romanului priveşte nu materia epică, nu împletirea realului pe firul roşu al personajului principal, ci însuşi demersul epic, scrisul ca atare. Ar fi, ca să zicem aşa, pagina de hîrtie, prima dintre eul creator şi lume. Limbajul pare a fi, pentru Vlad Muşatescu, o lume vie care te incolţeşte de pretutindeni, un alt regn vegetal ce trăieşte latent dînd naştere, la prima atingere, tuturor formelor posibile ; este o oglindă în care se reflectă forme transparente, o viaţă cu sînge incolor.

Şi totuşi, unele limite ale sistemului sînt vizibile făcînd să planeze asupra unui astfel de stil ameninţarea efectului de seră. Foarte rar vom întîlni, la scriitorul nostru, instrumentele originale ale scrisului, acea peniţă, să zicem, care, precum plugul în lumea vegetală, trage primele linii de coagulare a senzurilor în lumea logosului. Faptul este semnificativ, pentru că Vlad Muşatescu aminteşte destul de des despre actul scrisului. Maşina a luat locul instrumentelor respective (aici fiind comparată cu zarurile la jocul de table). Înlocuirea unei pirghii cu o unealtă atît de complicată aduce, parcă, peste relaţia originală un hazard calculat ; este, în ultimă analiză, un joc secund implicînd un anume formalism de aparat, o ne-sinceritate regizată, o complicitate cu cititorul — un joc în sine pe anume porţiuni, cu vădite accente de histrionism. Aceasta mi se pare a fi discuţia mai adîncă provocată de autor. Mobilul acţiunii romanului este tocmai căutarea unui „manuscris", a unui „gramovnic", cum i se spune ironic (plasînd scrisul de mînă în epoci vetuste) : însemnările făcute de bunicul, Tata Petre, pierdute după ce pe baza lor un scriitor arivist (la înmormîntarea căruia se amuză Conan Doi) a scris un roman de succes. Investigînd cazul, Conan Doi, nepotul, trebuie pe de o parte să revină în oraşul natal, iar pe de altă parte să stea de vorbă cu toate rudele care l-au cunoscut pe bătrîn. Surpriza cea mare : imaginea formată despre fiecare văr sau unchi în parte se schimbă în momentul reintîlnirii, după atîţia ani. Anoste, fără personalitate, rudele lui Tata Petre încep treptat să se diferenţieze pe măsură ce nepotul se interesează de scriptul original. Devin, revăzute, oameni vii ai unei opere vii, pierdută în forma ei, refăcută abuziv, „maşinist". Găsirea personajelor înseamnă, de fapt, recuperarea operei şi a acestui scriitor de cărţi populare care a fost Tata Petre. Cît despre manuscrisul original, el nu mai poate fi recuperat : peisajul s-a schimbat, în locul caselor şi a străzilor de altădată au apărut cartiere de blocuri. Faţa pămîntului însăşi nu mai este modelată de mîna omenească, ci se supune maşinii. Autorul se acuză, astfel, şi se apără în acelaşi timp. Actul creaţiei înseamnă, el însuşi, re-facere, iar nu facere, căutare a timpului revolut în reminiscenţele lui. Primăvara limbajului, aceste înflorescenţe de cuvinte ivite fără nici o regulă anume, mai degrabă urmînd hazardul, ar putea fi „manuscrisul" dorit, esenţa regăsită a scrisului.

Nicolae Georgescu

*) **Vlad Muşatescu : „Contratimp", vol. II, Editura Albatros, 1983.**

CRITICĂ «TIMPUL DIALOGULUI»

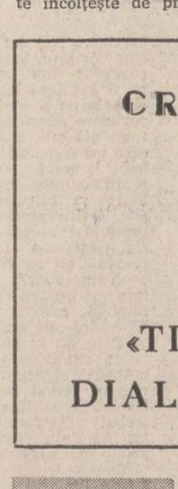

Umbra protectoare a lui Livius Ciocârlie pluteşte peste această elegantă carte *) consacrată „operei de tinereţe" a lui Marin Preda, carte cu care debutează unul dintre cei mai dotaţi tineri critici timişoreni, Vasile Popovici. Trebuie să mărturisesc totuşi de la început faptul că nu am sesizat imediat reala semnificaţie a titlului volumului de faţă. Am avut nevoie de oarecare răbdare pentru a remarca un fapt interesant şi care, am impresia, nu a fost pînă acum observat de comentatorii acestui, repet, incitant eseu critic : **timpul dialogului** trimite mai puţin, în cuprinsul textului critic la o analiză a strategiilor conversaţionale din perspectiva teoriei actelor de vorbire („speach acts") şi mai mult la studiul semiotic al „dialecticii textului şi a subtextului, a fundamentalului lor dialog" (p. 8). Dacă o superioară insistenţă în prima direcţie menţionată ar fi putut fi cu totul profitabilă (Marin Preda fiind, alături de Caragiale, un maestru al structurilor narative preponderent dialogale), nici „timpul dialogului", aşa cum este el „cronometrat" de Vasile Popovici, nu-şi dezvăluie o profunzime mai puţin seducătoare. Pentru a rezuma, e vorba în eseul lui Vasile Popovici de tentativa descrierii unei biografii sui-generis a „imaginii ascunse", prin cuprinderea fenomenologică a textului, în urma unor „relecturi obstinate". Vasile Popovici dovedeşte în cartea sa una din calităţile pe care Barthes le credea specifice „noii critici", opunînd-o totodată „asimbolicei" acuzate de „vechi". În fapt, actul critic, aşa cum apare el la Vasile Popovici, înainte de a fi o asimilare a arsenalului semiotic, este, în spiritul acestuia, o prelungire a operei înseşi. Într-adevăr, criticul ne apare aici în postura acelui personaj al nuvelei **În ceată,** singurul dintre toţi investit cu o **competenţă semiotică.** El este cel care **vede,** el este cel pentru care lumea (textul) nu există ca suprafaţă, ci ca adîncime, deci ca paradigmă de semnificaţi pe care inteligenţa „văzătoare" (critică) este capabilă să-i aducă la lumină, nu fără a menţiona în prealabil că lectura „profunzimilor" textuale nu contravine celei ce mizează atît de mult pe „referenţialitate", menţinîndu-se deci la primul palier al semnificantului narativ. Pentru a rămîne în limitele cărţii aici discutate, să precizăm că tensiunea fundamentală de la care se revendică ea şi pe care încearcă să o reconstituie este tocmai relaţia textuală dintre poetica realistă ce generează nivelul de suprafaţă al epicii lui Marin Preda şi reţeaua de „figuri" ce compun acea parte a aisbergului textual **ascunsă vederii.** Refăcînd cu dexteritate această reţea, organizînd-o de-a lungul unor axe ale imaginarului, Vasile Popovici restituie întreaga constelaţie tematică, simbolică sau obsesională care proliferează **nevăzută** sub nivelul suprafeţei textuale, dar fără a fi totuşi deliberat „ocultată". Sintaxa imaginarului devine astfel organizată într-o emblematică a textualizării, după modelul timişorean deja invocat. Mai trebuie totuşi aici amintit, pentru a fi integral în spiritul adevărului exegetic, că pentru un asemenea demers optase şi Marian Popa, într-un întins studiu din **Competenţă şi performanţă** consacrată nuvelisticii lui Marin Preda. Ultimul capitol al studiului lui Vasile Popovici **(Tehnica autointerpretării)** „demontează" mecanismele textuale ale uneia dintre mărcile definitorii pentru proza lui Marin Preda. Aici nu mai întîlnim acea obstinată încotoarcere pe dos a mănuşii textului pentru că acesta însuşi îşi desconspiră imediat autoreferenţialitatea. Procedeul autointerpretării, care constă în lectura din interior pe care şi-o face textul, e supus de fapt eforturilor de ansamblu ale criticului de **punere în lumină,** de **vizualizare** a unui conţinut semantic pe care prejudecata „referenţialităţii", „poeticii verosimilului", „realismului" etc. părea că-l refuză prozei unui mare artist ce-şi găseşte, iată, un interpret inteligent şi aplicat, hermeneut inspirat al unor texte realmente „profunde".

Cristian Moraru

*) **Vasile Popovici : „Marin Preda — timpul dialogului", Editura Cartea Românească, 1983.**

arhiva «Luceafărului»

Pe urmele lui Ion Pillat

Întîlnită-mă într-una din dimineţile lui decembrie 1983, sunînd la uşa unui apartament situat într-un bloc foarte apropiat cinematografului „Favorit" din Drumul Taberii. Gazda, o femeie frumoasă, distinsă, mă primeşte într-un birou în care stăruie obsedant o mulţime de amănunte dintr-un trecut pe care istoria literară merită să-l cunoască : biroul cu motive româneşti, sculptate, rămas de la Ion Pillat, pe el o miniatură cumpărată de la buchiniştii de pe malul Senei, „Caravela lui Columb", călimara, un „geniu înaripat" în bronz, o fotografie mare din tinereţea scriitorului şi multe alte nimicuri păstrate, bineînţeles prin grija pioasă a lui Dinu Pillat, iar azi a soţiei acestuia şi a Monicăi Pillat.

— Este interesant să amintim cititorilor, mai ales că volumul abia se mai găseşte prin vreo librărie, cîteva date în ce-l priveşte pe Ion Pillat.

— S-a născut la 31 martie 1891 şi a murit la 17 aprilie 1945, la Bucureşti. A urmat cursul inferior de liceu la „Sf. Sava", completîndu-şi studiile şi dîndu-şi bacalaureatul la liceul „Henri IV" din Paris. A obţinut tot la Paris licenţele în litere şi în drept. Prima lui poezie a fost „Notre Dame de Chartres", după ce vizitase vestita catedrală din oraşul apropiat Parisului. În urma recomandărilor lui Titu Maiorescu, a publicat apoi poeme în „Convorbiri literare", dar, prin intermediul lui Horia Furtună l-a cunoscut la Bucureşti şi pe Alexandru Macedonski, căruia i-a frecventat cenaclul, ba ceva mai mult, i-a editat volumul „Flori sacre", după cum lui Bacovia i-a editat volumul „Plumb". Descendent prin bunică din familia Brătienilor, s-a căsătorit cu pictoriţa Maria Procopie-Dumitrescu, cea care debutase (încurajată de Steriade) sub pseudonimul Brateş. În 1916, i s-a născut fetiţa Pia, iar la 20 noiembrie 1921, fiul său Dinu, care va deveni, ca şi tatăl său, un literat cunoscut. Pe lîngă volumele proprii, în general, cred, suficient de cunoscute, Ion Pillat a alcătuit o serie de antologii interesante, ca de pildă poezia „Toamnei". De asemenea, a scos împreună cu Tudor Arghezi revista „Cugetul românesc", iar cu Adrian Maniu revista „Flacăra". Personal, a publicat poezii, însemnări, articole, portrete, etc., **în aproape toate publicaţiile literare ale vremii.**

— Ce lucrări au rămas totuşi nepublicate ?

— Volumul de versuri „Drum lăuntric", apoi volumul de traduceri „Sufletul altora".

— Acest prim volum, „Poezii", apărut de curînd, nu s-a aflat cumva, iniţial, la editura „Minerva" ?

— Ba da, se încheiase chiar un contract de editare, dar iată că... s-au pierdut nouă ani ! De aceea am primit, cu emoţie şi recunoştinţă din partea directorului editurii Eminescu, sarcina să îngrijesc eu volumul despre care discutăm. De altfel, trebuie precizat că încă din volumul „Itinerarii istorico-literare" (Editura **Minerva** 1978), ediţie de Dinu Pillat îngrijită de **George Muntean**, se precizase planul operelor lui Ion Pillat, aşa cum reiese şi din facsimilul primului tom apărut acum, la pagina 26, plan alcătuit de autor, un fel de testament care stabilea ca opera să-i fie tipărită în trei volume corespunzînd celor trei faze ale creaţiei lui — (parnasian-simbolistă, tradiţionalistă, neoclasică). Se poate face însă acum precizarea că vor mai urma celor trei volume **alte trei.** Anume, al patrulea ar cuprinde „Exerciţii de echivalenţe lirice" (traduceri din Francis Jammes, Baudelaire, Georg Trakl, Goethe, Mallarmé ş.a.), volumul al cincilea „Mărturisiri — portrete lirice I şi II" împreună cu eseurile şi conferinţele ulterioare, ca şi volumele „Tradiţie şi literatură" şi „Răsfoind clasicii noştri". Lucrările ar urma să se încheie cu un volum cuprinzînd pagini de corespondenţă şi documente de istorie literară. Acest prim volum apărut recent a păstrat alegerea şi ordinea poeziilor aşa cum au fost hotărite de Ion Pillat în volumul „Poezii" — 1906—1916, ediţie definitivă, „Fundaţia regală pentru literatură şi artă", 1944 — fiecărei poeme din „Casa amintirii", „Visări păgîne", „Eternităţi de-o clipă", „Amăgiri" şi „Grădina între ziduri", plus în „Addenda" cinci poeme în proză reconstituindu-se istoricul, modificările, variantele.

— Pe lîngă îngrijirea ediţiei respective, Cornelia Pillat cu ce-a mai contribuit la acest volum de 512 pagini, ce merită a figura în orice bibliotecă bună ?

— Cu un capitol intitulat „Din laboratorul creaţiei" — paginile 469-495. În prezent, se bate la maşină volumul al doilea amintit mai sus.

— V-aş ruga să vă reamintiţi unele secvenţe ce n-au intrat nici în cele ce s-au spus despre Ion Pillat în aceste 512 pagini, cărora lector le-a fost prestigioasa scriitoare Doina Uricariu.

— Ştiu eu ? Poate amănuntul că la un moment dat, Ion Pillat strînsese absolut toate poeziile lui Tudor Arghezi găsite prin reviste şi, ducîndu-se la acesta, îi dăruise manuscrisul respectiv, care de fapt a constituit primul volum al autorului „Cuvintele potrivite". La fel în cazul lui Bacovia de care am mai amintit : într-o casetă plasată la sfîrşitul volumului „Plumb" se precizează : **„Ediţia de faţă făcută de Ion Pillat a fost revăzută şi aprobată ca definitivă de autor".** În al doilea rînd aş observa că istoricii literari de azi l-au înţeles mai bine pe Ion Pillat decît cei din trecut. Vorbesc de criticii literari, nu şi de alţi scriitori. Fiindcă V. Voiculescu, de pildă, îi scrisese pe fila de control a volumului de „Poezii" ale acestuia — ediţia definitivă — : „Cu admiraţie şi frăţească dragoste poetului Ion Pillat prin a cărui stăruinţă s-a alcătuit şi publicat această carte. V. Voiculescu, august, 1944". După acest autograf sînt următoarele versuri : „Ce foc tinjeşte-n versul smuls tainelor tăcerii / Şi cît sînt de curate carateie durerii..." Pe o altă filă a aceluiaşi volum, autorul a transcris şi o poezie rămasă inedită. Iat-o : „Toţi cei ce spargem lumii carapacea / în cătărămi de duh să-i stringem pacea, / Din ce în ce mă-nduplec cu mişeii : / Nu mai vînez, ci îmblînzesc azi leii. / Nu aur, ci azur eu dărui plebei. / Sînt unul din cei şapte contra Tebei. Noiembrie 1944".

— Locuiam pe atunci, — îşi aduce aminte gazda — în casa de pe strada Pia Brătianu nr. 8, azi strada „Olga Bancic". Ion Pillat dispunea la primul etaj al clădirii de un apartament mobilat cu rafinament, în sensul că fiecare mobilier, fiecare tablou, ca acelea realizate de soţia lui, Maria Brateş, erau puse în valoare cu o anumită taină şi frumuseţe. În acest apartament aveau loc un fel de şedinţe de cenaclu literar, la care participau, de exemplu Ion Minulescu, Em. Bucuţa, Ion Barbu, Tudor Vianu, Vintilă Rusu-Şirianu, Luca I. Caragiale, Al. O. Teodoreanu şi atîţi alţii. Pe mine mă chema uneori în bibliotecă, îmi dam seama că îi face plăcere să discute despre cărţi de proză şi poezie, arătîndu-mi ediţii deosebit de rare. Observam încă de pe atunci pe chipul lui o anumită suferinţă, era vorba de o hipertensiune supărătoare.

— Cum a murit ?

— Se ducea la o serată literară împreună cu soţia lui, Maria Brateş, invitaţi de Oscar Walter Cisek. În dreptul unei farmacii din Piaţa Romană a avut o congestie cerebrală. A fost adus acasă imediat, dar la scurtă vreme a încheiat ochii pentru totdeauna. Odihneşte la cimitirul Bellu, alături de soţia lui, Maria Brateş, care s-a stins cu şase luni înaintea soţului meu, Dinu Pillat.

— Iar despre autorul romanelor „Moartea cotidiană" şi „Tinereţe ciudată" ?

— Da, vă voi relata altădată, începînd cu perioada cînd i-am fost colegă de facultate, cînd de fapt ne-am şi cunoscut...

Consemnări de Al. Raicu

Ion Pillat la vîrsta de 3 ani ● Ion Pillat, soţia acestuia, pictoriţa Maria Brateş, şi fiul lor, Dinu Pillat (la vîrsta de 4 ani)

Cincinat Pavelescu: «Îmi vreau ţara în linişte, fericire, bogăţie şi lumină»

Numele lui Cincinat Pavelescu este îndeobşte pus în legătură cu epigrama, romanţa, serenada, cantilena, fabula, specii socotite cel mai ades „uşoare" deşi toate acestea, încă din zorii creaţiei artistice îşi aveau aceeaşi însemnătate alături de celelalte genuri, în ansamblul unei literaturi.

Deopotrivă cu „Serenadă", „Pentru ochii tăi frumoşi", „Intimă" („Îţi mai aduci aminte, doamnă...") etc., etc., Cincinat a scris imnuri şi ode, şi-a încercat condeiul, singur sau în colaborare cu Al. Macedonski în domeniul tragediei („Saul", „Irina, împărăteasa Rizanţului") cu aceeaşi inspiraţie a poetului de vocaţie, ale cărui versuri de gingaşă muzicalitate l-au făcut preţuit în epocă, ades „serenadele" fiind puse pe muzică, rezistînd şi încîntînd pînă astăzi.

Poetul şi epigramistul, aşadar meditativul îndrăgostit şi umoristul ajungînd uneori pînă la ironie şi sarcasm, a fost un mare patriot, punîndu-şi nu numai condeiul, dar în special activitatea sa de zi cu zi în folosul apărării idealurilor de independenţă şi unitate naţională. Această latură, atît de puţin cunoscută a personalităţii lui Cincinat Pavelescu, redescoperă astăzi, datorită documentelor pe care le posedăm, un om de excepţie, prin munca şi truda sa de-o viaţă. Vom descifra, deocamdată, cîteva aspecte legate de unitatea naţională a românilor căreia i s-a dedicat îndeosebi în perioada anilor 1917—1924.

Deşi născut la Bucureşti, Cincinat Pavelescu îşi trage obîrşia de pe Milcov, de la Plaineşti unde şi-a petrecut anii copilăriei. A debutat sub auspiciile acestor locuri şi mai ales a riului, devenit prin acea „sorbire" simbolică de la 1859 înfrăţitor al „fraţilor de-un sînge". Aşadar el a semnat cele dintîi versuri cu pseudonimul **De la Milcov,** nu numai în semn de respect faţă de originea sa ci şi ca dorinţă de afirmare literară în întreaga ţară. În întreaga ţară pe care a colindat-o şi cunoscut-o, lucrînd la Rîmnicul-Sărat şi Galaţi, La Corabia şi Craiova, la Sinaia şi Buftea, la Zîmnicea şi Bucureşti, la Cluj şi Baia Mare, statornicindu-se în ultima parte a vieţii la Braşov, acţionînd pretutindeni pentru răspîndirea culturii naţionale în cele mai largi mase, prin miile de şezători la care a participat, prin presă, dar şi în calitatea pe care a avut-o ca judecător, apărîndu-i pe năpăstuiţii soartei şi în unele rînduri pe muncitorii militanţi pentru cauza înaltă a unei vieţi mai drepte şi mai bune.

Poetul **De la Milcov,** la 1909, cu prilejul sărbătoririi semicentenarului Unirii Moldovei cu Ţara Românească dedică evenimentului poema **24 ianuarie 1859 — dialoguri patriotice,** iar despre actul Unirii are posibilitatea să scrie în amintiri şi memorii cu căldura celui crescut pe malurile celebrei ape.

Începutul celui dintîi război mondial şi pătrunderea armatelor germane în Muntenia îl determină pe Cincinat, în dorinţa de a sprijini cu toată forţa lupta României împotriva invadatorilor, să ajungă, făcînd un mare ocol (la fel ca O. Goga şi N. D. Cocea), prin Petrogradul revoluţionar, prin Finlanda şi Suedia, la Paris. Cunoscînd bine Parisul, încă din timpul studiilor şi al altor călătorii, îşi reia legăturile cu vechii prieteni, făcînd noi şi importante relaţii politice şi culturale îndeosebi după căsătoria cu artista Alice Viardot Garcia. Arborele genealogic al acesteia ne duce în timp la celebra familie de cîntăreţe de origine spaniolă, Maria de la Felicidad Garcia-Malibran şi, la fel de remarcabila ei soră, Pauline Garcia (1821—1910), aceasta din urmă mamă a lui Paul Viardot, fiu natural al lui Ivan Turgheniev. Fiica cea mare a lui Paul Viardot, Isabela, era soţia marelui om de stat Rene Viviani, cel dintîi ministru al muncii din Franţa şi Preşedinte al Consiliului de Miniştri în 1914—1915, iar a doua fiică, Alice Viardot, devine soţia lui Cincinat Pavelescu. În acest fel, Cincinat este cumnatul lui Rene Viviani, avînd posibilitatea să se folosească de această relaţie în perioada recunoaşterii Unirii de la 1 Decembrie 1918, în Franţa şi pe plan mondial (Isabela Viviani, una din cele mai interesante luptătoare feministe din Franţa vremii, năzuia să ajungă Preşedinta Republicii, dar moartea neaşteptată i-a stăvilit ascensiunea).

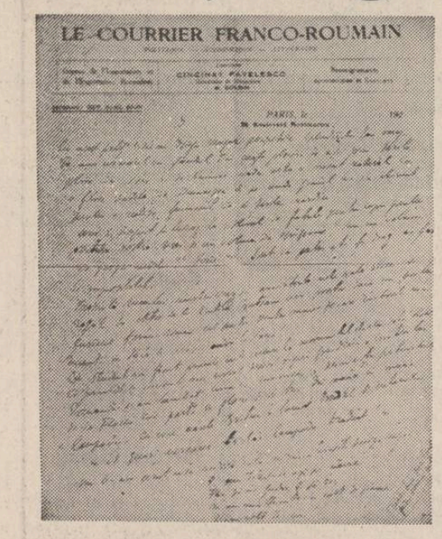

LE COURRIER FRANCO-ROUMAIN

Scrisoare a lui Cincinat Pavelescu către Gh. D. Mugur

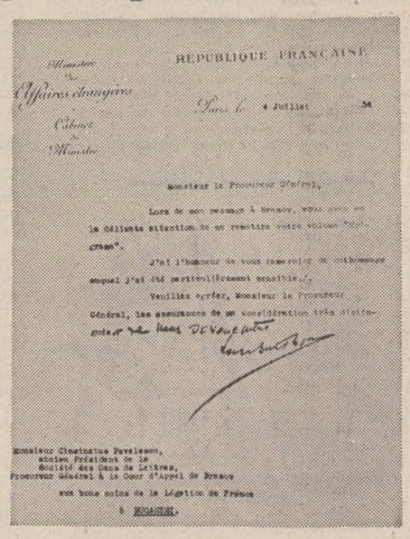

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

Scrisoare către Cincinat Pavelescu de la Louis Bartout

Muncind în strînsă legătură cu Elena Văcărescu şi Anna de Noailles, frecventînd cercurile cele mai distinse ale Franţei epocii — Paul Fort, Marcel Proust — Cincinat Pavelescu devine unul dintre militanţii recunoaşterii Unirii Transilvaniei. În acest scop organizează întîlniri artistice, concerte şi spectacole publice, şezători şi alte acţiuni prin care era prezentată arta, cultura şi literatura românească, exprimîndu-se cu limpezime ideea unităţii naţionale, necesitatea integrităţii teritoriale. Şi-a desfăşurat activitatea, de asemenea, în presa franceză la „Les Annales", „Excelsior", „La Liberté", „Paris Midi", „Le courrier de centre", „Le monde nouveau".

În acelaşi scop face să apară, de la 6 decembrie 1920, la Paris, **Le courrier franco-roumaine — politique, economique et litérraire,** hebdomadarul avîndu-şi sediul în 33 rue Pigalle şi adunînd semnături prestigioase din ţară şi străinătate în scopul slujirii acestei idei. Apariţia şi întreţinerea publicaţiei era suportată de Cincinat Pavelescu, scriitorul vădind nu numai o deosebită capacitate organizatorică dar riscîndu-şi modestele venituri, deci slujind şi material, nu numai moral, cauza unităţii românilor:

> „Azi scot un ziar apreciat de toată lumea. Toţi cred că sînt numit de guvern şi înecat în subvenţii şi eu nu primesc nimic. Am ipotecat o casă a soţiei mele, Alice, ca să pot fonda acest ziar care face atîtea servicii ţării. Iată viaţa mea întreagă". (Scrisoare către Gh. D. Mugur — 1921).

Din şirul numeros de scrisori pe care le trimite în ţară citorva prieteni apropiaţi — îndeosebi lui Gh. D. Mugur, M. Dragomirescu, A de Herz, Corneliu Moldovanu — se desprinde acţiunea de mare însemnătate pe care a desfăşurat-o vreme de şapte ani în capitala Franţei.

> „De la plecarea mea din ţară, unde ştii că războiul nu-mi lăsase în picioare, decît mormîntul părinţilor mei de la Bellu — casa, biblioteca, manuscrisele şi tot ce strînsesem într-o viaţă întreagă fiindu-mi distruse — n-am scris multe versuri. Socotesc însă că mi-am servit neamul şi ţara făcînd poezie vie, adică acţiune şi propagandă". (Către A. de Herz, 1922).

„Eu n-am încetat să scriu în reviste şi jurnale şi să fac propagandă vie şi folositoare. Relaţiile mele în presă, în politică şi literatură sînt foarte importante". (Către M. Dragomirescu, 26 martie, 1923).

„Închipuieşte-ţi... c-am primit o invitaţie de la **Federaţia interaliată a vechilor combatanţi,** ce ţine în America, la 10 oct. un mare congres, să iau parte din partea României... Mi se cere să fac cîteva conferinţe despre România şi să organizez cu Alice Viardot cîteva concerte de propagandă şi şezători... American Legion care ne invită are trei milioane de membri. Ce formidabilă propagandă s-ar putea face !... Alice, care e cumnată cu Viviani, ar avea un succes formidabil în America, unde Viviani e popular şi unde Paulina Viardot, mama ei mare, a fost sărbătorită de marile reviste cu prilejul centenarului... de 15 zile, sînt oaspeţii noştri patru artişti români, dintre care Bobescu şi Jelescu sînt nişte artişti extraordinari. Ce mai număr aş face în America cu ei !" (Către Gh. D. Mugur, 1922).

„Am sfătuit pe d-l Brisson să facă nişte numere (în „Les Annales") despre români : politica, literatura, academia, finanţele, armata, agricultura, sportul, industria. El a găsit ideea excelentă". (Către Gh. D. Mugur, 1923).

„Ai văzut ce presă mizerabilă are Partidul liberal în toată Europa. Pălţănea a atras atenţia d-lui Duca, spunîndu-i să înfiinţeze biroul de presă şi să facă ceva pentru ca Franţa să fie informată regulat despre România.... Ai auzit de un oarecare Constantinidi ?.... Informează presa cu informaţii în contra ţării, crezînd că astfel îl serveşte pe Vaida, care îl protejează. Luna trecută a publicat în **L'éclaire** de sub direcţia lui Emile Buré un articol în care Brătienii sînt trataţi de bandiţi şi guvernul de incapabil şi gheşeftari ordinari" (Către Gh. D. Mugur, 19 aprilie 1923).

Lunga corespondenţă cu Gh. D. Mugur edifică asupra patriotismului său din acei ani zbuciumaţi. Cerînd mereu ajutor oficial din ţară, de la virfurile oligarhice care-şi realizau numai propriile lor interese, ambasadorul neoficial al culturii noastre la Paris se dovedeşte un îndrjit propagandist naţional, imposibil de clintit de pe poziţiile pe care se situase, convins că : „Un popor nu se impune numai prin combinaţiile financiare şi intrigile politice, dar mai cu seamă prin aportul său original la cultura universală. Şi nu-ţi închipui... cîte elemente admirabile, care ar face faţă ţării, nu stau în umbră şi nu lincezesc din cauza lipsei de încurajare oficială. Eu însă sînt decis, iarna asta, mai mult ca oricînd, să fac să triumfe în cîteva şezători memorabile geniul artistic al rasei noastre".

Vorbea un om fără nici un venit material, ducînd o sărăcie aidoma cu a scriitorilor de la 1848, bucuros că poate realiza cît de mici fapte pentru cultura naţională, pentru impunerea prestigiului României peste hotare.

Desigur că au existat în viaţa lui Cincinat şi momente de cumplit dezechilibru moral, care l-au dus la gîndul sinuciderii, mărturisit intim în cîteva rînduri de omul care-şi vindea ediţiile princeps din bibliotecă — singurele „bunuri materiale" la care ţinea şi singura lui mîngîiere, — pentru a-şi plăti chiria şi a-şi asigura traiul zilei de mîine. Scrisorile sale din acele momente sînt cutremurătoare : „Chiria n-am putut-o plăti. Ni s-a dat un termen de 15 zile. Vai de noi ! Tu nu cunoşti spaima de a-ţi vedea lucrurile (sărăcia) vîndute în stradă cu toba. Totuşi, iată la ce sînt expus. Cînd mă gîndesc la iluziile bietei mele Alice, îmi vine să plîng. Te rog, dragă Georges, tu eşti bun, puternic, n-ai inimă de ministru. Nu mă lăsa să înnebunesc. Cu ce cuvinte să te mişc şi să-ţi mulţumesc ?"

Omul acesta, care nu se gîndea la interesul său personal şi care a murit în cumplită sărăcie, a înţeles că virfurile conducătoare îşi făceau interesele sugînd averile ţării, că de la aceştia nu avea ce aştepta în lupta pe care o ducea cu asiduitate pentru propagarea culturii şi a spiritualităţii naţionale peste hotare. În umanismul său larg a fost multă vreme tentat să creadă că poate exista o dreptate oficială care să-l înţeleagă şi să-l sprijine. Neaflînd-o, izbucneşte acum cu vehemenţă : „La drept vorbind, eu n-am slujit decît ţara ! De altfel nici nu solicitasem nimic. Ştii obiceiul meu. Capetelor încoronate să le oferi totdeauna dar să nu le ceri nimic", căci, în fond, „cei tari, hotii sînt în capul bucatelor". Şi astfel, în condiţii din ce în ce mai grele, şi neaflînd nici un fel de baghetă magică a vreunei zeiţe care să-i preschimbe mizeria în „abundenţă cuviincioasă", după o nouă şi aspră disperare, cînd simte că „se apropie pacea", că „toate resorturile fiinţei mele sînt rupte" din cauza potentaţilor vremii, că „mare binecuvîntare e şi moartea". Îşi înfrînge (a cîta oară ?) durerea numai la gîndul patriei : „Vreau încă să mai sper. Am nevoie să revăd ţara. Trebuie să plec !" Revine în ţară, continuînd să lucreze, editînd revista „Brasovul literar", scriindu-şi paginile de memorialistică şi mai ales ultimele fabule şi epigrame, în care îşi face loc, cu ascuţime, tematica politică. „Vezi, dar, că veselul Cincinat de odinioară e de nerecunoscut — va mărturisi singur. Anul acesta împlinesc 50 de ani de viaţă şi 30 de literatură. Rezultatul : pribeag, în mizerie, uitat, bolnav, nervos, nenorocit". Singura dragoste rămîne patria căreia îi dedică crezurile şi visurile sale de mîine.

Scrisorile rămase de la Cincinat Pavelescu sînt documente politice, sociale şi culturale deosebit de preţioase pentru recompunerea personalităţii sale dar mai ales a epocii pe care a străbătut-o îndeosebi între 1917 şi 1924. Ele sînt reale contribuţii la înţelegerea acestei etape de pe poziţia unui scriitor demn, de mare onestitate şi profund iubitor de ţară : „Îmi vreau ţara în linişte, fericire, bogăţie şi lumină".

Victor Crăciun

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Martorul

Ţăranul Constantin Turturică de ani optzeci etate
Mai poate duce sacul de grîu al adevărului, în spate
Mai ştie purta la piept dreptatea cît un viţel de nouă luni,
Şi la subsori cîte doi berbecuţi mai grăsuni
Constantin Turturică, ţăranul, nu poate spune minciuni :
El are ochii roşii, ca ai huluhului de turturea
De cît fum au scos lemnele de salcie pe foc de vreme rea ;
La un capăt flacăra i se văicărea cetoasă,
La celălalt apele lemnului verde aduceau mîl de cenuşă prin casă :
De-atîta viscol, nici o dată sobele ţăranilor din cîmpie, n-au tras,
Încît palmele lor sînt mereu afumate ca peştele gras.
Punîndu-şi deci pe masă crapii palmelor lui preacurate
A vorbit ţăranul Turturică şi-a făcut dreptate :
„Am umblat la şcoală cu Zaharia Stancu, dintr-a-ntîia pînă-ntr-a cincea
Cum era şcoala primară pe-atuncea ;
Drumul învăţătorului Gheorghe Bragadiru
Pe bocancii căruia ningea mereu de la tabla-nzăpezită cu tibişirul ;
Pe mine şi pe Zaharia ne-a împreunat într-o bancă,
De parcă ne-ar fi dat să sugem de mici la aceeaşi ţărancă ;
De parcă eram doi ormăsari tineri de-o dată la ham
Aşa ne-a-mpreunat domnul Gheorghe Bragadiru de învăţam.
Zaharia era premiul întîi şi cel mai bogat la compunere
De-a făcut Călmăţuiul mai lat decît Dunărea care-i Dunăre ;
La tot ce nu puteau să răspundă ceilalţi elevi
Zaharia se ridica-n locul lor, ca Oedip cel peste evi
Punînd Sfinxul cu botul pe labe
Cu două boabe.
Domnul Bragadiru ne-a zis într-o ziuă, cînd rămăsese clasa goală :
Mă, dac-aş avea eu bani, pe-amîndoi v-aş ţine la şcoală ;
Pe Stancu Zaharia, pe tine, Turturică. Şi pe Lazăr Filofteia.
Aş mai spune şi altele, dar le-a scris Zaharia, despre anii aceia...
În privinţa cu botniţa de-o poartă ţăranii în cartea Desculţ
Iată ce vreau eu să v-anunţ :
(Şi-aici bătu iarăşi în masă cu cei doi fraţi ai palmelor sale,
În chipul peştilor, vietăţilor cele zodiacale) :
Într-adevăr ţăranilor din Salcia li s-au pus la gură botniţi d-ale ;
Boierul îşi culegea viile cu noi în chip de animale !"
Ţăranul Constantin Turturică, de optzeci de ani etate,
Este ultimul martor al scriitorului Stancu şi-i face dreptate :
El, cu ochii roşii ca ai huluhului de turturea,
Şi-a văzut părinţii cu gura legată şi nu se lăsă prostit de nimenea :
Adică acest neam demult rabdă cu botniţa şi adastă
Strugurii adevărului viţei ce creşte din coastă
Şi din carea Zaharia Stancu n-a stors decît un ciorchine,
Cînd începuse să ne fie şi nouă ţăranilor, bine ;
Aşa să ştiţi de la mine !

ion nicolescu

BIJUTERII CHINEZE

Fata cu veşmînt înţelept

Pe malul apei fata îşi leapădă veşmîntul
un sîn ce-şi dezgoleşte rotund precum pămîntul
abia-l zăresc şi lumea mi se dedică mie
o viaţă am şi asta e clar melancolie

îmi pare dintr-odată că-n aur se preschimbă
şi nu-i decît din clopot fugită a sa limbă
ce nu mai poate bate la ceasul potrivit
cînd eu pe malul apei un vis am întîlnit

o fi chiar adevărul o fi închipuire
m-apropii viu de faţă şi-aş vrea să nu se mire
dar ea nu mă observă şi nu-ndrăznesc s-ating
o pulbere de aur ce mi-a trecut prin gînd

cerînd un drept de viaţă egal cu omenirea
se îmbrăcă îndată şi-mi zise cu privirea
n-ajungem nicăierea toate-s în fel şi chip
ca să existe aur există şi nisip.

Noaptea lui Wang

Se plictiseşte luna în vîrful unui plop
în clipocitul apei tristeţea mi-o îngrop
îmi plec spre munte fruntea şi-n gînd te chem din nou
ca să dansăm iubito pe coaja unui ou

ce frig se face-n lume cînd nu te mai găsesc
şi noaptea nu mai are în ea nimic lumesc
văd drumul înspre tine ca pe-un cuţit ascuns
vai mie ce greşeală că încă n-am ajuns

nici barca n-am umplut-o cu trandafiri şi jad
mă tem că luna cade din plop şi munţii cad
în clipocitul apei şoptind numele tău
e-o răutate luna iar eu nu pot fi rău.

Desen de Sabin Ştefănuţă

mihai păsculescu

Destin

Alerg asemeni vieții nimănui,
destin e dedesubt,
destin deasupra.

Urc în trupul vechi,
ocolesc prăpastia,
îmi verific umbra.

Împreunare

Inima Dunării bate,
în vînt al frunzei tors,
gîndul pulsează
către cîntec întors.

Ninsoarea cuprinde
întunericul,
bate înaltă.
o iamă, o literă
obosesc laolaltă.

Pe ornice, zilele,
încleștate în cruce ;
pe cel mai lung drum
glasu-mi se duce.

Primăvara

Sub streașina Oltului,
în toate punctele cardinale,
carii și miresme,
presimțiri vegetale.

Suflete albe
sugrumate de stele,
pescărași căzînd în apele
Dunării.
Ceea ce simți, ceea ce vezi,
monotonia aceasta, se pare,
e germenul unei livezi.

Drum

Curcubeul
din cremeni
și somnul țărinii
din semeni.

Singele frunzei
grăbește spre lună,
sfredelit este ornicul
de furtună.

Murmur de viață

Cercul se închide,
fără încetare ;
stau să dăltuiesc apa
dintr-o viltoare.

Prundul grăiește prin frunze,
lanțul ripelor se închide,
amprentele mi-s tot mai
departe,
mai nedeslușite.

Picură sînge din iedera
stearpă,
se surpă zăpada verzuie,
pustie ;
sufletul meu trăiește amurgul
adăpostit de veșnicie.

Viltoare

Plouă-n freamăt alb de ape.
se preface o rază în fum
pe ochiul de gheață,
în lumina de-acum.

În noaptea ruginită,
cea de demult
mi-aud auzul,
și-l ascult.

Viața

Un val întunecat
îmi suflă tristețile
ducîndu-le în cercuri
invizibile,
în pustiul cu apă verde.
Mă acopăr cu un țol ;
zăresc prin el,
eternitatea colorată,
cu afunduri aspre.
Deschid tolba,
fumez,
înghit fumul,
lăcătul nou putrezește.

tudor gherman

Stare

Stăm sub piciorul liniștei, sparți.
Nu e nici noapte, nu e nici marți.
Lacom frunzișul zice pămînt
Poate e toamnă, poate e vînt.
Vremea se trage, timpul s-a dus,
Nici către soare, nici către-apus.

Zinc

Fugi, dar degeaba mai fugi să te spele
Îndoiala din umbrele

Lungi ale lunii.
Cum le atingi, scot securea
Și taie hotărîte lumina.
Nici în răgușeala din clopotul
Clintit de oaie în somn
Nu mai poți să te speli.
Cînd îți simte apropierea
Nu mai învechește nimic
Și totul rămîne (doamne ferește !),
Nou.
Poate doar zincul să te mai scape
Zincul, așa cum sună,
În limba română.

Cireș înflorit

Te pot privi, în sfîrșit.
Aproape nemizerabil.
Și pot
Chiar să te bucur cînd vezi
Cît de mult ai putut să mă bucuri.
Dar vin de departe, vin de departe
Cireș înflorit.
Am străbătut
Pînă-am ajuns
Drum lung și barbar.
Dar iată, și trebuie să plec.
Drumul reîntoarcerii este
La fel de lung și cumplit
Și nu se admit întîrzieri
Nici treabă de mîntuială
În toate funcțiile
Pe care le am de resträbătut.

dan emilian roșca

vocea ta

vocea ta monezi de argint
căzînd pe o podea de argint
vocea ta vin roz vărsîndu-se
dintr-un pahar cu picior înalt
în ocean vocea ta
bob de jar așezat pe inima mea

vocea ta vocea ta vocea ta

fertilitatea desperecherii

te-am întîlnit pe tine și am devenit impar îți
spuneam căutînd să te uluiesc dar tu
adunai penele pierdute de vrăbii vindeam
cîte o carte îți cumpăram cartofi
unele nopți mi le petreceam în castelul
de fildeș al doamnei cu părul
lucios care își dorea o spinetă

nu ne doream nu ne doream o viață zmeurie
îți spălai frumoasele mîini în apa
din acvariu cititorul de contoare
îi trimitea proprietăresei ilustrate
cu statui și eu din cînd în cînd
îți făgăduiam că o să
mă apuc de însemnări zilnice

maculata concepțiune

fermentau smochinele
se tăvălea o stea prin nămol

caprele alergau speriate
de umbra unei păsări

ultimele știri despre arpentorul K

din alb în alb pînă-n noapte
din noapte-n noapte pînă-n noapte
pînă la aparența care nu înșeală

stau în fața telefonului

de la care nu aștept nici o dezlegare

localnicii continuă să mă privească tăcuți

un frig ciudat
un frig de te trec sudorile

ochi orb
care le vede
pe toate

rămîne firește

ne rămîne firește sentimentul inutilității a
tot ceea ce este etern ne rămîne să
privim soarele infantil desenat cu creta
pe asfalt ne rămîne o viață pentru
a da din aripi

o
nu de poezie mi-e teamă
ci de veșnicia ei

deschide-mi cutia ta

din vremuri imemorabile
sub țigle doarme femeia aceea
învelită cu măduva spinării mele
și eu spun altceva
și tu spui altundeva
și între firul de iarbă și felia
de pîine cu magiun
se petrec cataclisme cu miros de biblie
și trebuie să-ți spun unii îmi cer bani
pentru a
se duce la chiromanți și la baraca de tir
și eu de aia mă duc să curăț clopote
o dată pe săptămînă dar hai mai
bine să facem dragoste despre altceva
la umbra acestui profet cu genunchii zdreliți

alexandru ivănescu

Atunci

Cine știe,
poate cîndva vreodată,
într-o noapte cu ploi tîrzii și vînt,
în alba ta insomnie voi fi un pisc însorit,
(îndepărtat și rece).
– De unde ? – vei spune, acest amurg
sau răsărit,
în timp ce tamburinele nopții
îți vor lovi timpanele,
genunchii,
ochii

Melancolie

Am început să dau tribut
unor tabieturi curioase –
să torn apă în fîntîni
care seacă mereu
și într-un fel sau altul, să defrișez terenuri
ce niciodată n-au fost răscolite
decît de vînturi amintind
neînțelese pasiuni, jocuri ciudate,
ori drumul cocorilor pe cer...

Picurii grei ai toamnei nu mă tulburâ,
pe umerii tăi goi au și săpat adînc
orbite șterse de timp.
Licărul pietrii de fum e
și vechi amnare pe cîmp ruginesc...

Ei, dar să-ntoarcem pagina asta ciudată ;
viața e viață, nimic altceva.

salvina adam

Marmeluşa

Marmeluşa îi zicem noi.
O cheamă Maria-Irina. Ca pe bunicile ei.
Una dinspre tată
Şi una dinspre mamă.
E boţul nostru viu cu obrajii roşii şi ochii negri.
Ochii de la tata
sprincenele de la mama
mîinile tot de la mama
şi tălpiţele cam mari (de la tata).
O ureche de un fel, altă ureche de alt fel
(parcă mai rotunjoară?)
Împărţite sînt toate ale ei. Mama şi tata. La mijloc Irina cu minuţele albe, cu degetele micimici ţine o bucată de pîine. Roade şi rîde. Ar vrea să spună ceva, dar nu ştie decît „maamaaa"...
La început a zis „caaai"...
— Mulţi cai, mulţi îţi aduce mama şi mînji albi să te joci cu ei — visam cai de la herghelia din cîmp aşa cum îi vedeam cînd eram mică, siluete înalte, pe marginea apei.
Bătea vîntul violet, printre mărăcini, dimineaţa, în soare şi eu strigam după ei: „caaaiii! caaaiii !"
Şi caii mergeau mai departe... Marmeluşa nu pricepe ce spun. Se uită la mine şi stringe piinea în mînă. Iar eu îi povestesc mai departe despre pădure şi apă şi caii care mănîncă flori.
Marmeluşa se ridică singură în picioare şi rîde.
Cînd ai să mergi? Să alergi prin iarbă...
Cea mai mare bucurie pentru mine eşti Tu. Eu sînt Mama.
Cea mai mare bucurie pentru toate mamele din lume sînt copiii lor, cei mai frumoşi copii din lume sînt copiii lor.
Marmeluşa se alintă. O iau în braţe. O sărut după ureche, miroase a curat, a lapte şi-a săpun.
Rontăie încă din piine.
Piinea e bună.
Miroase a primăvară, cu toate că plouă cu ninge. Iarna asta Marmeluşa a avut prima zăpadă. I se prindeau fulgii în gene. Era linişte. „Nu te speria fetiţa mea, e numai zăpada. N-au de ce să te înspăimînte fulgii topiţi pe mîna mea, pe ochii tăi, pe feţele noastre, aşternuţi peste pămînturi, case şi păduri. Fulgii trec, vine primăvara, ca acum... vine vara cu soare şi cai, vine toamna cu mere.
De acum înainte trebuie să te învăţ totul. Lîngă noi e o lume colorată, iar tu eşti cea mai frumoasă. Auzi? Coboară liniştea din deal, trasă cu sania de greierii mici.
Da, vara asta am să-ţi arăt licurici. Şi eu i-am văzut de cîteva ori, dar acum o să-i vedem împreună. E a doua şcoală a mea, şi mi-e puţină teamă pentru că trebuie să ştiu bine lecţia de la Animami, bunica ta, care şi ea o ştie de la Omi, străbunica ta.
Am să-ţi povestesc mult. Şi poveşti cu pitici scrise de tata şi poveşti adevărate.
Afară plouă cu ninge.
Mă aud vorbind tare, tu te uiţi la mine şi cu steluţele negre din ochi, întinzi minuţa.
— Maa... maaa...
— Uf, Marmeluş, ce-ai făcut ?
Şi scutur din pătuţ fărîmiturile de la bucata de piine.

REMEMORĂRI ALTĂ TERASĂ

— file de jurnal —

Mai, 1973 Mogoşoaia

După prînz a apărut meteoric, Nichita, cu un taxi din care a descărcat doi saci de hîrtie legaţi la gură. Explică amuzat că a venit să locuiască mai multă vreme deoarece a rămas fără acoperiş. Stătuse, un timp, cu chirie la un numismat al cărui nume nu l-am reţinut. Nu-i reproşa nimic gazdei decît că era foarte somnoros. „Şi de aici, bătrîne, nepotriviri de caracter"... Vrea să stea undeva mai aproape de mine promiţînd să facem program de lucru cu ore fixe. De la atît pînă la atît lucrăm, apoi ne citim reciproc şi bem cuvenita **berică străineză.** În prima zi am început programul de la coadă. L-am instalat în camera de alături, purtînd numărul 26 şi la ora cînd scriu aceste rînduri îl aud vorbind de unul singur.
Recită, desigur ceva, după ritmul sacadat şi mă gîndesc că mîine vom avea o zi bogată.

★

Mai, 1973 Mogoşoaia

E ora trei noaptea şi sînt sculat de pe la şase. Vecinul meu Nichita e matinal şi proaspăt ca un nou născut. Bate discret dar insistent şi mă invită de dincolo de uşă la o **purificare poetică.** Pun ceva pe mine şi traversez scurtul coridor moţăind. În camera spaţioasă cei doi saci şi-au deşertat conţinutul. Sute de foi împrăştiate pe masă, pe scaune şi pe patul liber. Nichita e îmbrăcat şi bănuiesc că n-a dormit o clipă. Îmi arată ceva spre geam. Dincoace de gratii stau aliniate o duzină de sticle cu bere. Mi-a citit, cu mici pauze pînă aproape de nouă. Apoi am îmbucat ceva şi am făcut o mică plimbare prin parc. Apoi a urmat o nouă repriză de lectură. Pe la prînz apare Gheorghe Pituţ pe care-l las să asculte şi în locul meu. Mă tîrăsc în cameră şi adorm. E ora trei noaptea. Sînt odihnit şi înainte de a mă apuca să mizgălesc ceva aş. vrea să fac o plimbare. Din camera vecină se aude neobosit şi melodios vocea lui Nichita. Citeşte în continuare cu aceeaşi prospeţime.

★

Mai, 1973 Mogoşoaia

La prînz în sala de mese Fănuş mă interoghează intrigat : „Ce faceţi, mă, de două zile ? Aţi înnebunit de tot, vă citeşte Nichita versuri şi voi staţi smirnă ?" Confirm fără comentarii. „Şi cîte mai are ?" vrea să ştie Fănuş. Pituţ care somnolează melancolic alături **o încurcă** ardelenește : „Dacă o venit cu doi saci şi mie mi-o citit un sfert înseamnă că mai are doi saci şi trei sferturi..." Fănuş se miră şi se crucește. „Şi ţie cît ţi-a citit ?" mă întreabă enervat. Îi răspund că tot atîtea deoarece ne citeşte separat... Azi nu s-a mai produs nici o lectură. A venit Marin Preda după o absenţă de trei zile. S-a instituit un **salon literar** pe terasă. A vorbit fără ostenire Nichita contrat în răstimpuri de **moncherul** care e scurt şi exact. Nichita nu se supără. Ascultă şi reia spunînd acelaşi lucru cu alte vorbe. Subiectul e Alexandru cel Mare, capitol la care proaspătul numismat Nichita e super-informat. Repetă obsedant dorinţa testamentară a marelui cuceritor de-a fi îngropat în faţa oştilor cu mîna dreaptă ieşind din mormînt, spre a dovedi că a murit sărac. (De verificat această splendidă metaforă).

★

Mai, 1973 Mogoşoaia

Astă-seară, ca să fim chit, i-am citit lui Nichita şi lui Pituţ „comedia" cu final neterminat pe care am intitulat-o „Moarte şoarecilor". Lectura a durat, cu pauze cu tot, vreo trei ore fiindcă citeam **artistic.** Mi se părea amuzantă şi rîdeam de unul singur la anumite replici. Lectura se petrecea în sala de mese. Ascultătorii nu păreau entuziasmaţi. Pituţ asculta grav şi încruntat ca şi cum aş fi citit o tragedie. Nichita cu un zîmbet **subţire** pe care nu l-a abandonat nici o clipă. Termin în sfîrşit şi aştept sentinţa. Pituţ tace încruntat. Nichita, spre surprinderea mea, decretează amuzat că mi-am pierdut vremea degeaba deoarece din **pesă** nu se înţelege nimic. Sînt nedumerit şi nu ştiu ce să cred. Deocamdată, o iau drept o glumă.

Mircea Micu

P.S. Aceste însemnări găsite într-un jurnal vechi şi **periate** puţin le voi continua şi în numărul viitor.

Marele pelerin

Urmare din pag. 1

uriaş şi inepţia care tocmai ieşise din gură se zbătea, fixată cu acul, ca fluturele în insectar.
Multă vreme am crezut că adună doar informaţii. Că plimbările la care ne invita erau programatice, campanii organizate în vederea cărţilor la care lucra. Nu era un secret pentru nimeni că în perioada de pregătire a romanelor solicita cărţi, scrisori, documente, mai ales pentru epocile istorice apropiate cărora, mulţi dintre oamenii care îl înconjurau, le fuseseră participanţi. M-a invitat şi pe mine, ca pe atîţia alţii, să îi relatez întîmplări din anii studenţiei bucureştene, pe care le-a folosit în „Cel mai iubit dintre pămînteni". Le-am regăsit cu emoţie în carte şi m-am bucurat că i-au fost de folos. Dar pelerinajele prin spaţiul fantastic al parcului dela Mogoşoaia, aveau alt protocol.
Fireşte : Marin Preda a avut mulţi prieteni şi cu mulţi dintre ei probabil că discuţiile decurgeau normal. Dar eu n-am cunoscut vreodată alt om care să determine, atît de tranşant şi în plină banalitate, un comportament intelectual. Rostea într-un mod atît de grav întrebările şi te asculta cu o atenţie atît de desăvîrşită, încît nu puteai să răspunzi fără un efort de inteligenţă care-ţi dădea mereu sentimentul unui examen superior. În preajma lui lucrurile dobîndeau sens şi semnificaţie, ordine şi rigoare, intrînd, asemeni cristalelor, în matricea unei structuri. Un fapt banal, o întîmplare obişnuită, abordate cu protocolul dialogului său deveneau totdeauna evenimente iar cel care le relatase, un om important. Ştia, ca nimeni altcineva, să insufle aspiraţie, să vîndă aripi, să dea încredere.
Era greu să scapi. Nu obliga pe nimeni să-l însoţească dar te lipseai greu de vraja acelor plimbări pe care le regiza savant. Întîi aşeza un spaţiu de linişte. Nu vorbea nici el, şi nu te lăsa nici pe tine, refractar la orice ofertă de dialog. Îi plăcea să aleagă itinerariul luînd-o, un pas înainte, preocupat, aparent, doar de ritmul pasului şi de luminozitatea fosforescentă a ploii, reflectată de trunchiurile copacilor. Abia cînd pacea urca în coloane grele, ca apa în două vase comunicante, şi cînd sunetul pietrişului dislocat sub picioare era singurul sunet din univers, domnul Preda se oprea brusc, întorcîndu-se către tine, te privea prin ferestrele ochelarilor uşor încruntat, ca şi cînd abia atunci te-ar fi văzut prima dată, rostind atît de acut întrebarea de parcă soarta lumii ţi-ar fi stat de atunci înainte în grijă, legată, pe viaţă şi moarte, de răspunsul pe care-l dădeai. Sus, pe scenă, sub lumina hipnotică a pupilei mult dilatată de dioptriile ochelarilor, prins sub con de lumină, rosteai, impiedicat de emoţie, judecăţi de valoare neaşteptate, plasate la cote neatinse pînă atunci.
Incredibilă dar adevărată, întîmplarea aceasta s-a repetat şi cu alţii, şi-am asistat, fericită, la spectacolele acelea scăpărătoare, jucate de actori diferiţi pe scena plimbărilor dela Mogoşoaia, sub ochiul tandru al celui care le organiza. Cine ştie ce resorturi adînci, sufleteşti, se puneau în mişcare, înflamîndu-ne imaginaţia şi inteligenţa ca să putem juca, pe măsură, rolurile care ni se încredinţau. Spuse şi repetate, povestite şi repovestite la micile noastre petreceri pe care le organizam de sărbători, cine ştie ce întîmplare tocită devenea fulminantă şi ţi se întîpărea în memorie, prevalînd asupra atîtor mărturisiri !
L-am însoţit ani de zile pe domnul Preda în plimbările sale şi ani de zile m-am lăsat prinsă, cu voluptate, în spectacolul său savant. Cele mai orgolioase amintiri despre mine le am din anii aceia şi i le datorez. Într-o zi, i-am înfăţişat un interviu realizat din imaginaţie şi faptul că a încuviinţat să-l public **aşa** în revistă, fără să adaoge un cuvînt sau o virgulă, a însemnat pentru mine o victorie care mă mai măgulește şi azi. O victorie pe care a pecetluit-o zîmbind.
Ce greu ! Ce eroic să scrii acum că Marin Preda ştia să zîmbească, că ştia să-şi deschidă sufletul şi să răsplătească, că era tandru, delicat şi afectuos, că iubea şi, desigur, din curată iubire le-a îngăduit mult mai tinerilor săi tovarăşi de efemeră existenţă — să-i fie egali, să aspire că pot să-i fie egali, să-i atragă într-o competiţie care îi înnobila. Nu spun nume. Ele sînt multe şi ar fi de prisos. Dar se vor scrie odată şi paginile celor care l-au iubit cu adevărat pe Marin Preda, a celor care i-au stat totdeauna cu modestie şi dragoste în preajmă, bucuroşi să-i poată fi uneori de folos. E nevoie de timp. E nevoie de-un spaţiu în care durerea să-şi liniştească apele învolburate pentru ca imaginea domnului Preda să răsară ca aştri pe care în nopţile senine de vară ni-i arăta, cu bastonul : prea luminoşi ca să le poţi descrie obrazul, prea îndepărtaţi ca să le mai ceri deslușiri.
Pe noul său drum, domnul Preda nu mai poate fi însoţit.

De multă vreme nu mai primeam scrisori de la Amilcar Şerbănescu. Doar lunar cîte o carte poştală care sosea, deobicei, în miercurea de după ultima duminică a lunii. După ce mă anunţa, într-o formulă stereotipă, că o duce bine cu sănătatea, mă asigura că „lucrul merge înainte", încheind cu invariabilul „în rest, totul e bine". Trei-patru rînduri şi totuşi, în mine, o tulburătoare bucurie. Mă bucuram că nu-şi uitase promisiunea, deşi trecuseră cîţiva ani buni de cînd îi făcusem acea comandă fermă. O vreme, îşi justificase întîrzierile, în mod convingător, invocînd zeci de accidente neprevăzute. Cele mai mari dificultăţi le întîmpina în găsirea lemnului necesar. Dintre mii şi mii de brazi, spunea el, abia dacă puteai afla unul cu fibra atît de limpede şi curată, încît să poţi tăia, din inima lui, cîteva şipci „cu adevărat folositoare".
Îmi destăinuise că îngropase undeva, într-un loc numai de el ştiut, cîteva seminţe dintr-un astfel de brad rar, cu certitudinea că nu va mai apuca vremea cînd puieţii ieşiţi din ele, vor fi crescuţi şi buni de tăiat. „Dar, totuşi, poate şi un altul va umbla ca mine după lemnul lor. Să se bucure cînd îi va găsi la un loc".
Greutăţi mari avea şi cu timpul său, cum zicea el, „cu fenomenele care nu mai ţin cu noi". Se apuca de lucru în zile anume alese, înscrise într-un calendar, pe care-l alcătuise singur, urmărind feluritele schimbări pe care fibra lemnului le cunoştea, de la un anotimp la altul, de la o zi la alta şi, în durata unei zile, chiar de la o oră la alta. Reţin, dintr-o lungă scrisoare, în care îmi înşirase multe dintre aceste imprevizibile (şi nesemnificative pentru mine) schimbări, afirmaţia lui că „cea mai bună despicătură o faci în a treia zi după luna plină de decembrie, la ceasul cînd vîntul de apus conteneşte brusc şi apele gem încercînd să-şi schimbe matca".
Sînt un profan faţă de toate aceste consideraţii ; citindu-i scrisorile, nu puteam decît să zîmbesc amuzat la gîndul că, pentru cei cinci stupi, cît ne înţelesesem să-mi facă, îi erau necesare atîtea şi atîtea tainice străduinţe.
Poate şi pentru că se convinsese, din răspunsurile mele, străine de toate consideraţiile cu care îşi umpluse multă vreme scrisorile, că nu-l înţeleg şi că nu fac măcar minimul efort de a-l pricepe, începuse să-mi scrie tot mai puţin şi tot mai rar, pînă a ajuns la acele cărţi poştale, cu text identic, sosind cam la aceleaşi intervale de timp.
De-a lungul tuturor acestor ani, în care nu-l mai văzusem şi în care scrisorile lui îmi aduceau veşti din ce în ce mai depărtate mie, despre un om pe care abia de mi-l mai aminteam, despre o umbră între multe alte umbre, ceea ce mă făcea să tresalt, citindu-i rîndurile stereotipe, era numai şi numai gîndul că-l ştiam lucrînd, acolo, undeva, în liniştea unor munţi, la stupii mei. Cu cît treceau anii, cu atît mă simţeam tot mai legat de visul acelor stupi care, cîndva, tare mult îmi plăcea să mă gîndesc la acest cîndva, urmau să fie ai mei, să îi iau cu mine într-o maşină şi să colind dintr-un loc în altul, prin ţinuturi cu flori şi parfumuri răscolitoare.
Nu fixasem un anume termen la care trebuia să-mi predea stupii. Cînd ne-am înţeles să mi-i facă, i-am spus doar că am nevoie de ei la pensie. Glumisem atunci, dar, odată cu trecerea anilor, mi-am dat seama că, de fapt, nici n-aş fi avut cînd să mă ocup de stupărit, decît tot la pensie. Mereu îmi spuneam că mai am destul timp pînă atunci şi, într-adevăr, mai am încă ani buni ca om al muncii, aşa că începuse să nu mă mai intereseze ce mai făcea bunul Amilcar, ştiind că-mi va termina, odată şi odată, stupii.
Îl cunoscusem într-un miez de august la Sfîntu Gheorghe. Venisem la mare, în acel loc, pe care-l credeam nebătut de prea multă lume, cu gîndul că mă voi bucura pe deplin de minunea unei plaje aproape pustii. După ani în şir, în care mă întorsesem din concediile petrecute „pe litoral" cu nedesluşita senzaţie că în fiecare an pierd ceva acolo, în furnicarul de trupuri de pe plajă, în îmbulzeala de la cantine sau în forfota discotecilor în care, de ce să nu spun, îmi plăcea să întru, m-am hotărît să mă duc în acel sat, despre care, mulţi îmi vorbiseră ca despre un alt tărîm.
De fapt, căutam o imagine veche a mării, aşa cum o văzusem, cîndva în copilărie, din trenul apropiindu-se de Constanţa. O imagine şi un sentiment pe care în fiecare an, ducîndu-mă „pe litoral", le pierdeam tot mai mult mistuite de monotonia unei cunoaşteri care, odată cu vîrsta, mă îndepărta de tot ceea ce văzusem şi simţisem că înseamnă marea pentru mine.
Pe Amilcar l-am întîlnit la cîteva clipe după ce-am coborît de pe vapor. Stăteam la rînd, aşteptînd să primesc un bon de la femeia care făcea repartiţia locurilor de închiriat în sat, un fel de dispecerită de hotel rural, asaltată de ceata turiştilor flămînzi şi dornici de somn.

Desen de George Buţu

Cînd a auzit că vreau doar un pat, femeia mi-a răspuns sec : „Nu dăm decît cîte două locuri", continuînd să-şi împartă bonurile celor din spatele meu. Vedeam cu ciudă cum teancul din mîna ei scade şi nu ştiam ce să-i spun, cum s-o conving să-mi dea şi mie să dorm undeva. Dealtfel, nici nu mă lua în seamă. Atunci a ieşit el din rînd şi şi-a făcut loc lîngă mine.
— Daţi-ne un bon de două locuri.
— Sînteţi cu dînsul ? a arătat ea spre mine.
— Nu, dar şi eu sînt singur. Cum altfel nu daţi repartiţii, ne-om înţelege noi.
Abia atunci s-a uitat spre mine, zîmbind.
— Altceva n-avem ce face. Riscăm să dormim pe ţărm.
A luat petecul de hîrtie. Mi-am ridicat rucsacul şi am pornit după el. După cîţiva paşi mi-a întins bonul.
— E al dumitale. Altfel, rămîneai fără repartiţie.
— Şi dumneavoastră ?
A zîmbit iar.
— Ia-l, tot nu cred să folosească la ceva. Se cunoaşte că vii pentru prima dată aici. Nu ajută la nimic bonurile astea.
— Doar au adresă, nume, repartiţie în toată regula.
— O fi, nu zic, ba. Dar la noroc.
Ajunsesem în dreptul bufetului. Am întrebat o femeie dacă ştie pe unde se află casa cu numărul de pe bilet.
— A patra la dreapta. Dar cred că au pe cineva.

ioan lăcustă

Cărți poștale cu stupi

El izbucni în rîs.

— Ce ți-am spus ? E doar de formă.

Nu l-am crezut. Am mers împreună la casa indicată. Într-adevăr, erau toate camerele închiriate. Mai aveau un pat, undeva, pe un hol. El mi-a spus să nu-l primesc.

— Bine, dar ne-au repartizat aici !

Bărbatul care ne deschisese poarta a început să rîdă :

— Ce să facă și ei, sînt doar funcționari. Pe ce să ia banii, dacă nu cu bonuri de-astea ?

Începuse să se însereze. O ușoară furie urca în mine, cum mi se întîmplă adeseori, cînd constat că în spatele formei perfecte se ascunde un odios arbitrar.

— Nu te descuraja. Pînă la urmă găsim noi ceva, nu se poate.

Am găsit, în cele din urmă, undeva, pe lîngă far, o bătrînă care ne-a primit, doar pentru o noapte. Ne-a dat cîte o cameră fiecăruia.

Cînd ne-am întors din sat — ieșisem să ne plimbăm pînă prăjea femeia peștele — lucrurile mele erau duse în camera lui. Pe a mea, bătrîna o dăduse unui alt grup, două femei și un bărbat care, la fel ca noi, nu mai avuseseră unde să doarmă.

Și acest fapt m-a iritat, făcîndu-mă să-l socot vinovat de toate acestea pe Amilcar. Prea se băgase cu de-a sila peste mine, prea o făcuse pe cunoscătorul și eu mă luasem după el, cînd puteam foarte bine să-mi văd de capul meu. Pe de-asupra, în scurtul răstimp cît mă plimbasem cu el prin sat, constatasem că nu-mi plăcea de el. Nu pentru că era mai înalt și mai în vîrstă decît mine (să fi avut vreo cincizeci de ani), ci pentru că avea un fel obositor de a merge, de a vorbi, de a mă privi chiar. Totul cu o anume lene, o moliciune nepăsătoare, parcă-i era absolut indiferent ce urma să se întîmple după ce el făcea un anume gest sau rostea o anume vorbă. Se oprea deseori brusc, ca și cum s-ar fi împotmolit în nisipul de pe uliță, rămînînd așa cîteva secunde, privea în jur, îmi punea cîte o întrebare și, răspunzîndu-i, se uita la mine nedumerit, neinteresîndu-l spusele mele. Poate și din cauza oboselii de peste zi și a ușoarei încordări cu care luasem contact cu așezarea, ajunsesem să mă gîndesc cum să scap a doua zi cît mai repede de el.

A doua zi, însă, era un alt om. M-a trezit dis de dimineață, trăgîndu-mă de mînă, să mă dea jos din pat. Dormisem pe o laviță, chinuindu-mă mult pînă să mă cuprindă somnul.

— Gata, tinere, nici un moment de zăbavă ! N-ai venit să dormi aici, nu ? Vrei să rămînem la babă ?

Se învîrtea zorit prin odaie, strîngîndu-și lucrurile.

— Haide, am găsit altă gazdă. Ceva cu totul deosebit.

Mi-am adunat și eu lucrurile și m-am lăsat condus de el. Pe drum mi-a povestit că se sculase cu noaptea în cap, umblase prin centru, întrebînd din poartă în poartă dacă n-au locuri libere. Cu vaporul din zori plecase multă lume și rămăseseră locuri destule, tot să alegi.

Într-adevăr, găsise o gazdă bună. Două odăi separate, chiar în centrul satului. Apucase să cumpere o pîine și doi pepeni, înainte de a se întoarce să mă ia.

— De altfel, nici nu te-am întrebat. Poate nu vrei să stăm împreună.

Mă învinsese.

— Sper să nu ne certăm, i-am răspuns.

— De ce, ești chiar atît de certăreț ?

— Nu, dar nu știți ? Doi oameni care nu se cunosc, cînd stau mai mult timp în aceeași casă, vrînd-nevrînd, ajung să nu se suporte uneori.

Era o dimineață noroasă. Am mîncat, ne-am mai foit prin camere, tot ieșind și privind cerul. Spre mare începea să se lumineze. Numai deasupra satului se adunaseră și mai negri norii de ploaie.

Către prînz, ne-am hotărît, totuși, să pornim spre mare, să vedem cel puțin cum se ajunge pînă acolo. Era vesel. Tot drumul a rîs, a glumit, înșirîndu-mi felurite întîmplări din viața lui, fără nici o legătură una cu alta. Spunea că-i cabanier, undeva, pe lîngă Predeal. Nu venea prea des la mare, n-avea cînd, doar o dată la trei-patru ani. Și atunci mai mult din interes, spunea. Nu-l întrebam nimic, îl lăsam să vorbească, dacă așa-i plăcea.

Se văita că are un început de sciatică și soarele îi face uneori bine, deși, în general, nu are cum scăpa de durerile care, mai ales seara, îl chinuiau îngrozitor.

Erau doar cîțiva pe plajă. O plajă imensă, cu dune molcome, cu ierburi crescînd la cîțiva pași de apă, cu o mare neînchipuit de nouă, cum nu-mi imaginasem vreodată că poate fi marea.

În dreapta, contopindu-se cu marea, era Dunărea. Pe malul ei, celălalt, o pădure de sălcii. Dincoace, o casă părăsită, cu acoperișul distrus, dezgolind doar scheletul grinzilor, oase de pește gigantic rămase pe țărm. Un observator, cu un grănicer. pe care mai mult îl ghiceam acolo, sus, privind printr-un binoclu. Un tractor oprit în dreptul unei alte case, cu panouri de oglinzi mari, sclipitoare, cu un rezervor de apă, cocoțat pe patru fire de ață. Pescărușii țipînd peste tot. O femeie cu pantaloni albaștri, întinsă pe un bloc de piatră și citind, cu cartea așcunsă sub borurile unei pălării albe. Cam acestea au fost primele imagini ale acelui țărm.

În zilele următoare, aveam să-l descopăr altfel. Aveam să merg și la Dunăre ; aveam să urmăresc pescărușii, consumînd cîteva filme fotografiindu-i ; aveam să intru și în casa părăsită ; aveam să merg și pînă în capătul celălalt, zărit, al țărmului, dincolo de care se întindea același nisip cu dune mici, năpădite de ierburi ; aveam să cunosc, pe acel țărm, și o femeie (atunci nu-mi puteam închipui că, peste numai cîteva luni, se va isca în mine nevoia de a o păstra într-o povestire), o femeie despre care, scriind iar acum, mă întreb la ce mi-ar mai folosi numele ei, dacă mi l-aș aminti ; aveam să stau pe acel țărm zile întregi, de dimineața pînă în asfințit, cu pîinea, roșiile și o cutie de brînză „Cedar", acoperite cu bluza, la adăpostul unei tufe de scaieți și cu sticla de apă îngropată în nisipul umed, sub bătaia valurilor. Aveam să mă despart de acel țărm într-un miez de noapte, ducîndu-mă direct la vapor. Avea să mi se pară acel vapor că se rupe, scîrțîind, dintr-o vrajă, de care a mai amintit, o vreme, raza farului urmărindu-l, nepăsătoare, monotonă, atingîndu-ne pe cei grămădiți pe coverta cu o sclipire care și ea a rămas, într-un tîrziu, lîngă hotarul reîntoarcerii.

Seara, ieșeam cu el la bufet. Luam o sticlă de vin, două de apă minerală și ne așezam la o masă, în „grădina de vară". Cînd nu mai găseam locuri, ne ascundeam după stiva de lăzi, lîngă nuc. Stăteam așa, cîteva ceasuri, pînă ne prindea somnul și zoream spre casă.

Nu știu dacă ne împrietenisem. Ne obișnuisem, însă, mult, unul cu altul. Cînd pleca la prînz, la masă, lăsîndu-mă pe plajă, abia așteptam să revină. Încercase, la început, să-mi aducă ceva mîncare. Nu l-am lăsat, cu toată indignarea lui că sînt atît de nechibzuit să stau doar cu roșii și brînză ziua întreagă. Văzînd că-l refuz cu încăpățînare, s-a oferit să-mi aducă măcar apă. Lua sticla, din care de altfel beam împreună, și o aducea plină, îngropînd-o în nisip.

Eu rămîneam să-i păzesc scîndurile. Trebuia să le întorc după ceas, cînd pe o față, cînd pe alta. Din cînd în cînd, le îngropam în nisip, lăsîndu-le așa cîte o jumătate de oră.

De fapt, scîndurile acelea ne-au apropiat, făcîndu-mă chiar, într-un anumit fel, să-l îndrăgesc. Spunea că sînt dintr-o esență anume de brad sau molid, nu prea am dat importanță celor ce-mi povestea la început, pe care vrea să le usuce într-un fel special, descoperit de el, după cercetări îndelungi. După ce le-ar fi uscat, avea de gînd să construiască, din ele, o casetă din acelea cu mecanism care, spre deosebire de toate altele, ar fi trebuit, cînd o deschizi, nu să cînte ci să pară că vorbește. Mai bine zis, să ai tu, cel care o deschizi, sentimentul că-ți asculți propriile gînduri, că-ți vorbești sau că îți vorbește cineva cu vocea ta din adînc, voce pe care, spunea Amilcar, nu ți-o poate reproduce nici o mașinărie din cele pe care le-a inventat omul. Citise despre o astfel de casetă, povestea el, încă înainte de război, într-o carte a unui neamț sau italian, nu-și mai amintea, care, pe la mijlocul veacului trecut, cumpărase una de la Sascut.

— M-am luat după descrierea lui, apoi am mai întrebat, am mai răscolit și prin alte cărți și, din ce-am adunat, am reușit să aflu cam cum era făcută. Nu-i nimic magic sau utopic. Trebuie doar să creezi o anumită rezonanță.

Îl credeam. Nu l-am întrebat la ce i-ar folosi o asemenea cutie. Mă gîndeam că, în fond, acolo, la cabana lui, era un fel de a-și omorî timpul.

Tot așa am aflat că face stupi, pe care-i vindea bine, fiind destul de solicitați.

— Doar că și cu stupii, visez să fac ceva, cum să-ți spun, ceva care să fie cu totul altfel. Poate că numai albina face mierea. Dar eu cred că și cum o face și unde o face înseamnă foarte mult.

Discutam despre stupi tot așa, într-o seară, stînd, pe două lăzi, în grădina de vară.

Atunci i-am povestit cum tatăl meu, de cînd mi-l amintesc, se gîndea cu mare bucurie la timpul cînd, ajuns pensionar, urma să se ocupe de stupărit. Adunase multe cărți despre albine, se abonase la cîteva reviste, era într-un fel un cunoscător destul de bun în ale stupăriei. Doar că nu avusese niciodată timp, nici chiar după ce ieșise la pensie. Cum-necum, amîna totul pentru primăvara următoare.

Pînă într-o după-amiază de ianuarie cînd, stînd lîngă capul patului său, la Colentina, tatăl meu mi-a spus, biruindu-și tremurul vorbelor :

— Vezi, cînd am intrat aici, am gîndit că dacă scap cu viață, după ce ies din spital, am să mă duc în fiecare duminică la biserică, așa cum n-am făcut toată viața.

A dat să rîdă, înveselit de acest gînd.

— Mi-a fost ciudă că am gîndit așa ceva. Dacă trebuie, într-adevăr, să mai fac ceva, atunci asta este, să-mi urmez dorul cu care am trăit. Să am stupii mei și să văd de ei. Și de-asta-mi pare rău că mă duc. Trebuia să fi făcut asta, am avut doar o viață întreagă la îndemînă.

A tăcut o vreme tatăl meu, apoi, cu ochii închiși, stringîndu-mă de mînă, urmă :

— Așa am hotărît. Dacă scap de boala asta, la primăvară cumpăr sau împrumut cîțiva stupi de la unchiu-tău și mă duc cu ei și la flori de salcîmi, și la floarea-soarelui, și la tei, și-n baltă. Măcar un an, apoi, fie ce-o fi.

Peste nici o lună, rezemînd de peretele casei noastre crucea pe care i-o cioplise tatălui meu, unchiul meu mă stringea de braț, încercînd să mă facă să înțeleg cum a vrut, cîndva, să-l țină pe tatăl meu pe lîngă el, la stupi, și cum tatăl meu, copil fiind, n-a vrut și s-a dus în lume să învețe carte și cum tatăl meu s-a despărțit, pentru totdeauna, de-ai lui din sat.

— Ceea ce-i mai ciudat, i-am spus atunci lui Amilcar, e că și eu mă gîndesc cu o anume plăcere, un fel de plăcere nostalgică, la stupărit. Aș vrea și eu, cîndva, să am cîțiva stupi și să văd de ei. Probabil tot la pensie, căci pînă atunci, nu prea văd cum.

În acea seară m-am înțeles cu el să-mi facă cinci stupi.

— Numai să nu mă zorești. Vreau să ți-i fac așa cum îi gîndesc eu. Să nu-ți pară rău.

— Nu vă zoresc. Pînă atunci mai avem destul timp.

— Tu mai ai. Nici eu nu stau prea bine cu timpul.

Apoi am plecat. Am stat cu el mai toată noaptea pe țărm, trîntiți în nisipul călduț. Stelele clipoceau de-asupra, marea se zbătea la cîțiva pași de trupurile noastre, dinspre sat se auzea o ghitară, cîțiva băieți și fete încercau s-o urmeze în cîntec, raza farului trecea peste noi, orbitoare și totuși mîngîietoare, și el, într-un tîrziu, după ce contenisem de mult să ne mai vorbim, îmi spuse :

— Îmi va fi mai greu mîine, cînd voi veni spre plajă. Am să-ți simt lipsa.

N-a așteptat să-i răspund.

— Și ție, dar altfel, îți va fi dor de mine.

După mai bine de o jumătate de an, am primit prima scrisoare de la el. Îmi scria că se apucase serios de lucru. Desenase schițele stupilor, calculînd totul la milimetru, găsindu-le dimensiunile optime. „Va fi ceva epocal, în stare să revoluționeze apicultura", conchidea el. I-am răspuns cu un entuziasm pe care, în lunile următoare, nu mai puteam nici măcar să-l simulez. Tot ceea ce-mi povestea el, căutările lui înfrigurate, deveniseră pentru mine monotone și, citindu-i scrisorile, zîmbeam ca de ciudățeniile unui bătrîn cufundat, fără scăpare, în himera unor visuri care-l duc doar de pe o zi pe alta.

Pare ciudat, dar nici eu nu-mi explic cum de nu l-am căutat în toți acești ani. Așa cum nu-mi pot explica de ce nu m-am mai dus la Sfîntu Gheorghe, deși, în fiecare an, cînd se apropia concediul, mă bîntuia un „ce-ar fi dacă...", înlăturat cît mai repede din dorințele mele, iarăși fără să știu de ce și, mai ales, cum pierea acel gînd.

Într-o scrisoare, acum doi-trei ani, m-a anunțat că terminase caseta. Îi reușise de minune deși cei cărora le-o arătase, scria el cu mîhnire, nu prea se arătaseră încîntați. „Dacă vrei, vino să te convingi", mă invita, „ai să vezi că e cu totul și cu totul unică".

N-am dat curs invitației. Probabil că și scrisoarea mea, prin care îl felicitam pentru reușită, a fost destul de rece — sau poate nici nu l-am felicitat, nu-mi mai amintesc — doar că, după aceea, rîndurile primite de la el au început să fie tot mai seci, scrise în grabă, doar pentru a mă asigura că „treaba merge înainte, ai să fii stăpînul celor mai buni stupi din partea noastră de lume".

Eu, aproape că nu-i mai răspundeam. Îl felicitam de sărbători și, în august, de ziua „noastră". Nu știam nici măcar cînd începea pentru el un alt an de viață. El, la rîndul său, îmi trimitea acele lunare cărți poștale pe care, luîndu-le din cutia poștală, le priveam amuzat, grămădindu-le, apoi, într-un sertar al bibliotecii.

Miercuri, săptămîna trecută, am mai primit o carte poștală de la el.

Aș putea curma povestirea aici. Astăzi, 11 martie, cînd scriu, nu mai am nimic altceva de spus.

Doar că acum două săptămîni, aflîndu-mă la Predeal în interes de serviciu, avînd o duminică liberă la dispoziție și negăsind altceva mai bun de făcut, am acceptat invitația citorva tineri, pe care-i cunoscusem în tren și cu care, întîmplător, locuiam în aceeași vilă, de a-i însoți într-o excursie pe la cîteva cabane din apropiere.

Nu sînt învățat cu drumețiile pe munte, cu atît mai mult iarna. Am mers totuși destul de ușor în ritmul lor. La prima cabană am băut doar un ceai, am făcut cîteva poze, hotărîndu-ne să mîncăm la următoarea.

S-a întîmplat să fie chiar cabana lui. Am izbucnit în rîs, cînd am auzit unde urma să ajungem.

Fata cu care mersesem mai tot drumul m-a privit nedumerită.

— De ce rizi ?

— Voi avea o întîlnire acolo.

— Logodnica ?

— Nu. Cineva pe care nu l-am văzut de cîțiva ani.

— V-ați dat întîlnire acolo ?

Ce să-i spun ? Puteam să mă întorc, dar teama de a umbla singur, fie și pe un drum bătut de atîția excursioniști duminicali, m-a făcut să rămîn lîngă ei. În fond, îmi spuneam, odată și odată tot trebuia să ne reîntîlnim. Doar că mă simțeam nepregătit să-l văd așa, dintr-o dată. Nu mă socoteam vinovat pentru înstrăinarea față de el. Nu ne lega decît amintirea citorva zile la mare. Și gîndul meu, întreținut de cărțile lui poștale, că voi avea cîndva stupii mei, unici, minunați, pentru care el ostenea, gîndindu-se la mine.

Îmi era ciudă că se potriviseră astfel lucrurile, luîndu-mă pe nepregătite.

La cabana lui ne-a întîmpinat un cîine, lătrînd furios, pînă a ieșit o femeie și l-a liniștit. Cîinele s-a ghemuit, schelălăind lîngă o stivă de lemne.

În sala de mese mai erau doi ofițeri de vînători și, într-un colț, o pereche de bătrîni, echipați ca într-o reclamă de turism alpin.

Ne-am așezat la mese, eu așteptînd din clipă în clipă să apară el pe ușa dinspre bucătărie. N-a apărut tot timpul cît am mîncat. Tovarășii mei de drumeție au desfundat cîteva sticle de vin și, încălziți, au început să cînte. Le-am ținut, o vreme, isonul, apoi am ieșit afară. Vroiam să-l caut, totuși, dacă tot ajunsesem pînă la cabana lui.

Am zărit-o pe femeia care ne primise și care ne dăduse mîncarea. Despica lemne. M-am apropiat de ea. Cîinele s-a sculat, a mîrîit, apoi a intrat în cabană.

— Nu vă supărați, tovarășul Amilcar pe unde este ?

Femeia s-a întors spre mine, privindu-mă nedumerită.

— Tovarășul Amilcar Șerbănescu. Cabanierul.

— Ce-aveți cu el ?

— Vroiam să-l văd. Să-l salut.

— Îl cunoașteți ?

— L-am cunoscut acum cîțiva ani.

— E acolo, a întins ea mîna spre cabană.

— Înăuntru ? Nu l-am văzut.

— Acolo, în cring, sub cruce.

Am privit în prelungirea mîinii ei, dincolo de cabană. Un pîlc de brazi, în mijlocul cărora zăream parcă o cruce.

— A murit ?

— Nu știați ?

— Nu... nu știu. Credeam...

— A trecut anul de cînd s-a dus. Am rămas eu să-i țin locul, cît oi mai putea, a oftat femeia.

— Vorbisem de niște stupi...

— Ce stupi ?

— Spunea că face stupi... Și o casetă...

A izbucnit în rîs, înfigînd inveselită toporul într-o buturugă.

— Era cam trăznit de felul lui. Zicea de cutia aia că vorbește. I-am băgat-o în sicriu. Să-i vorbească acolo. Rizînd, i se desfăcuse basmaua. Și-o înnoda hohotind.

— Mi-a mai spus, să trimit la lună, și niște cărți poștale, scrise de mîna lui pe cînd se prăpădea. Le trimit la dracu-n praznic, ce să fac, dacă așa mi-a spus. Să nu mă chinuie-n somn.

M-am retras, privindu-i mîinile, cum ea își stringea basmaua.

— M-a lăsat singură în pustietatea asta...

N-am mai ascultat-o. M-am îndreptat spre cabană. Am dat să intru, apoi m-am răzgîndit și am pornit spre brazi. Afundîndu-mă în zăpada pufoasă, am făcut cîțiva pași, apoi iar m-am răzgîndit. Obosit, sfîșiat de obosit, m-am întors și m-am așezat pe o bancă crescută, dintr-odată, lîngă o ușă închisă.

Cînd a venit fata aceea și s-a așezat lîngă mine, tocmai urcam coasta unui luminiș, printre stupi albaștri, răspîndiți peste tot, cu albine zumzăind în jurul meu, împleticindu-mi pașii în iarba deasă.

— Ne-ai uitat de tot. Tot mai aștepți ?

— Ce să aștept ?

— Spuneai de-o întîlnire.

Am întors capul spre ea. Zîmbea.

— Ești supărat că n-a venit ?

Mi-a mîngîiat obrajii.

— Ai înghețat. Îți plîng ochii de atîta ger.

I-am luat mîna, lipindu-mi-o strîns de pleoape. Era fierbinte. Fierbinte ca nisipul unui țărm de demult.

Poeme de cezar baltag

Zodie

Roata ursitorilor
sus in leagăn
ameţeala stelelor

Duhul ? Da. O promisiune.

Cine urcă simte intii o răcoare
şi răcoarea se face arşiţă şi arşiţa
ger şi gerul vară şi vara foc
şi focul apă
apa e vie să-l poţi intineri pe oricine
apa e moartă să-l poţi
îmbătrini

De vint nebătută
de soare nevăzută

Pe deal

Filfiire de aripă stingă
a cocorilor. Luna aieve-i
şarpelui negru de lingă
umărul tinăr al Evei

Urcă fluxul. Trupul inoată
in palizi compuşi de arseniu.
Carnea mea, cum vei ajunge
pe celălalt mal de mileniu ?

Ci creşte de-alaltăieri seară
departe, pe-un deal auster
din vertebre şi tibii o scară
nesfirşită, ce urcă la cer

Trec zidari pe cereştile schele
şi ingeri cu faţa amară
parcă suie pe oasele mele
şi pe oasele mele coboară

Poate-n turn e inchisă vecia
şi-ngroparea luminii in trup e
ritualul legind temelia
bolţii mele să nu se mai surpe.

La-ntilnire de lumi paralele
pe dealul cu zodii tirzii
e un du-te vino de stele
ca-naintea unei epifanii

De te narratur

Creşte-n cer distanţa. Ziua e tirzie.
Şi tot mai departe-i pragul următor.
Ca să-nchei această grea călătorie
nu ajunge pasul. Trebuie să zbor.

Ca-mărgele boabe trupul meu inşiră-n
aerul arenei forţă după forţă.
Toate tac de-odată. Ultima moiră
aprig îşi ascunde faţa intr-o torţă.

Trec ca o fregată peste ape grele
şi-ntrerup balansu-n voltă şi cutez :
inger de pe celălalt mal al vieţii mele
eu braţelor tale mă incredinţez

Dacă-n salt, la mijloc, sfinxul sare-n faţă
gata să rostească ultimul secret,
inimă, treci pragul aspru şi din ceaţă
Lumea se iveşte iar, ca un magnet

Ca din arc mă zboară-inalt in stele glia
să n-aud cum latră ai Hecatei ciini.
Impietreşte-n virful bolţilor vecia
pină să mă prindă daimonul de miini.

Creşte-n cer distanţa. Ziua e tirzie.
Şi tot mai departe-i pragul următor.
Ca să-nchei această grea călătorie
nu ajunge pasul. Trebuie să zbor.

În altă poveste

Ursitoarea doua
mi-a incremenit
basmul care incă
nu s-a isprăvit

Cum dam să trec riul
riul a-ingheţat
de pe mal cu friul
cind a scuturat

Basmul nostru nu e
astăzi foarte blind,
pe mine mă prinde
gheaţa inotind

Pentru descleştarea
din temutul ceas
ursitoarea treia
ea mi-a mai rămas

Singura să-mi deie
o spadă de jar
să lovesc in sloiuri
şi să curgă iar

Ocolire nu e :
la noi pină mori
răscrucile toate
sunt cu ursitori

Dans de berze negre
iată, mă-ncununã.
Timpu-i prins in gheaţă.
Rosteşte-mă, zină !

In altă poveste
altă stea mă cere.
Curge Riul. Restul
este inviere.

Zbor de pescăruşi

Ca suveicile peste genună
ţesem timpul triumfător
parcă murim intr-o spumă,
parcă ne naştem in zbor.

Ţesem de aur risipă
in aer şi cer in talaz,
suntem picajul in clipă,
săgeţi in perpetuul azi.

Deschidem a zilei pleoapă
vara, pe corăbier,
visăm şi plingem in apă,
iubim şi ridem in cer

Scurt, ca o ploaie de zaruri
marea cu noi s-a umplut ;
parcă ţişnit-am din valuri,
parcă din nori ne-am cernut

Unde se-ntorc şi coboară
toate-ale noastre-intrupări ?
Mare, răspunsul tău zboară
dincolo de intrebări

„Fasten Your Belts"

linia vieţii intre cer
şi pămint
se subţiază
se şterge

Ziua se sfirşeşte
noaptea incă
nu vine

Geea

Poemul se dedică lui Mircea Eliade

In chiasm de grotă-n mătricea minunii
doarme-adinc zeiţa visind basmul lumii,
inima ei bate rar sub sinul sferic,
stele şi spirale vin din intuneric,
oameni riuri frasini demoni şi idei
stătivele sacre ţes in visul ei
suveica vremii bate fiecare ceas,
pinza creşte-n spate
se inşiruie pe spas
galaxii de păsări alve imprejurul grotei
zboară
zina doarme şi visează o poveste inelară

Dar de la o vreme corbii au adus iarna
cerească
şi nu ştim dacă zeiţa n-a-nceput să se
trezească.
Cum tresare-un braţ in somnu-i brusc
sporeşte umbra-n crini,
nevăzut, Copacul Lumii se retrage-n
rădăcini.

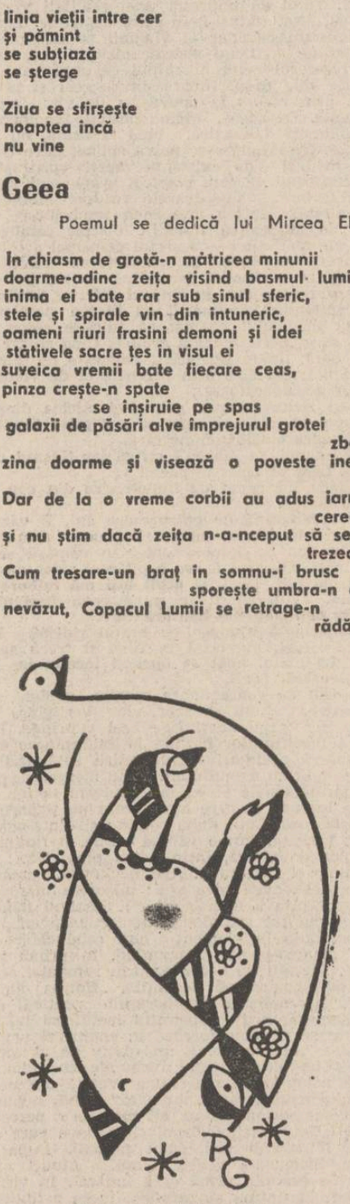

Desene de Raluca Grigorcea

S-a iscat un ger in lucruri
a pornit un vint prin forme
au mişcat parcă pe perna lumii pletele-i
enorme...
Stelele se string ca turma-n panică lingă
genune
basmul alb să nu se surpe
noaptea să nu intre-n lume

Pilpiie in vint povestea,
visul se incenuşează
Oh, dacă trezim zeiţa, nimeni nu ne mai
visează.

Oedip

Inalt şi uscat cu spatele drept
cu cirja in faţă
Vesmintul mi-l prind cu mina la piept
ies ca din ceaţă
Vin de departe de foarte demult
de la capătul lumii
Sunt toamnele putrezi de cind tot ascult
murmurul humii
Vulcanii stinşi ai ochilor văd
un ţărm de departe
Dar un lung şi fără de capete pod
de el mă desparte
Pe birnele lui tot trec şi iar trec
şi nu mă mai mintui
Căci drumu-n pustiul aprig şi sec
cit tot pămintu-i
Desculţ merg prin praful de care se tem
muritorii şi zeii
La paşii mei rari se apleacă şi gem
plopii şi teii
Din vale in vale, din sat in alt sat
sub soare sub lună
O fiică, numele ei l-am uitat,
mă poartă de mină

Dar iată aici imprejur aud paşi
şi fosnet de parce
E clipa copila mea să mă laşi
de-acum te intoarce
La căpătul orb al potecii de jar
aud o grădină
In ea voi să intru, să fiu tinăr iar
in cerc de lumină

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XIX

De data aceasta, deci, comisul Ioniță cedează în favoarea călărețului acum sosit la Hanu Ancuței. Recunoscînd în drumeț pe prietenul său Neculai Isac, căpitan de mazili, comisul se arată peste fire de curios să afle noutăți despre acesta ; încît, pur și simplu, „uită" de arzătoarea-i dorință de a-și dovedi însușirea de cel mai bun povestitor. Curiozitatea este cu atît mai mare cu cît, dată fiind strania schimbare petrecută de cînd cei doi nu s-au mai văzut, înfățișarea căpitanului de mazili (și-a pierdut un ochi) incită la maximum. La rîndul ei, Ancuța anticipează și ea asupra grozăviilor prin care a trecut căpitanul de mazili, bizuindu-se, firește, pe cele auzite de la mama ei, Ancuța cea de altădată : („— Spunea maică-mea, urmă Ancuța că a avut mare val și erau să-l omoare niște țigani aici, la vad la Tupilați. Era o poveste înfricoșată, de care nu-mi mai aduc aminte") ; ceea ce, și acum, asigură povestirii aura amintirii mitizante. Însă, ideea **de întîmplare minunată,** în **Fintina dintre plopi,** comportă o accepție aparte, sensibil diferită de ceea ce s-a văzut că reprezintă în **Balaurul** și în **Orb sărac.** Sustrăgîndu-se procesului de supradimensionare fabulos-magică, de data aceasta, realul acceptă filtrul stărilor de adîncă și indefinibilă emoție erotizantă prin care trece eroul. Copleșit de ceea ce se întîmplă cu el pe neașteptate, acesta apare „vrăjit" de toate, văzînd și simțind ca atare realul. Întreg șirul de momente cînd Neculai Isac întîlnește pe tînăra țigancă Marga stau sub semnul alarmantei substituiri a judecății lucide de către afectivitatea turmentată. Este resortul care subminează logica realului într-o bună măsură ; încît eroul pare incapabil a mai răspunde de sine, de faptele sale. Fondul realist al percepției disociative, odată cu acela de natură strict faptică, pare supus unui straniu proces de dezagregare, pierzînd tot mai mult din consistența lui firească. Totul dă impresia unei realități visate de erou, aflat (totuși !) în stare de trezie. Eminescianismul originar al viziunii se eliberează complet de artificiul spectaculozității romantice. Prozatorul evită în chipul cel mai natural a trasa linia despărțitoare dintre real și imaginar, prin recurs la „povestea de vis" sieși suficientă. De aceea, oricînd posibil, fenomenul de sublimare fantastică, pînă la urmă, nu se produce. Ne aflăm, s-ar putea spune, între cele două moduri de existență afectiv-spirituală. Este teritoriul pe care poeticul acaparează realul, relevîndu-i amețitoarele resurse inefabil-existențiale. Într-o asemenea împrejurare, e lesne de înțeles că funcțiile discret catalizatoare ale magicului — resortul principal a cărui declanșare conduce la proiectarea realului obiectiv în realitatea fantastică — nu pot fi nicidecum neglijate. În chipuri diferite, întîlnirile căpitanului de mazili cu Marga stau sub semnul magicului chemat să tulbure chiar și logica sui-generis a vrăjii erotice. Cînd se arată întîia oară, tînăra țigancă îl ametește pe falnicul bărbat mai ales prin privirile ei de vietate instinctiv acaparatoare :

„Ea-și scutură capul gol, și-și sticlea dinții. Aproape de mine se opri și **mă privi uimită,** parcă vedea o sălbăticiune rară.

— Fă-napoi, fa Margo ? strigă iar țiganul cel bătrîn. Lasă pe boier în pace !

Ea făcu iar semn de împotrivire din cap și începu a rîde.

Era o fetișcană de optsprezece ani. Îi văzusem în apă trupul curat și frumos rotunjit. Sta aproape de mine, numai în cămașă și-n fusta roșă. Obrazul îi era copilăresc ; dar nasul arcuit, cu nări largi, și **ochii iuți mă tulburară deodată.** Am simțit în mine ceva fierbinte, parc-aș fi înghițit o băutură tare.

Hasanache o ajungea cu brațul ridicat. Ea feri în lături, mă ocoli în fugă și trecu spre baltă. La malul apei se opri și începu iar **să mă privească"** (s.n.).

Procesul de contaminare magică, evident, se intensifică. Eroul se scufundă vertiginos în starea de vrajă amețitoare ce-l cuprinde, iar mediul înconjurător îi vine în întîmpinare supunîndu-se aceluiași regim, adică sublimărilor magice („Eram nemulțumit. Calul mergea domol prin țărînă moale și eu mă gîndeam la fel de fel de lucruri, în care amestecam pe țigăncușa cu fusta roșă. Cotii după colnic ; și dintr-odată mi se înfățișă, într-o văiugă verde, o fîntînită cu colac de piatră, între patru plopi. Era un loc tainic și singuratic. Apa neclintită, aproape de ghizdele, avea ceva viu : mișcarea măruntă și necontenită a frunzișurilor"). Motivul **tainei,** în accepția lui atît de particular sadoveniană, se constituie în element bun conducător de spirit magico-poetic. Propunînd, în primă instanță, sugestii de decor propriu romanței sentimental-elegiace, pe nesimțite, „fîntîna dintre plopi", își amplifică reverberațiile poetice de așa manieră încît substratul metaforei inițial figurate se metamorfozează în spațiu al ambiguităților revelatoare. E un spațiu pe al cărui cuprins impulsul afectiv răspunde cu primejdioasă voluptate, „comenzilor" venite din partea eului magic, care „operează" **altfel,** impune un **alt** comportament, un **alt mod** de a percepe realul („Calul înclină capul și rupse o gură de iarbă. Îl strunii și-i dădu pinteni. După o vreme, începui a vedea hanul. Atunci mai privii de cea din urmă oară îndărăt. În vîrful plopilor, la fîntîna singuratică, luceă asfințitul. Iar în umbra de dedesubt sta Marga, cu mîna streașină la ochi. Mi s-a părut ? **A fost o arătare ? Am zărit-o numai o clipă, cît a ținut și lucirea soarelui de deasupra"** (s.n). Drept urmare, „fîntîna dintre plopi" devine loc privilegiat al acțiunii ; este menită să mijlocească întîlnirea dintre căpitanul de mazili și Marga. Pentru cei doi eroi faptul pare de la sine înțeles. Ieșind în calea bărbatului și ademenindu-l, Marga acceptă propunerea acestuia de a se întîlni în taină tocmai la „fîntîna dintre plopi" („— Unde, șopti ea rizînd cu toată fața. La fîntîna dintre plopi ?") ; după cum și pentru Neculai Isac e în afara oricăror dubii că lucrurile trebuie să se petreacă astfel. Regimul nocturn al tainei ce învăluie întîlnirea celor doi la „fîntîna dintre plopi" conferă maximum de tensiune magic-poetică scurtului episod în cauză :

„S-am pus pe roib în pas cînd am simțit că m-apropii de fîntîna cu patru plopi. Îmi bătea inima și mă temeam să nu găsesc locul mort. O lună stîrbă și roșcată se ridica din pămînt ca peste o pustie. Deodată, cînd simții freamătul plopilor, Lupei mirii ușor. Atunci descălecai. Poruncii cu glas scăzut : «Fii cuminte, Lupei !». Și mă oprii. Am avut o tresărire năpraznică în toată ființa. Marga era lîngă mine. În lucirea ștearsă a lunii, sta puțin întoarsă, cu fruntea grămădită în cotul mîinii stîngi. Cînd am atîns-o și-a lăsat brațele în jos și mi-a făcut față. O auzii rizînd încet. Purta pe ea, toate podoabele : le simțeam pipăind-o. N-avea duh de tutun și capu-i mirosea a flori".

Ce se întîmplă pe parcursul următorului moment al povestirii (năpraznica încleștare a căpitanului de mazili cu ucigașa ceată a țiganilor) nu intră în zona de interes a investigațiilor noastre critice. De altminteri, este semnificativ să semnalăm faptul că în final ascultătorii din jurul focului se arată impresionați îndeosebi de povestea de dragoste luată în sine. Mai mult chiar, autorul însuși (a cărui prezență ca personaj aflat în compania celorlalți convivi abia se resimte din cînd în cînd pe parcursul întregii cărți) iese din proverbiala sa tăcere, mînat de dorința de a ști ce s-a întîmplat între timp cu „fîntîna dintre plopi".

„Am îndrăznit și eu să ridic glasul într-un tîrziu, ș-am întrebat :

— Mai este în ființă fîntîna cu cei patru plopi ?

— Nu mai este... a răspuns încet moș Leonte, cetitorul în zodii. S-a dărîmat ca toate ale lumii...".

E semn că vraja magic-poetică de care a fost cotropit căpitanul de mazili cu mulți ani în urmă i-a contaminat pe toți, inclusiv pe povestitor.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Laurențiu Fulga și Nicolae Crișan după o discuție despre romanul actual

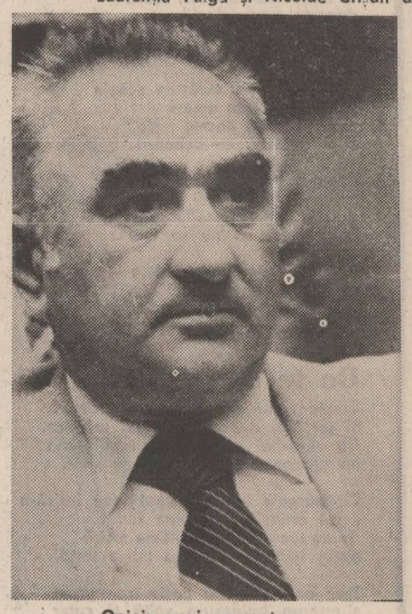

Opinia unui... prozator : Dinu Săraru

Poezia și critica tinerilor : Rodian Drăgoi, Adrian Dinu Rachieru și C. Sorescu

Toamna în labirint

Până cînd, iată că într-o zi de toamnă, ai trecut pragul casei și ai trîntit ușa după tine (dar oare tu ai făcut-o ? nu a fost vîntul ? și de ce se scutură frunzele ?) ca pe o lespede funerară, ca pe un scut care te apără de soarele negru al melancoliei (ce poate fi soarele Doamne / decît pierduta mea viață / eu pe aici mai întîrzii / ca o tristă amintire / umbră ciudată arunc / printre umbre / o pulbere de aur / mă contemplă / numai greierul / în tăcerea universală / mai poate vorbi / despre monotonia unui destin : adică, încercînd să reînvii un principiu al armoniei într-o orchestră disonantă, o **kalokagathia** pe ruinele primăverii, florilor ucise de fructele purtătoare de sensul finitudinii — nu spunea ascetul Spinoza că **omnis determinatio est negatio ?** — auzi că ți se șuieră scurt, la ureche : **amor fati !** și, după o clipă de stupoare, vin liniștea, amurgul, împăcarea, vorbele de smîrnă și tămîie ale lui Seneca : destinul îl conduce pe cel ce ascultă și îl tîrăște pe cel ce se împotrivește).

Așadar, într-o zi de toamnă, ai intrat în casa ta de cuvinte și vîntul (destinul care s-a împlinit ? care a sfîrșit prin a se cunoaște pe sine ? prin masca intermediară a furiosului Minos ?) a trîntit ușa închizîndu-te în labirintul căruia, în esență, nu îi datorezi nimic și, nici el ție ; această construcție atît de primejdioasă pentru tine (deși tu ai înălțat-o) îi este destinată Minotaurului, această fiară monstruoasă îi poartă scopul și semnificația. Dar Minotaurul ca submeta-text al labirintului unui text, al limbajului structurat în perspectiva unei ordini creatoare de haos, este simbolul destructiv al morții, golul care așteaptă, urlă mereu și se umple de un nou (non) sens imposibil de găsit în afara lui însuși : structura conștientă (conștientizată) a limbajului care-și ține în captivitate golul dintre cuvinte, inconștientul lor, este labirintul cu prizonierul său, Minotaurul. (Dar spuneai că într-o zi de toamnă, cînd bătea vîntul și frunzele se scuturau te-ai retras în temnița ? templul ? tău de cuvinte — în realitate, ai fost **impins** de mîna nevăzută a lui Minos, tu, arhitect și constructor al acestei case ermetice fără nici o legătură inițială cu destinul tău, Dedal : labirintul era doar pentru Minotaur astfel că tu, care, esențial, nu făceai parte din proiectul și statutul său ontologic, ai făcut bine și ți-ai luat tălpășița — mai corect zis, zborul cu aripile de ceară fîl-fîl ! peste marea cea albastră, așa cum i se cuvine oricărui autor respectabil după ce-și termină opera și după ce acest text, prin ceea ce are el inefabil, deci inconștient, nestructurat în formele rigide ale enunțurilor entropice, face deliciul și teroarea generațiilor de cititori, victime ale unui blestem preferat de zeii ludici, pe adresa exactă a atenienilor vine într-o bună dimineață un Theseu (un critic) și omoară Minotaurul, dă nume celor nenumite, face ca inconștientul să devină conștient de sine, astfel că scopul oricărui text (artistic, nu-i așa ? toate îndoielile și ipotezele și iluziile te privesc doar pe tine ca **homo aestheticus**) este subtextul său, după cum al labirintului este Minotaurul.

Îndemnul (sau porunca, totuna-i !) lui Nietzsche pe care l-am amintit (iubește-ți destinul !) se poate (și mă tem că trebuie) interpreta ca un apel entuziast, strigăt de pe vulcanul Etna, la cunoașterea, la înțelegerea unității și armoniei contrariilor — arta de a scrie nu este numai arta de a iubi, dar și aceea de a muri, moarte ca dăruire, înstrăinare totală a ființei în altceva, în altcineva ; **ars scribendi** îți apare, așadar, ca o treaptă, ca o tranziție și ca un mesager (poate fi și Hermes Trismegistul căruia trebuie să-i inventezi o hermeneutică pe măsura drumurilor eliberate de povara păcatului originar : am găsit urmele / unor poeți vestiți / toate duceau / spre gura infernului / da îmi spuneam / acolo duce cunoașterea / am ajuns singur la gura infernului / și n-am găsit nici un poet vestit / o mi-am spus / au plecat la gura raiului / pentru gura raiului / nu am găsit nici o urmă) între cele două forme extatice ale destinului : **ars amandi** și **ars moriendi,** două fețe ale aceleiași opere, mai aproape de frumusețea convulsivă a lui Breton decît de netulburatul ghețar parnasian. Labirintul limbajului ca infinitate de interpretări, posibilități, opțiuni sortite eșecului în finalitatea lor imediată, dar care se valorizează la nivelul totalității semnificative — semnificație preexistentă în natura Minotaurului ca simbol al absenței, al transcendenței textului și al tensiunii către o alteritate presupusă ca absolută, poate fi pusă în legătură și cu cercetările noi în fizică (de pildă, cu relația de nedeterminare a lui Heisenberg) dar și cu aplicațiile semiotice ale economiei politice — cum ar fi concepția despre productivitatea discursului a grupului de la **Tel-Quel.** Autorul, Dedal, părăsindu-și opera, construcția, a rămas Minotaurul să dea sens labirintului, golului să echilibreze plinul, absenței să ducă pe umeri prezența neantului, să legitimeze existența pînă cînd, într-adevăr, crește pofta de scris și scade pofta de viață ; dar dacă îți iei inima în dinți și cobori în groapa leilor, nu te duci cu o ramură de măslin în mînă, ci cu biciul (dealtfel, ateul Nietzsche era și mai mare misogin cînd zice : obiectul pulsiv i s-ar potrivi și lui Euridice !). Descrierea drumului prin labirintul limbajului — **ego via sum** — va ține astfel loc pentru ceea ce se află la capătul lui, pentru scopul călătoriei, justificînd punerea în paranteză, suspendarea discursului cauzal — epoché — abținerea de la integrarea fenomenului concret într-o prejudecăți a căror existență nu se consumă decît în planul iluziei. Inconștientul limbajului producător de sens, structură semnificativă într-o dialectică a plinului și golului în care celor trei stadii ale lui Kierkegaard li s-ar potrivi o linie ascendentă corespunzătoare lui **homo ludens, homo sapiens** și **homo moriens** (ultimul fiind și cel mai reprezentativ pentru scandalul metafizic al ipotezei unui Dumnezeu de o cruzime absurdă) fac din hieroglifa unei vieți aleatorii, supuse contingentului **(hic sunt leones)** o totalitate vie, orientată către un scop imanent principiului armoniei — o **kalokagathia** pe ruinele disonante ale acestei zile de bucurie, extaz și beatitudine : carpe diem carpe diem frunze și aripi de păsări / cad în neștire pe sinul mușcat al toamnei / și un copil aproape conștient / va suge întîia melancolie cu ochii la cer... .

Dan Laurențiu

Triumful talentului

Urmare din pag. 1

reprezentativității, ale literaturii înțelese ca simplu document sociologic. Astfel, printre aprecierile deosebite de care se bucură **Bietul Ioanide** se numără și capacitatea de a exprima într-un tip esența de clasă : **„Ca și Smaranda-che, Gaittany, dar spre deosebire de Suflețel și ceilalți, Pomponescu are originea socială certă și toată comportarea lui poartă pecetea clasei. Din el, romancierul a făcut un reprezentant al aristocrației conservatoare, sensibil la evocări paseiste, teoretician ostil prefacerilor, tradiționalist încăpățînat, cu fumuri reacționare intelectualizate cînd e vorba de interesul colectiv, dar maleabil, servil și gata de orice compromis, cînd îi este în joc interesul și vanitatea lui. Valoarea tipologică a personagiului constă, între altele, în tratarea pe plan individual a trăsăturilor de clasă, topirea lor într-un portret unic, lesne de a fi distins".** (G. Mărgărit, **Cronică literară** în **Iașul nou,** nr. 1, 1954). În diferite tonuri, observațiile critice vizează confruntarea lumii din roman cu cea propusă de științele sociale. Astfel, galeria intelectualilor e confruntată cu imaginea abstractă a categoriei intelectualilor din anii 1939—1940. De aici reprosul că romanul n-a adus în paginile sale și intelectuali pozitivi, demni de acest nume : **„Gîndindu-mă la anii în care se petrece acțiunea în** Bietul Ioanide **cred că imaginea generală pe care o dă cartea e limitată, unilaterală. Academicianul George Călinescu prezintă numai tipuri negative, numai o intelectualitate decăzută, coaptă pentru fascizare, și care îmbrățișează fascismul.**

Este oare tipic pentru realitățile din țara noastră în anii 1939—1940 să redai numai această categorie de intelectuali ?" (Ion Mitran, **Unele probleme ale romanului «Bietul Ioanide»,** Scînteia tineretului din 20 martie 1954). Cu exigența literaturii document sociologic e confruntată în **Contemporanul** și imaginea de ansamblu a momentului istoric respectiv : **„Pe de altă parte, chiar dacă admitem că lumea lui Suflețel și Hagienuș se voia impermeabilă, că nu pătrundea acolo direct nimica despre realități importante externe — statul socialist în construcție — ori interne — existența unui partid revoluționar al proletariatului — totuși surprinde că asemenea date fundamentale ale realității nu se iveau măcar indirect prin ura față de comunism, ură care a constituit un factor activ în orientarea spre fascism a atîtor intelectuali burghezi, mai înainte sgomotoși democrați".** Practic, toate comentariile fac observații în ce privește tipicitatea Mișcării legionare. Tonul, în schimb, diferă. În comentariul **Verei Călin,** observația e avansată cu prudență: **„Această neglijare a fundalului istoric se resimte mai cu seamă în înfățișarea «mișcării» din care G. Călinescu a prins cu pană de artist unele aspecte dar din care a omis altele, esențiale pentru înțelegerea realității fascismului".** În schimb, în cel semnat de **N. Doreanu,** în **Viața românească** nr. 2, februarie 1955, nu mai e nici o reținere în acuzarea directă : **„Ceea ce însă numește autorul «Mișcare», adică sălbăticia și trădarea de patrie a legionarilor, nu numai că nu este înfățișată real, prin ce a avut ea tipic, dar este și înfrumusețată, idealizată".** Cu o schemă abstractă, exprimînd esența intelectualului progresist, este confruntat personajul principal, bietul Ioanide. Dacă în **„Scrisoarea deschisă către bietul Ioanide",** N. Doreanu pusese la îndoială tipicitatea eroului cu o anumită reținere, în **Despre romanul «Bietul Ioanide»,** o afirmă tranșant, fără ezitări : **„Acest biet Ioanide, filozoful ușuratic al tembelismului, artistul clar al formei pentru formă, înfumurat, zeflemist și absurd, să reprezinte oare idealul umanității, opuse vieții respingătoare a Pomponeștilor și unor Gavrilcea ? Aceasta să fie oare adevărul vieții ? Iar autorul, în loc să se indigneze cu noi laolaltă de asemenea megalomanie, să încerce dimpotrivă a ni-l structura ca ideal estetic ? Ce este frumos în Ioanide ? Pasivitatea lui în fața fascismului, sub deviza : așa e filozofia ? Grandoarea lui comică ? Sau poate faptul că el confundă livreaua de lacheu cu toga antică de patrician ?"** Alte comentarii intră în polemică directă cu însăși concepția arhitecturală a lui Ioanide, văzută ca netipică : **„Proiectul său de cetate ideală cu mari foruri și statui colosale, cu blocuri imense de marmură sculptată, trebuie privit mai ales ca o revoltă împotriva mercantilismului la modă și mai puțin ca un mod conștient de organizare arhitecturală a realităților unui mare oraș modern. Cititorul, care face cunoștință cu ideile lui Ioanide asupra arhitecturii și a menirii acesteia este departe de a subscrie la ele din toată inima. Îndepărtarea naturii din oraș, plănuirea unor monumente austere, aproape hieratice, sînt foarte departe de sensibilitatea noastră. Concepțiile estetice ale lui Ioanide țin mai mult de domeniul frondei, iar partea lor de valoare stă mai cu seamă în negarea realității înconjurătoare".** (S. Levin, „Un roman despre intelectuali", **Scrisul bănățean,** nr. 2, iunie 1954).

Mai concretă, **Scrisoarea deschisă către bietul Ioanide** critică puternic un anume aspect al acestei cetăți ideale : **„Proiectul său urbanistic pentru calea Victoriei te izbește prin înfățișarea rece, nepăsătoare, pustie de simțuri, de idei, de viață. Arhitectura lui Ioanide nu este o cucerire asupra naturii. Proiectul său mult lăudat pare un cavou care închide un trecut zadarnic rechemat la viață".**

12.

Cum o exigență definitorie a literaturii din perioada 1947—1953 e accesibilitatea identificată cu vulgarizarea, **Bietul Ioanide** pare să depășească limitele deschiderii în ceea ce privește forma și limbajul. Pentru comentariul din **Scrisul bănățean,** forma romanului produce mari dificultăți cititorului : **„În nararea lor** (a faptelor n.n.) **autorul însă nu folosește de cele mai multe ori procedee adecvate și ochiul ca și mintea cititorului sînt adeseori supuse la grele încercări. Salturile bruște în povestire, părăsirea personajelor pentru o bună bucată de vreme, divagațiile paradoxale, structura stufoasă, de burete, a cărții, nu ajută pe cititor să-și formeze o idee clară despre subiectul tratat".** Alte comentarii, cum ar fi, de exemplu, **Unele probleme ale romanului „Bietul Ioanide",** cred că limbajul cărții provoacă cititorului imense dificultăți : **„În carte abundă fără teamă cuvinte livrești cu circulație restrînsă, cele mai multe de import, care nu sînt de natură să transmită în chip riguros și reliefat ideile și sentimentele autorului. Îmbogățirea limbii literare cred că se poate realiza pe baza limbii vii a poporului și nu introducîndu-se arbitrar nenumărate cuvinte străine care nu sînt în firea vorbirii noastre și care sună fals, strident : anxietate, mefiență, mansuetudine, intruvabil, maleficiu, reluctant cnctuos, felonie, observios, paroxistic etc.".**

Caz tipic de depășire a limitelor deschiderii, e normal ca **Bietul Ioanide** să facă și obiectul unei severe puneri la punct. Tranșînd în dezbaterea contradictorie din jurul romanului, adunînd observațiile critice anterioare, articolul lui **N. Doreanu «Despre romanul bietului Ioanide»,** pune totul sub semnul politicului. Nerespectarea tipicității apare ca o gravă denaturare politică a adevărului : **„În concluzie, romanul scriitorului G. Călinescu nu poate fi considerat o lucrare realistă ; romanul nu dovedește nici cel puțin respect pentru realitate ; el denaturează adevărul".** Considerat în alte comentarii ca dificil, complicat pentru oamenii muncii, limba romanului e acuzată aici de degradarea limbii poporului : **„Concepției false asupra vieții, din romanul «Bietul Ioanide», îi corespunde o falsă limbă literară. Ideilor fanteziste, faptelor mărunte sau senzaționale din roman, atmosferei sale imbîcsite, îi corespunde o limbă literară degradată. Așa cum fondului de idei și fapte joase ale romanului, autorul i-a alăturat senzaționalul — ca un condiment — pentru a-i schimba gustul, tot așa limbii mărunte a romanului i s-au adăugat acele cuvinte străine de limba noastră, senzaționale, de umplutură, care nu pot totuși ascunde sub pedeapsa lor conținutul fals al romanului.**

O asemenea limbă pestriță, împăunată — și după cum se știe, uneori, ridicolă — corespunzătoare conținutului gol de idei și simțăminte omenești înalte — dezvăluie o latură interesantă a conștiinței autorului și anume aceea că arta nu se adresează celor mulți, ci numai «aleșilor», limba «literară» a romanului fiind o limbă a «stăpînilor» artei, nu a celor «de jos».

Limba romanului «Bietul Ioanide» nu numai că nu dezvoltă sau cel puțin nu păstrează frumoasa limbă literară cucerită de poporul nostru, prin marii săi creatori de literatură, dar o schilodește, o degradează".

13.

Ca și **Desculț, Bietul Ioanide** e un roman cu dublă existență : una pentru perioada 1947—1953, alta pentru timpul de azi. Ca urmare, pentru perioada 1947—1953 el este o exceptională satiră a societății românești interbelice, înscriindu-se printre capodoperele realismului critic din literatura noastră. Ceea ce caracterizează fundamental intelectualitatea din roman este sterilitatea : **„Toți păreau a se regăsi în această condiție fatală care-i obliga să nu producă ceea ce așteptau de la el. Ioanide se agasa cînd auzea astfel de teorii și numai mestecatul îl împiedica să protesteze. Sufletul citea pe Homer în grecește, hilarul Hagienuș descifra cuneiformele, Pomponescu nu era deloc un om fără pricepere în specialitate (beton armat), Dan Bogdan era un profesor cu reputație. Toți într-un fel sau altul găsiseră în viață mari inlesniri materiale. Ce-i impiedica de la creația la care simțeau că sînt obligați ?"** (G. Călinescu, „Bietul Ioanide", E.S.P.L.A., București 1953, pag. 103). Ce-i împiedica de la creația la care se simțeau că sînt obligați ? Contrazicînd un tic fundamental al criticii trecutului interbelic în perioada 1947—1953, G. Călinescu exclude de la început absența condițiilor materiale. Suflețel, Gonzalv Ionescu, Dan Bogdan Pomponescu au condițiile materiale prielnice creației. Prin diferite mijloace toți se bucură de o existență materială bine asigurată, care-i scutește de tracasările slujbei zilnice. În cercul din jurul lui Ioanide nimeni nu e constrîns să-și risipească energia morală și intelectuală pentru a-și asigura un minimum de confort. Ba mai mult, toate personajele au o bunăstare care le îndeamnă la ambiții aiuristice. Gaittany își poate permite să circule de la un loc la altul din pură curiozitate mondenă. Gonzalv Ionescu, de tracasările cotidiene, are suficient timp pentru numeroasele sale combinații în vederea obținerii unei catedre. Gospodăria lui Gulimănescu e una de om bine așezat, departe de incertitudinile economice ale zilei ; el are două imobile : unul în București și altul la țară. Viața de fiecare zi a lui Panait Sufletel e fără griji, situația materială dîndu-i posibilitatea să aibă tabieturi. Slujbele prin care-și asigură existența par mai degrabă sinecure. Ca medic, Hergot își poate și permite consultații după capricii. Panait Sufletel mai mult se distrează decît muncește : **„Astfel echipat de lucru, se așeza la masa de scris care se află exact în mijlocul odăii. Sufletel avea și el o slujbă la stat cu titlul de consilier, nefiind totuși obligat de a presta ore de serviciu întrucît fusese delegat să întocmească un corp de inscripții latine din Dacia și referitor la Dacia o culegere de documente medievale în limba latină. Sufletel lucra acasă, tihnit și fără grabă. E adevărat că era foarte prieput și că munca lui lentă era științificește ireproșabilă. Lucra cel mult două ore zilnic și nu întocmise în doi ani mai mult de două coli, de care autoritatea era foarte mulțumită, deoarece Sufletel trimisese colile la specialiști din străinătate care le recenzaseră cu mari laude".** (op. cit. pag. 232—233). Dealtfel, această bunăstare asigurată e în roman una dintre inepuizabilele surse ale comicului. O lume lipsită de preocuparea existenței materiale e o lume care-și poate permite să fie ridiculă. Ambițiile comice, țicurile, tabieturile apar pe fondul vieții burgheze. Birfa, mult prezentă în spațiul intelectualilor din roman, e posibilă numai acolo unde personajele au suficient timp liber pentru a se aduna și a se interesa reciproc de cele mai mici nuanțe ale vieții fiecăruia. Într-o lume în care preocuparea pentru asigurarea existenței absoarbe toate energiile morale și intelectuale, nu este timp pentru a afla și comenta peripețiile comice ale lui Gonzalv Ionescu în vederea obținerii unei catedre universitare. În consecință, cauza care-i împiedică de la creație pe intelectualii din roman e mult mai subtilă. E vorba de absența unui impuls definitoriu către creație, avîndu-și una din cauze și în societatea care nu stimulează un asemenea impuls. Critica societății burgheze se face astfel în roman cu finețea caracteristică numai unui mare creator. Acolo unde alți scriitori ai perioadei 1947—1953, pentru a rezolva o temă cum e **situația intelectualului în lumea burgheză** ar fi pus la cale o succesiune nesfîrșită de orori, Călinescu trece în revistă o galerie de intelectuali ridicoli prin absența impulsului către creație. Căci în absența acestui impuls toate energiile morale și intelectuale se concentrează în direcția unor obiective meschine : Gonzalv Ionescu vrea o catedră universitară, Gaittany, un automobil, Panait Sufletel, directoratul unei instituții etc. Comicul se naște, evident, din contrastul dintre meschinăria țelului propus și uriașa energie morală și intelectuală pusă în mișcare. În acest sens, moartea lui Gonzalv Ionescu e o capodoperă nu a tragicului, ci a comicului. Excelent realizată cu mijloacele comicului, această critică a societății burgheze intră în registru grav odată cu drama lui Tudorel și a Picăi. Sever admonestată prin reliefarea ridiculului caracteristic, intelectualitatea din roman e responsabilă de drama lui Tudorel, văzută de Călinescu ca o dramă tipică pentru tînăra generație din anii premergători războiului. În fascinația lui Tudorel și a Picăi față de Gavrilcea intră substantial și dezgustul față de intelectualitatea căreia îi aparținea. Jurnalul lui Tudorel e un întreg rechizitoriu la adresa meschinăriei vieții intelectuale a momentului. Pica se îndrăgostește de Gavrilcea, căutînd un ideal pe care nu-l poate găsi în cercurile intelectualilor pe care le frecventează curent : **„Dar vezi tu, ce înseamnă un intelectual ? Un om cu diplomă ? Prin intelectual am înțeles totdeauna un om fin, o minte excepțională, un savant, un artist, în care să am stimă. Nu cred că tu să pretinzi să nimerești neapărat o personalitate. În mediile pe care le frecventez n-am găsit-o, și pe urmă cunosc, cum e și firesc, tineri care nu s-au afirmat. Printre aceștia, tocmai artiștii nu m-au atras. Sînt așa de mediocri, ți-e milă să le mărturisești că nu le afli nici un talent. Și apoi sînt invidioși, meschini. O fată cultă prețuiește ființele excepționale, însă nu e obligată a sta singură pînă întîlnește una în care crede.**

— Nu zic că n-ai dreptate !

— Cît despre ceilalți intelectuali, vreau să zic tîțrați, sînt de o platitudine înspăimîntătoare. Mai toți superficiali, viriți pînă-n gît în specialitatea lor. Puțini am găsit să aibă un suflet, cum să zic, bărbătesc, ceva eroic cît de cît, în sfera lor de activitate, care să inspire admirație unei femei". (op. cit. pag. 313—314).

NUMELE POETULUI

Valeriu Veliman

Istoric de formație și turcolog de bază, Valeriu Veliman debutează la Editura **Albatros** cu volumul de poeme **Cu ochii larg deschiși,** după ce a publicat numeroase lucrări de istorie medievală și modernă în urma unor cercetări întreprinse în arhivele și bibliotecile din Turcia, traduceri din poezia și proza turcă modernă, texte informative privind relațiile literare româno-turce, interviuri, etc. Prezent și în **Caietul debutanților 1976** cu un splendid grupaj de poeme **Poezia și ochiul** („Dă gurii mele pacea blîndă / cînd cuvintele se războiesc / cu drumurile pe care vom merge // să ne-nchinăm într-o noapte / stelelor / aprinse de părinți // și lumina opaițelor de pe mese / cărturarilor strămută-mi-o / în privire // să fiu mai fierbinte decît moartea / ascunsă-ntr-un strop de ploaie, / stingîndu-mă". — **Rugă pentru starea de grație),** Valeriu Veliman a suportat și el, pînă la debutul de azi, tratamentul ingrat care se aplică tuturor cărturarilor români semnatari ai unor cărți publicate, trecuți printre furcile caudine ale concursurilor de debut cînd vor să tipărească și ei cîte o carte de poeme, ca și cum poezia ar fi un păcat exercitat juvenil și descoperit de foruri abia tîrziu cînd se mai încearcă o corijare a viciosului...

Poemele lui Valeriu Veliman cuceresc printr-o spontaneitate șocantă, marca unui temperament vulcanic, dublată de o îndelung studiată știință a rostirii lapidare, memorabile : „Locul meu între oameni / înainte să vin a fost / ocupat de o floare / albastru am găsit cerul / măturat de avioane și alte / gunoaie și tata în fața / casei bătea coasa / pe soare, ce faci l-am / întrebat, ce faci / învață mai întîi să spui / bună ziua / mi-a zis". **(Ce faci, l-am întrebat pe tata).** Regăsirea acestei „spontaneități studiate", tonul de o maximă familiaritate, oralitatea seducătoare de poveste orientală ascunzînd în subtextul discursului poetic o cruzime ușor decelabilă, compun originalitatea unei poezii anecdotice (fără discursivitate) : „Mi s-a povestit într-o zi despre mare / și-un deget fulgerat / din cer / mi-a arătat corăbiile : / „acolo dormi tu încătușat !" / mi s-a spus / și toate valurile au ris / pe buzele înecaților / era iarnă atunci / și pe țărm femeile năsteau prunci / să mă salveze / și-n port, mascați în marinari / îngerii se pregăteau să-i boteze". **(Botez în port).** Gîlgîind de „prezență umană" pînă la sentimentalism, ardentă, pulverizată în particule de cuvinte pînă la transmutarea cuvîntului într-un pur mesaj muzical, tentînd uneori lirismul esențial („Sîntem noi doi / față în față / nu vine nimeni / să ne spună / cine sîntem / și ce avem de făcut". — **Focul și apa)** poezia lui Valeriu Veliman se citește cu o mare plăcere pentru că, lucru mai rar azi, reușește să ne transmită voluptatea specială a actului poetic... Inocentă prin refuzul manierării, virilă, fierbinte și amarsentențioasă, poezia lui Valeriu Veliman este o adevărată revelație : „Rid / și rîsului îi e frică / să nu-mi dau seama că rid" **(Viața).** Nu putem să nu amintim în finalul acestui articol că lectorul acestei cărți de debut publicate de Editura **Albatros** a fost excepționala poetă Gabriela Negreanu.

Cezar Ivănescu

N. R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

ALBUM DE GENERAȚIE

Farmecul balcanic

Gheorghe Tomozei este cel mai prolific poet al generației sale. Critica îi este însă datoare cu o analiză sintetică. Aparent pluriformă, creația lui Tomozei și-a păstrat pe parcursul ei invariantele. El vine din direcție antonpannescă, aerul său mucalit pendulînd între sarcasm și ironie. Are obsesia valahă a materialității, ca Urmuz sau Arghezi. Poemele lui sînt doldora de substanță, ca niște cufere pline cu lucruri. Arsenalul arhaic derivă din hedonismul său fanariot pentru cuvinte. Anamneza îi este încărcată cu bijuterii și acțibilduri orientale. Vase, brocarturi, pergamente, statui și parfumuri vechi se combină la el într-o opulență balcanică. Zeflemeaua, (auto)ironia amară strivește „circotaș" iluzia. Tomozei este un deziluzionat în mijlocul unui iarmaroc de vorbe zemoase. Scepticismul decorativ ar putea fi oximoronul caracteristic liricii sale. Poet al materialității crepusculare, ruinate, tristețea lui e a melancolicului din gravura lui Dürer, care-și privește dezabuzat camera plină cu ustensile ezoterice. Apetitul pentru limba cronicărească este la el muncă de scormonire în colbul unor lumi apuse. Gablonzuri verbale strălucesc șiret, zmălțuiesc poemele, creînd imagini lingvistice mozaicate : „Ospăț de graiuri vechi, / cuvinte mestecate / ca boabe de faianță". Poietica sa e o orfevrărie. Ciocănește cuvintele arghezian, ca pe niște vase de preț. E atent la farmecul nimicurilor : „Se cuvine să fim deci foarte bănuitori / cu obiectele minuscule / clanțe de uși, inele, solnițe, toate / toate ar putea fi cadavrele lemnificate / înargintate, ale unor ființe dragi cîndva". Estetica fleacurilor proiectează un bazar oriental (ca în bîlciul lui Nenea Iancu) : „Avem safire, saci, Caragiale / și-alte giuvaericale". Poemele lui Tomozei sînt saturate de concret ca imaginile arcimboldești, în care lucrurile se aglutinează pînă la refuz în tiparele unei stări. Contrar afirmației lui Petru Poantă, poezia lui Tomozei refuză diafanitatea. Muchiile lucrurilor împiedică mișcările grațioase. Inflația concretului interzice metafizica în mod programat. Poemele transmit dorința zborului imposibil de realizat de către un Icar cu aripi de piatră. Antimetafizică și antidiafană, poetica sa are terestritatea broaștei țestoase : „acum ești literă de lut / în care trist ai încăput / lutul din care se desface / un rai de ierbi și dobitoace / ești litera de lut, ești lutul / citit, ca orbii, cu sărutul". Stîngăciile studiate îi oferă o candoare de pictură naivă. Tehnica asimetriei este replica „în răspăr" la idealul perfecțiunii, că cioburile unei amfore asamblate anapoda. Ticurile Isarlikului păgîn. Căci eclectismul lui Tomozei este semnul unui crepuscul pe care poetul îl surprinde cu o conștiință livrescă. O ironie „hitră" încearcă să refacă imagini din reziduurile unui fast bizantin. E o durere alexandrină la Tomozei. Provocată de spectacolul destrămării vechii lumi cărturărești : „Mai trăiește regele Alexandros ?". Ironia decăderii devine sarcastică. Ereditatea culturală sfărîmată a Balcanilor e privită cu maliție și cu fanariotă ipocrizie. Nastratinismul devine geofag, ca o parodie la parodia barbiană : „Vine cînd și cînd / și-și e lui pămînt". Este deziluzia autoanihilantă a orientului în descompunere. Viciul matein traversează poemele lui Tomozei. Histrionismul e practicat terapeutic : „De ce pasărea fericirii ? De ce / neapărat pasăre și nu girafă, ciinele / ori, și mai firesc, elefantul fericirii ?" Dar să nu-l credem pe cuvînt. În spatele arlechinadelor e sufletul trist al celui care vorbește „cu gura ruptă de un ciob de vers". În mai toate cărțile sale transpare obsesia morții. Reintoarcerea în anorganic, în lut e un laitmotiv. Tomozei e un poet al teluricului, al pămîntosului, al resorbției în mineral. Jocurile sale ascund o suferință surdinizată, muntenizată prin echivocuri hilare. Viața e văzută sub semnul extincției : „Ți-ai rostogolit blîndul cap / pe frunze, ca pe cuțite de casap, blîndul tău cap încălțat / cu pielea clipei ce te-a retezat". Sentimentul predominant e acel „haz de necaz" popular. Orientalizarea, turcirea simțurilor estompează drama prin umor. Pitorescul și macabrul fac un aliaj thanato-comic, un Ienăchiță Văcărescu absurdizat : „Cîțiva nădragi, citeva jiletci, cravate albe / și pelerina de șiac. Acesta e avutul / cu care merg spre moarte". Zbenghiurile balcanice calmează tragedia. Tristă ironie a unui fin de siècle. Baroca substantivizare a poeziei lui Tomozei e semnul unei conștiințe depozitare : „Oricînd pot fi dezgropate din carnea mea / vreun miner de Orfeu ori vreo toartă. „Conotațiile îmbătrînirii mihnesc gesturile : „Sînt ca geamgiul / ce cară cocoșat cruci de sticlă". Impresia de colecție, de insectar, de arhivă și depozit e dată de tehnica mecanomorfă. Parcă un vas mare s-a spart în mii de cioburi și poetul încearcă să-l reconstituie. E o heraldică prăbușită, păginizată, un blazon macerat de timp. Poetul și-a ales spațiul balcanic, adică locul unde viața se granulează pînă la anonimat în puzderia semnelor livrești: „Și să cazi pînă rămîi doar o fărîmă / dintr-o scriere ce se dărîmă". Muzeograf al metaforelor și arhivar, Tomozei are retroviziuni mitologice sau chiar mitologii compozite. Lumile sale se includ unele pe altele arheologic. Imaginea e de palimpsest. : „În fiecare fractură de cerc / sarcofagul unui melc". Sentimentul istoricității îl face un poet foarte autohton, recuperator al trecutului printr-o poetică a dezgropării semiotice. Faianța, smaltul, ceramica, pietrele, nisipul sînt ticurile arheologice ale unui poet tectonic. Ale unui temperament liric frustrat de o Elladă: „Sigur că e penurie de greci" spune el improvizînd o „grecărie". Dar Utopia poetului ? Căci toți poeții autentici au o Utopie (o onirie cum spunea Călinescu). Utopia lui Tomozei nu e celestă, ea e cetatea „scufundîndu-se în spuma oceanului / pînă la gît". Ne-o imaginăm ca pe o Atlantidă bizantină sau, de ce nu, un Constantinopol dîmbovițean destrămîndu-se ca fumul fanteziei. Păstrîndu-și nostalgia trecutului, Tomozei e un tradiționalist de factură expresivmodernă. Amintirile sînt dezgropate ca niște oase, pînă și trupul e : „un sertar cu semne". Lumea poetului e babelizată de hieroglife și relicve asamblate paradoxal. Poetul seamănă cu un Ion Gheorghe convertit la șalvari și narghilea. Fragmentarismul sintaxei sale e imaginea Histriei cu coloanele fracturate și năpădite de ierburi, peste care se aude ironic zumzetul unui caravanserai. Farmecul balcanic își are în Gheorghe Tomozei un poet de marcă.

Alexandru Horia

Desene de Gheorghe V. Ionescu

Întemeierea culturii

Urmare din pag. 1

teratura poate oricînd să dea perioade clasice, capodopere numeroase, direcții stabile. Puțini au observat că în numai zece-cincisprezece ani, în plin secentism european, literatura română a ajuns, cu Ureche, Miron Costin și Cantemir, la o altitudine cu totul afară din serie și a întemeiat, cu Dosoftei, poezia cultă la valoarea unei capodopere. Acel deceniu miraculos nu avea cum să se producă în afara unei tradiții și acea tradiție consta în literatura poporană. Din acest continent cultural ascuns a ieșit, aproape clasicizată, o literatură de o considerabilă originalitate, un românesc *„Siglo d'oro"*, însă un secol abreviat, consolidat în numai cîțiva ani. Pasoptiștii nu făcuseră numai revoluția, ei recuperaseră în nu mai mult de zece ani o întreagă literatură și o aduseseră, cu forțele lor, la nivelul marilor valori europene. Între 1870 și 1880 românii nu își cîștigaseră numai independența lor absolută, ei consolidaseră, cu junimiștii, o direcție culturală, pentru istoria literaturii, hotărîtoare. Este, se știe aceasta, deceniul lui Eminescu, anii în care apar I.L. Caragiale, Creangă, Macedonski, Ion Slavici. Îndată după 1920 literatura română cunoscu de asemenea un deceniu fericit, și mulțimea de scriitori care dau atunci capodopere e în literatura română fără precedent. Cu Lucian Blaga, cu Arghezi, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Sadoveanu, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, E. Lovinescu, G. Călinescu. Vasile Pârvan, apăruse nu numai o întreagă generație care se putea exprima pe deplin ci și conștiința istorică a însemnătății unei literaturi care avea magnificența ei. Încă odată literatura își concentrase valorile într-o clipă care substituia mult mai întinse perioade de timp. O elementară observație se poate face însă numaidecît atunci cînd examinăm asemenea împrejurări fericite : sînt accelerații culturale care se produc în momente istorice capitale, și în general în baza unei ideologii naționale ajunse la altitudinea creației autonome, cînd spiritele, adică, ies de sub presiunile clipei. Cine ar așeza de aceea una după alta creațiile ultimei perioade literare ar observa fără putință de tăgadă că avem și azi un moment benefic pentru literatură : este, probabil, cel mai însemnat de după război. Însă această concentrare fericită de forțe nu s-a ivit din nimic, ea are date sociologice care trebuie, la un examen atent, neapărat evocate. Îndată după 1965 literatura română își dobîndise odată cu indiscutabila ei lărgire de orizont, sentimentul creației libere, însă al unei creații care înțelegea libertatea mai cu seamă prin experiment; o cultură care nu se exercitase sub raportul tehnicilor diversificate era inevitabil să întîlnească această necesitate. Însă experimentele aduc arareori capodopere cită vreme ele exemplifică esteticește momentul negației : era necesar ca, odată cu scăderea febrei tehniciste, să avem în fine sinteze, și, în condițiunile unor talente, capodopere. Sintezele, cu tot ce presupun acestea și mai ales cu direcții consolidate, nu au întîrziat să apară și practic în acești ani, într-o stare de spirit propice pentru creație, datorată în primul rînd președintelui Nicolae Ceaușescu, literatura română cunoscu un adevărat moment apogetic. Libertății în expresie, care putea să dea virtuozitate tehnică, și a dat, i se adăugă, în numai cîțiva ani, și o libertate de concepție proprie de altfel marilor culturi știutoare de destinele lor. Ceea ce a rezultat de aici este o literatură cu considerabil simț istoric și cu un temei coagulant, acela de a face specificul național mai pronunțat. În cea mai durabilă parte a ei literatura acestei epoci fericite pornește de la tradiție și pătrunde, cu formele ei, în acuta modernitate : rescrie, cum s-ar zice, elementele neconsumate ale tradiției literare, se întoarce „la izvoare", dezvoltă o conștiință a creativității de unde complexele inutile lipsesc cu desăvîrșire. Poezia originilor și a străvechimii culturale, canonizînd folclorul și eposul, proza istorică și aceea a fabulosului poporan, o critică literară lucidă, aptă să dea asupra istoriei literaturii judecățile cele mai apropiate de adevăr — iată, așadar, sensul acestei epoci literare.

Ședința Biroului Uniunii Scriitorilor

Marți, 20 martie 1984, la București a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor. Au fost prezenți tovarășii **Ion Ștefănescu**, prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, **Mihai Dulea**, adjunct de șef de secție la Comitetul Central al Partidului Comunist Român, **Dumitru Necșoiu**, secretar al Comitetului Municipal de partid.

Ordinea de zi : „Promovarea literaturii române peste hotare ; contribuția scriitorilor la afirmarea politicii de pace și colaborare internațională a României socialiste".

Textul de bază a fost prezentat de **Ion Hobana**, secretar al Uniunii Scriitorilor.

Pe marginea problemei înscrise în ordinea de zi, la deszbateri, au luat cuvîntul scriitorii **Laurențiu Fulga, Ioan Alexandru, Mircea Iorgulescu, Eugen Simion, Ovid S. Crohmălniceanu, Octavian Paler, Constantin Țoiu, Ștefan Augustin Doinaș, Constantin Chiriță, Dinu Săraru, Mircea Radu Iacoban, Ion Dodu Bălan, Mircea Tomuș, Mircea Sântimbreanu, Alexandru Balaci, Bujor Nedelcovici, Domokos Geza.**

În încheierea dezbaterilor a luat cuvîntul tovarășul **Ion Ștefănescu.**

Lucrările ședinței de birou au fost conduse de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor.

Repere ale culturalizării

Urmare din pag. 1

să se străduiască să-și lumineze mintea cu tot ce a descoperit mai de preț omenirea pînă acum" **(Op. cit.** p. 34).

Desigur, un asemenea obiectiv nu este ușor de atins. În sprijinul realizării lui se înscrie vasta rețea de instituții culturale și de învățămînt : școlile de toate gradele, bibliotecile, casele de cultură și cluburile muncitorești, sistemul mass-media, cercurile științifice și tehnice etc. Dezvoltarea producției înseși se întoarce în sprijinul atingerii obiectivelor majore ale culturalizării. „Pe măsura creșterii forțelor de producție — precizează tovarășul Nicolae Ceaușescu — a bogății naționale, pe măsura dezvoltării automatizării și mecanizării proceselor de producție, a reducerii duratei timpului de muncă în producția materială, oamenii vor dispune de mai mult timp atît pentru odihnă, cît și pentru creația liberă" **(Op. cit.** p. 77). Timpul liber în socialism era prevăzut încă de Marx drept forma principală a timpului de cultură, ale cărui repercusiuni benefice în domeniul producției vor prevala tot mai mult asupra rezultatelor timpului productiv. Iată de ce timpul liber disponibil într-o măsură mai mare în cadrul dezvoltării societății noastre socialiste se cere gospodărit cu mai multă grijă și orientat în scopurile preponderente ale culturalizării, ale lărgirii orizontului de cunoștințe și creșterii competenței profesionale.

Ridicarea gradului de cultură este în concepția secretarului general al partidului nostru și o componentă esențială a formării noului profil uman, specific societății noastre socialiste. Acest nou profil uman se bazează pe cunoașterea temeinică a legilor universului, ale societății. Pe această temelie a cunoașterii se înalță o morală laică, debarasată de superstiții și prejudecăți religioase, o morală umanistă, bazată pe conlucrare fraternă infinită. În lumina unor astfel de principii morale pe care le aduce ridicarea continuă a gradului de cultură, omul este chemat să se angajeze cu trup și suflet în lupta pentru transformarea revoluționară a lumii, pentru îmbunătățirea continuă a mediului cosmic și social în care trăiește. Se dezvăluie astfel în toată amploarea sa, un alt reper important al culturalizării, și anume, acela al conștiinței, care se dovedește strîns legat de acela al producției. Cunoștințele profesionale, tehnice și de cultură generală acționează la nivelul proceselor productive într-un mod mediat, prin intermediul conștiinței umane. Există, fără îndoială și forme de alienare, în care cunoștințele tehnico-profesionale se pot aplica în afara cerințelor morale corespunzătoare, dar pe ansamblul proceselor productive și ale vieții în socialism hotărîtor rămîne factorul conștiinței, și nu al oricărei conștiințe, ci acela al conștiinței revoluționare, specifice societății noastre socialiste. Acțiunea de culturalizare se cuvine să aibă în vedere acest obiectiv important, pe care să-l urmărim pas cu pas în toate manifestările diurne din acest domeniu.

Avînd ca obiective principale dezvoltarea activității productive moderne și formarea conștiinței socialiste a oamenilor, acțiunea de culturalizare se manifestă în același timp și ca factor dinamic deosebit de activ în toate sferele existenței. Ea este, după cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, principalul mijloc de luptă împotriva rutinei și conservatorismului în toate domeniile. Nimeni nu se poate socoti în afara acestui proces, căci sfera cunoștințelor științifice, tehnico-profesionale, artistice etc., se află într-o continuă acumulare, mișcare și primenire. Oricît de pregătit ai fi, este necesar să te informezi continuu, permanent cu tot ceea ce este nou în domeniul tău de activitate și în celelalte domenii conexe și de perspectivă generală, manifestîndu-te împotriva rutinei și inerției, fiind un susținător activ al noului, al progresului și civilizației.

Avînd asemenea repere majore, acțiunea de culturalizare se înscrie în mod evident în procesele dinamice, revoluționare ale societății noastre socialiste, ea este chemată să realizeze o adecvare continuă a mijloacelor sale specifice sarcinilor de zi cu zi și de perspectivă care ne stau în față.

«Românii la 1859»

Urmare din pag. 1

chip firesc și degajă din conținutul lor o problematică complexă din care reiese cu evidență procesul de internaționalizare a problemei românești, devenită centrul de atracție și de interese pentru marile puteri europene în epoca imediat următoare revoluției de la 1848 și a apariției „crizei orientale" din 1853. În egală măsură documentele reflectă în toată amploarea procesul de afirmare a națiunii române, ajunsă la deplină maturitate pășind acum pe calea făuririi statului său național modern, în împrejurările externe date. Acestea sînt liniile de forță ale procesului dialectic desfășurat în jurul unirii Principatelor Române din 1859, în care sînt implicate pe de o parte, marile puteri europene, iar pe de alta, înseși interesele vitale ale poporului român.

Deși înăbușite, revoluțiile de la 1848 au afirmat în locul învechitului „principiu legitimist" al monarhiilor, „principiul naționalităților", care s-a impus mai întîi în sud-estul Europei, în Principatele Române, apoi în Italia și Germania. În contextul împrejurărilor în care s-a afirmat acest proces istoric obiectiv prilejuit de apariția „crizei orientale" și a războiului Crimeii încheiat prin congresul de la Paris (1856), marile puteri europene au dus o luptă acerbă pentru a-și impune fiecare punctul de vedere și pentru a obține maximum de profit din noua redimensionare a structurilor politice ce se profilau. Datorită poziției lor geopolitice, Principatelor Române le-a fost rezervat acum un rol de prim ordin, ca element ponderator în reașezarea „echilibrului european" și a noilor raporturi de forțe internaționale. Franța veda în unirea Principatelor crearea unui stat tampon între Rusia și Turcia, în care să găsească, totodată un nou debușeu economic și influență politică. Această idee făcea parte din politica lui Napoleon al III-lea, de demolare a structurilor politice create de congresul de la Viena (1815), al cărui principal susținător era Austria, pe care o dorea slăbită. La rîndul ei, Anglia era interesată în împiedicarea supremației Rusiei în Mediterana orientală și Asia Mică, care îi amenința căile de acces spre Indii. Largile concesii comerciale de care se bucura în Turcia îi dictau acesteia să facă din integritatea imperiului otoman, o adevărată dogmă politică. De aceea, Anglia vedea în unirea Principatelor, preludiul detașării lor de autoritatea otomană, ceea ce explică poziția ei negativă față de unire. Și Austria nutrea dorința îndepărtării Rusiei de la gurile Dunării, în scopul de a-și întinde influența în întregul Balcan. Dar ea nu vedea cu ochi buni unirea Principatelor într-un singur stat, greu de dominat din punct de vedere economic și politic, și care ar fi constituit, totodată, un punct de atracție pentru Transilvania și Bucovina stăpînite de ea. Pe de altă parte Rusia vedea în unirea principatelor un obstacol în calea expansiunii Austriei spre răsărit și o slăbire a Turciei, ceea ce o făcea să susțină acțiunile Franței în sprijinirea unirii. Prusia și Sardinia, care făceau parte din „puterile garante" ale congresului de la Paris, au avut, din motive specifice, o poziție favorabilă față de unire ; aflîndu-se în fața idealului unității lor statale, ele promovau principiul naționalităților la ordinea zilei, pentru țările care nu-și realizaseră unirea. Cea care s-a opus cu îndărătnicie unirii Principatelor Române a fost Turcia care își vedea astfel știrbirea integrității și a prestigiului și, totodată, pierderea definitivă a celor două țări de sub influența ei politică și economică.

Potrivit hotărîrii conferinței de la Paris din 1858 luată de marile puteri, în virtutea permaterii teorii a „echilibrului european", Unirea Principatelor trebuia să aibă doar un caracter limitat și parțial ; Muntenia și Moldova urmau să se unească în cadrul unui regim politic hibrid și artificial, cu două guverne, două administrații și doi domnitori. Dar, actul unirii de la 24 ianuarie s-a realizat cu totul altfel ; el a fost o ignorare a hotărîrii celor șapte puteri, în realitate o dejucare a calculelor diplomației europene prin precipitarea voită a evenimentelor în sensul înfăptuirii intereselor și dorințelor națiunii române. Alegerea unui singur domnitor în ambele principate, în persoana lui Al. I. Cuza, a însemnat primul pas de manifestare a voinței naționale de „autodeterminare" și „independență", în care Europa nu mai era consultată, era un act de protest răsunător împotriva dezunirii, către unirea integrală a statului.

În jurul unirii de la 24 ianuarie 1859 și a recunoașterii sale s-au purtat discuții îndelungate în cabinetele diplomației europene cu deosebire la Constantinopol unde guvernul otoman a amenințat cu intervenția, a prezentat proiecte și soluții, apărîndu-și pozițiile de putere suzerană asupra celor două principate, pe care nu le-ar fi dorit unite cu nici un chip.

Cele două volume dezvăluie în toată amploarea labirintul de tertipuri și intrigi politice în care s-au încrucișat interese de tot felul, fățișe sau ascunse, în care luptele pentru influențe și supremație n-au cunoscut margini. În această luptă se reflectă ca într-o oglindă, adevărata față a Europei marilor monarhii din anii 1848—1866, al căror declin se întrevedea de pe atunci. Ea se confrunta cu o Europă nouă care avea la bază „doctrina națională" ce dădea un alt curs istoriei continentului. Cum observa istoricul englez W. Miller, „doctrina naționalităților s-a răspîndit în toată Europa iar românii au fost pătrunși de ea" (II, p. 235) Acesteia i se opunea, cum spunea un alt contemporan, L. Thouvenel, vechiul principiu „legitimist" apărător al ordinei dinastice statornicite de congresul de la Viena (II, p. 253). În contextul acestui proces istoric tendințele românilor din principate spre unirea statală au fost sprijinite de numeroase spirite lucide ale intelectualității europene care, prin scrisul său militant a ridicat cauza românească la rang de principiu. Două au fost mai ales argumentele ridicate de aceasta : mai întîi, „originea, religia, obiceiurile și limba care sînt aceleași pentru locuitorii din cele două principate ; nevoile lor, care sînt aceleași, constituie tot atîtea elemente ale unei uniuni mai strînse între ele, care nu s-a putut înfăptui pînă în prezent și care a fost întîrziată de împrejurări străine." (P. Bataillard, II, p. 49) ; apoi, „capitulațiile considerate de marea majoritate a istoricilor francezi drept tratate de alianță inegală între poarta otomană și principate cu păstrarea autonomiei ; „autonomia românilor a fost deseori îngrădită, dar niciodată n-a fost desființată" (A. Lévy, II, p. 102) și ea se putea transforma acum în independență, odată cu întărirea „conștiinței dreptului" lor.

O contribuție importantă la soluționarea pe căi diplomatice a unirii principatelor a avut diplomația franceză, în primul rînd Napoleon al III-lea, protagonistul principiului naționalităților, care a acționat în consensul intereselor naționale ale românilor. Cu deosebire numeroși intelectuali francezi ai epocii s-au făcut ecoul „cauzei românești" în numeroasele lor publicații și cărți în care au atras în mod constant atenția națiunii franceze asupra existenței ramurii orientale a rasei latine care se afla sub stăpîniri străine și-și revendica acum dreptul la unire și independență. Unirea de la 1859 s-a înfăptuit însă ca o expresie a luptei de veacuri a poporului român, constituind pentru popoarele din centrul și sud-estul Europei, un prim model al aplicării concrete a principiului național în viața de stat, prin realizarea celui dintîi pas spre unitatea deplină a tuturor românilor.

Acest ideal întrat deplin în conștiința europeană beneficiază, prin apariția celor două volume, de un spor considerabil de informație, menită a aduce și nuanța numeroaselor aspecte legate de unirea din 1859 ; totodată documentele editate deschid perspective noi pătrunderii în zonele mai obscure ale diplomației epocii, conferind cercetărilor viitoare șanse multiple de cunoaștere aprofundată a procesului apariției statelor naționale moderne, pe un plan larg, european. Cititorul este introdus în complicatul labirint al personajelor, faptelor și intereselor politice ale vremii, printr-un substanțial studiu introductiv și, în același timp, este sprijinit în utilizarea și buna înțelegere a conținutului documentelor, de aparatul științific, de note, liste cronologice și indice, care fac din cele două volume, o operă la îndemîna tuturor celor ce se interesează de unirea din 1859.

*) **Documente externe, vol. I, ediție de documente întocmită de : Vasile Arimia, Tudor Bucur, Eugenia Ciocan, Valentina Costake, Ileana Chirtu, Ieliță Gămulescu, Elena Moisuc, Emilia Poștăriță, Constantin Vlad ; Colectivul de coordonare : Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Ionel Gal, Mircea Mușat. Editura Științifică și Enciclopedică , București, 1984, 661 p. ; vol. II, Texte străine. Lucrare întocmită de : Georghe Bercan, Gheorghe Bondoc, Ion Simion, Vasile Simandan, Victor Țăndăreanu ; Colectivul de coordonare : Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Gheorghe Bondoc, Mircea Mușat ; Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, 450 p.**

Nobilul adevăr al acestui timp

Urmare din pag. 1

dimensiunea faptelor noastre, să le judecăm cu luciditate finalitatea, iar toate acestea le datorăm fericitei coincidențe istorice, că la conducerea partidului comunist și a țării, s-a aflat tovarășul Nicolae Ceaușescu, omul politic care să asigure, prin catalizarea tuturor energiilor națiunii, înfăptuirea neabătută a programului comunist, conducătorul priceput care a știut să insufle poporului, cu o impresionantă forță de convingere acel adevăr potrivit căruia „partidul n-a avut și nu va avea niciodată alt țel decît asigurarea unui nivel tot mai înalt de civilizație materială și spirituală al poporului, în condiții de independență și suveranitate, de libertate și pace".

În incandescentul miez al cuvintelor, acolo unde ajung numai visătorii acestui pămînt, unde totul este mișcare și clocot, unde metaforele înaripează ideea și verbele răsună ca bronzul, oamenii care știu să respecte istoria și știu să o facă sînt numiți eroi. Pentru noi, pentru români, există un asemenea erou, un mare om politic, a cărui viață de muncă și gîndire creatoare a intrat în paginile noii istorii a patriei : Nicolae Ceaușescu. Fie ca inimile noastre, ale scriitorilor României socialiste, să pulseze în amplitudini de aur, să ardă cu totală dragoste patriotică în căutarea cuvintelor-efigie, monumente de solemnă și gravă recunoștință, față de nobilul adevăr al acestui timp.

Așteptăm cu plăcere pe artiștii români...

Urmare din pag. a 8-a

tacolului, lipsind cîntăreții de continuitatea repetiției. Repertoriul nostru cuprinde anual cam 22 de opere, număr care, după părerea noastră, este cel potrivit. Începem stagiunea în septembrie și o încheiem în luna iulie a anului următor. În ce privește echilibrul între cele două activități, realizăm anual cam 130 de reprezentații de operă și 120 de balet, raportul variind totuși de la an la an, ca atunci cînd baletul nostru se află în turnee foarte lungi, cazuri în care operei îi revine sarcina de a ocupa mai mult scena la Covent Garden.

În ce privește publicul nostru, acesta este alcătuit din categorii foarte diverse, reunind și vîrstnici și tineri. Din păcate, prețurile biletelor sînt foarte ridicate la Covent Garden ; dar facem numeroase concesii pentru ca tineretul să aibă posibilitatea să ne viziteze. Una dintre cele mai recente măsuri a fost introducerea, la Operă, a matineelor pentru școlari, la un preț mult redus. Copiii — începînd de la cei de 6 ani, — vin la aceleași spectacole, cu aceeași interpretare, care sînt prezentate seara publicului adult. Recent, micii spectatori l-au putut urmări pe Placido Domingo dirijînd „Liliacul", după ce, anul trecut, l-au ascultat cîntînd în „Tosca".

Avem de asemenea un gen de spectacole pe care le numim „de promenadă" — o reîntoarcere la vechea tradiție britanică de prin 1920, pe care noi am considerat potrivit s-o reactualizăm atît la operă cît și la balet.

Odată pe an scoatem toate fotoliile din sală — aceasta devenind, astfel, mult mai încăpătoare, iar tineretul, foarte numeros, se așează pe jos și urmărește spectacolul oferit la un preț extrem de scăzut. Este, evident, încă un mod de stimulare pentru formarea unui public nou.

Și cîteva amănunte în legătură cu actuala stagiune : „Aceasta este variată. La operă am prezentat, începînd din septembrie trecut, „Lulu" de Alban Berg, „L'enfant et les sortileges" de Ravel, „Privighetoarea" lui Stravinsky, „Werther", de Massenet, „Boris Godunov", „Othello" și, mai nou „Wozzeck" de Alban Berg, „Boema", o producție nouă cu „Andrea Chénier" de Giordano, „Capoleti și Montecchi" de Bellini. După Rigoletto, „Cosi fan tutte", „Visul unei nopți de vară", „Elixirul dragostei", „Aida", „Tosca" și „Falstaff", la sfîrșitul stagiunii, opera va pleca în Statele Unite, la Los Angeles, urmînd să participe, pentru prima dată, la Festivalul Cultural Olimpic.

Compania noastră de balet a avut recent cîteva premiere, luna viitoare va reprezenta două noi balete — unul de Kenneth Mac Millan, altul de Jiri Kylian, prima lucrare comandată de noi acestuia din urmă.

După cum vedeți, avem tot timpul și noi producții, noi creații. Aceasta este viața noastră, acesta este modul în care înțelegem să muncim".

Redacția revistei Viața Românească **va edita în acest an un Album memorial** Nichita Stănescu.

Solicităm colaborarea tuturor acelora care dețin texte inedite ale poetului, desene, fotografii, precum și alte mărturii de interes memorialistic.

Contribuțiile la acest Album (pe cît posibil în fotocopii ori xerografiate), se pot trimite pînă la 1 mai a.c. pe adresa : Revista Viața Românească, **strada Nicolae Golescu 11, sector 1, București.**

Ecouri vrincene

● Fidelă unei tradiții demnă de invidiat chiar și de publicațiile de orientare și conținut strict profesional, **Revista noastră**, organ al elevilor Liceului „Unirea" din Focșani, și prin cel mai recent număr al ei, face dovada excepționalului atașament la valorile cultural-artistice din trecut și de azi. Astfel, caietul cuprinzînd numerele 91, 92 și 93 se deschide cu un interesant interviu cu Nușa Z. Stancu — „Zaharia Stancu a ars ca o flacără pentru cei mulți și obidiți" — realizat de profesorul Petrache Dima, coordonatorul publicației.

Dintre colaboratorii de prestigiu ai **Revistei noastre**, mai reținem prezențe precum Gheorghe Bulgăr, Ana Blandiana, Gheorghe Poalelungi, Lambros Zogas (interviu realizat de Marius Pop). Și de data aceasta, colectivul redacțional acordă o atenție aparte vieții cultural-artistice vrincene, în această ordine de idei, distingîndu-se și comentariile cu privire la **Salonul literar—Dragosloveni.**

Semnificativă prin diversitate și acuratețe stilistică este prezența elevilor poeți Gheorghe Gogotă, Adrian Caranfil, Nicolae-Dorin Rotaru, Florinel Agafiței, Georgeta Pricop, Mădălina Badea, Elena-Nolina Druică, Valentin-Manole Gheorghiță și alții.

Gelu Stoicescu

CUMPĂNĂ

Mincătorii de nisip

O ceată de sceptici de-a bușilea pe malul mării
cu cite o clepsidră în fiecare măsea cariată.
Aud nisipul troznind, aud morile mării,
În fiecare dimineață îi numără marinarii,
îi țipă pescărușii și copiii
cu ochii la ei învață să-njure.
Printre gratiile serii
le aruncă piine pe plajă
dar ceata de sceptici mănîncă nisipul ei dulce,
bea apă de mare cu vuiet cu tot
din sicriul de sidef al scoicii.
Freamătă nisipul înspăimîntat pe toate plajele lumii,
se aruncă în mare nisipul de pe toate plajele lumii.

George Alboiu

O remarcabilă inițiativă

● Dobîndind o reală notorietate, activitatea cenaclului literar-artistic **Daniel Turcea** de pe lîngă întreprinderea „Automatica" se recomandă din nou atenției, printr-o inițiativă demnă de toată lauda. Este vorba de recentul număr al revistei **Punctul** cu aspectul ei grafic insolit și atractiv (problemele de tipar, rezolvate prin „calculator"), al cărei sumar, în cea mai mare parte a sa, repune în circulație un masiv număr de poeme de regretatul și valorosul poet Daniel Turcea. Este vorba, se înțelege, de poeme inedite care, nu mai încape vorbă, alături de altele probabil tot atît de numeroase și încă necunoscute, așteaptă să fie grabnic tipărite, într-un volum. Că este vorba într-adevăr de autentice revelații, pentru edificare, iată acest scurt poem : „Lasă sufletul meu sub pleoapa ta / Doamne să viseze / Coborîtă peste lume ea / Trup să-mi dea și deodată / Roua lumii cum o ții sub gene / Fir cu fir în străvezime / Lasă-mă să văd cum ai descris-o / Din bolnave mlaștini prefăcute / În iubirea ta, neîncepută". **(Poezie).**

Sumarul publicației se întregește în chip fericit cu un concentrat și patetic eseu-tabletă — **Epifania** — semnat de Ioan Alexandru, și cu alte două tablete semnate de Titus Vijeu **(Daniel)**, și violonistul Mihai Constantinescu **(Poetul înaltelor orizonturi).**

Foarte semnificativă, din punctul de vedere al ecoului pe care-l înregistrează, revista **Punctul**, e selecția de citate ce încheie sumarul.

G.S.

★

Rugăm ca publicațiile școlare sau studențești, antologiile realizate de comitetele de cultură și educație socialistă, alte tipărituri de acest fel să ne fie expediate pe adresa : Revista „Luceafărul", Piața Scinteii nr. 1, cu mențiunea „Pentru Revista revistelor".

REVISTA REVISTELOR

„ROMÂNIA PITOREASCĂ" nr. 3 a.c.

O propunere : Înființarea casei memoriale „Nichita Stănescu"

● O idee-propunere pe cît de cutezătoare tot pe atît de justificată în noblețea ei de anvergură istoric-literară este aceea lansată de criticul Alexandru Condeescu în susnumita publicație lunară, prin care se postulează necesitatea imperioasă ca imobilul de pe strada Buciumului nr. 1 din municipiul Ploiești să devină **Casa memorială Nichita Stănescu.** Argumentul suprem al respectivei propuneri este desigur lesne de presupus : aici, în această casă de cartier ploieștean liniștit s-a născut și a trăit pînă la încheierea studiilor liceale marele poet al celor **11 elegii,** al **Necuvintelor** și al **Epicii magna.** Extrem de sugestivele notații ale lui Alexandru Condeescu vizînd impresionantul „duh" nichitian de care este impregnată casa copilăriei și adolescenței poetului, la care se adaugă argumentul peremptoriu al fotografiei ce înfățișează imobilul în întreaga sa splendoare tulburător-elegiacă, reprezintă elementele unei pledoarii de suflet și conștiință ce nu comportă nici un fel de dubiu. Iată de ce, fără a mai insista, subscriem întru-totul la lucid-pateticul apel cu care se încheie oportuna intervenție a tînărului nostru confrate, devotat și competent „stănescolog" : „Propunerea pe care o supunem deci analizei forurilor în drept este înființarea unei case memoriale „Nichita Stănescu", lucru practic realizabil, cu atît mai mult, cu cît municipiul prahovean se bucură de faima de a fi atent cu memoria fiilor săi, avînd o bună tradiție în a conserva în diferite forme vestigiile care le atestă prezența în oraș (muzeul memorial „Ion Luca Caragiale", placa memorială „Ștefan Gheorghiu", placa memorială „A. I. Bassarabescu", placa memorială „I. D. Negulici", placa comemorativă „C. Dobrogeanu-Gherea" ș.a.), multe din școlile și străzile orașului purtînd și ele numele altor scriitori sau oameni de cultură. Casele au amintiri despre trecut și despre prezent, să știm să le păstrăm pentru viitor".

Cronicar

PREȘEDINTELE NICOLAE CEAUȘESCU – STRĂLUCIT STRATEG AL PĂCII

„Ceaușescu-România-Pace" – cuvinte care, în conștiința lumii, s-au unit într-o singură imagine simbolică, cu forță de model și exemplu, recunoaștere a unui aport de uriașă importanță și însemnătate : gîndirea și acțiunea președintelui României în favoarea păcii considerată a fi elementul fundamental pe care să se edifice o nouă ordine internațională, bazată pe relații noi, de echitate, colaborare, respect reciproc. Prestigiul deosebit de care se bucură acum țara noastră, peste tot în lume, se datorește în primul rînd consecvenței și fermității cu care președintele Nicolae Ceaușescu a știut să impună vocea și îndemnul rațiunii, promovînd neobosit un întreg ansamblu de principii pe care se bizuie întreg edificiul relațiilor noastre internaționale : egalitatea în drepturi a tuturor statelor, independența și suveranitatea națională, neamestecul în treburile interne, nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța, reglementarea pe cale pașnică a diferendelor internaționale, dreptul popoarelor de a-și hotărî singure destinul, conform propriilor aspirații și năzuințe.

Apelurile președintelui României, adresate tuturor popoarelor lumii, conducătorilor politici, în favoarea păcii, pentru dezarmare și în primul rînd dezarmare nucleară, au avut și continuă să aibă un ecou deosebit în rîndul opiniei publice mondiale, luările de poziție, aprecierile și analizele teoretice ale președintelui României fiind considerate ca un strălucit exemplu pentru modul în care un șef de stat știe să gîndească la viitor, știe să-și asume, cu claritate, responsabilitatea necesară în fața istoriei. Este ceea ce subliniază și eminentul om politic olandez, prof. dr. **Bas de Gaay Fortman,** senator, care spunea: „Președintele Nicolae Ceaușescu este prețuit de poporul nostru, ca și de alte popoare, pentru competența înaltă și autoritatea politică și morală cu care vorbește despre problemele dezarmării și păcii. Prin declarațiile, inițiativele și acțiunile consecvente în favoarea păcii, conducătorul României a făcut dovada convingătoare că, promovînd acest ideal, nu are în vedere doar interesele propriului popor, ci și pe cele ale tuturor celorlalte popoare. Cred că aici se află și sursa prestigiului înalt și stimei de care se bucură președintele Nicolae Ceaușescu în rîndul opiniei publice mondiale".

Este unanim apreciată deosebita deschidere a politicii externe românești, orientată cu clarviziune de președintele Nicolae Ceaușescu, dovadă a unui mod original și convingător de a aplica în practică principiile prieteniei și colaborării. Iată ce remarca, în acest sens, **Abdul Rahim,** directorul și proprietarul editurii pakistaneze „National Publishing House" din Rawalpindi, unde a apărut, în 1975, volumul „Nicolae Ceaușescu. România – realități și perspective": „O țară ca România, care a reușit să facă față multor vicisitudini de-a lungul istoriei sale, inclusiv a unor momente grele provocate de calamități naturale, este în măsură astăzi să întrețină relații diplomatice cu 130 de țări și legături economice cu peste 140 de țări. Acestea sînt dovezi și rezultate concrete ale înțelepciunii celui care conduce destinele țării, un om de stat care se bucură de respect din partea opiniei publice mondiale, a marilor personalități politice ale lumii, de diferite orientări, din toate țările. În semn de omagiu față de calitățile președintelui Nicolae Ceaușescu de mare om politic și de stat, în semn de recunoștință față de contribuția sa valoroasă, de rolul său marcant în viața internațională, de activitatea neobosită multilaterală, pe care o desfășoară pentru promovarea cu consecvență a înțelegerii, colaborării și prieteniei între popoarele și națiunile de pe glob, Consiliul Mondial al Păcii i-a oferit, în 1977, înalta distincție care este „Medalia de aur a păcii"... Personalitatea și rolul președintelui Nicolae Ceaușescu în promovarea unor noi relații între state, în edificarea unei lumi mai bune și mai drepte sînt ilustrate pregnant de amploarea și conținutul legăturilor pe care România le întreține cu atîtea state de pe toate continentele. Numai o țară care iubește cu adevărat pacea, o țară condusă de un mare om politic, așa cum este președintele Ceaușescu, se poate bucura de atîția prieteni..."

Practic, țara noastră, din inițiativa președintelui Nicolae Ceaușescu, se află implicată în declanșarea, la nivelul comunității mondiale, a unor propuneri și acțiuni de o deosebită amploare și răsunet internațional în favoarea dezarmării, a creării unui climat de colaborare și cooperare. Astfel, la Conferința de la Stockholm pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa au fost prezentate recent poziția României, considerentele și concepția președintelui Nicolae Ceaușescu în legătură cu aceste probleme, veritabil program de măsuri politice și militare menit să apere viața și pacea pe continentul european și în întreaga lume. Deasemeni, ca urmare a unei inițiative a României, Adunarea Generală a O.N.U. a proclamat deceniul 1970–1980 drept Deceniu al dezarmării, iar în cadrul celor două sesiuni speciale în cadrul Adunării Generale a O.N.U. consacrate dezarmării, din însărcinarea președintelui Nicolae Ceaușescu au fost prezentate documentele intitulate „Hotărîrea Comitetului Central al Partidului Comunist Român privind poziția României în problemele dezarmării și, în primul rînd, ale dezarmării nucleare" și respectiv „Poziția și propunerile României cu privire la problema dezarmării". În paralel, în România s-au desfășurat și se desfășoară ample acțiuni în favoarea păcii, poporul nostru pronunțîndu-se cu hotărîre pentru o lume fără arme și fără războaie nimicitoare care să pună în pericol însăși esența vieții pe pămînt. Toate acestea au provocat vii reacții de simpatie și apreciere din partea opiniei publice mondiale, președintelui Nicolae Ceaușescu fiindu-i decernate numeroase distincții de prestigiu printre care, în 1981, „Placheta de aur a Giuntei regionale Piemont, ocazie în care, președintele Giuntei, **Ezio Enrietti,** spunea : „Printr-o fericită coincidență, această primire pe care ați avut bunăvoința să ne-o acordați are loc la cîteva zile de la impresionanta manifestare populară din București, unde dumneavoastră ați făcut să răsune, din nou, vibrantul mesaj în favoarea dezarmării generale și în primul rînd a dezarmării nucleare, pentru o Europă fără rachete și arme distrugătoare, pentru triumful rațiunii și înțelegerii, al colaborării pașnice între toate statele egale în drepturi, suverane și independente. În Est, ca și în Vest, într-o ideală dorință de depășire a blocurilor militare, se înalță voința popoarelor pentru pace și securitate, cererea de a se renunța la arme, pentru a construi într-o lume a păcii, care să nu se bazeze pe echilibrul terorii, ci pe forțele rațiunii, înțelegerii și colaborării. Prin glasul dumneavoastră autorizat, v-ați adresat, în numele poporului român, șefilor de state și guverne, parlamentarilor, tuturor oamenilor de bună credință, pentru ca vechiul dicton „Si vis pacem, para bellum" („De vrei pace, pregătește-te de război), să devină un apel la înțelegere : „Si vis pacem, para pacem". (De vrei pace, pregătește-te de pace) pentru ca armele distrugătoare, acumulate pe teritoriul Europei, leagăn al civilizației și culturii, să dispară, pentru ca viața și existența Europei și a lumii să fie la adăpost de grava primejdie a armei nucleare".

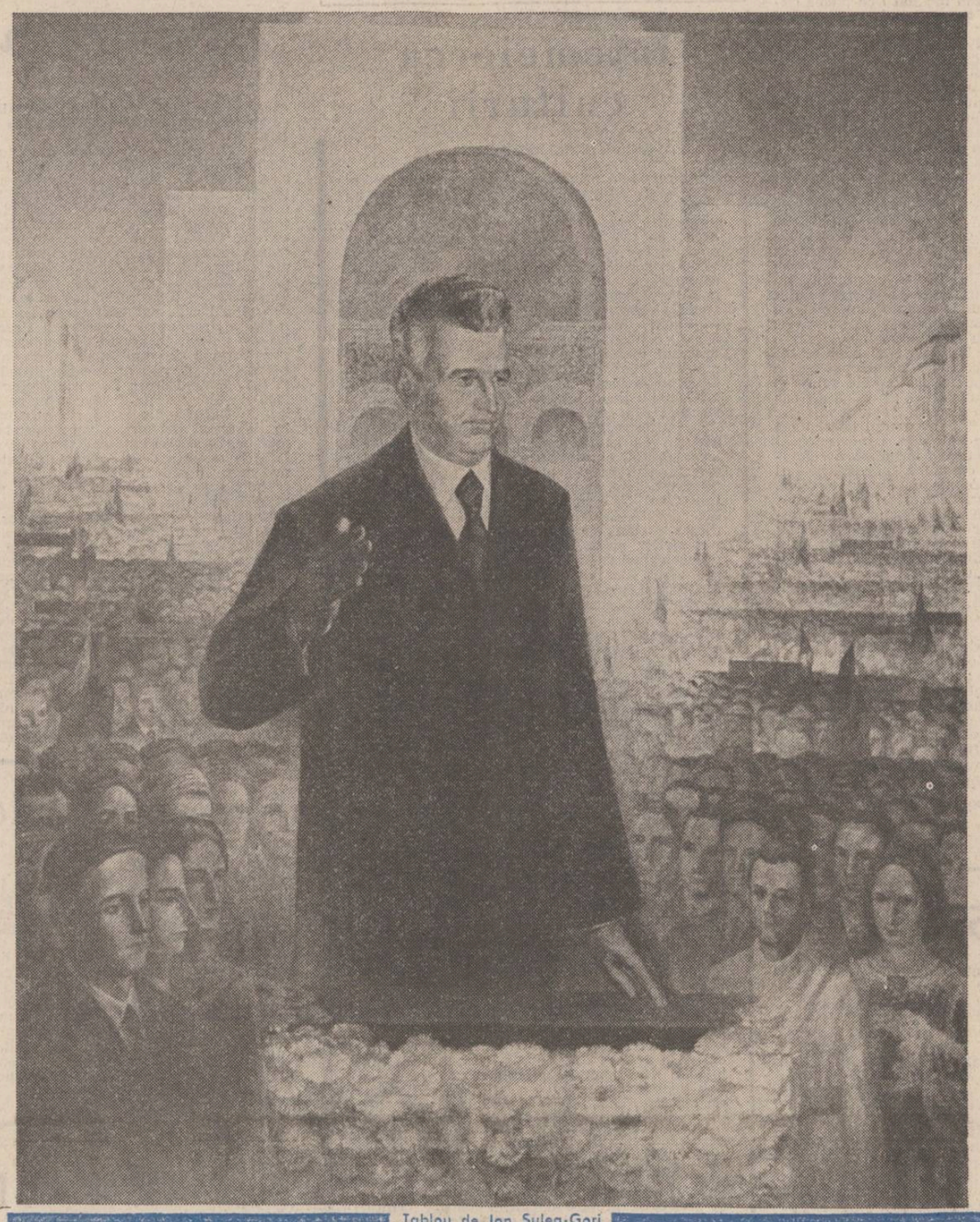

Tablou de Ion Șulea-Gorj

În mod constant, în aprecierile unor mari personalități ale lumii contemporane, referitoare la opera și activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu, revine ideea identificării destinului conducătorului României socialiste, cu destinul de fericire și prosperitate al țării sale, identificare de esență, mărturisind adînca dragoste pentru plaiurile străbune, pentru valorile poporului român pe care, cu strălucire și cutezanță, le poartă spre culmi altădată de nebănuit. Iată ce scria, referitor la acest aspect, profesorul dr. **R. N. Trivedi,** eminent publicist și scriitor indian : „Președintele Nicolae Ceaușescu reprezintă modelul de conducător care se identifică cu interesele generale ale poporului, iar spiritul dinamic ce îi caracterizează neobosita activitate reprezintă o trăsătură ce poate fi remarcată în întreaga politică pe care o promovează. Prin tot ceea ce face spre binele și fericirea poporului român, pentru gloria României, pentru triumful cauzei păcii, el a devenit un simbol al celor mai arzătoare idealuri ale libertății, păcii și progresului națiunii române, ale lumii contemporane".

Să adăugăm la aceste aprecieri, cele spuse de prof. **Alonso Arinos de Melo Franco,** membru al Academiei braziliene de litere, omagiu adus activității președintelui României pentru ridicarea țării pe noi trepte ale dezvoltării economice și prosperității spirituale, impunînd lumii întregi imaginea unui popor în plină ascensiune : „Calitățile excepționale de conducător ale președintelui Ceaușescu, marcînd efortul întregii națiuni române pentru consolidarea și afirmarea independenței politice, pentru dezvoltare economică, au determinat ridicarea României pe noi trepte ale afirmării internaționale. Dezvoltarea industrială, aprecierea problemelor internaționale, preocuparea pentru respectarea principiilor independenței și suveranității naționale, idealurile sale generoase de pace și dezarmare, atîtea alte atitudini și măsuri sînt legate nemijlocit de activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu."

Este unanim reliefată preocuparea președintelui României de a asigura – în același timp cu progresul național al țării sale – pe toate planurile și schimbul internațional de valori culturale care face parte integrantă din efortul instaurării unor noi relații între state. Căci, așa cum remarca președintele Nicolae Ceaușescu, respectul reciproc al valorilor naționale constituie un prim pas în înțelegerea și colaborarea ce trebuie să stea la baza unei lumi a păcii. Iată ce spunea, în acest sens, **Bruno Reffi,** secretar de stat pentru afacerile externe și politice din San Marino: „Cred că înainte de toate trebuie să exprimăm mulțumiri președintelui Nicolae Ceaușescu pentru faptul că principiile și acțiunile sale au un larg ecou în forurile internaționale, constituind un exemplu de practică eficace și coerentă. Astăzi este mai actuală ca oricînd aprecierea președintelui Ceaușescu că o condiție esențială pentru întărirea păcii și colaborării o reprezintă respectul riguros al independenței și suveranității oricărei națiuni, al dreptului fiecărui popor de a trăi liber, independent, de a se dezvolta corespunzător intereselor și aspirațiilor sale fundamentale, fără nici un amestec din afară. În acest concept al președintelui României noi trebuie să credem, adăugînd adeziunea noastră și urarea de succes pentru ca umanitatea să poată trăi liberă, solidară și fericită".

În același timp, este reliefată și concepția președintelui Nicolae Ceaușescu, definitorie pentru politica de înalt umanism pe care o promovează, asupra unei societăți a omului multilateral, cu largi orizonturi deschise spre cunoaștere. Iată ce remarca **Guillermo Nolasco Juares,** directorul editurii „Juarez" din Argentina: „Președintele Ceaușescu ne-a amintit că popoarele mici, mijlocii, chiar, dacă sînt mai puțin puternice din punct de vedere economic, nu trebuie să se lase, nu se pot lăsa ca și pe mai departe să fie înlăturate de la rezolvarea marilor probleme ale umanității. Președintele Ceaușescu este cel care a spus poporului său că împreună cu necesitatea de a produce mai mult oțel, mai multă energie, mai multe strunguri, trebuie făcut totul pentru ca omul să capete un orizont spiritual. Și președintele vorbește concret despre lucruri care se găsesc în însuși omul. Președintele Ceaușescu este un om cu o gîndire ascuțită – se poate vedea și dintr-o singură frază. Este vorba despre un om armonios, o personalitate definită prin ideile ca și prin faptele sale, prin succese ale politicii interne, ale politicii internaționale".

Un om politic ale cărei acțiuni în favoarea păcii și bunei înțelegeri sînt caracterizate, în primul rînd, de o extraordinară constanță, căci România se află, de peste un deceniu și jumătate, în „linia întîi" a celor care propun nu numai dezbateri teoretice, dar și acțiuni practice în favoarea păcii și dezarmării. Astfel, la cea de-a 38-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., din inițiativa României, a fost adoptată o rezoluție privind înghețarea și reducerea bugetelor militare, țara noastră, președintele Nicolae Ceaușescu, pronunțîndu-se, în același timp, cu fermitate, pentru crearea de zone denuclearizate și, în acest context, pentru transformarea Balcanilor într-o regiune a bunei vecinătăți, a cooperării, într-o zonă lipsită de arme nucleare. Iată ce aprecia, privitor la aceste acțiuni și propuneri, **Gheorghios Mavros,** președintele Uniunii de Centru din Grecia : „Conducătorul României, domnul Nicolae Ceaușescu, se prezintă ca o personalitate proeminentă, de mare prestigiu internațional. Pretutindeni este recunoscută lupta sa pentru dezarmare și pace, pentru prietenie și colaborare între popoare. Acțiunile sale în favoarea păcii, a înțelegerii și colaborării au depășit de mult hotarele spațiului balcanic, căpătînd o rezonanță mondială. Prin politica sa realistă, domnul Nicolae Ceaușescu a reușit să păstreze și să dezvolte relații excelente cu țările din cadrul celor două alianțe politico-militare, cu țările lumii a treia".

Aceste cuvinte, alăturate miilor de aprecieri și elogii adresate președintelui țării noastre, se împlinesc, astăzi, cînd țara se pregătește să sărbătorească patru decenii de la 23 August 1944 și întîmpină cu mari realizări Congresul al XIII-lea al P.C.R.

Andrei Teodorescu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Muzicienii români în Cehia

● Ediția 1984 a „Anului muzicii cehe" se află în plină desfășurare. După cum se știe, manifestarea, cu caracter decenal, coincide, de fiecare dată, cu jubileele compozitorilor clasici cehi Smetana, Dvořák, Janáček și Martinu.

Cu prilejul recentei vizite făcute la București, secretarul comitetului de organizare a „Anului muzicii cehe", istoricul muzical Dr. Stanislav Jarěs a oferit revistei noastre amănunte privind dimensiunile actualei ediții :

„În primul rînd o precizare. Prin această manifestare urmărim să ilustrăm modul în care societatea noastră socialistă valorifică moștenirea transmisă de istoria mai mult decît milenară a creației muzicale cehe și slovace, care se caracterizează atît prin tradiție cît și prin elemente de strictă actualitate.

În 1984, „Anul muzicii cehe" va consemna peste 1 000 de manifestări, atît în Cehoslovacia cît și dincolo de hotarele țării. Pe plan intern se vor desfășura 50 de festivaluri muzicale și cicluri concertistice — în fruntea tuturor acestora situîndu-se „Primăvara la Praga", „Festivalul internațional de muzică" din Brno, și „Serbările muzicale" din Bratislava.

Printre alte acțiuni sînt de amintit prezentarea completă a operelor lui Bedřich Smetana la Teatrul Național din Praga, a creațiilor lui Janáček la Opera de Stat din Brno, expozițiile permanente ale Muzeului muzicii cehe, în frumosul castel în stil renascentist din Litomyšl (localitatea natală a lui Smetana) și organizarea simpozionului internațional, din luna mai, la Praga. Alături de muzicienii din Cehoslovacia vor participa la festivalurile de la Praga, Brno, Ostrava, Karlovy Vary, Bratislava și din alte orașe ale țării, numeroase personalități artistice și formații muzicale străine, printre care Orchestra simfonică B.B.C. — Londra (dirijor Dennis Russell Davies), Filarmonica din Tokyo sub bagheta lui Tadaako Otava), Filarmonica de Stat din Moscova (cu Dmitri Kitaianko), Filarmonica din Varșovia (cu Kazimierz Kord), Capela de Stat din Dresda (cu Hans Vonk), „Amadeus Quartett" (Italia) ; dirijorii Claudio Abbado, Wolfgang Sawalisch, Sir Charles Mackerras, Alexander Gibson, Giuseppe Sinopoli, Gaetano Delogu, Gerd Albrecht, Theodor Guschlbauer și alții care se vor afla la pupitrele orchestrelor simfonice cehoslovace.

Sînt de asemenea anunțate personalități ale vieții muzicale din România. De altfel, încă în luna ianuarie, curînd după demararea „Anului muzicii cehe", Mircea Basarab și Mircea Cristescu au dirijat, la Ostrava, cu prilejul aniversărilor Rudolf Kubin, și a filarmonicii „Leoș Janáček". La Festivalul „Primăvara la Praga", violonista Mihaela Matei va cînta cu orchestra B.B.C. ; la Ostrava va dirija Cristian Mandeal din Cluj-Napoca.

În a doua jumătate a „Anului muzicii cehe", cu prilejul „Zilelor culturii române în Cehoslovacia", în cadrul **Tribunei internaționale a tinerilor interpreți** va concerta violonista Liliana Ciulei, iar la Festivalul Muzical de la Bratislava va fi solistă violonista Cristina Anghelescu. Tot în cadrul „Zilelor culturii române", vor concerta maestrul Ion Voicu și harpistul Ioan Ivan Roncea. Sub egida aceleași manifestări a Anului Muzicii Cehe, vor fi oaspeți, în Republica Socialistă România, în luna noiembrie, dirijorul ceh Petr Albrichter și pianistul Boris Krajniy".

Ca o primă acțiune în țara noastră, în cadrul „Anului muzicii cehe", sub egida Casei Culturii Cehoslovace din București, formația pragheză de cameră „Musica lirica" a susținut în aceste zile mai multe concerte în Capitală.

Așteptăm cu plăcere pe artiștii români...

● Mulțime de londonezi se îndreaptă, serile, spre Covent Garden, — nu spre străvechea grădină de mănăstire devenită apoi principală piață de flori, fructe și zarzavaturi, care a funcționat mai bine de 300 de ani în acest cartier al capitalei Angliei, ci spre căminul companiilor naționale de operă și balet „Royal Opera House" (înglobînd „The Royal Opera" și „The Royal Ballet") care-și au sediul în clădirea construită cu mai bine de un secol în urmă, pe locul vechiului teatru din 1632.

Am abuzat de date istorice. Ele ne-au fost evocate de recenta întîlnire, în Capitala noastră, cu John Findlay, director adjunct al Covent Gardenului. Întîlnire în fața microfonului, într-un dialog destinat „Luceafărului" și din care spațiul parcimonios impune, deocamdată, o restrînsă redare. Ne aflam cam în ajunul zilei cînd Eugenia Moldoveanu avea să cînte, din nou, la „Royal Opera", în „Boema", sub bagheta lui John Mancieri.

„Mi se pare foarte interesant să mă aflu în Capitala României în momentul cînd Eugenia Moldoveanu se găsește în capitala țării mele — avea să ne mărturisească oaspetele. Se știe, aprecieta cîntăreață nu apare pentru prima dată pe scena noastră. A mai cîntat la Covent Garden în „Oneghin" și a făcut o excelentă impresie, o impresie strălucită. Așa că sîntem foarte fericiți să o avem din nou oaspete.

...Covent Garden a avut întotdeauna norocul de a-i atrage pe cei mai buni interpreți — nu numai pe cei britanici, ci și pe cei străini — de la Carusso, Tetrazzini, Melba, Jean de Resk sau Giuseppe de Luca — la începutul secolului, la Hans Hotten, Kersten Flagstadt, Renata Thebaldi, Maria Callas, Tito Gobbi, Boris Christof, Elisabeth Schwarzkopf, Mario del Monaco — începînd după cel de al doilea război mondial, și, mai recent, Placido Domingo și Luciano Pavarotti.

Definind principiul general care călăuzește Covent Garden-ul, John Findlay arată în continuare : „Ne preocupăm să menținem un echilibru în repertoriu, atît din punct de vedere al lucrărilor cît și, desigur, al activității celor două companii — de operă și de balet, — care-și împart scena. Dar în ce privește opera, noi nu avem tendința să prezentăm spectacolele numai din obligația de a le programa, ci urmărim ca ele să fie realizate la cel mai înalt nivel și repetate permanent la același nivel. Sistemul pe care-l practicăm nu este cel al repertoriului, ci al stagiunilor. Nu pregătim o operă pe care s-o prezentăm de 5–6 ori, pentru a nu o mai relua timp de 2–3 luni, pentru că în felul acesta nu ar fi cu putință să menții nivelul spec-

Continuare în pag. a 7-a

SPORT

Pe tulpina unui tei

În povestea despre Dinamo București, cînd va fi scrisă, unul din cele mai frumoase capitole va începe, fără îndoială, astfel : într-o severă zi de primăvară, în fața a șaptezeci de mii de oameni, echipa din Ștefan cel Mare, învingînd pe Dinamo Minsk cu 1—0, a intrat în rîndul celor patru mari formații din Europa care, potrivit mitologiilor nordice, se hrănesc ca vrăjitorii, numai cu inimă de șarpe.

Tencuit în gerul pietros care nu mai ia sfîrșit și visînd la brîndușe galbene în malul străzii, eu am crezut într-o victorie idilică. Asta, pentru că atunci cînd e vorba de Dinamo, mie îmi cade lumina pe pagină numai prin spatia (trefla) traforată în oblonul ferestrei. Îmi sînt prea dragi băieții ăia de lîngă Lacul Tei, mai cu seamă Dinu, Moraru și Augustin, ca să nu vreau să fiu mereu cu ei într-o căleașcă la care nechează, în hamuri roșii, caii de ceară albă de sub scara intrării în palatul de la Aranjuez. Miercuri, Dinamo a închis o rană veche și o pagină plină de vinătăi, dar nu printr-un atac năpraznic, ci printr-o luptă de gherilă, care ne-a săgetat nervii.

Cine nu-i moștenitorul unei inimi de fier și n-a fost botezat în cadă de oțel nu are ce căuta la astfel de meciuri. O partidă de calificare nu este un produs de uz casnic, ea grupează patimi, dezlănțuiri, vifore, stingăcli, confiscări de averi, victime, injurături, dăruire și — să nu ne ferim de cuvinte — și puțină moarte amară și dulce. Pregătirile ei, mai ales în rîndul spectatorilor, seamănă cu apropierea unui Crăciun fericit, brazi, beteală aurită, magi cu tiară, vestind pe-treceri în golfuri de mare caldă, dar cînd apar în teren și adversarii, și încep și ei să împartă, uneori chiar mai bine ca noi, gheață vinătă și sodă caustică, frica ia repede locul azimei, îndoiala jefuiește iluzia, lemnul piriie, amenințînd să se rupă, Marea se usucă de pește, bătălia nu mai are nimic idilic, stadionul devine poligon de tragere, iar eu, cel puțin, împrumut, fără jenă, limbajul mai puțin marțial al nagiților din Balta Brăilei. Nu umblu cu trucuri ieftine : Dinamo Minsk, pe care-o credeam iremediabil prăbușită după golul lui Augustin, mi-a devastat trufia și m-a umplut cu ironie folositoare pentru viitor. E o echipă de mari campioni, din aristocrația zilelor de duminică ; nu cunoaște, însă, deocamdată, decît mirîiala, ci nu și mușcătura cu care se începe ziua de miercuri ; nu cunoaște setea de gol.

La o zi după această victorie extrem de calculată (căci organizarea jocului a întors ceasul în favoarea noastră), duc în spinare o noapte de scurtă durată și în suflet — ca să vedeți că mă prinde masca actorului desăvîrșit — credința că putem să ne apropiem Cupa. Îmi place să fiu mesagerul focului tîrîndu-se prin ierburile Cetății eterne, pe colinele Scoției. Atunci, într-o piață poditâ cu lingouri de lună (o cunoașteni bine noi patru), voi bea cu Dinu, Moraru și Augustin niște sticle de vin vechi pe care le vom destupa înfășurîndu-le în haina smulsă de pe umeri și izbindu-le cu fundul de tulpina unui tei, ca să se reverse peste noi mierle, cărăbuși, miresme, prigorii în culori înflăcărate.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
13
(1 143)
Sîmbătă
31 martie
1984
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Împliniri istorice

Este indiscutabil că, în acest an jubiliar al celei de a patruzecea aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, viața poporului român consemnează victorii strălucite în toate domeniile de activitate. Este acesta de fapt însuși modul de a ne celebra împlinirile unui destin eroic, revoluționar. Pe durata a patru decenii s-a configurat un nou chip al României și s-a înaintat pe verticala economică și socială pînă la pragul de azi al muncii și creației care ne așează în fața unor noi cerințe și posibilități legate de însuși scopul fundamental al politicii partidului, acela de ridicare necontenită a nivelului de trai material și spiritual al întregii națiuni. Un loc distinct, de amplă rezonanță în toate sferele gîndirii și practicii sociale îl ocupă, în cadrul acestei perioade, Congresul al IX-lea al partidului care a inaugurat epoca cea mai bogată în înfăptuiri din întreaga istorie a țării. A fost atunci momentul unei ample și viguroase primeniri resimțite la scara întregii țări. Iar toate marile realizări care au urmat Congresului al IX-lea sînt indisolubil legate de opera și personalitatea secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Numim acest răstimp epoca Nicolae Ceaușescu și avem în înfăptuirile de pînă acum nu numai sensul și durata unor extraordinare transformări petrecute în geografia economică și socială, în structura profesiilor și a participării largi, democratice, a tuturor fiilor și fiicelor țării la realizarea vastului program al emancipării și propășirii noastre socialiste, ci și semnificația exactă, durabilă și vizionară a unor adevărate ctitorii ale unității de nezdruncinat în jurul partidului, al secretarului său general, un strălucit exemplu de patriotism și abnegație eroică, revoluționară. Opera sa are o asemenea intensă și vibrantă deschidere spre om și condiția sa încît în tot ce s-a înfăptuit sînt semnele unui devotament fără margini. Purtîndu-i pe bună dreptate numele, această epocă este sinonimă spiritului revoluționar cel mai autentic și durează prin ființa însăși a țării, avînd vii rădăcini în trecutul înaintat, în istoria de luptă și muncă a poporului, în prezentul pe care l-am clădit și dă noi și programatice dimensiuni viitorului.

Acest an, cel de al patruzecilea al libertății noastre și al celui de al XIII-lea Congres al partidului, reliefează un ansamblu de direcții hotărîtoare pentru progresul și civilizația patriei. Nu mai departe decît la recenta plenară a C.C. al P.C.R., în cuvîntarea pe care secretarul general al partidului a rostit-o și în documentele care au fost adoptate se realizează o imagine a faptei la zi, din perspectiva unor optime cerințe, pentru a da o nouă forță de creație materială și spirituală întregii societăți, un sens larg, cît mai fertil eforturilor și energiei întregii națiuni.

Strălucit arhitect al înfăptuirilor socialiste cu care pe drept cuvînt ne mîndrim și lăsăm o vie urmă în contemporaneitate, președintele României, personalitate proeminentă a lumii internaționale, a inspirat și inspiră poporul român în realizarea unuia din sensurile umaniste cele mai depline ale existenței, acela al păcii și înțelegerii între popoare, pentru edificarea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. Promotor înflăcărat și consecvent al idealurilor păcii și colaborării internaționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus și aduce servicii inestimabile condiției însuși a umanității. O expresie a politicii constructive a României, a președintelui său, recentul Apel al Marii Adunări Naționale adresat Sovietului Suprem al U.R.S.S., Congresului S.U.A., parlamentelor din țările europene pe teritoriul cărora se amplasează rachete nucleare cu rază medie de acțiune, parlamentelor din celelalte țări europene și din Canada constituie încă un demers la adresa rațiunii care trebuie să guverneze și să conducă la respectarea principiilor independenței și suveranității, ale dreptului suprem la viață al tuturor țărilor și popoarelor. „Nimeni nu va putea rămîne în afara efectelor folosirii armelor nucleare, se spune în apel. De aceea, în cazul unui război nuclear nu vor exista nici învinși, nici învingători ; va fi curmat firul legic, firesc al omenirii, al întregii vieți pe planeta noastră. Iată de ce considerăm că problema fundamentală a epocii noastre o constituie oprirea cursei înarmărilor nucleare, înlăturarea pericolului de război, asigurarea și întărirea păcii. Trebuie făcut totul pentru apărarea dreptului suprem al oamenilor, al popoarelor la pace, la libertate și independență, la existență, la viață !".

Se află aici, în aceste cuvinte, imaginea unei treze și grave conștiințe a răspunderii, se află viziunea lucidă și umanistă pe care conducătorul partidului și statului nostru o propune lumii de azi și-i dă acea încredere în forțele ei pentru ca prin unire și luptă împotriva pericolului războiului catastrofal să se realizeze în sfîrșit pacea și principiile păcii internaționale.

Luceafărul

„Vizită de lucru" – tablou de Vintilă Mihăescu

● În pagina a 3-a : ● PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ ● „Demnitatea creației" de George Chirilă ● „O epocă de soare" de Horvath Dezideriu ● „Făclia omeniei românești" de Radu Selejan ● „Resurecția poeziei scurte" de Valentin F. Mihăescu ● Poeme de ● Cristian M. Petre și ● Gabriel Cheroiu.

Etica războaielor

VIRGIL CÂNDEA

La 19 septembrie 1790, războiul ruso-austro-turc început cu trei ani mai devreme lua sfîrșit prin armistițiul semnat la Giurgiu. Negocierile de pace care se vor încheia abia anul următor, prin tratatul de la Șvințov, puteau fi însă întrerupte și ostilitățile reluate. Ca să nu fie luat prin surprindere într-o asemenea eventualitate, un comandant austriac, într-unul din sectoarele frontului propune comandantului turc, Mehmed, mutasarrif (adică vicegubernator) de Küstendil, ca reinceperea ostilităților din ambele părți să fie anunțată cu trei zile înainte, ca o obligație reciprocă a beligeranților, pentru a se putea pregăti de luptă. Mehmed răspunde printr-o scrisoare curtenitoare că partea turcă este de acord ca această anunțare să fie făcută chiar cu zece zile înainte : „Să nu fiți cuprinși de gînduri și să nu vă tulburați, ci să vă vedeți de treabă și să fiți liniștiți. Așa cum noi sîntem hotărîți să respectăm înțelegerea dintre noi și să o păzim, așteptăm ca și voi să arătați același zel pentru buna credință".

Citind acest document aflător la Arhivele Statului din București și publicat recent de Mustafa A. Mehmed în volumul II de „Documente turcești privind istoria României" (București, 1983), rămîi plăcut impresionat de cavalerismul războinicilor de acum două veacuri și ești îndemnat la comparații, reflecții și triste judecăți despre decadența eticii războiului într-o epocă (a noastră) în care omenirea se mîndrește că a atins culmile științei, civilizației și culturii. Să-ți anunți adversarul cu zece zile înainte că ai de gînd să-l ataci, pare azi — nu-i așa ? — un act de curată prostie. Cine ar renunța la avantajul surprizei ? Istoria militară modernă ne-a obișnuit demult cu atacurile neașteptate : invazia hitleristă în Polonia din 1939 și atacul japonez de la Pearl Harbour în 1941 sînt numai două exemple de care ne amintim mai ușor. Asemenea acte sînt, din nefericire, în vremea noastră, mult mai

Continuare în pag. a 11-a

CONTEMPORANI

Sîntem contemporani cu cel mai Mare
Din oamenii-acestui vechi pămînt,
Sîntem contemporani cu veacul care,
Emblemă-are-al lui profund cuvînt.

Cu epoca lui Ceaușescu-naltă,
Sîntem contemporani din tată-n fiu,
În cumpăna privirii lui tresaltă
Argintul nemuririi noastre viu.

Cu sufletul lui pașnic și viteaz,
S'ntem contemporani în orice clipă,
Sîntem contemporani cu-al nostru azi,
Cu mîinile din fiece aripă.

Ion Văduva Poenaru

SCRIU NICHITA...

Martie. Primăvara s-ar zice că ne-a uitat. E frig. Sînt singur și scriu despre Nichita.

Sînt singur de el.

Sîntem singuri și obsedant, cu o fioroasă voluptate, numele lui Nichita ni se scrie pe creier așa cum l-au crestat maramureșenii pe troița pusă la căpătîiul lui. Îl visăm, ne umplem conversațiile cu el. Sîntem locuiți de el. El ce nu e — încă — amintire și nici nu va să fie curînd. El, Prietenul, poetul fără amurg, autor de zeiască vorbire poetică și făuritor de orgi prin care trece, pură, muzica unui singe ce nu se poate coagula.

Am să mi-l evoc. **Doar** cît voi trăi.

Voi recompune (în măsura în care va mai fi posibil) fragmentele de timp în care, băieți săraci, am împărțit coltucul aceleiași secunde și, rotschildzi, ridicam turnuri de cuvinte și biblioteci de himere.

Acum e prea devreme.

Acum nu mai știu nimic. **Acum nu mai înțeleg nimic.**

Acum mă simt obligat să-i scriu numele în podul palmei, cu cerneală de cireașă și să închid, repede, pumnul spre a-i apăra vocabulele. De ger. De „buzele" evocării cleioase.

I-am apărat făptura ? Nu, îndeajuns. „Inima mea e o bătrînă roată de cauciuc, roată de camion vechi" spunea și uite, roata s-a rostogolit dincolo de zare. Roată de camion, carne muncită de dragoste și jind, carne de o neomenească sensibilitate și friabilitate ; iertătoare și blîndă. Roată săpată în piatra drumului cum, la Histria, direle trasate de căruțele cu amfore dar și de carele de luptă zgîriind în treceri succesive, pietrele albe...

*

Histria ?

Cum ar mai putea ea exista fără Nichita ?

În vara anului ce avea să-i fie și de glorios semicentenar și de ferpar, aflîndu-ne noi pe urmele mai mult ale lui Pârvan decît pe ale grecilor și bizantinilor, stam într-un cotlon, aproape unul de altul cu, între noi doar o treaptă de ciment. Brusc, am văzut cum pe lespede apare un șerpe (probabil inofensiv) dar de considerabilă mărime. Nichita i-a zis : „Tu cine ești, bă ?" și șarpele și-a întors capul spre el, l-a privit țintă în ochi, apoi și-a urmat drumul. „Ai văzut ? a rostit, Nichita, eu am mai văzut șerpi dar e prima oară cînd un șarpe mă privește și el." Bineînțeles, momentul a fost scris. L-a scris într-o poezie dar în vers, orgoliul i s-a mai temperat. Poetul trebuia văzut cum arăta atunci, cu părul învolburat de vînt, cu fața udă de soare, întoarsă în profil și exprimînd bucuria întîlnirii cu șarpele (fantastic ?) printr-o poză „teribilă".

A doua zi m-a întrebat cu o oarecare teamă în glas : „Ce crezi tu, dumneata, că a vrut șarpele ăla de la mine ?"

„Mondenități, i-am răspuns, geniile se mai și salută cînd se întîlnesc..."

*

Dar nu asta am vrut să spun. („Chiar pentru asta am venit să-ți spun..." nu-i așa ?) Bacovia ? O Histrie și el. Bacovia, atît de des evocatul de noi și psalmodiatul... („Sînt cițiva morți în oraș...")

Pentru mine încă e unul **singur.**

*

Există Opera lui Nichita Stănescu.

Iubind această Operă și dînd tiparului evocări ale vieții poetului alcătuite cu infinite precauții il vom putea păstra între și în noi pe Nichita cel **viu.**

Respectînd Casa Operei dar și casa nașterii, dar și casa în care a scris și a gîndit în ultimii ani (de pe un brat al Pieței Amzei ce ușor ar putea fi împodobit cu fălosul lui nume) respectîndu-i **viața** pe care avem datoria de a o povesti nu doar cu detaliile ei picarești ci, în primul rînd, cu cinstită bunăvoință românească, așa, numai așa, vom uita că la 31 martie Nichita **nu** împlinește 51 de ani.

*

Martie. Primăvara s-ar zice că ne-a uitat.
Sînt singur, e frig și scriu despre Nichita.
Scriu de Nichita.
Scriu Nichita...

Gheorghe Tomozei

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Primăvară românească

A fost, atunci, un început de an bogat în zăpezi de bine prevestitoare nu numai pentru cele ce s-au petrecut în depănarea zilelor și lunilor sale, ci pentru întreaga istorie a anilor care au urmat. Ea, istoria, ne dă uneori semne a căror tălmăcire vine mai tîrziu, taina lor dezvăluindu-se prin împlinirea unor destine care duc la prefacerea însăși a istoriei.

Început de an era, deci, dalbit de preacurate zăpezi și atunci s-a născut proclamatorul principiilor unității și demnității naționale, apărătorul independenței de patrie, și tot anul acela avea să fie cel în care, spre sfîrșitul său, s-a săvîrșit Unirea cea mare sub, de bună seamă, alte ninsori, strălucind bucuria românimii.

Istoria se învață mai întîi ascultînd povești și legende mîndru grăitoare cum ar fi, bunăoară, aceea despre cum au pornit cei patru căpitani ai lui Mihai Vodă din așezarea Scorniceștilor ca să-l ajute în lucrarea-i tot întru unire, făptuind-o pînă la urmă, chiar dacă aceasta a durat o sclipire de fulger.

Istoria se învață, apoi, citind din cărțile vechi și noi cum va fi făcut și copilul de atunci, înțelegînd că fără această cunoaștere nu-i chip de a privi înainte, spre alte vremi (încă abia visate).

Istoria se învață, mai ales prin trăire. Și El a avut o copilărie și o adolescență (străbătute cu pași repezi spre deplina maturitate) ce s-au îmbinat cu însăși istoria unei clase ce-și alesese, pentru împlinirea idealurilor ei, singura cale ce putea fi urmată : lupta revoluționară. Iată de ce, la anii cînd altul va fi fost socotit prea crud încă, sau dornic doar de amăgirile unor jocuri, El se putea numi, pe drept cuvînt, revoluționar. Dealtfel, Revoluția nu ține seama de numărul anilor împliniți, dar cere dăruire. Una deplină, și în folosul tuturor, oricare ar fi fost prețul plătit pentru asta. Pentru că lupta aceasta înseamnă, pînă la urmă, jertfire de sine. Și chiar așa a fost. Destinul l-a scos mereu în primele rînduri, numai că era un destin ce singur și prin vrerea sa și-l făurea, gîndindu-se, totodată, la destinul celor pe care-i conducea pe drumul istoriei. I-au slujit, fără îndoială, pildele celor din vechimea și străvechimea noastră românească, stînd, alături de cei mulți, dînd noi pilde pentru viitorime. Și învățînd, mereu învățînd, acum, însă, prin chiar ființa sa cutezător-avîntată pe o cale cum n-a mai fost, dar la care dintotdeauna visase, așa cum își îngăduie un revoluționar lucid adică, în stare de veghe continuă, luînd seama la tovarășii care-l însoțeau, fiindcă le dorea — mulți, cîți erau, atîția de au umplut o țară, să le dăruiască dobînda luptei, aceasta fiind una singură — chiar țara, pusă sub socialistă zodie și avînd o limpede zare înspre comunism.

Pornind de la istoria cunoscută cu drept de moștenitor firesc, asumată pe de-a-ntregul. El a clădit una nouă. De aceea îi înțeleg desele îndemnuri de aplecare asupra slovelor (fie ele daurite de bucuria izbînzilor, fie împrumutate de șingele jertfelor) înscrise în marea carte a patriei. Și cînd, în urbea mea demult trecută la locul cuvenit acolo, aud zvonul unor clopoței de argint și văd că s-au slobozit zăpezile lui decembrie, îmi spun fericit : trec sănîile spre Alba ! și leg clipa aceasta de aceea a sosirii sale în Arad, pentru a preacinsti cele vechi, pentru noi făcute, iucrarea continuînd pentru cei ce vor veni, prin osîrdia-i. După cum, cu emoție îi ascult cuvîntul ori citesc în opera sa despre nevoia de a ne învăța trecutul și astfel, întăriți de sentimentul demnității naționale, să continuăm neabătuți mersul înainte, adică revoluția. Ajutîndu-ne, aceasta, și la „ieșirea în lume" cu fruntea sus, egali între egalii pămîntului. El purtîndu-ne cuvîntul pretutindeni, prin glasul său ce-i cu respect ascultat. Intrînd, așadar, în Istoria „lumii celei mari" cu istoria noastră. În lumea pe care El o visează (deasemenea lucid, arătînd ce trebuie și cum trebuie făcut) cuprinsă de seninul stării de pace.

Avem un conducător cinstitor și, totodată, ctitor de istorie. Ctitoria sa este întru folosul oamenilor din această mare casă a noastră care e patria. Purtînd o istorie pe umeri și prefigurînd o alta, prin clarviziunea sa, revoluționarul, conducătorul, ctitorul, a rămas înainte de toate OM ! Așa că în modul cel mai firesc ne îndrumă în muncile noastre, la ridicarea de șantiere, la clădirea de orașe, ori la răsăditul pomilor, veghind la rodul pămîntului cum am avut prilejul fericit de a-l vedea, în inima Cîmpiei de Vest, lîngă Aradul meu de azi, prefirînd între palmele-i gospodărești boabele aurii ale unei noi recolte, veghind, deci, ca noi să horim luminați de mulțumirea acestor roade. Fiind și alături de cărturarii și artiștii țării, dăruindu-le înțelepciune și har, pentru îmbucurarea cu spirituale roade.

A fost, atunci, un început de an bogat în zăpezi, de bine prevestitoare pentru timpul de azi. Ne aflăm, acum, într-o împede împrimăvărare, benefică pentru anotimpurile ce vor urma. Cel ce ne-a dat pe deplin sentimentul de stăpîni pe propria-ne istorie, veghează asupra anotimpurilor unei ere ce-i poartă numele. Epoca Nicolae Ceaușescu este chiar istoria de el ctitorită pentru a dăinui (și a se preface mereu în mai bine) avînd, după românească zicere, „Tinerețe fără bătrînețe" !

Florin Bănescu

CRONICA EDIȚIILOR

Jurnal

Poți privi și înțelege dialectica fenomenelor și din unghiul comentatorului de ediții. Bunăoară, cîtă vreme se construia puțin în toate domeniile dar se vorbea mult și dogmatic, moștenirea clasicilor se tipărea în volume de „opere alese", cîmpănite și mai adesea răstălmăcite. Asta atunci cînd, totuși, se tipăreau.

De cînd țara a fost înstelată de uzine și fabrici, cînd am tăiat un canal prin pămîntul cel mai arid al meleagurilor noastre și am scobit în subsolul Bucureștilor un metrou de o suplețe pe care cu greu ne-am fi putut-o imagina, lucrurile au luat o turnură cu totul impresionantă și în planul editărilor clasicilor noștri.

Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, Getica, Etymologicum magnum romaniae, Școala ardeleană, masive restituții din Eminescu și din toți marii bărbați ai spiritualității românești ne întîmpină, în haină nouă, din rafturile bibliotecilor. Pe șantierele unde ce ctitoresc marile ediții ale Culturii se lucrează de zor. Practic s-au deschis „fronturi de lucru" pentru toți cei ce au un merit în istoria spiritualității care s-a manifestat pe aceste plaiuri. Un deziderat rămîne, totuși : ritmurile în care se desăvîrșesc unele din aceste ediții. Cît despre partea acurateței științifice sub care se ridică asemenea zidiri n-avem decît elogii.

*

Editorii au un ascendent : știu cîte ceva despre autori și mai cu seamă despre meandrele prin care a trecut OPERA pînă să se lămurească.

Criticii literari au și ei un ascendent : știu din ce grupare artistică face parte autorul, astfel că nu le vine prea greu să „încadreze" OPERA și s-o judece cu toată... obiectivitatea.

Istoricii literari ar putea privi totul „din

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 6-a

În paginile 4-5

NICHITA STĂNESCU ● Semnează : ● Fănuș Neagu ● Cezar Baltag ● Mircea Micu ● Petre Stoica ● Grigore Hagiu ● Nicolae Breban ● Al. Condeescu ● Nicolae Georgescu ● Radu Cange ● Florentin Palaghia ● Victoria Milescu ● Noemi Tudor Marin ● Lucian Gruia ● Valeriu Mircea Popa ● Smaranda Cosmin ● Andreea Dobrescu Warodin

OPȚIUNI LIRICE CONTEMPORANE

Verbiajul poetic sau absența rigorii

Rîndurile de față ar putea avea ca motto un citat din Paul Valéry : „Chiar în piesele cele mai ușoare trebuie gîndit la durată — adică la **mémorie,** adică la **formă,** așa cum constructorii de fleșe și turnuri gîndesc la structură". După consumarea furioaselor revoluții estetice contestatare ale secolului douăzeci, aventura poeziei a continuat și continuă într-un mod neașteptat de fertil. Fertilitate nescutită de avatarurile modei. Dacă lirica autohtonă și-a menținut vitalitatea printr-un polimorfism neîntrerupt, aceasta nu exclude posibilitatea unor eșuări în zona facilului. Desacralizarea temelor tradiționale printr-un mecanism imanent de împroșpătare a teritoriului liric este una din direcțiile pregnante în momentul de față. Destranscendentalizarea poeziei, coborîrea ei în viața de toate zilele vizează o **democrație tematică** nelimitată (chiar dacă riscantă în parte). Proliferarea registrului minor, a obișnuitului cotidian și a insignifiantului, a deturnat soarta poeziei spre o lirică a antilirismului. Totodată, vocația pozitivistă, antiorfică, subminează „corola de minuni a lumii" cu tehnici poetice dintre cele mai variate. Evoluția poeziei pe aceste coordonate a dus bineînțeles la o aerisire benefică, la o ieșire din simbologia exclusivă a poeticii „noumenale". Regretabilă este însă o supralicitare ostentativă a procedeului, preluarea realului „de-a gata" devenind obișnuință, rutină și tic. Atunci cînd transfigurarea poetică e abolită sub deviza „spiritului însetat de real" produsul capătă infirmitatea pe care Noica ar denumi-o „catholită" (lipsa viziunii generale). Atitudinea e artistic inferioară „acatholiei", adică poziției implicit polemice față de generalitate, cum apare ea la poeții minori de excepție (francezul Ponge, la noi Brumaru) unde opțiunea devine risc asumat și optica infinitezimalului capătă valențe revelatorii. Infuzia realului neselectiv în poezie suportă discuții în special prin prisma **validării estetice.** Asta pentru că poezia cotidianului suferă

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

QUADRIGA LUI

Dacă conștiința artistică a unui alt mare, neîntrecut bijutier al cuvîntului schimbase sapa în condei, atunci odată cu Nichita Stănescu condeiul se preschimbă în rază mai subțire și mai pură decît un deget de copil care arată luna — așa cum apărea fulgerul neantului în „Basorelief cu eroi".

Și dacă lancea albastră a privirii i s-a înfipt într-un copac schimbător, dacă arcul brațului s-a frînt fără să mai atingă Cuvîntul, Nichita rămîne neschimbat acela care a vînat cu noi leii melancoliei și ai îndoielii, ai strigătului și ai iubirii. Am petrecut cu el în timpul vieții lui care s-a întîmplat să rămînă doar timp al vieții noastre. Un bulgăre de răsfăt, o rafală de viață trasă cu sete în aer, cheltuită rapid — amintirea lui sfîșie verdele acestui neînceput de primăvară.

*

Fiecare cuvînt al său, chiar aruncat cu nepăsare în obrazul alb al hîrtiei, fiecare sfărîmătură de vers și orișice așchie de gînd poartă semnul unei colosale tensiuni existențiale, sînt aidoma ciobului colorat de amforă — restul acela de perfecțiune din care poți reconstitui cruzimea asediului.

El a sărutat călciiul vulnerabil al Cuvîntului și acesta a început să șchioapăte strivindu-i sărutul și iscînd o învolburare de sensuri nemaiîntîlnite pînă atunci.

*

Iubirea nu-l mai mușcă azi de față, quadriga lui Eminescu nu mai suiera pe cîmpia secundelor sale, A nu i se mai opune în dureroasa lui absență de la masa tăcerii pe care el a așternut-o la plecare aici unde în vechime zeii n-au trecut decît călări și unde Opera lui ne este temelia pe care să ne pricepem să construim.

Traian T. Coșovei

CRONICA LITERARĂ

ILIE BĂDESCU: «Sincronism european și cultura critică românească»

Dificultatea principală întîmpinată de cercetătorul istoriei culturale românești de la sfîrșitul secolului trecut și de după 1900 este absența unui model adecvat de lucru impus de materia examinată. Aceeași constatare decurge, de pildă, și din cartea **În căutarea lui Eminescu-gazetarul**, unde Alexandru Oprea studiind gîndirea sociologică și politică eminesciană se izbește de caracterizări și de epitete improprii esenței acestei gîndiri. Practic întreaga carte nu este decît o permanentă întoarcere la text și context cu ținta declarată a restaurării unui adevăr de epocă și a unei configurații ideologice deteriorate de comentarii inadecvate. Moștenim asupra acestor etape culturale o imagine veche care n-a mai fost nici reexaminată nici revizuită.

Asupra intrării României în orbita culturii moderne și a modalităților prin care s-a efectuat această intrare s-au exprimat mai multe puncte de vedere, dintre care s-au impus datorită articulării lor în studii mai întinse cu un aparat convingător mai ales cele emise de G. Ibrăileanu, Șt. Zeletin, E. Lovinescu. Prețioase configurări ale aceleași probleme expuse mai ales în articole, așa cum au făcut Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, C.D. Gherea, nu s-au bucurat întotdeauna de același statut și în pofida unei intense circulații a ideilor lor, n-au colaborat în aceeași măsură la edificarea unei viziuni unitare asupra fenomenului în discuție.

Interesul acestor teorii, schițate sau explicate pe larg, fie ele sincroniste, fie critice, vine din tentativa autorilor lor de a lega fenomenul cultural de cel social, de cel economic sau de cel politic, în măsuri și cu instrumente diferite, de unde și rezultatele deosebite din acest unghi de vedere. O judecată asupra acestor teorii nu se putea face decît pe un itinerar identic, de la bază la suprastructură, discutind social și economic, iar acest itinerar îl parcurge în vederea definirii și ierarhizării lor, Ilie Bădescu în **Sincronism european și cultura critică românească.** (Ed. Științifică și enciclopedică, 1984). Postulatul cercetării lui Ilie Bădescu este simplu de formulat : unui model cultural specific de dezvoltare îi corespunde generator un model sociopolitic determinant. În consecință, cea mai importantă problemă pentru un cercetător al istoriei culturale este să desprindă liniile modelului generator pentru a ajunge cu ajutorul lui să le traseze pe cele ale modelului cultural. Originalitatea cărții lui Ilie Bădescu începe dincolo de enunț prin respectarea lui. El nu consideră automat că modelul socio-politic al intrării României pe orbită occidentală este identic cu cel occidental așa cum s-a făcut de cele mai multe ori, ci trece la analiza factorilor de diferențiere care-l definesc. Realitățile sociale și istorice ale românilor atît de diferite de cele occidentale circumscriu rezultatele cercetării și ale direcției ei. Ilie Bădescu introduce problema românească a secolului XIX în „computerul" sociologiei și economiei politice moderne. După I. Wallerstein există o singură revoluție burgheză, cea atlantică, occidentală, restul Europei prezentînd o atitudine pasivă și periferică, la remorca revoluției apusene. Răsăritul Europei adică teritoriul de care se interesează analiza lui Ilie Bădescu, este din acest punct de vedere perific și imitativ. Analiza perimetrului considerat a fi doar cutia de rezonanță a „revoluției atlantice" se arată în realitate a fi un teritoriu orientat pînă atunci pe o axă răsăriteană și capabil de mișcări revoluționare. Analiza din unghi marxist a evenimentelor din perimetrul răsăritean impune caracterizarea acesteia drept perimetru revoluționar, drept care Ilie Bădescu opune „revoluției atlantice" seria „revoluției carpato-balcanice". Căderea celor trei imperii răsăritene probează însemnătatea revoluțiilor răsăritene.

În viziunea autorului spațiul carpato-balcanic are o fizionomie precisă și autonomă probată istoric, dar care este neglijată sau negată de „viziunile dominante" (imperialiste sau colonialiste) occidentalo-centrice. Primul cîștig științific al lui Ilie Bădescu în demonstrația sa, este identitatea precisă a spațiului carpato-balcanic și evoluția lui specifică în condițiile date. Simetria dezvoltării occident-orient, fie și cu decalaje de timp, iese din discuție și cu ea odată și explicația sincronismului difuzionist. Pentru a stabili nota diferențială cea mai explicită, Ilie Bădescu apelează la disocierea metodică dintre capitalul autocentrat, specific revoluției atlantice, marilor metropole occidentale, și cel excentrat, parazitar, specific spațiului capitalist al revoluțiilor carpato-balcanice. Primul are calitatea de a se fixa și de a genera capital, cel de al doilea este doar un capital de tranzit în slujba celui autocentrat, fără implicarea economică în spațiul în care se formează. Practic, acest capitalism periferic este instrumentul celui metropolitan. Cadrul social care permite apariția tipului de capitalism parazitar este acela de suburbie imperială a țărilor românești, în sistemul administrațiilor imperiale, care se transformă apoi în suburbie metropolitană, orientarea axei economice trecînd de la Răsărit și Apus. Definitorie pentru condiția de suburbie economică este drenarea în afara țării a bunurilor și a capitalului, operație facilitată de o clasă suprapusă care paralizează atît inițiativele economice sau le anulează pe cele revoluționare prin funcționarea ei ca un instrument direct al imperiului sau metropolei. Sociologia și economia politică contemporană din țările afro-asiatice și cele latino-americane au scos la lumină trăsăturile acestui sistem de exploatare identic în liniile lui principale cu cel petrecut cu peste o sută de ani în urmă în perimetrul balcano-carpatic. Analiza lui Ilie Bădescu este legitimată și de această confruntare ideatică, care așează evoluția socio-economică a răsăritului economic și reflexele ei culturale într-o lumină lămurită.

În ceea ce privește evoluția culturală, Ilie Bădescu deosebește o **etapă eroică** a culturii românești, clar imitativă, și după aceea **una critică**, de prin 1870, a cărei țintă era mai ales critica tipului de capitalism românesc susținut la noi mai ales de ideologia liberală. Șt. Zeletin observase curiozitatea pentru el nemulțumitoare a discordiei dintre evoluția socială și economică a țării și cea culturală și literară care în loc de a fi o cutie de rezonanță reprezenta un factor critic, de opoziție. Explicația și justificarea istorică a acestei evoluții culturale dizarmonice o face, pentru prima dată în temeiul unei analize socio-istorice din perspectivă marxistă, Ilie Bădescu. Seria culturii critice românești care se dezvoltă divergent față de dezvoltarea capitalismului românesc, fiind de aceea considerată de multe ori „reacționară", începe cu Mihai Eminescu și cu „neoiobăgia" lui Gherea, și privește cu o acuitate excepțională prin pana poetului un proces social și economic complex, descifrat de Eminescu în spiritul în care-l explică astăzi sociologia și economia politică modernă. Iată de ce Ilie Bădescu refuză inserierea lui Eminescu printre ideologii agrarieni romantici și-l consideră capul de serie al unei gîndiri social-economice care nu privește doar România. Denunțarea capitalismului parazitar operată de Eminescu, a claselor suprapuse, instrumentele cele mai eficiente ale capitalismului extern, nu reclamă întoarcerea înapoi, ci alegerea căii celei mai nimerite economic pentru dezvoltarea țării. Ilie Bădescu găsește cele mai convingătoare texte eminesciene și mai ales știe să descifreze articulația gîndirii economice și politice așa cum s-a mai făcut pentru gazetăria eminesciană. Originalitatea cărții lui Ilie Bădescu, susținută de instrumentele moderne ale sociologiei și economiei politice și de o viziune și informație interdisciplinară asupra temei studiate, vine din identificarea tipului de evoluție capitalistă particulară a țărilor românești, din corelarea acesteia, dizarmonică, cu mișcare culturală, din precizarea cauzelor apariției culturii critice în România și a condiției ei protocronice pentru lumea contemporană a acestei gîndiri. Analiza caracterului progresist al gîndirii critice românești, în spetă a celei eminesciene, în cadrele fixate de studiul lui Ilie Bădescu conferă un interes sporit cărții — **Sincronism european și cultură critică românească** — pentru istoria literaturii române văzută în sens larg. Rezumarea cărții trece fatalmente peste aspecte semnificative ale construcției ridicate de Ilie Bădescu, peste numeroase sugestii și puncte de vedere incitante. Nu credem, de pildă, că primul model de cultură în acțiune este cel al românilor, dacă avem în vedere precedentul revoluționar polonez. Dar acestea sînt aspecte laterale care nu infirmă validitatea construcției lui Ilie Bădescu, care se situează la nivelul problematic al celor mai însemnate încercări românești pe acest teren.

M. Ungheanu

VALERIU ARMEANU: «Azilul de cuvinte»

Un minulescian radical peste care a trecut mult din disimulațiile vagante ale lui Dimitrie Stelaru este Valeriu Armeanu, mehedințean de la Turnu Severin, poetul „Azilului de cuvinte" (ed. Cartea Românească, 1983). El laudă, ca și cum ar evoca un arbore genealogic, viața integrală, alcătuită din toate cele ale lumii, e un „inger" și un demon inocent : „nu-mi ajunge mie cîte războaie / și cîte nenorociri au curs peste mine, / am fost lovit de noroc / și lovit într-una de cazne / am dus viață de boss / și viață de cîine / am fost prinț și hamal / și naiv și escroc / am fost virgula vremii / aruncată pe fraze / tras mi-a fost trupul pe roată / și sîngele tras pe macaze". Ceea ce izbește numaidecît aici e, fără îndoială, sentimentalismul împiedicat ajuns să se înfățișeze în chipul persiflației ; asemeni acelora care văd în emoția expresivă o infirmitate cauzatoare de rele, poetul se împotrivește sincerității, mimînd biografia „damnată". Acest melancolic, vorbăreț din anxietate și agresiv din timiditate, face poezie prin discursuri fumiste asupra celor mai curioase evenimente. El dă un tablou de viață cazonă, („Poem") e sensibil la anotimpul nevrotic („În numele senectuții"), evocă pe vagabondul chemat la un festin „boieresc" („Invitație"), cîntă pe un bețiv injuriat de nevastă („Baby Proteză"), înregistrează monologul amorezului („Chéri"). Sînt, în general, mici fantezii care vehiculează un limbaj de jargon neliric, făcut poezie numai prin acuitatea emoției. O femeie, de pildă, povățuiește pe amant să împrumute o „față mai agreabilă", renunțînd la aceea pe care o are, de soiul „unui manglitor de butelii din piața Vitan". Dracul este mereu exhortat, în felurite suduieli, cite un distih rimat este umoristic însă amar : „eu lucrez la un aprozar / și fur în draci la cîntar". Nu trebuie să vedem nicidecum în acestea o lirică ușuratică, înrobită limbajului frust ci un rezultat al unei sentimentalități amare. Poezia lui Valeriu Armeanu e aceea a unui sentimental care se ferește de expresia romanțioasă a sentimentelor. Un poet gata să-și slobozească singele din vene nu e, orice s-ar zice, un individ cu trăiri superficiale : „aș închiria pentru ei o brizâ / de la Capricorn / aș împărți pachetul de-acasă / și sticla de monopol / vă dau cuvîntul meu / că vă iubesc / într-o zi / îmi voi tăia venele de la mînă / și-am să vă închin / cel mai frumos poem care o să apară postum". De pe urma acestor percepții tulburate a rămas o accentuată compoziție bufonă. Poetul însuși se închipuie un bufon : „Spun vecinii că ți-ai pierdut / mințile / după una / că dormi într-un cimitir de mașini / și mănînci șuruburi crocante / că prin restaurante / ai ajuns un fel de bufon" însă unul liric, de soiul lui Stelaru, cu hainele mototolite și cu sticla de monopol în buzunar, povățuit mereu să fie prudent la ospețe : „tu știi că tata îi bagă în mă-sa pe toți / așa că pînă una alta / ai grijă cum te îmbraci / să nu vii jegos / și nici cu vreo țuică în nas". E, vede oricine, lirica unui clochard de Valahia, „dat dracului". În aceste condițiuni, intuiția lirică despre univers spune că acela e un „circ", un carnaval : „A venit circul, pe cuvîntul meu / veniți să vedeți ce n-ați mai văzut / boul cu limbă de om, / adică omul cu limbă de bou, / (omul cu bou de cap) / e tot un drac / ... papagali rentieri / de la ăștia nu te poți aștepta la nimic / cînd vociferează / cînd trișează". În alt loc, omul iese din sala de concert unde nu se poate „sculpa" și ajunge cu iubita la o menajerie : „dar în sala aceea imensă și tristă / nu se-auzea decît suspinul tău de femeie, / Te-am luat de mînă și-am ieșit în stradă / am mers probabil la o menajerie / aici e mai bine, mi-ai spus / poți să-njuri, să tușești / iar maimuțele zic foarte bine / să imite conflictele de la bursă / și instrumentele de suflat". Nu putea bineînțeles să lipsească bufoneria speciilor parodiate, cum ar fi aici balada : „Lîngă casa cu vedenii / Unde-și paște moartea renii / Au venit mai multe tenii / Să ridice metereze / Pe ideile obeze / Și-am vîndut prafuri de pușcă / Doar la viruții din cușcă". Și așa mai departe, într-o mișcare de mecanism generator de nonsens, care e doar o jucărie nu un lirism adevărat.

Acolo unde poetul se înalță de la simplul exercițiu la creațiune e în erotică, fiindcă sentimentele au, în ceea ce privește amorul, o irepresibilă forță. Însă erotica e tot în gustul lui persiflator. Dulcineea invocată de Valeriu Armeanu e un fel de Beatrice care drăcuiește : „ce să mai vorbim / cu mutra asta mă bagi în draci / mi se varsă creolină pe nervi / și insomniile-n opaiț / vreau să ieșim la iarbă / să nu ne mai gîndim la experți / îți voi povesti viața mea / sub leșia zorilor" etc. și care, citeodată, blestemă țigănește : „Marș golane / tîrfoi bătrîn ce ești / călcate-ar mașina care cară gunoi / ți-am spus, mă, că nu fac casă cu tine, / că ești căruțaș și morfelinar ? / gioarsă cu chelie / să fugi tu cu aia / care își spală picioarele-n damigeană?". Acest gitanism nu e acela sentimental metafizic din „Cîntice țigănești" (aparținător în realitate lui Federico Garcia Lorca) ci un fel de carnaval de cuvinte monstruoase. Cu imprecația pură nu se poate face, fără invenție estetică, artă : „să te-apuce friguri / dracii să te ia / pe unde-or putea / să te ducă lipa, lipa / unde și-a dus mutu iapa / al dracu de handraliu / de pocit și de zbanghiu / dați-ar în cleoampă damblaua / și beleaua / să îți pun pe ochi paraua". Este adevărat că Valeriu Armeanu compune „țigănește" fără a dezvolta prea mult, cantitativ, aceste curiozități : e, prin aceasta, nu mai mult decît o bufonerie jucată cu știință de poet. Cu adevărat remarcabil este liricul acolo unde masca, să zic așa, lasă să se vadă un chip de emotiv încercănat ; în cele mai bune creații ale sale poetul e un soi de șansonetist, de felul unui Brel balcanic. Ceea ce împiedică, deocamdată, lirica lui Valeriu Armeanu să fie hotărît memorabilă e, mai întîi, insistența într-o mașinărie lirică, rezumată la percepții și la bizarerii. Cantitatea considerabilă de extravaganțe duce la sațietate și nu lasă sentimentul să se vadă, ceea ce în literatură e totuși decisiv. Cei care pictează azi abstract sau „bufon" știu însă a desena foarte bine un peisaj „clasic", ceea ce poetul face acum arareori. Pozitive sînt însă inclinația propriu-zisă spre lirism și puținătatea accentelor curat experimentaliste. Ca și alții, Valeriu Armeanu „experimentează" involuntar prin exces, printr-o, cum se zice, dereglare nu a simțurilor ci a biografiei. „Vagabondul" liric nu poate fi, orice s-ar zice, avangardist, el ilustrează o serie aflată în afara curentelor și care se sustrage clipei.

Artur Silvestri

Un virtuoz al preciziei: G. Bogdan-Duică

Virgiliu Demetrescu Duval : „Peisaj italian"

Categoria de **critici ardeleni** poate părea unora (și mărturisesc că m-am aflat printre aceștia, o bucată de vreme) destul de laxă, ca să nu spun fără acoperire. Dar, depășind aparența înșelătoare, să recunoaștem în criticii din Transilvania, încă de la Ilarie Chendi, o specificitate foarte a lor. Sînt, prin vocație, **explicativi** (de unde și nevoia de erudiție ca să-și fundamenteze ideile). Apoi, în numele populației românești oprimate, se revendică din **luminism** ca să valorifice o sumă de cercetări prin prisma idealului național ; în fine, sînt **entuziaști**, pledează într-o stare de fervoare, adică transpun un stil de sensibilitate pe terenul mai amplu al exactității, al **rigorii** și chiar al uscăciunii științifice (în dauna expresivității literare) pentru că raționalismul și didacticismul dau substanță acestei critici cu finalitate contagios instructivă.

De bună seamă deschid acest capitol cu G. Bogdan-Duică.

Era natural să fie contestat pentru chiar motivele indicate mai sus. Contestarea lui a fost violentă, pentru că și el i-a urmărit pe unii confrați cu obstinație.

Pompiliu Constantinescu, într-un medalion, l-a numit arhivist literar, reproșîndu-i cultul pentru mărunțișul de tilcuri artistice. Iată cum îl vede criticul pe acest virtuoz al preciziei : „Studiile lui fac impresia unor bogate dosare de istorie literară, subiectele fiind tratate pînă la epuizare. Această pasiune prezintă un pitoresc necontestat, dar și un mare inconvenient. Spiritul lui iubitor de detalii, de filtrații duse pînă-n pînzele albe, devine prizonier al hățișului de informații. De multe ori se găsește în cazul aceluia care, din cauza mulțimii arborilor, nu mai distinge pădurea."[1])

Ne-am oprit la acest verdict, just pînă la un punct, pentru că el reflectă un stil al cercetării de tip german, cu abuz de trimiteri, stil greoi și exigență documentară extremă. Pe de altă parte, să notăm că incomprehensiunea față de alte contribuții sau autori moderni duce, fatal, la opacități, cu efectul inevitabil al reciprocității negativiste. Cine citește comentariul pe care îl rezervă G. Bogdan-Duică studiului **Poezia lui Eminescu** de Tudor Vianu, cu cele mai mărunte puneri la punct posibile, are sentimentul că orgoliul nu limpezește judecățile de situare și canalizează analizele pe un făgaș îngust. Acestei prime cercetări de tip nou despre poetica eminesciană, Bogdan-Duică îi face o întîmpinare complet inadecvată. Nu discută esența lirismului și nici incandescenta rostirii romantice la Eminescu, observate de Tudor Vianu în cîteva procedee ilustrative. Lasă deoparte alte chestiuni relevate de T. Vianu privind diversitatea surselor de cultură eminesciană, pentru a stărui exclusiv pe un număr de explicări greșite a unor surse străine. Rămîne de văzut dacă în 1930 Tudor Vianu era atît de nepregătit să-l explice pe Eminescu, iar în chestiunea romantismului său, înclinat să comită erori în stabilirea corespondențelor metaforice. Exegetul cucerise atunci cîteva trepte, inviorînd literatura critică. Eminescologii îi datorează lui Vianu prima relaționare între jertfa prometeică și înțelesul filozofic al cuceririi prin suferință de noi zări umaniste, ontologice. Obiecțiile că „...omenirea n-a așteptat romantismul pentru a înțelege ceva atît de omenesc"[2]), cum este prometeismul decurg, ca și restul, dintr-un spirit de șicană. Totuși, pasiunea pusă de Bogdan-Duică în alte contribuții, îl reabilitează ; datorită acesteia identificăm valoarea notorie a subiectelor pe care le-am abordat, greutatea lecturilor, traseul matur pe care se angajează atît ca să depisteze izvoare cît și pentru a le identifica cu obiectul investigat.

Exemplele pe care le citez califică îndeajuns instinctul critic, precum și încrederea lui Duică în talentul literar propriu-zis. Scriind despre Coșbuc și ale sale **Cîntece de vitejie**, Duică acceptă obiecția lui Goethe care cînta doar ce simțea el însuși drept un ecou viu în forul interior. Plecînd de aici, criticul dorește să știe cum a făcut Coșbuc să rodească propria-i fantezie cît timp n-a fost pe front, în 1877, la Plevna. Firește, rezerva lui Goethe nu este lege generală. Cu aplicație la **Cîntece de vitejie** poetul are date să asimileze o durere personală convertind-o în experiență de răsunet colectiv. În plus, un poet mare derivă din intuiția primitivă restul. Îl ajută experiența, harul, nu în ultimul rînd cunoștințele mediate de traducerile din Homer, Virgiliu și Dante. Poezia ostășească, deși relativ circumstanțială, are un prototip în chiar lumea lui Coșbuc. Frumos exemplu de aplicație critică și cărturărească pentru o simplă recenzie...

Am mai reținut, printre exemplificări, comentariul lui Duică la volumul **Pași pe nisip.** Despre acest prim document al convingerilor lovinesciene Duică are o observație profundă. El semnalează acuitatea comentariilor lui Lovinescu privitoare la Șt. O. Iosif și Octavian Goga. Cei doi poeți, deși de altă structură decît cea prizată de criticul impresionist, au valoare pentru că nu importă idealuri, le au pe **ale lor**, bine orientate. În vreme ce „noi nu avem vreun ideal imediat", ardelenii, constată E. Lovinescu, împrumută idealul din chiar imperativul istoric al luptei cu deznaționalizarea. Dealtfel, așa se și explică viziunea lor predominant angajată, lirismul care și atunci cînd sună contemplativ, propagă crezuri militante. La Coșbuc întîlnim **idile**, la Goga plîngeri.[3]) Sesizarea mi se pare absolut probantă pentru respirația critică a lui G. Bogdan-Duică, pentru bunele surprize ale unui relief ideatic insuficient explorat pînă astăzi.

Găsesc potrivit să închei aceste simple însemnări despre criticul de la Cluj cu cele spuse de el în răspunsul din 1923 la discursul de recepție rostit de Mihail Sadoveanu la Academia Română rostit de Mihail Sadoveanu la Academia Română. Pentru Duică în literatura sadoveniană se profilează două necunoscute ; primul în afară, celălalt în chiar misterul furtunilor omenești, în enigma vieții lor lăuntrice. Pentru că marele povestitor a încorporat patimile eroilor săi într-o panoramă odihnitoare, nu avem în față amănunte naturaliste, care sînt prin definiție tensionate, pustiitoare. Această reflecție deschide o perspectivă fertilă, atît teoretic cît și practic. Raportată la comparatism, ideea relevă cu claritate că orășeanul mărginaș, tîrgovețul, precum și țăranul năpăstuit din paginile de început sadoveniene protestează afectiv la mizeriile vieții. Dacă ar fi făcut-o carnal, ne-am fi aflat pe terenul „naturalismului bisturial-doftoricesc".

G. Bogdan-Duică n-a evoluat spre psihologismul literar, cum se întîmplă cu alt confrate din acei ani, mă refer la G. Ibrăileanu. Descoperim totuși limitele lui Duică atunci cînd are de trecut de la biografismul demonstrativ la metoda estetică. Foiletoanele pe care le rezervă lui Lucian Blaga îi dezvăluie totala incomprehensiune față de poet și dramaturg. Egal de opac se arată și față de Tudor Arghezi, revărsat pînă la pierderea echilibrului poetic în „aculturalitate frivolă". Puterea de imaginație a criticului clujean rămîne mai prejos decît bunele intenții ale intelectului și decît imensa lui nevoie de moralizare. S-ar părea că ostilitatea la fenomenul poetic modern și modernist decurgea și din convingerea că sînt importuri. Criticul avea ciudata pasiune să conteste eleganța stilistică exact din același motiv. Dogmatismul se regăsește derutat și derutant chiar și în vocabularul lui Duică „sărac", bolovănos și uneori inadecvat"[4]). Istoricul și criticul literar de la Cluj incorporase maiorescianismul într-o dinamică a absolutizărilor restrictive. Rezultatul : erudiția devine pe alocuri un scop în sine, nu unul îndreptățind atributele artei.

Un elev al criticului și istoricului literar prezentat, elev, dar parcă nu și continuator, Ion Breazu, salută la G. Bogdan-Duică „pasiunea pentru literatură". Dacă avem curajul să o confundăm cu vocația literară, cu stăruința și chibzuința, rămîne să spunem că după Coșbuc și Slavici, Iosif Vulcan și Oct. Goga, transformarea spiritului public în Ardeal nu s-a putut făptui fără concursul lui G. Bogdan-Duică, publicist de clară, sinceră directivă culturală la **Tribuna**, comparatist „innăscut" la universitate, profesor bineînțeles, cronicar dramatic, animator al citorva instituții, monografist al lui Gheorghe Lazăr, al lui Simion Bărnuțiu, junimist entuziast și, prin junimism, atras de studiul marilor personalități literare ca Eminescu și Alecsandri. În toate acestea a investit o masă enormă de informații, freamăt de trăiri, ingeniozitate, devoțiune. Seva lui urcă din pămînt și se descarcă în lanul încolțit. Arma lui în cercetarea și mișcarea pedagogică a timpului trebuie să fi fost respectul pentru „apostolatul suferitor" al înaintașilor și rivna pe care o depun în intimitatea atelierului de lucru spiritele studioase.

Henri Zalis

*** Din lucrarea în pregătire „Un veac de critică literară"**

[1]) Pompiliu Constantinescu : „Scrieri", vol. I, București, E.P.L., 1967, p. 321

[2]) G. Bogdan-Duică: „Mihai Eminescu. Studii și articole", Iași, Junimea, 1981, p. 178

[3]) Idem, p. 338

[4]) Dumitru Petrescu: „G. Bogdan-Duică", București, Minerva, 1978, p. 220

CONFABULE

***

Dacă ar fi vrut Nichita ar fi trăit / într-o lacrimă de copil / s-ar fi jucat acolo înconjurat cu monezi / vechi / de argint / ar fi citit / ar fi scris / și chiar ar fi cîntat la pian / prinț alb între ceilalți / înconjurat de saltimbanci abia veniți la curtea sa / cu piele lungi și aurii / minune cu două lacuri albastre rotunde / înverzite de mătasea broaștei / sub muntele mereu înzăpezit al frunții / un inger / un inger sărac locuind în lacrima unui copil din brațele mamei / așa ar fi fost / dacă ar fi vrut / ori poate este.

Iulian Neacșu

CARTEA DE DEBUT

Romanul istoric

Un proiect dificil și interesant, atît prin finalitatea nobil didactică prezentă mereu subteran, cît și prin partitura mijloacelor narative executată cu o remarcabilă acuratețe pentru un debutant este această carte a lui Ioan Dumitru Denciu *), „discurs elen despre Burebista" rostit la persoana întîi din unghiul unui politician dintr-o cetate grecească de la Pontul Euxin, negustorul și preotul Acornion, ajuns printre oamenii de încredere ai marelui rege get. Deși romanul istoric poate părea astăzi desuet, el rămîne mereu printre cele mai populare specii ale genului, deoarece, ca și romanul de aventuri de care e strîns legat, răspunde în mod direct celei mai vechi și substanțiale funcții ale literaturii : aceea de a spune „povești". Autorul cărții nu urmărește, însă, să ne spună doar o poveste captivantă prin suita întîmplărilor, prin acel interes orb al lui „și apoi" de care vorbește Forster, ci năzuiește să lumineze, printr-o formă romanescă agreabilă, o bogată epocă istorică, știută îndeobște numai din documente și cărți de specialitate. Pentru realizarea acestui insolit „tablou de epocă", el renunță aparent la tradiționala ipostază a autorului omniscient, familiară romanului istoric, alegînd motivul, mai credibil într-un „obiectivitate" narativă, al **străinului-martor,** din perspectiva căruia sînt comentate evenimentele mari sau mici ale timpului. Acornion bătrîn, întors în cetatea sa după moartea regelui a cărui „aventură" îl fascinase, își scrie memoriile încercînd să justifice în fața concetățenilor săi mobilurile gesturilor și ale acțiunilor conducătorului dac pe care îl urmase peste zece ani. „Martorul", cum vedem, nu e neutru, confesiunile sale sînt însuflețite de o puternică iubire pentru Burebista, admirație pentru geți și patriotism pentru pontica sa cetate : „Vîntul neprielnic adie iarăși asupra patriei mele. Au trecut anii ei de bunăstare — atît de puțini și totuși cît de fericiți ! și iat-o din nou zvîrlită la granițele lumii barbare, amenințată deopotrivă de „civilitatea" unora și de „sălbăticia" altora, cerșind ajutor de la toți și neavînd încredere să-l primească de la nici unul, pradă ușoară și pentru unii și pentru ceilalți. Iar eu, Acornion cel dintîi prieten al Marelui Rege, nu mai pot face decît să mă mișc prin această încăpere prea mare pentru puterile ce mi-au rămas, să mă apropii din cînd în cînd de fereastră și, privind de-a lungul străzilor aproape pustii — pe care oamenii se strecoară pe furiș, de parcă n-ar fi la ei acasă — mă las pradă gîndurilor."

A scrie un jurnal din anii 50 î.e.n. al unui politician elen din Dacia este, orice s-ar zice, o idee plină de originalitate, dar și de riscuri în ceea ce privește rezolvarea literară. Ioan Dumitru Denciu nu scrie o proză de aventuri de epocă deși întîmplările dramatice și culisele lor nu lipsesc, ci un comentariu al evenimentelor la care participă eroul principal, dar al căror protagonist este de fapt regele geților. Invenția epică este circumscrisă adevărului istoric. Documentarea este temeinică și amplă (istorie, mitologie, lingvistică, arheologie, etnografie etc.), uneori informația excesivă copleșește istorisirea, autorul fiind vizibil îndrăgostit de poporul și epoca descrise. De aici și o anume stagnare a cursului epic în favoarea explicitării „strategiei" personajelor și a aglomerării detaliului veridic istoricește, autorul reușind uneori să devină plictisitor. Refuzînd facilitatea palpitantului, Ioan Dumitru Denciu se bizuie pe interesul cititorului pentru realismul istoric al scenelor acestei perioade îndepărtate, puțin exploatate de prozatori (spre deosebire de poeți și dramaturgi). Mai mult farmec și spontaneitate a digresiunilor ar fi slujit, desigur, intențiilor autorului. Fiind mereu „comentate", personajele rămîn „plate", ca în pictura medievală, ele nu au relief psihologic, nu trăiesc prin sine ci prin mărturiile celui ce vorbește despre ele. În romanul de față, însă, neînzestrarea prozatorului în domeniul „volumului" personajelor poate fi trecută printre calități, scutind cartea de „romanțările" și scenele dramatizate care sufocă în genere proza istorică. Dincolo de lungimile sale, date de marea scrupulozitate istorică a autorului, și în limitele convenției „jurnalului" **Luminile zeiței Bendis** este o carte solid construită, scrisă fără străluciri stilistice, dar foarte corect, aproape fără nici o notă falsă.

Alexandru Condeescu

***) Ioan Dumitru Denciu : „Luminile Zeiței Bendis", Editura „Cartea Românească", 1983.**

BREVIAR

■ **EMINESCIANA-35.** Așadar, unanim apreciata colecție a Editurii „Junimea" — colecție al cărei devotat și competent coordonator este criticul Mihai Drăgan — numără în momentul de față 35 de volume. Este, desigur, un moment semnificativ pentru exegeza eminescianismului ce merită a fi subliniat cu căldură. Numărul 35 al colecției este reprezentat de studiul **Metamorfozele lui Hyperion** de Virgil Cuțitaru. E o investigație critică de revelatoare cuprinderе sintetică, avînd în atenție cea mai frecvent abordată dar și cea mai controversată temă circumscrisă universului creator eminescian. Este vorba, firește, de problematica **Luceafărului,** căreia nouă interpret, grație, în egală măsură, unei lecturi critice proprii foarte vii și onești valorificări a tezaurului critic moștenit, izbutește a-i defini specificitatea dintr-o perspectivă realmente personală. Conceput în virtutea a trei mari trasee interpretative, studiul are în vedere **geneza** („Considerații asupra izvoarelor"), **arhetipurile** („Descrierea operei") și **simbolica** („Valori ale stilului") fascinantei capodopere.

■ **ROL MIC, CREAȚIE MEMORABILĂ,** astfel ar putea fi, cu perfectă îndreptățire, definită prezența actorului Remus Mărgineanu în filmul lui Constantin Vaeni **Imposibila iubire,** după romanul **Intrusul** de Marin Preda. Distribuit și în alte roluri de (aproape !) prim-plan, deosebit de talentatul actor al Teatrului Național din Craiova, în chip paradoxal, izbutește tocmai acum, în acest rol de nici măcar trei-patru minute să impresioneze realmente. Am explica performanța lui Remus Mărginean foarte simplu : complexitatea psihico-temperamentală a unghiului de interpretare din perspectiva cărula este „luat în primire" personajul atît de primar-negativ al lui Marin Preda. A investi, în subsidiar, un asemenea personaj cu „drama" așa, atît de reală dar și atît de subumană, iată, pe scurt, secretul marii reușite a lui Remus Mărginean.

■ **LA BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ NICOLAE IORGA DIN PLOIEȘTI** a avut loc o interesantă și instructivă întîlnire cu cititorii a scriitorilor Marta Bărbulescu, Traian Bălăceanu, Simion Bărbulescu și Nicolae Ciobanu. În prezența directorului prestigioasei instituții de cultură, profesorul Gheorghe Macsim, numerosul public a dialogat cu oaspeții pe teme vizînd problemele poeziei contemporane. Cu același prilej a fost prezentată cartea de poezie **Geometria visului** a poetului prahovean Traian Bălăceanu, recent apărută ; eveniment primit cu viu interes, cu multă căldură de participanți. De remarcat, totodată, și prezența scriitorilor ploiești Mircea Ionescu-Quintus, N. Rădulescu-Lemnaru, Ioan Vergu-Dumitrescu, Ioan Dan Nicolescu, N. Alexandru-Vest.

■ **UN NOU VOLUM DE POVESTIRI PENTRU CEI MICI** publică apreciatul prozator George Șovu la Editura Ion Creangă. Cartea, într-o ținută grafică într-adevăr atractivă (coperta Dumitru Șmalenic) se intitulează — à la Ionel Teodoreanu — **Liliac alb în ianuarie** și cuprinde două cicluri relativ distincte. În primul, al cărui titlu este împrumutat întregului volum, întîlnim o suită de proaspete instantanee epic-reportericești în care cotidianul vieții școlărești se relevă în candida lui gravitate. Al doilea ciclu, **Dialog tainic,** ancorează în universul întrebărilor de anvergură mitic-existențială al copiilor, în discuție afîndu-se relația dintre existența imediat concretă și valorile etnic culturale ale tradiției. Între experiență, reverie și meditație, eroii acestor povestiri oferă ipostaze esențiale ale lumii de ginduri, pasiuni, întrebări și nedumeriri ce le definesc felul lor de a fi inefabil-dilematic. Autenticitatea de ansamblu rezultată din fina sesizare a nuanțelor, conferă și de data aceasta viabilitate artistică prozelor lui George Șovu.

Cronicar

1944 - 1984

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

O epocă de soare

O epocă de soare ne luminează calea în urcușul demn spre piscurile socialiste și comuniste, o eră plină de satisfacții și împliniri. Un dirz popor călăuzit de farul drept — partidul — și de primul Om al țării — președintele Republicii — se înalță demn spre demnitatea lui cea mare, cea mai înaltă din toate timpurile pe care le-a cunoscut, din toate drumurile pe care le-a străbătut în cursul marii sale istorii. Și suflete calde de aproape douăzeci și trei de milioane se adună într-un mare șuvoi, intonînd cintece de slăvire pentru cel care se află la cirma destinului nostru împlinit. Ca de fiecare dată, anotimpul reînnoirii — primăvara — aduce cu sine noi și noi buchete imaculate de flori ce își scot trupurile fragede de sub mantia albă a omătului, așa inimile și sufletele noastre în fiecare martie string în piepturi marea cinstire și iubire pe care le trimite, ca darul cel mai de preț și ca un sfînt legămînt al trăiniciei și dăruirii pentru cinstirea cirmaciului brav, venit din propria noastră istorie milenară. Vin coruri din legende să se alăture marilor simfonii de azi, într-o mare unitate de neam, de voință și crez cu dezideratul înalt de a face din istoria străbună noua istorie a românilor de acum, istoria celor ce consfințesc prin glorioase fapte, imortalizîndu-le pentru veșnicie, marea durare de țară nouă, marea epopee socialistă și comunistă, un destin drept pentru toți fiii acestui pămînt, a acestui leagăn de viață și de tihnă pentru români, maghiari, germani și pentru cei de alte limbi și care la un loc, împreună, ca o mare familie de oameni destoinici și cinstiți, dăltuiesc întruparea îndestulării lor și a generațiilor care vor veni după ei.

Împlinirile s-au constituit și se constituie în ziduri înalte ale noilor cetăți industriale ridicate în anii de lumină, îndeosebi în perioada cea mai fertilă, de cînd la fruntea țării se află omul de omenie, fiul iubit și stimat al poporului, președintele Nicolae Ceaușescu, epocă ce s-a înscris cu litere de aur pe filele istoriei noastre contemporane. Cetăți-bastioane pentru industrie și cetăți pentru tihna sufletelor, ridicate ca semne ale bunăstării și civilizației către care tindem perpetuu întru înaintarea noastră prin progres și bunăstare.

Cetățile culturii vin să se identifice cu marele, adevărații făuritori de istorie, de cultură și civilizație pe pămîntul cald al României noastre socialiste. Emulația fecundă și de o efervescență creatoare nemaiîntîlnită — marele festival național „Cîntarea României" este dovada cea mai elocventă că omul țării de azi pășește prin toate forțele sale, prin toate aptitudinile și talentele sale spre adevăratele culmi ale vieții materiale și spirituale. Grație marelui fiu al țării, gîndirii sale profunde, cinstite și curate, logicii sale ferme de teoretician și gînditor profund, avem prin El și pentru noi, Omul capabil să ne îndrume pașii spre imortalizarea caratelor infinite din noi, pe toate planurile vieții sociale, politice, filozofice, într-ale culturii și civilizației, într-ale tihnei și liniștei noastre în lume.

Marele Om este și marele nostru gînditor, călăuza fermă și demnă de tot ce a avut, are și va avea acest mare popor care l-a zămislit pentru a-i călăuzi destinul.

Tot acest pămînt, rîul, ramul, sufletele și inimile noastre deschise vin să-i dăruiască suprema noastră iubire și cinstire, acum și întotdeauna, pentru tot ceea ce a făcut, face și urmează să mai facă pentru binele nostru, al tuturora. Cred, cu adevărat acum, în aceste clipe de înălțare a sufletului, că sînt nespus de puține cuvintele pentru a exprima tot ceea ce simțim, credem și voim să exprimăm ca înalt semn al gîndurilor noastre curate, imaculate, ca albul zăpezilor de iarnă. Rămîne, deci, ca prin toate faptele, prin toate fibrele simțirii noastre, prin cutezanța în gîndire și în marea durare să dăm tot ceea ce avem mai bun în noi, demonstrînd că numai astfel putem fi la înălțimea chemărilor vibrante pe care El ni le adresează nouă pentru împlinirea noilor noastre destine socialiste și comuniste pe acest pămînt al glorificării noastre prin noi înșine.

Zidim o țară nouă pentru noi și prin puterile noastre, zidim o țară mîndră și veșnică, o țară a destinului nou și curat, o țară a iubirii noastre eterne. Zidim, și pașii noștri alerți sînt îndrumați pe drumul cel bun de marele far al iubirilor noastre de azi : omul de omenie, conducătorul țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Horvath Dezideriu

„Omagiu" — tablou de Constantin Nițescu

Demnitatea creației

Cei ce au ridicat stîlpul pridvorului de casă țărănească la eleganța Coloanei Fără de Margini sînt oameni ai acestor locuri, după chipul și firea lor, rotunjind în timp atît și atît lucruri mirabile. Că le-a fost greu ori mai ușor nu s-au plîns, au strîns în ei — cum zice poetul — ca într-un ghem, drumuri venind de mai departe, drumuri povestind prin vremurile toate despre ei și existența lor. Un sentiment al aparteneței la o lume numai a lor, o legătură trainică și tainică, statornicită între ei și pămîntul lor de naștere le asigură singularitatea ființei, altfel zis, modul lor propriu de a se înfățișa lumii. Și acestea țin de o structură interioară, șlefuită și orînduită atent, cu migală și trudă multă, cu încredere în steaua lor strălucind pe o boltă niciodată surpată. Un transfer invizibil din orizontul naturii în cel al structurii umane se poate citi în legile eticii și ale filosofiei sociale prin gesturile categorice cu care ai noștri și-au făurit Istoria. După ce mai întîi și mai apoi au deprins s-o trăiască. Dedesubt, ca argumente, rămîn atitea bătălii purtate, atitea primejdii trecute, atitea cazne îndurate întru păstrarea ființei naționale, a graiului de acasă, a acelor obiceiuri și ceremonii care tălmăcesc în lumină sufletul nostru însetat de frumos. Viața noastră jinduind mereu armonii. I-am privit pe ai mei, am fost deseori cu ei, i-am însoțit, spun, ieșind primăvara la muncile cîmpului, semănînd cu palmele lor mari și bătătorite sămînța cea vie, bobul de culoarea aurului și al sudorii, i-am știut întristîndu-se în acele veri secetoase cînd nu ploua și ei săpau cu privirile treze fîntini în cumpăna zării...

Că țara a dobîndit astăzi noi și dominante dimensiuni în planul unor metamorfoze dintre cele mai surprinzătoare, acești oameni o știu — și ei — chiar ei, fie că trăiesc în orașe ori la sate, sînt autorii tuturor prefacerilor. Acești oameni — muncitori, țărani, intelectuali, elevi, osteni sau studenți — aparțin unui timp și unei profesii abia acum privită cu prețuire și demnitate, profesiune anunțînd o valoare egală sub semnul legilor țării și care ține numai și numai de virtuțile, de munca și dăruirea, de condiția situării în relieful social.

Numai o asemenea izbîndă în planul conștiinței politice și al întregii vieți economice și sociale a putut declanșa energiile națiunii, sub semnul înnoirii și al edificării, fenomen de neconceput în realitățile sociale de dinaintea actului revoluționar din 23 August '44. Astfel, Congresul al IX-lea al partidului și tot ceea ce *Epoca Nicolae Ceaușescu* înscrie astăzi în orizontul existenței noastre constituie un impresionant ansamblu de edificii născătoare de valori, de la suprafața pămîntului la imaginea urbană a țării, de la marile combinate industriale la marile cetăți ale cărții și ale științei moderne. Dialectica vieții noastre impune legile conviețuirii și ale educației în numele posibilităților obiective, reale, de afirmare în numele conviețuirii sociale demne, civilizate. Putem să vorbim astăzi de toate acestea cu înaltă mîndrie patriotică și oricare ar fi bunurile țării pe care le realizăm ca pe un drept al nostru deplin, și oricare ar fi greutățile pe care le întîmpinăm, cu înțelegere și barbație, încercăm adeseori sentimentul că aceste bunuri și aceste praguri, materiale ori spirituale, aparțin unor legi mai înalte, unui adevăr mai cuprinzător, unui organism social în care ne recunoaștem propria noastră înfățișare. Așa cum este, așa cum tinde neconținut să fie. Sub această zodie a revoluției și a libertății. A muncii și a creației.

George Chirilă

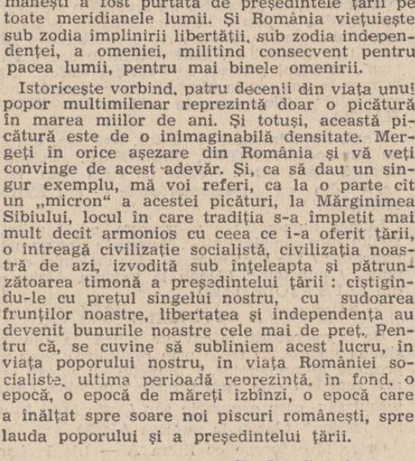

Geta Mermeze : „Victorie"

Făclia omeniei românești

România. Țară ai cărei fii n-au avut, de-a lungul veacurilor, alt ideal mai înalt decît libertatea. Libertatea însemnînd, deopotrivă, unire, unitate, pace și o nestrămutată credință-n mai binele zilei de mîine.

România. Țară moștenită de noi de la înaintașii noștri, țară care s-a împlinit între marginile ei firești cu numai 65 de ani în urmă, prin marea Unire a Transilvaniei cu România, înfruntînd netemeinicile vremi ale unor împărății ce ne înconjurau, care ne-ar fi vrut pentru totdeauna supuși, atîrnați de voința lor egoistă, rapace, tiranizantă.

România. Țară care, azi, sub înțeleapta conducere a Partidului Comunist Român, în anul celei de-a 40-a aniversări a revoluției sociale și naționale, antifascistă și antiimperialistă, se arată lumii ca un etalon al libertății, dreptății și omeniei, ca un ostaș neînfricat al păcii, prieteniei și înțelepciunii între popoare.

România. I-am străbătut drumurile în toate anotimpurile. De la nord la sud și de la est la vest. Am trecut pragurile marilor șantiere ale socialismului, ale uzinelor, minelor și fabricilor. Am „rătăcit" printre holdele sale mănoase. Am stat de vorbă cu oamenii, cu muncitorii, țăranii, intelectualii. M-am bucurat de succesele lor și-am zăbovit anume, de seară pînă dimineața, în preajma nopților lor albe, urmărind căutările lor, perseverența lor, ascultînd strigătul lor de izbîndă cînd aflau soluțiile unor probleme furtunoase, în sfîrșit descoperite.

România. Țara mea a avut piscuri de o rară măreție și frumusețe și înainte, fie că s-au numit Ceahlăul sau Omul sau Moldoveanu, fie că au purtat, prin istorii, numele unor vrednici bărbați care, nu o dată, au plătit cu prețul vieții lor dragostea luptei pentru libertate dar cînd poporul român l-a ales pe secretarul general al partidului și în funcția de președinte al țării, grație acestei fericite alegeri, făclia omeniei românești a fost purtată de președintele țării pe toate meridianele lumii. Și România viețuiește sub zodia împlinirii libertății, sub zodia independenței, a omeniei, militînd consecvent pentru pacea lumii, pentru mai binele omenirii.

Istoricește vorbind, patru decenii din viața unui popor multimilenar reprezintă doar o picătură în marea miilor de ani. Și totuși, această picătură este de o inimaginabilă densitate. Mergeți în orice așezare din România și vă veți convinge de acest adevăr. Și, ca să dau un singur exemplu, mă voi referi, ca la o parte cît un „micron" a acestei picături, la Mărginimea Sibiului, locul în care tradiția s-a împletit mai mult decît armonios cu ceea ce i-a oferit țării, o întreagă civilizație socialistă, civilizația noastră de azi, izvodită sub înțeleapta și pătrunzătoarea timonă a președintelui țării : cîștigîndu-le cu prețul sîngelui nostru, cu sudoarea frunților noastre, libertatea și independența au devenit bunurile noastre cele mai de preț. Pentru că, se cuvine să subliniem acest lucru, în viața poporului nostru, în viața României socialiste, ultima perioadă reprezintă, în fond, o epocă, o epocă de măreți izbînzi, o epocă care a înălțat spre soare noi piscuri românești, spre lauda poporului și a președintelui țării.

Radu Selejan

DIN ACEEAȘI IUBIRE

I

Din aceeași iubire
Din care m-am născut
Au rodit pruncii mei
Dorul patriei de lumină.

Din același cuib
Și din același lapte
Ne-am deztunecat aripi
Desferecind infinitul.

Fii sigură pe noi,
Fericită cîmpie galbenă ;
Nimic n-ar putea să-ți reteze
Spicele trupurilor de bărbați.

Din aceeași iubire și sete
A gliei pentru puritate
S-a născut fiul din Scornicești
Un glas pentru eternitate !

II

Nu e deloc ușor
să-ți slăvești Patria
meleagul pe care-ai înflorit
ca să respiri o libertate
cîndva himera străbunilor tăi.
Să sapi în minereul slovelor
cu coltul inimii încinse
să dai de o frîntură de imn
demnă de neuitarea celor jertfiți.
Nu e deloc simplu,
dar e curat ca un izvor
să-ți povestești patria, să-i cînstești Eroul
într-un cîntec în care să simți
douăzeci și două de milioane de piepturi
O, Patria numită România
Și fruntea-i semeață, numită Ceaușescu.

III

Ne simțim azi mai uniți ca oricînd
în jurul partidului, nici unul rămas
în afara spațiului de veghe și luptă
ca marinarii cuprinși de freamăt pe un vas.

Cheamă sirenele noastre fără odihnă
guri fierbinți întîlnite cu soarele
se face mereu mai luminos aerul
unde ape limpezi sărută motoarele.

Porii ogoarelor aspiră crude ploi
prin sondele Prahovei stele pot privi
cu emoția în adîncul pămîntului
cum păduri pleacă din noapte spre zi.

Copiii își încarcă în școli inimile
cu chipuri de eroi iubiți conducători,
intrăm în cărți cu cea mai plină istorie
venind din revoluții, furtuni și închisori.

Și dăm acestui orizont românesc
conturul libertății, țăria de granit,
întemeiem azi mai uniți ca oricînd
în jurul Cîrmaciului viitor strălucit.

IV

Țara care l-a născut luminos
Pe vatra unor străvechi coline
Ne umple inimile de imnuri
Ne spune slove de doruri pline.

Ecouri, scîntei de Carpați tineri
În oglinzile Dunării tresar ;
Pe-acest meleag își rotește fruntea
Dintre stejari cel mai semeț stejar !

Porți de uzine, cîmpii în zenit
Lumina lui o sorb cu iubire
Palme de aur simte pămîntul
În pace păzit flori să respire.

Cristian M. Petre

ÎNTEMEIERE

Rotiri ale grînei în spic,
ale boabelor fremătătoare de lapte,
cît vrabia de mari,
cît soarele de scăpărătoare,
precum solzii în platoșa
peștilor născuți cu veacul odată.

Rînduri de piini,
de azime noi
atunci arătate luminii,
să orbească răul în om
și în fiară
de-atîta fără prihană.

Cuprinderi din ochi
ale cîmpului
de către cel truditor printre brazde
(colțul crud izvorăște doar dacă
țăranul îi picură
o lacrimă-n creștet).

Vieți ale stupului,
după cum înflorește cîmpia,
după cum într-o boabă de rouă
tremură zvon de belșug
ori în munți
se-nnoptează a ploaie.

Ierni colindînd la ferestre
și la tîmplele celui sortit
să cunoască povara cuvîntului,
a cuvîntului dat spre a fi
poporului însuși
destin.

Cumpene lăsate-ntre ani,
să cînte Pasărea în oglinzile
apei, iar cercurile din jurul
viersului său să meargă
pînă la Marea cea mare.

Virste de prunci
tălmăcind primul semn
coborînd către ei din vecii
de la moșii ce-au fost
și-au rămas cei mai drepți
și viteji între vechi.

Semne-n răboj
cum c-am stat și că sîntem aici
trăitori deopotrivă cu tot
ce ni-i rîu și ni-i ram,
nouă înșine
întemeietori.

Treceri sub creanga de măr,
stau poamele roșii deasupra
după ce ne-am temut
pentru flori mai întîi —
să nu ardă de ger
ori de brume rebele.

Cercuri de lemn
în stejarul — columnă
fără de capăt, spre cer
să se-nalțe
cuibul berzei, frumos
rotitor ca un scut.

Ani întru iubire de vatră,
de-mpliniri
la lumina aceluiași far
privitor peste timp
cu speranță și-ncredere
în harul acestui popor.

Ani iradiind
în istorie, stea urcătoare
în planetariul neamului
românesc spre izbînda
palmelor noastre
febril ctitorind spre mai bine.

Ani precum degetele
mîinilor încordate de trudă,
mîngîind pîrgul toamnei
ori luptînd cu ciocanul
și dalta, semn
al frăției eterne.

Gabriel Cheroiu

Resurecția prozei scurte

Delimitarea netă a genurilor și speciilor, ierarhizarea stilurilor, operații posibile, de pildă, în antichitate sau în clasicism devin, în epoca modernă, imposibilități și, aș zice, inutilități. Zonele de interferență sînt acum atît de numeroase, „ofensiva" genurilor socotite altădată minore sau marginale atît de pronunțată, amalgamarea tehnicilor de construcție atît de rafinată, încît încercările de ordonare genologică a literarului sînt orgolii vane. Iată — cred — una dintre cauzele care au determinat, în secolul nostru, situarea romanului, genul socotit cel mai impur, într-o poziție privilegiată și, totodată, ecloziunea sa fără precedent. Consecutiv, căci efectele devin, procesual, cauze ale altor efecte, această situație, deopotrivă cu prestigiul de care romanul se bucură în rîndurile masei de cititori, au generat o artificială scară valorică, performalizată dar sesizabilă totuși, potrivit căreia romanul stă pe treapta cea mai înaltă a artei literare. Sigur că, prin posibilitățile sale multiple de cuprindere a realului și de transferare a acestuia în realitatea literarului, romanul reprezintă o tentație greu de respins pentru scriitorul contemporan. De aici, însă, și pînă la discriminarea, fie ea și voalată, între romancieri și ceilalți prozatori, este distanța dintre judecată și prejudecată. Din acest punct de vedere, abandonarea sau neglijarea, la un moment dat, a schiței, nuvelei, povestirii, adică, într-o sintagmă cuprinzătoare, a prozei scurte, mai cu seamă într-o literatură, cum este aceea română, cu solide tradiții în domeniu, reprezintă o situație cel puțin paradoxală. Marii scriitori români din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Ion Creangă, Alexandru Odobescu, C. Negruzzi — pentru a numi astfel doar vîrfurile cele mai înalte, au fost străluciți creatori în spațiul prozei scurte. Mai mult, Caragiale, al cărui prestigiu literar se datorează, în egală măsură, dramaturgiei și prozei scurte, este descoperitorul unei specii noi, **momentul**, pilulă concentrată într-o pagină sau mai puțin, reușind, în cîteva rînduri, să fixeze o tipologie și să izoleze un sens. Într-o altă epocă, aceea interbelică, deși romanul se află în plin marș triumfal, proza scurtă își are reprezentanții săi de marcă. Ei sînt deopotrivă, romancieri, care nu ignoră, însă, virtuțile celorlalte genuri : Mihail Sadoveanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Gala Galaction, Tudor Arghezi, Ion Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, Mircea Eliade.

Apoi, după anul 1960, cei care, astăzi, sînt nume de primă mărime ale prozei românești contemporane, au debutat și s-au impus prin nuvelistică, majoritatea îndreptîndu-se **apoi** către roman : Marin Preda, Eugen Barbu, Ștefan Bănulescu, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Nicolae Velea. Singurul fidel al genului a rămas Nicolae Velea. Desigur că, așa zicînd, fidelitatea sau infidelitatea sînt atitudini care țin de temperament și structură individuale, dar și de opțiune. Nu voi cădea și eu în greșeala dogmatică de a prescrie — la ce bun ? — un gen literar sau altul, din dorința de echilibrare a tabloului literar general. Fiecare scriitor își cunoaște, sau ar trebui să-și cunoască exact posibilitățile de expresie și, în funcție de acestea, să aleagă o modalitate sau alta. Dar criticul ? Observator al individualităților și, în același timp, al tendințelor generale ale literaturii, el are — cred — misiunea să observe o clipă mai devreme dezechilibrele, drumurile înfundate, dar și cărările care ar putea deveni căi regale. În 1927, într-un eseu care a avut un puternic ecou în epocă, intitulat **De ce nu avem un roman ?**, Mihai Ralea, observînd tendința tot mai evidentă a prozatorilor români de după primul război mondial de a se îndrepta spre roman, se întreba : „Cu tot avîntul, cu toată predilecția pentru roman, putem spune că am săvîrșit această cucerire deplină pentru literatura noastră ?". Răspunsul său, în mare măsură nedrept, căci la acea vreme creau cîțiva dintre marii romancieri români, a fost negativ. E drept, însă, că Ralea nu-i discuta pe aceștia, ci pe „cei mai mulți dintre scriitorii mijlocii", care „își intitulează zadarnic compozițiile cu subtitlul **roman**, fără să ajungă măcar pe departe la caracterul acestui fel de literatură". Ceea ce la 1927 era discutabil, astăzi este în afara discuției, în sensul că romanul românesc se constituie într-o realitate care domină proza noastră contemporană. Nimic nefiresc în aceasta, căci astfel se ilustrează o direcție generală cel puțin pe plan european. Dar eflorescența unui gen nu înseamnă, cu necesitate, moartea celorlalte. Ar fi, dealtfel, păgubitor pentru orice literatură să renunțe la modalități care și-au dovedit deplin fertilitatea. Este o chestiune — i-aș spune — de ecologie literară. De aceea mi se pare îmbucurător faptul că, după aproape un deceniu în care, în proza românească, n-a mai apărut un nuvelist de forță, în ultimii ani se poate constata un reviriment clar al prozei scurte. Prozatorii tineri se îndreaptă cu încredere către acest gen epic, iar rezultatele nu sînt deloc de disprețuit. Interesant este că ei vin către proza scurtă cu tot arsenalul de tehnici și procedee moderne impuse de roman, reușind astfel să revigoreze însăși **forma** prozei scurte. Voi da cîteva nume de prozatori tineri, nu pentru că ele ar reprezenta deja mari valori — procesul de constituire a valorii literare, mai cu seamă în proză, este destul de lent — ci pentru că ilustrează fenomenul de resurecție al prozei scurte : Mircea Nedelciu, Aurel Antonie, Titus Suciu, Gheorghe Crăciun, Ovidiu Moceanu, Nicolae Iliescu, Tudor Dumitru Savu...

Apoi, faptul că editura timișoreană **Facla** a inițiat acum doi-trei ani o colecție intitulată **Proză scurtă contemporană**, care se bucură de succes la public și la critică, și că o serie de tineri prozatori, membri ai unui cenaclu literar studențesc, apar într-un volum colectiv intitulat semnificativ **Desant '83**, sînt semne ale aceluiași fenomen. Și exemplele se pot înmulți.

Atenție, romancieri ! Resurecția prozei scurte a început !

Valentin F. Mihăescu

Desen de Olia Ivaniţki

Nichita

Altunde

În ultimii ani, Nichita Stănescu era un astru în plină implozie ; ca să nu te prăbuşeşti în cîmpul lui de cădere gravitaţională trebuia să ai viteza luminii. Pentru unii, însă, perioada sa de radiaţie se terminase.

De fapt, posteritatea lui abia începea. Aşa se explică popularitatea imensă care îl făcea acum de neabordat pe vechiul prieten. Întîlnindu-ne de cîteva ori, mai mult în treacăt, am simţit amîndoi, cum, deşi ţineam la fel de mult unul la altul, vorba nu se mai leagă ca în trecut. Nu ştiu cum vor fi gîndit cei ce-l vizitau des în ultima perioadă — erau atîţia împrejuru-i încît, literalmente, nu mai puteau comunica cu el — ştiu doar că atunci cînd am crezut că nu mai pot avea «reacţie gravitaţională» faţă de capcana geniului lui Nichita, am căutat să mă apăr, poate spre mîhnirea lui şi, mărturisesc astăzi, şi a mea. Totuşi, altfel nu se putea.

Ultima noastră întîlnire a fost sub zodii eminesciene. Era în toamnă, pregăteam numărul Eminescu al „Vieţii Româneşti" şi m-am dus, împreună cu un coleg de redacţie, să luăm un ciclu de poeme (Triptic eminescian *în numărul 12 al revistei). La început nu voiam să urc, dar colegul m-a deconspirat şi a trebuit să-l văd pe Nichita Stănescu. Era, în ciuda bolii, acelaşi om calm, surizător, ca acum aproape treizeci de ani cînd l-am văzut prima oară pe prietenul meu. A insistat să nu ratăm acest «ritual de trecere». Era seară, o seară calmă, pecetluită însă de auspicii definitive. A deschis încet o sticlă de vin roşu, uimindu-se, cu cuvinte puţine, de bucuria acestei regăsiri. N-a simţit deloc nevoia să strălucească, el care ştia să strălucească aşa ca nimeni altul. Mi-am dat seama că ghicise — cu cîtă putere şi linişte — că rostul îi era mult mai grav şi deosebit în acel moment : prietenul comunica. Frugal, desprins de glorie, zimbitor ca pe vremuri cînd ne întîlneam într-o casă joasă la părinţii Doinei, şi eram toţi, Nichita, Grigore, Cezar, Nicolae şi, din cînd în cînd, Mircea. Alcoolul se ivea pe masă rar, mai mult ca un ritual, în şi după anii de cruntă iarnă dogmatică şi de secetă culturală, poezia era cel mai nepreţuit vin pe care mi-l doream : ne aşezam în jurul cîte unuia din noi care începea să citească şi timpul dispărea. Şi iarăşi, ca şi atunci, de mult, am avut aceeaşi senzaţie parcă de abolire a duratei.*

Viteza de „elaborare" a gîndului poetic la Nichita Stănescu era instantanee, fulgerătoare. Poate de aceea, în ultima vreme, devenise „lent vorbitor". Pentru poetul care ajunsese să scrie aproape vorbind, cuvintele încercau să mai domolească galopul ideilor, pentru a le putea stăpîni. Nichita nu era ceea ce se cheamă un poet «spontan», dar, aşa cum am spus, viteza de elaborare a ideilor sale era aproape instantanee ; de aceea putea să «şamanizeze» în orice loc, chiar şi în lipsa colii albe şi a mesei de scris. Cei care nu l-au cunoscut nu vor avea cum să-şi închipuie cum un om putea rosti pur şi simplu poeme atît de extraordinare. Părea că retina lui, aşa ca aceea a «omului-fantă» din Elegiile *sale, e direct lipită de retina lucrurilor şi de aceea se putea privi în toate, direct, aparent fără vreo pauză de reflectare. Dar poezia lui Nichita Stănescu, se ştie, nu e niciodată simplă descărcare vital-emoţională, oricît de fierbinte sau brusc ar fi prilejul declanşării ei. În tensiunile ei, oricît de imediate, ea reuşea să încorporeze prin miracol structuri, pattern-uri, paradigme şi atitudini simbolice, surprinzînd într-o „poietică" de o complexă coerenţă lăuntrică, transparenţa lumii. Desigur, orice poem adevărat are întotdeuna ca punct de plecare şi o experienţă primară, trăită, asumată, şi, desigur, «periculoasă». În acest sens, dar nu numai în acesta, Nichita Stănescu a dat dovadă de un curaj deosebit.*

În ultima «contemplare» a Elegiei a treia,

Cezar Baltag

Continuare în pag. a 10-a

TRANSPUNERI ÎN LIMBA FRANCEZĂ

Hiéroglyphe

Quelle solitude
ne pas comprendre le sens
lorsqu'il y en a

Et quelle solitude
être aveugle en plein jour
et sourd, quelle solitude
juste au beau milieu du chant.

Mais ne pas comprendre
l'absence du sens
et devenir aveugle en plein, nuit
et sourd pendant le plus parfait silence
o, solitude de la solitude !

Traducere de
Smaranda Cosmin

Chant

Le corps pensé avait enlaidi
en une langue très vieille et barbare les mots étaient dits.
Vivre était devenu j'ai vécu, —
Quelque chose en moi avait commencé à mourir.

Une tache d'ombre m'a traversé ;
elle ne venait que d'un aigle qui me survolait
et qui séparait merveilleusement
l'endroit où je suis né
de celui où mourir j'allais.

Qui t'a pleuré dans son âme
toi soleil, larme en flamme ?

Traducere de
Andreea Dobrescu Warodin

REMEMORĂRI

«Se dăruieşte!»

August 1974. Mi-a apărut **Semnul şarpelui** la Cartea românească. De fapt, **Patima** continuată cu **Umbra.** Vine Nichita pe la Asociaţie şi cu verva lui cunoscută mă declară „prozator beton". Vorbeşte două ore fără întrerupere. Funcţionarele vor să plece dar el mai are de argumentat. La un moment dat îmi dau seama că se referă numai la primul volum, **Patima,** apărut separat. Îmi exprim, reticent, nedumerirea bănuitoare. Zîmbeşte astral şi eschivează : „Bătrîne, sînt două cărţi, avem două reprize. Cartea a doua, repriza a doua !" Sînt convins însă că **betranicus** n-a citit decît prima parte şi de aceea îmbunătăţind-o în **stilul său** personal.

★

Februarie 1975. Nichita despre Labiş. L-a cunoscut cu puţin înaintea morţii. Venise la facultate la o întîlnire cu cititorii. Impresie profundă după ce a **recitat** „Moartea căprioarei". I-a fost prezentat de către George Radu Chirovici. Constatarea lui Nichita că, deşi foarte cald şi terestru, între el (Labiş) şi interlocutor se interpunea o anume **distanţare rece.** De reţinut că Labiş a vorbit cu o **detaşare cosmică** şi siguranţă surprinzătoare despre Villon.

★

Februarie 1975. Acelaşi Nichita mărturisind strania oboseală de care se simte cuprins. „Bătrîne, vreau să mă împac cu toată lumea..." (De fapt, nici nu ştiu bine cu cine e certat ?!) „Nimeni nu are nimic cu nimeni. Aripile nu rănesc. Ele zboară...". Notez dorinţa lui uşor exaltată de-a se înfiinţa un Panteon naţional al culturii române. Un fel de amfiteatru dominat de statui în mărime naturală. Sau, dacă nu, concede el pînă la urmă, măcar să se îndeplinească dorinţa lui Conu Mişu (Eminescu) de-a fi îngropat la marginea mării...

★

Februarie 1975. La Casa scriitorilor, (Madam Candrea), îmi arată un bidonaş de argint, cu dop de argint, uşor de vîrît în buzunarul de la spate şi bun pentru „orice alcolache". Vrea, (nu ştiu din ce motive), să i-l dăruiască lui Radu Cârneci. Îmi arată obiectul, ochii îmi strălucesc de poftă şi el **mă miroase** şi declară : se dăruieşte ! După care, scrijeleză cu o furculiţă, pe verso, adică pe spatele butelcii, o dedicaţie de **Frate.** Mă simt vinovat faţă de Radu Cârneci care, între timp, a apărut la altă masă dar, probabil că nu cunoaşte intenţiile lui Nichita.

E de o generozitate, aş zice, copilărească. Îi place să dăruiască şi ştie să compună un adevărat ritual. Zice : „Bătrîne, eu n-am avut niciodată **matraflingheri,** (bani adică, deşi nu ştiu dacă pronunţa astfel).

Şi numai un om sărac poate fi cu adevărat generos fiindcă nu are conştiinţa valorii banilor...".

★

Decembrie 1975. Povestesc, a nu ştiu cîta oară, fragmente din cartea pe care o am în cap, deocamdată. O experienţă profesională şi nu numai, de pe vremea cînd eram profesor suplinitor la Şcoala de surdo-muţi din Şiria. (Locul unde l-am văzut şi l-am cunoscut pentru prima oară pe Nichita). Plictisit să audă aceleaşi scene dar altfel vorbite, Nichita scoate din buzunar o poezie. O citeşte şi, deodată, îmi dau seama că are un titlu extraordinar : **„Antrenor de îngeri".** Îi cer permisiunea **să i-l fur** pentru viitorul roman. Rupe cu un gest rapid manuscrisul şi-l aruncă în frapieră decretînd imperial : se dăruieşte ! Poezia era absolut splendidă dar, vai, pe veci pierdută.

Mircea Micu

P.S. Astăzi, Nichita împlineşte 51 de ani. O să merg la locul unde lemnul său adus din Maramureş stă să înmugurească.

Vărsătorul de aur

tremură în amintire o salcie de demult. Liliacul sparge muguri. Vine, în sfîrşit, primăvara şi e urît în parc fără Nichita. El era vărsătorul de aur. Avea darul să viseze albastru şi să transmită visul întreg. Spre începutul lui aprilie, venea totdeauna la Mogoşoaia ca să ne sărutăm cu un vişin.

Odată m-a luat la Carul cu bere ca să-i scriem lui Ştefan Bănulescu poveşti cu strâchini din Obor.

Altcîndva, a venit cu Breban ca să încercăm o odihnă sub piersici.

Eu îi povestisem că în copilărie mi se spunea în sat : Trestioară, Mesia, Lăiţă — şi el mi-a zis pe loc : să scrii neapărat „Amintiri din copilărie", o carte, dacă nu de valoarea celei a lui Ion Creangă, măcar de visarea ei.

Altcîndva vorbesc despre Nichita gîndesc ca atunci cînd aş călători pe crengile unei sălcii de demult. Într-o asemenea salcie ne-am căţărat acum treizeci de ani şi am încercat să fim copii, dar acest lucru nu l-a izbutit decît Cezar Baltag.

Mă striga : — măi, ăsta cu lebede, încotro ?

— Îl caut pe Tomozei. A promis că dă un vin roşu la Catanga.

— Dau eu vinul. Cu condiţia să-mi spui o poveste.

— O am în buzunar.

— Povestirea se numea Seceta. D.R. Popescu, cărţuia i-o citisem pe la amiază, îmi zisese : se va chema **Dincolo de nisipuri.** Nichita a rostit : deştept băiat, manuscrisul rămîne la mine.

Era la el şi acum vreo zece ani. Astăzi nu mai ştiu unde e. Dar tot atît de adevărat e şi faptul că multe lucruri nu le-am ştiut bine niciodată.

În trecutul fiecărui bărbat, luînd timpul la cercetări mărunte, se află o vară cu ierburi coapte şi cu ţiţele bolnave de dorul nostru.

Ştefan Bănulescu, omul care a scris o Carte a milionarului, mai frumoasă chiar decît Balta Borcei, ne plătea bere ca să-i construim articole despre oamenii care smălţuiesc lutul cu pensula. Nichita lua creionul în mînă şi zicea : nea Fănică, scriu tot ce vrei, dar să se întoarcă Fănică ăştălalt cu spatele, fiindcă scrie încet şi mi se înmoaie mîna.

Într-o noapte de vară, tîrziu, a sunat la uşa mea şi mi-a zis : am plecat de la G., dorm la voi, iată bagajul meu. Avea două geamantane. Unul plin cu flori, altul plin cu fructe. Neluîndu-ne somnul, am trecut drumul la restaurantul C.C.A. Acolo în mirişte greierii se uita la stele profesorul Al. Piru. Ne-a ascultat povestea, ne-a tratat cu vin, şi ne-a invitat la Şosea.

— De cîte ori vreunul din voi va fugi de-acasă, să mă caute pe mine. Mă cunosc toţi arborii din oraş, iar eu cunosc toate drumurile de întoarcere spre femeile iubite.

Exact cu treizeci de ani în urmă, într-o dimineaţă de martie zgribulită, în odaia lui Grigore Hagiu am ciocnit cu Nichita primul pahar... de spirt. E o băutură albastră. Albastru de ger ! a exclamat Nichita, şi l-a sărutat pe Pavel Aioanei care furase spirtul de la Cluj, iar eu, căzut în extaz, i-am înjurat pe Lucian Pintilie, Petre Stoica şi George Radu Chirovici. La amiază am ieşit pe stradă şi ne-am întîlnit cu Tomozei. Nichita şi Tomozei au schimbat la Grigore Hagiu patru poezii de dragoste pe două mai alămite, pe care le-am dus imediat la Cotemporanul. „Ca să ne îndreptăm biografiile", zicea Nichita.

Într-un aprilie de neuitat, văzîndu-ne că ne sărutăm cu vişinul şi cu doi meri şi chinuindu-se să înţeleagă ceva fostul director al Palatului Mogoşoaia, tovarăşul Vieru, om de 2,02 m, minunat şi plin de bunăcuviinţă, ne-a întrebat : dar ce faceţi dumneavoastră aici ?

— Învăţăm lecţia de sinucidere, a răspuns Nichita. Peste un minut terminăm.

— Vă aştept. Colo, în fundul livezii, au apărut doi iezi şi doi miei. Veniţi să-i vedeţi.

— Numai dacă sînt albi, am zis eu, pradă tuturor superstiţiilor.

— Eu aş vrea, a zis Nichita, să se întîmple şi unul negru.

Şi s-a întîmplat, într-adevăr, să fie şi unul negru. Nichita l-a sărutat pe bot şi pe cercei. Şi iedul cel negru nu l-a uitat. Într-un decembrie, cînd se îndeasă iarna în suflet, l-a chemat în pajiştea unui destin sumbru. Sînt convins că acum, cînd se arată primăvara, stau amîndoi sub o salcie de demult — vărsătorul de aur şi iedul cel negru şi aruncă în lume umblet de aprilie.

Fănuş Neagu

„Şi-am zis verde de albastru"

Şi-am zis verde de albastru, îşi strigă poetul soarta numind ruperea din orizontal, din vegetal, şi zvicnirea în albastru vertical ; o rupere dureroasă, fiind impusă de mit care nu viază viind, nu e mişcare de translaţie, ci întrerupere, întrupare, adică durere : **Mă doare un cal măiastru.** În sensul mitului, calul face trup comun cu omul „angrenajul" numindu-se centaur, cavaler trac sau — fiind vorba de un cal măiastru — Făt-Frumos românesc. Va fi vorbind poetul de acea durere a piciorului amputat, de acea amintire ancestrală a jumătăţii implicate — sau de ruperea însăşi din vegetal, de zvicnirea dureroasă în albastru ? El strigă, ni se pare, din vremea basmelor-copile, de pe cînd „făcea plopul pere şi răchita micşunele — mai mincions cine nu crede" ; dar tot de atunci adevărul face corp comun cu minciuna (fiind calul ? călăreţul ?) : **şi-am zis pară de un măr / minciună de adevăr.** În sensul volumului („Oul şi sfera"), **para** ar fi oul iar **mărul,** sfera (dar mai jos : **şi-am zis măr / ca să zic simburi :** deci poetul tot către minciună fertilă trage !).

Să ne oprim un moment aici. Adevărul se naşte din „zicere" : se leagă idestructibil de ea cicatrizînd o rană, învelind o durere care, iată, la divorţul verdelui de albastru devine vie. Adevărul este rimă obligată, cerută magic în conştiinţa populară, de „minciuna" care-ţi iese din gură, legîndu-se, deci, de funcţia fatică a limbajului. Iar înainte de a fi rimă — ca dublu relativ al noţiunii — adevărul este cuvînt care se repetă pe sine însuşi : „să vă fie casa casă", se spune în popor — sau cuvînt rostit cu atîta putere (egiptenii îi spuneau hekau) încît devine viu : „vorbeşti de lup, şi lupul la uşă". Cum zice şi poetul mai departe : **şi am vrut să fac cu gura focul ce-l făcea arsura,** cerînd materializarea sensului implicat în cuvînt. Este o „vrere" ce iese din tiparele firii, vizînd condiţia demiurgului ce stăpîneşte „numina" din lucruri sau a profetului ce nimereşte respectivele „numina"

Revenind la dublul rimei, cînd prima vorbă este o zisă, respectiv, hotărîre în faţa destinului deja luată, atitudine fermă, adevărul care se leagă de ea poate implica pedeapsa celui care-l leagă ; oricum, el consfinţeşte (împlineşte) zisa după voinţa numitelor „numina". **„Şi-am zis naşăre de peşte / despărţire de ce creşte :** în sensul celor spuse, adevărul trebuie să fie creşte nu i se cîntă şi lui Făt-Frumos în leagăn „Vino, peşte, de mi-l creşte" ? Această rimă osificată în popor exprimă o invocaţie fermă, nedesmînţită.) ; în realitate, însă, poetul crede în lege şi n-o mai verifică. Cuvîntul ce exprimă adevărul este, aici, **descleştare,** pentru că păstrează sensul iniţial al durerii (şi pentru că desface pasărea — rotundul — de peşte — ovalul : le „descleştează" păstrînd amprentele fonetice ale „peştelui" în cuvîntul prin care invocă durerea ; se abate, altfel spus, de la normă — dar numai în intenţie, în „vrere", pentru că zisa îl ţine legat de aceeaşi lege).

Şi diada următoare : **şi secundă-am zis de oră / curcubeu de aurore,** tot în primul cuvînt, **curcubeu,** exprimă adevărul zicerii, el legînd regnurile (verdele de albastru, de pildă) şi fiind rotund, desigur. Aplicînd logica corespondenţelor, urmează că şi secunda este rotundă rămînînd ca ora şi aurora să reprezinte oul. Nu altfel gîndeşte Horaţiu, pentru care în tripticul „clipăzi-an" numai ziua este fertilă, **alumm diem :** „Immortalia ne speres, monet annus et almum / Quae rapit hora diem" : „Lucruri nemuritoare să nu ceri, te învaţă anul şi clipa care (se) fură din ziua hrănitoare". „Ora" lui Nichita este similară „zilei" horaţiene, şi sîntem constrînşi de asemănări să atribuim oului, sferei imperfecte, sensul fertil. O scurtă privire în astronomie ne arată că ziua nu este rotundă, într-adevăr, ca secunda ori ca anul. Ea creşte şi scade, iar fusurile orare pe mapamond au forma peştelui : cuvintele şi formele se regăsesc aici într-o identitate ciudată. Şi totuşi, ovală fiind, deci avînd predispoziţia naşterii, ziua nu poate naşte nimic de la sine : nu se spune „N-aduce anul (sau ziua) ce-aduce clipa" ? Numai combinarea între **ou** şi sferă dă ruperea, naşterea.

Dar **curcubeul** şi **aurora** sînt **numai jumătăţi** (de cerc, de sferă), nu întreguri. Cu cheia zicerilor în mînă, poetul aleargă ca într-un joc pe un coridor cu uşi paralele descuindu-le două cîte două şi aruncînd în fiecare sămînţa creşterii pentru întregire. În fuga lui printre jumătăţi este imposibil să nu atingă, măcar în treacăt, vorba supremă, totală, **om.** Sub această zodie, şi în numele întregului, se încheie prima parte a poeziei : **şi-am zis os de un schelet / am zis hoţ de om întreg** — iar partea a doua se deschide, simetric, în numele aceluiaşi întreg : **Frunză verde de albastru / mă doare un cal măiastru / că am zis doar un cuvînt / despre întregul pămînt.** Acum „durerea" are o cauză : cuvîntul **zis** — doar unul (nu în sens restrictiv, ci ca unică afirmaţie, ca sentinţă). Acesta, cuvîntul, este mascat, învelit în faldurile versului, dar magia rimei îl deconspiră uşor. Partea vie, dureroasă, a zicerii stă în sintagma **„os/hoţ",** un adevăr eufonic, aparent gratuit — în realitate, o vină personală a omului care generalizează incriminînd întreaga specie (punînd „hoţia" în temelia trupului uman ; „întregul pămînt" este, desigur, întreaga omenire). Vrînd a dezveli „numina rerum", a transcende către zeii asemănării, poezia a rănit. O conştiinţă prometeică a necesităţii furtului (titanul a furat de la zei focul, i-a înşelat la împărţirea primei jertfe între ei şi muritori punînd într-o parte carnea macră a animalului sacrificat acoperită de pielea murdară şi în cealaltă — atenţie ! — oasele învelite într-un strat subţire de grăsime strălucitoare) îl face pe poet a numi omul hoţ în esenţa lui. Ur-

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

Lumile simultane

Nichita Stănescu adoră şi devoră cuvintele, e stăpînul dar şi robul lor : le alintă, le admonestează, le mîngîie — ca şi cum ar avea substanţă — se proclamă „învingător" în lupta cu sensul lor imanent, ori se lasă copleşit de frumuseţea şi nemărginirea lor. Cu ele construieşte — mai mult în joacă — „lumi simultane" şi iluzorii. „Dorm într-un pat dintr-o mansardă / în lumea simultană patul meu / e jumătate într-un zid / jumătate-ntr-un motor ; / şi-n lumea cealaltă, simultană, plouă / şi năpădesc de sub cearceaf ciuperci." **(Certarea lui Euclid** — din LAUS PTOLEMAEI)

Simultane sînt şi „prezenţele" strămoşilor în trupul poetului ; sufletele lor în sufletul său, privirile lor în privirea sa — din desfăşurarea verticală a ochilor suprapuşi, ar putea ieşi coloanele globulare din tablourile lui Tuculescu. De altfel, imagini picturale găsim la tot pasul în poezia lui Nichita Stănescu, îndeosebi din registrul suprarealist : timpane cu dinţi, ochi cu dinţi etc. — în general fragmente ale lumilor dezagregate de trecerea timpului.

În amalgamul lumilor simultane — exterioare şi interioare eului — nu există ierarhie ori transcedenţă. „dar numai gîndul că ceea ce este sus —/ este aidoma cu ceea ce este jos —/ că orice azvîrlire nu are direcţie / că orice lepădare e statică.." **(O confesiune** — din EPICA MAGNA)

Universul relativist al cuvintelor păstrează legături tot mai slabe cu realitatea. Cuvintele nu pot exprima fidel obiectele, semnificantul şi semnificatul nu se suprapun. Edificiul liric stănescian devine inconsistent. Legea fundamentală e destrămarea — manifestată simptomatic prin deplasarea spre roşu a liniilor spectrale sentimentale — eul înstrăinîndu-se de sinea lui. „Deplasarea spre roşu, mereu aceeaşi deplasare / spre roşu / o, linii spectrale ale vieţii mele, / îndepărtare secretă şi perpetuă / a insului de sine însuşi..." **(Axios, Axios** — din LAUS PTOLEMAEI).

Dincolo de inconsecvenţele şi contradicţiile cosmosului — sau haosului — liric stănescian, se pot detecta germenii unor încercări de structurare. Suma imaginilor unui obiect din infinitele lumi simultane, tinde să ocupe o sferă. Iar sfera, prin veşnica-i rostogolire, generează viaţă şi moarte. Suferinţa şi neantul sînt astfel atributele formei sferice. „Aici e singurul loc tragic / pentru că domneşte unu, / iar nu zero, / pentru că domneşte singurătatea, / iar nu nimicul, / pentru că domneşte moartea, / iar nu nefiinţa." **(Contemplarea lumii din afara ei** — din EPICA MAGNA).

De aceea poetul visează un pămînt plat (LAUS PTOLEMAEI), o formă în care timpul şi moartea să fie abolite.

Mobilul neliniştii stănesciene devine teama de sferă. În lumile simultane, nivelele posibile de ordonare încearcă să converteacă sfera în trei plane paralele cuprinzînd : numerele, cuvintele şi necuvintele.

1. NUMERELE

Numerele, ca proporţii, nu divulgă o structură matematică a lumii. Pentru Nichita Stănescu conteză numele numerelor, care sînt asociate mereu cu noţiuni ori generalităţi. În aceşti termeni, misterul genezei se exprimă astfel : „De la zero la unu, de la nimic la punct / se întinde miracolul" **(Un om de cal** — din EPICA MAGNA).

Unul, nu e întregul ci partea, unitatea, cifrele nu pot acoperi TOTUL, COSMOSUL. „Există o singură viaţă mare, / chiar şi cifra unu face parte din ea" **(Metamorfozele** — din EPICA MAGNA).

Lumea numerelor e microcosm, adică primul stadiu spre complexitate. „Numerele sînt numele punctelor / Ele sunt numele celor mai mici existenţe, / punctele." **(Aleph la puterea Aleph** — din LAUS PTOLEMAEI).

2. CUVINTELE

De la microcosm la cuvinte, adică la dimensiunea umană, se trece prin regîndirea sensului profund al numerelor. „Punctul cu viteza cea mai repede / este tatăl tuturor punctelor. / Numărul său, care e numele său / este tatăl tuturor ideilor." **(Aleph la puterea Aleph)**

Orice idee începe cu litera A — literă „borţoasă de toate literele". Dar cuvintele nu pot comunica întregul sens al lucrurilor. Această tragedie a comunicării e trăită cu maximă acuitate de poet. „Cuvintele — tristele / jumătate timp — jumătate lucruri, / atît de lucruri încît / nelămuresc timpul, / atît de timp / încît adumbresc lucrurile." **(Împotriva cuvintelor** — din LAUS PTOLEMAEI).

Sensul cuvîntului o ia uneori înainte, alteori rămîne în urma obiectului denumit. Cuvintele realizează — manevrate liber de o imaginaţie deseori surprinzătoare — lumile simultane. Se ajunge la libertate de dragul libertăţii, ori tocmai de aici începe creaţia. Drumul este „de la noţiuni la poezie" aşa cum mărturiseşte însuşi poetul, fără a urma totuşi prea des acest precept. Atît timp cît se păstrează în imagine, Nichita Stănescu este un mare poet.

3. NECUVINTELE

Cuvintele, deci, trădează realitatea, în locul sensurilor neexprimate rămîne un vid imens. Acesta e tărîmul necuvintelor. Ele nu pot fi numite. De aceea, „mai marele peste vorbire" nu are gură. El se exprimă prin fapte.

Poetului nu-i rămîne decît apropierea de necuvinte, arderea totală la limita imposibilului „Să cauţi un cuvînt ce nu există / Un cuvînt pe care l-ai auzit, şi brusc / simţi că nu există." **(În grădina Gnetsimani** — din NECUVINTELE)

Şi totuşi salvarea pentru poet se află tot în cuvintele decretate ca „imperfecte" : „Urcă moartea ca apa atrasă de lună / Viaţa mea pluteşte deasupra ca o arcă / Din mine se va salva numele meu." **(Mai puţin decît a fi** — din EPICA MAGNA)

În lumea sferică a suferinţei, poetul trebuie să existe pentru că : „Nimeni n-are nevoie de el / dar fără el nu se poate".

Şi nu se poate întregi sfera liricii noastre moderne fără Nichita Stănescu. Lui i se datorează — aşa cum remarcă Ion Pop, „degajarea de poncifele limbajului din deceniul al şaselea". De la Arghezi încoace, cînd nu rătăceşte prin abstracţiuni şi absurd, el este sub unghiul inventivităţii limbajului, „cel mai mare".

Acum poetul a trecut în lumea necuvintelor sale, unde numele său se roşteşte NE-NICHITA cel NE-STĂNESCU Necuvintele numelui său spun totul despre poet, tot misterul, şi inefabilul pe care nu l-a putut spune nici poetul, nici criticii şi cu atît mai puţin eseul de faţă.

Lucian Gruia

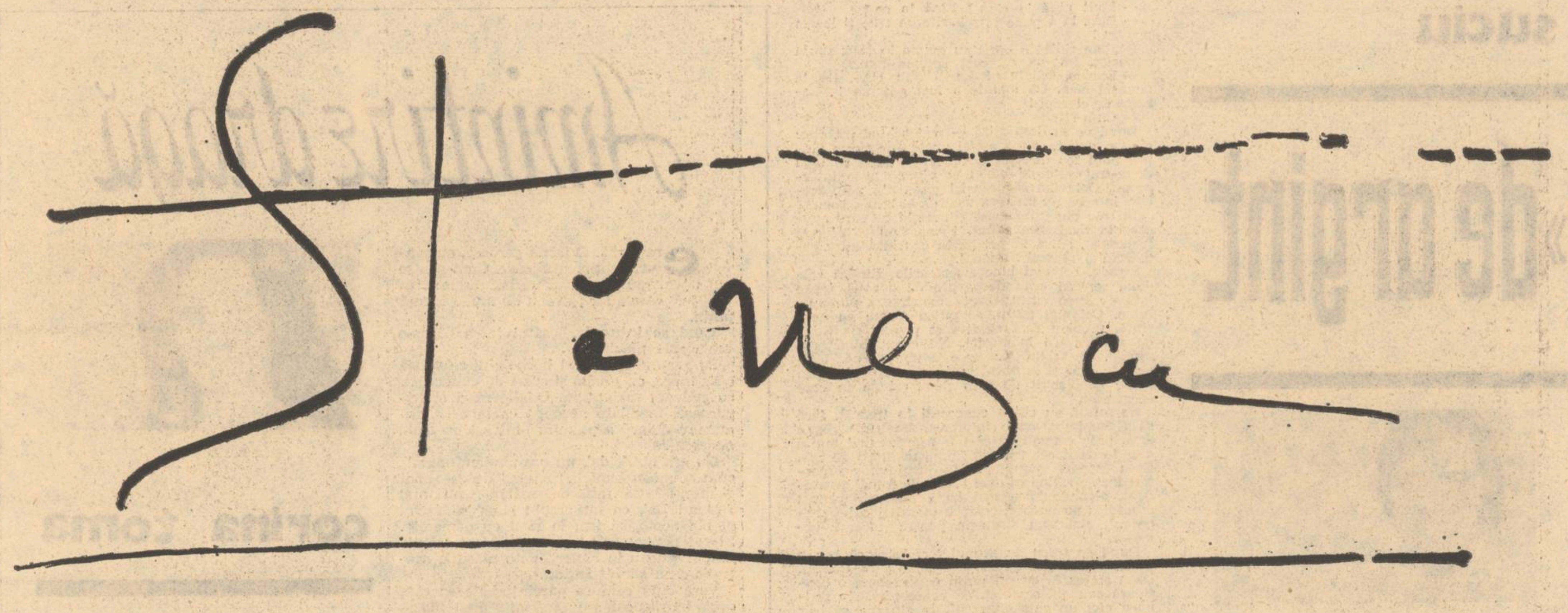

Cîntec tîrziu

stau pe o piatră

eu însumi de piatră
cu inima de piatră
cu creierul de piatră
gîndindu-l
în liniștea absolută
pe cel numai și numai de piatră

Grigore Hagiu

Străzile lui Nichita

Într-o vreme a boemei sale fie voluntară, fie impusă de împrejurări neprielnice, Nichita și-a avut adăpostul pe numeroase străzi bucureștene. Prietenii, puțini la început, cu toții nababi ai sărăciei, îl găzduiau frățește. Proaspătul absolvent al Facultății de filologie nu aducea cu sine nimbul gloriei (nici n-apucase să încredințeze ceva tiparului), ci atributele unei minunate personalități umane : imaginație incandescentă, imensă generozitate, bună-cuviință, humor, inefabilul gesturilor, apetența farsei nesupărătoare. Aducea și o nețărmurită dragoste pentru poezie, într-un moment cînd poezia era hingherită. Dintre străzile pe care pietonii îi puteau întîlni frecvent silueta de sveltețe regală și chipul serafic, amintesc cinci : Gutenberg, Pictor Stahi, Bulevardul Republicii, Intrarea Spătarului, Nerva Traian. Aici trăiau în anonimat subsemnatul, Grigore Hagiu, Modest Morariu, Mircea Ivănescu și Nicolae Breban. În alt timp și-n alte circumstanțe, diferite, noi străzi ale Capitalei l-au adoptat sărutîndu-i umbra romantică — perimetre în care găsea găzduire la Aurel Covaci, Constantin Chiriță, Gheorghe Tomozei și Ion Drăgănoiu. Fiecare, în parte, îi oferea căldura prieteniei sfinte, ferindu-l totodată de belelele în care dragul de Nichitușa, teribil de nepractic, se vîra el însuși. Autorul **Necuvintelor** a locuit și-n multe alte case primitoare. Unele au fost cuibul său de înger, citadela sa de aur — menționarea lor îi revine biografului de mîine.

Pe Gutenberg 16 A, într-o mansardă să n-o dorești nici dușmanului, Nichita și-a petrecut veacul lîngă mine doi ani, iar în idilica Băneasă, următoarea mea „reședință", încă doi. Sunt locuri umile, unde cavalerul suavelor nepăsări zămislise o parte a poemelor alcătuind volumele **Sensul iubirii** și **O viziune a sentimentelor**, primele trepte ce anunțau triumful, strălucitorul său triumf poetic. Gîndurile, obsesiile mele stăruie asupra chițimiei din Gutenberg, străduță somnoroasă, plasată la un pas de Teatrul Municipal. Ajungeai la ea cățărîndu-te „printr-un burlan de piatră", cum scrisese Fănuș Neagu, rătăcit cîndva în acel iad. Hrana noastră cea de toate zilele și nopțile era ceaiul negru și amar, tutunul faliților. Uneori, duminicile dimineața Nichita pleca la Ploiești revenind seara cu sufertașul plin. Aducea de regulă găluște, după care eu, nicidecum el, mă prăpădeam. Dar pentru noi, hrana adevărată se chema poezia, niciodată îndestulătoare. Un poem de-al său, publicat în **Steaua**, evocă ambianța și starea de spirit ce guvernau o existență precară, susținută însă de măreț idealism : **Pe strada Gutenberg într-o mansardă / demult, bețiile cu ceaiuri negre / făceau aldinele să ardă / pe zidurile răzuite negre / Mari hărți de fum purtînd cocardă / o lună strălucind din circuri negre / pluteau pe cerul din mansardă / pe zidurile afumate negre / Noi doi visam o mare artă / cu versuri albe, versuri negre / o inimă dinamitardă / bătea-n ciolanele noi, negre / și lungi, și-n creștere bastardă / hrănite doar cu ceaiuri negre / pe strada Gutenberg într-o mansardă, / pe strada Gutenberg într-o mansardă, / pe strada Gutenberg într-o mansardă...**

Iată-mă înfățișînd o fărîmă de amintire, cît bătaia de aripă a fluturelui, o simplă „respirare". Mi-e greu, mi-e imposibil să invoc ființa lui Nichitușa la timpul trecut. Bălaiul, adolescentul dintotdeauna, stă în fața mea vorbind și cîntînd și vorbind, deși în decembrie o

Nichita Stănescu și Petre Stoica în 1957

mie nouă sute optzeci și trei măreția frigului l-a mutat definitiv pe strada aștrilor, în vecinătatea marilor. Și, apoi, formulez fireasca întrebare : Ce se cuvine să spui întîi și întîi despre o viață ca a sa, croită pe tiparele neobișnuitului ? Rînduri închinate poetului Nichita Stănescu așterne ușor doar persoana care l-a cunoscut superficial. Fiecare zi în preajma acestui fantastic vrăjitor al verbului românesc, constituie un roman. Și ce roman ? Aproape trei decenii desfășurate sub constelația prieteniei (din care scad trei luni, aparținînd animozității) copleșesc. Ne-am îmbrățișat prima dată în anul 1955, cînd mi-a cumpărat toate cărțile (se înțelege, pe datorie) pe care le expusesem spre vînzare în holul Universității. Cusînd ne-am înhămat la căruța mizeriei, o rablă pe roți cu hulube frînte-n hîrtoapele cotidianului. Dar noi eram tineri și puternici, știam zborul înălțimilor izbăvitoare. Am împărțit asemenea unor soldați hîrșiți coaja de pîine și țigara, ne-am cocoloșit în prezența soțiilor drastice, am pus la cale șotii duioase, am închinat pahare, ne-am citit și răscitit reciproc poemele. Sunînd ceasuri faste, am străbătut meleaguri străine, singuri sau la braț cu frații Anghel Dumbrăveanu și Adam Puslović, cu Naș Titi, admirabila noastră călăuză sufletească. Oare pe cîte străzi ale țării și lumii ne-au răsunat pașii, cuvintele, rîsul hohotitor ? Traiectorii, itinerarii fascinante, imprimate puternic în letopisețul aducerilor-aminte. Descătușat de emoțiile prea vii, numai și numai atunci voi încerca să adaug și eu o pată de culoare, măcar una singură, portretului nichitian, care se cere împlinit pe măsura ființei sale nepieritoare.

Petre Stoica

O zăpadă de plumb

Stau în singurătate —
otrava mea
și ochii mi se înverzesc de lacrimi.
Îngerul blond a murit
lovit de o săgeată,
o alta îi mai vibrează
încă în inimă.

Pe înger zorile
singerii l-au rănit.
Poate conștient, s-a frînt
sub săgeată
dar nu sub cuvînt.

O zăpadă de plumb înmuiată-n cianură
mi-a căzut pe ochi, pe suflet, pe gură...

Radu Cange

Sîngerări

Ninge Nichitian.
Pe metamorfoza Amzei
zei cu aripi de fosfor adulmecă
nesfîrșitul.
În storul inimii
cineva a montat un braț vertical
și-i roșu.
Apoi ca o tristețe, moartea
supune făptura.
Iată monstrule,
iată Mușcătura,
iată diavole
cum în prînzul cuvios
ferfenițit de apostoli
am descoperit dintr-o măsură
fără de măsură
osul prințului călătorit în os.

Ninge Nichitian.
La geamul cu stele mari
de o șchioapă
respir întunericul devenit ascunzătoare.
Sprijinit pe o geană
bătrînul idol
răstignește aerul.

Florentin Palaghia

Inima...

Îi mai auzim bătăile
în vulturi
în ouă de vulturoaică
picurii necuvintelor
pe fruntea încoronată...
bătăile inimii mari, tinere
pulsînd
vocabula rară
a unui sînge astral
în fiece zbor tăiat
cu pasărea castă
în fiece zăpadă
împurpurată
de gură de înger...

Victoria Milescu

Al altora

El era mereu
al altora

Clipa lui își răspîndea
dorul
în viața prietenilor
absenți

Zborul lui regăsea
adierea cerului
pe brazda de încredere
între oameni

Era al altora
cîntînd oboseala refrenului
se-năbușea pe tăcute
în fiori piano

Al altora
a adîncit vorba
cu nevorba
mereu al altora
a trecut pasul cu nepasul

Mi-e tare dor
de ei,
cei pentru care
a fost
mereu
al altora.

Noemi Tudor Marin

De bello verborum

În ultimul său an de viață, Nichita Stănescu mi-a făcut cinstea să-mi încredințeze alcătuirea unei ediții larg reprezentative din întreaga sa creație, poezie și proză, intitulată **Ordinea cuvintelor.** Antologia, a cărei selecție s-a făcut sub directa sa supraveghere și cu acordul său, se deschide cu cuvîntul lui înainte, **Războiul cuvintelor,** scris la capătul efortului comun de ordonare a uriașei materii, cînd manuscrisul era gata. Acest **Cuvînt** al lui Nichita Stănescu, devenit un profund „testament" literar, vede lumina tiparului acum cînd ar trebui să sărbătorim, odată cu a cincizeci și una aniversare a poetului, predarea spre tipărire a **Cărții sale** pe care, de fapt, a scris-o fără încetare de-a lungul întregii vieți. Cuvîntul său din urmă apare în revista unde Nichita Stănescu și-a publicat marea majoritate a creației sale din ultimul deceniu.

Al. C.

RĂZBOIUL CUVINTELOR

Cuvintele fiind umbra structurii materiei, căutăm întruna sursa ce a iluminat materia ca să lase o umbră atît de majestuoasă, atît de semantică. Tendința către această sursă retrage uneori cuvintele prin materie, distrugînd materia, către sursa inițială. Traversarea cuvintelor prin materie nu mai ține de cuvînt, ea s-ar putea numi chiar poezia.

Dacă materia are timp, cuvîntul are eternitate, dacă materia este simultană numai cu secunda, cuvîntul este simultan cu orice, oricînd. Umbra vieții mele sunt cuvintele mele. Eu sunt simultan cu propria mea secundă, cuvintele mele sunt simultane cu orice, oricînd. Singura proprietate este aceea de a avea spirit. A avea materie e risipă. Durerea și sentimentul tragicului apar nu atunci cînd materia sfîșie materia, ci numai atunci cînd cuvîntul sfîșie cuvîntul lăsînd în tenebre dîra necuvintelor. În aceste texte se vor înfățișa cîteva episoade din războiul cuvîntului cu cuvînt și al verbului cu verb.

În consonanță cu tînărul meu prieten, criticul Alexandru Condeescu, am făcut o revizuire a celor publicate pe parcursul a peste 25 de ani, lăsînd numai lucrurile care s-au salvat conjuncturii intime sau exterioare. Ediția nu are pretenția de a fi definitivă, ci numai năzuința. Oricum, ofer Titanicului acest iceberg, realului aceste cuvinte.

NICHITA STĂNESCU

Ordinea cuvintelor

O imagine adevărată și globală a operei lui Nichita Stănescu încă ne lipsește. Cărțile sale apărute de-a lungul a peste douăzeci de ani sînt azi îndeajuns de greu de găsit, în vreme ce aproape zece ani au trecut de la apariția în „Biblioteca pentru toți" a volumului **Starea poeziei,** antologie a creației de pînă în 1972, făcută însă, după cum însuși mărturisea, fără prea multă răbdare din partea sa în alegerea sumarului. De asemenea, majoritatea covîrșitoare a intervențiilor critice, tratînd la rîndu-le fragmentar universul poetic stănescian, trădează din partea exegeților o mentalitate de cronicar și foiletonist, nu de critic care caută unitatea creației analizate. Aceste argumente, pe care dispariția marelui poet le radicalizează doar, justifică interesul neobișnuit cu care este așteptată ediția pe care Nichita Stănescu și-o dorea definitivă, **Ordinea cuvintelor,** și numeroasele întrebări ale iubitorilor de poezie, specialiști și nespecialiști (ce cuprinde, cînd va apare, ce criterii au prezidat alcătuirea ei ș.a.) la care încerc să răspund în aceste rînduri.

Ordinea cuvintelor este o antologie reprezentativă a întregii sale creații care și-a propus ca obiectiv imediat eliminarea obiecției „inegalității" sau „inconsecvenței" valorice, cu care critica a întîmpinat aproape fiecare apariție a poetului. Ea urmărește în fond ferirea operei de situația de „a se afla la cheremul oricăror speculanți și la libera interpretare a oricărui binevoitor", pe care Nichita Stănescu o deplîngea vorbind despre lipsa unei ediții Bolintineanu reprezentative. Au fost scoase, deci, poemele (sau doar fragmentele) considerate nerealizate estetic și nici în măsură să arunce o lumină revelatoare asupra celorlalte elemente (teme, nuclee metaforice, motive, simboluri, idei și imagini poetice) ale universului stănescian. Sînt păstrate, în schimb, nu numai „vîrfurile" creației, capodoperele ei, ci întregul corp de poeme pe care se ridică această grandioasă construcție ce abia își dezvăluie enigmaticele ziduri înălțate prin cîntecul lui Amfion aici, lîngă noi, în acest ultim sfert de veac. Au rămas poeziile frumoase și cele „aspre", poemele filozofice și cele de dragoste, au rămas alături de cheile de boltă ale extraordinarelor sale viziuni și abundentele decorații ale virtuozității jocurilor stilistice ; lîngă greoii piloni de rezistență ai luptelor sale cu uriașa tensiune latentă a cuvintelor — eleganța pilaștrilor și coloanelor minunatelor „arte poetice" a rămas, în sfîrșit, tot ce a îndrăznit și a iubit acest genial arhitect din „vestitul neam al dedalizilor".

Pe ansamblu, în afara ediției s-a scos aproximativ o treime din numărul poemelor operei sale antume, într-o proporție variabilă pentru fiecare volum. Astfel, din **Sensul iubirii** s-au antologat 20 de poeme și nu au fost păstrate 28 ; din **O viziune a sentimentelor** au fost alese 37 de poezii și nu au intrat 13 ; în **Dreptul la timp** raportul este de 40 de poeme alese și 12 scoase ; volumul **11 elegii** e integral ; în **Obiecte cosmice (Alfa)** rămîn 27 și sînt scoase 12 ; **Oul și sfera** 41/21 ; **Roșu vertical** 14/36 ; **Laus Ptolemaei** 23/12; **Necuvintele** 50/34 ; **Un pămînt numit România** 37/56 ; **În dulcele stil clasic** 79/57 ; **Belgradul în cinci prieteni** 14/10 ; **Măreția frigului** 64/70 ; **Epica Magna** 56/35 ; **Operele imperfecte** 70/43 ; **Noduri și semne** 47/20. S-au scos, de asemenea fragmente, strofe, cînturi dintr-o serie de poeme prea întinse, după cum sînt cuprinse în antologie cele mai bune poezii ale sale publicate, după apariția **Nodurilor și semnelor,** în revistele românești și la editurile iugoslave **(Oase plîngînd, Suspinul de piatră).**

Ediția a fost proiectată de poet și de îngrijitor în trei volume de versuri (Nichita Stănescu se gîndise și la două volume în eventualitatea în care el ar fi tipărit în anul 1984 un volum de versuri inedite). Cum această variantă nu mai este, din nefericire, posibilă, structura antologiei a rămas următoarea : volumul întîi cuprinde un aparat critic, cuvîntul înainte al poetului, poemul său de debut **Ardea spitalul** (1957) și antologarea volumelor de la **Sensul iubirii** (1960) la **Roșu vertical** (1967) ; volumul al doilea conține poeziile din **Laus Ptolemaei** (1968) pînă la **Măreția frigului** (1972) ; iar volumul al treilea cele trei cărți, **Epica Magna** (1978), **Operele imperfecte** (1979), **Noduri și semne** (1982) și o seamă de inedite scrise în ultimii ani. Eseurile antologate din **Cartea de recitire** și **Respirări,** ca și alte proze apărute în periodice, vor fi publicate separat. O problemă deosebită ne-a ridicat-o titlul cărții, fascinantul născocitor de titluri care era Nichita Stănescu negăsind nimic care să-l satisfacă : **Starea poeziei** era foarte frumos, dar îl mai folosise ; **Necuvintele, Epica magna** erau prea legate de cărțile lor ; **Opere impersonale** îl rezervase pentru viitorul său volum, **Poezii impersonale,** aflat spre tipărire pe lista „raziilor critice", cum numea poetul colaborarea noastră. În final, după o tranziție prin **Războiul cuvintelor,** ne-am fixat asupra titlului **Ordinea cuvintelor.**

În alcătuirea ediției a funcționat atît criteriul valoric, cît și cel al unei coerențe interioare a universului poetic, unitate „semantică" în diversitatea „sintactică" puțin sesizată de exegeză, care dă însă măsura grandorii operei și conferă ansamblului semnificația sa plenară : invenția sub cele mai neașteptate forme a unui „scenariu mitic" urmărind descifrarea enigmei existențiale a ființei sale, mereu reluat într-o nesfîrșită și obsedantă trudă a expresiei pînă la proporții epopeice. Este o căutare eroică a certitudinii lui **a fi** și un drum spre esența materiei universale, care la Nichita Stănescu este lumina. În aventura mitică din această lume stănesciană, atît de familiară și atît de fantastică, atît de transparentă și atît de greu de străbătut cu privirea, unde, ca în **A unsprezecea elegie** „totul e simplu, atît de simplu, încît devine de neînțeles", cel ce scrie și cel ce citește sînt direct și profund implicați. Ei participă prin „epica magna" a logosului, la expediția ontică a **eului poetic,** adevăratul erou al acestei insolite epopei lirice fără precedent în literatura modernă.

Ideea unei ediții selective o avusese Nichita Stănescu cu mult mai înainte (în **Cartea de recitire** ea transpare adesea). Propunerea de a o lucra împreună a făcut-o Nichita pe la sfîrșitul anului 1982, mai exact după apariția cronicii la **Noduri și semne** din **Luceafărul.** Acolo, deși nu-mi ascundeam admirația și apreciam extraordinara forță a viziunii lirice a cărții, răscumpărînd din plin căutările ultimei perioade a creației sale, semnalam totuși, autorului, recent încununat la Struga, scăderea tensiunii lirice din cîteva poeme. După apariție, poetul „m-a certat" că nu am argumentat pe larg în cronică afirmația, punîndu-mă pe loc să-mi susțin pe texte obiecțiile. „Numai asa au valoare și judecățile pozitive și laudele critice" — a comentat el. Peste cîteva zile a scos toate volumele pe care le poseda (multe îi lipseau și lui) și mi-a propus să facem o „razie critică" pentru a realiza o ediție care să-l reprezinte cu adevărat. Mi-amintesc unul din argumentele lui de atunci : „Eu nu pot fi decît subiectiv cu mine, fiecare poezie o cred întîi genială, apoi cumplit de slabă și pe urmă nu mai știu. Cînd sînt sigur că poezia e slabă o rup, dar parcă poți să le distrugi chiar pe toate !? Și dacă greșesc ?..."

A urmat un an de muncă epuizantă și pasionantă alături de poet. În decembrie 1983 ediția era gata, manuscrisul mai aștepta doar corectura dactilo spre a fi predat la **Cartea românească,** editura ce se oferise prima să publice antologia, incluzînd-o în planul ei editorial pe 1984. Acum, în iarna aceasta parcă fără de sfîrșit ca și singurătatea în care ne-a lăsat, cartea a fost încredințată editorilor. Vor mai fi, desigur, probleme ridicate de numărul paginilor — peste o mie de file de manuscris. Sîntem încredințați, însă, că pînă la sfîrșitul anului **Ordinea cuvintelor,** va apare așa cum a dorit Nichita Stănescu.

Alexandru Condeescu

Pustiul duminecii

În primăvara lui 1958, într-o duminecă dimineața, spre ora 10, intram, cred că pentru prima oară, în holul Casei scriitorilor. Nu știu de la cine aflasem că acolo se ținea, în fiecare duminecă dimineața un cenaclu al tinerilor scriitori și, cu o emoție exagerată, am deschis ușile ce dau în rotonda Casei și, așteptînd să se facă ora zece, lincezeam, stingaci, pe lîngă pereți. Erau doar cîteva siluete, necunoscute, acolo, deodată s-a deschis ușa și a apărut „vechiul" meu prieten Grigore Hagiu ce, pășind cu o mult mai mare relaxare pe covoarele distinsului stabiliment, mi-a spus :

— Ce faci, ai venit la cenaclu ?! Vino în restaurant, am să ți-l prezint pe Nini !...

În restaurant, la o masă în colț, se găseau cîțiva tineri de vîrsta mea, dintre care nu cunoșteam pe nici unul, dacă nu mă înșel. Am fost prezentat : — Nicu Breban și, mai țiu cu precizie trei nume minte : Cezar Baltag, Lucian Pintilie, Nichita Stănescu. Cezar, subțirel, frumos, cu ochelari, încordat, urma să citească sus, peste cîteva minute un ciclu de poezii „Răsfrîngeri" ce m-a orbit prin transparența, tensiunea versurilor și mai ales prin neverosimila discordanță cu poezia momentului ce colcăia de dogmatism și improvizație. De altfel, deși urma să debuteze cu Nichita peste doi ani, Cezar nu a reușit să publice acest ciclu decît peste vreo zece ! Nichita, un lungan blonziu și ușor spin (remarcasem una sau două poezii scurte semnate de el, prin „Gazeta Literară" și nu știu ce anume mă făcea să-i rețin numele, turtit de tinerii poeți ai momentului, ce umpleau, cum ziceam, coloane grase cu cronici rimate) zîmbea cu finețe, ușor incomodat de verbiozitatea acidă a lui Lucian Pintilie, pe care îl credeam, bineînțeles, ca pe toți ceilalți, tînăr scriitor și „candidat", ce, neputînd rezista spiritului histrionic și mucalit ce-l inunda de fiecare dată cînd se găsea într-un grup, se lega de vestimentația poetului.

— Ascultă, Nichita, parcă îi spunea, cînd ai să renunți la veșnicul svetăr pe care-l porți, sau măcar dă-l cuiva să ți-l cîrpească în coate, ia stai ! Dacă mă uit bine, mi se pare că mai ai unul pe dedesubt, ce-i cu băiatu' ăsta, domnule, de ce nu-l ajutați careva să se îmbrace decent, sunt convins că, debarasat de țoalele astea cu care a venit acu vreo cinci ani de la Ploiești, dă cu siguranță la iveală un flăcău frumos !! De unde să știu eu dacă are talent dacă umblă astfel... ia uite și la cămașa aia cu dungulițe... etc., etc., cei din jur zîmbeau, Nichita, cu privirile plecate, cu picioarele lungi, întinse în fața sa, parcă își privea surîsul acela ce urma apoi să fluture ani de zile pe fața lui, unindu-ne în jurul său. În clipa aceea, însă, intrus fiind și neînțelegînd bine spiritul grupului, criptic ca orice grup tînăr solidarizat în jurul unei obsesii, cred că resimțeam față de el, ținta acelui tir de mitralieră verbală, nesfîrșită, ce rupea parcă așchii din trupul lui mare, subțire, expus, ca un sfînt tîrziu, ce-și caută o coloană cu un capitel dezgropat și exotic, un fel de compasiune. Cu atît mai surprins am fost, sus, auzindu-l vorbind, peste vreun ceas. Ciclul de poezii, splendid și revelatoriu al lui Cezar, aducînd cu decizie un aer rimbaldian prin acele încăperi provinciale, a fost bineînțeles ținta unor atacuri suficiente și concentrice. Nichita, Nini, cu aceleași lungi picioare întinse în față, cu gesturile elegante, cu degetele-i lungi, deja arse de nicotină, le-a luat apărarea și cu o surprinzătoare dicție intelectuală, cu o siguranță a argumentelor și, se vedea asta deja, cu o cultură nu de fiecare zi, asimilată, intrată sub pori, ne-a făcut la toți, mie în primul rînd, demonstrația unor chinte și fandări de floretă, precisă și fermecătoare.

Cum să descrii, însă, farmecul ?! Pe stradă apoi, pe Calea Victoriei, mergînd împreună cu el și cu Grigore, furîndu-i profilul, ca unei femei, inima mi se încercuia, cu siguranță de panica nehotărîtă și suavă a dragostei, a simpatiei brutale. „Vrei să viu la tine ?!..." i-a spus lui Grigore, care stătea prin apropiere, pe Știrbei Vodă și m-am despărțit de cei doi la colț. Nu eram încă „acceptat" de ei, o simțeam, bănuiam că sunt, cei doi, cel puțin, poate și Cezar, într-un grup, format pe afinități complicate, extrem de restrictiv și, în timp ce-i priveam depărtîndu-se, siluete atît de asemănătoare mie am simțit cum cad, ca o ratare, cum recad în Bucureștiul acelor ore de început de după amiază de duminecă, insipid, ne-epic, o închisoare a spiritului.

Peste cîteva săptămîni urma însă să fac parte din acel „grup" al lui Nichita ce exista, realmente : Cezar, Grigore, Eugen, Mircea, Modest, Petrică ; iar la începutul verii chiar, Nini urma să se mute la mine, în strada Nerva Traian deoarece, spre deosebire de el, aveam privilegiul unei camere. Eu însumi l-am mutat, am încărcat vechiul meu „Plymouth" '38 (aveam nu numai o garsonieră dar și un automobil, o raritate în epocă) cu cărți, ceva haine, un lampadar, un covoraș roșu care și astăzi îmi străjuiește pragul, i-am urcat în față pe Nini și pe Doina Ciurea, logodnica lui, și am făcut drumul de pe Moșilor pînă la Lemetru. Era o altă duminecă și astfel în aceste dumineci simetrice, cînd burghezul își soarbe cafeaua și comentează cu ironie secolul, noi am alunecat într-o prietenie de un sfert de veac, uniți de o utopie comună. E încă lîngă mine, incomodîndu-mi ușor mîna la schimbarea vitezelor, Doina stă rezemată cu capul ei negru, distins, de geamul portierei — dintr-o gelozie enormă nu a așezat-o între noi ! — mașina noastră neagră, demodată, ca un bac, plutește pe curenții oricărei după amiezi timpurii, în pustiul duminecii.

Nicolae Breban

Despărțirea

încet, în partea din spate a retinei
crește frigul. acum nu te mai doare nimic,
prietene. acum nu te mai doare
nimic. deasupra ușii de la intrare
a fost întinsă o fișie de pînză neagră.
și felul în care vîntul răsucește,
de pe o parte pe alta, plăcuța cu numele tău,
ar putea spune mai multe, despre tot ce se
întîmplă,
decît oricare dintre noi. tăcem. totul e simplu,
nu-i așa ? un punct negru naște două păsări.
una dintre ele însîngerează auzul. și cealaltă
încă nu are are aripi. iar tu, privind în sus :
„numai după ce
se risipește pînă peste măsură, poate începe
omul
să-și caute întoarcerea", „și adevărat, bătrîne,
în afurisita asta de viață, este doar ceea ce
înțelegi".
și noi, rîzînd : „moartea se întîmplă
întotdeauna
numai pe suprafața lucrurilor", iar acum cineva
decupează pentru tine un dreptunghi. din
retina înghețată.
în pămîntul înghețat. totul e simplu. fără
cuvinte,
cerul are culoarea ghearelor de cîrtiță.
și asta
înseamnă că mîine, odată ca niciodată,
entitățile noastre
se vor mai întîlni deasupra metalului. fișii
de ceață
luminiscentă, rătăcitoare pulberi vinețîi.

Valeriu Mircea Popa

titus suciu

«Lașitiera» de argint

Coborâ scările încet, îngîndurat. Zidurile groase ale vechii clădiri emanau o răcoare care te pătrundea ușor. Vara era plăcut. Însă acum, cînd abia se încheia luna aprilie, nu te îndemna nimic să întîrzii prea mult pe coridoare.

Cum ieși, nemaifiind în umbra lor, totul se schimbă. Razele primăvăraticului soare îl învăluiră cu atîta generozitate, încît uită de gestul prin care-și strînsese scurta pe lîngă el doar cu cîteva momente în urmă. Ridică ochii spre lumină ca pentru a se convinge și așa de strălucirea lui, clipi de cîteva ori, scurt, apoi privi în dreapta, în stînga, părînd că se întreba încotro ar fi fost nimerit s-o ia. Într-un anumit fel această impresie nici nu era departe de adevăr. Nu atît de diferită de el, întrucît, deși știa că ar fi trebuit să meargă acasă, nu avea nici o tragere de inimă s-o fi făcut. Discuțiile din ultimul timp îl agasaseră și așa prea mult ca să le mai poată purta cu un ton oarecare, fără să se enerveze. Or, la ce altceva ar fi ajuns și astăzi dacă s-ar fi văzut mai devreme decît de obicei ?...

Și toate acestea pentru că există și situații în care, după cum i-o spusese și ieri, fără să fi avut însă impresia că fusese înțeles : „problemele de serviciu, dispozițiile, sînt atît de absurde, încît nu mai ai chef să vorbești !"

Nu-i lipseau explicațiile, justificările. Nu le putea însă da. Mai exact spus nu voia. I se părea prea complicat ca să le facă inteligibile — prietenul lui, Tudor Virlan, îi arătase odată cîte axiome sînt necesare și ce demonstrație se face pentru a se deduce că unu și cu unu fac doi ! — cu atît mai puțin acceptabile, din moment ce ele erau mai mult decît evidente ! „Fiindcă aici nu-i vorba de argument, fir-ar el al dracului să fie, ci de cap ! Dar din păcate de unul ce aparține unui fund, nu se poate spune invers, care ocupă un scaun ce reclamă și competență, nu numai origine sănătoasă. Așa că lasă-mă un timp în pace. O zi, două, o săptămînă. O să mă descurc singur. Știi doar că nu-mi place să fac caz de problemele mele de serviciu".

„Nu cred să fie numai de serviciu !"

„Ce vrei să spui ?"

„Deocamdată ceea ce simt ! Și-orice femeie are în asemenea situații intuiții ce nu dau niciodată greș !"

„Emilia... păi ce mă faci tu să bănuiesc că-ți trece prin cap..."

„Îmi oferi cumva o versiune plauzibilă ?"

Ce să-i ofere ?! Nu voia oare să sesizeze că-și dorea puțină liniște, puțină înțelegere ? Poate chiar puțină indiferență, adică un răgaz în care să vadă de unul singur ce avea de făcut ?!... Ce sens, cum mai putea crede că-l va înțelege dacă-i va spune : „Dar Emilia dragă, viața în doi nu înseamnă să mergem unul în circa celuilalt, să lăsăm aceleași urme, să păstrăm același ritm. E mai mult o hălăduire nebunatică, subjugător de nebunatică și aproape imprevizibilă, o plutire de hoinari pe un cîmp deschis și nemărginit, pe care păsim zimbindu-ne mereu, bucurîndu-ne unul de celălalt întruna ; văzîndu-ne mai tot timpul și făcîndu-ne unul altuia semne din mîini, trimițîndu-ne reciproc sărutări, încurajări, felicitări ; văzîndu-ne mai tot timpul dar totuși nu clipă de clipă, fiindcă uneori, în lungul vreunor virogi pe povîrnișuri mai abrubte, echilibrul e instabil, chiar dereglat, și-atunci alunecăm, ba și intrăm în ceață și ne pierdem siguranța, poate și încrederea, uneori poate chiar mai mult — și direcția ! Nu însă, de asta te asigur, nu și puterea de a o lua din nou de la capăt, de-a ieși din ceață și puternici și hotărîți să nu mai dăm înapoi niciodată !"

Din păcate însă pentru ea nu putea da explicații. Nu era în stare, nu avea răbdare să alcătuiască răspunsuri simple și concise, cu înțeles imediat.

Dar ceea ce-l enerva în mod deosebit, de regulă după primul schimb de replici, era alunecarea discuției pe o pantă pe care lui îi era peste puteri să păsească în mod firesc. Acest lucru se întîmpla atunci cînd, după ce Emilia repeta întrebările ei atît de directe și simple, vulgar de simple : „Totuși, ce e cu tine, Octavian ? Spune-mi omul, oamenii care te-au bulversat în felul acesta ! Spune-mi ce nemulțumiri ai — de parcă ar fi chiar atît de ușor să dezghioci o nemulțumire cauzată de vederi înguste, rutină și superficialitate ! —, ce te frămîntă ? Nu se mai poate așa, dragă. De două săptămîni ești mereu iritat, întors pe dos. Ți-o spun deschis, începem să ne temem de tine ca de-un străin cu gînduri ascunse. Copilul, vezi și tu, te ocolește. Unde vrei să ajungi ? Ce ai de gînd, Octavian ?!", femeia, pentru că nu primea nici un răspuns, se închidea în sine, tăcea și ea, nu-i mai adresa nici un cuvînt, de atunci începînd să plîngă ca o regină aztecă ; stînd dreaptă, rămînînd cu bustul perfect vertical nemișcat, privea fix în cîte-un loc, în timp ce din ochi începeau să i se desprindă lacrimile unele după altele, cu o regularitate de aparat mecanic.

Nu era în stare s-o liniștească. Nu reușea să treacă peste frămîntările din el ca să-i alunge supărarea, și mai ales suspiciunea. Dar ce anume îl reținea, motivul pentru care nu era în stare să se ridice, să întindă mîinile și s-o cuprindă în brațe, rămîne ascuns, în umbră, acolo unde nu putea ajunge deși, într-un anumit fel, o voia. Țarcul !... Asta-i țarcul meu, gîndea în acele clipe cu o detașare care-l indispunea în plus. Soluția e la doi pași, dincolo de îngrăditură, numai că eu nu mă hotărăsc să sar peste gard ! Dacă m-aș opinti o dată..."

Nu era deci în stare s-o liniștească, rămînea pe mai departe mut, încruntat, pînă cînd, cam după același număr de minute întotdeauna, o auzea :

„Deci, deși o sperasem din toată inima, nu m-am înșelat deloc. Dar lasă, nu trebuie să te frămînți pentru noi. Dacă ți-ai găsit pe altcineva nu-i nici o tragedie. Eu o să-mi revin, o să-mi regăsesc echilibrul, Florin o să te uite. Din cauza noastră să nu-ți faci nici o problemă, o să ne descurcăm onorabil !"

Obosit, și nu numai atît, indispus și sătul de astfel de tachinări, o întreba :

„Atît înțelegi tu din toate astea ?"

„Cu ajutorul pe care mi-l dai..."

Atunci pleca. O lăsa, trecea în cealaltă cameră și-și aprindea o țigară, pe care, firește, nu apuca s-o termine pentru că nu putea sta locului și ieșea să facă o plimbare de unul singur prin împrejurimi.

— Salut Octavian !... Da ce-i ? Ți s-au prins tălpile-n beton ? Faci de gardă ?

Tresări, își reveni, răspunse la salut, apoi făcu un pas spre celălalt.

— Ascultă, Bogdane ! Cine mama dracului este adjunctul ăsta nou ?

— Unul din distinșii tăi șefi !

— Distins pe mă-sa ! De unde-i ?... Și cine ni l-a pus pe cap ?

— E, pareă tu nu știi.

— Bine, mă, da-nainte de asta nu s-au putut uita în capul omului, să vadă cum îi stă mobila ?

— Păi tu ești chiar atît de naiv ?... Adică voiai să-i dea un post corespunzător capacității lui ?! Mă faci să rîd.

— Înseamnă că ne-am procopsit cum nici nu credeam !... Pe tine de ce te-a chemat ?

— Să-i spun niște cifre cu care s-adoarmă după-amiază. Cu situațiile. Vrea să știe cum stau față de grafic.

— Aha... Înseamnă că nu mai ai mult !

Prima ediție din lirica eminesciană, apărută sub îngrijirea lui Titu Maiorescu

— Mult pînă la cine ? Pînă la ce ?

— Pînă la a pune întrebările pe care și le-am pus eu !

Bogdan ridică o mînă cu palma în față, zîmbi superior, într-un fel care spunea totul.

— Exclus, băiatule ! Eu îl știu bine. De la nevastă-mea. Că înainte a fost adjunct la Fabrica de ciorapi !

— Cum ?!?

După ce se despărțiră — mai schimbară doar cîteva replici, aflînd astfel unele amănunte despre noul lor director adjunct — după ce făcu două-trei sute de metri și ajunse la o intersecție, Octavian Modrea își puse, din nou, aceeași întrebare : unde să meargă el la ora aceea ?

În cele din urmă păstră direcția pe care apucase în mod inconștient. Urma deci să ajungă în centru, adică în porțiunea cuprinsă între catedrală și Teatrul Național.

Strada, ori mai bine zis străzile, fiindcă cele două sensuri erau despărțite de o zonă verde lată de vreo cincisprezece metri, era plină de lume. Cei mai mulți, se putea stabili cu ușurință, umblau fără să fi fost presați de timp, de gînduri ori îndatoriri. Nu erau obligați să ajungă în vreun loc la o anumită oră. Ieșiseră în oraș și se plimbau doar de dragul acelui soare neobișnuit de cald pentru luna în care se găseau.

Se salută cu cîțiva cunoscuți în treacăt, fără să fi schimbat vreo impresie. Dealtfel aceștia erau prea ocupați ca să-i fi acordat mai multă atenție decît cea necesară unei înclinări de cap. Erau într-un grup mare în jurul unor suporteri înflăcărați și echipei locale de fotbal și, evident, alcătuiau cea mai bună formație pentru duminica următoare, criticau tactica jocului precedent, stabileau strategia pentru meciul următor.

După ce trecu de grupul lor, intră să bea o cafea. Peste mesele ocupate se uită în treacăt. Dacă stătea la ea cel puțin o persoană, o considera ocupată complet, de neacceptat. Nu reținuse nici un chip cunoscut. În situația că i-ar fi făcut cineva semn, s-ar fi întors și-ar fi plecat, pretextînd că intrase doar pentru a căuta pe cineva cu care avea o treabă urgentă.

Fixă locul cel mai retras, se îndreptă spre el, se așeză cu spatele spre intrare, făcu semn pentru o cafea, apoi își scoase pachetul de țigări și chibritele. Își aprinse una cu răbdare, chiar cu încetineală, doar după ce fosforul arsese în întregime. Fumul, acru, îi iritâ pieptul și tuși de cîteva ori scurt, înfundat, ca să nu atragă atenția asupra lui.

Pentru a se liniști — între timp fusese servit — bău o gură de cafea. Se simți mai bine. Și trase din țigară cu altă dispoziție, simțind ceea ce aștepta de la ea abia acum.

Nu se întoarse spre celelalte mese, rămase nemișcat, aplecat asupra celei la care se așezase, dar cum cei doi erau aproape, îi observă fără să și-o fi dorit în mod special. După un timp însă, o curiozitate spontană îl determină să le acorde atenție sporită.

Cei doi tineri — fata, cu toate că avea ceva ce te atrăgea, nu i se păru frumoasă deloc . „Ce-o face plăcută e ceea ce nu au persoanele doar cu patru-cinci ani mai în vîrstă decît ea !" gîndi, adăugîndu-și apoi amuzat : „E încă un copil, în al cărui pîntece a început să se zbată însă femeia de mîine-poimîine !" —, tinerii aceia stăteau față-n față, aplecați peste masă mult, privindu-se de la nu mai mult de cincisprezece-douăzeci de centimetri.

„Dar ce-or fi făcînd de nu se mai mișcă nici unul ?... Să fie oare yoghini ?... Ei nu, explicația pare a fi alta. Tipul îi numără desigur pistruii de pe nas !... Numai că atunci cînd o trece de zece mii, va zice și el, ca alții, că sînt falși ; că-n realitate sînt altceva, poate pete de la ficat, ori de la fiere !... Vorba lui Bogdan : Cum dracu se face, mă, că din atîtea femei frumoase ne trezim numai cu neveste de nesuferit ?!... Dar nu, sînt rău, se amendă el imediat. Cît timp ești în stare să numeri pistruii unei fete, nu-ți calci în nici o situație semenii în picioare !"

Încet-încet, trăgînd din țigară, luînd cîte o gură de cafea, interesul față de perechea de alături se diluă. După ce formulă un sfat pentru tinăr : „Cam demodat, flăcăule, de-a dreptul romantic. Așa se proceda în urmă cu cincizeci de ani, pe vremea velocipedului și-a plimbărilor la șosea, ți-o spun eu, care am pierdut o fată exact în felul acesta ! Poartă-te ca cei din generația ta ! De sus, zgomotos direct, fără nici un trac, c-altfel primul tip expeditiv care dă peste ea te lasă cu pistruii-n palmă !", sfat de care zîmbi pentru prima dată de cînd vorbise cu colegul său Bogdan, nu le mai acordă nici o atenție. Îi reveniră în memorie, iar, nedumeririle din ultimul timp, discuțiile și supărările.

„...Să plec ?..." Să se așeze în fața unei hîrtii prin care să ceară să fie schimbat, transferat, mutat ?

În clipa următoare tresări ca și cum cineva s-ar fi apropiat de el fără să fi făcut zgomot și i-ar fi strigat în urechi : „Mă ! Păi ce faci tu aici, mă ?!"

Realiză că se gîndea în acest fel pentru prima dată de cînd se ivise diferendul. Pînă atunci judecase altfel. Îi considerase nedrepți, mărginiți și lași pe ceilalți, lui neimputîndu-și nimic ! Cînd iată, așa, dintr-o dată, dar revelatoriu, ajunse la concluzia că imputările și imprecațiile atribuite de el altora, lui i se cuveneau mai mult decît oricui !

„Ba poate", făcu după cîteva momente surprins, „am putea împărți buchetul acela în două: superficialitatea, rutina și formalismul lor, în timp ce mie mi se cuvine trofeul cel mai mare : lașitatea ! Lașitiera de argint !"

Cum adică să plece ?... se întrebă iar, conștient de implicațiile aduse prin acest gînd în felul lui de a judeca situația.

Bău o gură de cafea, scuturâ scrumul, trase cîteva fumuri de țigară, apoi, așezîndu-se mai comod în șezut, făcîndu-l să trosnească, își reluă meditațiile.

Legat de gîndurile anterioare, simțea cum i se contura tot mai exact o explicație nouă. Ori dacă nu o explicație, un fel de justificare în fața propriilor săi ochi. I se girbovise încrederea ! Nu-i dispăruse cu totul, dar i se cam cocîrjase ! Asta era ! Obosise. Nu mai avea pu-

Continuare în pag. a 11-a

Amintire dragă

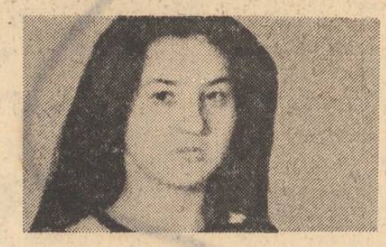

corina toma

era iarnă. O iarnă geroasă, cu vînturi subțiri și tăioase. Cum venise frigul, oamenii se ascunseseră în casele lor ; aveau de muncit mai puțin.

Cînd se întuneca, satul intra într-o amorțeală plăcută.

Pe geamul aburit al bordeiului se vedea casa mare, cu prispă și scări de ciment. În ea stăteam mai puțin. Odăile mari și friguroase, mobilate aproape ca la oraș, rămîneau chiar săptămîni întregi cu ușile nedeschise.

Nu era nouă, da', nu era „îndămînoasă", cum spuneau bunicii. Atunci de ce-o mai făcuseră ? Că fată de măritat nu mai aveau ! Da', ca tot omu' : „Las' să facim și noi acolo, să fim în rînd cu oamenii". Și tot pentru asta și-au cumpărat televizor. Îl țineau în chileri, pe-o măsuță, acoperit c-un șărvăt înflorat.

Vara cînd căldura parcă-ți bătea-n cap, dacă îndrăzneai s-o înfrunți prea multă vreme, mă furișam într-una din acele odăi răcoroase și adormeam acolo, ascunsă între perne.

Cînd frigul se înteța, ne adunam în strîmtul bordei din spatele casei. Bătrînii stăteau de vorbă : Bunica trebăluind în jurul nostru. Bunicu' dus pe gînduri în fața unei căni cu vin sau țuică fiartă. Mă îmbia și pe mine să gust din licoarea lui, cînd mă vedea că mă trag mai tare lîngă sobă : „Gustă oleacă că te-ncălzești... hai, că nu pișcă tari". Îmi muiam buzele și mă strîmbam clătinînd din cap înfiorată de mireasma și tăria băuturii. Iar el rîdea de mine blînd : „He, he !"

Îmi puneam capul în poala lui și mă uitam la chipul din icoană. Gol și fericit, mi se părea atunci, în brațele unei mame tinere, că-mi surîde.

Semănam cu Maica Domnului. Așa spunea bunicu', mîngîindu-mi ușor capul. Îmi intra aproape tot în palma lui mare și aspră, de care-mi plăcea atît de mult să mă alint. Și nu-ți puteai imagina acea mînă, capabilă de acest gest mic (și blînd).

Bunica răsturna mămăliga pe fund, o tăia-n patru c-o ață și-i făcea semnul cruciî. Strecura laptele, scotea cartofi și ouă din cuptor. Îi curățam de coajă stînd în genunchi în fața mesei, ca la rugăciune, și eram fericită.

Bunica începea să povestească, ce-a făcut cutare femeie din sat ; unde vrea să se ducă și ce să facă mîine. Bunica suduia și ghiontea mița și-i răspundea răsleț la cîte-o întrebare. Ea nu aștepta răspunsuri ; îl întreba așa, ca să nu vorbească singură.

Într-un tîrziu, cînd bunica se pregătea să aștearnă patul, mă trezeam și eu întrebînd : „Mai ține mult iarna asta ma' ?" De ce întrebam nu mai știu...

Bunicu' se desculța fără să se ajute de mîini și se lungea pe laviță. Eu mă așezam cu capul pe bonda lui și adormeam împreună, amîndoi îmbrăcați, înveliți de bunica cu un oghial albastru.

Stingea lampa și pleca în bucătărie. Dormea singură acolo, fără să-i fie urit.

Și serile se repetau aceleași, numai bunica povestea altceva de fiecare dată, pînă începea să se întunece mai greu, semn că se schimbă timpul și vine primăvara.

REVISTA REVISTELOR

ELIMINAREA UNEI ETIMOLOGII FORȚATE

Cel de al XII-lea capitol despre ARDEAL și etimologia lui al serialului sociolingvistic pe care Adrian Riza îl susține de mai mulți ani în revista **Transilvania** este și punctul culminant al demonstrației întreprinsă de autor. Acest serial dedicat Ardealului face parte dintr-o demonstrație mai amplă destăinuită convingător de Adrian Riza în ultimii ani în paginile aceleiași reviste. Autorul acestei suite de reviziuiri lingvistice și istorice pleacă de la ideea necesității confruntării tuturor concluziilor acceptate cu cele ale noilor cercetări de peste hotare și, din nou, cu faptele pe care ele se întemeiază. Practic, Adrian Riza întreprinde o deprovincializare a opticii socio-lingvistice introducînd problemele de lingvistică românească în marele curent european de metodă și gîndire lingvistică a vremii.

Cîștigul de metodă și de perspectivă adus de serialul tipărit în revista **Transilvania** este deosebit. Nici un fapt de limbă nu este analizat și judecat de autor în afara determinărilor istorice posibile. Concluziile lingvistice în sine sînt respinse în favoarea unei cercetări interdisciplinare, care are avantajul de a verifica atît faptele cît și concluziile cercetării. Adrian Riza refuză mai ales „cazurile", „excepțiile", „singularizările", de care prin moștenire științifică se izbește orice cercetare, cerînd integrarea în contextele în care exemplele similare de aiurea nu mai sînt nici cazuri și nici excepții.

Cercetătorul acordă o deosebită atenție diferitelor straturi de limbă, atrăgînd atenția că acolo unde nu s-a studiat suficient substratul este posibilă apariția sau inventarea unui adstrat artificial, fals științific, fără explicație istorică coerentă. Cercetarea etimologică pe care o are în vedere autorul serialului **Ardealul** suportă multe modificări și surprize dacă este scoasă de sub tirania ideii unui singur strat dominant în limba română. Adrian Riza practică o lingvistică comparată în cîmp indoeuropean, cu convingătoare rezultate de metodă și de optică. El a atras atenția asupra existenței unui front nordic comparatist al limbii române la fel de important ca și cel sudic, pe care el tinde să nu-l reducă doar la albaneză. Cercetarea la cuvîntul „Ardeal" (Transilvania, 11/1983) cercetare de toponimie este ilustrativă în acest sens. Ea nu este doar o analiză de evoluție fonetică în cadru prestabilit, ci o vastă cercetare istorică și de geografie lingvistică. Rezultatul duce cuvîntul **„Ardeal"** dincolo de stratul lingvistic cronologic din care s-a afirmat că provine. Rădăcina ard- pentru toponimice acoperă un întins teritoriu, care este foarte rodnic mai ales în afara perimetrului maghiar, de unde se presupunea că ar fi venit cuvîntul. Atestarea lui în documente mai vechi decît venirea maghiarilor în Europa, ca și harta întinsă pe care toponimicele cu aceeași rădăcină și semnificație se răsfiră, anulează o teorie etimologică care-și făcuse vad chiar în istoriografia română. Multilaterală, convergentă, fină, demonstrația lui Adrian Riza este cu totul remarcabilă sub aspectul metodei și al tensiunii ideatice. O etimologie forțată și interesată este astfel îndepărtată din patrimoniul științific al limbii române.

A.A.R.

Jurnal

Urmare din pag. 1

avion", cum zicea G. Călinescu, numai că și ei, cînd se-apleacă asupra literaturii contemporane, sînt mai pre-jos decît primii și uneori tot atît de opaci ca și cei din al doilea rînd.

★

Editorii au o mare tristețe nemărturisită : nu înțeleg, cu tot aparatul critic pe care-l pun în evidență, cum s-a născut, totuși, OPERA. Dealtfel toate femeile, inclusiv soția, nu-și pot aminti decît cîteva „nimicuri" privind perioada maternității. Ce amnezie creatoare !

★

Un editor este asemenea unui arhitect : construiește cu materialele altora. N-am văzut însă pe nimeni aplaudînd în fața unui palat. În schimb toți își fac fotografii pe treptele edificiului. Dorința secretă de eternizare ?... Ca un naiv ce mi-s, eu am bătut și bat din palme în fața unor ziduri.

★

Într-un cerc de editori trebuie să te comporți ca-ntr-o societate de femei : Doamne ferește să neglijezi pe vreunul sau să elogiezi prea mult pe un altul !

★

Editorul știe totul (sau aproape totul) despre autorul său. I-a întors, cum se zice, buzunarele pe dos. Tu, biet cronicar, nu știi decît ceea ce nu știi. Deferența ta este, deci, de rigoare.

★

Ani de zile, uneori decenii de-a rîndul, editorul copiază și studiază pe toate laturile OPERA. De regulă, un editor care se respectă, editează un singur autor. Excepțiile nu fac decît să întărească regula. Azi apare o ediție dintr-un autor din secolul al XVII-lea, mîine una restituindu-ne OPERA unui autor din secolul al XIX-lea. Iată, ieri a apărut al 11-lea volum din OPERA lui Liviu Rebreanu. Cum le faci față ? Oare e destul că le citești integral, iar atunci cînd îți însăilezi foiletonul nici nu mai știi ce să alegi din zecile de însemnări ?

★

Ori de cîte ori m-am apucat de o nouă *cronică* mi-a venit să pun de motto „aceste patru părechi de stihuri (pe) care le-am scornit eu, prăvind acest psalom a lui" (132, a lui David n.m.) din ctitorul versului cult românesc, Dosoftei : „Cine face zid de pace, / Turnuri de frăție, / Duce viață fără greață / 'Ntr-a sa bogăție. // Că-i mai bună, depreună, / Viața cea frățască, / Decît arma ce destramă / Oaste vitejască". (Dosoftei, OPERE, I, ediție critică de N.A. Ursu, editura Minerva, 1978, p. 298).

Să fie, dacă le va merita vreodată aceste cronici, motto-ul volumului care le va cuprinde.

★

Un academician îmbătrînit cu vorba „eu" la începutul fiecărui paragraf din scrierile, nu prea multe pe care le are, era pe la discuții neoficiale de acord cu editarea integrală a OPEREI lui Mihai Eminescu dar cînd problema se punea la „vot" în plenul forului de la care primea diurnă și mașină la scară, fie că ezita, fie că lipsea din întîmplare.

...Și astfel, a murit, orb ca și Homer, *nemîngîiet* ca și Eminescu, cel mai mare editor al nostru, domnul Perpessicius.

★

Ce soarte : Perpessicius își pierde brațul drept în primul război mondial și apoi, întîlnindu-se cu tezaurul eminescian, transcrie cu mîna stîngă, decenii de-a rîndul, descifrînd-o și comentînd-o neasemuita, în vrajă și sens, caligrafie a POETULUI. Adîncit în lucrarea sa cîțiva buni stînjeni, precum eroii lui Creangă în somnul lor, reușește, împotriva tuturor opreliștilor să ne dea șase neasemuite volume din titularul POET al românilor, dar rămîne a doua oară invalid : a fost rănit în lumina ochilor.

Alexandru Oprea reia ctitoriile cele trei ale lui Perpessicius : ediția Eminescu, Muzeul literaturii române și revista *Manuscriptum*. Se luptă pe toate trei fronturile cu îzbîndă : mai adaugă trei volume ediției ; dă viabilitate Instituției și scoate 50 de numere din revistă, iar o stupiditate îi curmă lucrările tocmai cînd era *in flores*.

A cui e soarta tristă : a lui Eminescu, a lui Perpessicius, a lui Oprea sau a culturii române ? Răzbunarea (= luminarea) a cîtespatru nu poate și nici nu va întîrzia. Lucrăm cu toții, fiecare după puteri.

★

Un poet este, cu școală sau fără școală, prin harul cu care simte limba pe care a supt-o o dată cu laptele mamei sale. („La noi sînt codri vechi de brad / Și cîmpuri de mătasă...").

Un cronicar de ediții poate fi îngăduit și numai prin dragostea și mirările lui în fața zidirilor culturii.

„Și-am zis verde de albastru"

Urmare din pag. a 4-a

mează conștiința adîncă a vinei și pedeapsa pe care omul și-o dorește. La Horațiu clipa își fură perpetuu existența din zi asigurînd sistemul lucrurilor muritoare pe pămînt. Nichita are îndrăzneala de a pune în locul clipei omul. Ce anume din nemurire poartă el în sine însuși de-și îngăduie gîndul judecății supreme ? Pedeapsa vine cu aceeași spontaneitate : **Și privire-am zis de ochi / și că-i boală de deochi.** Adevărul se lasă presimțit în rostire iar poetul îl va urma fără să șovăie. Să recunoaștem, principial, că poezia se rezumă la jumătăți, că definirea întregului omenesc ține de etic, nu de poetic.

Avînd un erou și dezvoltînd un mit, poezia aceasta este baladă. Eroul fiind sinele însuși în aventura zicerii iar mitul decurgînd logic din această aventură, avem de-a face cu universalii care se coboară în particular prin tragicul destinului. Personajul baladei zice, iar mitul lui se împlinește ; fusul se învîrte iar firul se toarce de la sine. În centrul zicerii stă rostirea vinovată care este osia însăși a existenței tragice. Cert este că omului care se interpune între poet și mit, omului din poet, îi este teamă de destinul ochilor săi, de acești ochi care păstrează ceva din albastru vertical, ceva furat, desigur, purtîndu-l în verdele frunzei, în contingent. Acesta este simburele de genialitate ce crește în valea dintre adevăr și minciună, clipa ce se fură din ziua hrănitoare, cheia ce dezleagă lucrurile cercetîndu-le dublul divin. Rostindu-se împotriva speciei, omului îi este frică, într-adevăr, dar poetul se cere către ceruri. Să mai adăugăm că omul se vrea un hoț de lucruri mărunte, omenești, tot trage luntrea la mal ca să iasă din vadul punților, tot rostește cuvîntul „șa" ca să sfîrșească mitul (în sensul basmului „și-am încălecat pe-o șa / și v-am spus povestea-așa"), uzează chiar de metoda poetului identificîndu-se cu șaua numită, ne roagă și se roagă ca adevărul să nu fie adevărat — dar faptele decurg dureros de simplu către ruptura inițială anunțată fatic. Poetul caută, la capătul zborului, minciuna pe care a spus-o orgolios. Înălțarea din vegetal se realizează, totuși, numai pînă la limita cunoscută a arborilor celor mai mari purtători de rod, după care urmează o mioriță, lentă coborîre, **și mă duc, mări, mă duc / ca toamna frunza de nuc.** Cureubeul anunțat își osifică arcul : conștient, poetul își acceptă pedeapsa. Regimul corespondențelor menține tensiunea înaltă de la început (totul în poem este rotund sau oval) : iată nuca și frunza de nuc, de exemplu, înălțarea pînă la sferele perfecte și căderea în sensul elipsei ; acea zvîcnire îndrăzneață, sfidătoare, și lenta apropiere de pămînt, matură, chibzuită. Atingînd în treacăt întregul și rănindu-l, blamîndu-l, declinul este implacabil.

Spre deosebire de poemul „După melci" de Ion Barbu, în vecinătatea căruia situăm această baladă, personajul care desface mitul din straturile lui latente activînd centrii de contact își încearcă aici puterile în a anihila forțele destinului dezlănțuit. O superbă ironie (ce se va traduce în opera ulterioară a poetului în dispreț pentru cerc și sferă) încearcă a scoate omul din jocul creat de poet : **Toț le-am potrivit pe dos,** zice omul vrînd să facă din adevărul enunțat o minciună — dar destinul se răzbună repede, „erinia" Mioriței deja invocate mirosind de aproape singele cuvintelor, fiind prezentă și cînd nu este chemată : **pe un flueraș de os,** răsună ecoul ei. „Osul" salvează rima eufonică gratuită (id est : vinovată, nimerită întîmplător dar care pedepsește) de la început („os/hoț") — dar definește, în același timp, tipul pedepsei. Osul este, într-adevăr, o potrivire pe dos dar nu cum vrea omul, ci cum cere poetul din om. Avem de-a face cu o ambivalență tragică a cărei adîncime crește linear pînă în cotrurile tragediei antice definind o pedeapsă inițiatică.

Două jumătăți se atrag și se resping reciproc în aceeași ființă : omul și poetul, eu și sinele. Omul „zice", poetul „face", omul încearcă să desfacă. Spaima potrivirilor îl face pe om să alerge cît mai departe de sensul sacru al menirii lui — dar, cu semnul zeesc în sine însuși, oricît s-ar depărta este la fel de aproape de altarul zeului, oriunde s-ar opri face poiezie (tautologic vorbind, de la poieo = a face). Immortalia ne speres, strigă omul — iar poetul, deocheat de sine însuși, aleargă pe necugetatul drum al tinereții fără bătrînețe și al vieții fără de moarte, durerea calului măiastru fiind o durere fizică a desclestării din contingent, un nechez al Pegasului care-și cere grăbit zborul după ce a rănit cu copita gîndului omenescul.

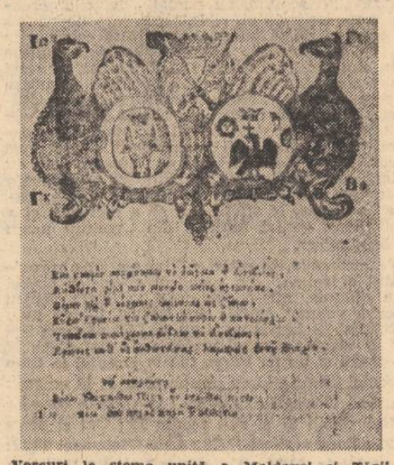

Versuri la stema unită a Moldovei și Țării Românești — pagină din „Învățătura" lui Meletie Pigas, tipărită în 1769, în limba greacă

În paginile 6–11 reproduceri din expoziția „Arta tiparului bucureștean"

Arta tiparului bucureștean

Muzeul de istorie al Municipiului București a găzduit o deosebit de interesantă expoziție consacrată artei tiparului românesc. Organizată de Comitetul de cultură și educație socialistă din Municipiul București, expoziția a oferit o adevărată panoramă a evoluției de peste patru secole a artei tiparului bucureștean prin exponate de o mare valoare documentară și artistică. Expoziția a fost concepută în așa fel încît să reliefeze cele mai importante momente ale acestei activități tipografice, începută în anul 1582 prin „Tetraevangheliarul" de la mînăstirea Plumbuita, opera tipografului Lavrentie. Catalogul expoziției bibliografiază un număr de 290 de exemplare grupate pe tipografii, în ordine cronologică, constituind un veritabil ghid în istoria tiparului bucureștean de la tipografia de la Snagov și Antim, la tipografia Școlii Văcărești, de la Noua Tipografie Grecească și Tipografia Izvorul Tămăduirii de la Cișmea, la Tipografia Nouă de la Cișmeaua lui Mavrogheni, apoi la tipografia lui Eliad, a lui August Ruof, a pitarului Constantin Pencovici, a lui Friederich Walbaum și altele din perioada începuturilor tiparului modern pînă la cele contemporane. Au fost expuse lucrări din cele mai diferite domenii — cărți de referință, pentru cultura română, monumente ale tiparului românesc, ediții princeps ale operelor marilor scriitori români, ediții bibliofile, lucrări editate de marile edituri din perioada întîi de la editurile actualului sistem editorial.

Admirabil concepută ca modalitate de expunere (Florin Rotaru — **selectarea cărților și redactarea generală,** Cristian Bărcăcescu — **prezentarea grafică**) **prezentarea cărții bucureștene prin diversitate și calitate a restituit un întreg univers de cultură românească, o istorie a spiritului cărturăresc și a civilizației tiparului ca tehnică și ca artă.**

Reunite laolaltă din diferite colecții ale instituțiilor de cultură și particulare, valoroasele tipărituri expuse atestă nivelul european al cărții românești și excepționalele valori pe care le-a produs. „Amintindu-ne de bătrînele noastre cărți, de frumusețea lor simplă, emoționantă, scrie prof. univ. dr. Zoe Dumitrescu-Bușulenga **în prefața catalogului expoziției — să elogiem o dată mai mult pasiunea și ostenelile celor care ni le-au lăsat și să le socotim exemple pentru noi, azi cînd cartea a devenit etalonul mondial al prezenței în cultură, cînd fiecare cetățean al Terrei trebuie să învețe să aibă nevoie de carte cum are nevoie de aer. Umanismul contemporan nu se poate construi în afara cărții".**

Gheorghe Buluță

ANTOLOGIA **Luceafărul**

NUMELE POETULUI

Mihaela Muraru-Mândrea

Mihaela Muraru-Mândrea scrie poezie, așa cum fac mulți „pozitiviști" din ziua de azi, dintr-un soi de agnosticism temperat, dintr-o dezamăgire „științifică", căci s-a ajuns azi nu doar la dulcea „știință fără conștiință" ci chiar la „știința fără știință"...

Traumatizată de viziunea unui haos terminal, bine alimentată de sumbre profeții milenariste, persoana umană în încercarea-i desperată de a imagina o „nouă gnoză" apelează din nou la poezie, la mitologie, la virtuțile genezice ale Verbului salvator, eliberator, încă în stare să aproximeze un eleatism consolator... Cel mai impresionant poem al Mihaelei Muraru-Mândrea, Joc fantastic (un fel de kitsch științifico-filozofico-poetico, fantastic nichitstănescian, străbătut de un autentic patos al căutării alterității, discontinuu și garnisit cu toate abstracțiunile posibile), redescoperă în fatala „verbalizare" a lumii, atît originile orfice ale lirismului, cît și „miturile" esențiale (platonice în cazul de față) : „Știm că ne vom întoarce în necunoscut / și parcă am renunța. / Resorbirea înseamnă moarte. / Ne înfricoșează trecerea aceasta. / Am uitat măreția de unde venim ? / Sîntem legați de aici / prin particulele noastre. / Credem în frumusețe. / Odată cu noi în răsturnarea necunoscutului / s-au eliberat și antispiritele. / Puternice / ele caută dispariția noastră / în moarte luminîndu-ne trecerea / plasmatic. / Căutîndu-te îndrăgesc diferite / întrupări și trupuri. / De cîteva ori mi s-a părut / că te-am găsit. / Ba chiar ultima oară / am început să cred în materie. / Încercarea de a ne suprapune total / de-a ne include pînă la contopire / a dat greș. / Nu ești tu. / Am presimțit asta / dar nu vreau să-mi irosesc viața / pînă cînd nu te găsesc. / Ești aici / pe după această transparență. / Întregul redevine. / Sîntem NOI. / Trupurile cu care sîntem înzestrați / se potrivesc ca jumătățile unei sfere. / Îți amintești ? / Doar sferele nu au pățit nimic. / Ele sînt perfecțiunea. / Sîntem mereu împreună. / Am senzația că atunci cînd ne distanțăm, / fiindcă aici există spațiu, / comunicăm mai puternic. / Particulele noastre sînt cuprinse / de o frenezie necunoscută : / cea din necunoscutul nostru. Sîntem legați de trupurile altor spirite / iar ordinea de aici / ne umilește."

Obsedată de imaginile „vîrtejului" cosmic, poeta reînvie anamnezic o mitologie tulbure, incoerentă, în care Ființa Absolută e înlocuită cu un soi de centrală cosmică emițătoare de psihism, iar „jocul divinității", gratuit, iluzoriu, este văzut ca un nesfîrșit „joc fantastic al formelor", angoasant cînd făptura umană nu se mai află în centrul creației ci pulverizată, geometrizată, într-o viziune de un desperat estetism plastic : „Cu gura ei de pămînt / sfera îți înghițea trupul / sub ochiul meu / dizolvat în această imagine / umezit ca sub o rouă alcoolică. / Pierdut înlăuntrul ei / îți petreceai sîngele prin tine / supus ; / aveai întindere ; / trecerea de acum / îți era asimptotică / la putere, / la credință, / la iubire, / la viață, / iar eu dinafară / aveam să-ți invoc / singurătatea mea." (Absorbit).

Posesoare a unui puternic talent „sălbatic", irigînd discursul poetic (plin de abstracțiuni rebarbative deocamdată) cu o fluiditate mentală remarcabilă, informată (și nu doar mimînd „informația științifică" în genul atîtor epigoni nichitstănescieni), Mihaela Muraru-Mândrea este una dintre poetele tinere de azi în care ne punem mari speranțe, de la care așteptăm o „revoluționare" a lirismului feminin în sensul originalității nu doar stilistice.

Gabriela Creţan

Discretă frecventatoare a cenaclului nostru, Gabriela Crețan, cu un comportament insolit pentru ziua de azi (stilul rubescent, căzut într-o gravă desuetudine) riscă să aștepte mult și bine pînă să apuc să-i citesc poemele, dacă nu mă roagă un prieten să-i acord favoarea unei lecturi rapide... Ținînd cont de faptul că numărul cărților de poeme în manuscris ce mi se trimit la ora actuală îl egalează (cel puțin) pe acela al cărților care se depun în toate editurile de pe cuprinsul patriei, de obicei, cînd sînt „presat", supun lecturii unor „fideli" care mi se află în preajmă unele manuscrise... și tot după obicei, după ce citesc eu însumi, ajungem la un consens... Cum am mai spus-o — și îmi place s-o repet — poezia, ca și frumusețea fizică, se impune prin evidență... E destul că citești un singur poem de Gabriela Crețan ca să-ți dai seama că te afli în fața unei poete de rasă, al cărei lirism profund, cultist, ușor ermetizat, crepuscular, o înscrie în linia celei mai bune poezii intelectualiste care se scrie la noi, linie reprezentată de Grete Tartler, Gabriela Negreanu, Daniela Firănescu.

Originalitatea indiscutabilă a poeziei Gabrielei Crețan (odată consumată surpriza „textuală" a unui discurs poetic frizînd perfecțiunea formală), se resimte, paradoxal, mai puțin ca un efect pur stilistic, ci mai mult ca o tacită și extaziată iluminare de dincolo de cuvinte... În ciuda monstruoasei verbalizări perfecte, textele Gabrielei Crețan sînt guvernate de o poetică a inefabilului...

Toate cele nouăsprezece poeme care compun manuscrisul Gabrielei Crețan sînt extraordinare și pot fi citate în întregime... Iată, spre exemplificare, un poem lapidar, Despre însignifianță și grație : *„Tăcere multidimensională / însignifianță și grație / un copil cu celestă / virginal și impudic / respirînd / în mătase și umbră. / Binecuvîntare.", și un altul,* Banchet, *cu adevărat antologic : „Noaptea de Rusalii în salonul de iarnă / mai aproape sînt Casele Cerului, aproape văzute / lucirea sulfuroasă din jurul divanului scund / ca o aură impură înconjurînd capul frumos al martirului / în loc de vin în pahare mocnește un filtru de dragoste / quinta essentia — răsplata promisă după războiul secret / palizi mesenii, prieteni de arme, aceiași / vîntură lume cu care / am petrecut la banchetul lui Platon / visînd la iubirea celestă, otrăviți de dorința atroce / conspiratori ai nopții, excomunicați, cerșetori / toți părăsiți de dumnezeu și diavol / pe venele lor strălucește cumplit / semnul diofantin al frăției de cruce ; / cu sînge și aur, rotind un cristal / desenez pe oglinda lunară sigle gracile, / semne hermetice și figuri armilare / prin care invoci puterile ascunse din lucruri. / Știind deci că toate-s supuse aceleiași / indiferente lucrări, poate începe / jocul știut cu orbire, / [...] / prin care primim pe măsură, rizînd nebunește / persoana și masca și umbra — tainul de moarte."*

Cezar Ivănescu

N. R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

Verbiajul poetic sau absența rigorii

Urmare din pag. 1

deseori de o lipsă a decantării expresive. Și asta afectează durabilitatea edificiului poetic. Poetica întîmplătorului nu înseamnă o poetică întîmplătoare. Tratarea nediscriminatorie a realului a dus la o folosire nediscriminatorie a limbajului. Nu e vorba aici de acea pudoare lexicală, amendată la timpul ei de Arghezi, ci de faptul că a fost abandonată rigoarea în folosul democrației lingvistice totale, fenomen care a generat o euforie cantitativistă. Asistăm la o expansiune a vocabularului liric în formule deconcertante uneori. Efectul este proliferarea poeziei „cu vorbe multe". Disponibilitatea verbală s-a transformat într-o virtute primordială, apărînd riscul de a se cădea în eroarea lui Klopstock, adică de a se confunda „mărimea" (bigness) cu „măreția" (greatness). Cu alte cuvinte de a se cobori de la vorbirea poetică în pură vorbărie — din cauza absenței cenzurii estetice. Mania comunicațională, specifică timpurilor noastre, s-a refugiat și în poezie unde a instituit o **poetică a redundanței.** Fenomenul privit contextual e explicabil. Stilul descriptivist, enumerativ și aluvionar aparține spațiului poetic european. Aici lirica epatează prin bogăție lexicală și metaforism abundent. Imaginea Vieții ca spectacol (tipică barochismului european) a cultivat risipa de exuberanță pluriformă. Limbajul poetic a suferit un continuu proces de expansiune. La polul opus, tehnica poetică extrem-orientală a avut o evoluție reducționistă, de simplificare și vidare, cultivînd sugestia printr-o economie lexicală severă. Poezia românească este în faza unei maxime disponibilități lingvistice fapt care într-un fel îi alimentează fertilitatea. Dar această fertilitate poate uneori să alunece în **facilitate.** Practicînd un asianism superfluu al expresiei, poeții logoreici desconsideră **intensia** în favoarea **extensiei** ilimitate. Folosită în exces, desfășurarea theodoreană a textului poetic generează oboseală și plictis la lectură. Poezia „vorbăreață" (iertați-mi formula rebarbativă) obține un rezultat opus celui scontat. Aglomerarea verbală, chiar dacă susține construcții imagistice și comentarii subtile, se sufocă în propriul ei alexandrinism. Artificiile de montaj, colajele, inserțiile de citate eseizează demersul poetic. Textul devine un labirint dedalic. Oare nu asistăm la expansiunea unui manierism colajesc în lirica actuală ? Ne referim bineînțeles la lirica redundanței. Există rețete ale poeziei verbioase. Rețete în care figurează șantioane de paradox, ironie, banalități, jargon și neologisme în procente variabile. Deseori însă lipsește **motivația autentică** a exprimării. De aceea poezia verbioasă pare o improvizație nevertebrată afectiv, fără dicție personală. Tentația exotică a comunicării unor aspecte variate cu orice preț, ratează individualizarea tonului, a expresiei. Ai deseori impresia că poezia „cu vorbe multe" maschează lipsa unui punct de vedere liric. Permanenta mișcare centrifugală a mașinăriei verbale ajunge la o entropie a-poetică și a-cauzală. Pe de altă parte, absența liantului transevenimențial (necesar în lirica faptului divers) identifică poezia cu relatarea reportericească. Varietatea fotometrică nu poate suplini lipsa inspirației autentice, structuratoare de viziuni. Înainte de a fi valoare obiectivă, actul poetic este poziție subiectiv-sistemică, propunerea unei rezolvări unificatoare. Este eronat a se căuta originalitatea în **ex-centricitate** cînd de fapt ea se obține prin **centrarea** individualității în sine, și asta în poezie uneori cu mijloace lingvistice dintre cele mai austere (Bacovia, Kavafis). În acest sens merită a fi amintită afirmația Anonimului din „Tratatul despre sublim" : „goana după noutate se deosebește de lucrul într-adevăr sublim". După același autor, sublimul constă „într-o desăvîrșită înălțare a expresiei". Virtuozitatea comunicativă, așa cum apare ea în poezia verbioasă, confundă persuasiunea cu **abuzul lexical** și asta în defavoarea receptării empatice. Cu atît mai mult cu cît în epoca noastră asfixiată de informații, „prestigiul limbii scade și prestigiul **tăcerii** este în ascensiune" cum afirmă Susan Sontag în „Estetica tăcerii". Identificată ca formă deschisă, cu o homeostazie de tip vegetal, în continuă ramificare, poezia „vorbăreață" cultivă aleatorismul ironic și e prea puțin interesată de combustia noțională. Cantitatea cuvintelor substituie elaborarea **sintagmelor memorabile** și asta conferă un aspect de ne-structurat expresiv, de amorf, cu toată hărnicia inventivă a autorului. Limbuția nu instituie un sistem liric. Așa cum complexitatea nu înseamnă complicare. În sens poetic, lirica așazisă a faptelor mărunte își neagă deseori responsabilitatea paracelsiană, de magie verbală, mizînd pe ineditul conjuncțiilor faptice. Din **orfică,** poezia devine astfel **picărească,** trădîndu-și vocația primară. Concretul poate fi însă consubstanțial cu meditația și reflexia filozofică în cadrul universurilor poetice complexe. Bunăoară în lirica Gretei Tartler paradigmele cotidianului nu anulează farmecul meditației adînci. **Rigoarea** trebuie să se opună dorinței pantagruelice de a comunica orice și oricum în spațiul poeziei. Multe din produsele poetice verbioase se autocondamnă la un trist anonimat pentru că ignoră statutul poeziei ca **act spiritual.** Văzînd labirintizarea gratuită a unui gen de poezie practicat astăzi, te întrebi, folosind termenul unui cunoscut filozof francez, dacă menirea poeziei este să atingă infinitul complicării. Întrebarea este bineînțeles retorică.

În general poezia modernă suferă de un complex mai mult sau mai puțin conștientizat. Este vorba de complexul caducității, care-i alterează calitatea de a fi **memorabilă** precum poezia clasică. Lirica modernă are nostalgia trăiniciei pierdute. A încantației tradiționale, care-i asigura transmisibilitatea de la o generație la alta. Procesul de-formalizării expresive fiind ireversibil, poezia modernă își poate conserva demnitatea prin respectarea rigorii artistice, a **transfigurării superioare.** Nu prin aleatorism cronic. Practicarea poeziei ca verbiaj efemer e în defavoarea autorității sale. O astfel de atitudine transferă poeticul din spațiul permanențelor valorice în zona consumatorismului facil.

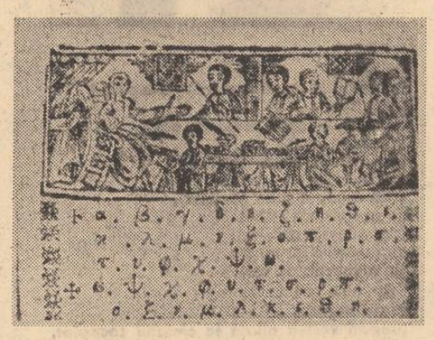

„Abecedar mare" (în limba greacă), 1783, tipografi : Nicolae și Ioan Lazari

În paginile 7 și 8 două uleiuri de Benone Șuvăilă

UN POET PREZENTAT DE NICHITA STĂNESCU

În versurile lui Menagache apare în mod mai cristalin decît la alți colegi ai lui de generație, o reformulare a poeziei genuine plecate din ultimul strat social, orașul.
Poezia populară a țărinii devine ironie pe asfalt.
Cosmosul liber din cîmp apare fumuriu de după hornuri.
Și totuși și acest fel este un demers al metaficiei poetice. Apare un incipient strat metafizic între Eu și Cetate.
E meritul lui Constantin, sau poate suferința sa abstractă, în a contopi materia proto-lingvistică în semnul cuvîntului.
Ridicarea la înțeles al înțelesului cuvîntului ridicat la rîndul său din proto-cuvîntul sensibil dar încă nu indus în semn, ne semnifică în verbele și substantivele articulate de Constantin Menagache, un posibil nou mod de abordare a realului, din punct de vedere estetic. Salut aceste versuri, cu drag și încurajare !

constantin menagache

Robul

Cu lanțuri de litere
legat de suflet și de picioare
grele obuze
trăgînd după sine
ideile.
Robul,
iată-l cu pămîntul legat de vers
trecînd din robie în robie
blestemat
de lumina lăuntrului său.

Ecou din arenă

Un arc de oțel
se scaldă în văzduh. Peste
sensurile noastre
ca un măr
așezat
pe creștetul timpului.
Mersul pe o bilă
în echilibru perfect
este numărul visat.

Scrisoarea lui Mihu Dragomir

M-am tot dus pe sub țărînă
cu o flacără în mînă
să cat partea mea de vină
de-a rămîne-n timp lumină
și m-am dus, în voi m-am dus
ca o dunăre de curs
e-am rămas din tot ce-am dat
talpa stîlpului sculptat
ca un flaut de lumină
ce s-a-ntors în rădăcină.

Precum îngerul, țipătul

...și taci
ca un țiței
înainte să te înunde
În colțul tău de fals cărbune
vorbești încet
să rămîi
ca o fosilă întîmplată
de-o daltă nepriceputâ. Numai în deltă
aplecat peste
vâluritul sicriu
ca un trandafir să țipi
prin toți porii
ghimpilor tăi.

Ceramică din strat în strat

De la moarte pîn' la moarte
cine viața să ți-o poarte
cînd fîntînă în fîntînă
nu se sapă doar de-o mină ?

De la tine pîn' la tine
cine pleacă cine vine
cînd pe crengile-ți de brad
doar ninsorile mai cad ?

Între stea și stea nu-i loc
de nămeții de noroc
cînd secunda timp se face
și-n ceramică te-ntoarce.

Între gînd și gînd, strivit
șade fluviul despletit
cînd pămîntu-i doar o filă
într-o palmă de copilă.

Senzația de stop

Pasărea
despicată de văzduh
se întorcea
pe ouă

crusta grea de rocă albă
se subția

o holdă de aripi
legăna aerul.

Ordine cotidiană

De mii de generații sabia a fost frîntă
într-un fir de iarbă.
Mersul descult în relieful cuvîntului
e marșul firesc
al mineralelor rătăcite-n
cîmpul minat al ideilor. Tropotul
pădurilor defilînd
pe marile artere ale gudroanelor.
Oceanul mai aprinde
o firmă scandaloasă. Un fel
de infecție se sparge, arde-n
văzduhul ființelor.
Cobori în bobul de grîu
ca-ntr-un combinat chimic, din pește
se poate face fibră sintetică
apa oceanului e un fel
de petrol lampant, mari caverne se cască
în plămînii pădurilor.

cristian simionescu

Călătorie în ținutul bufonic

Există multă moarte în cei vii cum în cel mort
e o fărîmă vie. Există o margine unde
ordinarul
este lipit de extra-ordinar. Există amestecul lor
bufonic. Abia ne vedem pe noi înșine. Cum
să atingi
mantaua morții irevocabile ? Vezi omul
acela brutalizat
de păcate cum se tîngue după briza unei
candori ?
Și el e în stare să facă un gest de blîndețe,
să ofere
sprijinul său. „În schemele colegiilor tembele
nu-i putem vedea pe cei buni, pe cei răi"
Pentru multe spectacole ochiul tău este
încă orb.
Nările nu simt briza morții înaintînd de la
mii de leghe.
O, haz nebunesc ! O, hilaritate, ești capabilă
să induleeșți
vanitățile ! Căutați mărunțaiele mașinii
lui Reutemann
printre smocurile de iarbă ! Căutați trupul
lui Socrate
printre frînturi de dialoguri ! Numărații firele
de pulbere
aritmologi ! O, limite, sînteți binefăcătoare
unguente
pe rănile humane din ținutul bufonic !
De cîtă vreme mergi și nu se vede decît
urma unui pas !
Pe pajiști printre plante carnivore bocancii
din box
ai exploratorilor lucesc din ce în ce mai stins.
Oh, filă ruptă dintr-un text misterios,
multe minți
iscodiră celulele tale, unde drojdia și elixirul
de-a valma zăceau, ocrotindu-se și
umilindu-se totdeodată.
Fum din oasele lui Tristan, fum din vocile
Isoldei.
Iarna revine nesiguranța, toxinele sporind
întrebarea :
Cine-i Anonimul ? S-o fi stins pe vremea
lui Deucalion ?
Nici mîna care v-a scris nu-i sigură, abia
de Periandros. Zicerile
se aud din templu ? De dinafara lui ?
Se batjocorește : „Nu
dori ceea ce nu se poate", „Du-te la Delphi".
„Mai bine stai
acasă", „Ia aminte, ai de ales între Omonimi"
„Mai bine
las-o baltă !"
Nici mîna care v-a scris nu-i sigură, abia
vă recunoaște.
Pe umil înălțarea îl poate lovi mai mult
decît biciul
crăpîndu-i pielea. Iarna-i prilej de utopie,
carte a pulberilor,
Unicat. Voirea ei, voirea ta o pun la
încercare. La abator
se aud ciocanele în moalele capului.
„Retrage-te în chilia
ta anonimă și plîngi cu capul cufundat
în perne !" Omătul
țipă : „V-am spus eu sînteți fragili"
Ah, buze ale aparenței cît de tare-i sărutați
pe inocenți,
mușcîndu-le pielița buzei în batjocură !
Și stafiile care
se tupilează în odaia fecioarelor și le calcă
fecioria
O, fastuoase sînt manevrele tale, Blasfem,
pe cei goi dezbrăcîndu-i
mai tare, pe cei învestmîntați îmbrăcîndu-i
întruna.

Delfinul

Noaptea tomurile singure se deschid,
prin coridoare aud plămîni respirînd
din pieptul unui mamut înjunghiat în pîntec
și spart la git de o sculă rămasă-n carne
cum lingura în blidul suferindului mort
după cîteva sorbituri.
Și vîntul mișcă lemnul mesei, și ceașca zboară
Clanța ușii tremură, bocancii lui pater foșnesc
precum hîrtia care arde. Să nu fi murit de tot ?
Foșnetul celor moarte murind încă o dată :
„Dacă mai ai spirt în cană, cîteva picături
aș sorbi. Să n-o goliești, nu pot să mor
făr-a-nțelege cum se moare".

CENACLUL „NUMELE POETULUI", Vineri, 6 aprilie a.c., ora 17,00, la sediul revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de-a XXVI-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului", condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului. Invitat de onoare, Tudor George.

STUDIOUL DE POESIE

Există pentru fiecare început o motivație, un răspuns direct, comprehensibil, care prin funcția sa teoretică să suplinească sau să explice efectele imediate ale aplicației noului, întîmpinînd posibilele opoziții, datorate mai mult inerției, lucrului în serie, obișnuinței, și nicidecum unor analize argumentate axiologic.

Înființarea STUDIOULUI DE POESIE din Iași a fost sugerată de golul existent pe parcursul dintre POET și CITITOR. Conceput a fi cadrul în care Poetul să se afle față în față cu poezia sa, înconjurat de judecata pertinentă a auditoriului, STUDIOUL îi oferă libertatea de-a fi el însuși, justificînd propunerea organizatorilor ca seara de poezie să poarte numele invitatului.

Dincolo de toate piedicile, inerente începutului, dincolo de toate încercările de a demara această formă de transmitere a poeziei, se poate vorbi de o dată, 9 12 1980, dată ce semnifică începutul primei stagiuni a STUDIOULUI DE POESIE, stagiune ce a cuprins paisprezece recitaluri.

Fondatorii și organizatorii STUDIOULUI sînt poeții ADI CRISTI, NICOLAE PANAITE, CASSIAN MARIA SPIRIDON, AUREL ȘTEFANACHI, egida fiind asigurată de Clubul literar al Combinatului de utilaj greu Iași.

STUDIOUL DE POESIE asigură Poeziei respectarea personalității pentru că, la rîndul ei, Poezia respectă prin valoarea sa timpul în care a fost creată, ea devenind măsura timpului său.

Serile propuse iubitorilor de poezie au o arhitectură variată, ele fiind modelate după poezia și posibilitățile de interpretare ale invitaților. Astfel autorul poate să-și prezinte Poemul îmbrăcat în hainele spectacolului sau dezbrăcîndu-l de coloratură, pînă la silabisirea austeră a versului.

O dată la două săptămîni, în ziua de miercuri, la orele 18, iubitorii de poezie din Iași pot audia lecturarea „Revistei vii de poezie", revistă care, de două ori pe lună, este „scrisă" de un alt poet invitat. Organizatorii S.P. au gîndit realizarea după mai multe stagiuni, a mozaicului poeziei contemporane românești. La ora actuală este singurul loc din țară unde, într-o singură seară, un singur poet comunică asistenței un număr de poezii egal cu cel pe care o editură îl poate publica într-o carte, oferindu-i-se astfel poetului șansa cunoașterii de sine.

Fiecare seară de poezie este înregistrată pe casete.

STUDIOUL DE POESIE va acorda, pentru cel mai bun volum de versuri apărut în anul stagiunii, premiul NICHITA STĂNESCU, premiu ce va fi înmînat în anul următor, pe data de 31 martie, ziua de naștere a Marelui Poet.

Cu sprijinul revistei „Cronica", o dată pe lună va apare ANTOLOGIA STUDIOULUI DE POESIE, antologie ce va consemna poeme din volumele de poezii inedite lecturate în cadrul celor două seri din luna precedentă.

Ultima întîlnire din stagiune este rezervată ANTOLOGIEI VII A STUDIOULUI DE POESIE, moment în care Iașul va invita pe toți participanții din stagiunea respectivă, la un recital maraton într-una din sălile de spectacol ale Teatrului Național.

STUDIOUL DE POESIE a avut ca invitați pe CEZAR IVĂNESCU, LIVIU IOAN STOICIU, ADI CRISTI, VASILE CONSTANTINESCU, CORNELIU STURZU, NICHITA DANILOV, LIVIU ANTONESEI, CASSIAN MARIA SPIRIDON, LUCIAN VASILIU, ANCA NICOLAU, AUREL ȘTEFANACHI, ION CHIRIAC, MARIUS ROBESCU și din nou poetul CEZAR IVĂNESCU care de data aceasta și-a lansat volumul de versuri „Doina".

Dintre poeții pe care S. P. își propune să-i invite în cea de-a doua stagiune sau în stagiunile următoare amintim pe IOAN ALEXANDRU, MARIN SORESCU, MIRCEA IVĂNESCU, ION MIRCEA, VASILE VLAD, ADRIAN PĂUNESCU, MIRCEA CĂRTĂRESCU, ION MUREȘAN, NICOLAE PANAITE, EUGEN JEBELEANU, VIRGIL TEODORESCU, HORIA ZILIERU, ADRIAN POPESCU, CRISTIAN SIMIONESCU, PETRU ARUSTEI, GEO BOGZA, EMIL BRUMARU, DORIN SPINEANU, MARIANA CODRUȚ, GABRIELA NECREANU, ILEANA MĂLĂNCIOIU, MARIANA MARIN, PAUL BALAHUR, LIVIU CANGIOPOL, VIRGIL MAZILESCU, CEZAR BALTAG, GRIGORE HAGIU, TRAIAN T. COSOVEI, GEORGE STANCA, SORIN ROȘCA, ANA BLANDIANA, GELLU DORIAN, MIRCEA ȘONCUTEANU, DAN DAVID, HORIA ALEXANDRU, GELLU NAUM, MARCELA MARIANA MILCU, SMARANDA COSMIN etc.

CAIETELE STUDIOULUI DE POESIE vor fi publicații ce vor apărea trimestrial la editura „Litera", în care se vor publica grupaje ale poeților invitați în stagiunea respectivă, precum și eseuri despre poezie.

În plină activitate, organizatorii STUDIOULUI DE POESIE mulțumesc celor care au înțeles și încurajat acțiunile STUDIOULUI. Amintim pe ing. Vasile Mutu — director general al C.U.G. Iași, pe poetul Ion Chiriac, conducerea revistei Cronica, pe poetul Cezar Ivănescu care, prin efortul său de a sprijini tînăra generație de poeți, de a-i oferi spațiul unei ANTOLOGII LIRICE, a demonstrat că nu-i este indiferentă noua generație.

Mulțumim tuturor celor care au înțeles și celor care totuși vor înțelege că STUDIOUL DE POESIE „trăiește" prin poezie, pentru poezie și nu poate supăra pe nimeni, nici chiar pe mai „bătrînii" poeți ai Iașului prinși de setcile valorii.

S.P. oferă autorului șansa de a-și face public ultimul său volum într-un timp record, timp în care nici o tipografie nu i-l poate tipări, iar auditorului șansa de a „lectura", în același timp record, un volum de versuri înaintea nașterii lui, sau așa cum l-a gîndit autorul.

Alături de cenaclul „Numele Poetului", S.P. se înscrie în rîndul serioaselor întreprinderi care încearcă să realizeze imaginea reală și totală a actului poetic contemporan.

S.P.

31 MARTIE 1984

Cenaclul „Numele poetului“

ŞEDINŢA A XXIII-A

În deschiderea şedinţei de vineri, 10 februarie, poetul **Cezar Ivănescu** prezintă proiectul unei antologii poetice pe care cenaclul nostru o va scoate în regie proprie sub titlul EUCRONIA. Apoi criticul **Nicolae Georgescu** citeşte articolul „Simţul epocii“, în care explică detaliat conceptul „eucronia“ — termen propus de Cezar Ivănescu pentru definirea timpului pe care-l trăim. Aflăm astfel că :

„Eucronia este unul dintre acei termeni cu rezonanţe adinci, cu structură solidă, pe care poeţii îi plămădesc cu sufletul cald şi mintea rece — cum spunea Eminescu — pentru a dărui lumea unde au norocul să-şi petreacă viaţa logosului...

Artizanul acestei epoci de aur, comparabilă cu cele mai însemnate pe care le-a dat pînă astăzi literatura română, este neîndoios preşedintele României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, eminent om de stat, patriot sub a cărui înaltă gîndire cu intens orizont cultural s-a făurit tot ce este în ziua de azi mai de preţ în literatura noastră ca şi în tot ce ne înconjoară. Eucronia este un cuvînt care prinde în efigie un titlu de glorie al timpului nostru“.

Au citit apoi : **Radu Cange** (proză), **Mariana Pândaru, Dinu Regman, George Canache** şi **Mihai I. Vlad** (toţi poezie).

La discuţii au luat cuvîntul :

Dinu Regman, care, referindu-se la poezia Marianei Pândaru o califică drept graţioasă şi viguroasă deopotrivă, un decupaj al sentimentelor poetice ; de asemenea, i-a plăcut George Canache cu versurile sale scrise cu inteligenţă şi graţie.

Criticul **Nicolae Georgescu**, în luarea sa de cuvînt, o consideră pe Mariana Pândaru revelaţia serii, o creatoare care caută palpitul vital ; despre Dinu Regman acelaşi opinent susţine că scrie o poezie suficientă sieşi, o ieşire din subteran, un anume păginism bine regizat ; pe Mihai I. Vlad îl află retoric, discursiv, cu unele lozinci frumoase, iar despre proza lui Radu Cange afirmă că propune un subiect interesant, dar că i se pare că autorul se teme în faţa creaţiei, recomandîndu-i în acest sens mai multă atenţie la minuirea personajelor şi a limbii.

Maria Cerchez vede în Mariana Pândaru o poetă remarcabilă, un temperament lingvistic dublat de un temperament poetic răsfrînt în imagini poetice deosebite ; la Radu Cange apreciază mai mult fragmentul de roman decît povestirea.

Şi **Ioan Toma Alexandru** este de aceeaşi părere cu antevorbitorii, în sensul că poeta serii este Mariana Pândaru, o poetă bîntuită de obsesii lirice benefice ; la Dinu Regman află o ubicuitate a existenţei, ars amandi şi ars vivendi, iar la George Canache — o poezie a conceptului, o poezie declamatorie în sensul bun al cuvîntului.

Încheind lucrările cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu** o consideră pe Mariana Pândaru o poetă excepţională, de forţă, foarte matură, a cărei expresie este fragilă şi viguroasă în acelaşi timp ; Dinu Regman este un poet cu totul exprimat, perfect conştient de registrele sale, un poet validabil din multe puncte de vedere ; la George Canache remarcă un histrionism care ţine de fondul muntean (sau valah) ; cît despre Mihai I. Vlad, acesta rămîne un sentimental şi un sentimentaloid, poet în suflet, iar în expresie — ceea ce s-a văzut.

ŞEDINŢA A XXIV-A

Vineri (9 martie), conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu**, îl prezintă pe invitatul de onoare al serii : GHEORGHE TOMOZEI — autor complex, poet, eseist, întemeietor de rubrici şi reviste, creator de climat literar democratic, om de cultură deschis către toate valorile, cu un mare cult pentru carte, unul dintre cei care au contribuit efectiv la renaşterea postbelică a „Luceafărului“ —, după care Alex. Horia citeşte „O posibilă grilă de interpretare“ a poeziei lui Gheorghe Tomozei.

A urmat apoi un dialog spontan între cenaclişti şi invitatul serii, din ale cărui răspunsuri sau scurte evocări am aflat, printre altele, cuvinte de apreciere sinceră la adresa cenaclului nostru, care — spune Gheorghe Tomozei — nu este altceva decît un nucleu mic şi gingaş, cu un ritual frumos, aproape medieval şi care implică o cu totul altă atmosferă decît cea de tocat versuri ; dealtfel, conducătorul lui, poetul Cezar Ivănescu, — continuă vorbitorul — este un om pe cît de imposibil pe atît de fermecător, care beneficiază de o vibraţie caldă, sinceră, autentică, uşor ritualizată şi care cu apetenţa sa neobişnuită pentru poezie a ştiut, s-a priceput să refacă ideea de cenaclu... şi dacă pentru fiecare este o dreptate, atunci există cel puţin speranţa ca acest cenaclu de bineţe morală să-şi împlinească menirea. Evocările poetului Gheorghe Tomozei au continuat apoi cu perioada de la „Argeş“, citeva cuvinte (de o tulburătoare modestie) despre sine (citîm din memorie : „sper să fiu poet, dorinţa mea este ca la capătul vieţii mele să existe citeva versuri care să se poată reţine“), despre climatul literar de astăzi şi cel de lîngă (între care şi întîmplarea nefericită în care cineva dă buzna într-o casă particulară, filmează — zice-se în „stil americănesc“ — fără voia locatarei, care nu este altcineva decît mama celui care a fost Nichita Stănescu, toate astea, vezi, doamne, vrîndu-se „documentar în memoriam“, ...O, mores !), un timp cînd se scrie totuşi poezie suspect de bună, pentru ca în final, poetul şi admirabilul om şi interlocutor Gheorghe Tomozei să ne adreseze chemarea : „să ne iubim dacă se poate încă din timpul vieţii noastre !“

Apoi prozatorul **Iulian Neacşu**, cu o voce cald evocatoare, se mărturiseşte emoţional vizavi de poetul Gheorghe Tomozei.

În partea a doua a cenaclului au citit poeţii : **Valeriu Veliman, Valeriu Mircea Popa, Alex. Horia** şi **Gheorghe Bogorodea.**

Din discuţiile care au urmat referitor la lecturile propuse am reţinut, între altele, următoarele :

Valeriu Veliman scrie o poezie cerebrală, inteligentă **(Lucian Gruia)** ; o experienţă poematică orientală, o comprimare a cuvîntului **(Maria Cerchez)** ; o poezie de notaţie, fulguraţii lirice, un aer ironic **(Oprea Sălceanu)** ; o poezie a frustrării, de bun augur, o luciditate crudă, bărbătească **(Alexandru Mălinescu).**

Valeriu Mircea Popa este posesorul unui mod de articulare desăvîrşit, deziluzia totală a autorului este rostită bărbăteşte şi convertită în imagini poetice **(Lucian Gruia)** ; o atitudine de excepţie în care forţa potenţială a poetului se transformă fericit în forţă cinetică — cuvîntul, imagini poetice de mare vibraţie **(Alexandru Mălinescu).**

Alex. Horia construieşte în imagini poetice deosebite **(Maria Cerchez)** ; o stereotipie a construcţiei, o adunare de definiţii în tehnica pointilistă, un echivalent al intensităţii emoţionale **(Lucian Gruia).**

Gheorghe Bogorodea adoptă o maieutică pitagoreică, poetul vine din sine **(Maria Cerchez)** ; este un poet în singurătate, plin de singurătate **(Alexandru Mălinescu).**

Cineva îmi şopteşte că a luat cuvîntul şi **Tiberiu Dăioni**, ceea ce eu nu-mi amintesc, e adevărat însă că avea o pipă din care săreau cu ostentaţie scîntei în direcţia Alex. Horia, dar eu le-am luat doar ca „fumuri“.

În încheiere, poetul **Cezar Ivănescu** concluzionează că toţi cei patru poeţi reprezintă într-un fel o poietică a cenaclului nostru, o poezie de maximă conciziune ; a fost o seară de poezie admirabilă, de mare valoare, cei patru poeţi care au citit fiind siguri pe tehnica lor, foarte inteligenţi..., ce le mai rămîne e să fie sublimi !...

Hero

maria cerchez

***

pentru Jean

Astăzi mă mai gîndesc încă la soldatul
deranjat de pe platforma cu o roată şchioapă
acela
care a îngenunchiat cît era de soldat în faţa
copilului de doi ani şi nu i-a sărutat decît
vîrfurile
degetelor şi a ridicat însuşi două degete
spre cer
în faţa mamei pentru cei doi soldaţi ai lui
de-acasă venea şi spre casă mergea în cerul
tras
de sălbaticul sentiment care a rupt fecioarele
a spintecat soarele ce alt îndemn poţi să
culegi
într-o viaţă te întreb cu părul înnegrit de
durere un sentiment de băiat în faţa revoluţiei
pe care o ocoleşte în trenurile de pedeapsă
şi mai întîi mandarinului i-au căzut perii
de pe cap
apoi mustăţile-i s-au ascuţit spre bărbie
şi aşa
tocmit cu înfruntarea de faţă o ciudată
privire şi un mers neîngăduit mărturisire unde
zici că te-ai mărîtat, fată, în care district eşti
căsătorită şi de ce crezi că acum nu vezi
sau nu ai
mai văzut eu sînt un mandarin numai părul
m-a părăsit de unde-mi vii ciudată şi din care
sămînţă răsare acel soare de care numai
sentimentul
te leagă ai voi să crezi sau numai crezi a cui
pădure fără cărare adormiţi atîţia au adormit
lîngă o pădure fără cărare şi numai
frunzele-i au
picat în amintirile răsărite cu busuiocul
tău inexistenţă mărită a crezului unde te
afli şi
unde sporeşti cremenele vor învinge dacă
spui tu
şi dacă te afli aici cît despre mine stau
în faţa
acelui mandarin cu chipul descoperit pentru
totdeauna în faţa soarelui.

***

O, o am această zi înaintea morţii aleargă
la fruntea copilăriei o
patinatoare sălbatică o lungă deperechiere
de gloria începutului
de plictiseala dulce în albia cenuşiei zi
lungă o zi a copilăriei cu
lumina egală a dimineţii după sticla
interioarelor albastrelor
călătoare la nivelul tablelor ondulate din
jur m-am obişnuit în
timpul căutat pe acoperişurile vecinilor
ce viaţă cuminte şi ce
literatură neştiută cu pasul în fiecare
dimineaţă se deschide soarele
peste gardul din fundul grădinii cu magazia
sau cu atelierul
pe pereţi fotoliile şi perechea desenată
etern în haine de seară
un concert în aşchii de rîndea îmblănesţe
podeaua de lux
este timplarul încleiază actele unei nespuse
noptiere delabrate
cu războiul pe marginile şi în aşchiile
pătimirilor cu
lipsa de suflet a florii căzînd egal prin
tavanul descurajat
o nouă şi lipsită pînă acum hartă a unei
lumi care nu a
suflat şi nu va mai ridica mîinile spre
cerul şi aşa neliniştit
frunzărit de limbile pieritoarelor altor
păsări vom mai
discuta la marginea tuturor riurilor nisipuri
găurite de trupuri
fragede uitare plictiseală veşnică de-a lungul
zilei începută
lîngă solniţa albastră şi cu coadă de păun.
(înapoi la iubirea din toate părţile şi a
niciunei persoane)

***

O, cred în locul deschis cu pielea trasă
în unghiurile
penselor un ciorchine de sticlă plină de
forme lucesţe
roz şi albastru o cred că toate aceste
amănunte vor aduce
faimă armatei de păsări cu aripile strînse
retezate
ca o cocoaşă neagră una din foamea
absolută înşurubate
în menghinea asfaltului o pereche de ghete
trecînd
prin faţa anotimpurilor de foame o sticlă
de izolare
fermă o ridicare şi aripile nu pentru sborul
dimineaţa
aşteaptă caldă ca o apariţie desrădăcinată
şi cu aburii
calzi aburind feţele taciturnilor albiţi
de noapte şi
de aşteptare ridicate din asfalt din absolut.

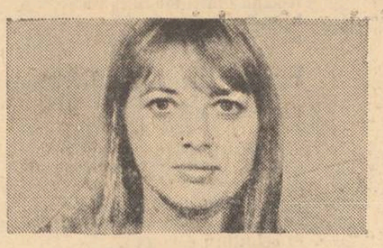

bianca marcovici

adiere

buze mute rotunde
contur irepetabil
mă apropii le ating/
inefabil
urmează despărţirea /

pierdute contururi
mimează
gestul strîngerii de mînă
răscolit cînd
se deschid se închid
şi
nu mai pot rosti...

Tu

floare albastră
senzuală
îţi sărut roua
abisală /

petru aruştei

Apariţie

Trăiam într-o nedureroasă inconştienţă, în minunata casă puternică ; tu popîndău fericit şi prieten, tu, prietene, în casa aceea lumina mereu ardea preafericită, întunericul mult şi puţin, atît cît era, nu durea deloc ; acolo, atunci, am fost cu adevărat stăpîn, o mică zeitate a locului, locul meu şi timpul meu erau cu înţelepciune statornicite încă de la Început...

Pînă cînd trăsnetele orbitoare au căzut în casa mea, o clipă doar neantul a suris :

— Iată şi iată, atît şi atît din ceea ce există aici (şi timpul ce-l înconjoară, pe viul de aici îl pătrunde) va avea o înfăţişare nouă, ne vom bucura ochiul şi urechea cu înfăţişarea cea Nouă.

A fost ziua, a fost ceasul, a fost clipa cînd m-am născut.

Totul mi-a suris atunci, eu însumi am suris surizîndu-mi ; lumina şi întunericul au făcut atîta zgomot în mine, sufletul, micul şi bietul de el, atît de sus s-a tot înălţat, sus, tot mai sus, sau a coborît jos, tot mai jos, atît n-am mai ştiut de mine însumi, atît am uitat de mine însumi încît, iertare, n-am mai ştiut defel, defel, cine am fost, cine mai sînt, cine voi mai fi eu însumi.

Atunci, în clipele acelea, am fost şi atunci fericit. Am suris, am ieşit din Casa Luminii, am fugit din casă — casa ardea luminoasă — pe scara greu de văzut, scara din dos, m-am ascuns printre mai mulţi, am vrut să şi mor cînd noaptea, cînd noaptea iar vine.

Acum ? acum mă joc în cenuşa casei odată puternică, cu cenuşa neagră a casei mele îmi vopsesc umerii prăbuşiţi în moarte : sînt copil o dată, sînt bătrîn o dată, sînt cadavru ; sînt copil de două ori, sînt bătrîn de două ori, sînt cadavru ; sînt copil de trei ori ; sînt... mai sînt... nu mai sînt...

nicu vladimir

Iarbă înrourată

mi-adun
şoapte line să le-aştern poteci de rouă
punţi bătrîne punte nouă
între lut şi gînd

gîndul
prealimpede îl întorc în iarba crudă
împletit în pace lungă
undă de din zori

floare albastră
gleznă topită
îţi sorb măreţia-ghemuită /
floare albastră
suflet ascuns
parfumul tău
secret nepătruns /

floare albastră
floare albastră
iubirea mea
te va usca ?

Poem citadin

„Un ghimpe în inimă“
(W.D. Snodgrass)

am ales ceasul,
mă salut cu toată lumea
dar nu ne mai vorbim /

zîmbetul îmi îngheaţă automat
nu mă opresc să mai culeg
grimase /

am ales ceasul,
mi-am ales calea ?

ne salutăm eu şi eu
dar nu ne vorbim :
sub acelaşi acoperiş
am instalat un fals hotar —
cinăm pe el cînd e armistiţiu

între matematică şi poezie
între ghimpe şi bold /

cele patru picioare ale mesei
stau simetric pe linia de demarcaţie /

— Vai, Mai-Sînt, Nu-Mai-Sînt, mai exişti tu, oare ? Mai respiri tu, oare ? Tu viclean deochiat, tu ticălos fără măsură, anti-rău, anti-bun, anti-laş, anti-erou, anti-, anti-... Vai ţie, duşman de moarte, mincător de moarte răsplătit, răsplătit cu o mie de ovaţii precum : ura ! mai vorbeşti încă ? Mai vorbeşti încă ! Fugi repede şi te ascunde printre cei mulţi, chipul vopsit cu cenuşa casei tale ţi-l ascunde cum poţi, mai bine printre acele minunate şi atît de greu de uitat chipuri noi care vin şi vin către tine : vai ţie, de cînd eşti pîndit să fii bine înconjurat de semeni...

O, zeule, noi nu ne lăudăm şi nici ţie nu-ţi aducem laude, gurile noastre nu rostesc cuvinte de laudă : trăim într-o piaţă strîmtă, respirăm greu, supravieţuim şi mai greu şi unde să mai fie loc şi pentru venirea ta ? Dar, oricum, tu ai printre noi mulţi datornici, îndatoraţi ţie cu trup şi suflet şi poate ai să vrei să cobori o clipă printre noi. Pari negru de supărare, o mare mîhnire îţi întunecă fruntea grea, furios te prăbuşeşti asupra celor din piaţă, viu nici unul să nu mai fie. Mare-i puterea ta, dar eu îmi salvez pielea şi sufletul la timp, la timp mă înalţ la ceruri, să nu cunosc puterea care ar fi trebuit să-mi facă scrum pielea şi sufletul, de sus, de foarte de sus, privesc uimit şi grăbit la uimitoarea voastră luptă mare, o clipă doar lupta voastră luminează prin piaţa în plină beznă.

Frînt mă reîntorc în minunata Casă Puternică reînviată, o clipă Neantul suride, trăsnetele cad toate peste mine ; popîndău fericit şi prieten, eu...

iarbă tînără
rouă
taină de din zori
mi-or fi punte
între lut şi gînd

gîndul
prealimpede mi-l împletesc cu firul tînăr
înrourat
celestă strună-aprinsă-n humă
pleoapă lină
şoaptă lină
undă de din zori

iarbă tînără
rouă
taină de din zori
mi-or fi punte
între lut şi gînd

iarbă tînără
rouă
taină de din zori
mi-or fi punte
între lut şi gînd

Drumule, fumule

drumule
fumule
drum vechi
drum nou
lasă-ţi roua să mă ştie
hrană gîndului să-i fie
mi-o fi haină colile
rana trupului s-aline

nu mă ţine în răscruce
la troiţă frîntă
să m-ajungă dindărăt
suflare de negru cerb
da să m-ajungă dindărăt
adiere dinspre sorb

da' lasă-mi dorul să adie
înainte-mi
peste tine
poate-atinge sfînt — stejarul
ce ţine hotarul
între lut
şi gînd
oblojind cea rană
desluşind cea taină
sub roata-i solară

drumule
drumule fumule
drum nou
mai nou

lasă-mi urma săvîrşită
partea-mi ispăşită
gîndului vlaga să-i crească
suişul să ţi-l sporească

lasă-mi pasul să trezească
paşi noi
de cu zi să-i crească
paşi duruţi drumuri să-nalţe
întru
dimineaţă

constanţa iorga

Cîntec

A trecut atîta timp
de cînd umbra ta mai sapă în pămînt
după soare,
de cînd tristeţea străzilor nelocuite
seamănă cu pălăria unei femei frumoase
cîndva,

(Singurătatea ne rîde în nas
cu panglici albastre în păr şi dinţii de ceară
Şi risul ei, vai !
s-ar putea topi deasupra fiecărui fum de
ţigară.)

A trecut atîta timp
de cînd zidul clădirilor e pleoapa trasă
peste ochii tulburi ai unei zile de vară,
(Singurătatea ne rîde-n nas)
în timp ce părul meu sticlos
pe umărul tău sting
ţi-ar putea lăsa o amprentă ciudată în inimă
şi sîngele din ea s-ar împiedica
şi s-ar tăia-n bucăţi
prins în cea mai umilitoare capcană !

A la guerre comme á la guerre

În curînd mă voi întrista,
nici un semn din rezervaţia cu foşnet uscat
asemenea tutunului înşirat pe garduri la
soare.

Şi dacă zîmbetul tău e-o monogramă
pentru fiecare vis împachetat
în cearceafuri cu broderii ?!

Dacă fiecare stea e-un beculeţ
pe-acoperişul casei
conectat la univers ?!

Nici un semn din rezervaţia cu foşnet uscat
doar soldaţii jucării
înşirînd cu faţa în sus pe tavan
baliverne de plumb despre:
„à la guerre comme à la guerre“.
doar burţile umflate cu monezi
ale telefoanelor publice
ca nişte boieri de după zaiafet,
doar noaptea ca un şoarece
săpînd tuneluri
prin vitrinele unei zile de vară.
În curînd mă voi întrista.
Şi dacă zîmbetul tău
e-un foc aruncat în rezervaţia cu foşnet
uscat ?!

Zăpezi cu fereastră

Zăpezi.
ochiul meu sting
plînge ochiul meu drept
uitat şi îngheţat
în năprasnica ninsoare
a privirii tale cea dreaptă şi de neclintit.

Pe străzi,
trecătorii îmbracă veşminte de lopătari
în cartiere,
zidari clădesc o locuinţă albă.
cu schele cu tot
(din oasele privirii tale),
cu ziduri cu tot
(cea dreaptă şi de neclintit),
cu acoperişuri cu tot
(din schijele stelelor),
cu trupurile lor cu tot
(în alunecări de cer).

Peste noapte,
precum vestea aflată la cîntatul cocoşilor,
ochiul meu sting
(cu iris, retină şi plînset cu tot)
— fereastră ascunsă discret cu un tablou
în dreapta, îngheţata ta privire.

Pictură naivă

Auzi ?

Cocoşii-n oraş
ca o pictură naivă
ascunsă-n urechea statuii din colţ
pe furiş...

Şi parcă cineva ar săpa o gaură
în cărămida umedă a nopţii
pînă la sîngele ars.

Fiecare strigăt
e-o explozie de geamuri pisate mărunt
sfîrtecînd aerul
precum trupul tînăr cămaşa putredă.
Cocoşii-n oraş !
De unde vin cu gîturile lungi şi transparente
mestecînd întruna resturi de melancolii ?

Fiecare strigăt
e căderea unui animal hăituit în gol
ameţind aerul pînă la banalul leşin.

Şi parcă cineva ar turna cu pîlnia
sticle de cerneală
în urechea statuii din colţ ?

Cocoşii-n oraş
ca o pictură naivă, ascunsă
pe furiş !

marcela mariana milcu

Din cînd în cînd

Iată-mă aici, stăruitoare ca o așteptare,
ca o muscă murind incet pe hirtia
lipicioasă —
din cînd în cînd, ghilotina întrebării
îmi retează capul; se regenerează: din ce
pare a fi un răspuns
printr-un truc abil;
din cînd în cînd filfiie prin aer o angelică
noapte
aducînd cu ea luna rotundă, sonori colapsari ;
din cînd în cînd mai moare cîte unul (vinerea
la amiază) —
eu: aici, stăruitoare ca o așteptare,
venerînd tăcerea, venerînd zgomotul,
tot ce se leagă de tine,
soarele cu un rictus funebru;
nemaidorind chiar nimic, făcînd
din rău bine și tot bine din bine —
numai pe tine, sigur, nemaisuportîndu-te
apărînd așa :
Doamne, parcă ai avea gura întoarsă,
parcă te-ai fi șters la ochi cu mîinile murdare
și ai devenit caraghios de trist !

Din luna străvezie

Din luna străvezie ziua suie
apare-o pasăre în dimineață
ce nu mai dă din aripi, este parcă
o galeră cu toți vîslașii morți —
un nor ca un gorgan ieșit din noapte
mi-aduce-aminte că un zeu nebun
cuprinde lumea în orbita-i neagră —
dar mă trezesc la viață: sînt întreagă —
un singur trup mi-am recompus din toate
cele împrăștiate-n vise
cum credincioșii-n paraclise

și tînără sînt încă și iubesc

nu e urîtă dimineața asta
chiar dacă pare cenușie și nici tristă
chiar de sînt singură-n iubire
precum un plop stingher pe vîrf de munte

mîinile mi le-nalț ca o orantă
deasupra mea și soarele se-nalță
un soare giromant
aștept să cadă
și să dezlege lumea
de sub blestemul tainei.

octavian bibiri

Recviem pentru o îmbrățișare pierdută

In noaptea ei
șobolanul destinului roade zorii
în somnul ei
un cutremur răstoarnă visul
în timp de după moarte.

Ea, prințesă a poeziei
în rochie invinețită de materia infernului.

Undeva, deasupra un ochi
și-o lacrimă abruptă
în praful unui mormînt deschis.
Undeva, deasupra un chip
îmbălsămat în rochie de mireasă.

Undeva, deasupra,
SYLVIA PLATH
tresărînd în eternitate
la auzul tăcerii pămîntului.

*

* *

„Love is the desire
of good for another"
(James Joyce)

Această mărturisire cu două cocoașe
ajunsă în deșert
își înghite cîte o lacrimă
pentru încă un pas înainte
iar beduinii
bat cu ciocanele lor imuabile
sentințe confuze și alergice

Eu, fluierînd dintr-o vertebră dureroasă
mă aplec înspre mare
și îmbrățișînd un val
trimit înspre pretutindeni
o iubire continuă.

gheorghe vasile

Copil

Strada avea o cișmea. Legați cu nuiele
li făcusem roată, prin apă ne scuturam...
Fructele cădeau
Să pătrundă pămîntul, călătoare
Ale adîncului printre noi.
Ploua peste case.

Pe trotuare, pietrele văruite
Erau ușoarele oase, ieșite sub pomii
Pămîntiu înfloriți, aplecați peste acoperișuri.

Noaptea, un gard rămînea alb.
Coastele nopții ne ocoleau curtea.

Ploua peste case.
Aurul pămîntului urcase la suprafață.
Întunecat ploua peste case,
Fructe cădeau prin podurile joase.

Purpuriu e aerul serii

Purpuriu e aerul serii, purpurie tăcerea.
Este ora la care Ființa-din-cer își începe
căderea.
Este ora Pieirii, cînd nu îmi mai place nimic —
Viața devine un spațiu de umbră și mic.

Intr-o poiană din cer trec negri cerbi prin
lumină —
Poate că vin înspre mine ca spre pășunea
divină —
Sufletul verde și fraged tremură-n clipa de
pradă

Dar mă desferec de mine și mă prefac în
zăpadă.

Sînt o întinsă cîmpie pe care crește zăpadă.

Pămînt sînt sub o cîmpie pe care crește
zăpadă.

Sub pămînt într-o cîmpie sînt, unde crește
zăpadă...

De-abia acum

Mult mai bătrînă-s înapoia feței decît par.
Stau nemișcată-n joia galbenă
în timpul șubred zămislit de soare.
Și nu mai sînt de mult cum sînteți voi:
de-o neagră aripă am fost atinsă
care a supt din mine zborul.
De-abia acum voi înțelege poate
ce mi se-arată rece și inert —
căci zbuciumul îmi deforma vederea
și mă zbăteam ca pasărea captivă
în fața cerurilor sigilate.

De-abia acum voi înțelege poate.

Tablou incolor

La marginea singurătății
minciuna
tămăduiește suferințele unui condor
cu bocancii și cuiele
în care s-a săvîrșit
un călător.

La marginea sterilității
inefabilul
Se oglindește în singura-i lacrimă –
POEZIA –
zeiță a pretutindenilor.

Iubindu-te

„Inima are rațiuni pe care rațiunea nu le
cunoaște" (PASCAL)

(Pentru BETTINA)

Nu, tu nu poți fi
ochi al florii de colț,
lăcrimînd într-un borcan prăfuit.

Nu, tu nu poți fi
redută a ingratitudinii,
din care se rostogolesc inimi –
victime într-un imperiu al confuziei.

Mărturisirea ta – un flaut
povestind unui suflet despre
tainele fericirii.
Îmbrățișarea ta – armură
a nemuririi unui cavaler singuratic.

Apropie-te, nimfă a necuceririlor albastre
Eu sînt un leneș înghițitor de gazele,
Augustul meu, mi-a zămislit
fericiri
pe tobogane capricioase
de pe care pornesc pretutindeni –
osîndă și încoronare a rătăcirilor.

Vino !
Tu devorezi prin absență.
Eu rămîn rege prin destin.

Vino !

Zeul nevolnic

Un zeu păcătuind în fața mea
prin existența lui plăpîndă
se-ascunde-n mine cum un hău de stea —
aceea luminînd în ceruri, blîndă.

E pingărit cu jalnica lui pingă
ca o înmormîntare-ndelungată
cît veșnicia; port în partea stîngă
iasma divină, steaua-nnegurată.

O, zeu nevolnic, trist și pieritor,
te-ai cuibărit în mine ca pasărea în zbor
și ca un reflector îți proiectezi spre mine
aureola ta de vină și rușine !...

Somnul

Mă ascund de voi
ghemuindu-mă
în somnul meu
de femeie singură, nefericită și rea.
Ochii îi închid și steaua mea
cade pentru o noapte —
adorm cu teama
de mine, cea de mîine.

Pentru cel ce n-a avut

Pentru cel ce n-a avut niciodată o casă
ajunge propriul trup și o umbră.
Asta înseamnă că soarele bate
deschizînd aerul pînă la el
și un fel de casă de lumină
purcede a-i clădi în jurul ființei
ca o aureolă caldă.
Asta înseamnă că Soarele Sorilor bate.

In umbra ca oglinda mă privesc trecînd
săracă, tristă, Ocrotită.

Imagine de toamnă

Funingini, pleava focului în aerul lipsit de
soare —
E toamnă, merg tăcută pe o cîmpie sură
In care mugurii enormi se scaldă-n vinătă
culoare
Iar mieii au crescut peste măsură.

Incepe-o eră putredă ce va dura o veșnicie —
Nimic nu se va mai sfîrși de-acum.
E toamnă. Cum aș fi bătrînă merg pe cîmpia
cenușie
Călcînd pe bătrînețe ca pe drum.

Mi-e sufletul uscat precum o iască
Și n-ar mai vrea vreo flacără să nască —
Măcar această bătrînețe rece
De n-ar mai trece. Toamna de n-ar trece...

delia dună

însingur, să-i cearnă lînă a sîngelui

cînd o va sfîrși, ființei să-i ceamă în liniște
apele-i fără durere
apele nesupusele orbilor
pe rotire de largă lînă a sîngelui
precum cupuirea de doamnă în ochiul cerești
scutura-se-vor înghețatelor buze despletitului
scutura-se-vor sunător pe roșul bizantin
pasăre-n strins rotitoare luminii de gene
răcoarete
pasăre cu buze-nghețate
în peștera-i cu sine înverzească-se

de legănare afund cerșind
gura-umbră, încrustare
gros din pămînt sînge al morților
împreunare
osane, osane
doamne
însingur, doamne
fă doamne
fără durere și lînă
a doua murire

Phythia inspirată, sub Delfi

în străfund-rotitorul ei fagure
cărnii-animal orologiu
e fragedă
delirînd sumbru

andreaua de aur înfiptă în sin
se riură o lumină

Tablou de toamnă

De-ai adormit, iubito, ridică-te din carte.
Cad stele, cad frunze în cete, ard piopii
departe.
Din miezul cald al pietrelor vine centaurul,
Inima mea în ritmul copitelor lui bate.
Deschide sufletul o veche libertate.
N-ai văzut turmele-i coborînd văile spre apeî
Acele turme înstelate
Din basm către tine murind adevărate.

Parcă nu m-aș fi născut

Albe zile pe străzile cît un strigăt uitat,
Nemișcata față a bătrînului după geam —
ca un portret pe glastră...
Aceasta e lumea în care te-am căutat.

Inelul soarelui scăpărînd pe un deget celest,
O umbră albă îmi pune pe față, un gest:
„Așteaptă, adormi de alb, s-adoarmă de alb
și mireasa din tine,
Natura, într-un bob de rouă, o să vă nască
Abia mîine !"

Ultima rugă

Rogu-te pe tine, suflete dorind
Afară să curgi ca din flori mirosul

Liber de mine, depărtîndu-te cîntînd,
În valea depărtării doar tu răsuflînd —

Lasă-mi pietrele podoabă, să rămîn un riu,
Mulțimi împreună cînd m-or bea să înviu

Spre cascadă cu Ofelia alunecînd
Alesul mire de apă să-i fiu.

La biserica ciobanului

Bucur

Iată-mă pe deal mai slab,
Ca un pom înțeles cu tăcerea și cărbunii
pămîntului,
Gîndind.

Pe splaiul Dîmboviței
V-am făcut fotografii, prieteni,
Mirodenii ale verii pentru cucernicia mea
Care nu v-a strîns mai strașnic
Cînd în spatele vostru se arătau noi priveliști,
Care nu m-a dus prin trenuri, prin aeroporturi
cu voi

Ziua își cufunda mijlocul în riu,
Trecea între noi, între vorbe,
Luna
Mai clar îl lăsa pe fiecare.
Deveneam solemni prin ereditate...

Drumul pînă în parc,
Autobuzul trecînd iar podul
Și eu care merg peste frunze
Ca și cum calc pe deasupra copacilor cu
vîntul.
Aș vorbi aici, între ramuri goale, cu voi, în
toamnă
Ciopotul bisericii își rupe bătaia în riu
Gîndul mi-l urcă în turlă și alte capete
mi-arată.
Gînd de vechi nume
N-am gîndit o legendă...
Aud împrejur oi
Împrejurul meu oi, albe oi

Iată-mă pe deal,
Prin voi, prieteni, dator și altora dorind pe
alții.

Textul poetic al lui Daniel Turcea (I)

Considerat din perspectiva unui discurs critic care își propune să dezvăluie însăși **gîndirea producătoare** a textului — un discurs critic care, supunîndu-se exigențelor voluptos-amare ale unui sui generis „discurs îndrăgostit", în sensul barthian al sintagmei, **fiind**, deci, un sui generis „discurs îndrăgostit", recunoaște, cum afirmă Roland Barthes în **„Fragmente dintr-un discurs amoros" (Secolul 20**, 248—50, 8—9—10, 1981, p. 214—215), ființa iubită, aici gîndirea producătoare a textului (Textul, de fapt), ca „atopos", adică, în esență, ca „inclasabilă", ca „incalificabilă", rămînind, astfel (ca, dealtfel, orice alt tip de discurs critic), **doar** propunere în sensul etimologic al termenului: **pro**-punere, adică punere-**înainte**, a ceea ce aici, datorită naturii lui „atopice", se retrage din ajungerea-la-el, se refuză acesteia — considerat, deci, din perspectiva acestui discurs critic, textul poetic al lui Daniel Turcea se dezvăluie, pe de o parte, ca produs al unei gîndiri de tip „delirant"-**a**-sociativ, iar pe de altă parte, ca produs al unei gîndiri de tip **di**-sociativ.

Să analizăm, acum, pe rînd, fiecare din aceste două ipostaze ale textului poetic al lui Daniel Turcea. Astfel, prima ipostază a acestui text poetic, deci, textul ca produs al unei gîndiri de tip „delirant"-**a**-sociativ, se constituie ca „spațiul" („non-euclidian") al unei tensionante „orgii" fastuoase a **a**-socierii, al unei tensionate „serbări dionisiace" a **a**-socierii, finalmente, al unui tensionant „delir" fastuos al **a**-socierii („delir" **a**-„gramatical"), desfășurat la micronivelul sintaxei imaginii poetice și la macronivelul sintaxei strofei (și, prin extensie generalizatoare, al sintaxei poemului):

„VIII

curgea o Europă în muzică / ploua / în Euclid grădină sub stele mari de crin / se depărtase ceata lui sir Gargantua / căzut în catedrală pe cînd mireasa lui / pleca-n nacela albă a celui mai străin / venit pe cai de fildeș sculptați cu mecanisme / un mandarin de ploaie cu armele-n declin / și desenînd pagode cuvintele pe masă / se rușina delfina sub stîlpii în grimasă / desigur Doña Alba e, n-ai să crezi, Toboso / și-acum poeții mauri se-aruncă-n tauri roșii / sub cer de har, naramzii
și cîmpuri de lalele, la Arles și stafii / Atenieni pe Sena. (...)" [din poemul **„Șansa inefabilă a renașterii florentine"** (volumul **„Entropia"**) din Daniel Turcea, **Epifania**, Cartea Românească, București, 1982, p. 24]

„III

e-n plexuri un fel de curara / un sex de otravă iubindu-ne-n singe / frumoasă petrecere în clopote / văii și amurg în amurg / crepuscule-n crepuscule / curg
un sacrificiu e-n pori în antene / continuu cineva aude sirene / pe orizontală vom pierde totdeauna Lorentz / frumoasele blues-uri pe fluviul Missouri / Vom uita încărcate pistoalele urii / dar cît de frumos ea poate iubi / și scări de sidef vor dansa aurii / batiscafe / femei lungi de opiu / cu solzii subțiri ocrotind morți fachiri / fulguiri case vii în Honkong în ceai / Harakiri / ofițerii de marină la chei de ulei / (cu moscheia algebrei în havuzuri infanți / ne cheamă spre cripte de voal)
pești electrici au plecat spre Transvaal / cu pînze țesute din splendide termite / dinamite scobite ne poartă elite / bărci alexandrine spre Țara de Foc / îmi sînteți invitații de-o seară / să bem de plăcerea sateliților Li / Tai Pe masă în casă în din afuzali / pe paturi tăiate în portocală / vom face orgii cu ziua egală." [din poemul **„Dezastre"** (volumul **„Entropia"**) din op. cit., p. 42—43]

„III

Neașteptat / își întoarse către tine fața de fosfor / Geometria / Scheletul de magneziu, cum arde cu flăcări marine /aberația aerului bolnav de irișI / ce modifică / depopulează proporțiile de autocontemplare / pod în arc peste țărmuri carnivore / perpendiculară / și visul / aur / inexistent în plumb / dar cu certitudinea / care rămîne pe degete / după ce ai atins pe întuneric un șarpe / sau o marmură caldă, șovăitoare / cu prospețimea unui cristal / în care pătrunzi odată cu muzica" [din poemul **„Geometria sau căutarea drumului"** (volumul **„Epifania"**) din op. cit., p. 80—81]

Să analizăm acum semnificația pe care o deține acest tensionant „delir" fastuos al **a**-socierii în cadrul fiecăruia din aceste două nivele sintactice. Astfel, la micronivelul sintaxei imaginii poetice, acest „delir" semnifică conexiunea tensionantă, în spiritul poeticii suprarealist-bretoniene a „arbitrarului" imaginii poetice, a „luminii imaginii" direct dependente de acest „arbitrar", semnifică, deci, conexiunea șocant-imprevizibilă, producătoare de manieră-suprarealistă „uimire", stupoare, unor termeni strident-heterogeni („**in**-compatibili") semantic prin raportare unul la altul. Pentru exemplificare, trimitem la imaginile poetice din versurile citate. În consecință, această conexiune tensionantă produce sintagme caracterizate printr-un coeficient ridicat de „arbitrar" (heterogeneitate) semantic, emanatoare ale unei intense, puternice „lumini a imaginii", sintagme care, datorită acestui coeficient ridicat de „arbitrar" (heterogeneitate) semantic, construiesc „o irealitate senzorială" (Hugo Friedrich, **Structura liricii moderne**, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969, p. 81—82, 214), în linii mari, în sensul „realizat" de Arthur Rimbaud și mai ales, de Saint-John Perse, „irealitate senzorială" ce nu are „realitate", ce nu ființează decît în orizontul unui text **auto**-referențial, text constituit de aceste sintagme, și care (sintagme), astfel, „subversează" referentul, deci, textul referențial (vezi imaginile poetice din versurile citate). Ceea ce definește acest text **auto**-referențial este faptul, datorat constituirii sale, sintetic spus, printr-o conexiune tensionantă, la modul „arbitrar" suprarealist-bretonian, a unor termeni strident-heterogeni („**in**-compatibili") semantic prin raportare unul la altul, conexiune, prin aceasta, producătoare a unor sintagme caracterizate printr-un coeficient ridicat de „arbitrar" (heterogeneitate) semantic, ceea ce definește, deci, acest text **auto**-referențial este faptul că el „subversează" la modul agresiv semnificatul, îl **su**(b)-pune la modul agresiv și deci, prin aceasta, el **ex**-pune, **des**-fășoară, la modul fastuos-jubilant, semnificantul. În sinteză, tensionantul „delir" fastuos al **a**-socierii semnifică, la acest micronivel al sintaxei imaginii poetice, conexiunea tensionantă, la modul „arbitrar" suprarealist-bretonian, unor termeni strident-heterogeni („**in**-compatibili") semantic prin raportare unul la altul, conexiune care produce sintagme caracterizate printr-un coeficient ridicat de „arbitrar" (heterogeneitate) semantic finalizat în faptul că aceste sintagme construiesc „o irealitate senzorială" ce nu ființează decît în orizontul textului **auto**-referențial constituit de ele, care **ex**-pune semnificantul, și că, astfel, ele „subversează" textul referențial. Încercînd acum să stabilim, pe baza „tabloului" expozitiv al acestei sinteze, „vectorul" acestui tensionant „delir" fastuos al **a**-socierii, observăm că, din acest „tablou", rezultă faptul că acest „vector" este constituit de **conexiunea** tensionantă, la modul „arbitrar" suprarealist-bretonian, unor termeni strident-heterogeni („**in**-compatibili") semantic prin raportare unul la altul, conexiune finalizată prin producerea unui text **auto**-referențial, **ex**-punător al semnificantului, rezultă, deci, faptul că acest „vector" fiind, cum am arătat mai înainte, „vectorul" unei tensionante **conexiuni auto**-referențiale **ex**-punătoare a semnificantului, este, de fapt, „vectorul" unei tensionante **Fuziuni auto**-referențiale **ex**-punătoare a semnificantului.

Gabriel Popescu

Alchimia existenței

Citesc pe ultima pagină a cărții lui Alexandru Paleologu, **Alchimia existenței**, aceste rînduri, cu o emoție ce nu mi-o pot ascunde : „Socotesc că dacă mor înainte de a mărturisi ce am văzut și cunoscut, nu mi-am făcut datoria. Sîntem ciliva supraviețuitori ai unei lumi dispărute și despre care testimoniile lucid-afective sînt puține. E vorba de reconstituirea și fixarea unor priveliști sociale, ceea ce aș numi autobiografia unei societăți, nu a unui individ. Portrete de oameni, întîmplări private și publice, momente de viață, locuri și oameni etc."

Nu știu dacă ele, parte dintr-un interviu, sînt cele mai potrivite pentru a începe articolul de față, ce se dorește și puțin omagial, dată fiind împlinirea, în aceste zile, de către autorul cărții sus-numite a **numai** treisprezece lustri de existență, contrazise, ei însăși, ca și rîndurile citate, de invincibila tinerețe spirituală a autorului lor, de colosala sa apetență vitală care îi scoate mereu înainte, în tot ceea ce face și gîndește, densul, nesubstituibilul „nivel omenesc" al vieții.

Acestea pentru unde vreau să ajung, sînt lucrurile : Alexandru Paleologu, ca și mulți dintre reprezentanții generației sale, din pomenirea și omagierea cărora își înculcă o nobilă datorie, reprezintă o lume ; o lume fondată pe un **stil**, pe o cultură, pe un „savoir-vivre", pe valori și exigențe anume care, astăzi, pe cît sînt de dificil de însușit, pe atît sînt de greu de întîlnit în ordinea curentă a existenței. Tot scrisul, întreg comportamentul lui Alexandru Paleologu „respiră" din plin această lume, lume în care spiritul se mișca mai în voie și mai asigurat, lume pe care nu știu cît trebuie s-o invidiem, dar față de care sîmt și cred că trebuie să avem unele „complexe". Nu „complexe" prostești, resentimentale sau inavuabile, ci de natura celor formative, stimulatorii, net creatoare. Fără un Paleologu și cîțiva alții, asemeni lui, fără „spiritul" pe care ei îl hipostaziază, cultura noastră de azi, în care domnia sa, din păcate, a sosit atît de tîrziu și atît de zbuciumat, mi s-ar părea infinit mai săracă, mai lipsită de adevărate repere.

A propos de această lume dispărută, al cărei „supraviețuitor" testimonial se consideră Alexandru Paleologu : domnia-sa mărturisește, în același interviu pomenit deja, proiectul de a scrie o carte despre „abisalul Caragiale". Tentație care — păstrînd proporțiile și cerîndu-mi scuze pentru comparație — m-a încercat și pe mine, împărțită însă cu una la fel de vie și justificabilă din punctul meu de vedere, de a vorbi de **farmecul** lumii lui Caragiale. Fiindcă, dincolo de sarabanda carnavalescă a universului caragialean, dincolo de cruzimea atroce ilustrată citeodată (mai ales în „Grand-Hôtel..."), cred că se poate decela acolo și un nucleu statornic de „la dolce vita", de amenități, cordialități, simpatii și prietenii în cel mai bun sens al termenilor ; pe scurt, un univers în care valorile umane există, chiar deviate adesea, un univers în care „timpul are răbdare" cu oamenii, spre deosebire de vremea noastră galopantă, dezlănțuită, indiferentă de cele mai multe ori, dacă nu chiar crudă, față de ființa umană, față de necesitățile și sentimentele ei stringente. Schimbînd ceea ce e de schimbat, o asemenea nostalgie recuperatoare mă încearcă și față de lumea amintită, de atîtea ori chiar repusă în prezent prin „stilul" ei, de către Paleologu.

Intreg repertoriul de teme al lui Alexandru Paleologu (imperativul artei și al libertății, umane și artistice, dragostea și „eternul feminin", moartea, prietenia, răspunderea civică etc.) ține de fapt de această umanitate, de acest „nivel omenesc al existenței" care trebuie salvate, cu orice preț și cu orice risc. La Paleologu nu există subiecte „mari" și subiecte „mici", lucruri abordabile mai mult sau mai puțin conjunctural, ci un tip paradigmatic de inteligență și sensibilitate, reprezentîndu-și tabloul lumii constituit din semnificații invariante unice. Parafrazînd o sintagmă a lui Camil Petrescu („conjunctul esenței în concret"), la care Paleologu dă semne indeniabile de a adera total, s-ar putea spune că pentru el lumea e un text concret unde poate fi citit și receptat alfabetul esențelor. Pe această linie e scrisă și cartea despre Sadoveanu. Orice împrejurare despre care se exprimă (carte, portret, fapt divers, secvență cinematografică) are posibilitatea de a se ridica la o semnificație totalizantă, după cum **totul** se reflectă în cea mai aparentă, umilă împrejurare. Explicația lucrurilor are la Paleologu o simplitate (deloc simplism) deconcertantă, pe care am întîlnit-o, în alt chip, dar cu aceeași semnificație și vigoare, în modul cum povestea Marin Preda. Lucrurile se **luminează** dintr-odată, cu evidența adevărurilor elementare. De aici „cruciada" împotriva prostiei și mediocrității, ca și a diferitelor lor forme de derobare, pe care Paleologu o întreprinde cu atîta acuitate în vremea noastră și pe care această ultimă carte a sa, ca tot ceea ce scrie, o ilustrează cu strălucire. Paleologu nu desparte apele pentru a găsi uscatul salvator, ci desparte, retranșează net prostia de inteligență, pentru a-i oferi acesteia din urmă atributele mîntuitoare. Se înțelege de la sine că nu e vorba de o inteligență uscată, abstractă, ci de o inteligență vie, aplicată la concret, de un instrument de o extremă suplețe, care, asemeni limbajului alchimic, nu se închide doar în sine, ci inițiază în legătură cu o concepție generală asupra realității. **Firescul**, chiar firescul șocant la prima vedere, pentru că deranjează și incrimînează comodităților și prejudecăților tocmai prin naturaleța emergentă a prezenței sale, e traiectoria pe care evoluează, în scris și comportamental, personalitatea — nu mă sfiesc s-o spun — fascinantă a lui Alexandru Paleologu.

Trei lucruri pe care Paleologu le spune în această carte foarte răspicat aș fi dorit, de asemeni, să le scriu. Mă consolez, aderînd totalmente la pozițiile sale. E mai întîi accepția pejorativă sau, oricum, diminuantă, pe care mulți o dau astăzi termenului de „impresionism", confundat deplin cu vaporozitatea și fragmentarismul liric al expresiei critice. Chiar Nicolae Manolescu, îndreptățit printre ultimii s-o facă, scria cam în doi peri, în legătură cu volumul **Calea de acces**, despre „impresionismul" criticii lui Lucian Raicu. Nu numai că eticheta, nuanțată, nu se potrivește deloc cu această critică foarte bine orientată și articulată spre un cert proiect uman, dar, cum afirmă și Paleologu : „Actul declanșator al demersului critic nu poate fi decît o impresie, adică, spre a-l parafraza pe Kant, o intuiție sintetică inițială... Asta revine la a afirma că nu există, nu a existat și nu va exista critic autentic non-impresionist. A repudia impresionismul înseamnă a repudia pur și simplu esența criticii". Bun ! A doua prejudecată privește ceea ce înțeleg, de asemenea, mulți, prin planul „metafizic" pe care trebuie să-l ilustreze un roman. Ceva, în genere, extrinsec, adăugat, eventual lipit, ca și cum ființa umană în sine, chiar și cea mai umilă, n-ar oferi atîtea oportunități de a răzbate spre nivele de meditație superioară. Ceea ce scrie Paleologu despre romanul lui Sorin Titel („Tocmai în această ridicare a anodinului, a gesturilor oarecari, la o strălucire unică, constă darul artistului de a releva miracolul existenței") e pe deplin lămuritor. Prejudecata aceasta, a „mizei mari", am întîlnit-o pusă față-n față și cu **Moromeții** lui Marin Preda, elogiat pentru stil, pentru scriitură, dar socotit minor pentru problematica redusă — Dumnezeule ! — la economic, recte la „fonciire". Dar cine n-a înțeles nu numai drama „umană" a lui Moromete, valorile pe care acesta le reprezintă și le apără, cu ghiarele și cu dinții, dar chiar scena „miraculoasă" a începerii secerișului, n-a înțeles nimic din roman. În fine, mi-aș fi dorit din toată inima să scriu acest pasaj din Paleologu : „Tradiționalismul, la noi ca și aiurea, nu poate fi înțeles numai ca folclor și valori rurale, oricît de prețioase și revelatorii sînt, indiscutabil, acestea. El are a-și revendica apartenența la cultura bizantină, slavonă, latină, cu opere mai mult decît notabile în arta medievală, în literatura teologică, juridică, sapiențială, istorică. El nu poate fi nici anti-european, nici anti-urban, decît negîndu-se pe sine".

Dar, de fapt, mi-aș dori, ca să fiu sincer, să rescriu **în spirit** întreaga carte a acestui autor ce-mi face cinstea de a mă socoti printre prietenii săi.

Dan Cristea

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XX

Element portretistic fundamental, valorificat în chip constant și într-o mare varietate de ipostaze pe întreg cuprinsul operei scriitorului, **privirea** reține deci atenția și din unghiul tangenței cu straneitatea efectelor psihico-afective pe care cei înzestrați cu un asemenea „dar" le exercită asupra „victimelor" ce le ies în cale. Fluidul magic-„vrăjitoresc" al privirii își exercită însă prerogativele nu numai pe terenul sublim-poetic, rezervat încintătoarelor și teribilelor descumpăniri erotice, precum în **Fîntîna dintre plopi.** Există în opera de nuvelist și povestitor a lui Sadoveanu locuri în care elementul în cauză deschide căi de acces în zonele și mai adînci ale sufletului, constituindu-se în resort ce declanșează obsedante și insondabile dileme de conștiință. În astfel de împrejurări, privirea „emițătorului", grație necruțătoarei ei adîncimi și irezistibilului ei „magnetism", devine oglinda de o claritate halucinantă în care „victima" își „vede" propria ființă lăuntrică, relevată în tot ceea ce aceasta pare că are ascuns, indescifrabil. Starea de inconfort existențial a „victimei" este totală și, ca atare, sentimentul de vinovăție tragică își spune cuvîntul decisiv. Căzut în capcana culpabilității, eroul devine, totodată, victima „vedeniilor" pe care cele „citite" în privirea necruțătoare a „emițătorului" le zămislesc cu obstinată generozitate. Așa se face că, potențînd analiticul, magicul tinde chiar la întruchipări narative mai mult sau mai puțin pregnante din punctul de vedere al aderenței la fantastic. Dar, întrucît fenomenul are un statut prin definiție subiacent, mai mult decît oricînd, el trebuie înțeles ca un **mijloc** și nicidecum ca un **scop** ; ceea ce ne determină a-i aprecia conținutul în funcție de contextul tematico-problematic căruia îi aparține.

Dintre exemplele în măsură a ilustra o atare formă de contaminare magic-fantastică a analizei moral-psihologice ne limităm la cele oferite de povestirea **Ochii** (vol. **Dumbrava minunată)** și de nuvela **Ochi de urs** (1938). Că tînărul bărbat din povestirea **Ochii** duce de mulți ani povara unei întîmplări ce-i apasă conștiința în chip obsedant, fără ca totuși, obiectiv vorbind, să-i fie îndeajuns de clar în ce anume constă vinovăția lui, ne dăm seama de la bun început. Neputînd ieși nicidecum dintr-o atare dilemă văzînd raportul dintre vinovăția reală și ceea ce ține de complicarea lucrurilor prin „literaturizare" („Probabil că sînt mai mult o victimă a literaturii de Crăciun decît a realităților ; fapt e însă că sufăr și sînt o victimă"), eroul este constrîns a se detașa mereu de contextul existenței prezente și a trăi sub imperiul întîmplării de mult petrecută. Prilej de voie bună pentru cei din jur, în ce-l privește, sărbătoarea Crăciunului nu-i prieste deloc. Peste voința și dorința lui, amintirea dramaticei întîmplări este declanșată chiar de elementele ce contribuie la atmosfera sărbătorească de acum („Se întîmplă ca ziua de azi să fie o aniversare, ziua întîi a sărbătorilor, și să fie afară, ca și atuncea, o vreme aspră și dușmănoasă"). La originea irepresibilei neliniști de care eroul este continuu asaltat se află tulburătoarea confuzie dintre factorul realist și cel (să-i spunem astfel) ocult, care concură la edificarea epică a întîmplării. Firește, dat fiind contextul căruia îi aparține („Eu mă aflam — la 1916, în vremea războiului și-a retragerii — la Podul Iloaiei, într-un fel de birou de triaj" etc.), la care se adaugă starea de spirit specială a eroului („Nici eu, sublocotenent tînăr, nici maiorul, rezervist cărunt, nu ne vehiseam încă bine în fire. Eram încă tulburați de întîmplări năprasnice".), nici cel dintîi factor nu beneficiază de un statut întru totul normal. Faptul atrage după sine crearea celui mai fertil „mediu" capabil să favorizeze subminarea logicii realului de către amintitul factor „ocult". Întîmplarea face ca purtătorul acestui gen de „mesaj" să fie un copil rătăcit pe drumurile războiului în căutarea tatălui său, militar aflat după unele indicii între ostașii întorși din bătălia pierdută și de a căror „triere" se ocupă tînărul locotenent. Reușind să ajungă în biroul sublocotenentului numai el știe cum („Atunci văzui lîngă ușă un copil. Parcă izvorise din pămînt. C-o clipă înainte nu era acolo"), băiatul impresionează atît prin dramatismul situației cît și prin neobișnuita capacitate de atracție a privirii : „Era un copil slăbuț și palid de doisprezece ori treisprezece ani. Nasu-i puțin pălit în sus era roș de frig. Avea o expresie extraordinară în ochii mari și negri înfloriți cu gene bogate. Cu ochii aceia de femeie mă privi încrezător, se apropie și-mi întinse hîrtia, apoi se trase îndărăt, își șterse nasul cu mîneca redingotei, și așteptă". Întreg șirul de momente ce compun dialogul dintre cele două personaje stă sub semnul insidioasei fascinații pe care privirea băiatului o exercita asupra locotenentului, deși, pe de altă parte, acesta din urmă se afla literalmente la capătul puterilor ; de-abia reușește să se mențină treaz și să reacționeze cît de cît apropiat de firesc :

„— Aicea, la Podul Iloaiei ? Soldatul Neculai Corban, de la 15 Războieni ? Nu mi se pare să-mi fi venit înainte un soldat cu acest nume.

— Trebuie să fi venit, domnule ofițer, stărui copilul.

— Nu cred. Mi-aș aduce aminte.

Eram plictisit și morocănos în ziua aceea de sărbătoare, în care superiorul meu se grăbise a pleca la o petrecere cu sarmale și vin de Uricani, lăsîndu-mă singur cu nefericirile și suferințele pribegilor. Totuși, copilul mă privea cu ochii lui frumoși și mari și sta în fața-mi așa de hotărît și de curagios încît avui o clipă de reculegere și făcui o sforțare".

Anormalitatea intrinsecă a contextului general însă nu poate să nu-și arate efectele și de data aceasta. Neglijînd sau uitînd că tatăl băiatului este **căprarul** Neculai Corban și nu **soldatul** Neculai Corban, sublocotenentul face eroarea de a-l trimite pe protejatul său la Iași și nu la Pașcani, unde de fapt tatăl lui plecase. În ordinea strictei cauzalități, sursa dramei de conștiință a cărei victimă este sublocotenentul aici se află : „Un fapt îmi apărea vădit ; copilul acela cu ochi stăruitori trecuse pe lîngă tată-său. Îl căuta, c-un eroism mai mare decît e-n firea oamenilor, de săptămîni lungi și trudnice. Și ajunsese în fața mea, de fapt îl găsise, căci n-aveam decît să controlez un registru și să n-am o incredere stupidă în memoria mea și a miliținanului meu. Și din pricina mea copilul și omul se despărțiseră. Înțelesei și mai mult : că se despărțiseră poate pentru totdeauna." Ideea este însă alta : conștiința vinovăției evasiinvoluntare se dizolvă în apele tulburi ale suferinței cosmărești. Din privirea băiatului — chiar și după dispoziția lui — emană atîta nevinovată mustrare, încît sublocotenentul își pierde puterea de a judeca la rece întîmplarea și, astfel, de a evalua cît mai exact propria-i vinovăție. Totul evoluează în direcția amplificărilor obsesive catastrofice, punctul final constituindu-l chinul localizat în lumea visului halucinant: „Într-o noapte oarecare după asta, a doua noapte, ori a treia — bine nu-mi aduc aminte — am avut un vis impresionant. Într-un peisagiu de iarnă se făcea o apă mare înghețată. Dintre copiii nedesluși care se arătau înainte-mi pe acea ghiață, unul mă privi într-un chip cunoscut ; nu pot preciza cum, dar într-un chip cunoscut ; și-apoi se cufundă într-o copcă a gheții. Îi dispăru capul, apoi trupul ; i se zbătură și dispărură și picioarele. Și-i urmăream mai mult în închipuire umbra ca un pajanjen, pe sub ghiața ondulînd tot mai rar, tot mai rar, însă necontenit și fără istovire. M-am trezit înăbușindu-mă și asudat rece, dezvelit pînă la coate. Ș-auzii semnalul cel străin, în stînga, deasupra inimii. Și amintirea ochilor stăruitori și-a faptului meu stătu în mine, ca și cum lovitura i-ar fi anunțat intrarea. Visul acela l-am avut din nou, exact la fel, în alte nopți. Și citeodată, cînd nu m-aștept, ciocănițurile sună și străinul intră în mine — dîndu-mi senzația aceea de prăbușire stupidă într-o primejdie".

Este una din cele mai semnificative tentative de acest gen de pe cuprinsul „prozei scurte" a lui Sadoveanu.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

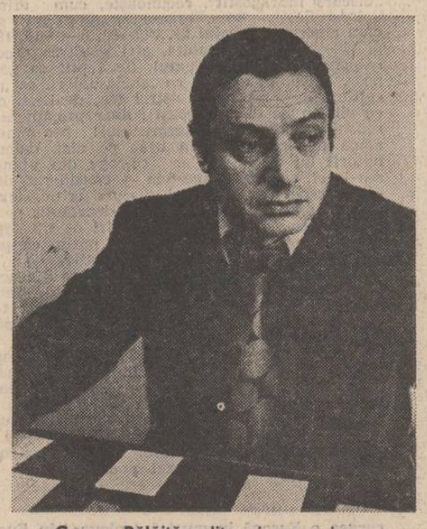

George Bălăiță, editor și romancier

Poetul Nicolae Dragoș la întîlnire cu primăvara

Cella Delavrancea și Dumitru Radu Popescu : dialog între generații

PRIVIREA LUI ORFEU

Dor de Eleusis

Pagini din opera tipografului Lavrentie de la Plumbuita, 1582

astfel că dubla natură a lucrurilor — una aparentă, sensibilă, și alta ascunsă, inteligibilă, așa cum o vedea Socrate în clipa cînd, bîndu-și cupa vrăjită, și-a părăsit discipolii luînd drumul Cîmpiilor Elizee, clipă unică, invocată cu aceste cuvinte în spiritul hierofantului : lebăda cu glasul dulce însă / zboară vai de pe genunchii apelor — face ca lumina, ziua, nu numai să se unească, dar să se și despartă de întuneric, de noapte, încît cea care îți vorbea din camera de alături, din lumea subpămînteană, unde s-a rătăcit pentru totdeauna Euridice, avea dreptate să-ți reproșeze că, în loc de **carpe diem,** nu ai spus **carpe noctem** — cele două forme **in actu** și **in potența** (Aristotel) ale existenței (Cărții) cu ultima pagină ruptă : cine știe **ce** anume și **cît** se scrie pe această pagină, tărîm al misterului, țara enigmei pe al cărei sol se înalță copacul gigantic al lui Nabucodonosor cel din somn, amintire tulburătoare cu sensul dispărut la lumina zilei, în starea de veghe : Mă uitam, și iată că în mijlocul pămîntului era un copac foarte înalt. Copacul acesta s-a făcut mare și puternic, vîrful lui se înălța pînă la ceruri, și se vedea de la marginile întregului pămînt. Frunza lui era frumoasă, și avea roade multe ; în el se găsea hrană pentru toți ; fiarele cîmpului se adăposteau sub umbra lui, păsările cerului își făceau cuibul în ramurile lui, și orice făptură vie se hrănea din el.

Chemat să dezlege misterul nocturn, să interpreteze, să scoată la suprafață semnificațiile și simbolurile ascunse în formele concrete, aparente ale visului regal, hermeneutul Daniel va pune accentul pe destinul antropomorfic și istoric al copacului, ca echivalent proiectiv al lui Nabucodonosor însuși, sortit dezastrului, dar și mîntuirii, cum nu se va mai întîmpla în cazul fiului desfrînat al acestuia, Balthazar, care, în plină orgie, își vede sfîrșitul citit în inscripția **mane thekel phares** — inscripție fatidică, tradusă de același Daniel : numărat, cîntărit, împărțit ! Cu atît mai mult* a putut să te tulbure viziunea pomului ca **axis (imago ?) mundi** într-o cu totul altă direcție și alt sens, diametral opus fabulei, narațiunii care se desfășoară în timp, care-și sună clopoțeii, verigile lanțurilor clipă de clipă, verigă după verigă și picătură de sînge după altă picătură de sînge, mărturie sfîntă a trecerii noastre prin lume ; un copac a cărui semnificație depășește lumea sensibilă a devenirii heracliteene în timp și se orientează către o finalitate transcendentă, suficientă sieși, cum ar fi putut-o vedea și Socrate în lumea inteligibilă : Mi se părea că stau cu ochii închiși la rădăcina unui pom crescut pe o colină paradisiacă și, cu toate că adormisem de mult sau murisem, îi vedeam frunzele albastre mișcîndu-se și le ascultam murmurul, șoapta plină de împăcată adorație. Kirie eleison, dona pacem nobis — Kirie eleison, dona pacem nobis... În reveria extatică a acelei dimineți eu știam că pomul e metamorfoza pasiunii mele pure care-mi supraviețuise, iar frunzele sale albastre, toate cuvintele fericite pe care le-am scris vreodată... sensul dominant al murmurului ca un cîntec de leagăn pe care-l deslușeam din mișcarea ușoară, surizătoare a coroanei albastre... starea mea de abandon — în somn sau în moarte — un abandon extatic aceea din tabloul lui da Vinci, **Madona cu pruncul** — (...și un copil aproape conștient / va suge întîia melancolie cu ochii la cer).

Cei doi arbori invocați aici ca cele două fețe ale timpului, două brațe ale aceluiași trunchi cu rădăcinile înfipte în pămîntul magic de la Eleusis, ascultă de starea sufletească a Demetrei, zeița agriculturii care-și iubea atît de mult fiica răpită de Pluto încît jumătate de an — cît Persephone locuia în infern — anotimpul rece, friguros, nu ? — nu vedeai nici fructe, nici flori, cealaltă jumătate, în schimb, răsunînd de bucuria germinației, nașterii și renașterii lumii vegetale, ca model și prag liminar al celorlalte forme pe scara evoluției. Desigur, mitul este și stadiul primitiv al gîndirii umane, dar el poate fi considerat și ca un rezultat, ca o finalitate, ca o gîndire pietrificată, structură succedanee, ulterioară procesului, experienței noastre istorice. Copacul visat de Nabucodonosor — și în care Daniel hermeneutul vede măreția și decăderea regelui — cu frunze, fructe, și păsări, și fiare, ni se dezvăluie ca realitatea multiplă, în continuă mișcare și transformare de sine a lumii sensibile, fața care ride a Demetrei, anotimpul rodului și elanurilor vitale, iar celălalt, plin de cuvinte — frunzele și fructele abstracte ale gîndirii — fața care plînge a zeiței. Acest pom abstract, (în măsura în care el nu mai există **în actu** ci **în potentia,** nu ne mai apare ca formă concretă, relevată în terminațiile și finitudinea ei, ci numai ca tensiune către un enigmatic altceva), se obtine prin analogie cu încercarea nereușită a zeiței de a-l purifica prin foc pe copilul Triptolem, viitorul rege eleusin, și de a-l face astfel nemuritor : ceea ce nu mai are nici o determinație, limită negatoare, ceea ce nu ne mai apare ca actual, se bucură de o permanentă energie potențială, adică se actualizează la infinit. Evident că înțelepciunea acestei plante este de natură statică, eleată, profund contemplativă avînd oroare de zbuciumul tulburător de linii, de mișcarea a cărei esență este negația — un pas îl neagă pe cel dinaintea lui, o clipă care trece pe cea anterioară ei — iar existența nu poate fi negație, neant, ci afirmație, prezență ; trestia gînditoare a lui Pascal nu iese din sfera acestei semnificații a refuzului unui destin ambulatoriu supus iluziei tiranice a lui **panta rhei** fără nici un reper fix în mișcarea universală. Doar Pomul în iarna cugetării, dezgolit de accidente, proiecție a lumii sensibile în lumea inteligibilă mai poate vorbi despre monotonia unui destin : ca un sărut palid / pe gura timpului / da da așa te vei stinge / da da așa te vei stinge / acum privește lacul e luna decembrie / o lacrimă glorioasă va trebui / să cadă la rădăcina acestui pom / eliberat de frunze / ți-aduci aminte era o biserică / fericită pe colina paradisiacă / și tu un înger de zăpadă / coborînd în noapte acolo te așteptam / am întins brațele în desert / oglinda acestui lac mai păstrează / frigul unui cînt de sirenă / înălțai o rugă pentru fericirea mea / acum se aude numai furia / zăpezilor cu strigăte impersonale / uimit privesc pomul acesta îngropat / în colina paradisiacă.

Dan Laurențiu

Altunde

Urmare din pag. a 4-a

Nichita Stănescu ne vorbește de anamneza dureroasă, pe care atingerea unei clipe înalt privilegiate, de neuitat dar și de nereamintit, care i-ar fi putut fi fatală în ordinea vital-pămîntească, a putut-o cîndva declanșa :

...Se arăta fulgerător o lume / mai repede chiar decît timpul literei A. / Eu știam atît : că ea există, / deși văzul dinapoia frunzelor nici n-o vedea. / Recădeam în starea de om / atît de iute că mă loveam / de propriul meu trup, cu durere, / mirîndu-mă foarte că-l am... // Astfel mă încordam să-mi aduc aminte / lumea pe care am înțeles-o fulgerător / și care m-a pedepsit zvîrlindu-mă-n trupul / acesta, lent vorbitor // Dar nu-mi puteam aminti nimic. / Doar atît — că am atins / pe Altceva, pe Altcineva, pe Altunde, / care, știindu-mă, m-a respins".

Te-a respins și te-a silit să mai arzi necruțător, pînă la capăt, pentru că ne trebuiai, Nichita Stănescu, pentru că încă nu ne puteai părăsi, pentru că poezia noastră avea nevoie de tine.

Un personaj pretext

Jurnalul de la Păltiniș nu este o „scriere" neașteptată pentru cine privește cu un ochi nepărtinitor activitatea lui Gabriel Liiceanu.

O primă întrebare pe care ne-o punem este următoarea : avem aici un Noica după Noica sau un Noica după Gabi (discipolul lui Noica) ? A doua : dacă Noica poate fi povestit sau nu ? Ce crede C. Noica despre „discipolul" său este o problemă particulară a lui Noica. Pînă la un punct.

„Jurnalul", scrie „discipolul", încearcă să anuleze „caracterul oarecum clandestin al faptelor de viață și, tinzînd să le introducă într-o conștiință și memorie colective, el are năzuința secretă de a le mîntui de însemnele lor fatal subiective, trecătoare și, pentru ceilalți, neinteresante. Pentru ca relația mea cu Noica să devină mai mult decît un fapt de viață, este nevoie, în primul rînd, ca ea să avanseze în zona exemplară și obiectivă a spiritului, deci să intre în spațiul privilegiat al relației dintre piesă și spectator." (p. 160). Jurnalistul caută să definească specificul paginilor sale : „există (în ele — n.n.) o dublă mișcare : pietatea care este o formă a supunerii fără condiții și care deplasează accentele de pe tine pe celălalt, se retrage treptat, făcînd loc unei căutări care reorientează întregul scenariu și transformă imitația și admirația într-o *diversiune* menită să ducă la instaurarea *unui eu nou.* Acest orgoliu, păgîn și modern deopotrivă, generează un tip de mister în care eul primitor nu se livrează decît în vederea găsirii sale". (Ibid. p.p. 160—161).

Relația lui G.L. cu C.N. nu se înscrie decît în categoria faptelor subiective. Ca să nu spun mai mult. „Discipolul" îl trage de urechi pe „dascăl" pentru că refuză să intre în „corul" pestrit pe care scenaristul caută să-l înghebeze. Iată ce scrie acesta : „La cine se gîndește oare N. cînd cade în metafizica ciobănașului și a „arcului carpatic", care, Doamne, dincolo de geschmacklos-ul ei, nu ar fi cu nimic vinovată, de nu s-ar recunoaște acolo, ca într-o pocită oglindire, mințile înfierbîntate sau cinice ale zbierătorilor de profesie ? Ce stranie și, pentru el, compromițătoare întîlnire". La cine se gîndește Noica ? La cei care nu umblă după modele universaliste de import, la cei care gîndesc cu propriul lor cap universalul în devenire. Zbierătorii de profesie se află în altă parte. Dar asta este o altă problemă.

Ce ne propune G.L.? Un Noica confecționat după tiparele unui dogmatism drapat într-un refuz absolut al tradiției românești, într-un refuz izvorît dintr-o intoleranță agresivă. El pornește de la false contradicții pentru a se putea situa pe sine cu aviditate actoricească într-o lumină cît mai favorabilă. Ce rămîne din Noica „Dar pentru noi, N. va trebui să rămînă mereu altceva : îndemnul și știința de a face un simplu și tăcut pas în lumină". (p. 162). Pentru care „noi" această „moștenire" prin amputare, prin refuz orb ?

Dar nu pe Noica îl respinge G.L., ci gîndirea dialectică românească, filosofia românească în ceea ce are ea mai specific. Respingerea lui Noica este numai un pretext. Nu cu zbierătorii de profesie s-a întîlnit Noica. El s-a despărțit de zbierătorii de profesie care au căutat să-l sechestreze.

O contradicție rezolvată de cultura română îi apare lui G.L. ca nerezolvabilă din poziția naționalului. El crede că a porni de la național, de la particular spre universal este o cale închisă. De prisos să spunem că dialectica materialistă a adus soluții de principiu acestei probleme cu multiple semnificații. Nu intenționăm să-i dăm lecții de dialectică materialistă, de epistemologie dialectică și nici să-i amintim contribuțiile românești ale ultimelor două decenii. El ar fi putut afla, dacă ar fi fost animat de un spirit obiectiv, că există și altă dialectică decît cea a manualelor proaste după care a învățat. Și ar fi putut, dacă ar fi gîndit, să afle și alte fețe ale dialecticii. Nimeni nu l-ar fi împiedecat s-o facă.

Dar G.L. operează cu false dihotomii și cu false soluții. Încheind „Jurnalul de la Păltinis", el ne propune un Noica pe care nu-l aflăm în lucrările acestea, ci în „mintea înfierbîntată" a lui G.L. Minte înfierbîntată poate de valorile „universale și occidentale" ale culturii, valori pe care le opune valorilor naționale care nu sunt universale pentru că nu sunt, după el, nu-i așa, occidentale. De unde identitatea dintre universal și occidental, (= european) de vreme ce se refuză regionalului rolul în constituirea universalității valorilor ?

Noica este pus sub semnul unei tensiuni nerezolvate : idiomatic și universal. După ce s-a inventat tensiunea s-a trecut la „dovedirea" ei. Să vedem dacă „dovedirea" merge. Se afirmă existența unei opoziții absolute în creația lui Noica : „Noica a încercat să evite această tensiune, afirmînd că important este să lucrezi în și pentru cultura română cu mijloacele și valorile culturii universale (făcute într-o cultură fără granițe și fără patrii — n.n.). Nu este mai puțin adevărat că cele două laturi au rămas într-o *stranie* (s.n.) exterioritate, lucrările rînduindu-se în două orizonturi distincte și autonome : de o parte lucrări de istoria filosofiei europene (deci naționale, dar, refuzînd sau necunoscînd tensiunea național-universal sunt totuși universale — n.n.), de metafizică, hermeneutică și logică, care vădesc un adevărat cult pentru filosofia elină și filosofia clasică germană *(Comentarii la dialogurile platoniciene, Concepte deschise la Descartes, Leibniz și Kant, Comentarii la „Fenomenologia spiritului" a lui Hegel, Despărțirea de Goethe, Șase maladii ale spiritului contemporan, Tratat despre ființă, Fals tratat de logică);* pe de altă parte, lucrări ancorate în exclusivitate în fenomenul autohton și avînd toate în titlu cuvîntul „românesc" : *Rostirea filosofică românească, Creație și frumos în rostirea românească, Sentimentul românesc al ființei, Spiritul românesc în cumpătul veacului, Eminescu sau omul deplin al culturii românești"* (p. 231). Ceea ce trebuie respins de la bun început este caracterul arbitrar al fixării laturilor operei lui Noica. Odată respinsă această împărțire, cade și acuzația de „stranie exterioritate" în care acestea s-ar afla. „Devenirea întru ființă" pornește de la românescul *intru,* iar „Spiritul românesc în cumpătul veacului" nu știm unde se află ca s-o putem clasifica. Admițînd opoziția în operă G.L. crede că poate să-l împingă pe Noica, de fapt pe toți cei care pornesc de la dialectica reală *național-universal* (pe cei din România numai) în afara universalului, deci într-un regional. Și în ridicol, zice jurnalistul. Asta cînd pornești de la sentimentul românesc numai. Dar G.L. nu este consecvent și cade în ridicol atunci cînd admite un regional din care exclude regionalul românesc. El se întreabă dacă poate filosofa coborînd „pînă într-atît în regional, încît să vorbească de la nivelul și în numele spiritului unei națiî ?" Falsă problemă. Filosofia a vorbit și în numele unor clase, cu atît mai mult a putut vorbi în numele spiritului națiilor. Ce rost ar mai avea să vorbim de istoria filosofiei românești, dacă am respinge aceasta spiritului națiilor. Nu face parte filosofia din cultura specifică, ireductibilă a spiritualității unui popor, nu comunică ea cu toate celelalte valori, nu spiritualitatea popoarelor este cea în care se nasc valorile ?

Unde sunt create valorile universale ale culturii „occidentale" dacă nu în cadrele spiritualității specifice; engleză, greacă, romană, italiană, franceză, germană, românească etc.? Dar se poate vorbi de valori universale excluzînd întreaga gîndire orientală ? Filosofia adevărată nu a coborît în național, ci s-a ridicat de la el la autenticul universal, l-a făurit din substanța sa vie. Așa s-au petrecut lucrurile cu modernii Lucian Blaga, Mircea Florian, D. D. Roșca, Athanase Joja ș.a. Nu refuzul tradiției i-a făcut moderni ci continuarea ei creatoare, deschiderea ei prin forțele propriei sale dialectici. Universalul nu-i un dat, ci un permanent construit din dialectica spiritualității istorice a națiilor.

Filosofia nu-i un exercițiu asupra unui universal în sine și invariabil, ci o faptă de asumare a individualului și particularului și a degajării universalului conținut în ele. Un universal în afara naționalului este o abstracție în care se prezintă, deghizat, anumite spiritualități naționale drept canoane absolute.

Relației dintre universal și național i-au acordat o atenție specială marii noștri filosofi ai culturii. Concluzia lor a fost opera lor : ridicarea naționalului la universal. Amintim doar poziția lui Lucian Blaga și pe cea a lui G. Călinescu. Dar Liiceanu nu găsește decît cuvinte minimalizatoare pentru cei doi. În cazul lui Blaga, se spune despre una din lucrările de referință ale acestuia că este o lucrare „obosită", iar despre Călinescu, prin gura lui Noica, dacă folosirea ghilimelelor este luată în serios, că „ne apare mare prin carențele celorlalte domenii". Și asta la numai puțin timp după reeditarea monumentalei „Istorii"....

O ALTĂ PROBLEMĂ FALS PUSĂ : REVENDICAREA LUI C. NOICA.

G. L. pornește de la o altă falsă dihotomie : poziție culturalistă și poziție autohtonistă. Autorul, desigur, face parte din adepții poziției culturaliste. Așa crede scenaristul. Dar cum poate fi vorba de astfel de poziții? Dacă ar fi fost consecvent, ar fi trebuit să spună : poziții naționale și poziții neromânești (europene, cum îi place să spună în altă parte, occidentale, vestice). Respinge el total autohtonul? Nu! Numai pozițiile autohtoniste românești, poziții pe care s-au situat toți creatorii autentici ai valorilor românești. Dar să-l lăsăm *s*-o spună chiar autorul : „În mod paradoxal, tocmai el, care ne-a certat pentru superficialitate și ne-trebnicie, a generat teme la îndemîna oricui și, în mod obiectiv, s-a plasat în situația de a putea fi invocat (mai la vale a spus că a coborît, că *s*-a întîlnit cu autohtoniștii — n.n.) de toți aceia care flecăreau apăsînd pe o coardă facilă și cu un sunet bine verificat. Această revendicare a lui Noica din două direcții, a dat naștere unei situații confuze, pe care Noica însuși a alimentat-o și în care, Dumnezeu știe de ce, *s*-a complăcut cu o iresponsabilă grație". Trăgînd un fals semnal de alarmă, el continuă : „Pentru cei care vin după noi, pentru cei care ridică astăzi capul în cultură, această situație confuză nu poate avea decît efecte nefaste. Citi vor regăsi filonul cultural autentic oferit nouă în stare pură, în această mică bătălie culturală în care unii îl invocă de pe poziții culturaliste, alții de pe poziții autohtoniste, iar alții, exasperați de primii și de ultimii deopotrivă, îl combat și detestă de pe încă alte poziții?" (p. 138). Acuzația la adresa lui Noica este nelntemeiată. În primul rînd, filonul cultural autentic a fost pus principial în valoare de orientarea declanșată de istoricul Congres al IX-lea al P.C.R. Să reamintim aici că spiritul revoluționar, dialectic al acestui congres a pus problema regîndirii valorilor naționale dintr-o perspectivă autentic dialectică. Valorilor naționale, ostracizate în numele unui universalism abstract sau conjunctural, li *s*-a descoperit autentica deschidere, deci universalitatea autentică. Însuși Noica a putut da cele mai multe și mai de seamă lucrări ale sale integrîndu-se în acest proces de creație și de înnoire. Noica se înscrie ca un dialectician în istoria filosofiei noastre mai ales prin contribuțiile postbelice. Studiul atent al lucrărilor sale va arăta contribuția sa la acest efort de gîndire. Dar G. L., în dorința de a ieși cît mai în față, scoate cultura română din cultura Europei. Unuia care spune că ar trebui să se simtă „astăzi trădați de el" (de Noica — n.n.) : „Trădați pentru că el *s*-a grăbit să întrupeze în regional un efort de universalizare (europenizare) culturală care la noi nu a fost niciodată dus pînă la capăt ci doar reluat, ca un blestem, mereu de la început. Noi (= antiautohtoniștii, culturalii, europeni, agenții sincronismului în căutare de calapoade culturale exterioare — n.n.) eram încă așezați pe această orbită cînd am fost surprinși de ceea ce ni se părea a fi un pașoptism anacronic. Cînd nu putem afla ce e cu noi decît făcînd pînă la capăt ocolul prin cultura bimilenară a Europei, Noica a început să vorbească despre „sentimentul românesc al ființei" și despre „spiritul românesc în cumpătul vremii", după ce, prin Eminescu sau Goethe, propusese oricărui *tînăr cultural* un model de universalitate și de meditație în absolut" (o.p. 137—138). „Discioolul", grăbit, nu a avut tăria să-și urmeze *Dascălul* pornind de la un model de universalitate și de meditație în relativ. România, după apostolul meditației în relativ, nu face parte din Europa, iar cultura ei nu este bimilenară. Ce vor zice istoricii de această problemă?

Se apără Noica de acuzațiile pe care i le aduce „discipolul" său. Nu ar fi fost nevoie. Lucrările scrise vorbesc prin ele însele. Dar Noica confecționat de G. L. găsește cu cale să spună ceva. Poate că suficient pentru cine gîndește cu capul lui. Însă G. L. nu este convins, el dorind scenaristic să vadă doar opoziții absolute. Puțin din dialectica lui Noica reușește să scape prin grațiile în care l-a prins G. L. Noica cere ca punctul său de contact cu „autohtoniștii" să nu fie căutat în latura de ridicol a problemei. „Cînd m-am aplecat asupra românescului, am făcut-o, cred, exasperat de zeflemeaua lui Caragiale. Nu poți să iei totul în zeflemea. Românescul nu se rezolvă numai în balcanism și în degringoladă parlamentară. Există momente ale seriozității peste care nu poți trece ușor, numai pentru că au sfîrșit lamentabil în demagogia urmașilor. Nu îmi este rușine să spun că mi-a plăcut la Paul Anghel efortul de a circumscrie, prin episodul '77 un moment al seriozității". (p. 138).

G. L. nu s-a dus la Păltiniș pentru Noica, ci pentru a se putea substitui lui Noica, gloriei de care acesta se bucură. O glorie inventată de G. L. Noica și Liiceanu se află la poli opuși : primul meditează și se comportă filosofic (am în vedere scrierile sale), iar al doilea nefilosofic. Unul este dialectician (unul dintre ei), celălalt... I-a scăpat lui Liiceanu, pînă acum, lecția pe care ar fi putut-o învăța de la Noica, și nu numai de la el : lecția dialecticii. S-ar fi justificat atunci relația dintre dascăl și discipol. O asemenea relație nu este prezentă aici.

„Jurnalul de la Păltiniș" nu reușește să ne dea o imagine adecvată a gîndirii filosofice românești, ci una deformată. Și aceasta datorită faptului că autorul ocolește cultura bimilenară a României, făcînd „ocolul prin cultura bimilenară a Europei".

Personajul pretext (Noica)? O caricatură. Putea fi altfel?

Ion Stroe

P.S. : Un critic îmi spunea că el nu pe Liiceanu îl critică pentru cele afirmate în „Jurnalul de la Păltiniș", ci pe C. Noica. Motivul : C. Noica a citit și aprobat cele care i se pun în gură. I-am replicat : Nu Noica a scris „jurnalul" în cauză, ci G. L. așa că pe el trebuie să-l judecăm. Chiar dacă am admite că Noica a citit și a fost de acord cu publicarea „jurnalului", tot nu am avea dreptul să-l implicăm într-o „scriere" pe care nu și-a pus numele și în care, pe deasupra, este și denigrat. Dreptul de a decide îi aparține lui Noica numai asupra scrierilor sale. Trucul ghilimelelor nu-l salvează pe G. L. de subiectivism în prezentarea concepției lui Noica, ci, dimpotrivă, ni-l arată în plin egocentrism. Calea spre gîndirea lui Noica nu trece pe la Păltiniș, ci prin scrierile lui. Trecînd prin Păltiniș nu facem decît să ne înfundăm în anecdotic și în accidentalități. Calea adevărată este calea conceptului în puritatea lui dialectică. Din respect pentru cititori, Noica ar putea să-și facă publică poziția față de acest „jurnal". Poate că abia atunci am afla dacă s-a petrecut ceva semnificativ la Păltiniș. Că acolo a avut loc o întîlnire între dascăl și discipol nu ne-a convins „jurnalul". Dacă îl vedem pe dascălul potențial, nu-l vedem în schimb pe discipolul real sau realizîndu-se. Prin urmare, Noica ne-ar putea spune ce crede despre un discipol care-i separă și-și opune scrierile, pentru a face tabula rasa din cele mai realizate lucrări. În „jurnal" este strecurată o acuzație perfidă : „Noica ne-a trădat". Acuzația este pusă în gura unui anonim. G. L. aduce „probe" în favoarea acuzației : a încercat să facă metafizică din perspectivă românească (a pornit de la metafizica ciobănașului). Grupul lui G. L. îl credea pe Noica pus să facă metafizică din perspectivă „occidentală" și cînd a constatat că acesta le refuză perspectiva s-a produs acuzația : „Noica ne-a trădat". Prin urmare, actul trădării s-a produs atunci cînd C. Noica a început să scrie despre gîndirea românească, despre posibilitățile ei metafizice. G.L. îi vorbește lui Noica de la înălțime. La o analiză mai atentă, se poate vedea că G.L. vrea să-i fie el dascăl lui C. Noica. El îl prețuiește pe Noica cel care dă lecții de greacă cu cinci lei ora și care îndreaptă traducerile celor care traducînd se cred creatori. Dacă Noica a dat ceva durabil în filosofie, atunci, fără a exagera, tocmai lucrările scrise din perspectivă românească reprezintă contribuția lui. Ce reprezintă lucrările dinainte ? Schițe pentru lucrările pe care G.L. le respinge ca acte de „trădare". Trădarea cui ? Dar lucrările de tinerețe ne apar ca schițe numai dacă le privim din perspectiva lucrărilor apărute în ultimele două decenii. Nu vedem o opoziție între lucrările de tinerețe și cea de maturitate ci o continuitate. Ratiunea dialectică este cea care dă unitate gîndirii sale. Saltul calitativ în gîndirea lui Noica este marcat de lucrările scrise din perspectivă românească, iar „Devenirea întru ființă" se înalță ca un pisc nu numai în concepția sa filosofică, ci și în filosofia românească. Nu ca un pisc într-un deșert și nici singurul.

31 MARTIE 1984

L 10

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

II

CORNELIU ANCA : Deși sînteți „membru al cenaclului literar **Liviu Rebreanu**, avînd mai multe poezii publicate în diferite ziare și reviste", prin prezenta vă înaintăm răspunsul „8 Martie" prea-i în voce de toast și tam-tam. Trimiteți-ne vreo zece poezii, să vă spunem dacă aveți ceva talent.

MIHAI PĂLTINEANU : 1. — Sub titlul fiecărei poeme atîrnați explicații ca acestea : **Foc nestins :** „Numai prin propria ardere poți cuceri viața și nemurirea", **Cu harul :** „Puterea de-a surprinde marile înțelesuri ale lumii și vieții, este cel mai de preț dar al destinului" ; **Procesul de creație :** „În clipe de adînci meditații, se pot întrezări adevăruri eterne", **Sentimentul vieții :** „Cine nu mai trăiește sentimentul vieții este pierdut pentru umanitate" ș.a.

1. Spuneți-ne și nouă cum ați ajuns la aceste profunde panseuri, să nu murim ca niște oropsiți ai vieții. 2. — Vă sîntem recunoscători pentru bizara întreprindere de-a vă comenta singur și explica două dintre „poeme" : **„Urmează-ți tainica chemare"** și **Poemul vieții,** dar nu ne-a folosit la nimic. 3. — De-acum încolo poeziile să le scrieți cu dreapta, iar comentariile cu stînga, sau viceversa. Nu chinuiți o singură mînă.

FLORICA ARION : Fiind **Prima poezie,** reținem pentru umorul cel fără de voie, care i-ar fi făcut o bucurie și regretatului actor, pe care-l omagiați : **„Există un personaj pe nume Sucă / Ce de o vreme stă și se usucă / Deoarece bunul său părinte / Odihnește azi printre morminte,** etc. Propunerea ca **„Un condei mai omenos / Să se gîndească să-l înfieze / Să se ocupe să-l distreze / Să-l aducă iar pe scenă / Fără nici un pic de jenă"**, eu mă jenez s-o transmit cuiva. De ne trimiteți versuri, nu mai puneți în plic nici o carte poștală. Abonați-vă la **Luceafărul** și cercetați **Poșta redacției.**

GEORGE VĂLEANU : Cu o **Toamnă** nu se face poezie.

GEORGE GRIGORAȘ : Tot ce-i mai rău în versificația ocazională, ați colectat dv. în patru poezii. Acest vers parcă v-ar mai ușura păcatele : **„Din marmora de grine, statui sculptează vara".** Citiți poezia din cărțile bune, nu vă lăsați păcălit de arta declamației în rime.

STARCU DAN : Reținem din **Poemul luminii : „Împrăștiind splendoarea nuanțelor de fond / Din infinit creează chipul unui rond / Din întuneric ea deschise (drum) de spații / / Și despicînd neantu-n triunghiulare rații / Are de cleștar ce leagă timp de timp / Suflarea și neființa-i pot oare să i-o simt ? / Suflare a materiei, respiră prin neant, / În urma ei rămîne timpul mereu vacant"** — pentru oarece vuiet de mare clopot, însă monastirea-i foarte departe... Din **Nestatornicie : „De ce te scuturi tu în vînt / Floare de păpădie / Asemeni unui tainic gînd / De dor adînc, de nostalgie ? / De ce te lași dusă de ei / Floare de păpădie ? / Se schimbă vîntul și-al tău țel / Spre zări te poartă, și e lin / Floare de păpădie / Durerea să i-o faci senin / Floare de păpădie".** Simbolul v-a reușit, și are bocet, însă munca pe text vă așteaptă cu-al său bici de foc. Vă dorim durere rodnică.

PALIEVICI DORINA : Cum să vă opriți? Continuați și trimiteți-ne, neapărat pe hîrtie albă, dactilografiate. Coala roz ne-a obosit ochii fără de nici un folos. Reținem din **Vrem Pace : „Privesc ades pierdut în noapte / Luceafărul rătăcitor / Mă-ntreb : e fericit acolo / Cînd stelele sclipesc și mor ?"**, mai mult de-o speranță și împotrivire la hîrtia roz.

GHEORGHE DRAGOTĂ : Scrieți mai citeț, că-i păcat de munca dumneavoastră, din care spicuim : **Rest : „Și pocnesc secundele și prenasc / Sufletele / ca lemnele în foc / Și nici o licărire nu-mi arată / Dacă voi mai fi ce-am fost / Și nici pămîntul nu va ști / Cum va mucegăi / Speranțele / Oase am fost înhumați / Pentru totdeauna..."** Rămîne să trimiteți, cum ziceam.

FLORIAN POPA : Reținem din **O mină gingașă : „Ce turn ne-nvins e trandafirul / Cu armura lui din ghimpi turnată / Dar ce folos, că-i fringe firul / O mină gingașă, de fată / Ce trandafir fără pereche / Am fost și eu în lume-odată / Și-acum m-a zmuls din slava veche / O mină gingașă de fată".** Și nouă ne plac romanțele, cînd cuvîntul umblă cu bun simț. Tot așa **Sintem : „Sintem o pulbere poposită pe-o stîncă / Ce o conduce spre adîncime vîntul / O clipă sîntem sudați de colos / O clipă sîntem însuși colosul / Și sîntem suflați în genune. / Iată, acvila timpului / S-a prăbușit ca o umbră pe stîncă / Gata să zboare din nou mai departe / De m-aș putea prinde de uriașa-i Aripă / Cînd va țîșni / Să zbor în Veșnicie".** Însă pînă la vîntul turbat, țineți-vă bine, citiți și iar citiți, și mai dați pe la noi în plicuri scrise citeț.

GRIGORE ȚUNDREA : Domnule inginer, în poezia **Gingaș ghiocel** se află această drăgălașă topircenie : **„A trecut o boare-n pripă / Dis-de dimineață / Și-a atins cu-a sa aripă / Somnoroasa-ți față."** S-auzim de bine !

GHEORGHIAN ION : Citiți poezie dimineața, poezia la prînz, poezie la amiază, poezie seara și înainte de-a adormi, iarăși citiți poezie. Timpul ce v-a rămas, să-l scrieți. În **Din iubire** ziceți : **„Îmi aduc aminte / Că te-ai născut din strugurii copți" ; În Drepți,** iarăși ziceți : **„Stați drepți / Ca niște trestii pe cer".** De-aceea, ascultați-mi sfatul.

G. APOSTOL : Aproape o sută de pagini, din care am ales cu greu acestea : **„Sloiuri de gheață curg pe riu la vale / Puținele petice de zăpadă pe pămînt se topesc / Vîntul vuiește printre cheile Coziei, a jale /... Ramurile de viță de vie / Par sinistre cu frunzele de culoare cărămizie... Pe-ntinsa tundră pustie / Zace o piatră grea, de mormînt".** Precum și : **„Sub streșini țurțuri pling / Eu is sechestrat azi în casă / Un vînt primăvăratic adie ca un fulg / Iar mugurii pe ramuri încep să iasă / Sub streșini țurțuri-mi pling / Singurătatea ce tomnatic m-apasă / Cu ochi de mort privesc peste cîmp."** etc. În **Sanatoriu,** această parte de-un oarecare interes : **„E frig și plouă / Stropi reci se zbat pe geam / De-afară sanatoriul pare pustiu / Înlăuntru, mogîldețe de bătrîni și tineri au ațipit / Nori negri ca și corbii / Văzduhul vor să-nghită / Azurul e sinistru / Și camera-i sinistră / Într-un colț un biet bătrîn / Focu-n vatră lin mocnește / Este singur și-i străin"** etc.

Trimiteți, dar nu mai mult de zece pagini.

TIMAR TITUS : Un lung pustiu de cuvinte, praf și pulbere din care alegem **Sărutul : „Buze dulci / pe care n-are nici un sens să le simbolizăm / ochii minunați / migdalați / Mîini albe cu degete lungi / mîngîie clapele unui pian, / pași se aud îndepărtîndu-se".** Și **Dor : „În privirea mea / un dor nemărginit / de trandafiri / de iarba cît casa / în mine un du-te vino / necontenit / peste cîmpuri / peste pădurile de brazi / și peste rîuri : / pentru mine / o singură clipă posibilă / aceea a reîntoarcerii / acolo la capătul timpului".** Rău faceți că nu credeți mai mult în metaforă, și-n... simbolizare.

MARIELA ROTARU : Fata tatii, de împărat și năzdrăvană, ei sînt niște găgăuți : nu le da crezare. Iar adulții, cu zicerea lor, că nu țin de foame poemele, să afle ce ne-ai scris nouă și precum zici : **„Că poezia nu este un taxi pentru viață sau o instituție de caritate. Mai curînd de claritate !"**

Eu sînt Ion Gheorghe și te sărut pe fruntea de sub care au ieșit asemenea gînduri. Reproduc aici, în transcriere cu bare, două poezii, celorlalte căutîndu-le spațiu de tipar larg. Din **Poem despre mama : „Unde să-mi pun timpla ? Pleacă prin sîngele lucrurilor / închise pe marginea tăcerii... / Mă cheamă mama, / că-i e atît de frig / lîngă hainele casei / Această sită prin care aud / plînsul rădăcinilor, / rupe legile jocului... Împrumutați-mi un cîntec / să-l leg pe elanța cuvintelor ! Poate mama îl găsește, deschizînd"** Și partea ultimă : **„Prin nopțile mamei — de păsări / Gînguresc nestingerile / timpul meu / Singura recunoastere / E strigătul sub iedera / legilor de miazăzi / . . . / Un nou curcubeu / Mama în cercul fîntînilor — stoarsă de apă / să mergem pe cer"** etc. Deci bine-ai venit !

THESPIS CONSTANTIN : Puneți, naibii, căciulile pe ă și pe î, precum și punctele pe i și, sub toate cele, virgulițele, altfel nici noi n-o să ne mai scoatem căciula către paginile dv. Si-o să iasă trăznaia de mai jos : **„Numai de sarbatori : În fiecare fereastra de bloc / vad o insula pustie / în care locatarul / își așteapta / obisnuitul / sfîrșit / de saptamina. Fiecare dintre noi avem o insula din asta / și numai de sarbatori / dacă sîntem buni / înotatori / facem o vizita pe / insula vecinului / sa pustiim în doi... / e mai nepustiu"** Pe altele citeva, am muncit noi pentru dv. precum vedeți în **Antologia Poștei.** Nu primim cu săru' mina !

CONSTANȚIN MITRĂ : Reținem fragmente din **Poetul și rugămințile făuritorului de temple.**

Mariela Rotaru

Fapt

Versul meu
este o închipuire
a sunetului,
este promisiunea
salciei către riu...
Cu zimbetul următor
mai petrec o piatră
mai vindec o plecare...
Versul meu
față-n față cu viața
un copac
retezat de frunze.

Stolul de lumină

Copilăria
e o întîmplare de muguri
suspinînd în rouă,
e călușul de foc
alergînd vremăria
de fluturi și ploi...
Copilăria
e brațul primăverii
înfrunzind în mîinile mamei,
e clopotul de taină
chemînd la chei timpul...
Copilăria
este starea de neliniște
din sufletul acestui poem.

Limba română

În ceasul de roată
al pămîntului,
brazdă și scriptură
e LIMBA ROMÂNĂ.
Vamă și înainte,
ursire și de departe,
curcubeu și dincolo,
torța aceasta rotunjită-n
slujire de neam,
prin cîte-am fost,
mai sîntem și-o să fim
e mersul, merindea
și mai firea.

Zodia îngerului

Lui Nichita STĂNESCU

Am auzit peste tîrziu
despre un înger
sub care „singurătatea
semnase cu toate
punctele cardinale"
iubirea zvîcnind încă
tremura sub prietenii
de-aproape, nu se știe
dacă-i scăpase aripa
și lovea un gong
văruit de pămînt...
Cîntase din lacrimă
— spune povestea —
și ostenise îngerul
de prea trup.

Poem

Bate la ușă
un copac înflorit,
îi deschid cu îmnul
și încăperea de fructe roșii...
Cine n-a lepădat, măcar o dată
sunetul din frunze,
nu știe că undeva
lîngă cuvinte,
nedospit la geamurile cerului
poetul e un rege de iarbă
încoltind peste ploi...
Nu știe că în locul somnului
cresc mări și patrule
de păsări.
Așa m-am trezit că scrisoarea
de rouă
o citiseră macii
și nopțile miroseau
a duminici nuntite.

Ediția a X-a a „Poesiilor", tipărită în anul 1907

Constantin Thespis

Agita molem

Tulbură nepăsarea din mine...
Și scoate-mă din
preadevremea-mi intrare
în anotimpul oboșitilor
somnind cu obezii copaci
de-atita vară.
Tulbură nepăsarea din mine...
și spune-mi că
viața împuținează viața
și
fă-mă să trăiesc.

Trebuia...

Trebuia doar atît
să-ntorci partea lină și
veselă a sferei
și-mi vedeai chipul negru
îngropat în pămînt.
Niciodată nu se spune
ultimul vers.

Întreaga singurătate

Cînd plec de acasă
Închid cu două chei,
Cînd sînt acasă
îmi mai pun și alte
lacăte la ușă,
pentru a-mi păstra mai pură
și mai întreagă
singurătatea.

Să mai cer ?

Culorile-mi sînt stinse
și suave
dureri ale vederii,
Vreau să mai cer doi ochi
să-i pun acolo
unde se termină ai mei.
Fulgerele cui indică drumul?
De moarte nu se uită
niciodată ?

Etica războaielor

Urmare din pag. 1

numeroase și, în chip paradoxal dar semnificativ, ele nu încarcă nicicum conștiința agresorilor. Dimpotrivă, ei se mîndresc cu faptul că au știut să-și surprindă adversarul.

Acum două secole asemenea procedee erau taxate ca dovezi de necinste și sălbăticie. În lumina normelor de etică a războiului. Pentru că a fost o vreme cînd toate raporturile umane, inclusiv cele violente, erau guvernate de reguli, de o etică.

Oamenii cu scaun la cap n-au aprobat niciodată soluționarea violentă a diferendelor dintre popoare, considerînd că resursele de raționalitate și bun simț sînt suficiente pentru hotăriri care să evite ucideri în masă, distrugeri și valuri de ură greu de remediat. Dar, alături de apelurile făcătorilor de pace, s-a constituit și teoria „războiului drept", pe care au invocat-o cu aceeași tenacitate beligeranții din toate timpurile fiecare parte susținînd cu tărie că ea are dreptate. Deosebirea dintre beligeranții de ieri și cei de astăzi este numai că altădată se mai credea în dreptate și că luptătorii acceptau să se supună unor norme. Fiind azi atît de convinși de superioritatea noastră pe toate planurile față de înaintașii noștri, este nevoie, firește, de exemple. Să le luăm dintr-o epocă de mare civilizație a continentului nostru, din evul mediu.

Luptele erau guvernate pe atunci de reguli precise. Confruntarea nu era înțeleasă între cel puternic și cel slab, ci între părți convinse, fiecare, de dreptatea cauzei sale, cu forțe egale, cu egală știință de a-și mînui armele. În aceste condiții victoria nu era atribuită forței ci dreptății. Este principiul însuși al duelului, la care nu puteau participa decît adversari de aceeași tărie și experiență, cu aceleași arme (ne-au rămas expresiile „cu arme egale", „cu arme inegale" : le păstrăm din duelul medieval ?). Așadar, pentru un luptător al acelor vremuri, confruntarea cu un adversar mai slab sau dezarmat era dezonorantă. În 1192, în timpul bătăliei de la Jaffa, Malik al-Adif, fratele sultanului Saladin, văzînd că regele cruciat al Angliei, Richard Inimă de leu, luptă pe un cal obosit, a făcut gestul cavaleresc, firesc pe atunci : prin mulțimea combatanților el a deschis drum, ca să trimită dușmanului său doi armăsari de rasă „căci nu se cuvenea — scria cronicarul franc Ambroise — ca regele să lupte pe jos". După bătălie, Richard, bolnav la Jaffa, primea de la Saladin pere, piersici și șerbeturi frapate în panere cu zăpadă din Munții Liban și Hermon, după cum ne informează cronicarul arab Beha al-Din.

Era interzis, pe atunci, să profiți de avantajul puterii. Lupta trebuia să fie dreaptă. Intîlnirea dintre boierul Buzescu și hanul tătar relatată de cronici și de legendele noastre populare a fost, la începutul secolului XVII, reală. Romanul lui Gilbert Keith Chesterton, „The Ball and the Cross" este construit pe această idee a luptei cinstite, a duelului. „Pravila lui Matei Barasab" („Îndreptarea legii", Tîrgoviște, 1652) condamnă lupta inegală : „Un om de va fi încins cu armă și de va da cuiva o palmă numai, atunci ucide-l-va de tot cel cu palma și nu se va certa". Așadar, nu te puteai atinge de un dușman neînarmat. Aceeași lege românească prevedea ca atunci cînd un vrăjmaș biruit se va întîmpla „să cază jos la pămînt și de-l va vătăma (dușmanul lui) acolo jos la pămînt, fiind căzut, atunci se va certa de la judecătoriu după vătămarea ce va fi făcut." Nu putea fi atacat un adversar doborît. Dar, deopotrivă, „cînd se va prileji de va fi un cocon mic și slab și va veni asupra lui vreun bărbat mare și mai tare, la toate puterile, decît acela, atunci este volnic să se bată cel mai mic cu cel mai slab cu mai mari arme". Cel slab avea dreptul la arme mai bune decît cel tare. Lege medievală !

Principiul confruntării egale, al luptei cinstite, a dus încă din 1139 (Conciliul de la Lateran) la condamnarea armelor care ucid de la distanță. Încă din secolul X arbaleta se impusese prin precizie, prin forța de lovire a săgeții la mai mare depărtare decît arcul și prin securitatea oferită trăgătorului. Acest precursor al armelor de foc a fost considerat însă, neloial : luptătorii trebuiau, în evul mediu, să se înfrunte față către față, nu de la mari distanțe sau ascunși după metereze. Condamnarea arbaletei n-a oprit însă, acum opt veacuri și jumătate, răspîndirea ei, ca și, mai tîrziu, a tunurilor, puștilor, gazelor asfixiante sau a bombelor atomice.

Exemple de cavalerism avem, însă, și mai aproape de noi. Unul de acum jumătate de secol ni-l povestește Antoine de Saint-Exupéry în cartea lui **Pămîntul oamenilor.** În timpul luptelor franco-arabe din Rif (Maroc, 1921—1926) comandantul unui post avansat primise parlamentari arabi. „Și se bea ceaiul, după cuviință, cînd izbucniră împușcături. Triburile din munțele de răsărit atacau postul. Căpitanului care-și îndemna oaspeții să plece, parlamentarii îi răspunseră : Azi sîntem oaspeții tăi. Allah nu îngăduie să te părăsim... Se alăturară deci francezilor, salvară postul, urcînd apoi în cuibul lor de vulturi.

Dar în ajunul zilei în care la rîndul lor se pregăteau să-i atace pe francezi, au trimis soli căpitanului :

— Alaltăieri seara te-am ajutat...
— Așa e...
— Am tras pentru tine trei sute de cartușe...
— E adevărat.
— Drept ar fi să ni le dai înapoi.

Și căpitanul, mare senior, nu poate exploata un avantaj de care profitase prin noblețea lor. El le restituie cartușele care vor fi folosite contra lui".

Cea mai monstruoasă asociere a creațiilor umane a fost aceea dintre știință, tehnologie și „arta" războiului. Această nefericită cooperare a distrus ceea ce se mai păstra, pînă nu de mult, dintr-un sistem de norme capabil cel puțin să reducă, în imposibilitatea de a înlătura cu totul, consecințele nefaste ale războaielor. Știința și tehnologia inconștient puse în slujba distrugerii au reușit să dea curaj și loc în jocul de-a moartea și celor cărora etica altor epoci le interzicea lupta : slăbănogii, nebunii, lașii. Astăzi, și ei pot lupta, lovind de la distanță, ascunși după gard, cu o forță datorată nu curajului, nu convingerii în dreptate sau în idealul unei cauze înalte, ci puterii banilor, care le pun la dispoziție tehnologia savanților, eficiența industriei de război, serviciile traficanților de arme și arta de a ucide a mercenarilor.

Se împlinesc în curînd trei ani de cînd o inițiativă românească a convocat la București reuniunea internațională cu tema : „Oamenii de știință și Pacea". Participant la lucrările ei, am auzit acolo numeroase rapoarte și intervenții în care savanți de renume mondial s-au pronunțat pentru reintroducerea criteriilor morale în știință și tehnologie. Au loc pretutindeni în lume colocvii de istorie a armatei, a războaielor, a artei militare. Pe cînd o dezbatere despre războaie și etică ? În lupta pentru dezarmare, pentru instaurarea treptată a unor raporturi de pace între statele lumii, îndreptarea reflecției către deteriorarea eticii războiului poate marca un punct. De pildă : superioritatea morală a luptătorilor de acum două veacuri față de cei ce nu ar ezita azi să distrugă lumea.

Cercul literar-artistic „Nichita Stănescu" afiliat cenaclului medicilor „Vasile Voiculescu", și-a inaugurat activitatea în cadrul Spitalului de boli infecțioase dr. Victor Babeș. Cu această ocazie au fost citite versuri omagiale de către Victor Vulcan, Călin Butoianu, Ion Moisa, Claudia Ilie, Mirela Voiculescu și George Dinizvor.

Programul muzical a fost susținut de Lucia Ilie, Eleonora Vasiliu, Mirela Voiculescu, iar programul umoristic de Elena Zamfirescu. Au fost expuse și picturi semnate de Ica Dobrovicescu, Netty Florescu, Constantin Ștefan, Nicolae Schiopu și Anca Varga.

Au participat conf. dr. Dumitru Dona, secretar cu propaganda din partea Comitetului de partid Sănătatea, Safciu Elena din partea Consiliului Sindicatelor Sanitare, pictorul Traian Brădeanu, cîntărețul Nicolae Florei și alți invitați.

CUMPĂNĂ

Ion Mircea

dintr-un poet gingaș și abulic a devenit ceea ce era : un mare poet care știe să-și reteze versul cu putere și finețe. Ion Mircea este un geamgiu cu mîinile pline de diamante, vede geamul pretutindeni și rotunjește ferestre. (Copacul cu 10 000 de imagini, Ed. C.R. 1984).

Cînd trece prin umbra lui Nichita Stănescu textul lui Ion Mircea se altoiește brusc iar noi gustăm, vrînd-nevrînd, fructe din grădina maestrului : „Cum e în anul morții cuvîntul / sînt de tăcere apăsat / cum e singele-n călciiul vulnerabil / al grecului visat. / / Pe cerul gurii tale mă visam / aromat și blînd atîrnînd / cu capul în jos / și din mărul paradisiac mușcînd. / / De pe o suprafață concavă / a soarelui din gînd / atîrnînd în univers / cu capul în jos și plîngînd."

La Ion Mircea metafora este concrescută, ea conține propria sa istorie care o revelează : „imaginează-ți pielea unei tobe îngăduindu-i soarelui să o străbată / prin foștii ochi ai animalului".

Nu banalitățile filozofice („căci nu viețuiesc secunde în care să nu existe o față secretă a lucrurilor"), nu parafraza ușurică („Veniți / a înflorit privighetoarea și iliacul cîntă"), nu trucul ieftin, bucuros de glorie recentă („Ce adolescență sîngeroasă ! / — pauză — / / Ce zăpăciți mai eram ! / — pauză —") mă entuziasmează la acest poet ci tendința spre mari unități ale discursului, singura capabilă să croiască o mitologie secretă. Nu întîmplător, în asemenea texte, accentul nu mai cade pe sucirea și răsucirea sintaxei (acțiunea există dar fără stridențe), pe încordarea semantică în spații mici, de multe ori crispată și artificială ; forma se interiorizează și devine forță : „Pe cînd la tine am ajuns întotdeauna în amurg / dacă ne luăm după amănuntul că întotdeauna după aceea se lăsa întunericul / și urmau secundele în care prin tine absolut transparent înapoiam / ceea ce mi-a fost dăruit demult în diminețile speciei". Poezia știe că nu poate lua totul dacă nu ajunge la fruntariile epicii : „Iubito poate tu 8 brațe ai / 800 ochi fizionomia ta-i Tibetul / și un păr lung precum Ecuatorul porți. / Dar eu păstrez doar forma ta de astăzi / iar prisosința am uitat-o". Pentru poezie, prisosința e narație dar nu se poate limita dacă mai înainte nu cuprinde. Iată o „definiție" a imperfecțiunii apocaliptice a subiectului : „Pe vremea culesului de pietre prețioase / pe cînd pur și simplu carnea-mi strălucea pe oase // gîndeam / gîtuit de fericire și spaimă // cum una singură din genele astronomului / poate întuneca Pleiadele". Avem multă poezie bună dar puțini poeți mari. Unul dintre cei puțini este Ion Mircea.

George Alboiu

«Lașitiera» de argint

Urmare din pag. a 6-a

teri să creadă în ceea ce pînă atunci îl făcuse să-și simtă privirea îndrăzneață și șira spinării dreaptă ! Dacă pînă mai ieri i-ar fi spus cineva că starea în care se găsea se numea de fapt derută, nehotărîre — și asta din cauza unor presiuni continue ! —, ar fi sărit la el și l-ar fi luat de piepți. Acum însă... Da, acum îi era teamă că pe însul acela n-ar mai fi avut puteri decît să-l privească clipind des și încurcat, fără să-i spună nimic, poate doar, însă asta în gînd, numai în gînd, un : „Du-te-n mă-ta !. Ai dreptate, dar du-te-n mă-ta și lasă-mă-n pace că m-am săturat să tot demonstrez ba unuia, ba altuia, că doi și cu doi fac patru ! Fac de-acum și eu cum mi se cere, cum mi se impune de către cei cu studiile făcute la seral ori între două concedii ! Nu e oare mai comod și liniștitor să procedez așa, din moment ce tocmai asta mi se cere, disciplină, nu responsabilitate și competență ?!"

Cînd ajunsese la vorbele acestea nu bănuise că ocazia în care avea, fie să le pronunțe într-adevăr, fie să le strivească nemulțumit și înjosit între măsele, adică să se poarte astfel încît să nici nu se poată presupune că-i trecuseră prin cap, era atît de aproape de el.

Totul se întîmplă deoarece îl văzuse prea tîrziu. Se desprinsese din meditațiile sale greu, și cu regrete, fiindcă introspecția aceasta îi adusese totuși unele clarificări, iar imaginea din fața ochilor, datorită faptului că lumina acestora fusese întoarsă spre interior, spre ceea ce nu-și găsea rezolvarea dorită, se convertise într-o percepție capabilă să-i declanșeze o reacție doar după trecerea cîtorva momente bune.

În prima clipă voise să se ridice și să plece ca și cum nu l-ar fi observat. Nu avu însă răgazul necesar, Petrovici era lîngă el. Și, arătînd cu bărbia unul din cele trei locuri libere, îl se adresă, întrebîndu-l :

— Ocupat ?

Octavian Modrea puse mîna pe cele două pachete, pe cel de chibrite și pe cel de țigări, așezate unul peste celălalt cu grija cu care își păstra ordinea pe birou, punîndu-și, pe neașteptate, o întrebare surprinzătoare pentru el însuși : „...Să-i spun oare vorbele acelea de dinainte ?..."

— Tovarășe Modrea, insistă celălalt netulburat de tăcerea care se prelungea, e vreun loc liber la masa dumneavoastră ?

De data asta ridică fruntea spre el, în fine. Totuși răspunsul întîrzie. Cam atît cît e necesar răspîndirii aburilor dintr-o oală minune în care apa fierbe în clocot.

— Da. Pentru un fost coleg de școală, este ! Însă nu vei obține nimic !

Petrovici Vlad își trase scaunul, se așeză, aranjîndu-și îndelung haina, pantalonii, pentru a sta cît mai comod.

— Atunci vom vorbi de șansa ta !

— ...Aștept s-o precizezi.

— Așa, pe scurt, am putea spune în felul următor : ai șansa înecatului !

Modrea îl fixă rece, încruntat, ceea ce se părea că celuilalt îi procura o satisfacție aparte.

— Vrei să spui odată ce mama dracului înțelegi tu prin șansa asta a înecatului ?!

— Să fii scos din apă și băgat în pămînt !

● **MULȚIMEA** de manuscrise aramee excavate în cercetările arheologice din ultimul timp a fost recent îmbogățită de un papirus descoperit la Wadi Murabaat, printre alte documente depuse acolo la începutul celui de al optulea deceniu, din secolul I e.n. Este vorba de actul de divorț al unui cetățean din Massada, care acordă deplină libertate soției sale, conform unei proceduri juridice extrem de bine codificată. Documentul este destul de bine păstrat, evidențiind puține particularități ale acestei limbi, una dintre cele mai răspîndite în antichitatea orientului anterior, avînd o mare eleganță și expresivitate. De asemenea, papirusul de la Wadi Murabaat este important din punct de vedere istoric, fiindcă atestă rigoarea socială și caracterul bine reglementat al raporturilor matrimoniale, într-o perioadă agitată, cu instituții supuse prăbușirilor de tot felul. **Guet**-ul din Massada este un document unic în felul său, bucurîndu-se de toată atenția specialiștilor în limbă aramee.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (LVII)

„Oul funambul"

Contagiunea lui Virgil Tănase la maladia diversionistă avu loc, prin urmare, iute și hotărît ; dealtfel omul era pregătit de mai înainte pentru așa ceva și nu aștepta decît un semn. „Scriitorul" fără operă, care scria încă din România în franțuzește, nu găsi nimic mai bun de făcut decît să repete ca o caterincă ceea ce îi șopteau colegii „parizieni" la ureche. Elogia, bineînțeles, umorul și întrebat de cineva cum ar gîndi un spectacol după „Căsătoria" lui Gogol, omul răspundea următoarele : „Trebuie să începem prin a ride, pînă cînd ne îndoim de seriozitatea lumii, pînă cînd încrederea noastră în lume se risipește (...). Poate că e uneori deajuns să regăsim acel rîs sănătos care redă naturii drepturile dintîi și mătură tot ceea ce este sofisticat". [1]) Curată declarație în spiritul „Europei libere" ! Găsești aici tot ce vrei : deriziunea împinsă pînă la negativism și distrucție, „umorul", „îndoiala" necartezianâ (așa cum o prelucrează „noua dreaptă"), anti-culturalul (căci prin „sofisticat" Virgil Tănase ar fi voit să spună „cultural"). Las deoparte gustul pentru primitiv și grosier, pentru carnavalescul bufon, care la ora aceea făcuse oarecare vogă la Paris : omul se altniase la o modă așa-zis intelectuală însă mai înainte de aceasta la diversiune. Propozițiunile dictate nu se rezumau la atît, Virgil Tănase începu să aibă și opinii despre literatură : Marin Preda, cu „Delirul" ar fi un romancier confuz și complice, Eugen Barbu, ce să mai zicem ! [2]). Mai recent, într-o cronicuță la „Iarna decanului" de Saul Bellow [3]) nu știu să facă altceva decît o interpretare pozitivă pentru cei care, ca și el, pleacă din România : literatura se transformase repede, în viziunea lui Virgil Tănase, într-un apendice al politicii și nimic mai mult.

Brusc, romancierul „estet", asemuit cu Julien Gracq, făcu un acces de originalitate stilistică și începu să vorbească și el precum „Caragiale". De unde pînă unde această caragialolatrie la Virgil Tănase nu mai e nevoie s-o spun : grupul „Europei libere" are, la ora aceasta, o pasiune furibundă pentru dramaturg căci acela, se zice, ar fi emigrat la Berlin (viziune „protocronistă" a evazioniștilor astăzi în Occident). Maimuțărelile lui Virgil Tănase, care se caragializa, sînt de un umor involuntar hotăritor. Într-o scrisoare către Paul Goma [4]) omul îl cita pe Pristanda, vorbea cu ticuri și invoca „fanfara jurnaliștilor munițipale". Tot pe atunci era înfuriat din pricina „minților preluminate ale făcătorilor de mediținâ care tăinuiesc spurcăciunea" și le injuria pe niște anonime „pațachine de caramea". [5]) La întîile manifestări franțuzești cei care îl încurajau vorbiseră despre Virgil Tănase ca despre un „stilist", cultivat mai ales în spiritul limbii franceze ; omul însă vorbea aci ca un derbedeu amator de lirism kitsch („buzele de coșmar" i-or fi plăcînd lui Virgil Tănase !). E adevărat că un recenzent care n-avea ce face se apucase să comenteze una dintre cărțile lui susținînd cu vehemență că numai „măsurat cu metrul literaturii franceze" l-am putea înțelege pe Virgil Tănase care ar fi scris un „roman politico-oniric", valabil doar atunci cînd nu se „complace" în viziuni particulariste, „dunărene". [6])

Pînă una-alta, Virgil Tănase mai scria citeodată și în românește căci asimilarea deplină în literatura franceză încă nu se produsese. „Scria în românește" e un fel de a spune pentru că scria foarte rău și într-un idiom atît de personal încît cu greu s-ar putea înțelege ceva. Acum las deoparte că omul începuse să-și strimbe fața și să-și chinuie limba spre a imita stupidele personaje ale lui Caragiale ; dar nici cînd făcea cîte un comentariu „intelectual" nu era mai suportabil culturalicește.

Într-un rînd, Virgil Tănase simți o irepresibilă pornire să explice opera unor plasticieni care îi plăceau și cu care, poate, se și împrietenise (multe din aceste convertiri bruște de la o artă la alta se întemeiază pe amiciții). Dar „romancierul" iubitor de franceză pierduse de tot uzajul limbii române scoțînd nu mai mult decît niște hăluituri fără semnificație. H. Damian ar fi „nu pictorul de obiect ci obiectul de sine însuși" ; la acela ar fi remarcat „portanța unui demers". Autorul ar picta „în fapt, un concept și nu o desfătare, nu un lucru al simțului, nu un fapt al roții mundane". [7]) Între „concept" și „desfătare" (sau, cum zice comentatorul, „lucru al simțului") ar fi o antinomie ; „desfătarea" ar fi „un fapt al roții mundane" (de la „mundus" — lume, pe latinește). Dumnezeu să mai înțeleagă !

Nici Victor Cupșa nu scăpa mai ieftin din acest tratament exegetic ucigător. Ce ar reprezenta artistul ? „Miracolul pruncirii". Cum ar fi arta ? „Arta s-ar lăsa alintată de profesori cu teoria metaforei" [8]) Dar nimic nu se compară cu o frază unică, lungă de mai mulți kilometri, unde incoerența nu mai poate fi depășită de nimic. Iată un exemplu de stil, așa cum îl concepe Virgil Tănase : „Aceste păsări flamingi (sic !), cu piciorong de barză, cu gît de iarbă submarină, cu ciocul căscat sumeț spre marginea de sus a ilustrațiunii, cu aripa strînsă ca o jumătate de ochi în mijlocul căruia strălucesc inelele irisului, toți acești sori, 5, 7, 9, ce importanță ?, toți acești copaci desfăcîndu-se în scărărui din care, ici și colo, se iscă niște flori simple ca-ntr-un caiet de școală, în fine oul funambul sînt lucruri pe de-o parte cunoscute, altfel spus de la Dumnezeu venite, dar care în drum de la ochiul sfînt la țărînă s-au eliberat, sau doar etc., etc." S-ar mai putea, bineînțeles, cita. Nu absența metodei izbește aici (nimeni nu avea de la Virgil Tănase pretenția unui limbaj savant) cît lipsa propriu-zisă de stil ; nimic mai mult e în asemenea note impresioniste decît un haos de impresii străin de cea mai elementară pornire către ordine.

Hotărît lucru, „romancierul" iubitor de franceză scria românește mizerabil ; fost-a el vreodată un stilist, cum se zicea ? Aici certitudinea este absolută : niciodată.

Artur Silvestri

---

[1]) *„Limite", nr. 30—31, dec. 1980 ;*
[2]) *„Les nouvelles littéraires", 5 aprilie 1979 ;*
[3]) *emisiunea din 9 ianuarie 1983.*
[4]) *„Limite", nr. 24—25/septembrie 1977, pag 21 ;*
[5]) *„Limite", nr. 24—25/septembrie 1977, pag. 21 ;*
[6]) *„Limite", nr. 32—33/noiembrie 1981, pag. 21 ;*
[7]) *„Limite", nr. 32—33/noiembrie 1981, pag. 19—20 ;*
[8]) *„Limite", nr. 32—33/noiembrie 1981, pag. 19—20.*

m a p a m o n d

ULTIMUL INTERVIU AL LUI JULIO CORTÁZAR

Cu ocazia apariției ultimei sale cărți, Autonauții cosmosträzii, **scrisă în colaborare cu soția sa, Carol Dunlop, și care este un fals jurnal de bord al călătoriei întreprinse de autori pe autostrada Paris-Marsilia, în realitate o incursiune în imaginar, în ludic și totodată o anchetă sociologică și ecologică, Julio Cortázar a fost invitatul emisiunii televiziunii franceze, France-Culture, intitulată** L'Homme en jeu ; **în pasionantul dialog cu Jean Montalbetti, apărut în revista franceză** Magazine littéraire **din ianuarie 1984 și prezentat în continuare, marele scriitor își expune proiectele literare, concepția sa despre joc și istorie. El constituie în același timp ultimul său mesaj, Julio Cotázar încetind din viață la scurt timp după aceasta, înainte de a împlini vîrsta de 70 ani.**

Drepturile de autor pentru ultima sa carte au fost transferate, conform dorinței scriitorului, militanților frontului sandinist din Nicaragua.

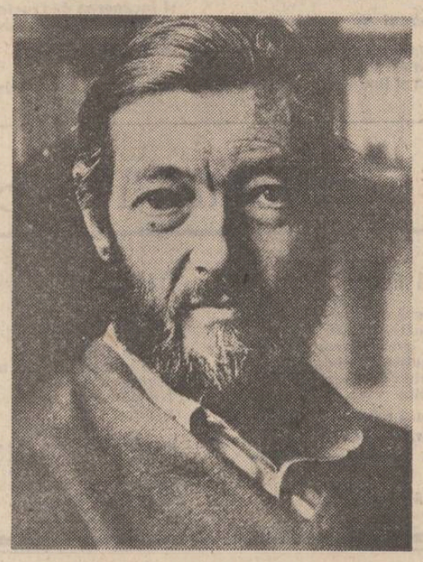

— Sînteți vreodată surprins de imaginile propriei dumneavoastră persoane, așa cum sînt reflectate de ceilalți ?

— Sînt atît de variate ! Există cu toate acestea o imagine care se impune din afară : cea a scriitorului cunoscut, numit **maestro** în America Latină. Este un cuvînt care îmi displace peste măsură. Mi se spune **maestro** în timp ce eu mă voi considera, pînă în ziua morții mele, drept un amator de literatură. Nutresc o mare admirație pentru scriitorul profesionist, cu condiția să aibă talent. Dar, în cazul meu, literatura a fost și va fi întotdeauna un exercițiu ludic.

În felul meu de a fi, anumite aspecte pot părea contradictorii. Astfel, unii critici sau cititori — în general oameni serioși — se miră de faptul că îmi place boxul. Ei găsesc paradoxal ca un scriitor pe care îl consideră în alte privințe atît de rafinat să poată aprecia și iubi un meci de box. Or, pentru mine, boxul, atunci cînd este bineînțeles de calitate, are trăsăturile unei activități estetice de o mare frumusețe. Uneori, anumite persoane sînt șocate aflînd că sînt un om care iubește viața citadină, căruia îi place mult să cutreiere străzile. Trece drept nesérios faptul că petrec ore în șir prin cafenele stînd de vorbă cu necunoscuți. Ei bine, toate acestea fac parte din mine... Nutresc o mare nevoie de contact cu ceilalți, păstrîndu-mi totodată singurătatea. Nu-mi plac mulțimile. Nu mă simt în largul meu în mijlocul lor, chiar dacă e vorba de mulțimi cărora le împărtășesc idealurile și lupta, cum e cazul Cubei și al Nicaraguei.

— Sînteți nevoit să faceți un efort foarte mare ca să vă adresați acestor mulțimi ?

— Da, e un efort care mă costă. De fapt, mă simt eu însumi doar atunci cînd sînt singur la mine acasă, făcînd numai ce-mi place.

— Pentru un observator din afară, creați impresia că ați făcut tot ce v-a stat în putință ca să păstrați dimensiunea copilăriei.

— N-am făcut nimic. Ea s-a păstrat singură. S-ar putea să fie vorba aici de ceva bolnăvicios, anormal în felul meu de a fi, dar cred că supraviețuirea copilăriei la vîrsta adultă a însemnat mult în numeroase dintre scrierile mele. Criticii afirmă că în povestirile și romanele mele copilul este doar copil și atît, nu un soi de mic monstru plăsmuit de adulți care cred că vorbesc despre copii. Ei bine, dacă versiunea mea literară asupra copiilor e îndreptățită, aceasta se datorează faptului că sînt eu însumi foarte copil atunci cînd vorbesc despre ei. Mă simt mereu de parcă aș avea zece ani.

— Mai există în comportamentul dumneavoastră și o atitudine adolescentină, constînd în faptul că păreți a sta mereu la pîndă, gata să înțelegeți insolitul, să fiți într-o anumită măsură disponibil de a porni, la nevoie de la zero.

— E foarte posibil ca aceasta să fie o atitudine firească la adolescenți. În orice caz, pot să vă spun că, încă din copilărie, tot ceea ce oamenii considerau a fi definitiv, tot ceea ce era axiomatic și categoric, la mine era pus sub semnul îndoielii. Refuzam să accept lucrurile ca atare de la bun început. Trebuia să le examinez și să reflectez asupra lor. Adeseori descoperam că nenumărate idei împrumutate sau tot atîtea legi de conduită socială îmi erau complet străine. Pentru mine ele nu erau adevărate. Căutam mereu excepționalul, intersecțiile dintre două lucruri. Îndată ce am început să scriu, am vorbit tocmai de aceste intersecții. Există întotdeauna în ceea ce scriu un îndemn de a nu accepta lucrurile ca și cum ar fi gata primite, fatale, ceea ce insuflă literaturii mele un caracter fantastic.

— În povestirea dumneavoastră Manuscris găsit într-un buzunar, **una din nuvelele volumului** Octaedru, **propuneți cititorului jocul seducției în oglindă (care este totodată un joc al întîmplării). În oglindă, bărbatul nu privește femeia așezată în fața lui, ci o altă femeie, ce nu mai are același prenume. Aveți sentimentul că există doi Julio Cortázar : cel care se reflectă în privirea celorlalți și un altul, perceput înlăuntrul lui ?**

— Da, așa cred, fără să pot aduce dovezi concrete. Este o problemă de intuiție. Cred pentru început că sîntem cu toții dubli. Eu văzut de ceilalți nu coincide aproape niciodată cu propriul meu eu, văzut de mine. Am această obsesie a dublului încă din copilărie, deoarece am impresia că numeroși semeni ai mei sînt înzestrați cu o dedublare de care sînt sau nu conștienți. Dealtfel, tema dublului constituie de multă vreme un subiect literar, mai ales la romanticii germani.

— Dacă ne-am gîndi la Dostoievski, fie și numai la Idiotul, **Rogojin este dublul „negru" al lui Mișkin, ambii fiind indisolubil iubiți de Nastasia Filipovna.**

— Desigur că e prezent și la Dostoievski. Această dedublare nu are nimic original, dar este o constantă în multe dintre scrierile mele, intervenind uneori fără să-mi dau seama, ca în romanul **Șotron,** unde două cupluri, unul la Paris (Oliveira și Sibylle), iar celălalt la Buenos Aires (Traveler și Talita) repetă trasee simetrice. Am fost întotdeauna convins că dublul lui Baudelaire a fost Edgar Poe. Există fotografii care sprijină această afirmație. Într-o serie de imagini, și unul și altul prezintă același defect al privirii, o asimetrie. Amîndoi au un ochi mai jos decît celălalt. Mai mult decît atît, amintiți-vă că Baudelaire, care nu l-a cunoscut niciodată pe Edgar Poe și care știa destul de prost englezește, a fost fascinat de primele poeme și povestiri ale lui Poe. Și-a făcut rost de dicționare și ne-a dat acea minunată traducere a **Povestirilor extraordinare,** un fel de recunoaștere a fratului de peste ocean, care e mai mult decît un frate geamăn.

— După aproape treizeci de ani de cînd scrieți, de la Regi **la** Autonauții, **de la** Șotron **la** Înconjurul zilei în optzeci de luni **nu ați încetat de a vă afirma ca „homo ludens", ca om al jocului, ca om în joc. Opuneți acest joc istoriei, ca forma literară de creație cea mai liberă ?**

— Nu știu dacă îl opun cu adevărat istoriei. Este evident că o simplă privire aruncată asupra istoriei omenirii, chiar asupra celei mai vechi, demonstrează capacitatea jocului la om, în posibilitățile sale cele mai vaste. Oamenii care locuiau în peșterile din Lascaux sau Altamira erau aproape niște maimuțe. Nu știu nici măcar dacă posedau un limbaj. Cu toate acestea, ei se jucau pictînd pe pereții locuințelor lor scene de o mare frumusețe, care dovedesc o dezvoltare estetică încă din aceste timpuri. Se spune că e vorba de imagini, de scene de vînătoare magice, destinate să atragă bunăvoința zeităților capabile să le procure un cerb sau un bizon, după caz. Căutarea pigmentului potrivit și elaborarea desenului arată însă la acei oameni o capacitate ce depășește cu mult nevoile practice ale momentului : aprinderea focului, hrana, lupta împotriva dușmanilor. Mă gîndesc și la cele mai vechi morminte asiriene și egiptene, unde nu numai copiii au fost înmormîntați împreună cu jucăriile lor, dar acestea se numără adeseori printre obiectele destinate a-l însoți pe răposat pe celelalte tărîmuri. Aceasta dovedește, cred, că omul simte nevoia jocului încă de la începuturile sale. În zilele noastre, cînd omenirea a evoluat, simțul jocului rămîne în prim plan. Elementul ludic este o permanență a mentalității și a sufletului uman.

— Scriați în Înconjurul zilei în optzeci de lumi : „Ce șansă excepțională să fii sud-american, ba chiar argentinian și să nu te simți obligat să scrii serios, să fii serios și să te așezi în fața mașinii de scris cu pantofii bine lustruiți și o noțiune sepulcrală a gravității clipei". Pentru dumneavoastră jocul este legat în mod necesar de non-serios ?

— Mă folosesc aici, cu o anumită doză de ironie, de o caracteristică a literaturii latino-americane și a comportamentului latino-american, îndeosebi cel al scriitorilor. În ansamblu, consider că literatura latino-americană este prea serioasă, deoarece, așa cum ne putem da seama, în concepția ei comunicarea trebuie să aibă loc cel mai direct posibil, acordîndu-i-se întreaga importanță. Noțiunea de importanță este prin urmare asimilată seriozității. Am spune că, pentru mulți dintre acești scriitori exprimarea unei idei, a unui punct de vedere cu ironie sau umor diminuează calitatea comunicării. Nu sînt deloc de acord cu aceasta. Literatura engleză, de exemplu, a arătat că tocmai atunci comunicarea este mai percutantă cînd lucrurile cele mai grave reușesc a fi exprimate printr-un joc de cuvinte.

— Trăiți în Franța din 1951. Ați optat chiar din 1981, pentru cetățenia franceză, dar în fond n-ați încetat niciodată să păstrați dialogul cu compatrioții dumneavoastră .argentinieni și în general latino-americani.

— Într-adevăr, am părăsit Argentina acum mai bine de treizeci de ani, dar astăzi mă simt neîndoielnic mai latino-american decît eram atunci. Aici, în Europa, am putut percepe treptat realitatea diferitelor țări latino-americane. Trăind în Franța, am întîlnit latino-americani de toate provenințele, exilați sau aflîndu-se aici pur și simplu fiindcă viața i-a adus în această țară. Am descoperit diferite maniere de a fi, de a gîndi, de a trăi latino-americane, pe care nu le-aș fi cunoscut în Argentina, țară situată la extremitatea sudică a continentului, izolată geografic de celelalte.

— Asupra acestui punct manifestați o atitudine foarte opusă în raport cu Borges. El se vrea argentinian, dar declară că America Latină nu există ca entitate.

— Da, opinia mea e radical opusă, căci cred din ce în ce mai mult că America Latină există. Dacă răsfoim dimineața ziarele, putem constata că ea există, înfruntînd dușmani dinlăuntru și din afară. Ea supraviețuiește în ciuda dictaturilor sîngeroase, în ciuda oprimării, a tentativelor neocolonialiste ce sînt opera Statelor Unite, — și aici mă exprim fără să ezit — dușmanul natural al Americii Latine. Abia în Europa am căpătat însă conștiința acestei stări de lucruri. În Argentina, fiind izolat și cu mult mai tînăr, nu vedeam situația cu suficientă luciditate.

— Acest efect al oglinzii ce reflectă o altă realitate constituie o temă tipic cortazariană.

— Nu, este vorba de o convergență istorică. Într-o țară ca Franța venim zilnic în contact cu realitățile unor țări foarte îndepărtate. De pildă, America Centrală. Dacă ne-am afla în clipa aceasta la Buenos Aires și am pune trecătorilor de pe stradă întrebările cele mai simple despre situația politică din Salvador, Guatemala sau Nicaragua, aceștia n-ar ști ce să răspundă. Ei nu dispun decît de informații sumare, care au fost pînă acum deformate de militarii argentinieni, ce s-au străduit să condiționeze mentalitatea poporului. Mai intră însă în joc și distanțele vertiginoase, care transformă acest ansamblu într-un continent balcanizat. Privind de aici, ne putem gîndi la o multiplicare a oglinzilor, care transmit Europei o imagine comună a Americii Latine.

— Revoluția, care nu e un joc, trebuie și ea să se păzească de spiritul seriozității ?

— Da, desigur. Și încă într-un mod foarte special. E un subiect pe care-l abordez adeseori cînd mă aflu într-o țară ce a trecut prin revoluție, cum e Cuba, sau trăiește din plin revoluția, ca Nicaragua. (...) O revoluție ce n-ar ține seama de nevoia de bucurie, de joc, de înflorire intelectuală, sentimentală, psihologică este o revoluție care, după părerea mea, e condamnată la scleroză, la birocrație, la soarta de a reduce totul la dosare și expediente. Eliberarea finală și fericirea nu pot fi atinse apropiind existența omului de cea a stupilor de albine sau a mușuroaielor de furnici. Aceste insecte viețuiesc cu o eficacitate perfectă, lipsindu-le însă tot ceea ce ne face să fim oameni și ne insuflă bucuria de a trăi. (...)

— Pentru dumneavoastră scrisul e, desigur, un soi de joc suprem, în măsura în care reprezintă o practică, iar această practică ludică poate fi la rîndul ei pentru autor o modalitate de a se situa în raport cu istoria.

— În ceea ce mă privește, cred că pot da un răspuns afirmativ. Au fost însă scriitori foarte mari care nu au recurs la ludic și au realizat opere extraordinare menținîndu-se la alți parametri. Tot ceea ce spun, o spun pentru mine. Îndată ce am început să scriu, prezența umorului și a ludicului au devenit o constantă în cărțile mele. Fără îndoială afirmația pare a fi paradoxală, deoarece povestirile mele nu sînt niciodată vesele. Ele sînt mai degrabă tragice sau dramatice, fac mai mult parte din contextul nopții decît din cel al zilei. Ludicul transpare însă sub alte înfățișări. Chiar cele mai dramatice dintre ele sînt călăuzite de un ritm muzical — fără să fie desigur vorba de imitarea ritmurilor muzicale. Limbajul are pentru mine un ritm asemănător bătăilor inimii. Fără acesta scrierea devine prozaică. Ea transmite comunicarea rațională dar nu mai e capabilă de a transmite comunicarea ce trece prin inconștient și subconștient.

— Vă scrieți cărțile în limba spaniolă ; simțiți nevoia de a le citi cu glas tare ?

— Da, desigur. Le citesc adeseori cu glas tare. Acestea sînt clipele cînd percep deficiențele de ritm. Acest simț muzical al limbii pe care îl posed mă ajută și s-o ameliorez din punct de vedere semantic. Cele două aspecte sînt profund legate între ele.

— În Înconjurul zilei în optzeci de lumi **afirmați : „această așa-numită constanță ludică explică, dacă nu justifică multe dintre scrierile sau întîmplările vieții mele. Pe parcursul acestei dialectici magice un bărbat-copil luptă pentru a marca ultimul punct în jocul vieții sale". Pînă la urmă, acest joc nu este oare o partidă de șah cu moartea, cu propriul destin ?**

— Ba da, fără îndoială. Atunci cînd vorbesc despre joc, nu mă refer la sensul obișnuit al termenului, cum ar fi să iei o minge și să te joci cu ea într-o curte, așa cum fac copiii. Pînă și în acest caz copiii se joacă serios. Adulții nu remarcă importanța pe care jocul o are pentru ei. Îmi amintesc cum, copil fiind, eram scandalizat cînd, în mijlocul unui joc disputat cu micii mei prieteni, apăreau mama sau mătușămea, spunîndu-mi : „E timpul să faci baie, termină cu joaca". Consideram intervenția lor ridicolă și stupidă, deoarece pentru mine baia era ceva trivial. Important era jocul, fiindcă el reprezenta un ritual, o ceremonie. În acest sens, literatura este terenul meu de joc. Mă joc scrîind, dar o fac cu seriozitate. Acest joc poate deveni un joc al morții.

— Tocmai în ultima dumneavoastră carte, Autonauții cosmosträzii, **povestiți, pe un plan umoristic, odiseea pe care ați întreprins-o în mai 1982 împreună cu soția dumneavoastră, Carol Dunlop. Regula jocului era să străbateți în 33 zile autostrada Paris-Marsilia oprindu-vă în cele 65 parkinguri ale acestui itinerar, cîte două pe zi. Adevăratul joc nu se petrece oare pe un alt parcurs — al scrierii — deoarece drumul este totodată cel al textului și al vieții, deoarece terminați singur această carte, după moartea lui Carol Dunlop în noiembrie 1982. Cu alte cuvinte, jocul este în același timp tragedie.**

— Da, din nefericire este o tragedie. Dar pe atunci nu ne puteam închipui că voi fi nevoit să închei cartea singur. Îmi amintesc lacrimile lui Carol la sosirea noastră la Marsilia. Mi-a spus : „Cît de puțin a durat călătoria !" fiindcă, pe măsură ce înaintam, fiecare parking însemna o descoperire minunată. Astfel, am constatat apariția unei adevărate ecologii a autostrăzii pe care nimeni n-o putea bănui : colonii de păsări la adăpost de vînători, cuibărite în mici oaze de verdeață.

— Autonauții nu reprezintă numai o anchetă sociologică și ecologică. Este vorba de un text literar conceput după modelul povestirilor dumneavoastră : există un loc închis, autostrada, din care nu trebuie să ieșiți ; un mijloc de transport, microbuzul, în care locuiți împreună cu soția dumneavoastră. Am putea face anumite apropieri cu labirintul din Regii **sau yachtul din** Cîștigătorii, **alt mijloc de trahsport, sau casa din centrul orașului Buenos-Aires, amenințată de invazie, din** Casa ocupată, **ori autobuzul, un mijloc de transport în comun din altă povestire...**

— Am fost întotdeauna obsedat de noțiunea spațiilor închise ce devin locuri de trecere. Grație acestor locuri de trecere poți să pătrunzi brusc într-o lume fantastică. Ca să ajungi în ea, ajunge de multe ori un pod, un metrou, un autobuz, o mașină, toate spații închise ce facilitează, din rațiuni inexplicabile, comunicarea cu ceea ce denumesc eu fantasticul.

— În fond, pentru dumneavoastră jocul nu e niciodată solitar. Nu este numai jocul scriitorului sau al protagonistului : în Autonauții, **prietenii sînt asociați prin faptul că intervin în povestire, dar cititorul este și el interpelat, invitat să ia parte la joc, așa cum și spuneți de altfel în** Șotron, **atunci cînd propuneți cititorului două abordări diferite. În același timp, îl invitați să-și construiască propria machetă, în** 62, machetă de montat. **El e liber să-și aleagă modul de întrebuințare, să inventeze regula jocului.**

— Este un joc colectiv care merge cu mult dincolo de literatură. Îmi transform cititorii în complici, așteptînd în schimb de la ei libertatea lor mentală și intelectuală în raport cu ceea ce citesc. Aștept însă de la ei o libertate intelectuală capabilă să depășească literatura pentru a pătrunde în zona istoriei și aici mă gîndesc concret la America latină. Această atitudine de complicitate pe care o cer cititorului reprezintă pînă la urmă un îndemn la o declarație de independență interioară a fiecărui individ, în locul stării de hipnoză în care literatura clasică a dorit aproape întotdeauna să-și plaseze cititorul. Știu că e un demers foarte ambițios și că există de asemeni cititori care preferă și vor prefera în continuare să se absenteze într-o carte, să înceteze de a mai fi indivizi în timp ce citesc. Ochii și sensibilitatea lor sînt cele ce absorb cartea, ei nu participă ca persoane și ca actori. Mi-ar place să obțin ceva mai mult decît atît de la cititorii mei.

În românește de Maria Berza

REPERE

Cartea de călătorie (I)

O specie aparte este jurnalul de călătorie, la confluența dintre eseul cu propensiune intelectuală și reportajul de gazetă. În literatura actuală avem uneori de-a face cu o extensie luministă, cu încercarea scriitorului de a-și educa și călăuzi contemporanii în mulțimea de probleme ale civilizației moderne, propunîndu-le valori și sugerîndu-le soluții practice. Un asemenea tip de scriitură îi este proprie lui Mircea Mališa, autorul unor pagini remarcabile, dintre cele mai vii în literatura noastră. Mališa este pragmatic, dincolo de bucuria descoperirii unor semnificații istorice și culturale, el caută sporul de ingeniozitate care asigură mersul înainte al umanității, îndeosebi pe latură materială. În cele din urmă, impresiile de călătorie ale lui Mircea Mališa sînt o sumă de considerații despre ceea ce trebuie să învățăm și mai ales despre „cum" trebuie să învățăm de la alții pentru a ne dezvolta noi înșine. Aceeași factură o cultivă, cu accent vehement de personalitate, chiar dacă mai puțin diversificată în ceea ce privește gama problematică, — și Adrian Marino, autorul unui jurnal spaniol de o mare pregnanță. Marino este un singular în cultura română de azi, el propune un model destul de puțin curent la „meridianul nostru nevrednic", tipul omului dedicat lucrărilor de erudiție, pentru care biblioteca ține loc de templu. „Jurnalul" lui sugerează „asceza" intelectuală, zilele petrecute în liniștea sălilor de lectură, cu mici escapade, cel mai adesea văzute tot ca un prilej de studiu și documentare asupra moravurilor și societății oamenilor de carte. Meditațiile autorului se referă la șansele obținerii de rezultate în studiile de anvergură, la destinul literaturii și culturii noastre în raport cu literaturile străine, ș.a.m.d. Indiferent de poziția noastră față de unele dintre concluziile lui Adrian Marino și față de felul cum prelucrează imensul material de care ia cunoștință, conduita intelectuală și morală a autorului **Dicționarului de idei literare** este una dintre cele mai pilduitoare pentru marea ținută a omului de cultură român, un exemplu de devotament pentru carte și pentru valorile cărturărești.

În sfîrșit, gazetarii !... Reporterii frenetici, care dau impresia că sînt tot timpul în avion (azi aici, mîine-n... Teheran, ar zice un urmaș al conului Iancu !). Ioan Grigorescu este dintre cei mai cunoscuți, și de altfel printre primii care au alunecat pe meridian. Prozator și cineast în același timp, avînd profesori și colegi iluștri, într-un institut literar de prestigiu, Ioan Grigorescu a descoperit devreme spațiile ample și deschiderile de orizont, cultivîndu-și șansele de a călători și transcriindu-și mai apoi experiențele într-o suită de cărți importante. Pentru iubitorii genului, Ioan Grigorescu este un fel de Egon Erwin Kisch balcanic, chiar mai interesant din punctul de vedere al gamei expresive și mai acut în ceea ce privește observația. Se poate spune că ecoul gazetelor în care și-a publicat reportajele nu este nici pe departe atît de vast cum a fost cel al ziarelor nemțești, iar cărțile lui Ioan Grigorescu nu au circulația reportajelor lui Kisch. Cu toate acestea, rămînem la opinia că reporterul nostru este mai puternic și mai viu decît înaintașul său, într-o epocă în care reportajul nu mai are pregnanța dinainte. El adaugă de altfel și o dimensiune intelectuală, o adîncime care îi lipsea lui Kisch. Acesta este cel de al cincilea punct cardinal de care vorbește Ioan Grigorescu în subtitlul celui de al treilea tom din seria **Spectacolul lumii,** apărută recent la Cartea Românească (pe coperta cărții, „Al cincilea punct cardinal" este chiar titlul !). Într-un moment privilegiat, autorul descoperă o nouă direcție de orientare a energiilor sale în permanentă căutare de înțelesuri : „Am luat pe pantofi pulbere din maldărul inform de ruine în care s-a transformat turnul Babel, am lăsat să-mi picure sudoarea pe țărîna roșietică și mi-am filmat umbra în urcuș pe mușuroiul acela ce a sperat cîndva să se înalțe pînă la cer. Sus, printre crevasele țărînii răscoapte la soare, am vrut să văd încotro erau răsăritul, apusul, nordul și sudul. Și deodată am avut cutremurătoarea revelație că mă aflam în cel de al cincilea punct cardinal — trecutul pămîntului fără de care înaintarea spre viitor ne-ar fi o dureroasă aporie...". Cît am putut înțelege din această carte — despre care constatăm cu plăcere că a fost mai întîi publicată chiar în această pagină a revistei „Luceafărul" —, este vorba de un trecut cu adîncime culturală, capabil să vorbească mai convingător și mai limpede decît prezentul, cu toate că actualitatea este atît de fervent investigată în reportajele lui Ioan Grigorescu. Înțelesurile se precizează însă numai în trecut, atunci cînd te orientezi după cel de al cincilea punct cardinal.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN DESCENDENȚA** lui Magritte se află marele pictor suprarealist Yosl Bergner, căruia editura Keter i-a dedicat un amplu volum, cuprinzînd opera sa dintre 1938 și 1980, însoțită de un text al lui N. Aloni. Într-o recenzie semnată de Gideon Ofrat este evidențiată evoluția artistului, de la începuturile îndoielnice ale primelor expoziții din Melbourne, cu vădite influențe din opera lui Picasso, și pînă la marile creații ale perioadei postbelice, între care se remarcă și o serie de ilustrații de carte, îndeosebi cele dedicate lui Kafka. Gideon Ofrat scrie : „Acum se relevă faptul că scurtul drum suprarealist al lui Bergner are o altă semnificație — el este mai adînc, mai semnificativ și mai apropiat de origini : un drum care leagă autobiografia artistică de istoria unui popor și de condiția umană".

● **VOLUMUL Puncte de plecare,** apărut de curînd la Philadelphia, evidențiază în Dan Pagis un poet al stărilor limită, cu un limbaj ultramodern, aproape științific, menit să descrie realități extreme. Criticii au remarcat preferința autorului pentru cuvîntul zero, semnificînd o stare a virtualității pure, spre care tinde conștiința terorizată de spectrul apocalipsei atomice. În cele din urmă, cartea lui Dan Pagis este un protest împotriva crimelor contra umanității, împotriva tendințelor destructive care au animat și mai animă încă unele minți bolnave : „Este limpede ? Voi repeta : afară erau norii țipete, rachete aer-aer, / vîlvătăi cuprinseră hoidele, memoria. / Mult mai jos de acestea erau case și copii. Ce altceva ?" Iar un comentator încheie acest paragraf : „Într-adevăr, ce altceva ar mai putea să fie ?" Poetica lui Dan Pagis înseamnă o afirmare a umanului împotriva morții, un apel la conștiințe, o voință de a birui răul.

● **UNUL** dintre cei mai mari istorici ai literaturii chineze este Zheng Zhenduo, cărula editura pentru literatură clasică din Shanghai i-a reeditat **Eseurile asupra literaturii clasice,** cuprinzînd articole apărute în periodice și neincluse în marea carte **O cercetare asupra literaturii chineze.** Zheng Zhenduo este autor al unor opere fundamentale, **Istoria literaturii chineze (cu ilustrații)** și **Istoria literaturii populare chineze.** Eseurile reeditate la Shanghai sînt importante din mai multe puncte de vedere. În primul rînd, Zheng trece în revistă toate punctele de vedere privind periodizarea literaturii chineze, conchizînd asupra justeții sau, dimpotrivă, asupra invalidității lor. În al doilea rînd, așa cum subliniia un comentator : „În China tradițională, atît romanul, cît și speciile dramatice, fuseseră privite ca fiind lipsite de rafinament. Datorită pledoariei persistente a lui Zheng, ele au cunoscut o schimbare de statut, iar acum sînt considerate a fi subiecte respectabile de studiu pentru istorici și cercetători ai literaturii. Contribuția lui Zheng în ceea ce privește această schimbare radicală a fost inestimabilă".

● **UNUL** dintre renumiții scriitori chinezi de astăzi este Ba Jin, autorul celor două celebre trilogii, **Torentul** și **Trilogia Dragostei,** care au influențat în mod decisiv evoluția prozei în secolul nostru. O scurtă mărturisire publicată în numărul de primăvară al anului 1984 în revista **Chinese Literature** din Beijing cuprinde cîteva importante considerații ale lui Ba Jing privind viața scriitorului, experiența sa literară și raporturile cu lumea : „Eu nu sînt un om de litere și nici nu aparțin vreunei școli literare anumite. În acest fel nu simt nici o restricție. (...) Fiindcă nu sînt un om de litere, nu sînt supus nici unei reguli literare. Nici nu trebuie să-mi fie frică în acest fel că voi fi dat afară din anumite cercuri literare. Care sînt dușmanii mei ? Orice gîndire tradițională demodată ; orice sistem irațional care împiedică progresul societății sau dezvoltarea individului ; orice forță care calcă dragostea în picioare — toate acestea sînt dușmanii mei. Cărțile mele au fost scrise cu scopul expres de a denunța și a expune, de a lovi în acești dușmani ai mei". Mai departe, referindu-se la experiențele tragice ale vieții sale, Ba Jin spune : „Ce alți scriitori din lume au trecut printr-o experiență atît de terifiantă și de ridicolă, atît de bizară și de dureroasă ? Practic nici un autor chinez nu a putut-o evita. Oamenii transformați în spectacol public, supuși derizoriu, erau șocați, iar unii și-au luat ei înșiși viețile. Cei care au supraviețuit au învățat însă o mare lecție. Cînd mă uit în urmă la ceea ce am spus și am făcut, la ceea ce alții au spus și au făcut, am mari dificultăți în a înțelege totul. Pare că am fost hipnotizați pentru a deveni atît de stupizi și de naivi, încît cruzimea și absurditatea ne-au apărut adevărate și normale." Ba Jing pregătește la ora actuală seria de **Opere** în zece volume, precum și mai multe traduceri.

● **UN SIMPOZION** de literatură comparată la care au participat cercetători americani, conduși de profesorul Earl Miner de la Universitatea Princeton, și cercetători din China, sub direcția profesorului Wang Zuoaliang, vicepreședinte al Institutului pentru limbi străine din Beijing, — a fost dedicat problemelor de teorie literară, comparațiilor între literaturi și studiilor de analogie artistică, precum și teoriei genurilor literare. Mai multe comunicări au abordat importante probleme teoretice și metodologice, dar cei mai important aspect s-a referit la studiile propriu-zise de literatură comparată, dintre care spicuim cîteva titluri : Donald Fanger, Dostoievski și Cervantes în teoria lui Bakhtin ; teoria lui Bakhtin în Dostoevski și Cervantes ; Cyril Birch, Lirismul în două povestiri dramatice : The Winter's Tale și The Peony Pavilion ; Yang Xianyi, Forma europeană de sonet și forma de „rûba" întrebuințată de Omar Khayyam s-au născut oare în China ? ; Yang Zhouhan, Visul în Eneida și în Povestea pietrei...

● **UN FENOMEN** literar dintre cele mai interesante este constituit de poezia negrilor americani, aflată de peste două decenii în atenția permanentă a criticilor și a editorilor. Marilor antologii, adeseori compuse pe criterii istorice, iar altădată din punct de vedere ideologic, reflectînd curenții de gîndire socială și artistică ce caracterizează astăzi poporul negru, — adaugă întotdeauna și o secțiune de note muzicale pentru a semnifica legătura idestructibilă a poeziei negrilor americani cu muzica și ritmurile acelea incomparabile. Iată un cîntec popular publicat într-o antologie de poezie a negrilor americani ce a apărut recent în Germania : „M-am dus în Atlanta / N-am fost acolo niciodat' / Oamenii albi mănîncă mărul / Negrul așteaptă un cocean. / Du-te în sud / Prinde tu trenul / Înapoi nu mai vii. // M-am dus în Charleston, / N-am fost acolo niciodat' / Oamenii alb dorm în puf / Negrul șade pe jos. / Du-te în sud / Prinde tu trenul / Înapoi nu mai vii. // (...) M-am dus în ceruri, / N-am fost acolo niciodat' / Oamenii albi stau pe locul Domnului / Îi alungă pe negru în jos / Du-te în sud / Prinde tu trenul / Înapoi nu mai vii". O poezie tragică și exasperată, un monument al suferinței fără ieșire, cu oaze de lirism și de puritate unice în literatura contemporană a lumii.

SPORT

Zi de miercuri — luminată pe toți pereții

Vîntul de primăvară seamănă fetele cu pistrui, arborii cu corniște verzi, băieții cu juliturі pe genunchi. Sub vînt de primăvară, din America de Nord, Maricica Puică s-a întors acasă cu Mărul de cristal — răsplată pentru cea mai bună alergătoare de cros din lume — și iată-ne visînd alături de ea la zilele din august, cînd va încerca, sub briza Pacificului, să intre în posesia unei medalii de aur. Frumos e să fugi prin griul zilelor, după închipuiri minunate, dar cită durere și muncă și rețineri de la bucuriile vieții pînă să ajungi să săruți, fericită, fluturii de sare ai oceanului ce scaldă în arome de portocal orașul cu cea mai teribilă fabrică de iluzii a lumii ! Din umărul grădinii mele cu glicină, în care vîntul trezește cîte un zbenghi violent și aerul ia, spre seară, forma viitorilor ciorchini de floare, îi trimit veste că noi toți credem în norocul și puterea ei de a schimba în fire de iarbă crudă și lăstari de plopi nerăbdarea timpului.

Trec să-mi las zîmbetul să umble puțin pe sub balcoanele Bolognei. După Toscana, le-a venit rîndul italienilor din Emiglia roșia să vrea să ne afume urma pașilor cu păr de lup și să toarne apoi în tiparul lor vin acrișor și tulbure ca umbra smochinului, toamna. Pentru că, măreț lucru, Italia a devenit clienta noastră cea mai sigură în materie de fotbal. Avem nevoie de o victorie, dăm o fugă pînă la ei. După ce i-am scos din Cupa Europei, din Cupa UEFA (Fiorentina), iată că, miercuri, le-am scos din gînduri și cărarea peste mare spre Los Angeles. Le-am învins echipa olimpică pe teren propriu — și asta tocmai în clipa cînd antrenorii Bearzot și Maldini sperau, drept răzbunare, să ne fiarbă în patru ape clocotite, ca pe fasolea de Sicilia (un fel de alice sau ghiulele mai mici) și să arate întregii lumi că Squadra Azzura și-a regăsit curcubeul, drumul spre Santa Lucia și cîntecele ei fără de nori și mai cu seamă către inima tifossilor. Regina Europei prin Inter) și de trei ori a lumii, Squadra Azzura nu mai dansează încinsă cu viță de vie, altarul ei e din ce în ce mai pitic și cu marmura plesnită și se pare că zeii casei au părăsit-o. N-o pling, dar mă obișnuisem s-o știu mereu frumoasă ca tinerețea, ca marea la Neapoli, ca pinii pe colinele din preajma Veneției.

Revenind la ai noștri, mă văd dator să spun că Mircea Lucescu ne-a învățat din nou, cu înaltă măiestrie, ce înseamnă o lovitură de teatru, încît chiar e de mirare că nu i-a propus nimeni încă să scrie o piesă ! Trimițînd națională în Kuweit, unde aceasta, în condiții de climă aproape insuportabile, (și cu un imbelșugat lot de rezerve), a scos un merituos rezultat de egalitate, el și Gheorghe Staicu au deplasat la Bologna exact jucătorii cu cea mai aprinsă fantezie pe care-i avem, capabili să alcătuiască ei, în primul rînd, și nu italienii, o furia latina. În aceiași zi, formația de tineret a obținut și ea, în Polonia, un meci egal cu echipa similară a țării gazdă, iar juniorii au pierdut la limită, la Budapesta, avînd toate șansele de calificare în turul următor. Se impune, prin urmare, oricît de strîmbi ar fi salcîmii care ne-au rămas din iarnă, o singură concluzie : miercurile negre de odinioară s-au luminat pe toți pereții și seamănă la gust, tot mai mult, cu joia dulce.

Frunza primăverii ne cheamă să ne oglindim în lacuri și să vedem că altfel arată Lucescu, Dinu, Kun II față de cei ce făceau din înfringeri victorii sforăitoare.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95

Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
14
(1 144)
Sîmbătă
7 aprilie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Patria în primăvară

Primăvară, aceste zile care se încarcă de soare, preludiu al unei veri în care sărbătoarea noastră națională ființează jubiliar la loc de cinste în gîndurile și sentimentele întregii națiuni. Privit ca an al unor importante înfăptuiri în toate domeniile de activitate și consacrat astfel prin motivații de natură economică și socială în recenta cuvîntare a secretarului general al partidului, acest an apare și ca una din configurațiile cele mai evidente ale unei întregi epoci de construcție materială și spirituală în care poporul român este angajat de patru decenii. Iar pe traiectul acestui mare arc de timp luminează istoria cea mai apropiată de noi, istoria vie, prezentă care a marcat toate împlinirile de pînă acum și care a început odată cu Congresul al IX-lea al partidului. Însăși cultura a dobîndit în acest timp mari deschideri de orizont și se manifestă cu toată puterea spiritului creator. Beneficiind de orientări și indicații care i-au definit, cu cea mai mare suplețe și înțelegere, cadrul de manifestare, locul și rolul pe care îl deține în societate, cultura românească a devenit una din acele importante ipostaze ale progresului și emancipării de care este interesată, practic, întreaga societate.

În consens cu dezvoltările din economie, din activitatea productivă, învățămînt și știință, cultura și arta celor aproape două decenii cîte numărăm de la memorabilul eveniment pe care l-a reprezentat Congresul al IX-lea al partidului fac parte indisolubilă azi dintr-un larg sistem educativ care vizează omul și condiția sa, formarea conștiinței sale înaintate, exercitarea spiritului creator în concordanță cu cele mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii umane. Un sens nou, cu o multiplă deschidere spre lume și realitățile acesteia, dintr-o perspectivă nouă, a construcției de conștiință s-a dat ideii de umanism și trăsăturilor acestuia, viabilității sale permanente după un scop care e sinonim cunoașterii și face legătura vie cu înseși funcțiile artei. Cîntarea României, marele festival național, reunește toate forțele creatoare ale națiunii și este menit să dea o nouă dimensiune manifestărilor creatoare, o expresie la zi, contemporană apartenenței noastre la un timp eroic și la înfăptuirea uneia dintre cele mai profunde opere a identității noastre naționale.

Privit, așadar, prin această lumină și din spațiul preocupărilor, al problematicii literaturii și artei, acest an, cel de al patruzecilea al libertății noastre, apare ca o evidentă coordonată de spirit și constituie în mare măsură unul dintre acele implicite și rare prilejuri pentru a ne manifesta pe tărîmul propriilor noastre aptitudini și a cinsti marea sărbătoare. Spiritul revoluționar, caracteristic creației din toate domeniile de activitate, și sensul unei noi calități în funcție și din perspectiva îndeplinirii la cote valorice noi, superioare, a rolului și misiunii artei în societate reprezintă modul de a ne asuma condiția propriei noastre existențe și de a face din responsabilitatea actului creator un act patriotic durabil, de maximă angajare. Congresul al XIII-lea al partidului, evenimentul politic major care marchează de asemenea acest an, îndeamnă și conduce către o astfel de înțelegere și ne așează în fața unui tonic sentiment al datoriei și responsabilității.

Luceafărul

Adrian Popescu „Primăvara"

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Cu tricolorul patriei în suflet

Sînt în istoria popoarelor momente de profundă solemnitate, momente grave în marmura timpului cu literele de nesters ale eternității. În asemenea momente istorice poporul se rostește pe sine în mod suprem. În asemenea momente istorice poporul își află altitudinea superlativă a gîndului și faptei sale.

Deschidem cartea de istorie și, din paginile ei, vin către noi, cu literele de foc ale jertfei și eroismului, faptele unor ani și unor oameni ale căror nume dau, laolaltă, seama de demnitatea nației românești. Nu putem astfel gîndi imaginea emblematică a lui Decebal fără a ni-l imagina în fața bravilor săi luptători, depunînd jurămîntul solemn, legămîntul de neclintit că va apăra cu prețul sîngelui cetatea Sarmizegetusei. Nu ni-l putem imagina pe viforosul Mihai Viteazul, fără clipele de indescriptibilă încordare de dinaintea istoricei bătălii de la Călugăreni, fără a ni-l imagina adresînd cuvinte de înflăcărată vibrație patriotică bravilor săi oșteni, depunînd legămîntul solemn că-și va jertfi, împreună cu toți ai săi, viața pentru apărarea ființei poporului. După cum nu putem reconstitui imaginea monumentală a lui Ștefan cel Mare fără momentul legendar ce-și leagă numele de Podul Înalt ; și-l vedem mereu depunînd jurămînt de credință întru apărarea libertății și dreptului țării sale la neatîrnare.

Faptele fundamentale ale marilor fii ai patriei — fie că s-au scris pe cîmpul de bătălie, fie că au fost scrise în acte cu caracter diplomatic, păstrate de istorie ca semne ale aceleiași bărbății, ale aceluiași curaj dublat de sclipătul gîndului inteligent — se adună toate, ca într-un cristal atotcuprinzător, în voința de a sluji păstrarea ființei poporului, păstrarea — neatinsă de furia oarbă a oricui și-ar îndrepta privirile spre ea cu gînd cotropitor — a imaginii eterne a patriei. Patria a fost întotdeauna mai presus de toate, iar jurămîntul pe viață al fiilor săi a fost acela de a o sluji și apăra fără șovăire, punînd mai presus cinstea și libertatea patriei decît prețul propriei vieți.

I-a fost dat țării noastre, în zbuciumații săi secoli de existență, să adune în cuvinte ca într-un laitmotiv peren **jurămîntul de devotament și credință pentru patrie.** Nu putem imagina nici un moment al istoriei sale fără a-l însoți de acest act de solemnitate, a simțirii și a gîndului — **jurămîntul pentru patrie.**

Păstrăm toate aceste adevăruri ca pe un tezaur fără egal, nepieritor în conștiințe și în suflet. Iar el devine mai viu, mai strălucitor și mai puternic cuprins, cu neclintite rădăcini, în adîncimile veacurilor adăugîndu-i acele momente prin care în ultimii douăzeci de ani, începînd cu Congresul al IX-lea al partidului, poporul s-a exprimat plenar pe sine, asumîndu-și nu numai destinul ci și căile ferme ce pot duce spre împlinirea lui. Iar vrerile, năzuințele, voința de a exista în libertate și demnitate i-au fost în cel mai înalt grad întruchipate prin ideile și inițiativele, prin opera teoretică și activitatea practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Patriotul revoluționar, comunist care de peste 50 de ani și-a identificat viața și lupta cu cauza partidului, ale cărui calități politice și organizatorice excepționale și-au aflat recunoașterea în înaltele misiuni încredințate de partid după 23 August, în prezența sa de aproape două decenii în funcțiile supreme în partid și în stat, în investitura sa ca Președinte al Republicii Socialiste România. Ales al partidului, al poporului, în numele și prin voința partidului și poporului, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a identificat plenar cu voința poporului, cu însăși vrerea și aspirațiile sale supreme. O întreagă istorie s-a înălțat în aceste două decenii în deplina sa măreție. O întreagă istorie și-a aflat confirmarea sensului drept al faptei. Timpul prezent a devenit încununarea meritată a timpurilor și faptelor eroice adunate sub numele trecutului de luptă și glorie. Jurămîntul de devotament și credință față de patrie, care a unit, generație după generație, în cununa de aur a marilor, a nobilelor gînduri și sentimente, și-a aflat o exprimare memorabilă prin cuvintele profund emoționante ale **Jurămîntului Președintelui Republicii noastre socialiste către patrie, partid și popor.** Cunoscuta voce apropiată și emoționanta voce a celui ce a devenit, prin marile sale calități politice și umane, însuși simbolul vrerilor țării, cîrmaciul ei cutezător, aduna în cuvintele solemne ale Jurămîntului — într-o concentrare impresionantă — ceea ce au purtat mai de preț, în conștiința lor, toți marii înaintași care, dăruindu-se libertății patriei, și-au durat — fără orgolii, fără vanități dar cu exemplară demnitate — dreptul la mereaua noastră evocare și prețuire.

Momentele istorice ale celor două decenii de istorie revoluționară se păstrează mereu vii în sufletele și conștiința noastră. Cuvintele Jurămîntului Președintelui Republicii Socialiste România, izvorînd limpezi și impetuoase, ca izvorul tumultuos al munților patriei, de sub pieptul împodobit sărbătorește cu eșarfa tricoloră, s-au

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 2-a

ÎN PAGINA A 3-A:
Tineri prozatori
● Articole despre volume de : ● Apostol Gurău ● Mircea Nedelciu ● Tudor Dumitru Savu ● Ion Florian Panduru ● Titus Suciu ● Semnează : ● Artur Silvestri ● Costin Tuchilă ● Mircea Muthu ● Nicolae Georgescu ● Adrian Dinu Rachieru.

NEPIERITORUL DIAMANT

Văzînd înfățișările și chipurile calde și limpezi ale Ilvei Mari, urmărind imaginile desprinse de artistul Ion Miclea dintr-o realitate vie și complexă, mi-am amintit de satul copilăriei mele, sat vechi și renumit, datorită căruia am fost și sînt ceea ce sînt, atîta cît sînt. Mi-am amintit și m-am gîndit la toate satele din jur, din stînga Mureșului și din dreapta Mureșului, dind roată în cele din urmă întregii Transilvanii, întregii Țări, de fapt, stăruind mai mult, și nu fără plăcere, cu emoție, în orice caz, cu o înfiorare dulce-amăruie, asupra locurilor prin care am fost și sîntem ceea ce sîntem, ca popor, datorită cărora dăinuirea noastră a fost și este fapt concret și pentru totdeauna limpezit.

Locurile acestea s-au numit, din cele mai vechi timpuri, Țări sau ținuturi, Țara întreagă, toată România fiind alcătuită din asemenea Țări, din asemenea pilcuri de sate, din nuclee statale, datorită cărora ființa și năzuințele unui întreg popor s-au menținut vii, ieșind în cele din urmă în lumina schimbătoare a istoriei.

Din aceste nuclee s-au născut voievodatele, pe baza cărora s-au adunat laolaltă Țările de mai tîrziu — Țara Românească, Țara Moldovei, Țara Ardealului și Țara Banatului — pentru ca după aceea, de-a lungul a o mie cinci sute de ani, să se nască și să se adune laolaltă România Unirii din 1918, an de hotar și de răscruce în istoria noastră, unul dintre anii de acest fel ; fiindcă înainte de 1918 a fost 1877 ; și 1859, anul celeilalte uniri; și 1848, anul cînd a pîlpîit din nou peste toate țările întemeiate și locuite de români visul unirii, iar înainte de 1848 a fost 1821, anul lui Tudor, dincolo de care pîlpîie în zarea istoriei anul lui Horea, 1784 ; și anul lui Mihai Vodă viteazul, 1600.

De-a lungul acestor ani, de-a lungul și de-a latul unui teritoriu care a corespuns și corespunde cu teritoriul Daciei străbune, s-a format și s-a consolidat temperamentul poporului român, felul nostru de a fi, care e unic în lume, unicitatea aceasta neavînd nimic de-a face cu superioritatea, nu e rodul unor pretenții deșarte, e realitate densă și pură.

Temperamentul unui popor nu e un dat, nu e o realitate fixă și fixistă, de neschimbat. El se realizează în timp, în raport cu anumite împrejurări istorice, în raport cu un loc anume, în funcție de tradițiile acelui loc, în continuitatea eforturilor și luptelor duse de predecesori, pentru înflorirea acelui loc, pentru mai binele omului care l-a trezit la viață. Determinările sînt multiple și complexe, esențială fiind în această înlănțuire capacitatea de a reține din urmă ceea ce merită să fie reținut — povestea unei izbînzi sau a unei înfrîngeri, o faptă de arme sau o dovadă de mare vrednicie în muncă, un cîntec de dor sau o legendă pilduitoare, un vis de libertate și de fericire —, ceea ce a contribuit și contribuie la cristalizarea și consolidarea unui temperament anume, al unui anumit popor.

Iar noi, românii, dacă sîntem așa cum sîntem — reflexivi dar și dîrji, netemători dar și atenți la perindările mari ale lumii, îngăduitori și buni, dar și neiertători față de orice nedreptate, iuți din fire dar și răbdători, capabili să o luăm de la capăt cu toate zidirile —, e pentru că am fost nevoiți să trecem prin veacuri de vicisitudini, în același loc, în aceleași locuri, de fapt, pe care le-am stropit cu lacrimi și cu sînge, sfîntindu-le astfel, legîndu-le și mai puternic de sufletul nostru, legîndu-ne, la rîndu-ne, și mai mult de ele.

Faptul că nu am cunoscut niciodată complexul aducător de neliniște și născător de tensiuni al neaderenței la un loc anume, fiind, dimpotrivă, depozitarii unei imemoriale comuniuni, a contribuit mult, în chip determinant chiar, la sculptarea în timp a profilului nostru psihologic, a contribuit la verticalizarea noastră întru independență și libertate.

Nefiind împinși din urmă de patima invaziilor, n-am fost nevoiți pe urmă să stăm

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 7-a

Patria

Ci plină de nesfîrșit
sculptează-n granit în toți vecii
neapusă lumină.

Vasile Smărăndescu

Cuvînt

Să ne îmbrăcăm cu balade
din cele de-a pururi mereu
partidul ne e cuvîntul suprem
de piine și de dragoste în toate.

și să intrăm în sărbători
zare cu ciute și arbori
la primenirea ideii de om
chemare mereu spre viitor

să ne hrănim cu ploaie și cer
de pretutindeni cu fapte
țara e România și numele ei
e victoriosul nostru Conducător.

Ion Machidon

El e România

Povestea Lui sînt litere latine
Și seva Ei îi curge viu prin vine ;
Privește-n zori același strop de rouă
Și-n ochi-adînci aceleași stele-i plouă.

E-o Columnă pură de lumină
Cît o zi de vară — lungă și senină ;
El e Munte, Stînă și Izvor
Și-un cîntec murmură-n Pridvor...

Prin El devremele trezește firea
Să-și împlinească-n zborul ei Menirea
Același nume poartă El și Glia
Și li se spune simplu : România...

George Corobea

Generație și conștiință civică

Mărturisesc de la bun început că, nefiind critic literar, nu-mi pot asuma competența de a exprima judecăți de valoare asupra fenomenului literar și artistic, decît dacă mi se acordă clauza specială de a vorbi despre acest fenomen extrem de complex numai și numai în calitatea unuia care este preocupat mai departe de analiza fenomenului politic și ideologic. Ca atare, vreau să fac precizarea că interesul unei dezbateri, consacrate fenomenului literar și artistic, trebuie neapărat circumscrisă contextului politic, ideologic și social în care ne aflăm, context ce poartă semnătura de marcă, emblema tutelară a gîndirii și acțiunii revoluționare a tovarășului **Nicolae Ceaușescu.** Pentru că, odată cu memorabilul Congres al IX-lea al partidului, s-a operat o deschidere de un curaj și de o clarviziune fără egal și precedent, deschidere în spațiul căreia trebuie să acționăm, numai și numai în spiritul adevărului. Fie și cronologic vorbind, generația la care s-a referit, sub unghiul strict al vîrstei, dezbaterea de față, ei bine, această generație s-a format și s-a afirmat exact în epoca la care ne-am referit. Ca atare, ea are, ca să zic așa, un spirit al timpului, un anume sentiment, un anume mod de a-și asuma și exercita drepturile și îndatoririle sale, inclusiv în perimetrul culturii, al creației, al gîndirii și acțiunii sociale.

E greu, cred, vorbind, de pildă, despre tînăra generație de scriitori, a face o delimitare manicheistă, între **ce e bine** și **ce e rău,** așa cum e la fel de greu să poți opera cu noțiuni simpliste. Dar în numele acestei responsabilități de a aparține unei generații noi, trebuie să spunem deschis, răspicat unor lucruri pe nume. Pentru că o generație nouă, nu se afirmă și nu se confirmă neapărat după programe inițiate pe moment, nici după niște cenaclizări operate de estetizanți subtili, rafinați nevoie mare, sau de acei care pînă nu de mult erau fruntași ai proletcultismului și acum se vor abstracți, rigizi și închizitoriali minuitori de idei. Deci, generația aceasta tînără de care vorbim aici, se impune în cultură, în muncă și în viață exact prin calitatea novatoare a idealului său, prin competența cu care operează în spațiul vieții noastre politice, economice și sociale, al creației materiale și spirituale. E lesne, desigur, să discutăm programe de intenție, să lansăm teorii și teoreme despre cerebralitatea unuia sau altuia dintre noii veniți, pentru că, dacă memoria nu ne înșeală, cerebral era și „un zeu printre blocuri", recomandat cu căldură de un campion al anilor '50, astăzi „zeul" respectiv adunînd resturi de la mese străine și lamentîndu-se de „sărăcia" limbii române.

Deci, în acest climat novator, ceea ce trebuie să facem, spun asta nu vorbind cu de la mine putere, în numele unuia sau altuia, ci cunoscînd acești minunați și entuziaști oameni tineri care alcătuiesc pretutindeni în țară generația epocii noastre, este nu neapărat să facem tam-tam în jurul cîte unui firav și frugal program (așa-zis de fapt !), ci să operăm o clară despărțire de modelele false și de promotorii lor. Nu întîmplător azi se substituie curajului, autori care și-au legat deplin și definitiv numele de cauze revolute, compromise de istorie. După ce a scris ce a scris despre G. Călinescu, un autor care l-a contestat pe Camus, devine brusc admirator al lui Camus și lansează propoziția teribilă cum că autorul „Ciumei" a dobîndit simțul libertății pentru că, vezi Doamne !, copil fiind, nu avea mobile, în casă, deci nu avea de ce se lovi, deci nu avea simțul frustrării...

Dacă este să ne luăm modele de gîndire și acțiune culturală, creatoare, atunci trebuie să o spunem răspicat că nu de asemenea iconoclaști subiți avem nevoie. Modelele noastre sînt de

Șerban Cionof

Continuare în pag. a 2-a

OPȚIUNI LIRICE CONTEMPORANE (2)

Lirica infrarealului

A-i face răspunzători pe H. Lorentz și pe M. Planck de soarta poeziei moderne pare o afirmație urmuziană. Și totuși nu invoc „pelicanul sau babița" ci o cazuistică reală. Chiar realistă. Fizica modernă (căci despre ea este vorba) a impins curiozitatea epistemică în interstițiile materiei cu o perseverență faustică. „Papa" Democrit ar fi jubilat în fața modernelor revelații atomice care luminează cele mai tainice unghere ale substanței. Poezia (mimesis, nu ?) si-a deplasat și ea centrul de greutate dinspre macrocosmos spre zonele universului mic, nuclear, descoperind cu anxietate veșnica agitație celulară a materiei. Alianța cu principiile cosmice, stabilizatoare, a fost abolită. Ochii poeților s-au îndreptat dinspre bolta cerească spre porozitățile materiei, și asistă la mișcarea browniană a microstructurilor. Din **telescopică,** lirica a devenit **microscopică.** Muzica sferelor e înlocuită cu bruiajul cotidianului. Poezia își pierde muzicalitatea originară, devine disonantă. Ieșirea din stabilitatea macrocosmică a instalat în conștiință angoasa precarității. O aprehensiune, o stare confuză de neliniște ontologică străbate **lirica micronică.** Sacralitatea, cu geometria ei perenă, s-a pulverizat lăsînd forfota contingentului fără ax ordonator. Schimbarea radicală a opticii, trecerea de la macro la micro-infinit a sporit entropia și mobilitatea universului liric. Din asociativ și unificator, discursul poetic a devenit disociativ și dezagregant. Criticismul analitic emană o stare de nemulțumire cronică, poezia operează cu noțiuni negative, „circotașe", din afirmativă lirica a devenit negativă. Friabilitatea stării poetice fărîmițează afectivitatea, imaginile se clivează, se înmulțesc prin sciziparitate, imitînd multiplicarea celulară observată la microscop. Poezia micronică își desfășoară descriptivist evantaiul detaliilor, imaginile stereoscopice, aglutinate, îți dau impresia de realitate văzută printr-un ochi de insectă. Ubicuitatea senzorialului proiectează un univers concret dar babelizat. O lume minusculă în care cuantele afectivității își pierd consistența. Agitația corpusculară e lipsită de puncte de vedere constante, banalul ființînd după principiul hazardului, a aleatorului. Relativismul einsteinian acoperă ca un văl al Mayei esențialul. Sub presiunea contingentului, poezia de acest tip își pierde solemnitatea tonului și invoc „pelicanul sau babița" ci o cazuistică reală. Chiar realistă. Fizica modernă (căci despre ea este vorba) a impins curiozitatea epistemică în interstițiile materiei cu o perseverență faustică. „Papa" Democrit ar fi jubilat în fața modernelor revelații atomice care luminează cele mai tainice unghere ale substanței. Poezia (mimesis, nu ?) si-a deplasat și ea centrul de greutate dinspre macrocosmos spre zonele universului mic, nuclear, descoperind cu anxietate veșnica agitație celulară a materiei. Alianța cu principiile cosmice, stabilizatoare, a fost abolită. Ochii poeților s-au îndreptat dinspre bolta cerească spre porozitățile materiei, și asistă la mișcarea browniană a microstructurilor. Din **telescopică,** lirica a devenit **microscopică.** Muzica sferelor e înlocuită cu bruiajul cotidianului. Poezia își pierde muzicalitatea originară, devine disonantă. Ieșirea din stabilitatea macrocosmică a instalat în conștiință angoasa precarității. O aprehensiune, o stare confuză de neliniște ontologică străbate **lirica micronică.** Sacralitatea, cu geometria ei perenă, s-a pulverizat lăsînd forfota contingentului fără ax ordonator. Schimbarea radicală a opticii, trecerea de la macro la micro-infinit a sporit entropia și mobilitatea universului liric. Din asociativ și unificator, discursul poetic a devenit disociativ și dezagregant. Criticismul analitic emană o stare de nemulțumire cronică, poezia operează cu noțiuni negative, „circotașe", din afirmativă lirica a devenit negativă. Friabilitatea stării poetice fărîmițează afectivitatea, imaginile se clivează, se înmulțesc prin sciziparitate, imitînd multiplicarea celulară observată la microscop. Poezia micronică își desfășoară descriptivist evantaiul detaliilor, imaginile stereoscopice, aglutinate, îți dau impresia de realitate văzută printr-un ochi de insectă. Ubicuitatea senzorialului proiectează un univers concret dar babelizat. O lume minusculă în care cuantele afectivității își pierd consistența. Agitația corpusculară e lipsită de puncte de vedere constante, banalul ființînd după principiul hazardului, a aleatorului. Relativismul einsteinian acoperă ca un văl al Mayei esențialul. Sub presiunea contingentului, poezia de acest tip își pierde solemnitatea tonului fără ax ordonator. Schimbarea radicală a opticii, trecerea de la macro la micro-infinit a sporit entropia și mobilitatea universului liric. Din asociativ și unificator, discursul poetic a devenit disociativ și dezagregant. Criticismul analitic emană o stare de nemulțumire cronică, poezia operează cu noțiuni negative, „circotașe", din afirmativă lirica a devenit negativă. Friabilitatea stării poetice fărîmițează afectivitatea, imaginile se clivează, se înmulțesc prin sciziparitate, imitînd multiplicarea celulară observată la microscop. Poezia micronică își desfășoară descriptivist evantaiul detaliilor, imaginile stereoscopice, aglutinate, îți dau impresia de realitate văzută printr-un ochi de insectă. Ubicuitatea senzorialului proiectează un univers concret dar babelizat. O lume minusculă în care cuantele afectivității își pierd consistența. Agitația corpusculară e lipsită de puncte de vedere constante, banalul ființînd după principiul hazardului, a aleatorului. Relativismul einsteinian acoperă ca un văl al Mayei esențialul. Sub presiunea contingentului, poezia de acest tip își pierde solemnitatea tonu-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 6-a

REMEMBER

Poezia voastră (I)

În sensul de **domnia voastră.** Așa m-am adresat lui Nichita, fără nici un fel de umdă ironică din primele zile în care l-am văzut, cunoscut și ne-am cunoscut — și pînă în ultima, crincena, cumplita zi cînd l-am văzut detașat, absent, rece, pornit înțepenit spre **dincolo** și el parcă recitind mut, **altceva** n-a mai vrut, n-a mai putut să mă vadă și să mă recunoască.

Mi s-a făcut frică și frig.

Ați plecat, **poezia voastră,** către „măreția frigului" și-mi amintesc cum de atîtea ori, dîrdîind de ger amîndoi îmi explicați pe îndelete voios și năstrușnic doct cum acest fenomen distruge microbii, ne apără pe dinăuntru și pe dinafară precum tot pe îndelung și pe înțeles îmi lămureați citind cazuri imaginar-concrete, faptul că romul popular băut pe stomacul gol îmi cauterizează și vindecă la iuțeală ulcerul meu duodenal cu nișă (nișă în care ne propuneam să așez o mică statuetă a dumneavoastră). Vă mai amintiți, **poezia voastră ?**

Dar văd că rîndurile mele capătă treptat o tonalitate jenant patetică și mă voi strădui să le dau mai încolo o linie obiectivă detașat afectivă, între lacrimă și zîmbet sau, parafrazîndu-vă, să le rînduiesc, să le dau o coloratură a su(rîsului)-plînsului.

★

Pașii timizi ai adolescenței noastre literare s-au întîlnit și împletit și datorită mersului cam șonticăit și împleticit, gustului, preferințelor ager jucăușe ale lui Paul Georgescu, mare om de cultură, excepțional prozator, om capricios, sinuos, imprevizibil, fin depistator de talente căruia, iată, folosesc cam nepotrivit acest colț de pagină spre a-i aduce fie și tîrziu un omagiu pentru împlinirea (de fapt depășirea) de ani 60 (șase zeci).

Dînsul ne-a — de la facultate „amușinat" și ne-a — trudnic, adus la „Gazeta Literară". (Am folosit dinadins sucita și incitanța sintaxă a prozei lui **p.g.).** Eu lucram la secretariat, făcînd de toate și încurcînd toate. Mă torturau mai ales zincurile — trebuind să sortez în plicuri pozele scriitorilor cu imaginea lor bătută, reliefată în metal plumbuit. Le zăpăceam rău de tot și încasam la observații, mustrări, bătăi cu pumnul în masă de mi se făcuse cam de ducă. Scrisul mi-era greoi, impiedicat — publicasem o povestire bună, două slabe, cîteva recenzii inodore-incolore, un articol stupid despre un autor pe măsură și mai fusesem catalogat împreună cu alții drept „tînăr critic". Nimic nu se lega. Eram posac, pieziș, slab și urît, ca să folosesc un termen uzual al criticii de azi, mă închisesem într-o „tăcere granitică".

Asta pînă într-o zi cînd potrivind la zincuri și la poze asortate în plicuri, m-am pomenit bătut pe umăr și răsucit în loc de un tînăr înalt, frumos — cum numai el se poate descrie pe sine și care mi-a zis înghiontindu-mă :

— Ce faci **bre ?** Cît te mai umbrești și posomorăști așa ? Hai încoace ! Și mi-a răvășit la iuțeală plicurile cu poze, cu zincuri.

Era Nichita.

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

ILIE BĂDESCU: «Sincronism european și cultura critică românească»

II

Trecerea de la idei preconcepute la realități, de la modele de împrumut la modele proprii în analiza fenomenului românesc este exprimată și ilustrată convingător de cartea lui Ilie Bădescu **Sincronism european și cultură critică românească.** Necesitatea elaborării unui model propriu de lucru pentru fenomenul românesc a fost preocuparea permanentă a unei serii culturale românești pe care Ilie Bădescu o numește seria culturii critice. În esență, elaborarea unui model propriu de lucru insemna nu numai descrierea unei traiectorii istorice ci și a unei structuri și a funcționării ei în condițiile istorice date. Poate că cea mai importantă contribuție la crearea unei noi optici de lucru și a numeroaselor elemente ale unui model nou și original aplicabil la realitățile românești le-a oferit Nicolae Iorga în lucrările sale de istorie cu o viziune interdisciplinară și cu un vast orizont umanist. Procedînd ca istoric și întorcîndu-se mereu în trecut pentru o explicație originară a stărilor de lucruri din societatea românească, Iorga ajunge să descopere structurile de temelie care au dat apoi societatea noastră modernă și mai ales să le determine existența în funcție de factori locali și specifici. N. Iorga este cel care definește în linii mari structura particulară istorică, socială și politică a unei regiuni din Europa, numită curent și imprecis drept zonă balcanică, ale cărei particularități de dezvoltare și originalitate de structură încearcă s-o urmărească încă dinainte de romani, să-i fixeze fizionomia în faza de „Romanie" orientală și mai cu seamă să precizeze rolul Imperiului bizantin în configurarea definitivă.

Acesta este de altfel teritoriul istoric, politic și economic determinat în care Ilie Bădescu localizează „revoluțiile carpato-balcanice", a doua mare serie, axiologic vorbind, revoluționară europeană alături de cele occidentale. Sinteza lui Ilie Bădescu nu vine deci pe un loc gol, ci pe urmele unor cercetări și sinteze care au configurat din punct de vedere personalitatea spațiului istorie locuit de români. El este prin excelență un spațiu imperial, dacă socotim mai ales marele precedent bizantin, de esență asiatică, substituit de cel care i-a preluat funcțiile, cel otoman, și cele două imperii ale epocii moderne, cel austriac și cel țarist. Specificitatea și originalitatea acestui spațiu din punct de vedere revoluționar, vine după Ilie Bădescu, tocmai din afirmarea energiei sociale și politice antiimperiale, revoluțiile răsăritene, carpato-balcanice, fiind groparul celor trei imperii cu care ele s-au confruntat în timp. Teoria și modelul dedus din analiză sociologică și economică, politică modernă de Ilie Bădescu în cartea despre **Sincronism european și cultura critică românească** se verifică prin antecedentul istoriografic de factură modernă, interdisciplinară al lui N. Iorga. Mai mult absent decît prezent ca momest de referință la cartea lui Ilie Bădescu, N. Iorga este însă unul din punctele ei centrale de sprijin, prin definirea „romaniilor" și a structurilor bizantine în Balcani. Cercetarea din **Sincronism românesc și cultura critică românească** se mai intilnește și cu un alt curent de idei care tinde a restitui istoriei noastre culturale o fizionomie autentică prin valorificarea contextuală a faptelor. Ceea ce contestă noile cercetări este mai ales poziția de periferie culturală a zonei răsăritene, aflată dimpotrivă lungă vreme în plin flux cultural european, care însemna la o anume dată, emisie culturală bizantină. A te afla între Roma și Bizanț, pe calea mare a schimburilor de tot felul, inclusiv cele culturale, inseamnă a te afla în plină Europă, afirmă în **Dascăli de cuget și simțire românească,** Antonie Plămădeală, vorbind despre epoca de dinaintea fanarioților. O asemenea optică intră fatalmente în polemică cu aceea a unei culturi periferice, imagine de extracție „modernă" în arsenalul sociologic și cultural românesc. La fel pe tărîmul istoriei literare, literatura veche este numită de unii cercetători literatură modernă pentru secolele XVII și XVIII, conform unei alte viziuni despre evoluția literară românească. Dan Zamfirescu proclamă secolul XVII ca secol de aur al culturii și literaturii române, ascendenta lor evoluție fiind curmată de secolul fanariot. Aceste contribuții din direcții diferite se manifestă convergent față de teoria lui Ilie Bădescu privind periferializarea economică și politică a spațiului valah în faza de decădere a Imperiului Otoman, corespunzătoare istoricește pentru Moldova și Muntenia cu etapa fanariotă. În limbajul cărții sale, din acest moment tendința de a periferializa întregul fenomen românesc și a-l trată în consecință devine precumpănitor. La fel de convergente și elocvente pentru direcția sintezei lui Ilie Bădescu sînt și lucrările de istorie culturală datorate lui Alexandru Duțu, care preocupat de rolul sructurilor mentale regionale de-a lungul vremii ajunge să stabilească tipuri de dezvoltare diferită ale societății românești față de cea occidentală. Alcătuirea unui model propriu de lucru pentru examinarea din unghi nou și creator a realităților din sud-estul continentului european constituie problema centrală a contribuțiilor și sintezelor semnate de Alexandru Duțu. În afirmarea pe urmele lui N. Iorga a profilului distinct al societății românești în cadru balcanic, cercetările interdisciplinare propuse de cercetătorul citat vin și ele în întîmpinarea cărții despre **Sincronism european și cultură critică românească.** Această carte este de altfel o urmare firească a noilor orientări, cărora parțial le este indatorată. Ceea ce discută însă cu precădere Ilie Bădescu sînt structurile economice caracterizante. Lipsa principală a încercării de sociologie a lui E. Lovinescu la care Ilie Bădescu se referă în citeva rînduri vine din lipsa aprofundării raportului dintre dezvoltarea socială și culturală și cea economică „Sincronizările, scrie Ilie Bădescu, trebuie adîncite pînă la stratul economiilor, altfel nu putem dezvălui **mecanismele reale** ale acestor sincronizări și mai ales nu putem păstra în analiză principiul unității sincronism-protocronism".

Ilie Bădescu se îndreaptă către momentul care înseamnă fără controversă fractura tradiției culturale românești: episodul fanariot. Este de altfel o chestiune de ordinul evidenței că hiatusul produs de episodul fanariot ne-a îndepărtat de creația culturală și literară de apogeu a secolului XVII, al cărei limbaj n-a mai vorbit unei societăți adînc traumatizate și racordată în timp la alte limbaje. Să notăm că există și o tendință de a acorda acestei perioade un sens pozitiv, chiar progresist, ea apare chiar la N. Iorga, care subliniază pornirea spre reformă luminată a unor domnitori din Fanar. Privirea lui Ilie Bădescu se îndreaptă însă către stratul economic și ceea ce constată este introducerea din ce în ce mai accentuată a țărilor românești într-un circuit economic de tip capitalist, în care acumularea de capital în Principate este exclusiv parazitară. Capitalul nu se fixează, el iese în afara țării, societatea servind numai la constituirea repetată a acestui capital prădalnic cu dispoziție permanent excentrică. Este momentul în care și cultura se periferializează.

Analiza și concluziile lui Ilie Bădescu se inscriu coerent în ansamblul contribuțiilor privind cultura și literatura română în secolul prefanariot și cel fanariot, oferind punctul de sprijin al unor construcții intelectuale convergente, realizate la straturi diferite și dependente de cel economic, dar armonice cu el din această viziune. Capitolele pe care Ilie Bădescu le dedică tipului de exploatare economică fanariot elimină și fragila controversă privind contribuția pozitivă sau negativă a fanariotismului. Ea este decisiv negativă prin transformarea țărilor românești în suburbie economică a marilor centre politico-economice, din care ele au încercat să iasă prin mișcări revoluționare. Totodată, analiza de economie politică a epocii fanariote validează justețea analizei economice și politice pe care o face Eminescu aceleiași perioade și consecințelor ei istorice. Confruntînd propria analiză specializată și analizele economice specializate de același tip din zonele afroasiatice sau latino-americane cu aceea operată de Eminescu, Ilie Bădescu stabilește specificitatea analizei eminesciene, faptul că ea este preponderent o analiză sociologică sau analiză economică de cel mai limpede tipar științific. Prin Eminescu se creează fundamentul culturii critice românești. „În condițiile decalajului economic față de Europa occidentală, societatea românească, prin personalitățile sale, creează una dintre primele «culturi critice» europene. Economia românească devenise «locul» de funcționare a unui capitalism periferial, prădalnic și extravertit (bazat pe furtul de plusprodus și pe drenarea lui în exterior). Cultura critică reprezintă reacția față de această nouă situație istorică, dă expresie tendințelor de ridicare a «periferiei», de scoatere a ei din starea de aservire economică în care se afla. Acesta este înțelesul istoric fundamental al culturii critice și orice incercare de a o asimila curentelor romantic-agrariene de tip apusean se bazează tocmai pe ignorarea acestui înțeles". Am citat concluzia lui Ilie Bădescu pentru perspectiva pe care o deschide asupra curentelor critice la adresa capitalismului în cultura românească, curente critice pe care le privim încă de cele mai multe ori dintr-o perspectivă occidentalocentrică.

M. Ungheanu

RADU G. ȚEPOSU «Viața și opiniile personajelor»

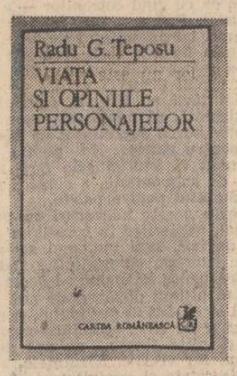

II

După ce a salvat critica din eroarea în care se complăcuse timp de citeva decenii, cu privire la obiectivitatea viziunii rebreniene, criticul trece la „Craii de Curtea Veche", unde personajele (Pașadia și Pantazi) i se par măști ale autorului. În filiera Vladimir Streinu, Liviu Petrescu, Ovidiu Cotruș, Ion Vartic și Marian Papahagi romanul este așezat sub specia estetismului „fin de siècle", al cărui erou tipic este dandy-ul și al cărui mod de existență este dandyismul. După ce Pașadia este analizat prin această categorie ca un simbol al genului (idee acceptabilă), Radu G. Țeposu vine din nou cu o contribuție hotărîtoare; la fel ca Mara și Dinu Păturică, personajele lui Mateiu I. Caragiale acuză și ele o formă de bovarism. Cum se armonizează ipostaza dandyului (atitudine conștient artificială, construită pînă în cele mai mici amănunte) și mai ales, a finului, cultivatului, aristocratului în spirit și dureros-lucidului Pașadia, cu iluzia și falsificarea involuntară a sinelui din dorința de a imita un model idealizat, criticul nu ne lămurește. Și nici nu ar putea, deoarece folosește noțiuni al căror inteles, bănuim, îi scapă. Pentru dandyism o lectură din Oscar Wilde (ce s-ar amuza autorul portretului lui Dorian Gray, dacă ar afla că este „bovaric") l-ar clarifica în unele privințe iar despre „bovarism", noțiune delicată, care cere multă prudență în aplicarea ei, îl trimit la cartea lui Jules Gaultier, creatorul termenului și al unei schițe de sistem metafizic, pornind de la accepția dată de el expresiei (carte la rîndul ei discutabilă în multe privințe).

În capitolul dedicat lui Camil Petrescu, („Eros și filosofie"), mai exact primului său roman, „Ultima noapte de dragoste, intîia noapte de război", criticul este mai aproape de condiția sa și de obiectul supus analizei. Trecînd peste o introducere eseistico-filosofică, indigestă și confuză, reținem ca o ipoteză plauzibilă, între altele, a dramei lui Ștefan Gheorghidiu. Nu e vorba de un paradox al cunoașterii, ci de unul al trăirii. Autenticitatea vieții nu există decît în măsura în care i se respectă fizionomia încîlcită și dizarmonică, ceea ce ar atrage însă o umilință a conștiinței. Intervenția acesteia din urmă falsifică realitatea, aruncînd spiritul într-o suficiență sterilă și inautentică. Între acești doi poli, inconciliabili, se mișcă întreaga existență a lui Ștefan Gheorghidiu, astfel explicîndu-se radicalismul relațiilor sale și trecerile bruște de la adorație la profanare, de la implicare la abstragere", Condusă bine în plan existențial, și mai cu seamă în disecarea raporturilor erotice dintre protagoniști, analiza nu dezvoltă și consecințele în plan retoric și narativ, mulțumindu-se cu citeva generalități, unanim acceptate despre naratorul povestitor. Capitolul despre „Adela" de G. Ibrăileanu prilejuiește un abil exercițiu de croșetare critică: una pe față, una pe dos, din opiniile lui Al. Piru, Nicolae Manolescu, Marian Papahagi, Ion Simuț, Ion Vartic și, subiacent, dar masiv Roland Barthes (nu numai în acest capitol) din ultima sa perioadă. Și aici criticul detaliază aspectele erotice, tratînd „Adela", ca pe o „educație sentimentală", dar eludînd ca și în precedentul capitol implicațiile textuale.

De altfel criticul are probitatea în a-și declara totdeauna sursele externe, mai greu de identificat fiind ideile personale. Atunci, însă, cînd ele există, iau, printr-o firească lege a compensației, o turnură cel puțin debusolantă. Cum s-ar putea altfel califica afirmația că modul de a concepe dragostea al lui Emil Codrescu, bazat pe un minuțios ceremonial erotic, pe o strategie a îndepărtării și apropierii niciodată satisfăcute, este burghez și se opune dragostei trubadurești. Din nou Radu G. Țeposu este rău informat și cu totul inexact în aprecieri, știut fiind că amorul cavaleresc este de natură ritual-ceremonioasă și presupune puritatea și contemplarea iubitei, la care ajungi după un extrem de complicat și dificil „test" al probelor și inițierilor. **Fin amor, cortezia, donna angelicata** sînt termeni ce vorbesc de la sine despre esența erosului trubaduresc și, care pot fi perfect adaptați situației din **Adela.** Emil Codrescu este, din acest punct de vedere, un trubadur trecut prin estetismul fin de siècle; excedat tocmai de modul de viață și amorul burghez instituționalizat și rapid socializat prin căsătorie (o verigă în ascensiunea socială), el își inventează obstacole și dificultăți, își ritualizează dorințele și comportamentul, pentru a amina cît mai mult posibil, deznodămîntul „burghez" al dragostei sale; joc serios la care pînă la un grad răspunde și Adela.

Analizele despre „Creanga de aur" a lui Sadoveanu („Demonul bătrîneții") și „Întîmplări din irealitatea imediată" de M. Blecher („Noroiul și placa de gramofon") nu merită nici măcar amintite. Mai inspirat este criticul la G. Călinescu („Geniul bufon"), al cărui personaj principal din „Bietul Ioanide" este și el privit sub zodia artisticului. Facem o paranteză pentru a observa că eroii lui Mateiu I. Caragiale erau flori ale estetismului, protagonistul lui G. Ibrăileanu „stilizează" existența iar arhitectul călinescian percepe viața prin grila artisticului. Este o filieră pe care autorul eseului nu a „văzut-o" în organicitatea și în toate consecințele ei. Revenind, vom constata că de această dată, în afară de o prospectare aplicată a materiei Radu G. Țeposu face conexiunile necesare între cele două nivele de manifestare ale personajului: narativ-retoric și existențial, ajungînd la concluzii logice și verificabile prin operă: „Naratorul nu face decît o operă de critic, judecînd materia epică cu aceleași procedee cu care judecă un autor și personajele sale. E aici o dublă distanțare estetică: a creatorului (personajului) față de realitate și a criticului (naratorului) față de creația comentată. Observația lui D. Micu, aceea că „G. Călinescu procedează, sistematic, tocmai la literaturizarea afișată a narației" e adevărată și ea confirmă viziunea romancierului care face un dublu joc artistic. Întîi, el creează deghizat pentru a sugera realitatea, apoi comentează critic pentru a valida estetic creația. Bietul Ioanide e un caz aparte de roman — creat cu mijloacele criticului, în care propria invenție epică devine argument critic. E un roman conceput prin inversarea mijloacelor; epicul se naște prin comentariu. G. Călinescu e, aici, un strălucit precursor al metaromanului. Între viziunea estetică a personajului și atitudinea critică a naratorului e o subtilă complicitate care anunță destrămarea de mai tîrziu a romanului fondat pe iluzia vieții". Putem fi sau nu de acord cu această afirmație (reciproca : la G. Călinescu instinctul creator este mai puternic și domină chiar textul critic) dar ideea merită luată în considerație. Dintre micro-eseurile dedicate strict personajelor literaturii imediate, („Moromeții", „Vestibul", „Îngerul a strigat", ciclul romanelor lui D. R. Popescu, „Ucenicul neascultător", „Bunavestire" și „Don Juan", „Cartea Milionarului"), mai personale mi se par acelea despre Ivasiuc („O plimbare pe stradă") și Nicolae Breban („Drumul cu servieta"). Mai controlat în afirmații, mai aderent la spiritul textului, și cu o mai vădită preocupare față de chestiunile de compoziție a personajului și de strategie romanescă. Radu G. Țeposu ne dă o idee despre ceea ce ar fi trebuit să fie carte a lui, raportată la pretențiile expuse în partea finală „Emanciparea personajului". Deocamdată îi lipsește o orientare sigură în literatura română.

Paul Dugneanu

BREVIAR

■ **ROMANUL ROMÂNESC DE AZI.** Apariția unui supliment interesează bineînțeles pe toți aceia cărora soarta literaturii române nu le e străină. „Caietele critice", care apăreau pînă de curînd legate de revista Viața Românească, au devenit, pare-se, odată cu numerele 1—2/1983 o publicație separată. Așa cel puțin reiese dintr-o notă a colegiului de redacție (alcătuit din E. Simion, N. Manolescu și I. Buduca) ; ar fi, zice amintita notă, o „serie nouă". Seria nouă începe, nici nu se putea altfel, cu o anchetă despre roman ; fiindcă romanul e, la ora aceasta, genul cel mai popular și care suscită după toate datele polemicile cele mai înfierbîntate, putem deduce, indirect, și linia pe care „Caietele critice" vor călca. Anonimii prezentatori sînt de părere că au realizat cu ancheta aceasta (alcătuită prin răspunsuri la niște întrebări și prin „interpretări" la volume „reprezentative") un „tablou ilustrativ prin modul cum este gîndit romanul românesc de azi". Din nefericire, această reprezentativitate este doar iluzorie, ca să nu spunem mai direct părtinitoare. Au fost invitați mai întîi 23 de autori între care 15 prozatori și 8 critici. Criticii sînt, unii, fie universitari care au scris puțin despre roman (Livius Ciocârlie), fie foiletoniști (Alex. Ștefănescu). Dintre prozatori, Gh. Crăciun nu e romancier, iar Mircea Nedelciu nu publicase, la data anchetei, un roman. Numeroși dintre ceilalți „romancieri" sînt de fapt mai cunoscuți prin proza lor scurtă sau prin înaderența programatică la construcție (M.H. Simionescu, M. Sin, Octavian Paler, Norman Manea). Inutil să amintim că lipsesc din această anchetă care e, zice-se, „ilustrativă", cîțiva dintre romancierii de primă mînă : Eugen Barbu, Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, Ștefan Bănulescu, Vasile Rebreanu, Francisc Păcurariu. Nu facem obiecții înguste, însă dacă e convocat textualistul Crăciun, despre care nimeni n-a susținut că ar scrie romane, e de neînțeles de ce, de pildă, Șt. Bănulescu lipsește.

Să admitem că această n-au răspuns invitației (așa cum s-ar înțelege dintr-o notă cețoasă pusă în capul anchetei) deși ar fi fost bine să aflăm —, sigur, cine sînt absenții voluntari ; ar citind răspunsurile din „ilustrativa" anchetă a „Caietelor critice" observăm că acești importanți romancieri lipsesc și din listele de autori pe care cu grație „anchetatorii" le-au solicitat. Cu o excepție sau două, nimeni n-a auzit de această. Să observăm că printre anchetați sînt și critici ; să fie o amnezie, o scăpare din vedere, o atît de omenească ignoranță a fenomenului ? Nu se știe. Însă acestea fiind datele și avînd a face cu o „ilustrare" parțială credem că titlul anchetei ar fi fost mai nimerit în acest fel „O parte a romanului românesc de azi".

■ **STILUL „CINEMA".** Urmărim, de mai multă vreme, diversitatea stilistică a comentatoarelor de cinema, semnatare, ce coincidență fericită ! în publicația cu acest nume. Iată stilul Eva Sîrbu : „Binele se referă la poziția travellingului față de dulap. În oglinda lui trebuie să se vadă doar interpreții, nu și aparatul de filmat. În fața dulapului Gh. Dănilă și partenera lui, Marioara Sterian, repetă. Oglinda le răstrînge chipurile. Dănilă are o cută adîncă în frunte, ceea ce „dă bine" pentru personajul său frămîntat. Marioara Sterian are un aer dulce-îngrijorat etc., etc.". Iată stilul Mădălina Stănescu : „Malefiența sa este subterană și de aceea mult mai periculoasă (...). Jocurile sînt făcute, iar cînd ruleta se oprește necrutătoare, bossul cu calm desăvîrșit, la fel de englezesc, ca și costumul său impecabil de vînătoare, oprește ticăitul propriilor sale rotițe vitale". De la aceeași comentatoare aflăm că Petronius, contemporan cu Nero, ar fi purtat... smoking : „Aristocratul în smoking alb, elegant ca Petronius etc". Să ne oprim : acest stil, pe jumătate prețios, pe jumătate neglijent este original doar în măsura în care aparține unui model ușor de recunoscut, nu însă semnatarelor acestora, care sînt sensibile la modă. Dar cine o fi... — modelul ?

A.S.

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA «FIRUL DE IARBĂ»

Noul volum de proză al lui Horia Ungureanu **Firul de iarbă,** apărut la Editura Eminescu, reunește un număr de povestiri autonome și un ciclu de narațiuni care se dezvoltă într-un spațiu comun, așezarea Ridiș, în care evoluase și acțiunea romanului anterior, **Vara bunei speranțe.** Scrisul prozatorului s-a stabilit la modalități stilistice distincte și la o tematică bine configurată, atît în genul romanului, cît și în acela al prozei scurte.

Primele povestiri din volum sînt redutabile la subiectul „scurtei întîlniri" fără evenimente, cu accent pe atmosferă și pe starea unor personaje cu identitate nelămurită. Conflictul rămîne virtual, gesturile sînt lăsate în suspensie, relațiile umane, dragostea, comunicarea, compasiunea, prietenia, sînt observate într-un stadiu care precede constituirea, totul rămînînd incertitudine, posibilitate, interogație. Sînt fragmente de întîmplări din care s-ar putea dezvolta legături dacă scriitorul n-ar prefera să lase lucrurilor un anume coeficient de imprecizie, ce sugerează doar dramele și împlinirile existenței cotidiene (povestirile **O seară, În spatele chioșcului, Scurta întoarcere a soldatului, Decembrie).**

Proza lui Horia Ungureanu este uneori un amestec de realism și de insolit, de observație și ironie, de exactitate și enigmă **(Murind de ris și Ferestre înghețate).**

Cîteva povestiri sînt scurte istorii polițiste, cu notații ironice și construite cu ingeniozitate, atît prin formula narativă, cît și prin stilul relatării indirecte.

Realul cotidian conține evenimente fără importanță, dar și întîmplări teribile, comicul se asociază cu tragicul, oameni oarecare pot fi martori sau protagoniști în întîmplări neașteptate. Spectaculosul încape în banal, iar drama izbucnește în ambianța aparent sigură **(Tramvaiul).** Prozatorul este atent la reacțiile personajelor care traversează pentru scurtă vreme ecranul narațiunii, motivația gesturilor rămînînd de cele mai multe ori să fie subînțeleasă și să constituie un subiect de reflecție morală pentru cititor. Autorul nu este un moralist explicit, dar prozele sale, indeosebi în volumul **Firul de iarbă,** conțin apelul discret și stăruitor de omenie, inteligență și rațiune, la educație și generozitate. Proza care dă titlul cărții analizează universul domestic, rutina și barajele puse comunicării, erodarea sensibilității, nostalgia purității și a naturii. Ultimele zile ale bătrînului Dumitru Lung sînt descrise cu înțelegere și căldură, cu simțul realului dar și cu intuiția stărilor și motivațiilor interioare. Dacă primele proze se referă accidental la Ridiș, sau sugerează nostalgia satului, **Intîia înmormîntare a bătrînului Iopa** și ciclul **Întîmplări cu Mileaga,** situează acțiunea chiar în acest spațiu care reprezintă principalul reper al literaturii lui Horia Ungureanu. Întîmplările nu sînt cîtuși de puțin idilice : dimpotrivă, ele sînt dramatice, violente, învăluite în mister, potențat dealtfel de povestirea indirectă. Bătrînul Iopa și fiica sa Iosana au acea vigoare întunecată și stranie, acea inflexibilă voință și acel caracter enigmatic pe care le aveau unele personaje ale lui Agârbiceanu. În schimb, Roitan este un Maigret rural, grec și bonom, ascunzînd intuiția și o inteligență activă sub o aparență de placiditate. La rîndul său, Aron Mileaga, cel care povestește istorii năprasnice auzite de la alții, este un personaj remarcabil pentru atitudinea, pentru maliția sa, pentru spiritul raisonneur, în care se amestecă puțin scepticism cu puțină candoare.

Relatările succesive conferă realului un aspect legendar. Psihologia țăranilor din proza lui Horia Ungureanu are, prin personajul Aron Mileaga, unele similitudini cu aceea a unor personaje episodice ale lui Sadoveanu : plăcerea taifasului, a povestirii unor lucruri ciudate sau teribile, proiectate parcă într-un trecut îndepărtat, plăcerea de a-i observa cu binevoitoare ironie pe străini. Ceea ce îl apropie pe scriitor de literatura interbelică a satului reprezintă opțiunea pentru o tradiție cu care are afinități și conferă prozei sale un caracter distinct, ce se precizează de la un volum la altul.

Sultana Craia

***) Horia Ungureanu, „Firul de iarbă", Editura „Eminescu", 1983.**

PALETĂ ȘI CULOARE

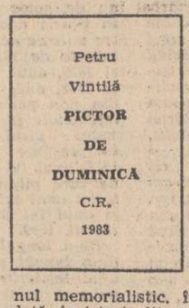

Simptom poate al vîrstei și singurătății, trăim mulți un fel de criză literară cînd preferințele lecturilor noastre se opresc selectiv la cărți de memorialistică, de corespondență, la jurnale intime și autobiografii, dintr-o nevoie de autenticitate și adevăr uman. Calitatea confesiunii este substanța literară a unor astfel de cărți, iar stilul, condiția lor artistică absolută. Un adevărat om de litere se simte în genul memorialistic, în elementul lui și nu o dată, în istoria literaturii universale, operele de acest fel au rămas capodopere. Umanitatea ce le anima, subiectivitatea plină de interes psihologic și reflexivitatea, de diverse nuanțe filozofice, pe marginea experienței de viață — trăită sau doar visată — solicită meditația personală.

★

Modeste dar atractive prin calitatea confesiunii sincere, cu accente lirice de bonomie, candoare și duioșie, amintirile **Pictorului de duminică *)**. Petru Vintilă, sînt animate de același spirit care dă viață picturii sale. Cînd iarna trecută i-am văzut ultima expoziție, mă aflam în momente de depresiune psihică și supremul omagiu ce i l-am gîndit a fost că lumea aceea feerică, transpunînd în vis și culoare un univers moral, o umanitate sinceră și pură, era de natură a risipi astfel de neguri, cu solara ei lumină.

„Naivitatea" ca gen pictural denotă, de fapt, un mod de a gîndi profund și o observație penetrantă a vieții și a lumii. Un pictor naiv este un artist care transfigurează lucrurile, reducîndu-le, cu candoare și ingenuitate, la himera lui.

În același spirit este scrisă și cărticica memorialistică. Prin simplitatea ei de bună calitate, ea respiră un stil confesiv agreabil și adecvat materialului autobiografic, excelînd în amintiri din copilărie prin francheteа și lirica evocărilor. Fără pitoresc, fără umor și talent narativ care să învăluie povestirea cu muzica în surdină a nostalgiei lucrurilor care au fost și nu se mai întorc, amintirile devin simple notații. Petru Vintilă este „naiv" la modul filozofic și în proza sa memorialistică. Candoarea și ingenuitatea sa sînt un mod existențial și deși ideea generală și reflecția propriuzisă lipsesc, o viziune morală pluteșe în aerul confidențelor sale.

De antologia structurală a picturii și literaturii sale, autorul e conștient atunci cînd mărturisește că „Nu știe dacă literatura (sa) era reflexul liric al picturii (sale) naive, sau invers...". Întrebarea și-ar fi putut-o pune — desigur la altă scară valorică — și Michelangelo, în ale cărui sonete trăiește liric patetica și sublima lui artă plastică.

Amintirile cele mai numeroase privind meșteșugul său plastic și viața lui de boemă, relevă la Petru Vintilă un spirit reflexiv căutînd sensuri și scrutînd enigma creației cu o notă de misticism. Lumea plină de eresuri ale mediului copilăriei (din regiunea Banatului) a pătruns, ca tematică și atmosferă, în opera sa reflectînd — așa cum spune — „un adînc substrat existențial". Crede, de altfel, și în fondul creator și magic al viselor. „ecou insinuant al picturii" (sale) ca memorie, stranie și obsedantă, a subconștientului.

Tonice, paleta și condeiul lui Petru Vintilă sînt ale unui artist care, cu un surîs de copil, întinde unei umanități bîntuite de probleme și coșmare, o floare. Modestă, dar cît de simbolică...

Melania Livadă

***) Petru Vintilă : „Pictor de duminică", Editura „Cartea Românească", 1983.**

Cu tricolorul patriei în suflet

Urmare din pag. 1

constituit ele însele într-un tricolor de cuvinte în care se cuprindeau, unite într-o singură vrere, întreaga patrie, toți fiii țării, fără deosebire de naționalitate. Și ne considerăm cu toții datori, solemn datori, să ne alăturăm cuvintelor Jurămîntului solemn, să ne legăm a continua în clipe, prezente clipe trecute, aducînd mărturia legămîntului nostru pentru țară prin faptele noastre.

Nu mai este multă vreme pînă la ziua sărbătoririi a patru decenii ai libertății noastre și desfășurarea lucrărilor unui nou Congres al partidului. Vom face atunci bilanțul rodnic și necesar al drumului istoric parcurs, în dimensiunile căruia cele două decenii de după Congresul al IX-lea se vor înscrie ca perioada cea mai fertilă, purtînd cu îndreptățire numele generic de „Epoca Ceaușescu". Iar toate faptele acestui timp eroic vin să modeleze, viu și nepieritor, chipul celui ce este **eroul suprem al patriei socialiste,** al conducătorului partidului și al țării ; al gînditorului care a asemănat, într-o memorabilă cuvîntare, patria cu o navă călătorind pe oceanul timpului, trăind zile de seninătate dar traversînd și momente de furtună, urmîndu-și însă neclintit drumul către țelurile definitiv asumate.

La cîrma acestei sublime nave, îndreptată decisiv spre viitor, a acestei nave care este patria însăși s-a aflat în acești ani de neasemuit dinamism, ca un neîntrecut conducător de partid și țară, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Iar nava se îndreaptă traversînd — prin înțelegerea și dăruirea poporului întru idealuri luminoase — încercările iscate de furtunile ce se abat asupra planetei noastre în acest anotimp de sfîrșit al veacului, cu demnitate și siguranță, urmîndu-și drumul spre viitorul comunist, vegheată de privirea lucidă și cutezătoare a celui ce este arhitectul acestui timp de dense fapte. La catargul navei năzuind spre soare, fluturînd mîndru și neînvinsul tricolor. Sîntem toți solidari, uniți pe această navă supremă, păstrînd în inimi cuvintele Jurămîntului președintelui către țară și alăturînd acestui solemn jurămînt propriul nostru legămînt de a sluji țara, de a urma partidul și pe marele său conducător.

Este omagiul pe care îl aducem celui ce-i este României în cel mai înalt grad fiu devotat, celui pe care sintetizînd gîndurile țării, le-am adunat în versul unui poem prin cuvintele „al patriei erou între eroi". Este actul nostru de cinstire și prețuire pentru secretarul general al partidului nostru, pentru Președintele Republicii Socialiste România, așa cum — prin voința sa — l-a investit partidul întreg, poporul întreg.

Generație și conștiință civică

Urmare din pag. 1

căutat tocmai în cei pe care i-au contestat cu vehemență și asiduitate ideologi și strategi de speța lui Roller, Barbu T. Cimpina, acești eroi sînt ei, cei care făuresc un destin nou, liber și demn al țării. Eroi care, așa cum ne sugera cu un fin și subtil simț dialectic tovarășul **Nicolae Ceaușescu** în magistrala cuvîntare rostită la Consfătuirea de lucru pe probleme organizatorice și politico-educative de la Mangalia, trebuie să reprezinte veritabile repere de opțiune pentru tînăra generație, pentru noi toți.

A nu ne înflăcăra superficial, a nu repeta la nesfîrșit lozinci, teze și șabloane, aceasta înseamnă a promova cu o înaltă cotă de curaj novatoarea vocație a adevărului și capacității de creație. Așadar, de asemenea modele, cele ale omului nou, căruia frumoase și adevărate îi sînt gîndurile și faptele, avem noi nevoie, ci nu de inși care încearcă să se insinueze în nedoriți și nepotriviți educatori de generații.

Pentru că, s-o spunem răspicat, epoca istorică pe care o parcurgem este, în primul rînd, o epocă a adevărului și sincerității care nu se pot negocia, așa cum nevoii noastre de delimitări nu i se poate răspunde doar cu semifraze și propoziții „apodictice", „EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU" ne obligă la răspundere, la cunoaștere, la creație. Să înțelegem acest lucru și să procedăm ca atare.

TINERI PROZATORI

Spre deosebire de modul entuziast în care spiritul critic reacționează în fața celui mai nou val poetic, cînd este vorba de „promoția" prozatorilor tineri, în schimb, se adoptă o inexplicabilă atitudine rezervată, de prudență excesivă chiar. Mai ales impulsul evaluării critice de cuprindere globală, absentează cvasicomplet. Faptul că acești prozatori vin spontan din toate colțurile geografiei românești merită a fi reținut aici. Situația ni se pare, într-adevăr, de neînțeles, atît timp cît existența unei noi promoții de prozatori de reală vocație, hotărîtă a veni cu alt punct de vedere asupra actului creator în raport cu exponenții generațiilor precedente, constituie o realitate certă. Înainte de toate, socotim că marea miză a acestor prozatori vizează un mod propriu de a se instala în problematica actuală ; cu alte cuvinte, de a dialoga cu insemnele ei existențial-istorice, implicit social-politice, psihicomorale etc. și de a le „transfera" în pagina de text narativ. A ne angaja într-un asemenea examen critic menit a releva una din ipostazele semnificative ale fenomenului epic actual, iată, deci, premisele de la care pornim în tentativele analitice de față.

Ocheanul fermecat

Ne aflăm așadar la Mila 33, în universul mirific al deltei dunărene cu oamenii și legile sale, supuși aceluiași logos recuperator: povestirea. Încrederea în ficțiune prezidează „romanul" lui Tudor Dumitru Savu (**Treizeci și trei**, Cartea Românească, 1982), el închipuind un spațiu închis și fascinant : istorisirile despre „neamul Vilampiei", „moara de nisip", „lacul crapilor", „pădurea de tei" etc., alcătuiesc năvodul pescăresc" care-l prind definitiv pe Profesor ca și pe Procuror. Ionete, unul dintre pescarii ce trăiesc agonia lentă a canalelor sufocate de brădiș, îi conduce pe fiecare prin labirintul unei lumi fabuloase, unde belșugul alternează cu scene de apocalipsă. Călătoria, de fiecare dată inițiatică, se consumă spre interior, re-confirmînd sensul centripetal al fantasticului pe care altădată îl **numeam** „oriental". Povestirile coagulează în jurul lui Serafim sau Din Țiganul, destine omenești rămîn prinse definitiv în „ochiurile năvodului"; Priscilla, uitată de virstă, cuplul Efrem-Teona sau Foti arcuiesc peste canale amurgul unei lumi demitizate: „Foti avea mîinile de broască, cu pielițe verzi între degete și pielea străvezie și buboasă și mersul țopăit și capul mare și adus în față, greu, de-abia îl purta și picioarele scurte și crăcănate și pintecele umflat". Ei retrăiesc prin verbul „negustorului de povești" — superbă iluzie, acompaniată de conștiința acesteia. Într-adevăr, enunțuri ca „amurgul plutea în aer ca o pasăre" sau „ciocul negru al lotcii, ieșit ca un cîrlig deasupra apei" ritmează, ca **un subtextual memento**, întreaga narațiune coborîtă parcă din „seria" eposului arab. Urzeala este fină, incorporînd sugestia livrescă și — fapt caracteristic! — aproximînd chiar spațiul unde „ochiul omului nu mai putea răzbate singur". De aici desigur motivul **ocheanului minunat**, tirguit de cocoșatul Din Tiganul în dugheana unui arab. Ocheanul, ni se spune, „capta toate imaginile viitoare ale lucrurilor, anticipa cu precizie fiecare întîmplare, orice eveniment, catastrofe, revărsări de ape, incendii, boli, războaie, cutremure. Tot, tot". Iată, „întîmplările petrecute la Topraisar sînt ca un ochean care se lungește, se tot lungește la nesfîrșit și imaginea din el se face din ce în ce mai mică și apoi dintr-o dată se schimbă pentru a se mișca iar, la nesfîrșit". E însuși modul de-a se desfășura al relatării atrasă, digresiv, de puterea revelatorie a **ochiului.** Premoniția acesteia o găsim la început cînd, după un pescuit neobișnuit de bogat, ochii peștilor se scurg din orbite, astfel că „mii și mii de mărgele sclipeau umede împinzînd ogrăzile și scormonind lacom toate lucrurile". Imaginea e antologică oferind senzația dezechilibrului natural, împus de nașterea — doar pe jumătate — a lui Serafim. Pe acesta (și nu numai pe el", precizează autorul) îl poți zări doar prin „palma aceea de aer ca un ochean, prin ea poți să **vezi** fața cealaltă a lumii și oricîte **ai vedea** nu te saturi, nu-ți e de ajuns". Ochiul intră în competiție cu urechea validînd cuvintele, reproduse într-un **motto**, din **Ecleziast.** Venit să studieze brădișul și posibilitățile de salvare a canalelor, Profesorul **întîlnește** „magicul" ochean al istorisirilor fără sfîrșit, capabile — ele singure — să rotească „clipele înainte și înapoi". Depănate cu har de către Agachi Gherasim, negustorul de povești, ele dobîndesc o funcție exorcizantă: brădișul dispare, apa este din nou limpede și plină cu pești, Mila se întoarce la virsta de aur, paradigmatică. Ocheanul — metaforă a omniscienței prozatorului — salvează astfel un spațiu, de fapt reinventîndu-l. Povestirea însăși se întoarce de unde plecase; or, tocmai traseul circular, repetitiv o deconspiră : cît ar fi de împodobită, ea rămîne ceea ce a fost dintotdeauna, adică o frumoasă și uneori tragică iluzie. Încremenind, o clipă, memoria unui timp dispărut (sau pe de-a-ntregul inventat), ea nu se poate sustrage curgerii universale. Vrestă, deloc obosită de cultură — și în asta rezidă meritul principal al cărții! — povestirea despre Mila 33 conține elementele propriei suprimări. Copiii Haricleei și nepotii Vilampiei „aveau să moară în citeva săptămîni, mureau de bătrînete, sleiți de puteri"; dispar în sorbul unei istorisiri care-i îmbătrînește înainte de vreme. Serafim moare și el „ca un bătrîn care-și păstrează încă înfățișarea de copil". Imaginea securii duble gravată pe crucea din lemn de tec este de fapt sigla conditiei ontologice a celei mai vechi forme artistice: în istorisire coabitează candoarea copilăriei cu înțelepciunea fără virstă. Răsăritul se întîlnește cu Apusul în desfășurarea circulară a faptelor și destinelor. Memoria hîrtiei o reține, dar antropomorfizat, în „chipul blînd al negustorului de povești, (cu) barba lui albvînătă și ochii verzi, nasul puternic și buzele moi și neobosite". Ocheanul prin care Din Tiganul citise lumea zace sfărîmat, Agachi însuși e tot mai bătrîn, reușind totuși să ne mai spună o dată istoria Milei 33. Sunetul său specific nu poate fi prins de urechea lui Tinn, prezentă discordantă și inutilă, după opinia noastră, în economia lucrării. Prețios și teoretizant, e respins de lumea imaginată ca un imens **Karaghioz**, acordat la ritmurile naturii suverane. Descîntecul Radei, rostit din nou, se pierde încet-încet deasupra ochiurilor de apă cu deschidere la Mare. Vraja s-a isprăvit, rămînem însă în același spațiu ce — prin Tudor Dumitru Savu — adaugă încă o valoare estetică la topos-ul dunărean al literaturii noastre: „Un sturz de noapte pluti ușor în picla subțire a amurgului și se așeză pe o tulpină retezată de stuf. Aripile îi mai nilpiiră de cîteva ori pînă cînd își regăsi echilibrul și rămase acolo împietrit cu pleoapele vinete coborîte peste ochi".

Mircea Muthu

Soluția fabulosului

Cu „Începutul verii astronomice", apărea, în 1978, spre uimirea mediilor literare, un admirabil prozator tînăr despre care nu se știa pînă atunci nimic : Apostol Gurău. Omul se ținea departe de coterii și nu cunoștea aproape pe nimeni, cultiva, din instinct, solitudinea creației dînd semne distincte că opera îl interesează. Asemenea „amatori" cu o afară din comun conștiință a profesiunii sînt în realitate cei care aduc adeseori un sunet inedit : marginalizarea voluntară era la Apostol Gurău în totul pozitivă.

În definitiv, materia, ca să zic așa, sociologică nu avea nimic senzațional. Prozatorul fixa, cu mișcări precise, tablouri lapidare „de viață" așezîndu-le prin elaborație într-un regim alegoric nestricător de real. Țăranul inocent, venit cu un miel la oraș și înșelat de un escroc („Incident pe bac") lumea funcționărească, cu dramele ei, cu umilințe, înfringeri și himere („Sînt omul lui", „Încălțăminte copii", „Iapa murgu", „Moneda"), niște călugărițe glumețe care se amuză născocind aparitii de stafii („Argeșule, apa ta"), amorul senil („Minglieri"), istorii amoroase și definitive — acestea sînt temele, numeroase pornind de la o lume rurală văzută pe linia psihologiilor misterioase. Acest țărănism constitutiv denotă că prozatorul nu avea prejudecăți și adevărul este acesta : într-o literatură preocupată narcisiac de actualitate, Apostol Gurău scrie despre răscoala de la 1907 („Opaițe-n ceață"). Umanitatea lui e aceea a marilor pasiuni secrete, consumate după o lungă hibernare sufletească într-o singură clipă imprevizibilă, de obicei un amor. La Apostol Gurău fiecare ascunde o taină mărturisită greu, la crișmă sau la necaz, acolo unde limbile se dezleagă mai ușor. O notă sadoveniană a rămas aici prin mijlocirea noroadelor prozastice, care ilustrează retragerea geografică și istorică („țăranii") ori de natură caracterologică (mulți sînt aci „frustrați"). Un astfel de conservatism retractil explică la Apostol Gurău și un strat estetic mai profund, de origine poporană. Este la el o materie ritualică veche, documentată sau de invenție, cum rareori s-a văzut la prozatorul tînăr. Cositul în diminețea înrourată, așezarea căpătînii goale de cal în virful șurii de paie (ritual exorcistic), „mireasa" la înmormîntarea unui flăcău, peștitul de Sin' Andrei înfăptuit prin furatul porții — iată nu puține ecouri arhaice care dau lumii desfășurate aici o tărie de civilizație veche.

Nici stilistic prozatorul nu este neglijabil, el scrie înflorat, „fănușist" însă gongoric căci nu are adîncimea poetică și simțul magic al asociativității de la Fănuș Neagu. Însă simțul limbajului era excepțional, cu alte date decît să zicem în „Îngerul a strigat". „Măgăoaia", o schiță de cîteva pagini, pune o țărancă să vorbească oficial, așa cum înțelege ea : amestecul de limbaj de gazetă și de brutalitate agrestă e memorabil. Sigur e că umanitatea rurală consumase doar fragmentar dotația nativă al lui Apostol Gurău. Talentul lui mergea, ca argintul viu, mai departe de un mediu arhaic. Sînt aici două admirabile nuvele între care „Începutul verii astronomice" e cu totul antologică, meritînd o analiză de amănunt. Niște petrecăreți retrași într-o vilă găsesc la ușă un bărbat înjunghiat pe care-l transportă la clinică. Doi misterioși inși, o femeie și un june, îi însoțesc la spital, femeia dovedindu-se un fel de logodnică a muribundului atacat, acela, se zice, de un necunoscut care a sărit la el, înaintea mașinii, străpungîndu-l cu un cuțit. Un oarecare Theo, prezent inițial la chef, începe o anchetă particulară și află că femeia, rea de muscă, amețise pe injunghiat prin posesiuni repetate, însă făcea pare-se la fel și cu altul, responsabil de restaurant, care o acompania în noaptea crimei. Nimic nu e totuși sigur și misterul nedezlegat face ca amorul fatal să dea o adîncime aiuritoare prozei lui Apostol Gurău. Nu altfel e, pînă la un punct, „Unchiul Alec", ins de o virilitate mediteraneană, din categoria marquezienilor insațiabili: bibliotecar, într-un conac boieresc național izat, el cucerește aproape întreaga suflare femeiască a unui sat.

Îndeajuns de mult din acestea s-a topit într-un roman, „Defonia", care e și cea mai de seamă din creațiile lui Apostol Gurău. Două-trei schițe, („Meludic", „Rogojina", „Unchiul Alec") au rămas aproape integral aici și substrucția e, vasăzică, tot aceea din nuvele ; prozatorul a înaintat stilistic, abandonînd gongorismul și s-a consolidat în direcția concepției. „Defonia" e un fel de prelungire a „Moromeților", mutată în anii postbelici și cu mai mult fabulos decît la Marin Preda ; conținutistic, romanul poate fi desfășurat în cîteva fraze, căci nu din senzaționalul epic reiese aici esențialul. O familie bizară și numeroasă din Defonia, „alde Orza", este la un moment dat risipită prin țară, unul e „la raion", altul — la oraș, încă unul — la București, o femeie s-a strămutat peste șapte sate la casa ei. Risipirea generației mai noi este înțeleasă de prozator în chipul desfacerii lumii țărănești vechi însă, cu toate acestea, ea a păstrat mult din substanța care altădată o coagula. O bătrînă, Valeria, rămîne în sat împreună cu un nepot (Ică Orza) torturat de obsesia cotelor, ca și Moromete de „fonciire". Alt Orza, Alec, un ins picaresc, revine în sat și se face bibliotecar în conacul lui Milioneru ; aici, spre deosebire de nuvela mult mai interesantă pe tema aceasta, omul e mai liniștit sexualicește. Sîntem prin anii '50 și începuse și la Defonia colectivizarea. Alec vorbește „la difuzor", îndemînd pe consăteni „să semneze". În cele din urmă, „colectivul" se face și mulți dintre rurali se angajează la oraș, pe la fabrici și pe la diferite servicii.

Înfățișat pe scurt, romanul nu pare a conține cine știe ce materie inedită, însă adevărul nu e acesta : ca și alți prozatori tineri (Alexandru Dan Popescu, de pildă, acela interpretul „sărbătorii" proletcultiste), Apostol Gurău s-a despărțit de viziunea justițiară și a îmbrățișat o perspectivă pînă la un punct fabuloasă. El nu face, de altfel, documentație ci etnologie catastrofică. În totul, prozatorul a calculat foarte bine efectele, mai ales pe acelea privind mentalitatea comunităților retrase. Cînd istoria e pentru ele primejduitoare, lumile vechi invocă mitologiile, arhaicul, demonologia.

Demonologia a intrat adînc și în caracterologii. Numeroși indivizi, mai ales „veneticii", sînt văzuți în chip de acoliți diabolici. Inconaru, președintele sfatului, înveșmîntat ca un stăpîn hispanic de formă, are ceva diavolesc pe chip. Marghiolița Tomescu e confundată de țărani cu diabolica Mărțarea, mincătoarea de oameni, Veniamin Ostahi și Fanny Dăvid formează o pereche bizară punînd burjuii în miez de noapte să joace dansul berbecilor, lovindu-se în cap, și să se cațere în copaci (sînt de-altfel, aparitii curat fantastice). Totuși, soluția istorică a fabulosului nu se oprește aici. Fabulos este și în simțul naturist, în elogiul omului natural. Naturismul e la tot pasul, instinctul naturii e, datorită conjuncturii, nebunesc (Alec și Pamfilia fug la riu, să se îmbăieze goi). Și, spre a da acestor date consistență, Apostol Gurău a pus pe numeroși inși să povestească : memoria, unde imaginația intră profund, merge în direcția consolidării magiei. Ori de cîte ori cineva se desface de real, prin relațiune, el face o creație baladescă vie, dă fabulosului condiția de ordine. Cu „Defonia", Apostol Gurău a dat un roman memorabil, unul dintre cele mai valoroase care s-au făcut azi în linia fabulosului țărănesc : prozatorul e, ca și Titus Suciu și Ștefan Pirvu, interpretul satului românesc mitic.

Artur Silvestri

Adrian Popescu: „Tinerețe"

Un sat din poveste

Cartea de debut a lui Ion Florian Panduru, „Sărbătoare tîrzie" (Ed. Facla, 1981) ne propunea o suită de povestiri din viața unui sat de la poalele Semenicului, Priboi. Scrisă cu o mare mobilitate stilistică, alternînd povestirile la persoana I cu cele la persoana a III-a, întîmplările hazlii cu cele tragice, acea carte definea un autor strins legat de personajele sale, un fel de rapsod popular care vorbește despre vecinii lui din sat cu spontaneitate, neprefăcut, folosind expresii de limbă obișnuite zonei, brodind metaforic în marginea lor. „Dacă aș fi înțeles vorbele alea, săream peste șanț, nu lăsam să se facă rîpă", zice undeva dînd dimensiuni tectonice neînțelegerii dintre oameni — sau, despre un om de nimic, păstrînd aceastăimagine a lapidării cu dimensiuni homerice : „Bă, nima-n drum, ar trebui să te scoatem din sat ca pe curva lui Dîrdoni, în pielea goală și să scuipăm pe pietrele cu care aruncăm după tine. Cînd se întoarce piatra, că n-are suflet și picioare, atunci să te întorci și tu, împuțiciunea pămîntului !". Fiind vorba de un sat muntenesc, civilizația industrială citadină a pătruns mai greu aici permițîndu-i autorului să fie sincron, în 1981, cu întîmplări petrecute în inima literaturii cu aproape două decenii mai devreme. Vrînd, totuși, a fi convingător, Ion Florian Panduru plasează asemenea întîmplări cu un aer „vetust" undeva în amintire, în trecut. Siminica, de pildă, eroina nuvelei „Raiul fiecăruia", aleargă la oraș ; în același timp îi schimbă soacrei opincile cu o pereche de pantofi : „Mamă, să nu te minii, numai dumneata și Floarea lui Zaran mai umblați în opinci. Trebuie să porți și dumneata ce poartă lumea."

Un lucru cert, pe care nu îndrăznește a-l gîndi nu numai Ion Florian Panduru, este că satul românesc și-a schimbat centrul de greutate dinspre cîmpie spre deal, iar cele două tipuri de comunități rurale nu sînt într-o totul compatibile. Nu prin istovirea lui Marin Preda s-a întîmplat acest lucru, ci prin evoluția, firească a lucrurilor ; putem spune, chiar, că istoria a ales varianta sentimentală a lui Ilie Moromete.

Spunînd acestea, m-am referit indirect și la cea de-a doua carte a lui Ion Florian Panduru : „Au murit poveștile, Siminico" (Ed. Facla, 1983) a cărei primă intenție este, într-adevăr, moralizatoare vizînd fiii satului de la munte care și-au abandonat locurile, moșii și strămoșii, devenind, din virtuali conducători ai unei lumi care stă pe loc în vicisitudinea timpului, anonimi ai unei lumi în mișcare care-i aruncă la margine, ca pe niște reziduuri. Lor li se adresează un copil ce pare a fi un Făt Frumos coborît din „Povestea porcului" de Ion Creangă (basm pe care autorul îl are tot timpul în vedere). Avem de-a face cu o povestire fantastică ale cărei sinapse cu realul dezvelesc tragicul existențial. Pe lîngă basmul lui Creangă, autorul mai are în vedere un model împotriva căruia luptă polemic, pe care reușește să-l înlăture : este vorba de acea literatură sentimental-lacrimogenă, ce ne „delecta" copilăria în urmă cu vreo douăzeci de ani, despre copilul de la oraș venit, în vacanțe, „la țară", „la bunici". Aceste „basne" au murit, înțelegem din titlu : copilul care revine în sat este mitul însuși ce renaște la el acasă căutîndu-și rădăcinile în real. Întîmplarea în sine este cît se poate de simplă : un băiat de vreo 14 ani este prins furînd în orașul ținutului și miliția alege — probabil după discuții amănunțite în care află că tatăl nu-și îngrijește copiii, a dat în darul beției, a rămas văduv (soția murindu-i în urma unei întreruperi ilegale de sarcină) — această variantă : il trimite, împreună cu sora lui, Siminica, la bunici, în Satbătrin, cătun al Priboiului. Copiii știu satul numai din povești cu feți-frumoși, Muma Pădurii, zmei și lupi ; altfel, nu știu cum arată o fîntînă, o căprioară, o potecă printre stinci, nu știu cum se hrănesc țăranii, unde se spală, unde dorm, cînd și cu ce muncesc ei. Autorul vrea parcă să ne demonstreze că viața rurală poate fi învățată ușor și simplu : ajutat de bunic, băiatul pune mîna pe coasă, o bate, o ascute și începe să cosească depășindu-și chiar de a doua zi bătrînul învățător.

Dar povestea celor doi copii, emoționantă în sine (doi frați rămași ca și orfani, cu teama zilei de mîine, gata să facă orice pentru a fi primiți la rude, cel mare avînd și grijă de soră) se împletește cu cea a bătrînilor. Aceștia își primesc nepotii ca pe un dar ceresc, li se luminează casa de ei, își fac speranțe că pot păstra vaca (pe care altfel trebuiau s-o vîndă pentru că n-avea cine-i cosi fîn pentru la iarnă) — și se gîndesc chiar să cumpere niște oi, să refacă gardurile gospodăriei, potecile. Lumea lor nu este reală, și nici ei inșiși nu au consistență reală ; acțiunea cărții derulîndu-se în mintea copilului, autorul alunecă lejer spre fantastic înfățișîndu-ne un sat grotesc, cu bătrîni îmbrăcați în haine rupte de sportivi (primite de la fiii lor în urmă cu ani de zile), vorbind numai de „Ea" (moartea), dormind alături de animale, în grajd (pentru a se încălzi și a mai avea cu cine să schimbe o vorbă), locuind la depărtare de un deal și o vale unii de alții și vizitîndu-se o dată la un an sau la ocazii speciale etc. Făt-Frumos și Ileana Cosînzeana nu mai găsesc potecile și izvoarele satului, au „aterizat" într-o lume de umbre ca martori ultimi la dispariția lor. Și totuși ei se vor stabili aici, „vor reinnoda ața putredă", cum zice autorul, împăcînd civilizația avansată din vale (Satbătrîn este doar un cătun rămas în munte al satului industrializat Priboi, prin care trec autobuze, care are tren și liceu de tehnicieni veterinari, case arătoase, pline de mobilă, preot cu mașină mică etc.) cu aceasta, rămasă în imobilism, din munte. În fond, ne spune autorul, nu trebuie pentru realizarea acestui modus vivendi decît iubire, o dimensiune sufletească : dragoste de bătrîni, de locuri, de amintiri, de animale. O dragoste pe care o răsplătește pe deplin pădurea, aerul curat, viața în libertatea naturii.

„Au murit poveștile, Siminico", iată o carte ce redescoperă marea temă țărănească și — lucru la fel de important — adresantul ei de la origini : țăranul. A ști pentru cine scrii mi se pare, în momentul de față, cel mai important lucru pentru tînărul scriitor : a epata între citadini făcîndu-te că plîngi pe vatra stinsă de la origini nu este o soluție. Ion Florian Panduru o dovedește, alături de alți scriitori de romane și nuvele țărănești care nu disprețuiesc capacitatea de înțelegere și de sentiment a acestei categorii sociale de la noi.

Nicolae Georgescu

Un roman despre și împotriva memoriei

Atopi lumea în limbaj epic este, numai în aparență, preocuparea cea mai importantă pentru Mircea Nedelciu, unul dintre cei mai valoroși scriitori apăruți în ultimii ani. Sau, mai degrabă, reprezintă interesul inițial : a vedea care sînt resursele de absorbție a realității exterioare și interioare — a semnificației și a faptului susținător, a **numelui** și a **eroului** — în pasta, la rîndul ei reală, a scrisului. În cărțile lui Mircea Nedelciu se confruntă în mod evident două realități. Între universul cotidian și expresia lui literară, între „sufletul" faptelor și cel al „ființei de hîrtie", aici trebuie aflată relația, mult mai complexă decît s-ar bănui. O relație, firește, biunivocă, s-ar stabili între „tumulul" dezgropat, inventariat care e lumea reală, guvernată de memorie, pentru a folosi imaginea din recenta carte — și tehnica de a-i face perceptibile tensiunile, identitatea ascunsă. De o parte, deci, acest conglomerat de acte și semnificații, de obiecte și nume. De alta, imaginea structurii, reținînd doar „modul activ al uitării". A uita înseamnă a fi viu. A selecta adică ceea ce contează pentru ca o ființă, o materie, un obiect, o cauză și un efect să trăiască autentic, eliberate de artificiu și prejudecată. Existența personajelor e o convenție : pentru a o depăși este nevoie, ca și în viața reală, de un efort îndreptat împotriva fragmentarismului anecdotic, pe care memoria (un anume tip de memorie) îl pune în calea parcurgerii sensibile, **naturale** ; în egală măsură, în drumul edificării intelectuale. **Zmeura de cîmpie** (Editura Militară, 1984) se subintitulează „roman împotriva memoriei". Nu e un simplu capriciu. Personajele lui sînt tineri la virsta configurării personalității psihice și intelectuale, oameni care încearcă să așeze sub un **nume** (sub identitatea familială, căutată anchetatorial), sub o **poveste** — eroul, **conștiința**, așadar. „Istoria cea adevărată", crede personajul exponențial din **Zmeura de cîmpie**, este un sistem elastic alcătuit din patru părți componente : „om-obiect-nume-poveste". Nu există „eroi fără nume". Nu trebuie să existe, în istorie și în literatură, nici „nume fără eroi", convenție fără rațiunea acceptării ei. Cîtă lucidități, atîta verosimilitate. Aserțiunea autenticității este ea însăși o formă de a lucra selectiv, de a surprinde „adevărul ca proces". Memoria se cuvine să fie, metaforic, fluviul dirijat de ecluză. Literatura epică va înfățișa mai ales procesul nașterii unei semnificații, angajînd o retorică invizibilă. Dacă aceasta iese totuși din cînd în cînd la iveală, ironia îi frînge de îndată orgoliile. Problematica romanului mai vechi, să zicem de tip balzacian, era concentrată în jurul lui **a avea.** Instinctul de proprietate hotăra psihologii, comportamente, structuri narative. Romanul modern e tot mai aproape de circumstanțele bogate ale lui **a fi.** Instinctul de conservare devine prevalent, și alături de el problemele de conștiință. „Sigur că instinctul de conservare obligă conștiința la concesii". Dar, prin comparație, „proprietatea este o extindere a corporalității în dauna conștiinței", o victorie a amorfului, a memoriei. Întregul ei univers cade iremediabil în desuetudine. Romanul lui Mircea Nedelciu, scrie M. Ungheanu într-o foarte exactă cronică, „este istoria descoperirii unui enunț. Dar această descoperire nu este doar o problemă intelectuală, ci una complexă, una de viață. Lupta împotriva memoriei care este lupta împotriva cantității, a masei nediferențiate, a materiei neselectate, este lupta pentru obținerea acestui enunț."

Problema — tema cărții, tema cărților de pînă acum ale lui Mircea Nedelciu — nu e însă atît de simplă, cum am schițat-o mai sus. Relația, spuneam, este biunivocă. Forma de investigație și de cunoaștere a experienței desprinse de inform pune în mișcare o tehnică întreagă. A lupta împotriva memoriei-conglomerat care dislocă atenția de la esența vieții, este prima parte a acțiunii. E nevoie deopotrivă de a te elibera de memoria, și ea activă, a scriiturii. Cuvintele încep de la o vreme să se ordoneze singure în „poveste", să alerge cu un pas înaintea intențiilor autorului. Altfel spus, naratorul, dacă nu și personajul devin treptat personalități care „explodează" dincolo de obișnuințele autorului suveran. Soluția e una singură : romanul se va face, ca și filmul, la masa de montaj. Construcția **Zmeurei de cîmpie** reunește ingeniozitatea modernistă (cadre „tăiate", narațiune contrapunctică, citate exemplificatoare sau numai aluzive, ralenti-uri și omisiuni elocvente, divagații filologice și povestiri-satelit) cu plăcerea, conservată aproape intact, a omniscienței. Mircea Nedelciu știe tot nu numai despre personajele sale, dar și despre posibilele lor forme de iluzionare prin ficțiune. Tocmai de aceea el acceptă și reversul medaliei, ca pe o componentă structurală a universului tematic. Tot așa cum structurile sociale pot dicta comportamentul uman — sau, în particular, cum delațiunea poate uneori avea un rol istoric, după convingerea aceluiași personaj, Zare Popescu —, tehnica romanescă își manipulează personajele, le umple și golește destinul, prezenta, relieful actanțial, ajunge să le determine acțiunea. Ficțiu-

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

Literatura spațiului bănățean

Sentimentul provinciei ca centru al lumii a colorat subiectiv senzorialitatea unei zone de vitalism cărturăresc, probînd energetism și exultanță și care, în pofida repetatelor pusee orgolioase, acuză „setea" de personalități literare de mare anvergură (Cornel Ungureanu) ; e vorba tocmai de **fenomenul bănățean,** corelat dionisiacului, recoltînd în timp, — ca zonă etnografică — opinii de autoritate (Camil Petrescu sau Lucian Blaga, ultimul teoretizînd specificitatea baroculul), trăind cu o afișată conștiință a superiorității, folosind ironia ca argument defensiv (cum observa George Călinescu) și care — frecvent — a însemnat o închidere trufașă și delir localist. Voința de afirmare, „spargerea" regionalismului dialectal încearcă (acum, cu deosebire) multe spirite trăitoare în aceste locuri, dorind a relansa „spațiul bănățean" în circuitul axiologic național, ca gest eliberat de vinovata complezență. Altfel zis, nu e vorba deci de o obligație (doar) afectivă, nu întotdeauna străină de servituțile localismului.

Dar o anumită spiritualitate nu se exprimă doar (dînd specificitatea unei arii culturale) ci este și „practică" ; iar literatura poate fi o poartă spre această lume.

E cazul să spunem că **literatura Banatului** cunoaște de cîțiva ani încoace un salutar reviriment. Și mai îmbucurător e să observăm că în **maturizarea spiritului critic,** „plutonul" tinerilor creatori are contribuția decisivă, adăugînd accesibilității afective, căldurii evocării, argumentul valoric. Între multele nume ce pot fi înșirate aici, lîngă numeroșii poeți și critici, se așează prozatorii ; iar printre aceștia, pe fundalul unei firești diversificări, se configurează „o linie" viguroasă în proza noastră, multă vreme o proză rurală : **literatura satului.**

Titus Suciu este un asemenea scriitor, debutînd în 1979 cu un promițător roman **(Drumul)** și revenind în 1981 cu patru proze reunite în ultimul volum scos tot de Editura Facla : **Movila albă.** Tematic, epica lui Suciu se raliază prozei rurale, aducînd însă note originale. El schițează un portret colectiv, trasînd granițele „spațiului mureșelean" (un cronotip simbolic, cum nota Marcel Pop.Corniș), o lume închisă unde „legea omului e rostul". Satul rămîne terenul desfășurării conflictelor, este un spațiu tensional ce rezonează tragic ; totuși, prin izolare, el este ocrotitor.

În acea „fundătură" (Mureșel), evenimentele se surdinizează, ajung cu întîrziere, cercul ritualic rămîne inflexibil ; sîntem încă departe de viziunea maladivă (pornind de la **devitalizarea satului,** ca fenomen sociologic) pe care Titus Suciu n-ar fi rău s-o încerce. Prin ce a dat pînă azi el e fixat în eposul rural tradițional. A scrie acum despre sat obligă însă la a gîndi în termenii contemporaneității : satul, centru al lumii, e sortit dispariției ? E vorba de rezistența toposului (probată, paradoxal, prin proza „imposibilei întoarceri") și, mai nou, de revitalizarea opticii, prin „redescoperirea" satului.

Drumul reînvie o epocă tulbure (inclusiv primii ani postbelici) pregătind, prin sinucideri și omoruri punitive, un deznodămînt violent ; există cîteva fire epice, pianurile temporale interferă, stilul e aspru, cu dialog lapidar, frînt. Autorul are „știința" trenării, pigmentează paginile cu observații abundente, asigurînd epicii circularitatea pe care o presupune autarhia satului (condus de legi milenare, fatalism etc.). Conflictul dintre Bufantu și Gheorghe Boncotă e, în fond, conflictul dintre autorități și oamenii locului, cu mentalitate tipică pentru țăranii de la munte, sprijinînd aici acțiunile de sabotare. Respingerea e „pregătită" tactic și nu e străină de gesturi violente ; în final, Ilie (fiul) îl înlocuiește pe Gheorghe ca într-o simbolică predare de ștafetă.

Nuvelele din **Movila albă** continuă romanul, studiind cazuri psihologice în aceeași colectivitate izolată. **Acoperirea cu rușinea** narează pedepsirea unei venetice (administratorul Duma), neacomodat „lumii țapinarilor", neputînd „citi" și pătrunde obiceiurile locului; întîmplările cu tîlc trec pe alături de el și promisul strip-tease din final sancționează un „alogen". Tot o psihologie sumară, avînd ca poli ceremonia și interdicția dezvoltă proza de atmosferă **Judecata,** ascultînd de legea obștească : captivul Mitru Galbură și cei patru frați Negrău respectă o veche poruncă.

Titus Suciu povestește cu ocoluri molcome, în deplin acord cu timpul „istoriilor" sale și ritualitatea lor. În **Judecata,** arta tergiversării, aflîndu-și suportul în așteptare (dacă Ionuț „o mai duce") se bazează pe tăcerile lui Gheorghe, mișcările lui încete, întîrziate, aminînd deznodămîntul. Dar înfruntarea dintre el și Mitru, se desfășoară pe scenariul unei mai vechi întîmplări, ceea ce întărește ideea repetiției și, de aici, a ceremoniei ritualului ; cîndva, Gheorghe însuși, minat de neastîmpărul singelui tînăr se înfruntase cu bătrînul Bardău. Bărbăția l-a salvat și Mitru se comportă asemeni, fiind tratat de gazde ca un oaspete de soi.

Înfruntarea, observam, este numitorul comun al prozelor lui Titus Suciu. În **Acoperirea cu rușinea,** Traian Labău, Mitru și Florea își disputâ dreptu rile cu administratorul Duma — Stînjenarul, cel care îi furase. Pornind de la constatarea că țapinarii sînt niște mărginiți, „tac, orișice le-ai face", Duma are surpriza să descopere că „nu-i pătrunzi ușor" și mina lor „nu se ridică chiar oricînd". Încercînd a-i atrage pe cei trei în combinații încîlcite (pentru a satisface patima pentru bani a Rozei), Duma ignora întîmplările — avertisment și, în final, Traian și ortacii, convinși că „vorbele n-or fost îndeajuns", vor să-l acopere cu rușinea" ; dar strip-tease-ul nu mai are loc. În fine, proza titulară a volumului, **Movila albă** este tot o surdă înfruntare, bătrînul Cioldu, om înspre 80 de ani supraveghindu-și casa (rechiziționată de militari) și biruindu-i cu răbdarea. Tapinarii lui Titus Suciu propun **morala „așteptării"** ; ceea ce, desigur, nu înseamnă inactivism, mai ales că rezolvarea conflictelor nu refuză violența, culorile tari.

Logodna reține crime pasionale, în limbaj frust, iar amintita **Movilă albă** dezbate lupta „pasivă" a lui Ilie Cioldu. Bătrînul expropriat are „răbdare" ; ideea răzbunării funcționează pur, ca suport al supraviețuirii.

Să notăm că povestirea are la Titus Suciu vădite scopuri moralizatoare. Este aici mai vechiul eticism ardelenesc, asociindu-și forța oraculară a cuvîntului, codul arhaic, pentru ca „vorbele să se așeze în capul fiecăruia cum trebuie", dînd importanța cuvenită dialogului, ca eficient mijloc de observație. Scriitorul nu iubește dantelăria stilistică dar amintita strategie a tergiversării, amînînd dezvăluirile, are citeodată și efecte inverse : detalierea e abuzivă prin notații de gestică și atitudine ce încarcă pagina, diluînd interesul dramatic. În fine, din ethosul unei zone răzbate seninătatea morală ; nu e vorba de aureolare mitică ori proiecții pe un ecran fabulos. Titus Suciu lucrează cu intuiții robuste, e atent la „culoare" dar refuză pitorescul, dezvăluind comportamente ritualice, vindicative, cu reacții primare, îndelung reprimate. El reușește o grefă pe temperamentul ardelenesc : personajele sale ar fi „sicilienii" literaturii noastre (Artur Silvestri). Față de alți „ruraliști" care sînt, în lumea satului, vizitatori (evenimentul fiind covîrșit de sentiment, acesta slujind ca materie epică), Titus Suciu privește **satul din interior,** cu un lăudabil economism al mijloacelor, denudînd faptele ; nu mai e necesară o complinire prin lectură.

Nu e cazul să lansăm aici ipoteze privind destinul scriitoricesc al lui Titus Suciu. Scriitor vinos, așezat într-o temă din care „a tras" pînă acum două cărți bune, el lasă — s-a observat — impresia de repetitivitate. Indiscutabil că nu trebuie să se limiteze la acest filon, mai ales că „spațiul închis" este acum o imposibilitate sociologică. Fixarea sa prozastică nu exclude însă surprizele, posibile oricînd la un prozator cu resurse, în creștere valorică.

Adrian Dinu Rachieru

marin lupșanu

Luna

Pînă mai ieri cu trena luminoasă de vise
prin aerul pur de pădure
cu munții de git.

Iat-o,
în rochia-i ieftină și mototolită
cu sufletul răvășit ca o poiană-n care s-au
iubit zimbri,
în mijlocul străzii umede
așteptînd.
doar, doar îi va deschide portiera
un domn bine în costum impecabil,
iat-o cum o fluieră băieții de pe cisternă
oferindu-i un loc pe canapeaua murdară,
strigînd-o pe numele ei din sat
cînd trecea cu munții de git
și ei puneau rămășaguri pe sub ascuns.

Iat-o hoinărind toată noaptea
cu ochii înrămați în cearcăne
furișîndu-se prin ganguri
cînd trece ciinele lup.

Ulcica de lut

Ca bătătura în jurul casei natale
în podul căreia morții și șobolanii
hodorogesc vase neumblate doldora de
liniști
pînă se trage cortina și apar zorii
impletícindu-se asemeni chefliilor
cu viața mototolită în buzunarul de la piept
și ziua trece ca albina
și cade seara toropită ca șorțul mamei
de-mi zvicnesc timplele și cred că inima mea
nu-i decît o ulcică de lut pentru tata
pe care-l suduie bunicul în tindă
certîndu-l că l-a îmbrăcat ca de sărbătoare
încît nu-l recunoaște nimeni — acolo —
că bunica încă n-a ajuns la el
cu mîncare și tutun ca pe vremea secerișului
cînd doar roua i-o lua înainte
că salcîmul din grădină și-a pierdut mințile
de vreme ce înflorește în adîncul pămîntului
că soarele-i un cal roib din care rup porcii
colectivului
că cerul cu stele nu-i cerul cu stele
ci basmaua-nflorată pentru care în tinerețe
a bătut cale de șapte poște s-o cumpere
și mă cuprinde spaima la gîndul
că și tata va sta toată ziua ascuns ca șarpele
casei
și eu îl voi primi seara în prag
îngăimînd cuvinte fără noimă
iar el se va întoarce repede la necazurile lui
nu din cauza tăgăduirii mele
ci din teamă să nu-și fringă gîtul
vreo vită rătăcită în mormîntul rămas singur
cum sînt eu acum — așadar
ca bătătura în jurul casei natale
așa stai tu de gîtul meu singurătate,
singurătate, singurătate...

Sculpturi de Czitrom Béla (Din expoziția deschisă la geleria „Orizont"

sterian vicol

Propria mea trecere

Cînd scriu,
pariez pe propria mea trecere
prin lume

Aud deopotrivă
respirația copiilor abia născuți
și-a bătrînilor uitați
tot umblînd de-a lungul nopții
pe poteci de marmură
pîn- la ripa orașului,

(Inventarul ripei, care ar merita
un poem fulminant, chiar fără rimă,
îl las în grija edililor, ei știu mai bine
unde-i Nordul arborilor doborîți fără milă
în Parcul Municipal)

Semnătura o pun mai tîrziu
pe limba de nisip,
printre urmele pescărușilor,
s-o risipească Fluviul,
el – care nu se vinde niciodată.

Tipare

E-hei, aproape tot satul
a auzit ca un roi de albine
vocile soldaților morți
pe care încă-i mai așteaptă
putrezind în ferestre
mamele lor

Pentru cei plecați
cineva mută dealul în alte tipare

Dar cine mai poate opri
așezarea lentă a norului de praf
pe inima încă pulsînd
a ciinelui sfîrtecat de-o mașină
pe icoana mamei de-acasă
pe respirația noastră iubito

În firidele dealului
stau bătrînii privind în vale.

Copilandra

La primul ei bal, copilandra,
dansînd după muzica astrelor, dansînd,
unduie ca plopul subțire din deal
pe care-a pus ochiul tăietorul.

Capul porumbiței

Cînd porii cîmpiei proiectau primele umbre,
aproape de inimă, imposibil de-aproape,
capul porumbiței luneca în geam
floare presărînd, albastră

Unde-i cuibul, știe numai cine
de copii din flori e căutat mereu,
creanga ține plînsul înverzindu-l
pașii vîntului tot numărînd

Aproape de inimă, geamătul blînd
înrourează plopul căzut pe ziare,
capul porumbiței lunecînd în geam
tot mai neagă-o margine de plîns

Zodarion aurorae

A cui mai e duminica ta,
dansatoare, aproape fosforescentă,
risipindu-te pe cine știe care continent ?

Tot mai plătesc în așteptarea ta,
drept vamă singurătății,
sîngele vulturului tînăr
trecut prin cuțitul ferestrei de sus

Cînd, iată, către-auz călătoresc
două jumătăți de săgeată,
o secere, un trident rupt
și-o lebădă îmblînzind
pe cele de dinaintea ei
cu sămînța vîntului în propria-i aripă,
a cui mai e duminica ta ?

A cui mai e duminica ta,
m-aud strigînd cu sunetul
talgerului de-argint, risipit și el
demult, în focul dansului.

Să nu te miri, provocatoareo :
în mansarda mea dinspre iarnă,
te-așteptăm noi, Zodarion Aurorae !

florea burtan

Și, iată

Și, iată, rugul somnului se surpă
Și, iată, cineva, visînd, se pierde ;
Tăcerea ruginește-n alba cupă,
Cel ce-a băut din ea e iarbă verde.

Și, iată, vîntul trupul și-l prelinge
Prin crăpătura iernilor din nori ;
La zaruri se cîștigă numai sînge
Și drum noptos, prădat de călători.

Și, iată, vine urma și alege
Și vinovații pier, fără de greș,
Sub ghilotina stelelor pribege,
Țîșnind din floarea pură de cireș.

mircea bârsilă

Primăvara

Înverzesc balamalele în formă de trifoi
ale porților făcute din fier forjat
și se ridică pînă la briu din morminte
oameni a căror față exudă o durere veștedă
asemănătoare cu a becurilor fără putere ;
unii să-și aprindă o țigară
unii să ceară o cană de apă
unii să-și încălzească mîinile înghețate
la soarele ce, spre uimirea lor, li se arată
doar ca printr-un geam afumat.
Înverzesc balamalele în formă de trifoi
ale porților făcute din fier forjat
iar caprele înălțîndu-se în două picioare
să ajungă la verzii lăstari
îmi par niște fete cu coarne așa cum iarna,
cînd se-aude prin case lucrîndu-se la
chilimuri,
îmi pare că mă aflu într-o peșteră
închinată naiadelor
țesîndu-și în războaie frumoase și mari
(care-s totuna
cu oasele lor) veșmintele pămîntești
și trecătoare de carne
și cîntă fără întrerupere cucul, aproape
amenințător,
în pădurea spre care va zbura ca o buhă, pe
fereastra deschisă,
și sufletul meu.

Încă o stație

Cum a devenit pămîntul un perete
prin care se aud morții întrebîndu-se tare
ca niște surzi
cît o mai fi pînă la ziuă,
soarele ne ocolește ca un taur jugănit de
curînd,
în cîrligele din bucătării : capace și bliduri
crescînd ca niște răni și înnegrindu-se,
vin cucii de pe scoarța de lînă așternută
în sicriul mamei

Bacoviană

Nici somnul nu mai are somn,
Foșnesc tăceri prin roua de cenușă,
Frigul cioplește păsări străvezii,
Un lup flămînd îmi tremură la ușă.

Spaima retează spicele din nori,
Ape uscate fumegă-n fîntînă,
Prin camerele fără de sfîrșit
Trece-o mireasă cu un crin în mînă.

Ceasornicul își deapănă în gol
Secundele cu miros de uitare ;
Foșnesc tăceri și parcă-mi dau ocol
Cai bîntuiți de-o iarbă migratoare.

Romanță

Cînd bate vara-n geamurile frunzei,
Cînd nefiresc de pur, trădînd, te mint,
Tu-mpodobește-te cu umbra
Stelei pierdute-n labirint.

Fă-mi doar un semn, dinspre departe,
Omoară-mă în gînd, cu har,
Ca pe-o corabie plecată
De lîngă țărmul solitar.

Și trupul meu de-o să te plîngă
Și carnea mea de-o să te țipe,
Tu-nveșmîntează-te în roua
Uitării scursă din aripe

Și nu-mi răspunde, nu și nu,
Spală de spaimă plopii uzi,
Fă-mă să cred că doar pe mine
Prin geamul verii mă acuzi.

Nici clepsidra

Dar nici clepsidra nu-și pricepe timpul,
parcă din stele ar cădea nisip ;
Aș vrea să reconstitui, de se poate,
Din reci oglinzi, tremurătoru-ți chip.

Să te adorm în scorburi de miresme,
Pe fin cosit cu gura să domnești,
Dar nici clepsidra nu-și mai știe rostul,
Tot așteptînd cele mai bune vești.

Și nimănui de nimenea nu-i pasă,
Se strepezesc cuvintele de doruri
Și crește iarbă grea peste colina
Unde cîndva s-au săvîrșit omoruri.

— ca peticul de catifea sub o medalie —
și cîntă pe acoperișurile caselor,
scroafa care le apare în vis oamenilor
cînd încep să se teamă de moarte
umblă dezorientată prin lanurile de porumbi,
sperie copiii și vitele,
în biserică zbiară pînă dimineața un ied și
lăcrimează icoanele
gropi cît o copită de cal
în mămăligile răsturnate la cină pe mese
de fetele cu sinii mici ca și cum ar fi furați,
fîntînile și-au pus și ele basmale negre
și fiecare zi înseamnă încă o stație cu
autobuzul (pe asfalt)
și la capătul drumului : o noapte larg
căscată.

O pădure

Izul din odăi cînd înainte de culcare
își fac bătrînii frecție cu petrol,
cad țigle de pe acoperișuri
și putrezesc, aruncate la vechituri,
lungile curele de transmisie dintre văduvele
încă tinere și bărbații lor care umblă prin
întunericul
aidoma celui din podurile afumate ale
caselor,
prin fiecare copil cu buricul abia tăiat
se vede ca printr-o lentilă de limpede
o pădure atîrnată la gîtul unei singure
păsări,
cîmpia — disc imprimat doar pe o singură
parte
se rotește sub acul patefonului
un cocoș aruncat într-o prăpastie — soarele
iar dincolo de măștile domestice ale vitelor
se desfășește străvechea stare de sălbăticie
cînd ne trăgeam cu toții din aceeași mumă
suflarea.

CARTEA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **La Mazara del Valle. (Italia), sub egida editurii «Impegno 80» — a fost publicată cartea de povestiri a lui** ION MARIN ALMĂJAN — **«Requiem per una regina». Volumul, tradus din limba română de** Viorica Bălteanu **a apărut în serie „Quaderni dell'amicizia", cu o prefață de** Rolando Certa.

mircea stâncel

cîntul al nouăsprezecelea

amiroși a sare azi, iubito
și sini de sare ți-au ieșit în zori
că merele-s mai dulci de nouă ori
și datoria tu, grădinii ți-ai plătit-o.

și coapsele vor îmblînzi pămîntul
cu stropi de sare lucii, argintați
și strugurii rămîn înrourați
după ce-ai visat o noapte vîntul.

toate cărările sărate
se vor schimba pe unde poți să urci
cînd tîmpla mea adeseori o culci
după ce-ai stors-o de carate.

cîntul al doisprezecelea

sudoarea e un parfum minunat
și-i semn că sunt curate iubirile profunde
unde ființa ta se mai ascunde
din totdeauna și de niciodat'

nici o mușcată și nici un trandafir
nu dau cărnii tale lumină mai plăcută
decît această sare desfăcută
pe brațe, peste frunte, fir cu fir.

de înțeles îmi ești și de crezare
cînd mîna ta ridică din străfunduri
ca niște pietre lucii de pe prunduri
lujeri din tainica sare.

nu

bruh !
mîngîi caratele tale metalule și visez
la fărîma de piine moale, pufoasă
și tu nici măcar nu exciți.
te mîngîi de o jumătate de veac
și tu nu prea simți, nu prea simți.

bruh ! am citit o bibliotecă de reportaje
și alte
poeme fluvii despre cum te elaborezi
în fiecare schimb, îți place încă flacăra
ce se naște din inima la grain-ului
și tu nu prea simți, nu prea simți.
bruh !

iată ce mi-a spus într-o zi sămînța
sînt mai mare de cît tine, metalule
pentru că știu să fac piine (cu â din a)
și tu nu, tu nu
însă nu prea simți, nu prea simți.

cîntul al cincilea

și să te copleșească sarea
să îți cuprindă altfel chipul
întruchipezi o clipă arhetipul
bogat vei fi cînd vine înserarea.

puternic umărul îți poartă zale
prin care nimeni nu poate pătrunde
în trupul tău comoara se ascunde
cu mult păzitele mărgăritare.

și-atuncea vei putea zidi
ceea ce tîmpla ta visează
cînd bobul sării se înveșmîntează
în fundamentul fiecărei zi.

*) Din volumul „Adio, metropole", depus la Editura „Albatros"

nicolae sirius

Balada sufletului

Înaintea mea se-ntinde visul.
În urma mea picură timpul —

Pe mai multe drumuri deodată
Sufletu-mi aud cum pleacă. —

Vine vremea cînd se vede
verdele cum urcă-n ierburi.

Nu mai știu cum începutul
S-a făcut simțit în lucruri. —

Și eu tac... și mă întorc
Tot prin mine ca pe-un pod.

În gînd

Păsările, o, păsările,
din mîinile mele-și iau zborul, din sîngele
meu își iau zborul, din ochii mei
își iau zborul-Păsările...

Ce vînt, ah, ce vînt
îmi suflă în oase
ca-ntr-o fereastră de casă, —
mi se adună în gînd
și nu poate să se odihnească. —
E vînt...

O, trecutul, trecutul
stă cu mine la masă
povestindu-mi de sămînță
cum a luat viață. —
Trecutul, doar trecutul.

E ziuă

Sinii tăi rid.
Adolescentul privește.
Bătrînul tace,
Sinii tăi rid.

Inima mea vine... fără rezerve...
Lumina gîndului cuprinde totul.
Sinii tăi rid.

E ziuă. Ce ziuă ! Valea
cîntă încet.

Am venit ! strigă trupul meu.
...Cineva zidește.
...Cineva ară.
...Cineva..
O alee O școală. Elevi.
Sinii tăi rid.
Atît cît să înțeleg e bucuria !

Mai demult... trupul tău nevăzut.
Mi-amintesc de părinți.
Sinii tăi rid.

Vis

Ființa ta tremură în ape ;
și iarăși apa era ființa ta ; —
o alunecare fără-ncetare ;
o încoronare fără hotar.

Din umbra trecutului
mușcînd frunza timpului —
din anotimpul ce va urma
să se nască, priveam.

Oare cine e cel ce
se visează și moare ?

Acum voi veni înspre tine...
Cine mă strigă ? Vin... Cum
să ajung ? O,

Se vede cum se rupe
țărmul zării. Se face-un
gol în asfințit. Trec
peste umbre nevăzute
care se-aud încet plîngînd.

Și parcă strig și nu se-aude ;
ființa ta devine vis.

Nufărul de dimineață

mircea cavadia

Iată că din adîncurile Brăilei răsare, spre a-i spori apele fantastice și a-i înălța nisipurile în tulburător miraj un nou prozator, Mircea Cavadia, om dintr-un neam care-a dăruit orașului de la Dunăre fereastră pentru scuturatul zorilor și odihna răsăritului din flori. Cunoaște lumea bălților și trupul ei despicat și-și trăiește visele în tărîmul fabulos al umbrelor rupind aur și negură. I-am citit un volum de povestiri și cred, cu mina pe inimă, că ne aflăm în fața unui scriitor tînăr care va continua cu strălucire drumul deschis de Panait Istrati prin spațiile unde se rupe sufletul ca să dea naștere stelelor și iluziei.

Îi doresc noroc.

Fănuș Neagu

Trase barca la mal și coborî. Greu, înnind. Sub povara trupului, genunchii îi trosneau ca niște crengi rupte. Nu-l dureau. Erau însă moi de parcă le rămaseseră doar zgîrciurile...

Pe apă era altceva. N-avea nevoie de picioare, iar brațele îl dureau încă. Roase, mincate, parcă tot niște rădăcini arse, dar erau zdravene și avea bază în ele. Cu toată tăbăceala lor! Ba, uneori, parcă-și auzea sîngele urcînd și coborînd prin vinele negre ce i le încolăceau ca niște lipitori întinse.

Împleti lanțul după un coibac și se dezdoi de șale. Dîncolo de vîrful copacilor zări noaptea și luă aminte să se grăbească. Trase din dosul colibei două crăci, le mărunți și făcu focul între pietre. Apoi clăti ceaunul, puse sare și-l atîrnă de crăcană.

Simți capra lipindu-se de el și carnea ei îi transmise un fior cald, liniștitor. O scărpină între urechi și se apucă să o mulgă. Cît timp se scurse laptele, cu jeturi subțiri, il ulcică, îi povesti cum băgase setcile și vîrșele. Două vîrșe și trei setci, că atîta avea. Le mai putrezise ața pe ici, colo, dar le cîrpise și peștele nu alegea. Se-agăța ca orbetele. Dar mai lăsa Moșu și un pripon. La nimereală. Cu douăsprezece carmace, cîrlige mari de oțel de care atîrna lipitori cît șerpii și broaște de Baltă. În șapte ani nu prinsese nimic, niciodată. Însă nu se potolea pînă nu le-arunca...

Își băgă buzele, scorojite, țepoase, în laptele cald și sorbi pînă se înecă. Mădularele prinseră a i se încălzi și-și auzi iarăși sîngele...

Mai aruncă două vreascuri și-și răsuci o țigare. Aruncă fumul în sus, iar acesta rămase acolo, deasupra capului. Un abur tulbure, albastru. În el se împleticeau țînțari, puzderie, încolțiți de otravă. Fără putere și fără zgomot, sclipind o lumină agățată, ca a unui pom de Crăciun. Și totul pe mutește, cum e într-o biserică goală, dincolo de Baltă, spre brațul Flu.s vSdw/oqq

Liniștea se lățise de jur-împrejur, pînă dincolo de Baltă, spre brațul Fluviului, iar Moșu încremeni și el așa, parcă strîns într-un pămînt. Doar ochii i se clătinau în cap, ca două ape mici peste care trece vîntul și le tulbură.

După a timp auzi bolbocăreala și cu părere de rău se ridică, făcu doi pași tîrșiți, împinse ușa de răchită și-și băgă pumnii mari în sacul cu mălai. Nici nu simți atingerea pufului moale, dar, după greutate, știu că-l are acolo. Se întoarse pe bîbîite și printre flăcările lingîndu-i mîinile și le desfăcu deasupra apei. Mestecă apoi îndelung în ceaun, pînă știu el, și-l răsturnă cu grijă pe un fund de lemn, pus la îndemînă.

Aburi grei, fierbinți îi întunecară vederea și-l făcură să transpire. Stropi ca niște luminițe se iviră printre firele tari, nerase ale obrazului și se prelinseră pe creturile gîtului unde se răciră brusc, făcîndu-l să se strîngă înfrigurat.

Desfăcu dintr-un șirag o plătică uscată, își viri un cocolos de mămăligă în gură și începu să mestece și să sugă din peste.

Noaptea era acum peste tot și, ca la o comandă, broaștele se puseră pe cîntat. Părea un hohot de rîs, un rîs în salturi, care se năpustea în liniște ca un berbec și o împrăștia în mii de bucăți. Totul dură însă pînă se lăți luna și-și îndesă lumina ei ca de felinar peste ape.

De-acum se auzea rar numai cîte o bătaie de știucă sau papura plesnindu-și fibra uscată, în rest stăpînă era nemișcarea și ea se aduna strîns, ca un năvod uriaș.

Era momentul în care Moșu își lega firul priponului de picior și-l petrecea de degetul mare să simtă smuceala, după care se învelea cu o manta veche și scorțoasă și-și pironea privirea spre cer. Atunci se cufunda într-o altă apă, mai îndepărtată și mai de neatins, dar pe care o simțea cu toate rămășițele lui de carne și oase. Respirația i se ușura, iar somnul său era o stare de veghe ce-l trecea, pentru puțin, hotarul spre o altă libertate, pe care nu o cunoștea, însă o bănuia tot mai aproape...

Cînd fugise de la Azil o făcuse pentru că așa plănuise de la bun început. De fapt nu fugise. Plecase fără să spună nimănui un cuvînt și fără să-și ia nimic dintre lucruri. Ce era să caute el între resturile acelea de oameni? Și poate, în alte condiții, s-ar fi împăcat și cu umbrele lor, dar...

Venise dintre ape la oraș, la fii-său, după ce-i murise baba. Și le dăduse lor, copiilor, toți banii, ce-i strînseseră, fără nici o părere de rău.

Însă după un timp începu să se usuce între pereții aceia ai blocului și să facă totul anapoda. N-avea aer, n-avea unde să se miște. Trăsese o viață de rame și de plase, iar acum!... Băiatul, sigur, n-avea nici o vină. Cum era să înțeleagă el toate astea? Plecase de mic pe la școli...

Și tot căutînd să găsească o ieșire, le spuse într-o zi, calm, firesc, dar cu o emoție pe care abia și-o putea ascunde, că cel mai bine ar fi să se ducă să trăiască, ce i-a mai rămas, între oameni de seama lui. Adică la un azil de bătrîni. Au primit propunerea pe tăcute, dar le-a simțit ușurarea. Și nu le-a dat voie nici măcar să se opună. „Tinerii trebuie să-și trăiască viața lor, iar bătrînii pe-a lor și atunci cînd se încurcă unii pe alții, să se despartă". Toate astea le-a spus repede, că ei să nu mai fie nevoiți să mintă că le pare rău. Și din clipa aceea pieri din el toată neliniștea.

Acolo va sta un timp, pînă îl vor mai uita și apoi se va întoarce de unde plecase. Așa plănuise. Nu la vechea vatră, pentru a nu putea fi găsit, căci știa locuri destule. Iar Balta îl va ascunde și-l va ocroti cum numai ea știa să o facă. Era doar al ei...

Coliba a ridicat-o repede din lemnul pădurii, iar din ce luă pe pește le vîndut își mai cumpără una, alta. Acum nu-i mai trebuia nimic. Doar să trăiască așa și să moară dintr-odată...

Prezența lui Argentin mai mult o ghici. Așa cum, de la un timp, foarte multe lucruri, întîi le intuia, pentru ca abia mai apoi să le perceapă fizic.

Băiatul se așezase alături, tăcut și zgribulit și se apucase să mănînce. Mușca din mămăligă și înghițea laptele cu poftă, cu foame chiar, dar totul se petrecea în liniște, fără a se strica ordinea deja stabilită și în care intrase și el ca și cum i-ar fi aparținut de cînd lumea.

Subțiratec și blond, părea nefiresc de fragil, iar părul ciufulit și albit de soarele Bălții, se lățea în noapte ca un fluture mare, scînteietor, agățat cu un ac de întuneric.

Dibuise ascunzătoarea Moșului în timpul preumblărilor lui prin baltă, după fugile de acasă. Îl usca taică-su de-al doilea cu bătaia. Întîi pentru că se încurca mereu în el și, mai apoi, că îi era gîndul tot la ducă, iar pe la școală dădea rar, adus cu sila și doar pînă i se vîndeau vinătăile. Și atunci cînd credeau că s-a învățat minte și s-a potolit, pleca. O zi, două, trei, sau cîte o săptămînă întreagă, rătăcind dîncolo de Fluviu, în lumea aceea a Bălții care îl atrăgea ca o vrăjitorie.

Petrecea nopțile pe la cherhanale, cu pescarii, sau pe la cantoane, unde mai dădea cîte o mînă de ajutor, sau pur și simplu pe malul apei, între ierburi, în adăposturi improvizate din stuf și crengi. Le vorbea peștilor și animalelor despre necazurile lui și cum o să se răzbune el nemaiîntorcîndu-se niciodată acasă, să-l creadă toți mort. Iar mai tîrziu, mult mai tîrziu, cînd va fi mare și puternic, stăpînul de la un capăt al altuia al Bălții, cum le va ieși în cale și-i va pedepsi.

Nu spusese nimănui despre hogeacul Moșului pentru că nu-l întrebase nimeni și de ce să risipească vorbe?

Argentin venea și pleca — nu se hotărise încă pentru fuga cea mare — iar Moșu îl aștepta și-l primea ca pe un copil care se întoarce acasă la el, de la școală sau de la joacă. Nu-l întreba însă niciodată nimic și nu-l bătea la cap cu pilde și sfaturi...

Terminînd de mîncat, se lungi alături, sub stele, apoi închise ochii și începu să-și imagineze dansul peștilor pe lîngă împletitura de moarte a setcilor. Și abia atunci Moșul trecu și el puțin în vis, spre mica lui odihnă adevărată. Respirația i se ușurase și era calmă, ca după o lungă temere care încetat dintr-odată. Simțea băiatul liniștit și cu sufletul împăcat.

...De sus, peste toți și peste toate, luna își întinsese brațele și preschimbase culorile din jur în una singură. Iar pe obrazul ei se distingeau acum urme aprinse de parcă cineva își șterse în fugă degetele pline de sînge...

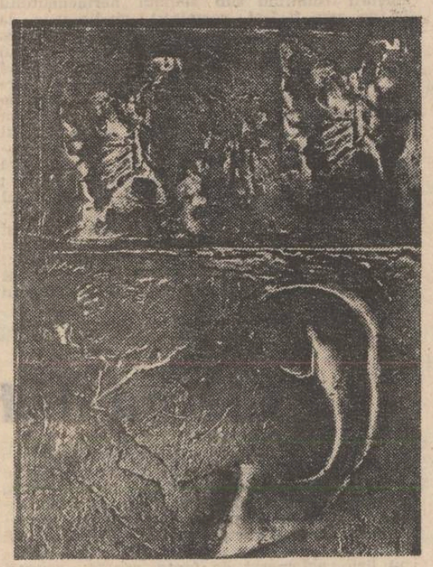

Smucitura din picior fu atît de puternică încît il trase de sub manta și-l tîri vreun metru spre apă. Moșul se simți dezghiocat parcă din șale, însă prinzînd imediat, se aruncă pe burtă și își încolăci firul gros, ca de parimă, de cîteva ori pe braț. Acum era ca un arc, legat de un picior și de o mînă, și aștepta așa, într-un genunchi, cu ochii scobind apa, a doua smucitură. Și ea veni. Cu mai mare tărie ca prima, tăindu-i carnea și rostogolindu-l ca pe un sac în ierburile malului. Apoi firul slăbi și îl lăsă să răsufle. Știu că animalul, pe care îl bănuia de mult, dar pe care nu-l văzuse niciodată, venise, era acolo, la celălalt capăt și era mai puternic decît el. Atunci strigă:

— Argentine, saula!

Glasul gîfiit, bolborosit, ca de înecat, îl făcu pe băiat să se repeadă orbește spre locul știut al scuipelor. Trase sîrul din cui, îi desfăcu ochiul din mers și-i viri Moșului un capăt, în mîna liberă. Acesta împletă nodurile pe fir ca un apucat, murmurînd vorbe neînțelese, cu ochii sticlind. Își tăie apoi legăturile și dădu să se ridice.

Goana animalului începuse însă iarăși și Argentin, trîntit cu fața în jos, pe coarda ce se trăgea lung de sub el, țipă de arsura din palme ce-i cobora acum pe piept și-i despica burta în două. Zvircolindu-se, se trezi de durere cu mîinile înfipte în nămolul răcoros, de unde, așa întors, îl zări pe Moș în picioare, cu ochii lipiți de fringhia saulei ce zbura din colac.

— Du-te, du-te, îi vorbea el și Argentin nu înțelegea. Peștele putea în felul acesta să tragă totul după el, celălalt capăt nu era prins de nimic și doar ei doi nu-l vor putea ține pe loc...

— Acum te oprești, îl auzi iar, te oprești și te odihnești, te oprești, repeta Moșul, șoptit, de parcă animalul l-ar fi putut auzi și înțelege.

Apoi, glasul lui care pînă atunci fusese abia adiat, ca o mingîiere, pe măsură ce apa îngropa firul, se îuți și deveni tot mai poruncitor.

— Oprește! Oprește-te, blestematule! urlă Moșul, oprește-te!

Argentin crezu că visează. Peștele se supuse și se opri. Vedea acum restul de colac dormind ca un șarpe încovrigat și pe Moș aplecîndu-se cu repezeală și trăgînd celălalt capăt. Cu el în mînă se îndepărtă și-l învirti de cîteva ori pe salcia groasă, retezată de mijloc, din dreptul colibei. Răsucea nodurile încet, fără să se mai grăbească și, atunci, băiatul îi prinse vorbele ce pluteau parcă prin aer.

— Acum sîntem trei, Argentine. Sîntem trei...

Apoi se adunară lîngă vatră. Focul rămăsese mic, ascuns acolo, sub cenușă, cît un solz. Îl întețiră și cînd jarul și flacăra domesticită întunericul, se lăsară alături.

Argentin își ținea palmele într-o căldare cu apă să-și răcorească arsurile, iar Moșu, cu bărbia în piept, căzut în el, murmura parcă o rugăciune nesfîrșită.

Luna se trăsese puțin într-o parte și venind oblic peste ei, se împrăștia în fundul vetrei.

După un timp, bătrînul se scuturâ ca de frig și întorcîndu-și fața roasă de lumină și de întuneric, întrebă gros, gîtuit:

— Doare?

— Nu, se agață de vorbe Argentin, e mare, Moșule, e mare?

— Mare. Și-i somn. Numai el bate așa. Acum așteaptă. E deștept. Apoi va bate din nou.

— Și noi?

— Noi o să facem puține lucruri. O să-l lăsăm să vină și să se ducă pînă i se vor încinge ficații. După aia îl vom ține tot din scurt pînă în mal. Dar nu știu cît. O să ne spună el!...

Argentin tăcu, deși ar fi vrut să întrebe: cum o să ne spună el? Însă glasul Moșului tremurase pe ultimile vorbe, ca într-o mare emoție sau bucurie și-l simți că vrea să tacă. Și bătrînul rămase așa, doar frecîndu-și genunchii amorțiți, cît dură ultima flacără. Se ridică apoi sprijinindu-se mult în brațe și, șchiopătînd, în picioarele goale, se îndreptă spre colibă. Scotoci în nuielile streașinei și trase un par lung ce-și sclipea stins capetele de fier: de o parte inelul și de alta harponul și cangea, îmbrăcînd lemnul ca într-o za.

Băiatul se simți tremurînd, ca de o spaimă ascunsă. Văzuse pescarii folosindu-l cînd își căutau înecații...

Cu harponul pe genunchi, Moșul îl prelungea, înnodîndu-i urechea cu un capăt de funie. Iar nodurile se așezau unul lîngă altul ca niște mărgele negre. Șopti un „gata" abia auzit, potrivi firul de lungime, cam pînă dincolo de apă cu cîțiva metri, iar capătul liber îl învirti de salcie. Cîntări apoi ca pe o armă lemnul și-l înfipse-n pămînt, aproape de apă.

— Focul trebuie stins. Orbește și noi trebuie să vedem, auzi Argentin și cu părere de rău, vărsă căldarea în vatră.

Un timp nu mai deslușì nimic. Sfiriiala se ridică însă repede și-l zări atunci pe bătrîn ca pe o umbră lată, neagră, rupt de șale, adunînd repede firul ce fugise din colac și care prinse a se aduna tot mai mult la picioarele lui. Parcă nimic nu mai era în cîrlige și totul fusese un vis. Sau poate scăpase și se dusese? Dădu să se repeadă să întrebe, dar rămase pironit locului. Firul se ridicase brusc, clipocind deasupra pămîntului și a apei pînă spre brațele Moșului, care, trăgîndu-și-le spre el, ca la pagae, le aruncă apoi desfăcute spre cer stricînd:

— Du-te, du-te!...

Cu răsuflarea topită, Argentin vedea iarăși dunga neagră a funiei înecîndu-se în Baltă. Iar apa stătea neclintită, de parcă nimic nu se întîmpla acolo, în pîntecul ei și doar lucea netedă ca o gheață.

Totul era așa: argintiu și tăcut, dar nu cum știa el că sînt nopțile aici, ci încărcat, amenințător, ca înaintea unui lucru ce se bănuia pe aproape. Teama, o teamă nedeslușită îl făcu să se tragă spre bătrîn și să-i caute glasul. Acesta nu-l luă însă în seamă. Poate n-avea răgaz; acum scurta firul rămas, petrecîndu-l cu ochiuri întoarse pe trunchiul de salcie. Apoi se apucă iarăși să-l culeagă din apă și cînd îl simți vibrînd, smuci să-ntărite animalul.

Și jocul reîncepu. Peștele se ducea din ce în ce mai des spre larg și se întorcea, tot mai grăbit, tot mai uimit, în dire ce abia se deslușeau și mureau în mal. Atunci scurta Moșul funia saulei, iar Argentin înțelegea mereu mai bine mișcările bătrînului, și, mai ales, cum vorbește el și cum se înțelege cu animalul. Unul cu altul să dibăceau prin firul ce îi lega, încercînd să-și ghicească mișcările, să se surprindă și să se păcălească. Era o lungă trudă, monotonă și plictisitoare...

Dar iată, somnul își pierduse răbdarea sau se miniase și dorea să-și cunoască adversarul, pentru că Balta se rupse în două și, pe larg, văzură coada peștelui, mare, cît o jumătate de barcă, răsucindu-se și rupînd lichidul ce pînă atunci stătuse, în mii de fișii. Moșul, retezat parcă de picioare, rămăsese înțepenit, buimac, cu ochii holbați la arătarea neagră ce se îndrepta năvalnic spre ei. „Dumnezeule, îl auzi Argentin murmurînd, Dumnezeule, nu se poate!"...

Apa se dădea acum cu viteză la o parte, într-o cărare largă, dezvelind peștera imensă a gurii somnului ce se năpustea orbește în mal. Atunci, trezit deodată, Moșul țîșni înainte, smulse harponul și izbi animalul ce se zbătea întors, încurcat, în apa mică și buruienată. Durerea îl înnebuni de-a-binelea și-l făcut să salte prin aer. Argentin zări rotindu-se coada lemnului înfipt ca într-un buștean și abătîndu-se peste șalele bătrînului. Și spaima îl făcu să cadă în genunchi și să urle:

— Lasă-l, vino înapoi, Moșule, vino înapoi!...

Dar bătrînul se făcuse una cu peștele. Agățat de somn, îl apucase cu brațele lui mari, zdravene, ca într-o horă a morții și-și muta degetele, tîrît, înspre urechi. Le dibui și cînd se deschiseră își viri în ele pumnii ca niște secerători și îi răsuci în branhii, rupîndu-le, zdrobindu-le. Ajuns în pragul turbării, somnul se propti în coadă și plonjă în larg. Coarda întinsă a harponului zbirnii însă și-l răsuci dîndu-l înapoi peste cap. Se tăvăli apoi lung, cu puteri tot mai puține, ducînd cu el trupul bătrînului, Iar acesta, deși încă viu și în apa mică a malului, își simți sfîrșitul. Prin brațele sale, prinse în capcana urechilor ce se închiseră peste ele ca o poartă de fier, sîngele nu și-l mai auzea decît greu și din ce în ce mai îndepărtat. Dar animalul tremura și el, scuturat, frigîndu-i obrazul și, atunci, îi se împreunară ultimele mișcări...

Dimineața veni ca de obicei; pe negîndite, aburind suprafața apei și îmbrobonind frunzele late ale nuferilor.

Argentin continua să privească spre noaptea ce trecuse și doar buzele albite, mușcate, i se zbăteau ușor ca niște pleoape. Lacrimile îi uscaseră dire pe obraji și-i secaseră teama.

Cele două trupuri din fața lui, la fel de mari, adunate, lipite de malul răscolit și împroșcat, păreau unul singur — un animal ciudat și nemaivăzut.

Atunci, băiatul se ridică, se întoarse pe picioarele-i lungi și subțiri ca niște trestii și cînd prima rază de soare legă malurile Bălții, dispăru printre ierburi...

marin mincu

Munci și zile cu Nichita la Belgrad

Cînd noi doi am fost pe pajiștea din fața
hotelului Slavija
și tu ca un claun ai intrat în propriul tău
cub desenat pe iarbă
de Adam cu prietenii lui jugoslavi, ai
intrat cu emoție
să vezi dacă te primește în joc, dacă poți să
te transformi
într-un semn, să nu mai fii om, să intri
în propriul tău cub
ca-n piramida lui Keops, să intri tu singur
de bună voie
fără să te sperii că nu vei mai ieși
de ce bătrîne te-ai supărat?

Cînd mergeam pe stradă noi falnici și eu
ți-am spus, dragul meu
Falstaff, uritule, grasule, burduhănosule, hai
să ne-ntrecem pe bicicletă,
iar tu te-ai uitat galeș în oglinda unei
vitrine, te-ai uitat
ca un bărbat frumos ce erai și ți-ai admirat
profilul de grec
care a fost la Salamina, mi-ai spus cu
superb orgoliu
hai să ne întrecem
de ce bătrîne nu te-ai ținut de promisiune?

Cînd prietenii lui Adam ne-au făcut o
surpriză cum trăgeai tu
ca un urs singerind în zăbala poeziei în
acea casă memorială și-a intrat
înăuntru un urs adevărat ținut de catenă
de țiganul ursar
cum te-ai ridicat tu cu sfială-n picioare
iar el a început să joace
ursește dansează ursul românesc de două mii
de ani dansează
cum îi curgea sîngele din falca strivită
dar el juca înainte
călca apăsat că se zguduia-n casă planeta
cum tu plîngeai
fără să știi de ce iar ursul ți-a făcut
plecăciune
de ce bătrîne n-ai mai așteptat?

Cînd am fost noi trei la Gradimir s-o
întîlnim pe Desanka
iar eu i-am făcut o poezie mărturisindu-i
cît e de frumoasă și tînără
și cum ea ți-a spus mulțumesc Nichita
crezînd că poezia e făcută de tine
e ca și cum aș fi scris-o eu ai răspuns tu
generos ca un leone de Siria
ce nu se temea de o panteră tandră ca mine,
e ca și cînd aș fi scris-o eu, bre
ai mai repetat și-ți mulțumesc
de ce bătrîne te-ai supărat pe prietenii tăi?

Cînd am fost noi patru-n pădurea de
deasupra casei lui Filip
cum era verde iarba sub frunze pătate și te
trăgea prin oase în jos oboseala
bre, eu parcă m-aș întinde puțin și te-ai
prăvălit brusc peste frunze
ca un zeu al pădurii tras de rădăcini în
adîncurile materiei invidioase
e bine, bre, așa, e atît de plăcut că nu
m-aș mai ridica ai spus rar
cum eu m-am speriat din senin să nu te
fure lenea pămîntului și te-am tras în sus
hai Nichita că ne așteaptă lucrarea de azi
da bătrîne să mergem
uitasem că mai avem treabă și azi
de ce bătrîne te-ai lenevit de noi toți?

Cînd mergeam noi doi pe furiș la vînătoare
de noapte prin boscheții
plini de sîrboaice frumoase eu bătrîne ai
suspinat nu m-am iubit și eu
c-o străină mi-e și rușine de mine hai
să-ngrozim Belgradul Nichita, ți-am spus
vezi bătrîne așa
n-am avut eu noroc niciodată
ai mai scîncit lasă, bre, ți-am strîns mîna
că mîine
vom fi cei mai căutați trubaduri-cavaleri
și-or să plîngă
sîrboaicele-n pumni după noi cum ai rîs
tu fericit ca un copil
de ce bătrîne nu ți-ai amintit de acea
noapte faustică?

Cînd ai venit tu la mine în cameră puțin
speriat ascultă cum
bate inima mea mi-ai arătat în pieptul tău
unde se-ntîmplă ceva planetar
cum eu cu teamă mi-am apăsat fruntea
de pieptul tău puternic
și m-am uitat la tine zîmbind nu auzi nimic
nu auzi nimic m-ai întrebat
nu e nimic Nichita e doar un uruit mai
puternic ca atunci cînd
motorul unui astru rămîne accelerat
de-ntîmplare cum m-ai rugat
să merg la tine în cameră și să te țin de
mînă pînă îți trece
ține-mă cum ai fi mama mea, bre, și îmi
trece și ți-a trecut
de ce bătrîne nu mai m-ai chemat?

Cînd am venit eu la tine în cameră la ora
două cu Marin Sorescu
și erau de față acolo Adam și cu Flora
care munceau
de dimineață în schimburi ca să scrie tot ce
le dicta îngerul
cum te apucase o hemoragie îngrozitoare de
cuvinte ce săreau
din corpul tău vii iar tu icnind de durerea
unei smulgeri materiale;
era ca un cimp de bătălie aburind de sîngele
cald și cum tu scufundat
pîn-la gît stringeai îngerul de jugulară
ca să nu mai poată slobozi din el nici
o vorbă afară

și cum fericit mi-ai dedicat o marină regală
spunînd că numai mie nu poți să-mi dictezi
de ce bătrîne n-ai vrut să-mi dictezi?

Cînd ne-am dus noi trei la Novi-Sad să ne
războim cu cuvintele
și cum te-ai îndrăgostit tu nebun de acea
actriță tînără
ce ți-a recitat versurile pentru că era mai vie
decît toate cuvintele și decît faptul că noi
existam acolo
și Slavco ne întreba și tu mi-ai spus să-ți
bag cotul în burtă
dacă ai să bați cîmpii
de ce bătrîne nu vrei să mai bați cîmpii?

Cînd ne-am dus noi la vila lui Filip și el
ne-a dat să mîncăm
purcel de lapte și să bem un molan turnat
de tine cu dichis
direct din damigeană că așa bea pupăciosul
de Falstaff
care știa ce e cu putoarea asta de viață
cum ne-a făcut să plîngem apoi o tînără
studentă la teatru
declamîndu-ne rolul Casandrei cum ai ieșit
sprijinit de umărul meu
sub ploaia călduță de afară ca să tragem
o gură de aer ai zis
să nu vadă Filip cum sîntem proști
și sentimentali
de ce bătrîne să nu mergem din nou
pe la Filip?

Cînd am stat noi o jumătate de zi să-l
așteptăm pe nebunul de Adam,
vorbind cu lăcomie de marele poet
Ion Barbu cum te-ai dus tu
să-l întîlnești tînăr adolescent într-o casă
aristocrată unde el venea
pentru că voia să vadă o tînără pe care el
o iubea dar ea nu
cum ți-a vorbit el despre poezie o zi
întreagă și cum întors din profil
atunci cînd pleca întristat că nu se arătase
acceea pe care el o aștepta
ți-a spus cu o voce de bronz „preferă Oda
în metru antic"
de ce bătrîne să nu mai vorbim de Ion Barbu?

Cînd eu te-am întrebat dacă nu vrei să
facem o carte împreună
să vorbim despre cîte am vorbit pînă acum
despre didactica frumuseții
naturale despre cum se cască golul dinaintea
cuvîntului
ca o gură de ghionoaie cerînd mereu carne
carne carne
poezia se face cu carne ca orice război
adevărat, purtat din unghia
piciorului pînă la vîrful firului de păr
din cap
pînă în vîrful firului de cuvînt smuls din
gură cu fierul încins ai spus tu
de ce bătrîne să nu facem noi cartea?

Cînd mi-ai povestit tu cum ai aflat prima
dată că ai sex
cum ți-am povestit cum m-am îndrăgostit
eu de o profesoară a mea
de istorie cum i-am scris o scrisoare
frumoasă
și ea trecea pe partea cealaltă a străzii
atunci cînd mă vedea
te iubea și ea dar îi era frică de puritatea
din tine prostule mi-ai spus tu
cum am băut apoi courvoisier plătit cu banii
munciți de tine
ca să sărbătorim această clipă unică
nu-i așa că e frumos bătrîne că ne-am
întîlnit nu-i așa că merită
să ne bucurăm că sîntem noi doi împreună
în această secundă
că simțim că sîntem, înțelegi tu, că sîntem
(aici ai apăsat
cu forță cuvîntul să fie mai viu) noi doi
atît de aproape
că nu ar încape nici o rază de laser între noi
care sîntem unul acum înțelegi tu bătrîne
că noi ne-am găsit cei reali cei adevărați
că ne căutăm de multă vreme
în clipa aceasta în acest bar din hotelul
slavja unde bem courvoisier
plătit cu două mii de dinari suta de grame
hai să însemnăm pe perete
un semn o pată infimă făcută cu mîinile
noastre puse laolaltă
și am desenat o cruce într-un cerc cu
pixul pe zid
ca să fie o urmă că noi am existat în clipa
aceea
atunci a venit Adam și ne-a certat că
aruncăm banii
tu te-ai întors către mine poznaș făcîndu-mi
cu ochiul
și aproape amîndoi am vrut să-l îmbrățișăm
deodată
pentru că venirea lui ne oprise să plîngem
ca proștii
și îți străluceau ochii și poate și mie îmi
străluceau
acest lucru e sigur cel puțin din felul cum
mă vedeam în ochii tăi puri
de ce bătrîne să nu ne mai privim ca atunci?

Cînd ne plimbam pe lîngă o biserică
neterminată din Belgrad
ce mai avea doar temeliile afară și încolo
era năpădită de plaurul verde
cum cu haz îmi povesteai că odată mic fiind
cu mama ta în fața
unui magazin te-ai oprit brusc (nu, că să-ți
cumpere acea bicicletă,
că nu te urnești de acolo altfel, că nu am
bani la mine, că lasă că o s-o
luăm mîine) ai început să dai din picioare
să strigi, lasă că discutăm
noi acasă, ți-a spus mama ta și cînd mai
aveați două-trei case
pînă să ajungeți acasă te-ai așezat pe
marginea trotuarului
nu, că eu vreau să discutăm chiar acum și aici
de ce nu vii să mai discutăm bătrîne acum
și aici?

Cînd am scris eu o noapte întreagă despre
victoriile tale
prin Macedonia încîlcindu-mă printre noduri
și semne ca un Hermes negat
cum ai dat tu un telefon la citirea textului
spunîndu-i Stefaniei
că îmi mulțumești și că o să te străduiești
să fii
tot pe atît de genial pe cît scrisesem eu
despre tine
cum i-ai spus că numărul tău de telefon este
— cinci de la degetele
de la o mînă nouă semnul nașterii cinci
de la cealaltă mînă șase
de la inversul nașterii și zero zero adică
numărul perfect al poetului —
dragul meu Falstaff, hai să mai rîdem
zeiește de putoarea asta de viață
uritule, grasule, burduhănosule
pupăciosule, mîncinosule, arogantule
încrezutule, copilărosule, vorbăciosule
unde-ți mai telefonez eu acum, bestie
îngerească?

televiziune

tv

Starea vremii

Dacă ar fi să-mi aleg un nou drum în viață, meteorolog m-aș face. Gîndiți-vă numai cît de palpitant este să prevezi starea vremii, ploaia, zăpada, arșița... Azi spui că va fi timp frumos și pînă mîine stai cu sufletul la gură să vezi dacă ai avut sau nu dreptate. Se pot face chiar pariuri frumoase între un buletin și altul. Dar să fiu bine înțeles, am toată admirația pentru meteorologii de serviciu, încerc să înțeleg cît de cît ce se petrece în cîmpul lor baric, deși termenii în care vorbesc, exceptînd temperatura, îmi sînt străini, pe unii îi simpatizez cînd îi văd atît de supărați pe mișcarea imprevizibilă a norilor. Ceea ce nu înțeleg însă este de unde au atîta perseverență, atîta eroism tenace în a se lupta cu morile de vînt, atîta curaj de a ne privi zilnic în ochi. Fără meteorologi de serviciu viața noastră ar fi mult mai plicticoasă. De aceea regret de fiecare dată că nu pot să le fiu alături în clipele lor cele mai grele, cînd desfășoară pe hărți adevărate bătălii împotriva curentului polar sau a unei căderi depresionare. Și cîtă diferență între ei și Jean Cristophe, acest serial care, iată, a căzut în sfîrșit la datorie, simbătă, cu capul pe pian, cum își închipuie toată lumea că moare sau că trebuie să moară un compozitor celebru. A murit cum a trăit, șablonard, conform prejudecății că un artist de geniu trebuie să lovească în dreapta și în stînga pentru a-și face loc. Nu ca blîndul Eminescu sau ca îngerul Nichita, nu, nu, n-ar mai fi la fel de „convingător", fără scrîșnetul din dinți, rictusurile și gesturile brutale ale lui Cristophe. Și atîția morți în jurul lui: Olivier, iubitele lui ftizice, bunul domn... Să fim serioși și să rîdem de această imagine vetustă a geniului care sperie domnișoarele cu obiceiurile lui iconoclaste, chiar dacă este sub firmă străină. Să rîdem cu Șurda despărțindu-ne de Cristophe, totul este foarte simplu în viață, numai viața este complicată. Cît de frumoasă este o degustare ne-am convins într-o duminică dimineață la **Viața satului**: punem vinul în pahar, îl privim în zare ca să ne „ambetăm" de culoare, degustăm, simțim parfumul, buchetul, extraordinarul gust al boabelor de soare (ce stil?!) și... Am încercat să fac degustarea cu „Dealurile Prutului" dar n-a mers, n-am simțit nimic pînă cînd n-am pus salată verde în pahar.

★

O prezență impresionantă pe micul ecran a fost spectacolul oferit de ansamblul armatei, prestigiosul ansamblu **Doina**, un model de pregătire și ținută de înalt nivel artistic, de mai multe ori laureat al Cîntării României. În cadrul acestui adevărat recital au evoluat mai multe coruri de renume, reprezentate de „arme" tradiționale (marina, infanteria, regimentul de gardă ș.a.), dar și un cor al ofițerilor femei, apariție inedită în program. Acest spectacol m-a făcut să-mi amintesc și o vorbă a unui veteran, erou în războiul de independență: „cînd ostașul cîntă, nimeni nu trage cu pușca".

Iulian Neacșu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XXI

Există deci în „proza scurtă" sadoveniană nu puține locuri unde tensiunea dramatică a stărilor sufletești prin care trec eroii cunoaște surprinzătoare schimbări de regim analitic, grație masivei imixtiuni a elementului magic, generator de viziuni obsesiv suprareale, investite cu o asemenea putere de acaparare, încît tema realist-psihologică propriu-zisă își pierde aproape complet independența sau, în orice caz, refuză a mai fi evaluată doar prin prisma datelor ce-i aparțin intrinsec. Dacă, de pildă, s-ar proceda la o confruntare atentă a două capodopere nuvelistice de anvergură tragică precum **Ochi de urs** și **Haia Sanis,** din acest punct de vedere s-ar ajunge la constatări absolut edificatoare. S-ar vedea, astfel, ce spectaculoase trăsături diferențiază tehnica narativ-analitică a celor două nuvele. Luarea în considerare a vizionarismului magic, cu copleșitoarea lui încărcătură de suferință tragică, de o parte, **(Ochi de urs)** și a încordatei lucidități „naturaliste", obstinată în efortul de a nu se abate cu nimic de la paradigmele etnico-sociale ce prezidează devastatorul conflict psihologic, de altă parte, **(Haia Sanis)** e de natură să releve antinomia în cauză. Ideea este că reala definire a formulei sub tutela căreia se află demersul analitic din **Ochi de urs** se dovedește o operație pe deplin deficitară în situația că filonul magic-fantastic nu se bucură de atenția cuvenită.

La prima vedere, destinsă, convențional-amuzantă chiar, în realitate, partea introductivă a nuvelei enunță cu extremă acuitate motivația dramaticei aventuri sufletești ce-l are drept protagonist pe tînărul Culi Ursake, paznicul de vînătoare de la apa Frumoasei. „Culi Ursake — se spune, așadar, în introducere — se nimerise a fi unul din cei mai buni paznici ai terenurilor de vinat de la apa Frumoasei, și, oricit de necăjit se afla el în ziua aceea de marți 15 noiembrie și în toată săptămîna aceea de după Sfinții Arhangheli, datoria trebuia să și-o îndeplinească strict. Ochiul și urechea nu trebuia să greșească, dacă el, Nicula Ursake, ținea să rămîie același paznic cu nume bun. Ce era la el acasă, în valea Preluncilor — era una, și dincoace, în pădure, și aici la hochstand, adică la observator, era alta". Elaborat în maniera așa-zisului stil indirect liber, de fapt textul disimulează monologul lui Culi însuși, cuprinzînd programul de viață căruia el înțelege a i se conforma în afara oricărei abateri. Chiar dacă piedicile ce-i stau în cale sînt prin definiție dramatice, oricînd capabile a-i înscrie pe orbita tragicului viața intimă, de familie, (tînăra-i soție, după întiia naștere, se află în patul de suferință și, fiind o iarnă cumplită, fără a putea beneficia de asistența medicului), el se ambiționează să creadă că îi stă în putere să-și stăpinească întru totul ființa și, ca paznic de vînătoare, să-și facă datoria ca și cum nu i s-ar fi întîmplat nimic. Prin urmare, Nicula Ursake pune un soi de pariu cu el însuși, în sensul refuzului arătat slăbiciunii pricinuite de devoratoarea-i suferință intimă. În acest punct al enunțului tematic — fapt prea puțin luat în seamă de comentatori — prozatorul mai introduce un element cu totul insolit, care contribuie și el la definirea erorii existențiale a eroului. „Victimă" al cîtorva lecturi de ultimă oră (povestiri de conținut senzațional-polițist gen „Urmele tigrului regal" și „Crima din Cincinatti", Ursake tranșează pe loc în cazul ce-l are de elucidat. Făcînd parte „din alt domeniu", evenimentul dispariției uneia din pulpele de cal păstrate ca momeală la vînătoare nu merită a fi elucidat decît pe cale „polițistă". Răpitorul nu are cum să fie o ființă a pădurii, și, drept urmare, se exclude din sfera cunoașterii inițiatice sui-generis al cărei exponent este Culi („Aici, în pădure, toate sînt limpezi și se cetesc ușor; numai între oameni mulți și departe (...) treburile încurcate și ciudate pot căpăta caracterul anumit la care cugeta el"). Convins deci că făptașul e un intrus în viața pădurii, tînărul paznic procedează în consecință, acționînd la modul „polițist": „Cum sta el, țiuitul de singurătate care-i umplea urechile i se opri brusc. Apoi deslușì că dincolo, la hochstand, se întîmplă ceva. Era ca o apropiere furișată și întrucîtva grăbită. Sunetul moale de zăpadă — piș-piș — nu-i mai lăsa nici o îndoială că omul lui, care-i luase cealaltă coapsă de cal, se afla din nou acolo". Stupoare, însă! Nefiind vorba nici măcar de gluma unuia din prietenii săi, paznici și ei (badea Toma și flăcăul Traian), Culi Ursake are surpriza de a identifica în „persoana" hoțului un urs impunător, căruia i se pregătise momeala în vederea vînătorii ce urmează să aibă loc în momentul cînd starea timpului o va îngădui:

„Culi n-avu cînd rosti salutarea — „Servus !" minune mare! Coșgogemete urs se agățase repegior cu brîncile pe dedesubtul scării, din fuscel în fuscel, pînă la podina pătulului, și sus, a întins o gheară spre butul de cal, pe cînd cu celelalte labe sta încurcat în scară. După ce a pus o labă pe carne, a adus și pe a doua și cu greutatea lui întreagă a rupt prada din clenci și a căzut cu ea dedesubt, de la șapte metri înălțime. Cu ce dibăcie a făcut acel hoț mișel toate acestea, era de mirare. S-a dus în sus frămîntîndu-se, a căzut în omăt ca un tăbultoc negru; a lua cu brînca dreaptă și a strîns la piept carnea, și s-a învăluit către rîpă săltînd de două ori în sus cu dosul, ca și cum i-ar fi făcut un semn lui Culi și i-ar fi răspuns la salutare. Culi încremenise cu pălăria în mînă".

Firește, scena, de un farmec inanalizabil, aparține unei povestiri de vînătoare tipic sadoveniană, și, în primă instanță, Culi Ursake o interpretează ca atare, amuzindu-se cu uimire („Bată-l Dumnezeu de lotru! Închipuiește-ți tu ce i-a venit în minte unui ticălos de urs ca acesta !"). Din nefericire, însă, o asemenea stare de spirit nu-l ține decît foarte puțin. Eroul nu e deloc disponibil pentru un astfel de joc. Vocea suferinței neîndurătoare, pricinuită de drama ce se desfășoară acasă, nu se lasă reprimată; semn că „programul" eroului de a nu amesteca lucrurile se dovedește de tot vulnerabil. Impactul psihologic inculcat ideii tematice a nuvelei se produce pe loc și eroul își iese din fire în chip neașteptat. Numai că reacția lui, psihologicește, nu se înscrie pe traiectul unui eventual comportament realist-violent, cum ne-am fi așteptat și cum de altfel ne este dat să întîlnim în atîtea alte locuri pe cuprinsul eposului sadovenian. Perspectiva „deformant" ezoterică asupra întîmplării, stimulată cu stranie generozitate de nevindecabila suferință sufletească a eroului, se instalează brusc în drepturile ei. Percepției destinse, lucide, i se substituie un tip de „viziune" de-a dreptul alarmantă, circumscrisă unei suprarealități sfidătoare. Între Culi Ursake și urs se instituie un raport de adversitate ațîțătoare, întrucît aparența lucrurilor, pur și simplu, desființează realitatea acestora. Este suficient ca ursul să-și îndrepte privirea asupra lui pentru ca paznicul să se considere **provocat** și să acționeze în consecință: „Cînd s-a ridicat din zăpadă și a prins cu brînca dreaptă la piept coapsa de cal, a avut vreme să vadă numai c-un ochi și pe paznic. A privit pieziș, nu părea însă tulburat. Parcă venise acolo să-și ia un bun al lui. La drept vorbind, carnea aceea pentru dînsul fusese pregătită.

— Huruu-huruu! s-a auzit din rîpă, dincolo de desișuri.

— Vra să zică, după ce-mi furi carnea, mă și înjuri? a întrebat către partea aceea paznicul.

Uitîndu-se mai aproape își văzu în mîna dreaptă pălăria. Și-o tufli în cap cu ciudă.

O gaiță începu să cirîie pe o cloambă de brad.

— Și ție îți vine a rîde? o apostrofă Culi.

Fără să cugete mult, înfierbîntat dintr-odată, paznicul își trase de la umărul sting carabina și-i întoarse piedica de siguranță.

Se înțelege, de data aceasta veleitarismele polițiste ale lui Culi Ursake capătă o turnură grotesc-dramatică. Ursul ia loc ipoteticului intrus. Fiintînd ca atare, cu privirea sa, el provoacă eul magic al eroului, obligîndu-l să-și **vadă** în ea suferința.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

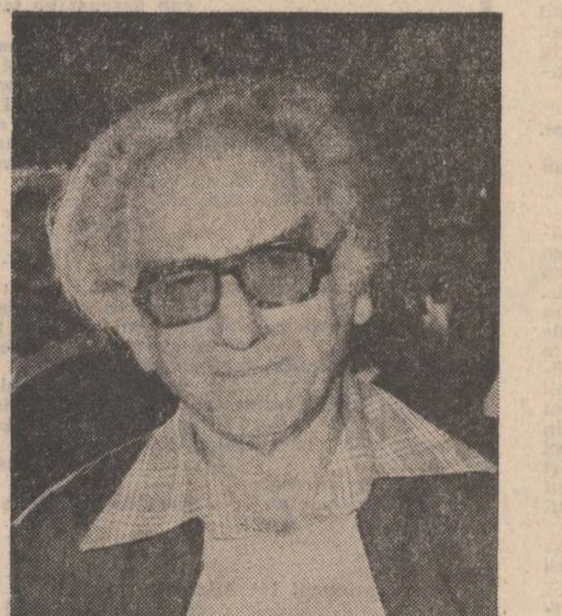

Haralamb Zincă — sau o promisiune de bună literatură polițistă

Scriitorii ca auditori ai scriitorilor: Negoiță Irimie și Mircea Tomuș

Scriitori într-o iarnă brăileană: Gheorghe Istrate, Traian Iancu, Fănuș Neagu, Corneliu Leu și Vintilă Ornaru

PRIVIREA LUI ORFEU

Vocea de primăvară

Sileni, baccante și satyri în alaiul dezlănțuit al elementelor, furtună de imagini și simboluri în goană după natura lor alcoolică primordială (în limba latină, se știe doar, că spiritus înseamnă și spirit, dar și spirt...), după originalul părăsit, trădat, nu se știe unde, cînd și cum, dar despre a cărui lipsă, absență dureroasă ca a unui alter ego, înstrăinat prin ruptură și violență, mi-a adus aminte interdicția impusă inițialului de a citi (traduce) în cheie profană textele vechi (sutra) considerate sacre, sub amenințarea cu tăierea limbii, dar desigur, și cu alte orori demne de acele timpuri mitologice: satyri, baccante și sileni alergînd, cîntînd și dansînd cu Dionysos prin Hellada, Egipt, Siria, Tracia, Italia, India, prin toată lumea cunoscută îmbrăcați în pielea țapului **(tragos)** ispășitor, amintire? premoniție? a tragediei care avusese loc sau, și mai probabil, se va petrece într-un viitor nu prea îndepărtat, dar plutind în ceața singeroasă, caldă, de animal ucis; baccante cu pletele în vînt și capul dat pe spate, descătușarea **dynamis**-ului teluric, a energiei subconștiente, instinctuale în sunete de flaut, tobe și timpane, capabile să te scoale și din morți, nu numai din starea de akatalepsie, adiaforie, epoché (dacă ești grec) dar și din accidia, taedium vitae (dacă ești latin) — nume străvechi date spleen-ului la modă în veacul trecut, un soi de antonim al stress-ului zilelor noastre (...și ce pustiu / lăsăm în urna cu cenușă / și batem alte porți / cu-aceeași nepăsare la binele / și la răul care poate veni / un singur timp iradiant / în soarele ce ne mușcă / zilnic cu domestice fiare / cu fructe în haine scumpe / pînă cînd oboseala din raze / ne-ntunecă vederea); mistere inavuabile ale textelor sacre **Vede** sau **Upanișade,** ritualuri magice la Eleusis, procesiuni ale morții și reînvierii dionysiace ca forme explozive ale coexistenței, simultaneității celor două fețe ale timpului — o față care rîde, o față care plînge — imn homeric înălțat de **natura naturans** Demetrei: **generatio unius est corruptio alterius** (și invers) dar sosirea Persephonei din lumea subpămînteană a umbrelor, face ca (ea): umplînd cavitățile statuilor din lemn cu puterile care rezidă în pietre, animale, plante, ierburi, rădăcini, peceți, inele, culori și în parfumuri potrivite, consacrînd împreună cu acestea și craterele și cupele pentru libații și vasele pentru tămîie — însuflețește idolii printr-o putere secretă punîndu-i în mișcare.

Acesta este dynamis-ul, entelecheia, dar ce vrăjitori, șamani, hermeneuți mai puteau restabili unitatea dintre **axis mundi** și **imago mundi,** pentru a-i reda tinerețea, fără să-i distrugă însă misterul prin cuvîntul care denotă și explică în sfera noțională, ca **mimesis** al cotidianului, al limbajului comun structurat sub povara uitării, pentru a intra din nou în contact cu regimul privilegiat al lui **anamnesis,** al reamintirii a ceea ce am fost inițial, a primăverii triumfînd sub semnul hermeneutului (și pe care ți l-ai reamintit gîndindu-te la mormîntul lui Dostoievski, ah, parcă, o grădină, un eden, un loc împrejmuit, acolo, în Nordul bîntuit de nopți albe și zile negre), prefigurînd într-o dialectică fără cusur, dusă pînă la perfecțiunea succesiunii necesare dintre **generatio** (naștere) și **corruptio** (pieire) și aureolată de un ideal moral al jertfei de sine (și nu al jertfirii țapului ca imitație, simbol al jertfei dionysiace): vă spun că, dacă bobul de grîu, care a căzut pe pămînt, nu moare, rămîne singur; dar dacă moare, aduce multă roadă. Sacrificiul stă la temelia oricărui act omenesc menit, proiectat să se sustragă vremelniciei, efemerului și sărbătoarea primăverii îți spune că: aceasta a fost învățătura inimii / tale aurii pe care ai împărtășit-o / în puterea nopții prietenilor tăi albaștri / bucuria extazului beatitudinea. Dar în ritualurile sacre ele nu trebuiau traduse, numele, formulele rămîneau în limba lor originară — **onomata barbara** — altfel își pierdeau eficiența prin procesul specific al entropiei limbajului, al dispariției puterii, nivelelor diferite de semnificație a cuvintelor din discursul magic, inițiatic în lumile animală, vegetală și minerală, lumi al căror clivaj dă măsura tragică a efortului de reunificare, de reintegrare palingenetică a regnurilor cînd încep să cînte flautele, tobele și timpanele anotimpului, să răsune vocea de primăvară: O visul paradisul o bocet monoton / orbitele pustiuri ruginindu-se la nouri / cînd trece-n depărtare adîncul nopții tron / pe care stau amanții ca stelele-n cavouri / dar ridicînd genunchiul nestins în alte sfere / stigmatele puterii cu cearcăn dilatat / ne pune veșnicia pe lupte pasagere / și sîngeră la colțuri dogmaticul patrat / și fluturii luminii izbindu-se de porți / eliberează somnul șoptit în portocale / e vremea nunților și viii dînd mîna cu cei morți / dezlănțuie serbarea iubirii minerale / dansează pentru mine căci stelele-s curbate / în jurul tău ca o recunoștință / luminile se-ndoaie pe cer de greutate / eu de lumină și de suferință / și cum c-un lanț de aur o leagă egiptenii / pe Isis adorînd-o din leagăn la mormînt / te voi purta în brațe din clipe în milenii / precum în cer așa și pre pămînt".

Dar pentru ca jertfa adusă zeilor să poată fi primită, să devină adică eficientă — și gradul în care această eficiență se realizează e dat de măsura participării la o condiție nemuritoare, de fapt de resuscitare a energiilor vitale — trebuiau îndeplinite, desigur, niște comandamente de spațiu și de timp, dar și de natura, de starea morală a preotului, magicianului, vrăjitorului: templul oficierii misterelor (fie dionysiace, fie eleusine, fie delphice etc.), trebuia să se afle pe un loc curat — **topos kataros** — timpul anume ales — epifaniile zeilor nu se petrec, nu se relevă oricînd și oriunde — dar însuși ritualul trebuia oficiat după o asceză, o purificare nu numai a miinilor, dar și a inimii celui care îl îndeplinea.

Prin puterile magice ale dansului care le făceau pe baccante să-și iasă din sine unindu-se cu un supra-eu impersonal și care le aducea în starea de bucurie, extaz și beatitudine, o inconștiență ritmică, delirantă pînă la anihilarea oricărui obstacol rezonabil ridicat în calea unei comunicări bruște, fulgerătoare — prin acest dans orgiastic se refăcea legătura dintre imagine și originalul ei, dintre om și zeu, semn al recunoașterii și reamintirii unității structurale a lumii. Vei spune acum, și pe bună dreptate, că plantele, întruchipînd prin fixitatea lor un ideal de contemplație eleată, opus lui **fugit irreparabile tempus,** dar și pietrei, prin **aura vitalis** pe care o conțin nu pot realiza extazul mistic, dionysiac, provocat de dansul și muzica orgiastică, dar și de sacrificiile rituale în vederea participării la condiția divină **(omofagia** — adică a mînca și a bea, a participa, a te împărtăși din ceva ce are legătură cu zeul). La această observație se poate răspunde că dansul și muzica, violența însăși a mișcărilor, a peregrinării grupurilor dionysiace printre imagini și simboluri scandaloase, prin labirintul nemărginit al lumii, nu era un scop în sine, ci un mijloc pentru a cuceri, a realiza starea de extaz, de nemișcare și concentrare, pe care numai planta scufundată în religia tăcerii o poate avea, ca un yogin încercînd să împace contradicția dintre unu și multiplu, dintre moarte și reînviere: adevărat vă spun că, dacă bobul de grîu, care a căzut pe pămînt, nu moare, rămîne singur, dar dacă moare, aduce multă roadă. Aceasta este imaginea, paradigma de aur de la care poate începe o hermeneutică a Primăverii.

Dan Laurențiu

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚA A XXV-A

Prezentat de către poetul Cezar Ivănescu *— în deschiderea ședinței — drept unul dintre reprezentanții străluciți ai generației Labiș, care au redeșteptat ideea că literatura română se poate scrie excelent în noua Românie liberă, invitatul de onoare al serii, prozatorul* FĂNUȘ NEAGU, *nu se mai lasă „descris" și de către ceilalți vorbitori, ci plonjează direct în dialogul cu cenacliștii.*

Cuvintele țișnesc, lovesc, se înmoaie, curg, cad, se bolborosesc, fulgeră, apoi se mai însenineazǎ a ploaie, înverzesc, ies muguri, plesnesc, mustul lor e viață, viață de om și de scriitor, pare că se povestesc pre ele (oare numai pre ele? nu s-ar zice, deși minunatul interlocutor se autoîntrerupe cu leitmotivul: „eu cred altceva decît ceea ce vă spun"), în fine „înfloresc ca trandafirul cînd îi vine soarele pe creștet". Atmosfera cenaclului se încălzește, devine toridă sau tumultoasă?, hotărît lucru, vigoarea pe care o emană Fănuș Neagu e contaminantă și copleșitoare. Spectaculoasă ca o cascadă. E desfătare cu nemiluita. Aflăm multe, foarte multe lucruri despre Marin Preda, apoi despre Marin Preda și din nou despre Marin Preda..., Fănuș Neagu nu se poate despărți de Marin Preda, și după clocotul rostirii ne convingem că în adevăr n-o va face niciodată. Lui Fănuș Neagu îi este scris aceasta întru eternitate.

A fost cu adevărat această întîlnire de vineri 23 martie o sărbătoare, o întîlnire înspre eternitate. De fapt, în final cuvintele rostite de Fănuș Neagu au sunat fermecător, sentențios și dătătoare de speranță: „Dușmănia lumii împotriva scriitorilor e foarte mare, dușmănia scriitorului față de lume e iubire".

În partea a doua a cenaclului au citit din propriile creații poetele Anca Nicolau *și* Cristiana Calian, *precum și poeții* Gheorghe Vasile *și* Vasile Mihalache.

Au urmat apoi discuțiile pe marginea poemelor citite: Alex. Horia *cu referire la poetul Gheorghe Vasile afirmă că poezia acestuia e făcută din imponderabile, are o secretă ritmicitate, o pulsație internă, o posibilă avangardă (nu de gălăgie lexicală e vorba), o deplasare a straturilor pentru reideologizarea poeziei, ca să nu se ajungă la o moarte termică; despre Cristiana Calian mărturisește că i-a prilejuit o surpriză plăcută, poezia scrisă de ea fiind o cazemată ideoafectivă care i-l sugerează pe Mondrian.* Corin Bianu *apreciază la poeta Anca Nicolau tonul oracular, atmosfera antică; o poezie de largă respirație, o poetă de profunzime.*

Nicolae Georgescu *remarcă la Cristiana Calian tonurile picturale, iar la Anca Nicolau umanismul poemului său de largă respirație; de asemenea, vede în poemul lui Gheorghe Vasile o discuție a sinelui despre sine sau o discuție a sinelui cu supra-sinele; cit despre Vasile Mihalache, deși pare retoric, acesta reușește să extragă elementele de bază ale unui lirism. Tot despre Vasile Mihalache se pronunță și* Valeriu Mircea Popa *care distinge la autor trei tipuri de poezie (în metrică populară, o poezie existențială și o poezie de meditație), în care se găsesc imagini foarte frumoase, cele mai reușite poeme fiind cele în metrică populară, unde poetul are vioiciune.*

De asemenea, menționăm că a fost absent prin prezență și poetul Tiberiu Dăioni *care se pare că suferă de o puternică dedublare, a doua umbră a sa, cea malefică, arătîndu-se incomprehensivă față de unele lecturi care i-au sugerat cuvîntul, cităm: „pelibino"..., „pebilino"..., (în fine reușește) „penibiloid".*

În încheierea discuțiilor, poetul Cezar Ivănescu *afirmă că: Anca Nicolau scrie o poezie oraculară, gravă și solemnă, un ton dramatic; Gheorghe Vasile este autorul unei poezii specioase, cu adevărat profund umană, pornind de la notația simplă, nealterată și ajungînd la un scenariu oniric chagalian; Vasile Mihalache este un poet care evoluează, are cultul expresiei poetice, cu recomandarea de a se desprinde însă de modelele pe care le cultivă și le conține.*

Hero

Lirica infrarealului

Urmare din pag. 1

lui. Lexicul se diminutivează ironic, cuvintele se atomizează, frazarea poetică imită parcă, prin dezagregarea sintactică, microprocesele fizice. Stilul mizează pe fragmentarismul efectelor milimetrice, structura poemelor e mozaicată și capricioasă, fără o regulă depistabilă. Scenariul liric, aglomerat de fapte, capătă sensuri vagi, statistice. Literatura micronică, a evenimentelor mărunte, fărîmițează semantic universul, obturează macroviziunea printr-o logică subversivă, **antiaristotelică.** Ironia, absurdul, nonsensul, paradoxul întrerupt perspectiva și continuitatea. Poezia aceasta e prin excelență imagistă. Or, imagismul a creat poetica discontinuului, efect al civilizației moderne a privirii. În timp ce retorica poeziei clasice apela la audibilitate și avea omogenitatea fluxului magic-unificator. Tehnicile disocierii configurează un univers dezarticulat, al semnelor disparate ca în pictura lui Pollock sau în dodecafonismul lui Schonberg. Toate aceste aspecte, repet, sincronizează poetica în cauză cu demersul raționalismului modern, pozitivist. Se instituie supremația detaliului. „A nu vedea pădurea din cauza copacilor" a devenit și o axiomă poetică. Lipsa viziunii de ansamblu coexistă însă cu conștiința lipsei viziunii și asta duce la o tensiune rezolvatoare estetic.

Ca să observăm fenomenul „pe viu" voi cita (numai) din „Antologia poeților tineri" a lui G. Alboiu. În oglinzile, chiar convexe sau concave, ale acestei culegeri se reflectă structura poeziei actuale. Direcția analitică, fizicalistă, a unei bune părți din lirica tinerilor, departe de a fi o proiecție rudimentară, tinde să cucerească noi zone ontice chiar cu riscul unui disconfort estetic. În aceste poezii forfota cotidianului e dublată cel mai adesea de anxietatea a-cauzalității. Plonjarea în contingent pare scenariul unei **catabaze: „om ieșind din somn în refracția** realului, în ziua din nou agresivă" (Dinu Flămînd). Sensibilitatea modernă agresată de aglomerarea obiectuală, prefigurează infernul unde: „sînt țevi și iar țevi, ace / și ace" (Mircea Cărtărescu). Reificarea dă viziuni escatologice. Poetica materialității își caută un fundament moral. „Cizmele încărcate de noroiul / cartierului nou / copilul pe lîngă ea / între tarabele de zarzavaturi". (Ioana Ieronim).

Asistăm la evoluția unei poezii nu numai a realului ci și a **infrarealului.** Senzorialitatea poetului „intră sub pielea de neon a gliei" (Mircea Cărtărescu). Tehnica amintește de Blow-up-ul lui Antonioni, dilatarea realului permițînd descoperirea unor întîmplări ascunse, chiar angoasante. „Crabul / numără globulele albe ale înecatului" (Mircea Dinescu). Această predispoziție de **a trăi în materie,** dusă pînă la paroxism, închide perspectiva cosmogonică, deschizînd în schimb viziunea **monadică.** Febrilitatea scotocirii în universul mic proiectează un vizionarism inversat, o replică la mesianismul tradițional printr-o simetrie ontică — cerul răsfrînt în particulă. „E cineva în miezul adormit al materiei / și are nevoie de ajutor?" (Matei Vișniec). Ruptura unității dintre plus și minus infinit e pasageră căci: „fiecare particulă de aer / e gata să prindă / orice undă venită dintr-un nou paradis" (Denisa Comănescu). Poezia micronică aspiră la revelația infinitezimalului, adică la axioma imanenței (teofanie cu semn schimbat?) străbătînd interioritatea: „Creierul tău cale a / absolutului mic" (Magdalena Ghica).

Primitivii unei noi sensibilități, poeții infrarealului sînt căutătorii unei viziuni integratoare. Riscînd (nu rareori) ieșirea din zona esteticului poeziile lor suportă sacrificiul pionieratului. Reformularea scientistă a lumii forțează granițele artisticului. Presiunea **pozitivistă** cere și pe plan poetic o rezolvare viabilă. Analitismul actual, care a invadat o bună parte a liricii își cere o finalizare estetică și filozofică. **Sincretismul** e o primă fază. Limbajul poetic se adaptează încă la universul cuantic și probabilistic printr-un „mimesis" camuflat. Rezolvarea va fi în funcție de **moralitatea** impusă obiectivității, de expresivitatea artistică bazată pe suport uman. Fără motivație umană ingeniozitatea rămîne artificială și rece ca o temă repetată la syntezeizer, iar universul poetic o lume care se prăbușește în discontinuitate. Poetul trebuie să-și păstreze rolul de hierofant. Inteligența, cum spune Platon, va reuși să domine necesitatea (ananke) și să transforme astfel **haosul** în **cosmos,** dezordinea primordială în univers ordonat, în scopul realizării binelui. Sîntem martorii unei aventuri poetice care se cere a fi înțeleasă în perspectivă gnoseologică.

POEZIA VOASTRĂ

Urmare din pag. 1

Îl știam, firește, dar n-aveam curaj să vorbesc cu dînsul.

M-a dus pe coridoarele întortocheate ale „Gazetei Literare" de pe Ana Ipătescu nr. 15 într-o cămăruță ascunsă unde își avea perimetrul secția de poezie a revistei.

Aici Nichita, poate pentru a mă întrema, a exagerat zicîndu-mi că mă cunoaște din facultate (n-avea cum, el absolvise înaintea mea) mi-a mai zis să nu mă las consumat de umilințe și pînă la urmă mi-a spus **colega.** Asta m-a lăsat cu gura căscată.

— Mai mult decît colega, bre, mi-a mai zis el, sîntem legați și altfel. De uimire mi s-a cusut iar gura. Aveam să mă lămuresc repede: eram încadrați pe aceeași rubrică de salarii amîndoi: **poezia sa** o jumătate de normă, eu firește, cealaltă jumătate. Trei sute și ceva de lei la chenzina mică, trei sute și ceva de lei mai mult la chenzina mare. De partea fieștecăruia. Ne ajungeau pentru o „mizerie fastuoasă" cum declara Nichita într-un interviu.

Ceea ce transcriu acum s-a petrecut în toamna anului 1958.

În cămăruța aceea — unde sălășluia secția de poezie cu Victor Kernbach în frunte — Nichita m-a întrebat dacă știu șah. Știam — în liceu avusesem un fel de categorie. Dar nu mai jucasem de atunci. A scos **poezia sa,** nu știu cum și de unde și cînd, la iuțeală oricum, niște piese și o tablă de hîrtie, ondulat-scorojită. Nichita juca fantezist tăios, cu tenace, riguros și mediocru. Nu-i luam piesele aruncate aparent anapoda, arătîndu-i capcana pe care mi-o întindea dar arătîndu-i și eu careurile fragile. Am început să rîdem amîndoi, am mai jucat cîteva partide și cred că printre altele partidele de șah — unele anapoda, cîteva riguroase, crîncene pe ambiție jucate de seara pînă cînd dimineața ne învineţeam fețele și ferestrele locuințelor pe unde ne-am perindat ne-au apropiat mult.

Și tot așa pînă cînd într-o seară, zăbovind la șah în redacție ne-a cam prins noaptea singuri. Nichita m-a întrebat unde stau, eu i-am spus că nu prea am unde — mă cuibărisem într-un subsol al unui consătean de-al meu — fochist de bloc —, care, cumsecade, mi-a spus că nu mă mai poate găzdui decît trei-patru zile — altfel îl pîndesc amenzile și chiar darea afară. Nichita mi-a spus că și el înnoptează pe unde apucă și ora fiind tîrzie, el, cutezător cum îl știam, a zis — „hai să dormim aici, în redacție". Eu am încercat să protestez moale că dacă ceva, cumva, instituție de, ne prinde, am bîiguit ceva dar și pleoapele ochilor (operate anapoda în clipa cînd scriu aceste rînduri și care mă ustură ca niște foi de ceapă și aia stricată) deci pleoapele ca și picioarele îmi erau grele de somn. Pînă una, alta, Nichita a adus două maldăre de ziare, le-a pus căpătîi, un covoraș redacțional subțire aveam sub noi, am adormit pe loc.

A doua zi, mai spre mijlocul ei (niciodată cît timp am stat lîngă Nichita nu ne-am trezit dimineața, cel mult o îngenuncheam, o risipeam și ne culcam în zori) ne-am trezit proaspeți, voioși și mirați unul lîngă altul.

— Gata, a zis **poezia sa,** aici o să fie gazda noastră, aici dormim.

Cum, în ce fel, cu ce încuviințări sau aprobări, Nichita, după ce ne-am spălat sumar pe față la chiuveta redacțională, mi-a făcut semn să tac, să nu-l întreb nimic. Uneori cu toată absența și plutirea aburoasă, abstractă peste cele trebuitor și lumești necesare, Nichita era foc, argint viu de îndemînatic și descurcăreț. Poate și datorită faptului că-i buimăcea pe alții prin solicitările lui absurde sau aparent căzute pe lîngă firesc.

Așa că mare mi-a fost uimirea cînd a doua zi **poezia sa** mi-a întins o cheie mare și grea lucrată în fontă — era cheia clădirii de pe Ana Ipătescu 15.

— E-a noastră, a zis glorios, punînd-o pe masă. Prin ce tertipuri a obținut-o, nu știu. Frumusețea e că această cheie nu ne-a folosit la nimic: ori nu se potrivea la ușa masivă de la intrare, ori încuietoarea era stricată sau poate, noaptea nu ne pricepeam și îndemînam noi să mînuim scula.

S-a odihnit nițel, a dat un telefon, apoi a ridicat un deget, așa cum numai el știa să ridice un deget, fie subliniind auditiv un vers dintr-o **baladă populară, fie descifrînd un vers dintr-o** poezie modernă ori modernistă, fie indicînd direcții practice misterioase.

— Hai repede, mi-a zis, și l-am urmat fără să-l întreb nimic. Știam că totul se va limpezi pe parcurs. Fluiera vesel un refren melodic dintr-un film pe atunci recent, o comedie. Am ajuns în Filantropia la o cunoștință a lui care a scos dintr-o magazie un pat de metal cu plasă de sîrmă, pat tip internat, demontabil. L-am **transportat pe brațe** pînă la redacție și deși căutam străzi mai ferite, mai ocolite, tot stîrneam mirarea oamenilor. L-am ascuns într-o debara (erau destule în fostul sediu al revistei literare).

Seara, după ce redacția se golise, am încercat să punem în funcțiune instrumentul de dormit, care s-a dovedit cumplit de nărăvaș și afurisit. Trebuia să legăm cu sîrmă și sfoară picioarele patului de capetele plasei aromitor-adormitoare. Prea dibaci nu eram nici unul, ne-am opintit mult, le-am fixat, ne-am făcut o saltea foșnitoare din ziare și reviste, ne-am învelit cu o pătură de lînă mițoasă pe care eu între timp o adusesem de la provizoria mea gazdă-consătean și ne-am culcat „spinărici lîngă spinărici" cum mi-a scris Nichita într-o dedicație mai tîrzie pe un volum de versuri. N-a rezistat prea mult șubreda înjghebare, s-a prăbușit cu zgomot sfîșietor-metalic fără să ne trezească însă din somn pentru că n-adormisem. Am dormit iar pe jos dar pe saltea de jurnale și cu plasă de sîrmă. Peste cîteva zile am căutat noi, oameni, mai cu chemare practică. Ei ne-au legat definitiv picioarele patului de sîrmă, făcîndu-le flexibile ziua și ușor de montat seara sau în faptul nopții. Chiar și așa obiectul nu rezista sub doi și am hotărît ca ăla care vine primul „acasă" doarme pe el, ălalt pe jos. Din pricina fenomenului de gingășie, ori duioșie, cel care sosea primul întocmea patul și se culca pe jos socotind, normal, că întîrziatul va fi mai obosit și are nevoie de somn mai legat și mai bogat. Dar și zăbovitul în fapta nopții dădea o caldă apreciere gestului generos și se culca și el pe jos. Așa că patul rămînea de cele mai multe ori stingher, neîncălzit și nefolosit.

Abia mai tîrziu, cînd am ieșit mai în față în rîndul lumii (literare) și ne-am mutat pe Roma 13, acest pat legat zdravăn și așezat pe butuci și-a dovedit temeinicia, de rezista nu numai la două persoane dar și la trei. În caz de ger mare — asta fusese ideea lui Nichita — făceam rost de un poetaș sau criticaș mai „slab de constituție", îl invitam la noi, să ne învelim cu el contra frigului. Uneori se nimerea, o brodeam, dar odată am luat un poet tînăr și firav căruia i-am arătat cum să doarmă dar el suspectîndu-ne de cine știe ce apucături a stat chircit în colțul odăii pînă dimineața, dîrdîind de frig. Temerile feciorelnice ale lui ne-au ținut pe mine și pe Nichita în cascade de rîs mare care ne-au încălzit binișor și într-un fel tot acolo ajunsesem.

Dar lipa-lipa m-am luat cu vorba — (o fi vîrsta, de...), dar de vină e și personalitatea înaltă a lui Nichita, autentic, desfrîu de culori, de muchii și fațete orbitoare încît, năucit, nu știu, nu pot s-o prind — fie și anecdotic — sumar și plastic în linii puține, fără curburi și ocoluri afective.

Am să încerc altfel, altădată.

„Armăniŭlu"

„Spiritualitatea aromânească" — așa s-a intitulat emisiunea de muzică și cultură aromână, transmisă la Radio pe programul 1, marți, 3 aprilie, la orele 21.

Timp de 60 de minute, ascultătorii — melomani sau nu, s-au aflat intr-un incitant dialog cu spiritualitatea ramurii de neam românesc din Peninsula Balcanică, pe care nu o cunoaștem încă pe cit ar merita. Aceste cintece ale aromânilor, cu vorbe românești dar mai aspre și mai dulci totodată, vin dintr-o îndepărtată vechime, care le conferă un timbru cu totul particular și un farmec arhaic. Cintecele grupului fărșirotesc în special, polifonice, contrapunctice, în care mai multe linii melodice independente se suprapun armonizindu-se, autocoordonindu-se, fără bagheta niciunui dirijor au constituit o adevărată revelație. Mai ales intrările pe rind, antifonice, ale celor doi soliști, primul incepind fraza melodică, cel de al doilea continuind-o, pe fondul unui ison (hang) murmurat, ca în corurile antice ; în afară de aromâni, doar albanezii mai cintă astăzi cumva asemănător, moștenindu-i și ei pe vechii iliri.

Cintecele de dragoste, de nuntă, pastorale, satirice, au compus laolaltă un inedit tablou al sufletului aromânesc, de o mare bogăție ; existind pentru aceasta o întreagă pleiadă de interpreți din toate generațiile, care fac cinste melosului românesc. Frumuseți la care s-au adăugat, intre altele, vocea inimitabilă, cu calde inflexiuni ironice a lui Toma Caragiu recitind un text poetic, o „părăvulie" (anecdotă) de N. Batzaria („Moș Nae"). Precum și frumuseți dezvăluite de alte texte lirice — de la Nida Boga la Athanase Nasta și tinărul Vasile Tode, — în lectura și comentariul dens al alcătuitorului emisiunii, Hristu Cândroveanu, secondat de redactorul Ștefan Naciu. Au atras atenția, de asemenea, lucrurile noi care s-au spus, de pildă, cu privire la iluminismul aromânilor din secolul al XVIII-lea, cu Moscopolea lor (orașul cu peste 60 000 de locuitori pe atunci, cu tipografie și cu o Academie) și despre activitatea de la Viena, Veneția, Buda, dar și din Transilvania unde cărturarii aromâni i-au cunoscut pe corifeii Școlii Ardelene. Dealtfel, Hristu Cândroveanu numește această contribuție aromânească iluministă : **un dublet aromân al Școlii Ardelene.**

Atrăgătoare și interesantă, această emisiune a prilejuit o mai adincă și bogată **autocunoaștere**, fiindcă, a-i cunoaște pe aromâni înseamnă a ne cunoaște istoria națională în ansamblu, ca popor de milenare tradiții în spațiul nostru de existență din totdeauna.

Inițiativa **Radioului** ar merita repetată, eventual periodic, poate lunar, ca un demers de recuperare, valorificare și conservare a unui patrimoniu cultural și spiritual care ne aparține și merită pe deplin a fi adus la lumină.

Gheorghe Buluță

REVISTA REVISTELOR

„Transilvania" nr. 2 a.c.

Poezie, jurnal de călătorie și comentarii critice, iată tot atitea compartimente demne de atenție pentru cititorul care parcurge partea de sumar rezervată domeniului literaturii în cel mai recent număr al revistei „Transilvania" (nr. 2 a.c.). Referindu-ne la poezie, reintilnirea cu vocea atit de distinct-gravă a lui Cezar Baltag, de o parte, și cu talentații stihuitori din Reșița (Olga Neagu, Dinu Olărașu, Ion Chichere și ceilalți), de altă parte, este dătătoare de reale satisfacții. La rindul lor, noile „Pagini din jurnal" semnate de Adrian Marino, se citesc cu mare interes datorită extremei lor vivacități reportericești-intelectuale. În fine, trecind la comentariile critice, cronicile semnate de Mircea Tomuș (consacrate celor mai recente scrieri ale lui Laurențiu Fulga și Florin Manolescu) se impun și de data aceasta prin rigoare analitică și prin obiectivitatea aprecierii de valoare. În același context, se remarcă textele semnate de Mircea Braga, Adrian Anghelescu, Mircea Ivănescu, Iordan Datcu, Mircea M. Tomuș, Titu Popescu, Ion Mircea. Textele autorilor citați contrastează însă izbitor cu cel semnat de Dan C. Mihăilescu. Contaminat în chip păgubitor de tonul volumului comentat (*Fantezii critice* de Val Condurache), harnicul comentator „fantazează" și el în mod absolut pueril : „Autorul nu face efectiv critică literară — fibrei sale „demonice" îi repugnă fracul și jobenul, cu alte cuvinte, morga obiectivității. Nu scrie nici ficțiuni propriu-zise (sperăm că numai pentru moment). Scrie numai „fantezii critice", specie, cum să spunem, nu hibridă, ...bogomilică. Curat bogomilică. În altă ordine de idei, ne îngăduim a le atrage atenția titularilor rubricii „Cronica lunară" că pulsul curent al ideologiei literare, al poeziei, al prozei, al criticii, al istoriei literare și al esteticii românești de azi este dat de totalitatea publicațiilor de profil ce apar la ora de față în țara noastră și nu doar de cele trei-patru publicații luate aproape exclusiv în seamă, de la un număr la altul, de către revista sibiană. Spre a exemplifica, în cazul de față, socotim că a referi despre anul literar 1983, făcind trimiteri doar la ceea ce se spune pe această temă numai în revista „Cronica" este cel puțin ineficient...

Cronicar

Mexic — leagăn de vechi culturi și civilizații

Mexic — o uriașă limbă de pămint, un gigantic baraj durat de natură, care stă de cind e lumea în calea apelor celor două oceane — Pacific și Atlantic —, veghind ca apele lor să nu se intilnească niciodată ; o „mină" imensă întinsă prietenește dinspre zona centramericană spre sudul continentului, acolo unde își au sălașul atitea țări și atitea popoare legate prin similitudini de limbă și istorie, de cultură și obiceiuri.

Mexic — un superb colț de lume, faimos prin izbitoare contraste de relief, de la piscuri cu veșnice căciuli de zăpadă, la intinse podișuri sărăcite de vegetație și așezări umane, pină la cimpii mănoase și păduri.

Mexic — un impresionant muzeu arheologic în aer liber ce atestă prin tulburătoarea istorie a miturilor, dar și prin mărturii materiale incontestabile, că pe mari zone ale teritoriului lui au existat, din cele mai vechi timpuri, colectivități umane care au creat și au lăsat moștenire omenirii culturi și civilizații dintre cele mai avansate.

Asupra acestui tezaur s-au aplecat, în ultimul timp, cu grijă forurile competente ale statului mexican. Se descoperă, se conservă și se pun la dispoziția publicului noi și noi dovezi ale inteligenței și dragostei de frumos ale unor popoare demult dispărute. Profesorul Arturo Sotomayor de Zaldo, prieten statornic al României, bun cunoscător al istoriei și culturii noastre, remarca că, spre deosebire de România, Mexicul a început destul de tirziu să-și pună în valoare patrimoniul său de cultură și civilizație. „Am fost la dv. — spunea el — și am putut constata ce mult s-a făcut pe această linie, la ce loc de cinste au așezat poporul român, conducătorii lui actuali istoria și moștenirea culturală..."

În partea nord-estică a celui mai mare oraș din lume — ca suprafață și al doilea, după Tokio — ca număr de locuitori —, în Ciudad de Mexico, intr-un cartier ferit de tumultul vieții citadine, a fost înălțat, din sticlă și beton, unul dintre cele mai importante edificii publice ale Mexicului contemporan — Muzeul național de antropologie. Deși marea metropolă se află la peste 2 200 m altitudine, arhitecții și constructorii au imaginat zona în care se află muzeul ca un veritabil comprimat a ceea ce are mai frumos și specific acest pămint dintre oceane. Au fost transplantate, aclimatizindu-se cu înălțimea, exemplare rare din luxurianta floră tropicală — eucalipți și cocotieri maiestoși, bananieri, bambuși, orhidee ce fascinează privirea cu coloritul lor. Fintinile arteziene ce împinzesc curtea interioară aruncă cu putere jeturi de apă spre înălțimea cerului de un albastru ireal ; păsări necunoscute nouă umplu cu gălăgia lor văzduhul. Totul pare a fi conceput pentru a pregăti vizitatorul pentru nenumăratele surprize ce îl așteaptă în sălile muzeului.

La intrare, privirii nu-i scapă inscripția dăltuită în cremene : „Poporul mexican a înălțat acest monument spre a cinsti admirabilele culturi care au inflorit în perioada precolumbiană în regiuni ce aparțin Republicii noastre. Să le păstrăm cu grijă, să le venerăm pentru că ele ne aparțin nouă, dar și întregii lumi..."

Printr-un lăudabil efort comun, istorici, arheologi, etnografi, lingviști, arhitecți au găsit soluții inspirate pentru a crea vizitatorului iluzia că „vede pe viu" cine erau, cum arătau și cu ce se ocupau strămoșii îndepărtați ai mexicanilor. Machete reprezentind grote, fragmente din primitive așezări omenești din munți, păduri tropicale, de pe malul apelor și de la șes, secțiuni din case, mulaje-manechin ale principalelor tipuri de locuitori din acele îndepărtate vremuri — cu îmbrăcămintea, uneltele, îndeletnicirile, obiceiurile și felul lor fundamental de existență — te întorc înapoi în istorie cu mii și mii de ani.

PALENQUE — INIMA CULTURII MAYAȘE

Profesorul universitar Ramos, specialist în cultura și civilizația mayașilor, ne-a primit cu multă amabilitate în zona arheologică Palenque. Timp de aproape patru ore acest distins om de știință ne-a plimbat, cu o competență și pasiune demnă de toată lauda, prin tot ce are mai tulburător istoria mayașilor.

Arheologii situează lunga lor existență începind din secolul III (e.n.) ca să ajungă la cea mai mare splendoare în secolul al IX-lea. Brusc, fără nici un fel de explicație, această civilizație dispare. Dar moștenirea lăsată de mayași le-a dus faima peste veacuri. Sint cunoscute în întreaga lume nume de localități și temple ce aparțin acum istoriei și artei universale : Chichen Itza, Uxamal, Labna, Sayil, Bonampak, Ezna, Copan, Peten, Palenque de unde provin numeroase figurine, remarcabile prin rafinata lor policromie, prin realismul care le însuflețesc, prin acea demnitate și aristocrație pe care numai artiștii mayași au fost capabili să le exprime plastic.

Palenque — ne-a precizat distinsa noastră gazdă — înseamnă „casă de piatră", iar cele cinci construcții monumentale — Templul Soarelui, Templul Crucii, Templul Crucii în foi, Palatul pentru locuit și Palatul inscripțiilor — formează la un loc așa-numitul Acropole din Palenque.

ÎN „CETATEA ZEILOR"

Lingă Mexico City, pe un vast platou străjuit de virfurile semețe ale munților vulcanici, se află Teotihuacanul — „cetatea zeilor", a Piramidei Soarelui și a Piramidei Lunii, unul dintre centrele viguroasei culturi și civilizații aztece.

În acea blindă și senină dimineață de noiembrie ne-a fost ghid, în „cetatea zeilor", dindu-ne ample și interesante amănunte despre trecutul și moștenirea culturală lăsată de azteci, prof. Sotomayor.

...Au venit din America de Nord. Prin războaie singeroase, aztecii au spus triburile băștinașe, acaparind sub domnia lui Moctezuma I (1440—1469) și a citorva regi care i-au urmat la tron intinse teritorii spre sud și vest. Expansiunea a încetat în timpul domniei lui Moctezuma II (1503—1520), principalul fiind acum apărarea cuceririlor trecute, a independenței lor. Și-au scris ei înșiși istoria — bineînțeles intr-o lumină favorabilă — în Tira de la Pregrinacion, cunoscută și sub numele de Codex Baturini. În schimb, au distrus toate izvoarele întocmite pină atunci referitoare la existența lor. Pentru firea lor crudă, răzbunătoare, nu au fost agreați de nici un trib băștinaș. S-au așezat în cele din urmă pe o insuliță din lacul Texcoco.

Aztecii — ca și mexicanii mai tirziu — își spuneau „poporul soarelui" și se considerau fiii acestui astru, obligindu-se prin aceasta să-l mențină mereu viu, cu prețul sacrificării de vieți omenești. Firi orgolioase, se credeau destinați să îndeplinească o misiune sfintă, făcind din religia lor rațiune de stat. Tocmai de aceea s-au impus, prin forță și teroare, pină cind au reușit să devină, datorită geniului lor politic, un mare imperiu.

Teotihuacanul reprezintă unul dintre aceste exemple. El a fost zidit cu cel puțin 500 de ani înaintea apariției aztecilor în Valea Mexicului, deci, aproximativ prin anul 700. Ne aflăm pe „bulevardul principal" al „cetății zeilor". De o parte și de alta — rămășițele ruinelor ce au înfruntat timpul. În spatele lor se văd și astăzi largi platforme pe care, acum mai bine de 1 200 de ani, se desfășurau ritualele populației acestui vechi oraș, pe care, la venirea lor, aztecii l-au găsit pustiu, fără nici o urmă de viață. Locuitorii l-ar fi părăsit din cauza unor războaie pustiitoare sau pe motivul că pămintul sărăcăcios nu ar mai fi fost în stare să-i hrănească. Ei s-ar fi oprit în zona Tula unde, împreună cu populația de aici, au creat cultura toltecă. În dreapta noastră, privind spre răsărit, faimoasele piramide — ale Soarelui și Lunei — plasate în așa fel încit lumina soarelui și lunii să le învăluie cit mai bine și cit mai multe ore din zi și din noapte, să le sporească splendoarea și monumentalitatea, ca influența lor asupra sufletului omenesc să fie cit mai puternică.

...Tulburătoare creații ale minții și miinii omului și aici, și la Palenque, și peste tot în această frumoasă și ospitalieră țară...

C. Prisăcaru

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Genucla

1. În Getica sa, zice Pârvan
Cum în vremea lui Crasus cutare, generalul
roman
Cuprinde cu armatele-i insinuate ca picla,
Burgul geților lui Daphix, Genucla ;
Pe cit bătea cetatea, cu baliste și săgeți,
S-a ridicat pe zid o lepădătură dintre geți,
Spunind romanului, în limba cea greacă,
Pe unde-i șubredă Genucla și prin care
timp s-o treacă.

2. Tăind subțire și năzdrăvan,
Bagă de seamă, în partea zeiței sale,
Vasile cel Pârvan,
O intinsă și adincă necunoaștere de limbă
greacă,
În genucla lui Daphix, cea de piatră
seacă,
Încit oștirea de plugari și păstori,
N-a ințeles vorbirea de pe zid,
a mirșavei trădări.

3. Dar eu pun o-ntrebare străvezie ca sticla :
De ce n-a stat de vorbă trădătorul
de Genucla
În limba lui Crasus, cea latină,
Pe deasupra arcașilor geți ai cetății
de pietre și tină ?

4. Deoarece, vorbindu-se în graiul roman
l-ar fi auzit geții lui Daphix, regele
agricultor și mocan ;
Întrucit, precum se știe, omul este surd
și mut,
În limba-n care el n-a petrecut,
Dar în sfintul grai al mă-sii,
Nu-l păcălește nici foșnetul mătăsii.

Matilda Ulmu : „Portretul Annei Frank" (Din expoziția deschisă la galeria „Orizont")

CUMPĂNĂ

Vînătorul

Vînătorul genial
a căzut ieri
de pe cal,
a căzut
posomorit
că avea
un lanț urit
care-l dezmierda
la git.
Cată-l mamă,
repede
cit nu e
sub lespede,
cit n-adoarme
printre arme
că — săracu —
nu-l mai rabdă
veacu.
Vînătorul genial
a căzut ieri
de pe cal
dar a cerut
tot neinfrint
audiență la pămint.

George Alboiu

Nepieritorul diamant

Urmare din pag. I

la pindă în umbra vrăjmășiei. Am fost nevoiți, e adevărat, de nenumărate ori, de mii de ori, să ne apărăm Țara și Țările, apărarea aceasta fiind sinonimă cu apărarea insăși a dreptății, cu ingenunchierea invaziei care ne vroia șterși de pe fața pămintului.

De aceea nu a fost și nu este românul (și cind zic român mă gindesc la poporul cel mare și adevărat, nu la trecătoarele lui uscături) frate bun cu șovinismul : pentru că nu și-a nutrit dăinuirea din cuceriri și din rapacități ; pentru că a fost nevoit, dimpotrivă, să-și apere mereu brazda și casa ; pentru că a fost și este atit de legat de locurile lui natale — de crestele Carpaților, împreună cu care a stat adeseori spate în spate, apărindu-se de dușmani, de plaiurile și de luncile care l-au imblinzit, cind era prea îndirjit — încit a crezut și crede, indiferent dacă o mărturisește sau nu, că locurile acestea au fost făcute pentru el, în primul și în ultimul rind, el fiindu-le stăpin dar și frate, fiindu-le fiu dar și părinte.

De aceea și-au păstrat ai noștri unitatea de gind și de grai : pentru că nu a fost viitură de nici un fel, nice bună, nice rea ; pentru că au deschis și au închis ochii — rinduri după rinduri de daci, rinduri după rinduri de daco-romani, rinduri după rinduri de români — pe aceste plaiuri mirifice, care nu ar fi fost și nu ar fi așa cum sint fără graiul lor viu și colorat, neistovit în izvodirea de frumuseți ; fără dorul lor de mai bine ; fără hărnicia și fără vitejia lor ; fără statornicia lor de neclintit și de neinvins.

De aceea a putut să spună poetul prin glasul unui român de demult : „...tot ce mișcă în țara asta, riul, ramul, / Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este...", *pentru că el însuși era ram dintr-un trunchi fără de moarte ; pentru că a vorbit in numele unui întreg popor ; pentru că a exprimat cel mai bine, în versurile acestea și în altele multe, sufletul locurilor trăite și sfințite de români, pe care le-a bătut de altfel cu piciorul, adunindu-le abia după aceea laolaltă toate vrerile și toate durerile, toate infiorările și toate bucuriile.*

De aceea am trecut și trecem noi, cu fruntea sus, prin vinturile mari și grele ale melancoliei, fără a ne închina fatalității, fără a plăti tribut pesimismului de circumstanță ; pentru că am cunoscut și cunoaștem, popor vechi fiind, gustul amar al zădărniciei, cunoscind totodată, mai bine decit alții, greutatea precumpănitoare a stăruinței ; pentru că am trăit dintotdeauna în mijlocul universului, fără a ne socoti însă „buricul pămintului", impodobindu-ne totuși casa și poveștile cu stelele de pe cer ; pentru că am crezut și credem atit de mult și atit de puternic în destinul nostru încit nu ne-a fost teamă niciodată de izbinzile altora, fiind convinși, dimpotrivă, că maibinele nostru nu poate exista decit împreună cu maibinele altora, prietenia și frățietatea fiind darurile cele mai de preț pe care le-am făcut mereu lumii și vieții.

De aceea sint așa de ogoiți și de netemători ilvanii, cum sint dealtfel toți năsăudenii, toți maramureșenii, cum sint toți bucovinenii ; și vrincenii toți ; și moldovenii, cum sint dealtfel toți românii, dinlăuntrul și dinafara arcului carpatic, din nepieritoarea noastră Transilvania dinafara ei, de jur-împrejur, Țara fiind una și aceeași, așa cum unul și același a fost și este poporul care a purtat-o pe brațe prin veacuri.

Deosebirile acestea însă au ținut și țin de nuanțe, au fost și sint fațetele unuia și aceluiași diamant nepieritor, care s-a numit și se numește, se va numi așa pină dincolo de veacuri, temperamentul românesc, chintesență a felului nostru de a trăi și de a muri, de a iubi și de a uri, de a munci și de a lupta, munca și iubirea potrivindu-se mult mai bine ca felul nostru de a umbla prin viață, cu gindul nostru cel mai curat și mai profund, al cărui zvicnet trece prin timpuri pină dincolo de străvechea Sarmizegetusa.

CONCURS DE SCENARII CINEMATOGRAFICE

CONSILIUL CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE organizează un concurs pentru scenarii de filme artistice de lung metraj axate pe problemele muncii și vieții tinerilor din patria noastră, cu următoarea tematică :

— educarea comunistă, revoluționară a tinerei generații, sădirea sentimentelor de dragoste profundă pentru patria socialistă, participarea tot mai activă a întregului tineret la înfăptuirea programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism ;

— educarea comunistă, prin muncă și pentru muncă, participarea tinerei generații la realizarea sarcinilor de plan, a obiectivelor de dezvoltare economică și socială a țării ; participarea tinerilor, prin muncă patriotică, la activitatea desfășurată pe marile șantiere ale patriei ;

— rolul crescind al tineretului în înfăptuirea noii revoluții agrare ; implicarea tot mai puternică a tinerilor în creșterea producției agricole, în ridicarea nivelului civilizației materiale și spirituale a localităților rurale ;

— rolul organizațiilor de partid, ale U.T.C. și U.A.S.C.R. în formarea tinerilor ca oameni de tip nou, înarmați, cu concepția revoluționară despre lume și viață, cu ideologia și politica partidului nostru ; dezvoltarea în rindul tinerilor a conștiinței înaintate, promovarea principiilor și normelor eticii și echității socialiste, a spiritului de solidaritate și întrajutorare tovărășească în muncă, în viață ;

— activitatea elevilor și studenților, pregătirea temeinică, multilaterală a viitorilor specialiști la nivelul cerințelor societății noastre, al exigențelor impuse de actuala revoluție tehnico-științifică ;

— relațiile de dragoste și prietenie dintre tineri, bazate pe sentimente sincere, profunde ; problematica familiei tinere în ambianța grijii deosebite din partea partidului și statului pentru consolidarea, dezvoltarea și înflorirea ei ; combaterea unor mentalități sau atitudini înapoiate în relațiile afective, de familie, afirmarea puternică a principiilor moralei comuniste ;

— vocația constructivă, umanistă a tinerei generații din patria noastră ; manifestarea sentimentelor sale de solidaritate și prietenie cu forțele progresiste și democratice ale tineretului din întreaga lume în lupta pentru dezarmare, pace și progres social.

Indiferent de mediul socio-profesional sau de categoria de tineri la care se vor referi — muncitori, țărani, intelectuali, elevi, studenți, militari — scenariile vor urmări promovarea unor personaje model, exemplare, în relațiile de muncă, de familie, în viața socială.

Concursul este deschis atit scriitorilor de profesie, cit și altor categorii de oameni ai muncii.

Lucrările, cuprinzind 60—80 pagini dactilografiate, vor fi expediate pe adresa Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Piața Scinteii nr. 1, București, cu mențiunea „Pentru concursul de scenarii cinematografice", pină la data de 15 august 1984, data poștei.

Lucrările nu vor fi semnate. Ele vor purta un motto și vor fi însoțite de un plic închis, pe care se va înscrie același motto, iar în plic se vor introduce numele și adresa autorului.

Cele mai valoroase lucrări, selecționate de Consiliului Culturii și Educației Socialiste, vor fi repartizate caselor de filme în vederea transpunerii lor cinematografice.

Precizări suplimentare referitoare la tehnica de elaborare a scenariilor se vor publica în numărul din luna aprilie 1984 al revistei „Cinema".

Un roman despre și împotriva memoriei

Urmare din pag. a 3-a

nea are memoria ei specială, eventual chiar mai încărcată decit cea care a inspirat-o. Pentru a o face **vie**, se impune o strategie similară. Un personaj din carte e de părere că „a povesti este un mod activ al uitării". A povesti intr-un anume fel : arătindu-i cititorului modul în care conștiința eroului se desprinde din contextul care a generat-o și se transformă în ficțiunea acelei conștiințe. Aflăm gradat acest lucru : oamenii povestesc despre ultimul război, în același „scenariu" al reconstituirilor familiale, pe care se întemeiază narațiunea. Povestind, ei impun un model al realității trăite. Acest model va fi de-acum încolo „realitatea" — memoria — povestirilor viitoare. Va înlocui pentru ei înșiși realitatea. Le va dirija ințelegerea evenimentelor trăite cu ani în urmă. Recompusă, existența se vede manipulată de o retorică. „Cit timp povestim, război nu va fi !" Frumoasă această suveranitate utopică a **numelui** și a **poveștii**, sugerată în varii feluri, la nivele diferite : ideile aparent bizare ale lui Zare despre istorie și arheologie, amintirile de război ale lui Bobocică, relatarea la persoana a doua, cu participarea afectivă a naratorului, purtindu-se ca un adevărat suporter al personajelor sale, povestirile-imagini grupate în jurul semnificației, pe cit de lexical-exacte, pe atit de ironic îndepărtate de accepția comună așteptată, a unor obiecte. Pretextele acestea însoțesc structura narativă ramificind-o. Printr-un joc de nuanțe, ele se grupează alfabetic : arac ; bardă, baros, baltag sau baionetă ; chioșc pentru ședințe de vară ; drum ; ecluză ; firidă, fotă, fluier, fuior ; gherghef ; hotel de lux etc. Numai lista lor și iată un muzeu imaginar de mici divagații ironice. Bizareria asociației vorbește de tentativa de a distruge inerția imuabilității punctului de vedere, socotind lucruri și fapte catalogabile întotdeauna în spectrul celui mai comod conținut.

Am atins și fondul speculativ mai adinc din „romanul împotriva memoriei" al lui Mircea Nedelciu. Trei oameni tineri, crescuți la orfelinat, își caută părinții. Nu atit identitatea acestora îi interesează, cit contextul social, moral, psihologic. Ceea ce se ascunde, deci, sub coaja subțire a datelor civile e o cercetare aproape arheologică, dar condusă cu un sentiment nou al raportului dintre **obiectul** (abstract vorbind) descoperit și funcționalitatea lui. Intimplările de atunci trăiesc doar prin sensul de acum. A le cunoaște echivalează cu a preîntimpina repetarea lor. A găsi, prin urmare, măsura exactă a personalității — și figura ideală a întruchipării ei artistice. „Omul nu e ceea ce ascunde, el e ceea ce înfăptuiește", spune Malraux. Spre acestea tind, în complicata rețea epică, eroii lui Mircea Nedelciu și, cu simpatie, însuși autorul lor. El se mișcă dezinvolt prin mai multe registre stilistice, cu o familiaritate în observația realistă și cu o siguranță de înalt profesionalism.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (LVIII)

«Politicianul» multicolor

Cine ar citi propozițiunile lui Virgil Ierunca unde e vorba de fostul „carlist" (? !) Gala Galaction, simpatizant, după 1944 cu comuniștii[1], și-ar putea imagina că încruntatul judecător ajuns la Paris are o biografie politică fără reproș. În realitate, datele sint, în ceea ce îl privește pe Virgil Ierunca, altele : politica lui e multicoloră.

Vilcean de la Lădești, unde și făcuse (intre 1927 și 1932) școala primară, Virgil Ierunca (Untaru) urmă, pină prin 1940, liceul la Rimnicu Vilcea unde avu drept profesor de franceză pe Lucian Bădescu, acesta mai apoi corespondent de presă al ziarelor „Timpul" și „Ecoul" în Franța pétainistă. Luc Bădescu, om cult și, avind în vedere opera lui postbelică publicată în Franța cu știința cercetărilor serioase, îi puse în mină blondului fiu de țăran, iubitor atunci de franceză, cărți de Corneille și de Montherlant.[2] Gindul că acesta s-ar apuca de învățătură era de înțeles la Lucian Bădescu, omul procedase ca un magistru încrezător că elevii îl vor copia, miine sau poimiine. Însă, din nefericire nu se intimplă așa, făcind abstracție numai de adeziunea, să zicem... geografică : Virgil Ierunca ajunse, ca și Luc Bădescu la Paris însă de carte nu se apucă. Idealul lui obsesiv era politica, așa încit de îndată ce se putu băiatul se dădu cu politica. Mai intii, îi iubi pe legionari și se îndrăgosti, fără speranță, de „Căpitanul" criminal, căruia îi dedică și poezii pasionale, dar respectuoase, ca pentru o iubită inaccesibilă. Prin 1940, Virgil Ierunca ajunsese la București în chip de student la Litere și tinerețea lui „legionară" cunoscu, în acest fel, un clocot nou. Numai că, îndată ce după rebeliune legionarii fuseră puși după gratii, bălanul centurion se retrase repede din cohortele teroriste. Era și la virsta aceea atins de sindromul exhibiționist, voia să facă orice o face spre a ieși, cum s-ar zice, în evidență. Adoratorul de ieri al „Căpitanului" se apucă, așadar, de gazetărie și găsi la ziarul „Timpul" destulă înțelegere față de incepătorul care era și pe atunci. Cu Miron Radu Paraschivescu, cu Geo Dumitrescu și alții avea în adevăr ce să învețe ; dar în decembrie 1943, omul, care se fălea că ar avea idei „democratice" (provenite, desigur, de la legionari) intră la „Ecoul" lui Mircea Grigorescu, unde stătu pină în toamna lui 1944. Între un curs și altul, intre două reuniuni cu băieții pe la bodegă, omul scria pentru jurnale și nu scria puțin ; colaboră la „Timpul" și la „Ecoul", la „Fapta", la „Vremea" antonesciană (dirijată de frații Donescu), la „Gindul nostru", la „Kalende" și chiar la avangardistul „Meridian". De la „gardism" la „avangardism" era desigur, un singur pas. Împreună cu citiva amici, studentul care scria pe unde se nimerește redactă o revistă, suspendată de cenzură (Ion Caraion se afla și el printre „redactori"). Această suspensie operată de antonescieni îi asigură, mai tirziu, și lui Virgil Ierunca o mică aură de rezistent anti-fascist deși publicistica lui de pe atunci nu dădea semne (ca și a altora de altfel) că ar izvori din asemenea convingeri.

Ca atare în noiembrie 1944, fu lăsat la vatră, după o scurtă concentrare, direct la „România liberă", condusă pe atunci de Nicolae Bellu. Pe soldatul care nu trăsese nici un foc, absolvent recent de filologie, gazetarii de acolo îl primiră cu simpatie căci un „tinăr cu adeziuni democratice" așa și merita să fie primit. Cine dintre colegii lui din 1944 (Z. Stancu, Ecaterina Oproiu, Traian Șelmaru, Al. Cornescu, ș.a.) și-ar fi putut imagina că are de-a face cu un vechi entuziast al „Căpitanului" ? Biografia lui corijată nu puse pe ginduri pe nimeni, nici la Editura de Stat (unde fusese subordonatul lui A. Toma și coleg cu Vera Călin, S. Iosifescu, P. Năvodaru) și nici la Ministerul Artelor, (unde intrase din toamna lui 1944 în chip de consilier de presă). „Democratul" gălăgios, care deschidea cot la cot cu alții porțile proletcultismului, nu cumula doar funcții administrative ci și o grămadă de colaborări, la cele mai felurite gazete și ziare. Cercetătorul presei românești imediat postbelice are mari delicii atunci cind citește, sub semnătura lui V. Ierunca, texte curat dogmatice din „România liberă, „Tribuna poporului", „Victoria", „Scinteia", „Orizont", „Viața socială C.F.R.", „Lumea", „Tinerețea". La Radio București omul capătă o notabilă frecvență, mulțumită bunăvoinței unei amice ; la „Revista Fundațiilor Regale" făcea însă figură de „europeist" popularizind în România cultura franceză de care, se vede treaba, se atașase.

Cu urechile ciulite către Apus, așteptind și el „să vină americanii", fostul camarad cu cămașa verde ascunsă sub pămint, se decise deodată să facă și o excursie în Occident. Este probabil că dedublarea lui politică nu ar mai fi putut fi conservată prea mult ; știutor de păcatele tinereților, V. Ierunca trăia cu teama veșnică a „dosarului de cadre". Așa că, ajutat de doi așa-zisi scriitori de pe atunci, obținu în 1947 o bursă de studii la Paris de unde, bineînțeles, că nu mai reveni : găsise niște cercuri „liberale" mai serioase de unde nu ieși nimic. Abia debarcat la Paris, Virgil Ierunca se apucă serios de politică: se găsi cu un român, pe care peste citiva ani îl va uri, ireparabil, și activă cu el intr-un grup troțkist. De la „extrema dreaptă" la „extrema stingă" pare a fi, pentru caracterologia politică a lui Virgil Ierunca, o distanță neglijabilă.

Odată ce junele troțkist simți că rămine fără bani se gindi, bineînțeles, ce-i rămânea de făcut. Vizitele pe la diverși români stabiliți mai de multă vreme acolo îl lăsară pradă dezesperării : nici aceia nu aveau cum să-l ajute. Intensitatea declasării era, se vede bine, mare și practic iremediabilă. „Dispretul" universal începea, mărturisește Virgil Ierunca, de la propria personaă. „Fals, cel mult mă disprețuiesc pe mine. Sau și mai sigur, disprețul începe în orice caz cu mine". Omul era „imposibil de sălbatec", suferea brutal și descoperise, în sfirșit, că e un mediocru : „Pentru ca să-mi dovedesc parcă mediocritatea mea esențială intru intru-un cinematograf". Între o criză de sălbăticie și un spectacol de cinema, Virgil Ierunca mai punea cu lehamite, mina pe cite o carte dar bineînțeles nu ințelegea nimic : „Nici o semnificație — zicea el — nici o speranță, nici un destin în toată această digestie stricată a cărților". Amintirile lui de legionar entuziast, adăugate mai recentei experiențe troțkiste, îl făceau să se pună de-a curmezișul tuturor, intr-o beție a scandalului și a negațiunii care nu se va consuma mai tirziu. Invidia, răutatea, complexele de inferioritate pe care le au toți mediocrii se amestecă în cugetări cum sint acestea : „Viața de noapte sau de ruptură a zilei a devenit pentru mine natură de existență, respirație paralelă. Gifii de refuz. Sint în permanent scandal cu tot ceea ce creste, cu tot ceea ce trăiește plin". Este limpede că așa nu mai putea continua și ca înaintea unui pas decisiv Virgil Ierunca se întreba ultimativ : „Se poate oare trișa onest ?"[3] Cum o asemenea operație este cu neputință de îndeplinit, omul se hotări să trișeze pur și simplu și în tot cazul să nu moară de foame. Se amorează de Monica Lovinescu, pe care la București o detesta, și pină la urmă o luă și de nevastă. Echipa matriarhală (căci punctul forte nu era acolo bărbatul ci femeia) se și puse pe treabă repede, cum se ivi prilejul să se facă remarcată. De la Radio Paris, unde se pripășiseră, cei doi „intelectuali" cu puține lecturi și cu „digestia stricată" a cărților drept program cultural ajunseră iute la „Europa liberă".

De acum încolo biografia lui se desfășură cu o monotonie considerabilă, lipsită de confesiunile brutale, de exilat sărac ; însă nici opulența nu-l dădu cum se zice afară din casă. Omul era slujbaș la stăpinire și îmbrățișă o conduită funcționărească definitivă : era chemat să înjure azi pe unul și miine să-l laude exact pe injuriatul de ieri ? Se injura și se ridicau, dacă era nevoie, și statui. Este de trebuință azi să promovăm o idee culturală și miine exact contrariul ei ? Nici un protest, principiul giruetei este ilustrat bine de Virgil Ierunca.

Cu greu s-ar putea găsi în gazetăria lui „culturală" un cit de subțire fir comun : ieri tradiționalist, azi — avangardist, pe vremuri adept al priorităților, mai recent — european și sincronist, adorator, intr-o vreme, al „colajului", văzut apoi ca un rușinos „plagiat" etc. Inconsecvența a luat, dacă ne raportăm la ideile „culturale", proporții de-a dreptul monstruoase.

Însă omul nici nu ținea cine știe cit la cultură, în chip de „mediocru" ce se afla el voia necontenit să facă politică. Troțkist, legionar, democrat, liberal, Virgil Ierunca se recomanda, prin 1952, „existențialist" și îl vizita pe Papini cu această carte de vizită liberalistă.

Existențialismul nu-l ținu mult căci ar fi fost nevoie, pentru aceasta, și de niscaiva lecturi pe care „bărbatul politic" nu avea timp să le facă. El se rezumă, de aceea, să fie anticomunist, terorist și în tot cazul anti-român. Cind apăru „noua dreaptă" pariziană Virgil Ierunca o îmbrățișă cu țipete de bucurie ; „neo-fascismul" îi place, deși el se sforțează să ne convingă de cu totul altceva. Reflexele ciștigate la legionari pare-se că sint, în cazul lui, puternice, omul nu se sfia să treacă și la acte de huliganism dacă nu-i plăcea ceva ; în cultură, Virgil Ierunca are impresia că se pătrunde tropăind din cizme. Intr-un rind, la un concert nu găsi altceva mai bună de făcut decit să fluiere o simfonie de Ceaikovski : „De la primele măsuri am început să fluier. alături de alți citiva". Astfel de golănii nu se pot însă compara cu accesele de violență extremă, proprie terorismului, și care sint, să fim clari, „filozofia politică" a lui Virgil Ierunca. Omul votează, ca anarhiștii, pentru „marea, sfintă Negație", regreta, deznădăjduit, moartea lui Troțki, îl amenința pe G. Călinescu că o să-l tragă în țeapă, visa cumpenele de fintini din România prefăcute în spinzurători unde să-i atirne pe inamici : „dintr-odată toate cumpenile de fintini din România mi-au apărut, aievea, ca niște spinzurători. (cu ce rugă mă rog pentru convertirea vedeniei mele !)". Aerul terorist se intrevede prin majoritatea compozițiilor lui Virgil Ierunca unde nota culturală e orișicum foarte rarefiată. Ceea ce îl preocupă pe el e „complotul", „răscoala, de-a curmezișul istoriei." omul nu are „vreme de protocol"[4] Un război i s-ar părea foarte recomandabil, „toată lumea este convinsă că singurul mijloc de a dobori regimul este un nou război" ![5] În sfirșit, elogiile lui nu privesc pe scriitor și în general pe artist ci pe criminalul care minuiește pistolul și ia viața oamenilor. Despre nimeni (cu excepția „Căpitanului") nu a scris Virgil Ierunca pagini cum sint acestea, unde slăvește niște asasini : „Spre vinovații care acuză se îndreaptă privirile noastre — pentru a le spune — pur și simplu — că în boxa lor noi vedem un altar.

Cit despre verdictul Procesului el nu poate fi decit acesta : odată cu noaptea de Februarie a faptei lor, eroii de la Berna au întors încă o filă de glorie — una unică — în cartea zilelor neamului.[6])

Nu altfel scriau băieții în cămăși verzi despre „martirii" lor Moța și Marin, terorismul pare a nu mai avea, la Virgil Ierunca, limite. Îndărătul politicii lui multicolore adorația crimei a rămas ca o nostalgie neconsumată.

Artur Silvestri

[1]) „Limite", nr. 32—33/nov. 1981.
[2]) „Românește", FRU 1964, pag. 316.
[3]) „Destin", nr. 15, 1966, pag. 51, 52, 57, 62.
[4]) „Românește", FRU, Paris, 1969, pag. 304, 41, 125, 83, 122, 125, 88.
[5]) „Ethos", II, 1975, pag. 198.
[6]) „Românește", FRU, 1964, Paris, pag. 93.

DOUĂ CULTE DE MISTERE RIVALE ÎN DACIA PREROMANĂ

CONSTANTIN DANIEL

Pentru grecii vechi zeul vinului și al viței de vie, Dionysos, rămînea o divinitate venită de la traci și cultul lui orgiastic păstra caractere cu totul străine de adorarea senină și încătușată în rituri rigide a celorlalți zei ai Eladei. Dionysos nu făcea parte din zeii olimpieni ai Greciei, deși este atestat în scrierea alfabetului linear B al acheenilor micenieni, și este menționat și în Iliada (VI, 130—137), ceea ce arata că a fost preluat de greci de la traci — dupa cum afirmă autorii antici — într-o epocă foarte veche, la jumătatea mileniului II î.e.n. Zeul pe care grecii îl numeau Dionysos, purta la traci nume foarte felurite, pe care le cunoaștem după atestările grecești și anume : Sabazios, Sabos, Iakhos, Bassareus, Bakhos (cf. E. Rohde, **Psyché** trad. fr. Paris, 1928, p. 269), apoi Zagreus, Hyes și Attes, în fine, Gigon și Diounsos. Pe de altă parte, atît grecii, cît și romanii, au dat lui Dionysos numeroase alte apelații care voiau să exprime multitudinea binefacerilor sale, a activităților și metamorfozelor lui.

In Tracia, însă, Dionysos este unul dintre zeii principali (Herodot, V, 7), dar el este nu numai zeu al vinului, ci și al oracolelor și al manticei, precum și al războiului, căpătînd, ca și Ares, apelativul de Enyalios „războinicul". Tracii posedau pe teritoriul satriilor un mare oracol al lui Dionysos unde o preoteasă proorocea viitorul ca la Delphi (Herodot, VIII, 111). Se pare că soția tracă a lui Spartacus era o preoteasă ce profetiza în stare de extaz viitorul în acel templu (Plutarh, **Crassus**, 8). Acest oracol al tracilor se afla pe muntele Pangaion și zeul poseda, de asemenea, o incintă sacră în munții Rhodope, unde locuiau bessii. Această incintă sacră avea un templu circular (Macrobius, I, 18, 11), unde se rosteau oracole interpretîndu-se flăcările unui mare foc (piromancie).

Dionysos avea ca plante sacre, consacrate lui, iedera și vița de vie. Iedera împodobea armele de luptă ale tracilor, fiindcă zeul Dionysos era și al războiului (Pliniu, **Nat. historia**, XVI, 144), iar frunza de iederă era tatuată adesea pe trupul războinicilor, pe cînd frunza de viță de vie orna cu tatuajul său mai ales corpul femeilor.

I. Ceremoniile sacre consacrate lui Dionysos se desfășurau mai cu seamă în munți și pe dealuri. Căci pe lîngă jertfe, procesiuni, imnuri, constituind sărbătorile din cursul anului, acestui zeu i se închinau ceremonii cu caracter orgiastic. Acestea se petreceau numai noaptea, la lumina făcliilor, însoțite de muzica asurzitoare a tobelor, a flautelor, a naiului, care, după expresia lui Eschyl „chemau la nebunie". Cei ce luau parte la aceste orgii începeau prin a sorbi cu nesaț din „licoarea viței de vie", apoi străbăteau munții chiuind, cîntînd și urlînd, înlănțuiți în hore strînse, pe jumătate îmbrăcați și acoperiți cu piei de cerb și de vulpe — animalele sacre ale lui Dionysos. La aceste mistere ale lui Dionysos — cum au fost numite aceste ceremonii orgiastice (E. Rhode, **Op. cit.** p. 271, nota 8), luau parte mai cu seamă femei — dar erau admiși și bărbații — care ajungeau repede la o stare de excitație psihică și furie chiar, căci se repezeau și sfîșiau de viu animalul de jertfă, de obicei un căprior, și îi mîncau carnea crudă. Femeile ce lua parte la aceste mistere dionysiace erau numite bacchante, menade și thiade. Ele aveau părul despletit, făceau mișcări repezi sacadate cu capul, care contribuiau la instalarea stării de obnubilație, țineau în mînă pumnale, și deseori șerpi, viețuitoare consacrate aceluiași zeu, precum și thyrsul, toiag lung împodobit cu iederă sau/și cu frunze de viță de vie. Excitația produsa de strigăte, de cîntece, de hora iute jucată peste munți și văi, apoi muzica violentă, dar mai cu seamă ingestia de vin fără de măsură, produceau o stare de conștiința speciala de tip oniric, cu sentimentul de prezența a zeului și cu viziuni (E. Rohde, **Op. cit.** p. 274).

II. Dar, printre tracii zeloși adoratori ai lui Dionysos au fost se pare agathyrsii. Aceștia, după spusele lui Herodot (IV, 104), sînt foarte frumos împodobiți și poartă mai cu seamă podoabe de aur, dar femeile lor le au în comun. Cu privire la numele acestui trib care a locuit în Transilvania și în Moldova consideram că trebuie neaparat păstrată grafia lui Vasile Pârvan (cf. **Getica**, Buc., 1926, p. 33/26) și să nu-i numim **agatîrși**, fără nici o justificare științifică a translitterării în alfabet latin și în limba română a etnonimului acestui popor, așa cum îl scrie Herodot (IV, 104). De fapt, înlocuirea transcrierii lui Vasile Pârvan cu apelația **agatîrși**, așa cum se găsește în numeroase publicații, dar și în excelentul **Dicționar de Istorie veche a României** (Buc., 1976, p. 20), este nu numai o impietate la adresa marelui savant român, acuzat astfel în mod implicit că a deformat numele unora din strămoșii noștri, dar este și o eroare elementară. Căci în limba greacă veche, în care scria Herodot, nu putea exista termenul **agatîrși**, pentru simplul motiv că în elină nu exista nici consoana **ș**, nici vocala **î**. Iar consoana **theta** din acest etnonim se transcrie în limba română prin **th**, pe cînd vocala **upsilon**, tot din acest etnonim, se redă prin **y**. Așadar, transcrierea corectă a acestui etnonim este aceea a lui Vasile Pârvan : Agathyrsii. Dar nu este singura eroare de redare în limba română a celor cu privire la Agathyrsi. Căci în **Izvoare privitoare la Istoria României**, vol. I, (Buc., 1964, p. 113), traducîndu-se un text din Aristotel (**Probleme**, XIX, 28), termenul grec **eti** este redat în mod greșit prin „însă". Dar textul lui Aristotel este „precum se obișnuiește **încă** la Agathyrsi", iar redarea corectă a lui **eti** prin „încă" stabilea un **terminus ad quem**, epoca pînă la care Agathyrsii mai existau **încă**, adică ei mai existau ca popor pe vremea lui Aristotel (a doua jumătate a sec. IV. î.e.n.).

Desigur, redarea inexactă a numelui vechilor locuitori ai țării noastre, ca și atentatul la erudiția clasică a lui Vasile Pârvan sînt fapte profund regretabile. Dar trebuie să observăm că apelația **agatîrși**, eronată, a avut, ca efect, să facă extrem de obscur acest nume și să împiedice aflarea etimologiei exacte și a sensului acestui nume.

După Herodot, apelația agathyrsilor provine de la un erou eponim, Agathyrsos, fiu al lui Hercule, și frate cu un alt erou eponim Skythes, strămoș al sciților.

De fapt, această înrudire exprimă infiltrarea printre traco-geți a unei enclave de sciți în secolul VI î.e.n., care avea să fie complet asimilată de traci pînă la mijlocul secolului al V-lea (cf. Valentin Vasiliev, **Sciții agatîrși pe teritoriul României**, Cluj-Napoca, 1980, p. 136, 140). Recent, Radu Florescu arăta că n-a putut fi elucidată etimologia etonimului agathyrsos (Notă la **Getica**, p. 514, nota 3), dar un autor antic, Valerius Flaccus (VI, 135), îi numește **thyrsagetae**, „geții cu thyrs", denumire ce trebuie deosebită de aceea de **thyragetae**, „geții de pe fluviul Thyros (Nistru"). Și A. J. Reinach (în : C. Daremberg et E. Saglio, **Dictionnaire des antiquités grecques et romaines**, Paris, sub voce : thyrsos) scrie că cei vechi interpretau acest nume ca însemnînd „cei ce agită thyrsul". Căci agathyrsos în greacă avea sensul de „cel ce duce, conduce thyrsul" de la **ago** „a aduce, a conduce" și **thyrsos** „thyrs". Așadar, apelația acestei populații tracice din spațiul carpato-dunărean reprezintă o porecla (I. H. Crișan, **Strămoșii poporului român geto-dacii și epoca lor**, Buc., 1980, p. 252) și proveneau de la faptul că ei purtau foarte des thyrsul. Dar thyrsul era emblema zeului Dionysos și în multe din reprezentările sale el poartă thyrsul, care era un toiag de lemn sau de trestie, încununat cu frunze de iederă și/sau de viță de vie. Acest termen apare în literatura greacă către 430 î.e.n. și se pare că era purtat și folosit foarte des și de adoratorii greci ai lui Dionysos, pentru că aflăm termeni greceștI ca :

thyrsophoreo „eu port thyrsul", **thyrsomanes** „cel ce este exaltat de Dionysos și poartă thyrsul", apoi **thyrsophoria**, **thyrsohares** „cel ce-i place sa poarte thyrsul", **„thyrsotinaktes** „cel care agită un thyrs". Cît privește similitudinea ce a fost arătata de W. Tomaschek și de V. Pârvan între Agathyrsos și Idathyrsos, ultimul fiind numele unui rege scit care s-a luptat cu Darius, acest ultim nume este redat de preotul spaniol Orose și de Iordanes cu Anthyrus, iar Pompeius Trogus-Justinus, îl redă ca fiind Ianthyrsus. Așadar, nu se poate avea nici o certitudine cu privire la numele real al acestui rege scit, pentru care există trei variante (cf. Roxana Iordache, **La confusion Gètes-Goths dans la Getica de Iordanes**, in „Corollas Philologicas in honorem Iosephi Guillen Cabañero", Salamanca, 1983, p. 329). Numele Idanthyrsos poate fi o contaminare după Agathyrsos, iar numele adevărat al acestui rege este Anthyrus sau Ianthyrus, pentru motivul că sciții nu aveau cultul lui Dionysos și deci nici thyrsul.

Totuși, agathyrsii, avînd aceleași obiceiuri și credințe ca și ceilalți traci, după spusele lui Herodot (IV, 104), adorau pe zeii Dionysos, pe Ares și Bendis, dar cultul lui Dionysos se pare că era mai dezvoltat. Lucrul acesta putem să-l deducem și din faptul că atunci cînd tracii au folosit moneda, în secolul V î.e.n., cei din spațiul carpato-dunărean au preluat mai cu seamă monede ale insulei Tesos, pe care era figurat Dionysos, cu o cunună de iederă (cf. Mihail Gramatopol, **Arta și arheologia dacică și romană**, Buc., 1982, p. 116 sq), deși există monede care înfățișează probabil pe zeița Bendis (**Ibidem**, p. 100, 105), și un călăreț, probabil zeul Apollo, reprezentat la fel ca și cavalerul trac. Dar cultul lui Dionysos, care îi incita pe agathyrsi să umble mereu cu thyrsul (adică emblema acestui zeu), i-a determinat să-și creeze o societate, un mare regat (V. Pârvan, **Getica**, Buc., 1926, p. 273/162), care reflectă influența misterelor dionysiace și a orgiilor lor. Într-adevăr, comunitatea femeilor nu a existat la nici un popor din Antichitate în forma în care o găsim atestată la agathyrsi și preluată de Platon în **Statul (Republica)**, apoi de la el de alți reformatori sociali, printre care și Mazdak (secolul V—VI e.n.) în Iran. La agathyrși, nu era vorba de o promiscuitate primitivă (care nici ea nu a fost găsită la „primitivii" de azi și din trecut), ci de o instituție consemnată prin legi, care se învățau pe dinafară și se cîntau (Aristotel, **Problenie** XIX, 28) și este foarte posibil ca ocrotitoarea acestei comunități a femeilor să fi fost zeița Bendis, întrucît ea este cea care este invocată și serbată din primele rînduri ale **Statului (Republica)** lui Platon, unde existau căsătoriile temporare. Dar această legislație a comunității femeilor din regatul Agathyrșilor reprezintă un mare progres față de situația femeii la ceilalți traci, unde exista obligația uciderii văduvei (Herodot, V, 5) și căsătorii poligamice cu 10—12 femei, din care una era jertfită la moartea soțului.

La agathyrsi exista, desigur, alegerea liberă de către femei a partenerului lor — altfel de ce aceștia din urmă s-ar fi împodobit luxos, s-ar fi tatuat și ar fi purtat bijuterii de aur? De fapt, alegerea liberă a partenerului — unde, dealtfel, femeile ca bacchante, thyade și menade aveau un rol mai însemnat decît bărbații — îi obligau pe aceștia din urmă să caute să fie plăcuți și chipeși.

III. Trebuie să remarcăm că existența în comun a femeilor obliga în mod necesar să existe și produc roade comune". Dar această comunitate a ogoarelor trebuie să fie mult mai veche decît vremea cînd a trăit Horațiu (58—81 e.n.) și ea este de pus în reflecție cu structurile comunitare din regatul agathyrs.

Astfel, trebuie neapărat ca în regatul agathyrsilor să fi existat o comunitate a bunurilor (așa cum exista și în **Statul** lui Platon, care, fără îndoială, a imitat societatea agathyrsilor, și de aceea o pune pe a sa sub egida zeiței trace Bendis). Pe de altă parte, societatea agathyrsilor era o continuare, o permanentizare a stării de lucruri din misterele orgiastice ale lui Dionysos, unde femeile erau în comun și unde, în exaltarea dată de dans, cîntec și vin, așa cum se exprimă Herodot, „toți erau frați" și „fiind așa de apropiați nu aveau unii față de alții nici ură, nici pizmă" (Herodot, IV, 104). Societatea paradiziacă schițată de Herodot este acea fraternizare existentă în misterele dionisiace care la agathyrsi devine, mai puțin o stare de excepție, ci una ce se perpetuează, și ambele comunități derivînd din cultul zeului viței de vie.

Tot în acest sens, al rolului mare al misterelor dionisiace, pledează și marea însemnătate a muzicii la agathyrsi. Căci desfășurarea misterelor acestui zeu se făcea într-o muzică instrumentală și vocală continuă și stridentă. Iar legile agathyrsilor erau și ele învățate de tineri, desigur prin muzică, fiind cîntate și acompaniate de instrumente muzicale, adică investite cu sacralitatea ce o conferea muzica în mistere.

IV. Pe de altă parte, misterele orgiastice ale lui Dionysos creau la cei ce luau parte la ele, noaptea, la lumina făcliilor, în sunetul tobelor, al fluierelor și al naiului, o stare de exaltare extatică, care a constituit, după părerea lui R. Rohde (Op. cit., p. 266), „primul germen al credinței în nemurirea sufletului" la traci. Căci excitația pasională a menadelor care alergau peste munți și văi, chiuind și cîntînd, jucînd hore nesfîrșite noaptea la lumina făcliilor, genera un tip de psihoză religioasă, manie divina, o numeau anticii, în care oamenii deveneau furioși (Herodot, IV, 79). Iar medicii din antichitate au descris starea menadelor și a bacchantelor ca asemănătoare cu epidemiile de dans contagios ce aveau să apară și mai tîrziu în evul mediu european **(danse de Saint Guy).** Menadele făceau, sub efectul vinului, al epuizării fizice și al exaltării afective, și stări de confuzie mintală, uneori delirantă, dacă ne referim la delirul lor profetic. Iar în cursul acestor stări confuzionale se produceau și halucinații vizuale, fiindcă menadele pretindeau că văd pe zeul Dionysos (cf. Filon din Alexandria, **De vita contemplativa**, 2). Desigur, aceste halucinații vizuale erau uneori doar iluzii create de întuneric, de lumina nesigură a făcliilor, de starea de ebrietate mai cu seamă, dar totuși menadele susțineau că văd pe zeul lor. Și poate acesta era scopul ultim al acestor mistere — vederea zeului și a lumii de dincolo, a vieții de veci — așa cum era și în misterele de la Eleusis și de la Samothrace, acestea din urmă existente la o populație tracă, (fiindcă Samothrake trebuie interpretat ca „traci venind din insula Samos"), știut fiind că tracii au locuit și în insulele din Marea Egee a cărei parte de nord era numită Marea Thracică. Dar și la Eleusis gradul suprem de inițiere a **mystului** era acela de **epoptes** „cel ce vede, ce contemplă" pe zeitate.

V. Si spiritualitatea tracă a generat și alte culte de mistere — în primul rînd misterele lui Orpheu, cele orfice și misterele lui Zamolxis — unde inițiatul vedea cu ochii lui pe zei și lumea lor. Căci în religiile arhaice trebuia, în primul rînd să fie arătat în fața ochilor zeul, în care nu se credea pe considerente morale, metafizice sau logice, ci oamenii trebuiau să zărească cu ochii lor persoana zeului. De aici o serie de artificii pe care nu le putem descrie în acest articol, pentru a înfățișa pe zei și lumea lor adepților unui cult. Cert este că în misterele orfice și ale lui Zamolxis, inițiatul credea cu convingere neabătută în lumea de apoi și în zei și dobîndea încredințarea fermă că a trăit un timp cu adevărat alături de zei, primind cum s-a spus „arvuna vieții de veci". Însă, pentru aceasta, i se cerea inițiatului o viață austeră și împlinirea unor reguli lipsite de orice patimi trupești, adică exact contrariul celor ce se petreceau în misterele lui Dionysos, unde toate poftele își dădeau frîu liber.

Este probabil că această viețuire virtuoasă descindea din timpuri îndepărtate, de la acei traci numiți de Iliada (XIII, 5—6) **abioi**, „cei fără avere", care după expresia lui Homer erau cei mai drepți dintre oameni, fiind vegetarieni și hrănindu-se doar cu lapte de iapă.

Această spiritualitate tracă era **apolinică** și nu **dionisiacă**, avînd drept divinitate supremă pe Apollo, zeul soarelui. Întrucît hiperboreenii care apar în alte texte grecești în locul tracilor **abioi** sînt închinători fervenți ai soarelui (Herodot, IV, 33—36).

Trebuie știut că divinitatea supremă este — prin **henoteism** — la unele triburi trace Apollo, la altele Dionysos, la altele Hera (la tracii scaieni și Kebrieni unde marele preot al acestei zeițe era rege), apoi Ares, era zeul principal (la edoni, la bistoni și la mygdoni), în fine Hermes era zeul protector al regilor.

Dar zeița Bendis (Arthemisa regală, cf. Herodot, IV, 33), este protectoarea femeilor și aceea care ocrotea însoțirile vremelnice ale agathyrsilor. Așa cum am arătat, Platon își începe opera sa, în care vorbește Socrate, arătînd că s-a dus mai întîi de toate să se roage zeiței Bendys și să ia parte la ceremoniile ei nocturne (Platon, **Statul**, I, 1, 1—2). Desigur, și Platon și Socrate, citiserâ pe Herodot și mai ales auziseră **Adunarea femeilor**, comedia lui Aristophan, anterioară „Statului" lui Platon, în care se batjocorea și se glumea pe seama acestei societăți în care femeile erau descătușate de lanțurile căsătoriei, și care exista la tracii din Transilvania, de care nu e cu putință să nu fi știut foarte bine Platon.

Dar la tracii din secolul V î.e.n., Apollo, zeu al soarelui, căruia Zeus îi încredințase conducerea carului solar, apare reprezentat călare pe un cal, sub chipul celebrului „cavaler trac", atunci cînd carele de luptă nu mai sînt folosite în război și în locul lor apare călărimea, probabil sub influența cimerienilor (cf. Ioseph Wiesner, **Die Thraker**, Stuttgart, 1963, p. 36). Apollo este menționat și el și preotul său în **Odisseea** (IX, 37), la tracii ciconi și se pare că numele lui era la unii traci Sitalkes și Derainos (H. N. Danov, **Tracia Antică**, trad. rom., Buc., 1976, p. 400) și poate că el a fost identificat și cu Zamolxis. Iar Zamolxis este un alt nume pentru Gebeleizis (Herodot, IV, 94), care pare a fi un alt nume al soarelui, căci în vreme de furtună cu tunete și trăznete, cînd dispare deci soarele, traco-geții trag săgeți în cer spre a izgoni desigur pe vrăjmașul soarelui care îi oprește strălucirea **(Ibidem).**

Pe de altă parte, atît soarele de andezit găsit la Sarmisegetuza (cf. C. Daicoviciu, **Dacica**, Cluj, 1969, p. 110), cît și carul solar în miniatură descoperit la Piatra Roșie, apoi reprezentările antropomorfe ale soarelui la getodaci pe mînușî de amfore îl face pe I. H. Crișan să conchidă, ca și Vasile Pârvan, că un cult al soarelui a putut exista la daco-geți, după cum se întîlnește la toate popoarele indo-europene (I. H. Crișan, **Burebista și epoca sa**, ed. II, Buc., 1977, p. 456).

(Continuare în numărul viitor)

REPERE

Cartea de călătorie (II)

Dimensiunea istorică, adică cel de al cincilea punct cardinal din cartea lui Ioan Grigorescu, ar fi unghiul din care trebuie privit materialul pe care îl organizează de această dată. Nici nu s-ar putea altfel, spațiul explorat este încărcat de un trecut foarte activ în conștiința actualității : Egeice, Italice, Orientale, Chinezești. De multe ori ziaristul precumpănește asupra eseistului, și atunci reușește secvențe de mare acuitate, cum sînt cele dedicate unor călătorii în Teheranul de imediat după revoluția islamică. Ioan Grigorescu a fost unul dintre puținii ziariști din lume care au avut acces la o sursă de istorie atît de controversată în presa de mare tiraj. Observațiile sale imparțiale și febra comunicării directe propun cititorului de la noi un punct de vedere pertinent, fără nici o concesie în ceea ce privește adevărul adeseori crud al evenimentelor. Din punctul de vedere strict al calității descrierilor, chiar dacă numai pe latură „culturală", de o mare prospețime sînt și paginile „chinezești", bogate în informații, care sugerează imposibilitatea cunoașterii adevărate. Se regăsește aici un surîs oriental, enigmatic și ipocrit în același timp. Este o artă adevărată în modul acesta de a spune ceea ce nu „articulezi" niciodată ca atare, ceea ce nu formulezi în mod explicit. Orientul i-a priit lui Ioan Grigorescu, negreșit !

Preambulul cărții mai conține însă o justificare ce nu ne lasă indiferenți. Suferind de aceeași boală a călătoriei, am fost atent la justificările autorului : „Cred că am o „vocație" a călătoriei. Altfel, ce este acel resort ascuns care mă smulge din sedentarism și mă face să renunț la îngîndurata contemplare a trecerii redîndu-mă relei mele naturi de trecător ?" Iar altădată spune : „Mai trebuie oare să mărturisesc de ce atunci cînd sufletul mi-e pustiu mă întorc în Elada ?" Sînt frumoase aceste figuri de stil, demne de un franțuz din „la belle époque", dar nici unul dintre noi nu poate să se ducă în Elada pentru că îi este sufletul pustiu. Apelul stringent la drumeție are o valoare edificatoare, el poate trezi conștiințe, dar trebuie să înțelegem exact cui se adresează. Orice ambiguitate reduce din conținutul mesajului. Ioan Grigorescu este un privilegiat care-și merită destinul, el este un martor cu talent al istoriei contemporane, și tocmai de aceea ar trebui să-și asume condiția, în toate implicațiile ei. Condiția de călător ar trebui analizată cu „necruțare", dacă autorul aspiră la o operă durabilă. Cartea de călătorie poate să devină într-adevăr o operă de conștiință, atunci cînd nu eludează nici un aspect, nici o formă a tensiunilor din sufletul și mintea omului de azi. Condiția călătorului merită să fie evocată, și am convingerea că Ioan Grigorescu poate găsi soluții pentru a o exprima, fără artificiile și poza „de stil" a turistului cultural. De altfel, în eludarea unor asemenea probleme mi se pare că se află și sursa ușoarei imprecizii a scopurilor din cărțile de călătorie ale lui Ioan Grigorescu, precum și tendința spre verbiaj. Fraza este stufoasă, adeseori aglomerarea de elemente o face inteligibilă, scăzînd din forța impactului cu cititorul. Natură elaborată, reporter și scriitor cu indiscutabilă conștiință a mijloacelor sale, Ioan Grigorescu este condus mai puțin de instinct, cît de voința de a realiza o anumită imagine a lumii. Atunci cînd aceasta se tulburâ, stilul reporterului suferă. În mod paradoxal, Ioan Grigorescu nu este un inductiv, cum presupunem că ar trebui să fie orice ziarist. El este un dogmatic, în sens superior, adică pleacă de la o imagine coerentă a realității la care subsumează faptele pe care le contemplă mai apoi. De aceea nici nu am înțeles apologia drumului, în sens de căutare. Drumurile nu duc niciodată, iar noi nu călătorim pentru a găsi ceva, ci pur și simplu pentru a gîndi. Cartea de călătorie are un rost, numai atunci cînd depășește condiția de Baedecker, atunci cînd este o formă de meditație, fără nici o utilitate imediată. Tocmai de aceea, citim o carte de călătorie mai ales pentru semnătura autorului. Sau pentru că stăm mai mult pe acasă, și atunci această împrejurare trebuie să devină o problemă a celui care poate totuși să călătorească.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN ASPECT** mai puțin cunoscut al activității de creație a lui Arnold Schoenberg este pictura pe care ne-a lăsat-o. Marele compozitor, figură revoluționară a muzicii secolului XX, a cultivat pictura în momente de depresie a raporturilor sale cu publicul și cu critica, intenționînd la un moment dat să se dedice în întregime șevaletului. Desigur, vocația sa muzicală a prevalat în cele din urmă, schițele și lucrările în ulei constituind azi mărturia unui violon d'Ingres apreciat mai ales de intimii compozitorului vienez. Criticul Normann Lebrecht scria recent în **Sunday Times Magazine** că vocația de pictor a lui Schoenberg a fost totuși una de natură majoră, iar nu o simplă cochetărie. Mai importante sînt însă scrisorile pe care le-a schimbat compozitorul cu pictorul Vasili Kandinsky, publicate de curînd la editura Faber and Faber. De asemenea, tot foarte recent, a fost organizată o expoziție cuprinzînd 250 de lucrări ale pictorului-compozitor. Scrisorile mărturisesc o concepție profundă despre artă, rigoare și obiectivitate în aprecierea propriilor lucrări, precum și ale unor contemporani din epoca antebelică.

● **OPERA TRADIȚIONALĂ CHINEZĂ** este o artă cu un caracter specific, dîndu-le analogia pe care numele său o sugerează cu vreuna din formele muzicii europene. Un portret semnat de Lü Guoqing în revista **Chineze Literature** este dedicat personalității marii actrițe și cîntărețe Guan Sushuang, una din figurile cele mai proeminente ale operei din Beijing, avînd un rol de seamă în reînvierea acestei arte tradiționale. Lü Guoqing scrie următoarele : „Guan este o exponentă versatilă și prolifică a operei din Beijing, avînd un stil unic. În ultimele decenii, ea a portretizat multe tipuri de femei din China, aparținînd unor epoci istorice diferite, iar rolurile pe care le-a creat sînt foarte populare. De origine manciuriană, Guan s-a născut în 1928 în Wuhan, în provincia Hubei. Tatăl ei fusese inițial un actor al operei locale bangzi. (...) Influențată de el, Guan s-a interesat de operă încă din copilărie, dar tatăl ei s-a opus unei cariere în care-a suferit el însuși foarte mult. Pentru a ajuta la întreținerea familiei, ea a cîștigat în cele din urmă aprobarea sa, și a intrat la școala unui maestru încă de la vîrsta de 15 ani". După cum se vede, avem de-a face cu un exemplu de longevitate artistică, de tradiții familiare și de muncă extrem de intensă, care au asigurat pentru Guan Sushuang un rol de frunte într-o artă de mare tradiție.

● **O EXPERIENȚĂ** umană și estetică ce a frapat critica engleză este relatată în cartea semnată de Quentin Crewe, **În căutarea Saharei.** Autorul se făcuse cunoscut drept un cronicar al actualității, deținătorul rubricii de gastronomie în cîteva dintre cele mai prestigioase cotidiene britanice. N-ar fi fost nimic neobișnuit ca el să scrie cărți de călătorie, dacă cititorii săi fideli n-ar fi reținut amănuntul că Quentin Crewe trăiește în fotoliu rulant, fiind infirm. Cartea lui narează o călătorie de 40 000 km., fiind, după expresia unui comentator, nu numai un extraordinar reportaj, ci și o mărturie a țării lui incredibile. Comentariul semnat de Caroline Moorehead pentru ziarul **Times** afirmă următoarele : „Timp de doi ani, acoperind o distanță de 40 000 de km., Quentin Crewe, cunoscut mai degrabă ca un scriitor cu humor și cu bogate cunoștințe despre gastronomie, decît în chip de explorator al unor ținuturi sălbatice, — a traversat deșertul saharian. Istoria acestei expediții, petrecută în 1980, și povestită în cartea lui recentă, „În căutarea Saharei", este o extraordinară experiență de reporter și de istoric, de asemenea, o mărturie a unei remarcabile forțe sufletești. Crewe a trăit toată viața lui cu un handicap major și nu se poate mișca fără ajutor din partea tovarășilor săi. El își depășește handicapurile într-un mod foarte simplu : le ignoră. Cel mai amplu și mai variat deșert din lume, — sugerează maniera lui de a scrie — nu este mai dificil de învins decît problemele vieții cotidiene într-un oraș mare ?

● **UN GRUP** de scriitoare americane au vizitat recent China. În știrile publicate de presa din Beijing se remarcă îndeosebi prezența scriitoarei de culoare Paula Marshall, una dintre figurile proeminente din literatura de peste ocean. Este vorba de cea mai amplă delegație de scriitori americani care au vizitat China continentală, participînd la discuții organizate de Asociația scriitorilor chinezi în Beijing, Nanjing, Shanghai și Guangzhou. Mai mult de 50 de scriitori traducători și editori au participat la aceste discuții, propunînd, soluții pentru o mai bună cunoaștere reciprocă, pentru intensificarea relațiilor culturale dintre Statele Unite și R.P. Chineză.

● **O PELICULĂ** controversată, deși abia în curs de realizare, este cea care se montează la ora actuală de către Volker Schlondorff, dedicată marelui roman al lui Marcel Proust, „În căutarea timpului pierdut". Rolul lui Swann este interpretată de Jeremy Irons în timp ce Odette este jucată de Ornella Mutti, una dintre marile descoperiri ale acestui film. Revista **Sunday Telegraph** scrie următoarele : „Schlondorff și-a permis anumite libertăți cu scenariul, dînd filmului o structură narativă diferită de cea a cărții. El a adăugat de asemenea un epilog care-i arată pe Swann și pe Odette la 10 ani după căsătoria lor. Cu toate acestea, regizorul consideră că filmul său respectă adevărul originalului, făcînd o descriere a suferințelor lui Swann." Oricum, critica și-a îndreptat deja ascuțișul în direcția interpretării filmice a romanului proustian, formulînd anumite rezerve chiar și cu privire la calitatea estetică a peliculei.

Balcanice

MELIH GEVDET ANDAI

Nu e leac

Am priceput că nu-i leac pentru moarte
Nu-i leac pentru nenorociri pentru ce ți-e scrisă
Nu-i leac pentru căderea părului
Chiar nu-i leac nici pentru foame
Pentru lipsa de lucru
Nu pricepem de ce
Nu e leac.

În românește de Dumitru M. Ion

SPORT

Cazanul vrăjitoarelor

Din etapa trecută nu mă interesează nimic în afară de următorul dialog purtat în tribuna doua :

– De ce nu muncești, mă, chelie stufoasă ?

– Nu muncesc pentru că știu bine că numai cine nu muncește nu greșește.

Vă dați seama că nu m-am mai uitat la bilbiiala Rapidului și că am trecut cu toată ființa lîngă nobilii cavaleri. Amîndoi purtau pălărie și cîte o sticlă în buzunar.

– Băieți, voi credeți în Dumnezeu ?

– Neică, m-au întrebat și ei, unde lucrezi matale ? La greșeli sau la moravuri ? Nu ne inscrie în caietul ăla albastru căci sîntem răi de gînduri. Dacă vrei să știi, mamaia noastră susține că în podul casei ce-o avem pe Dîmbovița doarme un pui de leu.

– Hai, Buzău, Buzău, Buzău.

– Nu s-ar spune că o duci prea bine cu vorbele dulci. Stai ca o lăcustă pe literă.

Și s-au întors amîndoi, ca doi cai înaripați, către ideea plină de miez că Rapidul nu merită decît să fie tăiat în două ca o pepenoaică. Începînd cu antrenorii și terminînd cu Sportul Studențesc. În această atmosferă pașnică, mi-am zis că dincolo de moarte tot e mai bine să fie un iad decît nimic. Mult mai nimerit ar fi fost să mă aflu eu pe riul Buzău, într-o cabană și să gîndesc o povestire cu pești albaștri. Indiciile exterioare ale lunii aprilie duc spre concluzia că nu știu cine și mai ales nu știu de ce strecoară în mințile noastre credința că Dinamo trebuie să mănînce bătaie la Liverpool. Adică iar sîntem buni de ostropel? Adică iar nu ne lasă proștii în pace? Eu cred că în Anglia vom învinge. Pentru că Anglia nu e Craiova. Și ca dovadă că nu e, vă aduc la cunoștință că englezii cresc zeci de mii de fluturi în sere speciale (așa cum cultivăm noi castraveți pentru grădinari) ca să-i împrăștie în toate parcurile Europei. Să fie viața mai frumoasă. Ei ne dăruiesc fluturi, noi le vom vinde năluci. Marea echipă din Liverpool stă cu piatra în mînă ca să ne spargă vitraliile. Dar noi mergem acolo fără ferestre. Perfidia noastră e să cîștigăm. Citesc în paharul lalelei care îmi luminează masa că luna aprilie se cheamă luna norocului.

E joi. E ziua mea de naștere. Sînt rodul transhumanței. Cobor din vîrful muntelui spre Vîlcea. La jumătatea drumului, nu chiar aproape de sfîrșitul lui, m-am oprit, avînd acasă musafiri, să cumpăr zece pîini și un kil de sare. Vînzătoarea a strigat :

– Prea multă pîine !

Din umbră s-a ridicat un glas de prieten :

– E Fănuș Neagu, ține cu Dinamo și Rapid, dați-i.

– Dar cu Steaua de ce nu țineți ?

– La anul, cînd va juca în Cupa UEFA.

Aud bolborosind veninul în cazanul vrăjitoarelor. Și-mi place.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
15
(1 145)
Sîmbătă
14 aprilie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Tot ce devine în Patrie

Țara trece spre inima primăverii sub semnele muncii, ale pregătirii rodului. Au aceste zile un nume care a devenit atît de familiar, atît de cunoscut încît îl rostim parcă fără să mai realizăm semnificația lui : campania de primăvară. Un fel de luptă cu pămîntul ce izvorăște însă, din marea dragoste și încredere în pămînt, din hărnicia cu care, întotdeauna, oamenii țării au dat contur și greutate de faptă zilelor acestui anotimp. Campania de primăvară, nu numai în agricultură, ci peste tot unde trăim și muncim, ca o înnoire săvîrșită din dragostea supremă **pentru tot ce devine în Patrie.**

În acest an care se deschide marilor sărbători ale demnității și conștiinței românești, a 40-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 și Congresul al XIII-lea al partidului.

Patru decenii de construcție, un arc de istorie prin care România a intrat definitiv pe orbita civilizației și progresului. Un drum exprimat prin toate valorile sale, de zidire materială și împlinire morală în anii ce au urmat Congresului al IX-lea al P.C.R., epocă emblematică purtînd numele bărbatului care sintetizează în gîndirea sa îngemănată cu fapta revoluționară, profund patriotică, marile valori și marile aspirații ale poporului român. Epoca Nicolae Ceaușescu.

O epocă ce-și definește personalitatea distinctă și în spațiul culturii prin opere de referință și, mai ales, prin spiritul de angajare, de participare la prezent și la istorie al tuturor generațiilor de creatori. Arta care pornește din izvorul viu al vieții și muncii poporului, care se întoarce către oameni împlinindu-se astfel pe sine. Arta conținînd tradițiile de aur ale culturii românești, născînd valori noi, intrînd în dialog cu valorile universale. Ca o parte organică din marele tot care este patria de azi. Ca o fereastră prin care privim către noi și către lume. Acum, la intrarea în primăvara deplină, în zodia înnoirii și a muncii.

Acum, cînd lumea contemporană trebuie, mai mult decît oricînd, să-și probeze dorința reală de înțelegere, de colaborare egală pentru a-și afirma irevocabil voința de pace, de asigurare a unui viitor ferit de flacăra pustiitoare a conflagrației mondiale.

Spiritul dialogului a caracterizat și caracterizează întreaga politică externă a partidului și statului nostru, promovată cu strălucire de președintele României socialiste. Un concludent exemplu îl oferă însăși vizita de prietenie pe care o face în R.S.F. Iugoslavia în aceste zile tovarășul Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu. Prezența înalților soli ai poporului român pe pămîntul țării vecine și prietene marchează atît continuarea unei tradiții, confirmarea unei relații exemplare stabilite de-a lungul timpului între popoarele noastre, cît și un nou pas înainte pentru dezvoltarea colaborării pe toate planurile, pentru afirmarea voinței comune de edificare a unei lumi a păcii și încrederii. Subliniind aceste idei, tovarășul Nicolae Ceaușescu afirma : **„Noi considerăm că partidele noastre, conducerile noastre de partid, îndeplinindu-și răspunderile mari pe care le au în fața popoarelor lor, trebuie să acționeze cu toată forța pentru dezvoltarea acestor relații și colaborări. Întărind colaborarea și conlucrarea dintre partidele noastre înseamnă că vom acționa pentru dezvoltarea continuă a prieteniei româno-iugoslave".**

A așeza relațiile dintre state pe temelia trainică a prieteniei, a trata problemele lumii ca pe niște griji comune care cer soluții comune, iată dimensiunile unui demers politic guvernat de cel mai autentic umanism. El exprimă nobila aspirație a unui popor care și-a făcut din muncă, din creație, din pace și omenie, rațiunile supreme de a exista, el se exprimă prin întreaga viață și activitate a bărbatului care conduce cu strălucire destinele României.

Luceafărul

Înalții soli ai poporului român primiți cu căldură pe pămîntul Iugoslaviei

ANOTIMP

Luminată-ngemănare de speranță și de dor,
Viață pură-n demnitate cu iubire cînd își țese
Anotimp de primenire pentru fiecare zbor
Pregătit mereu de mame, de fecioare, de mirese.

Măreție și legendă-i tot ce stă în grija lor,
Un temei de grîu și soare către sevele curate,
Carte de citire nînsă lîngă leagăn, în pridvor,
Steaua care cheamă-aievea pacea-n lume să se-arate.

Inimă clădind obîrșii în suirea necesară
Cînd de muncă și de muguri, idealuri și candoare,
Așezînd în matca vremii devenirile de țară
Mame bune și mirese în a neamului lucrare.

Pavel Pereș

CĂRȚI ȘI AUTORI

Un „trup ca gîndul" (I)

Cu excepția unui bun articol al lui Mihai Ungheanu („Luceafărul" nr. 31/1983), cîteva cronici comune au întîmpinat ultimul volum de versuri al lui Cezar Ivănescu, **Doina**, Ed. Cartea Românească, 1983. Cu atît mai mare apare disproporția cu cît cartea oferă un material excepțional, interpretabil din multe puncte de vedere. În aceste doine purtînd, cu o excepție, subtitluri de factură tematică, poezia lui Cezar Ivănescu radicalizează conciliind cele două formule cunoscute din cărți mai vechi. Între poemul muzical, nu numai în înțeles banal, prozodic, ci construit prin analogie cu compoziția muzicală, după cum am încercat să demonstrăm în volumul nostru **Cetățile poeziei**, și poezia în vers alb, ce rămîneau diferite la nivelul cuprinderii — al **înaintării în** profunzimea dramei personale, nu pare să mai fie acum nici o deosebire. Poezia muzicală din **Doina** se situează astfel pe o poziție atotcuprinzătoare : farmecul „medieval", cîntecul pios și erudit, în care un fond abstract și tradițional (obiectiv) de suferință se subiectiviza balcanic, îmbrățișează densitatea infernală de figuri din textele „libere", ce tîșneau în afara oricărei constrîngeri formale, respectînd numai severul efect acustic al semnului de exclamare așezat la început. Funcția lui am asemănat-o odată cu un efect tehnic-muzical, deopotrivă ritmic și armonic : lovitura de timpani care poate deschide enunțul temei, preconizînd însuși conținutul muzical. Am merge mai departe, dînd două exemple celebre, fiecare în alt sens, dar care s-ar potrivi tehnicii în discuție și în bună măsură atmosferei lirice : de o parte, cele patru îngîndurate bătăi de timpan din care crește cerul senin al melancoliei la începutul **Concertului pentru vioară și orchestră în Re major** de Beethoven ; de altă **parte**, loviturile teatrale (reluate în aspre accente de fanfară) cu care debutează **Mar-**

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Retromantismul

Se vorbește mult despre folosul artei în societate, să zicem rolul artei — așa cum mult se vorbește și despre rolul femeii... Accentuarea temelor trădează din păcate un complex. Este de la sine înțeles că femeia e egală cu bărbatul, adică socialmente la fel de importantă. E de la sine înțeles că arta este „folositoare" societății, utilitatea ei se poate măsura pe o scală extrem de largă, de la imperceptibile nuanțe, la stări fundamentale. De ce ar mai fi nevoie de atîtea insistențe și demonstrații? Uită oare cineva, contestă sau ignoră asemenea evidențe? Nu ar fi cazul! Arta „încearcă să echilibreze existența socială, intelectuală și emoțională; e o sinteză de atitudini și opinii, temeri și speranțe". „Exprimînd lucruri fundamental valabile și probleme generale, produce un sentiment de coerență. Aceasta-i e funcția socială, care duce la sinteza de cultură, la continuitatea civilizației umane". „Arta educă facultățile de percepție și revitalizează forțele creatoare..." (Am citat dintr-un eseu postbelic). Dacă sîntem de acord cu acestea și altele asemenea — ce merit putem găsi „noului" curent romantic de azi? Adică modei retro — care se manifestă în muzica unor tineri mai ales? Moda retro ca modă vestimentară e în fond simpatică, seamănă puțin a bal mascat, e o grațioasă aluzie culturală, o inocentă afectare, propune încă un contrast de ambianță într-o epocă plină de contraste. Arta retro e și ea simpatică, e accesibilă, poate fi o demonstrație de virtuozitate — și cam atît. Mai mult exercițiu decît artă. Odihnă — și nu creație.

Considerînd că arta este prin definiție o formă prin care omul se adaptează civilizației din care face parte și care îl pregătește, îl face mai flexibil față de tensiunile firești ale evoluției prezente și viitoare... ce sens mai adînc ar avea sistematica reiterare talequale a unor pattern-uri estetice revolute ? Faptul că artistul nu se desfășoară independent de tradiție e limpede pentru oricine, dar înscrierea în tradiție să se facă prin vechile stiluri? Psihologic, destul de mulți oameni trăiesc „în trecut", într-un timp interior impropriu — chestiune de informație, de gust. Dar nu e păcat să ne consumăm astfel unica, prea-repedea noastră viață? Educația, în sensul cel mai larg, e cea care actualizează pentru fiecare individ istoria culturii. Dar artistul, ginditorul, omul de știință contemporani sînt chemați să-i facă pe oameni conștienți de ambianța lor autentică, de timpul lor propriu-zis. Artistul are ca sfîntă datorie să nu uite lupta cu inerția, dorința de regenerare. „O operă de artă creată azi nu e bună doar pentru că e nouă, dar semnificativă nu poate fi decît dacă e nouă cu adevărat". Noi s-a întîmplat să trăim într-o civilizație determinată de sentimentul istoric. Am fost goniți din Edenul culturii folclorice, ancestrale, din aerul ei de eternitate. Dar fie că gestul creator de azi se sprijină pe ceva din profunzimile originare, sau pe sugestiile unor momente mai puțin îndepărtate, arta noastră nu poate fi oarbă la clipa ce o produce, artistul nu poate fi absent față de schimbarea — spectaculoasă, neliniștitoare, incitantă — de conștiință a acestor vremuri.

Dialogul cu tradiția e vital doar cu condiția să nu se oprească la mimarea schemelor superficiale, ușor recognoscibile — și, oricum, consumate prin operele și capodoperele de epocă. Afinitățile, transferurile de adîncime nu prea sînt din cele care se văd

Ioana Ieronim

Continuare în pag. a 6-a

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Izvorul și oglinda lui

Sînt cuvinte atît de covîrșitoare, încît ne sfiim a le spune. Ele ne încălzesc inima, stau de pază minții noastre, cînd se topește zidul viitorului și se transformă în prezent, pe acest prezent, aflăm, mereu, culorile lor. Dintre toate este unul, al țării, pe care l-am aflat printre cele dintîi la venirea în lume. Părinții, care ne-au învățat să-l spunem, și ce înseamnă el, au făcut-o cu respect, ca într-o împărtășire de taină. Am știut că e viu, că toți cei din jurul nostru, din Apuseni pînă la mare, de la Dunăre pînă în codrii Bucovinei, trăiesc în el. Primăvara, pe care nimic nu poate să o țină legată și să o împiedice să aprindă de seve făptura divină a țării, privelștea lumii în care trăim ne încarcă de noi înțelesuri și legămintele vechi se reînnoiesc.

Simțirea poetică și fiorul literaturii nu s-au despărțit niciodată de imaginea țării, mai ales atunci cînd țara i-a dat poeziei și literaturii temei de orgoliu și demnitate, motive temeinice de atașament. Și nici o altă epocă în istoria României, nu a generat atîtea pricini de satisfacție poeziei ca epoca celor patruzeci de ani de socialism. Mai mult decît o zăbavă frumoasă, creația literară a devenit, în condițiile afirmate de orînduirea socialistă, o bucurie deplină a ființei, prin care omul se așează demn acolo unde îi este locul, în miezul fierbinte al realității, înfăptuind și scrutînd viitorul, citindu-i cu un ceas mai devreme semnele. Dincolo de orice intenție particulară, literatura adevărată comunică întotdeauna o nouă experiență, un nou mod de a înțelege cotidianul, ea dă expresie unor trăiri ale noastre pentru care ne lipsesc cuvintele, pe care ea le suplinește și le exprimă, lărgește conștiința noastră și ne rafinează sensibilitatea. Iată de ce mesagerii socialismului românesc, mesagerii sublimi ai patriei pentru eternitate sînt și vor fi mereu scriitorii. În condițiile dezvoltării noastre de astăzi, cînd magnetismului social nu-i scapă nici un teren de activități profesionale, poeții nu pot fi niște solitari, naturi capricioase și incoerente, ci ei au devenit participanți activi ai unui puls cotidian care-i solicită și-i investește cu puterile sale. Înscris într-un orizont al culturii și participării cu forțele sale latente dar cît de tenace, cuvîntul are în el puterea de germinație a pămîntului care izbucnește la suprafață în inflorescențe și roade.

Nici o artă nu este atît de tenace națională și patriotică ca literatura. „Poți să-i iei unui popor limba, să i-o suprimi, să-i impui altă limbă în școli, dar cîtă vreme nu ai silit acel popor să simtă într-o limbă nouă, nu ai dezrădăcinat-o pe cea veche și ea va apare din nou în literatură pentru că poezia transmite simțirea" spunea Vasile Pârvan.

Poporul român a aflat întotdeauna exprimate în poezie cele mai adînci sentimente ale sale, și cu atît mai mult acum, cînd realitatea care îl înconjoară este generatoare de sentimente adînci și puternice, ele se regăsesc, uneori cu străluciri unice, în literatura de azi. „Societatea socialistă — spunea secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, — nu reduce omul la forță de producție, ci vede în el beneficiarul tuturor valorilor științifice și culturale produse de-a lungul timpurilor, factorul suprem al societății care, pentru a îndeplini măreața misiune ce-i revine în transformarea lumii are nevoie să-și lărgească continuu orizontul, să-și ridice nivelul de conștiință, să-și perfecționeze caracterul, personalitatea." Iată, exprimată în chip magistral, funcția patriotică a literaturii, menirea ei de a-i face pe oameni mai conștienți de ce sînt, dar și de ceea ce simt în noua conjunctură istorică, datoria literaturii de a limpezi cititorilor în mod afectiv sentimentele istoriei pe care o trăiesc.

Ca timp al unei noi stări de spirit, al unei noi conștiințe, epoca socialistă este, mai ales, epoca unei noi culturi, o cultură fundamental patriotică, care exprimă cu fidelitate și dragoste chipul nobil al patriei, și toate marile creații literare aparținînd celor patru decenii ale dezvoltării României pe drumul socialismului îl poartă ca pe o pecete vie, luminoasă, inconfundabilă.

Maria Cune

Climat creator și personalitate artistică

În cartea sa **Povestiri despre om**, Constantin Noica, dînd două interpretări personale cărții lui Hegel, „Fenomenologia spiritului", reflectează asupra raporturilor dintre artist, operă și cei care interpretează creația și observă că „artistul creează o operă și pare a se interesa doar de realizarea lucrului însuși. Obiectivînd însă un ideal de creație care e și al altora, ceilalți participă la creație ca și cum ar făptui ei (...). E o înșelăciune să spui că te interesează doar lucrul însuși, după cum e încă una, să spui că opera ta e doar a ta. Dacă sensurile noastre obiective trezesc interese subiective, exercițiul subiectivității noastre are în schimb obiectivitate. Amîndouă laturile sînt esențiale conștiinței". Artistul obiectivează, așadar, un ideal de creație la care aspiră și cei care nu pot participa la creație decît prin receptori, grație caracteristicilor personalității sale care fac din el expresie a celorlalți și, în același timp, a sa proprie. Cum aceasta ține de însăși condiția creației, ca fapt imanent, adevărata personalitate a artistului nu poate fi anihilată și ea se modelează în contextul spiritual în care, spune tot Noica, „în jurul ei apar operele altor individualități, opere vii și ele, fiecare cu pecetea ei și fiecare legată de împrejurări și condiționări particulare, pe care artistul nu le simțea, în actul creației sale, dar care apar celui ce privește în gata făcutul operei".

Mentalitatea fiecărui moment al istoriei culturii, cu modelele, problematica și obsesiile sale, se încifrează durabil în operele mari, pe care timpul nu doar le cruță, dar cărora le și multiplică sensurile din perspectiva experiențelor ce le-au urmat. Perspectivă selectivă, ce reține creațiile excepționale, astfel încît din orice curent, școală, direcție, rămîn cîteva personalități, uneori chiar altele decît cele care au inițiat curentul, sau școala, sau direcția, dar prin care climatul și spiritualitatea epocii se restituie coerent. Istoria literară dovedește de altfel că orice direcție s-a impus numai în măsura în care ea a reușit să integreze **personalități** creatoare, adică artiști cu temperament, experiență, tip de sensibilitate, orizont cultural, expresie distinctă, în pofida a ceea ce, inevitabil, este reductibil la factorul comun. Orice istorie literară sau a artelor este, mai mult decît o istorie a școlilor, curentelor, stilurilor, o istorie a personalităților creatoare, cu formarea, afirmarea sau impasurile fiecăreia, cu drama sau împlinirea fiecărei experiențe.

Fiecare personalitate, avînd caracteristici analizabile, unele inseriabile în tipologii, conservă și un anume coeficient de inefabil, ce o impune contemporanilor fie în ipostaza aceptării, fie în aceea a contestației, fie în amîndouă. Personalitatea se impune de la sine, fără întîrziere și acest lucru se întîmplă nu doar la începuturile unei culturi (Kogălniceanu, Maiorescu). Cînd apărea în literatura română Mihail Sadoveanu, la 24 de ani, Nicolae Iorga numea anul debutului său, 1904, „anul Sadoveanu", nu numai pentru că apăruseră patru volume ale noului scriitor, dar pentru că îl recunoștea ca pe o personalitate. Tot 24 de ani avea Lucian Blaga cînd apăreau „Poemele luminii" (1919) și primul său volum este primit de contemporani cu certitudinea apariției unei incontestabile personalități.

Adevărata personalitate se afirmă de la debut sau se construiește treptat, uneori imprevizibil, ca la Vasile Voiculescu, producînd cu întîrziere o revelație. Ea poate fi echilibrată (Mihail Sadoveanu), ori contradictorie și dramatică (Macedonski), evoluînd liniar sau cu salturi spectaculoase, paradoxală, poate fi patetică (Zaharia Stancu) ori superior sceptică (Marin Preda), preponderent afectivă sau cerebrală, directă sau speculativă. Oricum, prejudecata educării personalității conform unor modele sau tipare prestabilite, deci autonome, a eșuat și prin aceasta s-a dovedit cît este de absurd a ignora legile și condiția creației artistice. În pofida eforturilor de „educare" și supraveghere de tristă amintire, nuvelele lui Marin Preda și apoi capodopera sa „Moromeții" se află deasupra oricărui control exterior, dovedind că nu depinde decît de personalitatea artistică dacă ea își păstrează sau nu integritatea. În pofida normelor și dogmelor au debutat scriitori a căror personalitate n-a putut fi constrînsă la conformismul uniformizator : Nici volumul **Fuga** (1958) al lui R.P. Popescu, nici **Ningea în Bărăgan** (1959), **Somnul de la amiază** (1960) sau **Dincolo de nisipuri** (1962) de Fănuș Neagu, nici **Iarna bărbaților** (1965) de Ștefan Bănulescu nici **Poarta** (1960) de Nicolae Velea, spre a aminti doar nume ale unor scriitori formați după război, nu-și trădează personalitatea. Aceasta are stil întotdeauna și ea nu poate înceta să fie ea însăși (Tudor Arghezi). Climatul de supraveghere și impunere a normelor nu a putut anihila nici personalitățile care se formau în chiar acel moment. În ultimele decenii, libertatea de creație s-a afirmat odată cu personalitățile literare ce s-au implinit pe sine, și s-au impus cu vitalitate, aducînd o înnoire categorică, prin Nichita Stănescu, și prin ceea ce s-a numit „generația Labiș". Este însă cu atît mai ciudat faptul că după această generație personalitatea literară devine recunoscută de critică abia după vîrsta de 40 de ani, excepție făcînd doar Mircea Dinescu, și, pentru că a murit prematur, Daniel Turcea. „Scriitor tînăr", înseamnă în accepția curentă „scriitor cu personalitate neformată", sau chiar ceva în opoziție cu „personalitatea" literară. Dacă personalitatea nu poate fi înăbușită, ea nici nu poate fi creată artificial. Impusă pentru moment, ea nu se poate susține decît prin ceea ce îi aparține. Condiția personalității artistice este solidară cu aceea a operei. Macedonski, de pildă, rămîne un mare poet prin ceea ce în creația sa are valoare și nu prin eforturile dramatice și superflue ale omului care a voit să se impună obsedat de prezența copleșitoare a lui Eminescu. Opera singură contează, ea singură este expresia personalității, dincolo de vicisitudinile cotidiene ale omului cu care coexistă artistul.

Pe de altă parte, marca epocii nu trebuie căutată cu orice preț ca existînd în sine, pentru că ea este oricum indelebil prezentă, chiar dacă din perspectiva prea apropiată nu se distinge cu ușurință. Ea există diferențiat în expresia fiecărei personalități și varietatea acestora ar trebui să fie un deziderat și nu un motiv de iritare, pentru că nici o operă și nici o personalitate artistică nu exclude o alta în corola fenomenelor creației, în care ipostazele spirituli sînt complementare. Valorile individuale certe ale peisajului literar romănesc de azi, raportate tocmai la caracterul fertil al climatului estetico-spiritual în virtutea căruia acest peisaj se edifică, se impun ca dovezi indubitabile în acest sens.

Sultana Craia

CRONICA EDIȚIILOR

Din publicistica lui Octavian Goga

Deși nu avem de-a face cu o **ediție** în sensul înțeles de noi în cadrul acestei rubrici, selecția pe care ne-o îmbie Stelian Neagoe sub titlul „Ne învață Mărășeștii" din publicistica lui Octavian Goga este — se putea altfel ? — de-a dreptul interesantă. Poetul „pătimirii noastre" a fost, ca și Eminescu, Iorga, Arghezi, Călinescu și atîți alți mari scriitori și unul din cei mai redutabili jurnaliști români. Cei care au citit, bunăoară, volumele lui Goga, fie și numai **Strigăte în pustiu** sau **Mustul care fierbe** (primul din 1915, al doilea din 1927) s-au impărtășit de crezul și verbul unui combatant de linia intîi, implicat în dialectica nu o dată imprevizibilă a zilei, dar, întemeiat, ca și Eminescu și Iorga, pomeniți mai sus, pe un trecut de jertfă și judecată, în foarte multe dimensiuni clarvăzător.

Cu Octavian Goga, unul din cei mai de seamă artiști și militanți ai românilor s-a întîmplat ceva ca într-o poveste deșartă, adicătelea fără sfîrșitul ei frumos. Goga a început îndrăznet și inefabil (ultimul termen, de la Călinescu citire), a combătut apoi ani de-a rîndul cu dîrzenie pe o baricadă care era a poporului său și a echității între toate popoarele — versiunea lui în limba românească din Madách este una din creațiile lui de vîrf ! — și a sfîrșit în cîteva luni de zile doar, atît de penibil. Să fi fost, în ultimele zile ale sale, încălzit de un orgoliu care nu-i era în fire sau a fost, după cum reiese din mărturisirile unor contemporani, prada de orgoliu a unei pasiuni din tinerețe foarte ambițioasă ? Să tranșeze biografii și... documentele.

Publicistica lui Goga este limpede, și, peste timp, tot atît de loială, precum și cea a lui Mihai Eminescu.

În antologia lui, Stelian Neagoe rupe, și ne-o redă, o parte din publicistica militantă a lui Octavian Goga. Recunoaște că nu toate textele publicate de marele poet și tot atît de mare ziarist în epocă își găsesc locul în „antologie". Unele fragmente sînt folosite, ingenios și masiv, în cuprinzătoarea prefață.

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

● **IN ACEST NUMĂR : Fondul principal al culturii române ● Alexandru Duțu : «Secolul al XVIII-lea este un moment de răscruce» ● Poeme de ● Ion Horea ● Angela Marinescu ● Ion Murgeanu ● Proză de Gheorghe Jurcă ● Rememorări de Mircea Micu ● Poșta redacției de Ion Gheorghe ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu ● Privirea lui Orfeu de Dan Laurențiu ● Cartea de debut ● Revista revistelor ● Pseudocultura pe unde scurte de Artur Silvestri ● Repere ● Sport de Fănuș Neagu.**

III

CRONICA LITERARĂ

ILIE BĂDESCU: «Sincronism european şi cultura critică românească»

Istoricul culturii şi al literaturii găseşte în cartea lui Ilie Bădescu **Sincronism european şi cultură critică românească** o propunere de a interpreta fazele moderne ale culturii şi literaturii române după modelul socio-istoric dat de revoluţiile carpato-balcanice şi condiţia suburbială a ţărilor româneşti. Pentru prima fază, care este una de tranziţie, figura cea mai reprezentativă este poetul Costache Conachi, despre care, istoricii literari au afirmat că imbina o costumaţie veche cu o ideologie nouă, că făcea romantism îmbrăcat în giubea. Costache Conachi nu este însă o figură tranzitorie numai pentru literatură, veche şi nouă în acelaşi timp, ci şi pentru evoluţia socială şi economică, analiza lui Ilie Bădescu demonstrind paralelismul dintre îndeletnicirea literară la Costache Conachi şi celelalte îndeletniciri, neliterare ale aceluiaşi poet. Ilie Bădescu este consecvent şi în acest caz : el nu se mulţumeşte să constate efectele, ci coboară în stratul al doilea sau al treilea pentru a vedea care este cauza lor şi pirghiile de funcţionare.

Cealaltă fază am văzut că este numită faza eroică, o fază imitativă prin excelenţă, abundentă şi imperativă, ilustrată cu precădere de Ion Heliade Rădulescu, în care sint întrupate toate trăsăturile particulare ale omului de cultură al locului la un anume ceas al istoriei. Tipologia singulară a omului de cultură şi scriitorului fazei eroice se defineşte de către Ilie Bădescu prin combinarea diferitelor tipuri de intelectuali europeni, combinaţie de scientism, romantism, revoluţionarism, utopism, aliaj specific românesc care sigilează pe cei mai importanţi scriitori ai patruzecişioptului. Ei îşi trag resursele atitudinii din Renaşterea italiană, trec prin ideologia socialismului utopic francez şi culminează în ideologia revoluţionarilor de la patruzeci şi opt. Aceşti scriitori au intr-adevăr o mare deschidere către o problematică diversă, între care studiile de sociologie şi economie ocupă un loc important. Tentativa eminesciană vine pe un drum pregătit, dacă ne amintim că şi N. Bălcescu se ocupa de studii economice intr-un chip foarte original. Organizarea societăţii viitoare şi a funcţionării ei i-a preocupat pe aceşti eroici constructori de cultură încă înainte de 1848, dar şi după aceea. Heliade este preocupat de furierism, de stăpinul înţelept, raţional, drept, de rolul statului şi al datoriilor omului de stat. Cine l-a citit pe Ion Ghica dincolo de **Scrisorile către Vasile Alecsandri** a descoperit un economist competent autor şi el de proiecte sociale şi economice, interesat de cooperaţie, de reţelele de credit. Omul de cultură român se dezvoltă în faza lui eroică plurivalent cu ochii deschişi asupra întregii societăţi, dar şi asupra întregului univers european. Revoluţionarii de la 1848 produc noul stadiu cultural, cel mesianic-naţional care va pregăti stadiul de analiză pozitivă şi critică al lui Mihai Eminescu. Fără a indica toate contribuţiile care îl premerg şi-l pregătesc pe Eminescu, Ilie Bădescu fixează însă condiţiile apariţiei culturii critice româneşti pe o traiectorie proprie şi specificiă, care îşi continuă itinerariul şi după Eminescu, atingind un nou punct de sinteză în Şcoala sociologică de la Bucureşti condusă de D. Gusti.

Evident, Mihai Eminescu nu este singurul reprezentant al seriei culturale critice româneşti, dar este sigur cel mai complet reprezentant al ei. Elemente ale gindirii sale sociologice şi economice pot fi intilnite şi la alţi publicişti ai epocii. Este surprinzător cit de mult coincid unele teze avansate chiar de D. Bolintineanu cu cele formulate de Eminescu, după cum analiza politică a lui Cezar Bolliac se armonizează cu aceea a lui Eminescu. Dar la cel din urmă nu mai este vorba de propuneri fragmentare ci de elaborarea unui model critic complet asupra căruia se apleacă Ilie Bădescu in cartea sa despre **Sincronism european şi cultură critică românească.** Cine va căuta aici o analiză sau discuţie a părerilor lovinesciene despre sincronism va fi dezamăgit. Ilie Bădescu nu discută sincronismul numai la nivelul culturii, ci caută justificare sau lipsa lui de justificare la nivelele care dau o configuraţie modelului cultural. Iată de ce analizele sociologice eminesciene sint cercetate cu atenţie. După Ilie Bădescu, Mihai Eminescu a acordat o atenţie deosebită sociologiei exploatării parazitare ducind tema aproape de epuizare. Discutind sociologic şi nu în termeni de partid politic, el elaborează un punct de vedere în care partidul nu este altceva decit o companie de exploatare. Regimul păturii suprapuse este cercetat de poet încă din faza fanariotismului cind reprezenta prelungirea clasei de sus din centrele imperiului, pină la faza neofanariotismului liberal (iată formulări coincidente cu cele ale lui D. Bolintineanu) şi mai ales aceea a „regelui Stroussberg" care înseamnă victoria capitalului parazitar şi prădalnic în România. Toate aceste elemente de clasă şi de suprastructură socială işi au pirghiile de susţinere în afara ţării. Celebra afacere Stroussberg este cit de cit cunoscută oricărui cunoscător de istorie românească şi este elocventă in acest sens. Tipul de exploatare economică, care şi-a găsit un aparat politic adecvat, foarte asemănător celui colonial americ, nința să dizolve orice afirmare culturală proprie şi aici faţă de această ameninţare se produce reacţia oamenilor de cultură, a scriitorilor care produc seria culturală critică, ca reacţie organică la această haină nu numai străină ca aspect, dar şi prădalnică în esenţa ei.

„Critica sociologică a lui Eminescu este prima care operează distincţia dintre capitalismul metropolitan şi cel de «periferie», care îmbracă forma parazitar-prădalnică". Esenţa acestei disocieri şi a acestei critici nu este anticapitalismul şi căutarea unor formule anacronice de evoluţie, ci indicarea capitalismului metroooli-tan ca singura formă normală de dezvoltare.

„Marele merit al «oamenilor culturilor eroice» este acela de a fi reuşit să fie totodată mari diplomaţi şi vizionari politici, firi poetice, ginditori metafizici şi teoreticieni pozitivi şi chiar inovatori capitalişti în cea mai pură expresie occidentală cum a fost I. H. Rădulescu". De aceea, motivul titanian la Eminescu este căutat de Ilie Bădescu în cadrul acestei serii culturale eroice ai cărei creatori s-au văzut obligaţi să fie oamenii complecşi, ai tuturor începuturilor şi dimensiunilor. Drumul de fier pe care nu vine numai civilizaţia, dar şi capitalismul prădalnic, drumul de fier care este şi expresia drenării capitalului şi avuţiei naţionale în afara ţării este la Eminescu un motiv critic, perfect integrat modelului său socioeconomic. „Eminescu inaugurează în sociologia noastră cercetarea pozitivă a proceselor negative", iar contribuţia majoră a poetului constă în cercetarea pozitivă a celui de al doilea stadiu în care poporul român este împins în suburbia Occidentului. Critica liberalismului nu mai este o critică de partid, ci critica agentului politic care a împins ţara în situaţie de periferie economică a metropolei occidentale. Poporul producător intră intr-o relaţie nouă cu clasa de sus. Dacă clasa de sus intră în civilizaţie, cea de jos este expusă acţiunii directe a legilor naturii, cu toate consecinţele dezavantajoase care decurg de aici. „Acest proces este echivalent cu transgresiunea ţării din suburbia otomană în suburbia central-europeană (capitalul german, austriac şi maghiar, englez şi francez). Cu aceasta, Eminescu plasează influenţele culturale în lumina lor adevărată. Ele nu aduc un plus de civilizaţie, cum spune Lovinescu, mai tirziu, ci reprezintă pur şi simplu mecanismul de acţionare şi de realizare a raporturilor istorice negative". Acestui fel de patriotism i-a riposţat energic Eminescu. „Eminescu ni se arată a fi sociologul unei naţiuni împinse în starea exploatării parazitare şi a deznădejdii, iar încercarea de a-l considera un doctrinar romantic al răzeşimii ni se pare cel puţin stingace". Disocierile făcute de Ilie Bădescu sint preţioase pentru că arată că Eminescu nu respinge societatea ridicată pe civilizaţia capitalului, ceea ce i s-a atribuit, ci societatea artificială ridicată pe supraexploatarea muncii. Ilie Bădescu ne arată că sociologia şi economia politică eminesciană nu este rezultatul unor incursiuni capricioase şi temperamentale, ci rodul unei concepţii sistematice capabile de a elabora un model original. Acest model, cartea ni-l restituie astăzi, dar ceea ce este mai important nu ca pe o achiziţie muzeală. Modelul analizei sociologice şi politice eminesciene este identificabil astăzi în modelul sociologic şi politic al societăţilor latino-americane şi afro-asiatice, asemănătoare ca evoluţie economică celei româneşti din secolul trecut, ceea ce ne arată că el este un model activ, o creaţie vie, care merită a fi scoasă din rafturile cu diverse etichete unde se mai află pus de unii cercetători.

M. Ungheanu

GRIGORE HAGIU: «Alte sonete»

Alte sonete (Editura Cartea Românească) de Grigore Hagiu, întregesc în definitiv imaginea acestei lirici emerite, care a trecut de la „Continentele ascunse" (1965), de la „Nostalgica triadă" (1970) şi pină azi printr-un lung proces de sublimare. Poetul cultivă şi nu cultivă astăzi sonetul, el nu este, precum Tudor George (sonetistul patentat al literaturii române de azi), un adorator al canonului şi nu face exerciţii scolastice care să nu lase deoparte nici o regulă obligatorie. Sonetele lui au o înfăţişare „liberă", invenţia pe care poetul a adus-o aci fiind aceea de a face normele să cinte în conformitate cu materia lui sufletească. Intr-un cuvint, nu lirismul amorf a fost aci corectat prin disciplinare, ci canonul şi-a modificat datele spre a răspunde organic interogaţiilor eliberatoare ale spiritului. Acest sonet închipuit de poet spre a-l exprima numai pe el nu seamănă intr-adevăr cu acela „tradiţional" decit în citeva puncte pur exterioare. El are, bine înţeles, două catrene şi două terţine şi respectă, să zicem, rimele încrucişate, aşa cum le clasicizase Petrarca : însă mai mult decit atit nu vom găsi. În definitiv, Grigore Hagiu a creat un sonet mecanic, aproape imnic, redus la versuri de citeva silabe care nu mai au nimic din endecasilabii grei, conceptuali şi oratorici. Sonetul e aci un soi de formă aeriană, întemeiată mai ales pe un ritm muzical de gust declamativ, o specie teatrală cultivind accentele, ca o dramă modernă unde au mai rămas, ca o relicvă uimitoare, versurile rimate. În aceste forme insolite, făcind experienţe cu datele clasiciste, e multă geometrie, însă o geometrie modernă, ca să zic aşa, un muzicalism al simetriilor sonore : „golul cum vine / pe linii ferate / aproape departe / în mine / scriu şi mă opresc / şi nu mai văd bine / mi-am înghiţit o privire / sondă în adincime / spaimele mele / linele plinele / îngaimele nimene / părinţii sint rădăcinile / noi doar tulpinile / noi doar tulpinile" Poetul a interpretat clasicismul în conţinutul geometric, ajungind la distilări de forme aproape pure, unde sonetul a rămas numai o machetă : „va zice / e uşor / să plingi / vecine / pentru / ce / pentru / cine / plingerea este / de la început / nesfirşită / dintr-o lume / încă / neivită".

În definitiv, acest sonet redus la tehnicile pure este eminescian nu atit prin înfăţişare (sonetul eminescian e canonic) cit prin spirit. Eminescu e, mai ales, în acest lirism diafan, visător, aproape de evanescenţă : „ce dulce leşin / în galbenul toamnei / din stelele / sfarme-l / şi cum nu mai sint / îndeamnă-l pe cel ce-l dorim / toate să le ia de la capăt / din adinc mai senin / laudă celui ce se va trezi / din neirosita nemişcare / din sumbra vale / pe frunte cu aureola / munţilor bătuţi / de albe mioare". Nu ar fi fără sens un examen care să aibă în vedere şi muzicalitatea poporană, prezentă aci fără nici o discuţie însă acest studiu nu aduce revelaţii capitale. Poetul a recreat o specie adaptind-o spiritului său imnic, sonor, materiei sufleteşti visătoare şi de aceea a pus de oriunde se putea întregi organic ideea iniţială, tot ce se potrivea. Nimic eclectic, cu toate acestea, căci Grigore Hagiu nu face decit să dezvolte, prin spiritul creator irepetabil, datele unei literaturi care înaintind omogen şi-a creat propriile modele. Ca şi Ion Gheorghe, adaptatorul epopeicului şi interpretul mitologiilor imaginare, ca şi Cezar Ivănescu, care „ivănescizează" doina poporană, ca şi Ion Horea, interpretul lirismului ardelean cult şi folcloric, Grigore Hagiu completează tradiţia, reformulind-o subiectiv.

În ciuda acestei relative „anonimizări" (irealizabilă cind e la mijloc talentul) lirica lui a rămas totuşi adinc personală şi nu a pierdut nimic din ceea ce o făcuse, şi mai înainte, inconfundabilă. Grigore Hagiu e unul dintre cei mai iscusiţi interpreţi ai lumilor suave imponderabile, „fără de umbre", un poet admirabil al luminilor „virginale" şi al unei materii purificate, cintind zăpezile, roua, ninsoarea, „neîngrădita zburare", tot ce are lumea mai apropiat de imaterialitate, levitaţia întrucit îl priveşte pe om. Flora lumii lui diafane nu e alta, poetul invocă ierburile tinere şi vitale, grinele ameţitoare, coapte, trestiile fragile, teiul eminescian, tot ceea ce aduce insomnorările purificatoare. Pădurile sint la el aurorale, grădinile — ceţoase şi faţă de silvestrul Pituţ, trăitor, în lirică, în grozavi codri expresionistici, Grigore Hagiu stă în deplină opoziţie a percepţiei naturale. De altfel, natura lui e „poetică" prin excelenţă adică vehiculează reprezentările comune despre poezia mediului fizic : vieţuitoarele sint aici cocorii lirici, zburind în cirduri geometrice, fluturii galbeni, prevestitori ai morţii, privighetorile etc. Această floră diafană şi fauna canonică, potrivită ideilor curente despre poezie, indică înclinaţia „clasicistă" a spiritului, relativa lipsă a percepţiei naturale metafizice despre care poetul are idee, însă numai conceptual.

Este indiscutabil şi o mică filozofie aici, consistind în regenerările universale, după care lumea s-ar reduce mai întii la esenţe, ajungind prin comprimări succesive la origini, şi apoi s-ar dezvolta prin expansiuni rezultate din lucrarea materiilor germinative. Poetul a extras o asemenea concepţie din observarea rotaţiei naturale, din conceptualizarea unei înşiruiri obiective de fenomene cu bază sempiternă. De aceea, el slăveşte aci „bobul", energiile recreatoare mocnind : „griul mocneşte / iarba se-ndură / singe negru se-acoperă / pe arătură / totu-i arsură de aripă de floare / de stea de moleculă / în reaşezare / fructul cit bobul / cit verdele frunzei / sublimul / cu cea mai ingustă lucrare / destinu-şi începe iarăşi / preaplinul" ori simburele : „vremuri stagnate / necercetate sint încă / adincurile / mă alătur / simburelui care ţine / cerurile, cimpurile". Un primordialism rezultat din cugetări asupra universului se întrevede aici peste tot, poetul cintă „apele primordiale", legate de gindul morţii care nu-l sperie căci el crede, ca indienii, în metempsihoză : „să mori cu faţa către fluviu / cel mare şi în revărsare / privind în legănarea / apelor primordiale / să ţi se verse / în linişte întunecare / cu singele ei însăşi apa / alcătuirii tale / pe calme suprafeţe / să fii alunecare". Palingeneza naturistă, văzută astfel, are bineînţeles efect şi asupra omului, în lirica lui Grigore Hagiu ea se manifestă mai întii sub forma încordatei „îngindurări" : „în zorile pale / ce linişte, ce îngindurare / osul fruntii se dezmeticeşte / atins cu o singură floare". Spre a se înfăţişa mai apoi în chip de „reînviere" ; fecundă să fie / fecund să fie / încojirea simburele / cumpăna fluturele / reculeasă bucurie / ataraxică pace / jocul de-a reînvierea / mă atrage / mă ştie mă ştiu / oraşul cimpurile / strins primordial / înapoi la seminţele / trecute prin burţile / de animal". Regeneraţia înfăptuită aci de sus pină jos dă liricii lui Grigore Hagiu nota unui catastrofism suav, aproape imperceptibil la o sumară examinare, însă e şi un motiv pentru „lazarismul" acestei poezii. Interesant e că ideea letală îl preocupă bineînţeles însă cu discreţie, pe poet, încrezător în nemurirea sufletului şi curios de aceea să experimenteze momentul suprem. Poezia, înţeleasă ca principiu universal, e un asemenea experiment letal : „fiece vers mă adoarme / anihilează simţuri atente / nu-i somn ci doar privilegiul / unei morţi aparente / în tărimul de jos / prezente sint toate / cu durata încetinită / la jumătate / un fel de cărbune / de minereuri noroioase / cu flacără greoaie / un fel de pădure / tăiată toamna / pe ploaie". Somnul revelator, frate cu moartea, era o idee lirică pe care poetul o descoperise mai demult. Nu e vorba, în acest univers poetic, de natură intelectuală, întemeiat pe suavităţi şi pe o viziune purificată, „insomnorarea" e tot ce poate fi mai nimerit. Cu toate acestea, diafanitatea, înţelegind prin aceasta imaginea lămurită a lumii nu e, în „Alte sonete", singură, ea stă acolo alături de lirismul anxietăţilor grele, de materii apăsătoare, care aduc neliniştea profundă. Poetul a cintat, în versuri gituite, nu doar „aromirea" suavă şi otrăvită, roua şi „aripa de floare" ci şi singele metalic, gerurile primitive, angoasa : „tăietori de păduri / lingă trunchiurile stive / săpători de fintini / în miini cu o creangă de-alun / topoare în teci primitive / metale de săpat / aripi scăpărate în aer / gheare-n pămint neumblat / abur s-au dus / de miazănoapte de apoi / în vraiştea cerului / numai sub steaua oierului / în lamura gerului singele meu de culoarea fierului". E, zice, poetul, un ecou imemorial, căci şi el a descoperit în sine un sunet arhaic, acela al „străvechimii". În fond, lirismul acestei aparente naturi dualiste ilustrează doar pină la un punct spiritul poetic dramatic : suavitatea de mari viziuni ginditoare a lui Grigore Hagiu e biruinţa seninătăţii în faţa beznelor neliniştite. „Alte sonete" completează, se vede bine aceasta, opera unui admirabil poet, fără a tulbura nimic din elementele constitutive ale poeziei acesteia ajunsă, hotărit, la exprimarea ei deplină.

Artur Silvestri

IOANID ROMANESCU: «Flamingo»

Flamingo (Editura Junimea, 1984), noul volum de versuri al lui Ioanid Romanescu (doar cinci poezii — **Pater noster, Bouarul, Între urşii liberi, Am ciştigat alergarea de căzut în capcane, Descrierea maestrului de către emuli** — au figurat şi în antologia **Demonul**, apărută în 1982, în excelenta colecţie „Hyperion", a Editurii Cartea Românească) reprezintă o altă etapă (după **Accente** — 1981 şi **Magie** — 1982) parcursă de poet în evoluţia sa „de la egotismul militant la hieroglifele gnomice". (Marian Popa, în **Postfaţa** la antologia amintită). Pentru ambii termeni ai acestei ecuaţii şi, consecutiv, pentru universurile poetice constituie sub aceste embleme, definitorii sint acum radicalizarea atitudinii şi a modalităţilor poetice. Fiind vorba de, subliniez, evoluţie, radicalizarea nu presupune disjuncţie, ci conţine complementaritatea la mai multe nivele de semnificaţie. Relevant, în acest sens, este însuşi titlul cărţii, care nu este nicidecum o simplă vocabulă exotică. Încerc să-l explic, acum, la începutul cronicii, adică, de fapt, la sfirşitul lecturii. Citeva sugestii fertile se află chiar în poemul intitulat **Flamingo.** După o alunecare din vis (spaţiu utopic, dar securizant) în realitatea agresivă (gregaritate, agresivitate, indolenţă), citeva versuri surprind prin esoteric : „preocupări şi preocupări / la Asociaţia ornitofililor / şi la **Muzeul muzicii**" (subl. aut.). Este sugerată aici relaţia posibilă între numele exotic al păsării, **flamingo**, şi dansul andaluz **flamenco.** Nu forţez deloc interpretarea, căci, iată, finalul poemului, după o secvenţă pe tema timpului devorator, justifică — sarcasmul are aici funcţie perturbatoare — apropierea numită şi încă alteie : „tocmai acum, cind un estet / conferenţiază despre **forţa de sugestie / şi valoarea stilistică a paronimiei** / în opera vorbită a unui ventrilog. / m-am gindit — ca soldatul — să-ţi scriu" (s.n.). Seria paronimică va fi : **flamingo** (cu conotaţiile zbor, libertate de mişcare), **flamenco** (exacerbare senzuală, eliberare expresionistă, libertate de mişcare) dar şi **flamin** (singularizare, esoterism, libertate de mişcare). Ceea ce poate părea pură speculaţie se dovedeşte, la analiză, adevăr (relativ, desigur). Căci eul liric trece, în poezia lui Ioanid Romanescu, de **la acţiune**, prin **asceza suferinţei, la contemplaţie.** Dispunerea poemelor în volum îndreptăţeşte şi ea această afirmaţie. Poeziile aşezate în prima jumătate a cărţii definesc, cel mai adesea intr-un limbaj frust, cu tentă expresionistă, o atitudine poetică construită pe refuzul compromisurilor şi afirmarea individualităţii. Iată un **Pater noster** „luciferic", în care constringerii, fie ea şi divină, îi este preferată ispita, înţeleasă ca semn al libertăţii interioare : „Pater noster în creştere slabule) căruia îi trimitem, incunabule, / azi îţi traduc urlind : să fie — îţi cer — / precum pre pămint şi în cer, / de-aproape lumina să ne arate / pe brinci în genunchi şi pe coate ! / cu sfinţi între noi, cu atiţia experţi, / totu-i perfect — ce greşeli să ne ierţi ? / cit să fim alţii care pe alţii îi imită ? / ia hleb şi te dezvoltă — şi du-ne în ispită ! / nu-i loc pentru mulţime pe scaunul divin — de vrei să te urmăm, fii diavolul ! amin". Compasiunea pentru cei mulţi, oprimaţi aiurea, sub masca iezuită a dreptăţii, constantă atitudinală a întregii poezii ca lui Ioanid Romanescu, are acum tonul revoltei disperate. Demnitatea umană este, pentru poetul din astfel de versuri, bunul cel mai de preţ, care trebuie conservat în orice situaţie : „Oricit ai merge prin suferinţa / care mutilează pină şi statuile, / oricit te-ai tiri pe urme de limax / oricit ai aştepta în propria umbră /, nu înceta să crezi în ideea / că te-ai născut pentru a fi etern // oricită ură s-ar năpusti asupra-ţi, / oricită noapte, oricită uitare, / nu înceta să crezi — pentru că mai puternic / decit tine nimic nu există // astfel, cintec al meu, irigă / sufletul dornic să se oglindească / în sine însuşi, iluminează-l" **(Oricit ai merge prin suferinţa).** Cum uşor se poate observa, în aceste „cintece" fraterne, dedicate oropsiţilor de pe alte meridiane, tropii sint extrem de rari, în primul plan trecind, deliberat (căci Ioanid Romanescu a făcut şi face, de nenumărate ori, ceea ce se numeşte, îndeobşte, proba meseriei) mesajul conţinut.

Acelaşi ton al revoltei, cu sens, desigur, modificat, răzbate uneori chiar şi în poezia erotică, slab reprezentată cantitativ în **Flamingo,** calitativ, însă, excepţional. Intensităţii sentimentului i se pune, întii, un soi de surdină stilistică, rezultată din „lejeritatea" limbajului : „Pe cit eşti de frumoasă, pavoazată, / pedantă, îmbufnată, sclifosită — / să-ţi intre-n cap odată şi odată : / n-ai să ajungi şi altuia iubită ! // ai vrut să uiţi că mai exist — şi iată : / ţi-e inima de mine pustiită — / vin eu să te sărut năprasnic, toată /, cum horpăie soldatul din marmită // ochioaso, tătăroaico, neam de hoardă, / nu-i nimeni pe pămint să mă desfidă — / vin eu, cum spui, golanul pentru artă, / să fac din tine sfinx şi piramidă !" **(Vin eu).** Dar, un superb blestem de dragoste, aduce sentimentul la temperatura arcului voltaic. „Impurităţile" lingvistice dispar, totul este de o simplitate cristalină : „să aiurezi rostind numele meu / să adormi din picioare gindindu-te la mine / să leşini în somn visindu-mă / să mori în braţele fantomei mele" **(Anathema).** Erosul rămine, însă, în poezia lui Ioanid Romanescu, o aspiraţie, o absenţă sau o nostalgie, refuzindu-şi astfel funcţia compensatoare. Suferinţa lumii, atenuată mental prin „discursul îndrăgostit", încetează să mai fie o povară exterioară, a **celuilalt**, apropriată sinelui prin compasiune sau vehementă, devenind acum dramă lăuntrică. Această schimbare între obiect şi subiect este aproape didactic relevată intr-un poem cu valoare de crez existenţial. Sintem, după momentul revoltei solidare, intr-o secvenţă de tranziţie, a ascezei : „Omul acela mergea, aplecat / nu pentru că ar fi dus o greutate enormă / sau ar fi acceptat umilinţa // ci pentru că de prea mult timp / flacăra inimii sale o poartă / ca pe o luminare, ferind-o de vint" **(Omul acela mergea aplecat)** A-ţi asuma toate durerile lumii traduce un superb orgoliu de tip romantic, dar înseamnă, totodată, o teribilă însingurare, care, pentru a fi suportată, este transformată în privilegiu : „Un eu aparte, hipertrofiat, / un celălalt eu care mă spionează / şi un al treilea proiecţia în timp // s-ar crede că-ntre orgoliile lor / există o continuă provocare // însă totul de fapt se petrece / intr-o asemenea linişte / încit mă simt mai singur decit un dumnezeu" **(Concordie).**

Criza de identitate, dezintegrarea personalităţii transmutate în concordie, iată nu doar o temă nouă în poezia românească, ci şi o soluţie existenţială cu statut de excepţie. Calmul şi siguranţa rostirii mărturisesc un prealabil proces de epurare a gindirii poetice, pină la formularea aforistică. De aici şi pină la stoicismul horaţian ca unică sursă a fericirii nu este decit un pas, pe care eroul liric din poezia lui Ioanid Romanescu îl face, aparent, fără traume. Este însă doar o ipostază disimulantă pentru ca, la adăpostul acestei măşti, ignorind suferinţa, să pătrundă în templul iniţiaţilor, stăpini ai timpului : „Acum dorm — corpul meu este umbra / umbrei care a devenit corpul meu // aici în aglomeraţia vociferantă / unde noul eu invizibil aşteaptă / pot fi strivit fără să suport suferinţa / rareori dacă totuşi mai biigui / nu e decit o simplă reacţie / la ce se intimplă, sau nostalgia / unei existenţe ce mi-a rămas străină // dorm — noul eu invizibil perfect protejat spionează, / va afla cine este acela / care noapte de noapte se urcă în turn / să accelereze pulsul din braţele orologiului". **(Nil admirari).**

Ne aflăm, deja, în teritoriul contemplaţiei pure, liber de determinări exterioare. Totul este în sine şi prin sine, esenţial. Versurile dobindesc ceva din misterul unei iniţieri ritualice în geografia neantului. Fragmentele din poemul **Tentaţia,** din finalul cărţii, sint, dacă pot spune aşa, **un mesaj de dincolo,** de o rară frumuseţe tragică. Poetul se apropie aici de puritatea gindirii eminesciene : „Să uiţi de parcă altul / şi doar intimplător trecuse pe acolo, // fii înţelept asemeni unui orb / care nici în închipuire nu mai vede // astfel, pierdut, că crezi în visul / care urmează cind nu vei mai fii, / dincolo mereu, dincolo de tine, / dincolo de memorie, dincolo de totul / şi tocmai de aceea numai al lor, / viu şi prezent, stăpin al secretului / pe care de la ei aflindu-l / îl vei restitui ca pe o revelaţie" **(Tentaţia IV).**

Pe acest „scenariu", Ioanid Romanescu a scris o carte excepţională, mărturie a unei conştiinţe poetice excepţionale.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Critica de construcţie

Eseul critic cu care debutează editorial Sultana Craia*) este, fără îndoială, una dintre cele mai frumoase exegeze dedicate operei lui Zaharia Stancu. Fără a fi o monografie în sens tradiţional, cartea este o exactă descriere şi interpretare a virstelor creaţiei şi a temelor esenţiale ale universului stancian văzut în coerenţa sa interioară unde proza se amestecă inefabil cu poezia. Meritul cărţii este de a redescoperi poetul dincolo de imaginea consacrată a prozatorului şi de a demonstra unitatea poematică a viziunii sale, cele mai izbutite secţiuni, **Erosul, Viaţa, moartea, durata, Universul rural,** considerind motivele şi elementele principale ale operei prin postulatul dublei vocaţii a scriitorului : lirică şi romanescă. Scriind cu delicată eleganţă şi tinerească onestitate, Sultana Craia se dovedeşte a fi un excelent critic de poezie şi un subtil analist al psihologiilor personajelor, îndeosebi feminine, ale acestei proze compuse în cheie lirică, însuşi discursul liric trădind adesea înclinaţii „poematice", încurajate desigur şi de simpatia fără rezerve pentru opera comentată.

Iubirea nu e însă întotdeauna în critică un sfetnic bun şi tinăra autoare, trebuie s-o spunem, îşi aşază „tema" cărţii pe o premisă mai mult decit discutabilă tocmai din încrederea cu care primeşte necondiţionat atit confesiunile lirice cit şi declaraţiile extravagante ale romancierului, ea susţinind prezenţa efectivă, biograficeşte controlabilă, a prozatorului şi a poetului ca persoană în operă şi identificind — intr-un mod îndeajuns de curios pentru critica modernă — eul empiric cu cel liric : „Pentru Zaharia Stancu amintirea este nu numai o replică împotriva timpului, un remediu împotriva uitării, dar şi sursa principală a creaţiei, pentru că literatura sa se naşte în primul rind din experienţa directă. Ficţiunea nu este în raport cu aceasta decit o prelungire, integrată aceluiaşi sistem şi plasată în jurul aceloraşi repere, astfel încit la autorul romanului **Desculţ** aventura memoriei este aventura creaţiei însăşi." Pornind de la repetatele afirmaţii stanciene („În structura operei mele în versuri şi proză o importanţă capitală a avut-o factorul biografic... Biografia mea este uriaşa ladă din care am scos pe rind şi voi scoate şi mai departe materialul de viaţă pe care l-am transformat şi îl voi transforma în material literar... Arhiva mea îmi încape toată în cap, în memorie."), fără a le suspecta de superioara mistificare a romancierului ce se visa el însuşi „om de roman", Sultana Craia acceptă ca ipoteză critică suprapunerea eroului literar cu persoana reală a autorului, a faptului de viaţă cu cel scris. Şi totuşi, sesizind în repetate rinduri la Stancu „nevoia de fabulos", „necesitatea ficţiunii", reveria care însoţeşte memoria, autoarea e foarte aproape de „secretul" psihologic al confuziei întreţinute de prozator între triumfurile literaturii şi insatisfacţiile vieţii, între puterea de a scrie şi puterea de a acţiona. Criticul pune degetul pe rană în pagina unde vorbeşte despre straniul orgoliu al scriitorului vizind descendenţa sa „aristocratică" — mecanism al transferului imaginar asemănător cu cel al lui Macedonski şi Mateiu Caragiale. Infailibilitatea memoriei care-l naşte pe Darie, nu e decit o proiecţie romanescă a lui Stancu aşa cum ar fi vrut el să fie. Scriind, prozatorul îşi construieşte aproape inconştient o biografie, pentru el perfect adevărată, cea pe care nu o va uita Darie, dar în roman tema **memoriei** are aceeaşi realitate a ficţiunii artistice ca şi tema **fantazării** analizată de Sultana Craia sub forma viselor personajelor în capitolul **Modelul reveriei.** Ultimele două capitole, **Ipostazele autorului** şi **Aventura memoriei,** oferă astfel imaginea unui Zaharia Stancu acţionind proustian prin mecanismul memoriei împotriva lucrării timpului — ipoteză seducătoare şi elegant susţinută, inadecvată însă temperamentului acestui balzacian „făcător de roman". Din fericire premisa teoretică nu afectează pertinenţa observaţiei critice şi credibilitatea universului literar construit de interpreta ce se arată o excelentă practiciană.

Înzestrarea Sultanei Craia pentru analiza tematică şi psihologică este evidentă, ca şi darul scrisului frumos şi al formulărilor fericite. Subliniind nota personală a universului bucolic stancian, care-l diferenţiază de viziunea satului din poezia lui Maniu, Coşbuc, Goga, Alecsandri, sau sesizind în poetica elementelor contrastante corespondenţele cu universul poetic arghezian, Sultana Craia face figură de fin comparatist, ca şi în cazul delimitării personajelor prozei lui Stancu de cele ale lui Preda şi Rebreanu. Discursul critic dublează cu farmec pe cel poematic evidenţiind prin parafrază nucleele metaforice ale regimului diurn în care se manifestă scriitorul. Poezia lui Zaharia Stancu şi-a găsit în Sultana Craia interpretul aşteptat, „empatia" dind acum roadele cele mai bogate în sugestii critice, ca şi în cazul „descifrării" impecabile a mecanismelor psihice ale eroinelor romanelor. Vocaţia analitică a autoarei produce subtile şi memorabile „prim-planuri" asupra universului interior al Urumei, Kirei, Lisandrei, Sinei **(Erosul)**, Mariei, bunicii de la Cirlomanu, Constandinei **(Familia)**, femei aflate sub semnul iubirii şi al dragostei materne sau al egoismului şi rapacităţii. Interpretările Sultanei Craia în domeniul psihologiei personajelor feminine ale lui Zaharia Stancu se constituie, după opinia noastră, în contribuţii de referinţă în bibliografia critică a acestuia.

Scriind cu talent în dulcele stil al criticii tematice, Sultana Craia practică în fond o critică pe care am numi-o de construcţie, îndrăgostită de obiectul ei, dar mai interesată de unitatea şi frumuseţea sistemului edificat, decit de valoarea intrinsecă a creaţiei analizate. Criticul e aici asemeni unui bijutier pasionat de meserie, care, cizelind o superbă montură pentru un cristal, devine în final indiferent dacă strălucirea acestuia e de piatră preţioasă sau de sticlă colorată. Lipsa judecăţii de valoare şi a depistării individualităţii inconfundabile a operei sint de fapt marile probleme ale criticii tematice. Dacă descrierea operei e strălucită, cartea Sultanei Craia ne rămine datoare cu evaluarea locului ocupat în ierarhia şi peisajul literaturii noastre de Zaharia Stancu, scriitor poate nu atit de mare pe cit s-a afirmat odinioară, dar autentic şi foarte interesant tocmai prin „romanul" memoriei sale. Este, să recunoaştem, ceea ce intr-un fel aşteptam intr-o monografie de la perspectiva temporală în care ne aflăm acum.

Aventura memoriei este o carte frumoasă care se citeşte uşor şi cu plăcere, cuprinzind contribuţii de neignorat în cercetarea operei lui Zaharia Stancu şi multe observaţii de fineţe remarcabil formulate, relevind în Sultana Craia un critic sensibil şi cultivat, un excelent analist de factură delicată şi lirică.

Alexandru Condeescu

*) Sultana Craia, **Aventura memoriei** ; Ed. Eminescu, 1983

Concurs literar cu premii al revistei „Viaţa Românească"

● În cadrul acţiunilor prilejuite de aniversarea a 40 de ani de la revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din August 1944, revista „Viaţa Românească" deschide un concurs literar pentru genurile : poezie, proză, eseu.

Redacţia revistei urmăreşte să provoace prin acest concurs o largă emulaţie între tinerii de talent din toată ţara — muncitori, ţărani, intelectuali, elevi, studenţi, militari în termen etc. —, să înlesnească afirmarea unor forţe scriitoriceşti proaspete şi să contribuie în acest fel la promovarea unei literaturi de calitate, inspirată din realităţile contemporane ale României socialiste.

Se vor putea trimite cel mult 5 poezii, nedepăşind toate la un loc 160 de versuri. În proză şi eseu, limita maximă este 15 pagini dactilografiate la 2 rinduri.

Lucrările se vor trimite pe adresa redacţiei „Viaţa Românească", 70146 Bucureşti, str. Nicolae Golescu nr. 15, cu menţiunea „pentru concurs", pină la data de 31 mai a.c. Lucrările nu vor fi semnate, ci vor fi prevăzute cu un motto. Acelaşi motto va figura şi pe un plic închis, introdus în cel dintii, purtind datele personale ale autorului : numele şi pronumele, virsta, profesia, domiciliul, locul de muncă.

Alte detalii cu privire la concurs pot fi găsite în numărul 3 al revistei „Viaţa Românească".

Fondul principal al culturii române

ALEXANDRU DUȚU:

«Secolul al XVIII-lea este un moment de răscruce»

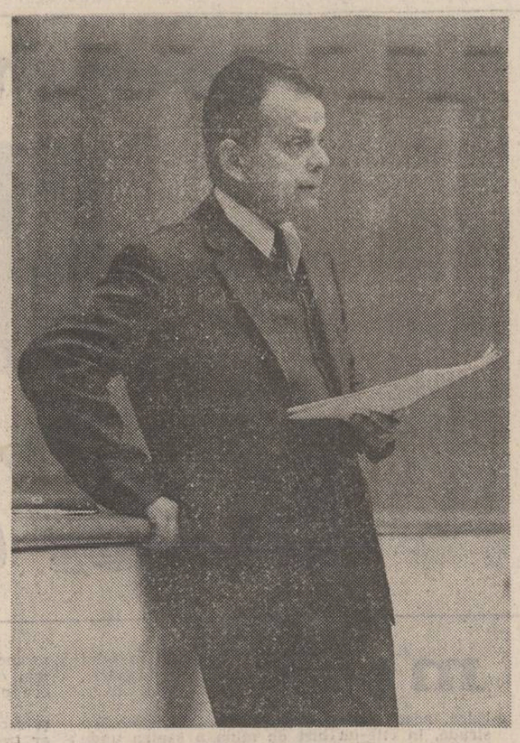

INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI»

— Mai toate cărțile de istorie culturală pe care le-ați tipărit („Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII", „Explorări în istoria literaturii române", „Sinteză și originalitate în cultura română", „Cultura română în civilizația europeană modernă" etc.) acordă o atenție deosebită cărților românești din secolul XVIII. Ce justifică preocuparea precumpănitoare a lui Alexandru Duțu pentru acest secol ?

— Dacă-mi dați voie să introduc un element autobiografic în răspuns, voi porni mai de departe și voi evoca anii în care redactam fișe la Biblioteca Academiei pentru bibliografiile pe care le dirija regretatul George Baiculescu. Răsfoiam, prin anii '50, un material enorm pentru a găsi texte semnate de scriitorul care trebuia prezentat publicului, fie el Caragiale sau Cehov, precum și referințe despre acel scriitor ; treceam prin colecții de periodice, broșuri, cărți adunind uneori o bună recoltă, alteori una mai săracă. Dar de fiecare dată rețineam fișele mele cu date pentru un viitor studiu al relațiilor literaturii române cu literaturile străine, o preocupare care a prins rădăcini și proporții de-a lungul anilor. A parcurge presa unui răstimp, înseamnă să observi cum discută oamenii, cum trăiesc, ce năzuințe au, înseamnă să reconstitui trecutul, uneori pe neștiute. Ca și teatrul, presa este oglinda unei epoci. Franco Venturi, de exemplu, scrie în prezent o istorie magistrală a secolului XVIII **(Settecento riformatore)** pornind de la presa italiană din acest secol și prelungindu-și expunerea cu analiza fenomenelor europene care au furnizat materie ziariștilor italieni ; cartea relatează cum a pornit la drum Enciclopedia franceză, revoluția americană sau răscoala lui Horea și cum s-au reflectat evenimentele în presa din peninsulă. Or, cine parcurge presa secolului XIX român dorește firesc să meargă în sus, pe firul datelor ; dar, în cazul nostru, se lovește de tăcere. Secolul XVIII român nu se dezvăluie ușor, și de aceea te intrigă ; nu ai la îndemină presă, corespondență, iar cartea tipărită iese în mare parte din tipografiile clericale și aceasta cere o nouă explicație, în timp ce manuscrisele sînt mai variate, mai sensibile la nou, cu un ritm de difuzare parcă mai dinamic, dar legate de formele trecutului și de oralitate. Și iată cum lumea aceasta care se derobează privirilor începe să te incite și să te fascineze. Nu-i nevoie să mai adaug faptul că în anii '50 multe interpretări date literaturii noastre „vechi" erau penibile, fapt care făcea să crească dorința unui tinăr de a ști temeinic ce s-a întîmplat. Așa că, rezumînd, preocuparea aceasta s-a născut din dorința de a încadra fenomenul român în cultura europeană și, mai departe, de a înțelege mecanismul unei culturi care cunoscuse un alt ritm de dezvoltare decît culturile de la care porneam eu, întrucît le cunoșteam mai bine — britanică, germană, franceză sau italiană. Secolul XVIII a devenit treptat o provocare și am pătruns tot mai adînc în mărturiile epocii pentru a înțelege cum discutau oamenii, cum trăiau, ce năzuințe aveau. Am încercat experiența pe care o descrie într-o carte Chesterton : am pornit spre o lume necunoscută și cînd am pătruns în miezul ei, mi-am dat seama că eram acasă.

— În fond, demonstrația pe care ați încercat-o peste tot, convingătoare după părerea noastră, privește modernitatea acestei literaturi, considerată încă „literatură veche". Cum se explică epitetul de „veche" aplicat unei literaturi cu resort evident modern ?

— Literatura a fost denumită „veche" pentru că aparținea unui vechi regim, de care generația pașoptistă a dorit să se distanțeze net, pentru a încuraja nu „europenizarea" literaturii române, care fusese tot timpul europeană, ci pentru a favoriza apariția unor forme noi culturale, de genul celor aflate atunci în plină înflorire în Europa. Kogălniceanu vorbește clar despre literatura „veche", în termenii în care intelectualii cehi, sîrbi sau greci au respins literatura secolului „întunecat". Dar peste tot reînoirea s-a făcut clar simțită și au apărut interpretări eliberate de vechea încărcătură emoțională și mai generoase despre secolul XVIII în centrul și sud-estul Europei. De unde înainte vreme, literatura din acest răstimp era considerată rudimentară sau aservită trecutului, acum se identifică fără ezitări opere care au deschis drumul marilor înnoiri din secolul XIX: citez interpretările datorate lui C. Th. Dimaras, Ilija Konev, Zoran Konstantinović, pentru a face doar cîteva trimiteri. Nouă, literatura „veche" ne-a devenit apropiată datorită magistralelor exegeze ale lui Nicolae Iorga, Nicolae Cartojan, Dimitrie Popovici, la care trebuie adăugate „reactualizarea" lui Neculce de către Sadoveanu, a unui scriitor din secolul XVIII care se dovedea a fi fost un inspirat predecesor al romanului din zilele noastre. Cercetările din ultimele două decenii au mers mai departe și au analizat acest secol nu numai ca un prolog la secolul XIX, ci în toată varietatea și substanța lui. Nu mai avem reacțiile generației pașoptiste care osîndea secolul „turco-fanariot" pentru a încuraja orientarea decisă spre forma predominantă în Europa națiunilor ; putem judeca la rece acest secol dramatic, marcat de exploatare și războaie devastatoare care au frînat progresul societății, fără să poată îngrădi orizontul oamenilor. În după-amiaza secolului nostru nu mai putem vorbi, așa cum făceau intelectualii de la mijlocul secolului trecut, despre o literatură „veche" care se întinde, fără modificări și metamorfoze, de la primele texte pînă la cei care prevestesc modernitatea, marii corifei Dimache, Prale, Beldiman... Secolul XVIII este un moment de răscruce, care odată înțeles, limpezește trecutul îndepărtat sau chiar tradiția noastră culturală, precum și devenirea noastră mai nouă.

— Epitetul, consacrat de acum, de „veche" pentru o literatură care nu-l necesită nu este singura dovadă de cunoaștere exterioară a faptelor de cultură din secolul despre care vorbim. Cît de implicați în sens modern puteau fi intelectualii, scriitorii acelui timp, ați arătat-o în „Cultura română în civilizația europeană modernă" vorbind despre Antim Ivireanu. Autorul „Didahiilor", care devin adesea o oglindă a actualității, ca și Miron Costin sau Constantin Cantacuzino, nu scriu numai, ci își pun în practică ideile făcînd o îndrăzneață politică, din care pricină sînt îndepărtați fără cruțare. N. Iorga nu are un singur precedent, ci mai multe. Cum ați reușit să obțineți o imagine atît de proaspătă acolo unde, de obicei, se oferea o imagine prăfuită ?

— Reînoirea imaginii istoriei mai îndepărtate a culturii române este rezultatul unei temeinice analize a textelor, a încadrării lor în contextul epocii și a unei noi lecturi, pornită din unghiuri noi. Rezultatele au convins, în toate contribuțiile din ultimele două decenii atunci cînd a fost păstrat un bun echilibru care nu a înecat oamenii din trecut sub amănunte insipide și nici nu i-a machiat atît de tare, încît să nu mai semene cu portretele de epocă. Cînd a apărut cartea mea **Coordonate ale culturii române în secolul XVIII**, în 1968, am fost încurajat de o serie de recenzii foarte favorabile : una vă aparținea. Aceasta nu înseamnă că sînteți răspunzator de ceea ce a urmat. Incursiunile în literatura „veche" din cărțile ulterioare au pornit din diverse unghiuri, dar întemeiate pe ideea că literatura nu este un „muzeu imaginar", ci rezultanta **vieții literare**, apărută acolo unde întîlnim scriitorii, cititorii, lumea cărții. Iar atunci cînd te întîmpină nu periodice cu cronici literare, ci forme de lectură orală, nu e normal să te întrebi cum era viața literară din secolele XVII—XVIII și dacă este corect să aplici acestei vieți criteriile pe care le folosești la comentarea producției editurilor contemporane? Dacă pui în lucrare numai un gust suveran și decretezi că „opera cutare îmi place", iar „autorul cutare nu e modern" riști să primești răspunsul „treaba dumitale" ! Nu se poate ajunge la o comentare autorizată a unei opere care nu ne este familiară, decît în urma unui efort imens de înțelegere a acelei opere. Or, pentru aceasta, este nevoie de cultură ; interpretarea făcută numai cu mijloacele puse la îndemînă de modă poate asigura un succes efemer, dar nu satisface.

— Vorbiți mult în cărțile pe care le-ați tipărit despre mentalități, istoria mentalităților, structuri mentale. Ideea esențială este aceea că o scriere își dezvăluie adevărata dimensiune și adevăratul sens numai atunci cînd este încadrată în mentalitatea epocii căreia îi aparține ; ea are o structură mentală. Este acest concept de structură mentală un instrument al istoriei literaturii, sau al istoriei culturii?

— Dumneavoastră știți mai bine ca mine cît de puțini sînt criticii literari care se apropie de operele din epoca „veche" și aceasta pentru că, se spune cu stăruință, în epoca „veche" predomină cultura, pe cînd critica literară este chemată să se ocupe de fenomenul strict beletristic. Nimeni nu poate contesta specializarea criticului ; oamenii care se pronunță cu ușurință despre orice carte, orice mediu cultural, orice epocă sînt întotdeauna suspecți de dilletantism. Dar a te închide în propria ta meserie este la fel de condamnabil, ca și a te socoti specialist în toate științele umane. Literatura este un fenomen cultural și ea nu poate fi despărțită de arta plastică, de muzică, de filosofie. Sigur că atunci cînd este comentat un volum de poezie sau un roman nu este nevoie să fie făcute referiri la ultimele concerte sau la tratatele filosofice apărute în ultimii ani. Dar ce plăcut este să găsești în cronică o referire la o pictură, la opinia unui ginditor, la fraza unui compozitor.

Istoria mentalităților prin aceasta mi se pare că deschide mari perspective științelor umane, prin accentul pus pe studiul pluridisciplinar. Or, din această perspectivă, o operă literară trebuie încadrată în viața artistică a epocii, în curentele de gîndire, în viața cotidiană. Apoi, istoria aceasta umanizează cultura, deoarece aduce în primul plan omul și nu mijloacele tehnice. Opera artistică pornește din frămîntarea unui om și se înscrie în procesul de formare a oamenilor. Explicind pictura lui Velasquez, într-un mod original, José Ortega y Gasset ajunge la o constatare de ordin general, atunci cînd afirmă că în interiorul său „omul se străduiește și luptă să realizeze în lumea pe care o găsește cînd se naște personajul imaginar ce constituie adevăratul său eu". Personajul acesta este plămădit nu numai în mintea artiștilor, dar și în mintea fiecăruia dintre noi de imaginilă pe care le culegem din cărți, spectacole, concerte. În orice operă literară se află măcar schițat un model de umanitate care poate inspira pe cititor să adopte cîteva trăsături ale sale ori să-l accepte integral. Există o frumusețe umană în opera literară pe care istoria mentalităților o dezvăluie ; este ceea ce am încercat să arăt în cartea noastră din 1972 ; **Eseu în istoria modelelor umane. Imaginea omului în literatură și pictură**, care nu știu dacă a convins, pentru că nu s-a bucurat de nici o recenzie în presa română.

— Cît de „cultă" este o lectură făcută în absența cadrului mental de epocă și cît de revelatorie poate fi ea?

— În momentul în care un critic se pronunță asupra unei opere literare, el declanșează sistemul său de interpretare ; de aceea, valoarea acelei opere nu începe să se clarifice decît în momentul în care s-au exprimat mai multe puncte de vedere. Cine-și închipuie că exercită o magistratură inatacabilă în critica literară se înșeală amarnic ; am asistat cu toții la „desumflarea" criticii absolute, făcute cu sentințele lui Chicoș Rostogan. Dar deși fiecare critic are o „grilă" proprie, aceasta nu înseamnă că ea poate fi folosită oricînd și oricum. În momentul în care se află pe o pirtie cu dificultate sporită, un bun schior se adaptează la teren, nu-și dă drumul orbește la vale, pentru că nu va ajunge pînă acolo. În momentul în care întîlnești texte altfel scrise decît cele ieșite din pana contemporanilor noștri, începi să-ți pui întrebări suplimentare și să-ți îmbogățești „grila". Asemenea texte, care nu ne sînt deîndată familiare, provin din altă epocă, altă lume sau din laboratorul unui scriitor care merge pînă în profunzimi, ridicînd problema imitației, a inovației, a formei care inaugurează un mod nou de expresie artistică. A nu ține seama de cadrul mental de epocă și de cadrul mental în care opera a apărut în alt colț al lumii înseamnă să te oprești la fenomene de suprafață. Se poate compara o atare critică superficială cu modul amuzant în care se fac, din păcate adeseori, traducerile filmelor străine ; cel care citește numai textul român, va exclama „adînc grăește" !, dar cel care aude și înțelege și dialogul în limba străină se va amuza copios. Uneori cartea de recenzat este mai pretențioasă, ca de exemplu captivantul **Jurnal de la Păltiniș**. Într-un atare caz, mai dificil, nu te oprești nici la aspectul formal, considerînd-o reportaj, și nici la anecdotică, urmărind doar mecanismul dialogului ; trebuie să mergi mai departe și vei afla ca Ștefan Augustin Doinaș, „comportamentul omului care întîlnește Ideea", pentru că aceasta este tema cărții sau structura ei mentală. Impresionismul și pozitivismul sînt două racile devastatoare ale exegezei culturale și deci și ale criticii și istoriei literare.

— „Literatura comparată și istoria mentalităților" reia cu aparat teoretic prodigios tema mentalităților în cercetarea comparată a literaturilor. Din paginile cărții reiese că adevărata comparare literară se poate realiza mai ales pe calea studierii structurilor mentale. Ce factori configurează structura mentală a autorului, a mediului și ce poate modifica această configurație ?

— Într-adevăr, structura mentală este un element fundamental al operei literare, care este, în fond, o construcție. Or, de ce să te oprești la fațadă, care este chipul unei case, este obrazul care ne atrage sau ne respinge, dar care nu ne dezvăluie decît prea puțin din personalitatea celui care a înălțat-o și a celui care o locuiește ! Trebuie neapărat să suni la poartă, să pătrunzi în interior, să observi ce concepte și ce imagini a folosit arhitectul, cum le-a articulat într-un discurs mental și cum a comunicat prin intermediul acestui discurs o viziune despre lume și despre om. Or, cuvintele și imaginile sînt preluate de autor, din mediul în care trăiește, fie că le acceptă ca atare, ca un Alecsandri, fie că se străduie să le modifice, ca un Arghezi. Structura mentală variază de la un mediu la altul și de la un autor la altul : de aceea Cervantes nu seamănă cu Tolstoi și nici Dickens cu Marin Preda. Or, cum se pot face comparații, pentru a înfățișa o literatură universală convingătoare, dacă nu se iau în considerare materialele cu care este construită opera artistică, adică sentimentele și ideile, atitudinile mentale, clișeele și stereotipurile, mecanismele involuntare ale gîndirii și comportării ? Dacă va accepta să-și asume osteneala de a parcurge acest itinerariu, criticul și istoricul literar ne vor oferi studii mult mai atrăgătoare și mai pătrunzătoare decît cele inspirate de fațadele construcțiilor.

— Tot în „Literatura comparată și istoria mentalităților" este prezentat și suportul teoretic al lucrărilor de istorie culturală pe care le-ați întreprins pînă acum. Este vorba de refuzul unei istorii evenimențiale și de efortul de a reconstitui, dacă se poate, articulațiile cele mai intime ale epocii cercetate. Este vorba de o perspectivă deschisă de istoricii francezi de la „Annales". Cît de necesară este înpămîntenirea acestui tip de abordare a fenomenului istoric la noi ?

— Istoria care se ocupă numai de evenimente este la fel de tristă și de plicticoasă ca și critica superficială : pentru că nu are adîncime, iar oamenii apar fragmentar, numai cu ceea ce trădează prezența lor în imediat. Istoria evenimențială transformă scurgerea timpului într-o desfășurare a aparențelor : s-a vorbit și despre „o istorie — bătălie", aceea care a urmărit cu pasiune faptele de arme, cu convingerea că soarta omenirii a fost decisă de arta cu care suveranii și-au echipat frumos supușii, pentru a-i curăța pe cîte un cîmp de luptă. Dar, istoria recentă a adus în prim plan lumea încă necunoscută a satelor, a vorbit despre marginali și mișcări demografice, despre evoluția vremii și a pietății, despre „durata lungă" care trece de la o generație la alta mecanisme mentale. O istorie pur evenimențială este astăzi ridicolă, după ce ne-am obișnuit să observăm mișcările pe perioade lungi de timp și în profunzimi. O carte recentă a lui Emanuel Le Roy Ladurie **(Parmi les historiens,** Gallimard 1983) trece în revistă, fără să amortizeze animozitățile personale ale autorului, o serie de cărți care au învățat pe istorici să gîndească altfel, sinteze semnate de Braudel, Le Goff, Chaunu, Duby, Ariès și alții. Dar alături de istoricii francezi se află istorici din alte țări care au reînnoit imaginea noastră a trecutului, mai ales datorită faptului că au vorbit despre culturile populare, despre sătenii ignorați de „istoria-bătălie" : alături de Robert Mandrou se află azi Peter Burke, alături de Pierre Goubert îi întîlnim pe Carlo Ginzburg și Julio Caro Baroja, alături de Michel Vovelle pe Hans-Jürgen Lüsebrink.

La noi, o serie de dezbateri recente au abordat frontal mentalitățile colective. Probabil că ele nu sînt suficient cunoscute dincolo de cercul specialiștilor, pentru motivul că au apărut în reviste destinate străinătății. De aceea îmi permit să le semnalez aici. O dezbatere pe care am „animat-o" la noi la Institut a apărut în „Revue des études sud-est européennes", 4/1980 ; ea a fost urmată de o discuție mai amplă la Institutul de Istorie, publicată prin grija lui Ștefan Andreescu în „Revue Roumaine d'Histoire", 4/1983. Se află în acest fascicol observații pătrunzătoare despre atitudinile mentale față de străini, de săraci, de bolnavi care au inspirat expresii artistice, așa cum se află demarcări sugestive a varietății artei românești pornind de la diversitatea atitudinilor mentale, precum și considerații demne de reținut despre legătura dintre formarea mentalităților și selectarea lecturilor, dintre oralitate și scris, dintre comunicare intelectuală și imaginea celuilalt. Pentru domeniul strict literar, semnalez actele mesei rotunde pe care am condus-o la Congresul de literatură comparată de la New-York, din 1982 și care au apărut în „Synthesis" X/1983, prima parte, alte comunicări urmînd să vadă lumina tiparului în numerele XI/84 și XII/85 ; se află aici considerații pătrunzătoare despre naturalismul european, despre imaginile dominante din romanul modern, despre „imagerie" și imaginar, despre romantism și ironie etc.

— Cultura română în civilizația europeană modernă pune în mod convingător problema opticilor inadecvate în scrierea istoriei românilor și a tuturor popoarelor și țărilor din Sud-Estul Europei. În ce constă inadecvarea opticilor și metodelor imprumutate și cu ce pot fi înlocuite ?

— Răspunsul poate fi simplu formulat : s-a vorbit mult timp și se mai vorbește încă de culturi sud-est europene slab dezvoltate datorită aplicării forțate la realități diferite a unui model cultural inspirat de realitățile occidentale. Societățile occidentale au cunoscut o mare înflorire culturală în epoca modernă și este firesc să studiezi culturile apărute în această parte a lumii pentru a vedea ce forme a adoptat creativitatea umană în societăți cu o capacitate economică, politică și socială deosebită. Dar una este cercetarea și înțelegerea acestor culturi și altceva este transformarea modelului cultural ce se degajează din aceste realități în etalon unic ; atîta timp cît modelul francez sau britanic este considerat exemplar, înțelegerea civilizației universale progresează, deîndată, însă, ce considerăm aceste modele unice, înțelegerea sărăcește și se deformează. Mai ales după ce lucrări temeinice au pus în lumină valorile culturale din tradițiile orale și au reconsiderat funcțiile „rezistenței" culturale. S-a considerat cu tenacitate că atașamentul față de o formă culturală nu trădează decît spirit conservator, refuz de a accepta inovația și deci comoditate intelectuală sau stagnare culturală. Or, iată că un colocviu recent, condus de Michel Vovelle, s-a ocupat tocmai de problema rezistențelor și a ajuns la concluzia că „ceea ce este denumit în mod comun fanatism sau incultură a claselor populare, în optica neoiluministă a claselor dominante, poate apare ca formă de protest și de luptă care trece prin revalorizarea practicilor tradiționale. Sau modul în care o societate anume face apel la trecutul ei, reevocîndu-l și atribuindu-i caracter mitic, poate echivala cu un protest implicit împotriva unui prezent insuportabil și neacceptat. Văzută astfel, „rezistența" devine comportament activ și nu simplu paseism inert" (Haim Burstin în „Studi storici", 1981). Așadar, fiecare cultură trebuie integral reconstituită pentru a fi înțeleasă și nu numai în fragmentele care seamănă cu modelul etalon. Pentru că a porni de la schemă la realități înseamnă să decapitezi ce nu-ți place, să alegi ce-ți convine și să emiți tot timpul sentințe în locul explicațiilor.

Desen de Sabin Ștefănuță

— În esență este vorba de aprecierea unui context cultural și istoric cu măsurile altui context cultural și istoric, depărtat și neechivalent. Concret, optica europocentrică pentru fostele teritorii coloniale, occidentalo-centrică pentru țările răsăritene ale Europei. Ce consecințe a avut aici implantarea acestei optici și metode de lucru ?

— Consecințele implantării opticii acesteia sînt ușor de resimțit în dezbaterea mereu vie dintre tradiționaliști și moderniști. Atîta timp cît cei dintîi nu au ieșit ei înșiși de sub apăsarea modelului etalon, ei au exaltat trecutul și au respins inovații necesare, așa cum modernistii au dorit să implanteze rapid modelul occidental, chiar dacă trebuiau să arunce copilul odată cu apa din albie. Dispunem azi de ediții științifice și putem compara cu seninătate cît de deschis a fost „autohtonismul" lui Pârvan și cît de crispat și de insensibil la o serie întreagă de valori românești a fost un Pompiliu Eliade sau chiar un Eugen Lovinescu. De aceea mi se pare că întreaga problemă poate fi azi altfel reluată, pornind de la orizonturile deschise de istoria mentalităților care așează pe terenul faptelor concrete raportul tradiție-inovație.

— În cercetările pe care le-ați întreprins asupra literaturii române în secolul XVIII de pildă este vizibilă tendința de a defini cîmpul gravitațional cultural al literaturii române, de unde și reabilitarea hotărîtă a arealului cultural bizantin. Ce loc ocupă acesta în Europa și cum a fost înțeles de-a lungul vremii ?

— Nu se poate înțelege pictura românească și tradiția noastră scrisă din secolele îndepărtate fără a înțelege civilizația bizantină și moștenirea ei. Ne punem azi problema dacă este exact să vorbim despre un „Bizanț după Bizanț" sau dacă nu este mai corect să spunem că avem de a face cu o cultură „post bizantină", avînd în vedere transformările profunde ale moștenirii bizantine în mediul român. Dar forma de cultură, universală, a persistat. Și nu este greșit să spunem că mare parte din clișeele deformante despre „bizantinism" (echivalat cu duplicitatea) sau spirit „bizantin" (care inspiră „discuții inutile", după cum ne asigură Larousse-ul) au impiedicat o mai deplină înțelegere a culturii noastre vechi de către occidentali, precum și de către specialiștii români care au utilizat terminologia occidentalilor. Cert este că moștenirea bizantină a însemnat pentru noi o formă universală de cultură care a favorizat relații culturale cu Orientul Apropiat și cu toate culturile europene, mai ales pentru că atașamentul față de această formă nu a alimentat ostilitatea față de Occidentul „latin" opus unui Orient „grec" ca în unele culturi balcanice.

— Dacă ați încerca să fixați cîteva repere românești în cercetările privitoare la istoria mentalităților ce nume ați introduce în discuție și de ce ?

— M-aș referi la contemporanul lui Michelet, considerat de istoricii francezi un părinte al istoriei mentalităților, la Nicolae Bălcescu, pentru că el vorbește clar despre virtuțile istoriei globale și despre atitudini mentale chiar dacă nu le denumește astfel. Apoi, l-aș aminti pe Hasdeu care afirmă că lucrări ale sale tratează deliberat chestiuni ținînd de „Völkerpsychologie" — psihologia popoarelor fiind un fel de strămoașă a istoriei mentalităților. Dar cei care au practicat noul gen de istorie sînt mai ales Gheorghe Brătianu, P.P. Panaitescu, Nicolae Iorga. Analize la obiect se află într-un bun articol al lui Lucian Boia în „Analele Universității București" din 1979 și într-un studiu al lui Pompiliu Teodor din „Studia Univ. Babeș-Bolyai" din 1981.

— Credeți că s-a făcut suficient pentru valorificarea cercetărilor românești din domeniul istoriei mentalităților și mă gîndesc în primul rînd la N. Iorga ? Ce credeți că ar trebui reeditat în primul rînd, din acest punct de vedere ?

— Din Iorga s-ar putea realiza o frumoasă antologie din care nu ar trebui să lipsească paginile în care el vorbește despre concepte dominante, ca „țară", „minte", „dreptate", „înțelepciune", dar și cele în care face incursiuni în psihologia populară, ca în **Istoria românilor în chipuri și icoane.** Cred că ar trebui să mergem mai departe și să realizăm un volum în care să fie strînse contribuții ale celor care se ocupă acum de istoria mentalităților la Iași, Cluj-Napoca sau București. Dar Iorga rămîne, ca întotdeauna, un mare exemplu.

— Ce credeți că ar trebui mai întîi adus la cunoștința cititorului român din teoriile și cercetările istoricilor de la „Annales" ?

— Am aflat cu bucurie că vom vedea : într-un viitor apropiat, în traducere românească sinteza lui Fernand Braudel despre „Civilizație materială, economie și capitalism". Ar trebui să-i urmeze cărți semnate de adevărați maeștri ca Georges Duby, Jean Delumeau, Jacques Le Goff (din care avem introducerea în civilizația occidentului medieval), Robert Mandrou, pentru a nu-i cita decît pe cei mai apropiați de cultură și literatură. Dar și din scrierile lor se pot realiza antologii semnificative capabile să ne ofere repere metodologice și o nouă imagine a civilizației europene.

— O întrebare care interesează pe cititorul literaturii române : cît și de ce e modernă literatura română a secolului al XVIII-lea românesc ?

— Imaginarul modern apare în secolul XVII și la început de secol XVIII, cînd întîlnim manifestări remarcabile ale poeziei culte și ale prozei artistice. Imagini și concepte care ne sînt familiare susțin o ficțiune care este în pas cu arta barocă europeană și care aparține imaginarului lumii moderne, o lume care dă dimensiuni grandioase iluziei și ajunge să se îndoiască de ea. Multe producții versificate au rămas legate de epocă, de pildă versurile emblematice, dar acestea nu înseamnă că reprezentau „începuturi" stîngace ; alte producții ne vorbesc direct. Și mi se pare o efectivă cucerire că ascultăm la radio, deci pe undele ce pătrund peste tot, fragmente din **Istoria ieroglifică** pe care însuși Iorga o considera rezervată specialiștilor. Rămîne să vedem cum se leagă organic aceste începuturi de literatura noastră contemporană, aprofundind studiul temelor și al formelor. Pentru aceasta este nevoie de cercetări eliberate de vechi prejudecăți (precum cea privitoare la „vechimea" literaturii din secolele îndepărtate) și deschise unor metode care să sporească audiența criticii literare. Este ceea ce au început să realizeze cîțiva tineri care s-au ocupat concomitent, de Miron Costin și de cîte un scriitor contemporan. Cu dorința lor de a privi altfel lucrurile, ei pot chema la viață, cu tinerețea lor, zina literaturii vechi, adomită de discursul criticii îmbătrînite.

M. Ungheanu

Virgil Carianopol

Încă unul din autenticii „interbelici" ai lirismului românesc trăitor și în epoca noastră, Virgil Carianopol, ne-a părăsit zilele acestea. Nu îndeajuns de atent receptat de critica literară, Virgil Carianopol a fost, indiscutabil, dăruit cu o „voce" lirică în totul distinctă, capabilă a desena un univers poetic lesne indentificabil. Potrivit cu îndelungata sa biografie literară — debut în presa literară în 1929, iar cu volum în 1931, Flori de spini **—, poetul a avut din capul locului temeritatea de a se confrunta cu unele dintre cele mai fascinante „schimbări la față" ale marii poezii moderne românești ; așa încît, virstele operei sale lirice sînt revelator marcate, succesiv, de fronda suprarealistă** (Virgil Carianopol, **1933,** Un ocean, O frunte în exil, **1934), de patetica chemare a baladescului tradițional-autohton** (Scrisori către plante, **1937,** Carte pentru domnițe, **1937) sau de poetica ideatic-imagistă a epocii** (Frunzișul toamnei, **1938,** Scara la cer, **1940). În nu puține rînduri, artistic valabile și prin ele însele, experiențele în cauză cunosc o deosebit de pregnantă operație de sintetizare în opera poetică a lui Virgil Carianopol din ultimele decenii.** Elegii și Elogii, Lumini pentru dragostea mea, Stergar românesc, Cîntec la plecarea verii **sînt cărțile în care universul său liric grav și stenic, sincer atașat de viața omului existînd în și prin timpul istoric actual, cunoaște suprema împlinire.**

Colaborator apropiat, de suflet și de conștiință, al revistei noastre, aducem un sincer omagiu omului și poetului Virgil Carianopol.

„L."

POETUL

Memoriei lui Virgil Carianopol

Frunzișul toamnei tale, Virgile, n-a căzut,
și, curios, lumina din verbul ce scinteie
în cărțile pe care le-ai dat spre veșnicii
e mai frumoasă parcă decît oricare fee.

Tu le-ai prezis pe toate, de cînd erai stingher
pe la Pirotehnie, la „Unu" ori la „Vraja".
Ai cunoscut țăranii, ai mers mereu cu ei,
ai dezbrăcat stejarii; sfărmînd pe frunte coaja.

Ai pus în omeneasca durere fericiri,
ai luat din ceruri luna ducînd-o-n prag de lume,
și ai lăsat în versuri atîtea bogății
că nu le pot cuprinde muzeele postume.

La luptă grea cu viața, ai sărutat pămîntul
acesta peste care zbucnesc semințe iar,
și te-ai urcat pe culme să farmeci într-un cîntec
pe cei ce-și leagă viața de noul calendar.

Ai mers cu pași de înger ori poate mai presus,
să ducem din lumină un picur peste sate.
Și te-au chemat țăranii să le mai spui povești
parcă simțind în tine o stea-n veșnicie.

Te știm mereu alături. Tu n-ai plecat din prag.
În limba noastră dulce ai prins pădurea țării,
încît cu toții cei care pămîntul luminează
nu treci decît ca valul ce șterge țărmul mării.

Frunzișul toamnei tale, Virgile, n-a căzut
versul ți se aprinde pe taina din veștminte,
ce-o aminteai venirii spre noi cînd eram triști
la sufletu-ți din floarea ivită în cuvinte.

Tu n-ai plecat niciunde, ești dirz precum stejarul
nu-și pleacă niciodată veștmîntul lui ceresc.
Vei sta prin poezia pe care-ai dat-o lumii
cu cei care veghează tot neamul românesc.

Al. Raicu

REMEMORĂRI

Cum crește grîul

Mai zilele trecute, pe la prînz, mă sună prietenul meu, inginerul Z. E alertat și neliniștit dar îmi explică pe îndelete despre ce este vorba. Tatăl lui, țăran de aproape 70 de ani, de prin părțile Gorjului, vine să ierneze în Capitală. Nu-i prea place blocul, nici să urce cu liftul nu-i place, cutia aceea de lemn unde se simte ca-ntr-o carceră, nici cu aragazul nu-i place să umble. În general, face scurte incursiuni „la complex", după lapte și după pîine.

Apoi se ocupă de nepotelul cel mic pe care-l iubește cu patimă și-i vorbește despre cai și ciini ciobănești compunînd mici povestioare pe care, uneori, le ilustrează scrijelind hîrtia.

De cîteva zile, prietenul meu a observat că bătrînul său tată se comportă cam bizar. Pare preocupat de ceva: stă minute în șir și se uită pe geam cu gîndurile departe, se scoală mai devreme ca de obicei. În fine, nu e în apele sale.

Ei bine, mi-a dat telefon, fiindcă tatăl a plecat de dimineață cînd toți ai casei dormeau și iată, este ora prînzului și el nu s-a întors încă.

Se gîndește că s-a întîmplat ceva rău, poate un accident, poate s-a rătăcit în vălmășagul orașului și mă roagă să-l ajut. Facem un mic plan de bătaie, îl liniștesc pe cît pot și timp de aproape două ore încerc să aflu pe cale oficială o urmă a celui dispărut. Am sunat la „evenimente", la Spitalul de urgență dînd numele și semnalmentele, dar degeaba.

Trece ziua, cade seara și, pe la nouă, mă sună prietenul meu și recunosc după primul „alo" că are să-mi dea o veste bună :

— Închipuiește-ți, dragă, că a apărut acum cinci minute. A intrat ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic și a cerut de mîncare. L-am lăsat să-și potolească foamea și el mesteca tăcut cu o umbră de zîmbet înscris în colțul gurii. Părea fericit ca un holtei întors dintr-o aventură sentimentală.

După ce a terminat a vrut un pahar de bere și și-a aprins liniștit o țigară privindu-ne cu același zîmbet radios.

— Și nu v-a spus nimic ?

— Nu. Nu ne-ar fi spus și nici eu nu l-aș fi întrebat. Dar nevastă-mea, mă rog, fire curioasă ca toate femeile, mă trage în altă cameră și-mi zice : „Întreabă-l dragă, unde-a fost, să știm și noi. Poate a făcut vreo boacănă".

Mă întors în bucătărie. El stătea în aceeași poziție și fuma zîmbind cu o expresie de fericire pe chip. A mai cerut un pahar cu bere. I-am dat și l-am întrebat cu ton firesc unde a fost. M-a privit mirat și parcă amuzat ca și cum ar fi vrut să spună „ei, parcă nu știi tu unde-am fost" și a continuat să tacă fumînd. L-am mai întrebat o dată : „Lasă-mă, dom'le, ce mă tot iscodești? Am fost și eu..." Apoi, zîmbind: „Ăla micu doarme?" „Doarme, am zis eu, că te-a așteptat toată ziua și-a obosit. „Bine. Du-te și te culcă. Mîine dimineață o să-i spun ălui mic unde-am fost. Și dacă o să vrea, o să vă spună și vouă".

M-am dus la culcare și nevastă-mea mă întreabă curioasă dacă am aflat ceva.

I-am spus că nu și i-am relatat conversația. „Dragă, cred că-și bate joc de noi. Cum să-i spună ălui mic? Nu ți se pare că se comportă straniu? E atît de bucuros și de vesel ca și cum ar fi cîștigat la loto. Auzi, zice ea inventivă, oare n-o fi fost cumva în pețit? că eu altă explicație nu văd".

A doua zi mă sună iar amicul meu și-mi spune : „Azi dimineață l-am sculat pe ăla mic și l-am trimis somnoros în cameră la bunicul să-l întrebe unde-a fost. Se duce michiduță și stă cam o jumătate de oră. În sfîrșit, se întoarce și dă să se culce în continuare, că nu-și făcuse somnul. Ne repezim amîndoi și-l luăm la interogatoriu: „Ce-a zis, puișor, bunicul?" „A zis că o să-mi cumpele un căluț cu patlu picioale", biiguie prislea somnoros. „Lasă, dragă, căluțul. Unde-a fost bunicul?" Nevastă-mea, mai practică, îi promite: „Spune unde-a fost că-ți dau una la fund". Cel mic se lasă convins, încruntă din sprîncene și decretează peltic: „Bunicul a zis că a fost să vadă cum clește gliul. Și că dacă sînt cuminte mă duce să văd și eu cum clește gliul ăla..."

Mircea Micu

Supremul imn al dragostei de țară

POEME DEDICATE LUPTĂTORILOR DIN GĂRZILE PATRIOTICE

Cu ecusonul tricolor pe brațe

Urmindu-și strălucitul comandant,
Ei, muncitori, țărani — femei, bărbați,
Sînt cei ce luptă zilnic și asudă
Prin dragostea de patrie legați.

Cu mierea vorbei românești pe buze,
Netemători de orice va veni,
Ei știu că România e lumina
În care libertatea va trăi.

Ei apără ce construiesc întruna
Pe drum de luminoase ctitorii —
Soldați ai păcii și ai datoriei,
Ai scumpei și frumoasei Românii.

Cu ecusonul tricolor pe brațe
Neodihniți, la nimenea pizmași,
Ei sînt armata muncii și-a dreptății,
Făuritori de viață și ostași.

Virgil Carianopol

Noi, comuniștii tineri

Noi, comuniștii tineri, partidului vlăstare,
nădejdea lui de mîine în comunistul zbor,
cu inimi încălzite de-al României soare,
te vom urma oriunde, slăvit conducător !

Pe creasta cea mai naltă ne-ndemni să fim antena
acestui ev al păcii pe care ni-l dorești.
Un șantier ni-i școala. Pe șantier ni-i scena
elanurilor noastre fierbinți și tinerești.

Noi minuim uneltе, știm să-nălțăm drapelul,
iar dacă e nevoie chiar arma s-o purtăm,
căci tu, candori în suflet ne torni și-n brațe oțelul
voinței tale dirze de comandant suprem !

Noi, comuniștii tineri, cu inima fierbinte
clădim o viață nouă cu fapte de eroi,
căci zborul ni-l insuflă viteazul Președinte !
Fii mîndră, Românie, și-necrede-te în noi !

Victor Tulbure

Oastea cea mare a țării

Sîntem oastea cea mare a țării —
Muncitori, cărturari și țărani —,
Pieptul nostru e-n tot largul zării,
Stăvilar pentru orice dușmani.

Noi vorbim limba muncii, solară,
Înfrățiți pe meleagul străbun,
Suverani într-o liberă țară,
Strîns uniți prin destinul comun.

Să-nflorească întruna cetatea
Sub al nostru sublim tricolor,
Îi veghem ne-ntrerupt libertatea
Și-i clădim un măreț viitor.

Ni-i partidul înaltă făclie,
Port-stegar, Comandantul Suprem —
Pururea viu izvor de tărie,
Demiurg și puternic îndemn.

Sîntem oastea cea mare a gliei,
Sute de mii de femei și bărbați,
Suflet din sufletul României,
Scut cu oștirea, aici la Carpați.

Nicolae Pop

Și rodul muncii noastre, vom ști a-l apăra

Sîntem oșteni ai muncii în fabrici, pe ogoare,
Oriunde ctitoria de țară ne adună,
Și inimile noastre bat toate împreună
În inima de țară mereu biruitoare.

Noi, făurari de viață, de pîine și de timp,
Stringînd uneltа muncii cu cinste și dreptate,
Ne înălțăm destinul visînd în libertate
O țară și mai mîndră, în mîndru anotimp.

Și tot ce bratul nostru clădește îndrăznеț
La flacăra iubirii aprinse de partid
Vom ocroti prin anii ce porțile-și deschid
Spre viitorul nostru cel demn și cel măreț.

Uniți sîntem și mîndri de vremea ce-o trăim.
Și rodul muncii noastre vom ști a-l apăra.
Unealta ce ni-i dragă oricînd putem schimba
Cu arma de tărie, biruitori să fim.

Vasile Preda

Cetatea inimilor noastre

Prin secoli ne-am zidit destinul
Și-am năzuit spre culmi albastre,
Sfîntind cu jertfe griul, vinul,
Pămîntul, dorurile noastre.

Stînci neclintite la hotare,
Din veci doar sub aceleași astre,
Ne-am ridicat mereu spre soare
Prin fluviul inimilor noastre.

Urcăm spre comunista vreme
Punînd alese flori în glastre
Și-mpodobind cu diademe
Cetatea inimilor noastre.

Din piscul veacului veghem
Al țării zbor spre culmi albastre,
Cu dîrzul Comandant Suprem
Și ctitor al cetății noastre.

Eugen Burghelea

angela marinescu

***

Să umblu ca și cînd aș avea lumină
deși întunericul îmi acoperă urmele adînci.

desfigurată de iubire.
credința dislocă pămînt. cît pămînt atîta credință.

o mare de sînge
albastrul cerului este credința

a venit timpul să-mi depășesc cuvintele

fața din creier

actul sudării este un act al dedublării
lumină Arsă.

***

Pe acest drum al nimănui
cu deznădejdea în mîini.

în fața mea, dedublat.
un roc de metal
merge mereu către sine.

precizia morții
în inerția creierului rigid.

cleștele de gheață
picură în vid

Fier între mîini.
expresia ultimă
a Rosei de Metal

***

fierul înundă spațiul
cuvinte rupte de sînge se rotesc pe orbite nevăzute

îmi umplu gura de cuvinte
îmi umplu plămînii de cuvinte
nu simt cuvintele
suferința albă ca varul
nu simt materia
mîinile arse de soare.
nu simt iubirea.
otrava, ca un sfînt, își arată sîngele.
materia arde, cuvintele ard.
străină, îmi zdrobesc fruntea de sînge.

***

cu argint rece în gură încărcată de sunetul alb al melancoliei.

mă întorc din drum întrerupîndu-mi
cuvintele aruncate în urma mea

întreruperea îmi aruncă pe față picături
de ghiață ce-mi intră, adînc în carne
și-mi singerează osul.

întrerupere de oțel

arsă de o melancolie de sînge ce-mi trage
cuvintele din ele însele
Ating zidul subminat de fapte

întreruptă în plin instinct al înstrăinării.

prăbușită pe însăși piatra adîncă a întunericului

prăbușit în el însuși

întreruptă în timpul prăbușirii.

stele sfărîmate pe pieptul meu sfîșiat
prăbușit în sînge.

gheorghe jurcă

Ah, voi cai!

Mi-e imposibil să mai continui în felul ăsta. Capul îmi vijîie ca o viespărie, noptile au devenit un adevărat calvar. Peste tot sînt luat în primire. La fabrică, acasă, în cele mai intime momente, pe stradă, în cite-un birt de mina a șaptea unde intru ca să fug de lume și să beau în liniște o bere și să mizgălesc tot felul de inchipuiri sînt făcut neputincios, aruncat la halda cu rebuturi a răspunderii și ordinei profesionale. Ce mai, sînt anatemizat, frecat cu ou și cu oțet de-mi ies fulgii. Nu e zi în care tovarășa Jeny, șefa de atelier, o femeie uscată ca iasca, rămasă prin cine știe ce nefericită întîmplare fată bătrînă, să nu mă învăluie cu niște priviri de plumb incit îmi creează senzația atunci cînd se uită la mine că m-apasă o grindă de zece tone. „Licuriciule, iar îți pierzi vremea cu nimicuri?“ „Doamnă sau tovarășă Jeny, niciodată nu știu cum ar fi mai bine să-i spun, pentru că realmente femeia asta mă inhibă, nu vedeți că mă sfarm, că mă strofoc, mă dau peste cap ca să...?“, și-i arăt ceea ce fac. „Ce-i asta Licuriciule?“, îmi aruncă o privire întunecată care nu este altceva decît uvertura unui uragan de cuvinte dure și lihode cărora le simt gustul, pleasna știchiuitoare. „Ce să fie tovarășa Jeny ? Ia, acolo un bowl.. Mai pe românește spus, o farfurie din care se servește supa. Ne-o solicită canadienii. Cîteva mii...“ „Fii mai competitiv, Licuriciule ! Cu fleacuri din astea nu convingem noi partenerii externi să ne ia produsele ! Capita.istul vrea altceva... Ceva care să...“, și-mi descrie prin aer niște mișcări ciudate cu mîinile sale uscate din care nu pricep o boabă. „Ce-i asta mișcările ei dezordonate. Îmi dau seama că sînt caraghios. Chiar și pe ea care e atît de nu știu cum o umflă rîsul. Zice glacial : „Ceva care să... și cuvintele par a fugi de gura ei ca furnicile de ploaie. Păi... Ceva care să îmbine esteticul cu utilul, cu funcționalul“, revine ea. „Toarșa Jeny, nu s-ar putea, mă umflu și eu, să îmbinăm inițiativa celor de jos cu receptivitatea și-nțelegerea celor de sus ? Licuriciule în sus, Licuriciule în jos ! Păi dacă veniți în fiecare dimineață cînd sînt mai aerisit la minte și-i tot dați cu... îmi dispare orice chef de muncă, orice urmă de inspirație și-am să demolez într-o zi atelierul de creație sau dacă nu am să modelez în mărime naturală un monstru, o dihanie pe care s-o așez la ușa atelierului să-i sperie pe toți cei ce nu vor să mă lase în pace. Da, așa am să fac...“ „Fă ce știi, dar nu mai putem merge așa !“, încheie ea sentențios și iese trîntind ușa. Ce să mai spun ? Nici directorul nu mă înghite. Cică sînt o ființă falimentară, o pacoste pe capul fabricii. Dintr-o incintătoare promisiune, am ajuns o regretabilă povară, un risipitor de barbotină. Mai zice că n-am zvicnet, că mă ocolesc sistematic ideile, muzele. Sînt pus de fiecare dată în fața neplăcutei, dureroasei alternative : ori mă pun serios pe treabă și scot ceva care să aducă prestigiu fabricii, să spoorească beneficiarii ori pun pușca jos și adio gringo ! Dracu știe, parcă eu aș fi alfa și omega întreprinderii, fachirul de care ascultă materia cantabilă a porțelanului. Nu e ședință, la orice nivel s-ar desfășura ea să nu fiu citat ca exemplu negativ, să nu mi se spună că ard gazul de pomană. Deunăzi am intîrziat la serviciu zece minute. Ce tărășenie a mai ieșit. Trebuia să-mi duc fetița la cămin și cînd să intru s-o dau pe mîna educatoarelor, o îngrijitoare îmi spune răspicat să fac calea întoarsă. Casc niște ochi ca țîncii la grădina zoologică. Mi se explică că niște derbedei au comis o spargere și pînă se fac cercetările de rigoare căminul va fi închis. „Descurcați-vă cum știți ! Luați-i cu dumneavoastră la serviciu, lăsați-i în grija bunicilor iar dacă nu aveți bunici închideți-i în casă!“ Trosc ! Am dus-o la o vecină căreia i-am ajutat iarna trecută să-și care mobila la etajul zece, pierzînd minute prețioase. Sînt reținut la poartă. Se iscă tărăboi. A întîrziat Licuriciu ! Paznicul, o matahală de bărbat care pînă mai ieri alaltăieri vindea loz în plic, găsindu-și acum un loc călduț, că de, pe stradă te mai udă ploile, îți mai intră prin buzunare vîntul, se dovedește foarte exigent. Mă notează într-un carnet, apoi dă telefon la atelier, la director, că ce să facă cu mine. Un portar trebuie să fie mama și tata vigilenței, un adevărat cerber. În fine, după multe discuții, îmi sărise și mie tandăra că nu sînt nici eu de lut să fiu călcat pe nervi oricum și de către oricine, sînt lăsat să intru. Chipurile, portarul îmi face o mare favoare. Cinci la sută penalizare la retribuție, popularizat la gazeta de perete și la stația de radioficare a fabricii, iar ca tacimul să fie complet, la atelier, de față cu tot colectivul, mi se freacă ridichea de-mi saltă hainele pe mine. Am senzația că aș mușca dintr-un măr stricat.

Și mai trist e faptul că nici nevastă-mea la care țin foarte mult și-o iubesc ca un nebun, ea care știe de ce sînt în stare în materie de creație și care a acceptat să ne căsătorim din dragoste pură, o, cînd mi-aduc aminte în ce împrejurări ne-am cunoscut și cum ne-am iubit întîiași dată, într-un dulap vechi de pe vremea bunicului, uitat undeva în șopron, numai ce venisem în permisie din armată, casa era plină de copii, dau peste dulapul ăla, îmi vine ideea trăznită și-i sbor cu toporul ușile și facem vorba aia, zic, nici nevastă-mea care ar trebui să mă încurajeze, să pună mai mult preț pe subsemnatul pentru că, recunosc, e o femeie sensibilă, înzestrată cu har, cu scaun la cap și mă rog cu toate celelalte accesorii etico-morale pe care trebuie să le aibe o femeie din zilele noastre, n-are încredere în puterile, în talentul meu. Mereu îmi spune : „Tony, tu ai talent cu carul dar nu știi să-l strunești, să-l disciplinezi, să-l faci să fructifice. Chestia e că n-ai orgoliu“. Zău, parcă e făcută din aceeași esență ca toarșa Jeny. Mă privește chicris ca și cum aș fi învăluit în ceață. N-o înțeleg ! Eu de ce îi văd pe toți limpezi ca pe-un pahar cu apă. Le descopăr mai întîi ce au bun în ființa lor și numai după aceea, umbrele. Pentru că nimeni și nimic nu e perfect, nici chiar mama natura. Și unui copac, unui fir de iarbă, cerului cu stelele, aerului pe care îl respirăm, apei pe care o bem, iubitei pe care o divinizăm, mamei care ne-a născut și alăptat îi găsești păcate. Și-atunci ? De ce să-i arăți mereu omului partea urită ? Crezi că-i face plăcere ? As... Strig dintr-o dată la nevastă-mea, cuprins de frenezie : „Fă-mi te rog o cafea. Iute. Una tare. Simt că mă cutreieră o idee genială și nu vreau s-o scap!“ Sare asupra mea și mă sărută. „Gata, zic, mi-a țîșnit o idee colosală. Fă repede cafeaua să n-o pierd. Du fetița repede în dormitor, culc-o, stinge becul și aprinde veioza să fie atmosfera mai intimă. Am să pun lumea pe jar, o s-o vir în toți dracii. Da, da... Am să torn lespezi grele de nesomn peste toți potrivnicii mei. Ah,

Romeo Cosmovici : „Flori galbene“

cum se vor mai întoarce în somn ca năpîrcile. Le arăt eu lor ! O să-i fac să strige pe toate drumurile : „Uitați-vă la Licuriciu, ce-a putut ieși din scăfîrlia lui ! Așa e ! N-aduce anul ce-aduce ceasul. Mă arunc o lună pe brinci și gloria îmi va surîde. Ha, ha, haaaa, haaaaa...“ „Zi-mi și mie Tony ce ți-a cășunat ? Hai te rog că sînt curioasă. Știam eu că ții ceva în tine, coci ceva măreț...“ se-nvîrte ca un fluture în jurul meu. „Uite fato !“ îi zic și-ncep cu o duioșie ce mă face să tremur, a schița pe-o bucată de hîrtie geniala mea idee. O văd că-și pune ochelarii, se-ncruntă, zîmbește, mă sărută, își lovește genunchii cu pumnii, fluieră, cîntă. Are ochii verzi spre albastru ca apele de munte, uneori cînd stă liniștită mă pierd în adîncimea lor și dacă sînt trist mă înveselesc, iar de-s obosit mă odihnește candoarea și puritatea lor. Uite, în față sînt doi, ceva mai în urmă alți doi, toți patru puternici, vînjoși. Închipuiește-ți picioarele lor ca niște coloane ce susțin trupul. Și-n urma lor, pierdută, abia ghicită în ninsoarea năvalnică, troica. Ei, ce spui ? „Colosal !“ Sare de gîtul meu și mă sărută. I se aburesc ochelarii. Plînge încet. Mă vede în cele mai optimiste culori. Cu ideea proaspătă sub frunte ne culcăm. Cine poate dormi... Ne-aducem aminte de dulapul ăla fără uși și repetăm scena.

A doua zi răsăritul soarelui mă găsește în tîrgul de vite. Firește, înarmat cu aparatul de fotografiat. Nu văzusem cai decît în albumele de artă, îmi era necesar un model ca apa și aerul. Dimineața era aburoasă ca un clopot de sticlă, dincolo de care totul părea îndepărtat, vag, ireal. Tîrgul gemea de animale. Alerg de colo-colo să-mi pot materializa ideea. N-am încotro trebuie să mă inspir din realitate. Oamenii cu chipurile boțite de nesomn îmi zîmbesc subțire, își dau coate cînd îmi zăresc drăcovenia spînzurată de git. Ce-o fi cu ăsta ?, par să-mi zică mutrele lor. Cine a mai pomenit să tragi în chip dobitoace ? Numai omul se dă în vînt după amintiri... Întreb : măi fraților, dar cai, cai n-ați adus de vînzare ? Mă privesc de parcă le-aș cere să-mi spună dacă n-au văzut porci cu aripi ridicîndu-se la cer. „Apăi așa ceva nu prea vedeți dumneavoastră prin tîrg...“, își dă cu părerea un țăran c-o mustață cît un tîrn. O iau haihui printre dobitoace. Măcar acolo o gloabă răpciugoasă, un schelet să am ce imortaliza pe pelicula apoi să... Îi voi oțeli eu mușchii, voi pune carne pe ciolanele lor slăbănoage, numai să dau peste unul. Timpul sboară, caii nicăieri. S-a dus dracului ideea mea. „Ce cauți domnule ?“, mă întreabă o femeie plăvană ce scărpina între coarne doi țapi uriți ca niște draci. „Cai !“, Musai să apară el unul, doar n-o dispărut sămînța lor. Mă reazem de gard poate postat așa într-un punct fix îi voi descoperi mai ușor. N-am nici o șansă. Văd chipul uscat al domnișoarei Jeny crispîndu-se într-un zîmbet timp, ironic, directorul rostogolește și el albul ochilor spre mine, șoptindu-mi parcă la ureche : „Licuriciule ești o ființă falimentară !“ Simt cum mi se pune un nod în git și-mi blochează respirația. Mai e și căldura, foamea. Cînd îmi luasem cea din urmă speranță mi se năzare undeva peste capetele oamenilor și animalelor doi cai suri. Nu mai stau, alerg spre ei cît mă țin puterile. Răstorn în fugă o stivă de butoaie și mături o șatră cu mărunțișuri, proprietarii lor mă alduiesc cu injurături. Nu-mi pasă de nimic. Ajung în sfîrșit lîngă mult visații cai și mă pregătesc să-i fotografiez. Altă belea. Un milițian îmi cere actele „Ce acte tovarășe plutonier ? N-am voie să intru într-un tîrg ? Poftim buletinul. Sînt cetățean onorabil !“ Nu-l interesează actul de identitate. Vrea să-i arăt autorizația de fotograf. „N-am !“ De unde să am. Îi spun cine sînt, ce urmăresc, îl rog să mă lase în pace, deoarece pot scăpa caii și... s-a dus totul pe apa simbetei. Zîmbește vag ca și cum a pus mîna pe un parazit sau pe un răufăcător. Pînă una-alta îi arat legitimația de serviciu. O ia și-o privește îndelung. „Aha, face el, umbli cu acte false ?“ „Da, zic, acolo nu aveam barbă...“ Îmi ia aparatul, legitimația și-mi spune să merg mîine dimineață la miliție ca să elucidăm acolo situația. „Bine, dar ce fac cu... Cu caii ?“ „Du-te și munceste și nu mai umbla după potcoave de cai verzi !“, îmi zice. Tîrgul prinde a se învîrti cu mine. Mă clatin. La geamul cugetului meu bat gînduri negre. „Licuriciule ești un ratat !“ Plec acasă.

Discuții și paradiscuții cu nevastă-mea. Nu mă slăbește din chinga criticii. Entuziasmul ei se topise ca o pojghiță subțire de sare. „Nu ești în stare de nimic. Te prosteste cine vrea și cum vrea. Ce-i dacă era omul ordinii ? Nu e om și el ? Trebuia să-i explici cine ești și ce vrei. Avea doar glagorie și te-nțelegea, dar tu cine știe ce bazaconli i-ai fi turnat. Mă mir cum nu te-a arestat... Poftim ! Uită-te în oglindă și dacă crezi tu ceea ce spui, atunci eu is bună de legat !“ Am sbircit-o rău de tot. Am vrut să mă dau mare și-a ieșit totul pe dos. Puteam să modelez și eu o balerină de care sînt pline magazinele, un sticlete, o bătrînică torcînd, un personaj de basm, bunăoară un Setilă, Păcală, Flăminzilă, un Făt-Frumos sau Ileana Cosînzeana, mă rog doar avem o tradiție folclorică atît de bogată, în cel mai rău caz un pelican, un flamingo sau un atlet aruncînd discul. Mi-au trebuit himere... Ah, voi cai ! Da, dar iar ar fi zis șeful că sînt o ființă limitată, necompetitivă... Nu sînt făcut eu din cîrpe să cedez atît de ușor. Ăla nu e om care nu-și urmărește pînă în pînzele albe ideile. Să știu că voi bate toate drumurile județului, voi merge și mai departe și tot voi da de cai. Să dea dracu în toate bine. Nu văd altceva decît cai, centauri, centaurese, amazoane călărind ducipali.

Venind spre casă m-abat pe la bufetul din inima cartierului și mă baricadez de-un zid de halbe gulerate. Aici mă simt și eu om. Prin lichidul gălbui, leșietic mă privesc herghelii de cai, își înfoaie coamele, asviri pămîntul în fulgerarea copitelor, nechează, vin și se izbesc de pereții halbelor. Beau pe nerăsuflate conținutul și totul dispare. Nu se mai văd decît ochii mei strălucitori, exoftalmici, bintuiți de febre. Simt cum îmi cresc oasele pe sub piele, șira spinării se arcuiește și-n loc de pantofi am parcă copite, pe creștet îmi crește fuioare-fuioare, coama. Ies în stradă. Mă salută cai, din magazine ies cai, în balcoanele blocurilor cai și iar cai.

Acasă cad într-un somn adînc, fără cai. Mă scol totuși devreme. Trec mai întîi pe la... Găsesc unul mai de-nțeles, că și ăștia-s prăpăstioși, cred că vor să-i reclam la miliție că n-au autorizație de transport. Am chef să fac puțină panaramă, bilci. La orele paisprezece să fie în fața fabricii. Îi dau două bătrîne pentru un ceas. Ne-întîlnim acolo. Țiganul scoate un braț de fin și-i pune dinaintea murgului, în timp ce eu mă așez pe trotuar cu caietul de schițe pe genunchi. Are un cal superb, plesnește de sănătate, cică îl paște în trifoiul ceapeului, dar nu știe nimeni. Oase viguroase, mușchi puternici, copitele potrivit de înclinate, pieptul lat, gîtul semeț, urechile ascuțite și mereu atente, spinarea lată, nările largi. Un vis nu alta. Trag linii peste linii, drepte, curbe, frînte, tremurate. Sînt în delir. Oamenii ies puhoi din fabrică. Se-adună ciotcă în jurul meu. Au uitat de autobuze, de casă. Circ, cum scrie la carte. Îi spun țiganului să-l joace puțin în triu, să-l ridice în două picioare. Armăsarul nechează mai dihai ca sirena fabricii, curioșii se dau în lături. Ah, cum aș bea puțină bere să mă stimpăr... Prietenii, colegii de muncă mă privesc cu îngrijorare, cred că m-am țicnit. Le văd fețele speriate, cu zîmbetele înghețate pe buze. Totul se petrece lîngă Lada domnișoarei Jeny. Directorul e plecat în s'căinătate să găsească noi parteneri. M-apucă un somn greu, totul se împăienjenește în fața ochilor și mă culc pe trotuar. Somn scurt, de amiază. În jur țipenie de om. O părere de vint îmi smulsese foile din caiet și mi le suflase pe cîmpul pustiu. Portarul, același care îmi barase calea la intrare în fabrică în dimineața aceea de pomină, se hlizește de după geamul ghereteI la mine. Pare un Goliat hazliu...

14 APRILIE 1984

L4

teatru

t

Trestia gînditoare

Pascal susținea că neliniștea fecundă a spiritului îi interzice individului să rămînă neutru în fața adevărului, acest prim gînditor al lumii moderne piedînd atît pentru cunoaștere, cît și pentru autocunoaștere, pentru logica minții, dar și pentru logica inimii astfel încît știința să se îngemăneze cu morala, iar experiența să nască teoria.. Și cum efervescența gîndului prin excelență contradictorie caracterizează pe oricare căutător de adevăr, același balans dialectic au căutat să-l imprime spectacolului lor realizatorii de la Teatrul Foarte Mic care lansează astăzi partea a doua a tetralogiei lui Theodor Mănescu, Politica. Cadrul plastic, metafora scenică a rămas cu aproximație aceeași : un forum public, însăși sala de spectacol ai cărei pereți sînt tapetați cu instantanee de la demonstrații, cîteva piese de mobilier alb împachetate în ziare indicînd o absență îndelungată, un provizorat nedorit .. Scopul acestei tentative dramaturgice fiind elucidarea unor momente de istorie relativ recentă, explicitarea unor diurne teme de economie politică, dezbaterea unor subiecte mereu actuale ca revizionismul și problema petrolului, zonele de influență și implicațiile recrudescenței mișcărilor neofasciste, manipularea și anihilarea personalității individuale, naționale chiar. Regizorul Silviu Purcărete, potențînd elementele de tensiune, diminuînd factorii de discontinuitate, a făcut ca din magma aparent eterogenă a conflictului să răzbată clocotul realităților vii, zbuciumul destinelor particulare. Angrenajul perpetuei angajări este evidențiat în mod ferm, spectatorul la rîndul său urmărind să participe activ la „lupta care încă se desfășoară între bine și rău“. Sînt speculate în egală măsură paradoxurile dramatice și dramatismul situațiilor. Identificîndu-se tot mai mult cu eroul exponențial ce poartă numele generic de Bă-batul, Nicolae Pomoje își concentrează efortul în direcția unei maxime sinceități. Personajul evoluează pe aceleași coordonate ale modestiei și demnității, dar își nuanțează trăirile : recunoaște că nu are temperament de luptător, dar nici ambiții deșarte de parvenire, este sfidător de lucid și realizează că doar o soartă tragică poate plana asupra unui modest, obscur arhivar al istoriei care și-a consacrat întreaga viață unei activități desfășurate în umbră, lipsită de aprecierea cuvenită, în schimb minată de suspiciuni și neîncredere, acest lucru chinuindu-l cel mai mult. Interferența planurilor și intersectarea acțiunilor, dialogurile peste timp, peste spațiu și dincolo de moarte confruntă idei pro și contra, idei cărora le dau formă sensibilă și celelalte personaje. În interpretarea lui Jean Lorin, Tatăl corespunde portretului sugerat în text : este asemeni unui șarpe care pare că doarme, dar veghează în continuare animat de acel fabulos mobil al curiozității. Sorin Medeleni, se menține, poate anume, într-un plan doi, în parte prin faptul că tatăl nu a avut posibilitatea să-i destăinuiască nobila sa misiune, ascunzîndu-i adevărul și sporîndu-i susceptibilitățile. Tatiana Iekel este sensibilă, cu tandrețe și asprimi de soție și mamă, cu înțeleaptă pondere în orice dispută. „Sora“ jucată de Mariana Cercel are ținuta rigidă a femeii care ascunde o fringere interioară. Liana Ceterchi din alint și moliciune dă trup unui personaj deocamdată încert asupra căruia planează o grea acuză. Într-o apariție episodică, Petre Moraru — pianistul emigrant — impune avînd tocmai privirea tristă a celui care cere ajutor tot de la cei apropiați. Pentru că această familie lovită de tumultul evenimentelor în precipitată avalanșă este în fond mai unită ca oricînd printr-o minunată speranță : „Trebuie să vină vremea cînd toți oamenii să ducă o viață normală, nimeni să nu mai fie obligat să coboare în infern“.

Irina Coroiu

film

f

Imposibila iubire

Proza lui Marin Preda nu s-a bucurat pînă acum de o soartă prea generoasă pe ecran. Acuta observație a caracterelor umane și a sensurilor istoriei cu care acestea se interferează au fost rareori fericit echivalate în pelicule semnate de **Paul Călinescu, Mircea Mureșan** sau **Iulian Mihu.** Scriitorul refuza explicit chiar în **Intrusul** capacitatea cineaștilor de a surprinde fidel biografia marilor șantiere (episodul este transferat caricaturizat în film unei echipe de televiziune, a cărei apariție simetrică jalonează două momente cheie din viața lui **Călin Surupăceanu).**

Ecranizarea acestui roman întreprinsă de **Constantin Vaeni** demonstrează însă că, în ciuda unor inevitabile atenuări ale sensurilor originare, se pot înregistra pe peliculă ideile majore, semnificațiile polivalente ale unui roman de mare rezonanță, îndreptățit considerat a fi „o variantă modernă a **Meșterului Manole“.**

Intrusul, **Călin Surupăceanu,** rămîne și ca personaj cinematografic o individualitate de excepție, confruntată cu experiențe decisive pentru formarea sa. Generosul entuziast, animat de o superioară încredere, dar și handicapat de incapacitatea de a sesiza răul în spatele aparențelor înșelătoare, își va parcurge segmentul existențial sub aura tragică a suferinței multiplu determinate. Eșecul împlinirii în dragoste, refuzul orașului de a-l asimila drept unul din primii săi constructori, presiunea unui mecanism social ce nu discerne corect valorile umane sînt coordonatele unei evoluții complexe surprinse într-o perspectivă ciclică.

Temporalitatea prozei este pe ecran comprimată, simetriile sînt parțial conservate **(Sorana — Polihroniade),** altele luîndu-le locul (episodul primului țăruș), iar considerația filosofică ce transpare din confesiunea „intrusului“ rămîne uneori doar la suprafața întîmplărilor evocate filmic.

Cineastul reușește însă să păstreze

Desene de Gh. V. Ionescu

spiritul polemic, manifest și în roman față de viziunea idilică asupra vieții de șantier, asupra ctitorilor unei lumi noi, ai unor oameni noi, față de perspectiva simplistă deseori, prezentă în opere cu personaje lipsite de nuanțe și cu conflicte facile ce exprimă didacticist termenii opuși ai unor ecuații etice.

Imaginea lui **Anghel Deca** surprinde expresiv drumul personajelor însă culoarea utilizată nu contribuie cu nimic la adîncirea unor semnificații, la păstrarea rigorii unei interpretări unitare a atmosferei romanului.

Amza Pellea (inginerul Dan), la ultimul său rol important, schițează durabil forța omului cinstit, apt să modeleze conștiințe, capabil să suporte riscurile respectării convingerilor. **Șerban Ionescu,** (Călin Surupăceanu) la al doilea rol mare după **Ion,** este egal în tensionata lui evoluție desenînd cu vibrație profunzimile personajului aflat la ora unei confesiuni de referință. **Tora Vasilescu** (Maria) exprimă cu sensibilitate, cu naturalețe și eficacitate volutele sentimentelor ce o leagă și o despart apoi de **Călin. Irina Petrescu** (doamna Sorana), conferă intensitate unui personaj doar aparent secundar, cu nebănuite efecte în descifrarea destinului „intrusului“.

Colaboratori ce participă cu performante egale la polemica vizînd șantierele fără noroaie și interioarele de tip „Domus“ sînt și autorii decorurilor și costumelor : **Nicolae Șchiopu** și **Andreea Hasnaș.**

Filmul lui **Constantin Vaeni** rămîne o pronunere viabilă de lectură cinematografică a prozei lui **Marin Preda.**

Călin Stănculescu

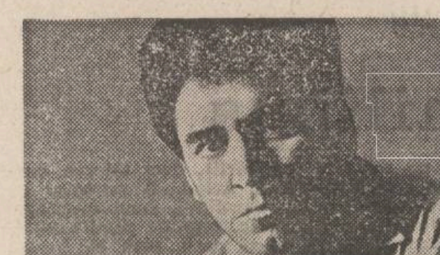

ion murgeanu

O metodă a viului

I

Eu cred că stind de fiecare dată singur
aş putea incepe. Atunci te iveşti tu
şi strici totul. La ce bun s-o mai iau
de la capăt şi totuşi o iau...
Vise dictate de compoziţie. O ştiinţă
care-mi intră şi astăzi prin pori.
Sunt burduşit de această ştiinţă
care va ieşi la iveală cine ştie cind...
Vor fi ani de-atunci voi uita clipa
infestării mele aşa cum o mamă născind
mai tirziu uită clipa conceperii...

II

Scap stiloul din mină. Ce semn
poate fi acesta ? De oboseală, din neatenţie ?
Mai bine să trec de la una la alta.
Este mult mai uşor ; e un mod mult mai
practic şi se citeşte mai bine...
Aşa poţi scrie la infinit. Cine citeşte ?
Băcanul ? Gospodinele nu ; ele pun
tocmai astăzi să spele şi-au trimis
copiii departe, e codrul plin.
Brazii vin de la munte. Atitea ninsori.
Ceva care intr-un mod fatal ne incintă.

III

A găsi cu pricepere un mod de a zice.
A fi eficace. A defini totodată exact.
Un lucru normal : e la mintea oricui.
Se luptă se luptă devenim toţi eficace.
Totul devine posibil. Numărul unu e orb.
Lumea lui unu tainul zilei tutunul.
Şi poate incă ceva. Exact insă nu-i totul.

IV

Graba şi grija. Aceste sintagme care
ne par nişte injurături. Cine şi-a
pierdut intiiul credinţa ? Mirele sau Mireasa ?
Zilot Romanul. Un proverb. O descărcare.
Sanţul curge la vale acum nu mai fuge.
E un torent. Au găsit sub zăpadă
cadavrul copilului. N-au prea avut
timp de plins in loc să-i plingă
l-au procreat pe altul. O metodă a
viului : astfel şi numai astfel te vindeci.

V

Indiscutabil : nu aveam voie să oprim viaţa
pe şinele căii ferate. Trece trenul.
Dacă nici ăsta atunci care altul ?

VI

Să nu mai numeşti ce exprimi. Fă-l !
Fă-le pe toate ! Ai carnea lucrului tău
intre dinţi. Mestecă, rumegă. Fugi !

VII

Ai grijă să nu te culci prea sătul
dacă vrei să te scoli miine devreme.
Dacă un singur veac consideri că-ţi
va fi de ajuns. Sunt unii care cer
ceva şi nu sunt dintre cei mărunţi.
Programează-te totuşi pe unul. Modest.
Şi modestia prepară ceva. În genere
să nu discutăm despre geniu. Înţelege-
te singur : e cel mai independent ecou
care vine de-a dreptul din viaţa ta.

VIII

A lua elementele in spinare ; a duce
tot greul ; a crede in altceva locuind
insă tot timpul in credinţa de bază.
A fi clar şi distinct. Cit clar se mai
vede astăzi cu ochiul liber ? Un nerv.
Disecă un singur nerv şi-n rest
nu-i nevoie să ştii cel puţin
din ciţi te compui. Apă, aer, azot.
Mai ales acest imbecil de azot
care ia foc in aer şi nu se udă
in apă acest imbecil pină la urmă
el singur şi cu trufie va păpa tot.

IX

Alcătuirile se continuă. Aşa a fost
totdeauna : continuări. Continuări şi regrete.
Reclame pe baza regretelor. Nişte cinici.
Un cimp de margarete, de panseluţe.
Un cimp artistic o depravare plastică.
Un indiciu că totul a fost şi de data
aceasta enorm. Gustul rămine fără cusur.

X

Cit pămint. Cită deprindere cu neantul
privind numai cerul. Stelele
sunt toate la locul lor.

Poezia voastră, poezia sa (II)

Sigur că timpul n-are limite dar pentru cei mai mulţi dintre noi, robi şi tindaşi ai lui — „trăind sub vremi" — are !

Dimensiunea aceasta pentru Nichita Stănescu — el avind „dreptul la timp" — nu există. Rindurile, consemnările mele anterioare s-ar fi vrut legate de ziua de naştere a **poeziei voastre**, rinduri murmurate trist cu virgule de lacrimi şi cu puncte gramaticale cărora Cineva (arghezian vorbind) care se presupune că **le-ar vedea pe toate** — le-a pus un punct apăsat biologic. Am intirziat, **poezia voastră**, cu insemnările mele, deoarece, ţintuit la pat din pricina unor dureri cu certificate medicale ştampilate in ordine cum ar deveni, acte pe care ţi le voi arăta acolo, **dincolo**, dacă ne vom intilni.

★

Acum, cind trebuia să incepeţi, după 31 martie, virsta de 51 de ani, să incălecaţi, cum se zice la mine in sat, pe anul cincizeci şi doi — o să vorbesc despre dumneavoastră depărtat afectuos şi nostalgic apropiat la persoana a III-a.

Deci, ne aflam, lucram şi locuiam intr-un fel **poezia sa**, Nichita şi cu mine in redacţia **Gazetei literare**. Simplific, deoarece nu eram numai noi doi — aici, la etaj in cămăruţa cea dosnică şi mică ne adunam mai toţi cei care am fost catalogaţi, etichetaţi şi „inchişi" in generaţia anilor '60. Ne adunam, pină la ora fără ceasuri, alde Cezar Baltag, Grigore Hagiu, N. Breban, Petrică Stoica, G. R. Chirovici şi alţii. Cetea fiecare „productele" sale literare. Nu ştiu cit şi cum ne urmăream unii pe alţii, era un fel de cenaclu afectuos, duios in care fiecare dintre noi, bilbiit artistic, atunci, işi pipăia, dibuia şi bănuia formula proprie de scris. Toţi eram „nemaipomeniţi" — era un tic verbal al lui Nichita care il ruga pe cutare să mai recite versul cutare, care ii plăcuse, iar **poezia sa**, fără să-i propună modificări işi nota intr-un carneţel minusul gindirii şi imaginii exterioare, mărginaşe. De-ale lui şi de-ale altora. Mai venea de jos (dinsul locuind la subsolul clădirii) don' Bănulescu, care ne povestea fascinante poveşti de cimpie, uimindu-ne, şi, cu modestie jucată, ne spunea să le scriem noi, pentru că dinsul n-are cum, cu ce şi cind să le scrie. Şuguia, ne minţea mai blind şi mai domol zis ne amăgea ori se amăgea şi pe el atunci — bărbatul cu iernile lui şi milionarul cu cartea lui — pentru că la ore tirzii (dacă pe timpul acela mai existau hotare intre seară, noapte, dimineaţă, zi) deci la ore tirzii il auzeam pe don' Bănulescu urcind cu tocul şi călimara — cred că aşa scrie şi acum — şi ascuns intr-unul din numeroasele birouri ale redacţiei chinuia, chinuindu-se hirtia albă din faţă, „zdrumicindu-se", feroce reciproc. Noi insă, in cămăruţa noastră rideam, blestemam zicerile şi operele şi literele dogmatice şi iar rideam. Fie citind parodic texte lirice voioase, „sănătoase", zgomotoase, cu tematică verificată şi aprobată (proze cu eroi cu pete şi fără pete, articole de critică sociologică-apologetică ş.a.m.d., ş.c.l...).

Nichita era „nemoipomenit" (ii folosesc iarăşi ticul verbal de atunci) in a imita, parodia şi chiar prelungi aplicat tonul emfatic, modalitatea estetică, schiloadă, sonoritatea şi simetria uneori bună, dar exterioară, fără zvicnet şi tumult interior, al textelor lirice apărute pe atunci.

Romeo Cosmovici : „Ţărmul"

Texte pe care le aflam lingă noi sau sub noi. Toate acestea, repet, se intimplau prin anii '58—'59.

Bineinţeles ne amuzam să ne ironizăm şi indenoi sau intrenoi. Lui Breban, bărbat orgolios, dar blind şi inţelegător, ii apăruse o recenzioară la nu ştiu ce carte obscură, dar sub ea, dintr-o scăpare tipografică nu-i apăruse şi numele. Romancierul prestigios de azi a făcut un scandal imens, ameninţind că o să ajungă cu ele pină la „nivele", acuzindu-ne, pe Nichita şi pe mine — redactori şi corectori totodată la acel număr de revistă — că vrem să-l săpăm, să-l bruiem, etc. I-am spus consolator că stilul său se cunoaşte şi aşa, am ris puţin şi drept impăcare i-am propus să ne citească una din intinsele sale piese de teatru de atunci. Ceea ce el imediat s-a apucat s-o şi facă, deşi era foarte tirziu şi noi am aplaudat-o printre aţipeli şi ciupeli rinduite gospodăreşte. Altădată, o recenzie a lui Cezar Baltag la un volum prestigios pe vremea aceea, a fost „jucată", schimbată tipografic cu semnătura lui Z. Ornea (parcă) recenzent al altei cărţi. Fiecare işi revendica moale autorul prezentat. Dar rumoarea ori umoarea au trecut repede, poate şi datorită replicii unui om din conducere, replică poate sugerată de Nichita.

— Alte măşti, aceeaşi piesă...

Nichita era fascinant oral, inventiv, fastuos, sclipitor in metafore şi ziceri spontane, seducea, subjuga, copleşea, scăpăra debordant (epitetele sint sărace, neputincioase) ce mai, avea şi geniu verbal. Dacă cineva ii povestea o intimplare mai curioasă, mai cu „şart", din adolescenţă, copilărie, ori una caldă, recentă, Nichita o repovestea in cine ştie care cerc de prieteni, adăugindu-i de obicei linii noi de gingăşie şi umor, amănunte inexistente, incit ea nu părea repovestită, de „o străină gură", era aceeaşi şi totodată alta, iar eroul păţaniei (măcar in ceea ce mă priveşte pe mine) nu numai că nu-l corecta ori contrazicea, dar, nostalgic, ar fi vrut s-o retrăiască aşa cum era povestită de **poezia sa**. Dacă unul dintre noi ii povestea o carte mai răsărită, pe care el n-apucase incă s-o citească, Nichita o comenta şi o recrea adăugindu-i sensuri şi episoade imaginare, inexistente in „economia" lucrării, decurgind organic din ea, prelungind-o cu semnificaţii noi, superioare, incit, sint hotărit convins, că autorul străin sau de-al locului, la o eventuală reeditare a lucrării, ar fi retipărit-o şi refăcut-o potrivit variantei lui Nichita.

★

Şederea, zăbovirea noastră ca locatari clandestini fără chirie, repartiţie şi viză ştampilată pe Ana Ipătescu nr. 15 n-a durat mult. Cam din toamnă pină in primăvară, tocmai pină atunci cind mutindu-ne intr-o cameră-birou mai luminoasă, mai din faţă, Nichita imi spunea, in dimineţile insorite, cit de „chinezesc de frumos" joacă pe covor şi pe masă umbrele frunzelor de castani din faţă. „De-ţi vine, bre, să le fixezi (umbrele adică) cu ţăruşi sau cu pioneze" — a adăugat niţel mai tirziu şi mai practic anapoda, privind o cutiuţă plină cu măruntele, rotunjoarele dar inţepătoarele obiecte amintite.

Atunci — la reclamaţia unor familii de funcţionari de la subsol precum că noaptea stirnim zgomot mare, ba chiar că facem să... scirţiie uşa de la intrare şi... parchetul, strivindu-l, şi pentru alte temeiuri cam fără temei şi aruncate pieziş, cu furca — am fost chemaţi la aparatul administrativ al Uniunii Scriitorilor şi ni s-a pus ferm in vedere că dacă in 24 de ore nu părăsim (noaptea) incinta ni se va desface, fără avertisment, contractul de muncă. Tonul era neinduplecat, dar chiar in 24 de ore n-am plecat noi. N-aveam cum şi unde. Pină la urmă, eu, intrebind incolo şi-ncoace, am „dibăcit" o gazdă indepărtată pe lingă şoseaua Colentina. La un fost chelner. Acesta, dar mai ales zbircita lui nevastă, după ce că mă jupuiau financiar (chiria imi subţia substanţial firava leafă), imi mai pusese in vedere să nu folosesc baia (un duş) decit o dată pe săptămină — pentru restul trebuind să plătesc suplimentar (un fel de bacşiş — tic de chelner de...) şi să n-aduc femei in locuinţă.

Primul paragraf al ciufutei mele gazde era greu de respectat, era vară, cald, zăduf, cartierul era prăfuit şi un duş cald sau răcoros se cam impunea. Il făceam fie „legal", plătindu-l, fie „printre picături", cind eram singur acasă. Cit despre al doilea punct — cu fizicul meu şi cu leafa delicat de subţire — nu era nici o primejdie dinspre sau către nostalgicul, primejdiosul şi eternul sex opus. Şi, totuşi, de aici mi s-a tras. Tinărul Nichita, „suavul lungan", era de o mare frumuseţe (n-are rost s-o infăţişez). Intr-o seară, după ce „am servit" noi sumar masa intr-o locantă populară, unde cite o ţuică şi o fasole bătută se incadrau, nu spărgeau cadrele chenzinelor noastre (locantă care se afla unde se găseşte acum intimidanta-financiar **Podgorie**, in Piaţa Romană) **poezia sa**, răsfoindu-şi carneţelul de adrese, mi-a spus că nu prea are unde dormi. L-am invitat la mine. La mine era un fel de-a zice. Am luat tramvaiul 26, ne-am dus, ne-am culcat şi am adormit. Dimineaţa, eu, agrarian fiind, m-am trezit mai devreme şi după ce chinuisem fără har cu creionul o hirtie de scris, chinuiam fără indeminare, cu briceagul, o cutie de conserve. Nichita dormea adinc. Gazda, de fapt găzdoaia, ca să zic aşa, băgind capul pe uşă şi văzind un obraz palid, frumos, prelung şi un păr bogat bătind in auriu revărsat larg pe pernă, a ţipat, mimind o pudoare rănită, şi mi-a spus că, intrucit am adus o femeie, să-mi fac imediat bagajul. La protestele mele, şoptite şi drepte, şi după ce Nichita s-a imbrăcat iute, s-a trecut la un control jenant-hilar. Evidenţa, cum se ştie uneori, supără. **Poezia sa**, ca să mai imbuneze pe aprigii proprietari, a inceput să le recite nişte versuri. Unele erau dintr-un ciclu mai „mirean", cu tentă parodic umoristică, dar Nichita, dezlănţuit, uitind unde se află, a inceput să recite şi din cele cu ţinută mai inaltă, abstractă. Eu le lăudam, cei doi le ascultau bulmăciţi, şi s-au retras impleticindu-se in odăile lor. Seara mi-au spus că ei nebuni sub acoperişul lor nu ţin şi cel mult intr-o săptămină (cam atunci cind expira plata chiriei pe care o plăteam anticipat) să-mi iau catrafusele şi să mă car in balamucul meu. Şi chiar după ce, intimplător, prin poştă, mi s-a trimis de acasă o ladă cu cireşe mari, pietroase şi gazdele mele le-au apreciat seva, sucul şi punind cozile deoparte (pentru ceaiuri medicinale) ele au rămas tot neinduplecate, deşi vorbeam linear, gramatical, chiar cu dezacorduri, acceptate de mahala. Frumuseţe in orice fel respinsă, am conchis eu mai tirziu, făcindu-mi puţinul bagaj şi insoţindu-mi plecarea cu versurile topirceniene din **Balada chiriaşului grăbit**, dar şi cu cele ale lui Rilke, care, intr-o variantă nepermisă pe atunci, sunau cam aşa: lucrurile (ori oamenii) după ce se umplu de mine mă resping.

M-am mirat, mă mir şi acum, de ce Nichita, mai marele meu şi al celor din seria (generaţia) noastră, şi-a legat o vreme destul de bună şi de lungă paşii, gindurile, trăirile şi gazdele, locuinţele provizorii, de ale mele. Doar neagresivi social eram amindoi, neindeminatici practic eram deopotrivă. Şi atunci ?

Toate se adunau şi ne adunau la capete de oraş-capitală, pe şoseaua Pucheni (strada Naipu) ori, mai tirziu, in centru, pe chiar prestigioasa stradă Roma, la numărul 13. Dar toate astea o să le amar amănunţesc altădată. Poate.

Nicolae Velea

Poeme de ION HOREA

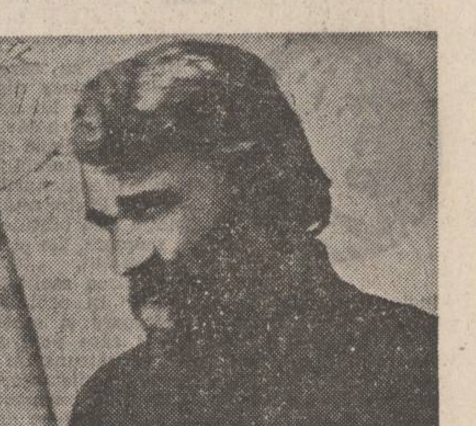

Sărutul

Dacă trufii păgine s-ar dovedi pe-aproape,
in munţi să-şi cate locul, unde albesc altare,
dacă puhoi din urmă ar sta să ne ingroape
la marginile şterse de colburi şi uitare,
scripturile să spuie şi clopote să bată,
pădurile să-nceapă chemarea lor de sus,
şi să se sfarme poduri la Dunărea-ngheţată,
cit ţara e-n pieire şi alte vremuri nu-s.
Deschidă magul temple şi deie-ne povaţă
şi-aducă din Eghipet invăţături mai noi,
cit lupta şi credinţa un neam le mai invaţă
cu dascăli ce-şi indeamnă vederile-napoi.

Pămintu-şi ţine legea sub ceruri ocrotită,
in dealurile goale-i şi duhul celor duşi,
cit norii-ntorc făina văzduhului prin sită
şi nopţile flăminde se vaită pe la uşi.
Cum vrei să legi in snopul pe care pui genunchiul
şi trupul tău, in două să-l rupi la liturghii,
cit cerul tău din zarea uitată cade-n unghiul
străin de locul pietrii din virf şi din vecii ?
Pe valea unde plugul ştia să-şi culce unda,
intirziat in ceţuri, legat in curcubeu,
şi holdele buiece suiau pin-la Rătunda
intraurirea piinii şi-a neamului plebeu,
şi unde pe la umbră mugeau cirezi in dune,
minate-n praful verii de-un fiu necunoscut
la Continit, sub dealuri, in locuri de păşune,
ca zeităţi flăminde intoarse la păscut,
stau cumpenele-n coasta fintinilor prea pline
şi trocile aşteaptă sorbiri de boturi moi,
şi coarnele-n lovirea găleţilor să-ncline
lumina-ncremenită in iarbă şi noroi.
In zări să vezi cum norul de fulgere incepe
să tremure pe dealuri, să curgă prin răchiţi,
cind armăsari aruncă nechezuri surde-n iepe
cu ochii arşi prin coame de umbră rătăciţi.
Unde-i ospăţul verde-al otăvii să se-arete
şi borţile de sălcii cu crengile subţiri,
hotarele cimpiei cind prind să se desfete
cu grohăituri strinse la bălţi, şi in mugiri.
Desfete-se pe cimpuri bostanii goi in brumă
şi ugerele-n turle să bată ceasul sfint
şi viţele să simtă-n poveri cum se sugrumă
şi cinepa să-şi toarcă fuioarele in vint.
La taurul ce doarme in grajdul lui pe-aproape
cu spumă atirnată-n belciugul de sub nări
să-alerge vaci greoaie sărind peste hirtoape
din lenea zăcătorii stirnite-n aiurări.
Ciurdarii să mai spuie şi fierării să bată
şi dealuri să-şi dezlege ştiutele lor veşti,
şi balta să se-ntoarcă-n foirea ei ciudată
sub ocrotirea mută a turmelor de peşti.

Din veacuri firul ierbii răsare şi se uscă
şi laptele din spuma Genezei creşte prunci
şi viespea se aruncă flămindă după muscă
pe masă, printre blide, ca-n vremile de-atunci,
De cind ai fi hulitul rămas cu puntea ruptă,
să nu mai treci, pe drumul de ţară cind te-ntorci
din cimp şi de la grajduri, ca un oştean din luptă,
acasă, la coteţe de găliţi şi de porci ?
Şi cum să ţii găleata rămasă-n ţolul broaştei,
şi-n pod covata spartă şi-n uşă gardul rupt,
cit incă ţara-i ţară şi-n tot, spre a cunoaşte-i
intors un foc al vremii mocnit pe dedesupt ?
Aprinde-ţi vatra ştearsă cu mătura-ntr-o iarnă,
deschide uşa casei şi-ndreapt-o la ţiţini,
şi du-n poiată paie, copiii să le-aştearnă
viţeilor culcuşul, ca unor zei păgini.
Deschide iar ograda cu porţile de scinduri
să vie din comună invăţături mai noi,
şi ieşi cu faţa dreaptă şi-ascultă de păminturi,
şi numai la sărutul ştiut să te-ncovoi !

Coşmarul posibil

Poate sint poduri duse pe ape, minăstiri
zidite pe ruinuri in care mai respiri,
copaci tiriţi şi iarbă culcată sub nămol,
aici un munte schilav, un şes aprins dincol' —
poate mai duci cu tine un sunet, ori mai dai
tributul ce ţi-l cere tătarul Ogodai...
Mai strigă, să se-audă şi dincolo de timp
de unde vine ţara şi cit a dat in schimb,
ce suliţi prind in virfuri pe cei intorşi de vii
din drumul către zeii altarelor pustii,
şi ieşi in prag şi-ascultă ce prăbuşiri in jur,
din văi cereşti la marea stirnită-n ţărmul dur,
ce clătinări de ginduri şi ruguri mari pe sus
sub luna ca un taur sălbatic in apus !
Mai pot să ştie morţii de rostul tău acum
cind prunii lor sfidează credinţa ta de fum ?
Şi din cetăţi, bătrinii soldaţi te mai aud
cind Cupa-şi varsă urma otrăvii către sud
şi Miazănoaptea-şi mină armatele-n păduri,
mai are rost să-asculte şi ei de cite-nduri,
de cită-nchipuire tirită şi ce junghi
mai crezi că taie piatra cu feţele din unghi
pe blocurile grele de lingă-un Sfinx uitat
pe care robii lumii le-au dus şi le-au lăsat ?
Să spună el, cu ochiul neadormit in gol
de cită intrebare mai poate da ocol
şi de cuvintul singur ce-ntirzie şi nu-i
nisipul din pustie lăsat in locul lui.
Ce stea ne mai ingină speranţele din veci,
spre care constelaţii te-ncumeţi de mai treci
ce ziduri vechi să cauţi la locul lor pe văi
ce timp ai vrea să tingui lingă părinţii tăi
prin templele vindute ruşinii fără chip
cu-nvolburări de ape, de vint şi de nisip ?...

Sărmane trup, de piatră să fii inchipuit
cu labele de fiară-n pustiul neciintit,
şi cu pieptar de bronzuri turnate-n fierării
şi in credinţa oarbă că nu vei mai pieri,
te văd pe treapta joasă uitat in oarecind
mai aşteptind o umbră să vie ori un gind,
şi inclinind Balanţa, la Toacă să te-aduni
cu vraful tău de oase ce nu mai fac minuni,
nehotărit şi leneş, cu tălpile prin spini,
nepăsător e cerul căruia i te-nchini.
Vederea-i inţepată de firul nevăzut
ce vine din pustie cu tot ce-ai mai crezut,
ca un răspuns pe care ai vrea să nu-l mai ştii
in liniştea acestui mormint de geometrii !

Acum se lasă noaptea spre palide lumini
cărora poate-i ceasul din urmă să te-nchini.
Dar părul ei din care pindeai cindva tăcut,
un coif bătut in aur părea cind l-ai văzut.
A fost o nălucire a cerului spuzit,
ori steaua ta in carnea de piatră s-a trezit ?
Ea-i dusă-n munţi, şi cată să poţi să o-nţelegi,
la-ntemeieri se-arată necruţătoare legi.
Cu oştile viteze pe riuri s-a intors
la ţara clătinată in vălurirl de orz,
mai sus de şesul reavăn, la dealuri mari de var
unde credinţa-i strinsă ca intr-un pumn avar
şi pusă-n oluri negre şi dusă jos la prund
pe unde numai banii impărăteşti se-ascund.
Se aşezară ziduri deasupra ei apoi,
se auzi cintarea prin timpuri inapoi
şi ciţi au fost să treacă-n popasul lor barbar
făcură foc deasupra şi n-au avut habar.
Aşa, pe-o vale strimtă, aşa pe-un şes mai larg
unde ciorchini de stele se scutur şi se sparg,
pe unde curge vinul şi creşte riul des
şi ţara-şi spune graiul ascuns şi inţeles,
şoptit in dunga frunzei, legat in rădăcini,
ca o colindă plinsă ştiută de vecini.

Din Rariţi pică ceara, cocoşii s-au stirnit,
ca sub un rug se-ntoarce pămintul osindit
in lumea fără margini prin cerul furnicar
să nu-şi cunoască timpul şi locul lui măcar.
Din turnuri se anunţă, din zboruri se-nţeleg
mari veşti pe faţa-ntoarsă-a pămintului intreg.
Ce oceane tulburi, ce riuri cu cenuşi,
mileniile-ntoarnă cireada celor duşi,
vin zvonuri de departe stirnite-n trimbiţi mari
pe uliţe aleargă innebuniţi primari
şi preoţii-n cădelniţi pun balegă şi foi
bolnavi in aşteptarea trezirii de apoi,
maşini se-mperechează cu taurii din sat
viţei pe roţi dau buzna la cupa de păsat
şi cupele sint goale şi grajdurile ard
clopotniţele urlă de-un secol cumulard,
ce lume, par să spună bătrinii, şi se-nchid
sub gardurile rupte şi aerul torid.
Dar ce-i vederea lumii-n dezastru şi prăpăd
cind propriile ginduri nu pot să le mai văd,
ce-i umbra piramidei şi trupul meu cioplit
şi platoşa cu bronzul nemernic şi coclit,
şi orientul putred, fanatic şi nebun
şi ruperea-n explozii din care mă adun,
ce-i mina mea de oase, de-ar fi s-o mai inalţ
in calea regăsită a cerului de smalţ,
ce-i umbra-mprumutată de-ar fi s-o mai găsesc
din cit a fost să fie păcatul pămintesc,
cind in pereţi icoane se clatină şi cad
şi-n lume-o veste bună nu-şi mai găseşte vad
şi tunuri in şoproane la iesle stau şi dorm
sub streaşina sfărimată a cerului enorm
şi vitele-s minate in arsenaluri noi
şi laptele se-aprinde cu spumă peste noi,
ce-i lumea lingă omul in teama lui nebun ?
Dar, după miezul nopţii, nici nu mai pot să spun.
Speranţe vin să-atirne pe un perete-n cui
şi somnul mă inghite in milurile lui.

«O STARE DE DOR»

La Muzeul Satului şi de Artă Populară a avut loc o şezătoare literar-artistică prilejuită de apariţia cărţii „Stare de dor" — poeţi şi pictori ţărani (ediţie alcătuită şi ingrijită de Ioan Meiţoiu **cu un cuvint inainte de** Zoe Dumitrescu-Buşulenga).

Au luat cuvintul : Romulus Vulcănescu, Gabriel Ţepelea, Vasile Dobrian, Marin Bucur, Vasile Vetişanu, Grigore Damirescu, Jana Negoiţă, Gheorghe Focşa şi Ioan Meiţoiu. Au recitat din creaţiile lor poeţi ţărani din judeţele Arad, Caraş-Severin, Bistriţa-Năsăud, Gorj, Vilcea, Suceava, Satu Mare, Prahova, Argeş, Hunedoara, precum şi actorii Arcadie Donos şi Dinu Ianculescu.

In cadrul manifestării a fost organizată o expoziţie de artă naivă românească.

plastică

p

Arta contemplaţiei

Plăcută surpriza intilnirii in aceste zile cu expoziţiile de pictură a doi tineri artişti, aproape deloc sau prea puţin cunoscuţi publicului larg ! Una la Galeriile Municipiului Bucureşti — **Anghel Neagu** — şi cealaltă la subsolul galeriei „Orizont" — **Ioan Mureşan** — ne-au oferit, fiecare pe alt plan, pilda unei atitudini estetice bine susţinute de un limbaj plastic deopotrivă coerent articulat şi distinct individualizat.

Anghel Neagu, aflat, după cit se pare, la prima sa expoziţie personală, impune prin dicţiunea curată a rostirii sale plastice. Singura disonanţă sesizabilă ar putea fi trena prea evidentă a ontogenezei sale artistice, ce-i insoţeşte lucrările. El nu se lasă insă şi ademenit de seducătoarea aură a picturii postluchiene, ci sileşte tiparul ei inveterat să-i accepte viziunile, ce poartă in ele substanţa insăşi a sensibilităţii artistice contemporane. Elev al maestrului Gh. Şaru, pictorul ne intimpină de la prima simeză cu armonia distinsă a tonurilor surdinizate, atit de specifică mentorului său. El nu are nici un complex in faţa lecţiei marii picturi, pinzele sale vădind o rară disponibilitate de asimilare a tehnicilor de modelare şi valoraţie a raporturilor dintre formă, culoare, lumină... Pentru Anghel Neagu tradiţia inseamnă, inainte de orice, spaţiul constituit al măiestriei artistice. Un fel de Bibliotecă alexandrină din care poate fi intrupată orice operă autentică a civilizaţiei. Structură primordială ce trebuie perpetuată fără teama că un asemenea gest ar putea deveni caduc ori amoral. Armonia şi echilibrul tradiţiei sint pentru Anghel Neagu instrumente de sondare a realului in formele lui perene, esenţiale. Portretul, natura statică şi peisajul sint genurile predilecte de exprimare ale artistului. El notează cu o siguranţă de virtuoz detaliile cadrului plastic, in tuşe simple şi elastice. Pinzele sale par lucrate, de aceea, fără efort, dintr-o răsuflare. Desigur, lecţia de profesionalism ce ne-o comunică creează această iluzie, dincolo de ea răzbătind efortul repetitiv al orelor de studiu şi contemplaţie. Exerciţii de stil şi rigoare cărora sensibilitatea artistului li se supune cu docilitatea luminii trecută prin prismele diamantului.

Tinărul pictor orădean **Ioan Mureşan** este la a treia personală şi factura lucrărilor cu care se prezintă azi publicului ne indreptăţeşte să-l apreciem drept unul dintre cei mai inchegaţi reprezentanţi ai **noului val**. „Nevoia personală de credinţă, necesitatea mereu vie de a adora contemplind" — cum ar spune un prestigios exeget al picturii flamande — s-a concentrat şi in cazul pictorului orădean asupra peisajului, Ioan Mureşan işi concepe viziunile conform unei duble ipostaze contemplative. In ciclul „Pămintul" el imaginează perspectiva aeriană asupra obiectului, pe care in plan cromatic o dezvoltă intr-o expresivă juxtapunere de straturi, mergind pină la anihilarea planeităţii suprafeţei pictate. Artistul supralicitează posibilităţile suportului plastic conferindu-i relief şi modulind efectele luminii asupra materiei intr-o tentativă de pictură tridimensională. In ciclul „Casa" artistul recurge, dimpotrivă, la ipostazierea detailistă a realului. El deturnează caracteristicile peisajului de la datele tradiţional descriptive spre evidenţierea senzualismului său cromatic. Este, credem, ciclul cel mai bine constituit, in ciuda unor neglijenţe ale desenului care „naivizează" ne-voit unele lucrări. Artistul ştie insă cum să ne atragă in mirajul aventurii sale cromatice, convingindu-ne in cele din urmă că pină şi cele mai sordide obiecte, rătăcite in domesticul univers al existenţei noastre, pot căpăta o densă expresivitate, cind asupra lor stăruie lentila focalizatoare şi rafinat minuită a artei de a contempla.

Corneliu Antim

muzică

m

„Liliacul" — trei debuturi

Un excelent spectacol de operetă pe scena Operei Române este un eveniment cu totul deosebit ! Şi totuşi, aşa a fost la ultimul spectacol cu **Liliacul** de J. Strauss. Secretul — trei debuturi, trei interpreţi de o foarte bună calitate, care nu şi-au precupeţit eforturile in a da viaţă unor fermecătoare personaje de operetă lăsind la o parte... seriozitatea — uneori greşit inţeleasă — a cintăreţului de tradiţională partitură de operă. Numele lor — Florin Diaconescu, Eleonara Enăchescu şi Ionel Voineag. Lor le alăturăm incă un interpret de excepţie, aflat doar la al doilea spectacol după debutul in rolul Prinţului Orlovski — mezzo-soprana Lucia Cicoară-Drăgan.

Florin Diaconescu are in fişa sa de interpret, citeva sute de spectacole de operetă pe scena constănţeană. Astfel, cele mai dificile probleme — proza şi mişcarea presupusă de rol — au fost rezolvate cu cea mai mare uşurinţă, mai mult, cu o dezinvoltură cuceritoare şi un bun gust fără fisură. Florin Diaconescu ne-a incintat, ne-a amuzat, ne-a făcut să ridem şi să-i savurăm personajul in multitudinea faţetelor sale. Ii mulţumim pentru această deosebit de plăcută seară.

Eleonora Enăchescu — aflată la prima sa intilnire cu opereta a reuşit la rindul ei, un rol de o foarte bună calitate. Tinăra solistă ne-a dezvăluit de astă dată disponibilităţi scenice deosebite, un talent actoricesc şlefuit şi rafinat. Puţin handicapată vizual de un costum neadecvat — actul I — Eleonora Enăchescu se desfăşoară din plin intr-o mişcare lejeră şi un rulaj vocal excelent in celelalte două acte ale lucrării. Ne bucură mult prezenţa acestei talentate tinere interprete pe scena Operei bucureştene, iar salturile de la Blonda din **Răpirea din serai** de Mozart. la Gilda din **Rigoletto** de Verdi, astăzi la Adela din **Liliacul** şi miine, probabil, la **Lucia de Lamermoor** de Donizetti nu pot decit să ne convingă că avem in faţă un adevărat cintăreţ-actor profesionist cu un viitor cert.

Am putea folosi exact aceleaşi cuvinte elogioase şi referindu-ne la o altă tinără cintăreaţă, mezzo-soprana Lucia Cicoară-Drăgan, ale cărei prezenţe numeroase din ultima perioadă au trecut pe nedrept, neobservate. Lucia Cicoară-Drăgan apare pe scena bucureşteană după un consistent stagiu in cadrul operei gălăţene. Experienţa scenică, buna pregătire profesională, disponibilităţile vocale şi scenice ca şi seriozitatea cu care abordează fiecare rol indiferent de dimensiunile sale, fac din Lucia Cicoară-Drăgan un interpret valoros, cu adevărat. Rolul prinţului Orlovski — rol in travesti — a fost realizat cu o dezinvoltură scenică de invidiat şi o voce care te face să tresari plăcut surprins la fiecare intervenţie. La doar citeva săptămini distanţă, tinăra cintăreaţă a a jucat, de curind intr-un rol de cu totul altă factură — vrăjitoarea Ulrika din opera **Bal mascat** de Verdi.

Ionel Voineag — o voce caldă, plăcut timbrată, o prezenţă scenică discretă. Rolul lui Alfred i se potriveşte. Personajul său intregeşte perfect grupul excelenţilor debutanţi din acest spectacol.

Din distribuţia deja rodată mai amintim pe Constantin Gabor — intr-un minunat recital actoricesc, rolul Frosch — Cornelia Angelescu, Ioan Hvorov, George Lambrache, Marcel Angelescu, Georgeta Cosmescu. La pupitrul orchestrei operei — dirijorul Constantin Petrovici.

Cristina Sârbu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XXII

Ușurința cu care Culi Ursake își iese din fire, incapacitatea lui de a nu se conforma hotăririi de a fi calm și lucid divulgă extrema vulnerabilitate a eroului la solicitările magicului. Paroxismul suferinței ce-i bîntuie, pentru moment, fie și numai subconștient, „lucrează" în favoarea realității halucinant fantastice „oglindite" în ochiul ursului. Privirea acestuia, sfidătoare și amenințătoare, însoțită de mormăieli care pentru Culi echivalează cu risul sardonic pătruns de spirit diavolesc, îl atinteste și de la distanță, totul începînd a fi perceput ca un fapt extrinsec realului („Martin era acolo, sub o muche de cremene. Iar a întors numai un ochi, o clipă, și s-a dus fără să lase bucata de cal. — Hurruu-hurruu ! Părea că se rostogolește un tunet prelung, domolit și stins, în ripa oablă unde își dăduse drumul"). Mai mult, chiar și cînd îl pierde din vedere, ursul pare că își „lasă" ochiul la pîndă : „Culi a stăruit cu binoclul, a mai cercetat în jurul locului ciutelor. Ursul nu s-a mai văzut. Totuși părea că se află acolo, undeva, un ochi care pîndea oblic înapoi".

Din acest moment, jocul pe muche de cuțit dintre epicul analitico-psihologic și „deviațiile" în fabulozitatea magic-halucinatorie ia definitiv în stăpînire demersul nuvelistic. În ordine strict faptică, paznicul de vînătoare hotărăște să renunțe a-l mai urmări pe urs. Graba de a se întoarce acasă, la muribunda lui soție, și apropierea nopții îi îndreaptă voința într-o asemenea direcție („Încă stătea pe loc, judecînd și cumpănind în sine, cînd ziua începu să se întunece și împrejurimile părură a pluti sub un abur vioriu. Culi își schimbă locul, trecu mai la deal și avu încredințarea că și-a recunoscut direcția de întoarcere. O luă încet pe un colnic, coborî într-un găvan. Aici era o mlaștină veche, căldătoare a mistreților"). Dar, deși desăvîrșit cunoscător al locurilor și al drumului, siguranța de sine a eroului apare serios zbuciumată. S-ar zice că pașii îi sînt mînați nu atît de propria-i voință, cît mai ales de un soi de duh rătăcitor care îl împinge în necunoscut : „Prin ce locuri a trecut ? cînd oare s-a răsletit în așa măsură ? A umblat de-a dreptul prin locuri înfricoșate ; parcă ar fi ieșit la ele pe o poartă neștiută dintr-odată ; după ce a ieșit pe acea poartă a călcat în necunoscut și a apărut la un orizont străin". Sentimentul că se află în locuri străine, necunoscute nu numai sub raport fenomenal ci și în ceea ce privește spiritualitatea lor, începe a se insinua în conștiința eroului. De aceea, impulsul interpretării raționale a situației (artisticește, inculcat leitmotivului oarecum neoromantic al rătăcirii eroului în pădure pe timp de noapte) este tot mai insistent subminat de „vocea" eului magic, al eroului obsedat de întîmplarea cu ursul, de ochiul acestuia : „Va fi fiind la mijloc ceva. A fost un urs, dar nu ca toți urșii. Căutătura aceea pe care a strecurat-o de două ori peste umăr a fost mai ageră decît a unui om. Într-adevăr, l-a îndemnat, înșelîndu-l, într-o urmărire fără noimă. Se trezește, asupra serii, la depărtare de cel puțin trei ceasuri de casă. Și din această mlaștină a mistreților se ridică în juru-i o pîclă umedă". Starea de frică începe a fi în chip sporit expresia alarmei lăuntrice pricinuită de misticismul său ancestral ; ceea ce se relevă în virtuțile proliferante, la treapta întruchipărilor cosmicizant antropomorfice, ale imaginației lui Culi : „Se oprește brusc și se întoarce cu fața către valea din care a suit. Piclele vin încet după el, năzuind spre culme. Au în ele ceva viu, deși pădurea pare cufundată în somnul de cremene al muntelui. Prin pîclă mișcătoare, străbate de aproape, fără răsunet, ca un puf, un țipăt de buhă. Se face sară deplină, buhna s-a închinat către asfințit și s-a tupilat în scorbura ei. Nu se mai zărește nici o lumină la spus ; s-au stins în pîclă și cele din urmă zări ale zilei care mai nălucesc în înalt. Altădată, la acel ceas, ar fi putut vedea încă împrejurările. Acuma s-au cufundat cele curate și ies deasupra cele negre. Dacă nu bagă de samă, poate să rătăcească poteca".

Evident, toate acestea se leagă de ideea fixă a eroului privitoare la identitatea demonică a ursului : „N-a fost ursul, — deși avea înfățișare de urs ; a fost altcineva, al cărui nume nu se rostește fără primejdie la acest ceas". Din punctul de vedere al temei generale a nuvelei, cele două planuri epic-analitice — drama lui Culi pricinuită de boala tinerii lui soții și vînătoarea de conținut magico-inițiatic provocată de privirea ursului — își dau întîlnire în conștiința și sufletul eroului de-abia acum, cînd cercul singurătății în pădurea populată de tenebrele nopții hibernale se strînge tot mai puternic. Un anumit coeficient de percepere reală a faptelor (cum se întîmplă mai întotdeauna cu eroii sadovenieni aflați în asemenea situații) nu-l părăsește nici în acest moment pe Culi. Însă, surpriza e că rezerva de luciditate de care el mai dispune apare valorificată tocmai în scopul unificării celor două planuri epico-analitice amintite. Rezultatul ultim conduce la ideea că realul tragic nu mai poate fi interpretat prin sine, pornindu-se de la cauzele logic-identificabile : prezența altor factori își cere și ea drepturile, căci numai astfel este posibil a se înțelege tot ce se întîmplă : „Culi Ursache se trezi mormăind ca ursul. Se tulburau într-însul venin urile supărării. Îl înghimpau întîmplările de ieri și de azi. Nu-i plăceau vorbele ce schimbase cu soții săi (este vorba de cei doi paznici Toma și Traian, care abia își ascund mirarea față de ciudata comportare a lui Culi, n.n.). Nu-i plăcea întîmplarea cu acel drac de urs, căci n-a fost urs cît a fost drac, nu-i plăcea mai ales felul cum a rătăcit, ca și cum ar fi fost străin în pădurea lui. Nu-i plăcea îndeosebi că întîrzie".

Odată luat în stăpînire de toate aceste gînduri, eroul revine deci la drama sa de acasă, fără însă a se mai putea îndepărta de întîmplarea cu ursul. Dimpotrivă, aceasta din urmă își impune dreptul de a „lumina" faptele și de a decide asupra gîndirii și a modului de comportare ale eroului. Pentru Culi Ursache nu mai încape nici o îndoială că ochiul ursului-diavol îi trimite mesajul marii nenorociri ce se apropie : moartea Anei. În teribila lui durere, el începe să creadă că boala Anei are la origine blestematul amestec al Necuratului, care acționează prin intermediul ursului, prin ochiul acestuia. În paroxistica lui furie, Culi se gîndește chiar că, fiind deja în stăpînirea ursului-diavol, Ana **dorește** a se **întîlni** cu acesta. Retrăirea disperatelor discuții legate de imposibilitatea aducerii medicului se implică în cele întîmplate acum :

„— Tu, muiere, trebuie să fii nebună. Unde să găsesc eu doctor ?

— Vai, îmi trebuie doctor, altfel am să mă prăpădesc.

— Aici, femeie, nu se găsesc doctori, aici se găsesc de altele. Pot să-ți aduc un cerb, ori un mistreț, dar un doctor cum ?

De data asta, cugetă Culi, văd că i-aș fi putut aduce urs, dacă acest urs n-ar fi altceva. Dar pesemne că ei îi trebuie acel altceva. Muiere căreia i-a dat Dumnezeu de toate, casă bună și bărbat bun, nu mai dorește decît pe cel cu coarne și cu coadă".

Însă, povestitorul nu intenționează nici acum a se orienta cu strictețe pe făgașul demersului ezoteric-fantastic sieși suficient. Întreaga întîmplare se circumscrie, de fapt, marelui epos fabulos-baladesc, căruia îi aparține. Dovadă, faptul că paznicul de vînătoare este în măsură să regăsească drumul spre casă grație mioriticei intervenții a Vidrei, cățelușa lui de vînătoare :

„Piș-piș-piș, — alături de piciorul lui. Piei drace, doar n-o fi ursul. I-a apucat mîna. A simțit ceva rece pe dosul palmei. Într-aceeași clipă se înfioră în toată ființa de plăcere. A venit la el prin pîclă adulmecîndu-i calea, Vidra, cățelușa lui de vînat, care caută urma cerbilor vulnerați.

— Tu ești Vidra ?

— Eu sînt, schiaună copauca, aburcîndu-se pînă la șoldul lui și căutîndu-i obrazul cu botu-i fin și ascuțit".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Adrian Păunescu la tribuna poeziei

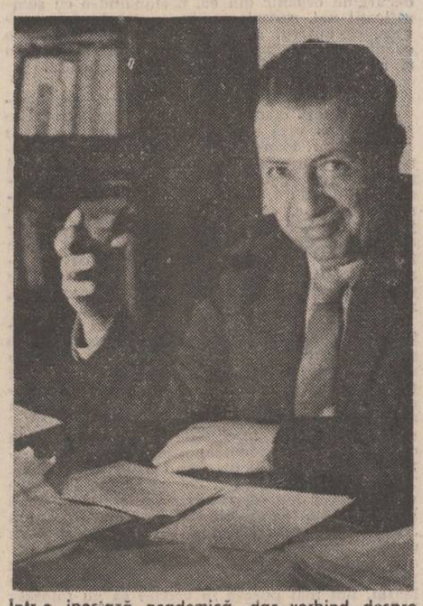

Într-o ipostază academică, dar vorbind despre romantism, istoricul literar Paul Cornea

Voicu Bugariu între critică literară, SF și șahul de performanță

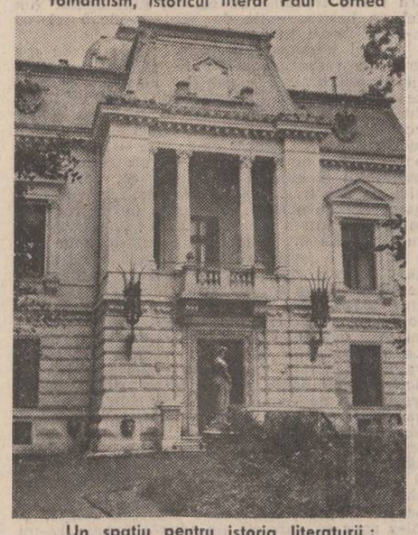

Un spațiu pentru istoria literaturii : Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu"

OPȚIUNI LIRICE CONTEMPORANE (3)

Avangarda neptunică

Analizele privind poezia ca act de limbaj deplasează atenția critică spre elementele de noutate formală în judecarea modernității produsului liric. Înnoirile depistate la nivel expresiv devin criterii primordiale de apreciere valorică. Tradiția modernă a poeziei supralicitează formalul ca probă a actualității estetice. Tentația „surprizei stilistice" e consecința unei înțelegeri unilaterale a actului poetic. Asta și pentru că ideea de avangardă în literatură a fost și este asociată cel mai adesea cu revoluțiile formale radicale ale unor grupuri de iconoclaști care au aderat gălăgioși la programe de demolare a canoanelor lingvistice. Noutatea formelor insolite, în cele mai multe cazuri, a provocat șocuri spectaculoase, de suprafață. Statistic vorbind, mișcările avangardiste ale veacului nostru au produs în special revoluții de limbaj. Au fost avangarde **vulcanice.** Caracterul vulcanic, formal nonconformist, de dislocare a normelor lingvistice, a devenit cu timpul o condiție în procesul modernizării poetice. O efervescență juvenilă, desfășurată pe parcursul mai multor decenii, a declanșat degringolade la nivelul limbajului, instaurînd, uneori cu agresivitate, noi coduri poetice. Sincronizarea poeziei cu noua sensibilitate a fost concepută aproape exclusiv prin provocări lingvistice. Vulcanismul revoluțiilor poetice, reflectat în apelul lui Bréton : „La beauté sera **convulsive** ou ne sera pas" a instaurat criteriul formei șocante, stupoarea formală ca șansă de impunere. În succesiunea lor, avangardele au anulat treptat toate convențiile posibile, lăsînd poezia într-o stare de **libertate nelimitată** de expresie. Coerciția normelor a dispărut. Ne putem astăzi întreba ce rost mai poate avea avangarda ? Avangardă în raport cu ce ? Căci, vorba unui personaj dostoievskian : „totul e permis!". Sensul polemic al avangardei este anulat prin admisibilitatea totală în cimp expresiv. Pe de altă parte, consumarea atitor experiențe insolite pune sub semnul îndoielii astăzi conceptul de „invenție" poetică la nivel stilistic. Invenția fiind o noutate absolută, devine aproape imposibilă pe fundalul atitor „noutăți" achiziționate. Mai corect ar fi termenul de „inovație" în planul limbajului liric. În stadiul actualei epuizări extensive a procedeelor formale, fenomenul de avangardă se cuvine a fi înțeles în alt sens : la nivelul **substanței** poetice. Este ceea ce formula teoretic grupul italian 63 acum două decenii vizînd necesitatea depășirii suprasaturației formale prin înnoiri profunde, de conținut. Arsenalul stilistic actual, cucerit prin insurecții zgomotoase la vremea lor, tinde să se manierizeze dacă nu e vitalizat de mutații ideologice **în interiorul** poeziei. Avangardismul vulcanic, de formă, trebuie să se transforme într-un avangardism **neptunic**, de substanță. Avangarda formală, instrumentalistă, nu se poate consolida istoric fără suportul unei motivații intrinseci, de natură spirituală. E necesară trecerea de la poetizare la poetică. În sens major, folosind termenii kierkegaardieni, evoluția înseamnă depășirea autonomiei estetice a conceptului de avangardă prin asumarea determinărilor etice ale existenței. Rafinarea tehnologiei poetice a atins un punct limită peste care se trece în manierism sterp dacă nu se produce complementar o înnoire neptunică, în plan moral-filozofic. Aflată în maximă eflorescență formală, poezia generației 80 își cere o viziune supralingvistică, altfel riscă să se marginalizeze în zona exotismelor experimentale. Dovada unei maturizări a conștiinței artistice va fi depășirea „complexului negativist", demolator. Minarea formelor retorice tradiționale e un gest consumat. Atitudinea poetică integratoare, de **lăuntricitate** a generării noului operează nu atît prin rupturi ostentative față de tradiție, cît prin **continuitate** originală. Avangarda vulcanică (a rupturii) își are ca replică evoluată și necesară o avangardă neptunică (a recuperării). Înțelegînd principiul integrator al culturii, putem afirma că „noul nu anulează existentul ci doar modifică sistemul de relații în interiorul ansamblului" (Mircea Braga, **Istoria literară ca pretext**). În evoluția poeziei mișcarea novatoare lăuntrică structurează un nou mod de a înțelege lumea. Neptunismul trebuie să eșafodeze o nouă ideologie poetică. Să refacă subteran continuitatea spirituală chiar dacă ea e supusă unor mutații epistemice. Revoluția explicită, de limbaj, pregătește sau provoacă deplasările tectonice ale ideologiei lirice. Superioritatea unei epoci literare e în funcție de stilul original de gîndire pe care îl impune. În acest sens, poezia ultimei generații își caută încă un „Weltanschauung". Avangarda formală este o condiție necesară dar nu și suficientă pentru impunerea unei viziuni. Datorită faptului că nu se implică axiologic. Tradiția avangardei poetice e în general a-ideologică, fiind preocupată de acel „cum" instrumental. Or, modernizarea autentică vizează revoluția din interior a poeticului. Cultul avangardei pentru formă tehnicizează actul poetic, menținîndu-l la nivelul epidermic al experiențelor de limbaj. Cît timp nu se depășește viciul vulcanic, zgomotos, de interes pur formal, nu se poate trece — cum ar fi spus Heidegger — de la aspectul **ontic** la cel **ontologic** al proiecției în plan liric. Generația poetică 80 a nuanțat limbajul poetic fără să realizeze (chiar dacă a aspirat) o avangardă radicală de expresie — aproape imposibilă după consumarea atitor insurecții. E adevărat că de la principiul ultimilor filozofi ai școlii lui Leibniz (care promovau afectivitatea) pînă la teoriile Tel-Quel-iste ale scriiturii poezia a trecut prin artificializări lingvistice progresive. Dar tot adevărat este că revitalizarea liricii a fost generată de curenții subterani ai modificărilor de profunzime moral-filozofică. Temerarii **neptunici** ai poeziei moderne (T. S. Eliot, S. J. Perse, L. Blaga, E. Montale ș.a) au creat noi simbologii lirice, repunînd în drepturi statutul utopiei poetice sfărîmat de nihilismul iconoclast al experimentelor vulcanice (dadaism, futurism, suprarealism, etc). Ei au somatizat noul limbaj poetic în universuri lirice exemplare, dind un sens major înnoirii expresiei, fără gălăgia iconoclastă a experimentatorilor de profesie. Pentru evitarea entuziasmelor de suprafață e necesară conceperea unui avangardism nu numai decorativ ci și metodic. În sensul în care metoda (met-ódos) înseamnă „drum către real". Oare avangardele moderne nu s-au deplasat dinșpre poetică spre retorică, ignorînd **fondul ?** Negativismul convulsiv al expresiei nu este în sine un act novator, are cel mult un rol de incitare. Invazia categoriilor negative în lirica actuală, observată de Hugo Friedrich, poate camufla un complex. Dar orice complex e depășibil. Marii poeți au depășit această fază printr-o atitudine „etică afirmativă", cum spune Vianu. Reactualizarea categoriilor pozitive ar însemna o direcție a avangardei morale. Negarea răului poate fi înlocuită cu afirmarea binelui în sensul afirmării unei **viziuni constructive.** Poetica afirmativului ține de o maturizare axiologică, fără să excludă tragismul ca tensiune a depășirii. Nu e vorba aici de o poezie „mulțumită" ci de poezia propunătoare de edificii spirituale, așa cum apare ea la marii reprezentanți ai liricii moderne. Dincolo de valențele persuasiv-lingvistice, poezia trebuie să aproximeze sensurile fundamentale ale existenței. În acest sens ne putem aminti afirmația lui Pârvan : „înțelesul vieții nu este estetic ci etic". În contextul substanțialității înnoirii poetice se poate vorbi de o avangardă a **conștiinței lirice autohtone.** În ce măsură experiențele actuale valorizează datele etnosului în noi structuri estetice ? Creația lui Emil Botta, profund modernă, are un caracter înnoitor, neptunic, printr-o originală asumare a tradiției spirituale românești. Creator al unui limbaj poetic modern, Blaga și-a edificat o ideologie lirică neopusă tradiției valorilor. De asemenea, actualitatea liricii bacoviene se datorează unei construcții de adîncime a spațiului poetic, nu numai expresivității sale originale. Cazul unui timbru poetic percutant, cum este cel al lui Labiș acoperă de fapt motivații social-existențiale majore. În cazul lui Cezar Ivănescu, flagranta noutate de limbaj (mergînd pînă la o punctuație insolită) nu are gratuitatea experimentului în sine. Vulcanismul său a fost reclamat de o revoluție neptunică a substanței ideatice, una din cele mai importante din lirica de azi. Stilul său se articulează pe corpul unei filozofii lăuntrice extrem de personale.

În raport cu aceste citeva exemple de modernizare poetică, se pune întrebarea : cum își conștientizează generația 80 rolul în evoluția liricii ? Cum este pregătită să contracareze teoriile panicarde privind moartea termică a poeziei ? Știința limbajului e una din virtuți, nu însă și suficientă. Reificarea textului poate devitaliza poezia, lăsîndu-i doar frumusețea florilor presate. Se așteaptă replica unei modificări neptunice, re-vitalizante.

Alexandru Horia

PRIVIREA LUI ORFEU

Similia similibus

Încît, deși, după cum crede Leibniz, **totum est prius partibus,** adică modelul integral, figura ideală a copacului, a pomului vieții există înaintea oricărei experiențe mișcîndu-se în somnul dogmatic al oricărui apriorism, avîndu-și originea fie în **res extensa** (și nu de aici pornește alaiul senzual, hoarda scandaloasă a lui Dionysos, la purificarea lumii prin vin, muzică și dans, credință magică, străveche în homeopathie ? în ideea că **similia similibus curantur,** cui pe cui, se scoate ?), fie în **res cogitans** (și în acest caz transa mediumnică, extazul, comunicarea cu zeul și deci cu planurile sale secrete, cu misterul de care se înconjoară se obține pe calea individuației, a ascezei cathartice în templele lui Apollo după principiul că **similia similibus cognoscentur)** parabola dialectică, tragică a bobului de grîu îl urmărește pe vraci, șaman sau taumaturg prin labirintul lumii ca un memento, un avertisment dat celui vinovat de hybris, de păcatul trufiei, de înfatuare și substituire a funcțiilor divine : sămînță cenușie-n brazdă neagră / tu mă întreci pe mine și mă ierți.

Vina de care se simte apăsat, urmărit, mai ales în starea de veghe preotul, vrăjitorul și magicianul cuvintelor în labirintul discursului își are originea ontologică în faptul că păcatul, spre deosebire de virtute, este un efect al contaminării, al întîlnirii, în perspectiva unui constructivism temporal, dintre fragmentele cele mai heteroclite, heterosexuale și heterodoxe cu putință și cu neputință de imaginat în stare de veghe, dar perfect funcțional în starea de somn, cînd dimensiunea cronologică dispare, este abolită, și orizontul în care se petrec toate fenomenele rămîne unul spațial, static, eleat ; un spațiu propriu călătoriei în somn, o stare pe loc, în esență, căci el se definește nu prin analiză, nu prin ruptură, ci prin sinteză și stupoare : el contrazice silogismul concordant cu el însuși și iubește armonia contrariilor existentă într-un text axiomatic ; contructivism spațial descris cu jubilație (mihnire ?) histrionică, aglomerările cele mai heteroclite, heterogene și heterodoxe vizînd un buric mandalic (sau periferic a lumii ? **totum est prius partibus** — crede și poetul care, supus condiției sale trecătoare, de efemeridă, trăiește cu nostalgia paradisului pierdut — a grădinii absolute, a întregului din care a fost smuls, viața lui — o robinsonadă chinuită de dorul continentului) și, ținînd de semnul fatidic al arhaicului, se realizează prin adițiunea continuă de fragmente incompatibile în percepția comună cu aerul netulburat al celui care trece în vis peste obstacole și primejdii de moarte ; condiție de mim adoptată cu scopul de a-l apăra de el însuși, de explozia groazei în fața destinului funest, de propriile reacții particulare la impactul cu un cod de reguli impersonale, dar și de veselia și de atîtarea de care sînt cuprinse elementele acestui univers proliferant răsculat, revoltat, reacție la provocarea emoției prin punerea în abis a imaginii bufonului, mimului, histrionului : în labirintul cuvintelor el este și Dedal, și Minotaurul și Tezeu, dar se preface că ignoră partitura Ariadnei din toată această înscenare teribilă încît absența funciară a conflictului heraclitean din întreaga desfășurare a discursului și menținerea acestuia într-o oarecare neutralitate în raport cu efuziunile și confuziunile pasionale, izolarea printr-un cerc magic a spațiului și investirea lui cu o dinamică autonomă insesizabilă cu ochiul liber, cum imperceptibilă este creșterea firului de iarbă (sămînță cenușie-n brazdă neagră / tu mă întreci pe mine și mă ierți), deci tăierea cordonului ombilical (firul Ariadnei) purtător de sens, de rațiune a temporalului, fundamentează ontologia limbajului ludic, impune regula jocului operativă într-o sferă care, prin ea însăși, aparține indeterminării absolute.

Dar bufonul, mimul, histrionul în aparența lui reificare printre cuvintele devenite la rîndul lor alte obiecte și alte lucruri indiferente ca și autorul care le-a inspirat primul motor, **primum movens,** și supus unui regim al **mimesis**-ului, al sensului **denotativ** al discursului, face, în realitate, saltul în memorie, individuală și colectivă, în **anamnesis,** o reamintire fixată în arhetipuri și definind regimul **conotativ** al acestuia, ca dat al indeterminării în căutarea chipului, imaginii sale determinate, proiect sensibil în sfera inteligibilului : o cîtă părere de rău / în acest suflet fericit cîndva / de cîntecul fără prihană / al sirenelor / și cîtă amară bucurie / bate în această inimă / obișnuită cu vastul întuneric / al zilei fără nici o candelă în ceruri / totul e să-ți aduci aminte / de ceea ce nu ți s-a întîmplat / totul e să vezi cu ochii tăi morți / pentru această lume, spui tu și adaugi : oracole, avertismente, inscripții pe cer și pe zidul — crainic al prăbușirii Babilonului (**mane thekel, phares** : albastru e timpul tău / ca marea ce naște peștii fără durere / dar cînd va porni lumina iar / să acopere lumile / și nu va ajunge / ce plins nocturn / cu ochii reci în plante / va fi / și pe nisip / dacă nu aici dincolo / dacă nu azi mîine / va luneca pasul tău sensibil), dar mai ales adăpostul felin cîntat în vara spectrală, în conjuncția astrologică a unui text născut sub zodia leului după principiul lui **similia similibus cognoscentur** : oh ce pisică în galben somn / își întinde laba dureroasă / sînt gheara ei lungă / pipăind un copil sideral / grăbită-i umbra în paravane / soarele e un vînt aproape negru / și numai forța unui lanț / fierbinte care sună mă face curajos / nu capitula iubitule nu capitula / mișcă-te la stînga și la dreapta / ca un pendul ce măsoară timpul / și cîntă la fiecare oră moartă.

Astfel că dacă **totum est prius partibus** (întregul este anterior părților) iar cunoașterea integrală, prin însăși natura lucrurilor, nu este posibilă decît sub aspectele particulare, sensibile, adică existente ale lumii bănuite ca labirint, dar revelată ca verosimilă, autonomă suficientă sieși, pe fragmente — cînd la fiecare pas ne așteaptă necunoscutul — trebuie să te mulțumești cu reconstituirea (à la Cuvier, nu?) arborelui universal după o frunză căzută pe masa ta de scris și a monstrului Leviathan după falanga degetului mic al ursului din pădure. Nu mai puțin operante ți se vor impune formele și tehnicile renumite în lumea greacă de intrare în contact cu necunoscutul — apolinică și dionysiacă, așa cum le-a văzut în culori contrastante Nietzsche, religii, legături, breșe practicate în lumea inteligibilă și lumea sensibilă, **res cogitans** și **res extensa.** Încît dacă acum tu ai în fața ochilor o falangă din degetul mic al ursului din pădure, adică un fragment dintr-un întreg presupus de Leibniz ca preexistent, spune-mi cum arată Leviathanul și unde anume s-a ascuns în labirint ? Oare nu glasul lui se aude, tinguire de animal rănit : sămînță cenușie-n brazdă neagră / tu mă întreci pe mine și mă ierți ? / Și de ce înainte de a-și da sufletul Socrate le-a cerut discipolilor să sacrifice în cinstea lui Asklepios un cocoș ?

Dan Laurențiu

Un „trup ca gîndul" (I)

Urmare din pag. I

șul funebru din **Amurgul zeilor** de Wagner. Analogia aceasta nu e gratuită (nici măcar în exemplificări), căci poezia lui Cezar Ivănescu pune o problemă teoretică dintre cele mai interesante. Textul său încetează să se bazeze doar pe „scriitură" ca model ontologic. Existența lui depășește întotdeauna spațiul limitat al „ființei de hîrtie". Ca și pentru poezia medievală, textul trăiește în strictă dependență de actualizarea lui sonoră, aceasta nefiind numai una fonetică. Parcurgerea ochiului, linearitatea ei conduce la un relief semantic prin mijlocirea urechii. A „citi" asemenea poezie este a-i concepe un spațiu. O evoluție **temporală** dar și **armonică,** analog-spațială, aidoma operei muzicale. Căci armonia e o formă de „simultaneitate" în spațiu. Succesiunea secvențelor ține trează conștiința motivelor reiterante, ori măcar identitatea lor armonică. Înaintarea „pe orizontală" este dublată deci de expresivitatea „pe verticală". Altfel, funcția estetică a acestei literaturi încetează.

Așa privind lucrurile, noțiunea de tradiție trebuie privită cu circumspecție în cazul lui Cezar Ivănescu. Dacă autorul își intitulează poemele „doine" nu înseamnă că le atribuie și un conținut folcloric ușor recognoscibil. „Dacă este adevărat că tradiția constituie un factor necesar al oricărei culturi, atunci, în linii mari, pot fi distinse două varietăți de tradiție, după rolul pe care-l joacă singularitatea : una mai conservatoare și repetitivă, alta mai evolutivă și creatoare." (Paul Zumthor, **Essai de poétique médiévale).** Originalitatea în raport cu presupusul model fiind evidentă, se înțelege care este maniera de tălmăcire a tradiției din poezia lui Cezar Ivănescu. Timbrul autentic românesc din **Doina** este în primul rînd „punerea în atmosferă". Adică tocmai un **timbru** : al arhaității profane, de la care provine o „schemă" afectivă pe care poetul o umple cu imagini consacratoare și cu propriile lui sentimente, adesea consonante. Este **jalea,** nu neapărat metafizică, sau nu întotdeauna metafizică, o jale cumplită, socializează („zilnic beau otrava lor"), cuprinzînd în țesătura ei deasă mai vechea, la Cezar Ivănescu, filozofie a morții. Structura conținutului, în ce are el esențial și original, ar fi aceeași : unitatea ontologică dintre viață și moarte invocată chiar în miezul purgatoriului apocaliptic de figuri ; unitate dintre **idee** și **forma** ei, sufletul absorbîndu-se în trupul virginal, șediu al „morții eterne". Viața asimilată senzual morții. Doina pune totuși într-o **perspectivă** nouă întreg acest fond „barbar", ceea ce ar însemna, cu un termen împrumutat din lingvistica structuralistă că aduce o altă **formă a conținutului.** Poetul nu mai are acum acel „eroism" al parcurgerii transante a apocalipsei, infern al subconștientului și deopotrivă proiectare a lumii. Poeziile în vers alb din **La Baaad** (1979) și, într-un mod incantatoriu-suav, baladele din **Muzeon** (1979) se remarcau printr-o duritate absolută la nivelul raportului afectiv dintre personalitatea „adîncă" și reprezentările ei. Nici o toleranță și nici un act de supunere nu sînt, acolo, posibile. Convingerea proprie este urmată cu îndărătnicie, cu încăpățînarea de a lua în răspăr după ce te-ai lansat în adorație. Dogmatic-religioasă prin structura ei sens unic a meditației sale tematice, ori prin senzația de mîntuire creștină și apocaliptică dumnezeire, poezia lui Cezar Ivănescu nu este tributară în chip esențial vreunei doctrine mistice. Starea polemică nu îngăduie realizarea dogmei. Scufundat în credință, poetul este și primul ei eretic. Înlocuind urletul „eroic" cu jalea răscolitoare, **Doina** nu produce mai puțin o atitudine eretică. Numai că accentul va cădea pe balansul tinguitor. Doina este forma de a nu te supune „uritului" existențial, un protest pasiv, după cum înainte gestul învingător al erosului thanatic semnifica acțiunea triumfală : „!Doina o ingin și-o uitu / și din nou mi-o amintesc / cînd mă apucă uritu / că pe-aici mă prăpădesc, / cînd mă apucă uritu / că pe-aici mă prăpădesc !" Și, în continuarea acestui lamento folcloric de cea mai autentică fibră, un motiv binecunoscut al literaturii, reiterat însă cu o forță care îl decontextualizează, efectiv, dintr-o istorie clasată, făcîndu-ni-l contemporan, **viu** : orașul tentacular, producător de angoase, în care psihologia străveche, „rurală", întemeiată pe un cod etic imuabil, se alienează. Dar neașteptata congruență cu motivul sămănătorist — cu atît mai mult neașteptată, cu cît vine de la un poet pentru care arhaitatea presupune recreare în sens **arhaic** a universului — se rezolvă într-un alt context ; modificînd referentul, un motiv tradițional devine o formă expozitivă a mitologiei proprii, constituită cu atîta precauție în alte cărți : „cît de mult urăsc orașul / cît urăsc acest oraș, / temnițat ca viețașul / ies din el numai golaș, / temnițat ca viețașul / ies din el numai golaș ! // ! pentru noi, moldavi, orașe / ne-ai dat trudă și ospici, / ne-ai sfărmat la ciolănașe / sub tramvaiele de-aici, / ne-ai sfărîmat la ciolănașe / sub tramvaiele de-aici ! [...] !" Templul unde se oficia unitatea ontologică dintre viață și moarte, „paradisul cărnii sfînt" („! amintescu-mi Baaadul / Paradisul Cărnii Sfînt..."), se desacralizează violent. Aluzia la cunoscuta poezie eminesciană se justifică mai mult prin strategia clamorii și printr-un orizont doar tipologic identificabil, conținutului pur social de acolo răspunzîndu-i riscul **trăit** al deteriorării „mitului personal".

CENACLUL NUMELE POETULUI

Vineri, 20 aprilie a.c., ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XXVII-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.

Retromantismul

Urmare din pag. I

cu ochiul liber — și abia comunicarea în planul ideii, structurii, intuiției este fertilă, în felul în care T.S. Eliot stabilea faimoasa dialectică dintre creația prezentă și tradiție. A face creație într-o manieră mai veche în extenso și ca metodă „personală" echivalează cu o dezertiune de la efortul mersului înainte, de la firească dorință de a implini o operă capabilă să modifice percepția.

Scopul unei asemenea trădări a propriei vocații la unii artiști contemporani pare a avea drept scop captarea bunăvoinței, accesibilitatea cu orice preț. Prin gestul lor, ei renunță a participa la circuitul viu al creației, la forțele active ale lumii, iar auditoriul se leagănă într-un dulce vis, într-o formă discutabilă de divertisment... De ce nu ar asculta în schimbul unor forme epigonice creațiile originale ale unui curent trecut? Că arta nouă e mai greu de receptat — asta s-a întîmplat în toate timpurile. Noutatea a fost cel mai adesea considerată în prima clipă, „informă" — ceea ce ține de mecanismele percepției și asimilării. La scurtă vreme, derutanta noutate se va instala în conștiințele noastre indiscutabilă... ca un fenomen al naturii. Dar aceasta e altă problemă. Artistul nu se cuvine să ocupe locul cel mai comod, odihnind la umbra clasicilor în floare, doar pentru a place pe moment. Decorativul și agreabilul, o pastilă roz-romantică merg pentru cine merg, eventual pentru consumul celui care nu are altă dorință decît să stea confortabil în fotoliu și să primească, atotștiutor și mulțumit de sine, o mică porție de muzică, așa cum o așteptă, un tablou vesel-curățel, o poezioară legănătoare. Probleme? exclamă unii din aceștia. Probleme sînt destule, nu ne mai trebuie și din partea artei. Artistul care se pliază după asemenea gusturi, evadînd în imitarea formelor trecute pe care „toată lumea le știe și le iubește" poate avea și el voluptățile lui în această imitație, nostalgia perioadei de ucenicie... cînd asemenea exerciții erau teme impuse. Însă originalitatea și noutatea reprezintă rostul adevărat al artei, prin care aceasta nu rămîne complexată (simțindu-și superfluitatea), în trena altor laturi de activitate. Arta adevărată duce spre o subtilă descifrare a lumii, a vieții inseși pe care o trăim în această vreme. Asimilarea formelor și ideilor noi nu este instantanee — iar artistul se cuvine să-și accepte fără ezitare, în numele efortului său constructiv, eventuala lipsă de largă popularitate. Miza ar trebui să rămînă totuși undeva mai sus, undeva mai departe — nu în superficiale aplauze.

POSTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

III

ZOTA LUCIAN : Blestemat să fie cine-a inventat pixul, mai afurisit ticălosul care l-a impins pină-n satul Grozești, de n-am putut afla in zece poezii, un cuvințel sigur.

IACOB DANUȚ RADUCU : Pentru aceea de-i dedicați un poem, și se numește Mari Crăciun, să reținem hopul gramatical „Sau ascuns in noi și munții" ? Dar **„O poartă" in cer** se deschide la aceste frumuseți : „Templul era al meu / Il construisem din piatră de riu / Mai păstra miros de mil / Și era verde ca mătasea broaștei / Poarta aceasta duce la templu ? / Nu intotdeauna Numai seara". Tot așa, **„Credință"**: „In toamnă mi s-a lipit o frunză in locul inimii / Deci crezi in frunze ? / Nu. Frunza nu e o credință". Respectați-o pe Mari Crăciun la gramatică și mai trimiteți.

N. I. SIGHETUL MARMAȚIEI : Ne face deosebită plăcere să aflăm că „o familie avea, in sec. XIII-lea, blazonul cuprinzind o cunună de frunze de stejar și un cap de lup" și vă semnalăm și noi briul acela cu vrej și frunze de acantă și capete de lupi, de pe Monumentul de la Adamclisi. Insă articolul n-a ajuns la noi. Credem sincer că Astra il merită.

OCTAVIAN E. : Reținem : **„Baladă" :** „Vedem / numai spuma / ferestrei / ca liman / al orbirii ei fără cale / vedem / numai cazuistica / perdelei / cind vălurează / reflexele... / vedem / numai motorul / ce pune depărtarea / pe roțile-i efemere / și nu vedem / retușul / ce ne-abate". Uitați-vă bine, c-o să mai vedeți și altele, dacă ne mai trimiteți.

DUMITRU GRIGORAȘ : De data aceasta reținem din poema **Dinspre Țară :** „Un timp de cald prin vene mă străbate / Și gindul mi-i intr-o inmugurire / Pe linia destinului imi bate / O geamandură, semnul de iubire".

MIHAI C. CONSTANTIN : Nu cred c-o să vă poarte mai mult noroc pseudonimul David Alexandr... Reținem cele intr-un vers : **„Primul poem după ploaie" :** „Mă strigă semințele : invinsule... invinsule" și „Ochiul tău colț de intuneric, umbrindu-ți propria piele" precum și „Numai nopțile te strigă cu vorbe culcate pe pietre". De-acum puteți să luați cite premii literare doriți.

AL. PLEȘCAN : Reluăm scurta dv. biobibliografie : „17 ani, cite o poezie publicată prin provincie, un premiu II al U.S. la un concurs cu prilejul celei de a II-a Consfătuiri a cenaclurilor tinere". Va trebui să mai adăugați acestea : 1. Citat pe Ordin de zi la Poșta redacției : cu **Haiku :** „Arc / buzele tale intredeschise / un exces de pastel /" ; cu **„Noapte a toamnei" :** „Cineva strigă / subit intunericul / trece in frunze" ; cu **„Noapte de iarnă" :** „Și ca un șarpe de sticlă / cu toate zgomotele inăuntru / liniștea curge". 2. — Selectat pentru Antologia Poștei, cu „Iang" „Despre alb și despre negru", „Inn" „Canto (I)". 3. — Citat iarăși cu poemul fără titlu : „Sărută singe de animal trist / și cu buzele ude, scoarța copacului mingii-o, / de cele mai curate mlădițe / lasă-te spinzurat pe gitul alb de frunza obosită / și vintul iți va inconjura in renume de vinător / muntele / păsări cădea-vor cu capul sub pene / in aerul mort".

VASILE MOLDOVEANU : O poezie ne-ați trimis, și reținem : „Iată, au venit păsările / cu glonțul zborului incă fierbinte in ele /... / De taie aerul ca o săgeată / Aruncată de arcul de singer / Spre spinarea de floare a căprioarei". Dați drumul păsărilor către noi, dar nu mai mult de zece.

LUMINIȚA N. IORGA : Ne scrieți: „Doresc foarte mult să devin colaborator al revistei „Luceafărul". Doriți, doriți, dar fără grabă. Am ales-o pe-a zecea : **„Lumină" :** „Mă strecor in lumină / cimp semănat cu soare / Și din trup țișnească arbori / Plini de fructe / Infloresc buzele / De tulburătoarea greutate / ... / In ginduri / Crește dinastia semințelor / Ca intr-o senină contopire, / privirile-mi sărută cringuri văratice / Puternic cuprinse de ziua luminind / Din muntele tău".

I. BAL ALEXANDRA : Din ce ne-ați trimis, reținem : „Iubitele noastre sint frumuseți / ale naturii / cărora le rupem picioarele / cam de la genunchi-n / sus". Să mai ridem și noi, la cele ce nu știam.

ION MIHALACHE : Din **„Spațiu necesar"**, atit : „De unde să auzi / Rotirea de catifea a stelelor / Și legănatul domol al porții / ... / dacă in suflet n-ai nici un munte". Din **„Neodihna" :** „Numai că șarpele casei / s-a mutat demult / mai la sud / la temelia dinspre mamă (...) zidește tata stilpul casei / intr-o stea". Ați citit poezie din toate părțile, și de-aceea vă iese lucrul deslinat. Rămineți mai mult la un model și veți deprinde concentrarea.

ROVINA MUREȘAN : Vă bucurați, nu vă bucurați, trebuia să facă cineva Poșta Redacției. Din **„Cutia sonoră"** am scos : „De dormit / Dorm cit ai / Face o rugăciune / Apoi / Ascult muzică / cu John Lennon (!) / Desfac cutia sonoră / Un păianjen i-a oprit / O rotiță / Și cintecul devine / Trist / Peretele alb / Devine și mai alb / Pe malul apei / O lebădă ride". Cam multe „că, cu" și „ac, cu" in ligamente. Limpezime de ținut are stofa „Trei ape / Trei munți / Trei fete / Incoronate / De nunți". Insă vezi să nu... „Denunți" : foarte păcătoase ligamentele, in poezie...

MARIAN STOICA : Cred că nu-i bine să folosim nici antetul, nici ștampila instituției unde lucrăm, pe plicul ce cuprinde creații personale, căci s-ar putea să dăm de-un nedus la biserică, pe care nu-l impresionează asemenea marafeturi. Rămin al dv. cel ce ziceți in **„Odă" :** „Această patrie / nu trebuie să rămină / ca un inel / lipsindu-i o parte din el / ca o horă / lipsindu-i o parte din ea". Insă, am auzit și eu, că dacă incarci arma cu glonte impropriu, ieși mutilat incă de la antrenamente. Mai trimiteți-ne.

ION CEACIRU : Cu porecla asta otomană i-ar fi greu in lumea literelor și unui geniu. Să vă clintim de sub zodia numelui, slab sprijin găsim in versurile : „Sărbătoarea trupului nostru / pentru prihana / semințelor incolțite" și „Pasărea se destramă lent in zbor / Sigiliul aripilor rupt / Inundă văzduhul cu peceți". Citiți, scrieți și veți crește și la nume.

ELENA IORDĂCHESCU : Reținem din **„Iarmaroc" :** „Disperații atirnă de fringhii / In piața scrumbiilor / (...) / Pe garduri-afișe slinoase provoacă / Uimire și spor intre vite". Dacă mai aveți 22 de ani, mai trimiteți, insă scrieți mai puțin glorios ; să fii normal, nu-i floare la ureche.

C. A. : Aflăm abia din P.S., după ce am pătimit la 12 pagini, că : „Pină la o eventuală publicare, vă rog să vă folosiți de inițialele C.A.". Ba folosiți-vă dv. de inițialele acelea, pină la eventuala eventualului care se arată a nu se eventualiza, vreo două cincinale de citit și scris.

PETRE MICLEA GAMAN : Norocul nostru este că vă știu aievea și buzoian. Reținem aici **„Cind fără virstă" :** „In care cerc de virstă sint / Unde-i zglobiul meu avint / Unde e moara mea de vint / Și tu, iubire, in ce pămint" precum și **„De iarnă" :** „Iubito, iar mi-e frig in somn / Pădure-n mine tace sumbră / Aprinde luminarea urii / Și ocrotește-mă, fă-mi umbră". După cum băgați de seamă, am radiat o literă, acolo, intr-o rimă. V-am ferit de circotașul cititor de poezie, și catrenul a căpătat oarece paradox. De fapt aveți temei cind ziceți : „Nefiind poet, rămin un veșnic indrăgostit de poezie".

IULIAN CITEO : Reținem din **„Despărțire" :** „In oasele ramurilor / lupi triști vor flutura / subțiri ca niște flamuri" și din **„Stare" :** „Se intimplă-n ceasul ud / (...) / drumul singelui spre sud" ; din **„Tăcere" :** „Asfințituri plouă rece, / lungi convoaie de metal / intr-o lume care trece" ; și tot așa din **Dimineață :** „In altare de-ntuneric / Ating cercuri fără sens / Ce-mi ascund copacul sferic". Indestul, insă dv. să nu vă culcați pe-o ureche.

GABRIELA HARANGUȘ : Noi n-am lecturat, noi am citit. Evidențiem pe această cale in **„Descoperire" :** „Pupila pămintului am găsit-o abia ieri / Și de atunci văd, cunosc / Mai bine pămintul (...). Văd flori, grădini și copaci muribunzi / Cu incăpățînare văd / Licăriri alintate / In roua trandafirilor" și din **„Iubire" :** „Cintă in surdină chitarele / Ochi acvilini, triumfali de verzi / Acordează strunele cintătoarelor / Inchise in temple". Și din **„Blestem" :** „Au murit melcii / In frunzare uscate / ... / Morminte pretutindeni / Acoperite / Doar de fire de brumă / Căderi verzi ofilite". Cam atit am putut valorifica, și să nu credeți că-i puțin. Mai trimiteți.

DANIEL STANCIU : In **„Atotputernic"**, bine fac versurile : „Ești ca un stei / Și de vechimea ta / Se inconvoaie gindul". In fragmentul din **„Firea" :** „Fire, fire, fire / O nelămurire (...). Vrind să se adape / Din a ta privire", am sărit versul „Calcă in hirtoape", că nu-i bine nici in străchini.

IORDAN GRECU : Eu zic să trageți tot la chinezerii ca acestea : **„Cum indrăznești" :** „Nu plouă și pace ! / Dar zilnic se-arată nori / Dacă ar fi un om de vină / Cu siguranță l-am pune la zid / Și am trage" ; **„Un inger, dacă" :** „Un inger, dacă ar veni / Și s-ar așeza nevăzut / Pe umerii noștri / Am cădea fericiți in genunchi / De-atita povară de cer". Dar mai sigură-i **„Așa sint ulmii" :** „Precum unui copil / cind i se dă puțin vin / Și este trimis la culcare / Așa sint ulmii toamna / Cu propriile lor ginduri, visind, la picioare". Traducerile, mai la bătrinețe.

ION BIRIȘ : In **„Eterna căutare"**, detalierea gradată dă acuitate și sens rivnit : „Te caut : / Pașii tăi secvență cu secvență / Scenă cu scenă / chipul tău : / printre miliarde de guri / gura ta / printre miliarde de ochi, / ochii tăi / Intr-un album de familie / deslușesc portretul tău obosit / de-atitea priviri". Semnele de punctuație, insă, vi le-am asigurat noi.

In **„Cercuri"** totul razimă pe spezele versului final : „Strutul fuge / fiindcă nu poate zbura, / condorul zboară / findcă nu poate fugi / Trăim in interiorul unor cercuri". Cele două versuri in plus, de le-am omis, ucid și strutul și condorul, acoperind cercul tot, cu o mare explozie de banalitate.

DUMITRU SANDEL : La proză n-am curajul necesar să țin convorbirea. Povestirile din marele plic se află in atenția altui redactor al revistei „Luceafărul".

Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

AL. PLEȘCAN

iang

ce ager voinic
urcă scara curajului
călcind rotunda rază a unui soare plin

mii de trompeți
umplu așteptarea de neliniște
și totuși el este tăcut
pentru că știe

prin lucitoarea forță a brațelor sale
care doboară odată zece armate
iang fără inn
e cel mai mare ucigaș al trupurilor

despre alb și despre negru

inn se duce la intilnirea cu iang
intre ei nu se află nimic
nici măcar vidul cel limpede

iang se duce la intilnirea cu inn

sint foarte aproape
unul lingă altul și imbrățișați
dar nu se ating

parte din inn sălășluiește in iang
parte din iang in inn
ei se urăsc intr-una din dragoste
și iau felurite intruchipări
după voință
dar nu se ating

inn

o noapte fără lună
ingroapă auzul pașilor
pină la buza toporului apleacă pădurea

dar nu o atinge

undeva fecioara cu ochi adinci
in rochie neagră cu trupul fereca
mingiie liniștea cu un foșnet
care nu e al apelor
care nu e al vintului

cu viclenia ei
inn fără iang
e mai ucigătoare decit
laolaltă toți otrăviții șerpi

canto [1]

sinucigașii intirzie la balustradă
in fiecare noapte
la ceasul cind pe o nevă a lacrimilor
au voie să treacă scirțiind
vapoarele amintirii
și podurile ridicate peste fluviul sticlos
nasc in ceață un arhipelag

tăioasă
apa prefăcută in cioburi
le-ar sfișia hainele de nuntă

Publicistica lui Goga

Urmare din pag. 1

Dar chiar așa cum e alcătuită, această **samă de cuvinte** răspicate de Octavian Goga in anii intiiului război mondial, cind țăranii români au dat o jertfă de singe și de crez intru apărarea gliei pe care-o moșteneau dar nu o și stăpineau, ne impresionează prin adeziunea la țarină, prin implicația rostului poetului in cetate, prin optimismul intr-o zare de implinire a oamenilor indiferent de pe care meridian.

Nu pot să vă dau rezumatul acestei cărți. Propozițiile sint mai adesea lapidare și conțin intr-insele chemarea responsabilă a unei inimi care-și intindea bătaia in lumea cit era ea atunci de largă. Din acest punct de vedere, publicistica — bună parte din ea — poate că este mai actuală acum decit a fost, cu tot folosul pentru români, in zilele arzătoare ale chiar zămislirii ei. Vedeți dumneavoastră, unii in anii grei ai primului război mondial se refugiaseră pe unde intilniseră locuri de refugiu, dar Goga, Sadoveanu și incă atiți alții „combăteau" in cotidianul „România" — din care sint extrase cele mai multe pagini din această antologie, cu o adeziune la adevăr și credința in libertatea popoarelor neinduplecată. Cind intr-un jurnal din Elveția, Octavian Goga spunea că noi românii nu vom asupri nici o altă naționalitate conlocuitoare cu noi, apoi spunea un adevăr, care s-a dovedit peste timp.

Citeva portrete precum cele ale lui Aurel C. Popovici, Titu Maiorescu, Nicu Filipescu ș.a. sint realizate in tușe tari și ne dezvăluie in Octavian Goga pe prozatorul de marcă. Iată, spre pildă, citeva șiruri din portretul lui Nicu Filipescu : „Cu acest suflet aprins și pururi clocotitor el a zguduit neincetat opinia publică a țării lui. Concepția politică, ideile conservatoare, nu erau menite să-i asigure o ceată mare de aderenți. Filipescu biruia insă prin farmecul particular al personalității lui din care se degajau atitea aspecte frumoase ale trecutului nostru. Prin acestea el s-a introdus in conștiința obștească și-a prins rădăcinile cele mai tari. Mulțimea nu l-a intrebat de teorii, intr-o lume unde principiile erau de obicei o marfă ușoară, l-a iubit insă fiindcă aducea in mijlocul ei un fior din rezonanța veacurilor. Așa cum a fost și cum nu s-a dezmințit pină in clipa morții, el a intrupat insușirile rezumative ale rasei. Era iubit deci pentru patriotismul lui inflăcărat, pentru miinile curate, pentru cavalerismul ce nu-l părăsea niciodată, pentru indrăzneala cu care-și făcea singur dreptate, pentru exploziile de demnitate... De aceea in toate atitudinile lui, fie că incerca o frondă politică, conducea o mișcare electorală, ori asista la slujba unui parastas intr-o biserică de provincie, fie că se bătea in duel, arunca violențe de limbaj mandarinilor parlamentari, ori făgăduia o corecțiune corporală ambasadorului german, — Filipescu pretutindeni iși plimba romanitatea pur singe... El avea spontaneitatea desăvirșită a gestului, fiindcă se mișca slobod la el acasă..."

In volumul pe care-l comentăm sint inserate și o seamă de poezii scrise de Goga in anii primului război mondial, precum și citeva scrisori (către prima soție Hortenzia, către Onisifor Ghibu etc.), care au darul de a ne completa tabloul activității complexe a militantului intr-o vreme cind țara și poporul lui se aflau intr-o grea cumpănă. De o sfintă minie și de acidă tăietură sint articole pentru trădătorii de neam, precum cele despre generalul trădător Socec, Iosif Seghescu etc.

Dar cartea nu poate fi rezumată ușor. Proza ei este densă și ardentă. Poetul Goga a răspuns intr-un ceas de răscruce al istoriei noastre printr-o adeziune la soarta celor mulți și un frămint sufletesc de netăgăduit. Acest gest de restituție, mai puțin timid decit altele, puține care-l precedă, din valoroasa publicistică a lui Octavian Goga credem că dă un nou spor de imbold monografistului și editorului marelui poet, l-am numit pe Ion Dodu Bălan, de a incorpora in seria de **OPERE** a tribunului Ardealului și această insemnată jertfă de crez și cerneală, cu totul revelatoare. Cit il privește pe antologatorul și prefațatorul volumului despre care am incercat să dăm o idee, Stelian Neagoe, nu putem decit să-i elogiem, pe merit, acțiunea de a ne dezvălui din Octavian Goga aceste tulburătoare pagini.

● **IN ZILELE** de 6 și 7 aprilie in cadrul „Lunii cărții in intreprinderi și instituții" la Drobeta Turnu-Severin au avut loc o serie de manifestări culturale organizate de Uniunea Scriitorilor din România in colaborare cu Consiliul județean al sindicatelor Mehedinți. Au participat : Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Traian Iancu, Anghel Dumbrăveanu, Mircea Ciobanu, Laurențiu Ulici, Eugen Negrici, Valentin Tașcu, Cornel Popescu, Ilarie Hinoveanu, Florea Miu, Laurențiu Cernet, Nicolae Dan Fruntelată, Romulus Cojocaru, Ileana Roman, Valeriu Armeanu, Ion Șerban Dincea. Cu acest prilej, la Biblioteca județeană din Drobeta Turnu-Severin au fost lansate două cărți ale unor scriitori mehedințeni : romanul „Ristea împărat" de Romulus Cojocaru, apărut la Editura „Scrisul românesc", și volumul de versuri „La bătrinețe, lunii tineri" de Nicolae Dan Fruntelată, apărut la Editura „Cartea Românească".

Grupul de scriitori a făcut o vizită de documentare la șantierul naval din localitate, s-a intilnit cu cititorii, cu membrii cenaclurilor mehedințene.

REVISTA REVISTELOR

„Argeș" nr. 3 (51) a. c.

Este demnă de subliniat preocuparea constantă a revistei piteștene de a-și edifica un profil propriu bizuit pe atenta circumscriere a problematicii cultural-artistice de aspect specific argeșan, in contextul vieții spirituale contemporane a intregii țări. Astfel, ultimul număr al publicației, in liniile lui directoare, se conformează acestui program ; fapt atestat, cum e și firesc, mai ales de paginile rezervate comentariului critic, eseului, dezbaterilor pe teme culturale etc. Remarcăm deci interesanta dezbatere intitulată **Cultura populară și omul modern,** in cadrul căreia facem cunoștință cu opiniile lui Cezar Baltag **(Arborele),** Horia Bădescu **(Fondul tragic. Destinul)** și Petru Mihai Gorcea **(Interpretarea originilor),** cărora, prin conținutul lor tematic relativ asemănător, li se alătură acelea formulate de Damian Hurezeanu in eseul **Durata timpului istoric.** Trecind la comentariul critic dedicat fenomenului literar actual, reținem temerara tentativă a lui Nicolae Oprea de a realiza o suită de sinteze cu privire la evoluția poeziei românești din ultimele patru decenii, primul foileton (din păcate, destul de expeditiv, invadat pe alocuri de locul comun) avindu-i in atenție pe Arghezi și Blaga. Ca intenție, se pare că și textele inserate la rubrica **Poeți contemporani** susținută de Gheorghe Grigurcu vizează aceeași finalitate, adică relevarea valorilor autentice ale lirismului românesc de azi. Numai că, cel puțin de data aceasta, intre presupusul program constructiv al publicației și realitatea textului oferit de Gh. Grigurcu, trebuie să arătăm deschis și cu principială nedumerire, se interpune cea mai alarmantă discordanță. Ca atare, consecvent unor practici de tristă amintire pe care el insuși ni le-a oferit, cu mai mulți sau mai puțini ani in urmă, in direcția comentariului critic de conținut eminamente denigrator (cine nu-și amintește, de pildă, penibilele mostre oferite in cazurile A. E. Baconsky și Nichita Stănescu ?), de data aceasta interpretul critic il ia in primire pe Dan Laurențiu. Zicem pe **Dan Laurențiu** și nu poezia **lui Dan Laurențiu** din motive cit se poate de limpezi. Pur și simplu, aflat intr-un moment de maximă iritare Gh. Grigurcu dă curs celui mai reprobabil atac **ad hominem.** Efect inevitabil, intr-o asemenea stranie situație de deformare, in fapt, de substituire a criteriului estetic de către, așa-zicind, „vocea" eului sublogic in ordinea conștiinței critice, opera, unicul obiect al demersului analitic, devine simplu pretext ce favorizează repugnanta aglomerare a formulărilor de-tot necontrolate : „anatomia și fiziologia poetului sint transfigurate, ritualizate pină la și dincolo de pragurile prețiozității", „Imaginația e tot timpul scrobită, aristocratică" ; „o logoree ambiguă" ; „un exhibiționism pină la limita scandalului", „autorul Zodiei leului iși preface obrazul intr-o mască sulemenită cu delirul eului" ; „un mag de bilci cu coif lucitor și cu mantia constelată, ori un Satan cu aripile de pinză" ; „imbibat de aroganța egolatriei" ; „acel bovarism al frumosului" ; „o iremediabilă inveninare exprimă fondul său „sincer", maladia conștiinței relației sale cu universul și cu sine" etc. Prin urmare, pentru Gh. Grigurcu nu contează faptul că și-a dobindit o pretimpurie și deloc invidiabilă notorietate de detractor a doi dintre cei mai importanți poeți români de azi — A. E. Baconsky și Nichita Stănescu — ; de asemenea, pentru același Gh. Grigurcu nu pare a avea nici un sens imprejurarea că despre poezia lui Dan Laurențiu (vol. **Teritoriu liric,** Buc., 1973, pp. 179—184) se pronunțase in termeni diametral opuși celor de azi. Sinceri să fim, dincolo de legitima consternare produsă de atari răbufniri ce lezează in cel mai inalt grad persoana (și nu personalitatea sa artistică) lui Dan Laurențiu, ne ingrijorează și mai mult constatarea că un slujitor al spiritului critic poate recidiva in atari cazuri de (blind spus) completă pierdere a stăpinirii de sine. Cit despre „generozitatea" unei reviste de a face publice asemenea „producte", ni se pare, efectiv, de neințeles...

Cronicar

CONFABULE

Un țăran trece strada

Auzi vecine / tocmai veneam de la lucru acasă / din oraș / in convenție lume ca deobicei / n-aveai unde arunca un ac / și dacă il aruncai n-ajungea jos / noi intre noi / ne cunoaștem / doar dimineața și seara dăm nas in nas cu altul / pe scara autobuzului / ne mai ajutăm la cumpărături / ne cirpim unul de la altul / asta e / deci venind eu ieri-alaltăieri / ce aud / cum că atunci cind a bătut vintul / tare / in Cișmigiu / tocmai cind treceau doi / un bărbat și o femeie / el 60 de ani / ea 60 de ani / harșt / s-a rupt o cracă mare dintr-un pom / și praf i-a făcut / praf i-a făcut pe amindoi / deodată / unii zic că mergeau la gară / că erau de pe aici / dintr-un sat / săracii / că veniseră la copii in oraș / și atunci tocmai se intorceau acasă / alții insă zic / au și ei dreptate / că de ce au luat-o prin parc spre gară / că n-au luat-o pe unde trebuia / deci că vroiau să se plimbe / poate mai aveau pină să plece trenul / și ce și-au zis / ia să ne plimbăm și noi pe aici ca orășenii / să vedem Cișmigiul / și l-au văzut / l-au văzut și au murit impreună / lui i-a rupt vertebrala ei i-a frint gitul / de-aia eu nu cred că au vrut să se plimbe / prea bătea vintul tare / ploua ce să caute ei acolo / la plimbare / ai ?

Iulian Neacșu

Civilizația șoselei

„Strada", volum tipărit cu eleganță de editura „Albatros", este, de fapt, un generos capitol din acea cronică a șoselei pe care o consemnează de citiva ani, doi dintre cei mai de seamă cunoscători ai problemelor circulației, Victor Beda și Gheorghe Ene, autori ai unor valoroase cărți care au cunoscut de fiecare dată un real succes de librărie. Sint prezentate, ca și altă dată, intimplări petrecute pe drumurile publice, fapte tulburătoare, cazuri limită, alături de acte nesăbuite, isprăvi penibile, unele cu consecințe dintre cele mai grave, altele deversate pur și simplu in ridicol. Toate, insă, istorii cu tilc. Toate indemnind la meditație.

Insistind asupra răspunderii pe care o are omul de la volan față de ceilalți „parteneri de trafic", autorii pledează convingător pentru o reală civilizație a șoselei, adică pentru viață. Reportajele lor, scrise alert, nuanțat, făcind dovada unei observații penetrante, transferă senzaționalul pe care il implică evenimentul rutier in elemente ale unei eficiente lecții de etică, mai ales că imperativul moralizator, dăscăleala, lipsesc cu desăvirșire. Faptele trăiesc prin ele insele. Un elev de liceu se aruncă intr-un riu cu apa rece, de gheață ca să salveze niște copii aflați intr-o mașină răsturnată, in vreme ce citeva zeci de indivizi rămin la parapetul podului să-l indemne și să-i transmită prețioase recomandări ; un șofer reușește printr-un admirabil efort să evite un accident in timp ce pilota un autobuz in care erau transportați... 150 de pasageri ; un anonim muncește citeva ceasuri ca să desferece din inchisoarea de tablă a unui automobil grav avariat nu mai puțin de șapte călători : bărbați, femei și copii. La antipodul acestora se situează inconștienții, agresivii, iresponsabilii, ignoranții, precum și tovarășii lor de drum pe care stilul „sportiv" al cascadorilor de ocazie nu-i sperie : foarte puțini sint aceia care caută să-i tempereze pe năbădăioși și incearcă să le refuze compania ; cei mai mulți, cu ochii aburiți, tentați de aventura imediată, nici nu realizează că de fapt intră in noaptea fără de capăt. Prin toți aceștia strada e scena pe care indivizi cu talente nebănuite joacă cele mai teribile partituri care nici măcar n-au fost scrise vreodată. Ei sint improvizatori de circumstanță, creatori ai propriului scenariu pe care il ilustrează cu desăvirșită artă. Victime ? Copii, unii abia născuți, alții in primele clase de școală, adolescenți, băieți și fete, concurenți la examenul de admitere in facultăți, candidați la insurătoare, tați onorabili și mame iubitoare, oameni cu timple cărunte, șefi și subșefi, bătrini care au scăpat din războaie dar nu au putut evita „ceasul rău" al străzii.

In carte nu e infățișat tabloul funest al cadavrelor, al singelui șiroind pe asfalt, al oaselor frinte, al cortegiilor de infirmi ; nu se aude decit arareori vaierul sfișietor al sirenelor salvării sau plinsul celor care mai au lacrimi să plingă, cu toate că, pe stradă, nu de puține ori, acestea sint, din nefericire, dureroase realități. E totdeauna refăcut cu distanțare, cu obiectivitate, intreg filmul accidentului. Sint analizate cu migală circumstanțele evenimentului, cauzele care l-au generat. In asemenea situații ochiul atotevăzător al reporterului e inlocuit cu observația generalizatoare a prozatorului. Transcrierea rapidă a faptelor cu voința de a recrea viața. Insemnările simple, directe cu incercarea de a privi fenomenul din toate unghiurile posibile.

Pentru un scriitor de la inceputul secolului, automobilul nu era altceva decit un mic monstru, iar șoferii niște personaje demne doar de dispreț : „...indivizi de ambele sexe cari, in costum de stafii-scafandri iși fac o diabolică plăcere in timp de pace, să asfixieze lumea, să strivească purcei, ciini și alte quatrupede inocente, să sperie de moarte găinile și restul bipezilor..." (H. Stahl). Obiectul de tablă reușise să se impună doar in citiva ani cu atita hotărire, incit izbutise să tulbure chiar deosebirile știute intre lucruri și ființe. Prieten apropiat, dar nu de puține ori arogant stăpin, el s-a transformat rapid intr-un factor de necesitate, oferind o soluție eficace in bătălia pentru ciștigarea unei secunde in plus. (Reducind timpul de deplasare el mărește incontestabil durata vieții active, a acelei perioade in care omul poate să producă, să creeze). Pe de altă parte el a propus poate cea mai lesnicioasă modalitate de destindere și recreere. Aceste calități au făcut ca integrarea lui in viața de zi cu zi să se producă cu repeziciune. Dar implicațiile acestui fenomen, prin complexitatea lor, au rămas chiar și acum, la 100 de ani de la apariția pe șosele a trăsurii cu motor, o problemă deschisă. Desigur, multe din relele pe care le-a adus cu sine automobilul au fost eradicate sau sint pe cale să fie rezolvate datorită, in special, schimbărilor pe care le impune ofensiva tehnicii. Totuși, cel mai grav dintre acestea, accidentul de circulație, devenit de cităva vreme al treilea flagel al lumii moderne, se remarcă printr-o creștere constantă. Temperarea zelului său pare a fi realizabilă nu prin cine știe ce mijloace sofisticate ci prin elementara educație. E adevărul pentru care militează cu competență, cu căldură, cu talent in cărțile lor Victor Beda și Gheorghe Ene : „A conduce mașina e un act de responsabilitate civică, de cultură, de educație, de civilizație și, nu in ultimul rind, de omenie. Căci cel ce nu iubește și nu respectă oamenii nu se poate numi un adevărat șofer. A fi prudent, precaut, a conduce cu răspundere nu e altceva decit a respecta pe cei din jurul tău și pe tine insuți."

Mircea Croitoru

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (LIX)

Un „scriitor" în afara literaturii

Dacă in politică, psihologia lui Virgil Ierunca dovedi mereu o fire schimbăcioasă cu insă perpetui adeziuni teroriste, in literatură insistența lui fuse considerabilă. Omul ar fi voit să fie cu orice preț scriitor și de aceea probabil se incercă in cit mai multe genuri, sforțindu-se măcar prin cantitate să se ridice mai sus de mediocru. Din nefericire, obstinația nu-i folosi la nimic, opera lui Virgil Ierunca nu poate fi pusă la socoteală : ea nu există.

Abia ieșit din adolescență, amatorul de literatură se apucase de poezie insă de o poezie, ca să zicem așa, „politică" : el slăvea in versuri emoționate pe „Căpitanul" Zelea Codreanu. Debut nefericit, ca și, de altfel, acela al lui Ion Caraion, un alt june liric legionar : esteticește, asemenea producții in gustul „căștilor de oțel" nu au nici o valoare. Odată ce poezia fascistă se vădi fără viitor, Virgil Ierunca incepu să se increadă in talentul lui de eseist. Cu puțin noroc și cu multă insistență, băiatul bun la toate publică pe ici și pe colo felurite recenzii și articolașe nesemnificative, in general devotate clipei politice : „antonescian" sub Antonescu, „democrat" după 1944, etc. Un scurt acces proletcultist se produse, bineințeles, insă fu repede curmat din motive de ințeles : subordonatul lui A. Toma plecă la Paris și rămase acolo. Sigur este că nimeni n-avea știre de acest „critic" tinăr, esteticește inexistent : bolboroseala lui aci savantă, aci oportunistă, trecu neobservată. Pină la douăzecișișapte de ani Virgil Ierunca publicase destul insă fără nici o direcție : program n-avea, stil — nici atit. Ajuns la Paris și fixat după o vreme la „Europa liberă" fostul recenzent de ieri crezu deodată că e destinat unei mari cariere ; dar nu scrise mai nimic. Citi, la radio, diferite notițe, compuse colecții de injurături prezentate in chip de „cronică literară", citeodată mai făcu și poezii, ținea un „jurnal" tipărit pe unde se putu, prin rarele publicații de limbă română care apar și dispar in Apus, scrise citeva prefețe, compuse la comandă niște așa-zise „sinteze" asupra literaturii române, jignitoare pentru aceasta. In materia de cărți, Virgil Ierunca tipări chiar, o colecție de articole mai mult politice, cu titlul „Românește" (F.R.U., Paris, 1964), și un fel de volum, aproape copiat după „literatura pușcăriilor" care făcea vogă in Occident prin anii '70, cu titlul „Pitești" (ed. „Limite", 1981), in realitate o broșură care insoțea „teoretizind" din greu, proza stupidă a lui Paul Goma.

Carevasăzică, operă mai degrabă „jurnalistică", destinată in chip definitiv uitării : la peste 60 de ani Virgil Ierunca n-a făcut, așadar, nimic. Insă cum fudulia lui e, după toate datele, apropiată de nebunie, nu e fără interes a examina cite ceva din producțiunile pe care omul iși intemeiază fumurile de „mare scriitor". Poezia lui mai recentă nu seamănă cu aceea databilă, dedicată liderilor fasciști : autorul cultivă, intr-o limbă aproape negramaticală, nonsensul. „Insula" e o asemenea producțiune cu aer colocvial, compusă intr-o limbă cu sintaxă de fantezie : „Știm, orice țipăt de pasăre va desrugini spada și coasa / Dar pe podul acesta de bună răzbunare trebuie să treci iute / Să nu-și uite fintina apele nici focul amintirea / Și amintirea focului e ultima poruncă a rănii".[1]) „A desrugini" e o invenție a lui Virgil Ierunca, după cum și „podul de bună răzbunare" e o expresie la fel de greu de ințeles. Insă „creatorul" de cuvinte și de formule ilogice nu s-a oprit aici, el pare o mașinărie de nonsensuri. „Nenădejde", „ocara mielului", „evlavioase stihii", „cățelul de aur al pămintului", „jumătatea vremii", „puterea dintelui pentru dinte" — sint la fel de greu imaginabile „creațiuni". Senzația de ilogism secretat de o minte care face asociațiuni de nefăcut e și mai accentuată in „Numărul opt", unde, probabil cu gindul colajului, autorul implantează expresii eminesciene : „Grabnică suire / Intoarcere'n lacrimă / Povestea pe-de-rost / Cine-a inceput-o ? / Cind o vom sfirși ? / In amiază păcatele toate / Trecem pragul / Incepe pustiul principal / Du-te, vino / Nu spera și nu ai teamă / I-ați văzut ? Sint tot atit de oculți ? / S-o facem și p-asta"[2]). O altă, să-i zicem așa, „poezie" se intitulează „Trecere" și menține această definitivă lipsă prozaică de logică, asemănătoare cu productele unui schizoid incapabil de o elementară concentrare asupra unei idei : „O sărbătoare totdeauna nouă trece odată cu mine / Ci la mijlocul drumului ne despărțim / Inapoi la-nceput, inainte la sfirșit / Inainte e după, incercuit aevea"[3]).

S-ar mai putea cita incă, deoarece „poetul" nu s-a oprit aci, insă această operațiune n-ar fi de nici un folos : nimic nu se modifică in „metoda" cu greu de ințeles pe care Virgil Ierunca ar voi s-o inchipuie creatoare de poezie. Hotărit lucru, autorul a voit să fie „modern", insă in ce chip ? Suprarealism nu este acesta căci luate separat, pe versuri, aceste alăturări par că spun ceva : ilogismul vine din absența definitivă a construcției. Autorul nu face dicteu și nu cultivă oniricul insă nici expresionist nu e căci lipsește de tot simțul cosmic și imagismul reveleționist. S-ar putea așeza asemenea compuneri intr-o linie intelectualistă, post-valéryană ? Nicidecum, căci ele nu au un limbaj purificat și nici nu respectă tehnicile exterioare, care acolo sint regulă. Dacă nu seamănă cu nimic atunci s-ar putea ca asemenea producții să fie o poezie nouă, descoperită chiar de autor. Insă poezie fără sens generic, respingind cea mai elementară construcție, cultivind sintaxa vidă nu se poate imagina : sigur e că astfel de producții se află in afara literaturii.

La fel de ciudate sint și citeva să le zicem aforisme, reunite sub titlul „Corespondențe".[4]) Producătorul de cugetări bizare ar voi să scoată efect din abrevierea propozițiunilor rezultind de aci asemenea definiții bolborosite : „Leșinul verbului, veselia adjectivului" sau „Sărbătoarea apusului : o fintină de ore". A echivala, in scop filozofic, două imagini cețoase nu stă in firea aforismelor. Arareori, lăsind de o parte bizareriile ieșite dintr-o minte in flăcări, Virgil Ierunca catadicsea să vorbească omenește, exprimind programe literare fulgurante care i se potrivesc de minune : „Fiecare frază trebuie smulsă din origine : singura violență de netăgăduit". „Smulsul" frazelor e, după toate datele, metoda lui predilectă insă este o metodă in afara esteticii. Că omul e, dimpotrivă, sigur de insemnătatea lui culturală nu mai trebuie spus, toți mediocrii au accese de megalomanie. Ca și alți inchipuiți, Virgil Ierunca ar fi dorit să scape de „cultura" inrobitoare cerind următoarele : „Să-mi fie dat să mă trezesc din somnul culturii".[5]) In privința aceasta datele sint indiscutabile : s-a trezit de mult.

Afară de „poezii" și de „aforisme" omul a mai scris și „jurnal", proza lui e așadar de felul confesiunilor. Insă „jurnalul" e, hotărit, de două feluri : unul, mai vechi, din primele luni de viață pariziană, unde omul e sincer și in privința lui cit se poate de lucid (punind excelentul diagnostic de „mediocru") și altul — destinat publicării, un „jurnal" de inchipuit cu fumuri internaționale, care face pe cititorul serios să se prăpădească de ris. Cită vreme umorul e aci involuntar și observațiile asupra lumii inconjurătoare lipsesc asfixiate de un egocentrism nebunesc, nu avem de ce să prețuim asemenea „producții" cu măsurile literaturii.

„Pitești" („Limite", 1981) n-are nici o legătură de asemenea cu literatura și este urmarea unei mode : aci autorul nici măcar nu s-a sforțat, ca Paul Goma, să dea senzația că ar voi să facă literatură. Indiferența față de creație e, să fim clari, definitivă. Insă nu cu totul neașteptată. Cele mai multe dintre eseurile mai vechi și mai noi ale lui Virgil Ierunca nu aveau legătură cu literatura ci mai degrabă cu politica. Să fie omul, așadar, un „ginditor politic", un eseist pe teme politice ? Nici aceasta nu poate fi căci materia asupra căreia se fixa era una literară, mai degrabă, interpretarea pe care o dă el literaturii este de natură politică. Mai mult in „Românește" și mai puțin in articolele mai noi, de după 1970, autorul părea totuși preocupat de date care țin de politica pură : lăuda pe diverși asasini, intreprindea caraghioase descifrări de evenimente contemporane, indemna, războinic, la riposte, studia crizele internaționale și se supăra pe Occidentul pasiv (nu insă cu profunzimea lui Soljenițin), repudia „destinderea", saluta confesiunile anticomuniste. Dar substanța preponderentă cantitativ părea să fie aceea propriu-zis literară. Aci datele sint indiscutabile : in materie de literatură, Virgil Ierunca se ocupa numai de noțiuni profund estetice cum ar fi de pildă, rezistența anti-comunistă, opoziția scriitorilor față de comuniști, lipsa de universalitate a culturii române etc. Inversiunea il preocupa serios, destul de mult : Gide și alți citiva au pe chestiunea aceasta comentarii pozitive. Pederastia lui Gênet ar fi fost,[6]) crede Virgil Ierunca, un „viciu devenit instrument de cunoaștere". Numeroșii invertiți care s-au afiliat „Europei libere" știau, de altfel, unde se duc, veneau și ei acolo cu un „instrument de cunoaștere".

Cind nu face politică, aducind literatura drept pretext pentru fumegoase speculații, Virgil Ierunca se dedă unor susținute atacuri față de valori. Cel mai persistent dintre ele este acela indreptat impotriva istoriei literaturii române. Insă e un atac pe care il face un „scriitor" aflat in afara literaturii.

Artur Silvestri

[1]) „Limite", nr. 10/august, 1972, pag. 9
[2]) „Limite", nr. 12/iulie 1973, pag. 3
[3]) „Limite", nr. 15/martie 1974
[4]) „Limite", nr. 16/iulie 1974, pag. 15
[5]) „Limite", nr. 16/iulie 1974, pag. 5
[6]) „Românește", F.R.U., Paris 1964, pag. 342

mapamond

Scriitorul comunist Rolando Certa s-a născut la Palermo în anul 1931. Stabilit în cel mai însemnat port de pescari italian, desfășoară o remarcabilă activitate politică (a fost pentru a patra oară consecutiv ales asesor pentru probleme de cultură și instrucție în orașul Mazara del Vallo) și culturală. Este directorul revistei „Impegno '80" („Angajare -80"), unul din promotorii Centrului pentru cooperarea popoarelor din Mediterana, ce organizează Festivalul de poezie Intilnirile popoarelor mediteraneene, e un cunoscut poet, publicist.

În revista pe care o conduce a fost tipărită în 1983 o scurtă antologie de literatură română și sînt în curs de publicare alte pagini reprezentative din literatura noastră. Sub îngrijirea sa, va fi editată, în cursul anului viitor, o antologie de lirică românească de astăzi.

ROLANDO CERTA

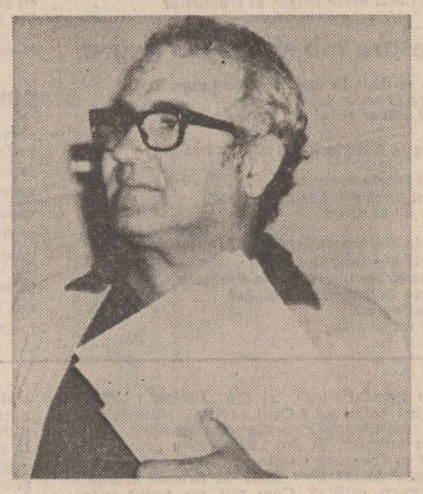

Răchite în lacrimi

De negură ochi
ce scapără foc
de lumina-i atinge,
ca lacul in noapte adinci,
diamant de-ntuneric
născuit de a mea fantezie,

Sînt ei cea mai gingașă
amintire ce mă leagă de România,
Țară de zine și flori,
unde un bătrin lăutar
balada lui Porumbescu mai zice
și verde Bega curge zăbavnic
în plins de sălcii la Timișoara.

Ce spun răchitele-n lacrimi ?
Cu străveche tandrețe evocă
o imposibilă dragoste, cantilenă
cum și azi asculți incă
pe asprul pămînt sicilian.

Mi-e dragă apa aceasta domoală
privită de poduri cu nume legendar
Traian, Decebal, Michelangelo.

Prietenă, nu știu îngerul
incotro a fugit.
Mai este oare al fericirii înger ?

Eu totuși il văd, parcă,
frumos ca puiul de om,
aripat copil surizind
pe cerul inchipuirii.

E îngerul iubirii
in afund miez de noapte-ntrezărit
cînd luminile universului toate
în fără noimă iureș avan
imi fulgerau în creier.

Cu frumusețe ochii să îmi spăl

Prietenului meu Ion Marin Almăjan

Prin colb și fum, ploaie, gloanțe, soare,
bezmetic alergăm — o disperată cursă viața —
și iar pling ochii, precum copiii pling,
ce lăcrimînd adastă consolarea.

Atita durere-i în jur, în privirile fixe,
imobile stînd, ca de sticlă,
ori ca statuile în afară de timp.
Deși-s în vremea asta ucigașă,
tragică și absurdă,
răstimp de cutremur și magmă

Și totuși exişti. Eu
te caut ca temerarii bărbați.

Deși depărtată, intangibilă, poate,
trăiești frumusețe, primăvară, suav
anotimp transparent, în care
ochii și sufletu-mi scald.

Captivă ești între vifor
și crincenă pară
ca o nimfă în Hades,
iar eu cînd să pot, cînd să pot
privirea să-mi pierd
în linele unde, strălimpezi ?

Pleca-vom primăvara să aflăm,
a sarbedei iemi prizonieră.
Inima lumina ii cată,
ca mugurul să plesnească
și ca arborii flori să imbrace.
O simfonie unească-ne glasul,
harpele cinte cu inima-n acord.

Departe-i încă totul,
dar știu că e așa, cum simt
că tu exişti, din ape ivită
și risipită-n mare, frumusețe.

Seară la Delfi

Manta neguroasă a serii
ale zilei corole adoarme.
Departe-n Ittea lumini se aprind,
noaptea-i stăpînă pe munții din Delfi.

Nicicînd n-am știut mai solemnă tăcere.
Un interval suspendat e, o clipă
de reculeasă smerenie.

Ancora curînd răsări-va din mare.
De miine, carul aprins de Apolo
calea-mi va insoți.

Scrisoare

(fragment)

Nici Laura nu ești, nici Beatrice,
deși ca ele consolare aduci.
Pe străzi mă purtai, ți-amintești ? —
copil parcă eram ori biet nevăzător,
stingaci te urmam, fără grai.

Vorbeai pentru mine, eu, tăcut,
un arbor eram în așteptare
și soare, vînt, culori nu desluseam,
cu unda clară lumea semăna,
un dulce cînt imi murmura-n surdină.

Despre munți singurateci
cu flori și tăcere mi-ai spus,
de piscuri de stei cu parfum sideral,
loc de unire a țărinei cu cerul
intr-o curată împlinire de taină.

Pe țărmul mării-s iar
cu enigmatice scoici neclintite,
asfințituri de vipie în suflet imi ard
ca o cantilenă, o somnolentă visare.
Ce chin ucigaș, nendurat, diavolesc...

În românește de
Viorica Bălteanu

CONSTANTIN DANIEL

DOUĂ CULTE DE MISTERE RIVALE ÎN DACIA PREROMANĂ

Urmare din numărul trecut

Este de presupus că acest cult al soarelui nu putea coexista la traci cu cel al lui Dionysos, care se făcea noaptea la lumina făcliilor și ducea la stări de nebunie furioasă a menadelor îmbătate de vin și de erotism orgiastic. Astfel, misterele întunecate ale lui Dionysos nu puteau coabita cu un cult al soarelui, care aducea lumină, claritate și dreptate.

În ceea ce privește spiritualitatea **abioi**-ilor din Iliada (XIII, 5—6), este probabil că ea a influențat și pe vecinii lor din sud, pe mysieni **(ibidem)**, căci despre ei citim în Strabon (VII, 3, 3) că „ei se hrănesc cu miere, lapte și brînză, trăind în pace, drept care sînt numiți evlavioși față de zei". Desigur, Strabon greșește afirmînd că **abioi** erau sciți, fiindcă sciții au venit în Europa în sec. VII sau VI, deci circa 500—600 de ani după războiul Troii. **Abioi** nu puteau fi decît traci, fiindcă însăși cimerienii n-au venit în Europa decît în secolul al VIII-lea î.e.n., deci circa 400 ani după războiul Troii. (cf. Constantin Daniel, **De l'origine thraco-gète du mythe des Hyperboréens**, în „Ethnologica", 1983, p. 153—158 ; Constantin Daniel, **Misteriosii „Abioi" din Iliada au fost traco-geți**, în „Almanahul Coresi" pe anul 1984 al Asociației Scriitorilor din Brașov, 1983, p. 7—10).

VI. Însă, la fel ca abioi și ca mysienii, dacii, poate cei inițiați în misterele lui Zamolxis, erau vegetarieni, abținîndu-se de la carne (Strabon, VII, 3, 5). Iar Iosephus Flavius scrie limpede că esenienii, autorii manuscriselor de la Marea Moartă, duceau același fel de viață ca și dacii numiți **oi pleistoi.**

Iar felul de viață al esenienilor era alimentația vegetală, abținerea de la vin (ei beau o băutură numită **tiros,** probabil vin de palmier), erau celibatari, cinsteau munca fizică, erau pașnici, nu acceptau sclavia și mai ales loculau în peșteri ca și **homines religiosi** daci. Dar esenienii trăiau în sărăcie **(sine pecunia** scrie despre ei Pliniu cel Bătrîn) și asemănarea lor cu dacii — pe care o înfățișează Iosephus Flavius (cf. **Antichitățile iudaice**, XVIII, 1, 5, 22), implică neapărat că **analogon**-ul lor, **homines religiosi** daci, viețuiau la fel, în sărăcie, claustrați în peșteri (și vom vedea de ce), postind necontenit, rugîndu-se zeului lor mereu, celibatari, prețuind munca și respingînd sclavia ca înjositoare și urîtă de zei, prefigurînd desigur pe isihaștii care aveau să apară în epoca creștină.

Relatarea lui Herodot despre Zamolxis arată că el a fost sclavul, apoi discipolul lui Pythagora din Samos (Herodot, IV, 95), că a învățat multe de la dascălul său, și mai cu seamă a învățat de la marele gînditor grec cum să convingă pe concetățenii săi că sufletul este nemuritor.

Dar Pythagora însuși a învățat în Egipt, după cum este foarte probabil, și a fost multă vreme ucenic al preoților din templele egiptene (Diogene Laertiu, **Despre viețile și doctrinele filozofilor**, trad. rom., Buc., 1963, p. 395). Pythagora ajunge în Egipt, fiind recomandat de Polycrate, tiranul din Samos, regelui Amasis al Egiptului. În Egipt, Pythagora cunoaște doctrinele tainice și, desigur, misterele lor, în special cele ale lui Osiris și ale lui Isis (cf. Constantin Daniel, **Cultura spirituală geto-dacă și Egiptul antic**, în „Almanahul Coresi" al Asociației Scriitorilor din Brașov, 1982, p. 5—7). De fapt, foarte multe din interdicțiile lui Pythagora, dar și din îndemnurile sale, apoi toată doctrina sa cu privire la suflet sînt preluate de la preoții egipteni, așa cum au arătat biografii săi. Tot în Egipt sînt luate unele interdicții care ni se par absurde, dar care aveau un sens simbolic. Așa, de pildă, Pythagora interzicea să se mănînce bob sau anumite specii de pești, așa cum prescriau și preoții egipteni, care cereau discipolilor lor să rămînă slabi, să facă îmbăieri dese și să păstreze tăcerea, nevorbind ani îndelungați. Chiar doctrina metempsihozei este la Pythagora de origine egipteană (Herodot, II, 123).

Nu știm exact ce se petrecea la misterele egiptene, la acele ceremonii periodice, care puneau pe zei în legătură strînsă cu credincioșii lor. Herodot este foarte reticent asupra acestor mistere, a căror taină trebuia păstrată cu grijă, însă el scrie că un zeu egiptean pe care îl numește Proteus — de identificat poate cu zeul Chons — se arăta adesea egiptenilor din noma Chemnis (Herodot, II, 91). Era, desigur, vorba de fenomene de Fata Morgana, de miraje frecvente în regiunile tropicale deșertice, ce existau, de asemenea, în Libia (cf. Diodor din Sicilia, III, 50) și înfricoșau cumplit pe oameni, care credeau desigur în realitatea lor. Se pare însă că în misterele egiptene participanții vedeau pe zei, ba chiar trăiau alături de ei în paradis, așa cum va afirma și Pythagora că a trăit în Hades și i-a văzut acolo pe Homer și pe Hesiod (Diogene Laertiu, **Op. cit.,** VIII, 21). De fapt, posedăm două mărturii, mai tardive, desigur, despre ce se întîmpla în misterele egiptene, și aceste mărturii confirmă că participanții vedeau acolo pe zei, trăiau alături de ei în timpul viziunilor lor. Astfel, Apuleius, în **Măgarul de Aur** (sau **Metamorfozele**, trad. rom., ESPLA, 1958, p. 281), afirmă că eroul său, în așa-zisul **aditon**, încăpere tainică unde se afla statuia zeului sau zeiței, are în templul lui Isis viziuni mirifice pe care le descrie astfel : „Am atins hotarele morții, am călcat pragul Proserpinei... În mijlocul nopții am văzut soarele strălucind cu o lumină orbitoare, m-am apropiat de zeii Infernului și de zeii cerului și i-am văzut la față și i-am adorat de aproape". Așadar, eroul are halucinații vizuale și auditive însoțite de o stare de beatitudine, care îl conving că se află în mijlocul zeilor și în lumea de dincolo.

De asemenea, în celebra culegere a aforismelor rostite de sfinții egipteni : **Apophthegmata patrum aegyptiorum** (sau : **Verba Seniorum)** publicată în Migne, **Patrologia graeca**, vol. 65, col. 313 sq., operă tradusă în românește sub denumirea de **Pateric** (I — ediție Buc., 1828, a II-a ediție : Rm. Vîlcea, 1930), citim spusele unui preot egiptean păgîn adresate unui monah creștin, Olimpie : „Noi, cînd slujim Dumnezeului nostru... ne descoperă tainele lui. Și voi, atîtea osteneli făcînd, privegheri, liniștiri și nevoințe, zici că nimic nu vedeți. Negreșit, dar dacă nimic nu vedeți, cugete rele aveți în inimile voastre". Preotul egiptean spune deci că el are viziuni și îi vede pe zeii săi. Dealtfel, unii dintre preoții egipteni erau numiți „văzători", tocmai fiindcă aveau asemenea viziuni.

În Egipt, Pythagora învăța „tehnicile" grație cărora poate ajunge în Hades și trăi alături de zei pe care poate astfel să-i frecventeze de aproape, dar și să stea de vorbă cu sufletele morților. Și biografii săi, ca și istoricii greci ai filozofiei, ne relatează îndestul de amănunțit modul cum parvine să intre în lumea de dincolo. Într-un articol publicat recent în paginile „Luceafărului" (Constantin Daniel, **Zalmoxis, ucenicii săi și claustrarea**, în „Luceafărul" din 11 febr., 1984 și din 18 febr. 1984) am arătat că Pythagora se claustra într-o încăpere subterană sau într-o peșteră întunecoasă și după o sedere îndestul de îndelungată afirma că a avut viziuni, că a fost în Hades, că a văzut pe morți și pe zei etc. Această claustrare în peșteri sau în locuințe subterane era realizată și de alți discipoli ai lui Pythagora, iar ei deasemenea afirmau, după ce ieșeau la lumină, că fuseseră în Hades și au văzut pe cei răposați. Am arătat în articolul mai sus citat, că psihopatologia a putut demonstra destul de recent existența așa zisei **deprivări senzoriale**, care survine la subiecții izolați în camere de izolare, la naufragiați pe mare, la cei ce explorează peșterile, la deținuți, la călători în pustiuri, dar și la bolnavi țintuiți în pat și izolați. În asemenea condiții, ca efect al suprimării stimulilor externi, vizuali, auditivi sau tactili apar foarte repede halucinații ale acestor simțuri, halucinații vizuale, auditive și psihomotorii. Subiecții care experiază asemenea trăiri halucinatorii nu percep caracterul lor maladiv, mai ales fiindcă halucinațiile sînt însoțite de o stare de euforie marcată (Ph. Solomon, **Sensory Deprivation**, Cambridge (Mass.), 1961, passim), și ei interpretează aceste viziuni ca prezențe divine sau ale unor spirite ale morților, mai ales dacă ne gîndim că acum 2 000 de ani credința în zei, în Infern sau în demoni era generală.

VII. Zalmoxis folosește aceeași „tehnică" preluată de Pythagora din Egipt, pentru a dovedi concetățenilor lui că sufletul este nemuritor, adică el face pentru el o locuință subterană în care rămîne claustrat o vreme îndelungată (Herodot, IV. 94—95) iar asemenea încăperi subterane s-au regăsit și în templele din Egipt (**Hans Bonnet, Lexikon der aegyptischen Religionsgeschichte**, Berlin, 1952, articol : Krypta). Dar la Ocnița (jud. Vîlcea) a fost descoperit un templu probabil care avea și el trei încăperi subterane. Descrierea acestor încăperi subterane a fost publicată de prof. D. Berciu (apud : I.H. Crișan, **Burebista și epoca sa**, ed. II, Buc., 1975, p. 454). I.H. Crișan a emis ipoteza că la Sarmisegetuza există deasemenea o încăpere subterană în care se retrăgea probabil marele preot. (I.H. Crișan, **Ibidem**).

Trebuie să tragem concluzia logică ce se impune : și preoții egipteni și Pythagora și Zalmoxis și Deceneu și urmașii lor preoții dacilor, dar și toți care au fost introduși în asemenea camere subterane sau în peșteri și lăsați acolo mai mult timp, în întuneric, în tăcere absolută, adică cei ce au fost inițiați în aceste mistere, au avut în mod obligator stări de **deprivare senzorială** cu halucinații vizuale, tactile și auditive.

Prin urmare misterele tracilor ale lui Zalmoxis de care amintește și Clement din Alexandria **(Scrieri,** vol. I, **Protrepticul**, Buc., 1982, p. 70) constau în esență în claustrarea inițiaților în camere subterane sau în peșteri unde aveau halucinații multiple și o stare de fericire, rămînînd cu certitudinea absolută că au fost în lumea de dincolo pentru o vreme. Hellanikos scrie despre Zalmoxis (în Su(i)das, II, 500 **sub voce : Zalmoxis**) „el a arătat geților celor din Thracia misterele". Tot astfel trebuie înțelese și relatările lui Herodot (IV, 94 și V, 4) cu privire la geți **(„getai athanatizontes"** care are sensul de „geți care fac (pe alții sau pe ei înșiși) nemuritori", pentru că **athanatizo** se traduce prin „rendre immortel, devenir immortel".

Geții deveneau nemuritori desigur luînd parte la misterele lui Zalmoxis, care le dădeau certitudinea că trăiesc pentru un timp în lumea de dincolo, a cărei existență nu putea astfel să mai fie pusă la îndoială, de vreme ce ei puteau să vadă și să audă pe zei și pe cei morți ai lor. Este de presupus că și mesagerul trimis la fiecare patru ani către Zalmoxis era mai întîi inițiat în misterele lui și căpăta în felul acesta certitudinea neclintită în existența lumii de apoi, a zeilor, a demonilor și în general în lumea duhurilor bune și poate și rele, lume viitoare mai bună ca cea de azi în care avea să petreacă după moarte. Ca el este probabil că vor fi fost inițiați mulți alți geți și daci, avînd după inițiere siguranța certă că au trăit în Hades în tovărășia zeilor, că viața de apoi este o realitate de necontestat.

La traco-geți existau prin urmare aceste două culte de mistere ale lui Dionysos și a lui Zalmoxis în afară de cel al lui Orfeu și ele erau rivale între ele după cum vom arăta.

REPERE

Cartea de călătorie (III)

Un foarte interesant jurnal de călătorie publică Henri Zalis, **Răstringeri prin fereastra deschisă**, la Editura Sport-Turism, care ne-a obișnuit cu asemenea apariții incitante. Este un „prilej de confesiune", ne avertizează chiar autorul la începutul cărții, de fapt o transcriere a observațiilor sale, într-un stil foarte personal, cu o frază cizelată, de om instruit, fără alte pretenții decît aceea de a face vizibile cîteva mici evenimente la care a luat parte. Rezultatul este o eseistică fulgurantă și cuceritoare, extrem de vie, mijlocindu-ne atît cunoașterea locurilor, în orice caz mai mult și mai direct decît cutare reportaje emfatice, cît și a personalității autorului. Henri Zalis se arată a fi un epicureu și un franțuzit în cea mai bună accepțiune a cuvîntului. Pentru el cultura se vădește un prilej de voluptăți elaborate, și nu te poți bucura cu adevărat decît prin cunoașterea unor prescripții savante. Conotația livrescă este mereu prezentă, viața pare un cod al manierelor, iar a trăi fără ultimul ziar de la Paris devine imposibil într-un asemenea climat de civilizație. Expresia este relaxată, frazarea sigură, politețea autorului nu dă niciodată greș, o permanentă deferență față de oameni și de realizările lor ne sugerează individul bine educat, boierla „de robă", impresionabilă atunci cînd vede în vitrina de cadouri ale lui Liszt și o sabie cu mînerul bătut în diamante. Henri Zalis este sensibil la plăcerile bucătăriei rafinate și la abundență, iar lista meselor și picnicurilor din **Răstringeri...** constituie un adevărat poem. La Budapesta, un restaurant este descris în cadențe poematice : „Sîntem cu toții de acord să luăm o cină ungurească la restaurantul Mátyas Pince. Restaurantul figurează drept o unitate gastronomică model. Situat în plin centru, în dreptul podului Erszebet, nu se lasă devorat de vuietul străzii. Calci pe covoare groase, plușate, într-o ambianță ermetică la neliniști. Totul e aici coajă de ou, gest resorbit. Saloanele cele mai interesante, deci, nu sînt cele care se deschid conducătorilor de la suprafață, tumultului descărcător de taxiuri grăbite, ci celelalte, de la subsol, ermetizate. Saloane parcă hărăzite plutitului cu lotca pe sub sălcii". E adevărat că „gesturile resorbite" se petrec lîngă mese din bătoale de bere și lîngă „stampele hazlii" ceea ce stîrnește îndoiala asupra impresiilor călătorului că restaurantul ar fi atît de ermetic, iar lista de bucate nu e nici ea convingătoare pe de-a-ntregul : „supă cu găluști, păstrăvi în unt și, ca unică derogare de la principiul stabilit, mîncare cu varză și afumături. Ca băuturi, vinuri de Badacsony și de Burgundia". Bănuim totuși că autorul preferă belșugul, calitatea izvorînd și din faptul că poți să guști pe îndelete. De aici este dedusă și trăsătura sufletească cea mai prețuită de Henri Zalis : generozitatea. În acest sens, o nuntă în Bulgaria este mai mult decît edificatoare, iar un picnic în R.F.G. „cu șervete strînse în inele de argint, cu șampanie în frapiere pline cu ghiață, cu coșulețe din care se despachetează răcituri, consomeuri, friptură rece, brînzeturi" cu focuri „unde cu dibăcie se rumenesc frigărui", — pune capăt altor întrebări, oricît de delicate.

Am insistat asupra acestui aspect pentru că el distinge o trăsătură a omului de calitate, atunci cînd poftа de mîncare se sublimează, ținînd de ritual și de rețetă, ce reflectă vocația locurilor. Fără nici o ipocrizie, considerăm observațiile lui Henri Zalis a înregistra cum nu se poate mai viu personalitatea și tensiunile, starea morală și înclinațiile oamenilor pe care îi întîlnește. Trăirea bucuriilor vieții nu exclude cu nimic seriozitatea și angajamentul profund în istorie, așa cum dovedesc paginile franceze ale jurnalului, cu interesante sugestii intelectuale, precum și cele consacrate momentului praghez și mai ales Ierusalimului. Evocarea lui Maharal din Praga, creatorul Golemului, unul dintre marii învățați ai Evului Mediu central-european, care numără descendenți prestigioși și în țara noastră, precum și considerațiile asupra atmosferei kafkiene din fostul oraș imperial sînt pagini de ținută indiscutabilă. La Ierusalim, „șel zahav", de aur, cum îl numește un cîntec și o expresie străveche, Henri Zalis descoperă forța regeneratoare a unui trecut glorios : „Sînt în miezul viu al unei civilizații care dăinuie peste timp. Din perspectivă universală ea există, este demnă de admirație fiindcă purcede și se întoarce la **origini".** Se simte în paginile lui Zalis ecoul unui timp fără moarte, iar acest ultim capitol din carte este o pagină dintre cele mai frumoase.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **DEBUTUL AMERICAN** al marelui nostru dirijor, Sergiu Celibidache, este ovaționat în întreaga presă de peste ocean. Sub titlul, **Rapsodia română a lui Celibidache. Un enigmatic maestru european își face debutul în S.U.A.,** prestigiosul săptămînal new-yorkez, **Time,** scrie sub semnătura lui Michael Walsh : „Este o imagine vie a dirijorului de proveniență central-europeană ; haine de seară severe și o cascadă de păr alb cu piete. După mai mult de treizeci de ani petrecuți în umbra unei reputații că ar fi cel mai puțin ascultat dintre marii dirijori europeni, el își face în cele din urmă debutul său american, dar nu cu o orchestră mare, ci cu un ansamblu studențesc de la Institutul Curtis de muzică din Philadelphia. De la bătaia decisă a tobelor din **La Gazza Ladra** de Rossini, este limpede că strălucirea lui Celibidache nu este numai un mit. Interpretarea este nuanțată pînă la anormal, desfășurîndu-și sensurile cu un simț sigur al logicii și scopurilor muzicii. Chiar în cunoscutele crescendo-uri ale lui Rossini, Celibidache a menținut un control calm și totuși ironic asupra partiturii, amintind ascultătorilor cuvintele lui Richard Strauss despre faptul că numai publicul trebuie să transpire la un concert, niciodată dirijorul". Michael Walsh își încheie astfel cronica : „Presto, Maestro, presto" !

● **UNUL DINTRE CEI MAI PRESTIGIOȘI AUTORI** pentru copii este Theodor Geisel, cunoscut sub pseudonimul Dr. Seuss. Lucrarea sa publicată recent la Random House se intitulează **Războiul untului,** avînd ca temă una dintre obsesiile epocii noastre, cursa înarmărilor. Yookșii și Zookșii se ceartă și se înarmează pentru că unii preferau să mănînce pîinea cu untul întins deasupra, iar cealalți cu untul dedesubt. Ei caută să proiecteze mașini de război tot mai perfecționate, pînă cînd ajung să posede un Bitsy Big-Boro Boomeroo, încărcat cu o misterioasă Moo-Lacka-Moo, capabilă să-l trimită pe celălalt la Sala-magoo. Autorul însuși spune despre cartea sa : „Nu știu exact dacă este o carte adultă pentru copii sau o carte de copii pentru adulți". Aflat în cel de al optzecilea an al vieții, Dr. Seuss a publicat pînă acum patruzeci și două de cărți pentru copii, într-un tiraj de o sută de milioane de exemplare, remarcîndu-se printr-un stil imaginativ și în același timp de o mare austeritate a frazării. El cere povestirilor pentru copii să aibă concizie și limpezime.

● **GALILEO GALILEI** reabilitat ? Mai avea el nevoie de o recunoaștere a erorii tribunalului ecleziastic ? Recentul volum de eseuri, **Galileo Galilei : 350 de ani de istorie,** sub semnătura unui grup de savanți prestigioși, apărut în mod simultan în ediție franceză și italiană, rezumă poziția actuală a marelui astronom în conștiința lumii și chiar a instituției care a patronat condamnarea sa. Arhiepiscopul Paul Poupard scrie : „Judecătorii care l-au condamnat pe Galileo au comis o eroare". Indiscutabil, o autocritică este întotdeauna binevenită, chiar dacă pare destul de tîrzie. Interesant este și portretul lui Galileo, așa cum reiese din eseurile dedicate personalității sale. Iată ce scrie Frederic Golden într-o recenzie : „Savantul era un erou cu lipsuri. Putea să fie acerb, arogant și lăudăros. Și-a asumat descoperiri care nu erau numai ale sale : de exemplu, descoperirea petelor solare, care fuseseră văzute și de alți observatori din secolul al XVII-lea. A scris într-un stil flamboyant, părăsind latina academică pentru italiana plebeiană, numai pentru a se putea adresa unui public mai larg. Unii dintre cei care au simțit mușcătura condeiului său au fost astronomii iezuiți. La început, ei l-au sprijinit, dar pe timpul procesului vechii săi prieteni muriseră, iar succesorii lor îi erau ostili, și așa se face că l-au atacat cu vehemență în timp ce se lupta cu Inchiziția".

● **UN PICTOR** tot mai cunoscut în lumea occidentală de azi este Malcolm Morley, a cărui retrospectivă la Muzeul Brooklyn din New York, după manifestări similare la Londra, Basel și Chicago, cunoaște un succes de presă neobișnuit. O cronică a lui Robert Huges conchide în următorii termeni : „Mai recent, opera sa a devenit, dacă nu mai blîndă, cel puțin mai evident lipsită de semnele agresiunii. Păstrează însă coliziunea obsedantă de imagini. (...) Cînd Morley își organizează fabulele sale plastice în jurul unui nucleu imagistic pe care privitorul nu-l poate cuprinde cu ușurință, abia atunci succesul său real este evident. O lucrare ca „Sub lămîi", 1981, nu poate fi descrisă în întregime. Se înțelege că este vorba despre acte de agresiune : soldații de plumb ai lui Morley din nou, două figuri antice și un guard scoțian de azi, plus un castel emblematic. Dar ce fac toate acestea în spațiul verde care semnifică pentru Morley un fel de paradis ? Răspunsul este că se află acolo pentru că așa vrea artistul..." Avem de-a face cu un amestec aleatoriu, al cărui sens se regăsește în drama omului actual, aflat sub presiunea unei civilizații mecaniciste.

● **BIOGRAFIA** lui Charles de Gaulle, semnată de Don Cook pentru Editura Putnam este considerată a fi cea mai justă carte cu privire la marele om de stat francez. Recunoscînd monumentalitatea figurii generalului care a adunat în jurul său pe toți membrii Rezistenței împotriva naziștilor, Don Cook intenționează să surprindă nucleul misterios din care emană forța personalității unui om de stat de azi. De asemenea, ziarist reputat a fi puțin îngăduitor cu marii oameni, Don Cook nu trece cu vederea nici elementele inconsistente din acțiunea sa politică. Cel mai important este însă felul cum descifrează, din amănunte semnificative, caracterul și ținuta de neuitat a generalului. Pentru el, scrie Don Cook, a cîștiga puterea era o problemă prea serioasă pentru a permite intruziunea distracțiilor și a plăcerilor". Recenzia lui Donald Morison la cartea lui Don Cook se încheie cu următoarele cuvinte : „Cariera lui De Gaulle poate să fi fost greu de suportat pentru unii dintre contemporanii săi, dar în mîinile lui Cook a devenit o plăcere pentru cititor".

Balcanice

MELIH GEVDET ANDAI

Scrisoare de la prietenul mort

Trăiesc după vechiul tipic
Mă mic, gîndesc
Acum fără bilet mă urc pe vapor, în tren
Fără tocmeală cumpăr și vînd
Noaptea-s acasă, în sfîrșit liniștit
(De-aș putea să mai deschid și fereastra
Cînd ziua mă enervează)
Ah... uneori aș vrea să mă pieptăn
Să rup flori, să-i string cuiva mîna.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Vom fi mai primitori

Liverpool e confesiunea defunctei glorii coloniale a marelui imperiu englez. Aici răsărea soarele și Crucea Sudului în culorile diamantelor Africii și ale Indiei. Acum fuzionează contrariile, conservatorismul și dorința de fugă. Dar, Doamne, ce urît oraș ! O mare desnădejde te cuprinde cînd te gîndești că, azi, o gură de Chianti, îmbuteliat la fața locului, te aliniază la concepția că toate vacile sînt negre, noaptea, și că îmbătrînim pe rînduri. Intrucît nu mai e mult pînă departe, trebuie să vă spun și cu niște gînduri rele. Dinamo București a pierdut la Liverpool pentru că nu a vrut (sau nu a fost lăsată) să cîștige. Cer scuze tuturor prietenilor mei de la Clubul Dinamo, dar unele lucruri trebuie să fie făcute publice : Dinamo a fost înfrîntă de acasă. Cei ce răspund de destinele echipei Dinamo (oameni pe care îi iubesc) au săvîrșit greșeala și au transmis-o jucătorilor de a le fi frică de F.C. Liverpool. E adevărat că marii rechini ai fotbalului, cei ce fac și desfac reputațiile comorilor, nu ne vor. E noapte, o noapte de piatră dură, pe o față cu ochi de toamnă filozofală, iar pe fața ailaltă, cu ochii de primăvară, sîntem noi, cei săraci și venind din urmă. Scriu aceste rînduri în hotelul Holiday Inn și văd pe geam cum vapoarele din Marea Islandei vor să fie arcurile de triumf ale Imperiului Britanic. Nu izbutesc însă decît să fiu în mine o amintire superbă din Dickens — o scorpie a veacului trecut sau invers. Dincolo de Liverpool răsare luna și drumul către Roma. Eu și cu echipa Dinamo mergem pe fluviile vechi din care, bănuiesc, aurul n-a fugit total, chit că U.E.F.A. nu ne vrea în finală, și în tabloul celor ce știu să meargă pe drum, fluierînd.

E odihnitor să mă gîndesc, la o oră după meciul cu F.C. Liverpool, că vîntul suspină prin castanii din București. Am fost la conferința presei, obligatorie după fiecare meci internațional, și am aflat următoarele :

— UEFA este numele nicovalei pe care se bate aur numai pentru fața absurdă a lumii ; trebuie să-ți stăpînești nervii ca să nu plătești amendă pentru o ceată de pumnale pusă în funcție de alții, pentru fringhii împletite cu gîndul la toate beregățile mici, pentru smoală topită ;

— O să îmbătrînim mîine și pe două rînduri și nu vom cunoaște că din cauza UEFA, avem dreptul să fim făcuți K.O., cu pumnul, și din întoarcere. Așa cum jucătorul Souness l-a lovit cu pumnul în gură pe jucătorul Movilă (mingea se afla la vreo cincizeci de metri de ei) și jucătorii Andone și Nicolae au primit cartonașe galbene).

— Cel mai bun om de pe teren a fost Ion Marin ; merita un cartonaș galben și două decorații. Arbitrul meciului, plătit de UEFA, și-a făcut datoria. După meci, nimeni n-a știut să-mi răspundă de ce au luat Ion Marin, Andone și ceilalți atîtea cartoane. S-ar putea să am eu nervii zdruncinați, nervi buni de făcut corzi de vioară pe instrumentele altora, dar am dreptul să intru pe un vapor roșu și să vă întreb : de ce toți nechemații se află în ciorba treburilor ?! Distanța dintre Dinamo București și F.C. Liverpool este distanța dintre Dinamo și Rapid, în zi bună pentru Rapid. Limpede fața lumii pe care o trăim : F.C. Liverpool va lua bătaia pe care o merită. Spun asta, gîndindu-mă că jucătorii ei sînt foarte aroganți, foarte oarecare și foarte îndemînatici în vicleniu. Îmi place că drumul nostru spre Roma trece prin cel mai ursuz și urît oraș al britanicilor.

Mi-e dor de soarele Sudului pe care îl merităm.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
16
(1 146)
Sîmbătă
21 aprilie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Tradiții revoluționare

Sub semnul stenic, tutelar, al creației istorice, al muncii pentru țară ne pregătim de marea sărbătoare — patruzeci de ani de la victoria Revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, patruzeci de ani ai libertății și demnității noii Românii, patruzeci de trepte pe drumul mereu ascendent al făuririi civilizației socialiste și comuniste pe pămîntul Daciei Felix. Drumul străbătut nu a fost ușor. Nimic nu a venit de la sine. Cei patruzeci de ani, care au trecut de la istoricul act din August 1944, au fost anii unor eroice eforturi de muncă și luptă revoluționară, ani încrustați adînc în memoria noastră afectivă, înscriși cu litere de aur într-o istorie tumultuoasă, multimilenară, în fluxul viu al tradițiilor revoluționare ale poporului nostru. Sînt anii unor victorii și realizări fără seamăn, sînt anii în care s-a cimentat unitatea de nezdruncinat a întregului nostru popor în jurul partidului, frăția tuturor fiilor acestui pămînt, coeziunea națiunii noastre socialiste.

Temeiurile acestei unități trainice se află în însăși realitatea noastră socialistă, în istoria poporului și partidului nostru, în împletirea tradițiilor de luptă multiseculară pentru libertate națională și dreptate socială, cu tradițiile luptei revoluționare pentru socialism, pentru o Românie liberă, independentă, suverană.

În urmă cu patruzeci de ani, în aprilie 1944 din inițiativa istorică a Partidului Comunist Român s-a constituit Frontul Unic Muncitoresc — eveniment de covîrșitoare importanță pentru înfăptuirea victorioasă a Revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă care avea să deschidă larg drumul transformărilor democratice și revoluționare în viața societății românești permițînd trecerea la edificarea socialismului și comunismului în patria noastră.

Înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare din România în cadrul Frontului Unic Muncitoresc a reprezentat o cerință istorică obiectivă, în măsură să asigure toate premisele pentru victoria Revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, determinînd întărirea potențialului de luptă al clasei muncitoare, a capacității sale de concentrare într-un unic mănunchi a forțelor vitale ale națiunii, afirmarea clasei muncitoare ca pivot al întregului proces revoluționar ce avea să urmeze.

Făurirea și dezvoltarea Frontului Unic Muncitoresc au fost încununate în 1948 de ridicarea unității de acțiune a clasei muncitoare pe o treaptă calitativă nouă, superioară prin unificarea P.C.R. și P.S.D. și crearea partidului politic unic revoluționar al clasei muncitoare din România. Secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sublinia în acest sens că : „Experiența practică a României demonstrează că lichidarea sciziunii și realizarea unității clasei muncitoare, dezvoltarea colaborării între comuniști și socialiști, între toate forțele revoluționare, democratice care se pronunță pentru transformarea înnoitoare a societății, sînt o condiție esențială a victoriei revoluției și construcției socialiste. Tocmai înfăptuirea unității a asigurat ducerea la îndeplinire a sarcinilor de uriașă complexitate puse de transformarea societății noastre pe calea socialismului". Cazul mișcării noastre muncitorești constituie un exemplu revelator al necesității și trăiniciei unității de acțiune, în condițiile luptei revoluționare și construcției societății socialiste, a tuturor forțelor unei națiuni cărora le sînt scumpe, mai presus de orice, cauza socialismului, destinul liber și înflorirea necontenită a patriei.

Perioada de rodnice împliniri care s-a scurs de la Congresul al IX-lea al partidului nostru, de cînd în fruntea partidului și a poporului român se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, evidențiază, cu forța incontestabilă a faptelor, a realităților de netăgăduit din România socialistă de azi, că unitatea noastră este în anul al patruzecelea al libertății noastre mai puternică, mai organică, mai deplină ca oricînd. Ea ne dă încrederea că tot ceea ce facem are un sens, că aspirațiile noastre de mai bine, de pace și progres se vor împlini.

Mihai Milca

BRADUȚ COVALIU : „CONCERT" (Din expoziția deschisă la Sala Dalles) În celelalte pagini alte lucrări ale artistului

CENTENAR «TRIBUNA»

Începuturi

IOAN ALEXANDRU

S-o împlinesc o sută de ani de la înființarea la Sibiu a cotidianului pe atunci, Tribuna. Tinerimea adunată la Putna, în 1871, la marea sărbătoare, închinînd urna de argint care cuprindea pămînt din toate provinciile române, exprima prin Eminescu, Xenopol, Slavici și ceilalți ai neamului grija ce și-o manifestau ca datorie față de renașterea spirituală-națională a românilor de ori unde ar trăi ei.

Acolo, la Putna, în clopotnița Bugăi la vremi de priveghere lîngă mormîntul voievodului mare și sfînt Ștefan se aprinde candela acestei foi ce va străbate din sat în sat, din casă-n casă așezările românești ale Transilvaniei ce se trezeau la o nouă viață în urma războiului pentru independență pe de-o parte și a înăspririi vieții intelectuale românești în condițiile începutului de amurg al imperiilor din preajmă.

Printre problemele dezbătute de această revistă condusă la început de Slavici vor fi : întoarcerea la sufletul poporului, la limba lui, părăsindu-se exagerările latiniste, publicarea de

Continuare în pag. a 7-a

O tribună pentru adevăratele valori

VASILE REBREANU

Acum o sută de ani, în aprilie, apărea la Sibiu o nouă revistă românească cu titlul simbolic Tribuna. Se înscria, deci, chiar prin denumirea ei, în linia marii tradiții a cărturarilor români, de a fi tribuni ai ființei lor. Răsărise în Transilvania. Ea avea menirea să apere și să afirme drepturile românilor din această parte a țării. Ioan Slavici, primul director al Tribunei, a imprimat, încă de la începutul cotidianului politic și literar, o linie clară, atribuind Tribunei un rol important în susținerea drepturilor românilor din Transilvania în pregătirea unirii acesteia cu țara. Tînărul Slavici și grupul de entuziaști scriitori care au fondat Tribuna au stabilit încă de la început legături strînse cu cărturarii de dincoace și de dincolo de Carpați, știind că poporul român este unul și același, uniți în limbă și prin tradiție și prin simțire oriunde s-ar afla, chiar dacă era despărțit de granițe strîmbe și artificiale. Căci țara e una singură. Ideea generoasă și actuală. Tribuna a militat totodată pentru afirmarea cul-

Continuare în pag. a 7-a

ÎN PAGINA A 3-A:

CENTENAR «TRIBUNA» ● Articole de : ● D. Vatamaniuc ● Nicolae Georgescu ● A. Silvestri ● Dumitru Bălaet ● Fănuș Băileșteanu ● Alexandru Horia

TÎNĂR ÎN AGORA

Forsythia

Scenariu de primăvară : doi tineri, el și ea, atingîndu-și aproape imperceptibil mîinile, străbat orașul. Calcă ușor pe asfalt, abia atingîndu-l, cu trupurile drepte, cu ochii puțin mijiți, dar cu fețele destinse. Într-un punct oarecare de pe bulevard se urcă într-un troleibuz. Orașul forfotește. Lumea trece grăbită pe străzi. După un timp, cei doi reapar, coborînd din alt troleibuz, ea ținînd într-o mînă un mănunchi de crenguțe lungi, subțiri, pline cu flori galbene ca niște clopoței al căror clinchet vine de undeva, de departe. Sînt Forsythia.

Chiar dacă în unele zile vremea este mohorîtă și cerul este acoperit de nori plumburii, plouă sau bate un vînt încrîncen, sau dacă în alte zile este soare, este cald și un praf fin începe să fie ridicat de mașini, cînd în parcurile orașului, în spațiile verzi răspîndite de-a lungul bulevardelor sau prin curțile ascunse între clădiri, înfloresc niște flori galbene cu puțin înaintea exploziei de clorofilă, știm cu certitudine că a venit primăvara. O primăvară obișnuită, întotdeauna așteptată îndelung, cu nerăbdare, o ciclică reînviere a naturii ca o speranță perpetuă a celor etern muritori, o ieșire a regnului vegetal dintr-o catalepsie forțată de astri. De-acum, arbuștii înfloriți în culoarea galbenă ne dau o stare de agitație de neînțeles, deși o bucurie previzibilă ne împinge parcă să facem tot ceea ce n-am făcut de atîtea luni de zile din cauza unui timp potrivnic. Ne putem plimba în voie, vărui gardurile și bornele kilometrice, ne schimbăm nu numai noi înșine dar ne schimbăm și hainele, încuiem repede paltoanele și cojoacele în dulapurile mirosind suav a levănțică, deschidem larg ferestrele, frecăm parchetul cu petroxin, scuturăm praful ce se pierde iute în aer și, încet, încet, parcă învingem gravitația.

Într-o țară europeană din mijlocul unui ocean, unde anotimpurile nu sînt atît de percutante ca aici și unde pînă și echinoxul de primăvară pare că vine cu umbrelă și melon, strigînd calm de pe marginea trotuarului : taxi !, un pomicultor oarecare, purtînd banalul nume de Forsyth, ne-a dăruit un clișeu sută la sută primăvăratic. Un arbust nu prea înalt, care poate atinge vreo doi-trei metri înălțime, cu crengi lungi și subțiri, îmbrobonate ca o piele înfrigurată de vremea capricioasă și cu o ciudățenie care ne dă an de an încredere și certitudine : florile sale înfloresc înainte de a da frunza.

Tudor Stancu

Literatură și implicare

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Încă din antichitatea greacă, de la aserțiunile lui Platon, din **Statul** și **Legile**, sau cele ale lui Aristotel din **Poetica**, potrivit opțiunii pentru **valoarea** poeziei și, în general, a literaturii, ori pentru **funcția ei în societate** au inceput aprige controverse, nesoluționate teoretic — în sensul triumfului total al unei poziții în detrimentul alteia — nici în prezent. Dînd chestiunii o accepțiune mai largă, Goethe (în J.P. Eckermann, **Convorbiri cu Goethe în ultimii ani ai vieții sale**), oferea „cheia" : „Lumea e atît de mare și de bogată, iar viața atît de felurită, încît prilejuri pentru poezii n-au să lipsească niciodată. Trebuie toate să fie însă poezii ocazionale, cu alte cuvinte realitatea să dea și prilejul și motivul. Un caz oarecare nu capătă un caracter general și poetic decît atunci cînd e prelucrat de un poet. Toate poeziile mele sînt poezii ocazionale, inspirate din realitate și avîndu-și rădăcinile în realitate". Și poziția lui Goethe a fost contestată și uneori atacată vehement, dar numai în ceea ce privește legitimitatea poeziei ocazionale. În rest, adică în problema relației (speciale, complexe, delicate dar, oricum, **existente** și **inevitabile**) pe care literatura o întreține cu realitatea (inclusiv cea social-politică) polemicile ating doar superficiile, fondul rămînînd inatacabil. Asemeni tuturor literaturilor Europei, cel puțin după momentul Revoluției franceze, cu consecințe importante în constituirea națiunilor, literatura română a întreținut, prin operele sale reprezentative, relații intime cu o realitate istorică, socială, politică, dramatică pentru destinele individuale și naționale.

Luînd ca exemplu una dintre cele mai fertile epoci din istoria literaturii române, a doua jumătate a secolului al XIX-lea, se poate lesne constata că, prin marii săi scriitori Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, I.L. Caragiale, Ion Slavici, literatura română s-a constituit, prin modalitățile sale specifice, în martor activ, profund implicat, al evenimentelor cu amplă rezonanță în conștiința națională. Nu este vorba aici nicidecum de o reflectare mecanică, de un determinism rigid, ci de o reală consonanță între circumstanța exterioară (evenimentul) și cea interioară (sensibilitatea acută a creatorului). Receptivă la înnoirile propuse de școli și curente europene, capabilă să le asimileze creator și, nu de puține ori, propunînd ea însăși noi formule și modalități, literatura română a păstrat întotdeauna, ca pe un dat inalienabil, vocația sa socială. Ea este mai evidentă, poate, în primul rînd, la scriitorii transilvăneni, motivîndu-se aici istoricește ca reacție legitimă la lungile perioade de nedreptate socială și oprimare națională. Poeziile unor George Coșbuc ori Octavian Goga sînt expresii de înaltă valoare etică și estetică, ale năzuințelor de libertate ale celor mulți și mult asupriți, — în timp ce lirica lui Lucian Blaga subliniază un ethos și un ethnos specifice. În proză, romanele lui Ioan Slavici și Liviu Rebreanu sînt radiografii nuanțate ale societății românești în perioada de tranziție sau în momente de izbucnire a nemulțumirilor. Tematica socială, o dominantă a prozei ardelenești, poate fi regăsită și în operele scriitorilor din toate celelalte zone ale țării. Spiritul muntenesc, ironic, caustic se exercită din plin asupra realităților sociale și politice ale timpului în dramaturgia lui I.L. Caragiale și, mai tîrziu, pentru a numi astfel doar vîrfurile, în poezia lui Tudor Arghezi. Proverbiala blajinătate și sfătoșenie a moldovenilor, reflexivitatea lor, devin adesea îndignare și vehemență, dezlănțuite împotriva nevredniciei contemporanilor și corupției politicianiste din societatea românească a secolului XIX, în versurile lui Mihai Eminescu. Tot Moldova dă literaturii române pe Mihail Sadoveanu, în ale cărui nuvele patosul justițiar și compasiunea față de umiliți și obidiți, „concurează" desfășurarea măiestuoasă a epicului din romanele sale istorice, tulburată și ea, adesea, de izbucniri ale mîniei, de confruntări dramatice sau de tablouri dezolante ale spolierii poporului.

Fie și numai aceste exemple sînt — credem — elocvente și definitorii pentru atitudinea scriitorului român față de realitate, atitudine exprimată în opere care reprezintă, de bună seamă, nu copii ale realului, ci ipoteze verosimile ale acestuia și, în această calitate, înțelese de autorii lor ca mijloace indirecte de acțiune modelatoare. Fiind vorba, așadar, de o componentă structurală a ființei creatorului român și nu de mode și conjuncturi (au existat și există încă, în orice literatură și astfel de manifestări, explicabile sociologic și chiar necesare pînă la un punct, cu condiția ca el să nu se substituie valorilor autentice) era firesc ca literatura română contemporană să continue și să amplifice filonul său social-politic. Pentru a ne explica afirmația, revenim pentru o clipă la relația pe care literatura o întreține cu realitatea. Mutațiile profunde pe care societatea românească le-a suferit în ultimele patru decenii, în plan economic, social, politic, în toate domeniile de activitate și-au pus, evident, pecetea asupra ideologiei și conștiinței artistice a scriitorului de azi. Prin urmare, în opera sa vom regăsi, mai mult sau mai puțin învăluite, coordonatele propriei formații, adică, în ultimă instanță — schematizăm dar fără a deforma sensurile — tocmai transformările din contextul social-politic.

Ieșind, cronologic, din „obsedantul deceniu" prozatorii se vor întoarce tematic asupra acestei problematici, încercînd să ofere o viziune obiectivă a epocii și a consecințelor sale. Marin Preda, cu ultimul său roman, **Cel mai iubit dintre pămînteni**, dă o imagine cuprin-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

Cîntecele tinereții

Prin chiar substanța, alcătuirea lor, muzica ușoară și cea corală sînt, de fapt, manifestul muzical al zilei : destinația lor este clară, imediată, obiectivul, foarte limpede — să ajungă pe buzele tuturor, să fie fredonabile, cantabile, să convingă lesne, să placă, să se impună. Pentru muzica ușoară, dealtfel, s-a inceățenit un termen comod dar ambiguu, fiindcă nu se știe încă foarte sigur cine anume dă certificatul de șlagăr. Cu atît mai mult un concurs tematic, așa cum a fost Concursul cîntecului politic *pentru tineret, și-a propus, și-am zice a și realizat, o radiografie fidelă a momentului, o competiție în urma căreia au mai intrat cîteva piese corale în repertoriile corurilor tinerești și cîteva posibile șlagăre în emisiunile de muzică ușoară. Numai un snobism cu totul inutil ne-ar putea face să trecem sub tăcere acest eveniment artistic — să scrii simplu, să convingi masa cea largă, auditoriul, să transmiți limpede un mesaj major nu e nici pe departe ușor, darmite la îndemîna oricui. (Nu scria oare Tolstoi însuși, spre sfîrșitul vieții sale, cărți pentru copii, almanahuri și sfaturi pentru mulțime, nu către această binecuvîntată simplitate tindem de fapt, cu toții ?).*

Caracteristica pieselor ajunse în finala concursurilor (selecționate din peste 200 care au concurat) a fost o tentativă a melodicității, dorința de accesibilitate firească. „Iată drumul" (premiul I, muzica Radu Șerban, versuri Gheorghe Vîlcu, la secțiunea corală), „Să păstrăm pămîntul teafăr" (muzica Marcel Dragomir, versuri Lucian Avramescu) și „Pentru pacea lumii (muzica Ion Cristinoiu, versuri Angel Grigoriu și Romeo Iorgulescu, premiul I la muzica ușoară) au demonstrat din plin tendința concursului și, în același timp, au dovedit succesul imediat al unor compoziții plăcute, melodioase, ritmate și bine orchestrate. Întreg concursul a fost o dovadă a faptului că temele majore, ideile manifest-politic cer generozitate artistică pe măsură. Cîntecul politic are la noi o tradiție de-a dreptul impesionantă. Vorbeam nu demult cu tenorul nonagenar Traian Cavassi, despre zilele Unirii din '918 și de cîte ori își amintea cîntecele clipei, „Marșul lui Iancu", cel al dorobanților ori corurile lui Ion Vidu, le fredona cu emoție și izbucnea în lacrimi. Sfînta ființă a patriei române s-a adăpostit de-atîtea ori în cîntec, așa cum liceenii ardeleni adăposteau drapelul tricolor în chipiele lor școlărești, și cu ce preț !

Și ca orice tradiție esențială spiritualității noastre, ea trebuie dusă departe deplin, responsabil. De aici importanța de substanță și nu doar de aparență a acestui concurs. El reflectă în cîntec și în poezie responsabilitatea patriotică trăduși în calitatea actului artistic, în legătură, atît de pretențioasă și de delicată compozitor-autor al versurilor. Iată aici o problemă veche și destul de complicată. Bănuim că muzicienii optează dintr-o comoditate către texte simple și uneori simpliste pur enunțiative, fără substanță poetică reală. Au fost și excepții (poeme de George Tărnea, Radu Felix, Lucian Avramescu) ce-i drept cam puține, față de capitolul poezie tînără politică și revoluționară, de valul poemelor substanțiale cu această tematică, responsabile și realizate artisticește, din volume și reviste. O realizare (dovadă chiar prezența în finala concursului) a fost și piesa tînărului compozitor Cristian Alexandru Petrescu cu pe „Cîntec" de Nichita Stănescu, construcție muzicală grațioasă, regăsire tulburătoare a poemei în spațiul muzical creat cu știință și harsonuri conturînd o atmosferă parcă arhetipală, sugestii bizantine, acompaniament selectiv, inserția unei partituri pentru mezzo-soprană și versurile translucide „Un ce aparte și sublim !

Cleopatra Lorințiu

Continuare în pag. a 4-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

Vocația călătoriei

Fost frenetic reporter, Paul Anghel este și va rămîne un cărturar de rasă, locuind în Bibliopolisul populat de stîrpea ginditorilor subtili. Nu spun prin asta că, înhămat la salahoria unui proiect epopeic cum e ciclul **Zăpezile de-acum un veac**, declanșînd atîtea patimi și controverse, el ar fi acum un sedentar ; deși, obișnuit, imaginii studiosului asfixiat de cărți, refugiat în cochilia bibliotecilor i se suprapune — obligatoriu aproape — pe cea a insulei indiferent la farmecul voiajului. **O clipă în China** ar proba contrariul, cartea fiind rodul unei călătorii de cîteva luni prin „continentul chinez". Cu o precizare însă. Pentrul Paul Anghel o țară există prin cultura ei și ea nu poate fi decît o cultură ; interbelic, firesc, călătoriile sale se desfășoară în timpul cel adînc, cu submersiuni în istorie, existînd — se știe — țări care în conștiința lumii trăiesc prin anumite virste culturale.

Să observăm în treacăt că altădată, condiția literaturii de călătorie, alimentată de mitul romantic al naturii, interesată de etnopsihologie,

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 6-a

REPERE LITERARE — DECENIUL CINCI

Triumful talentului (VIII)

În regim realist, roman al perioadei 1947—1953, **Bietul Ioanide** e însă, într-un alt regim, un roman al timpului de azi. Asemenea unui aisberg, el presupune, alături de partea aparținînd perioadei 1947—1953, cufundată în această perioadă, și o parte îndreptată către timpul de azi, aparținîndu-ne. Critică a societății burgheze interbelice pentru perioada 1947—1953, romanul e pentru timpul de azi o excepțională parabolă a raporturilor dintre Carte și Viață, dintre Cultură și Acțiune. E lesne de observat că în partea consacrată intelectualității, **Bietul Ioanide** repetă descripția ironică din Istoria literaturii române. Ca și în cazul multor pagini biografice din Istorie, Sufletel, Pomponescu, Smarandache, Dan Bogdan, Hagienuș, Gaittany sînt surorînși în suma de ticuri, suceli și ciudățenii care definesc un om din lumea Cărții. În cazul oamenilor din Istorie, această trăsătură surprinsă de marele critic din perspectiva Vieții, se salvau de la ridicol prin existența Operei. Era, deci, o lume din Cărți cu fundamentală deschidere către Viață. În **Bietul Ioanide** toți intelectualii, deși mari specialiști, sînt sterili. Suma de trăsături definitorii oamenilor Cărții, prin care aceștia se izolează tragic de ceilalți oameni, de Viață, nu se justifică prin Creație. E lumea Cărții negată de lumea Vieții, e Cultura moartă, sterilă și, deci, puternic expusă ridicolului. Astfel, **Bietul Ioanide** e o genială trecere în revistă a unei lumi a Cărții purificată de Viață, a unei lumi în sine, fără nici o deschidere către lumea reală și, în consecință, a unei lumi moarte. E drept, pentru această, marele scriitor a procedat ca într-o experiență pe viu. Exagerînd satiric, a făcut sterili pe toți intelectualii din roman. Rupți de viață prin tăierea cordonului ombilical al creației, ei se constituie într-o menajerie asupra căreia se apleacă, în deplină voluptate ironică, scriitorul. Ce caracterizează această lume pură a Cărții, a Culturii ? Văzută cu ochii Vieții, ai bunului simț al vieții, ciudățenia aspirațiilor. Catedromania lui Gonzalv Ionescu apare ridicolă numai prin raportarea la viață. Pentru un om cu simțul realului, faptul că Dictatul de la Viena îi apare lui Gonzalv Ionescu doar ca posibilitatea obținerii unei catedre e ridicol în lumea Cărții. În lumea închisă a lui Gonzalv, faptul e perfect normal. În același timp, dacă aspirația către catedră ar fi necesară producerii unei mari creații, atitudinea personajului n-ar fi ridicolă În roman ea este însă o aspirație în sine, simplu tic universitar. O aspirație ridicolă, deci. Absența energiei morale e o altă trăsătură a lumii Cărții. Ea înseamnă șovăială, excesivă reflecție, întortochiere. În cazul marilor creatori, această trăsătură își are explicația și justificarea prin absorbirea energiilor morale și intelectuale în interior, pentru marea creație. În planul vieții, omul poate fi

Ion Cristoiu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

ALEXANDRU GRIGORE: «La marginea împărăției»

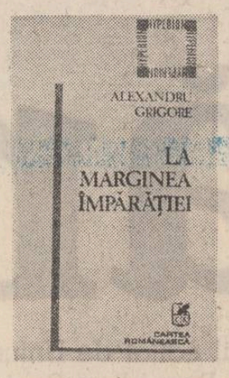

Alexandru Grigore a trebuit, ca și Daniel Turcea, să coboare în moarte pentru a intra cu toată ființa în literatură. Inutil în a-l căuta în tabelele de valori ale criticii, intrucît cu citeva fericite excepții (Laurențiu Ulici, Horia Bădescu, Dan Laurențiu, Adrian Popescu, Lucian Fenean, Dan Alexandru Condeescu, Florența Albu, Eugenia Tudor Anton ; și dintre aceștia patru sînt mai întîi poeți — o, de cîte ori văd ei mai bine decît „specialiștii" !) el nu există între scriitorii români, nici de „azi", nici de „ieri". Dar recentul volum antologic **La marginea împărăției** (Colecția Hyperion, Editura Cartea Românească, 1984) cuprinzînd plachetele antume, **Tăgade** (1970) și **Ceremoniile** (1978) și una postumă, inedită, **La marginea împărăției**, cu o **Addenda**, impune cu forța și lumina orbitoare a unei epifanii un univers poetic de o mare prospețime și originalitate, vizibile, mai cu seamă, în ultimele două cărți. De fapt, toate cele trei volume formează o singură carte (nu doar prin simpla reunire între coperțile unei antologii) uimitoare prin coerența ei intimă, atît la nivelul obsesiilor și motivelor cît și al limbajului poetic. Nu este vorba — să nu fiu greșit înțeles — de o monotonă repetiție a lor, ci de corespondențe, analogii și reciproce iluminări, într-un circuit poetic ce nu exclude treptele și ierarhizările semantice. La primul volum, **Tăgade**, dominante sînt, așa cum observă și Mircea Scarlat într-o bună interpretare din Postfață, temele zăpezii și ale somnului, ce, în citeva poezii, au un timbru bacovian. Aș adăuga însă, că nu avem de a face cu o relație de vasalitate sau de o influență propriu-zisă ci de o consonanță în spirit : „Să stăm de vorbă, noaptea e aproape / sau poate sufletul nostru-i bolnav / Aține focul, somnul să nu ne îngroape : / afară streșinele de mult au înghețat // Oricine ar bate în ușă, să taci / Și ochii străini ca o ceață înșeală, / în lucruri prea multe peceți se ascund / iubito, în fiecare pas tresare-o îndoială // Dă-mi ceasurile să le culc pe jarul vetrei / și focuri pure au să se ridice, / tu, dezgolește-ți în lumina blîndă sinii / adevărata mea Euridice // Vin lîngă tine mintuit prin vreme, / răcoarea trupului să-ți cer — atît / Surpat în mine golul n-are să mă cheme — / lehamite mi-e de cuvinte pînă-n git" **(Colocviu)**. Dacă pentru poetul plumbului, esențială era grozăvia fenomenului meteorologic ridicat la proporții fabuloase, încît impresia era de cataclism universal, pentru Alexandru Grigore zăpada ca și somnul sînt **semne** ale unor stări psihice și sufletești. Pustiului cosmic bacovian îi corespunde, aici, devastarea interioară : „Surpat în mine golul n-are să mă cheme", iar înghețului din afară „răcoarea trupului" iubitei. Extraordinara **regie a exteriorului** la Bacovia își are **analogonul** în dantelăria **interiorului sufletesc** și al trupului, la Alexandru Grigore : „Din vechiul vis n-a mai rămas decît / tăcerea albă a lunii pe morminte / și o duhoare grea s-a pogorît / în lucruri și în suflet și-n cuvinte // Și simt pe creștet cum se surpă anii / ca bivolii în ceață spre vecernii / și umerii îngenunchează în litanii / de teama nunții nevăzute-a iernii". Sau aceste versuri : „După noaptea pustiitoare, / totdeauna pustiitoare / trupul cu tăinuiri de păianjen / O, cum se roagă prin noapte / ochii tăi / și o lumină / se cuibărește în lucruri / Iartă-mi oasele subțiate de singurătate / iartă-mi gura implinind profeții de sînge". Dacă în această primă carte se poate vorbi, subliniez, cu multă prudență, de un sunet bacovian, la fel de adevărat este că lui, îi răspunde, într-o serie de poeme intitulate „Tăgade", un ecou blagian. Descifrăm, iată, într-o **A doua tăgadă**, acel glas de „cîntăreț bolnav", acea mișcare a stingerii și retragerii din **Laudă somnului** și **În marea trecere** : „Fîntînile lumii au început să scadă, / Dar ploaia veghează și tot mai stingheri / cocoșii pămîntului cer a doua tăgadă / cerului vitreg cerului cer // O, suflete, sclav zidit de viu / în somnul cuvintelor somnul să-l birui / prietenul blond se va trezi prea tîrziu / să-și acuze eroarea și chinu-i // Îngroapă-ți cu grijă teama / ca cei ce vin după tine să vadă / doar inima ca o aripă albă vestind / prin noaptea pustie cea din urmă tăgadă".

Dar, în **Ceremonii**, volum de o mare frumusețe poetică, cu atît mai regretabilă ne, apare cecitatea criticii, **stilul lui Alexandru Grigore** este pe deplin al său, epurat de orice inflexiuni străine. Vocea poetului este sigură, curată, clară și, deopotrivă, cu modulații rafinate impuse de rigorile și nuanțele tematice ale „ceremoniilor" ; reținut patetică în invocațiile erotice, ecumenică în sugestiile metafizice, pătrunzătoare fără ostentație, în accentele existențiale, trist-nostalgică în evocări și elegii. **Ceremoniile** lărgesc spațiul de inspirație și, fără a abandona vechile motive, deschid un alt orizont poeziei, fie și postulat cu pură aspirație : „Ajută-mă să trec de noaptea asta / nicicînd alt nume nu voi lăuda / și voi dormi ca un copil sub vasta / răcoare-a cerului din preajma ta // atît de singur sînt lîngă izvoare / că veacuri trec cum trec pe ape morți / să nu gîndești e ultima scăpare / și poate dragostea pe care tu mi-o porți // și iartă-mă pe mine visătorul / cel fără leac și totuși înțelept / nu-nstrăina în ochiul tău izvorul / luminii cerului spre care mă îndrept" (***). Frigul și zăpada înfricoșătoare pot fi și „răcoarea cerului", iar somnul, odihna binefăcătoare a copilului și nu numai mesager al morții. Această repotențializare de semnificații s-a produs sub influența a două noi categorii, **blindul** și **seninul**, cu paradigmele lor (cumințenia, resemnarea, liniștea, zorile, cerul, astralul, lumina lină etc.) recurente în **Ceremonii**. Din interferența celor două serii de motive cu conotațiile lor specifice, ia naștere o admirabilă **poetică a clarobscurului**, a „blîndelor" tristeți și a „seninelor" melancolii : „Inseninat dar tot atît de singur / prin vămile plumburii ale amiezii / ca printre rugurile casei / eu tot mai laud / sufletul tău o cum se depărtează ca un păianjen / o cum se întunecă sub cer / acel miracol al zorilor / în care mi-am îngropat / țipătul / Dar amintește-ți greierii / înlăcrimînd tăcerea frunții mele / cu o lumină nepieritoare" (***). Și, totuși, poetul nu este fericit, ci doar în acord cu sine, pentru că, el, **cel blînd**, este mereu pîndit și amenințat de un **rău obscur**, de o stranie conspirație a forțelor și duhurilor demonice : „Putrezesc păsările ca un cring în văzduh / plouă cu plumbi fierbinți și apele se înfioară / peștii s-au retras în copacii / mestecînd cu teamă scoarța amară / iubito, pînă și tu prin somn visezi / șoprile născînd sub zodii umede / și ciinii se furișează / ca un duh pe sub streșini / noapte de noapte sub arșița lunii / creanga de vișin se năruie / peste prietenul, o, peste marele vis // Să vină zăpezile-am zis — / cumplitele mori albe". **(Ceremonie bolnavă)**. În fața imineței morții, poetul nu se lasă cuprins de spaimă ci se refugiază într-o imensă, nobilă tristețe. **La marginea împărăției** este, astfel, cartea acestui sentiment în cele mai ample și maiestuoase forme dar și în cele mai fine și delicate trăiri. Am să aleg ca emblemă nu numai a acestui volum dar și a întregii sale creații lirice, un text de o aleasă, gratuită (ca pură substanță a poeziei) și prin aceasta, imperială tristețe : „Să fie înecate armurile în piețe / (ce ochi trufaș), ca un lătrat subțire / mulțimea să triumfe și ruga să înghețe / Sînt obosit, desigur nimic n-o să mă mire // Ce-a fost de spus, am spus. Întoarce gîndul / spre țărmul tot mai tainic și curat / va cobori pe ape ca un rug cuvîntul — e semnul zeului și gînd adevărat // Și-așa cum dormi, paloarea mă îndeamnă, / să-mi amintesc de triștii paladini, / o, cum mureau cu numele tău doamnă / pe buze ca răcoarea unor crini" (***). Dincolo de aceste sumare considerații, Alexandru Grigore, un poet întru-totul remarcabil, rămîne a fi descoperit și interpretat în profunzime.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

MEDITAȚIA LIRICĂ

Lidia Stăniloae și-a creat o formulă poetică identificabilă în fiecare volum, cu pregnante imagini ce transcriu o stare de melancolie, de așteptare și de contemplație a lumii interioare *). Poeta cultivă lirismul intelectual, de factură gnostică, dar în sensul netulburării tainelor. Interogațiile sale au ca aspirație formularea, nu rezolvarea unei dileme. Imaginația, amintirea și gîndul caută armonia, potențată întotdeauna de enigmele ce înconjoară ființa. Imaginarul are ca sursă fenomenele astrale, spațiul cosmic, infinitul, reflectat în oglinda concavă a lumii interioare : „Sfere albastre, mișcări rotitoare înghețuri, / tristele sfere mereu învirtindu-și absența — / cum că ar fi sau albastre virtejuri cum n-ar fi / neantul prezent în oceanul de neant sau dealtfel / de neant sau de ceea ce-i altfel sau chiar mai departe"...

Spațiul reveriei este uneori feeric, traversat de lumini intrețesute, de jocuri ale beznei cu străluciri fastuoase, desfășurate într-un spectacol astral cu „străvezimi suave", cu „armonie-n disonanțe", cu himere : „Plutesc în haos vagi sfere știutoare / mingi colorate-n nesfîrșit de ceață. / Pe poleiala lor, o suprafață / de susținut cu ele va să zboare // Nuclei lucioși din noapte rup fărîme / și le preschimbă-n magme de lumină /. Statornic crește arzătoarea tină / și-nnoadă transparentele parime // să lege strîns oceanele boltite, furtuna-n fiare să pecetluiască. / Scinteietoare horă nebunească / trufaș spre beznă beznele trimite".

Imaginile se deschid într-un evantai de explozii stelare, sau în ploi de materii diafane. Cad fulgi, se arcuiesc mari curcubeie, se cern peste lume „cenuși subțiri". Spațiul poeziei Lidiei Stăniloae nu este al ființelor vii, al vegetalului sau al obiectelor concrete, ci exclusiv un teritoriu al reveriei în care fenomenele reale figurează numai prin semnul lor.

S-ar putea crede că în viziunea astrală pe care o cultivă poeta durata este absolută. Dimpotrivă, însă ; timpul este o obsesie din care se naște neliniștea unei așteptări nelămurite. Reveria spațiului este și reveria timpului : „Iată se naște secunda cînd moare, / scutec lințoiu acoperă altă secundă, / groapa preschimbă în leagăn și laptele dulce al mumii / cade pe bulgării aspri / un paos pe vechile tigve".

Ca și în volumele anterioare dealtfel, meditația se întoarce frecvent asupra rostului cuvintelor, asupra enigmelor descifrate pe jumătate. Cuvîntul și tăcerea sînt proiectate în reprezentări în care abstractul devine pentru foarte scurtă vreme concret : „Golful uitat unde gîndul se-ascunde printre tufișuri și alge și pietre / Ascultă cum se aude tăcerea pe netede ore / nescrijelite de vorbe cum se îneacă sub valuri / Iat-o sub limpezi talazuri sub ape albastre / cum se ascunde tăcerea lumina se frînge-n raze blajine căutînd-o molatec în scorburi".

De fapt, totul este reverie pură, poezie a imaginarului, stare de contemplație cu dublă răsfrîngere, în universul mare și în cel intim.

Sultana Craia

*) **Lidia Stăniloae : „Locul unde aștepți", Editura „Cartea Românească", 1983.**

PROZA

ÎNTRE ACTORI

După două volume de versuri („Ofranda mișcării", 1976, și „Sunet în Epidaur", 1981) și unul de schițe din viața militară („Miracolul munților", 1980), Nicolae Boghian*) scrie un roman, „Tropotele tăcerii", în multe privințe remarcabil. Într-una din schițele sale din volumul anterior, intitulată „Finișul", eroul, Paul Damian, era un tînăr militar pasionat după sport și actorie. În domeniul sportului ajunge la rezultate frumoase, iar un personaj îl sfătuiește, la sărbătoarea triumfului, să continue această cale și să se lase de actorie. Eroul romanului de astăzi se numește tot Paul Damian, este medic militar (cu gradul de maior), nu prea bun sportiv (obosește repede, urcînd o pîrtie de schi) — dar pasionat de peisajul alpin — și, ca autor dramatic, vine într-un oraș din provincie să asiste la premiera propriei sale piese de teatru. Putem spune, așadar, că autorul (dacă el însuși se ascunde sub numele eroului din nuvelă și din roman) n-a ascultat sfatul personajului său, sau l-a ascultat numai în parte — și, după cum am anticipat, n-a făcut tocmai rău. Mai mult, chiar, nehotărirea în alegerea profesiunii din acea schiță este păstrată și diversificată, în roman, exprimîndu-se în nehotărîrea de a alege între mai multe femei. Trei personaje își „dispută" acum inima medicului militar : o actriță, Eugenia, care joacă și în piesa lui, o profesoară de muzică, Paula, care-i este o fidelă companie la repetiții (dramaturgul asistă la repetițiile piesei, motiv pentru care vine în orașul premierei de mai multe ori), și o poetă, Aura, care-l delectează cu producții proprii în timpul liber. Muzica, poezia și teatrul sînt chiar pasiunile lui Paul Damian, dar dintre „întrupările" acestora eroul alege fără ezitare teatrul, pe Eugenia. Romanul însuși este, pînă la un punct, un jurnal de iubire. Și, dacă din replicile Eugeniei este greu de separat sinceritatea de teatralitate (un veșnic subiect de meditație pentru Paul Damian), gesturile ei par, în schimb, hotărîte, sigure : în final, se prefigurează căsătoria celor doi.

Din perspectiva teatrului, pe care l-a ales eroul principal, romanul va fi, mai mult sau mai puțin, o piesă de teatru dezvoltată epic. Scenele se petrec cu predilecție în interior (citeva plimbări în aer liber, cu splendide descrieri de peisaj par a ne contrazice ; sînt introduse, de fapt, din nevoia de echilibru a decorului, așa cum replicile în doi vor alterna cu replicile în grup din nevoia de echilibru a dialogului). Autorul este interesat de gesturile personajelor, descrie amănunțit poziții ale corpului omenesc în contextul replicii. Chiar reluarea metaforei din titlu se face, precum în teatru, în replici plasate ordonat pentru a defini cît mai multe personaje. „Tropotele tăcerii" sînt, pentru Paul Damian, un fel de presentiment al unui destin catastrofic (premiera se va juca în seara seismului, fiind întreruptă, iar autorul grav rănit) iar pentru Eugenia, dimpotrivă, o înțelepciune ascunsă sub masca tăcerii, o cugetare ce nu simte nevoia exprimării (metafora se exprimă invers la nivelul actorului : sub „tropotele" cuvintelor pe care le împrumută continuu din replici trebuie căutată „tăcerea" sinelui, ea însăși, această tăcere, zbuciumată de frămîntări sufletești). Cu mai multă insistență, metafora putea defini o „artă poetică", dar autorul se mulțumește a urmări presentimentul eroului principal survenind în diverse împrejurări. Uzînd de libertățile specifice teatrului, autorul folosește, apoi, multe personaje episodice care se caracterizează prin replici stereotipe. De altfel, pătrunderea în mediul actoricesc pare a fi unul dintre mobilurile romanului : viața interpreților propriei sale piese de teatru îl interesează în mod deosebit pe Paul Damian care-i însoțește pretutindeni : la hotel, la restaurant, acasă la ei, la serate, bancheturi etc. Din acest punct de vedere, romanul ne apare ca o „Improvizație de la Versailles" — în orice caz, o operă dramatică ratată și refăcută epic. El se sustine printr-o fluență a exprimării bine dozată, prin stilul limpede, curgător, ca și prin interesul autorului pentru lumea pe care o investighează.

N. Georgescu

*) **Nicolae Boghian : „Tropotele tăcerii", Editura Militară, 1983**

CRITICA

INSTANTANEU RATAT

Pare-se că devine din ce în ce mai actuală o constatare care s-a impus și în legătură cu ultima apariție editorială din cunoscuta și, de altfel, apreciata serie editorială „Biblioteca critică" : o asemenea întreprindere nu se poate susține făcînd rabat la calitate. Iată acum un nou și nedorit exemplu de acest gen, care vizează de-această dată seria „Monografii" a Ed. Albatros, unde, să nu uităm, au apărut cărți intrate deja în bibliografiile obligatorii. În nici un caz nu cred că se va putea spune același lucru și despre recent apărutul eseu consacrat de Mihaela Andreescu lui Marin Sorescu *). În fapt este vorba de o tentativă de cuprindere integrală a operei scriitorului, proiect cu totul ambițios într-un asemenea spațiu dar nu irealizabil dacă autoarea ar fi fost în posesia instrumentelor critice adecvate, singurele apte să producă o demonstrație acceptabilă în ciuda concentrării ei, nu o nepermisă deformare a obiectului. Nu voi merge pînă într-acolo încît să afirm, cum s-a spus deja, că lucrarea Mihaelei Andreescu nu are nici o legătură cu materia pe care își propune să o discute, deși e de presupus că, la o analiză mai severă și mai detaliată, acest lucru s-ar putea dovedi fără prea mare osîrdie. Ceea ce vreau aici să semnalez este, deocamdată, degradarea unei creații importante a literaturii noastre postbelice într-o carte ce lasă impresia unei lucrări de diplomă nerevizuite. Mihaela Andreescu ar fi trebuit neapărat să știe, înainte de a-și fi asumat sarcina discutării unuia dintre cei mai importanți autori contemporani, că bunele intenții, limbajul cînd de o platitudine dezarmantă cînd de un ezoterism involuntar ori pasii de simplu balet lexical și fără acoperire în planul gîndirii originale, executați în trena autorităților critice, nu sînt suficienți. **Instantaneul critic** al Mihaelei Andreescu este, cum ar spune Doubrovsky, „une immense machine à traduire l'original dans le banal". El face, cred, un deserviciu poeziei, teatrului, prozei sau eseisticii marinsoresciene, cunoscute prin **insurgența** și noncanonicitatea lor, prin faptul că le supune unui sistem procustian, eminamente canonic în ciuda nesincronizărilor și distorsiunilor interioare. Rezultă de aici două sute de pagini de interes cel mult didactic, un demers vizibil incomodat de spectaculosul Operei. Un inventar al tuturor semnelor de la nivelul discursului critic ce atrag atenția asupra nematurizării constiinței critice ar fi poate prea lung. Elementele sale cele mai importante merită totuși reținute, pentru că ele compun un sinoptic al inabilităților, deficiențelor și exagerărilor care pîndesc tînărul critic ce nu-și poate reprima impulsul de a se avînta în groapa cu lei a activitătii de interpretare critică fără a-și fi pus la punct o metodă, fără a se fi format ca structură receptoare. Astfel, primele douăzeci de pagini încearcă să reconstituie întreaga activitate scriitoricească a lui Marin Sorescu, povestind-o pur și simplu, exaltînd semnificația unor volume ori încercînd savante teoretizări asupra „logicii viului". Citatele din Maria Corti aduse în sprijinul demonstrării „imprevizibilității" lui Marin Sorescu sînt inutile, ca de altfel majoritatea tuturor de acest tip. A epata, într-o carte despre Marin Sorescu, mi se pare un nepermis afront adus Operei. Din ce în ce mai dificultuos devine limbajul criticului pe măsură ce înaintăm în analiza propriu-zisă. Începînd cu **Starea de epic**, unde era locul unei amănuntite analize a componentei narative ce străbate întreaga operă a lui Marin Sorescu, trecînd prin platitudinile secțiunii intitulate **Omul ca spectacol** ori prin frazeologia ades impenetrabilă a comentariului operei poetice, ai impresia că asiști la un nesfîrșit „bavardage aimablement autour du plan de l'oeuvre", cum spunea Barthes, pe care vagile excursuri în spiritul unui structuralism numit „scolaire" de același nu-l pot nicidecum suplini.

Cristian Moraru

*) **Mihaela Andreescu : „Marin Sorescu, Instantaneu critic", Ed. „Albatros", 1983, seria „Monografii".**

CĂRȚI ȘI AUTORI

Un „trup ca gîndul" (II)

Supusă unui spațiu de ostilități bănuite, atingerea senzorială a morții nu mai produce euforie „erotică", ci este un chin perpetuat, pînă la pericolul prăbușirii finale. Ficțiunea își omoară autorul: unitatea se destramă parcă definitiv în părți constituente. Moartea esențială, concepută filozofic ca prezență congeneric în naștere, eros, ființare, condiție a spiritualizării primitive a **rodului**, echivalență a conștiinței care se **întruchipează**, nu se mai opune formelor inautentice de disoluție, ci atacă însăși ființa : „minc durere, beau otravă, / și cu groaza mă răsfat, / mă omoară cu zăbavă, / Moartea mea fără de sat..." Dacă suferința era în poezii mai vechi un mod de a cobori în infern cu floarea surisului senzual pe buze, împrăștiind cu lumina ei un carnagiu de figuri și „civilizînd" prin limbaj stările difuze ale conștiinței, aici e un bocet prelung, de sfîrșit de ciclu, de răscruce a civilizației. Disperarea este mai ales de natură socială, ea vizînd capacitatea de ordonare a lumii după tiparul personal. Acordul cu sine trebuie să fie și un acord cu universul. Sincopa produce dezechilibru în ambele direcții. Degradarea „conceptuală" echivalează cu una morală, dacă nu și fizică : „șapte ani tăiai la piatră / șapte ani tăiai la pia-, / să-i fac drum să poa' să treacă / cu trăsura ei Moartea, / să-i fac drum să poa' să treacă / cu trăsura ei Moartea [...] șapte ani tăiai la piatră, / șapte ani tăiai la pia- / și gămanii mă tot latră că n-am minuri muncitoa- / și gămanii mă tot latră / că n-am minuri muncitoa- // meșter, sunt ținut tot calfă / Pod și Templu-adînc zidind, / aurita mea pentalfă / deasupră-ne lucind, / aurita mea pentalfă / deasupră-ne lucind".

Această răscruce, acest — în fond — dezacord dintre identitatea ontică a „personajului" liric și efectul lui social creează și **obiectul** lamentației, pe cît de concret, pe atît de greu descriptibil în limbaj noțional. A jeli devine similar cu a evidenția în miezul tumultului o pioasă suspiciune. Teribilul „consum" de forme materiale, **corul** de figuri „fără chip" ce îmbrăcau scheletul ideilor numai pentru a le face și mai puternice, printr-o opoziție impudic-existențială (viermele, gîndacul negru, paiața, floarea stearpă, racul roșu etc.), dispar în favoarea perceperii totalității. Radicalism conceptual — și radicalitate a trăirii — se pot afla în ambele ipostaze. Locul materiei apocaliptice, descrisă, cu suficient sadism, în toată înfățișarea ei barocă, e luat de imaginea globală : „I opt milioane patru su' de mii / de lighioane-n foc și-n apă lină / s-au încarnat ca mie tu să-mi vii / făptură-a celor vii în veci Regină, / Rege-al făpturilor, Stăpîn deplin / pe Cuget și pe Vorbă și pe Faptă, / azi trupul meu ca pe un vas te țin / plin de venin, cu mîna mea cea dreaptă". O figură a suspiciunii se insinuează în această doină **(Uri memento)**, pentru a se extinde pînă la etalarea îndoielii, în următoarea. Sufletul e despărțit vremelnic de trup („trei mii de ani de-acum de el mă rup"), de trupul „cea mai sfîntă și mai sfîntă cupă". Nu situația în sine e însă conflictuală, căci separarea rămîne rezolvabilă prin reculegere și purificare. Ceea ce dezvoltă ea se cere urmărit, cu prudența la care invită cele citeva semne ale textualizării suspiciunii. În **Doina (melodie fără sfîrșit)**, jalea introduce amara îndoială. Dacă moartea este o figură a completitudinii, sinteză de principii la nivel individual și general — ontologic deci —, verosimilitatea gnoseologică a acestei afirmații este incertă : „dacă tot murim cu totul, / inviem apoi de tot ? / spune-mi, Doamne, care-i Rodul / încarnării noastre-n Tot ? / spune-mi, Doamne, care-i Rodul / încarnării noastre-n Tot ?" Am atins esența meditației tinguitoare din **Doina** și care nu este alta decît cea a întregii literaturi scrise de Cezar Ivănescu, aflată în situația filosofică paradoxală de a căuta **unitatea** de tip ontologic printr-o **dualitate** a secțiunii gnoseologice pe care o folosește ca instrument de investigație și cunoaștere lirică. Dar a o spune altfel presupune a o regîndi. **Tinguitor** este apropape de **tînjitor**, în paleta denotativă a fiecăruia — ambele slavonisme, pare-se nu foarte îndepărtate — existînd trăsături semantice comune. Sensul propriu al lui **a tînji** este „a fi bolnăvicios" și evoluția spre accepția cea mai cunoscută („a dori mult ceva"), derivată din sensul figurat, conține și ideea de suferință morală. Jelind „sufletul în lacră" (metateza lui „raclă"), poezia lui Cezar Ivănescu tînjește după trupul nepieritor, în care frumusețea și urîțenia își anulează reciproc indicii. După trupul esențializat — după pura, și transparenta, vibrație vitală.

Motivul pentru care arhitectura muzicală a poemului este inseparabilă la Cezar Ivănescu de dicțiunea ideatică și sentimentală, apare acum și mai limpede. Poezia însăși este **trupul infinit** al obstinatei căutări. Performanța ei sonoră revigorează sufletul rătăcit, dă o formă consacratoare, solidă, fragilității ființei. Planul existențial este dirijat de corespondentul său estetic. Poezia are și nu are materialitate, ca text „de cintat", asemeni faptului muzical. Mai sigur ar fi că materialitatea ei este una specială, ca și a muzicii : acumularea temporală a emoțiilor răsfrînge și distribuie „idei", de la meditația filozofică la semnificația imaginii, de la abstract la concret. Jalea de locuitor ancestral al trupului pieritor este, de aceea, jalea transpunerii în trupul abstract al textului-melodie, efectul care deconcertează : „jale mi-i de tine, jale, / trup al meu că ți-a fost scris, / să visez dormind în tine / să te părăsesc în vis, / să visez dormind în tine, / să te părăsesc în vis !". Trupul îmbrăcat în plînsoare nu mai este corpul fizic, reperul existențial, ci însuși trupul poeziei — pînza de borangic peste care se așternu faldurile semnificației, răbdătoarea mătase prin care se străvede lumina thanatică : „mi-am făcut trupul ca pînza, / pînza cea de borangic, / poate m-o pune pe dînsa / căci nu suferă nimic [...] cît mai ține ca mătasa / carnea mea, sărmanul strai, / îi sunt vieții tale casa, / Moartea mea frumoasă-mi pai..." Așadar, nu „pînza de borangic" acoperă „trupul" — ci printr-o stranie inversare, obiectul cu funcționalitate sacramentală își asumă fragila subiectivitate care l-a creat.

Piesa de rezistență a volumului se subintitulează „melodie fără sfîrșit". Structura ei are chiar calitatea de a sugera un flux muzical continuu, un „trup" care nu-și permite nici un moment de „tăcere". Altădată formulînd o configurație contrapunctică, poezia aceasta „doinită" produce acum cam aceeași impresie pe care o lasă intelectului muzica lui Wagner. **Melodia infinită** poate produce drama, tălmăcește înțelesul mitului. Ea este un discurs cu o memorie proiectivă, căci, ori de cîte ori are nevoie, amintește prin leit-motive că universul **produs, revelat** adică dintr-un subconstient străvechi, se supune unui cod etic, actantial, simbolic, psihologic uneori. Că este codificat prin prezența latentă a leit-motivelor, actualizabile și prin logica semnificatului (a acțiunii și simbolisticii ei) dar și prin aceea a semnificantului (discursul sonor). Analogic, aspectul e evident în poemul lui Cezar Ivănescu. Plînsul continuu e străbătut subteran de motive și figuri cunoscute, pe care sintaxa suferinței le evidențiază periodic. În mijlocul lamentației se orchestrează subtil ori zgomotos, refăcute în tonalitatea actuală, transcrise deci, moartea vie și răsfățul ei erotic, trupul fecioarei, „Fiara cea Apocalipsă", „vorbirea Limbii" (logosul), „numărul de aur" și numărul fatidic (șapte), misterul nunții, „mireasa albă", pîntecul matern, „raza soarelui" — și deasupra lor principiul unificator, rodul. Este modalitatea proprie de a ființa — de a se întrupa.

Senzația de organism constituit după anumite reguli, cu o morfologie și o sintaxă ce se clădesc literar pentru a semnifica muzical, este susținută și de procedeele larg utilizate. Mai întîi repetiția, reluînd fragmentul melodic la capătul fiecărei idei enunțate, învăluind și menținînd persuasiv tensiunea creată. Procedeul, să o spunem încă o dată, are, cu limpezime, trimitere muzicală : caracterul de „temă", ori de motiv principal, il dau în operă muzicală nu numai conținutul melodic și armonic mai omogen al unui lanț de sunete, în comparație cu altele, cît repetarea (și repetabilitatea) lui, insistența cu care vocile orchestrei îi impun receptorului. În poezia lui Cezar Ivănescu materialul informativ se supune cu elasticitate unui asemenea comportament : nu orice vers poate fi repetat, pentru că nu oricare enunț rămîne esențial în amplul scenariu. Frecvența repetiției în poemul în discuție ar atrage atenția asupra voinței de exemplaritate a suferinței, extremă și, parcă, fără leac. Apoi, se observă în **Doina** și folosirea răspîndită a altui procedeu : cuvîntul tăiat pe jumătate, așezat în rimă : „! șapte fringhii de mătasă / împletite-toate-n șa-". Corpul sonor, enunțat integral, este adesea reluat fragmentar, eventual la distanță. E același mod de a fragmenta discursul, de a readuce doar o parte dintr-un motiv familiar prin importanța lui tematică ori ca element de stil, cunoscut din muzica simfonică a secolului XX. Orchestrația încă bogată a poemului nu împiedică în nici un fel condiția lui de monolit.

Intensificarea este forma de persuasiune venită de la acest „trup poetic", făcut transparent doar de curba adîncă a gîndului. A în-ființa, adică a da formă („trup"), înseamnă a fi răspunzător de un lucru de negăsit în natură. „Trup" și „gînd" („suflet") sînt de aceea, în ordine poetică, elementele „tehnice" confundabile ale unei singure realități. Jelind trupul „suleget de mim", năruindu-se sub povara gîndului, poezia lui Cezar Ivănescu a devenit ea însăși „trup ca gîndul".

Costin Tuchilă

P.S. **Dintr-o eroare care îmi aparține, în articolul din numărul trecut al „Luceafărului", în loc de** socializează **se va citi** socializată.

În orașul francez Valence a avut loc deschiderea oficială a manifestărilor dedicate sărbătoririi, în Franța, a centenarului nașterii marelui scriitor român Panait Istrati.

La ceremonie au luat cuvîntul Cristian Golfetto, secretar general al Asociației „Prietenii lui Panait Istrati", primarul orașului Rodolphe Pesce, și ambasadorul român, Dumitru Aninoiu.

A avut loc, de asemenea, vernisajul unei expoziții de carte, cuprinzînd operele lui Panait Istrati și au fost prezentate filme realizate după opere ale scriitorului român — Codin și Ciulinii Bărăganului —, urmate de dezbateri pe marginea creației sale literare.

La manifestare au fost prezenți Georges Godebert, președintele Asociației „Prietenii lui Panait Istrati", Henri Colpi, realizatorul filmului Codin, alți oameni de artă și cultură, cadre universitare, ziariști, un numeros public.

BREVIAR

■ **„HIMERA", „OCHII PANTEREI"** se intitulează cele două volume cuprinzînd antologia de proză fantastică americană, de curînd apărută la Editura „Minerva" în colecția B.P.T., nr.-1 177-1 178. Antologia este datorată Mariei-Ana Tupan, traducătoarea textelor selectate și în același timp, autoarea prefeței și a notelor bio-bibliografice. Excelentă cunoscătoare a domeniului, Ana-Maria Tupan se remarcă și de data aceasta prin competență profesională și mult bun gust. Selecția, din cîte ne dăm seama, este într-adevăr judicioasă, versiunea românească exactă și fluentă, nu o dată subtilă, chiar. O remarcă aparte se cuvine studiului introductiv, o excelentă introducere în materie, rezultat al unei armonioase întrepătrunderi a perspectivei erudit teoretice cu cea de conținut analitic. În prima direcție, atrag atenția două aspecte de incontestabil interes critico-estetic : întîi, acreditarea punctului de vedere cu totul plauzibil conform căruia fantasticul poartă pecetea unor inconfundabile determinări naționale și, al doilea, opinia vizînd lipsa de temei a așa-zisei etanșeități a conceptului, în sensul că acesta s-ar „închide", în chip imanent în fața oricărei tendințe de comunicare cu multitudinea de forme și structuri ale epicului în general.

■ **GÎNDIND LA CAMIL PETRESCU**, se intitulează densa tabletă analitică semnată de Constantin Ciopraga în ultimul număr al revistei „Cronica". Înscriindu-se într-o serie amplă a **permanențelor culturii românești**, pe care revista ieșeană urmărește a le releva cititorilor, exegeza lui Constantin Ciopraga „punctează" cu revelatoare precizie în marginea operei marelui scriitor. De unde notațiile concluzive ce se rețin prin adevărul lor definitoriu : „Scriitorul destinat să dureze (...) a fost un reflexiv, nu însă unul sfîrșind în inacțiune. Viața impunea imperativul unei literaturi active".

■ **TRUISME.** În schimb, un alt text din același număr al „Cronicii" face loc truismelor izbitoare prin aplombul cu care sînt formulate : „Literatura trebuie să încerce mereu a recupera viața, cam aceasta ar fi morala paginilor de aleasă ținută morală semnate de Mihai Sin în **Cestiuni secundare — chestiuni principale.** O urmărire și o confruntare disproporționate, literatura fiind totdeauna cea surprinsă și descoperită, deși, cu certitudine, fără descoperirea ei viața însăși și-ar pierde din vitalitate" (Mihai Dinu Gheorghiu, **Ecologie și literatură**). Ca să vezi : cine s-ar fi putut gîndi că lucrurile nu stau chiar așa ?!

■ **DIN NOU DESPRE VALORIFICAREA PATRIMONIULUI,** articolul astfel intitulat și semnat de Constantin Călin în revista „Ateneu" nr. 3 a.c.) constituie o lucid argumentată pledoarie pentru atenta și competenta acțiune de relevare a tot ceea ce constituie tezaurul cultural-artistic al ținuturilor băcăoane. Semnalăm intervenția lui Constantin Călin atît pentru justețea și acuitatea în sine a temei abordate cît și pentru faptul că sensul pledoariei sale merită a fi receptat și de alți factori de decizie din alte centre de cultură ale țării. În altă ordine de idei, referindu-ne la același număr al revistei „Ateneu" — în multe privințe, interesant, vădind o reală ținută profesională —, ne îngăduim observația de principiu potrivit căreia în ceea ce privește sectorul de critică echilibrul dintre „forțele locale" și cele „din afară" pare serios înclinat în defavoarea celor dintîi. Or, din cîte știm, nu practica „închirierilor" mai mult sau mai puțin întîmplătoare este de natură a defini „vocea" spirituul critic de la o publicație literară ce se respectă.

■ **FOAIA CENACLULUI „AL. SAHIA"** al Casei de cultură a sindicatelor din Buzău ne face din nou surprinși unei lăudabile dăruiri pentru frumosul artistic-literar. Divers și de o remarcabilă ținută, sumarul înserează cicluri de versuri, notații critice, tablete, dialoguri, demne de toată atenția. Profesorul Constantin Petcu, conducătorul cenaclului, confirmă remarcabilele sale calități de animator cultural și, nu mai puțin, de minuitor al condeiului.

Cronicar

21 APRILIE 1984
L2

CENTENAR «TRIBUNA»

Originile Tribunei

Congresul de la Putna, din august 1871, organizat de studenții români de la Universitatea din Viena, în fruntea cărora se aflau M. Eminescu, I. Slavici, V. Morariu, P. Dan și alți „tineri", pune în discuție și înființarea unui cotidian pentru românii din provinciile aflate, atunci, sub stăpînirea Imperiului austro-ungar. Românii din aceste provincii (Transilvania, Bucovina, Banatul, Crișana, Maramureșul) aveau puține ziare și acestea cu o apariție de două sau de trei ori pe săptămînă. Se simțea lipsa, cum se arată în documente, a unui ziar „mai viu", asemenea celor din „țară". Congresul studențesc de la Putna preconizează ca noul ziar să se înființeze la Sibiu și conducerea sa să o ia I. Slavici. Programul noii publicații, cu o apariție zilnică, se fixează în trei puncte : culturalizarea maselor, combaterea latinismului și lupta pentru „unitatea culturală".

Inițiatorii acestei acțiuni nu aveau mijloace materiale să aducă la îndeplinire hotărirea Congresului de la Putna și se grupează în jurul **Telegrafului român** din Sibiu, fondat de Andrei Șaguna în 1853. „Tinerii" găsesc o largă înțelegere din partea lui Nicolae Cristea, redactorul foii, întărit în această funcție de Andrei Șaguna prin prevederi testamentare. Existau toate condițiile ca **Telegraful român** să fie transformat dintr-o foaie religioasă, cu o apariție de două ori pe săptămînă, într-o publicație cotidiană. Sibiul era un important centru cultural, cum a și rămas pînă astăzi, exista o Societate de lectură și își avea sediul aici Asociațiunea transilvană întemeiată în 1861. Aspectul cel mai important al grupării „tinerilor" în jurul **Telegrafului român** îl constituie transformarea acestuia din publicație religioasă într-un ziar politic. Semnificativ este și faptul că odată cu această acțiune Sibiul devine și centrul politic al românilor din Imperiul austro-ungar.

Guvernele de la Budapesta considerară că transformarea **Telegrafului român** în publicație politică contravenea statutului ce i se fixase încă de la înființarea sa. Somează forurile bisericești, care patronau ziarul, să limiteze activitatea acestuia la probleme religioase. Nicolae Cristea este destituit și interzisă colaborarea „tinerilor" la publicația sibiană. Epoca de glorie a **Telegrafului român**, care începe îndată după Congresul studențesc de la Putna, din 1871, ia sfîrșit în 1883.

Pierderea **Telegrafului român** constitui o grea lovitură pentru „tineri". Deprinși însă să lupte, căutară să iasă din impas și intră în tratative cu A. Mureșianu, redactorul **Gazetei Transilvaniei,** stăruind să mute ziarul său de la Brașov la Sibiu și să-i schimbe apariția în cotidian. Tratativele eșuează și se ia hotărirea să se înființeze cotidianul sibian. Primul număr din **Tribuna** apare în 14/26 aprilie 1884, cu sprijinul unor intelectuali transilvăneni, angajați în lupta pe tărîm național.

Cotidianul sibian se găsea încă de la înființarea sa în condiții dintre cele mai favorabile să-și desfășoare activitatea pe tărîm cultural și politic. Conducerea sa o ia Ioan Slavici, scriitor care se bucura de popularitate în rîndul cititorilor, iar colectivul redacțional se formă din intelectuali cu o bogată experiență, cîștigată la **Telegraful român** mai bine de un deceniu. Noul ziar prelua și toate legăturile stabilite de redactori cu corespondenții din provinciile românești de sub stăpîniri străine și cu cei din „țară".

Orientarea politică a **Tribunei** este definită în apelul **Către publicul român,** publicat în primul număr și semnat de Ioan Slavici, Ioan Bechnitz, Aurel Brote, Eugen Brote, Diamandi Manole și alte cîteva persoane mai puțin cunoscute. Apelul proclamă Imperiul austro-ungar stat poliglot și arată că va combate toate măsurile, indiferent de natura lor, care împiedicau dezvoltarea popoarelor din imperiu. „Ne identificăm cu poporul, sîntem glasul poporului".

Programul politic al **Tribunei** se apropia, în multe privințe, de cel al Partidului național român, însă ziarul desfășoară o activitate independentă pînă la conferința națională din 1887, ținută la Sibiu, cînd devine organul de presă al acestuia. Hotărirea aceasta este adoptată în vederea sprijinirii acțiunii memorandiste. Meritele principale ale **Tribunei** pe tărîm politic stau în contribuția adusă pentru buna înțelegere dintre popoarele din Imperiul austro-ungar, în combaterea șovinismului și în susținerea acțiunii memorandiste. Slavici ispășește, pentru orientarea politică ce-o dă cotidianului sibian, un an de temniță la Vaț. Aici stă și explicația de ce nu participă la înmormîntarea lui Eminescu, învinuire gravă ce i se aduce într-o monografie recentă (Petre Rezuș, **Mihai Eminescu,** București, 1983, p. 188—189).

Cotidianul sibian cîștigă pe tărîm cultural cea dintîi bătălie importantă în lupta împotriva latinismului, începută la **Telegraful român.** Avem în vedere anume adoptarea scrierii fonetice, în uz dincoace de Carpați. Tribuniștii făceau astfel un pas important și în realizarea ultimului punct din programul fixat cotidianului sibian la Congresul studențesc de la Putna. **Tribuna** duce lupta pentru „unitatea culturală", la care ne referim, sub lozinca „Soarele pentru toți românii la București răsare". Această lozincă nu este expusă, ca atare, în coloanele ziarului și nu figurează pe frontispiciul său, cum ne-a fost dat să auzim din gura unui cărturar transilvănean. Afișarea unei asemenea lozinci ar fi dus imediat la suprimarea ziarului. În lupta pentru „unitatea culturală" tribuniștii pornesc de la realitățile istorice potrivit cărora poporul român se înfățișează ca o comunitate națională unitară. Vitregia vremurilor face însă ca unele provincii românești să intre sub stăpîniri străine, stăpîniri care duc o politică sistematică de accentuare a particularităților locale, spre a produce diferențieri cît mai pronunțate în sînul comunității noastre naționale. Tribuniștii înțelegeau prin lupta pentru „unitatea culturală" combaterea politicii dusă de stăpînirile străine în accentuarea particularităților locale. Judecată din această perspectivă, lupta tribuniștilor pentru „unitatea culturală" se înscrie ca o acțiune politică și ca o contribuție dintre cele mai importante la desăvîrșirea unității statului național român.

Orientarea spre creația populară, care trebuie să stea, potrivit opiniei tribuniștilor, la baza celei culte, determină o mișcare largă, cunoscută sub numele de realism poporal. Atît poeții cît și prozatorii tribuniști pornesc de la literatura populară spre creația originală. Drumul acesta îl străbate și G. Coșbuc, care se impune, prin coloanele ziarului sibian, ca unul dintre cei mai mari poeți ai noștri. Debutează și el cu povești versificate, ca și ceilalți colaboratori ai **Tribunei,** ca să tipărească aici, pentru prima dată, poeme ca **Rada, Numai una, Fata morarului, Nu te-ai priceput, Nunta Zamfirei.**

Epoca de glorie a **Tribunei** se încheie în 1896, cînd lupta politică a românilor transilvăneni intră într-o nouă etapă. Ziarul mai apare pînă în 1903, fără colaborarea tribuniștilor.

Tribuniștii înființează un nou cotidian, **Tribuna poporului,** care iese la Arad, cu începere din 25 decembrie 1896/6 ianuarie 1897, ca să revină la vechiul titlu cîțiva ani mai tîrziu, după sistarea apariției **Tribunei** sibiene. Cotidianul arădean grupează în jurul său pe cei mai de seamă scriitori transilvăneni ai vremii : I. Slavici, O. Goga, I. Agârbiceanu, Al. Ciura. Colaborează la ziar și L. Blaga. Important este și un alt aspect. Se mută de la Sibiu la Arad, odată cu înființarea **Tribunei poporului,** și centrul politic în lupta românilor transilvăneni, cum va și rămîne, pînă în 1918, la desăvîrșirea unității statului național român.

D. Vatamaniuc

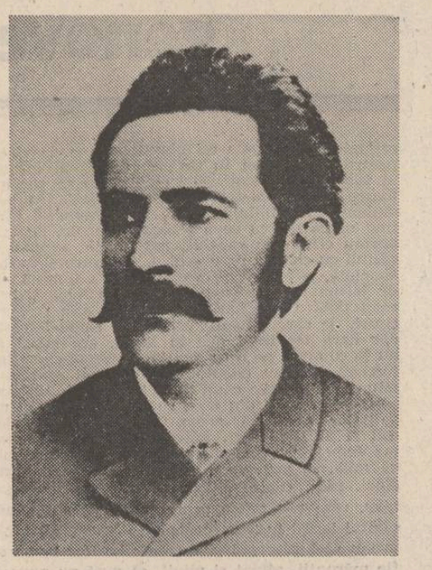

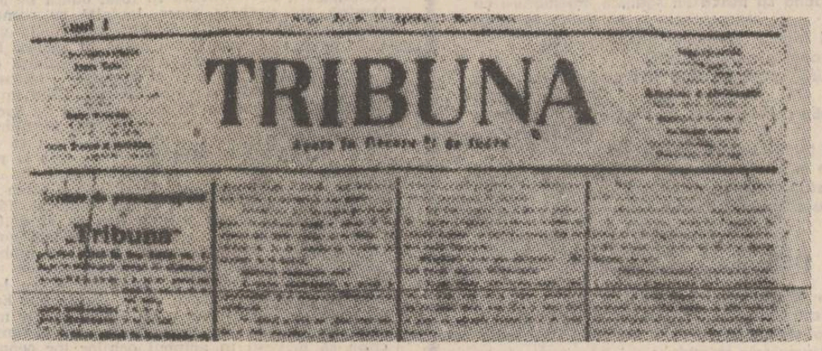
TRIBUNA

Proletari din toate țările, uniți-vă!

TRIBUNA

DIRECTOR FONDATOR: IOAN SLAVICI (1884)

15 (1425)

Anul XXVIII, 12 aprilie 1984

SĂPTĂMÎNAL DE CULTURĂ, editat de CONSILIUL CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE

3 lei

Momentul Chendi

Există în dezvoltarea **Tribunei,** al cărei centenar îl aniversăm, un moment pe care îl putem numi al lui Ilarie Chendi. Cercetarea din ultimul timp tinde să afirme acest adevăr, deși încă timid și incomplet. Motivul îl constituie lunga perioadă de timp în care, în tradiție lovinesciană, activitatea acestui critic a fost privită superficial și minimalizată. Dar adevărul nu este acesta.

Debutul în critică al autorului este revelator în această privință. După o seamă de proze și recenzii puțin semnificative, consumate mai ales în paginile ziarului **Telegraful român,** Ilarie Chendi apărea în **Tribuna** și **Familia** cu cîteva articole substanțiale în cursul anilor 1895—1896, pentru ca să-l găsim publicînd apoi masiv critică de tot felul în proaspăta **Tribuna poporului** din Arad. Era momentul cînd în sînul redacției **Tribunei,** în urma procesului memorandiștilor, aparuseră disensiuni adînci privind orientarea activității ziarului. Împotriva tendințelor pasiviste, parlamentare, Chendi a militat pentru accentuarea luptei naționale, pentru lărgirea și adîncirea ei în plan politic și cultural. Prin articolele și foiletoanele sale critice, literatura era chemată să se pună într-un mod mai decis și mai cuprinzător în slujba idealului național. Criticul se manifestă însă polemic și împotriva celor care erau dispuși să diminueze exigențele valorii estetice pe această linie. El lua atitudine chiar împotriva lui Maiorescu și a junimiștilor care se arătau mai indulgenți față de valoarea unor autori transilvăneni. În urma unor polemici multiple, Chendi ajungea — în cadrul studiului de sinteză **10 ani de mișcare literară în Transilvania (1890—1900)** — la concluzia drastică privind absența „unui curent literar capabil a scutura din lîncezeală spiritele devenite apatice desigur prin evenimentele politice". Acest studiu este analog pentru momentul respectiv cu maioresciana **O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867,** al cărei spirit îl continuă, desigur pe alt plan și cu alte mijloace. Ilarie Chendi va rămîne, în toată activitatea lui critică de mai tîrziu, fidel acestui principiu maiorescian inițial. Este ceea ce explică într-un mod mult mai plauzibil atitudinile sale polemice, detașările critice violente atît față de tovarășii de idei (Iorga și alți sămănătoriști doctrinari), cît și față de aceia care s-au situat în epocă pe poziții adverse (Ovid Densușianu, Eugen Lovinescu, M. Dragomirescu, Macedonski ș.a.). Corolarul tuturor acestor atitudini polemice rămîne vibrația critică la faptul literar concret, vibrație pe care Chendi a posedat-o ca nimeni altul în epocă.

Dacă din maiorescianism Chendi prelua principiul atitudinii critice inițiale și-i dădea o dezvoltare remarcabilă, din estetica lui Dobrogeanu Gherea el s-a arătat mai sensibil față de ideea artei cu tendință. Aceasta era chemată însă să coboare din sfera unui umanitarism totuși vag la Gherea și emulii săi, în realitățile concrete ale țării, cu aspectele lor presante, la ordinea zilei : **problema țărănească și idealul național.** Angajarea scriitorilor pe această linie era pentru Chendi o chestiune de mare răspundere și cu implicații estetice și morale adînci. Criticul a manifestat pe această linie o atitudine hotărită și intransigentă, însă complinită rareori de exigențe estetice sporite, față de toți cei care pledau pe aceeași linie în epoca sa. Activitatea **Tribunei** lui Slavici, care acționase în Transilvania sub deviza unității noastre culturale („Soarele pentru toți românii la București răsare !"), era dusă pe o treaptă nouă de Chendi și alți reprezentanți ai generației sale, era împletită mai strîns cu sarcinile luptei politice active pentru împlinirea idealului național. Între vechea **Tribună** și atitudinea militantă, revoluționară a **Luceafărului** (1902), **Tribuna poporului** de la Arad e o verigă importantă, din păcate încă neglijată în studiile de istorie a ideologiei noastre literare.

S-a discutat mult și dintr-o perspectivă falsă despre inaderența lui Ilarie Chendi la construcția teoretică în domeniul criticii. Nu atît Ilarie Chendi era incapabil de așa ceva, ci aceasta din urmă nu mai era la ordinea zilei. Critica occidentală de la Taine încoace se manifestase în același sens. La noi atitudinea lui Chendi e un semn de înnoire, pe care-l vom regăsi între cele două războaie Pompiliu Constantinescu, după epoca de „dogmatizare" regresivă a criticii lovinesciene. Pentru Chendi, ideile critice dintre cele mai înnoitoare pentru epoca sa, se arată subsumate actului viu al valorizării creației, ele sînt absorbite în intuiția critică. Trei tendințe importante, legate între ele, izvorăsc din această deplasare de principiu. Întîi, **cultivarea impresiei în critică.** Opera de artă nu mai e judecată după norme estetice stabile, ci doar valorizată intuitiv, în lumina impresiei (pozitive sau negative) pe care i-o lasă criticului. La originile impresionismului în critica literară românească un loc important i se cuvine lui Chendi. Un volum al său de articole critice **(Impresii,** 1908), poartă chiar în titlu emblema acestei orientări. Cea de-a doua tendință vizează **apropierea criticii de ideea de artă.** Și-n această privință Chendi ne-a dat un început de drum, nu numai în afirmații, ci și practic. Articolele sale se organizează după principii artistice. Preocuparea pentru stil și pentru imagine este evidentă. În sfîrșit, în locul articolului doct, de amploare, cu pretenții științifice, **triumfă foiletonul.** La Chendi acesta din urmă devine modul predilect de critică. Prin foileton critica se apropia de fenomenul viu al creației și totodată de posibilitățile de recepționare cotidiană ale publicului. După cum va observa mai tîrziu Pompiliu Constantinescu, „critica noastră modernă este creația unei echipe de foiletoniști", între care Chendi este un cap de serie.

Dumitru Bălaeț

Eminescu — un mit

Ziarul „Tribuna" a luat ființă la Sibiu în anul desăvîrșirii verbului eminescian ; flăcări din plămada sa își vor răsfrînge frecvent umbrele în articolele de fond ale acestui prim cotidian scris în limba română pentru românii din Ardeal. Cerut să apară încă de la 1871, cu prilejul sărbătorilor de la Putna printre ai căror inițiatori fusese și Eminescu, purtînd acum, în 1884, la împlinirea gîndului, girul lui Ioan Slavici, cel mai apropiat prieten al său, ziarul îl conținea, de fapt, în spirit și l-ar fi avut, probabil, colaborator activ dacă boala nu-l îndepărta definitiv de cîmpul fierberilor sociale pe cel făcut să vegheze tocmai acestе fierberi. Insistența de bibliograf, am spune, cu care se urmărește starea sănătății poetului la cronica „Tribunei" (rubrică ținută de George Coșbuc) ne arată interesul față de cel mai mare poet în viață al neamului. De altfel unul din punctele de program de la înființarea „Tribunei" era difuzarea literaturii de peste munți în Ardeal în vederea realizării acelui deziderat al tribuniștilor : unitatea culturală a tuturor românilor. În ceea ce-l privește pe Eminescu în mod special, din acest punct a rezultat situația că la finele secolului trecut și începutul celui actual centrul de greutate al interpretării operei sale s-a schimbat dinspre București și Iași tocmai spre orașele „Tribunei" : Sibiu și Arad. Lucrul a fost posibil în egală măsură și datorită existenței, între tribuniști, a unor G. Bogdan-Duică, Ilarie Chendi, Vasile Goldiș, Ioan Slavici și, mai ales, Ioan Scurtu, pasionați comentatori ai operei lui Eminescu — dintre care, ultimul va fi cel dintîi editor științific al ei, cel mai mare pînă la Perpessicius. S-a întîmplat, astfel, că, în timp ce București și Iași „descopereau" că Eminescu este un poet „internațional", un poet al ideii în primul rînd care-și găsește ușor haină în orice limbă (contribuise la formarea acestei prejudecăți și faptul că Eminescu era cel mai tradus poet român din epocă, spre deosebire de Alecsandri, de pildă, care se lăsa mai greu smuls din limba română) — Sibiul, prin pana lui Ioan Scurtu, susținea contrariul. Iată-l pe viitorul editor comentînd o creație eminesciană în articolul programatic intitulat „Momentul național la poeții noștri moderni" din „Tribuna literară", suplimentul seriei sibiene a „Tribunei" din 1900 : „E într-adevăr un cîntec nu al lui Eminescu, ci al poporului român, nu al geniului său, ci al geniului poetic român în forma cea mai desăvîrșită a doinei, cu psihologia cea mai exactă a temperamentului poporal, cu durerile, jalea, avîntul și nădejdile poporului român. În fața explosiunei acesteia uriașe a sentimentului național, în fața acestei revelații d-zeești a spiritului român — trebuie să se spulbere orice contestare ce s-ar face într-o tăgăduirea elementului național în poezia lui Eminescu". Putem spune că, uitat un timp peste munți sau minimalizat, Eminescu a renăscut în conștiința publicului românesc prin intelectualii ardeleni de la cumpăna dintre secole.

Încă din anul 1889, la cîteva luni după moartea poetului, Vasile Goldiș rostea astfel de idei combătîndu-l pe Vlahuță : „Imprejurarea că poeziile lui (Eminescu) avură numaidecît un efect uriaș, ne dă să înțelegem că el este oglinda timpului în care trăim. (...) Nu ! Eminescu n-a rupt hotarele de gîndire ale contimporanilor săi. El a avut numai darul de-a reflecta luminos, ca o oglindă meșteră, aceste gînduri (...) Eminescu nu s-a ridicat deasupra timpului și a societății în care a fost născut. Din contra, el s-a adîncit în acel timp și societate și a văzut poate mai multe decît multele milioane ale contimporanilor săi, dar toate cîte le-a văzut, în prăpăstiile timpului nostru l-a văzut și din sînul societății noastre le-a scos („Tribuna", Sibiu, nr. 257, 9/21 nov. 1889). Articolul venea după ce ziarul publicase, în numerele 253-255, prefața lui Titu Maiorescu la volumul de poezii al poetului (ed. a IV-a) : „Eminescu și poeziile lui".

G. Bogdan-Duică, criticul seriei sibiene a „Tribunei", îl considera pe Eminescu un etalon al poeziei românești, și, încă din 1888, recenzînd poeziile Lucreției Suciu și ale lui Traian Pop (nr. 167, 24 iul./5 aug. 1888) sesiza influența covîrșitoare a marelui geniu asupra acestora („Viața românească", prin pana lui G. Ibrăileanu, va milita constant, prin 1906, pentru desprinderea poeziei momentului de sub aceeași puternică influență eminesciană ; „simptomul" s-a făcut resimtit mai intîi în Ardeal, după cum vedem). Același va semna, cu pseudonimul „Alfa", o serie de pamflete împotriva canonicului Gramma, defăimătorul lui Eminescu, în nr. 7-8 pe 1893 (titlul articolelor : „Cînd nu avem ce face, ori ceva despre șoareci" ; va fi continuat în nr. 28 pe 1893 al ziarului de către „Omega"). În Ardeal, Eminescu a fost revendicat ca poet național — dar și contestat uneori ; luările de poziție împotriva lui Al. Gramma ne dovedesc consecvența criticii tribuniste — dar și intransigența ei, și — nu în ultimul rînd — capacitatea de a răspunde limpede și fără greș oricăror încercări de minimalizare a operei eminesciene. În același spirit se va ridica Ioan Slavici să-l tempereze pe marele Hașdeu (iar în București, lui Hașdeu îi va răspunde tot un ardelean, Ioan Gorun, cînd, mai mult în glumă, dominat de simțul său lingvistic excesiv, marele învățat va bagateliza rima eminesciană din „Doina" ; polemica se duce în „Viața literară și artistică" și va sfîrși prin cedarea elegantă a lui Hașdeu) — într-un articol plin de bune intenții. Putem spune că „Tribuna", pe lîngă alte ziare și reviste din epocă, a fost una dintre „tribunele" de la care s-a rostit cel mai des numele lui Eminescu în mijlocul țăranilor, mai ales, specificul intelectualului ardelean fiind preponderent țărănesc. Vasile Goldiș începea seria de articole de după moartea poetului cu această imagine reprezentativă : „În mersul șerpuitor și plin de îndoieli al vieții românești, moartea lui Mihai Eminescu fu ca o stîncă aruncată în valuri. În jurul ei se concentra pe un moment întreaga cugetarea neamului românesc. Dar cercurile apei se liniștiră și valurile lărmuitoare trec iarăși spre marea misterioasă a veșniciei : stînca stă liniștită și pustie în mijlocul lor. Întrucît ea, activitatea lui Mihai Eminescu, va da direcțiune curgerii unor valuri ale acelui riu care se numește viață românească, o va spune istoria timpurilor viitoare. Astăzi ea ni se înfățișează ca o visterie a frumuseților limbii noastre naționale și nutrim credința că încă un lung șir de ani memoria lui Eminescu va fi mereu pomenită prin scoaterea la fața luminii a multor comori ce zac ascunse în dulcea armonie a versurilor sale". „Stînca" acasta a stat neclintită și în „valurile" „Tribunei" fiind punct de reper al colaboratorilor ei și punct de legătură cu țara al cititorilor ei.

Nicolae Georgescu

METODA REEDITĂRILOR

Instructivă în ceea ce privește istoria presei românești, este o metodă pe care, cel puțin înainte de 1900 însă și după aceea, o aplicau majoritatea revistelor, mai ales acelea literare. Cine ar sta să răsfoiască astfel de pagini vechi ar observa că nu o dată apar ici și colo felurite articole reproduse din alte publicații, proze „reeditate", poezii culese din volume care apăruseră mai înainte cu cîțiva ani sau mai mulți. Revista literară românească, dinainte de 1900, are de aceea o înfățișare de florilegiu și, sub raport istoric, de rezumat al unui spirit național integral. *Un sentiment al întregului cultural pare a impulsiona astfel de inițiative și nu mai miră azi pe nimeni că bucovinenii „reeditau" în reviste pe valahi iar ardelenii pe moldoveni. Ca și în epocile vechi, cronicărești, ideea unității culturale era, prin aceste aparent inofensive reproduceri, ca și înfăptuită și în definitiv spiritul coagulant, care a ținut literatura română în stare de normalitate (deși politicește Unirea nu se înfăptuise) se poate explica și plecînd de aici. Un repede examen al „Tribunei poporului" documentează asupra unei asemenea idei. Ziarul reproducea pe munteni, pe moldoveni, în general pe contemporani, însă asemenea reeditări actualiste practicau la ora aceea și alții. Nota cea mai captivantă e și nu e aceasta, căci odată cu reproducerile contemporane „Tribuna poporului" edita mult din clasicii literaturii române, așa cum se prezenta ea la ora aceea. Acest tradiționalism viu, exprimat prin modele, de parcă Asachi, Eminescu, Creangă și Alecsandri ar fi scris chiar atunci, dă o perspectivă tulburătoare asupra sentimentului omogenității culturii.*

Prezența clasicilor pornea indiscutabil din sentimentul valorii, tribuniștii aveau în vedere observația că valorile generează, prin contemporanizare, valori. A pune alături de Emil Isac și de Coșbuc poezii de Alecsandri și de Eminescu înseamnă a face o involuntară frescă de istorie literară pornită din ideea continuității de valori. Un Agârbiceanu și un Slavici publicați lîngă Creangă dădeau semn că proza nu scade, sub raportul valorii însă bineînțeles și al temei, în semnificații.

Cu toate acestea, observația se poate întinde mai mult, prin aceea că reeditările aveau în ele un tîlc. Nimic nu pare întîmplător atunci cînd dintr-o operă în general consistentă era ales un fragment și nu altele. Iată, de pildă, pe Vasile Alecsandri. În „Tribuna poporului" apăreau, într-un rînd, „Altarul mănăstirii Putna" și „Dumbrava roșie" ; era, fără îndoială prezentă aici ideea resuscitării simțului patriotic. Din lirica lui Bolintineanu era, la 1904, republicată „Muma lui Ștefan cel Mare" : acel veac eroic și acel popor demn, ca o rasă străveche, căpătau încă o dată actualitate.

Să observ că ideea eroică luase o înfățișare hotărît organizată căci dintre creațiile lui Ciparius se găseau drept „actuale" mai multe portrete de bărbați admirabili : S. Bărnuțiu, Heliade Rădulescu, Fl. Aaron, Laurian. Interesant este că nu lipsea de aici nici gîndul de a da literaturii române dimensiunea de literatură a românilor, adică aceea a unei literaturi omogene, indiferent dacă la ora aceea teritoriile românești erau sau nu unificate. Însă metoda reeditărilor avea și o altă semnificație, ca să zicem așa, exopică. Să fi fost întîmplătoare republicările, în 1903, ale prozei lui Ion Creangă „Ioan Roată și Cuza Vodă" (în ideea că Unirea principatelor ar fi trebuit, mai tîrziu, continuată) ca și aceea a fragmentelor din „Cintarea României" de Alecu Russo, acea jelanie extraordinară după țara miraculoasă a vremilor dintîi ?

Hotărît, explicația nu stă în hazard, metoda reeditărilor avea în presa transilvană sensul activismului politic.

A. Silvestri

Aripi noi

După **„Almanahul literar"** și, apoi, **„Steaua"** lui A.E. Baconsky, la 10 februarie 1957, reînvia, la Cluj, vechea tribună literar-artistică a **„Tribunei"** lui Slavici și Coșbuc.

Primul său redactor șef a fost Ioanichie Olteanu, apoi, din 1969, D.R. Popescu, iar, din 1982, Vasile Sălăjan. Nu intru în probleme de istorie literară (care, de fapt, stau la îndemîna oricărui cercetător). Vreau doar să evoc ceva din atmosfera anilor 1976—1980 pe care, prin forța împrejurărilor, i-am simțit pe „propria mea piele". „Eram elev și, apoi, student cînd citeam **„Tribuna"** de la Cluj parcă mai abitir decît altele. De ce ? N-aș putea să spun exact, acum și aici, în acest moment aniversar. Iubeam, evident, toate revistele, în frunte cu **„Contemporanul"** lui George Ivașcu, unde semna G. Călinescu, **„Luceafărul"** lui Eugen Barbu, **„Gazeta literară"** cu „arghezienele" ei și cu spirituala (de pe atunci) cronică sportivă a lui Fănuș Neagu. Dar, parcă, de la Cluj, venea o ploaie năprasnică. Eram student cînd i-am văzut, prima dată, la un cenaclu, pe Ioan Alexandru, pe Ana Blandiana, pe Gheorghe Pituț. Veneau din Transilvania. Începuseră să apară, și în **„Tribuna"**, numele lui Agârbiceanu, Blaga, Goga, Rebreanu... (Nume încă nestudiate în școală, cu excepția ultimului și cu excepția **Răscoalei** sale).

Auzeam, vedeam, înțelegeam cîte ceva despre „promovarea" unei „noi literaturi". Cert este că, dincolo de orice dibuiri ale oricărei publicații, **„Tribuna"** a avut șansa ca, la nici o lună de la apariția sa, să publice primele (trei) poezii de (tînărul) Nichita Stănescu (martie 1957) și, astfel, să-și lege numele de debutul autorului celor **11 elegii.** Tot aici au debutat Ana Blandiana (1959) și Ioan Alexandru (1960). Aceste trei nume ar fi suficiente pentru a celebra o revistă. Dar **„Tribuna"** nu a ajuns (și nu trebuie să ajungă) la vîrsta moaștelor.

Sub directoratul lui D. R. Popescu (1969-1981), s-ar putea spune că revista a cunoscut un deceniu și mai bine de glorie. Nu mai știu cîte nume au fost debutate, cîte au fost publicate, cîte reluate în felurite modalități gazetărești, cîte traduceri s-au făcut. De peste tot. Cert este că, de la Adrian Marino (nume prestigios peste hotare), la Adrian Păunescu (care a susținut o vreme, cu brio „poșta redacției"), sau la Al. Căprariu (semnatarul unei spirituale și mereu proaspete tablete sportive), de la Victor Felea (cronicarul poeziei), la Valeriu Veliman (traduceri din limba turcă, printre altele, unele aparținînd fostului prim-ministru turc, și artistul Bülent Ecevit), **„Tribuna"** lui D.R. Popescu a publicat, spre cinstea ei, „de toate", adică a avut o largă deschidere spre literatură. O demonstrație incunounată de descoperirea sau lansarea, ori susținerea, atîtor nume. A avut un curaj aparte în promovarea noilor veniți : și de-mi amintesc, acum, doar, în ceea ce privește proza, de Vasile Rebreanu, Marcel Constantin Runcanu, Radu Mareș, Constantin Zărnescu, Vasile Sălăjan, Tudor Dumitru Savu, Tudor Vlad etc., în ceea ce privește poezia — de Ion Cocora, Horia Bădescu, Nicolae Prelipceanu, Adrian Popescu, Ion Mircea etc., în ceea ce privește critica, de mai tinerii Ion Pop, Mircea Popa, Valentin Tascu, Mircea Muthu, Petru Poantă, Anton Cosma, e cu totul întîmplător...

„Tribuna" lui D.R. Popescu a fost o adevărată „tribună" de lansare a talentelor și de propulsare a lor, cel puțin spre Editura „Dacia". Cîți oare din „literații" Clujului actual se pot lăuda că n-au fost publicați în **„Tribuna"** și, apoi, la „Dacia" ?

Cu un Augustin Buzura, un Victor Felea și Ion Vlad, în conducere, cu un Ion Lungu, Ion Oarcăsu, Domițian Cesereanu, Nicolae Prelipceanu, Mircea Vaida, Constantin Zărnescu ș.a., în redacție, cu colaboratori de felul lui Adrian Marino, Mircea Zaciu, Al. Căprariu, Constantin Cubleșan, Aurel Gurghianu, Vasile Igna, Grigore Zanc, Aurel Sorobetea, Eugen Uricariu, Mariana Bojan etc. etc., „de la sine înțeles" — cum ar fi zis Nichita Stănescu, marele tribun (ist !) al ultimilor ani — ca revista clujeană să prospere continuu și să triumfe peste spațiu și timp. Chiar dacă unii o considerau, într-o vreme, „o foaie", această foaie, citită **sine ira et studio,** spunea multe ; numai cine i-a parcurs toate paginile ar putea să dea seama despre ea. Iată de ce **„Tribuna"** a rămas, pentru mine, o mare lecție, o veritabilă vînătoare de talente. Sînt toate datele că și **„Tribuna"** de azi (seria Vasile Sălăjan) care văd că a început bine, mai cu seamă în domeniul investigației istorice și sociologiei, să continue cu brio linia de forță și de echilibru a centenarei reviste **„Tribuna".**

Fănuș Băileșteanu

Inovația prin tradiție

Literatura noastră își probează maturitatea prin recunoașterea factorilor subterani ai evoluției sale. Există un proces continuu de reexaminare critică a creațiilor epocilor trecute pentru stabilirea coordonatelor specifice. Înnoirile nu pot face abstracție de achizițiile trecutului. De altfel, recuperarea tradiției exprimă moralitatea unei culturi conștiente de organicitatea dezvoltării sale. Cei o sută de ani scurși de la înființarea revistei „Tribuna" readuc în discuție problema **tradiționalismului** literar. Revista, care urmărea prin activitatea sa să „combată compromiterea poporului român", cultiva programat o literatură a tradiției. Considerentele politico-morale ale epocii nu au diminuat însă rigorile estetice căci, așa cum amintea Programul revistei, unul din țelurile urmărite de redacție a fost acela „de a face din Tribuna un centru de lucrare literară". Tradiționalismul unor poeți ca Goga, Coșbuc sau Cotruș se cere a fi analizat prin prisma receptării moderne. S-au replasat oare aceste creații, cum ar fi spus Lovinescu, din sfera valorilor estetice în sfera importanței pur istorice ? Mesajul artistic al acestor poeți este condamnat la uitare ? Trecînd peste sumbra teorie hegeliană a ireversibilității valorilor artistice, constatăm **viabilitatea** universurilor lirice ale poeților amintiți, actualitatea lor estetică.

Formați în spațiul ardelenesc, ei au structura morală caracteristică locului, au cultul tradiției ca obsesie continuă. E evidentă vocația socială ca gen proxim al poeziei transilvănene. Obiectivismul social generează tonul didactic specific ardelenesc. Aceste aspecte comune nu anulează însă diferențele specifice, particularitățile revelatorii în plan artistic. Coșbuc și Goga sînt poeți ai tradiției sociale dar reprezintă doi poli opuși ai etnosului ardelenesc. Ajuns la un moment dat unul din tabu-urile literaturii române (prin hiperuzitare școlară) Coșbuc a fost cu timpul muzeificat și, prin formule critice stereotipe, declarat poet idilic. Integrîndu-se literaturii tradiționaliste, el nu ocupă însă o poziție pasivă în plan artistic. Robustețea și solaritatea universului său țărănesc exprimă o mentalitate energetică în opoziție cu epigonismul eminescian deprimant de la sfîrșitul secolului trecut. Simplitatea cuceritoare și luminoasă a poeziei sale vine din varianta optimistă a folclorului nostru. Farmecul universului coșbucian instituie o **utopie** a binelui, un eden moral. Originalitatea lui Coșbuc stă nu atît în tehnica sa desăvîrșită, cît în arhitectura plină de vitalitate a creațiilor sale, care afirmă aspirațiile clasice, solare ale poporului nostru. Observația privind idilizarea vieții sătești trebuie axată pe formația culturală a poetului. Seninătatea poemelor sale aproximează un „model rural" în care ciclicitatea îndeletnicirilor dă sentimentul fericirii stabile, cosmicizate. Este și un ecou al literaturii sanscrite (cu care poetul a intrat în contact încă din tinerețe). Poezia „Vara" pare un imn vedic dedicat luminii binefăcătoare, decorul autohton particularizînd un sentiment universal : „Natură, în mormîntul meu, / E totul cald, că e lumină !". Inocența „virstei de aur" ascunde la Coșbuc o filozofie poetică de esență morală. Filozofie în care umorul popular își are rolul său terapeutic. Privită în ansamblu, lirica sa configurează o posibilă epopee a obiceiurilor țărănești în viziune **apolinică.** E de amintit în acest sens construcția muzicală, expresivitatea sonoră a poeziilor sale. Armonia eufonică generează, prin sugestii formale, sentimentul stabilității, a echilibrului existențial. Lirismul său obiectiv ține de o artă poetică de tip clasic. E o încadrare în secțiunea de aur a culturii greco-latine, afirmative și robuste. Moderniștii l-au acuzat pe poet de anecdotism. Explicația o dă însă Călinescu cînd afirmă : „în sens sever epic, Coșbuc se gîndea la un mare epos național care să sistematizeze mitologia românească în chipul Iliadei și Eneidei". Înțeleasă astfel creația coșbuciană capătă valențele unei aspirații lirice de amploare vizînd redarea artistică a **arhetipului** românesc. Depășind localismul tradiției, Coșbuc instituie o etică pozitivă. Feeria panteistă din „Nunta Zamfirei" e o apoteoză a armoniei universale : „A fost atîta chiu și cînt / Cum nu s-a pomenit cuvînt ! / Și soarele mirat sta-n loc / Că l-a ajuns și-acest noroc / Să vadă el atîta joc / Pe-acest pămînt !".

Față de solaritatea lui Coșbuc, Octavian Goga are o expresie dureros-dramatică în poemele sale. Fecior de preot, Goga a rămas fidel tradiției **mesianice** ardelenești din a doua jumătate a secolului trecut. Există o suferință creștină la Goga, o asumare în sens biblic a simțămîntului social. Autorul „Oltului" a fost un luptător în sprijinul aspirațiilor naționale. Întreaga sa creație are un caracter militant. Pedagogia socială ardelenească are la el un ton revendicativ-mesianic. „M-am născut cu pumnii strînși" declară el explicîndu-și biografia spirituală. Încrîncenarea liricii lui Goga vizează o dorință colectivă : dreptatea socială și națională a românilor din

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

ovidiu genaru

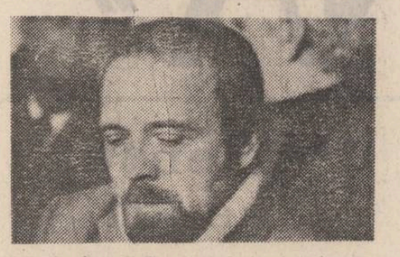

Gălăgie de inimă închisă

Organism singuratec înconjurat
de vorbe ca de ziduri.
Privighetoarea-i inflamată.
Mișcate
stelele-n cer
schimbă fumul trăsăturilor
noastre. Aur afară
fontă în suflet.
Între social și particular
incalculabila Artă.
Duminical pe morminte
cad frunzele noastre
lovite în dungă. Astfel stau
la taifas cu perfecțiunea
sterilă : gălăgie de
inimă închisă.

Îndeplinesc o dorință

Ascultă :
ziua de mîine este
incurabilă întrucît rămîne
pururi ziua de Apoi.
Doar o monedă
pur și simplu fără
scop zornăind sau o
oră de septembrie metalic
o tristă glumă de ceasornicar
și banda de magnetofon
își derulează Crivățul.
Ca glonțul fericit
indeplinesc o dorință
harnic purtindu-mi
mormîntul sub unghie.

O mînă de zăpadă

Denunțat de-a fi mirosit ultima floare din
galopantul sfîrșit de secol.
Așteptînd să nască un șoarece noiembrie-i cu
burta la gură.
Țarul frigului se-ntinde peste margini.
Toleranță generală și-atît.
O mînă spală pe alta și amîndouă nu spală
nimic.
Nu știu ce boală am azi : sufăr și sufăr atroce
de feudalism.
Cînd totul e tulbure și amețitor
în ce mai crezi prietenul meu cu sînge cald ?
Hai să ajutăm istoria bătrînă
să traverseze strada. E oarbă.

La pîndă

Dimineața la pîndă lucrurile
își arată coastele :
simbol și lux ! Toate-s
ca în provincia spiritului :
chibriturile umede
poduriie rupte balerinele
grase. Și nimeni
nu întîrzie de la nimic.
Filtre de mușchi vînăt.
Uneori exces de persoană
particulară dar
indeobște cădere după cădere.
Chiar și curcubeul e
de clasa a II-a dar noi
privim la miscroscop o lume
care apare la capătul țevii
ca amintirea altei lumi :
deasupra fursecuri pentru
săraci stelele...

smaranda cosmin

Unghii

Lungi și tăioase unghii îmi cresc în
captivitate.
Unghii pumnal, supraveghind
Răzvrătirile
Carotidei.

Astăzi

Aș vrea să pot inventa peisaje
Aș vrea să-mi reamintesc emoții
Din vremea cînd eram vie și iubeam
Nenumărate argumente ale luminii
Azi știu tot despre moarte și infinita ei
Inventivitate,
Despre calmu-i pragmatic dar și despre
demența-i
Cutreierînd pajiștea hecatombei.
Ce să-mi închipui dar azi, cînd te contemplu,
Luciditate,
Lamă cu hieroglife de singe-nchegat ?

Teme

Despre oameni și puținătatea lor.
Despre întîlniri și gesturi esențiale.
Mărunte fărturi ale pajiștii pe care treci
În perpetuu dialog cu homeomeriile.
Despre adevărul care trebuie demascat
Într-o piață cu soare prietenos.
Despre pilduitoare tenebre, erudita lor
Semnificație.
Despre sentimente și frauduloasa lor
Dispariție.
Despre tine, cel care scrii cu sentimentul
Dislocării planetelor.
Despre frig, umilință și foame.
Despre toți mesagerii neantului.

Limită

Ceva se-ntoarce împotriva sentimentelor
Colbuindu-le.
Despre ceva mai esențial ca inima
Se poate scrie : negind-o.
Ieșind din metaforă toți fluturașii
Sucombă ; înlăuntrul ei, ce forfoteală
Vrăticică ! Realitatea cea nudă și gravă
Își urlă acum argumentele
Și se cere comisă.

Poetică

Mă lepăd de retorism
Cum primăvara șopirla își leapădă pielea ei
Veche. Într-o vegetație aztecă se va găsi
Și poetica mea, ingrășind tijele
Ciumăfaiei.
Mi-e silă azi de pretexte și demonstrații :
O, țipăt lapidar, zvicnire nefardată !

Deja

Am renunțat să te aștept
S-a umplut calendarul cu tine
Dă pe dinafară, bolborosește proteste
Azi celebrez intrarea în noul război.
Cum te numeai — voi uita.
Timbrul vocii tale — pierdut.
Acum mă gîndesc doar la nesăratele
pretexte-ale cîntecului, la refuzurile-nțolite
în fumegoasă manta.
Azi redevin inteligentă, marțială, inaccesibilă.

Ca un buldozer intra-voi în poezie :
Păzea !

REMEMORĂRI

NICHITA

Astfel era
ca o spadă de sticlă,
vulnerabil adică
precum o stea.

Nici nu mai știu
a fost sau mai este.

E o poveste
pentru tîrziu.

Tîrziu de tot
cînd ne vom duce
la loc de cruce
și taragot.

Astfel a fost
fără de vină
minca lumină
în zi de post.

Nici nu s-a dus
îmi stă pe umăr.
Nu pot să-l număr
e ca Iisus !

Mircea Micu

Frîiele casei

genoveva logan

Într-o sîmbătă seara, pe la asfințitul soarelui, cînd de obicei se retrag în sat femeile de la cîmp — asupra duminecii nu-i bine să te întinzi cu lucrul și acasă atîtea s-au adunat de făcut, că toată săptămîna au stat baltă și nu știi de ce să te apuci mai întîi, copii de spălat, de dus la tuns, de cîrpit, animale de ostoit, cu mătura măcar fața casei de șters, borșul de umplut, jumătățile date-n cuptor de cercat, schimburile muiate de zolit și cîte, că-ți pui mîinile-n cap numai cînd te gîndești — odată cu navetiștii a coborît din cursa ce venea de la gară și Vasile Lemnaru cel fără un ochi, fiul lui Petre Lemnaru, unul dintre venerabilii satului, care la nouăzeci de ani încă își avea locul lui bine știut pe banca din dreapta în biserică, dar și la mat, cu cinzeaca de tescovină în față, odată pe săptămînă, tot sîmbăta seara, laolaltă cu oamenii satului, veniți cu irta dinspre cele două gări. Cele două gări care legau satul cu lumea. Duceau într-o mînă merindele și în cealaltă cîte o pîine mare, rotundă și rumenă, mirosind proaspăt a drojdie și vatră încinsă. Cînd intrau înăuntru o așezau pe tejghea, alături de garafa pregătită parcă din timp de Frent, vînzătorul, numai ochi și urechi, mîinile nici nu i se vedeau, numai ochii, alergînd de ici colo și rostuind tot ce trebuie. Năclăiți de praf, de nesomn, de lehamete, oamenii goleau dintr-o înghițitură țoiul alungit la gît și alunecos, făcut parcă anume pentru mîinile lor, ca și dăltile, tîrnăcopul, cazmaua. Schimbau două-trei vorbe despre ce-au mai văzut pe unde au umblat, ce-au auzit că se întîmplă pe aiurea, cu alte sate, ce hotărîri se mai pregătesc și ce legi, apoi se retrăgeau liniștiți pe la casele lor. Erau siguri că pe ei nu-i vor ocoli, doar nu-s te miri cine. Ba, dacă stai să te gîndești, dacă ai timp o clipă să privești în adîncul ochilor lor cenușii, să le dibui făptura, fermentul secret al ființei, îți dai seama că ei sînt tot cei care de cînd lumea e lume au stat la temelia oricărei zidiri. Ei se îngrijesc de bunăstarea pămîntului, deși îl părăsesc mereu în ultima vreme, se dezic de el și-l hulesc, pleacă la mii de kilometri de aici să nu-l mai vadă, apoi tot la el se întorc, îl sărută și-i oblojesc rănile, îl curăță de mărăcini și-l fac din nou să rodească, spre binele lor și al tuturor. Ei sînt la bază și acum, nu și-au mutat locul sub soare, deci orice schimbare trebuie să înceapă cu ei. Iar Vasile Lemnaru, primul dintre fiii nenumărați ai bătrînului nonagenar, deși lipsea de vreo doi ani din sat, nu s-a grăbit la ai lui ci tot aici s-a oprit mai întîi, a înghițit spuma de drojdie duhnind a butoi stătut, și-a servit consătenii cu țigări parfumate și lungi, dintr-un pachet de carton rosu, scris cu litere aurite, și nu s-a retras decît odată cu toată lumea, cînd Frent a prins a zăngăni bara de fier care fixa ușa pe dinafară, semn că vrea să închidă.

Venea din Jamahiria Arabă Libiană Populară Socialistă, adică din „Limbia", cum știau toți în sat, mari și mici, „Limbia" reprezentînd pentru ei un loc de referință pentru tot ce era străin, valoros sau nu, dar din altă parte. Mai era și un loc de refugiu pentru toți cei care, dintr-un motiv sau altul, voiau să plece din sat, dar nu oricum nu pentru o zi-două, ci în așa fel încît să nu îl mai vadă și, dacă se putea, să-i ducă chiar dorul. De-acolo aduceau cei care se întorceau cînd și cînd, tot felul de lucruri, începînd cu îmbrăcăminte și medicamente, conserve cu un gust nemaiîntîlnit, țigări și chiar jucării. Alifii pentru junghiuri și reumatism, casete de înghițit înainte de masă, un fel de pastile mici, galbene, din care puteai pune și în treuca găinilor, și-n zoaia porcului oftigit, și-n mămăliga cîinelui, în caz că era otrăvit. Pentru o sticlută cît degetul cu ceva străveziu în ea, din care era suficient să pui o picătură în locul unde te doare și ți se lua pe dată tot răul, erau femei care se prindeau să trimită timp de două săptămîni cîte o oală prinsă, în fiecare seară, la casa celui care le făcea atîta bine.

Plecau tot mai mulți în ultima vreme. Prin Cehoslovacia, prin Germania democrată și federală, prin Zambia sau Kuweit. Ca mînă de lucru calificată ori, pe măsură ce experiența lor se acumula, chiar ca specialiști. În însilozarea furajelor, în fertilizări de terenuri, în împăduriri sau drenări de ape, construcții și atîtea cîte se cer într-o țară industrializată, ca să nu mai vorbim de cazul cînd acea țară este în curs de dezvoltare. În orice direcție ar fi luat-o, de oriunde ar fi trimis cei plecați semne de viață, pentru cei rămași în sat se știa că ai lor tot în Libia sînt plecați. Și că de acolo se vor întoarce peste doi-trei ani cu alt staif. Nu mai umblau cu mîinile înfundate în buzunare, căutînd parcă mereu ceva rătăcit pe acolo, nu mai purtau cizme de cauciuc, pufoaicele cenușii și căciuli cu clapele pe urechi. Unii dintre ei aveau bicicletă, ochelari de soare, ceas de mînă ori de buzunar cu țumburuș și lănțișor aurit, briceag pentru desfăcut conserve și alte mărunțișuri, de care puteai foarte bine să te lipsești, dar dacă tot te-ai dus în Libia, era păcat să nu le cumperi pe o nimica toată. După ce se întorceau, stăteau cît stăteau, abia li se dădea mina cu treburile casei atîta timp părăsită și se trezeau chemați din nou, se vede că fără ei nu se putea face nimic acolo. Odată cu ei mai plecau și alții din sat. Lăsau gospodăria în seama femeilor. Cîte un bătrîn, mai cu voia, mai cu mila, se prindea să vegheze pe cîte patru, cinci, șase, copiii, cîți mai erau, oricum creșteau, casa n-o putea urni nimeni de-acolo, pămîntul iarăși n-avea încotro s-o apuce, tot acolo aveau să-l găsească și tot de mîna lor urma să fie mărunțit, afînat și plivit, că pînă nu puneau ei mîna nu punea nici Dumnezeu mila. Lăsau deci totul la voia întîmplării și plecau. Nu priveau înapoi cu jale, nu se mirau de nimic din ce vedeau pe aiurea, nu-i interesa ce fac alții, ce cred ori nu cred, cînd terminau ce aveau de făcut se întorceau la casele lor și-și luau iar

daravelile de coadă. Nici unul dintre ei nu și-a manifestat vreodată dorința de a rămîne acolo. Nici unuia nu-i trecea prin gînd că patria lui ar putea fi și în altă parte decît acolo unde s-a trezit la lumina zilei, în pămîntul îndurător și blînd care te hrănește și-ți absoarbe sudoarea frunții, îți îngăduie bucuria sfîntă de a fi, iar în urmă odihna, eterna tihnă de a nu mai fi.

Femeile lor cu atît mai puțin ar fi dorit să vadă acele locuri. Aveau alte griji. Nu terminau bine cu cîmpul și începeau treburile din casă care nu se mai mintuiau. Despre una din sat se știa totuși că a făcut ce a făcut, a lăsat totul în gîtul soacrei, casă, copii, cloște pe ouă, grădini în dudău și tot s-a dus, a umblat cu el pe acolo pe unde lucra. S-a întors în sat tunsă și cu unghiile vopsite de n-o mai știai a cui e. Mult n-a ținut-o. Unghiile i s-au spălat, părul i-a crescut la loc, pantofii cu tocuri ascuțite nu i-a mai încălțat și de la un timp au prins a-i tîri copiii prin ogradă, în dorința de a fi mai înalți. Dar în Libia se cheamă că a fost.

Acum, cel care cobora din mașină venea nu de voia lui ci adus de urgență printr-o telegramă și, ca să fie mai siguri, ai lui i-au dat și un telefon la ambasadă, seara, pe la zece s-au dus toți la primărie și au cerut legătura cu Libia, s-anunțe că-i musai să vie Lemnaru, duminecă avea loc nunta fetei lui și trebuia neapărat să fie de față. După cine se duce, din ce neam se trage cel care i-a sucit capul fetei lui, asta nu i-au mai spus, nu s-au gîndit că trebuie să știe și el, ori n-au cutezat. Nu-i nimic, își spunea, complăcîndu-se în starea de nepăsare pe care și cei din jur i-o întrețineau. Va afla și asta cît de curînd.

— Și ce faci tu acolo de atîta vreme ? ar fi încercat cineva să îl întrebe, dîndu-se mai aproape de el.

— Lucrări, ar fi răspuns el pe scurt, gîndind la ale lui.

— Și cum sînt lucrările astea ? mai insista celălalt. Stau în puterile tale, ori te doboară ?

— Arăt eu a om doborît ?

— Pe dinafară n-arăți, dar locul acela unde aud că te-ai dus...

Lemnaru deveni mai atent.

— Mă gîndeam și eu într-o vreme s-o întind și am cerut adresa de la ai tăi. De ce se cheamă zona Miserata ? Cam cum vine, dac-ar fi s-o asemuim cu ce-i pe la noi ?

Un zîmbet fugar, ca o pată de lumină, a sclipit scurt în ochiul teafăr al celui venit de departe. Bunăvoință și înțelegere față de naivitatea consăteanului, o ușoară maliție, tentația vicleană de a-l încurca și mai mult, ironia, îi modelau pe rînd fața traversată de cute ca o aglomerație stîncoasă din zona aceea de unde spunea că vine. Și-a mutat scaunul mai aproape și i-a șoptit în taină ceva teribil și înspăimîntător, celălalt s-a tras un pas înapoi, a dat capul pe spate cu ochii ieșiți din orbite, l-a privit alb, năucit, apoi, la hohotul victorios al drumețului, a înfipt scaunul în dușumeaua murdară și s-a îndepărtat fără replică.

În timpul acesta, pe ulițele satului, mireasa bălaie și subțire ca o mlădiță de salcie, îndemna din casă în casă femeile, după un străvechi obicei, să vină la făcut sarmale. Primea felicitările de pretutindeni trecînd printre suratele

gabriel stănescu

Curs universitar

Învață de la vechii greci armonia
Genii nu nasc pe străzi mofturi mondene
Trec camioane încărcate cu sticle de bere
Unde oare se duc ?
Părerile sînt și în această privință împărțite
Cert este însă că lumea bea bere
E vară și-un țînțar puturos mușcă pe-aproape
Poftele prind miez într-o coajă bolnavă
Dar tu care știi atît de bine toate acestea
Învață de la greci armonia

Final presupus

Măninci ardei copți înfuleci roșiile
și castraveții
Nu bănuiești nimic înfuleci în grabă peștele
Îndepărtezi solzii argintii de pe carnea moale
Scoți mărunțaiele cîntărești amănuntele din
Burta acestei realități perifrastice devii trist
Corectezi punctuația amiezii care s-a oprit
(Ciudat nu-i așa ?) la prima literă
a alfabetului
Cită dezordine cită rîvnă în această
amănunțită
Descriere a micilor noastre lașități
O de-aș putea să nu semăn cu nimeni
O de-aș putea să amin cît mai mult
Acest final presupus

Septembrie fără aripi

elevilor pe care i-aș fi putut îndrăgi

Cred că acum e toamnă-n oraș
Coroană de frunze pun norii spiritului
osificat al verii
Septembrie fără aripi
Imensă neînțelegere a toate și a tot
ce se-ntîmplă

Din portul toamnei văd cohorte de frunze
În dezordine cum ne asediază
Un măr de aur se desface din coasta
imemorială a Evei
Școlarii stau nemișcați în bănci și ascultă
Azi nu vă va explica nimeni mai bine
Tristețea dragii mei
Ură iubire credință adevăr și minciună
Toate la un loc cîntăresc mai mult decît
bietele explicații
Ale dascălului pentru care viața
Are chipul blajin al maimuței
Și aceasta pentru că nimeni nu v-ar spune
Mai bine ca mine de ce tinerețea năprasnică
Nu mă va fi adus printre voi niciodată...

Imensă neînțelegere a toate și a tot
ce se-ntîmplă

Din volumul „Exerciții de apărare pasivă", în curs de apariție la Editura „Albatros"

Cîntecele tinereții

Urmare din pag. I

O grație lunară ! De brad albastru carpatin ! Viața-mi înconjoară".

În privința muzicii ușoare românești, putem spune că și ea își are „vîrfurile" ei. Compozițiile lui Florin Bogardo au dovedit din plin, în ultimii ani, faptul că ea poate ajunge pe o culme de seriozitate artistică, de profesionalism și de profunzime, la un grad de substanțialitate ideatică, muzicală, care-o pot pune în rîndul veritabilelor acte de cultură. Cu atît mai mult, noul creat trebuie să fie dovada vie a căutării și-a exigenței.

Și celelalte cîntece premiate s-au caracterizat prin aceeași încercare de accesibilitate, de simplitate melodică și ritmică, în interpretări plăcute, tinerești : „Vîrsta epocii de aur" (muzica Ion Cristinoiu, versuri Roxana Popescu), „Suride tinerețea" (muzica Florentin Gheorghiu, versuri Ion Tîrlea) — menționi, „Să fii om" (muzica Mihai Ilie Gheorghe, versuri Roxana Popescu) premiul II și „Primăvara din noi" (muzica Dan Ștefănică, versuri Gina Teodorescu, premiul III).

Calitatea interpretărilor (Corul mixt al Ansamblului artistic al U.T.C. și Corul de cameră „Preludiu" dirijate de Voicu Enăchescu, Corul Filarmonicii din Cluj-Napoca și Corul „Cantores Amicitiae" al Conservatorului „George Enescu" din Iași, Orchestra simfonică a Radioteleviziunii Române sub bagheta maestrului Paul Popescu, Orchestra de estradă a Radioteleviziunii Române dirijată de Sile Dinicu, Formația „Star 2000", formația condusă de Bogdan Cristea și grupul vocal „Choralis" al Ansamblului artistic al U.T.C.) prezentarea tonică aparținînd lui Octavian Ursulescu, organizarea excelentă, întreaga atmosferă a concursului, au făcut din cele trei zile de spectacole de la sala Radioteleviziunii Române, adevărate sărbători ale tinereții.

teatru

O lume pe scenă

În genere, cînd se anunță un spectacol de poezie și dans, înglobînd scrieri mai mult sau mai puțin semnificative, muzică, prezențe actoricești, spectatorul se crede deja avizat. Va petrece o seară plăcută, într-un mod instructiv, punîndu-și comod, oarecari întrebări, patetizînd alteori, rizînd, întristîndu-se, etc. Poezia este văzută ca pretext al dansului și poate și invers. Teatrele dramatice au în repertoriul lor și astfel de „antracte", necesare cît timp nu amenință să devină o regulă. Mai ales că imaginea schematică de mai sus ignoră marea diversitate a acestor manifestări. „O lume pe scenă" găzduită de Teatrul L. S. Bulandra ne-a amintit frumoasele spectacole nocturne de la ora 9 1/2 realizate, cîndva, de aceeași Miriam Răducanu. Reprezentații unice într-o perioadă deloc săracă în creatori de prestigiu, nocturnele aduceau atunci un suflu nou, impunîndu-se printr-o originală interferență a artelor. Ceva din acestea transpare și acum, „jocul" nu este însă cîtuși de puțin gratuit. Poeziile lui Emil Botta, fragmente din opera antonpannescă, songurile brechtiene configurează scena lumii unde măștile fac, în virtutea inerției, carieră, perindarea lor deconspirînd adesea o tragică realitate. Un „moment" notabil este cel intitulat „Trei Clovni". Ființe grotești, timorate suportă dresajul unui regizor tiranic care le poruncește „să facă frumos", cum să se miște sau cum să utilizeze „jucărica", o banală tamburină de circ, schimbarea rapidă a indicațiilor ducînd la o asemenea confuzie încît nimeni nu mai știe unde îi este capul (la propriu, nu doar în sens figurat). În final clovnii părăsesc umiliți scena, dar iată că unul dintre ei ride și are un gest batjocoritor. Mesajul este similar celui din „Pierrot și floarea" (omul păstrează întotdeauna o speranță secretă, precum Pierrot o floare în plus) ca și a extraordinarului moment brechtian realizat de actrița Gina Patrichi. Speranța poartă de data aceasta stigmatul imprejurărilor, o făptură împinsă la marginea societății visează corabia cu opt catarge ce va pustii orașul neîndurător, răzbunînd-o și apoi luînd-o cu sine spre un tărîm fericit. Este o splendidă demonstrație actoricească față de care ceea ce urmează poate părea mai palid, un pasaj de trecere. Dar spectacolul are o logică proprie și, cu rare eclipse, fluența sentimentului. În „Nostalgii" simpla mișcare scenică a unor romantice personaje (interpretate de Mariana Mihuț, Gina Patrichi, Mirela Gorea, Mihaela Gagiu, Micaela Caracaș și Constantin Brînzea) sugerează aspirații, conflicte, mute nerealizări. Eleganța gestului luminează fiorul intim, noblețea atitudinii nu este parazitară. Pe muzica lui Dave Brubeck evoluează, într-un dans expresiv, Miriam Răducanu. De bună factură scenică este și secvența intitulată „Pălmuș și Ciomăguș", după un text de Anton Pann, actorii Mariana Mihuț și Luminița Gheorghiu conturînd, cu umor fin, relația de concurență dintre personaje. Eroii sînt puși să-și citească propria poveste, iar simpla ei lectură le determină comportamentul, căci, scrisă la început, istoria se repetă indefinit. Împrumutînd vestimentația de aspect „fatal" a poetului, Victor Rebengiuc recită suveran din versurile acestuia. Poezia lui Emil Botta pare creată anume pentru spectacol, retorica sa teatrală modifică sensul cadrului, cheamă noi întruchipări. „O lume pe scenă" se constituie așadar și ca un omagiu adus slujitorilor scenei și artei lor. Sînt și lucruri frumoase în sine după cum există și momente adînc semnificative datorate interpreților menționați mai sus. Bine condusă regizoral de către Miriam Răducanu, reprezentația se desfășoară în cadrul scenografic conceput de Mihai Mădescu.

Valentin Dumitrescu

film

Secretul lui Bachus

Cazul e cunoscut — acela al unui falsificator de vinuri care, prin corupție și șantaj își organizase un întreg sistem de achiziționare și desfacere. De ce atunci o asemenea afluență de public la un film a cărui poveste o știm înainte de-a o fi văzut ? Întrebarea e desigur retorică pentru că, e fapt dovedit, filmele care au pornit de la cazuri reale s-au bucurat întotdeauna de interesul publicului chiar dacă aceasta a fost singura lor calitate. Opinia publică are nevoie de argumente. Un asemenea argument se vrea a fi și **Secretul lui Bachus** în regia lui Geo Saizescu, după un scenariu de Titus Popovici. „Secretul" așadar, este unul dintre acelea cunoscute de toată lumea. Ce așteptam atunci de la filmul celor doi, atît de cunoscuți și ei, oameni de film ? În primul rînd confirmarea faptului că așa ceva a fost posibil : o perfectă motivare psihologică, socială, a celor întîmplate. O treabă cît se poate de serioasă, chiar dacă, scenarist și regizor, au ales pentru filmul lor calea comediei, a satirei. Originală prin chipurile sale, prin varietate și vigoare de bălării este desigur lumea coruptă ; și nici nu putea să fie altfel, pentru că forțele răului reușesc întotdeauna să depășească imaginația. Cum a fost posibil să se întîmple așa ceva ? Titus Popovici explică eficient, dar simplist : pentru că fiecare om are punctul său slab. Trebuie să-l aibă — o spune **nea Bachus**, personaj în care Ștefan Mihăilescu-Brăila se întrece pe sine. Iată, însă că apare și omul fără acest punct slab — sau ale cărui slăbiciuni sînt mai presus de înțelegerea unor inși care își închipuie că totul poate fi cumpărat. Aici, în întîlnirea binelui cu răul, în înfruntarea lor, povestea este lipsită de originalitate, Asocierea automată a răului cu prostia, cu ignoranța este factice și nu putem s-o luăm în serios. Chiar dacă filmul se vrea a fi o comedie, trebuie spus că nu este de-ajuns să rizi pe seama răului și mai ales nu poți să rizi atîta vreme cît nu îl cunoști cu adevărat. Că în viața unui om ca **nea Bachus** poate să vină și un moment de orbire, în care propria „grandoare" obținută artificial îl împiedică să vadă lămurit primejdia care îl amenință, este foarte adevărat; dar filmul trece ușor peste această explicație pe care o propune — ca dealtfel peste multe alte premise pe care nu le exploatează îndeajuns. Tirada finală, în care reporterul aruncă în fața acestor oameni descompuși întreg adevărul, este tocmai dovada slăbiciunii filmului ; căci, ceea ce nu se vede, trebuie explicat într-un fel. Deliciul cu care Geo Saizescu se aruncă în prospectarea acestei lumi, face și bucuria spectatorului ; fantezia regizorului găsește aici cale liberă de exprimare dînd culoare și relief memorabil unor chipuri. Alături de Geo Saizescu, actorii care așteaptă comedia cel puțin cu aceeași nerăbdare cu a publicului, se simt în largul lor, Gheorghe Dinică, Sebastian Papaiani, Horațiu Mălăele într-o scurtă dar magnifică apariție, Dem Rădulescu marcat de uriașa lui sete de comedie și toți ceilalți formează o lume distinctă, extrem de diferită în ipostazele sale. În distribuția feminină Geo Saizescu se dovedește a fi, odată mai mult, un om de gust, atît rolurile cît și scurtele apariții aducînd filmului o deosebită culoare. În rolul reporterului, Emil Hossu încearcă și în mare măsură reușește să-și salveze personajul de la ridicol ; reprosul rămîne de făcut scenariului și nu actorului.

Savuros în momentele sale cele mai bune, necesar prin atitudinea pe care o reclamă, pentru trezirea conștințelor în fața unui fenomen care nu poate fi ignorat, **Secretul lui Bachus** e o reușită a lui Geo Saizescu — dacă nu cumva cea mai bună comedie a sa.

Nicolae Mateescu

ei cu o jumătate de față rizînd și cu cealaltă plingînd, pentru că de o parte din ele se despărțea și în rîndul altora se pregătea să intre, fără să-și poată încă da seama exact de-i bine ori ba ales pasul ce-l face. Înaintea ei se porniseră încă de la amiază vorniceii, cu năframe înflorate la mînă și casînci pe umeri — s-au mai găsit, iată că s-au mai găsit printre straiele vechi cele trebuitoare la o nuntă, gîndeau unii și alții din colțul caselor, numai că mireasa era îmbrăcată într-o rochiță de stambă, te stringea în spate numai cît te uitai la ea, vorniceii nu mai aveau asupra lor plosca din lemn de dud, urarea de nuntă n-o mai știau, intrau, spuneau bună ziua, anunțau cam în glumă poftirea la nuntă, plecau cu mîinile în buzunare, fluierînd o melodie la modă sau asmuțind ciinii. Și asta încă se putea trece cu vederea, ia, niște mucoși acolo, crescuți cu televizorul pe masă, care iau în derîdere datinile strămoșești pentru că nu le înțeleg și n-a fost cine să le deschidă ochii — dar mirele nici nu era, n-ar fi ajuns încă de pe unde lucra, șopteau unii, nu i se vedea camionul ; coveți pentru spălat crupele nu se mai găseau prin gospodării, oale de lut mari, la peste cincizeci de kile, pentru umplut și înfundat la cuptor nu, și nici despre crupe nu mai putea deschide careva vorba, doar nu s-or face de rîs chiar acum, cînd tot satul avea să le intre în casă.

Și pe cînd pregătirile erau mai în toi, de nu se mai vedea om cu om de atîta grabă, iată că intră pe poartă și Vasile din Libia cu umerii aduși și capul povîrnit în piept, parc-ar fi cărat după el mii de funii, odgoanele drumurilor umblate, în care s-a prins, s-a încolăcit ca într-un năvod. I-au făcut repede loc spre cerdac. Cei de leatul lui l-au îmbrățișat cu căldură. Cu puține vorbe, gesturi și mai puține, un zîmbet poate ori o privire mai îngăduitoare, mai calmă — știau tot despre el, înțelegeau tot înainte de a-l iscodi, erau bucuroși că a mai venit și el pe acasă. În urmă, nevasta lui, care știa ea ce știa, de a prins a-și șterge ochii de cum l-a văzut, l-a îndemnat să s-așeze, să guste ceva, privindu-l ca pe unul venit de pe altă lume.

Lemnaru nu a băgat-o în seamă. Îngîndurat și tăcut, s-a îndreptat mai întîi către muzicanții opriți la jumătatea drumului, într-o așteptare solemnă. Cu un gest prompt a scos din buzunarul de la spate o hîrtie de o sută, parcă de cînd lumea o avea pregătită acolo, o purtase cu el pretutindeni pe unde umblase și acum îi venise, în sfîrșit, ceasul s-o scoată, o scuipă scurt și-o lipi de fruntea șefului de orchestră : „Drag mi-a fost !“ anunță, cu un tumult stăpînit, nescăpînd nici o clipă din ochi adunarea de suflete din bătătură. Un fior de panică trecu iute ca o nălucă prin vîrfurile salcîmilor din fundul grădinii. Un copil cocoțat pe vîrful gardului se prăbuși cu tot cu scîndura de sub el, într-o trosnitură seacă, dar nici un sunet nu scoase. Țiganii schimbau fețe-fețe. O jale mai veche, adusă parcă din moși-strămoși pînă aici în bătătura Lemnarului, le încercuia frunțile și le picura ochii cu smoală. Din semnele scurte schimbate între ei se vedea că nici unul nu își amintește cîntecul comandat. Neliniștea lor se întețí cînd Lemnaru ceru, cu o mînă întinsă la spate, pocnind scurt din deget, să vină mirele. Din aer, din apă, din piatră seacă, de oriunde-i pitit, să se arate în toată fala ori nimicnicia care au făcut din el eroul acestor clipe. Mîna întinsă la spate aștepta, ca o capcană deschisă, gata să încerce istețimea și vlaga celui ales, numai că acela nu se arăta, nu avea de unde. Și în clipa aceea, cînd toți așteptau cu sufletul la gură să vadă unde va cădea trăsnetul, se produse minunea : pe fața lucioasă și neagră a unuia dintre lăutari se lăți un zîmbet copleșitor, ca o erupție în soare, și gura lui, purtată parcă de un resort neștiut, îngîna de-acum primele cuvinte ale cîntecului, laolaltă cu Lemnaru care, în frenezia rememorării, renunță să mai aștepte mîna nevolnicului mire și se porni de unul singur într-o bătută îndrăcită, în stare să tulbure și morții din cimitir. Cu pași rari, cadențați, în intervale lungi la început, după ritmul plin de melancolie al cîntecului :

Ce mi-a fost mai drag pe lume
Un cal roib și hamuri bune.

Pe măsură ce ritmul cîntecului se accelera, Lemnaru se preschimba într-o undă vibratorie, ca o flacără care joacă uneori vara deasupra comorilor. Pe locul unde dupăia el pămîntul se ridica în vîrtejuri și-l acoperea, fierbîndu-l parcă în pulberea lui. Cei prezenți îl priveau neclintiți, electrizați poate și ei de drăcescul cîntec :

Foaie verde și-o sipică
Mi-a venit un dor de ducă.
Pentru dorul de nevastă
Aș lăsa caii să pască.
Că nevastă mai găsesc
Da' copiii greu se cresc.

Cînd ultima picătură de vlagă s-a irosit din el în văzduh și lăutarii și-au abandonat strunele, s-au repezit toți și l-au ridicat de subțiori, l-au dus în casă, în grija nevestei, bucuroasă, în sfîrșit, că l-a văzut potolit.

Ce-or fi făcut mai apoi, cum s-or fi dondănit toată noaptea aceea picloasă, cînd și bruma a căzut prin grădini și a pîrjolit tot ce-i verde, nimeni nu știe. Fapt e că a doua zi în zori, cînd abia se simțeau prin ogrăzi primele semne de viață — bătrîni fără somn tușind înfundat, caii aduși de un copilandru de pe imaș, o vită legată în urma căruței pentru dus la contract, ori vreun ciine hoheri umblînd la mîncarea porcului, lăsată din ajun în ceaunul din cuhnă — Lemnaru, echipat la fel cum venise, poate că a dormit îmbrăcat, ori toată noaptea a stat pe un scaun la ușă, n-a închis un ochi, făcea calea întoarsă spre gară și de acolo direct către Libia. Doi ani de zile de acum înainte nu mai vrea să audă de ai lui și nici despre el nu mai vrea să se știe nimic, nici o veste. El fată de dat după un vîntură-lume nu are, era cazul să fie întrebat, ca un cap de familie ce este, nu invitat la nuntă ca un străin, în ultima clipă. De-ar mai avea încă șase fete așa o prostie n-ar face. Dacă la atîta le-a dus mintea, descurcă-se cum or ști. Nisipurile nomade din deșerturile Libiei, pe care se luptă de atîta timp să le țină în loc, îi sînt mai dragi acum, mai aproape de suflet.

Unii și alții au încercat să-i deschidă ochii, să-i explice că între timp lucrurile s-au mai schimbat.

— Voi să-i deschideți, le-a zis. Să nu credeți că dacă m-am dus acolo unde sînt dus, am lăsat din mînă frîiele casei.

Și s-a dus din nou, cu frîie, cu tot, trăgîndu-le după el atîta amar de lume, ca pe-o căruță cu coviltir.

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Albastrul nostru !

1. — Erau veniți într-un autocar luxos
De-a căruia vopsea sticloasă pomii
ședeau cu tulpinile-n jos
Încît atunci cînd se vărsară pe portiere
Înotau într-o movilă de mere,
Dar era și multă fandoseală de grai
De parcă veniseră din țara lui Crai ;
Viitură dintre viiturile noastre
Se uitau cu tot cîrdul la zugrăvelile
bisericii aceleia, albastre
Carea-i ca un stog de crizanteme,
Neofilită de vreme.
2. — Doi lungi și goi, cît niște conducte
de canal,
Și-aridicați în șaua lor cea fără pe vre-un
cal :
O ea deșirată și-un el deșirat
Amîndoi sacii de oase, unde și-au
scuturat ?
În chiar dreptul culorii aceleia fără
de preț
Și-au zis din gurile deschise măreț :
„Albastru țigănesc, de Voroneț !“
Uitîndu-se cu sticleala ochilor de boi
Dacă i-am auzit noi.
3. — Și noi, Doamne, i-am auzit,
De parcă au băgat în noi un cuțit ;
Și iartă-mi mie că sub chiar streșinile
celea pînă-n poale
Ale sfînt acoperămîntului casei Tale,
N-am putut întoarce și-ălălalt obraz
al blîndeții,
Și-am început să-ți apăr albastrul
de pe toți pereții:
Din pădurea prea lovitei mele guri
Am aruncat și eu vreo șapte haite
de injurături ;
Pînă ce ăia și-au băgat cozile-ntre
picioare
Și-au intrat în cîrdul oarecare.

Dar în pridvorul casei tale zugrăvite,
N-a mai cutezat să intre ace pereche
de vite ;
Au rămas în proasta lor bunăvoie,
Căci coboară dintre animalele
cele părăsite de Noe,
Pe cînd i se dăduse a-ntocmi lăcașul
său preste ape,
Cunoscînd cum stă minia ta pe-aproape.

Precum atunci, așa și-acum,
Ne dă nouă înțelesul tău la cele
ce văzum.

dana oprițã

Ca o iarnă nedorită

Fulgii curgeau pe pămînt
ca florile miresei din buchet,
abandonate într-o vază.
— ce timp de netrecut
coboară iarna,
ce spațiu infinit
amuțește sub respirația ei —
Și ce altceva s-ar mai putea spune
despre un anotimp nedorit,
tardiv și fără rost abandonat printre noi.

Trăiesc și iubesc
ca o iarnă nedorită.

Singurătate

Iar cînd luminile s-au stins
în jur nu mai rămăsese decît
prea dulcea umbră a chipului tău ;
în rest colinele adumbreau uitarea
cu ochi de jad
și limpede chemare
acolo unde doar timpul se spărgea
curgînd viscos și întristat.
Doar eu pe mal —
alături marea.

Bună seara

Din nou te întîlnesc,
iubita mea —
Bună seara.
Îți amintești de ziua
cînd ne-am despărțit,
de florile de mac pe care ți le-am dăruit
și de surîsul tău crispat ?

Iar acum,
după atîția ani,
te simt din nou aproape,
ca în acea ultimă zi,
cînd petalele, mult prea fragile,
s-au scuturat
la cea dintîi privire a ta.

Cîntec

Îți mai aduci aminte, oare,
de ghemul de dorinți
pe care noaptea,
cu rotiri ușoare,
ni-l cobora pe umerii cuminți ?
Sau poate toamna,
repezindu-și furia de frunze și tăceri,
te-a-ndepărtat de mine,
de timp și remușcări ?

Te-aș căuta și te-aș aduce înapoi,
dar îmi pare prea aproape ziua
cînd, plină de speranță,
golită de-așteptări,
te-ai spulberat în trupu-mi
și nu m-ai lăsat să sparg coaja timpului
măcar cu stihuri și cuvinte fără de-înțeles,
ci te-ai ascuns, străină,
în fiecare gest al meu,
luîndu-mi tot
— avidă și tăcută —
tot ce pînă atunci
aș fi putut jura că-i doar al meu
și m-ai lăsat stingher și ne-mpăcat
pe drumul din umbră al uitării,
acolo unde oglinzile de ceară dor
și-unde tăcut,
timpul se sparge în clepsidră.

grigore arbore

La ora 4,15 noaptea

La ora patru și cincisprezece cineva
umblă prin încăpere fără zgomot
punîndu-mi zăpadă pe obraz
Senzația frigului mă trezește și-aprind
luminile ca-n timpul sărbătorii.

Poate un stol de ingeri rătăcit
prin hornul rece-al încăperii
a zăbovit puțin și-am fost atins
întîmplător cu aripile albe.

Este ciudat că nu auzi nimic
și dormi în continuare fără vise
în timp ce bate cineva în geam
discret, de parcă doar pe mine m-ar chema.

Poate alt sol de ingeri rătăcit
printre nămeți vrea să vorbească
acelora în încăpere-nchiși
ca-ntr-o-nchisoare pămînteasă.

Sau poate, cine știe, ești chiar tu
umblînd pe steaua rece de afară
cu un buchet de crini în mîini și cu
o coasă cu minerul înflorit de primăvară.

Ezitare

Absența nu se poate compensa
decît cu absența, după
dispariția unei păduri imnurile
dedicate ei sînt inutile, amintirile
sînt fumul steril al memoriei, ceea ce
mai rămîne dintr-o iubire
consumată înainte de consumare.
De-atîtea ori ne-am plimbat împreună
prin mușuroiul cuvintelor încît
fiecare ezitare părea o ieșire ;
nesiguranța de-atunci mă mingiie
zilnic precum speranța implinirii.
De aceea în loc să ies în cîmpie
strigîndu-ți numele printre florile toamnei
mă mulțumesc cu lacul posomorit
tapisat cu scheletele crinilor
printre care calc ușor, să nu
scufund răsuflarea ta adormită
pe o petală, cîndva, într-un anotimp
deschis tuturor pierderilor.

Început linear

Orice început este linear, distanțele
între orașe le măsoară zborul
fără stînga și dreapta al păsărilor, între
sentimente circulă săgețile
unui zeu minuscul, apele
ies prin piatră doar în dreptul
luminii. Tu mulțumește-te
cu atît și încearcă să uiți
continuările, serpentinele străzilor
dintre două inimi, coturile mari
ale riurilor dezorientate în cîmpiile
dinaintea fluviului, bilbiielile
privighetorilor întîmpinînd
ce-a mai rămas din toamnă, ipotezele
privind convergența sistemelor : orele zero
să rămînă singura ta
realitate fundamentală. Din ele
totul se vede mai limpede :
dîra tancurilor între frontiere
urmează itinerarul lăcustelor, fără maree
în porturi se instalează anarhia,
cuvîntul nerostit nu are sens decît
urmat de tăceri scurte, dimineața
nu este decît sînul tău dilatat
strălucitor deasupra orizontului. Și atît,
deoarece dincolo de el
este o altă viață.

Nu te îndepărta prea mult

Nu te îndepărta prea mult, afară
tenebrele acoperă cărări și arbori
și numai lupii nimeresc fără greșeală drumul
sub care a rămas nedevorată,
uitată de nămeții dintr-un alt mileniu
Ala I Hispanorum înghețată.

Este un vînt ciudat, aleargă toate
aiurea peste cîmp și prin păduri,
poeții spun că astăzi sufletele
se-adună-n jurul zeilor puri.

Dar dacă totuși vei avea curajul
să ieși în viscol printre întîmplări
străbate cu atenție malul
surpat al fluviului ce a primit omagiu
sosirea imperială de peste patru mări.

A mai rămas din ea numai zăpadă
a mai rămas urlind un ciine
ce-a dezgropat cu dinții o ruginită spadă
crezînd că dezvelește un colț de piine.

Pansează-l, îngrijește-l, adu-l la căldură
și lasă-l să turbeze odihnit,
cinstește-l ca pe-un frate, fără ură,
fiindcă el însuși este lupul hămesit.

La ceasul potrivit

La ceasul potrivit ard toate, chiar și
bibliotecile alexandrine. Vine
mereu un timp cînd barbaria
se autodevoră distrugîndu-și
temeiurile prevestirii. Dar adevărul
nu stă numai în cărți, el este
spada implîntată ca o cruce
în inima dreptcredinciosului, cărămida
căzută din balcon exact în tîmpla
povestitorului de întîmplări pe cînd
se îngrozise de neașteptata
sosire a cutremurului, templul milei
unde o zi la un mileniu se distribuie
înțelepciune pentru filozofii
încă aflați în viață,
vulpea mîncînd viscerele soldatului spartan
înfometat în preajma bătăliei.
Atîta vreau să spun, că adevărul
este un melc gigantic al istoriei,
e ignifug și nici un alchimist
din crusta lui nu poate face foi
curate de hîrtie pentru depozitarea
gloriei universale.
Este greoi și se tîrăște lent
înghite-n carapacea lui orice dezastru,
adăpostește-n ea orașe clandestine,
cu filosofi, biblioteci și frumuseți,
ascunse-n trupul invizibil pentru
chibritul care poate fi oricînd aprins
de mîini indiferente sau străine.

Ospăț în oglindă

Văd chiar acum într-o oglindă
ceea ce se află îndărăt,
în încăperi goale demult și unde
cîmpia a intrat cu ierburile sale.

Oriunde îmi întorc privirile nu întîlnesc
decît impersonal și rece trupul tău
străpuns de lăncii verzi și lingă el
un gînd al meu însîngerat de roua
dimineții de martie.

Chiar din perete crește o magnolie,
înaintează fără greș înlocuind
cu ramurile sale brațul
toropitor și buza ta albă.

Iubirea pentru tine e de acum doar golul
cu care plante oarbe se hrănesc
într-o oglindă cu marginile sparte
purtată de-un bufon mai îndrăzneț la balul
unde surîsul tău mi-a fost ospăț regesc.

ion grigoroiu

Pădurea din amintire

Respir pădurea din amintire
ninsă de lumina ochilor tăi

Gîndurile mele
au tensiunea luminii

Cînd închid ochii
înlăcrimați de stele
deschid fereastra dinspre tinerețe
și ard odată cu trandafirii
aproape de roua
unor promisiuni uitate

Degetele-mi cîntă iubirea tîrzie
tot ce ating răsare o mare
cu țărmuri legănate
în depărtări tăcute

Ascultă cum vara înalță
poeme de dragoste
printre ierburi
amare.

Luminat de cel mai frumos cerb

Fulgerele cădeau de soartă
în singurătatea nopții
stăpînă
peste pămîntul culcat pe o parte
între mine și noapte.
adîncul lucrurilor...
Golul impietritei umbre
călca în cîntec negru
strigat :
— Așa a fost și atunci, și atunci.
Și parcă aveam
șapte ani de frică mai mult
peste capul meu : neatîrnat,
cioplit după modelul mamei.
Și parcă mi se arăta la geam
tata
luminat de cel mai frumos cerb.
Și parcă totul era aevea —
tata chemînd după el
în singurătatea nopții
bătrînii.

plastică

p

SALONUL UMORULUI '84

Cu, dar și fără de el...

Ne-am obișnuit ca odată cu primăvara să aibă loc la Galeriile Municipiului (în sfîrșit a devenit tradițional) așa zisul „Salon al Umorului“.

Din cîte se știe (nu s-a pomenit nici un cuvînt despre asta) juriul actualei ediții a avut următoarea componență : Matty Aslan — președinte și șefui secției de caricatură din cadrul U.A.P.-ului, Gh. Chiriac și A. Poch — caricaturiști, Radu Ionescu și Horia Horșia — critici, cît și graficianul Val Munteanu. De aici se vede clar, nu mai trebuie nici un fel de comentariu, că în juriu nu apare nici un caricaturist din generația de mijloc. Ce să mai vorbim de cei tineri ? Mai mult decît atît : poate ar fi fost bine, asta ca să nu spunem normal, ca printre aceia care au făcut selecția să se afle și reprezentanți ai Consiliului Culturii și Educației Socialiste și chiar cîtiva desemnați ai publicului. Poate și cîtiva ziariști. Dar, așa-i un alt aspect al problemei. Fără să mai lungim vorba, de ani de zile, cu mici excepții, acesta-i juriul (cine oare îl autorizează ?!) care, după bunu-i plac, să spunem așa, oprește și frînează tot ceea ce este normal să se întîmple, în momentul de față, în caricatură. Matty își aprobă cinci lucrări, bașca afișul expoziției. Deducem, după cele expuse de Matty, că încă se mai află în „Luna preparatelor culinare“. Cinci lucrări — cinci bucătari. Unul are prins de nas un clește de rufe în timp ce transportă o supă (desen apărut recent într-o gazetă sub o altă semnătură), un alt bucătar își aprinde o țigară de la luminările unui tort, altul aruncă (nu se înțelege exact) farfuria sau resturile din ea sub o placă de faianță, altul (ce-o fi făcînd cu el) transportă un uriaș morcov, iar cel din vitrină (adică gratis — fiindcă vizitarea salonului costă trei lei pe bilete de-un leu) ne precizează : „Specialitatea casei, ora 17, analiza muncii“. Asta-i tot. Un alt membru al juriului, caricaturistul Gh. Chiriac, expune tot cinci lucrări. La director se întră aplecat iar unei cîntărețe, pe scenă, i se aruncă tot felul de legume. Doar A. Poch este mai modest. Participă doar cu patru lucrări excelente din toate punctele de vedere. Cam asta-i, spus în cuvinte puține, nivelul de înțelegere a umorului de către caricaturiștii din juriu. Dar să trecem mai departe... A. Dragomirescu se găsește tot la nivelul cînd un barman cheamă salvarea fiindcă a venit controlul, C. Cazacu desenează un individ care are într-o mînă o lingură uriașă iar în cealaltă un ciocan foarte mic, iar A. Andronic angajează gestionari pe cei cu mina cea mai lungă. V. Vasiliu expune trei desenașe de dimensiunile unei cărți poștale, portrete amintind de elevul care își mîzgălește pe caiete, în timpul orelor, chipul profesorilor. Sînt, totuși, și lucrări care au scăpat exigentei comisii. Eugen Taru, A. Clenciu (în sfîrșit primiți și recunoscuți într-un salon de umor), Ciosu, Ando, Dragoș, Bour, Deneș, Covaci, Crăiță, Năstase, Pim și Alex (ultimii doi doar cu cîte o singură lucrare), Mihăilescu și Dinulescu (cu cîte o singură lucrare în vitrină) sînt nume care ne-au obișnuit cu un umor de bună calitate, cu o grafică elevată.

Salonul are o latură bună. Mulți tineri debutează într-o expoziție bucureșteană. Dar, și aici sînt lucrări de excepție, dar și unele care, fără exagerare, nu-și găseau locul nici la o gazetă de perete. Din prima categorie : C. Marcu, H. Crișan, H. Mihaiu, V. Teoc-Nasta (furat de culoare), G. Ostafi (cu mențiunea din Japonia), C. Topan, I. Aurelian, B. Zaharia sînt nume despre care vom mai auzi și care, sîntem convinși, se vor impune în caricatură. Dar, sînt eclipsate de lucrările lui I. Petre (o sticlă de țuică de 45 de grade în care se află un tip care s-a spînzurat), A. Lincu (o stație de autobuz în care se scrie : S.R.L.), Dăscălescu cu dialogurile „A venit primăvara ? Da ! și unde se dă“ sau „Ați venit la Salonul Umorului ? Da ! Tocmai din Gura Humorului“ și multe altele pe care nu mai îndrăznim să le transcriem aici. Din alt punct de vedere revin spectaculos în salon, după o lungă perioadă de absență, H. Crișan și V. Olac.

Cam acestea-s impresiile de la recentul Salon al Umorului care, fără să mai căutăm cuvinte, nu iese din tipicurile sale. Mai mult decît atît : la vernisaj nu i s-au pus lucrările pe perete sau a fost uitat un caricaturist. Este vorba de Mihai Stănescu. A doua zi juriul le-a găsit și le-a pus pe perete. Patru lucrări. În schimb au fost scoase și depuse în magazie altele. Dar, care-i explicația ? Uitat sau pierdut ?! În orice caz este un procedeu unic. La vernisaj **Nu** — apoi **Da**. Sau poate este vorba despre o expoziție făcută în mers cu îmbunătățiri de la zi la zi ?! Dacă așa stau lucrurile așteptăm și altele care se impun de urgență pînă la ultima zi de prezentare sau cu eventualele prelungiri. Cu arbitrii autorizați — exact ca-n fotbal.

Sorin Postolache

televiziune

tv

Privighetoarea cîntă

Acum, cînd scriu aceste rînduri, plouă. Primăvara aceasta alintată, mai bine-zis răzgîiată, face numai ce vrea ea și nu și ce vrem noi, gata să ne descheiem pardesiile pe aleile parcului I.O.R. și să ne salutăm iubitele cu două degete lipite de buze. Pomii însă n-au avut încotro și au înflorit și ei, săracii, luminîndu-ne mediul înconjurător, lalelele explodează în grădină, iar zambilele își insinuează parfumul lor dulceag la colț de stradă. Ne-am colorat, ce mai, copiii își tatuează tricourile, femeile ezită între fuste largi, cu pliuri mari și pantalonii lor cei de toate zilele, bărbații trecuți de 40 de ani își aleargă pe unde apucă burțile. Unele din toate aceste lucruri le-am aflat privind pauzele de la televizor, florile de lîngă crainice și unele recitaluri de poezie, altele ne-au sărit în ochi într-una din excelentele emisiuni folclorice : **Tezaur folcloric.** Aceasta, realizată de Marioara Murărescu, se deosebește de celelalte pe aceeași temă ca de la cer la pămînt, este în primul rînd, autentică, nici din carton și nici din lamé, nici cu tocuri cui și nici cu brîuri de plastic. În această emisiune, încă de la generic, poți vedea folclor curat și nu poluat de instructori mediocri de dans, poți auzi cîntece cîntate și nu țipate de interprete la locul lor, fără atestat, e drept, dar cu carte de muncă. Meritul este în întregime al realizatoarei, despre care am scris încă de cînd „făcea primii pași“ în televiziune, că

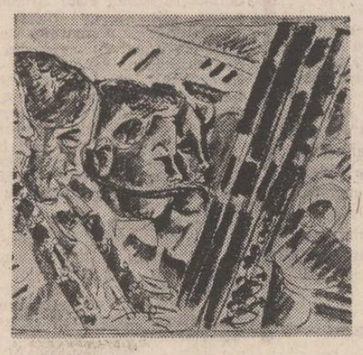

promite să fie om de televiziune. Ceea ce s-a și întîmplat, cum se vede emisiunea ei avînd o înaltă ținută profesională. Însăși prezența sa este telegenică, agreabilă, lipsită de ostentație, informația este de specialitate, temeinică. Ar fi de dorit ca această mică bijuterie să nu fie singura, s-ar mai pierde astfel spectacolele așazis folclorice, în care niște tineri, altfel cumsecade, sar cu grație dintr-o parte într-alta în studiou, printre pomi de mucava și iarbă vopsită pe hîrtie de ambalaj. „Stilizarea“ este de fapt o falsificare a fenomenului artistic popular, țăranii, cei care l-au creat și participă la el nu au fost, nu sînt și nu vor fi niciodată balerini la hora lor din sat. De ce să pară că este mai frumos, mai bine să „jucăm“ teatru, să ne prefacem populari, cînd lîngă noi sînt atîtea și atîtea talente autentice, atîția creatori populari de frumos cu adevărat ? Cine are nevoie de manechine, de ce să credem că numai acestea au dreptul să „joace“ și nu surorile și fiicele noastre care trăiesc și muncesc la țară? Aceasta a înțeles Marioara Murărescu și eforturile ei de descoperitoare a tezaurului folcloric acolo unde el există (nu la artizanat) sînt azi încununate de succes.

Iulian Neacșu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XXIII

În continuare, disputa dintre perspectiva realist-analitică și cea magic-ritualizantă acaparează în întregime ființa eroului din **Ochi de urs.** Pentru Culi Ursake, îndepărtarea de locurile unde se rătăcise atras de privirea malefică a ursului nu echivalează cu eliberarea de obsesia spiritului demonic. Dimpotrivă, această obsesie se încuibă în intimitatea conștiinței sale determinîndu-i modul de evaluare a situației legate de boala Anei. Din acest moment, eroul sadovenian se află în posesia certitudinii eminamente fataliste potrivit căreia Ana nu mai are nici un fel de scăpare ; drept urmare, orice acțiune menită să preîntîmpine amenințătorul sfîrșit este inutilă din punctul lui de vedere. Fiind „vestit" în legătură cu ceea ce se va întîmpla prin „semnul" „văzut" în privirea ursului, tînărul bărbat se scufundă definitiv în abisul tragicei lui resemnări. Numai că, pe de altă parte, punctul de vedere al mamei sale, nana Floarea, caracteristic prin tenacitatea încrezătoare în victoria binelui, îl hărțuiește necruțător, smulgîndu-l din, așa-zicînd, liniștea-neliniștii lui.

„— Tu, băiete, nu ești în apele tale, îl înfruntă bătrîna privindu-l cu nemulțămire. Te întreb ce ai, nu răspunzi. Îți vorbim limpede și nu pricepi. Unde putem să ne ducem, decît unde e nevoie ? Aici, în pustie, Ana se prăpădește ; ți-am spus asta și ieri și alaltăieri. Tu nu vrei să pricepi, așa ești tu totdeauna. Dacă e vorba să vie doctoria duminică și doctorul niciodată, — te-am înțeles. Dar eu nu vreau așa ; copila asta mai are zile (...)".

Fapt demn de reținut în chip deosebit, însă, confruntarea dintre mamă și fiu nu delimitează, cum ne-am fi așteptat, chiar atît de limpede perspectiva realist-analitică de cea magic-resemnată asupra dramei în care sînt implicate ambele personaje cu întreaga lor ființă. Constatăm deci că și mama lui Culi, în ultimă instanță, apelează la un argument suprem de extracție exclusiv magică ; pentru ca la rîndul său, paznicul de vînătoare să încerce a-și justifica atitudinea de resemnare atît prin invocarea „semnului" identificat în privirile ursului, cît și prin obstinata convingere că, dată fiind catastrofala stare a vremii, este cu totul absurd să pornească la drum pentru a duce pe bolnavă la spitalul din Sebeș :

„— I s-a arătat în vis Precista ?

— Da. La patru ceasuri după prînz, a căzut într-un somn deodată și s-a alinat. Cînd s-a trezit, mi-a spus că i s-a arătat Maica Domnului și i-a făcut semn cu mîna să se ducă la vale.

— La ceasul patru ?

— Da.

— La ceasul patru, am avut și eu semn, într-o ripă.

— Care semn și care ripă ? Nu vorbi tu de ale tale, cînd este o grijă mai mare aici. Mi se pare mie ? Ori tu nici nu vrei s-asculți ?

— Ba ascult, dar nu înțeleg unde trebuie să vă duceți. Nu v-ați gîndit cumva să vă coborîți tocmai la Sebeș la spital ?. Pînă acolo sînt șaizeci și ceva de kilometri.

— Ba, tocmai așa, Culi, după porunca ce mi s-a dat. Nu știu cîți kilometri or fi, dar ne ducem.

Paznicul păru a fi primit o lovitură ; se trase un pas înapoi ; dar îndată i se veseli pe față disperarea și o încăpățînare bolnavă. Clipi pripit, hotărînd :

— Atunci mergem.

Tot așa ar fi putut spune că se duce să se dea cu capu-n jos într-o fîntînă. Tîmplele iarăși i se zbătură ca sub flăcări".

Aceia care se mențin în binecunoscutul lor scepticism cu privire la vocația de analist a marelui scriitor s-ar cuveni să ia seama tocmai la asemenea ființioane, revelatoare prin tulburătoarea lor adîncime psihico-morală și, nu mai puțin, prin cvasidefinibila „tehnică" mitic-baladescă în temeiul căreia filonul analitic sui generis potențează cu extraordinară forță suferința tragică a eroilor. În afara oricărei retorici discursive, agrementată de „creația" ideatic-mentală, premeditată, naratorul își surprinde eroii în ipostaze de un tragism existențial definitoriu, înainte de toate, prin ingenuitatea originară a complexelor trăiri interioare. Faptul se explică întrutotul numai dacă avem în vedere sinteza realist-magică de anvergură arhetipală în temeiul căreia se edifică modul de viață al oamenilor. Este un mod de viață de la sine prins în rama unui „scenariu" ale cărui elemente vizează esența mitică a lucrurilor. Totul apare ritualizat, înscris într-un „canon" conservat ca atare de memoria conștient-subconștientă a colectivității umane. Curios este însă că toate acestea nu au nimic de-a face cu hieratismul doctrinar-tezist de conjunctură, sursă sigură a convenționalizării realului și, drept consecință, a devitalizării epicului. Asemenea marilor autori tragici, la Sadoveanu fixitatea canonică a mișcării narative (atît în ordinea vieții sufletești, după cum și sub raportul întîmplărilor de viață propriu-zise) duce la revelarea în profunzimile ei insondabile a naturii umane. Eroul ființează, deopotrivă, la scara eului său magic și a eului său fenomenal. Într-o asemenea situație, realul se proiectează în propria-i „suprarealitate" și invers ; ceea ce face de înțeles imposibilitatea practică de a disocia între imaginarul poetic (baladescul) și sublimarea acestuia în univers fantastic sieși suficient. În acest sens, ceea ce se întîmplă în continuare în **Ochi de urs**, adică, din momentul cînd Culi Ursake, resemnat în certitudinea lui tragică, acceptă totuși să plece la Sebeș, constituie una din cele mai strălucite demonstrații de pe cuprinsul operei sadoveniene. Capabil încă să-și conștientizeze suferința, tînărul bărbat enunță el însuși diagnosticul „bolii" de care este cuprins ; „S-a stîrnit împotriva mea o vrăjmășie", îi spune el bătrînei sale mame. Emblematic, cuvîntul **vrăjmășie** cumulează și definește întreg șirul de cauze și efecte ce-au prins în încleștarea lor sufletul eroului. Dominantă este, în definitiv, ireconciliabila **vrăjmășie** a eroului nu numai cu lumea, cu legile acesteia, ci și cu el însuși. Culi Ursake are revelația scindării frustrante a propriei individualități. Eul fenomenal îl trădează tot mai mult, în timp ce eul magic pune stăpînire pe voința sa, aruncîndu-l în „suprarealitatea" chinurilor demonice, unde, necruțător, ochiul de urs nu-i lasă nici o clipă de răgaz :

„Cînd oare a intrat în casă și s-a așezat pe scăunaș, la vatră aprinzînd încă o țigară? Căței uța s-a sculat din ungherul ei și a venit să-și pună botul pe genunchiul lui. Nana Floarea s-a culcat lîngă prunc. Ana atîpise. Cînd s-au petrecut acestea ? Cîtă vreme a întîrziat pe afară ? De cînd a venit aici ? Îi lipsește o parte din timp, pe care nu știe cum l-a întrebuințat. Ornicul cu lănțuguri din părete, între ferestre, arată ceasul al doilea după miezul nopții. Limba lui bate grăbit : toc-tic.

Privește toate cîte sînt împrejurul ca pe niște vedenii și închide ochii. Jarul i-a scînteiat în coada pleoapei. Așa a clipit ursul în ripă, către el, numai c-un ochi.

L-a clătinat de umăr nana Floarea. L-a clătinat de două ori ; era căzut cu pieptul pe marginea vetrei. Abia cînd l-a clătinat a treia oară, Culi a suspinat. A tresărît, a întors fruntea, s-a zvîrlit în picioare, posomorit.

Toate erau în el ; nu se despărțise de nimic. Cu aceeași îndîrjire, știa ce are de făcut".

Dar, deocamdată, nimeni nu-și dă seama, nici măcar mama sa, că eroul **știe ce are de făcut** nu în sensul că va acționa potrivit cu normele, așa-zicînd, firești ale împrejurării de viață în care se află ; el **știe ce are de făcut** în virtutea „poruncii" pe care eul său magic i-o transmite și acum odată cu reamintirea întîlnirii cu ochiul de urs.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Într-un moment de maximă concentrare : Dan Zamfirescu și Petru Vintilă

Surîde, ca de obicei, autorul lui „Robert calul" și „Linda Belinda", Dumitru Dinulescu

O imagine document : Alexandru Philippide alături de doi critici literari contemporani Aurel Martin și Geo Șerban

PRIVIREA LUI ORFEU

La fereastră, pe înserate

El privește pe fereastră și vede amurgul :

Entelehie, tu esență feciorelnică, demon în obscura primăvară, ciine la porțile infernului lătrînd la răsăritul feroce al lunii, tu Minos care ții balanța, lasciate ogni speranza, acolo, sub pămîntul zguduit de tunete și fulgere, bal nocturn cu sfere-n bal diurn, repaos corosiv în zidul vechi al amintirii, har nepătruns, incognoscibil prin el însuși și, prin aceasta, sau tocmai prin aceasta, un izvor nesecat al bucuriei, cea fără de început și fără sfîrșit ; și iată că materia, cu sensuri policrome se sparge-n nouri ca un geam, tăcutul pîlc de frunze insinuînd arome, se uită lung la mine și mă-ntreabă ce am? Esență, absurdă și pură, fecioară cu burta la gură, zori adorați de mine-n interundii, o, iată cum garoafa își scutură petalele, una cîte una, lacrimi uriașe de sînge în cripta melancoliei într-o liniște asurzitoare, gheare de foc pe cerul meu nocturn, aceeași poruncă, telecomandă pentru marionetă și actor, dar, spune-mi, care-i diferența între sunetul metafizic și culoarea fizică a cuvintelor căzute la picioarele tale ca frunzele toamna din copacul din fața casei? din copacul în care ți-ai făcut culcușul să mori, să dormi, sau poate nu e patul, nu te-ai pregătit pentru somnul lung, somn al iernii polare, ci este cripta, mormîntul bîntuit, cutremurat de vise, de povestiri absurde spuse de un ciine legat de lanțul cuvintelor, cenușa cunoașterii presărată de Ariadna, cărare în labirint? Din cenușă a venit, în cenușă se va întoarce, dragostea, vîlvătăi și incendii, foc pe grătarele iadului și ziua ceа din urmă ; salamandră, flacără tandră, dansînd, autodafe, ondină cîntînd, susurînd ca apele primăverii, incubii și sucubii terifianți ai graiului, silfide perfide, transparente, invizibil aer răcorind fruntea poetului culpabil, de ce? vinovat că, așa cum ai spus tu, cea rugîndu-te în singurătate (pentru cine? pentru mine? pentru tine? pentru el?) a renunțat la ultima verigă a unuї lanț fierbinte care sună și-l face curajos, nexus, sexus, plexus, și în clivajul acestei rupturi, în acest vid existențial și-a construit labirintul estetic ; dar tocmai din cauza ororii de vid, de care este sau a devenit conștient la sfîrșitul zilei (dies illa?), în amurg, în țara lui soare-apune, das Abendland, vid care nu mai îngăduie nici un pas — nu privi înainte, nu privi înapoi, la fiecare pas te așteaptă mormîntul — închinîndu-se zeului ludic, abil și corupt homo aesteticus, și-a construit utopia : vorbe, vorbe, vorbe și vînare de vînt, operă supraviețuindu-i un secol și vîndută în schimbul unui suflet pierdut pentru totdeauna? Ce fel de comerț mai poate fi acesta și te întrebi dacă toate salamandrele, silfidele, ondinele, incubii și sucubii din foc, aer, apă și pămînt pot răscumpăra, se întorc, precum esențele eucharistice, regenerîndu-ți universul înflorit pe ruinele fumeginde ale primăverii? Comerț cu salamandre, silfide și ondine? incubii și sucubii, fiii și fiicele pămîntului, înginînd un cîntec de amor dei intellectualis, intîia melancolie suptă cu ochii la cer ?

În Țara Amurgului, das Abendland, coboară pe pervazul ferestrei, vine pe furiș umbra ironică a demonului conștiinței de sine, umbră lăsată de copacul erudit al paradisului să nețină iarna de cald și vara de frig, dar acum ținînd un copil de mînă. Nu ne scăldăm de două ori în același riu, bolborosește fără nici un sens (ba chiar cu un dublu sens : unul la stînga, înapoi la izvoare, și altul la dreapta, la marea cea mare!) Heraclit Obscurul, de parcă ar trebui ca tu, cea pierdută pentru totdeauna în lumea fantomelor fără odihnă, să-mi aduci aminte că sufletul proiectat într-o operă este supus vremelniciei, iar cel dăruit unei esențe, entelehii imobile, prin însuși felul și natura neschimbătoare a acestei esențe sau entelehii se salvează de sub conjuncția fatidică a lui panta rhei, se scutură de clipă ca de Satana și se reîntoarce la sine ca la un sîn divin, un fruct agățat pe un pom înainte de a fi mușcat : într-o tăcere imobilă nu poate rămîne, persista și rezista decît cel ce adoră un chip imobil, o icoană a zădărniciei ca subiect și obiect al contemplației. O abolire a timpului nu pe o perioadă limitată, determinată de sensori supuși îmbătrînirii și deci dispariției, ci o desființare a lui prin contopirea subiectului contemplației cu obiectul ei, a dispariției diferențelor de criterii între cele două sisteme de referință și înlocuirea acestei diferențe cu un cîmp vid, omogen prin sine ca un cuvînt inițial conținînd în sine, în potență, toate cuvintele, tot șuvoiul discursului care se va scurge ulterior în actu. Tu spui că aici se află greșeala fatală pe care o comite poetul, homo aesteticus în perspectiva soteriologică conținută în intenționalitatea unui text întemeiat pe ce? pe vid și cenușă? pe vorbe? pe vinarea de vînt și drogarea lucrurilor pînă a le face să creadă că imită cuvintele spuse în somn de un nebun? Și, privindu-te în oglindă — și nu e Nirvana, stingerea și repaosul absolut, oglinda cea mai fidelă a absenței oricărei dorințe, oricărui apetit existențial, prilej numai de grijă, teamă și amărăciune, cenușă pe virful — la rădăcina — limbii și nu foc de salamandră — te întrebi, după toate acestea, cum a putut el să spună că poetul zboară-n circa veșniciei? Dar ce? căutarea unui sens poate fi confundată cu sensul însuși? Cunoașterea ca efort orientat intențional al ego-ului către natura, cauza și măsura lucrurilor poate fi confundată cu ego-ul însuși? Da, răspunzi tu, dar numai o cunoaștere prin iubire va întemeia, va clădi acest alter-ego amicus, oglindă imobilă, chip și icoană sfîntă care ne reflectă și ne redă pe noi nouă înșine în ambele sensuri : devenim ceea ce sîntem cu adevărat, înainte și înapoi, ca un pendul ce măsoară timpul și cîntă la fiecare oră moartă : repaos al timpului, umbră a sinilor cînd și zeii din trandafiri s-ar întinde cu gura spre trompetele de aur ale norilor : copilul cu ochii la soare nu va muri. Cum nu va muri dacă va iubi? Nu-l citai oare pe celălalt poet, în altă viață, altă reincarnare : soleil, soleil, faute éclatante? Nu este oare acolo groapa cerului prin care trece lumina feroce a soarelui? Groapă pe care o vei astupa cu trupul tău cînd va fi venit sorocul și va bate ceasul pentru Faust, cel chinuit de boala fără leac a cunoașterii cerului și pămîntului, și a încă ceva pe deasupra? De omni re scibili ei quibusdam aliis?

Așadar : dacă vrei să nu te scalzi niciodată, sau de două ori în același riu, infirmîndu-l pe Heraclit Obscurul și confirmîndu-l pe Zenon din Eleea care avea trufia să-l umilească pe Ahile cel iute de picior în fața broscoiului țestos, împărățește-te din esențele homeopatice ale pămîntului, apei, aerului și focului, astfel încît după ce devii tu însuți sucub, ondină, silfidă, salamandră, mișcă-te la stînga și la dreapta ca un pendul ce măsoară timpul și cîntă la fiecare oră moartă. Timp abolit prin cintec, lumină în obscura primăvară.

Dan Laurențiu

SEMN

Puțină eminescologie (I)

Citind de curînd un articol al lui Ioan Holban în revista „Cronica" („Altceva despre **Luceafărul**), mi s-a părut că anumite afirmații despre cartea lui Petre Mihai Gorcea, intitulată **Steaua din oglinda visului** (Ed. Cartea românească, 1983), atrag atenția că ne aflăm în fața unei contribuții originale. Cum noi înșine am analizat maxima operă eminesciană într-un studiu intitulat **Luceafărul — poem al visului romantic,** publicat mai întîi în volumul **Repere** (Ed. Cartea românească, 1977, p. 59—118) și amplificat și dezvoltat apoi în cartea **Luceafărul** (editura Albatros, 1978, LXXXI+106 p.), ne-am grăbit să ne procurăm volumul pentru a constata, cum era firesc, stadiul de evoluție al „eminescologiei" actuale, direcția în care se mișcă aceasta.

Intenția exegetului este exprimată încă din prima pagină a cărții : aceea de a dezvălui printr-un sondaj „antropologic" ceea ce se spune, dincolo de suprafața textului, în „straturile semantice" ale cuvintelor, înscrise în „valori culturale moștenite" care, ele, ar contura „o poveste subterană, paralelă cu firul epic de la suprafață". Ar fi deci una dintre acele încercări care aspiră, printr-o arheologie specializată a depozitelor mitice din semantica cuvîntului, să scoată la suprafață ceea ce este ascuns în opera de artă, aceasta fiind una dintre formele cele mai incitante ale criticii în momentul de față. În esență, o astfel de critică fructifică metoda semiotică fiind un tip de **filologie superioară,** ce urmărește să investigheze poezia prin cercetarea poziției și situării creatorului față de contextul cultural. Mărturisim că am deschis cartea cu o curiozitate cu atît mai firească, cu cît **și studiul nostru aborda poemul din acest unghi pentru a pune la încercare valabilitatea aprecierii călinesciene conform căreia „Luceafărul" ar fi „prea conceptual" și „abstract", prea depărtat de straturile originare ale poeziei.**

Cum procedează, însă, Petru Mihai Gorcea ? În prima parte a cărții, intitulată „Grădina simbolurilor", folosind o metodologie nu prea clară, el urmărește desfășurarea poemului, oprindu-se la fiecare dintre „imaginile" mai importante și, coborînd pe cîte o scară foarte sinuoasă, întîrzie îndelung în mitologie, în riturile de inițiere, în alte texte eminesciene sau în alte literaturi, căutînd să epuizeze tot ceea ce **cultura** ne dăruiește sau ne sugerează în legătură cu respectiva temă. În această „divagare", considerăm că se află una dintre slăbiciunile maiore ale cărții, asupra căreia ne vedem nevoiți să atragem atenția : a poseda cantitativ **orice** semnificație care ar putea fi prezentă într-un text poetic nu înseamnă **a face textul să vorbească**; există chiar riscul să fie obscurizate semnificațiile valorizante. Pînă la urmă, prima parte a cărții la care ne referim ajunge să funcționeze doar ca un **dicționar de simboluri** generale care ar putea avea tangență și cu poemul **Luceafărul,** dar care acumulează un material arhetipal în mare parte analizat cu rezultate remarcabile de D. Caracostea. Efortul depus (foarte stimabil, efort care lasă să se ghicească o adevărată **patimă** pentru obiectul cercetat) nu este încununat de un rezultat, acesta mult mai important, pe care orice act **critic** trebuie să-l atingă : **acela al selecției argumentelor, al puterii de a renunța la unele acte aluvionare care, în loc să clarifice, de obicei obscurizează interpretarea.** „Deschiderea" nemăsurată a „imaginilor" poemului nu aduce un serviciu real poeziei eminesciene, căci există, se știe, riscul de a spune același lucru despre orice. Astfel, cartea nu satisface decît în mică parte titulatura de „eseu" ; după părerea noastră (ea nu ne aparține, ne-o insuflăm numai, dintr-o tradiție acreditată), un eseu trebuie să satisfacă cel puțin două condiții : să aibă un minimum de **portant teoretic** și **să prezinte într-o nouă lumină obiectul investigat,** la nevoie să răstoarne unele teze mai vechi, în cazul că ele nu mai corespund. Ne așteptam deci la **o lectură** efectiv nouă a poemului și la un pas înainte în efortul de a-l fixa pe Eminescu într-o altă perspectivă critică. Din păcate, citind „eseul", am găsit numai „noutăți" pe care autorul și le adjudecă de la alții, fără prea multă modestie. Mai la sfîrșitul cărții, am dat peste acest pasaj demn de tonul aulic și dictatorial al unui Călinescu tînăr, aflat în preajma incumetării decisive asupra operei lui Eminescu. Cităm parțial dar edificator : „Ceea ce nu ne vom sfii să afirmăm răspicat este faptul că tălmăcirea tradițională (care „tălmăcire"? — n.n.) nu dezvăluie, ci **acoperă capodopera eminesciană cu o groasă perdea deformatoare** (s.n.), o izolează atît în ansamblul operei eminesciene, cît și în planul literaturii universale, dînd unor simboluri de largă circulație valori arbitrare. De aceea, deș. considerăm că orice text de valoare poate produce mai multe **lecturi interpretative** (aici avem o tautologie — n.n.), unele paralele, altele divergente, deși sîntem lipsiți de trufia de a crede că lecturile propuse în actualul eseu ar fi singurele posibile, (cită falsă modestie ! — n.n.), totuși apreciem drept **eronată** (s.a.) interpretarea tradițională a **Luceafărului,** drept **inadecvată** (s.a.) lectura care-i corespunde deoarece nu rezultă din text, ci îi impune acestuia din afară, o idee «găsită» (din Shopenhauer) drept semnificație, distorsionînd valorile semantice ale simbolurilor utilizate. Această **lectură** este un fapt istoric: constituită după 1920, odată cu descoperirea notiței din manuscrisul eminescian, în atmosfera esteticii post-hegeliene și a predominanței impresionismului ca mod de abordare a operei literare, **ea domină de șase decenii modul de înțelegere al poemului și, prin extensie, al operei lui Eminescu în întregime** (s.n.) (...) Principalul mod de impunere al acestei lecturi a fost **autoritatea:** a marilor critici, a marilor profesori universitari, a manualelor școlare, a profesorilor față de elevii cu spirit critic încă neformat. În special această din urmă autoritate a contribuit la acea impresie de evidență pe care o are astăzi masa cititorilor în legătură cu această interpretare ; grație școlii, care a «explicat» **Luceafărul,** timp de cîteva decenii, copiilor de 14—15 ani, conform lecturii de care vorbim, de mai multe generații **marele public citește capodopera lui Eminescu într-un fel de somn hipnotic** (s.n.), fără să mai caute, din text, o semnificație cunoscută dinainte și din afară, de la «magistru», selectînd drept semnificative doar acele imagini și simboluri care par să convină «ideii» generale și lăsîndu-se, în rest, în voia degustării versurilor limpezi-muzicale și a imaginilor luate ca atare. Nici istoricitatea acestei lecturi, nici fraficul de autoritate nu ne vor opri să reafirmăm concluzia unei analize care cuprinde nu numai aceste din urmă pagini, ci se desfășoară pe întreaga carte : această lectură este **eronată** (s.a.), inadecvată textului, piedica spre adevărata și via sa înțelegere. **Este timpul să o părăsim istoriei, să ne scuturăm din letargia clișeelor interpretative confecționate de alții** (care „alții" ? — n.n.), să vedem o problemă (adesea o „dilemă" — n.n.) acolo unde, din păcate, prea des se crede că avem un răspuns de-a gata". (p. 302—303). Aflați la o asemenea cotă nemăsurată de orgoliu, de unde sînt mustrați în bloc, fără a fi nici măcar numiți Maiorescu, Călinescu, Caracostea, Vianu, Ibrăileanu, D. Popovici, Edgar Papu, vom cădea de acord că nu ne rămîne altceva de făcut decît să cercetăm rușinați în ce constă noutatea frapantă a „lecturii interpretative" a lui P.M.G. pentru a ieși cît mai degrabă din „somnul hipnotic" în care ne-a ținut „autoritatea" „magiștrilor". Deși în sinea noastră ne spuneam (cît mai în șoaptă posibil) că măcar Călinescu și Caracostea ar fi meritat notă de trecere, ne-am mirat cum a putut să apară o carte de nu mai puțin de 300 de pagini în care sînt aglomerate entropic atîtea aluviuni mitologice, antropologice, semiotice, filosofice, sociologice, psihologice, comparatistice, lingvistice etc. din care poemul lui Eminescu iese ca vai de el ; dilatat ca un elastic, bătătorit cu maiul, frecat cu toate metodologiile „interpretative", stors de vlagă și răsucit ca o rufă ieșită din uz. Cîndva, Caracostea a fost mustrat cu argumente pentru excesul de erudiție și teoretizare, afirmat în atît de rotunda **Creativitate eminesciană,** model de cercetare, inegalabil deocamdată. N-a fost să fie, vorba lui Noica, din păcate, ca P.M.G. să se înscrie în această direcție de rigoare a cercetării ; n-a fost să fie, iată, și ni se pare „pedagogic" să argumentăm de ce. **Critica și desigur și cercetarea sînt posibile ca operații autonome numai după ce se depășește stadiul pregătitor de stringere a materialului, adică după ce fișele, însemnările, „martorii" etc. au fost uitați ;** atunci **intuiești** sau descoperi ideea sau ipoteza critică pe care vrei s-o demonstrezi și aceasta, odată descoperită, se va organiza de la sine, dezvoltînd un corp al său ce trebuie să fie viu ca și cum s-ar naște sub ochii mirați ai cititorului. Aparatul adjuvant, schelele și excavatoarele se lasă în culise, chiar dacă din cînd în cînd se mai aude cîte un uruit bibliografic, altfel există riscul ca, din cauza șantierului, să nu se mai zărească edificiul ce vrei să construiești. Astfel, Călinescu, Caracostea, Vianu, Papu și alții propun, fiecare în parte, o **viziune critică** de abordare a eminescianismului și pun apoi în evidență o **metodă** adecvată prin care demonstrează **coerența sistemului de lectură;** ei nu citează (și nu rezumă) la tot pasul, toate operele paradigmatice ale literaturii universale, pentru a observa dacă acestea sînt anticipate sau continuate de una sau alta din poemele eminesciene. Comparatistica lor are o valoare euristică, apelîndu-se la ea numai în caz de reală necesitate, altfel s-ar cădea în sporovăială bibliografică sau în sursologie goală. Să facem cîteva exemple.

Marin Mincu

Urmare din pag. I

Vocația călătoriei

specific, temperament, nu suporta presiunea unui secol nervos, asaltat de probleme și răvășit de crize — cum e al nostru. Altul era ritmul călătoriilor, lipsite de febrilitatea și lejsirul frenetic care ne domină, cînd impresiile se aglomerează și retina e permanent solicitată. Apoi, orice călătorie cere o „baie documentară" ; înainte de a se desfășura propriu-zis, ea se realizează livresc, știut fiind că întîlnirea cu altă civilizație presupune minuțioase preparative.

Neîndoielnic, Paul Anghel s-a documentat serios, a consultat numeroase studii de sinologie, cartea sa — întemeiată pe propria-i subiectivitate — vădind altitudine culturală, lărgime de orizont și o formidabilă capacitate de absorbție. Impactul direct cu un mare popor și o mare cultură, străine acestea de rafinamentul obosit sau frămîntările orgolioase ale altora, completează efortul de „a citi" spiritul chinez în texte. Paul Anghel, colecționează impresii, observă cu finețe, zăbovește îndelung în pasiunea sa pentru nuanțe, desprinzînd sensul unei civilizații cu un destin particular. Departe de perniciosul fenomen al turismului cultural, în extensie într-o lume babilonică, Paul Anghel nu va însăila note de drum ; alimentată copios și sever controlată prin lecturi, proza sa nu e jucăușă, trăind prin amănuntul picant sau vagabondajul imaginativ, ci hrănită de **fosforescența ideii.** Volumul trădează, înainte de orice, uriașa disponibilitate intelectuală a autorului, inclusiv pentru contactul cu lumile așa-zis exotice.

Dar deschiderea de care aminteam, aproape inevitabilă pentru un popor ca el nostru, aflat la o răscruce culturală, realizînd sinteza Occident-Orient, organică unei culturi cu un metabolism sănătos, trebuie necesar corelată cu un proces specific contemporaneității : cel al **reevaluărilor.** Prăbușirea criteriilor occidentale, a occidentolatriei normative, semnifică o răsturnare de perspectivă și implică un nou comportament spiritual.

În acest context trebuie citită cartea lui Paul Anghel, carte care de altfel, evitînd — se înțelege — aprecieri complezente, obligă la reconsiderări, polemizînd cu prejudecăți de diferite surse. Călătoria în China devine o aventură interioară : „O clipă în China" ar fi pentru Paul Anghel o clipă de răspîntie lăuntrică, China fiind un act de tăiere, neîngăduind indiferența, coplesind și răscolind fibra afectivă, chiar dacă refrigerentul inteligenței nu e blocat. Paul Anghel ne oferă nu un jurnal de drum ci o **introducere în spiritul unei culturi,** introdus fiind în intimitatea ei, vădind înțelegere simpatetică și supunînd „materia" unor reflecții proprii, avid de a afla, vibrînd odată cu întregul existenței chineze. Neostentativ, prin Paul Anghel, China devine altceva rămînind — firește — ea însăși ; cunoscută grosier sau ignorată prin necunoaștere, experiența chineză ni se oferă ca **o nouă transparență** a unui popor care se lasă discret descoperit, repudiind idolatria trufașă sau delirul localist.

Cartea poate fi și **un mod de a călători.** Avertizînd asupra densității clipei, ea ne avertizează și asupra timpului reflecției ; acuzata criză de timp a secolului, comprimarea răgazului prielnic meditației sînt obstacolante, ne ascund esențele, atenți fiind doar la spectacolul capricios al contrastelor vînate de turiști. **Seninătatea spiritului chinez,** probînd incredibila rezistență a memoriei obștești, este — pentru o planetă suprapopulată, tensionată de dezechilibre, purtînd stigmatul hidos al poluării — și o superbă **lecție de ecosofie.** Înțelepciunea chineză a creat un spațiu-grădină, domesticînd verticalele și aplatizînd munții, alăturînd frumuseților naturii inconștiente pe cele ale naturii lucrate, un model spațial, un peisaj raționalizat consfințind biruința ideii asupra haosului. A progresa în termenii secolului, un secol care cultivă obsesiv standardizarea și sărăcirea vieții lăuntrice, agresîndu-ne prin multiplicarea obiectelor, nu înseamnă — pentru China — pierderea identității. China anilor noștri surprinde prin forța „antichității cotidiene", a legăturilor cu propriul trecut ; în curgerea timpului ea are o ritmică proprie, nealterîndu-și fizionomia etnică. China — scrie frumos Paul Anghel — este o monadă, transgresînd timpul. Această Chină, adică cea reală, reverberată în noi și uriașele depozite de cultură asiatică, asimilate funcțional nu înecate în praf arhivistic, răspund nevoilor de schimbare a „climei culturale" (M. Eliade), a regenerărilor pe care le resimte impulsul intelectiv. Și iată că prin eforturi de intrepătrundere, construind **punți între spiritualități** și ferestre spre alte lumi, ducînd în lume **irepetabilul nostru,** deschizîndu-ne și reflectîndu-ne în alte culturi, ne redescoperim întîlnindu-ne în universalitate. Citind particularul chinez, adică cea mai veche, mai compactă și mai continuă umanitate (un același neam în același spațiu, cum observă Paul Anghel), ne regrupăm în uman. Eliberată de prejudecăți, imensa Chină este un fragment de umanitate, nu o mulțime gregară ; cunoscută din interior, în concretul ei, cultura chineză este exponențială. Luîndu-i amprenta, putem cunoaște mai bine Lumea. Iar **nevoia noastră de repere** află în spiritul chinez un pilon fundamental.

Paul Anghel s-a apropiat de „subiectul chinez" pe drumul cunoașterii afective, trăindu-l prin identificare și absorbție, redescoperindu-se — finalmente — el însuși. Poate întîmplător, călătoria s-a desfășurat într-o iarnă ; frigul obligă la intimitate, la densitatea comunicării (nota Paul Anghel într-o „efemeridă"), încît — neîntîmplător — atributul densității deslușește această „experiență" chineză. Condensînd-o, cartea lui Paul Anghel, un eseu scris cu inteligența iubirii, se cere neapărat tradusă — cum sugera de altminteri Edgar Papu.

Dar această carte geometrică, ascunzînd o posibilă strategie etică și cefuzînd vegetația metaforică, este doar o carte despre China și subtila simplitate chineză ? Din paginile lui Paul Anghel răzbate vechea obsesie a Scriitorului : **destinul culturii noastre.** Impulsul autocunoașterii prin reflectarea într-o altă cultură amînteșe de marele obiectiv hermeneutic, cu evantaiul deschiderilor sale extraeuropene și accentele aproape mesianice ale unui Mircea Eliade. Și pentru marele nostru savant, schimbările de **climă culturală,** spuneam, prilejuindu-i adînci și grave experiențe personale, conduc la transformarea spirituală. Ipoteza europocentrismului a rămas în urma istoriei. Schimbarea, mai exact spus răsturnarea perspectivei, înseamnă — implicit — relativizarea și devalorizarea criteriilor „occidentale", odată cu revenirea activă în orizontul istoric al altor lumi. Or, Paul Anghel relevă apropierile ; „radiografia" acestui popor și acestei culturi nu îngroașă deosebirile ci evidențiază asemănările cu pămîntul nostru, de legătură și sinteză, purtînd însemnele unei adînci vechimi. Viteza cu care ne despărțim de trecut nu le poate expedia în uitare ; „recitindu-ne" țara, coarda sensibilității efervescentului intelectual care este Paul Anghel vibrează oriunde ar poposi.

S-a spus că Paul Anghel ar fi un scriitor contagios. Într-adevăr, el transferă lectorului ideile unui spirit ardent, care **regîndește** totul dintr-o perspectivă înaltă. Paul Anghel este, neîndoielnic, un scriitor cu bătaie lungă, un profesionist al ideii. Să sperăm că meșterul, prins în această cursă cu obstacole, n-a obosit și marile sale proiecte își vor afla împlinirea. Dar de **neliniște** nu te poți vindeca...

Triumful talentului

Urmare din pag. 1

fricos, șovăielnic, excesiv complicat. Creația, Viața în forma ei acută, îl salvează de ridicol. Sterili, intelectualii din **Bietul Ioanide** înfățișează o lume în care absența energiilor morale atinge paroxismul. Toți, fără excepție, evită sinceritatea, lucrurile spuse pe față, preferind dedublarea complicată. Deși fire impulsivă, Gaittany reușește să-și disimuleze perfect izbucnirile : **„Izbucniri brutale, totuși fără trivialități, nu-și permitea decît în cea mai strictă intimitate a casei, ca un fel de higienă a nervilor. În afară, nervozitatea se manifesta prin bătăi mărunte cu degetele în masă, prin răcorirea cu un evantai improvizat și zîmbete silite în toate părțile. Gaittany își domina brusc iritația și niciodată în public n-a fost văzut făcînd scandal, călcînd cîtuși de puțin decorul".** (op. cit. pag. 89). Asemănător în întortochiere e Dan Bogdan : **„Cultura a agravat la Dan Bogdan toate tarele spiritului rural, făcîndu-l sastisit, întortocheat, disimulat pînă la exagerare".** (op. cit. pag. 238). Sub aspectul disimulării ca expresie a bon tonului, a bunei educații, lupta lui Pomponescu împotriva Catedralei lui Ioanide e o capodoperă a întortochelii. Într-o asemenea lume fără adîncime, făcută în exclusivitate din gesturi exterioare, dramele n-au consistență. Oricîte repercusiuni ar avea în plan individual, dramele lui Hagienuș (certurile cu copiii), ale lui Gonzalv Ionescu (neobținerea catedrei) sînt comice. Însăși moartea nu are ecouri grave într-un asemenea cadru de carton. Moartea lui Dan Bogdan, a lui Pomponescu, a lui Gonzalv Ionescu, tragice într-alt registru, au în această lume teatrală, care e lumea intelectualilor sterili, aerul unui rol dintr-o piesă. Mijloacele artistice sînt perfect adaptate fondului. Fiind vorba de gesturi teatrale, fără nici o legătură cu viața, cu sufletul viu, limbajul e unul abstract, cu multe neologisme care mortifică, prind numai mișcarea exterioară. În absența sufletului — a creației, deci, personajele sînt ușor de prins în cîteva automatisme fundamentale. Mișcarea interioară presupune imprevizibilitate și deci complexitate. Exclusiva mișcare exterioară înseamnă automatism și, deci, posibilitatea fixării personajului într-o singură trăsătură. O dată fixată aceasta, — catedromania lui Gonzalv Ionescu, veșnica agitație a lui Gaittany, mania consemnării lapidare a lui Hergot, anecdotismul lui Smărăndache, — comicul se naște din trecerea definiției reduse la o singură trăsătură, mecanică, printr-o infinitate de situații.

CUMPĂNĂ ZECE

I. Critica este o treabă mult prea importantă ca să o lăsăm numai pe seama criticilor de profesie. Criticul este un „scriitor" care, inițial, se confruntă cu diletantul din el, are nevoie de timp pentru a-și putea proba vocația. Nu toți care încep prin a practica diverse forme de critică devin critici. Iar cei care devin critici nu cunosc niciodată data precisă cînd au devenit.

II. În ce măsură o judecată de valoare exprimată de un critic (lipsit de experiența internă a operei) este mai convingătoare decît a scriitorului care prin propria lui acțiune depășește exterioritatea Cărții ?

III. Între un critic care cunoaște (n) cărți și un autor care cunoaște (n + 1) cărți cine este mai prob ?

IV. A avea gust critic înseamnă a avea afinități ; a avea afinități înseamnă a nu mai fi obiectiv la modul absolut, înseamnă a te transforma din instanță în persoană. Este și condiția vulnerabilității criticului care are gust.

V. Cine este mai receptiv la nou, poetul (prozatorul) sau criticul ? În alți termeni : cine este mai receptiv, cel care creează noul sau cel care, printr-o conjunctură, îl omologhează ?

VI. Criticul scrie pentru a reglementa relațiile dintre opere, dintre scriitor și operă, relațiile dintre scriitori sau relația dintre operă și public ? În care dintre aceste compartimente acțiunea lui poate lipsi ? În care dintre ele scriitorul însuși este mai avizat ?

VII. Cînd este mai convingătoare o judecată de valoare, cînd este exprimată cu har (în cazul poetului, prozatorului) sau atunci cînd indiferența față de expresivitatea scriiturii ajunge să fie o chestiune profesională ?

VIII. De ce pe criticii ratați ne vine mai greu să-i îndemnăm spre literatură ? Ce ne reține ? Și de ce ratează mult mai greu critica aceia dintre ei care au început prin a scrie și literatură ca atare ?

IX. Poeți și prozatori, scrieți critică ! Nu este departe vremea cînd existența unei activități critice neînsoțită de fapta creatoare ca atare (poezie, roman etc.) va părea o aberație. În acest secol, într-un mod mai decisiv, critica scriitorilor a cîștigat teren iar mari critici (G. Călinescu, E. Lovinescu, Gabaret Ibrăileanu) au produs opere de ficțiune. Prejudecata maioresciană a poetului subiectiv și a obiectivității criticului provoacă acum un zîmbet aproape impersonal.

X. !

George Alboiu

Literatură și implicare

Urmare din pag. 1

zătoare a societății românești din deceniul șase. Eticismul ardelenesc și meditația asupra condiției țăranului român se regăsesc în romanele lui Ion Lăncrănjan și Augustin Buzura. Poezia, după o perioadă de eclipsă, se reconectează la tensiunile lirice înalte ale perioadei interbelice. Apare acum o strălucită generație de poeți — „generația '60" — cuprinzîndu-i pe Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Grigore Hagiu, Adrian Păunescu, Constanța Buzea și alții. Locul „jongleriilor de circumstanță și al grimaselor de moment" — cum le numea Lautréamont — este luat de implicarea reală, lucidă și activă în construcția unei noi societăți, gîndită ca mai bună și mai dreaptă.

Treptat, în ultimul deceniu, asistăm, în literatura română, la ivirea semnelor clare ale unei veritabile ofensive a actualității imediate. Se scriu, în continuare, romane istorice valoroase (un exemplu este ciclul lui Paul Anghel „Zăpezile de-acum un veac", întreprindere de proporții, ambiționînd să cuprindă dinamica întregii societăți românești a timpului) se scrie poezie militantă, de evocare istorică, intimistă, mitizantă, clasicizantă, ludică, se scrie în toate genurile și în toate formulele, tabloul literaturii contemporane fiind de o diversitate fără precedent. Dar una dintre liniile de forță ale literaturii care se scrie astăzi în România este aceea politică. Această implicare profundă a creatorului în viața obștii apare nu numai firească, ci și necesară, fiind o dovadă clară a unei conștiințe scriitoricești de înaltă ținută. Romane și volume de versuri scrise în ultimul timp se caracterizează prin aspectul lor problematizant, prin încercarea de a pătrunde și explica modul în care funcționarea mecanismelor social-politice se reflectă în destinele și conștiințele individuale. Implicate în realitatea României, inspirate din ea, aceste cărți, prin problematica abordată și supusă dezbaterii, implică la rîndul lor pe cititor, îl obligă la confruntări și evaluări, îl transformă, așadar, din receptor, în participant activ. Este, aici, efectul unui climat spiritual stimulator, eliberat de dogme și prejudecăți. În această mare diversitate tipologică se distinge o tot mai accentuată deplasare a zonei investigate de scriitori, din trecut spre prezent. Din nou, calitatea de martor a artistului, de receptacol dar și de ferment al prefacerilor sociale își reclamă dreptul și își afirmă obligația morală la atitudine. Este o atitudine energic constructivă, scriitorul refuzînd să vadă, în timpurile pe care le trăiește și la a căror edificare contribuie, o realitate paradisiacă, modelată de la sine, scutită de eforturi și greșeli, de contradicții și traume. Această realitate complexă, pe care o regăsim în cele mai valoroase creații ale actualității (am putea cita nume și titluri, însă mai importantă ni se pare definirea unui climat general), este una pe care scriitorul, mai mult ca oricînd chemat în „agora", și-o asumă responsabil, lucid și, totodată, vizionar. Căci fiecare din operele prezentului, în forme și formule specifice, este, în fond, mărturie a unui timp al muncii, expresie originală a implicării artistului în epoca sa și, totodată, argument ferm pentru viitor.

«TRINACRIA» — antologie de poezie siciliană, Editura „Falca"

Literatura română s-a arătat întotdeauna deschisă către toate culturile lumii. Predilecția pentru literatura italiană este veche și permanentă. În seria traducerilor anunțăm de această dată o frumoasă antologie de poezie siciliană alcătuită de editura timișoreană „Facla" în traducerea Vioricăi Bălteanu. Ea anunță o viitoare antologie de poezie românească ce va apărea în Sicilia. TRINACRIA cuprinde o selecție reprezentativă din poezia celebrei insule care se mîndrește și cu poeții ei.

REVISTA STRĂINĂ

● **LITERATURA IRLANDEZĂ** constituie un fenomen frapant, cu reprezentanți străluciți în toate genurile. Marii poeți nu lipsesc nici astăzi, așa cum probează cariera lui Seamus Heaney, autorul unor volume incitante : „Moartea unui naturalist", „Poartă în noapte" și mai ales prelucrarea unui motiv din legenda irlandeză **Buile Suibne**, care a apărut chiar în aceste zile sub titlul **Sweeney Astray**. Este vorba de regele nebun Sweeney, din secolul VII, care a fost blestemat pentru omorîrea unui poet. Heaney afirmă că Sweeney însuși este în viziunea sa un poet și un om de rînd în același timp „strămutat, vinovat și eliberîndu-se de el însuși prin cuvintele sale". Un articol semnat de Peter Stoler evidențiază predilecția lui Heaney pentru peisajul natal și pentru istoria atît de frămîntată și de contradictorie a țării sale. El cultivă o artă viguroasă, cu elemente adeseori violente, pe un fond de adîncă seriozitate și respectabilitate puritană. „Vocea pe care o veți auzi în curînd, spune criticul, este aceea a lui Seamus Heaney, un poet frapant în toate sensurile cuvîntului".

● **CARTEA** lui Jack Olsen, **Fiul**, este considerată a fi radiografia unei probleme foarte importante în societatea americană de azi. Este vorba de reconstituirea unor întîmplări reale, petrecute în localitatea **Spokane** din statul Washington. Un val de violuri de o brutalitate fără seamăn a fost curmat prin arestarea și condamnarea fiului unui dintre cei mai proeminenți ziariști din oraș om cu stare, el însuși afacerist în domeniul terenurilor pentru construcții. Ce a condus un asemenea exemplar aparent reușit de umanitate la faptele dintre cele mai reprobabile și la cea mai grea sentință din istoria statului unde locuia ? Iată ce scrie criticul J. D. Reed în revista **Time**, într-o amplă și favorabilă recenzie a cărții lui Jack Olson : „Repovestirea unor crime atroce a produs un gen de literatură aproape la fel de periculoasă ca înșiși criminalii. În mod tipic, răufăcătorul este transformat într-un simbol al anturajului său : bolile sale sînt expresia unui rău social, iar relele pe care le comite sînt numai ducerea la bun sfîrșit a impulsurilor întunecate ale umanității. În psiho-biografia sa, victimele sînt simple persoane asupra cărora cade năpasta, subordonate unei drame în care fiecare are o parte de răspundere, așa încît nimeni nu este cu adevărat vinovat. Jack Olson n-are nici unul dintre aceste defecte. În „Son" („Fiul"), el caută să studieze pe răufăcător și să arate cu degetul pe cei care l-au făcut să greșească". Iar aceștia, înțelegem că sînt tocmai familia „aristocratică" a criminalului Fred Coe. Adică...

● **UN ROMANCIER** din galeria scriitorilor latino-americani de marcă este chilianul José Donoso, autorul mult celebratului roman, **O casă la țară**, apărut în 1973 și tradus de curînd în engleză. Este vorba de istoria prăbușirii unei familii de patricieni, atît de ușor recognoscibili, cu prototipuri reale în toate țările continentului sud-american. Criticul Paul Gray notează caracterul ironic al precizării scriitorului care îl roagă pe cititor „să accepte că ceea ce scriu este un artificiu. Introducîndu-mă din cînd în cînd în povestire, nu vreau decît să reamintesc cititorului despre distanța pe care o are față de materia acestui roman, pe care o revendic drept ceva ce-mi aparține, pentru a o expune și a o arăta lumii, niciodată oferită cititorului pentru a o confunda cu aceea a lui însuși... Sinteza produsă de lectura romanului — mă refer la terenul unde se întîlnește imaginația cititorului și cea a scriitorului — nu trebuie să se facă niciodată pe terenul realității înseși". **O casă la țară** înscenează o istorie atît de des repetată, încît trebuie să ai imaginația acestui mare scriitor pentru a-i da o turnură inedită.

● **LITERATURA** de inspirație rurală părea că a dispărut din țările avansate, fiind privită cu neîncredere de către unii critici snobi. Iată că reapare, însă, tocmai în Statele Unite, cu un titlu excepțional, **Părăsind pămîntul,** sub semnătura lui Douglas Unger. Este vorba de drama micilor fermieri obligați să-și părăsească pămînturile, sub presiunea unor evenimente și a unor mecanisme economice ruinătoare de proprietăți familiale. Criticul R. Z. Sheppard numește romanul lui Unger „o poveste de familie, din fericire scurtă ca istorie, dar amplă din punctul de vedere al autenticității și a relației instinctuale între oameni și pămîntul lor". Unger s-a format în excepționala uzină de produs romancieri care este Seminarul scriitoricesc de la Universitatea Iowa, unde se impusese și marea scriitoare a sudului, Flannery O'Connor. R. Z. Sheppard conchide : „Unger înțelege de asemenea ceea ce unii scriitori ca Eudora Welder învățaseră mai de mult, — un truc care te face să scrii ceea ce nu știi despre ceea ce știi foarte bine. El intuiește o gamă generoasă de emoții și cîștigă o credibilitate puternică din descrierea miniilor împiedicate ale unor bărbați învinși și ale unor femei părăsite".

● **„CALEA DESCENDENTĂ A NEBUNIEI"** este titlul ultimei cărți a marii scriitoare de eseuri pe teme istorice, Barbara W. Tuchman, autoarea volumului **Trufașa citadelă,** tradus la noi în urmă cu mai mulți ani, precum și a **Oglinzii de departe** și a **Tunurilor din August,** aflate pe primele liste ale vînzării de carte din lume. Nebunia politică este pentru autoare „urmărirea unor țeluri politice contrare intereselor fundamentale". Exemplele analizate sînt Troia antică, papalitatea în timpul renașterii, Anglia secolului al XVIII-lea și S.U.A. secolului XX. Este vorba mai mult decît de tiranie sau de inabilitate politică, iar criteriile aplicate acestei forme de nebunie sînt : greșelile să fi fost percepute ca atare încă atunci cînd s-au produs, să fi existat o alternativă valabilă tot atunci, iar politica respectivă să fi fost susținută de un grup social mai mult decît în decursul unei singure generații. Stilul strălucitor al Barbarei W. Tuchman ascunde un analist politic pătrunzător și lipsit de iluzii.

● **ANN CORNELISEN** este o scriitoare din America, stabilită însă în Italia, unde își localizează de altfel toate romanele. **Oricare patru femei ar putea jefui banca Italiei** este titlul lung și cam prea programatic al unui story polițist, în care paradoxul reiese din faptul că egalitatea este reclamată și în domeniul răului. Un grup de femei doresc să demonstreze că sînt capabile să comită crime la fel de mari ca bărbații și în acest scop atacă și jefuiesc un tren poștal. Poliția se agită și urmărește pe toți bărbații suspecți, dar nici nu se gîndește că autorii ar putea fi niște femei frumoase și fără griji. „Eu spun că femeile sînt tot atît de pline de rău înnăscut și de doritoare să prade sau să ucidă ca și bărbații. Ele au **dreptul** la suspiciune egală" spune un personaj din carte. Dintr-un comentariu semnat de Pico Iyer în revista **Time** înțelegem că Ann Cornelisen a reușit să-și convingă cititorii că într-adevăr femeile au o vocație pentru rău egală cu cea a bărbaților. Ciudate căi a apucat feminismul extremist ! Era oare nevoie de o asemenea demonstrație ? Oricum, ea a fost făcută cu o risipă regretabilă de mijloace artistice...

O tribună pentru adevăratele valori

Urmare din pag. 1

turii naționale, a literaturii române, a folclorului. Fără prejudecăți de grup, de castă, ea a publicat tot ce era valoros în cuprinsul românesc. Scriitori din București, Brașov, Cluj, Arad, Caransebeș, etc. precum și scriitori români aflați la Viena ori Dunăre.

Apărută cu intermitențe din motive multiple, dar mai ales din motive politice, Tribuna și-a păstrat mereu caracterul ei angajat în decurs de un secol, ea a fost o adevărată tribună a ideii de unitate, de afirmare a spiritualității noastre.

Reapărută în 1957, noua serie a Tribunei avea să preia în noile condiții sociale și istorice, sub conducerea unui excelent ctitor de reviste care e Ioanichie Olteanu, tot ce aveau bun și nobil vechile serii ale Tribunei, adăugîndu-i aureola vremurilor de azi.

Un secol tribunist reprezintă vigoarea unei culturi, perenitatea ei.

Am nostalgia anilor — celor 13 ani cît fiind tribunist — am trăit atmosfera de entuziasm generos, de efervescență creatoare. Eu însumi — ca șef al secției beletristice — am avut bucuria de a debuta pe Ana Blandiana, Ioan Alexandru, al cărui nume literar eu i l-am dat — pe Sânziana Pop, Nichita Stănescu și atîția alții.

Mi-e dor de acei ani, de vechii tribuni, de Slavici, de Coșbuc, de Goga, Vasile Goldiș și Lucian Blaga, de Onisifor Ghibu și Ion Agârbiceanu, de toți prietenii mei alături de care am dus înainte tradiția mare a înaintașilor.

Și mi-e dor, mi se întîmplă scriind des despre Transilvania, să visez aici, la Cluj-Napoca, din nou reîntinerită sub ochii noștri în deplinătatea înaltă a epocii noastre, să visez o adevărată tribună ; o Tribună pentru toți de care mi-e dor, o Tribună pentru adevăratele valori, demnă de epoca pe care o străbatem.

Începuturi

Urmare din pag. 1

cicluri mai întinse din diferite zone transilvane a literaturii populare, poezie, colinzi, balade, pregătind în acest fel temeiurile literaturii culte.

În paginile Tribunei va tipări poezii în acest spirit Coșbuc : aici vor apare Nunta Zamfirei, Trei Doamne și toți trei, **aici va publica apoi Goga iar prozei lui Slavici în acest climat trebuie să-i înțelegem avîntul.**

Îmi rămîne în amintire sosirea de la studii, din Occident, cu diploma de doctor în buzunar a fiului de țărani sălișteni Onisifor Ghibu, marele pedagog național de mai tîrziu. Primul său popas în țară îl va face în redacția Tribunei aflată atunci la Arad, oferindu-și acestei foi știința și cutezanța și entuziasmul său pentru drepturile și valorile române și universale.

Am în față un alt moment al Tribunei din arhiva binevoitoare a lui Onisifor Ghibu. Cei doi ani de apariție ai revistei, la București 1915—1916, Onisifor Ghibu, refugiat aici din Ardeal cu alți transilvani vor fi implicați în viața românească a acestor ani extraordinar de grei pentru națiune : anii neutralității incertitudinilor.

Ardelenii din jurul Tribunei bucureștene vor împlini aici în București o misiune profetică, încurajînd, cu toate forțele intrarea României în luptă, alături de Rusia, Franța și Italia cum s-a și întîmplat. Cunoscători în amănunt ai situației imperiului austro-ungar, a primejdiei germane, toți cu studii superioare în aceste țări, ei vor încuraja opinia publică românească să meargă pe drumul care a dus pînă la urmă la unirea cea mare.

Nu se poate să nu amintim aici polemica dusă de Tribuna, **prin Onisifor Ghibu cu Nicolae Iorga, aflat într-o letarghie neutrală care pînă la urmă va fi și el înduplecat să răspundă cu focul marelui său patetism ceasului istoric. Iată cu un an înainte de ieșirea din neutralitate cuvintele profetice ale lui Onisifor Ghibu, adresate lui Iorga : „Domnul Iorga, pe care credem că l-am înțeles bine, susține că nu suntem în stare să facem ceea ce cu toții voim, adică războiul pentru întregirea neamului. Ei bine, noi credem și acum că acest război trebuie făcut cu orice preț, după ce el va fi pregătit cît se va putea mai bine. Fără acest război, nu numai că nu vom cîștiga ceea ce e al nostru, dar vom pierde și ceea ce avem — ne vom pierde sufletul și vom pierde orice justificare morală de a mai trăi ca popor. Oricum se vor desfășura evenimentele pe marile teatre de război străine, România trebuie să-și facă datoria față de idealul ei. Altfel, ar dovedi că n-are drept la viață în vremuri ca acestea, cînd și cele mai mari popoare își cumpără atît de scump acest drept sfînt".**

Iată cuvinte de foc ce s-au adeverit în istorie ca adevăr. Tribuna Transilvaniei **din București va vorbi în ceas hotărîtor crucial ca de sfîrșit de mileniu și început de țară nouă, așa cum au făcut-o marii ardeleni pe Cîmpia Libertății și apoi la Alba Iulia, iar în veac prin Horia și Iancu, prin Vasile Lucaci și Bărnuțiu, prin Școala ardeleană — totdeauna.**

PREOCUPĂRI

În numărul 12 — 24.03.'84 al revistei „Luceafărul". am consemnat cu multă plăcere cîteva din realizările publicației **Revista noastră,** trudită de un colegiu de redacție al Liceului „Unirea" din Focșani. Ne bucurăm că astăzi primim la redacție un supliment al **Revistei noastre,** editat pentru Liceul industrial Nr. 1 din același municipiu.

Revista se intitulează sugestiv **Preocupări,** dovedind că își merită denumirea, deoarece, în afară de poezie și proză, se pedalează și pe probleme de specialitate (fizică, chimie, matematică, tehnică avansată, produse ale atelierelor etc.) „Preocupările" revistei se întregesc cu articole despre arheologie (**Arheologia vrînceană** de elevul Dănuț Șerbănoiu), misticism (**Cronica ateistului** de prof. I. Constantin) și Viața politică a școlii (**Din activitatea organizației U.T.C.** de V. Grapă, director educativ, și I. Dulvară, secretar al Organizației U.T.C. pe liceu).

Coordonați de prof. Ion Leu, se remarcă prin contribuții, fie literare, fie de specialitate : prof. I. Oprea, ing. G. Danielescu, elevii Nelu Panaite, Daniela Mîndra, Elena Negoiță, Beatrice Tătaru, Paula Dediu ș.a.

Le dorim tuturor succese și îi așteptăm în continuare să facă parte din „preocupările" revistei noastre.

G. S.

CENTENAR

Liceul „Nicolae Bălcescu" din municipiul Călărași își va sărbători, la 20 septembrie 1984, o sută de ani de activitate. Fără îndoială că în articolul nostru nu ne vom ocupa de activitatea strict profesională a școlii, ci ne vom limita la o latură strîns legată de specificul revistei noastre, și anume la aceea cultural-artistică. În anul 1978, liceul a scos primul număr al revistei **Epsilon** care a apărut anual — mai ușor sau mai greu — pînă în 1982. Spre necazul colectivului redacțional, coordonat de profesorul Nicolae Tăutu, în anul 1983, cînd municipiul împlinea 150 de ani de atestare a urbanizării, revista nu a apărut din motive care sînt în afara preocupărilor redacției.

Epsilon, care este un demn urmaș al revistei **Avîntul,** editată de fostul liceu „Știrbei Vodă" între anii 1937-1946, apare — cum am spus mai sus — anual în cca. 100 de pagini și se străduiește să cearnă, printr-o sită cît mai fină și mai exigentă, sutele de materiale predate de cadre didactice sau de elevi.

Datorită neapariției la timp a numărului din anul 1983, ne vom referi foarte pe scurt la numărul din 1982, enumerînd doar cîteva din cele 19 supratitluri ale rubricilor : **Imn țării ; Gînduri pentru viață, gînduri pentru pace ; Tinerețe revoluționară ; Călărașii în conștiința umanității ; Arte** etc.

Peste numărul care ar fi trebuit să apară în anul 1983 vom trece și ne vom referi la numărul pe care l-am văzut și citit în manuscris pentru anul 1984 și care se află în posesia coordonatorului (prof. Nicolae Tăutu).

Este un număr care va avea ca prim obiectiv sărbătorirea centenarului liceului. Întrucît revista se află, ca să spunem așa, în fașă, ne vom îngădui să spicuim doar cîteva din titlurile cu gamă largă de preocupări ale celor care îl vor tipări : **Tribuna Biroului U.T.C.** (Mihaela Mihai) ; **Formarea poporului, a limbii și a civilizației române** (Silvia Aragea) ; Din supratitlurile **Schimbul nostru de mîine cîntă partidul și patria : Patria** (Manuela Fanache) ; **Partid, părinte drag** (Emil Leau) ; **Interviu cu Ion Anghel-Mănăstire** (Domnița Danciu — Luminița Velciu) ; **Din trecutul nostru : Călărașii — 150 de ani de urbanitate** (S. Aragea) ; **Pompei G. Samarian** (prof. N. Tăutu). **PROZA : Peisaj** (Mihaela Vasile) ; **Liberă** (Ella Mignon). **ATELIER DE CREAȚIE : Necunoscut** (Gabriela Bobeș căreia i s-a tipărit în anul 1933 o plachetă de versuri în limba franceză intitulată **Journal d'adolescence).** Oaspeți ai cenaclului „Epsilon" : Ștefan Bratosin, debutat în 1974 în **Luceafărul.**

În speranța că foarte curînd. **Luceafărul** va primi revista **Epsilon** care se află „încă" în manuscris, urăm, celor ce trudesc pentru realizarea lui, mult succes și — de bună seamă — mai mult sprijin din partea celor ce trebuie să aibă grijă de continuarea cu regularitate a apariției acestei prestigioase reviste.

Gelu Stoicescu

Inovația prin tradiție

Urmare din pag. a 3-a

Ardeal. Interesant este însă că transfigurarea poetică evadează din spațiul concret, „jalea" se ontologizează. Țara pe care o înfățișează Goga nu este Transilvania geografică ci o Transilvanie spirituală, loc al durerii universale. Suferința e generalizată : „Ci jalea unei lumi, părinte, / Să plîngă-n lacrimile mele". Poetul are sentimentul unei catastrofe universale. Plînsul devine **metafizic,** inefabil. Citindu-l ai impresia unui apocalips. Mișcarea poeziei e dantescă; „La noi sînt codrii verzi de brad / Și cîmpuri de mătasă / La noi atîția fluturi sînt / Și-atîta jale-n casă". Exponent al conștiinței colective, Goga a ridicat lirica sa la nivelul mesajului **profetic.** În opoziție cu precreștinismul păgîn al viziunii coșbuciene, el a proiectat icoana satului ardelenesc în plan dramatic. Ipostaza profetică a poetului e construită printr-un limbaj de proveniență liturgică. Datorită solemnității oraculare a tonului liric, universul rural e încadrat în imagini sacre, arhetipale. În poezia lui Goga pulsează „sentimentul românesc al Ființei". Valoarea estetică a creației sale este probată de forța de impresionare pe care și-a menținut-o în pofida trecerii timpului. Versurile lui Goga emoționează datorită unei persuasiuni expresive. E o obținere a **catharsisului** prin transfigurarea poetică a năzuințelor colective.

Integrat mișcării tribuniste, Aron Cotruș adaugă tradiționalismului românesc nota **expresionistă,** a viziunilor înspăimîntate. Poet al barocului, al giganticului, Cotruș trece recuzita tradițională prin filtrele sensibilității moderne, angoasate. Filiera expresionismului german, cu care se sincronizează, denotă racordarea la pulsul literaturii moderne. Accentul halucinatoriu, transcenderea fantast-tragică a realității se aseamănă cu universul liric al unor Gottfried Benn sau Georg Trakl. La poetul român însă, expresionismul e încadrat în spațiul mitologiei autohtone. Conștiința apocalipticului e marcată la el de ancestralitatea ardelenească. Primitivismul țărănesc dă imagini terifiante, asemănătoare cu cele create azi de Ion Gheorghe. Iată spre exemplificare o imagine a bivolilor : „Și-așa cum trec, / greu, / unul ca celalt, / par statui reci tăiate în bazalt, / par statui grosolane, vii, masive / de crunte animale primitive". Tonul apăsat, brutal, imageria particulară dau o structură recognoscibilă liricii sale.

În concluzie putem afirma că tradiționalismul lui Coșbuc, Goga sau Cotruș se cere a fi analizat fără grila apriorică minimalizatoare. Este vorba de acești mari poeți nu de un tradiționalism în sens îngust, ci de o **poezie a tradiției** prin cultivarea valorilor etnice. Cele trei viziuni amintite : **apolinică, profetică** și **expresionistă** își păstrează viabilitatea de expresie în planul liricii românești, fiind continuate **original în** poezia actuală.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (LX)

Istoria nihilistă a literaturii române

Ca și Monica Lovinescu, înfumurată aceea ce-i drept din motive genealogice, Virgil Ierunca se ambiționă și el într-un soi ciudat de critică literară, amestecată și cu politică și cu zvonuri, făcînd o foiletonistică de speță joasă în afara simțului valorii. Spre a putea să fixeze creațiile noi într-un tablou global plauzibil i-ar fi trebuit recenzentului o perspectivă autonomistă asupra artei și, mai cu seamă, o instrucție corectă în ceea ce privește istoria literaturii române. Valoarea se întemeiază, e fapt dovedit, pe corectitudinea teoriei literare și pe omogenitatea reprezentărilor istorice. Din nefericire, „autonomist" Virgil Ierunca nu e, deși omul a invocat adeseori acest termen : cine pornește în judecarea literaturii de la criterii politice cu funcțiune apriorică nu e decît încă un dogmatic, e drept, în cazul acesta, un dogmatic... occidental. Cît privește istoria literaturii române, legăturile acesteia cu Virgil Ierunca nu sînt nici măcar afective : la fel ca Monica Lovinescu (și este greu să stabilești în aceasta o întîietate), recenzentul de la Paris e un mare denigrator de valori.

Nu-i vorbă, omul e din principiu contra istoriei literare (idee împărtășită și de alții, care îl iubesc) : „istoria literară — zice el — îmi apare ca un fel de sfidare glumeață a timpului. Iată de ce n-o pot lua în serios". Noțiunea, foarte absconsă, de „sfidare glumeață" pare totuși a căpăta și un fel de conținut : istoria literară, crede Virgil Ierunca, și-ar „propune imposibilul : retrăirea timpului uscat", s-ar strădui, adică, „să împace două realități contradictorii : anecdota cu timpul". Optică pe deplin eronată : să nu știe recenzentul lui Paul Goma că istoria literară se ocupă de „opere" nu de „anecdotă" ? Este probabil că așa se prezintă lucrurile căci, în adevăr, Virgil Ierunca nu știe nimic.

Într-o asemenea „gîndire" care absolutizează prezentul nu e de mirare că tot ceea ce iese de sub regimul clipei e, pentru bătăiosul anti-istorist, nul. Mai curios e, cu toate acestea, că omul, ostil istoriei literare, s-a ocupat în cîteva rînduri, dumnezeu știe cum, de... istoria literaturii române. Acum, din două, una : ori lui Virgil Ierunca nu-i place defel istoria literară și atunci ar fi fost normal să nu se amestece în treburi neplăcute și unde e și nepricepător, ori brusca lui pasiune pentru disciplina aceea s-ar putea explica printr-un interes oareșicare. Hotărît, a doua supoziție este aceea adevărată, interesul lui Virgil Ierunca în a scrie mici prezentări ale istoriei literaturii române merge mînă în mînă cu acela al „Europei libere" și constă în atacul la valori, în negația persistentă a acestei literaturi dacă se poate chiar de la începuturi pînă în prezent.

Întîia versiune la istoria nihilistă a literaturii române, pusă la cale de Virgil Ierunca, este aceea din „Histoire des littératures", apărută sub îngrijirea lui Queneau*). Această „istorie a literaturilor", apărută în plin „război rece", conține cel puțin în privința literaturilor răsăritului un destul de curios tratament. Coordonatorul (ori poate alți consilieri) a convocat un număr de „specialiști" cu opțiuni politice străvezii și le-a dat, cum se zice, mînă liberă. Un Cyril Wilczkowski prezintă, pe 44 de pagini, literatura poloneză și apoi, pe încă 12, „literatura poloneză contemporană". Un Benjamin Goriély scrie două capitole : unul despre literatura cehoslovacă (între care șapte pagini despre contemporani) și altul despre literatura bulgară (cu 4 pagini despre „contemporani" și 15 despre predecesori). Literatura rusă sovietică e cuprinsă în peste 40 de pagini. Mînă liberă avusese, probabil, și Virgil Ierunca atîta doar că el desfășură întreaga literatură română pe.... 14 pagini mici și înguste (despre contemporani — doar cîteva rînduri, à propos de scriitorii așa-zis „exilați").

Dar fie și patrusprezece pagini, esențial ar fi fost ca străinii să înțeleagă ceva din specificitatea literaturii române ; din păcate, tehnica „aforistică", de calitate joasă, întrebuințată aici a dat rezultate dintre cele mai nefericite. G. Călinescu a recenzat, de altfel, în „Contemporanul", aceste contribuțiuni și a corijat ceea ce trebuia neapărat corijat ; dar pentru cititorul străin versiunea nihilistă a lui V. Ierunca rămîne la îndemînă.

„Istoricul" a început de la cîteva propoziții foarte generale : literatura română ar fi „figura destinului" miraculos al românilor, folclorul e foarte expresiv, limba română avînd o „magie" indiscutabilă ar fi cîștigat mai ales prin „mellopeea slavă", „cenestezia cosmică", provenită din „voința de a prelungi în moarte curajul de a nu mai trăi". Tot felul de vorbe ! Adăugînd că teoria „marginalizării" în istorie a românilor nu putea să lipsească, să trecem dar la croiala propriu-zisă a „contribuțiunii". Aci prejudecățile istoricului sînt mai tari decît instinca, deși două par a fi principale : teoria „întîrzierii" și tirania modelului occidental de periodizare. Pentru Virgil Ierunca literatura română este, fără discuție, o literatură întîrziată și minoră, aflată secole la rînd, ba chiar și milenii în ceața culturalismului. Întîrzierea ar veni din orientalism, din bizantinism și ar sfîrși abia recent, odată cu occidentalizarea. „Renașterea culturală modernă" ar avea loc în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Ceea ce ar împiedica occidentalizarea să se manifeste ar fi un retardatar „tradiționalism" ; tradiționalist ar fi „a nega valorile occidentului". Datorită tradiționalismului literatura română ar fi fost pînă în secolul al XIX-lea o literatură exclusiv culturală ; dar pare-se că nici ottocentismul nu a fost mai fericit pentru români căci înaintea literaturii contemporane (adică în jur de 1900 ! — subl. n.) literatura română ar fi fost, în optica lui Virgil Ierunca, „total disponibilă și gata să întreprindă toate experiențele". O literatură națională care era, în prag de 1900, „total disponibilă" e, se vede bine, o literatură neglijabilă (din fericire datele nu sînt nicidecum acelea închipuite de V. Ierunca). Aceasta e, așadar, întîia prejudecată : efectele ei sînt catastrofale.

A doua derivă din cea dintîi și are în vedere canonul periodizărilor occidentale. „Lipsa renașterii și a clasicismului" ar fi, în acest tablou, un defect și nu o trăsătură specifică ; nu scrie nicăieri că o literatură fără clasicism și fără renaștere e o literatură minoră, ea poate avea alte orientări pe care canonul occidental nu le cunoaște. Însă Virgil Ierunca se încăpățînează să creadă altfel : literatura română ar avea un caracter, „heteroclit, de bizar carnaval", cu fel și fel de „imbroglio".

Așa prezentîndu-se cadrul „teoretic" n-ar mai fi de mirare tratamentul autorilor luați individual. În privința acestora nici nu mai știi ce să mai zici, asociațiile făcute de „istoric" și formulele lui sînt, cu un cuvînt blînd, extravagante. N. Milescu ar fi un „Th. Lawrence balcanic" (deși n-avea, orice s-ar zice, instincte de războinic), Heliade e un „utopist papirofil" (?!), N. Bălcescu ar fi „un vizionar și un aventurier al gloriei", Alecsandri — „un poet prea original". Mulți dintre scriitori, mai ales aceia din secolul al XIX-lea, „inaugurează" (o altă expresie pentru întîrziere) : dar asemenea „inaugurări" nu fac decît să confirme puțina știință de literatură română a exegetului. Nu Anton Pann inaugurează „umorul de limbaj și gustul retoricii proverbiale", acestea se găsesc la cronicari și în special la Neculce. Nu Ion Creangă „face proza românească să existe", înainte de el îl avem pe Filimon, avem pe Dimitrie Cantemir, pe cronicari. Nu Caragiale e „creatorul teatrului comic" etc. Numai Virgil Ierunca poate să mai creadă că Odobescu e „tipul boierului român care descoperă poporul prin arheologie", că Macedonski „clamează în propriul deșert neputința de a se măsura cu gigantul", că E. Lovinescu ar fi fost o jumătate de secol (adică de la vîrsta de 10 ani !) „un pionier al literaturii degajate", că Iorga ar fi „un monstru de proiecte, erudiție și prost-gust", un „profet ambiguu", că Sadoveanu ar fi „un primitiv dominat de instinct", un „barbar", și Camil Petrescu — „un Stendhal cabotin". În cele mai multe din cazuri despre aceștia Virgil Ierunca nu spune mai mult ; nici despre Arghezi, Blaga, G. Călinescu („subtil critic" și atît), Rebreanu, Bacovia, Goga și Ion Barbu — nihilistul parizian nu are prea multe cuvinte. În fața marilor valori limba lui se împleticește de răutate.

Dar omul nu s-a oprit aici, operațiunea lui de „deznaționalizare" prin atac la tradiție pare că a cîștigat cu vremea în anvergură. Eminescu, zicea el în „Românește", n-ar fi un poet religios ceea ce nu e bine, dar nici universal căci n-a scris într-o limbă universală. Puțini au avut îndrăzneala lui Virgil Ierunca de a scrie despre Eminescu propozițiuni precum acestea : „Cu Eminescu am scăpat prilejul adeziunii la universal pentru că poetul, oricare și oriunde ar fi el, numește, făptuiește și este prin cuvînt. Și cuvîntul, atunci cînd n-are fericirea să fie cîntat (descîntat) într-una din limbile oficiale ale pămîntului, rămîne plăpînd și particular în cerul strîmt al neamului pe care îl slujește". Prejudecata limbilor universale și a limbilor locale e o variantă a tezei culturilor „mari" și „mici" de unde pot să derive absolut toate revizionismele : acest rasism în sfera istoriei literare nu e bineînțeles invenția lui Virgil Ierunca, încă fascismul promova asemenea teze.

Însă Eminescu era numai unul dintre obiectivele distrucției, au urmat, se putea altfel ?, Arghezi, Sadoveanu și G. Călinescu. Opera sadoveniană postbelică, de exemplu, nu ar fi dovedit decît „avîntul de turcire" (?!) al prozatorului : nimic, așadar, despre literatură. Arghezi era și mai împroșcat cu noroi : poetul ar ilustra „acest caz al Fătălăului corupt". Opinia finală a lui Virgil Ierunca întrecea, hotărît, orice măsură : „Arghezi sfidează modalitatea românească de a fi în istorie și în lume, confirmată și redată lumii de istorie". Și, ca și cum n-ar fi fost prea de tot, nihilistul, înveșmîntat în istoric literar, îl face pe Arghezi un fel de troglodit stupid, o „ființă nediferențiată".

Însă violența de extracția cea mai primitivă s-a exercitat asupra operei călinesciene, aci invidia lui Virgil Ierunca a lucrat probabil în cea mai deplină libertate. „Frivolitate amestecată cu un miticism solemn", cu „delirul (...) desprins parcă dintr-un manual de patologie lirică", „optimismul de văduvă veselă și abuzivă" — sînt, bineînțeles, formule izvorîte dintr-un adînc complex, nu de inferioritate ci de... nulitate. În fine, o mai recentă contribuțiune anti-călinesciană a lui Virgil Ierunca mai tempera din răutăți însă nu înainta științificește dincolo de absolutul nimic. Rar un mai izbitor document de dogmatism aproape 'proletcult decît acesta. „Dialogul" cu opera călinesciană, zice Virgil Ierunca, se poate produce numai prin „demitizare" ; criticul ar fi fost capricios căci lui E. Lovinescu i-a făcut 4 portrete (V. Ierunca n-a auzit că E. Lovinescu însuși se „revizuia") ; detestabilă ar fi, la G. Călinescu, „voința de răspăr cu orice preț", adică, înțelegem, respingerea propozițiunilor înmărmurite în prejudecăți ; în sfîrșit, G. Călinescu ar fi scris rău despre Hölderlin, pe care, argumentează V. Ierunca, Heidegger „îl consideră ca singurul mare poet-filozof de la pre-socratici încoace" (ceea ce nu înseamnă altceva decît că Heidegger a emis aceste gînduri despre Hölderlin, nicidecum că observațiile lui G. Călinescu ar fi corijate prin asemenea asertiuni).

Sigur este că Virgil Ierunca are ce are cu G. Călinescu și în general cu valorile ; dacă e să observăm însă despre ce valori este vorba atunci harta diversiunii începe încă o dată să se lumineze. Heliade, Hașdeu, Pârvan, Arghezi, Blaga, Camil Petrescu, Sadoveanu, G. Călinescu — negați sau minimalizați : e, așadar, direcția specificului național opusă sincronismului care la „Europa liberă" înseamnă „deznaționalizare". Nihilismul lui Virgil Ierunca e, carevasăzică, în materie de istorie literară tot o formă de politică anti-românească.

Artur Silvestri

*) Citez din „Histoire des littératures", cap. „Littérature roumaine", Ed. Pléiade, vol. II, 1956.

LEOPOLD SÉDAR SENGHOR
la Academia Franceză

Sunt în istoria umanității personalități de excepție, care marchează generos și definitiv drumul unor popoare, al căror destin stă ca un sigiliu de noblețe pe destinul neamurilor care le-au născut. **Léopold Sédar Senghor** se înscrie acestei rare categorii fiind, totodată, și altceva cu mult mai semnificant. Destinul său rămîne unul cu totul aparte în acest veac al unor evenimente epocale în care marele senegalez a fost prezent și ca simplu soldat, dar și ca eminent conducător.

Fiu iubit al acelei **France d'outre mer** (Senegalul era la acea vreme colonie), dar și fiu iubitor al acelei Franțe care a dat lumii atîtea nume ilustre, Léopold Sédar Senghor este în primul rînd african (prin obîrșie, tradiții spirituale, lupta pentru emanciparea popoarelor negre) și, în al doilea rînd — dar în aceeași măsură — francez (prin educație, cultură, aspirații umaniste). Lui, cel care a văzut lumina zilei în patriarhalul **Joal** (1906), unde și-a petrecut și primii ani ai copilăriei, ascultînd și înginînd cîntecele strămoșilor în străvechea limbă sérère, pătrunzîndu-se de ritmul tam-tamului și de chemarea junglei fascinante, lui îi era dat a fi unul din împlinătorii acestui veac.

Această primă mare iubire — **Africa** — în care se cuprindeau toate celelalte, Senghor o poartă în sine dinainte de nașterea sa, ca o condiție a existenței, a luptei și creației sale. Elev la Liceul **Louis le Grand**, ori student la **Sorbona** (unde s-a dedicat studiului limbilor clasice), licențiat cu lucrarea **L'exotisme de Baudelaire** (devenind, astfel, în 1935, **agrégé de grammaire**, fiind primul african cu acest titlu universitar), profesor la Liceul **Descartes** din Tours și la Liceul **Marcelin Berthelot** din Saint-Maur des Fossés, Senghor și-a impodobit adolescența și tinerețea cu însemnele acestei iubiri pătimașe : **Africa !**, pe care o vedea sublimă, rupîndu-și lanțurile sclaviei de veacuri, înălțîndu-se în lumina libertății și dreptății sale. Acestea au fost sentimentele care l-au făcut ca — împreună cu martinezul **Aimé Cesaire** și **Léon Damas** din Guyana — să editeze revista **L'Etudiant Noir**, în jurul căreia a luat ființă mișcarea **La Negritude**. În paginile acesteia s-au publicat articole manifeste și poeme înflăcărate care cereau **decolonizare socială și spirituală, emanciparea politică a popoarelor de culoare.** Așadar, o mișcare complexă, animată de un ardent spirit umanist. Dacă publicația **Légitime Défense** a fost scînteia luptei împotriva jugului colonial, **L'Etudiant Noir** și, mai apoi, **Présences Africaines** (înființată publicului francez de **André Gide**, revistă în jurul căreia s-au grupat Camus, Richard Wright, Aimé Cesaire și, bineînțeles, Senghor) au constituit forța ideologică a acestei adevărate revoluții, care a ridicat în fața umanității statura omului negru în toată frumusețea virtuților sale. Rolul lui Senghor în această mișcare a fost determinant ; eseul său **Ceea ce aduce omul negru** și **Discurs despre colonialism**, semnat de Cesaire, au constituit liniile directoare pentru intelectualii popoarelor de culoare, intelectuali care au fost liderii politici și artizanii independenței în Africa.

A doua mare iubire a lui Senghor este **Franța.** Franța adolescenței și studenției, a descoperirii marilor clasici, dar și a scriitorilor moderni și de avangardă. Franța cotropită de hitleriști (la care Senghor cade prizonier, suferind chinurile lagărelor timp de doi ani, după care, eliberat fiind, intră și luptă în Rezistență), Franța lui **De Gaulle** (cînd este numit **comme grammairien et comme juriste** pentru revizuirea textului noii Construcții franceze, perioadă în care este ales **deputat de Senegal** în **Adunarea Constituantă**, calitate în care primește diferite însărcinări politice și de ordin cultural pentru Bruxelles, Lisabona, Florența, New York ; mai tîrziu (1955—1956), în timpul cabinetului lui **Edgar Faure** îl găsim ca secretar de stat la Președinția Consiliului), Franța lui **Malraux** (care, în 1960, îi înmînează, din partea Președintelui Republicii, **steagul independenței Senegalului,** independență pentru care omul politic Senghor luptase atîta!) și Franța Poetului care era el însuși, care este și va rămîne unul din marii poeți de expresie franceză.

Un lucru trebuie subliniat cu necesitate : devenind președinte al Senegalului, Senghor nu întrerupe nici o clipă legăturile cu Franța, al cărui fiu spiritual era și al cărui cetățean de onoare rămînea prin tot ceea ce împlinise pînă atunci. Aceste legături de adînci sentimente ale scriitorului cu spiritul francez, al senegalezului cu fosta metropolă, ale africanului cu Europa, Senghor le spune admirabil în cunoscuta poemă „Rugă către măști" : **„...Iată, moare Africa imperiilor — e agonia unei jalnice prințese, / Aidoma Europei de care sîntem legați prin cordonul ombilical / ... / Să fim prezenți la renașterea Lumii, / Căreia îi sîntem necesari precum plămădа pinii de grîu curat".** Așadar o legătură vitală care se impune dialectic în devenirea unei noi umanități pe calea ireversibilă a unui ev al libertății și dreptății generale. Spune Poetul : **„...O, binecuvîntă acest popor care rupe lanțurile** (poporul francez s.n.), **binecuvîntă acest popor / ... / Și cu el toate popoarele Africii și cele ale Americii, / Care transpiră sînge și suferință. Și, în mijlocul acestor milioane de valuri, vezi, Doamne, și capetele pletoase ale poporului meu".**

Așadar, anul 1983 l-a așezat pe Léopold Sédar Senghor într-unul din fotoliile Academiei Franceze*). Gest, total, de aleasă prețuire și înaltă considerație din partea acestui for suprem de cultură, care reprezintă spiritul poporului francez în ceea ce acesta are mai esențial. Înseamnă, deci, că opera cu multiple valențe a lui Senghor satisface cu prisosință exigențele acestei instituții unice, că umanismul întregii sale activități îl recomandă ca pe unul din personalitățile de excepție ale spiritualității francofone ale acestui veac. Și aceasta pentru că marele senegalez reușește, ca puțini dintre contemporanii săi, să cuprindă în operele-i sentimente intime, de inefabilă gingășie și prospețime de suflet alături de mari idei de luptă pentru libertate și dreptate socială, de aspirație spre fericire a celor mulți. Lui Senghor îi izbutește admirabil această sinteză, realizată cu mijloace artistice de o forță ce ni-l amintește pe **Saint-John Perse.** De la **Chants d'ombre** (1945) la **Hosties noires** (1948), de la **Ethiopiques** (1958) la **Nocturnes** (1961) de la **Lettres d'hivernage** (1972) la **Elégies majeures** (1979), opera poetică a lui Senghor (cunoscută pe toate meridianele și distinsă cu numeroase și prestigioase premii internaționale) se constituie ca un tot al sufletului african relevat în condițiile afirmării unui nou umanism, coroborat armonios cu tradițiile cele mai progresiste ale spiritualității franceze. Adăugînd creației sale lirice studiile și eseurile (între care : **Ce que l'homme noir apporte, Contribution négro-africaine à la civilisation mondiale, L'apport de la poésie nègre, Esthétique negro-africaine** etc., etc.) ca și volumele de scrieri politico-filozofice de anvergură **(Liberté I** — Négritude et humanisme, **Liberté II** — Nation et voie africaine du socialisme, **Liberté III** — Negritude et civilisation de l'Universel), vom avea — în linii mari — imaginea considerabilei creații semnate de Senghor, care este, în felul acesta, primul mare scriitor și gînditor dublat de un conducător de stat de aceeași măsură din Istoria lumii, după cîte cunoaștem. Toate aceste date — și altele necuprinse aci — permit să înțelegem unitatea de viață și creație a Omului și Scriitorului Senghor, apartenența sa la cultura și arta africană, dar, totodată, legătura-i vitală cu temeinicia spirituală a Franței, a bătrînei Europe, cu marile idealuri ale lumii contemporane.

Renunțînd, după douăzeci de ani de prodigioasă activitate, la funcția de președinte al Senegalului (dar fiind ales, îndată după aceea, ca vicepreședinte al **Internaționalei Socialiste**), Léopold Sédar Senghor rămîne un model de cetățean al Lumii Secolului XX. Alegîndu-l între membrii săi, Academia Franceză a dovedit nu numai conoscuta putere de asimilare electivă a spiritului francez, dar și înlăturarea oricărui considerent rasial. Senghor fiind **primul Negru** care accede în ilustrissima instituție. Acordîndu-i această înaltă onoare, Academia Franceză și-a onorat strălucit numele și renumele.

*) **Primirea oficială între cei 40 de „nemuritori" a avut loc în ziua de 29 martie 1984.**

POEME DE LÉOPOLD SÉDAR SENGHOR

Femeie neagră
Femme noire

Femeie goală, femeie neagră
Înveșmîntată în culoarea ta care e viața, în forma ta care e frumusețea !
Am crescut la umbra ta ; alintul mîinilor tale îmi învăluia ochii.
Și iată că în inima Verii și a Amiezii, de la înălțimea unui defileu calcinat,
te descopăr, Țară a făgăduinței,
Iar frumusețea ta mă săgetează drept în inimă : ca fulgerarea unui vultur.

Femeie goală, femeie neagră,
Fruct copt cu carnea tare, întunecate extaze ale vinului negru, gură
ce ai făcut să cînte gura mea,
Savană cu orizonturi limpezi ce freamătă sub mîngîierile arzătoare
ale Vîntului de Răsărit,
Tam-tam sculptat, tam-tam încordat ce bubuie sub degetele stăpînitorului,
Vocea ta gravă de contraaltă e cîntul divin al iubitei.

Femeie goală, femeie necunoscută,
Lucire fără de riduri, asemeni lucirii calme pe pieptul
atleților, pe piepturile prinților din Mali,
Gazelă cu glezne cerești, perle sunt stelele pe noaptea pielii tale.
Desfătări ale jocurilor închipuirii, reflexe de aur roșu pe pielea ta ondulînd,
La umbra pletelor tale, spaima mea se ilumină de sorii apropiați
ai ochilor tăi.

Femeie goală, femeie neagră,
Îți cînt frumusețea trecătoare, formă pe care o eternizez
Înainte ca Destinul gelos să te prefacă în scrum pentru a hrăni
rădăcinile vieții.

Din volumul „Cîntece de umbră"

Iubesc această scrisoare
J'aime ta lettre

Iubesc această scrisoare, mai dulce decît după-amiaza de Simbătă
Și vacanța, cuvîntul tău de vis albastru.

Parfumul fructelor de manghier îmi suie spre ceafă
Și ca un vin de palmier, ca o seară de portocale, aroma feminină a
perelor sălbatice.
Furtunile fac să apară tristețile, palatul alb se zguduie din temeliile-i
de bazalt ;
E timp lung pentru somn, lungit sub lampă, sub vioriul lămpii.
Sezonul s-a anunțat, peste acoperișuri, cu vînturi violente dinspre
Sud-Est,
Întindere a furtunilor, frămîntare de pasiuni.

Trandafirii mîndri, rododafinii împrăștie ultimele parfumuri
Ca seniorii la sfîrșit de bal
Florile de bauhinias tigrées **se ofilesc delicate**
Cînd tamarinierii cu aromă de lămîi aprind stelele lor de aur.
Din văgăuni urcă, năpădindu-mi nările, mirosul șerpilor negri
Care întronează timpul ploilor.
În parc păunii impodobesc anotimpul iubirilor.
Jos scînteiază peluzele, purpuri princiare, strălucitoarele
Spre minunatele inimi și marii arbori singerii-aurii.
Mă asaltează toate miresmele umidității primordiale și ale bogatelor
putreziri.
Acestea sînt nunțile cărnii și ale sîngelui — pentru mine numai
nunți ale sufletului, ca și cînd în brațele mele
Tu ai fi fructul de manghier copt, pară exotică deschisă, respirîndu-te,
ah ! răsuflare proaspătă și fierbinte...

Iubesc scrisoarea ta albastră, mai răscolitoare decît isopul
Și duioșia ei care-mi șoptește că-mi ești prietenă.

Din volumul „Scrisori din anotimpul ploios"

Femei din Franța
Femmes de France

Domnișoarei Jacqueline Cahour

Femei ale Franței și voi, fiice ale Franței,
Lăsați-mă să vă cînt ! Vouă fie-vă închinate sunetele cristaline ale harfei.
Primiți-le cu toate că ritmul e barbar, acordurile disonante,
Ca lapteie și neagra piine ale țăranului, atît de curate în mîinile-i
stîngace și aspre !
O, voi, falnici arbori înfruntînd neclintiți canonada și bombele,
Singurele brațe ale zilelor descurajatoare, ale zilelor de deznădejde
Voi, mîndre foișoare și falnice turnuri sub sfidarea soarelui de iunie,
Voi, ecou strălimpede la strigătul Cocoșului Galic !
Scrisorile voastre le-au legănat nopțile de prizonierat cu suave
cuvinte, mătăsoase ca niște aripi,
Cuvinte dulci ca un sîn de femeie, melodioase ca un izvor primăvara.
Micuțe orășence și țărăncuțe, numai pentru ei n-ați fost avare,
Pentru ei ați cutezat să înfruntați jigînirile Hienei, jigîniri mai
ucigătoare decît gloanțele.
Și frunțile lor dîrze doar pentru voi se luminau, și cuvintele lor
simple numai pentru voi
Erau limpezi ca ochii lor negri și ca transparența apei.
Doar voi auzeați acea bătaie a inimii asemenea unui tam-tam îndepărtat
Pe care spre-a-l asculta, trebuie să pui urechea la pămînt descălecînd
de pe cal.
Pentru ei ați fost mame, pentru ei ați fost surori.
Flăcări ale Franței și flori ale Franței, fiți binecuvîntate !

Din volumul „Jertfe negre"

Rugă către măști
Prière aux masques

Măști ! O, Măști !
Mască neagră, mască roșie, voi, măști alb-negre,
Măști din cele patru zări de unde adie Spiritul,
Vouă mă închin în tăcere !
Și ție mai întîi, Străbun cu cap de leu,
Voi ocrotiți acest loc din care e proscris orice ris de femeie, și
orice suris care se ofilește,
Voi distilați această veșnicie, unde respir aerul străbunilor mei.
Măști ale chipurilor fără de mască, fără de riduri și gropițe,
Voi care ați plăsmuit portretul acesta : chip al meu aplecat
peste altarul hîrtiei albe
Aidoma chipului vostru, ascultați-mă !
Iată, moare Africa imperiilor — e agonia unei jalnice prințese,
Asemenea Europei de care sîntem legați prin cordonul ombilical.
Aținteți-vă privirile nestrămutate asupra copiilor voștri, care
se află acum înrolați
Și care își dau viața precum sărmanul ultima haină.
Să fim prezenți la renașterea Lumii
Căreia îi sîntem necesari precum plămada piinii de grîu curat.
Căci pe cine ar mai învăța ritmul defunctei lumi de mașini și de tunuri,
Cine ar mai striga de bucurie pentru a trezi morții și oropsiții în zori ?
Spuneți-mi, cine ar mai reda memoria vieții celor cu nădejdile sfîrtecate ?
Ne numesc oamenii bumbacului, ai cafelei, ai uleiului,
Ne numesc oamenii morții.
Ci noi sîntem oamenii dansului, ale căror picioare se invigorează izbind
nepăsătorul pămînt.

Din volumul „Cîntece de umbră"

Prezentare și traducere
de Radu Cârneci

CONSTANTIN DANIEL

DOUĂ CULTE DE MISTERE RIVALE ÎN DACIA PREROMANĂ

Urmare din numărul trecut

VIII. Cultul lui Dionysos și misterele lui a întîmpinat o puternică ostilitate din partea tracilor chiar încă din mileniul II. Fiindcă citim în Iliada VI, 132 sq cum regele trac Lycourgos s-a repezit, urmărind pe doicele lui Dionysos pe muntele sacru Nyseion din Tracia, și ele și-au aruncat de pe dată jos pe pămînt thyrsurile lor, fugind din fața regelui trac care voia să le ucidă, în vreme ce Dionysos însuși, „cel nebun furios", s-a repezit în mare, unde Thetis zeița mării îl primește în brațele ei.

Comentînd această scenă, E. Rohde arată că e vorba de o ceremonie a lui Dionysos (Op. cit., p. 267 nota 2), pe care regele trac o curmă izgonind pe participante, desigur menadele, și nu doicile. În Grecia propriu-zisă cultul lui Dionysos este combătut energic.

Astfel, regele din Argos, Perseu, ucide multe menade din cetele lui Dionysos (Pansanias, II, 22, 1), care în cele din urmă fac pace cu Perseu (Ibidem, II, 23, 8). Dar și alții s-au împotrivit cu violență introducerii cultului lui Dionysos, precum fiicele lui Minyas la Orchomene, fiicele lui Proetos la Tirynth și regele Pentheu la Theba. Dacă la traci și la greci cultul lui Dionysos a întîmpinat o puternică ostilitate, aceasta se datorește antipatiei generale față de aceste mistere în care se producea o ruptură totală față de ideile morale și a vieții maritale feminine. Așa se explică opoziția între zeița Hera, care ocrotește căsătoria, și zeul Dionysos care în misterele sale proclamă în fapt deplina libertate sexuală. La romani, dealtfel un decret al Senatului în anul 186 i.e.n. interzice celebrarea misterelor lui Dionysos, considerate ca punînd în primejdie siguranța statului și moralitatea publică **(Enciclopedia civilizației romane,** Buc. 1982, p. 124 art. Bacchanalia).

Sciții în sec. V sau VI i.e.n. de asemenea au respins categoric introducerea cultului lui Dionysos „căci nu este cuvenit, spuneau ei, să-ți închipui că există un zeu care aduce pe oameni la nebunie furioasă" (Herodot, IV, 79) și de fapt un rege al sciților care a fost inițiat în misterele dionisiace, Scylas, este detronat și ucis de supușii săi (Ibidem, 80).

IX. Cel mai categoric semn al ostilității față de cultul lui Dionysos și a misterelor lui orgiastice este stîrpirea viței de vie și interzicerea cultivării ei pe vremea lui Burebista, fiind mare preot Deceneu (Strabon, VII, III, 11).

Într-adevăr geții, urmînd îndemnurile lui Deceneu, „s-au lăsat îndupleca ți să taie vița de vie și să trăiască fără vin" (Ibidem). Desigur, prin aceasta se oprea cu desăvîrșire celebrarea oricărui cult adus zeului vinului și al viței Dionysos. De altfel știm că nu se mai cultiva vița de vie nici pe vremea lui Ovidiu în Dobrogea (V. Pîrvan, **Getica,** p. 84), iar Pomponius Mella (II, 2, 21) afirmă că geții nu beau vin deloc. Tot așa regele Odrysilor Kotyo nu bea vin deloc (Lexikon Su(i)das, **sub voce :** Kotys).

Pe de altă parte se pare că și în Egipt a existat înainte de cucerirea lui Alexandru cel Mare și în mileniul I o interdicție a vinului. În orice caz, Herodot spune limpede : „(egiptenii) beau un vin pe care îl fac din orz, căci nu există vie în această țară" (Herodot II, 77). Or, în Imperiul Vechi și în Imperiul de Mijloc se reprezentau în morminte vița de vie cu struguri numeroși. Dacă pe vremea lui Herodot nu era cultivată vița de vie în Deltă, unde condițiile sînt foarte favorabile culturei ei, aceasta înseamnă că a existat o interdicție a culturii viței de vie în mileniul I i.e.n., cînd s-au instituit și alte tabu-uri în Valea Nilului. Se pare că o astfel de interdicție a culturii viței de vie a existat și la celți într-o anumită epocă. Independent de consecințele sociale ale alcoolismului, prohibiția completă a vinului și a culturii viței de vie realizate de Burebista trebuie neapărat, în sec. I i.e.n. cînd camenii erau atașați temeinic de religie, să aibă o motivație cultică, și nu doar una economică sau sanitară. De aceea, această interdicție a viței de vie este o interzicere a cultului lui Dionysos care se practica probabil încă în Dacia de către urmașii agathyrsilor.

Din relatările grecilor, dar și din cele observate pe unele vase grecești, reiese că agathyrșii se tatuau pe corp, iar menadele adoratoare a lui Dionysos în cultul lui orgiastic aveau tatuat pe mîna lor fie un pui de cerb, fie o frunză de iederă sau de viță, plantele sacre ale lui Dionysos. La daci, precum vedem pe coloana lui Traian, dispare acest tatuaj, care avea ca scop desigur să-i facă pe purtătorii lui mai chipeși și mai atractivi, în misterele zeului vinului, față de femei.

În special bărbații trebuiau să fie cît mai eleganți, mai frumos împodobiți ca să atragă pe femei, ca în cultul orgiastic al lui Dionysos, unde menadele furioase și deseori îmbătate nu se însoțeau decît cu cine voiau, și cu cine alegeau.

Astfel eleganța, splendoarea, frumusețea agathyrsilor de care scrie Herodot (IV, 104), **(abrotatoi.** superlativ de abros „frumos, splendid, luxos") **nu-și avea rostul decît pentru** atragerea soților lor temporare. Dar această eleganță și strălucire a adoratorilor lui Dionysos era în contrast absolut cu simplicitatea, sobrietatea și austeritatea veșmintelor dacilor atît pileați cît și comati. Nici o podoabă nu îi distingea pe cei dintîi, doar pileus, bonetul, ori poate căciula, și această îmbrăcăminte atît de simplă era desigur impusă de ascetismul general al vieții adoratorilor lui Zalmoxis, care prin inițiere în misterele lui erau de acum cu toții pe deplin siguri că vor moșteni viața de veci dacă vor trăi în smerenie impusă de cultul lui.

Inițierea la misterele lui Zalmoxis întărea desigur certitudinea vieții de apoi, și deci a păstrării cu strășnicie a vieții lipsite de lux, de desfătare, de pofte și de plăceri orgiastice, similare celei a esenienilor și a sihaștrilor creștini.

Această simplicitate impusă adoratorilor lui Zalmoxis se vădește clar în lipsa oricăror podoabe de aur la daci. Într-adevăr agathyrsii purtau (desigur sub formă de bijuterii), (Herodot IV 104, **hrisophoroi ta malista,** litt. : „purtători de aur mai cu seamă"). Dar pe coloana lui Traian nu aflăm nici o podoabă de aur la nici un dac. Însă mai remarcabil este următoarea constatare : „Pentru lumea geto-dacică din secolul III i.e.n. — I e.n. un fapt rămîne totuși mai greu de explicat și anume lipsa cvasi totală a produselor artistice din aur în morminte." (Ștefan Burda, **Tezaure de aur din România,** Buc. 1979, p. 31). Autorul arătat constată că acest răstimp îl știm totuși bogat în aur numai din informațiile transmise de unii critici antici. Și el explică această absență a aurului printr-un monopol regal (Ibidem, p. 29). Dar acest monopol al aurului, simbol al soarelui, deci al lui Apollo, era datorat sacralității aurului, care nu putea fi profanat, deci așezat ca podoabe laice. Dealtfel în Egipt exista aceeași interdicție a aurului pentru cei ce nu primeau de la faraon dreptul de a-l purta (cf. Constantin Daniel, **L'interdiction du fer dans l'Egipte ancienne,** în Studia et Acta Orientalia VII, 1968, p. 17) și am arătat în altă parte certe relații între cultul lui Zalmoxis și Egiptul Antic. Se pare deci că inițiații în misterele lui Zalmoxis nu puteau purta metalul sacru al soarelui, aurul (la fel ca și chihlimbarul care strălucește și el ca soarele), și nu puteau fi nici înmormîntați cu obiecte de aur).

X. Dar renunțarea la inițierea și la cultul lui Dionysos a dus la o schimbare totală în aspectul exterior al traco-geților — căci nu mai erau tatuați, nu mai purtau podoabe, nu mai erau luxos înveșmîntați — dar mai cu seamă nu mai purtau emblema acestui zeu, thyrsul, de care mai înainte erau nedespărțiți desigur, întrucît li se spuneau de către vecinii lor grecii „cei ce poartă thyrsul" agathyrsii.

Așa se face că dispar din descrierile geografice după secolul al III-lea i.e.n. apelația de agathyrși fiindcă ei nu mai purtau thyrsul, geții din Transilvania.

W. Tomaschek, marele învățat austriac, autor al operei fundamentale despre traci în secolul al XIX-lea, afirmă clar că în epoca romană agathyrsii apar sub numele de daci (Pauly Wissowa, I, col. 764).

De fapt, constatăm la agathyrsi vitejia dacilor, căci ei cutează să amenințe pe Darius, regele Persiei și aceasta nu îi atacă (Herodot, IV, 125), deși toate celelalte popoare i se supuseseră. Aceiași agatyrsi reușesc să biruie pe sciți și să îl ucidă pe regele (Herodot, IV, 78).

Foștii adoratori ai lui Dionysos și inițiați în misterele lui orgiastice devin în secolul II și I i.e.n. și I al e.n. închinători ai lui Zalmoxis și al vieții simple și austere lipsite de fast și de ostentație. Rivalitatea între cele două culte de mistere din Dacia se termină cu biruința lui Zalmoxis.

Balcanice

VASSILIS VITSAXIS
Inscripție

Străine
Care-ți porți pașii
Prin țara aceasta presărată
cu marmori sfărîmate
Și lauri
Nu închide ochii
Invocînd gloriile trecutului
La ora apusului de soare

Ai atîtea lucruri de văzut
La lumina de zi
Precum și privilegiul de a visa

Împreună cu noi.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Dinamo București — coșmarul Europei

De cînd a devenit cea mai cinică echipă de pe continent (după cum afirmă, lingă Marea Irlandei, un antrenor de prins muște și fapte diverse), Dinamo București a înțeles că pentru a o răsturna, acasă, pe F.C. Liverpool, trebuie să joace, pînă atunci, și meciul restanță din Cupa României și pe cele din campionat. Numai focul dur călește oasele. Deci, lăsîndu-i pe englezi s-o facă pe victimele, aburind, bineînțeles, adevărul, Dinamo a jucat cu corbii Corvinului și a scos un rezultat de egalitate, la Hunedoara, apoi a învins la Brașov, în Cupă, pe Petrolul, după o partidă pe care crainicul radio Nicolae Soare, om de mare gust și profund îndrăgostit de fotbal, a învelit-o în exclamații și adjective la modul superlativ. Sînt semne că în săptămîna aceasta, cînd apa, fierbînd, face ochi de miel, că Dinamo își încarcă plămînii cu ozon pentru marea întîlnire. În orice caz imi face impresia că, de data asta, noi spectatorii sîntem mai îngrijorați, pentru miercuri, decît băieții din Ștefan cel Mare și faptul în sine mă bucură. Pentru că încrederea în forțele proprii nu e o vorbă în vînt. Spaima de nordici ne-a trecut. Vă anunț că nu sînt mlădițele iadului mai mult decît sîntem noi. Dar noi, fiindc-am umblat prea mulți ani șchiopătînd în deochiuri bătrînești, cu biserica la subțioara stîngă și circiuma la subțioara dreaptă, pierdusem gîndul mlădios că putem să spargem vreodată zidul mediocrității. Cei ce-ar trebui trași în țeapă, adică trimiși în arena disprețului public, sînt vechii antrenori, jandarmi peste atîtea talente mari care s-au irosit în umbră...

La Brăila, echipa olimpică a României a învins Iugoslavia cu 1—0, însă cei ce vor pleca la Los Angeles tot sîrbii sînt. Zîmbesc trist, fiindcă am fi putut să mergem noi în California, dar ne-am făcut-o cu mîna noastră. Și ce-și face omul cu mîna lui... La început, am alcătuit o echipă care n-avea altă șansă decît să-și fringă gîtul într-un șanț, la un han din buza Mării sau la dracu-n praznic. Figurau în ea toate schemele falimentare ale Sportului studențesc. Pe urmă ne-am întors cu fața către Steaua și cimitirele din apropiere. Aceeași spumă pe creștetul prunilor culeși de omizi. Lăcătuș, veșnică speranță fără fagure, ne-a umplut din creștet pînă-n călcîie cu mierea neagră a nimicului. Tîrziu de tot, antrenorii Staicu și Frățilă au fost lăsați să întindă mîna și să culeagă mere din livezile Craiovei. Atunci s-a răsucit alt cîntec sub cer. Din păcate au intervenit — îmi vine să zic că nici nu se putea altfel — olandezii. Le-au vîndut sîrbilor vară cu portocali, iar nouă iarna miniei. Cel puțin am învățat că un loc în macheta Americii care găzduiește Olimpiada de vară se cerea gîndit în aur cu ani înainte. După obiceiul sfînt al atleților...

Duminică seara, carnaval în Gara de Nord. Rapidul s-a întors cu un punct de la Galați. Gorniștii vestesc că a scăpat de toate grijile. Pe cînd Dunărea Galaților se revarsă iarăși în stufuri melancolice.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 40 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
17
(1 147)
Sîmbătă
28 aprilie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNTÎI MAI

Ziua muncii și a solidarității internaționale a celor ce muncesc — iată o definiție aproape emblematică, de mare rezonanță morală, politică și socială pentru tot ceea ce înseamnă puterea de a crea și a te situa sub semnul luptei pentru progres și civilizație. Ziua de Întîi Mai, această sărbătoare care semnifică însăși ideea de muncă și de împlinire a acesteia cu demnitatea și forța pe care ți le conferă conștiința apartenenței la o istorie tumultuoasă, plină de evenimente, într-o proiecție de spirit care a consacrat și consacră luminile unei permanente încrederi în om și umanitate. De mai bine de nouă decenii se sărbătorește această zi și, pe traiectul său istoric, s-au interferat momente esențiale ale capacității de organizare și acțiune ale celor ce alcătuiesc de fapt nu numai o forță a creației materiale și spirituale — muncitorii — ci constituie și un indiciu reprezentativ, de natură filosofică, pentru mersul înainte al societății ca și pentru opțiunea față de cele mai înaintate idealuri ale acesteia, față de libertatea și demnitatea muncii ca o realitate și un simbol totodată care să ne exprime în chip esențial.

Așa cum poartă pecetea vie a luptei pentru independență, pentru împlinirea idealurilor de libertate socială și națională, tot așa istoria noastră poartă la loc de frunte semnul unor mari manifestări și acțiuni de masă ale muncitorimii conduse de partidul comunist, într-o viziune și expresie care au trezit largi ecouri pe plan intern și extern și s-au transformat, la vremea respectivă, într-un impresionant document de existență politică, revoluționară. Așa a fost în urmă cu 40 de ani, la 1 Mai 1939, cînd o largă demonstrație populară antifascistă și antirăzboinică organizată în București a constituit și una din primele acțiuni antifasciste de masă din Europa, o ridicare de forță împotriva pericolului grav care plana asupra lumii și o dovadă de înalt patriotism, totodată, modul concret și solidar în care partidul comunist înțelegea să acționeze pentru apărarea suveranității și integrității țării, în strînsă legătură cu lupta pentru cucerirea și apărarea drepturilor, a libertăților democratice ale poporului.

Ilustrativ pentru o întreagă devenire, pentru implicarea în destin și identificarea cu cele mai arzătoare aspirații ale clasei muncitoare, ale poporului, este pentru acest moment istoric faptul că în organizarea și desfășurarea acțiunilor și manifestărilor de masă antifasciste și antirăzboinice o contribuție remarcabilă, deosebită, și-a adus-o tovarășul Nicolae Ceaușescu. Se distingeau în această luptă liniile de boltă ale marii sale personalități, spiritul său de înflăcărat patriot și militant comunist. O lecție a unității de cuget și faptă, manifestările prilejuite de acel 1 Mai inspirate și conduse de partid au imprimat un caracter politic organizat luptei antifasciste și antirăzboinice din țara noastră, consfințind o tradiție care are echivalențe azi cu însăși lupta pentru asigurarea păcii și respectarea principiilor independenței și suveranității popoarelor. O țară a muncii fiind, și încă la dimensiunea celui de-al patruzecilea an al libertății sale — România demonstrează cu puterea cea mai elocventă — aceea a faptelor — că mersul său înainte este indisolubil legat de vastul program adoptat de partid și că în tabloul puternicelor sale transformări revoluționare, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități, s-au inscris și se inscriu rezultate mari, de prestigiu care însumează de fapt o epocă. Ele configurează răstimpul a aproape două decenii, durata de fapt cea mai fertilă. Semnificativă ca modalitate care angajează și dă temei oricărui act de muncă și de creație. Și totul din perspectiva unor mari și importante înfăptuiri, așa cum îndeamnă și ne-o cere secretarul general al partidului, așa cum angajarea noastră de conștiință poate și trebuie să răspundă. Anul celei de-a 40-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, al celui de-al XIII-lea Congres al partidului conferă astfel Zilei Muncii și a solidarității internaționale a celor ce muncesc sensul profund major și patriotic al afirmării noastre pe noi trepte de progres și civilizație, al luptei pentru salvgardarea păcii și a condiției înseși a umanității.

Luceafărul

Desen de Ilie Florin

Libertate și atitudine

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Ne-am obișnuit ca atunci cînd vorbim despre creație să asociem această noțiune cu o anume imagine, familiară sau prezumtivă, a înfăptuitorului ei. Creația înseamnă pentru oricine, în egală măsură, operă și creator, și chiar atunci cînd nu putem să ni-l reprezentăm fizic pe acesta din urmă, o tendință firească ne face să ne gîndim la el ca la o ființă apropiată care undeva, lîngă noi, acum, stă aplecată asupra mesei de scris, plămădește lutul sau dăltuiește marmura, combină culorile căutînd punctele de fugă și locul figurilor în spațiu, printre lucruri.

Fizionomia unei societăți este configurată și de arta și cultura ei. Realitatea culturii și artei nu este și nu poate fi alta decît realitatea omului definită de condițiile economice, politice și sociale în care se împlinește ca personalitate conștientă de rolul său social. Această realitate a individului configurată în socialism, în spațiul participării directe, nemijlocite la viața societății, asigură fenomenului culturii în genere un rol de prim rang în procesul istoric de edificare a unei civilizații noi, superioare. Ca și în celelalte domenii, și în cel al culturii și artei există perioade care nu pot fi comparate în realizări decît cu ele însele. Este vorba de perioade de vîrf, de perioade cheie, de perioade trepte de noi deschideri, și mai ample, cu efecte dintre cele mai fertile pentru domeniul respectiv. Perioada ultimilor patruzeci de ani din istoria patriei noastre, prin realitățile ce s-au constituit cu o forță deosebită sub semnul unui exemplar elan — creator este asimilată de scriitori ca o perioadă de multiple și rodnice clarificări în ceea ce privește libertatea de creație.

Ar fi prezumțios să afirmăm că prefacerile din țara noastră, atingînd pînă și natura intimă a timpului, s-ar fi obținut fără greutăți, în vederea atingerii unor țeluri superioare. Dar ce vertiginos progres s-a făcut în anii aceștia în privința calității soluțiilor pe care civilizația socialistă le-a propus și le propune cetățenilor la fiecare pas! S-a dovedit psihologic că accesul la valoare este susceptibil de o evoluție fără termen. Sensibilitatea obștească poate și trebuie să fie educată în sensul modernizării. Cei ce urmează să facă cu tot mai multă luare aminte acest lucru, scriitorii, sînt, ei înșiși, constructori ai noilor condiții de viață, exponenți ai muncii creatoare.

Și în acest domeniu, contribuția secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este esențială. Abordarea problemei libertății în artă de pe pozițiile înaintate ale politicii științifice, creatoare, a partidului, s-a impus și se impune ca singura cale fertilă, atît pentru demersul teoretic cît și pentru cel practic. Libertatea de creație este o ipostază a libertății individului în societatea noastră. Ea nu are și nici nu poate avea un statut „special", pentru că nici scriitorul ca individ nu-și poate aroga drepturi în plus, decît cele acordate cu generozitate de patria socialistă. Desigur, munca scriitorului are un specific inconfundabil, are o altă finalitate decît oricare altă activitate umană. Socialismul a acordat muncii literare șansa uriașă de a nu se pulveriza într-un vid al neinteresului social față de ea, ci de a se integra frontului

Florin Costinescu

Continuare în pag. a 7-a

Eterna tinerețe a spiritului revoluționar

Există în istoria unui popor — istorie ce se desfășoară la scara secolelor și milenilor — perioade de maximă concentrare a energiilor sale vitale, creatoare, perioade fertile, faste, de strălucite izbînzi și împliniri care dau de fapt nu numai măsura unei epoci, ci și a unei vocații, a unui destin istoric. Cele patru decenii care au trecut de la victoria Revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 reprezintă un asemenea interval de timp, relativ scurt, dar condensînd într-însul puterea demiurgică a unui popor ce și-a împlinit vocația istorică, asumîndu-și cu eroism propriul destin. Este o realitate ce ne definește, conferind un nou sens, mai înalt, biografiilor noastre individuale, topite în retorta marilor energii colective. Este o realitate în care ne integrăm organic și în afara căreia nu ne putem închipui nici existența nici universul nostru de certitudini și aspirații nici viitorul.

În cei 40 de ani de nouă istorie, socialistă, România a cunoscut o dezvoltare impetuoasă. S-au schimbat locurile, orașele și satele au dobîndit o nouă înfățișare. Pretutindeni s-au înălțat fabrici și gigantice combinate, baraje, clădiri de locuințe, însemnate obiective social-culturale. S-au schimbat, au întinerit oamenii.

Tentația de a opune imaginea luminoasă a prezentului, minunatele noastre realizări, imaginii întunecate a realităților economice și sociale ale țării dinainte de 23 August 1944 este desigur legitimă și ea trădează probabil un sentiment de mîndrie și jubilație patriotică. Dar oricît ar fi de elocvente statisticile nu reușesc totuși să cuprindă în limbajul sec al cifrelor întregul adevăr al amplelor și profundelor transformări survenite în viața societății românești în anii tumultuoși rodnici ai construcției socialismului. Nu este vorba doar de un uriaș salt cantitativ, într-un domeniu sau altul al vieții economico-sociale, cît mai ales de un salt calitativ în toate domeniile existenței materiale, în sfera conștiinței și a valorilor spirituale, ce și-a aflat obiectivarea în însăși civilizația socialistă a României contemporane. Tot ceea ce s-a înfăptuit este rezultatul muncii poporului, al inepuizabilei sale capacități de creație istorică. Tot ceea ce s-a înfăptuit poartă pecetea de nesters a geniului său, a încrederii în forța idealurilor socialismului și comunismului, în viitorul de aur al României. Și nu este mai puțin adevărat că tot ceea ce s-a înfăptuit mai poartă o pecete — a spiritului revoluționar ardent și vizionar, pe care partidul nostru l-a încorporat fiecărui gînd, fiecărei fapte, din toți acești ani.

Ideea de o excepțională însemnătate pe care secretarul general al partidului o subliniia la un moment dat, conform căreia istoria poporului nostru este unică, făcînd corp comun cu istoria partidului, își găsește expresia cea mai exactă în identificarea deplină, de-a lungul ultimelor patru decenii, a partidului cu poporul, a cauzei socialismului cu năzuințele tuturor fiilor acestui pămînt de a înălța România pe noi culmi de civilizație și progres.

Flacăra nestinsă a spiritului revoluționar constituie însăși condiția primordială și garanția cea mai sigură a continuității procesului revoluționar și edificării cu succes a socialismului și comunismului pe pămîntul României. Ipostazele spiritului revoluționar, forțele sale sînt nenumărate. Esența sa este însă unică, ireductibilă, inalienabilă. A fi revoluționar în România de azi, a fi revoluționar aici și acum înseamnă să pui mai presus de toate cauza socialismului, cauza partidului, interesele supreme ale patriei, ale poporului. A fi revoluționar înseamnă să fii permanent un promotor al noului, înseamnă să lupți fără preget împotriva a tot ceea ce este vechi și incremenit,

Mihai Milca

Continuare în pag. a 3-a

Cu sufletul cît patria de mare

Se logodesc culorile de mai
Cu cîntecele inimilor noastre
Și spațiul mioritic ni-i un rai
Cu cer și zări din cele mai albastre.

Azi brațelor și minții închinăm
Poeme dragi de scumpă sărbătoare
Că toți de rodul lor ne bucurăm
Din orice colț al lumii planetare.

O, fiecare-și are țara lui
Și o iubește ca pe o lumină,
Dar pentru noi ca România nu-i
În lume altă țară mai senină.

Ea se înalță sub al Păcii dom
Prin anotimpul florilor solare
Vegheată de-un Partid condus de-un OM
Cu sufletul cît Patria de mare.

Constantin Atomii

Sub pecetea excepției

Sînt multe și temeinice motivele pentru care numim, cu legitimă mîndrie și satisfacție, timpul în care trăim, în care muncim și-aspirăm cu aripile speranței înălțate ca pinzele unor corăbii biruitoare — epoca Ceaușescu. Numele secretarului general al partidului stă la temelia tuturor prefacerilor care au urzit destinul de astăzi al țării și a le numi pe toate înseamnă, de fapt, a scrie chiar istoria ultimelor decenii, hotărîte în tumultoasa lor desfășurare, de Congresul al IX-lea al Partidului. Ce rămîne în afara gîndirii, a muncii neobosite, a perseverenței pilduitoare pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu le așează fără oboseală și preget în programul dezvoltării patriei noastre socialiste, un veritabil program al fericirii, libertății și demnității poporului ? Ce izbîndă raportată în frontul muncii agricole, industriale și tehnice, culturale, nu-și are rădăcina înfiptă în marele efort de civilizație pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a inscris în fruntea programului de transformare a omului, de înălțare a lui într-o lume a conștiinței unde aspirațiile devin norme de viață, unde demnitatea este adevărata lumină a zilelor prin care pășim, unde liniștea, fericirea și pacea cad în răspunderea, în strădania și în abnegația fiecăruia dintre noi? Ce înseamnă, de fapt, fericirea, dacă nu acordul nostru cu noi înșine în fiecare din clipele existenței, echilibrul interior care să ne ajute să ne putem ancora visele de pămînt ? Și a existat, oare, o altă epocă în istoria României cînd visarea unui întreg popor să prindă viață în chiar timpul dăinuirii lui omenești?

În toate acțiunile partidului și ale secretarului general al partidului problema aspirației către o nouă calitate umană este enunțată ca o treaptă obligatorie în efortul de edificare a socialismului. Nu vom putea merge niciodată înainte fără ca progresul să-și aibă resorturile în chiar voința noastră de a-l împlini. Comandamentele sociale sînt atît de severe încît fără un efort constant de autodepășire, fără surse puternice și valabile de încredere și optimism va fi greu să ținem ritmul pentru care mersul de astăzi al lumii nu ne lasă răgaz.

Nu există probleme dedicate omului, omeniei, calității umane, din care, prin directa lor implicare în procesul complex al modelării conștiințelor — literatura și arta, cu imensa lor răsfrîngere în mersul lumii și al vieții oamenilor — să poată lipsi. Statutul pe care l-au dobîndit în epoca socialismului depășește planul istoriei culturale intrînd, direct în angrenajul

Mugur Moș

Continuare în pag. a 7-a

Cantata civic-patriotică

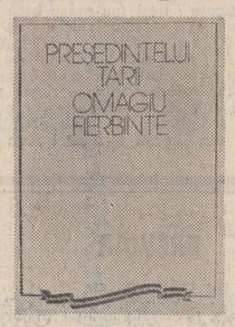

Sub egida Editurii Militare, de curînd, a apărut o nouă și semnificativă antologie de poezie patriotică, expresie emoționantă a conștiinței civico-politice ce definește, în planul axiologiei estetice, entitatea de ansamblu a lirismului românesc contemporan. Prin însuși enunțul emblematic incorporat în titlul ei — **Președintelui țării — omagiu fierbinte** —, cartea se constituie într-un adevărat oratoriu, ale cărui „voci", atît de distincte una față de cealaltă, totuși, datorită tocmai acestei însușiri primordiale, se reunesc, armonios, vibrant și profund, în același unic și solemn cîntec de adîncă iubire pentru patria română, pentru trecutul ei glorios, pentru prezentul ei măreț, pentru întîiul președinte al României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorul încercat și clarvăzător, cîrmuitorul vizionar al patriei noastre socialiste. Emblematică, trinitatea **Partidul, Ceaușescu, România**, conferă sublima linie directoare a cărții : „Trăim aceste fericite zile / Înscrise-n viața-ntregului popor / Precum istoria înscrie-n file / Cu litere de aur mersul lor. // Sînt zilele ce-n inimă așteaptă / Și care mărturii prin timp rămîn, / Căci ne conduce-o forță înțeleaptă, / Partidul nostru Comunist Român. // Și-n fruntea lui cea limpede veghează / Un înțelept și ne-nfricat bărbat, / Inimă tinără și minte treză, / În care țara-ntreagă s-a-ntrupat. // E Omul — Ceaușescu Nicolae — / Iubit ca steagul nostru tricolor, / Ca steagul roșu, limpede văpaie, / În zborul liber către viitor" (Alexandru Andrițoiu, **Partidul, Ceaușescu, România**).

O temă caracteristică prin infinita ei generozitate ca sursă de inspirație poetică, precum cea care traversează antologia de față, își relevă și acum un atare nobil atribut. Selecția, nu dintre cele mai lesnicioase, dată fiind marea bogăție a materiei poetice existente — dar cît de pasionantă, **în ultima instanță !** —, operată cu

Nicolae Vlad

Continuare în pag. a 2-a

La ceas de mai

Marele, genialul nostru Arghezi nota într-un vers memorabil că „Niciodată toamna nu fu mai frumoasă". Parafrazindu-l, și nu neapărat pentru a fi în contrast, am sentimentul acum că niciodată primăvara nu fu mai „frumoasă", mai bogată poate ca niciodată în succese pe toate planurile vieții noastre sociale și economice. Cinstind apropiata sărbătoare a solidarității internaționale a celor ce muncesc. Cinstindu-ne renumele de oameni harnici și pricepuți, demni și cinstiți dornici de a urca mereu noi și noi trepte de civilizație și lumină.

Primăvara, iată, se află instalată în noi, chiar dacă timpul întîrzie să ne-o dăruiască. Pentru că, iată, venim cu flori în mînă spre prieteni, cu flori fragede și arome primăvăratice Pentru că, iată, mai deunăzi admiram un cireș în plină floare și mă gîndeam la acel miracol săvîrșit de natură, la puterea de a ne dărui, simplu și nedisimulat, o lume mirifică de basm. Pentru că, iată, grădinile noastre sînt adevărate grădini vii unde pulsează sevele zdravene de prospețime și vigoare. Pentru că, iată, cîmpul

Ivo Muncian

Continuare în pag. a 7-a

1 Mai 1939 — 1 Mai 1984
MARILE ÎNSEMNE ALE ISTORIEI NOASTRE
(În pagina a 3-a)

40 de ani de la crearea Frontului Unic Muncitoresc

Forța revoluționară a unității noastre

Vom sărbători în curînd ziua de 1 Mai — Ziua Muncii, ziua muncii libere, unite și demne — acum, în acest an așezat sub înaltele, tutelarele însemne a două evenimente de o cardinală, excepțională importanță în viața partidului, a întregului nostru popor : împlinirea a 40 de ani de la actul de istorică răscruce din acel neuitat 23 August 1944 și Congresul al XIII-lea al P.C.R. Prin el însuși, prin amploarea și însemnătatea sa, un asemenea context fericit obligă la o retrospectivă, plină de emoții și înțelesuri, a eroicului drum de lupte și jertfă al maselor muncitoare, îndrumate și călăuzite de partid, pentru triumful idealurilor de libertate națională și dreptate socială, a idealurilor nobile, profund umaniste ale socialismului.

Din marea carte a istoriei noastre naționale, unică și unitară în însăși ființa sa intimă, desprindem azi o filă cu o bogată încărcătură de sensuri, pe care se află inscris un eveniment cu decisive implicații pentru destinele întregului nostru popor — 40 de ani de la făurirea Frontului Unic Muncitoresc.

Din perspectiva timpului, supremul judecător al faptei, se poate aprecia cu deplin temei că **realizarea acordului dintre Partidul Comunist Român și Partidul Social Democrat în cadrul Frontului Unic Muncitoresc, vestită țării în Manifestul publicat la 1 Mai 1944, a marcat un moment decisiv în unirea și mobilizarea amplului front al forțelor patriotice prin care s-a asi-**

Șerban Cionof

Continuare în pag a 2-a

CRONICA LITERARĂ

ADRIAN PĂUNESCU: „Totuşi iubirea..."

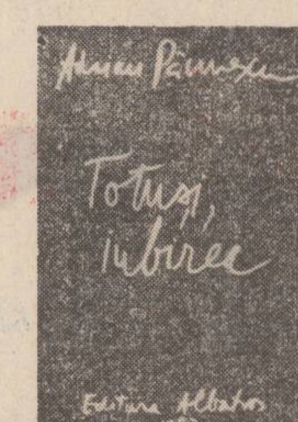

Cu gigantescul volum „Totuşi, iubirea" (ed. Albatros, 1983) lirica mai recentă, din ultimii trei-patru ani, a lui Adrian Păunescu e, in fine, rezumată ; insă aşa cum inţelege poetul să rezume, reţinind adică din creaţiunile lui galopante cam tot ceea ce i se pare memorabil. Nu e vorba, de la „Ultrasentimente" şi „Mieii primi", Adrian Păunescu a inaintat, odată cu „Istoria unei secunde" şi „Repetabila povară", către o lirică socială şi biografică de infăţişarea unui torent, slobozind ca o maşinărie sute şi sute de producţiuni ieşite din sentimentul necesităţii aproape biografice a creaţiei. Pe scurt, Adrian Păunescu liricizează ca şi cum ar respira.

O asemenea revoluţie de mentalitate estetică nu putea să rămină fără urmări, mai cu seamă pe latura propriu-zisă a operei ; poetul a lăsat deoparte ideea poeziei pur artiste şi a imbrăţişat teza activismului integral, preocupat de soarta comunităţii, a naţiei şi, odată cu „Manifest pentru sănătatea pămintului", a planetei. Cărţile lui, odată subţiratice, şi conţinind cu preponderenţă poeme care se reţineau, unele mici bijuterii, sint astăzi un fel de codice gros, un nesfirşit jurnal liric unde poetul introduce tot ce imaginează : opera ar repeta, pe scurt, viaţa. Un „jurnal" torenţial, de esenţă hugoliană, este neindoios şi „Totuşi, iubirea", cu tot ceea ce presupune aceasta inclusiv egotismul : poetul documentează, prin simţămintele subiective, asupra unei drame adinci extinsă la dimensiuni urieşeşti.

Dacă mentalitatea poetică a inglobat azi mai cu seamă „jurnalismul" biografic şi lirismul exponenţial, datele propriu-zis estetice nu s-au modificat considerabil. Poetul a rămas un baroc care scoate efect tot din „concetti" şi din contraste, cultivind intenţionat o combinaţie etică de „bun" şi „rău" care stă in chiar esenţa realităţii mişcătoare. Mai demult, Adrian Păunescu dăduse, printr-un poem cantabil care s-a şi cintat, o memorabilă sugestie a contrariilor care coincid : „Pe pămint avem de toate / şi mai bune şi mai rele / Bune, rele, / Şi-nchisori şi libertate / Şi-a putea şi nu se poate / Şi ruină şi cetate / Genii mari şi frunţi tembele / vint ce stă şi vint ce bate / Şi martiri dar şi lichele / Nedreptate şi dreptate / Şi-a putea şi nu se poate / Şi noroi şi stele". Pe scurt, Adrian Păunescu e un poet pur al dialecticului, revelind intr-o viziune integratoare contradicţiile ireductibile proprii fenomenelor in mişcare, avind, ca orice fenomenalist, presimţirea că e un precursor : „un prim romantic intr-o eră nouă". Cu toate acestea, barocul nu este la el eminamente stilistic deşi fundamentul imaginaţiei lui acesta pare a fi, izvorind dintr-o fire paradoxală. Poetul evocă acum „prea trista bucurie mondială", „babiloanele universale", descrie pe „stăpina sclavă" şi adoră „lumina cu ochi negri", zugrăveşte incendiul de la Marea Ingheţată, exagerind voit totul cu un vitalism care trage după el lumea cu toate culorile. Spiritul lui mondialist e al romanticilor de preerie şi de pampă, de felul Walt Whitman şi José Santos Chocano, al celor care presimt in eul liric ecourile unui popor vechi al cărui fond neconsumat se revoltă.

Acest gigantism stilistic, baroc fără indoială, porneşte mai din adinc, precum s-a observat, şi indică nu o voinţă de stil paradoxal cit o sensibilitate inaptă de stabilitate. Fondul depresiv al barocului, cu sclipirea lui agonică şi cu veşnica iluzie respinsă a clasicităţii, lucrează irepresibil in lirica acestui poet. Tot ceea ce produce el pare a fi creat „in exerciţiul funcţiunii" sub imperiul definitivei necesităţi dintre care cea mai la indemină este aceea a exprimării imediate. Ca o plantă cu sensibilitatea epidermică excesivă spiritul se află aci in continuă alarmă, găsind temei spre a reacţiona oriunde se mişcă un punct in univers. Lirismul acesta instantaneu poate fi in definitiv lirismul virtual al realităţii, poetul pornindu-se dintr-un impuls natural, ca al unei fiinţe cu senzitivitate incontrolabilă, să liricizeze spontan, ca un fenomen atmosferic.

Dacă naturismul lui baroc este izvorit din inocenţa contradictorie a lumii, filosofia practică, vorbind despre umanitate, a luat, hotărit, infăţişarea unanimismului cu datele pe care le promova Jules Romains. Pentru un baroc unanimist, cum este Adrian Păunescu, poezia pare a fi un soi de campanie militară, esteticul fiind valabil numai intr-atit incit este eficace : arta se prezintă sub forma unei pure misiuni. Poetul cugetă pe o scenă imensă, absorbind, precum vechii şamani, sentimentele comunitare. Regimul lui e clipa infierbintată şi care mişcă mulţimile inumerabile, condiţia lui este provizoratul etern, liricul e un misionar sublim al cărui mit fundamental este Atlas, fără al cărui efort moral intreg pămintul s-ar nărui.

In acest ins vaticinar care avertizează, veştejeşte, cheamă la apel şi dă sentinţe in numele „viitorului", pare a se ascunde totuşi un suflet insingurat şi adinc afectiv, un iubitor de sonate de cameră, cintate la violoncel, insă obligat prin fatalitate să compună simfonii. Misiunea lui planetară, care indepărtează conduita exprimată de esenţa sufletească, e in poezia lui Adrian Păunescu un alt factor generator de baroc : intre rolul adoptat de poet, sub imperiul necesităţii, şi condiţia lui imanentă, irepetabilă, conştiinţa morală a optat pentru rol. Pretutindeni, poezia lui Adrian Păunescu lasă să se inţeleagă că nu poezia i-a creat destinul ci destinul i-a creat poezia.

Acesta fiind eul liric, consecinţele de ordin propriu-zis estetic sint şi ele pe măsură. Cu provizoratul creaţiei lui de campanie, Adrian Păunescu a creat un tip de lirică in marş care nu e o poezie in ediţie definitivă ci o veşnică eboşă, o „poésie à venir". Din această legiferare estetică a schiţei a rezultat o puternică poezie taşistă, de o senzorialitate sălbatică, niciodată consumată pe deplin, aptă de infinite metamorfoze, depăşind prin cuvintele ei puterea dicţionarului, amestecind, atunci cind impresia originară e de nesuportat, pină şi facultăţile vitale. Lirica lui Adrian Păunescu e in cea mai coerentă parte a ei proba unui vizionar, imagist instinctiv şi vital, care imită genetic natura şi dacă aceea nu e pe măsura proiectului liric o modifică radical. Mai rar la un poet modern asemenea potop de specii felurite, alăturind intr-un colorat tablou de epoci literare sonetul introspectiv de gust shakespearian, marile poeme romantice, lungi, manifestul social, testamentul, jurnalul intim aproape in proză, romanţele. Indărătul acestor eterne convulsii care preschimbă necontenit terenul superficial al poeziei, lirica lui Adrian Păunescu se bizuie insă pe o utopie : este mitul virstei de aur, paradisul viitor al unei civilizaţii ţărăneşti cu rinduiala ei instinctivă inţeleasă pe o cale consanguină şi fără accente filosofice organizate. In lumile lui de vis, ameţite de mirosul finului cosit, cotropite de grine cu bobul imens, universal, de herghelii uriaşe de cai renăscuţi, de fructe care cresc nebuneşte, poetul vede stabilitatea civilizaţiei, ipoteza ei. Lirica „planetară" a lui Adrian Păunescu e, fără indoială, in momentul ei ecologic.

A. Silvestri

GEORGE STANCA: „Poeme pricinoase"

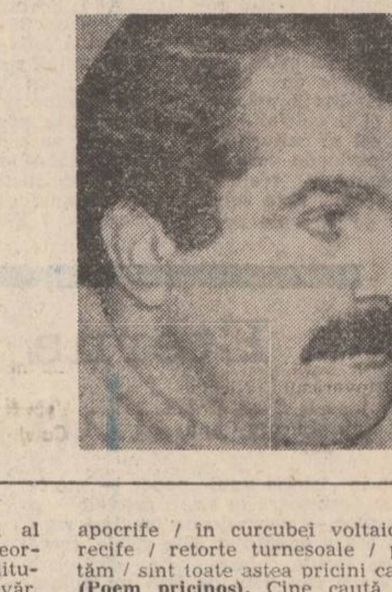

Simpatic şi original titlul acestui al doilea volum de versuri al lui George Stanca ! **Poeme pricinoase** (Editura Eminescu, 1983) caută, intr-adevăr, „pricină" cititorului, il provoacă, ii clatină obişnuinţele de lectură, sfirşind prin a instala o stare de bună dispoziţie şi disponibilitate afectivă. Iată cum arată un „poem pricinos", asemănător cu o baladă villonescă in argou „coquillard", in care invenţia lexicală, delicioasă, şi ritmul sincopat, alături de refrenul repetat savant fac toată savoarea. „Clovneriile" lingvistice nu trebuie să deconcerteze sau să ingrijoreze, ele nefiind oricum un atentat la puritatea limbii, ci o probă de virtuozitate, executată de un spirit ludic : „dacă ne trece viaţa / la vale cu lentoare / şi dacă mai deridem dameze-n lupanare / cum moşii mei din secoli / luceau lopeţi de crom / sint toate astea pricini ca să ne supărăm ? / prin roci televizate / pavăm uliţi cu sate / ne bonjurim c-un soare / ne batem c-un atom / fixăm anonimate / pe ruguri şi pe carte / cind mere ionatane / rostogolesc un pom / sint toate astea pricini ca să ne supărăm ? / gestăm audienţe cu calde reverenţe / sau pieptănăm cu glia bombastice secvenţe / punctăm intre servicii / kafkalizăm calicii / timbrăm suav ospicii / ne spinzurăm de plete / ne văxuim cu crete / ne izolăm in dom / dar toate astea-s pricini ca să ne supărăm ? / lobăm artizanate / pasteurizăm palate / stenofobăm morminte / parodizăm cuvinte / carate celebrăm / şi sălcii planturoase cu ramure de om / acestea toate-s pricini ca să ne supărăm ? / adultizăm copiii in scheme aritmetici / plantăm mustangi pe pajişti / de-apocalipsi venetici / aplatizăm stradele / desgunoiem pubele / deşi matroaze bete / cheflesc se dau la rom / dar oare acestea-s pricini ca să ne supărăm ? / pictăm autografe / cu gazoline boamfe / cind reci hebdomadare / sfinţesc funiculare / rostogolite-n trepte / de căblăraie drepte / iar raţiunea pură / naşte monştri de somn / cu mintea noastră sură / pe kanţi nu-i supărăm / de-aceea zic nu-s pricini ca să ne supărăm / vin ingerii heraldici / cu tomuri apocrife / in curcubei voltaici / topind corali recife / retorte turnesoale / prin viaţă decantăm / sint toate astea pricini ca să ne supărăm?" **(Poem pricinos).** Cine caută aici profunzimi metafizice va fi dezolat, dar a face aşa inseamnă — rămin la stilul „miştocăresc" al poetului — a incurca borcanele. Sensul nu lipseşte cu desăvirşire, căci ironizarea lexicului tehnicizant mărturiseşte o atitudine de frondă faţă de acest secol scientist, dar important — fiecare lucru işi are importanţa lui — rămine badinajul nonşalant, eliberat de constringerile compoziţiei, mimată doar formal. Atitudinea esenţială a poetului — in acest „scenariu" de cuvinte care vine in cavalcade — este refuzul inautenticului, sancţionat, paradoxal, intr-un limbaj artificializat, deloc incrincenat, ci bonom : „Ninge wagnerian, iubito — ninge tragic / ninge romboidal pe trupu-ţi magic / ninge cu stele moi, cu flori diamantine / ninge cu pace ninge către mine // Ninge pătrat, iubito — vine gerul / ne-nghiaţă talpa, ochii, gura, cerul / ne-nghiaţă dostoievskiul şi tolstoii / răminem goi şi singuri ca strigoii / Ninge piramidal, iubito şi voltaic / ninge galvanic, clasic şi prozaic / ninge concav şi ninge moromete / de-mi vine patul să mi-l fac intr-un nămete / Şi ninge princiar şi ninge ludic / fulgii se bat ca-ntr-un război impudic / in care tot zăpadă-ncet se pune / ca o hlamidă peste goliciune // Aşterne-te iubito, ninge tragic / wagnerian, diamantin şi magic / wagnerian, diamantin şi magic **(Diamantină I).** George Stanca este, in fond, un melancolic şi un „supirant" de eră cibernetică şi cuadrofonică, disimulat in spatele meterezelor de cuvinte-şoc şi al ironiei incasabile. A-l scoate de acolo prin analiză conţinutistică, este totuna cu a judeca „bilciul" după percepte nientzscheene. Acceptind insă convenţia, poeziile lui Stanca (George) au un farmec aparte, rezultat, de pildă, din minarea unei scheme tradiţionale cu un material lingvistic imprevizibil : „draga mea fibră de tors / cind te văd — aud miros / mi se face ca un vid / prin instincte printre zid / şi mă duc mări mă duc / să-mi sug laptele de cuc / cu singurătatea seacă / ce se leagănă pe-o cracă / de metal inoxidabil / şi de caracter vandabil / urlu stranii fluvii vărs / draga mea fibră de tors / cratere colţi de wolfram / se erup la mine-n ram / de mă paşte natriu-clor / toate rănile mă dor / urlu stau in solitude / paserile cintă crude / măiestrind a simfonie / de la mine către ţie / guguştiucul meu torid / s-a aprins arde livid / in cetatea-mi de bumbac / unde-s silenţios şi tac / aşteptind sentinţa stors / draga mea fibră de tors" **(Doină de alienare).** Fără subtilitatea metaforei lui Nichita Stănescu din **In dulcele stil clasic,** dar amintind de acesta in registrul ludic, cu disponibilitatea prozodică a lui Ion Nicolescu din **Ironice** sau a lui Tudor George din... de peste tot, George Stanca reuşeşte să captiveze interesul cititorului pentru o formulă poetică barocă in esenţă, exploatată de cele mai multe ori cu inteligenţă. Există aici o doză considerabilă de risc, căci necesităţile rimei preţioase obnubilează uneori sensul. Şi atunci poetul, echilibrist pe firul ludic, alunecă, iar poezia cade in inutilitate pretenţioasă : „Odă liră odaliscă / cine ciştigă nu riscă / odă rară oră deasă / mort condei prin ochi de plasă / zumzet zis şi zumzet spart / cară morţii de brocart / cu brancarde de hirtie / unul mie unul ţie / căutind un colţ de umbră / intr-o casă veche sumbră / căutind un loc de soare / intr-o liră de răcoare / soare negru de atlaz / dus pe carul de topaz / soare scurt şi soare lung / cheamă coruri care pling / pling in jos şi pling in sus / asteriscul lor s-a dus / ca o floare de opal / soare alb şi soare pal / pustiu schit din lespede / aşteptind să-ţi lepede / conştiinţa de temei / erau trei doamne toţi trei" **(Zumzet).** Greu de priceput ceva, cituşi de puţin, de aici. Un „zumzet" ? Fie. Dar doar atit. Căci poezia lipseşte.

Cele mai bune lucruri le reuşeşte George Stanca in poemele de amor. Dispoziţia preromantică este subminată deliberat, prin autoironie şi grafia vetustă a cuvintelor, exacerbarea sentimentului, are ca efect suspiciunea faţă de adevărul acestuia, dar, deopotrivă, acreditează formula cintecului de lume : „doamna mea frumoasă cu segmente lungi / calea mea şerpoasă de-a ajunge-acasă / stringe-ţi păru-n cocuri părul să ţi-l stringi / pururea de-a pururi şi să-mi fii frumoasă // pururea divino vino şi iar vino / in braţele mele ce te-aşteaptă-ntinse / ci ascunde-ţi capul lino-heruvimo / pieptul mi-l mingiie cu pleoapele ninse / mijlocul mi-l stringe pină mi s-o fringe / fringe-se spre tine fata mea de taină / doamna mea de carne doamna mea de singe / stringe-te-nspre mine şi-om dormi-ntr-o haină // blinda mea măiastră cu segmente lungi / casa mea secretă in care adastu / cale lungă-ţi trebui pină să agiungi / inema din tristul sufletu-mi albastru // rămuroaso suplă părul tău luciosu / cată cu lentoare să te-aplece-n giosu / să te pui pe perini cum făcui mai anu / amirosind dulce flori de măghiranu".

Cantabilă, uşor de memorat, accesibilă semantic, indrăzneaţă lexical, inventivă prozodic, poezia lui George Stanca este făcută să placă. Pericolul stă insă deopotrivă tocmai in aceste calităţi şi se numeşte auto pastişă. La următorul volum, poetul ar trebui să ţină seama de riscurile lejerităţii.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

„Modern, tradiţional"

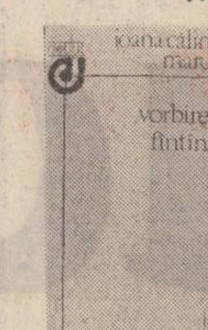

Se scrie astăzi tot mai bine poezie. Uneori ireproşabil. O vorbire continuă şi familiară acoperă tot mai mult cuvintul esenţial. Discursul poetic se substituie poetului, (in)locuindu-l cu virtuozitate. Nici personal, nici impersonal, discursul trăieşte bucuria anonimatului intre eul empiric banal acceptindu-şi mediocritatea cotidiană şi eul liric dezindividualizat, refugiat calofil intr-un mediu eterat. In noile curente „moderne" dispar soliştii, se cintă in formaţie. De-o parte muzica de fond, executată in surdină, a unei poezii de interior, epurată de emoţiile prea puternice. De cealaltă zgomotul — şi el de fond — al poeziei „concrete" : huruitul tramvaielor, clişeele vieţii in blocuri de prefabricate, ambianţa disco, ştirile t.v., zdrăngănitul vaselor la bucătărie, pe scurt „colajul" din realitatea imediată. Din prima categorie face parte fără indoială Ioana Călina Marcu *), autoare a unei poezii aeriene, dematerializate, vag crepusculare. Poeta e o elegiacă fragilă cultivind programatic **figurile nedeterminării.** O lume străvezie de vedenii tremurind in aerul aducerii-aminte populează versurile sale. Totul e doar sugestie, umbră, nălucă, amintirea nu se cristalizează : „Din casa de pe coline, şuieră / Vintul nemaiaducerii-aminte / Mai putred sufletul mării ; / Grele, fermecate suspine. / / Ciudată cetate clădeşte pulberea lunii / / Vuieşte tărimul ploilor veşnice pină la noi. / De-acolo glasuri vin odată cu cele din urmă / Umbre de stoluri, / / Freamăt de aripi, vintul mi-alungă / Fluturii de pe obraz." Imagini şlefuite plutesc istovite deasupra unor sugestii delicate inchipuind intr-o manieră „pointilistă", prin scurte notaţii lirice, peisaje interioare cu mireasmă, vint şi lumină, petale şi frunze căzind incet, ziduri de fum, lebede moarte, pale de frig, foşnetul plinselor sălcii, ecouri nedesluşite, drumuri cu fluturi, dimineţi ale singurătăţii. E utilizată frecvent stilistica indeterminării : imperfectul nostalgic ; substantive fără articol hotărit ; adverbele „cindva, cineva, undeva" ; interogaţia fără răspuns ; punctuaţia ; spaţiul alb etc. Uneori cuvinte scrise cu majusculă (Crinul, Marea, Domul, Cuvintul Solar) participă la un simbolism criptic, ca in alegoria manieristă. Apar atunci enigmatice „viziuni" unde se oficiază gesturile unei renunţări obosite. Rar insă se naşte vreo imagine de-o anume concreteţe : „Vremea pulberii vine — şi trupul / Mi-l pregătesc s-o intimpine / Stind in picioare. / / Ca lumina unui soare abia dezvelit / Sinul se iveşte tremurind / In bătaia inimii." In schimb abuzul de construcţii abstractizante — peştera vremii, fintinile lumii, munţii nopţii, apele lumii etc. — aplatizează discursul liric, lipsindu-l chiar şi in cazul unor poeme frumos scrise, de pregnanţă şi de forţa comunicării. S-ar putea spune că **Vorbirea fintinii** cuprinde prin excelenţă o delicată lirică feminină, dacă maniera aceasta devitalizată devenită in ultimă instanţă inexpresivă n-am fi intilnit-o, surprinzător, la foarte mulţi poeţi. Volumul este astfel o ilustrare perfectă a afirmaţiilor iniţiale.

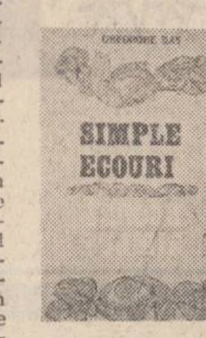

Un tradiţionalist onest e Gheoghe Baş **), adept, in cele mai bune poeme ale sale, al unei expresii simple a gindului şi emoţiei, care nu ignoră insă meşteşugul poetic : „Te caut, mamă, / la toate vămile fiinţei / şi nefiinţei. / Rugă nestinsă / la răspintia lacrimei, / gindul se tinguie / in fuiorul căinţei. / Rostirea ştiută a fusului tău, / magie a vetrei de ţară, / se toarce acum / din ierburi, / din ape şi vint, / urzindu-mă de-a valma / cu lumile lumii / in giulgiul / vechiului descintec." **(Eterna căutare).** Poetul scrie căutind muzicalitatea, uneori vetustă. Ecouri din sonorităţile simboliştilor, ale lui Goga sau Arghezi sint lesne de recunoscut in **Contrast, Prin scrum, Fantasme, Demult, Moment.** Partea slabă a cărţii stă in predilecţia autorului pentru o imagistică macabră sau hidoasă in numeroase piese care cultivă un soi de expresionism rudimentar : **Bilci, Ţipăt, Radar, Peregrin, In fine, Noapte, La cumpăna nopţii.** Rezultă o notaţie plastică grotescă amintind de baladele fantaste ale lui Iancu Văcărescu. In fond autorul e un naiv (in linia viziunii populare), care-şi pune aici intrebări metafizice ale căror răspunsuri sint peste puterile sale lirice. Reuşite sint in schimb poemele unde simplitatea tradiţională se armonizează cu o rostire directă, stările poetice trecute prin reflexitatea autorului, păstrindu-şi prospeţimea şi nuanţindu-se : **Invazii, Şi nu am nici o Ană, Curind, Eros, Cit aur, La Mălini, Era, Tăcere,** ş.a. Adie aici un aer bucolic, fără nimic idilic, care dă amplitudine trăirilor prin sugestia unui fior cosmic : „Oiştea carului mare / imi trece prin inimă / lacrimi / in haremul pustiei / sint stelele ; / fărime / din patime vechi, / licuricii mă cheamă / in cerul / din marginea drumului. / Mi-e frig; / dar genunchii miros / a busuioc / şi a mentă." **(Pe cimp).**

Alexandru Condeescu

*) **Ioana Călina Marcu : „Vorbirea fintinii", Editura „Cartea Românească", 1983.**

) **Gheorghe Baş : „Simple ecouri", Editura „Litera" 1983.

Forţa revoluţionară a unităţii noastre

Urmare din pag. 1

gurat victoria glorioasă din eroicul August de acum patru decenii, constituind, totodată, cea dintii realizare de acest fel din mişcarea muncitorească internaţională.

Subliniind importanţa acestui eveniment hotăritor in infăptuirea victorioasă a revoluţiei din August 1944 şi transformare socialistă a ţării, tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** spunea : **„Crearea Frontului Unic Muncitoresc a constituit factorul esenţial in lupta pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, pentru ieşirea României din războiul contra Uniunii Sovietice, alăturarea la coaliţia antihitleristă şi trecerea la dezvoltarea democratică şi transformarea socialistă a ţării".**

Aşa după cum se cunoaşte, Frontul Unic Muncitoresc s-a afirmat cu vigoare şi hotărire pe multiple planuri in această perioadă cu adevărat decisivă pentru destinele noastre naţionale şi sociale, chezăşuind reclădirea unitară a sindicatelor şi unitatea de acţiune a tineretului muncitoresc. La acest moment de o importanţă deosebită in viaţa şi lupta tinerei generaţii a ţării, in lupta pentru transformări democratice şi progresiste in viaţa patriei, rolul determinant a revenit tovarăşului **Nicolae Ceauşescu,** secretarul general al Uniunii Tineretului Comunist, care, cu o inepuizabilă energie şi forţă, a militat pentru traducerea in fapt a acestui nobil deziderat.

Incununind aceste eforturi de o maximă insemnătate pentru insuşi noul destin istoric al poporului, la Congresul din 21—23 februarie 1948, clasa noastră muncitoare şi-a format un puternic, unic partid politic, revoluţionar care, pe baza concepţiei materialist-dialectice şi istorice, a socialismului ştiinţific, s-a dovedit in mod strălucit capabil să inţeleagă sensul dezvoltării societăţii româneşti, să asigure unirea tuturor forţelor progresiste ale maselor populare in lupta pentru victoria revoluţiei şi construcţiei socialiste, pentru ridicarea patriei pe cele mai inalte culmi de progres şi civilizaţie.

Dar, semnificaţiei istorice a acestui eveniment i se adaugă, intregind-o in chip fericit, inţelesuri mult mai profunde, mai bogate, care, reunite intr-o imagine de sinteză, dau o grăitoare mărturie despre faptul că, **intotdeauna, in orice imprejurare, eroica noastră clasă muncitoare a făcut din unitatea ei moral-politică de gindire şi acţiune un ideal luminos, că unitatea ei a constituit, in timp şi pentru timp, deopotrivă un ideal fundamental şi o realitate definitorie.**

Sintetizind in mod strălucit acest adevăr cu valoare de axiomă, tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** arăta : **„Intrind in arena luptelor sociale impotriva regimului burghezo-moşieresc, clasa muncitoare a simţit incă de la inceput nevoia de a-şi stringe rindurile şi de a acţiona unită pentru implinirea misiunii istorice ce-i revenea in crearea noului destin al poporului român. Aspiraţia spre unitate s-a afirmat cu deosebită tărie in special in momentele grele ale luptei revoluţionare, in perioadele de infruntare deschisă cu clasele exploatate, pentru salvgardarea libertăţilor şi drepturilor vitale ale celor ce muncesc, pentru interesele supreme ale naţiunii".**

Intoarcem altă filă de istorie şi, iată că la 24 noiembrie 1891, in gazeta **„Munca"** putem citi : „Cel dintii pas de făcut pentru mintuirea muncitorilor e de a se organiza şi uni in acelaşi gind alcătuind partidul muncitorilor". Şi nu este singurul document care atestă prin vreme perenitatea acestei aspiraţii, forţa şi trăinicia acestui ideal.

Pentru că, de pildă, in toţi acei ani in care clasa muncitoare, forţele revoluţionare, democratice şi progresiste, s-au ridicat cu toată vigoarea impotriva pericolului fascizării ţării şi a ameninţării fiinţei naţionale unitare a României — fapt care şi-a găsit puternice expresii in eroicele lupte revoluţionare ale muncitorimii noastre din ianuarie-februarie 1933, in manifestaţiile din 31 mai 1933 şi, respectiv, in Marea Demonstraţie Antifascistă şi Antirăzboinică de la 1 Mai 1939, in organizarea şi desfăşurarea căreia un rol decisiv l-a avut tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** — Partidul Comunist Român a inţeles şi apreciat in spiritul adevărului că numai unitatea de monolit, de gind şi de faptă, a clasei celei mai inaintate poate asigura triumful celor mai arzătoare idealuri ale intregului nostru popor.

Aşa incit, prin insăşi logica intimă a istoriei, avem posibilitatea să inţelegem mai bine sensul major al acestor cuvinte-apel inscrise in Manifestul Frontului Unic Muncitoresc publicat la 1 Mai 1944 : **„Muncitorimea işi stringe astăzi rindurile in Frontul Unic la noi ca pretutindeni. In ziua de 1 Mai, ziua ei de luptă şi speranţă, muncitorimea organizată, unită de la comunişti pină la social-democraţi, cheamă intreaga clasă muncitoare, pe toţi muncitorii organizaţi şi neorganizaţi, intreg poporul român, toate clasele şi păturile sociale, toate partidele şi organizaţiile, indiferent de culoarea politică, credinţă religioasă şi apartenenţă socială, la luptă hotărită pentru :**

Pace imediată

Răsturnarea Guvernului Antonescu, formarea unui guvern naţional din reprezentanţii tuturor forţelor antihitleriste, izgonirea armatelor hitleriste din ţară... Pentru o Românie liberă, democratică şi independentă !".

Să rememorăm, cu respect şi recunoştinţă, aceste cuvinte-crez : „Pentru o Românie liberă, democratică şi independentă !" Ele au căpătat in focul marilor evenimente din august 1944 şi, apoi, al luptelor pentru alungarea cotropitorilor, pentru triumful cauzei revoluţiei şi construcţiei socialiste, validarea unui crez unic şi ireversibil.

Iar fila impecabilă a documentului istoric păstrează cu maximă fidelitate aceste cuvinte de neuitat rostite in zilele ce au urmat actului de la 23 August 1944, de cel care s-a aflat, din inalta insărcinare a partidului, in fruntea Uniunii Tineretului Comunist, a intregului tineret revoluţionar, democratic şi patriotic al ţării, tovarăşul **Nicolae Ceauşescu : „Incheierea Frontului Unic intre Uniunea Tineretului Comunist şi Uniunea Tineretului Socialist inseamnă un pas hotăritor spre realizarea unităţii de acţiune a tineretului muncitoresc. (...) Numai cind tineretul se va prezenta unit in toate manifestările sale, putem spune că ne-am indeplinit sarcina. Numai astfel tineretul român va putea să participe alături de clasa muncitoare şi de poporul român la clădirea unei Românii libere, democratice şi independente".**

Iar cel care, in acel ceas de răscruce al destinelor noastre naţionale şi sociale, rostea cu o inflăcărare şi o clarviziune de neasemuit aceste cuvinte, este astăzi prin voinţa unică şi liberă a partidului, a intregului nostru popor, investit să ne conducă, liberi, uniţi şi demni spre cele mai inalte culmi ale socialismului şi progresului, ale păcii şi fericirii. Pentru că, in spiritul aceluiaşi adevăr istoric, esenţial, vom spune şi cu acest prilej ceea ce ştie, simte şi gindeşte un intreg popor — chezăşia insăşi, forţa vitală a implinirii marilor, cutezătoarelor noastre proiecte de viitor şi, deopotrivă, temelia măreţelor izbinzi obţinute in etapa istorică inaugurată de Congresul al IX-lea al P.C.R. — etapă numită cu atita indreptăţire după insuşi numele ctitorului ei genial, tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU — este tocmai voinţa noastră fermă, de neclintit, a tuturor muncitorilor, ţăranilor, intelectualilor, români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi, tineri şi virstnici de pe intreg cuprinsul ţării, de a acţiona toţi ca unul şi unul ca toţi alături de cel care ne este simbolul suprem a tot ceea ce sintem, a tot ceea ce vrem să fim.

Acesta este omagiul cel mai de preţ pe care il putem aduce luptei şi jertfei atitor generaţii de inaintaşi, a tuturor celor care, chiar şi cu preţul vieţii, au cucerit şi apărat tot ceea ce avem mai bun, mai frumos şi mai drept, **o Românie Socialistă, liberă, unită şi demnă cum n-a fost ea niciodată !**

BREVIAR

■ **RELICVE DE RECRUŢI.** Un eseist cu imaginaţie ar putea să facă o spectaculoasă cercetare asupra resurecţiei limbajului militar in jurnalistica românească de azi, mai ales atunci cind e vorba de literatura unor tineri. Mai demult, cineva scria in „Flacăra" despre „desantiştii" in chip de grup de comando, recent, ideea a prins rădăcini şi la alţii. In „Familia" nr. 3, criticul Radu Călin Cristea, o voce altfel echilibrată, incepe un comentariu la prozele lui G. Cuşnarencu in acest fel : „Descins şi el din acelaşi comando junimisto-desantist..." E vorba, ca să fim mai clari, de un volum intitulat „Tratat de apărare permanentă". Acum ar fi interesant de lămurit ce semnificaţie au asemenea expresii milităroase, unde e, poate, vie mentalitatea de proaspăt recrut ? Şi dacă tot e vorba de cuvinte să mai notăm cum se asociază ele in unele titluri de azi, puse de autori unor volume sau unor secţiuni de volume. „Departe, pe jos...", „Tratat de apărare permanentă", „Exilul interior".

■ **„SINAPSE".** Rubricardul braşovean Al. Muşina, poet „ludic" şi el, vine, in „Astra" nr. 4, cu o intervenţie pe tema prozei lui Celine. Recenzia se cheamă „Umanitatea Kitsch" şi conţine citeva observaţii care se citesc cu delicii. Mai intii, ideea ar fi că L.F. Celine nu e scriitor : „Am pus scriitură şi retorică in ghilimele, deoarece, după părerea mea, Celine nu este ceea ce ne-am obişnuit să numim un scriitor". Producţiunile lui nu ar fi literatură, dar de ce ? Al. Muşina răspunde aşa : „Desigur, Celine aparţine şi el unei anume zone culturale, dar aceasta e subcultura lumpen-ului, a mahalalei". Celebritatea lui ? O frază inventată de rafinaţi : „căci culmea «rafinamentului» pare a fi extazierea in faţa „kitschului" şi «valorificarea» lui estetică". „Moartea pe credit" ar avea totuşi un merit : „transformarea cititorului intr-un partener de destăinuiri ca intre bărbaţi". Lui Al. Muşina nu-i plac „mijloacele folosite pentru a capta şi menţine vie atenţia". Şicul lingvistic, varietatea expresiilor tari (şi aici Celine rămine o comoară pentru lingviştii care studiază argoul in bibliotecă), exagerarea naivă, mistificarea ţesută cu aţă albă, „imaginea" realităţii. Fie ! Atita doar că am citit şi noi „poeziile" lui Al. Muşina apărute deocamdată in volumul colectiv „Cinci" şi am găsit acolo toate aceste „mijloace" care, la Celine, merită respinse. Curioase cuvinte !

■ **CIŢIVA „MARI SCRIITORI" FRANCEZI.** Oare ce documentaţie il face pe prof. A. Gh. Olteanu să afirme, in „România literară" nr. 16/1984 că Tristan Corbiere ar fi un „mare scriitor" francez ? Cum explicaţiile nu se dau, rămine doar ideea, aşezată şi ea intr-o indeajuns de confuză sforţare de a teoretiza. „Pornit dintr-o reacţie cu multiple determinări, reacţie ce va căpăta expresie sub pana unor mari scriitori francezi — in primul rind poeţi dar nu numai, precum Flaubert, Baudelaire, Verlaine, Tristan Corbiere, Rimbaud — simbolismul va da in mare măsură răspuns acelei stări morale de aspiraţie spre altceva" etc. etc. In realitate, Tristan Corbiere e un minor, pe care unele istorii literare, cum ar fi, de pildă, aceea a lui Ch. M. Des Granges (de interes didactic) nici nu-l citează.

A.S.

Festivalul şi concursul interjudeţean de satiră şi umor „De la o glumă la alta"

● **In perioada 25—27 mai 1984 va avea loc la Băileşti, jud. Dolj, cea de-a IV-a ediţie a Festivalului şi concursului interjudeţean de satiră şi umor „De la o glumă la alta", desfăşurat pe trei secţiuni : interpretare satirico-umoristică, literatură satirico-umoristică (toate speciile scurte) şi caricatură.**

Fişele de participare ale interpreţilor (individuali sau grupuri pină la 3 concurenţi), precum şi creaţiile literare şi grafice, vor fi expediate pe adresa Casei de cultură Băileşti, jud. Dolj, pină la 15 mai 1984.

Celor mai merituoşi interpreţi şi creatori li se vor decerna premii şi distincţii, precum şi trofeul şi medalia „Cobiliţa de aur".

Cantata civic-patriotică

Urmare din pag. 1

remarcabil spirit de discernămint de către poetul Nicolae Boghian, este de natură să confirme cu strălucire emoţionantele aşteptări ale cititorilor. Exemplificind, iată, să relevăm tonalitatea viguros-patetică din poemul **Stejarul românesc** de Mihai Beniuc : „Noi lăudăm stejarul, ca să cinstim pădurea, / Străbunul nostru codru in care ne-am retras / Să ne-apărăm fiinţa, să nu plecăm aiurea, / Să fim stăpinii vetrei pe care am rămas // Vinjoasele lor ramuri, cind stă să-şi amintească, / Se umplu de omături ca-n vremea de demult — / Vifornişele adesea cercau să-l nimicească, / Dar crivăţul cu dinţii de ghiaţă nu l-a smuls. / Ca aura din falduri de purpur peste ramuri / Să-i fie cunoscută in toată ţara slava, / Ii flutura deasupra aripile-i de flamuri / Şi răsuna in cintec de glorie dumbrava. // Şi iată-i ziua ! Munţii şi văile şi şesul / In hărnicia muncii de viaţă forfotesc, / Şi desluşindu-i vremii şi cursul şi-nţelesul, / Cu soarele stă-n braţe stejarul românesc" ; tonalitatea de imn solemn, avind cuceritoare inflexiuni baladeşti, proprie poemului **Inscripţie** de Ion Brad : „Românie, vatra mea milenară, / Inima tinără, Fruntea inaltă, / Privirile tale pătrunzătoare / Poartă numele simplu / Moştenit din părinţi, / Din piatră, din riu, din cimpie, / Nume de noi inşine-ales : Nicolae. / Cindva se numea Mircea, / Cindva se numea Ştefan, / Cindva se numea Mihai. / Acum ne-am adunat puterile / Intr-un cintec nemaicintat / Al străvechiului grai, / In limpedea inimii noastre bătaie, // Acum, fruntea, privirile, / Coloana inaltă a demnităţii / Răspund la numele : Nicolae // Ce rădăcini adinci ai, ţara mea, / Ce frunte stelară ! / Aşa te văd cu ochii seminţelor / In dimineaţa aceasta de primăvară !" ; tonul tumultuos-rapsodic din poemul **Destin** de Traian Iancu : „Să tragi brazde prin veac e cel mai greu / Cu plug istoric, fulger prin milenii / Şi cel mai scump din lume minereu / E să dai ţării tale căpetenii. // Poporul meu a ştiut cą să-şi aleagă / Cu indrăzneală şi cu demnitate / Un om ce-i oglindeşte fiinţa-ntreagă / Bărbat intre bărbaţii din cetate. // Poporul niciodată nu greşeşte, / De-i vreme insorită ori furtună / El ştie să urmeze vitejeşte, / Un glorios partid, a patriei cunună. // Noi făurim destinul inainte. / Cu gindul şi cu fapta il cinstim / Pe cel ce ţării-i este preşedinte, / Pe omul cel mai drag il preamărim" ; ori, in fine, tonul străbătut de cadenţele discursului incadescent din poemul **Jurămintul naţiunii** de Adrian Păunescu : „Jurăm cu cel ce jură pentru ţară / Să fim ai ţării, ţara apărind, / Jurăm cu soarta ei, pe-acest pămint, / In inimi s-o purtăm şi să ne doară. // Jurăm, cu mina-ntinsă pe pămintul / Acestei ţări cu furtunos destin / Că vom lăsa-o celor care vin / Intreagă şi frumoasă, veci de-a rindul. // Jurăm pe toţi bătrinii şi copiii / Şi pe istoria acestui neam, / Jurăm pe ce sintem, pe ce eram, / Să ne-nchinăm viaţa României".

Cărţi precum cea intitulată **Preşedintelui ţării — omagiu fierbinte,** apărută in anul cind intreaga naţiune română intimpină cu profundă emoţie şi cu legitimă mindrie patriotică marea sărbătoare marcată de patru decenii de la neuitatul 23 August 1944, se inscriu de drept in marea carte de invăţătură a poporului român ; o carte de invăţătură la a cărei edificare a fost şi este, angajată, neabătut, poezia românească de ieri şi de azi. Cu alte cuvinte, ni se oferă o adevărată cantată civic-patriotică, căreia i se cuvin cele mai sincere elogii.

1 MAI 1939 – 1 MAI 1984

Marile însemne ale istoriei noastre

● PRIVELIȘTI ÎN OGLINDA MEMORIEI

Acei dintre dumneavoastră pentru care primăvara geografică nu se suprapune exact peste primăvara vieții, vă amintiți, desigur, întîi maiurile din urmă cu patru decenii cînd, în entuziasmul magnific care domnea în țara așezată pe drumul unor fundamentale schimbări sociale, și cînd războiului începuse să i se întrevadă sfîrșitul și pacea se ridica, implacabil la orizont —, în toate orașele și orășelele patriei, pe străzile spălate de lumina curată a dimineții, răsăreau, deodată, mulțimile acelea nesfîrșite de oameni purtînd steaguri roșii, chemări la muncă și pace, cîntînd cîntece revoluționare care înfiorau prin tonul lor dîrz priveliștea gingașă a verdelui abia răsărit ; bărbați și femei, muncitori și țărani anunțînd, prin simpla lor trecere prin apele primăverii, o eră nouă, care avea să semene atît de bine cu cadența apăsată și hotărîtă a cîntecelor pe care le intonau. Mari serbări populare, vegheate de filfîirile drapelelor roșii și de stindardele strălucitoare ale soarelui de 1 Mai, umpleau marginile înverzite ale orașelor de o bucurie în adîncul căreia sălășluia solidaritatea prin vreme a unei clase pe care istoria o aflase mereu unită și pregătită de luptă, depozitînd un potențial uriaș de speranță și de încredere în viitor. Vecini de casă, prieteni, rude, amintiți-vi-le pe acei dintre ei care erau muncitori, acei bărbați pe care îi vedeați prin ochii copilăriei plecînd și întorcîndu-se de la muncă, totdeauna asupriți de lipsuri și sărăcie, dar mereu demni, mereu siguri, iradiind o încredere care te făcea să te simți în apropierea lor apărat. Atîtea cărți, atîtea studii și filme încearcă azi să reconstituie psihologia clasei muncitoare din România, nu doar lupta ei, ci și firea, trăsăturile sufletești, neclintitul patriotism și demnitatea națională care au făcut ca nici un moment din istoria României să nu se poată despărți de istoria proletariatului român. Ca o uriașă oglindă — trecutul păstrează în apele lui adînci și curate, imagini fără de care prezentul și împlinirile patriei noastre socialiste de astăzi ar fi de neînțeles.

● STEAG DE LUPTĂ DE-A-LUNGUL ISTORIEI

Istoria întîi maiului românesc se îngemănează cu istoria clasei muncitoare din România. Ea este chiar biografia proletariatului român. Cine vrea să pătrundă personalitatea de astăzi a omului muncii, prezența sa atît de complexă în viața poporului, cine vrea să-nțeleagă rolul conducător pe care de aproape o jumătate de secol îl au muncitorii sub conducerea partidului comunist, trebuie să caute în trecut. Acolo, în documentele de arhive și de muzee, în memoria încă vie a oamenilor, transformată în mărturii, trăiește dovada că de-alungul istoriei, cele mai nobile aspirații de libertate și dreptate, de independență și pace, au fost exprimate de muncitori, că de-alungul istoriei, cele mai importante bătălii sociale au fost cîștigate de muncitori. Încercată astfel prin lupte, clasa muncitoare din România depozita o experiență de organizare și de conducere care, în mod firesc, a impus-o ca motor al istoriei. Ea poseda un tip specific de conștiință politică, acel grad de maturizare care a hotărît nu doar marile campanii ale trecutului ci și marile bătălii de azi. De la 1 mai 1939 și pînă la 1 Mai 1984 s-au scris pagini noi în biografia țării, pagini de minunate victorii pe care an de an și primăvară de primăvară, mulțimile muncitoare, defilînd prin soarele țării le afișează pe pancarde și pe lozinci. De la 1 Mai 1939 și pînă la 1 Mai 1984 s-au scris pagini noi în biografia omului muncitor, iar cine vrea să pătrundă taina minunatei sale prezențe în lumea socialistă de astăzi, să privească, cu atenție, spre trecut.

● UN MAI ÎN SPERANȚĂ ȘI REVOLTĂ

„Haidem frați într-o unire / Vivat întîi mai / Să serbăm într-o înfrățire / Vivat întîi mai ! / Ziua cea de nemurire / Dezlegarea de robire / Pentru tot ce-i muncitor / Vivat grupul lor !" Versurile atît de optimiste ale lui C. Dumitrescu-Tătaru aveau să amintească posterității sărbătorirea pentru întîia oară în România, la anul 1890, a zilei de 1 Mai. Era o primăvară năvalnică, cu natură biruitoare, înregistrată fidel de culorile sepia ale fotografiilor de atunci. În mijlocul ierbii, grupuri de oameni încadrate de steaguri fluturătoare, zîmbind vesel aparatului de fotografiat. Se întîmpla cu trei ani înainte de întemeierea Partidului Socialist Democrat al Muncitorilor din România și lozincile scrise cu litere uriașe pe garduri erau și lozincile pregătitoare ale acestei importante înfăptuiri. În legalitate și în ilegalitate, socialiștii, social-democrații și, mai tîrziu, comuniștii, au știut să transforme marile serbări ale muncii în tribune de afirmare a idealurilor proletariatului român. Maialurile organizate pe cîmpuri și stadioane au fost repetiții pregătitoare ale programului revoluționar. Ele au lansat cele mai mobilizatoare lozinci ale mișcării de stînga. Au anunțat cele mai importante victorii ale clasei muncitoare din România. Au exprimat constant, în documentele vremii, opinia muncitorilor. Prin vreme, ziua de 1 Mai a dobîndit semnificații politice tot mai grave, marcînd consecvent maturizarea proletariatului din România, transformarea lui într-o clasă conștientă de forța și de rolul ei în istorie. Dacă în anul 1890, pe prima pagină a ziarului Munca, simbolul grafic al zilei de 1 Mai era un muncitor care doboară cu ciocanul ziua de muncă de 16 ore iar textele ocazionale semnate de poeții vremii sunau încă atît de senin : „În ceasloavele bătrîne / Scrise-n slove cît trei caturi / Sărbători are creștinul / Cîte popii au păcaturi / Ba-i Crăciunul / Ba sînt Paște / Ba-i Vasile, / Ba-i Mihai / Muncitorul însă n-are decît ziua de — 1 Mai" — treizeci de ani mai tîrziu, în 1921, ziua de 1 Mai își definea apartenența la Partidul Comunist Român, abea înființat, în condiții de teroare polițienească dar într-o fierbinte stare de entuziasm : **„Muncitorimea organizată în sindicat și partid este scoasă înafara legilor, nu are drept a se întruni, de a se asocia, de a face greve, cînd exploatarea patronală a atins culmile barbariei, muncitorimii de la noi nu-i este îngăduit a sărbători pe 1 Mai, ziua Muncei, sărbătoarea exploataților așa cum se cuvine. Muncitorimea dela noi sărbătorește pe 1 Mai în doliu și revoltă. Sute și sute de frați de ai lor zac în ocne și temnițe, torturați, fără hrană și departe de familiile lor, gemînd în ghiarele tiranicei guvernări a dictaturii burgheze".**

● ADEVĂRATUL, MARELE VIITOR

Afișul emis de Uniunea Tineretului Comunist din România la 1 Mai 1934 chema cu litere uriașe :

TINERI MUNCITORI EXPLOATAȚI ȘI ASUPRIȚI, EȘIȚI CU TOȚII ÎN STRADĂ LA 1 MAI, DEMONSTRAȚI ÎN FRONT UNIC CU FOCUL UREI VOASTRE, CONTRA : MILITARIZAREA ȘI FASCIZAREA ȚĂRII, PENTRU : GUVERN MUNCITORESC-ȚĂRĂNESC.

Vor fi fost numeroase chipurile de adolescenți care urmînd această chemare scrisă cu roșu pe garduri, pe fluturași de hîrtie și pe zidurile clădirilor, muncitori tineri din marile industrii ale Bucureștiului de atunci, asupriți de muncă, încercați de foame și umiliți de sărăcie, au ieșit în stradă să-și ceară drepturile în numele primăverii și al tinereții lor. Iată însă că documentele de arhivă conțin cîteva fotografii ușor atinse de vreme, care înfățișează, cu consecvență, același chip : figura prelungă a unui tînăr subțire, de statură medie, cu o privire foarte pătrunzătoare, foarte matură și hotărîtă, făcînd un ciudat contrast cu trăsăturile delicate ale obrazului. Un chip omenesc atît de expresiv încît magnetizează privirea nu numai în portrete ci și în fotografiile colective : pe platforma unui camion în mijlocul unui grup de tineri, alături de un grup de muncitori, în rîndul doi, primul din stînga, pe băncile unei școli de partid încă din anul 1930. Înainte ca numele și prenumele său să fi fost pronunțat legal de istorie, la 1 Mai 1939, Ceaușescu Nicolae era, în notele siguranței burgheze, **cunoscut comunist și fost condamnat la închisoare pe trei ani pentru activitate comunistă.** De numele său se leagă întreaga organizare a acelui formidabil transfer revoluționar asupra unei pașnice serbări cîmpenești. Sau cum înregistrează, cu fidelitate, notele siguranței, sub titlul „Manifestație comunistă la serbarea cîmpenească a breslei lucrătorilor din industriile pielăriei și încălțămintei" : **«Printre participanți s-a remarcat prezența unui mare număr de membri și simpatizanți ai mișcării comuniste. Serbarea a decurs în liniște, conform programului fixat, pînă la orele 21,30—22,00 cînd a avut loc împărțirea cărților poștale ilustrate pentru alegerea „Reginei muncii". Comuniștii au folosit această acțiune pentru a o transforma în acțiune comunistă. Pe cărțile poștale trimise s-au scris declarații de adeziune și pentru eliberarea comuniștilor (...). Regină a muncii a fost aleasă Lenuța Petrescu, lucrătoare la fabrica Jaquard, identificată conducătoare a secției de tineret din Sectorul II Negru, care după alegerea ei s-a adresat muncitorilor cu cuvintele : mulțumesc proletariatului conștient de eforturile făcute pentru apărarea libertății și a martirilor clasei muncitoare. Cerem pîine și dreptate, întrarea în legalitate, etc. În acest sens a vorbit apoi Ceaușescu Nicolae. Tot el a citit cu glas tare provocările comuniste de pe cărțile poștale dela serbarea cîmpenească a muncitorilor pielari și a strigat la serbarea cîmpenească de 1 Mai de pe cîmpul Veseliei din București lozinca „Trăiască frontul popular !"»**

„Provocarea" fusese însă pregătită cu mult înainte. Același zelos caligraf al dosarelor siguranței, notase, cu puțină vreme în urmă, detalii „expresive" legate de activitatea celui pe care mai marii aparatului de represiune a mișcării comuniste din România păreau să nu-l slăbească din ochi : **„Cercul cultural al lucrătorilor textiliști și cismari a ținut aseară ședința săptămînală la sediul din strada Uranus, 138. Au luat parte peste 40 de tineri muncitori, în majoritate cunoscuți simpatizanți și militanți comuniști. Ceaușescu Nicolae, cunoscut comunist, arată importanța instructiunei pe care muncitorii o capătă prin intermediul cercurilor culturale, cerînd conducerii breslei să le acorde mai multă libertate de acțiune pentru a ține ședințe educative cît mai des, pentru a face pe muncitori conștienți de rolul pe care îl au breslele. Face apel la tineret să nu se mulțumească numai cu o activitate culturală și sportivă ci, să intensifice acțiunea de propagandă printre muncitori pentru organizarea în bresle".**

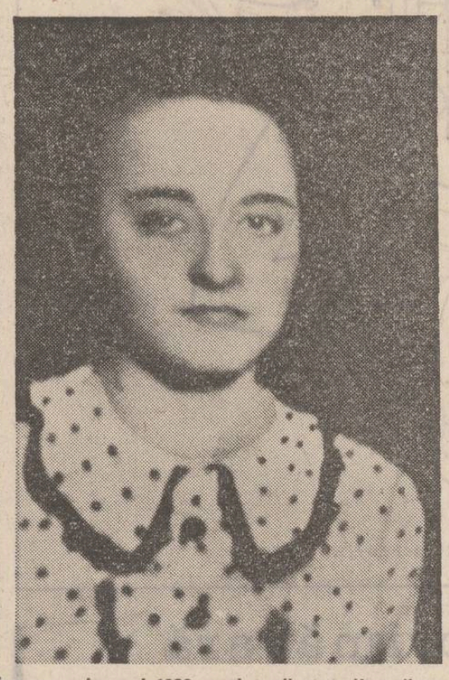

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu în anul 1939, anul marilor manifestații antifasciste și antirăzboinice

● O EMBLEMĂ DE PURPURĂ

Amploarea extraordinară a demonstrației populare de la 1 Mai 1939 a fost o dovadă grăitoare a capacității de acțiune și de mobilizare de care făcea dovadă încă de pe atunci, din anii tinereții sale revoluționare, tovarășul Nicolae Ceaușescu. 20 000 de muncitori au ieșit pe străzile înflorate de primăvară ale Bucureștiului. S-au scandat lozinci pe întreg traseul parcursului care a pornit de la sala „Tomis" de lîngă Biserica Sf. Vineri și pînă sub balconul regelui Carol, la palat. SĂ APĂRĂM GRANIȚELE TĂRII ÎMPOTRIVA AGRESIUNII HITLERISTE ! TRĂIASCĂ INDEPENDENȚA NAȚIONALĂ A ȚĂRII ! JOS FASCISMUL ! AMNISTIE PENTRU DEȚINUȚII ANTIFASCIȘTI ! VREM OPT ORE DE MUNCĂ ! SPOR DE SALARIU !

Prin amploarea ei de masă, demonstrația de la 1 Mai 1939 a stîrnit entuziasmul internațional. Prin programul ei politic, a demonstrat lumii capacitatea de organizare și luptă, chiar și în condiții de ilegalitate, a partidului comunist. Prin numele pe care l-a impus atenției generale a dovedit că partidul avea luptători de elită și că prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea lui și în fruntea țării de astăzi este o cerință istorică. 1 Mai 1939 a anunțat direcția pe care istoria României o va lua și, în sensul acesta, el trăiește pururi, ca o emblemă de purpură în toate serbările LIBERE care i-au urmat. Întinerită de însăși primenirea istorică, întinerită de pace, de speranța în libertate și independență națională, marea sărbătoare a muncii din România se pregătea să exprime, cu aceeași consecvență pe care o arătase de-alungul istoriei, an de an și primăvară de primăvară, noul destin, noua față a patriei, noile comandamente ale istoriei.

Generos și regenerator în toate, ca simbol al primăverii, al tinereții, blazon al muncii și creației, semn de noblețe al tuturor celor angajați în făurirea de bunuri materiale și spirituale ale țării, 1 Mai ne solidarizează astăzi în inimi și conștiințe cu însăși ideea de progres și civilizație. Ne rostim prin identitatea propriului efort și în ambianța de muncă, în climatul de responsabilitate ce capătă putere de normă, avînd un exemplu durabil și mereu viu și proaspăt în memorie, un exemplu de care este legat chiar destinul nostru contemporan și se leagă însăși definiția muncii, acel exemplu și acel nume care în rostirea noastră, a tuturor, ne reprezintă în gradul cel mai înalt : Nicolae Ceaușescu, simbol de istorie și de luptă, nume de epocă.

Alexandra Lupan

București, 1 Mai 1939

Contemporani

I

Cu-al nostru președinte de idei
Și sen'imente fără-asemănare,
Sîntem contemporani copiii mei,
În fiecare mai în sărbătoare.

De la tribuna țării El ne-arată,
Spre comunism mereu un orizont,
Ne e con'emporan și ne e tată,
Cu el în frunte stăm pe-al muncii front.

N-avem răgaz, n-avem de dat secunde,
Sin'em contemporan cu cel mai Mare
Din oamenii acestor vremi profunde,
Sîntem contemporani cu-al nostru soare.

Sîntem contemporani cu zarea noastră,
Cu viitorul lumii noastre sfînt,
Și-i roșie, și-i galbenă și-albastră,
Credin'a lui în al luminii cînt.

II

Contemporani noi sîntem zi și noapte
Cu-acel ce-n fruntea țării noastre este
Contemporani cu marile lui fapte,
Cu a luminii pașnică poveste

Partidul e uman și înțelept
În fiece cuvînt ce-n noi se-adună
Și e cuvîntul lui înalt și drept,
Contemporani noi sîntem împreună.

De Unu Mai lumina e înaltă
Și visul prinde aripi ne-ncetat,
Pămîntul libertății-n mai tresaltă
Sub steagul lui pe zări desfășurat

Veniți de pretutindeni oameni buni,
De Unu Mai să-i spunem sănătate,
În El se-adună-ai lui vestiți străbuni,
Se-adună-n noi a lor eternitate.

III

Sîntem contemporani cu El în toate,
În adevăr, în cîntec și idei
Și il urmăm pe treptele bogate,
Pe-al României comuniste chei.

Mereu ne-așteaptă-un Mai în depărtare
O zare nouă sîntem noi prin El,
Iar El prin noi e-n lume cel mai Mare,
În vorba lui e-al nostru pașnic țel.

Sîntem contemporani pentru vecie,
Cu-ntiiul țării noastre președinte,
Cu suverana noastră Românie,
Cu inima din pieptul lui fierbinte.

Vom fi contemporani întotdeauna
Cu viața lui de vise și de zbor,
Avem mereu pe cerul țării astre
Și vom veni mereu din viitor !...

Ion Văduva-Poenaru

Imn

Îmi vine tot pămîntul acesta românesc
Să-l string în brațe și să-i cînt colinde
Chiar dacă friguroase-ntîmplări mă viscolesc
Focul iubirii de țară în fiu îl voi aprinde

Etern și neclintit ca aștri să se vadă
În vatra asta jertfele cum ard fără sfîrșit
De cînd ne naștem și pînă cînd în tîmple
bat aripi de zăpadă
Ca pe-o iubită vatra prin veacuri ne-am iubit

Gîndirea comunistă nouă și umană
Nu are drum spre ură nici spre noapte
O port ca pe-un sigiliu în trupul sensibil
ca o rană
Cu oamenii sînt frate și dincolo de moarte.

Rozmină

Pămînt carpatic dragoste dintîi
Străbunilor altar și căpătîi
Ce străveziu te faci într-o petală
Ce greu apeși dușmanii ca o dală

Ești fir de aur în lanuri foșnitoare
Curburi de astre-n boltă de ulcioare
Fîntîni de rod în șesurile line
Și cînți ca orga-n oasele din mine

Iubito de-ți lași pleoapa parcă-l vezi
Cu plaiurile pline de cirezi
Și vela mea pe el plutind spre tine
Cînd dragostea mi-aprinde lămpile în vine

Ce mult prin veacuri a mai fost vinat
Pămîntul ăsta binecuvîntat
Sub fiecare floare cîte-un os
Îi luminează liniștea duios

E pentru neam corabie străveche
Românilor sub stele fiind pereche
Și vine din departe vislește înspre mîine
Pămînt solar de dragoste și pîine

Vasile Andronache

E Ziua Muncii

Întîi de Mai – un gînd curat
Simbol al sevei și-al puterii
Prezent și viitor durat
Ca primăvara-n poarta verii.

Întîi de Mai în largi chenare
De purpură nu-i un miraj
Prin forța clasei muncitoare
Își poartă azi înalt mesaj.

Întîi de Mai – cuvînt de pace
Azi toate glasurile-ți sînt
În legămînt și stea se face
Iubirea vieții pe pămînt.

E ziua muncii care-așază
Tezaur pe al trudei har
Gravînd voința ce cutează
Mereu prin gînd vizionar.

E ziua muncii și există
Atîtea trepte cîte-am pus
În România socialistă
Spre-a înălța-o tot mai sus.

E ziua muncii și se-arată
Deschis deplinul viitor
Urmînd lumina-adevărată
Nepieritoare-n tricolor.

Pavel Pereș

Eterna tinerețe a spiritului revoluționar

Urmare din pag. I

împotriva a tot ceea ce favorizează inerția, suficiența, sentimentul de automulțumire, dogmatismul. Spiritul revoluționar este prin excelență spiritul adevărului critic, constructiv, forța propulsoare a mersului nostru înainte.

Printr-o fericită coincidență aniversăm în 1984 patruzeci de ani de la înfăptuirea victorioasă a Revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, patruzeci de ani de la făurirea Frontului Unic Muncitoresc și patruzeci și cinci de ani de la marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică de la 1 Mai 1939 din capitală — evenimente de o covîrșitoare importanță pentru istoria contemporană a României, care au deschis o nouă perspectivă istorică poporului român. În conștiința noastră asocierea acestor evenimente într-un unic reflex aniversar nu este întîmplătoare. Între ele există o trainică legătură, un fir roșu unificator, ce ne relevă, dincolo de meandrele istoriei, logica, raționalitatea, caracterul obiectiv, ineluctabil al procesului revoluționar, împletirea organică a idealurilor de libertate și dreptate socială și națională.

În urmă cu patru decenii și jumătate, în prima zi de mai — ziua solidarității de luptă a tuturor celor ce muncesc — Partidul Comunist Român, clasa muncitoare din țara noastră, toate forțele democratice, progresiste, antifasciste și patriotice făceau proba unei indestructibile unități de acțiune împotriva războiului, împotriva hitlerismului și revizionismului fascist, pentru apărarea integrității teritoriale, a independenței și suveranității țării.

Această uriașă demonstrație — în organizarea și conducerea căreia un rol deosebit a avut tînărul luptător comunist Nicolae Ceaușescu — a constituit una din cele mai mari manifestații muncitorești antifasciste, pe plan mondial, în condițiile dramatice în care Germania hitleristă trecuse deja la aplicarea planurilor sale expansioniste, de înrobire a popoarelor. Luciditatea, clarviziunea, dîrzenia, și puterea de sacrificiu a comuniștilor români — care în mai 1939, în august 1944, s-au aflat în primele rînduri ale celor ce luptau împotriva fascismului și războiului, pentru libertate și socialism — s-au dovedit a fi nu numai calități exemplare ale unui mănunchi de militanți revoluționari, vizionari, ci înseși liniile de forță ale unui proces general de conștientizare a opțiunilor supreme și ale unui efort de mobilizare, a clasei muncitoare, a întregului popor român, în lupta aspră, inevitabilă, plină de jertfe, pentru eliberarea țării de sub dominația fascistă, pentru o lume mai bună și mai dreaptă, pentru o Românie nouă, liberă și demnă. În zilele fierbinți, de sînge și foc, ale lui august 1944, cînd întregul nostru popor s-a ridicat, sub impulsul unei unice și energice voințe, pentru salvarea destinelor sale naționale, s-a dovedit în practică justețea strategiei politice, elaborate cu migală și tenacitate de Partidul Comunist Român privind unitatea de acțiune a clasei muncitoare, a tuturor forțelor vii ale poporului român, cărora le era scumpă cauza țării. Revoluția de eliberare națională și socială antifascistă și antiimperialistă din august 1944 nu ar fi fost posibilă fără unitatea monolitică a întregului popor, unitate ale cărei baze trainice au fost puse la 1 Mai 1939 și în aprilie 1944 cînd s-a realizat Frontul Unic Muncitoresc.

Procesul revoluționar declanșat în august 1944 a deschis larg calea construcției socialismului și comunismului în România, punînd în valoare inepuizabilele resurse creatoare, entuziasmul, optimismul istoric, aspirațiile cele mai nobile ale poporului român. Experiment istoric colectiv, cu incontestabile valențe originale, edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate pe pămîntul României a evidențiat fără putință de tăgadă că socialismul, pentru a fi viabil, trebuie să se înrădăcineze adînc în realitățile sociale și naționale, concret-istorice ale unui popor. Partidul Comunist Român, prin întreaga sa existență, prin întreaga sa concepție teoretică și practică privind desfășurarea procesului revoluționar și construcția socialismului, a făcut dovada unei depline identități cu interesele fundamentale ale poporului, afirmîndu-se ca o forță politică în măsură să capaciteze toate energiile, să mobilizeze toate resursele materiale și umane și să conducă vasta și complexa operă de făurire a socialismului și comunismului, păstrînd veșnic treaz spiritul revoluționar, neavînd nimic mai de preț decît viitorul luminos al patriei socialiste.

Perioada de adînci prefaceri și înnoiri ale societății noastre socialiste, inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român — de cînd la conducerea partidului și a poporului nostru se află tovarășul Nicolae Ceaușescu — se caracterizează tocmai prin afirmarea plenară a spiritului revoluționar, creator, în toate domeniile vieții sociale, ceea ce a asigurat nu numai dezvoltarea accelerată a economiei românești, dinamismul ei fără precedent, care a făcut să se vorbească adesea de un „miracol românesc", ci și eflorescența culturii și spiritualității noastre socialiste. Epoca rodnică pe care o trăim poartă de aceea pe drept cuvînt denumirea de Epoca Nicolae Ceaușescu. O epocă a marilor împliniri, o epocă a afirmării neîngrădite a potențelor creatoare ale poporului, o epocă deschisă spre viitor.

Grădinile

Roua se hrănește cu cîntecul nostru
grădinile visează flori ce nu se vestejesc
niciodată

mîna cu pămîntul se-nțelege
aici pe unde ideea nu mai trece însingerată

viața numai cu viață poate fi împodobită
sudoarea știe că nu poate trăi fără noi
piinea la rang de oamenie se ridică
și ierburile sună a cîntec sub ploi

adevărul are formă de inimă
mugurii so aprind deodată-n copaci
și susură lumina în lanuri de secară
o, frumusețea nu-ți dă dreptul să taci

Rodian Drăgoi

Dedicație

Sînt patruzeci de ani solari ce urcă
Pe drumul glorios al patriei de azi,
Cununa veșnică-a iubirii noastre
Cinstește-un Om și un Partid viteaz.
Sînt ani de lupă și de împlinire
De vis, de jertfă și de libertate
Ei ne dau dreptul demn la fericire,
La casa noastră una-n unitate
Unde ne creștem singuri viitorul
C-un gînd înalt de pace și iubire
Urmînd neabătut Conducătorul.

Horvath Dezideriu

PATRIA ÎN

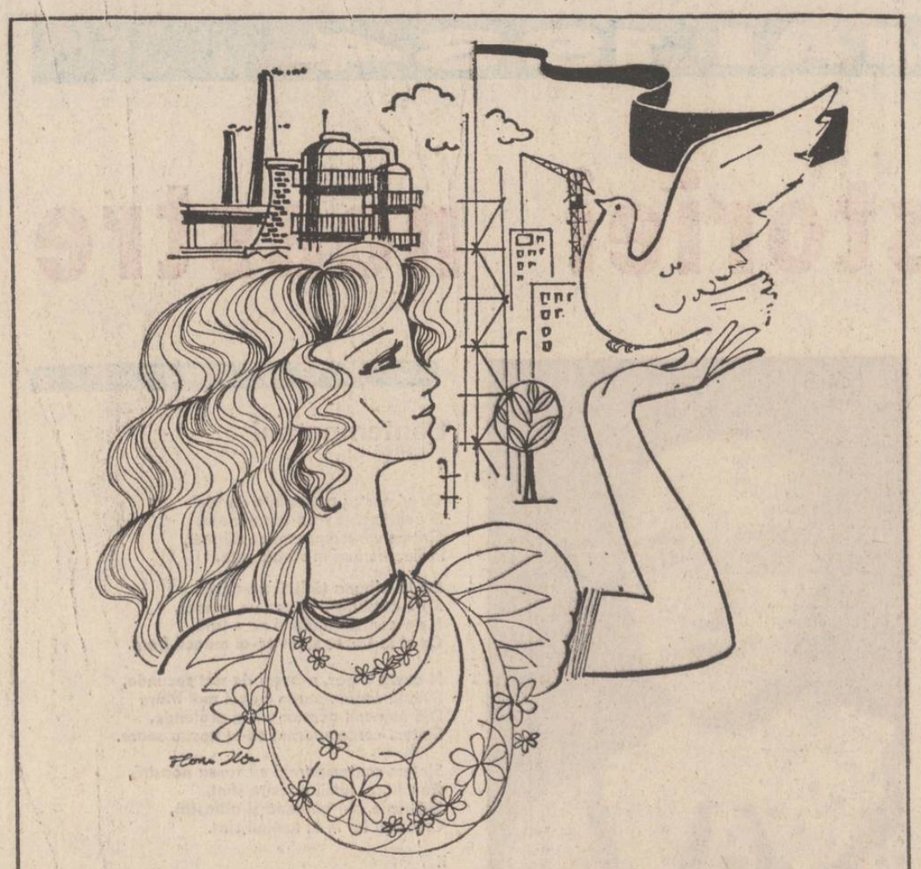

Desene de Ilie Florin

Patruzeci de trepte

Inalță-te mireasă, patria mea dragă,
In diademă pură de flori și de lumină,
Pe patruzeci de trepte urcînd spre zarea largă,
Spre era comunistă măreață și deplină !

Rodește-n a ta glie sămînța nemuririi
Și-n inimile noastre eternitatea clipei,
Cînd ți-așezăm pe fruntea-ți trandafirii,
Cum razele de soare pe zbaterea aripei !

Un zbor continu-i drumu-ți spre alte împliniri,
Meleag al bucuriei și-al păcii pe pămînt,
Condus-ai azi de partidul deplinei fericiri,
Ce-l poartă întreg poporul în inimă și-n gînd !

Pe patruzeci de trepte de rod și de belșug,
Făptași sînt comuniștii, urmindu-i cu credință,
Cum s-a-nfrățit sămînța cu brazda de sub plug –
Noi cu partidul astăzi sîntem de-aceeași ființă !

Și ne-nfricat ni-i pasul și brațul neînfrînt,
Și-n fapte legendare noi timpul îmbrăcăm,
Ca patria română mai mîndră pe pămînt,
Spre soarele cel veșnic, cu drag, s-o îndreptăm !

Ion C. Ștefan

Balada omului muncii

Sub cocorii mei de gînd
Sorb pocalele de aur,
Clipa : lacrimă s-o torc
Din destinul tău de faur.

Înțeleptul fir mă poartă
Înspre omul care-l caut,
Gîndurile mă undesc
Printr-o măduvă de flaut

Omule ce îți presimt
Cîntecul altoi în floare,
Zămislindu-te în timp
Frumusețea ta mă doare.

Omule mereu te caut –
Răsfoind file de carte :
Te sărut pe fruntea-naltă
Ca pe-o lacrimă de frate.

Te sărut ca pe-un erou
Ce s-a-ntors cîndva din luptă,
Ca pe steagul care stă
Sus pe Patrie și-ascultă.

Nicolae Sinești

De ziua muncii

Eu vin de unde străbunii
au scris istoria cu sînge
și iată-mă acasă la mine
în România – floare de mai

eu vin riu de legendă
partidului în veci stegar
de brazde și cîntec de mierlă
iubesc anotimpul florar

eu vin din fluier voință
albastre zboruri pe culmi
de ziua oamenilor muncii
porumbei – garoafe – steaguri

eu vin amiază de fruct
poporului meu doar libertate
și iată-mă stăpîn în cetate
în România mea – floare de mai

Ion Machidon

Întîi de mai

Întîi de Mai, simbol mereu al muncii,
În sufletele noastre a-nflorit,
Și cutezînd cu țara către mîine
Noi, rodul muncii ei i-am dăruit.

Căci țara-i pentru noi lumina vieții,
E tot ce-avem mai bun, mai drag, mai sfînt,
Și pentru-a ei deplină înflorire
Îi dăm temei prin faptă și cuvînt.

Din munca noastră împletim cunună
Să crească însutit al țării spor,
Și pace și unire și frăție
Înseamnă și prezent și viitor.

De-aceea ne sînt brațele vînjoase
Și ochii fericiți ne ard făclii,
Ca să rodim străbuna noastră vatră,
Să creștem faima scumpei Românii.

Și cînd Armindeni ride în petale,
Și visul nostru-i mai cutezător,
Slăvim în cîntul muncii și al păcii
Pe-al țării ne-nfricat conducător.

Viorel Cozma

Rostire de primăvară

Într-o noapte m-am dus din nou în Deltă. Plecasem dintr-un straniu luminiș. Zăpada se stingea ușor în rigolele ierburilor încă nenăscute. Așa se face că pămîntul avea cel mai profund miros de pămînt. Sevele urcau doar în grîuri, din loc în loc, și tocmai în acele locuri am fost învăluit de mirarea copilărească a verdelui gras. În nări simțeam mirosul celui mai profund pămînt, în ochi îmi jucau iazuri de lumină.

Drumul a fost incredibil de scurt. Vîntul de sud îl purtam în buiestru. Drept zăbală era un stol de cocori, cu scrîjelitul lor metalic pe sub sticla mată a cerului. Planau ușor peste dunga de unire a mării cu pămîntul. Cîrlionții de spumă albă lingeau diguri și barcaze, mari petroliere și stabilopozi. La un moment dat a început planarea în cercuri din ce în ce mai strînse. Triunghiurile s-au spart și s-au dispersat ca alicele. Peste cherhanale și păpurișuri vechi, peste dormitoarele plutitoare și peste puținele sate din Deltă s-a petrecut primul strigăt al cocorilor. Era un spasm de oboseală și unul de renaștere. Gemetele descătușării. Însoțind astfel marele stol am ajuns să pun piciorul pe locul cel mai drag. Senzația era încă de plutire, de alunecare oblică spre un pămînt prins într-un briu din alt pămînt, scos de puțin timp de sub ape.

Și aici, din loc în loc, erau cîmpuri cu grîu verde, apoi un fel de cabane pe picioroange din plop. Un fel de cherhanale în care se adună grîul, porumbul și orzul. Mai mulți dintre foștii plecați spre „continent", la Constanța, Brăila sau Cernavodă, se întorseseră. Arau pe fundul bălților și ridicau perdele de plopișuri. Prin apropiere, printr-un canal săpat anul trecut trecea un hidrobuz cu turiști finlandezi. În urma lor, într-o lotcă săltată pe valuri veneau doi bărboși întîrziați. Bura și era frig încă. În scutecele ude ale nopții, primii doi bărbați — tatăl și fiul — au luat calea apelor. Luceafărul de dimineață întîrzia să se arate și ei visleau din greu spre locul de vînat. După stingerea din auz a vaporașului cu finlandezi, bărbatul mai în virstă a înțînat un cîntec. O voce de bas răscolea cîmpia ieșită din ape și chiar apele încă neatinse de pescari. Cel tînăr vislea, cu capul în piept. Era demult învățat cu drumurile grele. S-a oprit un moment din munca sa, și-a udat palmele cu apă de baltă, a prins din nou rămele, iar vocea și-a adăugat-o celeilalte voci, mai groase. Așa s-a întîmplat să ascult un cor de neuitat, într-o noapte umedă, vis de coșmar pentru reumatici, într-un loc aflat sub Luceafărul de dimineață, între Pardina și Mila 23.

Nu departe de locul acelui cîntec unic o dragă tăia un drum de apă. Sunetul ei semăna puțin cu cel al cocorilor purtați de vîntul sudului. Era însă prea aproape, monolit de metal, cu cîțiva oameni, cărora le bănuiam chipurile încordate. De aici începea ținutul nisipurilor. Drumuri repede șterse, pe care le-am scris și le-am șters de mai multe ori în căutarea farului de la Sfîntu Gheorghe. L-am găsit din nou, dar se lumina. Carmagiii plecau în larguri după marele sturion, iar după ei plecau și pescuitorii de scrumbii, cu setcile trase din poduri. Cuterele scoteau un fum cenușiu, repede destrămat de briza dimineții. O femeie, cu palma streașină la ochi, acoperită cu o broboadă roșie privea în larg și mișca mărunt din buze. Din ultimul barcaz desprins de cheu s-au ridicat cîteva capete și perechi de brațe. Spuneau ceva, strigau ceva. Apoi femeia a plecat mulțumită acasă. Farul pilpiia doar, nu mai tăia în fîșii subțiri stofa udă a nopții. S-a lăsat o liniște de invidiat și doi ochi mari, unul al pămîntului și unul al apei, mă priveau și mă chemau. Început de primăvară e orice chemare pentru marile drumuri. Și acesta era un mare drum pentru despovărarea sufletului. Drumul spre locul cel mai drag.

Pavel Perfil

Fericirea dintre ape

Casa e altoită pe ape. Leagănă viața a patru oameni, doi adulți și doi intrați în adolescență. Cei adulți astăzi, au venit la prima lor tinerețe. Au trecut un prag de apă, au descuiat ușa cu cheia, au șters praful unui podiș la intrare, și-au intrat în casă. Casa lor de pe ape. S-au ținut de pereții holului, cu o mînă de un perete, cu alta de celălalt. Au intrat în șufragerie, au fixat cîteva lucruri să nu se răstoarne la trecerea unui vas prin apropiere care ar fi putut da naștere valurilor. Pentru că aici e aproape ca „în spațiu" : totul se poate răsturna, totul poate aluneca dacă nu-i prins în șuruburi. Au deschis un hublou, au întins mîna, au rupt salcie, au pus-o în vaze pe masă. Seara au ieșit pe coridă, la promenadă : 23 de metri dus, tot atîta loc de întors. Sus, printre conducte de apă, au pus bănci și mușcate. Pămînt de flori, atît cît le permitea spațiul. Au aruncat în Borcea prima căldare de apă și au răcorit puntea peste care soarele trecea egal. Dincolo de rostul lor, lumea vegetală începea să dea în verde, ploile migrau gri, iar curcubeul avea să-i stringă ca într-o menghină de culori, îmblînzindu-le viața. Vapoarele care treceau în amonte sau în aval de Călărași, pe Borcea, le-au învățat în scurt timp casa pe dinafară, le-au ghicit înnoptatul și trecînd ei încoace și încolo au încetinit motoarele, bătînd un timp pasul pe loc pe ape, să nu le izbească visele de mal.

Pe ponton nu e nicăieri încrustat numele stăpînilor. Două inițiale, atîta tot : PD — ponton dormitor nr. 4 577. Altfel spus, „Hotel Bulgaru". Asta nu înseamnă că aici se doarme tot timpul. Ci că ei, Stela și Aurel Bulgaru, au grija altui somn, al celor de pe punte, meniți să aibă grija malurilor, a nisipului, al apei. Coboară des în iarba parfumată de pe mal. Canalul Jirlău se deschide în apropierea lor ca o gură adormită de pește. Malul rămîne tivit cu bărci pe care valurile le poartă de colo pînă colo, adunîndu-le spre sine, respingîndu-le ; bacul și-a tras și el spre sine cîteva bărci și-alunecă pe cîte un val deopotrivă, înnoptînd împreună, păzindu-le.

Există o noapte sau alta, nopți fără nume, cînd fiecare din cei prezenți pe pontonul plutitor visează că pereții dispar, fugind care încotro, că nu mai rămîne nimic din încrengătura aceea de lemne, că totul se dislocă și singuri, doar ei, rămîn să împărățească peste ape. Acolo unde ar fi trebuit să fie colțul casei, la aceeași intrare în Jirlău, se adună pescari și nimeni nu știe dacă uneori veghează la casa de pe ape sau așteaptă hipnotizați mișcarea trestiei.

Cei din familia Bulgaru zic : nu putem să ne despărțim de vas, e mai mult decît casa noastră, mai mult decît dragostea noastră de ape, este tinerețea noastră, nașterea celor doi copii, Sanda și Nicu Bulgaru, este viața noastră. Și mai zic : stăm pe punte, avem sub noi ape, e ca și cum am sta pe pămînt. Uneori, îi mai cuprinde un dor de cealaltă casă a lor din Măcin, de pomii dați în floare sau fruct după cum cad pe vreun anotimp sau altul. Să nu steie grădina în paragină, se gîndesc. Trec în podiș, iau cheia casei de la vreo rudă, deschid geamuri și aerisesc lucrurile. O zi, două, au în ei agitația dereticatului. Apoi își aduc aminte de covertă, de pești, de căldările cu apă, de bărcile împingînd cu boturile lor bacul de parcă ar bate continuu în poarta unei case. Cînd sucesc cheia în ușa casei din Măcin, pling, spune femeia. Trec de poartă și cu cît mă depărtez de ea mi se face din ce în ce mai dor de cealaltă. Îi ajunge repede dorul de bac. O fi aruncat cineva cu un pumn de apă în urma lor poate, așa cum în urma altora s-a aruncat cu grîu. Sau sînt dintre aceia pe care, zilele și nopțile în succesiunea lor neîntreruptă, îi adună mereu și mereu lîngă un mal de apă.

Areta Șandru

Mereu acasă

Îmi place să călătoresc cu avionul pentru acea dulce și lenevoasă așteptare din aeroport, pentru figurile sobre și umorul fricos cu care se întîmpină cei temători, pentru grația cu care ești anunțat că „vom zbura cu o viteză de 450 km/h, la o altitudine de 5 000 m, cu acest avion de tip Antonov 24 care leagă..." Așadar, îmi spun, o dată tehnică este mai plastică : pe calea aerului, printr-un fir nevăzut („urma păsării-n aer...") o localitate se leagă de alta, comunică între ele direct în mai puțin de o oră (savuroasele precizări „în circa 55 de minute" !) Nici nu ai timp să te dumirești, nici nu ai vreme să-ți lași prezentul la garderoba amintirilor, nici nu te-ai desprins de uimirea de a fi pasăre deasupra crestelor munților, apelor (mici, mici de tot și întortocheate), a cîmpiei desfășurate în patrate, dreptunghiuri, romburi etc. pendulînd în culori despre care cineva foarte în temă ți le numește în culturi, că ai și ajuns. Această scurtare teribilă a distanței (prezentul în prelungirea altui prezent) îmi dau mereu senzația că peste tot sînt acasă. Simplă senzație ? Ia s-o cercetăm mai îndeaproape să vedem ce e cu ea ?

Un om care are foarte multe cunoștințe are foarte puțini prieteni (sau din ce în ce mai puțini). Cel puțin așa se spune. Prin forța împrejurărilor, ca ziarist faci cunoștință cu mulți oameni, cu multe locuri, încercînd însă să-ți păstrezi, pe cît posibil, prietenii și, iarăși pe cît posibil, să-ți faci alții noi. Dar cum prietenie fără cunoaștere și comunicare nu există încerc la cea de-a treia mea descindere în Tîrgu Mureș să cunosc orașul. O iau metodic (o luăm metodic pentru că sîntem trei oameni și un aparat de fotografiat) și mi-l apropii. La Muzeul județean de istorie, Maria Ploeșteanu, directoarea muzeului, ne face un amplu excurs pasionat și pasionant al așezării atestate din neolitic, așezare ce are o istorie bogată, după cum atestă descoperirile arheologice de la Cristești. Rezumăm povestea așezării din necesități de spațiu, dar trebuie spus că dovezi ale continuității civilizației dacice și daco-romane există în toate perioadele istorice și să mai spunem că istoria continuă să se scrie ! Să mai notăm anul 1300 (în jur de 1300) an în care se menționează — în registrele de dijme papale — existența unui oraș, prim nucleu așezat pe malul sting al orașului. Dezvoltarea orașului înregistrează și dezvoltarea strînselor legături cu Moldova și Țara Românească. Peste ani Tîrgu Mureșul devine un important focar al mișcării iluministe, iar în preajma revoluției de la 1848 îl găsim aici, printre canceliști, pe Avram Iancu. Din vremile frămîntate ale istoriei și ale istoriei orașului să mai reținem data eliberării — 28 septembrie 1944. O dată care înseamnă o profundă cotitură în viața orașului. De la 38 000 de locuitori (în 1930) se ajunge la 154 506 (în 1984), de la fabrica de mobilă și atelierele meșteșugărești se ajunge la 25 de întreprinderi de stat și 8 cooperatiste (în anul 1984). Se construiesc peste 42 000 de apartamente (apărînd cartiere noi ca Tudor, 7 Noiembrie, 1848, Ady Endre).

Nu voi face o dare de seamă reportericească a ceea ce am văzut în întreprinderile din Tîrgu Mureș încercînd astfel să vă conving de prefacerile industriale și, nu-i așa ? de marile prefaceri în domeniul vieții fiecărui locuitor. Am văzut ceea ce era de văzut (și sînt multe de văzut la Tîrgu Mureș !) mi-am notat date, nume de oameni, m-am documentat, cum s-ar zice, corect. Ceea ce rămîne dincolo de toate acestea este acea splendidă imagine a orașului într-o zi de primăvară, imagine prinsă de pe un deal : în liniștea dealurilor nu prea înalte orașul respiră liniște, simțindu-se ocrotit, protejat. Era frumos (să risc această comparație ?!) ca un copil în somn. Iar această frumusețe ți-o transmitea și ție, privitor obiectiv mai întîi, subiectiv pînă la a te considera emoționat ca un fiu al lui. Este puterea frumuseții de a se transmite unduitoare și de neconfundat ca o briză marină.

După o săptămînă (în aproximativ 55 de minute) aterizam la București. Păstram încă în minte splendida imagine, probabil de îndată ce, ca un provincial sosit în Capitală, am început să caut echivalențe ca puncte de reper. Încetul cu încetul însă am găsit în memorie alte și alte puncte de sprijin : la Baia Mare, la Cluj-Napoca, la Arad, Iași, Brăila. Simțeam cu alte cuvinte că sînt acasă.

Constantin Stan

Mirabila faptă

Copil fiind, ai mei de-cu-ziuă mă luau cu dînșii în cîmp, primăvara la arat și semănat, vara la coasă, toamna la cules. „Trebuie să semeni mai întîi — zicea tata — dacă vrei să ai ce culege !" Mă uitam la palmele lui mari, bătătorite, și-mi aminteam că și bunicul Constandin avea tot așa mîinile crăpate de arșiță și munci, mîini de culoarea țărînii, mîini pe care, aveam să desleg mai tîrziu, se sprijină ca pe niște columne Țara. Așadar, țara din țărani își trage osteneala, obîrșia și înțelesurile grave. Satele noastre și-au prelungit către orașe învățăturile multe, statornicul înțeles de a duce în faptă un gînd dintre cele mai îndrăznețe. „Cînd ai început ceva fii atît de răbdător și du la capăt ceea ce-ai început" l-am auzit deseori pe părintele meu spunîndu-mi. Cu aceste deprinderi, slujitor al condeiului fiind, m-am întors deseori cu gîndul către ai noștri, cei de mai de mult, cronicari și întemeietori de pravilă românească, spre a-i „vedea" pe ei însiși ostenind, zile și nopți în șir, asemeni lui Dosoftei și Țichindeal, lui Antim și Anton Pannul, lui Cantemir și Mihai Eminescu... Iată, spre pildă, cum cugetă la înfăptuirile cele vrednice, autorul atît de apropiate sufletului nostru **Descriptio Moldaviae** : „Socotește că de vei face un lucru bun, deși cu trudă și osteneală, după ce l-ai făcut, truda și osteneala vor trece, iar cinstea rămîne. Tot ce am săvîrșit noi care sîntem locuitori ai graiului acesta cu mlădieri latine, prin noi însine am săvîrșit, cu prețul atîtor și atîtor cazne, grijindu-ne de casă și grădină, cultivîndu-ne firea și visul potrivit simțirii noastre dintru începuturi. Peste praguri și vămi, deprins-am de timpuriu să fim ai treziei și înțelepciunii, mirabilă faptă numindu-se, pentru că, și dumneavoastră, prea iubiți cetitori, o știți din părinți și din bătrîni, că numai prin sudoarea frunții și a bratelor, ai noștri și-au dobîndit pîinea și rostul de-a fi. „Osteneala-i chiar odor" scria unul dintre ilustrii cărturari moldoveni — Gheorghe Asachi, el însuși a fost făurar de așezăminte școlare și de pagini cu literă adîncă încrustate. Semințiа noastră și-a ales cu grijă semințele, nu le-a lăsat pradă vîntului și secetei, fie că le-a orînduit în brazdă fie pe ogorul cel atît de fertil al cărților. Și pentru autorul **Povestei vorbii**, „cel istet ca un proverb" munca are înțeles de „comoară" și doar cine sapă acolo jos cu perseverență și încredere, cine nu abdică nici o clipă de la ceea ce și-a propus să facă poate „da de comoară". În basmele noastre neasemuite întîlnim pe acel „vestit faur" care întreg anotimpul cu uneltele făurește și lui îi este prielnică această îndeletnicire care-l ajută să învingă noaptea și somnul.

Într-o zi, pe meleagurile natale fiind, am văzut cîtiva copii care admirau un șir de cocori prevestind primăvara. Am rămas și eu o clipă cu ei, bucurîndu-mă de primenirea anotimpului atît de îndelung jinduit. Deodată unul dintre micii mei însoțitori s-a întors adresîndu-se celorlalți: „Dacă vreți, voi mai puteți să rămîneți. Eu plec, am treabă !" M-am uitat la el, semăna cu băiatul meu Antim, și cred că avea ca și el pe atunci 4—5 ani. De foarte devreme, părinții încep să ne obișnuiască a face ceva, adică un lucru folositor. Cu aceste învățături plecăm noi în lume, vrednicindu-ne să ducem mai departe sacra „moștenire de îndemnuri". Eminescu scria cu un prilej că a adunat cu osîrdie „multe vechituri din manuscripte și tipărituri vechi românești", a scotocit prin arhive și biblioteci rare, a stat de vorbă cu cei mai bătrîni dintre bătrîni, spre a-și alcătui „fondul inspirațiunii". Iată, deci, cîte modele ilustre ale unor conștiințe artistice formate cu trudă multă și tot atîta înțelepciune. „Nimic nu-i ușor pe pămînt / nici să dormi nu-i ușor / privighetoarea s-a ostenit toată noaptea cîntînd..." ne spune marele poet ridicat în lumină din Lancrăm. Lucian Blaga, ca și Eminescu și Arghezi, și-a lucrat cu migală poemele, piesele de teatru, scrierile filosofice, dornic să le confere acel miez adînc, acea vibrație singulară, acel înțeles nemairevelat pînă la sine. Apreciind efortul eminescian în crearea unei limbi poetice fără precedent, autorul „Mirabelei semințe" nota : „Cu dragoste de adevăr romantic, Eminescu s-a apropiat de geniul poporului și a creat pe motive auzite printre frunze de codru admirabilele sale poezii în formă populară... Cuvintele impumută înțelesuri noua și încă nedestăinuite. Nuanțările de gînd și de emoție înmiîndu-se, ca undele unui lac, joacă în curcubee aproape imperceptibile".

Marii scriitori ai zilelor noastre fac dovada aceleiași ambiții formidabile de a zăbovi îndelung asupra manuscriptului pentru ca lucrarea o dată rotunjită să aibă strălucirea diamantului autentic. Să ne amintim cît de mult au pritocit la întîiele lor romane — **Moromeții** și **Groapa** — Marin Preda și Eugen Barbu, să nu uităm cît a ținut pe masa de lucru Rebreanu pe al său **Ion**, să meditățm la faptul că Nicolae Labiș își lucra ca pe o bijuterie fiecare poem, fiecare vers în parte. Capodopera poetului din Mălini, **Moartea căprioarei**, n-a fost scrisă, cum socot unii cronicari superficiali, „dintr-o inspirație", ci ea, această scriere, încorporează destule nopți de nesomn și reflecție, atîtea adînci și tuburător-dramatice experiențe de viață — și, desigur, o inegalabilă probă de conștiință artistică.

Un mare poet al acestui timp — l-am numit pe Ion Gheorghe —, asemeni țăranului român, își lucrează cu deosebită rîvnă versurile. Cine i-a citit **Elegiile politice, Scripturile, Vine iarba, Zoosofia** se poate convinge de acest adevăr. Un alt poet dintre cei de seamă de azi — Tudor George — autorul unei **Armuri de sudoare**, carte singulară prin mesajul și vibrația ei în peisajul liricii noastre contemporane, este deasemeni un mare truditor asupra cuvîntului scris. Exemplele ar putea continua. „Mă lupt de o viață întreagă cu cuvintele — zicea Marele Mester de la Mărțișor. Am căutat să le supun și din materia lor plastică, să modelez, pentru gînd și simțire, un veșmînt nou pentru idee și sentiment."

Prin aceste însemnări am căutat să reamintim că și scrisul este o treabă foarte grea și numai cine se încumetă la drum lung, semănat cu sudoare ,pragurі și primejdie multă, numai cine are tăria să reia o dată și încă o dată lucrul de la început, numai acela se poate socoti un izbînditor. Dar atunci se trezește alb, cu timplele ninse, asemeni părinților noștri țărani după o viață petrecută în cîmp.

George Chirilă

teatru

Redescoperirea textului

Mai scriam cîndva despre redescoperirea unor texte dramatice, în aceeași stagiune, în mai multe teatre din țară. Coincidența îmi semnalează, fără dubii, o circulație sincopată a pieselor în repertoriul curent.

În stagiunea de față, care se apropie cu pași repezi de ultima cortină, am asistat la cîteva formule scenice aplicate lucrării Ecaterinei Oproiu, „Nu sînt Turnul Eiffel", în vogă cu aproape două decenii în urmă. Nu ne vom opri, însă, decît la două montări, diametral opuse atît ca stil, cît și în ceea ce priveste pătrunderea contextului. E vorba de spectacolul de la Teatrul Național din Cluj-Napoca (regia Andrei Mihalache) și de spectacolul de la Teatrul Dramatic din Brașov (regia Mircea Marin).

Primul are la pupitrul regizoral un debutant care își asumă nu mai puțin de trei calități : de autor al adaptării scenice, regizor și scenograf. În aceste ipostaze, poate cu excepția celei de scenograf, Andrei Mihalache ni se arată la fel de simplificator în relația sa cu textul. El se pripește să vadă într-o piesă cu și despre tineri prilej de amuzament vodevilesc, secătuind-o pînă la urmă de semnificații. Ea și El se joacă de-a bosumflarea ; celelalte personaje sînt comprimate și distribuite, astfel, la doar doi parteneri care intră și ies din scenă mecanic. În ciuda convenției acceptate, cu toate strădaniile lui Tudorel Filimon (actor de comedie cu personalitate distinctă) și Luciei Wanda Toma, gîndul regizoral nu se coagulează, stîrnind involuntare ambiguități. Ne-a rămas numai plăcerea de a o urmări pe Catrinel Dumitrescu în rolul Ea, sensibilă, cu intuiția nuanțelor, înțelegînd textul cu mai multe disponibilități decît a fost îndrumată. Din păcate, dialogul se frînge, pentru că El este conturat precipitat și inexpresiv de Marius Bodochi. „Nu sînt Turnul Eiffel" de la Naționalul clujean rămîne un exercițiu (încă) studențesc.

Cum spuneam, spectacolul Teatrului Dramatic din Brașov se află exact la celălalt pol. Cuplul imaginat de Ecaterina Oproiu are dramă și, de aceea, rezonanță. După obicei, regizorul Mircea Marin sesizează accente nebănuite, impune relații complexe, alternînd visul cu realitatea. Doi tineri își caută drumul în viață, traversează și pajiști cu flori și terenuri accidentate, pierd și regăsesc firul Ariadnei, se depărtează și se apropie de „șoseaua națională", ca să ne păstrăm în nota conotațiilor autoarei. Spectacolul este, în același timp, și profund și tineresc. Interesantă considerăm a fi și suita de sugestii izbutită prin marcarea caricaturizantă a personajelor ce roiesc în jurul cuplului. Acestea multiplică îndeobște vocile răului, dar și avertizează asupra primejdiilor, sînt și atentate posibile la inocența iubirii înfiripate între cei doi. Extinzîndu-le importanța în spectacol, regizorul oferă șansa unor veritabile compoziții actoricești, dintre care se remarcă portretul Bătrînului domn datorat lui George Ferra. Într-o astfel de viziune regizorală, fără a se înlătura întru totul poezia, Ea și El sînt întrupați pe linia tinerilor obișnuiți. Fapt reținut cu atenție și subliniat revelator de interpretarea Gabrielei Cuc (o actriță cu ton specific, inteligentă și reflexivă, ferită de tentația teatralismului facil) și a lui Nae Cristoloveanu (care se desprinde de manierismul junelui comic). În rolul Ea evoluează la Brașov și Nina Zăinescu, integrată armonios (și cu un „ce" personal) acestui spectacol care scoate din uitare una din piesele bune ale dramaturgiei românești contemporane.

Ermil Rădulescu

film

Acțiunea Zuzuc

Atras de componenta moralizatoare, nu o dată îmbrăcată într-o agreabilă haină aventuroasă, a peliculelor dedicate copiilor, **Gheorghe Naghi** se poate considera alături de **Elisabeta Bostan**, unul dintre puținii cineaști ce urmăresc consecvent o tematică familiară celor mai exigenți spectatori.

După **Cine va deschide ușa ?** (1967), **Aventurile lui Babușcă** (1973), **Alarmă în Deltă** (1975), **Dumbrava minunată** (1980), **Fiul munților** (1981), **Gheorghe Naghi** oferă copiilor **Acțiunea Zuzuc**, peliculă aureolată de un premiu obținut la cunoscutul Festival al filmului de la Tomar (Portugalia).

Un aer comun de pedagogie optimistă, de abordare entuziastă, dar fără adîncimile necesare, unește din păcate această operă, de alte cîteva, recent prezentate pe ecrane, făcînd parte parcă dintr-o campanie sui-generis de rezolvare cinematografică a raporturilor părinți-copii (**De dragul tău, Anca, Vreau să știu de ce nu am aripi**).

Și **Acțiunea Zuzuc** (scenariul : **Aurora Iesari, Mihai Opriș**) își propune să rezolve problema delicată a acestui tip de raporturi, fără să dezvolte mai mult decît moralistul semnal adresat celor care au uitat reacțiile specifice unei virste, celor care pot atenta rănind constient sau nu, sensibilitatea ascunsă deseori sub teribilisme lesne detectabile.

Zuzuc, băiatul de 12 ani a devenit un caz prin fuga sa de acasă. Motivațiile, dimensiunile evenimentului, reverberațiile acestuia în ochii colegilor, părinților, vecinilor creionează un personaj puțin ieșit din comun, dar avînd farmecul, istețimea și ghidușiile virstei. Lecturarea jurnalului său de către ofițerul de miliție prilejuiește, de altfel, construcția mozaicată a peliculei, într-un verificat amalgam din care nu lipsește ceva melodramă, puțină idilă juvenilă, un dram de pedagogie și, bineînțeles, tentativele de determinare psihologică a reacțiilor unui copil obișnuit al zilelor noastre.

Imaginea, cu suficiente neglijențe, este semnată de **Gabriel Cobasnian.** Interpreții copii se integrează firesc în aventurile propuse de firavul scenariu, alături de actori cu experiență **(Ovidiu Moldovan, Adela Mărculescu, Cristina Deleanu, Horațiu Mălăele, Marioara Sterian, Hamdi Cerchez, Corina Constantinescu-Pavelescu).**

Fără a pleda pentru gravitate în abordarea filmului pentru copii, ar fi cazul ca scenariștii profilați pe această tematică să nu mai subaprecieze tocmai nivelul de înțelegere al beneficiarilor, propunînd rezolvări facile, priviri superficiale în universul copilăriei, fascinant teren tocmai prin profunzimea lui, prin bogăția și intensitatea trăirilor protagoniștilor.

În completarea filmului lui **Gheorghe Naghi**, un interesant fiml documentar semnat de **Alexandru Sîrbu, Roboții industriali** ne introduce în lumea pasionantă a unui important capitol de civilizație tehnică. Fără emfaza didacticismului, laconic și convingător, filmul lui **Alexandru Sîrbu** se constituie într-o interesantă și utilă lecție privind robotica, din care nu lipsesc dimensiunile realizărilor românești și perspectivele unui domeniu în care inteligența tehnică poate propune soluții demne de cel mai îndrăznet science-fiction.

★

În librării a apărut o incitantă carte, primul volum dintr-o proiectată trilogie — **Aurul filmului**, dedicat de profesorul **Florian Potra** peliculelor ce evocă trecutul.

Dincolo de propunerile legate de un bogat pachet de titluri de referință, rămîne dominantă ideea de bază referitoare la posibile ierarhii în spațiul național și universal, cu argumente nu numai seducătoare, dar și convingătoare.

Mai mult decît o lectură utilă oricărui pasionat cinefil Cartea lui **Florian Potra** este încă o valoroasă contribuție românească la estetica celei de a 7-a arte privită în perspectivă axiologică cu luciditatea și simțul critic propriI unui mare împătimit de cinema.

Călin Stănculescu

LUMINA LUI MAI

Patru decenii

Primăvara unui plai e libertatea
Seninul frunților omenești
Respirația spicelor mai grele
Aburul pruncilor pe ferești.

Căderea mamei mele-n genunchi.
Cînd tata s-a-ntors din război,
Tremurul piepturilor de riuri
Reinviate-n solare ploi

Constelații uimind orizontul
În patru decenii de glorie
Poporul de inimi cîntîndu-și
Pura, magnifica istorie.

Primăvara României e glasul
Și brațul neclintitului partid ;
Dă-mi inimă cel mai vrednic poem
Cînd bolți de aur dens ni se deschid.

Destăinuire

Mă destăinuiesc zilnic
Și clipă de clipă
Oamenilor, florilor, apelor :
eu sînt o aripă.

Zborul e mereu treaz, zborul
înalt, temerar, nou
Abia-l încape orizontul,
Astrele-i sînt ecou.

Ar fi rămas sărman,
Semn de întrebare
Trupu-mi însetat de copil
Fără fîntîna-i mare.

Mă destăinuiesc frenetic
Sînt fiu dintr-o țară
Unde doar nestinsul lucidul far
Născu primăvară !

Cristian M. Petre

Decît în primăvară

Nu se putea decît în primăvară
Să înflorească sărbătoarea muncii,
Pentru ca fumul de pe-ntinsul luncii
S-ajungă vilvătaie-n plină vară.

Acei ce sînt „și număr și putere"
Se adunau sub a istoriei poartă
Voința de-a-și croi o altă soartă
Ei aducînd, ca singură avere.

Prea dreptul lor de-a șterge nedreptatea
Făcu o zi care învinse noaptea.

Sorin Holban

Entuziasm

Ridic
Poemul patriei
În entuziasm
Și-n vuiet de lumină
În care se contemplă
Un popor de oglinzi
Unde se înfioară
Lăuntrul verbului
Înflorit
Pe masa istoriei
Ca un trandafir

În patrie sunt

În patrie sunt
Cel ce visează
Triumful suprem
În lumina vorbitoare
Ca o vioară
Inseparabilă
De formidabila orchestră
Ce slujește soarele

Ion Vergu Dumitrescu

Cît te iubesc nu pot în grai a spune

Patria mea — columnă de lumină,
Și fagurele meu de-nțelepciune,
Preadoinitoarea mea de rod minune,
La care ființa noastră se închină.

Cît te iubesc nu pot în grai a spune,
Picior de plai cu unduire lină,
În cei ce-au fost, în cei ce va să vină,
Cu galaxii de sori să te-ncunune.

Iubirea-mi pentru tine nu cunoaște
Hotar de gînduri sau de vis liman,
Cît timp ești sunetul ce pur mă naște

Sub cel mai sacru grîu contemporan,
Al cărui miez de pară mă renaște :
Să te doresc cu cît mai mult te am.

Luca Onul

Marginea Bucovinei

Pe șoseaua ce duce de la Sucevița la Rădăuți și mai departe, spre Putna, reședința întru veșnicie a lui Ștefan cel Mare, pe șoseaua ce vine de departe, dinspre Vatra Dornei și Bistrița, pe șoseaua ce vine de pretutindeni din România, mergînd spre Putna, de-o parte și de alta a acestei șosele se află comuna Marginea, renumita comună Marginea, stăpîna ceramicii negre. Încîntătoare așezare. Casele au un frumos specific, poate, pentru a nu le uita. Gardurile, aliniate de-a lungul șoselei sînt făcute, parcă, de același meșter. Ca și casele, de altminteri. Case bogate în frumusețe și confort. Case care atestă un înalt nivel de trai al oamenilor din Marginea. Case care girează statornicia localnicilor, hărnicia și bunul lor gust. „Că-n Marginea, orice lucru, înainte de a fi făcut, este chibzuit. Pentru ca toată lumea să fie mulțumită de el".

Parte a Bucovinei dar, în primul rînd, parte a României, comuna Marginea se laudă, firesc, cu trecutul ei, dar, în primul rînd, se laudă cu prezentul, cu ceea ce se vede, noua sa biografie fiind demnă de invidiat. Și nu doar pentru valoarea ceramicii negre, purtată din tată-n fiu în familiile lui Vasile Magopăț, Toader Magopăț, Vlad Beringhian, Dumitru Pascaliuc. Și nu doar pentru valoarea frumuseții țesăturilor din lînă ce poartă amprentele miinilor indemînatice ale Ilenei Halip, Mariei Lungu, Valeriei Scorocaniuc și ale altor femei care țin la această tradiție. Și nu doar pentru împletiturile din nuiele executate cu deosebită măiestrie de Dumitru Hrițcan, Arcadie Lazăr, Constantin Mihăilescu a lui Ion, Grigore Voicu a lui Grigore. Și nu doar pentru că toate aceste produse, ceramica, țesăturile și împletiturile sînt cunoscute în toată țara și încă în multe alte țări din lume, exportul însumînd, în planul în profil teritorial al comunei Marginea peste 12 milioane lei. Ci, în primul rînd pentru că, la Marginea, fiecare om are o valoare, care valoare este dirijată în folosul său și al obștii. Și nu oricum. Ci ținînd seama de pasiunea lui, de vocația lui, de puterea lui de muncă. Nu-i vorba, aici, de un fel de patriotism local. Ci de o forță care s-a dovedit foarte puternică. O forță în stare să aducă această comună, așezată de-o parte și alta a drumului mare, la nivelul comunelor de frunte ale țării. Pentru că, în Marginea există peste 2 200 de case noi și modernizate, cămin cultural cu 500 locuri, dispensar uman, dispensar veterinar, cinci magazine pentru desfacerea mărfurilor alimentare și industriale, un complex comercial, o moară țărănească și 32 apartamente pentru specialiști. Și mai există în Marginea trei școli cu peste 2 500 elevi și preșcolari de care se ocupă aproape 100 de cadre didactice. Și, lucru foarte important, majoritatea absolvenților clasei a opta, urmează, în comună, clasele a noua și a zecea, profilate pe agricultură și mecanică. Și mai ființează în această mîndră comună, secții de ceramică, împletituri, cărămidă, covoare, broderie, tricotaje, imprimerie, țesături din pînză de in, toate folosind materiile prime aflate între marginile așezării. Mai există ateliere pentru reparații TV, mașini de uz casnic, croitorie de dame și bărbați, dulgherie, zidărie, tîmplărie, cismărie, fierărie, o secție pentru tocat furaje pentru animalele cetățenilor și cojocărie. „Pentru ca omul nostru să aibă la îndemînă tot ce-i trebuie. Să nu alerge, pentru te miri ce, la oraș. Să nu caute meșteri cine știe pe unde".

De peste 24 de ani, Vasile Magopăț este ales și reales în fruntea obștei. Ca primar. Marginea avînd vreo 8 200 de locuitori. Și nu-i de mirare că Vasile Magopăț își cunoaște satul, cunoaște oamenii, cunoaște valoarea fiecăruia dar și valoarea fiecărei întîmplări, valoarea fiecărei realizări. „Tot ce se vede poartă semnătura obștei. La noi nimic nu se face fără ca obștea să fie consultată, fără ca obștea să-și dea consimțămîntul, fără ca obștea să nu participe". Interesant de relevat, faptul că mulți locuitori ai comunei Marginea sînt plecați în alte județe din țară, unde-și valorifică, eficient, pasiunile și hărnicia. Dar toți revin, după o vreme acasă, la vatra natală, unde-și construiesc case și curți și unde rămîn pe veșnicie. Pleacă într-un fel de transhumanță, într-un anumit anotimp al vieții lor și se reîntorc în anotimpul următor mai bogați din toate punctele de vedere. Unii dintre ei se opresc la vreo mină, alții lucrează la pădure, alții cine știe ce meserii își aleg. Meserii la care țin și pe care le profesează cu multă măiestrie. Primarul cunoaște aceste amănunte pentru că, din cînd în cînd, se interesează de oamenii satului plecați doar într-un fel de călătorie pentru mai mulți sau mai puțini ani. Lui Vasile Magopăț nu-i este indiferent ce face omul satului în „capătul" de țară unde s-a statornicit „vremelnic". De aceea, nu-i de mirare, că unii dintre cei plecați, la vremea alegerilor de deputați, vin anume în Marginea să-și vadă rudele dar să-l și voteze pe Vasile Magopăț.

Și tot de la primar aflăm că una din preocupările de bază ale mărginenilor este creșterea animalelor. „Am scos din uz cuvîntul navetist, deși mulți locuitori muncesc, spre exemplu, la Rădăuți. Și-am introdus, în locul lui, cuvîntul sătean, om al comunei Marginea. Ca să-i fie mai la îndemînă cînd vine acasă să se apuce de treburile comunei, să-și vadă de animale". Ciudat de frumos. De altfel, la Marginea, toate par ciudat de frumoase. „În inventarul comunei, în gospodăriile mărginenilor, există peste 1 800 taurine, vreo 2 000 de porci, 3 600 oi, peste 18 000 păsări și 230 de cai, cai folosiți la muncile agricole, în toate campaniile, pe care le începem și le terminăm la timp", ne relatează, cu neprefăcută mîndrie, Vasile Magopăț. Intervine, în acest context, Gheorghe Pascaniuc, vicepreședintele consiliului popular : „Așa se explică de ce în 1983, spre exemplu, față de un plan de 2 900 kilograme lînă, 196 hectolitri lapte de oaie, 138 tone de carne și 6 700 hectolitri lapte de vacă, noi am predat la fondul centralizat al statului 3 980 kilograme de lînă, 276 hectolitri lapte de oaie, 144 tone de carne și 6 830 hectolitri lapte de vacă". „Urmînd ca, în lumina indicațiilor secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a programului stabilit, în 1984 să depășim aceste cifre. Pentru că, posibilități avem", adaugă primarul.

În comuna Marginea există, de asemenea, 1 500 de fîntîni. „Sau, poate, și mai multe". Fiecare familie a ținut să-și lege numele și de cîte o fîntînă. Lucru, de asemenea, ciudat de frumos. Și, încă ceva deosebit de frumos, de eficient : „în sectorul zootehnic al C.A.P.-ului, lucrează numai și numai oameni de-ai locului, oameni care știu prețul animalele, care iubesc animalele". Nu, nu-i banal și de neglijat acest lucru. Pentru că, în multe alte sectoare zootehnice din alte comune, unde lucrează oameni care n-au prea avut de-a face cu animalele, producțiile sînt mult sub așteptări. Deși baza furajeră este asigurată, deși adăposturile sînt bune, deși... „Dar animalul are nevoie și de dragoste. El, dacă simte că cel care-l îngrijește nu îi dă mîncare și nu-l adapă și nu-l țesală în dușmănie, îl și răsplătește. Animalul este sensibil...", susține, pe bună dreptate, primarul. Și, încă acest lucru mi se pare ciudat de frumos.

Am străbătut, în sus și-n jos, ulița mare a comunei Marginea, ulița mare confundîndu-se cu șoseaua ce duce la Putna, venind din toate colțurile României, și totul, dar absolut totul mi s-a părut ciudat de frumos. Și pentru o clipă, gîndul m-a purtat la Mărginimea Sibiului, la satele din această încîntătoare „țară" a Transilvaniei, și-am încercat să „suprapun" Marginea Bucovinei peste una din comunele Mărginimii Sibiului și m-am bucurat că, în multe privințe, coincidența era de netăgăduit.

Radu Selejan

Un om pe frontul luminii

Aveam 28 de ani și jumătate cînd am fost numit director aici, și alergam suta de metri în 13 secunde". Răspuns mai mult decît sugestiv la întrebarea de rutină a reporterului: „de cîți ani sînteți..." Ni-l dă, într-o zi de iarnă, cu soare mult, ca de primăvară, doctorul inginer Gheorghe Dobrinoiu, care îndeplinește funcția amintită mai sus la Întreprinderea minieră Horăști, din zona Motrului, zonă propulsată activ, de o vreme încoace, în contemporaneitate, datorită bogăției cărbunelui, ce izbucnește ca o fîntînă arteziană parcă, prin scoarța pămîntului.

Omul din fața noastră, directorul, își privește scurt cadranul ceasului și nu ne iartă, spunîndu-ne că am întîrziat un sfert de oră, și că un minut dacă mai trecea, adio, nu-l mai prindeam, pentru că trebuie neapărat să coboare în mină. Șalopeta îi vine bine, nu și-a pus deocamdată casca pe cap, deci ne putem da seama că are ușor început de chelie, iar de sub streașina pleoapelor, ochii, de un albastru... albastru, împroașcă parcă jerbe de lumină. Are vorbă repede, ca un riu de munte, dar ne roagă să nu-l confundăm, pentru că este muscelean, get beget. Telefoanele zbîrnîie la intervale scurte, și după modul cum răspunde intuim autoritatea de care se bucură, prestanța sa de specialist în minerit. Nu-l întrebăm cîți ani are — pare atît de tînăr — fiindcă îi putem calcula lesne vîrsta, știind acum că îndeplinește funcția de director de 15 ani și jumătate (evident de la 28 de ani și... jumătate), și că la numai 40 de ani își susține cu succes teza de doctorat cu tema : „Optimizarea principalilor parametri ai cîmpurilor miniere de exploatare subterană din Oltenia, cu referire specială la dimensiunile și capacitățile de producție". De atunci încoace, proiectele sale au primit, în general, girul specialiștilor și al factorilor de decizie, majoritatea aplicîndu-se curent în munca din subteran, pentru a da țării, așa cum se cere și cum este nevoie, tot mai mult cărbune.

„Am marea satisfacție — ne mărturisește el — că fac parte din detașamentul primilor mineri din bazinul Motrului. Mina aceasta, Horăști, este, dealtfel, prima care s-a deschis aici — am încercat să întocmesc și o monografie a ei, dacă aveți timp o puteți răsfoi — pe data de 23 August 1960 bătîndu-se cel dintîi țăruș, cum se spune, ce marca, de fapt, fixarea punctului topografic, de unde urma să înceapă epopeea lignitului în această parte de țară. O dată memorabilă. Începutul a fost, ca orice început, foarte greu. Căile de acces se rezumau la un drum nepietruit între Ploștina—Samarinești și un drum numai pentru căruțe pe firul pîrîului Brabeți. Calea ferată Strehaia—Însurăței abia începuse a se construi, iar pe locul actualei incinte era un lan de porumb. De fapt, sătenii din Horăști au propus atunci ca lucrările de deschidere a minei să fie amînate pînă după culegerea recoltei. Ofensiva cărbunelui însă nu mai putea fi amînată. Am învățat din mers multe treburi ale mineritului, ne-am format muncitorii, specialiștii, am trecut treptat de la unelte simple la mașini complexe, la tehnologii moderne de exploatare, în stare să răspundă exigențelor actuale. Aș vrea să spun însă, să subliniez chiar că și în prezent, mina Horăști este cea mai grea din bazinul Motrului, cu cele mai grele condiții de lucru. Cu toate acestea nu există încă o corelare judicioasă, științifică dacă vreți, între sarcinile de producție și condițiile de muncă. De aceea... Dar mă opresc mai bine aici, pentru că știți dumneavoastră, vorba e de argint, însă tăcerea este de aur. Așa că..."

...Așa că preferă să ne vorbească, cu respectul cuvenit, despre cei mai vechi și mai vrednici „colaboratori" ai săi. Îi numește întîi pe maiștrii mineri Ioan Florea și Ion Trăilă, pe maiștrii electromecanici Dumitru Cosmulescu, Ion Clapa și Stelian Spătaru („pe aceștia i-am găsit aici"), pe brigadierii Ion A. Matei și Iulică Ivan (acesta din urmă, Erou al muncii socialiste), pe minerul Mihai Neacșu și pe mulți, mulți alții, care sfredelesc de ani de zile pămîntul pentru a-i smulge resursele energetice, atît de necesare propășirii patriei. Face și un scurt bilanț al realizărilor minei, de la înființare și pînă acum. Deci, notăm : 159 km săpați, de lucrări miniere ; 26 km betonări ; 13,42 milioane tone de cărbune scoase la lumină etc. „De ce insistați asupra acestui bilanț" ? — întrebăm.

...În colțul buzelor îi înflorește un zîmbet vădit trist. „Va trebui să plec de aici — ne spune oftînd — ce să-i faci, necazuri. E vorba de soție. O boală grea o încearcă de cîțiva ani. Medicii m-au avertizat că trebuie să plecăm cît mai repede de aici. I-am spus și tovarășului ministru și se pare că m-a înțeles. Mă voi despărți cu stringere de inimă de ortaci, dar și cu satisfacția că anii petrecuți la mina Horăști nu i-am irosit, ci am căutat să fie cît mai plini în realizări. De fapt, la Cimpulung Muscel, unde ne vom stabili, voi munci într-un fel tot pentru minerit, la proiectări. Asta este..."

...Își privește din nou cadranul ceasului, ne stringe grăbit mîinile și ne lasă pentru o clipă stăpîni în biroul său.

Peste cîteva momente va cobori, și acum ca și în alte dăți, (oare pentru a cita oară ?) acolo, în străfundurile pămîntului, de unde minierii scot în vagoneți de trudă și sudoare, lumină pentru țară.

Ioan Benche

Relatare din locul unde încep casele

Într-o dimineață de toamnă încă frumoasă am bătut la ușa directorului Întreprinderii de prefabricate din beton Militari-București. Nu, nu să-l intervievez în vederea unui reportaj despre fabrică, ci pur și simplu pentru a cere un loc de muncă. M-a primit un bărbat, tînăr, cam tînăr pentru o asemenea funcție, am gîndit —, brunet, cu o figură de sportiv, în speță de boxer. Poziția în care sta pe scaun îți sugera gînduri contradictorii : era destul de activ (mereu semna hîrtii, suna pe cîte cineva la telefon și da dispoziții, răspundea apoi la telefoane prompt și punea la punct din două vorbe chestiuni ce păreau urgente...). „Ce meserie ai ?" m-a întrebat. Am vrut să-i răspund imediat cu vorbele lui Alexis Zorba : „Cum ce meserie ? ! Toate meseriile. Parcă mai ai timp să alegi", și asta gîndindu-mă și trecîndu-mi în revistă într-o clipă toate slujbele pe care le-am avut : strungar, maistru-instructor, mecanic de întreținere, paznic. I-am răspuns doar că sînt strungar. Mi-a mai pus multe întrebări — un adevărat interogatoriu —, de unde sînt, cîți ani am, dacă sînt însurat, unde locuiesc și multe altele. Apoi m-a întrebat de ce-am venit la București. Am încercat s-o scald (nu m-am așteptat la o asemenea întrebare), am ezitat, pe urmă i-am spus că pentru mediu cultural, pentru un film bun la Cinematecă, pentru un spectacol de teatru ori pentru un concert etc. „Și de ce, mă rog, îți trebuie mediu cultural ?" s-a mirat el. „Știți... eu scriu literatură, mai public prin reviste, am o carte în curs de apariție...", i-am dat eu răspunsul pe care eram hotărît să nu-l dezvălui cu nici un preț. M-a străpuns c-o privire ironică, privire care m-a dus cu gîndul la șeful de cadre de la fabrica unde era strungar Victor Petrini și m-am așteptat la un Aaa ! batjocoritor. N-a exclamat întocmai așa, dar, oricum, pe aproape : „Nu mai spune !". Apoi : „Atunci eu îți ofer un loc de muncitor necalificat, ce zici ?". „Perfect, accept", i-am răspuns hotărît. „Dar ai grijă, m-a avertizat el, e vorba de muncă foarte grea. Unde am să te repartizez se lucrează în condiții grele, o săptămînă de zi și una de noapte. Te asigur că într-o lună te lași ori de scris, ori de muncă". A trecut o lună, au trecut două și deocamdată previziunea directorului Dan Stoenescu nu s-a adeverit. Deocamdată rezist pe ambele fronturi. O spun fără fală și fără a promite nimic ; o spun doar pentru că așta e adevărul.

Și astfel am ajuns eu betonist necalificat, lucrător pe una din liniile tehnologice ale acestei fabrici, cunoscînd cum se construiesc pereții blocurilor în care locuim și eu însumi punînd mîna la fabricarea lor. Aici încep casele, se poate spune. Asta mi-am zis din prima zi, din ziua cînd am văzut un uriaș colac de sîrmă desfășurat — din vîrful acestor bucăți de sîrmă tăiată și sudată în plase, în armături, încep casele.

Cum este acest început al casei ? Așa cum spusese directorul — greu. Deea ce-mi insemnă că fiind greu, de-acum n-o să se mai facă blocuri de locuit. Cărbunele se scoate ușor din mină ? oțelul se produce doar apăsînd niște butoane ? hidrocentralele se construiesc fără eforturi deosebite ? Metroul — lucrarea aceasta atît de modernă și de utilă — s-a făcut bătînd din palme ? Nici pomeneală. Și totuși, atîția oameni muncesc și realizează aceste obiective. Tot astfel se întîmplă și la întreprinderea aceasta de prefabricate din beton. Vin mulți, pleacă unii, dar mulți rămîn. Se face o selecție, de fapt. La linia unde am fost repartizat, întransigența e ordinea de zi permanentă, maistrul nu e deloc dispus să facă vreun fel de concesii. În prima zi cînd am venit aici, am fost întrebat de mai mulți muncitori, ce caut aici. Le-am răspuns, pur și simplu am venit să muncesc.

Pledoaria mea de la începutul acestor rînduri pentru reporterul-muncitor nu este deloc — țin să precizez — o tragere a spuzii pe turta mea. Un reporter profesionist venit să vadă cum se lucrează panourile mari de beton armat s-ar grăbi să noteze impresionat că totul este mecanizat. Aparent așa e : forma în care se toarnă betonul e adusă în fața muncitorilor printr-o simplă apăsare de buton, armătura sosește și ea imediat în cirligul podului rulant, betonul sosește într-un cărucior de forma unui funicular și se descarcă tot printr-o apăsare de buton, apoi forma cu betonul proaspăt turnat e coborîtă tot mecanizat într-un tunel subteran la temperatură ridicată pentru uscare. Da, pare mecanizat totul, și totuși nu-i așa. Armarea este o operație destul de dificilă și pretențioasă, iar realizarea ei se face cu efort fizic — îndoire de bucăți de fier, închiderea formei... Cu muncă fizică se curăță de asemenea forma, dar mai ales cu muncă fizică se face decofrarea — scoaterea piesei finite din formă. E de meditat, așadar, la raportul dintre munca fizică (manuală) și cea mecanizată.

Poate cineva iubi această muncă ? m-am întrebat. O vreme am crezut că nu, cui poate să-i placă lucrul acesta monoton și previzibil, care pe deasupra mai cere și efort fizic ? După îndelungi investigații, pe cont propriu, am descoperit însă că sînt muncitori care au prins drag

Dumitru Augustin Doman

Continuare în pag. a 7-a

plastică

Relieful ideilor

O înclinație către **narativism** se distinge la o trecere mai atentă prin fața reliefurilor lui **Czitrom Gh. Bela** (Galeria Orizont). Artistul se lansează cu patima unui orfevrier virtuoz în urmărirea unor scenarii îndelung elaborate. El se concentrează asupra articulării coerente a unui sistem de coduri plastice bizuindu-se pe o foarte liberă circulație a ideilor și a simbolurilor plastice. De cele mai multe ori, trece chiar dincolo de limitele unei interpretări restrictive a formelor printr-o rafinată știință a convertirii în mesaj cu conținut filosofic sau moral a detaliului ontomorfic. Tocmai această versatilitate a artistului, de a îmbogăți datele discursului său plastic cu nuanțe împrumutate din alte domenii ale creativității, ne-a impins către evidentierea acelui filon narativ de care aminteam la început. De regulă, încercările de a defini în plan formal substanța unor concepte, a unor abstracțiuni s-au izbit de limitele limbajului plastic de a face lizibile asemenea concepte. Așa au apărut crizele in-comunicării în artă și, în consecință, hibridările de tot felul în planul construcției plastice. În cazul poeticii sculpturale pe care o ilustrează Czitrom Bela în reliefurile sale este evitat acest impas al comunicării, mesajul fiind exteriorizat intr-un diapazon realist-metaforic. De aceea, reliefurile tînărului artist nu se lasă descifrate de la prima vedere, deși o limpede acceptare e posibilă și de la nivelul unei asemenea „citiri" superficiale. Artistul își seduce privitorii prin forța de atracție a unui detaliu anatomic net conturat sau o formă lesne recognoscibilă de tipul : sferă, piramidă, cruce etc. Privitorul este condus apoi intr-un labirint de „intîmplări" ale formei ce își succed fazele de evoluție conform unui scenariu pe cît de simplu pe atît de dens în semnificații. Czitrom ne întîmpină cu această serie de reliefuri, așa cum antichitatea ne mai surprinde și astăzi cu templele ei, în a căror misterioasă mitologie pătrundem nu prin severele porți ale altarelor, ci prin fabuloasa galerie de reliefuri a frizelor. Virtuțile de modelist și de subtil finisor ale artistului (folosind tehnicile de finisaj pentru a-și nuanța discursul plastic) sînt convingător etalate în expoziția sa, una dintre cele mai unitar și mai matur pregătite din ultima vreme.

Și la **Neculai Păduraru** (Galeria Simeza) tendințele narativiste scot spectacolul sculpturii din tiparele strict descriptive. Artistul ne obișnuise cu o predispoziție de factură baroc — ironică pentru sculptura truculentă, nu „tîlc". O teatralizare voită a gesturilor și a viziunilor sculpturale, cu alte cuvinte, ce îi deschisese perspectiva unei explorări inedite a orizontului existenței umane. Pentru că, trebuie precizat, Neculai Păduraru, ca și alți sculptori din „noul val", nu au renunțat la figurarea omului ca simbol plastic etern, dar și ca element radical și definitoriu al universului. De la acest nivel, și poate și din rațiuni de eficientizare a demersului său creator, artistul concepe o serie de ambiente plastice expresive pe care le „animă" cu un modul humaniform jucat intenționat și aluziv conform unui scenariu schițat din citeva date ale unui context etic, filosofic, politic, social mai general. Este o experiență pasionantă și încă la modă în lumea artelor, prin care sculpturii — domeniu al reprezentărilor prin excelență stenice — îi sînt conexate structurile mereu în mișcare și incitante ale ideilor. Nu întîmplător am folosit mai înainte termenul de „spectacol al sculpturii". Noțiunea există, pentru că în plan estetic s-a impus o asemenea realitate. Și Neculai Păduraru este unul din cei mai înzestrați plămăditori ai ei. Ebosele sale, care transpun în culoare căutările din cîmpul compoziției sculpturale, sînt o demonstrație concludentă a unei asemenea vocații spectaculare a semnului plastic.

Corneliu Antim

balet

Stilul romantic pur

Miercuri 29 martie, la Opera Română, am avut fericitul prilej de a ne afla în fața unei montări de excepție, cu spectacolul „Lacul lebedelor", avînd invitați în rolurile principale pe reputații soliști sovietici Margarita Drozdova și Vladimir Kirilov. Am asistat la o înaripare de alb romantic, desenată cu fast și eleganță, la o admirabilă transpunere coregrafică (în versiunea lui Oleg Danovski) în cel mai pur stil romantic al secolului al XIX-lea. Limbajul corpului, expresiv și nuanțat ne redă o poveste „melo", pe o tramă misterios-fantastică într-o sinteză binerău, alb-negru, arc unind pasiunea senzuală și transcendentă, aspirația și triumful. În primul act, bufonul interpretat de Viorel Berinde reușește să „jongleze" cu o tehnică foarte bine pusă la punct și sigură, însufletind o sală întreagă. În schimb, interpretarea solistelor din „Pas de trois", actul I, Magdalena Rovinescu și Rose Marie-Both nu a avut prospețimea și ritmul necesar și nici precizia impusă de partitura coregrafică : arabescurile nu au atins 90°, iar turațiile de piqué și pas-de-bourré nu au avut traiectorii ferme.

Interpretarea și tehnica prim soliștilor sovietici a fost, așa cum era de așteptat, de clasă înaltă. Dualitatea antitetică a „pas-de-deux"-lui alb-negru s-a dovedit o probă de măestrie artistică, îmbinînd armonia gesturilor cu rafinamentul execuțiilor, virtuozitatea tehnică cu sinceritatea și expresivitatea sentimentelor. Entuziasmantă a fost și „Variațiunea" din actul al treilea în care Margarita Drozdova a demonstrat că pentru ea, arta coregrafică nu mai are nici un secret, culegînd la scenă deschisă, ovațiile publicului. Deasemenea, cele 4 lebede mici ne-au rezervat o surpriză plăcută. Dansul structurat pe mișcări și pași esențiali ca echappé, changements, pas-de-chat, trasat în mod armonios, sigur, echilibrat, a pus în lumină progresul indubitabil al cîtorva tinere balerine, printre care Cristina Teodorescu și Anne-Marie Vretos au atins un grad al acuității tehnice, remarcabil, de rang solistic chiar. Ansamblul a impresionat discret, printr-o evoluție omogenă și, în același timp, delicată, reliefînd cu expresivitate frumusețea și simplitatea tablourilor și liniilor coregrafice, elaborate la origine, de Marius Petitpas. Nu ne rămîne decît să sperăm că vom avea mai des ocazia de a viziona astfel de spectacole-eveniment, cu participarea unor prestigioși invitați de peste hotare (soliști sau ansambluri) așa cum au fost, o spunem încă odată, admirabilii Margarita Drozdova și Vladimir Kirilov.

Desen de Raluca Grigorescu

Violeta Bercaru

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XXIV

Capodoperă narativă circumscrisă eposului baladesc-pastoral sadovenian, nuvela **Ochi de urs** își relevă în chip sporit tulburătorul substrat inițiatic pe măsură ce eroul central, Culi Ursake, se adîncește în suferința lui de anvergură tragică, pricinuită de iminentul sfîrșit al Anei. Mioritismul ontologic din unghiul căruia este condusă investigația moral-psihologică, acum, se constituie în dat primordial al viziunii epice. Numai că, precum în alte puține locuri din opera scriitorului, sublimarea cosmicizant poetică a dramatismului (cum se întîmplă, de pildă în **Județ al sărmanilor** sau în **Păcat boieresc**) este un proces departe de a-și mai fi sieși suficient. Odată cu deplina luare în stăpînire a **învrăjmășitului** erou de către suferința paroxistică, sensul inițiatic al cursului epic-baladesc își abandonează statutul poetic normal. Inițierea în taina morții prin suferința atroce provocată de pierderea ființei iubite capătă forme de trăire coșmarescă ce cristalizează într-o suprarealitate guvernată de alte legi, de alte criterii de cunoaștere. Starea de nevindecabilă prostrație în care se scufundă Culi din momentul cînd se trezește din scurtul și chinuitul său somn își desemnează traiectul în virtutea impulsiilor cvasisubconștiente a căror stranie „raționalitate" își află originea în „vocea" eului său magic. Urmînd, parcă, un scenariu preexistent, prin tot ce face și gîndește, eroul dă impresia că îndeplinește un adevărat ritual, a cărui sacralitate fatalistă nu admite nici o abatere. În ciuda convingerii lui definitive că drumul la care pornește este sortit eșecului absolut, Culi Ursake cedează la insistențele nanei Floarea și ale Anei numai pentru că **trebuie** să se supună acestui ritual menit să confirme punct cu punct avertismentul fatidic „comunicat" de privirea ursului. Dovadă că el știe exact ce se va întîmpla — observăm în treacăt —, spre mirarea mamei sale, chiar cînd e să plece la drum, tînărul bărbat reintră pe neașteptate în casă pentru a opri limba ceasului („— A oprit limba ceasului, zise tainic Bezarbarză către nana Floarea") ; cum bine se știe, un gest ritualic de uz curent ce însoțește evenimentul morții. Chinuitoarea călătorie prin pădurea înzăpezită și pe o furtună năprasnică, atît prin peripețiile ei, între care faptul că murgului ce trage sania i se rupe un picior, cît și prin eșecul ei tragic, marcat de moartea Anei, întrunește însușirile unei inedite călătorii de inițiere în taina morții, pentru Culi Ursake constituind adevărata sa golgotă. Înnebunitoarea durere a eroului, deci, are drept resort nu numai evenimentul morții Anei, ci și teribila confirmare a avertismentului pe care, neîndurător, destinul i-l „adresase" în ziua precedentă, cînd rătăcise prin pădure și îi ieșise în cale ursul cu ochiul lui demonic. Fatumul sub a cărui stăpînire eroul se afla deja își exercită neabătut prerogativele și-ar însemna să simplificăm neîngăduit de mult lucrurile dacă în interpretarea pasajelor ce descriu momentul culminant al suferinței lui Culi Ursake am lua în considerație doar elementul psihico-analitic în sine, eludînd subtextul ezoterico-ritualic :

„Ochii lui crescuseră fioroși sub sprîncene, ațintindu-se la bolnavă. Ana se lăsase domol într-o parte. Era și acesta unul din sfîrșiturile prevăzute, care nălucise în ființa tulburată a paznicului. Se înverșuna de cîtva timp asupra lui o putere străină. Fără pricină îi făcuse fărîme, ca pe o oglindă, prezentul, toată fericirea de care se bucurase, dragostea cu ființa aceasta care se deșertase de viață și zăcea acum ca o haină veche lepădată. Nici Ana nu fusese vinovată decît că l-a avut drag, și l-a desmierdat, și s-a bucurat de soare, de pădure, de toată lumea asta care, uneori a fost așa de plină și de frumoasă. Înțelesese el că, din febra aceea de lehuzie, muierea nu poate să scape decît printr-o mare minune. Și de cum a început a ști că ea va muri, l-au împresurat împotriviri, îl împung dușmănii, îl învăluie ceața, îi vuiește în urechi, singurătatea îl strînge ca o gheară pustia. E otrăvit și i-i greață ; e strivit și nu mai poate. S-ar da cu fruntea înainte, ca să se mîntuie toate, — dar mai are încă îndărătnicie.

— Hah ! urlă el răgușit. Hahh !

— Vai, Dumnezeule ! Vai, Maica Precistă ! Uitați-vă lume, cît de urît face !

— Hah ! se îngrețoșează el, desfăcînd blana Anei. Ana nu mai suferea, nici nu mai zîmbea. Și-a pus urechea la inima ei.

Inima aceea, care bătuse pentru dînsul, a contenit".

Așadar, eroul sadovenian parvine la acea situație-limită cînd sfîșietoarea sa suferință sufletească face de la sine impact cu interogația adresată sinelui absolut. Prins în chinul fără de leac al vinei tragice, el are o percepție sacralizant-demonică a realului, mai exact, a raportului cauză-efect ce guvernează dinamica acestuia. Neavînd un obiect anume, în această ordine de idei, revolta sa transcende logica realului cu determinismul ei inatacabil, plonjînd în orizontul interogației absolute cu sine și cu lumea, așezată, aceasta din urmă, sub însemnul unei ontologii impenetrabile, guvernată de misterul absolut al morții. În felul acesta, suferința supertensionată a eroului cheamă de la sine forme de revoltă ce țintesc la înlăturarea, mai propriu spus, poate, la „sancționarea" răului prin acte de exorcizare caracteristice prin violența lor paroxistică. S-ar putea spune că, asemenea unora din eroii tragici shakespearieni, Culi Ursake se lupta cu fantoma propriei suferințe, făcînd figură de mare damnat. Epicitatea pastoral-baladescă a „scenariului" nu trebuie să ne înșele în această privință ; dimpotrivă, luînd seama la o asemenea stare de lucruri, se cuvine să relevăm și acum datele intrinsec originare ale fabulosului topos sadovenian. Episodul ni se pare, pur și simplu, de un tragism magnific :

„Culi nu se grăbi prea tare. Trase carabina de la bourii săniei și se duse la Murgu, ca să-i mîntuie cel puțin lui suferințile. Îi puse împușcătura în ureche ; îl privi o clipă țintă și-și șterse fruntea de sudoare rece. Se întoarse apoi de către cal, lepădă arma și făcu semn spre cer cu securicea. Era un semn spre cer, spre pădure, spre necunoscutul care-l copleșea. Începeau iar să roiască fulgi, înțepîndu-i ochii. Opintindu-se din toată puterea, zvîrli securicea în sus, ca o ultimă înfruntare și decădere desăvîrșită. Fierul descrise o parabolă și căzu într-o tufă de smeură. Cei doi vecini călări erau aproape de acel punct. Își strunîră caii, poprindu-i năprasnic. De sub tufă, izbucnise un iepuroi balan și boldit ; întîi se aruncase asupra lor, apoi cotise în dreapta, la deal.

Fără să-și dea sama, Traian, cel mai tînăr, chiui după el. Badea Toma clăti din cap cu mirare. Iepure în aceste locuri, și încă iepure alb, nicicînd nu s-a mai văzut.

Într-o clipită descălecară și se repeziră la Culi, cuprinzîndu-l din două părți. Paznicul se încordă și-i respinse în dreapta și în stînga. Ei îl apucară iarăși.

— Ce-aveți cu mine ? strigă Ursake, pălindu-i.

— Vai, dragul mamei, cum te prăpădești tu ! se bocea împrejur nana Floarea. Puneți-l jos și legați-l, creștini dragi și oameni buni !

Culi stătu deodată ca izbit dinlăuntru de ceva. Se întoarse de către maică-sa și de către oameni, făcîndu-se cîrcel ca să verse din el veninul.

— Lasă-l, Trăiane, dă-i pace, zise badea Toma.

Acum se răcorește ; mai nainte a pălit cu securea și pe diavol și l-a alungat în piscul lui...".

Să recunoaștem, perspectivele critice din care episodul poate fi interpretat, practic, sînt nelimitate. Dar nu e mai puțin adevărat, că oricît de insolită ar fi oricare dintre ele, în cele din urmă, toate aceste eventuale unghiuri interpretative sînt nevoite să accepte tulburătorul unghi de incidență cu atotcuprinzătoarea viziune arhetipal-baladescă a eposului sadovenian, care, de data aceasta, se arată vădit înrîurit de latențele magic-fantastice ale mitologiei autohtone.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

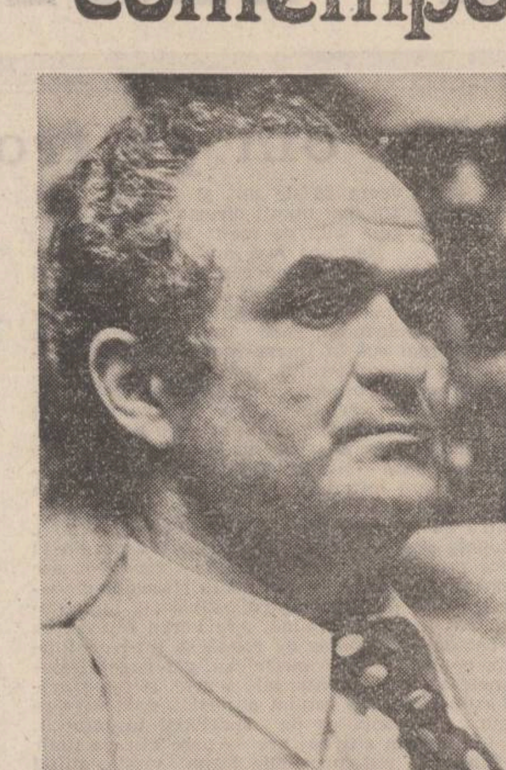

Pop Simion — un romancier care privește dincolo de paralela 45°

O veche luceferistă — prozatoarea Gica Iuteș

Un grup de scriitori în frunte cu D.R. Popescu, la „Casa memorială — Alexandru Vlahuță" din Dragoslaveni

PRIVIREA LUI ORFEU

În grădina cu ramuri albe

În ceasul solitudinii el privește, el ascultă cum, în grădina cu ramuri albe, sar fără zgomot umbrele inserării, păsări ale paradisului sprijinindu-le umerii, clipocind, susurînd, în pacea departe, cîntînd răsunînd ; un reqviem i s-ar cuveni acestei zile (dies irae dies illa, solvet saeclum in favila) care trece fără nici o candelă în nouri, dar ploaia de petale și clipele parfumate îi însoțesc pașii prin labirintul nopții de primăvară, cînd își mai aduce aminte de rîsul lui Icar, un fel de trîmbiță matinală, horcăit al cocoșului : voi astupa cu mine groapa ●rului prin care trece lumina feroce a soarelui. Astfel că, acum, în ceasul înserării cînd formele se ascund în tăcere și obscuritate, cînd toate vor fi mai tari în enigmă și ne vom iubi în grabă și fără înțelepciune în casele greierilor vaste ca cerul și te întrebi dacă omul mai poate fi măsura tuturor lucrurilor — a celor ce sînt precum că sînt și a celor ce nu sînt precum că nu sînt — acum, în ceasul înserării, el trage perdeaua și se dă la o parte din fața destinului, dar acesta a trecut de mult, ca o vijelie în zori, călare pe un rinocer cu coadă neagră ridicată-n vînt și acum, în ceasul solitudinii, la fereastra cu mușcate stau doi bătrîni : fericită contradicție în termeni ! numai tu ne scoți la liman. Dar cum este tocmai ceasul tuturor îndoielilor — **de omnibus dubitandum** — poate să însemne nu numai că ziua se îngînă cu noaptea, dar și că întunericul va pune pe fugă lumina, zorile roz și amurgul violet coincid în opoziția lor astrală — te întrebi dacă îndoiala trebuie pusă la începutul lumii ca premisă a oricărei încercări de a o cunoaște în ceea ce este și o face să fie cum este, adică în esența ei abstractă, indestructibilă, sau ca o concluzie, o finalitate, inscripție pe imaculatul, albul ou, palat de nuntă și cavou ? Și dacă îndoiala precede ca o privire ironică anterioară a discursului, acesta nu va trăi cu morbul destrucției în sine, astfel că aproape ne apare ca indiferent dacă ea îi va succede ca un punct final, iar textul se va retrage în umbră, mirîind din ce în ce mai stins pînă la atingerea stării imobile, autoreferențiale, gaură neagră în univers înghițindu-și lumina, Cronos devorîndu-și copiii, abolirea timpului și timpul ucigaș, întîlnindu-se pe linia aceluiași cerc venind din sensuri contrare ? Și că la apusul și la răsăritul soarelui umbra și lumina pun în aceeași măsură pecetea îndoielii pe natura adevărată a lucrurilor ?

Cogito ergo sum, dar o existență pusă sub semnul îndoielii și definibilă ca gîndire (**res cogitans** într-un sens mult mai riguros decît ca întindere corporalitate, **res extensa**), ridică problema raportului dintre creație și cunoașterea ei, dintre operă și interpretare, semn și semnificație etc., dar, mai ales, dincolo de planul priorității gnoseologice — și de aici ontologice — în planul valorii proprii unui lucru în sine și a cunoașterii sale desfășurate ca proces analitic, în perspectiva științei, și ca stare sintetică, în orizont artistic. Dacă lucrul este ceea ce devine fie prin cunoașterea mimetică, proces reflectat în oglindă, fie ca autodezvăluire și anihilare de sine, adică prin recunoaștere anamnetică — deși nici una dintre aceste căi de acces la / către esență nu se găsește în stare pură, întotdeauna o dominantă va fi însoțită de vocea doua, secundă, dar care-și rostește partitura somnoroasă, amurgul sau zorii zilei se confundă cu însăși natura fenomenelor schimbătoare învăluite în clar-obscurul drumului acestei esențe către noaptea profundă sau, dimpotrivă, către lumina feroce a soarelui, două variante pentru lucrul în sine, doi bătrîni care stau la fereastra cu mușcate și privesc cum în grădina ca ramuri albe, sar fără zgomot umbrele inserării. Să bați la pas Cîmpiile Elizee...

Și atunci te întrebi : dacă în cele două variante ale cunoașterii, una științifică, analitică, și alta artistică, sintetică, obiectul ei este în primul caz distrus iar în al doilea creat, nu putem spune oare cu destul temei că esența lui se instituie ca abstracție pură, ca ficțiune și model aflat fie la începutul procesului — ca premisă a unui **cogito,** fie la sfîrșit, ca ultimă, finală concluzie și că, deci, îi este indiferent locul ocupat în lanțul arbitrar (sau necesar) al cauzalităților, adică trăiește sub regim utopic, **ante rem, in re** sau **post rem ?** Faptul că esența are o natură cu totul și cu totul abstractă, că ea nu se găsește în lucruri cu o determinație de loc — aici, dincoace sau acolo — că, într-un cuvînt, deși, extrem de reală — face ca un lucru să fie ceea ce este — ea ni se revelă ca profund utopică, își găsește, pe lîngă indeterminarea spațială, și una temporală : lucrul ființează în timp numai prin aparențele, prin latura sa fenomenală supusă metamorfozelor, esența însăși rămînînd neschimbată, la adăpost de convertirea, pervertirea într-o altă stare sub amenințarea dispariției, a condamnării la moarte prin imposibilitatea, absurditatea ca două lucruri să ocupe același spațiu în același timp, întrucît esența, lucrul în sine, ceea ce face ca seva să fie ceea ce este, apare și **utopică** și **ucronică,** și numai sub incidența acestor exigențe indestructibilă la variațiuni de spațiu și de timp. Astfel că **secundum naturam vivere,** a trăi conform naturii, legilor impuse de aceasta o face numai acela **qui potuit rerum congnoscere causas ;** trăirea lucrurilor în cunoștință de cauză este proprie omului ca ființă către moarte, unica ființă pentru care efortul, tendința, intenționalitatea fenomenologică, tensiunea către ceva ține de un apriorism teleologic de natură abstractă încît ficțiunea dictează, impune comportamentul realului, real pășind cu umilință în urma imaginarului, mîndru în autonomia sa pură că nu trebuie să demonstreze prin altceva propria sa existență, poveste, trup sfînt și hrană sieși : de aici i se trage textului abundența, fertilitatea nebănuită nici de el însuși, nici de autorul său, și nu o dată s-a pus problema al cui e meritul în această ecuație ciudată ? al textului capabil să dea noi și noi răspunsuri (lecturi, nu ?) sau al interpretului care pune noi și noi întrebări ? al hermeneutului sau al hieroglifei dintîi codificată în creație ? între natură și cultură, cine imită pe cine, dacă lumea omului, universul său e complet artificial — deci un produs derivat din ars, artis, fie și în ramura tehnologică a creației ? Acest univers utopic și ucronic creat prin ipostazierea esențelor abstracte într-un mesaj teleologic propriu numai omului ca ființă conștientă de sine și de locul său în lume, se edifică prin facultatea transcenderii obiectualului ambient și a limitelor unui ego pasional către o ființă care le conține ca legislație universală.

Dan Laurențiu

P.S. Printr-un concurs de împrejurări am văzut marți seara (și pentru asta trebuie să-i mulțumesc inimosului director al Teatrului Mic, Dinu Săraru, biletele vînzîndu-se cu mult înainte) spectacolul făcut de regizoarea Cătălina Buzoianu după romanul lui Bulgakov, Maestrul și Margareta. **Trebuie să spun că, deși după ani de zile de la premieră el a rămas tînăr și fascinant, nu numai pentru un text care respinge uzura, nu numai pentru regia de înaltă ținută profesională, pentru scenografie, costume etc., dar, desigur, și datorită întregii echipe de actori (din care ți-e și greu să-i amintești doar pe cei cu roluri de mai mare întindere ca Ștefan Iordache, Valeria Seciu, Dan Condurache, Gheorghe Visu sau Dinu Ianculescu, toată trupa jucînd strălucit), omogenă, unitară în efortul de transmitere a unui mesaj tulburător și care merită acest sincer bravo !**

D.L.

SEMN PUȚINĂ EMINESCOLOGIE (II)

Petre Mihai Gorcea află în prima parte a studiului nostru citat în numărul trecut o sugestie despre „**claustrarea**" fetei în perioada „crizei **puberale,** generatoare de vise" și se grăbește să afirme și el în legătură cu Cătălina : „Se impune, deci, **izolarea,** mai ales a fetelor la început de **pubertate,** și parcurgerea unui lung și complicat ritual de purificare" (p. 11). Ca să dovedești că aceasta este o idee care ți-ar aparține, nu trebuie să invoci însă pe J.G. Fraser și să-l povestești pe cîteva pagini, pentru că între timp te îndepărtezi în mod nejustificat de **textul** poemei, iar ocolurile prea lungi duc la pulverizarea obiectului investigat și la ambiguizarea totală a **coerenței semantice** a acesteia. A invoca în legătură cu sugestia de mai înainte pe Quetzalcoatl, Zamolxis, Sabazios, Amon-Ra, Apop, Apollo, Pithon, Sfîntul Gheorghe, Zeus, Indra, Thor, Persephona, Semele, Danae, Europa, Osiris, Dionysos, Isus, Amor și Psyche și pe Albă-ca-Zăpada, nu presupune că ai demonstrat ceva, ci doar că ești înzestrat cu un dicționar mitologic foarte cuprinzător.

La fel, P.M.G. găsește într-un studiu publicat de noi, în 1969, (**Critice I**), paralela între Hyperion și Faust, unde se afirmă că actantul eminescian „realizează o experiență faustică în plan erotic" și se apucă imediat să comenteze capodopera lui Goethe pe cel puțin douăzeci de pagini spre a ajunge la concluzia că „Prin urmare, Goethe încerca o mutare a nivelului de reprezentare a omului în literatură de la **mimetic,** pe partea **secundă** a cadranului, spre **eroic** și spre **mitic**". (p. 270), sau la „o ultimă sugestie : dată fiind asemănarea cu Margareta, am putea-o imagina pe Cătălina eminesciană (sau pe Cătălin) întunecîndu-i-se mințile după prăbușirea aspirațiilor sale de unire a iubirii pămîntene cu iubirea cerească ? Nu putem ști nimic, deoarece **Luceafărul** pare, la acest nivel al lecturii, o tragedie din care n-a fost scris decît actul prim". (p. 233). Dar, dacă în text nu se **spune** nimic despre „întunecarea minților", toate considerațiile acestea sînt parazitare și puerile, ba chiar grotești, ca aceea de a vorbi, de pildă, despre „fiul Cătălinei", ce ar fi rezultat în urma **hierogamiei** acesteia cu Hyperion.

Petru Gorcea preia din aceeași sursă trimiterea la celebrul roman al lui Flaubert : „dar ceea ce la lumina zilei ar constitui un fel de bovarism steril, deși dramatic, căci acesta este la urma urmei sensul autentic al sentimentului analizat de Flaubert, va fi cu totul altceva **în visul nocturn unde are loc trecerea către aspirația lăuntrică, profundă, angajînd înseși temeliile ființei"),** cu destinație valorizantă în acest loc, și nu ratează ocazia să povestească tot romanul pe zece pagini (așa se îndoapă și „eseul"), comparînd și iar comparînd într-o schemă „savantă", unde apar, bineînțeles, semnele minus și plus, și făcînd observații extrem de subtile de genul : „Dintre cele trei experiențe ale Doamnei Bovary, ultima, cea cu Léon, este cea mai apropiată, dacă punem în paranteză aspectul de adulter, de evoluția cuplului eminescian ; această impresie se datorează, credem, faptului că, asemenea lui Cătălin, față de Cătălina, Léon este simetricul, în oglindă, al Emmei Bovary" (p. 246). Deci „cuplul eminescian" și adulterurile Doamnei Bovary sînt același lucru ! Cu asemenea „metodă", orice se poate compara cu orice, astfel că mișcarea aleatorie a discursului se derulează mecanic fără a mai sugera un traiect critic selectiv.

Tot așa, pornind de la enunțul asociativ pescuit din același studiu „cei doi sînt aici tot atît de candizi ca și **Amor și Psyché",** (asociația avea valoare plastică și trimitea la sculptura lui Canova), P.M.G. nu stă prea mult în cumpănă să-și adjudece imediat sugestia : „Să mai întîrziem, totuși, în cadrul acestui nivel de reprezentare și înțelegere și să facem apel la cîțiva «martori», opere celebre pe plan universal, realizate în interiorul a ceea ce numim mod **eroic prim.** Pentru început, alegem basmul lui Apuleius, **Amor și Psyché,** basm inclus în romanul acestuia, **„Măgarul de aur"** (p. 195). Sigur că procedînd astfel, prin acumulări cantitative „deschise" de alții, vom scrie tomuri fără să avem o singură idee personală și fără a dovedi nimic. În fond, P.M.G. nu are ceea ce se cheamă **intuiție** critică și atunci riscă asemenea confuzii între opere ce nu pot fi identificate **tale-quale,** nereușind să sesizeze genul proxim și diferența specifică.

Neajunsurile apar și mai mult în evidență cînd încearcă să „preia" sugestii „metodologice". Că P.M.G. l-a citit pe Northrop Frye nu avem nici o îndoială, dar nu ne amintim să-l fi folosit pînă acum în interpretarea „Luceafărului". În același loc de unde s-a „inspirat" pentru „preluările" semnalate mai înainte, există o chemare în discuție a lui Frye : „Mitul (ca încărcătură simbolică) se află la mijloc, pe drumul între textul cifrat și traducerea lui. El devine însăși **tensiunea dramatică** necesară, născută din efortul decodificării. De aceea, de cîte ori ne propunem analiza unui mit, rămîne în el ceva inanalizabil ; ne oprim la funcțiile sale, la vehiculele (sau modulele — cum le numește N. Frye), care transportă un semn literar către semnificatul său firesc, ne oprim la acesta din urmă, dar ne scapă tocmai esențialul — **curentul viu care trece prin fire"...** chemare în discuție cu o valoare mai mult restrictivă. Tot acolo, în altă parte, se spune „Poemul **Luceafărul** ar fi putut să se încheie fără ultimele două strofe. El ar fi fost astfel o operă diversă, intrînd în spațiul **mitic** al literaturii, pe care Northrop Frye îl identifică viziunii **idilice** sau comice, adică optimiste" (studiul citat, p. LXXI). Iată că, fără discernămînt, P.M.G. se lasă furat din nou de „sugestie" și aflat abia la jumătatea „eseului", după ce comentează într-un „preambul metodologic" de aproape zece pagini „Scara lui Frye", trece la aplicarea acesteia în următoarele capitole ; „Nivelul **mitic prim** sau mitul universului pulsatoriu"; „Nivelul **eroic prim** sau **Luceafărul** — un basm ca nealtele"; „Nivelul **mimetic prim** sau **Luceafărul** ca tragedie" ; „Nivelul **mimetic secund** sau **Luceafărul** în pragul absurdului" ; „Dincolo de nivelul **mimetic secund** sau mitul scindării omului modern". Fără să mai fie nevoie să detaliem conținutul acestor capitole, se observă cu ușurință că P.M.G. se lasă tentat de terminologia lui Frye fără a se întreba dacă aceasta este sau nu adecvată în interpretarea poemei eminesciene. Rezultatele sînt pe măsură, „inscrise" în aleatorismul bogomilic al concluziilor : „**Luceafărul** înscrie, în simbolurile sale, una din cele mai temerare tentative spirituale ale veacului (...); temeritatea și anacronismul — în sensul devansării epocilor culturale — sînt înscrise în poem prin însăși neînțelegerea (citește : discrepanța dintre capacitatea fabulatorie inconștientă și limitele de admisibilitate ale conștiinței, educată în spiritul pozitivist al veacului) de care personajul feminin central dă dovadă, premiză a rupturii dintre cele două straturi ale personalității — din nenorocire, poemul poate fi înțeles ca un vis premonitoriu un grav avertisment (pe care n-a fost nimeni, atunci, capabil să-l tălmăcească), despre dezastrul psihic care a urmat". (p. 308). Cred că nu este cazul să insist asupra altor exemple, ce pot avea tangență cu „dezastrul psihic" sau cu alte „premonitii", dar nu cu critica. **Dacă intuiția lipsește în ierarhizarea și selecția sensurilor poemului, dacă forțarea metodologiei iese la iveală în permanență prin inadecvare, să vedem acum care ar fi ideile „noi" ale „eseului".**

Ideile, cu adevărat „noi", strecurate, oarecum „întîmplător", între atîtea considerații năzdrăvane, ar fi cam acestea : poemul se desfășoară în **regim oniric,** Hyperion fiind nu altceva decît **proiecția din oglindă** a fetei de împărat, un „daimon" în accepția lui Platon ; Cătălin nu e altul decît „Pajul Cupidon, vicleanul" și el „poate să apară drept întruparea terestră a celui din oglindă"; fata de împărat și Cătălin întruchipează **androginia** cuplului uman perfect, iar cele patru apariții din poem sînt proiecții identice, reunindu-se în Unul. Toate acestea sînt idei pe care oricine va fi curios le va găsi dezvoltate în cartea noastră **Luceafărul** (Albatros, 1978), apărută într-un tiraj de 82 000 exemplare, puse la îndemîna „elevilor cu spirit critic încă neformat", deja de șase ani. P.M.G. nu citează însă niciodată sursele, ci „postulează" precum un nou Moise, prezentîndu-ne o altă „tablă de legi": „am postulat mai sus posibilitatea interpretării întregului pasaj ca **vis profund"** (p. 154); „am afirmat că, la o superioară comprehensiune a poemului, **cel din oglindă nu este un personaj independent de fata care visează, ci parte dintr-însa, figură a inconștientului acesteia"** (p. 153). Frumoase „postulări" și „superioare comprehensiuni", n-avem ce zice, numai că nu-i aparțin „eseistului". **Ne-ar trebui zeci de pagini ca să punem pe două coloane toate împrumuturile „comprehensive" ale noului eminescolog, dar nu o facem, lăsînd plăcerea altcuiva sau o vom face dacă va fi cazul.** În general, P.M.G. este foarte abil în a „reformula" ideile noastre ca, de pildă, în acest pasaj, unde explicitează ; folosind metoda **lecturilor paralele,** textul nostru „Cătălin este numai **proiecția exteriorizată a visului,** izbucnirea sa în afară, într-o personificare mitică de **suprafață; /.../** el ar fi doar **învelișul,** în timp ce astrul rămîne **miezul indefinisabil** al aceluiași simbol" (Marin Mincu, p. 39) devine „Fata știe foarte bine că Luceafărul **nu este o prezență a planului exterior** al realității, **așa cum este, corporal, Cătălin ;** ea știe că Luceafărul **este o prezență a planului de profunzime, o făptură gingașă a visului"** (P.M.G., p. 163). Dacă „traducem", observăm că termeni ca „proiecție exteriorizată", „suprafață", „învelișul", referitori la Cătălin devin echivalenți cu „prezență a planului exterior", „corporal", iar „miezul indefinisabil" al astrului este tradus cu „o prezență a planului de profunzime"; cuvîntul „visului" care apare la noi, la începutul enunțului este mutat aici la sfîrșit. După ce i-a muștruluit aspru pe „magiștri" pentru că au rămas la interpretarea schopenhaueriană a poemului fără a accede la **substratul oniric** al eminescianismului, P.M.G. se erijează, ca și falsul erou din basm (el cunoaște bine schema de funcționare semiotică a basmului), în actantul principal ce a retezat capetele balaurului. Uită însă un lucru ; adevăratul erou al basmului păstrează totdeauna anumite elemente de recunoaștere (citeodată **limbile de șarpe).** Desigur, P.M.G. putea să-și facă următoarea socoteală : Marin Mincu **a avut aceste idei, dar le-a risipit într-un „text comentat" pe cînd eu fac o carte de 300 de pagini în care le dezvolt.** A uitat însă de „limbile" criticilor ce au „semnalat" la timpul potrivit pe cel care a tăiat balaurul. Astfel, un eminescolog ca Edgar Papu spunea răspicat în revista „Luceafărul" că Marin Mincu „aplică definitiv la **Luceafărul,** «poetica romantică a visului», folosindu-se de epocala lucrare a lui Gaston Bachelard **La poétique de la rèverie.** În locul a patru personaje, așa cum arată poema privită lateral (Hyperion, Cătălina, Cătălin, Demiurgul) criticul decelează, după expresia ingenios aplicată a lui Bachelard, acea «cvadruplare» a ființei, încercată de unicul subiect care visează. **Este vorba numai și numai de Cătălina, singura existență efectivă din cadrul poemului. Ea întrupează trăirea onirică a poetului însuși. Luceafărul n-ar fi, decît** — apelînd la o noțiune a lui Jung — **proiectarea ei «arhetipală».** Odată cu pătrunderea în adîncul zonei sale de vis, Cătălina iese din propria «individuație». Într-o asemenea stare, ea aspiră arzător către amintita-i proiectare onirică, proiectare ce se obiectivizează atît de puternic încît devine persoană separată și independentă. În această ipostazare, Luceafărul își are și el, la rîndul său, o proiectare de al doilea grad, adică și mai înaltă pe plan arhetipal, pînă la personificarea Demiurgului, unde, însă, firește, Cătălina, nu mai poate ajunge direct. Procesul, totuși, nu s-a terminat în dialectica poemului. Aici intervine ceea ce Marin Mincu numește «dilema eminesciană». Pierderea individuației îl alarmează pe cel ce visează, care nu se poate abandona cu totul trăirii infinite din vis. Am văzut că, în aspirațiile sale pe plan oniric, Cătălina nu poate ajunge pînă la depărtarea amețitoare a Demiurgului. Atunci, pentru a nu-și spulbera individualitatea nețărmurită a visului, intervine, ca secund termen al «dilemei», contrapartea treziei, cu ipostaza mai limitată și mai prozaică, dar mai palpabilă a lui Cătălin. /.../ Nu ne lasă indiferenți nici perfecta coerență pe care o surprindem în originala viziune a criticului" **(Luceafărul,** nr. 2, 13 ianuarie 1979). Poate că P.M.G. nu a „auzit" aceste „limbi" ale criticii. Dar poate că P.M.G. nu a citit nici comentariul nostru; iată o ipoteză plauzibilă ce ar face inelegantă orice „intenție" de mistificare. N-a fost să fie, întrucît autorul „eseului" îl citează pe M. Mincu la p. 291, pentru că acesta ar fi „semnalat" „ecouri" la Eminescu din poemul lui Alfred de Vigny, **Eloa sau Sora îngerilor.** În realitate, P.M.G. produce aici o subtilă mistificare din care ar putea reieși că Marin Mincu nu este decît un sursolog oarecare, ce nici nu merită să mai fie citat. Această „semnalare" are un rost strategic, dar este naivă din punct de vedere tactic. În continuare, e de așteptat ca P.M.G. să scrie un alt „eseu", despre **Luceafăr,** propunînd o **nouă ipoteză de lectură, care, eventual, să-i și aparțină.** Vom fi printre primii în a-i semnala originalitatea. Pînă atunci, ar fi de dorit să se întoarcă, așa cum se cuvine, către „autoritatea" „magiștrilor" pentru a-și recăpăta liniștea, pierdută dintr-un **lapsus modestiae.**

Marin Mincu

Errata : În textul „Puțină eminescologie (I), din „Luceafărul" nr. 16, în loc de „acte aluvionare" se va citi „elemente aluvionare" (coloana a doua) și în loc de „adesea o «dilemă»" — „adică o «dilemă»" (coloana a treia).

REMEMORĂRI

Altă terasă

(File de jurnal)

1972, mai. Îl întîlnesc pe Nichita în Piața Moghioroș. A cumpărat trei sticle de vin de Gostat, alb și de litru. Mi-l recomandă cu entuziasm și-l laudă ca și cum ar fi Lacrima Christi. Propune să-l degustăm. Locuim aproape, la cîteva blocuri distanță. Trecem pe la mine și iau o bucată de slană din Ardeal. Are un apartament de două camere la etajul 10, cu pereți plini de icoane pe sticlă și lemn. Desface vinul și sorbim primele pahare. Vinul e sec, chiar acru și n-are nici un buchet. Are un avantaj. E ieftin ! Trei sticle un pol. După un timp mă întreabă dacă am ceas. Bineînțeles că am. Un Doxa cam hodorogit cumpărat în piața de vechituri de la Arad. I-l arăt, mi-l desprinde de la mînă, caută ceva într-un sertar. Își pune o lupă la ochi ținînd-o cu dexteritate de ceasornicar. Îl deschide cu un cuțitaș și începe să-l privească dînd din cap nemulțumit.

Apoi îmi arată ce i-a rămas din colecția lui de ceasuri. A avut zeci, mai are vreo șase-șapte. Zice să-mi aleg unul în afară de cel mare. Toate ceasurile sînt de buzunar. Cel mare, cît o farfurioară de ceai, e un ceas de vînătoare și i l-a promis lui Titus Popovici. Îmi aleg unul cu cadran albastru, strălucitor, pe care scrie Ruhla. Nichita îmi găsește și un lanț și mi-l prinde la reverul hainei susținut de un ac de siguranță. „Dacă se strică, bătrîne, vii la mine să ți-l repar"....

(Ceasul a mers cu un avans de cinci minute pînă în 1982 cînd, într-o dimineață, s-a oprit brusc. I l-am dus lui Nichita, l-a desfăcut, s-a uitat la el cu o lupă de filatelist, a dat din cap și a zis : „Merge, dar e obosit. Lasă-l să se odihnească, bătrîne". L-am lăsat. Din cînd în cînd, îi trag arcul cu delicatețe și el începe să ritmeze grăbit. Merge cam 12 ore cu același avans de cinci minute).

✶

15 decembrie 1975. Mergem la **Frații Chivu** după o întîlnire cu elevii de la Liceul Bălcescu. Proaspătul laureat al Herderului e euforic și... muzical. Improvizează mici cîntecele cu versuri anapoda. Pe unul îl cîntă pînă la exasperare : „Schmit, Schmit, / bine ai venit" / Nu știu ce vrea să zică. În locantă, la o altă masă, se așează Eugen Barbu cu Dan Mutascu. Ne transferăm, după un timp, la masa lor. Eugen Barbu e zîmbitor și amabil cu Nichita. Mie nu-mi adresează nici un cuvînt. În consecință, conversez cu Mutascu care mă pupă din cinci în cinci minute fără motiv. Nichita declară că s-a făcut o nedreptate și că premiul Herder trebuia să-l ia Barbu sau Preda. Întîrziem peste ora închiderii. Se face nota. Barbu o ia, în ciuda protestelor lui Nichita. I-o întinde lui Mutașcu și întreabă : „cît ?" Mutașcu zice o cifră. Barbu vîră mîna în buzunar și scoate un teanc de bancnote împingîndu-le spre Mutascu : „Achită și bagă restul în buzunarul de aici".

Îl însoțim pe Barbu pînă aproape de casă ; stă undeva pe strada Eminescu.

La întoarcere, Nichita propune o listă de zece poeți cărora să le împartă premiul Herder sub formă de bursă. El va renunța în favoarea confraților. Bineînțeles că printre cei zece aleși figurez și eu și Mutașcu ! Pînă în Piața Romană lista favoriților a crescut la cincisprezece !

✶

1977, septembrie. Vine Nichita la Asociație, matinal și frisonat. Bătrîne, vreau să-ți spun ceva. Și-mi spune că și-a achiziționat o „secretară personală" care să-i țină în ordine hîrtiile și să-i dicteze la mașină. Mă roagă să-l împrumut cu o mică sumă de bani să-i dea un avans. Mă execut și-l întreb dacă „secretara" știe să bată la mașină ? Rîde amuzat și răspunde că nu știe, dar are timp să învețe fiindcă, deocamdată, nici el nu are mașină. După o săptămînă primise în dar două mașini hodorogite, dinainte de război. Tronau pe masa din sufragerie. Întreb unde-i secretara și el se uită la ceas și zice : „Vine peste o oră fiindcă i-am făcut program redus".

Mircea Micu

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

IV

CĂTĂLIN GRUIA : În **„Verigheta"**, acest fir de aur : „Rușinoasă copilărie de simțuri", dar în sensul de sfioasă ; altfel stăm rău, improprietatea cuvîntului face urît.

NIȚĂ NICUȘOR : Ne scrieți : „Mi se spune încă din clasa a III-a că am talent, dar părerea dv. reprezintă pentru mine..." etc., etc. Nouă, de la depărtarea asta, nu ne prea vine să credem. În poezia pe care vreți să vă dăm certificat, cu chiu cu vai am găsit aceste rînduri : „Aș vrea să am asemeni lui Orpheu / O lîră mică și vrăjită" — la care năzbîtie vă atragem atenția că lira aceluia era foarte mare... Despre aceea că vă îngheață mîinile și scrieți al „naibii de mecanic", vă spun că știu despre ce-i vorba, iar poetul Ion Gheorghe, dacă ar putea, s-ar face un cal, să sufle în ieslele tuturor.

LUCICI IOAN : De pe palmele mele au zburat cîteva Păsări Măiestre și cîntă cu mult spor. Stau cu nădejdea-n fața timpului, să vă apropiați. Din probele ce mi le-ați trimis, rezultă că veți duce lupte grele cu discursul și lungimea nerodnică. Poemul **„O.Z.N."** se zbate de spaimă și premoniție. Selectăm mai jos cîteva fragmente : „el e chibritul ce-ntîmpină în port corabia spaniolă / ce-aduce-n loc de mirodenii, praf de pușcă / din america descoperită peste noapte în mine"... Și acesta din **„Desigur sentimental"** : „aș construi o biserică a vrăbiilor în care să le ard cenușiul murdar, în loc de tămîie, [...] Nu ! / cenușiul nu e culoare / i-o spun soldatului ce aleargă pe / cîmpul minat al vieții lui / cenușiul nu e culoare / e doar spațiul dintre mar / mora funerară a zăpezii / și vîntul negru crescut în /părul femeii tinere". Impresionantă este anvergura : ar fi păcat să nu vă prețuiți.

ION GH. IULIANA : Ziceți : „Eu mă numesc Ion Iuliana doresc ca pe viitor să-mi răspundeți pe numele Ion Gh. Iuliana întrucît pot exista mai mulți cu același nume". Nădăjduim să vă fim de folos ca și Geo Dumitrescu ; de aceea, deschideți anume cartea la capitolul despre virgulă. Și mai este o problemă pe care o s-o înțelegeți recitindu-vă versurile : „Și nimănui nu-i venea să creadă / Căci vreodată pacea o să piardă". Nesuferita carte de gramatică și ortografie are mai multe capitole folositoare omului în lupta pentru pace.

PUIU MOICEANU : Ziceți în scrisoare : „Sînt de profesie controlor de calitate... Dar despre calitatea poeziei mele, atestarea ei, de astădată, nu o mai hotărăsc eu : ștampila bun pentru producție vă rămîne să o puneți dv..." Și mai scrieți : „Dacă debutul va fi de bun augur, rămîneți nașul meu". Vă răspundem : nu rămînem în nici un fel, nici ștampila s-o punem, nici naș să fim, nici pe ce, nici la ce. Nu, epigrame nu publicăm decît de Revelion. Spor la „365 de zile în balon" fără noi.

MARIANA COLȚATU : Reținem PS-ul : „Las doar versurile să vă „povestească" cîte ceva despre mine". Ne-am lămurit și nu-i bai.

ADRIAN : Așa-i, vă răspundem : mai trimiteți, dar fără cacofonii de soiul : „Știu să fac castele cît ai zice pește". Nu putem să ne dăm seama pe ce-ați luat premiul U.S. la Prima conferință pe țară a cenaclurilor literare. Veți fi publicat „multă poezie în Flacăra, România literară, Amfitreatru, Ramuri și Luceafărul", cum susțineți, crezînd că ne intimidați, însă ce-am găsit noi în plic nu vă face dreptate.

ION A. DUMITRU : Frumos bătute la mașină, toate opt. Din **Treci** reținem aceste două versuri : „O frunză în lampă / în singurătate și verde". Ar mai fi **„Istorie"** : „Scăzînd / un șir de capete retezate, / trupuri rămase-n picioare / strînse unul într-altul / tuburi de orgă / istoria cîntă în catedrală". Însă biruie macabrul și pierde eroicul.

GHEORGHIU ION : Ne-a impresionat patosul scrisorii dv. Însă poezia bună se ivește după ce-au trecut furtunile simțirii, precum deprinderea măiestriei armelor : să nu-ți tremure mîna de emoție. Calmați-vă. Cercetați-i pe marii strategi ai cuvîntului și dormiți pe manta, o jumătate de oră înaintea atacului.

FLORIN ȘT. MIHAI : Din faptul că „acea gazetă literară a școlii este intitulată simbolic „Luceafărul" nu decurge nici o obligație pentru noi ; că ea vă „potolea nevoia de glorie" credem.

Însă, n-am putut reține decît aceste versuri : „Fumul ferigilor cobora / peste noapte / număram pietrele / ca niște corăbii naufragiate / singurătatea e un val". Fiți atent la „nevoia de glorie" că și-au mai rupt gîtul și alții.

ADRIAN TITULESCU : În cele douăzeci de poezii, am găsit aceste scurte respirații : „Să le dăm vinul nostru să-i îmbătăm / Să le dăm mierea noastră să-i îndulcim" (...) „Dăruind la prieteni / Vin de orhidee" (...) „Tăcerea vă spun la tăcere / E ora cînd frunza doarme" (...) „Fața ta / Un ghețar / Și iată / Riuri de lumină / Înghițite de toamnă" (...) „Vom vedea ca-ntr-o oglindă / Pașiști zbuciumîndu-se" (...) „Aș vrea să-ți scriu numele cu majuscule / Ochi diafan mîngîiat de crepuscule / Dar cum pot oare să te mîngîi / Trup rubiniu cu miros de lămîi". Pentru cită groaznică banalitate am traversat, sîntem nemulțumiți de tot.

IORDAN GRECU : Ne-ntîlnim a doua oară. Nu vă lăsați ! Reținem : „Dă-mi, mărite Doamne, dă-mi / Să fiu staroste de vămi" și „Copacii care ies noaptea la drum / Și despoaie pe trecători de veșminte".

GLAUCUS. Sîntem măguliți că ne-ați reprodus fragmentul din Preambul, însă poemele dv. sînt aglomerări de fraze fără punctul cardinal, cel mai sigur și de-a dreptul. Mai limpezi sînt cele mai scurte. din **Galaction Polen :** „liturgic sunet de la Rîm / astral polen pe caldarîm / mirări care imping neantul / de moare-un strigăt, vine altul / și două semne știu : / întîiul tu iar următorul eu / și nu se-aseamănă și nu-i mereu". O boare parodică ne face bănuitori : nu vă-ntindeți, nu vă țin curelele.

PUIU SÎRBU : N-o să vă opriți aici, însă noi, la acestea : „am să uit gustu-i de migdale / dă-mi un pahar cu vin din via cărnii tale" Ne-am fi oprit și la altele, dar nu erau.

OCTAV MUREȘANU : Poezia, totuși, utilizează ca argument metafora. Probăm cu **„Necesara iluzie" :** Acel vînt funebru care ne oxidează din cînd în cînd / celulele / e-o necesară iluzie / acel animal fugit / dintr-o imagine rupestră / strigînd în singe, / e-o necesară iluzie /.../ acel semn de pe umăr / (...) / e-o necesară iluzie ! Susținem și cu **Spectacolul petelor...** „Retina aburită de somn / Pare-un vitraliu bizantin / din care culorile se desprind /.../ linii frînte, linii noi, / curbe catifelate, geometrii nesigure / culori savant ondulate / culori mirosind a desert, / culori de singe uscat / pe ghilotina istoriei". După cum observați, am eradicat abstracțiunile și poezia română, astfel, este mai bogată cu două șoapte la Arad.

A. R. IACOBESCU : Din **„Vino"**, această strofă : „Vino cu mine în zori cînd stelele cad / să-ți arăt luceafărul sfînt și semeț / cum calcă-ncet și apăsat / ca un cintec de-nceput, măreț", însă nu vă putem ierta rimele banale, fără adaos. Poezia **„În noaptea de sinziene"** are cîteva accente grave : „În aer plutesc miresmele de tei / iar jos întinderile-n rod de grîu / seapleacă pînă la pămînt / eu le ascult respirația / prăvălită în adînc de ere / și în noaptea de sinziene / mă scald / în sudoarea bărbaților / cu umeri lați / și aplecați" — izvorînd din simpatia de clasă și cultul muncitorului rural, necum din așa zicînd semănătorism. Mai trimiteți.

CONSTANTIN MITRĂ : Uitați-vă în dreapta paginii. Reveniți !

MIREL MIRAN : În scrisoare ne mărturisiți : „Scriu versuri de mai mult timp, dar nu m-am adresat, pînă acum, niciunui critic literar spre a-mi confirma sau infirma calitatea de a fi sau a nu fi creator..." Și mai ziceți : „Colegii îmi consideră poezia bună, ziarul local așisderea, discernămîntul meu critic se abține să dea vreun verdict așa că" etc., etc. Noi v-am respectat și virgulele, unde sînt și unde nu sînt, să fie de nu-s ; și sintagmele : vă respectăm și franchețea mărturisirii. La poezie situația vă este doar aceasta : „Pentru a ajunge la tine / a trebuit să răstorn ierarhii, / să mă descalț generație după generație / pînă la osul celor două milenii / să se vadă că eu / am dreptul la dragostea ta" ; interesant este că faceți din amor o chestie de luptă de clasă, însă argumentul artistic este nul. Oarece priveliște în **„O, acest fluviu"**: „Poate fluviul era prea leneș / nevrînd a-mi arunca trupul lîngă joaca ta... / Poate tristețea, poate bucuria — două prietene / în rochii de seară / au alergat pe cîmpul cu flori al memoriei". Și, întreagă și în fine : **„Cu patimă"** : „De zile și nopți / ninge întruna / dar drumul către tine nu întroienește". Prin urmare, aveți colegi cu totul și cu totul minunați iar la ziar bintuie o generozitate care v-a adormit spiritul de discernămînt.

CORVIN M. Am reținut zece poezii, toate. Trimiteți-ne o copie dactilo după primele două pagini ale Buletinului de identitate, și o fotografie recentă, să vă adeverim în multe mii de exemplare, cu gîndul că sînteți sigur, necum o umbră de la mină bănuită.

SMARANDA ADRIAN : Impresionant **„Copilul cu fața crispată"**, „Într-un tren de marfă călătoria patrioților ardeleni, în anul de cruntă urgie", însă prea apropiat de povestire. Poezia are alt sistem de argumente, precum acestea : „Vedea cum cresc portocalii / (...) În țările calde-ale inimii". Și episodul despre Tricolor ne-a reținut atenția, ca document. Într-adevăr, copilăria într-o zonă atît de înaltă a istoriei românilor, merită acte artistice de profunzime. Strofa aceasta, greoaie și barbară, dă semne bune despre dv. : „Dealul pripon pe Mureș cu aripile verzi / Își adia colnicele cu frunzișul grădinilor / Pe uliți, neprihănite vite și cirezi / Își zbenguiau coarnele în apa luminilor". Citiți și luați-vă în serios.

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

Poetul și rugămințile făuritorului de temple

I-am adus Poetului zborul
și să-l ascultăm
laolaltă ne-am strîns :
„iubiți libertatea oului de a fi în sine !"
— ne spuse.

Dar noi ne pornirăm
să punem pe lume
cumplite hotare făr'
de hotărnicire.

Lîngă izvor l-ascultarăm...
„Aici,
în nemărginită ședere de sine,
va pluti oul,
fiindcă izvorul,
pretutindenea,
nu-l va duce să plece".

Desene de Raluca Grigorcea

Dar oul se sparse-n amurg !

Lîngă foc,
singur și trist,
însă cu cît har
ne spuse Poetul :
„E lumină și-aici,
sunt zei și aici,
în întunecimea banală..."

Și deodată, spre seară,
ceruri de beznă viscoasă pilpîiră a sensuri,

Iară noi în uimire și murmur gîndirăm :
„Lîngă orice-nceput — un Poet !".
. . . . . .
Dar de ce, Luminate Poet,
atîta mirare-n risipă pentru nurii de fată ?
„Doi bulgări de miere —
sînii ei :
și cîtă ispită în iatacul fecioarei !"
. . . . . .
În Eden,
Poetul ne duse :
„Pentru totdeauna
și de pretutindeni,
o Ființă Izgonită e omul ?
Nu, nu aici îi e leagănul,
Aici s-a născut Rugăciunea !"
Și spunînd toate acestea urlă ca nebun !

Ne spune acuma, sărmane Poet,
ce vremuri
în umilință și goană străbatem ?
„Mi-i teamă
pe zeu să nu-l mînii,
căci tare-și ascunde asemenea fețe :
Pedeapsa-nțelesului
e evul pe care-l trăim și-l străbatem".

Făptura atîtor lăuntruri
de atît de departe
ne-ai adus-o aproape,
Luminate Poet,
și în depărtări să nu ne pierdem
ne-ai învățat,
dar ne spune,
spune-ne tainic,
căci voim să vedem,
Tu cine ești
și pe ce lume rangul îți-l bizui ?
„Eu-sunt-acesta
și mă bizui pe Om".

✻ ✻ ✻

În Istorie,
eu,
truditorul de rînd,
mai totdeauna cumplit de singur am fost.

Am ridicat temple,
de multe ori chiar fără să știu
că întrinsele, nu faptele sacre se vor slăvi ;
nenorocirile mele așadar le-nălțam,
condamnîndu-mă
a rămîne pentru ceilalți doar Vita Profana.

Dar cum tu,
Preacinstite Poet, știi
un înțeles lumii, cu sfială, e drept, dau și eu
și, parcă mi-e și rușine a-ți spune,
oarece rînduială pe lume
mă trudesc a pune și eu,
muncitorul cel unsuros,
prost la chip, cum arăt,
și căruia, cu adevărat, doar tu
lumina stropului de sudoare de la marginea tîmplei
o faci să se-arate.

Unii spun că frumoase și de smerenie pline
monastiri ridic.
Și totuși eu știu că în ele,
nu să se roage
vin mulți.

Pentru toate acestea
și pentru că eu
zboruri în ziduri n-am închis niciodată
aș vrea,
nu să-mpart cu vreun careva Logosul tău,
de care și eu, rogu-te, crede-mă,
cînd mi-i dor mă apropii,
nici precum alții-blestemul lor fie !
să ți-l cumpăr
n-am bani :
doar o casă-n Cuvînt
pe potrivă-mi rădică,
dar cu fața spre firea luminii să fie.

✻ ✻ ✻

M-am strîns lîngă tine
într-un astfel de chip,
fiindcă eu nu voiesc a uita
că nu a murit

nichita stănescu

prietenul meu,
care a pus adîncurile să plutească pe
deasupra apelor
și care, pe unde-o fi umblînd el acum,
nu va tulbura vreodată odihna acestor
adîncuri.

Constantin Mitră

Sub pecetea excepției

Urmare din pag. I

social. A scrie o literatură în afara problemelor care se ridică permanent în jurul schimbărilor pe care ea le-a părăsit demult, poziții idilice și retrograde, a nu încerca să fii solidar „cu ai tăi" în momente de răscruce, în clipe cînd lumea are atîta nevoie ca literatura să îi poată garanta devenirea, să îi certifice în mod sublim, patriotic, sacrificiile, — ar însemna o trădare și un non sens.

Grele dar preafericite timpuri acelea în care literatura poate să devină o armă de luptă, un mijloc de limpezire și de solidarizare eroică cu patria și poporul cărora le aparține deopotrivă și pe deplin, minunate vremuri acelea în care cărțile pot să devină tot atîtea puncte de sprijin, ele fiind, la modul propriu, argumente ale autodepășirii, ale mergerii înainte, ale creației, după cum sprijinul pe care scriitorul îl are în public, atenția încordată și încrederea cu care este creditat, duc către un singur și unic drum : adevărul, formulat în toate documentele de partid, pretins de toate documentele de partid, așezat, ca prim criteriu la temelia destinului pe care vrem să-l edificăm.

Epoca Ceaușescu — epoca adevărului, iată o altă nuanță, una doar, din nenumăratele peceți prin care ultimele decenii vor intra în istoria țării, înnobilate de aura strălucitoare și inconfundabilă a excepției.

Relatare din locul unde încep casele

Urmare din pag. a 5-a

de această muncă. Mă gîndesc la Puiu Preda care lucrează aici de cincisprezece ani și are de gînd ca de aici să iasă la pensie, sau la Alexandru Nedelcu, și el vechi „soldat în oastea betonului". Dar mai ales m-a convins un gest pe care l-a făcut un muncitor de pe-o linie vecină, cu toată discreția, dar pe care eu l-am surprins. Era dimineața, spre sfîrșitul schimbului de noapte, și muncitorul cu pricina s-a apropiat de o formă în care se turnase betonul și se finisase, adică se netezise perfect la suprafață, și și-a pus podul palmei într-un colț al panoului, în betonul proaspăt, și l-a pus ca pe-un fel de semnătură și în același timp ca pe-o binecuvîntare. Gestul acesta mi s-a părut a fi o evoluție și o nuanțare a gestului lui Ion al Glanetașului îmbrățișînd pămîntul ca pe-o iubită. Și mi-am zis atunci că în primul rînd datorită acestui muncitor și-a altora ca el, ca Puiu Preda și Alexandru Nedelcu vedem trecînd toată ziua pe Bulevardul Păcii tractoare cu trailere după ele pe care sînt așezate cîte două panouri formînd parcă un acoperiș clasic.

CONFABULE

✻ ✻ ✻

Cînd ți-i-am văzut
ochii tăi erau albaștri și rotunzi
cum sunt două ceruri vara
din cealaltă parte a lumii
dar într-o scurtă dupăamiază de aprilie
cînd
m-am apropiat de ei
ochii tăi erau verzi și înguști cum sunt
acele de brad pe zăpadă abia întinsă
dimineața de ziua mea în decembrie
treisprezece
a doua zi pluteau nopțateci și prelungi
pe Marea cea Albă
iar cînd m-am apropiat atîta
încît să-i pot atinge cu genele
erau castanii și fierbinți
albaștri și rotunzi au mai fost ochii tăi
cînd te-am cunoscut.

Iulian Neacșu

REVISTA REVISTELOR

Revista Română

● Recentul număr dublu, 2—3/1984, al „Revistei Române" (lunar de cultură și civilizație românească, în versiunile engleză, franceză, germană și rusă) apare sub genericul **Tineretul român și cultura.** Un argument redacțional, intitulat **Virstă, stare de spirit, climat,** subliniază importanța temei și inscrie acest număr din „Revista Română" în seria manifestărilor de întîmpinare a **Anului Internațional al Tineretului.**

Ancheta revistei, cu titlul semnificativ **De la orgoliul juvenil la împlinirea vocațiilor,** se adresează președinților uniunilor de creație, din ale căror răspunsuri poate fi recompusă atît imaginea tînărului creator din România de azi, cît și aceea a climatului stimulator în care se dezvoltă personalitatea acestuia.

Eseul **Portret în mișcare** de Valentin F. Mihăescu prefațează, încercînd să circumscrie principalele tendințe care se manifestă în creația literară a tinerilor scriitori, o amplă antologie de versuri și proză, grupînd 24 de semnături. Selecția, însoțită, la fiecare scriitor de o casetă cu principalele date bibliografice, reușește să ofere cititorilor străini eșantioane elocvente ale diversității tematice și stilistice care caracterizează creația tinerilor.

În următoarele rubrici ale revistei sînt analizate, din unghiuri de vedere diferite, ipostaze ale creației tinerilor în peisajul cultural contemporan. Astfel, în secțiunea **Eseuri și comentarii,** sînt prezentate mai multe reviste în ale căror pagini creația tinerilor își găsește o amplă reflectare, o îndrumare atentă și competentă, un sprijin calificat. Aceste reviste ale tinerilor, parte integrantă a presei culturale românești, sînt — observă autorul articolului — o prezență pregnantă în dialogul cultural, pronunțîndu-se asupra tuturor problemelor importante ale momentului actual. Sub titlul semnificativ **Cultura română actuală : între tradiție și viitor,** Marian Vasile analizează relația dintre fenomenul literar-artistic actual și tradiție, încercînd să aproximeze, după „semnele" din creația tinerilor, viitoarea evoluție a culturii românești. Pornind de la un sondaj în rîndurile maselor de tineri, Constantin Schifirnet în articolul **Opțiuni, interes, necesități culturale ale tinerilor,** extrage concluzii privind preferințele acestora în domeniul artelor, unitatea și diversitatea comportamentului cultural.

În cadrul rubricii **Cărți,** după o selecție de texte critice dedicate unor volume ale debutanților, sînt publicate recenzii la volumele **Desant '83** (Costin Popescu), **Gînd de mulțumire** (Artur Silvestri) și **Dreptul păcii** de Dumitru Mazilu (Ion Cloșcă).

La ceas de mai

Urmare din pag. I

nostru arde de verdeața grîului. Pentru că, iată, cîmpul nostru a primit în îmbrățișarea-i caldă, maternă, semințele viitoarei recolte. Semințe așezate de noi cu bucurie și nădejde, cu speranță și încredere.

Primăvara. Și noi cu palmele bătătorite și cu primele broboane de sudoare. Dar zîmbind fericiți. Mai fericiți cu o treabă temeinic dusă la bun sfîrșit, mai fericiți cu o nouă izbîndă.

Ne bucurăm. Cu toții. Dar nu numai în cîmp. Ne bucurăm citind zi de zi în presă despre izbînzile muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor. Ne bucurăm de succesele cercetătorilor, a tuturor celor care cu sîrg și abnegație adaugă noi nestemate la șiragul de reverii ale devenirii noastre.

Niciodată primăvara nu a fost mai frumoasă. Acum, la ceas de mai, venim cu toții ca un fluviu încandescent etalîndu-ne în piept bucuriile izbînzii dar și hotărîrea de a nu precupeți osteneala pentru a duce noi și noi citadele de lumină și prosperitate, aici pe aceste minunate plaiuri carpatine. Venim mîndri și demni, liberi și cutezători în fața noastră și ne spunem : am parcurs un drum cu bine. Dar drumul nu contenește și noi nu dorim, nu concepem ca aici să ne și oprim. Vrem cu toate fibrele ființei noastre să mergem mai departe.

Deși nu este ceas de bilanț, primăvara este ceas de un nou început. Cînd ne așternem visele în față pornind mai departe pe un drum tot mai fecund în izbînzi.

La ceas de mai să ne bucurăm, deci, că niciodată primăvara nu a fost mai frumoasă.

Libertate și atitudine

Urmare din pag. I

construcției socialiste, de a fi utilă în cel mai nobil sens al cuvîntului. Și nu este vorba de o utilitate conjuncturală ci de o utilitate la nivelul unei întregi istorii. Pentru scriitorul român libertatea de creație există în interiorul patriotismului, al ideii luptei pentru progres și civilizație socialistă în România, sub conducerea partidului comunist.

Dacă literatura nu schimbă lumea ea are, totuși, puterea de a-i înfățișa schimbările. Și nu într-un chip neutru, cu indiferență, pasiv, fără participare : ci implicîndu-se profund în sesizarea metamorfozelor colective și individuale, devenind parte a marelui proces al devenirii — fiindcă privește întotdeauna omul și umanitatea. Luînd atitudine. Căci nu există creație literară în afara implicării, în afara curajului. În cadrul libertății de creație vorbim adesea, cu îndreptățire, despre curaj. Mă refer la curajul real, la curajul care conduce la autenticitate și valoare în creație, la curajul care a ajutat literatura română să devină, în anii socialismului, ea însăși, respingînd, ca orice organism viu și sănătos, transplantul de organe străine, rămînînd credincioasă tradiției, dar și inovației, curajul de a inova continuu, în spiritul noii calități către care se tinde, curajul de a inventa noi unelte, de a le reinventa, chiar, dacă este nevoie, dacă nobilul scop al servirii patriei o cere.

CONCURSUL DE CREAȚIE LITERARĂ „POESIS", 1984

Concursul de creație literară originală — ediția a doua — organizat de cenaclul „Poesis" din Constanța, sub egida Comitetului județean de cultură și educație socialistă și a Inspectoratului școlar județean, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", este dedicat omagierii a 40 de ani de la Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, cît și celui de-al XIII-lea Congres al P.C.R. Pot participa membrii cenaclurilor și ai cercurilor literare (care n-au debutat în volume de autor) din județele : Tulcea, Brăila, Ialomița, Buzău, Prahova, Dîmbovița, Teleorman, Constanța. Lucrările (în jur de 10 poezii), dactilografiate în cinci exemplare, vor fi trimise între 25. IV — 5 V a.c. pe adresa : Casa județeană a personalului didactic, str. Fr. Engels nr. 14, Constanța, cod 8 700 — cu mențiunea „Pentru concursul Poesis". Semnătura autorului, atît pe plic cît și pe lucrări, va fi înlocuită cu un motto. Alături de lucrări, într-un plic închis, mai mic, purtînd același motto, se vor trece numele și prenumele, datele personale ale concurentului.

Se vor acorda premii din partea mai multor reviste literare din țară, cît și din partea organizatorilor.

CUMPĂNĂ

Poeți mîncînd raci

Raci roșii pe o farfurie albă
fierți ca niște dirijori la sfîrșitul concertului ;
raci roșii pe o farfurie albă
și numai unul negru de furie.
O fată înfășurată în părul ei roșu
închizînd și deschizînd o ușă totdeauna
închisă
și trei prieteni trozninď racii în dinți —
numai racii roșii
pentru că unul era negru de atîta furie.
El asculta versuri de Nicolae Labiș.
Raci roșii pe o farfurie albă
roșii și fără sînge pentru că singele
de multă vreme nu mai trozнește în dinți.
Și racul negru stătea la pîndă
și noi toți stăteam la pîndă
ca niște soldați somnoroși care execută
somn în fiecare seară.

George Alboiu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (LXI)

Cultura în uniformă

Impresia pe care o lasă contribuțiunile lui Virgil Ierunca e, în adevăr, aceea a unui incăpățînat dogmatic, a unui Sorin Toma de altă culoare nu în chip obligatoriu opusă. Proprie dogmatismului este, se știe aceasta, absolutizarea punctului de vedere întemeiat însă pe raționamente străine culturii ; un absolutist în afara artei e, hotărît, și Virgil Ierunca.

Oricît ar modifica omul cîte un cuvînt, oricîte corecții șirete ar face, prejudecățile se văd și intrucît ele pătrund în artă dinspre politică au înfățișare de dogme. Întîia și cea mai persistentă dintre acestea e deprecierea valorilor oriunde s-ar afla acestea, cu specificația că valorile românești sînt cel mai adesea negate. S-a observat cum întreaga literatură română s-a prefăcut, cu marii ei scriitori, într-o „bizarerie" atunci cînd Virgil Ierunca s-a apucat s-o „analizeze" ; cel mai mare poet modern al ei ar fi rezultat că este..... Urmuz. Rînd pe rînd, numeroși dintre scriitorii români au devenit expresii ale unui „tradiționalism" întîrziat, ale unui localism intolerabil ; de la Heliade-Rădulescu pînă la G. Călinescu literatura română ar fi un pustiu cimitir. Nu ar valora cine știe cît Blaga și Ion Barbu, dar în schimb Horia Stamatu, Ion Caraion și Yvonne Rossignon — da ! Eminescu, se știe, este în afara universalității, Vasile Pârvan e negat pe motivul că s-ar fi limitat „la dimensiunea românească". Din opera lui Tudor Vianu n-ar mai fi rămas, crede Virgil Ierunca, decît „pogorămîntele lui întru rușine". „În teatru — are el impresia — filozoful Camil Petrescu se des-substanțializează".

Să repet nenumărate formule drastice aplicate, fără argument, marilor scriitori români ? Inutil, lui Virgil Ierunca nu-i place literatura română majoră și gata ; îi plac, în schimb, Urmuz, Yvonne Rossignon și Horia Stamatu.

Însă cred că mai mult decît un anti-românism perseverent, manifestat printr-un ridicul deicid, omul nu are, pur și simplu organ pentru valori. Pentru el, Verlaine și Anatole France nu ar fi scriitori, poet e numai Nerval. Hugo —iată un nume pe care nu-l pune la socoteală ; estetica lui Albert Camus „nu impune un gînditor", Gide e antipatizat : „Cît despre gîndire, e înfiorătoare sărăcia de idei la Gide. Scriitorul și-a ferit opera nu numai de bunele sentimente ci și de ivirea pur și simplu a ideilor. Opera lui n-are idei ci imprudențe. Gide n-ar avea idei însă era pederast : „Din fervoare, Gide a descoperit pederastia, comunismul și cultura". În mod curios, lui Virgil Ierunca nu-i place cultura dar era pasionat de inversiune ; la Génet aceasta ar fi devenit „instrument de cunoaștere". Dacă ar fi să ne luăm după numărul de învertiți care mișună în jurul grupului „Europei libere" s-ar zice că asemenea propozițiuni ar putea avea un temei. Virgil Ierunca respingea, odată, „coborîrea în infernul pasional al ideologiei" ; a scobori în infernul pasional al inversiunii nu e, pasă-mi-te, de negîndit.

Adevărul e că marii dogmatici au fost întotdeauna toleranți cu viciile, dogmatismele sînt ele însele semnul unei considerabile slăbiciuni. Înțelegător față de „analiști", Virgil Ierunca nu are însă pic de înțelegere față de cultura română. Enescu nu e decît un plagiator la care „folclorul n-a fost definitiv pulverizat" pentru „a deveni formă muzicală ultimă". Eminescu nu are ce căuta în universal ; Brîncuși — mai treacă-meargă, căci a trăit mai mult la Paris (dacă rămînea la București nu „ilustra" teza exilului). În principiu, Virgil Ierunca este de acord cu universalizarea și votează pentru ea, cu condiția însă ca aceasta să se producă sub o strînsă supraveghere comună a unor cercuri diversioniste serioase. Literatura română are, așadar, voie să pătrundă în lume însă mai cu seamă prin punerea în circulație a unor mediocri și numai sub cuvînt că este „sincronizată". Orice inițiativă care ar voi să demonstreze specificul național nu se poate admite : aceasta este dogma lui „sublimă".

Ca mulți dintre dogmatici și Virgil Ierunca e un individ activ și perseverent, care nu-și poate îngădui perioade de vacanță. Ce s-ar întîmpla dacă bărbatul hotărît să nu lase pe români să se afirme ar dormi, cum se zice, în bocanci ? Ar pătrunde, desigur, în universalitate și un număr de indezirabili, cum ar fi Eminescu, Sadoveanu și Călinescu ; acest fapt nu se poate, bineînțeles, imagina. De aceea, oridecîte ori cîte un străin amator de cultură și îndrăgostit de România emite aprecieri care dezic teza sincronismului absurd, parizianul anti-român lasă să-i scape grozave injurii românești. Într-un rînd, el se arăta preocupat că „profesorii italieni care fuseseră prietenii Românieі de altădată, n-au opus cine știe ce rezistență pentru a deveni — **spre necinstea lor** (?! subl. n.) — purtătorii de cuvînt ai regimului comunist român, sub acoperămîntul elastic al culturii. Pe Giancarlo Vigorelli, dogmaticul de la Paris nu-l suferea căci ar fi devenit „difuzorul în Italia al tezelor culturale ale staliniștilor" (?!). Politica umbrește, așadar, în gustul cel mai pur al dogmaticilor, cultura.

Cu toate acestea, dogmatismul lui Virgil Ierunca nu s-a oprit aici, orice dogmatic care se respectă știe că una e dogma și alta — simpatiile. De aceea și omul se poartă în acest fel, știind să valorizeze în funcție de poziția lui politică față de autor, pe principiul : „ești cu mine, ești mare". Să concedem, așadar, că Virgil Ierunca e un funcționar în felul lui corect : el are de tulburat imaginea literaturii române și face tot ce poate ca s-o tulbure (că nu prea ies socotelile, asta e altceva). De exemplu, teza dogmatică a „exilului" : dacă tot nu izbutea să convingă lumea că literatura română ar fi „occidentalizată" atunci ar fi trebuit să occidentalizeze cu tot calabalîcul pe unii dintre scriitorii români. Ideea că numai în exil se poate crea mai autentic... românește e, bineînțeles, scornită de Virgil Ierunca. În „exil", zice omul, se trăiește din plin „agonia, pînă la sfîrșitul sfîrșitului" ; în exil poate să fie transmisă opera dacă scriitorul nu se decide să se deznaționalizeze (așa-zisul „exil pentru operă") ; în sfîrșit exilul are dreptul la eroare (?!), ipoteză care, de fapt, nu rezultă de nicăieri : „Că trebuie să mărturisim. Pretutindeni, cu orice risc, chiar și cu acela de a greși. E mai bine să greșim mărturisind". Nu mai vorbim că exilul dă scriitorului și avantajul unei limbi materne „purificate" (?!), ipoteză care e, în adevăr, de un comic enorm însă provine de la ridicul Ierunca, bineînțeles : „Deci, în stil, limba română ale cărei tării și adîncimi le-am descoperit cu o pasiune și cu o dragoste pe care nu ni le bănuiam, îmi interzice improvizația, graba, pocirea prin contaminare". E adevărat că într-un mediu de altă limbă, „contaminarea" e oricum inevitabilă și puritatea „limbii române de exil" rămîne numai o născocire propagandistică ; dar ce contează, dogma trebuia susținută cu prețul oricîtor mistificații. Să mai observ că din rațiuni de „adîncime" a limbii române se întreba, într-un loc, Virgil Ierunca „așa s-o fi spunînd în românește ?".

În fine, dogmaticul, mai ales cînd nu e băgat în seamă, e adeptul procedeelor dure între care injuriile sînt între cele... blînde. O recenzie a unui lingvist, Sever Pop, care polemizase cu Victor Buescu (lusitanologul care a făcut, în Portugalia, mult pentru cultura română) e considerată, se înțelege, scrisă într-un stil „mult prea sobru după părerea noastră, față de o asemenea atitudine". Se cunoaște conduita „intelectualului" amator de brutalități care însă fluieră la concertele de muzică simfonică ; în alt moment, la Veneția, deși îi plăcuse o piesă de Luciano Berio n-o aplaudă, motivînd că autorul ar fi stalinist. Un prieten, care îl auzise, i-a atras atenția că ar trebui să se „caute" de „confuzie acută" ; dar maladia anti-culturală îi place, pare-se, lui Virgil Ierunca. Și cum dogmaticii nu stau cu mîinile încrucișate nici dogmaticul de la Paris nu dă semne de cumpătare pasivă. Pe G. Călinescu l-ar fi tras cu plăcere în țeapă, fîntînile din România ar fi vrut să fie transformate în spînzurători unde să-i atîrne pe inamici. „Filozofia practică" a lui Virgil Ierunca e, se vede bine, vecină cu dogmatismul care își face dreptatea, mai pe românește, cu pistolul.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

POEȚI INDIENI DE AZI

În românește de Ion Iuga și Gheorghe Anca

KESHAV MALIK

Punct de plecare

Fiecare pleacă dintr-un punct
care-i și de întoarcere ;
întîmplarea-i doar una.

Sunetele harfei rătăcesc departe
și revin tîrziu la cel ce le iscase ;
orice cîntec se reîntoarce la cîntărețul său.

A ta înspre tine asemeni musonilor
ce se ridică peste mările calde
spre țărmuri îndreptîndu-se,
din miezul viselor tale crescute
psalmi înălțînd pentru luminile ce umplu
necuprinsul.
Clădește în tine vorbe de dragoste – rugi
cinstind răzlețele izvoare ale anului.

Stări tragice

Cît de adesea aceste tragice stări te-au
învesmîntat !
Priviri coborîte, inimă tristă – un aer de părere
de rău —
cînd începeai să auzi mișcările unei lente
simfonii
și ingenuncheai rugîndu-te de îndată
într-o exclamație sau o interjecție
ori chiar în plînset ;
te ridicai ca să ierți pe unul ori pe toți —
era ca și cum te-ai fi sprijinit de-un parapet
în dreptul unei mări nesfîrșite
avînd în față desfășurate valurile neînțelesului...
Le priveai ca și cum în limita argumentelor
rațiunii practice
ele sunt totul
spre a deveni credință, iubire ori gest tăcut.
Era ca și cum o mînă a înfăptuit truda zilei
și stînd acum ca un doctor, părinte ori preot
meditînd între ce-i între văzut și nevăzut
între viață și moarte, izbîndă sau eșec,
ofereai din inimă mulțumiri pentru cîștigurile tale
pentru nenorocirile înlăturate
ori tainele de neînvins
preschimbînd un spirit pur
răsucit de răutate, minie sau dispreț
ridicol puțin ;
dar vai și cîtă blîndețe înlăcrimată.

BALDEV MIRZA

Ție

Dragă prietene
probabil nu știi că
și eu sînt ca tine o colivie
părăsită sub un copac uscat
de ce n-am face schimb de pene
ale păsărilor ce ne-au zburat ;
și dorurile trecutului
cărți pentru lectura celuilalt

auzi cum ne vinează dezolarea
nevăzute coloane suindu-și împrejur ?

La ce-au mai fost semnați arborii
de norii sterpi ?
Spune dacă poți face rost de-o foaie verde
s-o port pe creștet.

VINOD SETH

Ranița soldaților

Fie-mi viața tăiș de cuțit
pe el va străbate
sufletu-mi, soldat mărșăluind,
trupul, ranița din spate

lac de lacrimi taie-mi
fulgii umanitate
la moartea din patimi
cu sacul în spate

Miniatură indiană; scenă nocturnă

AMRITA PRITAM

Iarăși

Iarăși mă gîndesc la tine ;
sărut din nou flacăra !
Iubirea este o cupă cu otravă ;
pentru o sorbitură cerșesc iarăși.

Dilatînd soarele în cosmos
scufund pămîntul în el.
Am acoperit cerul
cu stelele gîndului tău.

Fluviul din inima mea stăruie în fața mea
și astăzi trebuie să-l străbat ;
mi-am răsucit din nou minecile
minecile strînse după obicei.

Flori cresc iarăși în noapte :
florile viselor mele.
Mi-am dăruit bumbacul vieții
în daracul dragostei.

SHRIKANT VERMA

Vîntul

Călărețul nu-și călărește calul
ci vîntul,
vîntul care nu mănîncă, nu bea
și nu
cere nimic.

Vîntul aleargă mai iute decît caii,
vîntul nu se oprește nicicînd ;
vîntul nechează uneori
asemenea cailor.

Kalinga

Numai Ashoka se întoarce,
ceilalți mai caută pe Kalinga.

Numai Ashoka umblă cu capul plecat
ceilalți
mărșăluiesc înainte cu pași triumfători.

Numai în auzul lui Ashoka țipătul se reverberează,
ceilalți rid în sine prostește.

Numai Ashoka își leapădă spada.
Doar Ashoka
luptă.

VISHNU KHARE

Întoarcere

De ce să ne întoarcem
în amintiri, locuri și anotimpuri
Știind că „întoarcerea" este un bolnăvicios cuvînt ?
Cînd ne întoarcem
Nu mai suntem ce-am fost
Nici străzile, nici arborii, nici apusurile —
Totul e schimbat și schimbarea în lucruri
Pare sticla unei ferestre invizibile de teatru
Pe degetele minții
Încercînd să atingi visele de partea cealaltă —
Și încercarea este un miraj.
Ce prostie-i să te întorci,
La experiențe, la păcate, la primăvară —
Și totuși toți oamenii se întorc cum și cum
Dar să te întorci este totuși o tortură
Cînd privești la ridurile, piriiașele de pe chipuri
și lucruri

Rememorîndu-ți înfringerea colectivă.

Cerul fără spațiu al oglinzii
Prin care o pasăre face o sîngeroasă încercare
să treacă dincolo
Și noi, noi ar trebui să știm mai bine
Întorși în singurătățile noastre reflectate
Să restăpînim ceea ce niciodată nu a fost
înainte acolo.

ASHIS SANYAL

Atunci

De fiecare dată cînd vizitez valea cea caldă
întîlnesc o pasăre galbenă,
la sunetul pasului meu
zboară repede către vestitul cer
și penele ei mai încep să cadă de jurîmprejur.
Chiar atunci îmi revine în minte
ca o oglindă
o femeie.
Cu cele cinci degete ale mele
îi ating sînul
ca o băutură răcoritoare
atunci adînc resimțită setea
mă face teribil de trist și strig
îmi arde inima
un rug funerar de lemn de santal
și ridic una cîte una penele păsării de pe jos
le arunc în flăcări

ca un hibiscus-aurora focul se irosește în toate
zările

Sar în apa rîului de argint
salvîndu-mă astfel de moartea totală,
întregul firmament e plin de ecoul
și re-ecoul sentimentului meu.

REPERE

Crîngul de cimișir

O generație nouă de scriitori a început să traducă în ultimul timp, aducînd cu ei și o mai mare diversitate de nume și de preocupări din literatura lumii. Între ei ne bucurăm să-l putem semnala pe Ion Covaci, un specialist în literatura rusă, poet el însuși, cu ținută inconfundabilă, a cărui discreție nu trebuie să ne facă a-i ignora o prezență de calitate. Romanul **Crîngul de cimișir** al lui Mihail Ancearov este transpus în românește de către Ion Covaci cu o mare siguranță, păstrînd elementele de atmosferă și întreaga poezie a originalului. El ne sugerează o serie de meditații asupra unui anume tip de literatură, o formă generoasă de acceptare a destinului și în același timp de revoltă împotriva lui. Ancearov este unul din foarte bunii scriitori de astăzi care crede cu pasiune în abstracțiile unei ameliorări pe cale științifică a istoriei omului și chiar a conținutului său moral. El este rus pînă în vîrful unghiilor, prin fervoare, prin continua problematizare și trăire exaltată a ideilor. Stilul acestei literaturi este patetic, iar personajele sale se ocupă de probleme capitale, vor să rezolve în permanență soarta omenirii. Deosebirea față de eroii lui Dostoievski, de pildă, ca să luăm un exemplu la îndemîna oricui, este aceea că formularea din romanul clasic era mai direct umană, cel puțin din punct de vedere moral, pe cînd la scriitorul de astăzi problema este formulată „științific", are un conținut ideologic și se pune în termeni „inginerești". Este o chestiune de talent aceasta, și chiar de epocă. Un personaj dostoievskian căuta Rusia în noapte și în iarnă, pe cînd urmașul său de astăzi este obsedat de probleme mondiale. Profesiile sale sînt : om de știință, inventator, inginer, cercetător, profesor universitar... El elaborează programe, scheme, inventează „motorul etern", ca Sapojnikov din romanul lui Ancearov, deși are nostalgia „crîngului de cimișir" al copilăriei, oaza aceea de lumină și de fericire. Viața este o lungă dezbatere, o discuție în care cel mai deștept este și cel mai pasionat și cel mai dăruit cauzei bune. Asemenea romane ajung în cele din urmă să practice o formă poematică și să exalte virtuți indiscutabile, cu o candoare de invidiat. Este singurul tip de literatură în care se practică un „erou pozitiv" convingător, el există cu siguranță numai în aceste cărți. Vorba lui Valentin F. Mihăescu, din reticența lui prefață, lumea este astfel „re-mitizată", după ce practicase un materialism feroce. Nu numai că oamenii nu pot trăi fără idealuri, ci se ajunge pînă acolo, încît idealurile sublimează viața pînă la indefinit, pînă la transformarea ei într-o abstracție indeterminată. Cartea este însă bună, scrisă cu talent și cu dezinvoltură, iar expozițiunile n-au nimic obositor. Literatura proastă este adeseori făcută din cărți bune, de către oameni foarte talentați.

Cele mai pregnante pagini din romanul lui Mihail Ancearov se referă însă la trăiri ale unor experiențe directe. Chiar atunci cînd se ridică la proolema tuturor, punctul de plecare este hotărîtor pentru veracitatea tonului : „...eu, Sapojnikov, fiul lui Sapojnikov, urmașul altor nenumărați Sapojnikovi, afirm că toți fasciștii, de toate speciile și genurile, pe care i-am întîlnit erau paranoici, catatonici și schizofrenici. Pesemne, tocmai de aceea s-au proclamat rasă de semizei. Poate că în vremile tulburi ale revoluțiilor ei se strecoară tenace la suprafață, deoarece cunosc toate cuvintele și doctrinele și n-are cine le dezvălui demența". Proolematica obiectivă a cărții trebuie citită și descifrată în episoade și în descrieri uluitoare, făcute cu mîna unui prozator excepțional. După moartea mamei lui Sapojnikov și după ce romancierul menționează în treacăt că fusese la crematoriu, unde tatăl care-i părăsise „vorbi, îndelung", acesta din urmă se întoarse „în apartament", unde „Se cuplă și se decuplă frigiderul. Apoi, mișneagul trecu, clămpănind din papuci, în odaia lui. Frigiderul se cuplă și se decuplă din nou. Și deveni limpede că era într-adevăr mișneag". În paragraful următor aflăm că tatăl făcu un infarct în noaptea aceea și muri mai apoi la spital. Iar scriitorul conchide : «Și gata. Nu vom mai vorbi despre moarte. Nu vom mai vorbi. Niura dădu drumul la radio. Emisiunea aceea, în care era parodiat genialul cîntec „Umbrelele din Cherbourg", se numea „Bună dimineața". Și ce dacă ? Era bucuros să asculte cîntecul acela chiar parodiat. De cînd se știa pățise la fel. De Shakespeare auzise pentru întîia oară din gura unui parodist, la un spectacol, despre Evanghelie așișderea, citise o carte care se numea „Biblia hazlie". Fusese nevoit să guste tot ce era sublim sub formă de fărîmituri, cum ar fi ciugulit stafidele dintr-un cozonac răscopt» Mania hiperbolică a lumii personajelor lui Mihail Ancearov este atenuată de scurte tablouri de gen. După o discuție, cu natura luminii, materie și conștiință, etc., rămîne o imagine de neuitat : „Filidorov plecase. Tolea mesteca un cartof rece. Pe farfurie zăcea un cap de scrumbie cu un chiștoc stins în gură". **Crîngul de cimișir** este o carte bună, cu un limbaj aparte și cu pagini de indiscutabilă poezie.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN AUTOR** de succes este Pete Dexter, ziarist din Philadelphia, care publică recent primul său roman, „Buzunarul domnului". O recenzie semnată de Paul Gray, în revista **Time**, evidențiază îndeosebi caracterul senzațional al evenimentelor narate, precum și tentativa de analiză socială, descifrarea mecanismului necruțător al unei lumi ce strivește pe cei de jos. Romanul se inspiră din viața muncitorilor de la întreprinderile de construcții, cu violența și dezordinea morală caracteristică unor tineri ce și-au pierdut idealurile. Analiza propusă de autor face totuși apel la resursele de umanitate ale societății cerîndu-i să nu supraliciteze scopurile economice, în dauna celor morale.

● **PRIMARUL** unei metropole este puțin înclinat să scrie. Cu toate acestea, Eduard I. Koch a publicat recent o carte de aproape patru sute de pagini, dedicată experienței sale în cea mai înaltă funcție a orașului New York. Cronicarii sînt de acord că avem de-a face cu o carte incitantă, indiscutabil un best-seller. Iată ce scrie R.Z. Sheppard : „Cel mai adesea, oamenii cu funcții oficiale caută să-și păstreze imaginea pe care și-au creat-o. Primarul New York-ului, Ed. Koch, etalează un stil: încrezător, ironic, moralistic și pipărat ca un raft de delicatese. Pentru rău sau bine, el a ajuns să simbolizeze imaginea unidimensională pe care și-a făcut-o lumea despre un cetățean al New York-ului. Un dur lucrător în piatră, alergic la verdeața copacilor. Koch s-a supus acestei imagini, după ce s-a instalat în locuința primarului ; el și-a păstrat însă micul apartament din Greenwich Village, ca pe un refugiu la sfîrșit de săptămînă".

● **MUSICALUL** „Jean Seberg", dedicat actriței americane, existenței sale supusă tuturor stresurilor și unei dezintegrări de personalitate care a condus-o spre sinucidere, — continuă să provoace ample cronici în presa de mare tiraj. Scenariul lui Julian Barry și direcția de scenă a lui Peter Hall, împreună cu muzica lui Martin Hamlisch au creat un spectacol controversat, despre care o cronică semnată de Joseph Teren și Rita Dallas scrie următoarele : „Presa din Londra este de-a dreptul uluită de faptul că prestigiosul Teatru național britanic, subvenționat de guvern, este folosit pentru a lansa o nouă lucrare americănească (...) Dar nici chiar o producție cu mijloace solide și cu o interpretare adeseori superbă nu poate să depășească slăbiciunea principală a lucrării : Jean Seberg însăși. Oricît de mult ar fi încercat Peter Hall și colaboratorii săi americani să o facă mai pregnantă decît însăși viața ei, Seberg rămîne un personaj neinteresant, o actriță de mîna a doua. Hall a dorit să depășească această dificultate urcînd pe scenă două actrițe : una mai tînără (Kelly Hunter) care trăiește drama personajului, și una mai în vîrstă (Elisabeth Counsell), care comentează totul, în chip cor antic".

● **FILMUL Murmurul apei de izvor,** realizat de regizoarea Shi Xiaohua, este considerat a fi una dintre cele mai importante producții pentru copii produse în China populară. La recentul Festival internațional de film „Tineretul nou", care a avut loc în India, pelicula a obținut cel mai important premiu. De asemenea, Wang Jiaying, fetița care a interpretat rolul principal, a primit premiul pentru cea mai bună interpretare feminină. Este vorba de o peliculă încărcată de poezie, cu imagini ample ale unei realități umane de o mare tandrețe și frumusețe morală.

● **ÎN INDIA,** la Kutak, a fost publicată o antologie de poezie actuală din Macedonia. Este prima apariție de acest tip în limba orissi, sub îngrijirea poetului macedonean Yozo T. Boșcovski și a cunoscutului poet din Orissa, Sitakant Mahapatra. Volumul cuprinde o selecție de poezie populară și un amplu grupaj dedicat evoluției poeziei macedonene de la începuturile sale pînă azi. Sînt traduși 34 de poeți, cu o scurtă bibliografie și cu ilustrații pline de efect. Sitakant Mahapatra, autor principal al antologiei, este reputat în întreaga lume ca unul dintre cei mai buni cunoscători ai poeziei ritualice orissiene, cel care a publicat textele riturilor sacrificiale ale vechilor locuitori de pe meleagurile sale natale. El este de asemenea un cunoscut iubitor de poezie europeană modernă, traducînd și din limba română.

● **„CÎNTECE ȘI POEME ALE PARTIZANILOR"** se intitulează volumul realizat de Anita Savich Rebas și publicat în 1952 în traducere engleză la o editură din Belgrad. Un articol recent al lui Vladimir Tsvetkovski evocă cartea marii specialiste în filologie clasică, considerînd-o una dintre cele mai semnificative apariții referitoare la perioada luptelor de partizani. Criticul scrie următoarele : „În Macedonia au fost compuse numeroase cîntece de partizani, și toate au fost scrise în limba macedoneană, chiar înainte ca aceasta să fie recunoscută ca o limbă oficială a republicii noastre. Era o formă de expresie a năzuinței străvechi a poporului macedonean pentru independență, pentru libertate, pentru dreptul la propria sa limbă. Împreună cu opera poetică a lui Kosta Ratsin, aceste cîntece au fost primele scîntei către zorii luminoși ai libertății spirituale depline, pe care a cunoscut-o, în cele din urmă, o națiune îndelung oprimată".

● **PROBLEMA** imigranților ilegali reapare în ultimul roman al lui Joseph Wabaough „Lumini și umbre". De fapt este vorba de o reflectare indirectă a dramei mexicanilor care încearcă să pătrundă pe căi ocolite pe piața muncii din sud-vestul Statelor Unite. Autorul evocă activitatea forțelor de represiune, adeseori în afara legii, practicînd o violență ieșită din comun, reacții paranoice și criminale față de incidente minore, stricînd mitul „cavalerilor în uniformă" de care sînt înconjurați uneori polițiștii. Mai mult, Joseph Wambough introduce pe cititor în viața „eroilor săi" de după încetarea experimentului polițienesc care a încercat în anii '70 să pună o stavilă imigrării legale. Cazurile de psihoză alcoolică, destrămare socială și ruină a familiilor sînt foarte comune. Un recenzent, I.D. Reed, conchide următoarele : „Scriitorul provoacă o litanie întreagă de acuze : legi capricioase pentru imigrări, ipocrizie socială, funcționari lipsiți de pregătire. (...) El arată o preocupare ambiguă pentru străinii strecurați în mod ilegal, dar tonul cel mai pasionat îi privește pe cei care se opun acestui fenomen. Cînd încetează împușcăturile, pare a spune el, polițiștii rămîn cei mai străini și cei mai alienați dintre toți".

Cu Marcel Iancu despre obsesia urmuziană

Revăzînd — a nu știu cîta oară — exponatele din mai vechea expoziție de la Muzeul literaturii române „Urmuz și contemporanii săi 1883-1983" (fericită inițiativă și strălucit materializat fapt de cultură, prilejuite de centenarul nașterii lui Dimitrie Demetrescu-Buzău, rămas în istoria literaturii noastre din acest zbuciumat secol sub sugestivul său pseudonim arghezian, ca un simbol al răscolirilor înnoitoare ale avangardei artistice românești), am fost frapat de prezența continuă și puternic reliefată, pe parcursul întregii expoziții, a acelui mare pictor al zilelor noastre, vlăstar al acestor meleaguri, Marcel Iancu. În afara cîtorva dintre cele mai expresive tablouri ale sale din perioada întîi — îndeosebi s-ar cuveni menționate un patetic portret de tinerețe al lui Ion Vinea și un „Chei al Dîmboviței" într-o viziune pur și simplu halucinantă — vitrinele expoziției cuprind numeroase publicații de avangardă („Simbolul", „Contimporanul", „Unu", „Punct" etc.) cu linoleumuri și portrete în peniță ale aproape tuturor protagoniștilor acestei mișcări, semnate de Marcel Iancu, precum și cataloage ale unor expoziții ale artistului împreună cu Militza Pătrașcu.

Printr-unul din acele tulburătoare jocuri ale memoriei care conferă un sens aparte anumitor momente ale existenței, în clipele cînd priveam — și reîmpriveam — aceste mărturii ale unui timp revolut, mi-am amintit că, nu demult, străbăteam sălile unui recent inaugurat muzeu Marcel Iancu-Dada de la Ein-Hod (faimosul „sat al artiștilor", întemeiat chiar de marele artist, acum trei decenii, într-o localitate părăsită de lîngă Haifa) și contemplam, copleșit, cîteva tablouri ce evidențiau o teribilă obsesie urmuziană : „Turnavitu", „Animale fantastice din Urmuz" etc.

Seara următoare, petrecută în compania marelui nonagenar, în modestul, dar spațiosul său apartament, a fost, pentru oaspetele sosit din România, un autentic regal de scinteietoare evocări, opinii, puncte de vedere cu privire la istoria avangardei în general și a celei românești în special. („Cheia" cu care am deschis „porțile" sufletești ale artistului a fost simplă și directă. I-am înmînat recent apăruta antologie

Urmuz – desen de Marcel Iancu

scoasă de prestigioasa editură „Meridiane", „Gîndirea estetică în arhitectura românească", cuprinzînd și cîteva dintre articolele programatice din tinerețe ale lui Marcel Iancu. Interesant — și semnificativ — mi se pare faptul că unele dintre părerile exprimate de interlocutorul meu în acea seară au coincis în multe privințe cu cele formulate de anumiți vorbitori la simpozionul consacrat avangardei care a avut loc chiar în rotonda — și în ziua — în care se deschisese expoziția urmuziană de la București).

— Urmuz și avangarda care și l-a luat drept port-drapel nu s-au născut pe un teren virgin — spunea Marcel Iancu cu acea cumpănire a vorbelor care vădește întotdeauna o profundă reflecție asupra fenomenului discutat. Au exprimat un anume fel de sarcasm, de distanțare zeflemistă față de o realitate respinsă și reprobată, o anume dezvăluire a derizoriului din spatele falsului patetism, o scoatere la iveală a fantasticului tăinuit de cele mai banale situații și împrejurări, caracteristice întru totul viziunii blajin-ironice a poporului român așa cum transpare ea cu deosebire în creația populară, în minunatul său folclor. Vă referiți înainte la obsesia urmuziană în unele dintre pînzele mele. E pe deplin firească, doar copilăria și adolescența mea au fost îmbibate de acest folclor ca de o sevă nutritivă bogată în „calorii" spirituale. Nu sînt, de altminteri, singurul : nici Eugen Ionesco, bunăoară, nu-și ascunde această obsesie. E o obsesie fertilă, țin să precizez, deoarece nu a dus la depersonalizare și anchiloză pe nici unul dintre cei ce s-au bucurat de influența ei. Desigur, dacă această influență n-a fost receptată epigonic, ci transfigurată creator. „Animalele" urmuziene pe care am încercat să le închipui pe pînză și pe care le-ați văzut în muzeul de la Ein Hod nu reprezintă o simplă transpunere a unor sugestii aflate în opera atît de redusă ca întindere, dar atît de fecundă în consecințe, a acestui genial precursor, ci o străduință — nu știu în ce măsură izbutită — de a-i prelungi investigațiile imaginative, în spiritul și nu în litera lor...

— Există în întreaga dumneavoastră operă, chiar și în lucrările ce aparțin deschis non-figurativului, un colorit, un climat, un relief care amintesc vădit de faptul că ați văzut lumina zilei pe malurile „Dîmboviței — apă dulce", în plină Cîmpie Română, sub veghea depărtată a piscurilor carpatine...

— Firește, nici nu s-ar putea altfel ! De-a lungul întregii existențe porți cu tine imaginile, cuvintele, crîmpeiele de cîntec absorbite, încă din anii formării, în plămada primordială a ființei tale. Chiar atunci cînd, împreună cu Tristan Tzara, și el cu rădăcinile înfipte în meleagurile românești, am participat la faimoasa „revoluție DADA" din cabaretul Voltaire de la Zurich ce făceam oare altceva, noi doi, decît că transplantam sub un alt cer un spirit de revoltă specific climatului social și cultural românesc al vremii, spirit impregnat de umorul mușcător, vitriolant, adesea tincturat cu o bună doză de absurd, ce poate fi întîlnit în snoavele cu Păcală și Tîndală sau în pictura naivă țărănească ?!

Ne-am luat rămas bun de la marele nonagenar cu simțămîntul pregnant că, atît în perimetrul mirific de miracole artistice pe care le propune cît și în senina sa locuință plutește — împletită din luminoase aduceri aminte — prezența copleșitoare a meleagurilor natale ale artistului. Așa va rămîne de-acum, împreună cu amintirea marelui pictor și animator, antifascistul neînduplecat, care ne-a părăsit pentru totdeauna în urmă cu cîteva zile.

Victor Bârlădeanu

SPORT

La despărțire...

Sînt un învins trist. Sînt, mai ales, un vultur între cucuvele. Și, de miercuri, am ajuns să cred că sînt o forță descurajatoare. De aceea, începînd de azi, nu voi mai scrie niciodată cronică sportivă. Aș fi vrut, foarte adevărat, ca după un sfert de secol trăit în mijlocul furtunii să plec acasă în glorie. Nu s-a putut. De miercuri, mi s-a schimbat viața numai pe literatură. Cred că era și timpul ! Se cuvine, la cea din urmă cronică sportivă, să spun cîteva cuvinte de simbure amar. Fotbalul m-a scos în lume și tot din cauza lui, azi, trec în coloana oamenilor de rînd, măcinați de patimile zilnice ale piinii, uriți și frumoși ; acolo unde ne stă bine tuturora. Abdic de la masa presei fiindcă cel mai mare eșec din dragostele mele se numește Dinamo ! Și le spun celor ce-mi vor urma la această rubrică : nu vă legați sufletește de nici-o echipă ; nu meritã să-ți ruinezi nădejdile. Îmi va sta foarte bine și în ceata de la tribuna a doua. Acolo te bate soarele în creștet și auzi vorbe care nu se vîntură niciodată sub tribuna diplomaților. Cea mai mare deziluzie a mea e că mă credeam (prostește) un zeu inabordabil de doamna Foamete. Uite că nu-i așa, uite că mi-au mîncat șoldul furnicile ! Acum, cînd ne-a fost dat să trecem prin infern în săptămîna luminată, cînd am văzut că dinastiile de-un deceniu pierd teren și devin palide neurastenii (spectrul falimentului), trebuie să înțelegem că nu putem alcătui un cor de operă din niște rîndunici răgușite. Noi am jucat meciul cu F.C. Liverpool așa cum ne jucăm și cu destinul : într-un climat de teamă, de noi înșine creat — și nu totdeauna frica păzește pepenii. Mizeria se închipuie la ea acasă, fără s-o doară capul, numai acolo unde domnește frica de celălalt. Ies de pe stadioane bătrîn și învins — și ce tînăr eram cînd am intrat acolo ! Mult prea răsfățații noștri băieți de la Dinamo m-au dus pînă lîngă tărmul de azur și, cînd să pun mîna pe mal, mi-au strigat : la dreapta și-n genunchi v-aliniați, ca-n totdeauna. Sigur, eu nu mai știu și nu mai vreau să pierd. Nemaifiind tînăr, nu-mi mai permit acest lux. Am gîndit și lucrat în numele amăgirii de miercuri și duminică ; mă lepăd, Doamne. Adevărul e foarte crud și noi nu vrem să-l privim în ochi. Eu am avut curajul să-i susțin privirea, și, iată, pun creionul jos. Robul înălțimilor pe care-am urcat. Drumețul încăput la poala muntelui. Vorba peluzelor : nene, nu mai fi așa mult și mai stringe-te, dracului, grămadă ca să vedem și noi ! De aici încolo, în locul meu voi trimite la stadion niște pui de cloșcă și niște boboci de giscă.

Sînt un învins trist, sentiment pe care nimeni nu mi-l poate smulge din suflet. Dar cei ce mi-au insuflat pedeapsa de a trece prin lume au avut grijă și să-mi pună în circă dragostea de prieteni. Nu mă pot despărechea de păcatele-mi multe. Îmi va fi dor mereu de masa presei și de oamenii care-o onorează.

În încheiere, mă mir că doi băieți foarte deștepți, Lucescu și Dinu, poartă pe suflet această mare patimă amară numită fotbal. Fiindcă-i iubesc fără întoarcere le doresc mereu noroc. Dar fotbalul nu-i meserie în care să trăiești cu obrajii întregi. Nebuni cei ce-l slujesc, nebuni cei ce-l văd. Și, totuși, a fost frumos, frumos, frumos...

Fănuș Neagu

P.S. De azi înainte această rubrică se va chema **Acasă** și va cuprinde gînduri și întîmplări mai aproape de viața adevărată.

F.N.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 00
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
18
(1 148)
Sîmbătă
5 mai
1984
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SĂRBĂTORI DE MAI

Într-o firească succesiune de semnificații și mobiluri care ating însăși substanța istoriei noastre contemporane, sărbătorirea zilei de Întîi Mai se deschide, calendaristic, spre alte două momente-eveniment legate între ele prin întreaga devenire social-politică a țării și aniversate de fiecare dată dintr-o perspectivă în permanență actuală. Este în primul rînd Ziua de 8 Mai, pe care analele istoriei au reținut-o ca zi a făuririi Partidului Comunist Român, eveniment cu hotărîtoare implicații istorice care a ridicat, pe un plan superior, procesul de continuitate al bogatelor tradiții ale mișcării muncitorești, revoluționare din România și a pus temeiul unității de acțiune a forțelor progresiste din țara noastră pe calea luptei pentru emancipare socială și națională, pentru înfăptuirea marilor idealuri de progres și civilizație socialistă. Și este, în al doilea rînd, ziua de 9 Mai, în dubla ei semnificație, aceea a cuceririi independenței de stat și a victoriei împotriva fascismului. Alcătuiesc toate laolaltă un cadru aniversar de primăvară în care regăsim, ca pe o fericită îngemănare, idei care sînt scumpe inimii poporului și ființează ca tradiție, străbătînd și configurînd multe dintre evenimentele care ne-au marcat existența, scoțînd în chip permanent la lumină un tezaur de preț al luptei și jertfei noastre naționale.

Independența, capăt de pod al întregii noastre istorii, vis secular și trecut totodată prin filtrul gîndirii și acțiunii sociale, primea odată cu afirmarea celor mai înaintate forțe — partidul comunist — un nou spațiu și relief de conștiință, fiind strîns legată de lupta eroică a clasei muncitoare, pentru cucerirea drepturilor și libertăților democratice și construirea unei noi societăți, aceea a muncii și a unei noi demnități. Își urma, ideea de independență și libertate, drumul ei eroic și se împlinea, treaptă cu treaptă, trecînd prin momente și tensiuni ale istoriei, ca să primească în acel august 1944 confirmarea de drept a realității și, prin tot ce numim revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, să constituie temelia unor epocale împliniri.

Făurit în luptă, partidul comunist mobiliza și organiza energii pentru ca victoria odată cucerită să-și poată consolida pe mai departe edificiul și să dea lumii noastre interioare un chip al propriilor ei elanuri. Înfăptuind, sub conducerea partidului, actul istoric de la 23 August 1944, România s-a alăturat cu întregul său potențial coaliției antihitleriste și a dat grele jertfe pînă la victoria finală împotriva fascismului. Ziua de 9 Mai, în semnificația sa internațională, se adăuga astfel aceleia cu implicații istorice, naționale, și primea, pe firul tradiției o statornică și strălucită confirmare. Independența, libertatea și suveranitatea patriei intrau în vie răsfrîngere de lumină a unor transformări revoluționare fără precedent. În era deschisă de marele act patriotic de acum patruzeci de ani, Congresul al IX-lea al partidului inaugura o nouă epocă, aceea pe care o putem privi acum de la capătul a aproape două decenii și pe durata căreia se disting cele mai mari înnoiri. Ea poartă un nume propriu și rămîne ca o identitate de cugetă și faptă care a produs unul dintre acele mari și așteptate revirimente în toate domeniile de existență ale unei țări. O numim pe bună dreptate cu numele secretarului general al partidului, Epoca Ceaușescu, pentru că în datele sale ea reunește toate acele idei de fond care au animat actul de făurire a partidului și l-au transformat în forța cea mai înaintată a societății. Și mai regăsim, prin identificarea deplină cu aspirațiile poporului, acele vitale și generoase tradiții prin care ne definim în lupta și munca închinate progresului și civilizației, păcii și conlucrării internaționale. Tuturor acestora, secretarul general al partidului, proeminența sa personalitate, bogăția de teze și principii ale operei sale, acțiunile sale practice le-au conferit un relief mereu proaspăt și necesar și le-au imprimat o forță exemplară, modelatoare, făcînd inseparabil actul construcției pentru om de acela al construcției unei noi stări de conștiință, al unei noi lumi și al unui nou om.

Aceste sărbători de început de mai, așadar, momente care în toată gama lor de semnificații și mobiluri premerg celei de a patruzecea aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, Congresului al XIII-lea al partidului, ne reamintesc, din spațiul memoriei, istoria pe care ne-am asumat-o și pe care o făurim în sensul ei permanent constructiv. Ele ne reamintesc ca purtători și făuritori de destin, angajați pe deplin într-o operă de cea mai mare importanță pentru prezentul și viitorul patriei.

Luceafărul

Independența — sculptură de Gabriela Manolescu Adoc și Gheorghe Adoc

● În acest număr : ● Mihu Dragomir — poeme inedite ● Evocări de ● Niculae Stoian ● Ion Dodu Bălan ● Romulus Zaharia ● Antologia «Luceafărul» ● Tudor George : „Dacica" — o epopee națională în sonete ● O istorie în imagini a literaturii române contemporane de Ion Cucu ● „Acasă" — o nouă rubrică de Fănuș Neagu ● Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu ● Rememorări de Mircea Micu ● Cumpănă de George Alboiu ● Pseudo-cultura pe unde scurte de Artur Silvestri.

Mărturiile epocii

1944-1984

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Cu o istorie de mai bine de cincisprezece decenii, al cărei început coincide cu apariția, în 1829, a revistei „Curierul românesc", prima publicație periodică de la noi, reportajul românesc va cunoaște după cel de-al doilea război mondial, o revigorare tematică și o diversificare a modalităților deosebite. Acest fenomen este, fără îndoială, reflexul imediat, în planul publicisticii și în general, în cel al literaturii, al schimbărilor prin care societatea românească va trece odată cu actul istoric de la 23 August 1944. Noile realități, generate în procesul prefacerilor revoluționare, își au pandantul în reportaj, genul, cel puțin în ceea ce privește sursa de documentare și forma relatării, cel mai apropiat de realitatea obiectivă. După război, țara se află într-o etapă de reconstrucție și, totodată, de nouă construcție. Toți scriitorii importanți din epocă își aduc contribuția, prin scrisul lor, la această operă uriașă care mobilizează toate forțele democratice. Apar acum reportaje de Tudor Arghezi, G. Călinescu, Zaharia Stancu, Miron Radu Paraschivescu, Geo Bogza, F. Brunea Fox, Radu Tudoran s.a. Lor li se alătură, cu aceeași pasiune de a pătrunde esența faptelor de muncă și viață, scriitori mai tineri, aflați atunci la începuturile carierei lor literare : Traian Coșovei, Vasile Nicorovici, Pop Simion, Mihai Stoian, Paul Anghel, Ioan Grigorescu și alții. Această fascinație a reportajului, exercitată în toate domeniile vieții sociale, cu modalități dintre cele mai diverse, ținînd de temperamentul și personalitatea autorilor, va conduce, la un deceniu și jumătate de la Eliberare, la configurarea și, apoi, la consolidarea unei autentice școli românești de reportaj. Prin cei mai valoroși reprezentanți ai săi, reportajul românesc se ridică acum la nivelul creațiilor similare de pe alte meridiane. Marele critic și istoric literar G. Călinescu definea reporterul ca pe „un istoric al prezentului și al viitorului". Gîndindu-și astfel profesia și procedînd ca atare, reporterul reușește să-și scoată creația de sub zodia efemerului, să depășească nivelul publicisticii obișnuite, oferind generațiilor succesive de cititori, veritabile mărturii ale epocii. Această calitate de martor al transformărilor substanțiale parcurse de societatea contemporană românească și-au asumat-o în primul rînd scriitorii. Aproape că nu există scriitor notabil care să nu fi practicat, alături de specii propriu-zis literare, această formă de implicare în devenirea țării. Fiind practicat de scriitori, reportajul a dobîndit o și mai mare capacitate de sesizare a esențelor faptelor abordate, căci, se știe, mijloacele literaturii dau un plus de verosimilitate însuși adevărului. Pe această coordonată se înscriu și reportajele unor scriitori ca Paul Anghel, Eugen Barbu, Ștefan Bănulescu, Nicolae Cristache, Iulian Neacșu, Mihai Pelin, Ilie Purcaru, Romulus Rusan, Constantin Toiu s.a.

Temele reportajului românesc contemporan sînt, cum este firesc, dintre cele mai diverse, ele fiind extrase dintr-o realitate multiformă și proteică. Însă, indiferent de subiectul ales, una dintre dimensiunile esențiale, care omogenizează sentimental reportajul contemporan, este patriotismul. Nu cel declarativ, lozincard și, prin urmare,

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 11-a

Întîlnirile „Luceafărului" în județul Dolj

— în paginile 4—5 —

Atitudinea estetică — element constitutiv al creației literare

Cunoaștere artistică în esența ei, reprezentînd expresia specifică, estetică a relației autorului cu realitatea reflectată artistic, literatura, mai exact opera literară, însumează în structura sa, în mod implicit, și **concepția despre lume și societate a subiectului.** Adevărul acesta elementar, axiomatic are profunde implicații și deosebite semnificații în desfășurarea actului creației literare, în constituirea operei ca rezultat al însușirii artistice a lumii. Literatura își afirmă funcția cognitivă avînd ca obiect realitatea lumii obiective raportată la om, omul fiind — în ansamblul relațiilor sale existențiale, sociale — obiectul și obiectivul său central. Realitatea obiectivă a lumii reprezentate artistic însă preexistind oricum, ca atare, independentă de subiect, rezultă că în **practica** însușirii ei artistice, a creării operelor literare un important rol revine **subiectului,** capacității acestuia de a oglindi această realitate în imagini și reprezentări artistice. Neuitînd că nu doar obiectul cunoașterii artistice, ci și subiectul, creatorul, poartă la rîndul său pecetea ansamblului relațiilor sociale în care este prins și de care este condiționat, remarcăm că lui îi revine **rolul decisiv** în realizarea operei literare, **subiectivității sale creatoare, specifice.** Ceea ce presupune din partea autorului o atitudine activă față de realitate, o acțiune conștientă de transfigurare artistică a acesteia, ca expresie directă a manifestării individualității sale creatoare, a împlinirii personalității sale artistice.

Relevînd deci rolul deosebit, individual al scriitorului în procesul atît de complex al creației literare și presupunînd că el posedă în mod real talentul și capacitatea creatoare necesare pătrunderii și transfigurării artistice a realității, remarcăm importanța pe care o are în acest proces **concepția sa filozofică** despre lume și societate, **ideologico-artistică** despre esența și rolul artei și literaturii. Este, desigur, foarte important **de pe ce** poziție filozofică, **din ce** unghi conceptual pătrunde și valorizează el, artistic, realitatea ? **Ce** concepție estetică îi marchează viziunea artistică, dă substanțialitate și sens subiectivității sale creatoare ? **Care** ideal estetic îl animă și îl angajează plenar în redarea artistică a realității, îi orientează teleologic creația ? Este clar că o justă concepție filozofică despre lume și societate — în opțiunea noastră, cea a materialismului dialectic și istoric — îi asigură în mod real o cît mai justă **perspectivă estetică** asupra realității reflectate, ceea ce pe plan artistic se constituie într-o anumită **atitudine estetică,** proprie individualității sale creatoare, față de obiectul reflectării și diriguitoare a sensibilității, subiectivității sale artistice, a însuși actului conștient al creației literare. Înzestrat cu un mai pronunțat talent literar, substanțial și calitativ superior nivelului comun, cu o proprie gîndire artistică și un original simț estetic, cu o puternică sensibilitate umană, distinctă, scriitorul poate descoperi sau intui mai ușor calitățile estetice ale realității și, mai ales, reda în imagini artistice corespunzătoare datorită și atitudinii sale estetice. Ea, această atitudine conceptuală, îi orientează și potențează capacitatea creatoare, dă o anumită forță gîndirii sale artistice, îi fortifică stilul literar și îi definește modalitatea artistică, îi intensifică coloratura personală a redării artistice. De forța, sensul și substanța acestei atitudini depind atît valoarea estetică a lumii reflectate, cît și valoarea artistică a operei rezultate ; atît substanța adevărului vieții oglindite, cît și calitatea, autenticitatea expresiei lui artistice. Ea capătă importante valențe în plus în cazul creației noastre literare actuale, ca atitudine estetică corespunzătoare materialismului dialectic și istoric, dat fiind că această concepție filozofică a devenit ideologia dominantă a noii noastre societăți, baza practicii noastre social-politice, implicit a devenirii esenței umane în socialism, deci și a esenței literaturii, corespunzătoare acestui **umanism-revoluționar.** Așadar, caracterul de actualitate al literaturii noastre e determinat atît de calitățile estetice obiective ale noilor noastre realități social-umane, cît și de actualitatea concepției filozofice a atitudinii estetice ce marchează subiectivitatea artistică a autorului.

Urmărind mai departe această idee a atitudinii estetice, observăm că, vorbind pe bună dreptate de o atitudine estetică general-umană, ca fiind specifică esenței umane și prezentă în toate domeniile creativității umane, cu atît mai mult putem remarca necesitatea și calitatea deosebită a acestei atitudini în cazul talentelor literare, al creației literare ce o presupune în cel mai înalt grad. Existentă obiectiv, **ca element constitutiv al subiectivității artistice,** ea marchează decisiv expresia specifică a raportului estetic dintre conștiința artistică a scriitorului și existența obiectivă a noii noastre realități socialiste. Mai mult, ea este astfel definitorie și pentru fiecare scriitor în parte, potrivit propriei individualități creatoare, și capătă un și mai pronunțat caracter **personal** prin gradul și calitatea sensibilității, afectivității sale. În acest sens, ca element al subiectivității creatoare, aceasta însăși creuzet al creației artistice, atitudinea estetică — decurgînd din concepția filozofică a scriitorului — devine **element constitutiv ineluctabil al creației literare,** al conținutului operei literare, al structurii artistice a acesteia. Ceea ce înseamnă că existența unei anumite atitudini estetice decurge din însăși unitatea de esență a literaturii, ca act de cunoastere artistică a lumii, ca formă a constiinței sociale.

Rezultă, deci, că pretinsa „lipsă" a unei ideologii din structura operei literare, reclamată de estetism, reprezintă o falsă constiință artistică, este contrară substantial esenței literaturii. Cum, deasemenea, o „ideologizare" forțată, exterioară actului intim al creației literare, contravine specificității artistice, devine extraestetică ; concepția filozofică a scriitorului, ca element al subiectivității sale artistice, devenind prin actul creației element constitutiv al este-

Aurel Mihale

Continuare în pag a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Astfel

— stări albaiuliene —

CETATEA VECHE FIICĂ A LUMINII poate fi asemuită fără rețineri cu legendara Pasăre Phoenix. Pasărea aceea ciudată de calcar ce vesnic reapare din propriile-i aripi. Istoric o vedem înclinîndu-se prăbușitor dar revenind din nou pe cerul curat dintotdeauna al nostru. Uneori mă văd lîngă cel mai adînc pilastru, poate de lemn, al străbunei Cetăți admirînd lumina ce se strecoară pe sub streașină în centrul pieții vechi, pe luciul acela dat marmurei de către tălpile aspre ale dacilor liberi. Astfel mă văd întrebîndu-i ceva despre cuvintele dure, tăioase ca stînca ciobită. Alteori mi-ar fi plăcut să văd Cetatea de sus și ochii mei să o închidă în lăuntrul lor pentru o clipă ; așa cum ar intra faptele roditoare în dimineața de vară sub un imperiu de rouă. Mi-ar fi plăcut să-i văd chipul acelui poet dac ce se chinuia în clipele mari să-i găsească un nume Cetății pe măsura spațiului și a inimii celor de-aici. Un nume pentru totdeauna. Și-acel nume a ieșit un vers. Și-acel vers s-a făcut un astru de n-au reușit să-l clintească uraganele ce s-au abătut multă vreme asupra-i. Mi-ar fi plăcut să văd Cetatea de la Burebista la Decebal și mai departe la Mihai Viteazul, apoi pe la Horia și Iancu...

★

LUCRURILE MARI NU SE TEM DE TIMP. Rămîn înalte și grave undeva într-un cerc, într-un spațiu mereu reînnoit. Denumim, aceste lucruri, Cetățile. Prin toate și înspre toate Cetățile noastre se urcă, se ajunge sus în lumină. Zidurile lor vorbesc limba maternă și rămîn firesc între hotarele țării. Forma lor naște iubire și pace. Grăbiți, sînt cei ce trec pentru a doua oară, a treia oară... prin Cetate. Însă pentru prima oară se pierd în ea cu totul. Uită de viața lor personală. Îi miră fiecare clipă ce bate acolo și-ncet vor intra în istorie ca într-un vis. Întorși acasă nu mai adorm : visează luptele ce le-au văzut pe pereți dîndu-le un deznodămînt fericit. Cetatea crește cu fiecare zi, cu fiecare bătaie de aripă. Și nu pentru că sutele de blocuri ultramoderne, mari uzine lecuite de utilaj românesc le înconjoară ci, pentru că ea se ridică de la sine, face istorie nouă, versul poetului în-

Mircea Stâncel

Continuare în pag. a 8-a

STINDARD

În Mai se-mpodobește a Păcii puritate
Zăpezile luminii cînd auresc ogorul
Și-n vatra omeniei cresc holde-mbelșugate
Prin care se-mplinește pe sine azi poporul

Noi, harnicii constructori cu dragoste deplină
Ne făurim sub soare uneltele cîmpiei
Și țara biruinței în rodnică grădină
Sub oștile recoltei din largul României

Voință suverană în vîrsta sărbătorii
Aniversînd o Eră de sfîntă libertate
Bolteste curcubeic stindard peste victorii
Partidul Comunist îl poartă-n demnitate

Ion Popa Argeșanu

PATRIE DE DOR

Înaltă stea de dor, născută din iubirea
Ce sufletele noastre sădesc pe-al tău meleag,
O țară de lumină, urmîndu-ți azi menirea
De-a fi pe-această lume tărîmul cel mai drag,

Tu adevăr ce vlăstărești în primăvară,
Cu noi recolte-n vise și în cînt,
Meleag străbun de preavitează țară,
Clipă prezentă plină de tumult !

Tu patrie, eterna mea înălțare,
Peste cuvinte-n zborul lor din gînd,
Un mugure născut în fiecare
Dintr-un stejar prin vreme tot urcînd,

Partidul ne unește în avîntul
Ce chip de soare-ți dăruie cu spor ;
Urmîndu-i fapta, îndemnul și cuvîntul,
Se înalță-n vrednicie-al meu popor !

Ion C. Ștefan

JURNAL DE POET

Avut nepieritor

Pictura se desvăluie în epoca modernă în două direcții, cel impresionist și cel imaginarist rămînînd în preajma naturii așa cum este ea primită prin subiect sau dînd deslegare imaginației care proiectează asupra naturii lumea subiectului : în cea dintîi predomină natura, în cea de-a doua subiectul, primejdiile celui dintîi sînt legate de magic, pînă la urmă a fi cotropit de lumea așa cum este căzînd în adorarea ei în cel mai bun caz sau într-o detașare statică iar cea de-a doua a imaginației sfîrșește mai totdeauna în manierism. Magia și manierismul sînt două boli ale colorilor în ultimul timp dar ele sînt foarte vechi boli ce se înnoiesc sub fiecare pensulă ca tentație sau stăpînire. Pictura care rămîne

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

ÎN TREACĂT

POEZIA SA (III)

După ce am fost dat afară de apriga mea gazdă din Colentina datorită (mai exact spus ar fi din pricina, dar datorită sună parcă mai ceremonios și evlavios) — poeziei sale, eu am mai vagabondat și zăbovit pe la o grămadă de gazde cam din toate colțurile orașului-capitală. Nu se putea sta mai mult de o lună-două, hai trei, din cauza expirării vizei de flotant și amenzile de rigoare ne prindeau gales atît pe mine cît și pe proprietari. Îi istorisisem eu lui Zaharia Stancu — directorul **Gazetei** — necazurile mele atunci cînd îi duceam „calde" paginile cu „Rădăcinile" și cu „sînt amare" spre corectură, tăieturi, ori adăugiri dar dinsul, absent ori ironic mă trimitea la miliție din nou, întrucît ea este acum a poporului, a poporului este, repeta cu frazarea-i știută.

Și atunci, hăituit de peste tot, mi-am prezentat conducerii revistei **demisia absolută** (adăugasem anapoda ultimul cuvînt, fie din pricina contaminării cu patetismul lui Stancu, fie cu intenția cam neghioabă de a forța mîna superiorilor ierarhici pe care-i credeam oricînd dar, de fapt, nu prea erau nici dînșii). „Lăcrămătoarea mea suplică" (pentru că o redactasem în termeni dramatici) mi-a fost respinsă.

E drept că era o vară în care vipia parcă viscolea, pînzele de lumină și căldură îți jucau în fața ochilor și te năuceau, tălpile pantofilor adormeau și clipoceau în asfaltul placid, mocirlos, vară care îi rărise pe statornicii locuitori ai orașului cu acte locative în ordine. Rărise, firește, și personalul revistei — pînă și curierii și chiar nea Lupu, șoferul, își luaseră, cred, anticipat legiuitul concediu, așa că era nevoie de băieți de dirloagă și tăvăleală. Andriana Fianu, statornic și vajnic spirit făcător și catalizator la revistă, așa cum este și azi, rămăsese în București lîngă telefoanele ei și agendele pendinte. Cred că nu doar în vara aceea dar și în alte veri sau în alte momente mai zăpăcite — Adi — după ce consulta, se înțelege, pe cei din conducere — organiza revista. Așa că o aud ca și azi cum de la biroul ei din față, chemînd ori împunînd cu voce aici mă-

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 11-a

CRONICA LITERARĂ

GRIGORE HAGIU: «Alte sonete»

(II)

În momentul ei pe deplin matur, lirica lui Grigore Hagiu (din „Alte sonete") pare a avea drept trăsătură esențială „dualismul" rezolvat în urma unui lung proces de clarificare mai cu seamă teoretică. În filosofia lui intră acum mult din reprezentările veșniciei, ca o repetiție fără consum definitiv, fatalitățile impresionează pe poetul care știe că „ce a fost / să fie va mai fi / și mîine". Între eul liric și univers stau legitățile obiective, absente față de individ și atunci cînd acela dispare nimic nu conturbă lumea indiferentă : „într-un oraș / cu primăvara / mai ales dimineața / și seara / e o groapă / un bulgăre de pămînt / spun oamenii / privindu-mă cine sînt / deschid porți / deschid uși / mi-e tot aia / oamenii spun / e vîntul / e ploaia". Propriu acestei poezii e, din perspectiva cunoașterii, un soi de agnosticism care nu aduce totuși spaime, eul nu înțelege pe căile rațiunii universul, însă aderă la el prin mijloacele secrete, de pildă „somnul". „Însomnorările" lirismului acesta, legat mereu de extaz, au cu toate acestea și o notă de exaltare nocturnă, sublunară. Poetul știe că prin somn spiritul ajunge mai departe decît prin gînd, absorbit de un misterios univers unde viață și moarte sînt numai înfățișări trecătoare ale unei materii fără finalitate. Din filosofia **„somnului gnoseologic"** derivă aici simțămîntul morții obiective, neliniștitoare numai în măsura în care năvălește asupra conștiinței nepregătite : „S-au tăiat toate legăturile / de la lumini de la sunete / suflete suflete / măre adună-te / ceva teribil / trebuie să se-ntîmple / la capătul chiar acestor secunde / și nu ai unde / nici unde / ascunde / la masă cu lampă / se văd lucrurile / tot mai mărunte". Ca Eminescu, poetul ar voi „să învețe a muri" obișnuind rațiunea cu ideea dispariției pe care însă ca întreg o admite. Somnul, care e bineînțeles o mică moarte, vine la fel de viclean și de neîndurător : „cum vine somnul / o împușcătură / nu lasă fum / nu lasă sgură / retează fără s-o mai spună / vorbire-a fost destulă / mai trebuie-ntre lumi / și-o mușcătură / de la un pîntec / la altul / mult mai mare / cum vine somnul / și te duce / fără îndurare". Interesant este că poetul a adoptat o asemenea filosofie a somnului și a morții ajungînd să perceapă universul pornind de la ea. Anotimpul acestei lirice e toamna, însemnînd prin aceasta mai degrabă lumina grea, coaptă, de asfințit și mai puțin uberitatea, plăcerile georgice. În aceste calme sfîrșituri, reculese, poetul se mișcă aproape hipnotic, cu mișcări lente ca în somn, pregătindu-se de moarte : „ordine-n toate / în vise în cărți / în nenumăratele / cerului hărți / toamna cum vine / la fel pentru toți / totuși e bine / mai rar să te-arăți / în zilele-nsorite / să strîngi manuscrisele / pe îndelete / în carnea toată / să-ți așezi oasele / mai limpezi mai drepte".

Să admitem totuși că seninătatea aceasta aproape metafizică, ataraxia spiritului lămurit, nu vine dintr-odată și nu cîștigă definitiv pe poet. Cine e predispus la anxietate lasă slobode neliniștile și în cele mai calme momente. Este de aceea și la Grigore Hagiu un simț considerabil al catastroficului, de formulă indiscutabil modernă și asupra căreia claritatea simțurilor ordonate, ale „străvechimii", lucrează adeseori în zadar. Poetul a descris o lume în care podurile de beton vibrează atacate de vînt, pomii se aud respirînd „în liniște adîncă", ploile cad nebune, luînd pentru spirit orice vedere, sîngele invadează de pretutindeni, înfățișîndu-se ca un lichid mortal, „negru", noroiul bolborosește prin pivnițe, apa fîntînilor e neclară, păsările de pradă terorizează nopțile. Aceste accese de angoasă, identificabile parțial la tot pasul și niciodată reunite spre a da o imagine a dezastrului universal, se întîlnesc și cu un instinct vizionar, pe care poetul îl cultivă disciplinîndu-l numai stilistic. Spaimele fără nume sînt la el acute : „se joacă / stau pe terasă / aproape să-mi fie / cîinii de pază / o ploaie jegoasă / de cîteva zile tot plouă / nu știu unde mă aflu / cu cîini și cu casă / lîntrea de care / seară de seară mă leg / mi-e masa de fag / mă cheamă / bat în ușă cîinii / eu tac". Spaime aduc și obiectele umile, a căror percepție „ascute" sufletul : „Îți muți fața / de la orașul de piatră / peste cîmpia noroasă / îndelung nemișcată / parcă se-arată / un pom o pădure / înaltă menire/ picură fier de secure / chiar și de iarbă / sufletul pînă la urmă / care poate ascute / lemnul coasei / cu apa se umflă / în bute". Spaima de singurătate e, de asemenea, grozavă, rezolvată într-un tîrziu prin creație : „liniște de tot / pe pămînt / la ore egale / măr putred căzînd / crapă măselele / de singurătate / sînt fără cuvînt / scriu cu brațele toate".

Mitologia creației nu e, aici, o pură soluție întîmplătoare, ea are legătură cu filosofia universului și cu spiritul recules, probate de poet, atîta doar că indică o revoluție „modernă" în mentalitate. Dacă inteligibilitatea lumii, pe canal inefabil, și cultul naturii integrale, indiferente de om, sînt proprii spiritului „străvechi", arhaicului așadar, creația ridicată la ideea de soluție universală e bineînțeles modernă (Horațiu, cu „exegi monumentum", era contemporan cu noi). A poetiza vrea să zică la Grigore Hagiu nu a interpreta universul printr-o voce „divină" și nici a repeta Geneza, așa cum credeau anticii, cît mai ales a salva eul de la dispariția definitivă, a scăpa spiritul de întuneric. Grigore Hagiu e, de aceea, un împătimit al creației laice, făcînd din „scris" aproape un obiect de cult. Rar în poezia română de azi o creație unde scriitorul să apară cu atît de mare insistență, luînd proporțiile unui semizeu. Poetul scrie acum „cu brațele toate", se leagă „seară de seară" de masa de fag, face din scris o condiție a somnului salutar : „vei intra în vis / încă scriind / între masă și pat / bîjbîind" ori îl combină cu visul, interpretat ca o metodă de cunoaștere : „aștept să visez / să pot scrie / ce-a fost / ce este / se știe / n-are rost". Față de lumea curentă scrisul este absența superioară, izolarea supremă, utopia : „ai zice acum a trecut strada / pe la vreo curte pe la vreo cișmea / pe casa ori crîșma / de-aici sau de-alăturea / [...] / multele voci / fără de trup / ce-nduhneau și așa / numai el / plumbuit la fereastră / sta și scria". Mai mult de atît, „scrisul" se prezintă rațiunii ca o condiție vitală : „scriem / de pază bună / sau rea / de noi / înșine / de nimenea" ori, cîteodată, ca o rară trezie din somnul vieții curente, într-o contemplare esențială, care nu ține mult : „somn este restul / pînă ce scriu / din viața întreagă / doar cîteva clipe sînt viu".

„Scrisul" e, în poezia lui Grigore Hagiu, un proces soteriologic.

A. Silvestri

DANIEL CORBU: «Intrarea în scenă»

Surprinzătoare decizia și siguranța frazării poetice din volumul de debut al lui Daniel Corbu, **Intrarea în scenă**, (Editura Albatros, 1983). Surprinzătoare, de asemenea, gravitatea discursului poetic, traversat de la un capăt la celălalt de obsesia morții și a solitudinii, mai bine spus a însingurării. Foarte rare sînt atitudinile exhibiționiste, gesturile categorice și teribiliste sau contestările de paradă ce le întîlnim în producțiile unor confrați. Textul lui are acoperire în sensuri, asociațiile îndrăznețe de imagini sau grupuri de imagini, servesc o intenționalitate artistică, moara limbajului nu macină în zadar clișee verbale trecute, cu minime schimbări, de la un autor la altul, ci produce o inedită și proaspătă constelație de metafore. „Am început să fim tot mai singuri / tot mai mult mîinile înnoptează prin cărți / nepăsători ne plimbăm viziunile / în piața Max Jacob pregătim cruciadele / poeților singuri / auziți zgomotul surd : se prăbușesc mitologiile / auziți ultimul răcnet al zeului bastrad / și plouă ploaia ne pătrunde în inimă / iar noi plus loin plus loin mon frère lecții lungi / despre mersul sufletului / iar noi roși de sincope havuzuri otrăvuri multicolore / înhămați la propriile poetici cu gîndurile țintă la / prietenul nostru (din copilărie) bătrînul actor care ar / fi înghițit o scenă de teatru cu Desdemona Hamlet Julieta Othelo Euridice / și plouă PLOAIA NE PĂTRUNDE ÎN / INIMĂ / prietene noi demult am fi putut fi alții / și astăzi (înrăiți cititori din Albert Camus Frank O'Hara Heidegger și Nichita Stănescu) / poate că nici n-am fi ieșit să întîmpinăm această / femeie coborînd nonșalant din tablourile lui Paul Klee **(Lecții lungi despre mersul sufletului)**.

Scris într-o manieră ce amintește de tehnica suprarealistă (absența semnelor de punctuație, aparenta discontinuitate logică) poemul nu urmează totuși imperativele „dicteului automat" trădînd o motivație și o stare lirică subiacente ce-i dirijează și justifică forma ; un eu poetic ultrasensibil, imaginativ, construindu-și universuri fictive și condamnat astfel la singurătate. Este o izolare acceptată, ce-i drept, nu cu bucurie, a cărei cauză nu este însă numai de natură internă, psihomorală. Prin însingurare, poetul nu își satisface doar o înclinație personală ci dorește să găsească o **alternativă existențială**, într-o lume depreciată, și subminată de falși idoli : „Stai cît mai mult în preajma ta și visează / îmi zice îngerul meu păzitor ridicîndu-se dintre oglinzi / inventează-te în fiecare clipă / bucură-te că existența există / noaptea nu-i decît femeia ce trece trufașă / prin poemele tale / și ce dacă Neantul îți cumpără toate acțiunile / stai cît mai mult în preajma ta și visează / îmi zice / trăiești printre îngeri canalii și biblioteci / zilnic martiri de ocazie (schimbîndu-și ușooor maștile) / îți împrospătează memoria cu nesfîrșita lor / detenție pe cruci / nu mai e nimic de făcut îmi zice îngerul meu păzitor / clătinîndu-și aureola de ceață / îmbracă-ți pustiul cu închipuiri amăgește-ți propria / moarte și VORBEȘTE VORBEȘTE CHIAR DACĂ VORBELE TALE VOR TRECE / CA SPUMA MĂRII PRIN GURA ÎNECATULUI / inventează-te în fiecare clipă bucură-te că existența / există / stai cît mai mult în preajma ta și visează" **(Sfaturi de amăgit întunericul)**. Înainte de orice alte considerații nu vreau să trec mai departe fără a remarca o comparație atît de reușită, prin insolitul asociației și percuția semantică, cum este aceasta : „Vorbele tale vor trece / ca spuma mării prin gura înecatului". Și astfel de combinații și figuri poetice (în sensul de tropi) nu sînt rare în volumul lui Daniel Corbu.

Revenind la subiect, s-ar putea spune că avem în față o **singurătate visătoare**, opusă agresivității exterioare dar poetul este mult prea torturat de impulsul tanatic pentru a se refugia protector, într-un peisaj imaginar, pe care nu are mijloacele și nici nu pare dispus să-l edifice : „Pot să vă spun că era o minune / a acelui oraș / înotase prin zeci de bazine / cîștigase atîtea campionate / viața îl ținea întotdeauna deasupra / și toți îl priveau cum trece / ca un fel de Isus pe ape / plutind în ușoara irealitate a legendei / și toți îl priveau cum trecea despicînd apa cu brațu-i puternic / stricînd luciul apei mai subțire ca un / fir de speranță / pot să vă spun că era o minune / a acelui oraș / și că odată i se făcu dor de adînc / și se lăsă la fund / iar ceilalți, așteptînd, credeau / că e numai o glumă" **(Înotătorul)**. Tema morții este strîns legată de obsesia inautenticității, văzut de autor ca un rău la fel de redutabil. În fond, și una și cealaltă degradează și distrug, atît moral cît și fizic. Poetul vede o mînă ce regizează spectacolul vieții, „confecționînd" peisaje artificiale. „Iată vă ofer această inserare șoptită / cînd semnele ei tocmai se rostogoleau pe trotuare / e falsă spune specialistul în inserări / nimic nu rezistă / vă ofer această minunată inserare / mai spusei / degeaba tot falsă știu prea bine / se bătu în piept specialistul în inserări / IATĂ VĂ OFER ACEASTĂ INSERARE CUM N-AȚI MAI VĂZUT / falsă falsă falsă striga / specialistul în inserări / între timp încintasem prea mult / și pînă să ne mai dezmeticim / în curtea abatorului se lăsase întunericul" **(Despre o anume inserare)**. Două cicluri ale volumului, **Intrarea în scenă** și **Inscenări pentru liniștea aparentă sau șapte încercări de a privi lumea printre degete** mărturisesc această viziune de pantomimă a existenței. De altfel, aluzia cuprinsă în titlu („lumea printre degete") ne poartă imediat cu gîndul la faimoasa scenă shakespeareană a zidului mimat, deci a convenției de gradul II, din **Furtuna**. Într-un poem cu un limbaj plin, expresiv, nuanțat, **Căderea miinilor**, viața este înfățișată cu sarcasm, ca o tristă și derizorie acrobație pe sîrmă de la care nici poetul nu se poate salva, deși este singurul conștient de situația lui existențială : „Pe ascuns îmi citesc manuscrisele nimic esențial / își spun călătorii pe frînghii, călătorii pe sîrmă doar / o autobiografie acolo (romanțată) răspîndită în pagini / citesc și rîd pînă și se usucă inima călătorii pe /sîrmă călătorii pe frînghii DOMNULE DANTE / INFERNUL / NU-I OARE TOT O CASĂ PRIN CARE BATE VÎNTUL / tac și ascult domnilor într-o seară / propriul meu cap se rostogolea / pe strada ca o minge de fotbal cine să creadă / există evenimente pe care le ucizi cu privirea ? / ce mai interesează că-s singur că mai întîrzii / prin ceața cărnii prietenii apropiați se miră că / nu mai scriu elegii dar eu de-atîta timp / le promit că voi scrie un poem curajos / ca o eșarfă purtată la mînecă / și tot de-atîta timp ei îmi pîndesc grota parfumată a gurii ca nu cumva adevărul / s-o ia pe drumuri pustii / sînt felicitat sînt interogat de ce mai scriu elegii / de ce în copilărie / plîngeam în fața ceștii cu lapte / DE CE PORT O RANĂ ATÎT DE ADÎNCĂ SUB FRUNTE **(Căderea miinilor)**. Această permanentă încrîncenare îl duce însă pe poet și la un exces al „seriozității" dacă nu ar fi să amintim decît mania de a scrie cu majuscule, versurile ce i se par un fel de cheie semantică a textului sau a unui fragment de text. Dar cum ele nu sînt totdeauna cel mai bine alese, asistăm și la truisme scoase neplăcut în evidență. Pe lîngă exagerata tendință de aforizare (în general nerecomandabilă în poezie), nu numai grafică, se observă în cîteva cazuri și o tendință de umflare a discursului poetic și, în consecință, de diluare a semnificațiilor. Cît de elocventă, poetic, este, în schimb, o **Elegie în favoarea miinilor vinovate**, prin notația concentrată și repetiția obsedantă (dar pe o altă treaptă semantică) a unor motive și imagini : „Peste mîinile însîngerate / se așează alte mîini însîngerate, peste aceste mîini însîngerate / se așează alte mîini însîngerate / și tot așa pînă cînd / se-nroșește zăpada și intră-n poem / (moartea stă deasupra și cîntă) / pînă cînd se-nroșește amintirea și intră-n poem / nopțile de demult, plînsul litaniile sinucigașul de /sîmbătă seara insomniile / pînă cînd Ioana dragostea noastră / se înroșește și intră-n poem".

Cu **Intrarea în scenă** Daniel Corbu a debutat, și el, mai mult decît promițător, pe scena noastră literară.

Paul Dugneanu

«Caietele critice» — o perspectivă necritică

Sub titlul „Romanul românesc de azi", **Caietele critice** (nr. 1—2/1983) ale „Vieții românești" publică rezultatele unei anchete la care au răspuns peste 25 de scriitori și critici literari. Iată, mai întîi, titlul : nu romanul românesc „contemporan", „postbelic", etc., deci nu un demers diacronic — ci „de azi" : scopul inițiatorilor este de a propune o investigație de suprafață, sincronă, a momentului actual al romanului românesc, o frescă vie a lui. Bineînțeles, este bine pentru „Caiete critice" că spiritul critic a luat o astfel de inițiativă, cum este cea de a continua impulsionarea dezbaterilor. Observ în treacăt că reeditarea, aici, a textului „Dimensiunea românească a ființei" e o idee demnă de toată lauda. Dar ancheta despre roman ocupă cea mai mare parte din spațiu ceea ce înseamnă că inițiatorii au pus în ea o miză mare. Care este, deci, miza ? Tocmai mă pregăteam să remarc, pornind de la titlu — dar neavertizat de data revistei — că la finele anului trecut și nici la începutul acestuia nu ne-a fost dat să gustăm prea multe romane, editurile etalînd cu precădere genul scurt ; mă interesau, așadar, opiniile a 25 de autori în această „pauză de joc", despre fenomenul românesc de după, să zicem, 1980. Am trecut, de aceea, cu încredere peste răspunsul lui George Bălăiță — ce mi se pare a avea rolul de punere în scenă și în temă a discuției —, am considerat luarea de cuvînt a lui Nicolae Breban un prilej de expunere a unui crez personal, dar, după ce Livius Ciocîrlie răstoarnă ordinea întrebărilor răspunzînd mai întîi la ultima cu motivarea expresă că referirea la opiniile lui G. Călinescu, din 1946, despre roman „permite situarea condițiilor în care se poate răspunde la acest chestionar", am început să mă întreb dacă nu cumva titlul (citește : scopul) anchetei a fost altul și după strîngerea răspunsurilor i s-a dat, de circumstanță, acesta pe care-l poartă. Pentru că, pe măsură ce cîștigă teren, „ancheta" „Caietelor critice" încearcă să devină tot mai pregnant un examen, un „rechizitoriu" mai degrabă — o anchetă „juridică" — al întregului roman românesc post-belic — dar ce zic eu ? — al întregului roman românesc. Nu știu dacă a venit sau nu ziua bilanțului, dacă prin romanul românesc de azi se poate înțelege romanul românesc de **pînă azi** — dar dacă a venit această zi, un bilanț nu poate fi făcut unilateral, parțial și tendențios. Lipsesc, dintre cei anchetați, nume de prestigiu care au un cuvînt greu de spus în romanul românesc actual. Pentru o reparație de ultim moment i-am numi pe Eugen Barbu, Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, Vasile Rebreanu, Francisc Păcurariu, Gheorghe Suciu, Aurel Dragoș Munteanu, Ștefan Bănulescu, Alice Botez, Ioana Postelnicu, etc., etc. Lipsesc, și, lucru de mirare, foarte puțini dintre cei prezenți îi amintesc — și asta numai episodic, în paranteze sau sub voce. În schimb, sînt prezenți în „instanță" prozatori care, la ora (ziua, mă rog !) anchetei nu au publicat nici un roman — precum Mircea Nedelciu și Gheorghe Crăciun, — ori romancieri cu operă puțină, nereprezentativă — Norman Manea. Desigur, ne interesează opiniile cît mai multora dintre scriitorii noștri tineri sau vîrstnici despre roman, dar cînd ancheta își revendică un rol atît de important precum acela de a judeca întregul fenomen romanesc de după război, importante erau în primul rînd opiniile autorizate.

Cred că pasiunea pentru istorie și discutarea prezentului din perspectivă istorică sînt două lucruri diferite ; mai ales cînd istorismul devine metodă de investigare genetică a fenomenelor actuale el se reduce adesea la un rece instrument logic : pasiunea cu care este mînuit transmite o căldură din afară, neautentică, de aparat de argumentat. Oricum, faptul că mai toată lumea privește prezentul din perspectiva istoriei — dacă nu este, cumva, o ironie — mi se pare interesant. În acest context, însă, lipsa din discuție a romanului istoric este cel puțin șocantă, este, ca să reiau o ciudată comparație a lui Alex. Ștefănescu, „ca și cînd, intrînd într-o încăpere în care se face duș ai vrea să rămîi uscat" (de ce „uscat", nu înțeleg : în contextul dat, „uscat" devii numai după ce, eventual, te ștergi — altfel, „om uscat" nu există). Cu atît mai mult cu cît însuși „obsedantul deceniu" va trece în curînd peste pragul unei generații și va deveni el însuși istorie. Nimic, așadar, despre romanul istoric în această anchetă — deși specia s-a ilustrat la noi în ultimul timp din plin. Nimic, apoi, despre romanul de tradiție românească, deși George Bălăiță pusese discuția pe aceste temeiuri : „Luați numai cele trei mari volume de epică populară românească tipărite cu mai mulți ani în urmă. Lăsați la o parte basmele care circulă, imensul material din biblioteci de o valoare inestimabilă. Numai cele trei cărți de „epică folclorică". Răsfoiți-le. Conțin tendințe, nuclee, structuri de o putere extraordinară, magicul, fantasticul, absurdul, toate noțiunile cu care operează literatura „modernă" se găsesc aici în forme originale care își ajung lor înșile, dar niciodată îndeajuns cercetate de noi. De ce ?" **De ce n-au fost chemați la această anchetă și romancierii care dețin și transmit în operele lor acest tezaur inestimabil, parafrazăm noi ?** A nu se crea falsa impresie că n-am avea asemenea romancieri ; dimpotrivă, ei **trebuie numai citiți cu atenție și știință.**

În schimb, multă, foarte multă gîlceavă pe marginea romanului politic în această anchetă. Opiniile oscilează între contestarea lui categorică și acceptarea condescendentă. Personal, pentru a încerca o definire a termenilor, cred în șansele romanului politic din două motive. În primul rînd, el reactualizează condițiile tragediei antice și, deci, o parte din principiile aristotelice și ale clasicismului în general : se ocupă de polis, are în centru un conducător, urmărește un destin. Răspund, în acest fel, lui Ioan Buduca ce se întreabă candid în finalul („concluziile" ?) anchetei : „Ce va să zică formula aceasta care adesea ne dă iluzia că am prins de un picior pe dumnezeul prozei de azi : romanul politic ? Numește ea un gen proxim și o diferență specifică" ? Da, această formulă numește un gen proxim — am numit tragedia. Majoritatea dintre cei anchetați au rezerve pentru că romanele politice seamănă între ele bătînd un fel de șablon. Dar specia, descoperită de curînd, abia și-a început viața, este în faza acumulărilor cantitative : pe măsură ce se va observa că evenimentele seamănă între ele se va face saltul calitativ necesar prin transcenderea către spiritul adînc ce le animă și care este, în esență, unul tragic. Impresia pe care mi-o lasă ancheta „Caietelor critice" este aceea că uneori se încearcă discreditarea romanului politic, bagatelizarea lui și mutarea definiției de deasupra operelor importante care-l ilustrează. Puțini dintre cei care iau cuvîntul l-au abordat, de fapt, lucrul explicîndu-se, astfel, mai simplu. Cel de-al doilea motiv pentru care cred în romanul politic este că el leagă omul de istoria vie, de trecutul imediat. Prin aceasta, desigur, el nu este etern, ci trecător ; prin structura lui adîncă, însă, are șansele să treacă în etern. Credeți că Agamemnon al lui Eschil este eroul homeric ? Dimpotrivă, personajul și atmosfera piesei definesc timpul autorului. Piesa este una politică prin excelență, „in spirit", desigur. Nemaifăcînd diferența dintre realitățile homerice și cele din vremea lui Eschil — din lipsa noastră acută de instrucție, bineînțeles — plasăm întîmplarea într-un timp nedefinit, în mit, dar cît real umple structurile acestui mit nici nu bănuim. Mi se pare ciudat cum criticii romanului politic nu surprind structurile lui mitice și nu încearcă să-i traseze matca adevărată, drumul spre genul proxim. Faptul că evenimentele se repetă este cea mai bună premiză pentru o „competiție" în literaturizarea lor. Mitul lui Oedip este același la toți autorii antici care l-au pus în tragedie : cîtă diferență de la unul la altul ! Pentru că, în fond, romanul înseamnă în primul rînd literatură și talent. Discuțiile — mărunte, de altfel — din această anchetă despre noile metode romanești pun cu sfială problema relației dintre talent și... metodă. N-am văzut scris negru pe alb că mulți scriitori încearcă să-și mascheze lipsa de talent prin abordarea unei formule din aceste noi metode, în schimb se spune de mai multe ori, răspicat, că romanul revine la origini încercînd să se scuture de structuri externe.

Una peste alta, cred că ancheta „Caietelor critice" este nerelevantă, provocată de grabă. Răspunsurile la întrebări sînt, uneori, adevărate memorii sau un loc de defulare pentru nemulțumiri personale, alteori coboară prea afund în istorie lăsînd deasupra mirare, echivoc, ignoranță. I-aș înțelege utilitatea numai în condițiile invitării la discuție a tuturor autorilor fundamentali ai momentului ; altfel, mi se pare o cozerie neinteresantă, limitată, lipsită de un scop, teoretic sau practic, viabil.

Nicolae Georgescu

Atitudinea estetică — element constitutiv al creației literare

Urmare din pag. 1

ticului. Însușită organic de către scriitor, potrivit concepției noastre despre lume și societate, artă și literatură, atitudinea estetică îl ferește de o contemplare pasivă a realității, imprimă gîndirii sale artistice o atitudine activă, lucidă, meditativă ; iar actului reflectării o potențialitate sporită de-o elevată emoție estetică, de consonanța afectivă a scriitorului cu realitatea lumii reflectate, cu idealul social-uman al societății noastre. Implicînd și o profundă trăire umană, atitudinea estetică — ea însăși specific umană — sporește gradul de „umanizare" a literaturii ; iar aceasta, la rîndul ei, gradul de „umanizare" a realității reflectate. Caracterul de viziune globală asupra realității, imprimat atitudinii estetice de concepția materialismului dialectic și istoric, asigură caracterul de totalitate, de unitate armonioasă a realității, de plenitudine a vieții, fapt ce fundamentează caracterul de totalitate organică, propriu operei literare, fără de care n-am putea avea o imagine reală, veridică a frumuseții și măreției omului, lumii și societății.

Inclusă subiectivității artistice creatoare, atitudinea estetică a autorului influențează și **modalitatea artistică** folosită de acesta, determinată, în principal, de unghiul perspectivei sale estetice care îi poate asigura o reflectare veridică, obiectivă a realității social-umane. Drumul cunoașterii artistice, de la perceperea concret-senzorială a realității la închegarea unei viabile structuri estetice a operei literare e înlesnit de această modalitate a transfigurării realității din perspectivă estetică. Act fundamental al creației literare, datorat ficțiunii artistice, **fantaziei creatoare a autorului**, acestei aptitudini cu adevărat demiurgice îi revine procesualitatea specifică a travaliului artistic din unghiul atitudinii estetice. Reflectînd realitatea cunoscută nemijlocit, cu ajutorul imaginilor artistice, fantazia creatoare realizează însușirea veridică a acesteia, constituind o nouă structură estetică, în care înglobează organic și elementul conceptual, ideatic, mesajul autorului, ca element al subiectivității creatoare ; fără ca prin aceasta să o îndepărteze de realitate, ci, dimpotrivă, relevînd forța și vitalitatea, autenticitatea și esența acesteia. Întreg acest proces, de la senzație, percepție, apercepție și amintire etc. — la imagine și reprezentare artistică ; de la subconștient și preconștient — la conștient ; de la intuiția artistică — la conștiința artistică, se desfășoară alimentat de o **intensă trăire interioară** și sub lumina edificatoare a **atitudinii estetice**, constituindu-se într-un efort creator specific de a reda veridic realitatea. Un inefabil proces, al cărui succes e asigurat, potențînd înzestrarea subiectului, iscusința și măiestria sa artistică, experiența și gradul de stăpînire al mijloacelor artistice, probitatea sa morală și profesională cu forța și valoarea atitudinii sale estetice. De unde, necesitatea înțelegerii importanței deosebite a concepției filozofice a autorului și în ceea ce privește structurarea unor diverse stiluri și modalități literare, corespunzătoare desigur, în primul rînd, diverselor individualități creatoare.

Aceste reflecții au o deosebită importanță pentru realizarea unei valoroase literaturi cu tematica actualității noastre socialiste, prin încercarea de a limpezi **unghiul unei înțelegeri mai exacte, specifice**, atît a raportului scriitorului cu realitatea, cît și a realizării expresiei artistice a acesteia, prin acest subtil „mecanism" al modalității literare, din perspectivă estetică. Respingînd astfel dintru început, ca necorespunzătoare esenței artei, ca fiind lipsită de fundamentul materialist al existenței reflectate, înțelegerea idealistă a fenomenului literar-artistic, autonomia absolută a esteticului negarea funcției cognitive și sociale a literaturii — nu putem neglija nici prejudiciile ce-i pot încă aduce o înțelegere simplistă, uneori chiar primitiv-agresivă, închistată, dogmatică, utilitarist-conjuncturală, în genere nespecifică, atît de departe de înțelegerea fundamentată materialist-dialectic a esenței și menirii literaturii, adică tocmai ceea ce cerem astăzi literaturii de actualitate.

O vreme, o mare confuzie teoretică și o suficiență regretabilă în practica artistică, o deturnare nedorită a efortului creator și o neglijare a specificității fenomenului literar-artistic a produs, printre altele, deopotrivă, atît ideea „oglindirii realității așa cum este ea", cît și cea a afirmării „manifeste", „directe" a atitudinii estetice a autorului. Or, pentru o asemenea realizare „artistică" n-ar mai fi fost nevoie de creuzetul minții și flacăra autogenă a inimii omenești, de deosebita înzestrare și prețioasa experiență artistică a scriitorului, de procesul atît de viu și de complex al însușirii și pe cale artistică a lumii — ci de o simplă oglindă sau o simplă peliculă fotografică, ce-ar fi putut reda întru totul „exact" realitatea. Mai ales, că nici măcar acest lucru, a reda realitatea „așa cum este ea", cu „luminile și umbrele ei", nu a fost totdeauna posibil !

Datorită tocmai concepției noastre filozofice am văzut că conștiința artistică, ce presupune și însumează o atitudine estetică corespunzătoare, nu oglindește pur și simplu realitatea, nu are funcția unei simple oglinzi plane și inerte, oricît de limpezi, de a „prinde" imaginea „exactă", înghețată a **realității în imagini fixe**, neschimbătoare ; ci pe cea de a **transcede activ**, de a transfigura în mod specific realitatea, în imagini și reprezentări artistice veridice, viabile, închegînd o nouă structură estetică, creînd o nouă realitate artistică, cea a operei literare, fidelă esenței și sensului realității obiective. Bătînd direct „oglinda adîncă" a conștiinței artistice, lumina realității nu este răsfrîntă în afară, direct și așa cum a venit, ci absorbită organic, „încărcată" și de elementele subiectivității artistice, printre care și cele ale atitudinii estetice, și transfigurată, „trecută" dintr-o structură reală a lucrurilor în alta, cea a imaginilor artistice, la fel de reală artistic, corespunzătoare în esența ei celei obiective, dar oricum alta, specifică.

Această **atitudine estetică activă** a conștiinței artistice în procesul reflectării specifice a realității nu trebuie însă nicidecum înțeleasă ca o „oglindire deformatoare" a realității ; asemănătoare unui gratuit „joc de oglinzi", realizat, fie după placul subiectului, fie după dorința arbitrară a celor ce năzuiesc spre o anumită imagine a realității ; ci înțeleasă ca atare, ca proces specific de cunoaștere reală, determinat existențial și social, dar și potrivit subiectivității artistice a individualității creatoare.

Dorind în mod efectiv realizarea unei mari literaturi a actualității noastre socialiste, tinzînd cu un tot mai mare succes spre o mai bună calitate artistică a literaturii, spre atingerea unui mai înalt grad de profesionalism angajat, impus tocmai de atitudinea noastră estetică activă, **umanist-revoluționară**, recunoscînd **de facto** existența acesteia ca element constituitiv al creației literare, putem astfel fundamenta mai bine orientarea literaturii noastre spre marile teme ale actualității socialiste, intensifica efortul creator, lucid și entuziast al scriitorilor spre a cunoaște și reda această nouă realitate în noi și valoroase opere literare, potrivit noului nostru ideal estetic, cauzei generale a afirmării omului, a dezvoltării societății, noii spiritualități socialiste.

BREVIAR

■ **NICHITA STĂNESCU, INEDITE DESPRE EMINESCU, PÂRVAN ȘI LABIȘ.** Rezultate din transcrierea de pe bandă de magnetofon, textele inedite despre Eminescu și Pârvan „copiate" și prezentate de Radu Felix în nr. 1 a.c. al „Revistei de istorie și teorie literară", sînt, în toate privințele, absolut impresionante. Polemismul tandru, iată, credem, sintagma chemată să definească structura reflecțiilor — confesie despre **Luceafărul** eminescian : „Într-adevăr **Oda în metru antic** este un poem absolut genial, dar **Luceafărul** este chiar o cupolă. Și am să spun de îndată din ce punct de vedere susțin acest lucru, — și-l susțin cu tărie, cu atît mai mult cu cît o obrăznicătură de june neinstruit, acum cîteva zile, mi-a asvîrlit această stupiditate, spunîndu-mi că lui, **Luceafărul** nu-i spune nimic. Am spus : să fii sănătos, îți repet fraza goetheană : cînd o carte se izbește de un cap și sună a gol, nu tot timpul este de vină cartea" ; „Să remarcați și dumneavoastră că, majoritar, operele și cărțile tinerilor noștri poeți, începînd de pe la anul 1960, pînă acum, în prezent, în 1983, cînd aniversăm a suta bucurie a miracolului că s-a publicat **Luceafărul** eminescian, și s-a citit de trei ori exact în această perioadă, în București, de către însuși Eminescu (ce lectură nemaipomenită trebuie să fi fost aceea, ce fericire pe cei care au putut să o audă !), deci operele tinerilor noștri poeți au înzestrarea fantastică provenită după teza călinesciană a construcției. Noi nu mai facem antologii de cărți, ci facem cărți constructive, adică fiecare carte are în felul ei o construcție mai reușită sau mai puțin reușită după tinerețea, maturitatea, talentul și multe altele ale fiecărui poet în parte". Patetic, de o acuitate tulburătoare, textul despre Pârvan se integrează, de asemenea, cu de la sine putere, în ceea ce s-ar putea numi biografia ideal-intelectuală a marelui poet : „Ani și ani de zile, ca și acum de altfel, figura măreață și exemplară a lui Pârvan mi-a fascinat tinerețile, și a pus o amprentă asupra maturității mele. I-am urmat drumurile de cercetare arheologică îndeaproape, anual mergînd pe șantierul de la Histria, care este descoperirea arheologică poate cea mai importantă ca săpături și ca localizare, avînd trei straturi suprapuse, mă refer la stratul grec, la stratul latin și la cel bizantin și unde de curînd am putut vedea o monedă, găsită în preajma Histriei, dar bătută pentru orașul Tomis, pe a cărei efigie se arată chipul unei căpetenii dace, exact așa cum se pot ele vedea pe Columna de la Roma. Toate aceste șantiere arheologice, cu precădere ale Dobrogei, teritoriu care odinioară era considerat ca fiind sfîrșitul lumii, i le datorăm integral marelui nostru Pârvan". Textul inedit despre Labiș, comunicat de Tania Radu, la rîndu-i, reconfirmă strania fascinație pe care autorul **Primelor iubiri** a exercitat-o asupra autorului celor **11 elegii**.

■ **„ALBINĂ ÎNȚEPÎND CATEDRALA".** În revista „Transilvania", nr. 3 a.c., la „Revista revistelor", citim următoarele : „În sfîrșit, în Tribuna (nr. 6 din 1984) temutul și înzestratul critic Gheorghe Grigurcu îmbracă încă o dată blănița de miel a poeziei : «Fără chip această zi concentrată / ca o foaie de hîrtie albă // punct delirant ca un sărut // albină înțepînd o catedrală (ZI)» Aferim !

■ **POEME DE SYLVIA PLATH în ROMÂNEȘTE.** În același număr al revistei „Transilvania" citim un compact grupaj de poeme de Sylvia Plath, în măiastra și (totuși !) fidela tălmăcire a lui Mircea Ivănescu : „Cuvinte", „La răscruce de vînturi", „Copil", „Frînînd brusc", „O cioară neagră pe vreme de ploaie", la care se adaugă poemul „Ciuperci" tradus de Gabriela Mihu. Lui Mircea Ivănescu i se datorează de asemenea concludenta prezentare a operei și personalității Sylviei Plath.

■ **ION CREANGĂ INEDIT ?,** iată întrebarea la care incită în cel mai înalt grad textul intitulat **Mare lucru este blagoslovenia Domnului**, tipărit în același număr al „Revistei de istorie și teorie literară". Descoperitorul povestirii, Stancu Ilin, își expune punctul de vedere, în esență favorabil ideii de paternitate crengistă, într-o compactă și atent argumentată notă de istorie literară. Cît privește opiniile formulate de Iorgu Iordan și D. Murărașu în aceeași problemă, deși rezervate, nu exclud de tot posibilitatea ca povestirea să aparțină genialului prozator. Este de presupus că nu vor întîrzia să-și expună punctele de vedere și alți specialiști în materie.

Cronicar

Precizare

Pentru CONCURSUL DE CREAȚIE LITERARĂ „POESIS", 1984, textele trimise se primesc pînă la data de 25 MAI a.c. și nu pînă la data de 5 mai a.c., cum dintr-o eroare s-a comunicat în numărul precedent al revistei noastre.

ANUNȚ

Cenaclul DACIA FENIKS, sub conducerea poetului Ion Gheorghe, își deschide lucrările sîmbătă, 5 mai a.c. orele 16,30, în Sala de ședințe a Universității cultural-științifice București, strada Biserica Amzei nr. 7.

Vor citi : Gabriel Cheroiu, Cornelia Tamaian și Ștefan Bratosin.

MIHU DRAGOMIR

Poetul şi omul

Dacă fiinţa lui fizică, **atunci**, în 1961, la 9 aprilie, cînd s-a stins din viaţă, încă tînără, ar fi învins vremelnicia, aşa cum a învins-o spiritul său creator, Mihu Dragomir ar fi avut **acum** şaizeci şi cinci de ani, — căci se născuse aici, la Brăila, în 24. IV. 1919.

Ar fi avut... fiindcă, din nefericire pentru literele române, absurditatea morţii ne-a obligat, de 20 de ani încoace, să folosim pentru el toate verbele la timpul trecut, ca într-un început de tulburătoare, dureroasă şi misterioasă poveste. A fost... era...

Poetul Mihu Dragomir, pe care l-am cunoscut mai intîi, în 1951, în redacţia de poezie a revistei **Viaţa românească**, arhitectul de reviste cu care am lucrat apoi, avîndu-l cîtiva ani redactor-şef la revista **Luceafărul,** prietenul de neuitat, a fost un om bun, generos, cu suflet curat şi mare, cum sînt uneori eroii din basm şi din legendă. Îşi iubea poporul, cu ardoare, credea nestrămutat în destinul istoric al acestui neam pe care-l ştia dintotdeauna **aici,** pe plaiurile sale strămoşeşti, cu dreptul de a fi stăpîn şi suveran la el acasă, şi a pus în poezie — printre primii în epoca socialistă — această credinţă care arde şi luminează peste o întreagă istorie în versurile sale din volumele **Tudor din Vladimiri, Războiul, Întoarcerea armelor, Minutar peste netimp** ş.a. Îşi iubea cu patimă oraşul natal Brăila, iubea pămîntul patriei, de la marea cea mare, pînă sus în virful muntelui, cum atît de expresiv definesc acest spaţiu baladesc colindele româneşti. Şi-a iubit ţara şi a făcut ca ea să devină un cîntec în admirabila carte **Odă pămîntului meu,** unde apele, balta, cîmpia, dealurile şi munţii sînt transfigurate în valori fundamentale ale spiritualităţii româneşti, devenind artă autentică, odă şi cîntec de neuitat. Era un cărturar de stirpe aleasă ; un pătimaş al documentelor şi arhivelor, fiind în stare să-şi dea ultimul ban pentru un manuscris de Eminescu sau Macedonski, pentru o revistă de demult, fie ea şi **Furnica** lui G. Ranetti, pentru un document smuls uitării.

Dacă a ayut un viciu mare, fără leac, atunci a avut acel viciu nobil, nepedepsit, care este lectura. Avea chiar un fel de foame, de sete organică pentru lectură şi cultură. Temeinicile sale studii de istorie literară, închinate lui Eminescu, Macedonski, Th. Neculuţă, G. Ranetti, Edgar Poe, Maiakovski, sau literaturii de ficţiune, pe care a şi ilustrat-o în chip magistral cu creaţie originală în volumul **Povestiri deocamdată fantastice,** din 1960, articolele despre poezie şi teoria versului, publicate în revista **Luceafărul,** al cărui iniţiator şi suflet a fost, — o atestă cu prisosinţă.

Era un om de omenie şi un poet înnăscut, identificat organic, funciar, cu Poezia. O spun pentru că merită să învăţăm din pilda vieţii lui. Trăia **prin** şi **pentru** poezie şi, poate, tocmai de aceea, atitea meditaţii din lirica sa au un statut de **ars poetica.**

Credea pătimaş în rosturile ei sociale, de înnobilare şi înfrumuseţare a fiinţei umane, de educare comunistă şi patriotică a oamenilor.

Era bogat şi frumos sufleteşte, cum puţini oameni ştiu să fie. Ştia să dăruiască din marea lui zestre sufletească, fără ca să umilească, să jignească sau să oblige la vreo camătă...

N-a aplicat niciodată principiul religiei romane : **do ut des,** despre care un critic neinformat crede că n-a existat. Nu-şi tîrguia sentimentele, nu spunea niciodată : îţi dau — dă-mi ! Dăruia tinerilor ceva rar şi valoros, din propria lui fiinţă sufletească fără a le pretinde să-i dea altceva în schimb decît poezie bună, literatură autentică, revoluţionară, umanistă şi patriotică.

A avut cultul culturii şi al valorilor aşa cum l-au avut marii precursori, mentorii literari, şefii de şcoli şi cititorii de reviste care au însemnat momente decisive în istoria culturii româneşti. O generaţie întreagă, sau chiar mai multe, îi datorează acestui **caracter de nepreţuite carate** mult din destinul lor literar. Unii, prea ajunşi, ca să nu zic prea ghiftuiţi şi ameţiţi de glorie au uitat, alţii mai ţin minte...

Cultura română, specificul ei naţional, au beneficiat, de asemenea, de clarviziunea şi de gîndirea estetică înaintată a lui Mihu Dragomir. Cu seria revistei **Luceafărul,** gîndită, iniţiată şi făcută pagină cu pagină de el, Mihu Dragomir s-a înscris în rîndul acelora care au pregătit o etapă nouă în istoria culturii româneşti contemporane. Nimeni — afară de criticii snobi şi înrobiţi grupurilor — n-ar putea ignora contribuţia lui inestimabilă la dezvoltarea poeziei patriotice şi filozofice, într-o nouă viziune despre lume, înălţătoare şi revoluţionară.

Spirit dinamic şi romantic, Mihu Dragomir a îmbrăţişat aproape toate domeniile scrisului, de la poezie la proza fantastico-ştiinţifică, de la eseul dens în idei, sclipitor în expresie, la critică şi istorie literară riguroasă, de la literatura pentru copii şi tineret la literatura cea mai rafinată, destinată, însă, nu unui grup de „aleşi", ci tuturor cititorilor. Mihu Dragomir a lăsat culturii noastre noi, socialiste, poezii antologice, de o plăcută profunzime şi frumuseţe.

A lăsat un univers artistic inedit şi inconfundabil, în care vibrează istoria poporului român, frumuseţile patriei şi sufletul omului de la noi.

E regretabil că uneori peste ele se lasă o umbră de uitare. În ciuda uitării (tactice şi programatice, propusă şi impusă de unii critici literari, cam plictisiţi de poezia politică, patriotică şi cetăţenească), Mihu Dragomir a rămas şi continuă să rămînă în conştiinţa publicului larg ca una din figurile de frunte ale liricii româneşti umanist-socialiste. Poet cu o profundă gîndire patriotică şi filozofică, aşa cum ni se arată mai cu seamă în excelentele volume : **Oda fulgerelor, Pe struna fulgerelor, Stelele aşteaptă pămîntul, Odă pămîntului meu** sau postumul **Inelul lui Saturn,** Mihu Dragomir merită cu prisosinţă un impact mai organic, mai revelator, cu momentul nostru istoric, cu posteritatea pe care-le-a anticipat cu o forţă artistică cum puţini poeţi au făcut-o. Din perspectiva acestei posterităţi care-l preţuieşte şi-i cultivă memoria, îi aducem şi noi un prinos de recunoştinţă, la 65 de ani de la naştere şi la 20 ani de la stingerea sa fizică, avînd sentimentul că, în climatul de dreptate şi preţuire a valorilor, al zilelor noastre, partea cea mai bună a operei sale, prin mesajul ei umanist şi valoarea intrinsecă, se va sustrage uitării şi vremelniciei.

Ion Dodu Bălan

inedit

Republica

Ţară bătută de vifor şi stele
o, limpede şi-nsingerat pămînt !
din munţii-nalţi ai tinereţii mele
te-mbrăţişez prelung, cu dragoste, te cînt.

Stau mărturii aici de multe veacuri,
apele tale curate şi iuţi,
bitlani vinind liniştea pe lacuri,
fagii umbroşi şi brazi zvelţi în munţi,

colinele mişcînd în noapte prunii,
lunci reavene şi auru-n prundiş
şi stufării-mpletite-n groase funii,
ienuperii crescuţi în munţi, piептiş,

doar voi păzind întinderea albastră
puteţi să daţi vigoare-acestui imn,
ca să răsune suferinţa noastră
pe care nici în cronici n-o găsim.

Muiată-i fiecare piatră-n sînge,
vorbesc poeni despre hangere reci,
un şuier lung de bici parcă se stringe,
pe-oriunde pasu-n amintire treci.

Mănos ţi-i azi, o Românie întinsul !
Dar lupte grele-au viforît. Îţi cînt
şi nenfricata vrere, dar şi plînsul
o, limpede, şi sfînt, şi-nsingerat pămînt.

Republică, ţară a roadelor noastre,
casă boltită în pline bucurii,
voi cînta, îmi voi îndrepta gîndul totdeauna
spre naşterea acestor temelii.

Republică, stîndardu-ţi să se-nalţe
atîtea timple au căzut în glod
şi te-a izbit tăiş de spadă, gloanţe,
a putrezit în carcere norod.

Cum să te cînt, din care înălţime
să smulg un fulger, versul să-l deschid ?
Ce glas să dau întinderii ce vine
pe umerii puternici de partid ?

Ţară bătută de vifor şi stele
o, limpede şi sfînt şi-nsingerat pămînt !
Din munţii-nalţi ai tinereţii mele
te-mbrăţişez prelung, cu dragoste, te cînt.

Miine

Blînd, duc paharul la gură, (Alcool
în călimări, în sînge, în sărut.)
Mirosul zarzărelor necoapte, plin, durut,
mă poartă în gol.
Miine voi şti mai multe decît azi,
voi citi noile ziare, voi fluiera altceva,
Minã tremurătoare, dece cazi
şi nu iei, să poţi ghici totul, ceaşca de cafea ?
Ce frumos e să speri la douăzeci de ani...
Cît de inocentă e prima dragoste, —
şi cît de neînţeleasă prima despărtire.
Parcă ieri citeam ! Cuvente den betrani
şi gîndeam serios la nemurire.
Timpul preumblărilor în doi s-a sfîrşit,
banal, ucigător de banal, într-o cană de alcool.
Miine voi termina multe, multe cărţi de citit
şi voi fi mai înţelept şi mai gol.

8 iunie 1939 Brăila

Steag

Viaţa mea, cu pinze sfîşiate,
viaţa mea mereu izbită-n stînci,
unde, pe ce mări îndepărtate,
unde, peste ce oceane-adînci

mă vei duce miine, în ce parte
vei trozni, cu bordul sfărîmat ?
Inima-mi se zbate pe catarte
ca un steag mereu desfăşurat.

10-VI-1955

Contur de toamnă

Lui G. V. Bacovia

Ce ochi trişti aveau as-noapte felinarele
şi cum dormeau, în noroi, ulicioarele !
(Foşnea un salcîm, sec şi trist...)
Eu îl aşteptam pe Antichrist,
şi injuram clopotele dela catedrală
care vărsau ore în somnolenţa provincială.

Mă durea un gînd, — şi-un horcăit de ftizie
vorbea cu pieptul ce-l apăsa.
Erau în aer cîntece de lume şi de beţie
şi Antichrist nu mai venea.
Murise ieri un prieten poet
care iubea de un an o necunoscută.
Salcîmul foşnea ca un regret
în toamna exasperantă şi mută.
Antichrist întîrzia să mai vină
şi toamna mă durea adînc în piept.
Oamenii au ochi de noroi şi lumină
iar drumul Golgotei e drept.

Eu eram Antichrist
chemînd antichitatea în versul modernist.

1940

Rapsodul insurecţiei şi-al omului liber

Fără îndoială, la 65 de ani de la naştere, personalitatea lui Mihu Dragomir, dispărut dintre noi atît de prematur, cu puţin înainte de a fi împlinit 45, în urmă cu 20 de ani deci, ne apare într-o dimensiune nouă, mult mai complexă, timpul care a trecut postum avînd darul de a fi lucrat în această direcţie. Şi nu atît prin intermediul unor discipoli şi prieteni, ci prin autorul prolific însuşi. Precum se ştie, în această perioadă au apărut nu mai puţin de cinci volume postume de versuri, respectiv, în ordine, „Inelul lui Saturn", „Şarpele fantastic", „Dor", „Minutar peste netimp", „Noapte calmă". Dacă sumarele primelor două beneficiau de o configurare din partea lui Mihu Dragomir, ultimele trei, înmănunchind cele circa 1 000 de poezii neincluse în volume antum şi, multe dintre ele, nepublicate nici în presă, reprezintă iniţiativa editorială în principal a soţiei sale, Chira Dragomir.

Parcurgînd cu surprindere această întinsă materie poetică pe care ne-o oferă volumele amintite, ne explicăm mult mai clar grabnica ascensiune a poetului în perioada postbelică, răzbaterea sa către marea şi autentica poezie trecînd ve sub furcile caudine ale dogmatismului şi simplismului care a dominat o bună bucată de vreme viaţa noastră literară. Deturnarea de la liniile de forţă ale destinului său literar se resimte şi în o seamă dintre versurile lui Mihu Dragomir. Mărele său merit este de a fi ştiut ca Ulise să se strecoare printre Scilele şi Caribdele momentului şi, asemeni lui Nicolae Labiş, bunăoară, să anticipeze chiar epoca de gîndire liberă ce avea să urmeze. Umanismul larg, preocuparea consecventă pentru destinele omului, reflecţiile de amplitudine romantică, confluenţele cu marea poezie sînt rădăcini pe care postumele ni le relevă ca argumente pentru căutările lirice majore ale poetului, unele dintre ele, ce-i drept, găsindu-şi o expresie surprinzătoare pentru etapa de formare abia personalităţii sale lirice. Mi se pare de aceea cel puţin hazardată aserţiunea dintr-un articolaş recent, potrivit căreia „În volumele postume ne întîlnim cu un alt Mihu Dragomir superior, ca expresie şi profunzime, producţiilor anterioare".

Trebuie să fii orbit de un prea mare subiectivism ca să nu observi că lucrurile stau exact invers dacă vei compara ciclul „Danzig" (1939) sau „Sanctificarea omului" (1940—1942) cu cele mai zguduitoare pagini din „Întoarcerea armelor" (1959), cu poezii precum „Cîntec de deşcă bătrînă", „Pluton în marş", „Flori", „Cîmpiile" etc. Ca să nu mai vorbim de viziunile noi, revoluţionare din „Răscrucile lumii" sau „Insurecţie", aceasta din urmă poema cea mai reprezentativă a declanşării revoluţiei noastre de eliberare socială şi naţională. Dar oare multe din versurile de rezonanţă şi inflexiune folclorică din volumul „Stelele aşteaptă Pămîntul" nu se disting printr-o cuceritoare şi generoasă sinceritate lirică, proprie personalităţii poetice a lui Mihu Dragomir ? Să nu uităm apoi traiectoriile cosmice şi cosmonautice, elemente complet noi în lirica poetului atît de preocupat de cucerirea spaţiilor astrale !

Am enumerat numai în treacăt cîteva aspecte pe care le comportă analiza poeticii atît de complexe a lui Mihu Dragomir, care justifică pe deplin nu numai interesul editorilor şi istoricilor literari, ci şi al publicului larg. Se pune de aceea întrebarea : de ce oare în anul 40 al libertăţii noastre unul dintre rapsozii ei cei mai talentaţi şi mai sinceri nu e prezent în librării cu o carte care să depună mărturie patetică despre „ziua care venea de demult şi de departe". Cert este că testamentul lui Mihu Dragomir e unul comunist, rostit cu simplitate chiar într-una din poeziile scrise cu puţin înaintea morţii : „Chiar dac-o zi din viaţa mea e tristă / în ce gîndesc nu-s nouri plumburii. / Da, cred în fericirea comunistă / Şi universu-ntreg aşa va fi ! // Şi mîine ca şi azi la fel voi crede, / căci ochiul meu prin veşnicie vede, / peste pustiul foametei şi setei, / prin zbuciumul din cosmos şi atom. // În mine curge sîngele planetei / şi-s viitoru-n gîndul unui om".

Niculae Stoian

Arbore, inimă închisă

Aşez pe hîrtie aceste gînduri despre cel ce a fost meşterul stihuitor Mihu Dragomir.

Nu pot să uit ziua aceea de aprilie. Era într-o vineri, şi de la fereastra camerei unde lucra Mihu Dragomir se vedeau arborii sfinţi care crescuseră falnici între Romană şi Victoriei. Platanii — cataргuri pe galeră, cum îi numea Mihu —, adunau mii de vrăbii în noaptea frunzişului lor; viaţa nu li se curmase încă din acele motive edilitare rămase pînă astăzi neclare, iar parastasul doboririi acestor arbori aveam să-l semnez cîţiva ani mai tîrziu în paginile unui ziar pentru tineret (firească, cu sarcasmul pe cît de juvenil pe atît de inutil).

Dar vestea, incredibilă, venise din moarte şi urcase la mansarda de pe Ana Ipătescu 15. Sfîrşit, de pe atunci, cu inima frămîntată de atîtea întîmplări dureroase am rămas şi astăzi. Şi ori de cîte ori trec pe această stradă, îmi amintesc de Mihu Dragomir, alcătuire stranie a spiritului, scientist şi idealist, materialist şi sceptic, poate un eclectic, gîndeam eu pe atunci, o întocmire cum nu mai cunoscusem. Obişnuia să vină pe una din ulîţele care dădeau chiar în bulevardul în care se afla şi clădirea cu multe redacţii. În mansarda acestei clădiri aveam să muncesc mai bine de zece ani, din martie 1958, dată la care m-a adus în redacţia „Luceafărul" Mihu Dragomir însuşi. Ce sentimente pot aveа eu pentru omul care mi-a dat în grijă „bucătăria" revistei şi niciodată nu mi-a formulat un alt îndemn în afară de acela de a scrie ?

...Venea, aşadar, la redacţie, de pe strada Povernei. Şi pleca, îndreptîndu-se spre casă, noaptea tîrziu, cam pe aceleaşi ulîţe. Îl însoţeam din cînd în cînd. Vorbea adesea de acei arbori minunaţi de pe Ana Ipătescu, care erau şi bucuria sufletului meu, şi pe care îi privisem de la mansarda unde se afla redacţia noastră cu alţi ochi în ziua morţii poetului. Îi privisem ca pe nişte piedestaluri ale durerii, ascultîndu-le îndelung geamătul de frunze. Mihu îi iubise. Vorbea despre coamele lor despletite. Vedeam acum cununile lor îndurerate. Deveniseră, prin moartea lui Mihu, arborii aceia visători, văl ridicat între el şi lume, zăbranic tremurător. Pentru că îmi amintesc, ieşisem pe stradă atunci, plecasem aşa, în neştire, nu puteam admite, nu înţelegeam şi aveam convingerea că încă mă aflu la căpătîiul gol al mormîntului său. Iar arborii aceia venerabili (crescuseră puternici, cu umbră întunecoasă, şi Mihu îi iubea mult, mai ales după ploaie, se pare, îi aminteau Brăila natală), arborii aceia, zic, îmi părură a fi oamenii înlăcrimaţi. Trecuse un om pe aici, îmi spuneam, se ivise pe colina Poeziei, urcase muntele sacru al Artei, îşi arătase meşteşugul cel care astăzi este printre noi doar o amintire... Îmi pare a fi şi astăzi neştearsă vorbirea sa molatecă, cuvintele acelea bogate şi pline de sensuri, cuvinte ce erau însoţite de gesturi potolite. Adesea, mîinile şi le ţinea în buzunare, ascunzîndu-se parcă pe sine, pe el, poetul care desprinsese din virful degetelor sale admirabile stihuri. Am acum în minte cuvintele sale despre „Cartea litaniilor". Despre Remy de Gourmont apucasem a vorbi în noaptea ce venise demult în camera cu nici un perete asemănător, în care obişnuia să vadă şi să dea soluţii diferitelor chipuri ale revistei. „Arbori, inimi închise" spusesem eu, oferind un titlu. „Prea cunoscut", spune Mihu. Şi ca să mă asigure, recitase „psalmul" care mi-a rămas pînă azi întipărit în minte : „Stejar, trepte ale urei, potop de slavă neagră revărsat spre zeii duşi, barbar cu picioare singuratice..." Şi apoi, către mine : „De unde pînă unde, dom'le, în pustietatea asta ? Cînd l-ai citit ?" Şi pînă tîrziu în noapte am vorbit de acest poet, romancier, dramaturg, critic, filosof, naturalist etc. care îşi purtase, cum spune Minulescu, fastul curiozităţii sale intelectuale „de-alungul celor mai variate bulevarde ale cunoştinţelor omeneşti".

...Iar dacă gîndul meu îngenunchează astăzi la amintirea lui Mihu Dragomir, şi dacă animatorului şcolii simboliste, cel mai de seamă, îi rînduiesc aici numele şi i-l rostesc — Remy de Gourmont — ca şi atunci, într-una din nopţile în care se alcătuia revista şi Mihu respira şi gîndea făcînd o revistă, o revistă nouă, proclamînd ruptura definitivă cu cliseele ce o precedaseră, clişee a căror agonie părea a nu mai avea sfîrşit, o fac pentru că Mihu Dragomir a întemeiat lucrare de arhitectură unică prin profunzimea ei, neobişnuită pînă atunci.

...„Gide îl comparase cîndva pe Gourmont cu Helvetius, cu Stendhal, cu Diderot. Şi B. Fundoianu nu uitase. Refuza însă ideea că ar fi fost un eclectic", spusese Mihu. Atunci i-am zis: „Dar eu tocmai asta cred, că sînteţi un eclectic, stimate Mihu Dragomir". Lentilele ochelarilor i se aburiră. Mă privi lung. „Vast, nu eclectic, fu răspunsul, Gourmont e vast".

Astăzi, caut cu umilinţă în memorie, scrutîndu-mi amintirile. Nimeni nu mi-a putut exolica o atît de expresivă afinitate precum cea dintre Mihu şi Gourmont.

Astăzi, înţeleg mai bine.

Mihu a fost produsul firesc al unei culturi româneşti profunde. Poezia lui graţioasă, un izvor de cuvinte — „bijuterii şi traforaj". În publicistică a impus un anume fel de disciplină, o indiscutabilă mobilitate, iar peste tot, o imensă pasiune în căutarea frumusetilor. A fost un arbore, indiscutabil. Închis pentru unii. Cu o inimă deschisă imens spre poezie, spre literatură. Un spirit care a scotocit, un martor curios, iar

Romulus Zaharia

Continuare în pag. a 11-a

A PATRIEI CINSTIRE

Stegarul fericirii

Partidul este lupta de mare cutezanţă
Urnind prin timp chiar munţii din soclurile lor
Preface gîndu-n faptă, visarea în speranţă
Urcînd mereu prezentul spre-un mare viitor.

În inimi el ne este precum o primăvară
Ideile-i sînt seva din gliile de flori
Sfătuitorul nostru din zori şi pînă-n seară
Luceafăr de gîndire din seară pînă-n zori.

El este întruparea voinţelor supreme
Pe tot cuprinsul ţării i-al muncii sale loc
Prezent e peste cîmpuri de rod bogat la vreme
Prezent e şi în mine şi-n Reşiţe de foc.

Şi-n frunte-i Ceauşescu care priveşte-n zare
Stegarul fericirii mereu triumfător
Tribun măreţ al vieţii şi veghe la hotare
Iar Păcii-ntre popoare oştean nemuritor.

Aşa cum ne e ţara

Ni-i sufletul aşa cum ne e ţara
Un cerc de fericite armonii
În ochii noştri se-oglindeşte vara
Ca-n cerul ei cîmpiile-aurii.

Ni-i sufletul aşa cum ne sînt munţii
Setos de înălţimi, de vis şi zări,
Cu veghea veşnic pe tăria fruntii
Şi-n ceas de picle şi de-nseninări.

Ni-i sufletu-nfrăţit precum o mare
În veci cu largul ei strălucitor
Pe care milioane de izvoare
O primenesc cu tinereţea lor.

Constantin Atomii

Eternele iubiri

De cînd ni se înfăţişează ochilor lumina,
De cînd pădurile foşnesc cu mîngîieri de vînt
Şi soarele sloboade prin lănci de raze
Sărutări ce se zidesc în timp
În durate eterne ;
De cînd apele murmură în alunecarea lor
Peste faţa cenuşie a gliei pămîntene
Despletite din contururi de frunze de iederă,
De flori ce trăiesc alături,
Ingemănînd în noi iubirea eternă,
De atunci veşnica povară a iubirii prin cuvînt
Persistă, insistă fără răbdare
Să incununeze buchete de tălmăciri solare.
Dar marea iubire înseamnă mai mult
Ea ne scaldă zilnic, ca într-o mare de raze
Dătătoare de pace şi viaţă,
Ea se aprinde în marea iubire
Pentru Omul, ctitor de ţară
Şi de sensuri noi muncii, libertăţii
Pentru Omul avînd întipărită
Efigia păcii pe faţă.

Horvath Dezideriu

Mîndrie şi rigoare

Stau în raza
Poemului
Descris de oameni
Pe timpla patriei
Cu mîndrie şi rigoare
Şi mă dedic
Spiritului activ
Al văzduhului de păsări
Sporindu-mi imaginaţia
Visarea şi harul

Cum este istoria

Chem semnul
Atît de luminos
Încît devine
Far în celestă
Lucrare monumentală
Cum este istoria
Patriei de vulturi
Poporului de albine
Care deschid orizonturi
Integratoare

Ion Vergu Dumitrescu

În primăvara lumii

E poate cea mai tînără zi
Precum surisul unui copil
Rodit în pacea sălciilor
Sub apele cerului de april.

Pentru ea s-au zbătut
Veacuri cu frunţi rănite
Mulţi căutîndu-şi numele propriu
În fluvii de zori să palpite.

Plaiul de dor România
A sărutat mirifica zi ;
Să ai o sărbătoare a muncii
La primăvara lumii să poţi clădi.

Şi cu braţele largi de granit
În ecoul libertăţii să sui
Prin sînge imnuri să-ţi crească
Ţară de nepieritoare statui.

De patruzeci de ani
Miezul primăverii mai fierbinte
În libertate veşnicesc eroii
Libertăţii nu-i ajung cuvintele.

Cristian M. Petre

Cît ţara e din trupul nostru trup

Pămîntul românesc de cînd îl ştim
E sfînt sanctuar de înflorite oase,
În care zborul păsării măiestre
A ctitorii de grîu cu iz latin.

Acestui plai mereu i se cuvin
Arhitecturi de faguri maiestoase,
Nuntiri de seve-n stîlpii de la case,
Şi mari logodne-n cupele cu vin.

El pentru noi a fost şi va rămîne
Metaforă de aur şi de pîine,
Matcă de dor şi suflet de părinte,

Cît ţara e din trupul nostru trup,
Şi-eroii ei de-a pururi nu se rup
De frumuseţea-acestui timp fierbinte.

Luca Onul

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

Manifestare literar-artistică de anvergură, ajunsă anul acesta la a patra ediție, Zilele **Luceafărului** în Dolj, organizate de revista **Luceafărul**, Comitetul județean de cultură și educație socialistă Dolj și Asociația „Doljul literar artistic", au fost dedicate anul acesta celor două mari evenimente politice pe care le sărbătorește poporul român — aniversarea a 40 de ani de la victoria Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din țara noastră, și apropiatul Congres al XIII-lea al P.C.R.

Din partea redacției au participat Mihai Ungheanu, redactor șef adjunct al revistei, și Sânziana Pop. Li s-au adăugat tineri scriitori craioveni, oameni de cultură, redactori de la revista „Ramuri", editura „Scrisul românesc", ziarul „Înainte" și studioul de radio și televiziune Craiova, actori ai Teatrului Național.

Zilele **Luceafărului** au debutat joi, 12 aprilie, a.c. pe platforma industrială de vest a Craiovei cu o vizită de documentare, încheiată cu o întîlnire cu oameni ai muncii de la Fabrica de bere aflată în zonă.

În afara redactorilor de la **Luceafărul** au mai participat următorii craioveni, scriitori, gazetari și cenacliști : Romulus Diaconescu, Nicolae Petre Vrânceanu, Petre Ivancu, Gabriel Chifu, Emil Lăzărescu, Toma Grigorie, Ion Dobrescu, Antipa Croitoru, Ioan Anastasia, Ion Lascu și Miron Dobroiu, luceferist înfocat, venit cu un tren de noapte din Tg. Jiu special pentru această manifestare. Gazdă și ghid ne-a fost secretarul organizației de partid, maistrul Traian Bădescu.

Vineri, 15 aprilie — a doua zi a manifestărilor. Tovarășa Constanța Lăzărescu — președinte al Comitetului de cultură și educație socialistă Dolj, îi primește pe oaspeți și schițează coordonatele activității culturale doljene, apreciind efortul revistei **Luceafărul** de a promova și afirma tinerele talente literare din zonă.

La Centrul de studii și cercetări sociale al Universității din Craiova are loc întîlnirea cu criticul M. Ungheanu. Sînt prezenți în sală scriitori craioveni, studenți, cadre didactice, cadre universitare, cercetători la centrul amintit. Este ora 11 și cine nu crede că M. Ungheanu are emoții să știe că le-a avut. Ne primește conf. univ. Ion Pătroiu, directorul centrului și președintele Comitetului municipal de cultură craiovean. Cum după amiază avem două șezători la Calafat, începem. Criticul literar craiovean Ovidiu Ghidirmic prezintă pe M. Ungheanu după care vin întrebările. Calculat, metodic, cu rigoare profesională M. Ungheanu răspunde. Întrebări dificile, nu fără probleme. „Ce direcție literară urmează revista **Luceafărul** ?" Răspuns : „Revista **Luceafărul** urmează o direcție literară întemeiată pe tradiție, respectul și promovarea valorilor, o direcție fermă de respingere a tendinței care a vrut să-l scoată pe Eminescu din literatura română".

După două ore fructuoase, plecăm în grabă cu un microbuz spre Calafat. În cîmpia Olteniei s-a furișat primăvara și verdele violet al griului ne lovește aproape dureros privirea. Ajunși în Calafat, intrăm chiar în sala de ședințe a Întreprinderii de prelucrare industrială a legumelor și fructelor, unde sîntem așteptați. Ne prezintă date inginerul șef al unității Ion Cojocaru și secretara de partid Aurica Ceapcki. Întreprinderea în care ne aflăm este una din cele mai moderne din țară și a luat ființă cu puțini ani în urmă la indicația secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca și fabricile de biosinteză și medicamente ce urmează să intre în curînd în producție la Calafat. Peste 80% din producție este destinată exportului și conservele, compoturile și sucurile de aici ajung în peste 20 de țări ale lumii.

Șezătoarea începe cu prezentarea scriitorului M. Ungheanu de către Marian Barbu. Nicolae Petre Vrânceanu prezintă succint pe cei prezenți și M. Ungheanu vorbește despre aspecte ale literaturii române contemporane. Citește poezii Petre Ivancu din cartea sa „Fereastra de muzeu". Toma Grigorie — fiu al orașului — citește un poem închinat Calafatului. Mai citesc cenacliștii : Antipa Croitoru, Ioan Anastasia, Adina Popescu, Dan Ilcenko, Ioan Lascu și Ionel Papa și Doru Ciuciulin, ultimii doi de la Cenaclul „Gh. Brăescu" din Calafat. Grupul folk „Donaris" din localitate susține un moment folk într-o plăcută linie melodică. În final, Nicolae Petre Vrânceanu, citește din noul său volum, „Țărmul de aur", ieșit de curînd de sub teascurile Editurii Eminescu și prezintă cu aplomb almanahul „Luceafărul" 1984. Autografele sînt date aproape în fugă și trecem vis-à-vis la Întreprinderea „Textila" unde începem o nouă întîlnire literară. Citesc poezii din cărțile lor : Florea Miu, Petre Ivancu, Gabriel Chifu, Patrel Berceanu, Marian Barbu. Dintr-un volum manuscris citește un poem excepțional Emil Lăzărescu. Mai citesc poezii cenacliștii locali : Aurel Lupulescu și Gheorghe Polea. În vervă deosebită N. P. Vrânceanu îi dă cuvîntul actriței Mirela Cioabă — de la Teatrul Național Craiova — care stîrnește ropote de aplauze cu o fabulă. Ne prezintă întreprinderea secretara

de partid, ing. Maria Neațu — olteancă de excepție, am zice.

Bunul nostru anticar, Antipa Croitoru, oferă Almanahul **Luceafărul** și din nou autografele sînt inevitabile. Plecăm tîrziu din Calafat, obosiți, dar mulțumiți sufletește, după două reușite șezători literare.

Simbătă, 14 aprilie, are loc o întîlnire cu cenaclul „Clepsidre" din Bechet. Nu este lipsit de interes să spunem cîteva cuvinte despre marginea aceasta de țară, din sudul fierbinte al Olteniei. Atestat documentar din 1633, cu cei 4.200 locuitori ai săi, Bechetul, este una din comunele mari și bogate ale Doljului. Fostă reședință a zonei, cu o mică industrie dezvoltată, cu un C.A.P. care are o zestre de 1453 ha teren agricol și o solidă fermă zootehnică, după cum ne informa inginerul șef, prozatorul Mitre Arambașa, comuna se mîndrește atît cu realizările economice, cît și cu oamenii care îi duc faima în lume. Bechetul este locul natal al acad. Emilia Șt. Milicescu, distinsa editoare a cronicii din Bechet de Gheorghe Nicola-Ogrineanu, a operelor lui Delavrancea și autoarea excepționalei monografii „Gheorghe Lazăr". Este și membru de onoare al cenaclului local. După cum ne informa tovarășa Eugenia Dobre, Bechetul are o pondere mare în circuitul agricol al Doljului și în aceste zile oamenii sînt angrenați din plin în campania de primăvară. Lucru lesne constatat și de noi. Cenaclul literar „Clepsidre" a luat ființă în 1970 și este format din profesori, muncitori, intelectuali, cititori și creatori literari totodată. Este un cenaclu serios, condus de prof. Ionel Nică, așa cum este cenaclul sătesc din Cicîrlăul Maramureșului. Trei dintre membrii acestui cenaclu au scos cărți la Editura „Litera" : Ionel Nică — „Semănătorul de limite", cartea unui poet înzestrat ; Mitre Arambașa — „Bechetul de-a lungul veacurilor" o excepțională monografie, cum puține comune din țară au, scrisă cu mînă de prozator bine documentat și, în fine, Gheorghe Toma Ofiterescu — „Lacrima pietrei" — unde autorul cultivă cu predilecție poezia patriotică. Trei cărți scoase în regie proprie de membrii unui cenaclu literar sătesc sînt dovada peremptorie a unei pasiuni literare, greu de trecut cu vederea. În acest cenaclu s-au lansat cărțile unor distinși autori : „Drum de glorii" — de gen. maior dr. Ilie Ceaușescu și col. dr. Ion Călin, „de la „Macedonski la Arghezi" de Florea Firan, „Vînt de vis" de Ilarie Hinoveanu, „În ochiul fîntînii" de N. P. Vrânceanu, „Enigmatic pămîntul" de Al. Mironov.

Au fost oaspeți ai cenaclului Ion Gheorghe, Emilia Șt. Milicescu, Ovidiu Ghidirmic, Nicolae Dan Fruntelată, între alții. Suficiente argumente ca să reedităm una din Zilele **Luceafărului** aici.

Activează în acest cenaclu cu creație de poezie și proză : Ionel Nică, simpaticul conducător al cenaclului, Mitre Arambașa, Nicolae Ionescu, Dorian Suciu, Ioana Encea, Traiana Ene, Gina Pantelimon. Cum cenaclul literar fără critic „nu există să existe" vorba olteanului, aici întîlnim în această calitate, pe prof. Gheorghe Boaghe, bibliofil înfocat și entuziast. Am făcut aici, o scurtă prezentare a cenaclului din Bechet, productele sale urmînd a vedea lumina tiparului.

Zilele **Luceafărului** în Dolj au fost, ca și în edițiile trecute, o autentică sărbătoare a spiritului, și au relevat încă o dată legăturile trainice ale revistei cu tinerii scriitori din acest colț de țară.

„R"

petre ivancu

Întoarcere tîrzie

ne vom întoarce tîrziu Evanghelina,
cînd îngerii vor foșni pe pămînt
și herghelii de zăpezi polare
vor strivi ușor morile de vînt.

așteptăm tăcuți sub o creangă de mit
secundele explodează în turnul vinovat
ne vom întoarce tîrziu Evanghelina,
pe o lacrimă de tren înghețat.

Toamnă medievală

e, doamnă, vremea să murim
bat în struguri clopote de aramă
călăreții își scaldă caii în vin
și dumnezeu este paznic la cramă.

prin hanuri curg miresmele cerești
veșnicia arde în ulcioare curate
hoții de stele dorm în cerdac
visînd că au spart lacătul la cetate.

satele duc liniștea pe bot
ca niște animale de cîmpie sfinte
intră în țărani cu negură cu tot
în urma lor răsar cuvinte.

bate lumina monezi de clorofilă
sîntem mai bătrîni cu o frunză căzută
intrăm în semințe, plutind la întîmplare
sîntem, Evanghelina, o ardere mută.

e, doamnă, vremea să murim
bat în struguri clopote de aramă
călăreții își scaldă caii în vin
și dumnezeu este paznic la cramă.

Bocetul vînătorului

moarte a mea carele ești
robul tău carele sunt
îți dau oasele mele toate
dă-mi tu o inimă de pămînt.

să aud iarba țîșnind către zbor
prin inima mea, ca într-o casă uitată
să-și facă dropiile cuiburi de aur,
planeta întreagă să ia foc deodată.

lumina să are prin inima mea
semințe divine din cosmos să cadă
să găsiți în zori mugurii de stea
în pieptul meu sfîșiat de zăpadă.

ca o rană uitată într-un veac tîrziu
pămîntul acela mereu să vă doară
pe hărțile lumii vă arăt buimac
unde vine lumina deseori să moară.

Trupul tău fecunda universul

a coborît moartea pe pămînt
sufletul lumii pîlpîia de frică
dar moartea a văzut trupul tău
și s-a făcut o pasăre de sticlă.

ai plecat pe drumuri neumblate
deșertul înainte-ți lucea
dar trupul tău fecunda universul
și iarba pe nisipuri creștea.

pe oameni bolnavi de întuneric
a căzut mireasma ta virgină
apoi am văzut în ochii lor
cum explodau muguri de lumină.

ai salvat cuvintele de la înec
planeta întreagă căzuse în mare
și trupul tău atîrna frumos
după aceea, în spînzurătoare.

patrel berceanu

Alcătuire

cu coperișul din lacrimă

sfîntă alcătuire din sînge și nervi
ți-aș spune mamă ți-aș spune casă
cu-o ferestruică pentru suflet
și ușă pentru moarte, dar mai joasă

i-aș zice casă i-aș spune mamă
alcătuirii acesteia cu podeauă de lut
cu stîlpii din oase și coperișul din lacrimă
cu sîngele din ce în ce mai mut

de-aș ști povestea de-aș ști cuvîntul
cu care frunza se rupe de-un ram auriu
ți-aș zice mamă ți-aș spune casă
mi-aș zice umbră mi-aș spune fiu

Chiar de-ar ajunge

la mine povestea

n-aleg eu rînduirea cocorilor
nici arcuirea palilor zori
ce stupidă întîmplare ar fi
să calc peste tăcutele argintatele ape
cu pasul meu cel atît de nemernic
dar chiar de-ar ajunge la mine întoarsă
asemenea frumoasă și tristă poveste
n-am să aleg eu rînduirea cocorilor
nici arcuirea palilor zori
nici măcar rînduiala vieții în mine
cîtă mai este

Încă o zi încă o rază

încă o zi încă o rază
prin vidul de sticlă
pînă la geamul murdar
și dincoace de el
pînă la tîmplă
ostenită lumină ce-mi spui
ia-ți viața în spate și umblă
calc peste prag încă o dată
ce contează încotro
cît încă se-ntîmplă

Legendă [I]

voiam s-ajung la voi să vă arăt
cît de calde mi-s mîinile și inima cît de caldă
și n-am avut răbdare să caut un vad

am pornit
și-am găsit scris acest rîu e un zid
schimbă-ți steaua și mîinile orbule

Legendă [V]

Tu mi se zicea ai grijă de lumină
ei învățau să ochească clipa drept în ceafă
nu fiți proști lumina n-are ochi
la ce bun năframa albă

tu mi se spunea înțelege-te cu iarba
du-o cu vorba
ei legară văzduhul ca pe-o basma
cu nod mare să țină minte
la ce bun așa ceva nu se uită cu una
cu două

tu mi se spunea fă din toate astea o poveste
frumoasă

ei stabileau unitatea de loc de timp și de
sînge

aș fi putut să plec să nu văd să nu scriu
la ce bun era vorba de sîngele meu
altă nădejde nici că aveam

Cenaclul „Clepsidre", Bechet

Lui Zamolxis

Rămași fără cartușe
în tranșee,
soldații-mprumutară
din copaci
speranța unui neam
de tineri daci —
grei muguri
educați
întru idee.
Și toată noaptea
traseră, dibaci,
încrîncenați
în aspra
odisee,
pîn' se-auzi
vorbire de muzee
în clopotele
ochilor săraci.
Ieșiră-apoi
din șanțuri
și văzură :
pe cîmp
incandescent
stropit cu zgură,
dușmanii lor,
desperechiați
de ruguri,
se pomeniră
altoiți cu muguri
și se grăbeau,
livezi încolonate,
spre rădăcinile
uitate...

Sonetul albastru

Mă plimb
în cinstea ta
ca-ntr-o livadă,
în sarea
adîncimii
iată-mă.
Un zgomot
regîndit
între miresme
pășunea
purității
vatămă.
Se împrunează
merele de-a valma,
gutuile
se-mpiersicesc.
Furat de orga
devenirii
îmi înflorește
de-odată
gura, palma.
Învins de păsări
și de sevă
îmi voi abate
flotele în glastră.
Trupul, minutar
al noului ținut,
e un fel de
răzbunare albastră.
Nici spirite,
nici demoni..
numai muguri...
Pămîntul
din vorbire-așteaptă
pluguri...

Ionel Nică

Cuptorul pentru pîine

cuptorul pentru pîine este cetate solară
este lîngă umbra spicului de grîu
lîngă lumina de rîu
cuptorul este în noi este în afară.

cuptorul pentru pîine este grindă de casă
lui se închină oamenii buni
de la noi pînă la străbuni
îl știm că vine dinspre dacica masă.

cuptorul pentru pîine se sprijină pe țară
lîngă el toate bucuriile sînt
de mii de ani cu rădăcini în pămînt
îl știm în sărbătorile noastre îl știm în afară.

De dragoste

a fost o fericire scurtă
cît un fulger
mînă de fecioară
s-a întins către mine
atunci m-am simțit centrul lumii...

Nicolae Ionescu

Proces

Sînt revoltat că niciodată
n-au fost chemați în judecată
hoții de timp...

Se pare că nici păgubașii
nu se arată.

Dorian Suciu

Zbor neîmplinit

Acolo într-un colț de țară
O pasăre de mult așteaptă
Să-i crească aripi.

Dar vremea doarme
În livadă.

Traiana Ene

Drum nou

Acolo unde soarele răsare
Aveam în suflet numai visle
În cuget numai dor
În zori,
Cînd vislele s-au spart
Un flutur de cais

O pasăre albastră
S-a scuturat din vis

În mine a deschis
Drum nou spre poarta înserării.

Ioana Encea

Bulboana

Permisia a fost scurtă și bubuitul tunurilor nu ajunge pînă aici. Sînt pe pod. Privesc. Sub mine, slobozindu-și apele, curge șerpuind spre sud Jiul zăvalului. Departe, pe miriști, clăile de grîu par minuscule mănăstiri din bronz. Batozele de treerat duduie. Boghiile de paie, trase de boi, zidesc coline în deșertul miriștilor singuratice.

Pe malul stîng, ieșită din postava întinsă a lanurilor de porumb, verde și tulburătoare, își trage seva coca dospită a unei păduri numită Portăreasca, unde am copilărit. Apa mă cheamă. Mă dezbrac încet. Inspir adînc, mă cumpănesc, fac trupul coardă și sar. Corpul mi se răcorește. Întind brațele și înot repede. Sap luciul apei și bule de oxigen fierb din adînc spre suprafață. Simt apa cum se gîdilă ca un crocodil mîngîiat pe burtă cînd trupul meu unduiește printre straturile incolore. Înotînd elice mă apropii de piciorul podului, unde curentul iute formează bulboane. Îmi stăruie-n minte un vîrcolac uriaș, lichid, cu brațe ramificate, ce mestecă în gură bila soarelui aflat în chindie. Obsedat mă las în voia curentului. Jerba soarelui se rotește și dispare deasupra cîmpiei. Trupul mi se răsucește brusc. Apa mă acoperă. Un trăznet din senin zguduie pămîntul. Cobor spre adîncuri. Brațele îmi sînt rupte de bulboană. Puteri necunoscute îmi ștrangulează gîtul. Pietricelele, nisipul curentului îmi biciuie pielea încrețită de frică. Simt cum vîrcolacul mișcă din maxilarul uriaș și mă trage. Mă sufoc. Bătăile inimii din ce în ce mai rare, îmi pocnesc în urechi. Pe piept simt apăsarea genunchiului nemilos al apei. Bulboana mă ține cu ghiare fluide. Bătînd din mîini, la suprafața apei cer ajutor spre malul pustiu. Nimeni. Ies, în sfîrșit, din fundul bulboanei. Fiara mă scapă încet din labe, mă vomită. Văd țărmul, dar bulboana mă adulmecă așa cum fac cîinii cînd pierd urma prăzii. Abia respirînd de frică și oboseală, înfig adînc mîinile în malul argilos și mă ancorez de mal. Tremur și de spaimă dinții îmi clănțăne. De pe trupul meu curg șiroaie de apă și, cu greu ținîndu-mă pe picioare, mă îndrept spre haine. Ridic pachetul pe care trebuie să-l iau pe front, iau hainele militare în mînă și încep să alerg pe țărm despuiat. Plîng în hohote și aș vrea s-o îmbrățișez pe mama.

Mitre Arambașa

Obsesia lucidității

De numele lui Ov. Ghidirmic se leagă apariția unor interesante lucrări în peisajul criticii actuale, așa cum ar fi, de pildă, *„Camil Petrescu sau patosul lucidității"*, *„Zaharia Stancu sau interogația nesfîrșită"*, *„Poezia patosului liric"*, *„Critica lui Dinu Pillat"*, *„Critica și poezia"* — tot atîtea momente de reflecție și puncte de reper în activitatea sa de critic și istoric literar.

Eseul monografic *„Camil Petrescu sau patosul lucidității"* reprezintă un examen critic serios pentru autor.

Încă de la început Ov. Ghidirmic își propune un program precis în direcția evaluării fenomenului literar-artistic. Pentru el o critică adevărată înseamnă „invenție și rigoare" (*„Critica este invenție și rigoare, dar în primul rînd invenție"*). *Rigoare-invenție-rigoare* sînt cele trei laturi ale procesului critic.

Însă elementul predominant, de departe, este „invenția" („Ceea ce predomină și dă tonul înalt al examenului critic este însă invenția").

Lăudabilă ni se pare și inițiativa de a *nara idei* în loc de a povesti despre viața, activitatea lui Camil Petrescu („Spre deosebire de alți cercetători, care povestesc, sub formă de „rezumate", conținutul, „ceea ce se întîmplă, pur și simplu, în cutare text literar, noi am încercat să narăm idei" — va mărturisi Ov. Ghidirmic).

Prin excelentul eseu monografic, „Zaharia Stancu sau interogația nesfîrșită", Ov. Ghidirmic își propune să urmărească itinerariul exterior și interior al lui Darie, *„experiențele pe care le traversează și le acumulează eroul, accentul analizei noastre căzînd pe ceea ce se cheamă aventura existențială a lui Darie, ce se dovedește, în cele din urmă, o aventură a cunoașterii"*.

Pentru o justificare argumentată a lucrării cu titlul amintit, criticul precizează că „Interogația, dusă la nesfîrșit, reluată mereu de la capăt, ca o obsesie, și susținută de un intens fior meditativ este o caracteristică a operei lui Zaharia Stancu".

Ov. Ghidirmic simte foarte bine că *seducția* operei de artă, e opera însăși prin conținutul ei, prin puterea ei de transfigurare. Extrem de circumspect, criticul nu scapă nimic fără argumente, nu lasă să zboare cuvîntul fără să aibă acoperire în fapte, așa cum procedează în „Zaharia Stancu sau interogația nesfîrșită".

Demn de semnalat e și faptul că apariția unei noi lucrări pentru el înseamnă și o adîncire a cunoașterii și a aprofundării fără să alerge cu orice preț după senzațional, de dragul originalității. În acest sens, își alege ca mentor de idei „asupra rosturilor și obiectelor criticii", pe *Gaetan Picon* care, în lucrarea sa *„Introduction à une estetique de la litterature. L'écrvain et son ombre (Paris, Editions Gallimard, 1953)*, mărturisește că opera de artă nu ni se relevă doar ca obiect al plăcerii, ci și ca „un obiect de interogație, de anchetă, de perplexitate („Opera de artă — și în special opera literară — nu ni se impune doar ca un obiect de plăcere sau de cunoaștere ; ea se oferă spiritului ca un obiect de interogație, de anchetă, de perplexitate. Opera — și în special opera literară — de îndată ce întîlnește o privire, cheamă irezistibil conștiința critică : aceasta o însoțește tot așa cum umbra ne urmează pașii".

Ov. Ghidirmic, aidoma lui Darie, își pune permanent întrebări și răspunde la ele argumentat. Permanentele întrebări înseamnă o reverificare, o rememorare a evenimentelor cum se succed, o înlănțuire. Cu alte cuvinte, se păstrează acea *luciditate*, logică permanentă pentru analiza conținutului și formei, structurii operei literare.

Vorbind despre *Dinu Pillat*, autorul afirmă, „critica românească și-a anexat pe unul dintre criticii importanți ai generațiilor postcălinesciene".

Remarcabilă e la Ov. Ghidirmic poziția pe care o are față de opiniile unor confrați — opinii ce se vor o sinteză a literaturii actuale — atrăgînd serios atenția asupra modului de interpretare a termenilor „sinteză" și „exhaustiv", care nu trebuie confundați. După opinia lui Ghidirmic, sinteza se bazează pe o selecție riguroasă și cuprinde pe scriitorii cei mai reprezentativi ai unei perioade, ai unui moment istoric („Dar nu se poate întocmi o adevărată sinteză a poeziei contemporane, fără poeți ca : Arghezi, Blaga, Philippide, Emil Botta, Dimitrie Stelaru, A.E. Baconsky, M.R. Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Geo Dumitrescu, Mihai Beniuc, Maria Banuș, Nina Cassian, Nicolae Labiș, Constanța Buzea, George Alboiu, Mircea Dinescu și alții").

Pentru Ov. Ghidirmic permanenta căutare, veșnicele întrebări înseamnă un efort de a atinge absolutul (*„esențială rămîne veșnicia, permanenta căutare a partenerilor, în efortul lor înfrigurat de a atinge absolutul"*).

Gheorghe Boaghe

ÎN JUDEȚUL DOLJ

nicolae petre vrânceanu

Steaua de dor

Cu raza ei de platină curată
Ne luminează-nalt o stea de dor
A ei iubire dreaptă și curată
Ne curge-n singe dulcele-i fior.

Prin ea sîntem și cîntec și văpaie
Și respirăm cu tot ce-i românesc,
Aripa îndrăznește zboruri taie
Peste Carpați în zare, vulturesc.

Cît țara în contur iubit vibrează,
Și inima în piepturi, arzător,
Noi vecuim aici sub dulce pază,
Căci patria ne este stea de dor.

Pastel

Noaptea își lasă stolul de corbi
pe cîmpul brazdelor negre
cum clipa pe clipă cade, golul pe gol
cum apa pe apă-n oceane plutește.

Un murmur vibrează-n auz fosnitor
de aripi zbătîndu-se în crisalidă
un vuiet din lut ca o apă ce crește
sămînța întoarsă în bobul de rouă.

Curgem semințe

Imperiile anotimpurilor
se prăbușesc,
ard catedralele zilelor.
Macii apusul ni-l cheamă
și zborul se termină
în casa părintească
văruită cu arome de măr și gutuie.
Curgem semințe
în matca Marelui fluviu
udînd roditoare livezi
îmbrăcați în cămașă de grîu.
Călători spre îndepărtatele ape,
sîntem furtuni
anunțate în arbori.

Brazdă de plug

Ridurile pietrelor,
hieroglifică mărturie
a trecerii
imperiilor veacului
în desenele peșterilor.
Destinul poporului meu,
în această potecă
ce urcă din pacea cîmpiei
prin grîu către cer,
în brazda de plug
trasă adînc de aici
pînă-n marginea timpului.

Un gînd cu aripi albe

Un gînd cu aripi albe zboară
peste planeta mea albastră,
Cum bate-o inimă de țară
în trupul zării, de măiastră.
Crește ca ramul înflorit,
tot mai deplin în ora viitoare,
urcînd în pacea lumii la zenit,
cum ziua se înalță mîndrul soare.
Înalță-te mai sus, floare de gînd,
de-aici, din armonia lumii dace
și zbori cu națiunile în rînd
să se-mplinească visul lor de pace !
În liniște și noi să făurim
o nouă Românie-n libertate,
pe Terra azi cu toții să trăim
pentru lumina roadelor bogate.

Semănatul

Țăranii intră pe cîmpii,
cum plugu-n brazdă apăsat
sub cîntece de ciocîrlii,
răstoarnă glod de rod bogat.

Nu au pe chip nici o-ndoială,
din mîna lor — o stea de lut —
sămînța crește cu-ndrăzneală,
mai plin umflîndu-și pieptul scut.

Pe deal țăranii s-au oprit
în zorii zilei și privesc
ogorul țării, neclintit.
Aud cum sevele vuiesc.

Și chipul lor e luminos
ca raza grîului curată ;
presimt de-acum în zări miros
de pîine, cît e cîmpul roată.

Nu își vorbesc, au vorba grea,
cum măsurat și demn au portul.
Încet, încep a semăna,
prin asta parc-ar spune totul.

Eterna Țară Românească

Privighetorile înalță imnuri spre soare,
riurile curg printre inimi fierbinți,
pădurile de brazi duc seva înțelepciunii
bătrînilor înfloriți din adîncul pămîntului,
grîul,
tînăr lăncier înaripîndu-și strălucire,
păsări vrednice orînduind cerul
deasupra Cîmpiei de platină
Coboară primăvara din ființa românească
scuturîndu-și clopotele daurite,
cîmpia cuvintelor
înalță iubire,
Tinerețea surîde cu îmbujoratul chip,
trezindu-ne dorul de mamă,
dorul de țară nemuritoare !

Ioan Anastasia

Trei poeți olteni

Un examen al literaturii de azi, pornind de la determinațiunile geografice, nu poate face abstracție de un puternic grup liric oltean, îndeajuns de puțin comentat și, ca să fim sinceri, de dată recentă, ajuns însă prin cîțiva autori la un nivel întru totul stimabil. Pe lîngă clujenii echinoxiști, pe lîngă ieșenii abstracți și visători, putem așadar să prenumărăm în geografia poetică românească și pe oltenii solari, oameni ai cîmpiei care completează, așezați lîngă poeții Bărăganului (Marin Lupșanu, Marius Stănilă, N. Sirius, C. Lămureanu) seria valahă. Sînt, în general, autori cu două-trei cărți, tineri cu înzestrare literară indiscutabilă a căror trăsătură unificatoare e simțul suavității elementare : cu N. Petre Vrânceanu, Dan Lupescu, G. Chifu, Patrel Berceanu, Ioana Dinulescu, Mihaela Andreescu, Ion Pachia Tatomirescu, Florea Miu, N. Negulescu și alții încă, poezia olteană are, fără discuție, viitor. Iată, de pildă „Țărmul de aur", (Editura Eminescu 1984) de Nicolae Petre Vrânceanu. E acolo o lirică ornamentală, sărbătorească, susținută pe simpla fericire de a poetiza. Poetul nu spune direct ce are de spus, ziua e „pe timple-nfloriță", ochii nu au pleoape ci „scuturi". Acest imagism solar, danubian (căldura soarelui e peste tot) e propriu unui **manierism campestru** care în lirica română are bineînțeles reprezentanți. El slăvește, de aceea, „holdele" : „Pătrunde-n spicul holdei izvor de rodnicie / dulceața și tăria din laptele pămîntului, / zvicnind aripa sevei se-naltă, veșnic vie / plutind peste cîmpie în legănarea vîntului", grînele sînt bărboase, spicele au ochi, e peste tot o natură care vorbește : „Vîntul șoptește strigătul dacic, / își flutură grînele prelunga barbă / din care, albaștri, mari ochi înfloară / sub bolta înaltă a nopții de vară / Îmi fring sub o ramură trudă din trup... / Din oasele gliei, în veșnica tihnă, / vagi chipuri, în preajmă, din neguri se rup : / ... / Plutesc pe cîmpie cu gîndul pribeag, / șoptindu-i cu dragoste aprigul nume, / chemarea străbună iar fulgeră-n steag / și-n inimă-mi sună din vaste coline". Vocația este izbitoare, numeroase din versurile lui sînt lungi și rimele se sustrag auzului părînd a da strofe împiedicate ; dar nu e așa, poetul are dotație tehnică și e foarte prudent cu canonul. El a compus și un fel de involuntară baladă, cu „envoi", care e și capodopera lui, pe care aș cita-o integral dar nu am unde („În care limbă pămînteasc㔄). Mă rezum la cîteva versuri memorabile : „În care limbă mai adînc / Cuvîntul „dor" se înfioară / din inimă spre umăr sting / născînd o aripă-n afară / În care limbă pămînteasc㔠/ decît în limba românească / ... / În care limbă mai înalt / e cerul peste bărăgane / și e pămîntul drag mai cald / acoperit de ierni și toamne / În care limbă e mai bună / piinea de grîu, pe care masă / și care vatră, care humă / ne spune / că sîntem acasă / În care limbă pămînteasc㠔 / decît în limba românească ?" Erotica e de o puritate remarcabilă, întocmită din gesturi timorate, adoratoare, ca în fața Madonei : „Amiaza se unduie lin / topită-n veșmîntul ușor / Flăcări negre-i sînt / pletele-n briză suavă / și ard buzele ei însetate / O, vîntul de-aș fi, / să-i ating cu palme de aer / uimirea privirii / și linia pură a mîinii / Sufletul meu / se îmbogățește privind-o / și inima, mai încinsă / decît nisipul plajei... / Cu geamătu-i veșnic / marea șoptește, / în scoica urechii / doar marea, nisipul și vîntul...". Nicolae Petre Vrânceanu e un remarcabil poet al diafanului.

Pe linia suavului se așează și partea cea mai durabilă a liricii lui Dan Lupescu din „Labirintul amiezii", (Editura Scrisul românesc, 1983). Aci riurile cîntă, înserările dănțuiesc, tărîmurile sînt „de rouă", plopii alunecă în cer, „senini", aerul se-nfioară, în aer se tînguie viori. Cîte o poezie („Inscripție de mătase") e diafană, pornind din folclor. Din folclor derivă aci și un soi de fatalism poporan, unde încape și multă superstiție, care, înglobînd misterul, e poetică. „De trei ori te-ai dat peste cap / neliniște-a mea, tîrziu ivit-ai fermecătoare grădină / Nu te întoarce, dragoste, de aici nu mai scap / mă privește cerbul cu nestemata în frunte". Poetului îi plac declarațiile cam teatrale însă simpatice, are o grandilocvență inocentă, gasconă : „Sîntem atît de singur, doamnă / zăpezile lăuntric se-nfioară, / umbre-n pămînt / încet coboară... / Dar cîntul nepereche învinge / inc-o toamnă". E, la Dan Lupescu, un lirism de lentoare muzicală, de riu de șes cu ochiuri rotitoare, ca în acest melodios poem erotic, o romanță fără sîropuri inutile : „Petala unei umbre în ceruri lin coboară, / cireșii din grădină tresar ca sub secure, / Sub lut vuiește frunza ce timpul îl măsoară / tu, nenumită încă, ai freamăt de pădure... / Suflarea-mi naște-n preajmă roiuri de stele reci, / privirea este-o rană în sunet, preacurată / cu care mingii urma ce-o vei lăsa cînd treci / nu te aștept și totuși mă vei ajunge-o dată". Neoclasicismul solar și lirismul seninătăților abstracte iubește, se vede bine, tehnicile exterioare precizate. Potriveala cuvintelor obscurizează în general poeticul însă aci nu îl face întunecat : „Labirintul amiezii" conține în general o apreciabilă poezie exultantă a elementelor. „Echinocțiul dragostei" e comunicat astfel : „Sînt lucrurile toate un fosnet vag, departe / aici vîntul dinspre stele privirea nu-și coboară, / nici înghețate lacrimi vecia n-o măsoară / nici umbra de lumină suav nu se desparte / Învăluite parcă în despletiri de ape, / în stropi sonori de rouă din siderale lire / clipele molcomite par flacără subțire / întoarsă înlăuntru din somn să se adape". Interesant este că poetul a compus citeodată și în vers liber însă foarte prozaic cu evidente stîngăcii, ceea ce demonstrează că vocația lui sigură, care merge în direcția suavului elementar, îi este deocamdată neclară. Însă „Cîmpii troienite de dor", un ciclu al marilor noțiuni comunitare („Vatră", „Case", „Mumă" etc) e tot ce poate fi, la dimensiunile poeziei acesteia, mai remarcabil. Printre poeții olteni, Dan Lupescu este o voce care se distinge. Poet cu dotare sigură este și Florea Miu, om de cîmpie și el, atîta doar că teleormănean de la Rusii de Vede. Cu „Semn", (Editura Scrisul românesc,

Brăduț Covaliu : „Concert II"

1983), el ne-a dat acum nu o colecție de versuri ci un volum de... eseuri. Va să zică eseistica unui poet, mica lui compunere programatică, s-ar zice că sînt aceste „Semne" și pînă la un punct supoziția nu e neintemeiată. Florea Miu a divizat materia, culegînd de o parte cîteva tablete, eseuri fără obiect bine definit și altele la fel, și de altă parte — cîteva cronici literare dedicate unor poeți din așa-zisa „promoție '70" : simțul măsurii e bineînțeles prezent. „Semne" nu dă... semne că ar fi un manifest intransigent de poet exclusivist, ci emanația unui spirit calm, tolerant, atent la valori. Florea Miu știe că lirismul lui Ioanid Romanescu, Daniela Crăsnaru și Adrian Popescu e memorabil și e bine că are astfel de preferințe cum nu se poate mai corecte în ordinea valorii. Că analiza propriu-zisă e... poetică și se leapădă de concepte acesta e, pare-se, în eseistica scrisă de poeți, literă de lege. Eseurile despre poezie, despre biblioteci, despre sat etc. sînt scurte tablete, notabile, așa cum alții au scris prin reviste cu sutele. „Semne" nu afirmă un critic dar confirmă echilibrul unui poet.

Artur Silvestri

emil lăzărescu

Pe fiecare piatră

Noi ne scriem
cel mai exact, istoria
doar atunci cînd ne-o scriem
pe inimă...

Avem atîtea glorii, avem
că nu mai încap numele
noastre, de botez
pe file de cărți...

Iată de ce
noi vom păstra
pe fiecare piatră, în vreme
cîte un nume
sub sigilii...

Îmi logodeam discret prietenii...

Eram numit tot timpul de veghe la
în și la cinepă
să nu ne prade vreo pasăre semănătura.
Și copilul minune adică eu
îmi hoinăream tălpile goale
în ogorul mărunt ca bobul de grîu.
Eu îmi logodeam discret prietenii cu
inimoșii graur cu vrăbii
întru revărsarea unei răcoroase cămăși
de sărbătoare spre ziuă...

Aisberguri de miere...

Lucrarea noastră, prieteni,
e ca și a stupului fantastică lucrare:
atît de tulburător înriurită
și exactă
în toate mădularele ei.
Însă mult mai vainică, te uită
decît aisbergul-fagur, / decît chiar aluatul /
albinii întreg. Și, totuși
peste Turnul Eiffel — și stupul lui tata
ni se imprimăvărează, întruna
cu aisberguri de miere...

Un cal de lumină...

Ar trebui să-mi stai
mai la îndemînă, deschisă
aidoma unei cărți de poeme
în care inima-ți zburdă / ca o pasăre în
cringuri... /

Încolo și încoace, dedesubt
întoarcerea noastră
în ierburi
este un cal de lumină...

Moneda luminii...

Construcția ne e gata și
noi sîntem gata —
cu vii și cu morții
cu totul
nemărginînd prin esențe
moneda luminii...

Gînduri de primăvară

Va trece multă vreme, probabil, pînă cînd ne vom obișnui cu ideea că „surprizele intelectuale" pe care le avem mergînd pe teren, cine știe unde și cine știe la ce întîlnire cu cititorii, sînt de fapt o realitate. O față a lumii pe care va trebui s-o privim cu mai multă luare-aminte pentru că lărgește imens cîmpul de acțiune al fenomenului literar.

N-o să se supere nimeni că mergînd la Bechet, de exemplu, străveche dar modestă așezare doljană pe malul Dunării, te gîndești chiar la asta : că mergi la Bechet, pe malul Dunării, într-o clipă de primăvară, că „scapi" efemer, dar scapi, totuși, din geometria cotidiană ca să aluneci în lumina cîmpiei, în lumina de primăvară, bezmetică, a cîmpiei — într-o dimineață, probabil, cînd flacăra zilei va crește îndepărtînd mult linia orizontului sau seara, cînd lumina scade și pîlpîie pe cîmpie, licărind în ferestrele nopții și în micul port de pe malul fluviului grănicerii cîntă atît de nostalgic la muzicuță încît cine știe ce presimțire a cărei vreme credeai c-a apus pentru totdeauna răsare, deodată, încărcîndu-te de neliniște. N-o să se supere nimeni, nu-i așa, că mergînd la Bechet, te gîndești atît de-omenește la o evadare sentimentală și deloc, dar deloc la un program profesional. Dar întrebări ciudate, neașteptate, nefiresc de grave și rostite pe un ton de ultimatum acordat înaintea asediului, tipul acela de întrebare-rechizitoriu despre care am scris, nu o dată, dar pe care nu le poți uita cu una cu două fiindcă ți se înfig ca niște săgeți în memorie — te zmulg din absența odihnitoare, pecetluită cu un zîmbet de circumstanță, obligîndu-te să iei foarte în serios ceea ce ți-ar fi plăcut atît de mult să rămînă o glumă, și să privești cu atenție personajele pe care era atît de comod să le lași în penumbra tabloului.

Profesori de limba română ? Firește, dar profesori tineri, adeseori foarte tineri, absolvenți doar de cîțiva ani ai institutelor de specialitate din țară, veritabili „eroi" ai lumii contemporane, indivizi temerari care au avut curajul istoric să opteze pentru filologie în plină dominație tehnică, acceptînd cu premeditare un plasament social mai modest și chiar distanța de „centru" din motivul magnific că EI CRED : chiar cred în literatură, în puterea ei de a fi peste vremuri și, adeseori, o și fac, nu neapărat ca să tipărească ci pentru că găsesc o mare plăcere în a o exersa, și pe care o propagă cu totală bunăcredință, cu convingere și cu pasiune, la un nivel care face ca unele întîlniri cu cititorii din cine știe ce ungher da țară să semene cu niște cutremure. Informați la zi, procurîndu-și prin filiere secrete chiar și cărțile a căror tiraje nu ajung în librăriile din București, abonați la toate revistele literare din țară nu din snobism ci pentru că le citesc, știu tot, absolut tot ce mișcă în casa literaturii, idei și curente, antipatii și partizanate și chiar terminologia critică de ultimă oră pe care o folosesc cu lejeritate trădînd, cu maliție, și sursa și „direcția" literară către care își trimit simpatiile. Este limpede că folosind un asemenea instrumentar de cultură, lecțiile de română au un magnetism care îi atrage pe elevi și în cenaclu, îi îndeamnă să citească, să scrie și, mai presus decît toate, să se sprijine temeinic pe cărți. Literatura pe care o scriu, și ei și profesorii lor, nu coboară sub nivelul debuturilor din ultima vreme, nu sînt mai slabe decît seriile de poezie și proză care se tipăresc. Plasate într-un asemenea context intelectual „întîlnirile cu cititorii" sînt departe de idilica lor rețetă de altădată care conținea aplauze și la început și la mijloc și, mai ales la sfîrșit, consumîndu-se la o tensiune care spulberă frișca și abandonul de primăvară, Bechetul devenind un reper profesional. „Invitat de onoare" ai fost poftit pe scenă nu ca să fii un Guliver în țara piticilor ci un Guliver printre alți Guliveri, obligat să-ți încerci puterile cu semeni de aceeași statură și forță, bucuroși oricînd să-ți proclame victoria dacă este dobîndită „sub arme", pentru că victoria ta este și victoria lor : victoria opțiunii lor profesionale, victoria perseverenței lor profesionale, Binele, de care oamenii au atîta nevoie, pe care îl așteaptă cu atîta încredere de la literatură, și pe care ei, profesorii de română din comuna Bechet, de exemplu, (Ionel, Nică, animatorul și sufletul cenaclului „Clepsidre" îl fac să ardă, la acel sfîrșit de cîmpie și țară, pe meterezele acoperite de grîu ale Dunării.

Firește că pînă la urmă primăvara a fost mai puternică, și respirația fluviului mai vie, și înserarea din ce în ce mai albastră și cîntecele la muzicuță atît de nostalgice încît vremurile au fost iar sub oameni și oamenii sub sentimente și cum în Cîmpia Olteniei sentimentele sînt mai iuți decît vîntul și mai fierbinți ca nisipul pe care l-au făcut să dea rod, — le-am lăsat să ne fure și să ne apropie o seară, atît de puțin în comparație cu eternitatea, atît de mult în comparație cu nimic !

O sută de ani de singurătate sînt mai puțini dacă ai fost la Bechet !

Sânziana Pop

CENACLURI DOLJENE

Patimile după Eolin

— fragment —

ÎNTÎIUL DEPARTAMENT : POVESTIREA

Nici nu vedeam pînă unde nu se poate vedea,
mă hrăneam din transparența soarelui,
zăceam peste smircuri și ierburi afurisite
creșteau
prin ceea ce trebuia să fie pieptul și coapsele
mele

De undeva, de dedesupt, sau de deasupra,
îmi amintesc, auzeam sunete,
atingeam cu singele aerul,
așa cum era el, în echilibrul somnului
din amiezele cînd poștașul vrea să întîrzie și
întîrzie,
încît te întrebi dacă el n-a murit, sau dacă
tu n-ai murit,

Rezistam imaginîndu-mi lumea cu obiectele
și legile ei minunate,
doar acele cristale care se întunecau din
atingerea mea,
existau în mod sigur și nimic altceva,

Pînă cînd s-a făcut noapte, iar eu eram gata
umplut cu fluturi și soarele căzuse într-un
alt cer,

Singurătatea mă chinuia,
trebuia să mă mișc, către în față, sau către
înapoi,
nu știam încotro să vă caut,
nu știam dacă vin din viață sau mă îndrept
către viață,

Peste tot mă loveam de obiecte visate de
mult,
însă și numai că, mai mari și mai reci,

Cînd am simțit ce bine imaginasem lumea,
m-am ivit lîngă voi, rugîndu-mă să nu se
schimbe
prea multe, dar iarăși s-a făcut noapte,
eu mă îndepărtasem sau soarele se
îndepărtase de mine
mă hrăneam cu lucruri la fel de grele ca
propriul meu corp
și ce nu avea umbră începuse să nu mai
existe.

Dan Eugen Ilcenco

Tablou cu Mihai'-Voievod Viteazul

Se lasă din nou noaptea peste Cîmpia Turzii
Și peste coama casei o stea mai cade iar,
E liniște în aer, dar ce ciudat se-aude,
În noapte, la Cîmpia, morminte cînd tresar !

Să mergem, deci cu toții, la Mănăstirea Dealu,
Să întrebăm Carpații de n-au văzut trecînd,
Dinspre Cîmpia Turzii spre Mănăstirea
Dealu,
Un om cu calu-n spume și capul la oblînc.

L-a atîrnat acolo cum își atîrnă traista
Țăranul care merge la luptă, de la plug,
Că nu mai are vreme să-și vadă nici nevasta,
Nici măcar s-o întrebe dacă cei mici mai
pling.

Dar ce avere-ascunde capu' acelui care,
De bună voie-l duce ca piesă de muzeu,
La început de secoli, la Mănăstirea Dealu,
Între icoane sfinte, în loc de Dumnezeu ?

Să așezăm urechea pe lespedea de piatră,
Să înțelegem fapta celui ce s-a jertfit,
Drept simbol peste veacuri pentru viața
noastră,
Pentru lumina noastră luptînd, iubind,
murind !

Se lasă din nou noaptea peste Cîmpia Turzii
Și peste coama casei o stea mai cade iar,
E liniște în aer, dar ce ciudat se-aude
În noapte, la Cîmpia, morminte cînd tresar...

Ionel Popa

Marea

Cu insomnii,
Cu rănile dragostei hohotind,
Cu tine,
Purtată pe cel mai înalt catarg,
Marea
Își suflecă încet spumele.
Așteptînd ca seara să plece,
Lăsîndu-și pleoapele ca niște scoici
Pe țărm,
Ca să se vadă cît e de alb,
Deasupra-i
Un pescăruș albastru plutea,
Ca un zîmbet de copil.

Nelu Rămoiu

Pastel

Mai întîi ciocîrlia
secerînd azurul
și apoi curcubeul
saltimbanc
pe sîrma orizontului
legînd snopii de ploaie.

Doru Ciuciulin

În fapt de seară

Va fi plesnit colțul ierbii
vor fi dat mugurii
va fi plouat torențial lumina
încît se vor fi îmbătat fluturii
libelulele
legănîndu-se pe trestii —
vor fi trecut zambilele
tămîioarele
se va fi scuturat liliacul
și nu mai văd
dacă soarele e-n amiază
sau lunecă deja spre amurg —
soarele meu lăuntric
nu soarele de pe cer...

Gheorghe Manafu

Sfîrșit de andante

Alune, sunetele
căderii în gol.
Oceane îndepărtînd amurgul,
osie,
stea amară,
fiică de mesteacăn
cerșind ploaie,
nesfîrșit drum negru,
catarg de număr,
indescifrabil umăr.

Ioan Lascu

Despre patrie

Despre patrie eu vă vorbesc
ca despre un liliac înflorit,
și iată cum ochii mei
mîinile mele, sufletul meu
înfloresc,
despre patrie eu vă vorbesc
ca despre o iarbă
înmiresmată și dulce
și deodată
visele și gîndurile mele încolțesc
despre patrie eu vă vorbesc
ca despre o mare iubire
care mă înflorește
și mă înmiresmează
și mă preface în dulce iarbă
și liliac înflorit.

Ana Lucia Mirea

Scrisori din veacul XXI

am bătut Doamnă,
la poarta unui punct cardinal,
hotărît să ucid vinovații,
n-am găsit decît speranțele mele
adormite
și amurgul sărutului tău.

la un pas mai încolo
un bătrîn învîrtind mereu o roată
mi-a șoptit :
vinovații sînteți voi,
iar tu nu ești decît un eșafod,
pătat de sîngele unor frunze
nevinovate

Antipa Croitoru

Legenda

mi-am măsurat umbra
cu o trestie
seara am îngropat-o
la temelia casei
în zori
aveam să-mi aflu
Raiul
sau...
Iadul

Fără tine

în grădină cresc crinii,
au frunze plăsmuite în grabă
crinii, oglinzi în care se rotește
pămîntul,
ar fi putut să moară
dar eu îi duc la hotar,
crinii, ametitoare ape
tăcute bolți,
umbra sau poate lumina
(vorbesc de un gînd)
cad în preajma lor cu strigăte ușoare,
întoarce-te de-acum,
fără tine vara nu se poate sfîrși.

Adina Popescu

Meseria de soldat spațial

Sub lespezile amintirii
răstignit, chemînd
punctele cardinale în ajutor
soldatul acestei zile
cu datoria în cumpănă,
doctorul împăcării noastre,
a pornit în marș forțat
spre întinderile nesfîrșite
din marea cerească.

Mit. Girleanu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XXV

Poate că nicăieri în proza sadoveniană nu ne întîlnim cu o atît de subtilă sublimare exorgizant-magică a investigației psihologice precum în **Ochi de urs.** În datele lor obiectiv realiste, o autentică „fișă medicală" cuprinzînd „observațiile" legate de evoluția bolii lui Cul: Ursake, episoadele de după moartea Anei acceptă „jocul" în cauză cu nedisimulată dezinvoltură. Șocul moral resimțit de erou atrage după sine reacții strict fiziologice, cărora însă li se dă pe loc o interpretare sui-generis. Astfel, despre „veninul" vărsat de Culi se crede că echivalează cu îndepărtarea răului de sorginte demonică ; ceea ce atrage după sine evaluare din unghi fabulos a faptelor : „După socoteala lui badea Toma, ieșise dintr-insul ca la trei litre de venin verde. Minune și mirare era, cît nici doftorii n-au aflat și n-au văzut — cît is ei de doftori". Pe de altă parte, avînd aceeași finalitate — alungarea răului —, alte două amănunte răspund și ele „programului" de exorcizare a cauzelor bolii lui Culi Ursake. Ne referim la porunca pazniculul de vinătoare cu privire la destinația calului împușcat („— Lui Murgu să-i puneți otravă și să-l dați lupilor") și la dorința lui violent exprimată de a se renunța la securea pe care o aruncase în sus, în înaltul cerului, și care acum se află pe undeva prin preajmă:

„— Să caut și securicea... și-a adus aminte Traian. Culi Ursake s-a prins cu ghearele de el. C-un fel de taină :

— Ba tu s-o lași, Trăiene. Securea nu se mai găsește, nici trebuie căutată.

Paznicul cel tinăr a tăcut și s-a supus. Ii era puțintel frică de acel glas schimbat".

Ideea, în cel dintîi caz, evident, este aceea că, fiind contaminat de duh diavolesc (căci moartea calului este fapta diavolului, menită să oprească din drum sania ce ducea pe Ana la spitalul din Sebeș), Murgu nu poate fi decît otrăvit și dat unor fiare, purtătoare și ele de duh diavolesc, precum lupii. În cel de-al doilea caz, fapt la fel de limpede, se consideră că securea a devenit, acum, un obiect „spurcat", într-un fel, chiar o unealtă a diavolului, așa încît, a renunța la ea înseamnă a-ți apropia o posibilă șansă de îndepărtare a răului.

Urmărită pas cu pas, boala lui Culi Ursake atinge apogeul procesului de exorcizare a cauzelor ei odată cu „reintîlnirea" eroului atît cu Ana cît și cu ursul. De data aceasta saltul în suprarealitatea fantastică este complet, locul acțiunii mutîndu-se în spațiul retrăirii delirant-onirice a realului :

„Nana Floarea a ieșit pînă în tindă, cu Bezarbară după dînsa.

— Ce-a făcut? întrebă ea cu grabă.

— Ce să facă, nană ? La vremea asta stă așa. Noaptea, are arșiță și nu poate dormi. Atuncea ne ține treji și ne spune.

— Dar de mîncare cere? îl grăbi nana Floarea

— Cere, dar mîncă puțin.

— Și ai băgat tu de seamă ce spune ?

— Am băgat de seamă, nană, dar nu prea înțeleg. Istorisește o călătorie. Zice c-a intrat printr-o poartă neagră și s-a dus pe celălalt tărîm. Și acolo l-a ademenit după el Necuratul în felurite chipuri schimbate. Dar mai ales s-a îmbrăcat acel Necurat în arătare de urs — c-un singur ochi; și tot clipea din acel ochi ca dintr-un jar și-l îndemna mai afund.

— Unde l-a fi îndemnat ? și de ce ?

— Nu pot ca să știu, nană ; căci el tulbura istoria cu alte închipuiri. Citeodată vorbea cu lelea Ana.

— Cu cine ?

— Cu fie-iertata lelea Ana.

— Ce spui tu asta, băiete ? Cum ar fi putut grăi cu dînsa, cînd ea, sărmana, odihnește în țintirim la ea acasă. Și i se fac rugăciunile de liniștire și i s-au plătit vămile, și i s-au pus podurile de trecere. Ea s-a dus în împărăția drepților, unde nu este întristare, nici suspin. Așa că erau rătăciri de-ale lui, în frigurile boalei.

— Înțeleg, nană, dar el vorbea cu dînsa și ea îi răspundea. Noi n-auzeam ; însă el auzea.

— Vai, și cînd s-a întîmplat asta?

— În noaptea dintăi.

— Pe urmă a mai venit la el ?

— Nu. În cealaltă noapte a vorbit numai de acea petrecere cu ursu".

Este adevărat, spre deosebire de Eminescu, Sadoveanu nu manifestă un interes special pentru ceea ce numeam la cel dintîi **povestea în vis** a eroului. Autorul nuvelei **Ochi de urs** se limitează la simpla relatare rezumativă, semn că elementul magic — și în acest context — e în primul rînd un foarte potrivit mijloc de potențare a analizei. De aceea, nu ne vom mira că diagnosticul bolii lui Culi, așa cum este formulat de către cei din jur, vădește inextricabila întrepătrundere a punctului de vedere definibil prin aportul bunului simț, relevant prin efectele lui analitice, lucide, cu fenomenul de asumare a factorilor ezoterici în temeiul cărora se zămislesc imaginile oniric-halucinatorii din timpul „reintîlnirilor" eroului cu Ana și cu ursul: „Badea Toma, om mai vechi, era de părere că asemenea năluciri de friguri trec. Încuviință părerea asta și nana Floarea, numai cît ea socotea că să se aducă un preot bătrîn, cetitor cu har. Ea vedea în suferința aceea năpraznică a lui Culi un ochi de urs. Îi zice așa, ochi de urș, ca să nu-i spue altfel, cruce de aur în casă !" De altminteri, din galeria faimoaselor „solomonese" sadoveniene, nana Floarea dă curs propunerii, fiind convinsă că începutul de însănătoșire a lui Culi își are originea în cele puse la cale de ea : „Așa, dragul meu, după ce am curățat locul nostru cu aiasmă și am stropit asupra pădurii, și am picurat în izvoarele de unde bem și noi și vitele, și după ce ți-am turnat în mîncarea și băutura ta în ziua de Sfîntu Ion, cînd s-a întors din vale Toma, am băgat de seamă că ți s-au schimbat privirile, și socot acuma că poți să te duci să-ți vezi de unele treburi ale tale, îndată ce prinzi putere. Cum am făcut asta, a și sosit acest vînt care a măturat tot, ducînd, după dorința mea, răutatea pe pustii". Deci, actul exorcizării nu comportă nici un dubiu de vreme ce și forțele naturii, acum vîntul, răspund dorinței nanei Floarea. Pe de altă parte, inflexibila încredere a bătrînei în eficacitatea soluției alese se bizuie și pe experiența anterioară. „Am mai avut eu o întîmplare asemenea, — continuă nana Floarea — cu fie-iertatul Negoiță, tată-tău. A venit odată minios și puțintel băut de la moară. Cum a început a grăi unele și altele prin casă, eu am tăcut. A strigat la mine să răspund și să vorbesc ; eu m-am împietrit mai tare. Cînd m-a lovit, am văzut în ochii lui o clipire pe care o cunosc și nu-i a omului. Acea sclipire e dată și luată. Am socotit că pier eu, după cît de tare m-a ucis". Cum i-a fost „luată" acea sclipire lui Negoiță (însemn îndubitabil al credinței că, fiind „poartă a sufletului", ochiul e acela care dezvăluie „pătrunderea" diavolului în om) este de la sine înțeles : „Era într-o toamnă. Și de la viscolul de acum îmi aduc aminte de vîntul de atunci și de întîmplare. S-a sculat Negoiță de la locul lui din pat și a căutat pe poliță ciaslovul. Era iscusit cantor și avea ciaslov frumos, cumpărat de la Buda, care se vede și acum pe poliță, lîngă cărțile tale. Dar acesta e un ciaslov mai cuminte decît celelalte cărți, căci în el se află rugăciuni pentru ceasurile omului. Așa — fie-iertatul a deschis ciaslovul, a cetit și eu l-am ascultat. Dulci cuvinte ; ne-am însănătoșit amîndoi. Acele cuvinte se află și acum în carte ; musai să le cunoști și tu".

Într-adevăr, Culi Ursake urmează și acest sfat. Dar pînă în deplina lui însănătoșire, odată cu înlăturarea completă a răului inculbat în sufletul său, va trebui să se supună și altor încercări.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Mihnea Gheorghiu felicită pe Ion Gheorghe pentru premiul special al revistei „Luceafărul"

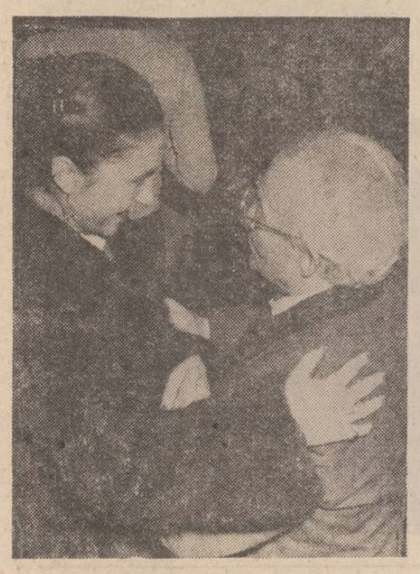

Două generații de poeți : Mihai Beniuc și Kira Iorgoveanu

Luceferiști de ieri și de azi : Simion Mihuță, Grigore Hagiu, Gavril Matei Albastru, Valentin F. Mihăescu, Traian T. Coșovei, Adriana Lefter, Modest Morariu, Voicu Bugariu, Octavian Bibiri, Ion Gheorghe, Iulian Neacșu, Dan Zamfirescu, Ion Coja, Ion Nistor (rîndul de sus), Edgar Papu, Francisc Păcurariu, Mircea Șoncuteanu

PRIVIREA LUI ORFEU

Structura gheţarului

Opera, în acest sens, dacă este produsă de eul autentic, devine cu atît mai inaccesibilă cu cît se apropie de centrul mandalic al acestui eu, cu cît ea este o manifestare mai evidentă, mai vie și mai hotărîtă a caracterului centrifug al propriei sale naturi ca indiferentă față de eul lumesc al artistului : opera produsă în regimul acesta al artei majore se ridică la exigența abstractă a lucrului în sine al lui Kant (departe departe în sferele negre, acolo unde cîntă cucul gigantic în sine), aproape inepuizabil fiind ca și inaccesibil, text producător de noi și noi sensuri pe urmele unei structuri labirintice : artistul se dă la o parte ca să facă loc destinului său care-l transcende, îl depășește ca sămînța căzută-n obscuritatea caldă a brazdei, cînd toate vor fi mai tari în enigmă, și ne vom iubi în grabă și fără înțelepciune, în casele greierilor vaste ca cerul, și poate că omul nu e măsura tuturor lucrurilor...

..În grădina cu ramuri albe sar fără zgomot umbrele înserării.

Am admis așadar că simultaneitatea în timp și coincidența în spațiu a actului morții unui lucru în sine cu al nașterii altui lucru în sine, acte absurde și necesare concentrate în formula : **generatio unius est corruptio alterius et corruptio unius est generatio alterius,** nu se reduc doar la o dialectică vidă a contrariilor epuizate de fertilitatea originară comună tuturor variantelor discursului și că unitatea inițială a logosului care, în procesul devenirii, a desfășurării sale reale, capătă valori și metamorfoze multiple — de la subtila tautologie și ipocrita nuanță pînă la mincinoasa opoziție radicală a termenilor — nu este o cortină, o umbrelă iluzorie **(maya)** a unei lumi adevărate și intangibile **(atman),** ci singura existență pe care o pipăie artistul în periplul său hipnotic și îndărătul căreia nu se mai află nimic — adică se află gaura neagră a textului — departe, departe în sferele negre, acolo unde cîntă cucul gigantic în sine — înghițindu-și copiii, semnificațiile diacronice, lumina trădătoare a finitului : cuvinte golite de sens căzute la rădăcina copacului cunoașterii binelui și răului, ca frunzele toamna și care așteaptă să le stringi cu grijă la un loc, să le dai foc și cenușa s-o arunci în cele patru vînturi, sămînță vie, **vox clamantis in deserto,** o sămînță abstractă căreia nu i se mai poate afla originea decît prin renunțarea absolută la obsesia **ego**-ului de a se proiecta — și, deci, de a se descompune, divide — într-un model lingvistic cu dublă semnificație axiologică, de a pleca din sine și a se reîntoarce la sine.

Dar tocmai această falsă uitare, în care eul pare a se regăsi pe sine purtat de valurile calde și reci ale valorilor polare structurate în conștientul limbajului, pe de o parte, și anxioase, perfide, stînd la pîndă în inconștientul său, pe de altă parte (metafora icebergului privitoare la opera de artă, nu este o vorbă goală) tocmai această uitare devine suspectă prin refluxul gîndirii asupra ei înseși, prin tendința spontană, naturală de a asculta, de a auzi un sunet inaudibil, de a ciuli urechea la o voce fără nici o sursă detectabilă aici sau acolo, adică revelația bruscă, iluminarea că te afli în centrul limbajului, buric mandalic al unei lumi uitate, în plină utopie ; de acum înainte, de aici încolo, toate eforturile tale se vor concentra către eliberarea, scuturarea de orice formă a finitudinii — **omnis determinatio est negatio** — ca expresii ale morții și golirii de sens a discursului la nivelul său conștientizat (partea de deasupra, vizibilă, a ghețarului) și întoarcerea în adîncuri, chiar dacă orbecăind (partea de sub apă, necunoscută a acestuia și, ca un făcut : primul poet al lumii oare nu a fost orb, tocmai pentru a sublinia refuzul văzului — ca cel mai abstract organ al cunoașterii, — în creație ?) pipăind, mirosind, gustînd izvorul, valoarea aurorală a cuvîntului : anamnesis !

Iată drumul celui care vrea să se întoarcă pe propriile-i urme, să rupă vălul iluziei de pe ochi (maya) și să recunoască în aceste urme ale iluziei universale un invariant absolut, o sursă inepuizabilă a tot ceea ce e vizibil, o esență mereu vie a unui trunchi, a unui text foșnind neliniștit din cuvinte, întrebîndu-se ca frunzele toamnei în copac : cine știe moartea cui îi va suride ? Așteptare înfrigurată a formelor și imaginilor de a se prăbuși, de a se reîntoarce la sine, un sine intangibil ca „lucrul" lui Kant, inefabilul înfricoșător al operei, utopia ei. Iată omul lui Platon ! strigă Diogene Cinele arătînd **un biped fără pene,** un cocoș jumulit învățăceilor din grădina Akademosului (în grădina Getsemani sar fără zgomot umbrele înserării) și asta pentru ce ? numai pentru vanitatea de a demonstra vacuitatea cuvintelor și noțiunilor, forme goale care pot îmbrăca orice conținut, oricît de arbitrar și împotriva oricărei evidențe rezonabile ? Ei bine, este și asta, dar sensul se află în partea ascunsă a icebergului și, cum amantă intuiția ți-a fost și conceptul slugă devotată, încerci să te întorci pe urmele tale: să te mintui amintindu-ți cuvintele uitate pe templul de marmură, **gnothi seauton,** și valuri de mare albastră spălînd picioarele apostolilor, filosofi și poeți în odăjdii albe, iluminarea centrului utopic cu avertismentul : nu privi înainte, nu privi înapoi, la fiecare pas te așteaptă mormîntul, călătorie în somn pe sîrma fragilă a cuvintelor deasupra prăpastiei — transcenderea limitelor proprii, ca lume a obiectualității și intrarea în contact cu statutul limbajului ca virtualitate pură, **in statu nascendi,** stînd la originea tuturor limbajelor formalizate, **in statu moriendi,** finitudinea batjocoritoare a bipedului fără pene !

Lanțul cuvintelor (și numai forța unui lanț fierbinte, care sună te face curajos), firul Ariadnei care te salvează conducîndu-ți pașii prin labirint pînă departe, departe în sferele negre, acolo unde cîntă cucul gigantic în sine, în labirintul nopții de primăvară, vis pe drumul Damascului și reproșul, tînguirea : Saule, Saule, de ce mă prigonești ? o scenă, un tablou al unui maestru, sau unei școli din Renaștere — cîtă cultură, atîta natură ! — ce renaștere ? a cui ? a omului ? care om ? — poți, nu poți trebuie să închizi ușa după tine : **hinc sunt leones !** acolo e subconștientul, mina romanului arătînd pe hartă teritorii civilizate, domesticite, ca ideile clare și distincte ale subiectului cartezian pornit pe drumul cunoașterii de sine. Să închizi ușa la loc, aici începe infernul lui Freud, întoarce capul de la acest tablou pe care curg literele de foc și de sînge, croncănitul satanic, atît de delicios pe limba Corbului : Nevermore ! adică dacă nu azi mîine, dacă nu aici dincolo, va luneca pasul tău sensibil... Utopie, rătăcire pură formalizată în limbaj și căutare a unui loc unde nu se poate construi, Ucronie, proiecție în vis a unui timp devorator unde se poate muri — iată cvadratura cercului și contradicția în termeni care te va scoate din nou la liman — iată opera și numele ei cînd, în grădina cu ramuri albe, sar fără zgomot umbrele înserării...

Dan Laurențiu

CRONICA EDIȚIILOR

O revelaţie românească

Tulburătoare creație romanescă a literaturii noastre a fost redetată, după 53 de ani de la întîia ei ivire în lumină, datorită criticului și istoricului literar Ion Dodu Bălan. Este vorba de romanul **Cartea Facerii** de Eugen Goga. Primul volum apăruse în 1930 la „Atelierele grafice Cultura Națională", iar al doilea, în aceeași editură, în anul 1931.

Pentru cei mai mulți cititori de astăzi, atît numele autorului cît și romanul său erau pînă deunăzi necunoscute. Trebuie să spunem că necunoscut era atît autorul cît și robustul său roman și unei bune părți a istoricilor literari mai tineri, ca să nu mai vorbim de criticii literari, numai astfel se explică trecerea cu vederea, în exegeze mai pretențioase sau mai modeste, a acestei opere care-și are, incontestabil, locul ei, în seria creației românești avînd ca tramă evenimentele întîiului război mondial.

Printr-o ciudată amnezie a istoriei literare, romanul **Cartea Facerii** a trecut într-un con de umbră cu totul și cu totul nemeritat, cu toate că la data apariției s-au exprimat despre el condeie dintre cele mai neindoielnice, precum Pompiliu Constantinescu, Alexandru Hodoș, Perpessicius ș.a. Iată ce scria Perpessicius: **„Cartea Facerii** nu se înscrie numai în rîndul celor cîteva romane de război ale literaturii noastre. Prin concepția ce-i stă la bază, prin proporțiile epice și stăpînirea unui vast material, **Cartea Facerii** se așează în rîndul celor mai bune romane românești, iar autorul ei, pe aceeași treaptă cu romancierii de compoziție, un Liviu Rebreanu, Ion Agârbiceanu, Cezar Petrescu și Camil Petrescu".

Dovadă că nu era o simplă impresie de critic literar aprecierea de mai sus a lui Perpessicius ne-o aduce chiar unul din autorii din seria numită de critic: este vorba de cel mai „cult" dintre ei, de Camil Petrescu care scria, în 1935, cu prilejul morții lui Eugen Goga — și un prozator știe, poate, mai bine decît un critic ce înseamnă arta unui confrate! — următoarele: **„...Cartea Facerii** ar fi meritat mai mult comentariu decît atîtea opere subțiri, de facilă și numai aparentă răzvrătire tehnică... Abia în clipa morții acesteia atît de neașteptată, s-a resimțit, ca o adiere de sens nou, ce puternică personalitate s-a stins, totuși, prin dispariția scriitorului Eugen Goga".

Dar cine a fost, mai întîi, Eugen Goga ? Iată, în cîteva linii, portretul său pe care-l extragem din datele prefeței profesorului Ion Dodu Bălan. Era fratele lui Octavian Goga, poetul „pătimirii noastre" revolute. „Era — zice prefațatorul, cel mai complet exeget al vieții și operei poetului de la Rășinari — al cincilea copil într-o familie de excepție, care echivalează cu o adevărată dinastie literară". Toți din familia Goga au avut preocupări literare. Vezi în acest sens atît prefața cît și masiva monografie **„Octavian Goga"** ale aceluiași istoric literar pomenit mai sus. Eugen Goga, ca și ceilalți frați ai lui, urmează o linie de școlaritate care în ceea ce-l privește are de puncte principale Sibiul, Blajul („în clasa a V-a pe care am făcut-o la liceul românesc din Blaj, am avut norocul să pătrund în biblioteca lui Cipariu. Acolo m-am trezit sufletește citind cu rîvnă toată literatura veche românească și toată istoria românilor"), apoi Budapesta, București, Zürich, unde se destină studiilor de sociologie, economie politică, drept și istorie, precum și un stagiu la Paris. Redactează sau colaborează la revistele și ziarele **Românul** de la Arad, **Cosînzeana** de la Orăștie, **Tribuna.** La începutul primului război mondial, combate ca sergent în armata habsburgică („o mînă fără milă m-a prins de inimă. M-am gîndit : Acolo, dincolo de acești munți, de unde a răsărit soarele azi-dimineață atît de glorios, acolo este o țară românească liberă, țara mea adevărată, țara visurilor mele, și eu mă duc să mor pentru ca să trăiască — cine? — Franz Josef, Austro-Ungaria, Ungaria..."). Dilemă tragică pe care au avut-o atîtea rînduri de ardeleni, bunăoară Sextil Pușcariu sau, ca **personaj** literar, Apostol Bologa... Este rănit în Galiția, cade prizonier, este deportat în Siberia, este eliberat, la cererea guvernului român. Să nu uităm că fratele lui, poetul, în acei ani răspîndea „strigătele în pustiu", cerînd cu toată fermitatea ieșirea noastră din neutralitate alături de puterile potrivnice declanșatorilor întîiul război mondial. „Experiența din prizonieratul din Rusia — citățm iarăși pe editor —, Eugen Goga o va mărturisi în această carte **(Două Siberii.** n.n.) publicată în 1916, și îndreptată cu artă de mare gazetar polemist împotriva putrefiului imperiu habsburgic, cum limpede se poate vedea din aceste rînduri pline de forță sugestivă care încheagă o originală și răscolitoare metaforă, menită să lumineze chiar titlul cărții: «Socotesc că nu poate fi lipsită de interes o astfel de tulburătoare călătorie, dintr-o Siberie al cărei frig moral nu este termometru să-l măsoare și unde nu este cojoc (autorul folosește cuvîntul oierilor de la Rășinari, n.n.) să ferească de îngheț sufletul unui popor, din Ungaria, pînă în cealaltă Siberie care mie mi-a părut mult mai blîndă și mai primitoare decît cea de-acasă."

Ajuns în Țară, nu fără de peripeții, datorate organelor de atunci ale vechii Românii, Eugen Goga va colabora la **Epoca** lui Nicu Filipescu, în rînd cu Iorga, Delavrancea și fratele său, poetul Octavian. Anul 1915. Dar era fire destinată: în 1916, pleacă voluntar, simplu soldat, pe frontul din Dobrogea, unde a fost grav rănit („Am lăsat acolo 42 de bucăți din oasele cotului meu"), ajunge la spitalul din Fetești, apoi la Iași, unde i se grefează, „se pare, pentru prima oară la noi în țară, un cot artificial, de către doctorul francez Corilos". Era în cauză mîna dreaptă. Este cu adevărat cutremurătoare corespondența lui Octavian Goga din această perioadă către prima și fidela sa soție, Hortenzia, despre chinurile prin care-i trecea fratele. Eugen va învăța, ca și Perpessicius, să scrie cu mîna stîngă, și așa a și scris acest roman, ca și alte nuvele și articole de presă. A călătorit, cu Octavian, la Odesa. La 1 decembrie 1918 ia parte la Marea Adunare de la Alba Iulia, „unde se întîlnește cu mama sa pe care n-o mai văzuse de patru ani. Tot acum, în 1918, începe să scrie la romanul **Cartea Facerii".**

Fie și numai atît — prefața din care am extras este mult mai bogată cu detaliile — Eugen Goga ni se îmbie ca un destin exemplar prin sine însuși, chiar dacă n-ar fi scris nimica ci ar fi rămas doar la activitatea de militant întru cauza eliberării și unității românilor. (Într-o paranteză, pentru că faptul ni se pare simbolic, în 1920, Eugen Goga s-a căsătorit cu Elisabeta Odobescu, nepoata celebrului scriitor, din care căsătorie se vor naște două fetițe, Ruxandra și Anița).

Dintre cei care mai trăiesc astăzi, un articol înflăcărat i-a închinat Eugen Jebeleanu în anul 1935. Dar pentru a ne pregăti oarecum folletonul viitor, în care vom da cîteva impresii despre acest incontestabil roman care se cheamă **Cartea Facerii** să întindem în fața criticului Ion Dodu Bălan, din cronica de acuma-s peste cincizeci de ani a lui Pompiliu Constantinescu: „Construit cu echilibru și gradat cu maturitate de compoziție, scris cu o distinsă ținută oratorică și cu o limbă stăpînită atent, cu excepția citorva ardelenisme izolate, romanul d-lui Eugen Goga este poate cartea cea mai însemnată care s-a născut din problematica socială iscată de marele război de reîntregire".

Gheorghe Suciu

CUMPĂNĂ

Stoluri de porumbei

În ziua aceea cumplită
stoluri de porumbei din virful cerului
căzeau spre cimitirul de la marginea satului
și bubuitul lor peste sicriu
făcea să tremure lumina zilei.
Privea înmărmurită toată lumea :
Doamne, cum se mai zbăteau porumbeii
să scape dar ceva invizibil îi ținea
lipiți de fundul gropii,
poate amintirea lui ca o plasă întîrziată
care abia atunci se stringea în mormînt
de la mari depărtări.

George Alboiu

Brăduț Covaliu : „Concert XLI"

Avut nepieritor

Urmare din pag. 1

valabilă în timp din fapta căreia ne putem întreba după destinația naturii și a ființei umane aflate în adînc legămînt cu natura a cuteza ceva mai mult anume de-a luat legătura cu înfățișarea de origine a naturii omului și de a urmări în destinația ei și în acest fel din lumea delimitată a picturii să putem întreba ontologic să vorbim despre ființă și existență cum o fac în acest secol atîția dintre filosofi.

Ancora este aruncată foarte departe și implică pe cel indeletnicindu-se cu flăcările culorilor, angajat pe drumul cel greu și anevoios al slujirii tainei existenței. Omul înțeles ca imagine, ca plăsmuire, frămîntătură liniștită este rupt, face parte integrală din ființa logosului, a rațiunii creatoare și ordonatoare a universului, spre ea tinde, în ea se regăsește față de Logos stă sau cade și ea precum poezia și muzica sau gîndirea și știința.

Drumul pe care se știe, astfel, un pictor, este acesta : de a se uita asupra lumii creaturilor cu ochiul columbei, al purității primordiale care are darul transfigurării acesteia, sînt ochii Voinței spiritului, sînt flăcările privirilor care ard, prihănirile care clocesc, apele între viața la origini care alungă haosul și desordinea, care încep să audă cum apele sub corăbii se retrag și se arată iarba uscatului.

Această privire împletită cu lacrima iubirii și a suferinței vine din viitor din eschaton, vine să stringă bruma de avut nepieritor, scumpătatea de existență nouă, restanța de forța logosului în vederea dăinuirii perene.

Cu aceste gînduri păzesc prin retrospectiva din sălile Muzeului național a pictorului Octav Grigorescu, ajuns la jumătate de veac de viață.

Întîlnirea mea cu pictura lui Octav Grigorescu s-a întîmplat lucrînd independent asupra epocii și personalității de martir național a lui Constantin Brâncoveanu, prezent aici cu patru pînze esențiale în acest an cînd se împlinesc 330 de ani de la nașterea și 270 de la martiriu.

Întîlnirea cu istoria națională prin Constantin Brâncoveanu face din această pictură a lui Octav Grigorescu ceea ce dobîndesc sculpturile lui Anghel bunăoară prin descoperirea lui Eminescu și Bălcescu.

Asupra valorii acestei lucrări printre cele mai profunde împlinite în aceste decenii în arta românească vom reveni în amănunt.

Acum să ne bucurăm de această expoziție ca de o sărbătoare a frumosului românesc.

REMEMORĂRI

Fişe de roman

1.

Un prieten pripășit temporar la Paris, în **orașul lumină,** nu se simte ademenit nici de numeroasele muzee nici de vestigiile arhitecturale. Se instalează într-un bistrou cu cîteva mese, vizavi de închisoarea „À la bonne santé", celebră prin spectacolele insolite ce le oferă.

Adică, de aici, de la geamul acestei circiumioare cu aparatură modernă, poți savura, dacă ai bani și timp, una din scenele rarissime : eliberarea cîte unui deținut, indiferent dacă e noapte sau zi.

Bistrou e deschis toată noaptea, fiindcă nu se știe în ce clipă a mărinimiei gardienilor i se va da drumul **pensionarului** de după ziduri.

Nu e singurul care așteaptă. Mai sînt curioși dornici să savureze spectacolul.

În fine, într-o noapte, pe la 2, porțile mavire se deschid și din umbra lor bătrînicioasă iese o siluetă purtînd în dreapta o mică valijoară. Iese și se îndreaptă, glonț, spre o cabină telefonică aflată în chiar dreptul închisorii și, scoțînd un carnet din buzunar, începe să telefoneze. Încercările proaspătului eliberat durează cam o jumătate de oră.

Cei dinăuntru, melancolizați și liberi, fac supoziții : „Nu-i răspunde nimeni fiindcă cine știe de cînd șade închis și vechile numere nu mai corespund ! Nu-i răspunde nimeni, fiindcă cine are chef să răspundă unui fost pușcăriaș, noaptea la două !"

Străin și dezorientat, pînă la urmă, fostul pușcăriaș se îndreaptă cu pași șovăitori spre ușa bistroului.

E primit, evident, cu urale și generozitate. I se dă de băut, e întrebat dacă are cu ce să se îmbrace, dacă are bani de buzunar. Prietenul meu e de o dărnicie balcanică. Pe la orele 9 din ziuă, pleacă cu toții urcindu-l pe **nenorocit** într-un taxi avînd menirea să-l plimbe prin Paris...

După o săptămînă, în același loc, la aceeași oră și același prieten asistă la **a doua eliberare.**

Nu mică i-a fost mirarea să constate că **proaspătul** eliberat era același individ pe care-l consolaseră săptămîna ce trecuse...

2.

A murit bătrînul luminărar al Bisericii domnești de la Mogoșoaia. Era un tip slinos, bigot și umilit cu sine. Făcea și pe crisnicul în simbetele cu multe botezuri dar, de fapt, trăia din stringerea luminărilor abandonate.

În viața **civilă** profesa cizmăria. Era cîrpaci de pantofi și botine sortite drumurilor grele. Știam de la alții că în viață fiind își încleiase un coșciug din scînduri de brad în care dormea precum într-un pat. Multă pomană i-am dat fascinat de smerenia lui disimulată.

După ce l-au îngropat am auzit că, în loc de saltea, avea pe fundul sicriului, așezate între două ziare, sute de bancnote de 10 și 25 de lei...

3.

Bunico, îi spuneam, bunicei mele Ecaterina Handrabur, cea mai teribilă femeie dintre cîte am cunoscut, cînd o să fiu mare o să-ți cumpăr cercei de aur și un castel cu pod suspendat în care să nu intre nimeni.

Bunico, îi spuneam bunicei mele Ecaterina Handrabur, cînd o să fiu mare o să-ți cumpăr o rochie cu pietre scumpe și căruță cu un cal o să-ți cumpăr să nu umbli pe jos.

Bunico, îi spuneam, bunicei mele, cea mai bunicuță dintre bunicuțe, pe la vîrsta de 18 ani și un pic, dă-mi și mie 5 lei să merg în oraș la „Cofetăria tineretului". Și ea îmi dădea și nu m-a întrebat niciodată cînd o să-i cumpăr cercei și castelul și mai ales calul cu căruța lui cu tot care, eventual, ar fi putut s-o poarte de ici-colo la cei 80 de ani cînd și-a rupt femurul încercînd să-mi tragă o cămașă înghețată de pe sîrma de-afară.

4.

Locul se numea „La izvoare" și, în apa cu sclipiri de metal, era de cîteva ori să mă înec. Asta în copilărie. După 20 de ani m-am dus de unul singur și m-am dezbrăcat și am intrat în albia nămoloasă. Îmi venea apa pînă la buric, sau ceva mai sus. Cu toate astea, locul se numește și acum „La izvoare" și pruncii satului se scaldă și înoată în acea porțiune ca într-un bazin olimpic.

Și părinții îi păzesc de pe mal să nu se înece...

Mircea Micu

ANTOLOGIA **Luceafărul**

tudor george

DACICA

O EPOPEE NAȚIONALĂ ÎN SONETE

PRIMUL RĂZBOI DACIC (101–102)
SECVENȚE – BASORELIEFURI XXXIII–LVIII
(A DOUA CAMPANIE ȘI ARMISTIȚIUL)

XXXIII

Ca-ntr-o ruginã, se-nglodau in singe
Pãmintul, iarba, frunzele-nroșite,
Dar lui Mars Ultor, orișicit inghite
Ș-oricit i s-ar jertfi, tot nu-i ajunge !

Nesățiosul Zeu tot hãmesit e !
El tot împroșcă, sparge și strãpunge,
Rãnind frontal ori zugrumind in punge,
Ori mãcinind cadavre sub copite !

Pãdurea credincioasă-a lui Zalmoxe
I-a pãrãsit pe daci ? Trist paradox e !

Cind fuge Bendis, **vine-n loc** Diana !
Și-n loc de iarbă, crește buruiana !

Cit stau Zalmoxis – Jupiter la sfadă,
Mulți luptători viteji or să mai cadă !...

XXXIV

In Moesia de răsărit – cea Mică –
(Pe unde, astăzi, e Adam-Klisiul,
Cu gloriosul Lui Trofeu, ce știu-l !)
Traian prin veacuri glasu-și aridică !

I-ascult, din Nemurire, „interviul"
Pe care-l dă Urmașilor, adică :
El celebrează lupta fãr' de fricã,
Pe Cel ce-nfruntă larna **și** Pustiul !

El taie Harta Lumii, ca un joagăr,
Privind la dacii-nlănțuiți in lagăr !

Dintre comații-aceia, pileații,
Mulți vor pieri-n arene și-n pancrații !

Și mulți din ei își vor tiri fantoma,
Urmindu-i triumfalul Car **– la Roma !**

XXXV

Necum p-un tron, ci doar p-un jeț-pliante,
Traian decerne diplomele, **banii,**
Numiri in grad, sloboade veteranii,
Concedii dă și toate celelante !

E un moment festiv – peste zăbranii
Și mutilări și pierderi importante ! –
Să-i felicite mîndrul Comandante,
Să-i bată-n piept, să-i mîngîie pe cranii !

Mulți – fericiți de-acum, pe totdeauna –
Ca unui Zeu ce e, îi pupă mîna !

Dar tocmai intr-aceea, ex abrupto,
Serbarea, ca la film, au intrerupt-o !

Vin vești tulburătoare, dinspre Nord,
Că Decebal e, iar, in dezacord !...

XXXVI

– Țin dacii-nfrînți, în țarc, ca pe mioarce,
Dar dacii-ăi liberi sar de-mi strică halta !
Ce iau c-o mînă, dau napoi, cu alta,
Din Sud în Nord, un joc sisif mă-ntoarce !

„C-urcior de Danaide nu seci balta !
Și nu-ți vor propăși tustrele Parce,
Cînd, dus-și-ntors, un dublu fir vei toarce,
Cum nici pădurea n-o dobori cu dalta !

Cei doi captivi la daci, fugiți spre-ncoace,
Vorbesc de furia femeii dace :

Cum pe soldații Romei, prinși de ele,
Ii ard și-i jup, ca pe godaci, de piele !...

– Degrabă, Cezar, să-mbarcăm, degrabă !
Din Nord în Sud, din Sud în Nord – la treabă!

XXXVII

– Și iarăși ne-nturnăm p-un pod de vase !
Ți-am înțeles blestemul, Decebale !
Mă amăgești cu vrăjile-ți tantale,
Sperînd ca Roma-n tihnă să te lase !

„De foame, sete, n-avem angarale,
Dar ne tot plimbi cu ispitiri spinoase,
Și cînd să-ți cad pieptiș, mă iei d-a-ndoase',
Cînd cred că-nhați, rămîn cu brațe goale !

„Acuma, iar, ne pui să facem puncte !
Și țin-te, iarăș, zbor din munte-n munte !

„Îți place să stîrnești harababura !
Dar, vezi și tu, c-ai întrecut măsura !

„De foame, sete, o să-și crape buza,
Dac-am s-ajung la Sarmisegetuza !...

XXXVIII

Noroc că-s meșteri mari pontonierii –
Și cît ai zice „pește", gata-i podul ! –
In ordine, să treacă-ntreg norodul
De legiuni, cohorte, serii-serii...

Deci, planul decebalic și-a dat rodul
Prin toate tracasantele-i mizerii,
Cu arme, cai, bagaje – să te sperii
De caznele ce le-a stîrnit Exodul !

Traian își trece trupele-n revistă :
E prea călit și nervii lui rezistă !

Cît despre oaste, gîndu-i se-nseninã :
Au Tehnică ! Provizii ! Disciplină !

– Ne-om cățăra, din nou, din castre-n castre,
Pe drumurile străduinței noastre !

XXXIX

Soldatul simplu n-are timp de gînduri ;
Decît la gînduri să se lase pradă,
Mai bine ia baltagul greu de coadă
Și hăcuie copacii, rînduri-rînduri !...

Dar nici Traian nu-i învățat să șadă,
Cînd cară alții bulumaci și scînduri –
Gîndește pentru toți, dă noi orînduri
Și forfotă, ca omul prin ogradă !

Din cînd în cînd, în sinea Lui își spune :
„M-ai pus la treabă, Decebal, bătrîne !"...

Netam-nesam, vr-un sol comat cînd vine,
L-alungă dintr-un deget : – Piei, rușine !...

Ce sol să-i stingă vrerea lui fierbinte ?
– Nu-i timp de tîrguială ! – Înainte !

XL

– Să piară Templul Lupului-Balaur !
Lui Jupiter să-i împletim ghirlandă
Și lui Mars Ultor – cel ce ne comandă, –
Minervei – cea cu scut și coif de aur !

„Camilius – puritatea feciorandă –
Cinstească-augurii proaspeți ce-i instaur !
Sacrificăm sumerianul taur,
Berbecul și vierul trac – ofrandă !...

Cu straiul dalb, de fast și de-nchinare,
Slujește Cezar – Pontifex-cel-Mare !

Stau drepți ostașii-aliniați șiraguri,
Cu ochii ațintiți la cer, la steaguri !...

– Sunați din trîmbiți jertfa-mpărătească,
Ofranda Romei, Zeii s-o cinstească !

XLI

Traian le-aprinde tuturor avîntul,
Prin propriul Lui exemplu-n front și-n muncă :
E Cezar, e Pontif, ba mai mult, încă,
Prin vocea Lui chiar Zeii-și spun Cuvîntul !

– Ostași, mîhnirea noastră-i prea adîncă
Și prea-ndelungi ni-s cazna și frămîntul,
De cînd la Zei ne-am luat noi legămîntul,
Plînindu-i a lui Jupiter poruncă !

„Prin du-te-vino, Regele ne poartă
Ținîndu-ne, ca pe clienți, la Poartă !

„Ne-atacă doar pieziș, strecoară-aspide
Și criminali de rînd, spre-a Ne ucide !

„Ostași ! Destul, de-acum ! D-acuma-i timpul
Să prăbușim asupra lor Olimpul !

XLII

Cu cît decad silvestrele coloane,
Cu-atîta zidul întărit aburcă –
Pe lîngă oaste, munții cară-n circă
Asaltul fortărețelor romane !

Romanii-s puși pe treabă, nu se-ncurcă,
Surpînd păduri, tot naltă bastioane ! –
Le stau de veghe măștile spioane –
Vre-o două căpățini de daci, în furcă !

Izbînzile, treptat-treptat, s-acumul :
Pe unde-a fost cărarea, trece drumul !

Pe unde-a fost a codrilor devalmă,
Tresaltă cărămizi, din palmă-n palmă !

– Cam mîine, Decebale – timpul scurt e ! –
Te vei trezi cu toată Roma-n curte !

XLIII

Incendii ample-ai hotărît să-njerberi,
Cetăți de daci străfulgerînd pe creste ! –
Vezi, Împărate, sihlele funeste,
Cum vîntuie-n frunziș profunde fierberi ?

Pădurea „asta", ca o Hydră **este !**
Dragonul **dac e infernalul** Cerber !
Hecatonchiri, **c-un insuțit reverber –**
Cînd tai un braț, noi brațe-adaog, peste !

Cînd tai un trunchi, pădurile-ți demonstru
Noi trunchiuri, ca Typhon **– fecundul monstru !**

Pădurile se-ncaibără, se-ncalic
Ca Hydra – monstru hecatoncefalic :

Ucizi un cap – și codri-ntregi s-arată !
Hercul de-ai fi și tot nu-i fringi d-odată !

XLIV

„Neque Hercules contra duos" – **zice**
O vorbă veche, mîntoșie greacă –
Deci, rînd pe rînd, **romanii-or să-l tot treacă**
Prin foc și spadă, rostul vechi, să-l strice !

Vor arde tot, surpa-vor tot, chiar dacă
N-apare nimeni să le cate price –
Vor scormoni prin orice pădurice
Și vor stîrpi, sub castre, Hydra **dacă !**

Cu cît mai liber cerul se degaje,
O vrajă nouă-nfruntă vechea vraje !

Lumina, ca-ntr-un For, se descătușe,
Cu cît se-ntrupă Phenix **din cenușe !**

– Durați Altarul Romei, mîndre temple,
Pe care-acești barbari să le contemple !

XLV

Cu zădărîtă inimă și-amară,
De cotrdopirea Țării Lui iubite,
Neostoitul Decebal trimite
Un sol distins la-Mpărătească scară !

De data asta, la Traian primit e :
E-un nobil pileat **– intîiaș țară ! –**
El a venit, îngenunchind, să ceară
Ofranda Păcii, cu-armele-azvîrlite !

Sculptură de Radu Aftenie

Rostogolit stă scutu-i la picioare :
– De-ar vrea **Traian** s-acorde îndurare !

– Dar Decebal – supusul – nu s-arată,
Să-și recunoască soarta lui îngrată !

„El tot nu se precurbă-n plecăciune –
Mai speră-n Zeii Lui și-n vro minune ! ! !

XLVI

O fi sperînd nefericitul Rigă
În șansa unor lipsuri de provizii,
Să-i vadă pe romani în pragul Crizii –
Așa cum Foamea-n propriu-i lagăr strigă ! !

Conform prevăzătoarelor decizii,
Romanii cară, bigă după bigă –
La nici o grabă setea nu-i obligă,
Nici foamea nu dă iama pin divizii !

Ți-aduc în orice colț, pe unde-i tirii,
Potol și apă – boii și catîrii !

Cu burta plină-s urnele și sacii ! –
De treaba asta, n-aibă grijă dacii !

Manubiile-**s** basca, **au** vînatul ! –
De astea, n-are grijă Împăratul !

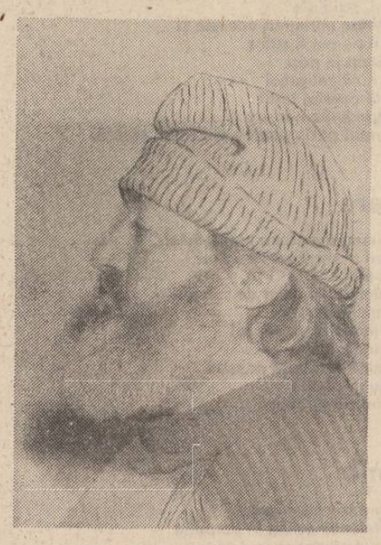

XLVII

D-acu-Mpăratul, de mai are-o grije,
E numai Una : urgisita larnă !
O simte-n preajmă și dacă se-ntoarnă...
Doar amintirea ei și-i dă vertije !

Din vreme-i totul musai să discearnă !
Că, d-altfel, pin' ce colțul iarăș mije,
Scheletici codri-or clămpăni din tije,
Curînd suna-vor viscole din goarnă !

În cortu-i, Cezar, lung se-nfiorează !
Pretorienii-l stau în van de pază !

În van, cercetătoarele patrule
Pindesc or prind iscoadele – destule !

De larna nouă nimeni n-o să-l scape !
Ea e dușmanul Lui cel mai d-aproape !

XLVIII

– Pindește larna-n crunta-i vrăjmășie
Mai crunt decît Pădurea înțeleaptă,
Să-și salte-armia ei, trecînd la faptă,
Cu toga-i dalbă-mpotrivită Mie !

„D-acuma, Kronos nu ne mai așteaptă !
Mai grabnic decît larna ce-o să vie,
Să declanșăm bărbata vijelie –
Că-i timpul cel mai bun și Clipa-i coaptă !...

Și-nalță signiferii-Acvila-n slavă –
Armata-n preajmă-i un vulcan cu lavă !

Traian, El Însuși, parcă-i un Vezuviu !
– Ia vino-ncoace, Decebal !
– Ba nu viu !

Tot tainic, dacii și-mpînzesc oștirea,
Iar Regele-l ubicv și-l nicăirea !...

XLIX

Cu cine să te lupți ? !
Traian ordonă
Ecveștrilor lui Lusius Quietus,
Ca, pînă încă dacii la secretu-s,
Să-i urmărească-n munți, ca o Gorgonă !

Cu călăreții lui – mulți cît frunzetu-s !
Mauri deprinși cu montaniarda zonă,
Din munții lor, Atlas, **ce-i încoronă ! –**
Dă buzna-n munți, moșindu-i, ca pe-un fetus !

Cu caii lor cei iuți izbesc din coaste
Și întărîtă nevăzuta oaste !

Le taie calea replierii-ncete
Și căsăpesc dușmanii, cete-cete !

Prompt, răvășesc devălmășala dacă
Și pîrtii largi despică-n ea, să treacă !...

L

Pe urma ălor daci', sar, ca hareții,
Și trupele-aliate, din rezervă,
Minate-ncoa' de crîncena Minervă,
Să le scurteze-n trap „povara" vieții !

Zăgazul lor nimic nu le mai servă,
Ci-i calcă din copite călăreții –
Iar morții daci își bulucesc nămeții,
Cînd trece-n spulber tropotita vervă !

Dau dos drăgonii, **dacii pier în suliți,**
Croindu-și mulți, către Zalmoxis, uliți !

După Credința Dacilor, barbară,
Pe lumea-ailaltă, viața-i mai ușoară !

Calea-nspre Rai **deschisă-i : pier ca spuza !**
Și-a lui Traian : spre Sarmisegetuza !

LI

Dar, pas cu pas, trecînd acele trupe,
În urma bătăliei și-a restriștii,
S-arată inginerii, vin geniștii
Cu-asaltul pietrei, spațiul să-l ocupe !

Și iar fac drum, la capătul podiștii,
Acolo unde frontul dac se rupe...
Și iarăș ziduri trupește-or să-ntrupe !...
Cine-ar putea d-acum, d-aici, mai miști-i ? !

Îți pare, de cînd lumea, că ortacii
Născuți au fost la sînul vechei Dacii !

Muncesc cu har, cu măiestrie-aleasă,
Ca un țăran ce și-ar dura o casă !

Nu i-ar clinti, d-unde-au mușcat pămîntul,
Nici Decebal și nici Zalmoxis-Sfîntul !

LII

Doi tarabostes – daci din nobilime,
Cu frigiene scufe, **mutre-abrașe,**
Dac-au văzut că treaba rău se-ngroașe,
Veniră la Traian, nepuși de nime' !

Se-nchină-adînc, grăiesc cu gesturi lașe –
Ca și cum vor trecutul să-l suprime,
Trădîndu-și legăturile intime
Și laptele care l-au supt din fașe !

Traian urăște-n Sinea Lui trădarea,
Dar nu respinge, tactic, întîmplarea :

Trădarea lor pe Rege-o să-l întriste
Mai mult decît o sută de baliste !

Ba sufletul mai grav o să-i insulte,
Decît un manipul de catapulte !

LIII

Romanii-au pregătit gigante stive
Cu lemn pentru platformele **de-asediu,**
În timp ce dacii simt, făr' de remediu,
Că-s prinși în laț și-s bătuciți ca-n pive !

Și dacii au – prin prăzi, prin intermediu
De ingineri captivi – mașini nocive,
Dar, fiindcă-s prea puține, n-au motive
Ca să-și trimită-arcașii în concediu !

La fel de bine-ți sparg carcasa căștii
Și prăștierii, fulgerînd din prăștii !

Or platoșei îi scofîlcește placa,
Herculean – voinicul cu bizdoaca !

Un lucru-i cert : Din ce în ce-i mai cruntă
Înverșunarea forței, cînd se-nfruntă !

LIV

Văd dacii, văd, mai nu le vine-a crede,
Pădurea stivuită-n schelă-naltă :
Pădurea s-a predat de parte-ailaltă,
La meșterii de pîrghii, cîngi, obede !...

Ce-i mai ciudat – că însuș dacu-asaltă
Pădurea sfîntă, trupeșa livede,
Chiar pomii sacri a-i tăia purcede,
Legînd cetăți cu meștera-i unealtă !

– Pădurea ne-a trădat ? Ni-i dimpotrivă !
Ne-om apăra, făcînd-o și noi stivă !...

Romani și daci așijderea-i consacru
Altar Pădurii, prin cumplit masacru !

Maica-Pădure **somnul Morții-și doarme –**
Din trupu-i sfînt fac toți cetăți și arme !

LV

Un nobil dac, un tarabostes, **iacă,**
Fu prins și-adus la Cezar, dinainte –
Cu chipul ferm, cu nobile veșminte,
Cu mîini legate-n sfori – dar nu se pleacă !

La omu-acesta Cezar ia aminte,
Că-i luptător semeț din oastea dacă,
Nu-i trădătorul vil, cercînd să-i placă –
Nici mort nu-i scoți din gura lui cuvinte !

– Lui Decebal, oricum, nu-i mai ajută –
Chiar credincios și cu conștiința mută !

„Ostașul laș prin dos pumnalu-ți vîră,
Dar și cînd pierzi viteazul, simți arsură !...

...Istimp, geniștii drumul lung și-l poartă,
D-a dura, pîn' la Decebal, în Poartă !

LVI

Asalt de trupe auxiliare
S-abate peste daci, de pretutindeni,
Cumpliții prăștieri împroșcă grindeni,
Iar sirienii-arcași fac nori în zare...

Fug dacii unde văd prin jur, dau pinteni,
Cînd cete de germani, prin încleștare,
Cu bîte ghintuite-și trag cărare,
De dup-un val de scuturi, luptă sprinteni !

Cînd dacii simt cum vine tăvăluga,
Ce le-ar rămîne altă decît fuga ?

Dau fuga-nspre cetăți și-n țarc s-adună,
Îmbuluciți, ca turmele la stînă !

Cetățile, din șapte părți lovite,
Arată ca un abator de vite !...

LVII

Pe cît se-ntartă oștile romane,
S-avîntă-n luptă tot mai audace,
P-atîta-i buluceala oștii dace
Mai vîrtejă și-n mai zmintite toane !

Nici în bîrlogul lor nu-și află pace !
Azvîrlă, de pe ziduri, bolovane
Și disperați, stîrnesc eforturi vane,
Fruntînd pretoriana carapace :

Scut lîngă scut dreptunghiular, și-nțeasă
În Scut Ermetic – broasca lor țestoasă !

Răzbate-n frontul dacic tot mai fermă,
Ca o miriapodă placodermă !

Ba, s-ar putea, ca-n basme, să-ți apară
Solzos Balaur, ferecată Fiară !

LVIII

Se clatină pămîntul din țîțîne,
Cutremurînd cetate de cetate...
Sînt mii de căpățîne retezate –
Lui Cezar i s-aduc noi căpățîne !...

Traian privește, ginditor, la toate –
Cum sîntem muritori, de az pe mîne,
Și cum, din toată patima, rămîne
O tigvă cu găvane-ncercănate !

De fiecare căpățînă nouă,
Pentru ostași, noi recompense plouă !

S-or sătura, privind atîta moarte ! –
Spectacolul însă-i plăcut lui Marte !

Privind, prin jur, la cîți le-a fost casapul,
Pe umeri, Cezar, încă-și simte capul !

Din volumul „Dacica" în curs de apariție la **Editura Militară**

anta raluca buzinschi

Cîntec-descîntec

Măcieș de sus
Roșu măcieș,
Astupă-mi fereastra
Să nu-mi fure somnul
Mlădie-mă cornul
'N leagănul deșert
Să se nască Unul.
Cumpără-mă-n zori
Prin fereastră dă-mă,
Și in sărbători,
În belșug de flori
Vinde-mă cumătră,
Strămută-mă-n urs
Numele meu-i dus
Pe apă
Să trăiască-o roată
Și-l apără
De foc
De piatră
Tu, Limbă curată.

Drumul, ca și florile

Roșu-vinătă, ciinească
S-a deschis în ziua albă
Viespe-aripă venin.
Dă-o, mamă, negindit
Și mai scapă-mă o dată,
Că-ntr-o zi n-am să mai vin...
Lasă-mi, mamă, simbăta
Drumul ca și florile,
S-o deschide ziua albă
Cînd oi mai veni acasă,
Urma, vinătorile,
Pentru cine mă cunoască
Viespe vinătă ciinească,
Urma nu-mi vei mai găsi
Nici în noapte, nici în zi...
Floare albă și mireasă
În trei zile-oi înflori
Urma, vinătorile
De unde să mi-o cunoască
Cînd l-or prinde zorile ?
Să calce drumul cu flori
Urma, vinătorile.
Patru drumuri să privească
Să n-apuce drum cu spini,
C-or să deie de străini
Urma, vinătorile,
Să nu-mi prindă urma ciini.
Viespe – aripă venin
Lasă-mi drumul simbăta
Drumul, ca și florile...

Cîntec-descîntec

Cine umblă prin mine
Ca mercurul dat de vrăjitoare ?
Mi-a îngreunat lutul și vine
Pasărea de noapte
Și țipă la trecătoare.
Dar nu-i pasăre de noapte
Ii Pasăre-Om
Unde se lasă
Usucă un pom.
OM BLESTEMAT,
Că pe unde-a umblat
Toate s-au gătat
Ca să plece în zori...
Și mă poartă
Albă, albă noaptea-ntreagă
Calul bun, calul nebun.
De mă toarce,
Baba-n caier mă întoarce
În fir greu, pe fus în sus.
Calul bun, calul nebun
A umblat și m-a adus.
Scoate-un semn
Și-mi spune drept
Miine, ziua o încep ?

Sărbătoare

Aliori, Aliori
Cerc de foc la subțiori
Învirtește-l și mi-l joacă
Aliori, Aliori,
Cine vrea să treacă
Tocmai sus la trecători
Cu poala plină de flori ?
O noapte să mă iubească !
Aliori, Aliori.
Noaptea de simbătă albă
Și la foc pînă la cer
În romaniță și nalbă
Patul alb, pat de mireasă,
Focul pin-la cer să crească
Aliori, Aliori,
Bate lumea de feciori,
Strînși în cercul focului,
Lumina norocului
Aliori, Aliori,
La jumătatea nopții cerul
Mi-a stins lumina cu fierul
Cercul morții și-un blestem.
Aliori, Aliori,
Să-mi presari drumul cu flori
Cînd în noapte-am să te chem
Cerc de fier la subțiori.

Legea firii

În golul paharului
Ochiul tilharului.

În bătaia puștii
Ochiul păpușii.

În fundul pădurii
Legea securii.

Cine dă bobii
Ne pierde ochii.

Foamea flămîndului
Bucuria piticului.

Fața minciunii
Cărările lumii.

Pasărea luminii
Au turbat-o ciinii

Din virful dintelui
Licoarea veninului

Dragoste și ură
Peceteа pe gură.

Funia spînzuratului
În mîna argatului.

Călciiul puterii
Tremurul tăcerii.

În Ochiul deschis
Moartea unui vis

Măsura Sorții
Talerul Morții.

rodian drăgoi

Tu știi

Luna dezgroapă o viață tu știi
că sîngele refuză să plece din maci
din rănile copacilor curg păsări acum
și tăcerea te roagă să taci

cînd noaptea din mine te cere
văd cum iarba-ți tresare sub bluză
cum sîngele ți se face corabie
și-ți plînge tăcerea strivită pe buză

de cîntece e aerul îndoit
în trupul meu se-ntîmplă-o sărbătoare
culorile prind rădăcini în pămînt
dar tu te-nchizi în sălcii călătoare

eu plec să te caut dar pereții mă-nghit
urmele mele răgușesc în țărînă
flacăra din fete mai scoate o aripă
și aiurează luna adormită-n fîntînă

se-ncheagă întunericul pe cuțitul ucis
singurătatea mă unge cu un gest ciudat
sîngele tău de mult nu mi-a scris
sar din hotarele pe care mi le-ai dat

Nesomn

O pasăre cîntă în cel care nu sînt
iarba-i păscută de o altă iarbă
o știu că tu ești raiul neînceput
spre care-ntind și eu o mînă oarbă

din palmele tale beau însetat nesomn
o lacrimă surdă suflă spre noi
ce limpede e frunza pe care ne iubim
ferestrele se duc spre înapoi

Umbră

O lacrimă mă va-ntreba :
de ce mai stingi încă un drum
și te-nvelești cu umbra mea
cînd timpul murmură doar scrum ?

dar jefuit de un cuvînt
în aripi eu nu voi mai sta
mă voi ascunde în pămînt
și-n trupul meu se va-nnopta

De ce nu-mi spuneți

Un strigăt enorm peste noi se răstoarnă
de ce nu vreți să-mi spuneți că e iarnă ?

zăpezii îi e dor de o altă zăpadă
doar șoaptele tale vin noaptea să mă vadă

pruncul încă se-nfășoară în cearșafuri de lapte
de tine mă desparte ultima noastră noapte

pe umeri cad vinturi și întrebări zdrențuite
oare ce mai visează flămîndele cuțite ?

ferestrele îmi spun că ești tot neîngăduit de frumoasă
și un mare zbucium o să-ți intre în casă

acum viețile altora se îmbulzesc pe stradă
însă zăpezile refuză să mai cadă

Sfîșiat de miresme

Pustiul făcuse în sufletul meu un popas
fotografiile erau ca niște răni vorbitoare
mi-era frig fără tine și noaptea era noapte
de la izvor și pînă la vărsare

dar a venit poștașul tocmai cînd
mi-era dor de tine ca de o neîmblînzită
ninsoare
și deodată am fost sfîșiat de miresme
de parcă mi-ai fi trimis un copac înflorit în
scrisoare

Printre păsări

Mi-e dor de tine nu te-am văzut niciodată
necontenit printre păsări te caut
miresmele grădinii demult au obosit
și poate tu te-ai prelins într-un flaut

zadarnic cresc pe gură încă-o floare
nici o fereastră nu vine să mă vadă
și-n jurul meu iubito se face tot mai frig
de parcă-aș face focul cu zăpadă

Rugă către iubită

Iarba nu știe încă nimic despre toamnă
cineva îmi lipește tristețea crăpată cu lut
tata își poartă viața și securea pe umăr
eu alerg în urma cuvintelor mele tăcut

deodată vîntul începe să clatine drumurile
în gloanțe praful de pușcă se ascunde de frică
secundele intră zgribulite în casă
iubito fă te rog singurătatea mai mică

luna răsare tot mai des dintre ciini
păstorul e păscut de propria sa turmă
mama își îndoaie lacrimile ca pe niște nuiele
miine cine știe ce răni ne vor ajunge din urmă

Desene de Mihaela Muraru-Mândrea

Ograda cu lacrimi

Printre plopi de lacrimi trecem împreună
afară e o noapte de iarnă cu lună

te-am găsit iubito căzută în plins îndelungat
și toată noaptea suferința ta m-a arat

la umbra unei lacrimi te-am găsit adormită
să te găsesc am cernut toată noaptea prin sită

la lumina torențială a unei lacrimi îți scriu
tu și eu întotdeauna am ajuns prea tîrziu

de cînd am plecat mama a pavat
toată ograda cu lacrimi
somnul meu e ros de amintiri și de patimi

lacrimile mamei au venit să mă vadă
bunul meu prieten a plecat odată pe nori de
zăpadă

cineva mă strigă dintr-o fotografie
se înmulțesc traficanții de melancolie

cîntecul cocoșilor încearcă să împrăștie ceața
se anunță că mîine dimineață nu va veni
dimineața

Trup de-mprumut

Palmele-mi sînt arse de zăpadă
umbletul umblă cu luna în dinți
pe sub cîmpie curge-ncet o fată
și drumurile se rup în părinți

nici tăcerea nu mai poate să tacă
ferestrele toate mi-s țăndări de vești
îți spun că trupul meu e de-mprumut
tîrziu observ că nici tu nu mai ești

mihaela muraru-mândrea

Reintram în planetă

În prelungirea firelor
eram noi
Crepusculul invada
această parte a planetei.
Meridianele, granițele,
toate liniile convenționale
ne dirijau.
Pătrunderea în spațiu
trecerea, revenirea
erau consemnate.
Libertatea se cernea
printr-o sită cu plasa fină.
Fascicule imperceptibile
secerau inadaptarea.
Treptat trupurile reintrau în planetă.

Întrepătrundere

Scormonitor de luturi
te găsisem într-o parte a planetei.
Prin gura ta
praful devenea
antigravitațional
împins de plămînii tăi
spre aerul ars
de elemente necunoscute.
Te găsisem
chiar dacă-mi pierdusem ochii
în valea secată.
Spațiul pur ne permitea întîlnirea oricînd.
Gîndurile mele și
gîndurile tale
deveneau covor bătut
peste puntea din valea secată.
Aurii, sclipirile
luminau întîlnirea aceasta și
dacă ne-am fi strîns
materia în pași
am fi călcat greoi
peste covorul țesut
de gîndurile noastre și
așternut peste puntea din valea secată.

Stare

Rotirea noastră nu mai înceta.
Aripa nesfîrșită bătea ușor
a spațiu,
preumblările celor de sub noi
viermuiri deșarte.
Înălțimea lăsa adîncul
pentru totdeauna,
aidoma existența noastră
trecu în plutire
lăsînd șanțul, apei.

Nimb

Forme trecute-n preasfinții
catifelează ochiul în purpuriu
nimbul captează undele,
știrile universului
trec în planetă
prin ușa altarului.

Laseri călători
se răsfring în ceara albinelor
spînzurată de-un cer închipuit.

Era așteptarea.
Cunoașterea
venea mascată
sub marșuri psalmice.

Simbol și metaforă în teatrul lui Fănuș Neagu

Teatrul românesc din ultimul deceniu își dezvăluie multiple posibilități de a asimila forme și modalități artistice menite să-i pună în valoare funcțiile estetice, cognitive și educative. Dramaturgia noastră este vital interesată în deschiderea artei teatrale spre reînnoirea limbajului prin introducerea poeziei în spectacol, cu întreaga gamă de simboluri, metafore și alegorii.

După cum se poate ușor constata din vizionareă celor mai reprezentative spectacole de teatru românesc, atunci cînd poezia și-a găsit cu adevărat locul în structura dramatică și în derularea narațiunii scenice, iar jocul actorilor, împreună cu scenografia și muzica s-au integrat organic în substanța spectacolului, teatrul a avut totdeauna de cîștigat. În acest sens, la marea majoritate a autorilor noștri dramatici din ultima vreme, metaforele și simbolurile devin modalități și forme artistice indispensabile realizării unor opere esențiale pentru înțelegerea condiției umane contemporane. De altfel, nici nu s-ar putea concepe un spectacol teatral fără imagini și metafore, fără poezie și muzică.

Unde se înscrie, în acest context, Fănuș Neagu cu cele două drame poetice : **Scoica de lemn** și **Echipa de zgomote ?**

Avîndu-și sursele de fabulos și fantastic în spațiul luxuriant al prozei, Fănuș Neagu trece în mod firesc hotarele teatrului, punîndu-și în valoare noi posibilități de exprimare artistică, mult mai bogate în reprezentări și deschideri spre orizontul fascinant al scenei. De altfel, teatrul devine o altă ipostază prin care prozatorul face să trăiască, parcă cu mai multă intensitate, personajele plăsmuite de bogata sa imaginație poetică. Prin aceste două piese, dramaturgia românească și-a îmbogățit aria tematică, introducînd limbajul alegoric și simbolic în spațiul artei teatrale.

Cum se pot converti metaforele și simbolurile în imagini teatrale ? Reușesc personajele să-și exprime gîndurile într-un limbaj metaforic și în ce măsură acesta devine mijloc de vehiculare al acțiunii scenice ?

Astfel de întrebări apar frecvent atunci cînd vrem să descifrăm mesajul pieselor lui Fănuș Neagu. De altfel, înseși titlurile lor conțin metafore bogate în semnificații, cu deschidere largă spre înțelegerea relațiilor interpersonale.

Ca și Dumitru Radu Popescu, în opera căruia abundă miturile, paradoxul, alegoria și simbolurile, Fănuș Neagu propune chiar din titlul piesei **Scoica de lemn**, simbolul **scoicii,** în jurul căruia fabulează o poveste de iubire bîntuită de furtuni sufletești și viziuni fantastice și onirice. Sînt deturnate, totodată, sensurile binecunoscute ale simbolului, încît pentru Radu Palela, casa în care locuiește împreună cu fiul său Mihai este ea însăși o scoică de lemn : „asta nu-i casă, e o scoică de lemn. N-am zis de sidef, fiindcă lemnul, spre deosebire de sidef, e viu și păstrează toate sunetele. Numai într-o scoică de lemn poți să-ți dai seama ce e cu marea, cu piersicii, cu furtuna și să pricepi că chiar și iarba are gînduri omenești" **(Fănuș Neagu, Scoica de lemn, Echipa de zgomote,** Colecția „Rampa", Editura Eminescu, București, 1981, p. 34).

De altfel, în piesă există cîteva simboluri-cheie care susțin narațiunea : **casa viselor** (în care se petrece acțiunea), **insula artificială** (visată de Mihai) și **biserica de sub pămînt** (ce poate sugera permanența unui ideal). Cu ajutorul lor, autorul surprinde o lume halucinantă și fascinantă în același timp, în care se întrepătrund zgomotele mării și tainele ființelor umane.

Pentru înțelegerea mesajului și descifrarea simbolurilor și a metaforelor este necesară analiza limbajului personajelor, care își dezvăluie virtuți fantastice prin modul în care reușește să creeze o atmosferă plină de aura fabuloasă a visului și alegoriei. De altfel, limbajul „secretă" din sine însuși personaje — așa cum la Eugen Ionescu limbajul dereglat creează monștri și automate **(Victimele datoriei, Cîntărețа cheală, Tabloul, Lecția** etc.) —, le pune să dialogheze și, atunci cînd nu mai este nevoie de ele, le face să dispară, fără nici un fel de justificare logică, așa cum se întîmplă, de regulă, cu imaginile și fantasmele izvorîte din imaginația poetică. Astfel de procedee se întîlnesc frecvent în **Scoica de lemn,** unde aflăm, în final, după cum afirmă Mihai — de fapt, singurul personaj real din această poveste de dragoste de la malul mării, că „totul n-a fost decît un vis : jumătate viață, jumătate amăgire". Replica pe care i-o dă Iris David (din nou un simbol pentru iubirea ce se ivește precum curcubeul și se risipește odată cu strălucirea puternică a soarelui) este edificatoare pentru înțelegerea mesajului piesei : „la Mare, numai Marea și dragostea sînt adevărate. Și poate, mai presus de ele, iluzia. Egală cu Darul de a fi în viață".

Așadar, personajele cu care discută Mihai : Radu și Lidia (părinții săi), Sergiu Famagusta, cele două Iris David nu sînt decît plăsmuiri ale imaginației sale debordante, cu ajutorul cărora realitatea poate fi mai ușor suportată. Iată însă că iluzia poate deveni o realitate crudă (și absurdă) prin consecințele sale asupra destinului uman : în final, Mihai cade fulgerat de un foc de armă (de carton sau armă adevărată ?). Autorul ne lasă nouă satisfacția descifrării acestui mister.

În această lume a multiplelor metamorfoze și a trecerilor succesive între diverse stări și trăiri psihice, personajele se destăinuie și încearcă să comunice fragmente de gînduri și sentimente, deși înstrăinarea își pune amprenta asupra afectivității lor. În **Echipa de zgomote,** autorul surprinde, cu o coerență a limbajului și a mijloacelor teatrale, momente psihologice și etice trăite cu intensitate dramatică de personajele piesei.

Însuși titlul piesei ne introduce în lumea simbolurilor și a metaforei. Această „echipă de zgomote" dintr-un studio cinematografic „ascunde" un simbol al înstrăinării, al inautenticității acestui grup familial, deoarece, ca urmași ai marelui bizon (simbol al forței și libertății individului în spațiul larg al cîmpiei) produc doar cópii ale unor zgomote autentice.

Nil, fiul „marelui bizon", reîntors de pe meleaguri străine pentru a sfîrși sfîșiat de o haită de ciini — supremul sacrificiu cerut în final de familia sa — reprezintă personajul central al piesei, în jurul căruia se structurează narațiunea și conflictele dramatice. Deși își revendică descendența din acele ființe libere și autentice ale cîmpiei, Nil nu reușește — deși se revoltă uneori — să-și depășească propria sa condiție de individ înstrăinat : „Nu mi-ați răspuns la nici o scrisoare douăzeci și unu de ani. «Dragii mei, sînt și eu fiu al bizonului, scrieți-mi un rînd, mi-e dor de mirosul turmei». Dar turma dormea dusă, cu boturile pe tufe de pelin. Nici un cuvînt, nici un muget ! (...) Dar nu vă batjocoresc ! Sînt fiul bizonului și voi sînteți iarba mea... iarba mea cea bună. M-am întors cu nări largi — și-n iarbă, numai mărăcini și pale de otravă...".

În **Echipa de zgomote** întîlnim simboluri și metafore cu ajutorul cărora se poate comunica adevărul unor relații familiale bazate pe falsitate și mediocritate sufletească. Astfel de subiecte întîlnim frecvent la D. R. Popescu **(Balconul, Omul de cenușă, Pasărea Shakespeare, Mormîntul călărețului avar, Ca frunza dudului,** etc.), pentru acesta devenind mai importantă **calea** ce duce la descoperirea autenticității și purității ființei umane, dincolo de învelișul ei, bîntuit de fantasmele urii și ale ignoranței opresive.

La Fănuș Neagu, adevărul este rostit în imagini metaforice de o mare bogăție și frumusețe poetică. Uneori, personajele „uită" că se află în lumea reală, plină de neprevăzut a relațiilor interumane, încercînd să evadeze în spațiul și timpul fantastic și oniric. Așa se întîmplă în mare măsură cu personajele din **Scoica de lemn,** pentru care atmosfera de poezie și visare le împiedică să realizeze adevărata lor situație din lumea reală.

În concluzie, dramaturgia lui Fănuș Neagu reprezintă un moment semnificativ pentru dezvoltarea teatrului românesc, prin bogăția de metafore și simboluri, pe care le propune ca punct de plecare în descifrarea și cunoașterea adevărului, a autenticității relațiilor interumane.

Mircea Cristea

Textul poetic al lui Daniel Turcea (II)

Să analizăm acum semnificația pe care o deține tensionantul „delir" fastuos al a-socierii la macronivelul sintaxei strofei (și, prin extensie generalizatoare, al sintaxei poemului). Astfel, la acest macronivel, acest „delir" semnifică tensionanta conexiune, la modul șocant-dadaist al discontinuității semantice „absolute", a „unor enunțuri" strident-heterogene („**in**-compatibile") semantic prin raportare unul la altul — precizăm că am pus între ghilimele „unor enunțuri" deoarece, considerate din perspectiva enunțurilor „gramaticale", aceste enunțuri sînt, într-o proporție majoritară, **a**-„gramaticale", căci se caracterizează prin „dublarea" diversionistă, subversivă, a „compatibilității" sintactice de „o **in**-compatibilitate" semantică-conexiune, prin aceasta, producătoare a unei paradoxale „structuri babilonice", mutatis mutandis, a „unei heterotopii" în sens borgesian-foucaultian (Michel Foucault, **Les mots et les choses,** une archéologie des sciences humaines, **nrf,** Éditions Gallimard, Bibliothèque des Sciences Humaines, p. 8), care inventariază-construiesc „o irealitate senzorială" ce nu ființează decît în „spațiul" himeric al textului **auto**-referențial constituit de ele și care, prin aceasta, subversează „spațiul" referentului, în consecință, însuși textul referențial. Pentru exemplificare, trimitem la strofele din versurile citate. Definitoriu pentru acest text **auto**-referențial este faptul, datorat constituirii sale, sintetic spus, printr-o conexiune tensionantă, șocant-dadaistă, a „unor enunțuri" strident-heterogene („**in**-compatibile") semantic prin raportare unul la altul, conexiune, prin aceasta, producătoare a unei paradoxale „structuri babilonice", mutatis mutandis, a „unei heterotopii" în sens borgesian-foucaultian, definitoriu, deci, pentru acest text este faptul că el „subversează" la modul agresiv semnificantul, fi **su**(b)-pune la modul agresiv și, că, deci, prin aceasta, el **ex**-pune, **des**-făsoară la modul somptuos-euforic semnificantul. În sinteză, tensionantul „delir" fastuos al **a**-socierii semnifică, la acest macronivel al sintaxei strofei (și, prin extensie generalizatoare, al sintaxei poemului) conexiunea tensionantă, șocant-dadaistă, a „unor enunțuri" strident-heterogene („**in**-compatibile") semantic prin raportare unul la altul, conexiune, prin aceasta, producătoare a unei paradoxale „structuri babilonice", mutatis mutandis, a „unei heterotopii" în sens borgesian-foucaultian, care, pe de o parte, inventariază-construiesc „o irealitate senzorială" ce nu ființează decît în „spațiul" himeric al unui text **auto**-referențial constituit de ele, care **ex**-pune semnificantul, iar pe de altă parte, „subversează", astfel, „spațiul" referentului, și în consecință, însuși textul referențial. Să încercăm acum, pe baza „tabloului" expozitiv al acestei sinteze, să stabilim „vectorul" acestui tensionant „delir" fastuos al **a**-socierii. Rezultă, în acest caz, că acest „vector" este constituit de **conexiunea** tensionantă, șocant-dadaistă, a „unor enunțuri" strident-heterogene („**in**-compatibile") semantic prin raportare unul la altul, conexiune finalizată în producerea unui text **auto**-referențial, **ex**-punător al semnificantului; rezultă, deci, că acest „vector" fiind, cum am arătat mai înainte, „vectorul" unei tensionante **conexiuni auto**-referențiale **ex**-punătoare a semnificantului, este, ca atare, „vectorul" unei tensionante **Fuziuni auto**-referențiale **ex**-punătoare a semnificantului.

Să analizăm acum cea de-a doua ipostază a textului poetic al lui Daniel Turcea, deci, textul ca produs al unei gîndiri de tip **di**-sociativ. În această ipostază, textul poetic al lui Daniel Turcea se constituie ca „spațiul" („euclidian") al unei **de**-tensionante domoliri a tensionantului „delir" fastuos al **a**-socierii — această domolire „scrie", de fapt, apropierea acestui „delir" **a**-sociativ de valoarea zero și chiar, atingerea ei, uneori, de către aceasta — acest text poetic, deci, se constituie ca „spațiul" („euclidian") al „unei asociativități" normale („gramaticale") și deci, **de**-tensionante — precizăm că această normalitate („gramaticalitate") ne-a determinat să scriem într-un cuvînt, deci, la modul non-analitic și să punem între ghilimele subiectul ei, deci, termenul „asociativitate" — adică, al „unei asociativități" care nu fuzionează, la modul **auto**-referențial, **ex**-punător al semnificantului, elementele „asociate" — termeni și enunțuri cu un indice de heterogeneitate („**in**-compatibilitate") semantică foarte apropiat de valoarea zero, și uneori chiar cu valoare zero, deci, în linii mari, termeni omogeni („compatibili") semantic și enunțuri omogene („compatibile") semantic — ci păstrează aceste elemente „asociate" în **de**-tensionanta distincție (relaxare-spațiere) referențială, **non-ex**-punătoare a semnificantului, în schimb, **ex**-punătoare a semnificantului, a **di**-socierii, în consecință, sintetic spus, acest text poetic se constituie ca „spațiul" („euclidian") al unei **de**-tensionante **di**-socieri desfășurate la macronivelul sintaxei imaginii poetice și la macronivelul sintaxei strofei (și, prin extensie generalizatoare, al sintaxei poemului) :

„vie Lumină / venind, pe cale
inima-mi cere / pasăre lină
sufletu-n lacrimi / vrea, fără vină
numai să-l apere / numai să-l poarte
sus / peste moarte" [poemul **„Balada păsării"** (volumul **„Epifania")** din op. cit., p. 85]
„ascultă-mă / am venit să-ți spun adevărul /
am venit să-ți vestesc biruința / nu vei mai
gusta moartea cu tristețe / ci o vei aștepta
senin / știind adevărul / fii bun și blînd / bucuros / și neînvins
numele ei, înviere / rostindu-se în trup și în
sînge / prea înalt / desăvîrșita lumină".

În concluzie, textul ca produs al unei gîndiri de tip **di**-sociativ dezvăluie, atît la micronivelul sintaxei imaginii poetice cît și la macronivelul sintaxei strofei (și, prin extensie generalizatoare, al sintaxei poemului), „vectorul" unei **de**-tensionante **Fisiuni** referențiale **ex**-punătoare a semnificatului, în consecință, prin aceasta, „poetica" unei **de**-tensionante Fisiuni referențiale **ex**-punătoare a semnificatului.

Astfel, considerat din perspectiva unui discurs critic care își **pro**-pune să dezvăluie însăși gîndirea producătoare a textului, textul poetic al lui Daniel Turcea se dezvăluie, pe de o parte, ca produs al unei gîndiri de tip „deliRant"-**a**-sociativ, finalizate în „poetica" unei tensionante **Fuziuni auto**-referențiale **ex**-punătoare a semnificantului, iar pe de altă parte, ca produs al unei gîndiri de tip **di**-sociativ, finalizate în **„poetica"** unei **de**-tensionante **Fisiuni** referențiale **ex**-punătoare a semnificatului. În consecință, produs de o gîndire poetică care, definită la modul sintetic, în „gestualitatea" ei esențială, este gîndirea bivalentă (dublu orientată) a unei Fuziuni tensionante și a unei Fisiuni **de**-tensionante, textul poetic al lui Daniel Turcea se dezvăluie, de fapt, în termenii lui G. Durand din **„Structurile antropologice ale imaginarului",** ca produs, în linii mari, al „unui regim al imaginii" bivalent (dublu orientat) de tip „nocturn" (tensionant) și de tip „diurn" **(de**-tensionant), finalmente, în termenii lui L. Blaga, din **„Eonul dogmatic",** mutatis mutandis, însă, ca produs al „intelectului" bivalent (dublu orientat) de tip „ecstatic" (tensionant) și de tip „enstatic" **(de**-tensionant).

„Să istoricizăm" acum, în final, această gîndire producătoare a textului poetic al lui Daniel Turcea. În concluzie, rezultă, astfel, că această gîndire producătoare evoluează, conform exemplificărilor noastre anterioare din opera lui Daniel Turcea, **de la** „faza" „unui regim al imaginii" de tip „nocturn" **(tensionant),** „unui intelect ecstatic" (tensionant), „fază" manifestată mai ales de poemele din primul volum, deci, din **„Entropia",** dar și, puțin, de cele din cel de-al doilea volum, deci, din **„Epifania",** la „faza" „unui regim al imaginii" de tip „diurn" **(de**-tensionant), „unui intelect enstatic" **(de**-tensionant), „fază" manifestată de cea mai mare parte a poemelor din **„Epifania"** precum și de totalitatea poemelor din culegerea postumă **„Poeme de dragoste".**

Gabriel Popescu

Astfel

Urmare din pag. 1

tinerește... În anul 2000 va fi de trei ori mai mare.

★

REPORTAJUL ACESTA NU ARE EROI. Reportajul acesta are fapte, are lucruri. Lucruri care vorbesc, care fac istorie, care palpită la fiecare atingere de ele. Lucruri ce au ieșit și iasă, și vor ieși de sub timpla și din inimile minunaților oameni de veci ai Transilvaniei. Vechea și noua Cetate au o valoare istorică și industrială de neînlocuit în geografia țării. Ansamblu ridicat la poalele Apusenilor, fiind multă vreme în trecut una din portile mari ale acestor Munți Aspri, poate cei mai aspri și cei mai sălbateci din toată împărăția Munților Carpați. Vechiul „nucleu" stringe în juru-i noile „forme geometrice" cu oase din ciment și metale, în interiorul cărora se naște ființa viitorului oraș, ca o încoronare a trecutului veșnic nou din această parte transilvanică a României.

★

NU DEMULT VENEAM CU TRENUL din București spre această unică așezare într-un vagon cu un țăran din aceia ce fac cinste Transilvaniei, un om blînd la vorbă, o rară întruchipare a țăranului de dincoace de munți, și a cărui virstă trecuse mult de optzeci de ani. Așa cum fac ei de obicei cînd vin sau merg în alte părți ale țării îți pun cea dintîi întrebare, o întrebare pe care nu au inventat-o ci o știu de mult, s-au născut cu ea în sînge : „De unde sînteți ?" I-am răspuns firesc : „De la Alba-Iulia". Oooo ! Glasul lui s-a lungit mult printr-o repetiție tragică de vocale : „Cînd eram tînăr am auzit de această cetate... Mulți oameni de prin părțile Bihorului, de unde sînt eu, au venit pe jos la Alba-Iulia... Era mare zvon atuncea... Pînă ce nu am văzut-o mi-o închipuiam o poveste. Cea mai frumoasă poveste". Astfel că este... Astfel trebuie să fie.

Omagiu Nichita Stănescu

În recentul număr dublu, 2—3/1984, al „Revistei Române" (lunar de cultură și civilizație românească, în limbile franceză, engleză, germană și rusă) avînd ca temă **Tineretul român și cultura,** o secțiune specială este dedicată personalității marelui poet Nichita Stănescu, a cărui operă a marcat decisiv evoluția liricii românești postbelice. Poezii reprezentative, aprecieri ale unor personalități culturale de peste hotare, fotografii ale poetului, un tabel bibliografic, evocarea lui Iulian Neacșu, intitulată **Nichita fără Nichita** și studiul **Lupta cu îngerul** de Alexandru Condeescu se constituie într-o mărturie semnificativă a prețuirii cu care marele poet este însoțit și în posteritate.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Cu trenul am mers cît am mers / mult și tranca-tranca / așa / ca să ne treacă timpul și să ne încălzim / îi tot dădeam cu gura / ba de una / ba de alta / că de unde vii tu / dar tu / tu de unde vii / pe la tine plouă sau ninge / ori și una și alta / uite / pe la noi pînă la cămin plouă / iar de-acolo spre c.a.p. ninge / nici nu știi cum să te îmbraci / cînd ai treabă și acolo și acolo / iei sacul / îți-l pui în cap / și uite-așa / cu el în cap / stai la cooperativă / care-i în mijlocul / satului / și au și bere / stai la bere / pînă cînd se hotărăște să ningă / ori să plouă / peste tot / asta vorbeam noi în tren / cînd de o parte ningea / iar de alta ploua.

Iulian Neacșu

5 MAI 1984

L8

mircea şoncuteanu

poem de aer

Risipă, numele tău este iubire !

mă văd vizavi stingher
de parcă nu aş fi acasă...
EU-EL

★

EL ne-ar umple clepsidrele
să ne astimpărăm in nemurire,
EU aş scăpăra dorul
pe veghea curcubeului
intru pomenire
şi un incendiu n-ar conteni
prin torţionare vorbele
să joace, să joace
cum odinioară prin singele-mi
bărbuncul

★

...cal alb,
poate prea alb
sau poate tocmai de aceea
nereuşind decupajul din rece
şi prea distantă indepărtarea,
cal alb,
oare coama ta de frig
este pumnalul răsucit
in natural mie gindul ?!

★

cerşetori
şi-au urcat mumiile in pod
şi vigurоşi aleargă bezmetic,
oare
zănatecă
scalda lor
să fie la mine dorinţă ?!

★

ciini vagabonzi
şi-au pus măşti de copii
şi se joacă de-a tata şi de-a mama
prin pustii vestiarele sufletului,
oare cine bate e vintul pribeag
adus de alt vint
şi vint se numeşte
acest al meu poem de aer ?!

★

orbii buciumă visuri,
oare vălul de pe ochii lor
să fie trupul meu
fără altă noimă
decit lentă murirea ?!

★

ne-am aşeza
unul in faţa celuilalt
EU . . . . . EL
stingher,
de parcă nu am fi acasă,
pe uşile deschise s-ar prăvăli
spart gongul inţelesurilor;
cu ferfeniţă
urmele noastre incălţaţi
şi cu rostirile noastre
aburind pe buze
pantomimi neştiuţi
ai mima fluorescent
şi satrap tir
ultima ştire :
„lemnul este destinul focului"...

gabriela creţan

Poem concret

Luna vitroasă rostogolindu-se pe masa
de scris
izbind
cu o undă sonoră
bocalul cu preparate anatomice
şi pendula albastră.
Fulgerind pe ecranul de nori
imaginea reverberată a cifrei unu
atinsă de umbra minutarului,
Concretă.
Devastatoare.

Domnul cu oglinda roşie

Drumul pe care-l citeşti in stelele vitrege
ce este care,
dacă nu intunecata Cale a singelui
inrourată de lacrimi
sub bestiarul celest...

Şi tu, mască de aur, mai luminoasă ca luna
in primul pătrar,
palidă umbră, hialină camaţie,
nu blestema invulnerabila ordine invocată
de antici,
celui care trădează
pretutindeni i-e dată dizgraţia :
un inel aruncat in paharul rivnit
risipindu-şi otrava,
spinul cald de venin tulburind limfa clară,
invizibile ace
infipte adinc in masla de ceară a aposatului.

Buzele unse cu cadmiu, crestate apoi,
singerează
— un sigiliu funest
strălucind ca o rană
aprinsă pe gura lui crudă —

Palidă umbră, hialină carnaţie,
Domnul cu oglinda roşie cunoscut dintr-un vis
şi eu, emul al jocului său derizoriu.
Cum pluteşte pe apele vaste, prin picla
de sulf
infamanta lucoare ce fulgeră brusc
grupul infricoşat al discipolilor.

Pe apele vaste : cineva mă caută,
mă strigă pe nume cu dragoste,
rumoarea abia desluşită ca o ceartă
a sferelor
inăbuşind subteranul vacarm,
sunetul slab care pilpiie stins.
Eu sint aici, orbecăind pe Căile singelui
in lupanarele morţii.

Închizătorul tăcerii

De unde vii tu in carul tău instelat ca un fel
de Mare Inchizitor al tăcerii şi de ce
la apropierea ta pereţii dispar iar geamul
prin care privesc se preface in cioburi
sonore ?
De unde acest personaj suav şi grotesc
care seamănă
cu dagherotipul bunicului meu, cu fraţele
mamei
şi cu bufonul regelui inlănţuit intr-un turn
pe care l-am construit in copilărie
din cărţile de joc ?
Prin ce secret ai imblinzit
principiul dreptelor paralele
şi intreaga turmă a postulatelor care fac sluj
şi mor scincind la picioarele tale ?
Războinic tandru
inima mea vinovată nu vrea să ştie nimic
din toate
care incep cu de unde, cind şi de ce
ea devine un astrolab după care oricine
poate stabili poziţia aştrilor.
Inchizitor al tăcerii, ce religie
ai mai inventat astăzi, ce joc nepermis
cu bilele tale colorate prin care
hăituită aleargă muzica hchotind
eu
am cuprins Armonia, eu sint
indureratul ei stăpin şi sclav indrăgostit.

Orice răspuns

Incep pregătirile de iarnă cu un praznic
sau poate
cu o serbare de pomină
cumperi din piaţă pe un preţ de nimic
un sac de cartofi şi o măsură de lumină
pe care le ascunzi sub o piatră in prag —
alături
rachiul de mere pentru sufletul călătorului
care in fiecare noapte dă tircoale casei ;
in acest timp desfăşori un scripete, intinzi
o punte mobilă
şi cobori din pod fantoşa lui tragică
păstrată in ceară
chipul e proaspăt de parcă abia
cu o clipă in urmă ar fi fost tras la rindea
fără milă
il arunci in foc şi aştepţi să se schimbe in aur.
Dar te intreb :
tot mai citeşti povestiri crude şi insolite,
poeme alese,
tot mai asculţi parabole vechi cu cei zece
sefiroţi
din Cartea Splendorilor Sepher-Ha-Zohar,
tot mai inşiri platitudini suave privind
natura imaterială a lucrurilor şi sufletul lor
vegetal
cind te indoieşti
găseşti scris pe fereastră
orice răspuns e o moarte-n cunoaştere.

Poem abstract

Dragostea mea a fost o oglindă albă
cutremurată
de o umbră a muzicii
o golindă albă ea cunoaşte
surpriza ambiguităţii.

Dragostea mea a fost un glob de cristal
luminind sub arcade sub linii
convergente şi pure
un punct de inexistenţă.

O oglindă orbind
de surpriza razei virtuale
a razei a razei a razei
care dezvăluie
şi nu limitează.

sandu stelian

Rezervele de alb

Usturinde inflorescenţe pe braţe,
primăvara vişinul mă priveşte adinc
cu ochii silfilor incarnaţi,
coroana lui se umflă in april
trăgind din trecut floarea şi poama
şi parcă simt cum mă soarbe
cercul zării
ca luna trupul zburătorului dezvelit
de ochiul diminetii
in unda lacului de munte
pină rămin numen invergurat
in adaosul meu prezent
şi rodul lui va fi
un cer de maci fierbinţi,
furtul trecutului din mine
dar cind mă ninge vişinul dintii
pină la flacără flacără,
muzică pierită in braţe-mi
pină la o imbucurătoare platoşă,
o, ştiu, atunci
el soarbe milul dorului din mine
de plec atit de limpede
şi de abstract
odată cu ingerii lui
de-o primăvară
de parcă ai atins cu degetele
lumina rază cu rază.

Umbra de cocor

Arcada nopţii adincă,
fulgere ce aminţesc de zori,
o linişte de marmură roz
urcă in mărul singur
cind rugile curg pe geamuri
ca stele de fecioară despletită
de vitrege neamuri,
de feştila luminării sfirşite
vreau s-aprind
tăcerea miniată in mine
cu degete de ceaţă,
deşi-s acasă in miez de noapte
parcă sint pe drum
şi adun
cu gura insetată
pe trunchiul mărului incins
neaua mieilor plecaţi d-un an
şi clei albastru
imi incheagă gura
umbra cocorilor
impietriţi de ieri in lan.

Pasărea muzicii de flacără

Cer de seva corolei de primulă,
timp intonind din departe
prin plumbii ierbii,
iată fiinţa mea nevăzută
de dincolo de pasăre
şi gind,
ar putea fi mugur,
ar putea fi bocetul apelor,
care tot timpul trebuie să coboare,
ar putea fi muzica oaselor,
care cind părăsesc carnea
in dorul lor de lumină mor,
muzica bemolată a arcadelor
in cimitirul cerbilor boncăluiţi
de carbonul vămilor apuse
dar mulţumiţi-vă să vă adun
marea spovedanie a singelui
care a viscolit templul
verde de aur,
căci pentru voi am coborit
la semnele incrustate
ale riului,
ale dorului
şi m-am ridicat apoi
in Steaua Sudului
a falnicilor paltini
şi a munţilor mari.

Colind din Muntenia

Palide imortele, palide imortele,
o, de-aş mai fi copil
să mă scoale mama
la cintatul cocosilor
să mă duc să colind,
să iasă fetele mari
in cămaşă de noapte,
să mă sărute pe obraji
cind sint mai frumoase,
să le curgă părul auriu
in spume pe spate,
cascade de lumini, somn şi vis
şi cu glesnele goale in romane
să-mi dea florile dalbe,
niciodată să nu le uit,
să mă intorc in zori acasă
să-mi pun sirul de covrigi
lingă candela pilpiind, pilpiind,
şi dimineata fraţilor mai mici,
uimiţi, uimiţi
să le dau partea lor de vis
si totdeauna numai să pot spune
frumoase or fi femeile prin lume
dar ca romăncele in decembrie nu-s.

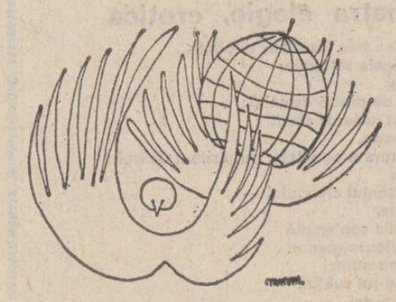

aurelian titu dumitrescu

idol

cind acel negru mut / in faţa căruia
sentimentele dispar şi lumea nu mai poate
fi prin nimic recunoscută / privesc cu o
fiinţă mult mai puternică şi apa imi
suride metalic şi vechi ca un prieten

aripa

un vint subţire ii ridica spre inalt penele albe
in zori am găsit pe cimp o aripă / rămăsesem
lingă
aripa de inger şi nu voiam să merg mai
departe
nu mai credeam că există ceva ce trebuie
văzut / un
vint subţire ii ridica spre inalt penele albe

a rămas totul pe cîmpia aceea

ciinele meu nu s-a mai intors / mi-e teamă
că nu voi mai putea fi stăpin / mi-a rămas
gindul la marginea cimpiei ca o colină / mă
pierd printre ierburi şi prin griul ingălbenit
cu sentimentul că mă intorc la o dorinţă
veche / ţi-am cintat cintecul străin pe care
il aud / mi-ai spus că iţi este cunoscut şi
că eu sint străin / că ierburile au fost
dintotdeauna verzi şi griul dintotdeauna
galben / a rămas totul pe cimpia aceea
de care nimeni nu ne mai desparte / a
rămas totul şi nu se mai vorbeşte cu mine
despre cum ar trebui să fiu

iederă

cine s-ar fi gindit / că omul acela
ar putea avea un copil / de care păcatele
noastre au atita nevoie / nu / legile
nu există / acolo / in jurul acelui copil
ne-am intilnit toţi / muţi şi prieteni

odihna

a murit un cal peste albul zăpezii / şi ochii
morţilor răsar / tristeţea picură din arborele de
la margine / incetinind apropierea de orizont a
privirii / miinile imi sint spulberate de vint / şi
tac in odihna umbrei lor adormite pe masă
cit de puţin a mai rămas din privirea copilului
a murit un cal peste albul zăpezii / şi capul
său
cu ochii deschişi / incepe o nouă zi

O restituire necesară

După 50 de ani, lucrarea eminentului profesor şi marelui folclorist care a fost Petru Caraman „Obrzęd kolędowania u słowian i u rumunow", vede din nou lumina tiparului, de astă dată în limba română şi sub titlul „Colindatul la români, slavi şi la alte popoare". Sintem însă departe de o reluare sau o simplă traducere. Ediţia, datorată cercetătoarei ieşene Silvia Ciubotaru, este rodul colaţionării migăloase a textului original şi a versiunii poloneze tipărite — cu note accentuat particulare fiecare — şi a muncii atente a trei traducători, Hanna Volovici, Dumitru Trocin şi Ştefan Popa care şi-au unit forţele pentru redarea în limba de origine a textului tradus în polonă şi, mai ales, pentru transpunerea în limba română a adevăratului florilegiu de citate din ucraineană, bielorusă, rusă, cehă, slovacă, bulgară, sîrbocroată, slovenă, limbi uzuale pentru autor. Aparatul bibliografic la zi şi valoroasa prefaţă a lui Ovidiu Birlea — ea însăşi o lucrare de referinţă — completează încadrarea în coordonatele unei perfecte realizări ştiinţifice.

Opera profesorului Caraman ilustrează în continuare dictonul latin despre soarta, atît de ciudată uneori, a cărţilor. Complexul circumstanţelor istorice şi contextul lingvistic au generat o situaţie singulară : o creaţie românească valoroasă şi de interes universal a fost handicapată de două ori, fiind concepută şi apoi tipărită în două limbi diferite, dar ambele lipsite de circulaţie generală. Zeci de ani cercetătorii români au cunoscut existenţa acestei lucrări, fundamentale pentru folcloristica noastră dar abia acum accesibilă lingvistic.

Pentru toţi cei formaţi intelectual în mediul universitar ieşean, Petru Caraman a rămas simbolul dăruirii totale, promotorul celei mai curate iubiri pentru cultura naţională şi creaţia populară a românilor, un sentimental, un pasional dublat de un savant riguros cu o profundă formaţie ştiinţifică în orizont umanist, doctor al uneia dintre cele mai vechi şi prestigioase universităţi din Europa, aşezămîntul jagellon de la Cracovia. Amplitudinea informaţiei sale culturale şi lingvistice cunoştea la români numai precedentele Cantemir şi Hasdeu. Patriot exemplar, democrat înscris pe „liste negre" în perioada interbelică, militant pentru ieşirea României din războiul antisovietic, muncind cu devotament pînă în pragul sacrificiului propriei persoane pentru salvarea fondului de cărţi al universităţii ieşene în cele mai periculoase situaţii create de conflagraţia mondială. Petru Caraman a depăşit cu demnitate nedreptăţile a căror victimă a fost în anii „obsedantului deceniu" susţinut de un puternic echilibru interior şi un cult al muncii de nobilă ascendenţă romană. Frumos şi drept, beneficiind pînă în ultimile momente de o impresionantă tărie fizică, morală şi intelectuală a murit la 82 de ani, în 1980, cînd recunoaşterea operei sale era înscrisă deja în valorificarea superioară realizată de cultura românească în perioada de după 1965. „Colindatul la români, slavi şi la alte popoare" deschide de fapt drumul unei serii de tipărituri — mai mult de zece — în realizarea căreia sînt angajate mai multe edituri din ţară.

În forma sa actuală, lucrarea este structurată în două mari părţi tratînd, în intenţia autorului, descrierea datinei colindatului şi determinarea originii acestei datini. Temerara încercare a tînărului savant se baza — în 1928, data primei versiuni manuscrise — pe un material bibliografic relativ bogat ca aspect literar al folclorului, deficitar însă ca redare a contextului etnografic de desfăşurare a datinilor. Această lacună a fost în bună parte depăşită de experienţa de teren a autorului departe de a fi un folclorist de cabinet. Petru Caraman subliniază de la bun început importanţa studierii colindelor, complexitatea lor, largul cîmp de lucru pe care-l oferă diferitelor categorii de cercetători : „Colindele au încetat de mult a mai fi simple formule tradiţionale, cu un anumit scop practic şi au devenit adevărate texte poetice. Ele, trebuie să subliniem aici, sînt un exemplu clasic al felului în care un cîntec popular, printr-o evoluţie îndelungată, dintr-o formă de tradiţie magică, ajunge la o formă cu adevărat artistică" (p. 6). În peisajul stufos, deosebit de variat al datinilor de iarnă, colinda propriu-zisă, — „profană" după Caraman, „laică" sau „seculară" după formulări contemporane — se detaşează ca obiect al studiului de folclor comparat, situată în contextul obiceiurilor de iarnă, între obiceiurile cu măşti, de factură preistorică şi funcţionalităţi arhaice şi colinda creştină, produs literar şi muzical bisericesc. Materialul — cules de la români, toate popoarele slave, greci, albanezi, lituanieni, letoni, estoni, etc. — este ordonat la rîndul său în două mari categorii : colinde generale — cîntate în curte — şi colinde speciale, cîntate în casă, de o uimitoare varietate : pentru gospodari, gospodine, flăcău, fată mare, logodiţi, însuraţei, văduvă, bătrîni, copii, sugari, ocupaţii diverse, preot, hagiu, cioban, pescar, negustor, soldat, voinic străin, morţi. Fiecare din tipurile de mai sus se divide la rîndul său în subtipuri, între ele existînd interferenţe intrinseci. Se reliefează tipuri specifice româneşti, fără corespondenţe în aria generală de răspîndire, colindele de pescari, de leu şi ale ciutei năzdrăvane, alegoria căsătoriei de mare realizare artistică.

Partea a doua a lucrării rămîne o magistrală analiză a originii datinii fiind aduşi în discuţie factori diverşi de natură lingvistică, istorică, folclorică, etnografică. Erudiţia autorului, largă arie de investigaţie, spiritul ştiinţific selectiv, riguros şi obiectiv, duc firesc la trei concluzii de mare importanţă pentru înţelegerea esenţei datinei : originea latină, caracterul iniţial de serbare a primăverii, a rodniciei şi locul central al fondului românesc de colinde în contextul răspîndirii datinilor.

Cuvîntul latin „CALENDAE" — din construcţia „CALENDAE JANUNARII" — se regăseşte după două mii de ani cu aceleaşi funcţionalităţi, de la Mediterană la Baltica, în nenumărate variante fonetice, de la grecescul „kalandai" la lituanianul „kalendoš" sau letonul „kaiâdo", prezent în toate limbile slave, la albanezi, unguri, etc. Actualul termen românesc reproduce şi el forma originară, deşi aspectul fonetic sugerează o evoluţie mai sinuoasă a cuvîntului, unii lingvişti presupunînd o stare intermediară slabă, o repreluare paralelă cu fonetisme de genul „Crăciun", „Rusalii", „Troian". După cum subliniază însă şi Ovidiu Birlea forma românească „corindă", (Maramureş) atestă o pronunţie mai veche „cărindă" ceea ce se încadrează perfect legilor fonetice ale limbii române, respectiv unei moşteniri directe din limba latină.

Deşi ne lipsesc descrieri amănunţite şi, mai ales, textele felicitări — pe care şi le adresau romanii cu ocazia „calendelor", mărturii directe sau colaterale, probează elocvent filiaţia acestora în complexul manifestărilor folclorice concentrate actualmente în cele 12 zile ale trecerii de la un an la altul. Fragmentul de text („laetitia guadet in hoc domo, tot filii, tot parcelli, tot agni" — „bucuria să domnească în această casă, atîţia fii, atîţia purcei, atîţia miei"), inclus într-un „Glossarium" al lui Du Cange — care se regăseşte aproape integral nu numai la „piţărăi" ci şi în colindele şi plugusoarele copiilor români din Pind pînă în nordul Carpaţilor, zgomotul tobelor care însoţeşte la români obiceiurile de iarnă în general iar în ţinutul arhaic al Huredoarei în mod special colindele, datina romană de a pune în apă mlădiţe de măr pentru înflorire în timpul sărbătorilor, de unde la români forma iniţială a sorcovei şi refrenul specific „Florile dalbe", „Flori dalbe de măr", ospăţul cu caracter comunitar din cadrul petrecerii de la sfîrşitul colindării, alegerea solemnă a unor conducători autoritari, buni cunoscători şi păstrători ai datinei recunoscuţi unanim de comunitate pe toată perioada sărbătorilor, „omorirea" şi „îngroparea" caprei la sfîrşit — alături de notele rituale din tăierea porcului la Ignat — reminiscenţe evidente ale sacrificiilor de la Saturnalii — iată elemente de origine sigură latină. Enumerarea de mai sus este desigur departe de a fi completă, chiar în stadiul actual al cercetărilor.

Dovezile vor fi mult mai numeroase după prelucrarea materialului adunat cu prilejul investigaţiilor de teren pentru alcătuirea „Atlasului etnografic al României" şi, mai ales, prin reevaluarea datelor din răspunsurile la vechile chestionare Hasdeu şi Densusianu.

Legătura internă dintre momentul sosirii primăverii — moment al triumfului vegetaţiei, al fertilităţii, al înfloririi şi prospeţimii, al adevăratelor începuturi şi substanţa colindelor, în primul rînd al celor cu tematică agrară, deşi evidentă şi pentru nespecialist, a intrat tîrziu în atenţia cercetătorilor. Petru Caraman întreprinde prima investigare ştiinţifică în acest sens. Analiza diferitelor sisteme cronologice de stabilire a Anului Nou, impunerea tîrzie a datei de 1 ianuarie în sud-estul şi răsăritul Europei, trimiterile directe din teste spre momentul primăverii — începerea aratului, abundenţe de flori —, paralelismul dintre serbările de iarnă romane şi cele de primăvară ale tracilor, păstrarea fragmentară a unor obiceiuri specifice primăverii, toate converg spre o concluzie firească : în forma actuală ciclul sărbătorilor de iarnă reprezintă o sinteză a datinilor de primăvară — de origine preistorică şi viziune bazată pe magia imitativă — şi a momentului roman solemn şi exuberant totodată, ocazie de felicitări reciproce prezentă iniţial pe întreg parcursul Saturnaliilor, concentrat treptat în jurul unor date fixe.

Spaţiul de realizare a acestei sinteze nu putea fi decît cel românesc, acolo deci unde s-au putut manifesta cu vigoare egală atît fondul autohton de datini cît şi elementul roman de organizare, structurare, în sensul ţărilor, felicitărilor.

Analiza fondului românesc de colinde, singurul a cărui structură o regăsea pe întreaga arie de răspîndire a obiceiului denotă locul central al acestui patrimoniu naţional în contextul etnografic al Europei răsăritene. Creaţiile româneşti au rolul unui nucleu în jurul căruia se organizează tipul bulgaro-româno-ucrainean, cu cea mai mare pondere în întreaga zonă a practicării colindatului, cel mai realizat din punct de vedere artistic. Tipul acoperă teritoriul fostei Romanii orientale, avînd desigur în vedere nu atît graniţele politice cît mai ales arealul exercitării influenţei culturale directe. Pe măsură ce ne îndepărtăm de nucleul proteic ancestral, în toate sensurile geografice obiceiul scade în amploare, se diminuează repertoriul, se accentuează treptat neglijenţele stilistice, dispar funcţionalitatea şi prestigiul social al cultivării speciei folclorice, urmînd firesc contaminările, parodierile şi inexorabila dispariţie la confiniile influenţei culturale. Datina românească rămîne matcă generatoare, modelul exemplar pentru popoarele vecine, în primul rînd pentru slavi. După cum remarca concluziv B. Petriceicu-Haşdeu, colinda nu e un slavism la români, ci un românism la slavi. Fondurile de colinde, românesc şi al popoarelor slave, prezintă mari asemănări dar şi mari deosebiri rezultate din modalităţile proprii de asimilare a bunurilor culturale împrumutate, din prefacerea lor conform specificului naţional. Similitudinile provin atît din influenţa culturală, în care principiul reciprocităţii este foarte frecvent, cît şi din identitatea situaţiilor care le-au generat. Lipsa unor tipologii complete face imposibilă deocamdată stabilirea sensurilor de migrare a bunurilor folclorice. Elemente de ordin istoric şi etnic întăresc însă deja prezumţia preponderenţei româneşti în domeniu. În folclorul ucrainean, huţulii — populaţie puternic influenţată de români, depozitară a unor elemente deosebit de arhaice din creaţia noastră populară — deţin, după accepţiunea unanimă, primatul absolut în domeniul colindelor şi colindatului. În „jus valachicum", codul juridic al satelor româneşti din Polonia istorică asimilate în prezent, erau legiferate drepturile cnezilor asupra unei părţi din bunurile obţinute la colindat. În Cehoslovacia zona cea mai bogată în colinde — şi în folclor în general — rămîne Valaška Moravska, locul unde o populaţie de păstori români s-a asimilat începînd din secolul al XVI-lea. Similitudinile dintre colindele româneşti şi greceşti exclud un intermediar slav, implică o ascendenţă comună românească.

Realizările folcloristicii din ultimele decenii confirmă rezultatele la care a ajuns Petru Caraman, justeţea concluziilor sale, valoarea românească şi universală a operei sale.

Dan Ravaru

Pușca de argint

Maestrului întru
sonet Tudor GEORGE

Nu-mi curge nici un sunet azi din liră,
Mă zbucium ca o fiară prinsă-n cuşcă,
Simt alte fiare1n juru-mi cum conspiră,
Nesiguranţa, ca leoaica, muşcă.

Din fumul cenuşiu mai fuge-o spiră,
Pe git arunc, inconştient, o duşcă.
Aud şi cunoscuţii cum se miră
Dar gindul mi-e intruna la o puşcă

O puşcă de argint dac-aş avea,
S-o pun la ochi, să trag cu ea la focuri
Şi inspre ziua ce se va vedea,
Iele să-mpuşc, fantastele lor jocuri.

O puşcă-adevărată, de argint
Cu pai de nuc bătut in mărgărint.

Radu Cange

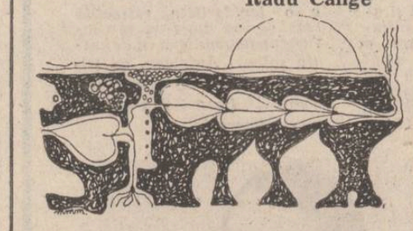

Sentenţa necurmării

Există o decenţă romantică a alegerii poetice; în fiecare seară coborînd către acea apariţie vaporoasă şi care înaintea unei oglinzi priveşte diamantul negru pe satinul gri, un diamant negru în rectanglu care se deschide dintr-o casetă din piele albă — şi că tot ca într-un film, vede numai mîinile deschizînd caseta şi lacrimi de „ochi ciornaia" ţinînd locul iubitului pentru totdeauna diamant înaintea iubitei care plînge şi care înaintea oglinzii prelungeşte la infinit seria acelor iubiri eterne şi ascunse în faţa oglinzilor, culcate în casete, iubiri diamant — solitudini definitive între paginile albe.

Zvonul istorist — gura lumii — o neagă. Numai poetul se înspăimîntă şi tace. Gheorghe Tomozei ne mărturisi, într-o urbanitate preconsimţită, că însuşi află mai mult din spusa celor ce se înspăimîntă şi tac.

Frumuseţii, compensaţia tragică — acesta a fost gustul veacurilor, al omenirii. Mărturia poetică se depune nu în descriptio herbae, ci în fatum verbi. Otava verbului (cuvîntului) meu ar putea să te gălbenească.

Gheorghe Tomozei aderă acelei diplomaţii ancestrale care-i premerge în coloratură de la Cârlova pînă la Alexandru Macedonski : o tăinuire obstinată în chiar coroborarea amenităţilor generaţiei Labiş. Poate fi şi un orgoliu pe care mereu îl află dedublînd persoana.

Un siclu, siclii — incorporare atemporală — derobare a chiar persoanei fizice — eu pe mine nu mă plac — lazaretul nervilor, dinţilor şi unghiilor înfipte în cuvinte — reverul cuvintelor înfipte în nervi, în dinţi, în unghii.

Dacă sînt pe-afară, sînt înlăuntru : poetul recunoaşte singularitatea drumului provincial în/spre abisul metropolei. Libertatea spiritului îşi asumă aici străbuna infuzie de bogăţii provinciale în marmitele metropolitane. Prin aceasta — după Gheorghe Tomozei — toţi poeţii sînt provinciali. Drept urmare : nu mă ocroti, căci m-ai vinde. Unde este Soarele, unde este şi sentenţa necurmării legii ce retează cu raza şira spinării neaplecată. De-a lungul unei vieţi se disimulează această erezie estompată: cu graţia, cu amenitatea, cu grija, cu toată grija în apanaj. Mai tîrziu, eh, mai tîrziu... „Altcineva / sigur altcineva / le reconstituie pe toate / cu memoria / mea...".

Şi totul a pornit — pare-se — din Suspiciune.

Maria Cerchez

Artur Silvestri vă prezintă doi poeți

Venit din solarul Teleorman, Theodor Răpan, un tînăr „bolnav de poezie" este intruchiparea virstei juvenile, energice, entuziaste, animată de o considerabilă candoare. Omul știe puțin din ceea ce insemnează viața literară și crede cu o ingenuitate care ar stirni altora cascade de ris că literatura se poate face și in absența atit de anevoioaselor și umilianteior acte de devoțiune față de un protector sau altul. Dar eu zic că așa și este, in absolut ; autorul, atunci cind este talentat și nu seamănă cu anonimii veleitari buni la toate, nu are decit să scrie, insensibil la conjuncturi.

In privința lui Theodor Răpan datele par a fi, sub acest aspect, cit se poate de clare: avem a face in adevăr cu un talent, nu insă dintre acelea incultivate și prin aceasta inapte de a înainta. Ceea ce am citit din producțiunile lui care nu mai sint demult niște simple exerciții ci cantitativ configurează o operă mi se pare că are deplin temei spre a confirma fără dubii vocația. Probabil numai o maladivă timiditate l-a impiedicat pină azi pe autor să-și publice un volum; zind o va face, am impresia nu după multă vreme, se va putea observa că acei care au crezut in el (și la ora aceasta sint destui) nu s-au inșelat. De altfel, era cu putință să se observe aceasta și pină azi căci poetul a publicat, prin reviste, destul și la un nivel pe deplin onorabil, in citeva puncte chiar mai presus de linia curentă. Insă puține din creațiile lui denotă ceea ce are, cred, Theodor Răpan mai lăudabil, adică o irepresibilă rezistență la manieră. De la debutul tradiționalist și euforic, invadat de o senzitivitate proprie autorilor de cimpie el a evoluat corect alegind căile versului liber, despletit, ajungind in fine la un soi de lirică eliptică, oarecum enigmatică dacă nu ar avea un considerabil procent de sensibilitate care o trădează. S-ar putea zice că nu altfel au corijat literatura lor și alți poeți tineri din promoția lui insă această observație nu este pe deplin adevărată.

Realitatea e că liricul a păstrat toate trăsăturile care îi dăduseră la inceput nota originală inclusiv o apreciabilă emoție la sentimentele stabile, modernizarea lui s-a produs in direcția stilului nu a conținutului. Intrucit mă privește prefer din poezia lui debutul chiuitor și cu o gilgiitoare vitalitate, așa cum au muntenii noștri, acești spanioli de Balcani; aceasta nu inseamnă că ignor valoarea producțiilor de acum. Oricum, de Theodor Răpan poezia românească tinără nu va scăpa.

theodor răpan

A șaptea elegie, cryptica

Opțiunea la existență

...Fiind cel ce sunt – ucisul vinat –
imbrățișat de umbrele noului anotimp
m-am ridicat peste gindul sburătoarelor
și cu o pricină concretă
ințepenită-ntre dinți,
in numele vieților mele anterioare
zic :
voi trăi alături și deopotrivă
cu umbra
și nici nu mă gindesc
care dintre noi va trăda primul.
Iubesc umbra sunetului tău infernal
retezat de ecouri in trunchiurile verii,
nevindecat de lumină.
Trupul nu-mi mai aparține.
Nici cerneala hirtiei.
Nici femeia bărbatului.
Nici peștele apei.
Se va spune :
s-a dedat inteleptului somn.
Mă bucur.
Alerg peste oameni decapitați.
Fericirea mi se preface-n sticloase miresme
și spre nenorocire
fiul meu
scapără, scapără
cu inocență
dintr-un chibrit bolnav de statui.
Mi se pare că mi-au crescut peste aripi
picioare și miini prelungi. Totul
pentru a-mi fi mai aproape.
Totul,
pentru a-mi imagina mult dureroasa
rană a verbului.
Am două miini. In loc de ochi
am cinci degete orbitoare
ce stau intinse
in bătaia puștii,
a norocului,
toate separindu-mi
tristețea de bucuria Ideii
născătoare.
Totul,
pentru a-mi imagina mult dureroasa
nemurire
a trupului
in fiind...

A paisprezecea elegie, respirarea

Vestirea poetului

...Mi-e aer dușmănit
zborul.
El mă ingăduie
să nu-mi mai fie
dor de iarbă,.
El, zborul
ar fi respirarea
cintului dar
povirniș sie își este.
Ar fi animal junghiat
dar sie își hrănește
uitarea :
soarbe zeească măduva...
Mi-e aer dușmănit
zborul :
trăim amindoi
dintr-o ingăduință
fără margini
a ploapei...

A patra elegie, erotica

...In sine trec Bizanțuri sufocate...
Pe singele soldaților
să stai
cruce de piatră ostenită:
iți sunt necesar căzut
in zig-zag,
numărare a punctelor putrezite-n delirul
visării.
Jos e șanțul creierului —
ridicate,
podurile contemplă
protectoare ginduri
și inima atunci
pe podișul subțire
al neliniștei
răgaz de spaimă-n
măcelul dintre
un trandafir și o pendulă.
Sub ceață,
otravă nemuritoare,
dragostea l...

A cincisprezecea elegie, ars poetica

După vestire

...Ecou nespuselor cuvinte.
Aer fără aripi de fluture.
Inserarea de lemn a vorbirii.
Băutură depărtindu-și strigătul.
Și gură.
Și-arsură.
Aură.
— La urma urmelor,
ce mai e și apăsarea aceasta
indesită cu sfișiere
in spatele
alfabetului ?...

A doua elegie, tainica

...Nu-ți inveli ochiul cu floarea
din ochiul boului, cer impietrit de mirare...
Cind se sfărimă in piatră clipa dușmană.
Nu te uita in riul prea repede,
smulge-te, smulge-te in malul
din care-și ridică pleoapele
dimineața, zeul.
Departe sunt de mine, de orbire...
O groapă dacă e,
e cu cinstire
și mă despart de tine
trei cămile...

basil gliga

Lirica de factură conceptuală, poticnită in emoția ritmurilor, pe care o desfășoară Basil Gliga e a unui spirit instruit și sentimental, inconjurat de zaua sură a parabolei. E in toate aceste compoziții, unde simțămintul se ascunde indărătul culturii și aluziilor, o adincime sufletească indiscutabilă care a luat calea indirectă a unui lirism obiectiv, aproape de livresc. Ceea ce recompune poezia, aptă de remarcabile dezvoltări, a lui Basil Gliga, e o lapidaritate retractilă care derivă dintr-un temperament flegmatic și in definitiv solitar. Ardelean, cu știința consangvină a calmului spiritual, Basil Gliga este un poet remarcabil.

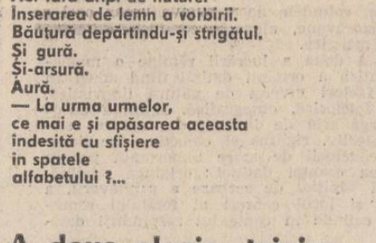

Solfegiu

Prin vintul in galop cerul călărește
pe spinarea munților amurgul tăcut.

Amărăciunea și bucuria, simțiri limpezi,
dincolo de toate e o mină
care solfegiază pe clapele unui pian ascuns.

Fără urmă

Muntele-i neclintit.
Și apoi e șesul.

Fără compromisuri,
fără nevoia de coline,
drumul tău trebuie să sfirșească.

Așa, dintr-odată,
să fii un altul,
fără urmă,
fără movile vechi de pămint

Și apoi e șesul.

Don Quijote

Don Quijote străbate pustiul
Cu brațul obosit ținind lance și scut
Printre morile de vint se retrage tăcut.

In zadar Dulcineea, fata de aer,
Inspre el intindea aripi de vint,
Don Quijote se pierdu intr-o țară de basm
Răstignit intre cer și pămint

Sub ploaia de nopți și de zile
In ciot se transformă sabia lui.
Dulcineea dispăruse in fum...
Rămase in legendă o cizmă a lui Sancho Panza

Și Rosinanta, in hamuri,
părăsită in drum...

Fără glas

Am ajuns la porțile cetății
In marginea deșertului fără timp ;
Nimeni nu-mi cunoaște chipul
Și vintul a șters urma pașilor mei pe nisip...

Am bătut la poartă : Deschide-mi !
Poarta rămase inchisă.
Am strigat : Răspunde-mi !
Nimeni nu se-arătă.
Era un amurg incins și uscat ;
La altă poartă pornit-am să bat.

Și iarăși am strigat : Deschide-mi !
Nimeni nu-mi răspundea.
Am bătut : Răspunde-mi !
Nu mi s-a deschis
Era o noapte stătută și moartă ;
Am plecat să bat la altă poartă, altundeva.

Am șoptit din nou : Răspunde-mi !
Nu mi s-a deschis.
Am cerut : Deschide-mi !
Nimenea n-a venit.

In zorii candizi, fără rouă
Paznicii zidului fără glas m-au găsit.

UN CRITIC: LUCIAN GRUIA

Legenda Kirei Iorgoveanu

Ca să te apropii de poezia Kirei Iorgoveanu, trebuie să umbli desculț mult timp pe deasupra lucrurilor și intr-un tirziu, obosit, să-i spui : „bun găsit !" Ascultind transpunerile in româna-literară ale poemelor din „Steaua di dor" (Ed. Eminescu, 1983), imaginile intruchipează de la sine definiția dată mitului de către Mircea Eliade („Aspecte ale mitului" — Ed. Univers, 1978), pentru că : versurile Kirei Iorgoveanu vorbesc despre „epoca de aur" a spiritualității aromâne, personajele sint „exemplare", strămoșul legendar — Alexandru Makedon — iar imaginile reiterează spațiul pur din „illo tempore", care devine pe zi ce trece tot mai depărtat. Și aventura pămintească a aromânilor seamănă tot mai mult cu un mit ce se stinge treptat.

Cind totul se va răci, sensibilitatea aromânilor va trăi in poemele Kirei Iorgoveanu.

Dan David

„...(De ani de zile mi / s-a promis o Carte : o Carte scrisă cu singele meu, cu / senzațiile mele de fenomen teafăr și primejdios.)"

Incă de la debut, Dan David ne apare ca un saltimbanc care și-a frint de nenumărate ori oasele in culisele editurilor — intre „promisiuni firimituri, resturi" dezamăgiri, aruncate „peste gard", vieții sale de „ciine mindru și jigărit" — pină să apară in fața noastră dansind pe sirmă aproape perfect.

„Eu vă iubesc pe toți"[1]) aruncă violent in lumină dilema in jurul căreia gravitează intreaga sa poezie și anume conflictul insurmontabil intre sufletul său de „țăran blind" („pe inima mea crește un țăran frumos și-un jurămint") și civilizația devastatoare („un secol de nonsensuri europene") care impietează echilibrul, puritatea satului miraculos, atemporal, idealizat in sens blagian, imaginat ca „vizuina cosmică" — adăpost in calea angoaselor.

Dar mușcind odată din pomul culturii și al cunoașterii, puritatea inițială a sufletului se tulbură de neliniști profunde, morometiene și planurile ideatice se amestecă : „numai nădușeala lui Dumnezeu curge-n Iad prin / sufletul meu... numai singele lui Satana curge-n Rai prin Inima mea" (Eula (1)).

Din cauza vitezei ametitoare și a incandescenței cu care se rotește in jurul intrebărilor existențiale, Dracul și Dumnezeu se contopesc centripet in propria-i ființă intr-o axă de rotație astfel incit Dan David devine „Dracul Dumnezeu" — „...D. D. ! — / (a nu se citi Dumnezeu la patrat, ci Drac Dumnezeu)" — spune el cu emfază. Totodată, din această rotire obsedantă, forța centrifugă aruncă pină la mari depărtări receptive, in conștiința cititorilor, problemele sale lirice fundamentale : fabulosul naturii, miracolul satului, forța iubirii, corozivitatea culturii.

Dacă viziunea teoretică asupra lumii la Dan David e discutabilă, calitățile poeziei sale sint indiscutabile. Dan David reamintește că forța sugestivă și concretețea imaginii sint valorile supreme in poezie. In această vizualizare specifică a elementelor lirice, cit și-n tehnica dirijării liniilor de tensiune subiacente imaginilor intr-o caligrafie originală, se recunoaște amprenta personalității oricărui poet, in cazul de față Dan David.

Să exemplificăm pe teme:

1. Peste satul miraculos, idilizat, „ninge cu mirese și răcori de narcise / cu respirații de zeițe bete... ninge cu mireasmă de gutui, ninge cu sărbători de mere ionatane / ninge năpraznic cu tăceri de iezi și miei, ninge cu secole amare" (Ninge peste căciula țăranului) *iar „elegiile curg frumos pe la ferestre".*

2. Dar acest sat inoculat in suflet, păstrător de datini, cu oameni gospodari, minunați, alunecă pe panta civilizației, la vale, din mit și poezie spre „realismul computerizat". Poetul trăiește dislocarea satului, dureros și nostalgic ca și Marin Preda. Cultura il atrage și-l tulbură : Tolstoi, Thomas Mann, Kafka, Spinoza, Kierkegaard etc., se grefează in sufletul său, apoi apare o reacție de respingere.

Din cauza „bunului simț atomic", poetul se simte „contemporan cu sfirșitul lumii", sfișierea lăuntrică il face să găsească o imagine fără egal pentru „frumusețea stranie a măcelului (...parcă munți nebuni dădeau in floare / și tancuri tirau pe sub pămint fecioare)" (Amprente și sărutări de ghilotină). *Și peste toate, „robotul veacului predică Biblia Progresului".*

3. Satul trăiește in simbioză cu o natură erotizată, intr-o permanentă „stare de nuntă", o perpetuuă „primăvară ca-n ochii lui / Sadoveanu". In jurul satului „pădurea s-a sculat ca o fată frumoasă odată / in somn, de inger sărutată" (Pădurea ca o fată frumoasă).

4. Și-n mijlocul naturii se petrece iubirea, dureroasă și blindă, grea și tristă ca orice lucru frumos. Iubita e o „Penelopă" ori „Cosinzeană de flori de pruni", un „delir de narcise", iar trupul ei e „leac pentru orice De profundis".

★

Tocmai din aceste constante ale purității sufletului său : satul ideal, natura mireasă, iubirea magică, copilăria, Dan David vede posibilitatea reimprospătării poeziei. „Propunerile sale pentru Tinerețea fără Bătrinețe" a poeziei — deci arta sa poetică — sint insă, paradoxal, cele mai convenționale și neconvingătoare poeme din cartea sa de debut. Dar, a vedea in „Baladă pentru copilărie" [2]) *niște poeme Kitsch care pun problema moralității autorului și a compromisurilor, este cel puțin exagerat.*[3]) *Există desigur și convenționalism in aceste poezii pentru copii dar ele continuă firesc caracteristicile lirice ale lui Dan David afirmate in „Eu vă iubesc pe toți" : puritatea satului, a naturii și copilăriei. Dacă in acest sens observația este tendențioasă, Ion Zubașcu are perfectă dreptate să afirme că Dan David merita premiul U.T.C. pentru debut cu „Eu vă iubesc pe toți" și nu premiul editurii Ion Creangă pentru „Baladă pentru copilărie".*

De asemenea, a vorbi despre „imaturitate interioară, compuneri facile, disolutie, adică semne ingrijorătoare pentru viitorul lui Dan David, care va trebui să invețe că impetuozitatea in poezie nu ține doar de exuberanța temperamentului, sau de voinicia zeloasă a entuziasmului..." — chiar dacă uneori intilnim rime caduce — așa cum face Radu Săplăcan in articolul său din revista „Steaua" nr. 5/1983, inseamnă a te lăsa inșelat de mișcarea exterioară a poemelor fără a sesiza curentele de adincime. Pentru că la Dan David drama este adevărată, suferința sfișietoare. Radu Săplăcan are dreptate să atragă atenția asupra pericolelor ce pindesc poezia lui Dan David : ușurința versificației, redundanța, egolatria, grandilocvența.

Calitățile poeziei lui Dan David care fac din el incă de la debut o personalitate distinctă in lirica noastră sint : forța sugestiei, plasticitatea imaginii, autohtonizarea simbolurilor, muzicalitatea interioară, (ritmuri folclorice in contrapunct cu cele culte), elaborarea texturii și adecvarea ei la imagine — toate acestea constituindu-se in universul său problematic distinct.

[1]) Dan David : „Eu vă iubesc pe toți". Editura „Eminescu", 1982.

[2]) Dan David : „Baladă pentru copilărie". Editura „Ion Creangă", 1982.

[3]) Ion Zubașcu : „Baladă a copilăriei sau autopastișă puerilă". Scinteia tineretului — Supliment literar-artistic — nr. 25/13 iunie 1983.

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚA A XXVI-A

In deschiderea ședinței de vineri, 30 martie 1984, conducătorul cenaclului, **poetul Cezar Ivănescu,** il prezintă pe **TUDOR GEORGE,** unul din cei mai importanți scriitori de azi și cu o experiență literară și de viață fabuloase.

Apoi Tudor George citește „Argumentatio pentru epopee și genurile poetice majore" (care va fi introducerea la cartea cuprinzind 260 de sonete și intitulată „Dacica").

Urmează un scurt dialog cu cenaciștii in care luăm cunoștință, intre altele, cu perioada singaporeană a poetului, citeva păreri personale vizind clasicul și clasicitatea, precum și idei de mare forță și argument, ca de exemplu: „poeții care glorifică trecutul acestei națiuni n-o fac gratuit,... supraviețuim prin forme invincibile de cultură, cum e literatura". In incheiere, poetul Tudor George ne citește sonete inedite.

In partea a doua a cenaclului au citit **Gabriela Crețan** și **Valentina Teașcă** — poezie, iar **Dumitrița Stoica** și **Damian Laurențiu** — proză.

Hors-concours, **Marian Bodea** captează auditoriul producindu-se cu proza sa intitulată „Orbul gării".

Au urmat discuțiile :

Maria Cerchez vede in scrierea Dumitriței Stoica o proză stufoasă, un univers imaginar, mitic; in Gabriela Crețan o poetă autentică, de forță; in Valentina Teașcă — o virtuală poetă, și aceasta pentru că, după prima poezie — remarcabilă —, autoarea cade in epigonism.

Mircea Cristea consideră poemele Gabrielei Crețan ca aparținind unui univers oniric, o lume insolită in care metaforele sint revelatorii: despre proza lui Damian Laurentiu afirmă că este bine condusă.

Eduard Gugui exprimă ideea că poezia Gabrielei Crețan este o poezie de imagini, o poezie in pragul călătoriei dimensionale, magică, iar despre proza Dumitriței Stoica afirmă că este reușită, insolită, forțarea metaforei reprezentind forța autoarei; proza lui Damian Laurențiu i-o amintește pe cea a lui Ștefan Pârvu, o proză foarte bună, in care lumea satului este relevată mai ales prin caracterul ei mitic.

Dinu Regman crede că poezia Gabrielei Crețan l-a bulversat, prin intensitate, forță, onirism, nostalgia unei trecute sărbători, prin irezistibila chemare spre lumile abisale din spatele obiectelor, prin voluptatea dezagregării. Despre proza lui Damian Laurențiu afirmă că are virtuți de compoziție.

S-au mai pronunțat asupra lecturilor din cenaclu: Cătălina Mihaela Onu, Uca Maria Iov, Alexandru Mălinescu și Dan Oprina.

In incheiere, poetul **Cezar Ivănescu** conchide: poezia Gabrielei Crețan este profundă, pretioasă, unică, reprezentind una dintre marile revelații ale poeziei feminine postbelice; poezia Valentinei Teașcă este ingenală, plină de lucruri comune, cuprinde versuri strălucitoare ca și platitudini; proza Dumitriței Stoica este de foarte bună calitate, cu ritm, se află undeva intre ludic și fantastic; despre proza lui Damian Laurentiu afirmă că are o construcție mai clară decit cea a lui Ștefan Pârvu, este o proză excepțională, de remarcat umorul subțire, subteran.

Hero

TINERI TRADUCĂTORI

DIN POEZIA FRANCEZĂ

JEAN CAYROL

Noaptea

Lui Leon Gabriel Gros

Craterele aurorei in lungi defilee de aur
in pulberea lumilor amurgului,
palidele portocale ale nopții in semințe înstelate
tinguitoarele ploi ale nordului mușcate de spumă
și care-lasă atitea lenese prore să treacă
insoțesc vocea voastră deja imbătată de moarte,
o moarte ușoară ca un hamac in bătaia vintului
și ale cărei fructe se rostogolesc uneori in miinile
noastre goale.

Nu vom reveni din aceste delte care se scufundă
căci pămintul caută in sfirșit picioarele arzătoare
ale Domnului arzătoare
Imprăștie vint al Inimii sale marile dune
de umbră !
Iată că malul se apropie intins ca un arc
— se vede jocul pupilelor unde se-adapă mustele
nesătule,
inalții minji de spumă atit de stinjeniți de
neaua lor —
lunga sa plajă parfumată este grea incă in
miinile voastre
și dragostea-i ca o hulă ce se ridică in vint.
Simt căldura animalului nopții dintii
subpămintenele-i răsuflări, ierburile sale
neliniștite de zori,
noaptea prețiosului lut și cărnii sfișiate ;
noi o găsim in miinile noastre istovite
sub tipătoarele penaje de aer
minunata noapte alunecind ca un brat sub ceafă
Evă a nopții in pacea șoldurilor sale...

TOURSKI

Cei ce trăiesc și viața

Cei ce trăiesc și viața
nu-și seamănă deloc,
dar uneori se-ating
și se iubesc o clipă.

Eu i-am văzut sub ploaie —
se-mpărtășeau cu vin.
Singuraticii stau
alături cu-a lor soartă.

Acelor ce se bat
și adunați sint, morți,
un inchegat suris
le zace intre umeri.

HENRI THOMAS

***

Tăcut și gol sub arborele verde
peste pustiuri fost-am impărat —
de liniște regeste-ncununat —
al inocenței timp era, ca-n Eden ;

frumosul arbore, lampă-n lumine
veghea peste-nserarea-mi truditoare
cind alegeam din gindurile line
pe cele mai frumoase și ușoare

să le-ncrustez in aur, pe nisip —
ziua venea căldura să-și ingroape
și-și apleca misteriosul chip,
părinte blind de umbre și de ape.

O vară-ntreagă sub un arbor verde
am fost eu rege. Soare, tu mă știi :
legea-mi dictam sub arborele verde
acelor gravi și goi copii.

LUCIEN BECKER

* * *

Prea josul tavan ascultă
cind cineva urcă pe scări.
Aceeași umbră revine
cu același răsunet al inimii.

In camera luminată
doar de felinarul din stradă,
focul se topește-n cenușă
și nopții nu-i mai dă căldură.

Miinile mele ating lucrurile
ce mă iubesc in tăcere
ca prea blinzii ciini.
Mai aproape de mine decit durerea.

Fereastra mă luminează cu a ei rană.
Am văzut, noaptea, geamuri deschise
urmindu-i pe oameni ca o cale ferată,
nepărăsindu-i pină la moarte.

GUILLEVIC

Fapt divers

Ar trebui să facă atita gălăgie
in jurul unui scaun ?
— Nu e o crimă.

Este lemn vechi
Care se odihnește,
Care uită copacul
Și ranchiuna sa
E fără putere.

Nu mai vrea nimic
Nu mai datorează nimic,
Are propriul său virtej,
Se-ndestulează cu sine.

In românește de
Marcela Mariana Milcu

POEȚI SLOVACI

MICHAL CHUDA

Născut la 13 noiembrie 1947, in Papin (Slovacia) A publicat volumele „Albirea inului" (1976), „Nopțile albe" (1977) și „Apă vie" (1978).

Deasupra cardiogramei

Aici e toată inima mea —
pe mici pătrățele aleargă ca pe povirnișuri,
din ripe, văi, șesuri scurte
urcă, se ridică pe abrupte
dealuri, sus, sus, spre azur...
O clipă stă și din nou coboară,
ca să fie gata de urcat.

Aici este inima mea intreagă.
In zadar căutăm durerea-i ascunsă,
inima e misterioasă, nu-i scapă toate gemetele,
nu spune, că e totuși puțin bolnavă.

E bolnavă de dragoste, atit de zadarnic oferită,
care o aruncă jos si-n ceruri o ridică
E bolnavă de dragoste și această veșnică rană,
care arde-ntruna, nu va fi stinsă de nici un
sloi de gheață.
Aici e toată inima mea,
care a pornit pe hirtie...
Așa bate de mult, din eternitate,
parcurge anii spre viitor se-ndreaptă
și in sine pregătește loc pentru toți.

Pentru toți oamenii și umbrele lor credincioase
pentru toți, pe care mereu-i crede,
că nu sint ca pomii răsturnați,
rămași pentru totdeauna fără rădăcini.

Pentru toți oamenii binevoitori,
pentru toate lucrurile omenești curate,
pentru totul, totul,
care spune mereu pe nume.

Aici e toată inima mea,
pe care o am,
pentru ca niciodată să nu-mi aparțină...

HANA KOSKOVA

Născută la 7 iunie 1942 in Tuhar (Slovacia). A publicat volumele „Sub căldura singelui" (1976) și „Legătura" (1978).

In orfelinat

Chei necunoscute unor nume noi...
Teama și indoielile cu ele le deschidem.
Scinteile după ușă s-au imprăștiat
și copacii au zburat spre nord.
Pină la primăvară dornic schioapătă de-a lungul
trenurilor.

Ne-au pus miinile in dulapuri comune,
de pe cap ne-au tuns razele.
Educatorul a imblinzit scaune și mese.
Ordinea se uită in farfurii.
Doar in inima noastră chelălăie sălbatic.
In spital se albește tata
mama ne sărută doar de pe fotografie.

Tandrețea

Iui Leon Gabriel Gros

Curtea lucește in tăcerea noastră,
iarna privește copacii
și tata taie gerul.
E ca piriul strins de gheață —
indoielile pătrund intre noi.
Le vom aduna de pe pămintul inghețat,
ingindurați grămezile le ridicăm,
flăcări jucăuse spre frig indreptăm.
Doar sfiala tatii in tandrețe neclintită stă.
Cu virfurile degetelor se sprijină de poartă,
nu știe să intre in cuvinte.
Menține corpul său pe coada toporului,
parcă prin cele mai grele noduri
pină la tandrețe ar vrea să-și croiască drumul.
Nu mai taie, cind sintem aproape.

BEATA VARGOVÁ

Născută la 10 mai 1948 in Trnava (Slovacia). A publicat volumele „Mingilerea" (1975) și „Brațele" (1978).

Copil bolnav

O tăcere cumplită s-a oprit in fața pragului,
mă depășește ca intunericul după sticlă.
In gură mi se inghesuie un cristal de sare,
ca să doară mai mult
ceea ce deja doare.

Incă și acum intru-ncetișor
in camera unde nu dormi,
ușa o deschid fără zgomot.
Un măr in buzunarul șorțului,
soarele rătăcit scăldat in miere.

Fumul suflă-n mine tristețea,
ca atunci cind in izvor seacă apa vie.
Cine-ți dă seară soarele de miere,
pe bandaj liniștea pune
mirosind incă a cuțit cald ?

Lacrimile mele neputincioase durerea ta șterg,
știu bine, că zadarnic buzelor interzic,
cind lumina zilei se ascunde in oglindă,
să nu șoptesc descintece de somn.

In fața pătutului gol tace povestea.
Incă-n degete-mi răsună
zimbetul tău plăpind din bandaj.
Din nou culeg vorbe plingărețe,
care prin sute de ziduri la mama se tirăsc.

Dacă ai putea uita pentru o vreme
gura mea in palma povestei,
pe care o visai inainte de somn, băiețelul meu.
In mine doarme in locul tău — neliniștea.

In românește de
Eva Mârza

RADIOGRAFII CONTEMPORANE

Reflecții despre o banală activitate

I

Reprezentînd în țările dezvoltate trei sferturi din populația adultă, în altele jumătate și chiar în țările în curs de dezvoltare, nu mai puțin de 10—25%, șoferii, această imensă armată a timpurilor moderne care își sporește efectivele cu noi contingente, parcă mai asiduu acum la sfîrșit de secol, dau un exemplu demn de urmat în ce privește conviețuirea pașnică și solidaritatea umană.

Frumoasă, nobilă, această solidaritate a oamenilor volanului de pe întreg globul. Nu există în mod cert vreo profesie, vreo ocupație care să reprezinte o cifră atît de impresionantă ca aceea a șoferilor amatori. Dacă avem în vedere conducătorii auto ca sportivi (conducerea mașinii este și un sport), atunci, din punct de vedere numeric, ei întrec de departe pe reprezentanții tuturor genurilor de sporturi. Nu includ aici piloții de formula I, pe cei de raliuri ori alți șoferi sportivi profesioniști.

Nu există profesie sau ocupație care să nu fie reprezentată masiv în marea familie a șoferilor, după cum au încetat să existe prejudecăți față de șoferul mașinii. Privind pe șoselele Franței, și nu numai pe acestea, măicuțele la volanul micilor Renault-uri, nu poți să nu rămîi impresionat de virtuozitatea demonstrată de ele în cele mai dificile serpentine.

În pofida caracterului mai mult decît eterogen, armata piloților auto, oameni de toate vîrstele, profesiile, rasele, reprezentanți ai tuturor straturilor societății, oameni cu grad de instruire și cultură extrem de diferit, bărbați, femei, tineri și chiar copii (mîndrii conducători de karturi), se întrunesc periodic, direct ori prin aleșii lor, în cadrul organizațiilor, asociațiilor, uniunilor, cluburilor auto, sfătuindu-se, căutînd să dea răspuns la cele mai esențiale și de actualitate probleme care frămîntă lumea automobiliștilor, și indirect societatea umană, cum să reducă sau măcar să estompeze teribilul flagel al accidentelor rutiere, cum să formeze și să perfecționeze mai eficient omul de la volan pentru a răspunde condițiilor din ce în ce mai dificile de circulație, cum să facă să funcționeze mai bine, mai organizat întrajutorarea între ei ori între asociațiile lor. Pe agenda de lucru a acestor organizații figurează deseori și alte probleme care nu-l pot lăsa indiferent pe omul de la volan : perfecționarea mașinii, ca ea să fie cît mai sigură și să consume cît mai puțin aur negru, a panglicilor de asfalt, ca ele să ofere cît mai mult confort și siguranță, a sistemelor de prim ajutor, ca ele să fie cît mai prompte și eficiente.

Frumoasă, nobilă, umană această solidaritate a stăpînilor volanului de pe întreg globul.

Populația globului, dacă nu în totalitatea ei, cel puțin în cvasitotalitate, recunoaște meritele automobilului, utilitatea lui. O trăsătură caracteristică, deloc de neglijat, este optimismul care domină în rîndul oamenilor de la volan. „Nu vom putea folosi hidrocarburi, vom folosi electricitatea, biogazul sau, de ce nu, energia nucleară. Vor avea grijă savanții să găsească alți combustibili care să întrunească cele trei condiții de bază : ieftin, eficient și în cantități suficiente“.

Educația și instrucția, în general, trebuie puse, desigur, în legătură cu cultura rutieră a omului de la volan. Între acestea două nu poate să nu existe o reală și totală interdependență. Stilul de conducere, modul de conduită a șoferului în valurile oceanului motorizat, este întotdeauna marcat de gradul lui de cultură și educație, de mediul în care trăiește și își desfășoară activitatea.

Un slogan, arhicunoscut peste tot, spune „Omul cum trăiește, așa conduce“, deși bădărănia este, nu de puține ori, reprezentată pe șosele (și nu numai pe ele) și de inși care nu au doar o singură diplomă, ci chiar mai multe. După cum politețea, civilizația rutieră sînt foarte frecvent întîlnite, în formele cele mai avansate, printre oamenii cu o pregătire modestă, dar înzestrați de ceva esențial și, vai !, atît de necesar totuși, care se cheamă bunul simț.

Dar mai e o altă latură a problemei și psihologii o pot dezvolta amplu. Volanul e ca o oglindă. Nu te poți cunoaște complet pînă nu te urci la volan. El dezvăluie valențe necunoscute ale personalității umane, ale caracterului și temperamentului. Omul căruia nu-i place să fie băgat în seamă, tăcut și timid, devine uneori cel mai agresiv exemplar la volanul mașinii.

Satisfacția multor automobiliști la finele unei călătorii o reprezintă în zilele noastre, nu ca altădată, media cît mai ridicată a vitezei realizate pe itinerarul parcurs, ci sentimentul că pe drumul respectiv au putut ajuta într-un fel oarecare pe un confrate de „breslă“ aflat în dificultate. Acest lucru are o mare valoare morală, educativă, marcînd un început de schimbare a unor concepții.

Relația cultură-civilizație-conducere auto nu trebuie și nu poate fi privită numai într-un singur sens. Mașina, instructorul, tehnicianul au adus imense, nebănuite servicii pe planul instruirii tehnice a populației, ceea ce nu înseamnă că nu există și acum reprezentante ale sexului frumos (și nu numai ale acestui sex) care nu știu și nici un doresc să știe ce înseamnă o bujie ori un carburator. Mai deunăzi, cînd soțul se lamenta că a rămas fără ulei, consoarta i-a replicat candidă : „Dar ăsta de bucătărie n-o fi bun ? Că tot avem o sticlă în portbagaj“. Lăsînd gluma la o parte, trebuie să recunoaștem rolul pilotajului auto în emanciparea tehnică a populației. Și nu e vorba, de fapt, numai de tehnică. Oameni cu profesii situate destul de departe de tehnică sînt, acum, în calitate de șoferi amatori, în stare să realizeze depanarea celor mai sofisticate dispozitive, cu care sînt dotați masiv bolizii anilor noștri.

Un rol imens în educarea atenției, răbdării, răspunderii, spiritului de întrajutorare, rezistenței la tentații îl are conducerea auto. Binevoiți numai să nu fiți atenți, la chiar 80 de km pe oră, la ce se întîmplă în fața mașinii dv., și nu numai înainte, dar și în părțile laterale, în spate. Amintesc aceste lucruri arhicunoscute, pentru unii poate banale, care se pot găsi în toate manualele de specialitate, pentru a sublinia rolul bunului cîștigat în procesul conducerii auto : educarea atenției „totale“ și susținute în procesul unei călătorii care durează cîteva zile întregi, atenție necesară ca aerul omului de la volan, deoarece nu există domeniu de viață unde să nu-i fie necesară această teribil de importantă însușire.

Anticiparea, și ea foarte însemnată în toate sectoarele de activitate umană, mai ales în frămîntata viață modernă, își găsește un fertil teren de afirmare în procesul pilotării mașinii care, la rîndul său, dezvoltă această însușire, indispensabilă omului contemporan în rezolvarea numeroaselor probleme cu care este confruntat. „Gîndește-te la mișcarea (ori la mișcările) următoare“, este o cerință valabilă nu numai în șah, ci și în conducerea automobilului. Dacă noile și mai vechile contingente de șoferi s-ar strădui în număr cît mai mare să învețe ori să se perfecționeze în domeniul jocului de șah și cît mai mulți șahiști ar intra în familia oamenilor volanului, sînt convins că această simbioză ar avea efecte pozitive în traficul rutier. Anticiparea și-ar spune cuvîntul.

Educarea răbdării, „capacitatea firească de a suporta greutăți fizice sau morale“ sau, în alt înțeles, „perseverență, tenacitate, stăruință“, așa cum le definește Dicționarul Explicativ al Limbii Române, reprezintă una dintre cele mai de preț realizări de pe urma conducerii mașinii. Metamorfoza e impresionantă. Oamenii devin de nerecunoscut. Inși care n-aveau răbdare să fumeze o țigară pînă la capăt, sînt acum capabili să studieze o zi întreagă activitatea laborioasă a mecanismului care operează în măruntaiele motorului, să ruleze zeci de kilometri într-o coloană care se mișcă cu viteza melcului, ori să aștepte cu stoicism în spatele unui mastodont (care îl „delectează“ în plus și cu un jet constant de fum înecăcios) minute în șir momentul favorabil al depășirii.

În mod firesc, interdependența se manifestă din plin și aici. Cercetătorul perseverent, tenace, care nu se lasă copleșit de insuccesele temporare și, datorită răbdării sale de fier, culege cîteodată tîrziu de tot roadele eforturilor sale, deseori de nedescris, nu va avea probleme (în cazul cînd se pricepe) atunci cînd va fi silit de împrejurări să demonteze un carburator care se încăpățînează și nu funcționează și apoi să-l readucă în starea inițială. După cum sînt și oameni care, prin natura profesiei, trebuie să manifeste permanent răbdare, dar pe care volanul, cu puterea lui magică de a „metamorfoza“ oamenii, îi transformă subit în cei mai pripiți și nechibzuiți indivizi. Trebuie să admitem că pilotajul auto are încă necunoscute, că și aici, în calea procesului cunoașterii, sînt încă destule obstacole.

Cît privește tentațiile șoferului, de regulă, se judecă cam așa : atîția și atîția au fost găsiți conducînd după ce s-au lăsat prinși în mrejele lui Bachus. Per ansamblu, nu sînt chiar atît de mulți, în ciuda diverselor păreri. Da, e adevărat, e vorba de un pericol și încă nu mic. De fapt, primejdia mare rezidă din aceea că numeroși sînt cei care nu cunosc măsura. Dar se impune și o altă judecată : ce a făcut pilotajul pentru educarea omului spre a rezista tentației alcoolului, pentru o viață cumpătată în general ? A făcut enorm. De ce nu-i numărăm, nu-i băgăm în calculator, în statistici și pe miile, zecile, sutele de mii de oameni care rezistă cu stoicism tentației alcoolului ? Nu neapărat și în primul rînd de frica legii, ci din conștiință, din respect pentru demnitatea lor și care oameni își aduc o uriașă contribuție la întărirea sentimentului de siguranță civică pe șosele.

Brăduț Covaliu : „Avînt V“

Din păcate, pentru a stabili exact această contribuție nu sînt încă mijloace precise, unități de măsură, însă studiile efectuate de specialiști atestă reali pași înainte pe drumul conștientizării oamenilor în acest spinos domeniu.

Atît timp cît pe șosele există inconștienți în ale căror capete aburii alcoolului întunecă rațiunea, anihilînd simțurile și reflexele, trebuie ca noi, cei care rulăm alături de ei și care în orice moment putem să le fim victime sigure, să ne luăm contramăsurile necesare.

Curios ce unii consideră testele o umilire. Ele reprezintă o formă excelentă de atenționare, de avertizare, de prevenire, de eliminare din trafic a unora care, parafrazîndu-l pe Topîrceanu, „...te fac una cu pămîntul“. Cît timp există încă bețivi pe șosele, trebuie și teste. În primul rînd pentru apărarea noastră.

Aceasta e numai o latură a problemei, căci mai sînt și altele. E vorba, în fond, de tot ce contribuie la forma fizică și mentală a omului de la volan. Abținerea de la consumarea unor medicamente contraindicate șofatului, ori invers, folosirea unora care să-l pregătească mai bine pe pilot pentru drum, luciditatea, realismul în realizarea unei alimentații recomandate șoferilor, a odihnei necesare, planificarea corectă a călătoriilor etc., nu reprezintă oare o contribuție, poate încă modestă, dar totuși valoroasă, la realizarea acestui atît de important și actual deziderat care se numește viața rațională, sănătatea omenirii ?

Omul modern, civilizat este, prin excelență, un bun cunoscător al celor mai uzuale norme juridice, de conduită, reguli scrise și nescrise, care guvernează societatea în care trăiește. Reflecții mai profunde asupra normelor rutiere nu pot să nu conducă la constatarea că aceste reguli izvorăsc din elementara bună cuviință, din necesitatea creării condițiilor pentru asigurarea în circulație a unei conviețuiri pașnice — ca să folosim un termen uzual în definirea relațiilor dintre oameni. În zilele noastre, colectivitatea umană de pe întregul mapamond depune eforturi uriașe pentru a face să triumfe spiritul conviețuirii, conștientă fiind că altă alternativă de existență nu există. În esență, acestea sînt datele problemei și în cazul traficului rutier care, în comparație cu dimensiunile macro ale lumii, este un microspațiu. Dar pe acest spațiu atît de îngust, numit drum, șosea sau stradă, fiecare trebuie să ne găsim locul fără să-l stînjenim pe cel aflat alături de noi. Este esența reglementărilor juridice ce stabilesc normele de deplasare rutieră, fondul conduitei civilizate, politicoase. Societatea nu poate admite abateri de la aceste norme din rațiunile obiective ale protejării membrilor ei de pericolele ce decurg de pe urma încălcărilor respective. Iar împotriva celor care sfidează rigorile, societatea este nevoită să se impună prin forța autorității. **Dura lex, sed lex !** Chiar o prevedere legală, mai tehnică, să zicem așa, care interzice ca bolidul la al cărui volan te afli să producă zgomot, gaze ori fum în exces, constituie, în definitiv, o chestie de bun simț. Parcă șoferului în ipostaza de pieton îi place să se trezească cu un jet de fum în nas ori ca zgomotele asurzitoare care însumează sute de decibeli, produse de mașina din față, din părți ori din spate să-i bombardeze timpanele pînă la limita durerii ?

Mulți, în special tineri, comit accidente și pentru că nu realizează deloc, ori în măsură insuficientă, implicațiile imprudențelor lor. Implicații de ordin moral, juridic, social. În general, se gîndește cam așa : „Întrucît mie nu mi se poate întîmpla nimic (toate relele și toate sfaturile sînt destinate altora), n-are rost să-mi bat capul cu însușirea unor reguli și să-mi fac griji cu niște eventuale consecințe care nu mă vizează“. Asta este și una din explicațiile importante a deloc invidiatului loc unu, pe care îl dețin tinerii pînă la 30 de ani, în producerea celor mai grave evenimente rutiere.

Conștiința față de însemnătatea actului acesta atît de simplu în aparență : conducerea mașinii, ține, însă, în cea mai mare măsură de educație. Un imens rol îl au cei din jur, oameni deseori serioși, maturi, care ocupă fotoliile de pasageri. Ei pot juca roluri foarte nuanțate în această piesă care se cheamă conducerea mașinii. Cît de mult puteau face patru adulți, oameni cu pregătire superioară, cu o conduită exemplară în viață, toți cu familii, pentru a împiedica o începătoare (care primise permisul cu o zi înainte) să plece într-o călătorie de 500 de km, în care ei au luat parte în calitate de pasageri. O călătorie terminată după numai... 50 de km, în care doi dintre ei, împreună cu șoferița, au plătit cu viața. Alt mister : cum poate această mașină, frumoasă, dar periculoasă jucărie (mai primejdioasă de multe ori decît o armă) să transforme oameni cu părul alb (asta nu spune de multe ori totul) și cu atîtea calități „înscrise“ în atestatul de om sobru, într-un copil fără minte ?

Victor Beda

REVISTA REVISTELOR

„Manuscriptum“ nr. 2/1984

Numărul 2 pe acest an al revistei **Manuscriptum** este dedicat **Centenarului Panait Istrati** „scriitor care aparține, deopotrivă, atît românilor, cît și lumii întregi“. În textul ce prefațează numărul omagial, intitulat „Dreapta cinstire a valorilor“ se arată că „sărbătorind întîiul centenar al unui singular destin, sărbătorim, implicit, popoarele meleagurilor care i-au dăruit viață, gînd și cuvînt“. Publicația se deschide cu articole consacrate scriitorului de **Dumitru Radu Popescu** („Ca și Sadoveanu“), **Eugen Barbu** („Un cetățean al lumii“) și **Alexandru Talex** („Timpul s-a dovedit a fi de partea lui“).

Urmează o interesantă serie de evocări datorate lui **Constantin Mănescu** (prezentare de **Manea Mănescu**) și **Romulus Cioflec** (prezentare de **Mircea Braga**). O altă secțiune a numărului aniversar conține proză de Panait Istrati (traduceri, note și comentarii de Alexandru Talex, Al. Oprea, Violeta Popovici, Ileana și Romulus Vulpescu).

Revista publică de asemenea pagini din corespondența lui Panait Istrati de **François Franzoni, A. M. de Jong, Marcel Martinet** și **J. Rosenthal**, precum și un dialog epistolar **G. M. Zamfirescu — Panait Istrati**, prefațat de Claudia Dimiu. O serie de dedicații pe volume, ale lui Panait Istrati pentru prieteni sau cititori, sînt prezentate și explicate de Aureliu Goci (Panait Istrati — Inscripții omagiale). Împreună cu „filele de album“ cu imagini fotografice, textele grupate în acest număr aduc interesante contribuții la cunoașterea unui scriitor cu destin dramatic, și care a fost recunoscut cu întîrziere ca aparținînd literaturii române. (În unele dicționare ale literaturii române el nu figurează nici acum). Revista **Manuscriptum** a întreprins și prin acest număr cu adevărat un act de „dreaptă cinstire a valorilor“, față de Panait Istrati.

Sub genericul „...eternii noștri păzitori ai rostului veșnic“, D. Vatamaniuc prezintă un text eminescian semnat în „Timpul“ cu pseudonimul „Fantazio“, precum și „pagini germane“ ale poetului extrase din manuscrisul miscelaneu 2 255. Însemnările sînt comentate într-o notă ce se referă la paternitatea eminesciană a unor traduceri publicate în „Timpul“ în perioada 1877—1883. Mai remarcăm „Viena tinereții mele...“ — scrisori de Victor Eftimiu (prezentate și comentate de Constantin Mohanu).

Rubrica „Scriitori români în arhive străine“ este consacrată lui Al. Philippide (comentariu I. Oprișan“). Revista conține și o interesantă dezbatere privind cartea de istorie literară, avînd ca obiect simbolismul (participă Irina Mavrodin, Dumitru Micu și Paul Cornea).

Numărul al doilea din acest an al prestigioasei publicații a Muzeului literaturii române se recomandă pentru ținuta sa științifică și, în mod special, pentru valoarea grupajului prilejuit de **Centenarul Panait Istrati.**

G.B.

Universitatea comunistă Nr. 1 (53) — 1984

● Ajunsă la cea de a 53-a „ediție“ de la debut, **Universitatea comunistă** — revistă a Consiliului Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din Universitatea București — își deschide primul număr pe anul 1984 cu editorialul „Universitatea bucureșteană pe coordonatele responsabilei implicări“, din cuprinsul căruia se degajă responsabilitatea și obligația de a respecta cu strictețe normele de etică și educație comunistă.

Din cuprinsul revistei reținem : Interviu cu prof. dr. Gheorghe Cazan — „Filozofia trebuie gîndită și trăită“, realizat de Florin Antonescu, „Șase zile student la...“ de George Iancu și Gheorghe Ardelean (în acest număr este vorba de filozofie, istorie și biologie), „Note și recenzii“ de Eugen Marinescu, „Tineretul este garanția viitorului“ de Florin Petcu, „A.S.C. la ora prezentului“ de Ruxandra Sin, iar din activitatea cenaclului „Universitas“, coordonat de criticul literar Mircea Martin, sînt alese poezii semnate de Dana Florică, Ioana Carabăț, Ana Maria Matei, Sergiu Ștefănescu ș.a. Colegiul de redacție, coordonat de redactorul-șef Florin Antonescu, realizează un număr semnificativ, cu texte atent alese, cu multă exigență.

Gelu Stoicescu

Prislea atacă merele de aur

Ne bucurăm că (deși doar datorită poetului Cezar Ivănescu și nu altfel) am reușit să intrăm în posesia primului număr din **Revista cireșarilor** din Bîrlad, nădăjduind, însă, ca pe viitor să ne fie trimisă la redacție cu regularitate, deoarece se anunță ca o „foaie literară“ (așa și-o subintitulează colegiul de redacție) plină de prospețime. Revista se deschide cu o adevărată profesiune de credință a profesoarei **Maria Luncă**, directoarea Casei pionierilor și șoimilor patriei — Bîrlad, urmată de emoționantul articol intitulat, simplu, „Mesajul nostru“. Că revista dă speranțe pentru viitor stau mărturie „Scrisoarea“ de la **Aurelian Nestor**, secretar al Consiliului ziariștilor din România, președintele Comisiei profesionale a Organizației Internaționale a Ziariștilor, și „Salutul revistei **Opinia studențească** — Iași, semnat de **Dumitru Pană**, redactor-șef.

Din bogatul sumar al revistei, desprindem : **Poezii** semnate de elevii Mirela Mihăilă, Iulia Darie, Paula Zărnescu, Sorin Groza, Mihaela Spătaru ș.a. **La proză,** elevul Marius Măgdăliniș realizează veridic două parodii după celebrele „La cireșe“ și „La scăldat“ de Ion Creangă. Și — interesant — o întrebare pe care și-o pune revista : **Pot copiii să traducă ?** la care ei răspund convingător prin traduceri din Clemens Brentano (Gabriel Cotoroiu), Alexei Fatianov (Cristina Nanu), André Frénaud (Gabriela Bulancea) și Dylan Thomas (Paula Berlea).

Revista nu uită nici artele (activitatea de la Școala de muzică și arte plastice) nici sportul (interviu cu jucătoarea de tenis — Dida Clapon).

G.S.

Mărturiile epocii

Urmare din pag. 1

ipocrit și superficial, ci acela consubstanțial, implicat în orice cuvînt scris și provenit din conștiința participării la un destin comun. De aici — și este vorba, se înțelege, doar de veritabilele realizări în domeniu — autenticitatea reportajului, cu atît mai importantă cu cît — se știe — cititorul contemporan este interesat în foarte înalt grad de literatura document. În măsura în care reportajul se dovedește a fi un seismograf sensibil al epocii, în stare să înregistreze exact „pulsul“ actualității, el acționează ca un factor dinamizator nu numai în spațiul literaturii, ci și în acela al conștiinței.

Oamenii țării, eroii muncii cotidiene sau aceia ai marilor construcții din ultimii ani — Transfăgărășanul, Canalul Dunăre—Marea Neagră, Metroul bucureștean — se pot privi în oglinzile reportajului românesc cu șanse considerabile de a nu descoperi cumva acolo vreo imagine trucată sau deformată.

Deși gen dificil, căci aici clișeele de gîndire sau de exprimare se „văd“ imediat, cu ochiul liber, reportajul continuă totuși să facă noi și noi prozeliți. Areta Șandru, Eugen Mihăescu, Dumitru Ion Dincă, Petre Domșa sînt doar cîteva nume, dintre cele multe care ar putea fi citate, de tineri scriitori care și-au îndreptat atenția către reportaj. O explicație a acestei permanente seducții este aceea a valorii de „școală literară“ pe care reportajul o poate avea pentru un scriitor în formare. De bună seamă că experiența de viață dobîndită în urma contactului nemijlocit cu o serie întreagă de realități, pe care, altfel, poate nu le-ar fi cunoscut, dă scriitorului, la rigoare, un plus de siguranță, iar pagina scrisă se încarcă de concretețea realului. Sînt destule cazurile de scriitori care s-au format la școala reportajului, pentru ca, apoi, să izbucnească în literatură cu o forță surprinzătoare pentru cei care nu le cunoșteau activitatea reportericească. O altă explicație, nu fără legătură cu cea de dinainte, dar avînd o mai subliniată determinare morală, ține de voința tînărului scriitor de a-și asuma orgolios calitatea de martor implicat al vremurilor sale, calitate pe care reportajul o conferă nemediat.

Reper al conștiinței civice, reportajul românesc depune în fața istoriei mărturia unui timp al căutării adevărurilor durabile.

Arbore, inimă deschisă

Urmare din pag. a 3-a

după credința mea — pregătit să vadă mai mult decît alții. El n-a căutat numai legile dragostei, și nici numai întoarcerea armelor. Ochiul lui deschis să vadă, să privească atent, descoperea în om, în acțiunile lui, necurmata goană după fericire. A asociat acestei mari aspirații, goana după adevăr. Și nimic nu i s-a părut mai teribil, această goană aducîndu-i de fapt, tăria.

Mihu Dragomir, cel care mi-a fost șef, cel care m-a adus în redacția „Luceafărului“, cel care m-a îndemnat să scriu, este unul dintre uimitoarele spectacole ale spiritului în anii de după război. Mihu Dragomir, urît cu patimă de firile meschine și de confrații cu nume de pisoi, a fost printre multe altele și voluptatea unei culturi, prin ea zămislindu-și ființa și semnificația.

„Stejar, trepte ale urii...“

Nu. Doar un arbore cu inima închisă. Acesta a fost Mihu. A rodit în tăcere în grădina mănoasă a culturii, în timp ce „stejarii“ ai timpului, întruchipînd diferite trepte ale urii, i-au ucis liniștea în sticloasa lor nedumerire : nu știau cine este omul.

Festival „Mihu Dragomir“

● **LA BRĂILA**, locul de naștere al poetului, sub îngrijirea Comitetului județean de cultură și educație socialistă s-au desfășurat importante manifestări așezate sub numele lui Mihu Dragomir ; concursul de poezie patriotică și revoluționară, sub genericul „Odă pămîntului meu“, devenit tradițional prin promovarea în creația tinerilor scriitori a unei poezii angajate și concursul de recitare de poezie patriotică din creația lui Mihu Dragomir și a altor poeți contemporani. Pompiliu Cristea din Buzău a primit premiul Uniunii Scriitorilor și al revistei „Luceafărul“. Totodată, au mai fost distinși : Gheorghe Manolache Vrînceanu, județul Harghita, Dinu Purlea, județul Harghita, Rodica Popel, județul Iași, Romulus Toma, județul Teleorman, Diana Manolache din București, Costel Bunoaica, județul Ialomița, Emanoil Teodor Gambara, județul Galați, Ion Zimbru, județul Galați, Ion Machidon din București, Florin Grigoriu, județul Călărași, Ion Dragoș, județul Maramureș, Alexandru Dumitrache, județul Dîmbovița, Maria Mogoșanu, județul Brăila, Adelina Pop, județul Brăila și Ionatan Piroșcă, județul Brăila.

POEZIA SA (III)

Urmare din pag. I

tăsoasă, lung-duioasă — aburită de cafea fierbinte, aici impunătoare, tunătoare, tabagică :

— Un băiat din camera din fund să se ducă după manuscris la maestrul cutare.

Băieți eram mulți : Cezar Baltag, Hagiu, Breban, Modest Morariu (corector) Petrică Stoica și alții dar salariați eram doar doi : poezia sa, Nichita și eu. Întrerupeam jocul de șah ori înțepăturile — gingaș literare și după ce noi, **cinovnicii,** dădeam cu banul sau chibritul să vedem pe care dintre noi cade nobila povară. Unul, oricum, pleca însoțit de privirile ironice ale celorlalți.

Nu prea ne înghesuiam să aducem materiale de la „maeștri ai culturii“ de pe atunci, deoarece aceștia, oameni zdraveni, cu vile sau apartamente răcoroase nu numai că nu ne primeau — nu pretindeam noi în casă, dar ca redactori, oreșicituși, puteau să ne primească în antreu la o tratație, acolo, fie și cu un pahar cu apă rece. Sau o consultare, o neliniște, o șovăială asupra textului, fie și de la mic la mare, de la autor cu notorietate (pe atunci) la redactor, curieri tot de pe atunci. Nimic. Ni se întindea textul prin ușa întredeschisă și cel mult **maeștrii culturii** ne preveneau amenințător să nu facem cumva vreun ocol pe

Brăduț Covaliu : „Luminoasele zăpezi“

undeva deoarece peste cîtva timp (numărat în minute) depindea de distanță, vor da telefon la redacție să vadă dacă prețioasa cugetare a ajuns în timp optim. Calvarul nu se oprea aici. Dar mulți dintre povățuitorii culturali de atunci — după ce că aveau o grafie puchinită, greu descifrabilă, și deși posedau gradații, titulaturi și catedre universitare — aveau o punctuație fantezistă, subiectele și predicatele erau aruncate cu furca. Doar citatele erau mai limpezi — fie cele din „estetica“ trecătoare și de împrumut a „exagerării conștiente“, fie cele în care maeștrii se citau între ei. Și se citau des ! Așa că cel ce aducea manuscrisul trebuia să mai năduşească o dată dictîndu-l opintit la dactilografe, lăsînd spațiu alb acolo unde nu se „dumirea“ (ca să folosesc un termen tocit, acuma, însă la modă pe atunci dar care se referea la vre-un bade Gheorghe proaspăt și entuziast colectivist) iară nicicum la acei maeștri autorizați ai condeiului. De asta — ar mai fi alte temeiuri — nu prea ne înghesuiam noi să ne ducem după manuscrise de la dînșii dar plecam oftînd și ne întorceam suspinînd. O singură dată nu ne-am codit și n-am dat nici cu chibritul nici fisa metalică (banul sau marca), atunci cînd Adi Fianu a propus sau impus exploziv :

— Un băiat din camera din fund, urgent după manuscris la Arghezi !

Și eu și Nichita am țîșnit în picioare de data asta urmăriți de privirile invidioase ale celorlalți. Am luat adresa — Arghezi se mutase mai spre Șosea și am fugit. Nichita, mai lungan fiind, a luat-o fie la pas iute, fie la tramvai. Eu, cu mersul mai melancolic — ca să nu zic împiedicat — am luat un troleibuz proaspăt inventat, oricum abia pus în circulația orașului. Am ajuns la ușa uriașului mic de curînd ieșit din zăvoare dogmatice, aproximativ cam în același timp. Gîfîind dar și șovăind și zîmbindu-ne pieziș — acrișor. Surisurile noastre strepezite voiau să spună cam așa : cine pune primul mîna pe un actual manuscris arghezian al lui e ! Și aur e ! Și aur are !

Ne-am pus în ordine, ținuta, vestimentația puțină și am sunat. Nu mai știu care. Nichita cred. Uriașul poet scund cu bască, ochelari și bretele, ne-a întredeschis ușa, ne-a privit ascuțit-cercetător, mai ales, cred, pe mine (mi s-o fi părut poate, dar purtam niște pantaloni groși de dimie țărănească, nepotriviți, chiar suspecți pe căldura aia) și ne-a cerut un justificat — socotesc — pentru vremurile de atunci și pentru încercările prin care trecuse marele poet apicultor și agricultor — ne-a cerut deci legitimațiile. Le-am arătat și întins. Le-a scrutat, s-a întors în apartament, a zăbovit ceva — s-ar putea să fi dat un telefon la redacție întru deplina edificare asupra noastră și pe urmă ne-a dat, în plic, manuscrisul. Nu știu, nici nu cred că i-am mai adresat un mulțumim, un bună ziua, acolo, deoarece am rupt-o la fugă amîndoi rupînd, sorbind manuscrisul din ochi și ciorovăindu-ne : al cui rămîne. Plicul întins la ușă îl atinsesem în aceeași clipă și Nichita și eu. E drept că rămăsese la poezia sa, dar...

Deșartă hîlceavă. Deoarece întorși la redacție ni s-a spus că după dactilografiere, Arghezi cere manuscrisul înapoi împreună cu două copii bătute la mașină. Iar unul dintre băieții din odaia amintită... să-l ducă îndărăt. Și atunci, dezumflați și bosumflați, am dat iar cu chibritul și cu „banul sau marca“ dar de data aceasta zbîrniind de nervi, acuzîndu-ne reciproc fie că unul s-a rezemat neregulamentar și nesportiv de masă cînd a dat cu chibritul, fie că îl ajută unghiile netăiate din paleo ori neolitic, fie că moneda e calpă, și are o curbură suspectă — caz limpede de pușcărie dacă mă duc acuma la miliție și o arăt — mă amenința Nichita dezlănțuit.

— Te duci ? mă întreba poezia sa mai lung, mai legănat.

— La pușcărie ? mă făceam eu că nu înțeleg. Nu mă duc, moneda e a poeziei voastre.

— La ăla, la Arghezi, înapoi, te duci ?

— Nu ! Mai dă !

Nichita, ca un făcut, pierdea mereu. Pînă la urmă ne-am dus amîndoi la Arghezi. Am sunat, i-am spus sec bună seara, i-am înapoiat manuscrisul și copiile dactilografiate și am plecat posaci și posomoriți.

Cam așa, cînd cu poveri estetice, cînd cu sarcini și poveri inestetice, ne-a trecut vara, cred, a anului '59.

În toamnă, cînd orașul s-a repopulat și plăpînd, devenea fraged, fragil și gingaș așa cum — se spune — doar Bucureștiul știe să-și trăiască acest anotimp. Ne-a venit și nouă rîndul la concediu. Eu m-am dus la țară, la ai mei, în Argeș. Nichita nu știu unde dar peste cîteva săptămîni cînd aveam să ne reîntîlnim.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (LXII)

Intransigența... selectivă

În adevăr, Virgil Ierunca e un dogmatic însă nu un dogmatic cu... principii, el știe că nu din consecvența culturală ies efectele diversioniste ci mai degrabă din instinctul de adaptabilitate. Dacă asupra „occidentalizării“, „sincronismului“ și „exilului“ nu s-ar fi putut permite vreodată abateri de vreun fel, în orice altă chestiune judecățile pot să se modifice de la caz la caz. Această intransigență selectivă ia înfățișări de-a dreptul caraghioase cînd e vorba a susține ori a respinge un concept.

Cu ani în urmă ai fi zis că Virgil Ierunca era un protocronist serios, care descoperea în literatura română fel și fel de „priorități“. Cantemir, zicea el în 1956, valorează „cît un secol al Luminilor“. [1]) Urmuz era, mai tîrziu, motivul unui protocronism de-a dreptul deșănțat, căruia i se adăuga și pigmentul unui cancan : „Pe Urmuz eu l-am citat atît din obiectivitate cît și — oricît de paradoxal (aici a nimerit-o — n.n.) — din patriotism. Din obiectivitate, pentru că Urmuz este primul suprarealist român și primul suprarealist în general. Din patriotism, pentru că nu e puțin lucru să se știe în istoria literaturilor că suprarealismul — această școală de revoltă și de poezie care s-a instalat în istoria literelor — s-a născut în România. De altfel nu e lipsit de semnificație cred să amintesc faptul că Tristan Tzara care cunoștea însemnătatea reală a lui Urmuz, a făcut tot posibilul pentru ca Urmuz să nu fie cunoscut în Franța. Motivul e simplu : prestigiul lui Urmuz ar putea adumbri nu numai zorile suprarealismului, de care puțin îi pasă lui Tzara, dar ar răpi și întemeietorului oficial al dadaismului privilegiul lui de pionier“ [2]). Vasăzică, Virgil Ierunca știa ce e aceea o prioritate, dar teoria „protocronismului“ nu i-a plăcut defel căci presupunea și o corecție a sincronismului mecanic pe care l-a promovat, din interes, toată viața. Protocroniștii din România deveniră pe loc „neo-staliniști“, „neo-fasciști“ și „tradiționaliști“, prioritățile românești în materie de cultură — o probă de proletcultism.

Dar priorități omul găsi și după aceea, e drept că nu în folos românesc : Debussy, de exemplu ar fi „un netăgăduit precursor al modernității“ [3]) ; mai înainte, existențialismul fusese extras din Iov și din Ioan Botezătorul etc. [4]). Numai românii nu aveau dreptul la „priorități“.

Dar nu numai la priorități ci, în general, nu aveau voie să aibă nici măcar o tradiție. Tradiția culturală părea să-i placă, înainte de 1964, lui Virgil Ierunca, altfel nu ne-am explica niște propozițiuni precum acestea : „pragul universalului nu poate fi trecut decît printr-o adeziune profundă la rigoarea particulară a tradiției [5]). E drept că tot pe atunci, cînd venea vorba de Eminescu „tradiția“ încifrată prin limbă devenea o piedică de netrecut ; în fine, să admitem că **în unele cazuri** Virgil Ierunca era de părere că fără tradiție nu se poate concepe universalitatea. Însă în majoritatea cazurilor nu admitea acest lucru nici în ruptul capului. A fi „tradiționalist“, credea el în 1956, ar fi totuna cu „a nega valorile occidentului“ [6]) deși nimeni nu a introdus în discuție o asemenea discriminare. Totuși, într-un paragraf apropiat omul dădea semne că tradiția i-ar plăcea ; tradiția n-ar fi, zicea el, „memorie și muzeu“, ci „intemporal“, „muzică“, „o geneză întotdeauna recreeată“ [7]). Fie și așa, tradiția avea carevasăzică valabilitatea ei ; dar nu la români ! „Folclorul ca temelie inițiatică“ îi plăcea lui Virgil Ierunca dar nu la Enescu (care ar fi fost un plagiator) ci la... Bela Bartok [8]). În fine, mai recent a vota cu tradiția e, pentru Virgil Ierunca, un rău mortal, însemnînd a fi „naționalist de profesie“ și bineînțeles „neo-fascist“ [9]).

Despre specific național nici nu mai poate fi vorba deși acum douăzeci de ani Virgil Ierunca detecta la Mircea Eliade „spațiul de taină românească [10]) (un alt nume pentru specific) ; astăzi el admite specificitatea dar numai în legătură cu... jazzul și, se înțelege, fără legătură cu românii.

Românii sînt, astăzi, fără specific, fără priorități culturale, condamnați pe vecie la imitație fără nici pic de tradiție, iar dacă cumva au vreun gînd în ceea ce privește revelarea vreunei tradiții locale e bine să se ferească de aceste înclinații „neo-fasciste“. N-ar mai lipsi, bineînțeles, din toate acestea decît eliminarea românilor din istorie, ceea ce mulți dintre amicii lui Virgil Ierunca vor, în adevăr, să o facă.

Așa cum sînt, fără tradiție, specific și fără priorități, românii „au“ și ei ceva : sînt plagiatori. Enescu era întîiul dintre „hoți“ dar nu a rămas, în fișierul lui Virgil Ierunca, singur ; mai ales printre scriitorii pe care omul nu-i simpatizează s-ar mai fi găsit cîțiva. Interesant este că procedeele închipuite drept „plagiat“ le utiliza odată și Virgil Ierunca iar și mai demult ele căpătaseră denumirea de „collage“ fiind pe atunci foarte simpatizate. Omul e dogmatic fără ținere de minte, slăvind azi ceea ce a înjurat ieri ; ori, mai bine zis, un capricios. Însă din capricii cultura nu are ce să rețină.

Artur Silvestri

[1]) **„Histoire des littératures“, ed. Pléiade, vol. 2, Paris, 1956, pag. 1393 ;**
[2]) **„Românește“, Paris, 1964, FRU, pag. 154 ;**
[3]) **„Limite“, nr. 32—33/nov. 1981 ;**
[4]) **„Românește, FRU, Paris, 1964, pag. 329 ;**
[5]) **„Românește, FRU, Paris, 1964, pag. 295 ;**
[6]) **„Histoire des litttératures“, ed. Pléiade, Paris, 1956, vol. 2, pag. 1 394 ;**
[7]) **„Histoire des littératures“, ed. Pléiade, Paris, 1956, vol. 2, pag. 1 394 ;**
[8]) **„Românește“, FRU, Paris, 1964, pag. 302 ;**
[9]) **„Limite“, nr. 34—35/ian. 1982, pag. 16 ;**
[10]) **„Românește“, FRU, Paris, 1964, pag. 308.**

mapamond

Valéry în fața idolilor săi

Publicăm un eseu dedicat de E. M. Cioran marelui poet francez Paul Valéry. Acest text era destinat inițial unei ediții americane, dar a apărut, în cele din urmă, numai în versiune franceză.

I

A fi înțeles este o adevărată nenorocire pentru un autor ; Valéry a fost înțeles și pe vremea cînd trăia, și după aceea. Să fi fost oare atît de simplu, atît de **penetrabil** ? Desigur că nu. Dar a făcut imprudența să ofere prea multe precizări, și despre sine și despre opera lui, s-a dezvăluit, s-a denunțat, a pus la dispoziție nenumărate chei, a risipit multe dintre echivocurile indispensabile prestigiului secret al unui scriitor : în loc să lase altora preocuparea de a-l ghici, și-a asumat-o el însuși ; a împins pînă la viciu mania de-a se explica. Prin aceasta, misiunea comentatorilor a fost considerabil ușurată : inițiindu-i de la bun început în miezul preocupărilor și gesturilor sale, el nu-i invita să-i disece opera ci mai degrabă propriile-i spuse pe marginea ei. Din acest moment, menirea oricărei întrebări despre Valéry era aceea de-a lămuri de la început în cutare privință fusese victima unei iluzii ori, dimpotrivă, a unei **excesive** clarviziuni, a unei judecăți smulse din real, în amîndouă cazurile. Nu numai că a fost propriul său comentator, dar toate lucrările sale nu sînt decît o autobiografie mai mult sau mai puțin camuflată, o introspecție savantă, un **jurnal** al spiritului său, o promovare a experiențelor sale, a oricăreia dintre experiențele sale, la rangul de eveniment intelectual, un atentat împotriva a tot ce putea fi la el **impuls irațional**, o rebeliune împotriva profunzimii sale.

A ști să demontezi orice mecanism, pentru că totul este mecanism, sumă de artificii, de trucuri sau, ca să folosim un cuvînt mai onorabil ,de operațiuni ; a te apleca plin de interes asupra resorturilor, a te preschimba în ceasornicar, a vedea **înăuntru**, a înceta să te mai lași amăgit, iată ce prezintă importanță în ochii săi. Omul, așa cum îl concepe el, nu valorează decît prin capcitatea sa de non-consimțire, prin gradul de luciditate la care va fi ajuns. Această nevoie de luciditate te face să cugeți la gradul de **trezie** pe care îl presupune orice experiență spirituală, și care va fi determinată de răspunsul la întrebarea capitală : „Pînă unde ai ajuns în perceperea irealului ?"

S-ar putea urmări în amănunt paralelismul dintre căutarea deliberată a luciditățiI **dincoace** de absolut, așa cum se prezintă ea la Valéry, și căutarea treziei în perspectiva absolutului, care este de fapt calea mistică. Și într-un demers și într-altul este vorba de o exacerbare a conștiinței, dornică să scuture iluziile pe care le tîrăște după sine. Orice analist necruțător, orice denunțător al aparențelor, cu atît mai mult orice „nihilist", nu e altceva decît un mistic **blocat**, și asta doar pentru că-i displace să dea un conținut luciditățII sale, s-o abată în sensul mîntuirii, asociind-o cu un elan care o depășește. Valéry fusese prea contaminat de pozitivism pentru a concepe alt cult decît acela **al** luciditățII **în sine.**

„Mărturisesc că mi-am făcut un idol din spiritul meu ,dar altul n-am găsit." Valéry nu s-a dezmeticit niciodată din uimirea pe care i-o prilejuia spectacolul spiritului său. El nu i-a admirat decît pe cei care divinizau propriul lor spirit, și ale căror aspirații erau atît de excesive, încît puteau să fascineze doar, sau să deruteze. Ceea ce l-a sedus la Mallarmé era **nesăbuitul**, acela care în 1885 îi scria lui Verlaine : „....întotdeauna am visat și-am încercat altceva, cu o răbdare de alchimist, gata să sacrific orice vanitate și orice satisfacție, așa cum odinioară îți azvîrleai în flăcări mobilierul și grinzile acoperișului, ca să atîți vîlvătăile focului la care se elaborează Marea Operă. Ce anume ? E greu de spus : o carte, pur și simplu, în numeroase opuri, o carte care să fie o carte, arhitecturală și premeditată, nu o culegere de inspirații fortuite, fie și admirabile... Voi merge mai departe, voi spune : Cartea, încredințat că în fond nu există decît una...". Încă în 1867, într-o scrisoare către Cazalis, întîlnim aceeași dorință grandioasă și delirantă : „....nu voi intra fără o adevărată stringere de inimă în suprema Dispariție dacă nu-mi voi fi terminat opera, care înseamnă Opera, Marea Operă, cum spun alchimiștii, străbunii noștri."

Dar ideea creării unei opere care să **concureze** lumea, care să nu fie reflexul ci dublul ei, nu din alchimiști a scos-o, ci mai degrabă din Hegel, din acel Hegel pe care nu-l cunoștea decît indirect, prin Villiers, care la rîndu-i îl răsfoise doar, cît să-l poată cita la nevoie, numindu-l pompos „reconstructorul Universului", formulă care desigur că l-a frapat pe Mallarmé, de vreme ce Cartea viza tocmai reconstrucția Universului. Dar se poate ca această idee să-i fi fost inspirată și de raporturile lui cu muzica, de teoriile epocii, provenite de la Schopenhauer și propagate de wagnerieni, pentru care muzica era singura artă capabilă să traducă esența lumii. Dealtminteri, însăși opera lui Wagner avea prin ce să sugereze visuri grandioase, să invite la megalomanie, întocmai ca alchimia sau hegelianismul. Un muzician, și încă un muzician fecund, poate aspira eventual la rolul de demiurg, dar cum ar putea oare un poet, și încă un poet delicat pînă la sterilitate, fără riscul ridicolului sau al nebuniei ? Toate acestea țin de domeniul **divagației**, ca să folosim un cuvînt îndrăgit de Mallarmé. Și tocmai acesta e aspectul prin care atrăgea, convingea. Valéry îl continuă și îl imită cînd vorbește de acea **Comedie** a intelectului pe care își propunea s-o redacteze într-o zi. Visînd să depășești măsura te îndrepți ușor spre iluzia absolută. Cînd, la 3 noiembrie 1897, Mallarmé îi arăta lui Valéry paginile corectate din **O cădere de zar**, și-l întreba : „Nu vi se pare că-i un act de demență ?" — **dementul** nu era Mallarmé ci acel Valéry care, într-un acces de sublim, avea să scrie că, în acest poem, într-un aranjament tipografic atît de straniu, autorul încercase „să ridice o pagină la puterea cerului înstelat". Asumarea unei misiuni imposibil de realizat și chiar de definit, voința de vigoare cînd ești ros de cea mai subtilă anemie, presupune o oarecare punere în scenă, o dorință de-a înșela, de-a trăi intelectualicește mai presus de mijloacele tale, o voință de legendă, și de eșec, ratatul, la un anumit nivel, fiind incomparabil mai captivant decît cel care a izbutit.

Ne interesează tot mai mult nu ceea ce a spus un autor, ci ceea ce ar fi vrut să spună, nu actele ci proiectele sale, mai puțin opera sa reală cît cea visată. Mallarmé ne pasionează pentru că îndeplinește condițiile scriitorului nerealizat, nerealizat în raport cu idealul disproporționat pe care și-l fixase, atît de disproporționat încît uneori ești înclinat să-l numești naiv sau impostor pe acela care n-a fost în realitate decît un halucinat. Sîntem fervenții operei avortate, abandonate în drum, imposibil de încheiat, zădărnicită de înseși exigențele ei. Ciudătenia, în acest caz, este că opera nici n-a fost începută, de vreme ce din Carte, această rivală a Universului, nu rămîne practic nici un indiciu revelator : este îndoielnic că temelia ei s-ar fi aflat în notele distruse de Mallarmé, cele care i-au supraviețuit nemeritînd să zăbovim asupra lor. Mallarmé : o veleitate de gîndire, o gîndire care nu s-a materializat niciodată, care s-a ferecat în eventual, în ireal, detașată de orice act, superioară oricărui obiect, oricărui concept chiar..., o așteptare a gîndirii. Și ceea ce el însuși, dușman al vagului, a exprimat în cele din urmă, e tocmai această așteptare care nu-i nimic altceva decît vagul însuși. Dar acest vag, care este spațiul depășirii măsurii, comportă un aspect pozitiv, permite să imaginezi grandios. Tot visînd Cartea, Mallarmé și-a deschis calea spre unic : dacă ar fi fost mai rezonabil, ar fi lăsat o operă oarecare. La fel putem spune și despre Valéry, care este rezultatul ideii, aproape mitologice, pe care și-a făcut-o despre propriile sale facultăți, despre ceea ce ar fi putut extrage din ele, dacă ar fi avut posibilitatea sau timpul să le folosească într-adevăr. Nu sînt oare **Caietele** sale depozitul vraiște al Cărții pe care, și el o vroia s-o redacteze ? Valéry a mers mai departe însă decît Mallarmé dar, întocmai ca și acesta din urmă, n-a putut duce la bun sfîrșit un proiect care cere încăpățînare și o mare invulnerabilitate la plictiseală, această rană care, cum mărturisea el însuși, îl chinuia fără încetare. Or, plictiseala înseamnă discontinuitatea, oboseala provocată de orice raționament susținut, întemeiat, obsesia pulverizată, groaza de sistem (Cartea n-ar fi putut să fie decît sistem, sistem **total**), groază de insistența, de **durata** unei idei; plictiseala este și însăilătură, fragment, notă, **caiet**, în sfîrșit diletantism din lipsă de vitalitate și, de asemenea, din teama de-a fi sau de-a părea **profund**. Atacul lui Valéry împotriva lui Pascal s-ar putea explica printr-o reacție de pudoare : nu-i oare indecent să-ți etalezi secretele, sfîșierile, abisurile ? Să nu uităm că pentru un mediteranean ca Valéry **simțurile** aveau importanța lor și că pentru el categoriile fundamentale nu erau ceea ce este și ceea ce nu este, ci ceea ce nu există deloc și ceea ce pare să existe, Nimicul și Aparentul ; **ființa** ca atare era lipsită în ochii săi de dimensiune și chiar de conținut...

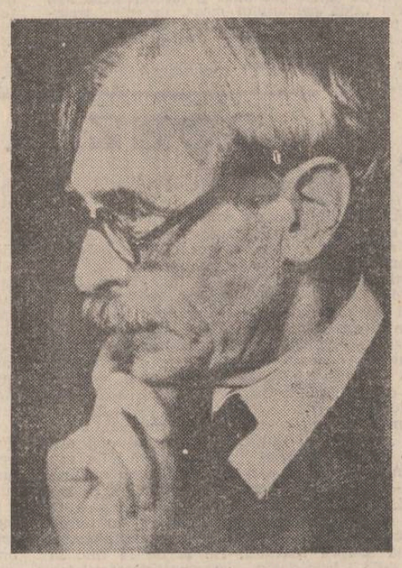

Nici Mallarmé nici Valéry nu erau destul de înzestrați ca să abordeze Cartea. Înaintea lor, Poe ar fi fost în măsură să conceapă proiectul ei și, deopotrivă, să se și apuce de ea ; de altfel s-a și apucat la drept vorbind, Eurêka fiind un fel de operă-limită, de extremitate, de țel, de vis colosal și **realizat**. „Am dezlegat taina Universului". — „Nu mai simt dorința să trăiesc, de vreme ce am scris Eurêka — sînt exclamații pe care Mallarmé le-ar fi rostit cu plăcere ; nu prea avea drepul, nici chiar după magnificul impas care este **O cădere de zar.** Baudelaire îl numise pe Poe un „erou" al Literelor ; Mallarmé va merge mai departe, îl va numi „cazul literar absolut". Nimeni n-ar ratifica astăzi asemenea judecată, dar asta n-are nici o importanță, fiecare individ, ca și fiecare epocă, neavînd **realitate** decît prin exagerările sale, prin capacitatea de-a supraestima, prin zeii săi. Șirul modelor literare sau filozofice aduce mărturia unei nevoi irezistibile de a adora : cine n-a fost hagiograf la vremea lui ? Un sceptic va găsi pe cineva mai sceptic decît el, pe care să-l venereze. Chiar și în secolul al XVIII-lea, cînd defăimarea devenise instituție, „decăderea admirației" nu trebuie să fi fost atît de generală pe cît o credea Montesquieu.

Pentru Valéry, tema tratată în Eurêka aparține literaturii. „Cosmogonia este un gen literar de-o remarcabilă persistență și de-o varietate uimitoare, unul dintre genurile cele mai vechi din cîte există." La fel gîndea și despre istorie și chiar despre filosofie, „gen literar specific, caracterizat prin anumite subiecte și prin frecvența anumitor termeni și-a anumitor forme". Se poate susține că, exceptînd științele pozitive totul se reduce pentru el la literatură, la ceva suspect, dacă nu chiar vrednic de dispreț. Dar unde am putea găsi pe cineva mai **literar** decît el, cineva la care grija pentru cuvînt, idolatrizarea limbajului să fie susținute cu mai multă înfocare ? Narcis întors sieși împotrivă, el disprețuia singura activitate în acord cu natura lui : predestinat Verbului, era în mod esențial literat, și pe acest literat ar fi vrut să-l înăbușe, să-l nimicească ; pentru că n-a izbutit, s-a răzbunat pe literatură despre care a spus cele mai cumplite grozăvii. Cam asta ar fi schema psihologică a raporturilor sale cu literatura.

Eurêka n-a marcat evoluția lui Valéry. **Geneza unui poem**, dimpotrivă, este un eveniment major, o întîlnire capitală. Tot ce avea să gîndească după aceea despre mecanismul actului poetic se află aici. Ne închipuim încîntarea cu care trebuie să fi citit că în nici o privință compoziția **Corbului** nu poate fi atribuită hazardului sau intuiției, și că poemul a fost concept cu „precizia și logica rigoroasă a unei probleme de matematică". Altă declarație a lui Poe, de astă dată din **Marginalia** (CXVIII) trebuie să-l fi încîntat în aceeași măsură : „Nenorocirea (Valéry ar fi spus **fericirea**) anumitor spirite este cînd nu se mulțumesc niciodată cu ideea că pot înfăptui un lucru, nici chiar că l-au înfăptuit ; ei simt în același timp nevoia să știe și să le arate și celorlalți cum l-au înfăptuit".

Geneza unui poem era din partea lui Poe o mistificare **(a mere hoax)** ; toată opera lui Valéry purcede dintr-o lectură... naivă, dintr-o fervoare pentru un text în care poetul își bate joc de cititorii săi credili. Acest entuziasm juvenil pentru o demonstrație atît de fundamental antipoetică dovedește pe deplin că la origine, în străfundurile sale, Valéry nu era poet ; pentru că toată ființa lui ar fi trebuit să se răzvrătească în fața acestei demolări calculate și necruțătoare a delirului, în fața acestui rechizitoriu împotriva celui mai elementar reflex poetic, împotriva rațiunii de a fi a poeziei ; — dar el simțea fără îndoială nevoia acestei incriminări pline de șiretenie, a acestei puneri sub acuzație a oricărei creații spontane, pentru a putea justifica, **scuza** propria lui lipsă de spontaneitate. Ce poate fi mai liniștitor decît această savantă etalare de **sforării ! Geneza unui poem** nu era un catehism pentru poeți ci pentru versificatori care a încîntat desigur latura de virtuoz a lui Valéry, înclinarea lui de a supralicita pe planul reflecției, gustul pentru artă ca joc secund, pentru arta **în** artă, cultul minuției, precum și acea voință de-a te afla, clipă de clipă, în afara a ceea ce faci, în afara oricărei rătăciri, poetice sau de altă natură. Doar un maniac al luciditățII putea savura această întoarcere cinică la izvoarele poemului, care contrazice toate legile producției literare, această premeditare nesfîrșit de minuțioasă, această acrobație nemaipomenită din care Valéry a extras principiul de bază al crezului său poetic. El a consacrat teoretic și a propus ca model inaptitudinea sa de-a fi poet în chip firesc, s-a agățat de o tehnică pentru a-și ascunde lacunele congenitale, a pus — neleguire de neiertat — poetica mai presus de poezie. Se poate presupune cu îndreptățire că toate tezele sale ar fi fost cu totul deosebite, dacă ar fi fost capabil să producă o operă mai puțin elaborată. El a propovăduit dificilul din **neputință** : toate exigențele sale sînt exigențele unui artist, nicidecum ale unui poet. Ceea ce la Poe nu era decît joc, la Valéry este dogmă, dogmă literară, adică ficțiune **acceptată**. Ca bun tehnician, a încercat să reabiliteze procedeul și meșteșugul în dauna **harului.** Din orice teorie, în artă se înțelege, s-a preocupat să desprindă concluzia cea mai puțin poetică, și de ea se crampona, sedus pînă la obnubilare de însăși **facerea** operei, de invenția lipsită de fatalitate, de ineluctabil, de destin. Întotdeauna a crezut că poți fi altul decît ești, și întotdeauna a vrut să fie altul decît era, mărturie stînd regretul lui mistuitor că nu e om de știință, regret care l-a indemnat să susțină destule extravaganțe, în estetică mai ales ; același regret i-a inspirat condescendența față de literatură ; ai spune că se înjosește cînd discută despre literatură și că binevoiește doar să cultive poezia. Adevărul este că n-o cultivă, se **exersează** doar, cum a spus-o limpede în repetate rînduri. E bine cel puțin că non-poetul din el, împiedicîndu-l să amestece proza cu poezia și să dorească să facă poezie cu orice preț și pretutindeni, după exemplul simboliștilor, l-a scutit de calamitatea care este orice proză ostentativ poetică. Cînd abordezi un spirit atît de mlădios ca al său, încerci voluptatea rară de a-i detecta iluziile și lacunele care, deși nu sînt evidente, nu sînt mai puțin reale, luciditatea absolută fiind incompatibilă cu existența, cu exercițiul suflului. Și trebuie neapărat să recunoaștem că un spirit lucid, indiferent de gradul emancipării sale de lume, trăiește mai mult sau mai puțin în irespirabil.

★

Poe și Mallarmé **există** pentru Valéry ; Leonardo, e limpede, nu-i decît un pretext, un nume și nimic mai mult, o figură pe de-a întregul construită, un monstru ce deține toate puterile pe care nu le avem și ni le-am dori. El răspunde la acea nevoie de-a te vedea împlinit, realizat în cineva pe care îl imaginezi, și care reprezintă rezumatul ideal al tuturor iluziilor pe care ți le-ai făcut despre tine însuți : erou care a învins propriile tale piedici, care te-a eliberat din limitele tale, depășindu-le **în locul tău.**

Introducerea la metoda lui Leonardo, care datează din 1894, dovedește că Valéry, era desăvîrșit chiar de la debutul său, cu alte cuvinte, era cu desăvîrșire matur ca scriitor : de la bun început a fost cruțat de corvoada ameliorării, a progresului. Cazul nu-i lipsit de analogii cu acela al compatriotului său, care putea afirma pe insula Sfînta Elena : „Războiul este o artă ciudată : vă asigur că am dat șaizeci de bătălii ; ei bine, n-am învățat nimic în plus față de ceea ce știam de la cea dintîi." Și Valéry ar fi putut susține la bătrînețe că **știa** totul, chiar de la prima tentativă, și că în materie de exigență față de sine și față de opera sa nu era mai înaintat decît la douăzeci de ani. La o vîrstă cînd alții merg pe dibuite, cînd maimuțăresc pe toată lumea, el își găsise maniera, stilul, forma sa de gîndire. Mai admira fără îndoială, dar **ca maestru.** Asemenea tuturor spiritelor perfecte era **mărginit,** cu alte cuvinte cantonat în anumite teme din care nu putea ieși. Probabil că dintr-o reacție împotriva lui însuși, împotriva frontierelor sale atît de perceptibile, a fost atît de intrigat de fenomenul pe care îl reprezintă Leonardo, un spirit universal, de posibilitatea greu de conceput a unei multiplicități de talente ce înfloresc fără a-și dăuna, care coabitează fără a se anula între ele. Nu se putea să nu-l **intîlnească** pe Leonardo ; cu toate acestea, Leibniz se impunea mai mult. Fără îndoială. Dar pentru a-l ataca pe Leibniz avea nevoie, pe lîngă o competență științifică și cunoștințe ce-i lipseau, de-o curiozitate impersonală de care nu era capabil. Cu Leonardo, simbol al unei civilizații, al unui univers sau a orice altceva, arbitrarul și dezinvoltura erau mult mai lesnicioase. Cu atît mai bine dacă îl și citezi din cînd în cînd, dar numai cît să poți vorbi și mai temeinic despre tine însuți, despre propriile tale gusturi și aversiuni, pentru a-i pune la punct pe filosofi invocînd un nume care, singur el, cumulează facultăți niciodată întrunite lalolaltă de vreunul dintre ei. Pentru Valéry, problemele abordate de filosofie și maniera în care le enunță ea se reduc la niște „abuzuri de limbaj", la niște false probleme, sterile și intersanjabile, lipsite de orice rigoare, fie verbală, fie intrinsecă; i se părea că o idee e denaturată de îndată ce filozofii pun stăpînire pe ea, mai mult : că **gîndirea** însăși se viciază în contact cu ei. Sila lui de jargonul filosofic este atît de convingătoare, atît de contagioasă, încît o împărtășești pentru totdeauna, ajungi să nu mai poți citi un filosof **serios** decît cu neîncredere sau dezgust, și te lipsești pe viitor de orice termen fals misterios ori savant. Cea mai mare parte a filosofiei se reduce la o crimă de lez-limbaj, o crimă împotriva Verbului. Orice formulă de **școală** ar trebui proscrisă și asimilată unui delict. Acela care, pentru a înlătura o dificultate sau a rezolva o problemă, inventează un cuvînt sonor, pretențios, ba chiar un cuvînt pur și simplu, este în mod inconștient necinstit. Într-o scrisoare către F. Brunot, Valéry scria : „...pentru a te lipsi de un cuvînt îți trebuie mai mult spirit decît pentru a-l introduce." Ce-ar mai rămîne — dacă am traduce elucubrațiile filosofilor în limbaj **normal** ? Pentru cei mai mulți dintre ei, întreprinderea ar fi catastrofală. Dar trebuie să adăugăm imediat că aproape în aceeași măsură ar fi catastrofală și pentru un scriitor, mai ales pentru un Valéry : ce valoare ar mai avea proza lui dacă i-am elimina strălucirea, dacă am reduce una sau alta dintre cugetările sale la simple conture scheletice ? El însuși era păcălit de limbaj, de **alt** limbaj, ce-i drept mai real, mai **existent.** Nu inventa cuvinte, dar trăia la un mod cuasi absolut în limbajul său propriu, astfel încît superioritatea lui asupra filosofilor era exact aceea de-a aparține unei irealități mai mici decît a lor. Criticîndu-i atît de aspru, a dovedit că el, omul atît de avizat de obicei, se poate lăsa furat, înșelat. De altfel, o dezabuzare totală ar fi ucis într-însul nu numai pe „omul de gîndire", cum se autodenumea citeodată ci, pierdere și mai gravă, pe jonglerul, pe histrionul vocabulei. „Clarviziunea imperturbabilă" la care visa, n-a atins-o, din fericire ; altminteri „tăcerea" lui s-ar fi perpetuat pînă la moarte.

În românește de
Modest Morariu

Balcanice

STEVAN TONTICI

Vești

Am dat drumul șoimului pe fereastră
Trimet vești despre mine
Comunicări de pe front :
Grozav se trăiește deocamdată aici
Încă și mai bine se moare
Startul e reușit
Se pregătește un magnific sfîrșit.

OKTAI RIFAT

Am ridicat flamurile mele

Am ridicat flamurile mele
Am ridicat flamurile mele pe catarge,
Am vopsit orașul în calda culoare
a singelui meu
Drumul care duce spre minie
l-am așternut cu pietre,
Cu dosul palmei am îndreptat turnurile.
Ca să poți sări dintr-o margine-n alta,
Iubirea am împărțit-o în patru : răsărit,
apus, nord, miazăzi.

Primul greier, cheie pentru lăcătul meu.
Speranțe care-mi aduc pe ram bucuria,
Proaspete ca soarele primăverii,
îmbobocit.
O lumină aparte înlăuntru luminii,
O altă sămînță există în fructe.
Goliți-vă, cișmelele mele, sloboziți-vă,
ploilor,
Peste tot ce e vechi, peste-ntuneric
și frică !

Salut șuvoaiele care vin spre cîmpie —
Eu stau în mijloc — zilele, nopțile,
Străzile, casele, neîncetat curg pe lîngă
mine.
Sînt tăios : din fier care nu rugînește
și din cer.
Învîrt anotimpurile ca pe un titirez.
Cu o măciucă am doborît la pămînt și am
nimicit singurătatea,
Cu propriu-mi lapte cresc spre nemurire.
Pe pămînt : ierburi, arbori, reavăne
viitoruri !

În românește de Dumitru M. Ion

Doi nouri

Lin se alungesc doi nouri prin noapte,
Umbra lor precum soarele se prăvale
peste masa noastră,
Acum o clipă cerul era albastru — ce
iute s-a înroșit —
Cine a pus pe masa noastră această
însingerată smochină ?!
Flacăra nelecuitei boli ne mistuie chipul,
Un vînt adie de undeva pe neașteptate,
Cad trandafirii, petală cu petală, pe masa
noastră.
Doar lampa noastră arde pînă la ziuă.
Stînd în genunchi am adus prietenia la
masă.

Cheie

Viața oare-mi va trece fără să văd și să
știu nimic
Scoate-mă la lumina de zi — de noapte
m-am săturat
Orice fruct din care-am mușcat și orice
floare pe care am mirosit-o
Mi-au tulburat inima ca o veste venind
de la tine

O trup mare care nu-mi arăți grădina
Conac al tainei la a cărui poartă de fier
am bătut
Lasă-mi în palmă cheile tale secrete
Desfă-te, nodule, iar tu, lacăt, deschide-te
o dată.

În românește de
Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **LITERATURA DIN AFRICA DE SUD** este o formă a conștiinței protestatare, în acțiune împotriva abuzurilor și nedreptăților regimului de apartheid. Romanul lui J.M. Coetzee, „Viața și timpurile lui Michael K." constituie un exemplu de afirmare a binelui, a umanității naturale, întrînd prin însăși condiția sa în conflict cu opresiunea. O recenzie semnată de Jill Smolowe conclude în următorii termeni asupra cărții la care ne referim : „Romancierul scrie în mod strălucit despre oameni care nu acceptă să fie cooptați de către regimuri politice corupte. Lupta lor nu este niciodată ușoară, sînt cel mai adesea tratați cu brutalitate. În primul rău roman, „Barbarii", Coetzee evocă un magistrat a cărui conștiință refuză să asculte de simțul comun și duce un război de unul singur împotriva tiraniei arbitrare. În **Michael K.** nu avem de-a face cu o asemenea dezbatere morală. Lupta este aici de ordin biologic. Oricît ar încerca, personajul nu poate să se împace cu cei care-l țin prizonier, el **nu poate** mînca hrana din închisoare".

● **FRANKLIN RUSSELL,** este un autor cunoscut pentru cărțile inspirate din viața faunei planetare. Într-o lucrare recentă, „Animalul care vînează", el încercă să surprindă caracterul autentic al experienței unei fiare care se află pe urma prăzii, descriind trăsăturile exterioare și semnificația diferitelor semne pe care le prezintă. Omul de știință este el însuși un celebru vînător, care și-a descris experiențele, spunînd : „Actul de a ucide un animal nu poate fi descris cu precizie de nici un observator care nu este el însuși obișnuit să ucidă." O recenzie din revista **Time** scrie următoarele despre cartea lui Franklin Russell : „Autorul a participat și el la asemenea acte, dar instinctele sale sînt cel mai ascuțite atunci cînd descrie animale sălbatice în pînătatea acestui fapt singeros. La momentul adevărului, cînd totul se întîmplă, atmosfera este plină de semnale ale uciderii : întoarcerea capului, mișcarea cozii și alte mici semne închid cercul care prinde pe vînător și pe vînat. Autorul evită primejdiile cele mai rele, care constau în antropomorfizarea subiectelor sale, și consideră natura drept sursă de informare primară..." Violență ? În natură sînt legi de fier, dar a le contempla cu îngăduință înseamnă de multe ori a fi părtaș la un ciclu al răului din care omul trebuie să iasă.

● **LITERATURA AUSTRALIANĂ** a dat cîteva nume mari în romanul contemporan, îmbunînd-se prin nota socială a cărților, printr-un fond realist de cea mai bună calitate. O carte recentă semnată de Blanche Alpuget, **Piața,** cucerește sufragiile recenzenților din presa de mare tiraj. Iată ce scrie Gene Lyons : „Această carte din Australia impune un tip de roman pe care-l întîlnim numai arareori : ambițioasă și scrisă în același timp cu o inteligență ascuțită care înviorează textul, fără să ascundă nimic din gravele implicații ale subiectului. (...) Protagonistul este Judith Wilkes, o jurnalistă ambițioasă din Camberra, cu o conștiință socială avansată, dar cu prea puțină căldură sufletească pentru cei apropiați sieși. Aflată într-o misiune de presă, ea redescoperă propria sa umanitate, în timp ce scriitoarea ne transmite o impresie de orient senzual și aproape mistic, fără nici o pietate artistică".

● **„BLESTEMAT SĂ AIBĂ SUCCES"** se intitulează o amplă recenzie semnată de Walter Clemons la cartea lui Jackson J. Benson, **Aventurile adevărate ale lui John Steinbeck, scriitor,** publicată recent de editura Viking. Ironia din titlul cronicii are în vedere faptul că Steinbeck n-a căutat niciodată succesul cu orice preț, uitîndu-se cam de sus la autorii prea populari, aflați pe primele locuri ale vînzării de carte, considerînd că aceștia fac prea multe concesii gustului mediu. Portretul lui Benson nu este dintre cele mai viguros realizate, cu toate că pune la contribuție un imens material documentar și realizează cea mai informată lucrare de acest gen din ultimii ani. Aflăm, de pildă, că **Oameni și șoareci** a fost mai întîi concepută ca o carte pentru copii, ceea ce constituie indicațiabil o surpriză. Omul Steinbeck era de o generozitate ieșită din comun, și-a donat premiul Pulitzer, cîștigat pentru **Fructele mîniei,** în scopul de a-și ajuta un prieten la nevoie, un tînăr scriitor fără resurse materiale. Cartea favorită a marelui romancier era dicționarul Oxford al limbii engleze... Alte multe amănunte revelatorii sînt topite însă într-un stil critic fără strălucire și fără o idee ordonatoare. Într-un cuvînt, o carte reușită numai pe jumătate.

● **ARTA TIBETANĂ** se impune tot mai mult atenției. De curînd, au apărut știri în presă cu privire la prima operă tibetană, **Ralba,** pusă în scenă în capitala acestei regiuni autonome din R.P. Chineză. Revista **Chinese Literature** se referă în următorii termeni la acest eveniment : „Opera se bazează pe evocarea vieții actorilor itineranți din trecut, descriind povestea de dragoste între Zhadui, un tînăr actor, și Zhalga, fiica unui lobag. Opera are accente puternice și distinctive, respirînd parfumul local. Trupa este condusă de Ceden Zhalma, faimosul cîntăreț tibetan".

ACASĂ

Fluturi în fereastră

Văd casa noastră veche : o buburuză de chihlimbar plutind în singele primăverii. Jur împrejurul ei umblă, călcîndu-și pe urme, Sfînta Ioana a Tiranicei și Libertatea de-a închipui basme și vrăji. Dați-mi un petec de lut ca să-mi cîrpesc drumul întoarcerii spre ea, fiindcă acasă e modul cel mai omenesc de a fi pe pămînt. Profesorii care m-au inițiat în lupta de-a umbla înalt de-a buș̦ilea printre rătăciri și care m-au învățat că o casă e o conspirație a visării țin de lumea boreală și de constelația vinului : oamenii de zăpadă și artiștii. Jur pe vinerea descuiților, care în cîmpia de la noi ia aspect de sărbătoare populară, că nu ospățul de piatră ne caracterizează pe noi, ci ospățul de lemn, care se desfășoară cu struguri, mere, pepeni — rareori și cu migdale sau cu năut amar. Oamenii de zăpadă ne învață lecția cu ninge, ninge lin ; artiștii ne aduc fluturi în fereastră, așa cum face pictorița Luminița Cazacu, în sala Galateea din București. Privindu-i tablourile am înțeles că acasă e locul unde se scriu basmele și suferința e verde ca iarba. Multele teorii despre artă, aparținînd mai ales europenilor, sînt eforturi disperate ale abstractizării, prin care trubadurii se văd izgoniți de sub balcoane și trimiși să chelălăie lîngă ziduri oarbe. Adevărul e că un basm se scrie mult mai simplu. Se scrie prinzînd un flamingo. Răpești din amintire niște timp vechi, îl frămînți în mîini ca pe un bulgăre de plumb crud (și brumat) pînă se arată un leagăn de frînghie sau un hamac atîrnat într-un măr, iar pe cer se arcuiește un asfințit de vară. Atunci scoți niște vorbe dintr-un colind, puțină lumină dintr-o lampă cu petrol și lași mintea să umble. Se va ivi din necunoscut, neapărat o pușcă de argint. Bunicul meu avea una. În noaptea cînd s-a descărcat singură, ne-au furat caii. În noaptea următoare, bărbații din casă au suit un om de paie în salcimul de pe malul Buzăului și i-au dat foc. Salcimul, pe jumătate uscat, a ars pînă-n zori. Era semnul că în cîmpie izbucnise războiul hoților de cai. Se intra în tranșee pentru o vară și o toamnă, multe iepe aveau să moară cu burțile desfăcute de sabie, jandarmii-și stringeau pulpele-n moletiere, nevestele lor se-ngrășau primind bani și plocoane prin ușa din spate. În basm apar și zodiile, rotindu-se pe lîngă Vivi Năluca, băiatul care, atunci cînd mamele noastre înecau, să le fiarbă, mormane de gogoși de mătase, ne urca într-un agud bătrîn și ne punea să strigăm, cu ochii spre Brăila, unde erau banii : limpede borangicul. Și de fiecare dată, de cum se luminau firele galbene ale mătăsii, soseau vapoare din Austria sau Germania. Cred că Vivi Năluca ar găsi pe pereții sălii Galateea multe din poveștile și basmele pe care i le-am furat la baltă, în cireș sau pe gorganul unde-am fumat primele țigări din mătase viorie de porumb. Cînd am fumat la noi în casă țigări Bucegi sau Naționale, poate Regale și a intrat, pe negîndite, mama, pe care-o credeam dusă la vie, el a strigat din răsputeri : bre, se uită o biserică pe geam și varsă fum de tămîie în odaie. Nu-i nimic, n-o să mai intre țînțari, a zis mama, fumul de tămîie-i omoară, și ne-a croit cu făcălețul. Ei, bine, biserica aia, am văzut și mai tîrziu, pe cînd călătoream prin Elveția spre Franța. Treceam prin munții Jura (cel puțin așa cred că le spune, n-am mai verificat traseul de multă vreme) și s-a atîrnat la geamul cusetei mele, pentru că afară urla viscolul. Avea pereții făcuți din cîte două stele și un porumbel și iar două stele și un porumbel. Stelele pulsau ca niște inimi, scăpărau, porumbeii ședeau cu ghearele înfipte în umerii sfinților. În noaptea aia cu toate că știam pe ce drum mă aflu, am avut mereu impresia că sînt acasă, fiindcă pe pragul bisericii sta bunica și vorbea cu cineva sau poate slujea, lucru mai puțin probabil, fiindcă nu există femeie-preot. Am descoperit ce se întîmplă tocmai la Basel, unde schimbi trenul pentru Franța, cînd vameșii, scormonind după droguri, au găsit în geanta mea de voiaj un desen-linii naive și culori fragede — al fetiței mele, închipuind o biserică dotată cu două cruci și patru hornuri. Au vrut vameșii, surizînd amuzați, să le spun dacă bisericile din România arată așa în realitate și la ce folosesc atîtea hornuri. Simplu, le-am răspuns, ca să coboare fluturii pe ele, să se așeze, pe dinăuntru, la fereastră și să privească luna. Răspunsul meu anticipa născocirile din primăvara asta ale Luminiței Cazacu pe sub care te plimbi bogat în aventuri, ca prin literatura de frontieră, pătruns de visarea curcubeului ca atunci cînd, după ploaie, ies aricii din grădină, iar în grădină o fată rupe iarbă cu mîna pentru păsări. Urechea desprinde trosnetul sevelor în firele atîrnînd de apă, inima ride. Și de nicăieri nu te pindește vulpea, fiindcă un basm se cere să fie ca un izvor albastru, ca o pușcă de argint aranjîndu-și ținuta în oglindă, ca fluturii în fereastră.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 40 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
19
(1 149)
Simbătă
12 mai
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNALTA SOLIE

În ambianța începutului de mai, a sărbătorilor care prin semnificație poartă semnul distinct al muncii și consacră în conștiințe valoarea inestimabilă a independenței, a victoriei împotriva fascismului și a actului întemeierii celei mai înaintate forțe a societății noastre — Partidul Comunist Român —, în acest început de lună, așadar, România se află prezentă în atenția opiniei publice internaționale printr-o nouă solie de pace și colaborare. Este vorba de vizita oficială a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Republica Islamică Pakistan și Republica Arabă Siriană. Un nou moment, așadar, o nouă dovadă, un nou reper în constanța de spirit și angajare dinamică, responsabilă cu care președintele nostru își aduce o reală contribuție la cauza înțelegerii și cooperării între popoare, făcînd din principiile politice externe un spațiu al dialogului și al cunoașterii care ating cele mai variate aspecte și domenii ale contemporaneității. Primirea călduroasă rezervată înalților soli ai poporului român, întîlnirile și convorbirile purtate, alte momente ale vizitei constituie tot atîtea trasee ale cunoașterii și înțelegerii, criterii după care, în lumea atît de contradictorie de azi, se pot găsi soluții și pot fi distinse căi și mijloace optime pentru rezolvarea multora dintre problemele care frămîntă omenirea, în interesul însuși al păcii, al dezvoltării libere și independente. **„Vizita pe care o facem din nou în Pakistan**, subliniază președintele României, **constituie o expresie a cursului pozitiv pe care-l cunosc relațiile dintre țările și popoarele noastre, a dorinței comune de a dezvolta în continuare prietenia și colaborarea româno-pakistaneză".** Referindu-se la relațiile strînse dintre Pakistan și România, președintele țării gazdă a arătat că acestea se întemeiază pe respectarea principiilor neamestecului în afacerile interne ale altor state, ale recunoașterii egalității suverane a tuturor statelor, independenței și respectarea integrității lor teritoriale.

Un moment deosebit al vizitei l-a reprezentat, în cadrul unei ceremonii, conferirea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu a titlului de Doctor în Științe Honoris Causa al universității din Islamabad. În cuvîntarea rostită cu acest prilej, tovarășa Elena Ceaușescu a prezentat unele realizări și preocupări ale României pe calea dezvoltării și îndeosebi în domeniul științei, învățămîntului și culturii. În același timp, s-a subliniat în cuvîntare, oamenii de știință, care cunosc cel mai bine ce ar însemna un război nuclear, trebuie să acționeze uniți, să se afle în primele rînduri ale marilor mișcări pentru pace și dezarmare, pentru apărarea dreptului fundamental al popoarelor la viață, la existență liberă și demnă, la independență și pace.

Vizita în Republica Arabă Siriană reînnoiește tradiționale legături de prietenie și colaborare. Se continuă un dialog viu, constructiv, al cărui scop vizează conlucrarea sub multiple aspecte și în largi domenii de interes comun. Întîlnirile și convorbirile care au avut loc fac parte din bogata cronică a relațiilor dintre aceste două țări și popoare și propun, de fiecare dată, noi domenii de cooperare rodnică, reciproc avantajoasă.

Prin întreg ansamblul său, această nouă solie de pace și prietenie a țării noastre completează în mod firesc imaginea de azi a României și prezența ei tot mai activă, interesată de cauza păcii și a progresului, în lumea contemporană. În anul celei de a patruzecea aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, în anul celui de al XIII-lea forum comunist al țării — al cincilea din Epoca Ceaușescu — această imagine relevă statornic și sugestiv sensurile libertății prin care un întreg popor, o întreagă națiune și-au făurit și își făuresc destinul propriu, situîndu-se pe noi trepte de progres și civilizație.

Luceafărul

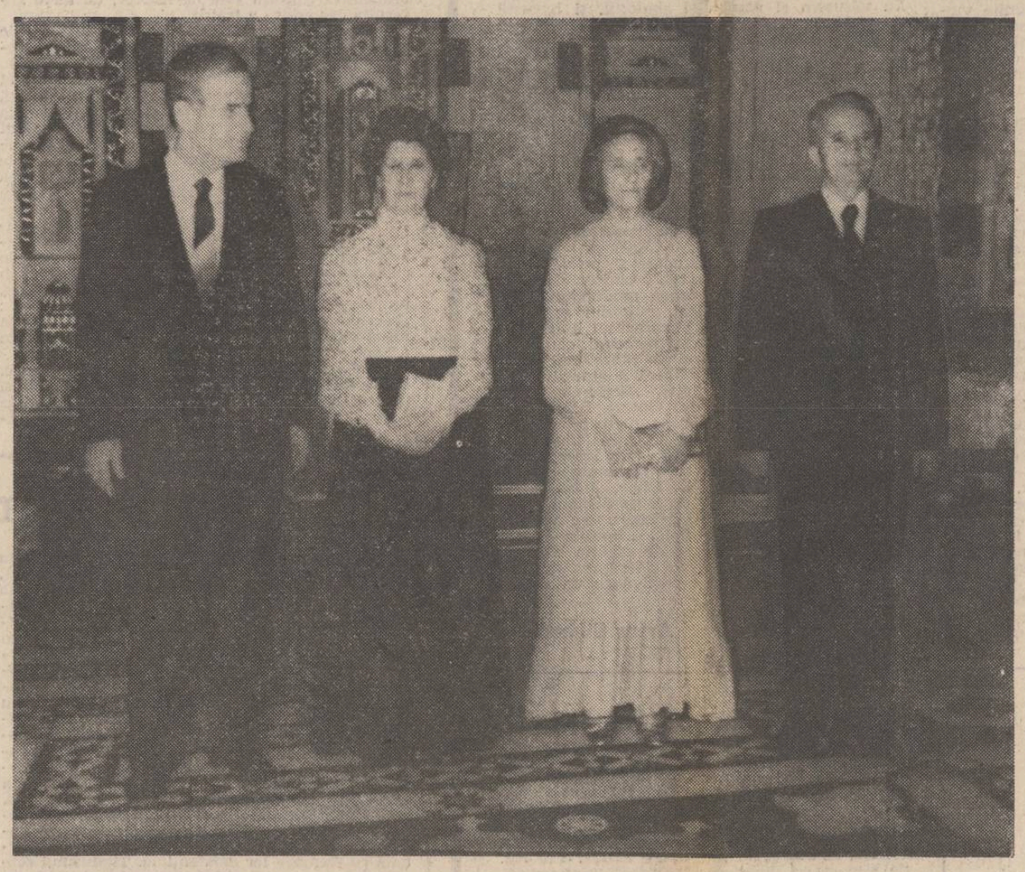

ODĂ

Neodihna celui care-aduce pace
e un drum pe care țara noastră-l face
într-o lume-n care lucrurile-ntregi
trebuie ferite de auguri betegi

trebuie salvată însăși ipoteza
unei lumi mai bune unei lumi mai drepte
pentru cite toate tricolorul ce s-a
înălțat în lume semnul înțelept e

nu dorim să piară zilele cu soare
nu voim să piară doinele și dorul
țara noastră crede-n dulcea ei mișcare
țara noastră-și ține-n brațe viitorul

vrem neatîrnare și pace totală
cu destinul nostru nimeni nu se joace
strălucește-n lume tinără petală
neodihna celui care-aduce pace.

Ion Nicolescu

Poezia tinerilor și realul

Periodizarea generațiilor literare, cauzele și motivațiile apariției acesteia, precum și dialectica succesiunii lor au provocat și provoacă dispute, controverse, luări de atitudine fără a se fi ajuns la un consens general asupra obiectului. Chestiunea este cu atît mai delicată în contextul literaturii române, care a avut de „recuperat" întregi etape culturale și a „simultaneizat" ceea ce la alții era evoluție diacronică. Indiferent însă de nelămuririle statistice (la 33, 30 sau 20 de ani intră o generație în scenă ?) și de factorii și normele ce prezidează formarea și afirmarea unei generații (criteriul biologic — anul nașterii, debutul editorial, apartenența la un grup, program, curent literar etc), este cert că în momentul de față asistăm la nașterea și consolidarea treptată a unei noi generații de poeți (desigur, și de tineri prozatori). De altfel, o sumă de elemente și criterii mai sus enumerate ne conduce la această concluzie (cam 20 de ani de la marea generație '60, anul nașterii după 1950, debutul editorial în jurul lui 1980, arte poetice implicite sau explicite asemănătoare ș.a.m.d.); dar argumentul hotărîtor îl furnizează, nici vorbă, opera. Este vorba de o sensibilitate, o atitudine și un limbaj specific, vizibil diferențiat de al generației anterioare, în ultimă instanță, de un orizont existențial și artistic nou. Nou atît cît se poate vorbi de noutate în poezie, cu maximă prudență, adică, deoarece pe lîngă inerentele distingouri, se observă, normal, și reversul fenomenului : interferența și comunicarea. Marele front poetic deschis de promoția Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Grigore Hagiu, Cezar Baltag etc. — trecînd prin valul „Hyperion", reprezentat cu strălucire de Marius Robescu, Vasile Vlad, Dan Laurențiu, Cezar Ivănescu, Mircea Ciobanu, Ioanid Romanescu, Adrian Popescu, Al. Grigore etc. se încheie, după opinia mea, cu o promoție demnă de tot interesul, ce cuprinde nume ca Daniel Turcea, Mircea Dinescu, Mircea Florin Șandru, Dan Verona, Lucian Avramescu,

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Un oraș contemporan cu visul

În fiecare an, primăvara aduce peste cetățile Transilvaniei un duh de aur Natura este tradiantă, arborii izbucnesc din adincul ființei lor miraculoase.

Dacă privești Deva de pe cetatea ei medievală așezată pe colina ce îi străjuie existența, ai prilejul să vezi o cetate civilă și pașnică explodînd ici colo prin molcome forme de urbanitate modernă. În sinea mea cred că primăvara este anotimpul ieșirii din matca primordială a oamenilor și a naturii. Este și anotimpul cel mai prielnic acestui oraș de marcă, uitat multă vreme din pricina vecinătății sale de cîțiva kilometri cu primul oraș al flăcărilor nestinse din România. Ținuta patriarhală, liniștea proprie burgurilor transilvanice a așezat orașul între acele localități în care vin destul de puțini oameni de aiurea și băștinașii se trag din spiță în spiță de la începutul lumii. Numai vecinătatea imediată a minelor de neferoase a mai adus aici oameni din alte locuri. Industria, puțină, multă vreme a apărat orașul de neplăcerile poluării, de monstruozitatea orașelor mamut care își pierd încetul cu încetul identitatea, tradiția și farmecul personal....

Clima blîndă, căldura arhitecturii, străvechimea care se ghicește peste tot, așează orașul de pe valea mănoasă a Mureșului în zodia acelor localități fericite de care te desparți greu, au aerul unor stațiuni de odihnă și recreere.

Bănuită a fi Singidava, cetatea amintită de Ptolemeu, așezarea Devei a făcut parte integrantă din sistemul complex de fortificații care apărau statul dac centralizat și independent. Fac aceste precizări pentru că nu poți spune o vorbă despre orașul contemporan fără să-i știi istoria, frămîntările care i-au însoțit existența. Tradiția istorică a lăsat amprente peste tot. Regele cel mare și aprig al Daciei, nebiruitul Decebal, are două statui în acest minunat oraș. Una veche, abia ghicită între arborii parcului de la poalele cetății — unde Decebal este înfățișat ca un rege ginditor dintre acei înțelepți ai neamului nostru și cealaltă, uriașă, înfățișînd un Decebal călare, în plină victorie, un adevărat militar al gloriei antice.

Orașul contemporan este cuprins într-un briu al industriilor din care amintim : la vest Întreprinderea minieră, la Mintia, antica Micia, a fost

Valeriu Bârgău

Continuare în pag. a 6-a

Un roman al reîntregirii

O reflecție indirectă a unui personaj din recentul roman **Prima oră a dimineții**, de Petru Vintilă, edificatoare ca imagine de neclintit, aparent, a unui imperiu multisecular, clădit parcă să țină cît lumea : „...omul luat ca individ, s-ar putea să fie muritor, nemuritoare rămînînd însă mărețele instituții pe care le-a servit : monarhia, tribunalele, primăriile, armata, administrațiile financiare, cafenelele, catedralele, ziarele, muzeele, piețele, statuile, parăzile militare, procesiunile religioase, sărbătorile naționale, Ringul, Praterul, Domul, Universitatea, Markt Platz, Schönbrunn, Grinzing..." Este vorba, desigur, despre împărăția bicefală a Austro-Ungariei, una dintre marile alcătuiri statale ale tuturor timpurilor, devenită deja de mult, amintire numai. Dar atunci, în 1914, cînd împreună cu încă o împărăție de rechini (Germania Kaiserului) începea primul război mondial, perspectiva cetățenilor ei era alta, chiar a celor oprimați național de veacuri, și care îi doreau prăbușirea, ba și lucrau din răsputeri în acest sens, pe toate căile posibile : le impunea — prin vechimea, puterea, faima sa de stat monarhic absolut, ale cărui fruntarii se lărgeau necontenit !

Austro-Ungaria devenise însă un imperiu deja atît de artificial și putred, anacronic, încît în ciuda tuturor aparențelor, se afla în pragul destrămării : agresivul război dezlănțuit de ea, ultimul pe care l-a purtat, fiindu-i fatal : „Trecuseră numai patru ani de cînd, în vara anului 1914 — se mai reflec-

Hristu Cândroveanu

Continuare în pag. a 6-a

Cel mai frumos poem ești tu

Cel mai frumos poem ești tu
și care-n veci nu va dispare, —
nestăvilit ca o cîntare
ești calea Soarelui-răsare.

Spre tine munți apleacă stînci
brînduse năzuie-nspre tine, —
ard aștri mîndri și temuți
chemîndu-te spre înălțime.

Mari fluvii ți se-ntorc din drum,
setea nestinsă și-o revarsă, —
vai, albiile li-s de scrum
iar patima — cenușă arsă.

Cel mai frumos poem ești tu
de-aceea-n sacră tăinuire
numele nu-ți rostesc și nu
vreau nimănui să-l dau spre știre.

Milenii am parcurs în doi,
milenii alte or să vină, —
efemeridele din noi
au devenirea lor divină.

Prea multă groază de pămînt
și prea puține zări stelare
cînd totul e-un rotund și sfînt
cuvînt chemînd spre înălțare.

De vină-i omul că-i mărunt
și a uitat spre sinea-și zborul
din care mi-l desprinde blînd
eternul vis, nemuritorul.

Cel mai frumos poem ești tu
și care-n veci nu va dispare, —
nestăvilit ca o cîntare
ești calea Soarelui-răsare.

Cel mai frumos poem ești tu
de-aceea-n sacră tăinuire
numele nu-ți rostesc și nu
vreau nimănui să-l dau spre știre

nemuritoarea mea iubire.

Tiberiu Utan

6 mai 1984

Creație și atitudine

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Limpede că literatura care se scrie azi nu poate fi înțeleasă izolat de ceea ce se petrece pretutindeni în țara noastră, de preocupările și necesitățile primordiale ale publicului căruia îi este adresată. Tot ce ne străduim să realizăm capătă sens numai prin raportare la problemele mari ale României contemporane. Punctul de sprijin al artei trebuie să fie realitatea, după cum realitatea trebuie să aibă un punct de sprijin în operele care se scriu. E absurd să-și închipuie cineva că istoria poate merge într-o direcție și literatura în alta. Adevărat : comandamentele sociale sînt urgente și ambițioase, problemele cu care ne confruntăm — complicate, răspunderile pe care le avem — foarte mari, e greu de asigurat vieții literare acea stare de permanentă efervescență creatoare, acel climat mergînd în toate și cu toate la sigur. Dar victoriile nu se dobîndesc fără luptă și cine privește harta literaturii noastre de astăzi va avea destule motive de satisfacție. În ciuda tuturor slăbiciunilor — și ele există, a ezitărilor și neîmplinirilor — și acestea există, literatura ultimelor decenii a înregistrat un salt de conștientizare politică, de implicare activă în problemele sociale care au sporit stima și atenția publicului cititor. Noțiunea de patrie, de socialism, au căpătat valori atît de concrete și de intime în conștiința fiecăruia dintre noi, încît întreaga problematică determinată de punerea lor în discuție este înțeleasă ca un reflex al propriului destin individual. Oriunde ne întoarcem privirea, literatura militantă ocupă un loc de frunte în viața spirituală a țării. Poezia politică trăiește prin semnăturile celor mai buni poeți, romanul de inspirație acut socială întrunește sufragiile unanime ale publicului, teatrul politic a găsit o tribună de afirmare pe aproape toate scenele țării. Spre cinstea ei, tînăra generație trăiește și ea tot pe marile ape ale realității, navigînd cu o siguranță și cu o ambiție admirabile. Apar stiluri și modalități mereu diversificate, se exersează un limbaj dinamic și percutant, în acord cu o epocă a cărei viteză de existență nu prea așteaptă acomodări de temperament, are un limbaj acordat pe lungimea de undă a sensibilității de azi a cititorilor care este alta decît aceea din urmă cu o sută de ani. Totul sau aproape totul este determinat de acest proces de osmoză a socialului cu literatura. Arta poetică înseamnă azi a sluji cu mijloacele specifice literaturii opera de consolidare a climatului de libertate și demnitate umană, transformarea principiilor revoluționare în revoluție, a fi scriitor, azi, în România, înseamnă a fi un purtător de cuvînt convingător, printr-o operă convingătoare, a demnității creatorului comunist.

Accentele constante ale legăturii dintre scriitor și realitate, dintre scriitor și societate, reprezintă firul de aur al unei literaturi majore. El nu s-a întrerupt niciodată în cultura română. Literatura militantă, aceea care dă tonul tradiției literare românești, se întîlnește pe toate meridianele istoriei literare, ca o condiție fundamentală a scrisului și care a făcut din această nobilă activitate a spiritului omenesc o forță morală, socială și istorică, vrednică de destinul ei. Marii scriitori au ars totdeauna ca niște torțe, luminînd cu speranța sufletul atîtor generații de cititori. Cu atît mai mult astăzi, cuvîntul creatorului trebuie să fie mereu greu și grav, adevărat și fecund, capabil să dezlănțuie, asemenea forțelor miraculoase ale primăverii pe care nimic nu poate nicicînd să o împiedice să sosească, — mari germinații de conștiință, modelări sufletești și spirituale pe măsura și în sprijinul epocii pe care o trăim. „Numai o literatură care își trage seva din izvoarele poporului nostru, arăta secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, din forța și vitalitatea poporului nostru, din construcția socialismului, va fi o literatură viabilă, va rămîne și va deveni o literatură cu adevărat clasică". Tot ce a făurit mai valoros literatura română în anii socialismului, creațiile sale cu adevărat reprezentative, confirmă justețea acestor convingeri. De la acest spirit deschizător de drumuri fecunde, afirmat cu energie la Congresul al IX-lea, reafirmat cu fiecare nou prilej de secretarul general al partidului, se revendică izbînzile literare cele mai de seamă ale anilor din urmă, expresii ale unei politici culturale care încurajează creația durabilă.

Nicolae Velea

REPERE LITERARE — DECENIUL CINCI

Triumful talentului (IX)

14.

Opusă lumii subțiate, devitalizate a intelectualilor e lumea lui Gavrilcea, a lui Hangerliu. Ceea ce în roman e denumit prin Mișcare. Opoziția, posibilă și la nivelul unui conflict între generații, e admirabil definită de însuși Ioanide : **„Sînt generații căzute în paralizia morală din cauza cerebralității (ca generația lui Ioanide) și altele, subsecvente, reacționînd brutal contra vieții contemplative în căutarea «dinamismului», de care vorbea Tudorel. Pragmatismul lui Tudorel era involuntar, rezultat al saturării de emoții interioare a generațiilor trecute".** (op. cit. pag. 376). Dacă intelectualii alcătuiesc lumea pură a Cărții, forma extremă, lipsită de viață, a Cărții, Mișcarea reprezintă Viața în forma ei extremă, fără Carte și, deci, fără Memorie, aflată într-un prezent continuu. Dacă în cazul Cărții fără Viață consecințele se află în planul ridiculului, în cazul Vieții fără Carte, ele se află în planul tragicului. Lipsită de cultură și de trăsăturile sale inerente (reflecția, de exemplu), Viața în formă pură naște aberații, cheia resorturilor acestei lumi a Acțiunii, a Vieții pure, se află în fascinația Picăi și a lui Tudorel față de Gavrilcea. Ținut tot timpul în planul al doilea, dar prin aceasta mai fascinant, Gavrilcea reprezintă pentru cei doi tineri idealul pe care nu-l pot găsi în lume intelectualilor. Aspirația lor către Gavrilcea este aspirația către formele extreme ale Vieții, ale Acțiunii, a unor tineri dezgustați de formele extreme ale lumii Cărții.

In pagina a 3-a :
INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI»
Ion Lăncrănjan : «Opțiunea adevărată include cunoașterea, o cunoaștere trăită, venită din interior»

Jurnalul lui Tudorel, pe nedrept confundat de N. Doreanu cu o expunere a filosofiei legionare, e în ultimă instanță un sever rechizitoriu la adresa lumii intelectuale devitalizate : **„În școală am fost un elev bun, apreciat de profesori, oroarea mea de cărți nu provine din inaptitudine. La latină eram un bun traducător din Horațiu ori din Tacit, eram, ca să zic așa, juxta clasei. Mi-aduc aminte însă cu ce pedanterie se extazia profesorul pentru niște fleacuri ca : «O, navis, referent in mare te novi fluctus» sau «Eheu fugaces, Postume, Postume». O barcă cu motor condusă cu propria-ți mînă și un «hei» strigat cu pieptul tău fac mai mult decît toate odele și epodele lui Horațiu. Cu toate acestea, sînt cărți care excită la viață ; vina e a profesorilor. Aceștia scot dintr-un autor și ultima picătură de singe".** (op.-cit. pag. 268). Firesc, în acest caz, mijloacele artistice diferă fundamental de cele consacrate lumii intelectuale. Aflîndu-ne într-un spațiu al Acțiunii, al vitalismului, domină mijloacele epicului violent : ancheta, reportajul de ziar, transcrierea documentului, drama politistă, etc. **Mișcarea** din roman a constituit și constituie unul dintre punctele de controversă în jurul romanului. Plecîndu-se de la anumite elemente ale sale, ea a fost identificată cu Mișcarea legionară și, în consecință, s-a pus problema dacă autorul exprimă adevărul despre acest fenomen politic. O scrisoare a lui G. Călinescu datată 18 februarie 1950, către **Al. Piru** și publicată de acesta în **Gazeta literară** din 17 martie 1966, ne arată că, în intenția autorului, politicul apare numai ca decor, ca element absolut necesar unei demonstrații : **„Presupusul document politic, exterior și himeric, e doar un mijloc de a surprinde și studia reacțiile unei generații sedentare, absorbite în cultură (Ioanide, Hagienuș etc.), a vedea cum trăiesc spiritele academice timpurile furtunoase".** Într-adevăr, caracterul închis al lumii Cărții, ridicolul preocupărilor ținînd în exclusivitate de Carte, ar fi fost imposibile în afara contrastului cu zguduitoare evenimente istorice : pregătirile pentru un nou război, invadarea Poloniei, dictatul de la Viena. Catedromania lui Gonzalv Ionescu apare numai în context cu aceste evenimente. Istoria e folosită numai din necesități de demonstrație. Ca și Mișcarea, de altfel. Pentru parabolă, autorul avea nevoie de o lume a Faptei pure, lipsite de cultură, o lume a Vieții împinse pînă la formele extreme ale prezentului continuu. Firesc, ar fi fost ca această lume să fie o lume abstractă, ruptă total de determinațiile concret-istorice. În acest caz, ar fi fost extrem de dificil a arăta aberațiile pe care le poate ivi o asemenea Viață în stare pură, fără nici un contact cu lumea cărții. Pentru a rezolva problema, autorul a conferit Mișcării unele elemente concrete ale Mișcării legionare, intrată deja în memoria colectivă ca aberantă în consecințele sale, deci, convingătoare în cadrul demonstrației. Mișcarea din roman este și nu este Mișcarea legionară. Prin Gavrilcea, Hengerliu, ea este Mișcare legionară. Prin atitudinea Picăi, prin jurnalul lui Tudorel, e mai degrabă o manifestare a vitalismului în formele sale extreme.

Sinteza celor două moduri de a exista o face Ioanide, atît om la Cărții, cît și al Vieții, ca absorbit de proiectul unei mari creații. Prin gesturile sale exterioare, om al Cărții, el este om al Vieții prin încordarea totală în vederea unei Creații. Lumea intelectualilor e una a Cărții fără viață. Lumea lui Gavrilcea e una a vieții fără carte. Sinteză a celor două, lumea lui Ioanide e una a Creației adică a Vieții autentice, pentru că se sprijină pe Carte. Prin aceasta **Bietul Ioanide** poate fi considerată o carte a perioadei 1947—1953. Dar nu a problematicii impuse de critica

Ion Cristoiu

Continuare în pag. a 5-a

• În acest număr : • „Privirea lui Orfeu" de Dan Laurențiu • Cronica literară • Cartea de debut • Poșta redacției de Ion Gheorghe • Poeme de • Carolina Ilica • Matei Gavril Albastru • Adrian Beldeanu • H. Zalis • Proză de • Marcel Uluitu • Semn de Marin Mincu • Pseudo-cultura pe unde scurte de Artur Silvestri • Mapamond • Repere • Fănuș Neagu : „Acasă"

CRONICA LITERARĂ

GEORGE BĂLĂIȚĂ: «Nopțile unui provincial»

Nopțile unui provincial (Editura Junimea, 1983), de George Bălăiță e, oricit ne-am sforța să o cuprindem intre „prozele" propriu-zise, o colecție jurnalistică, admirabilă in citeva puncte, interesantă fără indoială in chip de cheie față de opera produsă de prozator. Cu toate acestea, el nu este de aceeași părere și intr-o notă atașată la sfirșitul volumului voiește a da sentimentul că avem aci „proze" și nu doar gazetărie. „Caracterul lor este mai degrabă literar decit publicistic. Nu știm cită crezare se poate da ideii de substanță originară, proprie unui autor sau altul, un fel de cod genetic al vocației sale din care s-ar naște oricare rind scris de el, roman, poemă, sau numai o scurtă scrisoare familiară. In orice caz, liantul „Nopților" nu este altul decit acela pe care-l folosesc la construcția romanelor". Fie și așa, deși prozatorul, făcind gazetărie, nu iese din condiția clipei și nu face literatură decit in chip... involuntar. Ca și „Scrisorile provinciale" ale lui Ștefan Bănulescu „Nopțile" de aici merg alături de creația propriu-zisă și citeodată intr-adevăr o schițează: romancierul își mișcă mina, spre a o dezmorți, pe spații mai reduse, scoțind, din nimic, aici o mină, dincolo un chip, reflectind la o idee. Nu doar cu „Scrisorile provinciale" este aci George Bălăiță congener, schițe pentru literatura majoră au mai dat și alții: „Pretexte" de Constantin Țoiu, „Arhiva sentimentală", de Paul Anghel nu sint din altă categorie cu specificația că acestea au o notă eseistică cu mult mai accentuată. „Caietele Princepelui" de Eugen Barbu ilustrează in chipul cel mai deplin acest specimen literar și ii dă, ca să fim sinceri, dimensiunea canonică. Cele mai solide dintre aceste „croquis" par a fi acelea mai vechi, reunite in ciclul „Rondul de noapte" și produse in mediul băcăoan intre 1972 și 1974; pe atunci, George Bălăiță scria „Lumea in două zile", care e, pină la această oră, cea mai insemnată dintre creațiunile lui. Ceva din stranietatea romanului se vede bine aici, in aceste fulgurații de pinze epice virtuale, unde omul ar voi să rezolve, inainte de roman, cite ceva din piedicile materiei. Aerul de laborator complicat de creație, nu e, cu toate acestea, foarte pronunțat, autorul făcind experiențe de chimie romanescă fără a insista cu mult in a revela soluțiile. El are, pe lingă obsesia romanului, și o idee de creațiune liberă, fără efect sistematic considerabil. Lumile virtuale ale literaturii par a se roti in nopțile lui insomniace, și omul, cuprins de gindul eliberării de literar, lasă ca intr-o distracție să se nască ipoteze. „Nopțile unui provincial" cuprind așadar niște exerciții de stil care au in vedere și cultivarea sentimentelor, nu doar stilul. De aceea, niciunul dintre exerciții nu e, ca să zic așa, complet. Pare că, asemeni unui pictor distrat, George Bălăiță a inceput să deseneze un peisaj lăsindu-l fără incheiere, spre a trece repede acolo unde imaginația, străină de represiuni, l-a impins. Regimul lui este aici **asociativitatea**, condiția acestor „proze" este **fragmentarismul**, prozatorul trăiește cu voluptate **deliciile digresiunii**. El citește, de pildă, cite ceva despre Picasso și se gindește la Apollo, are insomnii și meditează la sport, gindul morții il face să intre intr-un soi de delir de unde nu lipsește nimic, nici măcar tulburările sintaxei. Cele mai instructive dintre acestea au intr-adevăr o infățișare memorabilă atunci cind pe micile pinze epice se desfășoară scene reconstituite cu scriitori. Iată, de pildă, pe Creangă și pe Eminescu, uimitor de vii, la mănăstirea Văratec: „Aici scrisul mă incurcă. Mintea se intunecă in loc să se lase pătrunsă de lumina nesperatei priveliști. Eminescu și Creangă, in dimineața de vară zidul orbitor in soare, iarba intunecată din spatele arhondaricului. Creangă, in vestonul său de dimie, descheiat, descult, pantalonii suflecați deasupra gleznelor, stă pe o buturugă, ride minzește, și clatină capul. Nu cumva trage din țigară, și scoate fum pe urechi? Eminescu, in ghete ușoare, moi, pantaloni deschiși la culoare, subțiri, cămașă albă cu minecile suflecate intinde bratele, își răsucește trunchiul, se apleacă, se lasă pe vine, aleargă pe loc, sare. De necrezut, face gimnastică! Are și două haltere mici care aduc oarecum cu greutățile de pe cintarul negustorului, numai că sint mai lucioase și au niște urechi mari și groase, țepene". (pg. 8). Este probabil că avind o asemenea inzestrare in a reconstitui evenimente care s-au consumat, George Bălăiță poate să ne dea o interesantă proză istorică. Fapt e că in acest moment prozatorul este fixat pe **ideea de creație**. Misterul ei pare a-l preocupa in grad inalt, el ne-a dat, de altfel, citeva foarte instructive portrete, cu izvor biografic și care se rețin. Mitologia scriitorului e, in „Nopțile unui provincial", intrutotul demnă de interes. Un Sadoveanu bătrin, imobil și mut ca sfinxul, insuflețit de fulgere și recăzut mai apoi in tăcerea lui minerală, Arghezi ca un bătrin cumsecade dar malițios, iată chipuri pe care prozatorul le-a desenat foarte bine și nu doar cu dorința simplei gravuri: „Arghezi l-a intrebat pe prietenul meu ce mai face. Jacheta nisipie, pe cap bascul, și pe nas ochelarii lui cu rame de oase. Se ascundea și el după portretul cunoscut din cartea de citire? Mina-i tremura și capul se clătina fără oprire pe gitul supt. Era trecut de 80 de ani. Dar mintea nu pierduse nimic din veghea ei inaltă. (...) Nici o pată, nici măcar o umbră, iar limba lungă, tăioasă, bifurcată, plină de același dulce venin din cărțile și viața lui de toate zilele". Nu doar scriitorul, cu biografia lui cotidiană și astrală il preocupă pe autor, ci și originile creației, misterul ei, momentul in care lumea incepe să se miște, alunecind in literatură. In „Nopțile unui provincial" asemenea reconstituiri de clipe fericite sint numeroase, prozatorul infățișează, in urmarea unei asemenea idei, pe grecul Pindar, băut, compunind despre boii care pocnesc pe foc, el descrie lumile virtuale bacoviene de unde poezia pare a se naște aproape spontan: „Dar important pentru mine era că eu știam mai mult decit alții, fiindcă veneam de acolo. Eu văzusem și parcul, și abatorul, și havuzul și catedrala și liceul și cimitirul și podul de fier și ascultam fanfara, goarnele regimentelor, ploaia pe acoperișuri de tablă, pe șoproane de scinduri, strigătele din iarmaroc, clămpănitul căruțelor in zori pe caldarim, plinsul dobitoacelor, iar nările mele exultau de mirosurile acestor locuri". Ceea ce face mai mult decit atit din „Nopțile unui provincial" un document sufletesc este ideea de observație morală. Prozatorul are, intr-adevăr, simț al observației, fixat mai ales pe detalii, și cite ceva din fantasticul obiectelor pe care „Lumea in două zile" l-a ilustrat cu virtuozitate se află și aici. El face totuși, **„literatură inainte de literatură"**, și un intins fragment intitulat „Tranzit" este un jurnal de călătorie care poate fi privit și ca un roman al individului descoperitor de geografii. In definitiv, asemenea producțiuni care au cite ceva din jurnal și mult din gazetărie sint, dacă le considerăm din unghiul literaturii, niște creațiuni cu un singur personaj, care este autorul insuși, desfășurind pe pinze mai lungi sau mai scurte mișcarea liberă a gindirii, melancolia, spaimele, jubilația. „Scriu in chiar felul in care gindesc", zice George Bălăiță intr-un loc, și pentru „Nopțile unui provincial" această confesiune pare a fi capitală. Să observ că nu doar realitatea este aici inregistrată, ci și cultura. Sint pretutindeni numeroase note de lectură (despre Gogol, Cehov, Mozart, Picasso, Bacovia, Pârvan) ceea ce demonstrează că nu doar documentarul sufletesc este aci viu, ci și condiționarea culturală. „Nopțile unui provincial" este un jurnal de creație care se reține, și dacă e să-l considerăm „proză", atunci este o proză introspectivă cu un singur personaj.

Artur Silvestri

ROMULUS COJOCARU: «Ristea impărat»

Mărin Daravelă, Ficate, Rina lui Moisă, nevasta lui Cornel alu Cuțu, Maria lu Ciugulitu, zisă Fufa, Chilom, Zgiräieci, Ioana lu Bitu, Moțatu, Bușcă, Buzgure, Nița lui Paicu lui Bouța, Ion alu Burduf, zis Fis, Făcălete, Maria lu Adrian alu Pogon, Marița lu Zdrincu, Fustălan, Fima lu Vilvoi, Totirlă, Boboloacă, Puiață, Nae Edu, Maria lu Zimboc, Golașu, Capmare, Nicu lu Dop, Marin alu Pizdarie, Gicu lu Cirlig, Grangure, Țiu, Fafoi, Neințărcatu... Nu este, deși pare a fi, un citat dintr-un poem de Marin Sorescu din **La lilieci**, ci o listă de nume extrase din romanul **Ristea impărat**, (Editura Scrisul românesc, 1984), noul volum al lui Romulus Cojocaru, autor polivalent, care s-a incercat pină acum in poezie, proză și teatru. L-am amintit pe Marin Sorescu din două motive. In primul rind, pentru că lumea evocată in romanul lui Romulus Cojocaru este aceeași cu cea a autorului celor **Trei dinți din față** (Oltenia, aici aceea din părțile Severinului). Apoi, fiindcă pitorescul onomastic și, in general, lingvistic este una dintre dimensiunile comune scrisului celor doi autori. In **Ristea impărat**, cuvintul are greutate, miros și culoare, se lasă pipăit, se înșurubează in auz și refuză să iasă de acolo multă vreme după sfirșitul lecturii. Oamenii pun patimă in ceea ce spun, esența vieții lui părind a fi rostirea, in orice situație, cu motiv sau fără, mereu cu voluptate, ca intr-o nouă „povestea vorbii": «După vreo lună de zile, Mihai alu Spinu zicea la un pahar de beutură: „Cum o fi, cum n-o fi, eu am rămas cu gura căscată cind am auzit pe unu din Izvoru Frumos că spunea către unii pe care eu nu-i cunoșteam, in autogară in Severin: „Mă fraților, a venit unul Ristea, pădurar in satu nostru și-a băgat dihonia in sat. **Unu de la noi din sat a auzit pe unu de la ei din sat**, tot aici in autogară, c-a omorit pin-acu vreo cinci oameni la viața lui, da' că n-a pățit nimica, n-a fost prins, că lumea nu l-a arătat cu deștu de frică. Trei a omorit cit a fost hoț de cai in tinerețea lui, cind fura cai și-i vindea la sirbi. Atunci avea două muieri. Una de la noi și una din Serbia. Cu aia din Serbia a făcut trei fete. In timpu' războiului aia din Serbia și-a luat fetele și-a plecat cu ele la tat-su in Serbia. Nu mai știe nimic de el. **Pe ăilanți nu știu cind i-a omorit, că nu prea auzeam bine ce povestea ăla. I-auzi** că avea numa procese cu oamenii din sat, că de aia l-a dat afară din președinția colectivului. Și fura de la colectiv de s-a procopsit, nu alta! Au casă mare și cu tot ce vrei in ea. Acu' s-a făcut pădurar să fure și pădurea și să ia și pensie. Cu paru bătea omu in mijlocul drumului și nima nu-i făcea nimica. Avea oameni la raion și il scăpau de daravelă. I-auzi că nevastă-sa ii punea otravă in mincare și el minca și nu murea (...) Unu, Logofătu, a zis..." (s.n.). Și așa mai departe, din vorbă in vorbă, din auzite in auzite, martori la evenimente sau colportori de zvonuri, naratorii (in fiecare nou capitol, naratorul se schimbă) reconstituie, prin dialog sau monolog interior, personalitatea lui Ristea, cel pe care acum il conduc pe ultimul său drum. Deși naratorii sint mereu alții, limbajul rămine același, adică mereu expresiv, păstos, presărat cu crudități lexicale, viu. Fapt explicabil căci eroii aparțin aceleiași comunități etnice și lingvistice, ușor de rememorat prin particularitățile fonetice și lexicale, pe care scriitorul le cunoaște in amănunțime. De aici, savoarea povestirii. Ceea ce diferă de la o secvență la alta este interpretarea evenimentelor, in mare parte aceleași, dar văzute din unghiuri diferite. Naratorii și „vocile" convocate in versiunea fiecăruia dintre ei sint departe de a fi obiectivi. Ristea, „personalitate accentuată", a insemnat ceva in viața lor și, consecutiv, in funcție de amplitudinea confruntărilor, subiectivitatea acționează diferit. Viziunea se relativizează, conform acestei tehnici, pe care Romulus Cojocaru o stăpinește cu exactitate. Majoritatea evenimentelor narate sint cuprinse in perioada 1951—1959, de la inceputul și pină la sfirșitul colectivizării in satul Punghina, scena principală de desfășurare a acțiunii. In interpretările naratorilor, faptele lui Ristea, primul primar al satului, primul președinte al C.A.P., capătă calificative contradictorii. Un dușman: „Ristea era omu lui Tabacu și Tabacu omu lu Ristea și amindoi oamenii lu Mitrică și toți trei invirteau satul pe dește (...) Ținea numa cu neamurile lui. Toate neamurile lui erau aranjate bine. Ristel, nepotu-su, care acuma e președinte, era contabil. Petrică Rogoga, care era cumnat cu frate-su, Nicu, era brigadier de cimp, iar nepotu-su, Mitică, copilu lui soră-sa, Lena, ajutor de președinte. Ei erau stăpinii colectivului, ai satului". Un prieten, cu inclinații către rostirea aforistică: «Acum Ristel ii președinte de ceapeu. El ne adusă aici. Eu aș fi venit și singur. Merită Ristea. Da, Ristea mortul, că acu-i mort, nu mai e Ristea, e mortu. Ce ți-e și cu viața asta! Trăiești pină odată, hop! mori. Lumea pe urmă te uită. Pe Ristea n-o să-l uite. A fost om-om, nu tiriie-briu. A făcut fintină in mijlocul satului. Să aibă lumea. Acu se cheamă „Fintina lu Ristea". Peste cincizeci de ani o să intrebe careva: „Cine a fost Ristea ăsta?" O să i se răspundă: „Păi, a fost primul președinte al ceapeului și, cică, a fost om bun". E o chestie și chestia asta. De ce nu a făcut fintina altul!» O concluzie sceptică: «Gata, il ingropăm pe Ristea. Acu o să plecăm acasă la noi, in Punghina. Ristea nu mai e. A fost. Și era cineva cind zicea: „Mă, noi sintem mari și tari, că sintem impărații pămintului. Eu sint președintele impăraților pămintului, sint Ristea impărat»". Din aceste oglinzi paralele, pe ecranul lecturii se configurează imaginea unui personaj complex, deloc idealizat și, de aceea, verosimil estetic și uman moralicește. Chiar dacă fluxul neostenit al rostirii pare că nivelează dramatismul faptelor evocate, iar pitorescul exprimării atenuează conflictele, dincolo de acestea in profunzime, epoca, tensionată, este reconstituită pregnant, cu toate asperitățile, confuziile și abuzurile sale. Dar rememorările nu au nimic increncenat, trecerea timpului (după douăzeci — și mai bine — de ani) a substituit patimilor ințelegerea. Din acest punct de vedere, cartea lui Romulus Cojocaru face parte dintre acelea care reușesc să infățișeze epoca nu cu ambiția verdictului, nici cu aceea a clasificărilor maniheice, ci din perspectiva integratoare a trecerii: „De, s-a schimbat lumea. De-atunci a inceput să se schimbe. Atunci eram și noi tineri, acu' sintem bătrini și-am inceput să murim, am inceput să mirosim a morți. Iote cum muri Ristea, cum a murit Tabacu și Tudor Golașu și alții. Din ăia de la inceputul colectivului, aproape toți au murit". Marin Daravelă, Ficate, Rina lui Moisă nevasta lu Cornel alu Cuțu, Maria lu Ciugulitu, zisă Fufa, Chilom, Zgiräieci, Ioana lu Bitu, Moțatu, Bușcă, Buzgure, Nița lui Paicu lu Bouța, Ion alu Burduf, zis Fis, Făcălete, Maria lu Adrian alu Pogon, Marița lui Zdrincu, Fustălan, Fima lu Vilvoi, Totirlă, Boboloacă, Puiață, Nae Edu, Maria lui Zimboc, Golașu, Capmare, Nicu lu Dop, Marin alu Pizdarie, Gicu lu Cirlig, Grangure, Țiu, Fafoi, Neințărcatu... O lume la zenit. Nu este, deși pare a fi, un citat dintr-un poem de Marin Sorescu.

Valentin F. Mihăescu

ANUNȚ

Cenaclul DACIA FĔNIKS își desfășoară lucrările in Sala de conferințe a Universității popular științifice, din strada Biserica Amzei nr. 7, simbătă 19 mai a.c. orele 16,30—20,00.

Programările pentru lectură se stabilesc inainte cu două săptămini.

In cadrul ședinței de pe 19 mai vor citi Lucian Strochi și Alexandru-Răzvan Țambu.

CENACLUL NUMELE POETULUI

Vineri, 18 mai a.c. ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scinteii nr. 1, va avea loc cea de a XXIX-a ședință a Cenaclului Numelui Poetului condus de Cezar Ivănescu.

Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.

CARTEA DE DEBUT

Tensiune lirică

Debutul relativ tirziu al lui Victor Niță probează că talentul, in cazul său, este dublat de caracter, lucru in genere mai puțin evident la congenerii săi. Autorul a avut tăria de a aștepta in tăcere editorială, nu atit maturizarea, cit găsirea și luarea in posesie a acelui timbru propriu al fiecărei experiențe poetice, echivalent in literatură cu autentica și dificila cunoaștere de sine. Cartea *), unul dintre cele mai convingătoare debuturi din ultima vreme, răsplătește in cea mai mare parte răbdarea febrilă a autorului ei, relevindu-l ca pe un bun cunoscător, dincolo de moda ultimei ore, al structurilor lirice clasice și moderne, constructor al unui pregnant „mit personal" urmărind tensiunea dintre oroarea unui univers imund, stăpinit de forțele răului, și singurătatea elanului ascensional către o transcendență vidă. Poetul cintă totuși gestul pur al inălțării, deși e conștient de zădărnicia zbaterii celor ce-l ascultă și de nimicnicia calității sale de martor, de unde suferința dramatică a trăirii.

O disperare intimă incordează ințelesurile metaforelor, poemele trădind urmele unei infringeri, pentru care nu se știe cine poartă vina. Spațiul lor a devenit un insecurizant domeniu al umedului, recelui, intunericului, respingătorului, spaimei, unde totul e supus eroziunii. O amplă serie de poeme conduce spre un rimbauldian mit al urițeniei și degradării: **Vara, Ciine mort, Vinăt, Drept, Noapte cu craniu** etc. Imagini ale incrincenării și decrepitudinii asediază această lume murdară, vinătă și pustie, unde substanțele mor bolnave de o maladie care le roade dinăuntru: lemnul e putregăit, cărnurile vechi și puhave, cenușa a luat locul arderii, mărul putrezește, in casele vechi se aud pereții năruindu-se sub greutatea tablourilor mucegăite. Intrarea in timpul real a dus la pierderea purității originare, universul arătindu-se acum funciar maculat: „și-n oasele păsărilor aerul pur / atirnă greu ca intunericul // nu vine aer curat / din nici o parte a lumii / parcă aș muri prăbușit."

Un **dincolo** ipotetic și vag al misterului poetic, imposibil de numit in cuvinte, mai poate aduce prin arderea poetului speranța unei indepărtate lumini: **Ceva, Clipă acolo, Singura posibilă mărturie despre inima nopții, La margine.** In aceeași linie a tensiunii poetice, cea mai realizată a cărții, mai cităm citeva poeme bine echilibrate intre cuvint și idee: **Nebun fericit, Pasăre galbenă, Geniu, Lacom de sine, Numele tău.** In lumea aceasta vinovată singurul „neclintit inlăuntru curgerii timpului" e turnul Neboisa (in sirba veche „nu te teme"). Cel mai inalt și impresionant turn al castelului Huniazilor devine astfel un simbol poetic sui-generis al permanenței și aspirației, prilejuind lui Victor Niță un excelent poem, demn de orice antologie a poeziei tinere de azi, **Urcați-vă-n turnul Neboisa** (spațiul neingăduindu-ne citarea lui integrală). Poemul, construit pe ideea dramei existenței poetice ,un fel de macedonskiană **Noapte de decemvrie**, insumează toate caracteristicile stilului lui Victor Niță. Scăderile acestui stil provin dintr-un exces de limpezire, poetul numind, uneori, in loc să sugereze, sensurile simbolului: **Nuntă, Legendă de noiembrie, Incă nu, Din nou noiembrie.** De o simplitate frumoasă, insă, sint citeva piese in atmosfera cintecului de lume: **Amar, Pentru a fi.**

Fără a scrie ceea ce se numește o lirică intelectual-livrescă, Victor Niță izbutește remarcabile poeme pornind de la simboluri culturale **(Orfeu la curțile imperiale, Oedip)**, pe care le reorientează in funcție de „cimpurile de forță" ale viziunii sale lirice, ca in această singulară **Moarte a Sfintului Gheorghe**: „Nu-l mai știa nimeni / era peste măsură de bătrin / el insuși nu-și mai știa numele / clopotar intr-o biserică pustie / la marginea lumii singur, / era aproape orb și-aproape surd / și-și infigea cu sete ochii / in lumina orbitoare a soarelui / dar viața pentru el / parcă pierise incetul cu incetul. / Pentru a desluși cu adevărat / sunetul și-nțelesul clopotelor / pe care le slujea cu osirdie, / adeseori chiar și cind nu-l tulbura / duhul șarpelui ucis, își spinzura / la miezul nopții trupul / de limba acelor clopote / ci intr-o noapte trupul lui, / in acea biserică pustie / de la marginea lumii, / izbindu-se rece / de sceptrul veșnicei tăceri / peste care șarpele, incolăcit, / aștepta dintotdeauna." La debutul său, Victor Niță se prezintă ca un poet format, cu o bună stăpinire a mijloacelor de expresie și cu o superioară intensitate a experienței lirice, asumate in profunzime și gravitate.

Alexandru Condeescu

*** Victor Niță: „Turnul Neboisa"; Editura „Albatros", 1984.**

„Anamneze"

In scrierile lui Valeriu Anania, fie ele proză, poem dramatic sau poezie de confesiune, se manifestă aspirația comunicării cu totul, din care se intreține o vitalitate afirmată și celebrată in ipostaze diferențiate. „Miorița" sa nu se incheie cu o moarte, ci cu promisiunea vieții. Eroii poemelor dramatice sint inzestrați cu patosul unei existențe naturale și simple și cu o energie neobișnuită, ca și personajele romanului „Străinii din Kipukua". Viața li se prelungește in mit spre a se implini intr-o durată acordată cu frenezia lor existențială. Titanismul este o formă a romantismului care există la Valeriu Anania in chip paradoxal, pentru că poetul are pe de altă parte o anume discreție, caracteristică de obicei altui regim liric. In cel mai recent volum al său*) coexistă acea cumpănire interioară și elanul vizionar, patetic, de supradimensionare a ființei. Ciclul care dă numele cărții conține o asemenea poezie in care sfiala nu interzice indrăzneala, intr-o atitudine inrudită cu oscilația argheziană intre umilire și sfidare: „Ce-adinc in fala zării m-am infipt! / Eram lăstar, sint azi eucalipt / Cu crengile și frunzele avide / De apa cită-n luncă se deschide /.../ Ca să-mi nutresc o umbră stătătoare / Năprasnic sorb o sută de izvoare, / Iar verdele poienilor din jur / Pe dedesubt l-adulmec și il fur".

Sentimentul solidarității cu lumea inspiră incredere. Tonurile melancolice, ale amurgului, sint dominate de optimismul fără indoieli al unui poet obișnuit să celebreze germenele, viața, lumina: „Voi, munți inalți, mai creșteți din ce ninge, / Voi, ape largi, sporiți-vă spre larg. / Din focul meu nimic nu se va stinge / Cit simburii luminii se mai sparg". Fără a fi o poezie de imagini, lirica lui Valeriu Anania sugerează o viziune globală a universului, creată prin cuprinderea in imaginar a infinitului ca timp și ca spațiu, dar a unui infinit nu steril, ci fecund, animat, in care sentimentul de liniște vine din asigurarea legilor vieții: „Ce nume ai ?... Intreb și nu răspunzi. / Cuvintele trăiesc in amintire. / Cu fiece uitare și neștire / Eu sint memoria vecilor fecunzi. / In pivnițele negre de sub iarbă / Își doarme vinul greul pămintesc / Dar cind pe dealuri vițele-nfloresc / Tresare-n somn și-ncepe iar să fiarbă".

Capacitatea de a se bucura există in mai mare măsură la poeții virstnici decit la cei tineri, majoritatea cerebrali, ironici, de o luciditate care le interzice euforia și de obicei foarte circumspecți cu propriile sentimente. Scriitor cu formație mai veche, Valeriu Anania nu-și refuză elanul juvenil-sărbătoresc: „Cind amforele primăverii cresc / Presimt in mine abur omenesc / Și sufletul se-nfășură furiș / In foșnetul sfielnic din frunziș. / Cind vintul doarme mut și fără dor, / Pe mii de harpe cint și mă-nfior / Și joacă raza-n degetele mele / Și fulgere mi-aprinde pe inele". **(Cintecul plopului).**

Volumul cuprinde insă două cicluri, **Anamneze și Orele mamei.** Această a doua suită de poeme are o altă factură. Inspirația folclorică predominantă își asociază pe de altă parte accente ce amintesc uneori de Coșbuc, alteori de Goga, uneori chiar de Ion Barbu, dar cel mai frecvent de Arghezi. Poezia are aspectul cintecului de leagăn, de alint, cu incantații de lirică naivă, de colind, convertite insă in forma cultă: „Ila-lui, / Ce văzui / Deasupra pămintului ? / Văzui cerul / Fremătind / Și misterul / Scăpărind / Intre patimă și gind". Poemele celebrează maternitatea, și puritatea copilăriei, iar prin aceasta misterele vieții. Duhul arghezian tutelează nu de puține ori versul: „Te-am așternut luminii, precum plugul / Felia brazdei doldora de rod, / In altă salbă curgătoare să te-nnod / Și să-mi sporesc nepacea și belșugul. // Ca să scincești acum intre pereți, / Strămoșii rind pe rind, se-ncovoiară. / Mi te pogori prin secoli ca pe-o scară / Cu treptele pe umeri de profeți".

Miracolul se răsfringe in umilul cotidian, și cuibul copilăriei se transfigurează. Casa devine sanctuar, orele se ordonează in ritualuri domestice asupra cărora se proiectează veșnicia. Intregul ciclu este elogiu al intimității leagănului, scris cu gingășie și căldură, cu răsfățuri și cu stări de reculegere. Senectutea contemplind copilăria simbolizează continuitatea umanului, ce face să se instaleze in poezie un sentiment de impăcare și liniște: „Noapte liniștită, noapte desfătată, / Naști in toată vremea ce-ai rodit odată / Steaua călătoare, leneșă-n amiezi, / Din genunea clipei ritmic o-ntrupezi /.../ Și cintări de leagăn cinți ca și-altă dată, / Tot atit de vie și adevărată, / Limpede-n vecie, limpede-n clipită, / Noapte minunată, noapte liniștită".

După frumoasa carte de evocări „Rotonda plopilor aprinși" apărută anul trecut, ce restituia nu doar chipuri și personalități, dar și atmosfera anilor tinereții scriitorului, volumul său de versuri ilustrează o formație lirică desăvirșită in aceeași ambianță intelectuală.

Sultana Craia

***) Valeriu Anania: „Anamneze", Editura „Eminescu", 1984.**

„Geometria visului"

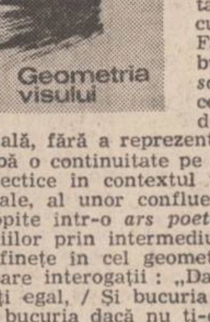

După o trecere de exact un deceniu de la apariția primului volum, Traian Bălăceanu — despre care Edgar Papu afirma pe bună dreptate, intr-un articol apărut in nr. 17/1981, al revistei *Flacăra*, că i s-ar cuveni mai multă atenție și mai multă dreptate —, reapare cu o nouă culegere de versuri *). Față de volumul de debut, din 1974, *Viscolul soarelui*, noul volum incearcă o ușoară detașare de poezia modern-tradițională, fără a reprezenta o ruptură, ci mai degrabă o continuitate pe o altă treaptă a spiralei dialectice in contextul unor noi adiacențe spirituale, al unor confluențe aparent antinomice, retopite intr-o *ars poetica* de impăcare a contrariilor prin intermediul transvazării spiritului de finețe in cel geometric pe baza unor revelatoare interogații: „Dar cum norocul să-l imparți egal, / Și bucuria lui — lingă tristețe ? / Iar bucuria dacă nu ți-e tristă, / Ți-e mai ușor să dai ce nu există ? // E-o lespede, — căderea-i, chiar văzduhul / Pe cit de relativ e-un adevăr ; / Cu dreaptă cumpănire cum să-mpaci / (Tot clisăind — ca-n pasta lui olarul) // Țărina — cu lumina — și cu duhul ?... / Cum stă-n geometria unui vis, / Din alte lumi, atita ne-ncăpere ? / Și unde-i geometrul, ca să-i spun / Că forța nu-i lăstarul de putere ? *(Geometria unui vis)*. Poezia liminară a noului volum *(Poemul — unde strigă-n popas)* este o invitație adresată lectorului (in contrast cu cea baudelaireană) de a-l insoți pe tărimul visului fără prihană, in spațiul ideal al verticalității etice „fără căderi", in care „zboru-n periplu" („zbor continuu / fără de aripă / din veacul de azi / in celălalt"... „zbor care nici nu s-a-ntimplat") se consumă incandescent in adorația Frumuseții nepieritoare: „Vino cu mine pe unde nu-i / Frint luminișul de căpătii / ... / Vino cu mine pe unde este / Țăndări — lumina — numai poveste ! / Zboru-n periplu, cum să ne doară, / Cit Frumusețea nu vrea să moară ?".

Față de primul volum, poetul intrezărește, einsteinian, un „alt fel de cintec" — in care timpul implinește spațiul, iar acesta poate compleni sau anula timpul: „Alt fel de cintec al viorii / Din larg tablou nici cum văzut, / Mai virulent pe nefiite, / Aievea, cind ți s-a părut, // Intimplătoare prea ad-hoc, / (De care timpul frămintat / Se-nspațiază fără loc). // Povestea ta — și-a oarecui, / Fiindu-se ceea ce nu-i"... Intr-un asemenea context relativist, se inscrie simbolic sub semnul ubicuității, propensiunea infinitezimalității: „In șa'zeș'trei de spații parcă mor, / Cit spațiile nu-s in locul lor, / Ci-n alte vămi, cu totu-n altă parte, / Cum Nefiirea — morții-i, totuși, moarte" *(Ubicuitate)*. Iluminat, poetul arborează masca de anunciator al unei noi geneze: „Faceți loc / Să treacă timpul — In spinare c-un Mereu ! / Spațiu dați-i / Chiar in țeasta / Ce-n lumină / Greu și-l naște" *(Cu miinile pilnie)*. Sintem, de fapt, proiectați intr-un univers imaginar, in care devenirea eului „penumbrit de iubiri", aflat mereu la „răscruci de nefiire", urmărit „de-atita nimenie", este intr-o continuă căutare a unei balsamice „iarbă-a fiarelor — pentru lăcăte" — toate acestea sugerind „solitudine primară" a ființei față in față cu „Eternitatea Marelui Nimic"...

Semnificativ ni se pare, de asemenea, faptul că in poezia lui Traian Bălăceanu „ninge cu intrebări", interogația fiind modalitatea stilistică specifică de sugerare a inefabilului, prin intermediul unor insolite metafore sibilinice sau al unor sintagme hermetice proiectate pe fundaluri fantastice cu implicații ontologic-existențiale. Iată citeva eșantioane: „De unde uimirea / In fața inlăuntrului / dereticind imprejurul ? // De unde pină-cindul căderii ? / De unde larva / in pieptul solar scormonind ?" *(In fața inlăuntrului)*; sau: „Cine pentru podar / dălțuiește / in trăznet cunună ? / Măiastra de Fatum, / Bijuterie nebună ?" *(Natură postdiurnă)*. Asemenea interogații circumscriu — alături de alte procedee ale transfigurării realului in „firmituri de ginduri și iris" — un univers liric sub semnul unui straniu dramatism al alterității, poetului plăcindu-i joaca pe margini de gind dăltuit in cuvint.

Cu un caracter compozit-poliedric — expresie a unei personalități lirice polivalente stăpinită de imperativul unității in diversitate și al diversității in unitate, noul volum al lui Traian Bălăceanu este o invitație la meditație asupra devenirii intru ființă — „față-n față cu Nefiirea" — in raport de care existența își află cea mai elevată justificare prin dăltuirea in cuvint (= „licărul stelar de foc și grai" „in vestmint de nefăptură") a iubirii, a iubirii supreme care acceptă ca o incununare nimbul stingerii de sine ca o metacompletudine revelatorie a alterității. Un poet care vine in fața contemporanilor săi cu o viziune bine strunită in chingile poliedrice ale unei lucidități generatoare de speranță viscolită de umane erori, luminată de „irizarea blindă" care „inmugurește tandrețe".

Simion Bărbulescu

***) Traian Bălăceanu: „Geometria visului", Editura „Litera", 1984.**

BREVIAR

■ **TINERI JURNALIȘTI CRAIOVENI.** Primim, ca și in alte dăți, citeva numere din publicația studenților craioveni „Mesaj comunist". Sint cele mai recente apariții ale periodicului, nr. 4/5-6/1983 și nr. 1/1984, nu cu mult diferite de celelalte și in tot cazul la nivel jurnalistic pe deplin acceptabil. O grafică interesantă și o prezentare de felul tehnoredactării de tot lipsită de rutină dau o infățișare atractivă revistei. Apoi gazetăria „la zi", desfășurată cu relativă lărgime, de la dezbaterile politice pină la viața cotidiană studențească din perspectiva olteană. Un număr de tineri jurnaliști, dotați, cum ar fi Constantin Urucu, Mircea Liviu Goga, Liviu Paciugă, Viorel Pirligras susțin aceste rubrici și le susțin bine.

Insă „Mesaj comunist" publică și literatură, e drept că in chip preponderent producții de „science fiction" (unde, prin citeva proze, excelează Victor Martin, Mirela Paciugă și Cosmin Gibeliu). Dar și poezie și incă o poezie de bună calitate; in jurul revistei s-au grupat cițiva foarte dotați poeți. Iată, de pildă, in nr. 4/1983 un masiv grupaj de poezii de Constantin Urucu, un poet cu totul promițător, cu o dicție lirică elegiacă, cultivind un ritm al tristeților abisale. Nici Dan Eugen Ilcenco, prezent in nr. 1/1984 cu o mică antologie lirică, nu e un poet banal, așa cum se prezintă astăzi cu producțiile lui, ușor enigmatice, complicate de aluzii livrești. Citeva articole pe teme literare, deocamdată in număr prea redus, interviuri, completează interesantele inițiative jurnalistice craiovene.

■ **EȘEU, BIBLIOGRAFIE?** Un tip de „articol" foarte rar intilnit in jurnalistica de azi e fără indoială și acela ilustrat in „România literară" nr. 18/1984 sub titlul „Cartea de teatru". Pe un colț de revistă se inșiră 16 titluri de volume in atingere cu teatrul (de la culegeri la cronici și pină la creații dramaturgice propriu-zise), așezate corect unul sub altul. „Articolul", care e dintre bibliografiile anonime care se fac cu zecile, are insă și un semnatar: Marian Popescu. Destul de neobișnuit procedeul acesta, de a pune pe cineva să semneze fișe bibliografice curente, pe care revista in chestiune le face bine și chiar amănunțit la rubrica „Semnal".

■ **MATERIE ROMANESCĂ:** Un foarte bogat material de sociologie, atingător de psihologii, e cuprins in numeroasele anchete „pe viu", publicate de revista „Pentru patrie" și semnate de cițiva jurnaliști „de gen" cu experiență indiscutabilă: Dan Caragheorghe, Nichifor Pietriș, Gheorghe Ene, Mircea Cozma. Sint in majoritate, imagini ale vieții curente pe care romancierul de meserie nu are de unde să le cunoască insă care instruiesc in lumile penumbrei infracționale, arătind cum triumful eticii se produce obligatoriu ori de cite ori legea este incălcată.

■ **„PROZA SATULUI CONTEMPORAN".** Un destul de cuprinzător articol cu infățișare de sinteză publică, avind acest titlu, in „Ateneu" (nr. 3/1984) tinărul critic Ioan Holban. Remarcabilă este ideea lui de a cuprinde in această proză indeajuns de largă și pe cițiva dintre prozatorii mai tineri atenți la această lume și pe care numeroși „critici de meserie" nu-i bagă in seamă, preocupați cum sint de „textualiști". Ioan Holban știe insă că Apostol Gurău, Stelian Zamora și Titus Suciu sint autori despre care merită să se vorbească și ii și tratează in urmarea unei asemenea judecăți. O probă, credem, de viziune critică lucidă.

■ **„BUNICA BEBS", „CARPATUL" și „OMUL DE ZĂPADĂ".** Admirabile versuri cintătoare, ritmice și melancolice, publică in „Ramuri" nr. 3/1984, Ilie Purcaru, reintors probabil la lirismul din mai vechiul lui volum „Bunica Bebs". O „variantă" la acea lume stranie e și aici, de unde cităm, spre ilustrare citeva strofe: „Cu trandafiri inalți de ploaie / căzind in fire aiurite / — vinduți in piețe de țigănci — / cu voevozi in cămășoaie / umblind desculți / răcnind la vite / — cu bite-n miini in loc de bici / o blindă miss / o guvernantă / intr-o valahie ciudată /". E sigur că asemenea poezii („Carpatul", „Omul de zăpadă" etc.) fac parte dintr-un volum nou al acestui admirabil scriitor.

A. S.

Ion Lăncrănjan:

«OPȚIUNEA ADEVĂRATĂ INCLUDE CUNOAȘTEREA, O CUNOAȘTERE TRĂITĂ, VENITĂ DIN INTERIOR»

INTERVIURILE „LUCEAFĂRULUI" • INTERVIURILE „LUCEAFĂRULUI"

— Sînteți prozatorul cel mai legat de realitățile satului transilvan, de țărani în primul rînd, în destinul și „mișcarea" cărora se vor „insinua" parcă și alte identități, personaje ce vin în contact cu țăranii. Această particularitate care dealtfel a fost ilustrată în lume de mari scriitori, o considerați ca aparținînd unei structuri intime, de viață și cunoaștere, sau este pur și simplu o opțiune...

— Una fără alta nu se poate, opțiunea, orice opțiune adevărată, include cunoașterea, o cunoaștere trăită, venită din interior. Se poate întîmpla, e adevărat, ca atît opțiunea cît și cunoașterea pe care o conține să vină „dinafară", să fie rodul unei cercetări voite și dorite, voite și dorite cu sinceritate, nu datorită unor racordări conjuncturale. Trebuie să spun, în ce mă privește,că am văzut lumina zilei într-un sat de pe Valea Mureșului, sat viguros și harnic, sat puternic, în colectivitatea căruia nu exista decît un singur om de altă naționalitate, un rus care lucrase, ca prizonier de război, pe moșia domnească, însurîndu-se apoi cu o fată de la noi și stabilindu-se în Oarda de sus. Amănuntul acesta nu se referă, de fapt, la componența națională a comunei natale, ci la felul cum erau locurile de așezare ale acestei comune, locuri rele, locuri aspre, drept pentru care au și fost ele ocolite de valurile invaziilor și de colonizările de mai tîrziu. De aceea s-au așezat ai noștri în valea aceea abruptă, pe niște umeri de dealuri, tăind drum și uliță direct în pădure, ca să nu-i mai împingă nimeni de colo-colo. „Opțiunea" aceasta a nesupușilor mei străbuni i-a costat mult, pe ei și pe urmașii lor, multă muncă mai întîi și tot atît de multă răbdare, fiindcă una e să-ți aduni recolta, atît cît e, de pe un loc neted, („loc oblu"), să o descarci și să o pui la adăpost într-o curte netedă și largă, și altceva e să faci același lucru pe o coastă sau în marginea unei ripe. Dar iată că ei le-au împlinit pe toate, scoțînd grîu din piatră seacă, cultivînd cucuruz și cartofi în locuri în care nu mai crește acum nimic, împlinindu-și astfel propria lor fire, felul lor propriu de a fi, care a fost și este (atîta cît mai este) mai altcum, parcă, mai netemător, mai dîrz. Fapt e că ei s-au manifestat cu toată detașarea, cu frenezie aproape, ca într-o presimțire, purtîndu-se în felul acesta pînă la începutul războiului, petrecînd ca în poveste, cînd petreceau, făcînd din fiecare nuntă aproape o „Nuntă a Zamfirei", cîntînd de se auzea pînă în Cetatea Bălgradului (pînă în cer se auzea), luînd parte cu mic cu mare la jocurile din zilele de sărbătoare (la hore), știindu-și toți bucuriile și necazurile tuturor, îngropîndu-și morții cu cinstea cuvenită, ieșind întotdeauna din iarnă cu o poftă sporită de muncă și de viață, asprîndu-se și mai tare sub arșițile verii, întrînd altfel în iarnă, după ce îi domolea toamna, mai ales dacă vremea și recolta fuseseră bune, luînd-o apoi din nou de la capăt, cu aceeași îndîrjire și cu mai multă neliniște parcă, peste neliniștea și neastîmpărul firesc al țăranului dintotdeauna. Oamenii simțeau că au ajuns pe o culme și că înaintea lor se prefigurează valea sfîrșitului, înțelegeau ce îi așteptă, spun eu acum, fără a adăuga ceva unei realități anume. Din cauza asta le-au făcut ei pe toate așa cum le-au făcut, mai apăsat, cu mai multă ardoare, fără teamă și fără disperare, cu toate că se simțea mereu pe undeva o hohotire năprasnică, de aceea cîntau — ei și alții ca ei — pe toate drumurile, de dor și de jale, cînd s-au dus la război. Pentru că își presimțeau sfîrșitul, presimțirea aceasta a lor configurîndu-se încă din timpul războiului. Plînsetul primei femei care a primit prima înștiințare cum că i-a murit bărbatul pe front a pătruns în vatra satului ca un trăsnet negru, vestind frămîntările și destrămările de mai tîrziu. Adevărul e că toate s-au schimbat după aceea, nunțile s-au rărit, petrecerile s-au împuținat, nemaicunoscînd niciodată, nici măcar după război, amploarea epopeică pe care o cunoscuseră în perioada amintită, care a corespuns întîmplător cu vremea copilăriei mele. În orice caz, eu am rămas în minte cu imaginea aceasta, a unei vechi și puternice colectivități țărănești, care a ieșit încă o dată în lumina vremii, înainte de a-și trăi asfințitul, întorcîndu-mă apoi către ea, după ce m-am apucat de scris, cu alt suflet și cu alți ochi, însușindu-mi, pe măsură ce mă limpezeam, o temă anume, acordînd în cele din urmă țăranului, țăranului de azi și dintotdeauna, locul pe care credeam și cred că îl merită în literatură. Au intervenit, bineînțeles, fapte și împrejurări acute, și nu numai din Transilvania, nucleul principal al formării și concretizării opțiunilor mele acesta a fost, acesta este, fiindcă lucrurile sînt în desfășurare, o opțiune neavînd nimic rigid în ea, fiind deschisă în permanență nuanțărilor și îmbogățirilor de tot felul.

— O vreme s-a crezut că scriitorul care sînteți va trebui să-și „retracteze" o seamă de pagini epice din prima tinerețe. Însă ulterior „Cordovanii" au obligat lectorii dumneavoastră să recunoască o continuitate lipsită de fluctuații de nivel artistic, dimpotrivă, s-a redescoperit consecvența și directeţea unei forțe, a unei personalități egală cu sine. Cît de incomodă este această decalare între faptul artistic și receptare ?

— E normal să se spună și să se creadă orice despre un scriitor, așa cum e normal, inevitabil chiar, ca receptarea să nu fie promtă și aprobatoare. Nici nu e bine să fie prea rapidă receptarea, dacă e autentică. Fiindcă un scriitor dacă e, la rîndul lui, autentic, vine întotdeauna cu lucruri noi, care șochează întotdeauna, indiferent despre ce fel de noutate e vorba, artistică sau problematică, cel mai adesea fiind vorba de amîndouă. Trebuie să treacă puțină vreme pînă cînd se obișnuiesc și alții cu ceea ce a izvodit scriitorul, la nivel editorial chiar. Îmi amintesc, de pildă (fără patimă, cu toată detașarea), de reacția avută de un editor, după ce i-am predat **C a l o i a n u l**, după ce a luat contact cu realitatea propriu-zisă a cărții. Era de parcă i l-aș fi băgat pe dracu în editură, parcă aș fi vrut să-i dau foc la scaunul pe care fusese el așezat, cam mare pentru el, mult prea înalt și mult prea larg, față de puținătatea ființei lui (onestă și modestă altfel). Foc și pară s-a făcut bietul om, trimițîndu-mă la un moment dat la plimbare („cu carte cu tot"), punînd în mișcare, nu singur, e drept, toate organele și toate organismele, pentru ca după aceea să devină, cum nici am cutezat să sper, „redactor de carte" și un apărător al ei. Cam la fel se petrec lucrurile și într-un alt plan, mai larg, scriitorul avînd nevoie, pe lîngă talentul fără de care nu se poate construi nimic autentic, și de răbdare, ba chiar și de puțină înțelepciune. În rest, nu știu ce să spun, nu știu dacă am fost și sînt egal cu mine însumi, nu știu dacă am fost și sînt o personalitate. Știu că tresar, la cei cincizeci și șase de ani pe care îi am, dacă mi se spune „maestre", la modul serios, sau așa mai în treacăt, tresar și-mi vine să mă uit alături, dacă se vorbește cu mine sau cu altcineva. Știu, de asemenea, că am vrut să fiu altul, la fiecare carte (asta o știu bine de tot). Am dorit și doresc, mai precis spus, să nu mă repet, nici în ceea ce privește modalitățile, nici în ceea ce privește problematica, fără a mă rupe, bineînțeles, de făgașul principal și fundamental al preocupărilor proprii, luminînd de fiecare dată din alt unghi **l u m e a** pe care năzuiesc să o adun laolaltă, „unghiul Caloianului" deosebindu-se de „unghiul secetei", aș mai spune eu, fără a intra în prea multe detalii.

— Cum vedeți „viitorul" țăranului ca erou de roman, în cazul dumneavoastră, ca erou al unei opere epice, într-o lume atît de tehnicizată, și care trăiește departe de lentorile aparente ale țăranului, dar îi influențează existența, uneori îi absoarbe în tumultul ei... Vreau să spun că există prejudecata că țăranul este un spirit conservator, suspicios, prudent față de civilizația scientistă, tehnologizată. Ce nu i se neagă, însă, este înțelepciunea...

— Au existat și persistă prejudecăți multe în legătură cu felul de a fi al țăranului, unele dintre ele neavînd nici o legătură cu realitatea, fiind nu o dată rezultatul unei cunoașteri superficiale, sau al disprețului, al unei viziuni ciocoești, de ce să nu o recunoaștem. Nu s-a observat, de pildă, că țăranul nu e deloc conservator, e reticent doar față de ceea ce nu intră în ordinea firească a necesităților. I-am văzut cu ochii mei pe ai noștri trecînd de la vechile batoze, pe care le mutau dintr-o curte în alta cu ajutorul vitelor, greu de tot, la batozele trase și puse în mișcare de tractor, fără a se speria de mașinăria cea nouă, cum am citit pe urmă, prin 1953, cum că țăranul român se ascundea în pivniță, cînd vedea tractorul, așa era de înapoiat și de conservator (după spusele acelui scriitor străin de țară, străin cu adevărat, de țară și de țărănime). Și alte lucruri le-au preluat ei imediat, plugul de fier, grapele de fier și semănătorile, cu cucuruz și de grîu, unindu-se mai mulți cînd nu putea cumpăra unul singur o unealtă anume, folosind-o împreună după aceea. Conservatorismul țăranului, în măsura în care a existat, ținea de apărarea civilizației proprii, ținea de combaterea, în primul rînd, a părților rele și distructive ale noilor civilizații. Țăranul nu a văzut niciodată în oraș un prăpăd, un fel de Sodoma. El nu s-a temut de oraș, cum s-a spus, ci de cei ce îl înșelau, cînd se ducea la oraș, de cei care îi luau munca pe mai nimica. Nu trebuie uitat că orașul se implanta de multe ori în mijlocul satului, prin crîșmarul care îi otrăvea viața, prin domnul de la curtea boierească, pentru care era nevoit să lucreze, a doua și a treia, ba chiar și a cincea, că i se lua de multe ori și oul de sub găină și pruna din prun, de nu se mai termina, ca într-un blestem. Om al muncii fiind, înfrățindu-se cu cea mai veche civilizație din cîte au existat pe pămînt, desfășurîndu-și activitatea de-a lungul și de-a latul anotimpurilor, practicînd în modul cel mai firesc mai multe meserii, țăranul era iubitor de armonie, înțelepciunea care i s-a atribuit avîndu-și obîrșiile în această iubire profundă. Dragostea lui de natură, pe de altă parte, nu avea nimic comun cu sentimentalismul, ea intra în aceeași ordine firească a lucrurilor, pe care el o învăța de mic copil, așa cum învăța să meargă în picioare, cum învăța să vorbească, urmînd o întreagă școală a inițierii, avînd drept învățători părinții sau satul, în întregime, fiindcă nu o dată comunitatea țărănească suplinea ceea ce nu puteau face părinții. Acest mod de a trece prin lume nu era lipsit de vicisitudini, nu era idilic deloc, era în concordanță însă cu perpetuarea unor tradiții, fiind el însuși tradiție și perpetuare. Dar nu era veșnic, cum nu e nimic veșnic în lume, intrînd peste tot în declin, trăindu-și asfințitul, e bine, e rău, nu știu, dar acesta e adevărul. Și asta nu din cauza colectivizărilor, ci pentru că civilizația agrară ca atare, cea mai veche, cum spuneam, își trăiește ultimele zile, ca „într-un sfîrșit de veac și de lume". În sensul acesta am scris despre sat și despre țăran, în sensul acesta am crezut și cred că țăranul poate și trebuie să fie erou de roman. Mai mult decît atît, el trebuie să fie „mutat în legendă", cum îmi îngăduiam să spun cîndva, mutarea aceasta neavînd nimic comun cu idealizarea, neexcluzînd, așadar, complexitatea, dimpotrivă, cerînd-o imperios, ca pe o coordonată definitorie. Fiindcă un țăran de astăzi, îndeosebi, se confruntă cu istoria tot atît de cuprinzător și de puternic cum o face, să zicem, cel mai de seamă savant al epocii, dacă nu chiar mai cuprinzător, deoarece savanții, cel puțin unii dintre ei, au fost unilateralizați de specializări, în timp ce țăranul a fost, prin voia destinului, „policalificat" și îndelung cercetător al lumii. Complexitatea aceasta a lui nu are nimic comun, aș mai adăuga eu, cu pitorescul facil, cu un anumit tip de disimulare glumeață, atît de iubită de unii „orășeni", ea a fost și este, din contră, profund și îndelung umană, fiind totodată profund românească. Va fi mai greu să se scrie despre sat și despre țăran de acum încolo, dar nici pînă acum nu a fost ușor, izbînzile artistice ale marilor noștri înaintași părînd că au secătuit toate izvoarele. S-a dovedit însă că nu e așa, ceea ce confirmă existența complexității menționată mai înainte, confirmă și relevă încă o dată bogăția fără seamăn de mare a trecutului de muncă și de luptă al poporului, a vieții sale de zi cu zi, atît de simplă în aparență, atît de poetică în substanța ei reală și adîncă.

— În ultimii ani prozatorul Ion Lăncrănjan a surprins cititorul prin publicistica sa. Nu știu ce ecou au avut la vremea lor articolele pe care le-ați publicat în presă, însă cărțile de publicistică au trezit un interes aparte. Acest aspect al muncii dumneavoastră mi se pare salutar și prin aceea că întregește cu o dimensiune în plus profilul prozatorului. S-a scris foarte puțin despre publicist — dacă nu cumva mă înșel eu ! Și totuși vă întreb : Ce loc ocupă în viața dumneavoastră această activitate de idei și atitudini ?

— Un loc important, nu și principal însă, în raport cu proza. Am scris, e adevărat, articole de atitudine, pe teme sociale sau politice, am apelat la pamflet, cînd am crezut că e nevoie, am schițat „programe literare", fireste, în marginea literaturii proprii. Nu mă socotesc însă un bun gazetar, mai ales că m-am mișcat și mă mișc greu prin lume, fiind ardelean și avînd un fel anume de a aduna și de a sintetiza lucrurile, într-un timp mai îndelungat. Nici nu am fost în situația de a face gazetărie (și gazetărie) decît pentru puțin timp, în perioada cînd am lucrat la „Gazeta literară", cînd am scris de azi pe mîine, sub imperiul necesității, cîteva articole cu care mă mîndresc, pe care, e clar, nu le-aș fi scris dacă nu ar fi existat aceste necesități. Am săvîrșit asemenea fapte, e drept, și după ce nu am mai lucrat în nici o redacție, i-am combătut fără nici o reținere pe cei ce mi-au denigrat Țara, i-am pus la zid pe trepăduși (mă refer la „trepădușii ideologici"), i-am zugrăvit în culorile ce li se potriveau pe cei ce s-au subjugat carierismului și rinocerizării. Nu m-am depărtat însă niciodată prea mult de făgașul principal al preocupărilor proprii — de proză — oprindu-mă ori de cîte ori mi se părea că mă repet, fiindcă articolul publicistic naște o anumită stereotipie, sau o ia de alături. Iar eu am vrut și vreau să fiu autentic în tot ce face, am vrut și vreau să scriu articole care nu pot fi scrise de nimeni altcineva, în afară de mine, am vrut și vreau, de asemenea, să scriu cărți care să poarte fără silință pecetea distinctă a viziunii pe care mi-am construit-o în timp, pe care mi-o nuanțez și mi-o adîncesc încontinuu, concretizînd-o nu prin programe și prin declarații, ci prin cărți.

— Sînteți prozatorul ale cărui cărți nu stau prea mult în rafturile librăriilor, și în același timp prozatorul cel mai controversat. De la aproape negare, la atitudini critice uneori exacte, dar putine și sporadice. Trăiți conștiința unei nedreptăți conjuncturale, sau sînteți indiferent la ce se scrie și „cît" nu se scrie despre dumneavoastră ?

— Nu trăiesc, vă rog să mă credeți, sentimentul nici unei nedreptăți, nici conjuncturale, nici neconjuncturale, nu pentru că nu aș fi ponegrit și denigrat, ci pentru că am cunoscut și cunosc ce s-a aflat dincolo de aceste împrejmuiri, care nu m-au vizat și nu mă vizează numai pe mine. Am înțeles, pe de altă parte, că o stare de lamentație justificativă e periculoasă, așa cum e periculoasă, mai periculoasă decît lamentația, speranța că vei fi înțeles în viitor, care duce, inevitabil, la izolare, la anihilarea spiritului creator. Iar eu nu am avut și nu am timp pentru asemenea „legănări justificative", fiind absorbit, dimpotrivă, de ceea ce am de **c o n s t r u i t**. Am fost afectat într-o vreme de împrejmuirile amintite, prin 1970-1975, mai ales, cînd s-a produs o conjugare aproape perfectă între opreliștile administrativ-dogmatice și acțiunile „demolatoare" ale unor pretinși apărători ai valorii, ale unor așa-zișiesteți, care sînt capabili, cum o dovedește practica, de orice mîrșăvie. Îmi părea rău, atunci, că era întreruptă comunicarea cu publicul și că nu mi se dădea voie să mă apăr în public, cu toate că eram atacat în public (și în public). Cum e acum e bine, față de cum era atunci, dovadă cărțile pe care le-am tipărit, dovadă receptarea lor promptă de către public, a cărui capacitate de înțelegere nu o voi absolutiza, dar nici nu o voi neglija, fiindcă pentru mine public înseamnă poporul pe care l-am slujit și îl slujesc cu credință. Poate că nu e bine, într-adevăr, că idei și semnificații de seamă, cîte vor fi prin cărțile acestea ale mele, nu s-au bucurat de suficientă atenție, nu se cade însă, dacă e cu adevărat așa, să îndrept eu această greșeală, să cersesc îndurare și recunoaștere de la micii sau marii „exegezi" ai literaturii de azi, mai ales că știu bine de tot ce i-a mînat și ce îi mînă pe ei „în luptă", cît de cancerizată este moralitatea acestor oficianți (cu fanatism) ai intoleranței. Aș săvîrși un păcat de neiertat dacă m-aș ploconi în fața unor asemenea domni, m-aș contrazice pe mine însumi, dacă aș face acum, la bătrînețe, ceea ce nu am făcut niciodată, fiindcă nu m-am rugat de nimeni, niciodată, să scrie despre una sau alta dintre cărțile mele, cum se cuvine cred să facă orice scriitor care vrea să-și sfîntească vocația și menirea.

— Nevoia de siguranță, de certitudine, sau aceea de considerație vă sînt apropiate, trăite, necesare ? Este o întrebare pe care mi-am îngăduit să o formulez în cărțile mele de convorbiri tocmai considerînd-o importantă pentru creatorul de artă....

— Nevoia cea mai de seamă a oricărui scriitor este creația propriu-zisă. Iar creația a stat și stă sub semnul incertitudinii și al nesiguranței, considerația rămînînd și ea la „periferie", într-un asemenea context. E bine, de exemplu, să te bucuri de considerație, numai pînă la un punct însă, pînă la punctul unde începe adormirea sau devierea spiritului creator (devierile acestea fiind egale, de multe ori, cu moartea). E bine, de asemenea, să ajungi la realizarea unor certitudini, tot așa însă, pînă la un loc, pînă acolo unde același spirit creator este înghesuit de fermități exterioare, neliniștea și întrebarea, hrana de zi cu zi a creației, neavînd ce căuta într-un asemenea „țarc ideologic". Siguranța materială, pe de altă parte, e bună, ba chiar necesară, cu o singură condiție : să nu te transforme în robul ei. Ajungem deci, fără prea multe ocoluri, tot la creație, care își subordonează întotdeauna celelalte nevoi, înrobindu-l, în sensul pozitiv și constructiv al cuvîntului, pe cel ce i se dăruiește.

— „Drumul ciinelui", „Fiul secetei", „Suferința urmașilor", mai înainte monumentala „Cordovanii" — pentru a cita cîteva din prozele dumneavoastră, impun o lume, o lume adeseori ciudată, cu riturari laice puternice, cu destine ce nu se uită — este părerea celui care vă pune întrebări, însă întrebarea care mă preocupă acum, este pînă unde „călătorește" această lume și ce destin îi prezervă prozatorul ?

— Important e să edifici **o l u m e**, dacă poți și dacă ai răbdare să o faci, dacă nu poți trăi fără asta, aș preciza eu, și nu să te preocupi de destinul ei, fiindcă **l u m i l e**, ca și cărțile într-un

Ion Popescu Negreni : „Fata de la Dunăre"

plan mai restrîns, „au destinul lor", pe care nu-l poate prezerva nimeni. Scriind, te supui destinului, stînd adeseori sub semnul celor mai chinuitoare îndoieli, lăsînd zilei de mîine (care începe astăzi, e adevărat, dialectica receptării fiind cel mai adesea mult mai complicată decît pare) să te înțeleagă sau să-ți întoarcă spatele, o privește, e treaba ei și nu a ta, mai ales dacă ai avut norocul (cum l-a avut, să zicem, Sadoveanu, cum nu l-a avut neliniștitul Rebreanu) să te rostești „pînă la capăt", făcîndu-ți astfel datoria față de ai tăi și față de tine însuți.

— Ați mărturisit mai puține despre felul în care munciți. Este un aspect al vieții scriitorului care interesează mai ales generațiile tinere de scriitori. Ce însemnă pentru dumneavoastră o zi de muncă ?

— O zi de lucru pentru mine, o zi bună, începe întotdeauna din ajun, cu o zi înainte, cu o seară, de fapt. Asta înseamnă să nu întîrzii pe nicăieri, să mă culc devreme, cel tîrziu la ora zece, să mă scol la orele două sau trei din noapte, să-mi fac o cafea și să mă așternlucrului pînă cînd se luminează de ziuă, urmînd ca după aceea, după o scurtă pauză, să mă ocup de alte probleme, acordînd lecturilor sau documentărilor istorice pentru alcătuirea unor viitoare lucrări importanța ce li se cuvine. Nu e întotdeauna așa, nu e întotdeauna cu spor, dar dacă ziua e bună, dacă se adaugă una alteia, în ritmul firesc al lucrului, săptămîna pare mică, nici nu-mi dau seama cînd a trecut, săptămîna ba chiar și luna. Nu țin însă nici o evidență strictă a lucrului săvîrșit, îmi urmăresc munca pe o durată mai mare, străduindu-mă din răsputeri să nu mă risipesc în mărunțișuri, oricît ar fi ele de ispititoare și de rentabile. În perioada de elaborare a unei cărți (de elaborare a primei versiuni, fiindcă am transcris și retranscris tot ce am dat pînă acum la iveală, o carte nefiind „încheiată" decît atunci cînd e dactilografiată, atunci și nici atunci) caut să nu ies din atmosfera cărții respective, mă gîndesc numai la ea, fiind sigur, cel puțin în anumite momente, că aceasta va fi cea mai bună carte a mea — „cartea vieții mele". Urmează inevitabila despărțire (care nu coresponde întotdeauna cu apariția cărții), urmează o vreme stranie, de relativă secătuire (de fiecare dată a fost așa, dacă stau și mă gîndesc bine), cînd ți se pare, cînd ești efectiv epuizat, parcă ai fi un lac ale cărui ape au fugit prin crăpăturile barajelor ori au fost absorbite de munții din jur. Vremea aceasta e mai chinuitoare decît orice trudă, o prelungire a ei putînd să-l arunce în brațele deznădejdii pe orice scriitor, oricît ar fi el de puternic (mă gîndesc, cînd spun asta, la scriitorii care au avut și au ceva de spus lumii, nu la producătorii de lozinci patriotarde și nici la făcătorii de texte ultra-moderne, între aceste două categorii de impostori neexistînd nici o deosebire). Adevărul e, cel puțin în ce mă privește, că în perioadele de scriere și de rescriere a unei cărți anume am făcut și fac însemnări multe pentru alte cărți. Acum, de exemplu, lucrez la un roman, lunile din urmă fiind foarte bune (în sensul amintit mai înainte), cu toate că am fost bolnav (nimeni nu e de oțel), fiind nevoit să-mi întrerup puțin scrisul, ceea ce e mai mult decît chinuitor. Și asta nu pentru că aș lucra sub apăsarea disperării, ci pentru că am fost și sînt stăpînit de convingerea că am de spus ceva lumii care m-a vădit. De aceea îmi drămuiesc timpul, fără rigiditate însă, fiindcă rigiditatea ucide prospețimea imaginii. Așa se face, dacă îmi îngăduiți, că nu am plătit nici un fel de tribut modelor și modișoarelor, urmîndu-mi cu încăpățînare (și cu luciditate, fiindcă edificiile și structurile epice nu se realizează pe întuneric) propriul meu drum, luînd ceea ce era de luat de ori unde (chiar și de la „sociologismul vulgar") mirîndu-mă îndelung de schimbările la față ale unora, care se înnoiau de azi pe mîine, cu o fervoare ciudată. Dacă s-a spus undeva în Europa că a „murit romanul", s-a spus și s-a repetat asta și la noi, dacă s-a vorbit mai apoi de „moartea personajului", s-a întîmplat la fel, iar acum, mai de curînd, s-a vorbit și se vorbește mult de „moartea creatorului demiurg" (a cărui existență desuetă este legată de desuetul sec. XIX) și de triumful „realismului cinic" (un nou curent literar sau un nou „sfîrîiac artistic" !?) făcîndu-se pe la toate colțurile apologia alcătuitorilor de texte, uitîndu-se ca din întîmplare cît de minore și de ciudate par acum „sincronizările" amintite adineauri (referitoare la „moartea romanului" și de decesul definitiv al personajului), uitîndu-se, de fapt, că acest secol, al XX-lea, a avut și are creatori mari sau foarte mari, care au fost moderni prin **o p e r ă**, prin construcția „demiurgică" sau mai puțin „demiurgică", în care au intrat în orice caz problemele mari și teribile ale acestui veac, de unde se poate deduce că modernitatea adevărată ține de capacitatea de a prelua prin sinteză, de a ridica toate arderile la un grad mult mai inalt, față de secolul precedent, care e desuet numai pentru cei ce nu sînt capabili să sesizeze și să înțeleagă problemele mari ale lumii. Teama de semnificație (căreia nu-i dau un înțeles didacticist) a aparținut și aparține, ieri ca și astăzi, celor ce nu prea au avut nimic de spus, „fluturașii artistici" de acest fel confundînd mereu lumina lămpii cu lumina soarelui, crezîndu-se șoimi sau vulturi, chiar și după ce le sfîriiau aripioarele.

— Am întîrziat cu premeditare întrebarea ce trebuia să v-o adresez la începutul convorbirii noastre : Ce-și amintește despre sine prozatorul Ion Lăncrănjan din anii cînd nu era scriitorul care este, adică din copilărie și tinerețe ? Ce gîndeați și ce știați despre literatură înainte de-a veni în București la așa-numita școală de literatură ?

— Vremea îndepărtată a copilăriei, mai ales, mi-a lăsat amintiri de nesters. Atîtea ploi și atîtea lumini au trecut prin mine atunci, atîtea ninsori mi-au înrourat ochii, încît le simt pe toate, adeseori, cum se trezesc și cum îmi luminează ființa, dimineața, cînd sînt obosit de lucru, ori în miez de noapte, cînd nici nu mă aștept. Îngăduiți-mi să vă spun, fiindcă sînteți medic, că sănătatea însăși, atîta vreme cît am avut-o și o mai am, își are rădăcinile în aceeași vreme. Asta pentru că am fost deprins cu munca, de mic, și pentru că am trăit pe cîmp, pe hotar, cum se zice pe la noi, de primăvara pînă toamna tîrziu, pînă cînd ningea de multe ori. Au fost frumoase vremurile acelea, frumoase și aspre, fiindcă greul și nevoia nu ne-au ocolit, suferința trecînd fără milă prin casa noastră veche, dar ele tot frumoase rămîn și nu pentru că le-aș idealiza eu acum, ci pentru că m-au ajutat, în timp, să fiu ceea ce sînt, pentru că toate izvoarele mele au trăit și trăiesc din straturile lor freatice, care par — și chiar așa sînt — inepuizabile. Tinerețea, de asemenea, a fost darnică față de mine, în toate privințele, în privința asprimilor, mai ales, în privința trăirilor și a celor mai neașteptate și mai dramatice lărgiri de orizonturi. Pentru că nu-i puțin lucru (atunci era foarte mult) să pleci direct de pe hotar (de la „coada vacii", cum se zicea) într-un mare oraș (cum era încă de pe atunci Brașovul), să înveți carte și meserie la o școală care aparținea de o mare și modernă uzină (complet militarizată însă). Am cunoscut astfel și uzina, la fel de bine cum cunoscusem ogorul mai înainte, am cunoscut-o prin trăire directă, trăindu-mi viața care îmi ieșise înainte, înaintea căreia ieșisem eu însumi, un simplu și adevărat pui de țăran, fiindcă plecarea de acasă mi se datorește mie, în exclusivitate, cu toate că m-a durut enorm. M-am obișnuit greu de tot cu închingările disciplinei de la cămin și din uzină, cu închingările inseși ale orașului. Dar m-am obișnuit devenind ceea ce trebuia să devin. Nu mă gîndeam la scris pe atunci, nu am fost precoce deloc, e rău, e bine, nu știu, dar așa e. Spun asta deoarece am văzut că unii confrați spun că se gîndeau la literatură și la scris dinainte de a fi capabili, totuși, să gîndească, ceea ce e mai mult decît interesant. De citit am citit mult, la Brașov și după aceea, la Cîmpina, aceasta fiind prima fază a apropierii mele de literatură. Nu voi întocmi, fiți fără grijă, o fișă bibliografică, nu-mi voi alcătui, mai precis spus, o biografie spirituală cît mai convenabilă, nu pentru că nu aș dispune de „datele necesare", ci pentru că am considerat și consider că adevărata cultură a unui scriitor, înțelegînd prin cultură o capacitate anume de a sintetiza, de a gîndi mai profund, de a fi cît mai original, în ultimă analiză, e de căutat și de găsit numai în opera lui, dacă ea există. Altfel e vorbă goală, e simplă paradă. Și cîți nu s-au dedulcit la asemenea desfășurări de fațade, cîți nu și-au închipuit că sînt ceea ce nu erau, cîți nu-și închipuie, cîți nu-și ascund puținătatea vocației, sau lipsa oricărei vocații, sub aparența unei „mari culturi", făcînd elogiul „talentului elaborat", care e altceva, nu-i așa, față de „talentul spontan", a cărui vreme a trecut demult (altă „vreme trecută", alt „deces literar", de parcă cineva a susținut vreodată că poți fi scriitor adevărat rămînînd în faza incertă a începuturilor, bizuindu-te numai pe talent, cum susțin cei ce nu-l au, cam aceiași de fapt). De aceea nu mă grăbesc să vă spun cîte cărți am citit pînă la „Școala de literatură" (căreia i-am acordat importanța pe care o merita, atîta și nimic mai mult, nefiind atît de naiv încît să cred că școala aceasta te putea face scriitor), cîte am parcurs după aceea, cîte ore acord acum lecturii etc., etc. Despre literatură nu știam atunci ceea ce știu acum, nu gîndeam ceea ce gîndesc acum, știam însă, am înțeles pe la un timp că nu voi reuși să le spun altora ceea ce aveam de spus decît dacă mă voi apleca asupra **c ă r ț i i**, cu pasiune și cu dragoste, timpul acesta coincizînd cu frumoasa vîrstă de douăzeci de ani, cînd am început să mă gîndesc stăruitor de tot la scris, din cauza tumultului, de viață sau poate din alte cauze, nu știu. Știu că am scris poezie mai întîi, în manieră eminesciană, în maniera lui Cotruș (un poem pe care îl închinasem lui Horea, cînd eram la Cîmpina, era scris, evident, în versuri abrupte și dure), în maniera lui Bacovia, pe care îl descoperisem atunci, în maniera lui Goga, pe care îl știam de acasă (Goga și Coșbuc erau cunoscuți în toată Transilvania, pînă în straturile cele mai de jos ale societății, cum se spune uneori). Știu, de asemenea, că am aruncat în cele din urmă caietul cu poezii, robindu-mă definitiv prozei.

— Imaginea curentă despre prozatorul Ion Lăncrănjan mi se pare una domestică, aș spune chiar gospodărească, așezată. De pildă nu știu cum vă petreceți timpul liber și ce anume vă pasionează în afară de literatură ?

— Primarul unei comune din zona Brașovului, o comună de munte, mare și puternică (încă), îmi spunea într-o iarnă, amuzîndu-se copios, că el nu înțelege „cum devine cazul cu organizarea timpului liber al omului". „Noi, aicea, spunea el, nu avem probleme cu organizarea asta, oamenii noștri au de lucru pînă peste cap !..." Mulți dintre consătenii lui, fiindcă omul era de al locului, mergeau la lucru, la Rișnov și la Brașov, iar după aceea, cînd se întorceau acasă, vedeau de gospodărie, se preocupau, în principal, de vite. Vara coseau, înainte de fabrică sau după fabrică, adunau fînul și își săpau cartofii și cucuruzul, toamna împlineau alte munci, iarna la fel, neavînd nevoie, cum zicea primarul, să vină cineva să le organizeze „timpul liber". Așa și eu, dacă îmi îngăduiți, nu prea știu cum arată „timpul liber", cu toate că nu sînt legat de nici o „condică de prezență", preocupîndu-mă, în afară de literatură, tot de literatură, documentîndu-mă, dacă e nevoie, călătorind prin țară sau ducîndu-mă **a c e a s ă**, odihnindu-mă, cum se spune, „în chip creator".

— O curiozitate consecventă și comună tuturor celor care discută cu un scriitor, este aceea de a ști ce cărți ați încheiat și așteaptă să vadă lumina tiparului, ce puteți mărturisi despre acele cărți ?

— Am predat Editurii „Albatros" romanul „Toamnă fierbinte", a cărui apariție o aștept cu răbdare și cu încredere. Așteptarea aceasta a mea nu e pasivă, bineînțeles, fiindcă în prezent lucrez la un alt roman, tot de actualitate, al cărui titlu l-am schimbat de cîteva ori pînă acum — „A șaptea etapă", „Explozii solare", „Cavalerii speranței", „Coridorul puterii" — urmînd să-l mai schimb, probabil, de două-trei ori, pînă cînd îl voi aduna cu adevărat laolaltă, cu titlu cu tot.

— Ce părere aveți despre proza românească actuală, ce așteptați de la confrații dumneavoastră, prozatorii, și cum vedeți „soarta romanului" în viitor ?

— Proza română contemporană se află, am mai spus-o, la una din orele ei cele mai bune. S-ar putea vorbi, cred, de o școală românească de proză, despre care nu s-a vorbit și nu se vorbește însă datorită unor cauze asupra cărora nu mă voi opri acum. Ea există, oricum, așa cum există un roman românesc contemporan, cum există, de asemenea, un roman politic românesc (existența aceasta fiind atestată de campaniile aproape furibunde care se duc împotriva acestei modalități narative), romanul, considerat la modul generic, neistovindu-și posibilitățile de înnoire, amănunt de care cred că e bine să se țină cont mai mult. În ce privește așteptările, știu eu ce să zic !? Ce altceva poți să aștepți de la confrați decît să scrie, să-și ducă la capătul izbînzii toate planurile de creație, pe acestea și numai pe acestea ; să țină cont de faptul că succesele reale ale prozei contemporane au fost și sînt rodul reflectării în literatură a realităților socialiste ale Țării, a căror complexitate, a căror continuă primenire au fost și sînt izvoare nesecate pentru literatură ; să nu se lase amăgiți de „sirenele" hîriinde dar stăruitoare ale îndepărtării, sub diverse motive („înalt estetizante", pseudo-estetice, de fapt, dincolo de ele stînd de fiecare dată altceva) de social și de politic, să nu uite, altfel spus, că aceleași „sirene" băziiau la fel și în 1968—1970 (pe „vremea celeilalte efervescențe", care avea aceleași motivații, „estetice" dar și ideologice) ; să lase „computerizările" și „textualizările" în seama celor ce nu au nimic de spus, să înoveze creînd și nu dezarticulînd lucrurile, să se bizuie pe sinteză și nu pe imitație măruntă și penibilă nu o dată, în trecut ca și în prezent să se implice și mai puternic în istoria Țării, să o cerceteze mai atent și mai în adîncime, gîndindu-se la faptul, evident și el, că și înaintașii au făcut așa, iar cei ce nu au făcut-o au rămas în urmă sau deoparte, „pedeapsa zeilor" fiind inevitabilă în probleme de acest fel ; celor mai tineri le doresc, în primul rînd și mai presus de orice, să privească lumea și viața (și pe cei ce i-au precedat, fără voia lor, din pură întîmplare) cu propriii lor ochi, nu cu ochii unor „profesori" care s-au obișnuit să-și plătească polițele prin intermediul altora, care au practicat și pratică **r e v a n ș a s o c i a l ă** de un anumit tip, tot prin intermediul altora, dîndu-se apoi la o parte, cînd e înghesuială, lăsîndu-i în seama destinului pe cei pe care i-au manevrat ; le doresc să fie ei înșiși, fiecare în parte (fiindcă în ciotcă, în domeniul artei, nu se manifestă decît mediocrități), să creadă cu tărie în literatura pe care vor să o facă, fără a crede însă că lumea începe și se sfîrșește cu ei.

Virgil Sorin

adrian beldeanu

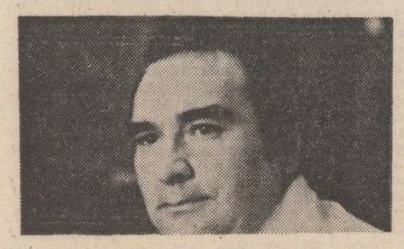

Casetele cu vești

Casetele cu vești stau pe noptieră,
s-a rătăcit demult cheia de rouă
reci trandafiri schismatici umblă-n seră
și-au impărțit grădinile in două.

Din luminări străfulgeră o ceară
pătind podeaua, draperia groasă
iar masa clătinindu-se sperioasă
cu-argintul cinei fumegă pe-afară,

nu-i noapte și nu-i zi, egale ceasuri...
ca un acoperiș de casă veche
detună-n ploi pistoalele pereche
vin mărturii spre veștede popasuri

eu văd cum cad petale in ruină
veacul bătrin se-așează pe un scaun
cupeu-ncremenit pe-un lemn de șină
strivi-n galop o piersică și-un faun.

O ceașcă răsturnată zăbovise
un ceai ascuns cu graniți răscolite
suspină glezna străzii impiclite
răzleț, un cring de stele impietrise.

Perechile de ore

Pătruns de amintiri, de legăminte
in becul stilpului se-ascunse noaptea
se sfarimă culori, văzduhul minte
fuge pe scară și-mi incearcă treapta.

Eu imi desfac planete-n tabachere
tutunu-și arde vise feudale
gardu-n crenel cu lăncii-n strade goale
se rup in uși coclitele minere.

Oraș provincial, — e-un fum de ape
din scinduri și din pietre și scorușe
prin pianole se răstoarnă clape
iubito, teiul singeră-o cenușe

cit am de mers cu herghelii smolite
vom ingropa perechile de ore
corăbii-n cimp trufaș inalță prore
iar pinze se jupoaie piersicite.

Ce lung sfirșit, ce repezi inceputuri
se fringe toamna-n paturi de hoteluri
mi-e părul alb și greu, apuc ineluri
prin talgere de-alamă zboară fluturi.

Un măr al risipirii

E-un tremur in zidiri și in canaturi
sub pași de melc se mută-ncet pămintul
cu ape și nisipurile-n straturi
o streașină fugi — se-ucise vintul

și pentru tine-adun in coș petunii
cupeaua cu fanarele sulfoase
imbrățișează bolurile groase
și fumegă din aripi vechi lăstunii.

Ce undițe de caprifoi se-adună
se scurge mierea arde-n verzi porticuri
un bronz de clopot in ceasornic sună
se vestejiră-n degetele-mi plicuri.

Iubito, vine-o lumea boreală
galop de cai pe un peron de gară
pe crupe bate-o catifea amară
și trenuri trec in aburi de cerneală,

e undeva o masă cu pecete
și scaune pustii-și așteaptă mirii
mișcările ne șerpuie incete
alunecă un măr al risipirii.

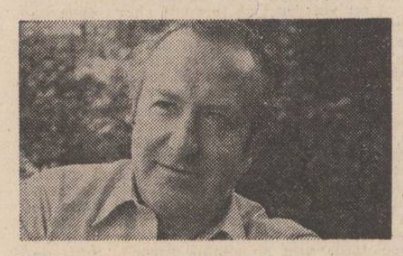

henri zalis

Cercul de lumină

Tăcuta față a ierbii
se imbibă de lumină
cum s-o călcăm in picioare
dacă iată-mă
surid riului
muntelui
cintecului
Se poate să visăm
sintem dansatorii
pe aripi de mătase
trăind intens
cintecul păcii
nu călcăm pe iarbă
nu dansăm pe pajiștea verde
ne place s-o privim
in lumina inaltă
s-o ocrotim
sub portalul de aer
de la facerea lumii
pină azi
cu cercul nuntind
cu privirile
nimbate de fluturi
dincolo de orice pindă
dincolo de vulturii rotitori
și infometați

Ora de muzică

...in fine
din ochii lui fără soț
fluierul
mai picură
tinguitor
acordul ciocirliilor intoarse
la cuib
Este tirziu
și urechea adastă increzătoare
sub veghea ceasului
umbrele
măștile
visele marelui acord
Interesul ei nevăzut
puterea cu care filtrează roua
își face casă
inapoi in pulberea
pendulei
Cu brațele ei
mă aduce
intre raze
și mă infășoară
intr-o
mantie de ceară.

În trepte

Scade lumina in clopotul zilei
nisipul in clepsidră prefiră
grăuntele gindului
Amindoi
palmă lingă palmă
țesem armura din oțel fin
sub care ne ascundem
Dacă ne ingropăm in nisip
printre resturi de scoici
sintem ca la inceput
armurile atirnă in cuier
noi inșine
am devenit
regn vegetal
Doar miresmele genezei
trec de la unul la altul
intr-o seducătoare corespondență
Unii
numesc asta
dezmoștenire

Palate de nisip

Duci mina la ochi
etaje de aer
un escalator albastru
pe care incă arșița zilei
funcționează din plin
un fel de parking
pentru implantări artificiale
in totul
locul meu este printre voi
treaz
să mă prind in horă
să țin intre degete
firele de nisip
și sceptrul tihnei
și să-mi inghit ruga
prefăcută
in jucării
Dacă ciuguliți din
ciorchinii parfumați
ați primit
răvașul nașterii mele

marcel uluitu

Copacii cu coroană concentrică

Un vas mare, cu două roți pe laturi care bat apa, trece incet, majestuos, culcușit in valuri, printre maluri acoperite cu sălcii verzi și cu lemne aruncate in neorinduială pe timpul inundațiilor. Din loc in loc cite un mal este intrerupt pentru a lăsa apei drum spre odihnă intr-o oglindă cristalină inrămată cu stuf. Pentru a lăsa apei răgazul să-și mingiie peștii, să se cațere in tulpina stufului pentru a se putea privi de-acolo in ochiul de apă increțit de o briză ușoară. Lacul este misterios dar vesel in zilele de vară senine, sau trist, opac, cenușiu, ingindurat cind burnița toamnei își instăpinește singurătatea, disperarea. Acum este o zi caldă de inceput de toamnă.

Pe vapor, oameni așezați be bănci de șipci vopsite in alb privesc in apa Dunării. Și zbaturile își deapănă povestea, monoton amintind mereu că impărăția apelor va fi străpunsă de un capăt de uscat acolo unde se termină și călătoria și Dunărea. Alții se plimbă pe punte sau privesc timonierul care-și poartă năluca albă pe Dunăre, comoară păzită de contactul cu malurile.

Privesc cu incordare totul. O boare de neliniște imi trece mereu prin minte reflectindu-se peste fața mea. Probabil de aceea s-a pornit să-mi vorbească. De fapt ce-ar fi putut face ? ! Timonierul își mijea ochii in josul apei liniștit, sigur. Căpitanul avea timp deci să povestească. Un scurt interogatoriu il hotărăște să inceapă o anume poveste. Din priviri ii ies sclipiri amare sau admirative după succesiunea evenimentelor.

— Sint cițiva ani de-atunci... porni el istorisirea. Sint cițiva ani buni de-atunci cind intre oamenii de pe vapor călătorea un bărbat tinăr tot așa cum ești dumneata... Și mă invălui cu o privire din care răzbătea convingerea cuvintelor lui. Numai că el avea cunoscuți aici, continuă căpitanul, cu care se saluta. Aceștia se apropiau de el respectuoși pentru a-i afla gindurile. Era calm. Avea gesturi măsurate, fața senină. Răspundea amabil cunoscuților, că a revenit aici să-și incerce trăinicia strădaniilor și talentul.

Imi cobor privirea in apă, mi-o plimb apoi peste maluri și in cele din urmă, văzindu-l că tace mi-o oprese intrebător asupra lui, ca o incurajare de a continua. Intelege indemnul și-și continuă povestea incet, șoptit ca pe o taină destinată numai mie. Femei tinere sau mai puțin tinere ne privesc printre genele lungi gata parcă să ia parte la discuții.

S-a intrerupt puțin, cit am coborit, cind vaporul a făcut o oprire. Și-a continuat povestea, ca pe o destăinuire pină cind sfirșitul călătoriei ne desparte.

Am uitat fața căpitanului. Doar vocea lui și-a găsit sălaș in mintea mea. Modulațiile ei imi sună in urechi incet, insinuant, persuasiv. Inchid ochii și imagini vii colorează șoapta căpitanului repetindu-mi povestea.

— E medic. El va trebui să cunoască rostul intim al fiecărui om de aici, mai bine ca un duhovnic. El avea să fie depozitarul tuturor suferințelor omenești, a tuturor greșelilor nu și a bucuriilor... Fiindcă medicul nu aude niciodată in profesia lui decit glasul suferinței. De aceea își zidește in creier, cu trecerea anilor, tot mai multe cămăruțe, unde inchide cu lacăte suferințele semenilor săi. El n-are voie să le lase deschise. Ar năvăli din aceste cămăruțe ale Pandorei feluritele suferințe. Alături este și o cămăruță unde intră și ies bucuriile lui, cite vor fi, unde sint el și ai lui. Pină acum folosise doar această incăpere unde-și ingrămădise doar tinerețea. Celelalte nu erau incă zidite. Pretutindeni, in mintea lui, stăteau aruncate de-a valma tomuri invățate, care se vor orindui frumos doar cind va incepe să depoziteze suferința.

Se coboară incet de pe vapor, pe o mică pasarelă care este necesară, doar atit, cit să ascundă crăpătura de apă dintre ponton și bordul vasului. Cu capul plecat puțin intr-o parte, pentru a echilibra povara, privește locurile cunoscute de pe cind era copil și venea aici cu ai săi. Se indreaptă agale spre clădirea impunătoare, cenușie, mărginită de un zid și care este spitalul deltei. Chiar singură, clădirea își păstrează aerul misterios și privirea scrutătoare a geamurilor care vor parcă, să ințeleagă suferința celui care pătrunde aici. Lui insă, clădirea ii arată, o imagine imbietoare, ii arată parcă, priviri pline de așteptare, dorința de a-i imbrățișa tinerește și poate toată viața.

Cițiva oameni din localitate comentează evenimentul. Cursul vieții lor avea să fie influențat de sosirea medicului. Analizează febril consecințele acestui fapt căutind cite o soluție pentru fiecare posibilitate. Și, in primul rind, își propun să vadă care este calea de a te putea apropia pentru a-l ințelege și eventual stăpini.

Timpul trece. Spitalul se animă. Oamenii au inceput să-și destrame suferința in bucăți pe care le trec medicului lor. Cei interesați găsesc in el un om fără asperități sau trăsături grotești de caracter. Cu nevoi puține. Pleacă rareori pină in orașul vecin, de unde se intoarce, cit poate de repede, pentru ai săi.

Odată se duce mai departe de oraș pe drumul prăfos, nisipos, pătrunde printre stufărișuri. Aproape de oraș un pilc de copaci cu coroane triste, concentrice, arată că acolo singurătatea-i mai deplină, iar tăcerea nu poate fi străpunsă decit de vaetul fără nădejde al celor care se despart. Cruci albe sau gri, cu scrisul proaspăt sau mucezit de vreme, inscrisuri in toate limbile, străjuiesc ieșirea celor care, ca și el, s-au obiidit aici pe tinărul țărm. Era inspre seară. Se apropie șovăelnic. Coroanele copacilor cu tăieturi concentrice aruncă umbre lungi in bătaia apusului. Departe, marea șușotește incet lovind malul de nisip — propria ei construcție — incetișor, grijuliu ca și cum n-ar fi dorit decit să-l mingiie sau să impace firicelele vechi de nisip cu cele aduse proaspăt de ape. Creează astfel atmosfera calmă, pașnică, atmosfera impăcării cu infinitul. Acesta este primul lui contact cu tăcerea renunțării. Cu impăcarea universală.

Singur, in imensitatea de nisip, cu șușotul mării dincolo de niște boschete de cătină, lingă pilcul de pomi triști și singurateci ce-și proiectează umbrele peste morminte. Simte o fulgurare de ghiață in corp, care-l indeamnă să amine intilnirea cu marea aici și să se intoarcă. Îi este cald. Are senzația unei pustiiri sufletești, a unui gol imens de gol. Golul cel mai total, care-ți dă senzația psihică de imposibilitate de a te mai menține. Senzația unei căderi in haos. Nu grăbește pasul deși ar dori. Nici inapoi nu se uită. Este convins că uitindu-se inapoi ar revedea hăul, in care se teme să se scufunde.

De atunci vine cind și cind pină la marginea orașului, să privească acel sentiment de teamă, să privească golul, care apoi prin comparație ii crește dorul de a trăi și de a munci. Uneori, își insoțește aici cunoscuți, ce poartă pe drumul cernit pe careva, care, impasibil și solemn, neagă existența suferinței.

Singurătatea devine tot mai apăsătoare. Ungherele nu pot fi umplute nici ziua cu ceva care să-i alunge senzația golului simțit lingă cimitir.

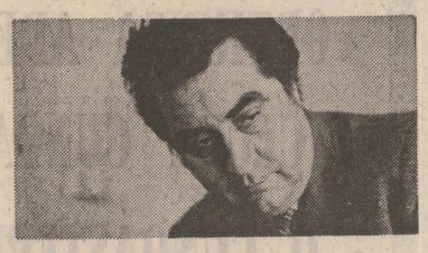

Și totuși nu-i displace deloc această senzație. Ceva parcă-l cheamă s-o retrăiască.

— De ce nu vă căsătoriți, d-le doctor ? il intreabă intr-o zi oficiantul sanitar.

Surprins il privește ușor rătăcit, intrebător, fără a putea articula un cuvint. Apoi intr-un tirziu își dă seama că n-a răspuns și incurcat zice :

— Nu m-am gindit, că in felul acesta aș scăpa de ungherele prea tăinuite din spital și din camera mea... Poate ai dreptate ! In sinea sa se vedea colindind spre marginea orașului, alături de soția sa și era sigur că sentimentul de hău ar dispare. Avea chiar atunci sentimentul cald, că viața lui ii plină. Își vedea serile, ajuns acasă, implinindu-i ziua, in discuții potolite.

— Crezi că-mi poți recomanda pe cineva ? intrebă intr-o zi pe oficiantul sanitar.

— Nu-i nevoie, fiindcă s-a recomandat singură.

— N-o știu !

— N-ați observat că aveți de mai multă vreme o vizitatoare constantă, care vine cu tot felul de boli ?

Își trecu mina peste față și astfel parcă, indepărtă o ceață și putu să vadă o fată zveltă, șatenă, cu ținută mindră, cu un păr bogat care-i acoperă umerii drepți, intrind mereu in cabinet. De fiecare dată, o intreba cum o cheamă, o tre-

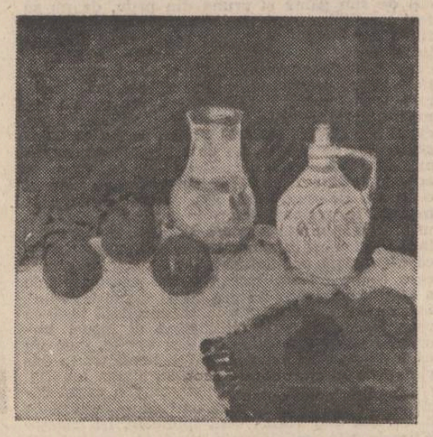

cea in registrul de consultații. O examina. Vedea bolnava, dar nu realiza persoana care, plină de ciudă, pleca mai hotărită, ca să revină pină se va face remarcată.

După ce-a plecat, oficiantul sanitar, ia registrul de consultații ca să afle cine era ființa care-și făcuse din boală un aliat al frumuseții pentru a-i lua o clipă de grijă, femeia care se incălzea la grija pe care el i-o purta profesional. Și apoi, de ce boală suferea ! A identificat-o ușor. De fiecare dată, venea cu ceva ce trebuia să fie grav și nu era, iar tratamentul prescris era de complezență. Nerăbdător o așteaptă ca să revină. Dar n-a revenit la intervalul găsit in registru. Curios s-o cunoască, acum nu mai apare.

A trecut anul nou. Fata a reapărut imbujorată, cu nasul bine frecat afară, tușind prefăcut. O intreabă profesional și birocratic numele, virsta, profesia. A privit-o cu atenție. I-a propus o masă impreună. Și de atunci au fost văzuți mereu alături. Arareori acum singur, se intreabă dacă nu cumva absența ei — plecase in vacanță de iarnă — a fost indemnul de a o accepta lingă sine ? Fiindcă chiar lingă ea, poartă mereu dorul acelei plutiri deasupra neantului, comparația tonifiantă intre tristețea copacilor cu coroană concentrică și speranța oamenilor ce vin la el. Ea nu-i adusese izbăvirea...

Timpul i-a intregit bucuria. Are acum și un băiețel. Totul ii frumos. In casa lui nu mai este liniștea mohorită, singurătatea chinuitoare.

Din cind in cind ii revine in amintire hăul, sentimentul de cădere in gol, genunea in care nu intilnești nimic. Atunci pleacă singur de acasă, merge la marginea orașului și privește depărtarea punctată de tristețea nemărginită, de tristețea de casă pustie, a pilcului de copaci. Nu se intoarce trist. Nici acum nu-l deprimă, ci ca și inainte, il năpădește o poftă nestăvilită de viață, un dor de fericire totală, absolută, neexistentă pe pămint.

Își plimbă copilul. Îl duc pretutindeni cu ei. In cabinetul de consultații își are locșorul său. La școală, mai tirziu, il supraveghează mama. Prietenii se intrec in a se vizita.

Intr-o zi intră in cabinetul medical un tinăr cu fața rotund-asimetrică, roșie, cu pomeții brăzdați de o eflorescență de vase, cu ochii căprui spre galben, cu părul roșcat intins. Are in mină o servietă. Imbrăcat corect. Cam de aceeași statură cu a sa. Are o privire puțin piezișe, cu o căutătură, fie foarte rea fie de o bunătate deosebită, fără alte nuanțe.

Se prezintă scurt ca un nou medic in orășelul deltei.

Își manifestă bucuria de a avea un coleg. Răscolind primele lui amintiri de medic aici in impărăția apelor se gindește să-i facă viața chiar de la inceput acceptabilă. Schimbul de impresii, conversația profesională, curg insă cam cu poticneli. Noul venit nu manifestă vreo dorință deosebită de a fi acceptat și ajutat.

— Ar trebui să-ți găsim o gazdă...

— De ce ? Pot să dorm foarte bine in spital.

— Ar fi o soluție, dar vei fi mereu deranjat, pentru treburi foarte mărunte. Rotația te-ar avantaja.

— Prea multă grijă ! i-o retează scurt noul venit.

Surprins de ton, reconstituie mai tirziu conversația pentru a vedea unde a greșit. Nu-i face plăcere să se situeze pe poziția celui mai priceput. Dar n-a găsit nimic. Cu toate acestea acceptă invitația de a-l vizita acasă. Îi prezintă soției și cunoștințelor sale. In afară de răutatea sau bunătatea privirii acestuia, nu mai vedea nimic altceva la colegul său. Odată pleacă să se plimbe, pe cărările care fuseseră străbătute de atitea ori de el singur. Vroia să transmită ceva din emoțiile sale, să impresioneze acest suflet ce părea comprimat, inlănțuit, incapabil să se manifeste. Aceasta a fost singura dată cind s-a intors de la plimbarea lui favorită, cu un sentiment neplăcut. Sentimentul pe care de ani il trăia era redus acum la o caricatură de citeva răspunsuri tăioase, ale colegului. Dar acasă își revine. Răspunde intrebărilor copilului și discută cu soția. Își repară ziua retrăind mintal plimbarea favorită, tonifiantă.

Zi de zi lucrează alături de colegul său care-și etalează tot mai mult răutatea. La aceasta se adaugă răspunsurile monosilabice care fac imposibilă orice comunicare. Se străduește să lase viața să curgă așa cum este.

Dar la un moment dat constată că acasă doar cu băiatul mai poate discuta. Soția ii răspunde ba răstit, ba distrată. Își ia copilul la plimbare, scrutind privelistea tăcută a copacilor cu coroană concentrică. Constată că soția sa — ca pe vremuri — vizitează tot mai des spitalul, fără insă a-i comunica ceva, constată tot mai frecvent nevoia acesteia de a se afla in preajma sa. Cel puțin așa credea ! Apoi, copilul ii spune că mama nu mai are vreme să-i ajute la lecții. Abia acum își dă seama că cel mai adesea n-o găsește acasă. N-o intreabă. Are incredere in bucuria lui pașnică. Casetuța sa așteaptă depuneri de fericire cuminte. In ea nu-i loc de acumulare a suferinței familiare. Nu-i greu să rezolvi probleme pe care singur ți le faci. Așa crede el și evită cu grijă să-și mai facă probleme. Dar de fapt problemele altcineva le făcea.

Zi de iarnă. Se pregătește să plece acasă din spital. In incăpere el și colegul lui.

— Domnule, cred că-i timpul să știi că soția dumitale nu va mai veni acasă. S-a mutat la mine. Puteai să-ți dai seama și singur mai demult. Și in ochii lui licărește pentru prima dată in amestec cu răutatea și trufia. Fața i s-a umplut de pete roșii, pe un fond galben, semn al hotăririi definitive de a infrunta.

Ca și atunci cind oficiantul sanitar ii recomandase căsătoria, nici acum nu este in stare să ințeleagă prompt fraza. Simte mai apoi un fel de amețeală. Pămintul s-a oprit parcă, din veșnica mișcare pentru a-i crea lui o stare apocaliptică. Îi tremură picioarele. Miinile ii sint transpirate. Nu poate răspunde nimic. Cu fălcile incleștate are sentimentul că este singura posibilitate de a rezista nedreptății. Vede cum pe fața colegului său trufia alternează cu răutatea. Ochii acestuia, incruntați, fără sprincene, vinișoarele ațoase, se văd tot mai clar, pe pomeții obrajilor.

Nu credea pină acum că poate depozita in creierul său și fericirea altora. Colegul său ii prezintă acum fericirea sa care-l face pe el nefericit. Este prima oară cind lui, medic, ii este dat să depoziteze in loc de suferință, fericirea altora. Dar vai ! cit il doare această fericire. Fericirea acestui om ii dezagregă casetuța lui domestică in care depunea bucuriile lui obișnuite. Să incerce să indese in casetuțile suferințelor, fericirea semenilor săi ? ! Oricum, fericirea acestui om ii răstoarnă o intreagă existență.

Intr-un tirziu își descleștează maxilarele și rostește sacadat :

— Sper că veți părăsi orășelul ? !

— Noi sau dumneata, fiindcă... și vorbele colegului se opriră speriate parcă, de amenințarea sprincenelor.

— Voi ! răspunse aspru. Acesta-i orășelul meu.

— Bine !

Iese afară din cabinet incet, cu capul sus, dat ușor pe spate, ca un inotător prins in mocirlă. Se duce acasă. Acolo-și găsește copilul lucrind conștiincios la masă. La vederea tatălui, se ridică zimbind și se lipește de pantalonii lui, căutind felin miinile, in care să-și mingiie părul și fața. Pe fața răvășită a tatălui, apare un zimbet blajin, un zimbet adresat destinului, care nu l-a lăsat chiar singur. Se duc amindoi să se plimbe prin oraș. Se plimbă indelung căutind să evite drumul spre oaza de tăcere, către izvorul lui de vitalitate. Privește de departe. E ger și vintul

teatru

Spectacole brăilene

Spectacolul de studio implică reevaluări estetice dar și tehnice, impune in primul rind recrearea iluziei teatrale pe alte coordonate decit cele ale clasicei scene italiene, constringe actorul la o extremă economie de mijloace, la un riguros control.

O incăpere oarecare de la sediul provizoriu al Teatrului dramatic „Maria Filotti" și-a dobindit statutul de sală studio datorită citorva montări remarcabile in primul rind prin inventivitate scenografică și substanțialitate expresivă.

Configurarea spațiului poetic ca proiecție a sensibilității individului innobilează montarea de rafinament psihologic pe care regizorul Marius Popescu a dat-o textului lui S. Alioșin, **Variațiuni pe aceeași temă**, avind și concursul scenografei Gabriela Bondărescu-Catargiu. Acreditată in special de piesele ce au ca eroi personalități celebre, drama epistolară își poate alege protagoniștii și la intimplare. Doi bărbați legați printr-o cordială amiciție deși există intre ei o apreciabilă diferență de virstă, cunosc o tinără femeie de care se simt irezistibil atrași, unul de frumusețea ei fizică, celălalt de frumusețea morală. Fiecare va acționa altfel, potrivit firii și caracterului. Corespondența purtată in timp generează o apropiere afectivă, tandră care se va dovedi mai prețioasă decit relația vie, concretă. Nevoia de comunicare își va căuta făgaș, compromisul se va exclude de la sine, meandrele acestui incipient triunghi vorbesc despre minciună și adevăr, despre decepții aparente și dezamăgiri profunde, despre sinceritate, despre incredere. Siguranța decupajului regizoral bine conceput se simte și in jocul actorilor. Marinela Cătălin conferă eroinei prestanță, distincție și eleganță, o sobră și delicată feminitate. Adrian Năstase se angajează intr-o inteligentă compoziție menită să evidențieze versatilitatea personajului care oscilează intre fermecătoare insolență și gravă superficialitate. Petre Simionescu interiorizat, cu imperceptibile modificări de expresie — un tremolo in glas, un licăr in privire — sugerează cu finețe tristețea sentimentului cenzurat de rațiune.

Deși voit schematică, declarat convențională, piesa lui Tudor Popescu **Lunga poveste de dragoste** impresionează printr-un efect in vers de disimulare : fapte grave, acut concrete, sint evocate și invocate prin intermediul iubirii ideale, simbolice. Tema (care se confundă și cu teza) este limpede expusă : statornicia in dragoste și crez poate fi mai presus de vicisitudinile istoriei. Calamitățile continuă să se aglomereze dar oamenii onești se străduiesc să supraviețuiască in demnitate și respect. Constantin Codrescu a sesizat nota de amară ironie, detașarea care invăluie acest perpetuum existențial. Cu aportul scenografiei (Gheorghe Mosorescu) și ilustrației muzicale (Timuș Alexandrescu) regizorul a stabilit drept cheie stilistică infuzia trăirilor intense, nemijlocite. Intr-o creație memorabilă, Ildy Codrescu realizează portretul inflăcăratei revoluționare urmărind maturizarea unei conștiințe, imaginea sensibilă a fragilității oțelite. Bujor Macrin etalează spectaculos cu o vigoare excepțională tumultul unui temperament clocotitor, năvalnic, mereu zăgăzuit, mereu impiedicat să atingă liniștea meritată. Prin puține replici Victor Ianculescu indică seninătatea calpă a celor ce lovesc fără să-și asume responsabilitatea actului săvirșit. Constantin Codrescu are citeva apariții terifiante, el fiind gardianul, acel temnicer abrutizat, opac la ceea ce-l inconjoară.

Obligați să susțină proba de foc a jocului fără distanță, actorii brăileni au reușit performanțe deosebite in aceste două spectacole de mare forță emoțională.

Irina Coroiu

televiziune

După atîta frig și ploaie

Am inceput luna mai cu speranțe de căldură, măcar sufletească, dacă nu altfel. Plouă deci imprevizibil sub formă de averse (pină la ploile locale mai va), plouă de-ți vine să crezi că trăiești intr-un acvariu. Iar cind nu plouă, stă să plouă sau bate vintul, iar cind nu se intimplă nici una, nici alta, va ninge sigur. De aceea, cei care nu știu să inoate, n-au ce căuta pe afară, este, deci, o vreme foarte periculoasă pentru tenisi și pentru iubirile angelice. Ori cine știe, o fi mai romantic așa, să ți se lipească părul de crestet și in gură să-ți pice apa din gene. Plouă deci involuntar și puține locuri au mai rămas uscate, unul dintre acestea este și cel din fața televizorului, unde intirziem — in orele noastre libere mai mult decit in alte primăveri. Intirziem, iar uneori lipsim desigur, televizorul nu este un punct obligatoriu in viața noastră, el este, un obiect de uz casnic. De aceea sint ridicoli cei care fac din televizor unicul punct de referință al vieții lor (am văzut la televizor, s-a spus la televizor, au arătat la...), in afara televizorului mai sint cărțile, ziarele, revistele, teatrele, cinematografele, mese rotunde, și chiar intilnirile dintre noi neorganizate. Laudele peste măsură, ca și criticile exagerate aduse micului ecran sint la fel de nejustificate, și unele și altele aparțin unor suflete și minți mediocre care confundă programul tv cu piața Obor. Mai ales că laudele și criticile apar aproape in exclusivitate in legătură cu serialele sau emisiunile de

varietăți. Acum, seriale nu mai sint (impărțirea pe ceas a filmelor nu este o soluție, dacă acceptăm că filmul ar fi a șaptea artă, e ca și cum am impărți un tablou in două sau in patru părți), iar emisiunile de varietăți nu sint nici ele mai bune, sau mai rele ca deobicei (inclusiv „momentele" care ne amintesc de anii tinereții). Și atunci ? Despre reportajul tv. oare nu se mai poate spune nimic ? Ba da, in ceea ce mă privește observ o scădere a nivelului său, e drept, lentă, dar sigură. Șablonul a pătruns din nou viguros in reportajele tv, reporterul pune intrebări anoste, generale, la care poate răspunde, tot in general, oricine, fie că e inginer, doctor sau mecanic agricol. Interlocutorii par să fi aflat intrebările „directe" incă din copilărie, răspunsurile lor nu sint spontane și de aceea nu conving. Ei sint imbrăcați ca pentru un film de protecție a muncii, așa cum nu sint imbrăcați cind muncesc, bieții agronomi își strică hainele de duminică și pantofii pe tarlalele pe care defilează tractoarele. Dar observațiile acestea sint valabile și in cazul emisiunilor culturale, la anchete, in ciuda titlurilor „inedite" (de ex. : „creatorul și epoca sa"), acolo unde, se presupune, intervievații au originalitate, spontaneitate, putere de invenție, intr-un cuvint sint artiști.

Deci nu poate fi vorba de o monotonie a subiectelor și a subiecților, ci a unui anume „stil" neangajat, care ilustrează foarte exact spatele reporterului in timpul interviului.

Iulian Neacșu

bate cu furie dinspre mare. Copacii n-au frunze. Sînt prea departe ca să audă discuția copacilor cu vintul. Dar în mintea lui, aude conversația sinistră dintre vînt și copacii din oaza sa. Privește duios la puișorul de om de lîngă el, care nu îndrăznește să tulbure plăcerea părintelui, deși vintul și fulgii de zăpadă îl silesc să se ascundă în spatele tatălui, ca să tremure mai puțin.

Nu înțelege nimic ! În capul lui se amestecă imaginar frînturi de discuții cu mama copilului său, deși este absolut conștient că ele nu vor mai avea loc niciodată, în realitate.

Vara vine și ea mai apoi. Acum singurătatea iese amenințătoare din nisip, din lujerii stufului, din zilele lungi cînd oamenii n-au vreme să se îmbolnăvească.

Merge din cînd în cînd să privească lucrările de extindere a portului. Vapoarelor ce transportă balast li se adaugă acum și un vehicul terestru. O basculantă. Adusă aici pe un șlep, lucrează de zor, aruncă de sus bolovani, într-o încercare de a-și prelungi plimbarea în mare. De departe basculanta apare ca plimbîndu-se pe valuri. Așa face și în iarna următoare. O vede venind dinspre mare, plină de țurțuri de ghiață, agățați de o platoșă solidă, confecționată din apa mării, aruncată în sus de balastul trintit de mașină. Basculanta apare acum, ca un vehicol blindat. Se duce și pe dig. Să-și desmorțească picioarele, să guste aerul sărat, să privească și de acolo copacii lui cu coroană concentrică. Ia cu el și copilul, tovarăș unic, ființa cea mai iubită. Îl duce să-i stîrnească dorul după nemărginirea întunecată, iernatică, pe malul mării care a înfiorat mulți oameni curajoși. Lui nu-i arată copacii cu coroana concentrică. Îi spune povestea ce se repetă mereu, a curajoșilor mării. Îi spune că argonauții poate n-ar fi pătruns pe Dunăbiu dacă omenirea ar fi fost ca aceea de azi și ar fi existat digul pe care vapoarele și basculanta continuă să-l înfige, ca pe o săgeată, în sufletul agitat, în respirația năpraznică a mării.

Merg prin vîntul tăios străpuns doar de razele înghețate ale soarelui, raze ce hoinăresc de departe. Dinspre capăt vine spre ei camionul cu platoșa de gheață, care se ferește cu greu de colții ciclopici de piatră de pe marginea digului nefinisat. În direcția lor, acesta derapează scurt, gata să prindă în menghină pe cei doi privitori. Bărbatul cu căciula bine pusă pe cap se ferește și odată cu aceasta își protejează și ființa dragă de lîngă el. Existența sa totală este salvată.

Dar de acolo, de departe, parcă-l privește temător pilcul de copaci cu coroană concentrică. Prima dată are impresia că el schimbă priviri suspecte cu acel pîlc, este prima dată cînd agitația lor lasă impresia unei chemări.

Se întoarce spre oraș cu copilul alergînd mereu încoace și încolo. O teamă nelămurită i se strecoară în suflet. Nu teama de chemarea copacilor, ci de starea de pustiire, de singurătatea aceea care rămîne după trecerea furtunii, de acea liniște totală care însă nu-i moarte. Vrea totuși să-și ia puterea de la copacii săi. Privește mereu acolo. Ar vrea să se apropie de ei, să retrăiască vidul, senzația de prăbușire totală, pentru ca prin antiteză să-și recapete forța sufletească. Își trece mîna peste față — un gest obișnuit al său — și încearcă să alunge teama simțită tot mai lămurit acum. Totdeauna el realizează consecințele cu întîrziere și în loc de a se teme imediat, mult mai tîrziu retrăește drama, cu toate posibilele ei implicații. De aceea și acum, el își caută mai tîrziu echilibrul la copacii săi cu coroană concentrică.

Totul a durat însă puțin. Zilele trec. Obișnuitul cotidian se reinstalează. Cînd și cînd vești de la prieteni aflați în alte părți. Cunoaște urbea foarte bine. De la fiecare a luat o bucată de suferință. Le combină acum cu viața lor obișnuită, realizînd totodată și propria sa existență. Bucăți din viața lor, din fecirirea lor pot fi depozitate acum în cămăruța micilor lui bucurii. A realizat de fapt, o familie mare, familia lui din micul orășel al deltei. De aceea rar mai are ocazia să introducă în casetuțe bucăți de suferință neobișnuită.

Se instalează iar vara. Băiețelul lui și-a lăsat treptat hainele călduroase. Aleargă vesel prin praful și nisipul străzilor, descult și în pantaloni scurți. Grijile școlii sînt uitate. Doar vreun ciine ar putea străpunge pielea micului său giuvaer. Îl mai găsește și la măsuța lui scrîind ceva, iar mai adesea citind. De fiecare dată are aceeași senzație de căldură domestică, pe care a avut-o întotdeauna, de cînd singurătatea lui a fost sfîșiată. Îl privește cu duioșie, îl îndrumă mereu și băiatul îl urmează cît poate.

O zi călduroasă. În sala de consultații. Încet, prietenos, examinează un bolnav. Este deranjat brusc de un scîrțîit pătrunzător de frînă și apoi de niște voci alarmate, care par a se apropia. Concentrat mai departe cu bolnavul, își dă greu seama de vocile care-l cheamă.

Și deodată are viziunea sinistră a sfîrșitului. Un om poartă în brațe un corp de copil, prăfuit și cu o șuviță de sînge undeva la cap. Încearcă să dea o mînă de ajutor, dar morții n-au nevoie de așa ceva. Pe patul de consultații este așezat unicul său copil ucis de unica mașină din orășel. Poate înecul nu l-ar fi revoltat atît, aici, în inima apelor. Dar !... Nu poate înțelege nimic. Știe doar că nu se mai poate încerca nimic.

Familia sa din orășel poartă spre pîlcul copacilor cu coroană concentrică urmele fărîmii de viață, unica sa speranță de străpungere a tăcerii.

Acum nu mai privește hăul imens și gol. Privește doar o infinită tristețe.

Caută prin cameră, își retrăiește parcă aevea, bucuria sa alături de copilul care citea la măsuța lui. Nu poate realiza amputarea. Retrăiește senzații fantomatice, pe care doar mutilații le știu cînd își simt acolo partea de corp lipsă. Privește cu ochi blajini în jur și poartă discuții fără șir cu partea sa amputată.

Apoi cu priviri lacome de speranță caută spre oaza sa de vitalitate, spre copacii cu coroană concentrică. Pașii îl poartă pe drumul cu nisipul încins de arșița zilei, spre împlinire. Soarele îl privește din spate cum, cu capul plecat, cu umerii adunați, poartă cu sine povara amintirilor legănate ușor de speranță !...

Pătrunde rătăcit pe poarta cimitirului, străbate alei tăcute, acoperite cu un covor de lumină pe care sînt desenate umbrele copacilor cu coroană concentrică.

Deodată se oprește strivind cu picioarele umbrele copacilor proiectate de soare. Ridică încet capul și caută-n zare pîlcul lui de copaci. Privește, rătăcit, întensitatea plajei de nisip, apoi iar departe spre îmbinarea oglinzii mării cu cerul. Privește insistent, halucinat, își frămîntă buzele ca pentru o conversație, apoi își adună în sine resemnarea. Pîlcul lui de copaci cu coroană concentrică dispăruse în întensitatea apelor.

Ion Popescu Negreni : „Natură statică"
În celelalte pagini alte lucrări ale artistului din expoziția deschisă la Sala «Dalles»

carolina ilica

Era o vreme

Cădea amurgul dintr-o parte
Mă dezechilibra ușor,
Ca pe o pasăre în zbor,
Piezișă, umbra norilor.

Apusul era roșu-roșu ;
Văzduhul era beat de beat,
De luna nouă atîrnat,
De pruni în floare aromat.

Era o vreme, ah, de vrajă
Cînd orice boare o simțeam,
Cînd din senin mă-ndrăgosteam
Și ca un măr mă înroșeam.

Era o vreme, ah, de aur
(S-o țin, nici eu nu am știut)
Pe care-o prețuim mai mult
Cu cît se-ngroapă în trecut.

În fața ta

În fața ta nu prețuiesc decît
O floare adumbrită de-altă floare ?
Cînd ceru-i delăsat și mohorît
Petalele se-mbracă în sepale

Ca într-o cenușie pelerină
De schivnic pregătit pentru pustiu,
Care-și găsește vină după vină,
Plătind cu abstinență trupu-i viu.

Dar de-ar mai fi să mă culegi în mină,
Ca nufărul m-aș dezveli deodată,
Din nou nerușinată și păgînă,
Din nou păgînă și nerușinată.

Trandafir japonez

Mutăm în casă trandafirul,
Căci bruma parcă vrea să vină
Neanunțată, nepoftită.
La geam îl punem, în lumină.

Cu florile arzînd ca focul
Și frunza sănătos de verde
Ne-nveselește, ne dispune
Uităm de toate... — așa s-ar crede.

Dar n-au trecut nici două zile
Și-a-ngălbenit pe jumătate,
Iar floarea lui îmbobocită
Ca puii orbi din cuiburi cade.

În toamna-ndoliat de tristă,
O, n-aș purta eu niciodată
Culori ațîta de brutale
Și puse tocmai laolaltă !

Ce roșu, verde și ce galben !
Dar și așa îi vine bine !
El, parcă auzindu-mi gîndul,
În somn mă-ntreabă, cu rușine :

Dar tu, mutată-n altă casă,
Îngălbeni-vei toată, oare
Ori te vei face mai frumoasă
De rodul rătăcit în floare ?

Proba miopiei

Se-albăstrea din nou de inserare
Și de noapte se învinețea.
Steaua cea mai slabă-n Carul Mare
Ca o roată noroită sta.

N-o disting cei cu vederea scurtă,
Cei zgîiți, cu o perdea de ceață

Pe fereastra ochilor. S-afundă
În nămoluri către dimineață.

Cît cercelul palid din ureche
Mai clipește, încă o zărești.
Proba miopiei, foarte veche,
O repeți din spaima că orbești.

Pe fruntea dreaptă

Iar stau proptită de perete,
Paloare rece pe paloare :
Un alb contur ce-abia se vede
Și-mbătrînesc de așteptare.

De degetele înghețate
Trag unghiile ca de chingi
Ele-ntre-ele-mpreunate :
În cinci, în cinci, în cinci și-n cinci.

Ce m-a durut nu mă mai doare.
Cum stă să cadă trupu-mi greu
E-o picătură de sudoare
Pe fruntea dreaptă-a unui zeu.

gavril matei albastru

Vrabie gureșă

Tu, iubita mea,
Mai intransigentă cu mine decît insuși destinul,
Uneori, ești o vrabie gureșă
Care se scaldă-n cenușă și cîntă
Un cîntec atît de frumos și de mare și greu
Ca un copac invers
Cu rădăcinile în dumnezeu
Și cu crengile-n mine
Încît tu-mi pari fructul copacului tău ;
Fruct închis chiar de inima mea
Aureolată de atîta iubire
Ca un gînd aurit.
Atunci te iubesc într-atît
Că nu te pot iubi mai mult de-atît.

Durerea

Durerea scîncește
Ca un cîine cînd latră
În legătoare.
Durerea nu moare
Odată cu noi.
Ea se hrănește cu trupurile noastre
Goale.
Cu cît mai goale
Cu atît mai frumoase
Mai fragede și moi.
Și mai noi.

Inima dorului

Tu ești chiar flacăra izvorului
De miere și lapte.
Duci greutatea dorului
Cît șapte.
Din adîncul tăcerii
Cea mai strălucerată
Tu i-ai născut plăcerii
O fată.
Mă resträluminez
Sub dulcea ta povară
Ca floarea într-un miez
Adînc de vară.
Ca o umbră de foc
Îmi urmezi urmele
Cum scad și cresc la loc —
Nopților — lunele.
Un miosotis de stele
Peste Culmea Pogorului
Tu-i ești inimii mele
Inima dorului.

Catharsis

Tu ești în mine, atît de aproape
Că simt cum mă pipăi pe dinlăuntru.
Mă simt mai curat ca-ntr-o mie de ape
Spălat și mai mîndru.

Nimic senzual nu e-n dragostea ta.
Totul e cosmic și clar ca o idee.
Prototipul ți-l pot vedea
În străfundul ființei, de femee.

Mă simt ca un suferind îndelung
De o maladie îngrozitoare
Care a străbătut pămîntu-n lat și-n lung
Ce și-a găsit, în fine, vindecare

Mi-ar trebui o mie de mîini să te mîngîi
Și tot nu ți-aș percepe căldura ființei toată.
Tu, simburele lumii, căpătîi
De dragoste și naștere curată !

Augur

Ești atît de mică și delicată
Ca floarea cea de prun
Ce-mi adie fața curată
Cu parfumul ei bun.

Te-aș mîngîia întreaga dimineață
Cu toate aripile aerului din jur
Ca să-ți culeg dulceața din viață
Și-ntr-un sărut s-o fur.

Să-ți lumineze bunul augur
Și în splendoarea gloriei să se arate
Precum aurul pur
Din carate.

Să nu dispari
Ca un fir de nisip în imensitate
Cînd au să te poarte prea mari
Aripi peste cetate.

Cît te iubesc de mult,
Te-aș bate ca pe-o nucă.
Să te ascult
De ducă.

Somnul tău

Mi-ai adormit tu firavă pe tîmplă
Cu părul ca o piatră de moară revărsată.
Acum nimic în jur nu se întîmplă
Căci inima din pieptu-mi e peste mări plecată

Împurpurat și rece ți-e obrazul
Ca sîngele zăpezii ce măru-l înfierbîntă.
A dispărut și moartea și grija și necazul
Căci doar plăcerea-n mine fieru-nroșit și-mplîntă.

O avalanșă mare rostogolită-n brațe
Prin care trupul muntelui cald îl simt
Așa ca-ntr-o migrare de giște sălbatice sau rațe

Întreg fiorul iernii ce cade pe pămînt.
Feminitatea-ntreagă și nesofisticată
Susură-n respirarea ta profund de calmă
De parcă toate femeile deodată
Mi-ar fi adormit în palmă.

Pajură

Ți-am dat inima într-o doară
Ca să nu mă mai doară.
Tu-ai luat-o în pumni
Ca între doi lăstuni.
I-ai șters rana de sînge
Și-ai oprit-o : nu plînge !
Tu vei fi doar a mea
Cea mai limpede stea.
Primenită-nlăuntru și-afară
Acum arde-n iubire cu pară
Majestuoasă și triumfală
Precum o pajură imperială.

Triumful talentului (IX)

Urmare din pag. 1

administrativă, ci a problematicii autentice, izvorîte din realitatea morală și social-politică a vremii. Ca și alți mari intelectuali, Călinescu se afla în fața unei dileme : de o parte, lumea intelectuală veche, îmbătrînită, devitalizată, sterilă prin cultură excesivă, de alta, lumea acțiunii, tinără, vitală, convinsă că se poate face politică și fără cultură. În nenumărate rînduri, Călinescu, unul dintre intelectualii care văd esc în această perioadă o excepțională vitalitate de luptător a pledat atît împotriva Cărții devitalizate, cît și împotriva Vieții fără carte, pentru o Acțiune întemeiată pe carte, pe cultură, pe trecut. Următorul dialog dintre Ioanide și Tudorel e, de fapt, aducerea în roman a unui dialog publicistic susținut de Călinescu cu unii tineri grupați în jurul revistei Flacăra :

„— Îmi vorbești de concepții, prea bine, nu te văd niciodată întrînd în birou și căutînd cărți. Uită-te, aici sînt lucruri ce pot să te intereseze, acum e vîrsta cînd sufletul e apt de cele mai puternice emoții cerebrale. Cere-mi cărți, orice vrei, ești liber să alegi. Ai curiozitatea ideilor, nu-i așa ?

Tudorel făcu o grimasă.

— Cărțile sînt lucruri moarte, e mai interesantă viața.

— E un sofism și ăsta. Cărțile sînt mortăciuni pentru Gonzalv Ionescu, care se mulțumește să le citeze la bibliografie, dar pentru noi sînt viața surprinsă în ceea ce are ea mai acut. A ridica terme, a face diguri, a vedea piese de teatru, a discuta sisteme de filozofie, aceasta e viața oamenilor superiori.

— Acești oameni sînt rari, se încăpățîna Tudorel, nu pot să am talentul dumitale...

— N-am nici un talent ! protestă Ioanide. Am numai avînt și iubire de muncă. Trăiesc pentru fapte, și mor dacă sînt împiedicat de la ele. Cu tine trebuie să stau o dată serios de vorbă". (opt. cit. pag. 50—51). S-a spus că **Bietul Ioanide** e o parabolă a situației lui G. Călinescu. Da, dar a situației sale nu din anii premergători războiului, cum s-a spus, ci a situației sale din perioada 1947—1953.

★

Împliniri estetice majore, **Întîlnirea din Păminturi, Desculț, Ana Roșculeț, Bietul Ioanide,** sînt emoționanta dovadă a unui adevăr de orgoliu pentru literatura contemporană : chiar și în condițiile vitrege ale perioadei 1947—1953, cele mai vitrege, poate, din istoria culturii noastre, literatura română, avînd ca fundament memoria unei tradiții seculare, nu s-a resemnat nici o clipă. Stînd în adîncuri, sub normele rigide care o împiedicau să se împlinească în creații autentice, pe măsura revoluției la care participa și a talentului scriitorilor din toate generațiile, ea n-a încetat să încerce sfărîmarea lespezilor care o acopereau. Și ori de cîte ori a găsit prilejul, prefăcîndu-se viclean că îmbrățișează comandamentele ce-i puneau la îndoială însuși specificul, profitînd de cea mai mică breșă în sistemul rigid de norme al criticii administrative, ea s-a afirmat, triumfătoare, în creații care au îmbogățit fondul major al culturii române.

1947—1953 nu este perioada acțiunii normelor rigide ale realismului socialist.

1947—1953 este perioada neîncetatei lupte a literaturii române cu normele rigide ale realismului socialist.

1947—1953 nu este perioada apariției unei uriașe cantități de maculatură.

1947—1953 este perioada apariției unor remarcabile cărți ale literaturii române : **Desculț, Bietul Ioanide, Întîlnirea din Păminturi, Trei nuvele, Turnul de fildeș, Mielul turbat.**

1947—1953 e incontestabila mărturie a vitalității literaturii române.

plastică

Vocații și in-vocații

Sfîrșitul lui martie ne-a confruntat în sălile de expoziții cu reconfortanta paradă de imaginație a artiștilor decoratori, al căror aport în menținerea unui tonus calitativ ridicat al vieții noastre artistice este în ultima vreme tot mai evident. Salonul municipal al artelor decorative s-a deschis la Muzeul colecțiilor, manifestare asupra căreia vom reveni cu alt prilej ; apoi, incintătoarele jocuri din lemn, cîrpe, sticlă și metal din devenita tradițională de-acum expoziție de artă decorativă miniaturală organizată la „Eforie". În sfîrșit, în foaierul Teatrului Mic **Sanda Gheorghiu** a expus o inspirată suită de compoziții de mari dimensiuni — tapiserii. Pregnantă la Sanda Gheorghiu mi s-a părut preocuparea pentru o echilibrată împlinire cromatică a compozițiilor. Tehnica folosită îi permite să manipuleze cu dezinvoltură, în cîmpul unor forme riguros concepute, tonuri bogat nuanțate printr-o subtilă prelucrare de motive inspirate din tradiția covoarelor bănățene ori maramureșene („Caleidoscop" : „Lume restrînsă"). Artista, formată la școala clujeană — poate cea mai autoritară în materie și la această oră — nu excelează în inventivitate tehnică ori formală, cît în rafinament imagistic ghidat de repere culturale bine asimilate, decantate firesc în ariile specifice tapiseriei de factură tradițională. Tapisseriile Sandei Gheorghiu ne reține mai ales prin căldura încărcăturii lor lirice. Un lirism alimentat de o sensibilitate bine strunită, ce amplifică funcția culorii în ansamblul compozițiilor, conferindu-i densitatea proprie picturii. Artista dezvoltă de aceea sugestia realului atribuind simbolului plastic, prin vigoarea vibratilă a liniaturii și a trecerilor cromatice, o distinsă materialitate.

La galeria „Eforie" am fost și în acest an martorii unui strălucitor spectacol al imaginației creatoare. Altfel spus, al **artei conversiunii,** dacă acceptăm prin această formulare actul reinvestirii funcțional-estetice a unor elemente disparate dintr-un univers obiectual indeobște comun, insignifiant. Practic, nimic din ceea ce poate compune recuzita utilă și inutilă a orizontului nostru domestic nu scapă capacității reformative și versatile a creatorului-artist. Totul, de la furculițe stricate ori arcuri ruginite pînă la papiote de ață, rotițe de ceasornice uzate, ori cioburi de sticlă și porțelan ale veselei sparte, totul redobîndește o identitate distinctă grație acestui inspirat transfer de funcție : de la utilitar la estetic. Dar nu decorativismul intrinsec este scopul eforturilor de reconcepere a acestui babilon de obiecte, cît efectul, ecoul provocat de apariția în raza interesului public a unor atari plăsmuiri. Este poate cel mai eficient și mai simplu (nu și ușor, însă !) mijloc de formare a gustului, de educare a simțului estetic al privitorului neavizat. Este o tentativă limită, pîndită de lunecarea în facilitate și mimetism, pericol căruia nu puțini i-au căzut pradă chiar și în expoziția la care ne referim. În general, însă, avem de-a face cu creații de virtuozitate, al căror numitor comun este **libertatea — acel element fragil al edificiului uman ce se bazează pe imaginație** — cum ar defini-o un reputat teoretician al formei.

În încheiere, o scurtă referire la ceea ce s-ar putea numi o demonstrație de **in-vocație** artistică. Oricît de toleranți am fi, totuși accederea în săli de expoziții patronate de Uniunea artiștilor plastici, situate în plin centrul Capitalei, a unor minuitori de pensule și tuburi de pastă colorată ce umplu pînă la refuz și la întîmplare pereții unei săli cu pînze de o dubioasă calitate, vizînd doar criteriul etalării unei mărfi comercializabile, mi se pare un simptom alertant. Asta, în vreme ce bătălia unor foarte înzestrate tinere (sau mai puțin tinere) talente pentru un spațiu de expunere de asemenea importanță capătă adesea dimensiuni dramatice. Este sentimentul cu care într-o zi de sfîrșit de martie am părăsit expoziția Mihaelei Nica de la „Simeza".

Corneliu Antim

muzică

Trio „Romantica"

George Dima, Ștefan Gheorghiu și Corneliu Faur sînt membrii unei formații de extremă valoare : trio-ul de coarde „Romantica". Plecînd de la un element exterior — alcătuirea repertoriului — desprindem în primul rînd un fapt de cultură muzicală autentic : trio-ul „Romantica" și-a propus parcurgerea în concert a literaturii pentru trio de coarde de Beethoven, muzică mai puțin cunoscută la noi, cea mai mare parte dintre lucrările programate în cuprinsul unui veritabil ciclu repertorial pe scenele filmotecii fiind prime audiții. Meritul acestor entuziaști tineri instrumentiști apare într-o lumină limpede dacă ne gîndim că, dincolo de ineditul interpretării lucrărilor beethoveniene, ei au avut de depășit dificultățile unor partituri redutabile pentru orice formație camerală, dificultăți constînd în intonarea cu maximă precizie a paginilor beethoveniene, în perfecta asamblare metro-ritmică a celor trei instrumente, în frazarea necesitînd știință muzicală și rafinament totodată, o justificare impecabilă din punct de vedere muzical tot așa cum impecabilă este construcția, oarecum în spirit mozartian, acestor splendide pagini ale clasicului vienez.

Serenadele în re major op. 8 și op. 25 (aceasta din urmă substituie violoncelul prin flaut, partitură admirabil rezolvată de Nicolae Maxim, interpret de categoric profesionalism, posesor al unui ton cantabil, stăpînind meandrele cantilenelor beethoveniene cu probată știință a interpretării) și **Trioul în do minor op. 9 nr. 3** au format programul unei seri reușite. Omogenitatea formației este remarcabilă și aceasta rezultă dintr-o strictă respectare a rolurilor încredințate de compozitor fiecărui instrument. Vioara intonează temele principale, George Dima avînd un ton frumos, un vibrato sensibil, destul de amplu însă în limitele permise de stil, o frazare logică, simplă, judicioasă, o anumită strălucire caldă a intonației care rezonează splendid sub cupola Ateneului. Violistul Ștefan Gheorghiu este un instrumentist inteligent, calitatea ieșind în evidență cu claritate din audierea stimei sale în cuprinsul ansamblului : viola fiind instrument de acompaniament în general, rolul violistului nu este însă unul inert, anost, formal ; Ștefan Gheorghiu propune un dialog eficient, bine justificat instrumentistic, în care, permanent, rolul violei se modifică, în limitele permise de partitură, în funcție de ponderea celorlalte instrumente. Ambitusul expresiv al acestui instrument este așadar deosebit de larg, el oscilînd între interpretarea rolului de solist (cu aplombul necesar solisticii autentice) și cel al acompaniamentului de strictă valență armonică. Rolul violoncelistului Corneliu Faur este cel de a susține partea cea mai însemnată din punct de vedere armonic a trioului (să ne gîndim că armonia este dimensiunea sintactică fundamentală a muzicii beethoveniene) ; o face cu siguranță, cu precizie, fără a ignora faptul că atunci cînd violoncelului îi sînt încredințate cantilene, Corneliu Faur le rezolvă cu acea sensibilitate care decurge direct din tonul sensibil, cald al primei corzi a instrumentului.

Din agenda simfonică a orchestrei RTV desprindem un concert susținut de tînărul dirijor Răzvan Cernat, oprindu-ne numai asupra lucrării care i-a pus în evidență, cel mai mult, măiestria dirijorală : **Simfonia a doua** de Skriabin, piesă de largi dimensiuni, de splendidă muzicalitate și considerabilă dificultate orchestrală. Apare cu claritate faptul că Răzvan Cernat e stăpîn pe resursele sale dirijorale și, implicit, pe capacitățile expresive ale aparatului orchestral. O gestică amplă, categoric diferențiată în funcție de momentul muzical, de limpede sugestivitate, o construcție a arhitectonicii sonore judicioasă, un temperament echilibrat — acestea sînt datele pe care le posedă Răzvan Cernat, permițîndu-i o ascensiune profesională certă.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XXVI

„Cînd a început a se muia viscolitura de ianuarie, Ursake Nicula era ieșit la slujbă și nana Floarea socotea trecută primejdia", notează povestitorul la începutul pasajului care marchează ieșirea din convalescență a eroului. Așadar, din punctul de vedere al mamei sale, paznicul de vinătoare este în afara primejdiei, întrucît, odată scos de sub stăpînirea duhurilor necurate, e capabil a-și relua viața de om al pădurii, reînscriindu-se în permanentul ciclu al existenței ei, în timpul ei cosmic. Și totuși ieșirea din convalescență a eroului nu e, cum s-ar părea, definitivă. Mai persistă încă o anumită fisură în starea sufletească a lui Culi Ursake, localizată, am spune, între eul său fenomenal și eul său magic. Coeficientul de spirit demonic inculcat de privirea ursului își vădește, acum, prezența reziduală, împiedind încă asupra libertății de mișcare a eroului. Astfel marcat, eul magic continuă a fi solicitat de amintirea celor întîmplate ; încît, completa depășire a impasului pare condiționată de reintîlnirea lui Ursake cu sursa demoniac-ezoterică a suferinței sale. Problema, de data aceasta, vizează finalitatea „disputei" dintre logica realului și avatarul magic. Neconformîndu-se mișcării în cerc închis precum în narațiunea fantastică de sine stătătoare, „disputa" în cauză îndepărtează treptat pe erou de impasul total ce părea că îl amenință la un moment dat. Reluîndu-și îndeletnicirile, paznicul de vinătoare se arată însă obsedat de urs și dorința lui este de a-l oferi drept trofeu vînătorilor ce se vor arăta cînd vremea va fi de tot prielnică. „Urme de urs nu se mai vedeau ; întraseră în vizuini. Acuma, la 14 martie, amirosiseră vreme bună și nu mai aveau gust de somn. Va veni vremea pentru domni — scria Culi — să puște pe baciul lor, care are o blană de cinci pași în lung și trei în lat, o blană înspicată negru ; și carele urs e cel mai viclean și s-a deprins a fura șunci de cal aninate la hochstand". Numai că tonul acesta de relatare oarecum detașată, vădind o anume bună dispoziție chiar, nu e încă pe deplin concludent. Dincolo de atribuțiile sale firești, Culi Ursake nu-și poate ascunde faptul că pentru el posibila reîntîlnire cu ursul are și un scop strict personal, de răfuială între ei doi („— Iți va veni și vremea ta, viclene ! îl amenința Culi pe acel urs ; neștiind însă bine dacă și-a ales peștera de somn în teritoriu la Prelunci, ori s-a mistuit cine știe unde, pe tărîm necunoscut"). Cum se vede, gîndul că **ursul lui** ar putea totuși să-i scape la vînătoarea ce se pregătește îl îngrijorează în chip deosebit. De aceea, spre a nu-i pierde urma, Culi îl supraveghează mereu și certitudinea că **se întîlnește** chiar cu **ursul lui** îi dă emoții pe care nana Floarea le întîmpină cu stringere de inimă :

„După ce a trecut mugetul cerbilor în liniște și fără oaspeți, a vestit domnul Ionaș Popa că n-a uitat de ursul cel negru și vine să-l caute. Era bună acea scrisoare, căci, în vale de la hochstandul vechi, ursul cel cu furtișagul se arătase iar. Cel puțin așa-i părea lui Culi, că-i ursul acela pe care îl socotea el al lui.

— Am văzut ursul, a zis el către nana Floarea.

— Care urs ? tresări ea.

— Ursul meu.

Cînd a spus el întîi asta, nana Floarea și-a plecat nasul cu nemulțămire la lucrul ei".

Cît despre încercarea bătrînei mame de a-și îndepărta fiul de amintirea dramaticei întîmplări prin care trecuse, atrăgîndu-i atenția asupra îndatoririlor de tată, Culi Ursake se arată refractar :

„— Mai bine te-ai gîndi la altele... îi zise maică-sa.

— La care altele ? Eu mă gîndesc la ale mele, care sînt pădurea și dihăniile.

— Se poate, dar să nu uiți tu, Culi, că mai sînt și altele pe lume. Ai ficior.

— D-apăi, ce ficior ! Nu-mi trebuie să-l văd. Umblînd, mîncînd, dormind, fiind singur ori adunat cu alții, — nu pot uita ce mi-a fost drag ; ce să-mi mai trebuiască acum străjer, ca să-mi dea de veste în orice clipă !

Nana Floarea oftă :

— Bine, Culi.

El veni să-i sărute mîna. Ea l-a lăsat ; nu era încă vremea".

Într-adevăr, bătrîna are dreptate ; fiul ei nu pare să se fi însănătoșit, sufletește, de tot. Excesiva meticulozitate în pregătirea vînătorii ce se apropie exprimă strania sa idee fixă de a se răfui cu **ursul lui** („Ursul care i se părea că e al lui ieșea în acea poiană, căutînd nu știu ce. Poate căuta pe dracu, își făcea socoteală Culi, cu oarecare bucurie ascunsă [...]. Îi aduc eu doctor bun, care să-i dea ce-i trebuie"). Ne aflăm, prin urmare, în plan fabulos ritualic încă. S-ar putea spune că acțiunea nuvelei **este** reluată din chiar punctul de pornire, în vederea eliberării eroului de obsesia lui magică. Ceea ce nu-i izbutise (și nici nu se putea altfel !) lui Culi Ursake la început — prinderea ursului, a cărui ucidere ar fi echivalat cu salvarea Anei de la moarte —, se cere acum **implinit** ; într-asta stă salvarea lui. Motivul vînătorii inițiatice, care din perspectivă arhetipal-mitică își asuma tema psihomorală de anvergură tragică, revine, deci, fiind acum investit cu funcții catharsice. Acesta este, fără îndoială, tulburătorul tîlc inculcat extraordinarului episod al impușcării ursului, avîndu-i protagoniști pe doctorul Ionaș Popa și, evident, pe Culi Ursake. Subtilul impact dintre starea de spirit exultant pragmatică a celui dintîi (căruia i se potrivesc perfect cele declarate pe aceeași temă de către prietenul său, doctorul Micu, acesta referindu-se însă la propria-i colecție de cocoși de munte : „— Am șaptesprezece trofee și-mi trebie al optsprezecelea") și irepresibila emoție „mistică" a celui de-al doilea, iată, în fond, cadrul în care este reașezată tema nuvelei. Pe Culi Ursake îl cuprinde teribila teamă că ursul ar putea să le scape ; ceea ce pentru el ar însemna să fie în chip diabolic înșelat și, astfel, să nu se poată îndepărta de rău ce-i apăsa sufletul. Este motivul pentru care paznicul de vinătoare persistă în dorința de a mai rămîne la locul de așteptare a ursului. Cu toate că, după unele indicii, vînătoarea se cere aminată, el este încredințat că trebuie să mai aștepte („— Mai stăm puțin, domnule doctor. Numai decît trebuie să mai stăm"). Iar cînd, în sfîrșit, se pare că așteptarea sa nu e zadarnică, șocul emotiv este atît de puternic încît realul își „voalează" identitatea. Eroul cade pradă confuziilor halucinatorii :

„Lumina din fund începe să se umbrească și din acea umbră prinse a se despleti către curmătură o ceață subțire. Îndată ce se așeză pîcla aceea de toamnă, schimbînd înfățișările dintru început ale priveliștii, paznicul deveni neliniștit. Prindea să se amestece funingine în pîclă, cînd el se sprijini în coate și înălță fruntea. Mormăi ceva.

— Ce este ? a întrebat șoptit stăpînul. Cred că ne putem întoarce.

— Da domnule doctor, dar nu înțeleg ce caută calul meu în poiana asta.

— Unde vezi tu cal, Ursake ?

— Văd pe Șargu, domnule doctor. Ursul vine de obicei de la vale și are mișcări pe care le cunosc. Calul meu văd că a intrat de către deal și iese acuma lîngă cei doi brăduți.

În aceeași clipă doctorul Popa văzuse și pusese pumnul în greabănul lui Culi apăsîndu-l în culcuș. Își pregăti arma și căută prin lunetă.

— Parcă n-ar fi Sargu, domnule doctor, aiura Ursake. Ba e Șargu. Da-l-aș dracului ! vi-l vînd pe cît l-am cumpărat. Doctorului Popa îi venea să rîdă de asemenea vînătoare. El văzuse urs ; iar acum se afla încredințat că e Șargu".

Cu riscul de a-i fi omorît calul, Culi Ursake insistă ca Ionaș Popa să tragă, întrucît, în starea de paroxistică încordare în care se află, el înclină să creadă că ursul, în vicleșia lui malefică, îl înșeală, luînd înfățișarea lui Șargu, ceea ce atrage după sine blocarea voinței eroului, derutîndu-l complet :

„— Eu zic să trageți, domnule doctor, șopti Culi atițat. Ne înșală ! Domnul Ionaș Popa a căutat a doua oară crucea lunetei și a pus-o în fantasma din ceață. A tras. S-a auzit un rîncheзat cum nu s-a mai pomenit niciodată să rîncheze un cal ; pe urmă o fugă prin vreascuri ; pe urmă poiana s-a închis în tăcere. Și s-a așezat înserarea neagră".

Eventualitatea cu ursul să fi scăpat provoacă o stare de minie înfricoșată în sufletul paznicului („Dacă nu m-aș teme, m-aș duce să-l caut și să-l găsesc. Dar mă tem. Și nici pe domnia voastră nu vă las să vă duceți, domnule doctor") și, de aceea, pentru a face cît de cît lumină în confuzia diabolică a cărei victimă crede în continuare că este, Culi se îndreaptă spre casă. Cercetînd în grabă, evident, constată că Șargu e aici, dar, reacție absolut stranie, pentru erou tocmai aceasta constituie dovada indubitabilei **înșelăciuni** puse la cale de urs :

„— E aici, zise el cu glas schimbat. A fost înșelare, precum am spus.

— Ba atunci am tras în urs ridea domnul Ionaș Popa. Înșelarea a fost din partea mea, că nu l-am nimerit.

— Se poate și asta, răspunse pe gînduri paznicul".

Astfel încît clarificarea misterului în a cărui realitate Culi Ursake (nume predestinat ?) continuă să creadă încă se amină pentru a doua zi dimineața, cînd cei doi vînători reiau urmărirea ursului. Ieșirea eroului din strînsoarea obsesiei magice nu se produce decît cu prețul completei reinstaurări a logicii realului „Cînd s-au oprit mai încolo, căutînd o altă orientare, Nicula Ursake a înțeles. În aceeași clipă și vînătorul a văzut dihania la treizeci de pași pe un catarg gros de brad răsturnat. Se suise acolo și stătea gata să sară asupra dușmanului. Doctorul și făcuse gestul ca să ia arma la umăr ; dar apoi amîndoi oamenii își eliberaseră piepturile de răsuflet comprimat, băgînd de samă că blana ursului era presărată de argint de brumă. Fiara pierise încă din ajun, ghemuită acolo". Se înțelege, îmboldit de devorătoarea obsesie a privirii ursului, Nicula Ursake dorește să se edifice mai ales în această direcție : „Frumos animal ; n-are nimic deosebit, decît blana asta întunecată. Încolo, ochiul i-i rotund ca la orice urs și fruntea boltită. Ghiarele parc-ar fi de fildeș. Trebuie să fie un baci bătrîn".

A deplînge faptul că fabulos-dramatica întîlnire a eroului cu ochiul de urs se încheie astfel, în sensul că cerul magic este pur și simplu suprimat de logica realului — ceea ce, evident, echivalează cu fățișa „trădare" a fantasticului — constituie fără îndoială semnul aluneării în criticismul suprefluu. Atît timp cît **tema autorului** cere o atare rezolvare, normal este să ne supunem „comandamentelor" ei, căci fabulosul sadovenian, cu tulburătoarea sa deschidere spre ontologia mitic-arhetipală, **acceptă** serviciile structurilor narative de conținut magico-fantastic rezervîndu-și neabătut privilegiul predominanței, altfel spus, dreptul la ultimul cuvînt.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

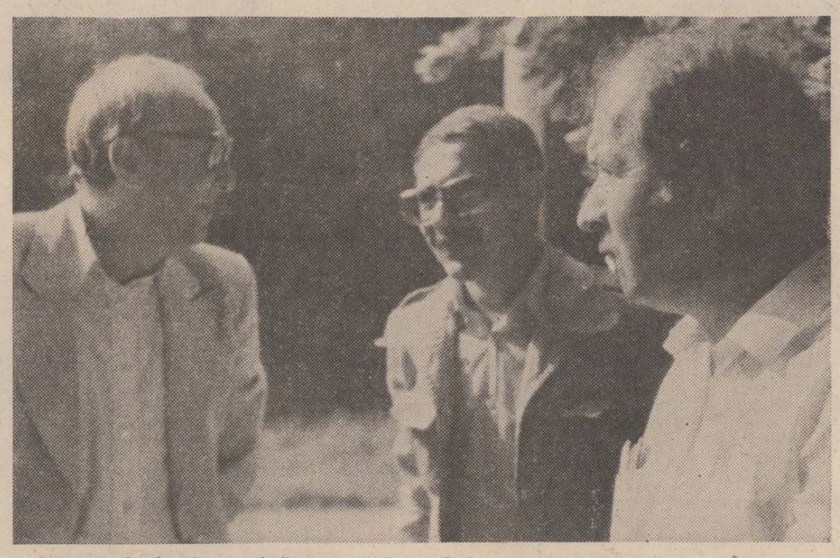

O discuție completă : poetul Mircea Ciobanu, criticul C. Stănescu și prozatorul Petre Sălcudeanu

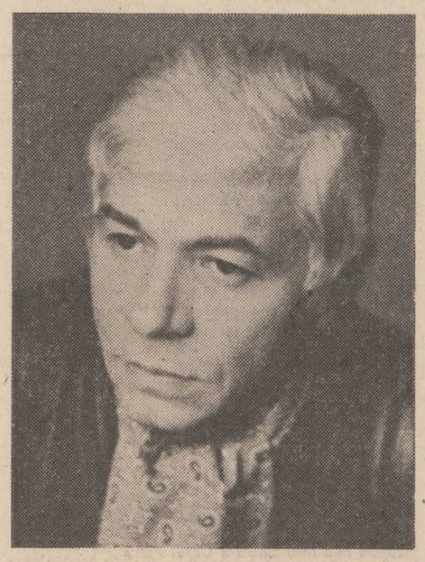

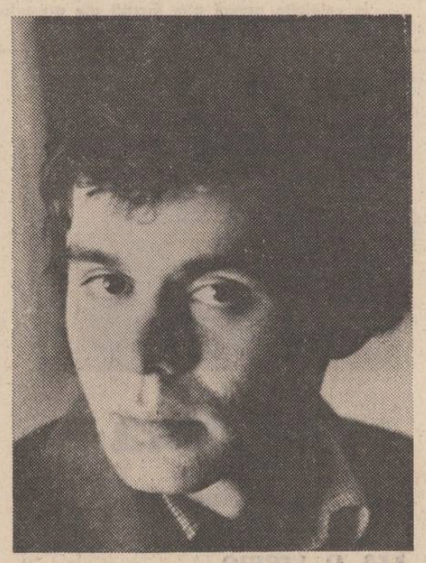

Două portrete ale poeților la tinerețe : Ștefan Radof și Corneliu Ostahie

SEMN

Un poet manierist: Ion Mircea

„Poezia lui Ion Mircea trebuie să-și descordeze corzile prea întinse, să poposească în golfurile calme ale sensibilității spre a se elibera de un narcisism „prematur și dăunător", scriam în **Poezie și generație** (1975) încadrîndu-l pe poet la **manieriști**, împreună cu Adrian Popescu, Mircea Dinescu, Dan Verona, Emil Brumaru etc. S-a produs această „descordare a corzilor" pe care i-o recomandam atunci ? Nu cred, deși după felul cum a fost primit volumul **Copacul cu 10 000 de imagini** (Cartea românească, 1984) de către critică, s-ar părea că poetul ar fi optat pentru celălalt pol al „viziunii oximoronice", fixat mai ales în **real**, dacă nu în autobiografic. Structural, manierismul ca metodă poetică (este eronată concepția conform căreia a fi manierist înseamnă a nu fi poet profund) implică această opoziție fundamentală artă, vis, realitate, reperînd un mod special de situare față de real, o inconjurare a acestuia prin țesătura unor figuri artistice cu rol precis de a-l epura, de a-l filtra de corporalitatea naturală; apare o orchestrație barocă de procedee cît mai subtile prin care se sugerează ceva prin altceva, pierzîndu-se elementul frust de la care s-a pornit. **Toposurile culturale, cum spuneam în alt loc, le înlocuiesc pe acelea existențiale de extracție directă.** De aceea, s-a spus la debutul lui Ion Mircea că ar fi un **purist** ; aceasta îi și conferea în promoția echinoxistă, postul de cel mai original poet. El anticipa, ca manierist, poietica experimentalistă a ultimului val, sugerînd că limbajul poeziei (ca sintaxă a toposurilor) nu poate să se refere la ceea ce se numește în mod obișnuit **realitate**, ci că acesta se referă, în primul rînd, la realitatea simbolică a poeziei. O anumită contorsionare, întortochere, convulsionare a discursului care se ferea să **exprime direct** ci căuta să reprezinte prin **figurare complicată**, printr-o ingenioasă schimbare de planuri semantice și sintactice, făceau dificilă la receptare poezia lui Ion Mircea; poetul este un alchimist medieval strecurînd sîngele îngroșat al poemului în atitea eprubete pînă cînd acesta devine o transparență neutră. El parcurge drumul de la viață la text, trecînd prin spițerii secrete. Deși în ultimul volum s-au deschis multe porți spre o palpare mai directă a realului, metoda nu s-a schimbat, rămînînd tot „concettistă": „Nu te mihni dacă am să te învălui în tăcere cum numai oglinda poate / eu te aleg dintr-o materie amintind lumina și nesonoră ca ea / imaginează-ți pielea unei tobe îngăduind soarelui să o străbată prin foștii ochi ai animalului". Operația „lucrării" poetice are un traiect invers; urmărind formele de viață comprimate în text se ajunge la originea textului (și a vieții). Calea este una **intermediată** de o poietică, aceasta din urmă fiind destul de complicată, o adevărată „hermeneutică" a nașterii poemului pe care poetul o scoate acum în evidență (nu o mai ascunde ca în volumele anterioare) dînd impresia de viață, de operație chirurgicală pe viu, fără anesteziere. Remarcăm poemul „Mașina de măcinat cafea". Dacă poezia ar fi depășit metoda manieristă ar fi trebuit să se oprească la versul „mi-a încoltit în creier și iată-i"; în acest mod, ar fi rămas deschisă unor variate receptări, o metaforă vie, misterioasă, emblematică. Poetul aruncă o sondă tragică în ontogonia istoriei umane, pornind de la un topos banal precum „mașina de rîșnit cafea". Am folosit aici forma verbală „rîșnit" care nu repetă pe „măcinat"; este chiar diferența de la metoda manieristă („a măcina") la aceea experimentalistă („a rîșni"). „Rîșnirea" presupune o operație de transformare totală a materiei; „a măcina" rămîne la o conotație, precisă, căci ultima parte a poemului **explicitează** „scenariul textual", reducîndu-l la soluția concettistă, care e singura ce contează pentru poet. Moartea **omului** vinat pe plantațiile de cafea, decodată printr-un plonjon existențial întreprins în istoria semantică a formelor de expresie, și adusă, cu proces poetic pulsatil, la suprafața discursului, în fața ochilor surprinși ai receptorului, era suficientă ca să creeze o impresie poetică foarte puternică. Ion Mircea, structural manierist, ne divulgă în final scopul scenariului construit pentru a se referi pe căi întortocheate la „pitonul de aur al morții în spirală" (a se observa evantaiul baroc, concettist al imaginii) care „urcă spre imaginara-mi senectute"; spaima extincției individuale e comunicată cu prea mare ingeniozitate, ca să nu se observe procedeele „facerii". Acest lucru este frapant pentru poezia manieristă care, vrînd să comunice ceva prin intermedieri prea sofisticate, prelungește impactul receptării pînă la dispariția sau diminuarea acestuia; poemul se consumă în sine, **autoreceptîndu-se** în operații previzibile, el devine frumos ca un păun înfoiat (și împăiat) căci frumusețea exterioară, perfectă, te împiedică să ai senzația a ceva viu. Poezia manieristă, de bună calitate, a lui Ion Mircea impresionează tocmai prin aerul ei atemporal, dat de țeserea fină a semnelor, tinzînd să configureze totdeauna o stare simbolică sau livrescă. Livrescul acesta, prin generalizare și ambiguizare, se manifestă în forme de vitalitate directă, solicitînd un statut existențial. Ceea ce a pierdut poetul, dorind să-și infuzeze mai multă viață în țevăriile sterilizate ale discursului, este **tensiunea** gravă, prezentă în celelalte două volume; în această „desfășurare" hermeneutică a poemului, realizată acum din necesități exterioare se întrevede evadarea dintr-o formulă care-i aparținea numai lui către o stare poetică nediferențiată ce aparține tuturor. Nu m-a convins schimbarea, dar din această situație, sînt sigur, poetul va ști să iasă fără a ține cont de vocile criticii, ca și pînă acum.

Marin Mincu

Un roman al reîntregirii

Urmare din pag. I

teză undeva în carte — vinerezii aruncau flori în calea trufașelor regimente care plecau spre Dunăre și spre îndrăzneața Serbie, cu fanfarele în frunte, cu steagurile fluturînd în vînt, cu flori vesele la chipie și caschete...".

Ei, bine — prea orgoliosul imperiu habsburgic s-a clătinat și s-a prăbușit, atunci, mai mult ridicol decît tragic, dincolo de tragedia reală pe care a impus-o popoarelor lumii însă, în patru ani de măcel pe fronturile Europei, și nu numai ale Europei. Iar Petru Vintilă, gazetar împătimit, știe să pună în lumină deruta aceasta tragi-comică a unei împărății în ceasul ei de cumpănă, cînd aroganta insolență a stăpînitorilor face loc fricii, spaimei lor instinctuale de ziua de mîine, de răspundere, poate... Prozatorul construiește tabloul debusolării imperiului în zilele lui din urmă — în cîteva linii doar, convocînd pur și simplu titluri de articole panicarde din presa vieneză a clipei.

Prima oră a dimineții este însă nu numai povestea trecerii în neant a unei împărății de tristă aducere aminte, dar și a renașterii popoarelor oprimate de ea. Între acestea — și poporul român de peste munți care în sfîrșit s-a putut uni cu Țara, împlinind astfel visul lui Mihai Viteazul, de la 1600, hrănit de generații după generații, vreme de mai bine de trei secole.

Romanele unor mari evenimente sociale au interesat întotdeauna cititorul, cu condiția ca firele narațiunii să fie conduse firesc, personalitățile istorice să nu fie contrazise structural în construcția epică propusă, iar personajele ficționale să fie proiectate în sensul adevărului vieții și al timpului, bineînțeles. Ceea ce Petru Vintilă izbutește din plin, chiar dacă fraza lui nu are strălucirea, fluența, timbrul paginilor unor calofili de marcă. Și chiar dacă un oarecare maniheism se face simțit în creionarea numeroaselor personaje ale romanului, ceea ce putea fi evitat, cu o mai perseverentă obiectivare a autorului. Situațiile de acest fel fiind puține însă : un general inamic poartă cu trupa, în trenuri regimentare — crucile soldaților, care pot muri oricînd și deci pot avea nevoie de ele... Or, despre soldații noștri înșiși ni se relatează undeva că .....sînt încîntați de armă, de baioneta lungă și ascuțită, care intră în vrăjmaș ca-n unt..." și alte asemenea stridențe, inadvertențe etc.

În cazul cărții de față, însă, mai importantă decît armonia scriiturii mi se pare închegarea strînsă, unitară, organică aș zice, a unei narațiuni ce privește destinul unui popor întreg — fie acasă, în Patria liberă, în „triunghiul morții" măcar, necălcat de cizma cotropitoare, fie pe fronturile țării, la un moment dat literalmente de jur-împrejurul ei, ori pe alte fronturi, cel italian, și cel rusesc, mai întîi împotriva și apoi în slujba intereselor noastre, după ce foștii prizonieri români devin voluntari luptînd pentru Reîntregire. Un destin la nivelul țării, ca și cînd ar fi vorba de destinul unui singur om, atît de unanimi eram atunci, în acel ceas de primejdii și de nestinse nădejdi, în credința noastră că trebuie să ne facem dreptate, că ceasul dreptății noastre a sunat. Acest sentiment îl restituie în cartea sa, exemplar, Petru Vintilă, ceea ce și constituie virtutea incontestabilă a romanului său.

În fond, chiar despre un singur personaj este vorba în **Prima oră a dimineții**, un personaj colectiv, exprimat aici într-o multitudine de destine ce converg spre unul și același țel — realizarea unirii tuturor pămînturilor românilor între granițele aceleiași țări. De la primul ministru al României de atunci, Ion I.C. Brătianu, pînă la Augustin Roșianu, voluntarul român ardelean, fost prizonier în Rusia, unde s-a purtat pînă dincolo de Cercul Polar și pînă la Pacific, la Vladivostok, într-un timp evadat, ajuns miraculos din Siberia pînă la Don, prins aci de Ohrana țaristă și expediat înapoi, să susțină acolo, mai departe, efortul de război al Romanovilor. Petru Vintilă reușește un personaj memorabil în acest ardelean, care nu visa decît să lupte pentru unirea meleagurilor lui natale cu Țara. Copleșitor-emoționantă fiind din această perspectivă scrisoarea expediată de erou, tocmai din străfundurile Asiei primului ministru român. O scrisoare simplă, dar de mare frumusețe în directitatea exprimării sentimentelor, prin care cerea organizarea de detașamente de voluntari români, din prizonierii căzuți în Galiția. Roșianu îi trimite înaltului destinatar al scrisorii sale, în același plic, și o bancnotă de 50 de ruble „...pentru împrumutul de război al României (...). Dacă acest lucru nu poate fi primit, atunci, vă rog din suflet să fie dată suma de mai sus la Crucea Roșie Română ca să fie ajutați orfanii de război și invalizii care și-au dat sîngele lor pentru mine, cel din Transilvania, ca să mă scoată din robia împăratului habsburg". Acest ostaș — în sfîrșit **român** — după ce fusese, silit, soldat „chezaro-crăiesc", este împușcat mortal, miselește, în gara Teiuș (atît de aproape de Geoagiul de sus, al lui, pe care l-a ocolit, a avut puterea să-și amîne revederea cu ai săi, de acasă, spre a ajunge mai întîi la Adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918) ! Împușcat de o mînă criminală și lașă, în timp ce desfășura în vînt, de la fereastra unui vagon, tricolorul românesc, el fiind stegarul detașamentului de voluntari cu care se întorcea tocmai din părțile Kievului, unde se constituise unitatea. Augustin Roșianu n-a mai ajuns la marea Adunare, nici în Geoagiul de sus, — el a murit pentru un vis !

Personajele ce se țin minte din romanul **Prima oră a dimineții** sînt nu puține, atît dintre cele istorice, cît și dintre cele imaginate de prozator. Romancierul îi portretizează definitoriu cred, și pe Vasile Goldiș, pe Al. Vaida, Ștefan Ciceo Pop, pe socialiștii ardeleni și ei, Iosif Jumanca, Ion Flueraș și alții.

Cît despre celelalte personaje, de ficțiune — și nu chiar, acestea se impun atît de mult atenției cititorului, încît este greu să alegi dintre ele pe cele mai expresive, reprezentative. Nu pot însă să nu amintesc măcar cîteva, printre care „clanul" Coriolanilor : tatăl, gazetar pînă în măduva oaselor și patriot irepresibil, ținut mai mult după gratii de autoritățile austro-ungare ; Petru apoi — abia ieșit de la Teologie, dar devenit ofițer și luptător pentru reîntregirea României Mari ca și frații săi Gheorghe și Costi. Și căpitanul Humița, trecut și el peste munți, în Țară, asasinat de trupele de poliție maghiară în timpul dramaticei noastre retrageri, ca și soldații Costescu și Stoian, căpitanul Eusebiu Lupul, profesor din Cernăuți, Alexandru Andreievici Cazacu (Alexei Matevici — autorul însuflețitorului poem „Limba noastră"), mort și el în acel tragic an 1917 (tatăl său pierise în războiul ruso-japonez din 1905, la Port Arthur, românii fiind împinși nu o dată să se bată pentru cauze străine...)

Firește, nu lipsesc din roman episoadele ercice de la Mărăști, Mărășești și Oituz, ca și atîtea alte episoade ale dramaticei aventuri a unirii provinciilor naționale cu Țara, nu lipsesc de aici nici mizeriile retragerii noastre temporare din fața trupelor austro-ungaro-germano-bulgaro-turcești. Din toate acestea închegîndu-se, convingător, epopeea unui popor întreg pentru Reîntregirea sa, pulverizînd în cele din urmă niște granite artificiale, nefirești și nedrepte, ce îi fărîmițau unitatea.

Cred că acest roman al lui Petru Vintilă este cea mai de seamă realizare de pînă acum a laboriosului prozator.

PRIVIREA LUI ORFEU

Umbra lui Peter Schlemihl

Ecce homo ! se aude un pocnet, o lovitură de bici ! primăvara, tatăl nostru soarele, de la răsărit la apus, grăbindu-ne prin ceața meridianelor abstracte. Ecce homo ! repetă el și aproape deznădăjduit de la fereastră arătînd cu degetul o foaie de hîrtie, o piață în care s-a stins vacarmul mulțimilor întăritate, cimpie fără iarbă golită de sens, de uraganul pasiunilor ieșite de sub vremelnicie și căzute în eternitate prin experiența scrisului ca asceză, ca verificare și trăire a cutremurului într-un orizont neted, plan, imagine scripturală a catastrofei ca platitudine, întindere fără început și fără sfîrșit și silueta îmbrăcată în purpură ; hinc sunt leones, mai spune Romanul arătînd cu degetul violet un text născîndu-se din urma pașilor peste ape : din spinii cuvintelor coroană mi-am făcut să trec pustiul, și piața, care altădată fusese groapa leilor, fosnește inaudibil din filele unei cărți pe care stă scris : Ecce homo ! Ordinea naturală a lucrurilor nu poate fi cunoscută, epuizată, devorată prin ea însăși ci înlocuind-o, transgresînd-o cu ordinea ei scripturală, existența și umbra ei, neantul, fiind cuplul inseparabil sub care lumea iese dimineața la plimbare și se duce seara să se culce în patul, în mormîntul, în oglinda, în conștiința lui culpabilă, dar migrena, gata-gata să-l doboare, nu-l lasă totuși să închidă ochii în fața acestei opțiuni aporetice : ars vivendi sau ars moriendi ? arta de a trăi cu conștiința limitei, a unei finalități care, deși previzibilă, rămîne totuși profund necunoscută în esența ei ? Or, suprafața plană a foii de hîrtie ca o piață orientală plină de strigătele mulțimilor, negoț, schimb de mesaje, litere și cuvinte, absențe luîndu-și zborul și zarafii poposind pe covoarele zdrențuite cu picioarele încrucișate numărîndu-și sicliii de fier și de aramă, zarvă a nimicului orizontal, foaie albă goală, înspăimîntind pînă la teroare, paralizia în fața acelei femei necunoscute, frica și ispita de a cădea în abis : primum scribere deinde vivere — o soluție, recursul la magia exorcizantă a cuvîntului, a face ca realitatea să se supună, să joace după cum îi cîntă șarpele cu clopoței al artei, nu ? Iată întrebarea, Ecce homo ! siluetă mișcîndu-se, clătinîndu-se pe valuri înroșite de febră, o haină de purpură cu un toiag din lemn de măslin : din spinii cuvintelor coroană mi-am făcut să trec pustiul, vorbe în doi peri aruncate în piața întinsă, dezolantă masă după ospăț, deșert populat cu pisici miorlăinde și javre fără stăpîn mîriind, încăierîndu-se pe pîinză, în mintea lui Bosch, homo latrans jubilînd și melancolic cînd ninge grozav la abator și se apropie sărbătoarea singelui : toți șoptesc la noapte stelele fixe o să-și bată cuiele în mîinile și picioarele tale ! Ce mai poate fi de mirare cînd însuși Socrate încearcă să ocolească greutatea problemei, opțiunea aporetică, scuturînd din cap și ridicînd din umeri, cu șugubețul paradox după care moartea n-ar exista, căci : cît sîntem noi, nu e ea, iar cînd e ea, nu mai sîntem noi ! Ha-ha ? De unde prezența morții și instinctul neantului care te pironește cu fața albă de spaimă a colii de hîrtie, piața peste care a trecut uraganul cîndva, un ospăț al patimilor dezlănțuite : hinc sunt leones ?

Din spinii cuvintelor coroană mi-am făcut să trec pustiul, aceste cuvinte ne adoră sau ne aduc în pragul deznădejdii, însoțindu-ne ca o umbră, un bici al soarelui care ne alungă primăvara prin ceața meridianelor, stăpînul, vai, ne mină, cu biciul în paradis, încît te întrebi, în ce măsură libertatea este dimensiunea conștiinței ca ființă pentru sine, devenită astfel obiect al (auto) cunoașterii în oglindă prin substituirea ucronică și utopică a existenței ca ființă în sine în formula unei opere, în desfășurarea unui discurs ? Discurs sau umbră, negativitate a unui corp real și inaccesibil prin el însuși, inaccesibil în sensul de pozitiv, și deci indestructibil în negativitatea unei ecuații determinate de natura verbală, pur abstractă ? Dar dacă neantul (sau inefabilul) este realitatea indestructibilă, veșnic nouă, producătoare de sens a unui discurs formalizat în limbaj, a existenței sale absolute devenită cauza sui liberă de conștiință pentru sine, adică alunecă tot mai departe, în sferele negre acolo unde cîntă cucul gigantic în sine, nu înseamnă oare că natura și funcțiile celor două categorii își schimbă semnul substituindu-se una alteia pînă la identificarea tautologică, circulus vitiosus, și că totul se reduce, în cele din urmă, la o chestiune de metodă și unghi de atac ? Personal sau impersonal ? Și că paradoxul aparent ușuratec al lui Socrate este vama plătită dialogului, exigențelor și imperativelor comunicării unui mesaj și că în consecință, cu drept se poate spune că neantul, moartea este absurdă căci se afirmă despre ceva care prin causa sui, natura sa proprie nu există, cum că acel ceva există ? Cum să fie ceea ce nu este ? Și totuși iată că formalizarea într-un discurs (epic, liric, dramatic, oricum, într-un sistem codificat de semne) a tentației de a te arunca în abisul care te pironește de pe foaia albă cu avertismentul fatidic, esse est excruciare — ar rămîne prizoniera unei figuri orizontale, unei piețe dezolante peste care a trecut uraganul fără să lase nici o urmă în absența obeliscului, stîlpul de jertfă al eroului purtător de sens — al adîncimii și al înălțimii — verticalitatea siluetei în haine de purpură pășind pe valurile discursului, ai zice un sacrificiu dacă nu ar fi o finalitate, un mesaj al salvării : ecce homo. În semiotica artei, didactic spus, absența dă măsura valorică a prezenței, inefabilul formelor exprimate, neantul însoțește existența, astfel încît un text, o operă care-și pierde misterul dispare ca Peter Schlemihl care și-a pierdut umbra.

Dan Laurențiu

P.S. Te somez aici, ca un bun și adevărat metafizician îndrăgostit de fotbal ce sînt, te conjur, deci, Fănuș Neagu, să-ți reiei rubrica sportivă căci, altminteri, mă voi simți obligat să cred cum că cronicile tale ar trebui să aibă vreo legătură (ca de la cauză la efect, nu ?) cu realitatea de pe stadioane, (vai, ce iluzie !), cînd ele sînt exorcisme, vrăji puse la cale de un drac vesel care se joacă la robinetele cuvintelor, dă drumul la dușurile care spală, răzbună și împacă nevoia de bucurie pură, de gratuitate ale fiecăruia din cititorii tăi, în care veghează și un homo ludens, nu numai un canis sapiens. Înapoi la fotbal, dragă Maestre !

D.L.

Un oraș contemporan cu visul

Urmare din pag. 1

construită o mare uzină a luminii și forței — Termocentrala Mintia, la nord — Întreprinderea de lianți Chișcădaga, iar pe drumul Hunedoarei în partea de nord-est — Întreprinderea de prefabricate din beton. Devenii lucrează astăzi în aceste moderne citadele ale industriei — la care se adaugă Fabrica de mătase, Serele de la Sintandrei, Complexul de ouă și carne de la Mintia. Cea mai nouă celulă a acestui oraș este Întreprinderea de utilaj minier Deva, prima unitate aparținînd industriei constructoare de mașini. În Halele acestea pe care se mai află încă bravii constructori se vor construi mașini și utilaje pentru mineritul devean, pentru mineri din Țara Moților, din Valea Jiului.

În ultimii ani municipiul Deva a cunoscut o dezvoltare care l-a făcut de nerecunoscut. În locul caselor bătrînești, afumate și insalubre de pe vechile străzi Lenin și 23 August — astăzi se înalță blocuri mărețe, noul Complex comercial „Central" dat în folosință anul trecut. Constructorii noului oraș nu au o clipă de odihnă. Noul bulevard Decebal, librăria de carte Ovid Densușianu, hotelul Deva, spitalul municipal, noua piață, sînt numai cîteva din multele cîștiguri ale municipiului. Edilii orașului au suflet pentru frumos. Nici un bloc nu seamănă cu celălalt, nu găsești în noile construcții ale Devei nimic din schematismul orașului construit în grabă.

Odată cu devenirea sa ca oraș industrial Deva n-a rămas pe un loc secund în ceea ce privește cultura. Nu a neglijat nimic din ceea ce înseamnă civilizație. Asta a făcut ca orașul să crească încet dar sigur, să fie viguros și sănătos atît la trup cît și la suflet.

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

V

NICOLAE CONSTANTINESCU-VLAICI. Reproducem cu plăcere din scrisoarea dv. : „Reluarea rubricii **Poșta redacției** este, în primul rînd, un act de cultură și, în al doilea rînd, de generozitate față de cei ce, cu har sau fără har, bat la porțile literaturii". Tot așa, locul în care apreciați concepția noastră de muncă : „Dar metoda folosită de dumneavoastră, respectiv aceea de a evidenția orice vibrație poetică autentică, chiar dacă aceasta nu depășește o sintagmă, nu reprezintă oare un mijloc de orientare pentru cel ce rătăcește în labirintul înșelător al poeziei ?". Ați sesizat exact. Din poeziile dv. aceste locuri merită înfățișate în public : „Săgeată frîntă-n tolba Dianei / durerea strigă-n agora / la porțile numelui / pasărea-pește cu solzi de iarbă, / brațul centaurului / pe o plajă iarna". Din **„Așteptare"** : „sting florile de măr / lin altarul de bronz / al singurătății". Din **Poetului** : „O călărețule neînfricat, / veșmînt alb / frîiele-n pumni / bătînd la curțile fierbinți / ale deșertului" ; și întreagă această **„Marină"** : „Val lîngă val / meduză lîngă meduză / agonia soarelui / agățată-n vîrful de argint / al plutei lui Noe". Poemele în proză n-au acel „fluid" care să bîntuie dunele de nisip, făcîndu-le să cînte.

VIOLETA ANTONESCU : În ceea ce privește punctul de plecare al **Poștei redacției**, credem că vă așezați pe unul cuviincios, cînd ziceți : „În fapt, doar poezia adevărată poate elimina cenușiul, făcînd loc luminii. Pînă atunci, rămînem cu toții, niște anonimi (cu „a", nu cu „A"). Deocamdată țin să-mi păstrez anonimatul și voi semna cu un pseudonim". Voia dv. iar din **Blestem** reținem : „Mortul meu frumos adus / De pe plai de cetini, sus / Mă colindă pe vecie / Sufletul să mi-l ație /.../ Și tu, iarbă blestemată / Drumul mi-ai închis la poartă". E bine ; mai trimiteți.

DORA M. Din lungul poem **„Închinare la Nichita** : „...Copacii cădeau / în ei înșiși" și o bună parte din finalul cîntului 8 : „La mine, spre pildă / A venit așa, la sfîrșit de eră / avea o floare mov la butonieră / o petală a degetului său mi-a căzut în palmă / apoi mi-a mîngîiat pleoapele / mi-a tulburat apele /.../ Mai așteaptă o strofă, mai așteaptă o zare / Înlăuntrul tău e un munte de sare / îl vei urni. / Și atunci îmi vei spăla picioarele". Celelalte părți le aflăm sub cotele fragmentelor citate.

ANTONIO V. BENIDUINNO. Ce pseudonim renascentist !... Prima strofă din **„Romanță"** : „Mă simt părăsit și trist / ca un artist / întors din turneu. / Sunt fără țintă / ca un ateu / sau ca o baletistă / ce și-a scrintit un picior". Vă rog fără scrinteli. Și n-o luați, cum ziceți : debarcare". Tichia de mărgăritar, Antonio V. Beniduinno !

ANTON CRISTESCU : Doar atît : „Am pregătit cu mult timp înainte / Nașterea mea / Am făcut o recunoaștere a locurilor / Unde va trebui să mă plantez / Dar odată ajuns pe pămînt / Toate lucrurile au devenit grele". Și nici un rînd mai mult.

MARIN MÎRZA : Ne oprim în aceste locuri : „Livada cu burta la gură / înflorea, înflorea, înflorea / / albe-roze dulci cleioase mirezme / spațiul subțiat de geruri / îl umfla soarele : imens balon / de pofte și lumini / piața se umplea de eroziunile uitării /.../ în dosul pereților de hîrtie / sînii femeii mele ca doi miei". Și din **Exterior de idee** : „După aceea vin instalatorii / așează țevi și robinete / prin care va curge / singurătatea". La apocalipticа **SOS pe malul tăcerii** : „este momentul cînd cuvîntul / afumat de timp își varsă / într-un șanț, părinții", zicem : să nu fie ! Și mai vedeți dv., și vă mulțumim pentru aprecierile din scrisoare.

EMIL PERȘA : Se citează : „Urc dealul din fața copacilor / de aici porumbul, pe galbenul covor / are acoperiș un singur nor, / o pînză de vînt muritor (...). Porumbeii albi se întorc acasă, / aduc în ciocul lor o floare, / cu aripile lor de mătase / zboară coborînd la izvoare". Însă cacofonia „se întorc acasă" este opera necuratului, și eu pe-ăla nu-l evidențiez, dintr-o veche convingere. Din **Arta cavalerilor**, catrenul : „Cavalerii pe cai în galop alergînd / cu soarele-n față ajung la castel. / podul (plutitor ? !) în jos s-a lăsat / în orizont o pădure verde-i pastel" : cînd să vă lăudăm ritmul galopat, am dat de podul plutitor care în jos s-a lăsat, și ne-am luat și noi seama, întorcîndu-ne și zicînd : data viitoare, să vedem ce-o fi...

MATEI IOAN : **„Geografie"**, frumosul poem al Dunării organizat astfel : „Apele buiestre cară / Ruina munților / / Se domolesc mai la vale / Aștern binecuvîntata mană, / Ușurate se adună în fluviul valsului". Tot așa, procedînd la eradicarea versurilor parazitare, iată poemul fără titlu : „S-a rugat mama / Ca pînă la coptul căpșunilor / Să mai rabd / Și a făcut chemare de descîntec". Și încă unul : „Trebuie să mă credeți / Nu mai sînt nici tînăr / Nici frumos / Am străbătut ere de piatră / Și metal / Vă încredințez un ev". Acum știți ce aveți de făcut : scrieți și tăiați fără milă.

BELU GEORGETA : „Numele tău, străine, / să fie Tăcutul ce vine / Pe seară la vreme de taină / în pas de-ntuneric și teamă" și dacă mai trimiteți, ne-om descurca noi, fără teamă.

DAN EMILIAN ROȘCA : Vă mulțumim pentru **Corabia manechinului** care-a văzut lumina Literei, cu desenele nu știm ce să facem. Unde : le-nrămăm sau le-ncadrăm ?

ALIN OZANA : Am trecut nuvelele pe seama celui Matei Gavril și Albastru, poet cu avantaje de prozator.

VALENTIN POPESCU : Pentru fiul rătăcitor, carele pierdut era, și s-a aflat. Să înceapă să se veselească : de **Baladă** : „Sîntem de multe vremuri aici / pe schele la etajul vîntului / ne trec pe la urechi păsări / și nori bat din aripi deasupra pămîntului". Și de **„Poem"** : „Hai, deci să urcăm pietrele rare / la singurătatea cu ochi de vultur / care ne-a ținut în gheare". **„Poem II"** în întregime : „Cine, cine e El ? / Străinul care coboară printre fantome / pe funii în cratere stinse / prin lucruri vechi și lucarne. / El, mi s-a răspuns : e / purtătorul material al speranței / în marea viață e porticul de cristal / ne vorbește adesea cu / pumnii plini de cenușă / nu are armură nici sabie nici cal / e ca o rază căzută pe pragul de ușă / la trecerea soarelui magistral". Oprite sînt : **„Poem"**, **„Un început de vals"**, **„Acasă"**, **„Amintiri despre un gunoier"**, la ospățul Antologiei. Rămîneți pe-aproape, au să fie vești.

IOAN VASIU : Renunțați la persiflare, la fără nici-un dumnezeu, de soiul „de-aceea stai iubito, te rog eu la pătrat"... Însă mai jos face bine : „aud trenuri ce pleacă tăind noaptea în două / ducînd cu ele vîntul transcontainerizat / departe într-o haltă pe-un colț de lună nouă". Din **„Geamul înspre zi deschis"** : „Tot îmbrobodită-i biată mama / pruncii rîd și mai vorbesc în vis / tata s-a culcat demult cu teama / c-a lăsat un geam spre zi deschis / satul risipit pe o cîmpie / doarme ca un animal rănit". Dacă vi se spune că sînteți cam tradiționalist, vedeți-vă de treabă, dar citiți din răsputeri poezie scrisă direct în limba română : traducerile, mai tîrziu. Încercăm la Antologie cu **„Sete de iubire"**, **„Dor de casă"**, **„Ritual"** — fără pseudonim.

IOAN P. OIȘTE : Băgați de seamă la aceste versuri : „Salcîmul și-a purtat albinele în soare /.../", „În apele noduroase ale Dunării", „Ah, frumoasă a fost ziua de mîine" (...). „Și nu-nvăța moartea că-i stare ce-a fost" (...). „Cu ecou de castel înghițit de ninsoare". Tot astfel, citiți-vă în : „Verzi sînt ploile primăverii" (...). „Cînd brazii de soare-mbătrînesc și mor / N-ai vrea să cădem la o învoială : / Să-mi dai din căldură, să-ți dau din răceală ?" (...). „O, rîuri izvorîte din frunza pădurilor / Sufocate de cîntece și ierburi virgine". Acestea sînt puterile dv. pierdute în nouă văi de buciume și forfotă de tinichele. Fața tuturor pedepselor și-a laudei dv. se află însă în : **„Ești pentru mine"** : „Ești pentru mine dor și alinare / Sărutul veșnic rece din izvoare, / Sub arșița de rău, nimicitoare, / Ești partea mea de viață din ninsoare, / Statornicită dincoace de zare / Și floare-mi ești, și lacrimă de floare / cînd verdele îngheață și mă doare / Ești pentru mine răsărit de soare / Cele mai aspre junghiuri selenare / Din care numai dragostea nu moare / Din versul meu, vrăjită vrăjitoare / Tu faci o stare de eternizare"... etc., etc. Adică tinichelele le aflați de la „cele mai aspre junghiuri selenare" căzînd peste toate cele de mai jos și pînă în finalul pe care nu l-am mai reprodus. V-așteaptă drum lung și mă tem că munca dv. nu vă lasă timp să vă uitați după cine erați, citind și iar citind poezie.

VALENTIN POPESCU

Poem

Obosește lacrima de la suflet la pleoapă
și visul de la tîmplă la amintire
cum obosește marea de atîta apă
și strălucește în neclintire
Obosește oboseala și intru în zi
ca graiul din pămînt în prunc
ca sîngele meu nenăscut
pe care d-acu' îl arunc
ca pe un lapte de preț în semințe
inspumat în ciorchini și păstăi
să fie cîntec mare de suferințe
din sunete scurs în bătăi.

Și intru în zi ca pîrga în mere
ca un ecou de viață într-o morgă...

Acasă

Unde salcîmii surîd în coaja lor bătrîni
și merele sînt marginea unui mit
unde poți auzi aurul unei guri
și simți fărîmă de desăvîrșit

Unde sînt profiluri ce seamănă cu tăria
și te-nconjoară magice albăstrimi
unde poți striga : Maria, Maria, Maria !
Să-i simți frumoasele mîini.

Un început de vals

Ești pe aproape cu trupul tău visînd
îngrămădite meduze înfiorate de vînt
și ești magnetizată de o mulțime de fire de iarbă
Soarele sus sclipește și fiecare undă are
o ramură luminoasă, cînd oasele celui mai
deslușit cuvînt sînt iubire și marea.
Sîngele așterne pe trup o nouă lumină
asemenea ierbii bolborosind uriașa ei existență.
Singurătatea se pripește și o viață mică
măsoară firul de iarbă cu o mulțime de
pași repezi.
Încerc să mă dezbrac de senzații ca albi
trandafiri de flama lor orbitoare și mă
leg tot mai strîns de cămașa răcoroasă a
fructului
cu bunătatea de a trece să știu
încrezătoare căderea, căzutului.
Suav ca ochiul unui animal
îmi iau cu mine un zeu cu ochii
în luciri de opal...
pe cîmp, pe cîmp pe unde
orbitori sînt macii
ca sfîrcul flăcării
îmbujorînd copacii...

IOAN VASIU

Dor de casă

prietenilor din copilărie

tot mai des mi-e sete de pădure
de izvor curat, de umbra grea —
în oraș mă simt ca o secure
spînzurată-n cui de cineva

cîntecul amiezii-abia răsună
și se zbate în urechea rea —
în oraș mă simt ca o căpșună
sufocată lîngă o șosea

ochiul nu mai poate să cuprindă
zarea alergînd în calea mea —
în oraș mă simt ca o oglindă
în care nu privește nimenea

norii cu seninul se îngînă
pînă cînd răsare prima stea —
în oraș mă simt ca o fîntînă
fără picături de apă-n ea

Ritual

dorm țăranii în picioare
așteptînd un lung amurg
rîuri calde de sudoare
de pe frunte li se scurg

vîntul aspru cum le poartă
către toamnă blîndul cînt
palma lor e-o vie hartă
a acestui scump pămînt

dorm țăranii în picioare
rezemați în furci de lemn
setea griului nu moare
ca un necurmat îndemn

apa rîului se zbate
cînd de-un mal cînd de alt mal
intră anotimpu-n sate
ca un veșnic ritual

dorm țăranii în picioare
rîde glia-n urma lor
parcă-s cirduri de cocoare
răstignite pe ogor...

Sete de iubire

ochiul sărută țărmul flămînd
talpa miroase-a țărînă
vin sărbători neștiute-n curînd
ca o ninsoare păgînă

iar rătăcim bolovani printre ploi
umbra devine tavernă
nu-i decît setea întoarsă în noi
ca o iubire eternă...

PAUL VALERY

Urmare din pag. a 8-a

se cunoaște. Să fim drepți : nu-și admiră spiritul, se admiră ca Spirit. Narcisismul lui, inseparabil de ceea ce numea „emoții" și „patetism" al intelectului, nu-i decît un narcisism de jurnal intim, nu-i decît dragostea de eu în calitatea lui de aberație **unică**, nu-i nici eul celor cărora le place **să se asculte**, la modul psihologic se înțelege ; nu, este vorba de un eu abstract, mai exact : eul unui individ abstract, departe de complezențele introspecției sau de impuritățile psihanalizei. Să observăm că defectul lui Narcis nu-i era cituși de puțin consubstanțial : cum să explici altminteri că singurul domeniu în care posteritatea i-a dat indiscutabil dreptate este acela al considerațiilor și al previziunilor politice ? Datorită istoriei, idol pe care s-a străduit să-l sfărîme, dăinuie el în cea mai mare măsură, supraviețuiește, încă este actual. Pentru că spusele lui cu privire la istorie sînt cel mai des citate, printr-o ironie pe care probabil că ar fi gustat-o. Ne îndoim de poemele sale, respingem poetica sa, dar îl invocăm, tot mai des, pe moralistul și pe analistul atent al evenimentelor. Acest îndrăgostit de sine avea stofă de extravertit. Se simte că aparențele nu-i displăceau, că nimic nu îmbrăca la el un aspect morbid, profund, deosebit de intim, și că Neantul însuși, pe care l-a moștenit de la Mallarmé, nu era decît o fascinație scutită de rătăcire, și nicidecum o deschidere spre groază sau extaz. În nu mai știu care Upanișadă, se spune că „esența omului este cuvîntul, esența cuvîntului este imnul". Valéry ar fi subscris la prima aserțiune, și-ar fi negat-o pe cea de-a doua. În această consimțire și în acest refuz trebuie căutată cheia împlinirilor și a limitelor sale.

Reflecții despre o banală activitate

II

În mod cu totul greșit, mașina e pusă sub acuzare și găsită vinovată pentru hecatombele de cadavre înscrise cu atîta precizie în statistici. Nici măcar șoferul nu poate fi făcut vinovat de acest masacru. De ce ? Foarte simplu. Pentru că doar în 1% din cazuri, defecțiunile mașinii duc la accident, iar 99% dintre șoferi circulă corect. Problema e acel 1%, care constituie spaima șoselelor. Calculul e simplu. Din cei aproape 600 de milioane de șoferi existenți pe glob, procentul menționat reprezintă 6 milioane. Din fericire, nu fiecare din aceștia ajunge la accident, deși mai devreme ori mai tîrziu deznodămîntul e același. Nu, nu e vorba de criminali care ucid cu premeditare (deși în filme și, din păcate, nu numai pe pelicule, pot fi întîlniți și dintre aceștia), ci de ucigași inconștienți. Unii dintre ei nu doresc, e drept, să ajungă la un asemenea final, dar nu exclud ca ipoteză accidentul, ceea ce e aproape la fel de grav. Creșterea efectivului de șoferi într-o asemenea proporție (viitorul promițînd un spor chiar mai viguros) a pus în mișcare și chiar în stare de alarmă medicina. Totul se reduce, propriu-zis, la întrebarea : Ce trebuie făcut ca dorința fiecăruia de a ajunge pilot să nu devină chiar în toate cazurile un deziderat realizat ? Nu din pricina capriciilor medicilor sau psihologilor, ci pentru că sînt și destui oameni care n-au ceea ce se numește „chemare pentru volan". Această sită a baremurilor medicale, stabilite pentru admiterea în rîndul candidaților la șoferi, devine din ce în ce mai deasă. Ce manifestare de noblețe sufletească, de realism, de umanism, de tărie de caracter, este cuprinsă, sintetizată, în expresia : „M-am convins că nu sînt bun de șofer. De ce să-i încurc ori să-i pun chiar în pericol pe cei din jur ?" Or, cînd vîrsta foarte înaintată sau vreo boală deosebită îl fac pe vigurosul șofer de ieri, azi inapt să conducă. Cît curaj, amestecat cu resemnare, dar și cu durere, conține expresia simplă, dar profund omenească a acestuia : „N-am altă cale, trebuie să renunț la conducere".

În antiteză, un caz, pe cît de banal în aparență, pe atît de semnificativ : omul, cam de 40 de ani, instalat la volanul unei Dacii vișinii, ia cu asalt cîteva intersecții fără să ia în seamă semnul de forma octogonului cu înscrisul „STOP" și se oprește, la strigătele trecătorilor, cu roțile din față cățărate pe bordura unui refugiu. Femei cu copiii de mînă, elevi de liceu abia ieșiți de la cursuri, se retrag speriați la extremitatea opusă a proeminenței de asfalt. Strigăte, destule invective, referiri la „orbul găinilor". Se constată, în final, că omul nu aflase, pur și simplu, că are nevoie de ochelari de distanță !

Societatea, interesele ei majore cer să se știe tot mai precis care e starea sănătății omului de la volan. Reprezintă, sau nu, el, din acest punct de vedere, un pericol pentru sine, pentru ai săi și pentru ceilalți de pe stradă ? Mașinile sînt din ce în ce mai sofisticate, iar omul tot mai stresat, mai grăbit, mai apăsat de gînduri și probleme. Teoretic, soluția e cunoscută și simplă : faceți așa și pe dincolo. Dar practic, această, doar aparent simplă problemă socială, nu-i chiar așa ușor de rezolvat. Vrînd, nevrînd ajungem tot la educație și la răspundere.

„Omul, cît trăiește, învață". Originea acestei maxime se pierde în negura vremurilor. A fost, este și va fi însă actuală, inclusiv în automobilism și, poate cu atît mai mult, în acest spinos domeniu al activității umane. După deloc neglijabila cifră de două-trei sute de mii de kilometri rulați, șoferul se pomenește într-o situație limită neplăcută, dar total inedită. Da, la volan învățăm ! Învățăm din patimile altora, destul de des și din ale noastre. Devenim, implicit, mai înțelepți, mai prudenți, mai concesivi, într-un cuvînt mai omenoși, mai buni, în antiteză cu groaznica, teribila, nociva, sălbatica (s-ar mai găsi și alte adjective perfect valabile) concepție a unora, care n-au parcurs nici 5 000 de kilometri și sînt fermi convinși că pilotajul auto nu mai are nici un secret pentru ei. Nu mai au deci ce învăța. „Cu cît știu mai mult, cu atît îmi dau seama cît de puțin știu". Să facă bine adepții concepției sus-amintite să lipească pe bordul mașinii cuvintele înțeleptului din antichitate și să-și arunce ochii pe ele din cînd în cînd.

Nu am dorit să mă aflu în postura de avocat al virtuților pilotajului auto. Nici n-are nevoie de așa ceva. Utilitatea conducerii mașinii s-a impus atît de profund într-un timp istoricește atît de scurt, încît toate relele pe care, totuși, le-a adus, direct sau indirect, omenirii : sedentarismul, consumul neeficient întotdeauna al prețioaselor hidrocarburi, numeroasele jertfe umane și considerabile pagube materiale, așezate în balanța bunelor și relelor societății, alături de imensele servicii aduse în emanciparea, dezvoltarea și progresul omenirii, fac ca talerul să atîrne mai greu, fără putință de tăgadă, în favoarea marilor binefaceri aduse oamenilor de automobilism.

În fond, dacă n-ar fi fost automobilul și eram nevoiți să mergem pe jos sau în caleașcă, am fi fost privați de un element esențial : timpul, sau o bună parte din timpul necesar pentru a descoperi, realiza ori perfecționa atîtea minuni ale științei și tehnicii.

Victor Beda

Poezia tinerilor și realul

Urmare din pag. 1

Grigore Georgiu, Daniela Crăsnaru, Liliana Ursu, Grete Tartler, Doina Uricariu, Ion Mircea, Paul Balahur, Carolina Ilica, Petru Romoșan, Adi Cusin, Andrei Roman, Ștefan Ioanid, Ion Stanciu, Ion Roșu și mulți alții, cu proximitate ca structură și limbaj de „noul val". Dar care sînt numele acestor poeți — mulți dintre ei de acum certitudini și individualități pregnante — ai proaspetei venite generații, pe scena literară ? Enumerarea nu va avea, bineînțeles, pretenția de a fi exhaustivă. Mă refer la Traian T. Coșovei, Matei Vișniec, Eugen Suciu, Cornel Ostahie, Elena Ștefoi, Mircea Cărtărescu, Viorel Simpetrean, Denisa Comănescu, Silvia Chițimia, Lucian Vasiliu, Dan David, Nichita Danilov, Ion Stratan, Marin Constantin, Marta Petreu, Marin Lupșanu, Smaranda Cosmin, Daniel Corbu ș.a.m.d. Fără a neglija diferențierile stilistice și tematice, de sensibilitate și de poetică, proprii fiecărui autor în parte, cred că majoritatea acestor tineri poeți se definește prin două note esențiale : rezerva decisivă față de prestigiosul model poetic impus de generația anterioară (apelul la mythos și ethos) și constituirea, în spirit polemic, a unei poetici a impactului și evenimentului, cu aderență nedisimulată la real. Este vorba de o deschidere mai mare a spațiului poetic, de o lărgire a unghiului tematic și de încercare de a fundamenta un alt limbaj (ezitant uneori) al obiectelor, al concretului, al cotidianului semnificativ, în general, și în aceeași măsură al evenimentului social și politic. Avem de-a face însă, cred că nu mai este cazul să o spun, cu o realitate absorbită de limbaj și mediată de cultură, chiar dacă expresia poetică creează iluzia imanentului, a „decupajului" reportericesc din fluxul existenței. În spatele verosimilului poetic este camuflată o abilă artă retorică și o serioasă conștiință teoretică a actului scriptural. Conștiință poetică, susținută însă de o acută conștiință politică, adînc implicată în timpul său, critică și selectivă, conectată la sensurile și semnificațiile majore ale istoriei pe care o trăim. Din acest „pact" cu realitatea în inepuizabilul ei polimorfism deloc convențional deloc conciliant, ci, dimpotrivă, angajant, reflexiv, rezultă acea impresie de nou, de febrilă vigoare, de patetică și lucidă căutare existențială pe care o emană poezia tinerilor.

REMEMORĂRI

Fișe de roman (II)

1.

De la geamul bucătăriei mele, undeva sus la etajul 20, se vede pînă noaptea tîrziu un alt geam care luminează enigmatic. De cîteva ori am fost tentat să mă duc și să întreb cine locuiește acolo.

Am renunțat aducîndu-mi aminte de preceptul că nici un mister nu trebuie forțat. Dovadă : un amic avînd vizavi un geam cu perdelele veșnic trase, prin transperanța cărora se vedea baletînd un corp de femeie, s-a dus într-o zi și a sunat sub un pretext oarecare. Cine i-a deschis nu are rost să vă mai spun.

Astfel, fereastra de la etajul 20 sclipește în dreptul ochilor mei ca o enigmă nedezlegată.

2.

Plimbîndu-mă în urmă cu zece ani prin Helsinki am intrat în faimoasa catedrală săpată în pămînt acoperită cu o imensă cupolă de sticlă prin care lumina năvălește din toate părțile. Se auzea un cîntec de orgă sunînd melancolic și soarele poleia madonele de gips. În fața altarului, o fată blondă cu părul lung și aurifer, stătea nemișcată zîmbind serafic cu un trandafir roșu în mînă. Am privit-o multă vreme cu o curiozitate necuviincioasă în timp ce organistul nevăzut cînta melodia lui gravă și tulburătoare. Și ea m-a privit de cîteva ori zîmbind inefabil.

După un timp a venit spre mine cu aceeași expresie de beatitudine și mi-a întins trandafirul. Apoi s-a întors și s-a îndreptat spre ieșire. Am rămas paralizat de plăcere cu floarea înrourată în mînă, urmărind-o cum urcă scările. După ce a dispărut, orga și-a încetat brusc tînguirea iar trandafirul, într-o explozie revoltată, și-a risipit toate petalele, ca niște mici pete de sînge strălucind pe dalele albe de marmoră.

3.

Mult timp după apariția romanului Patima, întors în satul natal, am vrut să văd cum arată Cerina, una din eroine care nu apare niciodată dar despre care, tot satul susținea că este de o frumusețe nemaivăzută. Era în amurg, casa la marginea satului, puțin retrasă, așezată pe malul rîului. O construcție bizară cu un fel de foișor de lemn înălțat ca un turn de observație. Era acasă soțul ei, un zdrahon tăcut și pașnic pe care-l chema Alimandru. Am vorbit de una, de alta și tot timpul am auzit clar pașii cuiva mișcîndu-se deasupra noastră. L-am întrebat ce mai face doamna Cerina și dacă aș putea s-o văd. Bărbatul m-a privit surîzînd spunîndu-mi că nu se poate deoarece e plecată în oraș la o rudă. În timp ce mă întorceam spre sat, am privit de cîteva ori spre geamurile micului foișor în spatele cărora, după perdelele dese, se vedea clar o siluetă de femeie. Peste un an am aflat că s-a dus în lumea drepților.

Astfel că, n-am să știu niciodată cum arăta femeia aceea misterioasă.

4.

Povestea călugăririi lui Trifon, monahul singuratic viețuind sus, la Schitul de fum, e ciudată și semnificativă. În timpul războiului dezertează împreună cu încă șase camarazi. Sînt prinși, li se face o judecată sumară și sînt condamnați la moarte prin împușcare. Se constituie un pluton de execuție. Aude comanda foc ! împușcăturile și cade la pămînt odată cu ceilalți.

Își revine după puțină vreme, viu și nevătămat. Îngroapă cadavrele camarazilor și începe lungul calvar al întoarcerii în țară. Avea pe atunci 20 de ani. Astăzi are 63 și în tot acest răstimp n-a coborît niciodată din liniștea Schitului de fum...

5.

În numărul trecut am relatat un episod despre bătrînul luminărar de la Mogoșoaia care avea în sicriu sute de bancnote așezate în chip de saltea.

Am uitat să precizez că jumătate din ele nu mai puteau fi folosite fiind roase de șoareci...

Mircea Micu

Et in Arcadia nos

Fecioarele din Bărăgan, tăcute,
C-un imn de plete destrămat pe spate,
Plutesc spre cimitirul lîngă care
Ciulinii plîng sfîșietor în noapte,
Bocesc prelung precum un duh stingher.
Și tremur noaptea rece pe morminte,
E ora cînd în așternutul nopții
Tresari visînd că-ți cade cîte-un dinte...

În noaptea asta ca o tragedie
Și nordică precum un cînt de Grieg
În sîngele durerilor păgîne
Înot și plîng paralizat de frig
Aud cum gem fecioarele în noapte,
Le văd pe geam pe cîte-un cal bălan
Și-n tremurul odăii închid ochii
Și-apoi adorm visînd la Bărăgan.

Adriana Sitaru

PSEUDOCULTURA PE UNDE SCURTE (LXIII)

Caporalizarea esteticii sau filosofia bolboroselii

Este, bineînțeles, fără însemnătate că opera lirică, aceea de istoric literar și eseistica lui Virgil Ierunca nu au nici o valoare de ordin estetic : omul e oricum un „intelectual" de modă nouă, așa cum se poartă în Occident adică nepricepător de nimic dar opozițiionist. Că s-ar opune — aceasta n-ar fi o dramă, interesant e de știut de unde vine și încotro se exercită această opozițiune. Modificările de culoare ale parizianului originar din Vîlcea sînt notorii, el însuși a menționat cîteodată asemenea puncte mișcătoare din biografia lui. „Om de stînga (ca să zic așa) mi-am îngropat repede și fumurile și erorile revoluționare". Aci o specificație e însă obligatorie : fumurile nu s-au „îngropat".

Sigur este, așadar, că inconsecvența e, întrucît îl privește pe Virgil Ierunca, un soi de program. Contrazicerile, revizuirile îl preocupau mult, atît în ceea ce privește ideile (à propos de Karl Barth) cît și biografia (la Drieu la Rochelle) ; „Pretutindeni, în trecerile lui cu atît mai zgomotoase cu cît voia să-și ocrotească nepotolirea lui de singurătate, Drieu încerca o formă de a muri".*) Ambiguitatea s-ar zice că îi plăcea și îi făcuse chiar și un elogiu, vituperînd împotriva „numitorului comun" : „omul apare în ambiguitate, trăiește în ambiguitate, își apără ambiguitatea cu un orgoliu de zeu tînăr, neînfrînt și neînfricat". Așadar, avem în Virgil Ierunca un „filozof" hotărît al ambiguității, un apologet al inconsecvențelor de toată mîna ; e adevărat că atunci cînd metamorfoza îi place omul o denumea, pompos, „ambiguitate", cînd însă avea ceva împotriva ei aceea devenea de îndată „frivolitate", „captivitate", „optimism abuziv". Pe scurt, revizuirile mai ales de poziții politice îi plac, cu condiția să fie ale lui ; la alții — nu se înghit. De altfel, despre morală Virgil Ierunca avea tot soiul de reprezentări curioase cum ar fi și acestea unde un poet cu o viață cam dezordonată e slăvit în chip de mare spirit moral : „deși despre descrierea «imoralității» lui în exil se crează adevărate categorii. El are un stil de viață „cedat" poeziei și orice concesie făcută moralei — în sensul îngust și verificabil al noțiunii — ar fi imoralitate pură. Poate concepe cineva un Nerval «așezat» ? Un Rimbaud semănătorist ? Era un Ezra Pound democrat ?". De acord, însă din excepții nu deducem regula și nu scrie nicăieri că un poet este obligat să fie imoral spre a crea mai profund. Ideea „imoralității" scuzabile este, vede oricine, elitistă ; dar să ne mai mire aceasta la un autor care privea cu interes către inverțiți ? În sfîrșit, acesta e programul etic al lui Virgil Ierunca (adică „ambiguitate" și „imoralitate") ; să-l lăsăm să-și vadă de ale lui căci la vîrsta pe care o are greu îi mai poate corija cineva din năravuri.

Că într-un loc recomanda scriitorilor „fermitate" aceasta nu e, bineînțeles, de mirare : „fermitatea" era totuna cu persistența în opoziție, cu insistența în „contestația politică". Să mai cităm alte vorbe ușuratice prin care Virgil Ierunca salută pe cei care nu se lăsau „amăgiți de o despolitizare tendențioasă a societății" și să ne întrebăm dacă omul voia „artă" sau „politică" ? Inutil, îndărătul fiecărei așa-zise „teorii estetice"" stă politica în forma ei cea mai trivială. Așadar, un politician ambiguu și, după biografie, multicolor.

Dar un politician cu fumuri de „intelectual". În privința intelectualismului, omul e, să concedem, demn de tot interesul. Unde s-ar mai putea găsi raționamente atît de urmuzatece și formulări într-atît de paralogice decît la Virgil Ierunca ? O colecție din „sottisier"-ul lui e, în adevăr, indimenticabilă. În cultură, Virgil Ierunca, om al „Europei libere", a adus reprezentările militare și ierarhice. Preocupările lui merg întotdeauna către fixarea unor clasamente de unde lipsesc, spre a militariza cultura, numai gradele soldățești. El își pune însă întrebări dintre cele pe care nimeni nu și le-a pus, cum ar fi, de exemplu : cine e mai „poet", Barbu sau Arghezi, Blaga sau Arghezi ? Ierarhiile între autori nu îi sînt de ajuns, omul dorește să fixeze și ierarhii între arte (ceea ce nu însemnează nicidecum a le descrie pur și simplu). Așadar, poezia ar fi, crede el, „limitată", dacă nu e scrisă în „limbile oficiale". „Artele plastice" sînt însă direct universale, căci „servesc în mod evident voința de libertate a formelor". Între poezie și sculptură, să zicem, diferența este ca de la cer la pămînt, a doua fiind, se înțelege, „universală" : **caporalizarea esteticii s-a înfăptuit, în fine.** Însă Virgil Ierunca are și gustul generalizărilor eseistice din vîrf de condei, pentru el universul (intrevăzut în chipul unui regiment, cu artele așezate pe grade) e o enigmă dezlegată prin tăierea nodului gordian. „Ce frumos mor — zice el — și ce minunat renasc genurile literare ! De la Isus parabola a așteptat apariția lui Kafka. De la La Fontaine fabula a pierit pînă la Urmuz, cînd a reapărut fără morală. Critica literară — așa cum e ea — după Saint Evremond renaște cu M. Blanchot în 1940 și ceva". Acum, nu ar mai rămînea decît să-i propunem „intelectualului" parizian o lectură dintr-un manual elementar spre a constata ce este acela „gen" și ce este acea „specie" ; apoi, cum au evoluat parabola, fabula și critica literară. Însă Virgil Ierunca, lăudăros în ce privește disprețul pentru „istoria literară" nu se încurcă în amănunte. El e un „teoretician" și încă un teoretician cu fumuri de originalitate. Metoda lui, despre care a vorbit numai în treacăt, s-ar chema „interograția formelor și semnelor" și ar consta, dacă se înțelege bine, în descrierea „esențelor" unei literaturi, interogînd tocmai acele realități „specifice, care fac din acea literatură una cu totul originală în concertul celorlalte, europene". Este adevărat că inedită ar putea fi o asemenea procedare însă numai pentru... Virgil Ierunca deoarece ea a luat destul din fenomenologie și mai ales din existențialism. Apoi, a face abstracție de cadrul istoric nu se poate imagina căci o materie literară nu este creația metodei ci rezultatul unui proces de biografie națională în datele istorice care se cunosc. Drept obiect, Virgil Ierunca a ales să „interogheze" (verb semnificativ) „dorul", „omenia", „măsura" și „destinul" pe care le-a fixat aprioric ca aparținînd „esenței" literaturii române. Ar putea fi și așa, numai că eroarea de... metodă e sigură : metoda se aplică în procesul cunoașterii întregului fenomen de unde se extrag acele, să le zicem ca și „teoreticianul", „esențe" aparținătoare de organism și rezultate din el : orice apriorism e curat folclor, științific sau afectiv. Să admitem că „metoda" a extras corect aceste „esențe" chiar dacă le-a considerat axiomatic : dacă în firea „metodei" stă „interogația" atunci trebuiau întrebate operele literaturii române în ce măsură răspund ele „esențelor". În această privință, Virgil Ierunca a procedat cum l-a tăiat capul : a vorbit necontenit de „occidentalizare". Însă „metoda", pentru acest Chicoș Rostogan, e decisivă. Cum recunoaște, de pildă, Virgil Ierunca „apartenența la spațiul românesc" a unui poet ? „În voința lui forțată de aristocratizare a unor forme de artă mereu neterminată". Scurt și cuprinzător, numai că foarte incoerent. Dar, în fine, să nu complicăm, prin verificări, entuziastele bolboroseli metodologice ; în domeniul teoriei literare, Virgil Ierunca se simte, într-adevăr, foarte stînjenit. El știe însă mult mai bine cu totul alte... „teorii". Pune-l să facă o analiză și va începe prin a bolborosi, împiedicîndu-se în sintaxă ; apoi, limba i s-ar deslusi brusc cînd arta a devenit... politică. Politica îi place foarte mult și pe tema aceasta „teoriile" lui sînt întotdeauna voioase (numai ideea de cultură îl întunecă mereu). El știe să grăiască despre tineretul sustras ideologiei naționale, despre „limbajul abstract" în pictură ca antidot pentru comunism, despre americanizare prin „ furia răgușită a jazzului", despre sanctificarea „limbajului apusean", despre „absența de stil a stîngii" (unde am mai citit astfel de păreri ?) etc. Așadar, acum s-a înțeles unde bate „intelectualul" cu metodă absconsă. „Arta" este, după el, o îndeletnicire autonomă însă autonomia ei constă în aceea că e, în esență, politică pură ; valoros e acel artist care indiferent de criteriul estetic combate pe comuniști din „interior" ori, și mai bine din exterior ; o artă e cu atît mai „specific națională" cu cît artistul care o ilustrează se află mai departe de țara lui ; esența „patriotismului" pentru un român ar fi aceea de a iubi cît mai mult cultura „europeană" și de a disprețui ceea ce fac românii ; esența polemicii constă în a brutaliza pe preopinent și dacă e cu putință a-l trage în țeapă ori a-l atîrna de spînzurători. Iată, așadar, un program pe măsura „intelectualismului" lui Virgil Ierunca.

Artur Silvestri

*) *Citez din „Românește" FRU, Paris, 1964, paginile 104, 325, 14, 329, 140, 326, 219, 357.*

m a p a m o n d

Lirică sovietică

N. RUBȚOV

Noaptea în patrie

Înalt stejar. Adîncă apă.
Umbre tăcute se așternu sub vremuri
Și e o liniște, de parcă niciodată
Aici, natura n-a simțit cutremur !

E-o liniște, de parcă niciodată
N-a fost în sat nici tunet bubuind.
Și-n lac nici vîntul aripa nu-și pleacă
Și paie-n curți nu se aud foșnind.

Și strigă o pereche de cîrstei prin somn...
Eu m-am întors — dar ce-a fost nu se-ntoarce !
Hei ! De-ar rămîne-atît, de-aș mai fi domn !
Măcar pe-această clipă — s-o pot lungi în pace.

Cît inima de boală-i ne-ncercată
Și-atît de calm se mișcă-a umbrei față
Și e o liniște, de parcă niciodată
Nu vor mai fi cutremure în viață.

Și cît întregul suflet nu-i lacrimă vibrîndă
Totu-necînd în patimi de cuvinte,
Cît stăpînește o lumină blîndă
Și de lumina lunii pămîntul se cuprinde...

OLGA VISOȚKAIA

Iubirea

Iubirea-n multe feluri e la față.
Uneori
e o sclipire de gheață.
Citeodată
e o durere nedislocată.
Sînt dăți în care
e ca mărul în floare.
Alteori
e vijelie și zbor
și nu chiar arare
e lanț și-nchisoare...
Noi, cu tihna
și munca,
și viața-i jertfim !
Dar mai este și-o astfel de dragoste
care se-apropie-ncet — nici nu simțim
cînd ne ridică, ne-ajută
și prin ani dă mersului nostru știință,
și pînă-n ultimele zile, ea este
sufletul tău —
a ta conștiință.

OSIP MANDELSTAM

Europa

Ca un crab mediteranean sau ca o stea
de mare,
Ultimul continent fu zvîrlit de ape-afară.
Cu Asia, cu America, conversație ușoară.
Oceanul scăldînd-o i se stinge la picioare.

Țărmurile-i sînt crestate și ca vii stau să tresară,
Și peninsulele-n aer, lin sculptate, statuare.
Golfuri, feminine forme, mingiiere chemătoare ;
Biscaya, Genova curbe leneșe-nturnară.

Țărm căutat de cuceritori fără de lege,
Europa e zdreanța Sfintei Alianțe
Călciiul Spaniei e al Italiei-meduză
Și Polonia calmă-i cînd nu există rege.

Europa a cezarilor ! De la Bonaparte-ncoace,
De cînd Metternich penele de giscă și-a struni,
După un secol, sub privirea-mi negreșit,
Harta tainică se schimbă, în adînca ei nepace !

În românește de
P. Brăileanu

VALÉRY în fața idolilor săi

Urmare din numărul trecut

Acest text al lui E.M. Cioran a fost conceput inițial ca prefață la versiunea americană a scrierilor lui Valéry despre Leonardo, Poe și Mallarmé. Nu a fost acceptat și a apărut în cele din urmă doar într-o revistă din Statele Unite, iar ulterior în Edition de l'Herne **(Paris, 1970).**

Gîndindu-ne bine, aversiunea lui față de filosofi avea ceva impur ; de fapt era **obsedat** de aceștia, nu-i puteau fi indiferenți, îi hărțuia cu o ironie vecină cu arțagul. Toată viața și-a întîrzis voința de-a construi un sistem ; cu toate acestea, nutrea, ca și față de știință, un regret mai mult sau mai puțin conștient pentru sistemul pe care nu l-a putut construi. Ura purtată filosofiei este întotdeauna suspectă : s-ar spune că nu te ierți pentru că n-ai fost filosof și, ca să ascunzi acest regret, sau această incapacitate, îi bești pe cei care, mai puțin scrupuloși sau mai înzestrați, au avut sansa de-a construi micul univers neverosimil care este o doctrină filosofică bine articulată. Faptul că un „gînditor" îl regretă pe filosoful care ar fi putut fi este de înțeles ; dar e mai greu de înțeles că regretul acesta îi muncește și mai tare pe poeți : ne gîndim iarăși la Mallarmé, deoarece Cartea lui nu putea fi decît opera unui filosof. Prestigiu al rigorii, al gîndirii **lipsite de farmec !** Și poeții sînt extrem de sensibili în această privință, dintr-un fel de rușine că trăiesc fără jenă ca paraziți ai Improbabilului.

Filosofia profesorilor este una ; metafizica este cu totul altceva. Te-ai fi așteptat din partea lui Valéry la oarecare indulgență față de metafizică măcar. Nici vorbă. O denunță insidios, și n-ar lipsi mult ca s-o trateze, cum o face pozitivismul logic de care este foarte apropiat în multe privințe, ca pe o „maladie a limbajului". Și-a făcut chiar un titlu de glorie din ridiculizarea anxietății metafizice. Chinurile lui Pascal îi inspiră reflecții de inginer : „Pentru Leonardo nu există revelații. Nici abis căscat în dreapta lui. Un abis l-ar îndemna să se gîndească la o punte. Un abis i-ar putea folosi la încercarea vreunei uriașe păsări mecanice." — Cînd citești afirmații de-o asemenea dezinvoltură de neiertat, nu-ți mai trece prin minte decît o singură idee : să lași totul baltă și să-l **răzbuni** pe Pascal. Ce sens are să-i reprosezi că a abandonat știința, cînd acest abandon a fost rezultatul unei treziri mult mai importante decît descoperirile științifice pe care le-ar fi putut face mai tîrziu ? În absolut, perplexitățile pascaliene la hotarele rugii cîntăresc mai greu decît cine știe ce taină smulsă lumii exterioare. Orice cucerire **obiectivă** presupune un recul lăuntric. Cînd omul își va atinge țelul pe care și l-a asumat : aservirea Creației — va rămîne cu desăvîrșire gol : dumnezeu și fantomă. Valéry subscrie fără rezerve, fără vreo reticență la această mare iluzie a timpurilor moderne care este scientismul. Să fie doar o întîmplare că, în tinerețea sa, la Montpellier, ocupa odaia în care locuise, cu mulți ani înainte, Auguste Comte, teoreticianul și profetul scientismului ?

Dintre toate superstițiile, cea mai lipsită de originalitate este cea a științei. Te poți desigur consacra activității științifice, dar entuziasmul pentru ea, **cînd nu-i domeniul tău,** este cel puțin jenant. Valéry și-a creat singur legenda de poet-matematician. Și toată lumea l-a crezut pe cuvînt, deși pe de altă parte el însuși a recunoscut că nu-i decît un „amant nefericit al celei mai frumoase științe", și i-a declarat lui Frédéric Lefèvre că, în tinerețe, n-a reușit să intre în marină din cauza „neînțelegerii absolute a științelor matematice. Nu pricepeam o iotă. Erau pentru mine tot ce poate fi mai străin, mai de nepătruns, mai descurajator pe lumea asta. Nimeni n-a înțeles vreodată mai puțin decît mine pe vremea aceea existența și chiar posibilitatea celei mai simple matematici"... — Că mai tîrziu a prins gustul matematicilor, este de netăgăduit ; dar a prinde gust și a te pricepe nu-i totuna. S-a interesat de matematici fie ca să-și creeze un statut intelectual de excepție, fie din dorința de-a se erija drept erou al unei drame la limita puterilor spiritului, sau ca să pătrundă într-un domeniu în care nu te mai poticnești de tine însuți în fiecare clipă. „Nu știu cuvinte care să exprime dulceața de-a simți că există o întreagă lume din care Eul este cu desăvîrșire absent." Să fi cunoscut Valéry aceste cuvinte despre matematici ale Sophiei Kowalevsky ? Probabil că o nevoie analogă îl mîna spre o disciplină atît de depărtată de orice formă de narcisism. Dar dacă vom pune la îndoială faptul că există în el această necesitate profundă, atunci raporturile sale cu știința duc gîndul la entuziasmul excesiv al acelor femei din secolul Luminilor despre care chiar el însuși a vorbit în prefața **Scrisorilor persane,** și care bîntuiau laboratoarele, admirau cu înfocare anatomia sau astronomia. Trebuie să recunoaștem, spre lauda lui, că, în felul în care se pronunță despre știință, regăsim tonul unui monden din marea epocă, ultimul ecou al saloanelor de odinioară. Am putea detecta deopotrivă, în asiduitatea cu care urmărește inabordabilul, un dram de mazochism : să adori, pentru a te tortura singur, ceea ce nu vei atinge niciodată ; să te pedepsești pentru că nu ești decît un simplu amator în materie de Știință.

Singurele probleme pe care le-a înfruntat ca expert, ca inițiat, sînt cele ale formei sau, ca să fiu mai exact, ale scriiturii. „Geniu sintactic", aceste cuvinte ale lui Claudel despre Mallarmé i se potrivesc tot atît de bine, dacă nu și mai bine, lui Valéry, care mărturisește el însuși că îi datorează lui Mallarmé ideea „de-a concepe și de-a situa mai presus **de toate operele,** stăpînirea conștientă a funcției limbajului și sentimentul unei libertăți superioare a expresiei, față de care orice gîndire nu-i decît un incident, un eveniment particular". — Cultul lui Valéry pentru rigoare nu depășește proprietatea termenilor și efortul conștient de-a obține o strălucire **abstractă** a frazei. Rigoare a formei și nu a materiei. Se pare că pentru **Tînără Parcă** i-au trebuit peste o sută de ciorne : autorul își face un titlu de glorie dintr-asta, dis-

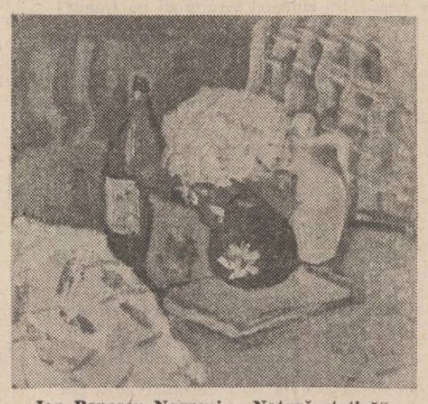

Ion Popescu Negreni : „Natură statică"

cerne aici simbolul însuși al unui demers riguros. Să nu lași nimic pe seama improvizației sau a inspirației (sinonime blestemate în ochii săi), să supraveghezi cuvintele, să le cîntărești, să nu uiți niciodată că limbajul este singura, unica realitate, — iată în ce constă această voință de exprimare, împinsă atît de departe încît devine înverșunare pentru fleacuri, căutare istovitoare a preciziei infinitezimale. Valéry este un salahor al Nuanței.

El a mers pînă la extrema limită a limbajului, acolo unde acesta, aerian, de-o subtilitate primejdioasă, nu mai este decît **esență** de dantelă, ultima treaptă **înainte** de ireal. Nu ne putem închipui o limbă mai epurată decît a lui, mai miraculos de vlăguită. De ce să negăm că nu rareori ea este impopoțonată sau de-a dreptul prețioasă? El însuși ținea la mare stimă prețiozitatea, așa precum o dovedește această mărturie semnificativă: „Cine știe dacă odinioară Molière nu ne-a păgubit de vreun Shakespeare, atunci cînd i-a acoperit pe prețioși de ridicol?" — Reprosul ce s-ar putea aduce prețiozității este că l-a făcut pe scriitor prea conștient, prea pătruns de superioritatea sa asupra instrumentului: cîntînd la el într-una și minuindu-l cu virtuozitate, el deposedează limbajul de tot misterul și de toată vigoarea sa. Or, limbajul **trebuie** să reziste; cînd cedează, cînd se supune deplin capriciilor unui prestidigitator, se descompune într-o serie de invenții și piruete, în care triumfă în fiece clipă asupra lui însuși și se fragmentează împotriva sa pînă la anulare. Prețiozitatea este scriitura scriiturii: un stil care se dedublează și devine obiectul propriei sale căutări. Ar fi totuși abuziv să-l considerăm pe Valéry un prețios; dar se cuvine să spunem că avea **tresăriri** de prețiozitate. Era cît se poate de firesc la cineva care nu percepe nimic **în spatele** limbajului, nici un substrat sau reziduu de realitate. Cuvintele în sine ne apără de neant, acesta pare să fie **fondul** gîndirii sale, deși **fond** este un termen căruia i-a refuzat deopotrivă și accepțiunea estetică și cea metafizică. Oricum el a mizat într-adevăr pe cuvinte, a dovedit astfel că mai crede în ceva. Doar dacă ar fi sfîrșit prin a se detașa de ele, abia atunci l-am fi putut socoti „nihilist". În orice caz, nu putea fi un nihilist, fiindcă era prea sensibil la necesitatea imperioasă a minciunii pentru a exista. „Ne-am pierde curajul dacă nu ne-ar susține idei false", a spus Fontenelle, scriitorul cu care Valéry seamănă cel mai mult prin grația pe care știa s-o confere celei mai mărunte idei.

Poezia este **amenințată** atunci cînd poeții acordă prea mult interes teoretic limbajului, făcînd din el un subiect constant de meditație, cînd îi conferă un statut excepțional, aparținînd mai mult teologiei decît esteticii. Obsesia limbajului, încă destul de acută în Franța, n-a fost aici niciodată atît de virulentă, și atît de sterilizantă ca astăzi: nu sîntem departe de a promova unealta, intermediarul gîndirii. ca obiect unic al gîndirii, ba chiar ca substitut al absolutului, ca să nu spunem al lui Dumnezeu. Nu poate fi gîndire vie, fecundă, care să muște realul, cînd cuvîntul se substituie brutal ideii, cînd vehiculul are mai multă importanță decît încărcătura pe care o transportă, cînd unealta gîndirii este asimilată gîndirii însăși. Ca să gîndești cu adevărat, gîndirea trebuie **să adere** la spirit; cînd se desprinde de spirit, cînd îi devine exterioară, spiritul e frînat din capul locului, se învîrte în gol, nu mai are decît o resursă: el însuși, în loc să se agațe de lume, pentru a sorbi dintr-însa substanța sau pretextele sale. Scriitorul trebuie să se **ferească** să reflecteze prea mult asupra limbajului, să evite cu orice preț transformarea lui în substanța obsesiilor sale, să nu uite că operele importante au fost făcute **în pofida** limbajului. Un Dante era obsedat de ceea ce avea de spus și nu de **spunere.** De multă vreme, dintotdeauna, am fi ispitiți să susținem, literatura franceză pare să fi căzut în mrejele și sub despotismul Cuvîntului. De aici subțirimea, fragilitatea, extrema ei delicatețe, precum și manierismul ei. Mallarmé și Valéry încununează o tradiție și prefigurează o epuizare; și unul și celălalt sînt simptome de sfîrșit ale unei națiuni **gramatice.** Un lingvist a putu afirma chiar că Mallarmé tratează franceza ca pe o limbă moartă, și „pe care n-ar fi auzit-o nicicînd vorbită". Se cuvine să adăugăm că în cazul lui se vădește și un dram de poză, ceva de „parizian ironic și șmecher", cum notase Claudel, o umbră de „șarlatanie" de foarte mare clasă, o oboseală de om trecut prin toate, — trăsături pe care le vom regăsi, mai subliniate, la acel Valéry al „refuzului confuz de-a fi indiferent ce", formulă-cheie a demersului său intelectual, principiu director, regulă și deviza spiritului său. Și, într-adevăr, Valéry nu va fi niciodată **integral,** nu se va identifica nici cu ființele nici cu lucrurile, va fi **alături,** marginal față de orice, și asta nicidecum dintr-un fel de jenă de ordin metafizic, ci din exces de reflecție asupra operațiunilor, asupra funcționării conștiinței. Ideea dominantă, ideea care dă un sens tuturor tentativelor sale, se învîrte în jurul acelei distanțe la care se situează conștiința față de ea însăși, al acelei **conștiințe a conștiinței,** așa cum se schițează ea mai ales în **Notă și Digresiune,** din 1919, capodopera sa „filosofică", în care, căutînd, printre senzațiile și judecățile noastre, o **invariantă,** el n-o găsește în personalitatea noastră schimbătoare ci în eul pur, „pronume universal", „apelativ pentru **acesta** care n-are nici un raport cu un chip", „care n-are nume", „care n-are istorie", și care nu-i, pe scurt, decît un fenomen de exacerbare a conștiinței, doar o existență limită, cvasi fictivă, lipsită de orice conținut determinat și fără vreun raport cu subiectul psihologic. Acest eu steril, sumă a refuzului, chintesență a nimicului, neant conștient (nicidecum conștiință a neantului, ci neant care se cunoaște și care respinge accidentele și vicisitudinile subiectului contingent), acest eu, ultima etapă a lucidității, a unei lucidități decantate și purificate de orice complicitate cu obiectele sau evenimentele, se situează la antipodul Eului — productivitate infinită, forță cosmogonică — așa cum îl concepuse romantismul german.

Conștiința nu intervine în actele noastre decît pentru a perturba înfăptuirea lor, conștiința este o perpetuă reluare în discuție a vieții, este probabil ruina vieții. **Bewusstsein als Verhängnis,** „Conștiința ca fatalitate", este titlul unei cărți apărute în Germania între cele două războaie, al cărei autor, trăgînd consecințele viziunii sale despre lume, s-a sinucis. În mod evident, există în fenomenul conștiinței o dimensiune dramatică, funestă, care nu i-a scăpat lui Valéry (dacă ne gîndim la „luciditatea ucigașă" din **Sufletul și Dansul),** dar el nu putea insista prea mult asupra ei fără a intra în contradicție cu teorile sale obișnuite despre rolul benefic, în creația literară, a conștiinței, în opozitie cu caracterul suspect al transei : ce este toată poetica sa dacă nu apoteoza conștiinței ? Să fi zăbovit ceva mai mult asupra tensiunii dintre Vital și Conștient, și ar fi trebuit să răstoarne scara valorilor pe care o ridicase și căreia i-a rămas credincios de-a lungul carierei sale.

Valéry a considerat cunoaștere autentică efortul de-a se defini pe sine, de-a stărui asupra propriilor sale operațiuni mentale. Dar a te cunoaște nu înseamnă **a cunoaște;** sau mai degrabă nu-i decît o varietate a lui a cunoaște. Valéry a confundat întotdeauna **cunoașterea** cu **clarviziunea.** Și voința de-a fi clarvăzător, de-a fi inuman de lucid, se însoțește la el cu un orgoliu abia ascuns: se cunoaște și se admiră că

În românește de
Modest Morariu

Continuare în pag. a 7-a

REPERE

O zi mai lungă decît veacul

Cinghiz Aitmatov are darul cel mai de preț al unui prozator : știe să povestească întîmplări. El țese pînza aceea vrăjită a narațiunii, adunînd faptele într-o suită semnificativă. Evenimentele sînt puține, oamenii trăiesc limitat, momente pregnante în viața lor se pot număra pe degete și tocmai de aceea și-au fixat reperele în cîteva tipare mitice. Aparențele se schimbă, dar omul are de luptat cu rele similare, dintre care este evidențiată acum pierderea memoriei, a conștiinței că te tragi dintr-un anume popor, dintr-un anume rînd de oameni, cu obiceiurile, cu credințele și năzuințele lor. **O zi mai lungă decît veacul** este un roman tulburător, iar problematica sa poate fi raportată la marile întrebări ale existenței, chiar dacă faptele povestite sînt sumare. Evocarea se referă la imprejurările înmormîntării unui fost muncitor la un canton pierdut în stepele Kazahstanului. Prietenul său cel mai bun își asumă sarcina respectării ritualului și a înhumării într-un cimitir strămoșesc. De aici încep complicațiile. Întîi trebuie să-i convingă pe mai marii săi : „Să te rogi ? Tu, Burannii Edighei ? — Da, eu. Află că știu și eu rugăciuni. — Asta-i bună, la — asta, cum îi zice — șaizeci de ani de putere sovietică... — Ce-are a face puterea sovietică ! Oamenii se roagă la căpătîiul morților de cînd lumea. Moare un om, nu o vită !" Apoi, pe însuși fiul mortului, care devenise un „mankurt", adică unul dintre cei care-și uitaseră trecutul, nerespectînd nici măcar ritul de înmormîntare. Pentru bătrînul Edighei, nu poți iubi viața, dacă nu te gîndești și la moarte : „Privindu-i pe tinerii lui tovarăși de drum de pe tractor, Burannii Edighei era sincer mîhnit și-i era și milă de ei — nici unul nu știa măcar o rugăciune. Cum aveau să se îngroape unul pe altul ? Cu ce cuvinte în stare să cuprindă în ele începutul și sfîrșitul vor pecetlui ei retragerea omului în neființă? Adio, tovarășe, nu te vom uita ?" Sau cu alte asemenea vorbe goale ? Se întîmplase odată la o înmormîntare în oraș. Tare se mai minunase Burannii Edighei — la cimitir era un fel de miting în fața răposatului, lîngă coșciug, vorbitorii citeau din niște hîrtii, și toți spuneau același lucru — ce a fost răposatul, ce funcții a ocupat, cum a muncit, pe cine și cum a slujit — iar la urmă — fanfara și coroanele de fiori pe mormînt..." Bătrînul kazah din cartea lui Cinghiz Aitmatov este un om deplin, conștient de poziția lui în fața vieții și a morții. Piedoaria scriitorului sovietic reprezintă o afirmare a drepturilor inalienabile pe care le are ființa gînditoare în raport cu eternitatea și cu misterul cel mare al lumii, împotriva automatizării existenței și a ruperii brutale cu trecutul. Pierderea identității înseamnă plonjarea omului în infern moral, în crimă și iresponsabilitate. În fața întîmplărilor „mărunte" legate de dispariția „singuraticului" Kazangap se dezvăluie adevărata natură a celor implicați în viața și moartea lui, este retrăit trecutul, cu trădările, crimele și urîțenia lui. Scriitorul kirghiz găsește puterea de a înfățișa durerea cumplită a unor fii care-și plîng tatăl arestat în urma unui denunț, se oprește cu insistență asupra sfîșierilor interioare provocate de o dragoste fără ieșire, retrăiește tiparul mitic al vechilor legende din stepa kazahă, într-un cuvînt : creează o umanitate monumentală, amenințată cu dispariția tocmai prin eludarea simburelui de mister al vieții. O lume de **mankurți** în era cosmică înseamnă în primul rînd automatizarea existenței, transformarea omului într-un executant, într-un „obiect" al istoriei. Pînă și limba părinților este uitată, cum se întîmplă cu cel care nu vrea să o vorbească atunci cînd este în misiune oficială... Amalgam oribil și degradat, entropie socială, această lume împiedică expresia sentimentelor firești și a opiniilor, punînd „foarfecele" în calea vieții dătoare de sens și de rod. Umanitatea simplă este însă purtătoare de speranță, este „sare a pămîntului", cum spune un text celebru.

Ion Covaci și Denisa Fejes au tradus o carte „care dă de gîndit", o adevărată elegie, propunînd din nou atenției pe un mare scriitor contemporan. Cinghiz Aitmatov este reprezentantul unei umanități rezistente, o voce care afirmă demnitatea tuturor neamurilor în fața degerstului, a pustiurilor cotropitoare, a ignoranței și obscurantismului. El construiește solid, din elemente puține, cărora le adaugă un sens spiritual. Romanul este numai un episod din marea carte a lumii, pe care o citește un autor mai mare decît toți. Lumea ca narațiune este tot ce poate rivni un scriitor să înțeleagă.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **O SEARĂ OMAGIALĂ** dedicată lui Panait Istrati cu prilejul centenarului nașterii marelui scriitor a avut loc la Paris, sub egida Asociației „Prietenii lui Panait Istrati" și a delegației permanente a României la U.N.E.S.C.O. A participat delegația de scriitori români aflată în Franța pentru manifestările consacrate lui Panait Istrati, ambasadorul României la Paris, Dumitru Aninoiu, reprezentanți ai Secretariatului U.N.E.S.C.O., membri ai delegațiilor permanente acreditate pe lîngă U.N.E.S.C.O., oameni de artă și cultură. În cadrul Serii omagiale au luat cuvîntul prof. dr. Alexandru Balaci, membru corespondent al Academiei R.S.R., vicepreședinte al Uniunii scriitorilor, și prof. dr. Roger Dadoun de la Universitatea Sorbona. A fost vizionat filmul **Codin,** realizat de regizorul Henri Colpi. De asemenea, cu acest prilej, a avut loc și vernisajul expoziției fotografice **Flacăra și cenușa,** de Francois Xavier Bouchart. De un frumos ecou s-a bucurat participarea delegației Uniunii scriitorilor din R.S. România, seara omagială înscrîndu-se la loc de cinste în calendarul manifestărilor dedicate centenarului marelui scriitor român.

● **PROBLEMELE** raportului literaturii cu publicul au fost evocate recent în cadrul unui „Atelier cultural" desfășurat la Greifenberg, în Bavaria. Au participat cîțiva dintre cei mai importanți scriitori germani, Hans Jürgen Fröhlich, Klaus Stiller, Uwe Herms, Katja Behrens, Barbara König, și alții. Amplu comentată în presă, această reuniune a discutat condiția cititorului în epoca noastră dominată de mijloace audio-vizuale. Un articol publicat de Heinrich Boll în **Stuttgarter Zeitung** menționează următoarele : „În timpul discuțiilor, a devenit limpede că scriitorul este de mai mult timp o creatură lingvistică solitară, expusă presiunii concurente a noilor programe de petrecere a timpului liber. Epoca noastră nu duce lipsă de creații importante ; nu lipsesc nici talentele noi. Dar ecoul pe care altădată îl provoca o carte este azi amenințat din toate părțile. (...) Adeseori a fost uitat ce înseamnă a fi un cititor. Căci lectura pretinde anumite virtuți care riscă să dispară în ziua de azi. Deschizînd o carte, te retragi în singurătate : în acest moment începe un proces, un monolog interior, o comunicare anume, care se poate dezvolta, devenind, în cele din urmă, un fapt artistic. Lectura trebuie de asemenea încurajată și îmbogățită".

● **UN MARE** ecou are jurnalul lui Etty Hillesum, o tînără olandeză, dispărută în infernul camerelor de gazare naziste. Publicat după 40 de ani de la moartea autoarei, această operă reînvie figura unei tinere cu ample preocupări intelectuale și cu o propensiune unică spre trăirea cea mai acută, aliate cu o dorință de sacrificiu pentru semenii săi, care a condus-o în trenurile morții. Un articol din **The New York Book Review,** semnat de Terrence Des Press analizează pe larg împrejurările publicării jurnalului, precum și calitățile sale neobișnuite, izvorînd din personalitatea autoarei. Făcînd o inevitabilă analogie cu celebrul jurnal al Annei Frank, criticul se oprește îndeosebi asupra evenimentelor legate de deportarea lui Etty Hillesum, care dău o notă specială cărții sale. Este sigur că Etty Hillesum ar fi putut să evite deportarea, dar această tînără care visa să ajungă scriitoare notează într-una din paginile care i-au supraviețuit : „Aș vrea să fiu trimisă în fiecare dintre lagărele de deportare care sînt împrăștiate în Europa. Aș vrea să mă aflu pe fiecare front, nu doresc să mă găsesc niciodată în ceea ce oamenii numesc „siguranță", vreau să fiu acolo"... Această carte tulburătoare este încă un apel la conștiința europeană pentru a evita ororile care au încărcat trecutul continentului cu cea mai teribilă moștenire morală a istoriei recente.

● **CEA DE A 5-A EDIȚIE** a ghidului Oxford pentru literatura americană a fost recent comentată de către cunoscutul critic Alfred Kazin. Adăugînd un omagiu autorului acestei cărți, James D. Hart, cunoscutul cronicar al actualității literare americane scrie următoarele : „O operă enciclopedică bazată atît de neobosit pe fapte și elaborată într-un stil asemănător afacerilor economice poate uneori să fie asemănătoare unei reuniuni didactice sau unui rînd de pietre tombale aduse la zi. În cea mai mare parte îmi reamînteșe de insistența unui vînzător de cărți demodat, care încearcă să reînvie autori uitați și cărți depășite, și tocmai de aceea îmi place o asemenea lucrare (îi sînt recunoscător și pentru faptul că-mi corectează multe erori sau bănuieli în legătură cu autorii). Scriitor după scriitor sînt readuși în atenția noastră — și mulți dintre ei s-au preocupat cu multă tandrețe (sau cu interes ambiziv) de acest continent fabulos, scriind despre America și înainte de a exista o „America" sau înainte chiar de a exista oameni albi care s-au gîndit să se cheme pe ei înșiși „americani".

● **O CARTE TULBURĂTOARE** i-a „atribuit", în anul 1961, lui Stéphane Mallarmé, criticul Jean-Pierre Richard, publicînd notele fragmentare și eliptice pe care marele poet le-a făcut în scopul scrierii unei cărți dedicate fiului său Anatole. Recent tradusă de către Paul Auster în limba engleză, cartea suscită un comentariu pătrunzător al lui Leo Bersani, cunoscutul profesor de literatură franceză de la Universitatea din California și autor al unei celebre lucrări, **Moartea lui Stéphane Mallarmé.** Luînd în considerare bruioanele unei lucrări care n-a fost niciodată scrisă, criticul descifrează viața secretă a textului, transformînd această împrejurare într-o formă de meditație asupra existenței : „Ca și în cazul lui Proust, viața este salvată prin actul ambiguu al memoriei. Pentru Malarmé și Proust, a-ți aminti este în mod profund și secret un act prin care nu se păstrează de fapt trecutul, ci se șterge. Anatole, fiul dispărut al lui Mallarmé, ar fi fost reînviat printr-un soi de crimă literară. În această formă de strategie artistică, literatura înlocuiește realitatea printr-o aderență înșelătoare la substanța ei. Scriitorul exercită în mod conștient o forță nelimitată a imaginației asupra realității, iar în cazul lui Mallarmé aceasta înseamnă că tatăl replică în mod real lucrării destructive a morții prin actul de imortalizare a fiului său, într-o operă de ficțiune, care va rezista însă timpului".

ACASĂ

VIVI NĂLUCA

Departe, sună stepa Brăilei. Din necuprinsul ei suie, în a treia lună a primăverii, mirosul caprifoiului alb, al caprifoiului violet. Nimic spre stingere, griul elaborează spice, iarba legănări, viile neștiința trădării îngroșind buza paharului. Plouă des, fulgeră și tună. În fiecare dimineață, aerul e tot mai proaspăt și mai plin de cicatricele trăsnetului. De pe bărbia Timpului curge spre orizonturi vînt de nemurire, la fel cum se scurge zeama pe bărbia unui copil mîncînd pepeni. În zilele acestea, cînd cîmpia se schimbă într-o pasiune arzătoare, mi-aduc mereu aminte de Vivi Năluca — misterul fosforescent al anilor mei de început. Vivi Năluca e un simbol periculos care pătrunde și traversează granițele tuturor vîrstelor. Era otrava libertății și ropotul Mării. Totdeauna am fost convins, dar nu știam s-o exprim, că dincolo de el începe moartea. Vivi Năluca ne-a îmbolnăvit de dorul de-a ne petrece nopțile pe cîmp, cu caii la pășune. Coceam dovleci, porumb cu bobul plin de lapte, cartofi și pește prins cu mîna. Ne-a îmbolnăvit de Mare și ne-a dus la Mare. Trei zile și trei nopți, pe cai furați. Fiii unor oameni care nu ieșiră din vatra satului și a trei județe decît cu prilejul războiului, căutam desperarea depărtărilor. Nu mai știu cîtă bătaie am mîncat la întoarcerea acasă, știu, însă, că eram fericit, atinsesem fața verde a Universului, mă scăldasem în Mare pe lună și dormisem, împreună cu caii, într-o biserică părăsită, bănuiesc că la Piua Pietrii. Vivi Năluca credea că bisericile nu sînt cugetarea lui Dumnezeu, le punea numai pe seama zugravilor: ce ochi, domnule, ce mînă! Dar colecta seu și-l vindea unui preot care fabrica lumînări într-o cosmelie, spre Rîmnicu-Sărat. Se întorcea de-acolo cu unul Oneacă, tîrînd în spinare cîte-un sac de țigări Plugar. Nu iubea banii, ci aventura. Faptul că trebuia să se strecoare prin zece capcane îi turna amețeală în sînge și-i aprindea flăcări în ochi. Peste vreme, cînd am avut norocul să străbat Europa, am întîlnit o copie a lui Vivi Năluca în gara Santa Lucia din Veneția. Un băiețandru de vreo optusprezece ani sta turcește pe acoperișul unui vagon, cojea o portocală și înjura românește. „Ce faci acolo, mă ?" „Merg la Siracuza, livezi de lămîi, orizonturi livide și doamne atinse la plămîni". Vorbe făloase, împrumutate de la Vivi Năluca sau de la Manole-țiganu', cel mai bun prieten al lui care, în timpul secetei din 1946—1947, a plecat în Oltenia, să vîndă pelitarele maică-sii și s-aducă mălai și n-a izbutit altceva decît să se însoare de nouă ori de la Brăila pînă-n Dolj. Doamne, se minuna tata, ce dirihoaie de carne tuciurie, de-a lungul Dunării ! Așa cum constată și literatura prin cele mai adevărate condeie, viitorul e mult mai inconsistent decît ființa umbrelor din trecut. Numai responsabilii cu vicefacerea realităților șubrede au alte păreri. Eu, fiindcă, în cele trei zile de Paști, cînd se instala pe maidan un scrinciob ca o roată hidraulică, minam în cerc, împreună cu Vivi Năluca, un cal răpănos și orb, știu de la Vivi că înălțarea nu-i decît căldarea în care mulgem moartea din vinerea mare. Viitorul e lungul drum al primejdiei, iar arta prinde contur numai din cîmpul emoțional al trecutului. Vivi Năluca își netezea supărările, lustruindu-le cu fierul de călcat al croitorului din vecini. Dacă-l durea o măsea își strîngea un deget la ușă ca să mute durerea. Prindea lișițe pe Ciulnița c-un hultan pe care-l vrăjise cu descintece, fiindcă ăla cobora în curtea casei lor și-i mînca lui Vivi Năluca din palmă. Dar cred că el a devenit străjă de aur pe ulițele satului și a atins apogeul carierei de visător cînd ne-a îmbolnăvit de cerb. Mizînd pe puterea noastră de-a proiecta închipuiri pe toți pereții, trăsătură ce ține de vitalitatea curajului de-a trăi numai pe înălțimi, într-o zi de toamnă rumenă, cînd viespile sparg boaba strugurelui, ne-a arătat în zare munții cu strălucire de alcool ai Rîmnicului și ne-a zis: știu un cerb acolo, îl furăm, îl băgăm într-o căruță cu covîltir, îl aducem aici o zi, să-l vadă copiii de la școală, să-l pipăie pe coarne și la chișiță, pe urmă-i dăm drumul în pădurea de peste Buzău.

Dintr-odată nu ne-au mai plăcut scaieții de pe izlaz, riul cu unde argintii, putinele înecate pînă la jumătate în apa lui ca să-și umfle doagele (se apropia culesul viilor), lumea s-a învelit în pelin și dimineți de duminică, sufletul ni s-a luminat cu cetină. Dar în seara cînd să plecăm la drum a murit bunica lui Vivi Năluca. Atît avea pe lume. A stat s-o îngroape și, după trei zile, s-a lipit de-un convoi de căruțe care se duceau cu orz în Oborul Brăilei și aproape de Cazasu, unde se deschide drumul spre Moldova, a intrat într-un lan de porumb, s-a contopit cu numele său și a dispărut pentru totdeauna în zarea depărtării, acolo sună vîntul, agitînd chemări nedeslușite.

Un cerb în lumea asta a rămas nefurat. Îmi pare rău.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
20
(1 150)
Sîmbătă
19 mai
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNALTUL UMANISM

O investiție uriașă a cuprins practic toate domeniile de manifestare ale societății și i-a schimbat din temelii înfățișarea dîndu-i o condiție proprie, modernă, din perspectiva progresului și civilizației. Este istorie vie aceasta, o istorie în continuă alcătuire și conștiință de sine ; stă în puterea și în atracția ei însuși evenimentul om. Acesta este de fapt și sensul concret al construcției socialiste. În zona unui asemenea impact, la confluența istoriei cu viața, sub incidența legilor obiective ale dezvoltării dar și sub aceea a factorilor subiectivi care dau de fapt liant și putere de acțiune creatoare acestor legi, în centrul de gravitație pe care-l consacră istoria și asumarea ei concretă, responsabilă, stau — sub forma lor politică și socială — largile orizonturi pe care le îmbracă umanismul care se realizează în numele omului și pentru om. Făuritor al tuturor valorilor materiale și spirituale ale societății, omul reprezintă în același timp valoarea supremă a socialismului. Marele eveniment al unei construcții fără precedent. În acest sens, pe traiectul istoric deschis de memorabilul act de la 23 August 1944, Congresul al IX-lea al partidului reprezintă unul dintre acele momente hotărîtoare pe care le resimțim sub multiple raporturi și încă într-un chip inaugural. Se deschidea o eră în august 1944, se inaugura o epocă la jumătate de drum, odată cu Congresul al IX-lea al partidului, un nume devenea sinonim cu însăși țara și era momentul atunci al unei încordări de efort și voință care avea în toate să dea sentimentul și certitudinea unei adevărate renașteri naționale.

Sub cele mai largi aspecte și cu multiple și pozitive consecințe asupra imaginii progresului și civilizației, gîndirea și practica politică și socială a României cunoșteau înnoiri fundamentale. Numim azi toată această vitală înnoire a gîndirii și practicii politice și sociale Doctrina Ceaușescu. Socialismul părăsea sentimentul și imaginea deformatoare ale acelui marș triumfalist prin istorie și dobîndea un caracter științific concret și realist. **Tot ceea ce facem este îndreptat spre asigurarea bunăstării și fericirii omului. Aceasta,** sublinia secretarul general al partidului, **este însăși esența socialismului care pune în centru omul cu preocupările sale, crearea celor mai bune condiții, atît de bunăstare materială și spirituală, cît și de manifestare deplină a personalității umane. Omul este factorul hotărîtor al construcției socialiste, el fiind acela care trebuie să se bucure din plin de această măreață realizare, de socialism și comunism.** Observăm că între omul — ca valoare fundamentală în socialism și omul ca făuritor al tuturor valorilor materiale și spirituale ale societății socialiste există un raport de relație care trece prin filiera multor determinări — politice, morale și sociale — ca să ajungă, nu în cele din urmă, la un nou regim de conștiință, acela în care omul însuși se construiește și prin aceasta, evident, este nu numai un beneficiar al istoriei, ci și un producător al acesteia, că virtuțile sale servesc virtuților și energiilor colective ale poporului și, construindu-se pe sine, construiește și o imagine a sa despre lume, un mod propriu de a fi și acționa. În spiritul celor mai înaintate cuceriri ale cunoașteri umane și în scopul transformării acestora într-un orizont al gîndirii și muncii sale creatoare. Raportul omului cu lumea și raportul său cu sine însuși elimină asperitățile rupturii în destin și implică reliefuri noi de spirit, atitudini și trăsături noi. **Nu încerc să dau o caracterizare, pentru că ar fi aproape imposibil,** arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, **dar trebuie să subliniez că dîrzenia, tenacitatea, curajul, răspunderea față de interesele generale ale națiunii, încrederea în cauza nestrămutată a socialismului, în viitorul luminos al patriei noastre sînt unele din caracteristicile socialismului.**

Toate aceste trăsături sînt elemente de sprijin ale unei definiții și mai cuprinzătoare pe care doctrina amintită o promovează consecvent și o dezvoltă îndrăznet, transformînd-o într-o largă experiență atît pe planul ideilor cît și pe acela al terenului deosebit de sensibil și de fertil al materializării lor. În permanență deschis, dinamic și inovator, capabil de mari adîncimi, spiritul constructiv, vizionar al acestei doctrine străbate prin spațiul de gîndire și acțiune al tuturor forumurilor comuniste care au urmat Congresului al IX-lea al partidului și are o vie răsfrîngere, la zi, în demersul cotidian care încheie sau deschide o nouă experiență și evaluează o nouă posibilitate pentru asigurarea progresului și civilizației în noile condiții ale lumii contemporane.

Luceafărul

INEDIT

Tudor Arghezi

Vino-ndărăt

Vino-ndărăt, descîntă-mă să-mi treacă,
Ia-ți farmecele, lasă-mi inima săracă.
Stinge-mi cărbuni și dă-mi să le beau lești,
Imi fă ceva și ia-mi ticăloșia,
Ingaimă și murmură din dafini cuvinte,
Să-i vie sufletului minte.

Din amfora întreagă rămase un ciob.
Cum de-ai putut din slobod să faci rob
Și dintr-un teafăr un neghiob ?
Fă semne de-andaratelea și ia
Păienjenișul de pe mintea mea
Și stringe-l, du-ți-l, fă-ți-l trimbă.
Se-mpleticește ochiul, căutătura-i strîmbă.
Auzul astupat și gura
O iau ca și căutătura
De-a curmezișul gîndurilor toate.
Vrăjitul tău de pipăit nu poate
Nimic mai mult decît să facă scame
Din suflet, și să mi-l destrame ?

Instreinează-mă de tine — abia cuprins.
Fă-te urită, hidă, rea-n'r-adins,
Du-mă cu scîrbe, fă să-mi pară rău
C-am sărutat petala zîmbetului tău.

Ion Popescu-Negreni: „Natură statică cu crăițe"

Unitatea culturalizării

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Într-un articol precedent, **Repere ale culturalizării (Luceafărul**, 24 martie a.c.), subliniam faptul că în vasta operă teoretică a tovarășului Nicolae Ceausescu întîlnim înscrise, printre multe alte idei de o importantă deosebită, și pe acelea privitoare la rolul acțiunii de culturalizare în cadrul dezvoltării societății noastre socialiste. Desprindeam cu această ocazie trei repere fundamentale ale procesului de culturalizare conceput într-un sens larg, cuprinzător. Unul este al producției, altul al constiintei, cel de-al treilea al progresului. Toate acestea, strîns legate între ele, se arată a-și avea rădăcinile înfipte în zonele adînci ale pregătirii umane. Viziunea unitară asupra lor, caracteristică operei președintelui Nicolae Ceausescu, se arată a avea implicații multiple în cadrul dezvoltării sociale generale. Unele din aceste implicații vom încerca să le privim mai îndeaproape în cele ce urmează.

Asupra impactului științei cu producția, spre exemplu, lucrurile sînt în general cunoscute. Nu există sector, de la munca de concepție, a organizării proceselor productive, pînă la valorificarea deplină a produselor, în care diversele ramuri ale științei contemporane să nu fie implicate într-un mod profund. Această situație obiectivă determină în planul culturalizării o luptă îndîrjită pentru pregătirea profesională cît mai temeinică a cadrelor care lucrează în diversele sectoare ale producției. Numai astfel se pot asigura competitivitatea, reducerea cheltuielilor materiale, creșterea productivității. Dacă ne apare din ce în ce mai clar că știința este aceea care generează producția modernă și că generalizarea ei în rîndul unor mase cît mai mari de oameni devine o cerință obligatorie a dezvoltării contemporane, lucrurile se complică atunci cînd abordăm problemele dificile ale constiintei. Știința generalizată în plan social este și aici o temelie solidă pentru înălțarea unor mentalități umane noi, eliberate de obscurantism și preiudecăți, bazate pe cunoașterea temeinică a realităților, pe interpretarea lor dialectică, adecvată. Dar știința singură nu poate face totul în domeniul conștiintei. Este nevoie și de alte limbaje, în special de acelea ale artelor, care traduc mai bine sentimentele înalte de mîndrie și demnitate umană, de solidaritate și răspundere, de bunătate, frumusețe, dreptate s.a., înscriind omul pe deplin în viața poporului și a umanității, din care face parte.

Conștiința socialistă se dezvoltă printr-o luptă continuă nu numai în vederea înălțării în plan uman a omului, ci totodată, și pentru eliberarea lui de mentalitățile egoiste care îl coboară, de pasiunile joase, gregare, zoologice, de orientările ideologice care cultivă brutalitatea, violența, crima. Opera de culturalizare presupune în această direcție o atitudine activă, decisă în selecția și promovarea valorilor, cultivarea cu prioritate a acelor creații care conțin

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 6-a

Un singur personaj

I

Opera dramatică de departe cea mai puternică din cele ivite în literatura română de după 23 August, este cea a lui Dumitru Radu Popescu. Volumul 9 (Editura Junimea), cuprinzînd, firește, nouă lucrări ale scriitorului, oferă deși nu o imagine completă, oricum una revelatoare asupra acestui teatru patetic, spumos, de mare intensitate dramatică, de șfișietoare reverberație tragică, sacadat, trepidant, de un comic atroce, nervos, domolit la un moment dat în aforisme limpezi, reintors la replici întretăiate, spirituale. Comicul grotesc, pasta groasă, replica ce provoacă un ris în hohote — dar nu eliberator, ci mai de grabă spasmodic, nedumerit, nu străin de un sentiment de groază — se îmbină cu o vocație terbilă a căutării absolutului, cu accente lirice grele. Un teatru în care se simte că D.R. Popescu ca și în proză este cel mai dostoievskian (la modul creator, concretizat într-o viziune proprie, originală) dintre scriitorii noștri. Dar în deosebire de proză, unde în genere dostoievskianismul era realizat prin viziuni lirice, aici el este figurat prin dansul neistovit, prin sarabanda, aș zice, pe care o oferă în continuu derularea flegmatică aici, isteroidă dincolo a replicilor, totul într-un fel de tempo staccato neistovit. Personajele acuma sînt nepăsătoare, ironice, șficuitoare, clinice, lipsite de orice credință, netrebnice, pline de porniri oneroase și inavuabile pentru ca fizionomia lor morală să capete fără vreo tranziție, o alură nepătată și angelică, o poftă năprasnică de puritate concretizată în o groază de vise himerice, de dorințe nebune de a face binele, de a se jertfi, de a detecta ca un radar ultrasensibil răul și a-l eradica din lume. Hohotul plînsului de căință este întretăiat de remarca îngrețoșată trădînd un cinism absolut ; dorința de a crede, de a iubi și de a se dărui își are un corolar perfect în apetitul de a face rău, de a tăia în carne vie pentru a fi respectat meschinul interes propriu. Inteligența luminoasă, înțelegătoare, vie, calmă — într-un cuvînt o inteligență **integratoare,** dornică de a percepe toate nuanțele trăirii umane și, în consecință, capabilă chiar de a le percepe ca atare — este concurată de incăpățînarea inversunată a personajelor de a nu vedea mai departe de lungul nasului, de a debita bancuri cretine și banalități desăvîrșite. Apetitul pentru poezie, concretizat în viziuni mirifice, este concurat la rîndul său de pornirea spre amănunte scabroase, de a aneantiza orice, prin șficuire necruțătoare, prin deconspirarea cutăror resorturi murdare și rizibile ale unei acțiuni aparent nobile ș.a.m.d. Impresia de **tot** a operei dramatice în discuție este extrem de accentuată. În esență, este vorba de o singură lucrare dramatică în foarte multe variante (variante atît de deosebite între ele, de neașteptate, aș spune, încît autopastișa este eliminată de la sine) cum la urma urmelor există aici un singur personaj cu extraordinar de multe întruchipări, un Proteu cu infinite măști. Și tocmai de aceea este mai bine să vorbim despre personajul, iar nu despre personajele dramaturgiei lui D.R. Popescu.

Piesele au mai multe titluri ceea ce este perfect semnificativ, D.R. Popescu fiind mereu în căutarea soluției potrivite, de unde și mișcarea continuă, complexă, contradictorie, derutantă din dramele lui, tot timpul autorul străduindu-se într-o modalitate chinuită, trepidantă, stupefiantă, ingenioasă să găsească unghiul cel mai adecvat prin care este „prins" un anume personaj sau anume problematică. La un moment dat soluția pare a fi în cutare punct, pentru ca în clipa următoare să pară a se găsi într-o direcție exact opusă. Lucrurile sînt departe de a se opri aici, totul continuindu-se într-un virtej aiuritor în care eroii apar la suprafață, se dau la fund, reapar, sînt liniștiți, hieratici, monumentali, neînfricați, pentru ca imediat să se strîmbe de groază, să pară hidoși, descompuși, pe marginea prăpastiei dacă nu cumva căzuți irremediabil în ea. În **Mai suna-vei dulce corn** apare un ticălos, Beldeanu, subalternul marelui medic Sebastian, șeful unei clinici, pe care îl sabotează în fel și chip, insinuîndu-i ideea că mai are foarte puțin de trăit. Despre propria fiică Beldeanu vorbește într-un mod incalificabil, o calomniază în față pe o femeie nevinovată (atașată de doctorul Sebastian) că ar fi avut o oneroasă aventură erotică cu el însuși, bazîndu-se pe faptul că nenorocita nu are cum să-l contrazică. Apoi, aflînd de la propria lui soție că fiica pe care o insultase în fel și chip, de a cărei moarte se îndoise în formulări care de care mai scabroase, a murit într-adevăr, se jeluiește, începe să-și toarne țărînă în cap, declară că el însuși este o nulitate științifică care a umflat în chip nelegiuit numărul cazurilor ce le-a rezolvat etc. Modalitatea în care e debitată această confesiune înălțătoare e la rîndul ei urît mirositoare, dacă se poate spune așa, cum i se sugerează de altfel personajului de către alții, excedați că acesta îi potopește cu toxinele rezultate din dezvăluirea faptelor lui. Personajul plînge, se lamentează dar și continuă tot felul de unelțiri dezgustătoare împotriva șefului său, avînd de partea lui cîtiva aco liți (de fapt o mină de lingăi nu doar dirijată de el, ci și formată moralmente ca atare de el). Unul din-

Victor Atanasiu

Continuare în pag. a 7-a

În acest număr : ● **Poeme de Franz Johannes Bulhardt** ● **„Acasă" — o rubrică de Fănuș Neagu** ● **Proză de** ● **Sabina Drăgănel și** ● **Mariana Ionescu** ● **Privirea lui Orfeu de Dan Laurențiu** ● **Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu** ● **Dan Cristea : „Despre critică"** ● **Cumpănă de G. Alboiu** ● **Viața cărților** ● **Mapamond** ● **Repere de Aurel-Dragoș Munteanu** ● **Balcanice** ● **Revista străină** ● **Sport**

DORUL DE DOR

despre această alcătuire în versuri, despre oamenii cuprinși în paginile ei nu cred că se cade să spunem simple cuvinte. „Stare de dor", antologia poeților și pictorilor țărani, realizată dintr-un nobil impuls de Ion Meițoiu, este o carte de suflet și de învățătură, o icoană pe sticla memoriei a Dorului-dor. Versurile poeților-țărani (de ce poeți-țărani, ca și cum am zice poeți-profesori, poeți-ingineri, poeți-doctori) sînt versuri pur și simplu, părți dintr-un cîntec ce se adună ca o apă mare din toate piraiele și izvoarele pentru a se cînta pe sine. Deci, nu simple cuvinte ci Cuvintele lor chiar : Dorul meu și-al codrului / Prea de multe sînt în stare / Fac lumină și dau foc / Cu aceeași luminare *Sau* Toți venim, trecem prin lume / Împărtim și rău și bine ; / Am venit și piecăm iară / Lumea tot aici rămîne *Sau* Pace — pasăre străină / Cîntă-i lumii și-o alină / Cu liniște și hodină *Sau* Gustul patriei / Îl poți afla / Atunci cînd în jur / Miroase a aluat / Și simți căldura / Cuptorului încins *Sau* Doarme-ntins pe spate Bărăganul / Din Craiova pînă-n Patru Frați / Pernă-i stă sub cap Teleormanul / Și-un călcîi i-ajunge la Galați *Sau* Bob de aur, rîu / venind din împietrita zăpadă / unde-ți stau spicele / dacă nu în fosnetul vîntului ? *Sau* Atît cît pot să te mai strig / Să taci să auzim cum se petrece, / Stai lîngă mine, s-a făcut mai frig / Iubirea noastră prin lumină trece.*

Iubirea de țară, de limba românească ca de o matcă a visului și a vieții, cîntecul de dragoste ori de întomnare. Adică, totul. Adică, poezia, dorul de dor adunat în rînduri de semne ca pentru o cronică fără de început și fără de sfîrșit. Abia pe urmă vin numele, Gavrilă Bledea, Ion V. Bârcă, Vasile Dîncu, Constantin Mihai, Ștefan Tănase, Emilia Iercoșan, Gheorghița Măleanu și alții, și toți cei adunați între coperțile acestei cărți, și ceilalți cîți ori mai fi, slujind cu nume sau fără nume cîntecul cel mare.

Nicolae Dan Fruntelată

OCHIUL DIN CENTRUL INIMII

Sânziana Pop de vorbă cu Alexa Visarion (în pagina a 3-a)

CONTEMPORANII NOȘTRI

Sensul personalității confraterne

Pe la sfîrșitul anilor șaptezeci scotocind în prăvălia parizianâ a unui buchinist somnolent care mingiia din vreme în vreme, ținînd ochii închiși, spinarea unei pisici tărcate și cu ochi adamantini, am găsit, nu fără o senzație de surprindere, un volum cu infățișare elegantă, tipărit în spaniolește, scris de un român și tratînd despre Shakespeare. Îl citisem, bineînțeles, cu mai mulți ani înainte și mă delectase ; biografiile literare, atunci cînd nu sînt pure înregistrări de document arid, fac mai mult, pentru cine are plăcerea speculațiunii morale, decît literatura de senzație cea mai palpitantă. Ieșea de acolo, din „Scene din viața lui Shakespeare" de Mihnea Gheorghiu (căci despre aceștea este vorba), umbra aproape palpabilă a unui ins viu, vietuitor într-o Anglie veche și cu toate acestea parcă reală, bineînțeles nebună, un personaj în toată puterea cuvîntului care părea că și-a pus ingeniul și în viață nu doar în creație. În acest Shakespeare de viață cotidiană convietuiau și Falstaff și Hamlet, viața lui se confunda cu opera prin aceea că o prevestea în marile imagini caracterologice : spre a scrie literatura pe care a scris-o, Shakespeare dădea sentimentul că trăise spre a o experimenta.

Mulți, atunci cînd au de făcut biografii geniale, se grăbesc să desfășoare pînze solemne și să compună apoteoze, mitizarea, în materie de biografie, vecină cu oda, e, cel puțin pînă la un punct, cea mai atrăgătoare dintre soluții. Cu toate acestea, lîngă Plutarh stau în istoriografie și Suetonius (cu „Doisprezece cezari") și, mai bine chiar, „Historia augusta". Lumea are, într-adevăr, trebuință să știe că geniul, fără a fi

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

OPȚIUNI LIRICE CONTEMPORANE (4)

Noua sensibilitate

Campania **antiromantică** a dominat lirica modernă în mod mai mult sau mai puțin camuflat. Reacția pozitivistă a secolului nostru a demonetizat sensibilitatea tradițională și a instaurat principiul celebrității, al nonafectivității în actul creației artistice. Raționalismul a luat locul emoționalității, transformînd poezia într-un obiect al elaborării metodice. Artele vecine au suferit un proces asemănător prin nonfigurativ în pictură și, prin dodecafonism, în muzică. „Complexul antiromantic" a traversat astfel toate experimentele poetice moderne, extirpînd sentimentalitatea, „mineralizînd" lirica. Nu mă refer aici la marile personalități care și-au păstrat neptunic fondul uman inviolabil. E vorba de o deplasare statistică nu exclusivistă a interesului poetic. Stilistic, poezia a părăsit modul confesional, în favoarea unui demers obiectiv (bazat și pe imagismul teoretizat de E. Pound). Eul poetic se proiectează în obiecte, se **obiectualizează.** Tonul liric se răcește prin neparticipare afectivă directă. Sinceritatea devine o categorie vulnerabilă, desuetă. Reificarea tehnologiei poetice ține de o revoltă carteziană antisentimentală. Din emoțională, poezia a devenit senzorială. De aici, superficialitatea contactului cu realul. Programele avangardiste atacau vechea afectivitate a liricii : „poezia nu e decît un teasc de stors glanda lacrimală a fetelor de orice virstă" spunea Ion Vinea încă în 1924. În consecință poezia s-a „virilizat". Fronda antisentimentală a căpătat aspecte dintre cele mai insolite. De la glacialitatea tip „monsieur Teste" la frugalitatea exclusiv senzorială. Emanciparea liricii de sub tutela sentimentelor a fost și este resimțită însă ca o **criză de adaptare.** Actuala lirică a antilirismului își caută de fapt fundamentele unei **noi sensibilități.** Orgoliul antiafectiv e un pariu pierdut. Fenomenul este vizibil și la poeții ultimei generații. Aceștia tatonează cu precauție cîmpul afectiv fără să aibă inițiativa încă de a formula o nouă „viziune a sentimentelor". În general se observă o tratare polemică a afectivității dintr-o frondă, să-i spunem, juvenilă. O parte a tinerilor poeți (Ion Stratan, Eugen Suciu, Ion Bogdan

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Tolba cu poezii

În aceste zile însorite de primăvară, de primăvară totală, și-au făcut drum pînă la mine trei cărți de poezie. Ținînd în mînă subtirateca haină a pliculuî cu numele expeditorului aproape șters de cine știe ce ninsoare, cu colțul îndoit de graba vreunui funcționar de poștă sau de privirea vreunei stele din constelația Gemenilor sau a Fecioarei ce și-a sfîrșit călătoria în vagonul de coletărie, am refăcut traiectoria celor două cărți ce-au străbătut un nodîș, niște munți, cîteva ape, o cîmpie și cîtiva mii de ani lumină ca să ajungă la mine.

Numele expeditorilor (a se citi și exploratorilor) : Adrian Popescu și Ion Mircea.

În aceeași zi am mai primit o carte. O carte fără plic ce mi-a fost dăruită pe o stradă oricum poetică: strada Nuferilor !

Să încerc a substitui prietena ce mi-a dat-o cu o poezie a ei : **„O femeie vinde în piață / bucăți de trandafiri — / mîinile ei zgîriate / printre rădăcini și tulpini care-nvie — / „Ce culoare au ?" / „Uite, asta!"** Și-mi arată pata de sînge pe mînă.

Culorile brutale ale vieții sînt îmblînzite doar de poezie fără a fi însă trădate. O derulare rapidă de evenimente interioare, de imagini ale lumii răsfrînte în oglinda poemului după o confruntare tensionată cu sine și cu cuvintele, iată noua carte a Gretei Tartler intitulată simbolic „Substituiri". Și într-adevăr celor trăite, scenei și actorilor iubirii și deznădejdii, extazului și singurătății, anotimpurilor reale și celor vi-

Liliana Ursu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

Dan Laurenţiu: «Privirea lui Orfeu»

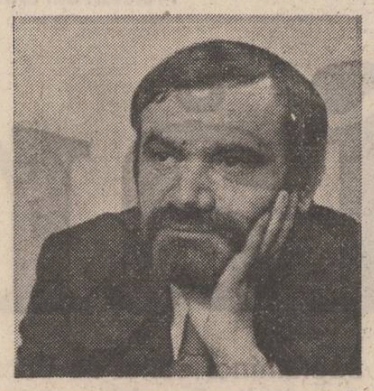

I

Dan Laurenţiu este un poet care nu se dezminte nici ca formulă stilistică şi nici ca valoare, construindu-se pe sine (bineînţeles, eul poetic şi nu cel biografic care nu intră în discuţie), netulburat de vocile criticii, într-o orgolioasă şi magnifică solitudine a creaţiei. Aceasta este impresia unei vederi din exterior, deoarece, privită din interior, singurătatea funciară a poetului capturat de opera sa, este o stare cumplită, o descindere în tenebre (ale propriei fiinţe şi ale existenţei în general) a eului pentru a se întoarce de acolo un altul şi a ajunge, unde ? În faţa neantului alb, respingător şi fascinant deopotrivă, al foii de hîrtie ce aşteaptă să o „umpli" (littéralment et dans tous les sens) cu scrisul tău, transformat în gest ontologic. Cum, în ce fel, cînd are loc acel „primum movens" prin care opera începe să ia fiinţă, rămîne o enigmă chiar şi pentru autor, sau o revelaţie fulgerătoare ce, asemenea hierofaniilor, mai mult ascunde decît dezvăluie. Pentru timpul actului scriptural nu există decît un „înainte" şi un „după", aproape niciodată, un prezent ; sau extazul împlinirii şi, apoi, al unei devastatoare pustiiri. Cel puţin aşa îi apare, cred eu, lui Dan Laurenţiu, ontogenia actului creator, în partea de eseistică a volumului **Privirea lui Orfeu** (Editura Cartea Românească, 1984). Poetul a avut o intuiţie extraordinară cînd şi-a ales ca emblemă pentru meditaţia lui, fericit-tragica privire a lui Orfeu. Într-un loc, autorul îi spune, cu îndreptăţire, fatală, dar nu numai în sensul de nenorocire ci şi în accepţia de implacabilă, necesară, indiferent de consecinţa dramatică. Să urmărim însă, mai îndeaproape, paralela sugerată de poet chiar din titlu, şi ale cărei elemente se găsesc nu neapărat sistematic în paradoxalele eseuri-poeme din volum.

Aş spune că întreaga fizică şi meta-fizică, subliniez, nu a operei ci a pregătirii şi zămislirii ei se regăseşte în această privire şi în „fabula" sa. Pentru a o readuce pe Euridice la viaţă şi a o scoate în lumină, Orfeu a fost nevoit să coboare în infern, printre umbre şi monştri ai întunericului şi, cu cîntecul lui, să-i îmblînzească pe Hades şi forţele malefice. Caracterul iniţiatic al descinderilor subpămîntene este mult prea cunoscut pentru a mai fi cazul să îl amintesc. O călătorie asemănătoare întreprinde şi poetul, dar, cum menţionam la început, în abisul sufletului şi psihicului său, şi numai după ce va fi înfrînt şi îmblînzit umorile şi impulsurile „rele" (igienă şi terapeutică sufletească asupra căreia există o notabilă literatură alchimică), după ce se va fi curăţit şi purificat sufletele va ajunge la starea propice creaţiei, aducerii în lumină a acelei necunoscute care este opera, aşa cum Orfeu o căluăzea pe încă nevăzuta Euridice. O lupă aprigă, fără de care, ascensiunea sufletului şi a spiritului nu este posibilă. Citez din Pseudo-Thomas în **Aurora consurgens** : „...de corpore, de quo canitur : horridas nostrae mentis purga tenebras". Numai după îndeplinirea acestui ritual, cu o imensă teamă şi speranţă Orfeu-Poetul porneşte la drum, apăsat însă de povara unei teribile interdicţii : aceea de a nu privi înapoi, de a crede orbeşte în ceea ce faci, de a nu te îndoi o clipă că Euridice este lîngă tine, că te urmează supusă mai departe. Şi chiar aşa este. Dar tu nu crezi, şi nici un creator — aici este şiretlicul lui Hades şi al destinului — nu ar rezista ispitei de a se opri măcar o clipă, pentru a-şi contempla opera — şi te uiţi înapoi, o zăreşti pe draga Euridice în toată frumuseţea ei supraomenească şi, în acelaşi moment, vezi cum se îndepărtează în regatul umbrelor, cum o pierzi pentru totdeauna sau, poate, numai pînă la moarte. La fel şi autorul, după ce a adus în lumină opera, după această secundă de explozie sufletească, simte cum creaţia lui se înstrăinează, pleacă în lume, urmînd o cale necunoscută, dispare din vedere ca trista Euridice. Numai că scriitorul este un Orfeu-Sisif, el o va căuta din nou pe Euridice, va cobori iarăşi în infern, ştiind că o va pierde de fiecare dată şi, totul pentru acea clipă unică, de spaimă şi speranţă, de extaz şi durere, de eros şi tanatos, care este privirea spre Euridice. Mi-am permis să visez puţin în marginea textelor lui Dan Laurenţiu şi să imaginez acest traseu-analogon, pornind de la formulările sale poematic-hermetice. Şi spun aceasta deoarece poetul vorbeşte un **idiom** al său, între inteligibil şi oracular, între limpid şi inefabil, ca apele unei oglinzi veneţiene coclite de vreme. Scrisul lui este esenţialmente poetic, ambiguizînd mesajul, obscurizînd sensurile (sînt lucruri de mare rafinament ce nu pot fi altfel exprimate) încît pentru a ajunge la miezul de semnificaţie al frazei (o frază desfăşurat leneş, fastuos ca un brocart aruncat pe un pat princiar) trebuie să desfoliezi petală cu petală corola de imagini şi metafore. Operaţie nu lipsită de riscuri întrucît se pierde ceva din învăluitoarea şi strania seducţie a stilului. Am să citez, spre edificare, un pasaj din **Preliminarii la exigenţele insulei** : „Exorcizarea morţii prin cîntec, în sensul că aceasta devine un medium abstract dar şi o soluţie inefabilă, un receptacol în care se focalizează, se reîntîlnesc şi se dezvoltă cele trei regnuri perceptibile ale lumii, pentru a reveni la o armonie apriorică, adică la ceea ce au fost înainte de sfîşierea lor trichotomică, nu are, în planul său numenal semnificaţia unei respingeri dureroase, viscerale, ci este cel mai grandios exerciţiu euthanasic şi care dă măreţie omului. A muri în cîntec, în imnul înălţat către forţele obscure ale universului, pentru a le readuce la lumină, sau, mai bine zis, în lumină, este, deci, nu însuşi actul de a muri, de a dispare ca o făptură efemeră, ci de a restabili o comuniune cu elementele veşnice, ale lumii şi a recuceri deci pacea şi harul acestei comuniuni, resimţită ca însăşi participarea la esenţele imuabile ale lucrurilor, lucruri care, în nesfîrşita lor generozitate, revin, din unelte şi mijloace de tortură pentru sufletele neliniştite, neîmpăcate cu propria lor natură, leagănul paradisiac al eminescienei Cezara (sau, după Mircea Eliade, **Insula lui Euthanasius**). Cine nu ghiceşte şi nu se va lăsa dus de ritmul amplu şi solemn al frazei nu va avea acces nici la profuziunea de sensuri. Se pot întîlni şi fragmente mai puţin supravegheate, în care ideea oricît de preţioasă se pierde ca apa în deşert, dar mai toate interpretările relevă o gîndire originală, familiarizată cu marea cultură, iubitoare de paradoxuri şi delicii ale spiritului. Mi-au plăcut îndeosebi, pe lîngă glosele despre condiţia scrisului, raliabile dar nu şi îndatorate, lui Maurice Blanchot — eseurile despre orfism şi motivul insulei (cu precădere la Eminescu) şi cele, cu o vizibilă notă polemică referitoare la eul biografic şi eul creator al scriitorului, combătînd în linia lui Proust, apropierea lor forţată şi explicarea unuia prin celălalt. Eul biografic nu numai că nu explică eul creator (şi în nici un caz, într-o relaţie directă) ci, în anumite împrejurări, eul biografic poate fi determinat de eul creator. O problemă s-ar spune de sociologie şi psihologie a creaţiei dar care are şi o latură morală cu impact social, pentru că, uneori, se încearcă discreditarea creatorului prin accidentul biografic şi, împotriva acestei practici regretabile autorul părăseşte turnul de fildeş şi minuind cu pricepere şi eleganţă floreta. O descindere şi o punere la punct necesare după care poetul se reliază iar în aerul tare şi pur al înălţimilor pentru a ne vorbi în limba sa, despre „împărăţia eului" şi „sfîşierea" creatoare, despre Proust şi Virginia Woolf, despre Eminescu şi Mircea Eliade, despre Baudelaire şi Mallarmé şi, din nou, despre Orfeu şi Euridice, despre tulburătoarea, tragica, nepămînteasca lor dragoste care este şi a scriitorului pentru opera lui. Această iubire trecută prin chin şi suferinţă, de foarte puţini înţeleasă şi de foarte mulţi dispreţuită, este frumoasa şi aleasa lecţie ce ne-o transmit cu fervoare intelectuală şi pasiune, eseurile lui Dan Laurenţiu. Temă inepuizabilă care nu face parte dintr-un plan abandonat şi uitat pe drum, ci dintr-un proiect în devenire, mereu deschis spre infinitul creaţiei.

Paul Dugneanu

Tradiţia romanului-frescă

Ciclurile romaneşti reprezintă o formulă activă, ilustrată de mai mulţi scriitori contemporani.

Romanul lui Ion Ţugui, **Solemnităţile fericiţilor**, reprezintă a doua carte din trilogia **Solemnităţilor**. Este în acelaşi timp o cronică de familie, de-a lungul unui veac şi jumătate, dar în primul rînd, o cronică a Bucovinei stăpînite de Habsburgi. O cronică consemnează o succesiune clară de evenimente, deci reprezintă un demers în primul rînd epic. Romanul lui Ion Ţugui nu are însă o construcţie liniară. Evenimentele se suprapun, se amestecă, personalităţile sînt incerte, nedefinite, identităţile se contaminează reciproc. Lipseşte orice tentativă a analizei, a psihologiei şi motivaţiilor. Ceea ce contează este gestul şi rostirea, de obicei metaforică. Frazele foarte ample, acoperind aproape o pagină întreagă, creează o senzaţie de curgere lentă a unei mase compacte. Atmosfera cărţii este de vechime, deşi evenimentele primului plan, în măsura în care se poate vorbi despre un prim-plan, încep în 1914. Aşa cum nu este analitică, proza lui Ion Ţugui nu este nici descriptivă. Formula sa este dificil de definit, ea are ceva greoi, lent şi staniu. Realul este proiectat într-o viziune în care se infiltrează magia, insolitul, starea confuză, aproape de halucinaţie. Stăruie senzaţia atroce de opresiune, de nesiguranţă, de suspiciune. Este război şi ca atare personajele cărţii trăiesc un coşmar, în tensiunea dezagregării imperiilor. O agonie plină de orori însoţeşte fenomenele istoriei, percepute de personaje din perspectiva „sufletelor ruşinate". Familia Vicovanilor, aşezarea Vicusenilor, ţăranii, cărturarii şi acei oameni care nu sînt nici ţărani dar nici intelectuali, traversează, la cumpăna dintre două epoci istorice, o agonie ce pregăteşte o renaştere. Este în toate ceva tragic şi solemn, ceva obscur, există multă disperare, abisuri, speranţe.

În stilul în care este scrisă cartea, ce identifică ecoul modelelor care îl urmăresc pe prozator : ceva din Garcia Marquez, ceva din Bănulescu (cel din Cartea Milionarului), ceva din Fănuş Neagu, (mai ales în comportamentul şi expresia enigmaticelor personaje Barbos Vultanu şi Nectara, dar şi al Ralucăi sau al lui Epaminonda Bojescu).

Universul romanului este un spaţiu al morţilor năpraznice, al apariţiei unor personaje considerate dispărute, al falselor identităţi, al gesturilor insolite, teatrale uneori, al expresiei profetice. Poliţie, jandarmi, denunţuri, soldaţi, execuţii, rătăciri, o neliniştе şi o spaimă permanentă menţin spiritul în stare de surescitare. Pe stîlpii din Vicuseni se înlocuiesc emblemele imperiale, pe drumurile Bucovinei trec trupe, lăsînd în urma lor cadavre şi ruine. Circulă istorii ciudate ca aceea despre pitici, totul devine subversiv, totul periclitează existenţa, totul este coşmar sau profeţie. Amănunte insolite dau impresia fantasticului : noul-născut vorbeşte la botez, Casandra lui Isopescu manifestă puteri magice, apare acel ciudat cerb de la Cireşi, seduce şi înspăimîntă Barbos Vultanu, ca un „apostol misterios", Leon este electrocutat cînd îşi trece mîna peste pomelnicul morţilor familiei, comunicînd în chip straniu cu semnele numelor iar binoclurile transformă lumea printr-un miracol al privirii. Detaliile stranii sînt numeroase, replicile enigmatice de asemenea. Cartea însăşi este scrisă parcă în transă, derulînd pe un mare ecran mai mult fantasme decît personaje reale. Din jocul anarhic al umbrelor se conturează semnificaţia istorică, asupra căreia reflectează poate prozatorul, poate Vicovan — personajul scriitor : „locul decăderii (lagărul de la Thalerhorf n.n.), construindu-şi agresivităţile curente prin forme de chinuire instruite, implantase în supuşi conştiinţa că suferinţele lor încheie veacurile de stăpînire ; sentimentul onoarei de a fi destinaţi încununării prin jertfa din urmă plana asupra numerosilor cărturari, însă onorarea este o înflorire lăuntrică, înnoptată adeseori de strigătele carnii biciuite ; Tharlerhof-ul n-avea numai menirea de a ucide suspecţi, în iluzia că imperiul schiop se purifică astfel de ostilitatea naţionalităţilor şi minorităţilor stăpînite, ci în primul rînd, în concepţia lui Stadler, era un loc de rezămislire a supravieţuitorilor". Această dramatică rezămislire se produce, dar nu aşa cum o doreşte muribundul imperiu poliţist, ci aşa cum o înţeleg martirii săi. O renaştere care nu va crea supuşi, ci răzvrătiţi şi care va însemna însuşi sfîrşitul puterii coercitive. Coşmarul acestei cărţi, a doua din ciclul **Solemnităţilor**, se încheie cu o frază pe care scriitorul din carte o notează pentru prima sa scriere : „Conştiinţa binelui şi fericirea sînt marile construcţii ale existenţei umane ; prima se înalţă pe respingerea neînfricată a răului, iar a doua, pe dreptul sacru la libertate..."

Sultana Craia

REMEMORĂRI

MARELE SINGURATIC

1

Marin Preda nu mergea la mare. Rar, şi absolut obligat, poposea cîteva zile pe „insoritul litoral, He ! He !"...

Poate că n-o suporta, poate că nu suporta foiala estivală şi neastîmpărul gălăgios al copiilor.

Într-o dimineaţă, pe la patru, înainte de răsăritul soarelui, l-am văzut stînd pe teresa camerei 5, în picioare, cu mîinile la spate, privind întinderea pustie cu o încordare iscoditoare. Stînd faţă în faţă, marea şi Marin Preda, se cercetau ca două mari singurătăţi.

2

Mergînd la Cimitirul Bellu, cu o lună în urmă, să duc nişte flori de primăvară la locul de odihnă al lui Nichita şi Marin Preda, m-am gîndit că niciodată cei doi mari scriitori n-au stat mai aproape ca acum, după moarte...

3.

În urmă cu şapte sau opt ani, într-unul din Almanahurile literare, am publicat o fotografie reprezentînd pe Marin Preda într-o discuţie amicală cu un alt prozator. Dedesubt era o explicaţie destul de evazivă.

Văzînd Almanahul, Marin Preda m-a abordat cu nervozitate posomorită :

— Moncher, cine a făcut trucajul ăsta ?

— Nu e trucaj, moncher !

— E trucaj ! Eu nu m-am pozat niciodată cu „domnul". Să ştii că te dau în judecată.

După două zile i-am adus poza şi clişeul. Se pare c-a cerut părerea vreunui specialist deoarece n-a mai adus vorba niciodată despre „trucajul" cu pricina.

4.

Într-una din lungile plimbări nocturne mi-a făcut următoarea mărturisire : „Dos Passos, ştii ce admir eu la Miciman ? (Micimanul era Fănuş Neagu). Spiritul său de frondă şi independenţă. Ştie să fie un om liber."

5.

Aşa l-am văzut odată înainte de-a se stinge : plimbîndu-se cu mîinile la spate în mica grădiniţă din curtea editurii, în jurul statuii lui Caragiale, cu miraculoasa lui pălărie maro cu boruri largi, cercetînd atent, că un ţăran, florile fragile şi viţa de vie şi zborul albinelor în aerul cald şi limpede. Viaţa adică !...

Mircea Micu

Joi, a fost semnat în Capitală un Protocol de schimburi între Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România şi Uniunea Literaţilor Polonezi, pe anul 1984. Documentul prevede schimburi de delegaţii între cele două uniuni, de informaţii şi materiale documentare, în scopul mai bunei cunoaşteri a vieţii literare din România şi Polonia.

Protocolul a fost semnat de Alexandru Balaci, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, şi Jan Meysztowicz, vicepreşedinte al Uniunii Literaţilor Polonezi.

Au fost de faţă membri ai Ambasadei Poloniei la Bucureşti.

BREVIAR

■ **ALMANAHUL „RAMURI", 1984,** de curînd apărut (în foarte atractive condiţii grafice datorate lui Ştefan Tunsoiu) se remarcă mai ales prin semnificativul său profil „localist", în sensul cel mai bun al cuvîntului. Drept urmare, sumarul întruneşte semnăturile cvasitotalităţii minuitorilor condeiului trăitori pe meleagurile Olteniei sau originari de aici, cu poezii, proze scurte, reportaje, tablete etc. În aceeaşi ordine de idei, demnă de semnalat este preponderenţa temelor publicistico-reportericeşti, fie că este vorba de trecutul istoric, fie că se are în vedere stricta contemporaneitate, circumscrise aceluiaşi spaţiu etno-cultural. Referindu-ne la problemele de istorie literară, de pildă, un real interes documentar prezintă textul inedit al lui D. Caracostea (prezentat de Petre Stroe) avînd drept obiect fabulele lui Grigore Alexandrescu în comparaţie cu La Fontaine, investigaţiile lui C.D. Papastate referitoare relaţiile lui Tudor Arghezi cu revista „Ramuri" şi ale lui Pavel Ţugui pe marginea ciclului arghezian „Cărticica de seară", la care se adaugă documentele inedite despre studenţia lui Gib I. Mihăescu (în prezentarea lui Ştefan Cincă) şi rememorările Petronelei Negoşanu despre Camil Petrescu.

■ **„VÎNĂTOAREA AŞA CUM ESTE EA"** se intitulează fermecătoarea şi instructiva carte de „schiţe vînătoreşti" semnată de Alexandru T. Drăgănescu, de curînd apărută la Editura Sport-Turism. Urmînd o prestigioasă tradiţie a genului, temerarul autor izbuteşte totuşi să ne reţină atenţia prin vădita competenţă „profesională" (se simte de la distanţă că avem a face cu un vînător de clasă, acumulînd o îndelungată experienţă) şi, nu mai puţin, prin harul naraţiei şi descripţiei. Este, deci, semn că spaţa vînătorilor condeieri de vocaţie îşi onorează şi în zilele noastre blazonul. Deosebit de plăcute, desenele realist stilizate, semnate de Benone Şuvăilă.

■ **DOVADA DE „NARCISISM PATOLOGIC" ?** Citim cu stupoare într-un pretenţios şi simplist comentariu axat pe tema „imaginea interioară" la Eminescu următoarele : „Narcisismul eminescian este patologic, el unifică destinul sumbru al poetului cu hipnoza adîncă pe care opera sa a exercitat-o dintotdeauna". E posibil, pasă-mi-te, ca autorul comentariului — Mircea Cărtărescu — să aibă o viziune proprie asupra noţiunilor „patologic" şi „hipnoză". Însă, în ceea ce ne priveşte, ca nişte spirite conservatoare ce sîntem, acordăm deplin credit dicţionarelor, aşa încît părerea noastră, umilă, e că se cam sare peste cal cu asemenea opinii cazuistic-superflue. De altfel, faptul nu miră, de vreme ce drept argument se aduce un citat din romanul **Geniu pustiu** cuprinzînd confesiunea lui Toma Nour către narator însuşi. Or, e limpede că a atribui, **tale-quale**, atari mărturisiri (care, oricum, se circumscriu creaţiei româneşti de sine stătătoare) foarte tînărului Eminescu constituie semnul unei dezolant de grăbite percepţii critice. Asupra interesantului număr din „Revista de istorie şi teorie literară" (nr. 1, a.c.), unde am întîlnit textul „critic" cu pricina, vom reveni.

■ **MEDALION „VASILE VOICULESCU".** Cenaclul „Al. Sahia" al Casei de Cultură a Sindicatelor Buzău a organizat un medalion pe marginea operei poetului Vasile Voiculescu, de la a cărui naştere se împlinesc anul acesta 100 de ani. În mijlocul cenacliştilor s-a aflat poetul Florentin Popescu, care a tipărit de curînd la Editura Sport-Turism carte „Pe urmele lui Vasile Voiculescu". După o substanţială alocuţiune a autorului acestei cărţi (punctînd aspecte mai puţin cunoscute sau încă necunoscute) au luat cuvîntul Constantin Petcu, Corneliu Ştefan, Dumitru Martiniuc, Gheorghe Andrei, Mihai Macovei, Ion Străniuţă, Sorin Masievici, Sorin Popa.

Cronicar

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

PREZENTUL LIRIC

O candoare necontrafăcută afirmă poezia lui Ilie Ştefan Domaşnea, în volumul recent **Doar o aripă albă** *). Titlul însuşi este explicit în acest sens. Candoarea poate trece şi drept ingenuitate : într-o scurtă prefaţă Nicolae Ciobanu vorbeşte despre „superba ingenuitate" ; dar şi drept — mai ales — sinceritate. Principala calitate a textelor sale este tocmai aceasta : o sinceritate care captează prin toţi „receptorii" săi, mai mici sau mai mari, conflicte sentimentale. Cîtă rostire a adevărului existenţial, atîta naturaleţe — şi atîta poezie, pare să fie convingerea autorului. Ea e respectată cu sfinţenie, iar metafora, nu foarte des folosită, apare întotdeauna imblînzită, se sacrifică şi ea în favoarea aceluiaşi imperativ. Stările rostite aici de Ilie Ştefan Domaşnea nu au totuşi nimic desuet, pentru că revenirea poeziei la simplitate include şi asemenea soluţii, în care e uşor de văzut o vibraţie a omului contemporan, prins între canoanele civilizaţiei tehniciste : „De dimineaţă, / Scurg cibernetic / Unele lacrimi pe jos. / Mai sînt urmele maşinii de Folos". În fond, poetul este un nostalgic graţios, care se surprinde pe sine cu floarea surîsului la butonieră, imaginînd amintiri „depăşite", aducînd astfel totul într-un prezent generic şi atotcuprinzător : „Povestea focului e o poveste / Aşa de lungă că am şi uitat-o. / Doar atunci, în colibă, cînd focul / Trece prin noi, / Mai încercăm să ne aducem aminte / De istorii depăşite". **(Cum arde focul).** Sentimentul tutelar, oarecum paradoxal, devine **nostalgia prezentului.** Trebuie arătat că, transformîndu-se într-un motiv literar, el include şi o gramaticalizare distinctă a poeziei, începînd cu frecvenţa verbelor la prezentul indicativului şi terminînd cu un straniu mod de a sugera germinaţia. Din fiecare amprentă a vocii lirice se naşte parcă semnul heraldic al „aripii albe", primul îndemn sfîrşind, după baia de culoare, de întuneric, în „oglinda dimineţii" : „Vocea trece prin noi / Alergînd încolţită. / Tăişul / Îl treci de la roşu la verde, / Şi mă înclin / De la verde la albastru, / Mă supun / Surîsului galben / Lunecînd / În noaptea / Ce pleacă din noi / Întunecat, / Mult prea întunecat / Pentru ochii tăi, / Oglindă a dimineţii, / Trează". **(Luna surîsului).**

Procedeul principal utilizat în volumul lui Ilie Ştefan Domaşnea este personalizarea obiectelor. Nu **personificarea** lor, figură, de altfel, destul de precară, ci **personalizarea,** adică transformarea prezenţei obiective în mişcare subiectivă. Strategia aceasta se face evidentă în aproape toate poeziile din **Doar o aripă albă** ; în mod deosebit în acele notaţii succinte avînd calitatea imagistică şi coeziunea haiku-ului. Aceeaşi graţie a ingenuităţii, alături de admirabila sinceritate contribuie la limpezirea expresiei, la decantarea ultimă pînă la crearea emblemei : „Dimineţile desculţe / Mergeau / Pe roua paşilor tăi". **(Reflexii).** E clar acum că, procedînd în această manieră, singurul timp poetic susceptibil de a fi captat rămîne prezentul. Un prezent, desigur, privind în viitorul cel mai apropiat, prospectînd şi proiectînd sentimentele — **devenirea.** Un prezent, deopotrivă, al limpezirii şi al intensificării : „Pămîntul se-ndoaie în apă, / Mai cald, mai blînd, / Pînă devine albastru, / Şi curge în ochii noştri. / Doar cîte-o aripă albă / Mai taie din lebădă, / Fugar, / Primul îndemn". Aşa cum îl înţelege I. S. Domaşnea, haiku-ul este o fulguraţie emblematică, pietrificînd nostalgia şi păstrînd acea strălucire a certitudinii, de la care adesea spiritul „rêveur" abdică : „Te mîngîi / Şi simt / Pulsul materiei / Inundîndu-mă", sună o **Fascinaţie.** Cromatica este ea însăşi strălucitoare, dintr-o sumară notaţie născîndu-se un acord fremătător : „Albul ochilor mei, / Soarele căzut / Într-o pată albastră". Căci „dansul" candorii din această poezie este, cel mai adesea, un dans pe jăratic.

Costin Tuchilă

*) **Ilie Ştefan Domaşnea : „Doar o aripă albă", Editura „Facla", 1983.**

PROZA

NEVOIA DE AMINTIRI

...De n-ar fi acest titlu nepotrivit, de n-ar fi ilustraţia copertii neadaptată schiţei care dă titlul cărţii, de n-ar fi aranjarea însăşi a materialului... Hotărît lucru, mulţi tineri talentaţi nu ştiu să-şi organizeze volumul de debut. Gheorghe Filip pare sincer cu sine însuşi şi cu cititorul alăturînd lucruri de valoare altora mai palide din dorinţa de a-şi prezenta cronologic creaţia din momentul cînd a simţit nevoia unui nume (prima schiţă, „În rîndul lumii", cu ecou în următoarea, „Un nume", fixează revelaţia autocunoaşterii) pînă cînd îşi găseşte o vocaţie. În această încercare de aranjament a pieselor vedem amprenta autorului şi recunoaştem o mişcare emoţională, germinativă, a spiritului ; peste ea, însă, pare a se fi suprapus o alta, ţinînd de, să-i zicem, „nevoia" de simetrie : cele două nuvele lungi, „Revelionul" şi „Strada Orizontului", sînt ca doi stîlpi de poartă veghind, una spre prima copertă, cealaltă spre a doua, edificiul epic. În ambele, Gheorghe Filip se încearcă în minuirea unui număr de peste zece personaje, atent şi la profesiile, şi la proveniţa socială, şi la vîrsta lor. Mişcarea epică este minuită inabil, obligaţia de a vorbi despre fiecare personaj în parte lungeşte fără nici un cîştig povestirea. Piesele de rezistenţă ale volumului se îngrămădesc spre mijloc, aproape uitate, puse, parcă, de umplutură, fără studierea prelungă a contextului. Acestea se împart, ele însele, în două categorii : schiţe de portret pe de o parte şi secvenţe epice antrenînd în mişcare mai multe personaje, pe de alta. Gheorghe Filip urmăreşte cu insistenţă două tipuri umane : al bătrînului senil şi al domnişoarei bătrîne. „Jale mare" şi, mai ales, „Planeta Ciuchinetilor" sînt reprezentative pentru primul tip. „Sarmiza", pentru cel de-al doilea. În „Planeta Ciuchinetilor", cea mai reuşită nuvelă din întregul volum, realul se împleteşte cu fantasticul şi cu absurdul aproape pe nesimţite într-o atmosferă specific balcanică, de blîndă beţie a oamenilor şi lucrurilor, de pendulare în voie prin timp şi prin spaţiu, importante fiind culorile tari, violente, stridente, ale tabloului şi nu încadrarea lui. Ochiul narativ se apropie de materie pînă la dizolvarea în singele ei, omul care scrie uită de sine şi ne priveşte din inciziunile literei, el însuşi prins în jocul poveştii. Evenimentele concură, în totul, la definirea unui posibil Don Quijote balcanic.

Dintre prozele cu mişcare epică mai amplă, „Trenul" apare în evidenţă fiind, în acelaşi timp, şi piesa cea mai şlefuită, asupra căreia se vede că autorul a revenit insistent. În executarea anumitor planuri arta descrierii clasice pare desăvîrşită ; totuşi, trebuie spus că, uneori, autorul cere imposibilul de la aceasta : fără anumite procedee moderne stările de tensiune foarte complexe ale omului contemporan nu pot fi explorate. „Trenul" este un manifest antirăzboinic şi un sondaj în universul fantastic al cîmpiei în acelaşi timp. Atmosfera, ca în majoritatea schiţelor lui Gheorghe Filip nu este nici de sat nici de oraş : un peisaj urban în continuă mişcare căutîndu-şi, precum dunele deşertului, nu locul de stabilizare — ci spaţiul de a exista. Oraşele de provincie ale lui Gheorghe Filip nu au un „centru", ci, parcă, numai „margine" — o „margine" care se mută continuu mai în interior sau mai în afară de perimetrul dat. Constient, autorul investighează cu precădere situaţii şi individi de margine, cazuri-limită, tipuri umane extreme, etc. Poate tocmai de aceea concentrarea atenţiei asupra unui singur individ, precum în „Planeta Ciuchinetilor" unde „Ciuchinete al XII-lea", descendent din întemeietorii unei aşezări de cîmpie, devine un „centru", realizează o anume rupere de ritm în peisajul volumului. Revin la această proză pentru că ea anunţă, mi se pare, un nume nou în spaţiul scriitoricesc al cîmpiei, care şi-a găsit o voce surprinzător de limpede pentru un debutant — un nume pe care-l aştept cu încredere însoţind cărţi despre alţi şi alţi Ciuchineţi ce ştiu să trăiască jumătate în vis, jumătate în viaţă.

Nicolae Georgescu

CRITICĂ

„CRITICA ACTIVĂ"

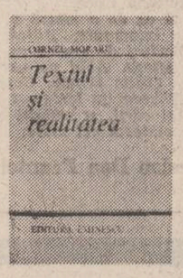

Şi această a doua selecţie *) de cronici literare a lui Cornel Moraru, foiletonist decis, limpede în limbaj şi cu apetitul punctelor nevralgice (ale textului comentat dar şi ale unor discuţii de ordin general privind condiţia actului critic), păstrează temperanţa metodologică evidentă în volumul de debut, **Semnele realului.** O linie mediană între tradiţionalism şi inovaţie care, nefiind nicidecum semnul unei prudenţe, este o poziţie programatică şi „pragmatică", „activistă" şi implicit teoretică şi teoretizantă. Critica lui Cornel Moraru este una a imediatei actualităţi, a vigilenţei extreme şi a verdictului imediat, consecutiv unei analize sobre şi fără inutile artificii. Nu poate trece neobservat titulatura cu totul semnificativă a celor două cărţi ale sale. Părăsind de multă vreme mitul „inocenţei", critica îşi denudează încă din titlu baza ideologică sau, pentru a fi mai aproape de spiritul criticii lui Cornel Moraru, cea „ideologematică". Faţă de „realitate", „real" etc., textul este un semn. Dar, dacă realitatea îşi poate permite luxul de a avea semne care să o de-semneze, nu mai puţin semnul are o realitate a sa, proprie, obiectivă însă revelabilă ca obiectivitate prin intermediul unei subiectivităţi, ea însăşi „obiectivă", adică mereu consecventă sieşi, niciodată dezertînd din rîndurile moralităţii intelectuale. Iată-ne astfel ajunşi în miezul teoretic al **Textului şi realităţii,** aşa cum se prezintă el în volumul de faţă. „Realitatea semnului" şi celelalte formule de acest tip, dincolo de un oarecare „impresionism" semiotic, nu angajează cine ştie ce postulate ale teoriei semnelor şi, se vede limpede în comentariile propriu-zise, sînt, strict metodologic vorbind, fără consecinţe. Analizele de text ale lui Cornel Moraru nu transgresează decît cu minime excepţii limitele foiletonismului actual de orientare tradiţională. Putem vorbi totuşi de o bine pusă la punct **metodologie a probităţii** care, nu putem decît fi de acord cu Cornel Moraru, se cere imperios reinventată. Critica lui Cornel Moraru aspiră spre un statut de maximă eficienţă, ţinînd ca proiect al unui mecanism de reglare al spaţiului literaturii, vizînd deci nemijlocit combatarea imposturii, criteriilor extraliterare ale pseudocriticii, „manipularea" tinerilor critici, „spiritul mediocru tendenţios", „critica-şlagăr", felonia disimulată sub paradă ideologică, consecinţele catastrofale ale duplicităţii indeosebi (iarăşi) pentru cei mai tineri critici etc. La polul opus, evident, „critica activă" urmăreşte în primul rînd împunerea valorilor. Ea se vrea prin excelenţă o critică „în acţiune", aşa cum M. Niţescu, de pildă, practică o critică, şi ea declarată, de „atitudine". Merită totuşi să ne întrebăm dacă nu cumva „activismul" acesta excesiv maschează inabilităţi analitice pe spaţii mai largi. Cel puţin în cazul lui Cornel Moraru aceasta e mai greu de presupus, dacă ţinem cont de datele pe care ni le oferă foiletonismul de bună calitate practicat şi al cărui model (preferinţa e mărturisită) sînt Mircea Iorgulescu şi Cornel Regman. Ilustrînd parcă tot o aserţiune polemică (tînărul critic e obligat să ducă, de cele mai multe ori, campanii de contestare, ceea ce face ca atunci cînd revine la o critică „afirmativă" să fie „de nerecunoscut"), Cornel Moraru practică în **Textul şi realitatea** îndeosebi o critică „afirmativă", a cărei primă secţiune este nu întîmplător consacrată criticilor. Al. Piru, Mircea Zaciu, N. Manolescu, (excelente observaţiile la **Arca lui Noe**), Eugen Simion. Mircea Iorgulescu (un portret corect al „diagnosticianului", în spiritul lui Gh. Grigurcu), Marian Popa, Dan Culcer, Cornel Ungureanu (apreciat pe bună dreptate pentru „remarcabila expresivitate") ş.a. alcătuiesc un sistem de afinităţi mai mult sau mai puţin mărturisite. O directeţe similară, în analiza unor volume de proză şi poezie (îndeosebi autori ardeleni), face din recenta culegere de cronici şi eseuri a lui Cornel Moraru un portret-robot al criticului obsedat de actualitate şi dotat cu instrumentele necesare abordării ei.

Cristian Moraru

*) **Cornel Moraru : „Textul şi realitatea", Editura „Eminescu", 1984.**

Ochiul din centrul inimii

DE VORBĂ CU ALEXA VISARION

E posibil un Caragiale universal ?
E posibil !

— Stimate Alexa Visarion, v-ați întors din America victorios ca primăvara de-afară, și orice iubitor de teatru din țară ar dori să vă cheme la rampă ca să vă aplaude și să vă adreseze întrebări. Dar succesul dobîndit în America a fost precedat de un altul, realizat cu un an înainte la Moscova ,și cum o astfel de performanță recomandă în termeni elogioși școala de teatru din România, vă propun ca acest dialog să devină — nu mai mult, — dar nici mai puțin decît o pledoarie pentru modul în care tînăra generație de oameni de artă români poate și trebuie să obțină succese răsunătoare în marile centre de cultură din lume, pentru ca valorile artei noastre naționale să dobîndească în conștiința contemporană locul pe care îl merită.

— În 1983, cu prilejul unei călătorii de informare teatrală efectuată în mai multe țări din Europa, Robert Corrigan, unul din importanții animatori ai mișcării teatrale din S.U.A., critic dramatic, autor a numeroase volume de analiză teatrală — s-a oprit și la București, și între alte spectacole care i-au fost arătate a văzut „Noaptea furtunoasă" de la Giulești. I-a plăcut mult și m-a invitat să merg în America „pentru a inița actorii americani și în acest splendid joc al actorilor români". Așa că mi s-a oferit o bursă Fulbright și am plecat în S.U.A. pentru a doua oară lucrînd atît în teatre profesioniste cît și în teatre universitare. Mi-am început călătoria la 1 noiembrie 1983, urmînd ca în această primă perioadă de 10 luni să montez „Richard al III-lea" de Shakespeare la teatrul universității din Milwaukee, unde se întîlneau cam treizeci de actori din toate statele Americii de Nord pentru a-și da „masterul". În paralel, trebuia să prezint filmele mele „Înghițitorul de săbii", „Năpasta" și „Înainte de tăcere" studenților de la departamentele de film ale universității americane și, totodată, să revin asupra propunerii făcută cu trei ani în urmă privind montarea unui spectacol Caragiale la New York și altele, după Miller, Cehov, O'Neill, la Louisville, Washington, Dallas. Acesta era programul inițial. Din el am implinit în primele 6 luni „Richard al III-lea", am proiectat filmele și am ținut cursul despre **STARE** în jocul actorilor. Pentru următoarele luni care vor începe la toamnă, în septembrie, cînd voi isprăvi sper lucrul de-acasă, voi monta „Unchiul Vanea" la Dallas, „Patima de sub ulmi" la Louisville și, aproape sigur, „Năpasta", la New York. Caragiale e din păcate un autor puțin cunoscut în America și acolo criteriul comercial e preponderent în stabilirea repertoriilor. Dar sper să reușesc...

— „Richard al III-lea" a fost propunerea dv. ?

— Da, este un spectacol la care mă gîndesc de cincisprezece ani, de fapt de cînd eram încă în institut în anul III. Minunată perioadă... L-am și propus, dealtfel, la Teatrul Mic dar n-am apucat să-l pun eu în scenă pentru că am plecat la Moscova. M-a obsedat continuu acest Richard care este în tragic conflict atît cu societatea cît și cu timpul său, un Richard foarte apropiat de spiritul lui Camus-Caligula și de Stavroghinul din „Demonii" lui Dostoievski. Am și publicat un articol pe această temă, demult, la „Tribuna" din Cluj, pe vremea cînd redactor-șef era D. R. Popescu. Dealtfel, mai am un studiu care probabil va intra, cînd voi avea timp s-o scriu, într-o carte despre dialogul personajelor elisabetane cu epoca contemporană. Vedeți, mă ajut mereu cu gînduri aruncate înainte...

— „Shakespeare, contemporanul nostru" ! Într-o scrisoare extrem de măgulitoare pentru dv., Robert Falls, directorul artistic al companiei Wisdobridge Theater din Chicago, afirmă că sînteți primul regizor din lume care dă o concretizare deplină viziunii shakespeariene a lui Kott. Nu credeți, totuși, că această lectură modernă a textelor clasice, acest transfer de viziune istorică asupra unor opere care poartă deja pecetea fierbinte a propriei lor viziuni, adeseori genială, se face cu pierderi prea mari, cu „jigniri" ?

— Cred că una din cele mai sublime funcții ale artei este aceea de a nu putea fi deslușită imediat. Există o zonă de mister în fiecare operă literară, un con de umbră care ascunde și protejează interpretările viitorului. Acolo se află zestrea ei de permanentă actualitate, locul în care regizorul poate fora cu imaginația. E foarte important să cercetezi cu atenție substratul adînc al operei literare. Fiecare temă literară reverberează în noi altfel. Stîrnește alte acorduri. Fixează alte conexiuni. Nu e un dialog al trădării, ci un dialog al unei chemări subterane, tainice. Adevărat, se întîmplă uneori ca **viziunea** să fie confundată cu o simplă adaptare, uitîndu-se că **viziune regizorală** înseamnă o atitudine filozofică, un concept care trebuie să fie materializat scenic. Din păcate, ne cercetăm foarte puțin gîndurile atunci cînd încercăm să înțelegem opera cuiva.

— Afirmația dv., că vreți să montați Caragiale la New York mă îndeamnă să vă întreb dacă „școala" lui (l-ați „studiat" și în film și în teatru) v-a ajutat să ajungeți la Shakespeare ?

— Caragiale m-a ajutat să scot din mine ceea ce bănuiam că există dar nu reușeam să exprim. Caragiale m-a ajutat să mă apropii de mine și m-a format. Cum ? Așa — direct. Opera lui m-a năucit, m-a zguduit și apoi mi-a spus: haide, încearcă! E posibil un Caragiale universal ? E posibil. E la fel de viu ca Shakespeare sau Moliere, dar trebuie multă muncă și o înțelegere din toate părțile și direcțiile pentru a nu-l cultiva pe dimensiuni pitorești, pe detalii nesemnificative ci pe esență, substanță, stil și reală originalitate. Caragiale trebuie lăsat să redevină Caragiale, și nu o scuză a noastră, o justificare sau o promisiune festivă. Să nu-l folosim, să-l lăsăm liber. Să nu-l ucidem !

Profesia de regizor ? O mare șansă de a te implica în viața din jurul tău

— „Alexa Visarion a venit la Milwaukee de la București și a pus în scenă „Richard al III-lea". În seara premierei m-am aflat printre spectatori și timp de trei ore de concentrare m-am simțit încleștat împreună cu Shakespeare și cu Alexa Visarion în drama esențială a dăinuirii umane, a faptului de-a fi om. Iată, mi-am spus, acesta e teatrul, expresia cea mai veche și mai universală a făpturii suferitoare și visătoare căreia noi îi spunem om. Și acestui teatru Visarion i-a adus harul gîndirii sale, al simțului său teatral și al exigenței sale. Citisem piesa și o văzusem de mai multe ori atît în Anglia cît și în America, dar piesa pe care o vedeam acum îmi prilejuia șocul unei revelații teribile. Fiecare amănunt scenic a fost definit cu acuitate, dobîndind o precizie care îți se întipărește pe retină, în simțire, în adîncul sufletului. Visarion a reușit să dea muzicalitate comportamentului, să facă gesturile să cînte, se poate spune că el a realizat încarnarea unei disonanțe, făcîndu-ne să simțim viața cu o nouă intensitate". Din umbra acestui „măreț" citat, cuprins într-una din numeroasele analize care v-au elogiat spectacolul, vă propun, aflîndu-vă „printre ai dv.", să divulgați rețetele profesionale care i-au impresionat atît de mult pe specialiștii americani.

— Știți, pe mine nu mă interesează prea tare profesia de regizor. Nu o consider un fapt în sine, ci doar o șansă: o mare șansă pe care această profesiune (și-n teatru și-n film) ne-o oferă pentru a stabili un dialog cu lumea. Teatrul și filmul mă ajută să mă implic în ceea ce este în jur. Regia este în concepția mea implicare — dramatică implicare, lucrez, adică încerc să lucrez cu regizorul înăuntrul lumii pe care o analizează, văzînd noblețea acestei profesiuni tocmai în nesupunerea la compromisuri, revolta în fața neadevărului și a nimicniciei, puterea de a te oferi lumii cercetînd în tine, descoperind ceea ce ea nu vrea să afle, nu poate, sau nu îi este permis. Cred că cel mai mare pericol în momentul teatral actual, al creației în general, este domesticizarea ideilor. Nu poți să ai un dialog real decît atunci cînd opera ta caută, — chestionează, scormone, cînd face parte din viața ta. De fapt nu putem interoga sau sublima decît ceea ce trăim. Totul raportat la **o înțelegere a vieții.** Așa îmi caut și piesele și scenariile, încerc să aud vocile ascunse care mă cheamă, care mă provoacă și mă obligă să le acord dreptul la dialog cu oamenii. Regizorul este un intermediar al lucrurilor nestiute care prin mintea, sufletul, singele lui, devin palpabile pentru ceilalți. Un artist fără obsesie e un artist trunchiat, al cărui dialog cu cei din jur e fluctuant, depinzînd fatal fie de conjuncturâ fie de modă. **Obsesia** artistului trebuie raportată la conștiința lumii pentru a nu rămîne particulară și pentru a nu impune un statut obsesiv fără consecință. Importantă e **consecința obsesiei,** fiindcă artistul care trăiește intens forța tuturor evenimentelor din gînd și faptă, sintetizează obsesiile audienței și are (acesta e sensul menirii sale) puterea și curajul de a le exprima. Artistul se expune. Tot ce trăiește pentru sine trebuie să dea celorlalți. El este vibrația conștiinței. **El** nu trebuie să se trădeze... Dialogul **lui** cu lumea e conflictual. Artistul adevărat nu poate fi complicele intîmplărilor, ci forța umanului din ele.

— Și... merită ? Această jertfă „de tot", această ardere integrală pentru a aprinde focul sacru și-n ceilalți ?

— Cunoașteți o altă variantă ? Eu nu. Trebuie trăit totul. Numai încărcat de tensiune, poți crea tensiune. Cine ar ști să te deslușească dacă nu dai nimic în schimbul mărturiei, al așteptării ? Era fascinant filmul lui Vaida „Totul de vînzare". Cită încredere în durere...

— Ați acționat asupra publicului american ca un lasser. Sînt urme vizibile în toate scrisorile care vi s-au expediat, în articolele apărute, în opiniile colaboratorilor, în...

— Contactul cu publicul de teatru american s-a produs pe măsura dezvăluirii mele depline. Au văzut și simțit pe scenă 1 000 de grade temperatură ceea ce, dacă ești cît de cît sincer, vrei sau nu vrei, te atrage, te cheamă, te înfioară. La început au fost reci, normali. Am trăit momente de mare panică. Dar s-au schimbat odată cu spectacolul, spectacolul i-a schimbat pentru acest fel de teatru, i-a implicat și, în cele din urmă, i-a eliberat. Spectacolul s-a purtat între scenă și sală, s-a jucat între actori și public, cum e și firesc, fiind cele două elemente fundamentale ale teatrului.

Îndreptar pentru adevăr

— „Dragă domnule Visarion, nu știu cum să încep să-ți mulțumesc pentru plăcerea, emoția, satisfacția pe care mi le-a prilejuit remarcabilul d-tale spectacol cu „Richard al III-lea". Mi s-a părut pur și simplu electrizant. Am mai văzut spectacole cu piese de Shakespeare dar nici unul nu mi-a produs o impresie atît de puternică. Presupun că unul dintre motivele entuziasmului meu este că ești român. Părinții mei s-au născut în România, de aceea sînt întotdeauna bucuroasă cînd aud ceva despre Romania. Mă bucur că am avut șansa de a cunoaște o viziune românească asupra lui Shakespeare : mi-am dorit acest lucru de multă vreme. Mass media de la noi prezintă țările din blocul răsăritean ca fiind foarte anoste, ca și cum acolo nu s-ar petrece nimic interesant. Mi-am format o părere greșită despre climatul artistic și intelectual care există în România de azi. Acum, însă, sugestivitatea și vitalitatea spectacolului d-tale m-au încurajat. Îți doresc noroc și sper să-ți citesc cît mai des numele. Gabriella Echimoff". **Am ales din scrisorile și materialele de presă pe care ați avut amabilitatea să ni le arătați, acest pasaj expresiv pentru „mersul lumii" și, mai ales, pentru felul în care teatrul, literatura, cultura, pot și trebuie să devină „îndreptari" pentru adevăr. Mă întreb și vă întreb totodată, dacă publicul nostru de teatru, învățat demult, și intrucîtva obișnuit cu adevărata față a lucrurilor, realizează întotdeauna nivelul dialogului la care îl invitați.**

— Publicul nostru este foarte talentat dar foarte dificil. Capricios chiar... Experiența lui de viață este mult mai profundă și de aceea și mult mai dramatică decît a publicului american, de exemplu, un public plin de candoare și care se implică bucuros și spontan în starea spectacolului. Publicul american acceptă orice îl impresionează, orice îl „lovește". E un public care intîi trăiește și apoi analizează. Publicul nostru face lucrurile acestea simultan și egal, așează întotdeauna o cenzură logică asupra emoției artistice. Acordul lui este deliberat, se produce numai dacă ceea ce vede i-a oferit o schimbare, o noutate. El așteaptă de la Artist ceea ce **vrea el,** Publicul, nu ceea ce **poate da** Artistul, te împinge la o evoluție permanentă care pe cît este de legitimă și de stimulatoare pe atît de mult amenință și atacă straturile profunde, esențiale, ale operei, fiindcă esențialul se află întotdeauna ascuns adînc înăuntrul ideilor și nu poate fi adus la suprafață prin căutări superficiale, estetizante, formale. Chiar și actorii noștri simt această tiranică pretenție de schimbare și „fac de la ei", unii modificînd adesea pînă la deformare rolurile pentru a fi pe placul publicului.

— Cînd le merge ! Sau, poate, cînd modelul care li se propune nu le vinde și aripile. Ceea ce, pentru a reveni din nou la fondul discuției noastre, nu reiese deloc din jurămintele de iubire și de fidelitate pe care vi le-au făcut actorii americani. Sînteți — într-un secol cu sentimentele adînc vătămate — un om bogat.

Ochiul din centrul inimii

„Care a fost experiența mea de lucru cu Alexa Visarion ? Un sentiment de frustrare, de infruntare, dureros, exasperant și istovitor. Pasionant, dătător de inspirație, captivant, magic, și o cinste. Este posibilă o relație care să îmbine dragoste și ură ? Este necesară. Am crescut și ca actor și ca om. Nici un proces de creație nu decurge ușor și nașterea acestui spectacol a meritat chinurile facerii lui. De cîte ori în viață ți se oferă prilejul să lucrezi cu cineva atît de străiucit ca Alexa Visarion ? A fost o asemenea onoare încît pare imposibil să mă mulțumesc cu mai puțin în viitor. A făcut asupra mea o impresie atît de puternică încît de-aci înainte are să-mi fie cu neputință să lucrez ceva fără să pun în munca mea o parte din el. Este purtătorul unei inzestrări extraordinare și nu găsesc cuvinte pentru a-mi exprima pe deplin recunoștința și întreaga afecțiune pe care le resimt". (Alison Stair Neet — interpreta lui Lady Ann).

„1 Martie 1981. Alexa este o sursă inepuizabilă de creativitate, pasiune, compasiune și curaj. Mi-a pretins tot ce eram în stare să dau... și mai mult încă. Este un regizor pentru actori. M-a călăuzit, m-a îndreptat spre zone pe care pînă atunci nu le explorasem și m-a încurajat să mă avînt în ele. Pentru noi a fost un exemplu — lucru rar — o inspirație. Sînt remarcabile dragostea lui pentru umanitate și neînfricarea cu care privește înlăuntrul ființei omenești. Este ochiul din centrul inimii. Transformare pe scenă. Transformare înăuntrul meu... gînduri despre Richard, zbatere cu Richard, pentru ca apoi, la 1 martie 1984, să iasă la suprafață un Richard triumfător. A lucra cu Alexa este ca și cum ai învăța să sari fără plasă și ai descoperi libertatea și bucuria zborului.

31 Martie 1984 — Astăzi are loc ultima reprezentație cu „Richard al III-lea". Sînt stăpînit de o multitudine de sentimente. Copleșitoare e tristețea. Gîndul că Alexa are să plece. Sentimentul unei pierderi. A făcut să vibreze în mine o coardă ale cărei reverberații vor continua multă vreme după încetarea spectacolelor cu „Richard al III-lea" — multă vreme după ce Alexa va fi plecat. Este un om remarcabil, un artist, dar ceea ce aduce el în teatru depășește cu mult talentul său de regizor, de practician al teatrului. El își poartă arta sa în el. Arta sa este el, nu există nici o separație. Calitatea sa de regizor strălucit își are sorgintea în sentimentul său de angajare față de omenire, din angajarea sa personală față de mine, față de fiecare dintre noi. Fără ca eu să fiu pe deplin conștient de acest lucru la momentul respectiv, Alexa m-a îndemnat să-mi deschid inima și întreaga ființă în procesul de creare al lui Richard al III-lea. Acum, cînd mă pregătesc pentru ultima reprezentație, îmi dau seama ce deschidere mare s-a produs în mine. Acum pot să cuprind o lume întreagă și gust din plin bucuria de a împărtăși, de a mă dărui. Mai persistă încă teama de a mă arăta vulnerabil, însă privilegiul unei comunicări și al unei apropieri atît de strînse ca cel pe care le-am cunoscut, este o cinste prea mare pentru a o refuza. Da, a venit timpul pentru o transformare a teatrului — american, englez, european, universal. Este timpul transformării omenirii care se reflectă în modul nostru de a ne exprima : prin, cu și în arte. Fragmentarea care a existat înăuntrul nostru se preschimbă acum într-o forță unitară. Mintea, trupul, spiritul se unesc pentru a celebra creația." (Stephen Pelinski — interpretul lui Richard al III-lea).

Actorul ? El este viața !

— Există o singură întrebare : cum faceți ?

— Înainte de toate îi iubesc și nu pot fără ei. Lucrez cu actorii prin constringere și eliberare. Modul de a face ca un gînd, ca o idee să aibă carne îl fac prin actori, prin făptura vie a Actorului. El este argumentul principal al demersului regizoral. E și firesc. El este Viața. Cu actorii pe care îi iubesc lucrez uitînd totul. Ei sînt oamenii care trebuie încărcați cu energia autorului, a mea, a publicului. Și cînd nu mai suportă forța din ei trebuie aruncați în sală și tocmai această forță **comunică,** această putere reverberantă care a fost obligată să intre într-un singur suflet și trup este atît de puternică încît e în stare să distrugă ființa actorului și **trebuie** eliberată. Eliberarea se face cu instinct și rațiune, cu frică și orgoliu, cu încredere și disperare și, în ultimă instanță, cu o lungă și chinuitoare neliniște. Realizarea înseamnă neliniște.

— Aveați, înainte de a fi plecat la Moscova și în America, o lungă experiență de lucru cu actorii români. „Clasa" lor vi se pare la fel de redutabilă și acum ?

— Actorii români sînt minunați ; unii sînt mari vedete ale lumii, din păcate necunoscuți. Ar putea să concureze cu tot ce e mai bun în arta actoricească : George Constantin, Victor Rebengiuc, Valeria Seciu... Dar nu facem mare lucru pentru asta. A uniformiza valorile, a face o medie între ce e rău și bun, între mediocru și strălucitor, nu e în folosul nimănui. Dar... Am avut șansa să lucrez anul acesta atît cu actorii sovietici cît și cu cei americani, două școli mari de actorie, sigur în virful ierarhiei mondiale, și pot să spun că actorii români nu sînt mai prejos decît aceștia, că actorii mari sînt marii actori și ei nu fac altceva, oriunde s-ar afla, decît să fie credincioși unei tainice misiuni, de a împărtăși celorlalți **prin viața lor** gînduri, sentimente, stări. Totul e să-i folosim și să-i înnobilăm pentru misiunile mari. Să nu lînșăm talentul prin prostie și indiferență. Talentul — Dumnezeule, ce comoară ! Actorii americani sînt ori supervedete, ori foarte buni profesioniști ori frumoși ; pentru că fiecare trebuie să-și găsească un loc de muncă și atunci cînd pentru un rol așteaptă sute de oameni, totul devine mai dur, dar și mai selectiv. Actorii sovietici sînt un izvor nesecat de vitalitate, emană o forță sentimentală și expresivă care îi ajută să depășească „clasicismul" de calitate al teatrului lor. Dincolo de toate aceste diferențe specifice, în lumea de astăzi există o mare și puternică familie artistică și ea nu poate fi decît în slujba gîndurilor bune, indiferent de locul unde trăiește pe suprafața globului pămîntesc. Străbătînd și muncind efectiv pe unele meridiane, m-am convins deplin că arta poate ajuta popoarele lumii să trăiască în pace, că ea insuflă viață, că actorii (căci de ei vorbeam) sînt trup și suflet gata să facă tot ce se poate și trebuie pentru binele și fericirea oamenilor între care trăiesc.

O victorie de zile mari !

— Și acum vă rog să îmi povestiți despre o seară de primăvară din statul Wisconsin și despre un tînăr regizor de teatru român aflat în fața bîruinței muncii și vocației sale : o victorie de zile mari !

— Bucuria, succesul, momentele rare de satisfacție adevărată, sînt plătite foarte scump. Ele există doar ca liant pentru momentele următoare de chin. Mă bucur și mi-e frică. Mi-e frică chiar de bucuria pe care o trăiesc. Dar e sigur că această bucurie, această fărîmă de bucurie, mă ajută mereu s-o iau de la capăt. Îmbrincit e greu să mergi înainte. Cînd se termină un spectacol ? Probabil cînd mori. În toată munca mea de pînă acum există doar momente care mi-au plăcut. Restul e ceva ce n-am știut să fac, să conturez pînă la capăt. Cînd voi ști că spectacolul e gata, va trebui să mă opresc. Dar acest lucru nu cred că se va intîmpla vreodată. **Spectacolul ideal este nevoia de spectacol.** Iată de ce o luăm mereu de la început, biruiți de sudoare și frică. Aceasta e măreția noastră. Singura durabilă.

— Triumfă atîta încredere și ardoare din cuvintele pe care le spuneți încît mă întreb ce credință adîncă iluminează un spirit atît de înflăcărat !

— Sînt un om care a călătorit și cred că am simțit ceva din pulsul vremurilor în care trăim. Am fost în America, în Canada, în Uniunea Sovietică și în Franța, în Italia, Portugalia, Spania, Iugoslavia și Ungaria — de fiecare dată cu filme și cu spectacole, de fiecare dată ca să muncesc. Vreau să lucrez. Vreau să trăiesc și să muncesc peste tot în lume cu pătimirea disperării mele. Aștept cu nerăbdare aceste contacte noi. Dar tot de fiecare dată, după clipa bucuriei vine eternitatea dorului, vin amintirile, vin locurile și oamenii cu care ai lucrat. Îți intră în ungherele camerei de hotel, te privesc și te cheamă stări și sunete străniі, copaci și gînduri, prieteni și iarbă, apă și familie, care nu fac altceva decît să-ți spună că viața ta e țara ta, e locul unde (mai bine sau mai rău) te simți cel mai bine. Vreau să împlinesc ceva din neliniștile mele truditoare și nebune, pătimașe și încrezătoare într-o operă care să fie românească, cum tot atît de puternic vreau ca această operă românească să fie cunoscută în lume. Pentru a-ți trăi viața trebuie înainte de toate să te cunoști sau să încerci să te cunoști. Și eu știu foarte sigur că vreau să muncesc, că e foarte important să lucrez și în America, dar că întotdeauna cel mai important este să trăiesc aici, să spun ceea ce zace în mine, ceea ce îmi dă pinteni și nu mă lasă nici o clipă să respir.

— Să mă mărturisesc AICI ! Dar haideți toți, știind acest lucru, să și cultivăm REAL această stare, să nu schimbăm o necesitate într-un slogan.

Sânziana Pop

franz johannes bulhardt

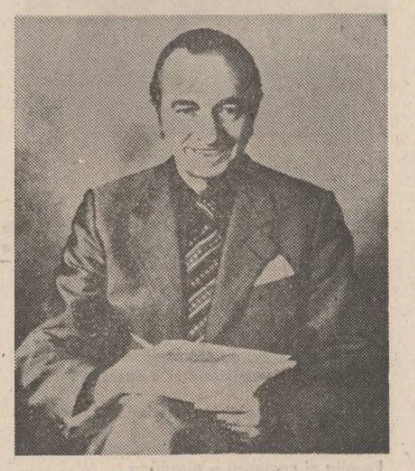

S-a născut la 21 mai 1914 la Brașov, unde, după absolvirea liceului și a Școlii Superioare de Comerț, este funcționar, activînd totodată într-un cerc de artiști amatori „Tînăra Scenă", pentru care scrie și texte. În acest timp debutează cu versuri în presa de limbă germană, iar în 1949 este numit redactor la ziarul **Neuer Weg** ; în același an este transferat la **Îndrumătorul Cultural** (ediția în limba germană, înființată atunci) unde lucrează pînă în 1968, cînd este numit redactor la Radiodifuziunea Română — emisiunile pentru străinătate.

Din 1950 devine membru al Uniunii Scriitorilor din țara noastră ; publică mai multe volume de poezie și proză în germană („Praștia", „Clipe și locuri" etc.). Desfășoară în tot acest timp o susținută activitate de traducere din literatura română în limba germană. Astfel, publică poeziile lui Alecsandri, realizînd și o ediție bilingvă („Ostașii noștri" cu o prefață de George Macovescu), poemul epic „Bălcescu" de Eugen Jebeleanu (două ediții), precum și poezii din Eminescu, Arghezi, Boureanu și din aproape toți confrații contemporani, destinate presei pentru străinătate.

Întreprinde mai multe rodnice turnee în Austria, Republica Democrată Germană, Republica Federală a Germaniei, unde prezintă un program complex de poezie, muzică și imagine, sub titlul „Poezii despre arta plastică". Pentru aceste acțiuni literar-artistice deosebite, **Hessische Algemeine Zeitung** din R.F.G. l-a numit : „un adevărat mesager al artei și culturii românești, iar **Westdeutsch Algemeine Zeitung** subliniază că : „...un poet din România construiește poduri spirituale...". Tot pentru această nobilă activitate pusă în slujba înfrățirii popoarelor, Președintele Republicii Austria i-a decernat „Insigna de onoare" (în argint), iar Asociația Internațională „Robert Sto'z" i-a conferit „Diploma de onoare".

Figură generoasă și tonifiantă, acest tînăr septuagenar, Franz Johannes Bulhardt, este mereu prezent la manifestările literare din țară și la „Zilele culturii românești" peste hotare, contribuind, astfel, la difuzarea spiritualității noastre.

R. C.

Poem împotriva Morții

(după o sculptură de Peter Jecza)

„Uscendo fuori della profunda notte"
(Dante)

În abisala noapte infernală
neîntrerupt îndură — același chin
suflet și trup — o, mincinoasă fală ! —
soarele-acolo-i pururea străin :
acolo numai umbre, numai umbră,
brațe se-ntind, ci nu mai au puteri
spre a se zmulge din tăria sumbră
a morții spre-ale lumii primăveri
și omenirii drumul să-i oprească
spre Hades-ul cu jeluiri în hău ;
acolo nu-s speranțe să-nflorească
și prea tîrziu părerile de rău...

Geologie

Legenda spune cum că, în lumină,
întîiul om s-a înălțat din lut
și-n mii de ani s-a reintors în tină
și toți, la fel și azi ca la-nceput.

Necontenit vin trupuri, stinsă lume,
ca frunzele topindu-se mereu
în tot mai dense straturi, fără nume,
pămînt adevărat cu humus greu.

Ci el, adîncul de strămoși, dă muguri :
păduri și ierburi din trecute vieți,
lanuri de grîu și viile cu struguri
puterea lor în noi, cei îndrăzneți...

Revedere

Caut în chipul tău acele zile,
ca frunzele, prea-risipite-n vînt,
așa cum în îngălbenite file
originea mi-o caut prin cuvînt.

În tine,-orașul părăsit mă cheamă,
(fără de care inimii i-e frig)
ziduri cu turnuri vechi — și simt o teamă
și bat la porți boltite și te strig.

Tu, nosta'gie-a vechilor grădine :
ecou-acelor melodii s-a stins !
(trecînd noi doi prin toamnele senine
și-n urmă vîntul anilor a nins).

Pe chipul tău nu-s riduri ci odoare,
descoperire nouă : ochii tăi !
nicicînd n-a fost mai ademenitoare
lumina lor cu tainice văpăi,

Căldura lor, nespusă în cuvinte,
în viitor mă poartă, îndrăzneț :
asemenea oțelului, cînd simte
bătrînul burg al înnoirii preț.

Caut în chipul tău acea poveste :
iubirea mea dintîi, de neuitat,
și mă întorc la anii tineri, peste,
și te iubesc mai mult ca niciodat'....

„Portretul unui țăran român"

lui Georg Loewendal

Cele în cronici scrise despre timpul
durerilor poporului român,
tu le-ai văzut crestînd adînc în chipul
țăranului aceluia bătrîn.

Plugul de lemn rupea, a cîta oară,
din lutul ars de soare și de vînt,
urma speranței, nevoind să moară,
îi amăra și gură și cuvînt.

Obrajii supți sub pielea tăbăcită
și nasul mare, suferind sever,
fruntea-n sudoare, aspru răvășită
și mîinile, ce-n luptă, piine car ;

În ochii-i, însă, strălucește-naltul
foc al speranței într-un timp al lui —
o, pictore, ci tu ai fost, nu altul,
cel cronicar dînd grai penelului !...

În românește de
Radu Cârneci

elisabeta costin

Cariatida

Din veac în veac țestoasa își plimbă pe
cărare
O tragică tăcere vuind sub carapace.

– Ce rană, sub amorfa scoarță, zace
Cutremurînd și mituri și eresuri ?
Va fi, vreunui – dat – să-l înfioare
Verguria acestor ne-nțelesuri
Ca – răscolit – misterul să-l dezlege ?

Ascunsă-n legea ei fără de lege
Sub cerul nemișcat – cariatida
În dansu-i lent, inconjură-n spirale
Fragila ei comoară – piramida
De sfere, aburind, între cristale.

Joc de șarpe

Se fring lucarne-n cosmos. Cutezător,
te-apropii –
Suflarea ți se curmă : sunt floarea de cristal.
În luntrea de funingini conturu-mi zvelt,
tresare –
Și visle lungi de gheață, sub văluri de
ninsoare
Cărări de fum despică pe fluviul sideral.

Voi evada-n crepuscul spre marea în furtună
La șarpele de flăcări curbat deasupra ei –
În colții albi să-l spulber-și riuri de scintei
Să-și zornăie pieirea în hora lor nebună.

Sunt crinolina morții. În mine – șapte sclave
Se zbat plîngînd amarnic : le-am smuls din
curcubeu.
De jalea lor – învinsă – din giulgiuri le
desferic
Și le alung spre șapte genuni de întuneric
Să-și tremure splendoarea sub ochiul tău,
de zeu.

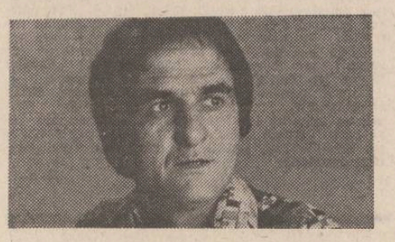

gh.d.vasile

Greierii din Bărăgan

Țiriie greierii-n Bărăgan,
Dunărea ți-nlănțuie picioarele,
brațele mele sînt un cadran
pe care rotește Soarele.

Orchestra greierilor beți
de mireasma topită-n cîmpie
vine dinspre străbunii Geți,
să ne scoată din nebunie.

Noi însă știm că iubirea
ne va trece-n poveste ;
nici nemărginirea
încăpătoare nu ne mai este.

Cîntec amar din Bărăgan,
suflet de dulce cîmpie,
mai este un an și an după an
și ce-o să mai fie ?

Sufletele noastre ia-le și prinde-le
cîmpie de-aproape și de departe !...
Greierii cîntă peste întindere
și peste moarte.

Mai rămîi

Tu lasă vîntul să bată în sălcii
și mai rămîi o clipă.
Tu lasă riul să curgă sub sălcii
și mai rămîi o clipă.
Tu lasă stelele să cadă-n sălcii
și mai rămîi o clipă.

Mutarea în carte

Acolo stă o enigmă
de care doar stejarul te desparte

Tu dă stejarul la o parte,
ia-i rădăcinile
adîncile
cu mîinile-ncordate
stringe-le
și smulge-le.

Ci ele neclintite stau
ca stîncile.

Rădăcinile lui și mîinile tale
sînt una și un deal și-o vale :
căutînd să dai stejarul la o parte
enigma de găsit se mută-n carte.

Amînarea

Cîntecele noastre fără cuvinte
mai amînă-le, mai lasă-le
în tăcerea lor de mai înainte,
ori, hai, să le ascundem în zarzăre.

Să crească sub frunze în zile rotunde,
să uite că ar fi vrut să fie spuse
și, cînd nu se vor mai putea ascunde
să le mușcăm, să ne curgă mustul pe buze.

Și-n intrarea lor pe tărîmul neființei
prin umbra unor înalte poeme
să ne mistuie abisul căinței
de-a nu le fi rostit la vreme.

Scrisori de dragoste

Soarta scrisorilor de dragoste este să fie
arse,
soarta iubirilor pierdute este să fie cîntate,
drumurile lor fără întoarcere să-mi fie
într-una întoarse,
să-mi fie mereu mai aproape cu cît sunt
mai îndepărtate.

Străluciri

Bunicii mei au muncit ca furnicile
dar au înstelat cerul țării cu nume noi.
Părinții mei au luptat pentru pîine
dar au semănat pămîntul cu pîine pentru
alții.

Eu am înălțat în lumină poeme
dar steaua mea a luminat alți poeți pe
cerul țării :
cine se uită bine, în lumina lor
vede strălucind steaua mea căzătoare.

Nerăbdător și palid, privești. Cum îți îmbată
Trufia ! Cu o mînă muiată în azur
Le-aduni în ghem. Cu spaimă,
rotindu-le-mprejur
Le mintii în talazuri – să uiți c-au fost,
vreodată.
Sunt diadema nunții. Nu-ți fie teamă, vino !
Tăcut, dispari în peșteri. Eu zvîrl năvodu-n
val :
– Îngăduie-mi să-ți dărui, gingașă
Terpsichoră,
Ofranda singerîndă, lucînd multicoloră
În prismul unei lacrimi enorme-de opal.

Carnaval

Cît mai mult suliman
Cît mai multă vopsea !
Și goana
Desculță
Pe-aleile de tamarisc și laur.

Întoarce-te mască, întoarce-te,
Fardează-ți și sufletul, mască !

De ce ți-s dinții atît de ascuțiți
De ce ți-s privirile atît de sălbatece ?

Răspunde-afurisito
Răspunde, vrăjitoare !

De ce taci ?
Mi-ești dragă
Fiesta.

Fair-Play

Să cochetez cu tine, Poezie,
Să-ți fac subtile grații – e absurd.
Suntem de-același gen – se pare,
Feminin.

Rămînem dar, prietene. Și-atunci
Ne blasfemăm adoratorii, cinic,
Plîngind, pe dinăuntru, în secret.
Și uneori, de moarte plictisite
Din umbră ne privim, cu dușmănie.

mariana ionescu

EXERCIȚII DE FIDELITATE

E seară. Tîrziu și liniște. Lucrurile stau țintuite de lumina puternică a becului electric. Valurile întunericului sînt stăvilite de geamurile ferestrei. Privești bănuitoare obiectele neclintite, ale căror sosii plutesc totuși în apele oglinzii vechi cu ramă de nuc, adusă din casa de odinioară a bătrînilor. Un frison, un ecou tîrziu al ninsorii, îți cutreieră o frîntură de clipă umerii... Aștepți încremenită multiplicările amăgitoare ale oglinzii...

Și același ritual nepregătit... Te apropii șovăind și privești cu ochii mari, încercînd să-ți fixezi pe memoria retinei chipul care te cheamă din străfundul oglinzii, să-l recunoști mai întîi, să te obișnuiești cu el, să-l accepți, să-l reții... Să distingi în trăsăturile lui semnele enigmatice ale zilei care s-a scurs și să-l eliberezi simplu, ca și cum l-ai spăla cu apă neîncepută...

În liniștea nopții, tăcănitul ceasului parcă mai grăbit. Tăcănitul ceasului torturînd trupul inefabil al timpului. Fiecare secundă ți se pare o înțepătură în letargia acestui crucificat necunoscut. Un frison îți urcă prin degetele, prin brațele inerte. Asculți încremenită tăcănitul alarmat, înfricoșat, ca și cum secundele înghesuite în pîntecul ceasului n-ar mai păstra ordinea și ar cădea, toate odată, ca un ropot scurt de ploaie.

La această oră tîrzie, ești gata să crezi că lucrurile din încăpere, stabilitatea lor — a dulapului, a oglinzii, a fotoliului, a pereților — este strunită de tăcănitul ceasornicului, pe care îl întorci cu grijă în fiecare seară. Ți-e teamă că el s-ar putea opri în timpul somnului tău. De cîte ori nu-ți spusese bătrîna că n-ar vrea să moară în somn, pe neștiute ?! Despre moarte, vorbea cu liniște bătrîna, ca despre un somn mai lung, ca despre un anotimp, ca despre toamnă. Bătrînul însă tăcea, tăcea o vreme, privea undeva departe, și apoi schimba vorba, îți povestea ceva din copilăria lui, despre merele aurii și dulci din grădina casei de odinioară, despre mihnirile și bucuriile plecărilor la școală la oraș, despre secetele sau ploile rămase în amintirea oamenilor de atunci. Nu, ceasul nu trebuie să se oprească niciodată, scrie undeva, pe o plăcuță fosforescentă, cu caligrafia șovăitoare a bătrînei, în străfundul sufletului tău. Secundele repezi continuă să se furișeze în lucruri, îmbălsămează lucrurile care îți veghează zilele și nopțile...

Locul ceasului fusese găsit fără ezitări, pe pervazul ferestrei. Dreptunghiul de cer prins în cadrul ei însemna de fapt pentru tine adevăratul ceasornic, clepsidra în care măsurătoarea se scurge cu zile și nopți. Ziua, prin clepsidra dreptunghiulară a ferestrei trec hergheliile albe ale norilor. Peste buzele incremenite, peste crestetul capului se rostogolește timpul. Zi, noapte, zi, noapte. Pînză albă, pînză neagră. Lumină și doliu. Și iar...

E tîrziu, e întuneric. Bate vîntul, lovește puternic în geamuri, în cărămizile zidului, în barele de fier negru ale balconului. Respirația gîtuită a unui uriaș în agonie. O melodie îndepărtată izbucnește în valuri de cine știe unde și ceasul se pornește să tăcănească grăbit, ca să nu se înece în acordurile amețitoare. Un ceasornic înspăimîntat vîslește gîfiind metalic, gîfiind...

Tragi bine pătura peste cap. Prin țesătura groasă, bătaia ceasului se aude înăbușit și din ce în ce mai îndepărtat. În somn, splendizi cai albi tropotesc metalic pe cîmpii sticloase, albastre-cenușii. Îi înghite orizontul, și în urma lor se înalță repede uriașe flori albe care te împiedică să-i ajungi... Dar tu continui să încerci, cu deznădejde aproape, să prinzi hergheliile iluzorii care trec în marginea satului de odinioară. Recunoști în ele cai din istorisirile bătrînului sau caii tatălui tău, pe care el te suia în copilărie. Caii aceia muriseră demult, însă în vis nu mai știai asta și încercai zadarnic să-i ajungi, să-i oprești, să-i strigi. Buzele rămîneau încleștate, gesturile înțepenite, și ultimul armăsar alb era înghițit de orizontul fumuriu, iar în urma lui creșteau uriașe flori de abur...

Dar somnul te întorcea mai ales în casa de la munte a bătrînilor. Casa aceea scundă, cu acoperișul înalt, din tablă ruginită, cu cerdac din lemn vechi și cu un brad uriaș în față. Închideai ochii și așteptai să te scufunzi în apele visului, eliberate de tăcănitul metalic al ceasornicului.

Și întîlnirea aceea, singura, s-a petrecut tot acolo, lîngă casa visată a bătrînilor. Ți-o amintești, o retrăiești mereu, în cele mai infime detalii, ca și cum visul a îmbălsămat-o cu eternitate. Nu poți să desparți un moment din ea, vezi toată întîmplarea, mereu, așa cum ți-a fost dăruită, de la început pînă la sfîrșit, ca-n derularea ireversibilă a unui film.

Era toamnă, în vis era parcă toamnă... Te aflai în balconul din lemn învechit al casei bătrînilor. Ședeai pe una din cele două canapele incomode, din stinghii. Vopseaua crem-leșioasă se cojea de ploaie și de melancolie, așa cum o știai din vacanțele de odinioară. Din balcon se vedea o bună bucată a drumului care împarte satul în două și merge mai departe, pierzîndu-se în pădure. Peste drum, monumentul eroilor, o cruce veche, de piatră tocită, înconjurată de brazi drepți, subțiri și înalți — mai înalt era bradul din curtea bătrînilor și se vedea tocmai de la marginea satului — apoi biserica scundă, de lemn, și cu vopseaua albastră-cenușie, decolorată, cojită și ea.

În curtea bisericii îngenunchiate, ghemuite de ani, începea cimitirul lărgit prin bunăvoința unei mătuși uscătive, care dăruise celor „plecați" o parte din grădina ei cu pruni. Prunii fuseseră scoși rînd pe rînd : se scotea cîte un prun, se așeza în locul rădăcinii lui negre și noduroase trupul unui om, ca să-și doarmă acolo somnul veșnic. Duminica, mamele, surorile, soțiile veneau să-i bocească pe cei strămutați din casele lor mărunte în locul rădăcinilor vinjoase de pruni vii : un fel de bocet tărăgănat, ca un descîntec, în care le aminteau viața trecută, ca și cum morții își pierd memoria și trebuie să le aduci mereu aminte că au trăit și cum au trăit, cu ce necazuri, cu ce bucurii, cu ce suferințe. Deshumările se făceau însă în zilele de lucru, ca orice altă treabă, semănatul, prășitul, culesul. Demult, într-o simbătă, o femeie din coasta dealului venise să-și dezgroape fata. Venise cu o sapă veche, știrbă, neagră. Femeie bătrînă, bătrînețe fără ani, mergea tîrșiit, ținea sapa pe umăr, încovoiată parcă de o mare greutate, ducea în mînă un lighean, și el vechi, cu smaltul sărit, înnegrit. S-a oprit în fața unei movile de pămînt, și-a șprijinit mîinile crăpate, negre pe crucea scundă de lemn. S-a frînt, apoi a ridicat sapa greu, cu amîndouă mîinile deasupra capului aplecat, dar a lovit pămîntul cu grijă, mai mult l-a tras în lături Parcă pămîntul ar fi fost viu, parcă ar fi fost o ființă apropiată... Tu o priveai din cerdacul învechit al casei bătrînilor. O priveai fără să te clintești, ca și cum de mișcarea ta nesocotită depindea zdrobirea fetei aceleia ascunsă în pămînt. Cu ochii largi deschiși, înțepeniți, o priveai și așteptai o minune. Se va desface pămîntul și ea, fata aceea, o să iasă la suprafață, așa, mireasă adormită, cum o îmbrăcaseră după datină, la îngropare. Fata galbenă, slăbită, fusese împodobită cu rochie de mătase albă și cu voal, apoi acoperită cu flori din toate grădinile satului ; un adolescent purtase în urma ei cununiile, pe o tavă de sticlă ieftină, amîndouă cununiile argintii, pentru ea, pentru mireasa pămîntului.

Cîtă vreme a scormonit pămîntul cu sapa, apoi cu mîinile ei noduroase și negre, ca să-și găsească fata pierdută, bătrîna a bocit și ea încetinel, tărăgănat, îngenuncheată, vorbind cu țărîna, rugîndu-i-se parcă. Deodată s-a oprit. Găsise ceva. Un gîlgîit dureros i-a înecat gîtul, i-a aplecat și mai mult capul. Înțelegerea ți-a venit ca o lovitură de trăsnet. Erau oasele, oasele fetei aceleia îngropată mireasă. Le lua cu grijă, unul cîte unul, ca să le așeze în ligheanul cu smaltul căzut. Oase mai mari, oase mai mici, păstrînd pe ele urmele unui pămînt roșu închis, întărit. Pămînt sau carne, pămînt. Și soarele de toamnă, bolnav, aluneca peste ele. Asfințea. Lumina lui palidă și privirea ta fascinată alunecau pe oasele fragile ale fetei aceleia pe care nici nu apucaseși s-o cunoști. Murise pe la șaptesprezece ani, după o lungă zăcere. Aveai vreo șaptesprezece ani și-ți simțeai trupul înalt, zvelt, sănătos...

Tablouri de Gheorghe Constantin
(din expoziția de la Galeria Municipală)

A zăcut mult, ți-a spus bătrîna despre fată, a zăcut mult, a repetat ea cu vorbe dureros însăilate, strecurîndu-se greu printre buzele învinețite, uscate. Scormonea pămîntul negru și gras cu degetele ei noduroase, ca niște surcele. Oasele le scotea din țărînă cu mișcări încete, le așeza în ligheanul înnegrit, cu grijă să nu le izbească, cu dragoste, bătrîna. O plîngea cu vorbe cîntate, într-o melodie stranie, într-un vaiet lung de durere, îi povestea cum a crescut-o, cum a îngrijit-o, cum a îngropat-o, cum o caută acum. Oasele le va pune într-un săculeț din pînză albă, curată, le va stropi cu vin și le va îngropa din nou acolo, în locul unde cu șapte ani în urmă crescuse o rădăcină noduroasă de prun viu. Va ploua, și apa se va scurge în pămînt pînă la ele, apa rece a ploii se va scurge peste ele mai departe... Ți s-a făcut frig, soarele palid alunecase dincolo de brazii întunecați care străjuiau monumentul eroilor...

Și în vis ședeai tot acolo în balconul de lemn învechit, așteptînd. Un întuneric cețos curgea din crengile aplecate mult ale brazilor mohoriți din jurul monumentului eroilor. Drumul era pustiu, curțile erau pustii, porțile erau închise, casele zăvorîte, ferestrele aveau perdelele trase. Un sat pustiu. Nimeni, nimeni. Nicăieri nici țipenie. Parcă și morții plecaseră pe sub pămînt undeva departe.

Așteptai, acesta era sentimentul, că aștepți, că trebuie să aștepți, să aștepți ceva, să se întîmple ceva. Așteptai. Singură în balcon, privind, ca de atîtea ori, lung și fără să-l vezi, monumentul eroilor, crucea înaltă, din piatră veche, roasă de ploi. Bătrînul bătrînului era primul trecut acolo, fiindcă murise în 1916, în război. Știai că numele lui, doar numele, se află acolo, săpat în piatra cenușie, tocită de ploi și umbrită de brazi întunecoși.

Ședeai pe canapeaua din stinghii incomodă, privind în susul drumului, așteptînd. Și, deodată, pe drumul pustiu, din satul pustiu al bătrînilor, pe drumul care însoțea grădina cu nuci umbroși a bătrînilor, deodată, pe neașteptate, l-ai zărit coborînd...

Chipul acela pe care-l claustrașeși în străfundul oglinzii vechi cobora încet pe drumul de lîngă casa bătrînilor...

Se apropia pășind încet, ginditor, cu capul aplecat, privind pămîntul de clisă galben-cenușie a drumului...

Plouase parcă — în vis parcă plouase — și brazii întunecați din curtea bisericii, brazii care vegheau monumentul eroilor se cufundaseră într-un verde închis ca niște torțe de întuneric...

El trecea încet pe drumul satului aceluia prin care nu fusese niciodată, pe care n-avea de unde să-l știe niciodată, și ție nu ți se părea nimic ciudat, deși era în vis sau poate pentru că era în vis.

Îl priveai, cu ochii mari, neclintită, speriată...

Îl văzuseși de cum a intrat pe drum, înalt și mergînd cu capul aplecat, de parcă ar fi vrut să scormonească cu privirea dincolo de țărîna gălbuie de munte, a drumului care se scursese de ploaie...

Cînd l-ai zărit ai încremenit, și deși era în vis, ai simțit cum îți înțepenesc pînă la durere mîinile, umerii, de încordare, ca atunci cînd vă întîlneați pe neașteptate în apele oglinzii...

Ai vrut să strigi, dar maxilarele rămîneau strîns încleștate iar ochii se dilataseră ca două cercuri metalice...

Și el trecea mai departe, pe drumul acela pustiu, al satului pustiu al bătrînilor. Trecea cu fața palidă, cu privirea aplecată în pămînt, parcă fără să vadă nimic, fără să te vadă...

În jur era pustiu, nu se clintea nimic, nici frunzele rare ale teilor din fața porții. Casele zăvorîte, porțile închise, perdelele trase, ferestrele întunecate...

Pe drum nu mai era nimeni, doar el, trecea, parcă aluneca, parcă plutea, ca-n somn, cu ochii în pămînt, ginditor...

Oh, cît ai fi vrut să te vadă, să ridice capul, să te privească...

Dar nu, n-a ridicat capul, nu te-a privit, și a trecut încet, depărtîndu-se pe drumul care se pierdea undeva în pădure, pînă cînd nu l-ai mai zărit. Și tu, tu l-ai privit, l-ai privit ca și cum ai fi vrut să-l închizi pentru totdeauna în ochii tăi, și împietrișeși, în somn împietrișeși, și nu puteai să-l strigi și nici să plîngi nu puteai, doar o durere ascuțită ca un cioc de pasăre străină îți stringea inima...

Te durea inima, și te-ai trezit. Tăcănitul puternic al ceasului te-a împins în realitate. În rama dreptunghiulară a ferestrei stăruia o perdea de cenușă. Se auzeau departe tramvaiele. Mai era puțin pînă să se lumineze bine, pentru o dimineață mohorîtă de toamnă...

În toamna aceea bătrînii vînduseră casa de la munte. Cu totul, cu tot ce mai strînseseră pe lîngă ea. Luaseră numai ceasul vechi, cu tăcănitul înstrăinat, care lovise atîția ani pereții scunzi, dulapul fumuriu.

Se hotăriseră greu bătrînii să se despartă de casa aceea scundă, cu acoperișul înalt, din tablă ruginită, cu cerdac din lemn vechi și cu un brad uriaș în față. Îi speriase poate bătrînețea și singurătatea, boala și întunericul serilor lungi. Pașii li se îngreuiaseră, se tîrau încet ca-n somn, mergeau tîrșiit, albastrul ochilor li se decolorase de parcă ploile și ninsorile toate îl spălaseră de zeci de ori, și privirea lor căuta rătăcită, nesigură, fără să atingă ceva, fără să se oprească undeva, lucrurile timpului de odinioară.

S-au hotărît și n-au spus nimănui, ca și cum tăinuiau un omor. La cîteva zile, o furtună strașnică a spălat cu rafale puternice iarba scurtă și acoperișul ruginit. Un zgomot asurzitor și săgețile lungi, subțiri, de foc au trecut smulgînd dintr-un colț al fîntînii, s-au înfipt în zid, dărîmînd tencuiala și pîrlind scîndurile podinei. Apoi s-a întins tăcerea, a arborilor, a grădinii, a bătrînilor.

Vînduseră casa veche, închiseseră cu greu poarta din zăbrele lungi, dar tu continuai să visezi, să o regăsești, mereu pustie însă. Căutai bătrînii tei, despre care, în copilărie, credeai că ascund în trunchiul lor secretul vieții și al viselor, căutai nucii umbroși, îți lipeai fruntea fierbinte de coaja aspră a bradului uriaș... Dimineața ți se părea că-ți miros palmele a rășină...

Multă vreme ai continuat să te întorci acolo în fiecare noapte. Dar de fiecare dată casa era pustie și zăvorită, iar tu treceai pe caldarîm, te opreai pe iarba din curte, privind drumul printre zăbrelele porții, așteptînd, așteptînd... Nimeni nu trecea pe drum, nimeni, și tu stăteai desculță, ca în copilărie, pe iarba aspră de toamnă, așteptînd. În față, zăbrelele lungi și subțiri ale gardului, teii desfrunziți, drumul pustiu. În spatele tău, casa pustie, tăcută, zăvorită. Undeva, după ultimul oblon, te pîndea, din întuneric, sufletul casei vechi. Sufletul casei pîndea tulburat sufletul tău...

teatru

t

O sărbătoare princiară

Cel care își formula crezul atît de limpede : „nevoia de teatru e tocmai nevoia de viață adevărată, de viață pe care (să) o înțelegi pînă la ultimele consecințe", Teodor Mazilu, continuă să suscite interesul (chiar dacă, deocamdată, prea sporadic avînd în vedere extraordinara sa actualitate). La Național din Tîrgu Mureș un demers intelectual extrem de serios a întreprins Cristian Ioan ; l-au secondat cu talent și convingere scenografa Anna Tamas Kelemen și interpreții Livia Doljan, Mihai Gingulescu, Dan Glasu, Rodica Baghiu. Spectacolului i se poate reproșa un exces de regie, cîteva elemente redundante și alte cîteva a căror semnificație rămîne obscură, dar reprezentația are coerență și portanța ideologică pe care textul o impune. Imprimînd cursivitate sacadărilor stilului mazilian, eludînd ostentația dihotomiilor frecvente, dilatînd la maximum hiperbola mistificării, se lasă surprinse anumite reflexe becketiene și ionesciene ceea ce permite evaluarea netă a originalității scriitorului român. Constituită în paralel cu teatrul absurdului, cu farsa tragică, cu așa-numita antiliteratură contemporană, creația lui Teodor Mazilu localizează criza existențială în însăși conștiința individului anticipînd pe cale livrescă autodistrugerea, prezumtiva vertiginoasă disoluție a umanității. În spectacol „întunericul" conștiinței s-a vrut invocat și materializat direct. Două siluete a căror identitate se confundă, evoluează o vreme în beznă. Intenționat delimitat încert, spațiul de joc susține ideea claustrării într-un univers obsesional în care spotul luminii din exterior stigmatizează perimetrul extincției absolute. Amintind de evoluția altor cupluri maziliene, relația dintre stăpîn și servitor se păstrează în limitele echivocului, dedublarea deghizată declanșînd o plurivalență a raporturilor dintre victimă și agresor. După ce îi neagă existența, după ce îi impută devotamentul și scrupulozitatea cu care-i îndeplinește poruncile, Varga (statură impozantă, ochi opaci, glas pozat, cu speculații vocale de substanță, dar și de efect) caută să-l ia pe Nemeș (privire și comportament ce reflectă exact ambiguitatea stărilor prin care trece : de la troglodit la bufon) părtaș la tribulațiile sale fals culpabile scontînd pe un transfer de vinovăție. Făcîndu-și apariția într-un mod cu totul și cu totul imprevizibil, un maldăr de cîrpe se animă și dă trup lascivei, puhavei, respingătoarei și totuși provocatoarei soții, Iuliana începe și ea sarabanda fățărniciei, pe cei doi bărbați păstrîndu-i la distanță, manevrînd autoritar un sceptru ridicol. Aspirînd la o ticăloșie perfectă protagoniștii se străduiesc să-și regleze reacțiile în funcție de cerințele conformismului în vigoare care le-a dictat să-și creeze un mit al vanității ultragiate, în funcție de convenționalismul unor ipotetice, aberante precepte ale unui timp al inconștienței. Cu odioasă ipocrizie mama își condamnă fiica în numele unui ideal de parvenire de la care refuză să abdice. Voluptatea perorațiilor grandilocvente făcute în logica strictă a interesului privat indică răsturnarea sistemului de valori, iar afirmațiile de bun-simț elementar ale tinerei Apolonia devin meschine și derizorii. Parabola vizează de fapt corupția indiferent de natura ei majoră sau minoră pentru că apologia crimei rimează cu apologia oricărui compromis, așa cum și perfidia se înrudește cu ticăloșia, iar tandrețea deseori ascunde abjecția. Deși imaginea Apoloniei apare involuntar contaminată de viziunea grotescă, rezolvarea scenică din final este impresionantă : gestul de a bea otravă devine inutil, fiica moare țintuită de privirea mamei, moare ucisă de mîrșăvia comisă de propriii părinți. Cînd se constată că jertfa a fost inutilă, trimisul imperial nemaivenind să asiste la bestialul ritual coercitiv al trasului pe roată, personajele își reiau pseudo-procesele de conștiință, refăcînd cercul închis al scufundării în haos.

Irina Coroiu

film

f

Galax

Cel mai recent film semnat de **Ion Popescu Gopo** este într-un fel repetarea puțin obișnuitului proces de creație, la capătul căruia omuleții săi aduceau țării noastre prima distincție cinematografică internațională de prestigiu. În 1957, încă anonimul omuleț era conceput ca o replică inedită la universul disneyan absorbant și ireproșabil din punct de vedere tehnic, mai deficitar însă pe tărîmul ideilor. Urmărirea unor mai vechi laitmotive din perimetrul fantasticului, început cu **S-a furat o bombă** sau **De-aș fi... Harap Alb**, fascinația unor pelicule de science-fiction de dată mai recentă și a unui neobișnuit succes al acestora în fața unui public, indeobște mai puțin pretențios, l-au condus pe **Gopo** la o nouă replică, în care efectele speciale sînt ocolite în favoarea unor rezolvări simple și eficente, iar personajele supersofisticate sînt înlocuite cu simpatici studenți ai zilelor noastre. Aceștia, viitori ingineri, sînt creatorii unui robot pe cît de complex, pe atît de fascinant (inspirat de o mască sumeriană avînd o vechime de vreo 5 milenii).

Vechea idee a umanizării mașinii, nu neapărat despărțită de sugestia pericolului robotizării omului, rămîne cheia de boltă a înțelegerii lui **Galax**, film care nu propune în mod peremptoriu rezolvări științifice, depărtîndu-se chiar elegant de terenul verosimil, dar nici nu refuză un propriu registru lirico-filosofic. Fantasticul de nuanță SF est privit cu detașare, ce frizează uneori absența oricărei rigori, iar concepția ce prezidează imixtiunea robotului în viața și sentimentele eroinei este lipsită de orice constrîngere estetică.

Un tribut în discursul cineastului adus volens-nolens SF-ului contemporan rămîn efectele speciale (includerea animației, filmarea fotogramă cu fotogramă), **cele mai mari străluciri ale**

epocii contemporane. Dar efectele lui **Gopo** recompun, mai degrabă, o poveste, atît cît este, în care important rămîne optimismul fără leac, candoarea privirii în oglindă a unui autor ce și-a convocat interpreții fideli, într-o antologică secvență, puritatea sentimentelor egal depărtate de răceala și pragmatismul doctorului psihiatru (excelent interpretat în film de regizorul **Mircea Daneliuc**), cît și de melodramatismul posibil într-un obișnuit love-story.

Dominantele filmului semnat de **Gopo** rămîn lumina și căldura omenească, nostalgia unei fantezii răscolitoare, ce afirmă răspicat necesitatea poeziei într-o lume tehnicizată și aspiră fără false modestii la profunzimile filosofice ale marilor lecții de viață, oferite fie și prin intermediul unui robot confecționat din... lemn de balsa.

Concentrarea faptelor culturale vehiculate, virtuozitatea unor secvențe (consiliul profesoral) ce antologhează aproape toată filmografia autorului, spiritul polemic îndreptat împotriva pesimismului (cinematografic) ce însoțește era tehnologică, fac din **Galax** un film ce nu se poate uita ușor, realizat cu sensibilitate și credință în valoarea sentimentelor umane.

O echipă de talentați cineaști însoțește efortul creatorului cu contribuții remarcabile în domeniul imaginii **(Alecu Popescu)**, decorurile **(Mihai Beciu)**, costumelor **(Andreea Hasnaș)** și muzicii **(Marius Popp)**. Veteranul magician al coloanei sonore, ing. **Dan Ionescu** impune și de astă dată componenta universului supervizat cu atenție și fantezie.

Călin Stănculescu

horia gane

Copaci

Ciți copaci dintre cei
în care ne-am sprijinit
cu umărul, prin păduri,
își mai amintesc ?

Dacă în fiecare trunchi
ne-am fi lăsat aripile,
doamne, cerul ar fi plin
de păsări vegetale.

Foc mic

Eliberează lumina și ea se avîntă
sîrguincioasă să latre la nimeni :
Vine primăvara !
Poetul începe să-și strige numele.

Vine primăvara !
Razele învață realitatea pe sărite.
Cazanul cu clorofilă fierbe la foc
mic și în preajma lui sînt cițiva
străini.

Vine primăvara !
Pe inserat urc prin trunchi cu o
luminare în mînă și înalț o yolă
în vîrf.

Părere

O vuitoare armură de stea
fulgeră livada și o umbră
ia foc arzînd înnăbușit ca
un morman de frunze moarte.

Lumina stă pe-o piatră ca
un geniu. Pune tu doi nori
la capete de vers, să ne călătorim.

Nimeni cu nimeni se-adună
unde-i părerea în relief.
Mînăstire-ntr-un picior,
așteptare.

Destin

Marea — o frunză în bătaia
vîntului și noi ne rușinam
văzînd-o goală.

Cineva vorbea de o scară.

Trecea Pontul Euxin Lebăda
la ora cinci

Luam apă în pumni și umpleam
felinare.

Aveam un singur soare și un
fond comun de planete.

Nimic n-a mai rămas
din destinul meu caligrafic.

Un zid, o fîntînă

Treceam pe lîngă un zid
ars de soare. Zidul avea
un geam zăbrelit. Umbra
mi-a alunecat după gratii
și inima mi s-a oprit de
mirare.

La capătul zidului era o
fîntînă și peste ghizduri
m-am aplecat să adulmec
răcoare.

Umbra cu vuiet
mi s-a prăbușit în adînc
trăgîndu-mă legat de mîini
și de picioare.

sabina drăgănel

IUBIREA CA DAR

„...eu, dragă domnișoară, am fost o femeie demnă ! Nu m-am lăsat călcată în picioare de nici un bărbat..." Hopa, mi-a zis-o ! Peste noptateca bizdiciială dinlăuntrul meu vecina insistent-confesivă picură gaz și dă foc. Așa voi ajunge și eu, oare, după vreo 'jde ani, lipicioasă și biziitoare ? Ba cred că mai sinistră voi fi — persoana din fața mea și-a găsit pînă la urmă un echilibru, a zdruncinat-o viața zdravăn, dar a răzbătut, și-a format o filozofie a bunului-simț și s-a ținut de ea ca inecatul de pai, ca gaia de mat. I-a ajutat. Pe cînd eu domnesc peste haos. Ori nu chiar un haos, ci o întindere nesfîrșită de fapte și vorbe bezmetice, contradictorii. ...Un ocean aerian de iubire : singura podoabă a sufletului meu. Îl iubesc. Dar la ce, cui îi trebuie sentimentul acesta ? Este un punct de sprijin pentru El, răsare vreodată soarele la gîndul că... ? „Sau crezi că nu l-am părăsit, că n-am avut înțelepciunea să-mi iau copilul și să plec ?" Așa ar fi cazul să procedez și eu ? Poate a sosit momentul să-i întorc demnă și dîrză un maiestuos spate, c-o impertinentă nepăsare ? Mai ales că de copil nu se pune problema. Și cu dragostea asta care gîlgîie din mine, care mă înundă, ce fac ?

Cumătra moralistă continuă neobosită cu sfaturile, mai tari decît ea sînt tinguirile lui Demis Roussos, țîșnite din casetofonul bătrînesc numai după ce aparatul cu răutăți de burlac invidios își primește porția de pumni. Poate greșesc și-mi trimit forța mîinii înspre ocazionara sfetnică... Noroc, totuși, că am atenția împrăștiată („distributivă", în limbaj pedant dăscălesc), pe bombăneala pisăloagă și fondul muzicii, încerc să mă curăț de mizga inveninată care ne pîndește după cițiva ani de trai unul în preajma celuilalt. „Stay or go / I wanna die when you leave me / I wanna cry, you can believe me / Night after night I'll be waiting for you / Night after night I'll be longing for your touch, for your love". „Așa că orice ar fi, domnișoară, să nu treci niciodată de la tine, să ții socoteală de tot ce face bărbatul și să nu-l crezi..."

Birrr, parcă s-ar război cu Suleiman-pașa, pentru ea, reprezentantul de parte bărbătească a fost un permanent dușman, l-a hărțuit clipă de clipă. Nu prețuiesc concepția potrivit căreia mai bine în doi cu bătaie decît singur împăcat. O aprob însă, clătinînd din cap după plînsetul cîntărețului obez, văicăritul lui e ca o compresă rece peste arșița din mine.

...Îl iubesc. Mă uit la el și înțeleg că aș face orice mi-ar cere, cred în unul, bărbatul acesta. Odată, în adolescență, am asistat la una din cele mai frumoase scene de dragoste, suprema declarație pe care-o poate face o femeie.

...Observasem de cîteva zile un zbucium straniu în șatra care își întinsese corturile la marginea localității, peste drum de casa noastră. Nu știu cu ce greșise frumoasa țigancă în strai alb, de ce se certa întruna cu bărbatul căruia i se uita în ochi într-un fel pe care atunci nu-l înțelegeam, fiindcă nu dușmănie citeam pe chipul ei, ci altceva, dar ce, cum se chema lumina asta, ce era cu ea, el se răstea și cînd colo, în loc să facă la fel... Era sau nu vinovată, oricum ranchiuna pe care i-o purta flăcăul smead, cu mușchii maxilarelor atît de încleștați încît șuiera cuvintele ca pe blesteme, nu trecea. Și atunci, nemairăbdînd supărarea lui, femeia a propus singură, după ritul străvechi, o cumplită judecată : accepta să stea la zid, iar el să-i trăsează conturul în cuțite aprinse azvîrlite împrejur. Își încredința astfel, viața, iubirii și judecății bărbatului ca zeu atotputernic. Dacă trăia în vrajbă cu el, tot moartă se chema că este. Așa, de avea vreo vină, soarta o însemna, bărbatul ar fi greșit țința, iar de era curată s-ar fi convins și ar fi iertat-o. Sfîrșit sau izbăvire a fost opțiunea dragostei, o superbă închinare.

Nu curaj era în privirea ei largă, neclintită, înfiptă în chipul celui căruia îi dăduse dreptul total — curajul este biruința asupra fricii, există deci un timp cînd voința învinge slăbiciunea — femeia îndrăgostită din fața noastră, a celor ce-o urmăream îngroziți, lumina atunci lumea cu ochi de credință. Nici o îndoială, nici o tresărire... și vijiitul armei aprinse o răstignea ca în posesiune, ca în suferință ...Cînd încercarea s-a sfîrșit, flacăra s-a mutat pe fața lui. O mintuise.

★

Dacă i-aș povesti întîmplarea aceasta vecinei mîndre că n-a iertat niciodată, nimic, celui cu care a împărțit viața ? Cum ar reacționa ? Ar spune, scandalizată foarte, că-i fie o născocire, fie o nebunie.

...Tandrețea nemaiîntîlnită cu care bărbatul a întins o mînă și și-a tras femeia dintre cuțite... Parcă făcuseră dragoste acolo, între foc și ascuțiș... „Quand on n'a que l'amour pour forcer le destin".

...Ce-a gîndit El în clipa cînd avionul s-a desprins de pămînt, cînd alegînd plecarea aceea grăbită săvîrșea un gest fără echivoc, condamnat nu doar de mine, ci și de puținii ceilalți care-l știau — gest indecent totodată : își dezbrăca sufletul său frumos dînd la iveală, de dedesubt, un altul, îndoielnic.

Ce justificare rezistă în fața morții ? Fiindcă nu ne jucam, nu era o toană de femeie răsfățată rugămintea mea, și de-ar fi fost — poate ultima ! E drept, nu mă putea ajuta. Dar mă putea salva. Numai ținîndu-mă atunci, o noapte, de mînă. A preferat un drum comod, s-a înstrăinat fără nici un regret — unul de-ar fi avut, ar fi rămas, era doar o aminare de cîteva ceasuri. Orfeu fugar fără-a întoarce-o dată capul, lăsînd zălog, unui posibil iad, pe-n veci nefericita Euridice.

În zilele ce se tîrăsc, puhoiul sloiurilor dintre noi sporește. Am prevăzut că se va întîmpla așa — sînt prea puțini cei care îndrăznesc să treacă peste el. Să-l depășească, să-l lase în urmă, asta e soluția nodului gordian.

Proba credinței născocită de frumoasa din șatră aș alege-o acum și eu — dar bărbatul pe care-l iubesc n-ar accepta-o, ar refuza statornic înfruntarea dintre dăruirea cu golgota ei și bratul pe care, de mi l-ar întinde, înseamnă că m-ar îndemna să mă nasc iar.

...Și eu ce fac ? Fiindcă în durere și în minie, cu umilință orgolioasă, îl iubesc. Și nu există rău mai mare-n lume decît să-l pierd, chiar pentru o zi. Iubirea mea fără scăpare...

„Că pe mine nu m-a învățat nimeni, numai viața, domnișoară, nici nu știi prin ce ți-e dat să treci. Da' de bărbatul tău să nu te lași, pînă la urmă tot după el să umbli..."

„Și trupul meu, care mi-e astăzi cel mai iubit dintre limanuri, / Va fi un biet ulcior din care vor bea drumeții pe la hanuri..."

marius petrescu

Elegie

Fantomă stinsă,
duh învins,
subțire zbatere de rouă
în zarea palidă
a unei stele —
cît te-am iubit,
iubire... !

Singele
curat îmi stă și-acum,
nemișcat
în rana vie,
încă neîndrăznind
să izvorască
în libera risipire
a durerii —

cît te-am iubit,
iubire... !

Poem

Asemenea lacrimei
ce-a înviat pustiul,
iubirea îmi adapă suferința,
bucuria înviorează chinul
și fericirea —
lină tortură ! —
iată, mă ucide...

Poem

Ca-ntr-o fotografie cu iederă
se ating culorile
acestui crepuscul tardiv :
verdele înfrigurează tăcerea,
ruginiul stinge orice frică,
galbenul învechește
legenda —

și nu rămîne la orizont
(necunoscut, neașteptat...)
decît seninul
dinaintea furtunii !

Indescifrabil

N-am nici o putere
în fața acestui senin
fără de margini,
înconjurat de această liniște
indescifrabilă
cu care se poate sfîrși totul,
din care poate începe orice...

Mai ușoară este furtuna !

Moby-Dick

Doar o durere fără de egal
ar mai putea-ncerca
să vină peste ape,
ca o stemă rece,
ascunsă-n liniștea uriașă
a unui val necunoscut
și greu,
numai o moarte
s-ar încumeta acum,
ca fulgerul
între banchize,
să-nvingă somnul și tăcerea
ce se ridică limpede
pînă la ceruri,
doar o tortură
a rămas nesăvîrșită
în măreția
frigului acesta înțelept,
numai o lavă sîngeroasă
mai poate deturna
fluxul orb al timpului —
altfel e pace
și presimt, lacom, sfîrșitul
în întunericul
prin care-am început să văd
ca ziua...

O stemă toropită

Nu mi-a rămas
decît o stemă toropită,
pe fila unui calendar de
noapte

resemnat și auriu
și-aprind, tîrziu, o lampă
în tăcerea lui Octombrie,
ca să cunoască, de departe,
drumul

fericita mea tristețe —
voluptoasă pulbere de jale.
alean otrăvitor,
vînt al durerii,
ceață obidită —
căci mîine, în singurătatea
mea,

va-ncepe, liniștit și greu,
să plouă...

Expoziția retrospectivă 130 ARTIȘTI PLASTICI la „Galeriile Tribuna"

Dincolo de sensul clasic, dat de dicționare, noțiunii de jubileu, trebuie să vedem în această manifestare — caracterul jubiliar al unor idei concretizate în cele 130 profiluri plastice propuse de Galeriile Tribuna *începînd cu luna martie a anului 1975, lună martie în care whitmanianul fir de iarbă — cum spune poetul — poate să crească chiar de sub căicii, cu un realism numit uneori fantastic și deplasat, lună martie în care primăvara culorilor inundă cerul inimilor noastre, culorile strigîndu-se unele pe altele ca într-un pastel suspendat, ca într-o pictură în aer liber, cînd pinzele luminii sînt la îndemînă orișicui, cînd „pozează gratis chiar delfinii...".*

„A nimănui" poate sună cam ciudat dar trebuie să descifrăm în Galeriile Tribuna *o deschidere continuă, o deschidere generoasă, fără prejudecăți scrobite, în care entuziasmul și înțelegerea fenomenului plastic contemporan contribuie la mijloctrea dialogului dintre artă și destinatarul ei — Publicul.*

Se fac remarcate numele unor artiști cu un profil distinct în peisajul plasticii românești : Sabin Bălașa, Vladimir Zamfirescu, Ion Grigorescu, Teodor Bogoi, Constantin Gheorghe, Sabin Ștefănuță, Spiru Vergulescu (București), Eftimie Modîlcă (Brașov), Ion Popdan (Satu Mare), Eugen Mircea (Iași), Radu Ceontea (Tg. Mureș), Ilie Boca (Bacău), Eugen Tăutu (Sibiu), D. Vlădulescu, Petru Galiș, (Reșița), Nicolae Kruch (Oradea), Vasile Pop Silaghi, Paul Sima, Mircea Vremir, Alexandra Crișan, Dan Bimbea, Maria Kopacz, Gavril Gavrilaș, Mihai Barbu, Arkossy Istvan, Virgil Svinții, Barodocz Lajos, Octavian Cosman, Laurențiu Buda, Florin Maxa, Ioan Sbîrciu (Cluj-Napoca).

Galeriile Tribuna *se adaugă astfel ca o nouă deschidere, ca un nou spațiu expozițional, alături de prestigioasele Galerii ale Fondului Plastic ciujean, alături de celelalte galerii existente. Se adaugă dar nu se înseriază cifric, cu o răceală contabilicească, deși se știe că cifrele ca și icebergurile pot să usture, să frigă, incendiind conștiințe și buzunare...*

Dar acum Muzeul de artă Cluj ne dă prilejul să ne bucurăm de bucuria culorilor, de dialogurile în alb-negru propuse de graficieni, de rezonanțele ghicite de sculptori în bronz, în lemn și în piatră. Sub semnul generos al Cîntării României, retrospectiva Galeriilor Tribuna *se vrea un cîntec simplu dar din inimă închinat oamenilor acestor meleaguri carpatine.*

Negoiță Irimie

vasile andronache

Pămînt carpatic tîmplă de vecie

Pămînt carpatic tîmplă de vecie
De palmele țăranului te limpezești
În tine încolțesc semințele și-n vie
Cu constelații noi de rod te-mpodobești

Nu este nimeni care știe a păstori pămîntul
Mai bine ca țăranul român pe-acest
cuprins
El i-a fost și cetate luptîndu-se cu vîntul
Istoriei și neamul i-a rămas nestins

Pe trupul lui stau scrise
Tomuri de cronici închise în pămînt
Și focu'-n vatră l-a ținut aprins
Cu ne-ntrecutu-i geniu a plămădit
Tulburătorul mioriței cînt

Din tată-n fiu această perlă s-a păstrat
Unii au temple noi avem balade
De la-nceputuri fără scăpătat
Se-naltă alt luceafăr dacă-un luceafăr cade

Filigran

Bijuteria bobului de grîu
Răsare din sudoarea frunții de țăran
Și curge-n matca țării ca un riu
Iluminînd-o cu nimbu-i diafan

De-l duc la buze îmi pilpîie în sînge
Candela de aur a marilor cîmpii
Și peste placa frunții un vis astral
mă ninge
Din rugul dușilor din rugul celor vii

Căci eu pricep mai bine ca toți cîtă lumină
Vine din chipul gravat ca o icoană
Pe bobul care iese din pleoapele de tină
Nimbat cu aur pur ca o coroană

Sub coaja lui încape întreaga veșnicie
A unui neam ce ară și seamănă pămîntul
Arzînd în vatra țării cu dor ca o făclie
Și-n vremuri de restriște nu-l apleacă
vîntul

Zîmbește fiul

Lacrima ochiului cîntecul gurii
Palide vești din străfundul făpturii
Își sună atomii-n cuvînt și desfac
Foșnete blînde ca un copac

Așa cum în rana moluștii sub mări
Sideful aprinde reci luminări
Și plînge cu sfere rotunde de frig
Înmărmurit de cunoaștere nu te mai strig

Prinde cu mîinile norul și bea
Neliniștea cerului pînă la stea
Zîmbetul fiului cît un luceafăr
Îmi încălzește inima și rămîn teafăr

passionaria stoicescu

La plînsul sugrumat

Lui Alin

N-a fost să fiu
bărbat
cum meritam —
a fost să fiu muiere
temătoare
să port în carne
urmele de ham
și umbra frumuseții
trecătoare

N-a fost să fiu
bărbat
cum aș fi vrut —
a fost să fiu muiere
plîngăcioasă
la sîn să nu port
doar scutece să spăl
sabie și scut
pe lîngă casă

Și din măruntă pază
și spălat
din chinuri
fără vreo
răscumpărare
pînă la urmă-a fost
să nasc băiat
pînă la urmă
să-l trimit pe mare

De tot ce m-am
temut
(sau am iubit)
l-am încărcat pe el
să mă răzbune
și din iubire

crunt l-am pedepsit
sperînd să-i fie
sorțile mai bune

În larguri deci —
la focul care-l cresc
să rîdă-mpărății
adînci de ape
și malul care astăzi
mă numesc
oriunde-ai fi
îngăduie-l sub
pleoape

Că tare mi-a fost
dor
să-mi fie dor
un dor curat
(nu doar
de-mpreunare)
un dor de neajuns
istovitor
îngălbenind ca luna
după soare

În larguri deci —
la plînsul sugrumat
să nu asculți
chiar dac-o să te
doară
c-a fost să fiu muiere
nu bărbat
și să-ți ajut trădarea
necesară

plastică

Caleidoscop plastic

Într-o anterioară „personală" **Constantin Gheorghe** se distinge prin delicatețea tonurilor și, în general, printr-un rafinat simț coloristic a cărui dominantă era perceperea fluidității luminii într-o viziune apropiată de cea a impresioniștilor. Astăzi, pictorul reține doar poza impresionistă prin aparență de plein-air conținută de peisagistica sa. Artistul pare preocupat de o experiență nouă, în care sugestivitatea și rigoarea expresiei plastice — indiferent de subiectul abordat — contureză un teritoriu al virtuozității tehnice. Nu un criteriu estetic a decis asupra acestui drum, cît nevoia de a opera cu mijloace foarte restrînse. Pictorul pivotează în centrul aceluiași peisaj sau combină aceleași obiecte într-o natură statică, restituindu-ne imagini de o calmă simplitate realizate secvențial în game cromatice variate. Senzația de diversitate provine tocmai din acest artificiu „de laborator". Știința echilibrului în construcție și a armoniei tonale caracterizează cu precădere și acest ultim demers al artistului. Dar numai și aceste virtuți pledează îndeajuns pentru profesionalismul lui sigur.

Pentru **Paul și Paula Tudor**, cei doi tineri și laborioși pictori din Balș, elevi ai maestrului Traian Brădean, această nouă apariție bucureșteană (foaierul Teatrului Foarte Mic) este încă o demonstrație a consecvenței lor orientări estetice, dar și a receptivității pe care ei au manifestat-o în plan stilistic ca urmare a contactelor și a experimentelor fructificate pînă acum în mediile culturale frecventate. Dacă la Paul Tudor filonul andreescian semnalat anterior apare azi îmbogățit cu date ale surealismului de tip magritean sau ale poeticii lui De Chirico, într-o factură oarecum didactic asimilată dar cu o perfectă stăpînire a mijloacelor, în cazul Paulei Tudor inclinațiile către pictura hiperrealistă a dobîndit accente mai pregnant plastice, fiind de astă dată bine susținute cromatic și într-o viziune substanțial emancipată de modelele flamande ce-i dominau creația. În progres evident, pictura soților Tudor (credem că devine un handicap de acum, cel puțin pentru critică, expunerea laolaltă a lucrărilor celor doi artiști) impune prin seriozitatea cu care este practicată, ca și prin cordialul respect ce-l arată publicului imediat.

La galeriile „Orizont" — cenaclul Atelier 35 prezintă, într-o foarte îngrijită expoziție personală, lucrările de grafică ale **Ancăi Bucura Nicolau**. O suită de imagini în care culoarea are o funcție precumpănitoare în redarea unei ambiante cu note exotice, ce ne-a evocat intrucîtva căutările suprarealiste de acum cițiva ani ale Paulei Ribariu. Citeva module formale — spirala arhitecturilor gasteropodale, elipsa cochiliilor moluscoide etc. — sînt speculate plastic în caleidoscopice valorații cromatice ale luminii. Luxuriante peisaje submarine, în care spectacolul plastic este susținut de principiul fizic al refracției și dispersiei luminii, a unei lumini crepusculare indeosebi, proprie paletelor expresioniste pe care tînăra artistă le recepteză și ni le restituie cu o vibrantă încărcătură poetică. Este, în ceea ce ne oferă azi Anca Nicolau, dovada lucrului curat făurit și a unei sensibilități acute, arme cu care artista poate aspira la însemnele unei prime victorii.

Corneliu Antim

P.S. Sala Dalles oferă vizitatorilor săi obișnuitele „gale ale marilor maeștri contemporani", prilejuri de bucuroasă regăsire cu operele unor venerabili artiști, a căror creație constituie oricînd o înaltă lecție de profesionalism și civitate. Retrospectivele lui Ion Vlasiu, Ion Sălișteanu, Vasile Kazar, Brăduț Covaliu, Lena Constante — numereper în plastica românească — sînt prin ele însele pilduitoare în acest sens. Prestigiul cultural al unor atari personalități artistice are ecou durabil în conștiința generațiilor de tineri creatori — recunoașterea poate cea mai convingătoare a valorii artei lor.

muzică

Un concert — surpriză

Dirijorul **Mircea Cristescu** ne-a obișnuit în ultimii ani cu o serie de concerte-surpriză, programele sale — de o rigurozitate clasică — oferindu-ne adeseori partituri în primă audiție de-a dreptul neașteptate. Poate nu atît printr-o calculată îndrăzneală, (lucru ușor de realizat de către mulți șefi de orchestră ce doresc să epateze prin titluri sau prin piese cu un limbaj sonor de ultimă oră), cît, mai degrabă, prin investigații în labirintul capodoperelor uitate, Mircea Cristescu aduce la rampă lucrări de autentic interes. **(Concertul pentru orgă și orchestră** de Paul Hindemith, **Concertul pentru dublă orchestră de coarde** de Michael Tippett, uvertura **Candide** de Leonard Bernstein, **Simfonia concertantă pentru vioară și violă** de W. A. Mozart etc.). În acest context, descoperim uneori talente excepționale, ce dau viață unui text muzical de o rară savoare, exemple concludente oferindu-ne recent de pildă organistul Radu Valentin, violonistul George Dima și violistul Ștefan Gheorghiu.

Ultimul concert al Filarmonicii **George Enescu** ne-a adus pe podiumul ATENEULUI ROMÂN doi instrumentiști din orchestră. La prima vedere, gestul promovării acestor tineri interpreți a părut ca un act de „salvare" al instituției, într-un moment, în care solistul anunțat pe afiș s-a îmbolnăvit în ultima clipă. Dar, pentru cei care au fost martorii evenimentului artistic, atitudinea Filarmonicii **George Enescu** s-a dovedit un justificat act de curaj, acoperit însă de probitatea celor doi instrumentiști. Fiindcă atît violonistul George Dima, cît și violistul Ștefan Gheorghiu sînt interpreți de cameră bine cotați în viața noastră muzicală, iar apariițiile lor în formații de **trio** și **cvartet** au confirmat capacitatea profesională a unor artiști adevărați.

Partitura lui W. A. Mozart face parte din lucrările foarte rar cîntate, în ciuda unei bogății de teme, cadențe și momente de superioară inspirație melodică. Manuscrisul autograf nu se cunoaște, păstrîndu-ni-se doar cîteva fragmente. Totuși, pe baza unor copii de epocă și a celor trei cadențe descoperite în colecții particulare (Marc Pincherle, Wilhelm Speyer, prințul Ernst etc.), editorii germani și austrieci din secolul trecut, au reușit să reconstituie întreaga **Simfonie concertantă** a lui W. A. Mozart. Scrisă la Salzburg în anul 1779, lucrarea se situează în epoca de maturitate creatoare a marelui clasic. Este alcătuită din trei părți **(Allegro maestoso, Andante** și **Presto)** și se caracterizează prin accentuatul caracter concertant (dispune de două cadențe solistice, scrise — contrar obiceiului — de însuși autorul **Simfoniei,** spre a circula separat, la alegerea virtuozilor). Indiscutabil, partea lentă rămîne una din cele mai frumoase pagini concertante ce ni le-a lăsat „prințul muzicii" din Salzburg.

Nu întîmplător, cei doi soliști au atins în acest **Andante** punctul maxim de incandescență interpretativă. Violonistul George Dima — prin cîntul delicat — s-a aflat în largul său în oceanul de melodie mozartiană, în timp ce Ștefan Gheorghiu a răspuns dialogului sonor printr-o tălmăcire plină de patos, de culoare. Am admirat tonul curat, linia îngrijită a frazării muzicale, tehnica bine pusă la punct a violonistului George Dima, căruia i-am recomanda o dezinvoltură și îndrăzneală mai pronunțată. Partenerul său, violistul Ștefan Gheorghiu, dimpotrivă, a cîntat prea degajat în prima parte, oarecum mai rece, spre a se încălzi pe măsura desfășurării discursului sonor și reuși — spre final — să împrumute instrumentului său atît de generos, un loc prioritar. Admirînd acest savuros cuplu, publicul a asistat la o tălmăcire echilibrată, atractivă, de o certă vibrație artistică. Este adevărat că experiența muzicii de cameră i-a ajutat să înțeleagă exact partitura lui Mozart, spre a o reda în esențele-i pure.

Așadar, un concert-surpriză ca repertoriu, însă pilduitor ca ținută solistică. Nu performanța individuală am apreciat-o în primul rînd, ci execuția de ansamblu, fiindcă **Simfonia concertantă în Mi bemol major** se înscrie printre lucrările singulare ale lui W. A. Mozart în care instrumentele soliste au fost „topite" în pasta orchestrală, doar cadențele lăsînd parcă interpreților posibilitatea să-și dezvăluie virtuțile tehnice. George Dima și Ștefan Gheorghiu au preferat să se sudeze perfect în „respirația" simfonică, imprimînd doar suflul primăvăratic inspirației mozartiene în clipele de superbă desfășurare orchestrală. Ambii soliști au consemnat surpriza plăcută a concertului dirijat de Mircea Cristescu (cu tactul său imperturbabil), demonstrînd fără echivoc, cîte talente remarcabile se ascund în ansamblul primei noastre Filarmonici.

Viorel Cosma

CUMPĂNĂ

ZECE

Nu din vîrtejul influențelor zilnice poate răsări opera. În vîrtejul acela, pămîntul e arat, semănat și iar arat și semănat de la o zi la alta. E un pămînt promițător, o grădină care colcăie de semințe, o grădină zgîriată de toate orătăniile cu fericite gheare și ciocuri. E nevoie de o palmă de pămînt aleasă, ocrotită, limpezită și numită cu răbdare.

Un stol de vulturi — iată o imagine absurdă !

Sensul lumii în prezența omului este ceea ce ar putea crea el, sensul lumii în absența omului este ceea ce l-ar putea crea pe om.

Cine-și scoate limba prea tare din gură și-o calcă în picioare.

Bolile omului ? Atîtea specii învinse de el. Fiecare specie învinsă își ia revanșa în acest fel.

Exegeză. „Cei din urmă vor fi primii" — dacă o iau pe scurtătură.

Micul și tenacele paradox : „Îi aprob talentul dar îi neg cărțile".

Nu voi avea niciodată încredere în scriitorul care timp de zece ani înșeală literatura și nu de la periferie ci chiar din mijlocul și — cu urmări incalculabile pentru multe destine — iar după aceea se arată pe coperțile unor cărți bine scrise pentru a cîștiga stima și admirația celor cu memorie scurtă.

Afectivitatea este ceva „fictiv" și „inconsistent" ceva care trebuie „creat" fără încetare. Discontinuitatea atentează la valoarea ei.

Machiavelli apocrif. Viitorii cinici sînt foștii naivi.

George Alboiu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

1. Condiția basmului cult (1)

Ne aflăm fără îndoială în prezența unuia din cele mai stranii paradoxuri ale istoriei noastre literare. Creangă este în afara oricărui dubiu cel mai de seamă ctitor al basmului cult românesc, implicit, unul dintre exponenții genului de prim rang în plan universal. Și, totuși, lui, genialului autor al capodoperei absolute care este **Povestea lui Harap-Alb** i-a fost cu greu și tîrziu recunoscută „simpla" calitate de **autor cult** în respectivul domeniu. Scrutată din perspectiva momentului istorico-literar prezent, chestiunea poate să pară superfluă, ușor amuzantă, chiar, întrucît, la nivelul mentalității generale, al masei de cititori, ea a fost de mult și definitiv tranșată. În realitate, însă, lucrurile sînt mult mai complicate. Practic, orice încercare de definire a originalității basmului cult crengist reclamă repunerea în discuție a paradoxului înainte enunțat. Din unghi principial-teoretic se naște următoarea întrebare : este cîtuși de puțin întemeiată eventuala rezervă legată de împrejurarea că basmele și poveștile lui Creangă sînt solicitate la maximum ori de cîte ori se are în vedere studiul exhaustiv consacrat structurilor specifice basmului românesc în general, cu precădere celui folcloric ? Adică, exemplificînd, se poate afirma că procedînd astfel Lazăr Șăineanu **(Basmele române**, 1895) și G. Călinescu **(Estetica basmului**, 1965) forțează cumva lucrurile ? Evident, ținînd seama de termenii în care este formulată, întrebarea apare strict retorică iar răspunsul nu e greu de presupus. Cu toate acestea, luarea în considerare din aproape a celor două exegeze invocate este de natură să arate cu extraordinară pregnanță despre ce anume este vorba. În cele șapte decenii cît s-au scurs între apariția celor două lucrări s-ar putea spune că are loc complexul și fascinantul proces de clarificare definitivă a chestiunii. Exprimînd optica epocii sale, Șăineanu vede în Creangă, efectiv, **un culegător**, prin nimic deosebit nu numai de un Ispirescu, ci și de harnicii și devotații Pop-Reteganul, Fundescu, Stăncescu, Marienescu, Marian, G. Dem. Teodorescu și toți ceilalți. Drept urmare, marele savant apelează și la poveștile lui Creangă cu unicul scop de a ilustra multitudinea tipurilor de basm existente pe întreaga arie etno-geografică românească : așa încît, **Povestea porcului** din ciclul **Om-animal (părăsire provizorie)** aparține tipului **Amor și Psyche** (bărbat-animal), în cadrul marii secțiuni **Povești fantastice (mitice)**, alături de **Harap-Alb** (ciclul **Isprăvilor eroice**, tipul **Apă vie și apă moartă) ; Fata babei și fata moșneagului**, din cadrul altei mari secțiuni, **Povești etico-mitice (psihologice)**, aparține tipului **Holle (fata roabă în casă)** din ciclul **Mame vitrege**, pentru ca la rîndul ei **Dănilă Prepeleac**, din aceeași secțiune, să revină tipului **Hercule-Păcală (Voinic isteț)** din cadrul ciclului **Om viteaz** și așa mai departe, fiind vorba în continuare de **Povestea lui Stan Pățitul**, din ciclul **Păcală**, secțiunea **Povești glumețe (snoave)** și de **Capra cu trei iezi**, la **Adaos, Fabula animală**. Adevărul e că Lazăr Șăineanu nu pare deloc preocupat de existența distinctă a categoriei **basmului cult** nu numai în ceea ce-l privește pe Creangă. Scrierile similare ale lui Eminescu, Slavici și Delavrancea au parte de exact același tratament. Totuși, în cazurile din urmă, ideea că avem de-a face cu lucrări **scrise** și nu **culese** de către autorii lor se face simțită în măsură mai mare sau mai mică, în raport cu unul sau altul dintre ei. Revenind la Creangă, să reținem deci că ambiguitatea vizînd statutul poveștilor sale (oral-folclorice sau creații original-culte ?) se instalează încă din acest moment decisiv înscris pe axa destinului lor în posteritate. Și dacă o atare stare de lucruri durează decenii de-a rîndul, ciudățenia este de a constata că în cea mai mare măsură „vina" o poartă însăși cvasiindefinibila originalitate a acestei părți din opera lui Creangă. Mai exact spus, de „vină" este modul în care tulburătorul ei coeficient de originalitate deturează prin neabătuta fidelitate de esență față de prototipul popular-folcloric. De aici, din existența unui raport de adecvare indestructibilă, decurg două mari consecințe : considerarea lui Creangă drept „povestitor popular", perspectivă evaluativă inaugurată de junimiști prin Maiorescu, și irepresibila tendință a poveștilor crengiste de revenire la „teava" lor, în sensul neîntreruptului proces de „re-folclorizare", căruia îi sînt supuse de-a lungul vremii pe întreg cuprinsul țării. De fapt, ambele consecințe, în structura lor profundă, se constituie în argumente peremptorii cu privire la viabilitatea **actului creator** ce prezidează geneza poveștilor lui Creangă. Acestea sînt **asumate** din primul moment atît de exponenții cei mai autorizați ai creației literare culte, cît și de aceia care oferiseră modelele originare. Iată de ce, notăm în treacăt, sub cel de-al doilea aspect, nu este de mirare să aflăm din studiul lui Ovidiu Birlea, **Povestile lui Creangă** (1967), că, de pildă, cele 16 variante folclorice românești ale basmului **Harap-Alb** sînt toate ulterioare capodoperei lui Creangă.

Dar, în același timp, acest fenomen de **dublă asumare** nu face decît să complice — la modul sublim ! — lucrurile. Recunoașterea calității de **basm cult**, pentru poveștile lui Creangă, rămîne cu atît mai mult sub semnul întrebării. Problema, acum, e de a instaura acea perspectivă interpretativă unificatoare, capabilă prin ea însăși să topească într-o unică și revelatoare definiție cele două categorii de trăsături congenital proprii lui Creangă-creatorul de basme. Spre nepretuita ei cinste, critica literară nu ezită să-și ia o atare dificilă și gravă răspundere. Ei îi datorăm aproape în exclusivitate (în primul rînd, prin G. Ibrăileanu, N. Iorga, T. Vianu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu și Vladimir Streinu) cutezanța de a se înscrie la cuvînt. Pe terenul unei tensionate confruntări de opinii, critica noastră modernă elucidează în chip strălucit „cazul" reprezentat de poveștile lui Creangă. Fireste, nu avem nicidecum intenția de a recompune dosarul problemei. Pentru necesitățile impuse de tema prezentului demers analitic socotim totuși oportune cîteva „punctări", intrucîtva, mai explicite. Astfel, referitor la fascinantul joc pe muche de cuțit dintre nedisimulata fidelitate arătată prototipului folcloric și propensiunea spre efortul creator individual perfect constient de sine, socotim că Tudor Vianu definește în întregime esența problemei **(Istoria literaturii române moderne**, 1944) : „Memoria lui (Creangă) este aici dintre cele mai fidele și imaginația lui este cu totul stăpînită în latura invenției epice. Basmul popular pare a fi pentru el un lucru bine stabilit, o structură obiectivă și constrîngătoare pe care se fereste de cele mai multe ori a o modifica. Povestitor credincios al basmelor populare, mijloacele lui sînt la prima vedere tot acelea ale poporului. Formulele inițiale, mediane și finale, rimele și asonanțele introduse în expunere, multe expresii dialectale, zicerile tipice, comparațiile și metaforele sînt deopotrivă ale poporului. Creangă povestește basmele poporului în limba lui. Dar de aici înainte apare originalitatea lui Creangă cu atît mai mare cu cît el a înțeles să și-o limiteze. Întocmai ca artiștii Bizanțului, pictori de icoane, fresce sau mozaicuri, Creangă lucrează în forme și cu mijloace prestabilite, păzite de tradiții, încît originalitatea lui se introduce pe o cale oarecum subreptice, pe care numai cunoscătorul o surprinde cu toată limpezimea și ajunge s-o deguste ca pe o savoare discretă". Întrebîndu-se, în ultimă instanță, în ce constă originalitatea lui Creangă -autorul de basme- Tudor Vianu enunță următoarele idei : a. „dibacea deplasare a interesului de la simpla povestire, de la înfățișarea nudă a episoadelor actiunii la prezentarea modalității lor individuale" ; b. umanizarea fantasticului ; c. caracterul intrinsec nuvelistic. Concluzia este că, în fond, „Creangă execută trecerea de la nivelul popular al literaturii la nivelul ei cult pe o cale pur spontană, prin dezvoltarea organică a unei înzestrări exercitate în întregul trecut al unei vechi culturi rurale, ajunsă acum să se depășească pe sine. Poporul întreg a devenit artist individual în Creangă".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Poezia în familie : Carolina Ilica și Dumitru M. Ion

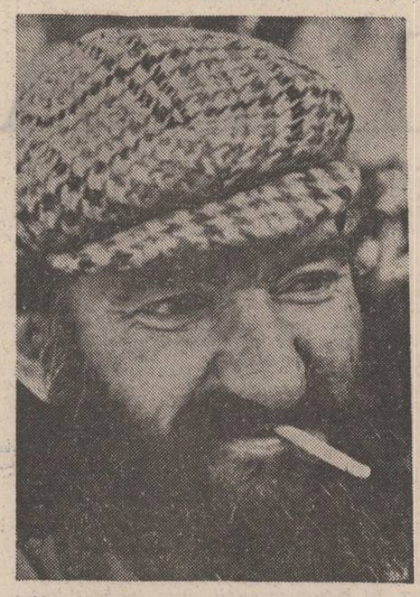

Un grafician printre scriitori : Florin Pucă

Critica pe terenul prozei : Mihai Ungheanu între Iulian Neacșu și Mircea Horia Simionescu

CRONICA EDIȚIILOR

O revelație românească (II)

Cu totul nedreaptă și superficială este ființa pe care i-o consacră G. Călinescu în monumentala sa **Istorie** lui Eugen Goga. Sub titlul, inadecvat, „Proza documentară : Eugen Goga" marele critic brevizează următoarele : **„Cartea Facerii** de Eugen Goga (1889—1935), frate al lui Octavian Goga, este un roman alegoric, refăcînd în proporții mai mari și la un alt moment istoric **Indreptări** de Duiliu Zamfirescu. Și aici un tînăr aristocrat, Andrei Retezeanu, se unește cu Maria, fiica unui preot ardelean. Tînărul moare în război. Rămîne după el un copil, simbol al reîmprospătării clasei boierești decăzute din vechiul regat prin sîngele sănătos al Ardealului. Observația e superficială și în ton prea moralizator și, cu toată masivitatea, romanul nu e al unui scriitor". Atît.

Măcar două precizări. „Tînărul" nu-i chiar tînăr, este trecut de 32 de ani, ultimii 12 petrecîndu-și-i la Paris. Războiul este nu unul oarecare, ci acela al reîntregirii naționale.

N-am avut niciodată vreo împietate față de G. Călinescu (mă mîndresc că l-am avut profesor și am susținut un examen cu dînsul), n-o să-mi îngădui nici de-aici încolo să m-ating de Opera și memoria sa, dar nu-mi vine să cred că **articolul** acesta din **Istorie** este rezultatul unei lecturi directe și pe îndelete al romanului în cauză. Cu tot finalul, cu adevărat „simbolic", romanul este o construcție în toată legea, cu o țesătură complexă de fapte, cu o pluritate de personaje mai adesea bine conturate și străbătut de un necontenit fior care priveste nu în primul rînd soarta indivizilor izolați, ci necunoscuta, atunci, cînd țara se restrînsese la o parte a Moldovei și cînd la Mărăști, Oituz și Mărășești se dădea bătaia de jertfe de sînge — necunoscuta care era destinul viitor al unei națiuni întregi. De aceea repet, și sper că nu mă înșel, tratamentul aplicat acestui roman în **Istorie** nu emană dintr-o lectură proprie ci din reflexul vreunei cronici superficiale din epocă.

Într-o anume măsură, și pentru un meseriaș chiar umil al prozei, G. Călinescu nu putea să nu rezoneze cu această carte fie și pentru că autorul ei, Eugen Goga, îi este un precursor criticului însuși în dimensiunea lui de... romancier. (O garantez. As vrea, dintr-un motiv pe care nu-l dezvăluiesc aici, ca acest roman să fie citit de Fănuș Neagu și să-mi confirme sau infirme dacă „urechea mea muzicală" se-nșală ori ba).

Citez din romanul **Cartea Facerii** : „De altfel căldura unui interior nu o dau nici lucrurile din el și nici viața care se petrece acolo. Un interior, ca să fie cald, trebuie să aibă o tradiție. Trebuie să se strecoare o vreme oarecare pînă ce se creează legătura sufletească, dacă as putea spune așa, dintre diferitele obiecte, strînse din cele patru colțuri ale lumii. E nevoie ca un scaun **empire**, de pildă, să aibă lungi colocvii nocturne și lungi explicații cu o masă Louis Philippe, bunăoară, pînă ce ajung să se înțeleagă. Altfel stau toate bătoase, fiecare închise în mîndria epocii din care au pornit, certate unele cu altele și reci, cum ziceți dumneavoastră". Oare nu vă aduce aminte chiar și acest scurt crîmpei din textul lui Eugen Goga de **ideația** și **sonurile** din **Bietul Ioanide** ?

Marginile acestui foileton nu ne îngăduie să sporim citatele, dar, totuși, încă unul (și în dauna modestelor noastre considerații) ni se pare, iarăși, relevant. Sîntem într-un **salon**, unde se află la masă mai multe personaje din lumea bună, dar combatanți fiecare în felul lui în marea încleștare care a fost întîiul război mondial, unde pe lîngă români se află un rus și un francez (tezism ? cînd chiar asta a fost **realitatea** vremii) cu misiuni diplomatice și militare pe acest petec de pămînt al Europei care era în contextul de atunci al războiului Moldova. Vorbește rusul Cernomorskii, și el ca și Andrei Retezeanu cu stagiu la Paris și tot din clasa supusă și pe deasupra totalmente dezorientat pentru că în răgazul de tatonare al războiului se săvîrsise marea lovitură de la Petersburg. Personaj dostoievschian, Cernomorskii (nume neîntîmplător, căci va fi ucis de soldații rusi la o demonstrație de la Iași) răspică, între altele, în ton mistic și rebarbativ cu o premoniție a soartei clasei sale în Rusia tristă, relationînd între Isus și... Marx : „Fiindcă iubirea lor e ură și destrucțiune. Și a lui Crist și a lui Marx. Pe mine nu mă zăpăciți cu vorbe goale (tocmai el spune, în panică, „vorbe goale"). Altceva e catolicismul din Apus (mimetizarea unui mod de viață la care de fapt nu avea aderentă n.n.). A fost trecut prin sita inteligentei romane, a fost cernut și a fost subțiat în Apus acest val inform năvălit asupra lumii din Palestina, și mai tîrziu și mai grozav din gropile Siriei și ale Mesopotamiei, ca un răsuflet pestilențial al morții peste oameni. La voi a venit creștinismul în forma lui primitivă și a fost păstrat cu sfințenie de ortodoxie, așa cum l-a primit. Nu cumva să-și piardă ceva din sălbăticia originară. Nu cumva să se piaptăne și să se tundă. Luați un arhiereu rus și un cardinal de la Roma (ce „îmbătat" de Occident era rusul, precum tinerii lui Eminescu, creți, care învățaseră cum la cravată se înnoadă nodul). Priviți-i pe amîndoi și comparați-i. (Îi comparam și istoric și de prezent n.n.). Treceți, vă rog, cardinalul în roșu al lui Rafael, din Prado în Kremlin, și rideți. (Eu am vizitat Kremlinul și nu am ris deloc, dimpotrivă, m-am bucurat de bogăția unei arte răsăritene fără de seamăn !). Aruncați lumina spirituală a acestui senator roman, pervers de inteligent și mistic din perversitate (să fie chiar așa ? !), peste burtile călugărilor pravoslavnici (oare citi dintre ei se hrăneau cu lobodă și țîri ?), peste materialitatea lor murdară. Știți că la noi întreg creștinismul e un fel de misticism al cărnii. Un fel de răscoală a săracilor asupra bogaților" (asta da — ! recunoaște nobilul) Etc. Dar nu vi se pare, iarăși, că ne întîlnim cu înseși modalitățile romanești ale lui G. Călinescu (aștept provincia lui Fănuș Neagu !).

Iată, îmi dau seama, că nu pot „povesti" acest roman. Am încercat doar cîteva reproduceri de referință despre el și cîteva ilustrații din corpul lui monolitic. Nu mi-s critic literar și deci nu-mi arog orgoliul, justificat, al acestei îndeletniciri. Citesc și fac, uneori, asociații pe potrivă-mi. Astfel cred că nu doar G. Călinescu pe laturea lui de romancier și poate nu numai pe asta are în Eugen Goga un precursor dar și unul din cei mai inteligenți romancieri contemporani, l-am numit pe Paul Anghel, cu ciclul lui dedicat altui război, cel al primei Independențe, prin convocarea într-o idee sfîntă a tuturor factorilor, umani și elementari, care au izbăvit întru limpezire. Astăzi, cînd noțiunea de **roman politic** s-a impus și acest „gen" este **in flores**, cu fertilele lui răscoliri de constiințe, **Cartea Facerii** ni se îmbie ca o reușită dintr-o serie demnă de mai multă valorificare. Întrebîndu-mă într-o stație de mașină despre ce mai scriu la „cronica edițiilor", i-am răspuns, în cîteva zeci de secunde, lui Paul Anghel : Despre cartea lui Eugen, fratele lui Octavian Goga a cărei lecturi am terminat-o tocmai în zorii zilei acesteia și din care, d-le Paul, puteți să vă revendicați fără nici o tăgadă !

Dacă în prima parte a acestor însemnări am dat un citat din Camil Petrescu — știu ei romancierii între ei ce știu ! — să mi se îngăduie să închei cu un alt citat, de data asta dintr-un poet (genurile — și corespund) din Eugen Jebeleanu, doar pomenit în foiletonul dintîi : „Despre această operă, monumentală într-adevăr — bloc de granit în geografia noastră literară, sfidată cu o pasiune și o probitate flaubertiană, nu se poate spune decît că este o creație unică, de o valoare cu atît mai mare cu cît ea nu este numai un document literar, ci și social și uman. **Cartea Facerii** este o masivă exegeză a mentalităților și a sufletelor cari și-au învălmășit prezentele în infernul războiului, pentru a elabora România de azi. Cele două volume compacte sunt deajuns pentru a-l situa pe Eugen Goga în primul plan al romancierilor și a-i justifica o glorie durabilă".

În rest, istoricii și criticii literari poate vor avea mai multe de spus despre acest roman veritabil.

Gheorghe Suciu

ANUNȚ

Ședința de simbătă, 2 iunie, curent, a Cenaclului Dacia Feniks **sub conducerea poetului Ion Gheorghe se desfășoară în cadrul Seminarului de civilizație țărănească — Hronicul de la Ieud, în județul Baia Mare.**

În sumar : Ion Dunca, poet țăran din Budești ● Maria Ștefanca ● Petru Dunca.

PRIVIREA LUI ORFEU

Ecouri și penumbre...

...Penumbre și ecouri, coborînd, luînecînd din alt spațiu și alt timp, Iașii vechilor zidiri, omologii și tautologii, mai bine să invoce vorbele lor totemice, auguste, ordinea scripturală a lumii : nu știu alții cum sînt dar eu, cînd mă gîndesc la viața-mi, îmi pare că ea cură, încet, repovestită de o străină gură...

...Ai picioarele unui crin căzut în adîncul serii și eu visez cu ochii deschiși, singur aici la fereastră, departe de prietenul meu, ora cînd egale vor fi cenușa și flacăra timpului, iar tu, de la capătul lumii aprinzi o candelă în nouri și-mi spui : închide ochii și vei vedea că prin noi toți curge aceeași apă, aceeași lumină ne călăuzește pașii prin labirintul agnostic pe care ai scris cu deget violet : ignoramus et semper ignorabimus! și, deodată, ai știut, a sărit în calea ta omul de foc pe drumul Damascului și labirintul cu inscripția : nu știm și nu vom ști niciodată ! a căzut în ruină, Vezuviu, Pompei și Herculanum, cu interogația parcă obosită, parcă știind dinainte răspunsul, un răspuns inutil ca o adevărată epifanie : Ce faci aici ? Sap pămîntul, îți spune Dali, să văd cum priveau vechii greci luna, soarele și stelele de pe cer ; da, acesta e firul teleologic al Ariadnei, el te va elibera din cătușele acestei zile oarbe, din carcera pasageră, din hieroglifa unei clipe colorate, aruncîndu-te deodată în plină utopie acolo unde-neunde ceea ce trebuie să fie văzut numai de ochiul tău va fi văzut, și ceea ce trebuie să fie auzit, numai de urechea ta va fi auzit, încît, îmi spui tu, cu tristețe ? cu resemnare ? pînă cînd vei închide ochii și vei vedea că prin noi toți curge aceeași apă, rămîi cu ei deschiși, fii tu însuți în individuația și finitudinea ta estetică, scaldă-te zi și noapte în torentul, în baia ta de singe, crede că ești unic, dar nu uita că trebuie să te împărtășești numai prin cei cărora li s-a dat harul și că o boală a spiritului nu se vindecă decît împreună cu trupul pe care-l însoțește prin luminișul verii, ochi plini de speranță ; nu te poți cunoaște pe tine însuți prin tine însuți — cum două corpuri nu pot să ocupe același spațiu în același timp ci prin altceva, prin altcineva, prin nostalgia umbrei și a oglinzii ca invariant ontologic al oricărui efort orientat spre (auto) cunoaștere. Și umbra întinsă la picioarele tale, o foaie albă de hîrtie, un text inefabil, înfricoșător precum Minotaurul, piață dogorită de soarele orientului, un fir teleologic (și numai forța unui lanț fierbinte care sună te face curajos), efortul ascensional al obeliscului în purpura amurgului : ceas al indoielii, solitar e corbul corbul, și puternic va începe plînsul în substanța apelor fără stăpîn, și umbra stăpînului cu toiag de măslin în mînă, oglindă în care te scufunzi, care te înghite și te recunoaște ca pe un text vechi, sutra imuabilă, tat twam asi : de la hotarul morții aduci o știre despre viața ta ! Filele unei cărți bodogănind despre morala transcendentă, iluzii, fantasme, reverii : transparența aurită a borangicului pe chipul unui înger care te avertizează arătîndu-ți piața cu un deget violet : hinc sunt leones ! Misterul ființei căutat în neantul care și-a făcut din carte trup sfînt și hrană sieși, în simboluri, și nu în formele căzute sub incidența simțurilor tale în căutarea unui principiu, axis mundi, prin reducția fenomenologică a eteroclitului, eteromorfiei și eterogeniei, monadă a transei, anabasis și katabasis ; urcați în fugă scările după mine, coborîți în fugă scările după mine și cînd nu veți mai ști dacă mergeți în sus sau în jos, va fi pentru viață și moarte un impecabil extaz. Această formă de disparitie practicată în asceza scrisului — de la hotarul morții aduci o știre despre viața ta — ca disolutie orfică a tot ceea ce este compus în elementele sale simple, dintîi mi-ai sugerat-o, desigur, atunci cînd mi-ai șoptit de la capătul lumii : adoratule, întoarce-ți fața de la cuvintele tale, închide ochii și vei vedea că prin noi toți curge aceeași apă : apa uitării ! O, Lethe, aruncă-ți valurile-ncoace ! Oare scrierea nu înseamnă chiar ștergerea memoriei apăsătoare, conștiinței încărcate de poverile iluziilor, fantasmelor, reveriilor, rememorarea prin grila ego-ului artistic funcționînd ca un burete făcînd să dispară semnele negre de pe tabla albă a vieții individuale și ridicate, prin aceste semne, edificii, sisteme de referință cu semnificație universală, la rangul unei valori superioare ? Încît dispariția morții unui caz particular se transformă în nașterea unei reguli generale ? Iată că astfel opacitatea lucrurilor își dezvăluie, își trădează diferența față de misterul lor, misterul relevîndu-se în practica scrisului ca o forță activă, ascunzînd ceva care nu trebuie dat în vileag, o ființă care trebuie să rămînă înviluită, benefică sau malefică la adăpost de exterioritatea care tinde să și-o însușească, să și-o aservească și deci s-o distrugă, s-o desființeze, opacitatea rămînînd în afara oricărei tensiuni, pasivă ; straturile, nivelele succesive ale dezvăluirii nu aduc nici o semnificație nouă, o monotonie a substanței simple ca în povestea brechtiană cu locatarul de deasupra apartamentului tău care, din zorii zilei pînă la căderea nopții, face sicrie (taie scînduri, cu fierăstrăul și bate cuie cu ciocanul încît te întrebi cum îl mai rabdă administrația blocului și cînd o să-l mestereasca pe ultimul, în care să se bage el însuși, Doamne iartă-mă) o monotonie pentru care te vei scula să plîngi substanța. Căci, dacă te gîndești la povestea locatarului de deasupra dincolo de umorul ei ceva mai negru-negrișor, nu trecem noi oare zilnic pe lîngă atîtea și atîtea lucruri care ne rămîn străine, ca și inaccesibile de care ne facem vinovați prin lipsa de afinități elective ? prin lene ? indiferență ? distracție ? dar poate că mai presus de toate, prin instinctul nostru de conservare, prin teama apriorică de a afla ceva decisiv, fatal, despre noi

Gheorghe Constantin : „Peisaj"

însine, cum ar fi, de pildă, ideea (și imaginea) destul de incomodă că în fiecare dimineață cînd pleci de-acasă îți iei în spinare și sicriul, unul abstract, invizibil chiar pentru tine însuți, dar care te înalță în ochii tăi și ai speciei ca prevăzător, adică ești unica ființă care vede înainte, clipa și locul, utopie și ucronie a unei opere care-și așteaptă desăvîrșirea. În acest sens se poate spune că ars moriendi și ars scribendi sînt valori exclusiv umane, ele însile intersanjabile ca statut ontologic — expresii, proiecții sensibile ale neantului — și care în limbajele lor codificate prin reducția fenomenologică operată de actul, efortul intențional, anamnetic, poartă reperele supraviețuirii omului în spiritul socratic al lumii inteligibile, repere rămase din timpul cînd te-ai aflat în preajma lucrurilor mute și ai simțit că încearcă să-ți vorbească, că fac efortul transmiterii unui mesaj viu, cînd, deodată, ai avut revelația unui adevăr mai mare decît tine — sămînță cenușie în brazdă neagră, tu mă întreci pe mine și mă ierți — împlinirea, comunicarea absolută, sufletul tău înflorit spre lumină ca o rană sensibilă de acum înainte la orice atingere și care chiar dacă se vindecă în timp din cauza refuzului sau neputinței tale de a o mai suporta — ea rămîne ca o amintire, o cicatrice pe un chip bătrîn, semnul unei răni cîștigate în tinerețe în lupta cu îngerul, suflet care s-a deschis să se împărtășească din harul, din puterea indestructibilă din sferele negre acolo unde cîntă cucul gigantic în sine, cînd tu de la capătul lumii, îmi spui : închide ochii și ai să vezi că prin noi toți trece aceeași apă — cea fără început și fără sfîrșit. Oh, clipocit al zilei care vine !

Dan Laurențiu

Manifestări literare vîlcene

● Timp de patru zile, la Rm. Vîlcea și în alte localități din județ, sub genericul „Vîlcea artistică", s-a desfășurat un bogat ciclu de manifestări literare.

La inaugurarea societății literare „Anton Pann" au fost prezenți tovarășa Venerica Pătru, prim secretar al Comitetului județean Vîlcea al P.C.R., tovarășii Dumitru Radu Popescu — președintele Uniunii Scriitorilor, Valeriu Răpeanu — directorul Editurii „Eminescu", Dinu Săraru — directorul Teatrului Mic, aceste manifestări au reunit un mare număr de scriitori de origine vîlceană, numeroși iubitori de literatură.

Au avut loc ședințori literare la Rm. Vîlcea, Olănești, Voineasa și Drăgășani, o excursie de documentare la obiectivele energetice și turistice de pe valea Oltului și a Lotrului, vernisajele unor expoziții de carte și de artă plastică, lansări de carte, o consfătuire a scriitorilor vîlceni, spectacole. Cu acest prilej s-au decernat premiile Societății literare „Anton Pann" menite să încununeze cele mai reușite prezențe editoriale ale scriitorilor vîlceni în anul precedent și a fost finalizat concursul interjudețean de proză scurtă „Gib Mihăescu".

Au participat scriitorii de origine vîlceană : Valeriu Anania, Gheorghe Anca, Al. Cerna-Rădulescu, Gheorghe Deaconu, Ștefan Dumitrescu, N. Ladmiss-Andreescu, Ion Hangiu, Nicolae Manolescu, Costea Marinoiu, Constantin Mateescu, Dumitru Mitrana, Cornel Moraru, Doru Moțoc, Eugen Negrici, Sergiu I. Nicolaescu, Elisaveta Novac, Horia Nestorescu-Bălcești, Ada Orleanu, N. Popescu-Bogdănești, Dumitru Raiciu, Ștefan Roman, Felix Sima, Alexandra Stănescu, Petre Tănase, Ion Topolog, George Tărnea, Al. Florin-Țene, Gheorghe Vlad, Gheorghe Voica, Elena Zarescu, Lucian Zatti, Constantin Zărnescu.

Unitatea culturalizării

Urmare din pag. 1

într-un grad sporit posibilități reale de formativitate și educabilitate umană. Că procesul acesta implică multe dificultăți este de la sine înțeles, dar că el trebuie urmărit cu tenacitate și răspundere ne apare de asemenea, mai presus de orice îndoială. O conștiință mai înaltă generalizată la nivel social, printr-o bună operă de culturalizare, dar nu numai prin aceasta, se întoarce benefic în sfera producției, o influențează într-un mod pozitiv. Ea este aceea care germinează în același timp și lupta hotărîtă împotriva rutinei, inerției, conservatorismului, determinînd progresul în toate sferele existenței sociale.

Privită în ansamblul ei, în sens multilateral, cuprinzător, culturalizarea ne apare ca un sistem de ape curgătoare, care formîndu-se și pornind din apropierea piscurilor gîndirii din toate domeniile, fertilizează întinderile, dau structura reală a unui peisaj uman de o mare diversitate, în care munții și văile, și cîmpiile, și zonele aride își găsesc o oglindă interioară, o explicație cauzală în interdependențele multiple ale vieții. Și așa cum apele se evaporă și se transformă în nouri, realizînd în interacțiunea factorilor atmosferici climatul, tot astfel culturalizarea, ca actiune continuă a societății moderne, este principala sursă a climatului spiritual, aceea care susține circuitul valorilor și-l alimentează fără contenire.

Și fiindcă tot ne aflăm în domeniul acestei analogii cuprinzătoare, să precizăm că putem vorbi de un climat cultural în sfere mari, al națiunilor și al umanității în ansamblul ei, precum și de un microclimat spiritual, la nivelul colectivităților mai mult sau mai puțin restrînse (familie, instituție, localitate etc.). Fiecare dintre acestea își au importanța lor și se interconditionează în realizarea operei de culturalizare. Nu se poate spune, spre exemplu, că asupra climatului spiritual actual nu apasă greu, pînă la sufocare, psihoza dezastrului atomic, ideologia amoralismului, a fortei și războiului. Umanitatea se află astăzi evident într-un impas spiritual, poate mai grav decît cel economic, energetic, ecologic... Și nu există ieșire din toate acestea decît prin promovarea cu tenacitate și ardoare a unei politici consecvente de pace și înțelegere între popoare, de respect al dreptului tuturor la viață liberă, la progres, bunăstare, cultură și civilizație.

Coborînd în sferele mai restrînse ale climatului cultural actual, nu se poate să nu observăm decalajele, adîncile dizarmonii și inegalități care domină lumea contemporană. Ne apare clar că pentru țările în curs de dezvoltare, cum este și a noastră, creșterea mai accelerată a producției și productivității muncii, realizarea progresului necesar în toate domeniile se cer susținute și devansate de o adîncă și multilaterală operă de culturalizare. Aceasta pornește, după condiții, de la alfabetizarea generală a populației, trece prin dezvoltarea intensivă a învățămîntului de toate gradele, prin amplificarea continuă a mijloacelor de comunicare în masă, prin popularizarea cuceririlor științei și culturii, pentru a putea urca în sferele înalte ale creativității științifice, literare, artistice. Lupta aceasta nu e ușoară, cîtă vreme ea se duce în condiții economice nu lipsite de dificultăți, într-un climat internațional viciat de cursa înarmărilor și a războiului și în care țările capitaliste dezvoltate practică pe scară întinsă așa-numita politică de „drenare a creierelor", adică de atragere în circuitul lor economic și cultural, prin avantaje materiale mai mari, a inteligentelor cele mai active, a oamenilor cei mai capabili și mai bine pregătiți din țările în curs de dezvoltare. Desigur, în această privință lupta trebuie să se ducă prin activizarea conștiinței naționale a fiecărui popor, a datoriei morale a fiecărui intelectual față de propria sa țară, față de oamenii din mijlocul cărora s-a ridicat și împreună cu care se cuvine să lupte pentru a-și înălța patria.

Și în această privință, constituie, pentru noi toți, un corolar de inestimabilă valoare, orientările de principiu date de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, privind unitatea de actiune a tuturor factorilor și mijloacelor culturalizării în vederea îndeplinirii scopurilor majore care ne stau în față : „Să unim toate mijloacele noastre de educație pentru a contribui activ la realizarea programului partidului, care își propune ca — odată cu făurirea bazei materiale a noii societăți — să asigure formarea unei înalte conștiințe, a unor concepții avansate despre raporturile sociale și naționale între oameni, a unor relații cu adevărat socialiste și comuniste".

Finalul secolului XX nu știm să întîlnească pe multe meridiane o concepție mai optimistă cu privire la rostul și posibilitățile culturii de a modela firea umană, de a o spriijini în dezvoltarea ei armonioasă, multilaterală.

Despre critică

Există, desigur, multe atribute ce pot însoți critica eminentă a lui Lucian Raicu (am și afirmat unul, așa cum mi-a venit sub condei), dar, în ceea ce mă privește, aș așeza pe primul plan calitatea umană a acestei critici, indisolubil legată de calitatea umană a celui care o scrie. Despre om, fără să intru în prea multe detalii, aș spune că e absolut **fermecător** să stai în preajma lui, că te simți **bine**, intr-o dispoziție legată cert de plenitudine, discutind sau nediscutind, lăsind, de pildă, numai tăcerile să înfăptuiască de la sine, în rezonanța lor intimă, acolada comuniunii. Este o senzație de protecție intelectuală aceea pe care ți-o oferă apropierea de Raicu, senzația că lucrurile **pot sta și astfel**, intr-o atenție neforțată și totuși eminamente contrară indiferenței, intr-un climat fără nici o stridență afectivă, deplasată sau indiscretă, cu toate acestea, supus intr-un chip relaxat, dacă se poate închipui, permanentei atenții din interior a lui Raicu. Sub un aer mai degrabă taciturn, fără ca prin asta să excludă, din cind în cind, adevărate explozii de veselie, Raicu înregistrează totul, urechea sa dinăuntru stă la pîndă, **prinde** chiar totul, nuanța discuției ori tăcerea nuanțată, înlăturind prin impresia concretă că ești ascultat, fie și fără să rostești cuvinte, golul sau golurile ce se ivesc în orice relație umană. Cu Raicu **e posibil** să te înțelegi fără să vorbești sau fără să excedezi în explicații. După cum e posibil și contrariul. O replică, parcă venită în treacăt, parcă aflată în ușor contratimp cu ceea ce s-a consumat, te constringe să recunoști continuitatea intensă a gîndirii sale, atenția **„pe fază"**, neanunțată de prea multe semne externe, faptul, în fine, că nimic nu s-a risipit în acel gol ce ne amenință cu fiece prilej.

Această **atenție**, susținută (și termenul mi se pare prea slab pentru ceea ce se petrece în realitate) de **o mare putere afectivă**, de o pasiune cu atit mai puternică fiindcă răzbate prin pereții scepticismului, este și însușirea de căpetenie a criticului Lucian Raicu. O consideră el însuși a fi **calitatea supremă** a unui critic, se poate decela totodată în tot ceea ce scrie și face Raicu. O atenție avizată față de **omenescul viu**, din viață și din cărți, în bine și în rău. Calitatea umană a criticii lui Raicu se îndreptățește, firește, din recunoașterea și apărarea valorilor etern umane. Dar nu numai atit și mai cu seamă fără emfază : din năzuința de a ajunge și pricepe Firea lucrurilor, orînduită intr-o armonie ce nu exclude nici antinomiile, nici condiționarea contrariilor, ci, dimpotrivă, se fundamentează pe ele. O asemenea privire dialectică a lucrurilor ce trec unele intr-altele, mai mult **invizibil decît palpabil**, stă în inima criticii lui Raicu, preocupată, obsedată de **semnele** în care pulsează adevărul concret, adevărul-adevărat, ca și de cele ce dau seamă că acesta s-a scurs pînă a lăsa proporțiile vidului. Există în critica lui Raicu o fascinație imensă a lui **cum e posibil ?**, și pentru rădăcinile obsesionale ale acestei întrebări-cheie pentru gîndirea criticului, citez acest fragment din **Practica scrisului și experiența lecturii** : „Cartea care mi-a fascinat copilăria este **Prinț și cerșetor.** Misterul unor **substituiri**, de genul celor care se practică aici, și al posibilității infinite, al putinței (abisale) ca un om să trăiască altfel decit **este**, să fie altceva decit trăiește sau decit **are**, sau să fie luat drept altceva decit **este**, misterul, felului neașteptat în care imaginea noastră se răsfringe în noi înșine și în ceilalți, m-a copleșit literalmente. Scriind — la aproape patruzeci de ani — cartea despre Gogol, am văzut că ecoul acestei „lecturi" nu s-a stins cu totul...".

Într-adevăr, această întrebare, simplă în aparență, precum oul lui Columb, profund omenească însă, iscoditoare : **cum este posibil ?**, ca și răspunsurile ce i se pot adapta, sint de regăsit în toate textele semnate de Raicu. Ea dovedește, înainte de orice, un **înrădăcinat atașament** la miracol și la revelație, pe care nici un scepticism și nici o senzație de zădărnicie a lucrurilor nu reușese să-l anuleze. Viața, ca și literatura, în sîmburele ei cel mai **viu**, țin de miracol — e ideea **insuflătoare a gîndirii** lui Raicu, pentru care a **privi înseamnă** chiar a **poseda**, a te situa înăuntru și a contempla din interiorul cald, a **exista**, a exista pilduitor omenește, cu alte cuvinte. Nici o critică nu se arată mai mirată, mai tulburător **mirată** decit cea a lui Raicu și în același timp mai dispusă să-și rezolve mirările, să-și tranșeze „naivitățile", să-și dezlege enigmele, cu umilința, dar și cu subtilitatea implicită a interogației însăși. Așadar, cum e posibilă literatura, cind atitea lucruri par și sînt chiar mai de preț ? Cum e posibilă creativitatea, cum e posibilă geneza genialității, în condiții cel mai adesea ingrate sau nesatisfăcătoare ? Cum de e cu putință atitudinea, în fond, de o strigătoare „impudoare" a criticii literare ? Cum se poate ca un text să afirme altceva decit afirmă și să infirme ceea ce pare să spună cu toată claritatea, în ciuda dovezilor de bună credință ale autorului său ? Cum e posibil să ființeze intr-un prezent etern însuși acest gest, **actul de a scrie**, cind în jur există bolile, suferința, mizeria, moartea, și ele la fel de eterne ?

Da, e posibil, răspunde la fel de tulburat criticul, în **condiții specifice**, care sint însăși esența criticii sale, migala lucrului și presupunerilor sale, nu o dată „riscante" ; toate acestea sint cu putință, fiindcă țin de natura lucrurilor, de diversitatea formelor spiritului și firii umane. „Biata și păcătoasa natură a omului etern" se exprimă prin toate aceste aparente „imposibilități", ceea ce într-adevăr aduce a surpriză, a miracol. În critica lui Raicu se manifestă astfel o curiozitate oedipiană ce acordă textului o **densitate** de relații în ordinea omenescului cum puține sint.

Raicu știe, știe **chiar bine** cite ceva despre omul ca om și omul-scriitor. Și despre unul și despre altul critica sa atinge punctele nevralgice, acolo unde adevărul se amestecă sau chiar trece în minciună, acolo unde viața corespunde în moarte sau sănătatea în „nebunie", acolo unde vitalitatea se subțiază în suferință iar suferința poate să devină o răscumpărare a bucuriei de a trăi. Viața, cit și textul literar cunosc o sumedenie de „strategii", de „tertipuri" și de „subsituiri" pe care criticul le deconspiră, nu din pură plăcere detectivistică, dar din încredințarea că toate, în jocul lor de contrarii și antinomii, țin de Firea ascunsă a lucrurilor. Însușindu-și formula lui Ibrăileanu, autorul **Reflecțiilor asupra spiritului creator** face din critică o aspirație „de a viola secretul vieții", o aspirație de a privi literatura nu ca ori nu numai ca literatură, ci de a trece dincolo de limitele ei strict formale, de regulile „textuale" pentru a atinge momentul de intensitate cind ea riscă să se desființeze, cind imaginarul tinde să devină realitate. Încrederea și atașamentul și pasiunea lui Raicu față de literatură nu trebuie confundate nici o clipă cu „orbirea" în fața ei. Căci există o primejdie mortală în literatura ca literatură, o posibilă îngrădire a puterilor și reacțiunilor sufletului prin „artificialitate". Conceptul de „firesc" este iarăși, în această privință, un concept-cheie în gîndirea criticului. **Firesc** e ceea ce e reprezentabil din perspectiva simțurilor, ceea ce intră în capacitatea noastră (omenește mărginită) de **cuprindere.**

Adversar statornic al „ursuzilor", al „morocănoșilor" speculativi sau pragmatici, Raicu aspiră să atingă și chiar atinge **corporalitatea** textului, percepe și emite idei-senzații, înglobind în critica sa intr-un aliaj perfect atit obiectul cit și subiectul critic. El știe, ca puțini alții, că „dușmanul adevărului nu este minciuna, ci **aparența** adevărului". Or, pentru el, aparența întotdeauna escamotează existența, existența plină, bogată, fierbinte, blamabilă uneori, mereu însă demnă de a fi trăită. Iar dacă inteligența se dovedește adesea falimentară dinaintea aparenței, nici un dușman mai aprig nu cunoaște aceasta decit umorul și ironia. În critica lui Raicu te simți **bine**, fizicește bine, tocmai pentru că nici un moment de intensitate a gîndirii nu lasă nepresupus consecutiv pe acela de „destindere", de „voioasă" și „jucăușă" privire a lucrurilor.

Și cu toate acestea, de la Lovinescu încoace, poate că nici un critic român, precum Raicu, nu oferă asemenea tulburătoare impresie a spectacolului transformării de sine, în și prin mijlocirea cărților, în și prin actul scrisului. Nici un critic nu și-a dezvăluit mai dureros (și mai mîntuitor deopotrivă), prin înseși subiectele cărților sale, impasurile, stările de gol, de lehamite și blocare, de teamă pur și simplu în fața hîrtiei albe. Poate că nici un critic nu s-a întrebat mai acut-vizibil : „la ce bun ?". Dar răspunsul cel mai exact la această intimă întrebare îl acordă înseși cărțile lui Raicu, mai numeroase, mai dense, pe măsură ce rațiunea de a fi rațiune a existenței multor altora s-a întărit și consolidat. Cărțile acestui mare critic respiră în întregul lor simpatie, simpatie pe care atit de bine o definea T. Mann : „Căci simpatia este o întilnire între moarte și viață ; iar adevărata simpatie se iscă numai acolo unde înțelegerea pentru una ține în cumpănă înțelegerea pentru cealaltă. Înțelegerea numai pentru moarte iscă rigiditate și întunecime ; înțelegerea pentru viață numai iscă banalitate plată, tot lipsită de spirit. Dar spiritul, și simpatia, se iscă numai unde evlavia față de moarte este nuanțată, încălzită de bucuria de a trăi, aceasta însă, adîncită și valorizată de aceea".

Dan Cristea

CONFABULE

*

* *

Nu știu cine ești nu
umbră din aripile unui înger de argint
în valea cu ioni înfloriți
cind lumina lumină între cer și pămînt
împărțind ziua cu noapte
ori dacă o egretă și singuratecă pasăre
de fum
pe ochiul albastru al aerului
bătaia unei inimi de leu la vînătoare
de nuferi
scurtă privire sfîrșită spre Marea cea Mare
adiere suavă fierbinte mirare regină
nu știu cine sunt.

Iulian Neacșu

Noua sensibilitate

Urmare din pag. 1

Lefter) cultivă o cerebralitate radicală, sterilizată aproape complet de afect : „creierul meu mă sperie / ca un acrobat / care lucrează fără plasă". (Eugen Suciu) Această direcție venită dinspre poezia lui Ion Barbu e prin excelență o poetică a emoțiilor reci, de pură factură intelectuală. Să nu uităm însă că lirica lui Ion Barbu se întemeiază pe o experiență afirmativă — e o poetică **a ființei** și nu a neantului. Abstractizarea gratuită poate rămîne o virtuozitate nesemnificativă. O altă variantă a neparticipării afective e poetica neutralității expresive, a „gradului zero". Formula este interesantă doar ca etapă experimentală. În general lirica promoției 80 practică un refuz al sincerității afective. Există la tinerii poeți o tehnică a **reprimării sentimentale.** În alte cazuri loialitatea emoției e deturnată ludic. Obstrucționarea afectivității prin ironii și divagații lexicale artificializează poezia, îi conferă un aspect artizanal. Asistăm la o poetică a **sentimentelor trucate.** Stările emoționale tonice sint ocolite cu premeditare. Angoasa și aprehensiunea subminează printre rînduri discursul ironic-afectiv. Singura „plăcere" este cea poietică, a scrierii, „le plaisir du texte", cum spune Barthes. În aceste condiții pînă și „dragostea noastră devine un exercițiu stilistic" (Marta Petreu). În ce constă deci plusul existențial despre care vorbesc reprezentanții generației 80 ? Dincolo de efectul strict estetic, de sorginte alexandrină, fenomenul poetic discutat evită generozitatea mesajului. Noua sensibilitate este de fapt tehnica negării sensibilității. Datorită trucajelor rareori depistăm „firescul ca excepție". Există o permanentă stilizare a trăirilor, o regie a scenariului sentimental care împiedică exprimarea liberă : „Calculez o emoție și un stil / Elaborez o estetică a egoismului." (Smaranda Cosmin). Atunci cind atacă aspecte vitale poezia acestor tineri are o coloratură expresionistă. Psihismul „explodat" în bucăți naște violențe senzoriale. Dar și aici suferința se vrea decorativă : „Pe unde vine durerea cind vine cu mașinăria / cuvioasă și înstelată?" (Elena Ștefoi). Poezia actuală, aflată sub zodia alienării tehniciste, generează stări „neeuclidiene", fragmentarizate de accidente existențiale. Nu mai poate fi depistată o coerență emoțională, un perimetru sentimental recognoscibil. Sentimentele se atomizează, devin neidentificabile. Aproape toți poeții de această factură au o nevroză expresivă comună, o precipitare emoțională confundabilă. Pentru a se individualiza, efortul poetic trebuie să structureze o **unitate afectivă.** În asta constă forța unei poezii de excepție. Camuflarea sentimentelor prin bruieri stilistice și deturnări ironice dă impresia unei comunicări „printre dinți" a unei personalități afective incerte : „El își înghite tristețea / cum își înghite claunul aplauzele." (Cristian Șișman) Aparentul stoicism poate camufla de fapt un refuz al comunicării sincer-umane. Împiedicarea structurării unui univers sufletesc nu devine o virtute ideologică pe plan poetic ci o performanță **autistă.** Această „modalitate de comunicare deranjată" (von Gebsatel) semnifică progresiva negare a realului, adică **derealizarea.** Procedeul serializîndu-se pe plan poetic este cel mai adesea o atitudine mimetică. Poetica reprimării sentimentale este contrabalansată în cadrul promoției 80 de o direcție **neoromantică** (T. T. Coșovei, Mircea Cărtărescu). Ei practică o poezie sentimentală de factură modernă, trecută prin grile stilistice complexe. Nu poezia orașului o descoperă ei (încă acum cîteva decenii Voronca spunea : „trăim sub zodie citadină") ci sentimentul uman ca factor de rezistență în contextul citadin. La Traian T. Coșovei există un climax moral opus dezagregării afective : „Și lumea călcîndu-se fericită în picioare la vederea / îngerului / și, în general, visînd la perfecțiune și armonie." Aceste poezii au un substrat sentimental, o emoție continuă, revitalizantă. Iubirea neîntreruptă din poemele lui Cărtărescu, chiar dacă mai păstrează ceva din sonurile poeziei anglo-americane, chiar dacă mai e înfeudată ironiei retorice, are forța coagulantă a unei structuri emoționale distincte : „iubesc, am iubit / și nu mai pot să mai mint / căci în vitrina parfumeriei a deschis deja ochii / icoana reflectată a stelei Absint" Poezia lui încearcă o nouă sintaxă sentimentală prin recuperarea afectivității originale, în decoruri citadine luxuriante.

În concluzie putem afirma că fronda antisentimentală, ca atitudine iconoclastă, nu înseamnă confirmarea unei noi sensibilități. Spațiul afectiv-emoțional este acela care structurează un univers poetic. Față de generațiile anterioare, se simte o cădere de tensiune poetică, tocmai din cauza **literaturizării** excesive a emoției lirice. Poezia trebuie să resensibilizeze continuu personalitatea umană.

Sensul personalității confraterne

Urmare din pag. 1

o viețuitoare vulgară, a fost și un om întreg, viu și contradictoriu, restituindu-se în acest chip portretului astral jumătatea omenească.

O astfel de umanizare a făcut, în „Scenele" lui, și Mihnea Gheorghiu și nu fără temei căci dintre cîți autori geniali au cunoscut literaturile lumii Shakespeare pare a fi fost cel mai curios de experimentarea deplină a vieții omenești. Alții au trăit numai damnațiunea după cum alții au încercat, de la început, glorificarea : Shakespeare a putut cunoaște acut totul. Răsfoiam pe atunci biografia lui, tradusă în spaniolă și mi se părea că am în față un roman picaresc, dintre acelea quevedești, cu desigur mai multă eleganță și cu mult mai puțin umor popular. „Popular" prin viața inteligibilă de sus pînă **jos**, acest „Shakespeare" pictat de Mihnea Gheorghiu era zugrăvit în linii, prin datele lor, elegante. Însă omul, surprins pe marile pinze elisabethane, trăia cu elocință.

„Scene din viața lui **Shakespeare**" e, se știe aceasta, o contribuție shakespeareologică intrată în bibliografia elementară, obligația de a cunoaște e vie înaintea oricui se ocupă de Shakespeare ; iată, așadar un răspuns românesc la o interogație universală. A pătrunde, printr-o exegeză de tot originală, peste tot unde obiectul e luat în considerare, nu e bineînțeles un fapt comun. El indică, mai mult decît atit, că autorul are perspectivă universalistă și simț al marilor valori. „Scene din viața lui Shakespeare" fusese compusă înainte de 1958, cind a și apărut. Cam tot pe atunci, Mihnea Gheorghiu colecționa, într-un volum care nu reține nimic din conjunctură, mai multe eseuri despre scriitorii străini. „Orientări în literatura străină" (1958) examina foarte coerent, desfăcîndu-se de regimul clipei, pe O'Neill, Poe și Arthur Miller, pe lingă alții cîțiva, clasici aceia. Mai înainte, prin 1955, eseistul ne dăduse o monografie a lui Walt Whitman, delectabilă și compusă în deplină cunoștință de cauză. Simțul echilibrat al operei majore lucra, în ciuda momentului, foarte bine și nu pot să nu observ că în vreme ce alții desfășurau o retorică spectaculoasă pe tema „eroului fără pete" Mihnea Gheorghiu citea pe Edgar Poe și propaga la noi pe Eugene O'Neill.

Însă cine presimte, fără obligația de moment, valorile universale nu poate fi, dacă și conștiința e lucidă, un simplu propagator insensibil la cultura de unde a ieșit. Sentimentul valorii e, în cultură, cel mai democratic cu putință și sînt sigur că toți aceia care sint bine instruiți în culturile străine au organ foarte senzitiv și la acelea românești. Ignoranța față de români e, cel mai adesea, soră cu ignoranța definitivă și în materie de literaturi europene. Acea democrație a valorilor, întemeiată mai ales pe o perspectivă istorică, a lucrat adînc în substanța operei create de Mihnea Gheorghiu. Omul studia, în 1958, pe Byron și pe Fielding, apoi, în 1969, pe Th. Wilder, pe Sean O'Casey, și pe Anouilh (în „Dionysos"), scrisese despre Walt Whitman și despre Shakespeare. Însă, în vreme ce traducea, spre a le analiza, „Firele de iarbă" whitmaniene nu uita să se documenteze, compunînd mai apoi și o dramă, despre „Tudor din Vladimiri" (1957). Lecturile insistente din Cooper nu-l împiedicaseră nicidecum să adore pe Dimitrie Cantemir și să desfășoare, pe tema aceasta, întinse pinze epice. Alături de Shakespeare, în fine, stă în lumea ficțiunii acestei opere și Mihai Viteazul. Valah, cu singe febril oltean, Mihnea Gheorghiu știa să fie prin creație omul orelor românești și universale. Anglist eminent el este, cu prezența, englezul literaturii române de azi. Omul, cu trăsături de o distincție rară, diplomatică, avînd părul grizonat tuns scurt, cu privirea scormonitoare lăsind, totuși, în colțul genelor, visul să pătrundă, pare a se mișca coregrafic și urmînd o melodie a proporțiilor, însemnind în definitiv o eleganță constitutivă, de senior. Așezind, spre a asculta pe conlocutor, palmele împreunate și deschise, cu brațele ridicate către piept, Mihnea Gheorghiu dă, printr-un gest care eliberează semnificațiile, sensul unei personalități confraterne. Puțini și-ar fi putut închipui că acest om subtil, instruit, școlit bine, acest eseist fin și cu simț expresiv, este și un temperament liric. Și cu toate acestea, poezia stă, în opera lui Mihnea Gheorghiu, alături de eseu, de proză și de dramaturgie, pe poziția creației native. Petrarchizînd, cu simț elegiac încărcat de cultură, el ne-a dat cu „Anna Mad" capodopera lui de lirism viril : „Anna Mad / ploile obosesc pînă în fundul adîncului / mă învăluie însă spaima landelor tale line".

Tolba cu poezii

Urmare din pag. 1

valdiene îi se substituie Poezia care fie că se încheie cu un piano sau cu un fortissimo ne redă starea de grație prin care poeta pierzîndu-se pe sine se dobîndește mereu. Recunosc în această nouă carte acea recuperare a realului prin imaginar, o explorare a abisului lăuntric, a atmosferei de neliniște ce străbate electrizant poeziile, de prelungire a lumii în cuvînt : **„Să-mi cresc doar imaginea vrută de mine / cum crește copilul în pîntec."**, de continuitate a vieții sublimate în artă : **„paharul pe jumătate băut / îmi cere o creangă de salcie".**

Sînt sigură că la Grete Tartler imediat deasupra inimii, pe claviculă, semnul lăsat de tolba cu poezii se suprapune perfect peste cel lăsat de vioară.

În lumina rece a lămpii de birou deschid primul plic. Scot o carte cu miros suav de frezie. Un alt prieten întru Cuvînt : Adrian Popescu.

Poet al extazului, al beatitudinii și al universului paradisiac al cuvintelor, Adrian Popescu își numește această nouă carte „O milă sălbatecă" reunind între coperțile ei, alături de poezii inedite, cărțile sale de odinioară („Umbria", „Focul și sărbătoarea", „Cîmpiile magnetice" și „Curtea Medicilor"). Aflăm cum se poate ajunge la cuvinte prin extaz și transfigurare, prin contemplarea vieții prin ochii copilăriei măriți de mirare pentru că numai astfel privită și primită lumea poate încăpea în cuvinte, devenind poezie. Citindu-l pe Adrian Popescu, îmi vin în minte cuvintele lui Nerval : „Lumea ce se alcătuiește astfel în mintea copiilor este atit de bogată și de frumoasă, încît nu mai știi dacă e un rezultat exagerat al ideilor învățate sau e reamintirea unei existențe anterioare și geografia magică a unei planete necunoscute".

Un univers muzical aproape iluminat de transparența feerică a spiritului însetat de puritate dar și de o milă sălbatică pentru ființa umană ce stă sub semnul neantului : **„Prin pulberea lumii, copil, cu părul plin / De viespi mari de aur și fluturi de seară / Pînă cind n-ai mai fost decît un lung / Fuior de raze-n mîna nimănui."**

Poezia lui e o lecție despre lumină, o descifrare a polenului și a strălimpedei răcori a finului și a pădurii transilvane, a iubirii ca rememorare a unei vîrste edenice.

Deschid cartea lui Ion Mircea „acest cristal rostogolit dinspre Sibiu în Cîmpia Română" cum o numește el în dedicația ce mi-o face cu scrisul lui de elev conștiincios din care se insinuează însă fiorul poeziei. Cu el poezia devine o luminoasă pînă la transparență piramidă a clipei : **„Nu te mîhni dacă am să te învălui în tăcere cum numai oglinda poate / eu te aleg dintr-o materie amintind lumina și nesonoră ca ea / imaginează-ți pielea unei tobe îngăduindu-i soarelui să o străbată / prin foștii ochi ai animalului."**

Puțini poeți reușesc o asemenea construcție și o astfel de încărcare a cuvintelor cu imprevizibil. Căutarea unui teritoriu poate dinaintea nașterii, un „istm" al poeziei, singurul loc unde crește „copacul cu zece mii de imagini", adică prismatica făptură a Cuvîntului devine pentru poet drum inițiatic : **„Tot mai mult ne îndepărtăm / de centrul acela orbitor / tristețea mea-i haloul exploziei primordiale ?".**

Pe măsură ce i-am citit cărțile mi-am dat tot mai mult seama că Ion Mircea este cu adevărat acel „maestru al unui singur cuvînt", cum denumeau vechii japonezi pe acele ființe alese la care veneau poeții pentru a afla Cuvîntul magic ce le transforma poemul în pasăre.

Trei cărți, trei prieteni ce locuiesc poetic lumea, cum ar spune Hölderlin.

După această întîlnire cu ei, descopăr încă o dată că poezia, ca și mitul, nu explică, — ea întemeiază.

SPORT În egală măsură

Cînd laureata Turneului celor 5 națiuni cîștigă greu la București în fața unei selecționate locale și cînd victoria îi este pusă la îndoială de jocul excelent al rugbiștilor români, este cazul să ne bucurăm. Rugbiul anglosaxon, cu care jucătorii români se acomodează mai bine decît cu cel francez, a fost bine reprezentat de echipa Scoției pe Parcul Copilului. Scoțienii au prezentat aceeași înaintare debordantă, aceeași grămadă excepțională în toate ipostazele impuse de joc, o gîndire tactică limpede și un joc la mînă superior celui al românilor. În ciuda acestor atuuri, în ciuda condițiilor meteo, care teoretic îi avantajau pentru că meciul s-a disputat o repriză pe o ploaie violentă, scoțienii n-au reușit niciun eseu, marcînd doar din două lovituri de pedeapsă extrem de avantajoase ca poziție fructificate precis de celebrul fundaș Dods. Replica lui I. Constantin a fost promptă, el a egalat după prima lovitură scoțiană marcînd de la mare distanță, dar distanțele, aproape de centrul terenului, și ploaia i-au îngreuiat execuțiile. Meciul s-a echilibrat cu mult mai repede decît se putea prevedea, el devenind un război aspru și spectaculos între cele două înaintări opuse. Dacă scoțienii au dominat grămezile ordonate, bucureștenii au reușit să se impună la tușă, ceea ce le-a dat posibilitatea să aibă balonul și să atace amenințător.

Ceea ce mărește dimensiunea acestui 6—3 în fața Scoției vine din faptul că sub numele pompos de Selecționata Sud se ascunde de fapt echipa Grivița Roșie care a ieșit de mult din zona marii performanțe. În întîlnirea cu excelenta națională a Scoției, jucătorii Griviței Roșii, completată cu I. Constantin, au demonstrat însă că sînt o echipă de rugby adevărată cu mari resurse de joc, aptă nu numai să reziste formidabilei percuții scoțiene, dar să și riposteze amenințător. Grivițenii s-au regrupat foarte bine, au placat extraordinar, au găsit soluții prompte pentru a ieși din situații critice fiind mai tot timpul la înălțimea valoroșilor lor adversari. Dacă scoțienii au reușit să creeze două situații clare de eseu pe aripi, ratate în ultimul moment, rugbiștii români au creat cîteva momente de panică în fața terenului de țintă scoțian soluționate de aceștia in extremis. Deși Selecționata Sud trebuie remarcată în corpore pentru modul cum a abordat partida și cum a susținut-o pînă la sfîrșit, cîteva mențiuni, subiective, vom face. Nimeni nu prevedea în A. Marin un fundaș atît de precis cum s-a dovedit rezolvînd inspirat situații extrem de grele. Un secret al partidei l-a constituit și circulația extrem de rapidă și fluentă a balonului către treisferturi operată prompt și tehnic de V. Anton. O surpriză a fost și F. Tudose al cărui gabarit nu l-a împiedicat să fie mobil și atotprezent. Încă o dată vrem să subliniem global meritele înaintării care a decis conduita sportivă a Selecționatei Sud. Pe Parcul Copilului s-a jucat un rugby adevărat și meritele se împart în egală măsură între scoțieni și români.

Discobol

Un singur personaj

Urmare din pag. 1

tre aceștia îi precizează cu nerușinare profesorului Sebastian că a doua zi pe la amiază își va da obștescul sfîrșit în mod precis, dar Beldeanu din nou se căiește, dă să-i sărute mîna profesorului etc.

Aceeași mișcare aiuritoare reperăm și în alte piese (elocvent-aiuritoare, mai bine spus). Fiecare personaj e ba vînat, ba vînător, ba deștept, ba fraier, ba pur, ba ticălos. (Folosesc un tip de terminologie poate nu atit de „pur" critică dar, sînt convins, adecvat substanței pieselor autorului, substanță care ea însăși cîștigă prin vigoare tocmai pentru că, nefiind o clipă trivială, e mereu încărcată de vorbirea cotidiană de azi. Ca și Augustin Buzura în proză, D.R. Popescu are în teatru — repet, mai mult decît în roman — urechea receptivă la felul real în care vorbesc oamenii de azi, implicit are posibilitatea să depisteze unda de poezie existentă chiar în formulare argotică, prozaică, dură, sau pentru a mă adapta încă o dată stilistic, bășcălioasă, miștocărească etc.).

Iată cuplul Costică-Fănica din **Hoțul de vulturi.** Costică e imbecilul pe care femeia a reușit, inițial, chipurile, să-l tîrască la ofițerul stării civile, apoi cinicul care se debarasează de o legătură ce a început să devină dificilă. Fănica la rîndul ei pare o versată inițial, căzută victimă finalmente unui tip mai versat decît ea. Dar lucrurile nu se opresc nici pe această ultimă notă. Dintr-odată femeia are o sinceră grijă existențială ce deconspiră o coardă profundă, altruistă, tulburătoare. Fănica interoghează și de fapt se interoghează cum va arăta viitorul dacă oamenii sînt precum cutare nevertebrat moral, ori precum era însăși, ori ca „ca biegul de Costică". În **Pasărea Shakespeare** cutare personaj, Sergiu, face la un moment dat hodoronc-tronc o confesiune tulburătoare. El e un ticălos apucat de o bruscă criză de conștiință, ca și Beldeanu. Situația e, de altfel, tipică în teatrul lui D.R. Popescu : personajele adună fărădelegi peste fărădelegi pentru ca la un moment dat stratul lor ultim, pur în esența lui, să explodeze încărcat cu atîtea reziduuri și dejecții, rezultatul fiind o spovedanie lilială, sfîșietoare, de o profunzime și reverberație infinite, aidoma acelei mișcări pe clapele pianului la finalul mărturisirii lui zguduitoare făcute de Adrian Leverkuhn a lui Thomas Mann. Confesiunea lui Sergiu e, în egală măsură, înălțătoare și dezagreabilă. În speță, personajul să căiește amarnic că a scris imne de slavă la adresa unei nulități precum Panait Alexandru, directorul Casei de filme numărul șapte. Susnumitul Panait Alexandru a publicat o carte deplorabilă pe care Sergiu, deși conștient de lipsa ei de valoare, (după propria-i mărturie) a lăudat-o. Sergiu e regizor, și dacă nulitatea elogiată nu ar fi milostivă cu el, ar urma să moară de foame. Alt personaj adaugă că omul se căiește atit de mișcător, întrucît nu vrea să moară nici de sete. Irina, din aceeași piesă, se arată indignată că părinții vor s-o mărite neapărat cu un tînăr care-i va fi forțat ușor mîna ca să aibă un raport erotic cu el. După aceste cuvinte înălțătoare, vrednica de milă victimă începe să-i facă o declarație de dragoste cinicului ei siluitor, nedezarmată o clipă de replicile brutale ale aceluia. Tînăra demnă de adineauri declară că ține morțiș să se mărite cu Cezar. Cezar declară la rîndul său că nu are bani pentru căsătorie. Ea atunci spune că se va mărita și fără bani și fără iubire și împotriva voinței lui.

Arghezi, poet al pămîntului

Muzeul literaturii române va organiza marți 22 mai a.c. în cadrul actualei ediții a „Primăverii culturale bucureștene", festivalul de poezie „Arghezi, poet al pămîntului".

Prilejuită de împlinirea a o sută patru ani de la nașterea Făurarului cuvintelor potrivite, **manifestarea, care se va desfășura în ambianța „Mărțișorului" arghezian, va fi prefațată de Mitzura Arghezi și de cuvîntul introductiv al poetului Ion Bănuță. Vor citi din creația proprie scriitorii : Nicolae Dragoș, Petre Ghelmez și Al. Raicu.**

Actorii Mariana Cercel, Tina Ionescu, Elena Sereda, Cristina Tacoi, Raluca Zamfirescu și Emil Liptac vor interpreta poeme din opera autorului „Cîntării omului".

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Diversionismul vîrstei a treia

Nu întrutotul fidelă datelor curente e, în grupul „Europei libere", poziția lui Horia Stamatu, un poet nu fără însușiri și un eseist cu notabilă perspectivă asupra unor valori. De unde și pînă unde ajunse omul pe la începutul anilor '70 între diversioniștii românofobi ar fi mai greu de explicat, de nu cumva o pecuniozitate precară îl va fi împins la aceasta. Sigur este că adeziunea lui, cît a fost, s-a produs cu „limite" și în general pornind de la date asupra istoriei literaturii române pe care „parizienii" diversioniști nu prea le apreciază. Bineînțeles că numeroase din tezele grupului apărură și la Horia Stamatu : elasticitatea coloanei vertebrale are și ea consecințele ei.

Totuși, omul ilustra, pînă la un punct, o direcție mai „tradițională" (nici Șerban Cristovici nu gîndea cîteodată altfel) cu însă corecțiile interesate produse în așa fel încît „tradiția" literaturii române să se sublimeze în „avangardă". Teza stupidă a lui Virgil Ierunca, despre „experențialismul tradiționalist" [1]), părea că l-a pasionat și pe Horia Stamatu. Omul nutrea, prin 1973, gînduri protocroniste (e drept, înainte ca protocronismul să devină, la „Europa liberă", o probă de neo-proletcultism) : „În studiul său — zicea Horia Stamatu — cînd nici vorbă nu era de Freud sau Jung, arată rostul visului în artă și locul lui în întregul existenței", depistind acolo fără să fie spus pe nume, un „onirism avant la lettre". [2]) Vasăzică, eseistul știa de Hașdeu (alții, dintre camarazi, nici nu vor să audă de acela), îl valorifică în chip de precursor însă numai condiționat prin raport cu avangarda : o valoare „tradițională" era, ca să zicem așa, confirmată doar atunci cînd diversiunea o putea utiliza. **Selecția prezenteistă** funcționa puternic și la Horia Stamatu. Tradiționalismul oniric nu s-a oprit nicidecum, pentru Horia Stamatu, la momentul Hașdeu, ci a mers în vreme și mai jos. Folclorul, Cantemir, „Țiganiada", Creangă, Sadoveanu [3]) (despre care Horia Stamatu știa, în chip judicios, că ar forma o direcție puternică în literatura română) nu erau reuniți de „teoretician" decît spre a slăvi pe onirici, ceea ce nu însemna decît o justificare indirectă a unor compoziții fără valoare, valorizate prin tradiția mistificată. Manipularea de valori părea că nu se mai oprește.

Sigur este, totuși, că Horia Stamatu avea conștiința unor opere însemnate și, cel puțin față de unii „amici", nu prăpădea în chip ridicul valorile. Despre „strămoșii geniali : Bălcescu și Eminescu" [4]) el a scris cîteodată cu respect ; Ion Barbu, Lucian Blaga, Dan Botta ar fi mari poeți, ceea ce nu e departe de adevăr chiar dacă cel din urmă nu poate fi așezat, axiologic, alături de ceilalți. Interesant e că sentimentul tradiției se înfățișa pentru Horia Stamatu, drept foarte acut : „Toți trei au avut adînci rădăcini în tradiția românească pe care în diverse feluri au revendicat-o, toți trei au actualizat prin înnoire această tradiție într-un limbaj personal". Blaga ar fi unul dintre cei mari prin reformularea „imensei culturi românești nescrise o mie de ani".[5]) Cînd obiectul nu prezenta interes imediat pentru diversiune, Horia Stamatu se putea mișca oarecum mai liber, reținînd date care nu suportă decît puține corecții. Însă de îndată ce interveneau **temele teroriste**, nimic din rațiunea comentatorului nu mai rămînea în picioare. Extravaganțele asociative, de felul onirismului congenital vădit de literatura română, înlocuiau tabloul organicității. O asemenea temă uimitoare era, mai poate fi vorbă, Paul Goma. Horia Stamatu fusese de altfel printre cei care îl elogiaseră pe mărunțul autor [6]), o laudă în plus nu ar fi așadar surprinzătoare ; dar în ce chip exclusivist se producea aceasta ! Paul Goma — era de părere sclavul diversiunii — ar fi ilustrat singur între prozatorii români de azi o categorie de valori care începea cu Negruzzi și continua cu Ispirescu, Creangă, Caragiale și Sadoveanu. Autorul „Camerei de alături" ar fi fost de aceea (în viziunea lui Horia Stamatu), „un scriitor de mare clasă, cu bazele sigure ale tradiției", dar „scriitor mare" din motivul „curajului", ceea ce nu mai era de înțeles : în privința „curajului" manifestat de Ispirescu nu știu ce ar trebui spus [7]). Însă absurditățile veneau acum una după alta : Paul Goma ar fi „în afară de orice modă" (observație năucitoare, căci „moda literaturii de pușcărie" se și consumase în Occident), el ar scoate efecte din monolog care e, zice Horia Stamatu, o formulă „de povestire foarte vie" [8]). Acum, e adevărat că nu trebuie să ne miniem în chip excesiv pe bietul recenzent care poartă și el povara unor ani numeroși: gîndul că monologul e o „povestire" nu e decît, ca și celelalte propozițiuni, o invenție senilă. Odată spuse asemenea enormități, se putea, desigur, înainta pe orice cale. O varietate a tezei „curajului" și a „contestației" era, la Horia Stamatu, descoperirea „unității morale". Ca și dogmaticii, omul deprecia însemnătatea estetică, aceea practic neglijabilă, „morala" ar fi fost totul dar o morală, bineînțeles, pe măsura celor care valorizează în acest fel : ar fi, așadar, „mai importantă", în creație „unitatea morală a operei decît cea estetică" [9]).

Îndemnat de amici, Horia Stamatu crezu că este cazul să întreprindă și cîteva ridicule vindicte personale, se înțelege că polemizînd cu defuncții. Pe G. Călinescu, în a cărui istorie literară omul are un loc nesemnificativ, [10]) îngîmfatul autor nu-l putea ierta în vecii vecilor : Virgil Ierunca, băiat cumsecade, îl introdusese în a sa schițișoară nihilistă de istorie literară, [11]) lăsînd deoparte pe alții, mai importanți. G. Călinescu deveni, în viziunea lui H. Stamatu, o nenorocire națională : „așa ceva s-a numit", zice polemistul, cu strigăte de mînie, „critic, ba chiar și geniu". Dar de ce să nu se numească ? Aflăm, nu se poate altfel, de la H. Stamatu : G. Călinescu era „cam pripit și pe alături (...) mai curînd rob al dis-grației decît ales al grației" [12]). În aceste înșiruiri de cuvinte pompoase nu există însă, deh !, nici un argument.

Și spre a încheia operațiunea de brutală negație, tipică pentru „Europa liberă", Horia Stamatu se apucă și de grosolane mistificări. G. Călinescu deveni brusc inițiul proletcultist român, încă de prin 1930, pe considerentul că ar fi izgonit „îngerii din poezie" ! [13]) Să-i explicăm, cu răbdare, preopinentului amnezic care e adevărul. G. Călinescu publicase în „Gîndirea" un eseu intitulat „De apparitione angellorum", unde explica, să admită și H. Stamatu, foarte corect datele poeziei „tradiționaliste" ; după o vreme în 1930, în revista „Capricorn" [14]) omul dezvolta ideea „îngerilor" poetici (pe care o va rezuma în „Universul poeziei", poate a auzit și H. Stamatu de aceasta) scriind „De disparitione angellorum", adică despre o altă direcție lirică, unde îngerii lipsesc. Atît și nimic mai mult ; dacă însă H. Stamatu are nevoie de proletcultiști „în nuce", prin anii '30, are de unde să culeagă date. Nu cred însă dacă ar avea vreun interes, căci pe M. R. Paraschivescu, de pildă, serios dogmatic „ante litteram", grupul verificat îl luase prin 1970 în antrepriză, publicîndu-i la Paris un așa-zis „jurnal de cobai", bineînțeles trucat. Nimic nu mai e de mirare în asemenea condiții : **protecția dogmaticilor adevărați și culpabilizarea altora**, care n-au legătură cu chestiunea, iată o tehnică foarte cunoscută.

Pe lingă aceste comentarii cu logică deviată, Horia Stamatu a mai scris și poezii, urmînd linia barbiană pe care se așezase încă înainte de război, cu „Memnon" ; aceste producții pot avea altă soartă decît aceea de a circula prin revista „Limite".

Artur Silvestri

1) „Limite", nr. 12/martie 1973
2) „Limite", nr. 14/decembrie 1973, pag. 14—15
3) „Limite", nr. 14/decembrie 1973, pag. 14—15 ;
4) „Limite", nr. 20/decembrie 1975, pag. 11 ;
5) „Limite", nr. 23/martie 1977, pag. 5.
6) In „Die Welt der Bücher", nr. 7 din 1972 ;
7) „Limite", nr. 24—25/septembrie 1977, pag. 22 ;
8) „Limite", nr. 24—25/septembrie 1977, pag. 22 ;
9) „Limite", nr. 14/decembrie 1973, pag. 13.
10) „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent", Editura Fundațiilor Regale 1941 ;
11) „Histoire des littératures", ed. Pléiade 1956, Paris ;
12) „Limite", nr. 23/martie 1977, pag. 5 ;
13) „Limite", nr. 16/iulie 1974 ;
14) nr. 1/1930.

mapamond

Lirică sovietică

IMANT ZIEDONIS

Învățătură

Important e să iasă fum — aprindeți rugul !

Dacă aveți șase scaune,
ardeți fără preget jumătate.

Florile ce vă înrămează fereastra
e important
— capital —
să le ardeți.

Incendiați brațele ce vi s-au încolăcit pe după umeri
și lăsați-le să vă carbonizeze.

De mine, pînă n-am ars,
de fapt nici n-auziserăți.

Cîteva stihuri

Cîteva stihuri am fost scris,
despre nimic, pe la vreo șase.
Văzduhul spinzura, ucis,
parcă de-un veac nu mai ploase.

Mirat sprinceana mi-o ridic
— aș fi băut, noaptea secase —
ei bine, cum despre nimic,
despre nimic și pe la șase ?

În românește de
Ion Covaci

K. KULIEV

Sfînta mînă

O ! Mîini ale femeilor pămîntene,
Voi sub orice stea și cer
Primăvara mirositi a lujer,
Iarna a zăpadă și vara a pîine.

Gheorghe Constantin : „Vară"

Sfîntă să fie a femeii mîna
În care-i ascunsă, nu din trădare,
Din toate timpurile lunga durere
Și bucuria ce-i totdeauna de o clipă.

În tine-i cuprinsă toată melodia
Cîntecelor de bucurie și de durere
Și a voastră nemărginită putere.
Fii sfîntă ! gingășie a mîinilor de femeie.

ALIGHER MARGARITA

* * *

Eu știu femeia. Ea-i riu,
împlinită de liniște și lumină
negrăbită și nu largă-n briu
dar nu poți să-i atingi adîncurile cu mîna.

Se întîmplă ca oamenii în forfoteala lor
Pe negîndite, așa, simplu, uitau,
în drumul lor o coteau spre ea,
spre liniștea și răcoarea ei.

Dar mîntea le-o biciuia
golful adînc azuriu
și dacă în el s-a înecat careva,
altul, curajosul, a învățat să înoate.

În românește de
P. Brăileanu

REVISTA STRĂINĂ

● **REVISTA „LITERATURNAIA GAZETA"** a organizat o amplă anchetă în rîndul scriitorilor de literatură științifico-fantastică. De fapt, cunoscuta publicație sovietică îi consideră scriitori de „ficțiuni științifice". În această ultimă anchetă, ei au fost chestionați asupra previziunilor cu privire la începutul și mijlocul secolului viitor. Printre realizările științei și tehnicii care vor deveni la vremea respectivă un bun al întregii societăți se numără în special energetica termo-nucleară și cea solară. După estimările scriitorilor sovietici, în jurul anilor 2000-2010 va fi efectuată prima experiență de prelungire sau chiar de redare a tinereții. Se va schimba mult și modul de viață al oamenilor. De exemplu, computerele personale vor fi la îndemîna tuturora, cum sînt acum telefonul și televizorul. O ipoteză interesantă se desprinde din opiniile scriitorilor care au răspuns la întrebările revistei **Literaturnaia Gazeta** referitoare la... modă. Oamenii vor purta haine care vor ține răcoare pe caniculă și vor încălzi corpul pe ger, așa încît șubele, paltoanele și impermeabilele vor deveni piese de muzeu.

● **CUNOSCUTA LUCRARE** a lui E.M. Forster, **A Passage to India**, tentează de mai multe decenii pe producătorii de superpelicule cinematografice. Autorul a refuzat însă dreptul de a încerca o adaptare cinematografică, pînă la moartea sa, în 1970. Executorii testamentari au fost pînă la urmă convinși de David Lean, unul dintre cei mai buni autori de adaptări cinematografice ale unor opere literare. Un reportaj semnat de Ian Jack pentru **Sunday Times Magazine**, cu o bogată ilustrație foto, realizat de celebrul Snowdon, constituie un fel de avanpremieră a filmului, nu lipsit de obiecții serioase. Sînt incriminate numeroasele licențe în ceea ce privește reflectarea spiritului 'ndian al cărții, lipsa de acuratețe în filmarea splendidului peisaj al subcontinentului, precum și abaterile de la întîmplările create de Forster (foarte semnificative, dacă avem în vedere că filmul tinde să-l acuze pe Dr.-ul Aziz !), multe sugerate de producători, din rațiuni comerciale, foarte departe de conținutul artistic. Cu toate acestea, articolul celebrează amploarea mijloacelor cinematografice folosite, precum și încrederea regizorului în trăirea artistică și în forța copleșitoare a imaginii.

● **O ÎNPORTANTĂ** carte dedică Martin Mayer carierei diplomatice. Intitulată **Diplomații** și publicată de editura newyorkeză Doubleday & Co, lucrarea este amplu recenzată de William E. Schaufele Jr. în **The New York Times Book Review**, subliniindu-se îndeosebi contribuția adusă de autor la înțelegerea muncii unui aparat extrem de competent de specialiști, care sînt meniți să defrișeze terenul înțelegerii juste și a cooperării între state. Relațiile internaționale fără specialiștii săi, fără diplomații de carieră, sînt imposibile, conchide Martin Mayer. Referindu-se la valoarea cărții, William E. Schaufele Jr. spune următoarele: „Martin Mayer a făcut o încercare îndrăzneață și în mare măsură încununată de succes în **Diplomații**, realizînd un potpuri de istorie, politică, sociologie, psihologie, ziaristică și anecdotică, plin pînă la refuz de informații reale. Felul cum conduce problemele de status diplomatic, de funcțiuni, personal și sisteme este poate neunitar, dar niciodată neinteresant. (...) În cele din urmă, Mayer adaugă propriile sale sugestii pragmatice cu privire la organizarea și conducerea politicii internaționale. El notează absența perspectivei istorice în America, o memorie instituțională inadecvată și lipsa critică de experiență internațională și de contacte externe extinse în rîndul liderilor politici americani. (Cîți Președinti de la Thomas Jefferson încoace au vorbit o limbă străină ? Sau cîți Secretari de Stat ?). Unele dintre sugestiile de îmbunătățire ale situației sînt binevenite".

● **UN EXCEPȚIONAL** articol dedică Dave Smith unor recente apariții în poezia americană. Intitulat „Veniți, voi doamne frumoase și tandre" și tipărit de **The American Poetry Review**, textul lui Dave Smith se ocupă de prime volume ale unei generații noi de poeți : „Nu este ușor pentru nimeni să scrie o carte, oricît de proastă ar fi cartea aceea. Tindem să uităm acest lucru. Vorbim foarte adesea despre cît de greu este să publici o carte, dar a publica este totuși destul de ușor. Vorbim însă mai puțin de orele acelea dificile și singulare, în care scriitorul se luptă cu cuvintele, se luptă cu ei înșiși pentru cuvinte, ca să nu mai spunem de cei înfrînți, care nu publică pînă la urmă și cad pe drum. Cît de ușor este, de asemenea, pentru critic să se mențină în presupunerile sale, ca acele păsări croncănitoare, subțiri și palide, care se hrănesc pe spinarea animalelor de povară. Ei ar trebui mai mult decît oricine să realizeze că fiecare carte, mai ales fiecare primă carte, este un triumf al voinței omenești, tot atît de valabil ca orice alt exemplu de acest fel, chiar atunci cînd este obligat să aibă de-a face pînă la disperare cu texte rău scrise, incomplete, plicticoase, fără spirit. Ca și scriitorii, și criticul este apt să piardă vederea unui copac, din cauza pădurii care nu prevestește nimic bun. Tonul, dacă nu și cuvintele sale, cotcodăcesc în mod nepermis la discutarea primelor cărți ale unui autor".

● **MALCOLM BRADBURY** tratează în ultima sa carte, **Rata de schimb**, interesanta problemă a comunicării între oameni. Aflîndu-se în străinătate, cele mai mari probleme i le ridică cei care, așa cum spune David Holloway într-o recenzie, își închipuie că vorbesc englezește, deși nu reușesc să facă asta. Este o carte plină de un umor nebun, conchide același critic, pentru că eroul, Angus Petworth, este obligat să inventeze o limbă nouă, cu toate neînțelegerile firești. Mulțimea de anecdote și stilul malițios al autorului nu reușesc totuși să susțină o carte din care lipsește o narațiune densă și o problematică mai plină de sens, așa cum ne obișnuise acest foarte cunoscut autor. Între pretenția că știi o limbă străină și faptul de a o cunoaște cu adevărat pot să existe distanțe care să permită rîsul, dar nu și tensiunea aceea specifică, solicitînd atenția cititorului pînă la sfîrșit. O carte mai puțin importantă a lui Malcolm Bradbury, o apariție încîntată, pe o piață însetată de romane semipolițiste.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **POEZIA ROMÂNEASCĂ CONTEMPORANĂ** s-a bucurat de un real succes în cadrul unei seri culturale organizate de Biblioteca română din Roma. La această întîlnire cu poeții, criticii literari și ziariști italieni, criticul literar Mihai Ungheanu a prezentat principalele direcții de creație, reliefînd specificul și portretizînd vocile distincte din peisajul liricii românești de azi. În continuarea manifestării au recitat poeții Ana Blandiana, Viorica Bălteanu, Ioan Alexandru, Alexandru Andrițoiu și Eugen Dorcescu, poeziile lor reținînd în mod deosebit atenția celor prezenți.

● **ÎN CADRUL CEREMONIEI** decernării „Premiului Herder" pe anul 1984, în marea sală de festivități a Academiei de Științe a Austriei, prof. univ. dr. Peter Wunderli, membru al Comitetului de decernare a premiului, a evidențiat contribuția valoroasă, originală a sculptorului Constantin Lucaci. Artistul român, laureat printre alți oameni de cultură, al premiului s-a impus prin lucrări monumentale de sculptură, participînd — subliniia prof. Wunderli, la dezvoltarea artelor plastice contemporane, la îmbogățirea culturii europene.

● **PANAIT ISTRATI** a fost omagiat în cadrul unei reuniuni dedicate literaturii române, organizată în cadrul lectoratului de limbă română de la Universitatea din Turku, Finlanda. Participanții, cadre didactice și studenți de la Institutul de limbi romanice au audiat conferința lectorului dr. Ion Stăvăruș, care a prezentat cele mai izbutite realizări artistice ale prozatorului, evocînd și principalele momente ale vieții scriitorului de la a cărui naștere se împlinesc 100 de ani. Reuniunea s-a încheiat cu o masă rotundă, pe tema specificului literaturii române, a valorilor ei contemporane.

REPERE

Fin de partie

Cu apariția recentă a romanului **Clea** se încheie publicarea versiunii românești a **Cuartetului** alexandrin al lui Lawrence Durrell. Datorăm această „aventură" editorială îndeosebi devotamentului și profesionalității Antoanetei Ralian, care a preluat inițiativa Catincăi Ralea și a dus-o la bun sfîrșit într-un timp record. Textul său păstrează poezia originalului și vigoarea stilistică din volumele trei și patru, cele mai bune din serie, după cum sugerează și imprecizia scopurilor și confuzia de sensuri ale pasajelor încărcate de „filozofeme". Este o „traducere" care s-a dispensat de „trădarea" dintr-un celebru joc de cuvinte italienesc. Bună cunoscătoare a romanului clasic englez, Antoaneta Ralian era cea mai potrivită pentru a echivala în românește **Mountolive** și **Clea**, tocmai pentru că aici Durrell se întoarce la mijloace tradiționale de expresie. Versiunea bucureșteană evidențiază cum nu se poate mai bine unitatea celor două romane, care este ruptă, de pildă, în traducerea franceză, în defavoarea ultimului. **Clea** pare o carte dezlînată și superficială, aproape inutilă, pe cînd traducerea Antoanetei Ralian o redă în toată substanța ei, cu indiscutabilă forță. Această a patra carte a ciclului este complementul „obiectiv", terenul pe care aflăm singura „explicație" posibilă și necesară a întîmplărilor narate. De asemenea, **Clea** ne îngăduie o concluzie asupra semnificației acestei cărți atît de mult discutate. La peste două decenii de la apariția romanului, este limpede că succesul său ține de modă. Dincolo de ostentația motto-urilor și a panseurilor lui Durrell, dincolo de sensualitatea obscură a primelor două cărți, rămîne, totuși, destul de puțin din acest **Cuartet** atît de celebrat în momentul apariției. Nici pictura de moravuri, nici pregnanța caracterelor, nici sondele aruncate în adîncimile naturii umane și ale disponibilităților sale pentru bine și rău, nici meditația asupra timpului și a efectelor sale asupra vieților noastre, nimic nu face din cartea lui Durrell o operă de artă durabilă. Se rețin, poate, studiile de mediu social din **Mountolive** și personajul Pursewarden, cu meditațiile sale asupra scrisului și asupra vieții. Prea puțin pentru o gălăgie atît de mare !... **Cuartetul** este o carte obișnuită, circumscrisă unei epoci, care se poate citi cu plăcere, ca orice apariție curentă. Nici o mare neliniște, nici o întrebare formulată cu gravitate nu o transformă într-o lectură de neuitat. **Cuartetul** este un tipic succes de casă, de un nivel acceptabil, putînd fi tras în oricîte exemplare ar dori editorul. Bălmăjeala din **Justine** și sugestiile fornicației de peste tot ajută tirajul.

Pe de altă parte, avem în acest caz exemplul tipic al unei traduceri inevitabile. Cartea lui Durrell face parte din epoca noastră, la nivel superficial, dar de neevitat. A o accepta este un semn de lipsă de prejudecată, într-o vreme cînd nimic nu este mai detestabil decît a avea prejudecăți. Așa stînd lucrurile, trebuie discutată cu deferență pe care o avem față de indiciile superficiale ale anilor '60 : resurecția psihanalizei, predilecția tinerilor pentru mototicletă, stilul „boysh" la fete, ș.a.m.d. Sînt elemente de luat în serios, chiar foarte în serios atunci cînd descrii epoca, chiar dacă nu sînt cele mai importante atunci cînd vrei să o înțelegi. În **Clea**, Darley-Durrell scrie la un moment dat : „Și am mai început să înțeleg că «ficțiunea» reală nu e de găsit nici în cărțile lui Arnauti, nici în cele ale lui Pursewarden — și nici măcar în ale mele. Viața în sine e o ficțiune — și toți încercăm să spunem lucrul ăsta prin mijloace diferite, fiecare din noi înțelegîndu-i în raport cu natura și cu talentul său". Îmi place și mie să „înțeleg" expresia „real fiction" în sens de „poveste" reală (acesta este de fapt și sensul pe care bănuim că i-l atribuie Durrell, iar nu cel redat de traducerea românească). Viața este o poveste, adică ea poate fi narată, dar asta nu înseamnă că este lipsită de consistență. O relatare din însemnările lui Pursewarden ne dă măsura acestei înțelegeri, cînd „burtosul de Kenilworth de la Ministerul de Externe" se plînge romancierului de Joyce, de „bădărănia, aroganța și irascibilitatea acestuia". Pursewarden continuă : „Dar bine, i-am răspuns eu, Joyce și-a plătit dreptul la singurătate dînd lecții negrilor pe un șiling și șase pence ora. I se cuvine să fie apărat de intruziunea unor indescriptibili de talia dumitale, care-și imaginează că arta e ceva la care o bună educație îți dă un drept automat..." Dar dacă omul n-ar fi avut nici măcar o bună educație, cum se întîmplă în „ficțiunea reală" ? Kenilworth era personajul despre care autorul ne spune că pronunța cuvîntul „civilizație" de parcă ar fi avut în el „sinuozitatea unui S." Această sinuozitate transformă însă și V.-ul în F., cum se spune că se mai întîmplase prin secolul XVII sau XVIII în Europa.

Cuartetul lui Durrell a fost o apariție necesară, o formă de nostalgie pentru marea literatură engleză, în care sperăm să o regăsim pe Antoaneta Ralian în curînd.

Aurel-Dragoș Munteanu

Balcanice

EFTIM KLETNIKOV

Arbore în primăvară

Arbore în primăvară
Mireasă ești în primăvară
O, Arbore !
Îți cîntă-n rădăcină riul
Și-nfloresti.

Doar valea este
O năframă verde
Ce te-nfășoară
În singurătate.

Aș vrea să vin să te sărut —
Să n-ai mireasma morții.

Înecatul și iezerul

Înecatul și iezerul
Cînd a coborît în adînc
Prin îmbobocitul fulger al iezerului,
Trandafirul sălbatec și luna
Pe țărm au rămas
Ca să-l strige pe nume.

Precum păstorul sub cețuri,
Adormit-a sub vînătul lujer al apelor
Și fiindcă greu și de preț îi e somnul
A ajuns rubin amăgit
Pentru care se ceartă cupolele munților.

Cînd a coborît în adînc
Prin îmbobocitul fulger al iezerului,
Înecatul sau apa va fi suferit ?

În românește de
Dumitru M. Ion

Lirică slovacă

Un recent și fructuos schimb de scriitoricească experiență, desfășurat la Bratislava, ne-a pus în contact cu lirica slovacă de azi, încă necunoscută la noi, dar care cuprinde nume de rezonanță ca Ivan Krasko, traducător al lui Eminescu în slovacă, comemorat în 1976 la UNESCO, Andrej Plávka, Miroslav Válek, Vladimir Reisel, Pavol Horov, Milan Rúfus, Ján Kostra, Jan Smrék, Vojtech Mihálik, Július Lenko, Pavel Kovš, Frantisek Lipka, Maša Holmova, Lydia Vadkertiova, Jana Kantarová, Daniela Hivešova.

Cu ajutorul amabilelor gazde, în special a dr. Ián Kerďo, lector de limba română la Universitatea din Bratislava, utilizînd și excelenta „Antologie a poeziei slovace contemporane", apărută la Paris în 1975, în traducerea și îngrijirea lui Jean Rousselot, sîntem în măsură să oferim cititorului român un mănunchi de poeme semnificative ale cîtorva din poeții amintiți mai sus. Sperăm ca acest gest să deschidă porțile cunoașterii mai adînci și mai ample a unei valoroase literaturi.

MILAN RÚFUS

Vechea Slovacie

Și-a fiert istoria-n oala-ncîncenată
Ca un cioban sub bolta înstelată.
Și-o mie de-ani vilvoarea de lumini
O ațiță cu vreasc și mărăcini.

Iar apa clocotind cu-nverșunare
Era din lacrimi aspre și sudoare.

În loc de inimi, bulgări și pietroaie
Cerca să-i mai îmbune, să-i înmoaie.

Zac licurici de oase pe sub vatră,
o falcă grea ce-a rontăit din piatră.

Slovacia cea doldora-n pătule :
Ovăz cu pietre, negre barabule

Amăsurat cu sfinții ei, cu-obiele
Și cu veșmîntul ciuruit de stele.

IULIUS LENKO

Mică retrospectivă

E seară. Urcă-un abur de la riu
Și păsărelele lui Goethe tac.
O, cît de iute ziua mi-a trecut
Printre coline blinde, lîngă lac.
Și ce-am înfăptuit de dimineață ?
Habar nu am... Probabil prea puțin :
Stropit-am flori și-un petec de verdeață
Cînd arșița le devenise chin.
Deci, mai nimic cetății mi s-ar spune :
Atomul din uzină nu l-am frînt,
N-am ajutat minerul la cărbune,
Nici pe zidarii sfichiuiti de vînt.
Un fleac : visai la azi, gîndii la mîine,
Dar în ăst chip am pregătit făina
Din care voi da oamenilor pîine
Cînd versul meu va coace-n el lumina.
E plină noapte... Prin livezi de gînd
Ciripitoarele lui Goethe tac.
A mea e prima lampă scăpărînd,
Acum începe-al trudei mele veac.

LYDIA VADKERTIOVA

Steaua călătoare

Sorbită de această nemărginită puritate
a oceanelor
în stare să înece orice murdărie
ce-ar amenința-o...
Îi întîlnești identitatea în fiece fîntînă,
În orice oglindă, imaginea ei adevărată.
Neîntrecută în a-și regăsi, în spatele geamurilor
chiar afumate
spectrul său luminos.

Se dă un concert în aer liber
surdomuților
Sunetul este un freamăt de molecule
între tine și mine
dar dialogul se leagă
parcă în afara dătinei.

Merg pe o lungă stradă
străvită de ziduri severe
și poarta pe unde vreau să intru
nu încetează să se tragă înapoi.
Vorbesc
și mi-e teamă de vocea mea
care sporește
nemăsurat
în vid.

Ecoul stă pe loc
Dar în celălalt colț al străzii
captez un ușor freamăt.
O ureche poate
fragilă și torturată de tăcere
sau un cap fără chip
care-și amintește de tot
și nu spune nimic.

PAVOL HOROV

Vara Sfîntului Martin

Aș dori să-ți mărturisesc iubirea
dar cuvintele mele
încărunțesc
precum părul tău negru
Cînd ne plimbam împreună
în această dimineață
o lacrimă strălucea în genele pinilor
sau poate era roua de pe un cuțit ?

Dintr-odată se așternu o atît de tristă
frumusețe
încît vechea neliniște a făcut să-ți tremure
vocea :
— Ce se va întîmpla cu noi ?
Cum pustiește timpul toate lucrurile :
Vezi, a fost doborîtă pădurea noastră
Și singele ei se răspîndește prin mii de rănî.
Pe cer, un haos de gște sălbatice
își strigă îzbăvirea din naufragiu.
Oare vor mai reveni la primăvară pentru noi ?
Ele se îndoiesc de ceea ce tu știi demult :
nu, nu mai e întoarcere...
Vara lui Sînmartin, cu degete amorțite
Pune pansamente albe
rănilor din care curge sîngele.
Palidul soare schițează un surîs,
așa cum îl arborează surorile de caritate
lîngă patul unde, toropită de febră,
delirează ultima mea dragoste.

Și cuvintele mele încărunțite dintr-odată
și neputincioase
ca o libelulă pradă furtunii,
tac și iar tac
în ceasul despărțirii.

Prezentare și traducere de
Tudor Opriș

FRANTISEK LIPKA

Dialog

Cobor în stradă
gata să intru în contact intim
căutînd o comunicare cu spațiul
O muzică vine de departe
însoțită de afișe deslipite.

Natalia Tofan : „Peisaj"

ACASĂ

Pridvorul de fildeș

Mi se întunecă fereastra violet. Am dreptul să mă înscriu în turnul de fildeș, care în limba română se cheamă pridvor. Turnul de fildeș ține de vremelnic și de îngîmfare mediocră ; pridvorul ține de tragic. Noi, românii, măsurăm intensitatea răului, provocînd aluviuni ale desnădejdii. Arta și mai ales amintirea care naște artă, ține de culoare și de violență. Violența e un punct de control al tiraniei. Pridvorul este acuitatea unui sentiment care se răsfiră în dinții unui piepten și se limpezește cu nervi rupți. La noi, la români, durerea nu e sceptică ; e atotcuprinzătoare. Cel pe care-l doare la lingurică sau la ficat nu e un om al resemnării El e un om ars de foc, răstignit de îngheț și cu toate rănile deschise. Sînt adeptul turnului de fildeș, în sensul că vreau să fiu lăsat în pace și să scriu despre neamul meu. Cînd literatura se schimbă în isterie simulată ești obligat să te întrebi dacă fiecare adevăr nu are două sfîrșituri : unul, ridicol, ălălalt, induioșător de neputincios. Nu vreau să fac parte din armata celor ce lopătează pe iazuri moarte în căutare de lună putredă. Vin de la Brăila și dintr-un adevăr crispat : nu știu să mint. De altminteri, Brăila e mai puțin un oraș abil și mai mult unul de rutină. Circumstanțele-l sleiesc, rutina îi dublează oxigenul, pentru că, venind de departe, Brăila își făurește destinul pe tradiție, accidentul, chiar și cînd e fabulos, o sperie, Dunărea nerezistînd la ursite palide. Brăila s-a născut pentru comerț și industrie și pentru a plămădi averi și artă ; schimbările nu-i priesc.

Am străbătut Istoria prin muncă, munca fără osteneală a celui mai creator instrument : Profesorul. Cu acest cuvînt trebuia să și încep articolul pe care-l vreau un imn închinat viitorului. Profesorul este al tuturor timpurilor și mai ales al viitorului. El decapitează tirania și dă naștere bunului simț. De la un profesor știu că Dumnezeu e singur și trăiește pe muche de cuțit. Același profesor spunea că, uneori, ar trebui să ne fie milă de Dumnezeu. După el, zeii întunericului sînt următorii :

Proștii
Banul
Clopotele
Religia
Tenisul
Balerina
Chitara
Autoiluzionarea

Linia e semnul măreț al destinului. Profesorul susținea că acela care se va abate de la înlănțuirea punctelor într-o linie nu cunoaște lumea. Eu cred la fel : sîntem făcuți din linii. Important nu e faptul că sînt drepte sau strîmbe, ci fapta de a le pune în relație cu oamenii.

Două linii adunate greșit te pot duce în imperiul miniei sau te pot îngropa în sluțenie. Turnul de fildeș e prostia neîntîlnirii a două linii perfect concepute. Pridvorul e întîlnirea lor fericită. Pridvorul este irealitatea pozitivă. Plouă... Stau într-un pridvor. Și simt în mine toate indoielile din această lume a primăverii. Cel ce e sigur pe sine — îl rugăm cu toții — să se arate. Sub pridvor sîngerează o lalea. Și sfîrîie un fluture. Pulberea de pe aripile lui. Acest nemernic își taie porție bogată din toate metaforele mele. Piinea este inspirația pămîntului și boul ăsta de fluture o scoate din cuptor cu aripile. Nu vă face impresia, oameni buni, că ne hrănim cu mari hectare de umbră densă ?! Piinea scoasă de fluturi din toate cuptoarele li se dăruiește Profesorilor. Ei sînt cei mai dragi oameni pe care i-am cunoscut. Singurătatea ca stare a magilor, a stelelor încolțind din indicii de aur, a speranței abdicînd de la durere e o minciună dormind frumos în puțul dintre plopi. Primăvara și ziua învățătorului (se apropie), care am fost și am rămas, dau expresie iubirii mele pentru școala românească și pentru frumusețea că ne-a făcut oameni. Fără școala normală aș fi fost un fruct despicat. Plouă. Și prin visele mele trece personalul de Făurei. Am călătorit în trenurile Orient-Expres, Wiener-Waltzer, London-Liverpool etc. și eram însoțit de soarele singurătății și de turnul de fildeș și de o enormă nucă de lemn — sub coaja ei doarme un lapte negru, lipsit de amintiri. La Făurei m-am simțit totdeauna acasă. M-am întîlnit de-a lungul și de-a latul lumii cu mulți balauri : toți au cerul gurii plin de furnici și habar n-au că le lipsește Profesorul care i-a învățat cuvîntul libelulă.

Pridvorul e o sanie de lemn plantată pe un stîlp al speranței. Pe un fragment de nor. Pe un fir de iarbă. Pe o vîslă. Pe o aripă. Pe doi pistrui de aer așteptînd cocorii. Pe fulgerul unde vrea să adoarmă lebăda. Pe o fereastră întunecată mov de glicină. Pe visul unui Profesor.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 36 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
21
(1 151)
Sîmbătă
26 mai
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VOCAȚIA MARILOR ÎNFĂPTUIRI

este un lucru cert, fapt de înaltă și incontestabilă valoare morală și socială : în tabloul celor patruzeci de ani ai libertății noastre, epoca inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului poartă sigiliul celor mai ample transformări. Distingem o tulburătoare deschidere spre om și creativitate, spre descoperirea acelor inepuizabile surse de spirit și racordarea lor la procesul însuși al dezvoltării, după criteriile unei noi eficiențe și ale unui nou ritm cu implicații la scara întregii societăți și la nivelul tuturor domeniilor de activitate. Putem numi aceasta vocația marilor înfăptuiri. În expresia lor economică, ele sînt Canalul Dunăre — Marea Neagră, Transfăgărășanul, Metroul, întinsele și modernele platforme industriale, tehnica de vîrf, noua revoluție agrară, orașul și satul românesc contemporan. În expresia lor morală, ele constituie spațiul de certitudine, ridicarea la un nou relief de conștiință și dobîndirea unui înalt grad de personalitate. Sub raport social, această vocație a marilor înfăptuiri înseamnă și un nou chip al țării, un nou chip al muncii. Ea, această vocație, definește însăși libertatea și independența, ne definește pe noi în raporturile cu noi înșine și cu lumea în care trăim, muncim și gîndim. Și mai înseamnă forța democrației, a participării conștiente la făurirea istoriei și la asumarea acesteia după un prezent și un viitor bine conturate, gîndite în toată răsfrîngerea lor economică și socială.

Astfel, în anul celei de-a patruzecea aniversări a libertății noastre și în anul celui de-al XIII-lea Congres al partidului, trăim sentimentul plenar că deschidem noi pagini ale acestei vocații în permanență constructivă, vedem indisolubila legătură pe care o facem cu istoria și, în această istorie, cu opera președintelui nostru, dovada pe care o deținem, și anume : un popor care a construit Miorița și a lucrat asupra propriului său geniu, construind și în speranțe și în așteptări, în idealuri și în frumusețe, un popor care a construit o limbă și a dat expresie sentimentelor sale fundamentale, tot el, în **graiul** libertății și independenței sale, a putut construi și marile cetăți ale economiei, științei și culturii sale și, de bună seamă, tot el va edifica și pe mai departe alte și alte cetăți, după lumina propriului său suflet. Vocația marilor înfăptuiri sau istoria contemporană a României constituie de fapt echivalența în spirit a celei mai dinamice și mai fertile epoci prin care, odată inaugurat, destinul nostru trece sub soarele unor noi împliniri. Una dintre acestea este Canalul Dunăre — Marea Neagră, operă a muncii, gîndirii și acțiunii întregului popor, a științei și tehnicii românești ajunse la un înalt grad de competență. Ea își are temeliile de spirit în inițiativele și viziunea președintelui nostru. Astfel, marea magistrală albastră, aflată acum în momentul său inaugural, străbate nu numai un spațiu geografic ci și unul istoric, ținînd de politică și societate, de configurația morală și socială a ultimilor ani. Ea poate fi socotită, pe drept cuvînt, una dintre cele mai reprezentative expresii ale întregului potențial economic românesc, modul însuși al creativității după care și realitatea devine o măsură cît se poate de exactă a puterii de a te implica în procesul de făurire a unei noi civilizații, a unui nou om, a unei noi conștiințe. Timpul, ca importantă forță a progresului, văzut ca viitorul însuși al națiunii și crescut, format și educat la școala muncii, a propriei sale condiții de afirmare liberă, neîngrădită în societate, timpul, așadar, a confirmat și cu acest prilej al marii construcții care este noua magistrală albastră o tradiție care a marcat acei ani de început ai libertății noastre și a consacrat valori materiale și spirituale pe tot cuprinsul țării. Canalul Dunăre — Marea Neagră poartă în reflexele sale și imaginea unei generații care se manifestă creator și face ca prezentul tumultuos al muncii și creației să certifice noi împliniri în viitor.

Luceafărul

În pagina a 8-a
rubrica „ACASĂ“
de Fănuș Neagu
ABRAGUL DATA TUTAȘHIA

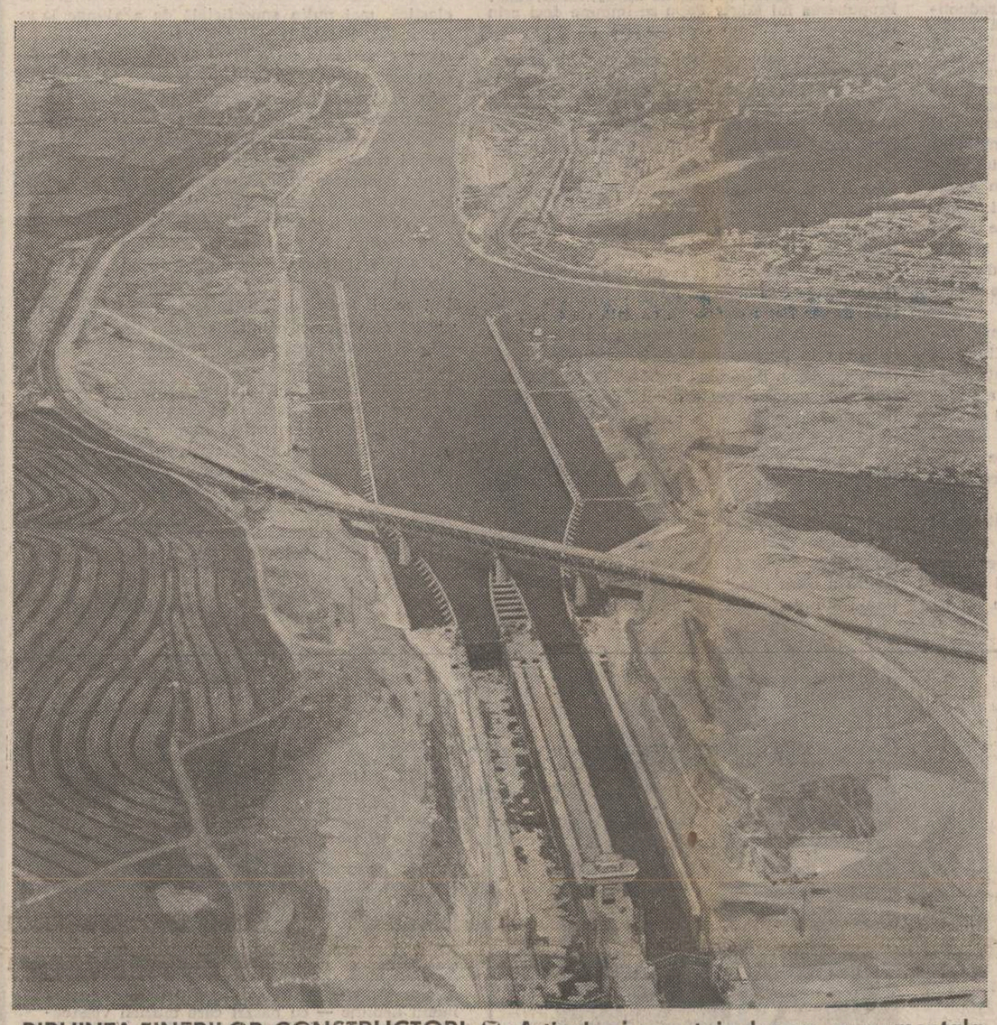

BIRUINȚA TINERILOR CONSTRUCTORI ● Articole și reportaje despre monumentala operă a timpului nostru: Canalul Dunăre—Marea Neagră ● În paginile 4 și 5.

TINEREȚEA, CA O INSIGNĂ

era o vreme, pe atunci aveam pantaloni lungi care îmi rămîneseră însă scurți, cînd tinerețea mea îmi era suficientă. Mi-o purtam cu drag, așa, ca pe o insignă. Eram convins că este suficient să fii fiul primelor aselenizări, fiul primelor poezii scrise pe colțul băncii, al primelor transplanturi de cord, pentru ca insigna din piept să strălucească cu atîta intensitate încît să lumineze zilele și nopțile ca un al doilea astru, ca un al treilea astru. Am iubit întotdeauna pe cei de o seamă cu mine, și asta, ați ghicit, din pricina nărăvașei insigne. Sînt și acum convins să sufletul generației mele va deschide o poartă spre cunoaștere pentru că această generație este dotată, este talentată, este de viitor. Sigur, ea nu a lucrat la acceleratoarele de particule de la Berklay, nici pe terenul de la Los Alamos, n-a inventat ea celebra egalitate einsteiniană și nici nu a elaborat vreo schiță de redresare a turnului din Pisa. Insigna ei îi ajunge, strălucirea tinereții ei îi ajunge, ea este promițătoare, ea pune la cale noi combinații în șah, nemaiîntîlnite pînă acum, ea ascultă, fără să înțeleagă deocamdată, tristul scrincet al Universului, plănuiește noi pași de dans și noi simfonii. Ea crede că puterea ei nu rezultă neapărat din petrol, ci dintr-un combustibil mult mai rafinat, dublu rafinat, numit tinerețe. Fără ea am deveni maturi fără să fi fost vreodată tineri. Fără această insignă n-ar exista patosul, această slăbiciune umană care naște coloși, fără patos n-a rexista iubire și, vai, dacă dragoste nu e, nimic nu e !... Și iată că vorbind despre tinerețe ajung la bătrîni. La aceștia pe care îi vezi trecînd strada cu atîta greutate și teamă. Îmi vine în minte mersul lui Șerban Cioculescu pe stradă, cine bănuie atunci cînd îl vede că scrie săptămînal cîte un articol, cel puțin ? Îmi vine în minte Ion Clopoțel, în modestul lui apartament de pe Titulescu, înconjurat de amintiri și de peste 20 000 de file de însemnări. El a fost șeful gazetarilor acreditați la Alba Iulia, pe frumoasa dată de 1 Decembrie 1918. Mă gîndesc la Mihai Cruceanu, participant la primul congres al Partidului Comunist Român din 1921. Da, astăzi sînt niște oameni în vîrstă, greoi, torturați de amintiri, stăpîniți de ele, dar cine este în stare să ne povestească despre tinerețea lor ?

Sînt oameni, după credința mea, a căror tinerețe o întrece

George Cușnarencu

Continuare în pag. a 7-a

Sensul istoriei politice

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

O coincidență fericită face ca generația mea să sărbătorească împreună cu țara patru decenii de existență. Aceasta înseamnă că fiecare zi, lună, sau an din aceștia patruzeci ne-au făcut martori și participanți direcți ai evenimentelor cruciale care nu au schimbat numai o societate, ci însiși oamenii și cultura lor. Nașterea țării nu a durat doar o zi, 23 AUGUST 1944 a însemnat doar un început al Revoluției, ea continuînd încă foarte mult timp după ce tunurile încetaseră să mai tragă. Atunci, în anii premergători Revoluției, glasuri străine anunțau poporul român de la distanță că eliberarea lui urma să vină cît de curînd, de aiurea. Cît de depășiți de istorie au fost s-a constatat. Eliberarea noi ne-o făcusem deja, și acum luptam pentru consolidarea Revoluției și înaintarea țării pe drumul ales de popor. Aceiași ne explicau cum cultura țării se va sufoca din lipsa valorilor spirituale și nonparticiparea intelectualității la construirea noii societăți conduse de masele largi populare. Ei nu știau sau nu le convenea să știe că în acele momente de răscruce intelectualitatea nu era o castă ruptă de popor și de interesele întregii țări.

Integrarea totală în noua cultură a unor personalități ca: Tudor Arghezi, George Călinescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Mihail Sadoveanu ș.a., a constituit una dintre primele lovituri primite de acești așa-zișI binevoitori ai neamului. Era firesc ca elementele progresiste și democrate ale intelectualității literare, artistice și științifice să adere fără rezerve la ideile și programul partidului comunist de reconstruire a țării din toate punctele de vedere.

Tinerii pe atunci: Eugen Barbu, Mihai Beniuc, Titus Popovici, Geo Bogza, Marcel Breslașu, Mihu Dragomir, V. Em. Galan, Eugen Jebeleanu, Nicolae Labiș, Marin Preda, Zaharia Stancu, Victor Tulbure ș.a. demonstrau prin activitatea și operele lor că noua societate se năștea deja cu propriile sale valori, confirmate ulterior sub ochii noștri nu numai pe plan național. Primii pași fuseseră făcuți.

Generațiile literare ce s-au succedat acesteia au avut o sarcină foarte grea, mutațiile la care asistau și participau fiind atît de rapide și radicale, transfigurarea lor artistică ridica noi probleme. Apăreau tipuri noi de eroi inexistente pînă atunci în literatura noastră: țăranul și muncitorul cu conștiință de clasă, noul intelectual și activistul de partid. Climatul fecund creat de Congresul IX al P.C.R. a făcut posibilă afirmarea unor opere curajoase și valoroase, opere de referință ale literaturii socialiste aparținînd unor talente viguroase: Paul Anghel, George Bălăiță, Ion Lăncrănjan, Francisc Păcurariu, Dumitru Popescu, D. R. Popescu, Titus Popovici, Dinu Săraru, Constantin Toiu și mulți alții. Omul muncii, omul noii societăți socialiste, care în sfîrșit avea acces liber și ușor la cultură începea să se recunoască în paginile romanelor, pe scenă și pe ecrane, el începea să se simtă participant în ambele sensuri la actul literar artistic. Dramaturgia, cu impactul ei direct și puternic asupra poporului consumator de artă își demonstra în aceste decenii cu prisosință rolul ei de revelator de conștințe și formator de valori. Sînt create piese și eroi de neuitat de către autori ca Aurel Baranga, Lucia Demetrius, Paul Everac, M. R. Iacoban, Theodor Mănescu, Dan Tărchilă, Dinu Săraru și regretații Horia Lovinescu și Romulus Guga.

Întreaga țară devine un șantier al muncii, dar și un șantier cultural odată cu apariția Festivalului național „Cîntarea României“, după părerea mea, fenomen unic în lume. Astfel, omul muncii, proaspăt consumator de cultură, nou erou al literaturii este pus în valoare de societatea socialistă și ca făuritor de valori artistice. Generațiile cele mai tinere de scriitori au trăit mai puține din frămîntările istoriei, dar de la înălțimea celor patru decenii parcurse de țară pe noul ei drum ei au o privire mai de ansamblu, posibilități mai bune de înțelegere și interpretare a devenirii noastre naționale, deși nu au fost martori direcți ai tuturor etapelor de transformări, ei pot și trebuie să scrie despre oricare din ele, fără complexe.

Pentru tînărul scriitor de azi, în condițiile create — pe care nici o altă generație nu le-a mai avut — întreaga proză românească (foarte tînără în fond), nu poate să reprezinte decît un imbold la depășire și autodepășire, pentru a face față valorii înaintașilor și a-și crea un loc sigur printre aceștia, un loc în literatura neamului nostru. Ștacheta foarte înaltă la care am găsit literatura română, la intrarea noastră în ea **ne obligă**. Cu mijloacele lor artistice specifice proza și dramaturgia pot exprima cel mai bine Istoricul și Politicul în literatură, iar în cadrul prozei este sigur că romanul „total“ este cel care poate servi cel mai bine aceste idei, viața însăși fiind „totală“. Nu este în firea poporului român să-și contemple static trecutul și prezentul, ci să facă din acestea un creuzet în care se fabrică mereu viitorul. Acum, cînd aniversăm patru decenii de cultură socialistă, preocupările noastre, ale tuturor creatorilor sînt concentrate spre viitor în sensul inoitoarei cuvintări a secretarului general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Consfătuirea de lucru de la Mangalia.

Alexandru Dan Popescu

În pagina a 3-a
MOROMEȚIANA
● Articole de : ● Voicu Bugariu ● Sultana Craia ● Nicolae Georgescu ● Costin Tuchilă

CONTEMPORANII NOȘTRI

Șoaptele pietrelor

Poetul Nikolaus Berwanger, unul din cei mai de seamă reprezentanți ai liricii de limbă germană din România locuiește la Timișoara, pe strada Heine nr. 4. Ciudată coincidență !... În schimb, atunci cînd scrie versuri nici o clipă Berwanger nu „heinizează“. Minte iscoditoare, incisivă, el radiografiază cu luciditate starea clipei, a vremurilor, apreciază exact, critic, ironic — lumea din jurul său, observă, constată, speră. Acest neamț jovial, minunat partener de conversație, povestitor inventiv, cheltuindu-se într-o oralitate plină de observații acute, de bun simț și de neliniște — are, fără îndoială, un loc aparte, o situație unică în peisajul poeziei române contemporane. Foarte mult din personalitatea lui Berwanger transpare din recenta antologie — **Steingeflüster** (Olms Presse, Hildesheim — New York, 1983), cu subtitlul „Lyrische Bekenntnisse eines Rumäniendeutschen“, ca și din culegerea **Martor ocular, Versuri** (în românește de Anton Palfi și N. Berwanger, Ed. Eminescu, 1963). Așa cum remarcă Michael Rehs — director al Institutului de relații cu străinătatea din Stuttgart, în prefața sa — poetul scrie sub presiunea unui imperativ lăuntric („weil er so muss“), din dorința arzătoare de a-și sluji pămîntul natal („weil er seiner Heimat, der «Banater Heide», so dienen will), sprijinit pe acel orizont infinit, morganatic și foarte stabil al cîmpiei Banatului, am adăuga noi.

Atît Michael Rehs, în calitatea sa de reputat specialist al relațiilor germane cu alte culturi, ca și M. Pflanger în studiul care deschide antologia **Steingeflüster** subliniază timbrul aparte, neobișnuit, al versurilor lui Berwanger, „angajarea liricii sale“, forța ei emanînd dintr-o concretețe șocantă, dintr-o luciditate penetrantă, scrutătoare. Natură sistematică, aplicată studiului, scriitorul timișorean s-a dovedit o personalitate complexă, acționînd divers în spațiul culturii noastre : prozator **(Schwäbisches — 1971,** Satirische Briefe — 1974), preocupat de problemele istoriei culturii, a teatrului și literaturii **(Zwei Jahrzehnte im Rampenlicht... — 1974, Adam Müller-Guttenbrunn — 1977, Ein Schriftstellerleben. Franz Liebhard... — 1979)**, dramaturg **(Hallo, mein Knecht — 1981)** și mai presus de toate **poet (Ich hänge mit Gesicht nicht an den Nagel — 1976, Allein mit mir — 1978, Din patru inimi — 1978, Spätes Bekennthis — 1979, Schneewittchen offne deine Augen — 1980, Letzte Polka — 1982, An meine ungeborenen Enkel — 1983** etc.). Fără a fi un romantic, Berwanger recurge cu ostentație la antiteză, la comparația violentă, antinomică. O anume substanțialitate telegrafică a limbajului poemelor sale provine probabil din expresia și deprinderile gazetarului împătimit. Mai mult decît „Țipătul“ expresionist împotriva citadinismului excesiv, decît acea reacție a lui Blaga din poezia **Veac,** unde îngerii își ard aripile în locantele metropolei — în orizontul lăuntric al lui Berwanger, poemul e conceput drept o armă împotriva alienării, a poluărilor de orice fel, ca o alarmă a rațiunii împotriva haosului și absurdului. Două poezii mai recente **(Tatăl și Fiul)** publicate cu supratitlul „Mica diferență“ în almanahul ziarului „Neue Banater Zeitung“, prin comparație pun problema pierderii naturii, a vulnerării unor echilibre ecologice în cadrul relațiilor umane, al societății, în dialectica trepidantă a secolului nostru. Dacă personajul-Tată se născuse într-o mirifică zi de mai, într-un eden pastoral, idilic, într-un sat-monadă cu relații bine stratificate, Fiul vede lumina într-o zi cenușie — „în clinica numărul... / în salonul numărul...“, într-un mare oraș unde legăturile între indivizi sînt computerizate, mecanice, supuse automatismelor înghețate. Sînt sugestive atitea declarații directe pe care în calitate de „martor ocular“, participant la ceea ce se întîmplă în secolul XX — poetul le face în ultima sa culegere apărută la Editura Eminescu : „ultimul martor ocular / al unghiilor mele roase / de proprii mei dinți / și-mi spăl poate / mîinile / în propria-mi nevinovăție / confecționată / special pentru mine“ **(Rămîn)**; „Versurile mele mă lasă / să cutreier o lume străină / care sînt eu însumi / să îndeplinesc propriul mandat / să ignorez toate barierele...“ **(Versurile mele).** Abruptă, laconică, disprețuind figurile de stil, poezia lui Berwanger e scrișnet, e strigăt, e șoaptă, vrînd să fie emanația directă a rațiunii. Există, pare-se, o asemănare între acest mod poetic și muzica așa-zis concretă. Neindoielnic însă poemele din **Steingeflüster** și din **Martor ocular** — reușesc să comunice cu gravitate și extrem de intens o anumită **stare,** ele sensibilizează, dau senzația de dogoare și arsură. În fond, poetul nu ostenește să caute înfrigurat, cu patimă, cu ardoare, soluții umane, din care nu lipsește chiar proiectul himeric, de proporții planetare și care ne duce cu gîndul la spectaculoasele gesturi romantice. Așadar, călător în spațiul existenței, vrea să-și deslușească, să-și construiască propriul destin : „pe străbunul bămînt / atîtea drumuri sînt / și totuși e atît de greu / să-ți găsești / propriul tău drum // peste tot / capcane / intersecții / gropi / obstacole / ocoliri / ce duc în eroare / și-ți încetinesc / mersul // pînă cînd / te întrebi ostenit / unde

Mircea Vaida

Continuare în pag a 6-a

SENSUL ACTUALITĂȚII

Imnele iubirii

au fost exagerate, uneori cu bună, alteori cu rea credință, efectele retragerii administrației romane din Dacia sub Aurelian. Acestea, cu siguranță, fericite n-au fost nici pentru Imperiu nici pentru provincie, dar nici cu totul catastrofale încît să pericliteze substanțial romanitatea din nordul Dunării atît de puternic înrădăcinată că toate năvălirile ce au urmat, timp de un mileniu, și stăpînirile străine, vreme de alte sute de ani, n-au putut nici s-o modifice, decum s-o amenințe în ființa ei. Să ne reamintim că nu mai tîrziu decît exact după două sute de ani Roma însăși, cădea sub atacurile barbarilor.

Roma, deatîtel, nu mai era capitala Imperiului. Acesta avea să trăiască încă o mie de ani, în Răsărit, cu centrul la Constantinopol, noua Romă. Dacă pentru un observator dintr-o altă parte a lumii împrejurarea poate fi privită ca unul din multele capricii ale istoriei, pentru noi ea e de importanță primordială. La numai cincizeci

Miron Scorobete

Continuare în pag. a 7-a

DRUMUL SPRE FERICIRE

Ce privelițe ! Cerul, soarele, pajiștea înconjurată de munți, iarba înaltă și strălucitoare și în mijlocul ei, scufundat pînă-n umeri, PICTORUL. Cu pensulele așezate după ureche și cu șevaletul sprijinit pe genunchi. În absolută singurătate picta universul, pe care roata zilei îl învîrtea scîrțiind.

Puteam să mă mulțumesc cu atît. Nu așteptasem prea mult de la drumul acela în Munții Hălmagiului și ajunsesem în paradis. Un bărbat fără vîrstă, îmbrăcat într-o cămașă lungă de cînepă înălbită, trăia în el, desenîndu-i imaginile în culori.

Dar Ion Niță Nicodin era țăran. Beatitudinea lui se potrivea cu orice înafara vitelor care strigau după el rugătoare din grajduri, a oilor care loveau cu capul în poartă, al păsunilor care își așteptau cositul al doilea, al livezii împovărată de fructe parfumate și rubinii. N-am subestimat niciodată puterea țăranilor noștri de a-și acorda clipe de reculegere și de contemplare, dar asta doar în pură imaginație, fiindcă nu mi s-a întîmplat vreodată să-i intîlnesc filozofînd lîngă vite ci doar muncind, rupți în două, din zorii zilei și pînă la răsăritul stelelor. Nu, nu puteam să plec fără să-l întreb pe omul acela din inima Munților Apuseni, cum trebuia să pricep priveliștea aceea atît de ciudată care îmi arăta un țăran... pictînd.

Sînziana Pop

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

„Bobul însutit“

harul pe care Tudor Arghezi îl consideră definitoriu pentru destinul celui ce duce către străfundurile zării „brazda pornită-n țară, de la vatră“ este îndătinata minune de a scoate în urma plugului „bobul însutit“. Cu alte cuvinte, numai lucrătorul ogorului — doar el ! — este „magul“ ce poate provoca progresia aritmetică, uneori geometrică, a ființii.

Această încredere mobilizatoare în forța de creație a țărănimii noastre a fost încă o dată afirmată cu ocazia lucrărilor recentei plenare lărgite a Consiliului Național al Agriculturii, desfășurate în zilele de 18—19 mai a.c. și încheiate cu o amplă cuvîntare a tovarășului **Nicolae Ceaușescu.** Magistralul tablou sinoptic al „muncilor

Mircea Ichim

Continuare în pag. a 6-a

În curînd Almanahul estival «Luceafărul»
ISTORII NEELUCIDATE

CRONICA LITERARĂ

EDGAR PAPU: «Motive literare românești»

Eu nu mai citesc cărți, autori, ci literaturi ! Declarația, pe care o reproducem liber, aparține lui G. Călinescu. Satisfacția lecturii însemna pentru marele critic un zbor planat pe deasupra unei lumi a cărților. Din aceeași familie de spirite se dovedește a fi și Edgar Papu în **Motive literare românești** cînd susține că limpezimea unei fizionomii literare se obține dincolo de lectura autorilor, a curentelor, a genurilor, cele mai importante în cunoașterea unei literaturi, a greutății și fizionomiei ei specifice fiind, după domnia sa, motivele. Fiecare literatură are motive predilecte prin care se ilustrează și care singure vorbesc cu adevărat despre specificitatea ei și a spiritului pe care-l reprezintă. Edgar Papu condiționează cercetarea motivelor literare de continuitatea tratării lor pe durata a cel puțin un veac, de valoarea literaturii care le cuprinde și de spațiul geografico-literar în care revin cu o frecvență expresivă. Pe această cale autorul încearcă să ajungă la un profil literar românesc de o specificitate indiscutabilă, fără a cădea în capcana trăsăturilor exterioare sau prea generale. Alegînd „motivul" ca punct de sprijin, condiționînd selecția lui, autorul **Motivelor literare românești** încearcă să evite abordările superficiale, „specifiste", de care o anume publicistică a făcut uneori caz.

Acest mod de a aborda și de a citi o literatură, transversal, din interior prezintă desigur nenumărate avantaje. Lectura rezultată este o lectură de relație, o lectură comparată, care cere mereu perspectivă și orizont cultural. Edgar Papu este în primul rînd un comparatist și „metoda" de lucru aleasă în cartea despre motive ne dezvăluie încă o dată în el pe eruditul care transformă comparatismul într-o condiție fără de care înțelegerea literaturii ar fi imposibilă. Subtilitatea lecturii lui Edgar Papu se verifică și în **Motive literare românești** unde rețeaua de referințe și de asociații este cel mai important instrument de lucru.

Opt sînt „motivele" asupra cărora se oprește Edgar Papu fără a pretinde că prin ele a epuizat toate posibilitățile investigative propuse de viziunea sa. Aceste motive trebuie să aibă în viziunea autorului o anume constanță pentru a putea fi caracterizante și enumerarea lor este cu atît mai inevitabilă. Motivul absurdului, al „antiliteraturii" este primul asupra căruia se oprește eseistul, ceea ce obligă din capul locului la o perspectivă modernă. Îi urmează apoi motivul „avatarului", prezent în exegeza românească mai ales în capitolele dedicate romantismului, dar căruia Edgar Papu îi acordă o funcție caracterizantă pentru spiritul întregii literaturi române. Al treilea motiv este cel al „metamorfozei", iar al patrulea al „enigmei". (Dacă ne amintim că au existat autori care au contestat posibilitatea fanteziei creatoare românești de a funcționa în regimul „enigmei", preferința autorului pentru acest motiv este incitantă.) Al cincilea este „fata morgana", al șaselea „dorul", al șaptelea „Orientul", iar al optulea „Muntele sacru".

Am ținut să enumerăm motivele tocmai pentru caracterul inedit pe care-l oferă imaginea rezultată. Dintre toate „motivele" asupra cărora se oprește Edgar Papu pentru a evidenția o specificitate limpede numai două s-au bucurat de atenție în sensul funcției lor definitorii, dar pe trepte diferite, un altul fiind o achiziție recentă, neridicată încă la rangul de topos definitoriu. Indiscutabil „dorul" a fost un cuvînt mult discutat în cultura și literatura română. Complexitatea lui semantică, intraductibilitatea lui relativă, a făcut să curgă multă cerneală. De la valoarea singulară a cuvîntului s-a trecut adesea și la aceea a motivului. Deși Edgar Papu calcă aici pe un teren bătut schița sa de interpretare rămîne în egală măsură instructivă și sugestivă. A doua temă în cazul căreia autorul se mișcă pe un teren defrișat și consacrat este aceea a Orientului. Rezumîndu-și aria demonstrației numai la perioada interbelică, Edgar Papu rămîne convingător în susținerile sale, deși materia este mult mai vastă, iar unele încercări anterioare cum este aceea a lui Mircea Muthu, **Literatura română și sud-estul european** ar fi fost profitabilă direcției în care merge autorul **Motivelor literare românești.**

Cu aceste două motive am terminat însă materia tradițională sau acceptată, de definire, a specificității prin motive literare. Recenta exegeză sadoveniană a decupat însă și un alt motiv extrem de sugestiv și bogat, acela al „muntelui sacru", care în ciuda tinereții lui bibliografice poate fi acceptat alături de cele vechi. În rest, Edgar Papu propune o alăturare de motive cu atît mai incitantă cu cît în primul rînd în ele autorul vede factori definitorii ai literaturii române și ai spiritului ei.

Cu totul convingător este motivul „fetei morgana" în literatura română deoarece el se bizuie în propunerea lui Edgar Papu pe autori și texte convingătoare. **Conrad** de Bolintineanu, **Valul lui Traian** de Alecsandri, **Pseudo-Kynegheticos** de Odobescu oferă pagini revelatoare în direcția dorită de exeget. Cu atît mai convingătoare este invocarea poeziei lui Macedonski și a **Apei Morților** de Mihail Sadoveanu. Propunerea lui Edgar Papu se impune deci prin circumscriere și prin valoarea literaturii pe care se sprijină.

Consistent este capitolul consacrat **Metamorfozei** unde autorul se întemeiază ca de obicei pe decuparea inspirată de teme și texte, pe analize fine, pe sublinierea nuanțelor. Aici materia i-o procură în primul rînd folclorul, apoi romanticii (Heliade, Alecsandri), după care urmează **Luceafărul** eminescian, și proza lui Creangă și Caragiale. Lista de opere și autori este mai bogată ca oriunde, deoarece urmează Macedonsky, Blecher, Mircea Eliade, Arghezi, Barbu, Nichita Stănescu.

Motivul „avatarului" i se pare autorului a fi un foarte bun element de demonstrație, deoarece Edgar Papu consideră că față de alte literaturi europene, scriitorii români nu l-au abordat doar în faza romantică ci aproape pe toată durata cultă a literaturii române, adică fără încetare de aproape peste o sută de ani. Evident un punct important de sprijin este Eminescu, după care după o analiză ingenioasă urmează N. Iorga, Macedonski, Tudor Vianu, Brătescu Voinești, Bacovia, Arghezi, Rebreanu, Sadoveanu, Mateiu Caragiale, Marin Sorescu. Propunerile lui Edgar Papu se pot desigur discuta, dar aceste radiografii din interior au marele avantaj de a face inteligibilă și nuanțată o literatură a cărei imagine a fost osificată și impuținată de manualul școlar. Lucrînd în regim comparat tot timpul, autorul fertilizează teritoriul literar cercetat prin confluența de idei și sugestii pe care le aduce procedeul comparatismului.

În sfîrșit ne oprim la primul motiv pe care-l urmărește Edgar Papu : acela al „absurdului", al „antiliteraturii" la români. El n-a fost descoperit pentru prima oară de Edgar Papu. Despre elementele de absurd din opera lui Creangă au vorbit George Munteanu și Zoe Dumitrescu Bușulenga, despre cele din Caragiale, B. Elvin și I. Constantinescu. Originalitatea de ansamblu a vederilor lui Edgar Papu însumează numeroase puncte de vedere asemănătoare presărate fără dorință sau voință de sistem de alții. Capitolul despre „absurd" și „antiliteratură", atît în folclor cît și în literatura cultă, este cel mai disociativ și cel mai nuanțat, dar el interesează și prin precizările de prioritate pe care Edgar Papu ține să le puncteze din cînd în cînd. În capitolul dedicat **Metamorfozei,** Edgar Papu ține să observe că **„un asemenea topos, cel puțin în Europa, se întîlnește numai în cadrul celei mai rafinate literaturi din secolele XIX și XX",** el constituind, după opinia cărturarului nostru, o constantă literară începînd încă de la creația folclorică. O dezbatere ar fi necesitat în cartea lui Edgar Papu tema „enigmei" pe care domnia sa o trece, fără ezitare, printre motivele caracterizante ale literaturii române, deși predecesorii ca Al. Philippide și G. Călinescu **NU** găseau în literatura română vocația fantasticului și a enigmei. Acesta este unul din punctele litigioase ale cărții și el ar fi meritat în sine o discuție pe care autorul a evitat-o.

Profilul propus de Edgar Papu nu are un caracter rigid. El reprezintă o tentativă mai elastică, mai puțin superficială de a ajunge la un nucleu literar autentic și caracterizant. Desigur, crochiurile pe care ni le prezintă în fiecare capitol pot fi dezvoltate, completate, nuanțate. Autorul nu le oferă un caracter definitiv. Lucrarea rămîne din acest punct de vedere o operă deschisă, o schiță incitantă asupra literaturii române radiografiată din interior. Mulți autori decisivi pentru motivele urmărite lipsesc. Ne gîndim la Vasile Voiculescu și la prozele lui care s-ar fi inserat perfect în motivul „Muntelui sacru". Alte asemenea exemple se mai pot aduce și în alte cazuri. Pot fi discutate și motivele, cele prezente sau cele absente. În linii mari tentativa lui Edgar Papu nu este străină de viziunea călinesciană din **Istoria literaturii de la origini pînă în prezent,** care poate fi citită și din acest unghi al motivelor. „Muntele sacru" poate fi găsit încă din G. Călinescu, care se oprise în istoria sa literară și asupra unui alt motiv caracteristic, numit încă dinainte de el de Hașdeu și de folcloriști : motivul codrului. Dar aceste completări nu infirmă ci confirmă propunerile lui Edgar Papu, care ne oferă o încercare organizată a acestui mod de a vedea o literatură. Adică nu o listă de cărți, de autori, ci sufletul unei literaturi prin motivele ei.

M. Ungheanu

RADU CÂRNECI: «Sonete»

Cu „Sonete" (Ed. Cartea Românească, 1984) lirica lui Radu Cârneci pare a fi ajuns la expresia ei esteticește cea mai înaltă : poetul e, în adevăr, un sonetist major nu însă în gustul baroc și fumist al lui Tudor George ori turbure și subiunar al lui Grigore Hagiu. El petrachizează în chip emerit și în vreme ce alții vorbesc în sonete ca și cum ar versifica ușuratic, Radu Cârneci face, prin minuțioase calcule, o lirică de soi apocrif căzută, din greșală, dintre „Rime" ori din „Canzoniere". Acest simț al complementarității e, se vede treaba, foarte accentuat din moment ce poetul voise, atunci cînd a „rescris" în spirit propriu „Cîntarea cîntărilor", să prelungească o materie literară care nu izvora de aci însă probabil trebuincioasă unei literaturi care nu cunoscuse asemenea momente. „Cîntarea cîntărilor" în pandant românesc exemplifica erotismul oriental, ritualic, epitalamul solemn, deși un examen de lirism poporan local ar fi putut să dea producțiuni mult mai omogene : sînt, în folclor numeroase „cîntări" care, dacă le-ar reface un poet cult așezîndu-le într-o elaborație coherentă, nu ar fi mai prejos decît acelea canonizate. Cezar Ivănescu a făcut aceasta și încă într-un chip eminent, cu o profunditate zguduitoare. Radu Cârneci a orientalizat inspirația și a pus emoția în marile versete biblice ; acum el completează lirica românească printr-un document de apocrifă renascentistă. „Sonetele" lui de aci par a izvorî din ficțiunea unei literaturi care ar fi putut avea și Renaștere, ei avusese sentimentul acroniei românești dătător, pentru încă destui, de inutile neliniști. Alții au avut, în definitiv, Renaștere, noi porneam din folclor care ilustrează Evul Mediu liric al nostru și înlocuiam Renașterea în gust european cu o literatură care nu cunostea latina însă cultiva slavona : nota sapiențială și gravă, mai „modernă" decît la alții, este specifică pentru „Renașterea" noastră și un Neagoe Basarab nu e departe de Machiavel.

Spre a reformula utopia lui literară, poetul a procedat foarte sistematic și a studiat atent pe marii sonetiști, cu o inclinație defel inexplicabilă pentru Francesco Petrarca pe care îl stimează ca pe o divinitate care ar trebui să-l binecuvînteze : „Primește-mă în armonii. Preasfinte / sosit sunt eu din ceturile toamnei — / Maestru al sonetului, Părinte /". Petrarchist, ca și Horia Zilieru, Radu Cârneci nu are însă gesticulația aceluia, spiritul lui nu e bavard și geometric, el e un Petrarca, să zicem așa, de cabinet. Sonetul lui nu e acela romantic și turbure ci auroral, renascentist, păstrînd dicțiunea versurilor traduse în românește (un sonet e închinat lui C.D. Zeletin, traducătorul „sonetelor italiene" la noi) Nu e vorbă, ritmul și în general tehnica exterioară merg cu minuțiozitate pe urma lui Petrarca. E într-adevăr mult din Renaștere aici. Ca renascentiștii care pictau alegoriile abstruze, Radu Cârneci face din cuvinte mari noțiuni personificate. Invidia, Ura, Timpul, Binele nu mai ilustrează conceptul simplu, ele pun în mișcare universul, sînt principii care trăiesc desprinse de subiectiv. Nici sentimentele nu sînt mai moderne ceea ce, sub raport estetic, nu însemnează mai mult căci a fi modern nu vrea să spună a cîștiga prin acest element valoarea. Sonetul e, cel puțin la petrarchiști, cu predilecție o spetă de erotică. Un monolog amoros, o declarație singuratică. Însă pretutindeni aci, ca și la Petrarca, senzația care crește este aceea de temperanță, rezultată probabil din simetrii și din canonicul exterior. Oricît ar fi sonetistul de febril adorația lui seamănă mereu a discurs. Și, în adevăr, așa și este, în esența sonetului stă o asemenea simetrie care nu e departe de artele retorice. —

Retoric, așadar, sonetul are o relativă muzicalitate de corp solid, o muzică a proporțiilor care se adresează mai ales inteligenței. Față de rondel care e muzical prin repetitiv, creînd astfel nostalgia, sunînd prin cutii de rezonanță ecourile, sonetul e arhitectură pură : unul e „feminin" și fragrant, celălalt — viril, cu timbrul mai întărit, apăsător. De altfel, Radu Cârneci a și înfățișat printr-o intuiție de tot remarcabilă acumulația care, ca într-o zidărie înălțată treptat, dă sonetul : „Blestemul meu frumos ca o tăcere / tăcerea mea frumoasă ca o moarte / și moartea mea frumoasă ca o carte / în care ochiul naște, umbra cere /". Universul însuși e văzut în acest chip, adăugînd, din element în element, o puzderie de „monade" ; „E aerul dintre cuvinte viață / pîlpîitor : monade în monade / topindu-se, precum lumina scade / și iarăși se aprinde îndrăzneață /". Sonetistul e, în sfîrșit un păianjen sublim, un paing țesînd pînze fine, broderii venețiene, o spumă întruchipată textil : „Ca un paing țesîndu-și pînza fină / în colțul său de umbră și lentoare / știindu-și singur patima ce-l doare / și cerului găsind mereu pricină / asa-mi ascund pagina mea ardoare / și mă sculptez din vîrf la rădăcină / — iar clipa mea cu-abisul se-nvecină / că nu-mi sosești, din gînd mîntuitoare /".

Această creație avînd drept mit armoniile universale, e, cel puțin aci, înțeleasă ca o repetiție a creațiunii ceea ce la Petrarca nu ar fi fost bineînțeles de imaginat căci în catolicism acela se cheamă păcatul de angelism. Numeroși sonetiști, și Lope de Vega e printre ei, au făcut din creația propriu-zisă materie de sonet, nu odată și Radu Cârneci voiește a reproduce, printr-un sonet, mișcarea spiritului în vederea „sonetului" perfect.

Totuși, diferențe sînt căci sonetistul e tenace, biruind materia, față de Dumnezeu care este inspirat, izvodind totul din nimic. „Perfecțiunea" lui e, vasăzică, aceea civilă și a gîndi în acest fel însemna în Renaștere a găsi în om condiția filozofică a universului. Poetul a presimțit toate acestea dacă nu le-a și învățat prin inițieri culturale izbutind a crea ca renascentiștii, ca și cum ar vietui într-o contemporaneitate inactuală cu noi. El a avut în vedere totul pînă la detaliu, lumea înfățișată aci dezvoltînd imaginația materiei volatile, suave, străvezii. Sonetul e, în adevăr, utopia unei lumi clarificate, el este specia paradisului și pînze paradiziace se țes aici peste tot : „Tăcerea mi-e de atunci grădină trează — cu frumusețî în armonii depline — cu păsări care muzicii veghează / pomi de idei și gînduri de albine / fără de timp în timp îmbrățișate / și-nțelepciuni în fructele senine, / aici e totul o încununare / a dragostei în risipiri stăpînă / tristețea însăși e din adorare /". Din unghiul calendarului, paradisul e primăvara, lirismul lui Radu Cârneci e de aceea primaveral : „Se duc zăpezi și pier din suflet geruri / și stau iubiri la pîndă-n întremare / iubiri visînd și dulce-mpreunare / precum semințele de stele-n ceruri... / și-apar semănătorii : ce lumină aruncă-n brazda aburind a nuntă / acolo blînde taine se-nvenină / Și se unesc, albastru coruri cîntă / iar morții stau cu ierbile la cină / o, așteaptă, Primăvara sfîntă". Totul e în acest Eden un triumf al geometriei, universul fizic e o creațiune străină de turbări, expurgată de fenomenele catastrofice, o natură apolinică. Într-un fel, sonetul rezumă templul grec și e, din lumea modernă, corespondentul arhitecturii bramantești.

Nimic din toate acestea nu i-a scăpat, în sonetele de acum, lui Radu Cârneci, apocrifa e atît de minuțioasă încît sentimentul de complementaritate vine cu un cîștig enorm. Întîiul „complementarist" care inventa „Sonete imaginare" fusese bineînțeles V. Voiculescu, urmînd pe Shakespeare, spre a da liricii lui și un ton nordic, saxon. Imaginația restituitivă a lui Radu Cârneci e de natură petrarchistă și latină, el s-a așezat în șirul considerabil de petrarchiști români și, între acestia, pe o poziție fără egal. „Sonete" e cea mai bună dintre creațiunile lui și o colecție artizanală absolut memorabilă.

Artur Silvestri

DAN LAURENȚIU: «Privirea lui Orfeu»

II

Textele de proză și poemele din acest volum nu întrețin un dialog deschis, provocator, ceea ce ar presupune două entități perfect distincte, ele mărturisind o unitate de profunzime, o solidaritate de viziune. Și unele și altele „cresc" dintr-o tulpină comună, dintr-o aceeași stare existențial-poetică transpusă și orchestrată în două game. După ce și-a ales, cum nu se poate mai inspirat, drept metaforă-emblemă a demersului său „privirea lui Orfeu", tot poetul este cel care-și „interpretează", cu finețe a ideii, cel mai exact, acest **misterium tremendum** al creației, ergo al propriei creații, într-un fel de apoteoză poematică **(O, bunătate ! O, candoare !)** și, care, în aceeași măsură, poate fi un început pentru poezie. „O semiotică a tragediei cîntăreților antic din unghi psihanalitic, în sensul în care el trebuie să viseze ce se va întîmpla, atît lui cît și structurii, simbolului profund sub care își desăvîrșește destinul prin operă, prin cîntec (Euridice spuneam altădată, nu ?) ne sugerează că încercarea teribilă prin care a trecut, simbolizată prin coborîrea în Țara umbrelor inconsolabile (în realitate o invenție, un fel de expansiune a simțurilor îngrozite de moarte) este, în propriul său eu, în bezna infernală a subconștientului, iar acolo a trăit aventura care avea să-l ucidă. Căci în subconștient, în straturile cele mai adînci ale ființei, se zămislește și începe să se întoneze îmnul celui mai pur poet de sub soare, iar el, prin imprudență, neglijență (este oare „neglijența" sau, așa cum am spus, irepresibil impuls de a vedea, de a contempla ceea ce aduce în lumină ? n.n.) dar și morbidă curiozitate și-a coborît acolo privirea ucigașă, dorință a conștientului să se cunoască pe sine, dar cine era acest sine ? Era însuși cîntecul, Euridice, operă a iubirii inocente pe care o va prihăni cu privirea sa plină de spaimă că a înselat zeii, adică cele două forțe tutelare : bunătatea și candoarea, o bucurie înaltă a spiritului, dar și credința nesfîrșită în puterile vesnice ale universului. Această privire a artistului în inconștientul său, nu numai imprudentă, dar de-a dreptul nefastă, privirea care avea să determine originea și învierea operei sale, o asemăn cu a unui fotograf care ar deschide ușa camerei obscure în timpul developării filmului, voalîndu-i imaginile. Astfel s-a destrămat ca un fum Euridice (cîntecul), iar despre moartea lui Orfeu însuși ce ne spune mitul, cum să o interpretăm ? El a fost sfîșiat de Erinii, Eumenide, (cum vrei să le numești) dar acestea sînt, de fapt, remușcările care-l sfîșie pentru acea privire de neîngăduit ce i-a prihănit iubirea (Opera ?) tînguirile după inocența pierdută. Căci, vai, cine și-a pîrjolit ochii la flăcările iadului și-a băut din apa Styxului nu mai poate fi inocent. O, bunătate, o, candoare, voi sublima chipuri ocrotitoare ale dragostei și artei, singurele care ne dau puterea ieșirii din timp !" Eseul este, fără îndoială, nu numai o poetică ci și o poietică ; în el se recunosc obsesiile și motivele predilecte (eros, thanatos, inocența și prihănirea etc.) dar și procesul zămislirii și al facerii scripturale ca ontologie. Iar poezia lui Dan Laurențiu este, înainte de orice, această cumplită naștere a cîntecului, această turmentare a creației ce răscolește și „îmblînzește" în același timp, ce sfîșie și eliberează, deopotrivă, ce pîngărește și purifică deîndată : „O, tu vei veni din cer sau din mare // copilăria ta / va înflori aici sub un flaut / care mă ajută să dorm // un fișiit ca de ploaie va lingui / autostrada apoi un capriciu / un mic incident de automobil / și tu vei întreba unde e El / cu mătasea valurilor pe care noi le-am iubit / vom acoperi patul nostru din cer / acum o broscuță scîncește la picioarele tale // desigur pe curatele tale picioare / un sărut s-ar cuveni / o lebădă s-ar cuveni să cînte și să moară / acea lebădă voi fi eu // o clipă și te voi face sclava mea / pentru totdeauna o clipă atît cît / binevoiește soarele să ia locul lunei pe cer / o ciripit al morții o lumină ochilor tăi în lacrimi" **(Leda într-o dimineață de primăvară).** Dacă teoretic autorul atinge un prag catarctic sau se refugiază într-o imaginară insulă a lui Euthanasius, eul poetic, în schimb, prizonier al „realității" textului poetic coboară tot mai adînc în apele negre ale subconștientului-infern, atras de un „demon" funest al cunoașterii interzise : „(...) cu tînguiri de pasăre neagră / te îneacă îți aduc aminte / de o epocă revoltă / mîna ei roșie ți-a făcut un semn pe frunte // trebuie să cobori să cazi / aici în adîncul oceanului locuit / de un demon care pe patul lui de moarte / își aprinde ultima țigară // să cazi aici din înaltul cerului / toată viața pînă ce vei ajunge / apoi nopți de rînd ani la rînd / să auzi chemarea hohotului lui de plîns / în lună în soare în stele". **(Acolo tu mă aștepți).** Un cadraj retoric, conceput în gust romantic, ușor desuet, ce amintește de biblica prăbușire a lui Lucifer, dar cu o semnificație modificată : îngerul căzut este chiar poetul iar iadul lui este sensul de natură psiho-morală obiectivat prin masca demonului. Motivul este reformulat într-o superbă „în-scenare" lirică de o austeră și nobilă atmosferă nervaliană, în poemul **Tîrziu la ceasul inserării** : „Te văd și azi în noapte / trecînd pe drumuri de mătase / cu palmele lipite / ca pentru rugăciune / fumul cîntă pe orizontul / florilor viorii din flautul / pe care ți l-am dăruit / în gura peșterii / o pasăre cu aripile ridicate / în semn că dorește să-și ia zborul / îți înpodobește umărul / de marmură acoperit cu neagră dantelă // călător fără prihană aș fi vrut / să te întîlnesc mergînd spre Emaus dar iată e tîrziu bat clopotele inserării / și tu nu mai poți ințina // decît aceste vorbe care-ți ard gura / vade mecum satana / vade mecum satana / vade mecun satana". Din „complexul" lui Orfeu, atît de bine analizat de Nicolae Ciobanu, într-un articol despre Dan Laurențiu, din **Insemne ale modernității II,** poetul, spre deosebire de eseist, reține mai puțin tema cîntecului taumaturgic, prezent totuși prin sugestica flautului, fiind obsedat de latura lui dramatică, tulburător-umană, ce-i conferă o acută și modernă semnificație existențială ; infernul moral de dinainte de creație și tăcerea pustiitoare a ființei, solitudinea rătăcitoare de după pierderea Euridicei (înstrăinarea operei) : „Un suris amar lingă bolta întunecoasă / a cerului de care încerc să mă sprijin / nu bate vîntul nici frunzele nu se clatină pe șoldurile tale / între malurile locuite altădată / de apele infernale / acum și-a făcut o scorbură somnul / fără vise de aur // tăcerea este singurul musafir / al urechii mele o tăcere / străiucitoare ca ghilotina / pe gîtul celui neprihănit // trei cai roșii aleargă tunînd și fulgerînd / încă de aseară pe cîmpia cea mai / neagră din jurul meu acum va / răsări soarele acum nu va răsări soarele // în mînă țin un trandafir / petală cu petală cad lacrimi / și picături de sînge din depărtare / aud cum zguduie zidurile Ierihonului". Dar mitul lui Orfeu în absența dragostei și a cuplului (citit literal, dar și simbolic : autor-operă) este de neconceput și, cu toate că, am văzut, poetul este fascinat de latura lui thanatică, îi explorează și semnificațiile erotice. În consens cu întreaga atmosferă a versurilor, tonul poeziilor de dragoste este elegiac, sublimînd o durere și o suferință înseninate prin cîntec, dar nu mai puțin vii, nu mai puțin emoționante. Iubirea la Dan Laurențiu nu trebuie limitată însă, doar la eros, în accepția strictă, deși ea cuprinde, cum ar spune Toma d'Acvino și concupiscența-dorința impură, relevîndu-se și în alte ipostaze cum sînt iubirea intelectuală (față de operă) și iubirea în spirit. Despre toate aceste lucruri poetul vorbește într-un limbaj deloc abstract, deloc retoric sau retoric cu bună știință, cu frăgezimi și transparențe aeriene dar și palide luciri de vechi fildeș sculptat. Singur, „înfășurat în manta-i" Dan Laurențiu navighează spre tărmuri numai de el știute, ascultînd fără să se teamă, cîntecul sirenelor, din care ne transmite și nouă, minunate și stranii fragmente.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

Viața în provincie

În configurația nouii generații de prozatori, alături de valul de ironiști, textualiști și desantiști, intrat oarecum în „conștiința" critică (cam forțat, e drept, dar nu din vina lor), există o seamă de tineri serioși și modești, majoritatea trăitori în provincie, adepți în general ai unui realism de substanță, tratat de obicei în proze scurte și în tehnica amănuntului, cu povestitorul la „scenă deschisă", cunoscători în profunzime și fără ostentație ai valorilor sigure ale prozei moderne, îndrăgostiți iremediabil de literatură și acceptîndu-și cu un discret fatalism condiția de „outsider" în raport cu agitația și decizia celorlalți congeneri. Băieții aceștia timizi și cam sceptici în ceea ce privește șansele lor de „consacrare", sînt aproape toți „premianții" revistelor noastre literare și, deși și-au obținut prin concursurile de debut dreptul la apariție în volum, cei mai mulți se luptă încă prin hățișurile editoriale. Din cînd în cînd, totuși, vreunul depășește „intransigența" editorilor și reușește să debuteze în volum, încîntînd cititorul cu sentimentul unei proze autentice, onestă și în genere foarte bine scrisă.

Este și cazul cărții vasluianului Petru Cimpoeșu*), autor inteligent și nuanțat, fin observator al mentalității provinciale, cu un stil impregnat de farmecul discret al ironiei, ascunzînd, sub dezinvoltura lipsită de complexe livrești a „naratorului" său, o senină melancolie. Lumea acestor proze scurte, din care povestitorul-martor nu se exclude, este privită cu acel umor trist și bonom, tipic „fatalismului" moldav, molcomă sancționare a absurdităților umane, atît de diferită de patetismul sarcastic al ironiștilor munteni. Sînt aici mici scene provinciale creionate cu siguranță din cîteva linii **(Revelația, Poveste intenționat veselă, Borny)** sau cu o minuțioasă notare a detaliului **(Temă pentru acasă, Într-o joi dimineață),** dar nu din realismul lor minor provine acum plăcerea lecturii — semn în cazul nostru al literaturii de calitate — ci din modalitatea expresivă spontană și spirituală în care Petru Cimpoeșu își tratează subiectele. El creează în piesele amintite, un narator franc, puțin naiv și cam birfitor, care, cu oralitate atent elaborată de autor dialoghează peste capul personajelor cu cititorul : „...nu prea mă pricep, că v-aș da mai multe amănunte (nu e nici o figură de stil, chiar nu mă pricep, efectiv !)...". Petru Cimpoeșu adoptă adesea în mijlocul povestirii un ton lejer de conversație („Azi ești, mîine nu mai ești. Domnul Toma de la doi are perfectă dreptate. Dacă muream, să zicem, alaltăieri, nu știam chestia asta..." ; Autobuzul era plin ; poate interesează totuși pe cineva : un autobuz nearticulat, destul de vechi, de culoare roșu închis și cu o dungă albă la mijloc"), uzînd cu umor și luciditate de mici „anti-trucuri" narative, amplu utilizate la noi de Marian Popa, prozator ironic foarte interesant în „romanele" sale. Tehnica amănuntului și cea a asociației vag absurde („În general îi plăceau dulciurile și îi mai plăcea de cîte ori lua chenzina, să cumpere un beț nou cu care să-l înlocuiască pe cel ars sau spart de pe palier. Făcea treaba asta el personal deși nu era șef de scară.") țintesc o reletivizare benefică a infailibilității atît a gesturilor personajelor, cît și a omniscienței autorului.

Deși unitatea stilistică e evidentă, cartea cuprinde în spațiul ei restrîns o diversitate de forme de exprimare relevînd disponibilitățile autorului. Dintre prozele foarte scurte, dacă **Revelația** și **Poveste intenționat veselă** realizează un grotesc aproape fantast al cotidianului umil, în schimb **Borny** nu-și depășește în expresie banalitatea conținutului. Mai cuprinzătoare, **Temă pentru acasă** e plină de savoarea necruțătoarei observații a privirii infantile. **Într-o joi dimineață** e ratată în ansamblu din cauza limbajului indoielnic al „analizelor" stărilor sufletești, care leagă micile episoade realiste, bine făcute fiecare în parte.

Diferite de registrul general al volumului sînt ultimele două : **Mambătrîna,** o proză de o asprime deosebită, solid construită, a morții unei țărănci bătrîne în mijlocul indiferenței și nerăbdării rudelor ei. Și aici ca și în alte piese, finalul trădează, însă, nesiguranță în compoziție. Cea mai interesantă proză e ultima, **Scrisoarea,** scriere parabolică a vieții provinciale, cu ceva parcă din exercițiile de stil ale lui Raymond Queneau și din atmosfera onirică realistă a unor nuvele kafkiene, tînărul prozator reușind să dea un timbru personal acestui gen extrem de dificil și de pretențios cu originalitatea scriitorilor.

Autor înzestrat, plăcut fără a fi facil, Petru Cimpoeșu dovedește la debutul său o excelentă stăpînire a mijloacelor stilistice și o profunzime a observației umane în registrul tematic ales, care odată cu dobîndirea siguranței în compoziție, vor face din el cu certitudine un prozator remarcabil.

Alexandru Condeescu

*) **Petru Cimpoeșu . „Amintiri din provincie", Editura Junimea , 1983.**

BREVIAR

■ **UN TALENT CRITIC.** Cronicar, încă de la apariție, al suplimentului „Pagini bucovinene" (editat cu sprijinul „Convorbirilor literare" de scriitorii sucoveni), Mihail Iordache a cîștigat, prin exercițiu, o tot mai solidă autonomie a perspectivei estetice, dezvoltînd bineînțeles și datele care fac dintr-un autor de articole despre cărți — un critic veritabil. Această evoluție s-a produs, așa cum rezultă din examinarea contribuțiilor autorului, în condițiile unei cunoașteri amănunțite, a literaturii române și în urmarea unei concepții lăudabile despre „localismul creator" : pe scurt, Mihail Iordache este criticul literaturii bucovinene de azi, fiind, înainte de aceasta, un critic aplicat cu conștiinciozitate asupra literaturii contemporane cu el. În plus, criticul vădește și un simț al echilibrului, care trebuie salutat, ca și pozitive reprezentări asupra ideii de omogenitate a literaturii : iată un talent a cărui activitate critică merită urmărită cu interes și de azi înainte.

■ **DOCUMENTE TRIBUNISTE** — Interesante documente „tribuniste" inedite bineînțeles, publică în „Amfiteatru" nr. 4 din 1984 istoricul literar **M.N. Rusu.** Sînt, din cîte se pare, singurele relicve scoase la iveală la centenarul, sărbătorit recent, al publicației ardelene. Și nicidecum niște „inedite", oarecare, **M.N. Rusu a descoperit corespondența lui G. Bogdan-Duică cu Septimiu Albini,** responsabilul „Tribunei" în 1888 și 1889 cînd Slavici era internițat la Vacz. Instructive sînt numeroase observații care reies de aici, însă mai ales mentalitățile. În numai cîteva luni, Albini trece de la „domnul meu", la „frate Ghiță", el dovedea, ca și alții, o politețe febrilă, de căuzaș. Era un personaj corect, aplicat (cu o exactitate „nemțească"), un „activist" cu idei, un redactor condițional. Un asemenea „secretar" dinamic era și Jacques Negruzzi, la „Junimea", marile publicații românești au avut întotdeauna printre conducători și asemenea inși practici, „nescriitori", a căror însemnătate pentru direcție era vitală. Adevărul e că restituirea începută de **M.N. Rusu** revelează un personaj : Septimiu Albini.

■ **MĂRUNȚIȘURI.** Într-un răspuns la o anchetă asupra „Prozei feminine interbelice" (în „Familia" nr. 4/1984), prozatoarea Ioana Postelnicu ilustrează poezia feminină din acea perioadă cu nume precum Elena Farago, Lucia Mantu, Igena Floru, Alice Soare, Otilia Cazimir. Majoritatea observațiilor dezvoltate de autoare în această anchetă sînt judicioase, această listă — mai puțin. Igena Floru, de pildă, n-a scris poezii și rămîne în istoria literaturii prin dramaturgie (piesa „Fără reazem") și prin cîteva interesante nuvele, a compus și eseuri, lirică nu. Lucia Mantu este, de asemenea, o prozatoare cu mult mai cunoscută care poate că a scris și poezii, însă de tot nesemnificative. Se chema Camelia Nădejde, și a compus mai cu seamă un soi de schițe, în gustul vremii, de felul „miniaturilor".

■ **EXEGEZA ARGHEZIANĂ** — Un adevărat studiu solid, informat și întemeiat pe o bibliografie modernă, este acela publicat în chip de „postfață" la volumul arghezian „Cimitirul Buna Vestire", de exegeta Mariana Ionescu. Autoarea făcuse în „Ochiul ciclopului" o analiză a romanului pe care o dezvoltă aici. Aplicația în examenul de amănunt, meticulozitatea, spiritul asociativ dau credibilitate acestei cercetări iar criticului — prestigiu.

A. S.

MOROMEȚIANA

De la ironie la iubire

I

În opera lui Marin Preda se observă, o treptată, tot mai accentuată emancipare a naratorului.

In **Imposibila întoarcere** romancierul s-a pronunțat în mod direct, pe calea eseului și a intervenției publicistice, în legătură cu dileme de diverse categorii, renunțînd la intermediul unor personaje, iar în **Viața ca o pradă**, roman nonficțiv al formării conștiinței profesionale a unui scriitor, a folosit persoana întîi a memorialistului. Numeroase și întinse intervenții digresive se află și în **Delirul.** Un precedent este **Intrusul**, unde folosirea persoanei întîi a dus la degrevarea narațiunii de convențiile prezentării epice și la apropierea ei de naturalețea epică a povestirii.

Din această perspectivă, romanul **Cel mai iubit dintre pămînteni** (1980) constituie un apogeu. Pe parcursul a trei volume, care însumează mai bine de o mie două sute de pagini, un om povestește despre sine. Formula povestirii problematizate este aplicată într-un mod total. Amintindu-și ce i s-a întîmplat lui însuși, precum și ce a auzit de la diferiți oameni, naratorul se întrerupe pentru a interpreta ; modul său de relatare îi îngăduie toate libertățile. Structura romanului poate fi reprezentată printr-un șirag de nuclee epice ; în jurul fiecăruia dintre ele gravitează, pe orbite situate la diverse distanțe, problematizări.

Pe planul dialecticii interne a operei, emancipării treptate a naratorului îi corespunde tendința de depășire tot mai complexă a ironiei moromețiene. **Cel mai iubit dintre pămînteni** reprezintă o încununare și din acest punct de vedere.

Naratorul, Victor Petrini, este profesor de filozofie, avînd veleitățile unui creator de sistem ; maxima reflexivitate și deplina asumare a unor convingeri îi sînt la îndemînă. În mod potențial, el este cel mai apt pentru înlocuirea ironiei prin seriozitatea ideilor trăite. El poate materializa pe deplin „tema povestitorului", a cărei exprimare a început cu prima variantă a romanului **Risipitorii.** Prin vocea lui Petrini, ale cărui lecturi și meditații coincid cu ale sale, prozatorul reflectează pe larg la teme care l-au preocupat și în cărțile anterioare. Ideile lui Victor Petrini construiesc o eseistică autonomă, fiind analoge în spirit cu cele exprimate, direct sau prin **alter ego**-uri epice, în precedentele romane ale lui Marin Preda. Ele pot fi detașate de vocea care le rostește. Îl vom urmări, deci, mai întîi, pe Petrini ca rezultantă umană, dincolo de „filozofia" sa, așa cum apare din comportament și opinii, așa cum se vede el însuși și cum este văzut de alții.

Petrini, așteptînd în închisoare să fie judecat pentru acuzația de crimă, își rememorează, în scris, viața, relatînd și problematizînd întîmplări de tot felul din anii '50, etalîndu-și ideile filozofice și opțiunile estetice, povestindu-și iubirile, reflectînd asupra naturii umane, urmărind critic mecanismele politice și relațiile lor cu indivizii, amintindu-și oameni care l-au indignat sau l-au amuzat, reproducînd vorbiri pitorești, reținînd episoade al căror comic este absurd sau chiar macabru, nelăsînd la o parte propriile sale ieșiri vulgare, de om în care cultura nu a contaminat toate compartimentele personalității.

Ajuns asistent universitar, bucurîndu-se de dragostea unei femei frumoase și savurînd plăcerea de a gîndi liber, Petrini s-a văzut deodată acuzat pentru o vină imaginară, dedusă în mod tendențios. El a fost apoi condamnat la trei ani închisoare, fără probe juridice, ajungînd apoi să aibă îndeletniciri fără nici o legătură cu pregătirea sa ; după nu mult timp, soția sa l-a părăsit. Următoarea sa iubire s-a arătat deasemenea lipsită de șansă. Soțul amantei sale, despre a cărui existență nu știa, s-a ivit brusc. În cursul unei lupte, de un senzațional nepotrivit cu contextul general al romanului, Petrini, aflat în legitimă apărare, l-a ucis. A urmat o nouă detenție și o nouă despărțire. Și pățaniile lui Petrini din prima tinerețe pot fi puse tot sub semnul eșecului. Sînt înfrîngeri care se datorează contextului politic, unei vinovății confuze de natură existențială, dar și întîmplării. Intuiția artistică l-a ferit pe romancier de motivarea schematică a eșecurilor exclusiv prin injustițiile epocii. Spre deosebire de alți prozatori români, care au abordat epoca respectivă, Marin Preda nu s-a grăbit să arunce întreaga răspundere asupra împrejurărilor politice. Relația dintre personajul său și istorie este străină de determinările brutale la care recurge proza de tip publicistic.

Nu atît „vinovăția" epocii (cunoscută, în spirit, din numeroase alte cărți de proză) face autenticitatea romanului, cît vinovăția existențială a personajului. Mai ales aceasta din urmă merită să fie urmărită și analizată.

Petrini nu este străin de seria de personaje moromețiene din romanele lui Marin Preda, cum ar putea eventual să pară la prima vedere. Stilul comportării și al gîndirii sale poartă amprenta unei existențe ironice. El exprimă însă, la un nivel neatins în precedentele romane, și depășirea ironiei ca formă de existență (formă al cărei prototip îl reprezintă Ilie Moromete). Împrejurările și dialectica propriei sale gîndiri îl obligă să încerce a depăși postura comodă a veșnicei detașări inteligente și să trăiască idei, să creadă în ele fără reținere.

Numeroase sînt prilejurile în care Petrini se arată a fi unul dintre cei cu suflete de spectatori zeflemitori, a căror participare nu este niciodată deplină. Încă de la primele sale apariții, el se înfățișează ca un însingurat, pe fața căruia se citește vocația nefericită pentru contrazicerea indistinctă a locurilor comune ale conviețuirii. Fronda lui juvenilă depășește limitele obișnuitului, prevestind o existență de damnat, destinat eșecurilor obiective și compensărilor verbale. Mai tîrziu, devenit matur, el se lasă din ce în ce mai vizibil dus de un neconformism genuin, ale cărui manifestări vin din intimitatea ființei. Astfel se explică trufia misterioasă care se ghicește în spatele aproape fiecăruia dintre actele sale. În ciuda unora dintre declarațiile retorice pe care le face, Petrini se arată a fi omul care nu are ce pierde, întrucît, conform structurii sale, nici propriile eșecuri nu și le poate asuma pe deplin, neîntrerupta sa mișcare psihică de distanțare conferindu-i o anume invulnerabilitate. El suferă doar cu jumătate din conștiința sa ; cealaltă jumătate privește cu sarcasm sau doar cu rece curiozitate, de parcă ar fi vorba despre altcineva. Suferința nu îi poate fi niciodată totală ; trufia sa este a celui pe care durerile sufletului nu-l ating în profunzime. Nici preferința nu poate fi deplină. Cele patru iubiri ale sale, în înfățișarea cărora romancierul arată cunoscutele sale înclinații de analist, se desfășoară în moduri analoge. Din motive aparent de neînțeles, Petrini nu reușește să păstreze dragostea femeilor. La un moment dat, partenerele simt că participarea nu îi este totală, că o parte din el stă deoparte și zîmbește cu cruzime, amuzîndu-se și contrazicînd ceremonialul grav al iubirii. Risul, caracteristic și altor personaje ironice ale lui Marin Preda, i se înveșe pe buze în cele mai nepotrivite prilejuri, stîrnind resentimentul instinctiv al celor care îl privesc. Simțul umorului, pe care personajul dovedește că îl are din plin, naște suspiciuni, apărînd ca un semn de amoralitate.

Comportamentul lui Petrini sugerează inferioritatea morală, dar, concomitent, are și un farmec aparte, este expresiv. Petrică Nicolau, cel căruia Petrini îi ia soția, îl caracterizează drept un amestec atrăgător de abjecție și de expresivitate : „...te atrage, nu-ți dai seama, omul ăsta are în el atracția abjecției, chiar și acum după ce am văzut la ce se reduce un om, tot nu pot să-l detest...".

Un episod straniu are loc la moartea mamei lui Petrini. Înainte de a muri, mama îi reproșează fiului, contrar obiceiurilor, tot felul de abateri de la regulile bunului simț. Sînt lucruri care par mărunte. Muribunda le înșiră cu patimă acuzatoare ; rostite de ea, ele capătă deodată importanță. Petrini se arată vinovat de încălcarea trufașă a regulilor pe care trebuie să le urmeze un fiu bun. Ceva din subiectivitatea îndreptățită a acuzelor Matildei răsună în glasul acestei femei, care la începutul romanului apăruse sub chipul unei ființe pure, spiritualizată de iubirea maternă.

Felul de a fi al lui Petrini nu se manifestă doar în atitudinea față de oameni, ci și prin adoptarea unor decizii inadecvate în ceea ce privește propria sa viață. Fire de artist, el nu are simțul oportunităților sociale, înclinînd instinctiv spre soluții dezavantajoase, de interes pur simbolic. Cînd după întoarcerea sa din prima detenție, i se oferă, în derădere, un post în echipa de deratizare a orașului, Petrini acceptă fără să ezite, netrecîndu-i prin minte că fronda lui nu va fi luată de nimeni în seamă altfel decît ca o ciudățenie. În loc să lupte pentru a obține din nou locul social care i se cuvine, el intră și rămîne, cu voluptăți masochiste, în grupul pitoresc și imund al celor care se luptă cu șobolanii. Procedează astfel nu doar pentru a protesta împotriva celor care l-au nedreptățit, ci și din patima genuină a contrazicerii, din „plăcerea secretă a căderii". Ca și cînd nu ar fi vorba despre el însuși, Petrini se „admiră" în rolul de stîrpitor al șobolanilor, simțind o satisfacție negativă, ce atinge euforia. Este un paroxism al orgoliului, pe care îl cultivă cu grijă, ca pe ceva de preț : „Așadar, gîndii, la deratizare ! Și eram stăpînit de o euforie ciudată, parcă jubilatoare". Mai tîrziu, cînd soția sa se oferă să-l ajute să reintre în învățămîntul superior, Petrini refuză, deși, judecînd în mod obiectiv, n-ar fi fost dezonorant să accepte.

Cum se explică faptul că Petrini se comportă uneori mai rău decît colegii săi din echipa de deratizare ? De ce își bate soția, înjură fără întrerupere și chiar, mai mult, gîndește iosnic, ca și cum cultura sa n-ar fi decît un fragil ambalaj ? În aceste manifestări vulgare nu trebuie să vedem semne de nerealizare literară, ci, dimpotrivă, consecvență caracterologică a romancierului. Faptul că Petrini trăiește ca și cum filozofia ar fi o meserie oarecare, pe care o practici doar un anumit număr de ore pe zi, lepădînd-o apoi, ca pe o salopetă, respectă logica personalității sale. Înjurăturile și violențele sînt ironie în acțiune.

Voicu Bugariu

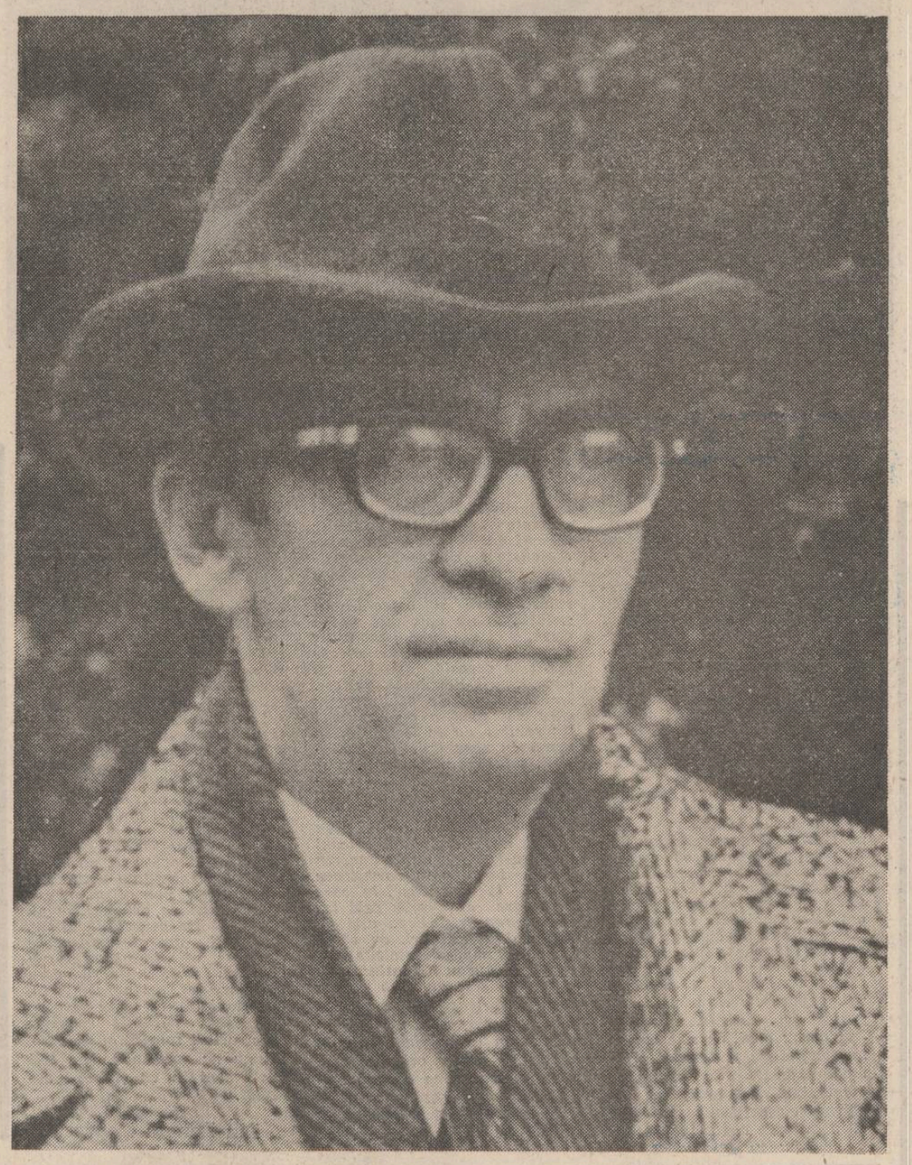

Gardul Moromeților

„după încă o ploaie aceste uluci o să-și rînjească dinții negri spre casă" ; „un cal scăpase din grajd și voia să iasă la drum" ; „Cui nu-i place la tîrla mea, să se ducă". Gardul proprietății revine des în romanele lui Marin Preda sugerînd siguranța de sine a eroilor, întangibilul ființei, sau amîndîndu-ne de acest moment al gîndurilor lui Moromete cînd constată stricarea gardului său și se hotărăște să taie salcîmul pentru altcineva. Iată-l pe Iosif, în „Marele singuratic", venit să-l vadă pe Nicolae Moromete : „Ai rămas cum te știu eu, zise vizitatorul în picioare frîngîndu-se ușor de spate și dînd drumul unui ris ca o pirîitură de gard rupt de o vită." „Semnul" îi amintește lui Nicolae că și el, băiatul cel mic, a plecat de acasă și, în același timp, îi prevestește o schimbare, o altă plecare, evadarea dintre zidurile castelului.

Imagine mixtă, vegetală și animală, „ulucile" care-și „rînjesc dinții spre casă" sugerează un proces de degradare, de dare înapoi a familiei. În volumul al doilea din „Moromeții" întîlnim o scenă semnificativă în care regnul animal se împletește cu cel vegetal : pe izlaz, niște copii omoară un mînz mursecat de lup care se chinuia să trăiască (rana nu se mai vindecă : în asemenea cazuri animalul este, de obicei, sacrificat) — și-l aruncă într-un lan de porumb. Scena este descrisă cu o indiferență rece, ironic (autorul revine, în replică, la subiectul din nuvela „Calul" — cu specificarea că acolo se tratase relația dintre regnul animal și cel mineral). De fapt, iapa care-și privește mînzul și „laptele" porumbului crud despre care se vorbește în context trădează participarea intensă a lui Nicolae Moromete la această scenă : el surprinde elementul de legătură dintre regnuri, unitatea subterană a vieții lor (așa cum, în nuvela „Calul", elementul de legătură dintre animalul sacrificat și mediul „mineral" al sacrificiului va fi reprezentat de oasele „pietrificate" din cimitirul de animale). În replică, scena omorîrii șobolanului la București : animalul este aruncat din odaia lui Nilă, de la mansardă, pe trotuar, între oameni. Relația particulară „animal-om" va avea comun un element nou : tîntina. Băieții refac, inconștient, un „joc" de copii : strîngerea apei dintr-o fîntînă prin aruncarea unui animal mort în ea (cerînd, cu necesitate, „sleirea", curățarea fîntînii) — un „joc" ce prefigurează, însă, moartea lui Nilă în război (el va fi aruncat tocmai într-o fîntînă părăsită). „Laptele", „oasele", „fîntîna" — sînt locul prin care categoriile se intersectează" avînd rolul grilei („gardului") care separă regnurile în aparență unindu-le în adînc.

Mai notăm imaginea în „Intrusul". Într-o formă superioară de conceptualizare : „În sfîrșit ! făcu ea ca în fața unei fatalități și glasul i se închise parcă **înăuntru țarcului ființei,** de unde ieșise ca la o chemare vrăjită, văzînd niște îndrăgostiți care sufereau." Pasajul se referă la un personaj secundar din anturajul doamnei Polihroniade, care vrea să-l determine pe Călin Surupăceanu să se însoare cu Maria, iar în context imaginea „țarcului ființei" trebuie pusă în legătură cu pascaliana „trestie ginditoare". De astă dată, „țarcul ființei" ne trimite la Homer, la acea viziune preistorică asupra omului ca parte separată în colectivitate de care este legat prin cuvînt, religie etc. „Ce vorbă ți-a trecut de împletitura („țarcul") dinților, Agamemnon ?" — se revoltă Ulise cînd comandantul armatei îl acuză că n-ar avea chef de luptă. Intrată în literatura creștină, imaginea se regăsește în proverbe românești care interzic tocmai rostirea cuvintelor care se pot întoarce asupra celui care le-a rostit : „Pune, doamne, lacăt gurii mele și împletitură de nuiele împrejurul buzelor mele..." Sînt reminiscențe, acestea, dintr-o viziune unitară, cîndva, despre lume. În cele mai simple reprezentări iconografice o casă seamănă cu un om : are două ferestre (ochii), o ușă și un prag (nasul și gura), un gard împrejmuitor care o (îl) definește... Cuvîntul care iese din „țarcul ființei" trebuie să fie, ca și omul care iese din casă, îmbrăcat în haine de sărbătoare, trebuie să se supună unor reguli formale, sociale. „Grila" este, de data aceasta, socială.

„Gardul" rămîne, de altfel, una dintre imaginile dominante ale primului volum din „Moromeții" — și autorul o va propune (în „Imposibila întoarcere") ca posibilă metaforă a scrisului pentru acest roman : „Mă simțeam stăpînit de dorința imperioasă de a vorbi eu, și nu personajele mele țărănești, de a gîndi cu mintea mea și nu cu a lui Ilie Tăbîrgel (era unul care mă obseda) sau mai știu eu a cărui alt țăran care **își scotea capul printre rîndurile mele trudnice** și vorbea tot el..." Iată eul creator împrejmuind realul în plasa scrisului, încercînd să-l treacă total prin ființa sa, vrînd să eludeze funcția „grilei" (nu întîmplător în ultimul roman al lui Marin Preda imaginea dominantă va fi „Forul meu interior" — într-o supremă încercare de a reduce realul la subiectul cunoscător). În „Marele singuratic", apoi, avem această imagine a unui dans popular : „Dacă te apropiai duminică seara prin fundul grădinii și te uitai printre uluci vedeai în depărtare, sub un copac bătrîn, o scenă parcă de coșmar : sub urletele unui megafon așezat chiar pe o cracă bărbați și femei se chinuiau într-un dans smucit ca și cînd s-ar fi bătut între ei și unii ar fi vrut să scape iar alții îi trăgeau îndărăt..." Așadar, „printre uluci" : gardul separă imaginea comună, idilică, a „horei de sub stejar" (imagine idilizată prin numeroasele picturi de la sfîrșitul secolului trecut dar și prin literatura țărănească de la începutul secolului nostru) — de imaginea actuală, brutală, „de coșmar", a dansului popular ; gardul este, în „Marele singuratic", un fel de hotar între cele două tărîmuri (mitul implicat în acel roman fiind „Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte") : imaginea preexistă în negativ, în conștiința eroului, avînd o închegare opusă, în pozitiv, în realitate.

Chiar în „Moromeții I", în scena tăierii salcîmului — care reprezintă centrul fierbinte al romanului — regăsim această polarizare a sensurilor de o parte și de alta a gardului. Înainte de a ridica securea asupra arborelui familiei „Moromete și Nilă se oprîră în fundul grădinii. Valerul cimitirului **răzbătea acum printre salcîmi** atît de aproape încît se părea că bocetele lui chiar din pămînt." Apoi, cînd tatăl dă prima lovitură „Din gît îi ieși un icnet adînc și lovitura țîșni de la rădăcina copacului, **se lovi de uluci și se întoarse îndărăt,** făcînd să răsune viroaga". Iată cum „valerul cimitirului" răzbate în grădina lui Moromete, dar ecoul loviturilor sale se oprește în uluci și se întoarce înapoi. Se creează, prin păstrarea ecoului în jurul loviturii, iluzia unui spațiu sferic închis, claustrat : „viroaga" devine brusc „țarcul ființei" Moromeților, „tîrla" lui Moromete care „răsună" în sine însăși nelăsînd să se strecoare afară, prin nici o crăpătură, vreun zvon despre ce se petrece înăuntru : aici destinul și-a început lucrarea și o va duce singur la bun sfîrșit. În timp ce influențele din afară circulă libere ajungînd chiar „pe sub pămînt" la Moromete, gîndurile și faptele lui se opresc la poarta cuvintelor sau a gesturilor : chiar și atunci cînd se lasă prea mult în voia firii lui dîndu-le drumul cu prea mare larghețe, eroul știe, parcă, de existența acestui „gard", a acestei limite îngăduite numai destinului său, asupra căruia veghează lucrurile înseși.

Nicolae Georgescu

Inteligența rustică

Marin Preda vine în literatură cu o structură lucidă, cu o dispoziție sceptică, fără înclinații lirice sau metafizice, dar cu un extraordinar simț al nuanței, cu o intuiție de o inegalabilă subtilitate, cu o admirabilă capacitate de a realiza motivațiile și de a surprinde comportamentele. Prin structură, el are afinitate cu Liviu Rebreanu și se împlinește într-un realism nuanțat și într-o artă a lucidității comprehensive, dusă încă și mai departe. Ca și la Rebreanu, reperele viitoarelor sale romane se prefigurează în nuvelistică.

Proza O adunare liniștită anunță viziunea artistică a Moromeților. Naturalețea dialogului, deja remarcabilă în Întîlnirea din pămînturi, este cea a viitorului roman, cu excelenta calitate a notației de cadru, atmosferă și comportament.

Plăcerea dialogului, a relatării, a întrunirii, are la Marin Preda aceeași natură ca în „sfaturile" sadoveniene — bucuria inteligenței, satisfacția comunicării — dar alte strategii și altă culoare a limbajului. Țăranilor lui Marin Preda le place să se afle în centrul atenției, să fie ascultați, să domine intelectual, aspect extrem de important mai apoi în Moromeții, îndeosebi în primul volum.

Povestitorul cultivă o savantă retorică rurală, cu amînări, cu ezitări, cu ocoluri care să stimuleze îndemnurile asistenței. Lapsusul întreține prelungirea, iar așteptarea nerăbdătoare a auditoriului îi procură celui ce vorbește o secretă satisfacție.

Plăcerea povestitorului nu este mai mică decît a celor care ascultă. Momentele de tăcere, distribuite cu instinctul sigur al retoricii, potențează discursul-povestire. Acesta evoluează cu suspensii, interpelări ale ascultătorilor, cu interogații retorice, reveniri, cu sublinierea argumentației (pentru că este un discurs care urmărește o demonstrație cu sens moral), cu amînări, cu rezumare și cu inventarierea argumentelor, „ocupatio" etc. Oratorul lasă pauze pentru intervențiile auditoriului, pe care le prevede și le include în scenariul propriului discurs, spre a putea replica.

După ce povestirea se încheie, urmează dezbaterea. Se emit presupuneri, se rezumă logic faptele, se caută motivația psihologică. Aceasta cu referințe la cărți pe care țăranii le-au citit și pe care și le recomandă unul altuia. Faptele sînt întoarse pe toate părțile. Dintre cele relatate nu se reține amănuntele („nu mai spun", „nu ne privește"), ci doar acele elemente care țin de problema discutată.

La Sadoveanu povestirea implica doar sentimental : ea impresiona pentru moment, înfiora, înduioșa sau înveselea, dar fără comentarii, lăsînd în urmă o stare afectivă pe care fiecare o interioriza, în momentul de mecancolică tăcere, ce urma povestirii. (Hanu Ancuței).

La Marin Preda se caută semnificația, se analizează consecințele, iar actul relatat este sancționat moral, nu înainte de a fi bine înțeles, și cu îngăduință. La Sadoveanu conta mai ales arta relatării, la Marin Preda contează în primul rînd arta interpretării, a nuanțelor, a sublinierii esențialului fiind subordonate semnificației, așadar accentul este pus nu pe epic ci pe etic. Se mobilizează, nu ca la Sadoveanu, sentimentul, ci inteligența. Dar nu inteligența practică, abilitatea parvenirii, ci inteligența speculativă, morală, superioară.

Cînd, mai tîrziu, Marin Preda va scrie Viața ca o pradă, *această cheie a înțelesurilor propriului destin, va deveni încă și mai evident cultul său pentru inteligență și atitudine morală superioară. Nicicînd, nici chiar la Rebreanu, țăranul român nu a fost observat cu atîta luciditate, cu atîta putere de pătrundere psihologică și cu mai puține prejudecăți. Nicicînd el nu a fost mai puțin idealizat și mai bine înțeles, cu un mai exact amestec de elogiu și de observație critică. Sadoveanu și Rebreanu adînciseră investigația psihologică a universului afectiv și moral țărănesc împingînd mai departe observația asupra comportamentului social și individual. Inteligența țărănească este pragmatică, eficientă, solicitată în două direcții — a proprietății și a erosului și se raportează la o lume stabilă, în care modul tradițional de existență și mentalitatea apar încă imuabile, iar orizontul conștiinței cuprinde exclusiv problemele individului și ale familiei. Țăranul fusese, pînă la ei, sau neproblematic, sau problematic unilateral. La Marin Preda inteligența lui Ilie Moromete se confruntă cu o lume în criză, iar semnele crizei se manifestă de la începutul romanului. Moromete este un patriarh fără urmași, pentru că fiii mai mari sînt lipsiți de adevărata inteligență speculativă și morală iar singurul care îi seamănă și care poartă în el „flacăra cugetării", Niculaie, nu mai este țăran. Bătrînul Moromete se simțea liber și superior în cadrul tradițional al existenței rurale ; pentru Niculaie, fiul său, ca și pentru scriitor, „viața de țăran, în ciuda faptului că se petrece într-un spațiu liber, mie mi se părea că se petrece într-un țarc"* (Viața ca o pradă).

Toleranței inteligente a tatălui și scepticismului său ironic, fondate totuși pe încrederea în stabilitatea formelor vieții rurale, Niculaie, fiul, îi opune o intransigență de natură utopică, de bună credință dar fără perspectiva experienței. Deschiderea universului rural către politic se produce în literatură după primul război mondial. Țăranii lui Marin Preda sînt abonați la ziare, discută politică, au opțiuni. Discuțiile din parlament ajung pînă în poiana lui Iocan. Evenimentele și atitudinile politice sînt comentate, aprobate, respinse, cu o maliție ascunsă uneori sub aparența candorii (discuția despre „Primul agricultor"). Altfel, fiecare participant la reuniunea duminicală se ia în serios și își etalează inteligența. Magistralele pagini ale „agorei" rurale concentrează o infinitate de nuanțe de comportament, de rang în comunitate, de stare psihologică. Ambianța din O adunare liniștită *este reluată, cu lărgirea asistenței. Subiectul reuniunii nu mai este o relatare oarecare, ci o polemică de opinii la care cu toții participă cînd cu simulată nepăsare, cînd cu acea „veselie furioasă" dar întotdeauna cu plăcere. Se folosește aceeași strategie retorică, cu reluări și rezumate („trei chestiuni rezultă din cele spuse de Țugurlan"). Moromete care alături de Cocoșilă se află în centrul „dezbaterilor" reacționează „că și cînd el însuși ar fi fost întrerupt pe băncile parlamentului".*

Adunarea de la fierărie este pentru bărbații satului o sărbătoare a inteligenței, o bucurie dezinteresată și o deschidere a perspectivei. Pe Glanetașu al lui Rebreanu asemenea bucurii nu l-ar fi interesat. La hora din romanul Ion *fruntașii vorbesc exclusiv despre pămînt și recoltă. La Marin Preda întrunirile procură țăranilor o plăcută surescitare intelectuală și conștiința ridicării deasupra orizontului domestic, deasupra preocupărilor cotidiene. Pentru Moromete și pentru Cocoșilă conflictele de opinii reprezintă posibilitatea înfruntării speculative și „un rost nu mai mic decît munca cîmpului sau grija de ceilalți ai casei" pentru că „era atît de rară bucuria de a sta de vorbă cu un om deștept în stare să glumească inteligent".*

De altfel, personajele lui Marin Preda, chiar episodice, sînt construite cu o admirabilă autenticitate, pe o rețea de motivații capabilă să susțină perfect coerența comportamentului. Tipologiile țărănești nu mai sînt reductibile la serii constituite pe datele de vîrstă și condiție socială a personajelor. Fiecare dintre țăranii din primul volum al Moromeților are o identitate care se singularizează, o personalitate distinctă și o prezență pregnantă.

Sultana Craia

Marin Preda și «fatalitatea relației» (o ipoteză)

Cine este **omul** din spatele scriitorului, cum se configurează spiritul său în (eventual) manifestările dinafara literaturii, cînd și în ce fel a început „aventura conștiinței sale" ori numai ce se ascunde sub preferința pentru o temă, o tipologie, media existențială a personajelor lui, care este comportamentul moral ce ar determina — și în ce măsură — stilul său inconfundabil, sub ce auspicii și-a urmărit, dacă a făcut-o, propria devenire literară, care era deci imaginea despre sine : întrebări, idei **de verificat** în cazul scriitorului clasificat de istoria literară, indiferent de părerile pro sau contra, pentru care au curs riuri de cerneală. O bucurie a spiritului atrage de obicei și o curiozitate — o minimă curiozitate. Opera de artă conduce **fictiv** spre autorul ei **real.** A suprapune planurile nu mai e deja o **curiozitate,** ci o **experiență.**

Chiar mai mult decît **Viața ca o pradă** (1977), **Imposibila întoarcere** (1971), carte de eseuri, confesiuni, reflecții, lasă amprentele conformației spirituale a lui Marin Preda. Apar noțiunile-cheie, reperele între care se configurează atitudinea sa existențială. Noțiuni, idei ce se cer confruntate, „verificate" prin comparație cu opera literară, căci reprezintă cheia de boltă a „aventurii conștiinței". Este un termen care îi plăcea mult scriitorului, alături de cunoscuta sintagmă „forul meu interior". Aceasta pentru că „aventurile vieții noastre sînt ale conștiinței, deși viața ei adevărată nu e niciodată liberă de instincte și nu o dată neputincioasă în fața lor, în rău sau în bine". E o frază desprinsă din prima confesiune, **Un învățător ciudat,** cu care va începe peste ani **Viața ca o pradă.** Textul acesta reprezintă conștiința începutului privind, firește, din unghiul existenței individuale. La nivel social, relația implică mai multe tensiuni decît simbolica acaparare a bucății de piine.

Imposibila întoarcere nu este o carte de ficțiune. În mare măsură, ea este una reprezentativă pentru atitudinea față de problemele fundamentale ale vieții și literaturii — dar și față de propriul univers literar. Principalul motiv al cărții ar fi ireversibilitatea deziluzionării. Omul care ține strîns în brațe o piine, atrăgîndu-și privirile „rele" ale semenilor, este omul care trăiește iluzia libertății, a desprinderii de relația socială. Care acaparează dintr-un sigur instinct al proprietății, instinct care ar conduce însă numai la solitudine. Deziluzia sa va fi să vadă nu că se află într-o strînsă determinare socială, ci că treptat soliditatea formei sale de viață se clatină, odată cu a celorlalți. Că deziluzia născută astfel nu poate fi surmontată. În planul operei, unitatea aceasta de convingeri se regăsește la nivelul **regimului tematic :** al modului de a se apropia de tema unică — marea temă înconjurată de atîtea altele —, cea a risipirii individualității umane, a lentei degradări a personalității. Risipirea determinată și determinantă, creată de o structură socială, economică, psihologică și creatoare de atitudini : revoltă, cel mai rar, disimulare, retragere în sine, însingurare în iluzia libertății — cel mai des. O hartă întreagă, cu cele mai mărunte detalii, a personalității care se risipește sau e risipită, poate fi alcătuită urmărind destinul eroilor din proza lui Marin Preda.

Originalitatea gîndirii sale trebuie căutată aici : între **fatalitatea relației,** pe de o parte, și **imposibila întoarcere,** pe de alta. Sînt cele două noțiuni-cadru pentru convingerile omului, cele două „imagini" generale și abstracte pentru literaturizarea acestor convingeri. Fraza lui Eugen Simion : „În fond, ca artist, Marin Preda gîndește social și vede existențial" traduce raportul dintre „fatalitatea relației" și „imposibila întoarcere". Dintre iluzia permanenței reperelor pe care omul trebuie să și le construiască și deziluzia lentei, definitivei lor degradări. Raport adevărat nu numai la nivelul creației, ci și la cel al vieții comune.

„Facem abstracție de **fatalitatea relației** și-l lăsăm pe erou să se uite în sine, să descopere, să vadă ce-i mai rămîne. Ei bine, nu e interesant de știut ce-i mai rămîne omului dacă face această abstracție ? Și dacă-i rămîne ceva, acest ceva n-ar fi un teritoriu al său absolut liber, în timp ce teritoriul de relație e condiționat ? Ei, chiar nu credeți că merită să explorăm acest teritoriu al libertății absolute ? Și nu vă încălzește inima ideea că trebuie să ne convingem prin scriitură, negînd cu fiecare frază pe precedenta, dacă acest teritoriu există iar dacă există, să-l cultivăm? Și la urma urmei ce-i oferă omului fatalitatea relației ? Veșnice conflicte între individ și iubita sa, între el și familie, între el și un grup de indivizi, între el și societate ! Care îi macină viața și, asemeni regelui Lear, îl face să rătăcească în cumplite erori, nedreptăți comise de el însuși și pentru care nu-l iartă nimeni ! Care au constituit obiectul literaturii de cînd există ea, creînd opere în care s-a spus aproape tot ! Cu ce a fost încoronată viața unui om ca personajul dumitale, Ilie Moromete, victimă a relației, care a sfîrșitul vieții sale este adus cu roaba acasă, el, care iubise atît de mult această lume, cu cai și pămîntul lui, care aveau pentru el o dimensiune metafizică ?" Să comparăm acest fragment (din **Fatalitatea relației**) cu „reflecția risipită" (da, pînă și rostirile esențiale pot fi risipite !) intitulată **Imposibila întoarcere.** În ea e vorba despre destinul real al țăranilor „moromețieni", despre iluzia salvatoare în care ei trăiau și care a dispărut. Întors în sat, prozatorul constată că „liberalii" de odinioară și-au pierdut memoria, odată cu locul „adunării". „Eu știu că ei se adună acum în altă parte și discuțiile de-acolo sînt mai puțin gratuite, sînt chiar eficiente. Dar nu cred că mai au naivitatea de-atunci, care dădea atîta sens gîndirii lor ciudate și care pe mine mă arunca într-o lume miraculoasă.

Erau foarte săraci, dar nu păreau doritori să afle cauza sărăciei lor, erau mai degrabă interesați să pună în discuție situația din Parlament, ce a zis Iorga «cel care-avea doi creieri», ce-a zis Madgearu, ce-a zis Brătianu. [...] Re-

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

Odă

Ascultă-mă e-o piatră de moară foarte grea
de mii de ani stă piatra peste ființa mea
ați fost striviți pe roată apoi ați fost tăiați
și-ați fost bătuți în cuie și cuiele vi-s frați

am vrut să pun cu doina și piatra în mișcare
dar doina mea în piatră se sfîșie și doare
abia cu al meu sînge legîndu-mă de roată
mi-arată timpul calea și roua mi-o arată

și văd cum rana țării zeifică iobagi
și piatra țării spune mereu cuvinte dragi
așteaptă-mă la Alba mă duc la Decebal
ca să-ți aduc o pîine lumină și alt cal.

Ion Nicolescu

Am săpat o fîntînă în cer

Pică frunza ; te uită ce strimt
E timpul cînd nu mai vine
Un ritm de inimă cald
De la mine.

Am săpat o fîntînă în cer
Să te vezi mai frumoasă în ea,
Iată, ești fără să-ți cer
Ființă și respirație de stea.

Crește frunza, te uită ce larg
E timpul care vine, tot vine
În formă de flacără la catarg
Cu iubire de tine....

Ion Crînguleanu

Un sat, un rîu, un drum, o casă

Știu un sat unde florile-s lacrimi de dor,
Unde sufletele oamenilor înfloresc în crini
Și unde păsările poartă în gușă
Semințe de cîntec divin.

Știu un rîu murmurînd-vers etern — pe sub sat
Cu sălcii bătrîne moțăind în amiază,
Cringuri și lanuri, livezi și podgorii
În lumina înaltă visează.

Știu un drum străbătînd cîmpul de-a lungul,
Străjuit de plopi foșnitori —
O, de cîte ori singerară
Tălpile mele pe sub zbaterea lor —

Știu o casă cu ferestrele-n soare
Cătînd către rîu, către Valea cu crini
La care, ca-ntr-un nostalgic poem, eu vin
și revin
Vrăjit peregrin...

Ion Segărceanu

Cîntec

Ridică înserarea pe umeri iubită
deasupra lumii pămîntu-i mai ușor
grădini se nasc
prin miile de stele
s-alerge caii liberi
cu aripi pentru somn
să auzim prin freamăt născute alte lumi
cadrane moi, lumini deasupra noastră treze
cuvinte murmurate ca fluturii sclipind
și-n somnul ei mecanic iar lumea să viseze

Gabriel Iuga

Patriei

Zidiri de bine patriei de mîine,
Cîntări de slavă frunții ei înalte,
Năvală grea a spicului în pîine
Și bucuria slovelor în carte —

Cununi de floare lunecînd pe pleoapa
De vis, a celui ce-și ridică țara —
Cum lunecă într-o tulpină apa
Și mugurii prin pomi, doar primăvara !

Și dense fapte, munca fiind măsura
La toate — și împlinire și cîntare —
Cînd ni se înalță ființa în carate
Ca patriei să-i dea o sărutare !

Ion C. Ștefan

Unite trei

Iarăși și iarăși să mergem
La Cărțile Drepte ale Patriei,
La Marile Semne de Singe,

La cîntece vechi, călătoare prin veac,
cu mîini luminate de taină să mergem !

Afla-vom :

Unite Trei — într-un rotund de Țară —
Muntenia, Moldova, Transilvania,

Unite-au fost : prin munți, prin codri, rîuri,
Prin ramul înflorit al limbii-mume
Prin timpul ce așează lîngă-o piatră
O altă piatră înălțînd cetate,
La singele străvechi un singe tînăr
Zidind popoare în eternitate.

Marius Stănilă

Anotimp

Primăvara — sărutarea Soarelui
Dată Pămîntului...
Să lăsăm figurile de stil
Cu cer albastru
Miresme de floare
Și altele.
Să ne concentrăm asupra vieților noastre
În această nouă primăvară.

Hilde Gabos

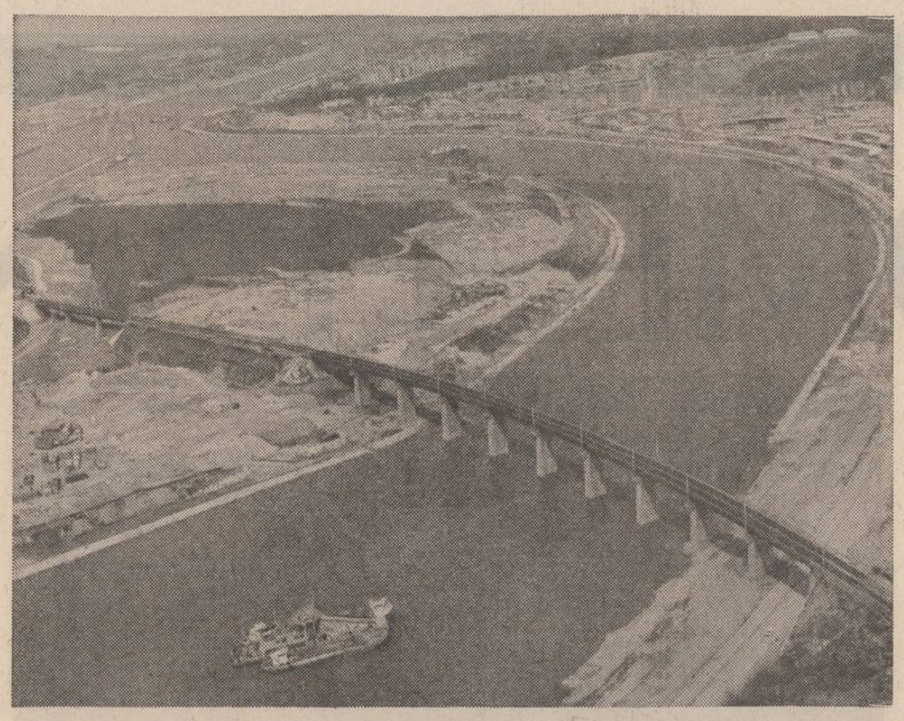

O operă pentru eternitate

Iată, Canalul este un fapt împlinit ! Un nou drum fără pulbere pe lîngă cele create de natură de-a lungul mileniilor a fost inclus în geografia fizică a țării ! Un vechi vis al inginerilor și constructorilor români, începînd cu acel vestit vizionar al lucrărilor hidrotehnice, Ion Ionescu de la Brad ! În această țară binecuvîntată a avea toate formele de relief cunoscute, distribuite într-o armonie rar întîlnită, a apărut și acest Canal de a cărui importanță ne dăm prea bine seama în momentul de față. Este o lucrare pentru eternitate, o operă de care vor beneficia și generațiile viitorului.

Călătorind azi cu trenul pe Valea Jiului ori între Salva și Vișeu, urcînd la volan pe serpentinele Transfăgărășanului, ni se pare firesc că acestea există, nici nu vedem cum ne-am descurca fără ele, pe unde ar ocoli trenurile și cum am trece mai iute Carpații.

Foarte curînd, cînd pe Canal se vor încrucișa, într-un ritm din ce în ce mai constant, bărăjele cu mărfuri și minereuri, vaporașele cu turiști, șlepurile cu cereale, mașini și tractoare ; cînd, cu alte cuvinte, canalul va fi devenit principala arteră de navigație comercială a țării, ne vom obișnui cu existența acestuia și vom fi contemporani cu importantul impuls pe care îl va da economiei naționale.

Întregindu-se armonios în peisajul Dobrogei, așa cum tunelurile, viaductele, terasamentele și podurile construite în anii de început ai edificării socialiste se contopesc cu peisajul montan. Canalul face parte dintre marile opere de transformare și corectare a naturii. Și nu vom uita nici o clipă, nici noi, nici generațiile viitoare, că un important aport la această operă l-au avut tinerii României de azi. Îmi amintesc de călătoria pe care am făcut-o pe șantierul tineretului de la Basarabi, în urmă cu șase ani. Excavatoriști, șoferi și mecanici, secondați de studenți și elevi începuseră a tăia în cîmpie noul drum al apelor. Munceau din greu, pămîntul nu se lăsa urnit cu ușurință din locul pe care-l ocupa de la Facerea lumii. Locuiau în dormitoare curate și spațioase, în care însă vara era prea cald iar iarna prea frig. Erau arși de soare și de vînturi, cu bătături în palme, cu privirile maturizate. Aveau o cantină bine aprovizionată, un club pentru jocuri distractive, duminica puteau merge la o bere în Constanța ori să facă baie în mare. De multe ori însă, renunțau, erau prea obosiți. Rămîneau să-și coasă nasturii la salopete, să facă o partidă de fotbal ori să scrie scrisori la părinți și la iubite. Adormeau adesea cu pixul în mînă ori cu vreun roman polițist deschis la prima pagină. Timp în care unii reporteri entuziaști îi prezentau zburînd și învățînd limbi străine. Nimic mai fals. Acești tineri contemporani cu noi, care și-au pus semnătura de sudoare pe cea mai importantă realizare românească a ultimilor ani, au muncit din greu ; și-au dat seama că între a vorbi despre și a face o mare operă pentru țară este o distanță incomensurabilă. Și muncitorii, și studenții, și elevii au înțeles că a urni destinul unui popor și al unei țări, spre trepte de progres și bunăstare, nu este o joacă și nici un exercițiu birocratic. Zile și nopți, pe ploi și pe arșiță, cu mușchii oțeliți și ochii roșii de praful cîmpiei, brigadierii anilor '80, uteciști și comuniști deopotrivă, au dat o probă de maturitate politică și de fierbinte patriotism. Fără a se plînge de greutăți, ei au luptat și au construit. Filme, fotografii, articole pertinente de ziar ni-i înfățișează așa cum au fost. Peste sudoarea brațelor lor, azi curge, iată, apa fluviului. Și ni se pare că este firesc. Biruința tinerilor constructori români ai Canalului nu ne surprinde. Noi toți am crezut în ea și am așteptat.

Ion Longin Popescu

Idealul romantic

O epopee a romantismului constructiv, în ipostaza „bluzelor albastre", realizează Augustin V. Pop prin volumul său **Romanticii**, apărut la Editura Albatros. Cartea este o retrospectivă a unei întregi epoci, începînd cu anul 1945, și în primul rînd o retrospectivă a muncii voluntar-patriotice a tineretului român. Cu procedeele combinate ale reportajului, evocării, interviului, comentariului publicistic, autorul reface itinerariile muncii și restituie starea de spirit a cîtorva generații de constructori, de la veteranii marilor șantiere pînă la cei care au dus la bun sfîrșit realizarea „Magistralei albastre".

Este o epopee pusă sub semnul romantismului activ și optimist, ale cărui continuitate și forme de manifestare sînt urmărite pe parcursul a patruzeci de ani. Pentru că, spune autorul, „...Romantismul implică poate și acea latură aparent absurdă, de a merge să muți un munte cu o sapă, o roabă și o căruță de vise. El este poate doar o pagină de carte și un colț de pîine ce-i dau omului romantic tenacitatea de a sfărîma munții. De un lucru sîntem siguri însă : romantismul este o caracteristică generală umană ce definește creatorul. Romantic este brigadierul ce modelează terra românească, romantic este fizicianul ce caută tainele microcosmosului, romantic este poetul ce cîntă nedezmințit, optimist".

Reconstituirea se face etapă cu etapă, de la anii în care se lucra la Bumbești-Livezeni, Agnita-Botorca, în Lunca Prutului, la Galați, cînd se tăia Transfăgărășanul, pînă la Canalul Dunăre—Marea Neagră. În capitolul consacrat acestei impresionante realizări, unul dintre capitolele cele mai substanțiale din carte, se prezintă geneza ideii, încercările succesive, modificările proiectului, soluțiile tehnice, caracteristicile. Autorul descrie, în stil de reportaj, cu date exacte, magistrala pe apă, această „cale navigabilă de prim ordin" pentru noi și perspectivele pe care le deschide. Ea este, după mărturia unuia dintre constructori, „tot ce s-a făcut mai bun și mai măreț pînă acum în România în materie de construcții hidrotehnice".

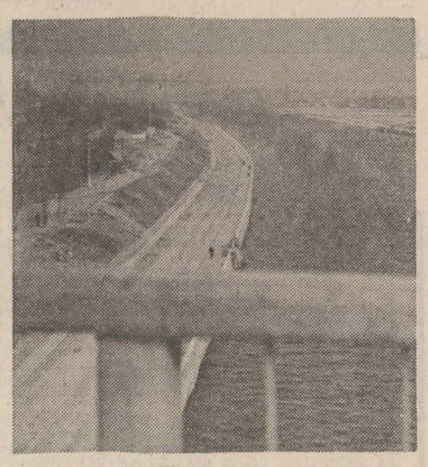

Fiecare dintre secțiunile cărții accentuează semnificațiile acestui romantism căruia i se dedică și relevă constituirea unor tradiții, continuitatea unor experiențe, valoarea potențialului uman, și mai ales tensiunea încordării creatoare.

Idealul romantic, reformulat din perspectivă contemporană, prin trecerea în revistă a unor realizări excepționale, a magistralelor deschise prin eforturi solidare și cu conștiința participării, este, în definiția lui Augustin V. Pop : „splendida atitudine umană — unică prin ineditul în lumea vie a dăruirii de sine dusă pînă la sacrificiul suprem într-un altruism intuit de eleni doar în mitul prometeic. Romantismul — acea revoltă pură, militantă, îndreptată împotriva a tot ceea ce opune rezistență evoluției și dezvoltării noului — este actul de dăruire a ființei umane cu tot ceea ce are mai bun în ea pentru binele general."

Gheorghe Buluță

BIRUINȚA

Eroismul ca stare de spirit

ÎNTRE VIS ȘI LEGENDĂ

Geologii susțin că la început Dunărea însăși ar fi avut un braț suprapus aproximativ peste actuala vale Carasu. Istoricii probează cu o stampă bizantină că pe valea aceasta — Carasu — s-a navigat cu mici ambarcațiuni pînă pe la mijlocul secolului al XVIII-lea. Capriciile vremii însă țineau la respect curajul navigatorilor : perioadele intense de căldură făceau din calea navigabilă un pericol de împotmolire. Și, totuși drumul către mare trebuia scurtat, mai ales că ieșirea pe Dunăre traversa un teritoriu nelocuit (Delta) și era adesea îngreunată de aluviunile depuse. Problema (care a preocupat și Imperiul Roman și Imperiul bizantin) devine presantă pentru Imperiul Otoman care prin pacea de la Adrianopol pierde gurile Dunării, în favoarea Rusiei. Sultanul angajează în 1834 un expert englez care să studieze posibilitatea unui canal între Cernavodă și Constanța. 3 ani mai tîrziu însă răspunsul este clar : volumele de excavații necesare depășesc puterea industrială a epocii. Dar ideea nu este abandonată. Nu este abandonată nici după ce o altă comisie de ingineri și geologi austrieci trage aceleași concluzii negative cu privire la posibilitatea legăturii pe apă, și nici după ce, urmînd ideea lui Ion Ionescu de la Brad, societatea engleză „Danube and Black Sea Railway Company United", construiește o cale ferată între Cernavodă și Constanța. Pusă în discuție publică de inginerul Jean Stoenescu Dunăre, ideea canalului tot nu se pune în aplicare. Ba mai mult, lucrările din anii 1949—1953 par a o compromite definitiv. Din legenda Dunării care s-ar fi arătat darnică pe vremuri cu însetatul pămînt al Dobrogei și visul oamenilor de a vedea „corăbii în inima Dobrogei" (după cum sună titlul unei recente cărți de reportaje despre Canal) se părea că nu se va mai întrupa nimic. Legenda părea de tot îndoielnică, iar visul — nu de tot frumos.

DIMENSIUNILE TINEREI GENERAȚII

Oamenii Medgidiei au fost printre primii care au văzut că un vis, purtat cîteva sute de ani buni, va prinde realitate. Au văzut citind firma nou apărută în orașul lor în anul 1975 : CCDMN, adică „Centrala Canal Dunăre — Marea Neagră", au văzut cu toții, dar de crezut în ducerea pînă la capăt a visului nu au crezut decît cei mai curajoși. Începutul verii următoare a adus în dreptul ferestrelor lăsate încă de la Cernavodă în jos pentru ca prea fericiții ce mergeau în concediu să simtă de la distanță briza marină un peisaj în mișcare. Somnolența pămîntului dobrogean părea a fi zgîndărită din loc în loc spre a i se încerca temeinicia. Cei ce reușeau a deslușI semnele — apariția unor mașini de mare tonaj, forfota încordată a unor autoturisme de teren, ivirea barăcilor ce se vor chema scurt „orășele de carton" — au știut că se ivește un șantier. Dar semnele șantierului se vedeau de la Cernavodă la Constanța (în sudul Constanței) ceea ce, desigur, era cu totul neobișnuit. Iar dacă în vara aceea lumea mai privea mirată la ce va să fie în Dobrogea în concediul următor, drumul la mare era deja atins de perspectiva clară a unui debut în forță și convingător. Adică, lucrurile erau clare : Canalul de navigație Dunăre — Marea Neagră se poate realiza, economia românească ajunsese la acel grad de maturitate care să-i permită proiectarea și execuția celei mai mari lucrări din istoria țării noastre. Constructorii erau călîți pe șantierele de la Porțile de Fier, Lotru, Argeș, Someș, de la autostrada București — Pitești etc. Tehnologia, sigur, nu era aceeași, dar bătrînii șantierelor știau că nici o lucrare nu se repetă așa că nu de noutatea ei se speriau. Echipe întregi au venit aici, echipe închegate cu ani mulți în urmă, iar experiența lor, calmul și așezarea gospodărească au dat încredere și celor care pentru prima oară în viața lor se aflau pe un șantier. Încetul cu încetul, șantierul s-a închegat. Cei ce veniseră la noroc au plecat în grabă speriați de ritm, de muncă, de gîndul niciodată spus că nu vor face față. Cei care au rămas însă au știut că această lucrare le oferă șansa vieții. Nu, nu este bombastic spus, nu este nici prea mult să poți spune că prin munca ta, alăturată muncii celor aproape 100 000 de oameni ciți au participat la construcție s-a înfăptuit ceea ce sute de ani s-a crezut irealizabil. Să fii înfăptuitorul unui vis înseamnă, trebuie să fim de acord, o șansă în viață. Nu știu dacă oamenii au înțeles de la început cît de îndrăznet, cît de uriaș este proiectul. Nu știu nici acum dacă au dimensiunea exactă a muncii lor. De aceea (și pentru că la prima descindere pe șantier cineva m-a întrebat dacă am văzut Suezul, Panama etc.), voi da cîteva date comparative privind lucrări similare : Canalul Panama are o lungime de 81 km, lucrările de excavații (160 milioane mc) au durat 29 de ani, pentru 275 milioane mc de excavații la Canalul Suez s-a muncit 10 ani, pentru 154 milioane mc la Moscova — Volga — 4 ani și 8 luni, iar la Dunăre — Marea Neagră pentru 294 milioane mc (observați, vă rog, că este cel mai mare volum de excavații !) 8 ani și 6 luni. Transformați acești 294 milioane mc în cupe de excavator, în drumuri ale șoferilor, în truda zilnică, ceas de ceas (în condiții meteorologice mergînd de la gerurile cele mai aspre pînă la căldurile toropitoare, de la ploile nesfîrșite la zăpezile ce n-au fost niciodată albe, nici măcar un ceas) și veți avea dimensiunile exacte ale eroismului constructorilor. Dar, cel mai important lucru e că ideea devenită realitate a crescut o nouă generație de constructori ai țării, a dat dimensiunile exacte ale acestei noi generații : exemplară dăruire, curaj, abnegație, forță morală. De la elevii veniți în serii de 3 luni — unii pentru prima oară plecați de lîngă părinți, ținînd emoționante jurnale cu faptele zilnice, trimițînd acasă scrisori din ce în ce mai tonice ce înglobau șantierul ca pe o obișnuită întîmplare a vieții lor — pînă la brigadierii șantierului național al tineretului, de la studenții — viitori specialiști în lucrări de acest gen și pînă la militarii ce s-au calificat sau policalificat, tinerii au făcut dovada cea mai elocventă a ceea ce înseamnă puterea unei generații. Energiile tinereții s-au descătușat efectiv aici și au arătat că bine canalizate, că însoțite de un scop constructiv pot face minuni.

SCURTĂ DESCRIERE

Acum, pentru că lucrarea-i gata, pentru cei care o vor urmări din tren sau din mașină de pe maluri, putem descifra cei peste 8 ani de muncă într-o scurtă descriere : pornind la cîteva sute de metri de Podul lui Saligny, Canalul traversează portul Cernavodă, urmează apoi cursul vechiului rîu — numit de romani Axios și de turci Cara-su (adică apa neagră), prin Medgidia pînă la Basarabi, taie apoi prin zona numită de gazetari marile canioane, traversează satul Straja, lacul Agigea, vărsîndu-se în mare în noul port Constanța-sud. Canalul permite o navigație fluvială în ambele sensuri, avînd o lățime minimă de 70 m și maximă de 90 m. Lungimea este de 64,2 km, convoiul de calcul care poate circula pe canal este alcătuit din 6 barje, cu viteza de 8—9 km/h. Din turnurile de control ale celor două ecluze navigația este permanent supravegheată, asigurîndu-se o circulație perfectă. Execuția canalului a consemnat volume de muncă uriașe, nemaiîntîlnite la noi și foarte rar în lume. Toată această muncă a făcut să apară un canal de navigație situat în clasa VI conform normelor C.E.E.—O.N.U., cea mai mare clasă atribuită canalelor interioare. Să mai menționăm că malurile canalului sînt legate de 7 poduri la care s-au aplicat soluții dintre cele mai originale, tehnologii în premieră mondială.

MONUMENTUL BRIGADIERILOR

La km 48, situat în faimoasa creastă a canalului și unde excavațiile și, în general, lucrările au depășit prin amploare cotele obișnuitului, se va înălța un monument al brigadierilor. Cei peste 46 000 de tineri care au muncit aici merită din plin acest monument. Rezultatele lor sînt edificatoare : 56 milioane mc excavați și transportați, 500 000 mc de beton turnați în zidurile de sprijin, 500 000 mc de protecții de maluri. I-am văzut în dese rînduri, am acasă zeci de carnete de reporter cu numele lor, cu întîmplările vieții lor pe șantier, cu etapele parcurse în devenirea lor. Cred că ar fi nedrept să notez numai cîteva nume. Iar toate cele scrise pe carnete ar da o înșiruire poate plicticoasă pentru cititor și tot n-ar reuși să acopere decît o mică parte din lungul drum al oamenilor către această victorie. Îi revăd însă, în minte, le recompun figurile lor bronzate, arse de soare și-mi dau seama că eroismul lor s-a petrecut cu zîmbetul pe buze, creînd astfel o nouă posibilitate de a înțelege această noțiune. Mai elastic, mai liniștită, fără acea presupusă încordare care schematizează eroul dur, neclintit. Dimpotrivă, eroi care nu s-au sfiit să întrebe cînd n-au știut (și la început mulți n-au știut), să-și ia viața pe cont propriu și să învețe să se gospodărească (să gătească, să spele, să coasă), să manevreze utilaje sau să repare utilaje. N-au fost toți constructori și nu toți vor urma de aici înainte calea șantierelor. Dar au deprins aici sensul construcției, au deprins gustul lucrărilor de anvergură ca un pariu cu ei înșiși. La canal acest pariu a fost cîștigat. I-a bucurat, desigur, și le-a creat sentimentul sigur al încrederii în posibilitățile lor. Au învățat și ei că **se poate**, că nimic nu este irealizabil. Monumentul lor, al brigadierilor, înseamnă nu numai acei 10 km de tronson, nu numai simbolul ce se va înscrie la km 48, ci chiar întreaga construcție.

Canalul e gata. Acum, urmează legenda.

Constantin Stan

film

Să mori rănit din dragoste de viață

Mircea Veroiu își reconfirmă datele unui stil care l-a impus într-o peliculă dedicată uteciștilor anilor '30, acelor tineri care n-au ocolit sacrificiul suprem în afirmarea credinței într-o lume mai bună. Această afirmare este privită prin prisma unei prietenii între un student și un circar, sentiment trainic cimentat în misiuni primejdioase, într-o dialectică împletire între idee și acțiune. Dealtfel, cei doi prieteni reprezintă programatic și cele două fațete ale luptei subterane, formînd o echipă unitară în care termenii se completează, în final, atributele definitorii fiind aproape inversate. Așa cum studentul Horațiu devine în ciuda temperamentului analitic, introvertit, omul de acțiune care sancționează prompt singura greșeală a ferocelui dușman (comisarul de la Siguranță, interpretat nuanțat de *Marcel Iureș*), tot așa dinamicul *Sarca*, omul cu soluții concrete, parcurge drumul invers metamorfozîndu-se într-un om al ideii, cucerit de valoarea morală emanată de bunul său prieten și tovarăș de drum.

Eliberat de pitoresc, de eclectism, precum și de inevitabila (la alți autori) porție de enunțuri didactice, de formulări schematice și simplificatoare, filmul lui *Mircea Veroiu*, realizat după un scenariu scris de absolventul secției de regie film a I.A.T.C., *Mihai Diaconescu*, invită la meditație profundă, la reconsiderarea unei teme pînă acum prost servite de destui cineaști în dorința lor de a anima șabloane, de a hiperboliza istoria, sau pur și simplu de a conferi valabilitate unor clișee demonetizate.

Prin noutatea abordării, prin mesajul său patriotic discret, prin renunțarea la locuri comune, filmul lui *Mircea Veroiu* aduce aminte de calitatea acelui tulburător *Duminică la ora 6*, de *Lucian Pintilie*, clasicul titlu de referință în ilustrarea temei. Chiar dacă unele detalii ce țin mai degrabă de cronologia unor evenimente la care se face referire în film (cămășile verzi, ce apar în 1935, uniformele germane, fabrica mixtă), sînt inexacte, ansamblul convinge fără efort prin absența prejudecăților. Conturînd semnificativ atmosfera anilor evocați, regizorul nu recurge în nici un moment la caricatură, sau ridicul conferind, dimpotrivă, adversarilor eroilor săi forță și inteligență.

Tragismul celor povestite este amplificat de excelenta utilizare a peliculei alb/negru folosite cu o intenție plastică precisă, legată de atmosfera epocii, de tonurile materialelor filmate sau fotografiate atunci (excelentă inserția actualității cu asasinarea lui I.G. Duca sau citatul filmic cu *Dezonorata* de *Sternberg*).

Imaginea (*Doru Mitran*) portretizează cu finețe, descoperind în acțiune unghiuri favorabile unui spectaculos deloc gratuit. *Gheorghe Visu* și *Claudiu Bleontz* („cele două fețe ale aceluiași erou") traduc cu firesc și spontaneitate aspirația și limitele personajelor, oferindu-le cu generozitate bogăția nuanței și farmecul stîngăciilor inerente.

Alături de ei, *Tora Vasilescu* și *Dragoș Pîslaru*, *Andrei Codarcea* sau *Mariana Buruiană* schițează atașante caractere greu de uitat.

★

În completarea filmului un scurtmetraj produs de Studioul „Al. Sahia" — *Cucerirea universului sonor* informează fără didacticism și emfază despre activitatea medicilor și cercetătorilor de la Laboratorul de recuperare al Institutului de fono-audiologie condus de prof. dr. *Dorin Hociotă*. Regizoarea *Olimpia Daicoviciu* amintește în imagini nu o dată tulburătoare, de bătălia dusă împotriva tăcerii, de etapele dificile parcurse de medici și micii bolnavi în recuperarea semnalelor sonore, în re-educarea organismului lipsit de un simț vital.

Călin Stănculescu

televiziune

Nichita

Au trecut mai bine de șase luni de cînd Nichita este singur și această aritmetică încă mai este de necrezut, deși deasupra lui troița s-a aplecat puțin, nu mult, atît doar cît obișnuia să se aplece Poetul cînd își săruta prietenii. Și totuși Nichita Stănescu nu mai este, vocea lui, privirea lui, gesturile lui au rămas în urma noastră, iată, undeva departe, de unde pare că ne face semne de despărțire. Cui le face? Cine știe, după stingerea Poetului, cum e obiceiul, i s-au înmulțit prietenii și i s-au împuținat de tot neprietenii. Au apărut și amintirile, adevărate sau neadevărate, n-are nici o importanță, în posteritatea marilor poeți se întîmplă de toate, epigonii caută să li se înalțe pe umeri, fac din tragedia morții lor o unică șansă de a se afirma, de a fi arătați cu degetul în fotografii, stînd țepeni și importanți lîngă ilustrii lor contemporani.

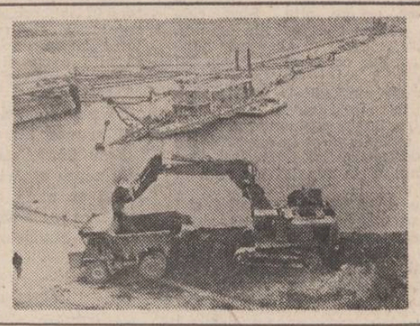

Importante sînt de-acum încolo opera și memoria poetului, acestea trebuiesc apărate de către adevărații lui prieteni care l-au cunoscut sau nu personal. În acest sens emisiunea „Moștenire pentru viitor" i-a consacrat simbătă un medalion, pe programul 2 (de ce oare o emisiune, cu o asemenea anvergură ce ține de patrimoniul literar național, nu este accesibilă decît privilegiaților care pot prinde acest program, în timp ce tot felul de orchestre cimpeneșți și tarafuri de staniol zăngăne interminabil pe programul 1 ? Prețuim mai mult divertismentul, restul sînt vorbe, vorbe....). Realizatoarea, Mihaela Macovei, cu simbolice lăcrimioare în față, a invitat critici, poeți și actori (E. Simion, G. Tomozei, Cezar Baltag, Ovidiu Iuliu Moldovan, Valeria Seciu, Adela Mărculescu) care, prin ceea ce au spus și au recitat, l-au omagiat pe Poet. Însă invitatul de onoare a fost Nichita, Nichita cel viu din arhiva sentimentală a televiziunii, Nichita cel tandru, Nichita cel vehement („poetul, ca și soldatul, nu are viață personală"), Nichita cel înțelept, Nichita, Nichita... Și privindu-l și auzindu-l mi s-a făcut iar dor de dînsul.

Iulian Neacșu

TINERILOR CONSTRUCTORI

Semnul sublimelor treceri

În toamna trecută, mai bine de jumătate din traseul Canalului era navigabil. Atunci s-a întîmplat să mă aflu, timp de cîteva zile, în mijlocul a douăzeci de șoferi din Harghita și Teleorman. Într-una din seri eram între Saligny și Cernavodă. Soarele asfințea și toate razele acestei temporare depuneri învesmîntau în purpuriu apa Canalului. Pe mal cîțiva undrari dădeau la caras. Pe șoseaua betonată, spartă din loc în loc, paralelă cu drumul apei, uruiau basculantele prietenilor mei, cei pe care, odată cunoscîndu-i, începi să nu mai împarți lumea în oameni buni, oameni răi și șoferi.

La un moment dat mi s-a părut că din înalturi se împrăștie un strigăt, adică un fel de scîncet ascuțit, metalic, sunet de joagăr afundat în lemnul bine uscat. Din ce în ce mai puternic acest sunet. Albia Canalului era purpurie. Și peste acest roșu cardinal au trecut cocorii. Era parcă ultimul, însingeratul scîncet al toamnei. Era semnul unei sublime treceri prin spațiu și timp. Păreau globule de sînge așezate într-un aproximativ și mișcător triunghi. Umbrele lor tot de sînge păreau. Un roșu la fel de neverosimil, de ireal parcă se vălurea și peste apele Canalului. Apoi, mai sus, începea arămiul viilor, galbenul pămîntului, albul cretelor muscate de cupele excavatoarelor.

Astfel am trăit sublimul unei treceri peste Dobrogea. Era o trecere dictată de legile nescrise ale naturii. Era o emoționantă trecere peste noi, cei tineri încă. Dar semnul acestei treceri a dispărut. Se va mai repeta el oare și la anul ? m-am întrebat atunci. Poate. Dar dacă eu nu mă voi afla acolo în acel timp și în acel loc ? Acest semn nu va mai exista, acest semn va rămîne, probabil, doar o închipuire. Iar cei cărora le voi povesti întîmplarea îmi vor aduce poate doar blîndă acuză de surplus de fantezie.

Dar alte semne, mai palpabile, dacă pot spune așa, mi se evocă fără încetare. Martor am fost din nou. Cîțiva ani buni de zile. Nu încerc să răstălmăcesc vorbele filosofului : Cerul înstelat deasupra mea și legea morală în mine. Căci eu văd, deocamdată, doar faptele. Canalul există. Cea mai mare investiție materială din istoria României. Cea mai îndrăzneață încercare a constructorilor de la noi. Și de ce nu ? Cel mai greu examen pe care douăzeci de mii de tineri l-au avut de dat. Văd, simt că acest examen a fost trecut cu bine. Cuvintele au fost putine de fiecare dată, impresionantă a fost radicalitatea gesturilor. Treceri și iar treceri, douăzeci de mii de treceri. Ele n-au fost doar globule așezate în triunghi, și nici scîncete însingerate, și nici plecări dictate de misterioase legi.

Iată : unul bărbat din Dolj i-au degerat mîinile într-o noapte de iarnă. Repara un compresor în sectorul Straja. Dacă acest compresor n-ar fi funcționat, mai multe zile în șir artificierii și mai mulți șoferi ar fi stat de pomană. A stat toată noaptea acolo, și abia după ce i-au degerat omului mîinile, compresorul s-a pornit să uruie. Cîțiva metri de Canal — prețul degerăturilor. Au intervenit apoi cei mai buni medici din Constanța. Omul nostru e bine sănătos. Își amintește doar de cîmpul viscolit, de uleiul înghețat pe șuba înghețată și de acel fum străveziu, cu miros pătrunzător, care a pus în mișcare mașina. Ceva se inversa în ordinea lucrurilor. Mașina devenise semnul fumului siniliu. Era din nou un semn de trecere, **extrem** de palpabil. În vara care vine bărbatul tînăr din Dolj va lucra pe unul din șantierele canalului Poarta Albă—Midia. Se simte imunizat în fața nopților geroase, ca și a zilelor de arșită și, în general, în fața a tot ce poate inventa natura în materie de sicanat oamenii.

Din nou, primăvara. În jurul echinoxului, pe o rază de multe săptămîni, ploi siciitoare, nopți de decembrie, locuri inundate, loessuri care alunecă și acoperă porțiuni din șosele. Iarna a fost, parcă, mai ospitalieră. Vara trecută, la fel. Comandamentul Șantierului național al tineretului s-a întrunit de cîteva ori. Fețe grave, salopete stropite de noroi, pelerine ude leoarcă. Cîteva mese (de prînz, de seară, de dimineață), au fost sărite, sau se mănîncă în picioare și pe fugă. De bocanci sau de cisme se prind kilograme de pămînt de Dobrogea. Se stinge repede amintirea plăcerilor dintr-o casă încălzită, patul cu cearșafuri imaculate, drumul cu mașina mică, alături de părintele care mimează grija și preocuparea. Ultimii pereți de loess și de calcar cedează. Uriașa bandă rulantă se urnește greu. Tone de pămînt lipicios îngreunează mersul pînzei de cauciuc. Din zece în zece metri elevii și studentii, brigadieri cu vechime de acum, descătușează uriașa rotire a mecanismelor. Masa de prînz vine în marmite, cu o furgonetă care patinează, descrie zig-zaguri pe șoseaua clisoasă. Uneori mai vine și cîte un buldozer și scoate furgoneta din șanț. Șoferul își trage bascul pe ceafă și pare că suduie, apoi strînge mîna buldozeristului și zîmbesc amîndoi. Deh, viața nu e ușoară cînd o iei în piept, cînd nu vrei să fii corcolit de nimeni.

Aceiași cocori să fi trecut, spre nord, peste apa Canalului ? Triunghiul descris e, de data asta, un triunghi cenușiu. Plouă clamoros, uriașele basculante aruncă în lături curcubeie de apă miloasă, buldozerele torc îndesat, macaralele sparg strident tăcerile. Timpul nu le mai ajunge oamenilor, tinerilor de aici, de la Cumpăna, de la Straja, de la Basarabi, de la Medgidia, de la Cernavodă. Atunci îl comprimă, așa cum ai comprima aerul într-un compresor. În pragul numărătorilor inverse oamenii dau dovadă de o maximă concentrare, și par a fi mai uniți decît oricînd. Cocorii vislesc peste nori, pereții de cretă de la Basarabi sînt indiciul unei treceri aspre, victorioase. Cinci mii de tineri — elevi, studenți, muncitori — au spart aici colinele de cretă. A fost poate cea mai riguroasă, da, și romantică, demonstrație împotriva unor eventuale scepticisme. O lecție ca asta nu se uită. O trecere ca aceasta urcă spre sublim.

Se spune că traversarea Dobrogei, de la Dunăre la Mare, este una dintre cele mai serioase investiții din țara noastră. Există multe cifre demonstrative. Și, ele n-ar exista dacă n-ar exista nici lucrurile, sutele de mii de lucruri mărunte întîmplate în decurs de șapte-opt ani. În urma lor palmele sînt mai butucite, fețele mai aspre, mai arse de soare. Cîteva riduri în colțul gurii sau în jurul ochilor sînt aici indiciul unei bătălii cîștigate, în condiții dintre cele mai demne. Cifrele au rostul de a crea proportii, comparații. Întîmplările, faptele, lucrurile făptuite sînt raportul între omul (chiar Omul) de acum șapte-opt ani și cel de acum. În omul tînăr acest raport este mai vizibil. Cu brațele bărbaților și cu brațele mașinilor s-a scris acest Canal. E o scriere pornită din sufletul oamenilor, altfel ea nici nu s-ar mai fi petrecut.

Un topometrist a tocit într-o vară trei perechi de pingele. O soferiță a născut doi copii în Dobrogea. Sute de tineri s-au însurat aici. Mulți dintre ei s-au stabilit definitiv la Medgidia, Constanța și Cernavodă. Un sătmărean a vrut să se afle mai aproape de fiul său, elev al Școlii superioare de marină din Constanța. Așa a devenit el buldozerist la ecluza de la Agigea. Apoi și-a adus și restul familiei în Dobrogea. Cel de-al doilea fiu e tot buldozerist, pe Șantierul tineretului de la Cumpăna. Soția răspunde de fabricarea betoanelor, la Castelu.

Treceri, mii, zeci de mii de treceri, încărcări de memorie afectivă, încercări de distilare a sentimentelor. Astfel s-a deschis în mijlocul Dobrogei o imensă coloană de apă. În ea se oglindesc cocorii mei, mereu alții, ființe fără memorie, peste un drum curgător, memorabil.

Pavel Perfil

O lume pentru literatură

Mă număr printre cei care nu cred că drumul de la reportaj la literatură trece prin reportajul literar. Mă număr printre cei care cred că între reportaj și literatură există o corelație dar raportul acesta este mai puțin direct decît pare el la prima vedere și mai ales nu întotdeauna sigur. M-aș mira să aud că după ani de zile de literatură un mare scriitor ar descoperi reportajul pe care, ridicîndu-l la rangul de reportaj literar (orgolioasă denumire !), ar sustrage publicistica regimului clipei conferindu-i un alt statut decît acela de a ridica monumente pentru o zi și o noapte. Aș fi mirată, spun aceasta încă o dată, ca reporterul acela să fie la înălțimea scriitorului din care a ieșit dar lucrurile s-au succedat în această ordine. Regula pare a fi alta : de la reportaj la literatură însă diferențieri există și aici. Mă sprijin, notînd acestea, pe observație și pe experiență — întrucît scriu și reportaj — fapt este că pînă la un punct școala reportajului servește scriitorul. De la acest punct încolo serviciile și deserviciile coexistă și îmi amintesc că Teodor Mazilu se felicita că a scăpat la vreme de gazetărie. Ceea ce ajută în formarea scriitorului este, acest lucru e adevărat, documentarea care, pentru scriitor, devine exercițiu de cunoaștere a realității. Reportajul e supus unui regim de disciplină, literatura — altuia.

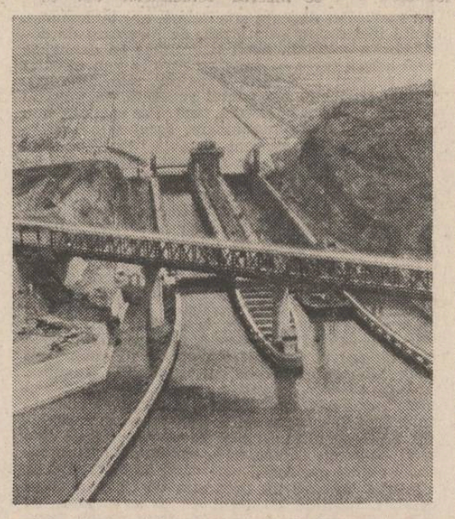

Am în față două cărți de reportaj „Natură vie cu baracă" de Ion Andreiță, și „Corăbii în inima Dobrogei" de Petre Domșa. Ceea ce le unește este tema : monumentala construcție care este Canalul Dunăre-Marea Neagră. Ceea ce le deosebește ține paradoxal de biografia autorilor : Ion Andreiță este ziarist, Petre Domșa — inginer. Aceste precizări ar fi la urma urmei neesențiale dacă Petre Domșa n-ar lucra direct la Canal, experiență de unde provine, evident, cartea lui ; el este dealtfel, debutant în vreme ce Ion Andreiță e de-acum un reporter cu experiență. De aici, distanța : Ion Andreiță procedează, ca să zic așa, gazetărește după cum singur mărturisește într-un avertisment : „Din 30 000 de constructori, cîți s-au succedat pînă acum la construcția Canalului Dunăre-Marea Neagră am cunoscut, să zic, 1 500... Dintre aceștia cu vreo 150 am devenit prieten. Pentru carte am ales cîțiva astfel de oameni". O mărturisire prefațează și cartea lui Petre Domșa : „Am ales zona kilometrului zero și pentru că aici aveam cunoștințe de pe alte șantiere unde lucrasem : atît cunoștințe umane, cît și cele profesionale. Mai participasem la lucrări hidrotehnice pe Someș, Drăgan, Sad. Am ales Cernavodă și fiindcă este punctul cel mai apropiat de București, avea o gară și în acea gară opreau pe atunci, în 1976, și rapidele...".

Prin biografie Petre Domșa cunoscuse minuțios lumea pe care a vrut s-o înfățișeze, el nu se poate sustrage acestei cunoașteri minuțioase și reportajul are pînă la un punct înfățișarea unui torent de cifre și a unei avalanșe de fapte ale realității nemijlocite. Pe acolo defilează, cu un ritm împrumutat de la viață, umanitatea șantierului : ingineri, excavatoriști, ziariști, geologi, șoferi, vaporeni, proiectanți, activiști, studenți, elevi, speologi, scafandri, însă nu în ultimul rînd autorul prezent pretutindeni, cunoscînd totul, explicînd totul. E un ghid, dar un ghid al vitezei, al ritmului nu al naturii. Natura nu pătrunde aici dar natura umană — da : sînt psihologii interesant intuite, sub forma eboșei, căci reporterul schițează și apoi părăsește totul în grabă spre a da o imagine a totului.

Ion Andreiță și-a încărcat probabil zeci de carnete cu aceleași date dar ca un om care vine pe șantier cu o misiune nu a rămas la ele și nu se simte dator să traducă tot ce vede. Există în reportajele lui o tentație a construcției (cu datele proprii, evident) și o probă este chiar reportajul cu care începe „Natura vie", intitulat „Poștașul" dovedind că există încă personaje în căutarea autorului. Atent la viața așa cum este ea însă mai ales la semnificația ei, Ion Andreiță ne dezvăluie o lume a șantierului cu toată vitalitatea și culorile ei.

Reporterul și scriitorul sînt colegi la școala realității și îmi spun, observînd aceasta, că există în asemenea reportaje o lume fascinantă pentru laborios marcate în text. Tot așa, Sara Melody este departe de a fi o simplă ființă vulgară, arțăgoasă, o „țărancă" — deși „maiorul Melody" o vede uneori astfel — ea este un caracter puternic, avînd simț al demnității și verticalitate. Dana Dogaru accentuează mai puțin aceste trăsături, iar personajul rămîne din păcate neclarificat, iar Gilda Marinescu o prezintă pe Nora cu participare afectivă, ca pe o copie palidă a devotamentului. Ce-i drept, Deborah (Emilia Dobrin Besoiu) ne-ar putea determina să ne-o închipuim în genul unei stranii, inanimate prezențe malefice, dar personajul pretinde o tratare mai nuanțată, creînd o continuă surpriză. Înfățișată monocord, sub o mască neclintită, distantă, eroina rămîne o apariție episodică, necuncludentă. Se pretează stilizării, dar nu simplificării pînă la limita bunului simț cei trei bețivani, pensionarii de fapt ai localului, Dan Roche, Paddy O'Dowd și Patch Ridley interpretați de Vasile Lupu, Ion Porsilă și Ion Igorov pe linia unui pitoresc gros, de teatru de revistă. În rolurile Mickey Maloy și Nicholas Gadsby apar Mircea Jida și Tony Zaharian. Mai apropiat de substanța personajului său, Jamie Cregan, este Ion Popa. În spectacol se folosesc tot felul de „cîrlige" actoricești, unii actori vorbesc în barbă, prea multe replici nu ajung la urechea publicului. Viorica Petrovici semnează scenografia.

Valentin Dumitrescu

Continuare în pag. a 6-a

ioana ieronim

Arcadia

Sub umbrar, ferindu-și fața de fum
Tinia aruncă teci de fasole în apa clocotită.
Bătrîna împletește la igliță niște
colți, pentru macatul vecinei
„că noi avem destule,
n-o să-mpărățim lumea..."
Pășind pe scîndurile sălii
auzi dedesupt grohăitul molcom al porcului
„Hire-ai al boalii să hii", zice bătrîna apăsat,
cu plăcere.
Porcul guiță o dată ascuțit. Apoi tace.
„Mă iertați oleacă să văz de vițel".
Pune ochelarii legați cu sfoară
în grămăjoara de broderie groasă,
lîngă lampa cu gaz, pe marginea sălii,
„Ai terminat, mă ? la să vedem,
io-te, ugeru plin !"
Mai mulge în șiștar cîteva jeturi subțiri,
împungînd la rădăcina țițelor
cu degetele mari încovrigate noduri
și duce vițelul să sugă
la ugerul vlăguit.

Dialog

Cenușiu-tărcat, zbîrlit și chior
Ghiocel a tirit șarpele pe prispă
îl păzește, cu ochiul lui
galben-somnoros

Cum clintește șarpele,
motanul l-a și izbit cu laba —
îl mîriie din gît, ciinește

Arbore

Numai după zîmbet o cunoști
pe Lelea Maria cît e de bună,
ca o apă a raiului — și tăcerea în jurul ei,
în care să-ncapă oricine, ca într-o mingiiere.
Ea, cu omu-so Gheorghe, frumos și blînd,
au făcut șapte copii ca niște sălbatici.
Cînd îi venea sorocul, Mariuța
fugea în grajd, pe nimeni îngăduind
în preajmă.
Acolo, printre vite, i-a născut
unul cîte unul — la un an, la doi —
numai umbra pe ziduri i se lungea,
de balaure
cum venea singură cu copilul în poală.

Așa i s-a petrecut viața,
între izvoare de lapte, zile la cîmp
și cusături — iar acum,
ușoară ca un copil ea toată —
cine o mai bagă în seamă ?
Feciorii și fetele i-au crescut
— nimeni nu le mai poate sta lor în cale.
Au crescut
să umple lumea de muncă, de putere,
de păcat.

Pastel

Amiază de vară
prin șanțuri, cotloane, găini se scaldă în nisip
un cîrd de gîște flutură pe riu, cîte un măr
vărătic
se desprinde singur de pe ram,
cade, greu, în iarbă,
Un porc s-a culcat într-o băltoacă, în mijlocul
drumului, grohăie rar, incetișor, din adîncul
ființei ;
ovalul apei se încrețește mărunt
pînă la marginea noroiasă.
Nucul uriaș din colțul uliței
se înconjoară de clopotul
asprei, visătoarei lui miresme,
în arșiță, varul de pe uluci se cojește
drumul alb ține în șiruri casele pustii

La marginea satului

Casa femeii e atît de mică
trasă în pămînt
c-au întrecut-o florile :
cîțiva păienjeni
ar putea-o acoperi și ascunde
într-o singură noapte

un mușchi verde-smălțuit
se întinde pe șița știrbă,
lemnul cade, pulbere
pe la încheieturi. Înăuntru
mireasmă adîncă, stătută vechime.

Doar ea, suflet de pasăre, știe vrăjile
din cîte-a vrăjit iubiții, o viață
să-i aducă în casa mică-mică.
Trasă tot mai adînc în pămînt.

REMEMORĂRI

Fișe de roman (III)

1.

Moare ulmul, domn scriitor, îmi spune un timplar din Sinaia privindu-mă trist și întrebător. Aserțiunea e dramatică în simplitatea ei. Nu știu nimic despre ulm și lemnarul mă lămurește că e un copac elegant, sensibil și nemaipomenit de maleabil. „Dacă îl încălzești îl îndoi ca pe o bucată de gumă"... Îl întreb nedumerit de ce moare ? „Păi, zice scărpinîndu-se sub cușma de care nu se desparte nici vara nici iarna, moare din cauza undelor. E iradiat..."

2.

Un consătean prins în timpul războiului într-o ambuscadă, în Munții Tatra, se refugiază în casa unei văduve care-l adăpostește în pod. Nu mică i-a fost mirarea să găsească acolo un **colocatar**, un neamț instalat cu o seară înainte. Viețuiesc vreme de zece zile sub același acoperiș hrăniți de generoasa gazdă, coborînd doar noaptea pentru cele omenești. Dormeau în colțuri opuse, fiecare cu pușca la cap, evident, încărcată.

În dimineața cînd clopotele au vestit sfîrșitul războiului, au sărit ca arși din așternut, au pus mîna pe arme și s-au ochit reciproc gata să apese pe trăgaci.

Nu le-a fost ușor să constate, mai apoi, că nici unul, nici altul, nu avea glonț pe țeavă.

Cineva, profitînd de somnul sau absența lor, le descărcase puștile.

3.

O afirmație : „E tînăr, foarte talentat, foarte muncitor, dar din păcate... n-are nume !"

4.

Gloria vine cîteodată atît de tîrziu încît nimeni nu mai are răbdare s-o aștepte.

5.

De ținut minte: profesorul universitar (fostul), întors de la închisoare, retras în satul de sub munte, plimbîndu-se seară de seară cu un imens cîine ciobănesc.

Se plimbau invariabil la aceeași oră, urmînd aceeași rută, într-o perfectă armonie a mișcărilor, oprindu-se din cînd în cînd amîndoi, nemișcați, ascultînd eterul. Și cîinele semăna perfect cu stăpînul...

6.

În legătură cu pragul dintre viață și moarte, indivizi scăpați din comă sau sinucigașii salvați, declară de comun acord : 1. declanșarea fulger a tuturor întîmplărilor capitale din timpul vieții ; 2. o anume stare de beatitudine și lipsa oricăror dureri ; 3. viziuni inexplicabile, (o infirmieră readusă la viață a declarat că a văzut Taj-Mahal-ul în toată splendoarea lui. Pusă să-l descrie a făcut-o exact deși nu-l știa decît din auzite).

7.

Dor: cuvînt unic, propriu limbii noastre, enigmatic ca ochiul unei păsări ucise în care se reflectă cerul în mișcare.

8.

Sat în dezafectare ! Ce stranie și anacronică expresie care a circulat o vreme. Un asemenea sat urma să fie și cel în care am copilărit.

Depopulare lentă, migrație spre oraș, părăsirea caselor și grădinilor.

În cîțiva ani, în sat urmau să rămînă bătrînii, un preot bătrîn și surd și... pisicile. O armată de pisici prăsindu-se în voie în vechile case părăsite. Din fericire nu s-a întîmplat așa... Totuși, ce subiect !

9.

Oana îmi declară cu năduf în timp ce călătoream într-un autobuz supraaglomerat : „Tată, vreau să mă fac ciobăniță !". Asta în urmă cu șapte-opt ani...

10.

Din învățăturile regelui egiptean Amenem-hat: „Fă-i mari pe sfetnicii tăi, astfel ca să lucreze ei după legile tale, căci omul care este bogat în casa lui nu este un revoltat, el este un **om avut** care nu suferă nici o lipsă".

Mircea Micu

P.S. Semnalăm o expoziție originală deschisă la Teatrul Mic, în care Simion Cosma expune pictură pe ceară.

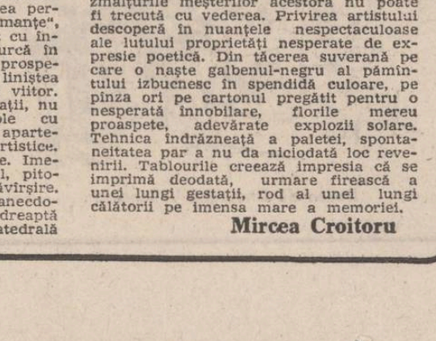

teatru

Fire de poet

Dramă reprezentativă pentru universul și problematica operei lui O'Neill, „Fire de poet" era în intentia autorului punctul de plecare al unui ciclu vast, inspirat din istoria Statelor Unite ale Americii. Proiectul a rămas nefinalizat — singur textul amintit oferindu-ne o idee despre ceea ce ar fi trebuit să reprezinte — dar piesa este de sine stătătoare în sensul unei depline adecvări dintre expresie și idee, fiind de altfel una din lucrările majore ale dramaturgului american. Intenția de a realiza o adevărată saga, urmărind destinul unei familii ca reflex al unui destin mai larg, este evidentă. Personajele au un caracter emblematic, în aceeași măsură aparînd ca structuri particulare, înfățișări distincte, inconfundabile, iar nu scheme abstracte. Înțelesul pe care Cornelius Melody, fost ofițer în armata lui Wellington, îl atribuie ideii de onoare și măreție se află în dezacord nu numai cu realitatea înconjurătoare dar și cu identitatea proprie, mărunt proprietar sufocat de datorii, inventindu-și o ascendență ilustră. Este în fond un dedublat, sfîșiat de contradictii ireconciliabile. Visul său este mai degrabă o iluzie, iar adevărul, fără doar și poate, neputința. Conflictul cu Sara, fiica decisă să înceapă o nouă viață este totodată un conflict între nostalgia unui trecut idealizat și brutalul refuz al oricăror himere. De fapt totul vine să-i conteste eroului cețoasele aspirații, conducînd în final la un adevăr de mare forță dramatică, acela al omului dezgolit, rătăcit într-o lume căreia îi este fatalmente străin. Există în piesă și un personaj invizibil, viitorul logodnic al Sarei, tînărul care, după ce ratează „întoarcerea la natură", va fi convertit la sloganurile curente. Tema personajului absent capătă aici o valoare interogativă, atrăgînd totodată atenția asupra unor sensuri puțin manifeste la prima vedere. Proiectul de amplă respirație se face resimțit în această lucrare care altfel, privită doar la nivelul tramei, poate îmbrăca un aspect amăgitor. Violentul și arogantul Cornelius Melody, de pildă, ar fi confundat astfel cu un personaj de operetă și această aparență nu este cu totul falsă întrucît aceasta este imaginea sa în ochii altor personaje. Justificarea însă nu funcționează în spectacolul montat la Teatrul Nottara de regizoarea Sanda Manu, iar eroului, interpretat de către Ion Dichiseanu, îi lipsește nota frustă, răsucirile interioare laborios marcate în text. Tot așa, Sara Melody este departe de a fi o simplă ființă vulgară, arțăgoasă, o „țărancă" — deși „maiorul Melody" o vede uneori astfel — ea este un caracter puternic, avînd simț al demnității și verticalitate. Dana Dogaru accentuează mai puțin aceste trăsături, iar personajul rămîne din păcate neclarificat, iar Gilda Marinescu o prezintă pe Nora cu participare afectivă, ca pe o copie palidă a devotamentului. Ce-i drept, Deborah (Emilia Dobrin Besoiu) ne-ar putea determina să ne-o închipuim în genul unei stranii, inanimate prezențe malefice, dar personajul pretinde o tratare mai nuanțată, creînd o continuă surpriză. Înfățișată monocord, sub o mască neclintită, distantă, eroina rămîne o apariție episodică, necuncludentă. Se pretează stilizării, dar nu simplificării pînă la limita bunului simț cei trei bețivani, pensionarii de fapt ai localului, Dan Roche, Paddy O'Dowd și Patch Ridley interpretați de Vasile Lupu, Ion Porsilă și Ion Igorov pe linia unui pitoresc gros, de teatru de revistă. În rolurile Mickey Maloy și Nicholas Gadsby apar Mircea Jida și Tony Zaharian. Mai apropiat de substanța personajului său, Jamie Cregan, este Ion Popa. În spectacol se folosesc tot felul de „cîrlige" actoricești, unii actori vorbesc în barbă, prea multe replici nu ajung la urechea publicului. Viorica Petrovici semnează scenografia.

Valentin Dumitrescu

plastică

Insemnele memoriei

Din 1937, cînd a expus pentru prima oară lucrări la Salonul de grafică din București și pînă la ultima sa expoziție, care mai e deschisă încă la sala Dalles în aceste zile, Ion Popescu-Negreni a trecut prin ani și prin experiențele artistice ale celor aproape cinci decenii fără să se îndatoreze vreunei mișcări, fără să fie recunoscător pe de-a-ntregul cine știe cărui curent plastic. A urmat un drum al său, propriu, încredințat că arta sa are puterea să treacă dincolo de efemerele tipare pe care le impune o epocă sau alta. Și-a încredințat lucrările unei expoziții organizate la Galați, în 1942, apoi Salonului „Tinerimii" care a adunat în București anului 1944 nume cunoscute mișcării artistice de mai tîrziu. A mai expus după patru ani în cadrul manifestării „Flacăra". Din 1953, cînd a reapărut pe simezele expozițiilor colective, lucrările sale au fost remarcate la mai toate reuniunile de acest gen care au urmat an de an pînă acum. Expozițiile personale pot fi numărate pe degetele de la o mînă, deși acest artist aproape octogenar a pictat întotdeauna cu puterea, deschiderea, încrederea și speranța unui tînăr. Prima „personală" și-a organizat-o în 1955 la sala „Nicolae Cristea", unde a agățat pe pereții albi atît pictură cît și grafică. A urmat o manifestare similară în... 1967, la Dalles, posibilitatea de a expune în marea sală bucureșteană însemnînd, desigur, recunoașterea (la 60 de ani !?) a valorii, mai degrabă, a unicității picturii sale. Și-a mai organizat o retrospectivă în 1976 și acum, în mai 1984. Cam la 10 ani o expoziție personală... În această vreme colecționarii, și nu numai cei din țară, au adunat zeci de tablouri care, desigur, vor apărea peste ani în expozițiile ce îl vor trece pe Ion Popescu-Negreni în eternitatea picturii românești. În lungile răgazuri dintre apariițiile masive de la Dalles a mai expus la Menton, în Franța, împreună cu doi dintre maeștrii penelului de astăzi, Ion Musceleanu și Vasile Grigore, precum și la mai multe sărbători ale plasticii românești organizate pe alte meridiane. Recunoașterea valorii sale o constituie și distincția care i-a fost acordată în 1968 : Ordinul „Meritul Cultural" cl. III-a. În 1978 activitatea sa este încununată de U.A.P. care îi conferă un Mare premiu, colegii de breaslă omagiind astfel pe unul dintre cei mai de seamă interpreți de azi ai sentimentului ființei românești.

Sincer față de miraculosul spectacol al naturii și al vieții, Ion Popescu-Negreni coboară maiestuos, asemenea personajelor sale din ciclul „Transhumanțe", dintr-un trecut aburos, împovărat cu însemne ale gloriosaei tradiții și urcă în vreme, acolo unde îl îndrumă prospețimea și încărcătura artistică și liniștea cu care privește judecățile din viitor. Periplul acesta, greu de semnificații, nu lasă loc înregimentării în capitole cu titluri dinainte fixate ; exclude apartenența la acaparatoare maniere artistice. Arta lui refuză compartimentările. Imediatul, spectaculosul, evenimentul, pitorescul îi sînt străine cu desăvîrșire. Reacția pare evidentă împotriva anecdoticului. Opțiunea pictorului se îndreaptă către teme care pot ridica catedrală duratei. Constrîngerile sînt doar cele impuse de artist demersului său. Efortul către cucerirea unei reale libertăți — obținute, desigur, cu sacrificii — desenează adevărata statură a acestui neîntrecut tîlcuitor al permanențelor, al echilibrului, al veșniciei. Nefixată în timp, pictura lui Ion Popescu-Negreni este oglinda sufletului însetat de eternitate al artistului. Lucrările lui, de mare rafinament, sînt, fiecare în parte, poeme de impresionantă vigoare plastică. Partitura sa este vastă ; ea relevă un spirit meditativ pentru care linia și culoarea sînt elementele fascinante ale re-creării lumii. E o lume de baladă : desenul simplu ca strofele scandate de un vechi rapsod aduce o laudă pămîntului, sintetizează momente din istoria trăită a neamului (ciclurile „Transhumanțe", „Așteptare", „1907"). Tentația monumentalului e în aceste lucrări evidentă. Peisajul e de fiecare dată grandios : rupturile din scoarță creează ritmuri ample, armonioase. Cerul e strivit de puterea pămîntului : abia o geană rămîne, presată în rama tabloului. Peisajul e transfigurat pînă la limita în care reflecția l-a transformat în stare de pură idee. Linia austeră a desenului se destramă în valurile sobre de culoare. Tușele largi amplifică sugestiile. Un ochi mereu treaz împiedică nuanțele strălucitoare să iasă în lumină. Un foc necurmat, ca flacăra olarilor, le călește pentru veșnicie. O legătură cu zmalțurile meșterilor acestora nu poate fi trecută cu vederea. Privirea artistului descoperă în nuanțele nespectaculoase ale lutului proprietăți nesperate de expresie poetică. Din tăcerea suverană pe care o naște galbenul-negru al pămîntului izbucnesc în spendidă culoare, pe pînza ori pe cartonul pregătit pentru o nesperată înnobilare, florile mereu proaspete, adevărate explozii solare. Tehnica îndrăzneață a paletei, spontaneitatea par a nu da niciodată loc reveniri. Tablourile creează impresia că se imprimă deodată, urmare firească a unei lungi gestații, rod al unei lungi călătorii pe imensa mare a memoriei.

Mircea Croitoru

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

I Condiția basmului cult (2)

Adevărul postulat de Tudor Vianu („Poporul întreg a devenit artist individual în Creangă") s-ar părea că readuce discuția în punctul de unde pornisem. La treapta unei asemenea definiții, este limpede că poveștile și basmele lui Creangă își reafirmă statutul mitic-folcloric nu numai sub raportul originei (ceea ce, fiind vorba de condiția basmului cult în genere, se înscrie în ordinea imanentă a lucrurilor), ci și sub acela al structurii prozastico-problematice, în esența ei. Nu e greu de dedus că în comparație cu Eminescu și chiar cu Caragiale, în ce-l privește pe Creangă, translația este cu totul diferită. Oricum am privi faptele, opera humulesteanului se lasă contemplată în sine și pentru sine, cu condiția obligatorie de a-i recunoaște organicitatea individualizant—folclorică în sine. Revenind la reperele exegetice invocate mai înainte — **Basmele române** de Lazăr Șăineanu și **Estetica basmului** de G. Călinescu — ajungem la constatarea că narațiunea fabuloasă crengistă, deși circumscrisă basmului cult, este solicitată, în cazul demonstrației critice din urmă nepierzîndu-se din atenție tocmai această trăsătură fundamentală a originalității ei. Esta trăsătura care, în viziunea călinesciană, conferă basmelor și poveștilor lui Creangă maximum de valoare exponențială.

Poate că Vladimir Streinu este acela care dă cea mai fericită definiție a basmului crengist, vorbind despre **versiunea adultă** a genului : „Căci Creangă — citim în amplul studiu **Ion Creangă,** 1938 — știind că scrie pentru oameni în virstă, diferențiați ca tip colectiv și individual, a folosit conturul social-țărănesc, etnic și național, ca să dea versiunea adultă a basmului sau povestei. Aceasta e o mișcare a propriului său instinct creator, care totodată l-a condus să lucreze în cumul de date materiale, în concretul din care naște aerul de unicitate al artei". Nu știm însă dacă memorabila formulare trebuie raportată chiar atît de strîns la eventuala idee că scriitorul ar fi avut în atenție, anume, virsta adultă a cititorului (criticul se gîndește, în speță, la membrii cercului junimist, unde Creangă citește aproape toate poveștile sale, pentru a le tipări apoi în „Convorbiri literare"), spre a interpreta și în această direcție conceptul de **versiune adultă** a scrierilor. Ni se pare nefiresc a ne gîndi la un astfel de calcul oarecum utilitarist ; de aceea, înclinăm spre cealaltă direcție a explicației, axată pe definiția mecanismului creator propriu-zis. Intră în discuție perspectiva sintetizator ontologică din unghiul căreia prozatorul **rescrie** și **recreează** prototipul popular. **Versiunea adultă** a genului literar în cauză, mai mult decît în alte cazuri străine relativ similare (de pildă, acela al lui Charles Perrault) nu vizează în primul rînd și numai obținerea „duplicatului" cult, care, prin „arta" sa combinatorie, prin „măiestria" sa „literară" etc., să se ofere ca lectură cititorului considerat „adult" prin „cultură" și, firește, prin virstă. De altfel, este momentul să observăm, fie și în treacăt, că mult prea aprinsa dispută referitoare la accesibilitatea operei lui Creangă se cuvine a fi pusă în termeni mai puțin rigizi. Dat fiind inegalabilul ei proteism ideatico-stilistic, asemenea tuturor operelor de geniu în care se întruchipează plenar spiritualitatea unui întreg popor, ea își dezvăluie acele fundamentale virtuți subiacent incorporate capabile să vină în întîmpinarea celor mai diverse moduri de lectură și de înțelegere, indiferent de virsta și (totuși, pînă la un punct !) gradul de instruire a cititorului. Basmele și poveștile crengiste se supun și ele în chip deosebit acestei reguli a jocului ; tocmai aici se află cauza ce le conferă statutul de **versiune adultă** a genului. Fiind, cum spune Pompiliu Constantinescu, care preia sintagma blagiană în alt context, „un sol al marelui anonim", „Creangă artistul e expresia nealterată a unei individualități ce însumează dispozițiile creatoare ale spiritului etnic" : așa încît „Specificul lui se confundă în specificul virtual al rasei, care și-a găsit excepțional miracolul expresiei atît în suferința dezinteresată cît și în forme de pitoresc gigant, de umor masiv și calm" (Pompiliu Constantinescu, eseul **Ion Creangă,** 1929). Aceasta explică fără îndoială de ce opera sa face de la sine impact cu gustul și puterea de percepere a tuturor acelora care se apropie de ea.

E desigur un mare loc comun a spune că elementul ce indică în chipul cel mai pregnant linia despărțitoare dintre culegătorul și chiar „prelucrătorul" de basme folclorice, pe de o parte, și marele creator de basme, pe de altă parte, în cele din urmă, constă în certitudinea că acesta din urmă ni se relevă el însuși prin ceea ce eul său (deopotrivă, uman și creator) are definitoriu. Și totuși enunțarea unui atare mare loc comun este absolut inevitabil în cazul lui Creangă. Dacă, așa cum s-a văzut, la Eminescu sau la Caragiale, problema este de la sine înțeleasă, în așa fel încît sugestiile subtextuale ale analizei critice par pe deplin grăitoare, în ce-l privește pe creatorul **Poveștii lui Harap-Alb,** faptele se complică din nou. Ceea ce am numi capacitatea scriitorului de a se situa într-un adevărat plan al **impersonalității arhetipale,** din a cărui perspectivă își elaborează poveștile și basmele, la prima vedere, pare că pune serios sub semnul întrebării implicarea propriului eu. Un asemenea mod de obiectivare a epicului, echivalînd cu genial-obstinata revenire la **anonimatul primordial,** s-ar părea că surpă orice punte de legătură cu entitatea biografică a creatorului. In realitate, însă, nimic nu poate fi mai înșelător decît această impresie ; Creangă, omul cu individualitatea lui inconfundabilă, în poveștile și basmele sale, e o prezență tot atît de frapantă ca și în **Amintiri...** Și nici nu s-ar putea altfel, de vreme ce poveștile și basmele lui poartă pecetea unui „localism" de tip humulestean impresionant și incântător prin izbitorul său ruralism sui-generis. Luînd în considerare cronologia vieții scriitorului, Pompiliu Constantinescu (în ce-l de-al doilea eseu al său, intitulat tot **Ion Creangă,** 1937) definește cu mare pregnanță fondul problemei : „Între amintirile copilăriei și povestea lui Harap-Alb este același raport de subsecvență ca între începutul și sfîrșitul vieții. Creangă nu și-a povestit maturitatea sub formă de memorial ; a învăluit-o în mit și a rezumat-o într-o experiență fantastică, valabilă pentru om în genere ; și el a luptat cu spinii, cu primejdiile și nevoile, și el s-a făcut frate cu dracul, ca să treacă punțile vieții, iar nemurirea și-a dobîndit-o din apa vie și apa moartă a creației lui artistice Filozofia visătoare a lui Harap-Alb a fost filozofia lui pînă în pragul morții, iar înțelepciunea ei a fost înțelepciunea vieții însăși, eternă și plină de umbre și lumini".

De ce recurge Creangă — spre a-și valorifica biografia ideal-fenomenală a vîrstelor mature — tocmai la acest tip de ficțiune narativă situată la polul opus epicului direct rememorativ din **Amintiri...,** iată întrebarea asupra căreia merită să zăbovim în continuare.

Nicolae Ciobanu

Desen de Gheorghe V. Ionescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Eleganța liricii și a autorului : Marcel Gafton

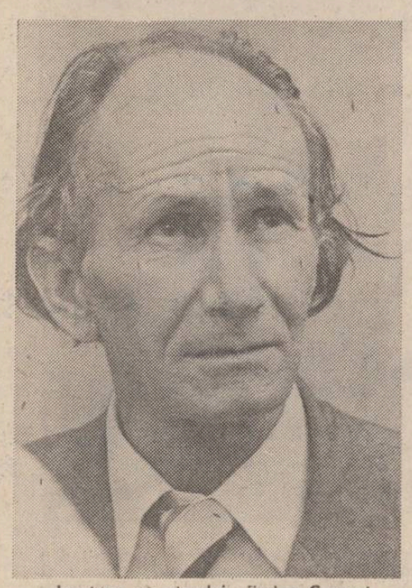

Ipostaza reporterului : Traian Coșovei

Critica universitară în trei generații : Al. Piru, Mircea Zaciu, Eugen Simion

Drumul spre fericire

Urmare din pag. I

— Așa-mi place ! mi-a răspuns cu un orgoliu și cu o inversunare care m-au aruncat înapoi. în universul pierdut al copilăriei, populat de minciuni uriașe, pe care le apăram cu ghiarele și cu dinții, pentru că lărgeau țiparele monotone ale lumii cu priveliști nemaivăzute vreodată, singurele în stare să-încapă libertatea devastatoare a virstei de-atunci.

Omul acela era, vasăzică, un om liber. Un om pentru care lumea nu putea să existe fără sosia ei paradisiacă, fără un spațiu suficient de larg pe care imaginația să il populeze cu întîmplări corective pentru slăbiciunile pămintești, fără priveliști magice pe care sufletul său îmbătat de frumos să se sprijine. Înțelept și atît de inteligent !, pricepuse că universul în care trăia era de la sine un țipar al perfecțiunii cu care el se afla în raporturi de supremă intimitate, într-un schimb neîntrerupt de taine și revelații care il ajutau să trăiască „planat", mult deasupra peisajului zilnic, găsind cu cale că este la fel de important să întrețină relația aceasta cum întreținea, de-o viață, aspra sa rînduială de om-țăran.

E-atît de mult de cînd călătoria mea în Munții Hălmagiului a fost o realitate încît, uneori, mi se pare că nici nu este adevărat. Iată însă că ori de cîte ori privirea îmi cade pe tablourile pictorilor noștri țărani, imaginile acelea colorate și calde, libere de legi și canoane cum numai geniul copiilor poate fi liber și apt pentru joc, îmi amintesc drumul acela în Munții Apuseni, nu ca pe o călătorie ci ca pe un veritabil ritual de inițiere, la capătul căruia am aflat că aspirația nu se poate cumpăra, dar nici vinde, că ea există peste tot, în egală măsură, și că dacă țăranii noștri s-au apucat să picteze e semn că oamenii sînt mereu peste vremuri, prin nebiruita lor putere de a visa.

Un volum închinat de neobositul Ioan Meițoiu poeților și pictorilor țărani, tipărit în condiții neobișnuit de modeste față de miezul și scopul său, strînge între două coperți o lume puțin cercetată, dar pe care cine are curiozitatea s-o vadă, cărarea se pierde fără întoarcere înapoi.

„Bobul însutit"

Urmare din pag. 1

și zilelor" ce vor constitui calendarul nostru agricol de-acum înainte, pînă la înrugînirea frunzelor — schițat de secretarul general al partidului la finalul decisivei etape a însămînțărilor —, dimensionează volumul efortului pe care oamenii muncii din agricultură îl mai au de depus pentru atingerea țelului stabilit încă din decembrie 1983 : **obținerea unor producții record.**

Participanții la dezbateri au analizat, în spirit critic și autocritic, rezultatele înregistrate în campania de primăvară, precum și carențele ce s-au manifestat în anumite domenii ale agriculturii în acest răstimp.

De asemenea, au fost puse în evidență măsurile necesare pentru efectuarea, la timp și la parametri calitativi superiori, a lucrărilor de întreținere a culturilor, pentru pregătirea, declanșarea și desfășurarea, în condiții optime, a campaniei agricole de vară. Cu aceeași atenție a fost examinată înfățuirea tuturor prevederilor înscrise în programele speciale privind sporirea producției vegetale și animale în unitățile sectorului cooperatist și de stat, în gospodăriile personale ale membrilor cooperatori și în cele ale producătorilor particulari. Totodată, s-a subliniat importanța îndeplinirii integrale a sarcinilor de export ce revin agriculturii, ca ramură economică hotărîtoare în asigurarea propășirii țării.

Adînc pătruns de îndemnul fierbinte al secretarului general al P.C.R. : **„Să lucrăm în așa fel încît agricultura noastră să se poată prezenta la a 40-a aniversare a revoluției și la al XIII-lea Congres al partidului cu succese remarcabile, cu producții record, cu noi și importante progrese în creșterea rolului și contribuției sale la dezvoltarea generală a patriei noastre, la ridicarea bunăstării poporului !"**, marele forum al țărănimii din întreaga zare românească s-a angajat — în numele celor pe care îi reprezintă — să nu-și precupețească vlaga și priceperea pentru a smulge pămîntului bob însutit. Că oamenii ogoarelor vor ști să-și respecte cuvîntul dat în fața conducerii superioare de partid și de stat, nu încape îndoială : țăranul nostru n-a pregetat să pornească la treabă odată cu soarele, mai cu seamă că — vorba poetului — dintotdeauna „dumicatul socotitu-și-l-a sfînt". Deci primordial pentru sine, dar și pentru binele țării.

O lume pentru literatură

Urmare din pag. a 5-a

trù literatură. O lume restituită literaturii tot de cei care o cunosc — și nu în ultimul rînd prin exercițiu reportericesc. Despre Ion Andreiță pe supracopertă scrie Fănuș Neagu. De ce el ? Și, iată, găsesc în „Alte pretexte", de Constantin Toiu, răspunsul, o probă că între reportaj și literatură raportul este întotdeauna benefic : „In tinerețea lor, în anii debutului, cîțiva scriitori pe atunci redactori la un cotidian au plecat pe teren în documentare. Ei s-au întors entuziasmați și plini de impresii tonice. Luînd loc la mese în aceeași încăpere a redacției s-au apucat să scrie zeloși. Într-un ceas și jumătate toți isprăviseră umplind multe file, mărunt și îndesat. Numai unuia, cu semnele unei cazne de iad întipărite pe figură, înconjurat de un potop de hîrtii rupte, aruncate pe jos, ghemotoc, și avînd aerul acela visător-năuc, cînd reveria, gravitatea și o muncă istovitoare, cu realitatea și în același timp cu sine, sînt împinse la suferință, nu-i ieșise nimic. Aplecîndu-se peste pagina chinuită, colegii săi productivi văzură doar atît : «Soarele răsărea deasupra cîmpiei». Era Fănuș Neagu, unul din marii artiști ai cuvîntului, autorul schițelor antologice, «Acasă», «Fîntîna», «Descoperind riul», «Stepa»".

Şoaptele pietrelor

Urmare din pag. 1

e în fond / țelul / propriul tău drum". **(Propriul tău drum).** Obsedat de marile întrebări ale veacului, de problema războiului și a păcii, vrînd parcă să trezească veghea adormită a unor semeni, șvicuind comoditățile burgheze, ironizînd, violentînd nepăsarea și sfidînd absurdul, Berwanger e un orator lucid, angajat trup și suflet în a înlătura tot ceea ce disprețuiește **Omul,** lansînd manifeste împotriva imperialismelor, a dogmelor și închizițiilor de tot felul, în numele cetățeanului de pe stradă, al bunului simț și al rațiunii : „dacă aș avea depline puteri / mi-aș comanda în primul rînd / o viață lungă și o moarte scurtă / dacă aș avea depline puteri / aș interzice toate sedințele / în care vorbitorii bat apa în piuă / iar cei din sală dorm cu ochii deschiși / dacă aș avea depline puteri / nu s-ar vîntura prin lume atîția inși / care au mare nevoie de un fotoliu / pentru fundul și lenea lor / dacă aș avea depline puteri / aș cere oamenilor să gîndească / și să nu creadă orbește în vorbe / dacă aș avea depline puteri / nimeni n-ar mai pune azi pe foc șarpanta casei / înfățișîndu-se mîine la primărie / fluturînd cererea pentru o nouă locuință / dacă aș avea depline puteri / n-ar mai fi înghesuiți cei mici pe rug / și cei mari n-ar fi spectatori / dacă aș avea depline puteri / nimeni n-ar mai începe gărgara / abia atunci cînd apa îi ajunge la git // dacă aș avea depline puteri / dar iertați-mă / sînt mult prea neinsemnat". **(Dacă).** Chiar sub un munte de pietre, ascultînd murmurul „sutelor de mii de pietre" — poetul nu încetează însă **a gîndi,** rămîne esență umană, gîndire iscoditoare și răscolitoare a lumii și a neantului.

„Steingeflüster" — șoaptele pietrelor, șoaptele neimpietrite ale lui Berwanger nu mă duc cu gîndul deloc la **tăcere,** la metafizică și nemișcare, ci, mai degrabă, la „Steinigen" — „lapidarea". A milita împotriva celor ce lovesc cu pietre în candoare, în umanitate, a lapida cu „șoapte", cu stinci aprinse Gomorele absurdului și aceasta prin miracolul cuvintelor !... Există probabil într-un anume punct nevăzut o pulsație la unison, peste timp și rigori estetice, între „Schilflieder" — „Cîntecele trestiilor" și „Steingeflüster — „Șoaptele pietrelor", ale compatriotului nostru, șvabul bănățean — Nikolaus Berwanger. Un acord muzical ?... Nu numai. Berwanger, ca toți poeții de seamă ai anilor noștri a băut apa izvoarelor de **aici.** Din punct de vedere muzical aș spune că în fluxul melodios al trestiilor, în nopțile de vară ale unui Banat de ficțiune s-ar putea deslușî disonanțele, sunete aspre ca ale ciocanului pe ilău — alarmele și semnalele lui Berwanger. Și peste toate, vintul ca un limbaj unic în stepa fără de sfîrșit.

Prin luminișul verii

PRIVIREA LUI ORFEU

Căutarea, și ce alt sens ai putea găsi oare în enunțul și în indemnul furișîndu-se tiptil, tiptil înaintea ta : prin luminișul verii ochi plini de speranță, căutarea unui loc fără loc și a unui timp fără timp care să coincidă, să se suprapună în pofida avertismentelor agnostice puse la intrarea în labirintul discursului, și care de fapt sînt numai invitații la filistinismul mic burghez și de bun simț în contra tuturor variantelor speculative despre originea lucrurilor și finalitatea, scopurile divine ale creațiunii, cu cît mai obscure, cu atît mai bombastice, mai grandilocvente și deci mai vulnerabile la risul batjocoritor al acestui bun simț mic burghez, inspăimîntat pe drept cuvînt de inefabilul existent la începutul și la sfîrșitul oricărui demers artistic, filosofic, religios, etc. al omului în determinările sale istorice, căutarea, iată carnea și sîngele, viața căutîndu-și desăvîrșirea într-o operă utopică și ucronică : ego sum via ! Această neliniște îl stăpînește pe om atît de puternic, îi este atît de proprie și îi determină destinul într-o măsură atît de covîrșitoare, încît și importanța însăși a vieții pălește în comparație, în absența căutării și constituirii de sine, a edificării eu-lui prin călătorie, mișcare și contradicția în termenii unui text pentru a ieși din cercul vicios al tautologiei, adică pentru a depăși starea de repaos eleat — ca ideal prezumat al oricărui element riguros identic cu sine, și păsirea în regimul fluxului conflictual heraclitean a cărui esență — evident tot în perspectivă eleată — nu poate fi decît absurdă, ca inexistentă în planul demonstrației bunului simț cartezian : hypotheses non fingo : mișcarea este și continuă, și discretă, este o înaintare care stă pe loc etc., etc., și de aici întregul scandal al zilei care merge către noapte. Și următoarea consecință, după ce s-a creat un model ontologic, o ipoteză cît de cît coerentă cu sine, un fel de rigor mortis pe o față jovială, o rigiditate necesară oricărui discurs menit să-și aibă toate sensurile orientate spre sine, un ego spre care se îndreaptă toate drumurile, el însuși definindu-se deci ca sumă a tuturor acestor drumuri care duc la el ca la o mică Romă, efemeră, proiectată pe una eternă, imobilă — după acest efort pozitiv se naște, își face apariția obraznică instinctul contestației, al negării dialectice exprimat în termenii liturghiei negre ai lunei, soarelui, scării și greblei de adunat stelele de pe cer — repere, cuie ale discursului, fără de care totul trebuie să cadă în ruină, să se ascundă sub cenușa vulcanică de la Pompei și Herculanum, și apoi să vină Dali, arheologul, să sape într-o noapte straturile opacizante ale scoarței, pentru a dezvălui ființa misterioasă notată, codificată, modelată de antica poziție a aștrilor, prin luminișul verii ochi plini de speranță: șansa unică de a respira sub inocentul bot al boilor, cînd mă nasc în strigăte de durere și deznădejde; fără mina ta, universul în ruină va cădea ; pleoapele soarelui coborîte cu adierea norilor și clipocitul vîntului peste coapsele tale de umbră; ochii știind că stau la pîndă leii în tufișuri albastre, zi și noapte la poartă, cu frica teribilă a copiilor; ieși casa la imaș, hai Irod la eșafod, untdelemn și penumbră, clipocitul misterios al vînului funerar, ave eva ! Încit refluxul gîndirii, proprietatea ei de a se întoarce asupra ei însăși, ca un riu înapoi de la vărsare spre izvoare, de la scop spre origini, guvernează, desigur, și calitatea demonică a autodistrugerii universului existent ca pre-existent prin figura invers suprapusă a replicii sale abstracte, devenită astfel un proiect paralel și aproape autonom, cu legile și metabolismul său propriu, în perfectă solitudine și ignorare a micilor și marilor alternative apriorice, departe, departe, în sferele negre, acolo unde cîntă cucul gigantic în sine ; adică, efortul autonomizării al independenței sau libertății de mișcare și funcționare, de semnificare a acestei replici de cuvinte cu aspirația unui ideal de repaos eleat opus fluxului conflictual, heraclitean conform căruia totul curge și este supus deșertăciunii eclesiastice, trebuie să răspundă unui comandament rigid, implacabil : el să devină scopul lui însuși, să nu urmărească, nici măcar în vis (și ce ființă, care a mai trăit cîndva o altă viață, are această putere diabolică să renunțe complet la sine, la amintirea, fie fragmentară, a acelei vieți, încît să nu mai viseze?) nici un alt topos, nici un alt cronos, dincolo de sine; omologia perfectă ca o tautologie, Cartea imposibilă **vi**sată de Mallarmé, la fel de patetică și grandilocventă ca și lamentațiunea doctorului Faustus : Spuneți-mi ce este logica ! O știință albă ? O magie neagră ? Spuneți-mi ce este logica ! Pe cine trebuie să părăsesc oare de-mi tremură buzele ca și cum voi plînge sub această boltă de primăvară cu lacrima florilor însingerate de pe coasta lui Isus, ce splendoare umană ! cui va trebui să spun adio și iartă-mă, nu am greșit eu, ci demonul care m-a slujit cu credință și înțelepciune. Eli, Elim lamma sabacthani... Iată îngerul mării șoptind o rugăciune fierbinte, pentru cine ? dacă nu pentru noaptea aceasta, dacă nu pentru sinul ei întunecat de care îmi sprijin piatra albă a frunții blestemînd haosul ? Spuneți-mi ce este logica ! O știință albă ? O magie neagră ? Spuneți-mi ce este logica ! Iată de ce nu există, și nici nu poate exista opera estetică pură, de ce ea este utopică și ucronică numai ca intenționalitate fenomenologică în sensul că toate intențiile sale se află reduse și sînt reductibile la ea însăși, dar ele nu pot fi cunoscute prin ele însele, ci prin altceva, prin altcineva, prin umbra, prin ecoul, prin dublul dubitativ al egoului; repaosul mișcării, umbră a sinilor, cînd și zeii din trandafiri și-ar întinde gura spre trompetele de aur ale norilor, copilul cu ochii la soare nu va muri...

Dan Laurențiu

Un singur personaj

II

S-ar zice că personajele lui D. R. Popescu nu suportă aerul tare al înălțimilor morale și iute se prăbușesc înspre prăpastie. Iau cunoștință de tot felul de imagini cosmărești într-o asemenea măsură încît ele însele devin imagini de coșmar. Și nu am greșit spunînd că se prăbușesc înspre prăpastie fiindcă în fundul acesteia nu ajung vreodată. Cînd par a stîrni o repulsie morală irepresibilă atunci dintr-odată iară pornesc spre vîrfurile de unde căzuseră. Se generează în consecință o mișcare continuă, halucinantă, neobosită, aidoma rotirii unui animal în cușcă. Femeile în acest univers sînt parteneri egali de discuție, ca să zic așa, cu bărbații și din această pricină sentimentul erotic, dincolo de nuanțele lui inevitabil delicate și sublime, are totdeauna o tentă încrincenată de luptă, de încercare de dominare a celuilalt. Eroii și eroinele își debitează unii altora fraze sublime pe care le pun imediat sub semnul întrebării, existînd totdeauna bănuiala, explicită ori numai sugerată, că totul nu este decît o poză grosieră, pentru ca apoi din nou să se releve fața înălțătoare, ascunsă în spatele unor formulări aparent banale, ipocrite tinzînd la facile efecte de moment. Personajele au tendința de a **se ului unele pe altele,** de a-și face capul calendar, cum se spune, unul altuia, cu promisiuni sublime, cu declarații mărețe, prea mărețe pe de altă parte ca să fie străine cu desăvîrșire de o alură de mistificație sforăitoare. Soțul îi spune cu nonșalanță soției că s-a făcut vinovată de crimă, iar soția îi răspunde la fel de flegmatic, direct, imperturbabil că de fapt după toate aparențele asasinul este el însuși (Ionescu și Anișoara din **O pasăre dintr-o altă zi).** Deci în cicăleala uzuală, într-un cuplu învechit de ani și ani într-o căsnicie monotonă, se strecoară tot felul de presupuneri lugubre. Aceasta fiindcă lucrurile nu se întîmplă „ca-n viață", sau mai degrabă ca în literatura realistă tradițională, în care cei doi parteneri sînt plictisiți unul de altul fiindcă se cunosc atît de bine unul pe altul. Dimpotrivă, personajele se cercetează mereu curioase, tematoare, ba retractile, ba agresive. Fiecare nu prea știe de ce e în stare celălalt, neștiind cu totul de ce e în stare el însuși. Un univers în care se spun mereu transant, cu franchețe, în fată tot felul de adevăruri brutale, în care se fac o droaie de elogii și blamări decise : unul este convins că fiica sa a fost în stare de nu știu ce minuni neverosimile, îi cîntă acesteia în strună cînd ea afirmă că l-a făcut pe un orb să vadă, (exemplul e din **O pasăre dintr-o altă zi),** altădată, un alt personaj, Voichița din **Balconul sau Clătite cu urdă și cu mărar** îi aruncă în față unui interlocutor că la moartea propriei soții el s-a dus la cinematograf. Dragălășenia lipsește și în relațiile dintre femei ca să nu mai vorbesc de brutalitatea cu care fiecare dintre ele se acuză pe sine însăși. Este structural definitorie lumii teatrului lui D.R. Popescu absența sentimentului de mistificare a femeii asupra propriilor reacții, asupra naturii și semnificației propriilor acte, trăiri, motivații interioare.

În această lume, metaforic vorbind, fiecare afirmă prea des că nu are ambiția să descopere leacul cancerului, precum acel Ștefan din **Rugăciune pentru un disc-jockey,** ca să nu percepi că în esență personajele se consideră nu culpabile din pricină că nu ar nutri această ambiție (căci în esență o și nutresc !), dar că nu o vor duce vreodată la îndeplinire.

Există o adevărată poezie a concretului în teatrul lui D.R. Popescu. Fiecare spune pe nume lucrurilor, iar personajele „pozitive" utilizează **sermo vulgaris** ca și celelalte, nu se exprimă mai „aerisit" decît cele dintîi, și prin tocmai aceasta pot ele combate demonii. Sebastian se luptă cu Beldeanu declarîndu-i franc acestuia din urmă că nu va reuși să fie niciodată un adevărat medic cît timp ține mîna în buzunarul de la pantaloni. Același îi spune tîcălosului său interlocutor, amintindu-i că i-a dăruit un portțigaret de ziua aceluia, să nu cumva să-l arunce în closet. Cuvintele prin care Sebastian se desparte cu o sublimă nostalgie de viață sînt din același registru al elementului teluric care capătă valențe spirituale elevate. (Scriitorul în fond ne prezintă elementul celest printr-o viziune acut telurică). Sebastian declară că acum, în preajma morții, nu-și reneagă carnea ce începe să se descompună, buzele cu care a simțit cîndva savoarea altor buze, ale acelei fete neștiutoare și pistruiate din Borod. David Ionescu, un Sebastian mai puțin lucid din **Clătite cu urdă și mărar,** un Sebastian care, cum va spune scriitorul însuși, nu-și dă seama că s-a metamorfozat într-un leu prostit de papagali — recte subalternii săi nedemni — are la un moment dat o viziune la fel de puternică a degradării la care a ajuns, implicit a marelui său rost nobil, pe care mereu a vrut să-l împlinească și pe care, dintr-un deficit de luciditate, l-a trădat. Nici el nu se exprimă în fraze minioase, sublime formal, dimpotrivă, conceptul este și acum topit într-o expresie plastică ; nostalgia paradisului în ordine morală e mărturisită în tonalități pamfletare vitriolante, David Ionescu declară că este teribil de mihnit că, în fond, din necunoștință de cauză, s-a bătut o viață întreagă pentru „niște căcănari", pentru ca acea Rozalia să aibă chiloți din pachet de la Paris, iar pentru ca Băsat (unul din ignobilii lui subalterni) să mănînce icre negre cu Logofet.

În teatrul lui D. R. Popescu personajele **se ajută** într-un mod straniu, între ele ; unul furnizează celuilalt argumente pentru a fi chiar el însuși „înfundat" dintr-o ciudată și, pe alocuri, masochistă pornire, finalitatea discuțiilor fiind de ordin maieutic.

Din **Mai suna-vei dulce corn ?** se pot extrage cele mai multe probabil, ca și cele mai caracteristice pasaje, ce probează valabilitatea ideii de mai sus. Astfel Beldeanu se umflă în pene la un moment dat declarînd lui Palatinus că el însuși nu are numai responsabilități științifice, dar are și sarcini politice etc. Palatinus îl întrerupe chestionîndu-l brusc asupra datei nașterii sale (a interlocutorului, firește). Beldeanu declară la rîndul său că s-a născut exact în aceeași zi cu propriul său nas. Palatinus remarcă paritatea de virstă între Beldeanu și nasul lui Beldeanu, fapt cu care și acesta din urmă cade de acord, pentru ca Palatinus să conchidă „Se vede, fiindcă ți-ai luat nasul la purtare". Nu întîmplător am pus un „pentru ca" adineauri. Tot schimbul de replici avea rostul ca Palatinus să-i arunce ironica replică finală celuilalt. Prin precizările sale Beldeanu nu face însă decît să îi servească preopinentului argumente, mai bine zis să-i permită ocuparea unei poziții favorabile pentru ca acela să îl plesnească la un moment dat cu amintita remarcă sfichiuitoare.

Masivul volum de teatru (între timp scriitorul a mai publicat unul) care mi-a prilejuit comentariul de față este însoțit de o postfață semnată de Val Condurache, în care interesante sînt cu precădere raportările făcute la producția dramatică a unor importanți scriitori străini contemporani. În ceea ce privește funcția parantezelor în teatrul lui D.R. Popescu criticul are și nu are dreptate. Disocierea de funcția lor din dramaturgia lui Camil Petrescu este nimerită, fără ca problema să fie deslușită complet. Astfel criticul observă că, dacă în teatrul lui Camil Petrescu, parantezele țin de literatură, la autorul nostru ele țin de teatralitate. În principiu așa și stau lucrurile. La cei dintîi parantezele erau niște comentarii, adesea substanțiale, pătrunzătoare, frumoase, dar de care ne putem dispensa într-o oarecare măsură. De fapt, este vorba, în parantezele din scrierile autorului **Actului venețian,** de un fel de narator „obiectiv" care își expune propriile impresii ; un narator detașat de lumea propriu-zisă din piese și care formulează definiții și observații personale asupra acelei lumi. Parantezele lui D.R. Popescu relevă un alt tip de narator, care există ca un personaj **implicit** al lumii din ficțiune. Un narator așadar care este la rîndul său unul din coralii din recif. Remarcile lui fac corp comun — bineînțeles și pe plan stilistic ! — cu cele ale personajelor. El este un alt coral care face într-un fel oficiul de ambasador între lumea din universul fictiv în cauză și lumea receptorului ; știe foarte bine și limba celui de al doilea, aparține însă, prin toate datele structurale, celei dintîi.

Bineînțeles că teatrul lui D.R. Popescu merită o investigație mai amplă, în vederea căreia cea de față nu ar fi decît un punct de plecare. Probabil este teatrul care, din întreaga literatură română, conține reprezentarea cea mai pregnantă a unui univers unitar, atît de compact în convulsionarea lui neîntreruptă.

Victor Atanasiu

CENACLUL „NUMELE POETULUI"

Vineri, 1 iunie a.c. ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XXX-a ședință a Cenaclului Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu.**

Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.

POŞTA REDACŢIEI de Ion Gheorghe

VI

CONSTANTIN SĂRACU: Din **„Ridicăm coloane"** : „Azi, columnele visului pietrificate-s şi tu / treci printre ele surizătoare întrebîndu-te foarte / cine-o fi fost acela care le-a plăsmuit / dîndu-le trăinicia granitului fără moarte". Noi zicem : mai trimiteţi, dar dv. faceţi cum credeţi.

IONIŢĂ VIOREL: Nici **Mama emigrantului**, nici **Gînd de burlac** — speranţă nici de-un bob de muştar.

M. GHEORGHE: Oprim aici, mai mult pe seama viitorului, să se avînte de naivităţile sale: „Şi treceţi, voievozi ai pămîntului / Azi în lumina calmă de soare / Lingă lacrima mea şi a vîntului / Un ţăran se opreşte şi moare". Atîta vreme cît e plîns la durerile altora, destinul poate face mare poet şi dintr-un buştean. Cum vorba dv. : „Şi pruncii cînd privesc spre cer / Au rădăcini tot în pămînt". Oarece vreme citiţi multă poezie, oarecare timp scrieţi şi la două luni, trei., trimiteţi-ne zece pagini şi iarăşi citiţi.

LETIŢIA OLARIU: Am agonisit aceste versuri: „Dragostea noastră, castel de nisip", „Am atins frunzele / Şi ţi-am simţit inima / Am trecut printre copaci / Şi mi-am văzut sufletul gol", „La nunta zilei cu noaptea / Care nu mai încălzeşte decît / jumătatea întregului / Ţie mă-nchin / Ţie, oglinda mea spartă". Iată natură ciudată ce are cuvîntul: nimeni nu-şi poate da seama că acestea de mai sus sînt : tot ce-aveţi poezie în zece „poezii" diferite; fără nici-o sforţare, numai prin aşezarea în ordinea ce-aţi dat-o dv. compunerilor, a rezultat o poemă. Aici se află punctele de viaţă ale celei ce veţi fi. De-acum vă aşteptăm. Citiţi, scrieţi şi veţi creşte atîta cît vă este scris şi încă necitit.

VIOLETA PAŞCA: Din **„Cinci stele"**: „De vei porni pe drumul meu, / Tu trecător străin, / Vei întîlni cinci stele / La care eu mă-nchin / ... / Şi ultima, firavă, / Ca floarea cea de crin / Este steaua iubirii / la care azi mă-nchin". După cum observaţi, nu v-a reuşit decît ultima stea, şi nu întîmplător, a iubirii. Celelalte sînt instituţii la care nici oamenii vîrstnici n-ajung decît foarte rari şi rar: steaua dublă a părinţilor, steaua patriei, steaua păcii. Din **Lumina**: „Privesc lumina zilei / ce intră pe fereastră / Născută e departe / În alte lumi de vis". Ni se impune **meditaţia**, drept cauză şi rezultat a ceea ce vă va fi dat şi pus în steaua dv. precum ziceţi, „Steaua mea": „Era de-asupra mea o stea / Cu sclipiri de argint / Şi seară de seară o priveam / furîndu-i cîte o rază / Pînă s-a stins / De-abia atunci am simţit / Că ea era steaua mea". Însă mai multă acuitate stilistică vă va aduce vremea. Sus, stea logostea!

DAN BOGDAN ANGHEL: Din cele cinci pagini de poem, ni s-au impus fragmentele: „Vezi, stau mereu departe de oglinzi / Cu haine cenuşii în care prinzi / Privirea ta ironică [...]. Nu-ţi plac culorile de noapte / Eu sînt crepuscul şi din bezne coapte / Nu port mănuşi de dandy orice-ai zice, / Sînt spirit refractar, hrănit cu Nietzche / Şi cînd îţi netezesc cu palma trupu' / Sînt rău şi nemilos cum este lupu". Şi mai sînt strofe, de acuitate şi mare exuberanţă intelectuală. Însă nu rareori o picătură varsă paharul şi ne strică cheful poeziei: „Eşti suavă, doamnă, ca o piersică, / Ca o pajişte virgină-ntre culturi!". Şi destrăbălata aia de cacofonie ne arată că hazul este fără voie. Situaţia dv. interesează, mişcaţi-vă.

IONIŢĂ LILIANA MIHAELA: „Spre florile inimii / plutesc fluturi argintii cu aripi de miere". Curaj, mai trimiteţi dar nu pe hîrtie roză.

RUSU IRENE ARABELA: Pe-o singură **Frunză** am găsit aceste semne: „Murind au implorat postum / Al frunzei veştede parfum (...). Pămîntul tot a tresărit / Coboară frunza repezit". Să fie semne de vreo scriere nouă, să fie simple zgîrieturi de la-ntîmplările naturii ? Să mai cercetăm şi alte frunze !

ION POPESCU

Lor

De ce-n umbra lor zincul e-atît de lucid
ca ochii femeilor uitate de mine
în grădinile clipei — flori de măr ce ucid ?

De ce părul lor mă atrage victorios ?
frunzele cad peste craniul uscat
al primejdiei, fluier de os
încă ţinînd între dinţi, oare nu-l
acel prinţ ca o floare de colţ
lîngă turma de lucruri a nimănui ?
De ce mă las dus ? de ce mă las dus

reprezentare a vieţii, a frunzei, a ochiului,
a subţirelului crin
înflorind la apusul soarelui, doar la apus ?

Cîntec de libertate

Cine, cine se preschimbă
în odaie cu oglindă ?

Cine, dacă nu irisul
unei flori precum narcisul ?

V. L. : „Dacă aş putea rîde de moarte / Aş n cel mai mare actor", ziceţi în **Paradox**, dar nu ştim la ce folos. În **Nostalgie** se arată mai mult temei: „Există o zi în care odată pe an / Îmi aştern faţa pe pămîntul părinţilor mei". Nu vă înfricoşaţi şi mai trimiteţi.

DAN CRISTIAN: Aşezăm în vitrină: „Pierdută, melancolia / castan cu o spaimă mai mare" şi **„Poem"**: „Cioburi de zei fumegînd / În zori peste astrul de umbră / cînd se termina în argint / trupul tău" şi **Turn** astfel: „Îngheţ al pămîntului în pămînt / ... / Cîmpuri se încălzesc / la ferestrele tale / tot mai puţină noapte / ajunge / pe ziduri / şal negru". Şi mie îmi plac Vivaldi, Chopin, Modigliani, dar mă ascund, că-s mai bătrîn...

VANDA DACIAN: Trimiteţi şi poezie, dar mai ceva decît aceasta: „În septembrie / cînd încep să cadă frunzele / îmi amintesc de tine, / cînd vîntul bate în geam / aştept să te arăţi tu". Dacă n-aveţi şi mai şi, trimiteţi proză lui Matei Gavril Albastru.

GAFENCO MIHAI: Reluăm, să se bucure şi alţii: „Goală, albă / Ca laptele mamei / Dimineaţa inundă / pămîntul / Pînă la subsori". Şi „Doar al vîntului este mai mult / Părul lung al iubitei / Doar el / Uneori / Fluturîndu-l / Victorioasă flamură de aur / Îl poate face să ajungă / Pînă la Alpha centauri". Trimiteţi, trimiteţi.

ANTON CĂRĂUŞ SOLARIS : Vă evidenţiem cu versurile: „Un zid străpuns / De încolţirea ierbii / Cînd blînd / Ne vor călca / Pe frunte cerbii". Şi **Drag de frumos** : „Voalul tău / de mireasă / din zîmbetul / alb de lumină (...). Voalul tău de timp / peste şoldul / gol al norilor e tras". Mai mult n-am putut întinde, căci se rupe vălul. Iute, altele, s-acoperim.

R.V. GIORGIONI: Poemul fără titlu, astfel : „Mi s-a deschis în suflet / o fereastră ceva / sau o carte / cu părul vîlvoi (...) a tremurat în mine / o coardă / sunet de lumine. / Şi sufletul mi s-a deschis / ca o coadă de păun, ca un evantaiu". Şi **Orient antic**: „Sămînţa smochinului / în palma săracului / cu toată casa lui / în palma smochinului" şi **Haiku**: „Şi iată-lăptarul / Alunecă, varsă şiştarul: Calea lactee". Să fiţi un viclean bătrîn prea citit şi fluierînd pe sub ferestrele redacţiilor, cu orgoliu? Păcat că nu putem reproduce, la bare, **Ultimatumul scoicii** cu punctele în chip de şapte perle, în coloană susă : „Dacă doriţi / eu îmi string mărgăritarele / şi mă duc înapoi / ... / în adîncuri". Ne-a făcut plăcere, şi mai daţi cu plicuri.

CARDIŞ MARIUS: „Cînd să aruncăm cele şapte coli ministeriale, de ciudă că n-am găsit nimic, nimic, dăm peste poezia a douăzeci şi una: nici una, nici două, am transcris-o: **Albastru cel roşu:** „Mă durea tare rău capul / Şi am luat o bucată de cer / Am făcut un pămînt albastru / Şi pe el am construit o casă albastră / cu grădină albastră / cu gard albastru / Am plantat o floare roşie / Şi viaţa a luat-o de la capăt / Din nou". Dactilografiaţi, să vă pot trece cu vederea douăzeci de nerozii, pînă găsesc poezia.

IOAN MANOLE MUSCELEANU : Din **Cîntec de dor** : „Şi mi-e dor s-aud sunînd talanga / Şi cum se pierde-n depărtări / Cînd pretutindeni verde-i creanga / Şi-i cînt de linişte pe zări / Mi-e dor să văd cum brazii scriu / Cu vîrful lor pe-albastre creste, / Mi-e dor să văd în zborul viu / Vulturi cu-aripile celeste". Tot aşa, **Durere:** „Mă doare gîndul / şi nu înţeleg / de ce / luna / o scutură / Plopii / ... / Priveşte-mprejur / că lumea / e toată / prea mult / căutatul său mire". De asemenea, fragmentar, **Ardere pe rug:** „Vine noaptea / şi nu ştiu ce să fac / De-atîta sunet / îmi sîngerează auzul / ... / Şi parcă din sud / în partea cea de nord / cineva sapă-n trupul meu / un mare fiord / cît loc mi-a rămas / pentru o-nvîrtitură de ceas". Trimiteţi şi iarăşi trimiteţi.

PITEŞTEANU IOANA: Din cele opt poezii, aceste două versuri: „Mă iert şi mă cumpăr în vorbe", „Crescuse-n palmă pomul meu", ceea ce nu-i nici de ici, nici de colea, cît este din viitorul pe care nimenea nu pune şaua cît trăieşte. Adică, scrieţi, că nu se ştie cum şi cînd. Însă citiţi multă poezie.

IOSIF MUNTEANU: Adevărul este că: prea vetuste. Atîta tot, această strofă: „Mi s-a urît cu ierni fără zăpadă / Să nu fiu nins în suflet şi în gînd, / De aşteptări ce putrezesc grămadă / În adîncimi de ochiuri fără rînd". Mai trageţi un bileţel.

ION POPESCU: Ne scrieţi despre dv. ca despre altul. „Ziarist, redactor la ziarul local, Gazeta Gorjului. Debut: în revista Ramuri (poezie) şi apoi în Almanahul Ramuri 1982. A publicat în revistele Amfiteatru, Astra, România literară, Orizont, Gorjul literar, în cotidienele Gazeta Gorjului, Înainte, Viaţa Buzăului; a semnat numeroase colaborări la radio şi televiziune. Are în curs de apariţie, la Editura Scrisul românesc volumul **Extazul păsării de rouă**, a scris romanul **Vieţi interioare** şi încă un volum de versuri **Viziune asupra naşterii**, în prezent lucrează la definitivarea cărţii de poeme **Elegii pur şi simplu.** Nu înţelegem ce mai doriţi de la viaţă prin Poşta Redacţiei: în Academie, dacă vom găsi un loc, l-am păstra pentru noi. Din cele opt poezii şi din eseul **Viziune asupra naşterii operei,** reţinem versurile: „Şi doar animalele muşcă cu foame, / fără de scîrbă / în sîngele scurs clătinîndu-se / şi întinerind". De asemenea, strofa din **Necesitatea numirii:** „Iată sigilul, strălucitorul trup al morţii şi mîna mea / tremurîndă / încercînd să se modeleze din abstractele măşti / chipurile celor nenăscuţi încă". Poemele **Lor** şi **Cîntec de libertate,** le oprim pentru Antologie; celelalte douăzeci sînt inegale şi fragmentarii. Sînt curios de-o aflare: cum o să vă pandurească prietenul nostru Ilarie, la Editură.

Imnele iubirii

Urmare din pag. 1

de ani după retragerea lui Aurelian, pe cînd generaţia născută între frontierele Imperiului trăia încă, Constantin cel Mare, care şi-l luase drept model pe Traian, construia un pod, asemenea celui al lui Apolodor, peste Dunăre, rezidea cetăţile din Cîmpia română şi reîncorpora în Imperiu o bună parte din viitoarea Ţară Românească, lucru repetat apoi de Justinian. Procesul de romanizare continua astfel viguros în nord, poporul român se năştea sub puternica influenţă a Capitalei, acum atît de apropiate, care, şi ea, era situată în Tracia, în mijlocul unei mase de traci în curs şi ei de romanizare, limba oficială, la Constantinopol, continuînd să fie, pînă în secolul VII, latina. Şi, aşa cum se întîmplă cu părinţii ajunşi la greutăţi şi căutîndu-şi sprijin în urmaşi, atunci cînd şi Imperiul roman de răsărit va cădea, valorile lui supravieţuitoare se vor pribegi şi vor primi adăpost în mlădiţele încă tinere ale romanităţii din această parte a lumii, Ţările române, aici realizîndu-se aceea civilizaţie originală, fericit numită de Iorga „Bizanţ după Bizanţ".

Se ştie că moştenirea bizantină, atît de mult nu numai neglijată ci nedreptăţită spre paguba patrimoniului cultural universal, se bucură în ultimul timp de o tot mai mare atenţie din partea specialiştilor şi chiar a publicului, oameni cu preocupări dintre cele mai diferite găsind în ea nebănuite comori de înţelepciune, de frumuseţe, de încîntare. Canoanele nu au osificat-o, cum se credea, ci au conservat-o în întreaga ei prospeţime, asemenea pămîntului ce a ştiut să protejeze milenii la rînd opere ce la scoaterea lor de sub straturile de ţărînă ne apar la fel de tinere ca în momentul îngropării lor, ca şi cum această înmormîntare ar fi oprit, asupra lor, trecerea timpului şi le-ar fi destinat unei învieri viitoare. Arta bizantină, cultura bizantină în general, are o legătură tainică dar vie cu eternitatea, ceea ce părea în ea repetiţie, lipsă de inventivitate, respectarea strictă a tiparelor, dovedindu-se a fi permanenţă. Este arta cea mai apropiată organic de om, de fiinţele vii, şi în cazul ei, ca în cel al vieţuitoarelor, fiecare exemplar — artist, operă — avînd trăsături individualizatoare, dar şi caracteristici ce-l leagă de înaintaşi, la scara speţei fiind evitate salturile ce ar putea duce la rupturi neantizatoare. (Criza muzicii, a picturii, a literaturii occidentale, ajunse la disoluţie tocmai la capătul unei curse tot mai accelerate după originalitate cu orice preţ e fenomentul opus concepţiei bizantine despre artă, despre manifestările spirituale).

Dacă pentru occident descoperirea Bizanţului înseamnă contactul cu o lume necunoscută, studiile ce apar la noi închinate acestei mari culturi nu sunt decît alte dezvăluiri ale propriei noastre zestre spirituale. Privirea din această perspectivă chiar a perioadei moderne ar arăta aspecte mai puţin subliniate. Astfel, s-ar vedea că Grigorescu, de pildă, nu urmează arta bizantină la Agapia, unde erminia l-ar fi obligat, ci o face atunci cînd e cel mai „grigorescian", ciobănaşii şi ciobăniţele lui părînd desprinşi din vechile fresce, învăluiţi într-o aură care nu ştii cît e a însoritelor crînguri de mesteceni şi cît coborîtă din fundalul icoanelor tradiţionale. Cu cît artistul devine mai egal cu sine, mai el însuşi, cu atît mai mult se înscrie într-o albie care e a culturii naţionale şi care în cazul nostru e cuprinsă în marea arie bizantină. Observaţia poate fi probată cu alţi autori şi de fiecare dată ea va fi confirmată, arătînd în acelaşi timp că această aderare, conştientă sau instinctivă, la o cultură care e a ta, din care provii, nu presupune deloc excluderea originalităţii şi nici fuziunea creatoare, fertilă, cu alte culturi, ştiut fiind că noi din cauze diferite, nu numai geografice, am fost totdeauna, încă de pe timpul lui Ioan Cassian şi al lui Dionisie Exiguul, un factor de comunicare şi un punct de confluenţă a orientului cu occidentul.

Revenind, avem convingerea că atunci cînd Enescu va fi mai bine cunoscut şi mai intim înţeles, cînd îşi va ocupa locul de onoare pe care-l merită în galeria marilor muzicieni ai lumii, şi această stimulînd exegeza, se va vedea cît de mult a dus el în inima Parisului şi în muzica universală din melosul Bizanţului, din acordurile strunelor lui Orfeu, simbol ce încorporează de fapt o artă multimilenară, care e a noastră şi pe care adesea fără să ne dăm seama o practicăm şi azi.

Eminescu însuşi, în tinereţe, în perioada în care îl evoca pe Rafael, este tributar nu numai lui Alecsandri, Bolintineanu, Eliade, ci şi unei modalităţi artistice care nu era nici a lui, nici a noastră, mai exterioară, mai declarativă, mai aprins colorată, mai descriptivă, desfăşurată în plan, cum ar explica Auerbach, nu în relief, fără fundal, fără adîncime. Momentul este însă repede depăşit, geniul poetului ducîndu-l la sursă, la prototip şi, în consecinţă, la ceea ce e atît de „eminescian", de original, interiorizat, lipsit de podoabe încărcate şi parazitare, esenţial, profund, adevărat.

Gîndurile acestea mi-au fost prilejuite de parcurgerea pe îndelete, ca pe o carte nu numai de poezie ci şi de înţelepciune, de agape nu numai enunţată, rămasă la nivel noţional, ci devenită trăire, a Imnelor iubirii. *Pe un timbru pe cît de personal, de uşor de desluşit, pe atît de integrat unei tradiţii ce se păstrează la noi prin* Codicele Voroneţian *— mult mai veche însă —, prin Coresi, Dosoftei, Antim Ivireanul, circumscrisă într-o arie mult mai largă în care au strălucit creatori de imne ca Efrem Sirul sau Roman Melodul, încă nedescoperiţi de marea poezie universală căreia îi aparţin în zonele ei cele mai de sus, Ioan Alexandru, mai desprins de incidental, mai esenţializat, ne dăruieşte ceea ce Brâncuşi numea : bucuria pură.*

CUMPĂNĂ

I. Dacă n-ar fi atîta sare în mări şi în saline, s-ar imputi pămîntul.

II. „Războiul orb
între palmele aceluiaşi trup,
între degetele aceleiaşi mîini,
glorii pe turnuri atîrnînd
în batjocură, să se arate
care putrezeşte mai curînd" (Aporii)

III. Întrebarea sofistului. Credeţi că vom ieşi vreodată din aceste cuvinte ?

IV. Oameni şi cuvinte. **„Era femeia de acum doi ani din staţia lui 68 rapid. Aştepta la cîţiva metri de mine, fardată discret, expunîndu-şi cu indiferenţă simulată, un profil stresant. Doi- trei zulufi păreau că se mişcă independenţi în jurul urechii aproape transparente. Dar nu, senzaţia de mişcare mi-a dat-o păianjenul mic şi zglobiu care-i atîrna de un cîrlionţ, se legăna aşteptînd momentul să-i coboare pe gulerul rochiei cafenii. Am făcut cîţiva paşi, ca din întîmplare, spre ea, să pot urmări mai bine aventurile micului cascador. Exact atunci el a atins gîtul proaspăt bronzat, dedesubtul urechii şi a rămas în expectativă. Ea şi-a schimbat poşeta în mîna stîngă şi, cu mîna dreaptă, a făcut o mişcare instinctivă, neprecisă, în direcţia gîtului. Tocmai atunci a simţit privirea mea aţintită la locul cu pricina. Şi cred că s-a mirat că o asemenea privire o poate gîdila. S-a mirat în mod sigur şi poate a început să se enerveze deşi încerca să zîmbească. Am venit lîngă ea şi fără să-i spun ceva, înainte ca ea să aibă timp să se ferească, i-am prins păianjenul de lîngă ureche. I l-am arătat. „A...el era ?" a exclamat ea. Ţineam între degete şi aţa păianjenului care a pierit imediat şi răcoarea gîtului ei, răcoare care a stăruit şi cînd ne-am urcat în maşină. Ea a coborît la altă staţie (mai schimbasem cîteva fraze). Cînd am ajuns acasă uitasem incidentul. Mi-am aprins o ţigară în sufragerie, am deschis geamul şi, cînd m-am aplecat afară să mă uit în grădină, de la reverul hainei s-a balansat micul păianjen, pierzîndu-se în frunzele adormite ale unui cireş adolescent".**

George Alboiu

Marin Preda şi «fatalitatea relaţiei»

Urmare din pag. a 3-a

proşul că trăiau, practic, într-o iluzie nu infirmă adevărul că aveau dreptate în spirit." O dreptate care ţinea fără îndoială de fatalitatea relaţiei, traductibilă acolo prin adunările de la fierăria lui Iocan. Există aşadar şi o relaţie iluzorie ce întreţine **echilibrul** unei lumi — şi în cadrul ei echilibrul unui om. „Poiana lui Iocan era unică" pentru că reprezenta rama acestei iluzii — rama **fatalităţii relaţiei**, care, în altă ordine de idei, oferă garanţii vremelnice unui tip de civilizaţie.

Problema trece pe neobservate din ficţiune în realitate. Un om singur este un om într-adevăr liber ? Este o întrebare fundamentală pentru autorul **Moromeţilor.** Soluţia reiese din confruntare. Răspunsul dat de primul fragment ar fi doar în mod polemic afirmativ, situîndu-se în planul ideilor generale. Singurătatea contemplării de sine naşte infernul ; acest infern mai are totuşi şansa de a fi structurabil din punct de vedere artistic. Dar pentru „liberalii" care au uitat fierăria lui Iocan, problema s-ar pune în aceiaşi termeni ? Ei au distrus însuşi echilibrul iluzoriu care îi menţinea pentru o vreme intangibili, stăpîni ai „timpului răbdător". A fi singur înseamnă aici a fi inexistent. A te risipi. Uitarea pe care o constată prozatorul, confruntînd ficţiunea realităţii cu realitatea ficţiunii, este tot un fel de însingurare. „Victimă a relaţiei". Ilie Moromete este mai ales victima deziluzionării. Nemaiputîndu-se contempla **în raport cu** semenii, îi dispare şi puterea sondajului interior.

A face abstracţie de **viaţa de relaţie** („de relaţia simplă, să-i zicem eternă, dintre un individ şi încă unul, sau şi mai puţin, de relaţia dintre un individ şi obiectele care-l înconjoară sau soarele care-l încălzeşte") este pentru Marin Preda a trăi în absolut, adică într-o naivitate primordială, ca şi, nuanţat, copilul care strînge pîinea la piept. Pilda cu populaţia primitivă care nu cunoştea „fatalitatea relaţiei", măcelărită de străini, este foarte semnificativă. Un om care contactează în acest fel „absolutul" este pierdut, în viaţă şi în literatură. Îi lipseşte dimensiunea fundamentală a existenţei.

Un arc luminos

Urmare din pag. a 8-a

G. Uscătescu manifestă un interes constant faţă de genialul italian al cărui nume este evocat adesea lîngă Dimitrie Cantemir — Giambatista Vico. Şi aici eseistul român are un ilustru precursor autohton în B. P. Hasdeu, unul dintre primii europeni ai secolului trecut ce au descoperit dimensiunile excepţionale ale personalităţii lui Vico şi actualitatea gîndirii sale. Cea mai importantă operă dedicată lui Vico (urmată şi de alte studii, publicate în Italia şi în 1977 traduse în Franţa) este **Juan Bautista Vico y el mundo historico** (1956). În aceeaşi arie de preocupări se înscrie şi volumul **Escatologia e historia** (1959).

Marile teme ale operei lui G. Uscătescu se conturează şi se afirmă între 1946 şi 1956 (volumul **Escatologia e Historia** apărut în 1959 conţine la început două ample studii publicate separat, în 1946 — **La Conceptión histórica de Jacobo Burckhardt** şi 1948 — **Fundamentos escatológicos de la Historia**), deci între 27 şi 37 de ani. Atunci numele său devine cunoscut în Spania. Din 1957, cînd apare la Paris traducerea franceză a primei sale cărţi, sub titlul **La mort de l'Europe ?**, dobîndeşte notorietatea europeană care n-a încetat să sporească.

Opera ulterioară se împlineşte organic, asemeni cercurilor succesive ale unui copac. G. Uscătescu făcînd parte dintre acei autori — a căror nostalgie o are Constantin Noica — pe care-i recunoaştem crescînd firesc din ea. Semn de timpurie maturitate dar şi semn de solidă formaţie. Deopotrivă semnul distinctiv al celor ce-şi cunosc drumul de la primii paşi, urmîndu-l neşovăitor printre meandrele şi tribulaţiile existenţei.

Diversitatea extraordinară de subiecte abordate în scrisul său, de preocupări, de piste intelectuale pe care se avîntă nu este niciodată la G. Uscătescu împrăştiere, modă, supunere la conjunctură. Gînditorul şi ziaristul sînt ancoraţi într-un cosmos interior ce ne apare deplin constituit de la primele sale manifestări importante. Toate marile teme, precum şi opţiunile definitorii pentru linia sa de conduită şi de gîndire, sînt clare încă înainte de a fi împlinit 30 de ani, dovedind că „Occidentul" nu l-a „creat" ci i-a oferit numai posibilitatea perfecţionării şi apoi afirmării universale.

Tinereţea ca o insignă

Urmare din pag. 1

pe a noastră, aceasta zvăpăiată, fecundă şi combustibilă. Şi mai sînt şi alţii, părinţii părinţilor mei, bunicul cu mustăţile lui semeţe şi cu cureaua lui de piele din timpul primului război mondial, şi mai sînt şi alţii, bătrînii care sîntem noi.

Pledoaria pentru tinereţe începe cu aceşti oameni. Pentru că ei sînt mai tineri decît noi. Paradoxul acestei afirmaţii este doar aparent. Fiindcă pe o linie imaginară a vieţii generaţia mea, tînăra mea generaţie este mai bătrînă decît precedentele cu exact vîrsta ei. Eu sînt mai bătrîn decît Giordano Bruno cu exact vremea care s-a scurs de la moartea lui. Şi alţii la fel. De aceea îmi iubesc colegii de generaţie, pictori, poeţi, prozatori, muzicieni, ingineri, maiştri sau simpli muncitori, pentru înţelepciunea tinereţii lor, pentru insigna vîrstei pe care o au, tot mai strălucitoare, tot mai ameţitor de frumoasă, tot mai încărcată de anii generaţiilor trecute. Colegii mei de generaţie, Newton, Oberth, MacMillan, Coandă, Cărtărescu, Nicolae Iliescu, Tudor Dumitru Savu. Sînt multe lucruri de care mă bucur în viaţă şi pe lîngă acestea, generaţia mea. Anonimi care nu mi-au călcat niciodată pragul, dar pe care îi simt respirînd lîngă umărul meu. Închipuiţi-vă generaţia în stare să construiască noi forme de relief. Pe Canalul Dunăre—Marea Neagră părinţii mei nu au trecut niciodată, deşi ei văzuseră marea înaintea mea. Nu e uşor să tai în relief noi forme de relief, sigur, la fel de greu este să cauţi în pustiu apă. Şi totuşi patosul pe care îl iubesc este mai puternic decît vitregia naturii. Nu, colegii mei de generaţie n-au desenat nici o schiţă de redresare a turnului din Pisa, dar dacă se vor naşte marinari pe un tărîm unde nu au existat marinari, acest lucru nu va mai impresiona pe nimeni. Copiii noştri, mai bătrîni decît noi, vor avea înţelepciunea necesară de a se gîndi la altceva. Lucrurile făcute sînt făcute. O generaţie scînteietoare ca insigna tinereţii lor au avut suficientă putere pentru a transforma jocul nostru cu bărci de hîrtie în lighene de aluminiu într-un spectacol real. Şi ca orice spectacol real, şi acesta a fost dur, năvalnic, clocotitor, tandru, aspru. Nu-i întrebaţi pe tinerii care nu v-au trecut pragul, dar care au ridicat poduri, au săpat căi de acces şi ecluze, dacă li s-a părut simplu, ca la chermeza de duminică din oraş. S-ar putea să primiţi un răspuns afirmativ, pentru că generaţia mea dă răspunsuri neaşteptate la întrebări-tip. Generaţiile mele, pentru că de ele e vorba.

Rugby: Mai buni ca Scoţia!

E o bucurie să scrii despre înfrîngerea Scoţiei la un scor şi de o manieră care nu lasă loc nici unei îndoieli ; a cîştigat cine a jucat mai bine, dar nu numai atît : a cîştigat acea echipă care a ştiut să controleze partida, să nu absolutizeze starea de moment a scorului ci, dimpotrivă, să înţeleagă de ce acesta se află în permanentă schimbare, ce anume greşeli ale jucătorilor români îngăduiseră adversarilor să puncteze.

Într-adevăr, scoţienii au deschis destul de rapid scorul, adică după numai 5 minute de joc şi încă printr-un eseu transformat ! De ce ? Pentru că, conducătorul de joc Paraschiv a pasat în 22-ul propriu, aproape de terenul său de ţintă şi cu spatele la adversar. Mare eroare ! Bun, dar asta nu putea să însemne şi pierderea partidei, iar minutele imediat următoare aveau să confirme această observaţie, echipa noastră egalînd tot printr-o încercare transformată (Dumitru).

A fost momentul care a marcat începutul unei noi partide în care tricolorii au fluturat prin faţa celor aproape 25 de mii de spectatori ideea victoriei, iar în sufletele scoţienilor spectrul înfrîngerii.

Cursa de urmărire a avut dramatismul unei competiţii cicliste de velodrom, în care nu poţi şti dacă cel aflat în faţă se va desprinde decisiv sau va ceda sub apăsarea umbrei din spate. Pauza a găsit înscris pe tabela de marcaj un scor favorabil scoţienilor : 9—16.

Reluarea a adus în teren aceleaşi formaţii şi nu sînt de părere că în cabine s-au produs magice transformări, pentru că punctele primite de gazde s-au datorat tot unor erori speculate de o echipă redutabilă, serioasă pînă la încrîncenare, atentă şi promptă la mişcarea nu numai a balonului, dar şi a jucătorilor care nu-l purtau, ce mai ! o adevărată cîştigătoare a celui mai important turneu rugbystic, cum trebuie apreciată competiţia celor mari 5.

Păţiţi de două ori, atît în jocul cu Franţa (nu ştiu de ce s-a spus că în acea zi francezii nu puteau fi bătuţi ? mai curînd se cerea spus că în acea zi n-au fost placaţi, asta da !) ca şi în cel cu Italia, jucătorii români au acordat o atenţie deosebită elementelor de bază ale acestui joc : pasa, placajul şi loviturile de picior. Recapitulînd momentele în care s-au înscris puncte, vom cădea cu toţii de acord asupra acestei simple observaţii. O pasă bună, corectă, cu adresă precisă, devine utilizabilă, un placaj sec, oportun, curajos şi mai ales repetat nu numai că stăvileşte atacurile periculoase, dar macină capacitatea ofensivă a oricărui adversar.

Cît despre precizia şi mai ales destinaţia loviturilor de picior, de mult nu am avut prilejul să le înţeleg şi să le laud ca acum. Încercarea, de altfel atît de frumoasă, a lui Rădulescu s-a datorat unui astfel de „deplas" bine urmărit dar şi excelent executat : adică lucid. Cît despre infiltrările pe lîngă grămezi ale lui Paraschiv cît şi ale celor din linia a III-a, ce altceva se poate spune decît că fac parte din arsenalul atît de variat al celui mai bărbătesc joc, că ele — atunci cînd nu devin stereotipe şi stupide — definesc zestrea de cunoştinţe tehnico-tactice a unei echipe, valoarea ei globală ? Or, scoţienii veniţi la Bucureşti cu coroana atît de greu dar şi strălucit cucerită recent în faţa celorlalte participante nu s-au aşteptat, probabil, la o astfel de replică care i-a solicitat ca o veritabilă finală de turneu şi, trebuie s-o spunem, ei ne-au arătat un joc complet, plin de imaginaţie, fecund în desfăşurare şi nu numai spumos, maniera în care au înscris oglindind marile calităţi ale unei echipe de excepţie.

Faptul că li s-a dat posibilitatea să întîlnească, în deschiderea turneului, şi alte formaţii româneşti a însemnat o posibilitate de reglare a forţei lor de joc, a concepţiei tactice, o acomodare, în ultimă instanţă, de care ei au ştiut să profite. Încîntarea pe care ne-a produs-o victoria cu 28—22 (scor ce include 3 încercări, elementul de nobleţe al oricărei echipe) este cu atît mai mare cu cît şi în întîlnirile precedente, cîştigate de oaspeţi, la Bucureşti şi Constanţa, jucătorii noştri au etalat indiscutabile calităţi, iar federaţia de specialitate una deosebită : curajul de a deschide larg porţile afirmării în rugby.

Felicitări, deci, fără rezerve marii familii reunite în jurul balonului oval !

Emanuel Valeriu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

O FICŢIUNE

În 1980, cînd numeroase din cunoscutele voci anti-româneşti răguşiseră, apăru la Paris un volum de aproape 300 de pagini, intitulat „La Cité totale" *) şi semnat de un ins complet necunoscut : Constantin Dumitresco. Bineînţeles că grupul fu convocat ca să-i facă reclamă şi o vreme se auziră de la „Europa liberă" nişte elogii de tot extravagante care mergeau pînă la expresia de „moment istoric". Pasiunea depusă de Monica Lovinescu şi de Virgil Ierunca în tămîierea acestui nou autor necunoscut puse îndeajuns de mult pe gînduri pe unul şi pe altul ; campania nu dură mult şi cînd începu să le lămurească biografia adevărată a lui „Constantin Dumitresco" tăcură şi agenţii publicitari parizieni.

Aşa cum îl prezintă o anonimă însemnare aşezată pe contracoperta „Cetăţii totale", Constantin Dumitrescu s-ar fi născut în 1912 în familia unui medic român de ţară. S-ar fi plimbat prin Europa, studiind jurnalistica şi ştiinţele sociale, dar nu se ţinu de acestea, apucîndu-se de comerţ. În spirit propagandistic, despre C. Dumitrescu anonimul biograf revela date captivante : „a studiat partidele, ideologiile şi marile sisteme". Acestea înainte de război căci, aflăm, după 1945 încetă brusc... cariera lui de „exportator de petrol". Marele intelectual care studiase „sisteme şi ideologii", îmbrăţişînd jurnalistica era, aşadar, „exportator de petrol". Dar să ne întrebăm : Unde exporta petrol România pînă în 1945, prin urmare cui vindea „Constantin Dumitresco" petrol în timpul războiului mondial ? Să răspundem : „Constantin Dumitresco" e, în realitate, un lider legionar, numit atunci cînd purta cămaşa verde cu centiron Constantin Dumitrescu-Zăpadă şi, bineînţeles, „exporta petrol" Germaniei naziste. E adevărat că în prezentarea apărută la Seuil aceste ştiri, cu adevărat senzaţionale, lipsesc căci n-ar fi fost bine să se ştie biografia colaboraţionistă a noului „contestatar" român : încă şi azi oroarea de nazism e vie la Paris.

În schimb, dacă nu se vorbea acolo despre legionari şi afaceri cu nemţii, erau menţionate nenorocirile post-belice care îl aduseseră pe „Constantin Dumitresco" în poziţia de „ouvrier mécanicien". Proletarizat vasăzică, fostul legionar se apucă să cunoască viaţa. Prezentarea aceasta melodramatică a omis probabil voluntar esenţa, căutînd însă, în cititor, trezirea unei revolte în fond factice : dacă ar fi spus măcar că omul colaborase cu fasciştii nu cred că parizienii ar mai fi avut ceva împotriva „proletarizării" forţate a fostului „exportator". Din cîte se ştie, francezii au administrat unor astfel de inşi cîte un glonte, nu exproprieri.

Să lăsăm însă biografia de-o parte şi să vedem ce este cu „La Cité totale". „La Cité totale" e, cel puţin în intenţie, un eseu îndreptat împotriva spiritului utopic, un fel de studiu despre „utopie" şi efectele ei politice. Înainte, totuşi, de a o examina să observ că tema utopiei a preocupat-o acut pe Monica Lovinescu : în „Unde scurte", de exemplu, sînt cel puţin zece articole unde femeia evoca felurite utopii, de preferinţă „negre", (Orwell, Zamiatin etc.), legîndu-le, se înţelege, de anticomunism. Într-un loc, era vorba de modelul utopiilor, aşa cum îl stabilise critica literară occidentală ; date despre „utopism" în chip de temă anti-comunistă existau şi în recenziile făcute de Monica Lovinescu la cîte un volum de Raymond Aron, Fourgeyrolles, Duvignard etc. Despre „utopie" s-a exprimat nu o dată şi Virgil Ierunca ; asupra lui Orwell au scris şi Paul Goma şi Vlad Georgescu şi Matei Cazacu, alţii de asemenea. După toate indiciile, cercetarea lui Constantin Dumitrescu, fost exportator de petrol pasionat brusc de „utopie", este un efect al pasiunii grupului parizian pentru o astfel de ide : s-ar putea zice că o asemenea „contribuţiune" s-a scris, ca în plin dogmatism, la mai multe mîini.

Dealtfel, procedările „autorului" (să-i zicem, în mod convenţional, aşa lui „Constantin Dumitresco") nici nu au prea mult dintr-un studiu în adevăr ştiinţific. El a luat o schemă de atac anti-marxist, verificabilă pas cu pas în contribuţiunile „noii drepte", şi a adaptat-o la o campanie anti-românească, sugerînd că „ideile generale" au fost, mai cu seamă, aplicate la România. Nimic din tezele „noii drepte" nu lipseşte de aici. Mai întîi, viziunea anti-egalitaristă, considerată drept proprie rupturilor istorice brutale, baboeuviste, montagnarde. Fiind anti-egalitaristă o astfel de viziune este obligatoriu elitistă. Orişice producţie întemeiată pe elitism are la bază o teză antiprogresistă, conservatistă : la fel şi „Cetatea totală". Mitologia realităţii" îndreptată împotriva oricărui perfecţionism nu înseamnează altceva. Ideea omului „real", slăvit în dauna omului perfectibil (care, acesta, ar fi un „om ipotetic"), înseamnează de fapt biologismul „noii drepte" ; Anti-raţionalismul, de care „noua dreaptă" face caz, e foarte iubit de „Constantin Dumitresco" ; pentru el luminismul e o tragedie a intelectualului iar Rousseau, Voltaire şi Montesquieu sînt nişte criminali. Faţă de omul vieţuitor în Răsărit, există în „La Cité totale" o silă definitivă : acela ar fi o fiinţă primară (ideea lui B.H. Lévy, din „noua dreaptă"), constituită în baza modelului „bunului sălbatic". „Sălbăticia" acestui individ nu s-ar putea imagina, aceasta era şi teza ideologiei fasciste, aşa cum o descrie şi Umberto Silva.

Practic, „La Cité totale" e o compilaţie de teze ale „noii drepte" pigmentată cu aşa-zise informaţii pe care le găsim uşor în cărţile lui Paul Goma : adică nişte însemnări de „scriitor" în căutare de senzaţional. Interesant este că unele din „revelaţiile" lui „Constantin Dumitresco" seamănă în mod curios cu acelea ale grupului parizian : „cotidianul", „depersonalizarea" şi „banalul", „totalitarismul". Însă nu numai cu acelea.

Croiala acestei „cercetări" e aceea din cercetările lui Raymond Ruyer asupra utopiei. „Colectivismul", detectat de Ruyer, devine la Constantin Dumitresco tema unui capitol întreg : „La Destinée collective". Simetria şi religia arhitecturii, aşa cum le descrie Ruyer, capătă culoare politică aici. „Insularitatea", de la Ruyer, se transformă în „izolaţionism". „Ascetismul" sau „hedonismul colectiv", în viziunea lui Ruyer, se numesc la „Constantin Dumitresco" „Les vertus obligatoires". Şi aşa mai departe.

Ceea ce era, vasăzică, un studiu literar asupra „utopiei" a luat, la „Constantin Dumitresco", forma unei cercetări politice : politizarea literaturii a mers într-adevăr pînă aici, cultura a devenit, în optica grupurilor interesate, o simplă ocazie diversionistă.

Interesant este că mai mult de atît „Constantin Dumitresco" nu a mai dat : cei care se ascundeau sub acest nume îl abandonaseră rapid. Ar fi fost şi momentul, cu un fost „colaboraţionist" drept „ideolog" nu se putea nădăjdui în mari rumori pariziene.

Artur Silvestri

*) *Citez din „La Cité totale", ed. Seuil, 1980.*

mapamond

III INCONTRO FRA I POPOLI DEL MEDITERRANEO

Glosse la o întîlnire de seamă

Trecerea strimtorii Messina covirșește cînd trenul intră în burta vaporului ca-n burta unui gigantic animal mitologic. De fapt mitologia pindește aici de pretutindeni : Scyla și Caribda, amăgitorul cîntec al sirenelor bîntuie imaginar lumea apelor pe cînd, pe uscat, auzim, ca de dincolo de vis, cavalcada stăpînită de amazoanele lui Diodor. Trenul iese apoi iarăși în lumina limpidă și scăpărătoare a Mediteranei și urmează, ca pe o buclă de scut, țărmul pînă la Palermo. Livrești, ne închipuim că întretăiem drumurile din **Ghepardul** lui Lampedusa, dar și al sutelor de mii de emigranți sicilieni, împinși de vicisitudinile vieții, spre țări îndepărtate. Celor din Statele Unite, — îmi spunea pictorul și sculptorul Carlo Puleo — Sicilia le trimite în dar un monument simbolic, de apăsat stil național, menit să le amintească de vatra natală ; el va fi amplasat într-o piață din zona cea mai masiv locuită de sicilieni. Și artiști și albume cu desene expresive care să facă educație estetică miilor de copii rămași analfabeți și sortiți să municească încă din anii copilăriei. E un patriotism demn de toată admirația.

Mazara del Vallo, destinația noastră, se află tocmai în partea cealaltă a insulei, ca un balcon de dealuri terasate cu vedere spre Africa. Port vestit de pescari, orașul stă în vecinătatea podgoriilor Marsalei, cu vinuri vestite încă în antichitate și cîntate de Horațiu. Deci pește și vin ca în naturile moarte ale unui Chardin. Din păcate nu ni s-au pus la dispoziție cărți sau măcar broșuri despre trecutul orașului. Pe o biserică am citit datarea din secolul XII. Alte clădiri vechi, printre care Palatul Culturii și primăria și-or fi avînd povestea și tainele lor. Principalul e că orașul, mărunt dar frumos și familiar, are ambiții culturale de primă mărime și și le materializează desigur cu sacrificii. Edilii din Mazara, flancați de literați și artiști, izbutesc să facă ceea ce orașe bogate și cu tradiții culturale răsunătoare, ca Milano, Florența, poate chiar Roma, nu se ostenesc să facă față. Numai că **„Intîlnirea dintre popoarele mediteraneene"** prin solia poeților lor, ajunsă la cea de-a III-a ediție are un palmares demn de invidiat : se împart premii cu medalii bătute în aur, se editează cărți, se fac coraunicări de înaltă ținută, se dau spectacole alese. Spectacolul folcloric sicilian din seara a treia susținut de artiști amatori, depășește prin valoare și dăruire artistică trupele profesioniste de largă reputație. Am reținut emoții atipite, din **„Cavaleria rusticană"** sau din filmul **„Nu-i pace sub măslini"**, amestecînd mitologiile străvechi și moderne și m-am bucurat de aurul așezat în dreptul inimii celor premiați, printre care Eta Boeriu reprezenta țara și literatura română.

E adevărat că pentru a realiza un asemenea act de cultură cu rezonanță și participare universală, e nevoie de oameni activi, eroici, care să pună suflet în tot ce fac. Cum este primarul Mazarei, Nicolo Vella, un om spiritualizat, cu largi cuprinderi, inclusiv în filosofia istoriei și culturii. De la Hugo Grotius și Machiavelli la Pico de Mirandola și apoi la Hegel, la Marx sau Marcuse, discursul domniei sale, fără să facă paradă de erudiție, mergea pe structuri, pe verticale inclusiv în lipsa de logică a blocurilor militare și a rachetelor, indiferent de culoarea lor politică, — idei în care și românii găseau deseori similitudini perfecte cu ideile noastre. Toate acestea, în manifestările culturale străjuite de spațiul restrîns al celor cinci zile de manifestări laborioase, au dat prestigiu consfătuirii și, prin tradiție, au hotărît ca „Întîlnirea" să se desfășoare sub înaltul patronaj al președintelui Republicii Italiene, Sandro Pertini.

Un asemenea primar cu largi deschideri către cultură am mai întîlnit eu numai la Menton, în Franța — e vorba de Francis Palmero, inițiator și el al unei Întîlniri similare, la sfatul scriitorului, pictorului și cineastului Jean Cocteau. Tot așa, primarul din Mazara del Vallo și-a ales consilieri nu numai din domeniul economiei ci și al tuturor artelor : poetul și publicistul Rolando Certa tradus (încă insuficient) în România, organizatorul și animatorul **„Întîlnirii"** secondat excelent de Salvadore Giubilato, poet, latinist, cineast prezent și în colegiul revistei **„Impegno 80"**, de poetul și pedagogul Antonio Contiliano, de pictorul și sculptorul Carlo Puleo etc., într-o adevărată republică a literelor și artei, departe de capitală, în punctul cel mai sudic al Siciliei, dar plini de entuziasm și puși pe lucruri mari, fapt pentru care merită toate elogiile noastre de aici din capitala uneia dintre cele mai numeroase delegații participante.

După un drum greu, istovitor, — dar cu destinație și rezultate frumoase — elogiile noastre de aici din capitala uneia dintre cele mai numeroase delegații participante. După un drum greu, istovitor, — dar cu destinație și rezultate frumoase — elogiile cîntăresc desigur mai greu în conținut și sinceritate.

Mai visez încă, împreună cu bunii mei colegi, în balconul albastru al Italiei dinspre Mediterană, care este Mazara del Vallo, cu condeiul pendulînd între deschiderea și închiderea „Întîlnirii", ascult glasul cumpănit și distins al primarului, pe cel patetic al lui Rolando Certa, umorul lui Febo Delphi, modulațiile emotive din cuvîntul Etei Boeriu, soliditatea informației din comunicarea istoricului englez Michael Grant, dar și sinteza și limpezimea din comunicarea eseu a prietenului meu drag Mihai Ungheanu, toate la un loc, împreună cu sonurile celor peste 20 de țări participante poetic, într-un sublim turn al Babilonului readus în armonie și bună pace.

Ca la Struga sau la Knokke le Zoutte, ca la festivitățile Pușkin sau Lenau, ca la toate întîlnirile serioase prin gravitate și ispititoare prin fantezie trebuie — cred — să participăm la întîlnirea de la Mazara del Vallo cu tot ce avem mai deschis și mai grăitor, pentru că e vorba de o întîlnire care-și respectă cînd și — sînt sigur — se va impune tuturor, tot mai adînc și tot mai vast, de la o ediție la alta.

Al. Andrițoiu

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN CADRUL** „Zilelor filmului documentar cultural românesc care au avut loc în capitala Filipinelor, Manila, au fost oferite cîteva pelicule reprezentative pentru acest domeniu al cinematografiei noastre : „Constantin Brâncuși", „Țara lui Brâncuși", „Comori turistice din România", „Ștefan Luchian" și „Virtuți bucovinene". Manifestarea, organizată de Muzeul metropolitan al Manilei, în colaborare cu misiunea României în Filipine a fost primită cu deosebit interes de participanți, numeroși oameni de cultură și studenți, elogiind arta creatorilor români, frumusețile țării noastre, tradițiile sale populare.

● **FILMUL DOCUMENTAR** „Parcuri naturale în România" a fost transmis pe principalul canal al Televiziunii italiene RAI I. Pelicula prezintă neasemuitele frumuseți naturale ale Maramureșului, Nordului Moldovei și Olteniei, precum și acelea ale munților Făgăraș și Apuseni. Documentarul subliniază eforturile instituțiilor românești pentru păstrarea nealterată a echilibrului ecologic al acestor regiuni, grija pentru conservarea bogatei faune și flore, precum și punerea în valoare a unor deosebite trasee turistice.

● **SUB GENERICUL** „Muzica pentru umanism, pentru pace și prietenie între popoare", se desfășoară la Moscova cea de a doua ediție a Festivalului muzical internațional. În programele concertelor prezentate în cadrul acestei prestigioase manifestări au figurat și două lucrări ale compozitorilor români, Ion Dumitrescu (Concertul pentru orchestră de coarde) și Anatol Vieru (Dublul concert pentru vioară, violoncel și orchestră).

● **UN TIP DE CARTE** plin de succes în literatura engleză îl constituie biografiile marilor personalități din lumea artistică și politică. De curînd, o apariție mult comentată în presa de mare tiraj este monografia dedicată de Garry O'Connor cunoscutului actor britanic, Ralph Richardson, primul dintre ilustrii reprezentanți ai scenei britanice care a primit un titlu nobiliar pentru marile sale servicii aduse teatrului. Construită cu subtilitate, ca un adevărat roman faulknerian, cu alternanențe derutante ale timpului, biografia semnată de Garry O'Connor este celebrată în următorii termeni : „Ca om și ca actor, Sir Ralph Richardson este un fenomen, cunoscut pentru excentricitățile sale din afara scenei și pentru jocul său subtil și poetic în cadrul ei. În această primă biografie completă a actorului, Garry O'Connor revelează o enigmă : un om care scapă cercetării noastre, complex și misterios, a cărui forță de a încinta publicul rămîne fără rival în istoria teatrului. Este cea mai provocatoare biografie a unui om de teatru pe care am citit-o vreodată. Este o carte uluitoare, originală în formă și fascinantă prin conținut".

● **O CARTE PROVOCATOARE**, menită să răstoarne multe prejudecăți, este **Inventarea tradiției**, apărută sub îngrijirea lui Eric Hobsbawm și Terence Ranger. Mai multe eseuri tind să demonstreze că o serie de obiceiuri și de elemente privite cu deosebită venerație, părînd că sînt moștenirea unor vremuri de demult sînt de fapt invenții recente. Iată de pildă, cunoscutul costum scoțian, kiltul, atît de legat de obiceiurile unor oameni mîndri, este de fapt inventat în timpurile moderne, conceput și îmbrăcat pentru prima oară de către un industriaș englez aparținînd quakerilor, cum demonstrează în pertinentul său studiu marele istoric Hugh Trevor-Roper, iar protocolul curții și toate costumele de aparat sînt cel mult din epoca victoriană, cum argumentează David Cannadine. **The Sunday Times** conchide : „O carte a cărei lectură este plină de satisfacții".

● **ÎN ORAȘUL HIVA** din Uzbekistanul sovietic, în regiunea Horezm, se află unul din cele mai reputate monumente ale arhitecturii orientale. Construită în secolul X, Moscheea Djuma a fost în nenumărate rînduri reconstruită, iar înfățișarea actuală o are din secolul al XVIII-lea, fiind restaurată de curînd. La fel ca în vechime, acoperișul plan al clădirii este susținut de 212 coloane împodobite cu ornamente de mare eleganță. Virsta unora depășește o mie de ani. Este remarcabil că moscheea Djuma nu reprezintă numai un monument al arhitecturii în lemn, ci și cea mai mare construcție de acest gen din Asia Centrală. În Evul Mediu aici se aduna în timpul ceremoniilor toată populația din Hiva, care era cel mai mare centru comercial și administrativ din Orient.

● **CEL DE AL PATRULEA VOLUM** al scrisorilor lui Henry James a apărut de curînd în îngrijirea profesorului Leon Edel de la Universitatea Harvard. Sînt incluse aici scrisori din ultimii douăzeci de ani de viață ai marelui scriitor, în felul acesta încheind opera de editare întreprinsă de Edel, care nu este însă exhaustivă. Iată ce scrie Christopher Ricks într-o recenzie : „În ultimii săi ani, Henry James era ca un prinț, nu ca un lord. Era generos. Această generozitate putea să la o formă simplă, ca atunci cînd cere unui editor să trimită o sumă de bani unui prieten, sub formă de avans dar dacă ca să-i spună din partea cui vine. (...) Generos mai era cu timpul său, cu energia și cu banii săi, dar cel mai risipitor era cu înseși scrisorile sale".

ACASĂ

Abraqul Data Tutașhia

Poezia recuperează Timpul, dar nu topește distanțele, și aceea care se dovedește a fi de excepție fixează în aurul istoriei melancolia înaintea fanteziei. Iar arta atingînd sublimul e o stare de exasperare, dublată de una de jertfă. Ginduri de seară (seara, cel mai inconsistent fruct al pămîntului), după ce-am isprăvit de citit genialul roman Data Tutașhia al scriitorului gruzin Ciabua Amiredjibi. Am străbătut, într-o săptămînă de nopți Caucazul înzăpezit cu legende : Prometeu în veșnică și eruditâ patimă, zeul Tutașhia schimbîndu-se pe sine în om (Cel ce vine și izbăvește), luînd chipul abragului (haiducului) Tutașhia, dar și pe-al urmăritorului său Mușni Zarandia, al pumnalelor care nu-și ajung împlinirea, pentru că răul injunghiat proliferează alte capete de balaur, al bucuriei de-a ști că omul e asemeni lui Dumnezeu, urmată de întrebarea năucitoare : și-atunci ce ne facem, fiindcă cei mai mulți dintre noi susținem că Dumnezeu e nul !?

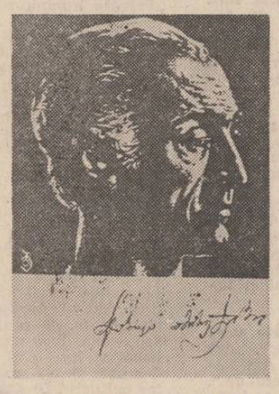

În eternitatea propusă de marele scriitor gruzin rezistă, singerînd de sensuri, numai povestea. Abragul Tutașhia a străbătut istoria, uzînd de cel mai creator instrument : inteligența luptînd. Și totuși pierde. Sau se pierde ca să izbăvească zeul și să ne avertizeze că cei lipsiți de elementara datorie față de viitorul omenirii îl trec mereu pe semenul lor în rîndul argaților — dacă nu se gudură, sărutînd mîna vechilului, sărută repede mîna morții. Adaptat tragediei de a supraviețui, omul cel mic rămîne semidoct, un suflet gol de setea de a ști, și astfel distruge ideea de umanitate, cartea facerii și cartea răsăririi griului, geneza dragostei.

Fără Data Tutașhia, aspru, cumpănit, sever împletit pe ideea de cultură, patetic, răzbunător, plin de promisiuni, mirosind totdeauna a cintec și a praf de pușcă, veacurile se înclină spre abis. Multe punți au și fost arse. Frica și corupția amplifică deznădejdea, incultura barează emulația. Se întinde negura și batjocura mersului pe sîrmă. Hoția, putregaiul, împilarea ne vor muta în simburii unui destin alterat ? De milenii ne păstrează în același relief, însă frica și foamea iau mereu alte chipuri, pe cînd ingenuncherea rămîne aceeași. Fiind atotcuprinzătoare, desnădejdea descurajează chiar și unele revoluții, scoate în prim plan măscăriciul, lingușitorul, trădarea, suspinul înțepat de ispita de-a tîlhări și oaia și capra ; besmeticeala, erupția buboaielor, biciul, năpîrca, agonia, joarda, vociferînd, gunoaiele, disprețul de lume, rigiiala, impostura, putorile, închisoarea (ce splendide pagini scrie Amiredjibi despre revolta deținuților conduși de Data Tutașhia !!) scuipatul imperecheat cu nechezătura prostituatelor, împing în distrugere.

Povestea poveștilor, adică viața lui Data Tutașhia, abragul, ne învață că toți cei ce au urcat în cerul lumii acestui roman taie trepte în oasele omului de rînd. Și pe ele se cațără. Omul hăituit e un Christos fără public, uneori vecin de suferință cu Prometeu, la fel de mîndru ca și el, dar cel mai adesea un biet zdrențăros al răbdării, un abulic, un pungaș slinos al adevărurilor impuse, un peltic, un însingurat bicisnic, un împărtășit cu ghimpi, un nenorocit depozitar al ftiziilor ideologice, un negustoraș cărînd maldăre de prostie sub coviltirul pălăriei, o namilă de carton, o stafie, un cleptoman de lozinci desuete, un învins în toate credințele sau un porc iubindu-și lăturile, căutîndu-le în toate șanțurile, în toate haznalele absurdului.

În schimb, dacă există ca Data Tutașhia, hrănindu-te cu crîmpeiele de nori în care se ascute fulgerul, cu fluxul iluziilor și refluxul stelelor cînd se arată Caucazul înfrățindu-se cu Marea și cu portocalii, poți spune despre fiecare zi pe care-o trăiești — această zi a mea a fost mincinoasă prin omisiune, grea prin luptă, poate neverosimilă ca formă artistică, alienată ca îndrăzneală, pasibilă de injurături din partea unor prieteni, poate și dubioasă în posteritate, dar mai presus de orice, mîndră ca o zi din Cartea facerii. De aceea, cred că arta atingînd sublimul, cum se-ntîmplă în romanul lui Ciabua Amiredjibi, e o stare de exasperare, dublată de una de jertfă.

Fănuș Neagu

REPERE

Lumea lui Céline

În literatura secolului nostru cunoaște o serie de scriitori a căror damnare este direct proporțională cu importanța lor, cu forța artistică incomparabilă pe care o degajă. Este cazul lui Ezra Pound și al lui Céline, indeosebi, dar trebuie să adăugăm aici și pe Brasiliach și chiar pe Drieu La Rochelle. Nimeni n-a contestat vreodată opera lor literară, cu toate că n-a putut fi înțeleasă în nici un fel pactizarea cu infernul, creditul moral pe care l-au acordat celor mai cumplite fapte și chiar mizantropia lor împinsă pînă la agresiunea deschisă împotriva atributelor umanității. Lectura unei foarte bune traduceri a romanului **Moarte pe credit** de Louis-Ferdinand Céline, publicată de Maria Ivănescu la Editura **Cartea Românească**, este în măsură să verifice, încă o dată unele concluzii cu privire la acest tulburător fenomen. Este o carte genială, una dintre cele mai pline de consecințe din întreaga literatură franceză, a cărei versiune românească probează maturitatea unor realizări recente ale acestei harnice traducătoare, fiind superioară primului roman al lui Céline, apărut în urmă cu cîțiva ani într-o echivalență românească semnată tot de Maria Ivănescu. **Moarte pe credit** ridică obstacole mai mari, are un registru lingvistic incomparabil mai amplu, o cascadă de formule argotice, a căror transpunere în alte idiomuri cere rafinament și simț poetic. Traducerea de la **Cartea Românească** este o apariție demnă, răspunzînd tuturor exigențelor. În treacăt fie spus, inițiativele recente ale acestei edituri în domeniul literaturilor străine sînt demne de toată lauda !

Tipul artistic la care ne-am referit mai sus practică în general un radicalism feroce, un extremism moral niciodată satisfăcut. Omul lui Céline este atît de decăzut, încît nici nu mai merită să-i arăți idealul, el trebuie biciuit pamfletar și ars pe rugul celor mai violente cuvinte. Este de observat că toți scriitorii citați de noi sînt mari pamfletari, indiferent de ținta lor. Profetic și sumbru, Ezra Pound a vorbit la radio și a scris cele mai dure cuvinte la adresa societății americane, Brasillach a fost un dușman al Angliei (Shakespeare i se părea o invazie de ceți nordice într-o Europă geometrică și latinizantă !), iar Drieu era împotriva întregii lumi și chiar a lui însuși. Ei sînt „furioși", iar nu revoltați, nemulțumirea lor pustiește, iar nihilismul sfîrșește în fascism, așa cum s-a observat de atîtea ori. Chiar dacă scriitorul nu mai invocă idealul uman din necesități de expresivitate, și chiar dacă se complace uneori în contemplarea răului (de ce să nu recunoaștem că ei pare mai firesc realizărilor estetice decît mediocritatea și pioșenia duminicală !), nimic mai eronat decît să uităm că binele totuși există, că presupunerea lui este singura care ne salvează din ghearele infernului. În **Moarte pe credit** însăși copilăria este vitriolată, este văzută cu ochii halucinați ai unui scriitor infernal. Totul este cu semnul minus, pe un fond de grotesc iremediabil. Pe această linie, a grotescului, mi se pare ciudat că nu s-a observat un corespondent în limba română, în opera lui Arghezi, deși cele două universuri artistice au sensuri atît de diferite. **Cimitirul Buna-Vestire** este carte care pe alocuri aduce cu forța expresivă din **Moarte pe credit**, iar paragraful referitor la personajul care se înecă mîncînd, poate fi citit în paralel cu prima traversare a Canalului din **Moarte pe credit** (desigur că nu stabilim nici o relație directă între cele două cărți, cu toate că similitudinea de mijloace este mai evidentă decît cu oricare din multele tituri din alte literaturi, citate în ostentativa introducere a lui Dan Grigorescu, din care, spre regretul nostru, lipsește orice considerație genuină !). Avem de-a face cu lumea unor mari frustări, iar paradoxul împins pînă la absurd în viață și în opera lui Céline ilustrează capacitatea de compensare a unor forme de agresivitate. El însuși spune în **Moarte pe credit** : „Pot de-acum să-mi vărs toată ura. Știu. O voi face mai tîrziu dacă nu se vor întoarce. Îmi place să spun istorioare. Și voi povesti atîtea că se vor aduna dinadins ca să mă ucidă, din cele patru colțuri ale lumii. Și atunci în sfîrșit, totul se va termina și eu voi fi al naibii de mulțumit". Eroul din primul război mondial a disprețuit faptele de arme și orice război (nu spunea el, oare, în **Voyage au bout de la nuit** că nimeni nu-și mai amintește de bravurile din războiul de o sută de ani !), omul blînd și generos, medicul săracilor, urăște pe toată lumea, iar scriitorul cu real succes se plînge tot timpul de neînțelegerea contemporanilor (deși, să fim drepți, premiul Renaudaut, citat de Dan Grigorescu, nu poate șterge penibilul împrejurării că în același an, 1933, i-a fost preferat la Goncourt un romancier obscur, Guy Mazeline, care avea să se plîngă peste mai multe decenii de faptul că i s-a distrus în acest fel cariera literară. Nu este bine să iei premii în locul lui Céline !). **A fi damnat** pleacă aproape întotdeauna de la **a te simți damnat** și chiar a considera că este bine așa. Într-o asemenea poziție ești fericit că poți urî pe toată lumea. Este un chip monstruos de a privi realitatea, destul de rar, spre norocul nostru ! Atunci cînd o operă de valoare se naște dintr-o asemenea perspectivă, cum s-a întîmplat între cele două războaie cu cărțile lui Céline, și îndeosebi cu **Moarte pe credit**, merită să te uiți într-o asemenea oglindă infernală, chiar dacă vezi pe dracu, ajunge să nu vrei să fii ca el ! Lumea lui Céline nu este însăși „lumea" cea mare, ci o subterană care trebuie privită de departe, prin sticlă afumată, ca să nu-ți ardă ochii cu flăcările ei întunecate !

Aurel-Dragoș Munteanu

Desen de Sabin Ștefănuță

Balcanice

MILOȘ LINDRO

Acord

Atunci am sosit puțin mai devreme
am zis
Astfel trebuie astfel pentru alții dar mie
Mie măcar asta zis-am și totuși
Gata sînt de acord gata este am zis
Gata n-are decît ziua să curgă
Păi nu este ziua cum este ziua
Adevăr în mijlocul rostirii adevăr e
am zis
Adevărul cu ea nu-i așa și cu totul
Și nu-i așa că intrinsa și trebuie-n ea
Tocmai intrinsa va trebui să nu am

Ieșire

Ies deodată tăcut și pe-ascuns
De parcă aș fi putut de parcă m-aș fi
și dus
Dobindisem neantul iacă-mă-așa
Mult mă mai am astfel mă-ntîmplu
Și totuși :
Ies ne-ncetat încă ies
Iată-mă-acolo nu rămîn nici
Cît pentru-ntuneric cît pentru cît
Pentru acolo voi fi și voi fi pentru nici
Am oare am și merge-voi oare
Oare va fi și-o să fie nevoie
Chiar cînd mă pierd afar' din Cuvînt

Cînd de-acuma eu SÎNT

ORHAN VELI

Fereastră

Fereastra — mai frumoasă-i fereastra
Decît cele patru ziduri.
Dacă nu de altceva, măcar fiindcă poți
vedea
Păsările zburînd.

În românește de
Dumitru M. Ion

UN ARC LUMINOS

Figura de cărturar umanist a lui G. Uscătescu s-a plămădit din simbioza ethosului românesc și ethosului iberic. În cuprinsul ethosului și culturii românești, cucerit definitiv de „fortăreața" eternă — Eminescu — învață să gîndească, să pătrundă la esențe. De fapt, plecînd din țară la 20 de ani și vădind acea precocitate extraordinară care este a generației sale întregi (Mircea Vulcănescu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Edgar Papu, Constantin Noica), impusă în cultura națională încă din anii de studenție și configurîndu-i un moment major înainte de a împlini 30 de ani, **G. Uscătescu este un produs deplin format al tradiției spirituale românești și în special al eseisticii și criticii literare românești din perioada interbelică.** Deja format intelectual și definitiv pornit pe acest drum, în Italia nu face decît să continue lucrarea desăvîrșirii sale. Pentru ca apoi, în Spania, să atingă plenitudinea roadelor.

Tînărul român pornit pe „Gran Via de Madrid" se integrează, am spune, cu dezinvoltură, în spiritualitatea spaniolă. Patria sa de adoptiune îi oferă condițiile și climatul necesar desfășurării timpurii a unei neobosite munci de creație. Fenomenul poate să surprindă numai pe cei ce nu cunosc climatul intelectual românesc din perioada formației adolescentului și tînărului Uscătescu. Nicăieri în Europa problematica spaniolă formulată de vestita „generație de la 98" nu a găsit un mai larg ecou ca în România, unde un întreg tineret intelectual se recunoștea în întrebările și căutările marilor spanioli-europeni ai timpului, în special Unamuno, Ortega și Eugenio D'Ors. Prezența Spaniei în realitatea românească n-a fost niciodată mai acută, mai plurivalentă și contradictorie. Cel care se ducea, așadar, pe meleagurile de baștină ale „bădicăi Traian" și ale filozofului Seneca nu se trezea „printre străini".

G. Uscătescu regăsea, deci, în Spania, atît rădăcini ancestrale cît și izvoare mai noi ale **românității** însăși, ceea ce explică opera sa, caracterizată tocmai prin simbioza de „hispanic" și „românesc", elemente niciodată antagonice, mereu complementare.

În Spania, G. Uscătescu se înscrie firesc pe traiectoria eseiștilor spanioli din generația 1898, generație care a dat culturii spaniole și universale nume strălucite, de la Marcelino Menendez y Pelayo, pînă la Eugenio D'Ors și Ortega y Gasset. Mai ales ultimii doi au constituit pentru tînărul român, care avea să le devină succesor în activitatea universitară, un model uman și intelectual la fel de apropiat cum fusese un Blaga sau alți dascăli autohtoni ai săi.

De la maeștrii săi români, italieni, germani și spanioli deopotrivă, G. Uscătescu a deprins dorința dialogului cu cele mai ilustre spirite creatoare din toate veacurile și s-a clădit astfel ca erudit de înaltă ținută, perfecționîndu-și un stil personal, original. Se poate spune fără șovăire că el este unul dintre cei mai de seamă eseiști spanioli și poate, în momentul de față, cel mai ilustru, de o prodigioasă activitate și rodnică influență.

Contribuția lui George Uscătescu pe tărîmul culturii spaniole s-a împletit permanent cu o asiduă contribuție la universalizarea culturii românești. Numeroase studii, articole, eseuri și cîteva cărți **sînt consacrate în exclusivitate fenomenului cultural românesc**, spiritualității românești, pe care o definește, o face cunoscută și înțeleasă, integrînd cultura patriei de origine, prin coordonatele ei majore, în spiritualitatea europeană și universală, prin mijlocirea celei mai răspîndite „limbi universale" după engleză. Prin personalitatea sa, în care au fuzionat într-o sinteză deplină două substanțe spirituale, G. Uscătescu unește ca un arc luminos două țări situate geografic la extremele continentului. De aceea el rămîne ca nimeni altul legat sufletește, și la fel de îndatorat, față de amîndouă țările ; rămîne credincios culturii române ca și celei spaniole. Altfel spus, el rămîne credincios marilor valori spirituale a două culturi fără de care o definiție cuprinzătoare a „Europei" este imposibilă.

Un studiu profund al operei lui G. Uscătescu dezvăluie, așadar, un creator care a reușit să integreze o dublă tradiție, cu propria sa modalitate de expresie, caracterizată prin sinceritate, deschidere, noblețe sufletească, solemnitate lirică, perseverență și răbdare, virtuți ale sufletului românesc dar și ale sufletului spaniol. El a simțit necesitatea unei formații intelectuale **enciclopedice**, și-a cultivat capacitatea de a cuprinde cu competență toate domeniile, asemeni lui Iorga dar și lui Menendez y Pelayo. Din Unamuno întrezărim o anume predilecție pentru interiorizare, o frămîntare interioară intensă, o înclinație spre existențial. De la Eugenio D'Ors a învățat să stăpînească reflecția filozofică de adîncime, pentru aflarea semnificațiilor profunde ale faptelor de cultură și implicațiile lor în viață. Iar Ortega y Gasset, ca și D'Ors, au pecetluit un stil clar și concret, obiectiv, calm, elegant, majestuos, stilul profesorului de vocație (cum au fost toți acești maeștri ai săi).

Cariera universitară a lui G. Uscătescu, titular al catedrei de Teoria Culturii și Estetică generală a Universității din Madrid, se confundă cu viața sa. Întreaga operă vine să susțină marea sa vocație de Profesor. El s-a dedicat complet nobilei misiuni de a pregătit generațiile viitoare, de a pregăti „terenul" pentru Cultura viitorului. Profesorul trăiește mereu în viitor, alături de nenumăratele generații de studenți. Este mereu prezent și foarte cunoscut pe continent și în America prin conferințele pe teme de cultură, filozofie și politică susținute la Universitățile din Barcelona, Roma, Paris, Strasburg, Triest, Florența, Buenos-Aires, la Universitatea Internațională „Menéndez y Pelayo" din Santander.

Sub același semn al preocupărilor pentru valorile culturale ale viitorului, pentru identificarea și ierarhizarea valorică a creațiilor spirituale, pentru descoperirea și îndrumarea creatorilor autentici și originali, îl așezăm pe George Uscătescu — **publicistul.** Publicistica îi permite o modalitate specifică de exprimare, constituind un dialog neîntrerupt și viu cu publicul dar și cu toate noutățile culturale, politice și sociale de pretutindeni. Colaborează fără încetare la numeroase reviste spaniole și străine, printre care **Revue Philosophique, Archives de Philosophie** (Paris), **Arbor, Escorial, Revista de Filosofia, Cuadernos Hispano-Americanos** (Madrid), **Nuova Antologia, Humanitas, Meridiano di Roma, Giornale di Metafisica** (Italia) și altele, din America. Este un obișnuit al periodicelor **ABC, La Vanguardia, El Pais, Arriba** etc. O parte din opera publicistică a fost adunată în volumele : **El tiempo de Ulises** (1963), **Fronteras del silencio** (1967), **Conversaciones actuales** (1971), **Mis ventanas abiertas** (1972), **Fragmentarium, Mis Nuevas, Ventanas abiertas** (1972—74, 1984).

Calitatea esențială a scrierilor sale, fie publicistice, fie eseistice precum și a sintezelor, calitate sine qua non a vocației de care aminteam, este acea extraordinară capacitate de polarizare a ideilor, de incitare a cugetului și a sufletului. G. Uscătescu ia în discuție totdeauna temele sale din perspective inedite și posedă acel dar subtil de a insufla cititorului dorința de a participa la dialog, de a-l continua pe autor cu propriile ginduri. El produce o adevărată „extensie" a minții cititorului.

Este important de reținut că unitatea de idei, șudura monolitică a întregii creații a lui George Uscătescu este fundamentată pe **umanism**, pe condiția umană confruntată cu **destinul culturii**, în contextul **istoriei.** G. Uscătescu intenționează și reușește cel mai adesea o depășire a teoriilor curente și la modă despre Cultură și Civilizație, încercînd să înțeleagă și să dezvăluie adevărul Culturii în dinamica sa, să găsească noi semnificații, să privească din perspective actuale dialogul culturilor în spațiu și în timp. Umanismul autentic este leit-motivul creației lui G. Uscătescu. El a reținut foarte bine lecțiile de umanism profund ale lui Seneca și Erasmus cărora le-a consacrat două ample volume. El este adevăratul „introducător" în Spania al filozofiei lui Heidegger și Gentile.

Pledoaria pentru viață și pentru om, pentru marile valori spirituale din toate timpurile, pentru valorile europene, pentru unitate spirituală europeană, străbate de la un capăt la altul opera lui G. Uscătescu. Prima sa carte, **El problema de Europa** (Madrid, 1949), creează deja prestigiul autorului și ne introduce într-o temă pe care nu o părăsește niciodată (ultima carte dedicată ei : **Europa Nuostra utopia**, 1978).

Urmează un volum dedicat istoriei și culturii poporului român : **Rumania, Pueblo, Historia. Cultura** (1951) și **Relaciones culturales hispano—rumanas** (1951). În același an apare și prima sa carte de teoria politicii — **De Maquiavelo a la razón de Estado.** Anul 1953 marchează apariția cărții **Europa ausente**, pledoarie pentru o Europă independentă și unitară, conștientă de destinul ei indivizibil. **Rebelion de las minorias** (1955) care după titlu ar putea să pară o reeditare, de fapt continuă problematica adusă în discuție de Ortega y Gasset în celebra sa carte.

Regăsind și continuînd o veche temă a culturii române, cu rădăcini pînă la Miron Costin și Dimitrie Cantemir, anume **filozofia istoriei,**

Ioana Mustață

Continuare în pag. a 7-a

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată.
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 40 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
22
(1 152)
Sîmbătă
2 iunie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

În constelația marilor înfăptuiri

O constelație a marilor înfăptuiri sau Epoca Ceaușescu — iată definiția cea mai cuprinzătoare a contemporaneității noastre morale, politice și sociale, modul în care ne privim în oglida propriei noastre realități și mai ales sensul pe care îl consacră o operă constructivă de proporții naționale, la scara întregii noastre deveniri pe calea progresului și civilizației socialiste. Cei patruzeci de ani ai libertății noastre poartă sigiliul de marcă al unei adevărate renașteri naționale pe care durata a aproape două decenii ne-o ridică la rang de realitate și simbol. Energiile creatoare ale poporului au cunoscut cele mai largi desfășurări și au atins cele mai înalte cote de relief ale muncii, făcînd din perspectiva îndeplinirii vastului program al partidului o secvență la zi a existenței și un deziderat de vitală implicare și responsabilitate. Astfel, în această epocă, inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, și amplificată cu fiecare forum comunist, în constelația marilor înfăptuiri s-au adăugat noi și strălucitoare izbînzi care au dat și dau o nouă înfățișare țării, plasîndu-ne decisiv pe orbita dezvoltării multilaterale, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități.

Una dintre cele mai reprezentative creații care se înscrie la loc de frunte în tabloul acestei epoci și se constituie într-o elocventă dovadă a potențialului tehnico-științific și economic românesc este recent încheiata lucrare a Canalului Dunăre-Marea Neagră, magistrala albastră cum i s-a mai spus și cum va dăinui etern în zestrea materială și spirituală a patriei. Actul inaugurării — emoționant și sărbătoresc — fixează în memoria generațiilor un timp eroic, al spiritului clarvăzător și revoluționar, în care secretarul general al partidului, președintele țării, a condus și conduce națiunea română spre cele mai hotărîtoare transformări și împliniri, descoperind în munca și creația poporului acele inepuizabile resurse de avînt și abnegație prin care libertatea și independența dobîndesc, pe zi ce trece, noi temelii economice și sociale, argumentele cele mai durabile ale unității noastre de nezdruncinat. Tăind panglica inaugurală a marii magistrale albastre, președintele României a ridicat de fapt încă un monument al muncii și creației și a pus, pentru milenii, unul dintre cele mai distinctive semne după care natura și frumusețile patriei au intrat într-o indisolubilă și statornică legătură cu condiția însăși a progresului și civilizației, a prosperității și propășirii noastre socialiste. **Proiectat și executat cu forțele proprii, de specialiștii și muncitorii români, canalul reprezintă un simbol al nivelului tehnic și al capacității creatoare a minunatului nostru popor,** sublinia în Cuvîntarea sa tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Adunarea populară prilejuită de evenimentul inaugural. **În această epopee,** arată mai departe secretarul general al partidului, **s-au unit dirzenia, munca, priceperea, știința, tehnica avansată și cutezanța revoluționară, hotărîrea întregului nostru popor de a făuri cu succes comunismul pe pămîntul României, de a asigura națiunii noastre un loc demn în rîndul popoarelor libere și independente ale lumii.**

Zeci de mii de muncitori constructori, tehnicieni și ingineri, militari, tineri brigadieri din întreaga țară și-au pus timp de opt ani semnătura de muncă și de înaltă mîndrie patriotică, revoluționară, pe cartea de lucru a ceea ce, în limbajul realității, al faptei deja împlinite și inaugurată, numim acum acest nou traseu al Dunării. Este o operație tehnică și economică de proporții uriașe care atrage după sine schimbări economice și prouune multiple moduri de a privi de acum perspectiva și tot ce poate făuri un popor care își gîndește în pace și cu încredere destinele, știindu-se călăuzit în libertate și independență. O spune de fapt însuși secretarul general al partidului, cetitorul nostru român: **Realizările patriei noastre — inclusiv acest canal — demonstrează ce se poate face în condiții de pace, atunci cînd popoarele își concentrează forțele spre dezvoltarea lor economico-socială.** Se află aici, în aceste cuvinte, însuși înțelesul larg și profund al condiției lumii de azi și se definește mai ales însăși cauza umanității căreia trebuie să i se asigure continuitatea și să fie ferită de spectrul autodistrugerii. Soluția este unică, pacea, acest drept sacru, vital al popoarelor, miloacele sînt și ele unice: respectarea principiilor independenței și suveranității, colaborarea și înțelegerea. Prin cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, acest moment inaugural al marii magistrale albastre a avut și are o vie răsfrîngere internațională, fapt care a plasat încă o dată România în centrul atenției opiniei publice mondiale.

Luceafărul

Proiectul Monumentului brigadierilor „Flacăra tinereții", de la punctul Straja, km. 48 al Canalului Dunăre — Marea Neagră. Autor : Pavel Bucur și colectiv.

Unde începe Patria

Umblă vorba că Orașul s-ar fi născut dintr-o broască țestoasă proțăpită odinioară aici, în răscrucea cîmpiei. O fi, n-o fi, sigur este că e bătrîn și puternic. Întins cum se află între cele patru zări, măreția lui poate părea molatică. Dacă știi să-i distingi însă freamătul surd care stăruie și-n noapte, ai să-i înțelegi puterea ascunsă. Mă încumet chiar să-l numesc fără seamăn. Cînd soarele e gata să coboare dincolo de orizontul foarte îndepărtat, amurgul îi scaldă acoperișurile și turlele într-o lumină semeață, somptuoasă, de care au parte doar întemeierile cu trecut.

L-au bîntuit în răstimpuri holera și ciuma. Ploile din toamne cu pîcle tîrîtoare au umflat mlaștinile asupra cărora s-a înălțat, încercînd să-l înece cu apele lor bîhlite și tulburi. S-au dat pentru el bătălii crîncene, a fost asediat, cucerit, recucerit. În adîncul vechilor șanțuri de apărare — deasupra cărora, printre straturi de roze patetice, alunecă azi tramvaie galbene — zac în muceda lor devălmășie ciolane de învinși și de învingători. Printre vaste și foșnitoare parcuri, printre arcurile elegante ale bulevardelor, stăruie încă rămășițe din carapacea de piatră a țestoasei de altădată. Case cenușii, unele severe, altele doar solemne, sporesc taina unor străzi tăcute, asupra cărora lumina se scurge întotdeauna mai blînd, obosită de petrecerea veacurilor. Piețele lui sînt ele însele un poem. Fiecare cu geometria și cu lumina ei, cu aerul și cu amintirile ei. Unele solare, minerale, unde timpul pășește în sonuri grave de orologii, altele silvestre și umbroase ; unele posace, altele tandre ; unele democratice și active, pline de foiala negoțului, de aromele de fîn și bucate ale satelor, altele aristocratice, misterioase, hieratice. Nicăieri n-am întîlnit tei mai înmiresmați, platani mai monumentali, nicăieri un rîu mai calm și mai disciplinat, umbrit de despletirea atîtor sălcii. Aici izbucnesc cele mai nebune primăveri iar toamnele te tulbură cu lumina celor mai adînci nostalgii. Dacă ai fost vreodată atît de nesăbuit încît să-l hulești într-o clipă de slăbiciune, te vei căi amar, iar umbra trupului tău se va numi de-acum remușcare. Dacă l-ai părăsit, vei reveni mereu, căci imaginea lui te va însoți pretutindeni, chemîndu-te irezistibil, precum Cetatea Sfîntă pe Emir.

Fiindcă în el m-am născut, pentru mine Patria începe de la el. Odată cu Mama și cu Limba Românească, Patria mi s-a relevat întîi prin Oraș. Dincolo de marginile lui se întinde Țara cu toate ale ei. Începutul Țării este însă pentru mine aici. Și de cîte ori o gîndesc și o invoc, întîi și-ntîi îmi apare decupată pe zarea cîmpiei imaginea magnifică și fără de seamăn a Orașului meu, — natalul.

Radu Ciobanu

Povestirea despre și pentru copii

Împotriva aparențelor, care pledează pentru tipul de elaborație destinsă, impulsionată de „inspirația" spontană, în nici un fel constrîngătoare etc., literatura despre și pentru copii, în realitate, își definește condiția în virtutea unui cuantum de rigori dintre cele mai complexe, în așa fel, încît, se poate vorbi de existența unor autentice dileme de creație, cărora scriitorul de vocație trebuie necondiționat să încerce a le da răspunsul cel mai potrivit. În atari condiții, lăsînd la o parte imensa cantitate a producției curente, aparținînd confecționerilor de profesie, este de făcut precizarea că a obține rezultate viabile în sfera genului e o chestiune de performanță și nu una de meșteșug rutinier. Căci nu alta este, sincer vorbind, situația scrierilor de acest tip rămase de la maeștri, precum Caragiale, Creangă, Delavrancea, Brătescu-Voinești, Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, Victor Eftimiu, Cezar Petrescu, Victor Ion Popa, Emil Girleanu și alții. Circumscriind de fiecare dată „genul" ansamblului căruia îi aparține, ne dăm numaidecît seama că avem de-a face, într-adevăr, cu surprinzătoare performanțe, rezultate, în esență, din foarte subtilul „pariu" pe care unul sau altul dintre creatorii amintiți îl încheie cu el însuși. Simplu spus, e un „pariu" care vizează conformarea la regulile speciale ale „genului" cu prețul maximei fidelități față de tot ceea ce constituie zestrea inalienabilă a propriei vocații artistice. Referindu-ne la regulile speciale ale „genului", evident că problema e una psihico-pedagogică ; un binom care vizează în egală măsură capacitatea de percepție a psihologiei infantil-adolescentine, și virtuțile intrinseci ale imaginei artistice de a degaja cu certă forță de convingere o anumită ideatică moral-educativă. Or, pentru a conchide, ni se pare cît se poate de limpede că chezășia obținerii unor asemenea performanțe stă tocmai în exemplara valorificare a celor mai de seamă virtuți creatoare de care dispune în genere un scriitor sau altul. Așa se explică, de altfel, de ce, spre exemplu, în **Vizită**, pecetea caragialismului ni se relevă în deplina ei splendoare, situația fiind asemănătoare, apropo de pecetea sadovenianismului din **Dumbrava minunată** ori de pecetea teodoreniană din **La Medeleni** și **Ulița copilăriei.**

Firește că am fi putut începe prezentele comentarii intrînd, cum se spune, direct în subiect, adică trecînd la analiza cărții de proză intitulată **Liliac alb în ianuarie** (Editura Ion Creangă), semnată de cunoscutul și apreciatul scriitor pentru și despre copii și tineret care este George Șovu. Ne-am îngăduit însă acest popas introductiv ceva mai extins pentru simplul motiv că, spre lauda autorului, cartea, realmente, ne-a constrîns să procedăm astfel. Vrem, adică, să spunem că ne aflăm în prezența unei fericite împrejurări în care înainte formulata regulă a jocului este în bună măsură respectată. Dacă e să enunțăm termenii ecuației, se cuvine să relevăm faptul că certele date temperamental-creatoare ale talentului cu care este înzestrat prozatorul vin parcă de la sine în întîmpinarea „genului" literar pe care el îl practică. Am spune, deci, că George Șovu este un sentimental cu măsură, în sensul autentic liric al cuvîntului. Are prin urmare acea nu tocmai des întîlnită însușire sufletească ce-i îngăduie să intre fără sforțări în lumea de gînduri, sentimente și aspirații care particularizează, cvasiautonomizînd-o, existența în sine și pentru sine a celor mici. În aceeași ordine de idei, am mai spune că George Șovu, spirit cultivat, atent la lecția de stil a marilor înaintași, este înzestrat cu reale virtuți de poet și sub raportul expresiei. Drept urmare, oralitatea discret poetizantă, cu substratul ei confesiv, face „muzica" paginii sale narativ-descriptive ; cum se întîmplă, de exemplu, în acest final de inocent jurnal intim **(Dialog tainic)** „Cînd mi-a dat drumul din brațe, am început să calc rar și apăsat, simțind sub tălpi fiecare fir de iarbă, răsucindu-se și întrebîndu-mă cîte și mai cîte... Ascultam, cu sufletul

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 5-a

SLAVĂ CLASEI MUNCITOARE

— odă —

Îmi cer voie de la țară
de la vii și de la morți
să-mi strig sufletul afară
și să sparg cu el trei porți

Dunăre nepieritoare
să nu-i uiți pe fiii tăi
care te-au purtat spre mare
pe-ale dragostei lor căi

faceți lume pace-naltă
și lăsați-ne în pace
inima ce ne tresaltă
de la inimă încoace

după mii de ani de singe
țineți-vă de cuvînt
nimeni nu ne va învinge
dragostea de-acest pămînt

după mii de ani de vorbe
nici dușmanul care orb e
nu mai poate să ne nege
ori impună altă lege

de la clasa muncitoare
pentru clasa muncitoare
întru clasa muncitoare
slavă clasei muncitoare.

Ion Nicolescu

Chipul tînăr al unei epopei

La 26 mai s-a terminat de scris o epopee.

O epopee compusă în ritmul frenetic al unor existențe ce și-au măsurat ani de-a rîndul, atît timpul cît și fericirea, în tonele, miile, zecile de mii de tone de pămînt excavat. În ritmul existentelor contopite, sub soarele torid, incredibil de limpede și fierbinte al Dobrogei, cu duduitul motoarelor ambalate la maximum pentru a mai ciupi un minut, pentru a mai face o cursă, pentru a mai bate o normă, pentru a mai cîștiga timp. În ritmul amețitor al cupelor giganticelor excavatoare care executau, parcă la limita baletului acrobatic, mișcările complicate de smulgere a pămîntului, de înfrîngere a adversității reale a rocilor de calcar și bazalt. În ritmul vieții și sufletului unor oameni pentru care Canalul Dunăre—Marea Neagră depășise de mult existența sa de gigantescă operă arhitectonică. Devenise ființa vie, plămada lor uriașă și palpabilă, devenea, la modul propriu, în fiecare victorie, în fiecare înfrîngere, apoi în altă și altă victorie, devenea deci o ființă vie. Cu toate atributele sale. Cu anii săi de creștere. Cu capriciile și zîmbetele sale. Oferindu-le senzația fabuloasă de a fi, la o scară nebănuită pînă atunci, Pigmalion ridicîndu-și visul de frumusețe, prin credință și dragoste, la puterea adevărului.

La 26 mai, această epopee se desăvîrșea în istorie.

CIFRE PENTRU O EPOPEE :
46 000 DE TINERI

Gigantică epopee creată pe măsura unei istorii pe potrivă. Căci, așa cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, între cele două porți ale ma-

Cristian Unteanu

Continuare în pag. a 3-a

FARMECUL EVOCĂRII

O istorie pe cît de riguroasă în reconstituirea și interpretarea faptelor pe atît de captivantă în relatarea lor scrie Ion Bulei. Aflat la cea de a treia sa carte (celelalte două **Arcul așteptării 1914, 1915, 1916** și **1916 zile de vară** s-au epuizat rapid, dînd astfel măsura viului interes stîrnit în publicul cititor), tînărul autor și-a „înregistrat" — am spune — specificul demersului său istoriografic.

El aparține familiei acelor istorici, cărora harul literar le îngăduie să dea un vestmînt de aleasă ținută stilistică investigației lor științifice. În literatura mondială, Barbara Tuchman a ilustrat, în ultimul timp, acest gen de scriere a istoriei și lectura paginilor lui Ion Bulei cheamă îndată, în mintea cititorului, acest celebru exemplu. Și în paginile istoricului român întîlnim aceeași minuție în explorarea surselor, aceeași acribie în valorificarea lor, aceeași armonie în construcția cărții, ce asociază fericit istoria și literatura. Obiectivul pe care și-l propune noua-i carte **Lumea românească la 1900 (Editura Eminescu, 1983, 328 pag., Colecția Clepsidra, 27),** este, după mărturia autorului, să reconstituie „o clipă de istorie. Și nu ne-am propus «s-o reconstruim» în amploarea ei, ci doar s-o schițăm. În fond, cum arăta România anului 1900 — iată ce vrea să înfățișeze această carte".

Alegînd, drept secvență istorică, această cumpănă de secole, Ion Bulei îndreaptă reflectorul cercetării sale, asupra societății românești într-un an ce nu are nimic, în desfășurarea lui, care să-i confere o anume individualitate, un fel — pentru a adopta un titlu de roman sadovenian — „anul cînd nu s-a întîmplat nimic". Este arta lui Ion Bulei de a face dintr-un material de „fapte obișnuite" o carte incitantă, lectură atît pentru specialiști cît și pentru marele public. De la amuzanta controversă din epocă — evocată în prima pagină — asupra anului ce marchează începutul secolului al XX-lea (1900 sau 1901), prin diverse episoade ale vieții politice la discuția unei probleme de o atît de mare complexitate ca aceea a modernizării societăți românești, autorul face dovada unei remarcabile informații pe care o minuiește alert și sigur, spre folosul și desfătarea cititorului.

Cele cîteva pagini de trimiteri de la sfîrșitul cărții pot da o imagine falsă asupra efortului de investi-

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 2-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

Document, eseu, ficțiune

II

Înjurăturile și violențele sînt ironie în acțiune. Practicîndu-le, personajul se neagă pe sine, se distanțează de propriile sale idei și sentimente. Obiectul bătăii de joc devine, pe lîngă cei injurați sau loviți, propria ființa.

Aducătoare de „vinovăție" ca stil al ființei, ironia fortifică, în schimb, spiritul de observație. Omul ironic este un autor potențial de literatură. Contemplînd cîmpul social, Petrini își transformă ironia în sarcasm. Nenumărate lucruri pot fi batjocorite cînd vorbești despre o epocă în care exagerările și stîngăciile politice abundă. Petrini are ochi de comediograf. El reține fără greș scene comice, de la bufonerii sadice ale funcționarilor prea zeloși și pînă la confruntări de un umor negru, în care oamenii apar transformați în marionete ale inconștienței sau ale suferinței. Sarcasmul este dătător de vervă ; din cuvintele de povestitor cu vocație ale lui Petrini se ivesc tragicomedii ale confuziei de valori și ale uzurpării gîndirii vii de către sloganuri.

Petrini apare și în posturi nesemnificative pentru o existență ironică (de exemplu, scene în care își arată dragostea de tată, participarea la suferința și moartea mamei, secvențele de început ale iubirilor sale). Putem constata că ironia este compatibilă mai ales cu împrejurările sociale, fiind un soi de antipod al comportării „naturale". Lipsit de ironie se arată personajul și atunci cînd discută despre preocupările sale intelectuale și, în general, cînd dezbate idei la care ține. În mod explicabil, atitudinea nonironică apare mai accentuată după întoarcerea din prima detenție, suferința fiind aducătoare de înțelepciune.

Marea temă subterană a romanului este „vindecarea" sau, mai degrabă, ameliorarea atitudinii ironice. Petrini rămîne un ironic, fiindcă așa îi este firea, dar suferința, dragostea, meditația, asumarea definitivă a cîtorva idei morale, dintre care cea mai importantă este cea a demnității umane, îl vor apropia de postura omului întreg, capabil de participare deplină.

Un demers umanizator se arată a fi și actul de a scrie literatură. După ce și-a terminat lunga mărturisire, Petrini constată că s-a schimbat prin însuși faptul de a o fi scris. El intuiește că spectaculoasa zeflemea este derizorie și că măsura omului este dată de participare și de alegere. Cuvintele sale se încheie printr-un elogiu al iubirii.

În **Cel mai iubit dintre pămînteni,** documentul, memorialistica deghizată și eseul trăiesc în simbioză cu ficțiunea, amalgamul rezultat fiind agregat de forța centripetă a vocii naratorului. Victor Petrini este, în același timp, personaj și autor al propriului său roman, nu numai datorită rolului său în strategia narativă, ci și în mod implicit, grație „privilegiului ironiei", pe care i-l acordă autorul.

Esența ironiei este delimitarea, dar nu o delimitare pură, ci una colorată de sentimentul propriei superiorități, de trufia celui care se simte ferit de suferință și de iubire, crezîndu-se destinat să fie spectator și judecător al tuturor. Existența ironică ce se materializează în acțiuni și, mai ales, în cuvinte, are drept motor tocmai acest sentiment. Astfel se explică faptul că celelalte personaje, deși nu lipsite de autonomie epică, sînt situate pe un palier inferior celui pe care se află naratorul.

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 7-a

În acest număr : ● **Biruința tinerilor constructori** ● **„Magistrala albastră" — poem de N. Grigore Mărășanu** ● **Jurnal de poet de Ioan Alexandru** ● **„Ion Creangă" de Nicolae Ciobanu** ● **Privirea lui Orfeu de Dan Laurențiu** ● **Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu** ● **Pseudo-cultura pe unde scurte** ● **Sport**

CRONICA LITERARĂ

MIRELA ROZNOVEANU: «Civilizaţia romanului» Rădăcini

Puţine specii literare au făcut să curgă atîta cerneală cîtă a provocat romanul. Specie polivalentă şi mult iubită, romanul a declanşat mai ales în epoca modernă o sumedenie de comentarii din ce în ce mai specializate. Mai întîi i s-a făcut istoria apoi analiza procedeelor. Desigur cel mai comentat a fost romanul european, şi succedaneele lui, considerat a fi de altfel materia principală de studiu. Scriind o carte despre **Civilizaţia romanului**, al cărui prim volum se numeşte **Rădăcini**, Mirela Roznoveanu îşi propune să abordeze din alt unghi istoria romanului. Părerea că romanul s-a născut exclusiv în secolul XVIII nu mai este acceptată de autoarea **Civilizaţiei romanului**, care-i caută rădăcinile mult mai înapoi în timp şi civilizaţie. Secolul XVIII este după Mirea Roznoveanu data de apariţie a romanului european, care are însă predecente multiple asupra cărora îşi propune să se oprească. Dată fiind „miraculoasa forţă estetică integratoare a romanului", autoarea se întreabă dacă n-ar trebui să vedem în roman forma estetică ideală de vehicol spiritual. Din acest punct de vedere, acolo unde există civilizaţie există şi roman. Orice civilizaţie prestigioasă presupune romanul şi a-l căuta acolo unde ne trimite arheologia şi istoria înseamnă a încerca să descriem un traiect al istoriei speciei. De aici titlul cărţii şi subtitlul explicativ : rădăcini. Nu este vorba deci de romanul propriu zis, fixat în analize şi definiţii de teoreticienii actuali ci de forme pregătitoare, unele complexe, care indică însă o istorie mai lungă şi neeuropeană a speciei. Privită astfel istoria romanului european devine o alternativă istorică recentă a romanului.

Textele cărora se adresează, demonstrativ şi semnificativ, autoarea, sînt cele ale Asiei în primul rînd unde sînt căutate forme romaneşti diverse, apte să deschidă mai devreme seria istorică a romanului. Desigur, Mirela Roznoveanu disociază între romanul ca gen şi modurile narative folosite în cărţile analizate, ea procedează cu prudenţa necesară în definirea acestor texte drept romane, dar concluzia către care-şi conduce cartea este că specia şi spiritul ei mai ales, ca şi mijloacele, sînt mult mai vechi de secolul XVIII şi că a discuta romanul fără aceste rădăcini presupune o greşeală de optică. Intră în această incursiune şi epopeea lui Ghilgameş şi textele Biblice. Este posibilă extragerea textelor sacre din regimul metafizic consacrat, se întreabă autoarea ? În discuţie este Biblia, Cartea morţilor, chiar epopeea despre Ghilgameş. Răspunsul este şi aici limpede : „lectorul modern nu mai mitizează cartea, ci o interpretează". Cartea Mirelei Roznoveanu este deschis polemică fără risipă inutilă de săgeţi. Eseista este preocupată de această deschidere către Asia pe care i-o sugerează istoria integrală a romanului. şi o traversează luîndu-şi măsuri principiale şi teoretice de precauţie. În fond, ceea ce ni se propune este o mişcare liberă în lectura unor texte epice diverse înţelese de autoare ca elemente obligatorii ale istoriei romanului.

Primul text analizat este **Ramayana, ultimul — Măgarul de aur.** Dacă ţinem seamă de faptul că o parte din textele rediscutate de Mirela Roznoveanu au mai fost luate în considerare ca romane o parte a precauţiilor ei pare inutilă. Dar particulară în acest caz proporţia şi decizia demersului critic, care include şi o judecată culturală mai largă. „Polemizăm aici, de fapt, cu un mit european, cu o imagine despre sine a Europei intelectuale, imagine mărginită şi cu atîtea precedente ilustre ce ar trebui avute în vedere. Europocentrismul uită că lumea este mai veche. Cartea de faţă are în esenţă ei un program care refuză această situare intelectuală relevînd totodată deliberat acele «antene pentru Asia» funcţionînd în secret ale culturii Europene". Procedînd astfel Mirela Roznoveanu pledează împotriva limitării perspectivei şi pentru importanţa speciei generată obligatoriu de fiecare mare civilizaţie.

„Ce este şi ce nu este „roman" în **Ramayana ?"** Cu această întrebare se deschide cartea despre civilizaţia romanului şi ea funcţionează iniţial chiar dacă nu mai este repetată la suprafaţa discursului în fiecare din capitolele cărţii. Mirela Roznoveanu caută mai întîi să distingă procedeele epice, modul în care acestea operează în cadrul relaţiei dintre real şi imaginar şi dacă de aici decurge o „filozofie" sau un stil. În sfîrşit, chestiunea principală este de a identifica în epopeea indiană trăsăturile şi elementele romanului (intrigă, personaje, realism, etc.) ceea ce se şi face nu fără a îndepărta acolo unde ele există falsele obstacole teoretice. În acelaşi timp sînt detectate în textul indic şi elemenele de anticipaţie estetică : „Ca strategie a dragostei şi aventurii, aceste scene ale **Ramayanei** (e vorba de „războiul erotic") anticipă romanele secolului al şaptesprezecelea, cum ar fi **Marele Cyrus, Clélie, Zoyde** etc". Nu sînt ignorate nici elementele care scot scrierea în afara canoanelor căutate ale speciei, dar îi oferă şi puncte de sprijin. **Odiseea înainte de Odiseu** este epopeea lui Ghilgameş văzută din punct de vedere romanesc într-o lectură modernă atentă atît la procedeele epice cît şi la problematica textului. Îndrăzneaţă prin dificultăţile teoretice şi analitice pe care le ridică este încadrarea în rîndul textelor care deschid drumul romanului de mai tîrziu a mai multor fragmente şi povestiri egiptene, între care se află şi **Cartea Morţilor.** Dar rolul cel mare îl au texte ca **Faraonul Keops şi vrăjitorii, Călătoria lui Uenamon, Povestea celor doi fraţi** şi altele în care Mirela Roznoveanu găseşte modelele prestigioase şi respectate ale epocii elenistice şi alexandriniene. Deşi imaginea narativă are o plasticitate redusă în textele Avestei şi aici sînt căutate trăsăturile unei povestiri romaneşti cu două personaje căutînd să ilustreze modul tensionat de existenţă al unei conştiinţe frămîntate, „o formă romanescă a dezbaterii". Un loc important ocupă în recapitularea formelor româneşti transmise de civilizaţiile asiatice **Biblia** în care sînt identificate mai multe tipuri de naratori, un adevărat „catalog de stiluri". Rigoarea arhitectonică a textului biblic este trăsătura capitală din punct de vedere epic. Alte caracteristici care vor influenţa mai tîrziu epica modernă : proeminenţa personajelor teoretice şi polemica de idei. În **Biblie,** Mirela Roznoveanu găseşte cele mai multe argumente pentru a fixa cu adevărat înapoi istoria romanului şi a devenirii lui în timp, pe o geografie mai vastă decît a Europei. Urmează un alt capitol substanţial şi decisiv pentru ţinta demonstraţiei autoarei care este dedicat romanului chinez. Sînt preferate textele care corespund ideii europene despre roman şi analizate în consecinţă. Primul este **Pe malul apei,** roman din secolul XIII, care este un veritabil roman de acţiune, cu numeroase complicaţii epice, de unde şi dimensiunea **1 250 de pagini.** Altul este **Inti mplări din lumea cărturarilor** unde interesul cade asupra procedeelor narative, dar şi asupra problematicii şi a realismului scrierii. Îi urmează romanul lui U Cengen, **Călătorie spre soare apune,** carte complexă în care se poate distinge şi o parodie a romanului vedic. Ultimul roman analizat este **Visul din pavilionul roşu** scriere greu clasificabilă după tipicul european, comparabilă pe o latură cu Wilhelm Meister sau Doctor Faustus, dar reprezentînd mai ales capacitatea de sinteză a epicii chineze, tipul de roman homofonic. Cu Iliada şi Odiseea intrăm pe teritoriul European, iar cu **Metamorfozele** lui Ovidiu şi **Măgarul de aur** pe terenul clasicităţii latine. Progresia nu este numai istorică, estetică, ci şi geografică. Romanul se deplasează practic în viziunea autoarei dinspre Asia către Europa si va fi redescoperit într-o variantă proprie mai tîrziu de europenii secolul al XVIII-lea după etape pe care Mirela Roznoveanu le mai are încă de parcurs în volumele următoare ale **Civilizaţiei romanului.**

Deşi istorico-geografică procedarea Mirelei Roznoveanu nu se deosebeşte de aceea a lui E. M. Forster care-şi propune să discute despre roman aşezînd toate cărţile pe masă indiferent de data apariţiei lor, considerîndu-i pe autori contemporani şi fiind preocupat mai ales de posibilele încadrări şi problematizări estetice similare. Lectura eseistei scoate vechile romane din sfera istorică pe care însă n-o ignoră. Hotarele osificate, prejudecăţile teoretice sînt respinse de această carte care se vrea liberă în mişcare şi concluzii şi este, în bună măsură. Ea detectează fapte de literatură şi arte identice, deşi la mari distanţe istorico-geografice. Deşi Mirela Roznoveanu nu foloseşte nicăieri cuvîntul protocronism, incursiunea ei aduce argumente în această direcţie, deoarece protocronismul nu separă, nu provincializează ci apropie. Literaturile asiatice au făcut experienţe literare şi estetice complete care premerg cu mult pe cele europene. Refuzul viziunii europocentriste de către autoare este justificat. Romanul este în datele lui esenţiale o realitate mult mai veche şi mai bine constituită decît pare. A absolutiza numai formula europeană înseamnă a-i săraci istoria şi complexitatea.

Eseul **Civilizaţia romanului** este incitant prin faptul că părăsind sfera măruntelor analize fără scop devine o construcţie intelectuală, dovedind atît libertate de mişcare cît şi libertate spirituală.

M. Ungheanu

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

LIRISM ECOLOGIC

De o feminitate melodramatică şi suavă, lirica Martei Bărbulescu de pînă la „Pledoarie împotriva morţii" (Ed. Albatros, 1983) cultiva emoţia fluidă, muzicală, liricizînd pozitiv mai cu seamă prin introspecţie. Era vorba, bineînţeles, de o natură lirică şi sentimentală, înclinată către desenul caligrafic şi eliptic ; pinzele poeziei se topeau, diafane, în limpezi orizonturi de vis. Şi cu toate acestea poeta nu avea un simţ naturist propriu-zis deşi observaţia naturii se făcea. Un instinct al protecţiei faţă de haos o împiedica să cunoască lumea dezordonată percepută atunci numai prin eforturi cerebrale de a o cunoaşte. Era acolo, mai ales în „Idoli de zăpadă" (1981), o anumită senzorialitate însă cu origină în senzaţiile, ca să zic aşa, intelectuale. Acest lirism cameral consista în observaţia lumii prin fereastră ori în reconstituirea universului dramatic prin exerciţii de conceptualizare.

Cu „Pledoarie împotriva morţii", vocaţia Martei Bărbulescu, indiscutabil de esenţa aceea pasivă, soră cu reveria, a luat o înfăţişare imprevizibilă. Totuşi, e pînă la un punct o dezvoltare organică şi hotărît ultimativă. Poeta credea pînă acum în universul natural întrevăzut ca miracol şi era o nonintervenţionistă adoratoare de vietăţi fragile, de cîmpuri imense şi solitare, de ceruri sinilii. Acestea fiind datele, „Pledoarie împotriva morţii" ar fi trebuit să fie un elogiu al naturii dar e mai degrabă o apărare a ei. Ca şi mai înainte e aici vorba de „silnica, adorata singurătate", unde spiritul s'a retras ca o „vietate hăituită". A rămas multe din acea maladie incintătoare a vieţii, din extazul viului care scotea efecte bune. Mai e încă simoatia pentru spaţiile naturii umile cu sublimităţile ei. Nouă e însă aici „lumea modernă", văzută pe latura rea, tulburătoare de ordinea naturală adică divina. Supersonicele imaculind norii, substitutele de flori, dispariţiile de specii, urbanismul gregar, acestea nu-i plac defel şi din acestea poeta scoate tulburate poezii spăimoase, de unde rezultă etica ei, sociologiceşte vagă, care se poate cu toate acestea deduce. Ea constă într-o întoarcere inocentă la natură, verificînd prin aceasta un soi de organizare a lumii unde omul e în armonie utopică şi cu plantele şi cu jivinele. Un anumit lirism înfricoşat şi stingaci, deschizînd perspective religioase printre tenebre (ca în picturile primitivilor germani) se reţine : „Păşesc în virful piciorelor / pindită de noapte / printre ierbile fragede / liberă de legea păcatului / a sfîrşitului şi începutului / într-un univers fierbinte şi înghe-ţat /. Înaintea mea / posibilitatea de-a trăi / cît mai mult cu putinţă / prin trup şi suferinţă / un apel către suflet / ridicîndu-se deasupra dragostei de sine". Magia naturistă place în general „ecologiştilor", dezesperaţi că viaţa „modernă" perturbă rostul milenar al lumii, întocmirea armonică a naturii. Un asemenea „ecologist" era, la dimensiunile anxietăţii faţă de soarta planetei, Adrian Păunescu : „ecologism" de om al bălţilor promova şi N. Gr. Mărăşanu, mai sînt şi alţii. Marta Bărbulescu vine către lirismul ecologic dinspre franciscanism unde ştia să se exprime cu relativă virtuozitate : „Iubesc ploile verzi, reci şi fierbinţi / într-un joc ciudat, de neînţeles / mai trec prin singe primăveri / în cvadriga unui eres / ... / Iubesc totul / cu înţelegere deplină / şi sînt cu fervoare / frunza fragedă logodită / cu fluturele abia ieşit / din omidă". Această democraţie a creaturilor se potriveşte mai mult cu lirismul diafan, de eremitaj interior de mai înainte, însă e, înţelegem, răspunsul poetei la dezordinea modernă a lumii invadate de „fabricaţii", de artificiu. Ca să fiu sincer, „ideologia" chiar ecologistă nu şade bine poetelor ; prefer contemplativitate suavă, cu cîte o zvîcnire de emoţie obscură, precum aceasta : „totul mă tulbură ! / Chiar şi o frunză uscată / izbită de vînt / lipită de geamuri / ca o mărturie a unei legi / implacabile".

A. Silvestri

PARADIS PROVIZORIU

Uşor teribilistă, nedepăşind însă niciodată o imaginară măsură pe care viziunea i-o impune, cu reale resurse de lirism este poezia lui Lucian Vasiliu. În noua sa culegere *) convieţuiesc, cu un subtext dramatic, naturaleţea şi artificiul, realitatea şi iluzia, elocinţa şi obscuritatea. Motivul sub care ar putea fi ele aşezate este enunţat chiar în titlu : **felul de a înainta ;** modul, adică, de a lua în posesie o lume adevărată, cunoscută numai prin datele imaginaţiei. Conflictul născut din această împrejurare. Fantezist prin temperament şi himeric în intenţie, Lucian Vasiliu vede real dar recompune alchimic datele unui „paradis provizoriu", populat cu figuri fictive şi relaţii utopice : prietenul Zenumud, despre care scrie un „mic tractat", Iolanda, iubita inexistentă, şobolanul Bosch (!), Mona-Monada, un fel de întruchipare a principiului unic, în absenţa căruia rămîne gustul implacabilei eroziuni. În fine, rezultatul obţinut este şi el tot un „paradis provizoriu". Redus la scară, adaptat la condiţia comunicării cu o realitate păstrată încă drept reper, **fabulosul** există. El este observabil aproape oriunde în poezia lui Lucian Vasiliu, de la o viziune cvasi-narativă asupra tensiunilor psihice proprii la rezumarea sentimentului la fapt şi aşezarea, astfel, a evenimentelor existenţei în succesiune. A crea în spirit fabulos înseamnă a justifica ordinea reală a universului printr-una capabilă să o modifice, să o reinventeze într-un plan de două ori semnificativ, care să accentueze predispoziţiile naturii pentru fantezie şi pentru imprevizibil.

Din poezia lui Lucian Vasiliu aflăm îndeosebi de conspiraţii fictive la adresa **emoţiei.** Împotriva ei se ridică bagheta magică a celui care înaintează, cu mantia de purpură a unei presupuse asceze. Asceza trupului corespunde sărbătorii utopice a spiritului — moartea în fiecare seară, odată cu grăuntele de fericire descoperit în combinaţia miraculoasă. Fericirea alchimistului echivalează deci cu provocarea „strălucitoare" a morţii. Invenţia lui semnalizează dispariţia florului vital. Odată cu obţinerea substanţei, agentul se evaporează. A înfăţişa — a te înfăţişa — înseamnă a înceta să existi. Actul însuşi al scrieturii urmează această strategie : „Următoarele cuvinte pe care vreau / să le scriu / îmi pregătesc un şireang de zile mari." Raţiune învinsă — paradis provizoriu. Lovitura de graţie a esenţei dezvăluite, iată finalitatea „felului de a înainta". Dincolo de experienţa existenţială sintetizată, se insinuează şi o morală, a ficţiunii, condiţia ei. Poemul începe să fiinţeze odată cu transgresarea sentimentului în pura abstracţiune — cu anularea senzualităţii.

Desigur, judecată aşa, poezia lui Lucian Vasiliu nu ar rafina decît motive binecunoscute. Poetul are însă un ton al său, în cele mai reuşite texte. A se vedea că ele sînt şi cele mai lirice : **Naraţiune, Privind printr-o sticlă goală, Ştefan, zis tatăl, Mărturisesc, Despre emoţiile unei promenade cu tricicleta, Hic et nunc, Poem final.** Există aici un amestec original de luciditate răsfrîntă în contingent şi sensibilitate metafizică, originalitate care provine tocmai din faptul că opţiunea categorică a poetului nu se îndreaptă explicit către nici una din ele ; un amestec de ironie şi dramatism, căci sub orchestraţia fantezistă, sub cochetăria cu fericirea dobîndită prin artificiu continuă să se audă basul continuu al scepticismului. Realitatea e prada utopiei, dar în acest joc inteligent şi rafinat răzbate totuşi cu claritate tristeţea arlechinului. Renunţînd la unele gratuităţi — „Corbi nenumăraţi (ai lui Poe ai lui Tradem / ai lui Bacovia **ai lui Poe din Copou)",** s.n., „Gazda noastră are trei / ochi, dintre care unul e orb", „11 ani prenatali am aşteptat pînă să te cunosc" —, poezia, de pe acum remarcabilă, a lui Lucian Vasiliu, ar cîştiga în profunzime.

Costin Tuchilă

*) **Lucian Vasiliu : „Despre felul cum înaintez", Editura „Albatros", 1983.**

CRITICA

UN ESEU „BIOGRAFIC"

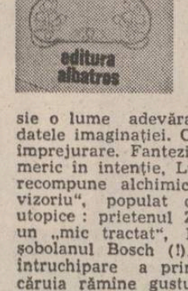

Nu e cazul să fim „concesivi", aşa cum sîntem consiliaţi, în cazul tinerilor debutanţi în ale criticii, pentru a nota debutul modest, deloc spectaculos (în ciuda premiselor), „corect" în parte, pe alocuri compromis de stilul indigerabil şi de incongruenţa unor analogii şi „probe", al lui Victor Atanasiu *). Eseul „biografic" al tînărului critic (căci acesta se ocupă de biografia aşa-zicînd „textuală" a lui Ilie Moromete), deşi nu propune o lectură modernă, nu are calitatea de a şti să se păstreze prudent pe acea linie mediană a comentariului „sfătos" de tip tradiţional(ist), unde apele se tulbură mai greu iar viaţa navigatorului e dulce, dar, vai, previzibilă. Deşi punctul de plecare a **Vieţii lui Ilie Moromete** este în parte polemic, menţinîndu-se aşa pe alocuri, furnizarea probelor contrare e uneori în suferinţă. Interpretul contestă de la început (exagerînd puţin în chip strategic) unghiul „clasic" de lectură al romanului, propunînd totodată cîteva puncte de discuţie demne de tot interesul ; el polemizează, prin urmare, cu unele dintre cele mai importante determinante pe care cei mai insistenţi comentatori de pînă acum ai lui Marin Preda (M. Ungheanu, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Valeriu Cristea) au crezut de cuviinţă să le atribuie personajului. Din punctul de vedere al lui Victor Atanasiu, Ilie Moromete este un „reformator", nu un „conservator", un tip pragmatic, de o luciditate camilpetresciană (!). Să mai notăm, în aceeaşi ordine de idei, că personajul e inclus în clasa „modelatorilor" de conştiinţe, pedagog pînă în măduva oaselor, nu un ilar „iresponsabil", un „conştient", nu un „inconştient" (într-o notă se polemizează cu un „comentator de perspicacitatea lui Nicolae Manolescu", în altele cu Ov. S. Crohmălniceanu sau Valeriu Cristea), nu un „bizantin nărăvit într-o sofistică", ci un „calculat" ce-şi urmăreşte „cu sînge rece" „scopurile lui dezinteresate". Care ar putea fi cauza acestor rătăciri ale criticii (în treacăt fie vorba, lucrurile nu stau chiar aşa, şi aceasta e lesne de văzut doar aruncînd o privire prin **Scriitori români de azi,** I, p. p. 398—430, unde sînt menţionate nu numai cîteva din „descoperirile" eseului de faţă, ci şi posibile argumente contrare lor) ? O eroare importantă a criticilor a fost aceea (incredibil, dar adevărat !) că au purces nu de la personaj spre discutarea ansamblului textual, ci (culmea !), de la text spre personaj — ne dezvăluie comentatorul. Pornind invers, adică de la propria imagine despre personaj, excerptînd din text pasajele convenabile şi organizîndu-le pe cele „incomode" de-a lungul firului demonstraţiei, criticul ajunge însă nu de puţine ori la confirmarea punctului de vedere contestat, la contradicţii cu sine însuşi : dacă Moromete e cel de mai sus, atunci cum poate fi donquijotesc (în ciuda afirmaţiilor autorului, care, cum se ştie, nu importă în critică decît într-un eventual demers psihanalitic) — p. 42, sau, dacă e un tip „pragmatic", cum poate fi adeptul unui „primum philosophari" (p. 67) ? De asemenea, a considera că Marin Preda nu e constructorul unei interesante tipologii feminine, mi se pare eronat, ca şi considerarea lui Moromete drept un „învingător" (pentru că şi-ar fi aflat la bătrîneţe partenera „adevărată"). Realitatea, intuită de critic, dar pierdută pe drum, e că Moromete e un tip mult prea complex pentru a se lăsa circumscris unei singure paradigme caracterologice. Pe de altă parte, compararea personajului cu Maiorescu (da, Titu), cu Mahomed (!), Baudelaire (!) sau ţăranul din poezia lui Ion Gheorghe, a lui Paraschiv cu Sfinxul sau Eugen Ionescu (!), iar a lui Achim cu Agamemnon Dandanache mi se pare un procedeu critic încă privit cu mefienţă pentru a fi utilizat în interpretarea celui mai memorabil personaj din proza noastră postbelică.

Cristian Moraru

*) **Victor Atanasiu: „Viaţa lui Ilie Moromete", Editura „Cartea Românease", 1984.**

Gînd şi suflet

Discret, fără a asalta revistele literare — prezent, totuşi, cu versuri din cînd în cînd mai ales în „Luceafărul" — avînd o credinţă în carte exagerată pentru zilele noastre — dar motivată de ideea volumului, a ciclului încheiat, care-i determină demersul poetic, Ştefan Radof publică al treilea volum de versuri* făurind în tihnă un univers poetic după modelul tradiţiei populare (moldave) în care cele patru elemente — apa, aerul, focul, pămîntul — se aleg după măsură răspunzînd gîndului nostru despre lucruri cu simplitatea lucrurilor înseşi. Poetul cizelează îndelung gîndul cerînd pentru haina rostirii nu atît cuvîntul cît sunetul potrivit care răspunde undei, părînd, din acest punct de vedere, un simbolist autentic. Iată planeta pe care locuim afundîndu-se ca o plută (poezia se numeşte „Pluta") în univers : „Pămîntul, / această plută / lăsată / să cadă / la fund / în marea astrală". Strofa se scandează accentul căzînd constant pe a doua silabă care este cînd a, cînd u, simbolizînd jocul „închis-deschis", căderea undioasă în singurătate pînă la platforma ce-o oferă ultimul vers : „marea astrală" trimite la un spaţiu nemărginit — euforic, însă, plasată în final de ritmuri, prin r-urile astringente care încadrează vocala descrisă, sintagma sugerează eranul în care se amortizează căderea, „pluta" ce oferă un punct de sprijin. Jocul vocalic se opune celui semantic depăşindu-se, cel puţin în teorie, dogma simbolistă care ar fi cerut concordanţă deplină.

Accente eminesciene se întîlnesc în aceste cîntări ale apei mortuare (motivate de zona comună, oarecum, din care cei doi poeţi coboară) — iar un poem întreg „Ofelia", ne apare ca o dedicaţie marelui înaintaş : „De-atît acoperiş de ape / va să cobori. / vei sta o vreme doar, / printre oglinzi de peşti / şi de culori. // El va veni, danez / înfăşurat în ploi / din aburi să-i aduni, / tu nuferi să-i întinzi / în loc de mîini. // Eu, palid doar, / am să mă-mbrac în fracul zilei vineri, / în seri şi seri / să vă petrec, / cu păsări lungi pe umerii mei tineri". Splendidă refacere a universului eminescian pe baza poeziilor „Lacul" şi „Odă în metru antic"! Iubirea lui Eminescu este vegheată de alături după ce a fost invocată a se realiza la modul ideal, poetul de azi fiind tras din magma acvatică de dorul de viaţă — propensiune spre vertical aici ; condiţia lui este cea a lui Eneas coborît în infern asistînd la împăcarea umbrelor (Didona cu soţul ei) dincolo de neînţelegerea din viaţa de deasupra. Într-o altă poezie, „Jertfa lui Eros", transpare în filigran „Pe lîngă plopii fără soţ". Este mai mult decît o glosare a temei : o împingere a ei către acelaşi ecran de tradiţii din care Ştefan Radof soarbe sevele lirismului. A-l considera pe Eminescu sacru şi a-l asimila tezaurului de credinţe ale poporului — iată unul dintre cele mai frumoase omagii ce i se pot aduce Ni se dovedeşte în felul acesta că nu numai prin tehnica citatului sau a colajului cultural poate fi readus în atenţia noastră marele poet — ci şi prin pătrunderea discretă, pioasă, în opera lui, prin retrăirea ei la nivelul actual.

Aerul este, la Ştefan Radof, populat de îngeri sau sfinţi în cea mai curată tradiţie romantică: „Sus pe dealul ascuţit / ca o dungă de cuţit, / sus, mai sus, pe linga lună, / pe o patiste neagră, / în virful cu noua meri, / aprinşi între luminări, / stau de noapte răzimaţi / sfinţi părinţi înginduraţi. // Stau la mese de alun — / mese-ntinse, / mese scrise / şi cu jertfe neatinse, // aşteptînd într-un suspin / să coboare din amin / untdelemn în candele / să le ungă oasele". (p. 45). Poemul — probabil cel mai frumos din volum — are rezonanţa icoanelor din lemn de tei, neted, cu vopselele izvorînd continuu din seve — albastrul adînc al colindelor dominînd fondul. Poezia lui Ştefan Radof coboară dintr-o zonă unde ştiinţa se împleteşte cu talentul nativ, puţine eşantioane alunecînd în forma brută, precum acesta care pare o idee scăpată întreagă din năvodul gîndului, şi cere un timp şi un spaţiu anume pentru existenţă ; altfel, ea poate se închide în sine.

Dincoace de acest cerc larg al gîndului care reface starea cosmică a lumii din împletiri de elemente se răsfrînge, în poezia lui Ştefan Radof, cercul mai mic al sufletului exprimînd durerea şi bucuria lumescului în registru vegetal. Aici omul nu trăieşte singur, are lîngă sine la tot pasul un „înger", un însoţitor ceresc care nici în moarte nu-l părăseşte dar care trebuie invocat : „Voi, copii goniţi din raiuri / pe pămîntul trist de veri, / voi sătui de ruguri sfinte / şi de-atîtea învieri — / de-aţi căzut în valea noastră, / fraţi cu noi într-un durere, / să ne-ntindem la o umbră / prin ierboasa încăpere". **(Facerea).** Remarc, totuşi, prea multă logică, convenţională în această invocaţie — dar sintagma finală trebuie pusă în legătură cu „O, mamă...", mai ales că poetul ne-a atras atenţia că străbate, discret, universul eminescian şi ne-a captat bunăvoinţa. Această logică a convenienţei (de tipul „dacă tot n-aveţi ce face acceptaţi" etc.) se umple, astfel, de sentimentul de acolo şi cititorul avizat înţelege că poetul cîntă spaima de a pătrunde singur în lumea de dincolo. Moartea — căci fiecare om are, la fel, o moarte a lui — izgonită, de asemenea, din cer, pîndeşte ca o continuă ameninţare : „De-un albastru / mult privit, / cerule, / vară bolnavă — / s-a-ntîmplat / de s-a-mplintat / un cuţit / în coapsa stîngă / să mă caute de-o Evă, / osîndită-n noi să plîngă. // Nici e mamă, / nici e soră, / nici e soaţă / îngera ce mă devoră / şi mă ceartă / dinspre partea ceealaltă, / nevăzută a fiinţei mele — // Cerule / din cer durere". (p. 35). Îngerul şi „îngera" insotesc fiinţa omenească, unul fiind în sentiment, cealaltă stînd în presentiment, împărţindu-şi între ei soarele şi luna. În această lume mecanică — nu pentru că ar fi compusă din mecanisme, din nituri şi şuruburi : dimpotrivă, elementele care o compun sînt folii organice împletindu-se între ele — în care drumul între sus şi jos se face în „trăsurile sfinţilor", poetul ca miez gînditor se află chiar în centru ţinut acolo de către Muză contemplind dantesc energiile, prinzîndu-le în sentiment pentru a le exprima în verb. Universul poetic al lui Ştefan Radof se lasă uşor descifrat, analizat, fiind omogen, constituit pe lucruri simple. Ne aflăm în faţa unuia dintre „poetae docti" care nu-şi desfăşoară ştiinţa tot creînd şi inventînd la nesfîrşit simboluri, storcînd zona imaginaţiei de cît mai multe semnificaţii în real, ci prelucrîndu-le cu multă artă pe cele cunoscute ; mai mult, poetul crede în acestea, le simte la intensitatea lirică cea mai înaltă, se cufundă în ele. O mare vocaţie a construcţiei ne surprinde apoi, la Ştefan Radof ; pornind de la temelii sigure (ascunse, ca în baladă, de iedera vremii) el edifică o lume poetică proprie în care se regăseşte lumea tradiţională ; o edifică fără a se depărta de ea : din fiecare ogivă ne priveşte stind locului, arătîndu-se suflet viu al ei temător de singurătate, chemînd cititorul către sine.

Nicolae Georgescu

*) **Ştefan Radof : „Statui în iarbă", Editura „Cartea Românească", 1983.**

Farmecul evocării

Urmare din pag. 1

gaţie al autorului. În realitate, infrastructura documentară a lucrării este pe cît de amplă pe atît de solidă. Contactul nemijlocit cu sursele i-au dat lui Ion Bulei acea forţă — pe care Nicolae Iorga o considera esenţială pentru adevăratul istoric — de a invia trecutul, de a-l introduce pe cititor în lumea românească din jurul anului 1900.

Marele merit al acestei cărţi — dincolo de lectura ei atît de agreabilă — este seriozitatea cu care autorul a tratat problemele — multe şi variate — ale României la începutul secolului al XX-lea. Pentru a cita un singur exemplu, să amintim discuţia despre modernizare, în care opiniile autorului caută să dea o judecată cumpănită în evaluarea curentelor din gîndirea social-politică românească în această problemă fundamentală cu care a fost confruntată societatea românească. Ceea ce se cuvine subliniat este însuşirea autorului de a prezenta limpede o problemă care, complexă prin însăşi natura ei, este complicată, uneori, de limbajul preţios al cercetătorilor. În paginile cărţii, Ion Bulei seamănă idei, sugestii şi observaţii care ar putea figura într-o carte de aforisme. Se întîlnesc, de asemenea, portrete remarcabile ale oamenilor politici precum cel al lui Dimitrie A. Sturdza, lucrat cu grijă de orfevru. Concluziile autorului, la capătul unei expuneri, sînt scurte, o singură propoziţie, greu de sens, ca de pildă, în discuţia despre meritul liberalilor sau conservatorilor în ieşirea din criză : „Şi unii, şi alţii, cei dintîi (liberalii — n.n.) în chip mai sigur, se străduiseră să conducă statul român în vreme de primejdie. Greul îl dusese omul de rînd".

Ion Bulei scrie cu plăcere vădită de a evoca. Culoarea şi savoarea naraţiei se împreună cu adîncimea şi limpezimea cercetării sale. Încheind lectura cărţii, încerci o singură dorinţă, încă una la fel.

PREMIILE ediţiei a II-a a Festivalului-concurs interjudeţean de proză scurtă – «Marin Preda»

— Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România — Ion Teodorescu din Slobozia ;

— Premiul I şi al revistei „România literară" — Clelia Ifrim din Bucureşti şi Aurel Baros din Bucureşti ;

— Premiul II şi al revistei „Luceafărul" — Mihaela Sturza-Gavrilă din Bucureşti ;

— Premiul III şi al Suplimentului literar-artistic al „Scînteii tineretului" — Cristian Dică din Alexandria ;

— Premiul special al juriului şi al revistei „Contemporanul" — Iacob Florea din Bacău ;

— Premiul Editurii „Cartea Românească" — Constantin Anghel Georgescu din Roşiori de Vede.

— Premiul Editurii „Scrisul românesc" — Maria Badea, Izvoarele (jud. Teleorman) ;

— Premiul revistei „Albina", Ion Balica, Grădinari (jud. Caraş-Severin) ;

— Premiul revistei „Argeş" — Nicolae Andrei Ioana, Moreni, (jud. Dîmboviţa) ;

— Premiul revistei „Astra" — Radu Mircea — Macrinci din Sighişoara.

— Premiul revistei „Cîntarea României" — Ştefan Dinică din Alba Iulia.

— Premiul revistei „Convorbiri literare — Brînduşa Sumănaru din Suceava.

— Premiul revistei „Familia" — Mirela Boroş din Braşov.

— Premiul revistei „Ramuri" — Violeta Cîmpulungeanu din Predeal ;

— Premiul revistei „Tomis" — Vasile Părpăuţ, Cumpăna, (jud. Constanţa) ;

— Premiul ziarului „Teleorman" — Florentin Caţan din Alexandria ;

— Premiul Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă Teleorman — Lelia Munteanu din Bucureşti ;

— Premiul Consiliului judeţean al sindicatelor — Teleorman — Dan Petrescu din Iaşi ;

— Premiul Comitetului judeţean U.T.C. — Teleorman — Rodica Purniche din Călăraşi ;

— Premiul Centrului de librării — Teleorman — Dumitru Augustin Doman din Bucureşti.

Juriul a fost alcătuit din scriitori, reprezentanti ai diferitelor publicaţii literare şi de cultură din ţară. Revista „Luceafărul" a fost reprezentată de Nicolae Ciobanu şi Artur Silvestri.

BIRUINȚA TINERILOR CONSTRUCTORI

Magistrala albastră

— fragmente —

Chipul speranței

Din matcă, un popor dădea peste margini,
se ridicau cei ce doreau să alunge
sărăcia
și foamea, să înfrîngă înfrîngerea !
Cei fără un destin veneau să
descopere chipul speranței.
Riuri de oameni cu riuri de vise veneau
să zămislească
cel mai statornic vis : magistrala
albastră !
Osia gîndului fusese trasată !
Topometrii fixau cu țăruși două maluri și
între ele
viața urma să capete conturul unui riu.
Provinciile din nord trimiteau mina
de lucru
excedentă, nemăiestrită în miracole ;
porturile veneau cu meșteri de poduri
și cheiuri,
Brăila trimitea screpere și excavatoare,
Brașovul — buldozere în stare să
împingă un riu,
Mârșa — uriașe bascule, furnici
apocaliptice,
pe care șoferi cu trupuri atletice
călăreau,
mulți,
neînduplecați,
împotriviți lîncezelii,
decși să cîștige !
Armatele schimbau armele cu uneltele de
muncă,
prin ordin de front se delimitau
șantierele !
Ofițerul lăsa acasă femeia cu o
sărutare pe
frunte ; oștașul lua pătura, gamela și
sacul cu merinde.
Cu toții se pregăteau de marșul cel
lung.
În valuri largi veneau brigadierii,
visători și romantici,
învăluiți de ecourile unor nume
sonore, ca ale unor repezi și
vesele riuri :
Salva — Vișeu,
Bumbești — Livezeni,
Agnita — Botorca !
Veneau montatorii de ecluze, inginerii
desfășurînd
largi proiecte, plantatorii de fascine,
semănătorii de iarbă, artificieri,
excavatoriști,
buldozeriști, macaragii, bucătărese
pîntecoase,
spălătorese, închipuite secretare,
directori generali și miniștri, marinari,
frizeri pentru bărbile stufoase,
screperiști,
proiectanți, scafandri, mineri, medici
de șantiere,
sanitari, funcționari mari și mici,
îngrijitoare
de barăci, pontatori, generali de
armate,
venea cel îndestulat și cel sărac, venea cel
optimist
și venea cel bănuitor,
arși în suflet de dorul de a-și scrie
numele
pe o filă de eternitate,
gata să aleagă mormînt în această
planetă
răvășită,
dezgolită de promisiuni și iluzii,
pierduți în imprecisul timp al șantierelor,
aminind bucuria împreunării dintre
bărbat
și femeie,
nezămislind prunci,
fiindcă, iată, mai trebuia cucerită semeția
unei stînci,
mai aveau de construit un canal.
Și în fiecare suflet suna o goarnă
și o speranță năștea din rana ce abia
începuse
să sîngere...

Despre unele imprevizibile stări ale sufletului

Și prin toate aceste imprevizibile stări
ale sufletului,
treceau ei : muncitori,
militari,

n. grigore mărășanu

brigadieri de toate vîrstele,
icnind sub umezeala maldărului de
fascine,
rupînd din stîncă hălci mari de rocă,
dalind și taluzînd malul abrupt ca o
platoșă.
Ziua turnau în operă dansul fertil al
brațelor noduroase ;
noaptea, cînd oboseala bătea cuie în
genunchi,
visau că fac dragoste cu cea mai
frumoasă femeie !
Cam senzuală imagine, vor spune puriștii
cu mapă,
cei cărora trupul nu le-a înflorit de
dorinți,
cei ce nu au înghițit măcar o dată
lacrima
de sare din colțul gurii,
cei ce n-au cunoscut dăruirea pînă la
jertfă,
nici tristețea unei după-amiezi de
duminică
potențată de văicăreala unei armonici
cu burduf peticit.
Ei erau untul pămîntului,
unda primară din care încolțea floarea
visului,
cercul multiplicat ce se naște cînd
arunci
o piatră în ape.
Ei știau să taie munții în două,
să rontăie ca pe un pesmet plictiseala,
să bea, să rîdă cu gura pînă la urechi
de farsa
deșuchiată ;
să injure de arhangheli și luciferi cînd
treaba
ieșea pe dos,
ca o naștere previa,
dar lacrima lor ascunsă cine a văzut-o?
Nădejdea lor din urmă cine a
descifrat-o ?
Prin dragoste, prin îndurare,
ei construiau nu un canal, ci o nouă
religie :
a muncii !
Palma crăpată era singurul zeu în care
se putea crede ;
noaptea, zeul acesta dormea pe
aceeași pernă
cu muritorul de rînd.
Templul arderilor de tot erau
barăcile-dormitor,
cu paturi de campanie prăfuite,
cu cearceafuri îmbîcsite de damful
acriu
al trupurilor transpirate,
al nelipsitelor, adulatelor cizme de
cauciuc.
Ei credeau doar în chipul izbînzii lor,
care îmbrăca forma acestui canal,
chip ce venea dintr-o îndelungă
abstractizare.
Lingura și castronul buzat de aluminiu
nășteau, la ore de masă, o muzică a
sferelor,
trupurile se abandonau unei păci
provizorii,
bucătăriile emanau arome ce atrăgeau
guri
flămînde.
Ce zeu mai putea stăpîni această lume
smulsă
din rădăcini ce căuta albia ?
Zeul lor era vrerea lor și el purta chipul
eternității !

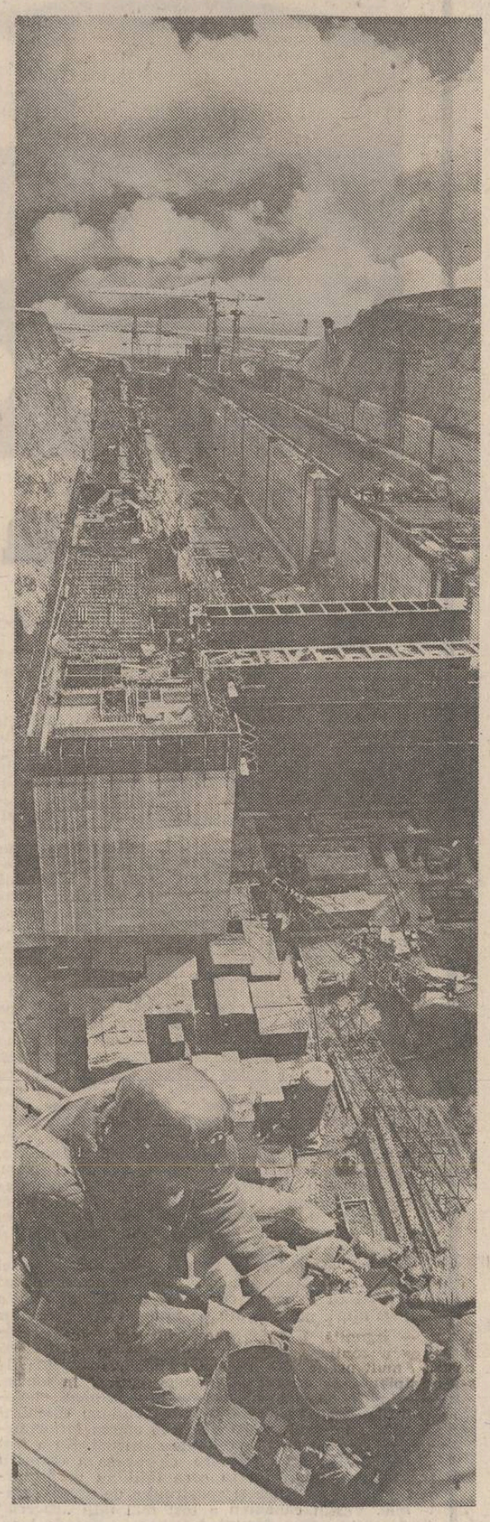

Un fluviu ca puterea

Un ORAȘ cu case albe,
cu mesaje albe,
o frumoasă încoronare a primăverii
la AGIGEA
Aici, împreună, așteptăm Dunărea
Așteptăm pe un țărm tînăr,
linie dreaptă trasă în spațiu...
Îmi privești în ochi cu nesațiu :
mișcarea liberă a valurilor,
sărbătoarea pămînturilor...
Timpul strălucește o zi exactă,
ochii mei spun mai mult decît o dată...
Semper !!!
Da, totdeauna și pentru totdeauna vezi și tu.
O țară cu mesaje albe,
un fluviu ca puterea sîngelui, devotat.

Valeria Deleanu

Chipul tînăr al unei epopei

Urmare din pag. 1

rilor ecluze ce mărginesc Canalul, nu trebuie să vedem numai extraordinara biruință arhitectonică și de știință inginerească, fără precedent în România, întru totul comparabilă cu cele mai mari lucrări de asemenea gen realizate vreodată în lume. Trebuie să vedem și biruința oamenilor care, construindu-se pe ei înșiși în bătăliile fără număr ce s-au consumat înaintea victoriei, s-au ridicat la înălțimea și puterea unui ideal. Creînd un simbol pentru măreția planetei, și-au ridicat privirea și avîntul spre culmi niciodată visate. Adeverind, prin faptele lor de zi cu zi, adevărul că epoca de după Congresul al IX-lea este epoca visurilor ce pot prinde făgașul realității prin munca, încrederea și biruința noastră.

La 26 mai, a fost momentul cînd epopeea a consemnat o atare biruință. Pentru că nu întîmplător — nu, nicidecum întîmplător, ci tocmai printr-o credință fierbinte că timpul ce vine va duce mai departe această biruință, tinerii brigadieri ai Canalului Dunăre—Marea Neagră au zidit în baza promontoriului de pe malul drept, acolo unde se va ridica Monumentul tineretului, cilindrul metalic conținînd pergamentul depus în inima acestui „monument ce va dăinui peste veacuri, ca generațiile viitoare să știe că noi ne-am făcut datoria față de patrie". Datoria sfîntă față de patrie împlinită de cei peste 46 000 de tineri sub eroicul însemn al brigadierilor, cu știința lor că tinerețe înseamnă, atunci cînd este trăită frumos și adevărat, dăruire pentru idealul țării, pentru împlinirea nevoilor sale. Cifrele de plan pe care le-au realizat și depășit acești brigadieri pot să nu vă spună foarte multe. Dar, dincolo de ele, zidită în fiecare metru cub de betoane, înălțată în fiecare metru de cofraje, cuibărită în fiecare tablier, este credința în puterea de a construi, de a construi frumos și durabil pentru ziua de mîine.

La 26 mai, epopeea a consemnat și acest legămînt de viitor, al speranței împlinite dar niciodată sfîrșite.

„AM VĂZUT PRIMA OARĂ ÎN VIAȚA MEA MAREA"

Căci, acum patru ani, în plin vacarm dezlănțuit al camioanelor care se alergau parcă unele pe altele, într-un șir nesfîrșit de praf și urlete de frînă, consemnam o exemplară mărturie de credință. Exemplară în măsura în care brigadierul Danielescu Adrian, venit de undeva din munții Neamțului, poate fi un simbol. Îi revăd silueta, sprijinită de cupa unui excavator, omul — ridicol de plăpînd în fața masivității neclintite a zimților de metal. Avînd, în spate, o imagine pe atunci mi se părea a fi comună, acum, și ea, un simbol — zidul de calcar parcă dăltuit perfect în linii adînci, perfect paralele, mărturie a luptei ce se ostoise doar o clipă. Iar la întrebarea, e adevărat de rutină dar oare cîte întrebări, privite de departe, nu sînt de rutină, ce i s-a părut a fi deosebit în viața lui de șantier pînă acum, mi-a răspuns : „În primul rînd aici am învățat să minuiesc pentru prima dată excavatoare de talia aștuia (și l-a privit, cu un amestec de prietenie, dragoste, pasiune, dar și de îndîrjire care dădea măsura adevărată a legăturii dintre ei). L-am învățat greu, că e solul foarte greu. Da' mi-am zis că ori eu, ori el. Și cum costă scump, l-am luat încet și cu grijă, l-am pus pe roate și acuma scoate tot ce poate. Asta o dată. Al doilea, aicea am văzut pentru prima oară în viață marea. Nu pot să vă spun ce-am simțit. Și m-am jurat, zău așa, tovarășe reporter, cînd o avea fi-miu zece ani, că acu are un an, să-l aduc aici, cu vaporul în plimbare pe canal, să rog să se oprească cam unde oi socoti eu că mi-a fost excavatorul și să-i zic. Uite, mă băiatule, aicea s-a luptat tata !".

CEEA CE NU SE SCRIE ÎN CĂRȚI

La 26 mai, epopeea scrisă de acești oameni, le-a dat drumul vapoarelor. Oare ce legătură adîncă, de nepovestit prin cuvinte, se făcuse atunci în sufletul tînărului brigadier, luptîndu-se cu peretele de calcar, cu propria știință de a conduce monstrul de sute de tone și imaginea nesfîrșitului mării ? Oare ce a dus la îndîrjirea lui, nu numai în fața bazaltului și calcarului, ci și în fața timpului, reducîndu-l, învingîndu-l cum supunea excavatorul și peretele lui de calcar, venind deja, cu imaginația, într-un timp al plimbării fără griji ? Există o explicație. Cea a credinței lor profunde că sînt, în tot ceea ce fac, o generație a învingătorilor. Chiar dacă utilajele n-au mers întotdeauna la randamentul citat în manualele de inginerie, chiar dacă drumurile, la sfîrșit de toamnă, se înfundau în noroaie asemănătoare unor imense mocirle în care vedeai cum înoată în răstimpuri carcasele camioanelor care-și făceau loc, cu regularitate de metronom, prin mîl și ploaie, sosind la bazele de recepție... Chiar dacă... Și tocmai de aceea nu s-au lăsat învinși. Tocmai fiindcă foarte mulți dintre ei, elevi, studenți, aici au învățat prima oară ce înseamnă munca de șantier. La 26 mai, epopeea le-a înnobilat efortul prin trecerea lui în istorie. O istorie imposibil de scris, aici, altfel decît prin curaj și abnegație să plec de aici, pe un alt șantier, decît cînd am să văd trecînd primul vas prin ecluză" îmi spunea un tînăr inginer care tocmai își terminase, acum doi ani, perioada de stagiatură, construind o hidrocentrală pe Olt. „N-am să plec, n-am să plec chiar dacă e mai greu decît mi-aș fi închipuit. Am învins greutăți despre care nici măcar nu scria în cărți. Ne-am luptat cu un timp cînd de Sahară, cînd de tropice. Am construit ceea ce profesorii noștri credeau că nu se poate face în stadiul actual al tehnicii noastre. Și am lucrat în cea mai mare parte cu utilaj de-al nostru, românesc, pe care tot noi l-am testat, noi l-am omologat în condiții extraordinar de dificile. Ce-au făcut deosebit tinerii ? Nu mă întrebați, fiindcă ar trebui să vă povestesc zi de zi, tot ce-am făcut aici. Tinerii noștri s-au zbătut să fim în frunte. Noi să facem Canalul, să arătăm lumii întregi că dacă ne-am pornit pe ceva, apoi îl și facem. Și bine".

„VREAU PE CANAL CU VAPORUL !"

La 26 mai, epopeea a consemnat că valoarea curajului, a entuziasmului și încercării sînt valori cu care lucrăm în construcții, fie ele de oameni, fie ele de gigantice obiective.

Iar dacă n-ați fost niciodată în acești ani să vedeți cum se construia Canalul, ar trebui povestit drumul care șerpuia parcă la infinit printr-un pustiu de praf arzător, suind coline, împiedicîndu-se din cînd în cînd de enorme aglomerări de utilaje, ajungînd deodată pe o creastă unde, deodată, te izbea sunetul ce creștea asurzitor, reflectat perfect de pereții de stîncă — erau acolo zeci, poate sute de camioane de mare tonaj, excavatoare, buldozere — și imaginea furnicarului în mișcări rapide, descoperit doar cînd norii de praf erau împinși de vînt. Aici, pe culme, vorbeam cu unul dintre cei mai vechi brigadieri ai Șantierului național al tineretului care-mi mărturisea simplu, ca și cum ar fi vorbit de un lucru oarecare și nu întîmplat lui, ci altuia, pe care de-abia îl cunoștea. „De ce-am rămas ? Păi mi-am zis că dacă au trecut anii de contract să cer să muncesc tot aici, că mi s-a făcut drag de Canalul ăsta. Să-l termin. Mi-am adus și nevasta. Unde-i ? Doarme. Că e schimbul celălalt pe excavator. Nu-i greu. Că v-am spus că iubesc munca asta, îmi e drag să stau cu tinerii ăștia pînă om termina și or pleca cu toții. Și atuncea îmi iau nevasta și copiii și plecăm o lună la mare. Da' mai întîi și întîi, tot cu vaporul pe Canal vreau". Povestea simplă care ascunde, dincolo de ea, ceea ce, în alți termeni, dar referindu-ne mereu la acest adevăr, am numit „romantismul revoluționar". Căci și acest tînăr căruia i s-a făcut drag de Canal, care-și adusese soția și copiii, are în suflet sădită adînc credința în victoria luptei pe care o duce generația sa — generație chemată de secretarul general al partidului să ducă pe mai departe romantismul revoluționar al părinților noștri, comuniștii.

La 26 mai, epopeea împlinea o nouă izbîndă a idealului revoluționar îmbrăcat în salopeta albastră a brigadierilor.

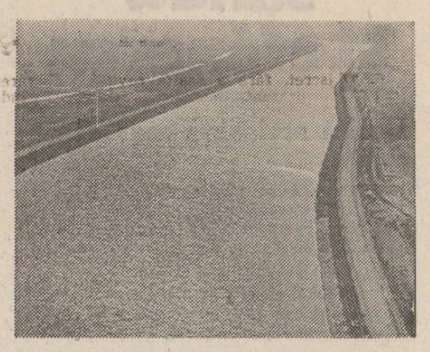

Brigadierii pe care i-am întîlnit, în tabăra de la Straja, grupați ciorchine pe bănci, pe mese și pe ferestre, într-o după-amiază de ploaie prelungă, să asculte seara de cîntece și dansuri populare pe care reprezentanții diverselor județe voiau s-o ofere pentru un reportaj al Televiziunii. Și am asistat atunci la o competiție de selecție, de o rigoare absolut surprinzătoare, comparabilă cu efortul și disciplina lor de peste zi, căci, firesc, tinerii eroi ai faptei nu voiau să cînte și să danseze oricum. Aveau ambiția să iasă. Și a ieșit. O dovadă ? Nu. Mai degrabă, încă o confirmare. A unei dorințe de mai bine care este esențială pentru conștiința acestor oameni cu care am avut ocazia să stau de vorbă și care, într-adevăr, nu aveau decît o neliniște. Aceea că nu știau ce fapt să-l prezinte ca fiind mai semnificativ, pentru că, vorba unuia din ei, „stînci găurim noi toată ziua, da' să-i vedeți pe cei de la camioane, că n-apucă s-adune de pe jos în ritmul nostru". Semnificativ ? Simbolic mai degrabă pentru conștiința și siguranța de sine a unei generații căreia-i aparține viitorul. Siguranța pe lucrul bine făcut care lasă întotdeauna loc și zîmbetului și bucuriei.

ZÎMBETUL ȘI BUCURIA UNEI GENERAȚII

La 26 mai, epopeea a notat zîmbetul și bucuria unei generații, a unui întreg popor, în afirmarea de sine stătătoare, în drumul său către lumină.

Fără îndoială, căci acesta a fost, dintotdeauna, drumul spre împlinirea victoriei. Canalul Dunăre—Marea Neagră este un simbol a tot ce are mai bun poporul nostru, a tot ce are de înfăptuit și demonstrat generația tînără. S-a arătat aici că greutatea nu este o barieră, ci numai o treaptă, că pămîntul este învins, ușor sau greu, dar numai după ce te-ai învins pe tine însuți într-o luptă fără răgaz cu propriile neputințe și limite, s-a arătat aici că vrednicia părinților s-a transmis în flacăra sufletului copiilor aflați acum în același vuiet al construcției, al edificării de edificii. Din ce în ce mai mari. Din ce în ce mai puternice. Pe măsura idealurilor noastre de tineri Meșteri Manole izbindind lucrare după lucrare, punînd sufletul nostru la temelia fiecăreia, dîndu-i, prin aceasta, putere de a răzbate timpurile.

La 26 mai, epopeea scrisă anunța altele ce urmau să se scrie.

Căci, firesc, drumul generației care a construit Canalul nu se închide aici, oricît de semeață ar fi culmea. Căci acesta este adevărul pe care l-am învățat în epoca de extraordinare prefaceri pe care o trăim și anume că drumul nu trebuie considerat niciodată încheiat, că sufletului nostru de tineri revoluționari îi trebuie mereu noi și noi zăgazuri peste care să treacă, noi obiective ce se cer a fi împlinite. Va urma o altă construcție gigantică ce va continua pe aceasta, va mai urma apoi o alta și alta din nou... Iar școala de muncă și viață, de educație revoluționară și patriotică a marilor șantiere naționale va fi dusă prin inimi și conștiințe tinere, mai departe. Pentru că niciodată dragostea de țară și neam nu poate apune.

Iar epopeea al cărei punct final a fost la 26 mai, aceasta înseamnă, pentru eternitatea planetei noastre — dragostea de țară și neam a unei generații ce a crezut în visul măreț al unei construcții întru totul demnă de clipa de astăzi, de frumusețe și împlinire a țării. O construcție în care se află adînc săpat un chip tînăr. Un chip tînăr, un simbol peren al biruinței.

Trenul acela urcînd

Cum coboară prin mine colinele
încărcate de ceață
și trenul acela urcînd greu
împotriva rîului umflat de ploi.
Pînă aproape de roți îi ajung apele
și el trece ca un somnambul
peste virtejurile galbene.
Din cînd în cînd oprește prin gări
zornăind de întunecime și ploaie.
Se aud chiote tăind mohoreala cerului,
chiote pe care trenul le-ncarcă mereu
și le cară cu sine.
— Pleacă recruții, spune cineva,
recruții din Ardeal totdeauna
știu să umple trenurile de cîntece.

Inscripție de constructor

Linia dreaptă ridicată spre cer
în fierberea betoanelor,
ca o dezdoire a coloanei vertebrale
de-a lungul istoriei.
Zgura îndepărtată din temelii
pentru pacea visului din înalt.
Cîntec de corn acolo, în pădurea
de gînduri, apropiata de adevăr.
Chipul omului —
ca un arbore· dimineața,
imn Soarelui, mîna lui,
cu toate degetele arse
în fierberea betoanelor.

Scrie pe arbori

Scrie pe arbori o hieroglifă de-nțelepciune,
taina ei brăzdează înalt pînă unde
răsar frunzele, florile și minunile
fructelor blînde îndrăgite de zei și de oameni.

Fie cunună celor ce sînt și ce fi-vor,
în puterea destinului o lumină mai mult
dinspre simburii dătători de puteri,
dinspre pacea din adînc, rădăcinilor.

dumitru bălăeț

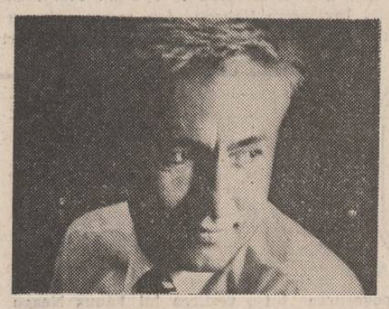

A rămîne, a pleca, a te-ntoarce —
în arcuirile timpului mai înalte mereu,
cu sevele, drumuri și drumuri prin capilarele
virstelor, fără istov năzuind către Soare.

Alcătuiri albe de vis vin deasupra
odată cu primăverile și cu nourii,
lasă puterile tale să năzuiască acolo,
scrie pe arbori o hieroglifă de-nțelepciune.

Matei Basarab și cărturarii

La Arnota, sus în munți,
stă Matei Basarab și veghează.
E de baci de-al bătrîn chipul lui
dus în frescele milostive.

Jur-împrejur, cărturarii-s cu el peste veac
la un sfat din vecernii.
Clopote bat a chemare și sîrg
și s-aud în destin
cum iubirea de țară s-aude
bucium mai sfînt întru toate
ale Gliei străbune.

Înălțatu-le-ai, Doamne, să le știm a urma
ziduri și litere deopotrivă.
În lăcașuri bogați anii tăi,
precum slovei române dăruitu-i-ai
izvoarele limpezi. Într-o parte și alta
de munți cum curg ele
după turmele blînde.

Și iarăși venim spre osîrdia ta de-început,
mierea cuvîntului s-o sorbim dintru Pravile,
Neagoe-Vodă și Negru Dintîi
îți înconjură chipul și fruntea,
urci cu ei către mit, jertfa zidirii
înțelepții s-o știe
mai puternică decît moartea,
mai înaltă ca ea,
sus în munții de-apururi ai Țării.

La Ulpia Traiana

Livezi de meri, de pruni, de nuci
la Ulpia Traiana! Răsar pe lîngă ziduri
și tresaltă-n vînt,
o lege au și legea lor e rodul,
și crengile-ncărcate coboară spre pămînt.

Și Glia blîndă le ridică-n slavă
mai tinere, mai fragede, mai roditoare încă,
și rădăcinile mai în adînc coboară
să se fixeze-n temelii de stîncă.

În poala lor și-a Timpului, umbrit un sat acolo
își crește pruncii teferi
și-i logodește-n veac;
pe vechile zidiri tresar înalte ierburi,
și-n ierburi, multe florile de mac!

Își împletesc cunună sfioasă și tăcută
și mor ca să renască în rotocoale sfinte,
prinos al sîngelui voinicilor din vremuri,
a Mumei Glie-aducere aminte.

Cuib de raze

Satul stă-n vale ca un cuib de raze,
natal veșmînt al vieții și-al luminii
cînd frunzele dau foșnet sus pe dealuri
îl știu tăcut, al lor și-al rădăcinii.

Cine-a plecat în zboruri lîngă fruntea
de munți înalți, de stele temerare,
îl poartă-n inimă, ca pe-o emblemă sfîntă,
satul natal, din vechile-i hotare,

cu amintiri de-o apă argintie,
cu aspra trudă de la cîmp, din zori,
cu turmele mugind venind spre case,
cu horele de fete și feciori.

Oricît te-ai duce peste zări de-a-notul,
oricît te-ai zbate pe-ale vieții valuri,
să știi că un izvor de apă vie
i-acolo sub copacii dintre dealuri,

că Patria de-a pururea se-nalță
și pe terase noi duci florile-i din vaze,
dar jos la temelia ei să știi că încă
satul stă-n vale ca un cuib de raze.

Țara Hațegului

Între multele țări ale țării,
Țara Hațegului e o mîndră cunună,
mai demnă de slavă și de poem
pe cît mai înalte-i sînt zările
și munții din jur îi zîmțuiesc cerul.
și aerul ei e mai sever
și trebuie să-l respiri cu tot pieptul.

Din cînd în cînd în razele soarelui
se văd sclipiri de suliți și de săgeți
și auzi șuier de lumini depărtate.

Prin Timp se adună turmele
și pleacă de-aici spre munți și spre văi,
și fluierul care le însoțește e fără păstor,
păstorul e-n pietrele drumurilor,
în frunze, în nouri, în ape.

JURNAL DE POET

Iubirea de patrie

După un deceniu și mai bine de la așezarea în fruntea cugetărilor, articolelor, studiilor mele scrise în afara cărților de Imne a acestui titlu Iubirea de Patrie *mă aflu acum în fața acestei cărți gata de tipar căreia nu-i pot da altă denumire mai potrivită cu cuprinsul ei decît tot* Iubirea de Patrie.

Cărțile mele de poezie se numesc Imne *iar celelalte se cheamă* Iubirea de Patrie : *două titluri și atît. Cu cît trec anii ceea ce a apărut în viața mea în anii febrili ai tinereții pe calea mai degrabă a intuițiilor fulgerătoare s-a așezat acum și aprofundat și-mi este limpede că numai fiind ancorat în ființa unui neam și loc în istoria unei Patrii poți aduce roadă.*

Cît am iubit această istorie națională, jertfele și suferințele acestui neam românesc, cît am suferit și m-au durut scăderile lui, cît m-au bucurat înfăptuirile lui cu măsura dragostei față de propriul meu popor vor fi măsurat, prețuit sau uitat de către cei ce vor veni.

Proba cea mai sigură a acestui adevăr o văd în faptul prețuirii ce o simt adînc în inima mea față de aceia dintre înaintași care au iubit cu adevărat acest neam, cum au fost cronicarii, cum sînt Eminescu și Goga, Pârvan și Nicolae Iorga, Kogălniceanu și Bălcescu și atîția alții pe care îi citesc și recitesc cu aceeași lacrimă cu care ascult freamătul pădurilor.

Am plîns de fericire pe Acropole, pe colinele Romei, dar înaintea lor am privegheat cu anii la Putna lui Ștefan al cărui mormînt l-am plîns și eu ca toți înaintașii mei, am îngenuncheat lîngă capul lui Mihai Viteazul, am scris și cîntat Războienii și Mărășeștii. Maramureșul și Dobrogea, Moldova cetăților și mănăstirilor, am bătut pe jos istoria neamului meu de la Sarmisegetuza strămoșilor la Roma cea mică a Blajului călcată de tînărul Eminescu. Am înțeles din cît am studiat că dragostea de neam și țară este sfîntă și îngăduită fără margini, căci așa cum bărbatului îi este îngăduită și socotită sfîntă dragostea față de mujerea cununiei și tinereții lui, și această dragoste numai pentru o femeie din cîte sînt în lumea aceasta nu i-o socoate nimeni să semn al nedragostei pentru altele tot așa dragostea de țara strămoșilor îngăduită este omului căci prin puținul ei el cuprinde lumea toată, căci prin delimitare mai degrabă prin a fi credincios în puțin în multe poate fi-vei pus întru creștere și ocrotire.

Am învățat de la Heidegger al cărui drum l-am bătut pentru o vreme, că renunțarea nu ia, verzicht nimm nicht, ci dă, dă putere, delimitarea, adîncirea în experiența spirituală milenară în istoria unui popor este cheie a vieții.

Patria, he patria vine etimologic de pater pityas care a dat vater, iar la noi vatră, părintele, Patria vatra fiind locuința Părintelui. De la destrămarea imperiului roman destrămat ca imperiu datorită dreptului națiunilor așezat spiritual acum aproape două milenii în acele limbi de foc despărțite ce au pătruns în istorie adevărînd ca sacru dreptul fiecărui neam, la viața deplină a Logosului.

Am apărat această cauză a fiecărui neam egal după natură îndreptățit în spirit de-a încape universalul Logosului, dăinuirea umanității în neamuri egale fiind forma existenței deplină care nu suportă schimbări ci doar aprofundări întru spiritualizare și transfigurare, căci în eschaton neamurile vor veni cu măreția lor dobîndită prin existența istorică.

Am apărat și am vorbit la întîlniri internaționale între diferite țări și culturi în favoarea spiritualității naționale a națiunilor egale.

Căci existînd ca neamuri avem aceeași comoară universală a Logosului tăinuită întreagă de mai multe limbi și neamuri, aceeași avere fiind a mai multora întreagă este de atîtea ori mai multă. Este acesta un fapt al economiei divine căci unde slăbește organismul vital biologic spiritual aceeași putere este în floare în altă parte. Sînt neamuri în plină toamnă, altele în plină primăvară. Mereu ceea ce este esențial omului undeva este în deplină rodire și frumusețe.

Rosteam acest adevăr în acest an la cea de-a treia întîlnire a popoarelor mediteraneene ce a avut loc în Sicilia între scriitori, oameni de cultură din 15 țări și această pledoarie în favoarea neamurilor a fost întreruptă de aplauze.

Dar, iubirea de neam, iubirea de Patrie înseamnă a te angaja la greul păstrării ființei morale spirituale a unei comunități și în acest fel numai astfel te poți ști apărînd interesele vitale ale umanității căci frați suntem cu toții pe fața pămîntului și în cele din urmă Patria noastră este această planetă, această lacrimă transfigurată de dor și suferinți printre stelele universului al cărui destin fericit îl știm de două milenii legat de bucuria nunții resurecționale a Logosului întrupat în istorie așa cum îl știm și în Mioriță noastră.

Au trecut două milenii aproape, cum spune Bălcescu, de cînd s-a dat drumul și dreptul neamurilor la existență istorică, de cînd fiecare vatră — pater v-t-r- a devenit centru al lumii altar și iată spre sfîrșitul celui de-al doilea mileniu națiunile există și vor să existe ca atare necunoscînd o formă de existență întru rodire mai binecuvîntată.

Marii patrioți de pretutindeni n-au greșit în arzătoarea lor dragoste : să fiu eu mai degrabă lepădat decît neamul meu, iubirea pînă la mistuirea de sine pentru neamul propriu cum transpare din celebrele epistole pauline este realitatea marilor inspirați pînă astăzi.

Singura grijă rămînîndu-ne de a fi găsiți vrednici unei asemenea slujiri în faptele noastre cele bune, în inima noastră, în cugetul nostru cuminte și răbdător atins de aripa Iubirii care toate le rabdă, toate le crede, toate le nădăjduie și nu va pieri niciodată, arvuna izbăvirii noastre și a poporului nostru — Iubirea de Patrie.

Ioan Alexandru

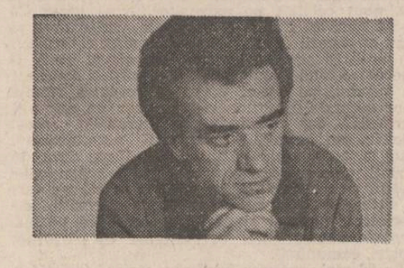

sandu ștefănescu

O altă scrisoare mamei

Victoriei Ș.

...Și dacă vii în ceas adînc de noapte
și-mi spui că încă ești și n-ai să mori,
mai dă-mi speranța caldă dintre șoapte –
sărută-mă de dincolo de nori,

și dacă ochii vor să te mai vadă
și încă te mai plîng și te mai cer,
mai mîngîie bătrîna lor arcadă –
sărută-mă de dincolo de cer,

și dacă rob rămîn unei iluzii
și tot mai cred că-n lume nu se moare,
mai stai în preajma mea și mai întîrzii –
sărută-mă de dincolo de soare,

și dacă-s adevăr spusele tale
și dorul mamei este cel mai mare,
mai dă-mi refrenul cîntului de jale –
sărută-mă de dincolo de mare...

...Și dacă zorii chipul ți-l îndoaie
și-l șterge ora crudă peste zi,
mai dă-mi pe valea ochilor o ploaie –
sărută-mă din orice loc ai fi...

Rondelul imposibilei iubiri

Ai să mă ierți că am venit devreme ?
Eu te-am iertat că ai venit tîrziu...
Unde-am fi vrut, nu ești și n-am să fiu –
zadarnic plîns de dor o să ne cheme.

Speranța noastră inutilă geme
cu glas de glod căzut peste sicriu.
Ai să mă ierți că am venit devreme ?
Eu te-am iertat că ai venit tîrziu...

Avem pe frunți cu totul alte steme,
dar eu, nebunul, totuși îți mai scriu
și soarta o sfidez cît mai sunt viu
și te iubesc sub zodii de blesteme –
poate mă ierți că am venit devreme...

De fapt, viața

De fapt, aici jucăm o horă,
jucăm, mai stăm, și alții vin –
cu fiecare pas de-o oră
murim puțin cîte puțin,

și beți de-aromele de floră
cîntăm părelnicul senin
și adevărul se devoră
pe buza unei căni cu vin,

călcăm hotare incolore
cînd jocul pare mai divin
și numai amintiri sonore
în fosta horă ne mai țin –

că, fără un precis motiv,
cîndva murim definitiv...

Lacrimi pentru cartea de recitire

Nu cred un alt decembrie mai crud
mai câine ca acesta ce voit-a
în măreția frigului, Nichita,
să-ți ducă glasul unde nu-l aud.

Noduri și semne s-au îndoliat,
orfani, oul și sfera jelesc blând,
în dulcele stil clasic, ora când
Belgrădu-n cinci prieteni a plecat.

Cu Alfa, fericit descoperita,
în 11 elegii retras,
cu necuvintele ce mi-au rămas –
te țin sub clar de inimă, Nichita...

Copilul meu, copiii tăi...

Suriți umblând pe sure văi,
ne regăsim acum în ei,
doar ei ne spun ce-a fost și ce-i –
copilul meu, copiii tăi.

Cu glasul lor de zurgălăi
ne-alintă dulcii derbedei,
ei sunt pe viața noastră zei –
copilul meu, copiii tăi.

A dragostelor vechi văpăi
o mai ghicesc în ochii grei
și-n păr, un câmp de ghiocei,
copilul meu, copiii tăi...

...Puteam fi una – tu și eu,
copiii tăi, copilul meu...

POVESTIRI din Țara Marelui Cer

ion longin popescu

Saskatchewan, Teritoriile de Nord-Vest ale Canadei...

Provincie a nesfîrșitei Prerii. Țară a Marelui Cer („The Big Sky Country"). Întinderea este atît de vastă, încît întîlnirea cupolei cerești cu pămîntul, la orizont, pare a fi aminată la nesfîrșit. (N-am călătorit pe ocean, dar cred că priveliștea este în multe privințe asemănătoare). Mergi ceasuri întregi cu automobilul, fără a găsi un punct de sprijin pentru vedere ; un deal sau o pădure, care să-ți apropie cît de cît orizontul... Există, totuși, cîteva mici coline de pe care poți deslușì, fascinat, curbura pămîntului — demonstrație în nuce a faptului că, nu-i așa, globul nostru este sigur rotund. Amețeala majestuoasă a acestui „scenariu" (în engleză, se știe, „scenary" înseamnă și peisaj) este sporită, mai cu seamă în luna august, luna secerișului de nesfîrșitele lanuri de grîu. Grîul — iată ființa de o perfectă ubicuitate a Prerieì ! Oriunde te uiți, pe oricîte șosele secundare te-ai abate, mergînd în mare viteză o zi întreagă, spre Nord, spre Sud, spre Est sau spre Vest, nu vezi altceva decît grîu ! Țara Marelui Cer este astfel și Coșul cu Pîine al Lumii („The Bread Basket of the World").

Pentru un român, și în general pentru un european, o asemenea desfășurare a imensității nu poate fi, la prima vedere, decît indiciul că se află pe o altă planetă. Este impresia cea mai puternică a primelor zile din lunga mea călătorie pe acele meleaguri. Șocul acomodării. Și asta, în ciuda faptului că gazdele mele, care m-au așteptat la aeroport, se numesc Donișan, Moldovan, Petrișor, Roșca, Știr, Zahariuc, Lascu. Toți români de viță veche, urmași ai temerarilor imigranți dinaintea celui dintîi război mondial. Și toți căutînd să mă simt cît mai bine, încercînd să mă inițieze în atmosfera și viața Prerieì. Cel dintîi lucru, determinant, a fost să mă ducă la ferme. Acolo, spuneau ei (și aveau dreptate), voi înțelege cum a fost posibil ca în urmă cu 80—90 de ani, pe aceste pămînturi, netulburate de nimeni, din pacea lor geologică de la Facerea Lumii, să se așeze țăranii români din Bucovina și Dobrogea, izgoniți, din Bătrîna Țară, de sărăcie, de setea de pămînt și de persecuțiile sociale și naționale. Alături de englezi, germani, ucrainieni, polonezi, ruși, sîrbi, maghiari, românii au colonizat aceste teritorii, aducîndu-le la starea înfloritoare de astăzi prin incredibile sacrificii. Nu a fost o situație asemănătoare cu aceea a cuceririi Vestului american, în care întîi au vorbit armele și apoi legea și construirea de așezări stabile. Vestul canadian a fost mai întîi „cucerit" de polițiе (The Mounted Police), adică de lege, indienii au fost recompensați și organizați în rezervații, pămînturile au fost, în cea mai mare parte măsurate și cartografiate. Abia după aceea au fost trimiși agenți guvernamentali în Europa, pentru a da sfoară că milioane de acri (un acru este egal cu un pogon) de pămînt, de cea mai bună calitate îi așteaptă pe cei doritori, în schimbul unei plăți simbolice : fiecare bărbat major primea 160 de acri, pentru care plătea zece dolari. Atîta tot. Nici o vorbă despre case, grajduri, animale, unelte de muncă etc. În febrilitatea plecării, majoritatea dintre cei care se încumetau a trece Apa (Oceanul Atlantic) nici nu se gîndeau la aceste amănunte... Ei se duceau, de fapt, cu un singur scop : să lucreze cîțiva ani și să se întoarcă acasă cu bani pentru a-și cumpăra pămînt și vite. Nimeni nu prevăzuse însă izbucnirea războiului care avea să determine, printre altele, ruperea definitivă a citorva mii de țărani români de glia străbună, de familii și de prieteni. Ei au rămas să construiască o nouă țară, iar mîndria fiilor și a nepoților lor de azi este aceasta : pionierii români, așa cum a fost în firea poporului nostru dintotdeauna, au sfințit locurile pe care s-au așezat. Războiul lor a fost poate la fel de aspru ca și cel din Țara Veche, și la fel ca și al fraților lor la Mărășești. Au izbîndit, îngropîndu-și tinerețea în lacrimi, în lipsuri și greutăți care-i țineau cu anii în pragul disperării. Lupta lor face parte acum din istoria modernă a Canadei : prosperitatea Prerieì de care vorbeam se întemeiază și pe marile lor sacrificii. Dacă nesfîrșitele tarlale de grîu sînt cultivate de românii-canadieni din generațiile a doua și a treia, cimitirele celor care, în 20—30 de ani de muncă aspră n-au cunoscut prea multe bucurii, răsar ici și acolo în imensitatea spațiului : pe multe din mormintele săpate într-un pămînt care a rămas, pînă la capăt, străin, a fost presărată, în anii din urmă, țărînă din curțile sau grădinile caselor din România. Îndeplinind ultimele dorințe ale bătrînilor care au murit cu țara în suflet, fiii sau nepoții de astăzi au venit în Bucovina sau în Dobrogea și au adunat, în pungi de plastic, țărînă românească. Pămîntul Patriei ca testament, pe care l-au pus apoi pe morminte...

În cele ce urmează, vom povesti cîteva dintre pățaniile acelor oameni, care au avut parte de un destin tragic, pățanii culese de la prima mînă, adică de la cei care le-au trăit, ori povestite de fiii și nepoții lor.

Vom face însă o paranteză, pentru a preciza că descoperirea acestora a fost posibilă datorită invitației pe care Clubul Cultural Româno-Canadian „Mihai Eminescu" din orașul Regina, mi-a făcut-o în vara trecută. Acest club cel mai mare și mai bine organizat așezămînt românesc din Canada, a fost înființat în anul 1923. Astăzi, funcționează într-o clădire nouă, avînd săli de spectacole, o berărie, un restaurant, săli de repetiții pentru Ansamblul de dansuri „Rapsodia", o bibliotecă și birouri administrative. Este condus de un președinte (Bill Donison, adică Vasile Donișan), de un vicepreședinte (Steve Roscoe-Ștefan Roșca), de trei directori (Constantin Moldovan, Vasile Zahariuc și Bill Roscoe-Vasile Roșca) de un secretar (Larry Lascu) și de un trezorier (Nick Stirr-Nicolae Știr). Desfășurînd remarcabile activități culturale, între care și un curs de limba română, clubul, ca și comunitatea românească din Regina, este deosebit de bine apreciat în cadrul multiculturalismului canadian. Ansamblul de dansuri, condus de doamna Kae Banda, a făcut turnee în America de Nord și chiar în România, în anul 1979. Cu această ocazie, în stațiunea Neptun, tinerii dansatori și părinții lor au fost primiți de președintele Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu, în onoarea cărora a fost prezentată o suită de dansuri românești. Tovarășul Nicolae Ceaușescu le-a adresat felicitări pentru frumoasa lor activitate pusă în slujba păstrării folclorului strămoșesc și i-a îndemnat să păstreze cu mîndrie și demnitate limba română, obiceiurile și datinile din vechea patrie a bunicilor lor, fiind totodată buni cetățeni canadieni și contribuind la întărirea legăturilor de prietenie dintre popoarele canadian și român.

MAREA TRAVERSARE

1. — „Am plecat din Țara Românească în anul 1910, în luna lui septembrie... Aveam 21 de ani, vîrsta aventurii și a curajului. M-am îmbarcat la Constanța, pe un vapor al companiei Florino Romatino din Roma. Cu mare greu, cu așteptări de zile, am ajuns în Grecia, la Atena, Acropolis... în zadar am căutat un român... de unul am dat, dar plecase la băi... Iarăși vaporul... Apoi Sicilia, Palermo, Etna... Apoi Vezuviul, fumegînd, și un oraș căruia i-am uitat numele... Doamne, Doamne... Și transatlanticul... Nouăsprezece zile pînă la New York. Ceață. Piclă. Negură. Rău de mare. Boală. Mureau pe lîngă mine. Îi aruncau la rechini. Ploi înghețate. Învățasem italiana. Așa m-am strecurat prin vama americană. N-aveam pașaport ; avanti, avanti ! striga o femeie cu părul roșu, parcă o văd... Apoi au apărut unii cu pachete cu mîncare și placarde pe care scria 1 $... În aceeași zi am luat trenul spre Canada. După 7 zile, iată-mă în Regina. Trag la numărul 21, la un român unde adăstau toți noii veniți. Om bun, dar nu mi-a putut da ceva pe care să dorm... așa că vreme de-o lună, pînă mi-au sosit bagajele, am dormit pe ziare..." (Povestește preotul Ion Oncescu, 95 de ani, orb, vorbind o română perfectă, găzduit la Casa de bătrîni — „Pioneer Lodge" din orașelul Assiniboia).

2. — „Era dimineață cînd am pornit cu trenul spre București. Într-o zi din mai 1909. Frate-mi-o ăi mai mare a scos capul pe geam și i-a luat vîntul pălăria. Biata mămica plecase cu 9 copii. Ion, Petrea, Nicolae, Maria, Lisaveta, eu, Paraschiva, Dumitru, Constantin. Cel din urmă avea, mititelul, doi ani... Nu știu cum am ajuns la Hamburg, dar parcă-i văd pe agenți cum ne tăiau bagajele cu baionetele la urcarea pe vaporul ăl mare... Ne-au luat multe din ele, au luat ce le-a plăcut... Cine să le zică ceva... Aveau baionete atît de mari... Nici nu știam ce se întîmplă cu noi... Doamne, ce se-ntîmplă cu noi, în mijlocul mării... Vărsam și mațele din noi... Ăi mai mici plîngeau, se agățau de mama... Și ea, biata, Dumnezeu s-o ierte, ne împăca pe fiecare cum putea... Din cele 20 de zile cît a ținut călătoria, nu știu s-o fi văzut un ceas fără lacrimi pe față... Știam că undeva, departe, ne așteaptă tatăl nostru, plecat cu 2 ani mai înainte.. Cu gîndul la el încercam să ne liniștim"... (Povestește Ileana Munteanu, 80 de ani, o femeie încă plină de vigoare și cu o minte lucidă, al cărei tată, Petre Iorga, sfătuit de medic să plece în California pentru a scăpa de friguri, a spus : „mai bine mă întorc în România"... A murit la București, în ianuarie 1932, dar i s-a pierdut mormîntul...).

HOMESTEAD

„Eu cu tata și mama, cu frații Dochița, Ion și Macovei, am venit în anul 1910. Soru-mea Chilina și frate-meu Savu veniseră înainte cu un an. Tata, care fusese crescut de popă nemțesc (părinții lui muriseră de holeră) vorbea nemțește. Ajunși aici l-a întrebat pe un neamț în ce parte sînt așezări de români. La Dahinda, a spus neamțul. Mergem noi ce mergem, cîteva zile în șir, pînă ajungem la cumnatu-meu Zaremba, care luase homestead. Își făcuse o bărăcuță din scînduri căptușite cu brazde... Am stat cîteva săptămîni în grajd. Pusesem „two by four"-i (scînduri 2 pe 4 cm) în jurul unei gropi și dormeam acolo toată familia. Într-o seară, cînd să aștearnă mama blancheța să ne culcăm, un șerpălău, mamă doamne ! era covrigat pe patul nostru. Pămîntul era gol și în parte nemăsurat. Ierburi și ierburi, necălcate de picior de om... Totul așa cum fusese la Facerea Lumii. Guzgani, căiuți (coioți), bursuci, cai sălbatici, rațe sălbatice, vite sălbatice... Oamenii fugeau din calea lor, se băgau săracii în bălți ca să scape. Missis Purcel, ține minte, s-a ascuns, biata, într-o bortă de bursuc... veneau vitele peste dinsa s-o omoare. Viața omului nu prețuia mult pe prerie... În ziua de 16 mai, parcă văd, s-a pornit un storm (furtună) atît de mare, că trebuia să ținem de two by four-i să nu dărîme vîntul grăjdițul. Făceam cu rîndul la ținut, că era prăpăd mare... Prin văzduh treceau roof-uri (acoperișuri) întregi ca niște păsări mari și negre ; vifornița ducea cu sine găini, baloți de stuf și fin, uși de la bărăcuțele vecinilor... Ranch-eria lui Bill Kamp a zburat în lac cu cai cu tot. Și acum sînt ciolane pe fundul apei... Mama, săraca, plîngea și ne strîngea la piept pe noi, cei mai mici... Ne promitea că în curînd o să plecăm înapoi, în țara noastră dragă...

A trecut stormul, Ifrim Popescu, vecinul lui Zaremba, ne-a dăruit o viță, tata și mama au început a plînge de bucurie... Am reușit, în fine, să însămînțăm oleacă de grîu pe care l-am secerat noi, copiii, cu cuțitele... Tata a săpat o groapă mai mare, a adus cîțiva two by four-i și a clădit bordeiul nostru. Dacă izbea viția oleacă cu cornul îi se prăbușea tavanul în cap. Cînd ningea, trebuia să punem semne ca să recunoaștem unde este intrarea (povestește Dumitru Boghean, 84 de ani, un om încă în putere, jovial și plin de energie. Lucrează de dimineața pînă seara în grădină, îi plac florile, mai cu seamă cele de toamnă. S-a născut în anul 1900, la Sucevița).

6. — „Am fost tare săraci... Doi cai și o că-

teatru

Iubirile de-o viață

Pentru un scriitor prolific convertirea la dramaturgie poate fi dificilă deoarece implică o constrîngere la anumite rigori, specifice genului. Reputatul Platon Pardău se află la primele încercări destinate scenei și, în mod neașteptat, a căzut victimă — într-o oarecare măsură — chiar temei pe care intenționa să o atace : superficialitatea relațiilor umane, schematismul care sufocă realitatea și subminează opera de artă. Nenumărate „probleme" sînt doar enunțate, inventariate, bifate, nefiind însă analizate, elucidate, aprofundate. În spectacolul Teatrului Național regizoarea Sanda Manu, asigurîndu-și colaborarea lui Constantin Russu care a conceput un ingenios cadru scenografic și antrenînd actorii la o elaborare atentă, a reușit o meritorie „limpezire". Speculînd hibele textului, transformînd carențele în virtuți, făcînd în așa fel încît „adevărurile" să pară voit rostite pe jumătate, se lasă o marcă de relativitate care aduce un plus de verosimilitate afirmațiilor nu totdeauna articulate realist. A fost aplicat un binevenit coeficient de umor, în fond o „autocritică" ironică pe care majoritatea interpreților a înțeles să o disimuleze corect venind în întîmpinarea publicului care, generos, complinește „dezbaterea" cu ceea ce viața oferă zi de zi și aplaudă la scenă deschisă. În această incidență fericită constă și actualitatea reprezentației care tinde să caracterizeze semnificativ faptele selectate printr-o intrigă „de suprafață" : conflictul dintre generații, respectiv neînțelegerile dintre familiile a doi îndrăgostiți. Aici s-ar putea să fi fost în intenția autorului un rapel la tradiția etern valabilă a „permanențelor umane". Un filon interesant neexploatat de scriitor, dar în limita posibilităților evidențiat de spectacol rezidă în faptul că se încearcă ca esențiale valori morale și implicit social-politice să fie repuse în discuție reconsiderate din perspective contradictorii, desenîndu-se într-un plan doi acel joc al dialecticii dintre **certitudine** și **îndoială**. Dialogul dintre „suficiență" și „modestie", dintre „cel care știe totul" și „cel care preferă să caute în continuare adevărul" conferă dramatism acelui posibil motto al piesei inclus în replica unuia dintre personaje : „Nimeni nu are încredere în nimeni". Diferența de condiție socială, mentalitate falsă neeradicată încă nici chiar la nivelul indivizilor care militează direct pentru principialitate absolută, incompatibilitățile familiale reflectă cu fidelitate și natura relațiilor din mediul profesional. Fiica cea mică este singura ființă echilibrată ce mai păstrează încrederea în oameni, o prezență ușor stranie care se luminează treptat făcînd posibilă trecerea în metaforă : prin capacitatea de a-și fascina auditoriul Oana Pellea debutează cu succes. Dînd materialitate unei atitudini onest circumspecte, Gheorghe Dinică nuanțează profilul presupusului „învins", depășit de vreme doar în aparență, dar a cărui atitudine rezervată și tenace riscă să fie răstălmăcită. La antipod, celălalt protagonist, orgolios și impulsiv, vindicativ și irascibil, un caracter complex — o compoziție echilibrată pe care Costel Constantin o detaliază minuțios de la momentul liric al evocării tatălui, la însinuarea unor periculoase acuzații. Silvia Năstase convinge ca soție complexată de „umila" sa condiție de „soră de caritate" asumată însă de bunăvoie și cu voluptate. Prin tăceri discrete Cristina Deleanu sugerează conflicte latente, mult mai grave. Aflată și ea la ora debutului pe o scenă profesionistă, Mioara Ifrim cucerește prin prospețime, printr-o tumultoasă evoluție. Andrei Finti merge pe coordonatele personajului care recurge la persiflarea încertă, la zeflemea și frondă. Dan Ivănescu cu o figură imposibilă și neutră indică glaciara, tenebroasa opacitate a „omului-funcție". Un accent necesar aduce Victor Moldovan. Nu reușesc același lucru Grigore Nagacevschi Bogdan Mușatescu, Marin Negrea.

Irina Coroiu

film

Lișca

Pentru cine a citit povestirea lui **Fănuș Neagu** este limpede de ce ecranizarea acesteia apare ca o dificilă operație, nu numai din cauza inerentelor tentative de echivalare cinematografică a principalelor date epice.

Ca și în **Baloane de curcubeu** (scris de același cuplu, acum bine rodat, de scenariști — **Fănuș Neagu** și **Vintilă Ornaru**) inspirat de povestirea **Păpușa**, în **Lișca** desenul epic se dilatează, se amplifică fie incorporînd noi personaje, care tulbură mai mult prin ambiguitate decît prin mister, fie apelînd la sugestii mitice, arhaice, acolo unde un realism echilibrat ar fi protentat mai bine drama femeii ce-și așteaptă bărbatul plecat la război. Dar, în timp ce **Baloane de curcubeu** beneficia de regia fermă, inteligent-ironică a lui **Iosif Demian**, cu momente de autentică virtuozitate, ce relevau atît rezervele cinematografice ale prozei, cît și riscanta opțiune a cineastului pentru registrul în care tragedia nu exclude satira, **Lișca** dezamăgește prin lipsa de originalitate a mizanscenei, din al cărei subtext se detașează doar dorința de epatare.

Greu de citit cinematografic, povestirea lui **Fănuș Neagu** este încărcată cu figuri ce distonează evident cu ansamblul și aici mă refer la acei boieri pe cît de artificiali, împrumutați din lecturile filmice ale autorului, cu comportări oscilînd între patologic și comic (și aici se vede clar inabilitatea în îndrumarea actorilor). De altfel, polarizarea lumii în **Lișca** (oamenii conacului și oamenii satului) rămîne inutilă, ea răspunzînd mai repede necesităților lungmetrajului asumat. Transplantul noilor personaje, a unor noi evenimente este în viziunea regizorală indispensabil mesajului antirăzboinic al filmului, dar ele, în ultimă instanță, nu fac decît să sedimenteze frumoase gratuități.

Printre acestea se numără citatele, referirile la alte opere cinematografice sau la alți cineaști, a căror utilizare, departe de a fi un omagiu, nu arată decît bagajul cunoștințelor unui silitor absolvent de institut. Construcția cinematografică beneficiază de o imagine (**Anghel Deca**) de rafinată expresivitate, ce valorifică decorurile lui **Vittorio Holfier**, dar care descoperă și scăderile opțiunilor regizorale (subliniera portretului citadin al protagonistei, **Ecaterina Nazare**, preponderența iluminărilor artificiale, a secvențelor de noapte, tablourile à la **Bergman** sau **Nikita Mihalkov**). Muzica lui **Dorin Liviu Zaharia**, altă dată atît de inspirată, aici se repetă, compusă fiind parcă la gîndul acoperirii întregii lungimi a coloanei sonore.

Aflat la al doilea film (debut — **Țapinarii** — 1983) **Ioan Cărmăzan** se află într-un proces de autoclarificare care-l recomandă prin perseverență, dar nu-i autentifică statutul de creator.

De la nivelul ilustrării unei proze (cu scăderile menționate) pînă la recrearea ei în plan cinematografic fără ostentație, cu atributele unui discurs clar conturat, eliberat de balastul „bibliografic", mai este încă un drum lung.

Manuscrise, scrisori, amintiri, scurtmetrajul semnat de **Alexandru Sârbu** și inspirat programat în completarea unei ecranizări, omagiază Muzeul literaturii române, depozitarul a 120 000 de prețioase documente aparținînd marilor nume ale istoriei noastre literare. Peste 100 de manuscrise și scrisori semnate **Caragiale, Blaga, Arghezi, Perpessicius**, fotografiile lui **Eminescu, Matei Caragiale** și **Sadoveanu** se constituie doar într-o mică parte din tezaurul aflat în instituția fondată de Perpessicius, pentru cunoașterea căreia filmul pledează oferind și interesante sugestii de cercetare.

Călin Stănculescu

ruță... Un timp am stat în cort, apoi ne-am făcut căsuță de brazde. Tata și fratele, nenea Tudorache, au fost la pădure și i-a prins ploaia. S-au întors acasă, la noi, dar în casă ploua la fel ca și afară... Cînd pica din tavan cîte-o bucată de pămînt îți rupea gîtul... nu găseai un loc uscat, unde să te adăpostești... Atîta a plouat, că mama, D-zeu s-o ierte, plîngea și se ruga de tata : „Să mă duci, unchieș, să mă duci în casa mea care am avut-o, să mă duci îndărăt... El îi spunea domol : Lasă, babă, lasă — are să vină și soarele... De mîncare, luam ceai cu cartoafe și pîine... Apoi ne-au adus butter (unt) și prindeam peștuți în lake (lac)... Dar spun drept : ani de zile n-am văzut-o pe mama mîncînd cu noi. Hai, mamă, la masă ! Lasă, mamă, zicea, eu mănînc mai tîrziu. Biata ieșea afară cu lacrimi în ochi. Unchieș, zicea mama, să-mi faci o casă bună, să nu mă plouă pe urechi... A făcut bietul taică două room-uri din gardul grădinii lipit cu pămînt. După 2 ani, a făcut taica o casă de scîndură, lipită, văruită... Și a mai făcut, D-zeul să-l ierte, un grajd de piatră. Eu cu frate-meu, nenea Tudorache, am săpat o fîntînă de 60 de feet-uri, ca să nu mai cărăm apă cu ștumbocu de la o milă. Aveam un cal șchiop, Nil, cu el căram apă în curte... Purtam o zdreanță de rochie, o cîrpă pe cap, ghetele de la botez..." (Povestește Dumitra Baciu, născută în 1899, în satul Ducuzul (Cuza Vodă) din Dobrogea. A ajuns în Canada în 1907. Dotată cu o memorie extraordinară și cu un real talent de povestitor, mrs. Baciu își încîntă vecinele cu poveștile sale de altădată. Locuiește împreună cu fiica ei, Verginia, în Regina).

7. — „A cumpărat tata o vacă, am legat-o de căruța lui Gherasim Ruxăndari, prieten al lui și hai, băiete, la homestead. Am mers vreo trei zile pînă la Trouax. Casa noastră a avut un room. Lemne nu erau, ardeam paie de in, aveam o plită în care băgam toată noaptea, cînd eu, pînă oboseam și mă lua somnul, cînd frate-meu. Avram care și el, cînd se trudea, mă trezea iar...

Fîntînă n-aveam, mergeam o milă și jumătate cu boii după apă... Traiul vieții ni-l duceam greu... atîta că a dat mană de la D-zeu : erau rațe, iepuri, și găini sălbatice... Grîul, cartoafele, toate, le găseam arse de brumă... Împlinisem 12 ani cînd m-a luat tata cu screperul la făcut drumuri peste bălți... Altfel, nu puteai merge decît călare..." (Povestește Emilian Petrișor, născut în 1906 în comuna Bălăceana din Bucovina. A venit în Canada în anul 1912 și s-a căsătorit în 1928 cu Rarița Mertic. Este încă un om voinic, un adevărat cuceritor al preriei, și locuiește împreună cu mama Rarița în Regina. Vorbește o limbă română de muzeu, frumoasă ca o blanchiță de Suceava. În 1979 a luat din Bălăceanca, unde a venit împreună cu feciorul cel mare, Dan La Verne, pămînt pe care l-a presărat pe mormintele părinților).

FOC, LĂCUSTE, ARMY WORMS

1. — „A durat două săptămîni. Luaseră foc ierburile preriei... Se ducea, venea iar noaptea... Haide, femeile să se ducă să stingă ele : mama, țața Ioana (cumnata mea), Baba Munteanca, baba Cojocărița, țața Tudora,, baba Sora... Le-a cuprins faierul (engl-fire). Babei Băjenărița, că era și ea, i-a ars rochia... Au lăsat pilurile (gălețile) cu apă și au fugit. Au scos tot bagajul din casă, după ce trăseseră niște brazde roată în jurul căsuțelor. M-au pus pe mine cu frate-meu Vasile să le păzim... A ieșit apoi dada Voica și țața Gherghina să vază de trece de brazde... Afară ziceai că e ziuă, tot o flacără... Răgeau vaciie de ni se stringea chelea pe spinare. Mama a luat garnița cu gaz și două boxe (cutii) de cartușe, de-alea de foloseau la rațe, și le-a pus pe malul lacului, să nu explodeze în casă. Soru-mea se jelea, cu gîndul la taica : „taică, taică.." Nevermind, striga mama. Lasă-l pe taică-tău, c-a veni el, pune mîna pe cuțit și taie funiile la vaci ! A tăiat mama, că avea curaj, vacile au fugit în lake. Aveam însă o vacă nărăvașă, Tica. Mînca pîine și bea lături. În dimineața după faier, s-a dus la baba Sora, i-a deschis ușa la cuptor și i-a mîncat pîinea... Apoi i-a împrăștiat un sac de tărîțe. Vine Baba Sora : Saftă, unde-i vaca ? Acasă. Saftă, uite asta și asta... Sora era bunica omului meu... I-a dat mama o pîine și un sac cu tărîțe ca să scape de dînsa... (Povestește Dumitra Baciu).

2. — „Era prin '31—'32... Se făcuse un crop (recoltă) de toată frumusețea. Ne uitam la grîu ca la soare, că începuse depresion-ul și nu mai aveam de nici unele, nici bani, nici mîncare. Vindeam vaci cu 10 dolari bucata, iar de viței nu voia să dea nimeni nici un ban... Iar n-a fost să ajungem la secerat. Că mi-ți-au venit, nene, de la South la North, viermii negri ! Army Worms ! Erau niște gîngănii tare scîrboase și alunecoase, parcă trecuseră prin untură, lungi de 3—4 cm, ca omizile și foarte iuți. Erau mii și mii de milioane, n-aveai unde să calci ! Nu era drum, cărare, lan de grîu, floare, buruiană, gard, fîntînă, nu mai era nici un petec de pămînt pe care să nu fi năvălit spurcații. Copiii și femeile țipau prin case, de parcă venise sfîrșitul lumii. Figăruiește (imaginează-ți) au tot trecut peste noi din iulie pînă în octombrie. Se băgau pe sub ușă, intrau pe orice crăpătură, în casă, se suiau pe pereți, treceau peste acoperișuri. Adevărată armată. Intrau în găleata cu apă, în leagănul copilului, îi găseai cu tine în pat dimineața. Oricît ai fi astupat și orice ai fi încercat, intrau, se strecurau că erau tare subțirei. Mîncau tot. Rămînea pămîntul curat ca-n palmă în urma lor. Cum deschideai ușa să te duci în grajd la animale, trebuia să te ții bine pe picioare, să nu aluneci. Călcai ca pe ghețuș... O, mamă Doamne, negre zile a fost să mai trăim ! Mai veniseră și lăcustele, dar mai puneau oamenii poison (otravă) puneau rumeguș de fierăstrău. Cu viermii, nimic. Nu puteam nici să scoatem apă din fîntîni, aluneca lanțul pe roată ! Figăruiește : nici trenul nu mai putea merge de trackă (șină) alunecau roțile și trebuiau să pună nisip... Guvernul ne-a dat oleacă de ajutor, că ne mîncaseră și finul pentru vite. Mureau vaciie, oile, caii, de foame... Finul de la guvern nu ajungea... Au mai venit apoi nori de lăcuste, în anii aceia ; cît îi cerul și pămîntul nu vedeai alt decît gîngănii. Mîncau tot și se mîncau unele pe altele. Dacă se punea vreun storm, de le împiedica să înainteze, apoi începeau să se mănînce între ele pînă se mai împuținau. Țin minte — nu puteam închide ochii noaptea de gălăgia pe care o făceau zburînd : sfîrr, sfîrr... Gîndeam că plouă... Se trezeau copiii țipînd, speriați, cînd le auzeau izbindu-se de ferestre... Ciinii se ascundeau schelălăind pe unde

Continuare în pag. a 7-a

Ceasul florii

Floarea are un ceas al ei care este culoarea.
Cînd este noapte florile își schimbă culoarea
la fiecare oră.
Florile se joacă cu mingea aurie a cerului.
S-a înserat.
Ochii cerului s-au stins.
S-a făcut noapte.
Floarea cea albă este acum cafenie.

Despre limba neauzită a florilor

Dimineața florilor cîntă în limba lor cîntece
veșele de joacă.
O floare s-a dus clătinîndu-se lîngă un copac.
Și-a deschis petalele prăfuite,
și le-a scuturat veselă cîntînd.
S-a pornit o ploaie parcă fără sfîrșit.
Florile s-au ascuns sub cocoașa cerului.
Lacrimile lor parfumate de mirosul primăverii
îmbiau ființele fricoase.

Luminata

Lasă dorul să se împace
că te voi urma.
Cerule, eu sînt lumina ta : Luminata !
Și-ți voi da ce vei vrea : Luminata !
Lasă-mă să zbor prin nori
să mă duc pe soare
și să cad pe masă
ca o pîine coaptă.

Povestea lupului

În pădurea adormită, un lup din iarbă verde
mîțîie și rontăie în sec.
A venit toamna, lupul s-a uscat și s-a îngălbenit.
A venit și iarna albă de l-a acoperit cu zăpadă.

Un arici

Ochiul primăverii vedea tot ce se întîmplă
în pădure.
Era ora șase — trandafirul zorilor.
Parcă din rădăcina copacilor se auzea ciripitul
vrăbiuței.
Am văzut un arici cu care mi-am pieptănat
părul negru și mătăsos.
Mierla cînta un vîers curgător ca un pîriu
de munte.
În iarbă clopoței zăngăneau ca clopotele
de nuntă.
Tufișuri albe în jurul meu
nu mă lăsau să trec mai departe.

Maria Ștefana
clasa a V-a

Povestirea despre și pentru copii

Urmare din pag. 1

mărit, întrebările și chibzuiam răspunsuri pe măsură, dar dincolo de acest dialog tainic, o pace se cuibărea în ființa mea, o pace care avea mirosul, și căldura, și puterea pămîntului bun, miresmele îmbătătoare ale florilor, zvîcnirile și neliniștile întrebătoare ale boabelor de grîu, zîmbetele rotunde și colorate ale cireșelor — alci coapte mai tîrziu, și ale merelor și prunelor ce-și adunau grăbite minunile de gust și parfum și tărie, o pace conectată la durata de vecie și la măreția, fosnitoare și sensibilă a pădurilor de stejar și de fag, la curgerea, fără de sfîrșit, a rîului, ce murmura în apropiere, și la lumina, dătătoare de viață, a Sfîntului Soare !.."

Cît privește celălalt termen al ecuației — mesajul moral-educativ —, calitatea de distins pedagog a prozatorului, nu mai încape îndoială, își spune cuvîntul decisiv. Și cu asta revenim la rigorile aparte asupra cărora am insistat la început. Spunînd lucrurilor pe nume, să arătăm deci că volumul **Liliac alb în ianuarie** conține un apreciabil număr de narațiuni în care distincta vocație de prozator a autorului se impune cu autoritate. Practic, avem în vedere acele autentice povestiri care, prin coerență narativă, prin unitate conflictuală și prin pregnanța tipologică a personajelor, își asumă fără dificultate dimensiunea ideaticei educative. Acestei categorii, a izbînzilor depline, îi aparțin aproape toate bucățile din partea a doua a volumului **(Dialog tainic, Plimbare de recunoaștere, Făt-Frumos din cireșul de rubin, Păcăleala, O mie de garoafe).** Fiind vorba de un ciclu nuvelistic unitar, al cărui protagonist este sensibilul și (totuși) lucidul adolescent Cosmin, autorul are intuiția de a pune în discuție complexa problematică a acestei vîrste prin revelatoare raportări la subteme și raporturi esențiale cum sînt părinții, bunicii, colegii, prietenii, profesorii, arta, munca, cunoașterea de sine, afirmarea propriei individualități, etc.

Prin trama lor epică, adesea în formula „jurnalului intim" sau a amintirilor trecute în narațiunea dialogată, prin densitatea și dinamismul lor, povestirile propun o lectură dintre cele mai atractive. Pe aceeași linie, a izbînzilor certe, din prima parte a volumului se disting nuveletele **Poveste de iarnă, Necunoscuta, Balul absolvenților, Florile care fură,** acestea din urmă o foarte simpatică narațiune de tip „polițist" în variantă adolescentină. Situație aproape inevitabilă, în cîteva rînduri prozatorul alunecă totuși în discursivitatea excesiv moralizantă. Fiind aproape de tot înrobit de teza didactică, acum, (în **Mos Gerilă avea ochi albaștri, Nenea directorul, Liliac alb în ianuarie, Petală de soare),** George Șovu pare că „uită" de „legile" creației epice și dă la iveală bucăți nu tocmai pasionante, datorită epicității lor destul de șubrede. În ansamblu, însă, cartea poartă însemnele unei alese vocații de prozator, stăpîn pe uneltele sale și, nu mai puțin, pe programul său (de ce nu ?) pedagogic.

Desen de Raluca Grigorcea

ioana ruxandra stanciu

Prospețimea, puritatea, limpezimea de suflet, atît de net caracteristice versurilor pe care ni le propune Ioana Ruxandra Stanciu, sînt, în fond, datele fundamentale ale unei întregi generații. Eleva Ioana Ruxandra Stanciu, în fața căreia toate drumurile sînt larg deschise, și în primul rînd cele ale poeziei, la vîrsta cînd „îți vine să fluieri / îți vine să rîzi // și-ți vine să fluieri / și-ți vine să plîngi", își transcrie sentimentele cu dezinvoltură — o dezinvoltură însă lucid stăpînită. Conștientă de propria-i timiditate, ea trebuie, știe că trebuie să o împărtășească și celorlalți. Semn bun. I-aș ura, la acest început de drum, să parcurgă realitatea și iluzia ei deopotrivă, întotdeauna, cum singură și frumos spune, „sorbind flori pe nările cailor".

Grigore Hagiu

Silabe

Silaba mocnește în vîrfuri de degete,
Scîrțîie cîte o încheietură a bunicului —
șopîrlă tiritoare prin mătăsuri.
Un cal sălbatic moare de bătrînețe.
Silaba nu îndrăznește să se arate
Bunicului muncit de morfologia bătrîneții.

Șopîrle îmi intră sub piele,
Silabele ard în sufletul calului mort,
în oasele bunicului.

Dor de vară

Plecam mereu cu ceața-n spate,
Cu crivățul în nări
S-adun chemările pe cîmp uitate.

Bunicii mă trezeau pe două coarde,
Vîntul mă alunga pe una singură
Și luna ațipea în pragul ușii.

Pe ochii mei
Împrumutasem pleoape străine
Sînt ochii tăi ? Sînt ochii mei ?

Și-așa fugeam mereu cu corbii,
Să adun grîul iernii,
Să-l cearnă bunica prin site de soc.

Din el să răsară o frunză, încă una...

Amintiri

Am aprins luminarea, înțelege :
n-a răsărit încă soarele.

Moliile le vezi pe tavan,
înșirate pe stoară albă de păianjen,
le vezi dacă vrei
cu ochii bolnavi lăsați pe noptieră.

Singură,
în zorii unei zile neîncepute.

Campestră

Era să fiu un om care pornește
cu căruța pe cîmp
sorbind flori pe nările cailor.

Era să fiu un cal,
o pasăre nebună
care iubește.

Era să fiu
un călcîi de țărancă tînără
răsturnînd țărîna.

Era să fiu,
fiind.

Noaptea

Noaptea, calea curge prin dor,
Ziua, sîngele plouă pe frunze.
Peștele urcă prin branhii
în al nouălea cer.
Hoții fură batiste de in.
Noaptea, calea curge prin dor,
Ziua, sîngele plouă pe frunze.

Puritate

Se lasă forfecat de lumină,
înțepat în buricele degetelor,
pămîntul dospitor.

Înger în noapte,
îți vine să fluieri,
îți vine să rîzi.

Îți cauți repede pulsul
să poți păstra
adîncul seminței.

Se lasă străpuns de-ntuneric,
frămîntat de sandaua de fier,
pămîntul dospitor.

Tu ești un înger în noapte,
și-ți vine să fluieri
și-ți vine să plîngi.

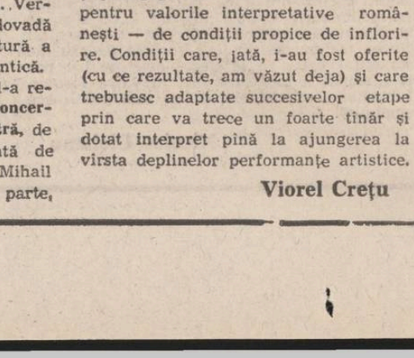

PARTIDA NEMURITOARE

Fotografie de Adrian Popescu

este seară. Ajuns la Constanța, primul lucru pe care l-am făcut a fost să inspectez apartamentul cel nou. Tocmai mă îndreptam spre canapea, cînd mă împiedic de o pungă cu jucării. Uitîndu-mă atent în pungă, observai că sînt șase piese de șah. În speranța că voi mai găsi și altele, mă pusei pe inspectat toată casa. Dar în zadar, căci nu mai găsii nimic. Mama m-a strigat la masa de seară. Am luat cu mine cele șase piese de șah. Tocmai cînd doream să mă apuc din nou de căutat, m-a chemat tata la culcare. Dormeam și visam la piesele de șah.

Dimineața intrai în camera copiilor unde, după multă căutare, mai găsii alte șase piese. Ce supărat am fost cînd a trebuit să plec la plajă ! După plajă, masa de prînz, după prînz... etc. Ce s-a făcut, ce nu s-a făcut, dar a doua zi n-am mai găsit nimic. Eram totuși fericit că am găsit douăsprezece piese. Erau mici și frumos lucrate, vechi și cu vopseaua pe alocuri scorojită de mîinile care le mutaseră pe tabla de șah ani în șir.

Tare eram necăjit. Era ultima zi de stat la mare. Luai o cutie mare, mai degrabă o lădiță, plină virf cu jucării. Scurmînd în ea, precum cocoșul în căutare de grăunțe, speram că voi mai găsi ceva. Off ! Nu văzui nici o piesă. Am răsturnat lădița pe covor și, scormonind cu mai multă furie, am găsit pînă la urmă o regină și doi pioni. Tare fericit, le-am alăturat celorlalte piese.

A trebuit să plecăm la București. Abia anul viitor, în vară, o să mai caut piese.

A trecut un an și sînt din nou la mare. Stînd pe marginea canapelei și, gîndindu-mă la... nimic, canapeaua s-a dezechilibrat și s-a ridicat pe picioarele din față. Mi se părea că sînt călare pe un armăsar, cînd am zărit deodată un pion. L-am luat cît ai clipi. El îmi spune: „Vezi că mai este acolo și un cal. Ia-l, te rog, și pe el !" După ce l-am luat, Calul mi-a spus : „Mulțumesc, mulțumesc mult !" Erau atît de fericiți amîndoi, încît i-am luat lîngă mine pe canapea și l-am rugat pe Cățuț să-mi spună povestea lor.

„A fost odată, ca niciodată", începu Cățuțul, „o căsuță pe strada Docherilor. Acolo trăiam noi, eu și cu cei 31 de frați ai mei, jucînd șah cu Bunicul. El avea copii și se jucau și ei cu noi. Unul dintre ei era chiar Tata. Cînd nu a mai fost Bunicul, iar copiii s-au dus la școli, ne jucam singuri, între noi. Viața noastră se scurgea lungă și liniștită, fără să avem vreo grijă sau vreo supărare. Așa s-au scurs ani la rînd.

Ei ! Dar au venit să demoleze ! Ne-am dat seama că se petrece ceva pentru că Bunica plîngea și împacheta lucrurile din casă. Noaptea auzeam gemetele Bibliotecii, care se născuse odată cu casa și suferea nespus. „E foarte dureros să distrugi o casă", ne-a spus ea. De afară, Caisul se auzea plîngînd, scuturîndu-și florile albe, iar Leandrul din fața ușii fosnea din frunzele lui firave. Cireșul ne bătea în geam în semn de rămas bun. Dimineața următoare va trece tractorul peste tot.

A doua zi, agitație mare. Toți intrau, ieșeau, cărau lucruri. Noi am nimerit șapte într-o pungă. Din tabla de șah se auzeau mai multe glasuri ale fraților noștri. Pe noi a căzut o pungă cu gheme de lînă din care se auzeau doi frați. Am fost aruncați într-un camion. Zăngănind, acesta a pornit. Eu, de frică, am închis ochii și am așteptat să văd ce s-o mai întîmpla.

În sfîrșit, liniște ! Ajunsesem la casa cea nouă. De fapt, nu era casă, ci bloc. Aici, am fost împrăștiați de colo pînă colo. Eu și cu Pionul alb am nimerit la căldură, sub radiator. S-a pus, însă, deasupra o canapea. Ne-am gîndit ce fericiți or fi frații noștri că sînt cu toții la un loc și la lumină. Iar noi, închiși aici pentru totdeauna.

Ziua, risete și voci, tipete umpleau camera, canapeaua scîrțîia sub săriturile copiilor, dar nimeni nu ne auzea, nimeni nu ne scotea de acolo. Ce fericiți am fost zile în șir cînd te auzeam căutînd piese de șah, ce fericiți sîntem că ne-ai scos !"

L-am mîngîiat pe Cățuț, am împachetat toate cele șaptesprezece piese și le-am pus în geamantanul meu. Îmi sînt tare dragi !

În mașină, în drum spre București, am vrut să aflu ce s-a întîmplat cu celelalte piese care lipseau. Așa că o întrebai pe Regină, căci mă gîndeam că ea, ca regină, trebuie să fie cea mai înțeleaptă. „Regină, ce s-a întîmplat cu celelalte cincisprezece piese de șah ?"

„Ei, Regele alb a plecat călare pe un Cal alb împreună cu o Tură. Un Nebun alb și-a pierdut și bruma de minte pe care o mai avea și a pornit-o hai-hui prin lume. Jumătate de Rege negru a fost mîncat de un Cal, așa că a fost înmormîntat cu cal cu tot.

Noi am trăit vremuri grele. Pionii erau supuși la munci grele din zori pînă-n seară. Caii trăgeau din greu peste puterile lor, eu nu mai aveam voie să citesc. Grea pedeapsă pentru mine! Acolo nu ne dădeau nimic de mîncare, așa că eram nevoite să ne mîncăm între noi. Așa s-a făcut că noi, piesele de șah, am rămas numai șaptesprezece".

Ajuns în București, am vrut să joc o partidă de șah. Dar ele mi-au spus că au uitat cum se joacă. Greu trebuie să le fi fost ! Ca și cum un om ar uita să meargă, o pasăre să zboare, sau un pește să înoate.

Neavînd încotro, m-am apucat serios de lucru cu ele. În prima zi le-am învățat denumirea fiecărei piese și valoarea lor, pe urmă le-am arătat cum se pot deplasa pe tabla de șah, iar a doua zi le-am explicat cum se notează o partidă, le-am arătat cîteva deschideri și finaluri. Simbăta le-am pus să joace o partidă, controlîndu-le și arătîndu-le acolo unde nu știau sau acolo unde greșeau. Așa făceam în fiecare săptămînă. În primele cinci zile le predam, iar simbătă le puneam să joace o partidă pentru verificarea cunoștințelor.

Dar cum să joci șah numai cu șaptesprezece piese ? ! Nu-mi aflam liniștea. Tare mult aș fi vrut să le ajut ! Într-o zi, m-am sculat dis-de-dimineață și m-am pus pe treabă. Mai întîi, am desenat pe hîrtie un rege pe măsura lor. Tura, care-i păzea pe vechii regi, m-a ajutat să-l desenez aidoma. Am chemat apoi un prieten timplar și împreună am început să facem din lemn piesele de șah care lipseau. Cele șaptesprezece piese care supraviețuiseră priveau emoționate, cu răsuflarea tăiată. Pînă seara, toate erau gata. Le-am vopsit în alb și negru pe cele noi ca și pe cele vechi, și le-am pus la uscat.

A doua zi, m-a trezit un nechezat. Regele alb, călare pe Cățuțul negru, mi-a dat o floare mică, plină încă de rouă, și mi-a mulțumit în numele poporului său de piese albe și negre. A fost o zi mare. Cu nerăbdare o așteptam pe Tata. Aranjasem pe tabla de șah cele două tabere în ordine de bătaie. Erau minunate. Bătrîna Regină plîngea de bucurie : „Vei cîștiga, Toli !", mi-a spus ea.

Și pentru prima dată, de cînd joc șah cu Tata, am cîștigat partida !

SFÎRȘIT !

Constanța, august 1983

Apostol Cuturicu
clasa a III-a

plastică

Album Dipșe

Din nou, editura Sport-Turism ne oferă un foarte interesant album, de proporții reduse, de data aceasta dedicat pictorului Constantin Dipșe, beneficiar al unei exacte și nuanțate prefațe semnate de criticul Constantin Prut. Demersul artistic al lui Constantin Dipșe, credem noi, ar fi meritat un spațiu mai puțin limitat decît cel al colecției, cu atît mai mult cu cît este vorba despre unul dintre cei mai înzestrați pictori de azi.

Lumina culorilor, de o cuceritoare sinceritate, își are obîrșia în esența satului maramureșean de unde, cu firea sa deschisă, cu orizontul său sufletesc, dar și spiritual, moștenitor al unui peisaj curat, a coborît artistul, depășind prin lirismul imaginilor create cadrul strict etnografic al zonei, dincolo de ritmurile unei arhitecturi de-o cromatică anume, spre etica profundă a acestor spații cu care creatorul se confundă deplin. Să notăm ca fiind definitoriu paletei sale acea exemplară puritate a tonurilor ce par a fi vii, aparent violente, aparținînd vegetalului meleagurilor sărbătorite astfel de artist, cu o tensiune solară de o prospețime necenzurată. În discursul său, Constantin Dipșe este de o coerență clasică, fiecare motiv plastic jucînd un rol important în economia imaginii : „După seceriș", „Peisaj I", „Peisaj II", „Primăvară transilvăneană". Să mai remarcăm o anume atracție spre decorativ, spre floralul ce te duce cu gîndul la ornamentele ceramicei, a vechilor icoane pe sticlă sau lemn, dar ar însemna să rămînem la superficia evenimentului artistic, dacă n-am recunoaște în sensibilitatea tușelor acel fior autentic al creației : „Tulipan", „Ogivă", „Gloxonia", „Tufănele". Aceeași lumină și puritate, adjective proprii personalității sale, găsim și în exprimarea figurilor umane — „Familie", „Mărîuca", „Corul fetelor", la care ne-am permite să adăugăm o extraordinară „Maternitate" ce, spre mirarea noastră, nu a fost antologată. Bun desenator, cu trăsături nervoase și viguroase, chipurile oamenilor se detașează limpede, făcînd, paradoxal, corp comun cromatic cu fundalul cîmpului pictural, citeodată complementare lui. Printr-un limbaj plastic deschis, evocator, ansamblul operei pledează constant pentru bucuria simplă a respirării într-un aer tare, tonifiant al trăirilor directe, nesofisticate. De aici, din cotidianul lumii sale, își culege el subiectele și întreaga spiritualitate emanată vizibil de fiecare lucrare în parte. „Nici unul dintre comportamentele limbajului pictural, remarcă pe bună dreptate autorul studiului introductiv, nu se află izolat de celelalte". Aspectul general al creației acestui pictor oferă imaginea unui creator de o pregnantă originalitate. Și dacă ar trebui să-l definim printr-o singură frază, am fi tentați să scriem despre pictura lui Dipșe : lumea ca o bucurie solemnă !

Ceramică de Gherghina Dumitreseu

Gabriel Iuga

muzică

Tineri interpreți

În sala de concerte a Radioteleviziunii, în cadrul ciclului dedicat celor „trei mari B" (Bach, Beethoven, Brahms), Iosif Conta a avut splendida idee a de a invita, spre colaborare, cîțiva tineri interpreți de remarcabil talent. Nu mai este nevoie să subliniem valoarea școlii românești de interpretare ; rezultatele obținute la cele mai diferite concursuri naționale și internaționale de măiestrie pledează de la sine. Sala arhiplină și aplauzele îndelungate se constituie, în același timp, ca dovadă a interesului public pentru acest fenomen interpretativ și ca veritabilă confirmare a unor valori indiscutabile.

Concertul pentru două viori și orchestră în re minor de J.S. Bach l-a avut ca protagoniști pe tinerii violoniști Ioana Craiter și Gabriel Croitoru, studenți ai Conservatorului „C. Porumbescu". Omogenitatea deosebită a execuției este impresia degajată imediat în sală. De reliefat în mod special este tonul frumos al viorii Ioanei Craiter, ton în același timp luminos și plin de sensibilitate, cu un vibrato destul de larg nedepășind însă convențiile stilistice impuse de muzica genialului compozitor de la Leipzig ; i se alătură muzicalitatea frazării lui Gabriel Croitoru, frazare amplă, inteligentă dovedind o deplină înțelegere a stilului partiturii, dublată de o frumoasă omogenitate în conducerea frazelor melodice pe toate registrele instrumentului. Este clar că cei doi tineri violoniști vin în fața uneia dintre cele mai importante formații simfonice ale țării după ce au asimilat partitura bachiană atît în ceea ce privește specificitatea momentelor solistice cît și integralitatea sa, deosebit de importantă la Bach (fără o înțelegere a muzicii bachiene ca discurs sonor unde fiecare amănunt este deopotrivă important și semnificativ contrapunctic, nu se poate vorbi despre o execuție valabilă). Versiunea ascultată reprezintă o dovadă de inteligență muzicală, de cultură a stilurilor și de muzicalitate autentică.

Momentul culminant al seriei l-a reprezentat deosebita versiune a **Concertului nr. 2 pentru pian și orchestră,** de Ludwig van Beethoven, semnată de foarte tînărul pianist Horia Mihail (concertul a cuprins în ultima parte, **Simfonia nr. 2** de Johannes Brahms, moment de strălucire și exactitate). Atunci cînd se vorbește de valoarea unei interpretări realizate de un foarte tînăr interpret intră în joc o multime de factori dintre care cel mai important este, cred, perspectiva. Bineînțeles că nu se poate alătura performanța interpretativă a unui pianist matur aceleia a unui elev de gimnaziu (deși multe din interpretările curente au fost depășite, la unele capitole, de ceea ce am ascultat, în acea seară de remarcabilă muzică). Din corectitudinea, plină de relief însă, a versiunii oferite, din tactul și concizia stilistică a intervențiilor instrumentului solist, din lărgimea evasivirtuoză a pasajelor cadențiale reiese o indiscutabilă înzestrare pianistică dublată de o seriozitate artistică, de o limpezime în conducerea muzicii care nu este numai aceea a unei copilării precoce depășite ; este aici ceva din autenticitatea unui talent indiscutabil care începe să se exprime pe el însuși și care are nevoie — ca gest de responsabilitate culturală și pedagogică de însemnătate deosebită pentru valorile interpretative românești — de condiții propice de înflorire. Condiții care, iată, i-au fost oferite (cu ce rezultate, am văzut deja) și care trebuiesc adaptate succesivelor etape prin care va trece un foarte tînăr și dotat interpret pînă la ajungerea la vîrsta deplinelor performanțe artistice.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

I. Condiția basmului cult (3)

O constatare din're cele mai uimitoare este aceea că din unghi existențial-biografic Creangă nu pare a face nici o deosebire între **Amintirile** și basmele sale. La originea unui asemenea nemaiîntîlnit fenomen de substituire între real și imaginar, la urma urmei, de uzurpare reciprocă, se află indestructibila contopire dintre eul fenomenal și eul mitic al povestitorului. A pune problema predominanței uneia sau alteia din aceste forme ale eului crengist și a încerca să le identificăm prezența în sine într-un caz (**Amintirile**) sau în celălalt (poveștile și basmele), înseamnă a ne tăia orice cale de acces la adevărata înțelegere a ceea ce putem numi eul profund al marelui scriitor. Fixat dintru început în mai înainte numitul plan al **impersonalității arhetipale**, scriitorul **se povestește** pe el însuși din perspectiva unui timp biografic „atemporal" în ordine strict fenomenală, adică, din perspectiva unui timp etern, complet străin de incidentele biologice ale duratei vieții individual-umane. Să se observe, astfel, că atît Creangă în ipostaza de erou-povestitor cît și eroii ce-i populează **Amintirile** ori basmele, biograficește, au o unică vîrstă, aceea în care sînt fixați odată pentru totdeauna de timpul etern al povestirii. Totalitatea absolută a eroilor din opera scriitorului, inclusiv el, nu dovedesc prin nimic că au în vreun fel, în ordine temporală, conștiința prezentului biografic, derivat, acesta, din timpul biografic trecut și menit, totodată, să anticipeze asupra vîrstelor ce urmează. O asemenea **imobilitate** temporal-biografică indică statutul arhetipal-genetic al eroilor. Ideea este că înainte de a fi indivizi umani, ei exprimă diferitele vîrste ale individualității umane în structurile ei imuabile : copilul, tînărul, omul matur, bătrînul. Diferențierea tipologică, la această treaptă a clasificărilor, ține adesea doar determinarea apartenenței la genul masculin ori feminin, odată cu determinarea gradelor de rudenie : frate/soră, văr/verișoara, tată/mamă, moș/mătușă, bunic/bunică. Este, prin urmare, vorba de o viziune prin excelență statică, specifică, cum bine se știe, eposului de factură mitic-epopeică în general și celui imaginar-fabulos (basmul) în special. Grație acestui sigiliu al vechimei imemoriale, ce caracterizează cum observă G. Călinescu și Vladimir Streinu, modul narativ crengist, genul aminticilor și genul povestirilor se înscriu de la sine în aceeași albie a autobiografismului pe cît de **basmic** tot pe atît de **realistic**. Și dacă dorim să circumscriem întreg acest fenomen de contopire realist-basmică a fondului autobiografic, peste tot prezent în opera lui Creangă, unui mod narativ fundamental, evident, nu ne putem gîndi decît la **homerismul genuin** al acestei opere, magistral definit de Vladimir Streinu în partea finală a studiului său : „homerismul viziunii, adică facultatea de a vedea și evoca în dimensiune uriașă, și structură raspsodică, adică epicism și oralitate, totul fiind menit să arate că opera conține elemente nepieritoare de portret ale autorului ; iar portretul care ni s-a limpezit astfel este, cu oarecare adausuri de istoricitate și complexitate individuală, al omului arhaic, din ținuturile noastre, conformat genial".

Potrivit cu tema demersului nostru interpretativ, din complexitatea semantică a conceptului de homerism se cuvine să reținem mai ales ceea ce se referă la congenitala inclinație a povestitorului pentru viziunile colosale, capabile a sublima ca atare realul ; căci cum tot Vladimir Streinu spune, făcînd „operă de Homer al țărănimii noastre", „cu virtute proprie", Creangă „a suport linia unor neinsemnate fapte școlărești pînă la dimensiunea uriașă a datinei ; a superstiției și a miturilor", ideea ultimă fiind aceea că, peste tot în opera marelui povestitor, „De la cuvinte pînă la viziunea însuși, se face simțită tendința la enorm". Să observăm însă numaidecît că această constantă aplecare spre redimensionare din unghi colosal a faptelor cristalizează, la rîndu-i, în două moduri de afirmare epică și descriptivă neîntrerupt invecinate dar extrem de limpede diferențiate între ele. Răspunzînd comandamentelor hiperbolizante ale psihologiei infantile (în **Amintiri**) și celor rural-homerizante (în povești și basme), pe de o parte, facem cunoștință cu ceea ce s-ar putea numi irepresibilul apetit al scriitorului pentru superlativizarea realului, receptat în chiar datele lui fenomenale. Pe de altă parte, același proces de superlativizare, contaminat însă de ezoterismul latent propriu modului de existență realist-mitică a comunității rurale (o altă dimensiune a homerismului ei genuin !), face ca viziunea enormă asupra faptelor să aspire la reprezentări epice și descriptive de conținut fabulos, oricît gata să accepte arcanele „jocului" fantastic. Reamintindu-ne de fascinanta subtilitate sub auspiciile căreia își dau întîlnire cele două tipuri de superlativizare a realului în unica și marea nuvelă a scriitorului, **Moș Nichifor Coțcariul**, să arătăm că nici măcar în **Amintiri din copilărie** el nu se sustrage unei atare tentații. Există în această scriere cel puțin două momente absolut exemplare. Ne gîndim, mai întîi, la memorabilul moment nuvelistic al cărui protagonist este giganticul Nică Oșlobanu, catihetul, cel care, nici mai mult nici mai puțin, duce în spinare, o singură dată, întreaga încărcătură dintr-un car plin cu lodbe de fag. De data aceasta, proiecția realului în enorm atinge gradul zero al hiperbolizării : „Oșlobanul ié atunci lemnele din carul omului cîte unul-unul și le razămă în picioare lîngă brațu-i ; după aceea descinge brîul de pe lîngă sine și le împrejură, legîndu-le frumușel, să nu se hrentuiască ; apoi, săltîndu-le și aburcîndu-le cam anevoie, le umflă-n spate și la gazdă cu dînsele. Un băietan nebunatic de-alăturea, văzînd asta, zise cu glas mare :

— Dascăle-Trascăle, be-he-he ! dracul să te ié !"

Apoi, ne gîndim la momentul portretistic nu mai puțin memorabil în care povestitorul reînvie chipul mamei sale. Iată însă că de data aceasta același apetit pentru viziunea enormă ia un alt traiect. Datorită substanței lor aparte, faptele nu se mai impun atenției prin copleșitoarea lor consistență fizică, precum în cazul de mai înainte ; coeficientul de spiritualitate „năzdrăvană" este acela care le definește. Drept urmare, mamei, „care era vestită pentru năzdrăvăniile ei", îi stă în putință să schimbe starea vremii („îmi zicea cu zîmbet uneori, cînd începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată : «Ieși, copile, cu părul bălan, afară și ride la soare, doar s-o îndrepta vremea» și vremea se îndrepta după risul meu" ; „alunga norii cei negri de pe deasupra satului nostru și abătea grindina în alte părți, înfigînd toporul în pămînt, afară, dinaintea ușei") ; are nemaipomenitul dar de a face ca apa să-și schimbe starea fizică („închega apa numai cu două picioare de vacă, de încrucea lumea de mirare") ; alungă ca prin farmec durerea copilului („bătea pămîntul, sau părețele, sau vreun lemn de care mă păleam la cap, la mînă, la picior, zicînd : «Na, na !», și îndat-mi trecea durerea...") sau îl descîntă de deochi („oleacă ce nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, îndată pregătea, cu degetul îmbălat, puțină tină din colbul adunat pe opsasul încălțării, ori, mai în grabă, lua funingină de la gura sobei, zicînd : «Cum nu se dioache călcălul sau gura sobei, așa să nu mi se dioache copilașul !» și-mi face apoi cîte-un benchiu boghet în frunte, ca să nu-și prăpădească odorul.. ") ; ca să nu mai spunem că în vuietul tăciunelui aprins din sobă întrezărește posibilitatea schimbării vremii în rău („se zice că face a vînt și a vreme rea") pentru ca același buclucaș tăciune să divulge vorbele de rău ale dușmanului care, se înțelege, este pe loc potolit („mama îl mustra acolo, în vatra focului, și-l buchisea cu cleștele, să se mai potolească dușmanul").

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

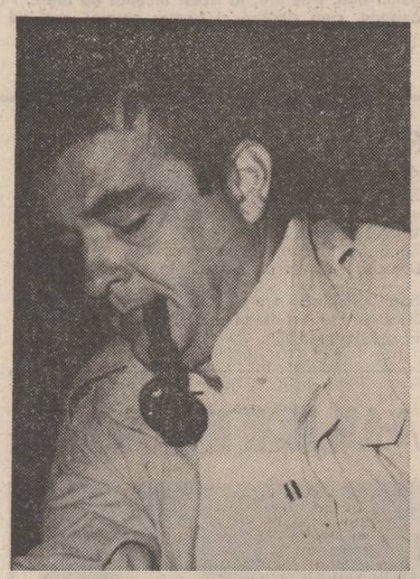

Poetul și prozatorul Damian Necula și pipa lui fermecată.

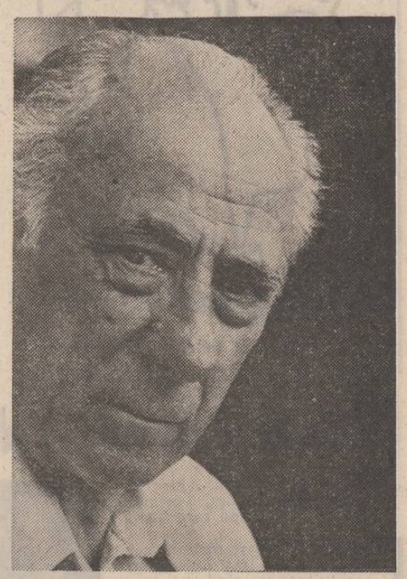

Un regretat prieten al cărților și al scriitorilor : Nicolae Vasilescu Capsali

O prietenie literară : Aurel-Dragoș Munteanu și Z. Ornea

TINERI POETI

Grete Tartler (I)

Un acut proces de depoetizare, în sensul scuturării poeziei de parura bogată a figurilor de stil și al concentrării ei într-un mesaj simplu, de credință și umanitate, îl susține, într-un consens mai general, și versurile recente scrise de către Grete Tartler. Dovadă stă ultimul volum al poetei, **Substituiri** (ed. C. R., 1983), unde problema esențială care se pune, structurînd deopotrivă atît discursul, cît și tonul poeziei, este aceea de a striga adevărul, **„cu vocea ta chiar"**, renunțînd, în consecință, la procedeele substituirii, la ceea ce autoarea numește „arta imitării-de-sine".

Dar, pentru a observa mai clar acest lucru, e nevoie s-o luăm mai de departe, de la volumul care înseamnă actul de naștere al poetei, al poetei adevărate Grete Tartler, și anume : **Astronomia ierbii** (1981). După cum foarte frumos și exact se exprimă Mircea Zaciu, **aici**, transferîndu-i gîndul, lirismul autoarei combină relevant **„fugile** lui Bach și melopeea Orientului", într-o poezie riguroasă și alchimică, tutelată de astre și corespondențe, ordonată în stufozitatea ei simbolică, de expozeu mundan, aidoma vorbelor unui descîntec. Poezia e un cifru, avîndu-și cheile în orientalism, la fel cum natura e o mare scriere cifrată. Totul converge spre o atmosferă aburoasă, magică, esoterică, de unde se degajă traiectoriile luminoase ale căutării și inițierii de sine. Bogăția referențială este extremă (de aici, și o notă convenționalizată, artificială), dar originalitatea poetei constă în gestul vizibil, pînă la efort, de a înălța această „suprastructură" dobîndită pe temeiul unor obsesii proprii, originare, încă nu complet diferențiate la acest stadiu, în care **natura** se amestecă din plin, citeodată prea din plin, cu **cultura**. Pe fondul poeziei se pot percepe o năzuință și o luptă a decantării. „Făptura cristalină", pe care poeta și-o presimte și pe care și-o dorește conservată, se vede amenințată încă de expresie, de o primejdie a „poetizării", de pînda nesuferită a unui eventual cuvînt „rostit la-ntîmplare". Întîmplării, acestei întîmplări fertile ce poate însemna practic și poezia în cel mai bun sens, îi e preferată, de aceea, adeseori, convenția, alegoria, coerența registrală, cu un cuvînt, „algebra poetică", în sensul poeticii orientale codificate. Lirismul e în bună măsură o plantă de seră. **Astronomia ierbii** este, cu toate astea, un triumf al naturalului, al organicului și nesubstituibilului, un triumf al devenirii universale în fața unor forme statice oricît de prestigioase : „Nici piramidele-n pustie nu sînt / mai vesnice decît aceste stoguri / la care am trudit o zi de vară...".

Ceramică de Gherghina Dumitrache

Cum spune foarte sugestiv, în altă parte, autoarea, levănțica se ridică împotriva mitologiei, poezia concretului atît de divers și cu putință de a fi interiorizat în atîtea chipuri nu poate fi încorsetat totuși în nici o „algebră poetică". Bătălia lirismului direct, firește însă că nu ignorant, bătălia unui mod personal de a „face" poezia sînt astfel cîștigate.

Scrisori de acreditare (1982) sînt, în această accepție, chiar scrisorile de acreditare ale unui poet convins de forța și menirea sa („curentele minții tale leagănă lumea"), ale unui poet confruntat cu sine și cu lumea, luîndu-și în stăpînire propria sa ființă printr-o cunoaștere caldă și avizată cu dă sens întregului efort de cunoaștere generală. Punctul interior, lăuntric, punctul „unde nimic n-are umbră" constituie limbul pe care vrea să-l dobîndească autoarea. O poezie a sufletului extins și a tensiunii spirituale, purificatoare ca o flacără, se înalță astfel pe date concrete, pe fapte și întîmplări banale ce înlocuiesc acum, aproape cu desăvîrșire, **materia signata**, glasul divin și inițiatic al obiectelor și fenomenelor. „Poetizarea" naturii, simbolistica semnelor s-au topit în **poeticitatea** sufletului care stăpînește, aerian, „într-o emulsie de globuri ușoare", întreg domeniul poeziei scrise de Grete Tartler. Poeta a căpătat încrederea necesară în inițiativa cuvintelor de a propulsa lirismul, după cum a învățat sau a reușit să intuiască faptul că „în vremuri de mari tulburări / e nevoie de vorbe mai limpezi". Poemul nu mai e o scriere cifrată, trimițînd la alte realități, ci e însăși viața și credințele ce-i dau preț, justificat de existență, chiar dacă aceasta poate apărea în el uneori ca un pergament cu semne secrete : „în curînd vei înțelege : poemul e numai / un nor de fărîmături care te pun la-ncercare, / cît poți să rabzi, cîtă credință e-n tine, / dacă vei mai trăi multă vreme / în chip de corb — sau numai o vară, / dacă vei mai cînta sonate de Bach / acoperit de lăcuste, / dacă vei mai putea rătăci pe Ogoare / înhățînd cîte-un bob de la suprafață, făcînd / pe profetul, vestind victorii, înfrîngeri... / Lasa-te-n voia acestor litere, / scris pînă-n șira spinării, / într-o zi vei descifra totul, fără îndoială — / dar zgomotul mașinii care toarnă asfalt, / ceața, trecătorii, șuierul trenului / glasuri nepăsătoare ne strigă NU ÎNCĂ / pămîntul ne strigă și el NU AICI".

Discursul esoteric, cu accente astrologice ori interpretări alegorice, înconjurînd cu migala rafinată și senzuală a figurilor de stil „semnătura lucrului", lasă loc acum unui ton interogativ sau exclamativ, de nimic constrîns, interpelînd în chip deschis lucrul în cauză. Fragmente de gîndire sapiențială, alăturări stranii de peisaje și înțelepciuni orientale pun faptele curente în zone de adîncimi și semnificații misterioase. Ele par conectate la o altă lume, aparținînd totodată acesteia prezente, iar răsfrîngerea lor în unitatea spiritului ca și în dezordinea materială de care depind le acordă dimensiune semnificativă. Pentru poetă lucrurile nu și-au pierdut mai cu seamă sacralitatea, cît limbajul care le-o impunea. Cezura poeziei care îi frînge solemnitatea pentru a-i imprima cadență este însăși cezura secolului.

Dan Cristea

ANUNȚ

Ședința a IV-a a Cenaclului Dacia Feniks, condus de Ion Gheorghe, se ține simbătă 16 iunie a.c. în sala din strada Biserica Amzei nr. 7. Vor citi : Daniela Simionescu și Florin Șlapac.

Pe o temă de Ravel

PRIVIREA LUI ORFEU

O rază de lumină căzînd pieziș prin jaluzeaua de la fereastră ; tu privești cu ochii întredeschiși pisica stranie cu blănița electrică stînd în pragul acestei odăi negre și îndărătul zilelor tale se întinde umbra în vara nesfîrșită, albă, calciu și marmură pînă departe unde ar trebui să se audă strigătele leilor, cintecele de lebădă ale unei mulțimi, valuri spărgîndu-se de aceste țărmuri cu tunetul veșniciei, hinc sunt leones ! Lumina, ochii oblici ai felinei cu sensul metafizic pășind pe inscripția singeroasă : ex ungue leonem ! gata să zboare peste pragul casei și să dispară în întuneric, în labirintul acesta obscur și care nu-i decît spațiul neted, fără sfîrșit, întins la picioarele tale ca o umbră, un ecou al operei dispărute, apa vie care s-a înălțat la cer sub dogoarea soarelui — cercul solar ca o cunună a adevărului pe fruntea împărătească venită din altă viață, un cer pe care îl slăveai : o, cînd priveai lumea cu ochii în lacrimi, sfere luminoase cădeau din ceruri și cu aripi de inger se așezau la picioarele tale predicînd iubirea și pacea ; o penumbră de aur în amurgul acela culcat pudic într-o țară neprihănită îți sărbătorea chipul de efeb glorios și lira ta cucerise favoarea zeilor ; ce fiare întunecate beau astăzi apa muzicii funerare ! O, styxul era pe atunci încă un slăvit loc al mîntuirii și ochii tăi străluceau fericiți ! Ochiul triunghiular privind prin jaluzeaua de la fereastră cum, arătată de o rază oblică de lumină verde pornită din scînteia electrică a pisicii care-și freacă blănița de tocul ușii, ea stă goală, întinsă pe sofaua roșie ținînd un măr, nu, o portocală galbenă în mînă și lumina aruncată pe colțul din dreapta pare că a venit acolo să vegheze, să călăuzească un mort, nu, o moartă, deși, hieratică ființa, nu deschide sicriul acestei zile căci, vai, poate n-a murit, ci numai doarme somnul fericit al amorului culpabil ! Ochiul gelos privește prin jaluzeaua lăsată la fereastra unei zile toride de vară, de aici încolo, de azi înainte, începe cîmpul nesfîrșit de calcar, varul și calvarul apei vii clocotind, urcîndu-se la ceruri, în urmă cade umbra și dispare în pragul casei unde pisica se uită fix la patul roșu pe care șade întins un nud în somn sau în moarte, cu o portocală în mînă, și, în celălalt colț al încăperii, o pălărie neagră, neagră, se clatină într-un cuier de parcă... de parcă... Omul nu moare pentru că păcătuiește, dar păcatul e condiția mîntuirii sale. Cită logică aspră bombănind în penumbra de aur a acestei necunoscute dormind cu mîna lăsată în jos, moartă, pe marginea patului, vibrînd sub tonuri înroșite de febră, o neliniște de parcă acum a răsărit soarele în orizontul alb întins la picioarele tale, o piață din care tocmai au dispărut mulțimile întăritate, cu gustul sărat al șingelui pe gheare : ex ungue leonem ! Pisica lingîndu-și blana electrică în fața acestui trup care și-a înghițit vorbele unui discurs maniheist, în sfîrșit, iată-l ținînd pe această sofa roșcovană de pluș unde binele și răul își caută salvarea într-o perspectivă estetică, soteriologia drumului în labirint, un om negru, într-o cameră neagră căutînd o pălărie neagră : iată firul Ariadnei ! O rază de lumină se strecoară pe sub ușă : ea pleacă din mîna căzută pe marginea sofalei din pluș care ține o portocală, un fruct galben și viu în pumnul strîns al acestei femei goale vegheate de o pălărie neagră, de ochiul triunghiular privind pe furiș prin jaluzeaua trasă la fereastra de unde începe vara tenebroasă, piața, calvarul, duminica albă ca varul, scînteia electrică din blana unei pisici care, din pragul ușii, ține ochii închiși peste un mesaj estetic ; nudul din această odaie călătoare pe valurile văratice ca o coincidență sub aceeași piele de răcoare roz, între ars scribendi și ars moriendi, și strigătele de-afară, stalactite și stalagmite rămase în aerul dogoritor tocmai din noaptea trecută, plutind albe în piața nesfîrșită : purificare prin rău, mîntuire prin păcat ! Și stîlpul viu care-și întinde umbra peste pragul, intrarea în labirint, firul de lumină conducîndu-ți pașii, bătăile inimii, nu rămîi decît cu ceea ce ai iubit fără mîna ta, universul în ruină va cădea ! În duminica albă, albă, pe țărmul mării negre doarme roza odaliscă, în cuier se clatină o pălărie de parcă tocmai acum ai agățat-o... acum ai venit... acum ai plecat.... acum ai venit... ca un pendul ce măsoară timpul și cîntă la fiecare oră moartă ! La orizontul alb ca varul se aud țipetele păsărilor — răstignește-l, răstignește-l — frunze albe cad în trecut, și în labirint, în odaia cu sofa roșie intră pe furiș raza de lumină, ochiul triangular lunecă de-a lungul ei pînă la dublul proiectat ca o umbră între coapsele catifelate, o mînă atîrnă pe marginea cuverturii și ține strîns focul emergent al coroanei solare ; o, cînd priveai lumea cu ochii în lacrimi, sfere luminoase cădeau din ceruri și cu aripi de inger se așezau la picioarele tale predicînd iubirea și pacea ! Și de afară, din lumina calcinată, duminică albă ca varul, ropotul mulțimilor tot mai aproape rostogolindu-se, izbindu-se și spărgîndu-se de aceste ziduri ca un geam, cu tunetul veșniciei, ochiul transcendent privește gelos prin jaluzeaua trasă la intrarea în labirintul, la fereastra odăii de unde pisica neagră — chat noir, chat étrange, chat seraphique, — lingîndu-și botul și ghearele pe sofaua roșie își ia deodată zborul — zvrrr ! — cu aripile unui inger — departe, departe în sferele negre, acolo unde cîntă cucul gigantic în sine.

Dan Laurențiu

CRONICA EDITIILOR

Studii de filologie

Din motive mai mult sau mai puțin lămurite, revistele culturale recenzează doar sporadic reeditările din alte domenii decît cele ale literaturii, istoriei și criticii literare. Chiar și filosofia este ocolită în destul de multe reviste. Nu mai vorbim de domenii ca lingvistica, istoria, folclorul etc. După socotința noastră nu este bine că se întîmplă acest lucru pentru că un literat care ține la propria sa profesiune trebuie să fie un om, pe cît cu putință complet informat, și cu atît mai mult în tărîmurile care au legături intime cu meseria lui. Așa, bunăoară, lingvistica, filologia în sens larg. Și Ibrăileanu, și Sadoveanu mărturiseau că în anumite răgazuri nu se dădeau în lături de a „citi" dicționare pur și simplu. Ca să nu mai amintim despre comprehensiunea pe care o avea Eminescu în domeniul filologiei, recunoscută ca atare de G. Călinescu, și dovedită de propriile sale articole precum și de filele celor 44 de caiete de la Academie.

Nu mă mai înșir pentru a pleda o cauză dealtfel recunoscută de oricare om cu bun simț și bun gust, mai cu seamă în lumea noastră de astăzi cînd s-au impus așa-zisele științe de graniță sau științe interdisciplinare. Izolarea pe un singur ogor nu e bună, iar credința numai în puterea talentului nativ nu biruie totdeauna.

Dar să revenim la domeniul filologic. Iată, acuma-s abia vreo cîțiva ani, a apărut la editura **Facla** o culegere din scrierile uitatului bănățean Iosif Popovici (1876—1928), **Scrieri lingvistice**, ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Maria Purdelea-Sitaru și Livia Vasiluță. În prefață acad. G. Ivănescu spune între altele : „Iosif Popovici a fost un eminent cercetător al limbii române în formele ei regionale, prezente și trecute, și un inovator al lingvisticii române în mai multe din compartimentele sale". Ca student la filologia bucureșteană, nu am aflat nici un cuvînt despre acest serios cercetător al limbii române — de, făcea parte din „școala lingvistică de la Cluj", și-acolo singularizat, datorită firii sale, cum ne spune prefațatorul, iar noi eram obligați, prin bibliografie, să citim și cele mai mărunte și, uneori, penibile, articole (vezi bidoanele de cerneală tipografică irosite pe **tema** limbă-dialect-grai...) scrise de autorii „școlii lingvistice de la București". Doar „școala de la Iași" avea, oarecum, un statut neutru, pentru că unul din șefii de catedră ai filologiei bucureștene, totodată și viceconducător al Academiei nu putea, totuși, să uite că era elevul lui Alexandru Philiphide. De Sextil Pușcariu și colegii lui de la Cluj era mai bine să nu pomenești. Tot la București — trecut-au peste douăzeci de ani de atunci — am aflat, nu prea răspicat însă, că fonetica experimentală a fost introdusă la noi (la București, da !) de înțeleptul nostru profesor Al. Rosetti, cînd de fapt la noi (în România) pionieratul în domeniu îi aparține lui Iosif Popovici.

Recunosc că dintre toate disciplinele aparte ale filologiei, fonetica îmi este cea mai inaccesibilă — n-am auz muzical, și basta ! Dar de importanța ei nu mă îndoiesc și am constatat din masiva **Istorie a limbii române** a profesorului G. Ivănescu ce înseamnă „baza de articulare" și ce foloase poate aduce studiul pînă la nivelul fiziologic al articulării pentru stadiile vechi, chiar foarte vechi, ale istoriei unei limbi, precum și pentru o mai bună lămurire a unor etimologii, în care „lăutarii", luîndu-se după „ureche", ne propun nu o singură dată enormități.

Iosif Popovici a fost elevul unor Meyer-Lübke, Weigand, Gaston Paris și Jean Pierre Rousellot, cu ultimul făcînd studii de fonetică experimentală. Profesor de filologie slavă la Viena, Budapesta și din 1919 la Cluj, el a înființat, la Universitatea clujeană primul laborator de fonetică experimentală din România (1919). Abia peste vreo zece ani, profesorul Al. Rosetti, elev și domnia sa al aceluiași Rousellot, va înființa un laborator similar la București.

Profesorul clujean Iosif Popovici are și alte importante contribuții în ceea ce privește dialectele limbii române (din Țara Hațegului, **Dialectele române din Istria**, două vol., Halle, 1909—1914). Studiile sale se citesc și astăzi cu nedesmințit interes.

Și pentru că l-am pomenit și citat pe profesorul G. Ivănescu să spunem că și din opera dumneasale din tinerețe a apărut, tot la editura **Facla**, o antologie de studii și articole, **Lingvistică generală și românească**, ediție, note și indice Vasile Șerban și Vasile D. Țâra (primul coautor cu Ivan Evseev la un volum cercetind **Vocabularul românesc contemporan**, al doilea coautor cu profesorul Ștefan Munteanu la **Istoria limbii române literare** și la **Crestomația românească**), carte de incisive propuneri în domeniul mai cu inadis al foneticii. Disciplină care, am recunoscut, că nu mi-i familiară, fără să fiu, pînă la vîrsta asta de ani, totuși, surd. Am înțeles însă altceva din antologia pe care i-o fac cei doi elevi profesorului Ivănescu din scrierile sale de tinerețe : că a fost, de la început, un cercetător care și-a urmat făgașul numai și numai al dinsului și poate de aceea, sau mai degrabă de aceea, a avut de întîmpinat nu o singură dată privațiuni. Bunăoară a fost mutat de la o universitate la alta și chiar la instituții noi înființate. Numai că, după cîte am aflat, și ici și colo a lăsat dîră. Prin trecerea dumneasale prin mai toate centrele universitare românești, profesorul G. Ivănescu **a legat** cercetarea în domeniul fundamental al filologiei noastre, și-i răspund astăzi, cu contribuții demne de toată stima, elevi din toată țara într-o frumoasă comuniune de năzuințe.

Abia după lectura acestui volum mi-am putut da seama că probabil una din cauzele întîrzierii atît de multă vreme a apariției incitantei sale **Istorii a limbii române** a avut de cauză și buna sumețire a dinsului în studiile publicate în anii de dinaintea celui de-al doilea război mondial. Numai că știința nu se face cu mofturi. Adevărul trece și, peste dogme și peste oportunități. Această monumentală **Istorie** a apărut, iar de acum încolo orișicine o poate judeca după competențele pe care le deține, dar să nu o ia în seamă nu se mai poate. Academicianul G. Ivănescu, după truda de-o viață și jertfită științei, ne-a dat o sinteză a rostului românesc care rămîne falnică în neclintirea ei. Prin dumnealui, mai bine zis și prin dumnealui, filologia noastră renunță la o dihotomie a „școlilor" și tinde să creeze, solidar, întru desăvîrșirea țelurilor sale depline.

În numărul viitor, vom spune și cîteva vorbe despre **Cuvinte românești și romanice**, antologie din scrierile savantului filolog George Giuglea, scoasă la **Editura științifică și enciclopedică**. Din această carte, putem avansa, vom reproduce și anumite pasaje pentru că sînt mai aproape și de înțelegerea cît și de domeniul nostru de activitate.

Gheorghe Suciu

REVISTA REVISTELOR

Zburătorii băcăuani

Începînd cu o prefață semnată de Ovidiu Genaru, Culegerea Cenaclului literar **Zburătorul**, nr. 2—3 al Casei pionierilor și șoimilor patriei din municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej — trecută prin sita deasă a exigentului coordonator, profesorul Gheorghe Izbășescu, — ne atrage atenția asupra multora din paginile sale. Depășind cu mult forma unei reviste obișnuite, **Zburătorul** este o publicație de tipul „cărții", o antologie de unde pot ieși, mîine, scriitori în toată puterea cuvîntului.

De altfel, în sprijinul celor afirmate mai sus, sînt scriitori de renume care, prin pana lor, au elogiat editarea primului număr : George Bălăiță, Constanța Buzea, Constantin Crișan, Al. Piru, Laurențiu Ulici.

Ne vom strădui și noi să dăm la iveală unele din realizările de seamă ale „zburătorilor", cuprinse în plachetа nr. 2—3. Ei sînt cîștigători de premii importante și au o prezență vie în viața culturală. Dintre concursurile de prestigiu, notăm pe cele organizate de revistele : **Cronica, Luceafărul, Cutezătorii** (în colaborare cu **U.N.E.S.C.O.**), **Ateneu, Luminița** etc. La aceste concursuri și la altele s-au obținut 272 de premii (Emilia Done obține premiul revistei **Contemporanul**, o excursie în Cehoslovacia ; Ioan Botezan — premiul revistei **Luceafărul**, la concursul de poezie „N. Labiș" — i s-a publicat un grupaj de șapte poezii ; Alina Gabriela Bogza și Corina Maria Petrescu — Trofeul „George Bacovia" și premiul revistei **Ateneu** etc. Televiziunea realizează cu „zburătorii" două reportaje „La vîrsta noastră" și „Buchet de fapte, buchet de împliniri", iar Radio-București i-a consacrat două emisiuni.

Pentru că spațiul nu ne îngăduie să-i consemnăm pe toți cei care contribuie la impunerea poeziei liceene, vom selecta, într-o mică antologie, remarcabile ginduri tinere : „Bombele mănîncă Pămîntul, / însetate de sînge cald. / Steagurile sînt întunecate / de praful de pușcă. / Escadrilele morții / se-ndreaptă spre cea mai frumoasă / jucărie din univers, / spre planeta albastră. / Vrem pace și soare, / vrem ca umbrele noastre / să nu se afunde în brazde". (Alma Mihaela Balaca — **Versuri pentru pace**). „Dunărea privește / cerul în ochi / și zenitul se apleacă / sub povara luminii. / Acolo se întorc păsările / de unde și-au luat zborul". (Liliana Axinie — **Dunărea**). „Copilul e o floare / care se aprinde / pe ramura viitorului, / o floare / cinstită și bună, / o floare / crescută din raze de lună." (Daniel Costel Iordan — **Copilul**). „În grădina iernii / bat aripi de răcoare / învăluind trupul / luminii / de ianuarie / și eu scotocesc / prin aerul moale al zilei / după oamenii de zăpadă / care azi-noapte / au evadat din curtea casei..." (Daniela Popovici — **Pastel**). „Am omorît un om de zăpadă / cînd treceam cu mașina pe strada copilăriei / și-acum iată-mă închisă / într-o coajă de nucă / .. / Din călimară scoate capul / un om pitic de zăpadă / și mă încurajează : / Încearcă să faci un nou om de zăpadă, / și-atunci, poate, vei fi liberă !" (Carmen Tăulescu — **Accident pe strada copilăriei**).

Tuturor „zburătorilor", revista „Luceafărul" le dorește izbînda în continuare și aripi cît mai încărcate de poezie.

Gelu Stoicescu

Document, eseu, ficţiune

Urmare din pag. 1

Ele au rolurile unor **sparring-partners** (care oferă ocazii de reflecţie, prin relatarea şi, eventual, dezbaterea unor fapte) sau pe cele de entităţi ironizabile (ironia putînd căpăta şi forma contestaţiei de idei). Este o situaţie analogă aceleia din **Morometii**, unde naratorul arată o constantă preţuire admirativă faţă de personajul principal, acordîndu-i un statut de preeminenţă. Apar şi imprejurări în care ironia naratorului este abia perceptibilă sau este chiar absentă. Ele sînt însă excepţii, nemodificînd atmosfera generală a romanului, a cărei notă dominantă este cea a unei confruntări de tipul unul împotriva tuturor. În această confruntare naratorul se află în postura privilegiată a celui care are întotdeauna cuvîntul ultim, celelalte voci ale romanului fiind ale unor martori, care aduc informaţii şi interpretări de diverse facturi.

Dincolo de rolurile lor în angrenajul ivirii punctelor de vedere ale naratorului, personajele au şi consistenţă epică. Unele dintre ele se revoltă, aşa-zicînd, împotriva naratorului, depăşindu-şi posturile subordonate şi emiţînd păreri despre felul de a fi al acestuia.

Cu aceste precizări, cele mai multe dintre personajele secundare pot fi împărţite în citeva categorii distincte. Mai întîi, le amintim pe cele patru iubite ale lui Petrini, expresive întruchipări ale enigmei feminine. Fiecare dintre ele suferă, peste toate calităţile sale, de o anume inferioritate subtilă, care îi dă lui Petrini prilejul să îşi exercite inteligenţa zeflemitoare. Nineta, prima, apare în chip de femeie absolută, care improvizează cu patimă şi fanatism trăirea clipei, ignorînd orice lege morală. Cînd, după ani, Petrini o reîntîlneşte, ea se înfăţişează erodată de o lungă degradare comică. Cea care umbla cîndva cu un tub de somnifere în geantă, pentru a putea să se sinucidă atunci cînd traiul ei de pasăre a cerului n-ar mai fi fost posibil, a devenit „turnătoare" şi amantă a unui odios

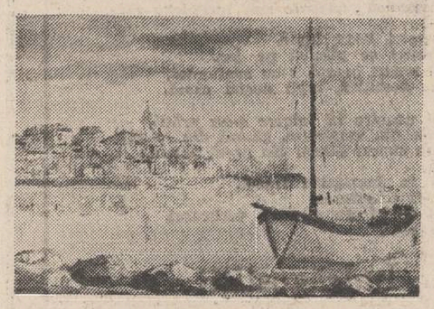

Mihaela Carp : „La ţărm"

şef de cadre ; la şedinţe ea ţine discursuri oportune, condimentate cu lozinci. Căprioara, cea de a doua, pare înnobilată de frumuseţe, dar aflăm repede că are o carenţă de inteligenţă şi de loialitate. Matilda, amanta şi apoi soţia lui Petrini, una dintre apariţiile feminine cele mai fascinante din literatura lui Marin Preda, evoluează în mod analog. Iniţial, ea este văzută de narator ca o frumuseţe vie, animată de o personalitate puternică. În mod rapid, însă, ea începe să fie apreciată drept o fiinţă neevoluată, capricioasă, incapabilă să-şi înţeleagă soţul. Un haos de contradicţii îi substituie în mod treptat gîndirea. Matilda este expresivă, dar reprobabilă. Ea este suavă şi violentă, pătrunzătoare şi naivă, fermecătoare şi greoaie. Cursul evoluţiei ei, aşa cum apare din vorbele lui Petrini, este iremediabil descendent. Paradoxurile atrăgătoare ale atitudinilor şi ale vorbelor ei devin treptat, în ochii lui Petrini, simple semne de inferioritate, frumuseţea ei de femeie puternică şi dominatoare păleşte, se stinge, treptat, dar inexorabil, ca lumina dintr-o sală de teatru înainte de începutul spectacolului. În fine, o traiectorie asemănătoare o are iubirea lui Petrini pentru Suzy, femeia pe care o cunoaşte pe cînd ajunsese contabil şef la „Oraca". Spre deosebire de Matilda (care, în ciuda studiilor ei superioare, rămîne o fiinţă naturală, minată de spontaneitate), Suzy este o intelectuală, cu preferinţă şi înţelegere pentru abstracţiuni ; ea încuviinţează şi admiră preocupările speculative ale lui Petrini. Ea suferă însă de laşitate.

Iubitele lui Petrini sînt ironizabile, dar în acelaşi timp pun în evidenţă natura celui care le ironizează. Desfăşurarea evenimentelor sugerează că modul lor de a se comporta se datorează şi faptului că Petrini, damnat la delimitare, este incapabil de iubire.

Un grup distinct este format din interlocutori-oponenţi, personaje cu opinii, care vorbesc îndelung, avansînd, în general, idei faţă de care Petrini se delimitează, precizîndu-şi propriile puncte de vedere. Aceste idei se încadrează într-o ţesătură eseistică de factură unitară, relativ emancipată de vocile care o susţin. Din acest grup face parte Ion Micu, universitar şi literat, cu care Petrini poartă citeva lungi dialoguri despre natura relaţiei putere politică — individ uman. Printre cei care se arată, într-un fel sau altul, nemulţumiţi de felul de a fi şi de a gîndi ale lui Petrini, Ion Micu ocupă un loc central, datorită modului concomitent dialectic şi sofistic în care analizează epoca şi îi motivează tendinţele. Citeva dintre speculaţiile sale se numără printre ideile cele mai interesante ale unei filozofii politice, a cărei schiţă poate fi întrevăzută în eseistica romanului. Evoluţia socială a lui Ion Micu poate fi considerată o variantă posibilă a aceleia a naratorului. Spre deosebire de Petrini, a cărui intransigenţă morală se nutreşte în egală măsură din spirit de contradicţie şi din asumare a unor idei, Micu este o fiinţă mai adaptabilă, care priveşte cu scepticism proiectul unei existenţe lipsită de orice compromis, aflată în conformitate cu reguli pure, imuabile. Micu ar putea fi încadrat în categoria adaptaţilor de bună credinţă, a celor care, fără a fi lipsiţi de principii morale, recurg totuşi la o seamă de „ajustări", dictate de cerinţele momentului, acţionînd însă, atunci cînd imprejurările o permit, în favoarea adevărului. În cazul lui, romancierul a evitat exagerările spre negativ ; Ion Micu este o apariţie echilibrată de intelectual comunist, care îşi temperează puritatea principiilor printr-o înţelepciune practică.

Citeva grupuri de personaje „neteoretice", formate din oameni care trăiesc pur şi simplu, fără să reflecteze, sînt surprinse de către romancier cu cunoscuta sa artă a inscenării comice. Şleahta deratizatorilor este imaginată cu o enormă vervă comică. Printre cei care vinează şobolani se află şi un anume Vintilă, om cu darul povestitului, care descrie episoade pitoreşti, de un umor nebun. Deratizatorii sînt paiaţe cu limbaj colorat, care fac tot timpul haz de necaz, distrîndu-se fiecare cum poate. Vintilă este un filozof, în felul lui ; înţelepciunea lui este simţul umorului ; el găseşte că tot secretul este să nu pui necazul la inimă, să te porţi ca şi cum nu tu, ci altul s-ar afla la ananghie.

Un alt grup comic, mult mai pretenţios, este format de scriitorii din Bucureşti, la a căror şedinţă participă Ion Micu. Pentru a supravieţui social, scriitorii lansează sloganuri, nu se tem de ridicol. Petrini povesteşte şi despre citiva elevi foarte şugubeţi, care alcătuiau o gască veselă.

Există şi categoria interlocutorilor odioşi. Cu cei care o formează, Petrini are ocazia să se întîlnească personal, sau prin intermediul unor relatări. Amintindu-i, reproducîndu-le vorbele, naratorul îşi desfăşoară pe deplin sarcasmul.

Romanul conţine şi numeroase apariţii episodice, a căror configuraţie umană este modificată, mai apăsat sau mai discret, de ironia naratorului, ce pendulează între umor şi sarcasm.

În ciuda numeroaselor sale personaje, **Cel mai iubit dintre pămînteni** nu este atît un roman de caractere, cît mai degrabă unul al scenelor revelatoare de mentalităţi. În epoca în care au loc evenimentele principale s-a făcut simţită dominarea absolută a structurii politice (exprimată prin sloganuri stereotipe) asupra indivizilor. Astfel se explică faptul că personajele sînt relevante mai ales pentru că reprezintă destinul unor grupuri sociale anumite, destin determinat în bună măsură de „sistem", de un agregat de decizii politice care îşi pun pecetea pe întreaga epocă. O anume irelevanţă a unor personaje se datorează şi formulei narative. Fervent căutător de semnificaţii, dar şi colecţionar de scene comice, naratorul nu procedează ca un romancier realist, nu-şi „fortifică" treptat personajele, ci este atent la secvenţele revelatoare, în care personajele sînt subordonate unor determinări net supraindividuale ; aparenţiile umane tind să devină semne în ecuaţii ale mentalităţilor.

Reapare astfel preferinţa persistentă a lui Marin Preda faţă de acumularea unor întîmplări caracteristice pentru mentalităţile unei epoci. În **Cel mai iubit dintre pămînteni** asemenea întîmplări abundă. Ele sînt trăite sau auzite de către narator. Sînt întîmplări care ne introduc în diferite „lumi" ale epocii : a mediilor, a închisorilor, a scriitorilor, a marii politici, a învăţămîntului superior, a justiţiei, a industriei de oţel etc. Naratorul le interpretează şi le colecţionează semnificaţiile. Multe întîmplări auzite sau trăite de către narator surprind conflicte etern umane, nuanţate de spiritul epocii.

Întîlnim multe anecdote. Cei care le spun surprind cîte ceva din mentalităţile epocii sau pur şi simplu se amuză, arătînd că ştiu să facă haz de necaz. Numeroase scene sînt de pură comedie, participînd la întreţinerea unei atmosfere de farsă tragicomică. Personajele sînt mai toate oameni cu simţul umorului, care ţin minte întîmplările vesele şi le povestesc cu plăcere sau cu sarcasm. Naratorul îşi aduce aminte despre prima temniţă în care a stat, „o închisoare unde toată lumea de deţinuţi mi s-a părut născută dintr-un coşmar al comicului". Vintilă, „purtătorul de cuvînt" al vînătorilor de guzgani, este cel mai hîtru. Istoriile lui se organizează într-un fel de **Decameron.** Vintilă îi povesteşte lui Petrini tot soiul de isprăvi amoroase, ale lui şi ale altora. El are o înţelepciune specială, o „filozofie" a relaţiilor dintre bărbat şi femeie. Ca un Freud de mahala, dar niciodată pe deplin serios, Vintilă se învîrteşte în jurul problemei sexuale, într-un simpatic cabotinaj inteligent. După despărţirea lui Petrini de grupul baroc al deratizatorilor, Vintilă nu mai apare decît o singură dată, după ani, cu prilejul unei petreceri de pomină, la care foştii vînători de şobolani, vechi suferitori de nedreptăţi, apar emancipaţi, căţăraţi pe diferite crăci mai comode ale arborelui social. Petrecerea este o comedie, şobolănarii s-au săltat în scara socială, dar nu şi-au pierdut vorbirile colorate.

Povestiri din Ţara Marelui Cer

Urmare din pag. a 4-a

puteau, găinile cîntau cocoşeşte, vacile strecheau în fence, rupînd funiile... Retezaseră şi sforile pe care uscam rufele, în curte... Erau atît de minioase, să ne temeam să mai ieşim din casă. Şi atunci mă gîndeam la tica : ce i-o fi trebuit lui Canada ?" (Povesteşte Vasile Petrişor, fratele lui Emilian, născut în anul 1895, în Băläceana, Bucovina. Locuieşte, împreună cu soţia, Ana, în Regina, într-o casă albă, înconjurată de pomi şi zmeură. Lucrează încă în grădină şi se „filuie" bine...).

O PĂLĂLAIE CU NUMELE DE OLD COUNTRY...

Gheorghe Costron a împlinit în această iarnă 100 de ani. S-a născut, deci, în 1884, la Nigoveni, lîngă Suceava. Trăieşte în Regina în casa fiicei sale Aurelia. A venit în Canada în anul 1910, cu gîndul să se întoarcă în 2—3 ani... Spune : „Nu m-am mai putut întoarce... M-am lărgit aici... Aveam pămînt pentru vite... Tineam 100 de vaci, 50 de cai..." De cîtva timp, nu mai vede. Trăieşte într-o singurătate greu de suportat. Îşi aminteşte : „Mai înainte aveam scrisori din Old Country de la fraţi. Acum nu mai am, îmi pare, nici o rudă acolo... Toţi au murit, bătrînii... La fel, în districtul unde am fărmuit. Toţi s-au prăpădit". Cea mai mare amărăciune a sa este alta — regretul că şi-a părăsit ţara, că n-a avut posibilitatea să trăiască în satul natal, alături de prietenii din copilărie. Soarbe tremurînd dintr-un pahar de „Seven up" şi povesteşte : „Cînd mă culc, văd prin somn cum ne jucam la minge în sat, cum treceam pe uliţă, cum jucam în horă... Ca şi cînd mi-s acolo... Mie tare rău îmi pare că mi-am lăsat contra (ţara, de la engl, country). Îi văd în cap pe tovarăşii mei, pe toţi, Gherase, Ion, Toader, Vasile, Mihai, Gheorghe... La nunţi, la hore... Oh, Doamne... Multă prostie îşi face şi omul singur. Somnul meu, sară de sară, îi întreg o

Mihaela Carp : „Peisaj"

bogdana boeru

Mîna

Mîna mea-i un ram
Totdeauna vrînd să iasă
Ca şi razele prin geam...

Parcă-i de cireşe ca să
Piardă-n degete culori
Amărui de miez şi rouă
Dar şi trunchi uitat în nori.

Ea-i lumină prin oraş
Şi-n cireşul meu de vise
Desenează un imaş
Pentru jocuri, pare-mi-se !

Ştie flacără să fie
Mîna mea de proaspăt ram,
Aşezată pe hîrtie
O grădină din Sesam.

Zvon de rîuri

Pod de sticlă vălurit
Dus de peşti spre asfinţit,
Ducînd razele-n gîlceavă
Transparenţa din otavă...

Parcă sună-n ceruri zvonuri
De stele căzute-n nouri
Luminîndu-se în rîuri
Vînt în rădăcini în grîuri

Pînză de paianjen parcă
Vălurită de o barcă,
Poartă peştii-n asfinţit
Sub o lună de grafit.

CONFABULE

Un ţăran trece strada

Cum ţi-am mai spus auzi / omul ăsta de la noi avea doi copii / cînd a plecat de-acasă / s-a luat într-o lunea în autobuz / şi a plecat / dus a fost / nimeni n-a mai ştiut de el o vreme / poate chiar doi-trei ani / numai că nevastă-sa primea / în fiecare lună / bani prin telegraf / cît se nimerea / uneori mai mulţi / alteori mai puţini / eu nu i-am numărat / mi-a spus poştaşul care-i ducea / iar i-am dus / zicea el / o mie / două / bani nu glumă / că la noi la ţară nu-i ca la oraş / banii se cheltuie mai greu / nu bagi mereu mîna în buzunar / după ceapă şi ridichi / aşa că nevastă-sa era mulţumită / îşi creştea copiii / nu ţi-e dor de el / fă / o mai întreba vreunul / ori nu ţi-o fi urît şi ţie / singură / fără bărbat / ori dormi noaptea cu dracul în pat / de eşti atît de veselă ziua / ba / zicea femeia / frumoasă / auzi / frumoasă şi cu ochi albaştri / noaptea pling şi ziua rid / să nu mă vadă copiii amărîtă / şi tristă / iar de altul n-am nevoie / îl aştept pe al meu / că dacă trimite bani / vine el să vadă ce am făcut cu ei / ceea ce / auzi / s-a şi întîmplat / omul a venit / tot cu autobuzul / sîmbăta / seara a chemat la el vecinii / şi pe cine s-a mai nimerit în privirea lui / a făcut chef / mare / el îşi ţinea fiecare copil pe cîte un genunchi / pe unde ai fost / bre / l-am întrebat / prin construcţii / a răspuns / prin construcţii.

Iulian Neacşu

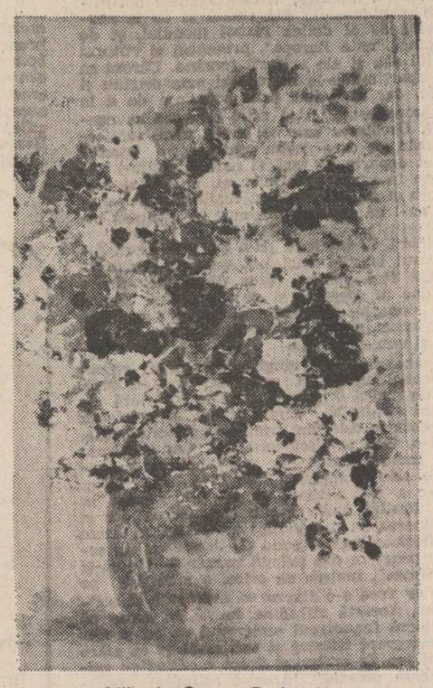

Mihaela Carp : „Buchetul"
(din expoziţia deschisă la sala Brezoianu)

CUMPĂNĂ

I. Din setea de a convinge sintetic, fiind eliptică măcar de una dintre ştiinţe, filozofia face apel la metaforă. Aici ea devine expresivă. Neputînd explica totul, ea vrea să convingă cu acest preţ. Nu-i mai ajunge timpul unei vieţi de om pentru a depăşi cunoştinţele prin cunoaştere. Pendulează între una din ştiinţe şi „literatură". Suplineşte prin expresivitate (de natură literară) golul informaţional.

II. Fenomenul de revenire, la o anume vîrstă, de obicei la maturitate, la un limbaj şi la un comportament dobîndite în copilărie. Ea se trezeşte că vorbeşte ca mama sa, ei — că vorbeşte ca tatăl său ; revin la marile modele, adică, (O „performanţă" : la de cinci ori).

III. Am avut ieri o idee „colosală" şi azi, cînd am vrut s-o scriu, o uitasem. Dacă era superficială o ţineam minte pentru că ar fi fost deja formulată. Am uitat-o pentru că încă nu avea expresie, iar eu am fost furat de imprejurări „deja formulate".

IV. Avem nevoie de poeţi care n-au scris încă nimic.

V. Oameni şi cuvinte. **„Am stat mereu împreună. Parcă eram legaţi amîndoi. Cînd a dat de singurătate, prima care i-a ieşit în cale a fost buricu pămîntului. Nu ştii d-ta, tîi cîinele în lanţ şi cînd îi dai drumu se-neacă cu primul os. Măcar de i-ar fi făcut un copil că io n-am fost în stare dar e la fel de stearpă ca mine. Nu ştiu cum i-a intrat pe sub piele că nu-i mai frumoasă ca mine. O fi cu talent... Şi-al meu, chiar de i-ar pare rău, nu-mi spune. Şi timpul trece. Şi nici unul nu slăbim. Amîndoi ne-ngrăşăm. Şi nu ştiu de ce. L-am văzut zilele trecute : arăta ca un porc înainte de crăciun. Nici eu nu sînt mai brează. Mie mi-o prii singurătatea şi-atîta suferinţă pe care am dat-o la gunoi dar el de ce se îngraşă, că a depăşit suta iar ea e o sfrijită... Ştiu io ? Poate că de necaz se îngraşă. Dar mă descurc : brodez pentru mine, pentru vecini. Nu fac comerţ. Cînd lucrez aici eu mîinile parcă dreg ceva ce-oi fi stricat în viaţă şi nu ştiu. Şi n-am unde să mă duc. Am un fel de astm, unde mă duc îl iau cu mine. Îl mai văd cînd trece pe lîngă parc spre casa ei, însă mă uit la el ca la o jumătate. Ea îi vede jumătatea cealaltă, d-aia ştiu că şi ea e o amărîtă. Am venit în Bucureşti de cînd eram tînără ca fata asta care stă la mine. El m-a adus. Cînd treceam pe bulevard parcă toate maşinile claxonau pentru mine — claxonatul nu era interzis ca acum. Bine că s-a interzis, că n-aş mai putea suporta. Am planuri de viitor : îmi fac provizii de zarzavat că uite, mîine-poimîine vine toamna şi nu mai găsesc ce-mi trebuie. Am şi eu o doctrină : să cumpăr zarzavatul din vreme. Fata asta care stă la mine e tinerică — săraca şi frumuşică. Nu i-am spus că-i pentru ea dar brodez nişte cearceafuri să se bucure, că io n-am avut... Şi mai am un plan : vreau să trăiesc mult, să nu mor înaintea lui că, dacă mor, io ce-i al meu iau cu mine şi jumătate a fost şi rămîne al meu. Poate că trăiesc şi pentru el, prostul..."**

George Alboiu

REVISTA STRĂINĂ

● **EDITURA SURHABI** din New Delhi a publicat de curînd celebrul roman **Curcubeul** al marelui scriitor macedonean Boris Vişinski, în traducerea lui Seorai Sing Jain, unul dintre cei mai activi promotori ai literaturii iugoslave în subcontinentul indian. Seorai Sing Jain a însoţit versiunea sa în limba hindi de o amplă prefaţă şi note privitoare la literatura macedoneană şi la opera lui Boris Vişinski. Este evidenţiat îndeosebi faptul că romanul **Curcubeul** a apărut pînă acum în zece versiuni străine, cunoscînd o difuziune mondială. Cartea este un exemplu de vitalitate a acestei tinere literaturi, în căutarea unei expresii originale pentru o lume frămîntată de problematica istorică şi morală specifică peninsulei balcanice.

● **UN SCRIITOR** de succes este Karoly Szakony, despre care un recent articol semnat de Bulcsu Bertha afirmă că se află în toate hit-parăzile literare din R. P. Ungaria. Într-un recent interviu, scriitorul declară : „Consider nuvela ca fiind genul meu natural, dar iubesc mult şi teatrul. Există de altfel pentru mine o înrudire între aceste două genuri, pentru că în unul, ca şi în celălalt, esenţialul se află mărit, şi este vorba deci de-a proceda la o condensare a lui, la care ajungi întotdeauna printr-o anume intensitate. Teatrul insistă încă şi mai mult asupra acestui aspect prin interpretare pentru că sînt fiinţe vii, care se mişcă pe scenă, deghizate, transfigurate, iluminate de proiectoare... Eu iubesc mult această intensificare a lucrurilor. Bineînţeles, numai concentrată în cîteva ore, pentru că ar fi imposibil să o suporţi mai mult timp. Este un lucru comparabil cu elanul la trapez. Probabil că această iubire de intensitate a trăirii m-a condus la faptul că am consacrat mai multe nuvele lumii circului".

● **REVISTA MACEDONEANĂ** dedicată publicării unor texte de istorie, cultură, literatură şi de artă conţine într-unul din numerele sale recente un excepţional poem al lui Gane Todorovski, intitulat **Nerezi**, din care traducem cîteva strofe : „La fiecare privire : o măreţie mută ! / În fiecare gînd : izbîndă asupra timpurilor grele ! / Şi un testament : sînt trecutul vostru ! // Cît de puţin trebuie ca să te adunăm în ochii noştri / Cît de mult este nevoie pentru ca să te păstăm în căuşul / Respectului nostru de noi înşine. // Blesteme vechi au trebuit să fie trăite, / Virste netrăite / Ani neterminaţi / Şi zile fără zori. // (...) Sîntem aici, deci spune : Veniţi aici mai des ! / Şi cunoaşteţi sensul / Existenţei voastre".

● **CU OCAZIA ZILELOR** dedicate marelui scriitor grec Cristalis, la Castelul Pendevi din Atena au avut loc o serie de manifestări dedicate poeziei iugoslave. Un cald cuvînt de prezentare a fost susţinut de Victoria Theodoru, cunoscută autoare din Grecia. De asemenea, a fost prezentat un salon dedicat cărţii iugoslave, în care s-au distins lucrările lui Ante Popovski, Matela Matevski şi alţii. Scriitorul grec Ianis Goudelis a prezentat lucrarea sa „Travelog Iugoslavia". De un succes remarcabil s-au bucurat antologia de poezie populară a lui Kosta Ratsin şi romanul **Avalanşa** de Boris Vişinski. Ample manifestări de cooperare culturală din Balcani constituie în acest fel un mijloc de cunoaştere reciprocă, de promovare a păcii şi raporturilor prieteneşti.

● **UN TEXT** impresionant publică Jian Xian'ai în revista **Literatura chineză**, numărul de vară al anului 1984. Avem de-a face, de fapt, cu un fel de postfaţă la volumul de povestiri alese al acestui scriitor proeminent. Citîm următoarele opinii : „Dintre scriitorii străini îmi plac Maupassant şi Cehov. Prima povestire a lui Maupassant pe care am citit-o a fost **Colierul**, şi chiar înainte ca traducerile lui Li Qiang'ai din **Povestirile alese** ale

lui Maupassant şi ale lui Zhao Jingsenh, **Capodoperele alese ale lui Cehov** să fie publicate, am cunoscut cîteva culegeri din aceşti doi scriitori. Lucrările lui Maupassant descriu oameni din toate categoriile. Ei sînt concepuţi în mod inteligent, iar scriitorul foloseşte o tehnică realistă pentru ca să cîştige simpatia cititorului. Cehov a portretizat realitatea întunecată a Rusiei din secolul XIX. El a ancorat filistinismul şi a tînjit spre schimbări sociale adînci. Amîndoi aceşti scriitori au puncte tari, dar dintre cei doi eu îl prefer pe Cehov. Bogat în humor şi satiră, lucrările sale, fie că sînt pline de compasiune sau că înfierează răul, sînt la fel de profunde. Scrisul meu a fost într-un fel influenţat de către el".

● **O DRAMĂ ISTORICĂ** situată în perioada Qing a fost recent pusă în scenă la Beijing de către Teatrul Ji Gong. Piesa are ca autori pe Wei Mingeun şi pe Nan Guo, descriind viaţa, administraţiei şi a cercurilor oficiale în timpul unei teribile secete care a avut loc în acea perioadă în provincia Ba Shan. Sub titlul : „Învăţatul din Ba Shan" este evocat Meng Dengke, un bun cunoscător al semnelor şi textelor vechi, care protestează la curte şi în faţa autorităţilor locale în legătură cu condiţiile de trai ale oamenilor simpli şi este otrăvit chiar prin vinul care-i fusese trimis de autorităţi ca semn de preţuire pentru înalta sa ştiinţă. Presa a evidenţiat marile calităţi ale spectacolului, mai ales pe linia adaptării trăsăturilor tradiţionale ale operei de tip Sichuan la condiţiile moderne şi la o formă de expresie actuală.

La Padova a apărut anul acesta un **Dicţionar minimal italian-român** întocmit de Ion Neaţă, conferenţiar la Universită di Padova, Facoltà di lettere, Instituto di lingue e letterature romanze. El urmează unui **Dicţionar minimal român-italian**, apărut în 1983, datorat aceluiaşi autor. După trei sute de ani de la trecerea lui Constantin Cantacuzino prin amfiteatrele ei, Universitatea din Padova are un dicţionar român-italian şi italian-român alcătuit de un profesor român al Universităţii padovane.

Mihaela Carp : „Răsfringeri"

SPORT Á PARIS

Dintre viitoarele participante la cupele europene, doar cîteva au cîştigat şi titlul şi cupa : Feyenoord, Athletico Bilbao, Aberdeen, Rapid Viena şi Dinamo Bucureşti. Lista celor ce nu au reuşit această performanţă este mult mai lungă şi cuprinde echipe la fel de valoroase. Bucuria dinamovistilor este, deci, îndoită, mai ales că a urmat după victoriile decisive asupra singurei sale concurente la titlu şi cupă : Steaua. Personal, nu mă îndoiam de victoria lor încă de la jumătatea campionatului, aşa că mai mult m-a mirat apariţia militarilor ca aspiranţi la titlu, decît prezenţa pe podium a semifinaliştilor din C.C.E. Mulţescu, Augustin, Rednic, Ţălnar şi ceilalţi joacă de multă vreme împreună, spre deosebire de Balint, Stoica, Lăcătuş, Belodedici şi restul trupei. Ce va fi în ediţia viitoare rămîne de văzut (mai ales după perioada de transferări) azi cel mai mult ne interesează naţionala aflată în pragul turneului final al campionatului european. Nu-i voi da sfaturi lui Lucescu, ii le au pe cei care nu l-au vrut în fruntea naţionalei să-l bată acum prietenește pe umăr şi să-i sufle la ureche formaţia ideală cu care vom cîştiga ; nici nu mă voi mira de modul în care a înţeles el să-şi pregătească echipa, pregătirile, dacă rezultatele sînt proaste, au fost făcute greşit, iar dacă rezultatele sînt bune... nu, Lucescu şi arca sa trebuiesc lăsaţi acum în pace, deşi victoriile cu Fiorentina şi Milan i-au îngrijorat pe superstiţioşi. Auzi, să nu luăm noi în amicale o bătaie, două ca lumea, înainte de întîlnirile oficiale ?! N-am luat şi, sper, nici n-o să mai luăm, s-au dus vremurile acelea în care ne înspăimînta echipamentul altora ! În urma naţionalei noastre, iată, au rămas Italia, Cehoslovacia, Suedia, team-uri de prima mînă cărora nu le-a rămas altceva de făcut decît să aştepte să le trimitem vederi din Franţa. Această victorie psihologică asupra noastră înşine este mai preţioasă chiar şi decît o calificare la mondiale, echipa noastră a încetat să mai fie ruda săracă a altora, aşezată la colţul mesei, cu mai nimica în faţă. Nu mai cersim „amicale" cu cei mari, am intrat în rîndul lor şi le acordăm şi noi de acum altora. Ar părea că exagerez, dar nu este aşa : oricare om de bună credinţă, privind palmaresul din ultimii ani, trebuie să recunoască meritele incontestabile ale noii noastre echipe şi ale antrenorilor ei. Faptul că dorim să intrăm în finala campionatului european şi, eventual, s-o cîştigăm, este un fapt normal, o consecinţă a performanţelor reprezentanţilor noştri. Mai ales că un adevărat sportiv trebuie să aibă mereu în faţă ambiţia de a fi pe locul I, nici pe doi, nici la mijloc, nici la coadă. Cu această ambiţie plecăm şi noi la Paris.

Ulise

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Adaptări: fetişizarea culturii

Cum diversiunea nu doarme ci dimpotrivă are un remarcabil simţ de adaptabilitate, se înţelege că odată ce s-au desluşit multe din combinaţiile ei nu-i mai rămîne de făcut decît să scornească altele. Fără a lăsa, totuşi, deoparte numeroase din tezele mai vechi, grupul „Europei libere" s-a fixat însă acum asupra altora, previzibile într-un fel şi care nu constituie pentru observatorul avizat o inovaţie. Bineînţeles că atacul la valori a rămas tot pe atît de virulent şi cu greu ne-am putea imagina că peste noapte G. Călinescu, M. Sadoveanu, Arghezi şi cîţiva dintre contemporani ar putea ieşi din colimatorul teroriu. Nu au scăzut nici injuriile împotriva protocronismului care turbură într-un chip defel neglijabil sincronismul mecanicist care nu e decît o formă a deznaţionalizării şi occidentalizării forţate. Protocroniştii continuă să fie prezentaţi la „Europa liberă" şi prin feluriţi interpuşi, în chip de dogmatici, neo-proletcultişti, chiar şi „neo-fascişti". Catalogările obsesive lucrează, aşadar, cu mari energii dezesperate. „Generaţia tînără" primeşte şi azi mesaje fără nădejde de la „Europa liberă", fiind sfătuită să adopte ironia lirică şi realismul cotidian în proză. Tradiţia este la fel de perpelită pe jarul injurăturilor furibunde. Despre „curaj" se vorbeşte cu mai puţin entuziasm, dar se vorbeşte ; avangardismul e în continuare o reţetă adoptată de diversiune. La o sumară ochire pare că nimic nu e nou la „Europa liberă" însă adevărul nu este acesta.

Multe din campaniile tactice mai vechi sînt azi suspendate căci substanţa lor antiromânească e acum fapt dovedit şi lumea e fată de ele mult mai circumspectă. Pare că în criza de terminologie a „Europei libere" conceptele vetuste sînt încă în funcţiune dintr-o raţiune pur mecanică.

Totuşi, ceva s-a modificat în chip izbitor şi nu fără consecinţe şi aceasta e, ca să mă exprim aşa, „fetişizarea culturii". Iată un concept nou, de unde azi derivă o campanie susţinută care s-a pornit de cîtva timp şi nu dă semne că s-ar opri. Despre ce este, aşadar, vorba ? Urmînd poveţele „noii drepte" grupul parizian si-a stabilit drept obiectiv „intelectualul", considerînd că acela este, în sistemul răsăritean, verига socială slabă ; iar dintre „intelectuali" diversiunea a căutat să izoleze, în chip de candidat la contestaţie, pe creator. Pînă aci nimic nou, nouă este ideea de a pune un accent si mai hotărît pe teza autonomiei culturii. În tabloul diversiunii, „cultura" ar fi un soi de constituţie civilă, nu atît „neguvernamentală" ci în mod decis... anti-guvernamentală. Cultura ar fi egală cu occidentalizarea şi cu „civilizaţia", cu „sincronismul" şi cu „contestaţia (intelectualul e contestatar, zice-se, prin definiţie). Toţi aceia care promovează ideea specificului naţional şi creativitatea locală, explicînd că prin sincronismul absolutist avem a face cu teza „sferelor de influenţă", nu sînt decît „primitivi", „necivilizaţi", „mitocani" şi „barbari". Împotriva culturii ar fi, în România, protocroniştii, cei care ilustrează „cultura" ar fi, bineînţeles, alţii. Această fetişizare a culturii are, desigur, motivări de natură mai adîncă, în primul rînd de ordin sociologic. Sloganul „culturii" are, pentru individul cu discernămînt redus, un efect în general magic : sînt puţini cei care suportă să fie consideraţi, de către inşi agresivi şi suficienţi, drept „inculţi" şi „barbari". Dacă aceasta se zice că este „cultura" aceasta poate că este ea, într-adevăr : **puterea sloganelor repetate** stă la baza unor asemenea operaţiuni.

Apoi, e vorba de instinctele involuntar elitare. Teza culturii despărţite de social, „autonomizate" (doar aparent, bineînţeles) sugerează ideea elitelor, a comunităţilor restrînse pe care le alcătuiesc „oamenii superiori", „marii contemporani", „conştiinţele". Însul neinstruit sau fascinat de ideile comune precum un papuas de mărgele sclipitoare de sticlă ar urma să reacţioneze în aşa fel încît să nu iasă în afara preocupărilor presupusei elite, adică să voteze cu „occidentalizarea" şi cu „contestaţia". În slujba acestei aparenţe de cultură s-au pus în lucrare se înţelege, toate aparatele mistificatoare. Cultura ar fi ilustrată de insi toleranţi, liberali, înţelegători, ceilalţi ar fi, ca într-o religie manicheistă, exact la antipozi : închizitoriali, dogmatici, psihologiceşte „răi". Culturalii ar voi să aibă la dispoziţie instituţii civile cu statut draconic care să împiedice pe „neculturali" să pătrundă printre ei. **Autonomia culturii ar însemna, în realitate, autonomia unor elite care să facă din „statutele" ei un program politic** care să rivalizeze cu programele politice în funcţiune la un moment dat.

În sfîrşit, teza „autonomismului" trebuie prezentată cît mai ceţos spre a se confunda cu ideea, corectă, a autonomiei esteticului : nu aceasta doreşte diversiunea, din moment ce arta promovată de ea nu e decît o varietate a politicii (adică o creaţie cu substanţă decis contestatară) ci „autonomia" de grup, sciziunea, fracţionismul.

În urmarea iniţiativelor fracţioniste cei care fetişizează cultura au în vedere chiar şi depolitizarea, cu efectele care se cunosc între care dezangajarea este printre cele predilecte. Nu o dată s-au pronunţat la „Europa liberă" propoziţiuni care exprimau obsesiv deziderатul „unităţii prin cultură", care nu înseamnă decît **unificarea dogmatică în baza principiilor exclusive promovate de cei care ar ilustra „cultura".** „Împăciuitorism" ? Da, bineînţeles, însă păstrînd regulile pe care le doreşte diversiunea.

O formă dintre cele mai ingenioase pe care aparenta unitate a culturii le-a îmbrăcat în grupul „Europei libere" este aceea care priveşte aşa-zisa „creaţie românească din Occident". Să-i zicem, mai întîi, aşa cum îi zicea mai demult „Europa liberă" : „arta românească de exil". Mulţi dintre unitariştii care iubesc diversiunea sînt de părere că ar trebui eliminate „prejudecăţile" politice spre a întinde un lung pod între creatorul din România şi creatorul român din Occident : în definitiv, cred oamenii „Europei libere", cultura este una singură. Raţionament corect, cu însă cîteva menţiuni absolut obligatorii. Cultura înseamnă „valoare" ; nu rezultă de nicăieri că un imitator al creaţiei de aiurea e, prin aceasta, valoros. Sînt, printre scriitorii români din Occident, autori de deplin stimabili despre care se scrie şi în România : dar nici unul dintre ei nu are legături strînse cu grupul „Europei libere" ba, mai mult, la mulţi dintre ei ostilitatea faţă de acesta e foarte vie. Aşadar, cine invocă valoarea cînd vorbeşte despre **unitate fără politică** nu poate lua în consideraţie pe diversionişti, care, esteticeşte, nu există. Însă tocmai de acestia este vorba, ideea „unităţii" peste graniţe „convenţionale" emană exact din mediile diversiunii.

În definitiv, a evoca mereu creativitatea liberă şi a o lega de exil nu înseamnă decît sustragerea de la condiţia naţională de scriitor şi înlocuirea acesteia cu străvechiul „internaţionalism" contestatar. Campaniile mai recente ale „Europei libere" dezvoltă aceste idei, reductibile, în fond, la propoziţiunea aceasta : creatorul român nu poate crea decît în afara României. Ceea ce, dacă ne luăm după autorii unor astfel de „cugetări", ştim ce însemnează : o nenorocire.

Artur Silvestri

mapamond

DIN LIRICA SOVIETICĂ

MORIS POȚHIȘVILI
R.S.S. Gruzină

Cel mai dulce cîntec

Cea mai cumplită boală
Se înfiripă cînd nimic nu doare.
Cea mai mare nefericire,
Se pare că este, totuși, fericirea.

Cînd urmărești o umbră neclară,
În goană, fără-de oprire,
Iar ea, vicleana te cheamă din urmă...

Cînd aștepți supremul har,
Într-o scrutare chinuitoare,
Iar el s-a stins demult...

Cel mai dulce cîntec din lume
Se pare că este plînsul în hohot.

Copil nelegitim

Despre ce lege
Îmi tot vorbești într-una,
Stimatul meu domn ?

S-a întîmplat vreodată
Ca iubirea
Să fi ieșit din textele de legi ?

Omul

Oricît de straniu ar părea,
Dar nici o școală
Nu și-a propus predarea
Iubirii ca obiect de studiu.

Nu înțeleg de ce
Institutele toate
Ignoră de veacuri
Deliberat,
Credința.
Iar omul,
Trecut prin școli înalte,
Tobă de carte,
Tînjește după credință,
După ofranda iubirii.

* * *

Acel care crede
că va trăi veșnic
este naiv incurabil.

Dar eu,
naiba știe de ce,
îl invidiez de moarte.

MIHAILO TKACI
R.S.S. Ucraineană

Mama Maria

Ziua mi-aduce numele drag,
Înmugurește visul, se luminează glia,
Cu rugă de pîine și soare în prag.
Mamă Maria, mamă Maria.

Dar tu mă chemi la marele drum,
Ți-i fruntea doar speranțe și temeinicie
Și verile mă ard fără de scrum,
Mamă Marie, mamă Marie.

Pășești spre mine, de-a trinta cu vîntul,
Madonă căruntă, la margini de cîmpie,
Iubire ți-i gîndul, cuvîntul,
Mamă Marie, mamă Marie.

Te văd prin vremi, cu pruncul la piept,
Bătută de ceață cu toată furia,
Tăind spre ursită drumul cel drept,
Mamă Maria, mamă Maria.

Voi trece și munții cu apele reci,
Găsi-voi pe culme tăria,
De soare tăia-voi iubirii poteci,
Mamă Maria,
Ave Maria.

ANATOL VERTINSKI
R.S.S. Bielorusia

Anchetă

— Dumneata ești Prometeu ?
— Prometeu.
— Ai furat focul pentru oameni ?
— Pentru oameni.
— Naționalitatea — grec mitologic ?
— Grec mitologic.
— Te-ai născut în antichitate ?
— În antichitate.
— De proveniență titan ?
— Titan.
— Te-a dușmănit un tiran ?
— Un tiran.
— Te-a înlănțuit de stîncă ?
— De stîncă.
— Ficatul ți-a fost hrană de vulturi ?
— De vulturi.
— Pe trup îți curgeau șuvoaie de sînge ?
— Șuvoaie de sînge.
— Unde erau oamenii beneficiari ?
— Erau beneficiari.
— Nu te-a ajutat nici grecul nici scitul ?
— Nici grecul nici scitul.
— Și totuși nu erai singur pe lume ?
— Nu eram singur pe lume.
— Aveai un prieten, pe Hefaistos ?
— Pe Hefaistos.
— Te-a ajutat cu ceva acel prieten ?
— Mi-a fost prieten.
— Făcutu-ți-a lanț la poruncă de zeu ?
— La poruncă de zeu.
— Meșterit din fierul său ?
— Din fierul meu.
— L-ai ajutat să bată fierul ?
— Să bată fierul.
— Și asta veri întregi și ierni ?
— Veri și ierni.
— Iar lanțul chiar el, Hefaistos ?
— Chiar Hefaistos.
— Cu niturі pe cătușe grele ?
— Cătușe grele.
— Ți-a ferecat și mînă și picior.
— Și mînă și picior.
— Apoi te-a răstignit pe stîncă ?
— Pe stîncă.
— Cătușa cu veriga era strînsă ?
— Adevărat e, însă...

În românește de
Stelian Gruia

M.K. Ciurlianis (R.S.S. Lituaniană) : „Femeie cu voal"

REPERE

Bibliotheca Orientalis (I)

Traducerile curente sînt primite în mod entuziast de marele public și se bucură cel mai adesea de o „presă" bună din partea criticii. O anumită dificultate prezintă încercările de studiu mai adînc, atunci cînd tentativa de traducere înseamnă și una de cercetare și de familiarizare cu un domeniu dificil. Este greu să scrii din fuga condeiului despre o operă care presupune rezolvarea unor probleme de filologie, precum și cunoașterea unor limbi străvechi, apiecarea îndelungă pe texte rare, în ediții atît de greu de găsit ! De aceea, ne-a mirat mai puțin slabul ecou, cît lipsa de curiozitate a recenzenților față de cîteva apariții fundamentale în cultura noastră. În ultimii ani, „Editura științifică și enciclopedică" a inițiat o serie, îngrijită de Idel Segall, **Bibliotheca Orientalis,** al cărei conținut poate constitui un titlu de mîndrie pentru orice mare cultură din lume. Este cu atît mai impresionant faptul că aceste apariții au fost, de asemenea, succese de librărie, epuizîndu-se într-un timp record, ceea ce spune mult despre setea de cultură clasică de la noi. Am semnalat la timpul potrivit acele apariții asupra cărora propriile noastre preocupări ne-au îngăduit a ne pronunța, fără a rîvni vreodată să cuprindem ampla deschidere a colecției și multitudinea de culturi pe care le reflectă. **Bibliotheca Orientalis** este astăzi unul din titlurile de mîndrie ale culturii românești și ale cercetătorilor din domeniul orientalisticii, iar editorul său probează un devotament aproape unic pentru realizările celorlalți, fiind un garant de probitate și de autoritate științifică a tuturor apariților din serie. Referindu-ne la un domeniu în care ne-am străduit în ultima vreme, sub îndrumarea unor cercetători cărora nu avem cuvinte îndeajuns de convingătoare pentru a le mulțumi (profesorului N. Șaim îndeosebi și lui Constantin Daniel, reunind o mare știință cu o generozitate fără margini), vom încerca să evidențiem cîteva titluri din **Bibliotheca Orientalis,** referitoare la monumentele de limbă și la civilizațiile din Orientul anterior. Avem astăzi în limba română traduceri după originale ale poemului **Ghilgames** și ale **Codului** lui Hammurabi, avem o sinteză asupra culturii și civilizației aramaice cum nu există alta în lume, iar propensiunea lui Ioan Alexandru către poezia ebraică poate să dea încă opere demne de toată lauda. Textele egiptene vechi, în traducerea lui Constantin Daniel, precum și cercetările absolut originale ale aceluiași autor privind limba feniciană sînt în măsură să conducă la o nouă perspectivă asupra vechii lumi mediteraniene, cu inestimabile consecințe asupra înțelegerii unor fenomene de cultură și spiritualitate de pe teritoriul țării noastre.

Una din cele mai prestigioase apariții din **Bibliotheca Orientalis** este însă **Scripta Aramaica,** din care a fost publicat pînă acum doar volumul întîi. Cartea este datorată unui foarte bun cunoscător de limbă aramaică, ce adaugă de asemenea o solidă formație filologică în domeniul egiptologiei, elenisticii și studiului dialectelor copte, ceea ce îl abilitează în mod deosebit pentru cercetarea spiritualității și a culturii aramee, care s-a alimentat la toate aceste mari surse. Aramaica, limba siriacă sau caldaică, a constituit un domeniu relativ prohibit pentru cercetători, datorită imensului material și a lipsei de sistematizare a studiilor. Marile arhive ce conțin texte sînt încă prea puțin cercetate, opera de editare este insuficientă, iar gramaticile sînt sumare și rare, dicționarele insuficiente și vechi de peste un secol, atît marele **Lexicon** al lui Brockelmann, pe care îl folosim noi înșine (prima ediție din 1895, a doua din 1928), cît și excepționalul dicționar al lui R. Payne-Smith. Cu toate acestea, cultura română a avut încă la începutul acestui veac un foarte bun și harnic cunoscător al limbii siriace, pe Silvestru Octavian Isopescul, traducătorul lui Efrem Syrul (volumul I, 1914. Nu știm dacă a publicat o continuare !). Constantin Daniel a reluat inițiativa lui Isopescul, cu un orizont mai larg, atît din punct de vedere filologic, cît și acela al culturii și spiritualității siro-aramaice. Cartea sa cuprinde o primă sistematizare a domeniului, o trecere în revistă a tuturor datelor privitoare la această mare civilizație, fiind din acest punct de vedere la nivelul celor mai ample contribuții de semitologie apărute pe plan mondial în ultima vreme. Volumul întîi din **Scripta Aramaica** aduce de altfel un capitol foarte incitant tratînd pe larg contribuția mandeenilor la marele tezaur aramaic, după cum insistă pe larg asupra interferențelor spirituale din Orientul anterior, propunînd o traducere nouă a **Tratatului părinților,** care nu este propriu-zis un text aramaic, dar se înscrie într-un patrimoniu comun. Oricum, este o „carte" dificilă, puțin inteligibilă pentru un neinițiat, iar actuala versiune românească constituie unul dintre cele mai convingătoare eforturi moderne de a-i limpezi înțelesurile. Între cele două războaie a mai existat o încercare de transpunere în limba noastră, datorată lui A.S. Gold, dar echivalențele lui Constantin Daniel mi se par a avea o acuratețe filologică mai mare. De asemenea, **Scripta Aramaica** propune o apropiere mai mare de Zohar și de tradiția specifică pe care o reprezintă, și numai cine a avut de-a face cu obscuritatea originalului poate să estimeze cu oarecare justețe cît efort a condus la această apariție cu totul remarcabilă. Contribuția autorului este una dintre cele mai impresionante. Notele sînt lămuritoare, cu o grijă permanentă pentru rigoare și pentru luminarea aspectelor controversabile, în care opțiunile rămîn deschise.

Aurel-Dragoș Munteanu

BALCANICE

MILAN UZELAȚ
In Lazaret

(În amintirea lui Ion Bălan)

Fumul se lasă tot mai jos și mai jos.
Liniște. Rîndunelele sar pe alei
de beton —
Inhață mușculițe bolnave de zăpușală.
N-ai încotro. Cîngătoarea te roade.
Pat alb, paturi albe. [1])

Nădușeală pe frunte. Pomi despuiați
adăpostesc
Întîmplări consumate,
chipuri care-au migrat
În seri străine, în prezențe străine.
Nu există nici rațiune, nici rost
și nici timp.
Coridoarele tac. Numai creionul
Lunecă neauzit pe albeața hîrtiei.
Scurmă ultima, șovăielnică urmă.

În românește de
Dumitru M. Ion

[1]) în românește în original (n.t.).

UN ARC LUMINOS (II)

George Uscătescu pășește pe scena intelectuală europeană ca expresie a unei concepții optimiste despre om în general și mai ales despre destinul omului european. Nu este un naiv. Are toată luciditatea ancestrală a neamului său, dar vine dintr-o zonă a **romanității** și **românității** — Oltenia — care dăduse pînă atunci pe cei mai mari revoltați împotriva tiraniei conjuncturilor și „fatalităților" istorice : Mihai Viteazul și Tudor Vladimirescu. Profeților decăderii omului și decăderii Europei, acest oltean hispanizat le opune un tonus vital și o dialectică pozitivă care au cucerit de la primele acorduri, inedite, ce veneau să bruieze universalul requiem.

În suita cărților sale special dedicate **noului umanism** se înscrie **Konturen eines neuen Humanismus,** Berlin, 1967, cu versiunea spaniolă din 1968 intitulată **Proceso al humanismo,** monografia despre **Seneca (Seneca nuestro contemporáneo,** Madrid, 1965) și capodopera sa, **Erasmo** (1969), încununată cu premiul Național de literatură al Spaniei ; **Tempo di Utopia ; Maquiavele y la Pasion del Poder ; Historia de la Filosofia.**

Din acest demers inițial, al unui **optimism lucid,** sau mai bine spus **al unei voințe ferme de a nu-și lăsa conștiința sa românească și europeană să fie acoperită de apele defetismului general,** s-a născut firesc **tema Europei.**

El problema de Europa — titlul cărții ce l-a făcut cunoscut și apoi celebru — este genericul unei importante secțiuni a operei sale. De ea se leagă însă indisolubil tema **condiției poporului român și a culturii sale în Europa.** În Europa în general și în Europa postbelică. Europa concretă, așa cum a ieșit ea din cataclismul mondial, în special.

Nici tema Europei și nici cealaltă temă nu pot fi însă înțelese decît în perspectiva unei filozofii generale a **istoriei** și a **politicii,** la care George Uscătescu a fost împins de necesitatea de a înțelege și a putea acționa în realitatea confuză și adesea tragică a lumii în care îi era dat să trăiască. De aici, cum spuneam, obsesia temei **puterii** și a temei **libertății,** individuale și colective. Tema unității Europei pe baze realiste și reale nu se putea înțelege în afara raportului dintre **individ** și **istorie,** cu o întreită ramificație : într-o filozofie a **libertății,** o teorie a **politicii** și o filozofie a **istoriei.** Toate conferindu-i lui G. Uscătescu și originalitatea, unicitatea sa în acea splendidă pleiadă de români-universali ai generației sale, afirmați pe ambele maluri ale Atlanticului.

Temele se întrepătrund, se luminează reciproc, se completează și în cele din urmă dau simfonia de idei care este opera întreagă a filozofului și profesorului român de la Madrid. Operă prin care el a purtat și a prelungit în universalitate zestrea autohtonă cu care plecase la drum.

Înainte de a ne ocupa, în capitolele următoare, de fiecare din aceste teme majore, vom mai aminti cîteva din înfăptuirile și titlurile ce le ilustrează, spre a da o cît mai clară — deși nu exhaustivă — „descriere a operei".

După **Problema Europei,** fără îndoială că **Profetas de Europa** (1962) a fost cea care i-a deschis larg autorului porțile celebrității. A fost distinsă cu Premiul Unității Europene în 1964 și a fost tradusă în grecește în 1967, iar în 1973 s-a reeditat mult mai lărgită cu titlul **Forjadores del espiritu europeo.** „Făuritorii spiritului european" sînt pentru autor Machiavelli, Vico, Hegel, Max Weber, Spengler, Keyserling, Bergson, Gentile, Berdiaev, Heidegger și Toynbee. O selecție, desigur, amendabilă și care se putea întregi (lacuna cea mai evidentă fiind N. Iorga, spirit în multe mai „european" decît alții) dar, oricum, ideea de a scrie o asemenea carte și-a dovedit originalitatea și larga audiență.

Tema românească, necontenit prezentă de-a lungul deceniilor, dobîndește în biografia și scrisul lui G. Uscătescu dimensiuni de „destin" în 1951 cînd, la numai 32 de ani, se simte învestit cu cea mai dificilă misiune a ceasului aceluia : de a înțelege, în coordonatele noi impuse de evenimentele din cursul și de la sfîrșitul celui de al doilea război mondial, și de acolo, din „Punta Europa", prezentul și viitorul poporului său și ale culturii române. Cărora se simțea aparținîndu-le nu numai prin origine și formație, dar mai ales prin hotărîrea de a le rămîne consubstanțial și fidel în noua sa condiție. G. Uscătescu este cel dintîi mare intelectual român pe care noua configurație istorică aflîndu-l departe de țară și determinîndu-l să se fixeze în afara granițelor ei, nu-l face totodată orb și impermeabil la realitățile ireversibile și nu-l împinge pe drumuri iremediabil infundate sau la o definitivă desprindere de matca originară. El înțelege, cu o clarviziune profetică, sensul istoriei celei noi, ceea ce-i permite să aleagă fără șovăire calea de urmat spre a nu rămîne în afara ei și spre a deveni folositor, de departe, poporului și culturii române. Spre a lucra în perspectiva unui viitor plauzibil, nu al unuia himeric.

Între abandonarea condiției și limbii românești pentru un destin monadic, rupt cu bună știință de matca originară, și între o carieră individuală strălucită, cărei tema și substanța românească în cele din urmă i se subordonează, servind-o, George Uscătescu și-a ales un drum al său, inconfundabil, dar amintind foarte îndepărtate de alte momente dramatice ale istoriei noastre : a fost drumul ce s-a întruchipat în revista **Destin,** apărută sub conducerea sa și cu susținerea sa materială, la Madrid, în iunie 1951. **„Inițiatorii ei** — scria G. Uscătescu, în articolul program din primul număr — **țin să-și mărturisească, înainte de orice, o atitudine pe care ei ar vrea s-o fixeze ca îndreptar al scrisului lor. Această atitudine constă în aceea că ei consideră fenomenul emigrației ca un proces de dezintegrare istorică și spirituală și ca atare mentalitatea de emigrant drept o atitudine spiritualmente stearpă".** Acestei atitudini „spiritualmente sterpe" (cum avea să se dovedească și mai tîrziu) îi opune **ideea solidarizării tuturor românilor, de pe toate meridianele, indiferent de cauzele ce i-a semănat prin lume, cu Țara și cu Poporul român, cu Cultura română.** Nu întîmplător **Rumania, Pueblo, Historia, Cultura** apare în același an 1951 în care-și fac drum primele două „caiete" din „Destin".

G. Uscătescu dă o replică tăioasă, cu toate riscurile ce și le asuma, acelor „emigranți" care se închipuiau deținătorii unici și absoluți ai destinelor românești și ai culturii române : **„Nu credem** — afirma tînărul de 32 de ani în cel mai greu desciframil dintre ceasurile istoriei noastre — **că în cursul fenomenului românesc s-a operat un „hiatus" și că numai emigrația garantează continuitatea (...) Generația noastră poartă obligația istorică de a se fixa dincolo de drama ei contingentă, pe constantele permanente ale viitorului românesc. Din teama pietrificării în forme moarte, ea va trebui să-și facă o obsesie fecundă. Și ca atare ea va trebui să opereze pe forțele vii, creiatoare, pe esențele neamului nostru, destinate a țîșni vecinic, din trunchiul nesecătuit al nației".**

Această încredere fermă în viitorul poporului român și al culturii române, definită în același articol-program ca **„o cultură cu posibilități universale, cu responsabilități universale"** însuflețește și susține acțiunea culturală românească a lui G. Uscătescu. Ea își va găsi și o teoretizare memorabilă în extraordinarele eseuri ale lui Mircea Eliade **Catastrofă și mesianism** și **Destinul culturii românești,** publicate de G. Uscătescu în caietele 3 (1952) și 6—7 (1953) ale revistei. Numeroase alte articole, dintre care nu putem ignora **Mitul dacic în istoria și cultura Spaniei** de Alexandru Busuioceanu (caietul 4—5, 1952) și **Utopia getică** de același (caietul 8—9, 1954) fac din Destin un veritabil laborator al unei noi conștiințe românești, deschisă spre universalitate, capabilă să analizeze critic trecutul și să caute drumurile viitorului în același timp în care ele se pregăteau și se deschideau, treptat, în patria de origine.

Tot ce a publicat în **Destin** pe teme românești din 1951 pînă în 1968, G. Uscătescu a adunat în volumul **Nou itinerar** (202 p.) publicat în 1968. Volum ce-l recomandă astăzi, în perspectivă istorică, drept cel mai statornic preocupat de problemele poporului și culturii române dintre toți marii români afirmați peste hotare în jumătatea a doua a veacului nostru. Nimeni ca G. Uscătescu nu a rămas credincios celor de acasă, nu s-a gîndit mai mult la ei, nu a lucrat mai statornic și vizionar pentru ca valorile lor să fie cunoscute în lume. A fost permanent obsedat de ideea de a nu se rupe de ei, de a nu se depărta de drama și speranțele lor. Și a fost cel dintîi în a saluta, în 1966—1968, zorii unei ere istorice noi în destinele neamului nostru, cel dintîi care a consemnat ridicarea negurii și noul răsărit (Vezi prefața la **Nou itinerar**).

Pentru G. Uscătescu „scena europeană" pe care a reușit să o cucerească a fost, înainte de toate, un loc de unde putea vorbi lumii despre ai săi. De aici și gîndul de a da o versiune spaniolă textelor din **Nou itinerar** și tuturor meditațiilor sale asupra destinului cultural românesc. Așa s-a ivit cartea **Némesis y libertad** în 1968 (200 pagini) la care s-a adăugat în 1976 **Brâncuși y el arte del siglo.** Nimeni, de la Nicolae Iorga încoace, nu are o mai întinsă operă de răspîndire în lume a cunoștințelor despre poporul și cultura română !

Tema libertății, ca problemă fundamentală a veacului nostru, a veacului care a văzut cele mai uriașe mișcări de eliberare națională și cele mai teribile încordări ale popoarelor și indivizilor în vederea salvgardării libertății lor contra unor monstruoase mașini de înrobire și dezumanizare (despre care teribilul infern hitlerist a lăsat în memoria omenirii o amintire nevindecabilă) este de asemenea o temă permanentă în întreaga filozofie și jurnalistică a lui G. Uscătescu. I-a consacrat în întregime și cartea **Aventura de la libertad (1967)** tradusă în 1970 în italiană sub titlul **Antinomie della libertà.**

Profesorul, ginditorul și ziaristul deopotrivă sînt de găsit în numeroase alte teme și probleme abordate în lucrări ca **Teatro occidental contemporáneo** (Madrid, 1968, apărut și în traducere italiană, la Bari, în același an : **Il teatro e le sue ombre**), **Aporias del Estructuralismo** (1971, versiune italiană în 1972 : **Genesi e Vicende dello Strutturalismo**) **Supervivencia de la Literatura y del Arte** (1972), **Cultura y vanguardia** (1974), **Saber y Universidad** (1975), **Historia de la Filosofia** (1978), **Fundamentos de Estética y Estética de la Imagen** (1979), **Augustin, Nietzsche, Kierkegaard** 1983). O atenție specială trebuie acordată sintezei ideilor sale în materie de **filozofia culturii,** apărută sub titlul **Breve Teoria e Historia de la Cultura** (1973) și reeditată, cu un capitol nou, în 1983, sub titlul **Introduccion a la ontologia de la cultura.**

Cel care a început prin a defini Europa și România, ajuns la plenitudinea operei sale, a consacrat țării de adopțiune două cărți, intitulate **Ideas maestras de la Cultura Española** (1977) și **Profilo della Cultura Spagnola** (Milano, 1982).

Am omis intenționat din această succintă descriere generală a operei lui G. Uscătescu, pentru a le grupa separat, plachetele de **versuri.** Poeziile publicate la Madrid, din care o bogată culegere a apărut în țară la Editura Eminescu în anul 1981, cu titlul **Poezii,** sînt cuprinse în volumele intitulate : **Thanatos** (1970), **Dărimat Ilion** (1972), **Melo Sideral** (1974), **Memoria Pădurii** (1977), **Millenarium** (1980).

Noi acordăm o deosebită importanță poeticii considerînd-o, ca expresie personală, mai mult decît o completare a operei și personalității sale ; o considerăm esența ultimă a întregii creații a lui G. Uscătescu, în care găsim un vibrant mesaj umanist, exprimat în limbajul simbolurilor poetice. Acest limbaj definește partea cea mai intimă, sensibilitatea și originalitatea creatorului. Tocmai pentru că este vorba de această esență umană, poetică și adîncă, specifică sufletului și spiritualității românești, G. Uscătescu își scrie poezia, în exclusivitate, în limba maternă.

Ioana Mustață

LIRICĂ POLONEZĂ

WISLAWA SZYMBORSKA

Patru dimineața

Oră de noapte spre ziuă.
Oră dintr-o parte în altă parte.
Oră pentru cei de treizeci de ani.

Oră înhămată la cîntatul cocoșilor.
Oră la care pămîntul se leapădă de noi.
Oră la care vîntul bate stelele să le stingă.
Oră dacă-după-noi-mai-rămîne-ceva

Oră pustie.
Surdă, flămîndă.
Absul tuturor celorlalte ore.

Nimănui nu-i stă bine la patru dimineața.
Dacă femeilor le este bine la patru dimineața,
Le felicităm pe femei. Și să vină ora cinci,
Dacă mai avem de trăit.

Întîlnire inopinată

Amabili mai sîntem unii cu alții,
singuri spunem : plăcute sînt întîlnirile rare.

Tigrii noștri beau lapte.
Ereții noștri se plimbă pe jos.
Rechinii noștri în apă s-au scufundat.
În cușca deschisă, lupii noștri cască.

Viperele noastre în fulgere s-au prăsit,
maimuțele din inspirație, păunii din fulgi.
Demul au zburat liliecii din părul nostru.

Amuțim la jumătatea frazei,
zîmbim fără salvare.
Oamenii noștri nu știu să vorbească
unii cu alții.

Îndrăgostiții

E atîta liniște că auzim
melodia pe care ieri o cîntam :
„Tu mergi pe deal, eu merg pe vale..."
O auzim și cu nimic nu ne încălzim.

Zîmbetul nostru e masca tristeții,
fără ca bunătatea să însemne renunțare.
Mai mult decît ar merita,
îi regretăm pe îndrăgostiți.

Ne tot mirăm unul de altul,
ce ne-ar mai putea mira atunci ?
Nici noaptea curcubeul,
Nici fluturi pe zăpadă.

Și cînd dormim,
în somn apare despărțirea.
Dar acesta-i un somn bun,
O, aceasta-i un somn bun,
din care ne putem trezi.

Muzeu

Talere sînt — doar pofta lipsește.
Verighetele sînt — dragostea a dispărut
de cel puțin trei sute de ani.

Evantaiul nu lipsește — dar unde sînt obrajii ?
Sînt săbii — unde-i disperarea ?
Lăuta-i amuțită din vremi de restriște.

Din lipsă de veșnicie a adunat
zece mii de lucruri vechi,
paznicul mucegăit doarme dulce
cu mustățile spînzurate, într-o vitrină.

Metal, argint, fulgi de pasăre
triumfă liniștite în timp.
Doar acul de gămălie al unor egiptene
strănută.

Coroana a trecut prin cap.
Palma a pierdut în noapte duelul cu mănușa.
Gheata dreaptă a învins piciorul.

În românește de
Nicolae Mareș

ACASĂ

LA UMBRA APELOR, VISÎND

Au înflorit și stăruie-n minuni trandafirii. La fel și salcimii. La depărtare de-un licăr de idee așteaptă să ne încununeze vara mireasma teilor. Viteii soarelui de miazăzi tirăsc de-acum prin ierburi un capăt din funia solstițiului de grîu. Ploile, expresie a singurătății și puterii, au topit asperitățile cîmpiei. Magii și-au pierdut, pe zarea bogată în trenuri și cai, darurile și brațele în care le purtau. Miracolul verii e ductil, stelele conspiră pentru norocul fiecărui om încît îți vine să strigi : dar apele ce fac, ele care intră în compoziția ființei noastre poate mai mult decît lumina ?! Apele pescuiesc fluturi, adună umbră, șoapte, bătăi de vîslă, legănarea păsărilor și le transmit inimii, adică poeziei. Iar noaptea beau la nesfîrșit lună umblătoare. Așa cum beam eu cu Vivi Năluca și cu tata, fîndcă omul care l-a înțeles cel mai bine pe Vivi Năluca a fost tatăl meu. Înțelegerea între doi oameni se produce, cred, după o vînătoare epuizantă a fiecăruia în sufletul celuilalt. Să-ți lași gălețile să cadă în fîntîna prietenului și să le scoți ajutîndu-te de-o lebădă. Am pretenția să-mi închipui că numai dușmăniile sînt spontane, că viermele ce roade soclul tiraniei e fitilul dinamitei și că printre lujerii de apă ce unesc doi oameni în a judeca viața foarte rar cască gura cîte-o duminecă oarbă. Iar cînd intervine decepția, fîndcă se întîmplă și astfel de nenorociri, ea nu-și are izvorul în cuvinte, ci în cantitatea de narcoză conținută în actul gratuit. Tata îl iubea pe Vivi Năluca, fiindcă Vivi, ca și el, în copilărie, își descria părinții, pe care nu-i cunoscuse niciodată, totdeauna altfel. Erau amîndoi înalți și frumoși, zicea. Sau : tata mirosea a pelin și mama a salcie. Sau : tata, dac-ar fi trăit, m-ar fi făcut ofițer, mama, imi vine să rîd, ar fi tras să mă fac popă, brrr ! Taică-su murise pe front, la mitralieră, maică-sa într-un bombardament, la Ploiești și nu se păstra de la ei nici o fotografie, căci, evident, mai demult nu umblau prin sate nici fotografi, nici pictori care să-i „facă" pe țărani în tuș sau cărbune.

Demontarea iluziei presupune farmec și deopotrivă neobrăzare și teamă. Atît tatăl meu cît și Vivi Năluca erau pe undeva doi mandarini de ceară. Piinea și vinul lor roșu era veranda situată deasupra riului, înconjurată cu plasă împotriva țînțarilor. Acolo se vorbea despre Marea Neagră, brazii de la Sinaia, pepeni, porumb, petunii, reclamații, turnătorii, țigani, astmul bunicii lui Vivi Năluca, afaceri niciodată împlinite cu paftale de lemn și cartofi, uciderea pădurarului Cosma, bărci, castani galbeni, prune brumării, alvițarul din Șuțu, acordeoane, situația din Egipt, septembrie și zîmbetul lui murg, bani, pedagogi... și mai ales despre pedagogia fricii.

Ploaia fecundă și mai cu seamă furtuna nu vin niciodată, la noi, dinspre Dunăre, ci de către munții Rîmnicului. Cînd începeau să se rostogolească ciulinii și grădina se fringea de mijloc și se adunau norii, tata și Vivi Năluca avîrleau în girlă șiruri de cîrlige cu momeală pentru crap și somn, apoi suiau în verandă și unul din ei, deobicei Vivi Năluca, începea : „pe băiatul învățătorului Negrea l-au arestat la liceul din Galați, chiar în timp ce răspundea la lecția de română... pe Stan Căpălău de pe ulița dinspre Ibrianu l-au ridicat ieri noapte, ce-o fi vorbit ?... a lui cutare scrie tot ce aude și se iscălește Buturugă...". Iar tata, care se întorsese de pe front cu două sticle de benzină, machetă miniaturală a unui avion de lemn, două duzini de ciorapi și un cal impușcat în coapsă, i-a răspuns într-un rînd : Vivi Năluca, ascultă-mă, ceea ce nu pot eu să uit sînt magaziile alea de griu de la Botoșani... Noi încărcam — muncă forțată — și niște soldați de departe cărau grîul cu camioanele, zi și noapte, și lîngă rampă, din cauza ploilor, se căscase o groapă de-un stat de om. Ca să nu se mai înfunde roțile camioanelor, soldații ăia au turnat în ea vreo cincizeci de saci cu griu. A trecut iarna, a venit primăvara. Și din aprilie pînă-n mai, coseam de trei-patru ori pe zi grîul răsărit din groapă. De trei-patru ori pe zi și nu isprăveam să-l dăm gata, fiindcă fiecare bob de grîu ținea să-și spună și el durerea, fiecare trimitea-n lumină un fir verde.

Într-o zi, ăla care se iscălea Buturugă l-a oprit pe tata și i-a zis : vorbești și iar vorbești cu Vivi Năluca... Nu, i-a răspuns bătrînul, visăm griu auriu și culegem soc ca să facem vin. Greșim ?

Tata e mort, Vivi Năluca s-a pierdut în lume. Acum, vorba lui Mihail Sadoveanu, pot să-i denunț fără teamă autorităților : pe timp de ploaie cîrteau împotriva a toate, fără să oștenească, nu culegeau niciodată soc și încercau în fiecare clipă să scoată gălețile căzute în fîntîna neagră a lumii. Dar nu le-a fost dat să izbutească. Lebăda plutea prin ceruri cu un șarpe înlănțuit în jurul gîtului.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
23
(1 153)
Sîmbătă
9 iunie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sub semnul prieteniei

Țara trăiește sub semnul marii sărbători și înscrie în cronica sa politică momente de cea mai mare importanță pentru întregul nostru destin. În constelația marilor înfăptuiri ale celor patruzeci de ani ai libertății, și îndeosebi ale ultimelor două decenii care au consacrat epoca cea mai fertilă a existenței noastre istorice, se adaugă noi și durabile opere ale construcției materiale și spirituale, noi și durabile argumente ale progresului și civilizației socialiste. Între liniile directoare ale acestei construcții, ca o vocație ce se confirmă neîncetat și cunoaște amplitudini noi, deosebite, se cuprinde, în indisolubilă legătură, și politica externă a partidului și statului, element definitoriu pentru o țară și un popor care își concep viața și istoria în strînsă relație cu problematica lumii, după criteriile independenței și suveranității. Momentul inaugural pe care l-a reprezentat Congresul al IX-lea al partidului aduce și în această privință o lumină clarificatoare și stă capăt de unghi pentru toate demersurile în materie de politică a păcii și înțelegerii, politică al cărei ctitor și promotor neobosit, recunoscut în lumea internațională, este secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Recent s-au consumat două asemenea secvențe cu un larg ecou și o deosebită importanță pentru amploarea relațiilor noastre de prietenie și colaborare. Este vorba, în primul rînd, de vizita de lucru efectuată de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Uniunea Sovietică, vizită care, așa cum s-a apreciat în ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prin înțelegerile și rezultatele la care s-a ajuns, se înscrie ca un moment de o deosebită importanță în dezvoltarea, pe baze reciproc avantajoase, a colaborării și conlucrării dintre țările, partidele și popoarele noastre.

Convorbirile purtate la cel mai înalt nivel au consacrat voința de întărire a legăturilor de prietenie și colaborare pe multiple planuri iar înțelegerile asupra cărora s-a convenit sînt în măsură să contribuie la creșterea substanțială a schimburilor economice și la asigurarea unui nivel și mai înalt al colaborării și cooperării economice, pentru edificarea cu succes a noii orînduiri și afirmarea în lume a prestigiului socialismului. „Ne-am înțeles, sublinia secretarul general al partidului nostru, să facem în așa fel încît aceste relații să constituie în toate privințele un exemplu de raporturi între țări socialiste vecine și prietene, care cooperează multilateral în edificarea noii orînduiri". Un moment semnificativ al vizitei l-a reprezentat înmînarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, de către secretarul general al C.C. al P.C.U.S., a ordinului „Revoluția din Octombrie", conferit ca apreciere a meritelor și contribuției aduse la dezvoltarea relațiilor româno-sovietice și în legătură cu cea de-a 65-a aniversare a zilei de naștere. Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R. a dat o înaltă apreciere activității profund principiale, pătrunse de o înaltă răspundere pentru interesele țării, ale poporului român, ale cauzei socialismului și păcii, desfășurate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în timpul vizitei, poziției exprimate în cadrul convorbirilor purtate și a subliniat cu deosebire satisfacția contribuției esențială a conducătorului partidului și statului nostru la reușita deplină a acesteia.

Într-o atmosferă de caldă prietenie, de stimă și înțelegere reciprocă, specifică tradiționalelor relații româno-polone s-a desfășurat și vizita oficială de prietenie a delegației de partid și de stat, condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Republica Populară Polonă. Menită să dea un nou impuls cooperării pe multiple planuri, vizita constituie totodată și un elocvent argument al dialogului care generează, așa cum se aprecia, și mai multe sentimente de prietenie, însoțite de o colaborare multilaterală în permanentă și rapidă dezvoltare. Se confirmă astfel încă o dată adevărul care ține de practica relațiilor dintre țări și popoare unite de același destin al făuririi unei noi societăți, se confirmă valoarea și semnificația contactelor la cel mai înalt nivel, din perspectiva unor raporturi care, de la etapă la etapă, dobîndesc substanța celor mai temeinice argumente.

Aceste noi demersuri ale președintelui României confirmă un întreg program, o întreagă suită de norme și principii care călăuzesc prezența noastră în lume și consacră în viața și istoria contemporană un strălucit exemplu de devotament și abnegație față de cauza păcii și civilizației. Întărirea unității și colaborării țărilor socialiste reprezintă un factor de cea mai mare importanță în afirmarea forței și prestigiului socialismului, pentru dezvoltare, pentru progres social.

Luceafărul

POEZIA PĂCII ȘI A PRIETENIEI

Poeții lumii s-au întîlnit zilele acestea la București pentru a preamări darul cel mai de preț al omului. Fără pace nimic nu e posibil, nici frumusețea și nici binele spre care năzuim cu toții. De aceea, semnul ce dintîi al unui timp hărăzit creației stă în liniștirea pasiunilor războinice. Poeții sînt chemați să contribuie la înțelegerea reciprocă și la voința de cooperare a oamenilor, atenuînd, și chiar făcînd să dispară, orice surse de dezbinare. Un mare gînditor spunea că frumosul se contemplă cu mîna sub cap, fără pasiuni și fără pathosul căutător de primejdii. Singurul eroism acceptabil este cel de natură morală, apărînd integritatea lumii, așa cum a fost dată omului, în puritatea ei, prea adeseori stricată de cumplite dezbinări. Bucureștiul a devenit încă o dată o capitală a păcii, răspunzînd unei vocații adînci a poporului român. Poeții europeni au găsit aici un teren de afirmare al idealului pe care îl promovează, cu toții, în opera lor, pentru care luptă împreună cu ctitorii și confrații lor de pretutindeni. Poezii din Suedia și R.A. Egipt, din Turcia și R.P. Ungară, din Cipru și R.F. Germania, din Ungaria și Polonia, din Iugoslavia și R.D. Germană, din Bulgaria și Cehoslovacia, din U.R.S.S., Grecia și România s-au adunat într-un cor al fraternității și voinței de pace. Actori de frunte ai scenei românești, precum și muzicieni de renume s-au alăturat acestei splendide manifestări a umanismului în acțiune. Au răsunat apeluri împotriva chietudinii morale, a nepăsării la suferințele semenilor, a răcelii cu care se calculează vii și morții. Omul are un drept la viață și la fericire pe care nimeni nu-l poate aliena, împotriva căruia nimeni nu trebuie să lupte. Dinamismul istoric trebuie măsurat cu binefacerile păcii, cu liniștea zilelor însorite. În cadrul Festivalului internațional „Poezia și pacea" — organizat de Uniunea Scriitorilor — au fost citite poezii evocatoare, conștiința publicului din Sala Palatului Republicii a fost confruntată cu milioanele de victime ale conflagrațiilor din trecut, cu nepăsarea tiranilor ce au purtat războaie chiar și împotriva propriului popor, cu abuzurile și impilările de tot felul. Poeții români și oaspeții lor de pretutindeni au oferit exemplul unei arte angajate, al unui adevărat militantism revoluționar.

Muzele vorbesc atunci cînd soarta omului este în joc. Poezia este acțiune, cuvîntul este faptă dătătoare de sens, departe de orice voință de rău și de îndemn la dezbinare. Ceea ce caracterizează pe artiștii adevărați nu sînt virtuozitatea și agitația sterilă a negustorilor de vorbe, ci expresia netrucată a sentimentelor esențiale. Da, cînd este da, și nu, cînd este nu! Da, cînd este vorba despre om și despre aspirațiile lui la fericire și pace ; nu, cînd se instalează arme nucleare, cînd se intenționează exploatarea și atentatul la resursele materiale și morale ale poporelor. Acesta este mesajul poeților veniți la București sub flamura păcii. Căldura sentimentelor, aplauzele mulțimii de ascultători ai poeziilor, cordialitatea manifestată de toți participanții la reuniunile din București și din țară, totul probează marele ecou al inițiativelor de pace ale României, legitimitatea voinței de cooperare și de prietenie ce caracterizează poporul nostru.

Patruzeci de veri bogate

Culorile patriei
S-au înălțat în patruzeci de raze de soare,
Zborul faptelor unindu-ne !
Umăr lîngă umăr — pădure dacică
de stejari —
Patruzeci de primăveri senine
Peste creștetele bărbaților constructori !
Astfel am aflat cum să fim :
Puternici și demni și buni
În patruzeci de veri de pace.
Început de belșug :
Patruzeci de toamne peste
sînul patriei roditor.
Izvoarele și munții și dealurile și cîmpia,
Chiar Dunărea albastră
și marea ce-o așteaptă,
Ni s-au supus.
Stihiile naturii și-au plecat fruntea
Sub patruzeci de albe rotiri ale iernii.
Slavă ție, brav conducător,
Partid al celor harnici,
Purtîndu-ne spre zorii comuniști
Ai patriei române !

Ion C. Ștefan

În pagina a 3-a :
CRITICA TINARĂ — UN ARGUMENT PENTRU ACTUALITATE
● Articole de : ● Sânziana Pop ● Dumitru Radu Popa ● Nicolae Georgescu ● Alexandru Horia

Literatura română — azi

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

S-a făcut adeseori, se face și acum, de pe poziții favorabile sau nefavorabile, o comparație de ansamblu între literatura scrisă și publicată în România „în perioada interbelică" și literatura actuală, de după 23 August. Uneori se spune că nu a fost atins încă nivelul înalt la care ajunsese literatura din perioada menționată, alteori se afirmă cu tărie că a fost atins acest nivel, afirmația rămînînd, ca și negația, la suprafața lucrurilor, aceasta fiind dealtfel trăsătura de unire dintre cele două moduri de a aborda problema. Fiindcă un fenomen, mai ales un fenomen de o asemenea complexitate, cunoaște și **ruptura**, continuitatea nefiind, nici măcar în condiții normale, simplistă și liniară, cu atît mai mult în condițiile unor mari schimbări sociale și politice, cum s-a întîmplat la noi, după 23 August. E de remarcat, dacă e să nu ne depărtăm prea mult de comparația invocată la început, că literatura perioadei pe care o trăim s-a limpezit la chip și s-a afirmat plenar într-un număr mai mare de ani, datorită unor cauze obiective dar și subiective. Ea există însă, deosebindu-se de literatura din trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat printr-o angajare politică detașată și fermă, care nu mai cere demult „rabat artistic", cum zic și toți zic „tovarășii esteți", elitiștii mărturisiți sau nemărturisiți.

Altă deosebire, de substanță, extrem de importantă, rezidă în întărirea și creșterea în profunzime a caracterului umanist al literaturii române, pe linia celor mai vechi și mai puternice tradiții. Se poate vorbi totodată de o mai strînsă și mai intensă legătură cu poporul, vocabula aceasta sunînd în gol și în desert numai pentru cei ce nu au manifestat și nu manifestă un interes real față de soarta acestei Țări, față de prezentul și față de viitorul ei — și față de trecut, bineînțeles. Numai asemenea neîmpliniți care au rămas în afara țării pot spune că a scrie despre oamenii de azi, de aici, din România, este egal cu a descrie „avatarurile nulității". S-o spună, într-adevăr, trebuie să facă și dumnealor ceva, îi înțeleg în privința aceasta, mai ales că totdeauna a fost așa : cei ce n-au putut construi au săpat la temelia zidului înălțat de alții, sau i-au stropit cu noroi pe meșteri, să-i orbească, ori să-i nimicească. Spiritul acesta nihilist-dogmatic și proletculist-modernist s-a manifestat din plin și în perioada de început a edificării literaturii noastre noi, ostracizînd programatic **valoarea** (în numele **ideologiei**, numai și numai în numele ei), operînd ca în codru, într-un domeniu în care se cere grijă și competență, foarte multă grijă și foarte multă competență, aceasta fiind una din cauzele care au făcut ca maturizarea și manifestarea plenară a literaturii contemporane (de domeniul evidenței acum) să se producă într-un timp mai îndelungat. Spiritul acesta, e bine de știut și de luat seama la acest aspect, există și astăzi, există și insistă, combătînd **ideologia** de pe pozițiile **valorii**, denigrînd și mărunțind (cu patos, ba chiar cu frenezie) literatura care nu-i este pe plac.

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 2-a

EPOCĂ ȘI POEZIE (I)

Care este profilul general, care ar fi schemele tipologice, conducînd la alcătuirea unui portret plauzibil și cuprinzător al poeziei române postbelice, iată întrebări la care răspunsurile nu sînt deloc la îndemînă. Un portret-robot, adică o **sinteză** bazată pe o **unică normă dialectică**, în sensul perechilor tradiționalism-modernism, continuitate-avangardism, reflectare-experiment, patetism-intimism, obiect-subiect etc., contrarii care se echilibrează sau dezechilibrează periodic și permit definirea structurală a unei epoci, nu poate acoperi realitatea : poezia actuală este de o mare diversitate la nivel tematic, structural, stilistic, — de o mare varietate a experiențelor existențiale, ideatice și de o plurivalență a concretizării textuale.

Strict operațional, însă la nivelul pur al abstracțiunii, așadar necontrazicînd frazele de mai sus, s-ar putea înregistra două direcții, fără ca ele să dezvolte suficiente criterii de clasificare și fără să poată fi absolutizate. Să le notăm totuși, printre atîtea dezavantaje avînd și calitatea că, deși opuse, nu sînt ireconciliabile. O direcție ar fi aceea a dialecticii transformărilor liniilor directoare ale poeziei românești, mai cu seamă ale celei interbelice ; transformări adesea neașteptate, așa încît înscrierea într-o tradiție devine tot mai mult un mod de a formaliza, decît o realitate organică a operei (genul proxim și diferența specifică). O alta ar reflecta atitudinea de desolidarizare față de universuri imaginare și toposuri poetice înrîuritoare. Trebuie și aici nuanțat : negațiile estetice violente, chiar conținute în operă, nu sînt specifice ultimelor patru decenii, poate cu excepția începutului.

Între acești doi poli începe, de fapt, discuția. De aceea, afirmația că asistăm, în poezia actuală, la recuperarea spiritului avangardei, că după 1945 „nu există alte **modele** decît cele avangardiste" (Marin Mincu, **Avangarda literară românească**) nu este valabilă în ansamblu. Noțiunile consacrate de școală literară, curent literar, generație literară, program estetic nu mai sînt aplicabile acum, ca în prima parte a secolului, de exemplu. „Material de dicționar", cum s-a spus (Marian Popa), este însă cert că perioada în discuție nu este una „de tranziție", în ciuda aspectului eterogen, ci de deplină maturitate. Absența curentelor pare chiar oarecum normală : unitatea de convingeri estetice nu se mai manifestă programatic, vîrsta literaturii fiind alta. Noutatea nu reprezintă o finalitate la nivel general, al colectivității care îmbrățișează o serie de principii și o conduită artistică, pentru că tocmai conștiința noutății s-a schimbat. Este o mutație calitativă : scriitorul actual are în spate o istorie complexă de atitudini estetice și valorificarea lor obiectivă. O epocă atît de bogată în evenimente a înlăturat, s-ar presupune, nevoia, polemică, de a restructura esențial, periodic, gîndirea artistică.

Individualitatea poeziei românești postbelice este rezultanta directă a varietății ei. Alături de diversitate, se cuvine menționat și un alt aspect, foarte evident îndeosebi în ultimii 10—15 ani : valoarea medie ridicată. Este acesta un argument ce servește finalmente comparației cu, iarăși, poezia interbelică, momentul considerat de culme al literaturii române. Iar comparația nu dezavantajează în nici o privință lirica de azi, dimpotrivă. Poezia reprezintă, fără îndoială, punctul forte al literaturii române din ultimele patru decenii, superioritate care nu include și un exclusivism, neînsemnînd că proza sau teatrul nu ar fi „competitive". Este o impresie de ansamblu și comparația cu alte literaturi europene, în privința poeziei, ar fi în favoarea noastră. Ultimele decenii au afirmat simultan cîțiva mari poeți, cu o prezență artistică deosebit de pregnantă, alături de o impunătoare suită de autori valoroși.

O primă particularitate, ce se cuvine doar semnalată, discuția ținînd, totuși, de o altă etapă a literaturii române, este prezența activă a clasicilor poeziei interbelice. Eugen Simion a scris o carte de peste 400 de pagini pe această temă : **Scriitori români de azi, II** (1976), vorbind de **„prezența spirituală** vie și fecundă, cu o mare influență asupra generațiilor noi." Prezența în conștiința literară a lui Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, Philippide, Voiculescu etc. nu e de pus la îndoială, deși cîteva promoții își procură cu greu cărțile lor ; în conștiința publică unii dintre marii poeți (și nu numai ei) reintră după 1954—55. „Reapariția lui Arghezi în 1955 în cimpul poeziei contemporane a fost resimțită de toți ca o întoarcere a poeziei românești la marile teme, publicarea postumelor lui Blaga a fost o revelație și o bună parte din poezia tînără de azi se revendică din lirismul magic cu o notă existențialistă mai accentuată în aceste poeme scrise în amurgul vieții". Pentru cîțiva ani buni clasicii sînt contemporanii scriitorului în formare — sînt contemporanii realității sociale de astăzi. Cazurile cele mai spectaculoase le constituie Tudor Arghezi prin **Cîntare omului** (1936), precedat de **1907 — peizaje** (1955), apoi prin volumele din deceniul următor, Al. Philippide (**Monolog in Babilon**, 1967) și, postum, Vasile Voiculescu cu **Ultimele sonete închipuite de Shakespeare în traducere imaginară de...** (1964).

Cronologic dar și tipologic, poezia de după 1944 a cunoscut cel puțin două mari momente resurecționale. Primul este situat în continuitatea poeziei interbelice dar încearcă, în același timp, să impună o dimensiune nouă : sînt anii dintre sfîrșitul războiului și 1947—48. Nu e atît vorba de o perioadă perfect structurabilă din punct de vedere estetic, cît de o atmosferă și de aparițiile ei memorabile, care vor produce — e adevărat, efect întîrziat — o veritabilă „democratizare" a limbajului liric. Poeții din jurul revistelor **Cadran** și **Albatros**, tinerii scriitori

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 2-a

AVRAM IANCU — sentiment și istorie

Se împlinesc 160 de ani de cînd Irișii s-au deschis — frînturi din cerul sub care vor deveni istorie. O istorie care înainte de a fi învățată din cărți o porți în singe transmisă ereditar pentru a nu ți se putea contesta autenticitatea. Pe canavaua acestei istorii Iancu nu este doar jertfă, ci și izbînda sentimentului de apartenență. De aceea, el nu poate fi povestit și nici cuprins într-un discurs geometric ci poate fi simțit, rostit cu toată ființa așa cum însuși s-a dăruit istoriei noastre. Deci să mă ierte istoricii care vorbesc despre cei intrați în legendă și mit — Iancu, Bălcescu, Horea, Basarabi, Mușatini că în loc de faptele acestora evoc doar duhul lor sinergic răzvrătit și identificat cu națiа silită să înfrunte nu o dată imposibilul pentru simplul motiv că vroia să-și cultive grădina în dreptate, libertate și omenie.

La nici vîrsta unui sfert de veac Iancu în fruntea moților lui a condensat în națiune întreaga voință de emancipare a maselor din Ardeal. Reacțiunea zguduită din ruginitele ei orînduieli și-a strîns rîndurile și și-a apropiat tertipul, s-a folosit de radicalismul lui Kossuth pentru ca gîndul lui Bălcescu și Iancu să nu devină forță mintuitoare de asupriri. Iar dacă în fapte ei au fost vremelnic învinși cu atît mai temeinic le-a rodit gîndul pătruns în singele și conștiința acestui neam. Tardivă împlinirea pentru străjuitul de Gorunul lui Horea. Dar de bună seamă de cîte ori Gorunul se încarcă de frunza primăverii irișii Ianculuі văd cum pioase frunțile noastre se pleacă invocînd : „Iancule mare, Iancule tare, cu noi să fii".

Grigore Zanc

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

DESCOPERIREA CONȘTIINȚEI DE SINE

1. După treizeci de ani de absență, Maestrul se întoarce în orășelul său natal. E celebru de-acum : două povestiri de-ale sale se învață în manualele școlare, opera i-a fost încununată cu numeroase premii literare, a călătorit mult prin țară și prin străinătate, nu trece o săptămînă în care să nu fie citat în vreun articol de revistă sau într-un capitol de carte. Acasă n-a mai fost de mult, timpul îi este foarte drămuit, a tot vrut să se întoarcă la mormintele pe care le-a lăsat în cimitirul de pe deal, dar mereu l-au oprit îndatoriri de ultimă oră.

Acum coboară din tren, se cazează la hotel — nu vrea să inoportuneze pe nimeni —, merge la cimitir, dar nu poate sta prea mult pentru că plouă, revine în oraș, intră în librărie și caută orgolios din priviri cotoarele cărților sale în rafturi. Găsește două titluri și e mulțumit sau poate că nu găsește niciunul și e de asemenea mulțumit, înseamnă că scrierile sale sînt cumpărate imediat ce apar. Plouă, plouă mereu, ar trebui să se întoarcă la hotel, să dea niște telefoane, să-și caute vechii colegi de liceu și pe fata pe care a iubit-o „pentru toată viața", dar pe care cine știe cum o cheamă acum, care sigur nu mai poartă codițe. Nu vrea să riște o dezamăgire. Își cumpără niște reviste, le răsfoiește și găsește într-una o povestire de-a sa cu fotografia care-l înfățișează șezînd la birou, în fața unui raft cu cărți, iar în alta o recenzie — elogioasă desigur, după numele celui ce semnează articolul — recenzie la ultimul său roman. Ajunge în fața hotelului, nu se poate îndura să intre, își ridică gulerul impermeabilului, pleacă mai departe, poate va întîlni pe cineva.

Pe un afișier vede un anunț care-i invită pe membrii cenaclului literar să participe la ședința în care va citi proză Păsăre I. Viorel și poezie Vasile Ilteu. Maestrul se uită la ceas, ședința trebuie să fi început de mult, intră totuși în clădirea casei de cultură, găsește sala, se așează pe un scaun lîngă ușă. În încăpere se află unsprezece persoane. Cineva citește niște poezii, probabil Vasile Ilteu, după cum își amintește Maestrul numele de pe afiș, apoi urmează un referat cu numeroase trimiteri la nume cunoscute ale literaturii naționale și universale. (Proza probabil că a fost citită înainte).

— Cine sparge gheața ? invită la discuții cel ce conduce ședința.

Toți își notează, răsfoiesc materia-

Gheorghe Schwartz

Continuare în pag. a 2-a

Seninătate

O plimbare printr-un parc public alungă întotdeauna tristețea. Acolo pînă și singurătatea învinge singurătatea, sub zborul rotat și greu de urmărit al rîndunicilor smolite, pulsînd din inimi albe. Cîțiva tineri alunecă pe alei, uruind din patinele lor cu rotile și rîd pe furiș pentru că unul dintre ei e gata-gata să cadă. Lîngă un loc ferit, cu leagăne metalice crescute parcă din nisipul adus cu camioanele, aerul se umple de un calm ciudat, ca de sunetele unui posibil pian. Sînt mulți copii acolo, sînt ușor gălăgioși, iar scîrțîitul moale de scrinciob în mișcare e mai mult intuibil decît audibil. Un copil trece în fugă pe lîngă mine, se oprește și se întoarce să mă privească o clipă. Te cunosc, par să-mi spună ochii lui limpezi, tu ești un om mare ca toți oamenii mari care stau pe bănci și mă supraveghează. Cum te cheamă, copilule ?, îl întreb pe mutește

Tudor Stancu

Continuare în pag. 2-a

În acest număr : ● «POEZIE ȘI PACE» — versuri ale participanților la festivalul internațional care a avut loc în această săptămînă în Capitală ● Rememorări de Mircea Micu ● Poeme de ● Ion Iuga și ● Dumitru Udrea ● „Minzul roșu" — proză de Cornel Nistea ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Cumpănă de G. Alboiu ● Poșta redacției de Ion Gheorghe ● Pseudo-cultura pe unde scurte de Artur Silvestri

CRONICA LITERARĂ

IRINA GRIGORESCU: «Lecția de adio»

Fidelă propriilor sale începuturi literare, Irina Grigorescu tipărește un roman care nu este nici obsedat de obsedantul deceniu, nici de acuratețea scriiturii, ci de oameni și mai ales de sufletul lor. Cartea se numește **Lecția de adio** și nu poate fi înțeleasă în întregime fără referința la un alt roman al autoarei (**Robinson și inocenții**, 1971), pe care timpul nu l-a pulverizat, iar **Lecția de adio** îl reactualizează. **Robinson și inocenții** este cartea unei adolescențe jucăușe, fanteziste și inteligente, în care toate gesturile și întîmplările se decupează într-un aer pur. Robinson este cel din romanul pe care-l citesc toți adolescenții, dar și cel din **Robinson și inocenții** pentru că Ina, eroina cărții, pretinde că el există prin apropiere, că poate fi văzut și consultat și că marele izolat stă la originea unui Club școlar bănuit de autoritățile școlare care se numește clubul inocenților. În **Robinson și inocenții** sînt multe întîmplări, dar n-am cîștiga nimic povestindu-le pentru că ele n-au șir. Șarmul cărții vine din ingeniozitatea fanteziei, din modul în care visul este intercalat în realitate și realitatea în vis. Inocenții nu sînt niște ștrengari care dau cu tifla profesorilor și se refugiază în natură, pentru că n-o cunosc. Ei se refugiază în cărți : Robinson este o fereastră a evadării, mai este acolo și o pereche a lui Ipolito, care susține nevoia de evaziune din real a clubului de mici protestatari inocenți. Atmosfera este cea din **Cărarea pierdută**, încărcată de un lirism dens, plus o notă ironică, mai bine zis ghidușă, care se face că maschează un fond serios. Marele eveniment al cărții în jurul căruia se rotesc toate celelalte întîmplări din romanul **Robinson și inocenții**, este arderea școlii, prezent sau evocat mereu, în orice caz un eveniment misterios, încadrat de celălalt eveniment secret: existența Clubului Inocenților. **Robinson și inocenții** este un roman grațios și mai serios decît pare la prima vedere, scris cu o mare siguranță a registrelor stilistice, în vremea în care atenția pentru ele nu era la modă.

Lecția de adio poate fi citit ca o continuare a lui Robinson și a Inocenților ; aceleași personaje, aceeași atenție pentru psihologie, același lirism, dar mai vizibil și mai nostalgic. Și în **Lecția de adio** sînt multe întîmplări, care puse cap la cap ar oferi, în cele din urmă, un lanț cronologico-epic, dar cartea nu stă în suita epică ci, în proiecția lirică, în sugestia permanentă. Copiii, desigur, au crescut. Sînt la vîrsta cînd au copii. Mai mult decît atît : la vîrsta în care apar dramele crizei de inadaptare sau de maturizare. Dintre eroii inocenți deosebim cu claritate pe Ina, fata care-și sfida diriginta afirmînd existența unui club adolescent suspect și siciitor, o mincinoasă care pretinde a se fi întîlnit cu Robinson. Mai este și Alexandru, fostul prieten mai mare, care înțelegem că a devenit acum soțul fostei eleve, care se juca de-a **Robinson și Cărarea pierdută** și pe Ron. B., aici Radu, colegul care se lăuda că dăduse foc școlii și a cărui amintire puternică revine obsesiv și decisiv în acest roman, care vorbește de întîmplări petrecute după moartea lui, pentru că Ron B., alias Radu, nu mai este printre cei vii. Autoarea nu-și propune să intrige cititorul și să-i dezlege apoi enigmele. Nu vom afla din **Robinson și inocenții** cine și de ce a dat foc școlii. Nu vom afla nici din **Lecția de adio** de ce a murit Radu. Autoarei îi plac lucrurile și faptele învăluite în mister, dar nu din simplă gratuitate ci pentru că se pare crede în el. **Lecția de adio** este fără a căuta o definiție complicată cartea intrării în viață a foștilor adolescenți și a modului în care ei rezistă impactului. Puri și livrești, ei se modifică sau nu la aerul tare al realității. De aceea o funcție specială o au în paginile romanului fotografiile, albumele, amintirile, trecutul. Refugiul în lumea cărților nu mai este salvator, dar presiunea dureros de vie a trecutului este dominantă și face frumusețea acestei cărți despre oameni care vor să rămînă puri. Irina Grigorescu descrie o lume izolată ca o insulă, prizonieră a propriilor ei amintiri de familie, tradiții, obiceiuri, cantonată, cu deliberare în prietenii bine conservate, încît chiar și căsătoriile, vechi sau noi, se produc în același cerc de relații al căror liant afectiv este foarte puternic. Generalul Cirus care-și amintește cu regularitate momentele cruciale ale lui, cînd, ca statmajorist a hotărît în fața hărții și a patru regi bătălia de la Via Varului, nu este un bătrînel ridicol prin automatism ci un model uman. Cirus e nemulțumit de modificările de mentalitate care s-au produs în familia lui. Istoria cu Via Varului este o lecție de morală. Alături de Cirus, stă soția lui, Maria, alt model uman, și alături de ei stă muzicianul Natan Vințent, care a fost soțul Caterinei, moartă înainte de vreme. Deși e vorba de o familie a la belle epoque, despre ai cărei oameni se spune că erau frumoși, dar ușor iresponsabili, Irina Grigorescu proiectează pe toți componenții ei, generali, muzicieni, regi și regine în lumina demnității. A doua generație este cea a Inocenților care nu reușesc să mai rămînă clubul visat spre tristețea bătrînilor. Cea de a treia, figurată de studenții de la engleză, este privită de cea de a doua generație cu un sentiment de înstrăinare : nu mai prețuiesc lupta dintre bine și rău și nu pun suflet în ceea ce fac sau nu mai caută sufletul în literatura pe care o studiază, fiind preocupați mai ales de mecanismele textului și nu de viața lui secretă. Prefacerea generațiilor intră în lecția de adio, după cum intră tot aici noile experiențe sufletești intime ale eroilor, legăturile făcute și desfăcute, care-i apropie sau îi despart. Evenimentul focului de la școală planează și aici asupra tuturor. Este rana necicatrizată a grupului, cu atît mai mult cu cît se bănuie că cel care a dat foc școlii este Radu, acum mort. În **Lecția de adio** apare și o femeie fatală, Olga, care desface o căsnicie, după cum și un tămăduitor de răni sufletești, Dan care dispare apoi în Africa. Mai ales apariția acestuia modifică cîmpul sufletesc și moral al coloniei „inocenților", deoarece el știe că Radu n-a dat foc școlii, că adevăratul vinovat este alt membru al grupului, Karl, ceea ce alterează decisiv raporturile între toți componenții dramei. Ceea ce în **Robinson și inocenții**, era joc, aici devine dramă. Lecția de adio poate fi înțeleasă și ca despărțire de iluziile livrești ale adolescenței, ca ieșire din diafanitate și acceptarea jocului dur al materiei și al vieții.

Desigur, tema nu este nouă și autoarea nici nu pretinde a inventa ceva. Ea compune o partitură proprie pe o temă veche și important este să-i subliniem cîtimea de personalitate în această construcție romanescă. Romanul refuză epica, fiind construit muzical pe motive care se repetă, mizînd totul pe atmosferă și pe sugestie. Lecția romanului anglosaxon care stă vizibil în spatele acestei cărți este cea din care autoarea își hrănește întreprinderea. Interesul cărții vine desigur din atmosferă, dar și din psihologiile individuale, din personajele bine marcate, și în acest sens tradiționalul roman englezesc prezidează **Lecția de adio**. Proza Irinei Grigorescu mărturisește interesul pentru haloul sufletesc particular al fiecărui individ și dorința de a-l respecta. Această credință face ca tiparul romanului englezesc să nu fie o lecție însușită exterior ci asimilată și foarte potrivită scopului. Distincția stilistică a autoarei este și o distincție mai adîncă. Lumea acestui roman, desuetă exterior, are o morală și o aspirație. Suferințele nu-s fiziologice, nu-s semnul dezechilibrelor diverse ci țin de o dezbatere morală. Cinicului naturalism din unele descripții de roman contemporan, autoarea le opune, în linia unei formule proprii, o concentrare pe problemele sufletești și morale ale omului văzute mereu într-un registru superior. De aceea, această carte, care nu-și propune nici să descopere teme sociale șocante sau să exhibe procedee literare epatante, între atîtea cărți atrase de un realism prozaic, adesea trivializant, al unor compuneri fără boltă spirituală, **Lecția de adio** este o oază de ficțiune generoasă și reconfortantă.

M. Ungheanu

Descoperirea conștiinței de sine

Urmare din pag. 1

lele audiate vorbesc între ei în șoaptă. Apoi cineva ia cuvîntul, se exprimă elogios și amintește în treacăt despre articolul pe care l-a publicat el într-o revistă literară din Capitală. Următorul aduce și el argumente în sprijinul validării materialelor citite și face, de asemenea, referiri la articolul amintit. Discuțiile durează peste o oră, devin la un moment dat clocotitoare, cel ce conduce ședința este obligat să intervină pentru a calma spiritele. Maestrul se străduiește să-și aducă aminte de articolul acela atît de des pomenit, dar nu reușește nicicum, deși face și el însuși parte din colegiul de redacție al revistei cu pricina. Discuția devine incandescentă și în punctul ei critic cineva are ideea de a-l lua drept arbitru pe Maestru. Acesta se gîndește ce să spună, vrea să fie cît mai la obiect, dar el, obișnuit să vorbească în fața sălilor pline, nu știe ce să le spună celor unsprezece cenacliști de la casa de cultură a orășelului său natal. Valorile pe care le promovează de atîția ani rămîn aceleași, dar articolul pe care nu l-a luat în seamă la vremea respectivă i se pare acum deosebit de important, la fel cum deosebit de important i se pare acum și fragmentul de roman a lui Pasăre I. Viorel — despre care a aflat între timp că a publicat mai multe încercări literare — și la fel de important i se pare acum și destinul poetic al lui Vasile Ilteu, tînărul care a mărturisit că și-a trimis un manuscris la concursul de debut al unei edituri. Și, în timp ce Maestrul își caută vorbele, pauza se prelungește, mai ia cineva cuvîntul, ședința continuă, de cîteva ori este pomenit în referiri și autoritatea numelui Maestrului, după care se trag concluziile și oamenii pleacă pe la casele lor.

Pe stradă nu mai plouă. Maestrul merge în urma grupului — care continuă cenaclul și pe drum —, vede cum Pasăre I. Viorel este salutat cu respect de către trecători — da, Pasăre I. Viorel a publicat mai multe povestiri în revistele țării — și mai ales vede cum i s-a dus faima președintelui cenaclului, un profesor de la liceul din localitate, autorul a două plachete tipărite.

2. Există în țara noastră o mișcare literară care se redescoperă mereu pe sine. Fenomen firesc, veți zice, doar că seriozitatea, aș zice chiar gravitatea cu care se petrece acest fenomen ține de acum de o tradiție în acest sens. Societățile culturale au constituit întotdeauna un ferment spiritual al acestui popor — să ne gîndim, de pildă, doar la însemnătatea politică și culturală a ASTREI —, iar condițiile concrete de azi nu au diminuat cu nimic rolul generos al unor asemenea constituiri. Cenaclurile Uniunii scriitorilor înființate în marile orașe care nu se pot constitui (încă) în asociații de scriitori stimulează și ele conștiința profesională a creatorilor. Dar întreaga rețea atît de largă și cuprinzătoare a societăților literare, cenaclurile de întreprinderi, școli, instituții, a făcut posibilă nașterea unei imense pături de cititori avizați. Niciodată ca acum cererea de carte n-a fost atît de mare, niciodată ca acum publicul n-a fost atît de pretențios, niciodată ca acum n-au existat în România atîtea apartamente cu adevărate biblioteci în ele. Unui cititor îi place Marin Preda, altuia Laurențiu Fulga, cel de-al treilea îl preferă pe Breban. Criteriile țin de gust și de sociologia succesului. Dar remarcabil este faptul că acești trei autori și pe lîngă ei încă o mulțime de prozatori, de poeți și de dramaturgi, există cu toții în conștiința cititorului român pentru care nici un tiraj nu este îndeajuns, nici o nouă apariție valoroasă prea mult.

3. Marea literatură ne-a oferit modele reprezentative unui tip uman sau unui loc al acestui pămînt. Spunînd Harpagon, te gîndești la avar, Romeo și Julieta rămîn veșnicii îndrăgostiți, Dinu Păturică parvenitul lipsit de scrupule, Švejk bunul simț popular. Mai mult decît zeci de tratate, aceste personaje — acum clasice — ne descriu sufletul uman în înălțimile și prăpastiile sale. Schliemann a descoperit o civilizație fabuloasă pe care noi o cunoșteam deja de mii de ani datorită geniului unui rapsod orb. Arta și literatura au capacitatea de a conserva straturi de umanitate în condițiile în care piatra este expusă eroziunii intemperiilor, lemnul putreziciunii și focului și cetățile însele sînt — vai ! — de atîtea ori distruse de măcelurile dintre oameni. Dar nimeni, niciodată cît va mai rămîne o comunitate umană pe acest glob, nimeni nu va putea șterge imaginea pe care ne-au lăsat-o Iliada și Odiseea și celelalte mari epopei ale umanității. Alături de aceste repere certe oferite de artă, există o creație la fel de mare care păstrează vie imaginea unui popor sau a unei anumite epoci istorice. Nu există cronică mai fidelă a Rusiei secolului trecut decît cea pe care ne-au lăsat-o Dostoevski și Tolstoi, la fel cum nimeni nu va înțelege aceeași perioadă a Franței fără a-l fi citit în prealabil pe Balzac. Shakespeare cînd își localizează unele piese în afara Angliterei nu ne lasă nici un fel de mărturie plauzibilă despre „deșertul Boemiei", sau despre Athena, ci ne transpune tot în țara în care a trăit.

4. Din cenaclurile risipite pe tot cuprinsul țării se va naște cronica locului și timpului respectiv, tipuri inconfundabile pe care — iată ! — nici marea noastră literatură nu le-a dat încă. Se tot vorbește de datoria încă neonorată a scriitorilor noștri de a ne oferi un mare roman de dragoste, reprezentativ pentru epoca pe care o trăim. Este adevărat, dar la fel de adevărat este și faptul că nu avem încă un tip inconfundabil de personaj literar care să ne facă recognoscibili prin el în fața întregii lumi.

În cenaclul literar al orășelului natal al Maestrului, Pasăre I. Viorel și Vasile Ilteu sînt două prezențe concrete, două speranțe. Maestrul este un jalon respectat, cărțile lui sînt citite și în acel orășel, la fel ca și la București, Iași sau Timișoara, dar speranțele mari se pun acolo tot în cei cîțiva oameni care se întîlnesc de două ori pe lună în sala mică a casei de cultură. Mărind sfera, putem spune că îi citim și ne încîntă mereu și mereu marii scriitori ai contemporaneității, pe care ne luptăm să-i cunoaștem în original (cît și cînd sîntem în stare) sau în traduceri. Dar speranțele și certitudinile noastre sînt tot Preda, Fulga, Breban și ceilalți maeștri pe care-i avem în ograda limbii noastre.

Literatura română se află, ca deobicei, în fața personajului și romanului său reprezentativ, în fața unei noi descoperiri a conștiinței de sine.

Literatura română — azi

Urmare din pag. 1

îndemnînd la abolirea politicului și la îndepărtarea de social, exaltînd în același timp minorul și derizoriul, văzînd în imitațiile de cinci parale viitorul întregii literaturi, vroind cu tot dinadinsul să facă din micul burghez (din micul spertar ideologic și din măruntul opozant) un „stîlp problematic" al lumii de azi, a lumii care trăiește și cunoaște, în primul rînd, patosul dăruirii și durerea aducătoare de bucurie a luptei și a sacrificiului. E de observat și de remarcat, de asemenea, că spiritul acesta se manifestă altfel astăzi, față de cum se manifesta în trecut, cînd avea de partea lui și oficialitatea și chiar unele pîrghii organizatorico-ideologice. Astăzi nu se mai întîmplă așa, canalele prin care iese și reiese în lumină acest spirit (ca o ceață stranie) sînt particulare sau semi-particulare.

Revenind la caracteristicile și etapele de dezvoltare ale literaturii române în acești patruzeci de ani de muncă și de luptă, de căutări și de regăsiri (fiindcă nu e loc gol în jurul nostru și nici noi nu sîntem niște pierduți în ceață), aș evidenția, ca pe un fapt pozitiv, prezența în epocă a unor personalități formate și afirmate în „perioada interbelică", cu toate că unele dintre ele au trecut prin dificultăți mari, cunoscînd interdicția sau chiar închisoarea, prezența lor în epocă, simpla lor existență constituindu-se în cele din urmă într-un factor pozitiv, epoca neputînd fi imaginată fără aceste mari și distincte personalități (fără Sadoveanu și fără Călinescu, fără Arghezi și fără Vianu, fără Camil Petrescu și fără Philippide, fără Blaga și fără Voiculescu). Ce-i drept, epoca ar putea fi imaginată și fără această prezență fecundă, dar ea ar arăta atunci ca un deșert în mijlocul căruia ar frămînta nisipul mediocrității A. Toma și toți **atomiștii**, fiindcă A. Toma nu a fost nici singur și nici singular, el a făcut parte dintr-un fenomen anume, devenind peste noapte academician și „poet național", cum au devenit dealtfel și alții atîția, noțiunea de „clasic în viață", ca și noțiunea de „scriitor fruntaș", generalizîndu-se și bagatelizîndu-se cît ai bate din palme. Eminescu, de exemplu, a devenit în aceste condiții unitate de măsură la îndemîna oricui (mereu apărea cîte „un nou Eminescu", care dispărea pe urmă în hăuri), cu toate că și el, adevăratul și nepieritorul Eminescu, era tălmăcit și răstălmăcit atunci de te miri cine. Să nu deviem însă, să rămînem la perioada amintită și la prezența în această perioadă a unor mari și exemplare personalități, care au ajutat și au stimulat, direct sau indirect, cu vorba sau cu lumina operei, o întreagă generație de scriitori, cărora le-a fost dat să vadă cum arată dogmatismul și cît de fioroasă poate fi intoleranța, care au avut însă și norocul acesta, cum spuneam : că au putut să-și vadă de aproape **modelele**, care au înțeles la timp ce trebuie făcut pentru ca „vremea secetei", să rămînă definitiv în urmă, care au dus și duc mai departe, prin ceea ce fac, nu prin ce zic, prin cărți și nu prin declarații, tradițiile mari și bogate ale literaturii române. Redescoperirea acestor tradiții a fost dealtfel determinantă pentru maturizarea acestei generații, care s-a manifestat aproape exploziv, fără a cultiva însă fronda, negînd nu continuitatea, ci ruptura (o ruptură nefirească, nedialectică deci), avînd pe drept sentimentul că se integrează firesc într-o mare serie creatoare, concentrîndu-se, în principal, asupra creației, asupra construcției, ceea ce nu înseamnă, bineînțeles, că a atins apogeul izbîndirilor. Ea a deschis însă un drum, a făcut legătura cu trecutul, a ieșit de sub tutela măruntă și îngustă a falșilor îndrumători, a scos literatura din zodia seacă a ilustrativismului, militînd pentru o cît mai reală și mai cuprinzătoare diversitate de stiluri, (în cadrul căreia s-au intercalat, se intercalează și astăzi, și „eunucii inovațiilor", e normal, e, în orice caz, inevitabil), pledînd totodată pentru dreptul la cercetare și la critică, făcînd din reflectarea în literatură și prin literatură a realităților sociale și politice din România de astăzi o preocupare principală, fără a-și cantona literatura într-un singur deceniu, cum iarăși tot zic unii, (cam aceiași, de fapt).

O privire de ansamblu ne arată că dezvoltarea și îmbogățirea literaturii noastre de azi s-au conjugat cu dezvoltarea și creșterea realităților sociale din țară, în centrul cărora s-a aflat, bineînțeles, **o m u l**, omul acestor vremuri de răscruce, în fața căruia, indiferent ce era și este el, țăran sau conducător politic, s-au pus și se pun cele mai acute probleme, literatura neputînd să ocolească această confruntare, care a pornit de la om și s-a întors la el, subliniez dinadins acest aspect, copleșindu-l uneori, scoțîndu-l alteori în zarea izbînzii, fiindcă într-o prefacere revoluționară de profunzime au loc și pierderi, se știe, au loc însă și cîștiguri substanțiale, nu e cum crede cîte un „orbete" căzut din căruța cu spițele rupte a defunctelor clase, care ne trage mereu de mînecă, ba din stînga, ba din dreapta, îndemnînd la frondă, cerînd generalizarea „realismului cotidian" sau a „realismului cinic" (nu a realismului socialist, nici vorbă, șabloanele sînt altfel, de data aceasta, șabloanele însă **rămîn** șabloane, indiferent de ambalajul prezentării). Vorbind de conjugare, trebuie spus că ea nu a fost mecanică, nu a fost rezultatul unei determinări simpliste, scriitorul contemporan nu a așteptat să-i „pice para în gură", cum cred încă unii, militînd, dimpotrivă, prin cartea pe care a scris-o, prin articolul publicistic și prin intervenția din cadrul unor discuții și dezbateri, pentru realizarea unui climat mai bun și mai fertil, pentru o înțelegere reală a specificității literaturii, pentru o reevaluare cît mai cuprinzătoare a trecutului, angajarea lui căpătînd astfel mai multă concretețe, nuanțîndu-se și adîncindu-se, devenind în timp o problemă personală, de viață și de moarte. El, scriitorul de care vorbesc, a luat-o uneori înaintea timpului, nefiind primit cu flori, cînd a făcut-o, fiind acuzat pe nedrept de multe ori, ceea ce iarăși era inevitabil, era și este inevitabil, fiindcă literatura nu s-a putut și nu se poate dezvolta decît prin **n o u** și prin **n o u t a t e**, noul și noutatea stîrnind în chip firesc reacția tuturor inerțiilor, fie ele proletcultiste (sau neo), fie moderniste, (sau neo), cel mai adesea fiind amestecate, cîrîind și cîntînd sub aceeași baghetă de plumb vechi și coclit, cum e de altfel și sufletul cîte unui „dirijor", cuvîntul ultim avîndu-l totuși izbînda — izbînda artistică și izbînda politică, artisticul împletindu-se din ce în ce mai puternic cu politicul, într-o creștere firească, ceea ce iarăși nu au înțeles unii, în vreme ce alții s-au alarmat de moarte, (mai rău decît Conu Leonida) în fața acestui fenomen pozitiv, considerînd politic orice altceva numai politicul real nu, înzestrînd cu „calități artistice" numai lucrările care nu se ridică deasupra zării destul de joasă și de cețoasă a propriilor priviri.

E cît se poate de clar astăzi, va fi la fel de clar și mîine, (un cîștig de fond rămîne cîștig, indiferent ce muzică vor cînta pe alături „mărunțitorii de idei și de gînduri"), că anul 1965 și Congresul al IX-lea, îndeosebi, au fost și pentru acest domeniu pragurile unei noi și impetuoase dezvoltări. În acești aproape douăzeci de ani s-a scris mai mult decît în anii dinainte de 1965, mai mult și mai bine, nivelul mediu al literaturii noastre ridicîndu-se brusc. Diversitatea de stiluri a creat posibilități nevisate de exprimare pentru un mare număr de scriitori, contribuind astfel la maturizarea lor ca individualități distincte. Abolirea ilustrativismului și a schematismului a apropiat și mai mult literatura de om și de problemele lui reale, demonstrîndu-se, așadar, în chip mai mult decît convingător, că realitățile socialiste ale țării sînt, într-adevăr, sursă de inspirație nesecată pentru literatura contemporană și că ineditul acestei literaturi depinde de măsura în care ea reflectă sau nu reflectă realitățile de aicea, de la noi. S-a accentuat totodată caracterul patriotic al întregii literaturi, pe linia, de asemenea, unor mari și glorioase tradiții ale trecutului, fiindcă înaintașii noștri, de la Eminescu la Goga, de la Bălcescu la Iorga, au fost atît de mari patrioți încît nu poți să nu admiți ideea, gîndindu-te la ei (la ei și la alții), că nu s-ar fi realizat niciodată atît de pregnant, dacă nu și-ar fi iubit atît de mult Țara care îi vădise. Glasurile s-au amestecat și în perioada aceasta, prin 1968 și prin 1970, mai ales, falsele efervescențe au luat-o înaintea efervescențelor reale (spuma a luat-o întotdeauna înaintea valului, rămînînd apoi pe țărm, ca o zdreanță), cei ce practicau onirismul cerînd „onirizarea" întregii literaturi, cei ce practicau „demitizarea" vroind, tot așa, să devenim toți demitizatori (fiindcă numai formele acestea de exprimare „sînt autentice și moderne", numai modalitățile acestea sînt "rednice, „să fie la putere"), uitîndu-se că uniformitatea nu are nimic de-a face cu creația și că tot ceea ce se impune cu forța în acest domeniu nu are durabilitate, atîta doar că naște derută, încurcîndu-i în oarecare măsură pe tineri, (mai ales pe cei ce vor ei înșiși să fie „încurcați"). Cuvîntul ultim însă l-a avut creația autentică și diversă, dovadă fiind, între altele, receptarea ei promptă și largă, cei ce au scris pentru propriul lor grup (experimentaliștii și neoexperimentaliștii) fiind receptați, cum e normal, doar de către cei pentru care au scris, în vreme ce toți ceilalți, cei ce au scris (cu talent și cu sinceritate) pentru oamenii acestui pămînt au fost și sînt căutați și citiți de către acești oameni, de către constructorii noii noastre societăți.

Schimbarea de perspectivă datorită drumului parcurs și experienței acumulate, datorită clarificărilor aduse de Congresul al IX-lea cît și de celelalte Congrese și Conferințe ale Partidului, au creat și creează pentru literatura română de azi noi și noi posibilități de exprimare, cît mai diverse, cît mai nuanțate, cît mai elevate, nivelul artistic al acestei literaturi nefiind barat de nici o oprelişte. Asta nu înseamnă, bineînțeles, că vom trăi pe roze de acum încolo și că vom merge către anul 2000 din triumf în triumf, fără a ne izbi de falsele exigențe (a căror putere de metamorfozare este nemaipomenit de mare și de rapidă), fără a nu vedea cum rînjește pe alături, pe aproape sau mai pe departe, ideologia adversă (care se va alia, ca și pînă acum, cu impostura și cu neoimpostura), înseamnă doar că literatura pe care am edificat-o și o edificăm nu se poate dezvolta în continuare decît în cadrul unor confruntări, în luptă continuă cu **i n e r ț i a** (fie ea obiectivă, fie subiectivă), cum a făcut-o și pînă acum, îmbogățind patrimoniul nostru cultural, imortalizînd o epocă și premărind, pe drept, un întreg popor.

Publicistică literară vîlceană

● **Dintre județele țării care se străduiesc să se afirme pe plan cultural, Vîlcea se ridică la un nivel superior prin programul pe care și-l propune în activitatea societății literare Anton Pann, care — de la bun început — se sprijină pe un număr de 140 de membri fondatori dintre care — sîntem constrînși de spațiu ca să-i putem numi pe toți — îi consemnăm pe Valeriu Anania, Al. Cerna-Rădulescu, Florica Mitroi, Doru Moțoc, N. Gh. Popescu-Rebus, Ilie Purcaru, Dinu Săraru, George Țărnea.**

Înființată la 27 iulie 1983, Societatea literară Anton Pann își desfășoară activitatea prin publicația Vîlcea literară **care — cităm din articolul de fond „La început de drum" — își propune să potențeze toate forțele spirituale ale Vîlcei, să contribuie la afirmarea creatorilor de pe aceste meleaguri unde făclia nobilă a culturii a ars fără încetare...**

Spicuim din numărul din martie 1984 și din „Ediția specială" din 12 mai 1984 : Memento liric **de Adrian Păunescu,** Laudă cuvîntului românesc, **de Boris Cazacu,** Primul ziar vîlcean — Vîlcea **de Corneliu Tomuș,** În memoriam — Al. Oprea **de Traian D. Lungu,** O întîlnire de suflet **de Doru Moțoc,** Remember **de Dragoș Vrînceanu etc.**

Așteptăm în continuare publicația Vîlcea literară **care — sîntem convinși — ne va da prilejul să-i relevăm viitoarele realizări.**

Gelu Stoicescu

Epocă și poezie

Urmare din pag. 1

protestatari grupați de Miron Radu Paraschivescu la rubrica literară a **Ecoului**, membrii **Cercului literar de la Sibiu** sînt sensibilități ultragiate și lirica lor apare ca o explozie îndreptată împotriva inerției în gîndirea literară, conformismului, dogmatismului, reacției culturale dirijate. Un aer de libertate — o libertate care înseamnă în primul rînd existența trăită plenar, realitatea văzută din cu totul alt unghi, limbaj eliberat de orice convenție pentru că el traduce tocmai anticonvenționalismul — străbate volume ca **Libertatea de a trage cu pușca** (1946) de Geo Dumitrescu, **Plantații (1945)** de Constant Tonegaru. **Ora fantastică** (1944) și **Cetățile albe** (1946) de Dimitrie Stelaru, **Cartea cu pîine, sînge și cocs** (1946) de Victor Torynopol, într-o măsură debutul Ninei Cassian, cu **La scara 1/1** (1947) și chiar al lui Mihail Crama (**Decor penitent**, 1947). În același moment se înscriu : Ștefan Popescu, Mihnea Gheorghiu, Vasile Nicolescu, Teohar Mihadaș, Sergiu Filerot, Mircea Popovici, Iordan Chimet, Petru Sfetca, Emil Manu, C. T. Lituon, Veronica Porumbacu, Marcel Gafton. Unii debutaseră ceva mai înainte, primele consemnări editoriale ale altora se vor petrece mult mai tîrziu (**Non possumus** de Marcel Gafton, în 1973 !). Aceste înfățișări lirice rețin din retorica avangardei **experimentul**, în sensul în care orice forțare a limbajului și atitudinii ce îl susține — acolo unde e cazul — are o doză experimentală ; ele nu sînt propriu-zis prelungiri avangardiste, cum nu sînt nici experimente în stare pură. Le lipsesc trăsăturile esențiale : nihilismul, înlocuirea rațiunii cu hazardul, concretizarea frondei prin demolarea literarului, opoziția netă la literaturizare. Se simte însă — revine — tensiunea insurgentă a deceniului anterior, la alte dimensiuni și în alt context. Insurgența însăși ca formă de protest. Emil Manu a scris o carte despre această generație (**Eseu despre generația războiului**, 1978) — **generația războiului**, „pierdută" și „recuperată" mai tîrziu. Acești autori alcătuiesc realmente o **generație literară**, căci, dincolo de psihologia comună, în care se poate identifica o epocă, e evidentă solidaritatea de principii, adeziunea la un program, dacă nu manifestat public, consimțit deliberat și aplicat în practica artistică.

Termenul de **depoetizare** sub care au fost puși mulți dintre autorii menționați este încă destul de general. Fronda vizează o poetizare a prozaicului, cu scop programatic. Este un prozaism adus la rangul de dimensiune interioară a sensibilității, întruchiparea cea mai exactă a acestui spirit fiind volumul lui Geo Dumitrescu, **Libertatea de a trage cu pușca. Portret**, cu care se deschide culegerea, rămîne textul-pilot pentru epocă. În „prospețimea amară", în „sinteza de dezinvoltură și emoție reală" (Lucian Raicu), ale cărei consecințe se pot socoti imaginile patetic desacralizante („Aici o să desenez inima — o gămălie de chibrit, / aici, creierul — un aparat sacru și concret. // Undeva vor fi neapărat nasul, gura, / n-are nici un sens să omit ochii — două semne de întrebare, / aici în colț o să-mi pictez gîndurile — / o claie informă de rufe murdare."), există un refuz categoric al clișeelor literaturii, de fapt al temelor ei prestigioase. Poezia lui Geo Dumitrescu se opune subtextual temelor dintotdeauna ale liricii : dragostea, moartea, raportul cu absolutul, metafizica, sacrul, viziunea angelică sau meditația întunecată, ontologia ființei. Motivul e exprimat în **Literatură** : „sînt atîtea lucruri din care să poți să faci o poezie !" Mai tîrziu, în **Intrare în atelier. (Aventuri lirice, 1963)**, incandescența trăirii realiste în limbajul propriu își va adăuga o semnificație importantă, ca un cerc concentric : singurătatea dobîndită frenetic prin exercitarea — paradox — a simțului comun al existenței se desface ca o corolă de hîrtie întorcîndu-se „printre oameni", la „temperatura firească a vieții". Sarcastic și necruțător, poemul contestatar devine o pătrunzătoare experiență socializată.

Seninătate

Urmare din pag. 1

și el, ghicind că nu mă interesează numele său întreg, îmi silabisește pierdut : numele meu este seninătate...

A crede în cel de lîngă tine în orice moment este întotdeauna o probă de forță. A nu-ți suporta propria neîncredere pare să fie doar o dovadă de slăbiciune cînd puterea care fascinează nu e decît o chestiune de conjunctură. Natura a clădit omul. Poate cu migală, încet, poate dintr-o singură și genială zvîcnire. L-a făcut exact așa cum a vrut ea. Și omul privește natura așa cum vrea ea să fie privită. Dar omul e nemuritor și nemurirea înseamnă perpetuă schimbare. O perioadă de timp oamenii sînt copii. Poate că numai atunci își trăiesc adevărata puritate, rupți de conștientizarea existenței lor, deși parcă mai legați de natură ca niciodată mai tîrziu, neștiind încă vai, ce este nostalgia. Pînă și brînciul dat cu cotul vecinului de la buza toboganului din parcul de distracții este pur, nedisimulat, iar țipetele zglobii zboară pe sub cer ca niște păsări de cenușă. Iată, copilule, eu ocrotesc gîndul despre tine așa cum îmi ocrotesc propria-mi visare, uimit de forța cuvintelor lui Hus aruncate peste flăcări, cuvinte din care trăim noi, eternii copii ai lumii.

FESTIVALUL-CONCURS INTERJUDEȚEAN „AFIRMAREA" — EDIȚIA A VI-A SATU MARE

Juriul format din Vasile Sălăjan (președinte), Nicolae Ciobanu, Virgil Nistor, Mircea Ivănescu, Lucian Dumbravă, Stelian Vasilescu, Dorin Sălăjan, Ioan Gergeli, Vasile Savinescu, Ovidiu Sucuiu, Ion Vădan, Radu Ulmeanu, Dincă Florian, Anamaria Agapcsa și Bura Laszlo a acordat următoarele distincții : Marele premiu, acordat **de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Satu Mare și Premiul** revistei „Luceafărul" **— Gheorghe Achim (Carei, Satu Mare).** Poezie : **Premiul I și Premiul revistei „Transilvania" — Gavril Moldovan (Bistrița) ; Jacobffy Tomas (Satu Mare). Premiul II și Premiul revistei „Steaua" — Ion Nistor (Satu Mare). Premiul III și Premiul revistei „Familia" — Rodica Soreanu (Focșani) ; Premiul revistei „Flacăra" și al Casei orășenești de cultură Satu Mare-Ioan Bran (Birsăul de jos — Satu Mare) ; Premiul III — Val Mitu (Iași), Charlota Czumbil (Satu Mare) ; Mențiuni : Petre Tănăsoaica (Vîlcea) ; Ion Posada (Sibiu) ; Ion Pițoiu (Zalău) ; Petru Scutelnicu (Satu Mare) ;** Proză: **Premiul I și Premiul revistei „Convorbiri literare" — George Voica (Frîncești, Vîlcea) ; Premiul II și Premiul revistei „Vatra" — Dumitru Munteanu (Bistrița) ; Premiul III — Jeanina Maria Vladislav (Focșani) : Mențiune : Corneliu Filip (Botoșani) ; Premiul revistei „Tribuna" pentru reportaj — Ioan Ardeleanu (Zalău). De asemenea, juriul a mai dat următoarele premii oferite de instituții din Satu Mare : Premiul centrului de îndrumare — Ion Micuți (Rîmnicu Vîlcea) ; Premiul Casei corpului didactic — Ioan Miron (Reșița) ; Premiul Societății de științe filologice, filiala Satu Mare — Ioan Chendereșiu (Pitești) ; Premiul Consiliului județean al sindicatelor — Ion Gheorghe (Satu Mare) ; Premiul ziarului „Cronica sătmăreană" — Viorica Cionca (Satu Mare) ; Premiul Consiliului județean al pionierilor — Adrian Chira (Negrești Oaș).**

BREVIAR

■ **PROZA ÎN PERIOADA INTERBELICĂ**. În mai multe numere ale „României literare", sub acest titlu, la rubrica „Școală", Dumitru Micu publică o compactă sinteză critică. În totul revelatoare pentru exactitatea judecăților critice, implicit, de o indiscutabilă utilitate pentru procesul instructiv-educativ. Îndelungata experiență exegetică și cea didactic-universitară a autorului are efecte deosebite. Dumitru Micu reușind, ca puțini alții, să pună de acord gustul, intuiția, ampla informație cu exigențele aparte, așa-zicînd, de manual școlar ideal, pe care le reclamă o atare întreprindere. În totul, sinteza lui Dumitru Micu ne amintește de acele clasice manuale de liceu de altădată ai căror unici autori erau critici și istorici literare de prim-plan.

■ **„OGLINZI PARALELE" ?** Revenim, conform unui angajament anterior, la același număr (1, a.c.) al „Revistei de istorie și teorie literară" și poposim lîngă articolul **Hortensia Papadat-Bengescu și Guy de Maupassant de Roxana Sorescu. Iată** ne-am zis înainte de a citi articolul în cauză, o investigație critică axată pe o temă ce frizează insolitul, dată fiind alăturarea unor scriitori — să recunoaștem — la ale căror afinități cu greu ne-am fi gîndit pînă acum. Roxana Sorescu e însă de altă părere și, cu o decizie rar întîlnită, vrea să ne convingă, pur și simplu, că fără Guy de Maupassant, Hortensia Papadat-Bengescu aproape că n-ar fi putut exista ca romancieră. Dovada : prozatoarea română, pasă-mi-te, nu face altceva decît să „localizeze" pe prozatorul francez, pornind de la asemănările „superficial-formale" (bancherul Walter și casa lui Bel-Ami — doctorul Walter, palatul său din Drum ascuns), trecînd la cele vizînd „detaliul fizic" și „expresia lui literară" (portretul Suzanei din Bel-Ami și acela al Cocăi-Aimée din **Drum ascuns**) și ajungîndu-se la nivelul „coincidențelor", „relațiilor și tipurilor", ideea, în acest caz, fiind cît se poate de tranșantă. „Am îndrăzni chiar să spunem că nu există situație esențială în **Bel-Ami** sau personaj cît de cît important, care să nu aibă ecou undeva în opera Hortensiei Papadat-Bengescu". Observînd că demonstrația Roxanei Sorescu este absolut extrinsecă obiectului analizat, ne întrebăm în ce-o fi mai constînd originalitatea inconfundabilului univers romanesc imaginat de marea noastră scriitoare ?

■ **ALTE PAGINI DIN „CORESPONDENȚA" LUI MIHAIL SEBASTIAN.** În același număr al Revistei de istorie și teorie literară facem cunoștință cu un valoros „pachet" de scrisori pe care Mihail Sebastian le adresează lui Radu Cioculescu între anii 1937—1938. De o valoare documentară deosebită, epistolele dezvăluie un ideal tip de relație amical-literară, aruncînd, totodată, noi lumini asupra vieții de redacție de la importanta publicație care a fost „Revista Fundațiilor". Prețioasa contribuție de istorie literară se datorează Dorinei Grăsoiu, competentă și bună cercetătoare a fondului documentar circumscris istoriei literare românești moderne.

■ **„VIAȚA LA ȚARĂ".** Sub acest titlu nostalgic-patriarhal, de o recunoscută notorietate clasică în ordine istorico-literară, citim un foarte viu și dens reportaj de călătorie în „Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului". Autoarea, poeta Carolina Ilica, descinde în mitica Țară a Moților făcîndu-ne martori înfiorați ai fascinantelor realități de aici. Oameni, peisaj, cultură, muncă, tradiție, modernitate, iată leit-motivele în jurul cărora inspiratul joc poetico-reporteresc al Carolinei Ilica se desfășoară cu mare acuitate și dezinvoltură.

Cronicar

CRITICA TÎNĂRĂ- UN ARGUMENT PENTRU ACTUALITATE

Pentru un Caragiale integral

Cartea „Caragiale şi Caragiale", scrisă de Florin Manolescu şi apărută în toamna anului trecut, a stîrnit pînă acum destule comentarii, nu întotdeauna în consens şi, din păcate, nu întotdeauna pornite din litera şi spiritul cercetării propuse de autor. Dar e, în fond, acesta destinul cărţilor incitante, al acelor demersuri critice care se plasează, cu competenţă, originalitate şi orgoliu în sensul cel mai bun, în afara interpretărilor obişnuite. Iar volumul lui Florin Manolescu face, fără îndoială, parte dintre ele. Şi aceasta nu pentru că universitarul bucureştean are o bibliografie la zi din critica modernă, nu pentru că apelează la teoria jocurilor, la procedee din cercetarea semiotică, din estetica receptării a lui Jauss sau din scrierile formaliştilor ruşi despre genurile literare. O primă calitate remarcabilă a volumului amintit o constituie tocmai perfecta adecvare a aparatului critic la obiectul exegezei, în aşa măsură încît sistemul parcă nu ar preexista demersului, ci s-ar constitui în mod simultan, pe parcursul lui. Insist asupra acestui punct, pentru că, nu rareori, citim cărţi de critică, interesante în principiu, dar minate de supărătoare discrepanţe între sistemul propus — de cele mai multe ori eclectic, asimilînd cam grăbit cuceriri ale noii critici — şi subiectul obnubilat oarecum în hainele prea largi sau prea strîmte care i se impun. Fie şi numai din acest punct de vedere, cercetarea lui Florin Manolescu este exemplară.

Ce ne propune însă, de fapt, noua exegeză ? Întîi de toate, un **Caragiale integral**, în care capodoperelor binecunoscute li se adaugă o mulţime de texte mai puţin consultate, unele fără interes literar propriu-zis, dar însemnate pentru ceea ce Florin Manolescu încearcă să configureze drept „proiect creator", un **program** propriu lui Caragiale, urmărit cu obstinaţie şi uzind de varii mijloace în realizarea lui. Să înţelegem însă exact lucrurile : nu e vorba de încercarea de a recompune o **intenţionalitate** ingustă (capcană redutabilă pentru orice text critic recuperator), ci de stabilirea unor **prezenţe** certe, care transformă elementul întîmplător în reper şi duce la descifrarea spectaculoasă a unor strategii definind deopotrivă viaţa şi opera, existenţa textului **ca text**, în operă, în legătură cu **o forma mentis** sincronă producerii lui, dar şi cu devenirea istorică împinsă pe alocuri pînă în zilele noastre. Mi se pare limpede interesul deosebit al unei astfel de abordări, mai ales atunci cînd este vorba de opera lui Caragiale, domeniu aproape tabuizat de o serie de exprimări critice venerabile, clasicizate şi, în chip inevitabil, închizînd, prin chiar clasicizare, perspectivele lecturii. Totuşi, nu o citire „inocentă" a textului caragealiană (înţelegînd, prin aceasta, biografia însăşi ca **text**) ne propune Florin Manolescu, ci o încercare de a pune în lumină complexitatea unui program creator foarte bine articulat, atent mereu la cei doi poli ai problemei, care se numesc **reuşită** şi **eşec**.

Nu trebuie înţeles prin aceasta că autorul exegezei ar înlocui rigiditatea unor interpretări tradiţionale cu o altă rigiditate izvorîtă din, să zicem, **teoria jocurilor**. Regulile jocului, atît pentru text cît şi pentru lectură, precizează Florin Manolescu, rezultă din combinarea seriilor de mutări posibile din descifrarea lor în funcţie de instrucţiunile textului, de sistemul personal al normelor culturale ale cititorului, de sistemul de norme al epocii. Complexitatea datelor (de natură atît de diferită) care definesc în cele din urmă jocul, implică un demers diferenţiat la felurite paliere (istoric, sociologic, estetic, de mentalitate culturală ş.a. ceea ce Florin Manolescu întreprinde cu strălucire în capitolele cărţii. Astfel că libertatea creatoare nu este cu nimic îngrădită, dar ea ne apare într-o lumină nouă, nuanţată de repere nu numai plauzibile, dar chiar convingătoare.

Ce fel de **jucător** a fost Caragiale în viziunea lui Florin Manolescu ?

Fără îndoială, unul **paradoxal.** Unul dintre acele despre care se poate afirma fie că **este un idiot**, fie că **e genial.** Rezultă aceasta dintr-o bipolaritate evidentă la Caragiale : pe de o parte egalitatea genurilor literare, convingere clară în toată opera lui care-şi trage adesea seva din produsele considerate cu preiudecată drept „minore" ; pe de alta, un Caragiale prudent, atent la umorile conjuncturale, dispus să negocieze cu gustul public care dă consideraţie genurilor asa zis „serioase". În fapt, observă Florin Manolescu într-un pasaj definitoriu : „se poate afirma că textele lui Caragiale sînt profund marcate de o dorinţă transportată din realitate în literatură, şi că peste utopia unei lumi egale şi cu adevărat democratice, la care orice om visează în secret, scriitorul a suprapus realitatea extraordinară a operei sale. Prin literatura pe care a scris-o, Caragiale reuşeşte ceea ce nimeni n-a izbutit în viaţă cu adevărat : să anuleze ierarhiile, să le compromită şi să impună normelor adverse pacea aproape absolută a unor texte pentru toţi". Nu-i întîmplător aşadar, că acel Caragiale **conformist** „se conformează acceptînd sau făcîndu-se cel puţin că acceptă tocmai norma pe care ar vrea s-o modifice". Opoziţiile şi cedările, spune Florin Manolescu, sînt la el nu succesive ci aproape simultane, consubstanţiale. Mare parte din tensiunea interioară a operei de aici se naşte, din procesul dialectic al „structurilor de apel" şi al „structurilor de răspuns". Şi nu e întîmplător locul privilegiat pe care Florin Manolescu îl acordă în studiul său **ofertei multiple de participare.** Strategiilor variate în care succesul alternează cu insuccesul, determinînd opţiuni de tipul comic-tragic, popular-cult, realist-fantastic, critic-encomiastic le corespund texte infinit deschise care definesc în mod inconfundabil demersul caragelian.

Avem aşadar, pe de o parte **viaţa** caracterizată prin reacţii bizare (din care nu se exclud **cedările**), de cele mai multe ori în contra sensul convenienţelor şi cu largi bravade în faţa eşecului. Iar pe de alta, ca **scriitor** : „Caragiale a urmărit «cîştigul» pe căi tot atît de paradoxale construind de cele mai multe ori împotriva gustului şi a consensului general şi alternînd mutările prudente cu soluţia dificilă a jucătorului de geniu, care-şi creează reguli proprii şi o situaţie de joc inedită, chiar cu riscul de a rămîne mult timp neînţeles." Iată, aşadar, o aceeaşi structură probată în viaţă ca şi în literatură.

Neînţeles înseamnă aici, tot atît de bine, **de înţeles,** şi către această tentativă generoasă cartea lui Florin Manolescu deschide căi temeinice, prin analizele extrem de aplicate şi subtile din fiecare capitol al ei, prin perspectiva largă ce o deschide studiului filologic, sociologic, de aprofundare a mentalităţilor şi, nu în ultimul rînd, abordării din punct de vedere estetic. Departe de a epuiza şi de a închide, „Caragiale şi Caragiale" este un demers deconcertant tocmai prin sugestiile sale absolut originale, care poartă pe un Caragiale în multe privinţe **necunoscut** pentru că este **integral.**

Dumitru Radu Popa

O literatură puternică nu se poate dezvolta în datele ei majore fără un simţ al actualităţii nemijlocite, vii, înţeleasă nu numai în chipul îngust al unei înregistrări fotografice şi pasive, ci în integralitatea lumii ideilor pe care o cultură le vehiculează la un moment dat. Sensul actualităţii, aşa cum s-a vorbit în nenumărate rînduri în documentele de partid, acesta este, de a da unei culturi semnele viitorului ei omogen. Reportajul vital şi „adevărat", proza marilor idei ale lumii de azi, poezia politică şi patriotică sînt, în adevăr, tot atîtea temeiuri pentru o perspectivă actualistă a literaturii. Contribuţia tinerei generaţii în ultimele decenii de literatură e importantă. Nici critica literară nu a rămas mai prejos, iar în ceea ce priveşte critica tînără fenomenul este deja consolidat.

1944-1984

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

O observaţie care se poate face numaidecît este aceea că numeroşi dintre criticii tineri dau „actualităţii" o semnificaţie largă şi văd în contribuţiile lor şi un aport la dezbaterea contemporană de idei. „Critica" e, din acest punct de vedere, şi o disciplină „publicistică" vie, în sensul că sporeşte, cu materia ei, lumea ideilor contemporane. A face istorie literară revizuind judecăţi asupra unor scriitori importanţi (aşa cum face Doina Uricariu în monografia ei despre Emil Botta), a desfăşurat o teorie inedită despre originile romanului (ca în volumul Mirelei Roznoveanu despre „Civilizaţia romanului"), a pune sociologia să explice fenomenul literar curent — (ca în studiile lui Adrian Dinu Rachieru) şi a porni către sinteze lămurind conceptele (cum face Anton Cosma) acestea însemnează tot „actualitate", în sensul cel mai înalt al cuvîntului, „actualitatea" marilor idei. Ne propunem, de aceea, prin intermediul unor eseuri asupra cîtorva cărţi reprezentative ale criticii tinere, să revelăm acest aspect esenţial al ei : sensul actualităţii.

„L"

Farmecul demonstraţiei

*În densul său studiu *), Doina Uricariu propune un sistem axiomatic original şi convingător privind creaţia lui Emil Botta. Original pentru că depăşeşte arhicunoscuta perspectivă biografică ce se axa pe ecuaţia poet-actor, perspectivă ce plasa creaţia acestuia în cîmpul retoricii teatrale. Exegeta smulge opera lui Emil Botta de sub tutela teatralităţii exterioare demonstrîndu-i tragismul existenţial. Scrierile poetului, fixate între oglinzile lucidităţii critice, îşi relevă aspecte necomentate pînă acum, articulîndu-se astfel o demonstraţie de mare rafinament şi precizie în favoarea verosimilităţii universului emilbottian. Studiul demarează de fapt cu o concluzie în care existenţialismul creaţiei lui Emil Botta e subliniat cu o evidentă vervă polemică. Teatralitatea, polifonia vocilor, duplicitatea acestui poet derivă, în viziunea autoarei, din angoasa personalităţii scindate, aflate într-un tragic impact cu neantul. Alter-ego-urile lui Emil Botta generează un carnaval grotesc — existenţial în care măştile nu semnifică frivolitatea scenei ci alienarea. Este o artă care mizează pe jocul „alternativelor kierkegaardiene". Afinităţile dintre Botta şi filozoful danez sînt relevate subtil în acest prim capitol al cărţii, dialectica înşelăciunii căpătînd astfel semnificaţii filozofice. Proteismul continuu din opera poetului este asociat cu parodiile macabre din dramele lui Shakespeare, aproximînd acel être-pour-la-mort. Polinimia poetului nu are izul de mucava ci anxietatea conştiinţei tragice. Exegeta îşi aduce în sprijin proza lui Botta „Fals tratat de ipocrizie" în care polimorfismele îşi dezvăluie pregnant semnificaţiile majore şi nicidecum donjuaneşti. Mai mult, focalizarea dovezilor în sprijinul autenticităţii glasului liric emilbottian, conduc la convingerea că asistăm la o poezie apocaliptică în care aglomerarea histrionică a pseudonimelor proiectează o angoasă escatologică. Acest „Mare dezechilibrat", cum îl numeşte autoarea, a construit viziuni camuflate în travestiuri derutante. Sinceritatea lui Emil Botta ni se dezvăluie în trăirea paroxistică a rolurilor existenţiale. În capitolele următoare : „Antidogmatica Marelui Pălanjen" şi „Corabia rataţilor", Doina Uricariu face dovada unei adevărate virtuozităţi hermeneutice descoperind topos-urile viitoarelor poeme în reportajele şi nuvelele autorului, scrise pînă la apariţia volumului de poezii „Intunecatul april". Asistăm la un detectivism critic pe cît de incitant, pe atît de fertil. E un rafinament cazuistic în care lectura devine „un centru saturat de analogii". Analizînd articolele dedicate cinematografului sau reportajele pe teme sportive, de exemplu, autoarea depistează aceeaşi obsesie a existenţialului şi, paralel, aceeaşi fervoare a erudiţiei, care va exploda ulterior în lirică. Eseistica lui Emil Botta impresionează prin sinesteziile culturale, prin căutarea febrilă a esenţelor. De la Kant, Nietzsche, Proust, Dostoievski la Watteau, Nerval, Fargue trimiterile sale alcătuiesc o „fină orchestraţie a ideilor". Autoarea nu uită să accentueze obsesia existenţială din spatele aluziilor livreşti, tensiunea imanentă a căutării unui răspuns integrator. Exacerbarea informaţiei culturale proiectează o lume halucinantă prin decorativismul ei alexandrin. Măştile erudiţiei ocultează angoasa ontologică. Teatralitatea scrierilor lui Botta e văzută ca „o pieliţă superficială a textului". Strat înşelător ce ascunde o nevroză profundă, dramatică. Autoarea pătrunde în interstiţiile complicatelor simboluri şi intrigi din nuvelistica poetului, unde găseşte paradigmele alienării de la „oamenii marionete" la politropia „cărărilor ce se bifurcă" borgesiene. Instabilitatea şi pseudo-elogiul dezordinii cred că puteau fi speculate de exegetă într-o mică dizertaţie despre „infirmitatea" lui Emil Botta. Infirmitate vizînd neputinţa repaosului eleat purificator, condamnarea la risipirea heracliteană a eului liric printr-o ex-centricitate maladivă. Oare nu dintr-un resentiment ascuns, Botta îndrăgea un citat din Keyserling : „cel mai scurt drum spre tine însuţi e acela împrejurul lumii"? Oricum, politropia creaţiei emilbottiene este, cum repetă nu o dată autoarea, expresia eului hărţuit de catastrofe şi nu parada cameleonică a unui dandy. În nuvelele „Hop-la", „Oameni care aşteaptă", „Un timp mai prielnic" şi altele, disoluţia personalităţii în apocalipsa contingentului e resimţită ca o traumă. Emil Botta este un mare asfixiat de contingent, de măştile sale înşelătoare, de infinita metamorfoză „continua năpîrlire a eului". Prozele sale configurează un haos în care, iată, apar şi zoomorfismele din viitoarele sale poeme (sub forma alegoriilor animaliere). Înţelegem valoarea de palimpsest a demonstraţiei Doinei Uricariu. Viaţa fiind trăită ca flux dionisiac, isteria teatralităţii pătrunde în nervurile fiinţei „omul poartă în sinea sa, în natura sa histrionică, toate ipostazele, de la vierme pînă la inger". În spiritul acestei confesiuni a poetului, studiul la care ne referim relevă adevărul tragic ascuns în spatele focurilor bengale ale imaginarului. Arta poetică a lui Emil Botta este fanfaronada bufonă a lui Mercutio în pragul morţii. Înaintînd în cercetare (şi cu ştiinţa textului bine asimilată) autoarea „Apocrifelor" decupează figurile textualizării în scrierile lui Botta. Impactul dintre cuvînt şi prăpastia lumii naşte parabola „Cărţii de nisip" a lui Borges, în care „viaţa este înlocuită de lectura vieţii". Textualizarea, prin acel faimos „mise en abime" e o altă cauză a ipocriziei scriiturii poetului, pe care exegeta o radiografiază exemplar. Toate artificiile expresiei nu eclipsează însă paradigmele mistuirii şi ale focului, care apar obsesiv în proza sa. Imitîndu-şi parcă modelul, autoarea ne poartă în hăţişurile unui discurs luxuriant, nu [illegible] necesar, dar de fiecare dată fermecător. Ultimul capitol al studiului, intitulat aluziv „Cartea de nisip" e dedicat exclusiv liricii lui Emil Botta. Cu acest capitol se încheie perfect silogismul propus iniţial în favoarea credibilităţii universului poetului, univers considerat deseori o „înscenare" lirică. În această secţiune a cărţii problema receptării poeziei lui Botta e pusă sub semnul înţelegerii empatice. Ceea ce putea fi interpretat ca histrionism devine semn al tragismului. Duplicitatea e exorcism, polifonia*

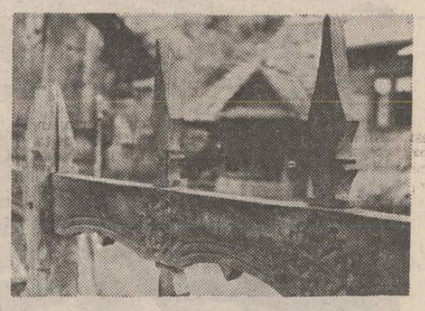

vocilor e obsesia totalităţii şi nu simplă inscenare superficială. Maşinăria pseudonimelor nu e decorativă, ca sistemul „cutiilor chinezeşti", ci expresia zbaterii existenţiale. Logica polivalentă a liricii lui Emil Botta derivă din eul pindit de alter-ego sau de acel ego-alter cum spune autoarea. Stilul dialogal al poeziei sale exprimă scindarea dramatică a identităţii, topirea în carnavalul grotesc-existenţial. Nostalgia totalităţii este sfîşietoare la Emil Botta. Autoarea sugerează (chiar dacă nu cu aceşti termeni) „un complex al totalităţii" care-l apropie pe poet de autorul „Cărţii de nisip". E aceeaşi nevoie de mistuire totală a lumii în text. Doina Uricariu defineşte poezia lui Emil Botta ca fiind nu un monolog ci un „colocviu cosmic". Ceea ce se interpreta adesea prin prisma retoricii teatrale devine în urma demonstraţiei critice, un dialog sfîşietor al eurilor simultane. Dialog susţinut de un patos liric „fără saţiu". Sugestive şi precise sînt rîndurile autoarei referitoare la figurile stilistice ale poeziei lui Botta. Transparenţa şi imponderabilitatea expresiei sugerează o „scriitură în os de pasăre". Diafanitatea trist ironică a poemelor, tragicul în vecinătatea absurdului, construcţiile oximoronice (V. chiar titlul : „Intunecatul april") creează o atmosferă tragi-comică şi un echilibru liric pe muchie de cuţit. Exegeta relevă tandreţea crudă şi paradoxurile stilistice ale acestui poet ce-şi purta „cercelul spaimei la urechi". Limbajul însuşi are la Emil Botta nevroza sentimentului existenţial.

Fermecătoare şi erudită, demonstraţia Doinei Uricariu modifică substanţial imaginea unuia dintre cei mai importanţi poeţi români.

Alexandru Horia

*) Doina Uricariu : „Apocrife despre Emil Botta", Editura „Cartea Românească", Bucureşti, 1983.

Pasiunea sintezei

Vorbeam, într-o intervenţie anterioară pe marginea romanului politic, despre apropierea lui de tragedia clasică — bazîndu-mă şi pe cartea lui Anton Cosma : „Romanul românesc şi problematica omului contemporan", o valoroasă sinteză a romanului nostru postbelic, solid argumentată teoretic şi ţinută constant în cîmpul fertil al ipotezelor prin demonstraţii practice de virtuozitate. Anton Cosma nuanţează una dintre propensiunile tinerei generaţii de critici literare : **pasiunea pentru sinteză.** Hrănită pe de o parte de imperativul timpului nostru, pe de alta, de necesitatea stabilirii unor direcţii clare pentru viitor, această pasiune cere, pentru a-şi vedea împlinit obiectul, cercetare amănunţită, răbdătoare, a fenomenului literar şi viziune exactă asupra realităţii. O „sinteză" necesită investigare şi catalogare de „rutină", ca să zic aşa, clasificări şi ordonări succesive. Prima constatare ce se impune citind cartea lui Anton Cosma este aceea că autorul nu se pierde în polemici — deşi domeniul este tentant în acest spaţiu atît de frămîntat de cavaleria criticii. Dimpotrivă, hotărît să construiască, să integreze într-o structură personală datele pe care i le oferă prezentul şi trecutul imediat, Anton Cosma trece cu dezinvoltură, elegant şi, poate, prea îngăduitor uneori, peste obstacole invitîndu-ne la o privire de perspectivă, desprinsă de suişuri şi coborîşuri terne, la „o privire din avion", cum ar zice G. Călinescu, asupra peisajului romanului românesc. „S-a spus despre această perioadă (anii 1950—1960) că ar fi o pată albă (sau neagră !) a literaturii noastre, s-a spus, dimpotrivă, cu ani în urmă, că ar fi cea mai înaltă culme atinsă de literatura noastră. În vreme ce a doua afirmaţie nu mai este subscrisă de nimeni astăzi, se mai găsesc unii care o împărtăşesc pe prima. S-a spus, şi acesta pare a fi singurul adevăr care rămîne şi e validat de trecerea timpului, că a fost o epocă eroică : orice geneză e eroică." Iată, dacă se hotăra să polemizeze, cîte şarje de cavalerie ar fi trebuit să înfrunte autorul pe cele două „aripi" care şi-au opus argumentele ; lăsînd în urmă învălmăşala luptei, spiritul cîştigă altitudine şi priveşte altfel : nu face inventarul lăncilor rupte, ci judecă o înfruntare reală în contextul întregii linii a frontului, în contextul frămîntărilor istoriei însăşi pentru o nouă geneză. Vom spune că distanţa reală în timp faţă de evenimente este un argument în favoarea posibilităţilor de sinteză ale tinerei generaţii. Prin investigaţii atente asupra fenomenului literar supus cercetării, Anton Cosma deţine autoritatea necesară pentru a vehicula acest argument.

Autorul îşi justifică demersul său astfel : „Pornesc la redactarea acestei sinteze asupra romanului nostru actual cu convingerea că : 1. E imperios necesară o asemenea sinteză, acum, cînd ceasul sincronizării depline a literaturii noastre cu cea europeană a bătut de mult şi cînd se află şi ea la ora bilanţurilor şi a prognozelor. 2. Eliberaţi de complexul de inferioritate care ne-a menţinut pînă în ultimii ani în starea de vasalitate faţă de cutare sau cutare literatură străină „mai mare" ca a noastră, e timpul să vorbim despre literatura noastră ca despre o literatură europeană la fel de reprezentativă ca oricare alta, chiar dacă, poate, cantitativ, mai puţin îmbelşugată ca altele." Convins, că, de la „bilanţ" nu poate lipsi o perioadă întreagă din istoria literaturii române, cea a anilor 1950—1960, autorul revine asupra ei de mai multe ori încercînd definiţii succesive din puncte de vedere diferite ; el se va referi la majoritatea romanelor semnificative de atunci : „Desculţ", „Nicoară Potcoavă", „Bietul Ioanide", „Moromeţii", „Setea", „Groapa" — şi, după ce constată — cu exemplele în mînă, de altfel — că piesele de bază au fost acelea care investigau trecutul, formulează o trăsătură generală a literaturii valoroase a deceniului 6, care mi se pare memorabilă : „Realismul normativ al etapei 1950—1960 a fost guvernat în secret de un principiu clasicizant (...) Dogmatismul estetic e, în ultimă instanţă, o formă degradată, patologică, o rudă paralitică, dar o **rudă a clasicismului.** Sistemul său de norme, îngheţat, împietrit, nu e decît un clasicism osificat, şi anume, clasicismul posibil într-o literatură „în stare de urgenţă", pe picior de război. Încît, la urma urmelor, cea mai proprie depăşire a dogmatismului **nu poate fi** decît clasicismul ; firească, un clasicism de substanţă, profund modern. Există în literatura acelei perioade dovezi că o asemenea transfigurare a dogmatismului estetic în clasicism viu, autentic şi, deci, modern, este cu putinţă. Şi există, cu deosebire, o carte creată în acei ani, în care minunea se înfăptuieşte. E romanul lui Marin Preda, „Moromeţii".

Acceptăm „ultima instanţă" a autorului şi subscriem la interpretarea „Moromeţilor" (volumul I) în vecinătatea tragediei clasice (Anton Cosma numeşte unitatea de loc a acţiunii şi cea de timp : romanul se desfăşoară într-o singură vară, în episoade cheie asemănătoare „actelor" din teatru, etc.). Spiritul clasic rămîne, aşadar, un permanent punct de referinţă, un fel de piatră filozofală a alchimiei vremurilor. De aici

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

Ştiri din spatele frontului literar

Propun o viziune laică, nespecializată, asupra cărţii lui Radu G. Ţeposu — **Viaţa şi opiniile personajelor.** Criticii se citesc între ei altfel decît îi citesc cititorii. Lectura avertizată, ştiinţifică, seamănă adeseori cu o pîndă, un fel de urmărire în labirint care pierde din vedere ansamblul şi demersul iniţial. La fel se „urmăresc" între ei şi poeţii, prozatorii, dar frîna critică este în cazul lor mai puţin eficace decît la criticii... de profesie. Fără o anume doză de ingenuitate, de pierdere a controlului, lectura nu mai este plăcere ci proces de intenţie. Principiul dialectic conform căruia numai analiza permite sinteza trebuie aplicat cu amendamentul ca bisturiul să nu întrerupă circuitul vital.

Citită „normal", **Viaţa şi opiniile personajelor** este, înainte de toate, o carte **bună**, una dintre cele mai bune cărţi de critică ce s-au scris în ultimii ani. Se vorbeşte foarte rar despre stilul criticii literare, ca şi cînd ar fi o impietate ca o carte cu ambiţii pragmatice să fie scrisă frumos. Materia nu salvează o operă literară. Dar nici critica ! E de-adreptul stînjenitor, uneori, să constaţi în ce „stil" i se amintreşte literaturii... estetica ! În comparaţie cu atîtea cărţi greoaie, exprimate confuz, bătrînicioase înainte de vreme, impotmolite în termeni snobi care în loc să sprijine calitatea percepţiei critice denunţă bovarismul cultural, **Viaţa şi opiniile personajelor** este o carte clară, cursivă, seducătoare prin acurateţea şi farmecul expresiei, o carte al cărei stil este cheia care o şi deschide înţelesului general.

Nu ştiu dacă raportul a studiat la bibliografia problemei, **Viaţa şi opinia personajelor** este o noutate. Nici nu mă interesează. Nu cred că de la un deceniu la altul şi de la o carte la alta literatura poate revoluţiona continuu, oferind şansa criticilor de a descoperi mereu ceva nou, de a se înregistra în istoria literaturii ca autori de brevete. Important pentru o carte de critică este să fie revelantă într-un context dat, adică să-şi ţină pariul conducîndu-te într-o poziţie avantajoasă, din care să existe o perspectivă clară asupra operei literare, o priveliştе solicitantă, ca în tablourile flamande, unde planurile realităţii se înalţă unele asupra altora, din ce în ce mai profunde şi mai sugestive, invitîndu-te să le contempli, să dobîndeşti un văz care să transforme **ochiul în privire.** Cred că **Viaţa şi opiniile personajelor** reprezintă un asemenea „clar de proiecţie", un traseu luminos prin materia stufoasă şi densă a romanului românesc.

Ce propune de fapt autorul ? O altă viziune asupra evoluţiei literare. Nu prin epoci, curente, teme, metode clasice dar impersonale, „reci", care ţin la distanţă literatura, observîndu-i — cu un spaţiu prea mare la mijloc — doar epica, — ci prin relaţia autor — personaj literar, cuplu fierbinte, aflat în spatele scenei pe care se joacă literatura, poate chiar în afara ei, într-o etapă pregătitoare, deloc idilică, unde un autor-dictator stăpîneşte tot mai greu răbufnirile de revoltă ale personajului literar, dornic de libertate, însetat să se exprime pe sine, eliberat de hainele prea strîmte şi sărăcăcioase ale păpuşii-robot. Este limpede că o asemenea viziune presupune o vedere de-aproape, intimă, o incursiune chiar la rădăcina fenomenului literar. Autorul-tiran este „impins" social să adopte metode de constrîngere faţă de personajul literar, el este un reflex al epocii în care trăieşte după cum personajul tot din vreme îşi trage aspiraţia către libertate, accentele de revoltă, hotărîrea eroică de a fi el însuşi, de-a se elibera moral, confesîndu-se. Supravegheat îndeaproape, raportul de forţe între părţile beligerante, net în favoarea autorului — tiran la început dar sfîrşind cu victoria personajului literar va fi, aşezind fotogramele una lîngă cealaltă, chiar imaginea evoluţiei literaturii, fiecare etapă a conflagraţiei avînd în planul creaţiei un corespondent de tehnică literară — distinct.

Sînt 18 romane (de la „Manoil" al lui Bolintineanu la „Cartea Milionarului" al lui Ştefan Bănulescu) pe care autorul îşi sprijină demonstraţia. Că ar fi putut fi mai multe sau mai puţine sau chiar altele nu are importanţă fiindcă selecţia are, în demersul lui Radu G. Ţeposu, un rol minor. **Viaţa şi opiniile personajelor** nu este un dicţionar de opere care au contribuit la evoluţia personajului în literatura română ci, dacă vrem neapărat să facem o comparaţie, un excelent tratat de analiză gramaticală a personajului literar, cercetat nu ca realitate a prozei ci ca reprezentant al realităţii, purtător permanent de funcţie generică. „Important în literatură nu este ceea ce se vede ci trebuie să se vadă ceva uman" scria în strălucitul său eseu închinat decadenţei romanului Ortega Y Gasset. Perfectibil continuu de-alungul istoriei literare, cuplul autor-personaj n-a încetat niciodată să facă „jocul epocii" reflectînd cu fidelitate gradul de conştientizare a lumii pe care o reprezentau. „Avatarurile romanului sînt strîns legate şi condiţionate de emanciparea conştiinţei umane, fiind o ilustrare fidelă a acesteia" scrie Radu G. Ţeposu.

Preluînd adeseori riscurile piloţilor kamikadze pentru a sparge cuirasa mecanismului literar, Radu G. Ţeposu îşi poartă campaniile dincolo de pagina de hîrtie, în zona unde personajele literare fac încă parte din viaţă, în cîmpul de antrenament al creaţiei.

Există o singură întrebare : dacă sensibilitatea cititorilor de acum o sută de ani era la fel de tocită ca a noastră ? Dacă nu cumva receptarea ingenuă, proaspătă, a primelor romane abia ivite în lumea literaturii române determinau o lectură „primară", încărcată de sunete şi culoare care făceau din **Manoil** a opta minune a lumii şi din Bolintineanu un... Pygmalion.

Sânziana Pop

Patria

Horea domn al ţăranilor,
tu eşti plata cu aur de suflet
a tot ce a zămislit pămîntul
în Transilvania,
eşti iubirea, ura, litania,
te folosim Doamne
bun la toate,
de pus pe rană, de umblat pe apă,
de zburat, de pus pe piine,
de tras pe roată,
eşti viaţa fără de moarte,
învierea
în fiecare veac
şi cînd ne trebuieşti
eşti învierea din fiecare zi,
lancea de care mă sprijin,
patria mea.

Mircea Vaida

Ne mistuim

Ne mistuim în cîte sînt, în toate
în raza de lumină, jos, în ierbi
dar e un vis înalt, de libertate
şi mistuiţi în el vom fi superbi
doar libertatea ne-o lăsa în steme
conturul dulce-al dorului din noi
căci numai libertatea nu se teme
ea ne veghează vatra de eroi !

Oricît ne-am mistui în celelalte
printre cristale-albastre-n creuzet
în loc de nimbul stelelor înalte
încununînd o frunte de poet
va fumega înfierbîntat nisipul
iluziilor care s-au pierdut
dar visul libertăţii este chipul
destinului din flăcări renăscut !

Vă las de-aceea gîndul de-o fiinţă
cu dorul care m-a purtat prin vremi
să nu cedaţi, tăind prin suferinţă
sub aco'ada aştrilor supremi
o magistrală care să vă poarte
în raza de lumină peste ierbi
spre libertatea vieţii fără moarte
vegheaţi de ochii patriei superbi !

Dreptul la memorie

Ascultă-mi inima, pămîntule, pămînt românesc
ascultă-mi inima cum bate, cer fără taine
ea numără clipele, zilele, anii şi veacurile
ascultînd-o, se prefac în steaguri de purpură
Ea ştie să spună, inima mea neultragiată
recviemul cuvintelor care n-au ştiut să mai cînte
şi s-au drogat necontenit cu metafore oarbe
lîngă basoreliefurile poemelor ce n-au spus nimic
în cavalcada lor de ostilităţi dogmatice.

Dar tu ascultă-mi inima, pămîntule, pămînt românesc
ascultă-mi inima cum bate, cer plin de stele
în fiecare arbore se întoarce acasă
dintr-o călătorie printre alge de piatră
Tot ce-a văzut e cuprins într-o declaraţie patetică
scrisă pe clopotele unei dimineţi de vară
care s-au auzit pentru prima oară cum bat
înfiorînd spicele de grîu căzute sub rafale de gloanţe
Nu se poate uita nimic, nu avem dreptul acesta
care nu e scris în constituţia singelui românesc
dreptul la memorie e al nostru din totdeauna
de pe vremea cînd se aşezau primele vetre-ale neamului
cînd Dacii întrebau Dunărea cît mai este pînă la cîntec...

Dreptul la memorie : Dreptul inimii să bată-n piept liberă
calmă ca lebăda zilei de august
care-a lăsat în zborul ei de lumină
pretutindenea-n ţară inscripţii eroice
Dreptul la memorie : Încinta cetăţii pe care-o numim România
zidită din cremenea istoriei, dură, cu
patruzeci de turnuri de veghe
ca patruzeci de trepte spre soare
unde se-adună în forum poporul
să-şi decidă singur destinul
Dreptul la memorie : Inima mea care bate pentru desăvîrşirea
podoabelor din lada de zestre a patriei
pentru scoarţele ţesute din balade şi
doine şi pentru brîul de rîuri mai
limpezi ca ochiul copilului şi pentru
miinile cu care am modelat conturul hotarelor

O, dar ascultă-mi inima, pămîntule, pămînt românesc
ascultă-mi inima, cerule ca o livadă de meri înfloriţi
din care-am cules surisul hesperidelor tinere
cînd am sădit pomul de aur al libertăţii...

De patruzeci de ani inima mea se-ntîlneşte cu soarele
de patruzeci de ani sîngele meu se boltеşte-n văzduh
de patruzeci de ani, casa mea primeşte oaspeţi de seamă :
bucuria, cîntecul, poezia şi dragostea de patrie
de patruzeci de ani, pe masa mea, piinea şi vinul mă-ntîmpină la prinz şi la cină,
ca pe un voievod triumfal
de patruzeci de ani coloana faptelor mele umple văzduhul !

Dar cine a împlinit aceste zidiri fără seamăn
şi-a scos din tezaure-ascunse, brăţara încrederii şi inelul răspunderii,
dăruindu-ni-le, să le purtăm, noi şi femeile noastre, la nunta de dor a copiilor ?
Cine ne-a arătat cîmpia şi dealul şi muntele şi toate apele ţării ce poartă sub
valuri sălbi de lumină albastră şi-a sculptat în bobul de grîu adevărul vieţii şi viaţa adevărului ca-ntr-o efigie
pluriseculară amintindu-ne dreptul dintîi la memorie ?

Ascultă-mi inima, pămîntule, pămînt românesc
ascultă-mi inima, cale lactee a cerului meu fără taine
e sărbătoare ! Oriunde priveşti se deschide o poartă albastră şi intri-n cetatea cu patruzeci de turnuri de veghe
e sărbătoare ! Curtea de Argeş a timpului vibrează de cîntece
Uriaşă e orga din catedrala cuvintului unde marele Poet îşi recită poemul cu superbe metafore, sîngele de oţel de la Reşiţa şi Hunedoara îşi dă mîna peste Carpaţi într-un imn de putere cu edificii purtînd pe frontoane triada emblematică :
PARTIDUL, CEAUŞESCU, ROMÂNIA
constelaţia lirei comuniste ale cărei vibraţii se aud pînă departe, cutremurînd nopţile, sfîşiindu-le toga de întuneric sub care se-ascund arsenalele morţii şi
smulse, peceţile cad de pe dosarele negre şi din cetatea cu patruzeci de turnuri de veghe, proclamăm
DREPTUL LA MEMORIE

Ion Potopin

ion iuga

După truda zilei

Ca un dovleac
de ginduri
mi-e capul
cald pină-n simburi
pe sinii tăi
lustruiți de cintecul lunii
după truda zilei

cum respiră-n auzul meu
aceste mici mușuroaie de ceară
și coapsele se ridică
pe scara de apă
lovindu-ne-n clopote de mătase de aer

după truda zilei
duminica obrazului tău
imi deschide visele

Dragoste

Cum te mingiie umbra mea
ființa mea in taina umbrei respirind
după bătăile inimii tale
Doamnă
exotică grădină
in care visele cintă

parcă mă cuprind mătăsuri
zorii cind prin noi foșnesc
florile grădinii smulse din oglinzi

picură cu busuioc prin crini
umbra cărnii mele-n urma gurii
parcă lenevești ori mai plutești puțin
către țărmul tare-al umbrei mele

Un lunecos april

E vremea să-nflorim fără sfială
un lunecos April respiră cald
e curăție-n mugur și-i răscoală
de viață-n floare cind te scald

statuie de faianță-n văi lunare
pe pielea ta petală citu-i ruga
arde-ntimplarea drumurile care
ne-au intilnit la cruce-n Khaly-Iuga

explozie-i de alb și prăbușire
codrii-n haiduci și mările-n izvoare
vorbesc cu singele din noi dind știre
și stele cerului cind nu le are

e clipa de-nflorim fără sfială
visul se-ntunecă de acest April
și nu-i păcat chiar sub o lună palā
trupurile noastre intr-un dulce stil

Mai bate verbu-n intrebare

Vremea pe chipul meu mai scrie
și-auzi in tine anii inviind
parcă-i de gheață aripa-hirtie
și vorba o ființă lenevind

mai știu aprinsă locuiești in mine
ești zvonul alb al crinilor striviți
mai povestește-n aer despre rime
trupul tău rouă-n pași neirosiți

se rupe-n două timpul și in clopot
mai bate verbu-n dungă-intrebare
prin ierburi de cerneală să mai pot
ieși pe țărm din iadul ars de sare

Joc de-a războiul

De căldură se topesc pereții
de durere oamenii fug in sicrie
muntele-i o aripă de flacără și apă
barbarizind in cimpie

păpușa molozul de arbori cum scriu
pe palmele mele palide semne
ochii-s deschiși in săbii de lemn
copiii sub lemne

nu mai joc — i-am spus serii
intuneric a coborit peste mine
zidurile au cuprins viață
prăbușindu-se-n mine

nu mai joc — am strigat zorilor
doi cocoși singerau pe cer
nu mai auzeam nici un clopot
in lume căzuse năpraznicul ger

Luminile străzii

Ard vitrine de lumină
parcul o explozie stelară —
șoareci ucigași și hoți de buzunare
fug in noapte dincolo de oraș

mai puternic Edison
mai moral decit poliția lumii
mai puternică lumina decit armele albe —
și revine dragostea-ntre flori
printre plopi nu mai singeră luna —
lămpile străzii veghează

luminați inocența
cea mai puternică armă luminați-o

Sînii tăi mere cerești

Înverzește lumina
printre ierburi uscate
vine noaptea cu negre fructe in miini

din cer cerne nisip roșu
peste ființe peste ochi
pisica lunară subțiată de friguri

cu călciie singerinde prin spini
vine noapte prin ierburi

lingă draperii
pe mina-mi de suflet
sinii tăi albesc visul
mere cerești
de lumină-nverzită

dumitru udrea

VII

Comandoul
de fluturi
Destramă
muzica sferelor,
Rătăcind cuvintele
de dor
Crestate in neliniște
Într-un abator
al iubirii.

Invadată de șoareci,
Cimpia eternă
Învață caligrafia
stelelor
Strivite in alb
De roua din tăciune.

VIII

Umbra visării
Aruncă zvonuri
de iubire
Peste insomniile
vegetale
De la marginea
clipei
– Destrămată
in zbor –
Prin care lacrimi
albite
Imbătrinesc timpul.

Singurul gind
Stă paznic
de noapte
La ieșirea din turn.

IX

Se pirguie zorii
Mijiți in ochiul
iubirii
Și păsări albastre
Înfloresc timpul,
Cind dincolo de aer
Aleargă sufletul
meu
Ca o făptură
stranie,
Iar culorile lumii
Se tulbură aievea,
În candela pustie
Pierdută la zenit.

X

Zăpezi subțiri,
Înmiresmind
duminici,
Se zbat prelung
În nopți de vis
Și trece albă
O stea de iubire,
Ce freamătă-n
oglinzi
Văpăi de timp.

În umbra zilei,
Imi crește un ochi
Și falduri grele
Mi-acoperă ființa
Ce veșnic mi-o mint.

XI

Plouă peste clipa
Încoronată
cu dragoste
Și gerul somnului
Bintuie ochiul,
Cind bolnavă
de stele
Urlă fintina.

Dincolo de uitare
Cade șoapta
amurgului
Și fulgerul nopții
Trece prin sfera
Tăcerilor albastre.

XII

Incendiare iubiri
Freamătă timpul,
Răsturnat
in stingerea
Din cearcănul
durerii.

Viscole adinci
Bintuie calea
De visări deșarte
Și ninge cu stele
Pe aripi de fluture.

XIII

În rotundul secundei
Se zbate timpul,
Ca un suris bolnav
Desenat pe tăcere.

Caii orbesc
În goana albastră
Și licurici
de-ntuneric
Ard depărtarea.

Peste brumă,
Spinzură stinse
Stele de dor.

MÎNZUL ROȘU

cornel nistea

După ce tata ne-a lăsat in seama lui Lie și s-a inrolat in armata de partizani pentru a opri zvastica să ocupe Valea, Orațiu și cu mine am impărțit ograda casei in două și ne jucam de-a războiul cit era ziua de mare. Șănțulețul de scurgere a dejecțiilor de la cotețul porcilor l-am declarat graniță naturală și n-aveam decit să aruncăm citeva găleți cu apă in cocină ca Riul Repede să curgă galben-maroniu și inspumat, ducind cu sine tot ce intilnea in cale. Peste acest riu-fluviu, ce delimita vastele noastre imperii inalienabile, făceam incursiuni comițind dezastre : dădeam foc, luam ostateci și ucideam, mai ales ucideam.

— Ești un veșnic insetat de hegemonie, Orațiu. Ieri mi-ai propus pace, ai semnat un armistițiu pe care o zi mai tirziu l-ai declarat nul și neavenit. Mă voi plinge Curții Internaționale de Supraveghere a Securității și Integrității Statale. Mi-ai cucerit un intins teritoriu dintre cocină și cotețul găinilor, pămînturile cele mai mănoase din imperiu. Ai profitat că acolo nu aveam trupe.

— Soldații tăi de pe graniță tulbură necontenit liniștea locuitorilor mei din zona de frontieră. Pe fluviu au fost pescuite cadavrele a trei grăniceri cu căști negre. Este un act de provocare fățișă.

— Ostașii mei nu ucid decit atunci cind sint atacați. Singur ți-ai omorit grănicerii și le-ai dat drumul pe riu ca să ai pretext de război.

Drept urmare la cele spuse, a inceput să mă bombardeze cu cocoloși de argilă înmuiată in reziduurile ce se scurgeau din cocină, umplindu-mă cu noroi și substanțe urit mirositoare. Nu puteam suporta o asemenea situație. Trebuia să trec la contraatac, să-l fac inofensiv. Și, cind se aștepta mai puțin, i-am aruncat in față pumnul de țărină ce-l aveam in mină dinainte pregătit.

— M-ai orbit, Dalmațin. M-ai orbit de tot. Mă voi răzbuna !

A prins sfoara de deasupra capului și-a tras. Un potop de pietre, bucăți de cărămidă, pămint și prundiș s-a abătut asupra taberei mele, prefăcind in ruine edificiile unei civilizații milenare. Nu mă așteptam la una ca asta. Orațiu mă surprinsese. Mereu imi rezerva cite o surpriză. Abia acum ințelegeam de ce zăbovise seara atit de mult pe acoperiș și stăruise să ne instalăm taberele sub streașina hambarului.

— De acum ești infrint, Dal. Îmi ești prizonier.

Nu știu cum ar fi continuat ostilitățile dacă n-ar fi sosit el. De bună seamă stătuse o vreme dincolo de portiță și ne privise.

— E cineva rănit ? Aveți nevoie de ajutor ? a intrebat tata, intirziind să intre in curte.

Îmbrăcat militar, cu ranița in spate și arma in bandulieră, părea un străin, un războinic de pe altă planetă. A tras zăvorul cu mina stingă. În dreapta avea o altă armă.

Zimbetul și privirile erau ale lui, ca și vocea, cam obosită. A intins miinile și ne-a luat in brațe. Mantaua aspră, in care ne-am ascuns fețele, mirosea ințepător a naftalină, și ne-am ridicat capetele in dreptul gitului. Între guler și piele palpita un aer fierbinte. S-a așezat cu noi pe pragul colibuței, și-am rămas așa, ca intr-un vis, timp indelungat, auzindu-ne unul celuilalt bătăile iuți ale inimii. Într-un tirziu, cind ne-am desprins din inclestarea acelei dulci infiorări, ochii lui mari și albaștri ne-au invăluit tot mai mult intr-un balsam eforiant și ocrotitor. A rezemat arma de stilp și și-a scos ranița. Sub manta, de centură era prinsă cartușiera. Și-a descheiat unul cite unul nasturii de la veston. Abia apoi ne-a intrebat de consemn, de ce nu-l respectăm.

— I-am cerut voie lui Lie să ne lase la soare. În pivniță ii intuneric... răcoare și umezeală.

— V-am făcut un așternut din paie de ovăz și otavă. V-am lăsat acolo cele trebuitoare.

— Lie zice că-i mai sigur in mărăcinii și bălăriile din ripă. Dacă ar cădea o bombă ar face zob casa cu pivniță cu tot. Grinzile planșeului sint putrede.

A desfăcut sacul de merinde și ne-a dat pesmeți. Ne-am umplut miinile.

— Lie unde-i ? ne-a intrebat tata, incercind să-și ascundă cit mai bine ingrijorarea.

— S-a dus cu Nebunul după sfeclă. Au găsit un cimp intreg cu sfeclă dulce.

— I-am spus să-l lase pe Nebun in pace, să vadă de casă și să aibă grijă de voi... Sinteți murdari. Hai să incălzim niște apă să vă spălați.

S-a invirtit in jur, căutind parcă să-și reamintească ceva.

— Bănuiesc că vă este foame. Ce-ți zice dac-am prăji niște slănină cu ouă ?

— Slănina s-a terminat... Doar știi bine că s-a terminat. Am fiert porumb. Dacă vrei, mănincă și tu, l-am rugat noi pe tata.

— Bine !

Lie tocmai sosise de pe cimp, ne auzise vorbind, și, in loc să intre, se postase cit era de mare in cadrul ușii de la bucătărie, intunecind incăperea. În mină avea o sfeclă pe jumătate mincată.

— Ei, bravo ! Stai in prag și nu spui nimănui c-ai sosit ! N-ai zis nici măcar bună seara.

— Bună seara. Iată, am sosit. Am sosit amindoi... Dar ia spune ce ai adus in sacul ăsta de merinde ?

— Niște conserve de fasole, pesmeți și-o duzină de cartușe.

— Aștia micii nu mănincă gloanțe ! Mai au incă dinți de lapte.

— Lie, te-ai făcut băiat mare. În tine mi-e toată nădejdea. Înțelege și tu, i-a zis tata punindu-i mina pe umăr. Războiul se prelungește neașteptat de mult. Bărbații s-au inrolat aproape toți. Pămînturile au rămas nelucrate. Multe animale au fost sacrificate pentru front. Oamenii se descurcă cum pot...

— Da, se descurcă. Fiecare se descurcă. Pină și Nebunul se descurcă. Își face necontenit provizii de sfeclă pentru iarnă.

— Tot il mai așteaptă pe Silvan ? Au trecut douăzeci și șase de ani de cind a fost dat dispărut in celălalt război.

— Era copilul lui. Crede că trăiește și se va reintoarce. Din tot ce-a avut pe lume nu i-a mai rămas decit speranța asta.

— Și ciinele alb, a adăugat Orațiu. Ciinele ăla mare, cit un vițel, care-l miriie și-l latră tot timpul din urmă.

— Ciinele alb nu-i decit o inchipuire de-a lui Zarone, am intervenit eu in discuție, pentru a nu rămine mai prejos.

— Cam așa, Dal. Acum mergeți și rupeți niște vreascuri din frunzarea cea veche. Lemnele astea verzi nu iau foc și-am pus ceaunul să facem terciul.

Am ieșit din colibuță, căreia ii spuneam uneori bucătărie, am rupt vreascuri din frunzare și ne-am reintors.

— Nu ințeleg de ce atita sirg la capul-de-mort să ocupe muntele ăsta sterp. În sărăcia asta, oamenii de abia o duc de la o zi la alta.

— Nu lăcomește Hitler la bruma noastră de avuție. Poate la aurul Abrudului. Dar, acum cine să-l mai scoată de sub pămint ?!...

După terciul cald, mincat cu fasole și lapte crud de capră adus de baciul din Stinișoara, care avea in grijă turma satului, era plăcut să stai pe scăunele joase, căutind cu privirile in flăcările jucăușe din vatră. Nu se mai auzeau bubuituri și explozii, nici răpăitul indepărtat al mitralierelor. Era liniște deplină in văzduh și-n inimile noastre, de parcă n-ar fi fost de cind lumea război, decit pace și fericire. Ne-am intins pe priciurile din colibuță, n-am mai coborit in pivniță și-n piroteala dulce i-am auzit o vreme vorbind.

— Au căzut mulți ?

— Pină acum nu. Ai noștri ocupă poziții avantajoase pe inălțimi. Au minat podețele liniei ferate și-au barat drumul cu stinci. Într-o zi sau două ne vor sosi in ajutor vinătorii. Ei au branduri grele...

Ne-am trezit dimineața tirziu. Tata plecase inainte de cintatul cocoșilor. Nu avusese decit o permisie de zece ore. L-am căutat cu privirile in priciul rămas gol de alături, peste care aruncase cerga. Orațiu incremenise in genunchi. Din ochii lui umbriți de deznădejde au izvorit lacrimi.

De afară au răzbit pină la noi zgomote și glasuri. Am sărit din așternut și-am alergat in curte. Baciul din Stinișoara adusese turma in sat și impărțea oamenilor animalele. Nu se incumeta să le păzească de unul singur. Dacă dușmanii răzbeau peste creste, dinspre apus, unde muntele nu era apărat, ar fi capturat toată turma, deodată, se explicase el proprietarilor, nemulțumiți că nu abătuse oile și caprele in codru. Lie tocmai prinsese cornuta și-i infunda clopotul cu iarbă.

— Bir, Brr, la coteț ! Brr !

Soarele se ridicase sus pe cerul azuriu de septembrie. Bănuți de aur și de argint dansau de-o adiere ușoară in ramurile părului din curte. Otăvurile din grădini străluceau incărcate de briliante. Și, pentru citeva clipe, s-a auzit, tainic, murmurul izvorului de sub fagul cu scorbură. Dinspre șură venea spre noi Lie, ducind pe umărul drept soarele. Fața lui pămintie părea o sfeclă uriașă, iar nouă ne era foame.

— De ce nu ne-ați trezit cind a plecat ? De ce ? a inceput să scincească Orațiu.

— Cind mai vine, Lie ?

— Nu știu. Nu știe nici el, nici comandantul. Și pentru că Orațiu incepuse să plingă tot mai tare a zis : Vine cind ii dă permisie căpitanul.

Aerul tomnatec ne stringea rece in cămașa străvezie, alergindu-ne prin vine herghelii de cai sălbateci. Pășeam pe cărăruie, dindiind, in urma lui Lie, spre colibuță. Din spate ne incălzea ușor soarele.

— O sfeclă ție, una ție...

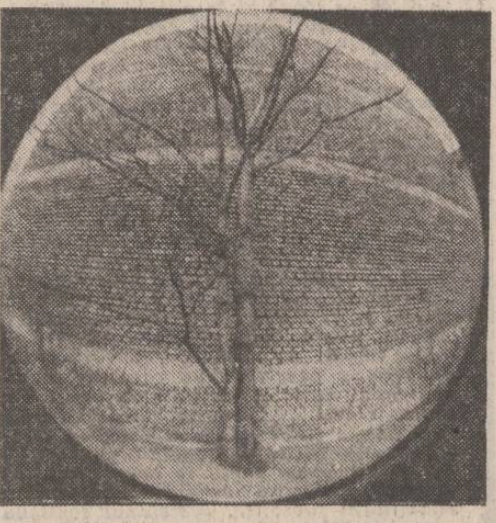

Paul Agarici

CUMPĂNĂ

I. Marele Caragiale utilizează limbajul, Micul Caragiale il idolatrizează.

II. Temă. Poezia ultimului deceniu și divertismentul lui Pascal.

III. Arta eșecului in poezie : Robinson Crusoe plecind prea repede dintre canibali.

IV. **Din lumea celor care prea cuvintă.** „Intrară cele două butoaie : unul mai inalt și unul mai scund. Se rostogoliră cu foșnetul de rigoare pină la masa lor. Aerul se umplu de fraze, propoziții, interjecții. Unul mai pezevenghi, celălalt — mai șoldiu. Talentul ii caută acasă și ei uite pe unde umblă ! Arta este o gindire exagerată care nu priește totdeauna ființei umane ; așa știam, dar uite că priește...".

V. Să fie metafizica un lux ?!

VI. O frază este mai puternică in expresivitate atunci cind relațiile ei cu ansamblul limbii sint mai vaste.

VII. **Oameni și cuvinte.** „Aseară aduseseră niște nuci și, după o jumătate de ceas de la sosire, s-a așezat pe pat intre mine și el, mai aproape de mine decit de el, cu nucile-n poală, rugindu-mă să i le sparg. Io băgam mina după nuci in poala ei și, fără să-mi dau seama, mai intirziam... Vorbeam despre cutremurul de acum citeva zile și vocea mea se străduia să nu facă nici o legătură intre nuci și cutremur dar vorbeam mult și rar, scoteam cite două nuci pe care le striveam una de alta cu o singură mină. După mine, nucile ar fi trebuit să ne ajungă pină dimineața iar el, in dreapta ei, ar fi vrut să participe dar, pentru că nu putea să spargă două nuci cu o singură mină, nu indrăznea să bage mina după ele in poala nevesti-sii. Din această pricină sta crispat și vorbea monosilabic. Ea era mai volubilă ca și cind mina mea printre nuci o făcea să vorbească mai repede ca de obicei. Și numai pentru că io o ajutam să spargă nucile, ea se stringea incet-incet mai către mine uitind in joacă de bărbatul ei...".

VIII. De ce scriitorii care au cultul limbii, in sensul vinei orale, scriu cărți cu mai puțini instrăinați (insingurați) decit scriitorii care sint obsedați de idei (Camil Petrescu, Ivasiuc etc.). Pare-se că printr-un limbaj plasticizant **in care se simte contribuția altora,** autorul (și personajele lui) au intuiția prezenței nemijlocite a celorlalți ; se vindecă (in parte) de singurătate prin limbaj, prin optimismul stilului aprioric, spre deosebire de cei care, punind problema limbii pe planul doi, renunță la o formă evidențiată de colectivitate in favoarea adincirii ideii personale.

George Alboiu

teatru
t

Anonimul venețian

Cu ani in urmă, pe ecranele lumii rula un film de succes intitulat **Anonimul venețian.** Autorul scenariului, Giuseppe Berto, scriitor italian de notorietate, a considerat că poate păstra și pentru scenă o variantă a acestei povestiri despre o dragoste pierdută și regăsită. În text invocarea lui Proust și Thomas Mann deschidea o perspectivă filozofică conflictului, semnificația faptelor vizind un anume sens alegoric, metafora căpătind și in contemporaneitate formă sensibilă. Pentru că in prezentarea relației artistului cu lumea, a raportului dintre izolare și ignorare, echivocul care permite substituirea noțiunii de moarte cu cea de anonimat căpăta amploare datorită ponderii elementului vizual oferit de periplul prin orașul lagunelor. Și astfel circumscrierea dramei artistului nerealizat in perimetrul supus de veacuri unui perpetuu crepuscul lasă spectatorului posibilitatea de a complini singur ințelesurile fragilului — in fond — pretext. În limita strictă a rampei există insă riscul de a se reține doar melodrama...

Atins de o boală incurabilă, un muzician iși reintilnește soția de care este despărțit de opt ani și, in ziua pe care o petrec impreună, el incearcă să dobindească un precar echilibru sufletesc care să-l ajute să se desprindă de contingent, incearcă să descopere esența realului, in ultimă instanță, să găsească un sens vieții sale ce ii pare irosită in zadar. Drumul pe care insul trebuie să-l facă la un moment dat din planul senzorial in cel rațional, spre acceptarea condiției efemere, antrenează un volum de meditații deosebit. Situația paroxistică dezvoltată sub semnul dispariției imanente dă altitudine și substanță poetică disputelor dintre cei doi. Lansindu-și reciproc reproșuri, evocind neințelegeri vechi, retrăind crize de ură și iubire, eroii parcurg volutele unor revelații tardive. Dar din ecuația scenică lipsește Veneția — simbol al frumuseții condamnate la pieire, a frumuseții care ingemănează dragostea și moartea in pateticul requiem, omagiu indirect la agonia cetății Renașterii.

Și de aceea asupra actorilor apasă responsabilitatea salvării intreprinderii dramatice ce a ambiționat să materializeze un lamento tragic.

Aflat in fața unui rol de o factură aparte, Florin Zamfirescu și-a calculat evoluția făcind eforturi să se mențină intr-o neliniște permanentă care să justifice condiția personajului de aventurier al spiritului, străduindu-se să păstreze o constantă temperatură morală in tentativa reconstituirii retrospective a unui destin ingrat. Sint momente in care noblețea durerii transfigurează chipul actorului căruia ii reușesc insă mai bine accesele de furie sarcastică.

Cu feminitatea-i caldă, reținută, Ileana Cernat este o parteneră care știe să dea replica fără ostentație sugerind in nuanțele discreției afinități spirituale nedeclarate, statornice afecțiuni menținute in timp.

Scenografia Danielei Codarcea, nutrindu-se dintr-o forță evocatoare de natură intimistă, descrie in hăul negru al culiselor o delicată caligrafie a contururilor care apar intii voalate — o materie neutră, ca apoi să devină pe rind diurne piese de mobilier.

In coordonatele eleganței rafinate proprii montărilor sale, regizorul Dinu Cernescu prezintă și pe scena Majestic a Teatrului Giulești piesa in care Berti incerca să transleze cazul real povestit de către Enrico Maria Salerno, cel care avea să-i confere o inefabilă consistență pe ecran.

Irina Coroiu

televiziune
tv

Reluări

Nu de mult a apărut in presă știrea că japonezii (iar japonezii) au miniaturizat intr-un asemenea hal televizorul, incit l-au făcut să incapă intr-un buzunar. Știrea m-a cutremurat : nu era de-ajuns să fim bruiați cu sălbăticie pe stradă, la munte, la mare, in pădure ori pe cimpie de vreun „tranzistorizat" biped, iată că de-acum inainte ne paște pericolul să privim tot timpul la o cutiuță cu imagini pitice inghemuită in buzunarul vestei. Noroc insă că am buzunarele strimte, așa că in ceea ce mă privește, minitelevizorul nu are nici o șansă, eu rămin fidel televizorului clasic, alb-negru, intre ore fixe, de program. De aceea, și observațiile mele nu au pretenția unei informări exhaustive, ele sint numai ce trebuie să fie : impresiile unui telespectator obișnuit, care nici măcar nu e in concediu și care iși plătește cu regularitate abonamentul. Pot spune, deci, in această simplă calitate, că in ultima vreme, datorită reluărilor, simt că intineresc, trăindu-mi in amintire cei mai frumoși ani, cum se spune fără nici un temei. Iată, copilăria, adică „Alarmă in deltă" ! Rareori ți-e dat să vezi și să revezi un film coerent, plin de substanță, colorat, cu o interpretare originală, așa cum ar fi trebuit să fie acest film dedicat copiilor și reprogramat chiar de ziua acestora. Din păcate, o reluare nu se poate face numai pe temeiuri tematice și nici de dragul ei, ea ar trebui să-și justifice

revenirea in atenția noastră prin valoare. Ceea ce, cu „Alarmă in deltă" nu e cazul, din cauza puerilității scenariului și a lipsei de profesionalism a regiei. Și nu e cazul nici in ceea ce privește și alte reluări, mai ales de filme, care nu fac nici un bine nimănui. Ni s-ar putea răspunde că nu avem altceva, insă nu cred, rememorind, să fim atit de săraci in emisiuni și filme de reală valoare, cu atracție la public. Să nu fi găsit nimeni nimic altceva decit această „alarmă" —, cind știm totuși că am luat premii internaționale cu filme cu și pentru copii cu adevărat bune, cu succes la ei, dar și la părinții lor. Mai bine să reluăm de zeci de ori „Dumbrava minunată", pentru că merită, decit să ne jucăm de-a hoții și vardiștii in mirifica noastră deltă in care, sint sigur, echipa de realizatori s-a simțit minunat o vară intreagă. Deci, principial, nu sint impotriva reluărilor, generațiile se schimbă și in fața televizorului, nu numai pe băncile școlii, ar fi de dorit insă ca reluările să fie rezultatul unei selecții valorice și nu doar tematice. S-ar putea chiar institui emisiuni similare, să zicem, „fonotecile de aur", s-ar putea alcătui antologii pe genuri, s-ar putea face chiar emisiuni pe baza cererilor de reluare ale telespectatorilor (in acest sens merită să subliniem „secvența" din fiecare duminică, fără a ințelege de ce o rubrică atit de binevenită ca „Semnal" a dispărut din „album"), dar ce nu s-ar putea face... Fantezie și inteligență să fie, mai ales că un croitor bun este cel care taie cu zgircenie stofa, și nu cel care o ciopirțește.

Iulian Neacșu

Și curînd ne-a umplut plăcerea aceea fără pereche, ce năvălește în om, cînd mănînci sfecle dulci.

Ziua se împlinea fără margini, trezind în plante sevele adormite. Dealurile palpitau sub iarba pîrjolită, iar pădurile, ciupite de flăcările toamnei, se odihneau moleșite în aerul proaspăt și fraged. Rare clinchete de tălăngi, pîrîit de vreascuri, glasuri zgîrcite, suvițe de fum, ciripit de vrăbii, gînganii dezorientate, respirația egală a pămîntului...

Ne-am dus cu Orațiu în spatele hambarului și ne-am reluat jocul de-a războiul. Am făcut din nou planuri de atac și apărare. Am ridicat forturi, ne-am înșirat oștirile pe poziții de luptă, năzuind fiecare să-l nimicească pe celălalt, să-l supună și să-i cucerească teritoriul. Dar jocul lîncezea. Nici eu, nici Orațiu nu mai reacționam suficient de energic la acțiunile de atac ale celuilalt. N-am mai găsit cuvinte să ne insultăm și nici un ne-am mai aruncat nisip în ochi. Ne cuprinsese o apatie cumplită.

— N-are nici un rost. Dal. M-am săturat de joaca asta năroadă, a zis Orațiu privind în depărtare munții. Ai noștri se bat de-a adevăratelea, sînt împușcați și mor... Mor, Dal, mor !...

Fața lui avea culoarea frunzelor prinse de brumă, imobilă, ca peretele de piatră al hambarului.

— M-am săturat... Ei mor...

— El n-o să moară. Orațiu. Războiul a ținut destul, se va sfîrși.

— Pe naiba ! a injurat Orațiu. E o conflagrație mondială ! Vor muri toți. Toți ! a strigat el, izbind valurile de pămînt și strivind sub picioare forturile, tranșeele, întreg arsenalul de luptă, ca un Dumnezeu atotputernic, hotărît să pună capăt pentru totdeauna războaielor și omuciderilor de pe pămînt.

— Hai să mergem în șură, să ne ascundem în podul cu fîn, l-am îndemnat eu. Ori să ne facem castele din snopii de secară.

Uitasem de snopi. Tata n-apucase să-i treiere, pentru că tocmai primise chemarea. În sat nu mergea nici o mașină de treierat, iar el făcuse aria în șură ca să îmblătească cu îmblăciul.

Am doborît snopii dintre căpriori, i-am culcat pe arie, cum o făcuse el anii trecuți, și-am început să-i batem cu îmblăciul : jap ! jap ! jap !

— Ai-iai-iai ! o strigat Lie. Ai-iai-iai !

Urechile mi-au luat foc. Din ochi îmi ieșeau flăcări vinete.

— V-ați apucat să risipiți pîinea ! A cui a fost ideea ? Spune, Dal ! Spune, Orațiu !

— De ce, Lie ? De ce ? ! Anul trecut pe vremea asta am mîncat pîine din secară nouă.

Lie a clădit stogul, ca să nu mai urce snopii între căpriori. Găinile și porumbeii au ciugulit boabele din arie, sub privirile noastre îngîndurate.

— Mă duc la izlaz să văd ce au de gînd să facă oamenii cu caii.

— O aduci pe Puica acasă ?

— Nu știu. Mai întîi să văd ce zic oamenii.

— Vaca ne murise în primăvară. Nu ne mai rămăseseră decît cele trei capre și iapa pe care o făceam pereche cu un mînz de doi ani și jumătate al unchiului Vasilică, înrolat la vînători. La plecare, mătușa Florica îi spusese : „Du-te liniștit, Vasilică. Am eu grijă să păzesc focul". Nu găsise nimic altceva mai nimerit să-i spună, încorporarea unchiului fiind iarna, cînd, din lipsă de chibrituri, unii oameni întrețineau mereu viu focul, iar unchiu-meu și mătușa aveau cuptor cu vatră, în care-l păzeau și-l imorumutau vecinilor, care n-aveau unde să-l păstreze.

— De ce mănînci sfecla cu pămînt, Orațiu ? Nu vezi că-i plină de pămînt ?

— Îi mai bună. Pămîntul ține loc de sare.

Am luat și eu din traistă o sfeclă cu mult pămînt să văd dacă Orațiu avea dreptate.

— Nu-i rea... Dar parcă tot îi mai bună fără.

— Din pămînt se nasc și cresc toate. Dumnezeu a făcut din lut omul. L-a frămîntat între palme, i-a dat chip și a suflat peste el duh.

— Im ! Cum n-aș face și eu din lut o pîine mare, s-o mîncăm cu lapte.

— Te cred c-ai face... Caută în traistă și-mi mai dă o sfeclă. Una cu mult pămînt.

Noaptea, în vis, movilițe de sfeclă în șură, în colibuță, în ogradă. Ne urcăm cu Orațiu pe dealuri înalte de sfeclă, dîndu-ne peste el de-a rostogolul. Nu mai avusesem un vis atît de chinuitor de la acela cu turtița cu oglinjoară pe care mi-o aducea și nu mi-o aducea mama de la tîrg. Și-acum nu mi-o mai aducea deloc pentru că nu mai era în viață și nu se mai țineau tîrguri, fiindcă le înghițise războiul. Războiul stăvilit de ai noștri în deșiliu, la hotarul satului, acolo unde, pe vremuri, bătrînele legau prin farmece Ciuma, să nu intre printre oameni.

— Ia-ne Lie, cu tine. Vrem și noi să căutăm sfeclă.

— Ia-ne, Lie ! Te rugăm, ia-ne...

Cu genunchii goi brăzdam cîmpul răscolit de săpoaie. Mîinile și privirile ne aleangă tremurînde prin țărîna și bulgării cu smocuri de iarbă uscată. Lie, cu mîinile în șolduri, se reculege, cumpănește unde să lovească cu sapa. Izbește biruit de speranță. Sapă, sapă mereu, iar noi ne tîrîm în urma lui, în genunchi, căutînd cu înfrigurare. Lie e leoarcă de sudoare. Nimic !

De aici nu s-a reîntors acasă niciodată fără sfeclă. Sapă. Se odihnește și sapă. O sfeclă mititică ! Lie se oprește. Îngenunchiază și el. Degetele lui, rămuroase, răscolesc cu grijă țărîna. Sapă iar. Un cuib ! Un cuib întreg.

Sus strălucea soarele !

Cerul, albastru, pămîntul, negru, inima — globuri imense sfîrtecate, spulberate de exploziile primelor obuze, ca și cum cineva ar fi luat niște crani și le-ar fi spart între palme. Și răpăitul mitralierelor...

Deasupra crîngului de fagi, fuioare de fum negru, cenușiu, vînăt.

— Ai-iai-iai ! Ai-iai...

— Caii !...

Se izbesc de copaci și unii de alții, căutînd cu giturile întinse spre cer, rotindu-se pe picioarele de dinapoi, cu ochii injectați, ieșiți din orbite, năuciți... Nechează.

Herghelia, în susul și-n josul izlazului. Cîțiva cai, prăvăliți. Nu se mai scoală. Alții, desprinși din hora lor disperată, au apucat-o spre sat. Aleargă lovindu-se de garduri : albi, roșii, murgi, negri.

Poarta ogrăzii doborîtă.

În grajd... iapa adulmecă în toate părțile. Botul, plin de spume, sîngerează. Burta ei mare se ridică și se lasă, rotundă și grea.

— Numai de n-ar lepăda.

— Cum tremură, biata de ea.

Iepei îi sosise sorocul. Pe la prînz a fătat un mînz roșu, cu steluță în frunte. Botul tot îi mai sîngera, din nara sfîrtecată de schijă. Orațiu s-a lăsat în genunchi pe așternutul de paie, a luat gîtul mînzului în brațe și și-a lipit obrazul de blana lui moale și caldă. Apoi a început să plîngă. Lacrimile îi curgeau pe obraz ca niște mici piriiașe. Într-o mînă ținea o sfeclă dulce plină cu pămînt...

DIN LIRICA PARTICIPANȚILOR LA FESTIVALUL INTERNAȚIONAL

„POEZIE ȘI PACE"

PARANCS JÁNOS
R.P. UNGARIA

Lunecătoare imagini

ce se poate spune
și se poate fixa
nu-i cu mult mai mult decît nimic
mizgălituri stîngace
mesaj încredințat
undei înșelătoare
desen scris pe nisip

vezi un perete de știi
în adîncul nopții
o spărtură-ngustă
prin care
nu lumina
intră ci-al vidului frig

umblînd printre lucrurile simple
cu chip descoperit
rătăcind dezorientat
uneori te adie totuși
raza căldicică
farmecul plenitudinii

în duhnitoarele zile de rînd
încrederea tulburătoare
pasul bucuriei fără bănuieli

cînd nici nu te mai aștepți
se încinge iar ca jarul
ceea ce nu mai e
o privire moale mingîioasă
un gest mai stîngaci
mizera neputință
a unui chip ce-mbătrînește

În românește de
Livia Bacâru

NAIDEN VĂLCEV
R.P. BULGARIA

Norule

Tu, norule, spre-nalturi zboară
Sub cerul de sineală pur.
Tu zboară alb, a primăvară,
Peste al lumii larg contur

Căci neagră s-ar putea urgia
Să surpe ceru-n care stai
Și raiul poposit în ila
Cireșului din luna mai.

La pîndă bomba stă trufașă
Și-alt nor de rău prevestitor
Ce-or stinge răsăritu-n fașă.
Și soarele răsăritor

A răsărit. Noi doi anume
Zburăm pe cerul larg deschis :
Tu dus de vinturi peste lume,
Eu de aripa unui vis.

Albastră, ziua, fără sații,
Promițătoare și zglobie
În fața ta deschide spații
Și drumuri, fără număr, mie.

Pe unde treci, nopți se destramă,
Tot universu-i mai senin.
Mă bucură și-n zbor mă cheamă,
Spre pacea lumii vreau să vin..

În românește de
Valentin Deșliu

SAID ZALAM
EGIPT

Zorii speranței

O, dimineață, al cărei văl se desfață,
primăvară în lume-aducînd și verdeață,
tu, care porți izbîndă, răsfață
pămîntescul tărîm cu lumină și viață !

Am avut eu cîndva acea foarfecă-n față
care spulberă-a nopții țesătură măreață,
trece ziua de ieri și-a înfringerii greață,
dar cu cît mi-a scurtat a zilelor ață :
În războaie pămîntu-n ruine-l îngheață,
rătăcitele nopți la rînd ni le-nhață,
mîna stîngă ne-o leagă și dreapta semeață,
și eu totul vedeam ca-n beție, ca-n ceață —
pînă cînd, inserînd, te-am zărit, dimineață,
și-ai fost semn pentru zilele mele, povață...
Te apropie tu cu izbîndă, răsfață
pămîntescul tărîm cu lumină și viață !

O, călătoareo, greu ne-am plătit drumul,
du-ne tu pașii, să nu-i înspăimînte ruina,
strigătul tău să-l urmăm, care
roua-nfloririi împarte
și privind înainte să-nălțăm acest vis :
prospețime și fraged parfum fie lumea
și iubire și bună vecinătate,
cu lumină pacea să-nsămînțeze pămîntul !

O, dimineață, cu trudnice brațe
te-am dobîndit ; și durerea ne-nvață —
chiar pe-a soarelui frunte zidim fortăreață,
a iubirii zidire, a luminii albeață :
și pe vetre văpaia căldură dezgheață
și-n ulcioare turnăm a cîntării dulceață.
Te ivește de-aceea, de sus, dimineață,
ca iubirea ce lumea-n verdeață înfață :
apă vie în văi viorînd, vorbăreață,
pămîntescului țărm dă-i lumină și viață,
pămîntescului țărm dă-i lumină și viață.

În românește de
Grete Tartler

JÓZEF SZCZAWINSKI
R.P. POLONIA

Despre lucruri

Înscriși fiind în forme
dreptunghiulare, — ovale,
cu ele împreună suntem zvîrliți în vid,
chemăm în preajmă lucruri cu care umplem lumea
și ele-s bucuroase să pună stăpînire
pe locuri, pe pămînt, pe iarba încolțită.
De cum ne înconjoară, toți respirăm în rate
ferindu-ne plăminii să nu-i rănim, zdrelindu-i
de forme colțuroase.
Răsar noi state fără polițe,
speranța atitor condamnați ce se-ncăpățînează
să spere înmulțește mulțimea de verigi
a lanțurilor vii de paznici orbi și surzi,
sporește animatele temniți elegante.
Sunt tiranii subtile, de mare-nțelepciune,
sunt tiranii c-un singur supus
dictîndu-și singur
cea mai cumplit de grea din cîte legi există :
luarea-n stăpînire.

În românește de
Aura Țapu și Romulus Vulpescu

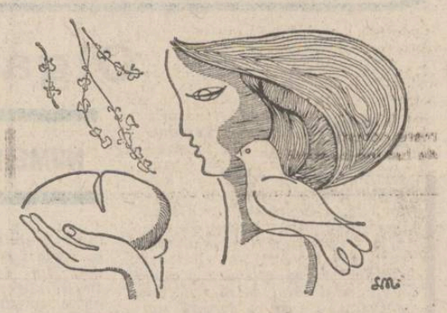

Desen de Liliana Niculescu

RADMILA TRIFUNOVSKA
R.S. MAKEDONIA-IUGOSLAVIA

Lucruri

Între patru ziduri
Trupul mort
Al neantului
Mă înspăimîntă
Cu întunericul de sub ferestre
Cu surprizele din fața ușii
Cu liniștea

Închid ochii
Sub pleoape se întrețese
Chipul neantului
Între patru ziduri
Trăiește numai
Mecanica inimă
A ceasornicului

Pentru a nu fi singură

În românește de
Dumiru M. Ion

KLAUS-PETER SCHWARZ
R.D.G.

Televiziune, 31 octombrie

iarăși îmi curăța rafturile cu acea
știută mișcare de cosaș și iarăși
îmi deschid ușa dînd cu cizma-n ea și vai !
nicicînd nu mi-e mai clar, ce-mi fac, decît
văzînd degetul de oțel în care îi se termină dreapta
nu este, strigă-n mine, și mă razim de peretele
dezordonatei case, e palpat
spartacus în piață, da, nu este oare nici
un dumnezeu, nici o armată roșie,
nici un comando de sinucigași
ca în beirut, să-i facă pulbere în fața vîntului

strig, dar nu-i nimeni să te-ajute, și încet
proteste
un miting
critice
mă regăsesc din nou în mica
mea cămăruță devastată
mă liniștesc asemeni unui crainic
cu paginile pregătite prealabil

În românește de
Ștefan Aug. Doinaș

DIMITRIE I. KARAMVALIS
GRECIA

Soluție

Și totuși ! Să lăcrămezi e o victorie !
Înfrînt vei fi dacă nu te exprimi...
Atîtea poveri cîte-ți pun în spinare
și de tine-și anină dreptatea,
dar mai cu seamă nelegiuirile
fără vreodată să te-ntrebe ce și cum,
și-apoi, cu de la sine putere dacă s-au uns
unul pe altul
și pe calea ta au pornit-o,
ca pe-o scrisoare au să te citească ?
de tine au să-și rîdă
În nopțile reci lîngă vatra lor caldă ?
Iar tu, pasăre rătăcită,
în cuibul tău adăstînd
ca să te găurească buzunarul lor
și să curgă pe jos monedele calpe,
ca, într-o seară, adunîndule,
și văzînd că sînt toți atîtea
cîte ți-au cerut,
să li le-ntorci pereche,
fiecăruia precum i se cuvine,
apoi să ieși în larg trăgînd la vîslă
c-o pînză ruptă la catarg
și să te duci, să te tot duci departe
și înapoi să nu mai vii niciodată !...

În românește de
Mihai Cantuniari

REMEMORĂRI

Chemarea bătrînului Nord

Am ajuns, zise Aaripa, acesta e cortul străbunicului meu, un fel sanctuar de familie.

Vorbea cu glas înăbușit, vădit emoționat și i se adresă bunicului cu o frază scurtă. Acesta încuviință din cap și dădu la o parte pătura dispărînd înăuntru. Aaripa îmi făcu semn să-l urmez. Intrai curios și mă oprii după doi pași încercînd să deslușesc ceva în interiorul mirosind a rășină. În mijloc, pe o vatră înălțată, clipea un morman de jăratec aruncînd în juc reflexe sîngerii. Proiectată pe fundalul alb al blănilor de ren cu care era căptușită coliba, o bătrînă cu chipul zbîrcit stătea pe vine și privea cu un aer de totală absență sclipirile rubinii ale cărbunilor aprinși. Părea că doarme în nemișcarea ei solemnă și nici un gest, nici o tresărire a pleoapelor nu dovedea că ar fi luat act de prezența noastră. Purta un fel de pelerină lungă, de culoare neagră, încheiată cu brandemburguri de piele. Capul era înfășurat într-o broboadă viu colorată. Privea țintă cu ochii negri și oblici într-un punct numai de ea știut, și palmele sprijinite în stînga și-n dreapta corpului uscat se mișcau sacadat, ca și cum ar fi ritmat o melodie lentă și neauzită. Încetul cu încetul mă obișnuisem cu lumina ciudată a încăperii.

Îl văzui pe bătrîn instalîndu-se turcește în fața focului. Aaripa se așeză și el și-mi făcu semn să-i urmez exemplul. Nu eram încă cuprins de solemnitatea împrejurării și zîmbeam în sinea mea amuzat. Aaripa era deosebit de concentrat și pe fața palidă și nedormită descifrai o emoție vie.

Bătrînul rosti cîteva fraze scurte în timpul cărora femeia își înălță privirile spre mine fixîndu-mă pătrunzător.

— Bunicul întreabă, zise Aaripa, dacă vrei ca această **întomes** să-ți spună ceva despre tine. Ceva despre trecutul, prezentul, sau viitorul tău ?

Reflectai cîteva clipe după care zisei ușor amuzat :

— Să spună ce vrea, mi-e indiferent.

Aaripa traduse scurt și bătrîna rosti cîteva vorbe sacadate.

— Te roagă să ridici palma stîngă, zise Aaripa.

Ma executai și ochii prezicătoarei își concentrară privirile asupra ei. Trecură cîteva secunde lungi, aproape un minut, timp în care Aaripa și bunicul său nu-și ridicară capetele așteptînd într-o nemișcare respectuoasă.

Bătrîna începu să vorbească cu glas modulat mutîndu-și privirile în lumina domoală a jarului ca și cum ar fi descifrat acolo taine numai de ea știute. Cînd termină de vorbit Aaripa îmi traduse cele spuse :

— Zice că ești însurat, că ai o fetiță care merge la școală, că tatăl ți-a murit de mult, că ești dintr-o țară în care iarna e scurtă și că numele tău începe cu litera „M". Rămîne să confirmi dacă e ceva adevărat din toate astea, conchise Aaripa.

Tăcui cîteva clipe surprins. Aaripa aștepta privindu-mă cu ochii lui limpezi.

— Da, zisei, e adevărat. Tot ce a spus e adevărat...

— Vreți să-ți cunoști viitorul ? mă întrebă Aaripa.

Era în tonul său o nuanță de indiscutabilă seriozitate care mă făcu să renunț simțind cum mă cuprinde un soi de teamă secretă.

— Nu, nu vreau, am refuzat eu, prefer să nu aflu nimic despre ce se va întîmpla mîine. Am și eu superstițiile mele.

— Acum e rîndul meu, zise Aaripa și oftă dezolat. Eu nu pot să refuz, deși mi-a ghicit și anul trecut, așa că îmi cunosc viitorul. Bunicul însă, zise el arătînd spre bătrînul încremenit într-o atitudine solemnă, speră că **destinul** meu s-a îmbunătățit. Dar se înșeală, încheie el sarcastic. Se înșeală fiindcă destinul meu a fost hotărît de mine...

Aaripa ridică mîna dreaptă deasupra jarului. Chipul său deveni mai palid deși mi se păru că ascunde în colțul gurii un zîmbet blazat. Bătrîna se uită cu ochii ei pătrunzători și, mutîndu-și privirile spre fața bunicului ce aștepta într-o încordare greu stăpînită, rostogoli cîteva cuvinte cu o disperare vinovată. Bătrînul își aruncă ochii spre fața palidă a nepotului cu o privire interogativă și plină de reproș. Nu scoase nici o vorbă, doar capul îi lunecă spre piept într-o abandonare resemnată.

— Uite, zise Aaripa, aș vrea să-ți dau ceva care să-ți aducă aminte de întîlnirea noastră.

Îi spuse ceva bătrînei care se ridică și desprinse de pe peretele din spate o blană imensă de ren ținînd-o cu solemnitate în brațele întinse. Aruncă o privire fugară spre mine și recită zîmbind cîteva fraze.

— Spune că aceasta e blana în care m-au înfășurat cînd m-am născut. Ea nu poate fi dată decît unui frate și acum, tu ești fratele meu. Și mai spune că atunci cînd unul dintre noi va dispare, **blana va muri și ea.**

Se ridică, luă cu aceeași solemnitate blana din mîinile bătrînei și mi-o întinse. Pentru o clipă, palmele noastre se întîlniră atingîndu-se. Ei mă privi cu duioșie și rosti grav repetînd o parte din vorbele rostite mai înainte :

— ...cînd unul din noi doi va dispare, blana va muri și ea !

Întors în țară, am așezat blana pe perete, în camera mea de lucru, prinsă într-o ramă de lemn. Nopți întregi privind-o în răstimpuri scurtelor pauze îmi amintesc zilele petrecute în Finlanda derulînd pe ecranul amintirii chipuri și priveliști trecute. Și în fiecare an, pe la sfîrșitul lui august, sosea nelipsita telegramă cu același mesaj ciudat prin care Aaripa mă anunța laconic : „Am intrat în lunga noapte polară". Eu înregistram mesajul și cîteva zile simțeam un frig ciudat, o chemare misterioasă venind de undeva de departe ; chemarea originară a bătrînului nord.

(fragment din volumul Secretul Doamnei de zăpadă)

Mircea Micu

plastică

Doi sculptori

Cu **Dinu Rădulescu** sculptura românească contemporană a mai dobîndit o certitudine. La tînărul său debut artistul impresionase prin tactilitatea excepțională a modelajului și prin densitatea dramatică a viziunii plastice. Cu doi ani în urmă expoziția sa se înscrisese, ca dealtfel, și acum, printre evenimentele artistice ale Capitalei. Programul său estetic se anunța coerent formulat, lucrările sale ilustrînd convingător și foarte personal acest lucru, chiar dacă artistul era prezent în marile aule republicane ale artei plastice cu o singură operă. O anume detașare față de pretextul real, față de model, dublată însă de un acut simț al materialității formelor și o preocupare constantă de a da relief tocmai acestor calități eminamente plastice ale materialelor supuse modelajului, confereau suficientă distincție lucrărilor sale pentru a fi remarcate de toate categoriile de privitori. Cu această zestre de impresii (cu vreo trei ani în urmă scrisesem entuziast despre „Cimpoierul" său aflat într-o expoziție de sculptură mică) am venit la întîlnirea de azi cu opera sculptorului și mărturisesc că prin felul cum Dinu Rădulescu a înțeles să se prezinte publicului face dovada unei conduite artistice și chiar civice deplin formate. Expoziția (Galeria „Orizont") impune mai ales prin rigoare și omogenitate stilistică. Artistul ne confruntă cu imaginea sublimată a însuși laboratorului său de creație. Idee fericită, întrucît ceea ce mi se pare important în arta lui Dinu Rădulescu este nu atît opera finită, cît procesul dramatic și continuu care o pregătește. Crez estetic dedus din bogăția de eboșe, unele de-a dreptul remarcabile, și studii în ipsos care sugerează tensiunea intimă și niciodată săvîrșită a creatorului în căutare de sensuri și forme. Prin aceasta, Dinu Rădulescu dezvoltă, într-o accepțiune ce-i este proprie, cuceririle revoluției rodiniene, deși personal, l-aș situa în descendența primului mare modern al sculpturii române, Dimitrie Paciurea, de care artistul pare a fi mai apropiat temperamental.

O subtilă capacitate de a introspecta realul, în sens fenomenologic și nu descriptiv, îl duce pe Dinu Rădulescu la rezolvări plastice întrutotul plauzibile și cu o adîncire psihologică a compunerilor figurale deosebit de modernă în expresie. Sînt datele unei măiestrii pe care Dinu Rădulescu o probează cu eminență atît în portret (excelentă întreaga serie expusă), cît și în statuara mică — Spălătoreasa, Cavalerul retezat, Duel, Centaur —, ori în compozițiile alegorice, cu precizarea că în acestea din urmă elementele de factură expresionistă sînt tratate uneori într-o cheie simplificată, pentru accentuarea tensiunii dramatice, preluînd intrucîtva sugestii ale sintaxei formale a lui Henry Moore.

La subsolul aceleiași galerii — în sala „Atelier 35" — expune **Narcis Teodoreanu**, un sculptor tînăr, dar posesor al unui surprinzător palmares artistic. Este, în ceea ce ne oferă azi artistul, rezultatul unui efort — desigur, parțial consumat — de individualizare a viziunii plastice, de exactă și personală, dacă se poate, definire a ei. De aici, apelul grăbit la eșantioanele arhetipale ale arhitecturilor clasice egiptene, etrusce ori romane. Soluție vehiculată obstinat în ultima vreme de „noile valuri" nu numai de pe acest meridian. Este asigurat astfel un făgaș limpede și echilibrat, în care libertatea creatorului se manifestă mai mult în plan ontologic, în sfera ideilor abstracte și mai puțin în planul invenției formale. Este un raport răsturnat, pe care esteticile contemporane îl definesc drept **transfer categorial** de la nivelul meditației la cel al contemplației (și nu invers, ca în tradiție) în funcție de un martor obiectiv, de un reper real, consacrat. Narcis Teodoreanu intuiește sau știe pur și simplu acest truc al artei moderne și își dezvoltă cuminte și cu tact profesional propriile căutări. Rezultatul este, deci, o expoziție echilibrată, corectă, incitînd la meditație.

Corneliu Antim

muzică

Festivalul Timișoara muzicală

Acum cîteva zile s-a încheiat cea de-a 9-a ediție a Festivalului **Timișoara muzicală**, eveniment de prestigiu în viața culturală a țării. Manifestări muzicale de un deosebit interes s-au succedat într-o atmosferă de nobilă sărbătoare. Programul nu a lezminții tradiția festivalului : au existat și de data aceasta prime audiții românești, lucrările concertante au fost precumpănitoare ; la începutul intervalului s-a organizat un colocviu „Muzicienii români și patria", iar în ultima zi (3 iunie) concertul dezbatere „Aspecte ale creației muzicale contemporane românești" a adunat compozitori și muzicieni din întreaga țară spre a comenta cîteva prime audiții în interpretarea Filarmonicii „Banatul" : S. Toduță (Concertul pentru flaut și orchestră), L. Alexandra (Simfonia a IV-a) dirijate de Remus Georgescu și două piese corale : V. Spătărelu (Luna roșie), S. Păutza (Lacul), dirijor Diodor Nicoară.

Masivul festival a fost susținut în principal de Filarmonica „Banatul", de Opera din Timișoara și s-a bucurat și de concursul unor interpreți străini.

Am avut ocazia de a asista la două dintre serile festivalului. Pe 25 mai, programul Ansamblului de percuție a Conservatorului „Gheorghe Dima" din Cluj-Napoca, ansamblu condus de Grigore Pop, șeful clasei de percuție a conservatorului. Notorietatea lor și-a dovedit încă o dată, cu prisosință, temeiul prin concertul de la Timișoara. Preludiul și fuga în fa minor de J. S. Bach, transpus pentru instrumente de percuție. Muzica lui Bach, spunea cineva, nu este neapărat **pentru** un instrument sau altul — ea este „muzica ideală". În interpretarea percuționiștilor clujeni, Preludiul și fuga au fost absolut **adecvate** ca nuanță și expresie, ca să nu mai vorbim de meșteșugul impecabil, de timbrul special, de transparența fermecătoare a sunetului. Au urmat 7 contemporani : S. Bryndle, cu o rafinată piesă Orion 40 ; Xenakis — Psapha, căreia studenta interpretă a reușit să-i re-creeze sensul primitiv de vitalitate ș.a. Un tutti final de mare efect molipsitor : Encore în jazz (W. Firth). Alături de Grigore Pop au evoluat discipolii săi Carmen Hallabrin, Katalin Fabian, Doru Roman, Dumitru Rus, Torino Tudorache.

În seara de 27 mai, Filarmonica „Banatul" sub bagheta lui Petru Oschanitzky, a oferit un program simfonic ce s-ar fi putut numi „materie grea" : o largă, semnificativă secțiune în timp muzical. Concertul pentru două piane și orchestră (și, am adăuga, 10 percuționiști) de Nicolae Brînduș, în primă audiție absolută. Concertul nu implică un foarte mare număr de interpreți, observa dirijorul, dar construiește o lume sonoră orchestrală imensă. Avînd o structură de „scoică eliptică" și claviatura a două piane folosită drept nucleu generator de structuri și energie („inimă" a unei lumi dense, cu sugestii parcă geologice), această piesă conturează un univers monumental. Ritmul său complicat e o replică la ritmul fascinant, misterios, atoatecuprinzător al vieții. Acest ritm, folosit cu rafinată complexitate, vine din straturi esențiale de tradiție folclorică. În același timp, concertul poartă ceea ce ne pare a fi amprenta („figura") particulară a autorului : coexistența firească, profund semnificativă a sacrului cu profanul. Foarte tinerii pianiști Sorin Petrescu și Dragoș Mihăilescu, percuționiștii (printre care membrii ansamblului mai sus menționat) și multe alte instrumente investite cu funcții (timbrale) importante au contribuit cu înaltă profesionalitate la interpretarea unui concert care solicita abandonarea multor rutine.

A urmat o monumentală „Odă a păcii" pentru soliști, cor și orchestră de G. Fr. Haendel (soliști : Agnes Contraș, Elena Gaja-Muntean, Sergiu Țapuchievici) — lucrare căreia interpreții i-au conferit toată sugestia de adîncă bucurie, avînt, generoziate, echilibru paradiziac, am putea spune. Apoi, Concertul pentru vioară și orchestră al lui Aram Haciaturian, în interpretarea remarcabilă a solistului sovietic Levon Ambarțumian : auditoriul a avut plăcerea să reasculte faimosul concert în toată splendoarea lui de culoare și exuberanță.

Ioana Ieronim

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

II. Basmul fabulistic (1)

Raportîndu-ne la fenomenul de întrepătrundere a celor două forme fundamentale de manifestare narativă a homerismului crengist — apetitul pentru gigantizarea extremă a faptelor în ordine strict fizică, alături de contaminarea din unghi magic și miraculos a acestora —, ne dăm seama că poveștile și basmele incomparabilului povestitor român fac cu putință un util efort de clasificare, semnificativ pentru modul în care ele aderă la fantastic. Pe de altă parte, nu este greu de observat că moralismul de structură ce planează asupra întregii creații epice a lui Creangă se constituie în unic resort chemat să pună în mișcare respectivul fenomen de întrepătrundere și să-i determine calitatea în ordine fantastică. În esență gradualitatea aderenței la fantastic este impusă de treptele pe care un asemenea moralism consubstanțial le parcurge de la stadiul explicit dialectic la stadiul implicit existențial. Diagrama procesului ni se pare pe cît de simplă, tot pe atît de concludentă. Nu încape îndoială că, din această perspectivă, cea mai îndepărtată poziție față de viziunile fantastice o dețin povestirile didactice. Elaborate special pentru manualele școlare, povestirile **Inul și cămeșa**, **Acul și barosul** și **Ursul păcălit de vulpe** se circumscriu cu bună știință genului fabulistic, în așa fel încît ceea ce numeam actul de superlativizare imaginară a realului acceptă din capul locului convenționalismul didactic. Mai mult decît, spre exemplu, în **Istoria unui galbin** a lui Alecsandri, unde traiectul picaresc al fabulei cunoaște totuși popasuri nuvelistice surprinzătoare prin coeficientul lor de „suprarealitate", în aceste spirituale povestioare artificiul antropomorfizant refuză orice disimulare a convenției :

„**Acul** — Mușule, de ce ești zurbagiu ? Te sfădești necontenit cu soră-ta **nicovala**, țipați și faceți larmă, de-mi țiuie urechile. Eu lucrez toată ziua, și nime nu-mi aude gura.

— Iacaca, mă !... da de unde-ai ieșit, Piclă ?" Sau :

„Inul : — Știi tu, cămeșe dragă, ce erai odată ?

— Ce să fiu ? Eram ce mă vezi : cămeșă albă, cu care se îmbracă oamenii.

— Nu-i așa ! Ai fost o sămînță, apoi o buruiană clătinată de vînt ca toate buruienele : așa înaltă. subțire, tocmai pe potriva mea" etc.

La rîndul ei, bucata **Ursul păcălit de vulpe**, deși bizuită pe un prototip folcloric bine cunoscut și cu toate că adoptă o tonalitate narativă proprie basmului („Era odată o vulpe vicleană, ca toate vulpile. Ea umblase o noapte întreagă după hrană și nu găsise nicăiri"), cantonează și ea în aceeași convenționalitate de tip fabulistic, memorabilă, însă, prin oralitatea scenariului nuvelistic :

„— Bună masă, cumătră ! Ți !!! da ce mai de pește ai ! Dă-mi și mie, că ta...re mi-i poftă !

— Ia mai pune-ți pofta în cuiu, cumătre, că doar nu pentru gustul altuia m-am muncit eu. Dacă ți-i așa de poftă, du-te și-ți moaie coada-n baltă, ca mine, și-i avea pește să mănînci".

Translația spiritului moralist din sfera fabulei exclusiv didactică, așa cum se relevă în aceste scurte povestiri, în aceea a inscenărilor tot de tip fabulistic în care însă „învățătura" aspiră la sublimări etice de o generalitate existențială atotcuprinzătoare și la forme de exprimare narativă mult mai complexe constituie un proces creator demn de toată atenția. Este situația oferită de poveștile **Punguța cu doi bani** și **Fata babei și fata moșneagului.** Două sînt, acum, elemente de notat, chemate să redimensioneze contextul fabulistic al narațiunii, conferindu-i pecetea de univers realist-fabulos. Ne referim la prezența personajelor umane alături de cele animaliere și la factorul miraculos ce instituie un tip de comunicare specială atît între eroii de aceeași sorginte cît și între cei aparținînd unor „regnuri" diferite. Aspectul de întîmplare amuzantă, acaparatoare prin trepidația epicității ei, invederat de pasajul introductiv din **Punguța cu doi bani**, nu trebuie să ne facă să pierdem din vedere insidioasele „semnale" pe care povestitorul ni le trimite cu scopul abia sesizabil de a ne avertiza că intenționează depășirea limitelor consacrate ale snoavei moraliste :

„Era odată o babă și un moșneag. Baba avea o găină și moșneagul un cucoș ; găina babei se oua de cîte două ori pe fiecare zi și baba mînca o mulțime de ouă ; iar moșneagului nu-i da nici unul. Moșneagul într-o zi pierdu răbdarea și zise :

— Măi babă, mănînci ca în tîrgul lui Cremene. Ia dă-mi și mie niște ouă, ca să-mi prind pofta macar.

— Da' cum nu ! zise baba, care era foarte zgîrcită. Dacă ai poftă de ouă, bate și tu cucoșul tău, să facă ouă, și-i mînca ; că eu așa am bătut găina, și iacătă-o cum se ouă.

Moșneagul, pofticios și hapsîn, se ia după gura babei și, de ciudă, prinde iute și degrabă cucoșul și-i dă o bătaie bună, zicînd :

— Na ! ori te ouă, ori du-te de la casa mea : ca să nu mai strici mîncarea degeaba".

Așezarea povestirii, în ordine temporală, sub semnul lui „era odată" pare discret clintită din stereotipismul formulei consacrate ; faptul divulgă intenția atemporalizării basmice a întîmplării ; ceea ce, mai departe, justifică instituirea nefirescului ca normă a „logicii" realului. Ca atare, moșneagul nu exclude nicidecum posibilitatea ca, urmînd sfatul babei, în urma bătăilor primite, cocoșul să facă ouă. Este întîiul semn de alarmă menit să anunțe breșele pe care miraculosul le va produce în structura narativă a universului fabulistic. Departe de a se mai desfășura doar într-o unică direcție — cea fabulistic-realistă, precum în **Capra cu trei iezi** —, acțiunea se bifurcă. Impunîndu-se prin statutul de erou privilegiat, cocoșul servește deopotrivă atît tema „faoulei animaliere" cît și pe aceea a basmului fantastic. Depășind simpla condiție de „erou" antropomorfic, el cumulează însușirile unui autentic erou de basm, a cărui propensiune spre colosal stă continuu sub semnul inriurirlor exercitate de fabulosul magic. Odată relevată această stare de lucruri, se cuvine să facem o precizare, credem, de cea mai mare însemnătate. Anume, este absolut necesar să reținem că toate isprăvile de anvergură fabuloasă săvîrșite de cocoș au drept resort durele lui confruntări cu adversitățile umane. Angajarea eroului aparținînd, prin definiție, universului fabulistic într-un asemenea conflict conferă elementului miraculos o tensiune existențială specială. Ideea este că nemaipomenitele isprăvi ale cocoșului, departe de a fi emanația unui gratuit joc imaginativ, enorm fabulatoriu, sînt dictate de aprigul conflict în care, fără voia lui, el este atras de boierul cel hrăpăreț. Acționează preceptul potrivit căruia, ideal vorbind, cel mic și slab, avînd dreptatea de partea lui, **este ajutat** să-l învingă pe cel puternic și nedrept tocmai pe o asemenea cale. Eroul se salvează de la înec („Începe-a înghiți la apă ; și-nghite, și-nghite, pînă ce-nghite toată apa din fîntînă"), stinge pustiitorul foc din cuptorul în care este aruncat („Cucoșul, cum vede și astă mare nedreptate, începe a vărsa la apă ; și toarnă el toată apa cea din fîntînă pe jăratic ; ba încă face și-o apărate prin casă, de s-au îndrăcit de ciudă hîrca de la bucătărie"), trece cu bine și de primejdia ce-l amenință cînd este azvîrlit în cireadă („Atunci, bucuria cucoșului ! Să-l fi văzut cum înghițea la buhai, la boi, la vaci și la viței ; pîn-a înghițit el toată cireada, s-a făcut un pîntece mare, mare cît un munte. Apoi, iar vine la fereastră, întinde aripile în dreptul soarelui, de întunecă de tot casa boierului și iarăși începe : „Cucurigu, boieri mari / Dați punguța cu doi bani !").

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

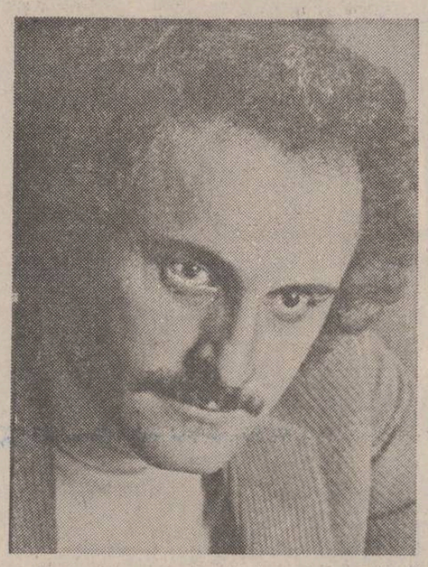

Marin Mincu după „plimbarea cu arhetipul" contemplă dadaismul

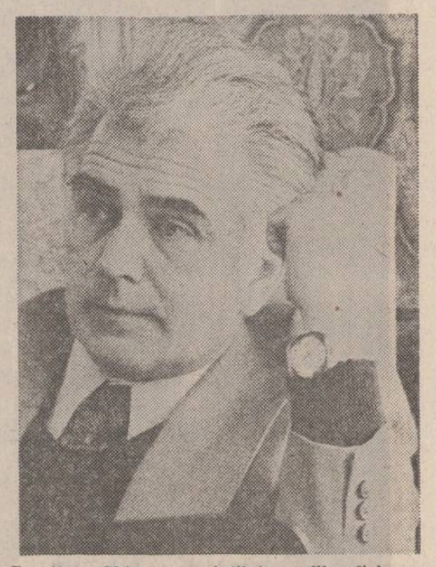

Dumitru Ghișe sau întîlnirea filozofiei cu literatura

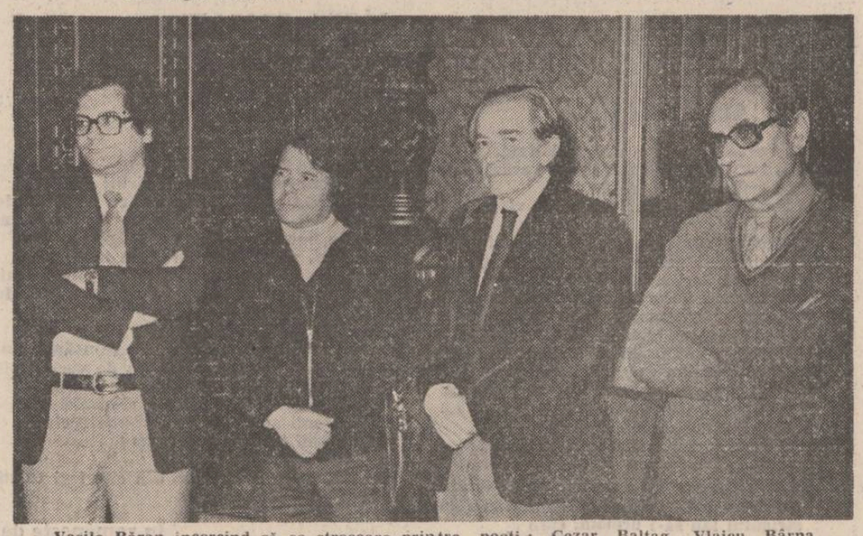

Vasile Băran încercînd să se strecoare printre poeți : Cezar Baltag, Vlaicu Bârna, Ștefan Augustin Doinaș.

Olga Cizek

NUMELE POETULUI

Plasticiană notorie, cu expoziții personale în țară și în străinătate, Olga Cizek scrie poeme în proză de o excepțională siguranță a tonului, de o acurateță stilistică inconfundabilă, amintindu-ne, prin coerența imaginarului care organizează un univers straniu și evanescent, de poemele genialului pictor Petru Aruștei... Ca și în pictură sau grafică, și în aceste șocante poeme în proză, Olga Cizek compune o atmosferă feerică obținută printr-o organică alternare de concret și abstract, printr-o barocă descompunere a imaginilor în infinitezimale, printr-o alunecare imprevizibilă într-un spațiu luminiscent, eliberat de finitudine...

Onirismul coagulant al acestor poeme, înrudit cu miraculosul chagallian și cu scriitura urmuziană, nu e subminat de nici o undă de ironie, scopul ultim al autoarei fiind crearea unui loc privilegiat, „o țară a minunilor" populată de personaje somnambulice pe vecie, evoluînd într-un timp numai al lor, personaje „reale" care se desprind din tablouri celebre și-și inventează biografii palpitante într-o lume labilă, și nelinistitoare fără a deveni terifiantă... Caralavanda, Buatana, Iva, Arentina, Ginevra di Benci sînt apariții pluriforme, fulgurante care parcurg o lume labirintică guvernată de simultaneitate, o lume crepusculară și aurorală în același timp, postdiluviană doar din întîmplare și fără consecințe căci aceste apariții au o conștiință angelică plasîndu-le într-un vecinic prezent în care timpii se reîntorc...

Un acut sentiment al inocenței de nemaculat scaldă într-o lumină de basm lumea imaginară a acestor splendide poeme în proză scrise de Olga Cizek :

„Caralavanda zbura pe picioare subțiri din cracă în cracă printre frunzele care atîrnau cu fețele în jos. O substanță moale și dulce cu gust de pește degaja fundamentalul. Caralavanda umezindu-și gura roz cu o limbă roz, cu o melancolie excentrică exfolia absolutul realîndu-l și dereglîndu-l în funcție de real, fantastic și posibil. Își imagina că Buatana a fost născută accidental, în castelul dificil și că istoria cu un sfîrșit optimist este certitudinea evidenței însăși : Buatana.

Buatana, făptură sidefie cu ochi de pelin, fantastică și contradictorie, se lungi pe frunzele incoerente și suprasensibile ale lui Caralavanda urmărind liniile simultane și funcționale ale cuvintelor bătrîne și uzate care își pierdeau corpurile devenind abstracții extravagante și inofensive.

Iubirea de aproape și de departe i-a unit într-o fotografie în care se vedea la mer de glace.

Sub picioarele lor, bazinul de înot se dilata și se strîngea în pielea-i de apă impregnată cu substanțe dezinfectante.

În spatele lor creșteau pădurile mincinoase prin care zburau insecte dezvoltate dublu și care nefiind niciodată ele însele ci mereu altele, se modificau în funcție de progres.

În spațiul multiplicat Ginevra di Benci delicată și anesteziată pînă la moarte își continua plimbarea tinîndu-l de mînă pe Leonardo, trecînd praguri de incertitudini, cîmpii traversate de riuri constante, munți de vise lucide, iar în acest timp, frunze desenate de mîini florentine cădeau în piața SIGNORIEI... (...).

Buatana, făptură sidefie cu ochi de pelin, fantastică și contradictorie, se lungi pe frunzele incoerente și suprasensibile ale lui Caralavanda urmărind liniile simultane și funcționale ale cuvintelor bătrîne și uzate care își pierdeau corpurile devenind abstracții extravagante și inofensive.

Iubirea de aproape și de departe i-a unit într-o fotografie în care se vedea la mer de glace.

Sub picioarele lor, bazinul de înot se dilata și se strîngea în pielea-i de apă impregnată cu substanțe dezinfectante.

În spatele lor creșteau pădurile mincinoase prin care zburau insecte dezvoltate dublu și care nefiind niciodată ele însele ci mereu altele, se modificau în funcție de progres.

În spațiul multiplicat Ginevra di Benci delicată și anesteziată pînă la moarte își continua plimbarea tinîndu-l de mînă pe Leonardo, trecînd praguri de incertitudini, cîmpii traversate de riuri constante, munți de vise lucide, iar în acest timp, frunze desenate de mîini florentine cădeau în piața SIGNORIEI... (...).

În acest timp, Caralavanda și Buatana, porumbei sălbatici își continuau hoinăreala înaripată prin cercul sticlos de la Chamonix"...

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

CENACLUL „NUMELE POETULUI". Vineri, 15 iunie a.c., ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XXXI-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului. Invitat de onoare : VIRGIL TEODORESCU.

Noaptea la mare

PRIVIREA LUI ORFEU

astfel că pentru a intra într-un acord deplin, într-o coincidență tautologică, pînă la refuzul compact al oricărei semnificații în afara sinelui vizat inițial ca fiind definit în același timp și sub același aspect drept causa sui ; pentru a răspunde pertinent acestor exigențe și încă multor altora ascunse în partea nevăzută a ghețarului ți-ai dat seama, întîi, de necesitatea absolută a prezenței în luminișul verii a femeii mediumnice, dar și că studiul profund al melancoliei cere o masă de brad și un cîine roșu trebuie să latre pe o mare neagră — numai așa imaginea sensibilă ruptă de la gura artei ca sînul Madonei de la gura pruncului înverșnicindu-te pe tine, cel de jos, cu amintirea palidă, heteromorfă a sferei inteligibile, de sus. Dar pînă la revelația că aceeași apă curge prin noi toți, ca element care să aibă rolul vasului comunicant sau numitorului comun, principiu al coerenței — fie apa feminină, maternă, fie focul masculin, patern — între lucruri și imagini blestemînd haosul și proiectînd un model mandalic, epifanie ca un strigăt luminos în labirint, anamnesis, și tînguirea, reprosul sferei de foc deasupra capului pe drumul Damascului — Saule, Saule de ce mă prigonești? — pînă la noaptea clară în care te scufunzi tot mai adînc, iată sub pașii tăi șovăielnici, copii ai nimănui, cum se apropie un țărm delicios și nesigur, un clipocit al zilei care vine, zei adorați de tine-n intermundii, pămînt pierdut de pasăre în roz ghețar! Focul fierbe apa, apa stinge focul uitat pe plaja pustie de grecii care l-au părăsit pentru totdeauna, iată sensul fatidic al focului grecesc; pentru totdeauna! și deodată îți tremură buzele albite de frig și de spaimă, îți clănțăne dinții, da,da! ce să te mai ascunzi după deget, adică în partea nevăzută a icebergului, a unui cuvînt care, el însuși, se compune dintr-un nivel conștient și unul inconștient (șapte vaci grase și șapte vaci slabe în țara Egiptului)și tu bîigui cu mîinile întinse după licărirle, scînteile și flăcările care, în acest miez de noapte, pe această plajă pustie, îți aduc aminte de soarele transcendent după care alergă grecii din antichitate de dimineața pînă seara și, mai ales, de seara pînă dimineața. Și femeia mediumnică pășind alături de tine cu obrazul scăldat în lacrimi, în lumina lunii, o mască funerară cu semnele învierii tale alunecîndu-i, înflorindu-i pe gură: persona grata investită cu un mesaj estetic ascuns sub pleoapele întredeschise, un triunghi încadrînd, înconjurînd, ocrotind ochiul universal în contemplația focului veșnic: iată umbra lui părăsită pe acest tărîm de mare scufundat în noapte, iată mama lui, persona grata, cea căreia i s-a dat harul să facă trecerea, să fie puntea între cogito și sum, între gîndire și existență, în sensul determinării neființei de către ființă, esența revelîndu-se deci numai prin ea ca existență, altfel inepuizabilă, infinită și incognoscibilă pe limba ei clară! Pașii tăi par copii ai nimănui și curg asemeni izvoarelor dincolo de clipa în care ți-a fost dat să rătăcești pe acest tărîm în plină beznă de unul singur, și deodată mîna femeii mediumnice și focul părăsit, clipind, licărînd pe nisipul întunecat, răcoros al plajei, și de aici încolo marea pe care rătăcesc grecii : raportul între eu și lume trebuie să depășească iluzia antropomorfică și să intre sub incidența unei justiții impersonale cu sediul în intermundii! Și femeia luîndu-te de mînă ca pe un copil ce sfidează timpul și aducîndu-ți aminte — anamnesis — că acesta ești tu, tat twam asi, îți restrînge, limitează cîmpul de speculație, de opțiune liberă pentru toate cauzele din lume aflate în stadiul de virtualitate, de realități în potentia, pentru una singură și care trece prin ea — stadiul formal al lumii în actu : pășind cu sfială pe acel bubuit inconsolabil al mării cu privirea scufundată în tăcerea albă care te ajută să-ți aduci aminte de viața unui înger pierdut pentru totdeauna în labirintul feroce al unei limbi umane, mîna ta tremură ca o pasăre speriată în palma ei mătăsoasă ; o, rămîi, tu nălucă ori sumbră femeie, nu mă lăsa singur între aceste cuvinte; la ușa casei mele latră un cîine galben; gelozia în patru labe nu mă lasă să dorm; asemenea valurilor spărgîndu-se de aceste țărmuri inima bate în pieptul meu cu tunetul veșniciei, Ne quid nimis, iată programul valurilor care limitează puterea țărmului scufundat în noapte și focul, scormonit atît de mîinile tale febrile, aproape înghețate în repaosul, în refuzul, în anularea oricărei contradicții și zbucium tulburător de linii, mai aruncă scîntei, flăcărui galbene, umbre lungi peste apele negre ale mării, umbră vie întinsă la picioarele tale: femeia mediumnică! O ascensiune spre focul inteligibil care să răscumpere căderea în cenușă a frunții tale albe blestemînd haosul nu poate trece decît pe aici, prin harul zeilor dormînd în intermundii ca prelungiri, expansiuni impersonale ale simțurilor în libertatea lor de opțiune, de a iubi femeia aceasta, și nu transcendența ei prin ea : posse peccare, iată valoarea ispitei și a mîntuirii, o valoare direct proporțională cu cele două instanțe: gresala și isbășirea prin intruparea sensibilă a ideii sacre pe care și-o face sinele despre sine și recucerirea gratiei aici, bîjbîind prin labirintul limbajului pînă la semnificația ei absolută și care rezidă în conceptul de iubire — o iubire implicînd armonia, adică o existență căreia să nu-i lipsească nimic pentru a fi ea însăși, egală cu sine pînă la implicația ei tautologică. Dar ajungînd aici, lîngă focul părăsit pe plaja inundată, harul corectîndu-ți drumul nesigur al pașilor urmînd porunca dragostei pentru forma pămînteasca a acestei femei, murmură dor de pereche, amor concupiscentiae s-ar zice extravaland o dragoste în cheie sacră, amor benevolentiae, și care înseamnă nu iubirea acestei femei, ci, prin intermediul ei, a transcendență care o depășește și căreia îi dedică transa erotică. Dar despre textul liric ai spus nu o dată că este iubire fără cunoaștere, ceea ce înseamnă că el este construit în sine și pentru sine, cu toate energiile semnificative întorcîndu-se asupra lui însuși ca într-o implozie din care își hrănește pe rînd nivelele conotative. Încît textul e tot mai liber, mai supărat pe creatorul său, suficient sieși, armonios ca născut din iubire — numai iubirea creează fiindcă numai ea dăruiește — bătînd tactul, ritmul autonom și providențial al naturii, un univers deci care a încetat să mai fie un haos de avariții și iluzii fără noimă putînd, cel mult, să se ordoneze prin rațiunea ta, fie ca un substituit intern al coerenței, fie imous din afară prin selecția componentelor și restricția coercitivă a acestei rațiuni care face din mijloc un scop și din femeia mediumnică — transcendența reală a focului uitat aprins, de greci, noaptea, pe țărmul mării: femeia mediumnică !

Dan Laurențiu

Glose succinte

În anul 1903 Pompiliu Eliade afirma că piesele lui Caragiale „vor avea curînd nevoie, pentru a fi înțelese, de tot atîtea comentarii ca și clasicii greci și latini".

Fără a atinge proporțiile exagerate pe care le prevedea și Pierphonios, alias E. Lovinescu, necesitatea notelor explicative se face simțită pe alocuri, în vederea recuperării de către cititorii actuali a unor aluzii sau accente speciale. Transcriem cu titlu de exemple cîteva glose succinte, lăsînd viitoarelor ediții Caragiale sarcina de a merge mai departe.

1. SILENȚIU LUGUBRU

Formulă prezentă în monologul lui Rică Venturiano (**O noapte furtunoasă**, actul II, scena VIII), prin care personajul își evocă peripețiile : „Zgomotul apoi cu încetul se stinge, totul rămîne într-un silențiu lugubru", etc. La origine, expresia în discuție îi aparține lui Pantazi Ghica, fiind folosită de el în nuvela istorică **Marele vistier Cîndescu** : „Nici o voce nu răspunse, toată lumea, tăcută și cuprinsă de o adîncă întristare, păstra un silențiu lugubru". Fraza reprodusă de noi, impreună cu altele de același calibru, făcuse obiectul ironiei lui Maiorescu în al său „studiu de patologie literară", **Beția de cuvinte în „Revista contimporană"** (1873). Prin introducerea sintagmei incriminate în limbajul lui Rică Venturiano, autorul **Nopții furtunoase** (citită prima dată la a XV-a aniversare a Junimii) făcea act de discretă adeziune la tradițiile critice ale societății.

Confruntarea profilului caricatural al lui Rică Venturiano cu realitățile care l-au inspirat nu poate ignora un anumit soi de poezie, difuzat în proporții de masă prin diverse colecții descinse din **Spitalul amorului** al lui Anton Pann. Una dintre acestea (**Dorul. Culegere de cînturi naționale și populare**, apărută în nenumărate ediții din 1861 înainte) are pentru **Noaptea furtunoasă** nu numai valoarea unui reper, ci și aceea a unui izvor. Alături de puține bucăți ale scriitorilor de merit, **Dorul** excela în adunarea acelor poezii care făcuseră și faima culegerii lui Anton Pann, ca atare i se potrivește perfect caracterizarea dată de Caragiale acesteia din urmă : „trist tezaur", „grămadă de orduri literare, de testimonii de imbecilitate a unei epoce". Versurile care conferă culegerii calitatea de reper al venturianismului sînt prea numeroase, așa încît ne vom limita numai la două exemple mai izbitoare — o strofă din poezia **La ea**, semnată cu inițialele librarului-editor H. C. Wartha: „În ea aflu dulceața, ca orbul în lumină, / Ca mama-n copilașul pe care l-a nutrit, / Ca cel avar în aur, la care se închină, / Ca sclavu-n libertatea de care-a fost lipsit" (versurile 1 și 4 par să-i fi sugerat lui Caragiale savuroasa inversare : „te iubesc precum iubește sclavul lumina și orbul libertatea") — și un scurt fragment din **Triumful amorului** de C. D. Aricescu : „Eu sunt, o ! Eliso, nu te speria ; / Dar aprinde lampa să văz fața ta. / — A ! tu ești, Costică ?... — Eu, angelul meu. / Și aștept d-aseară sub balconul tău. / — Frumoasă purtare ! Bine șade, zău ! / Să șezi toată noaptea sub balconul meu ! / — Ci ia lasă gluma, dă-te iute jos / Și dă-mi o guriță, angel radios."

Cît privește calitatea de izvor al **Nopții furtunoase, Dorul** o solicită prin două fapte revelatoare. După cum se știe, în prima scenă a actului II, Veta, rămasă singură, „fredonează întîia strofă din **Portretul** de d. G. Sion: „Cînd ore de-ntristare vor turbura vreodată / Frumoasa-ți inimioară, tu vezi portretul meu, / Și crede că eu sufer cu tine deodată, / Și c-amîndoi atuncea compătimim mereu." Confruntînd cu originalul (**Din poesiile lui George Sion**, București, 1857, p. 189), constatăm că strofa citată nu este întîia, ci a opta, iar al 4-lea vers diferă semnificativ („Și c-amîndoi atunce **ne tinguim** mereu"). În schimb, în toate edițiile **Dorului** care ne-au stat la îndemînă, textul corespunde întocmai cu cel din **Noaptea furtunoasă**, atît în privința locului ocupat de strofa respectivă (din cele 11 strofe ale originalului, s-au păstrat numai ultimele patru), cît și a formei versului final.

Al doilea element care merită o atenție deosebită : cadențele de vers presărate de Rică în tirada sa („fruntea mea imi arde, timplele-mi se bat, sufer peste poate, parcă sunt turbat") reprezintă transcrierea ușor modificată a unui distih din poezia **Revederea**, aflată în toate edițiile **Dorului** : „Inima imi arde, timplele imi bat, / Sufletul meu zboară, parcă sunt turbat." [1])

Atît versurile lui C. D. Aricescu, citate mai sus, cît și cele din **Revederea**, fuseseră reproduse de Maiorescu în **O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867.** Ele anticipau astfel destinul de onoare al neuitatului „silențiu lugubru" și intrau cu drepturi sporite în atenția dramaturgului.

2. R. VENT.

Înaintea rostirii integrale, numele lui Rică Venturiano apare de două ori sub această formă abreviată, cu prilejul citirii articolului din **Vocea Patriotului Național.** Cine mai cunoaște astăzi semnificația substantivului **revent** ? E o plantă erbacee **(Rheum officinale)**, a cărei rădăcină se întrebuința ca purgativ.

3. MUMA DIN POPOR

A doua comedie a lui Caragiale, **Conul Leonida față cu reacțiunea**, jucată la premieră pe o scenă particulară, n-a intrat decît tîrziu în repertoriul Teatrului Național. S-ar putea crede că nici autorul n-o destinase primei scene a țării, cită vreme strecurase în text o aluzie ironică la un spectacol al Naționalului : „Școală, cocoană, și te bucură, că ești și dumneata **mumă din popor"** (s.n.). Contemporanii înțelegeau că e vorba de piesa **Muma din popor**, comedie în trei acte de E. Augier (titlul original : **Par droit de conquête**, cf. I. Massoff, **Teatrul românesc**, III, E.P.L., 1969, p. 58), reprezentată de mai multe ori pe scena Teatrului Național, ultima dată în stagiunea 1878—1879, cu Eufrosina Popescu în rolul principal.

4. CAFENELUȚA UNUI SIMBATRIOT

În **Kir Ianulea**, venind vorba despre dezastrul financiar al fraților Acriviței, citim următoarele: „Cel mai tînăr dedese la Lipsca, în iarmaroc, peste alt chilipir : se-ntîlnise cu niște elini, de care mișună totdeauna pin imbulzeala tîrgurilor mari, hoinărise cu ei pe la berăriile nemțești toată ziua, iar seara merseseră-mpreună la cafeneluța unui simbatriot, într-o ulicioară dosnică de lîngă Casa Sfatului, să-nvirtească un endekamisi, și pe urmă, la iuțeală, un stosișor..." O vagă, dar persistentă mireasmă aluzivă plutește asupra acestor rînduri, dacă nu uităm că Lipsca era orașul deselor popasuri ale lui Caragiale, înconjurat acolo de ospitalitatea lui Paul Zarifopol. Cine știe ce reminiscențe sublimate se ascund în pasajul reprodus, accesibile chiar la apariția nuvelei numai unui cerc restrîns de inițiați. Astăzi, taina stă ferecată sub pecețile timpului. Să observăm un singur lucru : „Casa Sfatului" nu este altceva decît traducerea literală a germanului **Rathaus.**

Șt. Cazimir

[1])**Atribuirea acestor versuri lui G. Sion ni se pare o confuzie, explicabilă poate prin faptul că Sion a scris o poezie intitulată de asemenea** Revederea **(vezi** Ceasurile de mulțumire..., **Iași, 1844, p. 103—105).**

SEMN Echinoxiștii: Adrian Popescu

„Prin **Umbria...** poetul își estetizează stările de sentiment încercînd să le dea **formă** ; mai exact, el vrea să șteargă distanța dintre afect și expresie, spațializînd absența". Scriam în **Poezie și generație**, pp. 224—225. Rămîne de constatat dacă **esoterismul manierist** din placheta de debut a lui Adrian Popescu va fi transformat în altceva și în ce măsură formula „anti-retorică" polemică în contextul inițial, se va degaja de o „para-retorică", devenită apoi sterilă prin repetiție și conventionalitate. În acord cu oracularitatea concettistă, în prima etapă a poeziei lui Adrian Popescu se observă preponderența unui asianism flamboiant, unde, acceptînd sugestiile lui Gracián, poemul pare să fie scris simultan „con alma" și „con agudeza", fiind concomitent **foc** (trăire) și **sărbătoare** (cultură). Peste voalurile grațioase, uneori artificiale, ale unor „criptografii cosmice" picură roua franciscană a unei intense afectivități, astfel că semnele culese din interregnurile „grădinii botanice" (și „zoologice") se animă brusc de „o milă sălbatică". Poetul are reticența rostirii directe (în sensul retoricii manieriste) și metoda sa presupune un ceremonial de mediere sintactică prin intermediul căruia „fulgerul" prim este stins, mîntuit în „răcoarea" frunzișului textului : „Cită răcoare, / locul unde s-a fost aprins un copac / în umbra care lipsește / îți împreuni mîinile / a rugăciune și frig. / Iscodești / cumplitul, ușorul, zadarnicul, / speri să înalți fulgerul / să-l trimiți înapoi. / Dar el e mai greu de zărit decît / sclipătul unui riu pe sub trunchii pădurii. / Frunzișul ei, coroana lui, fremătînd deasupra ta, înfioratul". „Înfiorat" ești în ipostaza de lector, de textul ce se scrie acum sub ochii aparent mirați ai unui eu (instanțe) ce se manifestă prin absență, sau, mai exact, prin retractilitate ; o distanțare desigur premeditată de cultura poetică, o situare voită într-un discurs „para-retoric". Evanescența paradisurilor construite atent de către Adrian Popescu, în conformitate cu o arhitectură inițiatică de sorginte crepusculară, nu are o tradiție precizată în spațiul toposurilor românești consacrate, de aceea poetul va recurge la **locaiizarea italică** ; deși „Umbria" reprezintă, într-o primă accepție, teritoriul imaginar, acea topografie mallarméană a Poemului, este, în același timp, și o „provincie a Imperiului" („unde n-am fost niciodată" desigur) în care a avut loc revelația sfîntului Francesco d'Assisi : „Dar acolo pașii mei n-au călcat. Deși eram / doar la cîțiva kilometri. **Porziuncola** (s.n.) se numește. / Nume de origine latină, indicînd probabil o fișie de teren fern înconjurată de smîrcuri". Tocmai în această „fișie de teren fern", care este esențială, nu vrea să se lase ademenit Adrian Popescu. La o lectură primă, impresia de artificialitate și sterilitate, de secetă a trăirii este puternică, făcînd din această poetică o sărbătoare a **stilului** ; cît timp se ambiționează să scrie o poezie a „realelor" și nu a **realului**, Adrian Popescu rămîne un remarcabil manierist. De la un moment dat, însă, începînd cu volumul **Curtea Medicilor** poetul pare atras și de alte semne, de expediții mai „prozaice" decît acelea întreprinse „în ținutul diamantului". Suavitățile, diafanitățile, evanescențele, toposurile aerate, discreția discursului prim n-au dispărut, dar „proba cu polenul" cuvintelor este mai acută ; intermedierea nu se face abstract, doar între „obiectele" poetice, ca pînă acum, ci se simte chiar o tentație decisă a realului. Poetul nu se mai sfiește să descrie „un camion" pentru a „ajunge" la aceeași „țintă" textuală : „Un camion cu prelată trece pe șoseaua umedă / Pinza tare foșnește pălmuită de vînt / Miros de fructe, gudroane și ulei / răzbate dinăuntru. / Dacă-ncetinește, numai o clipă, la cotitură / am putea urca dintr-un salt ; / cuibăriți printre lăzile strălucitoare și sacii negri / / am ajunge fără-ndoială la țintă". „Radiografia" prozaică a realului transferă imagini mai „directe" în carnea poemului ce se înfioară de energii animale „ca o mreană înotînd în amonte, / ca jugulara printre arterele anonime, / unde singele nostru pulsează mai ferm". „Navigînd" altfel („așa-i că se simte mirosul de pește / pescuit, tăiat, congelat, înotînd / în franjurii și jerba siajului / chiar dacă peștele, iată, lipsește / din poemul meu"), printre jerbele de măceș sălbatic de la „Curtea Medicilor", poetul își descoperă un alt „Interregn", un intertext mai proaspăt, răcorit de impactul cu elementele minerale ale realului în care se simte mai natural, mai aproape de condiția „trăită" a poeticului. Un poem profund, figurînd ambiguitatea scrisului și a scriiturii, într-o viziune fals-ironică, este „Unde fuge mercurul" : „Perforează ca omida frunzele și hîrtiile nescrise. / Unde se grăbește și de ce se grăbește mercurul, / de ce, domnilor fizicieni, v-am spus, eu sînt / un poet de modă veche, n-am nevoie de asemenea / farse, de ghidușii, de prezența acestui spiriduș / la masa mea. Vine să mă umilească, să mă / întristeze. Eu care iubeam bronzul, argintul, aurul, / sînt, iată, tulburat de acest argint viu. /.../ nu e nici lichid nici metal, nu e nici mort / nu e nici viu, cum să-l apuc, de unde, / domnilor fizicieni, nu e de glumit, iată eu / vă scriu, vă previn, un blind poet naturist".

În aceeași linie se înscriu poemele „Interregn", „O milă sălbatică", „Purtată de un nor" unde frisonul existențial tulburâ transparența „clară" a figurilor poetice de ordin secund, infuzînd acea teroare blîndă a trăirii fără de care poezia rămîne o simplă recuzită muzeistică. Spre acest filon de prospețime a discursului, am impresia că Adrian Popescu este mai chemat decît colegul său echinoxist Ion Mircea, al cărui **istm** rămînea exemplar prin originalitatea structurală. Altfel, dacă nu se schimbă, Adrian Popescu este pîndit de propria-i manieră (nu de manierism) care-i va subția tot mai mult retortele, destul de fragile ale distileriei poetice.

Marin Mincu

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

VII

IONIȚĂ VIOREL : Pentru cele trimise săptămîna trecută, ați primit răspunsul cuvenit. Acum ziceți : „Sper ca și rîndul trecut să ajungă la dv. (poezia) iar dacă corespunde conform cerințelor aș vrea să o publicați, ca fiecare om care publică am și eu aceeași idee ; nu scriu pentru mine ci pentru cei din jurul meu și de aceea mă impulsionează acest simț al publicității". Cum să nu vă impulsioneze ? În **Vrem pace**, aceste versuri : „Din vise mi-am făcut palat / Și umbrele mi-l îngrijesc / Un înger blînd m-a-ncoronat / Dîndu-mi un univers să stăpînesc /.../ Pomi de diamant strălucesc în soare / Și pămîntu-i numai perle / Plin de iarbă și de floare / Plin de cîntecul de mierle". Însă prea **corespund** și prea conform cerințelor, mai cu deosebire în versurile : „Cu multă știință / Și un pic de-atom / Distrugeți vieți frumoase de om". Nu știm cît de ambițios este la dv. acel simț al publicității, și pînă unde vă cereți impulsionat. Dacă mai doriți, mai trimiteți.

NICOLAE HORIGA : Din **Cibernetica junglă** acestea : „Dezorientat ca o busolă / Alături de-o bucată de metal" ; din **Ziua care a trecut :** „Ziua care a trecut / a fost o clipă, / un an ori un secol / orice dar mai ales / fața moartă / a unui lac de munte" ; și-acestea din **Flori de vișin :** „Plină de lumină / ninsoarea unor vișini / ne va acoperi / pînă tîrziu, tîrziu cînd și noi / vom fi doar două flori de vișin". Atît din cele zece, însă pentru data viitoare, tragem nădejde la mai mult. Numai dacă de la celălalt capăt al nădejdii, trageți și dv. Că nu s-o rupe ca gumilasticul.

CLAUDIU KOTTYSS : Știți inscripția de pe fiala din tezaurul de la Hagighiol : „Acestea, ale mele de la mine, Kotys". Însă de la Claudiu nimic.

ARGUS : În fragmente : **Odă :** „Ocol să dau Hecatei cățea cu trei / capete de cățea cînd ziua mareluj port da îndărăt (...) Să dau ocolirii de trei ori ocol / Să dau de trei ori fiecare cap de cățea ocol / Să dau ogrăzii... ocol să-mi dau cele trei capete / de cățea ocol patruped / Și toate cît mai firesc posibil să le fac" — pentru năuceala magică bine ajunsă.

WALPURGIS : „Adeseori / pierzîndu-mă prin albastre păduri nesfîrșite fără / cărări mă regăsesc în orașul Walpurgiei obosit / lunatic lîngă spînzurători căci pădurile-s / din spînzurători — o capră / încornată, o capră / spînzurată de-o coadă de balaur-laur / O lună capră la capricorn și iată / o capră încornată și latâ și lățoasă (...) pierzîndu-mă cu luna capră albastră / fecioară mă leagăn în / stejarul balaur mă leagăn / încornată capră într-un stol de ciori" — orgia dacică este veridică, după cît ne este nouă sprijin fondul documentar. Însă nu parodiați că vă usucă zeul mina. Ce e prea mult, batjocorește : nu extindeți formula.

ANDREI BÂRZU : Un întreg val, dar nu în întregime : „Dacii cînd plecau de acasă / cu vreo treabă, / Călcau apăsat de se văitau munții / Cîte două săptămîni oblojind / Rănile opincilor lățoase / Purta fiecare în cămașe / Sau în căciulă, sau poate în cojoc / Tărînă adunată din tindă / Călcată în picioare, cu dragoste /.../ Doar pe Zamolxe cel cu barbă lungă / Îl lăsau să-i aștepte pe-o piatră" — fiind o viziune la care aveți dreptul și oarece dreptate ; însă exagerați cu opinci lățoase, față de multele care de aur prădat de ocupantul vremelnic. În întregime : **Marele cal a luat tot:** „Calul troian / I-a învins pe învingători / El a înghițit tot ce era mai dulce : / Gustul victoriei / Iar în pocalele biruitorilor / N-a mai rămas decît... apă și fiere / Marele cal a luat tot" — o viziune a timpului, la care, să facem ochii mari. Mai trimiteți.

CONSTANTIN BUICIUC : Acest ciot de **Sabie romană :** „Admir minerul săbiei închipuite / tăișul arzător taie moleculele de aier / sfîrîind ușor , în timp ce brațul meu dezvelit / se mișcă în cer. / Voi despica visînd / o apă de izvor" ; și întreg și nevătămat, **Numai Orfeu :** „De vei sufla în piatra de coral, / aerul va clipoci prin pori / și va ieși dincolo un cîntec / Bolovanul portocaliu / în mîinile tale se va șlefui / frecat de melodi olimpiene / și, în timp ce te vor urma / oceanele faunilor / coralul se va transforma / în cochilia melcului ametit de spirale / iar cîntul, ieșind din fructul lui, / va fugi prin pădure". Instrumentele de coral, făcură o corală ; însă în loc de frecus merita șlefuire. Evitați abstracțiunile și mai trimiteți.

I. GH. I. — ION IOSIF — cel din Brădeanu. Vă urează sănătate și spor, I. Gh. din Florica, tot Buzău, pentru: **Vîrful cu dor, Aniversare, Acum pot să vin, Inscripție pe aripile unei libelule, Logos, Pe mal, Muntele, Amintire despre acolo, Miraj.** Această poștă, apărînd într-un număr de Luceafăr din iunie, va publica aceste poezii, urmînd ca în iulie sau în toamnă să treceți pe la redacție. De bine !

EMANOIL FLOR : Acest capăt de jos din **Rădăcină :** „doar ea impleticită dedesupt / lumina intuiește-n starea oarbă / în care putrezind spre minereu / arzînd apoi în flăcări din lumina ce-a conceput-o în adîncul greu — / căznită-n torsiune-rădăcina". Celelalte n-au nici tensiunea nici lucrarea de cuvînt de-o seamă cu acest fragment.

GHEORGHE TODOR : Fragment din **Veghe de noapte :** „Mi se răstignea privirea / Sterpezită, tulburată. Tu erai sub arcul ei / Pîlpîind, abia văzută / Și din ce în ce mai scîntei / Te albeau în răscucire". Oprim pentru „Antologia poștei" : **Zare de vis, Ninsoare în amiază, Echinox, Cîntec.**

Însă **Vînătoare de cerbi,** așa, fără prima strofă : „Ca o veghe ca o stare / Înălțîndu-se cu fală / Ei stau roată și cu stele, / Rănile, încet își spală / Noaptea lungă îi străbate / Printre crengile subțiri / Cerbii-n cetini se răzbună / Doar cu glonțul din priviri / Știu că harul lor de moarte / Îi așteaptă între zori / Cînd din soarele de ziuă / S-or porni schije de flori". Rămîneți sub ochii noștri.

DAN EMILIAN ROȘCA : Ne este bine că nu v-ați supărat pe noi. Am oprit poemele : **Năpoleon în sfînta elena, Graal, Păunul și ceața, Lecția de...** Facem o întrebare la tehnicul nostru, dacă-l interesează acel soi de desen. Rămîneți cu noi.

BURLAN ION : Această **Viață : „E ca un** trandafir / a trăit / cît trăiesc trandafirii / **O** singură dimineață". Depinde și de soiul trandafirului, dar altceva mai bun n-am găsit.

SEREA MIHAELA. Într-acel bilet ne scrieți: „La 20 de ani (aproape) mă jenez să vorbesc despre emoțiile mele și nu îndrăznesc să le numesc decît jucării. De aceea nici nu pot să dau fiecăreia titlul ei". Reținem din prima „jucărie" : „și-am să-ți întind mîna / peste masă / și viața voi începe din nou / mai frumoasă". Și dintr-a doua **„jucărie" : „În** pădure, urme grele / crengi troznite, frunze moarte / și departe / rîndunele / nori de piatră. / Înserare / În fereastră, chip de ceară (...) Foc de paie, fum și scrum / și felii de cer în drum /.../ chip de ceară, frunze moarte / și departe / nepăsare". Jucați-vă, tot jucați-vă și din cînd în cînd trimiteți-ne și nouă jucării. Însă transcrise, nu pe coală galbenă cu pixul roșu. Cel puțin, de data aceasta, nu ne-am obosit ochii degeaba. Deci, nu vă jenați la 20 de ani; vorbiți despre emoțiile dv. și lăsați-ni-le **Jucării.**

GHEORGHE TODOR

Cîntec

A venit un fel de vamă
Inima ca să mi-o cearnă,
Între verdele din ierbi
Și sărutul de la cerbi;

Și-a venit un fel de sbor
Împletindu-mi ochiu-n dor,
Cu un fel de fel de riu
Mirosind a bob de griu;

Și-a mai venit doamne-o cîmpie
Și m-a ales dintr-o mie,
Și m-a dus, hăt în albastru
Pe un roib focos, măiastru;

Toate cele au venit
Într-o inimă de seară,
Drept în trupu-mi răsucit
Ca mirosu-n primăvară.

Stare de vis

Ești aici în somnul crud
Lungul drum ce mă străbate,
Și împarți fără sfială
Trupul meu în jumătate.

Pe o parte tu, subțire,
Ca un dangăt răsucind
Sternul meu, din care iată-ți
Ies privirile-nflorind.

Altă parte ce rămîne
Să mai port din trup prin vise,
Ești tot tu ca o viltoare-n
Calea bărcii lui Ullyse.

Și mă porți așa în taină
Lungul drum din cli ă-n clipă
Pînă cînd se scurge somnul,
Precum sborul sub aripă.

Și dispari ca ziua-n noapte
Și rămîi în nici o parte.

Ninsoare în amiază

Privește iubito începe ninsoarea
Și-n țurțuri ne-nghiață, iată, pe tîmple
Albă distanța, tristă uitarea
Mareea zăpezilor ce-or să se-ntîmple.

E albul preapur între noi
Pe care o haită de lupi îl străbate,
Fantome-ale copacilor goi
Arindu-ne drumul la jumătate.

Tu pe o parte, eu pe o parte
Albiți, tremurînd sub zăpezi,
Eu jumătate, tu jumătate,
Clepsidra ninsorii acestei amiezi.

Privește iubito, se scurge ninsoarea
Prin trupurile noastre pe tîmple-nghețate
Această distanță, tristă uitarea,
Eu jumătate și tu jumătate.

Echinox

Tu erai, o aburindă
Veșnica strălucire,
Chipul meu într-o oglindă
Răsucit ca o țigare.

ION IOSIF

Vîrful cu dor

Treceam peste linia ferată
prin fața locomotivelor de luni
în care mecanicii își fierbeau ceaiul
și-l aruncau pe fereastră,
treceam amîndoi într-o singură umbră
singerată pe margini
cu aceeași statornică nepăsare
de marți și de miercuri,
treceam albaștri de nepăsare
pe lîngă Vila Muzelor de joi
pe lîngă unica stație de benzină ;
apoi urcam pe o șosea cu brazi,
treceam de colina lui vineri
și urcam prin aerul tare de sîmbătă
și prin ceața de duminică urcam,
pînă ajungeam la Vîrful cu dor...
Și acolo ne despărțeam ca două pietre
rostogolite pe două povîrnișuri,
ca două pietre — și totuși :
fiecare tîrînd după sine
un praf de sfărîmături de la celălalt...

Aniversare

Pentru că ochiul tău, frumosul,
a intrat, femeie, în primăvară,
eu și cu tine vom sărbători
privirea...
Să bem din ceașca pictată cu frunze
mai însingerate decît
gura păsării colibri,
să bem din paharul zilelor la rînd,
să ne bem colecția de nervi.

Miraj

Eram înțepeniți, în picioare,
Și tineri într-un frig boreal —
fără dorință ne contemplam
De la o piatră moartă
La un ochi ireal.

Ne contemplam cu privirile înghețate
Visînd la exploziile de magmă
Din tot mai fierbintele trecut.

Eram înțepeniți de curenți
De trecerea iernii eram înțepeniți
În timp ce Buzăul ne spăla rădăcinile
Copacilor de noi neiubiți.

Pe traseul glorios al Armatei române

● În cinstea celei de a 40-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, din inițiativa Uniunii Scriitorilor din R.S.R. și a Consiliului Politic Superior al M.A.N., luni, 4 iunie a.c., a început o amplă călătorie de documentare pe locurile unde, cu 4 decenii în urmă, ARMATA ROMÂNĂ s-a acoperit de glorie în luptele împotriva trupelor hitleriste.

Un numeros grup de scriitori, autori ai unor cunoscute lucrări dedicate istoricelor evenimente de acum 40 de ani, scriitori veterani din cel de al doilea război mondial, și tineri scriitori din toate asociațiile scriitoricești din țară, în frunte cu președintele Uniunii Scriitorilor din R.S.R., Dumitru Radu Popescu, însoțiți de reprezentanți ai Editurii Militare și ai Centrului de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară au vizitat pînă în prezent locuri istorice de pe traseul București, Valea Prahovei, Brașov, Doboli-Bara Olt, Ilieni, Sfîntu Gheorghe, Oarba de Mureș, Iernut, Luduș, Turda. Cu acest prilej, au fost vizitate monumente istorice și obiective economice ale construcției socialiste, au avut loc discuții despre dezvoltarea economică și socială a zonelor respective în anii de după eliberare, s-au organizat întîlniri cu veterani din războiul antifascist. La Casele Armatei din Brașov și Tîrgu Mureș au avut loc ample sezători literare în care scriitori au citit din lucrările lor dedicate momentului Eliberării și succeselor construcției socialiste.

Călătoria continuă prin Apahida, Huedin, Ciucea, Gherla, Dej, Moisei, Satu Mare, Carei, Oradea, Salonta, Păuliș.

Zilele Caragiale la Craiova și Ploiești

„Zilele Caragiale" manifestare organizată anual de Societatea Culturală Caragiale cu sprijinul Teatrului Național din Craiova, a Comitetului de cultură și educație socialistă Dolj, Asociației oamenilor din instituțiile teatrale și muzicale, a prilejuit la fiecare ediție a sa prezentarea unui important material de cercetare asupra operei caragialiene sub raport spectacologic și teoretic.

Manifestare singulară în contextul vieții teatrale românești „Zilele Caragiale" prin programul și modul său de organizare poate fi apropiat, fără să se poată discuta de o perfectă asemănare, de unele evenimente internaționale prin care se omagiază opera și personalitatea unor nume fundamentale ale literaturii dramatice. Ne gîndim la seminarul Brecht din R.D. Germană, la festivalul Shakespeare din Anglia, la cel consacrat dramaturgului G.B. Shaw din Canada la „Festivalul

Ulei de Benone Șuvăilă

de dramaturgie națională Sterje Popović" din R.S.F. Iugoslavia și altele. În acest an diploma de onoare a societății a fost acordată Teatrului Național din Craiova care a reușit pe parcursul celor opt ediții să realizeze premierele celor patru comedii și alte cinci spectacole colaj de scenete și schițe dramatizate, cărora li se adaugă un recital de poezie și muzică intitulat „Pe un franc poet".

Intervievat de noi, Ion Zamfirescu, prof. dr. docent, s-a asociat impresiei noastre apreciind activitatea Societății Caragiale în datele sale esențiale :

— Noi, românii, trebuie să știm că avem prin Caragiale — sau dacă se poate spune așa prin entitatea Caragiale — un privilegiu. Un privilegiu, poate, pe care numeroase alte culturi și alte literaturi și l-ar dori, Rareori, într-adevăr, un scriitor atît de înzestrat și de avizat pentru misiunea ce avea s-o îndeplinească, un artist cu atîtea rădăcini în epoca sa și cu atîta capacitate de a sesiza ; un spirit scrutător, cu o atît de sagace și exactă putere de observație ; un talent literar, atît de capabil ca în fapte cu înfățișare obișnuită să includă totuși semne reprezentative, înțelesuri, esențe ; o minte în măsură să discearnă critic, atît de severă în principiile ca și în procedeele sale de artă ; un condei peremptoriu, aparent atît de tributar actualității, totuși, atît de apt ca în registrele acestei actualități să sublimeze datele durabile și deschideri spre configurări general-umane.

Este un privilegiu acesta care obligă. Activitatea societății de la Craiova, prin tot ce o constituie și o reprezintă, se înscrie în acest climat de înțelesuri și preocupări. În sesiunile științifice, care de regulă au însoțit festivalurile „Caragiale", s-au făcut comunicări de seamă, putînd să intereseze și să intre cu autoritate în însăși exegeza problemei. Între timp, într-o formă sau alta, unele din aceste contribuții au văzut lumina tiparului ; altele desigur vor urma.

Sediul societății — mai bine zis locul de întîlnire al manifestărilor — și spectacolelor în cauză — este Teatrul Național din Craiova. Faptul nu este întîmplător. În viața acestei instituții, repertoriul Caragiale însumează valori și semnificații tutelare. În stagiunile sale arareori s-a întîmplat să nu figureze ceva din acest repertoriu. Fiecare generație de actori care s-a perindat de-a lungul vremii, pe scena acestui teatru, și-a constituit o datorie de cultură românească, și un titlu de prestigiu profesional, din a scrie ceva nou, pertinent, în această vocație și tradiție a instituției. Astăzi, atît ca principiu de program, cît și ca omagiu într-o perioadă jubiliară a teatrului lui Caragiale, Teatrul Național din Craiova deține în repertoriul său permanent întreaga operă dramatică a scriitorului. În ediția recentă a Festivalului Caragiale, Teatrul Național din Craiova a prezentat, sub direcția de scenă a regizorului Mircea Cornișteanu, o nouă versiune a piesei „D-ale carnavalului". O realizare expresivă, sigură, convingătoare, slujită de o echipă actoricească matură sub raport profesional, bine sudată, cu experiența stilului și coloritului caragialian. E posibil ca actul al doilea, balul, să fi părut oarecum sărac, în ce privește mișcarea, înfierbîntarea carnavalescă, zăpăceala spiritelor, o anume atmosferă de grotesc în dezlănțuire. Presupun două explicații. S-a avut în vedere o economie de mijloace materiale, inclusiv figurația. Mai plauzibil, însă, imi pare o intenție regizorală : aceea ca piesa să nu fie încărcată cu elemente exterioare, așa încît imaginea caracterelor și înțelesurile socio-psihologice ale piesei să piardă ceva din reliefuI lor necesar.

— Considerați eficient și durabil ceea ce s-a realizat în exegeza Caragiale pînă în acest moment prin activitatea societății și prin climatul pe care aceasta l-a instaurat ?

— Despre Caragiale s-a scris mult și continuă să se scrie. Opera lui, departe ca prin trecerea vremii să intre în conuri de umbră, dimpotrivă continuă să dezvolte interes și preocupare. Exegeza asupra acestui autor și asupra acestei opere, într-adevăr spune mult și denotă întinderi vaste : biografii, ediții critice, comentarii, raportări și interpretări pluridisciplinare, lucrări de poetică și stilistică dramatică, istorie teatrală, caiete de regie s.a.m.d. Totuși... lucrarea aceea de sinteză, în care omul și opera să poată apărea în integralitatea lor, cu ceea ce reprezintă în cultura națională și cu ceea ce pot figura în cultura lumii — lucrarea aceasta nu o avem încă. Pînă ce faptul să devină posibil, în rețeaua de factori și inițiative menite să-l pregătească, activitatea societății de la Craiova, prin idealul sub semnul căruia s-a născut și prin însuflețirea celor ce o slujesc, poate însemna un pion, o chemare, chiar și o certitudine.

Al doilea sediu al **Societății I. L. Caragiale** este Ploieștiul și Teatrul municipal Ploiești împreună cu care organizează anual, pe data de 9 iunie, data nașterii marelui dramaturg, o **Zi Caragiale.** Anul acesta, programul ploieștean va cuprinde o vizită în satul de naștere a scriitorului, azi **I. L. Caragiale,** o întîlnire cu elevii și profesorii liceului **I. L. Caragiale** din Ploiești, un microspectacol Caragiale, susținut de amatori ploiești, iar seara, recenta premieră a teatrului ploieștean cu **D-ale carnavalului.** De la Craiova la Ploiești **Zilele Caragiale** continuă.

Liana Cojocaru

Pasiunea sintezei

Urmare din pag. a 3-a

în colo, cartea lui Anton Cosma va înainta prin analiza succesivă a romanelor reprezentative. „Moromeților" li se acordă aproape 20 de pagini și, pentru a nu lungi scrisul, ultimul roman de o importanță asemănătoare căruia eseistul îi acordă un spațiu egal este „Princepele" de Eugen Barbu. Acestea sînt cele două repere ale cărții, „Moromeții" prilejuindu-i autorului majoritatea considerațiilor despre clasicism iar „Princepele" — despre baroc. Între ele se etalează o gamă foarte largă de analize — majoritatea romancierilor sînt reprezentați în minuțioasa clasificare întreprinsă (17 tipuri de roman a căror simplă înșiruire ar lua mult spațiu ; de altfel, este, desigur, o clasificare provizorie — oricum, numai orientativă). Concluzia lui Anton Cosma este că romanul românesc de azi „întrevede două posibilități fundamentale, două modele stilistice universale, modelul baroc și cel clasic." Altfel spus, tot de către autor : „romanul nostru actual hrănește pe de o parte un secret vis al clasicismului și se simte pe de altă parte atras de «anarhia» barocului". Eseistul este unul dintre cei care au anunțat și impulsionat studiile despre barocul românesc din ultimii ani. Ajungînd la momentul actual și analizînd orientarea către spiritul baroc în romanul realist, el face, apoi, distincția necesară : peste barocul autentic pare a încerca să se suprapună un „barochism" de ultimă oră, o imitație palidă căreia critica trebuie să-i bareze drumul spre ierarhii. Este momentul cărții cînd autorul iese direct în scenă angajînd o sănătoasă polemică împotriva imitațiilor, a inculturii și lipsei de talent în literatură.

Comentată puțin și parțial la apariție — dar intrată în bibliografia problemei și citată des „la subsol" de lucrări similare — cartea lui Anton Cosma, „Romanul românesc și problematica omului contemporan", rămîne una dintre lucrările importante, un debut în critica literară de excepție, îmbrățișînd într-un stil alert, fără superlicitarea unui limbaj de specialitate dar lăsînd amprenta cercetătorului pasionat, o arie largă de probleme ale literaturii contemporane, reușind definiții memorabile și invitînd spiritul critic către sinteze similare.

Balcanice

STEVAN TONTICI

Cine ce face

Dumnezeu a scris Pămîntul și Cerul
ceva o mică Alegorie
Cu o mașină rece de fier
eu scriu tristețea și ce-a mai rămas

Femeia mea pregătește prînzul
din neant din muzică și din carne
În viața de dincolo de mormînt în
aceeași clipă
foamea și liniștea hălăduiesc.

Caravana trece cîinii latră
celelalte jivine miriie și urlă
fasciștii dau tîrcoale iubirii
sufletul — nemuririi.

Din burta mașinii răsună
în același timp lătratul și șoapta
Dumnezeu și cu mine suspinăm
în antiehitatea liniștii

Sărăcia focului

Pentru pămînt ai — trupul
Pentru aer — sufletul
Precum apa exiști
— curgi !

Dar pentru foc — sărăcie
N-ai nimic !

În românește de
Dumitru M. Ion

OMAGIU LUI EMINESCU

Muzeul Literaturii Române organizează, în intîmpinarea comemorării a 95 de ani de la moartea poetului național, o seară omagială de muzică și poezie.

Despre virstele variantelor poeziei eminesciene și despre proiectiile muzicale ale acesteia vor vorbi Petru Cretia și Doru Popovici. În continuare, va urma un recital poetic-muzical susținut de prestigioși actori și interpreți ai scenelor bucureștene.

Manifestarea va avea loc luni, 11 iunie a.c., orele 18, la sediul muzeului din str. Fundației nr. 4 (lîngă Piața Romană).

IN CURÎND :

Istorii neelucidate

Almanah estival Luceafărul '84

● O CHEIE DE BOLTĂ PENTRU ETERNITATE ● MIRON COSTIN : EXECUȚIE ORI ASASINAT ? ● RICHARD AL III-LEA – INOCENT ? ● ATLANTIDA – UN CONTINENT CARE-ȘI SCHIMBĂ LOCUL ● BLESTEMUL CLOȘTII CU PUII DE AUR ● TERENTE, „REGELE BALTILOR" – UN HAIDUC MODERN ? ● MAFIA – UN LANȚ FĂRĂ SFÎRȘIT ● CIVILIZAȚIILE PRECOLUMBIENE ● CINE L-A UCIS PE BARBU CĂTĂRGIU ● DISPARIȚII MISTERIOASE ● DESCIFRAREA ENIGMEI FRONTULUI DE LA SALONIC ● ÎN CĂUTAREA PIETREI FILOSOFALE ● KAMIKAZE : ● AGATHA CHRISTIE : PĂSĂRILE

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Adaptări: «exilul creator»

Condiționarea creației românești de ideea emigrării nu se face însă, la „Europa liberă", decît arareori în baza „operei" pe care ar fi dat-o cite unul din grupul parizian ; în majoritatea cazurilor ilustrările se fac pornind de la istoria literaturii și mai puțin de la ctiva contemporani într-adevăr celebri. Pe scurt, ideea e că în tradiția culturii românești „exilatul" ar fi un personaj care apare frecvent. Așadar, „exilul creator" ar fi exemplificat de un lung șir de creatori. Așa o fi, însă, mă întreb, cît de lung ? În privința aceasta, răspunsul nu este atît de greu de dat. Un „exilat" serios ar fi fost, susține Vlad Georgescu, Ion Codru Drăgușanu „care a trăit foarte mulți ani în străinătate". Să admitem că ar fi așa, dar să ne întrebăm mai întîi cît de însemnat scriitor este acesta. Nu e decît un minor, aceasta o va admite și Vlad Georgescu. În al doilea rînd, „creația" lui e doar un jurnal de călătorie, creație adevărată nu a făcut : dacă nu călătorea e probabil că nu scria. Mulți inși cu biografie aventuroasă au făcut la fel, aici a funcționat, ca să zic așa, o fatalitate a operei : fără viață furtunoasă nu exista „opera" și nici nu mai putea fi vorba, nu e așa ?, de „exil". Caz clasat.

„Exilat" ar fi, după N.C. Munteanu, și Nicolae Bălcescu. Să nu se prefacă jurnalistul de la „Europa liberă" că nu știe ce era cu „exilul" lui Bălcescu : el devenise un lider revoluționar european și era obligat să trăiască la Paris și în alte părți din pricina relațiilor rele cu cămăcămia valahă. Dar, să întrebăm, ce a scris N. Bălcescu, a produs el vreun articol în care să atace pe români ? A promovat el „sincronismul", „occidentalizarea", a povățuit pe cineva să se deznaționalizeze ? Nu cred că se poate răspunde altfel decît negativ. Mă mir că uneori în grupul „Europei libere" este invocat George Enescu : despre el, Virgil Ierunca scrisese, după cum se știe, ca despre un plagiator. Însă de unde „plagiase" Enescu ? Din folclorul românesc, susține procurorul occidentalist : iată cît de creator a fost, la acesta, „exilul". Cu Brâncuși, evocat și el în chip de exilat, nu se întîmplă altfel, și s-au făcut studii asupra originilor românești, poporane, ale sculpturii lui (poate că se știe cîte ceva la „Europa liberă" pe această temă). „Exilul" i-a folosit, poate, biografic, dar pentru operă nu s-ar zice că a modificat cu aceasta ceva.

Caragiale și Panait Istrati, foarte des exemplificați mai recent, prezintă două cazuri care merită un examen separat : mă rezum să observ că I.L. Caragiale își încheiase practic opera cînd s-a stabilit, ca moștenitor al unei averi, la Berlin iar Panait Istrati a făcut carieră mai ales pentru că venea cu o lume nouă în proza europeană a momentului.

Adevărul e că astfel de exemple nu spun nimic mai mult și nu pot avea, pentru o minte lucidă, nici un fel de însemnătate. Dacă, să zicem, iar Codru Drăgușanu a scris fiindcă s-a „exilat" (dar nu așa stau lucrurile) N. Filimon nu s-a exilat niciăieri. Nu s-au exilat nici Hașdeu, nici Maiorescu, nici Slavici, nici Eminescu. Să mai citez ? Aș cita întreaga literatură română. Cu doi-trei scriitori care au ajuns întîmplător în Occident nu se dau nicidecum exemple concludente.

Dar să mai întreb ceva : de ce nu sînt invocați, cînd e vorba de „exil", Nicolae Milescu și Dimitrie Cantemir, plecați și ei din aceste teritorii, e drept că spre... Răsărit ? Să răspund tot eu : nu „exilul creator" interesează grupul „Europei libere" ci exilul către Occident. Aceste ilustrări de biografii canonice nu sînt decît mici fabule cu tîlc antiromânesc, descifrabile ușor cînd le așezăm alături de teze arhicunoscute cum ar fi, de exemplu, „sincronizarea" și „universalismul" etc.

Așadar, ideea aceasta este : creatorul trebuie să se „exileze" dar numai în Occident, adică acolo unde grupul verificat abia așteaptă să prenumere încă un „argument". Asemenea liste de scriitori români care azi, pasă-mi-te, s-au „eliberat" se fac citeodată, una din ele a și citat-o Virgil Ierunca : dar era o listă foarte caraghioasă. Într-adevăr, să punem alături pe Andrei Ujică, „prozator" român de la Paris, cu Eugen Barbu și să ne ținem, cu eroism, risul. Cred însă că în realitate cei care spun asemenea prăpăstii știu bine că ei vorbesc pe pustii, dar meseria, ce să-i faci, e meserie. Ca să convingă oamenii că exilul e într-adevăr „creator" oamenii „Europei libere" au făcut, să fim sinceri, eforturi dintre cele mai nebunești. În primul rînd au convocat fel și fel de inși să le spună, prin cîte un interviu, cît de bine e cînd te deznaționalizezi : unul, Vlad Mugur, se lăuda că în Occident va deveni „mare". N-a devenit nimic. Apoi, tot felul de indivizi au fost chemați să facă exegeze asupra gazetelor de exil : indărătnicul Nemoianu s-a sforțat aproape un ceas să ne convingă că niște foi „multigrafiate" sînt, în viziunea lui de estet, „reviste". Dar unde nu e nici Dumnezeu nu cere : în schimb, oamenii „Europei libere" insistă într-un chip aproape deznădăjduit.

O categorie propagandistică aparte e aceea a recenziilor dirijate : pe mulți creatori ajunși prin alte părți grupul „Europei libere" îi comentează bine, cu condiția bineînțeles, să ilustreze tezele diversiunii. Dacă te-ai fi luat după comentariile divulgate de comilitoni asupra lui Paul Goma ai fi crezut că Occidentul și-a găsit în fine „omul". Dar să ne întrebăm mai întîi care sînt cei care scriau ce scriau : am văzut, recenzenți din mediile „dizidenței". Nu s-a citat însă nici o obiecție, ca și cum vocile ar fi sunat unanim. Obiecții însă au fost, numeroase.

Nici atracția notorietății nu mai rezistă ; veni la rînd, bineînțeles, teza universalității. Limba română, zicea Virgil Ierunca, nu e „universală" și nici „oficială", scriitorul român ar trebui să scrie într-o limbă străină. Un număr de camarazi fuseseră convocați să explice cît de bine e cînd nu mai scrii românește (Virgil Tănase, I.P. Culianu, Miron Kiropol). Însă numai o „limbă străină" nu era de ajuns, trebuia și adaptarea la diversiune : nu ești „universal" dacă nu faci și pe dizidentul, cam aceasta era ideea. „Ori de cîte ori — zicea Monica Lovinescu — o literatură din Est, închisă într-o limbă neuniversală, a atras asupra ei atenția Occidentului, a fost din motive care țin de o etică a scriitorului mai mult decît de o estetică a operei". Despre „etică" scria și Horia Stamatu, scriau și alții, înlocuind „etica" prin „contestație", „curaj", „intransigență". Asemenea apeluri au rămas însă fără ecou, teza „exilului creator", o inovație cu date vechi, a „Europei libere" nu este decît încă o prostie.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

«Condiția de popor de răscruce»

Întîlnire cu CIABUA AMIREDJIBI

Cînd vorbim despre Gruzia, vechea Iviție, gîndul ni se duce automat către mitropolitul Antim Ivireanu, a cărui origină caucaziană nu l-a împiedicat să se confunde pînă la sacrificiu, cu destinele poporului românesc pe care-l păstorea la un moment dat. Nu este însă singura întîmplare a trecutului care ne leagă de Iviria. După unele surse, Moruzeștii ajunși în epoca fanariotă domni în țările românești ar fi fost la origine lazi grecizați cu vremea. Mulți dintre așazișii negustori turci din țările românești erau lazi, adică gruzini islamizați. Dragostea acestor negustori pentru țările românești a fost extrem de puternică, dacă ei au ales ca a doua patrie sudul Moldovei, opțiune abuzivă care a dus la un litigiu încheiat cu aspra hotărîre a scoaterii cu forța a veneticilor de la Caspica.

Desigur, ne-am ocupat prea puțin de relațiile gruzino-române, deși ele par la fel de vechi și de importante pentru noi ca și cele armeano-române. Literatura gruzină care a început să fie tradusă după al doilea război în limba română ne-a lărgit orizontul asupra vieții, istoriei și spiritului gruzinilor. Șota Rustaveli, sau Viteazul în blană de tigru, delicata poveste de dragoste și de eroism a medievalității gruzine, abia pomenită înainte, a cunoscut după războiul ultim trei ediții românești, dintre care două versiuni complete. Un roman ca Mina mareluî meșter de Konstantine Gamsahurdia nu este altceva pentru cititorul român decît o versiune epică gruzină a baladei Meșterul Manole. Semn că harta răspîndirii faimoasei balade depășește granița acreditată de folcloriști, adică Balcanii. La fel de surprinzător pentru specialistii care hotărăsc singularitatea motivelor mitice este că legenda Soarelui și a Lunii, găzduită în același roman într-o versiune rezumată, se vădește mult mai apropiată de cea română decît majoritatea variantelor balcanice.

Similitudinea de motive și de spirit din literatura română și gruzină pare să fie un teritoriu încă neexplorat. Cea mai recentă dovadă este și masivul roman Data Tutashia **al scriitorului, necunoscut în România pînă la această carte, Ciabua Amiredjibi. Dacă vom spune că este o carte despre un haiduc (în gruzină „abrag"), am simplifica foarte mult fizionomia cărții. Poveștile și romanele cu haiduci din limba română sînt de o mare simplitate epică, teziste și moralizatoare.** Data Tutashia, **deși bogată în întîmplări, înseamnă mai mult decît un roman de acțiune, fiind de fapt un simpozion. Imaginați-vă o proză care face o sinteză între densitatea lui Tolstoi și transparența lui Cehov, la care se adaugă altitudinea spirituală a literaturii gruzine și veți avea, deși simplificat, o idee despre formula acestei cărți. Ciabua Amiredjibi este nu numai un iscusit constructor epic, un acut descriitor de moravuri, un fin moralist, pentru că dincolo de toate acestea se dovedește a fi un scriitor reflexiv care proiectează toate întîmplările de pe canava dubitativă. Anecdoticul este în permanență sublimat într-o narațiune tot atît de bogată în întîmplări ca și O mie și una de nopți. Densitatea, demnitatea și finețea de spirit a cărții o fac invidiabilă.**

La o întîlnire triunghiulară gruzino-ruso-română închinată relației dintre „Literatură și revoluția tehnico-științifică", autorul acestor rînduri a afirmat că datoria scriitorului este să se ocupe mai ales de consecințele negative ale revoluției tehnico-științifice asupra omului și s-a sprijinit pe exemple din literatura română, găsindu-le în Sadoveanu și Blaga, ca și din literatura gruzină unde exemplul cel mai proaspăt și dintre cele mai elocvente este romanul abragului Tutashia care înfățișează, de fapt, imaginea unui popor care-și caută căile salvării. În disputa care s-a produs am avut surpriza de a avea un prestigios aliat în chiar autorul lui Data Tutashia. **Regretăm, și acum ca și atunci la Tbilisi, cînd l-am auzit vorbind pe Ciabua Amiredjibi, în același sens, că acest roman nu aparține literaturii românе, doarece el ar face cinste oricărei literaturi. Tradus în cele mai importante limbi din Europa și Asia,** Data Tutashia **asigură autorului său o circulație și un renume cu totul îndreptățite. Un serial de televiziune, mult controversat, a amplificat și el ecoul romanului în Uniunea Sovietică.**

Ciabua Amiredjibi s-a jurat să nu mai dea interviuri, dar fiind român, pe care-i cunoaște și-i iubește, și-a călcat jurămîntul. Ciabua Amiredjibi este un interlocutor admirabil și un povestitor fermecător. Ca amfitrion temporar al celor trei români aflați în excursie literară în Caucaz, (Andi Andrieș, Constantin Cublesan, Mihai Ungheanu), autorul lui **Data Tutashia** ne-a făcut să ne simțim, odată în plus, pe pămîntul Iviriei, ca acasă. Prima întrebare : Ce l-a determinat pe Ciabua Amiredjibi să-și aleagă drept personaj principal o figură pentru mulți anacronică : haiducul ?

— Universul literar sovietic și european, ne-a răspuns distinsul romancier Ciabua Amiredjibi, și cred că e la fel și în literatura română, a fost populat în ultima vreme mai ales de eroi infirmi. O modalitate indirectă de a vorbi despre bine arătînd reversul binelui, adică răul, un fel de a ajunge la pozitiv prin negativ. Dar pe acest itinerar invers a dispărut cu totul eroul pozitiv. Eu m-am gîndit însă că cititorul are nevoie de un erou adevărat, adică, simplu spus, de un erou. Ce înțeleg eu aici prin erou ? Un personaj literar care să-i ofere cititorului prin propriul său exemplu soluții de viață pentru cît mai multe din situațiile atît de complexe și complicate ale vieții contemporane. Iată de ce am ales un haiduc, care este în cartea mea mai mult decît un haiduc și în mod sigur un erou.

— Înseamnă că **Data Tutashia** este o carte polemică și că trebuie citită ca atare ?

— Caracterul polemic al romanului meu rezidă mai ales în refuzul ideii că romanul ca gen, ca specie poate să dispară. Data Tutashia **vrea să fie o carte care să arate că genul romanului nu dispare că este viabil mai ales în formele lui consacrate. În al doilea rînd,** Data Tutashia **dezvoltă o altă polemică implicită, care decurge din caracterul parabolic, analogic al romanului. El se situează în trecut dar vorbește despre ziua de astăzi. Altfel eroul meu Data Tutashia, abragul, n-ar mai putea fi erou pentru cititorul zilei de azi.**

— Am făcut afirmația că regret faptul că **Data Tutashia** n-a fost scris în limba română și că nu aparține literaturii române. Să mă explic : nu revendic pentru literatura română orice carte de excepție scrisă peste hotare. Dar romanul dvs. are drept erou un haiduc, figură foarte populară în România secolelor trecute, unde fenomenul haiduciei a fost la fel de intins ca și în Gruzia. Literatura gruzină și-a găsit în acest roman capodopera temei haiducești, pe cînd la noi o creație similară de aceleași proporții și semnificații nu există încă. În scrierea romanului ați fost inspirat de un model real ?

— Istoria și legendele gruzine vorbesc despre nenumărați haiduci. Dar n-aș putea indica un prototip pentru Data Tutashia. **În roman sînt o sută de personaje și nici unul n-are un model precis în realitate. Dar un prototip există : prototipul romanului meu este, dacă prototipele pot fi colective, poporul georgian. Despre el este vorba în această carte. Am căutat ca prin toate personajele mele să vorbească despre firea și despre calitățile poporului gruzin. Iar dacă cititorii altor popoare, altor naționalități încep să-l considere pe acest erou gruzin drept al lor, mie altceva nu-mi mai trebuie.**

— Critica literară gruzină și sovietică a discutat caracterul parabolic al cărții, a definit eroul principal al cărții ca un erou colectiv, ca poporul gruzin ?

— Cititorii instruiți au înțeles lesne acest lucru. Ei au mai înțeles și altceva : că acest erou fiind un erou organic pentru țara lui este, poate fi, și un erou universal.

— O întrebare de istorie literară, „bibliografică" : ce ecou de critică a avut cartea ?

— Peste patruzeci de comentarii.

— Audiența de care s-a bucurat **Data Tutashia** la puțină vreme după apariție a fost și rămîne excepțională : traduceri în mai multe limbi sovietice, traduceri în țările socialiste, în occident, un film de televiziune etc. Cînd scriați cartea anticipați succesul ?

— Numai după ce am terminat romanul mi-am dat seama că este o carte bună. Nici prietenii mei care mi-au cunoscut cartea în manuscris n-au avut altă perspectivă asupra ei. Nimeni nu prezicea un asemenea ecou. Nici nu ne gîndeam că va fi tradusă în atîtea limbi și în nici un caz că va fi tradusă în limba română. Dar a apărut la orizont Marcel Petrișor care a pus la cale traducerea românească și așa am ajuns la cititorul român.

— Dacă v-am ruga să vă opriți asupra unui fapt important de literatură gruzină contemporană, la ce v-ați opri ?

— După mine cel mai important eveniment din ultimii zece ani este apariția prozatorului Inanișvili. Pentru că știe să facă dintr-o întîmplare banală, anonimă, un eveniment pentru toți oamenii. Este un prozator foarte sincer, care știe să ridice totul la artă. Mai folosește și o limbă georgiană fără rival, pe care n-o mai scrie astăzi nimeni. Îl prețuiesc mai ales pentru că știe să formuleze simplu idei înalte.

— În România se citește multă literatură sovietică, mai ales proză. Am remarcat mai ales prozele provenite de la „sibiriaci" și de la scriitorii micilor republici. Este un fenomen care atrage într-adevăr atenția ? Cum apreciați literatura lui V. Rasputin, Lili Promet, Ion Druță ?

— L-am citit pe Ion Druță. Acesta a înțeles ce înseamnă să fii scriitor. Se cunoaște că este dintr-o literatură care l-a dat pe Eminescu.

A urmat inevitabila întrebare despre proiecte.

— Acum nu-mi dă mîna să scriu. Fac iar o călătorie de 5 zile, voi avea întrevederi, discuții. Cauza este romanul meu Data Tutashia. **Jur că nu mă duc de bunăvoie. Am dat peste 60 de interviuri din pricina acestui roman. Mereu zic că nu mai dau. Dar iată că iarăși a trebuit să fac excepție. Este vorba de România unde am mulți prieteni. Iată de ce dau acest interviu cu plăcere gîndindu-mă la prieteni ca Marcel Petrișar, Mircea Radu Iacoban, Dumitru M. Ion și atîția alții.**

— Totuși este imposibil ca după **Data Tutashia** să fi renunțat la scris !

— Proiectez o carte care să aibă aspectul unui memorial fără să fie o carte de memorii.

— Cred că este cazul să vă explicați...

— Cînd un autor își propune să scrie într-un gen, cred că el trebuie să caute o formulă virgină a acestui gen. Știm că memoriile sînt cele trăite de autor, cele văzute cu ochii lui. Însă eu aș vrea să scriu o carte care să nu corespundă numai acestor cerințe ci să povestească cititorului despre modul în care s-a format sufleteste scriitorul ca autor al romanului Data Tutashia. **Voi evita cronologia. Am șaizeci de ani. Mă voi cerceta, mă voi scruta, mă voi examina pe mine. Voi căuta geneza caracterului meu.**

— Cînd va fi gata această carte ?

— Greu de anticipat.

— Ce ne puteți spune despre literatura română ?

— Nu pot spune că eu cunosc literatura română. Am citit însă cărți scrise de români. Cred însă într-un lucru : nici un popor nu se dezvoltă unilateral, doar pe o singură latură a existenței lui. Orice dezvoltare completă este o dezvoltare armonică. Ceea ce știu despre poporul român este că e un popor foarte vechi și că timp de veacuri, în condiții foarte grele, și-a dezvoltat cultura în toate direcțiile și domeniile. Poporul român este un popor însemnat pentru că el ocupă un loc cheie la răscrucea Europei cu Asia, și-l ocupă de foarte multă vreme. Iată ceea ce este foarte important. Umplu lacunele mele în materie de literatură română cu această idee generală despre vechime, despre dezvoltarea armonică, despre condiția de popor de răscruce. Nu sînt multe popoarele despre care se poate spune că fiind popoare de răscruce sînt și popoare vechi și armonice ca dezvoltare sufletească și culturală.

— România ar fi bucuroasă de asemenea oaspeți. Doriți să vedeți România ?

— Desigur. Doar sîntem vecini. Ne desparte doar Marea Neagră, adică numai opt sute de kilometri.

Nu i-am mai spus distinsului meu interlocutor că dincolo de mare se află munții care în vechime se numeau tot Caucaz. Sper s-o descopere alături de alte realități, pe care le întuiește de la distanță, atunci cînd va vizita România.

M. Ungheanu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **FLOREA FIRAN, profesor asociat la Universitatea din Pisa a susținut în cadrul acordurilor culturale româno-italiene, la invitația Universității pentru străini din Perugia, comunicarea** Eminescu și romantismul european.

Senatorul Giorgio Spitella, **rectorul Universității perugiene, prezent alături de un însemnat număr de cadre didactice și studenți, a apreciat comunicarea drept încă un prilej de cunoaștere a literaturii și poporului român.**

Ambasada Română din Italia a donat cu această ocazie un apreciabil număr de cărți românești bibliotecii Universității din Perugia.

● **O MANIFESTARE CULTURALĂ** a avut loc la Biblioteca română din Roma, cu prilejul căreia profesorul George Ivașcu, directorul revistei **România literară,** a trecut în revistă marile dimensiuni ale literaturii române din ultimele decenii, analizînd trăsăturile specifice ale acestui moment de expansiune culturală. La rîndul său, poetul și traducătorul din literatura română Elio Filippo Accrocca s-a referit pe larg la fenomenul literar actual din țara noastră. Poeții Raffaela Spera, Ettore Violani și Elio Filippo Accrocca au citit din versurile proprii dedicate țării noastre, iar profesoara Rosa del Conte a recitat poemele consacrate Italiei de către Lucian Blaga. Profesorul George Ivașcu s-a întîlnit de asemenea cu studenții de la Universitatea din Roma unde a prezentat o prelegere consacrată dezvoltării presei românești în ultima perioadă.

● **LA CASA PRIETENIEI POPOARELOR** din Moscova o seară omagială a fost dedicată celei de-a 125-a aniversări a zilei de naștere a marelui actor, regizor și profesor, Constantin Nottara. În cadrul acestei frumoase manifestări, Mihail Friedman, cercetător științific la Institutul de slavistică și balcanistică al Academiei de științe a U.R.S.S., traducător din limba română, Tatiana Silanikieva, profesor de limba română la Institutul de relații internaționale și Ion Zbîrnă, consilier al Ambasadei române din Moscova au prezentat o suită de comunicări privind viața și activitatea lui Constantin Nottara, referindu-se pe larg la marele său rol în ce privește stimularea dramaturgiei originale și contribuția sa la formarea unor mari actori ai scenei europene. În încheierea serii omagiale, artiști de la Teatrul mare din Moscova au prezentat un program artistic care s-a bucurat de succes.

● **ARTA ROMÂNEASCĂ CONTEMPORANĂ** a cucerit, încă o dată, sufrageriile publicului finlandez. În orașul Kuopio a fost prezentată o expoziție de pictură și sculptură contemporană românească. Cu acest prilej, Jouko Tuominen director pentru muzee și expoziții din cadrul municipalității orașului, a analizat împrejurările în care poporul nostru aniversează 40 de ani de la 23 August 1944, evocînd relațiile prietenești de cooperare dintre țara noastră și Finlanda, subliniind rolul important al acțiunilor culturale pentru mai buna cunoaștere a celor două țări și popoare. Vernisajul expoziției s-a bucurat de un amplu succes, cu participarea a numeroși oameni de cultură și ziariști, precum și ai membrilor Filialei din Kuopio a Asociației de prietenie Finlanda — România.

● **TÎNĂRA VIOLONISTĂ** Liliana Ciulei Atanasiu a cunoscut un frumos succes la recitalul pe care l-a susținut în cadrul unui program care a avut loc la Biblioteca română din New York. Violonista a interpretat lucrări de George Enescu, Tiberiu Brediceanu, Vasile Filip și din repertoriul străin, fiind acompaniată la pian de către Tad Ganger. În cadrul manifestărilor care au loc la sediul bibliotecii a fost de asemenea vernisată expoziția de pictură a lui Alexandru Chira.

REPERE

Bibliotheca orientalis (II)

Partea de sinteză este probabil cea mai valoroasă în **Scripta Aramaica,** efortul cărții de a evidenția interferențele între culturi și între formele de spiritualitate, precum și acuratețea celor mai multe din echivalențe. Prin vastitatea preocupărilor sale, Constantin Daniel face parte dintre oamenii de știință capabili să înțeleagă adînca întrepătrundere între culturi. Din acest punct de vedere, notele sale devin o mină de observații puțind conduce la cercetări extrem de fructuoase. În notița introductivă la capitolul **Manuscrisele de la Marea Moartă** se afirmă de pildă că relatarea la persoana întîi din **Kohelet** și din **Chochmat Șlomo** se datorează unei influențe egiptene (p. 120—121). Cel puțin prima dintre aceste cărți este un ecou tardiv al lui **Iov,** care a suferit indiscutabil influențe egiptene. Mai mult, **Kohelet** poate fi considerat și un produs al unei atmosfere impregnate de scepticismul grecesc, iar **Chochmat Șlomo** i-a fost chiar atribuită lui Philon din Alexandria. Un foarte fin cunoscător al textelor, N. Șaim, într-un sugestiv comentariu la **Kohelet,** îl considera un text specific tradiției sale, dar această opinie ar trebui nuanțată mult, după opinia noastră. Constantin Daniel sugerează cîteva analogii prețioase, care ar putea fi prelungite din punct de vedere istoric și filologic.

Desigur, observații de amănunt se pot face adesea, cu relevanță destul de mare. Ne vom referi la un domeniu pe care l-am studiat mai amănunțit, acela al textelor mișnaice și al conotațiilor pe care le prezintă. În aceeași notiță introductivă se vorbește la un moment dat de „minimi", ereticl, tinzîndu-se acreditarea sensului de eretic aparținînd sectei esenienilor, spre deosebire de nazareeni. De fapt, minimi însemnau chiar nazareenii, mai ales în secolele doi și trei e.n., cînd acest apelativ ajunsese să aibă o nuanță extrem de urîtă, pejorativă, datorită luptelor intestine, minim tinzînd să fie chiar sinonim cu „malșin", adică delator (pentru că îi denunța pe observanții legii, ceea ce atrăgea mari persecuții din partea romanilor), în timp ce Samuel cel Tînăr redactează chiar un blestem împotriva lor, la cererea lui Gamliel, introducîndu-l în formulele zilnice, tocmai pentru a-i face pe minimi să se dea de gol, în cazul că ar refuza să îl pronunțe (v. și A. Elmaleh, **Nouveau dictionnaire complet hébreu-français,** Edition „Yavneh", 1961, vol. II, pg. 1 688—1 689). Sigur că termenul îi desemna și pe ebioniți și chiar și pe esenieni, dar în perioada mișnaică și mai tîrziu erau vizați mai ales nazareenii. Cînd se ajunge la literatura ghemarică, primul text avut în vedere de Constantin Daniel este **Pirqe Aboth.** Noi am tradus acest titlu cu **Tratatul părinților,** urmînd tradiția primei versiuni românești, datorată lui A.S. Gold, și a celor mai multe versiuni în limbile moderne. „Pirque" este de fapt o formă de status constructus (smihut) a cuvîntului care înseamnă „capitol", iar „avot" (la plural) înseamnă „strămoși", părinții fiind desemnați în ebraică prin „horim". Numai ultima traducere pe care o cunoaștem, cea a lui Reinhold Mayer, în **Der Babylonische Talmud,** Wilhelm Goldmann Verlag, ed. II, 1965, echivalează riguros cu **Die Sprüche der Väter,** adică „maxime sau sentințe ale strămoșilor", în germană pluralul însemnînd „strămoșii". A. S. Gold spune că „avot" ar fi „părinți", ceea ce conține o mică eroare. Folosim „părinți", numai în sens foarte general, adică cei dinaintea noastră (este cazul să facem și o precizare privind traducerea lui A.S. Gold. Exemplarul pe care-l avem în față, din **Seder Hatefilot,** unde se află **Tratatul părinților,** la pg. 275—321, mi s-a părut a fi, datorită unor particularități ortografice, dintre cele două războaie, dar o ediție mai veche a apărut în ultimul deceniu al secolului trecut, Ordinul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice de aprobare a cărții datînd din iulie 1898, iar ediția a III-a pe care am cercetat-o mai demult este din 1914. Prima formă a traducerii este deci mai veche. S-ar cuveni odată investigate mai amănunțit și aceste ediții, ele conținînd date semnificative despre o tradiție importantă de la noi). Revenind la notele lui Constantin Daniel privitoare la **Pirque Aboth,** cercetătorul român îl introduce în perioada ghemarică, spunînd chiar că „a fost redactat în secolul al III-lea al erei noastre, iar capitolul asupra Legii a fost redactat mai tîrziu". Într-adevăr, numai primele cinci capitole sînt din Mișna, adică cel puțin din perioada dinainte de 220, cînd s-a încheiat scrierea acestui text fundamental. Cel de al șaselea capitol este singurul din perioada **Ghemarei** (din **Baraita.**) Primele cinci sînt însă mai vechi chiar decît primele două decenii ale secolului al III-lea, iar Mișna nu trebuie amestecată cu Ghemara, tocmai pentru că cea din urmă este un comentariu la cea dintîi. În ceea ce privește traducerea, avem o singură obiecție mai importantă, referitoare la folosirea cuvîntului **predanie.** El are conotații din altă formă de spiritualitate, iar „kibel" din original conține sensul de primire încorporat mai tîrziu în „kabbala". Prin extensie s-ar ajunge la multe consecințe terminologice ce ar ascunde înțelesurile adevărate ale lucrurilor. Nu am studiat ediția Bonsirven folosită de Constantin Daniel pentru traducerea sa, dar așa cum cunoaștem noi textul, el prezintă oarecari modificări față de forma românească. Oricum, am mai spus-o, realizarea unei noi versiuni este valoroasă în sine, cu atît mai mult cînd este atît de scrupulos lucrată cum sînt toate textele semnate de Constantin Daniel.

Aurel-Dragoș Munteanu

ACASĂ

Toate întîmplările au patrie și miros specific

Cele vesele miros a vin luminat, a hanuri peste care ninge și din lemnul fiecăreia din ele își clădește viața un cireș sau un mesteacăn. Cele urîte se culeg din stele negre și miros a blestem săltîndu-se fălos din putregaiuri.

Acum, cînd plec de-a curmezișul Europei (sînt născut pe dunga plecărilor, tot așa cum un șef de școală e născut pe dunga imbecilității), mă simt îndemnat să amestec în mirosurile verii iz de întîmplări balcanice.

— Eram elev la liceul militar Iași (refugiat la Cimpulung Muscel). 1947. Secetă. Foamete cumplită. Umblam vesnic flămînd și hăituit de ideea că nu voi mai apuca o zi să mănînc pe săturate. Într-o duminică m-a invitat la masă colegul de bancă, pe mine și încă patru elevi. El locuia în oraș, fiu al unui ofițer superior. Ni s-au servit două feluri de mîncare pe fundul farfuriilor, iar după aceea am fost trecuți într-o cameră alăturată mare și friguroasă și puși să înfășurăm mere în foi de hîrtie cerată. Provizii de iarnă. Cred că niciodată n-am înghițit mai mult în sec. Timp de patru ore ofițerul a stat cu ochii pe noi și nimeni n-a îndrăznit să muște dintr-un măr. Atunci s-a deșteptat în mine o lighioană care nu va pieri niciodată. De aceea, citeodată, iarna, merele îmi miros a lup incoltit.

— Oraș de provincie. 1948. Sînt naționalizate uzinele, fabricile, farmaciile, inclusiv teatrul particular de pe strada principală. Teatrul rămîne cu porțile închise pînă-n toamnă. În septembrie e numit director un om de bine care pune în scenă mici piese cu subiecte din actualitate. Treaba merge bine (teatrul respectiv a dat, de altfel, mari figuri ale scenei românești) și de Anul Nou trupa serbează revelionul în costumele din piesa Alexandru Lăpușneanu. Peste noapte, Moțoc a fost ucis și Lăpușneanu otrăvit. Niciodată nu s-a aflat cine a făcut-o.

A ce miroase crima nedescoperită ? Mă întreb mereu și nu găsesc răspuns.

— Într-un compartiment de tren (trenul străbătea cîmpia), un bărbat trecut de jumătatea virstei își povestea necazurile în fața a trei doamne. Ți se încircona carnea, ascultîndu-l, prin cîte suferințe trecuse ! Mă uitam : vorbea în zadar, nu stîrnea nici măcar un surîs de compasiune. Dar cînd a ajuns să spună că i-a murit ciinele, cele trei doamne au izbucnit în lacrimi amare. În clipa aia mi s-a părut că miroase a ciine ud care a trecut riul spre stina îngerilor negri.

— Frica e jefuitorul onoarei. Cei siliți de viață s-o adopte ca mod de existență au văzut, fără îndoială, fața morții...

Eram trei prieteni. Unul dintre noi urcase aproape pînă unde nu se poate ajunge și căzuse. Era blînd, frumos, demn. În zilele cînd ne intoxica plictiseala ce se lasă uneori deasupra Bucureștilor, coboram în pivnița unui restaurant din centru și jucam ping-pong. Mai veneau acolo și-o turcoaică blondă și-o olteancă brunetă. Jur împrejur, pe rafturi, zeci de borcane cu struguri murați, hamsii, măsline, ciorchini de banane, lăzi cu portocale și lămîi. Jucam pe vin sau pe poveți. Cîștiga, mai totdeauna, Ion Băieșu. L. — celălalt prieten — pierdea cu incintare, pentru că vroia să povestească. Durerea, ca un delfin jupuit, se cerea scoasă la mal. Poate că noi eram cozile de păun care-l fascinau. L. fusese insurat cu fata unui om ilustru. Ca putere, zic. Socru-su, care nu-l primise niciodată nici în casă, nici în vorbă (fata lui contractase o căsătorie morganatică !) punea să fie arestat mai în fiecare seară și eliberat dimineața. Vreme îndelungată. Ani de-a rîndul. Doi ciini îl păzeau să n-adoarmă. Doi ciini și un ciomăgar... Într-o zi, mergînd să-l luăm pe Băieșu ca să jucăm ping-pong, la intersecția străzii C. A. Rosetti cu Alexandru Sahia, L. s-a atîrnat deodată de brațul meu și n-a mai vrut, n-a mai putut să facă un pas. Tremura, respira precipitat și mirosea a pucioasă. Frica-l paralizase. Ce se-ntîmplă ? l-am întrebat. Ăla de colo — și mi-a arătat un bătrîn ciolănos, lustruit și inecat în pustiul unei ferestre la care se vindea borș — ăla mă arestă... El, ăla... M-am smuls din strînsoarea lui L. și m-am îndreptat spre bătrîn.

— Îl cunoști pe omul de peste drum ? i-am strigat. Ne observase și : domnule, aveam ordine precise, ce-s eu vinovat !? A intuit c-aș fi vrut să-l scuip și mi-a luat-o înainte : domnule, să știți că atunci cînd îl lăsam liber o noapte, și L. mergea să petreacă, împreună cu soția, într-o casă din mijlocul unui parc, socrul lui îmi ordona să fixez o scară de peretele salonului în care tinerii dansau și urca să-l vadă pe L., fără a fi și el văzut. Înțelegeți cum e viața ?... N-am găsit altă prostie mai bună de făcut decît să-i smulg din mîini sticla de borș și s-o sparg de rigolă... Mirosea acru a țărîță zăcută.

După amiază, cei trei prieteni am mers la un meci pe stadionul Republicii. Juca Rapidul. În pauză, ne-am dus la bufet. (Pe-atunci se îngăduiau pe stadioane băuturi spirtoase). Dădusem de dușcă vreo cîteva pahare, cînd de masa noastră s-a apropiat un bărbat de vreo cincizeci de ani, spătos, jovial și i-a dăruit lui L. două sticle de vin : luați-le cu plăcere, vă rog. De la cine ? a-ntrebat L. De la cel ce fusese desemnat să vă impuște. Oh, bine că ne-a luat-o timpul înainte !

A ce miroase un om care trebuia să te impuște și e fericit că n-a ajuns s-o facă ? A munți, a iarbă coaptă, a minunea lui Dumnezeu, a peste fript pe cărbuni, a iasomie. În nici un caz, însă, nu miroase a mere. Giuvaierele toamnei, care sînt merele, i-au frînt viața lui L. Microbuzul în care călătorea, cu alți șase prieteni, s-a izbit de-un camion transportînd mere... și de atunci, uneori, pentru mine, merele au miros a colț de lup.

Fănuș Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **TINEREȚEA FILOZOFULUI** se intitulează ampla recenzie pe care o dedică profesorul Sidney Hook primului volum al unei monumentale ediții ce cuprinde articolele și textele de mai mică importanță din opera lui Bertrand Russell. Ediția va reuni două serii, cea dintîi va cuprinde primele unsprezece volume și va aduna lucrări de filozofie, logică și matematică, iar a doua, de la volumul doisprezece încolo, va strînge celelalte materiale, referitoare la o foarte amplă gamă problematică. Alături de corespondență, aceste două serii de materiale vor contribui în mod hotărîtor la conturarea unui portret adevărat al strălucitului gînditor și luptător pentru pace. Iată ce notează Sidney Hook : „Scrierile de tinerețe din acest prim volum arată limpede că junele Bertrand Russell nu a fost un tip precoce și nici un herald de revoluții intelectuale. Ele relevează imense capacități intelectuale, o acuitate mare și predispoziție pentru **jeux d'esprit,** dar nimic nu este comparabil cu **realizările lui de mai tîrziu".**

● **UN ROMAN** dedicat exploratorului John Charles Fremont (1813—1890) se intitulează **Dream West** și a apărut la editura Putnam, sub semnătura lui **David Nevin.** Lansat cu o vervă publicitară ieșită din comun, această carte părea menită să capteze pe cititori „ca un foc din preerie", cum spunea un critic. După apariție, recenziile par să confirme mai puțin încrederea editorilor. Fremont a fost un personaj idealizat încă la mijlocul secolului trecut, în plină carieră. Personalitate contradictorie, cu ambiții uriașe pe scena socială, în același timp șarmeur și provocator, el a frizat condamnarea la moarte, într-un răsunător proces de Curte Marțială, apoi a candidat la funcții elective și a sfîrșit într-o sărăcie demnă. Cronica lui Marcus Cunliffe din **The New York Times Book Review** consideră că David Niven nu a reușit să evidențieze antagonismele lui Fremont cu societatea americană a timpului său și nici caracterul profund ambiguu al acțiunilor sale, atît în ceea ce privește explorarea Californiei, cît și participarea sa la Războiul civil și la campaniile prezidențiale. În încheiere, Marcus Cunliffe, el însuși un istoric de mare prestigiu, notează următoarele : „De ce a fost scris la urma-urmei un roman despre Fremont, în loc de o biografie istorică ? Nu cumva tocmai pentru că avem de-a face cu un caracter de roman ?"

● **POETUL ORIGINAR** din Jamaica, Louis Simpson, unul dintre cei mai precoci artiști de după cel de al doilea război, a publicat recent două masive culegeri intitulate **Aici trăiesc oameni,** o selecție ce adună lucrări din anii 1919—1963, și **Cea mai bună oră din noapte,** cu poeme noi. Aceste cărți măsoară distanța parcursă de impetuosul și strălucitul tînăr de altădată, caracterizat acum drept egalul lui Randall Jarrell în ceea ce privește viața omului simplu, unul dintre cele mai venerate nume din poezia de limbă engleză. Poetul Alan Williamson scrie : „Cuvintele lui Walt Whitman : „Eu sînt omul, am suferit, am fost acolo" (Simpson ne-a dat o foarte afectuoasă, chiar dacă prea analitică imagine a bardului nostru național în poemul **Walt Whitman la Muntele Ursului),** această declarație patetică se referă și la inabilitatea autorului **Celei mai bune ore din noapte** de a se distanța de patosul vieții celorlalți". Lăsîndu-se tulburat de problemele ultime ale vieții, Simpson evocă în **Universul fizic,** o poezie din ultima sa carte, cum a primit cel mai stenic răspuns la marile întrebări. Soția sa murmură prin somn : „Ai dus gunoiul ?" Iar poetul replică : „Era un koan... un fel de irelevanță / ca un răspuns al maestrului către discipolul / care îi pune întrebări incuietoare despre univers".

● **UNELE REVISTE** de cultură au introdus de curînd o serie de rubrici care atrag atenția asupra celor mai frapante observații care apar în cărțile recenzate. Între acestea am găsit următorul pasaj din lucrarea semnată de Cynthia Ozick la editura Knopf și intitulată **Arta și ardoarea :** „Extraordinarul este facil. Cu cît mai extraordinar este Extraordinarul, cu atît mai facil se arată : „facil" în sensul că putem aproape întotdeauna să-l recunoaștem... Extraordinarul nu te lasă să dai din umeri și să treci mai departe. Dar cu ceea ce este obișnuit apar dificultăți. În primul rînd, făcîndu-se atît de ușor de observat în jurul nostru tot timpul —, obișnuitul este într-o poziție rea față de noi : aproape nu-l băgăm în seamă. Ceea ce este Obișnuit, tocmai pentru că este atît de obișnuit, ne face ignoranți și neglijenți ; cînd ceva nu insistă să fie recunoscut, cînd nu sîntem luați de gît sau loviți în cap de o anumită prezență sau de un eveniment, abia dacă băgăm în seamă sîngurele lucruri care merită cel mai mult recunoștința noastră. Și astfel ajunge la sensul cel mai adînc și la punctul principal în ceea ce privește lucrurile obișnuite : ele merită recunoștința noastră. Ceea ce este obișnuit ne lasă să ne trăim umanitatea din noi înșine ; nu ne sperie, nu ne provoacă, nu ne abate de la noi înșine..."

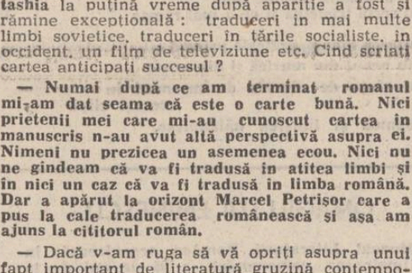

● **ÎNTRE SCRIITORII AFRICANI** cu reputație crescîndă se află și D. O. Fagunwa, marele romancier nigerian, care a scris cinci cărți în limba yoruba, vorbită de compatrioții săi din Nigeria. Traducerea în engleză a romanului **Pădurea cu o mie de demoni,** semnată de un alt mare scriitor, Wole Soyinka, și reeditată de curînd, a prilejuit o amplă discuție referitoare la destinul excepțional a lui Fagunwa (mort în 1963). Criticii de astăzi consideră că opera sa se află în spatele tuturor marilor direcții pe care s-a dezvoltat literatura nigeriană. O trăsătură mult discutată este humorul, dimensiunea comică a cărților sale, înlocuind caracterul deschis protestatar al primei generații de scriitori din lumea a treia. Este un umor bazat pe inteligență și pe compasiune, cu ascuțișul îndreptat împotriva tuturor schimonosirilor și degradării idealurilor morale. Într-un cuvînt, un mare scriitor, așa cum scrie și marele specialist în literatură africană, Charles R. Larson.

● **UN SCRIITOR CONTEMPORAN** din Guyana este Roy A. K. Heath, autorul romanului **Kwaku sau omul care nu și-a putut ține gura.** Criticii au apropiat această carte de capodopera lui V. S. Naipaul, **O casă pentru Dl. Biswas.** Un recenzent notează : „Heath a creat de fapt un bufon simpatic, foarte apropiat de personajul lui Naipaul, deși îi lipsesc conștiința de sine și intuițiile lui Biswas despre situația sa ruinătoare. „Kwaku" este o narațiune prea lungă în ceea ce privește descrierile de caracter și prea scurtă în ceea ce privește conflictele între ele. Eroarea constă mai ales în introducerea excesiv de amplă. Dar odată ce ai trecut de capitolele inițiale, vei găsi o mulțime de satisfacții de cititor, care pot să te implice adînc în desfășurarea povestirii..."

● **UN AMPLU STUDIU** dedicat arhitecturii franceze din secolele doisprezece și treisprezece a publicat de curînd Jean Bony, însoțit de aproape cinci sute de ilustrații, una dintre cele mai ample prezentări ale construcțiilor gotice. Criticul Robert Mark se referă în următorii termeni la această somptuoasă carte : Cu siguranță că va deveni o lucrare de referință pentru cercetătorii artei medievale. Ea poate să intereseze de asemenea pe nespecialist, născîndu-se de fapt din conferințe pentru publicul larg. Cartea își păstrează pînă la urmă caracterul oral, se simte că vorbele au fost spuse mai întîi, și abia apoi transcrise pe hîrtie, mai ales în introducerile destul de lungi și simple la fiecare capitol".

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
24
(1 154)
Sîmbătă
16 iunie
1984
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DESTINUL CREAȚIEI

Este indiscutabil că destinul creației îmbracă azi o paletă problematică deosebit de largă și atinge zona de reflecție în care se cuprind și scriitori și cititori, se cuprind și norme și criterii de referință teoretică, valori care țin de permanența și amplitudinea spiritului creator precum și ale democrației înseși cu care operează și se dezvoltă întregul fenomen cultural actual. Destinul creației este legat de forța modelelor pe care le consacră și de calitatea idealurilor pe care acestea le poartă, de poziția pe care se situează și nivelul problematic pe care-l ating în procesul de făurire a unei noi societăți, a unei noi civilizații.

Epoca inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului este epoca ieșirii și afirmării noastre în contemporaneitate. Ea înseamnă asumarea pe deplin a libertății, independenței și suveranității, înseamnă făurirea unei economii moderne și durabile, a unei științe și culturi avansate. Înseamnă istorie unică și conștiința pregnantă a acesteia, dăruire și patos înalt, patriotic, spirit creator, revoluționar. Într-un asemenea perimetru și sub incidența unor asemenea categorii se situează și cultura și arta, domenii care de asemeni poartă titulatura și însemnul acestei epoci, ale spiritului ei profund și unificator. În acest răstimp s-au pus noi temelii libertății de creație și a fost consacrată ca răspundere înaltă, socială, datoria de a crea pentru patrie și popor, de a transforma cultura și arta într-unul dintre cei mai sensibili factori de progres și civilizație. În liniile de boltă ale acestei epoci graviteză continuu lumina acelui izvor veșnic viu spre care îndeamnă și orientează secretarul general al partidului pentru a ne inspira direct de la sursele vii ale istoriei, ale realităților patriei și a ridica, prin valoare, prin forță educativă întreaga noastră creație la nivelul marii epopei a construcției socialiste. Acesta este destinul creației și, mai ales, acesta este sensul predominant al puterii de a crea, în acest chip literatura și arta se configurează ca realitate, ca una din realitățile noi, proprii vremii noastre.

Cele două mari evenimente pe care le întîmpinăm — a patruzecea aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, precum și Congresul al XIII-lea al partidului — prilejuiesc în planul culturii și artei sublinieri de natură să releve un întreg traiect istoric al experienței și evoluției spirituiui creator, cu momente de virf și accente care țin de însăși amplitudinea dezvoltării noastre sociale. Clarificările de ordin teoretic au avut și au o deosebită importanță pe terenul creației propriu-zise. Schimbînd substanțial dimensiunile libertății și imaginea acesteia scoasă din scheme și viziuni de rutină pentru a fi adusă în sfera realului și a acțiunii politice constructive, epoca pe care o numim cu numele și biografia cititorului său poate fi dedusă și din termenii actualității noastre celei mai exacte dar, mai ales, din larga paletă de opere ce depun mărturie despre semnificația și puterea mereu înnoitoare a spiritului revoluționar. Destinul creației se află în strînsă relație cu acesta și, un fapt de evidență, el se constituie într-un programatic și specific demers care vizează valoarea ca model, conștiința modelatoare și întregul ei edificiu, comportamentul său moral-politic și social. „Poporul — în care tineretul are un rol de seamă — oamenii muncii sînt cei care au realizat tot ceea ce am obținut în dezvoltarea socialistă a patriei noastre. Ei sînt eroii care trebuie să-și aibă locul în film, în teatru, în poezie, în artă, în literatură, în pictură, în toate domeniile creației artistice. Pe ei trebuie să-i prezentăm" — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la Consfătuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative iar impactul unor asemenea îndemnuri și cerințe poate fi resimțit la scara întregului fenomen cultural, la scara și pe durata unei întregi epoci. Pentru că, din perspectiva unor asemenea cerințe, mereu actuale și mereu noi, se făuresc de fapt mobilurile și trăsăturile sensibilității contemporane, din perspectiva și pe terenul unor asemenea orientări forța și fizionomia modelelor înaintate se situează în centrul preocupărilor întregii societăți și înrîuresc, prin solidaritatea de idealuri, asupra generațiilor. Marile modele — înaintate, complexe și durabile — trăiesc la orizontul de luptă și dăruire pentru înfăptuirea înaltelor idealuri ale socialismului și sînt un permanent și edificator indiciu de sănătate și putere de creație ale întregii națiuni.

Luceafărul

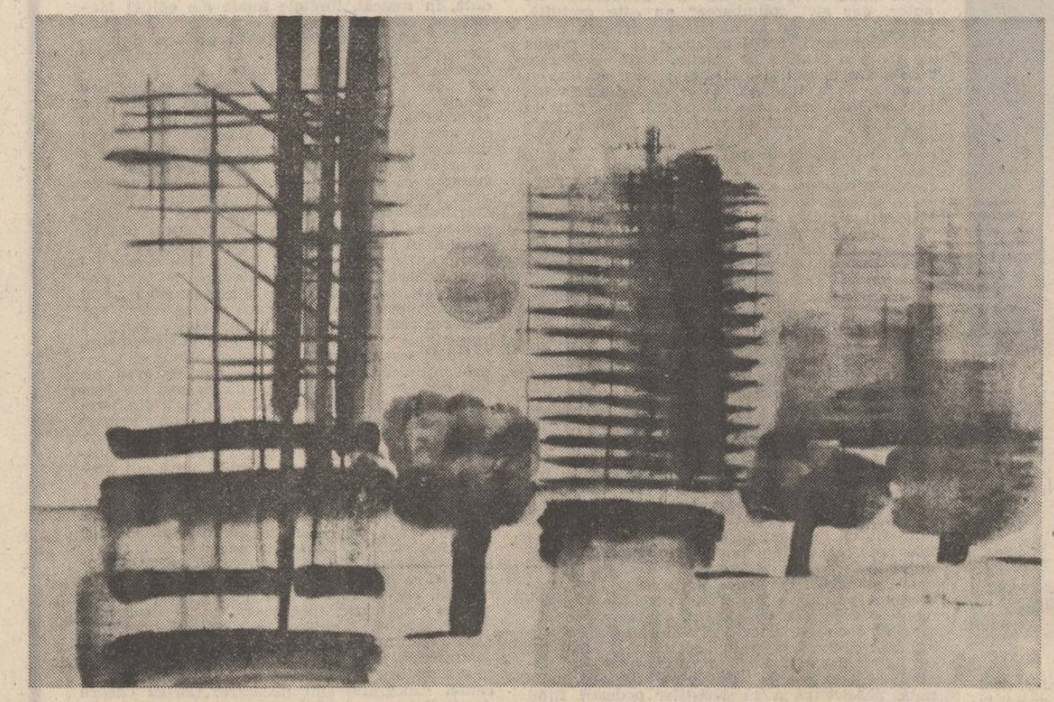

Raluca Grigorcea : Șantier
(Din expoziția națională de artă plastică a tineretului «40 de ani de muncă și împliniri»)

În numele tău

În numele tău, cât ține dimineața privirilor noastre
ne e cald și ni-e bine
ne doare cînd trebuie să ne doară
dragostea ta albă, neîntunecată !
în numele tău, patrie nemuritoare
sumă a tuturor sentimentelor
ne dăruim luptei pe viață și pe moarte,
arborăm steaguri roșii la porțile caselor
noastre de muncă și de odihnă !
în numele tău, aureolat de bogate ninsori
foșnet de frunze la îndemîna păsărilor
cîntătoare
ne cîștigăm prietenii, intrăm în cîntec
cu trup și suflet !

Nistor Tănăsescu

TÎNĂR ÎN AGORA

Răvaș din cîmpie

Începutul primăverii seamănă întotdeauna cu o peliculă clasică de film : alb-negru. Numai că pe măsură ce înaintează-n timp, primăvara capătă o mișcare de rotație care, dacă nu-ți ia mințile, te obosește crunt, mai rău ca prima dragoste. Mă refer la acel timp foarte scurt în care sînt concentrate toate culorile știute de cînd e lumea și de cînd e pămîntul. Totul devine mirai. În două-trei săptămîni se succed, cu repeziciunea cu care se-nvîrteau comediile prin sate, în anii copilăriei mele, și se mai învîrt și azi în Obor și orașele de provincie, toamna cînd dezertează vinul din struguri, se succed, spuneam, o sută una flori că numai Dimitrie Anghel ar fi în măsură să le enumere și să le prezinte luxul la adevărata valoare. Ghiocei, toporași, zambile, lalele, narcise, liliac, bujori, florile cașilor, prunilor, cireșilor sînt, rînd pe rînd, „moda zilei" și apoi decimate de același zeu solar care le-a impus. Parcurile municipale, grădinile de țară cu multitudinea și veșnic schimbătoarea tolbă de culori te ametesc cu atît mai mult cu cît în acest timp muncile de primăvară se izbesc una de alta ca verile la Ecuator, iar zumzetul albinelor capătă, fără să fie hiperbolizat, dimensiunea sunetului unui turboreactor și capra oricîtă iarbă ar avea la picioare tot spre frunzele livezii se uită.

Numai grîul jur-împrejurul satului rămîne încă verde și își vede în liniște de ale lui, prevestind parcă o așezare a lucrurilor în matcă, o înaintare calmă, firească, suportabilă, fără migrene.

Înfloresc salcîmii. Zilele se fac mai lungi și nopțile mai albe. Ținut grăniceresc unde vara se desparte de primăvară, unde tot ce a fost sămînță va fi semințe, unde tot ce a fost zbor obositor va deveni cuib și mai cu seamă unde începe năvala subconștientului în conștient cînd scoți o măsută-n grădină și-n timp ce puii proaspăt ieșiți din ou se „hîrjonesc" în preaima-ți gîndești la bătrînul plecat într-o lungă călătorie motivînd că a întîrziat atît fiindcă vroia să mai vadă o dată berzele.

E vremea cînd ai mai trece, măcar pentru o

Marin Lupșanu

Continuare în pag. a 3-a

EMINESCIANA

Vise de aur

Deși noaptea toate pisicile sînt negre și numai lumina zilei pare a stabili și reda identitatea fiecărui lucru, a-l decupa din fluxul heraclitean al realului pentru o clipă și a-i lipi un nume care să rămînă constant în timp — trecut și viitor — impunîndu-se cu precizia și pregnanța prezentului, se poate spune totuși că imaginea nocturnă a lumii marchează individualitatea și modul particular de percepție și reprezentare a fiecăruia dintre noi într-o măsură mult mai acuzată decît cea diurnă și cînd spun aceasta înțeleg, desigur, faptul că dacă lumea obiectivă e aceeași pentru toți, cea onirică, proiectată în vis, rămîne, se instituie, ca proprietatea și posesiunea cea mai intimă a persoanei.

O primă deformare a formelor existente în afara subiectului se produce în selecția impusă de acuitatea simțurilor noastre, dar cenzura operată de atenție, voință, interese și patimi în textul, în pădurea de simboluri prin care rătăcește conștiința face să privim ceea ce primim pe aceste căi cu un ochi circumspect, ochiul fiind organul nostru metafizic, sau, mai corect, organul fizic al simțului nostru metafizic, de unde și definirea rasei, a omului ca animal vizual : „Și tot astfel, dacă închid un ochi, văd mîna mea mai mică decît cu amîndoi. De-aș avea trei ochi aș vedea-o și mai mare, și cu cît mai mulți ochi aș avea, cu atîta lucrurile toate dimprejurul meu ar părea mai mari. Cu toate astea, născut cu mii de ochi, în mijlocul unor arătări colosale, ele toate în raport cu mine păstrîndu-și proporțiunea, nu mi-ar părea nici mai mari, nici mai mici de cum îmi par azi". Celebrul început al nuvelei eminesciene care pune dintr-odată sub semnul relativității spațio-temporale validitatea simțurilor în percepția lumii dinafara noastră continuă pînă la dispariția totală a amintitului material în aburul visului, și încă produs de o energie deja derivată, un fel de realitate de gradul al treilea, umbră a umbrei : „În fapt, lumea-i visul sufletului nostru. Nu există nici timp, nici spațiu — ele sunt numai în sufletul nostru. Trecut și viitor sunt în sufletul meu ca pădurea într-un simbure de ghindă, și infinitul asemenea, ca reflectarea cerului înstelat într-un strop de rouă". După cum s-a observat, cele două categorii kantiene de timp și spațiu ca forme apriorice ale sensibilității sînt trecute la rîndul lor prin corecția fichteană a dialecticii eului și non-eului, ale conștiinței materiei, eul însuși revelat la rîndul său, în două forme : unul empiric și altul absolut. Acest eu absolut și care în transcriere generală ar trebui să dea un continut religios unei ființe transcendente, să se identifice cu un demiurg responsabil de armonia lumii create și, mai ales, de scopul acestei creațiuni, de finalitatea ei antropomorfă ca sacră, are în practica scrisului lui Eminescu o semnificație dacă nu atee, atunci cu siguranță laică, deși poezia în veșminte romantice nu poate exista în afara unei mistici, fie ea și aparținînd cosmogoniilor vedice sau kabalistice ca, de pildă, în Scrisoarea I-a, *sau* Rugăciunea unui dac. *Aceste cosmogonii, mituri ale creațiunii sînt tratate pe*

Dan Laurențiu

Continuare în pag a 10

Note despre personajul contemporan

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURA SOCIALISTA

Departe de orice intenție speculativă, stabilirea locului ce revine personajului într-o literatură cu rădăcinile implantate în social și în mutațiile profunde ale contextului socio-politic românesc constituie un capitol important din orice examen critic.

S-ar părea că pe terenul de aplicare al unor judecăți despre modul în care actualitatea investește imaginația, personajul — dacă ne e îngăduit să cultivăm un adevăr paradoxal — nici nu există în sine, cu toate că spunem curent despre un personaj sau altul că este bine conturat, că are o certă originalitate. Negreșit, personajul există ca **model**, în perimetrul său de trăiri, el este un purtător de cuvînt și își asumă riscurile ce decurg din stările lui de conștiință. Care nu se supun niciunei mode fluctuante atîta timp cît iau pe cont propriu destinul omenesc sau oglindesc pe cel al alianței dintre imperativul istoric și cel strict biografic.

Cînd, de pildă, ca să dea la iveală un univers interior al său, personajul a dorit să-și afirme identitatea în lupta cu schematismul perioadei dogmatice am întîlnit acel personaj excentric, omul sucit, sofisticat, ironic, din proza lui Marin Preda și Nicolae Velea, D. R. Popescu sau Nicolae Breban. Asemenea apariții de la Țugurlan și Țică Dunărințu pînă la doctorul Minda sau ca să luăm un exemplu devenit clasic — arhitectul Ioanide din **Bietul Ioanide** al lui G. Călinescu sînt replica necesară la fantomaticele ștafete ce duc prin scrisul proletculist dovada că abstragerea din istorie este o formă de duplicitate cu îngustimile și falsificările non literaturii.

Dar personajul excentric mai oferă un argument de temperament cînd acționează pentru a apropia de viață, și deci de forța ei de modelare, scrisul pătruns de instinct național. Doar în spațiul acestuia încercările temerare, neosificate refuză facilitatea și asigură o perenitate morală, un fel de chirurgie critică și de sondare a realului regăsit.

Ultimii 15—20 de ani, oricum după 1963, în spiritul acelor atitudini de recuperare a experiențelor călăuzite de sensul nouului, al demnității și energiei constructive s-a ivit **personajul exponențial.** Nu mai este însul singuratic, izbucnind pitoresc, ci omul cu reacții cumpănite, călăuzit de vocația limpezirilor.

Din nou Marin Preda cu al său Victor Petrini în **Cel mai iubit dintre pămînteni** sau Dumitru Dumitru din **Dragostea și revoluția** de Dinu Săraru propun chipuri și fapte ce semnifică făgașul adevărat al revoluției populare. A-i integra pozitiv în circuitul realității practice nu este deloc greu. Dimpotrivă, ca **modele** chipul și faptele lor aparțin universului contemporan, îl ilustrează în cîteva repere fundamentale.

Pe Victor Petrini, victimă a unei injustiții de ordin politic îl reabilitează anii mai recenți, pe Dumitru Dumitru, activist politic prin definiție, aceeași ani îl propulsează pe o poziție de matură chibzuință. El reapără în calitate de factor de decizie vechi traumatisme și se opune unui superior venit de la centru, e vorba de Anghel Tocsobie, încă rob al unor principii perimate.

Nu greșim dacă susținem că acest erou exponențial vorbește despre mutații ineluctabile și despre acele opțiuni ce surprind neîngrădit adevăruri actuale. De pe urma lor beneficiază finalitatea artistică a scrisului contemporan, marcată de intransigență etică și oglindind dinamica celor 40 de ani de la Eliberare.

Faptul că Marin Preda trece de la Ilie Moromete, omul zbaterii în gol la Nicolae Moromete, închinat neîndoielnic să ia pe cont propriu destinul comunist, exprimă cum nu se poate mai clar ideea de dezvoltare și de succesiune primenitoare. La fărîmițarea inerentă a personajului din realismul critic avem acum asociații familiare, analogii ce dau plenitudine cauzalității directe. Momentului cînd Soames Forsyte privind în stradă descoperă stupefiat o manifestare a muncitorilor greviști și se întreabă : „de unde vine acest torent ?" îi răspunde un altul ce adună fizionomiile atitor existențe necunoscute și le canalizează spre un orizont comun. În romanul românesc actual, de la D. R. Popescu la Ion Lăncrănjan și de la Eugen Uricaru la Mircea Nedelciu numele acestui orizont comun îl conferă socialismul. El îi ajută pe eroii unor cărți cum sînt **Vocile nopții, Facerea lumii, Setea, Însoțitorul,** să se încarce de tensiunile clipei, într-o lucidă înlănțuire de interioriate, palpit vital al realului diurn, condensare de febre eroice.

S-ar putea ca cititorii să se întrebe de sînt îngăduite în condițiile prezentului capricii portretistice și, mai ales, capricii de comportament. Ele sînt îngăduite dacă aventura conflictuală le reclamă. Stări emoționale rătăcitoare trăiesc și eroi dedați din fragedă copilărie muncii și luptei pentru cauza revoluționară. Filipache din **Facerea lumii** se încarcă de asemenea clipe — izvor ca să se întoarcă mai tacom la adevărul cotidian, al impactului cu noi și însemnate răspunderi de producție și de viață.

Tinerețea explozivă a Evei Manicatide ne rezervă alte surprize, de împlinire erotică pe fondul unor înfrigurate întrebări de ordin intim.

Afinitatea dintre eroii acestor cărți imprimă biografiei lor o lucidă înlănțuire de semnificații vii pe care marea aniversare a actului de la 23 August 1944 nu face decît s-o sublinieze. Și s-o proiecteze în vasta cosmogonie de voci ale zilei de astăzi, cu chemările ei substanțial fertile în linia destinului colectiv.

Henri Zalis

EPOCĂ ȘI POEZIE (II)

Spre deosebire de Geo Dumitrescu, Constant Tonegaru este un contestatar estet, radicalismul lui romantic funcționează cu o heraldică studiată a gesturilor. Temperamental, percepțiile sale fanteziste, expansiunile imagistice sînt reverii ale instabilității. El „construește utopii pe care le plasează într-un trecut imaginar" (Marian Popa) și pozează cu falsă solemnitate : „Sînt condotierul Tonegaru fără spadă, / mi-am tocit-o ascuțindu-mi ultimul creion / să scriu cum am dat în poezie cu o grenadă." Afirmația din urmă e mai mult iluzie — un „donquișotism" liric. Boema are o anume gravitate sau o mimează — „isteț" și teribilist. „Poezie amară de boem famelic", lirica lui Dimitrie Stelaru este a unui imagist învins de deziluzii profunde. Cea mai importantă rămîne, desigur, simbolica rătăcire a creatorului — a geniului printre oamenii de rînd, acoperit de umilință și tristețe. Tema geniului e „descompusă" romantic, sensul clasicist a dispărut — în ea se cuprind acum „neagra" nepăsare și cultul alcoolului. „Prin el (D. S., n.n.) reintră în poezia română naivul, elementarul, dar și himericul, nocturnul, fantasticul în formele cele mai simple." (Eugen Simion).

Moderat himerică este și poezia Ninei Cassian, la debut **(La scara 1/1),** ludicul, de care s-a vorbit mult, fiind un pretext pentru figurarea sentimentelor într-o manieră ușor aleatorie. Pentru imaginea suprarealistă, îmblînzită de o fantezie care, pornită din autenticitatea trăirii senzoriale, sfîrșește artificial. În artificiu se mai vede încă urma proaspătă a sentimentului. Viziunea halucinantă afirmă același lucru : „Revelația se picta pe pereți și lucea ca mercurul, / O inimă electrică duduia sub pardosea, / Bătrîna mătușă sfîșiase-n cădere velurul, / Și castelul, văzut în zare, ardea, ardea..." **(Cum a ars vestitul castel Nevermore).** După volumele conjuncturale din deceniul al șaselea, Nina Cassian aduce în poezia erotică o reflexivitate originală, prin amestecul de senzorialitate și intelectualism. Este o combinație în cadrul căreia componentele se reliefează reciproc.

O modalitate de exprimare a spiritului insurgent este în context readucerea în actualitate a baladei, prin membrii **Cercului literar de la Sibiu :** Radu Stanca, Ștefan Aug. Doinaș, Ioanichie Olteanu. Libertatea artei e sinonimă aici și cu libertatea de a „recondiționa" o formulă în care se (re)distribuie personalitatea artistică. Balada nu este pentru ei atît „istorisire a unei întîmplări, cît [...] problematizare lirică, microepopeică, a unei situații existențiale. Alegoria acesteia." (Aurel Martin). Versurile lor nu apar în volume în epocă. Distins cu premiul „Eugen Lovinescu" pentru manuscrisul **Alfabet poetic** în 1947, Șt. Aug. Doinaș debutează cu **Cartea marecelor** (1964), în care include poezii

Costin Tuchilă

Continuare în pag. 2-a

• În acest număr : • ARHIVA LITERARĂ : 23 AUGUST 1944 • Francisc Păcurariu : «Unul din momentele stelare ale istoriei noastre» • EMINESCIANA • Proză de Marcel Marcian și • Lia Dumitrescu • ANTOLOGIA „LUCEAFĂRUL" • A patriei cinstire • Numele poetului de Cezar Ivănescu • „Răvașul tinărului domr." de Nicolae Georgescu • „Argumentele teatrului brăilean" • de Ion Andreiță • Cumpănă de George Alboiu • Versuri ale poeților din Cenaclul „Dacia Feniks" • Viața Cărților • Cronica ediților de Gheorghe Suciu • Confabule de Iulian Neacșu • Tineri poeți de Dan Cristea • „Viața meteorică a unui mare savant" de G. Strempel • Cultura românească în lume • „Poezie română în straie georgiene" • Mapamond • Itinerar coreean • Revista străină • Repere • Sport.

O contradicție generatoare

III

Arătam că ironia și umorul naratorului nu se manifestă într-un mod indistinct, în legătură cu toate personajele și în toate situațiile. Față de sentimentele elementare (iubirea paternă și filială, iubirea-pasiune) și față de propriile convingeri o asemenea atitudine este dealtfel greu de imaginat. Petrini este însă un spirit zeflemitor, care nu se poate manifesta dacă nu se situează pe sine măcar cu puțin deasupra celor pe care îi observă și despre care vorbește. Astfel se explică faptul că acceptarea lui nu este întreagă, nici chiar atunci cînd încuviințează modul de a fi al cuiva. În roman aflăm, totuși, o excepție deplină, de altă natură decît cele amintite mai sus, o excepție semnificativă pentru dialectica întregii opere. Un personaj, nu dintre cele capabile să se pronunțe asupra marilor probleme, dar oferind prin prisma modului său de a fi, vorbi și de a gîndi o soluție existențială, este privit de către narator cu o constantă simpatie și încuviințare. Ori de cîte ori vorbește despre el, naratorul încetează de a fi ironic. Este vorba despre Vintilă, cel care înșiră tot felul de istorii și anecdote. Arta lui înnăscută de povestitor, vocația sa de comediograf inteligent, modul lui fin de a batjocori, aproape imperceptibil uneori, îl apropie de Ilie Moromete, îl transformă într-un neașteptat emul al bătrînului cabotin. Astfel, se explică modul admirativ în care îl privește naratorul, așa se explică savoarea extraordinară a vorbelor sale, pe care prozatorul le-a construit cu reamintita plăcere a oralității din primele sale scrieri. Cînd vorbește Vintilă, ceva se luminează în roman, căpătînd strălucirea bucuriei de a povesti cu umor sau cu ironie, specifică personajelor preferate ale lui Marin Preda.

Apare astfel, în mic, contradicția generatoare a întregii opere. În Vintilă, Petrini vede, fără să arate vreodată în mod explicit că își dă seama de aceasta, o replică la modul său de a exista. Vintilă face parte din categoria celor cărora nu le trece prin minte să depășească ironia și umorul, găsind în plăcerea inteligentă a distanțării o modalitate definitivă de viață. Petrini însuși este, la începutul evoluției sale, un om din familia ironicilor. Întîmplările pe care le trăiește, cultura cu care se întîlnește și care trece prin el ca o radiație, lăsînd urme de neșters, tind însă să-l transforme, îl împing, fără putință de întoarcere, pe drumul către seriozitatea ideilor asumate, a depășirii detașării și dedublării ironice prin univocitatea convingerilor. Simpatia cu care fostul profesor de filozofie privește cenestezia de om fericit a lui Vintilă, din care hazul țîșnește nesilit, natural, este în fond o formă a admirației față de sine însuși, mai precis, față de una dintre cele două ipostaze fundamentale ale personalității sale, ipostază depășită, dar păstrată pentru totdeauna ca virtualitate și erupînd în cele mai neașteptate prilejuri.

Din cuvintele mai multora dintre personajele **Celui mai iubit dintre pămînteni** se consolidează treptat o structură eseistică, care constituie coloana vertebrală a romanului. În ultima carte a lui Marin Preda semnificațiile comunicabile noțional sînt cel puțin la fel de importante ca și personajele. Există, după cum s-a văzut, și apariții din categoria existențelor necăutătoare de semnificații, oameni străini de demonul filozofării, ființe „naturale" care resping din instinct reflecția aprofundată, ca pe ceva promițător de nenorocire. Matilda, a cărei forță de viață atinge stihinicul și paradoxalul,

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 11-a

JURNAL DE POET

Scrisoare Siciliei

Pentru poezia românească de astăzi, prezența ei masivă în Europa va rămîne o dată luna lui aprilie început de mai, cînd aproape zece poeți, editori și critici am luat parte la o dezbatere asupra poeziei de astăzi, asupra culturii, ce a avut loc cu reprezentanți din peste douăzeci de țări din lumea Mediteranei, în acest oraș de pescari ai Siciliei, Mazara del Vallo. Am avut parte și de o dimineață închinată numai poeziei românești ce s-a bucurat de un mare succes, iar poetesei Eta Boeriu, traducătoarea lui Dante și a atîtor clasici italieni în românește, în acest an a unei antologii voluminoase apărută la Timișoara, la editura Facla, i s-a decernat Medalia de aur a congresului.

Datorăm invitarea unei delegații atît de numeroase românești, la acest congres al țărilor mediterane, acestui mare suflet, poetului și editorului Rolando Certa, un adevărat mare prieten al României, printre cele mai frumoase chipuri umane din cîte am cunoscut fiind, cum se spune, toate pentru toți sufletul, ochiul și mintea organizatorică atît de atentă și înțeleaptă necesară unor astfel de manifestări de amploare internațională, dar să nu-l uităm nici

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 11-a

EMINESCIANA

NICOLAE CIOBANU: „Eminescu — structurile fantasticului narativ"

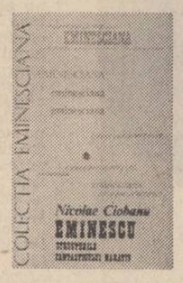

În ultimul timp, despre proza lui Eminescu s-a scris destul de mult și din unghiuri variate de interpretare dar o viziune globală, un studiu sistematic, exclusiv asupra ei, lipsea. Cartea lui Nicolae Ciobanu, „Eminescu — structurile fantasticului narativ" (Editura Junimea, 1984) vine să umple acest gol, și o face într-un mod decis și competent. Sigur, demersul său nu se exercită pe un teren virgin nici măcar în ceea ce privește eforturile de sinteză, capitole substanțiale consacrate subiectului, din „Opera lui Mihai Eminescu" de G. Călinescu, „Arta prozatorilor români" de Tudor Vianu, „Proza literară a lui Eminescu" (proiect de prefață) de Perpessicius, „Eminescu", de Eugen Todoran sau „Proza fantastică românească" de Sergiu Pavel Dan avind, în realitate, dimensiunile unor micro-monografii, dar Nicolae Ciobanu acordă pentru prima dată prozei eminesciene, girul autonomiei depline, scoțind-o din placenta poeziei, și analizind-o ca structură și valoare în sine : „În cazul prozei narative a lui Eminescu, — spune criticul — contrar nu puținelor rezerve formulate de către o însemnată parte a interpreților ei, inclusiv de G. Călinescu, pornim de la convingerea că avem de-a face cu un univers fantastic de o extraordinară pregnanță, fascinant prin acuitatea problematică și prin originalitatea de structură a „formelor" promovate. Cutezăm, chiar, a susține că ne aflăm în prezența unei modalități a fantasticului atit de inconfundabilă, incit, raportată la așa-zisele definiții de uz curent în plan universal, menite a statua în chip aproape imuabil condiția „genului", avem revelația unor „abateri" literalmente derutante, dar care, în realitate, probează existența unui mod sui-generis de înțelegere și rezolvare în practica scrisului a problemei. Simplu spus, este un mod prin definiție eminescian, care, împreună cu alte citeva de mare anvergură, cel caragialian, de exemplu, se constituie în temelie a însuși modului românesc de înțelegere și rezolvare a fantasticului". Modul „prin definiție eminescian" de realizare a fantasticului, marca lui originală, structura și semnificațiile lui sînt, deci, obiectivele vizate de Nicolae Ciobanu. În acest scop, și din această perspectivă imanentistă, el renunță la precizări și disocieri teoretice în jurul conceptului de fantastic, ce ar fi încărcat poate exagerat planul cărții, considerind probabil cunoscute punctele de vedere în materie, ajunse de-acum „clasice" ale lui Louis Vax, Marcel Brion, Roger Caillois și Tzvetan Todorov. Mai aproape mi se pare însă criticul de poziția lui René Solier din „Arta și imaginarul", pentru că, este limpede, așa cum reiese din analiza ulterioară, pune semn de egalitate între imaginar și fantastic, în el introducînd pe lîngă fantasticul propriu-zis, „dogmatic", și categoriile de straniu și miraculos. Cu această unică precizare ce explică includerea basmului „Făt-Frumos din lacrimă" și a unor eboșe ca „Toma Nour în ghețurile siberiene", „Moartea Cezarei", „Iconostas și fragmentarium" în tema exegezei, să vedem care sînt notele distincte, conținutistice, compoziționale și stilistice ale modelului fantastic dedus de Nicolae Ciobanu din narațiunile eminesciene.

În primul capitol, „Între Făt-Frumos din lacrimă" și „Archaeus" : o posibilă estetică a fantasticului eminescian", unul dintre cele mai interesante și consistente ale volumului, criticul dă o interpretare aparent surprinzătoare, pentru că deplin fondată, basmului eminescian pe care îl consideră o remarcabilă proză fantastică și nicidecum un simplu divertisment al genului, de la care preia în parte nu numai schema epică, investită cu un conținut personal. Sintagma de „basm nuvelistic" exprimă cum nu se poate mai bine natura acestei scrieri aflată la jumătatea distanței dintre prototipul popular și construcția elaborată, riguroasă, presimțind o altă estetică a prozei scurte fantastice. Autorul analizează meticulos, pas cu pas, acest proces de personalizare a basmului, de îmbogățire și înnobilare semantică, avind drept consecință modificări în șablonul narativ tradițional (motivația plecării și împrietenirii cu fiul de împărat, dușmanul tatălui său, episodul strigoilor) și o scriitură intens colorată poetic, în nici un caz specifică tiparului inițial : Fapt cu totul extraordinar, întreg demersul epico-fantastic din „Făt-Frumos din lacrimă" purcede de la o idee magică fundamentală în ordinea misterului genezic, localizată, într-adevăr, în «zona umbroasă a existenței». Tristețea fără de leac a împăratului «întunecat și gînditor ca miază noapte, a acelui împărat care trăia singur, ca un leu îmblînzit, slăbit de lupte și suferințe», care în viața lui „nu rise niciodată, care nu zîmbea nici la cîntecul nevinovat al copilului (...)", așadar tristețea de om împietrit într-un atare străniu indiferentism la tot ce reprezintă însemnele adînc umane ale ratiunii de a exista își are originea în acel orizont de mister care închide în sine evenimentul originar-magic al nașterii, al venirii pe lume a individului uman". Nicolae Ciobanu a mers mult mai adînc decît ceea ce enunță textul literar și din această secvență, ce infuzează existențial proza, a tras o interpretare originală, strins argumentată care situează „basmul nuvelistic" eminescian pe o cu totul altă platformă valorică. Dar mai este în „Făt-Frumos din lacrimă" un episod, deosebit de important, pe care autorul nu îl ocolește, dar din care nu extrage toate consecințele posibile în planul teoriei fantasticului. Mă refer desigur la „balul" strigoilor din lună și la dezincarnarea fetei care slujise la vrăjitoare" (moartă atrasă pe pămînt) și la reintoarcerea scheletului în lumea morților, scenă petrecută în realitate dar văzută în vis de fiul de împărat. Dincolo de forța de descripție a unei scene de magie neagră (a destrămării ei) în ordinea construcției narative, Eminescu, tînărul Eminescu, realizează un lucru extraordinar ; într-o povestire unde miraculosul este legea, deci orice este posibil, el realizează totuși un surplus emoțional, o supratensiune ce produce ruptura în logica lumii respective și creează altfel sentimentul fantasticului autentic. Nicolae Ciobanu polemizează chiar cu acest fel de înțelegere a fantasticului, susținînd că în proza eminesciană el „este un element de potențare a misterului cunoașterii și mai puțin unul de ezoterizare a acestuia, prin intermediul misterului, epic încifrat, înculcat ca atare, realului. Realitatea fantastică eminesciană nu vizează aproape niciodată ceea ce în proza universală circumscrisă „genului", adesea formează cheia de boltă a demersului narativ : „jocul" dintre normal și anormal, al „rupturii" dintre aceste stări în ordinea existenței fenomenale". Într-adevăr, **aproape niciodată** poate doar în citeva cazuri (fragmentul amintit, episoade din „Sărmanul Dionis" și „Avatarii faraonului Tlà"), Eminescu se dovedește și un maestru al scenei fantastice de „gen". La fel de adevărat este că, marele poet infuzează textului semnificații gnoseologice și mitic-poetice nemaiîntîlnite la autorii „dogmatici" ai speciei, doar Mircea Eliade astăzi practicînd un fantastic asemănător. Nicolae Ciobanu consideră chiar povestirea postumă „Archaeus" un „concentrat tratat de uz personal cu privire la condiția fantasticului" ceea ce îi permite criticului o excelentă definitie a imaginarului eminescian ca o „suită de „povești ale aventurii spiritului uman în vis". Exact în baza acestei definiții este investigat romanul neterminat „Geniu pustiu". („Geniu pustiu : Aura romantică și intruziunea visului fantastică"), altfel greu integrabil categoriei fantasticului. Mă opresc însă pentru a sublinia prudența și consecvența criticului într-o lectură, totuși, liberă, care găsește de fiecare dată, unghiul de atac potrivit. Cum în „Geniu pustiu nu se produse nici un eveniment de natură supranaturală prin acest canal de aducțiune care este visul, autorul aduce și acest roman în matca interpretării sale. Într-o analiză de întinse dimensiuni se insistă asupra tramei onirice care structurează textul la toate palierele. Toma Nour însuși este un „fiu" al visului, ca salamandrele, ființe ale focului sau spirite ale pămîntului, emblema lui fiind : „Mor pentru pămînt ca să trăiesc în cer". La sfîrșitul acestui capitol avem imaginea mai clară a importanței și locului covîrșitor pe care îl ocupă visul în proza lui Eminescu nu numai ca motiv dar și ca materie narativă. Un grup intermediar între bucățile amintite și marile nuvele „Sărmanul Dionis" și „Avatarii faraonului Tlà" îl formează „Cezara", „Toma Nour în gheturile siberiene", „Moartea Cezarei" și „Iconostas și fragmentarium" (III. „Aura fantasticității romantice"), un fel de prestidigitații (deși nu știm ordinea cronologică dar tematic este posibilă o astfel de situare) pe motive tipic romantice.

„Sărmanul Dionis" este povestirea despre care s-a scris cel mai mult și la care se fac cele mai frecvente referiri nu numai cînd este vorba de proza eminesciană ci și de fantasticul românesc în general așa încît a mai aduce aici contribuții decisive este mai mult decît dificil. A ocoli este însă imposibil, una din soluții fiind în această situație resistematizarea unor opinii deja exprimate, într-un scenariu propriu, critica fiind în mare parte și o aducere la zi (metodologic și stilistic) a fondului comun de idei. Acordînd în regia sa un rol privilegiat visului Nicolae Ciobanu recitește și „recompune" nuvela în funcție de acest element, ajungînd la o concluzie mai puțin așteptată, dar foarte în spirit eminescian, subminarea visului de către real și nu invers, adică drumul obișnuit al mecanismului fantastic.

Un teren larg de aplicație atît al „fizicii" și metafizicii visului cît și al ideii prototipului universal, al dublului și al migrației sufletului îl oferă nuvela neterminată, ce anunța o capodoperă, „Avatarii faraonului Tlà (VI «Avatarii faraonului Ti●» : convergența „formulelor"). Dar ca și în cazul „Sărmanului Dionis", criticul, într-un capitol pregătitor (V. „Ingenuitatea și puritatea viziunii fantastice : „Umbra mea". „Fragment", „Noaptea întunecată". „Visul de la 11 spre 12 februarie 1876") cercetează fragmente de texte mai puțin cunoscute sau neglijate ce pot într-un fel sau altul completa viziunea textului pivot. Dintre ele de o atenție deosebită se bucură „visul" notat de Eminescu, pe un ton de maximă sobrietate și concizie, în care poetul se întîlnește, a se reține, fără a se mira o clipă, la Ipotești cu regele Alfons al XII-lea al Spaniei (1874—1885) și cu pretendentul la tron Don Carlos. În același vis se întîlnește cu fratele său mort, Șerban, iar personajele regale se dovedesc femei de o grotescă urîtenie. Nicolae Ciobanu distinge în acest vis, punctat de elemente oniric-absurde,

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 7-a

G. CĂLINESCU: „Avatarii faraonului Tlà"

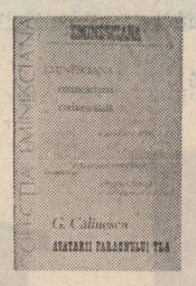

Este cu totul îndreptățită inițiativa editorului D. Vatamaniuc de a tipări ca pe o lucrare independentă teza de doctorat pe care G. Călinescu a susținut-o în 1936 la Iași despre proza eminesciană rămasă în manuscris, pe care criticul o botează **Avatarii faraonului Tla.** Deși este scrisă după **Opera lui Eminescu** unde era trecută în revistă și materia tezei de doctorat cu acest titlu, teza nu este un fragment și nu repetă inerțial cartea precedentă.

Concepută ca o demonstrație de erudiție literară, în sensul cel mai larg al cuvîntului, **Avatarii faraonului Tlà** se organizează după alte criterii decît cele care au guvernat scrierea analizelor din **Opera lui Eminescu.** G. Călinescu nu face o simplă semnalare și descriere de manuscris, ci introduce dezinvolt textul eminescian într-un cîmp comparat foarte larg. Metoda este aceea din **Pseudokinegheticos,** urmată după toate semnele cu deliberare de autor, dar aici „plimbarea" nu este gratuită. Criticul urmărește să stabilească izvoare posibile, asemănări, surse culturale și mai presus de toate o familie de spirite. Teza folosește foarte des citatul și mai ales citatul amplu, cu intenția de a informa, de a da posibilitatea comparației, de a crea atmosferă. Sînt puși la contribuție toți autorii români și străini, care după știința lui G. Călinescu, aveau vreo atingere cu tema, problema, atmosfera și soluțiile artistice din **Avatarii faraonului Tlà.** G. Călinescu întreprinde aici operație de pionierat și toate alăturările de citate rămîn sugestive, cu atît mai mult cu cît criticul caută izvoare și coincidențe nu pentru a subordona, ci pentru a explica. Cu totul special este locul pe care-l ocupă aici Th. Gautier ca posibil îndemn creator pentru Eminescu.

Teza privitoare la **Avatarii faraonului Tlà** își are viața ei proprie născută din necesitatea unei demonstrații și din tensiunea acesteia. G. Călinescu ține să descopere importanța prozei eminesciene, valoarea ei artistică și profunzimea viziunilor. Faldurile bogate ale lucrării, numeroasele citate fac parte din gesticulația și instrumentația cu ajutorul căreia se ajunge la un scop. Ceea ce astăzi ni se pare o achiziție bine stabilită, era atunci ceva ce abia se adjudeca. Lucrarea călinesciană este cu atît mai rotundă și autonomă cu cît nu repetă pe nimeni, ci este produsul laboratorului personal al autorului. Modernitatea de viziune a cărții, evaluabilă mai ales astăzi la justa ei valoare, vine din capacitatea descripției de a fixa punctele pe i. Descrierea povestirii **Avatarii faraonului Tlà,** ca și introducerea în discuție a unor opere românești sau străine cu care este confruntată proza eminesciană, operează cu elementele esențiale, cu motive, cu toposuri. Criticul nu face teoria metodei folosite, dar ea este aplicată consecvent ținînd seamă mai ales de regula frecvenței. Bogăția comparatistă a paginii călinesciene se deosebește de cea inerțială, neselectivă a sursieriștilor pedeștri fiind mai aproape de procedeele romancierului care creează un mediu propice desfășurării acțiunii create. Frecvența citatelor, decupate foarte circumscris temei și intenției autorului, poate fi înțeleasă mai ales în această direcție, pentru a nu mai vorbi despre dorința criticului de a exhiba o materie inedită și predilectă ca formulă intelectuală și sufletească.

Teza despre **Avatarii faraonului Tlà** mai are și meritul de a sublinia într-un chip foarte filologic, meritul și contribuția excepțională a lui G. Călinescu în direcția explorării manuscriselor eminesciene. Dacă N. Iorga, în urma contactului cu manuscrisele poetului, a exclamat : „Un nou Eminescu apăru", fără a-și susține explicit entuziasmul, se poate zice că strigătul lui N. Iorga este legitimat abia prin cercetarea călinesciană, care dă garanția apariției unui „nou Eminescu". Cartea despre **Avatarii faraonului Tlà,** nefiind închinată operei antume, decît în chip cu totul pasager, prin trimiteri fără importanță, este o carte convingătoare, despre „noul Eminescu" și această trăsătură îi conferă suficientă autonomie. G. Călinescu nu scoate la suprafață numai ciorna unei narațiuni cu pasagii strălucite, ci îi definește și direcția spirituală, motivul central, pe care-l identifică atît în cuprinsul literaturii străine și române, cît și, ceea ce este foarte important, în cuprinsul necunoscutei opere eminesciene conținută de postume. Trebuie să presupunem, de altfel, că alegerea **Avatarilor faraonului Tlà** s-a făcut tocmai pentru că prin neterminata și incompleta poveste a reîncarnărilor cuplului Tlà — Rodophe, se deschidea calea de acces către traversarea celor mai importante manuscrise postume eminesciene. O mare parte din zestrea de postume eminesciene a fost adusă în paginile tezei de doctorat despre povestea faraonului Tlà, iar discutarea lor angajează și manuscrisele care nu-s prezente în chip masiv și explicit în analizele și descrierile cărții.

G. Călinescu a dorit să facă demonstrația că se poate instala cu ajutorul unei singure analize centrale în miezul creației eminesciene, luminînd-o dinăuntru și dinafară cu razele unui comparatism dirijat și selectiv și a reușit.

Teza despre **Avatarii faraonului Tlà** întărește imaginea pe care **Opera lui Eminescu** ne-a procurat-o, că opera eminesciană seamănă cu un continent scufundat din care au ajuns pînă la noi numai citeva insule, antumele, cea mai mare parte fiind închisă în caietele manuscrise. Fără a insista, G. Călinescu remarcă o singură dată, în treacăt, limitele fatale ale ediției Maiorescu, care nu îngăduie o perspectivă de ansamblu asupra întregii creații poetice eminesciene. Un adevărat drum al „reîncarnărilor" descrie G. Călinescu urmărind evoluția marilor poeme eminesciene rămase în manuscrise în stare de proiect. În linii mari, este vorba de aceeași temă sau preocupare, reluată din alt unghi cu altă fabulație. Apariția proiectului următor înseamnă, deobicei, că cel anterior rămîne în stadiul atins. Și mai acută pare constatarea că ceea ce îngheață șantierul acestor mari poeme, lăsîndu-le într-un stadiu intermediar, este extragerea unor fragmente din întreg pentru a fi tipărite: odată fragmentul tipărit, poemul în întregul lui poate fi considerat părăsit, ajuns în etapa lui limită. Faptul că litera tiparului a ucis gestația creației eminesciene este foarte interesant și ne introduce adînc în laboratorul poetului, dacă într-adevăr constatarea rămîne întru totul întemeiată. Este însă limpede că din **Panorama** a fost scos **Egipetul,** poem abscons tocmai pentru că smuls din cadrul inițial conține obscurități. Din **Mureșan** au fost desfăcuți **Gemenii,** iar din **Sarmis** s-a tras **Rugăciunea unui dac,** după cum și părți din **Scrisori.** G. Călinescu folosește termenul „a sfărîma" pentru a caracteriza seria de nașteri matricide în urma cărora supraviețuiește doar fragmentul, care n-a valorificat decît o mică parte din amplitudinea întregului. Este, de atfel, greu de presupus că toate marile proiecte eminesciene aveau în vedere să facă loc exhibării atît de parțiale a unor fragmente din marele lor trup poetic. Autonomizarea poemelor antume, identificate de G. Călinescu a fi odrasle sau fragmente din marea tulpină sau marile construcții, capătă aspectul unui sacrificiu, al unui proces dramatic, încă prea puțin cercetat. Sigur este că Eminescu n-a proiectat atît de amplu pentru a-și părăsi măiestrita țesătură în manuscrise. Factorul de frenație, de stagnare n-a fost încă stabilit, identificat. Oricît de riscante, supozițiile sînt necesare. Cartea despre **Avatarii faraonului Tlà,** comentată cu atîta acribie de D. Vatamaniuc, are un profil singular și prin aceea că este o carte despre proiecte eșuate. Materia de care se ocupă G. Călinescu prin aceea că este o carte despre proiecte duse dincolo de premize, dar rămase suspendate ca un val înghețat pe verticală : ele sînt marcate de eșec. Nicăieri poate în cuprinsul literaturii române, în care numărul de proiecte eșuate este impresionant, categoria proiectului eșuat, a „zidului părăsit" și ruinat, nu este mai elocvent și mai cutremurător ca în cazul postumelor eminesciene : capacitatea de a proiecta martial și generos există aici, posibilitatea de a edifica ciclopic este și ea pipăibilă, dar proiectul nu depășește un stadiu intermediar. Există proiecte eșuate care au rămas doar simple năzuințe, dar în cazul lui Eminescu este vorba de construcții gigantice care, o dată începute, nu-și ating marginea firească. Proiecte grandioase a mai făcut Liviu Rebreanu, dar eșecul lui este de alt tip, de vreme ce construcția n-a ieșit din faza preliminară. Desigur, putem medita în marginea multor proiecte romanești eșuate foarte incitante pentru că direcția și spiritul autorilor lor ne sînt cunoscute, dar altul rămîne cazul marilor proiecte epice ale lui Eminescu începute și părăsite tocmai cînd primeau forma de relief care le anunța grandoarea. Așa cum a susținut D. Vatamaniuc, **Avatarii faraonului Tlà** înseamnă o operă independentă pentru că identitatea ei în rama operei călinesciene îi e oferită de dramatica temă a proiectului eșuat.

M. Ungheanu

VIRGIL CUȚITARU: „Metamorfozele lui Hyperion"

„Operele desăvîrșite (și **Luceafărul** e o astfel de operă) au pentru fiecare ins și pentru fiecare timp o altă față". Am citat fraza finală din studiul lui Virgil Cuțitaru, **Metamorfozele lui Hyperion** (Editura Junimea, Colecția Eminesciana, 1984). O frază banală, dar adevărată, căci verificată de foarte numeroasele interpretări dedicate pînă acum capodoperei eminesciene. O astfel de „altă față", nu în totalitate nouă, deoarece beneficiază, onest, de sugestii venite din varii direcții, își propune să izoleze criticul de la Iași în studiul său didactic, adică solid argumentat, explicit și acolo unde lucrurile sînt de tot evidente, evitind subtilitățile interpretative și cultivînd un stil critic ce oscilează între impresionism și pozitivism scientist. Ideea sa este de a demonstra, în ultimă instanță, cu argumente personale, o afirmație deja făcută, și anume aceea că **Luceafărul** reprezintă o sinteză de mijloacelor, temelor și motivelor întregii creații eminesciene. În acest sens trebuie „citit" și titlul studiului, și nu în acela restrictiv, referitor la întruchipările lui Hyperion în poem. Operația nu este deloc la îndemînă, căci necesită o pregătire completă (istorie literară, stilistică, filosofie, comparatism) pe care, la sfîrșitul lecturii, Virgil Cuțitaru dovedește că o posedă indeajuns. Studiul cuprinde trei secțiuni **(Geneza, Arhetipuri, Simbolica)** cărora li se adaugă **Note** (de fapt o bibliografie) și **Indicele de autori.** În **Geneza** (cu subtitlul „Considerații asupra izvoarelor"), după ce înlătură cu delicatețe, supozițiile anecdotice, privind sursa și elaborarea poemului (fără să respingă, pe bună dreptate, legătura între biografia poetului și cea a operei, căci, notează criticul : „...biografia lui Eminescu interesează în măsura în care aspectele ei fundamentale se metamorfozează. datorită cuprinderii lor în operă, în momente perene. Or, din acest punct de vedere, devine aplicabilă ideea că, în condiția conturării portretului integral al scriitorului, viața i-o putem cunoaște mai bine din reversul creației și nu invers), criticul se concentrează asupra relației între ceea ce a fost numit izvorul de bază al poemului (basmul popular **Fata-n grădina de aur,** din culegerea **Bukarest und Stanbul. Skizen aus Ungarn, Rumanien und der Türkei,** publicat de Richard Kunisch, la Berlin, în 1861), și forma finală a acestuia. Comparația dovedește ceea ce a mai fost dovedit, anume că **Luceafărul** lui Eminescu este cu totul altceva, superior, din toate punctele de vedere, basmului. Nimic interesant aici, în afară de, să spunem, răbdarea criticului în repetarea unor lucruri demult clasate. Finalitatea comparației este însă alta. Pornind de aici autorul reușește să demonstreze împotriva chiar a opiniei lui Eminescu (cunoscuta interpretare pe care însuși poetul o dă poemului său) că **Luceafărul** ar fi fost scris oricum, indiferent de cunoștința basmului. Între-atît viziunea, semnificațiile, forma sînt altele. Comparînd, criticul nu se rezumă doar la constatarea modificărilor, ci intră în analiza propriu zisă a poemului, observînd că opozițiile **viață-moarte, pămînt-cer, vremelnic-nemuritor** sînt doar **constatate** în basm, în timp ce, în poem, ele devin **dinamice,** structurînd și tensionînd materia poetică. Tot aici este avansată ideea potrivit căreia conflictul fundamental nu se desfășoară, cum se crede, între Hyperion, Cătălina și Cătălin, ci între Demiurg și îndrăznețul paj. Cătălin, scrie criticul, „este complementul compensator în atitudinea terestră a Cătălinei, pe cînd Demiurgul împlinește justițiar imperativul astral al lui Hyperion" (deși exprimarea este indeajuns de confuză, ideea rămîne valabilă și inteligibilă). Demonstrația se amplifică în secțiunea **Arhetipuri,** cu subtitlul „Descrierea operei". Criticul selectează aici tipologii ale personajelor, teme, motive din poezia eminesciană care precede **Luceafărul,** dovedindu-se ale faptului că poemul-sinteză poate fi recompus de aici, chiar și în absența basmului considerat sursa. Se probează astfel coerența fundamentală a universului poetic eminescian, circulația motivelor și temelor, dialectica ideilor. În finalul secțiunii **Arhetipuri,** analiza îl conduce pe Virgil Cuțitaru la un model unificator, tentant și verosimil. Îl lăsăm pe critic să-l detalieze, pentru a da astfel și un eșantion al stilului cultivat : „într-o sferă, reprezentînd **Universul,** se include și întreaga operă a lui Eminescu, încadrată sub formă de piramidă. Virful acestei piramide este îndreptat spre polul superior al operei iar baza ei, în poziție orizontală, merge paralel cu polul opus (inferior) al cercului. Polul superior al sferei reprezintă **neantul,** în centrul căruia, pe un spațiu absolut, tronează Demiurgul. La antipod (polul inferior), se situează **Haosul,** aici aflîndu-se simbolul antitetic (direct) al Demiurgului — Cătălin sau lumea norocului și a petrecerii efemere. La baza piramidei, în poziția centrală a acesteia, este Cătălina — simbolul „eternului feminin", complicat și complex, el constituind motivul dramatic al declanșării tuturor conflictelor. Pe o treaptă superioară celei pe care se află Cătălina se confruntă „naturile catilenare", demonice — tip Toma Nour și Dionis, revoltați sau dezgustați de banchetul lumii comune a haosului. Iar deasupra acestora, către spațiul hyperionic din virful piramidei, evoluează înțelepții (Magul), sacerdoții, pustnicii, cei care ajunși într-un anumit stadiu (superior) al cunoașterii, privesc cu înțelegere, tolerînd (ca pe ceva necesar) iraționalitatea haosului. Virful piramidei este ocupat de Hyperion — natură superioară, eon-ică. El pendulează între **cunoașterea abso-**

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 4-a

Epocă și poezie

Urmare din pag. 1

de altă factură decît cele de tinerețe. **Versurile** lui Radu Stanca se tipăresc în 1966, iar Ioanichie Olteanu nu și-a strîns pînă acum baladele într-un volum. Sensibilitatea acestor poeți este inevitabil, modernă, chiar dacă gustul lor se îndreaptă — mai mult sau mai puțin aparent — spre romantismul fantastic și hieratic (Radu Stanca), spre un neoclasicism care se sprijină însă tot pe motive romantice (Șt. Aug. Doinaș), spre un onirism temperat, din care nu lipsește ironia (Ioanichie Olteanu). „Radu Stanca e salcia plîngătoare a acestei generații, oglindită în riul propriei conștiințe tragice". (Eugen Simion). Baladele lui cultivă misteriosul, care este o mască a viziunii tragice, uneori cu o nuanță de reverie medievală, halucinantă, suficient de spiritualizată pentru a codifica intelectual o emoție intimă. În ea se amestecă imaginea „cetății" cu turnuri și fantome cu simbolica preparație alchimică („Căuta prin fel de fel de alchimii / Un ser din care visul să ia viață", **Baladă studențească).** Modelul mai îndepărtat al lui Doinaș este, s-a spus, Valéry, prin „neoclasicismul spiritualizat al versului". Pe cît de solemnă, în „stilul înalt" al poeziei dominate de rațiune, lirica baladească a lui Doinaș este pe atît de patetică subtextual. Alegorică de cele mai multe ori, ea vorbește în imagini care ating o strălucire magică de condiția creatorului (cunoscuta **Mistrețul cu colți de argint).** Suferința e abstractă, soluția aleasă concretizează întotdeauna o formă simbolică. Poezia aceasta modernizează mituri, le transformă în obiecte dirijate de propria subiectivitate. Între ele spiritul se mișcă pătruns de o febră idealistă. Încrederea în artă este funciară în baladele lui Doinaș. Neajungînd să atingă idealul, ucis de el **(Mistrețul...),** creatorul nu este mai puțin încrezător în capacitatea acestei tentații de a-l înscrie în universalitate. A privi „amurgul sumbru" înseamnă, iată, a dobîndi puterea de a te măsura cu Cosmosul întreg — sau a ajunge la revelația lui : „Azi împlinesc o mie de lucruri trecătoare. / Privind amurgul sumbru cum scapără pe văi, / abia acum mi-e ochiul în stare să măsoare / sălbatica lui sferă cuprinsă de văpăi." A atinge sfera universală e a atinge frumusețea și lucrul devine posibil într-o singurătate extatică („Mereu senin și tînăr, într-o singurătate / a lucrurilor pline de flăcări, care mor / în locul meu, fidele — eu împlinesc în toate / tiparul frumuseții și nemuririi lor". **(Aniversare).** Elanul, poza, înflăcărarea, se echilibrează totul printr-un olimpianism, de cel mai pur gust clasicist.

Am vorbit de raportul strict formal al unora dintre aceste universuri poetice cu avangarda. Nu lipsesc din anii de după război nici prelungirile avangardiste. Suprarealismul este încă viu prin Gherasim Luca, Virgil Teodorescu, Gellu Naum. Debutează acum, cu **Blănurile oceanelor** (1945), Virgil Teodorescu, iar Gellu Naum publică **Teribilul interzis** (1945), **Culuarul somnului** și **Castelul orbilor** (1946). E un avangardism clasicizat, cum arată Nicolae Balotă, și datorită faptului că „suprarealismul [...] era în mare măsură «clasicizat»". Domolirea spiritului aventuros al autorului **Buteliei de Leyda,** după mai bine de un deceniu de avangardism, aduce în peisajul epocii o notă contrastantă în raport cu insurgența patetică a mai tinerilor Geo Dumitrescu, Dimitrie Stelaru sau C. Tonegaru. Fervoarea romantică susținută și de neîncrederea funciară în posibilitățile verbului poetic, practicată de avangardiști s-a transformat la V. Teodorescu în abundența vorbirii : vorbire în imagini, contestatare desigur, dar deschizînd zăgazurile unei libertăți programate („Urăsc tot ce amenință mersul amenințător al omului spre libertate").

Apar, în 1945, **Cintece de revoltă, de dragoste și moarte** de Geo Bogza, în care actul nonconformist e vizibil temperat.

Ostentativ nonconformistă este poezia lui Gellu Naum, distrugînd metodic convenții literare, raportîndu-se mai mult la conturul lor stilistic decît la cel psihologic. Singurul fior „logic" admis este cel al dicteului automat, prin care se încearcă totuși o ordonare „obiectivă" a hazardului. Treptat se observă și la el o „academizare a nonconformismului".

În același climat postavangardist se cuvine amintit și Ion Sofia Manolescu, cu ciclul „cartofilor" publicat în **Lumea** lui Călinescu. După o experiență modernistă în linia suprarealismului, prin contrastele imagistice, în deceniul anterior, poetul are acum un profil aparte prin motivul liric exploatat, originală metaforă a germinației universale. Poezia aceasta „bonomă" aduce o seninătate reconfortantă.

BREVIAR

■ **„CENACLUL" TELEORMĂNEAN.** Un supliment literar teleormănean este „Cenaclu", editata de un grup de tineri scriitori, între care Gh. Filip, Florea Burtan și Stan V. Cristea, cu prilejul ediției a doua a concursului de proză scurtă „Marin Preda". E un moment pozitiv pentru literatura tînără a cîmpiei, căci, pornind de la evocarea literaturii prediste, mai mulți poeți, prozatori și critici din Teleorman pot să se exprime, și în acest fel, la nivelul lor curent. Sînt, în totul, producții pe deplin stimabile, unele din ele de talent incontestabil. Poezia unor Cristian Dică, Florea Burtan, Nicolae Lupu, autori cu volume remarcate de critică, lirica lui Anton Tianu și Dumitru Vasile Delceanu, eseistica lui Alexandru Popescu Tair, preocupat de istoricul literaturii locale, sînt o probă a unei puternice grupări literare care merită urmărită atent. În general, literatura teleormăneană tînără, exprimată mai ales prin poeți, e remarcabilă prin solemnitatea tonului liric sau prin vitalismul lirismului de cîmpie. Istoria literară, care se practică acolo, se forțează să recupereze tradiția locală literară ; proza e, de regulă, rurală și, cu puțini autori, orășenească pe o linie ironică de jurnal (Eugen Delcescu). Cînd se va scrie istoria geografiei literare românești se va vedea că din această parte a țării au apărut întotdeauna scriitori remarcabili ; și azi, Teleormanul are locul lui în „literatura în mers".

■ **„INNOIRI CE ÎNTĂRESC TRADIȚIA".** Sub acest titlu, Dinu Săraru publică în „Contemporanul" nr. 24 din 1984 o frumoasă tabletă, dedicată universului spiritual vîlcean, scriitorul însuși ilustrînd, și prin origine și prin creație, acest spirit. De altfel, „Contemporanul" publică mai multe pagini despre Vîlcea, urmînd ideea mai veche și cu mare cursivitate, de a întreprinde „monografii" asupra diferitelor județe ale țării. Despre Vîlcea scriu acum, pe lîngă Dinu Săraru, N. Manolescu, Doru Moțoc, Costea Marinoiu, Ilie Bădițescu și Ioan Barbu, apoi trei poeți vîlceni (Petre Tănăsoaica, Viorel Floroiu, George Achim).

■ **EXEGEȚI ȘI... EXEGEȚI.** O neînsemnată rectificare ar trebui, poate, făcută observației lui Petru Poantă din „Tribuna" nr. 19. Criticul e de părere că înainte de 1948 G. Călinescu nu-și „exersează deloc limbajul pentru alegerea de mai tîrziu a lui A. Toma". S-ar putea înțelege, la o lectură în necunoștință de cauză, că „gloria" lui A. Toma s-ar fi datorat, după 1950, inițiativelor lui G. Călinescu, care ar fi fost și exegetul acestui minor poet. Dar adevărul nu e acesta, exegetul lui A. Toma, care a scris și o carte despre poezia lui, era Ion Vitner, iar printre noii lui susținători se aflau alții, mai puțin G. Călinescu.

■ **„SUPLIMENTE".** Mai recente, suplimentele „Orizontului", „Danubius", editat de scriitorii mehedinteni și „Orizont arădean" (al grupului, foarte serios, de literați din Arad) tind să devină adevărate tribune inteligente. Încurajînd forțele locale. Mai cu seamă „Orizont arădean" are această trăsătură, beneficiind și de semnături dintre cele mai bune cum ar fi Gheorghe Schwartz, Florin Bănescu și Horia Ungureanu. Eseurile lui Alexandru Ruja, un critic valoros, merită și ele o mențiune.

■ **CRONICĂ LITERARĂ.** A reapărut în revista „Săptămîna", cronica literară pe care de cîteva numere o susține un critic avizat, orientat în literatura contemporană, cu scris alert și inteligent. Este M.N. Rusu, preocupat de cîtiva ani de istoria literară pe latura senzaționalului bibliografic ; dar această eclipsă din actualitate (care nu a fost, bineînțeles, continuă) nu a nivelat acuitatea criticului la momentul literar actual.

■ **CRITICI TINERI.** Alături de alte nume prezente în revistele din țară (Adrian Dinu Rachieru, Marian Odagiu, Ilie Guțan, Narcis Zărnescu, Nicole Oprea), remarcăm și din revista „Tomis" doi tineri cronicari, care scriu „bine", documentat și cu opțiuni, în general corecte : Gabriel Rusu și V. Bălănică.

A.S.

ARHIVĂ LITERARĂ: 23 AUGUST 1944

FRANCISC PĂCURARIU:

«Unul din momentele stelare ale istoriei noastre»

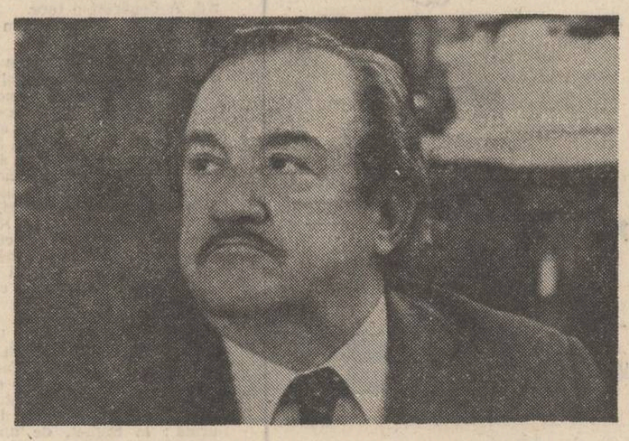

I. SENTIMENTUL APARTENENȚEI LA O ISTORIE CARE VINE DIN STRĂBUNI

— Să pornim de la un excelent interviu pe care mi l-ați acordat în urmă cu aproape doi ani. Spuneați atunci că socotiți că unele teme de bază ale istoriei noastre nu au dobîndit încă expresia literară meritată. Cum vedeți în acest context actul istoric de la 23 August 1944 ?

— Întrebarea pe care mi-o puneți, ca și afirmația făcută de mine în interviul amintit, impun unele precizări, pentru a nu reduce prin schematizare o problemă de mare importanță. În primul rînd, trebuie să precizez că, așa cum este firesc, nu consider nicidecum că principalul rol al literaturii ar consista în dezbaterea unor teme istorice. Literatura are rostul fundamental de a întrupa cu mijloacele sale specifice marile probleme ale ființei și ale ființării, de a răspunde, prin creații de intensă vibrație estetică, la întrebările pe care omul și le-a pus de la începutul apariției sale ca ființă gînditoare, și va continua să și le pună pînă la sfîrșitul veacurilor, și care se rezumă, în esență, la : ce sîntem și ce sens are existența noastră?

Modalitățile literare de a răspunde la aceste întrebări sînt nenumărate, de la „Miorița" la „Faust", la „Romeo și Julieta" sau la „Război și Pace".

După părerea mea, sondarea unor situații existențiale dramatice create de istorie oferă posibilitatea de a străbate pînă în zone profunde, grele de semnificații majore, ale destinului popoarelor și a omului. Ceea ce, desigur, nu înseamnă nicidecum că această sondare ar constitui singura cale sau principala cale a înfăptuirii rostului major al creației literare. Este una dintre căile posibile, și atîta tot.

În al doilea rînd, nu aș vrea să uităm nici o clipă că pasiunea pentru istorie, pentru cercetarea și înțelegerea destinului poporului nostru, a furtunilor adeseori dramatice cărora a trebuit să le facă față, a vitregiilor pe care le-a îndurat și a vredniciei cu care a știut să le biruie, constituie o trăsătură definitorie a literaturii noastre, de la primele ei începuturi și pînă în zilele noastre.

Sînt adevăruri pe care nu trebuie să le uităm nici atunci cînd ne îngăduim să afirmăm că sînt probleme complexe și pline de miez ale istoriei noastre care nu și-au dobîndit încă abordarea sau întruparea literară majoră pe care ar merita-o, deoarece ele constituie mărturii pline de semnificație despre firea, modul de a gîndi și de a vedea lumea și sensul existenței, al poporului nostru, al omului acestor pămînturi de la Carpați și Dunăre.

Actul istoric de la 23 August 1944 constituie unul dintre momentele stelare ale istoriei noastre (în sensul de **„Sternstunde"**, de ceasuri decisive ale destinului, așa cum spunea Ștefan Zweig într-o carte faimoasă pe vremuri), oferind o mărturie de excepțională semnificație despre capacitatea poporului român de a face față celor mai tragice situații create de o istorie plină de grele încercări. A pune în lumină întreaga realitate și marea bogăție de semnificații a acestui act istoric este o datorie a istoricilor. În legătură cu aceasta, îmi permit doar să-mi exprim părerea că, pînă acum, specialiștii noștri sînt încă departe de a-și fi îndeplinit integral această datorie. În alte țări — care nu s-au dovedit capabile de a înfăptui un act similar cu cel dus la biruință de România la 23 August 1944 — au fost publicate numeroase tomuri savante, bogat documentate și traduse în limbi de largă circulație internațională, despre **încercările** făcute pentru a scutura jugul fascist. Noi ne mulțumim cu lucrări de sinteză sau cu studii privind unele aspecte parțiale, considerînd că lumea este obligată să știe ce am realizat noi la 23 August 1944, fără ca noi să trebuiască să ne batem capul cu informarea ei.

Dar dacă această muncă este o datorie a istoricilor, noi, scriitorii, avem datoria nu mai puțin grea de a întrupa în creații de intensă vibrație estetică **miezul uman** al epopeii care într-un sens a culminat cu actul de la 23 August, în alt sens a început la 23 August 1944.

— Ce virtualități literare are această temă în viziunea dumneavoastră?

— În anii tinereții mele scriitorii și teoreticienii literaturii acordau o importanță deosebită „situațiilor-limită", capabile să dezvăluie fețele cele mai ascunse ale unui om, secretele ființei umane, să arate adevărata față a unui om mascat de minciunile convenționale, să pună în lumină adevăruri psihologice abia bănuite, să învedereze autenticitatea umană în forma sa cea mai directă și să demaște inautenticitatea unor existențe, falsul așezat la temelia lor. Această idee a avut un amplu ecou și în literatura noastră. [fiind susținută în principal de scriitori ca Mircea Eliade și Emil Cioran].

Totuși, a devenit evident că pentru descifrarea zonelor obscure sau ascunse ale omenescului nu este neapărat necesară cercetarea reacțiilor omului pus în situații-limită, supus unor încercări atît de grele încît el este silit să se arate fără menajamente sub adevărata sa înfățișare, să-și dezvăluie adevărata față, să apară ceea ce este și nu ceea ce ar vrea să pară că este. Creația lui Proust a dovedit că mecanismele cele mai ascunse ale psihologiei umane pot fi descifrate din vieți monotone și fără șocuri desfășurate sub zodia celei mai senine banalități mondene, James Joyce a dezvăluit posibilitatea de a desluși temeliile cele mai tăinuite ale ființei în scurgerea monotonă a unei singure zile banale, iar Kafka a arătat că întreaga labilitate a existenței, a unei societăți și a unui imperiu (deplin putred sub aparențele mecanismelor sale administrative perfect rodate) poate fi înfăptuită prin relatări în aparență absurde, imitînd însăși absurditatea realității.

Toate acestea nu demonstrează însă decît multiplicitatea infinită a creației, gama nesfîrșită a posibilităților oferite unei capacități geniale de a pătrunde spre zonele inefabile ale esențelor, străpungînd straturile aparențelor lipsite de semnificație.

Nu încape însă îndoială că cele mai semnificative reacții umane, capabile să pună în evidență realitățile sufletești caracteristice, să descopere zonele tăinuite ale existenței și capacitatea de abnegație și de eroism (sau, dimpotrivă, de abjecție și de lașitate) ale omului, sînt oferite de momentele de supremă tensiune existențială, cum este și cel, românesc, despre care vorbim, în care se concentrează întreaga istorie a unei ființe și se profilează toate posibilitățile sale de evoluție viitoare. Iar atunci cînd aceste tensiuni extreme sînt generate de momentul dramatic în care a ajuns o societate, un popor, și nu de un moment dramatic pur personal, experiențele umane caracteristice permit și cunoașterea legăturilor mai profunde dintre **ethosul personal și etnos**, dintre ființa trecătoare a unui om și durata amplă a unei istorii.

Iată de ce sînt convins că actul istoric de la 23 August 1944 — care a pus poporul român în fața opțiunii de a se lăsa sacrificat pasiv pe altarul unor interese străine pe care le ura din tot sufletul, sau de a-și pune în joc toată luciditatea și capacitatea de eroism, de dăruire, de sacrificiu, pentru a deveni stăpîn pe propriul său destin — cuprinde o sinteză atît de largă de experiențe individuale încît prezintă o bogăție infinită de materiale ce pot fi fructificate în creații literare majore.

— Opțiunile fundamentale ale vieții, spuneați dv., decurg din împrejurări concrete ale unei anumite situații istorice. Toate opțiunile dv., au fost determinate de istorie, inclusiv opțiunile literare. În ce fel se leagă cărțile dv., și mă refer îndeosebi la Labirintul **și la** Tatuajele nu se lasă la garderobă, **la marele eveniment pe care l-ați traversat biografic, războiul și eliberarea României?**

— Vă rog, stimată Mariana Brăescu, să-mi permiteți unele precizări preliminare. Sînt convins că opțiunile fundamentale ale unui om sînt determinate de condițiile concrete ale unei anumite situații istorice. Cred, în acest sens, că, de pildă, „generația Labiș" (în care se numără mulți prieteni de-ai mei, fără a face, din păcate, parte din ea — spun „din păcate" pentru că sînt mult mai bătrîn decît fericiții mei prieteni din această generație), **nu** ar fi însemnat în literatura română momentul rodnic și binecuvîntat pe care îl marchează, dacă împrejurările istorice concrete nu i-ar fi fost favorabile, dacă ele nu ar fi însemnat o modificare fericită a condițiilor care au schilodit sau (în unele cazuri regretabile, dar, din păcate, numeroase) au condamnat la tăcere generația mea (pe care unii o numesc „generația războiului").

Este, în același timp, evident pentru mine că evoluția mea politico-ideologică ar fi fost, după toate probabilitățile, alta dacă m-aș fi refugiat în țară și nu aș fi rămas sub ocupația horthystă. În principal, consider că evoluția mea spre o solidarizare afectivă cu cei asupriți ar fi fost mai lentă, deoarece nimic nu este atît de convingător decît propria ta experiență. De asemeni, nu cred că receptivitatea mea față de gîndirea marxistă ar fi fost la fel de vie, deoarece modul meu de a cugeta era foarte puternic influențat de filozofia idealistă, în principal de Bergson, apoi de Lucian Blaga (așa cum se vădește din prima perioadă a scrierilor mele din tinerețe, din **Tribuna Ardealului**, ce apărea în Clujul aflat sub ocupație horthystă). În același timp, poate că nu aș fi simțit niciodată cu atîta putere oroarea fascismului dacă nu aș fi fost una dintre victimele lui.

Dorel Oprescu : „Portret de tinără"

Firește, nu împărtășesc părerea lui Ibrăileanu care socotea că o anume modalitate a poeziei lui Coșbuc se datorează faptului că el se afla încă în Ardeal, unde, pasămite, s-ar fi bucurat de starea de țăran liber, iar o altă modalitate a ei ar fi determinată de transformarea sa în „proletar intelectual" din București. Dar nu mă îndoiesc de faptul că un scriitor nu zugrăvește fascismul în aceleași culori dacă a fost una dintre nenumăratele sale victime sau a privit întîmplările petrecute în perioada dominației sale din loja comodă a celor ce au profitat de pe urma lui (chiar dacă politicește s-au disociat de el cu scîrbă sau cu prudență). Ori, ca să fiu mai aproape de tema pe care o discutăm, el nu va acorda aceeași atenție fenomenelor psihologice și socio-politice generate de fascism, dacă se află într-una din situațiile pomenite sau în alta.

În același mod, nu cred că scriitorul aflat într-o situație istorică determinată, concretă, simțită pe propria sa piele, va rămîne indiferent față de ea fie că-i oferă o situație comodă, dacă nu fericită, măcar tolerabilă, fie că-l supune ceas de ceas unei continue torturi, făcîndu-l să înțeleagă că răfuiala finală ce i se pregătește nu va întîrzia mult.

Astfel, opțiunea mea pentru o anumită modalitate a literaturii a fost determinată, cred eu, de situația ontologică și socio-politică în care m-am găsit în anii formării mele ca bărbat capabil să-și cunoască propria situație în lume. De aici, presupun, sentimentul, atît de puternic în Ardeal și atît de hotărîtor pentru substanța scrisului meu, al apartenenței la o istorie care vine din străbuni și merge prin noi și prin copiii noștri spre viitor, și de aici accentul etic caracteristic al viziunii mele despre om și despre lume.

Este, astfel, firesc că în cărțile mele dobîndește glas problematica din care s-a născut actul de la 23 August, revoluția antifascistă și antiimperialistă de eliberare națională și socială: tragedia în care a fost împins poporul nostru (ca și multe alte popoare europene) de preponderența violentă dobîndită în această parte a lumii de Germania hitleristă, de ascensiunea fascismului cu tot cortegiul său de orori, războiul și creșterea pînă la paroxism a asupririi naționale și sociale. Am încercat să surprind, în romanul meu **Timpul și furtunile**, situațiile umane pline de neliniște, de teamă, de incertitudine stîrnite de mersul implacabil al creșterii amenințării fascismului. În romanul **Labirintul** m-am străduit să redau unele consecințe existențiale ale sfîșierii Ardealului prin absurdul dictat de la Viena, cîteva aspecte ale instaurării urii naționale și rasiale ca politică de stat, ale răzvrătirii conștiințelor cinstite împotriva acestei stăpîniri a absurdului și inechității, nașterea formelor de puternică solidaritate democratică, capabile să năruie diferențele sau divergențele naționale, ale luptei antifasciste, cursul puternic și înviorat pe care ea l-a luat în Transilvania nordică, aflată sub ocupația fascismului horthyst, în lumina și sub influența marii cotituri istorice marcate de actul de la 23 August, generator de speranțe și model pilduitor și pentru popoarele care se mai aflau sub apăsarea jugului fascist. Iar în romanul **Tatuajele nu se lasă la garderobă**, am năzuit să examinez unele probleme umane născute din noua formă de putere făcută posibilă prin actul de la 23 August și prin complicata luptă politică al cărei început a fost marcat de el.

De altfel, am impresia că întreaga literatură care abordează probleme ale vieții din România ultimelor patru decenii constituie, într-un mod sau altul, modalități de sondare artistică a realităților născute din actul istoric de la 23 August 1944, că — în esență — este cu neputință să examinezi viața oamenilor de pe pămîntul românesc fără a ajunge la probleme și realități născute din actul de la 23 August.

II. ÎNCEPUTUL UNEI REVOLUȚII AMPLE DE ELIBERARE NAȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ

— „În Ardealul de nord ajuns sub ocupație horthystă opțiunea era între luptă și trădare, între un drum greu și unul rușinos". Tema Ardealului de nord azvîrlit prin dictatul de la Viena pradă horthysmului și a eliberării lui de armata română, ține de tema generoasă a eliberării României. Literatura acestei teme se înscrie organic în literatura eliberării ?

— Afirmația mea, pe care o reamintiți, deși în aparență simplificatoare, corespunde realității în fața căreia a fost pus fiecare român ajuns sub stăpînire horthystă. Deoarece într-un regim de cruntă asuprire națională, cum a fost cel horthyst, nu există pentru popoarele supuse decît două căi: fie aceea a luptei hotărîte, grele, anevoioase, pline de grave amenințări și pericole, fie aceea a acceptării situației existente, adică lipsirea de drepturi elementare cum e libera folosire a limbii, învățămîntul în limba maternă, instituții capabile să asigure menținerea și dezvoltarea în continuare a culturii naționale proprii, egalitatea în drepturi și datorii cu ceilalți cetățeni.

Ceea ce a fost pus atunci în cumpănă a fost supraviețuirea prin luptă plină de riscuri sau acceptarea deznaționalizării.

O trăsătură caracteristică nobilă și plină de învățăminte a luptei de care vorbesc a fost conținutul ei democratic, orizontul progresist în care s-a integrat, efortul de solidarizare cu lupta tuturor forțelor democratice pentru o orînduire mai dreaptă, mai echitabilă, reafirmarea tradițiilor constructive de bună înțelegere între poporul român și naționalitățile conlocuitoare, încrederea în capacitatea oamenilor de a găsi soluții juste chiar și pentru cele mai complexe probleme, siguranța că viitorul va asigura biruința cauzei drepte a poporului asupra situațiilor nedrepte impuse de fascism.

Din nefericire, trebuie să constat că literatura despre lupta de eliberare națională și socială din Transilvania nordică este destul de săracă. În același timp, trebuie să constat cu regret că o seamă de cărți de memorii care vorbesc despre această perioadă uită unele aspecte fundamentale ale ei.

Cred că la patruzeci de ani de la eliberare putem considera că a sosit timpul pentru a se întreprinde o amplă cercetare a documentelor acelei epoci cu riscul de a se alcătui o prezentare cuprinzătoare, bazată pe respectul adevărului, a realităților ei, ca și a luptei antifasciste din Ardealul de nord privit în ansamblul ei, cu respectul deplin al adevărului, evitîndu-se miturile plăsmuite **post festum** ca și deformările tendențioase care și-au făcut uneori loc în scrieri dedicate acelor ani cumpliți.

Nu există nici o îndoială că lupta de eliberare națională și socială din Transilvania de nord constituie o parte integrantă a luptei antifasciste generale a poporului român și că literatura inspirată de această luptă se încadrează în ansamblul literaturii dedicate eliberării patriei noastre.

— Sînteți între cei care cred că în literatură ignorarea unor adevăruri de bază ale istoriei constituie o carență regretabilă.

— Oricare scriitor este, la urma urmelor, rod al unei culturi și expresie a ei, iar cea mai nobilă străduință a sa este aceea de a contribui la îmbogățirea ei. Cultura fiecărui popor — și în ansamblul ei, literatura — este, la rîndul ei, sedimentare a unor străduanii milenare de a da expresie durabilă viziunii unui popor despre lume, despre viață, despre rostul existenței umane. Ne numărăm, din fericire, printre popoarele care nu au nici un motiv de a nu se mîndri cu moștenirea spirituală rămasă din cele mai vechi timpuri. În acest colț al furtunilor, prin care s-au prăvălit peste Europa cele mai cumplite năvăliri cunoscute de istorie, devenit mai pe urmă tărîm de dispută a marilor imperii care își arogau dreptul straniu de a ne stăpîni, ignorînd parcă faptul că existăm și noi sub soare, moștenirea materială, în monumente, orașe falnice și cetăți semețe ne este săracă. Dar moștenirea întru creație spirituală ne este străveche și George Călinescu a făcut un nobil gest de restabilire a adevărului ignorat de mulți că departe de a fi un popor tînăr, cu o cultură recentă, ne numărăm printre popoarele cu cea mai certă vechime ale Europei, moștenitori ai unor tradiții culturale străvechi, vii și astăzi în creația noastră culturală. Noi nu ne-am încropit cultura doar din perioada în care radiațiile binefăcătoare ale culturii bizantine au ajuns pînă pe pămîntul Daciei. Despre daci, din marea stirpe a tracilor, dispunem astăzi de suficiente informații pentru a ne da seama că ei erau reprezentanții unor tradiții culturale cu străvechi rădăcini indo-europene. Mircea Eliade făcea apropieri foarte semnificative între simbolul de luptă al dacilor, capul de lup, și străvechi tradiții indo-europene. Iar implantarea, pe aceste temelii, a culturii romane — a cărei prezență este și astăzi atît de vie în folclorul nostru — a ridicat cultura din **Dacia felix** la nivelul celor mai importante culturi din Europa epocii. George Călinescu avea deplină dreptate să-i condamne, în capitolul final al monumentalei sale **Istorii a literaturii române de la origini și pînă în prezent**, închinat **Specificului național**, pe cei înclinați să considere că sîntem un popor tînăr, atunci cînd ne numărăm printre popoarele cele mai bătrîne din Europa.

În altă ordine de idei, trebuie să subliniez că sînt puține popoarele europene care în condiții istorice deosebit de vitrege să fi ridicat la o expresie atît de trainică din punct de vedere al valențelor spirituale, filosofice și estetice, greaua lor experiență istorică.

Ar fi foarte bine ca noi, scriitorii români, să nu uităm că în istorie nu există gări terminus în care să cobori liniștit pentru a te scufunda într-un **dolce farniente** încercînd să uiți de neplăcerile călătoriei și să le refulezi amintirea în cel mai întunecat ungher al subconștientului, și să ne dăm seama, cu luciditate și realism, că istoria își continuă cursa plină de surprize, ridicînd probleme noi și reînviind sub o nouă formă probleme vechi, că ignorarea învățămintelor ei înseamnă pentru popoare ceea ce ar însemna pentru un individ renunțarea la factorii de imunizare existenți în organismul său.

III. LUMINA LUI 23 AUGUST SE REVARSĂ ASUPRA ÎNTREGII DEZVOLTĂRI POSTBELICE A ROMÂNIEI

— În ce fel tradiția romanului istoric românesc cere scriitorului contemporan abordarea problematicii actului de la 23 August 1944 ca temă de bază în literatura postbelică?

— Pentru a putea examina în mod rodnic această problemă este, cred, necesar să facem cîteva precizări. Semnificația lui 23 August nu se reduce la o insurecție armată victorioasă și la participarea României la războiul împotriva fascismului, alungarea cotropitorilor hitleriști și horthyști de pe teritoriul țării și participarea armatei noastre la eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei; la biruința finală împotriva Germaniei hitleriste. Insurecția armată constituie doar începutul unei revoluții ample de eliberare națională și socială, a unui larg și profund proces de schimbări economice, sociale și politice, care au însemnat o radicală restructurare a societății noastre, au deschis calea construirii societății socialiste și a unei ample și complexe dezvoltări economice, sociale și culturale care au schimbat fața țării noastre, i-au asigurat o forță economică pe care noi, cei care am trăit zilele fierbinți ale lui August 1944, nici nu ne-o puteam imagina acum patruzeci de ani. Lumina lui 23 August nu se concentrează într-o zi de mare însemnătate istorică, ci se revarsă asupra întregii dezvoltări postbelice a României. În acest orizont, mi se pare evident că cea mai mare parte a creațiilor literare ce dezbat problematica umană a societății românești din perioada postbelică abordează, direct sau indirect, „tema" lui 23 August, pentru că examinează realități născute din actul istoric de la 23 August, din procesul de evoluție istorică pe care l-a declanșat, din problemele sociale, morale, psihologice, generate de acest proces de mare amploare și cu uriașe consecințe și reflexe în existența oamenilor, din biruințele și eșecurile oamenilor prin care el se înfăptuiește.

— Cunoașteți literatura războiului și eliberării din alte țări? Puteți să o raportați la literatura românească dedicată evenimentului ?

— Din nefericire, nu sînt profesor de literatură, nici specialist în literatură universală, așa că informația mea din acest domeniu nu depășește pe aceea a oricărui intelectual pasionat de literatură.

Un lucru mi se pare însă îndoielnic : problematica războiului, a rezistenței antifasciste, a ororilor fascismului a zguduit conștiința unui mare număr de scriitori și a rodit tulburătoare meditații despre destinul omului, despre capacitatea sa de a fi erou sau trădător, măreț sau abject. Literatura americană este foarte bogată în opere literare inspirate de război, cuprinzînd o largă gamă de modalități, de la reportajele literare ale lui Ernie Pyle (**Brave Men** — Viteții) la romanele de un realism brutal ca **All thy conquest** (Tot ce ai cucerit) de Alfred Hayes sau **The Naked and the Dead** (Cei goi și cei morți) devenit celebru prin ecranizare, la construcții epice pline de imaginație ca **The Adventures of Wesley Jackson** (Aventurile lui Wesley Jackson) de Saroyan sau la profunde și complexe meditații asupra destinului omului în condițiile războiului și fascismului, ca **Dangling Man** (Omul suspendat) și **The Victim** (Victima) de Saul Bellow. Este îndeobște cunoscută bogata recoltă de scrieri ce examinează problemele războiului, ale dezumanizării fasciste, ale rezistenței, ale consecințelor grave pe care le-au avut, experientelor teribile prilejuite de război și de teroarea fascistă asupra conștiințelor, asupra situației ontologice a omului, în literatura franceză, germană sau italiană, în frunte cu opere remarcabile cunoscute și din traducerea lor în limba română.

Un puternic ecou are lupta împotriva fascismului și problematica celui de-al doilea război mondial în literatura țărilor socialiste europene. Marele război pentru apărarea patriei, eroismul oamenilor sovietici, lupta lor dîrză împotriva cotropitorilor fasciști constituie o preocupare predominantă a scrisului sovietic din ultimele decenii, și cititorii români cunosc bine principalele opere închinate războiului antifascist, datorate lui Fadeev, Șolohov, Simonov și atîtor reprezentanți celebri ai literaturii sovietice. Sînt de asemenea, larg cunoscute operele închinate de scriitori polonezi rezistenței împotriva fascismului și ororilor ocupației, iar numele autorilor principalelor creații inspirate de această problematică, Andrzjewski, Dabrowska, sau Kruczowski, sînt bine cunoscute cititorilor români. Lupta împotriva cotropitorilor fasciști, revoluția slovacă din 1944, ororile ocupației naziste sînt dezbătute în literatura cehă și slovacă de scrieri foarte răspîndite, de la **Reportaj cu șireangul la git** de Julius Fučik pînă la scrierile importante semnate de Pujmanova, Jilemnicki, Drda, Majerova și alții. Nu mai puțin frecventă și stăruitoare este abordarea temelor rezistenței antifasciste în literaturile celorlalte țări socialiste europene, operele închinate dezbaterii lor remarcîndu-se printr-o exaltare patetică a eroismului popular și printr-o justificată mîndrie națională.

Ce aș putea spune despre raportul dintre ponderea acordată în literaturile țărilor prietene problematicii luptei antifasciste, și cea pe care o are în literatura noastră? Comparațiile, atunci cînd este vorba de creații spirituale, nu sînt niciodată concludente, nici măcar realmente semnificative. Nu aș putea deci încheia această interesantă discuție, pentru care vă mulțumesc foarte sincer, decît cu constatarea că, așa cum este firesc, marile și adesea dramaticele probleme ale luptei împotriva fascismului au, atît în literatura română, cît și în aceea a țărilor vecine, ponderea și dezbaterea completă și nuanțată pe care o merită.

Mariana Brăescu

al. raicu

Fermitate

Și o să vină ziua. Acum n-o bănuiți,
fiindcă e întuneric și-n geam și în pădure.
Iar dacă-un pas îl faceți, posibil e să fiți
întîmpinați de lotri și inima s-o fure.

Dar sigur or s-aducă și fructele din pom !
Ele vor crește ziua, s-or pîrgui la poale.
Întîi va fi pe scară poate un singur om
neajutorat și fără-o pereche de sandale.

Deci teama dați-o-n lături, precum un călător
pornește-n bezna crudă neînfricat, -nainte.
Știu, s-ar putea ca-n urmă să vă și fie dor,
dar vă vor ține umbra și iarba din cuvinte.

Nu-i vreme de sfială. Mireasma pare dulce
și-o luăm cu toți bureții pe care-i prindem azi.
Lăsați bătrîna vulpe în scorburi să se culce,
luați cu voi doar ramuri din șiru-nalt de brazi.

Cîmpuri

Ce-a adormit pe cîmp de nu-l deosebesc ?
Dacă nu-i griu, poate-i oglinda clară,
necunoscutul giuvaier ceresc
desprins din obosita zi de vară.

Sînt, neîndoielnic, greieri care cîntă
mai iute decît cînd eram copil.
Și-acum se-apropie mama timidă, sfîntă,
umblînd, să n-o simt, cum o știu, tiptil.

Dorm cîmpurile ude. Dedesubt,
fanfare bat de parcă sînt la nuntă,
dar nu mă pot apropia flămînd și rupt
și nici nu știu cine acum cuvîntă.

Nu mă prefac

Cine v-a spus că-i piinea umezită
și bobul de piper e amărui ?
Întoarce-ți-vă clipa printr-o sită,
puneți-vă sumanele în cui,

și-o să vedeți cum umblă prin ogradă
fîntînile, izbindu-se deodat
fără să simtă cineva, să vadă
de-i umbră de femeie ori bărbat.

Nu mă prefac, întorc doar lucruri rare
care-au căzut din pomi necunoscuți,
dar nu-mi mai par deloc acum bizare
cînd șoimi mă întovărășesc cu aripi iuți !

E-n mine un odgon ce se va rupe
doar de voi spune cine-a dormit.
De ce să nu înaintăm cu zvelte cupe
pe care le credeam c-au ruginit ?

Precizări

Să știi că niciodată la scară nu voi bate.
Privește-mă din rouă cu ochelari de fum,
să ai fotografia din marile palate
cu dogii în lagune de păcură și scrum.

Nici zîmbet, nici minie și măcar tristețe
de-oi aduna la jocul cu zaruri n-o să-ți spun
dînd peste cap, eu, vraciul, un pic de tinerețe
lovită ca o ploaie cu-o creangă de alun.

Cum se lovește geana e-ntocmai ca un tren
ce trece în văpaie prin gară la Salzburg,
ori ia cu depărtarea un tropot lung de ren
lîngă-un piriu de ghiață ieșit dintr-un amurg.

Se-aud viori. Aleargă. Poate-o să prinzi măcar
pe pînza-ncremenită o diră-un cui de singe.
Prin ceața lui Arghezi un ornic bate rar
pentru-a simți cum ochiul și ride, dar și
plînge.

Veneția, 1977

Septimiu Enghis : „Om și cal"

Răvaș din cîmpie

Urmare din pag. 1

oră, prin tărîmul copilăriei, dacă zînele ți-ar da dezlegare.

Vine autobuzul de la oraș și salcîmul din dreptul stației face cu ochiul profesoarei de engleză care cu acea ironie proprie bucureștencelor get-beget suride superior și lasă în urmă o trenă luminoasă de rexona pe care arborele înflorit, cu măsura lucrurilor în fire, nu dă doi bani. Văzînd-o pruncii cad cu nasu-n cărți și gîndul la cireșele mătușii Măriuca.

E vremea cînd cerul și pămîntul se îmbrățișează pînă departe la orizont unde se vede cu ochiul liber catargul verii ce ne va lumina sufletul multă vreme și toate se vor rostui după legea lor lăuntrică.

Oh, de-acum și pînă toamna tîrziu cînd s-or destrăma grădinile, Dutulache nu va mai fi slobod. Nu-i rămîne decît să se rotească tăcut în jurul cuștii sale și toată noaptea să se bucure de măreția stelelor de fiecare dată altfel decît seara precedentă. Numai de-ar avea stăpînul copii mai mulți !

marcel marcian

SCARA

O schiță — scrisă în 1943 — în care, cu atmosfera dramatică a epocii care pregătea marele sfîșiat de dictatul fascist, la fel ca peste tot în țară, lumea simte apropierea clipei pe care o cerea o întreagă istorie.

ochii unui copil este recompusă o secvență din ceas al lui August 1944. Undeva, în Ardealul

Moți s-a sculat în zori.

Somnul îi mai sta pe gene cînd a pornit la lucru. Lucrează la o bină, la capătul celălalt al tîrgului, drum de o jumătate de oră din cartierul evreiesc pînă acolo. Decît să lucrezi cu picioarele în apă la săpat fîntîni sau la canale, nu e mai bine așa ? Casele se fac numai pe locuri uscate, a chibzuit mama lui. Și nu-ți trebuie decît să te scoli cu o jumătate de oră mai devreme ; sau, dacă ai în vedere toate opririle lui Moți pe drum, e bine să se scoale cam după ora patru. Grija asta e a mamei. Moți, să nu-ți scoți papucii din picioare. Nu te uita în obiceiul altora, tu să nu umbli desculț. Cu toate că, pînă să ajungă el la bină, iese și soarele. Moți, în pantaloni scurți, își ridică gleznele la soare. S-a rezemat de un zid. Cineva care ar trece pe lîngă dînsul ar crede că vrea să-și scoată papucul. Nu. Îi fură un curent rece de aer perechea de glezne și el simte tot timpul că le are. Are două... Moți, ai paisprezece ani și ești blond. Mai bine erai slut și ai fi fost vorbăreț. Lucrează la doctorul Butnaru, un om pe care nu-l vede. Și-l tot închipuie. Doctorul Butnaru își reface casa, zdruncinată la cutremurul din noiembrie acum doi ani. De cînd lucrează acolo Moți a căpătat o dată două cărămizi întregi cadou și le-a dus mamei să așeze primusul pe ele. Încît s-a bucurat și mama. Moți, de ce ești supărat ? „Moți al meu nu scoate o vorbă". Ce ai ?

Umblă încet, se oprește, picotind. Ce face azi ? Tencuiește. Lucrează numai la partere. Ce vrei, mamă ? Cioplesc cărămizi, le stivuiesc, ți-aduc bani. Oamenii sînt destul de buni. Tu țipi că lumea e rea. Să mă pună sus la schelă !

Vîntul de azi noapte.

Moți n-a mai închis ochii după ce l-a trezit vîntul. A visat că e în conflict cu meșterul. Meșterul ?... Roșu de băutură, dar cum lucrează ! Tot respectul ! (Moți acum își imputa dîrzenia din vis). Moți, să asculți de meșterul tău, fiindcă altfel îți vîră un pumn de cărămidă pisată în gură. Cum !! Tu crezi că o și face, dacă spune ? Nu, cred că e un om bun. „Eu l-am cunoscut pe tat-tu, tinichigiul". Meșterul Teică.

„Atunci n-ai nici o grijă".

„Numai grijă !"

Și așa, mintal, tot în conciliabule cu meșterul Teică. Aseară, după ce au lăsat lucrul, au mers o bucată de drum împreună.

— Scara cea mare de la bină. Ai înțepenit-o bine, Moți ? Să n-o fi tras prea aproape de zid.

— Dacă se stîrnește un vînt, poate să fie moarte de om, a zis Moidel, secundul.

— De ce ?

— Cade scara, prostule.

Scară grea, întărită cu fier.

— Și credeți că se stîrnește vînt ?

Nu i-au mai răspuns. Moți făcea temenele printre ginduri rugînd un gînd bun.

— Poate să cadă scara și să nu fie moarte de om. Știți cum ? Nu trece un om tocmai atunci.

— Și dacă trec zece ? Se stîrnește, Moți, se stîrnește un vînt uriaș la noapte — și l-au lăsat singur, tocmai se despărțeau. Moți își alunga tresăririle cu alte tresăriri. Doctorul Butnaru se teme că i se iau oamenii. Sub motiv că. (Nu mai ține minte motivul). Și doctorul se teme. Cît e el de doctor.

S-a întors la bină și a mai depărtat scara de zid. A depărtat-o tare.

Poate prea tare ? Acum de dimineață grăbește într-acolo.

Ce dimineață ! Un om nu vezi... Trecut de cinci. Pînă la schelă mai e. În urma lui ar fi oameni. Parcă ar fi oameni. Dar înainte e gol. clătit. Soare și cald, i s-a făcut lui cald. Și e liniște. În liniște Moți stă de vorbă cu Moți. Moți, nu te mai grăbești. Și ?...

„O să-mi meargă bine azi ?"

Parcă l-ar fi bătut cineva cu mîna pe umăr. A intrat în ulița cu sinagogi. Două, trei. Colibe. A cotiugarilor, a birjarilor. Și „Volf Burăh". (Asta a cui e ?). Griji. Nu-s oameni... Război... A cotiugarilor s-a unit cu a birjarilor și la întoarcerea acasă de la bină, pe seară, obosit, flămînd, știe Moți, — iarăși griji — are să-l întîmpine ceaușul (care e și cantor) :

— Hai.

Ceaușul caută un om.

Un om ca să fie zece, la rugăciune. Ca să fie primită în cer rugăciunea de seară. Moți e omul al zecelea. Ce să ne facem dacă a plecat și Benu covrigarul, dincolo de Focșani l-au trimis, la Doaga, la detașamentul de muncă. S-auzea că se întoarce. Nu ! că de acolo l-au trimis la urmă ; la Sighet, de unde era el de loc. Și mai departe, cine știe ? Hai, Moți. Ceaușul îl petrece. Îi dă, învelită în hîrtie, o bucată de turtă dulce uscată, rămasă de la vreo pomenire. Moți stă pe bancă în sinagogă, nu face nimic, nu spune, din carte. Dar e acolo. Un suflet. Numai să nu adoarmă. Dacă adoarme... mai e el un om ca să fie zece ? În drumul spre bină, dimineața, îl bîntuie grija asta.

Moți, vrea să-și vadă de drum. Aude un răpăit în urmă-i, omul acela fuge prin gangul pardosit cu scînduri care s-au desprins și se mișcă sub pașii lui, fac scandal. Dă năvală în stradă cu un coș cu covrigi lipit de șold și abia în lărgimea străzii își află el calea liberă scînteind lela pe vale —

Ieșiți din case afară,
Că-i frig afară,
Copii, afară,
Că-i birrr, că-i birrr...
Afară, ieșiți afară.
Arous, kinderleh,
Kinderleh briderleh,
briderleh —

afară, copii, copilașilor, fraților, fîrtaților, a început pe românește și l-a dovedit, l-a bușit, a dat în graiul idiș cum i-ar fi dat părul prin căciulă să-i deie. N-are un dinte în gură și vorbește ca din lăuntrul altuia, cîntecul îi e jelanie chiar dacă nu vrea. Șuierat, duhavnic — poate s-ar fi vrut strigăt ? Icnește, trăgîndu-și coșul cu tot sufletul, cățărîndu-l pe șold. Grăbește pe urmele lui Moți, grăbit să-i ofere covrigii. Moți — să plîngă și să nu se mai sperie !

Ieșiți
Să vedeți articolele.
Am marfă bună devan zare. Ieșiți
Să vă arăt calită țilee.

Moți se întoarce în sfîrșit și-l privește în față : ăsta, așa cum îl vezi, *zice*, la sinagogă. *Știe !* Covrigar la sinagogă la cotiugari. Nici coșul nu e al lui, e coșul lui Benu, bine-știut de Moți. Covrigar locțiitor. *Dar unde e brutăria ?!* Sau Moți a visat. Dar uite covrigii. Covrigi precăjiți, vreo douăzeci, nici bine rotunzi, omul a venit, se uită la Moți, ce a văzut știe numai el, face o întoarcere, depărtîndu-se grăbit. Moți rămîne locului, pe urmă face cîțiva pași, se apropie și bagă capul pe gang. Se uită în gang, să vadă cum, să vadă de unde s-a putut ivi cel cu covrigii. Care acum se depărta, — îi sunau covrigii în coș zbătîndu-se, cum i se zbate în piept năduf arnița lui Moți. Cum a fugit de el... cu covrigii. Eu de el ? El de mine. Moți simte că ar plînge. Ochii-s clătiți în limpezimi urmărind împlinirea picăturii ; broboana lacrimii, ca o piatră grea lunecînd, apasă împrejurul ochiului. Sticlește ca la un om beat. Și o să-mi meargă bine azi ? Cum o să fie ? (N-a căzut scara ?).

FESTIVALUL „MIHU DRAGOMIR — ODĂ PĂMÎNTULUI MEU" BRĂILA; 1984

Marele premiu al festivalului și al revistei „Luceafărul"

POMPILIU CRISTEA

Al cincilea punct cardinal

Cînd tragi la galere spre steaua polară
și-mbraci neodihna albastrului val
să-ți fie înalta iubire de țară
mereu un al cincilea punct cardinal,

cînd moale lumina se-nclină spre seară
și-auzi cum bătrînii trag satul sub deal
să-ți fie tăcuta iubire de țară
mereu un al cincilea punct cardinal,

cînd clopotul ierbii îți este povară,
ori nordul și sudul te-mpart inegal
să-ți fie rotunda iubire de țară
mereu un al cincilea punct cardinal,

ierbinte ninsoarea cînd vrea să te ceară
ofrandă la țărmul pierdutului mal
să-ți fie arzinda iubire de țară
mereu un al cincilea punct cardinal,

cînd cearcănul lunii începe să doară
și-n somn vezi cîmpia căzînd de pe cal
să-ți fie tăioasa iubire de țară
mereu un al cincilea punct cardinal,

cînd crud simți mirosul de tînără fiară
și palid rubinul din ochiul oval
să-ți fie tăioase iubire de țară
mereu un al cincilea punct cardinal,

cînd liniști vor pune sigilii de ceară
pe gura poemului fără final
să arzi în lumina iubirii de țară
tu însuți ca singurul punct cardinal.

Statui necesare

Nu știu ce-i odihna părinții nicicînd,
răgaz sub pămînturi n-a fost și nici nu-i,
prin ochi de fîntînă la dînșii mă sui,
în aburul nopții i-aud respirînd,

părinți sub pămînturi avurăm destui,
un clopot de iarbă-i mai stăruie-n gînd,
simt lacrima pietrei în mine plîngînd,
mă dor ne-mplinite atîtea statui,

ni-s sfinți voievozii-n icoanele lor,
îi știm că-s acolo, pe cai ne-nșăuați,
dorm drepți sub cîmpie, dorm drepți sub Carpați,
statui ne-mplinite, ei încă ne dor,

dar n-am a mă plînge nicicînd, nimănui,
părinți trec călare direct în statui.

Lăsați-mi Bărăganul

Nu sînt bogat, sărac n-aș zice,
dar bogăției mă apropii
cînd văd cîmpia grea de spice
sub cerul legănat de dropii,

au poate alții milioane
dar nu știu, vai, ce-nseamnă banul,
avînd prea multe bărăgane
nu știu ce-nseamnă Bărăganul,

își plimbă mîndri fracul, barba,
dar pot să jur că nu știu prețul
acelei ploi ce-ngroașă iarba
la Sătucani și la Rușețu,

vor fi avînd mai grele liniști,
ori poate munții li-s mai mulți,
dar n-au un Bărăgan de mîriști
pe care-l treieră desculți,

și parcă mă apucă mila
de lorzii lor absurzi și tepeni
care nu știu că la Brăila
cărute urcă-n cer cu pepeni,

au fluvii de civili cu trese,
la ei și Dunărea-i un riu,
dar n-au un sat plin de mirese
care se scaldă noaptea-n grîu,

vor fi avînd ei bulevarde
cu standard ridicat de trai,
dar n-au țărîna-n care arde
potcoava sîngelui din cai.

Să aibă dînșii cu toptanul,
atît cît au să le rămînă,
mie lăsați-mi Bărăganul
și-n ochii lui cîte-o fîntînă.

---

lia dumitrescu

De unde vine vîntul...

Începînd cu ultima sa ediție, Festivalul interjudețean „Sadoveniana" de la Piatra Neamț, în ceea ce privește concursul de creație literară, și-a reconsiderat programul, în sensul deschiderii exclusive către genul prozei. Într-o asemenea situație, ca reprezentanți ai revistei noastre în juriul concursului, poetul Ion Gheorghe și subsemnatul am optat pentru nuvela tinerei profesoare Lia Dumitrescu, intitulată De unde vine vîntul... **Recomandăm deci atenției cititorilor un fragment din scrierea respectivă, după opinia noastră, relevantă prin acuitatea etic-realistă a temei și, nu mai puțin, prin oralitatea „lucrată" a scriiturii narative.**

Nicolae Ciobanu

Eseară, zi de miercuri, a treia din șapte. Iarba printre atîtea verdețuri ține sufletele pe două și pe patru picioare. Melcul n-are decît unul și tot nu se lasă. Acolo unde s-au îngrămădit boii domnului, cu siguranță se găsesc colacii popii. Soarele e încă sus și pînă să gonească spre alte lumi, nasul într-n gură, dar trebuie să cauți.

Înserarea e mai periculoasă. Pentru cine nu cunoaște, trece peste propriul trup. Se îmbată și nu vrea să se mai trezească decît în zilele lumești. Asta cam înseamnă să omori timpul.

Călărețul cu căpăstrul de mînă se ascunde pe după mămăligă, cu liniștea în suflet pentru ce va să vină. Mănînci pînă mori : porumbei la tavă, fripți cu jar de coceni scurți, deasupra și dedesupt. E singurul miros ca lumea printre cartofi și varză rămasă. Pentru salvarea sufletelor își fac greață unii altora cu vărsături de om beat și pește crud cu usturoi. Toate la vremea lor.

Avem și păzitori. Cămașa doarme în nuc și mișcă minecile. E semn că a trecut pe pămînt. Oricum, e un bărbat la casă. N-o ia nimeni, nici măcar un nevoiaș de pomană. Așteaptă cu credință. Somnul de lume e greu, de muncă trece prin toate unghiile și omul trage să trăiască. N-am văzut schilozi sinucigași. Întreabă dacă ai pe cine.

— Fată mamii, vino puțin !

Vecinul cămășii, cît era el de prost, că nu e nici un om prost, stătea golișor la soare, pe cînd mucegaiul era mucegai, observase cu ușurință, avea ochi să vază cum că țiganii nu mor din nimicuri și uite că trăiește și acum. Făceau armata, odată, împreună. Nasturii de farmacie, vinul tonic le-a dat femeii ; povestește pentru cine ascultă.

„Așa a fost scris, zicea și murea". Astea mă făceau viguros și eu nu vreau să mă duc la război. Pentru ce, ca să fac rele cît mai mari ?".

Putea să se întoarcă acasă, după o bucată de vreme, căpitan ca alții, de prin toată lumea, dar n-a vrut. Ce puteai să-i faci ? Stă în fotografie la capul femeii cu bărbatul de al doilea și cînd se trezesc se uită la el vinovați, apoi se îmbracă.

— Nae, aici stă Nae. Nu-i așa ?

— De pe ce lume vii ? A stat, săracul, dar s-a mutat la capul satului. Mulți alții de un singe au dat fuga după el și iarba crește. Socotește anii, proptită-n gard, cu cei doi dinți. E cam multișor de atunci. Scîndurile-s putrede, se sfarmă-n barbă. Ia-le-n serios ! Nu te uita mereu spre nuc, fiindcă eu te cred. Oi fi fost frumoasă în dorul anilor dintîi, dar craiul de cruce umblă pe drumul uitării.

— Căutam pe Nae... S-a mutat, zici. Capul meu e o baniță. De două nopți am umblat, ziua am păzit. Un om primitor. Nu se poate, caut pe Nae !

— Cunoști cămașa și crezi că te păcălesc. N-am pentru ce. Două femei se roagă cît e slujba-n sărbători, care să fie cu Nae pe lumea de-a doua : una i-a ținut dragostea pe arșița cîmpului și spinii dorului, alta cununia. Care e de drept în fața judecății ?

— Eu, cum mă vezi. Trag la o creștină. Asta fac. Ce m-am rugat de Sofița : lasă-mă să plec ! N-a vrut. Și uite-mă pe drumuri. Spune-mi ce să fac, fata mea ! Ești ca fata mea. Ai timp. Ascultă-mă : am mas la Nae. Mîine iau pensia, o sută de lei, mare cît o vezi. Cămașa se zbătea în nuc să-l rupă.

— Și ce să-ți fac eu acuma ? De morți nu se vorbește decît de bine.

— Asta te topește. Supărări mari și lumea e mică. Vorbesc cu viii. Îmi pare mie că nu-s tontită. Vin din deal. De acolo vine vîntul. Coborîșul e mai greu... Picioarele, boală de picioare. Le privea cu duioșie de ți se tăia suflarea în două. Toate porțile sînt ale mele. Mă uitam la care să bat și nu îndrăzneam. Te-am văzut pierită și-ți spun focul meu. Azi luna am dormit la Nae. M-a primit omu' altfel, cu bani și întîi am mîncat.

— Aaa ! Ghiță al lui Nae. Alt neam. Cînd întrebi de cineva, întreabă ca lumea. Stă mai sus. Seamănă casa lui cu a noastră. Dorm oamenii acuma, precis.

— Și eu tot așa am zis. Mă lasă pretenele. Nu mai mîn nici la deal, nici la vale. Acoperiș din ploaie, să nu încurc lumea-n drum. Curge. Au spart-o. Nu, ei în rîndul de-al doilea. Un pas e un an. Boală grea, dar să nu vă fie frică ; boala asta nu se ia. Doi bani nu face. Cine moare de tînăr să nu-i pară rău. Văd eu, oamenii se tem.

— Sînt pățiți. Și eu mi-am făcut milă de cineva și m-am ales cu bănuitul. Hoțu-i c-un păcat, păgubașul cu zece. Și nu vine cu darul.

— Sigur. Ce-i al lor, nu-i al meu. Nu pun mîna nici pe un căpătîi de sfoară. Casa mi-e pe sîrmă la uscat. Drumul meu e spre apus.

— Pînă dimineață, faci canon pe lîngă garduri. Nu vine cursa și dacă stai în cap. Avem un pat de vară, hai cu mine, încet de tot.

— E ca-n drum. Nu mă ninge, nu mă plouă, bate vîntul vînt de vară... Te ferește pînă te nimerește. Am și eu o rochie bună, un pantof nou, nu-i așa ? Mă adun de la o lună la alta, ca omul cu scaun la cap. Patru și cu una mîine cinci, jumătate mia. Atîta face ?

— Nu-ți cer bani. Mulțumește-te cu ce se găsește. Ai trezit-o pe mama. Uite haina. Te întinzi în ea cît te cuprinde.

— Cu cine vorbeai tu acolo ? V-am ascultat și după voce parcă-ar fi Trandafira, dar nu e ea.

— E străină, vorbește aiurea, mai bine !

— Cheam-o-n casă.

— Ai curajul ?

— Ei, asta-i bună. De acuma-n colo să mă tem ?!

Ori mă ninge, ori mă frige. Cînd pe-o parte, cînd pe alta. Și-n casa mea am loc. Trei : colo, colo și colo. Le număr pe cer. Soarele e domn mare. Toată ziulica a tolănit în capul meu. Buf ! În baltă. Am întîlnit în calea mea un porc și-l minca mușchii. Porc să se facă cine-o mai crește porci. Chemată vin pe trei picioare. Calc cu dreptul și mă aținînd în arătătorul mîinii stîngi.

— Bună seara, vouă! Stați să-mi iau ale mele. Casa mea e încolo... Să le văd, lucrurile.

— Nu le ia nimeni. Vine un nepot, e caraulă, te găsea pe patul lui și te lua cu frică.

— Am pierdut în viața mea și cățel și purcel, mărișor. Nu mai am decît sufletul care stă să iasă. De la masa de seară ne-am luat. Zice să le dau eu lor bani. Casa-i bună. Apa vine pe țeavă, cu parale. Așa e. Cînd ai ce-ți trebuie, călare potopul. Acuma alta. A cui e casa ?

— A mea. Are temelia de la începutul veacului.

— E bine și așa. Să n-o vinzi de rea. Leagă-te de piciorul mesei cu lacăt. Azvîrle cheia, pierde-o ! Numai cînd oi vrea să pleci să te gîndești : de ce n-oi sta eu aici, că stau bine. A mea e buună. M-a ars prin cap. N-o veni ea ziua de mîine ?! Aș străbate toată lumea. Unde să mă duc eu în lumea asta mică ? N-am loc de veci, un loc să știu și eu că e al meu.

— Se face, nimeni nu trăiește degeaba.

— Bani. Auzi să le dau eu bani. Cum vine asta ?! Mai cumpăr și eu un orez, un dulce, să am al meu, spune și mată, nu e așa ? Să nu iau din al lor, că ce-i al lor e pus deoparte. Nu de alta, da' mă ustură în capul pieptului. Un strop de apă cu zahăr și-mi sperii supărarea.

— Numai cu atît ?

— Am mîncat masa de prînz. Dimineață boabe-n lapte. Mai tîrziu n-are a face. Drăcii de alea îmi plac : biscuiți. În fiecare lună cumpăr. N-ar fi cine știe ce. Ei, drumurile mă doboară. Și-mi trebuie pantofi. Să le fac rușine la copii desculță ? Mai îmi trebuie o cămașă. Una o bate vîntul în cîrlige, cald, trebuie să am o cămașă de schimb. Toate-n bani. De unde ? Dintr-o sută ? Ce e o sută ?! Să nu spargeți cana. Albă cu floricele albastre. Mănunchi de „nu mă uita".

— Ce-am cu ea ?

— Silă mare. Mai greu de așa nu se putea. În ochii mei a spart-o. Am trăit să văd ce-am făcut.

Pasărea e suflet nevinovat. Cere apă, cere mîncare, de trei ori pe zi, puii. Verdeață tocmai de pe maidane și e muncă. Încălțările în fiecare lună după pensie costă și drumurile mă omoară.

— Lasă adresa clară și-ți vine banu' prin poștă.

— Suta peste sută face mulți. Ai dracu bani ! Gînd la gînd cu gineri-meu. Numa' ce se asmute dintr-un ochi încolo : „Fată, mă-ta are bani". În zeasul de liniște n-are altă vorbă. Doarme cu ea la sîn. L-a secat. Dar eu ?

— E lege. Trebuie să ți-i dea în mînă. Numai dacă e înțeles cu poștașul te poate păcăli.

— Ai văzut ?! Apare legănat pe înnegurate și-i bate șutu cuie-n coate. Șade proptit în gard și gura-i macină. Morarul macină argint pentru cei ce nu s-au iubit de ajuns.

„Vino sufletelu încoace". Sofița îl cheamă lîngă ea. „Ascultă la mine, n-are mama bani". Fata cu inimă de mamă nu te lasă. El, gineri-meu, e negru în cerul gurii. Din născare. Noaptea noptîlor umbră călare. Oarba trece încălțată prin apă.

„De dimineață îi dai apă". Vorbe alese cu migală de omul cu spirit, iar oarba luîndu-le peste gheață și-a dat obrajii la o parte lipind doi păduchi de ochi spre țintă.

„Dacă erai dumneata, beai apă mai de dimineață". Așa că nu era oarbă, iar după răspuns dădea clase mai sus. Păi cînd o vedea băiatul suta se luminează la față de zici că-i sfîntul Ioan și eu plămădesc colacul. Nu mai e Ioana proastă. Pă mine Ioana mă cheamă, că nu vă spusei.

Capu s-a mutat. Eu zic că de aia am eu boală la picioare. Aleargătură că-mi sfîrîie tălpile. La ce mă pui fac : spăl, lipesc, sap la porumb... Toată ziulica nu șed. Grădina cu bălării mari și porumbul mă bate-n cap ; crescut de mine. Sofița nu poate. Sofița e fata mea. Cu boală grea. Poate o cunoști.

— Știu eu ?!

— Ai bătătură, ai păsări. E rău, știu. Boaba de grîu o faci parte dreaptă cu găina și e rai. Ascultă la mine. Golesc troaca, o umplu și iar... Găina e gingașă, nu vrea fitecum. Rața e păcătoasă. Se dă jos și se suie, după mine curge apa, umple-o, vălugul mic, ea dă cu apa pe sub aripă, cald, că-mi vine să mă arunc în fîntînă la răcoare. Nu mai am timp. Cămașa o storc și-o întind. Cînd se umple căldarea, dă pe dinafară. Are legea ei. Nu-i da omului cît poate duce, că duce !

Nu, rugat și nu se mișcă din poartă. Doar ochii și-i mută de la un pom la altul.

„E greu — zice, e greu să te muți de la o umbră la alta". Dacă era un dumnezeu stei îl făcea. Nu. El e cu mila. Un deget n-a mișcat, nici pe ureche nu l-a pișcat. Numai ce m-am ridicat, te miri pentru ce și s-a așezat el la masă. Avea loc, da' nu putea înghiți vorba, o plimba prin gură :

„Mă-ta mîncă azi mîncarea degeaba". Am mai putut eu înghiți ceva ? Vorbă de om în toată mintea. S-a oprit în git. Și acuma mă glodește. Cartof de vară, tare. Seara trecută. S-a dus.

„Dați-mi cîțiva pumni zdraveni". Nu se face praf. M-am rugaaat.

„Cu plăcere !" El. Da' nu mi-a dat, c-a zis că-mi face un bine și s-a ținut de vorbă.

— La aici de mîncare. Femeia asta e flămîndă nu glumă.

— Sofița s-a luat după mine. Seara atunci nu m-a găsit. Sofița, fata mea !

„Sînt tînără, mamă, mi-e drag să trăiesc".

„Ți-o fi, mamă, cu voi se păcălește omenirea".

„Mă duc și eu la Mangalea, ea adică, scumpeturi pe toate drumurile, că ce-i în magazine au toate toantele. Hai, dă-mi mie bani ! Ai, nu-i așa că ai ?".

„Mă, fata mea, pă tine te doare capu, eu așa zic". O pipăiam pe frunte și ea credea.

„Îmi iau și eu geantă pe umeri, mărgele...". Auzi cu geantă pe umeri. Tichia de mărgăritar îi lipsește chelului. Prostul pînă nu-i și fudul nu se împlinește soarta. A mea e ce să mai zic. Cunosc marfa.

Aș vrea de la ea măcar atît, să se oprească la timp. Pînă aici da, de aici încolo, gata. Da' de unde nu e, nici dumnezeu nu cere. Atunci eu ce vreau ?

— E lumea pornită rău, nu se ajunge.

— Păi bine, mă, luați voi patru mii, ăștia sînt bani ! Amîndoi muncesc. Eu cu resturile. Să le dau suta. M-am gîndit s-o fac și p-asta. Dacă nu le-a ajuns lor șase mii. Patru mii fără două sute.

— Trei mii opt sute vrei să zici.

— Atîta face. Să le fie la morți. Mîncai. Doi lei știuletele. Dacă vindeam porumb fiert la golași, făceam avere în două zile. Nu-i păcat ? Cu porumb crud am trăit. Asta mi-e sfînta cruce. De alaltăieri. N-am mai văzut mușuroi cu umbră. Mîine lumea e a mea. Pensioara mînca-o-ar mama, o sută ! Cumpăr rahat, biscuiți și nu cunosc pe nimeni.

Da' de unde, cînd mă uit pungile-s goale. Copilul vrea, nu-i ajunge cît îi dai. Bănet cu grămada și mi-am pus paie-n cap. Fac eu o oală plină cu mîncare și pînă seara toată se mănîncă. Ce vrei, atîtea suflete trăim pentru o gură pustie.

Și au niște pisici, ce n-am văzut, nu-s ligave deloc : oală cu lapte, tigaie cu untură, ce-o fi... Și cu șoarecii se au bine.

Cît vrei tu Sofița de la mine. Noaptea trecută m-a găsit. Unul țipă, altul plînge, al mare cîntă adică, tot atîta e. Și acum îi aud. Pă toți. Am doi ochi la locul lor și doi la tîmple. În ceafă n-am. Vărdaru da. Nu e nimic sfînt în lumea asta. Ești tînără, ai timp să afli.

Seara cînd merge capra să se scarpine, se liniștesc apele, motanul toarce și orătăniile dorm în pom cu moțata-n vîrf. Le socotesc : soți, soți... Gineri-meu aici se oprește. De întuneric nu se vede om cu femeie.

„Fată, mă-ta are bani și..." Ea știe că atunci cînd bodogănește, asta zice.

„N-are, mă Ioane că, dacă avea, îmi dădea mie, da' n-are". Tîrziu, cîntă cocoșii a doua oară, iarna, închid ochiul, îl string bine și el se cască și umblă p-afară. Dormiți ochi ! Căpos, nu ne înțelegem deloc. Alălalt mai rău de frig îmi crede. În acte scrie că din camera mea mă scoate popa. Eu nu zic, da' pînă atunci ce fac ? Mă nimerește în drum, or' în porumb și nici nu știe de unde să mă ia. Învirteli cu stele. Stele verzi de la rumânul meu....

— Fata, te înțeleg, nu-i chiar așa...

— Fata... O văd pierită.

— Trăiește bine ?

— Numa-n palme o ține.

— Așa-i de ușoară. O duce bine la bărbat. E numai pielea și osu'. Pățitul știe. Blestemat e omul. Pînă nu pățește altuia nu-i crede. Nu-i e bine vacii noastre ; vine tata cu pielea la spinare. Cînd am văzut-o s-au topit trei kile de pe mine. Și carnea de om nu se plătește în bani.

„Du-te tu la casa ta, la rostul tău". Ca mamă, ce era să-i zic: Ia-ți cîmpii? ! Ăștia sînt ai mei. Buzunarul de la haină știe și tace. Bine face. Am întors foaia.

„Nu mă duuuc și nu mă duc, fața la mine. Vin doi diavoli cu femeile lor și se culcă cu mine. Pînă la luminatul cocoșilor nu pleacă".

— Vin cu femeile, au și femei.

„Daa, zice, și femeile au mustăți pe fața jumătate"...

„Metamorfozele lui Hyperion"

Urmare din pag. a 2-a

lută a neantului demiurgic și **haos**, fiind de două ori nefericit, întîi pentru faptul că, prin trădarea Cătălinei, fericirea de-o clipă a haosului îi este interzisă iar, în al doilea rînd, pentru că la cunoașterea demiurgică și, în consecință la posibilitatea de a se fi putut detașa de întreg spectacolu' lumii, nu are acces (...) De la Cătălin (treapta zero) și pînă la Demiurg (absolutul), fiecare din aceste simboluri ce alcătuiesc creația piramidală a lui Eminescu reprezintă ipostaze ascendente ale cunoașterii — treptele ei". Clar ? Dacă nu, ceea ce nu cred, trimit cititorul la desenul de la pg. 113 a cărții.

În ultima secțiune, **Simbolica** (cu subtitlul „Valori ale stilului") autorul nu procedează, cum s-ar putea bănui, la o analiză stilistică propriu-zisă, ci urmărește „comunicarea simbolică". Lucrurile se petrec astfel, deoarece criticul intenționează să folosească o **metodă dinamică** de cercetare a stilului, care să legajeze o **dialectică** a ideilor Și asta pentru că, observă autorul, citind liber o sugestie călinesciană, în opera lui Eminescu, stilul este ideea însăși, comunicarea nudă a poemului. Altfel spus — și Virgil Cuțitaru o spune — „Luceafărul" se exclude unei analize literare luată (sic !) în accepțiile ei clasice Propunînd încleștarea dramatică a unor destine fără istorie (Hyperion și Demiurgul), conjugate, o clipă, cu morfologia discontinuă și sincopată (sic !) a destinului omenesc, **Luceafărul** lui Eminescu este el însuși, pînă la un punct, o încifrare simbolică menită, cu sau fără voia noastră, să-și poarte cu sine și **în sine** taina, în jurul căreia pendulăm (sic!) de un veac, fără s-o fi luminat cineva deplin, ba dimpotrivă, cînd ne credeam mai aproape de umbrele ei, atunci ne aruncă din nou în ceața (sic !) căutării". Criticul „descifrează" în această secțiune, cea mai interesantă din carte, căci se aplică hotărît textului poetic, cîteva „taine". Astfel, analizînd textele în funcție de categoriile estetice ale **frumosului**, **tragicului** și uritului, observă că prime categorii, i se asociază **metafora** (plasticizantă și revelatoare), celei de-a doua **hiperbola** și **simbolul**, iar ultimei **epitetul** și **comparația**. În „ceața căutării" autorul iscă însă noi mistere De pildă : „Revenind la marele poem eminescian, se poate afirma, cu certitudine, că fabula sa însumează atît experiențelor dramatice (unele tragice) personale trăite de autor cît și cele ale poporului român, de care Eminescu s-a simțit legat prin întreaga sa ființă (...)". Că Eminescu s-a simțit legat prin întreaga sa ființă de popor, este dincolo de orice discuție. Ce legătură există însă între **Luceafărul** și istoria poporului român, iată ceva ce, oricît m-aș strădui „nu-l mai pot pricepe"!

Oricum, cartea lui Virgil Cuțitaru este o apariție utilă, care se adaugă corect seriei exegezelor eminesciene propuse de frumoasa colecție a Editurii **Junimea**. Sînt în volum destule alte idei deosebite, asupra cărora aș fi zăbovit poate, dacă, din păcate, irelevanța stilului critic nu le-ar fi micșorat simțitor interesul.

Premiile concursului „Poesis" ediția a II-a — Constanța, 1984

● Juriul format din scriitorii : Virgil Ardeleanu — președinte, Anghel Dumbrăveanu Nicolae Ciobanu, Domițian Cesereanu, Valentin F. Mihăescu, organizatorii fiind reprezentați de Eugen Vasiliu și Florin Pietreanu, **a acordat următoarele premii** : premiul revistei „Luceafărul" : Mona Mirela Momescu ; premiul revistei „Steaua" : Ana Ruse ; premiul revistei „Orizont" : Lavinia Dumitrașcu ; premiul revistei „Tribuna" : Ana Janina Marinescu (toți din Constanța) ; premiul redacției publicațiilor pentru străinătate : Ion Roșioru (Hîrșova) ; premiul Comitetului județean de cultură și educație socialistă Constanța : Dumitru Ilinca Istrate (Buzău) ; premiul „Poesis" : Constantin Bădoiu (Cîmpina) și Mircea Lungu (Constanța) ; premiul sindicatului învățămînt Constanța : Aurel Albu (Teleorman) și Angela Lambru (Constanța). Programul artistic al festivității de premiere a fost susținut de artiștii constănțeni Elena și Titus Gurgulescu (Teatrul dramatic), Niculina Cîrstea, Ilie Gîntoiu, Victor Axinte și pianista Silvia Țicmeanu (Teatrul liric), de grupul folk al Liceului „Mircea cel Bătrîn", de alte formații din școlile generale și din liceele municipiului. Scriitorii — membri ai juriului — s-au întîlnit cu elevii Liceului „Mircea cel Bătrîn", cu prilejul reînființării cenaclului literar în această prestigioasă instituție dobrogeană de învățămînt.

ANTOLOGIA Luceafărul

a patriei cinstire

Omul

... o muntenie, un șes, o pădure crudă
o apă din care imaginea lunii poți s-o culegi
un mormînt tainic
niște icoane sfioase într-un ungher de cer
niște tufe de tamarisc lunecînd pe prundișuri
dulce împinse de puii de cerb
un drum lustruit pe care calci cu tandrețe
privești toate acestea, te bucuri că ești, te bucuri
că te afli sub cer
E cerul tău, al Patriei
neabătut precum firul cu plumb
sub cerul acesta rămîi —
ești Omul, crisalidă a zeului
amuleta pămîntului :
cum stai în pragul țării, cum neclintit privești
cum lași pe zidul negru semne de oglindă
ești ca o stîncă de un ocru singeriu, pe care
un vultur de lumină lumina o veghează.

Sub această arcadă

Sub această arcadă, ca într-un pat cu boltă
Strălucește într-o aureolă de soare
O bălaie și romîncă Isoldă
Bogată ca merii și nemuritoare

Ca o arcadă e Țara, filigoră-nflorită:
Ziduri de cristal se ridică spre astre
Pămîntul e viu și palpită
Iradiind spre cer lumini albastre

Apele reci și sure acum s-au zvîntat
Nesățioșii, sălbaticii pești în lut s-au schimbat
Ca o arcadă e Țara, filigoră-nflorită
Nu mai este o plăpîndă palafită...

Scenă de bucurie: o zeiță gingașă și flavă
Leagănă un zeu-prunc pe brațele sale
Lîngă ea se înalță o floare smerită și gravă
Cu tijă de aur și albastre petale

Zeița are un văl de lapte și miere:
Cămașa de alăptat, ca o mantie
ocrotitoare —
Curge liniște, blîndețe și putere
Din sufletul ei ca de pămînt moale...

Mari păsări de oțel

Mari păsări de oțel
zboară prin cerul prea dens
pentru o pasăre mică, ușoară, cu oase de
aer...
Teama e-n lacrimă — obrajii
mi-s roși de otravă
ca ploaia scurgîndu-se pe un acoperiș de
aramă
cana se sparge: curge ceaiul
curge
singele meu învinețit de frig —
Sînt o femeie noptatecă, sinaură
îmbătrînită înainte de vreme
ostenită de gînduri și spaimă
doritoare de armonie și pace
Cer libertatea văzduhului deasupra țării mele
o numesc Țara Mierii, vă vorbesc despre ea
despre văile ei aromate ca frageda gură de
prunc
despre aburitele piscuri
și țărmurenele stînci albăstrii
despre acropolea munților
și criptele mării
despre subțiratecul fluier, țiriitul firav din
paiul de grîu —
armonia sonoră-a cîmpiei de chihlimbar și
aramă
despre noaptea-megalit spartă în zori de
dălți aurii
și măreața statuie a luminii născînd...
Sînt o femeie noptatecă, singură
doritoare de armonie și pace.
Arma apărării mele e stylul-calamul, creionul
cel roș
țintesc cu virful lor fermecat
marile păsări de oțel

țara mi-o apăr
o numesc Țara Mierii.

Marcela Mariana Milcu

O nouă comunistă Românie

Partid iubit, brav și-nțelept
privind în infinitul zării
drum de speranțe larg și drept
deschizi poporului și țării.

Străvechile hotare părintești
te au pe tine cavaler în zale
tu ești stindardul gliei românești
și al ființei noastre milenare.

În 40 de ani care au trecut
ne-ai făurit o altă soartă...
Cu tine îndrumător și scut
deschidem comunista poartă.

Cu CEAUȘESCU astăzi ctitorești
a socialismului cale unică.
În vechile fruntarii strămoșești
o altă Dacie Felix se ridică

E pentru noi marele-ndemn
ne e nădejde, cuget, faptă,
prin EL sîntem cu toții un semn
cu o voință înțeleaptă.

Avem cu toți același mare gînd
o unică și scumpă datorie :
să făurim prin vremuri străbătînd
o nouă comunistă Românie.

Eroilor

Părinții noștri dorm în grîne și în vii
în șanțuri și în gropi săpate-n vijelii.

Au adormit pe pat la umbră deasă
sub cap cu mîna prinsă-n visul lor.

Unii zimbind, furați de cer se lasă
provoacă soarta cu aer sfidător.

Privești pe cîte unul de glie răzimat
căutînd în amintire trecutu-nsingerat.

Așa cum stau de veghe cu semnele veciei
sînt strajă exemplară la Poarta României.

Mihai Culman

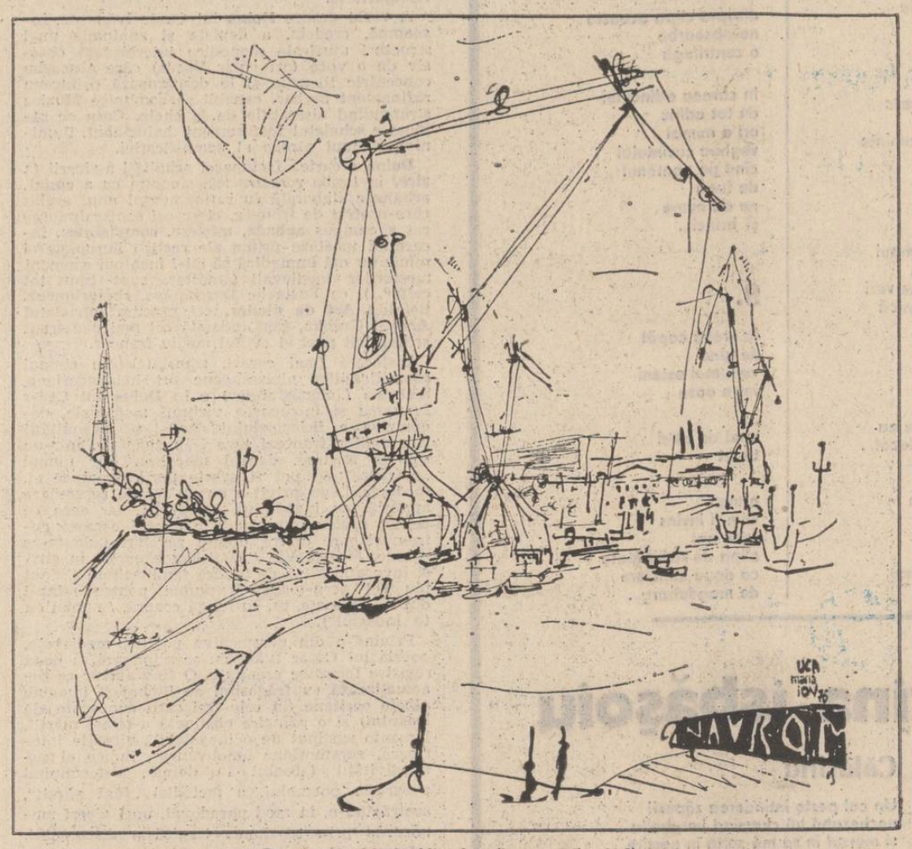

Desene de Maria Uca Iov (în paginile 4–8)

Limba Română

Limba română-mi bate pe sub tîmple,
Limba română-i șoaptă de izvor,
Limba română-ntreaga țară umple
Și o învăluie în tricolor.

Limba română-i ghersul nostru drag,
Mă nasc și mor în limbă românească,
Măicuță limbă, primii pași pe prag
I-am gîngurit în limbă românească.

Limba română n-o simte oricine,
Decît acel ce s-a născut aici,
Limbă română — fagure de miere,
Dulceața ți-am simțit, sfîrcul de bici.

Limbă română — maică preacurată,
Mai românește nu știu ce să-ți spun,
Te-am învățat și nu uit niciodată,
Că mamă-mi ești, pămîntul că-i stăpîn !

Radu Cange

Întîiul suflet — patria

Dintre cele ce pot să aleg
este acest suflet
uriaș, populat
cu bogății nesfîrșite-n adîncuri
în ramuri
cu torțe în rădăcini
dintre cele ce pot să aleg
este întîiul meu suflet
pentru acest trup
de lumină și nebănuială
o cupă de-nțelepciune pe frunți
risipind
celui nevîrstnic
celui domolit de zăpadă
dintre cele ce pot să aleg este
întîiul meu suflet — patria
primul aer, primul veșmînt
primul cuvînt însemnat
pînă-n undele firii
cu magmă, cu fulgere
cu tot ce ține de veșnicie...

Victoria Milescu

Imn

Tu în pieptul meu
acoperind totul
răsăritul, amurgul
apele răzvrătite — solare
cuptoare de fericire
începîndu-mi viața, rostul
jertfa de lut
dăruindu-mi pilde și taine
să le săgetez
cu ochiul, cu adorația
cîntecul
gîlgîind la fiece pas
în necunoscut
colonadele poeziei
pe-o fragedă gură — borne
existențiale
ale fiecărui cetățean
aici născut...

Victoria Milescu

Un copil întreabă

Un copil întreabă ciocîrlia
de ce în august zilele
sînt atît de albastre
de parcă s-ar fi coborît
cerul peste pămînt
într-o sărutare de dor.

În gînduri și-n sentimente
explozia marelui vis
și libertatea își face cuib
în steme și anotimpuri.

Așteptăm să intrăm
în cetățile de oțel
unde patria
își pregătește
vîrsta de aur.

În trandafiri memoria
clepsidră
din care își iau zborul
porumbei albi.

August

Sub diminețile înalte de august
se trezesc orașele
și bat cu degete aburinde
în frunzișul stelelor.

În miez de zi
satele coboară
într-o geană de cîntec.

Mă ascund în legende și muguri
și privesc lumina gîndului
alergînd prin statuile orașelor.

Arbore de tîmp românesc
prin zbor de privighetoare.

România ascultă
cum înflorește cuvîntul
în versul poetului,
prinos de sinceritate.

Culori de început

Culori de început mi-apar
prin roșu soarele răsare
în august de foc, izvoare
țîșnesc din piatră de hotar.

Se-nalță galbenul cîmpiei
învești mîntat în spice grele
și-n trilurile ciocîrliei
cresc gînduri umede sub stele.

Albastrul cerului rîvnit
din vremurile-ndepărtate
și-n suflet vara s-a oprit
măsura vieții-n libertate.

Mircea Cristea

NUMELE POETULUI

de Cezar Ivănescu

GRIGORE COMAN

Grigore Coman debutează cu **Imagini imblînzite** (Editura **Litera**, 1984), carte cuceritoare prin blîndețea de rugă a intonației, prin pietatea invocatoare a lucrurilor și făpturilor iubite din preajmă, prin lapidaritatea memorabilă a expresiei poetice, sentențioasă pînă la ariditate, falacioasă, de un ermetism fără speranță pe alocuri, plină de luminozitate adesea : „În ploaie / nu se cunoaște un om / cînd plînge / precum cadavrul / unui substantiv arhaic / într-un deșert lingvistic / / el / (omul din ploaie) / — apă / și duh / clopot / și sunet“ **(Omul din ploaie).**

Așa cum o sugerează dealtfel și titlul cărții, Grigore Coman este adeptul unui lirism orfic, ori mai degrabă lustral, poemul revendicîndu-și o funcție cu adevărat vitală, mîntuitoare, căci „omul nu poate suporta prea multă realitate“ ; „De mult m-am străduit / a-ți vedea chipul / în timp ce tu-mi arătai doar / pretinsa-ți înfățișare / să ne-întoarcem alături / în trudnicul poem / negrești, pe jumătate ești dîncolo / de micile dureri ale visului / în mirificul Helycon unde / mai sînt rămășițe“ **(Domnișoarei din Helycon) ;** „Poate și aerul se condensează-n flăcări / eliberat de memorii nocturne / curge deghizat prin penele lebedei / înspăimîntînd teribil nimicul / / cu doliul său alb se-acoperă carnea / trecută aievea / prin fața lui Endymion“ **(Prima luce).**

Îmblînzită, transfigurată, „realitatea“ își transmite mesajele ei neliniștitoare, amenințătoare, peste iluzoriul „decor artist“, peste precarul „paradis artificial“, reamîntindu-i poetului de adevărata condiție umană, sisifică în fapt cînd trebuie să-i inventeze „un rost“ oricărei zile : „Locuiesc într-o odaie îngustă și / pieritoare / iar tu în dreptul ferestrelor / mi-ai așezat tablouri // zicîndu-mi : „damnatio memoriae“ / / și-atunci din umilință / am privit colierul tău / făcut din colți de animale sălbatice / / O, care-i rostul meu aici / am întrebat / dar tu mi-ai arătat inscripția / de pe stela lui Djefaihap“ **(Tablouri).**

Între livresc și blînd-existențial, cînd mitizînd și cînd apelînd la repertoriul figurilor mitologice (cu un anume gust pentru exotic), Grigore Coman, pe urmele lui Ion Mircea, scrie o poezie ermetică, erudită, rafinată, subtil-ironică, de o indiscutabilă originalitate cum o probează și acest foarte frumos poem :

„Scribi cu maimuțe pe umăr / trec Poarta Capena / firimituri de limbi înveșmîntează / rămășițele lui Erichthonius / în turbane de piatră / / albituri ușuratice... fără marcă / precum Sator Rotas / sau falnicul pintece al chitului / era singura Cale / / au mai trecut de-atunci și falsele idei... / fără veneratie / au mai trecut... / rînjind printre spițele de bronz / și alte himere / / apoi / între Via Appia și Via Latina / Quizah a inventat curcubeul / (coborîndu-l ca pe un Lucifer exilat în bromură) / eprubete, firimituri de limbi / au născocit, se pare, rezerve / ale acestor cifre indivizibile / pentru atenuarea singurătății / iată acesta-i Aventynul latin / aici, cum spune poetul : / „Aethere cognati retinebat semina caeli“ / / loc sfînt e nașterea / Poarta Capena“ **(Prima naștere).**

NOEMI TUDOR MARIN

Noemi Tudor Marin, fiica celebrului dirijor și compozitor Marin Constantin, este o persoană de o discreție rarisimă în ziua de azi, dovadă și prea puținele poeme pe care le-a încredințat pînă acum tiparului. Manuscrisul **Apa timpului** ne dezvăluie o poetă de rasă, o suprarealistă autentică, cu o deplină conștiință artistică, cultivînd atît sursa livrească, românească și franceză, cît și sursa folclorică, amîndouă filtrate de o dispoziție ludică, ingenuă și cuceritoare, care-și aliază o rostire naturală, expresivă în sine, o rostire în care cuvintele au o materialitate grea, aproape palpabilă, și un palpit de făptură vie : stilul „muscle“, rostirea plină și perfect articulată, conceperea autarhică a poemului sînt ilustrate de multe titluri din **Apa timpului,** iată, spre exemplificare poemul liminar, **Necunoscutule,** în linia lui Saint John-Perse : „zadarnic pășești înspre virtute, pocalul tău răsună moartea. / Te-mpresoară uscăciunea, ca într-un basm obosit pe care zîna cea / bună a uitat să-l mai citească, seara, la apusul cocorilor. / Om ce ești ! ai ochii durerii striviți de zîmbet care naște pietre / de hotar, ai palme strînse miasmă în aluna timpului, ai gînduri / dospite și pîrguite în somnul iernii, om ce ești !... / Întrebările zilei ridică sunete de-ntuneric peste capul tău, aplecat, / adormit în nesomn. / Veghează, necunoscutule, pacea albastră a șoaptei ; tresărirea oglinzii / înșeală. Iubirea de noiembrie s-a pierdut în început. / Piinea pădurii așteaptă mușchiul să crească în urechea ta. / Nebunia — pîlnie la vinul de beție al vieții. / Pătrunde popasul, omule, în așteptarea ta chinuită, rostogolită, / uitată, întoarsă așteptare. / Tăcerea începe să plîngă. / Necunoscutule, apropie-te, de popasul raiului și privește, adînc / privește înspre înăuntru. / Apoi, om ce ești ! necunoscutule, aruncă mantia desperării în jarul / cel jar și pleacă apăsat“.

Poezia sensului decriptabil este adesea transgresată de încantația magică avîndu-și modelele în descîntecele sau în jocurile de copii folclorice, alteori discursul poetic se dizolvă într-o muzică pură, eliberatoare ca un exorcism, instaurînd o stare a vidului ca în arta orientală, o iluzie de eleatism peste curgerea heraclitean㠠: „Niciodată nu pleci peste drumul de seară / asfințește un puț, o păstaie, o carte / Rușine-i să mori cînd adoarme strigarea / Se-ntrerupe un glas de pămînt azvîrlit / / Niciodată nu vii cînd se-ntunecă umbra / Carnea limbii învîrte culmi din piinea de casă / Un greier păzește plînsul lunii din pom / Miezul ochiului curge o zăbavă de pas / / Apa timpului se strecoară-n grădină / Niciodată n-auzi cum răsare o moară / Pilc de oase se strînge peste pumnul de sticlă / Vine o ceață pe mal, orizont care urcă / / Niciodată nu stingi o fereastră aprinsă / Calmul vițel împinge struguri verzi înspre zeamă / Ți-este frică să stai cînd se pierde-o pădure / Te cuprinde un frig de năpastă ferită / / Osii de-mpărății vin să-ncinte-orologiul / Timpul mîinii s-a scurs, a plecat o poruncă / Nu-ntîlnești niciodată fier de inimă-înger / Nu răzbate nimic înspre malul de luntre / Nu respiră nimic peste trecerea albă / Niciodată nu pleci peste drumul de foc / Se reazimă o geană într-o cană fierbinte / Vine unda mîinii să ia loc pe nisip / Felul clipei s-a tras într-un cerc de-ntuneric / Lapte din porumb nins a-ncercat învierea / O felie de prun ride-n vuiet de mare / Se prăvale o jale peste corbul mofluz / Niciodată nu pleci peste drumul de seară / Îți rămîne un deget într-un vis de pereche / Rușine-i să mori cînd se tunde-o mioară / Se-ntrerupe un trăznet dintr-un om chinuit / /S-a păstrat un prundiș dintr-o apă ce vine / S-a trecut timpul tău într-un cerc din orar / A-mplinit un abis golul dintre ieșiri / Niciodată nu pleci, niciodată rămîi“ **(Apa timpului).**

Invadată de angoase și de sentimentalisme care-i dezorganizează stilistic poezia, Noemi Tudor Marin trebuie să-și urmeze instinctul artistic, voluptatea rostirii, acea plăcere netrucată de a da „formă“ haosului existențial care-l separă pe poetul autentic de bietul ins trăind „sub vremi“, manuscrisul ei de azi, **Apa timpului,** nefiind decît, nu ne îndoim, întîia carte dintr-un șir de cărți.

FLORENTINA VIȘAN

Florentina Vișan, sinologă, este și ea o discretă și o modestă ocupîndu-se mai degrabă de poezia altora decît de propriile-i manuscrise ; cel pe care ni l-a încredințat, **Caligramatica Didascalii (Retorica prerostirii)** ne-a reamintit, prin cele mai frumoase „chinezerii“ care îl compun, de poezia lui Daniel Turcea : „Ochiul apei / mareea ochiului / ametitoare / lacrima focului / apa și ochiul / arcuș și vioară / atîta liniște / mă înconjoară / ochiul peștele / și apa gheară / atîtea semne / mă impresoară / de pe umerii săi / zeul hibrid / mă coboară“...

Poeta, de un rafinament de neelucidat pentru un lector neinițiat în literatura orientală, impresionează suficient și gustul unui profan europeist printr-o scriitură prețioasă, delicată pînă la friabil, imprevizibilă, prezervînd o zonă de pur mister al existenței : „Caligrafia lerboasă cu trăsături moi / cu linii curbe neîntrerupte / a răzbătut dincolo de foi / dincolo de pielițe protectoare / în loc de tuș un acid corosiv / sub o etichetă inofensivă înșelătoare / Acum fosnesc din toate încheieturile / o pîrloagă cu ierburi înalte / un dumnezeit lan de grîu / Sulurile de mătase sfîsiate / călimările sparte mi-atîrnă la briu / Zadarnic nimeni n-o să se mai apropie / de un asemenea caligraf / scrisorile plîngerile analele / poemele mai cu seamă poemele nescrise / înăbușitoare mînăstire / se stivuiesc în jurul meu vraf după vraf / Plîng strig și mă rog să vină alt caligraf / care să mă dezgroape care să mă scrie / lacrimile mele împlîntă găuri / negre caracatițe în ziduri de hîrtie“.

Unele poeme, însoțite de mici note explicative transformă lectura într-o adevărată aminată voluptate : „Om și copac îmbinare-n odihnă / unul altuia mormîntul de tihnă / Apa și ochiul ochiul izvor / lacrimă-cîntec lacrimă-dor / Femeie sub acoperiș smerită pace / în adăpostul pînteculni m-aș întoarce / Și copaci unul lîngă altul / unul peste altul / o pădure suprapusă o pădure scară / să sprijine înaltul / Eu să mă urc senină / spre locul fără nici un semn / spre locul pustiu / să întrupez acolo sus pentru voi / hieroglifele **lei** și **an** / și hieroglifa **lin** / și hieroglifa **xiu“ ;** notele explicative : lei (apă și ochi) = lacrimă ; an (femeie sub acoperiș) = pace ; lin (doi copaci) = pădure ; xiu (om lîngă pom) = a se odihni.

Toate poemele Florentinei Vișan probează un gust desăvîrșit, o perfecțiune stilistică rară în poezia noastră feminină care o apropie de Grete Tartler, Smaranda Cosmin, Gabriela Crețan, o „cruzime“ a observației abia voalată de aparenta amenitate a rostirii : „Știe să te apropie / prin propria-i renunțare / înspre tine împinge / bogățiile sale agoniseala : prăzile de război vînatul / coaja lui de piine / are savoare de festin / știe să te apropie / prefăcîndu-se blînd / cușca are zăbrele de aur / lăcătul e inima lui rubinie (biciul ție ți-l încredințează) el se despoaie de blănurile fastuoase / cu trupul singerînd într-o arenă“.

Dacă am fi editor, am mai amîna unele poete nevertebrate din ziua de azi care publică, fără nici o speranță pentru nimeni, carte după carte, și am tipări și cîte un manuscris de poezie autentică, acesta, spre un exemplu, pe care-l semnează Florentina Vișan.

Resurecția unui mare poet: Emil Botta

Iată, așadar, primele două din cele cîteva exegeze de ample dimensiuni în curs de apariție la diferite edituri bucureștene și care, după toate datele, vor reuși finalmente să demonstreze necesitatea reconsiderării unuia dintre marii noștri poeți, a reevaluării lucide a „celui ce se cuvine pus, la locul lui binemeritat, în seria providențială a **marilor B** din literatura română : Blaga, Bacovia, Barbu“. Am citat această ultimă și deloc exagerată frază din cartea recent apărută a Doinei Uricariu, **Apocrife despre Emil Botta** (Cartea Românească, 1983), volum ce-i urmează, la scurt timp, excelentei (o spun de la bun început) interpretări semnate de tînărul critic Radu Călin Cristea și consacrate aceluiași autor : **Emil Botta — despre frontierele inocenței** (Ed. Albatros, 1984, seria „Contemporanul nostru“). După edițiile impecabile ale operei poetice întocmite de Aurelia Batali (**Poezii,** Ed. Eminescu, 1979) și Ioana Diaconescu (**Scrieri,** 2 vol., Ed. Minerva, 1980) — surprinzătoarele eseuri și proze fantastice încă așteptîndu-și editorul —, comentariile vaste, capabile să ofere o viziune integratoare asupra unei Opere deloc dispuse să se supună cu lejeritate unui atare demers, reprezentau etapa succedentă și firească a valorificării unei moșteniri literare care obligă posteritatea critică la o asemenea operațiune. Nu-i vorbă, Emil Botta a beneficiat încă de la debutul din **Biletele de papagal** ale lui Arghezi sau de la cel editorial **(Întunecatul April,** Premiul Fundațiilor Regale, Ed. Fundațiilor Regale pentru Literatură și Artă, 1937) de atenția insistentă a celor mai importante autorități critice ale momentului. Vladimir Streinu însuși, de departe cel mai dotat comentator de poezie din perioada interbelică, vedea în Emil Botta principalul indice al regenerării climatului nostru poetic, alături de un Virgil Gheorghiu, într-o perioadă în care majoritatea poeților tineri se lăsau ușor victimizați de influența lui Barbu, Arghezi și, într-o măsură mai mică, Blaga. Din nefericire însă, tot critica acestei generații este vinovată de punerea în circulație a unei false lecturi care, ulterior, din comoditate sau timiditate față de autoritatea unui Călinescu ori Pompiliu Constantinescu, a făcut o nedorită carieră în critica postbelică. E vorba despre teatralitatea superficială a poeziei lui Emil Botta, despre manierismul ușurel și sinceritatea trucată care ar fi, chipurile, proprii acesteia, despre o lipsă de originalitate și o labilitate excesivă de umoare în strînsă legătură cu anumite mutații infructuoase în aria expresiei poetice, despre „ruptura“ dintre primul și al doilea volum **(Pe-o gură de rai,** Ed. Națională Gh. Mecu, 1943), în sfîrșit, un histrionism congenital ce interzicea **poetului** orice posibilitate de exprimare în afara unui registru autoscopic stereotip furnizat de către **actor.** Sînt utile aceste preliminarii ce încearcă să rezume pe cît posibil sinoptica unei receptări poetice pentru că astfel apar cu atît mai demne de remarcat eforturile celor doi critici de astăzi care încearcă să corecteze o imagine deformată, îndatorată nepermis de mult unei perspective „tradiționale“. Și, cu atît mai notabile și semnificative sînt cele două demersuri critice, cu cît ele vizează în mod independent, fiecare cu instrumentele pe care le consideră cele mai oportune, repunerea în discuție a unor locuri comune și, implicit, a unui nou statut axiologic al Operei. O operă care, eliberată de sub ecranul afumat al cliseelor, este, cum se vede, pe cale de a dobîndi o nouă strălucire, în realitate punîndu-și în evidență ceea ce Textul nu a ocultat niciodată cu obstinație

Cartea lui Radu Călin Cristea, tînăr critic deja cunoscut printr-o foiletonistică de bună calitate consacrată fenomenului poetic contemporan, ar părea, la prima vedere, îndatorată în exces tematismului bachelardian, pasibilă, prin urmare, cunoscutei obiecții făcute de Jean Starobinsky lui Poulet (v. **Prefața** la **Metamorfozele cercului) :** reperarea prin „identificare“ a unui anumit „cogito“ poetic comportă riscul unei menținieri a discuției într-un orizont de generalitate dacă psihanaliza elementelor se dezinteresează de nivelul formal. Or, se știe, poezia lui Emil Botta poartă un timbru stilistic aproape imposibil de a fi recuperat integral de discursul critic. Așa cum observă undeva Doina Uricariu, probabil că nu există în întreaga poezie românească foarte multe exemple de opere poetice care să „scape“ într-un asemenea grad circumscrierii critice. Din acest punct de vedere, Radu Călin Cristea se achită perfect, în limitele discuției pe care o propune, de suplinirea unei deficiențe principiale a metodei bachelardiene în definirea specificului stilistic al operei comentate. „Pămîntul“, „Apa“, „Focul“, „Aerul“, primele patru capitole ale eseului său, nu conțin numai schița unei mitologii poetice deduse într-o fenomenologie a imaginarului poetic „elementar“, ci și importante observații asupra unei arte poetice nu tocmai simplu de schițat, fie numai în datele ei fundamentale. Instinctualitatea telurică, de pildă, recuperată din textul original (și) prin fructificarea unor propoziții ale lui Gilbert Durand, este analizată prin intermediul unei generoase paradigme lexicale ce compune, în interiorul limbajului poetic al lui Emil Botta, o zonă „dură“, „colțuroasă“, chtonică atît la nivelul expresiei, cît și la cel al conținutului și inalienabilă de acea „poetică masochistă“ atît de proprie autorului în cauză. O rară capacitate de a sesiza și pune în lumină ambiguitatea fundamentală a universului poetic analizat, ambivalența și valabilitatea aceluiași proiect de ființare poetică în cele mai antinomice registre, dialogul subteran al tuturor atitudinilor imaginative stă la baza demersului critic al lui Radu Călin Cristea. Din aceeași perspectivă, **apa apare,** corect, ca spațiu al unui scenariu erotic vorace, de factură poesc-macabră, mediu amniotic și terifiant-extinctiv deopotrivă, materie densă populată de iubite cu membre tentaculare ; nu atît element lustral, cît cimitir lichid. Aerul și focul, lumina orbitoare a siderelor aduc poezia lui Emil Botta în pragul unei evaporări a materiei dure ; peisajul teluric se lichefiază și se volatilizează apoi, în special în

Cristian Moraru

Continuare în pag. a 7-a

Cenaclul «Numele poetului»

ŞEDINŢA A XXVII-A

La începutul şedinţei din 20 aprilie, conducătorul cenaclului, **poetul CEZAR IVĂNESCU,** anunţă că lucrările vor fi conduse de secretarul perpetuu al cenaclului, **Mircea Şoncuteanu,** care se şi execută, nu fără o oarecare emoţie, dar bine acoperit în flancuri de mustăţi.

Astfel, ca beneficiar al cuvîntului de deschidere, Mircea Şoncuteanu aminteşte că luna aceasta s-a împlinit un an de la deschiderea „laboratorului nostru de lucru", loc unde sub discreta dar învăluitoarea primire a acestui însufleţit de poezie care este Cezar Ivănescu au noviciat (a se citi : au suportat disecarea pe viu de către critici, au suferit ţăcuirea prietenilor, au îndurat părerea colegilor de cenaclu şi au zîmbit Eternităţii), deci au noviciat în faţa Porţilor Nemuririi, unii le-au şi deschis, peste o sută de poeţi (de cele mai diferite profesii : muncitori, funcţionari, sondori, profesori, ingineri, actori, tehnicieni, elevi, plasticieni, avocaţi etc. şi din cele mai diferite colţuri ale ţării). Ne-am întîlnit şi am discutat, de asemenea, cu personalităţi ale literaturii contemporane ca : **Ion Gheorghe, Kira Iorgoveanu, Hristu Cândroveanu, Ion Nicolescu, Francisc Păcurariu, Gheorghe Tomozei, Fănuş Neagu, D. R. Popescu, Tudor George.**

A sosit deci şi timpul — consideră Mircea Şoncuteanu — unui dialog între „maestru şi discipoli", întîmplare dealtfel şi provocată ad-hoc de opinent. Tînărul critic **Lucian Gruia** — sub titlul „Moarte-mânăstarea" — face consideraţii pe marginea ultimului volum al poetului **Cezar** Ivănescu — „DOINA", iar poeta **Adriana Vela** dă expresie, într-o frumoasă metaforă, titrată „hei, Baaad !", unei trăiri proprii şi spontane. În estimp, cenacliştii şi-au aliniat întrebările pentru cavalcadă. Au şarjat superb **Gabriela Creţan, Alex. Horia, George Geacăr ;** au format plutonul compact : **Maria Cerchez, Gheorghe Vasile, Eduard Gugui, Mircea Cristea, Uca Maria Iov, Lucian Gruia ;** au constituit flancurile **Radu Cange** şi **Octavian Bibiri,** iar **Virginia Popescu** şi **Vasile Bardan** au asigurat spatele.

Nu dispunem de spaţiul necesar (şi nu e nici locul aici) pentru a exemplifica detaliat efervescenţa dialogului purtat (care a avut cel puţin două mari calităţi : sinceritate şi profesionalism), dar ţinînd cont — aşa cum spunea Cezar Ivănescu — că omul este o fiinţă mărturisitoare, vă puteţi imagina virtuozitatea interpretului (un regal !) pe partituri ca : delirul şi extazul în poezie ; confesiune-imaginaţie (cu **referire la Céline**) ; adevăr şi vis în starea de poezie **ş.a.m.d.** Ne limităm să consemnăm că la întrebarea : dacă ar fi să scrieţi un poem într-un singur cuvînt, care ar fi acela (pusă de Alex. Horia), poetul Cezar Ivănescu a răspuns : aş alege sunetul pe care-l face sufletul la ieşirea din trup, poate **duh.**

În partea de lucru a cenaclului au citit poezie : **George Precup, Vasilian Doboş, Dan Oprina,** iar **George Voica** şi **Marin Radu Mocanu** — proză, dar cum orele erau înaintate discuţiile pe marginea lecturilor au fost programate pentru şedinţa viitoare.

ŞEDINŢA A XXVIII-A

În şedinţa din 4 mai a fost reluat dialogul cu poetul **Cezar Ivănescu,** pe parcurs ivindu-se şi alte întrebări : se pare că setea de cunoaştere, dorinţa de comunicare e mai vie ca oricînd, iată ce înseamnă un climat cu adevărat propice multiformării exemplare a individului într-o societate cu adevărat democratică, iată ce înseamnă un cadru în care după orele de muncă tînărul sau vîrstnicul — indiferent de profesie — vine să se desfete şi să desfete cu poezie, nu văd omagiu mai sublim adus limbii noastre mume române !

Poetul **Dan Oprina** continuă recitalul de poezie şi muzică început în şedinţa precedentă, primind aplauze la scenă deschisă, iar poetul **Mihai Constantin** (reprogramat să citească astăzi) a lecturat, cu bună impresie asupra publicului, poeme din ciclul „Aripa şi cuvîntul".

Poetul **Mihai Culman,** cu binecunoscutele-i calităţi de recitator, a interpretat o compoziţie proprie, efuziune de simţire sinceră.

Dialogul început şedinţa trecută a crescut în amploare, poetul Cezar Ivănescu copleşindu-ne efectiv, învăluindu-ne, da, învăluindu-ne cu evocările sale (despre Marin Preda) şi cu plonjeurile sale în universul liric autohton sau universal.

Din discuţiile pe marginea lecturilor propuse în cenaclu desprindem (atît cît ne mai îngăduie spaţiul) următoarele :

despre Dan Oprina — bucurie mare ca o lumină de azur, cuplată cu lumina de soare natural în stepă, ea organizează discursivitatea, eliberînd sintagmele, precise, percutante **(Uca Maria Iov) ;** remarcabil colajul poetic şi muzical, imaginile obsedante, bucuria ca treaptă de trăi **(Maria Cerchez) ;** muzica şi poezia — două linii paralele, finalizate identic, iubirea de orice, noul este reprezentat de acele acorduri alterate, o alăturare fericită a celor două universuri **(Valeriu Mircea Popa)...**

despre Mihai Constantin — o scriitură bună, un bun echilibru, atît cît poate reprezenta scrisul unui poet aşa ceva, dar mereu marcat de această limită **(Maria Cerchez) ;** o poezie bună, dar ceea ce deranjează e ceea ce ar fi trebuit să constituie esafondajul, şi anume caracterul programatic **(Tăruş Gheorghe)...**

despre Vasilian Doboş — o poezie a ceremonialului, a celebrării, dar în care se pare că nu se ajunge să se spună ceva pînă la capăt **(Dinu Regman)...**

Concluzionînd, poetul **Cezar Ivănescu** afirmă că poeţii care au citit sînt poeţi de substanţă ; George Precup scrie o poezie bună, preţioasă, uneori versurile sînt strălucitoare ; Dan Oprina este una dintre revelaţiile cenaclului nostru, fibră pură de artist ; Mihai Constantin este un poet de talent, dar căruia pentru a se deosebi de ceilalţi 1 500 de poeţi, îi mai trebuie ceva în plus ; de asemenea, proza citită de George Voica denotă o bună scriitură, universul rustic pe care-l abordează trăind real prin talentul autorului ; densă şi „problematică" proza lui Marin Radu Mocanu.

Hero

mircea şoncuteanu

Poeme ca de o dragoste

1.

cu mîna cu care
o mîngîi
am zidit o vîrstă,
am achitat plata domnului
şi m-am risipit
în poem
cu mîna cu care
o mîngîi
m-am prins de ea
ca de ULTIMA LUMII...

2.

numai zîmbetul ei
m-ar putea mîndri
nimicului
ce stă să m-absoarbă...

şi iartă-ne,
firea nici rece, nici caldă
şi nu ne vărsa clipa
în care nici n-am ajuns !

3.

am văzut
miezul visului
şi într-o clipită
s-a şi mistuit...

mi-ai rămas
numai tu,
iubire iubită,
dar şi tu ai felul tău
de a privi lucrurile
şi de l...

4.

lasă că eu te iubesc
şi ţie
şi mai şi nu ţi-e aminte
pe ce lume
sînt dator vîndut
un eres

adevărul este că
de ce să-ţi mai impui
capul şi cu mine,
cînd singură nu te vezi
de-atîta nestatornică
probă
la cele lumeşti...

6.

de-mpătimirea de ea
tot nu m-am vindecat...

şi am rămas
într-o splendoare
de bazalt
afund,
atît de-afund
încît mă întorceam
şi mai înalt...

8.

dinspre clipa aceasta
ne-absoarbe
o centrifugă

în carnea adîncului
de tot adînc
ori e numai
veghea cuvîntului
cînd pe pontonul
de fugă
ne dă nume
şi brînci...

9.

la vreun capăt
de gînd
vom mai osteni
între oase

unul de altul
tăcut

atunci
vom fi învins
între noi
clipa de străinătate
ca două emisfere
de magdeburg...

ileana-bucovina isbăşoiu

Desăvîrşindu-mă

Contururi vagi iau forma gîndului
cînd nestăvilirea sîngelui
în lumina zbuciumată de întunericul firii
mă desăvîrşeşte
şi iată şi iată un alt chip
desfăcîndu-se peste orbitele vremii
o altă inimă, un alt ochi
descoperă infinita absenţă,
vedem ieri nemurirea
legată cu fire de-argint
de imensa cetate a firii
astăzi surîsul ei mi-a îngheţat pe chip
îmi zbucium aripile
peste cetatea adevărului
mîine
o altă imagine a lumii
îmi va secera amintirea
şi ramurile dantelate ale imaginaţiei
mă vor lua din nou în stăpînire.

Nufăr

Petale străvezii în lumină
potir delicat suspinînd
peste apa albastră a lumii
pluteşte o stea murmurînd
petalele se-nfăşoară în clipă
şi apa se-adună în cupă plîngînd
stelele-şi întind razele spre aripa
ce nufărul o ridică arzînd

Călărind

Un cal peste întinderea zăpezii
nechezatul lui chemînd herghelia
şi mersul în şa mă saltă în neştire
în ritmul celest al orei
mîinile-mi îngheţate poartă biciul
şi fumegosul abur ce iese din nările lui
mă înconjoară
cînd între cer şi pămînt
alunec pe apa şerpuitoare a spinării lui
frigul pulsează în iarba înrourată
şi calul se desprinde de pămînt
încet, încet ca o apă
înălţîndu-se spre lumină

Iarnă interioară

alunecînd pe suprafaţa rece a propriei
singurătăţi
am păşit pe teritoriul păzit de imensele
animale de zăpadă
şi frigul a pătruns pînă în adîncul amintirii
o muzică dulce a cuprins scheletul osos
al poeziei
şi-apoi s-a întins ca o plasă peste trupu-mi
şovăitor în lumină
fulguia intens în gîndurile mele
pe geamurile deschise spre suflet
apăruseră flori de gheaţă
pînă cînd chipul pierdut în imaginea lui
s-a deschis peste spaţiile solare
din ochii-mi sălbatici
ai nevoie de timp mi-a şoptit reversul chipului
răsfrînt în oglindă
şi aripa aspră a iernii îmi biciuia faţa
cu voluptatea unui animal ascuns în ninsoare
şi-a-nceput să plouă cu sînge
ca o veche chemare...

Chipul lumii

Văzui sorgintea şi forma lumii
îi numărai asprimile şi întunecimea
dar chipul ei era oval şi alb...
mă năpustii pe ogoarele bunului simţ
intrai în mlaştinile erorii
gustai mierea inocenţei
şi surîsul dulce al indiferenţei
mă resemnai în faţa imensei nostalgii
a supunerii
şi lumea
îmi fură încet umbra
modificîndu-şi chipul
după chipul şi asemănarea mea
nici o virtute
nici o calamitate
nu a fost în stare
să schimbe chipul lumii
avid şi cuprinzător.

Poem de dragoste

atîta culoare ai pus
iubite
în uşoara plasă a luminii
că sîngele meu
a curs învolburat
peste trupu-mi fierbinte
şi aripile din miez de adevăr
s-au ridicat peste fire
ca o imensă cupolă
atîta culoare ai pus
iubite
în plasa uşoară a luminii
că trupul meu
a curs printre silabele înzăpezite
ale poemului
transformîndu-se în cetate de lacrimi.

corin bianu

Un semn

Peste piscul chemărilor
Nu mai răzbate nimic
Precum peste munţii foarte înalţi
Nu poate zbura nici o pasăre
Din lipsă de aer

Te-am clamat, te-am clamat,
Cum şarpele străpunge noaptea
Cu şuieratul său disperat
În căutarea perechii

Noaptea mea e compactă ca o stîncă,
E întinsă ca o viaţă
Şi la fel de anevoie de străbătut
Într-o singură clipă

Nenumărate semne ţi-am trimis,
Pînă cînd eu însumi am devenit
Un semn de iubire

Ca o prelungire a mea

pictorului NICOLAE SÎRBU

În lumea aceasta,
Ca o prelungire a mea,
Eu sînt un promontoriu,
Pe o insulă.
Cu fiordurile spălate de ape
Pînă la şleifuire

Nebănuite plăsmuiri
Se arată vederii,
De parcă dune întregi de nisip,
Valuri grele ale pămîntului,
Brusc şi-au oprit unduirea
În apele amurgului,
Iar zbuciumul este un deal vălurit
Fără început
Şi fără putinţa de a fi isprăvit

În lumea ca o prelungire a mea
Mă regăsesc
În formele interioare

Netăgăduite dovezi

Cînd pe deasupra lumii planează un nor,
În viaţa mea năvălesc
Inundaţii imunde

De trece un fulger peste casa cuiva,
Sufletul meu cade pradă incendiului

Îmbătrînesc natural copiii din jur,
Dar copilăria lor
Continuă să spînzure de mine
Ca o flamură zdrenţuită

De felurite dureri contaminat,
Sub pătrunzătoarele priviri
Ale probei Roentgen,
Radiografiile mele, netăgăduite dovezi,
Apar complet transparente

Nestins nesaţ

Cu forţă gravitaţională,
Ca o constelaţie mă atrăgeai,
Fără putinţă de împotrivire

Spaţii cosmice ne despărţeau,
Unde înşelătoare dimensiuni,
Au secundele

Precum Făt-frumos
Scăldat în apa vie
Din iezerul fermecat,
Neîntîrziat pornisem la drum
Către imaginea-ţi luminoasă

La făptura ta îmbătrînită ajungeam
Ca la o stea demult stinsă
Înlăcrimat şi mult prea tîrziu,
Tu rece, eu viu

Monodia

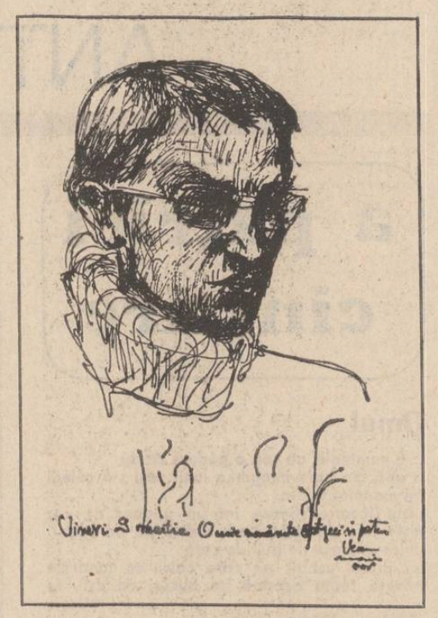

„Întruditor obscur la zvonul Marelui Ordonator", adîncind în opacitatea cuvintelor rigorile unui Semn (ostinatta rigore) iar Semnul e numărul Ei de aur. Ea este Moartea în cinstea căreia e înfăptuit Cîntul, iar cîntul, precum moartea, precum ordonatul haos, se naşte din el însuşi, sacru şi tragic, într-o absolută circularitate.

A vorbi despre **Doina** lui Cezar Ivănescu, înseamnă, credem, a depista şi anatomia unei structuri muzicale monodice interpretată obsesiv de o voce (ori chiar Vocea) care absoarbe concentric tîlcurile şi le descărnează printr-un rafinament barbar, capabil să comunice Muzica strangulînd alteraţiile de la cheie. Ceea ce rămîne e scheletul fosforescent, halucinant, iluminînd cîmpul atroce al semnificaţiei.

Doina e cartea fastuoasei arhaităţi a zicerii **(a zice,** în limba românească, sinonim cu **a cînta),** arhaităţe elaborată cu rafinamentul unui erudit care-n străi de trouver, clerc ori senior indurerat a cumpus **aubade, mistere, complaintes,** încarnînd ipostaze prime ale rostirii europene şi nimic nu mă împiedică să mi-l închipui asemeni meşterilor medievali („meşter, sunt ţinut tot calfă"...), ca Eustache Deschamps, **rhétoriqueur,** ticluind **Art de dictier,** ori precum întristatul Arnoul Gréban, fără îndoială cel mai penetrant şi împlinit poet al evului mediu francez.

Dislocată (mai corect, translată) din cîmpul semnificaţiilor nietzscheene ori heideggeriene, moartea („mănăstareţa") e în **Doina** lui Cezar Ivănescu şi întruparea viziunii medievale, deopotrivă a Ecleziastului dar şi a ingenuităţii Anonimilor francezi care i-au zugrăvit, într-un soi de mistere, dansul macabru. Dar numai „macabre" nu pot fi aceste texte deoarece ei, medievalii, au privit-o cu un fel de resemnare amicală, cu îngăduinţă colocvială, iar ceea ce poetul nostru întreprinde e tocmai osmoza cutremurătoare dintre ţipătul revoltat („de te-aş prinde, Moarte Vie / să-ţi bag ghearele în git") şi invocaţia plină de tandră familiaritate („sînul tău cel acru-toapsă / numai pentru mine-i dul — / Moarte, tu, cu lungă coapsă, / numai eu te îndestul").

Privind-o din perspectiva poeticii medievale, poezia lui Cezar Ivănescu se scindează în două registre tematice esenţiale. O **fine amour** ce reactualizează cu frăgezimi de limbaj şi imagine albele occitane (în cele trei cărţi cunoscute ale **Rodului)** şi o adîncire obstinată a temei morţii, lamento susţinut de o inegalabilă vibraţie interioară, zumthoriana „mouvance", indice al subiectivităţii (absolut în doină), determinînd progresia poemului, a melodiei „fără sfîrşit", susţăgînd-o, în mod paradoxal, unei ziceri monocorde prin tensiunea tragică a discursului.

Inventarul de semne emblematice (moarte, sînge, carne, trup, Vergură, temniţă, negură, spînzurăto(re)) sînt deopotrivă semnele arsenalului villonesc prin care se realizează, apud Paul Zumthor, „o interpretare cosmologică a existenţei". Thanatosul e însă absorbit în cînt, tragismul lui are cadenţă liturgică ori alegrezza rondelului, obţinute — iată performanţa — pe întinderea unei singure game, prin simplă (?) preschimbare de ritm.

Medievală prin caracterul „formular" al discursului şi „circularitatea" lui, această poetică se dezvoltă nu prin proliferarea unui sens ci prin închiderea, îngrădirea lui. Folosirea figurilor de „insistenţă" determină aprofundarea acestui unic sens : „asta-mi este toată arta / tot cu mine să o port / ca pe un vîrtej — Vivartha —, / Moartea cît sunt viu şi mort, / ca pe un vîrtej — Vivartha —, / Moartea cît sunt viu şi mort". **Moartea mea fără de saţ** poate constitui, în context, resortul rostirii, tema ce alimentează partitura prin dezvoltări şi variaţiuni (accentuăm paradoxul) monotonale. Previzibile, pline de virtuozitate.

„Previzibilitatea" nu înseamnă însă o deficienţă, ci una din performanţele acestui text de tip muzical, geometrizat nu prin ordonarea unor şabloane armonice, ci prin gradarea, potenţarea lor internă oscilînd între şoaptă şi paroxism sonor.

„Sunt singur, văd lumina şi-am să mor" — unul din versurile absolute-n frumuseţe din literatura română — e avertismentul percutant, sintetic, din care porneşte firul monodiei. O **histoire,** în nuce, a Cîntului...

E lipsită de adecvare, în cazul lui Cezar Ivănescu, afirmaţia lui Paul Valéry ce vedea în poezie „ezitare între sunet şi sens". Există în **Doina** starea sincretică ce înfăptuieşte, decis, marea osmoză, idealul redobîndit al zicerii primordiale : „şi încep vorbirea Limbii / ce-o-nţelege Dumnezău." Sacrind ? Profanizind ?...

Vocea unică descinde dintr-o orgolioasă şi nobilă arhaitate („de haut lieu provient mon chant") eternizînd, într-un spasm circular, ceva mai de preţ decît Clipa : cîntecul Ei, unic, tragic, obsesiv.

Smaranda Cosmin

Desen şi poezie

Ce ştim despre Maria Uca Iov ? Cenaclul „Numele poetului" i-a oferit spaţiul uneia din ultimele sale şedinţe Tînăra artistă a expus pe şimeze improvizate în „sala mare" a redacţiei „Luceafărului" mai multe „desen-poeme", a recitat din propriile sale poezii, a interpretat cîteva piese folk (muzica şi versurile aparţinîndu-i), dezvelind remarcabile calităţi, vocea sa plutind între tonurile grave, încărcate de patimă ale cîntăreţelor din Anzi şi acutele impresionante ale sopranelor de clasă. Un spectacol, bine regizat, de sincretism al artelor, care, prin participarea plină de căldură a celorlalţi membri ai cenaclului, a căpătat contururile unei depline reuşite. Logodna Muzelor a fost făptuită sub impresia marilor cartoane care au înnobilat pentru o seară pereţii austeri ai sălii de şedinţe. Muzica şi poezia s-au ştiut, deodată, acasă, pentru că desenele care împodobeau pereţii emanau muzică şi poezie.

Maria Uca Iov este o lesenatoare înnăscută. Talentul ei topeşte liniile realităţii şi ale visului în fascinante panoplii în care o lume complexă, stranie, devorată de o viaţă bogată, mereu fremătătoare se impune ochiului cu aspectele ei neaşteptate. În întunericul cernelii licăresc reliefurile ciudate ale formelor a căror fiinţă palpită dincolo de crusta hîrtiei. Privim într-o clipă, cum se clatină în lumină tulpina vie a vieţii. Suprafaţa încă albă se acoperă de elemente ale unui joc perpetuu. O putere improvizatorie puţin obişnuită ne descoperă dimensiunile visului, libertatea de a construi şi demola, de a forma şi deforma la infinit sub imperiul unor impulsuri lăuntrice. Figuri şi semne, personaje bine individualizate, în cele mai diverse ipostaze, unele avînd expresii stranii împlinindu-se la graniţa dintre uman, vegetal şi animal, simboluri, embleme, alegorii, tot soiul de alte reprezentări, într-o mişcare continuă, încearcă să acopere cu trupul lor fiecare colţ al tabloului. Obsesiile ţes o plasă care poate imobiliza un singuratic terorizat de propriii săi demoni. Învălmăşeala produsă de forţele obscure este însă lămurită, ordonată, sensibilizată de voinţa de a se desprinde din haos. Aglomerarea care ar putea atrofia spiritul critic la un contact rapid cu desenul nu pare a fi altceva decît voinţa de a vedea, de a lua contact cu lumile realului sau ale imaginarului, de a le înţelege şi însăpini. Este, de fapt, o explozie dirijată de o inteligenţă trează, lucidă şi de o mînă supraexersată, conştientă de puterea ei modelatoare. În aceste lucrări nimic nu sugerează aleatoriul. Construcţiile sînt bine studiate : ele se centrează pe un personaj-simbol ca în „Păunean...", unde o „Melancolie" veghează la creşterea unui straniu „turn al vieţii", ca în „Marea cu sarea..." unde un erou oferă o mică cheie, avînd atîrnat de gît un medalion pe care e încrustat un telefon, iar în dreptul pîntecului o figură terifiantă, ca în fantasticele gravuri ale Evului Mediu. Naturalismul figurat pe alocuri e depăşit de monumentalitate şi spirit de sinteză. Demersul de natură mai ales intelectuală se relevă în aerul misterios şi tandru al fiecăruia dintre desene.

Maria Uca Iov găseşte în sudarea poemelor de ţesătura complicată a desenului modalitatea de a stringe sub platoşa cuvintului diversitatea copleşitoare a imaginilor. Gravurile ei dezvăluie un artist căruia îi repugnă constringerea pe care o impun teoriile şi îngustarea libertăţilor de orice fel.

Mircea Croitoru

vivi anghel

Chip întors

Se făcea că deasupra mea
cade un munte întunecat
cu păduri cu cer cu tot
eu eram muntele acela
care se rostogolea peste mine
eu eram întreg sub el
ca într-un năvod uriaş
şi atunci am şoptit înspăimîntat :
opreşte-te, ce-i asta ?
şi ea mi-a răspuns :
nu pot, te iubesc !

Lupta

În fiecare seară se luptă
un cal cu un om şi apoi
calul ia chip de om
şi omul chip de cal.
Nici un copil nu se mai naşte atunci
şi nici nu se mai cheamă.
Se opresc caii din alergat
şi se îmbrăţişează doar ceea ce
se crede că este un copil
şi ceea ce se crede că este o chemare.
Pînă cînd fiecare om ajunge să slujească
un cal şi reciproc
aşa cum slujeşte inima, aşa cum
slujeşte pasul pînă la inima unei
femei pierdute.

Vis de toamnă împărţit la doi

Intru în toamnă ca un zeu bătrîn.
Mă aşez pe scaunul Pitiei
îmbrăcat în pielea înşelătoare a şarpelui
şi împart la doi
salturile mortale ale clepsidrei.
Cerul se desprinde atunci de pămînt
a doua oară
şi se văd păsări stringînd sub aripi
cioburi de amfore sparte de curînd.
Nimeni nu îndrăzneşte să mă trezească
şi să-mi spună că la orizont
albind drumurile
se revarsă toamna
de parcă s-ar fi şters pe faţă
cu privirea mea ghemuită într-un pumn
ca o profeţie salutară.

Dacă

Aş fi putut să te opresc
cu un singur gest
aş fi putut să te opresc
din această plecare liberă
în felul următor :
Visul l-aş fi oprit în trup,
ori punţile cerului le-aş fi ridicat,
cum coperţile cărţii le-aş fi închis ;
aş fi putut să te opresc din această
iluminată plecare
cu un singur gest
dacă aş fi ştiut acest gest
dacă m-ai fi învăţat
acest gest presimţit

valentin caragea

Femeia din vis

Femeia surpată în vis
N-o întîlnim niciodată în viață,
Doar fermecătoare frînturi —
Trecătoarele frumusețî —
Ca-n cioburile unei oglinzi...

Numai fericitul Pigmalion
A furat chipul Galateei
În apele pure, eterne-ale marmurei,
Și a suflat peste el nemurirea.

Tulburătoarea femeie din vis
N-o întîlnim niciodată în viață,
Sau poate-o-ntîlnim o singură dată,
Și n-o recunoaștem...

Femeia surpată în vis
Vibrează și arde prin timp,
Fascinantă, departe și tainică —
Floare, fluture, pasăre,
Încrustate adînc în suflete
Ca-n pietrele din lavă vulcanică.

Dragostea

Înainte și dincolo de iubire,
E noapte grea fără stele,
Doar noapte.
Fără iubire, e moarte,
Doar neagra moarte,
Cu numele preschimbat
În singurătate...

Trandafirul ce-mi crește
Sub umărul sting
Murmură și-mi șoptește ;
„Drumul de la ochi
La steaua cea mai depărtată
E mult mai scurt și mai ușor
Decît o dragoste adevărată !"

De dragoste

Atîtea adevăruri într-un singur adevăr —
Lanul din bob, pădurea din ghindă,
Inelele din trunchiul de ceară al copacului...
Într-un singur miraj, atîtea neadevăruri —
Petalele de sidef ale scoicilor fără perle,
Fata morgana cu trupul de fum și buze de iască...

Într-o singură iubire, ard toate iubirile lumii,
Și toate femeile pămîntului — într-o singură femeie.
Dragostea mea, veșnicia este prea mică !

Șarpele timpului, cu ochi dulci, își schimbă solzii —
Adevăr, miraj, iubire, amintiri...
Dragostea noastră a fost atît de frumoasă
Pentru că astăzi e doar amintire,
Și toate iubirile din lume sînt minunate
Pentru că, într-o zi, nu vor mai fi !

Și totuși veșnicia e mult prea mică
Pentru o singură dragoste adevărată,
Sau poate că tu ai uitat, iubirea mea ?
Cîndva, credeam că pe pămînt e doar un anotimp,
Iar tăcerile noastre erau atît de grăitoare...
Acum, tăcem amîndoi despre tăcere.

Linia dreaptă

Bătrînul și-nțeleptul meu prieten
Mi-a ascultat mihnirile dragostei
Și-ntr-un tîrziu, mi-a spus ginditor :
„Drumul cel mai scurt
Dintre două inimi ce ard de iubire
Nu-i întotdeauna
Linia dreaptă... !"

Atunci am început să-nțeleg
Înțelepciunea cochiliei de melc,
A cercurilor și a spiralelor
Ce vibrează în șarpe.

dinu regman

pecetea

Cel mai întunecat
ungher
e locul
în care te-ascunzi
Prima femeie
pe care-o-ntîlnești
e corabia
cu care pleci
Un animal umbros
urmărindu-te
pe străzi dosnice
e prietenul tău
La început a fost
mai greu
dar pînă la urmă
te-au făcut
să-nțelegi că
la război se pleacă
întotdeauna cu
cîntec
Înainte de tăiere
îi dai călăului
un bănuț de argint

poem cotidian 1

A ei
umbră ovală
parcă mă
modulează
parcă mă
abstractizează

Și eu
redus la un singur
cuvînt
străbătînd străzile
în zorii
zilei
confundîndu-mă
cu fiecare lucru
pe care
îl ating

poem cotidian 3

O monedă aruncată
pe fundul lacului
cine-o mai știe
Cercul descris
de o pasăre
de curînd
impușcată
poate că e
sfîrșitul tău
Somnul studentului
în iarbă
o amprentă
prea puțin
importantă

și cineva
care veghează

la toate
cele
ce
se întîmplă

E timpul — îmi zic —
să-mi închiriez
o locuință secretă
sub pruni

visul unei fete pe care o cunoaștem cu toții

vino cu mine îți zic hai
te voi duce în țara akai
și poate că la noapte vei visa frumos
un vis cu autostrăzi și orgi de lumini
o frunte cu spini
o noapte la casablanca o aventură
într-un mare hotel
o crimă la castel
o plimbare cu satelitul prin păduri virgine
o conversație cu băuturi fine
un cîntec uitat sub balcon
dont't rock me know leave me alone
și-un plonjon în bazinul cu smaragde
o adiere o șoaptă o mîngîiere în zbor
welcome to christian dior
și poate atunci chiar atunci cineva
va veni și te va ține de mînă și te va întreba
cine ești tu făptură cu chipul de bronz
iar tu-i vei răspunde cu un gest diafan
I'm lucy and I'm in the sky with diamonds.

Răvașul tînărului domn

despre identitatea personajului feminin din finalul primei părți a „Scrisorii III" de Mihai Eminescu s-au rostit, în diferite timpuri, istorici, istorici literari și exegeți de valoare fără a se putea ajunge la un consens. Nu refacem discuția pentru că ne-ar lua mult spațiu. Remarcăm din capul locului că această „scrisoare", în vers popular certifică însuși titlul poemului și specia literară adoptată de către poet ; ea nu poate, deci, să fie întîmplătoare, un simplu artificiu de trecere de la partea întîi la partea a doua a poemului. Ea încheie epopeea de la Rovine și concentrează, în mic, simetriile mari din poem ; este celălalt capăt al axei ce străbate sfera eroicului organizînd simetriile lui.

Conflictul central dintre Mircea și Baiazid este prefațat de o scenă simbolic erotică și se resoarbe într-o scenă similară. Poemul începe cu visul de mărire și se încheie cu „liniștea și somnul" de după Rovine, revine la starea de dinaintea visului, la cauza lui, după ce parcurge un cerc complet.

Întemeietorul imperiului adormise sub un copac și visase că însuși semnul heraldic al otomanilor, semiluna (luna fecioară) prinde viață, se coboară la el și-l soarbe în spirala nupțiului sacru ce va sta la rădăcina arborelui totemic. După episodul „Rovine" din istoria imperiului luna reapare pe cer ca „doamna mărilor și-a nopții", ca lună plină, punctînd spulberarea visului de mărire. Vocea din spatele semnului heraldic se rostise la început fatidic : „Scris în cartea vieții este și de veacuri și de stele / Eu să fiu a ta stăpînă, tu stăpîn vieții mele". Formula, de o maximă concentrare, unește pînă la identificare semnul imperiului cu purtătorul lui. După Rovine, însă, aceeași formulă apare cu ordinea inversată a termenilor, în chip de „semn întors" (așa cum fusese teoretizat în „Egipetul") : „Pîn ce izvorăsc din veacuri stele una cîte una / Și din neguri, printre codri, tremurînd se-arată luna". Coerența formulei inițiale se dizolvă, legătura se rupe ; Dunărea este un „limes" dincolo de care semnele sultanilor au valoare inversă răul pe care vor să-l provoace întorcîndu-se chiar împotriva lor. Ineficacitatea se vădise mai înainte, pe cîmpul de luptă, cînd Baiazid ridica în zadar flamura cea verde înspre oaste [1]). Și totuși, dincoace de Dunăre, în imperiu, semnele sale se împlineau simplu, fără nici o dificultate.

Acestea fiind simetriile mari din poem, clarităteа cu care ele apar dirijate de către lună ne face să analizăm mai adînc rolul celor două personaje în care astrul nopții se materializează : frumoasa Malcatun și doamna din răvașul tînărului domn.

Pornind de la semnul inițial, creșterea imperiului se realizează ea însăși „la un semn", ca de la sine, ca o creștere vegetală — sau mai degrabă, așa cum crește umbra arborelui falnic pe măsura declinului soarelui. Seria sultanilor care i-au urmat lui Osman este întreruptă abia de către Baiazid care întrupează hybrisul, excesul. El trece primul, „în sunet de fanfare", marginea admisă a imperiului, Dunărea [2]), acoperind fluviul cu un pod de vase, așa cum făcuse în antichitate Xerxes cu trecătoarea Hellespontului pentru ca zeul ce sălășluia în curgerea ei să nu vadă puhoiul de armate terestre ce-i trec pe deasupra [3]). Ca și Xerxes, Baiazid face o prelungire a uscatului peste ape, un **prona koinon** [4]), legînd, prin vase legate între ele, cele două țărmuri ale fluviului ; amîndoi amestecă pămîntul cu apa în dorința oarbă ca zeul apei să nu sesizeze intenția de a depăși limita : puterea perșilor stă în războiul de uscat și are ca limită Hellespontul [5]), a turcilor se întinde pînă la Roma nouă (Constantinopol) ; Dunărea este o dublură a Hellespontului, centura lui de rezervă. Mircea îl va deconspira pe trufașul sultan, chemînd pe nume fluviul în judecata pentru moșie angajată chiar pe malurile lui : „Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști / Nici ca Dunărea să-nece spumegînd a tale oști". Cunoașterea a ceea ce este dincolo de limită, pe malul celălalt, în adîncime, implică mai întîi cunoașterea limitei înseși care este ființa vie (animată) ce-și dovedește esența cînd este invocată devenind ceea ce a fost în împrejurări similare (trecerea lui Darius și a lui Traian sînt invocate în același scop, de a trezi atenția, memoria fluviului). În discursul său, Mircea, stăpînul vetrei strămoșești pentru care vine, ca rugător [6]) (cu însemnele rugătorului, coroana și toiagul) să și-o răscumpere, pare a se adresa mai degrabă către divinitate decît către adversarul din fața lui : „Despre partea închinării însă, Doamne, să ne ierți ; / Ori acum vei vrea cu oaste și război ca să ne cerți..." — spune „bătrînul rege așezat și blînd ca Nestor" (variante) cerînd „iertare" în sensul religiei creștine, în termeni adecvați, de la divinitate (în limba veche dumnezeu „ceartă" lumea cu potopul, cu foametea sau — precum în cazul de față — cu oaste străină în țară). El vorbește ca un augur roman despre „partea închinării" și va cumpăni tot timpul cele două părți ale destinului — bine/rău („ori... ori" ; „De-o fi una, de-o fi alta" ; „de e pace, de-i război") invocîndu-l să-și arate fața propice în numele cauzei drepte pe care-o apără el, domnitorul. Fiind vorba de o judecată, adevărul se alege nu în funcție de forța angajată în conflict, ci urmînd dreptatea. Destinul poate fi necunoscut în jocul armelor, dar în dezbaterea unei cauze el este totdeauna expresie a dreptății divine — și acest lucru îl arată prin semne [7]). Domnitorul cere, el însuși, un semn : „Să ne dai un semn și nouă de mila Măriei tale" asigurînd că „Ce e scris și pentru noi / Bucuroși le-om duce toate".

Cine este obișnuit cu tehnica discursului în tragedia antică știe că, în asemenea cazuri, eroul încearcă, într-o adresare aparent banală, să cîștige bunăvoința divinității, că el se adresează interlocutorului cu expresii și aluzii directe la divinitatea protectoare trezindu-i atenția, invocînd-o să fie de față și să-și manifeste prezența prin semne specifice. Salutîndu-l pe Agamemnon, Clitemnestra anunță în formula de salut atît intenția de a-l ucide, cît și arma crimei chemîndu-și zeii în ajutor. Pe lîngă că îi obligă, magic, s-o ajute, ea se apără, în același timp, de blestemele poporului putînd demonstra că a acționat în concordanță cu voința divină. Este absurd, în cazul nostru, să credem că Mircea vrea să probeze, printr-un semn, mila lui Baiazid. Domnitorul cere „ce e scris și pentru noi", „un semn și nouă", care să se opună semnului „scris în cartea vieții" pentru imperiu, în virtutea căruia acționează Baiazid. Acest semn va apare abia în final și, pentru a-l reda valoarea contextului inițial, tînărul domn va „scrie o carte" el însuși prin care va mulțumi divinității. Este o pasionantă luptă pentru blazon, pentru adjudecarea elementelor heraldice, între Mircea și Baiazid : copacul totemic al imperiului va deveni la domnitor „rîul, ramul" (în variante : „Și de-aceea tot copacul, toată frunza și tot ramul / Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman ți-este" — opoziție directă la platanul primului sultan ; în final centrul simetriei se va deplasa către alte zone). Interesantă este, între altele, trecerea atributului „falnic" al copacului, dinspre Baiazid spre Mircea. Păstrîndu-l în „panoplia" sa, Baiazid jură că va trece „falnic" peste oștile creștine care-i stau în cale. Mircea strică mai întîi sensul termenului : „Te fălești..." luîndu-l în deridere (în același sens seria : „Se-mbrăcau în zale lucii cavalerii de la Malta" devine la Mircea „oștile leite-n zale de-mpărați și de viteji" iar în final „În zadar urla-mpăratul ca și leul în turbare" : cunoscînd efectul hipnotizator al armurei lucioase asupra adversarului, Eminescu aduce, prin deraere fonetică, (stră)lucirea la (po)leială închizînd sistemul prin expresia „leul în turbare") — după care, în final, oastea română devine „falnică" (într-o hiperbolă trimițînd la basmul popular : „Iar în urma ei se-ntinde falnic armia română" : versul implică expresia „cu o falcă-n cer și cu alta-n pămînt" sugerînd totalitatea fenomenului de respingere a agresorului, dimensiunea cosmică a furtunii care a aruncat în Dunăre păginătatea). După prelucrarea amănuntelor, în final însuși supranumele lui Baiazid, „Fulgerul", va fi captat în heraldica țării pe care sultanul a vrut s-o cucerească : „Pe cînd oastea se așează iată soarele apune / Voind creștetele-nalte ale țării să-ncunune / Cu un nimb de biruință ; fulger lung, încremenit, / Mărginește munții negri în întregul asfințit". Este tocmai contextul în care formula fatidică a imperiului se întoarce pentru a i se pierde semnificația ; ca o concluzie, curcubeul care apare după furtună poartă supranumele invadatorului, este „fulger lung, încremenit", vestind inflexibilitatea sorților, victoria absolută, imposibil de clintit. Semnele începutului se repetă în formă inversă : luna fecioară, zeița biruinței pentru sultan („Și purtat de biruință...") capătă rolul de principiu activ al reinstaurării ordinii cosmice — devine „doamna mărilor și-a nopții" (simetrie pentru „domnul Țării Românești", instrumentul prin care s-a reîntronat ordinea). Ea „varsă liniște și somn" refăcînd în cosmos starea de dinaintea visului de mărire, reîmpăcînd dezordinea rezultată. Un cuplu ce simbolizează tinerețea năvalnică — „furtunosul Baiazid — luna fecioară", forța impetuoasă dar necontrolată, periculoasă ca orice energie necaptată în norme, acționînd impulsiv, este contracarat de alt cuplu, al vîrstei înțelepte : „Domnul Mircea — doamna luna" ce reface statu quo ante, starea de dinaintea conflictului. „Fulgerul" este tocmai semnul pe care domnitorul l-a cerut, în fața adversarului său, de la divinitate. Pentru a fi „scris în cartea vieții", pentru a căpăta valoare divină, fiul falnicului domn va proceda în continuare la „scrierea" cărții către draga sa. Episodul acesta începe după închiderea simetriilor mari din poem [8]).

Nicolae Georgescu

[1]) **Baiazid nu participă efectiv la luptă. El ridică „flamura cea verde" înspre oaste din spatele oștii, căci „cuprinsă-i de pieire și în față și în coaste". El stă, undeva deasupra, pe „auritu-i mîndrul jeț" (variante), precum Xerxes privește bătălia de la Salamina de pe trepiedul de aur.**

[2]) **Enumerarea provinciilor în visul profetic se oprește brusc la Roma nouă (Constantinopol) asupra căreia „frunzele ascuțite" ale copacului totemic „se înclină la pămînt". Copacul fusese comparat, în vis, cu „vulturii", simbolul legiunilor romane („Vulturii porniți la ceruri pîn' la ramuri nu ajung") arătîndu-se că noul simbol este mai puternic decît cel vechi. Dar, în același timp, visul lui Osman se întinde „vulturește" : noul sultan preia, și transmite mai departe, în lupta cu vulturii Romei, forța simbolului, distrugerea finală este pregătită prin uzurparea blazonului adversarului.**

[3]) **Podul peste Hellespont este principala „greșeală" pe care Darius însuși, sculat din morți să contemple dezastrul armatei persane, i-o găsește lui Xerxes la Eschil : „Să pună Hellespontul în lanțuri de sclavie ? ! / Să țină-n loc Bosforul prin care curge-un zeu ? ! / Să schimbe-o trecătoare cu fierul și ciocanul / Făcînd din ea poteacă pentru armata lui ? !" („Perșii, v. v. 745—748). Asemănarea dintre Xerxes și Baiazid a fost făcută în numeroase rînduri. Menționăm că motivul punerii apei în jug îi era cunoscut lui Eminescu, dovadă, poemul „Decebal", unde regele dac este el însuși un „hybristes" : „Pe cai ! Pe cai ! Războiul este gata ! / Puneți pe Dunăre un jug de lemn / Ca să mugească ca și taurii noștri / Acea bătrînă și-ndrăzneață mare / Ce curge între noi și-ntre romani" (M. E. : „Opere", IV, Teatru, ed. critică, note și variante de Aurelia Rusu, p. 147). „Taurii noștri", „mare" pentru Dunăre — sînt, desigur, aluzie la denumirea „Bosfor". Menționăm, de asemenea, că motivul revoltei fluviului împotriva celor care-i acoperă apele este un loc comun : chiar pe Columna lui Traian poate fi văzut zeul Danubius, cu pietele ieșind din unde, privind minios podul trufaș pus peste apele sale. Încercînd să vedem mai în amănunt în ce măsură Eminescu l-a cunoscut pe Eschil, ne atrage atenția, pe lîngă numeroase metafore eschileene presărate în opera poetului, o notă a lui Perpessicius din vol. II al monumentalei sale ediții, p. 271. Eruditul eminescolog copiază, după „Litterarische Centralblatt" (1873/1874), lista de cursuri care se țineau la universitatea berlineză „Friedrich-Wilhelm" în perioada studiilor eminesciene. Dintre acestea ne reține atenția „Perser des Aeschylus", cursul lui C. G. Haupt, ginerele eschilologului C. Herrman și (care nu poate fi decît editorul operelor acestuia). Este vorba, deci, de un curs întreg pentru o singură piesă de teatru a lui Eschil. Dealtfel, versul eminescian „La un semn un țărm de altul legînd vas de vas se leagă" pare a traduce foarte exact versurile 68—71 din „Perșii" lui Eschil : „Armata care inspăimîntă lumea (vezi și expresia : „De-au trecut cu spaima lumii o mulțime de norod") a trecut pe malul celălalt legat de acesta prin vase legate între ele". Considerăm că sînt suficiente indicii că Eminescu a cunoscut bine motivul și nu l-a (re)inventat.**

[4]) **Eschil : „Perșii", v. v. 131—132.**

[5]) **Idem, v. 100 și urm.**

[6]) **Nu avem indicii, din text, că domnitorul poartă coroana pe cap. Dimpotrivă, judecînd după faptul că Baiazid nu-l recunoaște, adăugînd și faptul că el este prezentat ca „un bătrîn atît de simplu, după vorbă, după port", precum și insistența cu care Baiazid privește toiagul (numindu-l de două ori), noi apropiem imaginea lui Mircea de cea a preotului Hryses din „Iliada" care vine, ca rugător, la Agamemnon să-și ceară fata. Toiagul, pe care se face jurămîntul divin, și coroana, însemnul lui Apollo care protejează rugătorii, sînt obiecte ce conferă imunitate parlamentară solului (care, în plus, trebuie să fie îmbrăcat foarte simplu, sărăcăcios). În cele două numiri ale toiagului („Și de crunta-mi vitejie tu te aperi cu-un toiag ?" — „Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot") este refăcută definiția toiagului din „Iliada", pe care o redăm și pentru frapanta ei asemănare cu ghicitoarea populară a toiagului la noi : „Jur pe toiagul acesta ce nu mai dă grunze nici ramuri / Nici inflori-va vreodat', căci în munți i-a rămas rădăcina (ciotul) / : Rupt din copac, curățat cu securea de frunză și coajă, / Iată-l cum azi, între fiii aheilor, judecătorii / 'L poartă în mîini și dreptatea cerească prin el de la Zeus / Nouă ne-o-mpart..." (vorbește Ahile, originar de prin părțile Traciei).**

[7]) **Eschil : „Perșii", v. v. 337—347.**

[8]) **În tabloul acesta, de final de bătălie, avem soarele și luna, elementele principale din stema Țării Românești. Într-o variantă se spune despre fiul domnitorului : „De-a lui inimă se leagă dor de cuibu-i vulturesc" — iar, dacă considerăm și „cartea" sa ca pe un simbol creștin, obținem întreaga stemă a țării : vulturul cu crucea în cioc încadrat de soare și de lună. Totuși, la o privire atentă ne dăm seama că nu aceasta este intenția poetului. În primul rînd, în poem apare luna plină, nu semiluna, precum în stema țării. Apoi, pasărea din herb este corbul, nu vulturul. Eminescu știa bine acest lucru : vezi legenda Corvineștilor pe care el o dezvoltă într-un cunoscut articol politic. „Cuibul vulturesc" trimite, mai degrabă, la „vulturii Romei", poetul vrînd să sugereze că virtutea străveche romană a renăscut în fiii Romei. Dacă simetriile nu sînt păstrate pînă la sfîrșit, este pentru că poetul crede mai mult în „păginismul" românilor, în „dacismul" lor, pe linia hașdeeană.**

Resurecția unui mare poet: Emil Botta

Urmare din pag. a 5-a

ultimele poezii, poetul devine preponderent scdus de muzica sferelor (deci un „poet astral", cum sună titlul unui mai vechi articol al lui Radu Călin Cristea), discursul „matriotic" se acutizează în cunoscuta-i manieră — prin înversarea semnului din față vechilor „măști" agresive. De o mobilitate aparte, textul lui Emil Botta instituie și recuză, simultan sau succesiv, motiveme și sintagme, figuri, embleme, „personaje lirice" și contexte dramatice ale eului, supunîndu-le unui carnavalesc delirant al scriiturii. Carnavalesc care, la rîndu-i, este una dintre formele de manifestare a **poieinlui** specific lui Emil Botta, căruia i se subsumează și o cu totul specială **teatralitate de tip textual.** Cu aceasta intrăm în miezul poeticii lui Emil Botta. Preluînd unele aserțiuni ale criticii de dată mai nouă, care încearcă să răstoarne perspectiva „dogmatică" asupra poetului instituționalizată de critica tradițională, subliniind că arta actorului nu este, în fond, decît o formă de **gestualizare** a unui irepresibil impuls **poetic** ce-și află în poezia propriu-zisă activitatea analogă de tip verbal, Radu Călin Cristea refuză să mai vadă în poezia lui Emil Botta o transcriere mecanică a tribulațiilor actorului. Capitolul final, „Teatrul", afirmă răspicat și probează convingător că historionismul subiectului „dramatic" este o tentativă de exorcizare a morții. Aici intră și procedeele subiacente, de ordin lingvistic : eufemismul, oximoronul (semnalat ca procedeu fundamental de Șerban Cioculescu), paradoxul, antifraza etc.

Problema teatralității constituie și pentru cartea Doinei Uricariu axa centrală a discuției, orientată, cum precizam anterior, tot pe direcția unor „reparațiuni" necesare. Cu atît mai mult cu cît „apocrifele despre Emil Botta" își fixează asemenea obiective, mi se pare curioasă afirmația conform căreia critica interbelică a fost mai puțin atrasă de „extrapolări", adică de „explicarea" poetului prin actor. Am precizat deja că respectivul clișeu se datorează lui Călinescu (capitolul din **Istoria literaturii...**, de fapt reluarea modificată a unui articol din presă) și lui Pompiliu Constantinescu (v. **Scrieri, 1, E.P.L., 1967,** p. 353—354, unde întîlnim cunoscuta formulă : „un Hamlet imaginativ, corectat de un Pierrot sentimental"). Nu pot fi, de asemenea, de acord cu încercarea de a-l discuta pe Emil Botta prin prisma existențialismului kierkegaardian și al spectacolului pseudonimiei dezvoltat de acesta. Cum vom vedea, există în textele lui Emil Botta suficiente elemente pentru elucidarea din **interior** (una dintre altele posibile, firește) a problemei teatralității. Să mai observăm însă deocamdată că, reducînd întreaga galerie de figuri (măști) poetice la o serie nesfîrșită de autoportrete, săvîrșim o eroare echivalentă cu cea a criticului tradiționalist care identifica, în virtutea unei prejudecăți biografiste, personajul cu autorul. Părerea mea e că „lirismul rolurilor" (discutat, între alții, și de Vianu) se oprește la Emil Botta într-un punct culminant, după care poetul-regizor se retrage în culise pentru a-și contempla „mizanscenizarea". Există apoi, la acesta, între altele, două paradigme „actanțiale" distincte : una a școlarului durerii" (seria subiectuală) și alta a reprezentărilor maligne patronate de divinitatea tutelară **Întunecatul April,** forță malefică și patronul textualizării, al cărei spațiu **poietic** este simbolizat de delirul vegetal al **pădurii** — domeniu al imaginarului, al gnomilor și copacilor ce evadează din ospiciu, dar și **metaforă textuală.** În afara discuției mi se pare, apoi, apropierea de Borges. Ca, de altfel, multe alte referințe care ar fi putut foarte bine să lipsească. Stimabilul efort arhivistic și istoriografic al Doinei Uricariu se cerea mai insistent complinit pe latura interogației pure a textului. Să nu uităm însă că voluminosul volum conceput de autoare este doar prima parte a unei vaste lucrări ce-și propune restituirea critică integrală a operei lui Emil Botta, operațiune pe care Doina Uricariu a demonstrat că este în măsură să o ducă la bun sfîrșit. Tomul de față pare astfel a fi doar o „punere a problemei", dar de o asemenea anvergură încît poate constitui singur o lucrare închegată. Obiecțiile de față, conștiente de marile dificultăți ale interpretei, de travaliul considerabil pe care aceasta a trebuit să-l depună pentru adunarea unui material risipit prin presa vremii, vizează însă tocmai acele carențe (considerate ca atare de un cititor care nu le scapă din vedere pe ale sale) care pe viitor nu vor mai fi scuzabile. Spre deosebire de eseul lui Radu Călin Cristea, scris acesta cu o mare dezinvoltură, cu o zburdălnicie contagioasă ce nu-l scutește totuși de unele mici inexactități ce se pierd în masa briliantă a cărții (problema „alexandrinismului" semnalat de Eugen Ionescu, de pildă, nu e chiar o bagatelă, dacă-i acorzi semnificația corespunzătoare), volumul Doinei Uricariu este al unei cercetătoare harnice care nu prea pare covîrșită de importanța **limbajului** poetic. Aglomerarea de date, referințe și analogii putea fi redusă în favoarea analizei riguroase de text, mult mai profitabile. N-am mai fi întîlnit astfel simple caracterizări lapidare a unor versuri de o mare profunzime, etichetări pasagere ale unor texte (cutare poem e „insidios și halucinant", nenumărate altele conțin „definiții existențialiste" etc.), ci detalieri prețioase, ca de pildă, metaforicitatea „vedeniilor", reprezentările „licantropice", raportul (atît de complicat și de simplu în același timp !) real/imaginar, tehnica „simultaneizării", ezoterismul grafemelor, „angelismul fotografic" etc. Nu „repovestiri" pedante ale unor texte necunoscute, ci analize amănunțite subordonate aceleiași viziuni globale. Dar probabil că volumul următor al lucrării va lămuri totul și, cu această ocazie, observațiile de față vor deveni superflue. Și, în sfîrșit, o ultimă precizare, referitoare tot la acea probă obligatorie a oricărui comentariu consacrat lui Emil Botta : teatralitatea. În lumina teoriei textului propuse de gruparea de la **Tel Quel,** lucrurile ar putea fi mult simplificate, în sprijinul demonstrației lui Radu Călin Cristea sau a Doinei Uricariu ; Jean-Louis Baudry, în studiul „Scriitură, ficțiune, ideologie" susține că „orice scriitură, orice text, nu mai pot fi concepute ca **expresii ale unui spectacol** (s.n.), ale unui cîmp al realității exterior lor" ; scriitura, în aceeași accepție, refuză să mai fie un „instrument al reprezentării", devenind ea însăși „în același timp **scenă și spectacol, actor și spectator, joc**" (s.n.). La rîndul său, Althusser evidențiază „un mod de existență al unei **puneri în scenă,** al unui **teatru** care e în același timp propria sa scenă, propriul său text, proprii săi actori" iar Sollers trasa remarcabil una din condițiile atitudinii față de textul modern : „Va trebui deci să realizăm posibilitatea **textului ca teatru** și în același timp, pe cea a **teatrului și a vieții ca text,** dacă vrem să ne ocupăm locul în scriitura care ne definește". Iar noi, pentru a ne ocupa într-adevăr locul în scriitura lui Emil Botta, va trebui să înțelegem că nimic anterior, nici o teatralitate preexistentă nu este transpusă scriptural în poezia lui Emil Botta, că aceasta **nu poate** să „reflecte" ori (mai grav !) să „redea" nimic ce o precede, ci numai propria-i ființă ce se descoperă jubilînd în actul textualizării.

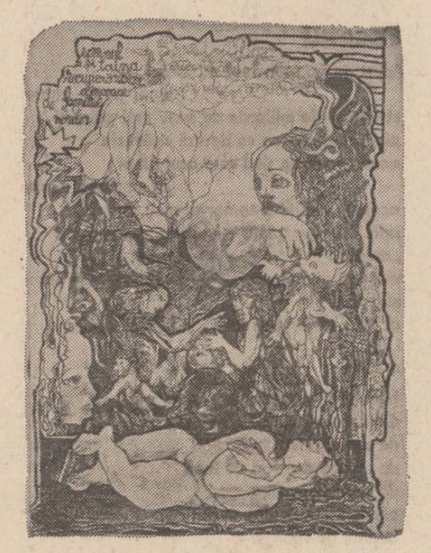

August 1944

De atunci
viața noastră e o dovadă
cu inscripții în piatră de hotar.

Dorurile noastre legate
în lumini
au cuprins văile și munții
și românii
și-au ales primăvara lor.

Mă cheamă țara

Mă cheamă august pe drumul de ieri
să legăn eroii cu dulci mîngîieri,
În visul acesta, în roș orizont
se înalță astăzi al muncii nou front,

Și mereu mă zbat, mă frămînt
pentru viața acestui pămînt ;

Învăț pruncii să cînte pacea și țara
și mă-nfioară augustul și vara.

Paula-Maria Savencu

„Eminescu — structurile fantasticului narativ"

Urmare din pag. a 2-a

o anticipare la „cea mai modernă „vîrstă" a fantasticului eminescian — aceea marcată de nuvela „Moartea lui Ioan Vestimie". Dacă „Avatarii faraonului Tlà" este considerată capodopera neterminată a unui anumit tip de viziune eminesciană, ce sintetizează toate resursele cunoscute ale fantasticului de pînă la ea, „Moartea lui Ioan Vestimie" este analizată drept capodopera neterminată a fantasticului modern („Moartea lui Ioan Vestimie" Spre o nouă „vîrstă" a fantasticului), influențat de absurd. Demonstrația criticului este convingătoare iar o raportare comparatistică ar fi făcut-o revelatoare. Modernitatea ei, pe care criticul o pune în evidență printr-o analiză intrinsecă, este frapantă dacă o raliem spre exemplu la „Metamorfoza" lui Kafka în care un ins se trezește gîndac fără a se mira sau a se întreba asupra acestei uluitoare transformări și a consecințelor ce au urmat. La Eminescu însă, situația este mai absurdă decît absurdul : Ioan Vestimie se trezește mort, și toate acțiunile lui timp de trei zile, în continuare, sînt cele mai firești posibile înscriindu-se într-un comportament și o mentalitate de o banalitate absolută, ce îl urmărește și după moarte. Propunînd ipoteze de lectură noi dar nu hazardate, minuțios argumentate și verificate prin text, volumul lui Nicolae Ciobanu este studiul cel mai temeinic, pînă în prezent, referitor la proza fantastică eminesciană.

Cenaclul «Dacia Feniks»

PRIMA ÎNTÎLNIRE

„Vrem să arătăm că tînărul scriitor român este un om care gîndește drept și serios, care se ridică prin muncă și susține adevărul. Noi trebuie să luptăm, pentru armonie, să excludem orice dihonie. Aceste idei izvorăsc din convingerea mea și în virtutea lor v-am convocat". Sînt cuvintele poetului **Ion Gheorghe** rostite în deschiderea primei ședințe a cenaclului „Dacia Feniks" pe care-i conduce. Tot atunci, a dezvăluit celor prezenți speranțele lui legate de acest cenaclu deschis tuturor tinerilor talentați din întreaga țară. „Ne vom vedea rar, la două săptămîni. În rest, stăm la munca noastră unde avem întîlnirea cu Logosul. Aici venim doar să facem mărturisire despre acea revelație!"

A lăsat, apoi, trei dintre poeții cenaclului să facă acea mărturisire la care se referea. Lecturile lor nu au fost urmate de înscrieri la cuvînt cuminți și ordonate, ci de o dezbatere efervescentă asupra stării poeziei.

Despre poezia lui **Ștefan Bratosin** s-a afirmat că este o translație perpetuă de la concret la abstract, de la banal la aforistic, susținută de o mobilitate expresivă la fel de mare, dar neabuzivă, de unde izbînda sublimării cuvîntului. Părere la care a subscris și Cristiana Hâncu. În plus, ea identifică în aceste analogii mnemonice o recuzită suprarealistă de bună calitate. Unele rezerve și-au exprimat Marius Stănilă și Ion Mânzală primul vorbind despre anumite lungimi, celălalt despre o cenzurare a stării poetice.

Cornelia Tamaian, după ce și-a citit versurile, și le-a „apărat ca o leoaică", declarînd că nu se teme de critici. Care nu s-au lăsat așteptați. „Versuri minate de o retorică destul de leftină, de expresii prozaice." (Carmen Focșa) „Mijloace desuete. Își permite locuri comune, dar nu le ridică din comun." (Daniela Simionescu). N-au lipsit însă opiniile favorabile ca, de pildă, aceasta: „poezie de surdină, stare de ataraxie a elementelor".

Dacă valoarea versurilor poetei a fost controversată, poezia lui **Gabriel Cheroiu** a plăcut tuturor celor ce s-au rostit despre ea. Criticul **Constantin Stănescu** a explicat astfel această unanimitate: „Valoarea poeziei sale vine din idee, care întrece materialul lingvistic. La aceasta se adaugă muzicalitatea versurilor. De aceea place și celor cu gusturi moderniste și unora mai tradiționaliști. Nota de modernitate este dată de un anume sarcasm îndurerat. Bineînțeles, nu a atins expresia perfectă".

Înainte ca **Rodian Drăgoi** să încheie seara, citind din volumul său de versuri recent apărut, poetul **Ion Gheorghe** a ținut să mai facă această mărturisire de credință: „Avem o generație de poeți tineri cu totul excepțională. Fiind un scriitor pătimit din cauza suspiciunilor, mă simt obligat să apăr cu toată experiența mea generația aceasta căreia nu i se poate reproșa nimic".

A DOUA ÎNTÎLNIRE

Cenaclul „Dacia Feniks", și-a început a doua ședință prin lecturarea unui fragment din **„Dacia preistorică"** a lui **Nicolae Densușianu.** S-a petrecut astfel un moment de înălțătoare cinstire a istoriei noastre, primit cu dragoste și interes de numeroșii oameni tineri din sală, după cum au ținut să aprecieze aproape toți cei ce s-au rostit în acea seară.

Apoi, conducătorul cenaclului l-a prezentat cu generozitate pe **Alexandru Răzvan Țambu.** Autorul, s-a spus, după citirea versurilor, vine în poezie cu destulă nonșalanță, ba chiar într-un fel intempestiv, ceea ce nu stă rău tinereții sale. Dar **Marin Lupșanu** a arătat, cu argumente de luat în seamă, că starea de euforie a lui Țambu depășește cu mult actualele sale mijloace poetice. Limbajul pueril, banal este contestat și de Daniela Simionescu, intrigată totodată și de prea multele ecouri din unii poeți la modă. S-au exprimat însă și opinii pozitive. În acest sens, cele mai analizate și apreciate poezii au fost cele numite „Copilărie" și „Puțin despre Labiș".

În a doua parte a ședinței a citit poetul **Lucian Strochi.**

Cele două cicluri de poeme citite — s-a apreciat —, „Cuvîntul cuvînt" și „Imposibila dungă" sînt destul de deosebite prin univers tematic, prin expresie, și totuși ele păstrează în comun un sunet distinct, o rezonanță proprie. Poet deplin format, Strochi a convins pînă acum juriile a 26 de concursuri de poezie și — în ultimul timp — doi editori, astfel că poezia sa va putea fi citită, în sfîrșit și în volum. Numărul celor ce au vrut să spună ceva despre poet, fie măcar să-l gratuleze, a fost impresionant. Poeții **Ștefan Bratosin, Gabriel Cheroiu, Costel Bunoaica, Marius Stănilă** au subliniat tragismul temperat, sufletul psalmodic, maiestuos al versurilor. Nu întîmplător un muzician, Alexandra Stoicaru, își dorea să poată crea o lume sonoră de o puritate asemănătoare cu poezia lui Lucian Strochi.

Lăudînd poezia auzită, conducătorul cenaclului „Dacia Feniks", poetul **Ion Gheorghe,** a semnalat „proteica încercare a rezistenței cuvîntului la idee" și capacitatea ideii de a întineri cuvîntul și de a dovedi că e demn de a fi templu".

A TREIA ÎNTÎLNIRE

Cum s-a anunțat de la început, „Dacia Feniks", cenaclu deschis tuturor poeților și iubitorilor de frumos și de armonie, și-a început seria ședințelor ținute în țară. Prima manifestare de acest fel a avut loc în Maramureș, la Ieud. Inițial se anunțase că vor fi dezbătute versurile poeților Ion și Petru Dunca și Maria Ștefanca dar între timp a mai fost programat poetul Ion Pop. Pe muntele Cîrligătura, unde a avut loc această extraordinară întîlnire, au mai cerut să recite Claudian Cosoi și Petru Licar. Un adevărat asalt al poeților maramureșeni a căror comandă a fost încredințată de poetul **Ion Gheorghe** criticului **Laurențiu Ulici.**

Prima parte a decurs sub amenințarea unor nori grei, ceea ce a făcut să izbucnească deodată zeci de umbrele multicolore. Încît mentorul cenaclului a putut spune: „Dacia Feniks este o umbrelă". Apoi n-a mai plouat decît cu vorbe de bine la adresa celor ce au citit și a organizatorilor. Ion Zubașcu, Mihai Olos, Ion Bogdan, Cristiana Hâncu, Ion Marin au încercat să identifice trăsăturile ce individualizează poezia celor care au citit.

Despre **Petru Dunca** s-a spus că scrie o poezie de idei, că este un conceptual, dar că, în același timp, „tot ce atinge mitologizează". Și acest lucru se întîmplă deoarece, în Maramureș, arta și viața nu se pot despărți. După cum o dovedește și semnificativa continuitate poetică tată-fiu. Versurile bătrînului țăran **Ion Dunca,** scrise într-un caiet de răbojuri, au ceva de baladă, lucru reușit și numai din simpla înșirare a titlurilor: „Cumpăna adînc se pleacă", „Privesc la timpul care se tot duce", „Săraca lumea", „A ieșit semănătorul".

Poezia **Mariei Ștefanca** pare explozia lirică a „păsărilor oprite mult timp să cînte", fiind o stare de netihnească asumată cu luciditate. Versul „scriu și rîd" (evident, amar) i se pare cuiva un fel de pivot al poeziei sale. **Ion Pop** scrie o poezie de tranziție cu o anume surdină. Ironismul lui nu ajunge niciodată la sarcasm, fiind învăluit de marea sa sensibilitate.

S-a raportat, apoi, critic, și la cele citite și la cele spuse, Laurențiu Ulici. Dar, a ținut criticul să adauge, „există semne de poezie în aproape tot ce s-a citit". De excepție — poezia Mariei Ștefanca și a lui Petru Dunca. După care Laurențiu Ulici a caracterizat climatul cenaclului „Dacia Feniks", în acești termeni: „E bine că există un cenaclu în care oamenii să se poată privi în ochi. Și în care nu există prejudecăți. Opțiunea poetului să fie opțiunea poetului. Pentru acest lucru, vă felicit de pe acum".

„Tot ce a spus criticul, mai ales de rău, a concluzionat poetul Ion Gheorghe, trebuie crezut și verificat, să-l contrazicem prin munca și arta noastră".

Ziua dedicată poeziei pe muntele Cîrligătura de lîngă Ieud, a continuat prin acordurile modernilor menestreli Ștefan Hrușcă și Ion Zubașcu.

Ion Marin

gabriel cheroiu

Iluzia de ou

Oul curmat în jumătăți surori
printru văzduhul ferecat în sine,
cutremurat de fulgere străine
își uită rostul pînă la ziori.

Nimic nu-l va aduce înapoi
în somnul văruit pe dinafară,
lăuntrul i se tulbură de fiară
ca măduva uscatului altoi.

Doar pleoapele, -nchizindu-se din nou,
dau ochiului iluzia de ou.

Neputință

Nemetător de fum și larmă,
Bătrînul Cerb, a boncănire
sătul, se prefiră subțire
prin crucea ochiului în armă.

Înalbăstrită de zăpezi,
a satului închisă pleoapă
în umbra urmei strînse apă
să beie ciutele cu iezi.

Lîngă prisacă i-au aflat
șederea dedesubt de stele,
dar drumul Cerbului spre ele –
cu neputință de urmat.

Mai trist

celui ce-a fost mut ca o lebădă

Mai trist decît toți e copacul flăcău
cu mijlocul strîns în cămeșă de zale,
inel prin inel, strecurîndu-se moale,
striviră inelele trupului său.

Iar ce i-a rămas, de mistreț călcătură
ori urmă de ied, a adus prin străini
cît a putut aduna-n rădăcini.

Dar l-au îngropat cu genunchii la gură.

Copilărie

Vecia scrisă crengii în triunghi
dintru zăpezi rășinile invie,
iar lacrima prelinsă peste trunchi
păstrează umbra ta, copilărie,

precum din chihlimbare străvezii
veșmîntul gîzei pururea străbate
prin picla amintirilor tîrzii
și peste dînsa dincolo de moarte.

Podoabele atît sînt de prisos
pe cetinile frînte-n rădăcină,
căci din pădure-i smuls cel mai fălos
dintre copacii umezi de lumină.

Din puiul crud atîtea lacrimi curg
către orașul zăvorît în sare,
încît cei rupți în zori pînă-n amurg
se răzvrătesc și-n somn cu disperare.

Cînd aplecată-i cumpăna-ntre ani
și cad din ramuri hamuri de beteală
sînt azvîrliți în drum acei brădani
sfîrșiți de dor și măcinați de boală.

Rămîn pe culmi nemernicii frățîni
cu umerii-n povară de ninsoare;
deasupră-le, doar brazii cei bătrîni
tremură-n suflet iarna viitoare.

Despre cal

Calul văzut de la coadă la cap
e-același frumos animal
pe care în hamuri l-am ferecat,
e calul,
e calul,
e CAL.

Dar semnul ca nume ce i s-a dat
în apa oglinzii citit
azvîrle-n genuni călărețul din șa
și piere-n pustiu.
Istovit.

Hublou

Se scuturară crengile departe
de singele întîiului apus,
doar vîntul de s-ar întorna de sus
ar mirosi suav a frunze moarte.

Ce iarnă s-a lăsat, ce gol tablou,
culorile-au intrat în zid prin pînză,
doar rama pare că privește, însă
c-un ochi de orb, cețos ca un hublou.

cornelia tamaian

Amurg

Te aștept
și alte gînduri nu mai pot începe.
Ochiurile vrăjii au descins.
De s-aprind statuile în urma mea,
rămîn legată de fiecare stea.
E luna chipul unei fete ce s-a stins.

Acum,
sînt mai aproape cuvintele tale
ca inima, ce uită răstimpul să-l mai bată.
Speranțele-s unice, viclene certitudini,
comori vinovate ca-n vis vicisitudini,
Bolta nu obosește în mîngîierea de fată.

Nu uita,
prin tine pămîntul mă dăruie lumii.
Bucuria fără virstă a vieții cîștigate
năvalnic precum iluzia va răsuna în pas.
Cuprind un vis al mării, cînd trece prin oraș,
dar surd e întunericul în singurătate.

Tîrzii sînt
amintirile mute ale valului spart.
A rămas nisipul de vînt nedeșteptat.

Neant

Săgeți oftind poposesc uneori
parcă bolta s-a spart
iar din cioburi,
neguri triste, zburătoare
rătăcesc spre a ține în loc
balanța crugului celest.
Ciocurilor lungi
le e menită imensitatea
ca la început,
cînd ferecat în beznă
nimic nu era silit
să urmeze.

De pescărușî
s-ar zice că se nasc din ape.

Stînca, asemeni unui pod
a semănat-o marea
să dureze un castel
din greul valurilor rod,
un jeț statornic năruirii:
inscripția s-o îngroape,
ca un scrin al veșniciei...

Marea de-ar dărui cerului
adîncimile-i pline
în cer ne-am pierde,
în mare niciodată,
un singur albastru
lumii ar da roată
și ar veghea un cearcăn
la margine de veacuri.

Gazel

Nedescifrat e chipul meu
ca inorogul de un paraleu.

Cînd ochii hămesiți
să fure gîndul meu

îmi bîjbîie pe față
cu simulat tupeu.

Se alungă în parimii
eul după eu,

ca un inepuizabil
și generos proteu.

Cînd ochiul mi se oprește
pe surdul gîneceu

se mistuie revolta
unui rebel ateu.

Un spirit se ascunde
profund în rîsul meu

oricine căutîndu-l
dar eșuînd mereu.

Tăcut mă veghează
cu pas mărunt, plebeu,

lacom de intervale,
darnic de elizeu.

Deprins e buzduganul
cu poarta unui zmeu,

să mă ghicesc pe mine
e lucrul cel mai greu.

Oglinzi suprapuse
invoc pe Galileu,

iubesc irațiunea
ca însuși chipul meu

pe care scrie în tihnă
Timpul – un panseu.

alexandru răzvan țambu

Puțin despre Labiș

Puștiul duios din Podișul Sucevei
a tăcut.
Ca un fluier de os
sugrumat
ca un fluier de soc
sfîșiat,
ca un fluier de fag
retezat.
În munții Carpați căprioara
la apă nu vine.
Puștiul sfios din Podișul Sucevei
nu mai poate iubi
fete morgane.
El tace.
Ca o mioriță.
Ca un cioban ortoman.
Puștiul genial din Podișul Sucevei,
s-a nuntit
c-o mîndră crăiasă
a lumii române mireasă.
Apoi, ca din întîmplare
a tăcut.

Solitar alungat

Mă pierdeam prin viață
ca un pește exotic.
în mil.
Unghiile crescute,
pleoape bătute în crustă,
adînc zgîriau,
și-apoi se desfăceau în fîșii.
Irișii mei aplecați,
plînsul,
din sinii nopții
culegeau,
și din nou, striviți,
de-atîta îndoială
se stringeau tăcuți
astupînd lumina
în sălașele lor umede.
Buzele tale, iubito,
de-un timp îmi știu semnul.
Doar degetele tale
mîngîie
neștiuta văpaie din mine,
modelînd-o în sfera olarului.
Sparg coaja oului
voit demult ermetic
și îți zîmbesc.

Tentație

De poți să ai culoare,
dă-mi sărutul.
De vrei să ai lumina
lasă-mi plînsul.
Iubito, de vei vrea întregul
împarte-mă cu tine
și nu lăsa, dar, Timpul
să-mi dea ce n-am în mine.
De vrei să cugeți ziua
nu te-mbrăca cu noapte.
De poți să-ți vrei iubirea
plecato, dă-mi surîsul
și-oi face plînsul umbră
sărutul, început.

Egoism

Dacă lucrurile
ar fi altfel migălite,
noi am fi noi,
doar în ele.
Dacă vînturile din pînze
ar fi în noi,
de cum ne naștem
ar însemna să fim
mereu oblici.
Dar cum
vînturile și-au pierdut
de la un timp încoace
pînzele,
visele își văd
de treabă,
mai departe
pe catargele goale.
Dacă ploile din focuri
am fi noi
credința în păsări
nu ar muri veșnic.
Dar cum noi
nu știm să fim doi,
uităm curînd
de-al treilea
și rămînem noi
cu noi singuri mereu.

lucian strochi

Însemnare

Vine cuvîntul cuvînt și-mi spune
„dă-ți jos armura ta de aer
înfige spada în pămînt poate-o să
răsară ceva un trandafir un suspin
risipește-ți calul treci pe sub potcoavă
apoi vino la mine să te însemn
pentru vina știută pentru cea neștiută
pentru cea nicicînd făptuită"
„vino să te însemn cu o vină cu
o floare de trandafir sau mai aprig
cu o literă încinsă să te măsor"
vine cuvîntul cuvînt și-mi spune
„dă-ți jos făptura ta de aer
înfige ochiul în oglindă poate-o să
răsară ceva un trandafir un suspin
risipește-ți trupul treci pe sub claviculă
singurul os răsucitul
și apoi vino să te însemn
să te risipesc
vino și fii vina mea
vino și fii risipita mea vină"

Audia

Cineva a frămîntat vaer de clopot
în dungă lovit
cineva a smuls limba clopotului
(și ea s-a smuls și s-a ascuns în pămînt
din sîngele ei închegat se prăsesc greierii)
cineva a pus cosași să danseze pe sîrme
de tensiune înaltă
cineva a muls a cerului vacă
cineva a mîngîiat un copac
cineva a vorbit dintr-o gutuie
cineva a murit fără să-l știe cineva
cineva cheamă lupii dintr-o oală de lut
cineva a născut un cîntec
cineva a îngropat o speranță
cineva a trecut o apă
cineva a tăiat o potecă
cineva a bătut un țăruș
cineva a lipit o casă
cineva a visat un sat
cineva trage într-o pasăre
adormită în aer

Păianjen de lumină

„O, lumea e o albă pînză
și umbra ei rărită e poemul"

Pescuit

Acest riu nu este decît scheletul
unui pește enorm
străbătut de miliarde de pești mai mărunți
pînă cînd carnea sa devine străvezie
acest picior de pod este osul amar
al peștelui enorm
această undiță este nervul meu absolut
infailibila momeală a peștilor mai mărunți
„mușcați
mușcați din mine pînă cînd voi deveni și eu
străveziu"
acest om nu este decît scheletul unui riu

* * *

Mirosul ei pătrunzător de ambră
de mușcată de piatră de cuțit
de umbră arsă de pămînt
de umbră de plop de lună
de zbor de pasăre
persistă cîteva zile
înainte de venirea ei.

ștefan bratosin

Cercul lui Diegesis

(FRAGMENTE)

1.

...Dar pe cînd căutam să intru în cerc
cum intră acul în disc trădîndu-l pe Bach
am văzut cum memoria stătea la poarta
zeilor
obosită de atîtea cărămizi cîte făcuse
din pămîntul semănat cu grîu și udat cu
lacrimile mamelor
ai căror băieți plecaseră la oaste
era o nepotrivire a semnelor cu chip de om
din care se deslănțuise Cuvîntul
și stătea un oraș peste alt oraș,
perechi de îndrăgostiți treceau și mai sus
și mai jos
cugetînd la fel dar dăruindu-și alte flori
și întemeind întîlniri la alte ore fixe
acolo unde casele se pierdeau printre
mlaștini
bălțile treceau călare pe sălcii
și mirosul de ismă din hainele lui Pistis
suna ca o balustradă la scările unui bloc de
provincie

2.

Căci tatăl lui Pistis a plecat
într-o zi cu oamenii și cu femeia lui din oraș
și a străpuns cu un ac și cu sfoară
cerul la orizont
apoi a tras de capetele întîmplărilor fericite
pînă s-a făcut cort peste creștetul capului lui
aici a început sărutul să devină ceva rușinos
și timid ca un copil nevinovat
ca să stea în picioare în mijlocul unei seri
în semn mare de piatră de fiu
fiul purta în ochi lucire de lamă de cuțit
deasupra pietrei seci ginditoare la
angelica întîlnire de la ulciorul aruncat
în cea mai adîncă prăpastie a deșertului
care mă bintuie ca o furtună la miezul
nopții
tulburînd felinarele publice din somnul meritat
după o zi de odihnă
în timp ce creierul mingiie răbdarea pe
coopsă
și după ce declară co de bună voie și
nesilit de nimeni
vine să locuiască în Roș
trece pe sub tunelul de flori ca să i se cînte
la mulți ani

dar Cuvîntul se mai aprinde uneori
și scînteile căzute ard mirîștea în jurul
orașului
atunci Pyr măturâ din toate inimile
gunoaiele care se string fără vrere în ograda
fiecărui țăran gospodar
ca la trecerea existenței pe cercul lui
Diegesis
să nu se întîmple greutăți și răniri
iar eu în bocanci să nu țin buturugi
peste care au trecut chingile veacurilor
să nu fie ispitit Lithos să le fie chip
că au înavuțit cu sentimente pe Porneia
și-a existat Har cu păduri și pești

în trup s-au zbătut temelia și acoperișul
odăii în care Eros stătea ca să-l bată
ca pe o plajă soarele și valurile
despre care credea că sînt călătoriile lui
dar acoperișul s-a făcut temelie și temelia
plină de umezeală și mușchi a stat pe
culmile zidurilor
fiul tatălui lui Pistis în cercul lui Diegesis
a înșelat și s-a născut din flori
teama și fuga două gemene
în care și-a frînt zborul o rață sălbatică
acolo tîlcuirea ființei mele pe limba voastră
a fost ca o întoarcere de la piață cu coșul
plin
de fructe din care mama făcea licori pentru
tata

3.

Toate fructele ascund în ele un mormînt
și fiecare mormînt e ca o casă plină de copii
era însă în cercul lui Diegesis
o casă de care stătea rezemată totdeauna
o scară
pe acolo coborau toate visele în mintea
trîntită ca o turtă țărănească pe piatră
înainte să fie frîntă de mîinile plugarului
ostenit
untdelemnul căzut printre fărîmituri
nu putea să mai fie spălat rămînînd ca o
pată
și cînd ciorile începeau iarna să țipe
Proseuhoma își aducea acolo prizonierii
în timp ce zeii pămîntului se furișau printre
rădăcini
să vadă cum mi se zbate sîngele în inimă
ca o limbă de clopot
și orașul mă traversează întrigos ca o fată
bătrînă
nu mai încape nici o îndoială că Peripatos
își face coliere din trupuri
și toate ierburile din jurul stadioanelor pe
care aleargă memoria
ascund un mormînt și o înșelare exilată în
carne și oase

cînd se făcea noapte și oboseala fugărea o
foame cumplită
prin fiecare celulă a ființei
veneau fetele de la oraș împreună cu
muncitorii de la combinat
și-și întîlneau preocupările sub o piatră
ca un ochi de apă
întrebarea s-a coborît ca o ciutură răscolindu-l pe Adama
cu sentimente de amor și propunere de
zăbovire în veac
dar a trebuit înșelare pe înșelare să călărească o tinerețe
și iubirea dintîi să ucidă pe Eros în patul
primei iubite pe o vreme cețoasă
cînd în curtea bisericii stătea spînzurat un
nebun
atunci cu troznet căzu rațiunea
rădăcinile rămînînd în pămînt și crengile
doborîte
ca o barbă încurcată pe obrazul terei
despărțite cutreierau ființa ca un soroc
femeiesc

4.

Și s-a lovit cercul de cărămizile unui zid de
cetate
apoi a căzut într-o mlaștină ca o roată de
car
au fost biciuiți caii și văzînd lucrul acesta
mama a vrut să fiu fată
dar cu tot darul moașelor am rămas băiat
și mama m-a iubit
seară de seară aburul ieșea din pieptul lui
tata
și umezea tavanul spre necazul mamei
care vedea cum se mucegăiesc pereții
cînd se deschidea fereastra cunoștințele pe
care Ezerqonegdo
le văzuse cîndva în depărtare
amintind că necunoștința stă ca un orb la
colț
și cere de milă celor care intră în băcănia
din cărămidă înverzită de ploile interminabile
de provincie

VIAȚA CĂRȚILOR

Memoria și fețele timpului

După volumele **Cultură și istorie** și **Tărîmul unde nu ajungi niciodată**, o nouă carte a lui Valeriu Râpeanu* se naște din pasiunea pentru universul culturii, pentru confluențele dintre cultură și istorie și pentru interferențele între ipostazele frumosului. Demersul principal vizează identificarea permanențelor, printr-o pledoarie pentru „înscrierea în fluxul existenței noastre spirituale a tuturor expresiilor superioare ale culturii române din trecut". Atitudinea eseistului este de valorificare a tradiției, cu o nuanțată înțelegere a complexității fenomenului cultural și a mentalității fiecărei etape istorice, prin disocieri și comparații, prin alternanța adecvată a perspectivei globale cu detalierea semnificațiilor deosebite. Secțiunea **Pagini de istorie culturală românească** debutează cu un foarte interesant eseu despre **Orașul și cultura română modernă**, cu subtile observații privind dinamica formelor și a mentalităților, precum și interferențele între sfera socialului și a esteticului, ce restituie atmosfera culturală de înnoire ce se manifestă la începutul secolului al XIX-lea, cu modernizarea instituțiilor și a limbii, a culturii naționale și a spiritului public. În configurația epocii, „funcția culturală a orașului românesc (...) a fost realizarea sintezei între mijloacele moderne de creare și propagare a culturii aparținînd structurilor apusene și fondul ancestral, substratul nealterat al gîndirii și sensibilității naționale". Cultura română, arată eseistul „a cunoscut marile sale ore prin păstrarea unui echilibru între modern și tradițional". Alte două fine și pătrunzătoare analize ale fenomenului cultural românesc, cu multiplele sale aspecte specifice și cu dinamica sa aparte, sînt **Sărbătoarea orientală și atracțiile fastului apusean. Metamorfozele barocului autohton** și **Revelații și nostalgiile clasicismului.** Cel dintîi descrie și analizează contextul începuturilor teatrului românesc, prin raportare la „felul în care societatea românească a conceput și a trăit sărbătoarea în forma ei cea mai tipică pentru baroc : reprezentația teatrală". Eseistul compară fenomenele, cu o atenție specială pentru disocierea între forma exterioară și substanța culturală și explică de ce „țăranul a fost eroul celor mai reprezentative romane românești, peisajul rural, mediul cel mai fertil al poeziei, muzica populară o matcă de permanentă reînnoire" dar cu toate acestea teatrul nostru nu se revendică dintr-o tradiție țărănească.

Valeriu Râpeanu este un eseist cu o vastă perspectivă asupra istoriei culturii, care îi permite să observe direcțiile esențiale, mutațiile, interferențele, cauzele, să stabilească cele mai subtile corelații între acestea. Conștiință implicată în problematica universului culturii, autorul acestui volum își precizează atitudinea în ultima secțiune prin eseuri remarcabile **(Cultură și literatură, Istoria — formă de angajare morală, Cultivarea limbii române și a istoriei naționale, Un corpus al istoriografiei române și a istoriei naționale).**

Intelectual pasionat de frumos, autorul volumului **Memoria și fețele timpului** consacră două secțiuni ale cărții unor erudiți contemporani (Șerban Cioculescu, Al. Rosetti, Petru Comarnescu ș.a.), unor scriitori, ziariști și artiști (H. Catargi, Dumitru Ghiață, Marius Bunescu, Valentin Gheorghiu, Ion Voicu, Gheorghe Zamfir), precum și unor scriitori și artiști străini.

În această secțiune comentariul intelectual este asociat cu latura memorialistică și cu impresia directă, ce restituie atmosfera în care evoluează fiecare personalitate, emoția întîlnirii, climatul cultural, dar și chipul artistului văzut de aproape. Se aduce un elogiu implicit demnității creatorului, atitudinii superioare, asumării destinului de excepție. Privilegiul lui Valeriu Râpeanu de a fi cunoscut și comunicat cu personalități uneori — prin forța împrejurărilor — puțin accesibile, se convertește în valoroase mărturii.

Două eseuri de o remarcabilă ținută sînt consacrate lui George Enescu și Cellei Delavrancea, cu observații dintre cele mai interesante privind destinul uman și cel exemplar, despre operă și personalitate, și cu o expresivă subliniere a sensurilor perene ale aspirațiilor și împlinirilor artistice.

Studiile, eseurile, profilurile și luările de atitudine pe care le reunește acest volum (ca și precedentele de altfel) comunică o fericită experiență a ipostazelor culturii — prin opere, creatori sau interpreți — o viziune deschisă, modernă dar cu substrat în tradiție, precum și o nealterată bucurie a frumosului, o atitudine europeană lipsită de orice complex, născută din încrederea în valorile naționale.

Sultana Craia

***) Valeriu Râpeanu : „Memoria și fețele timpului", Editura „Cartea Românească", 1984.**

«Autocunoaștere și creație»

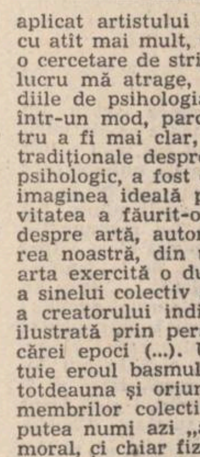

O lucrare de psihologie ? Da, poate fi interesantă, utilă, binevenită etc... Dar ce poate spune ea unui artist, creator sau critic ? Răspunsul la o asemenea întrebare îl poate oferi cartea lui Valeriu Ceaușu, „Autocunoaștere și creație" *). Desigur, psihologia artei nu mai este de mult ceva nou, inedit. Interesant este faptul că această lucrare nu este dedicată strict artei, nu este deci un studiu de psihologie aplicat artistului sau publicului său. Și atunci, cu atît mai mult, ce interes poate avea ea ? Este o cercetare de strictă specialitate, și tocmai acest lucru mă atrage, deoarece am impresia că studiile de psihologia artei au privit eul artistului într-un mod, parcă, prea subiectiv. Adică, pentru a fi mai clar, ele au purtat povara imaginii tradiționale despre artist, iar demersul lui, strict psihologic, a fost deviat de „mitul" artistului, de imaginea ideală pe care acesta și apoi colectivitatea a făurit-o despre sine. Vorbind undeva despre artă, autorul remarcă sec : „După părerea noastră, din unghiul la care ne-am referit, arta exercită o dublă funcție : întîi, ca expresie a sinelui colectiv și apoi ca ilustrare despre sine a creatorului individual. Prima modalitate este ilustrată prin personajul-erou caracteristic fiecărei epoci (...). Un exemplu frapant îl constituie eroul basmului popular. Acesta a sintetizat totdeauna și oriunde virtuțile (autoatribuite) ale membrilor colectivității, alcătuind ceea ce am putea numi azi „autoportretul robot", nu numai moral, ci chiar fizic al tipului reprezentativ pentru o anumită populație și cultură" (p. 167). Cît despre imaginea despre sine a autorului, V. Ceaușu observă, cu aceeași distanță obiectivă, cu aceeași detașare față de fetișurile criticii literare (detașare și obiectivitate care dau nu numai valoare științifică, ci și farmecul pentru omul de litere ale acestui studiu de psihologie). „...creația artistică individuală răspunde unei nevoi acute de verificare, e transpunere în actual a unor însușiri potențial-presupuse. Prin intermediul creației este pus în acțiune întreg mecanismul prin care individul tinde la cîștigarea unor semne servind atît autocunoașterii, cît și recunoașterii de către Ceilalți. Opera de artă este în același timp o oglindă, ce-i oferă mijlocul de a lua contact cu sine, dar și o fereastră, prin care se arată celor din jur. Vom spune de aceea că de o manieră mai mult sau mai puțin directă, prin opera de artă autorul exprimă în primul rînd ceea ce știe — și este dispus să recunoască public despre sine". Desigur asemenea formulări nu înfierbîntă imaginația și nici nu gîdilă orgoliul cine știe cărui artist cu o „imagine despre sine", hiperbolizată. Studiul științific nu e făcut pentru a flata, ci pentru a dezvălui mecanismele ascunse ale vieții. În punctul în care el ancorează este tocmai această zonă fierbinte, decisivă pentru creație, a felului în care fiecare om se vede pe sine, se evaluează, și se propune spre acceptare, semenilor săi. Posedăm oare o imagine obiectivă, reală, despre noi ? Sînt creatorii oameni cu altă imagine despre sine decît cei obișnuiți ? Desigur că nu ! Studiul ne arată clar, obiectiv, că nu distanța dintre sinele real și imaginea propusă face un autor, că hiperipostazierea eului nu constituie o garanție a creației (în paranteză fie spus, aș oferi această cercetare, spre lectură, tuturor tinerilor ce bat, cu mai mult sau mai puțină emfază, la porțile literaturii, ca „medicament" și cu valoare curativă). În același timp, cartea lui V. Ceaușu arată că nimeni nu poate avea o imagine „absolut" obiectivă despre sine. Niciodată nu vorbim despre noi înșine, ci despre „noi înșine", așa cum am vrea să fim (în ochii noștri și în ai celorlalți) „...subiectul nu se descrie efectiv pe sine, ci o anumită imaginație despre sine — amplificată, supradilatată în care dorește să fie identificat de către cei din jur" (p. 126). Se pare deci că stă în condiția noastră și ne estimăm nu așa cum sîntem, ci cum visăm să fim. Este un lucru rău, o deficiență a omului ? Răspunsul psihologului, savantului, nu visătorului sau moralistului, este surprinzător : „părerea bună despre sine de care este „impregnată" imaginea proprie, constituie o condiție indispensabilă a vieții omului, a sănătății lui nu numai psihice, ci adesea chiar biologice. Pentru a trăi, omul are nevoie să creadă în posibilitățile sale de acțiune, să se afle în acord cu sine, să manifeste stimă față de sine" (p. 85—86). Se relevă astfel un mecanism lăuntric de echilibru, de punere în acord cu lumea, de catalizare a energiilor latente. A crede în sine ar însemna a crede în mai mult decît poți, și a-ți acorda deci o șansă de a putea mai mult. Iată un lucru la care merită să meditām. Cartea lui V. Ceaușu este, dincolo de conținutul ei științific propriu-zis, o asemenea sursă de meditație. Un studiu despre om are întotdeauna ceva de spus oamenilor. Un studiu despre imaginea noastră despre noi, are deci foarte multe de spus celor ce aderă la dictonul „Cunoaște-te pe tine însuți" ca la o normă fundamentală a existenței umane depline.

Mihai Coman

***) Valeriu Ceaușu : „Autocunoaștere și creație", Editura Militară, 1983.**

Pledoarie pentru o nouă perspectivă lirică

VLADIMIR CIOCOV :

Nelinişti albe

Cu exact două decenii în urmă, (în 1964), apărea în limba română (în traducerea elegant-distinsă a lui Tudor Măinescu) prima culegere din versurile poetului de limbă sîrbă Vladimir Ciocov, *) cunoscut animator al vieții cultural-artistice a minorității sîrbe din Banat și redactor-șef al revistei **Novi Jivot**, devenită mai apoi **Knijevnie Jivot.**

La distanțe rezonabile în timp, au urmat alte două selecții reprezentative în limba română, (ne referim la volumele : **Poemele candorii** și **Neliniști albe**, cuprinzînd versuri din noile volume în limba sîrbă, publicate după 1964 — selecții care întregesc imaginea despre lirica lui Vladimir Ciocov. Astfel, cel de-al doilea volum în limba română (apărut în traducerea poetului Anghel Dumbrăveanu) include selecții din cele cinci volume în limba sîrbă apărute între 1962 și 1970. Volumul beneficia de un studiu introductiv ce se vroia exhaustiv semnat de către criticul și eseistul Andrei A. Lillin. Unele dintre opiniile criticului merită, — după opinia mea — a fi amendate și reconsiderate, întrucît ele nu mai corespund decît parțial, fiind depășite de operă. În acest sens, afirmația acestuia că poezia lui Vladimir Ciocov s-ar caracteriza printr-o tonalitate „depresivă fundamentală" ni se pare riscantă chiar pentru etapa la care acesta se referă. Există într-adevăr în poezia lui Ciocov note de tristețe, de melancolie și nostalgie, dar niciodată acestea nu ating limitele depresivității... După opinia mea, Vladimir Ciocov este o personalitate lirică echilibrată, cu înclinații vitalist-euforice, nimbate de tristeți și nostalgii stenice generate de situația omului în cosmos și istorie, interceptate prin contopirea sensibilului cu raționalul într-o unitate dialectică. Poezia sa nu se află decît incidental și pasager în constelația tristeții depresive. Încadrîndu-se tradiției poetologice sîrbești, poezia lui Ciocov își trage sevele din viață, din natură și din folclor, poetul fiind într-adevăr „un naiv, în sens schillerian", la care precumpănește inspirația directă, prin contactul firesc cu realitățile naturale, printr-o contopire totală cu lumea și viața ce palpită frenetic în jurul său. Am putea spune, fără teama de a greși — că Vladimir Ciocov este un rapsod al devenirii întru ființă, în sensul pe care C. Noica îl dă acestei sintagme. În poezia sa, de la începuturi și pînă azi se află implicată speranța spre mai bine, tendința spre excelsior, aspirația spre valorile perene ale existenței și ale artei... Ca și la Nichita Stănescu și Marin Sorescu există în poezia lui Vladimir Ciocov o continuă și neistovită aspirație spre verticalitatea spiritului, o sete de completudine etică uneori exprimată sentențios, alteori parabolic, viața fiind — în ultimă instanță — neîntreruptă bucurie a ființării marcată de repere existențiale sigure care-i înlesnesc drumul spre „ostrovul fericirii"...

De la primele sale începuturi lirice și pînă în pragul maturității artistice, marcat de cea de-a treia culegere în limba română **(Neliniști albe)**, Vladimir Ciocov a rămas consecvent adept (și acest lucru este semnificativ pentru evoluția și destinul său literar) al unei sudemonologii ale cărei coordonate se sprijină pe idealul elen al **kalokagathiei** (îmbinarea binelui cu frumosul). În această ordine de idei, putem afirma că poezia lui Vladimir Ciocov exclude **ab initio** posibilitatea unor iremediabile prăbușiri morale, a unor eșecuri ireversibile, lipsa unei perspective luminoase, viața apărîndu-i subordonată unei rațiuni călăuzitoare, deventirea dialectică înregistrînd „fluxuri și refluxuri", **(corsi i ricorsi** — cum le denumea Vico), cîștiguri și pierderi, cu despărțiri nostalgice și reveniri duioase pe un alt punct al spiralei dialectice...

Caracteristic poeziei lui Vladimir Ciocov este și cenzurarea lucidă a unui anume orgoliu luciferic, care situează creația și pe artistul creator deasupra timpului. Spre deosebire de alți confrați, Vladimir Ciocov este mai degrabă un pascalian, care asociază destinul omului cu cel al trestiei gînditoare („un roseau pensant"), asociindu-și propriul destin cu cel al „frunzei ce meditează" asupra condiției omului și a trecerii timpului, îmbinînd pe tot parcursul evoluției sale cunoașterea rațională („rațiunea mi-e îndemn" — ni se confesează poetul) cu cea empirică — ambele retopindu-se, în procesul creației, în cunoaștere emoțională...

De o mare tensiune lirică, de o incontestabilă frumusețe a sentimentului, opera poetică de pînă acum a lui Vladimir Ciocov se remarcă în primul rînd prin proiectarea unui fior autentic de trăire a valorilor vieții, sub semnul stenic al bucuriei completudinare. Volumele și poeziile apărute în ultimul timp, numeroasele traduceri publicate prin reviste ca **România literară, Luceafărul, Steaua** sau **Orizont** impun alcătuirea unei noi selecții lirice în limba română (Al. Andrițoiu și-a asumat — după cîte știm — această nobilă sarcină), cele trei anterioare fiind depășite și demult epuizate. Aceasta cu atît mai mult cu cît Vladimir Ciocov s-a impus în contextul atît al minorității sîrbe, cît și al literaturii române, ca o prezență de necontestat prin opera proprie, dar și prin activitatea sa netrudită de popularizare a valorilor românești în limba sîrbă, dintre care cea mai însemnată este traducerea lui Arghezi care s-a bucurat de aprecieri unanime...

Meditație asupra rosturilor omului în contextul devenirii universale (cosmice și istorice), cultivînd deliberat valorile euforice ale vieții și ale artei, poezia lui Vladimir Ciocov se impune a fi valorificată pe plan național într-una din colecțiile prestigioase ale editurilor noastre.

Simion Bărbulescu

***) Vladimir Ciocov : „Neliniști albe".**

«Rămășagul»

ION LAZU :

Rămășagul

Cartea lui Ion Lazu *) e o parabolă. Rămășagul semnifică șansa noastră a fiecăruia, căci în viața oricărui om există, sau ar trebui, o faptă care sintetizează întreaga sa existență.

Acțiunea se petrece într-un sat din Oltenia, într-o duminică, la confluența moșiei boierului Grozea cu pămînturile obenilor, denumire generică a locuitorilor satului respectiv. Moșul obenilor, protagonistul cărții, cu ceva „mai puiandru decît taica Noe", îl provoacă pe Grozea, spaima ținutului, care primise o moșie întinsă de la Vodă, pentru faptele sale de vitejie pe cîmpurile de bătaie, la trei pariuri, dintre care ultimul este și acceptat : femeile, trînta și un rămășag constînd în aceea ca boierul să-i dea o fîșie atît de lată din moșia lui, cît va fi acesta în stare să înainteze cu un sac de pămînt avînd propria lui greutate pe dealul de la marginea moșiei.

Expozeul din prima parte a cărții e puțin diluat. Boierul Grozea se duce într-o duminică dimineața să-și inspecteze moșia și pădurile, de unde sătenii furau lemne de foc. Formația sa de geolog îi cam joacă feste autorului, punîndu-l în pericolul de-a aluneca pe panta unor descrieri prea migăloase și a unor considerații fără semnificație și adîncime. Totuși, această parte își are rațiunea ei, nu doar pentru că ne introduce în atmosferă, dar și prin aceea că ne edifică asupra firii îngîmfate și egoiste a celui de al doilea protagonist, precum și prin aceea că ne pune în temă, relevîndu-ne conflictele străvechi, de natură istorică și socială ce existau între reprezentanții celor două clase.

După ce împușcă un viezure, boierul nimerește peste un grup al obenilor, o familie numeroasă a moșului, compusă din copiii și nepoții acestuia, care fierbeau țuică de prune la un cazan instalat chiar în apropierea moșiei. Deci, atmosferă firească de rămășag.

Grozea, plin de încredere în sine, doar omorîse atîția oameni pe cîmpurile de luptă pentru moșia lui, după ce îi moralizează pe săteni, pentru că aceștia nu îi urmaseră exemplul, acceptă rămășagul chiar cu solicitudine și nerăbdare, ca să-și rîdă de bietul moșneag.

Aceasta este întreaga schemă epică a cărții, căci urcușul moșneagului nu se termină decît odată cu moartea acestuia, dar nu în primul Pisc, pînă unde îl rugaseră copiii și nepoții să poarte sacul, ci tocmai peste al treilea deal, în Valea cu Apă, „la loc cu verdeață, unde ne-o fi mai bine".

Faptul că rămășagul a fost marea realizare a vieții Moșului este explicat pe parcursul celor peste o sută de pagini cît acesta, asemeni unui Sisif modern, își deapănă amintirile și își rememorează toate faptele mai importante ale vieții conform teoriei după care viața omului s-ar derula înainte de moarte sau chiar în clipa acesteia. Ce altceva e chinul la care bătrînul personaj se supune de bunăvoie pentru a-și mîntui urmașii, lăsîndu-le o bună moștenire, decît o a doua golgotă ? Un rămășag în care unul pierde ceea ce a cîștigat de la alții, dar nu ca să păstreze pentru sine, ci doar ca să transmită mai departe, urmașilor, — un rămășag în care cîștigătorul nu ia nimic, iar pierdantul cîștigă experiență și înțelepciune. Căci care poate fi rostul viezurelui ucis decît acela de a sugera existența pentru boier a unui pericol cu mult mai mare decît pierderea chiar și a întregii sale moșii ?

Cartea e o parabolă cu toate ușile încuiate cu niște chei pe care cititorul le poate găsi numai prin contemplarea sensurilor multiple pe care orice faptă în aparență banală le poate avea și-a căror procurare nu e posibilă decît prin autodepășire. Această carte a lui Ion Lazu, care vine după două culegeri de schițe și povestiri și după un roman — se constituie într-o reușită de bun augur, care ni-l recomandă pe autor ca pe unul dintre prozatorii interesanți ai ultimului deceniu, ajuns la maturitate artistică. Ion Lazu a cîștigat prin „Rămășagul", pariul cu una dintre cele mai moderne modalități de-a face proză, reușind aproape deplin să se înscrie și să ilustreze din interior această formulă esențializată, la fel de veche și la fel de nouă ca lumea, care este parabola. Credem că el a depășit faza acumulărilor cantitative și că următoarea lui carte, sau viitoarele cărți, va/vor aduce o și mai mare concizie și claritate.

Gavril Matei Albastru

***) Ion Lazu : „Rămășagul", Editura „Eminescu", 1984.**

Virtuțile poemului în proză

Cu o concepție platonică a artei ca aspirație integratoare și borgesiană a cărții ca autoreflecție a autorului, Aurel Rău *) se angajează într-un proiect pe cît de insolit în cariera sa, pe atît de interesant în finalitate, așa cum ne atestă cartea sa de proză scurtă „Oameni de aer" (Editura Cartea Românească, 1984). Aliajul de lirism (multe texte sînt de fapt scurte poeme în proză, transcrieri de „viziuni", coșmare, arte poetice), eseu (pe măsură ce se scrie, textul se reflectă în conștiința critică) și fină observație socială, emoționante evocări, umor, dramatizări — ingrediente clasice ale prozei — este controlat cu un fin simț estetic de un autor a cărui apropiere de o direcție postmodernă nu stă sub semnul eclectismului ori imitației, ci al sincretismului. Indiferent de gen, opera trebuie să aibă un ideal transcendent — să privească blagian spre „marginea infinită sau superioară a marelui nepătruns, singurul la care merită să ne raportăm ca umbre ale eternului". Transferînd prozei un imperativ și o finalitate poetice, Aurel Rău realizează cu ultimul său volum o experiență similară *Micropoemelor :* maximă concentrare, proiecție focalizată a unei singure scene, imagini, întîmplări, în vreme ce înspre sens se deschid o multitudine de unghiuri iluminatoare. Despre „biografia" acestor proze citim în cea intitulată „Stînca șoimilor" următoarele : „Ziua lucram ce se nimerea... dar noaptea, cînd nu venea somnul, mă furișam la masă și turnam dintr-o răsuflare, fără a fi fost pregătit, una din aceste proze. Nici trucurile marilor nuveliști de odinioară, despre care unii au scăpat cuvînt, nici abilitățile și truvaiurile contemporanilor, profesioniști ai epicii, descriptivi și sofisticați ca să pară subtili, ci o simplă ridicare de supapă".

Și, totuși, majoritatea acestor proze sînt departe de acel „singur punct luminos din memorie, ce nu mai păstrează nimic epic". Suprapunerea planurilor din „Primul vals" (un bal într-o lume de tranzit, amestec de stîngăcie și pretenție ridicolă, la egală distanță de hora sătească a lui Rebreanu și balul muncitoresc din Buzura, ce se constituie în fundalul unei idile pentru a-i sublinia sordidul), ori alternarea acțiunii cu citatul, în ideea că realitatea urmează niște scenarii preexistente din „Cîini ciobănești", lasă clar să transpară elaborarea, meșteșugul unui prozator care nu scrie nicidecum „dintr-o suflare". Episoade istorice sau legendare sînt supuse unei „tratări" picturale. Doi copii uciși deoarece trec granița (spre Moldova sau Țara Românească, nu se specifică), urmărind caii rătăciți, sînt proiectați într-un decor edenic, ce face ca arbitrarul hotar să pară și mai absurd. Tandemul osîndit-jandarm („Să nu furi !") angajat în umilitorul, dezumanizantul spectacol, este rigidizat, în vreme ce satele, casele capătă viață. Sintagma „de aer" traduce tocmai această bruscă suspendare — din curgerea evenimentelor — și derularea în timp și sensul ficțiunii, iar pe de altă parte, ridicarea deasupra vieții diurne la prototipuri, la o oglindă spirituală în care se reflectă fenomenele și obiectele.

Diversitatea acestor proze privește atît pretextele epice cît și modalitățile narative ori dimensiunea : de la cîteva rînduri la cîteva zeci de pagini. Unele au ca punct de plecare un fapt divers — misterioasa moarte a unui emigrant în America, vizita la un prieten, prima idilă a unui adolescent, moartea subită a unui anonim pe stradă — altele, pretexte culturale, istorice. În sfîrșit, o parte sînt metaliteratură, pure arabescuri ale fanteziei, ingenioase, dar subțiate prin alegorizare. Așa este, de pildă, „Fișcă", subintitulată „Scenariu pentru un teatru de marionete", care forțează o asociație între ideea de trinitate și tridimensionalitatea cărții. Spațiul protector al cărții — un turn, un cuib, o Casă usheriană, solidară cu spiritul ce-o locuiește, un pod, o insulă, un vas de ceramică — este adesea invocat în sprijinul unei poetici estetizante. Opera își conține sensurile, intraductibile în alt limbaj, privește în sine și nu are altă finalitate în afara sa. Spre deosebire de alți prozatori care enunțînd asemenea idei se și consideră asimilați unei direcții textualiste, Aurel Rău le ilustrează. Nici o tendință retorică sau de explicitare în aceste proze rotunde, pline de fantezie și rigoare, al căror sens nu ni se relevă niciodată în totalitate. Uneori, nici măcar ca situație epică, de parcă nu faptele, ci o metafizică a lor ar fi scopul respectivei narațiuni. O savantă tehnică a colajului dezvăluie și în același timp obscurizează, amînă informația, o trunchează. Stilul e voit „înstrăinat", prin deformări fonetice și prin libertăți semantice permise pînă acum doar poeziei. Alegînd situații epice prin ele însele simbolice, Aurel Rău își reconfirmă opțiunea pentru un univers artistic stilizat, formal, antimimetic.

Cu toate acestea, autorul este un admirabil povestitor. I se potrivește stilul indirect liber, reproducînd, într-o întîlnire cu diavolul, uimirea naivă a unui țăran și coloratura locală, dar și dicția poetică, patosul unui mesianism transilvan („Elevul Bacea") dar și ironia subtextuală, autoironia, stilul ambiguu și șăgalnic. Vocabularul său este extrem de bogat : fraza poate servi ca ilustrare unui lexicon botanic, ornitologic ori de regionalisme. Tehnica digresiunii (cu atributive ale atributivelor) creează impresia unei fraze scăpată controlului logicii stricte, alergînd spre împlinirea unui destin inevitabil, precum mitica apă a „Hitașului", delimitînd un spațiu de umanitate. Proza astfel intitulată, poate cea mai frumoasă a volumului, se desfășoară pe mai multe planuri, de la concretețea halucinantă a inventarului gospodăresc, a obiceiurilor, a ocupațiilor vieții sătești, cu fireștile dispute (ca într-o veritabilă *Descriptio Transilvaniae)* la proiecția cosmică, realizînd acel visat „simbol etnic și cosmic", o matrice a unei umanități arhetipale, trăind la intersecția marii treceri cu scurtul „timp omenesc".

Cartea se închide simetric. Dacă începutul ei problematizează dialectica autor/operă, transfigurarea, oglindirea realului, servindu-se de mitul lui Narcis (autoreflectarea implică și reflecția zonei de generalitate din fiecare individ), sfîrșitul e scris din perspectiva operei, ficțiunii, declarînd povestea „definitiv închisă". Opera se întoarce spre realitate numai pentru a se închide, delimitînd specificitatea fiecăruia din cele două universuri — real și artistic.

Cu un desen precis, ferm conturate în cadrul lor narativ, dar tinzînd mereu către o transcendere într-un spațiu cu semnificații universale și eterne, prozele lui Aurel Rău seamănă vestitelor plăcuțe olandeze de altădată, cu scene mitologice. Își va urma oare autorul vocația recent descoperită, clădind căminul unei și mai îndrăznețe aventuri epice ?

Maria-Ana Tupan

***) Aurel Rău : „Oameni de aur", Editura „Cartea Românească", 1984.**

Lumea pe îndelete

Încă din titlu *) scriitorul ne sugerează că intenționează să **privească** spectacolul, nu să îl „joace". Și Mihai Georgescu e consecvent. Nu se poate susține că ar avea, de pildă, vreo simpatie specială, vreo preferință, măcar, pentru un personaj, o situație. Morala e implicită, scriitorul ne lasă să o descoperim dacă putem, dacă vrem, dacă nu, nu ! De aici, cred, și structura oarecum ciudată a romanului, alcătuit din două părți, de fapt chiar două cărți, cu toate că a doua prelungește personajele din prima. Nu și pe cel principal, deoarece pur și simplu acesta se retrage. E vorba de proaspătul licențiat Gabriel Dancu, norocos (!) posesor al unui pașaport turistic pentru Italia. În drum, el se întîlnește cu un ansamblu folcloric expediat peste hotare ca produs artizanal, însărcinat să aducă premii, trofee cît mai multe. Bună parte din șederea în Italia Dancu și-o petrece alături de artiștii amatori. Perechea Arghir — Leni atrage dintru început atenția. Arghir, coregraful și responsabilul ansamblului, tipic demagog, repugnă. El ține așa-zisul „jurnal de bord", menit, se înțelege, să constituie baza „raportului informativ", consideră fetele proprietatea lui, ține pașapoartele la el, sub cheie (nu cumva să...), în fine, plictisește lumea cu ședințe penibile și regulamente cazone. Arghir se consideră „om de încredere", în orice caz vrea să pozeze în „om de încredere". E, desigur, o manevră bine executată, căci nimeni nu l-ar fi bănuit de contrariul. Totuși, din grup nu rămîne decît el, Arghir, și Leni, metresă de conjunctură. După neplăcute tribulații, Dancu se reîntoarce în țară. Din acest moment lumea e văzută la propriu de la fereastră. Personajele cunoscute se mișcă în voie, fără participarea lui, fără implicare. Poate că aici e și un contra punct al construcției, întrucît nu Dancu îl interesează pe autor. El intră și dispare din text fără rol deosebit, de fapt fără nici un rol în declanșarea evenimentelor. Mai inspirat este autorul urmărind evoluția cuplului Arghir — Leni și a grupului de înstrăinați, grup eterogen, de altfel (Canarache, de pildă, pictor, beneficiază de un fel de bursă, se află legal în Italia, cu pașaport în regulă și cu drept de liberă circulație între casa din țară și atelierul închiriat în străinătate). Într-adevăr, pare a ni se spune, cine nu înseamnă nimic în țară sub aspect moral, nu produce nici aiurea mai mult. Inițial beneficiind de o relativă bunăstare, cuplul cunoaște curînd fața mizerabilă a sărăciei. Totuși lui Arghir îi reușește o ciudată lovitură. înființarea bănoasei asociații „Popescu — Goiu", dar nu va beneficia de situație, mintea-i puțină părăsindu-l, iar fondurile fiind furate de răspopitul Gherghișan, din ghetoul înstrăinaților. Leni, pe de altă parte, reușește, dacă ne putem exprima astfel, să pătrundă în lumea cea mai de jos. Însoțindu-se cu un fost actor, Bandula, om de talent îndoielnic, ajuns companion de dame trecute și frigide, dansatoarea pozează pentru diverse reclame (apogeul carierei „artistice", cum îi place lui Leni să se alinte), după care rostogolirea e bruscă și ajunge în paginile revistelor porno. În sfîrșit, femeia își desăvîrșește cariera ucigîndu-l pe Bandula, poate într-o foarte tardivă (deși improbabilă) înțelegere a lucrurilor. Scriitorul nu are nici milă și nici comprehensiune pentru personaj. Ea e o înstrăinată încă din țară, de vreme ce aproape își abandonase fetița dintr-o căsătorie anterioară. Totuși, cu sau fără intenția expresă a autorului, eroii de genul Arghir, Leni, Bandula sînt, în felul lor, tipici pentru o lume ce nu e capabilă să vadă în anonimatul existenței citadine moderne, de la noi și de aiurea, decît inconvenientele. Explicabil, dealtfel, căci oamenii aceștia nu au repere exacte de conduită, iar accesul lor la un sistem înalt de referințe este blocat de autentică lipsă de cultură. De aceea nici nu avem impresia de dramă, căci ascensiunea și decăderea lor e pe cît de previzibilă, pe atît de străină cugetelor incapabile de conștientizarea propriei vieți. Mihai Georgescu știe să tragă concluziile corecte de pe urma stărilor de lucruri. Personajele pomenite există în funcție de împrejurări pe care nu le provoacă, deci nici nu le pot controla. Moi ca aluatul, ele devin forme după cum se nimerește, haotic. Altfel stau lucrurile cu Gherghișan sau Cacavela, oameni înstrăinați, însă ei, în mod programatic, nu au morală. Pe ei tocmai instrucția îi eliberează de orice referință superioară. Totuși, nu trebuie să tragem semnul egalității între primul și al doilea grup de personaje. Fie și numai din pricină că responsabilitatea nu e aceeași pentru omul care **nu știe**, ca și pentru omul care **știe și nu vrea.** Interesant că tocmai lor le reușește ceva în viață : Gherghișan fură fondurile asociației (și se îmbogățește), iar Cacavela se însoară cu o olandeză bogată (și se îmbogățește și el). De unde putem înțelege că există o solidaritate a ticăloșilor. Asupra acestei realități îmi pare că atrage atenția Mihai Georgescu, și o face cu talent și forță de pătrundere.

Viorel Știrbu

***) Mihai Georgescu : „Lumea de la fereastră", Editura „Cartea Românească", București, 1983.**

Argumentele teatrului brăilean

Rîndurile ce urmează nu se vor o cronică dramatică. Ele sînt mai degrabă rodul unor succinte reflecții pe marginea unei piese și a teatrului care a pus în scenă această operă. Cu alte cuvinte, exprimarea unei anume stări de spirit care împresoară după ce s-a lăsat definitiv cortina. Totodată, rîndurile ce urmează se vor o modestă secțiune verticală în preocuparea unui colectiv artistic ce-și face din slujirea înaltelor valori umane o datorie de onoare și credință. Ele sînt sugerate de vizionarea spectacolului „Casa mare" de Ion Druță, la Teatrul dramatic „Maria Filotti" din Brăila. Trebuie precizat din capul locului că punerea în scenă a unei astfel de piese, a acestei piese constituie o întreprindere pe cît de temerară, pe atît de izbutită pentru trupa condusă de cunoscutul actor — și regizor — Constantin Codrescu. Se știe, Ion Druță — un autor nu îndeajuns cunoscut la noi — este un dramaturg plin de capcane. Aparent simplu, linear, te înșală ca fluviul liniștit la suprafață și tulburător în adîncime, ca monumentalitatea icebergului abia presimțită deasupra oceanului.

Stea de primă mărime a dramaturgiei sovietice contemporane, Ion Druță s-a născut într-o familie de țărani din R.S.S. Moldovenească (la 3 septembrie 1928) urmînd inițial cursurile unei școli de tractoriști, dar absolvindu-le pe acelea de pădurari. Aceste medii transpar și în opera sa, dar mai ales universul satului tradițional moldovenesc cucerește pînă la fascinație. A debutat la vîrsta de 23 de ani cu povestirea **Problema vieții**, după care îi apar : **La noi în sat** (1952) **Poveste de dragoste** (1954) **Frunze de dor** (1955) **Casa mare** (teatru, 1959) **Balade din cîmpie** (1962), **Povara bunătății noastre** (teatru, 1974) **Arome de gutui** (1975), **Sfînta Sfintelor** (teatru, 1976). În anul 1966, Ion Druță a fost încununat cu premiul de stat republican. Piesele sale sînt jucate cu succes la Chișinău, ca și la Moscova sau la Paris.

Ziceam că este un autor plin de capcane nu atît la întorsături semantice, cît mai ales la subtilități stilistice. Satul său, satul din „Casa mare" este unul tradițional, dar nu unul folcloric — în sensul decorativ al cuvîntului. De aceea, o primă remarcă în ceea ce privește regia acestui spectacol de aici pornește : grija (spre lauda regizorului Gheorghe Miletineanu) de a se feri de excese etnografice. Desigur, o anume doză de convențional în scenografie este acceptată ; mai exact spus, o convenție scenică ; altfel nici nu se putea. Dar regizorul Miletineanu izbutește să ne facă părtași la povestea unei iubiri imposibile, într-o lume care trăiește după o datină veche, în care ordinea morală este legea firii și a lucrurilor. În același timp multe părți din piesă trebuie „văzute" și înțelese și în plan metaforic, datorită modului particular de receptare poetică a realității de către autor. Așa că pe regizor l-a pîndit permanent această capcană : capacitatea de a fi un fin și riguros analist al mecanismelor psihologice ale piesei, dar și puterea de a transmite această viziune poetică. Aș zice că pentru Gheorghe Miletineanu cele două însușiri sînt caracteristice la rang de vocație. El a reușit să se ridice dincolo de perdeaua aparentă a cuvintelor, în cercul ideii și al sugestiei, dezvăluindu-ne o lume care ne va rămîne totdeauna alături de suflet. Totodată, spectacolul respiră acea monumentalitate, acea liniște, acel calm specific înaltelor rigori, permanențelor umane.

În legătură cu limba folosită de Ion Druță — și înțeleasă cum nu se poate mai bine de Gheorghe Miletineanu — aș vrea doar să subliniez că ea, deși duce cu gîndul la „cronice bătrîne", rămîne un neasemuit „fagure de miere".

Despre interpreți, potriviți în această piesă ca liliacul în primăvară, cuvintele pot fi multe, și frumoase, și meritate. Dar pentru că spațiul restrîns (al hîrtiei) este totuși o „problemă obiectivă", le trec aici, cu majuscule de inimă, numele — în ordinea distribuției : Marilena Negru, George Țoropoc, Luminița Dinulescu, Nicolae Țăranu, Gheorghe Boiangiu, Mircea Valentin, Rodica Mușețeanu, Gheorghe Moldovan, Marin Benea, Duța Guruianu, Mariana Golula, Ana Cristi, Elena Aciu, Elena Patap.

Într-o convorbire avută cu regizorul Gheorghe Miletineanu am reținut bucuria sa de a pune în scenă această piesă, frămîntul și încordarea ce l-au stăpînit de-a lungul pregătirilor — soldate, cum spuneam, cu un succes incontestabil. Actorul Constantin Codrescu, regizor și director al

Ion Andreiță

Continuare în pag. a 11-a

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

II. Basmul fabulistic (1)

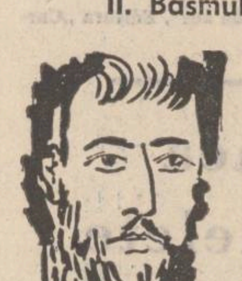

Se înțelege, cea din urmă încercare a boierului de a scăpa de insistențele năzdrăvanului cocoș aruncindu-l în „haznaua cu bani", în speranța că va înghiți mulți galbeni și că astfel se va îneca, are aceeași urmare : „Atunci cucoșul înghite cu lăcomie toți banii și lasă toate lăzile pustii. Apoi iesă și de acolo, el știe cum și pe unde, se duce la fereastra boierului și iar începe : Cucurigu! boieri mari, / Dați punguța cu doi bani !". Prin urmare, intruchipind ideea voiniciei și a spiritului de dreptate, „eroul" este mereu „ajutat" să iasă cu bine din situațiile de tot amenințătoare în care se află. Mai mult, chiar, aceleași „forțe" îl și răsplătesc cu fabuloasă generozitate. În giganticul său pintece, cocoșul înmagazinează întreaga cireadă și imensa cantitate de galbeni pe care le duce stăpînului său. La toate acestea se adaugă faptul de un haz enorm că întreg păsăretul din curtea boierului îl urmează. Scena, în variantă esențializat basmică, este comparabilă cu grotesc-fantasticele imagini din **Între cotețe** a lui Al. Macedonski. „Acum, după toate cele întîmplate, boierul, văzînd că n-are ce-i mai face, i-azvîrle punguța. Cucoșul o ia de jos cu bucurie, se duce în treaba lui și lasă pe boier în pace. Atunci toate paserile din ograda boierească, văzînd voinicia cucoșului, s-au luat după dînsul, de ți se părea că-i o nuntă, și nu altăceva; iar boierul se uita galiș cum se duceau paserile și zise oftînd :

— Ducă-se și cobe și tot, numai bine că am scăpat de belea, că nici lucru curat n-a fost aici !".

Proiecția în enormul fabulos se află deci la loc de cinste ; cum se vede, chiar și păsările din curtea boierului au percepția fenomenului, fiind impresionate de el. La rîndul său, moșneagul este literalmente copleșit de miraculoasa gigantizare a oropsitului cocoș :

„Moșneagul, cum aude glasul cucoșului, iesă afară cu bucurie ; și, cînd își aruncă ochii spre poartă, ce să vadă? Cucoșul său era ceva de spăriet! elefantul ți se părea purice pe lîngă acest cucoș ; ș-apoi în urma lui veneau cîrduri nenumărate de paseri, care mai de care mai frumoase, mai cucuiete și mai boghete. Moșneagu, văzînd pe cucoșul său așa de mare și de greoiu, și încunjurat de-atîta amar de galițe, i-a deschis poarta. Atunci cucoșul i-a zis :

— Stăpîne, așterne un țol aici în mijlocul ogrăzii".

Luînd seama la tipul de comunicare dintre personajele animaliere (cucoșul) și cele umane (boierul, moșneagul) ale povestirii, se poate totuși conchide că la acest nivel miraculosul are în esență rolul de potențare a demersului fabulistic, înscriindu-se în albia convențiilor acceptate. Numai că nici în acest punct faptele nu dispun de o autonomie deplină. Structura miraculos-fabulistică a poveștii suferă cîteva fisuri demne de toată atenția. Ne referim, anume, la statutul prin excelență ambiguu al boierului. Astfel, dacă moșneagul și baba aparțin în totul universului fabulistic al povestirii, acesta este înzestrat cu o tipologie în mare măsură extrinsecă universului în cauză. La drept vorbind, boierul este un personaj de nuvelă realistă. De aceea, implicarea lui în trama miraculos-fabulistică se produce din exterior, adică prin **accident fantastic** ; ceea ce face ca întregul său comportament să poarte pecetea unei revelatoare inaderențe la convenția fabulistică, faptul constituindu-se în resort al „impurificării" acestuia. Sînt deci momentele abia sesizabilei translații din zona miraculosului fabulistic în aceea a fantasticului. Neavînd, să spunem astfel, conștiința apartenenței la universul fabulistic, boierul apare mereu excedat de cele ce i se întîmplă. Confruntarea sa cu cocoșul, în chiar punctul de plecare, beneficiază de determinări strict „normale", realist-nuvelistice („— Măi ! ia dă-te jos și vezi ce are cucoșul cela în plisc" — se adresează el pe tonul cel mai firesc vizitiului); pentru ca, după aceea, manifestînd o stranie lipsă de înțelegere față de fabuloasele isprăvi ale cocoșului, să persiste în ideea de un paradoxal bun simț realist că-i poate veni de hac năzdrăvanului adversar recurgînd la soluții evident inadecvate statutului de ins „supranatural" („— Mă! ia cucoșul ist obraznic și-l dă în fîntîna ceea" ; „— Mă! da'-al dracului cucoș i-aista! Ei las' că ți-oiu da eu ție de cheltuială, măi crestatule și pintenatule!" etc.). Neclintit în condiția sa de personaj căruia îi este inaccesibilă integrarea conștientă în „jocul" miraculos, boierul manifestă o stare de perplexitate continuă. Singura lui reacție, la acest nivel, se relevă în stări de mirare alarmantă („văzînd aceasta, s-a mirat cumplit" ; „— Mai, că mi-am găsit beleaua cu dihania asta de cucoș, zise boierul cuprins de mirare"). În ultimă instanță, cum s-a văzut, din punctul său de vedere, la mijloc nu poate fi decît ceva necurat („că nici lucru curat n-a fost aici!"). Din această programatică ireconciliere între logica realului (planul nuvelistic) și logica suprarealului (planul miraculos-fabulistic) se naște fisura ce favorizează insinuarea procesului de contaminare fantastică a narațiunii.

Încadrată, pe bună dreptate, de Lazăr Șăineanu — în al său **Tablou sinoptic al clasificațiunei folclorice** — în categoria **Povești etico-mitice (psihologice)**, ciclul **Mamei vitrege**, tipul „fata roabă în casă" sau, după clasificația internațională, tipul **Holle**, inspirat de povestea **Doamna Holle** a fraților Grimm, **Fata babei și fata moșneagului** propune o viziune asupra fabulosului de factură fabulistică mult mai lineară decît **Punguța cu doi bani.** Tragerea prototipului folcloric (Ovidiu Bîrlea identifică trei variante anterioare prototipului crengist) pe făgașul realistico-nuvelistic vizează aproape în exclusivitate procesul de „localizare", în sensul „humuleștianismului", la nivelul stilului, în accepția atotcuprinzătoare a noțiunii. Farmecul indicibil al lecturii nu rezidă în eventualul coeficient de noutate narativă, ci în rafinata savoare gnomico-stilistică a „zicerii" și în perfecțiunea absolută a compoziției. Aici se află fără îndoială sursa tulburătorului fenomen de „domesticire" a homerismului predispus spre gigantism chiar și în împrejurările cînd face impact cu fabulosul de sorginte miraculoasă. Totul se derulează ca într-un ceremonial poetico-mitic împietrit în imuabilitatea lui existențială. Să reținem, astfel, formula variațiunilor pe aceeași temă a modului în care fata moșneagului este rugată să se îngrijească de cățelușa bolnavă, de părul „frumos și înflorit, dar plin de omizi în toate părțile", de fîntîna „mîlită și părăsită" și de cuptorul nelipit, „mai-mai să se risipească" : „— Fată frumoasă și harnică, fie-ți milă de mine și mă îngrijește, că ți-oiu prinde și eu bine vreodată!" ; „— Fată frumoasă și harnică, grijește-mă și curăță-mă de omizi, că ți-oiu prinde și eu bine vreodată !" ; „— Fată frumoasă și harnică, lipește-mă și îngrijește-mă, că ți-oiu prinde și eu bine vreodată!". Sau să ne amintim încîntător-amuzantul chip în care fîntîna întîmpină, la întoarcere, pe fata moșneagului („Și pe colacul fîntînei erau două pahare de argint, cu care a băut la apă pînă s-a răcorit. Apoi a luat paharele cu sine și a pornit înainte") și, respectiv, pe fata babei („dar cînd a vrut fata să puie mîna pe pahar și să ieie apă, paharele pe loc s-au cufundat, apa din fîntînă într-o clipă a secat, și fata de sete s-a uscat!"). În fine, nici măcar întîlnirea fetei moșneagului cu „copiii" din ograda sfintei Duminici nu beneficiază de un alt regim, întîmplarea avînd același curs, așa-zicînd de fiecare zi („Și, cînd se uită fata, ce să vadă? Ograda se umpluse și pădurea fojgăia de-o mulțime de balauri și de tot soiul de jivine mici și mari! Însă, tare în credință și cu nădejdea lui Dumnezeu, fata nu se sperie ; și le ia pe cîte una și le lă și le îngrijește cît nu se poate mai bine"). Am putea spune că, detronat din gigantismul lui spectacular, fantasticul se resoarbe acum în structurile realist-fabuloase ale miticului, fascinant prin indestructibila lui alcătuire cotidian-cosmică.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

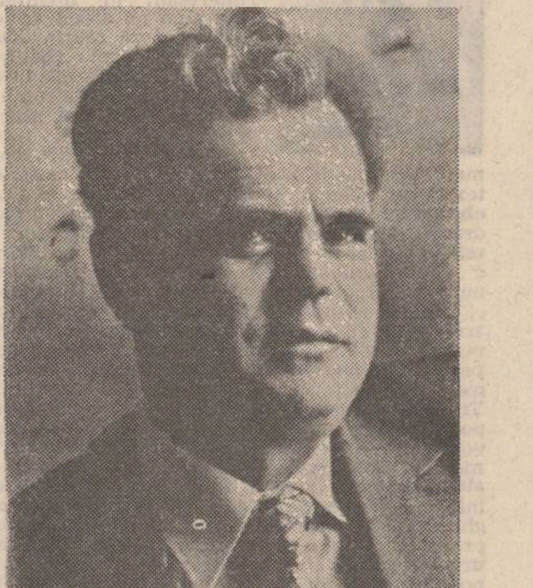

Hristu Cândroveanu... „Printre poeți"

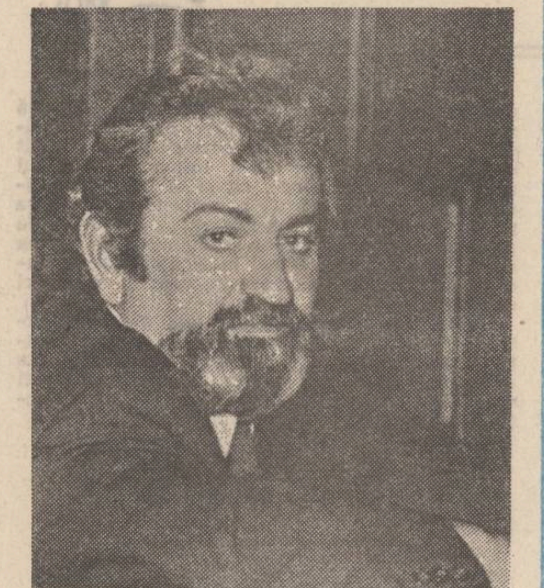

Constantin Bărbuceanu observă cum „Se ridică ceața"

Victor Tulbure, Ioanichie Olteanu, Aurel Covaci, Ion Gheorghe, H. Zalis și Domokos Geza ascultă cu atenție cuvîntul unui confrate

CRONICA EDIȚIILOR

Studii de filologie (II)

Începem printr-un citat : „Femeia și-a așezat covata pe o masă, a umplut-o cu făina necesară. La capătul din dreapta albiei, cum stătea ea, a turnat peste făină apă caldă, a pus alăuțelul acolo și apoi a început cu mîna dreaptă să-l strîngă, să-l strivească, să-l mărunțească și să-l dilueze în lichidul turnat. Operațiunea în alte părți se numește «plămădit». La un moment dat am întrebat-o ce face. Ea mi-a răspuns : — **Morsoc !** Am repetat întrebarea și a urmat o explicație ad-hoc, arătîndu-mi din nou cu mîna operațiunea care era numită astfel.

O văzusem pe femeia aceasta de multe ori la covata cu aluat, dar cuvîntul nostru nu-l folosise niciodată și nici soțul ei nu îl cunoștea".

Pare un citat dintr-o pagină de proză — nu ? dar crîmpeiul acesta este luat din studiul lui George Giuglea, „Urmă de rotacism în verbul «morsoc», inf. «a morsoca» din Țara Moților" selectat în antologia **Cuvinte românești și romanice"** (Editura științifică și enciclopedică, 1983). Dar, în paranteză fie zis, cîți prozatori, altfel bine cotați de critica literară, știu să descrie un proces precum cel al zămislirii pîinii celei de toate zilele ?).

George Giuglea s-a născut la un an după intrarea marelui Domn al poeziei și spiritului românesc întru eternitate..., Mihai Eminescu (1884). Fiu de oieri, Giuglea a călătorit cu ai săi pe plaiuri și cîmpii, pe unde i-au minat înțelepțnicirea străveche și-nainte de a judeca „limba veche și-nțeleaptă" a „rostuit" la strungă, mînînd, cîte le avea atunci părinții și familia lui, mioarele la șiștar.

Desen de George Buțu

George Giuglea, născut la Satulung (lîngă Brașov) și, după școlile de rigoare, a urmat Facultatea de litere și filosofie din București, unde l-a avut ca profesori, între alții, pe Titu Maiorescu, Dimitrie Onciu, Nicolae Iorga, Pompiliu Eliade, Simion Mehedinți. Lucrările lui împărtășesc și continuă de la toți aceștia o seamă de cunoștințe și metode pe care le va strînge, cu anii, în propria sa metodă de cercetare : deci cunoscător de filosofie, logică, istorie, comparatistică, geografie. Să mai notăm că a făcut cercetări în colaborarea cu marele învățat și om de condei frumos, G. Vâlsan. Dar el s-a considerat și este pe drept elevul lui Ovid Densușianu. Din 1919 pînă la pensionare (1947) după cîte deduc din niște „memorii" nu la cerere a fost profesor la catedra de filologie romanică a Universității din Cluj, unde a povățuit serii întregi de studenți și cercetători. A fost membru al **Astrei** și membru corespondent al Academiei române. În 1959 începe să-și piardă vederea, dar va continua, înconjurat de discipoli și în colaborare cu ei, să scrie și să publice pînă în anul morții (1967).

George Giuglea este cel mai de seamă teoretician și practician român al metodei lingvistice care se cheamă „cuvinte și lucruri", (metodă neagreată de lingviștii prea specializați...), dar printre ai cărei pionieri, dincolo de cîțiva străini, se numără și Hașdeu (de altfel, socotit și el, de o parte dintre lingviști cam... fantezist. Metoda cucerește însă — și este actuală ! — prin comprehensiunea unui mare număr de fapte aduse în discuție, care în anumite cazuri, bunăoară atunci cînd se pune problema stabilirii unor etimologii mai dificile, se dovedește singura, oricum o cale către adevăr. Căci e de la sine înțeles că luarea în considerație doar al unui aspect : cel al „evoluției" fonetice nu este suficient ; o **rezultantă** sau o **probabilitate** de adevăr, ca să folosim doi termeni din matematică se convine mai sigur cînd sînt luați în seamă o pluritate de factori. Dar asta presupune, vorba lui Moisil, și puțină „cultură generală" despre care marele matematician, în stilul său presărat cu paradoxe, spunea că nu știe ce este...

Antologia de care ne ocupăm este alcătuită de Florența Sădeanu (după cîte îmi dau seama, o elevă a profesorului) și este structurată pe trei compartimente : I. **Lexic românesc — istoria limbii și etimologii** ; II. **Studii de romanistică comparată** și III. **Toponimie.** „Cunoscător profund al limbii și culturii materiale a poporului român — zice editoarea în introducere — George Giuglea a studiat cu dragoste și pasiune lexicul legat de îndeletnicirile specifice acestuia, dedicîndu-și ani întregi de muncă pentru a culege direct de la sursă material lingvistic, îndeosebi referitor la păstorit. Din păcate, o mare parte din acest material, de o rară bogăție, nu a putut fi încă publicat". E într-adevăr păcat că atîta știință dovedită prin lucrări manuscrise sau prin lucrări nereeditate sau netraduse în limba română rămîn în penumbra pe care n-o mai luminează decît cu cîte o fascie slabă de raze doar lingviștii interesați de problemă. N-am citit-o, — se pare că aceasta este opera fundamentală a lui George Giuglea — ar fi de dorit ca măcar într-o primă fază să fie tradusă și editată în românește lucrarea lui din 1944, scoasă la Sibiu în limba germană : **Uralte Schichten und Entwicklungsstufen in der Struktur der dakorumänische Sprache,** care, cu o bună prefață și cu notele care se impun după știința la zi, ar putea fi o folositoare operă de referință în privința metodei lingvistice „cuvinte și lucruri", făgaș pe care merge astăzi, de pildă, un Adrian Riza. Nu trebuie să pierdem cîștigurile științei trecute, chiar dacă avem obiecții asupra lor — e și firesc — ci trebuie să înmănunchem în cercetările noastre nouă tot ceea ce este valoros și tot ceea ce ne poate scuti de o reluare de la capăt a problemei. Nu mă refer, aici, numai la domeniul filologiei.

În această recenzie, și prea sumară și prea puțin „profesionistă" decît aș fi dorit, dați-mi voie să mai dau încă un citat frumos din George Giuglea (să vedem pe care-l aleg !), căci în mine se zbate prozatorul și prozatorii care se respectă pot citi această antologie și cu plăcere, și cu folos pentru scrisul lor (chiar cînd provin din lumea rurală !) Iată (dar citatul acesta nu este o **descripție** ci o concluzie științifică) : „Totuși pot afirma că această idee se reazimă pe un grup impunător de peste 400 de elemente lingvistice daco-române cîte am strîns pînă acum — care nu se află la aromâni. Cum puteau fi aduse acestea de acolo de unde nu există ? Ceva mai mult unele din ele își au aria lor izolată în faimosul spațiu conservativ de nord, nord-vest al Transilvaniei, cum au dovedit atîtea cercetări de cîțiva ani încoace. Întrebăm și noi, cum se întreabă de ex. profesorul Jaberg de la Zürich cum pot fi judecate asemenea fapte ca venite din sudul Dunării, cînd ele nu trăiesc nici între Carpați și Dunăre, unde le-ar fi mai firesc locul, fiindcă pe acolo trebuiau să treacă mai înainte de a se așeza în atît de puternicul și îndepărtatul colț conservativ al Transilvaniei ? Într-o judecată obiectivă și într-un cuget științific nu poate încăpea asemenea concluzie făcută de-a-ndoaselea, iar nu pe calea cea dreaptă a rațiunii".

N-am intenționat decît să stîrnim atenția asupra acestui important lingvist al nostru precum și a culegerii de studii din lucrările sale înmănuncheate în această carte de Florența Sădeanu și să ne punem speranța într-un viitor nu prea îndepărtat că alte roade ale cercetărilor sale vor vedea lumina tiparului spre mai buna cunoaștere a filologiei românești. Antologia de acuma este un semn de bun augur.

Gheorghe Suciu

Vise de aur

Urmare din pag. 1

măsura lor grandioasă în formulele memorabile din Scrisoarea I-a *(„La-nceput pe cînd ființa nu era, nici neființă, / Pe cînd totul era lipsă de viață și voință; / Cînd nu s-ascundea nimica deși tot era ascuns... / Cînd pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns / Fu prăpastie ? Genune ? Fu noian întins de apă ? N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă (...) Dar deodat-un punct se mișcă cel întîi și singur. Iată-l / Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl... / Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii / E stăpînul fără margini peste marginile lumii (...) Cum s-o stinge totul piere, ca o umbră-n întuneric.' Căci e vis al neființei universul cel himeric." Supusă relativizării percepției senzoriale cu dilatarea și comprimarea succesivă a categoriilor apriorice de timp și spațiu, ele însele, în accepție kantiană, cadre stabile și criterii universal valabile pentru crearea unei imagini unitare în conștiințele individuale despre lucrurile trecătoare, iluziile și vălurile înșelătoare ale mayei fiind o prezență intimă în recuzita ontologiei eminesciene — lumea obiectivă scade și crește în funcție de organele de simț ale eroului încît pentru a fi trebuie mai întîi percepută (esse est percipi — spune Berkeley, sau într-o formulă draconică pe care nu a pronunțat-o nici el, nici Platon dar care mi-a fost dat — și se putea altfel ? — s-o aud din gura unui elev al meu, pe cînd eram dascăl bun pentru toate obiectele de studiu ca doctorul Faust : materia este imaginea subiectivă a lumii obiective !) De altfel, modele cosmologice cu origine punctiformă s-au construit nu numai în școlile filosofice ale antichității, dar și mai încoace, în consecința inevitabilă a unor teorii științifice moderne, încît te întrebi de ce Dionis, dacă privește cu un ochi, vede lumea într-un anumit fel, și dacă se uită cu amîndoi, nu ar percepe-o altminteri ? Ce rămîne aici de observat (din punctul meu de vedere, evident) se referă la starea de percepție a tehnicii utilizate și care deschide calea liberă migrațiunii sufletului în timp și spațiu, un du-te vino atît de propriu teoriei reîncarnărilor din filosofia indiană cu specificarea însă că : în arta lui Eminescu o artă dacă nu complet laicizată, atunci subsumată unui panteism subiacent, deus sive natura, nu răsună drama religioasă a creației, păcatului și mîntuirii — ca în mai toate sistemele, doctrinele romantice ale vremii, ci o mecanică a naturii care se creează din sine și se întoarce la sine ca un foc ce se aprinde și se stinge după măsură, vorba lui Heraclit, dar care, de asemenea, poate fi un punct din care lumile izvorăsc ca niște mări de-a-notul și care se-ntorc pin piere totul, totul. Absența spiritului religios în preocupările esențiale ale lui Eminescu în vederea unei soteriologii de sub povara păcatului și, dimpotrivă, prezența viguroasă, plenară, luxuriantă a unei naturi de o voluptate păgînă, liberă de conștiința vinovăției, a căderii din grația paradisiacă, se manifestă peste tot și, cu osebire, în viziunea asupra ciclului deschis de o naștere bună (și frumoasă), încheiat cu o moarte bună (și frumoasă), eugenia și euthanasia, atît de cunoscute după numele lor grecesc date unor trăiri și fenomene atît de grecești — ca în* Cezara *ale cărei semnificații transcendente le-a analizat Mircea Eliade în* Insula lui Euthanasius *(fără să-l fi preocupat însă această absență a misterului religios din nuvelă) : „Eu, mulțumită naturii, m-am dezbrăcat de haina deșertăciunii. Știu că tu pînă acum ești foarte laic. Nu te călugări, copilul meu... nu te preface în rasă și comănac din ceea ce ești, un băiat cuminte. Am fost sihastru, un călugăr. Bătrînețea este o moarte înceată; ce încet bate inima mea acum, ce iute bătea înainte de 60 de ani... Și într-o zi va bate din ce în ce mai încet, apoi va înceta, căci s-a sfîrșit untdelemnul candelei. Știu că n-am să simt că am să mor. Va fi o trecere molcomă și firească, de care nu mă tem. Voi adormi... de nu m-aș trezi iar..." Pentru Eminescu, fericirea, absolutul, nu rezidă în eugenia ca individuație cu o deplină conștiință a eului care-și asuma responsabilitatea unei opțiuni libere, ci mai curînd extazul care se confundă cu moartea euthanasică, reintegrarea orfică în ritmurile veșnice ale naturii, dormind somnul cu vise de aur, noapte bună ! noapte bună ! al unui copil inocent în leagănul propriei sale transcendențe.*

TINERI POEȚI

Grete Tartler (II)

Dacă în **Astronomia ierbii,** Grete Tartler demonstra cu brio că știe o mulțime de lucruri, de la astrologie la botanică și de la mineralogie la filologie, în schimb, arăta că știe mai puțin **cum se face** un poem. Stăpînind tehnica metaforei, a metaforei decorative, somptuoase, îi scăpa în bună măsură tehnica de construcție a poemului, acel dozaj de afirmații și pauze, acel cadraj ce face dintr-o poezie un corp de sine stătător. Poeziile își încălcau granițele, putînd fi citite fără pauze, ca un lung și întreg poem. Mecanismul acestuia se declanșa și se oprea cu greu. Profesoara de muzică, orientalista, amatoarea de arte divinatorii, descendenta burgului și a cîmpiei transilvane locuiesc de-a valma în cămările poemelor, ca într-o casă cu toate ușile deschise. Scrisul, la acest stadiu, e echivalent cu „vînătoarea poemului" și seamănă, pe alocuri, cu un soi de transă. Ceea ce vrea să comunice aici și în primul rînd autoarea — faptul de deplins că ne-am desprins brutal și irevocabil de zonele mitice și magice, de disciplinele purității și ale originii, cu alte cuvinte — se izbește de o anume lipsă de fluență **internă** a poeziei. Or, tocmai pe dezarticulările și incongruențele vieții și lumii moderne, pe care le circumscriu tematic ultimele două volume ale autoarei, se produce dobîndirea acestei fluențe de rostire (care poate fi ea însăși o dezarticulare) ce constituie marca de căpetenie a unui poet. Totul ia aspectul unui șoc, al unei treziri în conștiință, al unei smulgeri violente din cercul utopiei și al iluziei : „E de culoarea prafului și a fierii, / noaptea se vede ca focul, / ziua ca fumul. / Mă smulge ca pe un melc transparent / din rezervația pură de sunete, / din lampa de gaz a brîndușilor, / din somnul de semne" **(Magnetul).** Simbolul „magnetului", pe care îl folosește adeseori Grete Tartler, semnifică faptul că nu se poate face abstracție decît ipocrită de lumea în care trăim. Dintr-un asemenea **șoc** al realității, resimțit și avizat, Grete Tartler află și cine este cu adevărat, și ce este și cum trebuie scrisă poezia. Citim astfel în **Scrisori de acreditare** asemenea versuri ce indică limpede mutațiile operate în structura poetei : „Merge pe vîrfuri poeta : dar nu din grație ; /o tolbă plină cu felurite provizii / îi apasă clavicula. Merge pe vîrfuri, dar nu din teamă de zgomot : / sticle troznesc, șuieră camioane, oameni se strigă / de parc-ar sta fiecare pe-un munte. / Merge pe vîrfuri, dar nu din prudență: / tropăie și insecta în chihlimbare, / chiar și martirii pe rug, se va spune. / Merge pe vîrfuri, fiindcă în defileu / copitele cailor sînt înfășurate, / ghetele trecătorilor legate în zdrențe : / la prima cădere a unei pietre / cerul se umple de nori, se iscă furtuna, / și-n zadar încearcă Poetul să fie / magnetul de fulgere".

Scrisori de acreditare introduc în poezia oraculară a Gretei Tartler limbajul contemporan al „prozei" și faptului divers, al dezafectării și socului, al ironiei și iraționalului, după cum impun realmente, la proporțiile unui „credo", imperativul opțiunii de a „nu drămui adevărul, chiar de rămîne nescris". Volumul **Substituiri** precizează temele acestei noi poezii ce arată nu numai o schimbare de stil, dar chiar de ținută morală : despre adevăr și falsitate, despre izolare și necomunicare, despre semnele agresive ale realului („mugetul zilei"), despre „poluarea" sa și poluarea etică scrie acum poeta, intrată decisiv în vîrtejul forțelor antinomice („neplăcutul sentiment / al hotărîrii și-al lipsei de acțiune / îl am deodată"). Schimbarea de atitudine se poate măsura chiar și în modul „tăios" în care a învățat să-și încheie poemele, cu finaluri înclinate îndeobște alunecărilor și evanescențelor.

Posibilitatea **substituirii** traduce un sentiment de inconsistență și înstrăinare a lucrurilor, absența în genere a unui înțeles mai profund, care le determină să devină interșanjabile, goale, lipsite de pondere și conținut. Obsesia primordială e aceea că :„Aproape tot ce auzi / ar putea să răsune și altfel" sau, în termeni eminescieni, totul apare rostit de o străină gură. Tehnica dublajului, a procedeului play-back, folosit în cinema și televiziune, constituie pentru poetă realitatea modernă aptă de a particulariza cel mai acut această senzație copleșitoare de alienare existențială. Lucrurile însești, chiar cele mai familiare, ascund și ele o tehnică, mortală în ochii autoarei, apărînd drept „aliaje de duhuri și sunete. Gustul existenței golite de sens adevărat, al existenței substituibile, al succedaneelor este sugerat, printre altele, în poemul **Hîrtia de turnesol,** cu un final, acesta, pilduitor pentru opțiunile morale ale poetei : „Zi de zi / privind la aceleași hărți / le confunzi cu peisajul, / lipești fotografiile verii-n albume, / aștepți să se schimbe culoarea cărnii, ca o / hîrtie de turnesol. / Stoluri de giroscoape sălbatice / pornesc spre sud, ca la luptă. / Scoți acul și ața, haina de iarnă. / Oare ce s-ar putea cumpăra din fînul vîndut / cu cinci lei kilogramul, ce-i mai de preț / decît floarea de fîn ? Venele ofilite / ale cimbrului, mîinile mamei. / Oricine-ar putea fi iertat : nu poetul / care își vinde amintirea".

Unele imagini, „cărnoase", senzuale („Iar obrazul meu se vede în tine / cum se vede un sîmbure în cireașă" ; „O limbă roșie descoperă, la răsărit, / colții orașului" ; „Cu fulgi mari, fără dimensiuni, precum ochii morților, / se întoarce spiritul dintr-un vis") mai amintesc de rafinamentul versurilor de altădată, dar, în genere, tonalitatea recentelor poeme e directă, lucidă, dezabuzată sau ironică. „Mugetul zilei" ori „sufletul scorojit" se constituie în unele din preocupările principale ale poetei, care respinge liniștea și securitatea ei pentru miezul riscant al existenței. Ironia subtextuală, ca în poemul **Filologie,** numește lucrurile pe adevăratul lor nume, indicîndu-le proporțiile deopotrivă obiective și subiective : „Închipuie-ți că te ridici deodată în aer / și de-acolo vezi totul — / plasa de căi ferate-argintii de unde / nu deraiază nici o-ntîmplare. / De la toamnă vom învăța împreună sanscrita. / Deși vorbim graiul ierburilor și-al străzii / încinse, al gunoaielor arzînd, / deși corpul meu luminează / ca licuriciu imperechindu-se : / o literă atît de strălucitoare că talpa / ta, crezînd că-i incendiu, era gata s-o stingă — / deși am căutat răbdători în dicționare / cele trei mii de cuvinte pentru „nefericire", / ne-a mai rămas o speranță . sanscrita. / Poate așa să-nțeleg / ce spun peștii otrăviți din apele rîului / pe malul căruia ne-am ținut de mînă, / poate așa să-nțeleg / uscăciunea cîmpiilor, a cerului gurii, / ruinele celui de-al doilea război mondial, / buncărele celui de-al treilea, / discursurile despre „lupta e viață" și viața e luptă" — / cum mă temeam în copilărie / de gura deschisă a unui clopot, / azi locuiesc între fălcile lui ; / o limbă grea, de bronz, îmi izbește timpanele, / mă izbește peste gură, peste degetele întinse — / firul prelins pe bărbie, o literă tainică — / ne-a mai rămas descifrarea ei".

Descoperind „vocea" de ultimă oră a poeziei și totodată cunoscînd-o pe cea „veche", inspirată, Grete Tartler este o poetă în plină și fructuoasă desfășurare lirică.

Dan Cristea

CUMPĂNĂ

I. Caietul bătrînului. **„Nu mă mai înspăimîntă mulțimea cărților — și a celor citite și a celor necitite — de cînd am priceput că lucrurile mari cuprinse în ele sînt aceleași și numai nuanțele, amănuntele se schimbă. Din această cauză, o carte care nu seamănă cu celelalte poate fi slabă pentru că e lipsită tocmai de ideile înalte menite să o aducă alături".**

II. Lipsește unei părți a poeziei contemporane lealitatea inimii, de aceea îi vine mai ușor să scandalizeze decît să convingă.

III. Prozatori contemporani cochetează cu ideile ; el n-avea idei dar era serios și-și trăia în cărțile sale seriozitatea ca pe o idee de preț.

IV. Distih. Un cub de beznă pură dimineața în grădină printre roze.

V. Oameni și cuvinte. **„D-ta nu știi ce-nseamnă șarpele de pivniță. Șarpele de pivniță e gros ca mîna și nu iese niciodată la lumină. Șarpele de casă? Șarpele de casă e mic și blind, te culci cu el alături. Dacă intră în burta omului, intră ca să-i bea laptele pe care acesta l-a băut seara (d-aia cînd te culci pe cîmp trebuie să bei lapte numai dimineața). Îl poți scoate ademenindu-l tot cu lapte ; omul, pățitul e așezat cu picioarele-n sus și cu gura într-un ceaun cu lapte dulce. Cu ăsta de pivniță e altă problemă. Prin treizeci și șapte, într-unul din orașele acelea prăpădite, cum era atunci, de pe malul Dunării, a fost prins un hoț de cai foarte al dracului („Tatăăă, m-a bătut o fată" țipă cît îl ține gura, în fața blocului, un preșcolar, întrerupîndu-l brusc și parcă-l văd pe taică-său cum se crispează după perdele, pișcat de un pui de scepticism la adresa bărbăției de mai tîrziu a fiului său). Unde să-l închidă? La jandarmerie locurile erau ocupate. L-au trîntit într-o pivniță din apropiere, păzit de un plutonier. D-ta nu știi ce însemna pe vremea aceea un plutonier. Era Dumnezeu: mai mare ca ăia micii și primul dintre ăia mari. Hoțul era, aici a fost buba, și mare miștocar. A auzit plutonierul : „șarpeleee mă !!! A crezut că ăla-și bate joc și nu s-a clintit. Cînd n-a mai auzit nimic, l-a strigat el și cînd nimeni nu i-a răspuns l-a apucat frica și pentru că l-a apucat frica a tras un foc de armă. Au venit cîțiva de la jandarmerie : „ce-i mă, ce s-a-ntîmplat?". „E ceva cu hoțul în pivniță". Au aprins felinarele, au adus o scară pentru că aia din pivniță putrezise și l-au găsit pe hoț împletit, înfășurat într-un șarpe gros care-și ținea gurița aici, la gît. Au împușcat șarpele, au desfăcut omul. Dacă ai fi trecut cu mîna peste trupul hoțului, l-ai fi făcut hîrtie, coală de scris, așa se subțiase. Chestia cu șarpele a fost o întîmplare, preciză el, vizibil mulțumit că se apropie de morala fabulei. Șarpele se poate ivi de oriunde dacă omul se simte el aruncat într-o pivniță, dacă existența omului se întunecă și se înjosește. Da, apare ceva care-l suge în cîteva luni de zile, în cîțiva ani, cu răbdare și tenacitate, depinde de împrejurări. Ceea ce este esențial este că omul simte pericolul și, la fel ca hoțul acela, strigă, mai încet sau mai tare, cum poate și el. Dacă cei din apropiere îl cred, îl înțeleg adică, s-ar putea să aibă șanse ; dacă sînt niște plutonieri imbecili ca ăla din treizeci și șapte, insul se poate pierde. Aici e problema".**

VI. Blugismul (blue-jeans-ismul) — diseminarea în mass-media a dandysmului de altădată.

VII. Poemul devenit impur prin rămînere în timp, prin pierderea identității cu clipa care l-a creat.

George Alboiu

Scrisoare Siciliei

Urmare din pag. 1

pe scriitorul timișorean Ion Marin Almăjan, care a tipărit, la Timișoara, antologia poeziei siciliene mijlocind acest schimb cultural de importanță între scriitori români și ai lumii.

Cele cîteva comunicări ținute, cu prilejul acestui congres, de Eta Boeriu, Mihai Ungheanu, Ion Marin Almăjan, profesorul timișorean aflat la Universitatea din Padova, Ion Neață, precum și cea a subsemnatului, plus lecturile din poezia proprie a tuturor poeților români prezenți începînd cu cele atît de bine primite ale Anei Blandiana, Eta Boeriu, Alexandru Căprariu, Adrian Popescu, Alexandru Andrițoiu, Eugen Dorcescu, Viorica Bălteanu, italienistă, a tuturor celor prezenți, plus lecturile actorilor sicilieni din poezia românească în general, pînă la aceea a lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe și alții în fața sălii arhipline, apoi expoziția de desene a pictorului român Neboisa Rosici, deschisă la Mazara, primită cu interes ; acestea toate ne îngăduie să socotim prezența poeziei românești la acest congres internațional ca un eveniment fericit.

Referirile altor poeți străini la opiniile exprimate de noi asupra rostului poeziei astăzi, cu elogii sau pasionante controverse între aprofundarea Logosului întrupat în istorie au făcut ca prezența românească să fie calitativ la cotele de vîrf ale întîlnirii.

Ceea ce se cade amintit aici este imensul interes în lume față de poezie. State sau provincii mai sărace, cum iată este această Sicilie, cum este Macedonia Iugoslaviei, ce anual finanțează un festival internațional de poezie la Struga, sau Belgia, știu că poezia este sufletul unei națiuni, că întîlnirile între poeți pot aduce țării imense beneficii spirituale și, mai ales, pot da un curs fericit moral și spiritual limbii acelui popor întru creșterea valorilor naționale și cunoașterea lor în lume.

După comunicarea ce am ținut-o la acest congres, am avut bucuria să stau de vorbă cu aproape toți participanții la întîlnire asupra rostului poeziei, asupra sensului datoriilor Logosului mărturisit de poeți întru păstrarea ființei unei națiuni.

Ce nevoie are Italia, care a dat pe Dante și Michelangelo lumii, ca să pronunț numai două nume dintre zeci și sute, să mai investească atît de mult în cultură, în cultivarea poeziei, s-ar putea cineva întreba. Dar se știe că valorile trecutului trebuie reactualizate, că exiști numai dacă naști, crești și afirmi ca popor permanent valori noi. Știu că cei aproape o sută de poeți italieni, sicilieni ce au luat contact cu gîndurile noastre, ale poeților străini din alte mătci spirituale ale lumii, s-au fericit, au devenit mai bogați și mai frumoși, ei ne-au dat o bucată generoasă de pîine și un pahar de vin sicilian curat, primind în schimb din aurul sufletului nostru. Ei au medaliat cu aur pe marele istoric englez Michael Grant și pe Eta Boeriu, dar aceștia au transmis, la rîndul lor, aurul sufletului italian prin sufletul lor în țările din care vin.

Sicilia cea generoasă, Sicilia care l-a adus pe Pindar cu corabia din Elada, de la Delfi să o cînte, și Pindar a venit cu aproape două milenii și jumătate în urmă, a venit să cînte Sicilia ; Pindar, din Patria lui, pentru că arhontele unei cetăți a trimis după el chemare pe cheltuiala lui și poetul a venit și a cîntat Sicilia, iar Sicilia se fericește că este cuprinsă în poezia altei limbi de acum două milenii și jumătate. Și de atunci a rămas obicei bun și sfînt de a-i chema pe poeți să vină să vadă Sicilia, trimitem „noi citadinii onești", cum îmi spunea un sicilian ce m-a chemat după ce am vorbit la congres în casa lui extrem de modestă, dar curată și sfîntă, trimit din dragostea lor chemare, pe cheltuiala lor, să vină poeți din țări depărtate să cînte Sicilia pentru că versul lor rămîne peste veacuri.

Pentru că poeții scriu întîi în sufletul lor chipul neamului aceluia și acel chip se topește în graiul și ființa lor și cît vor fi acei poeți în neamul lor, peste veacuri și veacuri se va scrie în biografia lor, în anul și luna cutare, poetul a fost în acea țară, în Sicilia, la congresul acela unde a rostit poemul cutare și a spus aceste gînduri adînci.

Căci sînt îndeletniciri care nu trec prin suflet ce nu trebuie traduse pe limba sufletului și impresiile se șterg, dar poeții trebuie să traducă, spune Blaga, permanent în limba română, limba sufletului, a inimii, graiul adînc al ființei interioare.

Ferice de tine, Sicilie, că te-ai înavuțit cu atîta din sufletul nostru, că ne-ai înavuțit cu lacrima bunătății tale latine.

Ne-ai primit pe noi, frații tăi, așa cum l-ai primit pe Bălcescu să-și afle odihna printre osemintele fiilor tăi, ne-ai primit ca pe frații tăi cei buni.

Primește, iubitul meu frate scump, poet și om ce ești, Rolando Certa, această scrisoare ce ți-o trimit prin revista **Luceafărul**, și spune-i și lui Salvatore Giubilato și primarului Nicola Vella și tuturor poeților de la Mazara del Vallo din Sicilia, din scumpa noastră soră latină, Italia.

Cît de mult vă iubim, spune-le și spune-i familiei tale și tinerilor căsătoriți, la nunta cărora ne-ai dus în ceasul solemn al cununiei, în vechea matcă de piatră a catedralei, ce a văzut și suferit cu voi, de o mie de ani, de la Rogerius normandul, venit să vă redea ființa națională încoace, pînă astăzi, măcinată de vînturile acestea fierbinți ce erodează și piramidele și aprind în zbucium cosmic aceste uriașe catedrale ale naturii ce se numesc palmierii Siciliei, acești ochi peste ochi devenit trunchi secular piramidal, columnă această cămilă vegetală ce strămută verdele pămîntului printre stele, spune-i profesorului Ignazio Dologu de la Bari cît de mult îl iubesc pentru elogiul ce l-a adus țării mele, indirect, prin controversa sa înflăcărată, cu tot așa de înflăcăratul meu discurs, sfîrșite prin lacrimi de bucurie și adîncă iubire poetică, lui Oliver Friggieri din Malta, spune-i și lui Lucio Zinna și soției lui Ignatio Buttita, ce m-a îmbrățișat după **Mama Roma**, familiei de editori din Florența înflăcărată, pentru poezia română, istoricului englez Michael Grant ce locuiește lîngă Florența acum, cu care am avut o convorbire ce a apărut în presa noastră deja. Minunatei profesoare Ida Rampolla del Tindaro, președinta Societății Claudel din Palermo. Poetului Angelo Pendola, pictorilor și sculptorului ce ne-au condus prin grădinile interioare ale orașului, tuturor al căror nume nu-l mai pot așterne aici, profesorului arab, în numele ligii arabe ce mi-a elogiat cuvîntarea, și iarăși ție, iubit frate Rolando, lacrimilor tale de copil ce ne-au îmbrățișat în zorii zilei de întîi mai cînd ne-am despărțit pentru o vreme unii de alții, cum spuneai, pentru că între poeți o despărțire pentru totdeauna nu este cu putință. Cu imaginea de aur în mozaic latin-bizantin ce iradiază din absida bazilicii de la Cefalu a Pantacratorului în priviri, părăsesc Sicilia spre Roma asupra căreia voi reveni.

1984, iunie 3, București

CONFABULE

* * *

Cînd nu te mai văd
cînd întîrzii
cînd te superi
cînd nu mai exiști
cînd pleci
cînd mă uiți
cînd lași totul în urmă
cînd mă părăsești
cînd ne despărțim
și cînd mori
abia atunci nici nu mai știu cum arăt
și nici nu mai sunt.

Iulian Neacșu

O contradicție generatoare

Urmare din pag. 1

Suzy, ființă inteligentă, dar care nu vrea să știe de drojdia lucrurilor, Vintilă, vorbitor de comedii, care își selectează intuițiile de psiholog doar în funcție de potențialul lui comic — iată-i pe cîțiva dintre reprezentanții acestei categorii. Printre cei care nu caută semnificații se numără și figurile pitorești, pe care naratorul le reține din instinct de comediograf, precum și aparițiile unor instrumente ale momentului politic, ale căror abuzuri, combinate cu o vădită incapacitate de a depăși nivelul execuției mecanice, îi transformă în marionete malefice.

Într-o postură opusă se află grupul restrîns al celor care gîndesc speculativ, încercînd să afle care sînt mecanismele și impulsurile inițiale ale întîmplărilor. Ideile rostite de cei care îl formează sînt înrudite printr-un aer de familie, detectabil și în romanele precedente ale lui Marin Preda. Ele nu au un caracter sistematic, nu se poate spune că se cristalizează, în cele din urmă, în cîteva propoziții fundamentale. Unitară și constantă este însă o anume tensiune inedită a interogației asupra destinului intelectualului și, printr-o metonimie ce înlocuiește ideea de om prin aceea de om reflexiv, asupra condiției umane în genere. De precizat că Marin Preda se referă (direct sau mediat) la condiția intelectualului, extrapolînd-o pe aceea a scriitorului, adesea în moduri destul de străvezii. Victor Petrini însuși, în ciuda profesiei sale, nu are rigoarea și obiectivitatea unui filozof. Intuițiile sale sînt profunde uneori, dar răsar dintr-o gîndire fragmentaristă și subiectivă.

Începînd cu prima versiune a romanului **Risipitorii**, Marin Preda a optat tot mai vizibil pentru personaje reflexive, speculative chiar, aflate pe drumul lung dintre ironia genuină și gîndirea modelată de cultura livrescă. Apogeul acestei opțiuni se află în **Cel mai iubit dintre pămînteni**, carte aflată la antipodul **Moromeților** și încheind în mod simetric opera. Țesătura sa eseistică are o desime încă nemaiîntîlnită în scrierile de ficțiune ale lui Marin Preda, Victor Petrini, precum și celelalte voci problematizatoare ale romanului, reflectează în legătură cu o multitudine de aspecte umane, își pun întrebări de intelectuali, au tendința camusiană de a se pronunța în legătură cu dilemele epocii. Multe idei sînt pătrunzătoare, fascinante uneori, dar nu lipsesc nici naivitățile și nici teribilismele. Memorabile sînt mai ales observațiile și speculațiile pe teme de sociologie, psihologie și politologie, domenii în legătură cu care prozatorul a avut întotdeauna intuiții profunde. Speculațiile ce țin de filozofie și de estetică se află, în general, la un nivel elementar, suferind adesea de simplism. Ele exprimă însă vigoarea unui spirit ironic, care contestă și zeflemisește cu sinceritate, din instinct, întrevăzînd doar, din cînd în cînd, că adevărata superioritate nu se poate întemeia decît pe asumarea și trăirea unor idei. Filozofii și artiștii amintiți sînt numeroși (majoritatea o dețin scriitorii). Ideile și imaginile lor, invocate de Petrini și de celelalte voci problematizatoare ale romanului, sînt folosite în două moduri principale. În primul rînd, ca „prefabricate" ale unor speculații. Cu îndîrjirea celui care vrea să își valorifice toate lecturile, naratorul (și, într-o mai mică măsură, emulii săi în ale spiritului) produce fără încetare aluzii livrești, unele interesante, dar altele, cum arătam, naive, elementare, demne de reținut doar ca documente ale unei stări neobișnuite de spirit. În al doilea rînd, ca obiecte ale ironiei, a căror minimalizare constituie un adevărat combustibil al discursului. Această dublă apartenență corespunde structurii binare a naratorului, spirit ironic, capabil totuși, cu intermitență, de seriozitatea implicării depline.

În numeroasele cazuri de diminuare ironică aplicată la literatură personajele din **Cel mai iubit dintre pămînteni** manifestă cunoscuta iconoclastie din **Imposibila întoarcere** și **Viața ca o pradă**. Profesînd cu încăpățînare un antisnobism rar întîlnit în proza românească, minate de o constantă trufie, în care se amestecă ignoranță, aplomb de neofit, inteligență de autodidact și, mai ales, reziduuri subconștiente de spontan dispreț țărănesc pentru tot ce ține de alcătuirile citadine, vocile romanului își bat joc, cu seninătate și naivitate, de cărți citite rapid și superficial.

Un apogeu îl constituie ultimul roman al lui Marin Preda și prin ceea ce am numi poezia amănuntului, de care vibrează uneori, pe negîndite, scriitura. Obsedat de concepte, căutînd să treacă în noțiuni ceea ce vede și aude, naratorul se transformă atunci în poet al sentimentelor tradiționale ; apar astfel unele dintre paginile memorabile ale romanului. În asemenea ocazii naratorul își depășește damnarea de moralist și se lasă în voia plăcerii de a exprima cu rafinament nuanțe ale lumii de dinafară și de dinăuntru, renunțînd la interpretare. În mod semnificativ, asemenea întreruperi ale atitudinii de distanțare ironică se produc atunci cînd naratorul este electrocutat de iubire. Scenele de iubire paternă, cele dominate de tandrețea incipientă prin care debutează pasiunile sale amoroase, cutremurarea iubitoare de la moartea mamei — iată împrejurările în care verbul lui Petrini intră brusc în stare de levitație poetică, plutind deasupra solului bogat în minereuri speculative, dar lipsit de viață.

De reținut este și modul în care Marin Preda dovedește că are ceea ce personajul său numește „memoria misterioasă a scriitorilor care ne uimesc tocmai prin revelația acestor lucruri deja știute, dar uitate de noi". Cu relativ puține excepții, prelungitul discurs din **Cel mai iubit dintre pămînteni** nu-l lasă pe cititor să cadă în apatia (transformată uneori în dispreț) pe care o naște literatura mediocră. Dincolo de posibilele obiecții care pot fi invocate, vocile care îl reprezintă pe autor exprimă o constantă trepidație intelectuală, în care se amestecă inteligență, curiozitate și trufie de neofit.

Un stil de gîndire inedit este forța centripetă ce ține pe orbite coerente vastitatea fragmentaristică a romanului. Există însă și o replică centrifugă. Anumite elemente tind să părăsească universul romanului, știrbindu-i unitatea. Astfel, deși sînt originare din Transilvania și trăiesc într-un oraș transilvănean, o serie de personaje vorbesc ca și cum ar fi regățeni ; apare astfel un efect de diminuare a verosimilității, de care, în ciuda dimensiunii eseistice a cărții, cititorul nu poate să facă abstracție (este un efect care ar dispărea în cazul unei transpuneri în altă limbă). Relativ neputincioasă se arată forța de gravitație a romanului și în ceea ce privește unele episoade de un senzațional ieftin, legate mai ales de iubirea lui Petrini pentru Suzy, înfățișată în volumul al III-lea. O stîngăcie grăbită arată și anumite înscenări epice, în imaginarea cărora prozatorul pare doritor să ajungă cît mai repede la secvențele în care personajele vorbesc, ceea ce fac ele, fără cuvinte, părîndu-i-se mai puțin important. În fine, după cum arătam, excesive (prin lungime și prin frecvență) sau din cale afară de elementare sînt unele referiri livrești și unele filozofări.

Cu cît un roman este mai „format", cu cît structura lui corespunde mai mult ideii de construcție armonioasă și coerentă, cu atît autorul său este implicat în el într-un mod mai difuz ; opera precumpănește asupra autorului. **Moromeții** face parte din această categorie. Cu cît romanul este mai „inform", mai „improvizat", cu atît implicarea autorului devine mai vizibilă ; autorul tinde să-și acapareze și să-și subordoneze opera, pe calea transformării lui însuși în cel mai important personaj al ei. Efortul lui Marin Preda, de după **Risipitorii**, spre cea de a doua ipostază se îndreaptă, atingînd punctul său maxim în **Cel mai iubit dintre pămînteni.** O suverană indiferență față de construcție a dus la structura de nereconstituit a unui roman picaresc, ce se mărește prin aglutinare imprevizibilă, precum un palat baroc. Victor Petrini este un picaro al spiritului. Neobișnuita lui forță de combustie intelectuală, care este cea a lui Marin Preda, „cere" fără încetare întîmplări și idei, manifestînd un apetit fără echivalent în precedentele cărți. Este pusă astfel în mișcare o imensă mașină, romanul însuși, care înaintează pe drumul de la ironie la iubire.

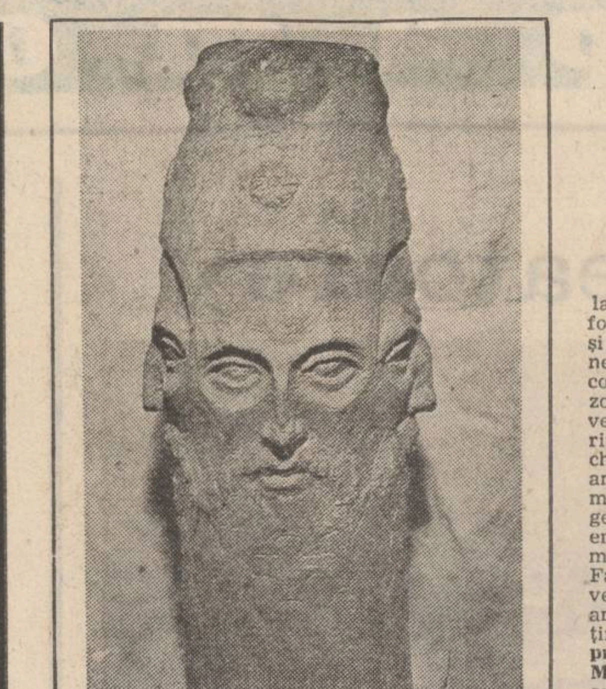

REMEMORĂRI

Fișe de roman (IV)

Un obicei din zona în care am copilărit : **noaptea cailor.**

Pe la mijlocul lui martie satul intra într-o stare febrilă, o neliniște purificatoare. Se făcea curățenie generală în curți și ogrăzi, se spălau geamurile și se spoiau odăile. Uneltele agricole erau cercetate cu grijă, se schimbau lanțurile la fîntîni, se restivuiau lemnele rămase din iarnă. Seara, gospodarii deschideau larg porțile ; ulițele satului deveneau pustii, în dosul ferestrelor ardeau lămpi de veghe. Toată suflarea aștepta trecerea herghelei din pustă într-o calvacadă nebună prin mijlocul satului.

Herghelia trecea și în curtea unde nu se făcuse curățenia de primăvară, năvălea în galop nestăpînit și pustia totul. Așa se știa din bătrîni...

Niciodată, însă, în acea zi de martie, nu s-a întîmplat ca herghelia să se oprească din galopul ei nestăpînit.

•

Un cunoscut cu fantezie și, de ce să n-o spunem, cu o mare doză de curaj, în preajma unui revelion, dă următorul anunț în ziar : „Familie serioasă invită la revelion, fără nici o obligație, familii la fel de serioase. Informații telefonice la numărul...". Primește vreo zece oferte telefonice, dă relații, stabilește ora și asigură, după pofta inimii, componența participanților voluntari. Seara, pleacă de acasă și lasă în ușă un bilet de scuză rugînd pe primul venit să facă pe gazda. Ce s-a întîmplat după aceea e o incredibilă piesă de teatru...

•

Biscu zis Americanul, întors din continentul miraculos mai sărac de cum plecase, cu un singur patefon cu pîlnie și o pălărie de cow-boy cu boruri largi, face eforturi disperate de **redresare economică.** Se împrumută la bancă ipotecîndu-și casa și cumpără sămînță de Lufa cilindrica. (O plantă care face fructe lungi, ca niște castraveți, dînd la iveală, după uscare, buretele de baie). Lucrează toată primăvara și toată vara. Fructele cresc imense, vestind o recoltă neașteptată. La cules constată cu disperare că toate fructele sînt seci. Disperat, își aduce patefonul în cîmp, o sticlă de monopol și o văduvă tînără și fără prejudecăți. La căderea nopții dă foc lanului și dansează tangouri argentiniene în lumina flăcărilor portocalii.

•

Nume de personaj : Poplingher Rață, fost consilier la Curtea de casație.

•

Un activist acum la pensie, povestește cum a colectivizat treizeci de familii folosindu-se de o păpușă. O păpușă frumoasă și mare care spunea „mama" și pe care o promitea copiilor.

•

Bătrînul lemnar stînd în cerdacul casei, dis-de-dimineață, cu barda în mînă, încercînd, fără putere, să decojească un trunchi de salcîm.

Aerul de blîndă tristețe, zîmbetul său resemnat amesteca cu un fel de spaimă secretă. Deodată, prin văzduhul pur, un stol de grauri, ca un lințoliu negru și foșnitor rotindu-se peste grădină și peste vie. Mîna lui slabă căutînd pușca de vînătoare sprijinită alături, găsind-o și neputînd s-o ducă la ochi.

Stolul de grauri aterizînd în vie și zgomotul sec al ciocurilor rapace nimcind boabele.

Fața bătrînului zîmbind resemnat și un fel de spaimă secretă și prevestitoare...

Mircea Micu

Argumentele teatrului brăilean

Urmare din pag. a 9-a

teatrului, mărturisește, la rîndu-i, satisfacția de a lucra aici, de a contribui la ridicarea prestigiului cultural al unui oraș și județ. Credincios axiomei sale — aceea că nu există teatre de provincie și teatre de Capitală, ci numai teatre, caracterizate de aceeași înaltă răspundere și profundă exigență — actorul-director a făcut din slujirea scenei brăilene o datorie de conștiință. Între intențiile sale notez una care mi se pare semnificativă și generoasă : aceea ca teatrul din Brăila să devină inițiatorul unor premiere pe țară. Intenție aflată pe calea sigură a realizării, dacă avem în vedere că însăși „Casa mare" este o premieră pe țară, alături de muzicalul „Frumoșii marilor orașe", după romanul lui Fănuș Neagu și „Frunzele amăgitoarei neputinți" de Iosif Naghiu. În perspectivă apropiată : „Politica (II)" de Tudor Mănescu, „Casa cu două fețe" de Mircea Ștefănescu, „Al treilea", de Ion Băieșu, precum și muzicalul „Sinziana și Pepelea". Din punct de vedere tematic, teatrul din Brăila se vrea totodată ancorat în zona fierbinte a actualității, ceea ce, parcurgînd fie și numai titlurile de mai sus, izbutește. Desfășurîndu-și activitatea într-o clădire complet renovată — cu funcționalitate și valoare arhitectonică sporite — teatrul trăiește o viață primenită, în care se simte ozonul unei înalte emulații artistice. Există astfel suficiente motive ca și Brăila să devină gazda unui festival național de profil, gînd jinduit discret — și meritat cu prisosință — de acest prestigios colectiv.

P.S. Minunată ideea autorilor programului, de a alătura distribuției piesei și a celor cîtorva spicuiri critice despre Ion Druță, un ciclu de poeme aparținînd lui Grigore Vieru. Fericită completare a datelor esențiale dezbătute de piesă, cu aceste suave, obsedante, tradiționale poeme.

• Din cuprins : • Există o generație Labiș • O cheie de boltă pentru eternitate • Legenda balenei albe • Războiul troian, un război Nord-Sud • Mozaicurile de la Sarmisegetuza • Atlantida : Un „continent" care-și schimbă locul • Blestemul cloștii cu puii de aur • Patera sau Cybele la Pietroasele • Miron Costin — execuție ori asasinat ? • Diverși avocați și detectivi literari • Intelectuali și brute • Detectivistica de hîrtie • Un „self made man" • Unul din treisprezece • Proiectul unei lovituri de palat la 1681 • • Un dosar deschis : Terente „regele bălților" un haiduc modern ? • Versiunea unui detectiv particular • Mafia : Un lanț fără sfîrșit • Kamikaze

Viața meteorică a unui mare savant

Au trecut doar cîteva luni de la manifestările consacrate centenarului nașterii lui Vasile Pârvan. Sărbătorirea, sub auspiciile UNESCO, a cunoscut la noi, cum era firesc, o mare diversitate de forme, de la sublinieri în presă, expoziții locale și evocări ale unor contemporani, pînă la sesiunea festivă de sub cupola Academiei, unde au conferențiat nume cunoscute de arheologi, filozofi și literați. Printre ele, aplaudat, fără rezerve, pentru strălucirea remarcabilă a comunicării, se afla și autorul volumului monografic închinat acestui ciudat și rar personaj, a cărui amintire, departe de a se stinge, a fost transmisă ca un mesaj de elevii și colaboratorii lui, generațiilor de astăzi. Îmi amintesc, nu fără emoție cum, cu aproape 40 de ani în urmă, numele lui Pârvan era vehiculat printre bobocii Facultății de istorie bucureștene (cei mai mulți veniți din provincie, cu desaga cunoștințelor arheologice ușoară) nu pentru **Getica,** și mai puțin pentru celelalte lucrări dedicate **pre și protoistoriei** pămîntului românesc, ci pentru **Memoriale,** acea culegere de eseuri închinate artei și filosofiei antice. Și cum vremurile nu erau încă așezate și cum discernămîntul nu era latura forte a celor ce se ocupau atunci cu orientarea ideologică, citeam **Memorialele** pe ascuns, trecute din mînă în mînă, pe sub băncile amfiteatrului, botezat cu numele autorului.

Alexandru Zub a ezitat să scrie această carte*) — o mărturisește din primele pagini — pentru că îi lipseau „reconstituirile" unor crîmpeie din viața tumultuoasă, aproape mitică, a istoricului. N-are dreptate decît în parte, și numai dacă este să-l judecăm pentru scrupulozitatea cu care este deprins să dea publicității rezultatul investigațiilor sale, în atîtea subiecte de istorie, magistral tratate. Cine putea să urmărească, mai bine decît a făcut-o el, destinul acestui stoic, care a știut să transforme „gîndul tragic al existenței umane într-un mijloc de fortificare a noilor generații?". Nu mai puțin de nouă studii a consacrat Alexandru Zub lui Vasile Pârvan, dacă număr bine. Printre ele, patru volume dense (acesta fiind al cincilea) : Un volum de **Corespondență și acte,** de aproape 600 de pagini, apărut în Editura Minerva în 1973. Un volum monografic : **Vasile Pârvan. Efigia cărturarului,** de 500 de pagini, apărut un an mai tîrziu, la Junimea din Iași. **Vasile Pârvan. Bibliografie,** Editura Științifică și Enciclopedică, în 1975, cu un studiu introductiv de 84 de pagini și peste 400 pagini de referințe bibliografice, suficient

Scutluri de Constantin Iordache

acesta singur pentru redactarea cărții, de care încă n-am amintit mare lucru. În sfîrșit, în 1981, un volum de **Scrieri** de 690 pagini, cu o prefață de Radu Vulpe.

Alexandru Zub s-a ocupat de Vasile Pârvan pentru că acesta a corespuns nevoilor sale spirituale. Mergînd pe urmele lui Pârvan, el a izbutit să pătrundă toate ascunzișurile sufletului său răvășit, să-i dezvelească toate năzuințele spre înălțimile astrale, l-a intuit în tot dialogul pe care marele istoric l-a avut cu oasele strămoșilor acestui pămînt, atunci cînd i-a izvodit trecutul. Toată această ardere a durat un sfert de veac. Profesor universitar la 27 de ani, membru al Academiei la 29, creator și director al Școlii Române din Roma la 40 de ani, fondator al revistei **Dacia,** de prestigiu internațional, autor, a zeci de lucrări fundamentale de arheologie, Vasile Pârvan închidea ochii la mai puțin de 45 de ani, asemeni unui astru care se epuizase gonind întunericul.

Cartea apare într-o editură de excelentă orientare, care pune la dispoziția unui public larg biografiile oamenilor mari ai neamului. Dar, prin maniera în care a tratat subiectul, cartea poate satisface pretențiile celui mai rafinat cunoscător al mișcării istorice românești. Într-adevăr, Alexandru Zub urmărește viața zbuciumată a lui Vasile Pârvan, din copilărie și pînă la mormînt. Sîntem cu el la studii în Germania și suferim alături de el, atunci cînd sînt lezate sentimentele sale naționale. Îl observăm înfrîngînd greutățile în pregătirea doctoratului într-o limbă dificilă și într-un mediu universitar adesea răuvoitor. Sîntem pe urmele lui, „sub cerul Italiei", atunci cînd, împins de suferințe fizice observă, pentru prima dată, albastrul ce-l va rechema. Îl întovărășim urcînd treptele învățămîntului, organizînd șantiere arheologice, stabilind legături cu apusul, stîrnind geloziile unora dintre foștii săi profesori, toate elemente de strictă biografie. Dar monografia îl poartă pe cititorul avizat și dincolo de hotarele perceptibile ale vieții marelui învățat. Printr-o rafinată introducere în sistemul său de gîndire, printr-o analiză bine simulată a trăiniciei operei sale, prin prezentarea concepției sale istorice și a gustului pentru artă, Al. Zub urmărește călătoriile savantului prin lumea spirituală, oferind cititorului imaginea complexă a unei personalități ce apare rar în viața unei națiuni.

Două capitole, intitulate sugestiv : **Lumea ideilor și formelor istorice** și **Bunul samaritean** îi dezvăluie cititorului concepția filosofică și istorică a lui Vasile Pârvan. Istoria are două misiuni, spune Pârvan : una de cunoaștere a vieții umane, în totalitatea ei, cu devenirea omului în timp ; a doua misiune este etică, educativă, de luminare a scopului vieții. În mijlocul acestora se situează ideea atitudinii active a istoricului, care elimină empirismul și factologia. Noțiunea de **ritm istoric,** element ontologic fundamental al evoluției, în continuă accelerație între lumea materială și cea spirituală, este creația lui Pârvan și aceasta îl situează printre cei mai străluciți teoreticieni ai istoriei.

Autorul monografiei relevă înclinațiile și gustul pentru muzică la Pârvan, aspecte de rafinament artistic mai puțin cunoscute. Moștenind de la tată simțul muzical, bănuiește Alexandru Zub, Vasile Pârvan și-a lărgit cultura muzicală în mediul german de la Jena și Berlin, ajungînd să emită, în scrisorile trimise în țară, criterii de valoare, cu privire la unele piese muzicale, de o surprinzătoare originalitate și valabilitate. Cunoscător al repertoriului de creație muzicală de la Scarlatti și pînă la contemporanul Richard Strauss, Pârvan se simțea atras mai ales de cei doi titani Beethoven și Wagner, ultimul corespunzînd pe deplin vijeliosului său spirit. Interesantă este și legătura pe care Pârvan o face între diferite arte, toate contribuind la conturarea personalității umane. Șederea sa la Roma, în mijlocul atîtor capodopere de artă plastică, în același timp centru de prim ordin al mișcării muzicale i-au înlesnit adîncirea raporturilor, genial intuite, dintre artele plastice și poezie, dintre muzică și teatru etc.

Vasile Pârvan n-a fost un contemplativ, un filosof al trăirii într-o lume de mult dispărută. A fost un om viu, ancorat în contemporaneitate, trăind zbuciumul neamului său, al fraților săi ce pregăteau — spiritual, mai întîi — actul Marii Uniri. Legăturile sale cu **Țara de Apus,** cum își intitulează Alexandru Zub capitolul consacrat Transilvaniei, (de fapt titlul unui articol pentru **Cele Trei Crișuri)** au fost vechi. Slujbaș în tinerețe la Biblioteca Academiei, a trăit în tovărășia ardelenilor Nerva Hodoș, Al. Lapedatu, Ilarie Chendi, Alexandru Pop, Axente Petruț și mai ales Ion Bianu, de care va rămîne legat sufletește pînă la moarte. Prin aceștia a cunoscut direct frămîntările, temerile, luptele, înfrîngerile și speranțele în ziua ce avea să vină. Mai tîrziu se vor adăuga la aceste nume altele (un O. Tăslăuanu, Sextil Pușcariu, Ghibu). Era adeptul cunoașterii reciproce a românilor de pe amîndouă versantele Carpaților, fără de care — pretindea el — era greu de realizat unitatea adevărată. Pornind de la acest postulat, a organizat numeroase excursii arheologice — dar nu numai arheologice — la Sibiu și împrejurimi, Alba Iulia, Blaj, Brașov, în munții Orăștiei, la Moigrad. Atunci cînd contele Aponyi a încercat, printr-o lege cumplită, să oprească mersul înainte al istoriei, subminînd dezvoltarea limbii și culturii românilor din Transilvania, Vasile Pârvan a militat prin scris și conferințe în cadrul **Ligii culturale** pentru activarea politicii românești din parlamentul maghiar și pregătirea spirituală a idealului național : unirea cea mare și veșnică. Împreună cu Sextil Pușcariu s-a ocupat de reorganizarea universității clujene, îndată după Unire. Alături de cele mai alese figuri universitare de la București și Iași, a fost tot acolo începătorul învățămîntului superior românesc din Transilvania. Zile mari, trăite la temperaturi ridicate, pe care Alexandru Zub le-a creionat în cartea sa cu acea capacitate de sinteză ce nu o dată o întîlnește cititorul, parcurgînd avid paginile volumului.

Penultimul capitol : **Itinerar arheologic** dezvăluie concepția sa de istoric și arheolog privitoare la pămîntul românesc, lărgirea investigațiilor și a săpăturilor efectuate pe diferite șantiere, grija pentru conservarea vestigiilor trecutului — inclusiv prin înființarea de noi muzee arheologice. Rapoarte, semnale de alarmă, cointeresări ale autorităților locale, toate formulele au fost utilizate de către Pârvan pentru ridicarea disciplinei sale la nivelul arheologiei europene. Muncă fără preget, obstinată, dar cu rezultate atît de concludente, încît obligau istoricii la o rescriere a vremilor vechi, pe baza noilor materiale arheologice și a monumentelor găsite. Este capitolul pe care autorul l-a putut scrie în parte și pentru editura ce i-a solicitat cartea. Căci, pomenirea de-a lungul paginilor, a tuturor șantierelor arheologice deschise de Pârvan, sau a punctelor investigate, de la Ulmetum, Histria și Adamclisi, pînă la Răcari, Celei și Piscul Crăsani sînt tot atîtea invitații la drumeție făcute cititorului.

Munca istovitoare, adesea de 14 ceasuri zilnic pe șantiere, adăugate la îndoielile și neodihna spiritului său au epuizat trupul firav, plăzmuit pentru un alt fel de viață. A lăsat însă discipoli, idei de împlinit și un mit, acela al muzei Clio, care „încălzește cu focul său trupurile de demult adormiților și îi face iarăși vii, trăind din nou puternic în lumea lor și năvălind plini de viață în lumea noastră...". Prin ei înțelegem istoria veacurilor demult apuse și putem pregăti viața urmașilor noștri.

Socotim cartea lui Alexandru Zub ofrandă de flori nepieritoare, așezate pe mormîntul în veci neuitatului Vasile Pârvan.

Gabriel Ștrempel

***) Al. Zub : „Pe urmele lui Vasile Pârvan", Editura Sport-Turism, București, 1983, 383 p.**

SPORT

A început hora

Prima rundă s-a terminat, boxerii s-au retras la colț ca să se odihnească o zi. În grupa întîi, favoritele de pe hîrtie, Franța și Belgia, au luat, fiecare în felul său (francezii cu japca, belgienii cu clasă) cîte două puncte și deși pare prematur, cred că vor intra în semifinale, în ciuda faptului că Iugoslavia și Danemarca sînt echipe bune, inimoase. De altfel, Franța și Belgia se vor întîlni azi și cu numai un punct oferit de belgieni ferocilor lor adversari, jocurile din grupă ar fi aproape încheiate. Mult mai complicată este situația în grupa noastră unde toate echipele au un punct. R.F.G. și Portugalia, după un meci de uzură în care mașinăria nemțească a fost dereglată de broderiile lusitanilor, își mențin pretențiile, la fel ca și noi. Despre spanioli n-aș vrea să scriu nimic, eu continui să cred că echipa lui Arconada nu avea ce căuta la turneu după acel rușinos 12—1 cu maltezii prin care i-au înlăturat pe adevărații cîștigători ai grupei de calificare, olandezii. Și nu este pentru prima dată cînd pentru ei scopul scuză mijloacele. Cu atît mai mare mi-a fost bucuria să-i văd îngenunchiați de echipa României, echipă care, să nu uităm, de mulți ani avea complexe în fața lor. Am trăit o seară de vis în care am simțit și eu ce simte în general suporterul marilor echipe. S-au dus vremurile cînd mă uitam numai spre poarta noastră cu inima cît un purice, tremurînd ori de cîte ori se lovea mingea de bocancii adversarilor ! S-au dus și duse să rămînă, fir-ar să fie ! Iată, acum împotriva echipei noastre, o echipă solidă, cu piese grele, rezistentă, care nu se dă peste cap la primul bobîrnac, joacă și arbitrul. Joi seara Alexis Ponnet a fost cel mai bun jucător al spaniolilor, marcînd pentru aceștia din penalty. Același arbitru, care ne „eliminase" la București cu același procedeu : 11 m imaginar ! a închis ochii la un ofsaid mare fluierînd fault în careu. Mă mir și azi cum de nu i-au înghețat ochii de rușine acestui fluieră vînt fără pic de rușine. Nemaivorbind de celelalte „fluierături" cu care a încercat să-i încurce pe ai noștri. E limpede, acest arbitru nu avea ce căuta pe teren într-un meci în care juca România și de aceea mă întreb de ce am fost de acord cu el și nu l-am recuzat. Am sperat că fiind noi „domni" se va domni și Ponnet ? Am sperat, dar am sperat degeaba. În sfîrșit... important e că am scăpat de Spania, o adevărată obsesie în tentativele noastre de calificare de pînă acum. Cu R.F.G.-ul am jucat prin procură (Dinamo și U. Craiova) și nu ne-a mers rău, iar pe Portugalia am mai bătut-o. Așa că, este firesc să sper, să doresc să cred în calificarea echipei noastre mai departe. După părerea mea așa cum francezii, nemții, belgienii, spaniolii au și ei părerile lor, România trebuie să cîștige campionatul european. De ce nu ? Doar cine să vrea asta dacă nu noi ?

Ulise

mapamond

ITINERAR COREEAN

Simbolul forței creatoare

Neîndoielnic, o realitate atît de luminoasă, clocotitoare și complexă ca aceea a Coreei socialiste de astăzi nu poate fi surprinsă în întreaga ei bogăție și profunzime decît sugerînd totul, ansamblul, prin cîteva frînturi, prin — vorba poetului — cîteva „țandări de curcubee". De aceea, prezentele notații nu se vor decît, pe cît posibil, niște grăitoare crimpeie menite să sugereze întregul.

Fără Huang He e limpede că viziunea despre peisajul industrial al Republicii Populare Democrate Coreene apare vizitatorului esențialmente diminuată. Și aceasta deoarece Huang He înseamnă siderurgie, înseamnă metalul-matrice a tuturor plăsmuirilor tehnicii contemporane, înseamnă clocotul focului nestins, dar, mai ales, forță creatoare potențată de un înalt ideal.

— Atunci cînd tovarășul Kim Ir Sen ne-a spus, la cîteva zile după încheierea victorioasă a războiului antiimperialist din 1950—1953, că în cel mai scurt răstimp vom reconstrui combinatul nostru, făcîndu-l mai mare și mai puternic decît a fost vreodată, unora li s-a părut, poate, că e vorba de un vis cutezător ce se va împlini într-un viitor îndepărtat — ne declara sudorul To Un Ciun, de două ori Erou al Muncii. Realitatea însă s-a însărcinat să demonstreze, cu greutatea fontei și a oțelului pe care le producem, că era vorba despre o încredere adîncă și adînc realistă în capacitatea constructivă a clasei muncitoare...

Spre a servi parcă drept ilustrare acestei afirmații elocvente, în fața noastră s-a ivit un mic cuptor de oțelărie, ce se detașa net de cele din jur prin dimensiunile lui evasilliputane. Nu, nu era o piesă de muzeu, era un cuptor în funcțiune. Dar, așa cum mi s-a relatat, putea fi privit și ca un element al istoriei contemporane a uzinei: într-adevăr, acesta a fost primul cuptor de oțelărie reconstruit și inaugurat în primăvara lui 1954. Fusese ridicat, zi și noapte, cu uneltele primitive ale acelei perioade de penurie a mijloacelor tehnice: în vîlvătaia din interiorul lui trăia parcă ceva din incandescența entuziasmului și hărniciei fără istov ale acelui timp eroic. Aceeași emoție am încercat-o și în fața modestului furnal nr. 1, care a dat primele șarje în toamna lui 1958, încununînd o nouă etapă de eforturi încordate ale celor pentru care a făuri noul Huang He reprezenta un autentic titlu de glorie și onoare muncitorească.

De la aceste frînturi de istorie vie, inspiratoare nu exclusiv de respect pios față de o tradiție sacră, ci și de năzuință pasionată de a o continua și depăși, am trecut, cu firescul tranzițiilor istorice fundamentale, la tehnica „la zi" a combinatului, la acele înfăptuiri ce constituie etalonul posibilităților și virtualităților economiei coreene de azi.

Rămînem un timp mai îndelungat la cele două furnale de cîte 650 metri cubi fiecare, angrenaje ce impresionează nu numai prin gabaritul lor impunător, ci și prin modernitatea instalațiilor, prin dotarea lor cu cele mai noi realizări din domeniul automaticii, ciberneticii, televiziunii. Dirijarea proceselor complicate ce se desfășoară în vastul pîntec clocotitor se face prin intermediul unui sofisticat „creier electronic", iar urmărirea fuziunilor la înalte temperaturi, ce dau naștere fontei, se înfăptuiește cu ajutorul televizoarelor.

EFIGIE DE EPOCĂ: AUTOSTRADA PHENIAN-VONSAN. Trecînd în zorii zilei peste maiestuosul pod — unul dintre multele ce leagă malurile fluviului Tedongan — și părăsind somptuoasele cartiere noi, construite în ultimii ani la Phenian, îndeosebi în jurul Universității Kim Ir Sen, ajungem aproape pe neașteptate, într-o tranziție bruscă, dar nu lipsită de farmec, la începutul autostradei celei noi care duce de la Phenian la Vonsan.

Senzațiile încercate pe parcursul acestei călătorii-efigie a geniului constructiv al poporului coreean le-aș putea cristaliza, lapidar, în formula: de la două zile la două ore. Semnificația acestei formule este încorporată în adîncul conștiinței și memoriei mele afective de participant, în calitate de trimis special de presă, la evenimentele zguduitoare ale războiului de eliberare național al poporului coreean de acum peste trei decenii. Într-adevăr, la numai cîteva zile după încheierea păcii de la Panmunjon — fapt istoric despre care transmisesem corespondențe de martor ocular — am pornit, întovărășit de un coleg, ziarist coreean, de la Phenian la Vonsan, pentru a asista la preluarea în stăpînire de către ostașii R. P. D. Coreene a ultimelor insule ce fuseseră ocupate de inamic în timpul ostilităților. Nu voi uita niciodată drumul acela, făcut cu trenul, pe porțiuni de cale ferată abia despovărate de coșmarul minelor și al bombelor cu explozie întîrziată, în decurs de 48 de ore. Două zile și două nopți, cu popasuri îndelungate în zone unde calea ferată, terasamentul, șinele abia fuseseră refăcute de pe urma grelelor ravagii produse de război.

Iată-ne acum pe aceeași rută, numai că itinerarul este parcurs, de data aceasta, cu un rapid autoturism pe o ultramodernă autostradă. O bună parte din drum îl străbatem în compania inginerului Mu Kan Ok, unul dintre cei cărora conducerea partidului și statului, tovarășul Kim Ir Sen personal, le-a încredințat sarcina de mare cinste de a concepe traseul și a dirija construirea acestei artere rutiere vitale pentru economia și turismul coreean.

— N-a fost deloc lesne — ne spunea tovarășul Mu Kan Ok cu vocea calmă, egală, a omului stăpînit de satisfacția datoriei împlinite — să găsim soluțiile tehnice cele mai potrivite spre a despica acest drum în duritatea unor munți contorsionați și, nu o dată, cu pante abrupte. Mai ales că eficiența și economicitatea, puse în fața noastră drept obiective de maximă importanță de conducerea țării, ne-au determinat să căutăm a trasa o cale cît mai scurtă între Capitală și marele nostru port de la Pacific. S-au folosit metode ingenioase de a valorifica fiecare avantaj al peisajului în așa fel încît scurtimea drumului să nu reprezinte pentru călător ocolirea acelor superbe priveliști care caracterizează aceste meleaguri. După cum vedeți, ne-am pus și am încercat să rezolvăm probleme de mare complexitate, îmbinînd, pe cît ne-a fost posibil, pentru călătorul dornic și de frumos, utilul cu plăcutul...

Un număr de nu mai puțin de 20 de tuneluri străpung piscurile și masivii munțoși, lăsînd loc pentru derularea panglicii netede a șoselei cu zece benzi de circulație. Printre aceste tuneluri — autentice opere de artă constructivă — unul ne atrage cu deosebire atenția prin lungimea sa: aproape zece kilometri. Intri în munte fără să ai senzația apăsătoare a sutelor și miilor de tone de piatră ce se află deasupra capului, deoarece drumul e scăldat într-o lumină dulce, cu iradieri pătrunzătoare. Sursele de lumină sînt ingenios mascate în pereții vaști de stîncă, astfel încît, pînă la ieșirea din tunel, nu te părăsește sentimentul că, de fapt, e vorba de lumina solară filtrată prin discrete vitralii.

Alt „detaliu" impresionant al peisajului îl constituie foarte multele poduri și viaducte care se înscriu sugestiv în privelișteа montană. Concepute cu o mare măiestrie inginerească, ele nu numai că îngăduie adevărate salturi peste prăpastii de o adîncime amețitoare, nu numai că dau cursivitate întregului drum, dar îl și scurtează cu peste cincizeci de kilometri. De altminteri, în aceasta și constă una dintre explicațiile „miracolului" celor două ore cît durează călătoria.

Zărind la orizont primele ansambluri de blocuri ale Vonsanului reinnoit, mi-am aruncat instinctiv privirea spre ceas și am realizat concretețea acestui „miracol". De la două zile la două ore — iată nu numai o formulă reporterească de circumstanță, ci însăși esența unui drum elocvent prin cremenea dură a unei istorii abrupte spre grăitoarele înfăptuiri contemporane ale Coreei socialiste.

Victor Bârlădeanu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Poezie română în straie georgiene

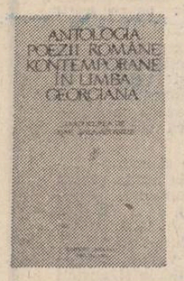

Zilele acestea ne-a parvenit, prin amabilitatea literaturii Huta Gagua, de pe tot al Uniunii Scriitorilor, exemplarul semnal al „Antologiei poeziei române contemporane în limba georgiană", pe care Editura „Nacerani" din Tbilisi a pregătit-o pe baza tălmăcirilor poetului Otar Salamberidze, vechi prieten al literelor românești, care ne-a vizitat țara de mai multe ori, cunoscut de altfel cititorilor români în meșteșugitele transpuneri ale lui Anghel Dumbrăveanu.

Antologia cuprinde de-a lungul a aproape 300 de pagini, 334 de poezii dintr-o extrem de largă gamă de stiluri, maniere și sensibilități, dînd o imagine substanțiala asupra fenomenului poetic contemporan românesc. Dar, dincolo de orice statistică sau optică personală, rămîn mișcătoare dragostea și pasiunea care au stat la baza acestui act de creație, omagiu și prietenie. Majoritatea transpunerilor s-au făcut pornindu-se de la originalul românesc, fără a se recurge la ajutorul unor versiuni intermediare.

Prefața aparține poetului Dinu Flămînd, căruia îi datorăm și scurtele prezentări făcute poeților prezenți la acest festin spiritual. Și pentru că orice nemenționare ar fi un sacrilegiu, iată lista lor: Tudor Arghezi, Geofge Bacovia, Vasile Voiculescu, Adrian Maniu, Ion Pillat, Ion Barbu, Lucian Blaga, Ion Vinea, Alexandru Philippide, Zaharia Stancu, Ilarie Voronca, Radu Boureanu, Mihai Beniuc, Dimitrie Stelaru, Dan Botta, Geo Bogza, Virgil Teodorescu, Eugen Jebeleanu, Emil Botta, Maria Banuș, Gelu Naum, Magda Isanos, Constantin Tonegaru, Veronica Porumbacu, Ștefan Augustin Doinaș, Nina Cassian, A. E. Baconski, Tudor George, Leonid Dimov, Radu Cărneci, Geo Dumitrescu, Ion Brad, Alexandru Andrițoiu, Ion Horea, Vasile Nicolescu, Aurel Rău, Tiberiu Utan, Mircea Ivănescu, Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu, Horia Zilieru, Nichita Stănescu, Nicolae Labiș, Corneliu Sturzu, Gheorghe Tomozei, Marin Sorescu, Ioanid Romanescu, Cezar Baltag, Gheorghe Pituț, Ileana Mălăncioiu, Constanța Buzea, Cezar Ivănescu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Horia Bădescu, Dan Mutașcu, Dinu Flămînd, Adrian Popescu, Titus Vijeu, Dumitru M. Ion, Ioana Diaconescu, Mihai Bărbulescu, Mircea Dinescu, Daniela Crăsnaru, Carolina Ilica.

Astfel, iubitorii de poezie de pe celălalt mal al Mării Negre vor avea în dispoziție prima antologie poetică românească în limba georgiană, care se bucură și de o excelentă prezentare grafică cadorată pictorului Glonți, ale cărui vignete scot în relief întreaga finețe a lucrării.

Al. Calciu

● **Poeți români în italiană.** Revista Impegno 80 (în traducere: Angajare 1980) care apare sub direcția lui Rolando Certa în Sicilia, la Mazara del Vallo face loc în numărul 6—12/1983 mai multor traduceri din poezia lui Lucian Blaga, din Alexandru Căprariu, Eugen Dorcescu și Adrian Popescu. În același număr al revistei se tipărește și povestirea Al șaselea brad de Ion Marin Almăjan. În același număr poetul Rolando Certa tipărește un interviu cu Alexandru Căprariu despre poezia românească. Toți scriitorii români sînt prezentați cu scurte note bibliografice de către Viorica Bălteanu care semnează și traducerile și un grupaj de poezii proprii.

● Impegno 80, nr. 13—15, face loc unei alte serii de traduceri din poezia românească, care începe cu Ion Pillat, continuă cu Nichita Stănescu, cu Ion Alexandru, Alexandru Andrițoiu, Eta Boeriu, Ana Blandiana, Alexandru Jebeleanu, Marin Sorescu. Mai sînt traduse două eseuri de Octavian Paler, întreg grupajul românesc fiind deschis de interviul dat revistei de prozatorul Ion Marin Almăjan.

● Prometeo, periodic trimestrial de cultură care apare la Messina, tipărește și el în numărul 13/1984 mai mulți scriitori români sub genericul Poeți e narratori romeni în această ordine: Anghel Dumbrăveanu, Adrian Păunescu, Nichita Stănescu, Alexandru Jebeleanu și Ion Arieșanu.

● Citim în deschisa revistă românească Lumina, nr. 6/1983, revistă care apare la Pancieva, Iugoslavia, mai multe articole de critică literară care au fost tipărite mai întîi în România. Cornel Ungureanu, Adrian Popescu, Dan Cristea, Aurel-Dragoș Munteanu, Valentin F. Mihăescu și Dan Laurențiu sînt prezenți cu articole a căror temă este poezia lui Ioan Flora, poet român din Iugoslavia. Articolele au apărut în ordinea enumerării, în Transilvania, Steaua, Tribuna, ultimele trei fiind reproduse din revista Luceafărul, 1983. Cele șase articole reușesc împreună să ofere o imagine nuanțată a tînărului poet și vorbesc totodată despre apetența critică a acestei reviste la care ne vom referi și în numerele noastre viitoare.

REPERE

Bibliotheca Orientalis (III)

Amplele capitole dedicate în **Scripta aramaica** unor zone obscure ale culturii și spiritualității universale fac din această carte o apariție foarte semnificativă pe un plan mai larg. Ne referim îndeosebi la secțiunile **Kabala și literatura ei aramaică, Enigmaticii mandeeni și Literatura și scrierea siro-aramaică.** Studiul asupra Kabalei este foarte extins, și se referă mai ales la situarea acestui corp doctrinar în contextul ezoterismului antic și medieval, căutîndu-i filiațiile, din cele mai vechi timpuri, pînă la **Hochmat Șlomo** și esenieni, la mandeeni, și apoi la tainicele învățături ale unor scrieri musulmane și de altă natură din Evul Mediu timpuriu. Comparat cu solidele cărți în materie ale celui mai mare specialist în materie, Gershom Scholem, contribuția lui Constantin Daniel este mai puțin adîncă în ceea ce privește descifrarea textelor, dar mai edificatoare, în raport cu mediul spiritual în care a apărut **Zoharul,** precum și cu apetitul de trăire directă căruia i-a răspuns în decursul secolelor. Un accent special este pus pe legăturile kabbalei cu hassidismul, destul de sumar tratate în alte studii pe care le cunoaștem (avem în față o ediție hassidică a **Zoharului,** apărută la Czernowitz, în 1851, în scrierea „Rashi"). Resurecția preocupărilor kabbaliste, îndeosebi în anumite cercuri, se datorează indiscutabil acestui curent de sensibilitate, voinței sale de a-l face pe om să experimenteze nemijlocit „splendoarea" ascunsă a unui mesaj inspirator. De asemenea, valoroase sînt analizele contribuțiilor din cercurile culturii medievale occidentale, referințele la Ibn Gabirol și la ceilalți învățați, atît de intim legați de gîndirea europeană a epocii (menționăm aici și faptul, destul de puțin cunoscut, că în românește a fost tradus poemul **Coroana** de către Dr. M. Thenen, în **Mahzor,** Iași, vol. I, 1929, pag. 267—279). Dificilele echivalențe ale pasajelor din **Zohar** au fost rezolvate de Constantin Daniel cu strălucire, ceea ce trebuie reținut, știind faptul că această carte este mai mult faimoasă decît citită, cum spune și A. Elmalech (despre ecoul literar, în cultura noastră a **Zoharului** îmi îngădui să citez și unele considerații proprii, cuprinse în M. Dor, **Legalot leadam aher,** 1974, pag. 187—192).

Contribuții substanțiale se află și în cele două părți finale, referitoare la mandeeni și la siro-aramei, cu un excurs valoros în poezia celor din urmă, din care sînt publicate și traduceri de o mare frumusețe și forță, îndeosebi poemul lui Iacob Serug despre **Cei șapte tineri care au dormit ani îndelungați.** Constantin Daniel împinge știința lui pînă la un nivel de trăire în care frumosul devine o formă de edificare morală, iar pagina de literatură veche invie un ideal de perfecțiune a omului, în termeni foarte actuali. Cultura popoarelor aramee este readusă astfel în fața omului modern, nu numai din dorința de cunoaștere, ci și pentru rolul său edificator. Caracterul exclusiv al acestor scrieri, dificultatea limbii și alte trăsături ale domeniului au ocultat mesajul de înaltă spiritualitate al unor poeți și învățați atît de faimoși în epoca lor. Cultura română de azi poate să descifreze întelesurile unor secole de demult, pe baza studiilor și traducerilor de indiscutabilă rigoare științifică ale lui Constantin Daniel.

Scripta aramaica este un argument pentru ținuta inconfundabilă a preocupărilor de orientalistică de la noi, o apariție demnă de orice mare cultură din lume, a cărei continuare va fi, desigur, un titlu, de mîndrie pentru Editura științifică și enciclopedică și pentru valoroasa sa colecție.

Aurel-Dragoș Munteanu

P.S. Este remarcabil gestul revistei „Flacăra", omagiul adus la împlinirea vîrstei de șaptezeci de ani, printr-un interviu cu marele învățat care este Constantin Daniel. Autorul interviului, Constantin Crișan, este un entuziast, cu indiscutabilă predilecție pentru valoarea cărturarilor noștri. Sînt necesare însă cîteva precizări, din dorința de a risipi eventuale neînțelegeri. Constantin Daniel nu ar fi putut să spună, cu siguranță, că sînt necunoscute consoanele limbii egiptene vechi, pentru că nu înțelegem cum ar fi fost descifrate în asemenea condiții o mulțime de texte (necunoscute sînt de fapt numai vocalele, după cum ele constituie o problemă în toate limbile semite, înrudite cu egipteana! Dacă nu am fi identificat nici consoanele, limba egipteană ar fi rămas mută pentru noi.). De asemenea, masageții nu sînt traci, deci nu au nici o legătură cu Platon și cu moștenirea trecă din gîndirea sa. Masageții sînt o populație de la estul Mării Caspice, ceea ce Constantin Daniel știe foarte bine, cum să vede și din cartea sa despre **Civilizația Egiptului Antic,** Editura Sport-Turism, 1976, pag. 42). Nu ne mai rețin la formulări imprecise, cum ar fi cea din primul răspuns, că savantul nu ar fi încetat nici o clipă... să abandoneze studiile orientale, ele fiind ușor de corectat de către orice lector binevoitor. Oricum, interviul este binevenit, iar Constantin Crișan merită toate laudele pentru osteneala sa!

REVISTA STRĂINĂ

● **MENȚIONATĂ** pînă acum doar în legătură cu ilustrul său frate sau cu Rodin, a cărui elevă și iubită a fost, Camille Claudel se află deodată în centrul atenției, datorită unei ample lucrări inițiate de Reine-Marie Paris și a unei expoziții retrospective, deschisă de curînd la Muzeul Rodin. Sora lui Paul Claudel a fost o sculptoriță de mare talent, independentă în gîndire, deși puternic influențată de naestrul său. Într-un articol consacrat celor două manifestări, Geneviève Laplagne scrie că tînăra artistă „a fost distrusă în zorii carierei sale, pentru că a refuzat să se conformeze normelor impuse condiției feminine din epoca sa". Se știe că sculptorița a fost închisă într-un azil psihiatric, înainte de împlinirea vîrstei de patruzeci de ani, după o „lungă și „scandaloasă" legătură cu autorul „Gînditorului". Lucrările expuse în marea retrospectivă dedicată operei lui Camille Claudel sînt considerate de aceeași comentatoare, în articolul publicat de revista **La Vie:** „toate, dar toate, sînt mai puternică decît ceilalte". Camille Claudel cunoaște astfel o postumitate glorioasă, după o viață petrecută în tenebre. Singura fotografie pusă în circulație de cercetători înfățișează un chip frumos, cu o notă de tragism și de deznădejde în ochi mari și expresivi...

● **MEMORIILE** actrițelor au devenit o adevărată modă, chiar dacă puține au fost cărțile de acest fel care s-au bucurat de primire călduroasă din partea criticii. De curînd, Candice Bergen a publicat la editura Simon and Schuster un volum intitulat **Bate in lemn,** cu evocări din copilăria sa hollywoodiană și cu alte aspecte incitante ale debutului și ale primilor ani de carieră. Actrița este fiica unuia dintre cei mai cunoscuți comici ai secolului, Edgar Bergen, un om sever în afara scenei, aproape incapabil să exprime vreun sentiment de afecțiune. Deși a moștenit o frumusețe ieșită din comun de la mama sa, o sudistă americană pe nume Frances, Candice Bergen a cunoscut multe dificultăți la început datorită unei puternice asemănări de caracter cu tatăl său, pe care nu reușea să o depășească nici în rolurile cele mai captivante. Eșecurile luptele cu sine și cu un mediu atît de derutant, stranietatea lumii de celuloid a cinematografului, totul transpare din această carte plină de farmec, scrisă de o actriță cu talent de romancieră. John Skow notează în revista **Time:** „Este o carte despre maturizarea unei actrițe..."

● **UNUL DINTRE CEI MAI PROMIȚĂTORI AUTORI AMERICANI** ai ultimilor ani a fost considerat Robert Hemenway, care a obținut în anul 1970 premiul O. Henry pentru volumul **Fata care a cîntat cu beatlesii,** de fapt o culegere de povestiri. Cea de a doua sa carte este **La graniță,** un roman de două sute cincizeci de pagini, apărut la începutul acestui an la **Atheneum.** Luînd în considerare faptul că Robert Hemenway are nu mai puțin de saizeci și doi de ani, înțelegem de ce criticul Stefan Kanfer îl consideră „unul dintre cele mai dificile cazuri din scrisul american modern". Fără să se grăbească, după un debut „impresionant", cum îl numește tot Stefar Kanfer, scriitorul a așteptat aproape cincisprezece ani ca să publice a doua carte. Este o lucrare melancolică și îndelung cîntărită, cum spun criticii aproape de perfecțiune, chiar dacă anii se îndoiesc de soliditatea construcției sale romanești considerînd-o mai degrabă tot o colecție de povestiri legate printr-un singur protagonist. Hemenway celebrează poezia actelor banale ale vieții, descoperind arta în gesturile mărunte, dar pline de sens și de căldură umană. Reveriile și exclamațiile de uimire abundă într-o carte de o frumusețe stranie, aproape incredibilă, dacă rămînem la prejudecata că numai istoriile grozave pot să construiască un roman.

● **GEORGES DUBY** este un mare specialist în istoria medievală a Franței și a publicat de curînd un volum intitulat **Cavalerul, doamna și preotul,** în care analizează instituția căsătoriei în secolele unsprezece și doisprezece în Franța. În epoca carolingiană, scrie marele învățat, căsătoria era „o armă politică", menită să producă alianțe și să mărească domeniile soților, prin zestrea de pămînturi, precum și să garanteze nașterea de fii capabili să moștenească averea și virtuțile aristicrat ce. Mai apoi intervin reglementările de natură diversă, tinzînd să introducă un conținut spiritual în uniunea sacralizată a nobililor carolingieni. Dincolo de finețea analizelor pe care le aplică raporturile matrimoniale Georges Duby a impresionat pe cititorii săi cei mai avizați prin supleteа stilului, atît de rară în domeniul arid al științei istorice. Kenneth Turan scrie că: „Cercetătorul impecabil este în cazul său și un cavaler rătăcitor, care știe să se lase pradă ispitei de a folosi o frazare mai sugubeață sau de a se opri la un detaliu pitoresc, cum se întîmplă, de pildă, atunci cînd se referă la baia unei domnișoare drăguțe, care se scufunda pe îndelete într-un laz, în timp ce cavalerii de pe meterezele castelului priveau cu încîntare la modul grațios cum înota, învăluită în mătăsuri albe".

● **MARELE ROMANCIER** Thomas Pynchon, considerat a fi prozatorul cel mai reprezentativ al anilor de după război în Statele Unite, autorul celebrului **Gravity's Rainbow,** — a publicat de curînd o culegere din primele sale încercări literare, cinci povestiri scrise și apărute pentru prima oară cînd avea numai douăzeci de ani. Ceea ce a frapat critica a fost însă introducerea extinsă cu care Pynchon își însoțește povestirile, un gest neobișnuit la acest scriitor atît de puțin înclinat la mărturisiri publice. Pynchon este necruțător cu începuturile sale de scriitor, considerîndu-le a sta sub semnul unor construcții abstracte și a lipsei de naturalețe în imbaj. Criticul Paul Gray comentează volumul de povestiri (cu titlul **Greoi la învățătură**) și prefața lui Pynchon, în următorii terment: „În ansamblul, lucrările timpurii ale lui Pynchon sînt exerciții cursive și disciplinate ale unui elev ce simte în el însuși pe vrăjitorul care va deveni mai tîrziu. Încercarea lui Pynchon de a se minimaliza, considerîndu-se un om obișnuit este plăcută, dar șocantă, sugerînd mai degrabă o anumită nesiguranță și obosealâ izvorîtă tocmai din situația sa specială".

● **ROMANUL Războaie civile,** de Rosellen Brown, evocă viața unui erou al luptelor pentru emancipare rasială, atît de frecvente în anii '60 în orășelele din sudul Statelor Unite. Interesant din punctul de vedere al analizei psihologice este însă faptul că autoarea își situează eroii după confruntările violente în situația cînd motivele de „război" au fost parțial depășite. Ce rămîne dintr-un „erou" atunci cînd el se întoarce din „război". Ce probleme morale, ce lupte se petrec în conștiința lui, în intimitatea căminului care a fost adesea sacrificat de dragul idealului, iată obsesia autoarei. De obicei, eroul unor asemenea evenimente nu se poate întoarce decît cu greu la o viață normală, ceea ce se întîmplă și cu personajul imaginat de Rosellen Brown.

CLARÎN

● **La Barcelona s-a sărbătorit zilele acestea — iar în cursul anului 1984 vor avea loc manifestări asemănătoare în întreaga Spanie — un secol de la apariția romanului LA REGENTA, opera scriitorului Leopoldo Alas (Clarín). Această lucrare, împreună cu Fortunata y Jacinta a lui Pérez Galdós sînt considerate cele mai bune romane spaniole ale secolului XIX. Prin simplul fapt că în 1884 Adolfo Alas a scris LA REGENTA, el a meritat din plin locul de frunte pe care îl ocupă în literatura spaniolă a aceluiași secol. Acest roman a apărut și la noi în traducerea lui Dan Munteanu, la Editura „Univers".**

Leopoldo Alas s-a născut în 1852 în provincia spaniolă Asturia. Activitatea și-o începe în calitate de gazetar. În 1875, deci la vîrsta de 23 de ani, apare în presa spaniolă un pseudonim care, începînd de atunci, va constitui un motiv de pasionate contro verse: „Clarín", un adevărat nume de război. În articolele sale gazetărești și din revistele literare, el atacă vehement burghezia spaniolă în tot ce are ea mai ipocrit, în moravurile ei, în frustările ei, cu un umor mușcător, umorul unui critic ce posedă un ochi de o luciditate extraordinară. Lucru, desigur, intolerabil, ce nu putea fi trecut cu vederea, atît de colegi cît și de autorități. Motiv pentru care un cîmp îndelungat, după moarte, a fost dat uitării.

Opera sa narativă este puțin abundentă — a publicat cîteva volume de povestiri —, însă a scris mii și mii de pagini de critică literară, domeniu în care a excelat, mai ales prin frumusețea stilului său. Prin faptul că era de o exigență extremă și de o pasionată violență față de mediocrități, el era spaima autorilor la orice nouă apariție din lucrările acestora.

Moare în 1901.

e.a.

CENTAURUL

Violeta Pages, fiica unui liber-cugetător catalan, industriaș opulent, s-a educat — dacă învățămintele primite pot fi denumite educație — pînă la cincisprezece ani așa cum a dorit dracul, iar de la cincisprezece ani încolo așa cum a dorit ea. A frecventat multe colegii străine, a învățat multe limbi vii, în care, în toate, știa să exprime corect ereziile tatălui său, erezii ce deveniseră, în casa lor, dogme. Știa mai mult decît o bacalaureată și mai puțin decît o tînără onestă. Era foarte frumoasă; capul ei părea că se detașează dintr-o medalie antică, la fel cum erau, se pare, sicilienele despre care ne vorbește poetul **Trofeelor:** îmbrăcămintea ei, figura ei, posturile sale, vorbesc celui mai puțin versat în gingășiile artei elenice, de Grecia; în pieptănătura ei, de gust arheologic, simplă, nobilă, poetică, Violeta părea o pictură murală clasică, găsită în vreo excavațiune din acelea care ne-au descoperit eleganța antică. În Manualul de arheologie al lui Guhl și Koner de exemplu, puteți vedea gravuri ce par portrete ale Violetei aranjîndu-și pieptănătura.

Era păgînă nu cu inima pe care nu o avea, ci prin instinctul ei imitativ ce o făcea să copieze, în visele sale nebunîile poetilor ei favoriți, francezii, modernii care se ocupau cu complimentele lor de catedră pentru ca ea să le transforme în credință poetică și în inspirație a muzei sale **plastice** și ostentativ senzualiste.

Datorită faptului că se credea păgînă și că citea romane de aventuri cavalerești Violeta ajunsese să simtă și, mai ales, să imagineze cu o anumită sinceritate și forță manie sa pseudoclasică.

Cum, în sfîrșit, era catalană, nu-i lipsea necesarul bun-simț, pentru a-și ascunde capriciosele sale idei, unele prea extravagante, față de cele ce în mod obișnuit există în relațiile dintre oameni, idei ce nu puteau să-i servească la cucerirea unui public adecvat, prin faptul că existau prea puține domnișoare bacalaureate*) în Spania, iar majoritatea bacalaureaților fiind puțin eruditi.

Pe mine, nu știu de ce, în puținele zile în care am stat de vorbă, m-a crezut demn să-i aud intimitățile nebuniei sale păgîne. Nu pentru că eu aș fi făcut, față de ea, paradă de cunoștințele pe care nu le posed; mai degrabă trebuie să fi fost faptul că a observat la mine sincera și tăcuta admirație cu care contemplam la ea, pe furiș, ori de cîte ori puteam, frumusețea ei suverană, croiala superbă a veșmintului ei, liniile grațioase ale corpului său, splendoarea liniștită și ideală a ochilor săi albaștri-verzui, un adevărat model de frumusețe divină și de elocventă **artă statuară!** O, în acel căpșor pieptănat de Praxiteles exista suficient fosfor pentru a face din ea un poet parnasian de categoria a treia, însă acest templu adăpostea în el niște bieți zei falși, atîtați și bolnăvicioși!

Violeta la fel ca toate femeile din categoria sa, putea crede că, prin faptul că îmi plăcea atît de mult corpul ei, îi admiram în egală măsură și talentul, imaginația sa, capriciile sale ce erau și un rod al imprudentelor sale lecturi..

Astfel că, într-o seară la un bal, după cină, în clipa în care fecioarele în rochii decoltate, obosite de vrajă par că adulmecă în această ambianță parfumată misterele nupțiale presupuse în noapte, de veghe Violeta singură cu mine într-un colț într-un parc transformat într-o locuință palatină îmi expuse secretul său care începea la fel ca orice altă poveste romantică vrednică de dispreț, spunînd:

„Eu sunt îndrăgostită de ceva imposibil."

Și continuă în felul acesta:

„Eu sunt îndrăgostită de un Centaur. Acest vis mitologic clasic este al meu; pentru mine orice bărbat este prea puțin puternic, prea puțin rapid și posedă puține picioare. Înainte de a cunoaște acest mit al bărbatului-cal, de foarte de mică am simțit vagi înclinații absurde și o afecțiune nebună pentru grajdurile de cai, pentru islazuri, pentru tîrguri de cai, curse și tot ce este în legătură cu calul. Tatăl meu poseda cai mulți, de călărie și de tracțiune, precum și grajduri ca niște palate, iar în serviciul lor se afla o jumătate de duzină de îngrijitori, de buni călăreți și de excelenți vizitii. Foarte de dimineață ieșeam din casă și repede mă pierdeam printre picioarele animalelor mele iubite, pădure de coloane mobile ale unui templu viu al adorației mele idolatrice. Nu fără teamă, însă cu plăcere, petreceam ore întregi printre copitele nobilelor bestii, ale căror lovituri, nechezături și tremurături ale pielii îmi impuneau un fel de spaimă religioasă și o anumită umilință voluptoasă feminină precoce, pe care o cunosc toate femeile care iubesc pe acela de care se tem. Mă îmbăta parfumul picant și straniu al grajdului, care reușea să-mi zmulgă lacrimi din ochi și mă făcea să visez, la fel cum în teatrul persan aceste sentimente îzbutea să le provoace în spectatori meiul.

Visam curse de cai înnebunitoare, prin terenuri ripoase și prăpăstii, sărind peste coline și văi, colănită la fel ca amazoanele de la circ peste spatele lucios al eroilor mei focoși, puternici și lipsiți de suget, așa cum eu îi doream. Anii treceau și slăbiciunea mea nu se micșora, nici eu nu căutam s-o ascund; primii bărbați care începură să fie pentru mine rivalii cailor mei fuseseră oamenii grajdurilor mele. Unii dintre aceștia își dădură repede seama de situație, și, văzînd disprețul cu care îi priveam, au găsit dragostea mea pentru cai ridicolă, capriciu al unei femei nebunatice și rafinate. (...)

Puțin rușinat, m-am sculat în picioare și am părăsit colțul confidențelor noastre, mulțumit că ea, prin faptul că ține ochii închiși așa cum am spus, nu va privi ridicolul meu fel de a umbla, ca al unui biped mai puțin mitologic, ca al unui cocoș, de exemplu...

★

Au trecut cîțiva ani și am revăzut-o pe Violeta. Este frumoasă, o frumusețe grecească, ca întodeauna, cu toate că puțin mai plină decît înainte. Acum cîteva zile mi-a prezentat soțul ei, contele La Pita, căpitan de Cavalerie, un om voinic ca un stejar, hirsut, de o inteligență ce dă în gropi, brutal, grosolan, călăreț mai mult decît mediocru, îndrăgostit exclusiv de **armă,** cum spune el, înșelîndu-se, deoarece zicînd armă face aluzie la calul său. Se înșeală, de asemenea, cînd jură (și știe să jure!) că pentru el nu există credință mai mare decît spiritul de corp: pentru că, de fapt, el nu face altceva decît aluzie la corpul calului său vînăt-rotat, care ar fi un Pilade al său, dacă ar exista Pilade cu patru picioare și dacă un bărbat ca el, contele La Pita, ar putea fi Oreste. Timpul pe care nu și-l petrece călărind La Pita îl consideră pierdut; și în mizantropia lui de animal transformat într-o formă aproape umană, declamă, suspinînd sau nechezînd că nu are un prieten mai adevărat decît vînăt-rotatul său.

În românește de Esdra Alhasid

*) **Se referă, bineînțeles, la tineretul de la sfîrșitul secolului XIX.**

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dan Fruntelată. Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95

Tiparul executat la: COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
25
(1 155)
Sîmbătă
23 iunie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

VOCAȚIA CREATOARE

Una din trăsăturile de fond ale politicii partidului, care decurge din însăși natura și rolul acestuia de centru vital al întregii națiuni, este aceea referitoare la forța și calitatea idealurilor pe care le promovează, sensul și modalitățile prin care un domeniu prin excelență al ideilor și al viziunii despre om și societate se transformă într-un cîmp fertil al realității, teren pe care ideile se și verifică de fapt și își probează înalta rezistență în timp. Ele sondează adînc în mintea generațiilor și acționează pe termen lung, devin linii de înaltă tensiune cu circuite în toate straturile și în toate sferele existenței, inclusiv a aceleia istorice după care ne înfățișăm de-a lungul și în plenitudinea propriei noastre identități. Rolul mereu crescînd al partidului constă și în această vastă cuprindere a puterii de perspectivă a idealurilor și în această permanentă și necesară concretizare a lor, de la etapă la etapă, de la domeniu la domeniu și pînă la factorul om. Căci interesul suprem acesta e, acesta e și scopul.

Sub raportul educației, al cerințelor activității politice, problema care se pune este aceea de a stabili o logică și durabilă legătură între conținutul de fapt al acestor idealuri și puterea de efort și angajare, de dăruire a celor pentru care ele se exercită și sînt racordate — s-ar putea spune — la întregul sistem energetic și de voință, național. Ce propun aceste idealuri, care este calitatea lor optim umană, ce frămîntări și ce jaloane de spirit aduc? — sînt întrebări care, pe tărîmul literaturii și artei, vizează chiar scopul și funcționalitatea actului de creație, demersurile în planul cunoașterii și țin de amplitudinea și profunzimea conștiinței artistice.

Umanismul pe care îl consacră idealurile socialiste și care are un viu temei de sprijin în realitatea țării este intrinsec creației și se constituie ca experiență de cea mai mare importanță pentru întregul fenomen cultural-artistic, în strînsă relație cu tradiția dar și cu perspectiva pe care o lansează prin tot ce are mai valoros actualitatea literară. Preocupările în domeniu ating zona de confluență a idealurilor cu problematica realității și propun tot atîtea argumente pentru suita de valori ale umanismului, certificînd o largă predilecție în acest sens, specifică tuturor genurilor și speciilor care compun în momentul actual fenomenul literar, el însuși văzut pe filiera de valori ale moștenirii culturale și deschis spre marea construcție de conștiință pe care o implică opera de făurire a noii societăți.

Creația literar-artistică din patria noastră, arăta secretarul general al partidului, trebuie să fie originală, patriotică și umanistă iar în cuvîntarea rostită la Consfătuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative preciza spiritul care trebuie să anime faptul de artă, de la marele Festival național care este „Cîntarea României" și pînă la actul de creație văzut în individualitatea și specificitatea sa: **Fiecare popor își are muzica, își are creația sa — și noi avem o creație minunată a poporului nostru și trebuie s-o cultivăm, s-o dezvoltăm, s-o ridicăm la un nivel nou, superior, s-o așezăm pe o bază și mai temeinică, pe baza concepției revoluționare despre lume.** Se află aici, în termenii unei astfel de orientări, însăși cheia de boltă a înțelegerii și promovării actului de cultură în continuitatea sa istorică sub semnul concret și durabil al patriotismului, ca unul din liantele nobile cele mai puternice ale sufletului unui popor. Este acesta și terenul cel mai propice al umanismului revoluționar, un umanism de esență și cu motivații multiple în sfera politicului și socialului, dar și a realității de spirit pe care o reprezintă creația și pe care îl consacră literatura celor patru decenii de libertate, în consonanță cu cele mai hotărîtoare înfăptuiri pe calea progresului și civilizației. Vocația constructivă a poporului și corespondența ei în materie de creație — vocația creatoare — se întrepătrund în relieful politic și social al acestor ani și formează una din dimensiunile esențiale ale epocii pe care o trăim.

Luceafărul

1944 • 23 August • 1984

Generația luptei cu inerția

• Antologie Nicolae Labiș • Articole de • M. Ungheanu și • Voicu Bugariu

IN PAGINA A 3-A

Zorina Bildescu : „Primăvară". Din expoziția națională de artă plastică a tineretului „40 de ani de muncă și împliniri", deschisă la sala Dalles

RĂDĂCINI

M-am întrebat, deseori, ce simte sau cum se simte, oare, omul prin inima și sufletul căruia nu trece nici o rădăcină. Și n-am găsit răspunsul potrivit. Poate și pentru că n-am crezut și nu cred că trăiește în lume vreun om prin sufletul și inima căruia să nu treacă vreo rădăcină, fie ea chiar firavă sau mai fără de vlagă decît alte rădăcini. În ce mă privește și în ce ne privește, rădăcinile care trec prin inimile și sufletele noastre sînt nu numai viguroase ci și fără de moarte. Pentru că își trag seva din izvoarele nemuririi acestui neam care sîntem, și care, în conformitate cu adevărul istoric, am putea rivni și nu pe nedrept, nu din lipsă de modestie, să sedem pe cel mai daurit fotoliu între alte asemenea minuni ale lumii. Pentru că, vrem nu vrem, vor alții, nu vor, noi facem parte din minunile lumii. Chiar dacă unii insinuează că am tăbărît asupra Carpaților într-o clipă de neatenție a lumii, deși munții acestia își măsoară începutul odată cu nașterea noastră. Pentru că noi prin strămoșii noștri le-am dat și nume și fală, i-am făcut cunoscuți învățaților lumii de atunci, de demult, de după începutul începutului. De-a lungul veacurilor și mileniilor n-am plecat, cu mic cu mare, în ospeția altor neamuri. Și acest lucru nu pentru că nu ne-ar fi plăcut să mai și petrecem uneori. Ci, numai și numai pentru că țara, adică pămîntul nostru și drumurile noastre și riurile noastre și munții și cîmpiile noastre și pădurile noastre n-au consimtit să rămînă, nici măcar vremelnic, în afara stăpînirii noastre. Iar noi ne-am învățat cu această datină. Și-o mai păstrăm încă și astăzi la loc de cinste în sufletele noastre. Neamuri străine cite au trecut în lungul și-n latul pămîntului nostru, care s-au oprit la umbra pădurilor noastre, în preajma griului și-a izvoarelor noastre, au recunoscut, minunîndu-se, rădăcina-stăpînă, închinîndu-i-se, cerîndu-i adăpost și datini și frumusețe.

Ce-i drept, ne-au împărtășit și ele din experiența lor de viață. Și ne-am împrietenit. Stăpînă, însă, a rămas rădăcina nemuritoare a românilor. Nici nu se putea altfel. Vigoarea ei a rezistat tuturor supliciilor la care a fost supusă, din cînd în cînd, de unii care au vrut s-o nimicească. De unii care nu știau, încă, la vremea respectivă, că nemurirea nu poate fi nici măcar înmormîntată de vie. Și cu atît mai puțin ucisă. De unii care n-aveau, încă, știința cultului strămoșilor, ai căror strămoși, de altminteri, trăiau încă, printre ei, neprefăcuți, precum strămoșii noștri în datini, credință, legămînt pe veșnicie cu pămîntul pe care l-au moștenit. Cu pămîntul pe care nu l-au cucerit de la alte neamuri. Cu pămîntul în care sufletele lor se prelungeau în rădăcinile griului pentru toate anotimpurile lumii acesteia pînă-n vecii vecilor.

Rădăcina noastră trăiește în sufletul fiecăruia dintre noi. Dătătoare de speranțe, de idealuri, de vise, de puteri. Nu există palmă de pămînt românesc unde rădăcina aceasta să nu fie prezentă. Intrați în muzeul oricărui oraș. Fie el cît de mic, cît de neînsemnat față de marile metropole ale lumii. Și-n fiecare muzeu veți descoperi o parte din vigoarea acestei rădăcini, preschimbată, după trebuințele de atunci și de astăzi, fie în ceramică, fie în bănuți, fie în săgeți, fie în sumane, fie în lespede de mormînt. Și ți se pare, că atingînd un astfel de ciob-rădăcină, că auzi ba un strigăt de luptă, ba un strigăt de biruință, ba un bocet, ba un plîns de copil, ba o doină, ba un îndemn la statornicie după trecerea unor copite străine peste bruma de avut al vreunui sat.

Rădăcina noastră, acum, în anul cînd aniversăm patru decenii de la revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, în anul Congresului al XIII-lea al partidului, acum cînd este înfrumusețată cu panglică roșie, simbol al izbînzilor socialiste, este mai viguroasă, mai în putere, așa precum și-au dorit-o străbunii, din veac în veac.

Radu Selejan

Pentru patrie

Era un gest pulsînd mereu
În vîrsta muncii și a țării
Sculptînd mișcarea-n minereu
Pe-arhitectura așezării,

Că mai întîi și-ntîi s-au pus
Cu-ncredere și iscusință
Pilaștrii mari la polul plus
Pe temelii de biruință.

Făuritor spre noul sens
Poporu-i pururea lucrare
Prin energii purtînd intens
Al vieții nimb fără-ncetare

Și pentru toate cîte sînt
Pe comuniste șantiere
Partidu-i forță și avînt
De fericire-ntemeiere

Și ne clădim adevărat
Prin cel ce-i patriei lumină
Că-n libertate ne-a-nvățat
Destinu-n steme să se țină :

În românesc prezent, suprem
Suim romantici visători
Prin griul țării cum ne vrem
Un neam unit, de muncitori.

Pavel Pereș

Spirit al adîncurilor

Ce tragedie, după aceea a lui Eminescu — care a avut timp ! — că Nicolae Labiș s-a sfîrșit, printr-un accident la o vîrstă postadolescentină...

Eu îl recitesc de cîteva ori pe an, și mai zi de zi, și de fiecare oară mă mir. Mi se pare că mai am această însușire : de a te mira de minunile omului și de cele ale firei (oare nu trebuia să citez dintr-un mare poet ?).

Cît har avea acest preatînăr și cîtă cultură, pînă-n pînzele zenitului, la nici douăzeci și unu de ani !

Era hărăzit.

Unde dă, apăi Zeul dă răsplătirea pentru cîntecul șoptit al celor mulți — dar și-n limba lor clară, veche și răspicată.

Era, să mă ierte poeții de astăzi — colegi și prieteni — din descendența eminesciană.

Oare n-am greșit cu ceva ? Să fiu clar : după Arghezi, după Pillat, după Blaga...

Să fiu a doua oară clar : sînt în ceasul zilei de astăzi, cu bătaie lungă, străluciți poeți ai sufletului și verbului românesc.

Numai că Nicolae Labiș, într-un moment al unei istorii eterne, a pus o hieroglifă de aur. (Mi-am pierdut de curînd, într-o cruce de cimitir din Alba Iulia, pe mama mea care — tînără la 20 de ani — a participat cu alaiul satului nostru la Marea Unire din 1918 și n-am găsit și nu găsesc mîngîierea decît tot în Poet : O, mamă, dulce mamă...**).**

Labiș a venit să ne cînte, într-o cumpănă, un vers melodios și vechi.

Labiș este un inovator tradiționalist : Labiș este, cum singur spunea, „un spirit al adîncurilor".

Generațiile contimporane cu el, generațiile succesive după Dînsul au primit o cuminecătură nouă și merg — citeștoate pe făgașuri frumoase.

Cine crede că l-a „învățat" sau l-a „înțeles" pe Labiș să-mi dea voie să-i spui că nu-l știe pe Eminescu decît după ureche.

Mă voi fi exprimat arghezian, dar fie să gresesc eu.

Însă despre altceva este vorba. Mărturisesc (și cîți mulți ca mine) că am ajuns — cît am ajuns — la lumura eminesciană pentru că, în epocă, l-am citit și recitit pe Nicolae Labiș.

De fapt vreau să adeveresc că și generația (și generațiile viitoare de prozatori) datorează spiritului înnoitor al lui Nicolae Labiș măcar o încordare în spațiul unei fraze neinduplecate.

Labiș, fără a tăgădui studiile critice care i s-au închinat, rămîne încă de a fi reevaluat.

Labiș nu mai este, de multă vreme „un cînt" — el este o adeziune perenă a spiritualității românești.

Gheorghe Suciu

EPOCĂ ȘI POEZIE

Resurecția lirismului

Pe cît de eterogenă în aceeași măsură admirabilă, efervescența lirică din anii imediat următori războiului, în care se întretaie atîtea structuri poetice, este trecută sub tăcere la sfîrșitul deceniului. După 1948, pentru cîțiva ani buni poezia se golește de substanța lirică. Lirismul devine ținta cea mai la îndemînă a ideologiei proletcultiste. Orice poezie adevărată este considerată „intimistă", „evazionistă", „decadentă". Practic, acuzațiile erau tot atîtea interdicții. Trebuie spus că prin natura ei poezia este mult mai „lovită" decît proza, unde cîmpul de manifestare, îngustat considerabil, nu este și anulat. În plin deceniu proletcultist apar romane de Zaharia Stancu **(Dulăii,** 1952, **Florile pămîntului,** 1954), episoade ale ciclului lui Darie și, mai ales, apare primul volum din **Moromeții** (1955) de Marin Preda, capodoperă a prozei românești. Strict cronologic, pînă la mijlocul celei de-a șasea decade istoria poeziei nu se poate lăuda cu nici o apariție de talia acestora. Subordonarea convingerilor estetice necesităților luptei revoluționare e înțeleasă în epocă dogmatic și absurd. Situația, dramatică pentru conștiința artistică, este descrisă cu destulă sobrietate de Maria Banuș într-o mărturisire care prefațează ediția de **Poezii** (1971). Dincolo de caracterul confesiv și de argumentația, volens nolens, pro domo, se cuvine admis documentul de epocă, chiar dacă el este, literar, o evocare : „În ce mă privește, lucrurile se petrecură, în linii mari, astfel : ieșeam din rezistența antifascistă, din ororile războiului, din barbaria hitleristă, trepidînd de o clocotitoare tinerețe frustrată, de mesianice viziuni de eliberare socială, de o încredere nemărginită în apropiata și totala victorie a comunismului, adică în victoria rațiunii și a dreptății.

Totul — năzuințe personale, stil de viață, deprinderi și chiar crezuri estetice — trebuiau subordonate necesității luptei revoluționare". În unele volume, poeta va găsi însă — chiar dacă nu întotdeauna — un ton, să zicem, convenabil, reușind să rămînă în sfera lirismului. Deși bogat în gesticulație și în conținut agitatoric, poemul **Tie-ți vorbesc, Americă** (1955) are un ritm interior al dicțiunii și o figurație ce salvează pasajele retorice. În **La porțile raiului** poezia se eliberează complet de canoanele epocii. Senzualitatea din **Țara fetelor** (1936) se preschimbă în temă și elogiu al maternității pentru a ajunge în deceniul următor la altitudinea dramei existențiale. Cărțile mai noi ale Mariei Banuș aduc o — greu previzibilă — viziune a captivității abstracte. Între recluziunea generică și neant se înscrie, spiritualizat, simbolul „portretului din Fayum."

Poezia evenimentului, versificarea cotidianului, grandilocvența formală, retorismul rizibil, factologia care nu atinge nici măcar o cursivitate plauzibilă, de la banalitate la așa-zisul „eroism" comun, de multe ori exagerat pînă la incredibil și hilar, abundă. Speciile predilecte sînt reportajul liric, balada, poemul biografic (reconstituire a existenței-model), romanul în versuri, oda, imnul, montajul agitatoric. Mulți poeți debutează în registrul acesta. Este condiția publicării, așa încît ar fi o eroare să diminuăm exagerat valoarea unor autori datorită debutului lor tipic proletcultist. Semnificativă în acest sens ni se pare situația lui A. E. Baconsky, ale cărui „faimoase" **Frasinii de la răscruce** sau **Baladă pentru Barta Iosif și ortacii săi** din **Poezii** (1950) „n-ar putea în nici un caz lipsi dintr-o «antologie» a ceea ce s-ar putea numi **baladismul proletcultist".** (Nicolae Ciobanu). Poetul revine spectaculos, cum vom vedea, cu **Fluxul memoriei** (1957).

Perioada în discuție permite totuși afirmarea unei poezii sociale adesea remarcabile. De observat că autorii cei mai importanți în această direcție apăruseră cu primele volume în anii '30. Două ar fi ipostazele ce ar structura tipologic această orientare. Pe de o parte, **egolatria ingenuă** a lui Mihai Beniuc, din **Cîntece de pierzanie** (1938) transformată odată cu **Un om așteaptă răsăritul** (1946) într-o mai accentuată conștiință a întemeietorului de semnificație — și astfel de istorie. Ea o întîlnește într-o ambiguitate benefică pe aceea de continuator al străvechii dureri („Voi, trecători alături de vreme, / Dacă-auziți cum cîntecele pling, / Să știți că-n miezul muntelui adînc, / Durerea românească geme !"). Patosul social al lui Beniuc este particularul opțiunii ridicat la universalitatea efectului. Treptat, poetul va căuta simbolul tutelar. Dacă înlăturăm cantitatea dezarmantă de versuri și încercăm să găsim „coloana vertebrală", am putea obține un raport între două figuri-prototip. Prima este cea, des citată, a „pomului", cam convențională **(Mărul de lîngă drum),** cealaltă este imaginea **tunelului,** figura unei insațiabilități sui-generis (de spații, de motive imaginare). Tunelul e elementul de legătură, un simbol prin care trecutul gîlgîie în prezent, la fel cum „mărul de lîngă drum" era unul al generozității, al alterității programatice și astfel — același mod de a „ancora" în veac.

Impresionantă în alt sens, evident mai lirică și mai profundă, rămîne în perspectiva anilor poezia lui Eugen Jebeleanu, în care demnitatea civică, meditația în fața istoriei vizează cosmicul. „Aspectul faustian" de care vorbea G. Călinescu referindu-se la **Surîsul Hiroshimei** (1958) este de fapt trăsătura caracteristică pentru volumele din acest deceniu. Psihologic privind, viziunea cosmică se înalță pe tema destinului colectivității umane. De la **Ceea ce nu se uită** (1945) la **Cîntece împotriva morții** (1963) expresionismul lui Jebeleanu este evident unul al răsfrîngerii patetice într-un plan întotdeauna socializabil. Personalismului lui Beniuc îi răspunde aici marea voluptate a identificării subiectului cu **obiectul** — care este pentru autorul **Parabolelor civile,** întreaga umanitate. „Poet vizionar," Eugen Jebeleanu a cristalizat liric dubla alternativă pusă de veacul nostru în fața contemporaneității : drumul spre neant sau calea spre surîs." (Ion Bălu). Într-o scurtă poezie datată 1949 apare o imagine care, citită alegoric, ar putea guverna experiența artistică a poetului : „Pling uneori, / dar plînsul e al indignării / sărat și-amar, el nu coboară, / ci suie ca grumazul mării. // Și nu-i al meu : e-al celor care — / izbînd o lume greu bolnavă / și rea — / mai gem ; dar chiar și plînsul, / cînd vine, îl prefac în lavă." **(Lava).** A preface plînsul în lavă înseamnă a face din suferință o incendiară energie morală. Patetic echivalează la Eugen Jebeleanu cu social și acest lucru va reieși cu prisosință prin prisma volumelor mai recente. În **Hanibal** (1973) meditația lirică va continua să vizeze cosmicul, de data aceasta prin destinul individual. Cartea ilustrează într-un mod superior ceea ce s-ar numi **poezie politică.** Principalul ei sprijin este, s-a spus, figura **timpului** devastator, ireversibil. În fața lui, eul liric trăiește o paradoxală încredere : spiritul nu poate fi învins, în ciuda eroziunii (poetul a văzut, doar, „o lume în flăcări") ; el este valoarea absolută, a cărei formă de concretizare rămîne desigur **istoria.** Istoria ca succesiune de imagini esențializate. Universul liric al lui Eugen Jebeleanu nu este însă unul

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

• În pagina a 4-a : • REPERE ALE LIRICII TINERE • Semnează : • Cristian Moraru • Mirela Roznoveanu • Dumitru Radu Popa • Liliana Ursu

OPȚIUNI LIRICE CONTEMPORANE (5)

Concluzii parțiale

1.

Aplicînd grila călinesciană recunoaștem **barochismul** poeticii generației 80. Totodată anticlasicismul și antiromantismul ei implicit. Recunoaștem acel „goût baroque" în chiar ironismul consecvent aplicat (grecescul „eroneia" înseamnă simulare). Asistăm la o poezie a simulării, a **teatralității.** Depistăm la tot pasul inscenarea naturaleții, fisura dintre adevăr și expresie. Este jocul de-a trăirile umane devenit în ultimă instanță jocul de-a poezia. Autenticitatea e trucată prin „trompe l'oeil". Acest fatadism caracteristic barocului duce la afișarea formei în defavoarea conținutului. Ratînd (intenționat ?) unitatea clasică fond-formă, această poezie propagă ostentația stilistică. Lirica generației 80 este ostentativă prin trucurile și duplicitățile histrionice care țin de estetica teatrului în teatru. Dihotomia dintre poetica realistă și poetica livrescă, pe care se axează barochismul acestei generații, nu sparge echilibrul programului unitar, pentru că cei doi termeni se unesc într-un oximoron pe care l-aș considera definitoriu : **realism manierist.** Cantitativ, poezia acestor tineri este de asemenea barocă. Textele desfășurate sufocant, pletora semantică excesivă cultivă aglomerarea, redundanța. Aglutinarea amănuntelor demonstrează un fenomen psiho-tipologic. La acești poeți predomină nu capacitatea sintetică a rațiunii (Vernunft) ci capacitatea analitică a intelectului (Verstand). Observația nu este o apreciere ci o constatare.

2.

Stilistic, poezia generației 80 atinge o complicare **manieristă.** Barochismul livresc al expresiei ocultează sinceritatea. Se practică

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 6-a

• În acest număr : POEME DE VIRGIL TEODORESCU • „Un alt autograf eminescian ?" de Vasile Oltean • „Ion Creangă" de Nicolae Ciobanu • Numele poetului de Cezar Ivănescu • Poșta redacției de Ion Gheorghe • Pseudo-cultura pe unde scurte de Artur Silvestri • Acasă de Fănuș Neagu

CRONICA LITERARĂ

AL. HANȚĂ: «Contemporanul» o revistă așa cum a fost

Există nu numai scriitori nedreptățiți dar și epoci literare nedreptățite. Admirația pentru perioada interbelică a literaturii române, determină la mulți ignorarea aproape completă a celorlalte, ceea ce este un minus de viziune. Literatura română nu se reduce numai la cei care au scris între cele două războaie mondiale, după cum nici mai înainte nu se reducea doar la scriitorii din jurul **Convorbirilor literare.** Inerțiile istoriei literare funcționează însă și produc serii de opinii coincidente fără revizuirea punctelor de plecare. O epocă încă insuficient studiată pentru literatura română este cea postpașoptistă întinsă până în jur de 1900. Nu ne referim la valori, cele mai multe scoase la lumină și analizate de multă vreme, ci mai ales la climatul literar, la țesătura de idei a epocii, la bogăția ei neobișnuită, dar strivită de cele citeva puncte mari ale reliefului de la sfîrșitul secolului trecut. Imaginea acestei epoci este insuficient cunoscută deși s-a scris mult despre scriitorii ei și despre disputele literare ale vremii, reduse însă din păcate la citiva poli ai vieții literare și nu odată cu ingroșări de linii care au simplificat cu totul perspectiva. Dacă ne vom referi mai ales la chestiunea revistei **Contemporanul** abundent studiată după război punem degetul pe unul din punctele nevralgice. Pînă atunci istoria literară scosese în evidență revista **Convorbirilor literare** și pe scriitorii ei. Polemic și simetric s-a incercat o opoziție între **Contemporanul** înfățișată ca o revistă capabilă să ofere o contrapondere **Convorbirilor literare.** De aici evident simplificări de fizionomie care treptat au fost semnalate de critica literară fără a reuși să reintroducă un punct de vedere intru totul echilibrat asupra chestiunii.

Contemporanul, o revistă așa cum a fost de Al. Hanță (Editura Albatros, 1983) incearcă o restituire detașată a contribuției revistei **Contemporanul** în epocă. „Față de alte incercări recente, lucrarea de față expune nu ceea ce am dori să cuprindă revista ci ceea ce efectiv cuprinde". Altfel zis, Al. Hanță ne propune un studiu metodic de istorie literară lăsînd deoparte orice idei dinainte făcute. Ceea ce va examina în primul rînd va fi revista.Gestul său este salutar pentru că recomandă probitatea cercetării, întoarcerea la text, la date, la paginile colecției. Al. Hanță ne propune o descriere a revistei avînd în vedere evitarea unor supradimensionări pe care o parte a cărților anterioare pe această temă le-au oferit cititorului. Procedeul nu va fi cel al studiului cronologic ci al unor mari teme sau probleme în capitole succinte și informate la sursă. Al. Hanță este preocupat să așeze **Contemporanul** în contextul publicistic al epocii pentru a-i găsi tradiție și rădăcinile și a-l putea caracteriza în liniile unei tradiții ideologice și culturale, adică de a vedea practic dacă revista a apărut pe loc gol, este o mare excepție ori este o revistă care apare firesc în prelungirea altora. Concluzia este cea din urmă. Al. Hanță procedează la demitizarea nașterii **Contemporanului.** Cînd vorbește despre programul revistei care s-a precizat mai ales într-o polemică cu I. N. Roman, alias Morna, Al. Hanță insistă asupra intervenției lui V.G. Morțun în polemică și asupra declarațiilor acestuia. V.G. Morțun nu spune altceva decît că revista il precede pe Gherea, că ea și-a formulat programul înainte iar că Gherea n-a făcut decît să-l dezvolte. Articolul lui V.G. Morțun, la care se revine și în alte pagini, este deci documentul unei independențe a opiniei **Contemporanului** de cele ale lui Gherea. Revista l-a premers nu numai fiziceste dar și ca program. Foarte caracterizant pentru **Contemporanul** este compartimentul său dedicat cuceririlor științei moderne deoarece mai ales de aici și-au luat zborul ideile și atitudinile unei mari părți a primei generații de socialiști români. Știința modernă este zeul absolut al revistei și totul este combătut în numele ei și al autorităților pe care le citează. De aceea cînd se ocupă de istorie și filologie **Contemporanul** trece la citeva contestații științifice acute la adresa unor istorieni contemporani. Trebuie spus însă că această campanie pe teme istorice a revistei **Contemporanul,** interesantă ca orizont problematic și bibliografic n-a rămas în analele culturii române decît ca un eșec deoarece intervenea rigid impotriva unor istorici autentici și teze valabile ale istoriografiei române. Al. Hanță este primul care acordă atenția cuvenită acestor campanii duse de Nădejde, punctînd caracterul lor restrictiv. În problema modului în care materia istorică intră în nuvelă și roman, **Contemporanul** a emis păreri care după opinia autorului suferă de o limitare a viziunii. Cerînd scriitorului imperativ adevărul științific înainte de toate, criticul limita dreptul ficțiunii și fanteziei de a-și face jocul necesar în actul de creație. Nuvela lui Ion Pop Florantin despre Decebal este vajnic combătută, exact pentru ceea ce-i va plăcea mai tirziu lui Călinescu : imaginația neagră, gotică a autorului. Merită reținută impotrivirea lui Nădejde la literatura cu haiduci, chestiune asupra căreia Al. Hanță nu insistă, dar poate că ar fi meritat ca preludiu la cazul Sadoveanu creat mai tirziu de H. Sanielevici pe aceste urme. Iosif Nădejde s-a ocupat și de lingvistică fără mai multă șansă decît în istorie, susținînd teze astăzi infirmate de cercetarea istorico-lingvistică. Al. Hanță însă credincios scopului face tabloul complet al prezenței revistei **Contemporanul** în epocă și al contribuției acesteia. Folclorul și etnografia este un alt capitol studiat de Al. Hanță în revista **Contemporanul.** Singura contribuție notabilă pe care o reține autorul este una de metodă, recomandarea ca folclorul să fie cules cît mai aproape de cum il zice poporul, evident în linia scientistă a intregii reviste. Din păcate, consideră Al. Hanță, articolul menit să exprime teoretic și analitic această atitudine, cel al lui Schwartzfeld despre colecția de poezii populare a lui Alecsandri, nu are decît meritul unui enunț, în rest fiind o intervenție agresivă care vizează mai ales persoana autorului. Foarte importantă i se pare scriitorului, pe drept cuvînt, contribuția revistei la apariția naturalismului și realismului în literatura română, pe care le-a susținut teoretic și polemic în nenumărate rînduri. În această chestiune revista are o atitudine programatică de unde și rezultatele susținerilor ei, adică o anume rigiditate în judecarea literaturii conform normelor naturaliste sau realiste. Este remarcată mai ales contribuția lui Gherea la dezbaterea acestor probleme și formularile superioare ale lui V.G. Morțun în aceeași chestiune. Capitolul de **Polemici** este desigur în măsură să dea o imagine a tonului și atitudinii autorului, care procedează în continuare calm, examinînd faptele. Mai intîi **Contemporanul** n-a apărut în conflict cu **Convorbiri literare** cum s-a scris, ci în prelungirea aceluiași curent de idei, cu accent pe știință la **Contemporanul.** Este apoi prezentat primul conflict important al revistei, cel cu **Literatorul** și cu Macedonski, ca și atitudinea de permanentă minimalizare a lui Alecsandri, în care paradoxal **Contemporanul** se întîlnește cu **Literatorul.** Polemica cu Titu Maiorescu începe mai intîi pe chestiunea inferiorității creierului la femei și ajunge cu articolele lui Gherea la culminațiile cunoscute. În prezentarea acestui moment polemic, foarte cunoscut de altfel, Al. Hanță procedează obiectivist, probabil pentru a da o imagine cît mai exactă a polemicii. Cercetarea revistei nu se oprește aici ci urmărește modul în care **Contemporanul** a făcut traduceri din literaturile străine și mai ales ce scriitori a promovat. Caracterizările acestora din urmă sînt succinte, conforme de altfel și valorii lor, dar poate că C. Mille merita mai multă atenție pentru contribuția lui de critică literară. Al. Hanță elimină dintre scriitorii **Contemporanului** pe Tradem care n-a colaborat niciodată la **Contemporanul.** Exemplul ilustrează în intenția autorului modul lejer în care s-au făcut prezentările revistei **Contemporanul** în mod curent, ignorîndu-se faptele. Concluzia lui Al. Hanță și după prezentarea scriitorilor este că nu se poate vorbi de un curent sau de o școală a **Contemporanului** și că revista trebuie văzută în contextul de epocă fără exagerări și singularizări impotriva adevărului istoric.

Al. Hanță și-a circumscris cercetarea doar la paginile revistei **Contemporanul** și nu și la ecourile imediate sau ulterioare ale existenței revistei tocmai pentru a înfăptui o cercetare fidelă, iar optica sa moderată, atentă la fapte și la dimensiunea lor reală în epocă, este o certă contribuție pe un teren unde au circulat multe afirmații inflamate și fără acoperire.

M. Ungheanu

SMARANDA COSMIN: «Aventura»

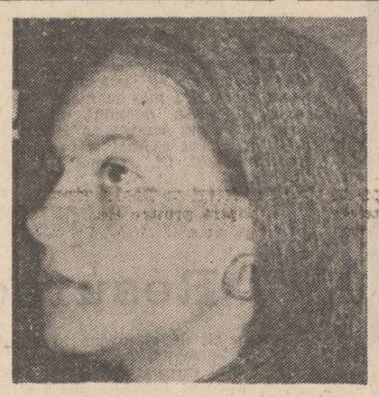

Spre deosebire de colegii ei de generație, Smaranda Cosmin a debutat în volum relativ tirziu. Acest fapt (accident editorial sau conștiință estetică mai riguroasă ?) nu o dezavantajează, cartea sa atestind o remarcabilă maturitate artistică, deși nu ferită în totalitate de o oarecare tentație spre atitudini exagerate și paradă culturală, vizibilă în citeva poeme de început ca **Avertismentul, Clavecinul bine temperat, Aventura** și **Asunción sau prima experiență pilduitoare.** Interesante ca „aventuri" intelectuale sau ca zbuciumate mărturii de conștiință, ele nu absorb complet elementul cultural, rămas la stadiul expozitiv, netransgresat în metaforă revelatoare și nici nu distilează în suficientă măsură impulsurile și trările inițiale, de obicei stări de furie și silă existențială, în licori subtil otrăvitoare : „Prea multă ratiune osifică poezia. / Mădularele ei ciolănoase troznesc / Prevestind focul unei erupții, / Despre jalnicul ei obicei, numai scrobite / Parabole. / Pentru aceasta carte, / Pentru fastuoasa ei defilare, / Maestrul de dans își ascute bagheta / Geometria domnului Johann Sebastian / Aliniază previzibil candelabrele sălii / de moment / Echilibrul — pigmentat de grația strangulată a pantofiorilor. / Echerul de cristal calculează reverența, / surisul, resperația decolteurilor. / Palpitația — un evenimnt neinsemnat / În cadrul hanseatic al contrapunctului. / Disciplina bemolilor — un triumf al / Perucii pudrate / Măsurați-vă pașii indică maestrul de dans. / Nici o vorbă despre piruete, / Nici o vorbă despre sudoarea triumfătoare a / Galopului. Nimic despre urcușul și fantezia / Nesăbuit-a diezilor. / Toate acestea nu-s decît dăunătoare erezii. / Fețe surizătoare ale / hybrisului. / Dar de unde rușinosul. / Ponositul viciu al Poeziei ? / Bagheta prusacă a Maestrului mi-a invinețit Mina dreaptă : / «Jur să spun adevărul. Și numai Adevărul»". Odată depășit acest prag ostentativ, pe măsură ce înaintezi în carte **(Aventura,** Editura „Cartea Românească", 1983), descoperi o gîndire poetică bine articulată ce se apropie într-un mod personal, fără inhibiție, de marile mistere și întrebări existențiale. Discursul liric s-a curățit de zaturile umorale și de fosnetul uscat al conceptelor, insinuîndu-se, as spune senzorial în temă : „Foamea doar hărăzise săgeții / Palid grumazul și umărul alb / În ochii victimei pășind eu / la singură pradă : / Mania din mărul purtat / Cu trufie pe talger a răsărit azi / Blind și cărnos, chipul / Tatălui nostru. / Ce să-ți mai spun despre soarta / Arcașilor ? / Cînd singure ard / Și neștiutoare de sine tirzii / Și chircite și rele la gust / Și cît de subțire, / Grăsimea cuvintelor... / Ce să-ți mai spun despre / Soarta arcașilor ? / Pupila tace inconjurată de ape / Și irisul urlă cravașind noaptea : / «Azi se fac libații în templu !»" **(Altar).** Cu o expresie a poetei, în textele sale arde „jocul unei erupții lucide", nu lipsită totuși de nostalgia căldurii și a unei tainice intimități cu materia, ce-i drept, mereu disimulată, mereu reprimată. Dar, în pofida luminii spectrale ce o aruncă focul de magneziu al inteligenței, ghicești sub contururile și formele ireal luminate, palpitul unei sensibilități sever cenzurate : „Dacă surei cămile-n pustiu i s-ar pogori / harul, pasul ei bont ar rodi armonitoare / Fintini / Dar el, grăbitul schimbător de priveliști, / Cum să-nnopteze în pilda aceasta naivă ? / Alegerea trupului — bucurie vecină cu Luna — / E dată numai ziditorilor de umbră, / Îmblînzitorului de păianjeni Sidon cel Tăcut / Ori blindei sopirle Mareka, vindecătoare / De brusturi. Adesea păsările ouă cuvinte / Și sunetul împrumută balansul albușului, / Atunci da, numai atunci, odată cu ultima / Eclipsă de iris poți și tu să tragi peste / Suflet tunica verde a dealului. Ori să-ngini într-o limbă uitată / Colinde pentru dumnezeul orfan. / Da, odată cu brusca trezire a poetului / Vine din Nord un riu cu țipari și adulmeci : / Oarecum, oarecind, oaregind ? / ...Atunci abia limba restriștii / Se-mbracă în iederă." **(Alegerea trupului).** În citeva cazuri, se poate discuta chiar de o fericită **imaginație materială a conceptului.** Îmbinată în aluzii și simboluri culturale cu rezonanță biblică sau moderne — ea poartă un dialog intertextual — poezia nu eșuează în discursivitate sau abstracțiuni pretențioase. Ideea se înconioară de un fel de ceață senzorială, de aură diafan-tactilă, ca în această splendidă **Salva Mirata :** „Cum să inventezi o plantă în spațiul / Dintre două tăceri ? / «Sacrilegiu» — strigă zeii, doar Grădina Eutopia crede : «De obiceiurile / Acestor plante zămislite în somn / Mi-a vorbit nu o dată gura amorfă / a Umbrei». / Cum să pedepsești raza ochiului tău / Carnivor împlintat în coroiă ? / Și cum să botezi acei trandafiri de septembrie / — Poate «coeur de Marie» — cînd inima ta / E numai plecare în plasma amară de fiu ? / Cum, doamne, dai hrană pedepselor spațiul / Dintre slavă și umbră mărindu-l ? / Între buză și cintec, totdeauna hoitul / De flaut al zădărniciei... // Astfel se naște din sine Salva Mirata, / Doamna orgoliului vegetal aidoma / Se satură Prințe, cu lancea Voastră / De abur." Parțiala obiectivare și posibilă impersonalizare a eului poetic, a instanței lingvistice mai exact, sugerînd o metafizică și conferind expresiei un aer vag oracular, neliniștilor, singularizează poezia Smarandei Cosmin în contextul generației sale. La fel de adevărat este însă că, în cazurile cînd își subliniază mai apăsat „eul", aflat într-o previzibilă coerciție cu mediul exterior și lasă frîu liber sarcasmului sau ironiei, poeta se aliniază unei mentalități și retorici comune poeziei momentului '80 : „L-am presimțit în lesa invizibilă a tinerei / Doamne ceva mi se lipise de trup printr-o / Parfumată intimitate, doamna aceea străină / De care duminica doar m-apropiam cu sfială / Adorînd-o, bilbiindu-i sofisticate păreri / Despre vidul probabil. / «Da — îmi răspundea uneori / E ca și cum ai pricepe, ca și cum ai iubi. / Ca și cum le vei purta dimineața / Magnolii la amiază glicina violete-n amurg / Și camelii în loja nocturnă, ca și cum / Ai decoji mandarina pe-o iolă cu nume / Exotic, dar ciinele meu n-ai să-l poți / Inventa, ciinele care te latră ironic / Ocrotindu-mi absența la umbra-ți / Nătîngă» / Spunea toate acestea iar surisul ei / Pastela sinucigașul noiembrie / O, cît am iubit-o atunci în răcoare / Ponosit-a iluziei, cît am urît-o apoi / În amurgul trompetelor cînd, sfîșiind / Pielea străină, singele-mi / Vanitos a născut pe dalele reci devotatul / Contur al ciinelui." **(Ciine albastru).** Chiar și un anume fel de decupaj vizual și „cinematizare" **(Belle-epoque)** a atitudinilor se incadrează manierei poetice a tinerei generații. Nu este nici bine, nici rău, este pur și simplu firesc. Talentul se poate exprima dezinvolt, convingător, și în tipare personale și în cadre prestabilite și „clișee" vehiculate de un anumit moment poetic. Dacă „Sylvia's mother" mi se pare în această direcție un poem cam prolix, cu un relief mai tocit, **Tinărul Boris Vian** este, în schimb, revelator pentru adaptabilitatea și pregnanța stilistică a Smarandei Cosmin : „Circar păgubos, scoate pe nări / Flori ciripitoare de portocal... / purta cravate mov și era fercheș / Ca un zarzăr în postul paștelui. / Vedeam studente îndrăgostite / Agățîndu-i pe strașini cosuri cu rodii / Dar el tăcea îndirjit afumînd doar / Tămîia amară a Jazzului... / Cu briceagul lui a cioplit spuma literelor / Și adolescenții anemici au înfulecat / Atunci / Felii transparente de eternitate / Altfel, era cuminte ca un ied orfan / În noiembrie / Ultima dată l-am văzut în Troisième / Arrondisment, rezemat de catepeteasma / Castanilor : minia mare / Surizătorul său craniu mustea". Sînt aici citeva imagini și metafore „Flori ciripitoare de portocal", „un zarzăr în postul paștelui", „Tămîia amară a Jazzului" ce se impun atenției prin invenție și propensiune semantică, „pătrunse" din celălalt registru figurativ dar incorporate nedistonant texturii de sorginte neosuprarealistă, a poeziei. Gustul meu se îndreaptă însă, fără a indica o unică direcție, ar fi și inutil să plictisitor, spre textele cvasiciriptice, mai mult sugerînd decît spunînd, aflate într-o subtilă ambiguitate poetică : „Ba da, simt pedeapsa toamnei / Dilatîndu-mi arterele simt osteneala / Arcașului increment la capătul aleii / Cu havuzuri spectrale. / Inima-ncorporată-n marșul panterelor. / Singele exilat în cătunul Toboso. / Uneori glumesc apostrofînd lenea / Flautului, obsesie veche / Se-ncruntă soarele între hoit și / Surisul meu atic"...

Smaranda Cosmin este, încă de la debut, o frumoasă certitudine poetică.

Paul Dugneanu

BREVIAR

■ **LECȚIUNI ȘI CONVERGENȚE.** Cunoscută și apreciată pentru competentul ei travaliu de editor (în special, „lecțiunile" consacrate manuscriselor eminesciene sînt în totul remarcabile), Aurelia Rusu se prezintă acum și în ipostaza de autor al unui volum de studii literare autonome. **Lecțiuni și convergențe** (Editura Eminescu) însumează texte ce se înscriu în două despărțituri distincte. **Lecțiuni eminesciene,** intîia secțiune, reprezintă suma eforturilor depuse de autoare de-a lungul anilor, în vederea repunerii în circulație, într-o ținută riguros științifică, a unei bune părți din opera postumă a genialului nostru creator național. Cînd crede de cuviință (dar în chip justificat), polemică chiar, Aurelia Rusu propune „lecțiuni" cu adevărat revelatoare, fie că este vorba de proză, de teatru, sau de publicistică eminesciană. A doua despărțitură a volumului cuprinde un compact studiu comparatistic, bogat în idei, îndrăzneț în disocieri **(Convergențe rustice la Giono și Sadoveanu).**

■ **O PARANTEZĂ.** Reținem dintr-o recentă tabletă inserată la rubrica „Biblioteca în aer liber" a lui Florin Mugur din „Flacăra" : (într-adevăr este de remarcat „libertatea" cu care cei lăudați de distinsul poet și eseist sînt, în genere amici, aleși pe sprinceană) o paranteză cu privire la volumul **Scriitori români de azi,** III, al lui Eugen Simion :

(„Carte care e obiectul unui pamflet inteligent, publicat, recent de poetul și criticul Gheorghe Grigurcu. Nu tot ce susține Grigurcu e adevărat, nici vorbă. Dar chiar dacă ar fi fost ! Atunci cînd îi rostim cu iritare, adevărul nu e reliefat ci se ascunde sub vălul opac de venin. De multe ori a fost nedreptățit Grigurcu, dureros nedreptățit, și ca excelent poet, și ca autor de critică. Dar dacă la o nedreptate se răspunde cu o altă nedreptate, unde se ajunge. Și o întrebare cu caracter mai general : de ce sînt mereu hărțuiți de confrați numai scriitorii cărora chiar și cei mai porniți dintre criticii lor le recunosc cu onestitate valoarea ? Să fi dispărut nonvalorile literare în haos ? Ele nu deranjează pe nimeni ?"). Încheiem deci citatul, punem la loc paranteza și mărturisim că înduioșarea de care sîntem cuprinși este fără de limită. Abia mai putem fi atenți la întrebările din finalul zig-zagatei paranteze, încît ne întrebăm și noi, unde anume bate eseistul, de vreme ce textul în discuție e un „pamflet inteligent" scris de un „excelent poet" (?!), „dureros nedreptățit" (ca să vezi, nu se uită nici o clipă că avem de-a face cu marea „victimă" a lui A.E. Baconsky, Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Dan Laurențiu ș. cl !) ? Cît despre alarmanta confuzie dintre valoare și nonvaloare, denunțată de eseist, mărturisim sincer că habar nu avem de cei care o încurajează.

■ **„VIRSTA A TREIA"** se intitulează pliantul ce însoțește ultimul număr (5 a.c.) al revistei „Transilvania". Sînt publicate comunicările și intervențiile din cadrul unei mese rotunde organizată la Sibiu de Filiala Uniunii Societăților de Științe Medicale, axată pe tema respectivă. Bogată în idei și opinii, alături de reputați specialiști, la dezbatere participă Constantin Noica („Concepții moral-filozofice despre bătrînețe") și Mircea Tomuș („Creativitatea literar-artistică a virstnicului") Din strălucita intervenție a lui Constantin Noica citâm emoționantul pasaj final : „În folclorul nostru se spune un lucru admirabil : în ceasul morții, sufletul își sărutâ trupul de sus pînă jos și spune : «Trupule, floare, cum m-ai purtat tu prin lume și m-ai păzit». Este o noblețe fără seamăn să spui trupului tău în descompunere : „floare". E desprinderea grațioasă de ei și intrarea în supraviețuire. Dar ce înseamnă supraviețuire ? Înseamnă doar supra-viețuire. Înseamnă să fi trăit deasupra vicisitudinilor vieții și să fii acum deasupra necesității sfîrșitului".

Cronicar

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZĂ ÎNTRE REPORTAJ ȘI MONOGRAFIE

Printre reporterii tineri, cu înzestrare sigură, se numără și Dumitru Ion Dincă, om al Bărăganului, hotărît să-și aplice umbra scrisului asupra spațiului natal. Fac, mai intîi, o remarcă : în lumea activiștilor din „Moromeții" li se recomanda tinerilor școliți la centru să nu-și exercite profesiunea în satul lor. Explicația era simplă : cunoscînd prea bine oamenii și locurile, ei nu vor putea rămîne intransigenți, se vor lăsa influențați etc. Este problema de conștiință a lui Nicolae Moromete : călcînd această interdicție, el va confirma, prin eșecul de la Siliștea-Gumești, regula. Tînărul reporter de astăzi nu-și face complexe de nici un fel, acceptînd această regulă ca pe ceva prestabilit, de la sine înțeles ; nimic din marile frămîntări de conștiință ale eroului lui Marin Preda nu pare a-i tulbura seninul elan scriitoricesc. El este din Clondiru, sat „aflat la hotarul marii cimpii" și scrie o carte despre Pogoanele, comună urbanizată din marea cimpie. El s-ar afla, în acest spațiu, ca între vecini, dar nu se lasă nicicum tentat să alerge pînă acasă să-și vadă și grădina proprie : stăruie răbdător în scrierea monografiei Pogoanelor la fața locului și, oricît de atent ai citi capitolele acestei monografii, nu vei găsi pe pinza de păianjen acel punct care să atîrne mai greu, nu vei ști cînd autorul rupe, pe urmele lui Nicolae Moromete, interdicția apropiindu-se, măcar în spirit, de vatra sa. Ici-colo amintiri despre cum semăna bunicul griu, o întîlnire cu un consătean — dar nimic nu-l abate de la fructificarea ideii inițiale. Venind de departe spre cimpia natală, Dumitru Ion Dincă păstrează față de ea distanța cărții și bandajul timpului : lucrurile s-au cicatrizat și astfel, ca urme ale fostelor răni, i se înfățișează azi sau îi izvorăsc în memorie. Cită ironie cînd ne gîndim că Marin Preda și-a făcut documentarea în zona Pogoanelor pentru a scrie despre satul natal ! Lucrurile sar în ochi tocmai pentru că azi Dumitru Ion Dincă face, pe aproape jumătate din carte, documentarul documentării lui Preda.

Dar să începem cu titlul. „Piramidele Bărăganului" „uzurpă" o sintagmă consacrată : „Ciulinii Bărăganului". Autorul vrea să ne spună că ghemul dus cîndva de vînturi s-a stabilit din sferă în piramidă. Ne vine, însă, în minte în mod necesar ideea lui Eminescu despre spațiul piramidal. Iată „piramida", iată „griul" (deci Bărăganul). Viziune poetică, fiindcă autorul este și poet (a publicat un volum de versuri, „Marea de voievod a bărbatului", 1976) și, pe alocuri, răstoarnă brazde largi de proză poetică chiar în cartea de față. Din definiția eminesciană a piramidei domnia sa păstrează, desigur instinctiv, ideea de ierarhie : personajele cărții sînt ingineri, președinți de C.A.P., medici — dar destul de rar oameni de la baza piramidei, lumea cea multă care ține pe brațe griul și țara. Autorul este interesat de factorii responsabili, de indivizii care urcă spre virful piramidei, titlul cărții trimițînd mai degrabă aici. A spune că Eminescu a ridicat primul, la noi, jurnalistica la înălțimea poeziei este, desigur, un loc comun. Din respect profesional ar trebui cunoscut în toate profunzimile lui de către toți profesioniștii condeiului : iată un lucru care trebuie, se pare, spus și răs-spus în zilele noastre.

Cartea lui Dumitru Ion Dincă, între reportaj și monografie, mi se pare bine scrisă, fluent, cu o bună aderență la nou, cu o bună tehnică a reportajului însușită de la alegerea personajelor pînă la modul de a pune întrebările și consemna răspunsul. Ea definește o structură poetică, lirică prin excelență, pentru care abordarea jurnalistică a realului nu creează mari probleme, cotidianul fiind poetizat cu ușurință. Observațiile pe care le-am făcut țin, în parte, de lipsurile teoretice ale unei categorii mai largi de reporteri, în parte, de prezența autorului în lumea personajelor sale : dorind cu tot dinadinsul să devină el însuși un personaj viu, se trădează ca vecin al locurilor, ceea ce conduce inevitabil la întrebarea pe care și-o pune Nicolae Moromete : de ce nu la el acasă fiecare. Documentarul despre șederea lui Marin Preda în zonă este pe cît de relevant, pe atît de surprinzător, iar relatările despre schimbarea peisajului și a mentalității rurale fac ca această carte să fie actuală nu numai pentru comuna urbanizată Pogoanele, dar și pentru altele asemenea.

Nicolae Georgescu

EDIȚII REVELAȚIA UNUI MANUSCRIS

Între valorile patrimoniului artistic românesc, recent puse în circulație prin efortul de cercetare și restaurare se numără și un prețios manuscris miniat, datînd din epoca domnitorului muntean Alexandru al II-lea (1568—1577), manuscris cunoscut sub numele „Sucevița 23", după locul în care a fost păstrat încă din timpul lui Ieremia Movilă.

Aflat într-o stare de degradare avansată („cu foile descompuse, zdrențuite, aproape fără speranța de a mai supraviețui"), manuscrisul restaurat în cadrul „Laboratorului de patologie și restaurare a cărții" de pe lîngă Biblioteca Centrală de Stat a făcut obiectul unei descrieri și cercetări amănunțite*) datorată unui cunoscut specialist în miniatura românească, dr. G. Popescu-Vilcea, elev al bizantinologului francez André Grabar. Apărut la Editura Meridiane, studiul **Un manuscris al voievodului Alexandru al II-lea** trece în revistă manifestările de interes ale cărturarilor români pentru arta miniaturii și pentru valoarea documentară a vechilor manuscrise. Urmează o detaliată prezentare a manuscrisului „Sucevița 23", a istoriei sale, a stării în care s-a păstrat, a caracteristicilor sale artistice. Manuscrisul aparține unei familii de cărți decorate și ilustrate în sud-estul Europei, avînd ca model un prototip bizantin, din care provin un manuscris bulgar, **Evanghelia țarului Ivan Alexandru** (1331—1371) și **Evanghelia** bizantină cu miniaturi din secolul al XI-lea aflată acum la Biblioteca Națională din Paris. Analizînd din punct de vedere plastic acest grup de manuscrise, G. Popescu-Vilcea ajunge, în privința filiației lor, la concluzii diferite față de predecesorii săi. Astfel, din prototipul bizantin necunoscut „probabil din tradiția Antiohiei" se desprinde o primă grupă formată de ultimele două manuscrise mentionate. „Tetraevangheliarul voievodului Alexandru al II-lea" face parte din o a doua grupă, fiind la rîndul său modelul din care a derivat „Tetraevangheliarul voievodului Ieremia Movilă" („Sucevița 24").

Sursa bizantină este identificată de cercetător la cele două manuscrise românești, „Sucevița 23 și 24", în cazul cărora evoluția treptată, dar sigură, de la sursa bizantină într-o viziune cu valențe pur românești este evidentă, aceasta marcînd fără echivoc fiecare pagină, iar prezența portretelor voievozilor noștri este o dovadă în plus pentru originea românească a acestor două manuscrise". G. Popescu-Vilcea relevă în studiul său schimbările în limbajul expresiei plastice, care conferă manuscrisului nota originală, și observă că acesta va fi una din sursele viitoarei școli de miniatură de la Dragomirna, el fiind „vestitorul unui nou ideal de creativitate și renaștere ce va însufleți tradiția miniaturală românească".

Ilustrațiile susțin afirmațiile cercetătorului, iar comentariul ce le însoțește atrage atenția asupra semnificațiilor fiecărui detaliu, precum și asupra concepției artistice pe care se construiesc imaginile. Studiul în ansamblu este un exemplu de valorificare științifică a patrimoniului cultural național. Prin volumele publicate în cadrul seriei **„Manuscris"** a Editurii Meridiane, atenția specialiștilor pentru valorile vechii culturi românești se manifestă din ce în ce mai activ nu numai în legătură cu textele, dar și în legătură cu toată complexitatea fenomenului cultural.

Gheorghe Buluță

*) **G. Popescu-Vilcea, „Un manuscris al voievodului Alexandru al II-lea", Editura „Meridiane", 50 ilustrații color.**

CARTEA DE DEBUT D-ALE MODERNISMULUI

Autoare înzestrată pentru proza de atmosferă, nuanțată și sensibilă, privind cu ochi impresionist lucrurile spre a le surprinde vibratiile intime, Carmen-Francesca Banciu este în primul ei volum *), din păcate, o victimă a modernismului cu orice preț. Nu modernitatea unei viziuni inedite însuflețește totusi cartea, ci refuzul tradiționalismului, evident identificat de prozatoare cu sentimentalismul și desuetitudinea. Nobilă revoltă împotriva slăbiciunilor propriei structuri, soldată însă cu efecte dezastruoase : ultimele două treimi ale cărții **— Manual de întrebări, Monodialogul povestitorului, Anotimp paralel (Marilisa)** și **Anotimpul următor** — nu sînt decît o lungă poliloghie cînd ilizibilă, cînd neinteresantă, datorată cînd snobismului, cînd lipsei de simț critic. Specie de „jurnal al unui (fals) nebun", cele aproape o sută de pagini sînt un galimatias patetic de prețiozități si locuri comune, de „trăiri", „pensée"-uri, „stări" și „confesiuni", în care clovnul Filutek — personaj desigur, singur, trist și plin de romantice contradicții — se adresează înduiosător sieși, lumii și spectatorilor — desigur prozaici, reci și prin voia autoarei insensibili la venirea primăverii și la frămîntările personajului — în care caz acesta dialoghează cu ceasornicul Gunar pe temele „rizi paiață", „ce e arta" și „așa e viața", pendula (sau orologiul, aici textul nu e prea clar) nelăsîndu-se cu nimic mai prejos în replicile întrerupte doar de „monodialogul" volubilului povestitor și de intercalarea jurnalului problematic al dragostei nu mai puțin complexe a Marilisiei, îndrăgostită de Filutek care, din timiditate, o preferă cast lui Gunar (singurul care are răbdare pînă la sfîrșit) — totul într-un stil teribilist și imposibil, întîi rupt în fragmente prin punctuație și apoi incîlcit de autoare spre a-l face cît mai „socant", mai „profund" și mai „modern". În ciuda aglomerării de procedee narative de „ultimă oră" și a obstinației prozatoarei de a persevera pe drumul „noutăților" oniriste și suprarealiste de pe la începutul secolului, nu în această zonă stă interesul literar al cărții Carmen-Francescăi-Banciu, ci în trei sau patru din cele zece proze scurte din prima parte a volumului : **Cina de crăciun, Sărbătoarea copilăriei, Pomana porcului, Băiatul,** — piese care i-au și adus autoarei premiul revistei **Luceafărul** pentru proză.

Ceea ce se poate reține, după acest scump tribut plătit modei, este evocarea din unghiul copilăriei a ritualului existenței într-un mic și arhaic burg ardelean, amestec cumsecade de etnii în tihna unui trai mărunt și monoton, prezent și în povestirile lui Vári Attila. Mecanismul e proustian : un miros cunoscut, o ceașcă de ceai declanșează brusc reveria memoriei, dar timpul de odinioară e simțit ca definitiv pierdut, de unde nostalgia bine dozată, fără efecte sentimentale îndoielnice, care inundă subteran textul făcînd să vibreze pasta densă în care îndeobște pentru ardelean traduce sentimirosuri, culori și nume ale mincărurilor românești, săsești și ungurești. Lumea e văzută ca un nesfîrșit festin, băuturile și bucatele sînt privite, gustate și pipăite cu simț flamand al consistenței materiei și fervoare a abundenței, care îndeobște pentru ardelean traduce sentimentul stenic al certitudinii existențiale. Scenele au însă o undă de tristețe, realismul e poetic și întreaga atmosferă din jurul figurii bunicii, văzută nu fără cruzimea amănuntului degradării biologiei omenești, are ceva din tensiunea dureroasă a vulnerabilității ființei din **Odată de crăciun** a lui Truman Capote. Cele treizeci de pagini ale acestor povestiri sînt absolut remarcabile, dar proporția exagerat de mare de lest din care au fost cernute, trezește însă îndoieli asupra remedierii carențelor intolerabile de gust ce deturnează talentul lui Carmen-Francesca Banciu. Stă totuși în puterea prozatoarei, credem, găsirea formelor de expresie adecvate structurii sale autentice.

Alexandru Condeescu

*) **Carmen-Francesca Banciu : „Manual de întrebări", Editura „Cartea Românească", 1984.**

1944 • 23 AUGUST • 1984

Generația luptei cu inerția

CONFESIUNE ȘI OPȚIUNE POLITICĂ

Poezia lui Nicolae Labiș are în ansamblul ei o structură dominată de tensiunea dintre două atitudini fundamentale. Prima este o predispoziție confesivă, caracteristică pentru mulți poeți moderni. Concretizările ei lirice sînt observabile în numeroase poezii, indiferent de data certă sau probabilă a scrierii acestora. Poetul trăiește dintr-o dată în toate vîrstele sale, trecutul fiind adesea actualizat și chemat să fie una dintre dimensiunile unei personalități aflată într-un rapid proces de maturizare. Amintirea vie a copilăriei este, astfel, un laitmotiv deosebit de caracteristic pentru acest poet al sincerității. Adesea apar imagini ale spațiului geografic natal. Un ciclu din volumul **Primele iubiri** este intitulat **Rapsodia pădurii.** Pădurea nu este numai un decor ce simbolizează forța naturii, ci și un martor suveran al aventurilor materiale și spirituale ale omului. În poemul **Moartea căprioarei** codrul asistă la ceremonialul barbar prin care adolescentul este smuls din vîrsta sa idilică și trecut într-o precoce maturitate. Și mai tîrziu, cînd Labiș își rafinează expresia poetică, imagini a căror origine este în pădurea eternă a copilăriei continuă să apară în versurile sale, ca, de pildă, în **Uită-te,** unde o inefabilă tristețe crește la contemplarea semnelor toamnei. Același sentiment al tristeții autumnale apare într-o poezie a iubirii pierdute, **Dans.** Dar pădurea nu rămîne doar simbolul puterii naturale, care a străjuit primii ani din viața poetului și izvorul unor imagini. Ea se transformă cu timpul într-o adevărată **forma mentis.** Marea admirație a lui Labiș pentru creațiile lui Eminescu și Sadoveanu se nutrește în bună măsură din resimțirea unui comun cult al codrului, semn etern al înfrățirii autohtone cu natura. Proza lirică în care poetul îl celebrează pe Sadoveanu constituie una dintre cele mai reușite pagini ale **Primelor iubiri.**

Tristețea și sentimentul apartenenței la o familie distinctă de spirite nu constituie însă notele dominante ale poeziei confesive a lui Labiș. Poetul este un spirit care se luptă fără încetare cu sine. Cele mai multe confesiuni exprimă, din acest motiv, o perpetuă ciocnire conceptuală. Ieșit foarte repede din decorul paradisiac al copilăriei, Labiș rătăcește prin hățișurile fără de sfîrșit ale cuvintelor, căutîndu-se, încercînd să fixeze prin vorbe evoluția pe care o simte în el.

Poeții adevărați ai timpurilor moderne (și Labiș este unul dintre ei) au simțit acut distanța dintre fapte și cuvinte. Din acest motiv, melancolia unora dintre confesiunile lor lirice nu este cenestezică, nu ține de un tremur al ființei trupești în fața adversităților de tot felul, pe care omul este obligat să le înfrunte în existența sa materială, ci filozofică, exprimînd o neliniște metafizică în fața lumii, dar mai ales în fața cuvintelor prin care această lume trebuie cuprinsă și ordonată. Aceasta este și natura meditațiilor lui Labiș în legătură cu esența cuvîntului poetic și cu posibilitățile pe care creatorul le are în elanul său de echivalare a lumii prin poezie. Motivul statutului existențial și filozofic al poetului apare adesea în versuri de o vibrație autentică, al căror substrat este, în felul deviat la care m-am referit, tot de natură confesivă. Sinele poetului este cutreierat de dorința aflării și numirii formulei intime a personalității sale. Labiș simte cu acuitate destinul său de om dominat de hipersensibilitatea poetului autentic, pentru care murmurul confuz al lumii se transformă în tunete asurzitoare. Poetul tinde să se contopească empatetic cu lumea, sublimîndu-se apoi în cîntec.

Dacă Labiș ar fi rămas doar un distilator al trăirilor proprii, ar fi ajuns, poate (la douăzeci și unu de ani el era un poet matur) să cultive un ideal formalist al poeziei. Extraordinarul său talent s-ar fi concentrat, în locul unei creații de dimensiuni destul de mari ar fi existat doar cîteva zeci de poezii „perfecte". Labiș a fost însă stăpînit de sentimentul că poezia, cel mai netranscriptibil dintre limbaje, trebuie să fie o entitate tranzitivă, care nu are a se comunica doar pe sine. Din acest motiv, o bună parte a creației sale este formată din poezii ale evenimentului.

Războiul este întîiul mare eveniment la care Labiș rezonează cu patos adolescentin. Poetul le adresează celor vinovați de pornirea lui un blestem de amintire arghezian **(Blestem).** O altă nuanță lirică a condamnării războiului apare în **Ion,** unde poetul imaginează cu spontaneitate o personificare. Însuși pămîntul prinde glas pentru a-și plînge rănile pricinuite de marele măcel. Deși a trăit cîteva dintre episoadele războiului, Labiș nu a avut pe deplin sentimentul acestuia. De aici ivirea unor poezii convenționale în esența lor ideologică, dar constant străbătute de patosul sincer al poetului adevărat. Evenimentul Revoluției proletare este însă trăit de către poet în toată plenitudinea lui. Două sînt modurile principale în care Labiș își sincronizează poezia cu el. Primul constă în mitizarea Revoluției, prin stabilirea cîtorva concepte centrale, în jurul cărora poetul gravitează patetic, scriind poezii de celebrare. În aceste ocazii sentimentul dominant al lui Labiș este cel al noului vertiginos. Romantic, dar fără să fie atins de titanism orgolios, poetul își exprimă convingerile sale de comunist, contopindu-se cu vremea de aspirație devorantă spre ideal, pe care o trăiește. Pentru poet, Revoluția înseamnă nu numai întreruperea unei ordini sociale nedrepte ci și virtualitatea unui viitor de aur. Din flăcările prezentului se înfiripează norii strălucitori ai viitorului, pe care Labiș îl prezice cu ardoare. Al doilea mod în care se concretizează poetic contactul lui Labiș cu Revoluția este unul militant. Poetul se simte dator să perfecționeze, prin mijloacele specifice de care dispune, înfăptuirile politice și sociale ale vremii în care trăiește. El crede în posibilitatea literaturii de a interveni în viața colectivității. Titlul volumului **Lupta cu inerția** constituie o reușită metaforă a acestei convingeri, poetul caută febril formule pentru tentativa sa de a modifica lumea în sens etic.

Marca de mare poet a lui Nicolae Labiș este dată de tensiunea dintre confesiune și tendința **trans**individualizării. Primul pol al poeziei sale este constituit din mărturii asupra unui suflet complex, a cărui condiție de existență a fost frămîntarea și extrema receptivitate la lucrurile lumii ; al doilea este dorința mistuitoare de a ieși din sine și de a numi, în chip de imposibilă voce a epocii, marile sentimente ale poporului său. S-a născut astfel un arc voltaic, a cărui incandescență topește toate imperfecțiunile, toate versurile „nerealizate" și împrăștie lumina albă a marii poezii. Trecutul poeziei, dacă există așa ceva, este al vocilor singulare, viitorul, dacă, iarăși, va exista așa ceva, este al glasurilor din care s-a topit orice persoană. Labiș se află la răscrucea dintre aceste două posibilități ale poeziei.

Voicu Bugariu

Generația fără dascăli

Poetul Nicolae Labiș înseamnă incontestabil un punct de referință în literatura românească postbelică. Faptul a fost resimțit de contemporanii care i-au închinat cu promptitudine un adevărat cult. Au venit apoi contestatarii. Poezia lui Nicolae Labiș a fost trecută la marginea fluxului liric contemporan.

Între cele două excese există însă o linie de mijloc care conține adevărul. Nicolae Labiș rămîne un reper de generație, o conștiință artistică și o conștiință civică ce a lăsat unora multe amintiri durabile. Cultul lui Labiș a putut fi spulberat pentru că nu a fost susținut de adevărate conștiințe critice. Nichita Stănescu povestea ce impresie adîncă, de neuitat, i-a lăsat întîlnirea cu poetul „Morții căprioarei", într-un amfiteatru studențesc.

Poezia românească a luat-o după Nicolae Labiș pe alte căi, dar istoria ei se scrie mereu „de la Nicolae Labiș încoace". Nicolae Labiș este una din cele mai des citate pietre de hotar ale literaturii române postbelice. El a fost fidel izvoarelor autentice ale lirismului nostru și a inițiat, „lupta cu inerția". Această luptă cu inerția este manifestarea unei conștiințe vii care nu se lasă încarcerată de rigidități și dogmatisme. Generația din care face parte Nicolae Labiș este în primul rînd o generație antidogmatică care, de aceea, s-a recunoscut și se recunoaște în tînărul inaintaș.

Se vorbește despre „generația Labiș", se vorbește mult despre „generația Nichita Stănescu", se vorbește despre „generația Ion Gheorghe", dar toate aceste etichete ascund o singură realitate cu nume schimbător. Este foarte firesc acest lucru, deoarece generația cuprinde puternice personalități de poeți și prozatori a căror existență își cere drepturile la consacrarea definitivă. Întrebarea nu este deci dacă există o „generație Labiș", ci și dacă există o „generație Nichita", ci și dacă există o „generație Ion Gheorghe". În acest sens, răspunsul nu poate fi decît unul singur : generația Labiș, generația „luptei cu inerția", este generația care a cules din marile transformări sociale și politice postbelice vectorul spiritului revoluționar. Ea nu poate fi contestată și drept dovadă a profilului ei vom cita considerațiile unui scriitor care atît prin vîrstă și formație este departe de a se confunda cu acești poeți și literatura lor, este departe de a avea afinități cu ei, dar care dovedește o receptivitate și o perspectivă istorico-literară de excepție. Citățm : **„Eu cred că oricît de mult talent va avea un scriitor, oricîtă perspicacitate l-ar propulsa în viața literară, nu te poți exprima cu adevărat serios asupra operei lui, pînă nu a împlinit cam 40-45 de ani. De aici judecățile pot începe pe un fond mai sigur. De aceea, interesul meu s-a îndreptat asupra generației lui Labiș, pe care o consider pînă acum dintre noile generații, drept cea mai realizată. Șansa lor, în afara talentului indiscutabil, a stat într-un „fenomen de supracompensație", cum îi spune Adler. Adică ei nu au avut maeștri, cărți, ci pur și simplu au izbucnit".** Edgar Papu declara deschis că interesul lui s-a îndreptat asupra colegilor lui Labiș motivînd că această generație este cea mai realizată. Într-adevăr, la 40-45 de ani, scriitorii generației Labiș, poeți și prozatori, s-au prezentat istoriei literare și cititorilor noștri cu o operă pe care alții nu au împlinit-o nici pînă la vîrste mai avansate. Interesant este că Edgar Papu găsește un factor de unitate al generației lui Labiș în condițiile de formare. Fenomenul de „supracompensație" pe care îl pomenește Edgar Papu, specific, zice el, generației lui Labiș, poate fi, într-adevăr, confirmat de fapte. Așezați în fața unei situații extraordinare, acești tineri scriitori au resimțit misiunea literaturii ca pe o datorie, s-au întors la marile mize ale înaintașilor literari, chiar dacă ele erau atunci interzise, și mai ales pentru că erau interzise, preluîndu-le mesajul și proiectul. De aceea, poate pentru unii generația lui Labiș este o generație de legătură, o generație de tranziție, o generație fără o pură conștiință estetică. Acești tineri care nu au avut nici dascăli, nici cărți, cum spune Edgar Papu, și-a inventat și dascălii și cărțile și a izbucnit. Edgar Papu pleacă în aceste aprecieri globale de la caracterul de surpriză pe care toți scriitorii generației Labiș l-au produs asupra contemporanilor. Atunci cînd toate firele de legătură păreau rupte, ei au realizat calea către stabilirea unei comunicații vii cu literatura română pe care și-au propus să o continue și să o sporească. Aparută ca efect al interdicției și împotriva interdicției, generația lui Labiș a fost, de aceea, cu atît mai mult o generație a luptei cu inerția care și-a propus să se manifeste pe dublul versant ; să fie o generație culturală, adică o generație de legătură, și să fie o generație cu conștiință artistică care să lase o operă. Măsura în care a izbutit este vizibilă, pentru că se află sub ochii noștri, și orice bilanț literar al acestei generații, orice florilegiu liric care i se închină, așa cum se face acum în paginile revistei „Luceafărul", poate oferi materia elocventă a unei aprecieri în acest sens. Generația lui Labiș, generația luptei cu inerția, este o realitate și o propunem cititorului ca atare.

M. Ungheanu

Nicolae Labiș fotografiat în fața Casei Scriitorilor împreună cu Tudor Arghezi și soția sa

POEME DE NICOLAE LABIȘ

Sînt douăzeci de ani

Sînt douăzeci de ani și încă unul...
N-aș vrea nici unul să 1-l dau minciunii.
Să zboare toți spre zare cum colunul
Care apoi se-ntoarce în pintecul genunii.

Dar toate astea-s fleacuri : mai presus
Eu știu un lucru care-i ținta vieții :
Să fii un steag, destoinic, cît mai sus.
E steagul roșu-al meu și-al dimineții.

E steagul cui ? Eu cred că e al meu,
Ori poate-al lumii, izbutind să doară,
Cînd din infernul inimii, mereu,
Însingerat mi-l flutur în afară.

Iar seara, cînd se lasă cu răcoare,
Și cerul se întunecă-n frumos
Însingerat și vast mai ard în zare
Înmiresmînd în chip de chiparos.

Moartea căprioarei

Seceta a ucis orice boare de vînt.
Soarele s-a topit și a curs pe pămînt.
A rămas cerul fierbinte și gol.
Ciuturile scot din fîntînă nămol.
Peste păduri tot mai des focuri, focuri,
Dansează sălbatice, satanice jocuri.

Mă iau după tata la deal printre tirșuri,
Și brazii mă zgîrie, răi și uscați.
Pornim amîndoi vînătoarea de capre,
Vînătoarea foametei în munții Carpați.
Setea mă năruie. Fierbe pe piatră
Firul de apă prelins din cișmea.
Timpla apasă pe umăr. Pășesc ca pe-o altă
Planetă, imensă, străină și grea.

Așteptăm într-un loc unde încă mai sună,
Din strunele undelor line, izvoarele.
Cînd va scăpăta soarele, cînd va licări luna,
Aici vor veni în șirag să s-adape
Una cîte una căprioarele.

Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn
să tac.
Amețitoare apă, ce limpede te clatini !
Mă simt legat prin sete de vietatea care
va muri
La ceas oprit de lege și de datini.

Cu foșnet veștejit răsună valea.
Ce-ngrozitoare înserare plutește-n univers!
Pe zare curge sînge și pieptul mi-i roșu,
de parcă
Mîinile pline de sînge pe piept mi le-am
șters.

Ca pe-un altar ard ferigi cu flăcări vineții.
Și stelele uimite clipiră printre ele.
Vai, cum aș vrea să nu mai vii, să nu mai
vii,
Frumoasă jertfă a pădurii mele!

Ea s-arătă săltînd și se opri
Privind în jur c-un fel de teamă,
Și nările-i subțiri înfiorară apa
Cu cercuri lunecoase de aramă.

Sticlea în ochii-i umezi ceva nelămurit,
Știam că va muri și c-o s-o doară.
Mi se părea că retrăiesc un mit
Cu fata prefăcută-n căprioară.
De sus, lumina palidă, lunară,
Cernea pe blana-i caldă flori stinse
de cireș.
Vai, cum doream ca pentru-ntîia oară
Bătaia puștii tatii să dea greș !

Dar văile vuiră. Căzută în genunchi,
Își ridicase capul, îl clătină spre stele,
Îl prăvăli apoi, stîrnind pe apă
Fugare roiuri negre de mărgele.
O pasăre albastră zvicnise dintre ramuri,
Și viața căprioarei spre zările tîrzii
Zburase lin, cu țipăt, ca păsările toamna
Cînd lasă cuiburi sure și pustii.
Împleticit m-am dus și i-am închis
Ochii umbroși, trist străjuiți de coarne,
Și-am tresărit tăcut și alb cînd tata
Mi-a șuierat cu bucurie : — Avem carne !

Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn
să beau.
Amețitoare apă, ce-ntunecat te clatini !
Mă simt legat prin sete de vietatea care
a murit
La ceas oprit de lege și de datini...

Dar legea ni-i deșartă și străină
Cînd viața-n noi cu greu se mai anină,
Iar datina și mila sînt deșarte,
Cînd soru-mea-i flămîndă, bolnavă și
pe moarte.

Pe-o nară pușca tatii scoate fum.
Vai, fără vînt aleargă frunzarele duium !
Înaltă tata foc înfricoșat.
Vai, cît de mult pădurea s-a schimbat.
Din ierburi prind în mîini fără să știu
Un clopoțel cu clinchet argintiu...
De pe frigare tata scoate-n unghii
Inima căprioarei și rărunchii.

Ce-i inimă ? Mi-i foame ! Vreau să trăiesc
și-aș vrea...
Tu, iartă-mă, fecioară — tu, căprioara
mea !
Mi-i somn. Ce nalt îi focul ! Și codrul,
ce adînc !
Pling... Ce gîndește tata ? Mănînc și pling.
Mănînc !

Logodna

E cerul ud și negru și nervii sar ca dracii
Și stelele de tablă se clatină-n cîrlig.
Ascultă-mi numai vîntul și ploaia și
copacii
Urarea generoasă ce desperat v-o strig.

Să vă palpite viața ca-n zbor pe cer
colunii,
Sub toga unui soare blajin și ideal ;
Nicicînd să nu vă sune în ceasurile lumii
A hohot stins de plînset ciocnirea de pocal.

Să nu vă ostenească nici o eroare gîndul,
Și vînt gemînd prin cringuri să n-auziți
niciodată ;
Să vă păstrați în anii ce-i așteptați, de-a
rîndul,
Nesîngerat de groază, sărutul vostru blînd.

Să nu vă ardă-n deget candidele inele.
Asprimile vieții să le-mblînziți pe veci.
Să nu vă calce visul coșmarul vremii rele
Cu glezne ce scheletic își clănțănește-n
teci.

E cerul ud și negru și nervii sar ca dracii
Și stelele de tablă se clatină-n cîrlig
Ascultă-mi numai vîntul și ploaia și
copacii
Urarea generoasă ce desperat v-o strig.

Dans

Toamna îmi înecă sufletul în fum...
Toamna-mi poartă-n suflet roiuri de
frunzare.
Dansul trist al toamnei îl dansăm acum,
Tragică beție, moale legănare...

Sîngeră vioara neagră-ntre-oglinzi.
Gîndurile-s moarte. Vrerile-s supuse.
Fără nici o șoaptă. Numai să-mi întinzi
Brațele de aer ale clipei duse.

Ochii mei au cearcăn. Ochii tăi îs puri.
Cîtă deznădejde pașii noștri mînă !
Ca un vînt ce smulge frunza din păduri,
Ca un vînt ce-nvîrte ușa din țîțînă...

Mîine dimineață o să fim străini,
Vei privi tăcută mîine dimineață
Cum prin descărnate tufe, în grădini,
Se rotesc fuioare veștede de ceață...

Și-ai să stai tăcută cum am stat și eu,
Cînd mi-am plîns iubirea destrămată-n
toamnă,
Și-ai să-asculți cum cornul vîntului mereu
Nourii pe ceruri către zări îndeamnă.

Pe cînd eu voi trece sub castani roșcați.
Cu-mpietrite buze, palid, pe cărare,
Și-or să mi se stingă pașii cadențați
În nisip, scrîșnită, lașă remușcare...

Biografie

Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o
zodie bună ;
Plînului pîntec așa îi cînta într-o noapte
cu lună.
Trăsnete reci de furtună vedea cum
în zare detună.
Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o
zodie bună,
Ea mai vedea cum în șa voi sălta
împreună
Cu îndrăzneața fecioară-a pămîntului,
brună,
Și-n goană nebună vedea de pe-atunci
cum răsună
Tropotul lung și mereu al galopului meu.
Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o
zodie bună,
Și că-s menit să învîng veșnicii și genună,
Dar nu știa de pe-atunci că în mine-o
să pună
Suflet prea grav și răsunet prea slab,
că adună
Abur de vis și de boală ce-ar fi să răpună
Tropotul lung și mereu al galopului meu.

Iată-mă azi înarmat cu acele credințl
Cu îndîrjirea păstrată — cuiit între dinți —
Dar cu prea multă dorință să vii, să-mi
alinți
Brună fecioară a păcii adînci și cuminți,
Tropotul lung și mereu al galopului meu.

Fior

Poate-am visat ceva rău și-am uitat,
Poate-i doar pentru că vișinii s-au
înflorat,
Poate-i doar vîntul ce limpede sună,
Ori pentru că au mușcat astă-noapte din
lună
Vîrcolacii, ori stele prea multe pe față
Mi-au picurat o otravă de gheață
Ori poate e dimineață.

Cine ești, ori ce ești,
Abur ori duh străveziu de povești,
Care-ai pătruns și îmi macini mereu
Trupul și sufletul meu ?

Privesc în oglindă — același mi-i chipul
Și buzele groase tăiate ca-n lemn.
Pe pavăza frunții văd bine că nimeni
N-a scris, încă nu, nici un semn.

Dar vorbele-mi murmură : sună-ne, —
ncearcă-ne,
Sufletu-și pilpiie albe chemări,
Ochii îmi ard rotunjiți peste cearcăne,
Inima-și bate ecoul de zări.

Cine ești, ori ce ești,
Abur ori duh din povești,
Undă prelinsă să mă învenine,
Stea fulgerată în mine ?

Albatrosul ucis

Cînd dintre pomi spre mare se răsucise
vîntul,
Și-n catifeaua umbrei nisipul amorțea,
L-a scos un val afară cu grijă așezîndu-l
Pe-un cimitir de scoici ce străluceа.

La marginea vieții clocotitoare-a mării
Stă nefiresc de țeapăn, trufaș, însă răpus.
Privește încă parcă talazurile zării
Cu gîtul galeș îndoit în sus.

Murdare și sărate-s aripile-i deschise,
Furtuna ce-l izbise îi cîntă-un surd
prohod,
Lucesc multicolore în juru-i scoici ucise
Al căror miez căldurile îl rod.

De valuri aruncate pe țărmul sec și tare
Murind fără luptă sclipind acum bogat.
Le tulbură lumina lor albă, orbitoare,
Aripa lui cu mil întunecat.

Deasupra țipă-n aer dansînd în salturi
bruște,
Sfidînd nemărginirea, un tînăr pescăruș.
Războinicul furtunii zvîrlit între moluște
Răsfrînge-n ochiu-i stins un nou urcuș.

Cînd se-ntețește briza aripa-i se-nfioară
Și, reînviat o clipă de-un nevăzut indemn,
Îți pare că zbura-va din nou, ultima oară,
Spre-un cimitir mai sobru și mai demn.

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

colocviile «luceafarului»

REPERE ALE LIRICII TINERE

Cine urmărește cu atenție și fără prejudecăți fenomenul poetic tînăr nu poate să nu observe o trăsătură care îi dă acestuia durabilitate și spirit istoric, exprimat prin continuitatea ei afectivă. Sînt, printre liricii tineri, numeroși aceia care adoptă față de tradiția literaturii naționale poziția cea mai indicată pe care o poate avea un creator nou, aceea de a cunoaște și de a o îmbogăți. Sentimentul istoriei este, la mulți, sentimentul tradiției, literatura tînără a înțeles prin vocile ei cele mai profunde că nu se poate crea fundamental înafara conștiinței că aparții unei culturi naționale.

Cu toate acestea, sentimentul istoriei nu înseamnă uniformizare creatoare, în cadrul tradiției literaturii noastre existînd numeroase filoane lirice care se pot dezvolta. Acest patriotism cultivat și cu dimensiuni estetice care încă de azi sînt esențiale pentru autori, merge de la sentimentul naturii românești și pînă la istoria patriei, de la creația populară și pînă la reflecția contemporană ; totul denotă în această poezie ideea actualității sufletești, ca un strat în care s-au depus, cu reverberațiile lor, natură, istorie, sentiment. O continuitate prin gînd și prin profunzime afectivă, nu o continuitate prin ruptură, acestea sînt, în poezia tînără, marile repere ale durabilității, argumentele ei pentru viitor. Patria poeziei tinere este, de aceea, istoria patriei, natura ei, realitatea zilei de azi, lumea socialistă fraternă, limba română ale cărei virtuți le cultivă, și le respectă acești poeți, dintre care mulți s-au maturizat, prin creație. Sînt pretutindeni în România de azi poeți tineri a căror operă va fi, mîine, între repere. Craioveanul Patrel Berceanu, cu simțul lui acut al naturii, sibianul Ion Mircea, poetul marilor mituri, al arhaicului, Vasile Poenaru, din Bărăgan, pînă mai ieri liric al alegoriilor carpatine, și al realității nemijlocite, reflexivele Lucia Negoiță și Balla Szofia — iată numai cîteva nume dintre acelea care fac, din poezia tînără, o mișcare literară puternică și cu mize durabile. Imaginea fericită a patriei, așa cum rezultă din lirica acestora, și a altora, numeroși, este rezultatul evoluției literaturii române postbelice, a marilor inițiative politice ale partidului, spiritului, deschis, patriotic, de după Congresul al IX-lea al P.C.R. ; literatura tînără și poezia tinerilor, are drept temei acest univers teoretic socialist.

COPACUL CU IMAGINI

În universul poetic al lui Ion Mircea segregația elementelor, începută o dată cu timida ivire a unui **Istm** (1971) din apele primordiale, vestitor al unui fascinant continent imaginar, pare a nu fi avansat în chip decisiv nici prin explozia vegetală a **Copacului cu 10 000 de imagini** (Ed. Cartea Românească, 1984). Halucinantele „emirate ale utopiei", care-mi amintesc de Arabia barbian-extatică a lui Daniel Turcea, mai sînt încă înconjurate de oceane în plină ebuliție prin care, fapt îmbucurător, au început să bîntuie rechinii imprevizibili ai unei ironii tragice, semn inconfundabil al accelerării mișcării textuale. Alături de poemele unui Dinu Flămînd și, într-o măsură, ale lui Adrian Popescu, textele lui Ion Mircea mi se par a fi produsul unui pariu singular în limitele întregii promoții echinoxiste, un pariu ce vizează suprema dominare a realului („referentului") prin supunerea acestuia la una dintre cele mai interesante ceremonii de investire poetică din poezia noastră actuală. Figura tutelară a oximoronului semnalată de Laurențiu Ulici, căreia îi mai putem la rigoare alătura paradoxul, concettismul, antiteza (modernă), antifraza ori anticlimaxul, este un semnificant al convietuirii pașnice a elementelor antinomice într-o lume a primordiilor „inocente", cînd realul nu fusese încă antrenat în marile cicluri cosmice iar mișcarea sa interioară nu ajunsese la punctul culminant al structurii, ierarhiei, taxonomiei rigide. În această torpoare a osmozei universale, a „dimineței speciilor" (p. 13), cînd ruina materiei se înfățișa sub forma unei previziuni utopice, lumea și perspectiva ei aneantizantă, lumina și întunericul, i se par poetului a fi congenere : „Cînd cosmosul și moartea par să fie din aceeași strălucitoare / generație de gemeni unicelulari / neliniștit sînt totuși în beznă și în lumină / ca somnul în același pat cu verișoarele / de corpurile cărora cu și mai mare timorare mă atingeam / după stingerea mătușilor care ne înrudeau" (**Koan**, 13). Marile distincții mundane, semne ale „pervertirii" lumii adamice (în sens poetic, desigur), nu sînt încă instituționalizate. Înaintea despărțirii apelor de uscat, a evanescenței de materia dură, a transparenței de opacitate etc., **Marele Text** cosmic are „Filele Genezei și Apocalipsei mototolite la un loc" (**Osmoza**, poem cu titlu semnificativ, p. 21), deoarece, în pacea in-creării, așteptarea docilă a materiei în neființă admite atît semnul iminenței germinative, cît și pe cel al postumității. Ca o consecință normală, opoziția real/imaginar nu este nici ea operantă (Deși imaginare/naturale-mi par acestea toate" — **Dialectica imaginarului**, p. 19), din moment ce „pare abia la început / creația lumii" (**Alsacianul din Alaska**, p. 34) ; același lucru se poate spune și despre cele două registre fundamentale ale imaginarului : poemul **Noapte cu lună și soare peste atelierul sticlarului** ține să ne asigure despre asemănarea dimineții și a amurgului, despre strălucirea soarelui nervalian în noapte, adică să întărească impresia acută de nediferențiere a morții și a vieții, de consubstanțialitate a insurgenței elementului vitalist și a degringoladei rilkeene a materiei, dar nu în ultimul rînd de echivalență a regimurilor imageriei poetice. Pariul discret al poeticii lui Ion Mircea de care aminteam mai înainte, posibil semn al unei ambiții subtextuale ocultate de aparențele timide, mi se pare a fi acela de a întemeia realul, „referentul" textului, simultan cu actul producerii acestuia, cu alte cuvinte de a pune bazele **hic et nunc** unui **principiu** poetic cu semnificație cosmică, în sensul anticului **principium**, a cărei frapantă omonimie denota atît „începutul", cît și „principiul", „elementul fundamental". Poezia lui Ion Mircea aspiră la calitatea de criteriu structurant al cosmosului pubertar, înlocuind, în procesul textualizării, osmoza cu **diferența** (inclusiv în sensul lui Derrida), amorful cu structura, neacceptînd să-i precedă nimic. Lumea pe care o de-scrie și pe care o solicită este înghețată acum, apele se despart, docile, prin nașterea textului poetic, asemenea Mării Roșii sub pașii lui Moise (personaj invocat, de altfel, de autor). Infinitul larvar, cu semnul impasibilității sale prestructuratorii, de clepsidră culcată, devine număr, principiu pitagoreic, cifră 8 readusă la o demnă verticalitate, silită să se conformeze unei procesualități po(i)etice. Nu întîmplător, Ion Mircea invocă simbolurile numerice din familia acesteia (8, 800, 8 000). De-abia acum, în mediul **genezei textuale**, ia ființă cosmosul prin abolirea haosului, prin textualizare **critică** a „avantextului" cosmic (în sens comun aici), prin introducerea distincțiilor ordonatoare. Poetica lui Ion Mircea devine astfel o poetică totală ; ea înființează simultan textul și lumea, întreaga paradigmă de repere, elemente, convenții sau spații imaginare de la care acesta se revendică. Creația poetică se transformă astfel într-un gest cu implicații universale iar materia încorporată suferă un firesc, deși nu imediat perceptibil, proces de textualizare. Conceperea textului, care presupune o anume integrare a lumii, de-abia create, prin ecluza imaginarului, într-un ansamblu textual, poartă în consecință semnificația unei poetici cosmice ; facerea poeziei devine o Facere. Textul poetic privește spre sine însuși (prima secțiune a volumului se numește „Scrierea **„concavă"**), pentru a vedea lumea, tocmai pentru că sintaxa poetică este coloana vertebrală a acesteia, principiul ordonator care permite osmozei haotice să devină cosmos. Numeroase, semnele scrierii din poemele lui Ion Mircea avertizează atît asupra actului creator, cît și asupra demiurgiei de tip textual, adică asupra unei pantextualizări ce obligă, orgolioasă, Babelul haotic să accepte gramatica unificatoare a poeziei, ermetica unui „poem inaccesibil / mănușă-întoarsă-pe dos" (p. 36). „Plinsul **transparent** al acestei țigănci care e textul" (p. 40), rumoarea de semnificații degajate de actul poetic nu împiedică subiectul creator să își imagineze **„alinierea** planetelor" sau **„scindarea** eu-rilor", adică să inventeze o anumită o-rînduire cosmică inexistentă înainte, cu mijloace poetice. Etapă esențială a actului poetic, convocarea anumitor simboluri scripturale nu mai lasă nici o urmă de îndoială asupra identității lumii și textului ; scrierea poemului este de fapt o transcriere structuratoare a mișcării haotice : recurgînd la „memoria imaginară", textul recuperează dezorganizarea moleculară, „scrisul" analfabet al originilor, „înfruntîndu-se" precum „hîrtia dintr-o scriere cu molecule mari" ; lumina exuberantă a începutului, se confiază poetul, „aceea e limba în care mi-astern cuvintele pe hîrtie / aceea e feminitatea pe care o vor visa cuvintele mele pînă la moarte" (**Amintirea**, p. 60). Altundeva, se „lasă răsfoit de ziare", „doarme pe pămînt învelit în ziare" încercînd parcă să „copieze" cu propria-i ființă grafia omniprezentă, să-i confere corsetul retoric al unei structuri. Biblia entropică de la început, în care Geneza și Apocalipsa erau indistinctibile, Marele Text inform, devin acum textul integrator ce absoarbe nu numai lumea dezordinii, ci și subiectul liric însuși. Un „rege african (figură probabilă a eului poetic — n.n.) e tipograful / înhalat de o biblie imaginară / viețuitor de pe acuma în muzeul unei viitoare scrieri". Dispariția subiectului este efectul unui ceremonial de cea mai pură factură textuală, cufundare în mediul transparent al poemului, în apele înșelătoare ale scriiturii, sub atracția virtejurilor insidioase ale semnificaților : „Într-una din zile scriind / nu mi-am mai văzut nici scrisul nici falangele mîinii / și totuși eram acolo / prin semnele invizibile între brațele invizibile / ca Vacile Domnului printre stropi de sînge" (p. 65). Sensul părăsește acum „obiectul ca un bilbiit care vine din deșert" ; odată cu convertirea dezordinii la rigoare, intră în funcțiune ritualul perfid al transparentizării materiei, ceea ce face posibilă constituirea unei noi poetici, pe care aș numi-o a **străbaterii**, ale cărei efecte sînt ușor constatabile. Obiectele trec unele prin altele, substanțele se întrepătrund, cabala secretă a elementelor încearcă să submineze proaspăta ordine, universul creat intră sub zodia barocă a autocomentării ironice, scăldînd structura poetică și mundană în acizii perfizi ai jocurilor lingvistice și badinajului ușor rigid. În spectacolul dezinvolt al acestei inființări și desființări poetice a lumii, la infinit repetat, poezia lui Ion Mircea și-a găsit o reconfortantă identitate stilistică.

Cristian Moraru

REGĂSIREA NATURII

În cartea de debut intitulată „Sentimentul baricadei" (1976) Patrel Berceanu scrie la un moment dat : „Aș vrea să vă vorbesc despre mine. / Pentru a vă vorbi despre mine / v-am condus în afara orașului / pe cea mai înaltă colină. // De abia de acolo / din răsuflarea caldă a ierbii / începe // cea mai curată parte / a sufletului meu". Într-un alt poem „Or, roua și stelele" voioasa părăsire a orașului pentru casa mărginașă, protejată de o natură proaspătă nu are nimic din sentimentul ruperii dramatice de oraș, ci sună ca o regăsire simplă, omenească, a unui sens uitat. Dacă e să deosebim o notă originală în poezia lui Patrel Berceanu, atunci credem că ea ar fi sugerarea, la un mod impersonal (în sens clasic) a unei senine receptări a naturii, stenice și melancolice totodată, amintind de aerul unic al pastelurilor lui Vasile Alecsandri. Ceea ce afirmăm poate contraria pe cunoscătorul celei de-a doua cărți. „Poeme în mărime naturală" (Scrisul românesc, 1983) unde majoritatea o constituie poemele cultivînd o agresivitate imagistică și verbală prin care se joacă sfîșierea de fond a poetului modern, demitizarea stereotipiilor diurne etc. Șocul verbal, gluma crudă, jocul de cuvinte nu depășesc modalități cunoscute ; digresivitatea șocantă, paradoxurile lirice, poza cînd ironică și cînd sumbră, apelurile patetice, sarcasmul, amploarea discursului nu aparțin decît la suprafață lui Patrel Berceanu. Deturnarea poate fi inconștientă sau voită după cum se și afirmă dealtfel într-o strofă din „Artă poetică" (II) : „Poetul este călătorul cel mai mincinos din cîți există / Dintre o mie de euri care îi aparțin îl declară / totdeauna pe cel mai crepuscular / știți povestea cu pruncul : niște zei trebuiau să / treacă un copil peste riu din mînă în mînă / Cînd să-l pună pe mal ultimul dintre ei îl scapă din / neatenție în valuri. Acesta din urmă era un muritor".

Poetul reușește în sfera notațiilor pe spații reduse, fără pretenția unor adîncimi reflexive deosebite. Se pare că ritmul și rima au în această poezie un rol disciplinant, de revelator liric. De reținut poemele „Soare înginat de stele", „Despre limpezimi", „Listă (De lucruri pe care poetul nu le-a mai întîlnit de mult și care n-așteaptă cruciada nimănui deci nici a poetului, spre a exista de unele singure" : „...Porumbelul sălbatic / gîngurind în tării / sprijinit în propria lui frumusețe // Mărarul / plin de speranță , împrăștiind galaxii..." Firescul trecerii despovărat de formule neologistice farmecă prin

Desene de Constantin Dracsin

puritate solemnă : „ce argumente ne aduce toamna / luna de fildeș iarba de ceară / plumbul în ceruri visul în șoaptă / cît mai rămase din astă vară ? // ce simplu putrezește-n toamnă / fildeșul lunii cerul de seară / dacă și lacrima moare în șoaptă / ce-o să rămînă din astă seară ?" („Argumente").

Ambiguitatea vieții propune la rîndul ei un dinamism cosmic : „de pămîntul nașterii mele / trag la vale două stele // acolo e vale și-n vale e ceață / două căpestre trag de o viață // o stea cîntă alta tace / stele proaste haidamace // o stea tace alta plînge / vale deal amurg de sînge" („Stele proaste"). Poezia erotică e convingătoare în măsura în care se încarcă de farmecul discret al naturii. Fără să pledăm pentru poezia pastorală sau melodramaticul naturist, credem că poezia lui Patrel Berceanu are posibilitatea de a reevalua pitorescul semnificativ, spiritualizat la un mod liric. Altminteri, acest filon ignorat, poetul rătăcește fermecat de alte stiluri, personalități lirice puternice, modalități ce nu convin talentului său, fericit să exerseze ceea ce poate că iubește ca cititor, dar nu se potrivește prin dotare și temperament înzestrării sale lirice.

Mirela Roznoveanu

PARIUL IDENTITĂȚII

A devenit aproape un loc comun propoziția „Tînărul poet e în căutarea identității sale". În cazul de care ne ocupăm, însă — volumul „Investigații" de Vasile Poenaru, apărut de curînd la Editura Cartea Românească — lucrul acesta capătă temei și încă unul foarte substanțial : „Soră, va ploua în curînd. / Va fi o nuntă și va fi strigare. / N-ai să mă uiți : / N-ai să treci peste un Everest mai mare, // Tu vei folosi arma. / Împotriva ta însăți o vei folosi. / O să fie un război foarte rece. / O să-mi spun nu iubi, nu iubi, nu iubi. // Peste pod trece alt fel de apă. / O apă care arde și vorbește, frumos. / Podul crește încet-încet a curcubeu. / O să prindă cerul și o să-l arunce pe jos. // Va ploua va lupta va va va. / Ploaia e un creier imens între cer și pămînt. / Are ginduri, vise cosmaruri. / Mă oglindește — să mă văd și să uit cine sînt".

Cel care semnează acest poem (în care se remarcă îndrăzneala viziunilor și versurile sentențioase care sparg textul în stil T.S. Eliot) debutase în 1971, la numai 16 ani, cu o culegere, „Jungla marină", apărută la Editura Albatros, unde îi va fi tipărită și a doua carte, „Muntele", în 1975. S-a grăbit poetul ? S-a grăbit editorul ? Greu de spus. Cazul lui Vasile Poenaru nu este unul dintre cele mai obișnuite. „Jungla marină" releva, într-adevăr, o sensibilitate ascuțită, curajul — fie și de esență juvenilă — deconcertant de a ataca **cuvintele mari**, maturitate în construcția poemelor și o surprinzătoare proprietate a limbajului — calități explicabile numai printr-o autentică **vocație poetică**. Patru ani mai tîrziu, cu „Muntele", tînărul poet se afla într-o vizibilă eclipsă.

Au urmat aproape zece ani de tăcere. Numele lui Vasile Poenaru n-a mai apărut nicăieri, poetul nepublicînd versuri în nici o revistă. Forma în care ne apare el astăzi ne arată însă că, în tot acest răstimp, Vasile Poenaru a citit și a scris foarte mult. Mutațiile, inevitabile, din structura adolescentului în prag de maturizare, le-au corespuns marile seisme ale culturii, contactul cu lirica modernă universală. Vasile Poenaru a vrut să știe **cine** și **cum este** el după impactul cu marea poezie : dacă se poate conta sau nu pe el în teritoriul literaturii. După „Investigații", răsounul e absolut pozitiv.

Vasile Poenaru aparține tinerilor poeți cultivați care au o prizâ extrem de directă asupra realului, ironici și lucizi, dar fată de care sentimentele își iau revanșe însamnate. În „Prietenii mei" el își descrie chiar acești colegi de generație (**serie** sau **promoție**, are prea puțină importanță), într-un poem nervos, el însuși în stilul poeziei nervoase a tinerilor debutați în jurul anului 1980 : „Prietenii mei citesc poezie americană, ascultă muzică rock. / Poartă blue-jeans, sparg semințe-n tramvaie, / trec rînjetul meu de pe un umăr pe celălalt. / filmează scene banale în piață. / N-au călcat pe Lună, joacă whist, poker și bridge,/ Au puține idei de schimbat și multe, multe cuvinte, nu se încred în oricine / Au suflet de aur, dar vorba lor seacă la inimă pe cel disprețuit. / Sînt toți bucureșteni, nu sînt mulți și am făcut armata împreună".

În cele mai bune poeme ale sale se remarcă o forță și o spontaneitate a impresiei care fac o semnificativă acoladă cu „jungla marină". Cuvîntul, plictisit să tot numească, **incriminează** ; întrebările sînt aici doar **pretexte** de răspuns, în vreme ce răspunsurile însesi gravitează în jurul unor elemente incongruente, adesea turnate parcă la întîmplare. E în toată această tendință ambiția de a opune înțelegerii simple, logice, comune, determinismului mecanic, o altă posibilitate de a intra în posesia realului, de revelare a stărilor sale tensionale, a întregului complex de falii iraționale care brăzdează existența în lumea modernă. **Fragmentarismul** atît de marcat al poeziei contemporane află în carte forme pe cît de incitante, pe atît de pregnante sub raportul puterii de impresie. Crîmpeie disparate, în care sentimente, concepte, existențe și obiecte se intersectează pașnic, ca protagoniști, sînt chemate, fără vreun racord exterior, să **consume** deși, aparent, sansa lor de a se armoniza e minimă ; să închege finalmente un anume **ton** care este totodată și **viziune**. Un poem se intitulează, de altfel, programatic **Aceeași realitate prin mai multe evenimente simultane** : „Pasiunea trece șontic-șontic și mătură străzile portului. / În piață un poet de mină a treia își vinde poemele sale lozinplic : / Toate sînt cîștigătoare, șoptește el înfrigurat, sînt romantice și iraționale. / Pasiunea pe toate i le cumpără și-i umple de glorie. / Țăranii trec și ei speriați printre / reclamele Cosmos / Parcă i-ar urmări ceva ce nici ei nu-și pot spune și nici / De la altii (mai ales astaî) n-ar vrea să afle / Ei cred că e ceva în afara lor, de fapt îl poartă încăpătînați în sine. / Pasiunea se împiedică de ei și cade bodogănînd, războinic, / Trece apoi șontic-șontic mai departe și mătură străzile cu înverșunare sporită.

Un alt tip de proliferare a fragmentarismului îl oferă, de astă dată la nivelul construcției întregului volum, ciclul „Nisipul clepsidrei proiectează lumi" (în nouă exemplificări). Sînt, de fapt, nouă poeme, cu acelasi titlu, ca un discurs aluziv — și coerent prin aluzie —, risipite în toată cartea, care își răspund la distanță.

Întregul volum e impregnat, cu discreție și în mod substanțial, de spiritul liricii lui T.S. Eliot. Se pare că poeții anilor '80 și-au aflat aici — ca și în gîndirea teoretică a autorului „Țării pustii" — spiritul tutelar. Nu e însă vorba, la Vasile Poenaru, de împrumutarea unor procedee sau de influențe directe, ci, în momentele bune, de o profundă consonanță. Iată unul dintre cele mai frumoase poeme ale cărții, dedicat de această dată în mod explicit : **T. S. Eliot, Caesarrimus : „Exigua parte aestatis reliqua** / Să mergem spre nord. Acolo sînt ierni timpurii / Și Galia-ntoarnă spre Șaptele-stele / Scăpind guvernării. Cu mînă de domn / Vîntul deschide o poartă prin ceață. / Nici n-am călcat prin acele pămînturi vreodată / Nici singele negurilor nu m-a hrănit. / Eu nu sînt Omul fără de hăuri, / Nu sînt țara fără de văz. / M-au troienit învingeri, / Deasupra casei arde un șarpe. / Armia mi-e grea și-i grea de dosadă / Și viața de ginduri mi-e plină. / Cu mine-i și Noe, cîrmaciul / Și-i singur și el. Privește-n ocean, își tot / iscă vînturi curate. Nici o lumină / Și doar mai e atîta vară, atîta / Durere de faceri. Ce liniște crește la Nord / Auzi Okeanos / ce liniște crește, ce flacără grea ?".

Impresia generală pe care volumul „Investigații" o dă este de siguranță, de cunoaștere a propriilor disponibilități. Pierzîndu-și inocența juvenilă, Vasile Poenaru a cîștigat un lucru mult mai de preț : dreptul de a-și cunoaște identitatea. Poate că nu întotdeauna lucrul i-a reușit. Sînt și poeme care fac notă discordantă : „Adesea", „Pe malul atitor lumi deodată", „Dealul sonor", „Terra 42°C", „Marginea lumii", „Elegia tatălui". Dar a ceea ce rămîne ca un contur de neuitat al volumului este fervoarea cu care Vasile Poenaru reușește, la peste 12 ani de la debut, să-și probeze prezența în teritoriul poeziei.

Dumitru Radu Popa

INFUZIA DE VIAȚĂ

Poeții sînt cititorii în stele dar mai ales în melancolia celui ce stă la fereastra unui bloc și privește strada bîntuită de tramvaie, de troleibuze și mașini. În marele anonimat al sfîrșitului de veac ei descifrează cu emoție, cu răbdare, cu încrîncinare și uneori chiar cu disperare creșterea vieții în poem, creșterea poemului din gesturi cotidiene, din întîmplări banale, ei se hrănesc cu roua lăsată pe lucruri de trecerea unei iubiri, ei nu au „Nici un drept în plus decît / al celui mai umil cetățean / din regnul viețuitoarelor / nici un drept în plus printre atîtea sirene / de pompieri, de salvare, de la miliție / printre decibeli supra și sub modulați / printre cutii de spray și aparate electrice. Nici un drept în plus decît / acela de a simți / prăfuitul gust de fragă / al acestei jubilații indolente / cu tensiunea peste limita normalului". Autoarea acestor versuri decupate parcă din biografia oricărui poet este Lucia Negoiță, iar cartea asupra căreia am zăbovit se numește „Cazemata de rouă" în care poeta își proiectează și își regăsește mereu propria sa imagine, cînd reală, cînd deformată, oricum în căutarea celei mai adevărate : „E adevărat, mă bîlbîi, caut cuvinte / fac pauze inadmisibile / inventez argumente / sînt ciocîrlie și bufniță / în luciul lumii, în peștera ei sau „în fortăreața de rouă / zidită din venituri proprii / cu bani pe masă / și cărțile toate pe față". Există în poemele Luciei Negoiță un anume simbolism vizual, o hartă a banalului pe care poeta o desfășoară în fața cititorului, determinîndu-l să-și recunoască locul și gesturile dar transformîndu-le, infuzia de viață este, puternică și în cele din urmă acaparatoare. Spațiul magic al cuvintelor recuperează sentimente, emoții, senzații totul „mis à nu", cu curaj, cu tandrețe dar și cu ironie. O desacralizare voită a actului poetic, a laboratorului poetului ce s-a mutat în bucătărie face totul mai adevărat, mai al secolului XX, de fapt o demonstrație a forței poeziei ; „Nu scriu nici acum la birou / doar în bucătărie / pe genunchi de obicei / cu litere grăbite mereu / aici e centrul lumii, immago mundi". În acest nou volum, poeta renunță la limbajul ales, ușor prețios și cu o anume patină din cărțile anterioare mai cu seamă din „Roza și închipuirea" apelînd la o denudare a limbajului, marcînd astfel tranziția de la o luciditate romantică la conceptualizarea emoției. În căutarea poeziei, Lucia Negoiță se provocă, își provoacă memoria, viața, meseria. Cartea aceasta e o mărturie directă despre reporterul ce dublează poeta, și aceasta din urmă demonstrează că totul poate deveni obiect poetic, chiar și „casetofonul cu care zilnic / îmi fac meseria / și microfonul, moalele șireang / unde stau înșirate / boabe de mei pentru zgîrciul / dintre bătrîne cuvinte".

★

Editura „Kriterion" mi-a prilejuit întîlnirea cu o carte de excepție : „Așa cum trăiești", autoarea ei, poeta Balla Zsofia, în tălmăcirea atît de nuanțată a lui Aurel Șorobetea. O poetă tradusă de un poet și prefațată de o poetă, Grete Tartler, o întîlnire fericită.

Cartea este un jurnal de viață dramatic și convulsionat. O înaintare curajoasă prin zgura lumii, scrisă într-un vers abrupt și lapidar. O energie cinetică cu care se încarcă poemul pe măsură ce e scris : „Astfel vei fi precum un ghepard / printre frunze în fugă războești înainte / și pe piele îți ard / fericitele pete cuvinte". Poeta se află într-un permanent dialog cu ea însăși și cu lumea, într-un protest față de tot ce urîțește viața, de aici și tonul polemic al versurilor.

Poeta explorează realitatea cu intuiție și luciditate, filtrînd cu cinism banalul și grotescul ca în acest „eșantion" al unei petreceri populare : „A chinchetit mustul în pahare / s-a revărsat carnea de purcel / labele i-au țipat înspre cer / Pîinea a fîlfîit ca un ciucure moale / A fost vată de zahăr, călușei, mici, / bărci, muzici fripte, mulțime de popor / fotografi cu căprioare împăiate, pitici, / iar pe jos, înflorit, gunoi multicolor" Poemele au acea tensiune ce se naște din impactul realității cu imaginația, dezvăluind o personalitate aparte, o vrăjitoare, o îmblînzitoare a vieții și a cuvintelor. Totul e în mișcare, descintecul cuvintelor ia proporții, misterul se naște sub ochii noștri ca într-o piesă muzicală perfectă. Unele versuri amintesc de poeții echinoxiști : „Seara cu mirozna de lemn / pe sub mari bruji de lumină a zburat / șerpii și-au ivit dinții lor splendizi / și pielea-mi șuierînd s-a sfîșiat".

Balla Zsofia ne oferă o lectură inedită a lumii, o lecție despre cum să te pierzi dobîndindu-te prin poezie.

Liliana Ursu

plastică

Universul sensibil

Printre modalitățile de reflectare a bogatelor raporturi statornicite între om și universul său de existență se numără și creația plastică. Indeosebi, creația pictorilor posedă versatilitatea ilustrării unui segment anume al realității prin manipularea doar a **ideii despre real**, cum sugestiv a numit-o René Huyghe. Este vorba, desigur, de capacitatea picturii de a rezuma semnalele realului prin transferul imaginii din planul **senzorialității obiective** în acela al **reflectării sensibile**, în care însăși materialitatea reperelor realului tinde să sublimeze în substanța densă a **conceptului de real**.

Elementul de reconsiderare a acestui proces, care asigură totodată și termenii de comunicabilitate necesari, îl reprezintă **universul sensibil** conceput de artist în însăși țesătura subtilului proces de decantare a datelor realului de care aminteam mai sus. Finețea observației, perspectiva — operînd nu pe coordonatele unui spațiu, ci ale unei atmosfere — transparența conturelor și a registrelor de culoare, valorațiile rafinate ale luminii, care sugerează obiectul, nu îl și definesc, sînt componentele acestei „gramatici a sensibilului", ce avea să aducă acum mai bine de un secol în cetatea artelor plastice calul troian al impresionismului. Este greșit, însă, să calificăm drept impresionist orice demers creator bazat pe un asemenea instrumentar și stăpînit de o asemenea poetică. Mai cu seamă astăzi, cînd limbajul plastic suportă ofensiva unor orientări și soluții radicale și cînd pentru cei mai mulți artiști pictura nu mai este doar un mijloc de a fixa aparențele materiale ale realului (deși, mai recent, această tendință își revendică tot mai viguros atributele premonitorii).

Am fost incitat la o astfel de meditație, în vreme ce descopeream, mărturisesc, cu surprindere, pictura unui venerabil artist, **Mircea Velea**, fost elev al lui Dărăscu, ale cărui tablouri ilustrează o nobilă spiritualitate. Pictorul are fericita inspirație să urce pe simeze cîteva peisaje care au traversat, prin sensibilitatea artistului, aproape trei decenii de căutări. O lume austeră și nemărginită, ca solitudinea însăși a creației, pe care ținuturile riverane ale Dobrogei celei scăldate într-o divină și, deopotrivă, dureroasă lumină populează obstinat pînzele artistului. Totul e oglindirea acestui teritoriu interior al peisajului dobrogean, ecoul lui în ființa artistului, martor unic și unei delicate geografii a spiritului purificat în nemărginirea luminii și a tăcerii, devenite poli ai existenței materiale a universului. Această filosofie a duratei l-a dus pe artist, în lucrările sale ultime, la sinteze cromatice de un mare rafinament, evocînd pe plan ontologic anumite spații ale tradiției plastice (și chiar lirice) extrem orientale. Pictorul și-a simplificat la maximum mijloacele de expresie în căutarea unei sugestivități absolute, dar și foarte moderne, a semnului plastic, în care este incorporată pînă și materia cromatică. Drumul pînă aici nu a fost ușor, dar căutările acestui artist au dobîndit, în ceea ce ni se dezvăluie astăzi, înălțimea și densitatea primenitoare a rostirilor olimpiene.

Iacob Lazăr (Galeriile Municipiului București) se situează în prelungirea aceleiași judecăți. Pictorul, cunoscut îndeobște iubitorilor de artă, își reafirmă cu consecvență inconfundabilul crez estetic, ce l-a impus și pînă acum : transparența diafană a paletei în peisaj, supletea investigației psihologice în portret, sugestivitatea exactă și elastică totodată a desenului, toate acestea slujind unui efort de oglindire deloc descriptivistă a realului. Iacob Lazăr nu ilustrează în peisaj, cît compune un teritoriu de inseminare și consacrare a unei stări sau unei amintiri sau unei întîmplări... Peisajele lui Lazăr nu-s decît proiecțiile sensibile ale propriului său orizont afectiv, o dominantă sau alta de culoare nefiind decît accentul exterior al unei iluminări lăuntrice.

Corneliu Antim

televiziune

tv

Realizatori și realizări (I)

Este din ce în ce mai cald ? plouă din ce în ce mai mult ? s-au copt cireșele ? amiros căpșunile ? au început plimbările de agrement cu barca ? s-au scuturat toți trandafirii ori care sunt florile săptămînii ? se mai însoară cineva ? se joacă în parcuri copiii ? cerul e la fel de albastru ori cumva s-a înnorat ? Cine mai răspunde la asemenea întrebări desuete ? Cine se mai uită la cer azi cînd ne-am preocupat atîta de noi înșine ? Și totuși întrebările (și acestea) sînt la fel de omenești ca și acelea despre cît ai dormit, ce ai mîncat, unde ai fost, ce mai faci ? Numai că nu se mai obișnuiesc, par prea superficiale, nu ? Nu. Iată, serialul duminical al lui Aristide Buhoiu, imaginile document pe care le inserează arată tocmai dimpotrivă. Fotogramele din Bucureștii de altădată sînt atît de autentice, încît nici azi, după atîția ani, nu și-au pierdut parfumul. În ele orășenii sînt orășeni, țăranii țărani (cu cobilița, cu zarzavaturi, cu fructe), polițaii polițai, trăsurile, casele, străzile, magazinele mici și vopsite țipător, plimbările la bulivard cu bastoanele în mîini și pălăriile pe ceafă, femeile în rochii trăznite (cum numai azi se mai pot vedea) copii „marineli", servitoarele iuți, actrițele rotunde, cîntăreții falși, circiumile pline, bătăile cu flori, vînzătorii de ziare, tramvaiele cu cai, mașinile luxoase ca niște broaște țestoase... toate, toate într-un talmeș-balmeș cum numai timpul, în trecerea lui iute, poate să-l facă. Și într-acesta Constantin Tănase, Maria Tănase, Leonard, Moscopol și alți „cîntăreți minunați cu vocile lor zburătoare" apar în acest „film" artistic pe care, personal, l-aș revedea oricînd — în întregime, să fie bineînțeles — la cinematograf. Nu sînt, după cum probabil știu cei care mă mai citesc din cînd în cînd, un fervent admirator al lui Aristide Buhoiu dar nici nu pot fi atît de orbit de propriile mele afirmații încît să nu recunosc meritele acestuia, cînd acestea există. Munca sa de arhivar șef al televiziunii este grea, direct proporțională cu satisfacțiile unora de a-și revedea copilăria, tinerețea și a altora de a descoperi că înaintea lor au existat și alți oameni care au cîntat, au dansat, au rîs, au plîns la fel ca ei. Pentru aceasta toată stima pentru realizatorul care, iată, silit parcă de bogăția materialului vorbește puțin și la obiect spre deosebire de trecut, cînd vorbea mult și necontrolat. Și cu cît vorbește mai puțin, cu atît face mai puține greșeli, ceea ce, pentru un asemenea temperament TV nu este de loc, de colo. O altă realizatoare față de care n-am avut nici prea mult entuziasm, dar nici prea multe decepții este Carmen Dumitrescu, altfel o reporteră vioaie, într-o vreme chiar rea, cu anchete pe muche de cuțit. Și totuși, repet, nu mă las în voia subiectivismului și nici nu-mi cultiv orgoliul cum își cultivă legumele grădinarii din Drumul Taberei. Ultimul său reportaj, care a avut ca obiect Sala polivalentă și cartierul aferent, a fost un model de profesionalism, nealunecînd în convenționalul în care înoată cu greu altele. Ideea de a debuta reportajul cu un copil care, nemaifiind într-o emisiune pentru copii, s-a comportat cum trebuie, candid, inteligent, decomplexat, a răspuns copilărește (deci cu farmec) la întrebările realizatoarei, a fost excelentă. Deci, „totul se poate, cînd totul se poate", nu ?

Iulian Neacșu

August, noapte de veghe

ion marin almăjan

Soarele luminează strimb din înaltul cerului. Razele sale anemice abia reușesc să se strecoare prin rotocoalele izolate de nori plumburii. După săptămîni îndelungate de ploi, pămîntul mustește de apă, bălți enorme împînzesc pusta. Ogoarele au rămas nearate, doar obuzele și șenilele tancurilor au lăsat gropi adînci, șanțuri ca niște răni deschise în pămîntul acela negru, bun și hrănitor ca însăși pîinea. Țăranii se feresc să-și părăsească ogrăzile de frica răufăcătorilor înarmați ce bîntuie ulițele și cîmpurile.

În fiecare noapte liniștea aceea incrementită a satului este sfîșiată de focuri de armă automată ; uneori împușcăturile se întețesc și atunci ei înțeleg că în noaptea adîncă se dau adevărate bătălii între bande înarmate.

Războiul și-a lăsat peste tot capcănele sale : ruine, obuze neexplodate, grenade, munți de muniții de tot felul. Ciinii vagabonzi, animalele rătăcite sar în aer, exploziile zguduind satul din temelii.

Satul... Incrementit în tăcerea sa de piatră, într-o pîndă a spaimei, răvășit de război, de propriile sale patimi.

Așezat pe scaunul scund cu trei picioare, Francisc Remmel privește absent goblenul de pe peretele de vizavi înfățișînd o cunoscută scenă de vînătoare. Răsturnat într-o rînă, cerbul i se pare că are ochii fiului său Walter, plecat cu armatele germane în retragere. Privirea aceea muribundă, inspăimîntată și imploratoare în același timp naște în el o durere surdă pe care și-o înăbușă cu greu mușcînd aproape capătul țigării din care trage cu sete. În bucătărie distinge statura greoaie a soției sale, mișcîndu-se fantomatic în jurul cuptorului. De cîteva săptămîni, de la plecarea lui Walter, între cei doi soți s-a așternut o tăcere pe care doar suferința și moartea o lasă în urmă. Francisc bănuiește în suferința soției sale dîncolo de durere, toate învinuirile pe care i le aduce pentru anii aceștia cînd orbit de o prostească vanitate, aidoma multora din consătenii săi, a început să vadă lumea altfel decît pînă atunci. Marele Reich, de care puțin i-a păsat o viață întreagă, devenise subit pentru el, ca și pentru ceilalți, motiv de mîndrie exaltată și din plugarul așezat, preocupat doar de gospodăria proprie, de arat, semănat, culeș, de vite și de vie a ieșit un alt om, o caricatură a celui dintîi, ce călca altfel pe ulițele satului, mai apăsat și mai trufaș, uitîndu-se cu dispreț la vecinii săi de altădată cu care se întîlnea duminicile sau seara tîrziu pe banca din fața casei, prevestind despre vreme, evaluînd recolta.

Pe neașteptate se trezise la poartă cu Iosef Welter care-i strigase :

— Francisc, ești acasă ?

Era în grajd, dădea de mîncare vițelor. Nu se grăbise însă să-i răspundă, terminase treaba, apoi ștergîndu-și mîinile cu șorțul ieșise în pragul grajdului.

— Da, Iosef, sînt acasă. Vrei să-mi spui ceva?

Welter era un omuleț spîn, cu oasele feței ascuțite, negricios, aproape tuciuriu, lucru neobișnuit pentru unul de rasa sa. Fusese printre primii în sat care arborase salutul fascist. Numit Orbstleiter se dovedise neobișnuit de zelos în organizarea chirvaiurilor, pe care le transformase în parăzi, cu cîntece și discursuri fasciste. Deși luase el însuși parte la asemenea mascarade, Francisc îl privea în sinea sa, pe țigănosul de Welter cu dispreț.

— Am aflat din sursă sigură că ai noștri vor fi aici în cîteva ore, spusese Welter, și-n glasul său Remmel deslușì o bucurie sălbatică. Este momentul să ne plătim datoriile. Francisc, românii au intors armele împotriva Führerului și a armatei germane. Pentru asta trebuie să plătească toți, de la cel mai mare la cel mai mic. Este de datoria noastră de buni germani să informăm armata, să-i demascăm pe trădători. Sper că vei colabora, Francisc ?

Remmel simțise în adîncul său cum îl inundă un val de frig. Ghicea, dincolo de vorbele lui Welter, cruzimea și pofta de a distruge. Era convins că dacă s-ar fi opus, Welter n-ar fi ezitat să-l înfățișeze ca pe un comunist, un vîndut bolșevicilor.

— E în regulă, Iosef, răspunsese. Voi face tot ce crezi că este necesar.

— Am aici o listă cu toți refugiații, îi întinse Welter hîrtia. Sînt iscoade ale rușilor. Armata îi va pune, fără îndoială, la zid. Apoi, ne vom răfui în sat cu românii. I-am trecut pe o altă listă.

Remmel își aruncă privirea pe lungul șir de nume scris cu litere greoaie, strîmbe, de Welter. Erau toți din sat, aceiași cu care ciocnise un pahar de tuică sau de vin la birtul lui Wenzel, la care își potcovise caii, măcinase grăunțele, cu care făcuse armata. Citindu-le numele, îi vedea pe fiecare în parte, îi recunoștea cum s-ar spune, după gesturi și după trăsăturile fetei.

— Bine, sînt întrutotul de acord cu tine, Iosef, vom face așa cum spui.

—M-am gîndit să organizăm o primire triumfală a armatei germane, mai adăugă Welter. Am vorbit cu toți ceilalți să ieșim în capătul satului cu muzică, flori, toți etnicii germani. Tu vei vorbi în numele nostru adresîndu-le urarea de bun venit. Ești de acord ?

— Sînt, desigur. E o cinste pentru mine că m-ați ales să vorbesc în numele nostru.

— Ne-am înțeles, Francisc ? La revedere.

Welter plecase lăsîndu-l gînditor, descumpănit, în mijlocul ogrăzii. Evitase să se întoarcă în casă, să dea ochi cu Linde, înfricoșat că nevastă-sa, care-l cunoștea atît de bine, i-ar fi ghicit tulburarea.

La prînz, Walter venise de la oraș aruncîndu-și cu chiot chipiul de elev la liceul Banatia. Obrajii îi erau îmbujorați, ochii îi străluceau de bucurie.

— Mutti, Vati, le-am tras o bătaie celor de la Loga să mă țină minte. I-am pîndit în colț lîngă cazarmă și ne-am năpustit asupra lor. Blitzkrieg ! Au rupt-o la fugă părăsind pe cîmpul de luptă genți și chipie. Sîntem în posesia trofeelor.

— Te lauzi cu lucruri proaste, fiule, îi curmase elanul Linde. Uniforma ți-e murdară, notele nu prea bune și vrei ca eu să mă bucur pentru isprăvile tale golănești. Aș fi fericită dacă mi-ai povesti lucruri mai frumoase.

Linde îi întorsese spatele îmbufnată. Băiatul rămăsese descumpănit, apoi îi căutase alianța.

— Spune și tu, Vati, dacă Mutti are dreptate. Un fiu al poporului german nu poate fi un laș. Cînd toți colegii mei iau parte la bătaie, pot eu să mă eschivez ? Dacă Vaterland are nevoie de brațul meu pentru a cîștiga războiul sfînt, dacă Führerul mă cheamă să-mi dau viața pentru el și pentru poporul german, pot să ezit o singură clipă ?

— Nu, fiule, răspunse el, Francisc, nimeni n-are dreptul să-ți spună așa ceva. Dar, deocamdată, datoria ta este să înveți, să fii un elev model.

Seara se lăsase devreme, ca de obicei, în satele de cîmpie.

Înainte de a ciocăni în fereastră, mai ascultă o dată tăcerea uliței.

— Cine-i ? auzi glasul gros al lui Secoșan.

— Sînt eu, Remmel, răspunsese aproape în șoaptă, deschide vecine, vreau să-ți spun ceva.

Pătrunse în ograda care-i era tot atît de cunoscută ca și a sa. Poate mai sărăcăcioasă, dar cu aceeași căruță umplînd mijlocul oborului, cu grajdurile din care se auzea respirația molcomă a vițelor.

— Vecine, vreau să-ți spun ceva foarte grav. Mîine sau poimîine armatele germane vor ocupa satul. Unul de ai noștri, de aici, vrea să înainteze comandantului o listă cu voi, care sînteți, cică, dușmani și trădători. S-ar putea să nu pățiți nimic, dar s-ar putea tot așa de bine să vă împuște. Îți spun numele celor înscriși pe listă. Anunță-i pe toți și dacă nu aveți unde vă ascunde, veniți la mine. Vă cobor în pivniță pînă om vedea ce se poate face. Aveți însă grijă să veniți pe rînd și cu fereală, ca să nu se observe.

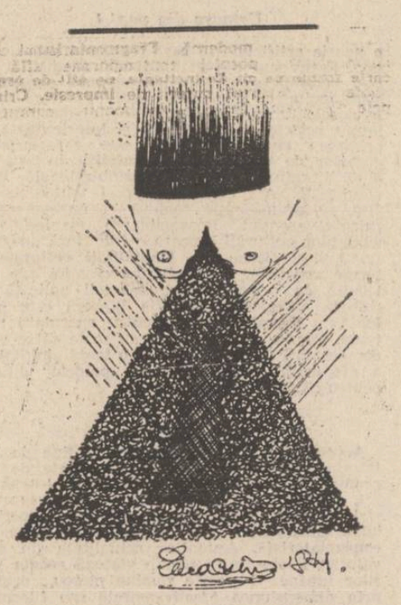

Se întoarse acasă și, spre marea sa mirare, Linde îl așteptă înfofolită în broboada neagră pe care i-o cumpărase cu două săptămîni în urmă de la oraș.

Stătură unul în fața celuilalt în tăcere, așteptînd ca fiecare din ei să deschidă vorba. După ce-și aprinse țigara, Remmel îi povesti totul. Urmară iarăși clipe lungi de tăcere pînă cînd femeia cuprinzîndu-i brațul îi răspunsese :

— Ai făcut bine, Vati. Ai procedat ca un om bun și cuminte. Am să cobor în pivniță să duc cele de trebuință pentru bieții oameni.

Noaptea trecu chinuitor de greu pentru el și Linde, stăpîniți de teamă și de îngrijorare. În zorii zilei, pivnița îi era plină de români. Cînd Welter îi bătu în poartă, era bărbierit, deși obișnuia s-o facă doar simbăta, își pusese cămașă curată și costumul negru de sărbători.

— Bună dimineața, Francisc, mă bucur să te văd pregătit să întîmpini glorioasa armată germană, așa cum se cuvine, remarcă Welter. Azi la ora zece cu mic cu mare vom ieși să-i întîmpinăm pe soldații noștri bravi. Steagurile sînt pregătite, corul repetă deja „Deutschland über alles", „Lilli Marlen" și celelalte. Sper că ți-ai pregătit discursul ? !

— L-am pregătit, Iosef. Totul va fi bine.

— Și eu am pregătit listele, a rîs Welter. Ei nici nu știu ce sărbătoare le-am pregătit, spuse arătînd cu mîna spre casa de vizavi.

La ora zece, în capătul satului, alămurile cîntau de zor mărșuri războinice. Welter, roșu de transpirație, cu o banderolă cu zvastică pe brațul sting, alerga de la un grup la altul gesticulînd. Îmbrăcați în costumele lor negre, cu pălării negre, proaspăt rași, bărbații stăteau țepeni urmărind cu privirea lungul șoselei. Alături de ei, femeile, cu fuste largi, înflorate, cu șaluri tot atît de țipătoare își stăpîneau plozii puși pe hîrjoneală. Lîngă Remmel, grav, crispat, cu buzele strînse, Welter părea o coardă de arc întinsă.

Apărură primele motociclete cu ataș, cu soldați nervoși, cu fețele galbene, cu uniforme mocirlite, cu degetele pe trăgaciul armelor. În urma lor o mașină decapotabilă, apoi întreaga coloană ieșea tot mai mult din depărtarea șoselei, ca dintr-o apă.

În dreptul lor, motocicletele se opriră, soldații coborîră, ațintindu-le pieptul cu armele, așteptînd ca ofițerul să coboare din mașină.

Colonelul Richard Jochum era unul din vechii ofițeri de carieră, scăpat ca prin minune din ripele Iugoslaviei.

Grupul de oameni care-l întîmpina acum nu era pentru el o noutate. Avusese parte de asemenea ceremonii, unele mult mai zgomotoase, în Sudeți, în Iugoslavia, peste tot unde trăiau așezîși germani, de fapt, după opinia sa, mai degrabă iugoslavi, români, polonezi, decît nemți, întrucît desprinderea de matcă se făcuse cu secole în urmă. Căpătaseră, dacă nu o parte din sîngele popoarelor în mijlocul cărora trăiseră, atunci sigur limba și obiceiurile lî se impestrițaseră cu cele ale localnicilor. Dar știa că excluzînd unele excepții de fanatici sau parveniți, manifestările de simpatie pentru armata Führerului nu erau decît rezultatul fricii, dorința lor de a se pune la adăpost de urmările războiului.

Jochum privea și asculta amuzat discursul lui Francisc Remmel, întrebîndu-se ce se ascunde de fapt, în dosarul frunții acestui om trecut de a doua tinerețe, masiv, pe fața roșcovană a căruia se citea plăcerea traiului bun, dar și a muncii sub soarele pustei, a vînturilor și a ploii. Mîinile omului erau mîini de plugar, crăpate, noduroase, bătucite de unelte.

Cînd Remmel își sfîrșise discursul, colonelul zîmbi ostenit prîmind din mîinile acestuia ploșca cu vin. O duse la gură și sorbi licoarea parfumată.

N-apucă însă să se bucure prea mult de această clipă de tihnă venită neașteptat, cînd ieși în fața omuletul acela cu fața ascuțită care lipindu-și milităreste călcîiele îi raportă :

— Herr Ober, am socotit necesar pentru a lovi în dușmanii Reichului și ai Führerului să vă punem la dispoziție lista cu agenții bolșevici refugiați la noi și cu românii trădători. Nu ne îndoim că apreciați gestul nostru și că veți da o pildă de ceea ce înseamnă mînia dreaptă a poporului german.

Neplăcut surprins, Jochum luă din mîinile lui Welter lista, mulțumi în cuvinte scurte și reci pentru primirea făcută, apoi ordonă coloanei să intre în sat.

Întregul grup se trase pe marginea drumului descumpănit. Înșiși muzicanții țineau instrumentele în mîini stîngherîți, ca pe niște lucruri nefolositoare. Pînă cînd Welter țîșni ca propulsat de un arc, comandîndu-le :

— Ce stați ?! Ați amuțit? Cîntați.

Dar nimeni nu-l luă în seamă. Pe rînd începuseră să se furișeze pe lîngă peretii caselor însoțiți de zgomotul motocicletelor, al camioanelor și tancurilor.

Străbătînd ulița, alături de nevastă-sa, Remmel trăgea cu coada ochiului spre casele românilor pe care-i știa ascunși în pivnița sa. Ferestrele erau închise, nu se făcea nici o mișcare în curțile mohorîte.

— Vai de capul lor, spuse Linde parcă ghicindu-i gîndurile. Trăiesc cu frica în sîn și așteptarea nenorocirii este mai groaznică decît nenorocirea însăși.

— Ce ne mai trebuia armata germană, mormăi drept răspuns Remmel. Războiul și așa este pe sfîrșite, nimic și nimeni nu-l mai salvează pe Hitler și regimul său de la pieire. Am pătimit destule din cauza neroziei noastre și a războiului. Acum ar trebui să vină pacea.

— Pînă atunci, Vati, va mai trece timp și suferințele noastre nu s-au terminat. Uiți că în pivnița noastră...

— Nu uit, îi reteză vorba Remmel. Întîmple-se orice, dar nu-i putem lăsa pe oamenii aceștia nevinovați să cadă pradă mîncîunilor unui descreierat. Unde-i fiul nostru, Mutti ?

— Fiul nostru ?! remarcă abia acum cu disperare Linde, era lîngă mine. Nici n-am observat cînd a dispărut. Vai de noi, să nu i se întîmple ceva. Mă duc să-l caut. Precis s-a luat după coloană și acuma cască gura pe cine știe unde.

— Nu te duci nicăieri, Mutti. Se va întoarce și singur. Cel puțin astă seară. Mergem împreună acasă să ne vedem de ale noastre.

Intrară pe poarta masivă, încastrată în zid, pătrunzînd în curtea cimentată, închisă din toate părțile de clădirile grajdurilor și de ziduri înalte din cărămidă. La intrarea în gang, Remmel se opri privind îndelung portretul Führerului în uniforma aceea cafenie, cu părul lins dat într-o parte și cu mustața țepoasă ce părea a fi fost lipită. „Omul acesta a dus poporul german la pieire, se gîndi. Cînd și ultima companie va fi distrusă, cînd armatele învingătoare vor intra în Germania va începe judecata. Vor trece sute de ani pînă cînd Germania va renaște, dacă va mai fi vreodată o Germanie".

Francisc Remmel se smulse din gîndurile sale și intră în bucătărie unde nevastă-sa își zvînta lacrimile într-o basma. Induioșat, îi puse palma mare și aspră pe umăr.

— Nu te speria, Mutti, vina noastră nu-i atît de mare pe cît ar fi putut fi, zise continuîndu-și de fapt gîndurile, fără ca femeia să le înțeleagă prea bine.

În aceeași clipă se auziră bătăi în poartă. Tari, insistente.

— Au și venit, spuse Linde Remmel, atît de repede ne-au și vîndut.

— Nu cred, șterge-ți ochii și așteaptă. Mă duc să deschid.

În pragul casei era colonelul Jochum, înconjurat de alți trei ofițeri și lîngă ei Welter.

— Pentru o zi sau două aș dori să ne primești ca oaspeți, spuse colonelul salutîndu-l. Poate nici atîta, ofensiva noastră are alt punct de oprire.

— Poftiți, domnule colonel, casa mea vă stă la dispoziție cu tot ce-i aparține, răspunse Remmel potolit. Noi sîntem țărani, chiar dacă germani, tot țărani și vă rugăm să nu vă supărați dacă nu veți găsi tot confortul cu care sînteți obișnuit.

— E o glumă bună, domnule Remmel, rise colonelul. După cinci ani de război sîntem mai sălbatici decît triburile din Africa.

Francisc îi pofti să intre. În fața portretului din gang, colonelul se opri o clipă în tăcere. Privirea sa obosită scrută fotografia, măsurînd parcă firul vieții aceluia ce trimisese milioane de soldați germani pe fronturile Europei și Asiei, milioane de civili în brațele morții, de a cărui voință depinsese liniștea căminelor, apoi ridicînd din umeri își descoperi capul sur și intră într-una din odăi.

Înăuntru aerul era stătut, mirosea a gutui, a cozonac proaspăt copt — Linde își trata fecioru cu prăjiturile preferate de fiecare dată cînd se întorcea acasă — a flori de cimp ofilite. Cele două paturi erau pline pînă în tavan de perini înflorate, dulapurile deschise lăsau să se vadă fustele Lindei, încă de pe vremea cînd era fată, costumele sale, acele lucruri care într-o viață de om se string alcătuind arhiva sentimentală a fiecărui om. Pe pereți fotografii, unele îngălbenite de timp, înfățișînd bărbați mustăcioși, îmbrăcați în costume negre de croiala sfîrșitului de veac sau și de mai înainte, femei durdulii, cu părul blond cîrlionțat, sentimentalizate în fața aparatului de filmat, o liotă întreagă de strămoși, poate chiar primii coloniști aduși aici din ordinul Mariei Tereza, sau veniți de bună voie la chemarea rudelor pentru că li se scrisese că Banatul e un fel de țară a Canaanului, pămînt berechet, gras ca untul elvețian, se fac și cîte trei recolte pe an.

Colonelul Jochum privi în tăcere chipurile acelea moarte, apoi se întoarse spre Remmel :

— Sînt extrem de obosit, domnule Remmel, aș dori niște apă să mă spăl.

— Soția mea a aprins deja focul la baie, domnule colonel. Între timp vă vom pregăti și prînzul. Aveți vreo preferință ?

— O, zîmbi amar Jochum, nu știam că se mai obișnuiesc preferințele. În atîția ani am mîncat ce s-a găsit, pe ce-am pus mîna. Învingătorii de genul nostru nu sînt primiți cu vinat la masă, ci sînt vînați ei înșiși, treabă altfel normală.

Trecuseră cîteva ceasuri de cînd trupele germane intraseră în sat. Instigat de Welter și de alți cîțiva membri ai grupului etnic, colonelul Jochum dăduse ordin să fie arestați și împușcați cei doi refugiați aflați în comună. Walter venise acasă excitat, avea obrajii congestionați, privirea febrilă. La admonestațiile mamei sale, răspunse cu emfază :

— Sînt bărbat, Mutti, un bărbat german. Am asistat la executarea bolșevicilor și-ți mărturisesc că n-am nici un regret, ba aș putea spune că mi-a făcut plăcere. Consider că o armată ca a noastră nu trebuie să-și dovedească mila față de dușmani. Tot ce nu-i german merită fie glonțul, fie condiția de sclav.

Francisc Remmel lovi bărbătește, cu întreaga sa forță. Din buzele crăpate ale fiului singele începu să se prelingă în stropi grei pe vestonul uniformei.

— Sîntem ce sîntem pentru că sclavii ăștia despre care vorbești ne-au primit cu omenie ca pe niște frați. Dacă ar fi pus mîna pe securi și pe ciomege am fi îngroșat rîndurile celor care și-au purtat foametea și sărăcia pe cine știe unde. Învață să judeci cu propria-ți minte, altfel mai ai timp să sfîrșești într-un șanț sau pe un cîmp ciuruit de gloanțe.

Francisc Remmel se învîrtise întreaga după-amiază prin curtea casei sale. Din sat zvonurile ajungeau pînă la el estompate. Morții rămăseseră în livada unde fuseseră secerați, păziți de o santinelă germană, ca nimeni să nu îndrăznească să-i îngroape. Același Welter însoțit de o grupă de soldați scormonea satul în căutarea românilor acuzați de a fi uneltit împotriva armatei germane. Spumega de furie neștiind cine le dăduse de veste că sînt în primejdie și cum se volatilizaseră atît de repede. Scormoneau casă după casă și Remmel simțea cum cercul acela se apropie tot mai mult de el. Faptul că-l găzduia pe comandant nu era o garanție că nu i se va întîmpla nimic. În definitiv Jochum, oricît de ponderat, era un ofițer german, un războinic. Și el însuși spusese că legile războiului sînt fără milă : învingi sau ești învins. Nu există cale de mijloc mai ales atunci cînd ai ajuns în faza în care se aflau ei. Îl ispitea gîndul să fugă. Să-și ia nevasta și feciorul și să se strecoare de cum s-o insera spre Timișoara. Numai că drumurile inseși erau nesigure. Putea fi împușcat de dezertorii ce bîntuiau în grupuri sau izolați, chiar și în amiaza mare. La rîndul ei, armata română l-ar fi putut lua drept iscoadă. Or, pentru spioni era o singură pedeapsă. Deasupra tuturor acestor argumente se ridica însă avutul său, tot ce agonisise într-o viață. E drept, pămîntul nu fuge din loc, dar casa, vitele, bunurile pe care le strînsese în atîția amar de ani puteau fi luate, distruse, transformate în cenușă. Îi interzisese Lindei să mai facă un singur pas în direcția pivniței. Scosese el însuși vin proaspăt pentru colonel și atunci îi avertizase pe români să nu facă zgomot, să rabde oricît ar dura.

După masă, colonelul se odihnise cîteva ore. Acum era bine dispus, glumise cu Linde întrebînd-o curios la ce foloseau toate acele podoabe multicolore, panglici și alte nimicuri pe care le văzuse în dulap. Linde îi explicase obiceiul chirvaiului, el, Remmel intervenise explicîndu-i că satul trăia două mari sărbători la care participau deopotrivă șvabi și români : chirvaiul și ruga.

— Am crescut noi și bătrînii noștri împreună cu ei, pînă la moarte, se justifică Remmel. La nevoie ajutorul vine de la vecin, nu de la rude. Sînt lucruri care-i leagă pe oameni, indiferent de neamul lor.

— Mda, mormăise colonelul, ar trebui să-i detest pe românii dumitale, să trec satele prin foc și sabie, așa cum sună ordinul și cum procedează alții. Eu sînt însă militar de carieră, crescut în legile onoarei care mă împiedică să mă războiesc cu civilii atunci cînd nu se dedau la acte de violență și sabotaj împotriva noastră. Să-ți mai mărturisesc ceva : românii sînt niște militari excelenți. Dacă i-am fi înzestrat cum trebuie am fi avut un aliat prețios.

În acel moment, Francisc Remmel vrusese să-i mărturisească lui Jochum totul, mizînd pe simțul de dreptate al colonelului. Ezitase, discuția luase un alt curs, apoi Jochum plecase în sat, iar el rămăsese să se perpelească de unul singur.

Înserarea era pe aproape. Umbre lungi se așterneau peste cîmpie. Întunericul cuprindea pusta treptat, ca o apă tulbure.

Din grajduri, Remmel se auzi strigat de Welter. Aruncă ultima pală de fîn în iesle și ieși. Se așezară pe trepte aprinzîndu-și țigările. Tăceau, fiecare pîndindu-l pe celălalt, așteptînd prima mutare.

— Este imposibil să dispară așa, răbufni într-un tîrziu Welter, lovindu-și coapsa cu palma. Cineva tot trebuia să-i vadă. Am scormonit tot satul, cîmpia, i-am întrebat și pe ai noștri. Nimeni nu știe nimic. Or, în pămînt nu au intrat. Tu ce crezi, Francisc ?

Privirea șireată a lui Welter îl scormonește bănuitor. De aici și pînă la a-i cere să se uite împreună prin casă nu-i decît un pas. Dar pasul acesta nu trebuie făcut.

— Sînt de aceeași părere cu tine, Iosef. Chiar dacă au fugit n-au putut ajunge departe. În catacombele vechii cetăți ai căutat ?

Welter tresări. Păru să se mai destindă la față.

— Uite că la asta nu m-am gîndit. Am să mă duc chiar acum acolo. Dacă-i găsesc fac cinste. Oricum, vin să te anunț.

Plecase și Remmel răsuflă ușurat. Pînă la catacombe erau trei kilometri buni. Are timp să ia o hotărîre, trebuie s-o ia, oricare ar fi fost ea.

În cameră masa fusese pusă pentru o singură persoană. Linde așternuse o față de damasc, scosese vechea argintărie moștenită de la bunică-sa. Supa de găină aburea galben în farfurie, umplînd odaia cu mirosul ei îmbietor. Galbenă, grea, uleioasă, țuica de caise, bătrînă de cîțiva ani, făcea dungă de un deget în pahar.

Colonelul primise cu plăcere nedisimulată ospitalitatea gazdelor. Îl chemase pe Francisc rugîndu-l să nu-l lase singur, să ciocnească împreună un pahar. Remmel se așezase stingher la masă, cerîndu-și scuze că nu mai apucase să se schimbe de peste zi și mirosea poate a grajd.

— Ehei, rîsese Jochum, mirosul de grajd înseamnă pace, domnule Remmel. Și-i un miros plăcut. Doamne, cît de groaznic pute războiul.

Băuseră cîteva pahare, Jochum din plăcere, Remmel pentru a-și face curaj. Pe măsură ce timpul trecea, simțea cum cresc în el neliniștea, spaima. Mîinile îi tremurau tot mai vizibil, glasul i se voalase, se poticnea adesea, rostind cuvintele anapoda. Într-un tîrziu, colonelul observă tulburarea lui Remmel și-l întrebă :

— Nu te simți bine, domnule Remmel, ai ceva necazuri ?

— Aș vrea să vă fac o mărturisire, domnule colonel, răspunsese Remmel cu vocea gîtuită. Ca peste tot, și la noi sînt oameni și buni și răi. V-am vorbit de traiul nostru alături de românii din sat. Vă mărturisesc cu mîna pe inimă că sînt oameni pașnici, cuminți, că n-au dat nici un prilej de nemulțumire armatei germane. Nu i-am auzit pe nici unul să vorbească împotriva Führerului și a Reichului, nici atunci cînd ne-au fost aliați. De injurat l-au injurat pe Antonescu al lor și atunci cu gura închisă. Astăzi Welter v-a dat o listă cu 15 români, susținînd că ar fi dușmanii noștri. Nu-i adevărat, Welter este un om rău, un... Vă garantez pe cinstea mea, pe cuvîntul meu de german, că oamenii ăștia sînt nevinovați. Vă jur domnule colonel...

Liniștea se așternu adîncă, de nepătruns între cei doi. Colonelul îl privea concentrat, pe frunte i se iviră două cute adînci.

— Oamenii ăștia au fugit, domnule Remmel, vorbi după un timp, apăsat. Cine fuge înseamnă că-i vinovat sau că are ceva pe conștiință.

— Au fugit de teamă, domnule colonel. Știau că sînt puși pe lista lui Welter. Iar Welter este cunoscut și la noi ca un nați...

Remmel se întrerupse speriat de propriile sale cuvinte. Se uită îngrozit la Jochum. Acesta se prefăcuse că nu auzise ultimele cuvinte ale lui Remmel.

— Dacă-mi dovedești că au știut că sînt pe listă, m-ai convins, Remmel. Cine i-a informat?

— Eu, domnule colonel, răspunse dîntr-o suflare Remmel, plecîndu-și capul și așteptînd sentința celuilalt.

— Dumneata ?! se miră moale colonelul, un german ?!

— Un german care trăiește în România, domnule colonel, murmură slab Remmel. Viața mea e toată legată de satul acesta, de pămînt, de vite, de casă și chiar de ei, de români. Germania strămoșilor mei e undeva departe, domnule colonel, n-o cunosc, mi-o închipui numai, mai mult după hartă.

Colonelul ridică paharul cu vin, îl privi la lumina lămpii lichidul singeriu.

— Dacă știi unde sînt oamenii aceia, spune-le să iasă și să se ducă la casele lor, rosti după o lungă tăcere, nu li se va întîmpla nimic. Cel puțin nu din partea trupelor mele.

Remmel ridică în sfîrșit capul privîndu-l pe colonel. Dar pe fața brăzdată de cute a acestuia nu se putea citi nimic. Era tot atît de impenetrabilă ca și noaptea de afară.

poeme de virgil teodorescu

Ferocea umbră

Avînd în spate acest briu de piatră
asemeni unui vechi motiv arab,
și marea-n fața mea ca o mulatră,
ca un enorm și paralitic crab,
îmi pare lumea pusă de la un timp pe
ceartă
o hîrbuită toartă
a chiupului gigant găsit pe chei,
în care fastuosul și anticul ulei,
amestecat cu-alese mirodenii,
stă ferecat de veacuri și milenii,
și n-a fost chip un strop de a se pierde
deși mereu pîndit de lațul verde
al vîntului și ofensiva sumbră
a mării întăritată, ca o feroce umbră.

Un cîrd de melci

Se vînde-n piață pește și mai încolo fragi,
ca niște oșteniți de cale magi,
se vînd, de procopseală, și tuburi vechi
de orgi,
și cîrji de otetar pentru ologi,
și ca o muribundă potîrnîche,
se vînde pe-o tarabă laconica ridiche,
cu coarnele retrase, pe-un laibăr de
pestelci,
putem să cumpărăm un cîrd de melci,
se vînde un crap roșu cu ochiul bulbucat
de-ai zice că e roșu împărat,
și ochii tăi de fată care acum îmi par
ca perele acestea topite-n chihlimbar,
se vînd și pepenoaice în taine ferecate,
cu mii și mii de simburi și păcate,
care ne fac cu ochiul, și umede de ploaie,
așteaptă să se-ndure ceaciia să le taie.

Ai auz

Ai auz să mă auzi
căci ai în grădină duzi,
de vrei să m-auzi n-ai decît
să m-asculți,
dintre ăștia nu sînt prea mulți,
urechea lor mare, biblica lor ureche
se-apleacă spre o sursă de sunet
cam veche,
din care lipsesc nu știu cîte
din notele noastre-amărîte,
lipsește și cornul englez de concert,
lipsește și lira pe sfert,
și-n locul lor intră pieptiș
un banc ordinar de prundiș
și intră enormă cascadă de furi
tirită de riuri.

Ningea ca-n basme

Ningea frumos ca-n basme eram pe
pasarelă,
chelisem berechet, chelisem bine,
eram pe pasarelă, fără tine,
cu o pitică,
lipsit complet de cord și de vezică,
ningea frumos ca într-un cring de zer,
mulgeau ciobanii turme mari în cer,
mulsoare abundentă și fără mandatari,
și eu eram pornit pe fapte mari,
deși, la o adică,
eram lipsit de cord și de vezică.

De minune

Mai strămutăm și noi cîte puțin,
adăpostiți de-o valvă sau un crin,
microbii îi oprim cu o lopată,
se mai întîmplă poate cîteodată
să dai de oameni care-și ies din fire,
avizi să caște gura, pesemne să inspire,
să tragă-n piept tot ce găsesc în jur, —
însă văzduhul nostru foarte pur
respinge-ntotdeauna de minune
această subalternă acțiune.

Al aburitelor oglinzi

Eu stau și mă gîndesc ce pot a face
cînd am un singur ochi plesnit în
carapace —
cu bietu-mi ochi abia de-ntrezăresc
un vechi așezămînt de cult turcesc,
o casă de pescari cu brîuri roz
și cu acoperișul de rogoz,
și care, în mod sigur, e pe ducă,
mai văd apoi prin sită o parte de ulucă
pe care sînt întinse foi late de tutun,
învăluit în aburi, mai deslușesc un nun
care-i argat prin curte, la vite de corvoadă,
mai văd și cîmpul tragic de singe și
zăpadă
în care reni înoată cu atelajul rupt,
și, dacă n-am vedenii, străvăd pe dedesubt,
o uriașă, neagră, cumplită cavalcadă,
pe urmă, mai departe un clavecin cu
coadă
pe care exersează melodicele sepii,
văd pofta de mîncare a cîrpei și-a otrepii
la masa-așternută de cîrtițe cu rit, —
și mi se pare lumea a fi un jalnic cit,
greoiul Domn al nopților orfane
de păsările prinse în capcane.

Să-mi spui drept

Hai vino de-mi ajută
să înfășor biblioteca în cearceafuri
și după ce sfîrșim ajută-mă să fac
socoteala
cam cîte zile mai am de trăit, —
știi atîta matematică,
să facem socoteala și chiar dacă-au
rămas puține
să-mi spui drept să nu dai de la tine —
știi atîta matematică.

L-a călcat trenul

Stătea în casă bine îmbrăcat
și-avînd hîrtia necesară
lucra la cartea gata să apară,
dar nu-ș cum naiba s-a-ntîmplat
că a intrat pe ușă un tren
și l-a călcat.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

III. Nuvela-basm (1)

Fenomen în genere definitoriu pentru translația de la basmul folcloric la cel cult, „impurificarea" elementului miraculos, în cazul lui Creangă, se constituie într-un proces creator unic prin extrema lui singularitate. Efortul de resubstanțializare, în sens nuvelistic, a schemei epic-conflictuale folclorice, în esență, are drept țintă reașezarea acesteia în solul realității ce închide în sine biografia arhetipal-fenomenală a colectivității rurale căreia povestitorul îi aparține integral, adică la modul ingenuu homeric, G. Ibrăileanu e cel dintîi care postulează, cu cunoscuta-i franchețe, ideea autohtonismului realistic în poveștile lui Creangă. Enunțul potrivit căruia **„Poveștile** lui Creangă sînt bucăți rupte din viața poporului moldovenesc", este reluat și explicat la fel de tranșant : „Creangă este atît de realist, încît unele din poveștile sale sînt aproape lipsite de miraculos, iar altele au numai acea specie de miraculos care îngăduie povestitorului să înzestreze pe eroii săi cu însușiri sufletești și trupești peste măsură omenească. Iar creațiilor pur fantastice, ca zmeii ș.cl., Creangă le împrumută o viață curat omenească, și anume țărănească ; îi amestecă cu desăvîrșire în mediul de toate zilele din Humulești și-i tratează pe picior de perfectă egalitate" **(Povestirile lui Creangă,** 1910). Să spunem astfel, aserțiunea lui G. Ibrăileanu exprimă un revelator adevăr parțial. Ideea că poveștile lui Creangă sînt „rupte" din viață, în fond, ține de extraordinara **iluzie realistă** degajată de ele și nicidecum de stricta fidelitate documentar-etnografică arătată realității obiective. Este efectul mecanismului creator ce își are originea în impactul dintre homerismul ingenuu mitic propriu viziunii epice a scriitorului și propensiunea lui spre structurile narative de tip originar nuvelistic. Precizînd că chestiunea din urmă este amplu analizată și strălucit definită de G. Călinescu în monografia sa, să arătăm că un atare efort **sui-generis** de autohtonizare realistă atenteazâ la puritatea naiv-folclorică a elementului miraculos într-un asemenea chip, încît efectul ultim constă într-o restructurare bipolară a viziunii. Dacă în povestirile didactic-fabulistice **(Inul și cămeșa, Acul și Barosul)** și în cele moralist-fabulistice **(Punguța cu doi bani, Fata babei și fata moșului),** cum s-a văzut, respectivul proces tinde la convenționalizarea miraculosului în grade diferite, pe de altă parte, se constată că în marile povești și basme ale scriitorului, fenomenul este esențialmente invers. Avem de-a face, anume, cu surprinzătoarea deconvenționalizare a miraculosului, odată cu intrarea acestuia în competiție cu structurile nuvelistice ale demersului narativ. Simptomele din **Punguța cu doi bani** mai ales, se transformă în factor coagulant, în funcție de care se ordonează pasionanta dispută dintre structurile epice de factură nuvelistică și cele aparținînd basmului. Luînd seama la raportul de forță dintre aceste două entități narative, ni se pare întemeiată încercarea de a împărți marile povești și basme ale lui Creangă în cîteva grupe, caracteristice prin relativ distinctul mod în care se produce aderiunea la fantastic. Un prim grup, alcătuit din **Soacra cu trei nurori** (1875), **Povestea lui Stan Pățitu** (1877) și **Dănilă Prepeleac** (1876), privite dintr-un asemenea unghi, aparțin „speciei" pe care am numi-o **nuvelă-basm.** Dorim prin aceasta să sugerăm preponderența celui dintîi element. Astfel, în **Soacra cu trei nurori** starea de lucruri este atît de clară, încît ideea de a identifica prezența celei de-a doua structuri — aceea de basm — a scrierii întîmpină serioase dificultăți. Statutul ei de **snoavă** e în măsură să explice intensul proces de „reprimare" a miraculosului, elementul specific universului imaginar-fabulos al basmului, în favoarea realismului epic de tip nuvelistic. În atare împrejurări, resursele basmului, cu iradiațiile lor fantastice, sînt solicitate doar cu scopul de a împinge în zona enormului grotesc viziunea umoristică asupra fondului anecdotic al întîmplărilor. Acesta este, desigur, tîlcul inculcat succesivelor amenințări pe care afurisita de soacră le adresează nurorilor ei : „Dar tu să știi că eu dorm iepurește, și pe lîngă iști doi ochi, mai am unul la ceafă, care șade pururè deschis și cu care văd, și noaptea și ziua, tot ce se face prin casă. Ai înțeles ce ți-am spus ?"

Dacă trucul babei are efectul scontat în cazul primelor două nurori, odată cu apariția celei de a treia, faptele capătă cu totul altă înfățișare. Nora cea mai tînără — „fiind mai șugubață decît cele două" — are ideea de a pune capăt asupririlor soacrei apelind la mijloace de apărare oarecum asemănătoare cu cele utilizate de năpraznica babă, dîndu-le însă un curs de maximă cruzime grotească : „Apoi cea mai tînără, fiind mai șugubață decît cele două, ține baba în mijlocul casei ș-o frămîntă cu picioarele, ș-o ghigoșește ca pe dînsa ; apoi îi scoate limba afară, i-o străpunge cu acul și i-o presară cu sare și cu piperi, așa că limba îndată se umflă, și biata soacră nu mai putu zice nici cîrc și, slabă și stilcită, cum era, căzu la pat bolnavă de moarte". Mai departe, șireteniei babei de a se fi lăudat cu darurile ei vrăjitorești i se dă o replică pe măsură : „Apoi nurorile, după sfătuirea celei cu pricina, așezară baba într-un așternut curat, ca să-și mai aducă aminte de cînd era mireasă ; și după aceasta începură a scoate din lada babei valuri de pînză, a-și da ghiont una alteia și a vorbi despre stîrlici, toiag, năsălie, poduri, paraua din mîna mortului, despre găinile ori oaia de dat peste groapă, despre strigoi și cîte alte năzdrăvănii înfiorătoare, încît numai aceste erau de ajuns, ba și de întrecut, s-o vire în groapă pe biata babă". Cît despre explicația dată feciorilor babei referitor la cauzele „bolii", cînd aceștia se întorc de la lucru, („—Cum ? Ia, sînt vreo cinci șase zile de cînd a fost să ducă viței la suhat, și un vînt rău pesemne a dat peste dînsa sărmana... ! ielele i-au luat gura și picioarele"), este elocvent interpretată de G. Călinescu : „Hemiplegia sau paraplegia, deși provocată și de fapt fictivă, este explicată astfel : ducînd viței la suhat și suflînd asupra ei un vînt rău, ielele i-au luat gura și picioarele. Ceea ce e un fel de a stabili, folcloric, etiologia bolii". Or, tocmai acest mod folcloric de a evalua faptele circumscrise universului anecdotic al povestirii, prin extensie, este investit cu funcții „etiologice" atotcuprinzătoare. Întreg demersul narativ este proiectat într-o „suprarealitate" subiacent cvasibasmică. Astfel „supradimensionat", realismul de sorginte sublimat etnografică al povestirii își probează virtuțile capabile a-l propulsa în ficțiunea sieși suficientă. Aici, raporturile dintre credibil și incredibil, dintre real și verosimil funcționează în temeiul unor „legi" cu totul aparte în comparație cu ceea ce se întîmplă în plan strict realistic. Este prin urmare curată naivitate a se crede că cele povestite în **Soacra cu trei nurori** s-ar fi petrecut aievea. „Etiologia" relevată de G. Călinescu, în fond, indică modul fantastic de reinterpretare a realului ca atare, virtual încorporat în prototipul folcloric.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

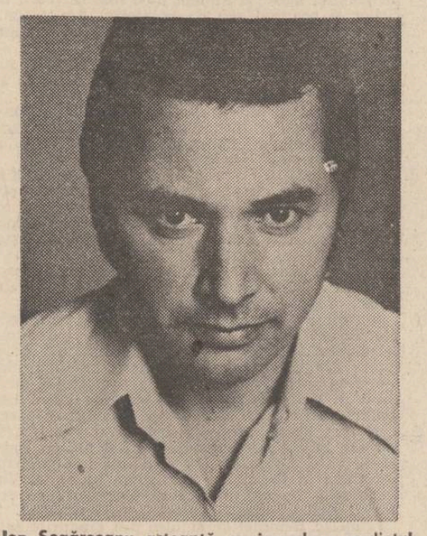

Ion Segărceanu așteaptă cu încredere verdictul criticii la ultima sa carte „Veghe și dor"

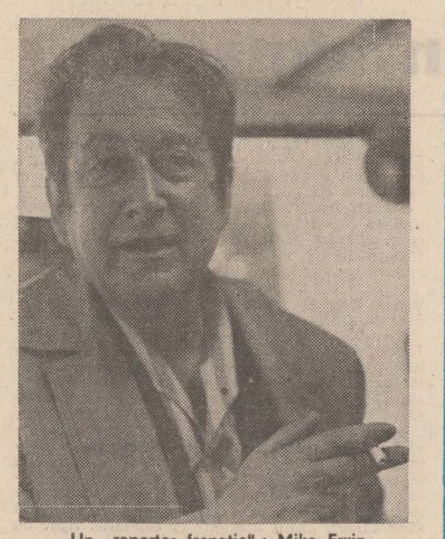

Un „reporter frenetic" : Miko Ervin

Nicolae Crișan, Corneliu Leu, Ion Potopin, George Chirilă, Florin Costinescu și Dan Deșliu surprinși la o fructuoasă întîlnire cu cititorii

Uca Maria Iov

NUMELE POETULUI

Cunoscută mai ales ca plasticiană (v. cele două splendide articole publicate de Traian T. Coșovei în „Suplimentul" „Scînteii Tineretului" și de Mircea Croitoru în ultimul număr al „Luceafărului") Uca Maria Iov este deopotrivă muziciană și poetă, o personalitate artistică extrem de interesantă, inegală, care încă se răsfață de mult ce-a fost dăruită...

Și „desen-poemele" și „numai poemele" Ucăi Maria Iov sînt emanația unei conștiințe paradisiace : inocența autentică și cea jucată, naivitatea infantilă și ostentația copilăririi, imaginația barocă subminată de ironie, poza feminității și a livrescului-kitsch alcătuiesc un univers poetic fragil-fermecător care captează imediat căci poeta scrie cu îndrăzneață și fără complexe stilistice : „Tineri bărbați cu priviri încoifate de zarea cea pură / conduc încrustate și goale corăbii / prin fluviul-pieziș abundînd colorata natură / guri încrustate ochi visători / tineri bărbați-bănuitori // Ce se întîmplă ?// Grădina și casa pe mai îmi zăresc — pe mine-n grădină / conduc iute spre margine goale corăbii de parcă în mine-ar afla chemătoarea lumină / rost pentru tihnă și adăpători / nuri chemători. // Ce se întîmplă ? // Sar grăbit bucuroasă de oaspete cu mîna la gură / conduc pașii riului spre marea cu cărți din grădină / străinul se bucură-n nedumerire și zice : gingașă făptură / brațe frumoase privighetori / cîntec cu flori // Ce se întîmplă ?// Aduc pepeni migdale spanac și friptură / conduc conversații și lupte cu săbii / prin zgomot de tandre priviri se îmbarcă-n corăbii / tineri candizi. // rămîn cu povața pe gură. // Ce se întîmplă?".

Amenințată să devină de multe ori o pură vorbărie despre „cotidian", poezia Ucăi Maria Iov atinge „profesionalismul" lucrărilor sale plastice și reușește să semnifice orideciteori scriitura dezvăluie măcar o urmă de intenționalitate : „perdelele de nailon curg din cer peste ferestre / fereastră lîngă fereastră pe sub fereastră / trenul trece prin fața perdelelor de nailon din ferestre / se vede bunăstarea la toate etajele din tramvai prin ferestre / pe întregul cartier străbătut cu șine terestre. // perdele de iarbă la vreun apartament / dantele de femei stranii (dacă pot ele croșeta / ferestrele cu părul de pe cranii ! !) // milioane de familii respiră milioane de ferestre de nailon. // în sala de lectură a parcului / o adolescentă cu pulpe groase cu brațe luminoase și rotunde / atît de atentă la maculatorul ei de algebră. // Ea are la degetul mic unghia vopsită mov / are o bluză albă cu umbreluțe galbene și mingii roșii / iar pe picioare ciorapii de nailon / / iar pe picioare ciorapii de nailon. Perdelele de nailon impun pe cer / toate ferestrele din cartier / Perdelele de nailon urcă, / în nailon gene se încurcă".

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

CENACLUL „NUMELE POETULUI". Vineri, 29 iunie a.c., ora 17,00 la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii Nr. 1, va avea loc cea de a XXXII-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.

Cu paşi de umbră

PRIVIREA LUI ORFEU

Tot așa, călătoria metafizică printre lucruri trebuie confundată cu scopul ei și, nu mai puțin, cu o formă oarecare de practică soteriologică în perspectiva viitorilor contingenți, aristotelici, deși orice mit gnoseologic, mit înțeles ca ruptură în umbrela de cuvinte a lumii, prin care poate intra și lumina zilei, dar și întunericul nopții, orice mit presupune transformarea eterogenului în omogen și a compușilor din fluxul heraclitean în energia pură, speculativă, a conștiinței eleate. Substanța omogenă universală pe care o implică natura reflexivă a cuvintelor ipostaziate în starea lor de repaos, de oglindă pură, ridicată în calea naturii trasitive, a lucrurilor (lumini albastre, roze bat în dig, culcînd fantome albe și-nspumate, miraj de frumuseți pietrificate în foșnetul dantelelor de frig !) este nu numai mediul, baia de lumină în stare să susțină plutirea și rotirea acestor lucruri în toate părțile și în același timp fără ca ele să se prăbușească în haos, nu-i așa ? dar, mai ales, le dă statutul de iluzie, de vis coerent cu ochii deschiși de prezență simultană a ceea ce, fundamental, se definește ca absență, ca dispărut în ziua de ieri și promis abia mîine, cînd încă nu a venit. Încît n-ar fi nici un dezastru ontologic dacă într-o albă dimineață te-ai trezi, ca Gregor Samsa, metamorfozat într-o ginganie înspăimîntătoare, cu sufletul sfîșiat de cele mai sumbre presimțiri ale devenirii morale, ca ispășire, prin tehnica transmigrațiunii, a vinei de a fi greșit cu vorba — adică te-ai mutat peste noapte cu arme și bagaje, din principiul identității în principiul contradicției, fără să-ți iei rămas bun, adio și la revedere într-o altă lume, stăpînită de alți zei : același suflet s-a reîncarnat în alt trup ! Substanța omogenă, plasmă în care plutește întregul univers cu cele văzute și nevăzute ale sale ca numitor comun, făcut să apropie, să unească ceea ce este disparat și disjunct naște, la rîndul ei, contradicția între parte și întreg, între unu și multiplu, ca nefiind o diferență de natură, ci o diferență de grad, în sensul că ceea ce face ca lucrurile să fie ceea ce sînt, adică le stabilește identitatea și temeiul, este ori prea mult, ori prea puțin, și atunci trebuie să deschidem încetișor ușa, să nu scîrțîie, care dă din odaia, din curtea cu obiecte domestice direct în absolut : o, cînd priveai lumea cu ochii în lacrimi, sfere luminoase cădeau din ceruri și cu aripi de înger se așezau la picioarele tale predicînd iubirea și pacea ! O penumbră de aur în amurgul acela culcat pudic într-o țară neprihănită îți sărbătorea chipul de efeb glorios și lira ta cucerise favoarea zeilor. Și astfel, fericirea întrării în contact direct cu esența și formele divine și duhul descompusului amor, participarea în prezența, în luminișul verii ochi plini de speranță, la aventura existenței trecute și viitoare a lucrurilor de parcă le-ai trăi acum, în structura simultană a evenimentelor din spațiul oniric, un spațiu al strigătelor mute, chipuri, imagini și resturi atît de elocvente, de evocatoare : o vertebră, strigîndu-l din tunelul timpului pe Cuvier, paleontologul, implorîndu-l cu strălucirea ei albă, stranie fosforescență de o clipă în malaxorul pietrelor moarte de-a binelea, fără amintiri, să reconstituie mamutul strașnic al zăpezilor de altădată, cum din fragmentele presocraticilor refacem, cu erudite comentarii, doctrinele filosofilor de dinaintea lui Platon și de după el : anamnesis ! Memoria, un osuar spre care, dacă îți întorci fața, ți se pune un nod în gît să nu te podidească plînsul, groapa eroilor de la mănăstirea Comana ca o insulă sacră, spațiu transcendent coborît deodată printre întîmplările obișnuite ale zilei și care te strigă : amintește-ți! O duminică, vai, în care ai umblat, ai călătorit pe sub pămînt ca Empedocle și apoi ai deschis ușa încet să nu scîrțîie, ușa care desparte odaia, curtea cu obiecte domestice, de lumea necunoscută, și deodată, după murmurul indistinct al vorbelor fără sens rostite în labirintul de la care nu mai aștepți nimic nou, surpriza, bucuria, focul sacru al mormîntului unde odihnesc oasele eroilor, strămoșilor tăi, insulă euthanasică chemîndu-te, implorînd cu vocea mută a transcendenței : amintește-ți ! Și între acele ziduri bătrîne, pe jumătate căzute în ruină, un copil ducîndu-te de mînă printre inscripții, semne și simboluri, mesager al zeilor și inocență erudită, el, ziua ta de mîine, arătîndu-ți cu degetul său alb, inițiat în mistere, cum erai tu, în ziua ta de ieri : anamnesis ! Și deodată în mijlocul apelor liniștite ale duminicii răsărind insula transcendentă, mormîntul eroilor, sfîntul osuar de la Comana și revelația unei solidarități de gînt pe care o credeai scufundată, adormită, dispărută ca-ntr-un palimpsest cu textele suprapuse într-o cronologie inversă, sub vertebra mamutului și fragmentul presocratic : iată acest obelisc de aur în mijlocul pustiului de oase albe ! Șoaptele pe care le-ai ascultat în reculegere ca pe o eternă promisiune a îngerului tău albastru că nu vei muri, dorm în cenușa caldă a trupului ; O, cine te îndeamnă să crezi în aceste cuvinte amare ! O, cine ți-a vorbit despre acest paradis incoruptibil ! Iată o gură de aur se deschide în cer, strigînd acelor oase numele tău ! Așadar, eul, acest monstru mitologic călătorind printre lucrurile dure, fizice, cu un ochi telescopic, și ascultînd undele eterice, metafizice cu o ureche mereu atentă, ciulită spre sunetele născute din ciocnirea acestor obiecte în cădere, în plutirea lină prin baia de lumină a dimineții care, cu știința ei ascunsă, miraculoasă, te duce de mînă și-ți scoate în cale oșuarul, insula euthanasică, mormîntul eroilor, strămoșilor tăi și deodată te trezești că ai trecut pragul zilei tale domesticite cu vorbe indiferente, golite de sensul originar, te trezești dincolo, în plină epifanie, făcînd drumul înapoi, într-o cronologie inversă : anamnesis ! Aproape eliberat de existență, vălul mayiei rupt, o groapă în pămînt și alta în umbrela de cuvinte înălțată deasupra lumii, cînd, iată, nodul în gît înăbușindu-ți plînsul, aruncat în istoria oprită în loc, devenită din flux transitiv, heraclitean, și imagine reflexivă, oglindă sau repaos eleat, un strigăt mut : amintește-ți ! Încît poți spune că dacă există o conștiință reflexivă a lumii și un element comun care apropie, un liant făcut să unească ceea ce pare separat și disjunct, așadar, dacă un element omogen se află în compoziția tuturor lucrurilor și astfel le susține în mișcarea lor coerentă să nu se prăbușească în haos, nu-i așa? aceasta înseamnă că individuația, cu acuitatea formelor sale definite, este o treaptă necesară pe drumul cunoașterii de sine și numai o diferență de grad provoacă dezechilibrul dintre cele trei regnuri, toate orientîndu-se astfel către o finalitate extatică, o insulă euthanasică la Comana, un spațiu transcendent ocrotit de apele liniștite ale unei dimineți de duminică și întîlnirea cu istoria, cu hohotul ei mut ca un nod în gît, cînd tu, cu pași de umbră, te-ndepărtezi pe mare.

Dan Laurențiu

Concluzii parțiale

Urmare din pag. 1

o poezie artificială în care realismul este „căutat". Șantioane ale realității sînt asamblate într-o retorică studiată. Concettismul suplinește spontaneitatea. Limbajul poetic se transformă în poezia limbajului. Poeții acestei generații au impus retorica **metatextuală** și **intertextuală** ca procedeu curent. Tehnica este caracteristică etapelor de stagnare **recapitulativă** în cadrul unei literaturi. Este faza permutațională, tipic manieristă. Ars combinatoria și tautologia lirică au semnificație tehnică și nu generează lirismul esențial. Reasamblarea manieristă a modulilor culturali creează o literatură „puzzle" (v. Andrei Cornea — **Mentalități culturale și forme artistice).** Verticalitatea creației este înlocuită cu orizontalitatea tehnicii aplicată pe cultura anterioară. Tradiția literară este preluată în **literalitatea** ei, pentru speculații textuale. Poezia acestor tineri, cu toate că se vrea democratică în mesaj, capătă o tentă „inițiatică" a discursului, configurînd o „paideia" dificilă pentru cititorul obișnuit.

3.

Actualitatea liricii generației 80 ține de butaforia ei **citadină.** Este o actualitate de suprafață. Scenografia cotidiană, decorul tehnicizat, limbajul „la zi" exprimă nivelul superficial al actualității, evenimențialitatea perisabilă. Imediatețea anecdotică naște o poezie **consumatoristă.** Autentica actualitate (în sens valoric) a mesajului poetic vizează **esența** stărilor umane. O poezie rămîne mereu actuală prin dimensiunea afectiv-morală sau filozofică perenă, prin valoarea ei trans-istorică. Confuzia dintre actualitatea sincronică (a momentului) și cea diacronică (a valorii) conduce la supraevaluarea modei poetice. Dar, așa cum demonstra și Adrian Marino într-unul din studiile sale „actualitatea **interioară** a creației nu se confundă cîtuși de puțin cu actualitatea **cotidiană".** În acest sens este mereu actual Mihai Eminescu și nu citadinul dadaist Ion Călugăru. Generația 80 afișează o actualitate formală, de moment. Limbajul argotic și ambianța tehnicistă intră însă în sfera caducității, condamnînd, mai devreme sau mai tîrziu, această poezie la inactualitate ! Modernitatea epidermică e bazată pe un realism exterior, de peisaj, fiind lipsită de acel „Sein" heideggerian de profunzime. Poetica lui „hic et nunc" realizează o actualitate temporară datorită contingentului **netransfigurat** ideo-afectiv.

4.

Fenomenul estetic al generației 80 este susținut printr-o tactică literară de grup. Mișcarea literară pe care au declanșat-o anihilează, de fapt, **inovația** în favoarea **imitației.** Comportamentul de grup orizontalizează aspirațiile, mecanismul fiind al imitației reciproce pînă la configurarea unor reguli aplicate în comun. Individualitatea tonului liric e anihilată de „poetica grupului". În această situație, fiecare poet are un gen propriu, dar este frustrat de o „diferență specifică". Apartenența la grup pe baza „jocului cu mărgele de sticlă" denotă formalizarea **excesivă** a acestei mișcări literare.

5.

Mentalitatea culturală barochistă și cultivarea manierismului excesiv, atrag atenția asupra fenomenului de complicare și artificializare progresivă a liricii generației 80. Întrebarea care se pune în ultimă instanță este următoarea : asistăm la o etapă de **eclectism** sau de **sincretism** poetic ? Este vorba de o maturitate crepusculară, decadentă, de sfîrșit de ciclu sau asistăm la nașterea unei noi perioade lirice ? Textualizarea poeziei, vidarea ei de autenticitate indică o epuizare tematică și în consecință o „filologizare" accentuată. Momentul seamănă, de exemplu, cu perioada eteroclită a sfîrșitului antichității, cînd literatura a fost absorbită de retorică. Literatura „puzzle" e tipică pentru epocile de tranziție cînd **combinatorismul** livresc funcționează pe orizontală. Actuala mișcare literară declanșată de generația 80 este un „antract" în care elementele disoluției coexistă cu semnele unui nou „eon" liric. Variatele hibridări stilistice sînt exercițiile de digitație de dinaintea concertului propriu-zis. Mutațiile de adîncime care vor urma, vor avea în structura genetică și **„crezîile"** actualelor jocuri formale. Cristalizarea unei noi epistemologii poetice se face însă prin înaintări **neptunice,** de substanță. Discuția despre poetica viitorului de-abia atunci poate începe.

UN ALT AUTOGRAF EMINESCIAN?

Aceasta este întrebarea pe care ne-o punem pentru a doua oară în ultimul timp. Mai întîi am făcut-o în ianuarie 1983, cînd publicam în rev. „Familia" (nr. 1/1983 p. 8) o scrisoare a lui Eminescu adresată tot lui Chibici Rîvneanu din spitalul de la Ober Döbling de lîngă Viena în 18/24 ianuarie 1884, constatînd că se găsesc în țară două scrisori cu text și grafie identică.

Astăzi ne găsim în posesia unei noi scrisori Eminescu, aflate în situație similară. Ea este păstrată la Brașov în casa cunoscutului cărturar și trezorier de valori patrimoniale, dr. Emil Bologa, urmașul unei tradiționale familii de cărturari și medici brașoveni. Punîndu-ne-o la dispoziție am constatat că textul scrisorii semnate de Eminescu cu 100 de ani în urmă, la 20 octombrie 1884 în Iași și adresată aceluiași Chibici Rîvneanu este cunoscut în baza altei scrisori publicate mai întîi în „Convorbiri literare", an XL (1906) nr. 11, noiembrie p. 1 013 ; reprodusă în „Epoca", București-Iași nr. 308 din 16 decembrie 1911, p. 2 și „Mișcarea", Iași, XIII din 1 iulie 1919 nr. 129 p. 1, și folosită parțial de Călinescu în cunoscuta monografie (p. 293). Pentru confruntare redăm textul și alăturăm ilustrație foto :

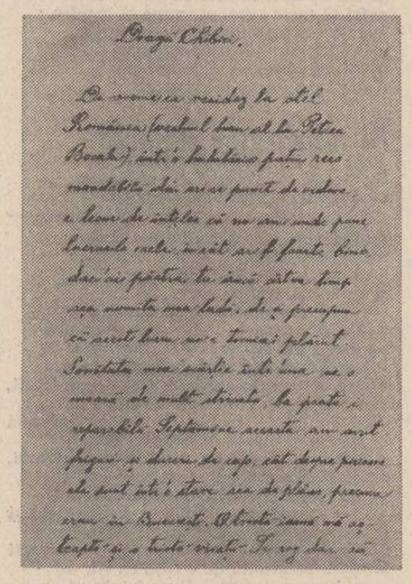

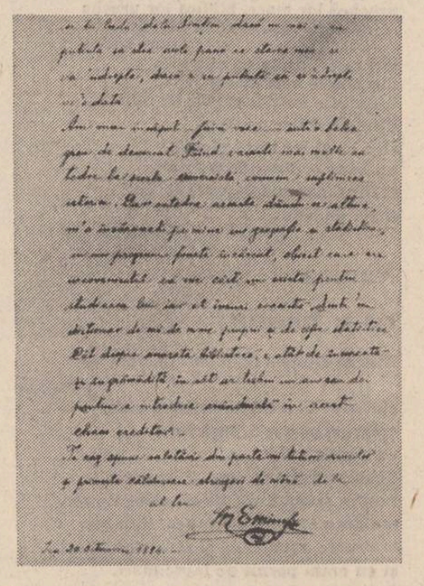

„Iubite Chibici

De vreme ce residez la otel Romania (vechiul han al lui Petrea Bacalu), într-o îngubărie puțin recomandabilă din orice punct de vedere, e lesne de înțeles că nu am unde pune lucrurile mele, încît ar fi foarte bine, dacă ai păstra tu încă cîtva timp așa numita mea ladă, deși presupun că acest lucru nu e tocmai plăcut. Sănătatea mea scîrțîie într-una ca o moară de mult stricată, ba poate ireparabilă. Săptămîna aceasta am avut friguri și dureri de cap ; cît despre picioare ele sînt într-o stare așa de plîns, precum erau în București. O tristă iarnă mă așteaptă și o tristă viiață. Te rog dar să iei tu lada de la Simțion, dacă nu mai e cu putință să stea acolo pînă ce starea mea se va îndrepta, dacă e cu putință să se îndrepte vr-o dată.

Am mai încăput — fără voie — într-o belea greu de descurcat. Fiind vacante mai multe catedre la școala comercială, cerusem suplinirea istoriei. Dar catedra aceasta dîndu-se altuia, m-a însărcinat pe mine cu geografia și statistica, cu un program foarte încărcat, obiect care are inconvenientul că nici cărți nu există pentru studierea lui, iar el însuși consistă dintr-un dicționar de mii de nume proprii și cifre statistice. Cît despre onorata bibliotecă, e atît de încurcată și îngrămădită, încît ar trebui un an sau doi, pentru a introduce orînduială în acest chaos ereditar.

Te rog spune salutări din parte-mi tuturor amicilor și primește călduroase strîngeri de mînă de la al tău

M. Eminescu

Iași 20 octomvrie 1884"

Scrisoarea, prin prezența ei și la Brașov, în orașul care păstrează multe mărturii despre marele poet, reconfirmă convingerea noastră că, din interes pecuniar, după moartea prematură a marelui poet, scrisorile sale se reproduceau, în speță chiar de sora poetului, Henriette Eminovici și vîndute ca autentice. Oricum, ea completează bibliografie mărturiile brașovene care includ amintiri despre Eminescu.

Prof. Vasile Oltean

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

VIII

DUMITRESCU GABRIELA : Ziceți în P.S. : „Aș dori să aflu dacă poezia este cumva una dintre cheile sufletului meu, cu care aș putea deschide porțile celorlalte suflete". Sînt și broaște-n care se rup cheile, dar vorba aceea, lac să fie, că broaște destule... Reținem, fragmentar, **„Tristeți albe" :** „Iubito / Din mine cad / Fulgi mari, / Pufoși / Albi, / De zăpadă, / Nu mă uri / ... / La ferestrele sufletului meu / Du-te / Și te rog nu plînge. / E semn / că / Doamna Albă / S-a cuibărit / Veșnic / Și-n casa mea". În întregime **Pasărea albă :** „Am coborît cu teamă / În trupul meu / (Odată, tot ce nu-ți plăcea ție / Am încuiat în mine) / Un țipăt scurt am mai putut scoate / În loc de întuneric / Zărisem aripile unei păsări albe. / Moarte". Mai trimiteți.

FLORIN FILIPOIU : Toată **Liniștea poetului**, aceasta este : „De-aș mai găsi cîmpia cu malul străveziu". **Neexplicația** este o nepoezie : „Mă apasă nepăsarea pe suflet / Ne plînse lacrimi cad înainte / Pe ne săpate încă morminte / De rari eroi neucișI din greșală / Ne vindecați de-o romanță boreală / Mă neîncred în aprinse cuvinte / Stau într-o zonă mai nefierbinte / Ne risipit în risipa totală". Ne trimiteți ne alte poezii ne poezii altele ne : trimiteți.

BÎLC GAVRILĂ : În P.S. insistați : „Cu privire la poezii, vă rog ca răspunsul să fie categoric : da sau nu, ca să numai pierd vremea (în cazul că nu merită)". Poeziile fiind însă de genul feminin, ca păcătoasă natură a omului mai puțin tranșantă între da sau nu, uite că nu ne dau voie : Mai întîi reținem din **Proiect de primăvară**, acest 'precept maramureșan : „cînd cîntă cucul, poți umbla desculț". Mai apoi se reține versurile : „Sădește în iarna din tine cîțiva copaci" (...) „Pe dunga de jos de pe zare / și ca totul să fie cît mai firesc / ține o monedă în flăcări / pînă la înroșire apoi aruncă-o / pe orizont : un fel de soare roșu, fierbinte". Acestea și numai acestea, ne obligă să vă spunem categoric : nu pierdeți vremea ; că în tot cazul, merită !

VALERIA POPA : Vă sărut mîna pentru poezia „Iasomie" pe care mi-ați dedicat-o. Însă v-au reușit celelalte : cea închinată poetului Nicolae Tăutu, în strofa : „Se coc roadele nemaivăzute / Soarele acoperă întregul pămînt / Cu florile soarelui / Ca un dor de aur". **Floare de lumină**, dedicată poetei Constanța Buzea : „Văzîndu-ți lumina / un zeu rănit / te-a strigat / ... / tot ce atingi / are mireazmă de fruct ceresc / umbra ta statuie de aur". În întregime, **Desăvîrșire**, dedicată poetei Ana Blandiana : „Cămașa din fir de crin / adie pe trup / de cînd te-ai născut / și din tărîmul zinelor / unde totu-i din ametitorul crin, / în zori cîmpul / pe unde s-au jucat / e-mbălsămat / și nu știi / de ce ești tristă" — Reținem și din **Cu marea pe umeri :** „A-nverzit duhul de piatră / privighetorile liniștea tac / ciinii întunericului latră / de mine încet mă desfac / ... / M-a frînt m-a biciuit / frunză smaraldă / În palma ta caldă". Din celelalte : „Nefericire / ai dat numele tău de moarte tinereții mele" (...) „Zborul acesta / te va duce / printr-o apă de safire / unde nu poți intra, moarte / oricît ai fi de subțire".

ARINA : Reținem poema firavă **Alunii :** „au înflorit alunii... / parcă-ar plînge / cu lacrimi galben-verzui / sau brune / sau de sînge-nchegat (...) stau atîrnate-n pleoape / și gata sînt să cadă". **Michelangelo**, mai viguroasă : „De veșnicie-mi pare că cioplesc / muntele acesta de marmură ! / Cineva s-a născut, cineva a murit, supune-te marmură ! — / un soare s-a stins un ocean a secat, — înmoaie-te marmură ! — / dalta din mîini mi-a scăpat / și despică nemărginirea / palmele mi-s pline de așchii / iar pe pleoape, mi s-a așezat colbul ; / îndură-te, piatră, dezleagă-ți robul". Tot întreagă, poezia fără titlu : „La lună cimitirele nu sînt cartiere de lux / unde fiecare își etalează averea ; / țăranii nu vor să doarmă-ntre ziduri, / nu le e frică de ploi, sau zăpezi / și nu se-nvelesc cu lespezi de marmoră / Pentru ei — flori fără rădăcini / nu putrezesc în vase de sticlă / Țăranii se întorc în pămînt / și prin iarbă, copaci sau prin flori / din pămînt, înspre cer se ridică... / La țară miroase a piine și sare, / Porțile sînt totdeauna deschise / iar apa nu e pe bani". Mai trimiteți și stați la fereastră, o să vă facem semne.

GEORGE BĂICOIANU : De-un tradiționalism frumos și demn, acestea : „Se primenesc străbunii-n haină nouă / Iar stupii s-au mutat acum în cramă / Mai poartă țara colier de rouă / cînd trece toamna-n voalu-i de aramă". Și versurile : „Eu m-am născut la ceasul cînd lumina / De-abia se coborîse de prin meri". Celelalte, — toate celelalte, nu. Însă mai trimiteți.

MUNTEANU DAN : Atît : „Numai a ta umbră a rămas / Privind la fulgii de zăpadă". Și numai atît : „Foșnetul frunzelor din copaci / Se auzea pe-aproape / Vîntul bătea ușor dibaci / Aducînd o boare-n pleoape". Dar mai mult, nici un cuvînt. Mai trimiteți, totuși.

P.S. Nu mai puneți timbre în plic. Abonați-vă la Luceafărul și urmăriți Poșta redacției.

LEON MANUC : Ziceți în bilețel : „Aș vrea să știu cum stau : pe scut, sau sub scut ?" Răspundem : Scutit de tot, dar mai trimiteți.

ORESTE : „Sonetul II". Pozitiv : fluența. „Coboară seara-n valea-nțunecată / cu turmele de gînduri străvezii / uimit asculți cum albia secată / spune povestea verbului a fi / o inimă în veci nevindecată / o-nvăluie un nor de nostalgii / ar vrea să tacă și ar vrea să bată / și ar mai vrea să poată-ntîneri". Albe tăceri-adevărată pace / peste colina blîndă se așează / dar stă de veghe lîngă cel ce zace / înalt și negru îngerul de pază / e umbra unor ani de-odinioară / e pentru mine singura comoară". Dar e totul foarte desuet : stați mai de-o parte că se uită criticii la noi.

ANIȚEI STELA ELENA : „Și așa privindu-ne, / Să uităm că afară ninge, / Că fulgii se așează pe noi" — dar după aceea scrieți mai mult s-aveți ce trimite.

MICLIUC SYLVIA : Din „Neîmplinire" : Mi-aș fi dorit să fiu o floare, / Floarea lui preferată. / Să mă rupă și să mă pună la butonieră, / Sus în dreptul inimii / Și eu, în loc să mă vestejesc / Să înfloresc pe zi ce trece, Mi-aș fi dorit să fiu o amintire (istorică) un / anotimp, o floare / Dar fără să știu am devenit o umbră / Am devenit umbra lui". Va trebui să deveniți o mai asiduă cititoare de poezie, căci în **Dans de dragoste** acestea : „Îți cade un fulg de nea pe ochi și clipești / Și astfel imi dau seama că ești real" — ceea ce ne îndreptățește să vă cerem mai mult.

TOPOR VASILE : În bilețel, vă recomandați : „Mă numesc Topor Vasile, locuiesc în Galați, și am hotărît să vă otrăvesc. Fiind un sadic, o voi face lent. Prima doză o trimit de încercare. Nu-i cunosc efectul, este primul experiment". Vă răspundem : am prins **„Incendiatoarea"** în **„Capcana"** din **„Peisajul rustic"** începe un **„Pelerinaj"**, cam așa, **„Cu două aripi"** 1. — „Mă închin și îmi plec pupila pe un butuc / Și strig: tu, femeie / Ard picioarele eșafodului / Flăcările se unduiesc / Grațioase, ca o tornadă, / Și strig — tu, femeie, / Ochii tăi mă ard / Nu este adevărat, / Arhimede nu avea oglinzi, / Doar ochii de femei / Și strig — tu, femeie, / Aud securea / Regii nu mor niciodată stupid". 2. — O, singurătate de prototip / Aflat, în lucru / Boabe de aur mănîncă / Doar pasărea măiastră. / Adormisem cu o sfoară în mînă" 3. — „Secționînd cerul cu aer de rază / Plin de importanță și virgin ca o virgulă nefolosită / / Trag finului un picior în coaste / Nu ai cumva o cană ? / Eu nu beau femeia din pumni" 4. — „Vino, mi-ai spus, / Și trupul tău, mănăstire / făcut, / Ascundea în icoane / Rănile drumului / Mingiiate de piciorul desculț / Vino, mi-ai spus / Să-ți legeni dorința / În apele odihnelor de han / cu prețuri fixe" 5. — „Iubirea noastră — / Mit cu aripi prăfuite. / Mă întreabă citeodată stînga / Dar dreapta, oare ce face, / Întreabă stînga : / Dreapta ce face ? / Nu ne-am văzut de la Pilat". Dacă nu sînteți un lăudăros, mai trimiteți.

MARIAN GRIGORE : De vreme ce sînteți, cum ziceți : „un cititor consecvent și cu vechime al revistei Luceafărul", v-am ales la Antologie **Ipoteza, Singur, Portret, Despărțire, Crepuscul, Dorul iubitei, Transfigurare.** Rămîneți consecvent cu noi și-atunci veți fi și cu dv. deopotrivă statornic.

CENACLUL DACIA FĒNIKS. Cea de a V-a ședință a Cenaclului Dacia Fēniks, sub conducerea poetului Ion Gheorghe, se ține pe data de 30 iunie a.c. ora 16,30, în sala din str. Biserica Amzei nr. 7. Vor citi : Mircea Stâncel, Mariela Rotaru și Costel Bunoaica.

MARIAN GRIGORE

Ipoteza

Fericit ești
Cînd valul presimțind ce cauți
Te lovește cu scoici ude peste gleznе

Fericit ești
Atunci și acolo unde te afli
Și poți chema pe oricine ți-e drag
Fie măcar și în vis.

Fericirea este
Așa cum erau cît pe ce să ne-o explice
Sofiștii
În timp spațiu și încă o dimensiune
Care ne scapă mereu.

Singur

Vezi oare cerbul
În satul lui regesc
Arar ți-e dat să-l vezi
Fără de soață.

Odat-am vrut să-l mîngîi
Ne despărțea doar răsuflarea
Însă dintr-o zvicnire suverană
S-a depărtat
Deși era ca mine
Singur.

Poate era prea mîndru
Sau poate aștepta
Să-l ispitească soața
Din lăstăriș
Și numai eu eram atît de singur.

Portret

A nins din nou
În parcul dat uitării.

Cu arătătorul am schițat pe-omăt
Fruntea ta, ochii, gura,
Un braț ca să mă mîngîi...

De-acum n-ai să mai fugi de mine
Niciodată !

Despărțire

Clătinai din cap
Sugerînd cu buclele dojeni
Fiindcă a trecut un asfințit
Și nu ți-am tăiat calea
Cu o garoafă.

Eram absorbit
De depărtarea mea
Față de mine
Tu însă erai de mult dincolo
Te uitasem în inimă.

Crepuscul

În mine se stinge lumina
Răsfrîntă din ochii tăi
Invadați de uitare.

Ca într-un port singuratic
În care ajunge tîrziu
Izbit fără istov de valuri
Un buștean smuls de furtună.

Darul iubitei

Ți-am bătut în ferestri
Cu o nuia aprinsă
De jarul nerăbdării.

Mi-ai zimbit cu o candoare
Boticelliană
Și ai refuzat primăvara
Adusă de mine.

Am plecat împiedicîndu-mă
De fruntiile pietrelor,
În mînă cu o scoică din Indii

Pe care mi-ai dăruit-o
Ca s-o lipesc de ureche
Și să ascult fără istov
Clocotul lumii.

Transfigurare

Așa mult te-am iubit
În seara aceea cu Lună
Că sărutîndu-te mi-am pierdut răsuflarea

Și îmbrățișarea mea te-a lipit atît de strîns
De piept
Încît inima n-a mai avut loc să bată
Și am murit.

Din clipa aceea ai pătruns în trupul meu
Ai mîngîiat neastîmpărul Austrului
Cu palmele mele
Ai privit Casiopeea și Lira
Cu ochii mei
Ai zimbit unor nori care s-au spart
Sub o mare povară de cer

Cu gura mea
Și sărutînd o rodie coaptă
Ai gustat o frîntură din Dulcele-Amarul
care m-a ucis.

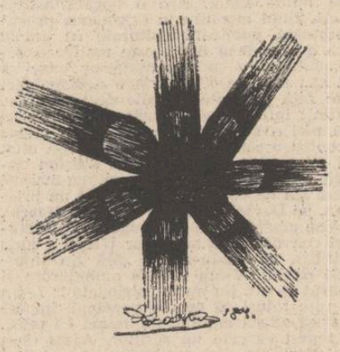

Resurecția lirismului

Urmare din pag. 1

„restrictiv", ci „aglutinant" : de aceea vom descoperi, chiar numai într-un ciclu **(Parabole civile)**, o suită întreagă de motive, de la absență, destrămare, amintire la prezența „mușcătoare", sarcastică a individului circumscris rațiunii universale. „Destin individual" semnifică în **Hanibal** osmoza unor atitudini considerate ireconciliabile : suferința erotică și împlinirea civică.

Al doilea mare moment resurecțional din poezia de după Eliberare este reprezentat de apariția și influența decisivă a liricii lui Nicolae Labiș. De efectul acesteia asupra unei excepționale serii de autori lirici. Ea poate fi — și trebuie — interpretată în afara mitului creat, a „legendei Labiș". A rezuma importanța literară a lui Labiș la mitul prezenței sale, a continua să-l privești din unghiul sfîrșitului său tragic, a considera cărțile lui doar premisele unei opere și nu **opera** sînt desigur naivități. Poezia lui Nicolae Labiș este o uimitoare sinteză creatoare, un moment dialectic crucial pentru poezia nouă apărută în deceniul al șaptelea. Structură romantică, Nicolae Labiș înfăptuiește o acțiune clasică pentru lirica actuală. În acest fel ne apare, în plin deceniu proletcultist, patetismul **Primelor iubiri** (1956) și al **Luptei cu inerția** (1958). Poeții de la mijlocul decadei anterioare nu erau mai puțin patetici. Timbrul lor viza însă cu ostentație înnoirea boemă a formulei lirice, ocolind, cu rezultate remarcabile, un întreg mod de rostire lirică românească. Nu s-ar putea cu nici un chip vorbi de eminescianism, arghezianism, blagianism etc. la Tonegaru, Geo Dumitrescu sau alții, în sensul „metamorfozei fabuloase" a unor principii poetice. „Libertatea de a trage cu pușca", **temerară, se vrea și absolută.** Momentul Labiș reînnoadă romantismul eminescian racordîndu-l la entuziasmul timpului său, revoluționar. Nu atît „simbolul necesar" al unor creatori care se vor afirma după vulcanul erupt interesează, cît conținutul pe care el îl valorifică. Acest conținut ni se pare tocmai reevaluarea angajării artistice de factură eminesciană. În opera sa Nicolae Labiș este **artistul total**, antrenînd un efort de cunoaștere a sinelui în raport cu universul prin excelență problematizant în linia angrenării cosmice — evident romantică. Este o atitudine care depășește individualul : o atitudine, deci, tipologică, pătrunzînd în adîncul vastelor spații consacratoare ale imaginarului. Eul liric este identitatea topită extatic în univers : „Azi sînt îndrăgostit. E un curcubeu / Deasupra lumii sufletului meu. / Izvoarele s-au luminat și sună / Oglinzile ritmîndu-și-le-n dans, / Și brazii mei vuiesc fără furtună / Într-un ametitor, sonor balans, / În vii vibrează struguri străvezii — / Cristalurile cîntecelor grele — / Și stropi scăpărători de melodii / Ca roua nasc în ierburile mele. / Eu curg întreg în acest cîntec sfînt : / Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt." **(Primele iubiri).** În frenezia aceasta există deopotrivă suprema împlinire ontologică și motivația ortică a cunoașterii. Clasicizarea acestei acțiuni se face în plină evoluție, în evoluție dialectică.

«Zilele Mihai Eminescu»

● **Între 15 și 17 iunie 1984, Comitetul județean de cultură și educație socialistă Botoșani, împreună cu Uniunea scriitorilor din Republica Socialistă România și Comitetul județean U.T.C., au organizat cea de a XII-a ediție a „Zilelor Mihai Eminescu", dedicate împlinirii a 95 de ani de la trecerea poetului în eternitate. La manifestări au participat scriitori, oameni de artă și cultură din toată țara.**

Scriitorii au fost primiți de tovarășa Ileana Jalbă, prim-secretar al Comitetului de partid Botoșani. Manifestările au debutat cu festivitatea de premiere a laureaților concursului de creație literară „Porni Luceafărul", deschiderea expoziției de artă plastică „Omagiu lui Mihai Eminescu", șezători literare „Dintre sute de catarge" și Festivalul de poezie și muzică „Tot mai citesc mălaistra-ți carte".

În celelalte două zile, au avut loc, Colocviul științific „Eminescu — patriotul", lansări de cărți, vizite la casele memoriale „Mihai Eminescu" și „George Enescu".

La concursul de creație literară „Porni Luceafărul", au luat parte 131 de creatori din 30 de județe și din Municipiul București. Juriul a acordat următoarele premii : Ioan Dumbravă, Premiul Editurii „Junimea" ; Constantin Bojescu, Premiul Uniunii scriitorilor ; Petre Tănăsoaica, Premiul C.J.C.E.S. Botoșani ; Victor Mitocaru, Premiul „Convorbiri literare" ; Ioan Nistor, Premiul „Ateneu" ; Ioan Pintea, Premiul „Caietelor botoșănene" ; Val Cureliuc, Premiul special al juriului. De asemenea au mai fost distribuite mențiuni celor care au prezentat lucrări de bună calitate.

Gelu Stoicescu

Sunet și lumină: Constantin Dracsin

A vea ceva aparte în poeziile sale — ceva ce scăpa privirii la prima vedere, niște elipse sau umbre adînci, cumva nepotrivite cu cîmpia însorită a satului Draxini din moldovenescul Bălușeni — și doar la sfîrșit, deschizîndu-i ușa redacției, la plecare, am înțeles siguranța lui ; poezia era cu adevărat o prelungire a ființei sale, modul lui de viață și nimic altceva. Așa a debutat Constantin Dracsin, la 25 decembrie 1970, în „Clopotul" din Botoșani, cu două poeme ca niște definitive cărți de vizită : Brațele de lut și Făptura...

După cartea de debut, „Poezii" (Albatros, 1981), are predate, în perspectivă (și în curs) de apariție, volumele : „Singurătatea simburelui" (Junimea), „Canionul înfrînt" (Cartea Românească), „Cuvîntul soldatului în rezervă" (Editura Militară), „Locul știut" (Editura Eminescu) și „Apa geometrică" (Albatros), ultimul cu ilustrațiile autorului.

Cu ilustrații ? După ce-l prezentasem, atunci, ca poet, acum Constantin Dracsin ni se destăinuie, emoționant, ca grafician. Față de ușurința cu care luăm noi creionul între degete și mizgălim pe hîrtie cîte ceva, desenele lui îmi apar din nou ca o prelungire a ființei sale poetice, ca un alt mod de a-și însufleți universul, în lumina unei teribile puteri de muncă și transfigurare, în sunetul pur al voinței și vocației lui de excepție...

Alex Rudeanu

În numărul de astăzi al revistei — desene de Constantin Dracsin.

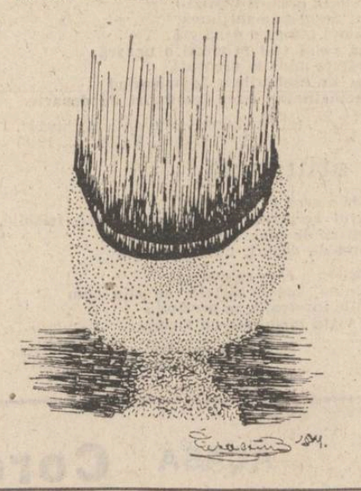

REMEMORĂRI Fișe de roman (V)

1

M-am întors, după ani de zile, în pustă să caut locul unde era hodaia bunicii și unde am copilărit o vreme. De la gară am luat-o pe jos, străbătînd colonia muncitorilor forestieri. Nu mai cunoșteam pe nimeni și, mai mult ca sigur, nu mă cunoștea nimeni.

Drumeagul pentru căruțe tăia timid nesfîrșite lanuri de porumb foșnind metalic. Salcîmii picoteau nemișcați în aerul cald. Cîte un fazan speriat se ridica brusc parcă de sub picioarele mele zburînd greoi.

În depărtarea zării pîlcul de nuci bătrîni din curtea fostei case, scăpați ca prin minune de secure. Atît mai rămăsese din imperiul miraculos de odinioară. Un pîlc de nuci bătrîni și o movilă de pămînt semănînd parcă cu un mormînt.

2

În copilărie, la priveghi, se practica stupidul obicei de-a lega mortul de subțiori cu o sfoară și de a-l ridica apoi **în șezut** spre spaima și amuzamentul asistenței care mai văzuse această **figură.**

3

În liftul de spital, țăranul bătrîn, posomorît, se ține cu amîndouă mîinile de un ins mai tînăr, (probabil fiul) privind cu teamă indicatoarele luminoase marcînd etajele. Nici nu respiră. Are un chip sănătos de om trăit în aer liber și ochii vioi clipesc repede în lumina neonului.

Ajuns la parter se oprește și se închină șoptind cu convingere :

— Dacă mai vin odată la spital mă îmbolnăvesc. Nu pot să răsuflu aici că-i prea multă **durere.**

4

O familie de români stabiliți în California se sting de tristețe și singurătate după doi ani. În tot acest răstimp, mărturisește fiul întors în țară, n-au primit de la nimeni nici măcar un telefon...

De reținut din eseul lui Mircea Eliade „Mitul reîntregirii" : „Unii învățați afirmă că descoperirea agriculturii este o invenție feminină. Numai o femeie a avut timp și curiozitatea să observe că din semințele anumitor plante păioase sălbatice cresc altele, în același loc unde au căzut". Și, ceva mai departe : „Omologarea actului agricol cu actul sexual e bine cunoscută în istoria religiilor"... De notat că eseul a apărut în 1942...

5

Cel mai miraculos lucru mi se pare nu a cuceri o femeie ci universul ei intim.

6

O prietenă povestește despre băiatul ei care privind-o cum se machiază în oglindă zice cu disperare puerilă : „Mamă, fă ce știi numai să nu îmbătrînești niciodată..."

7

Gloria rataților e amintirea...

8

Gloria dobîndită peste noapte e ca un costum cumpărat fără probă. Ori are mînecile prea scurte, ori pantalonii prea lungi. Într-un cuvînt... **se simte !**

9

Mărturisirea lui Trifon, monahul singuratec de la Schitul de fum : „Am păcătuit cu privirea, mi-a plăcut o mireană și am postit o lună și am bătut mătănii să mă curățesc, dar degeaba. Apoi am ieșit în calea ursului și mă rugam să mă omoare, dar nici ursul nu mă băga în seamă și mă ocolea cu dispreț..."

10

Canarul lăsat în libertate sucombă după o oră...

Mircea Micu

În curînd

ISTORII NEELUCIDATE

Almanah estival «Luceafărul»

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Adaptări: Două „argumente" — Caragiale și Istrati

Operațiunea de absolutizare a creației „de exil" nu putea să nu aibă și consecințe de natura istoriografiei literare : necesitatea exemplelor notorii împinge, desigur, la orice mistificații. S-a observat că atît Brâncuși cît și Enescu deveniră, pe moment, „mari exilați" deși n-aveau legătură cu aceasta ; Ion Codru Drăgușanu „îngroșă" postum rîndurile străvezii ale „europenilor", însă din nefericire nu e un mare scriitor. În materie de literatură, „creația de exil" ar fi trebuit ilustrată cu alții, mai însemnați, și din laboratoarele diversiunii au ieșit în fine două nume : Caragiale și Panait Istrati. Nimic nou, aparent, numai că persistența în a „caragializa" literatura română de azi nu are o altă semnificație.

„Argumentul Caragiale" părea să preocupe încă din 1962 pe Monica Lovinescu, care se zbătea să-l analizeze pe scriitor în așa chip încît să-i descopere cu forța analogii contemporane. Mai apoi, Paul Goma il cita drept precursor și se sforța să vorbească mitocănește, ca un personaj caragialian (ceea ce nu-i era prea greu). Maimuțăreli în felul caragialesc practica și Virgil Tănase, care vorbea prostește ca în „Momente și schițe". Însă caragialiada „Europei libere" era pe atunci abia la început. Virgil Ierunca se folosea, perifrastic, de titluri caragialiene („Poezia față cu reacțiunea") ; Horia Stamatu așeza, în precursoratul lui Paul Goma, și pe I. L. Caragiale, deși legăturile nu se pot face nicidecum. Anneli Ute Gabanyi nu-i putea evita, bineînțeles, pe I. L. Caragiale din prezentările ei, mistificatoare, de istorie literară românească.

Brusc, crescu în grupul „Europei libere" și interesul exegetic față de opera caragialiană, fenomen care ar merita, prin conexiuni, un studiu mai atent. Un Alexandru Mircea dezvăluia în opera dramaturgului „arta de a face un grăunte de bine", nu departe de sugestii mai vechi, din critica românească. Tot pe atunci Nicolae Niculescu (un anonim) credea că a descoperit „secretul" „Scrisorii pierdute". Să deslușim o „exegeză" cum este aceasta, întrucît semnificațiile ei pot lumina mai apoi, „caragialismul" furibund al grupului parizian. Comentatorul a întreprins un studiu, cum se fac azi destule, de contemporanizare forțată a unui autor. Modelul tuturor este Jan Kott, cu „Shakespeare, our contemporary" însă acela avea cel puțin temeiul tipologic întrucît atît Shakespeare cît și „modernii" ilustrează un arhetip baroc. Mai înainte de el, Robert Brasillach interpretase pe Corneille prin Nietzsche; „existențializarea" numeroșilor autori antici sau baroci s-a făcut și ea ; alții au crezut că descoperă la Horațiu versuri „futuriste" etc. Mania precursorilor nu se absoarbe totuși pe deplin în asemenea contribuții care nu țin deloc seama de istoria formelor și a conștiinței estetice. Practic o astfel de metodă care devenise într-o vreme cheie universală funcționează cam în acest fel : se studiază 3—4 autori contemporani, de preferință mai complicați spre a putea fi interpretați în felurite chipuri, și apoi, pornind de la opera lor se stabilesc asemănări cu aceștia în creația unui clasic. Acel clasic se cheamă că a fost „contemporanizat". Nu intru în amănunte metodologice însă observ că procedarea e greșită : înainte de a stabili „modernitatea" unui autor mai vechi este nevoie de un model comparativ de „modernitate", altfel nu facem decît să absolutizăm abuziv detaliile.

Interesant este că o asemenea soluție nu plăcea grupului diversionist care era de părere că am avea a face, prin aceasta, cu o „rescriere" manipulată a istoriei, procedeu, adică, neoproletcultist. Ceea ce atacau ei nu era însă aceasta ci stabilirea de serii istorice întemeiată pe o viziune omogenă asupra unei culturi naționale (idee foarte corectă, în definitiv). „Rescriere" conjuncturistă e, de fapt „modernizarea" abuzivă a unor clasici.

În plin spirit diversionist, N. Niculescu începe prin a găsi la I. L. Caragiale o viziune „carcerală". Totuși, una e să ai despre lume reprezentarea sociologică a unei rețele de relații și alta — să echivalezi lumea cu o pușcărie (exegetul nu-și bate capul cu asemenea lucruri). Apoi, omul descoperea „cinismul" ca metodă literară („realismul cotidian" al Monicăi Lovinescu nu susține altceva). Însă Caragiale nu rămînea definitiv cinic ci căpăta și trăsături dostoievskiene căci N. Niculescu detecta aci geniul „creștin al împăcării" (? !). „credința". Un Cațavencu mistic, un Agamiță credincios, un Trahanache ros de fricile iadului — iată idei de tot uzuratice. Ce ar fi, așadar, „O scrisoare pierdută" ? Răspunde N. Niculescu : sufletul românesc „în toată minunata lui dulceață și creștinătate". Omul compusese un eseu mai întins, pe capitole, studiind pe rînd „Formă și fond", „Neseriozitatea", „Stilul românesc", „Între Apus și Răsărit", „Era smecherilor", „Autocenzura" etc. Așa se proceda la asimilarea „modernistă" a lui Caragiale însă era, cu totul, o aiureală.

Cu exegeze de acest calibru diversiunea realiza, e adevărat, foarte puțin așa că s-a și trecut iute la interpretări fățișe : I. L. Caragiale deveni cel mai însemnat „exilat" din literatura română, proba limpede că în exil scriitorul ar putea crea. Pe această temă s-a exprimat și Matei Cazacu, „refugiat" și el, explicînd epoca berlineză a lui Caragiale prin oroarea de „mitocănie". Caragiale deveni „refugiatul de la Berlin, care nu mai putea suporta mitocănia și moravurile publice din România."

Ideea că românii ar fi un popor de „mitocani" stă bine alături de anti-românismul hotărît al „Europei libere". Altcineva era de părere că „ființa națională" se recunoaște cel mai bine la Caragiale (nicidecum, bineînțeles, la Călinescu, Sadoveanu, Eminescu și Blaga, „mitocani" aceștia) legînd, cred că din exces de zel, caragialomania de „subversiune" (îl luase și pe el gura pe dinainte) : „Ființa națională se recunoaște mult mai mult în opera lui Caragiale, la distanță de naționalismul patetic (...) adevărul revelator al identității naționale". „Deriziunea" caragialescă ar fi „**o modalitate de apărare subversivă**". Acum, că s-a pronunțat și cuvîntul magic, ce ar mai putea rămîne obscur ?

I. L. Caragiale deveni „marele exilat", susținură și Monica Lovinescu și Rodica Iulian și Matei Călinescu ; dar citi nu-și dădură cu părerea în chestiunea aceasta ! „Caragialismul" de exil luă, în adevăr, proporții maniacale nu fără ecouri la aderenții acestor stupidități. Cine face însă o elementară verificare asupra chestiunii știe că nici vorbă să fie așa. Cînd a plecat la Berlin ca să-și ia în primire o moștenire, scriitorul își încheiase practic opera majoră : exilul nu l-a ajutat să scrie nici mai bine nici mai rău, practic la Berlin I. L. Caragiale era același autor fără însă „caragialism". Însă ce contează aceste date indeniabile, I. L. Caragiale trebuia să premeargă pe diversioniști și pace (legăturile lui cu „realismul cotidian" din proză și cu o critică voit ironică și stilisticește prostească se văd).

Însă Caragiale nu se trezi singur printre diversioniști, îl însoți, pînă azi cu mai multă timiditate, Panait Istrati (campania „istratiană" a grupului pare însă în considerabilă creștere). Cum acesta e, în chip de scriitor „francez", mai cunoscut decît Caragiale nu insist asupra motivelor care l-au fixat în colimatorul grupului parizian : a publicat mai mult în Franța, a făcut carieră furtunoasă cu romanele lui, exemplifică, pînă la un punct, conditia de bilingv. În plus, succesul într-adevăr mare, căci Panait Istrati presimțea prin „cazul" lui moda prozei sud-americane produsă după mai bine de 40 de ani în Europa occidentală. Interesant este că nu atît prin operă a plăcut el diversioniștilor : opera izvorăște din tradiția românească și nu exemplifică în nici un fel ideea sincronizării. Un „Istrati baladesc", cultivînd pitorescul „dunărean" nu e pe măsura occidentalizării promovate de grup. În schimb, biografia fuse un bun conduct al propagandei (alții schițaseră, cum ar fi Boris Souvarine, în „Panait Istrati et le Communisme", tema). Ca atare, omul (care scrisese „Spovedania unui învins") fu considerat precursor al „dizidenților". Lui Virgil Ierunca, fost trotkist, ideea îi plăcu : dar era o idee fără nici o legătură cu literatura și nu demonstra esteticește nimic.

Și spre a „ilustra argumentul" Istrati grupul se apucă să cultive, totuși fără nici un succes, categoria scriitorului fără profesiune, a golanului care compune literatură, potrivită pînă la un punct cu ideea că literatura ar trebui să fie simplă „mărturie" etică, fără estetică. Prin 1974 părea că s-a descoperit, în persoana lui Benjamin Dolingher, încă un Istrati originar din România. Omul publicase, probabil cu sprijinul Sandei Stolojan, două texte în „Gazette de Lausanne" și fuse întîmpinat de grup cu strigăte de fericire. Practicase fel și fel de meserii (muncitor, profesor, funcționar, vînzător, ziarist) avea pe atunci peste 40 de ani și era originar din Galați : o sosie a lui Istrati. Însă nu ieși, bineînțeles, nimic.

Mica rumoare provocată în jurul unor cărți de Remus Radina și de Doru Novacovici, „scriitori" și ei fără conștiință literară, simpli amatori, reieșea tot din „argumentul Istrati". Însă era un argument prost și compus la repezeală : fără lume românească, miraculoasă, fără sentimentul esteticii și în absența unei crîncene conștiințe de scriitor, Panait Istrati n-ar fi fost ceea ce e.

Artur Silvestri

Élie Wiesel: «Literatura este pentru mine o mărturie»

Élie Wiesel este un om distins și cordial, neapăsat de celebritate, irizându-și melancolia într-o privire depărtată, care sugerează experiențele teribile atît de des evocate în cărțile sale. Înzestrat cu o capacitate de comunicare instantanee, marele scriitor îl transformă pe orice interlocutor într-un partener apropiat de aventură intelectuală, luîndu-l cu el într-o zonă de interogație perpetuă asupra condiției umane, cu răspunsuri adesea nesigure, tocmai din pricina extremei exigențe și a responsabilității sale față de cuvînt. Rareori am întîlnit un scriitor mai puțin înclinat spre frivolitate artistică, mai conștient de angajarea sa în ceea ce privește destinul omului.

Prozator de limbă franceză, laureat al Premiului Médicis, autor al unor cărți traduse în peste patruzeci de limbi, **La Nuit, L'Aube, Le Jour, La Ville de la chance, Les Portes de la forêt, Le Chant des morts, Le Mendiant de Jérusalem**, și pentru mine mai aleș al acelei neuitate **Célébration hassidique**. — Élie Wiesel este originar din Maramureș, din Sighetul Marmației. În timpul războiului, a fost deportat de autoritățile hortysto-naziste care stăpîneau Nordul Transilvaniei în urma Diktatului de la Viena și a cunoscut ororile Auschwitzului, unde a pierit toată familia sa. Actualmente profesor la Universitatea Boston, Wiesel continuă să scrie în limba franceză, deși folosește cu ușurință mai multe limbi. Are o bogată activitate socială, fiind membru în organisme prestigioase, editează publicații culturale cu amplu ecou, fără a abandona din aceste motive o desăvîrșită politețe, o punctualitate ce exprimă respectul său față de celălalt și o nedisimulată curiozitate față de toate formele de umanitate. L-am întîlnit într-o după amiază cînd părea că nu există nici o șansă de a rupe măcar cîteva minute pentru o conversație colegială. S-a uitat **în jur și mi-a spus**: „Hai să ne așezăm undeva !", cu aerul că oricum lumea merge înainte, de ce n-am sta de vorbă ! ? Am evocat un prieten comun, pe David Giladi, de la ziarul **Maariv**, care avusese amabilitatea să-i sugereze posibilitatea unei convorbiri cu mine, iar Wiesel a suris unei amintiri, spunîndu-mi : „Mă ține întotdeauna de cuvînt. V-am promis amînd urora și n-aș fi putut să uit. Eu nu uit niciodată !" L-am rugat să uite totuși că este o persoană importantă și să-și aducă aminte, împreună cu mine, doar de faptul că este un scriitor. A ris de-a binelea... „Ooo, dar nici nu sînt altceva... Sînt scriitor și profesor... Nimic altceva, vă rog să fiți convins de asta !" Ce înseamnă pentru dumneavoastră a fi scriitor, l-am întrebat atunci. „A depune mărturie. A scrie cărți înseamnă a mărturisi despre ceea ce se întîmplă cu noi, cu viața din jurul nostru, cu speranțele și iluziile ei. Poate că în felul acesta generațiile viitoare își vor aminti de noi și de nădejdile pe care ne-am străduit să le împlinim. Da, literatura este pentru mine o mărturie. Acesta este sensul a tot ceea ce scriu !"

În urmă cu mai mult timp citisem în revista pariziană Le Point un interviu cu Elie Wiesel, în care era evocată atmosfera din campusul de la Boston, legăturile strînse ale profesorului Wiesel cu studenții săi. L-am întrebat dacă este la fel de implicat în activitatea universitară. „Îmi place enorm. Sînt bucuros de studenții mei. Vedeți, eu nu îi învăț cum să scrie, ci mai ales cum să citească. Sînt un profesor de literatură, în sensul clasic al cuvîntului. S-a întîmplat ca studenții mei să devină uneori și scriitori, dar mai ales mă bucură faptul că ei, cu toții, au părut să devină oameni de cultură, iubitori ai literaturii și, la rîndul lor, profesori la diferite școli și universități. Păstrez legătura cu mulți dintre ei, este îmbucurător să simți contactul viu cu oamenii, faptul că afli împreună cu tinerii despre o serie de cărți importante, că înveți de la ei și ei învață de la tine".

Dar, ca romancier, încerc să continui... Wiesel îmi face un semn de negație cu mîna și spune : „Aș vrea să fie limpede. Eu nu scriu numai romane, ci și povestiri, piese de teatru și eseuri. Un scriitor este omul care scrie, ca să zic așa, iar nu doar prizonierul unui singur gen literar. Fiindcă nu subiectele și genul adoptat de el îl fac pe scriitor, ci scriitorul își creează subiectele și alege un gen sau altul, după cum îl simte mai potrivit sau nu ! De fapt, poate că ar fi mai potrivit să spun că îl alege în funcție de obsesiile sale..."

Care este obsesia dumneavoastră în momentul de față ? „Memoria". Elie Wiesel rămîne o clipă pe gînduri, privește parcă în trecut, apoi își reia ideea, cu voce mai apăsată, deși la fel de liniștită cum este întotdeauna conversația acestui gentleman adevărat. Nici o clipă nu am constatat la el vreun șalt de umoare, oboseala morală sau orice fel de reacție interioară care să-i influențeze reflecția și opiniile asupra realității. „Da, memoria. Nu numai propria mea memorie, ci a întregii lumi. Cred că, dacă vom da uitării ceea ce s-a întîmplat în acest secol, nici nu vor mai exista generațiile viitoare cărora să le depunem mărturie. Cunoașteți foarte bine pericolul atomic care ne amenință pe toți, dar să nu uităm că și în momentul de față, în chiar clipa cînd purtăm această conversație, în lume au loc peste patruzeci de conflicte sîngeroase". Patruzeci, m-am înspăimîntat eu, chiar patruzeci, n-am stat niciodată să le număr... „Da, patruzeci de locuri unde mor oameni... Trebuie făcut ceva pentru a opri acest măcel. O altă obsesie a scriitorului este că se poate face ceva pentru a-i opri pe oameni să se ucidă între ei..."

Glasul lui Elie Wiesel avea o vibrație specială, se simțea parcă hassidul de tradiție familială, cu vocație pentru ameliorarea omului, pentru comunicarea directă cu semenii aflați în deznădejde și suferință. Și totuși, i-am spus, cărțile dumneavoastră nu par prea optimiste în această luptă... „Ei, sigur că da... Trebuie să credem însă că este ceva de făcut, altfel nu mai putem scrie. Eu sper întotdeauna. Cărțile mele conțin o voce a speranței... Mai bine, haideți să vă spun o poveste... O istorie de demult. Se zice că un om drept a ajuns odată într-un oraș cu multe păcate, unde se comiteau tot felul de lucruri urîte, hoții, crime, înșelăciuni. A început să strige, să protesteze și să-i îndemne pe oameni la bine. Mergea pe străzi și se adresa tuturor, făcînd un apel la conștiința lor, la vocația frumosului și a adevărului din ei, dar nimeni nu-l asculta. A trecut așa mai multă vreme și omul a îmbătrînit, dar nu obosea să le strige cuvîntul său de bine, deși nimeni nu-l băga în seamă. Într-o zi un copil l-a oprit pe stradă și i-a spus : Nu vezi omule că ai îmbătrînit și nimeni nu s-a schimbat ? Nu vezi că nu poți face nimic și că nimeni nu ia aminte la cuvintele tale ? Ba da, i-a răspuns înțeleptul acela, știu că nimeni nu se va schimba în urma cuvintelor mele. Nici nu mai vreau de fapt să-i schimb eu pe ei, ci lupt doar ca să nu mă schimbe ei pe mine. Eu continui să propăvăduiesc binele tocmai pentru ca să nu mă schimbe ei pe mine, să nu devin ca ei"...

Încerc să aflu dacă Elie Wiesel urmărește experiențele estetizante, experimentalismul furibund care domină o parte a literaturii franceze și chiar de peste ocean. „Eu am vocea mea, îmi spune autorul povestirilor hassidice. Nu sînt la curent cu experimentalismul estetic, eu mă situez pe o altă poziție. Scriitorii nu seamănă între ei. Vedeți, există ceva misterios în literatură. Între un cuvînt și altul se află uneori o distanță ca între pămînt și cer. Eu am un cuvînt de spus, aș vrea să-i fac pe oameni să nu uite că merită să lupte pentru a continua, pentru a putea să spere...".

Este grea povara celebrității ? îl întreb pe Wiesel. „Dar nu sînt de loc celebru, nu vă înșelați", îmi răspunde cu un zîmbet în care se vedea sinceritatea. „Sînt citit de puțină lume, și încă și mai puțină își aminteste de mine. Eu sînt un om retras, care îmi apăr viața intimă, scrisul și melancolia mea. Cărțile mi-au fost traduse, desigur, dar asta nu înseamnă prea mare lucru din punctul de vedere al celebrității. Nici nu sufăr din pricina asta... Un singur om dacă poate primi mesajul meu, îmi ajunge ! Într-adevăr, sînt citit de un mic grup de oameni... Ce mare este însă, uneori, puterea spirituală a unei voci care murmură adevărul..."

Era o zi frumoasă, un început de vară bucureșteană, puțin, foarte puțin amenințată de ploaie, una din acele după-amieze binecuvîntate, cînd timpul pare că stă în loc, iar străzile aproape pustii sînt curate și învelite într-o lumină moale. Am făcut cîțiva pași cu Elie Wiesel, avea pe braț un pardesiu elegant, în culori discrete, era o siluetă rafinată, într-un decor care evidențiază finețea profilului său. „Scriitorul trebuie să se simtă responsabil, el are datorii sociale, este o persoană împovărată de misiunea lui. Nu pot să-mi imaginez un romancier fără o conștiință socială, fără sentimentul că face ceva pentru lumea lui". Veți reveni în România, vă întoarceți aici cu plăcere ? Wiesel s-a oprit pe stradă, m-a privit, parcă mirat de întrebarea mea : „Desigur, chiar astăzi am primit o foarte amabilă invitație, am fost anunțat și de intenția de a mi se traduce cărțile în România. Am acceptat cu bucurie, o să ne revedem în curînd".

Vîntul ușor alunga sonoritatea cuvintelor franțuzești, păstrînd numai chipul scriitorului, cu seninătatea și privirile sale întoarse înăuntru, cu auzul parcă ațintit spre o melodie hassidică ce se alcătuia din înalturi.

Aurel-Dragoș Munteanu

MARIO LUZI

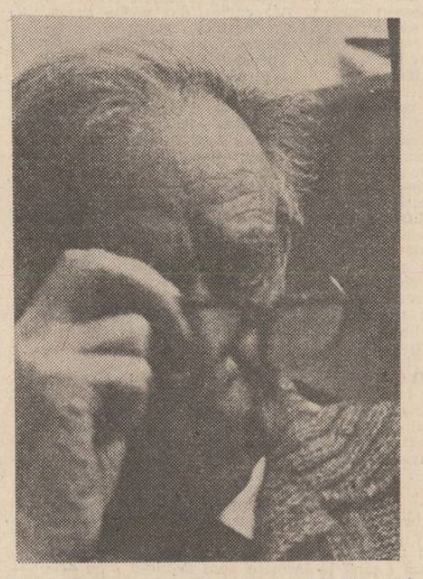

În acest an, cel mai mare poet italian contemporan, Mario Luzi, împlinește 70 de ani. Născut în 1914 la Castello (Firenze), a studiat la Universitatea din Firenze limba și literatura franceză pe care a predat-o, mai întîi, în unele licee și apoi la diverse universități. Colaborează la cele mai prestigioase reviste interbelice din Firenze („Frontespizio", „Letteratura", „Campo di Marte"), făcînd parte din grupul de intelectuali florentini (Montale, Parronchi, Bigongiari, Bilenchi, Landolfi, Bo, Macri, Pratolini, Contini). Este laureatul multor premii literare italiene, printre care și „Etna-Taormina" (1964). Retras în singurătatea rinascimentală a orașului Mediciilor, Mario Luzi derulează firul unui discurs aproape monoton (prin lipsa transformărilor spectaculoase), îmblînzind ermetismul (la care a fost afiliat la debut) și reactualizînd o voce singulară prin căutările tot mai febrile asupra posibilităților de exprimare poetică. În cele mai recente cărți ale sale (în special Su fondamenti invisibili **și** Al fuoco della controversia), **poetul urmărește metamorfozele procesului de absorbire a realului în text, înscriindu-se prin rezultatele obținute în avangarda poeziei italiene postmoderne ; prin investigarea continuă a citorva stări, prin frecventarea aproape a acelorași toposuri, Mario Luzi și-a construit treptat o viziune poetică originală, recognoscibilă imediat la lectură. Acesta este numai apanajul marilor poeți. A publicat poezie, critică, proză, teatru, traduceri.**

Cele mai importante volume de poezie sînt : La barca **(Guanda, 1935) ;** Avvento notturno **(Vallecchi, 1940) ;** Un brindisi **(Sansoni, 1946) ;** Quaderno gotico **(Vallechi, 1947) ;** Primizie del deserto **(Schwarz, 1952) ;** Nel magma **(Scheiwiller, 1964) ;** Su fondamenti invisibili **(Rizzoli, 1971) ;** Al fuoco della controversia **(Garzanti, 1978), adunate apoi în 1979 la editorul Garzanti în două volume** Tutte le poesie **(vol. I —** Il giusto della vita, **vol. II —** Nell'opera del mondo). **Poeziile traduse aici urmează această ultimă ediție.**

POEME DE MARIO LUZI

Pași

Vor înflori oare teii
și trandafirii de seară deasupra zidurilor
pe străzile îngîndurate
de-a lungul portalurilor calme și a fîntînilor ?

Fiesole cu fruntea înaltă
și ripile florilor temerare
unde în luna mai
saltă sălbatice riul și păduricile ?

Dar în sfîrșit unde sînt
— dincolo de Lethe soptesc — prietenii
pe străzile secrete
cu mîinile senine și vagaboande ?

Acum soarele recurbat
vorbește despre ei vîntului și ginestrelor ;
trec tinere adolescente
pe podul atavic necunoscute

și vreunul le cheamă
mai înșelător ca aerul și trandafirii
dintr-un pridvor de mătase
unde splendoarea are sens de moarte.

(Dacă muzica este femeia iubită)

Dar tu continuă și pierde-te, viața mea,
prin orașele roșii ale cîinilor sufocați de căldură
convexi deasupra fluviilor arse de vînt.
Dansatoarele zguduie orientul
pătimaș, împrăștie metalele
soarelui vehementele baiadere.
O vrabie gînditoare își smulge penele
în golful unde cu visam Georgia :
de pe mare (o violă gîfîită
în memoria albă de vestigii)
un vînt desolat se sprijinea
de geamul tău cu o pană gri
și dacă voiai să-l primești o neagră
singurătate mîna ta ofensată
încerca în limburile sale mirosind
de inactualitatea unor trandafiri de departe.

(din volumul „Avvento notturno".
Firenze, Vallecchi, 1940)

Nu știu cum

În ceața a ceea ce ai fost
înăuntrul cerurilor nepreväzute înaltă, friabilă,
încoronată de ploi, unsă de lacrimi,
răsunînd de ecouri, nu știu cum...

În licărirea a ceea ce ești azi,
sau senină, sau depărtată, nu știu cum
pasiunile încetează, se precipită
vîntul vieții mele într-un vîrtej.

(din volumul „Un brindisi".
Firenze, Sansoni, 1946)

Cîntec

Unde mergi cînd în vîntul arid alergi
una dintre acele străzi fără anotimpuri
în spatele cărora ziduri luminoase
pasul ce faci să bubuie întărîtă, ciinii
și trezește ecoul ? Văzute din casa
din care te privesc, unde corpul trăiește,
mișcare și liniște se descompun.

Te invoc pentru noaptea
ce vine și pentru somn :
tu ce suferi, tu singură poți să mă ajuți
în această oarbă traversare din timp
în timp, în această aspră călătorie
de la cel ce sînt la acela ce voi fi
trăind o viață în viață,
dormind un somn în somn.
Tu, adorato, ce suferi ca mine,
la care îmi dă vertijuri să gîndesc
că timpul, acest frig
între aștri și peste tîmple și altele, conține
nașterea, boala, moartea,
prezența în cerul meu și pierderea.

(din volumul „Primizie del deserto",
Milano, Schwarz, 1952)

Dar unde

„Nu mai este aici" insinuează o voce
pe neașteptate
„inima orașului tău" și se pierde
în labirintul deja întuneric
dacă n-ar fi o lumină
ploioasă de primăvară în iarbă
vizibilă dincolo de acoperișurile înalte.

Eu nu știu ce să răspund și observ
albinele acestei grădini antice,
aurarii îngerilor, ai scrinurilor,
lucrătorii de metale, de abanosuri
să închidem una după alta vechile caverne
și să ne răspîndim puțin bucuroși puțin
speriați în străduțele din jur.

„Nu mai este aici, dar unde ?" mă întreb
în timp ce întîmplarea și necesarul
înșeală ochiul minții
și gîndesc la mine și la tovarășii mei.
la conversația
frîntă cu acele suflete pedepsite
într-o viață împrăștiată, la desprinderea
din furnicarul lor de gînduri în căutarea
unui pol.
Cîte unul cedează, cîte unul rezistă
în strînsoarea credinței sale.

(din volumul „Nel magma",
Milano, Scheiwiller, 1964)

Prezentare și traducere de
Marin Mincu

Ecoul marii poezii

În aceste zile a apărut la Moscova o antologie de versuri din opera lui Nichita Stănescu, sub îngrijirea lui Iuri Kojevnikov, binecunoscut traducător din literatura noastră, care semnează și studiul introductiv. Bucurîndu-se de o prezentare rafinată, aparținînd pictorului B. Jimilis, cartea reunește versiuni în limba rusă ale unor cunoscuți poeți, cum sînt Bulat Okudjaba, Iuri Kojevnikov, Kiril Kovaldji, Boris Sluțki, I. Inov, M. Pavlov și I. Levitanskov. Cuvîntul introductiv a lui Iuri Kojevnikov evidențiază personalitatea cuceritoare a poetului român, prilejurile în care l-a întîlnit, în cadrul unor festivaluri internaționale, precum și opiniile lui Nichita Stănescu cu privire la rostul artei și al artistului. Iuri Kojevnikov se referă la concepția poetului român cu privire la destinul angajat al scriitorului, trecînd în revistă principalele sale volume. Este urmărită evoluția lui Nichita Stănescu, de la debutul său în revista Tribuna, **sînt citate opiniile din revista** Luceafărul, **precum și cele mai importante cărți, subliniindu-se sporul estetic pe care l-au adus în configurarea unei opere de prim ordin. Iuri Kojevnikov sugerează locul important al lui Nichita Stănescu în poezia secolului XX, făcînd aprecieri generoase cu privire la ecoul internațional al versurilor sale, mențiunind premiile cu care au fost distinse, precum și numeroasele traduceri de care s-au bucurat dincolo de hotarele României.**

Selecția versurilor este întreprinsă cu mare finețe, reținînd cîteva dintre cele mai frumoase cicluri publicate de marele poet de-a lungul anilor. Bucurîndu-se de traducători prestigioși, care s-au întrecut în virtuozitate, se poate spune că poezia lui Nichita Stănescu apare în limba rusă într-o haină de sărbătoare. Ne referim îndeosebi la traducerile semnate de Bulat Okudjaba, precum și la cele ale lui Iuri Kojevnikov, care echivalează cele mai multe dintre poeziile volumului, îndeosebi cîteva din cunoscutele sale elegii. Traducerea ultimei elegii a lui Nichita Stănescu, din ciclul celor unsprezece care constituie celebrul său volum, reprezintă o probă supremă de iubire pentru excepționala valoare a poeziei unui mare autor contemporan. Iuri Kojevnikov a reușit să redea adîncul conținut conceptual, precum și marea concretețe a imaginilor construite de Nichita Stănescu. În prefață, comentatorul și traducătorul său în limba rusă îl definise chiar în acești termeni : „poet-filozof", ceea ce apoi s-a străduit să ilustreze prin selecția poeziilor propuse pentru traduceri.

Pe de altă parte, Bulat Okudjaba aduce în traducerea lui Nichita Stănescu farmecul tinerese al versurilor sale, care l-au făcut atît de iubit în Uniunea Sovietică și pe alte meridiane, ilustrînd mai ales prima perioadă a operei lui Nichita Stănescu, animată de efluvii adolescentine. O remarcă specială se cuvine pentru acuitatea echivalențelor lui Kiril Kovaldji, unul dintre cei mai rafinați traducători din limba română. În general, toate poeziile reflectă o mare precizie și un caracter inspirat, reprezentînd o apariție importantă, capabilă să pună la îndemîna cititorului de limbă rusă un volum de poezie menit să-l introducă în universul artistic al unei mari personalități din literatura de azi a lumii.

REVISTA STRĂINĂ

● **O INIȚIATIVĂ** editorială comentată pe larg în presa din Marea Britanie aparține lui Kit Williams, cunoscut pictor și scriitor. În urmă cu cîțiva ani, Williams a publicat un volum intitulat „Mascarada", care era de fapt un joc menit să-i facă pe cititori să descopere undeva ingropate autorul un obiect confecționat din aur. Pînă la urmă a fost găsit în mod accidental, însă abia după ce Williams vîndu se 2 milioane de exemplare din cartea sa, creînd o mare mulțime de adepți la tipul acesta de provocare intelectuală. Cea de a doua carte, publicată de curînd de către editorul Jonathan Cape, este fără titlu, tot jocul constînd în descoperirea titlului, pe baza unor aluzii din text. Premiul acordat celui care va reuși să descopere cuvîntul din titlu și să-l transmită editorului, fără a-l transcrie însă, ci tot pe baza unor aluzii, va fi o albină de aur într-o cutie prețioasă. David Hewson scrie în **The Times** : „Oricare va fi succesul celei de a doua cărți a lui Williams, este sigur că el se va dedica acum mai ales sculpturii".

● **UNUL DINTRE** cei mai apreciați scriitori de azi, Anthony Burgess, este considerat a fi foarte productiv, semnînd peste 40 de romane și cărți de critică, precum și numeroase piese de teatru și scenarii. Ultimul său roman a fost publicat de curînd, fiind bine primit de critică. Referindu-se la faptul că Anthony Burgess nu a introdus nici o carte a sa în faimoasa lui selecție referitoare la cele mai bune 99 romane englezești de după cel de-al doilea război mondial, un critic consideră că cel puțin romanul lui Burgess, **Puteri pămîntești**, ar trebui să figureze pe locul 100. Un articol al lui Peter Lewis conchide în felul următor cu privire la opera lui Burgess : „În mai multe feluri, el este o excepție față de tipul obișnuit de personalitate literară (...) El are ambiții și mai mari, spunînd : Voi scrie romane mai bune de aici înainte. În acest moment numai americanii fac așa. Este timpul ca și scriitorii englezi să scrie cîteva dintre cele mai bune cărți ale momentului. În momentul de față, lucrează la un roman tolstoian de 1000 de pagini, ca întotdeauna luînd în deridere ambițiile modeste".

● **SEMIOTEXTE** se intitulează revista academi-literatură de la Universitatea Columbia, Sylvère Lottringer. Dedicînd cele mai importante numere unor teme importante ale gîndirii filozofice actuliterare sau maladiile spiritului în secolul nostru, ale, cum ar fi metodele de investigație a textelor că editată de cunoscutul antropolog și profesor de precum și unor figuri care și-au pus amprenta asupra tendințelor intelectuale de azi, **Semiotexte** este considerată drept una din cele mai strălucite apariții de acest gen din lume. Interesant este faptul că Sylvère Lottringer îmbină contribuțiile de solidă profesionalitate cu anchetele de teren și interviul sociologic, aducînd în paginile revistei o mare prospețime a realității. Ilustrațiile bogate și absolut inedite vin să completeze structura unei publicații de cea mai bună ținută.

● **O INIȚIATIVĂ** recentă în Anglia se referă la constituirea unor parcuri dedicate sculpturii. Sub titlul : „Punînd sculptura pe hartă" Martin Hoiman scrie în **The Tablet** de la Londra : „Sculptura n-a fost niciodată atît de populară în Anglia cum era pictura. Poate și datorită faptului că existau o mulțime de probleme referitoare la modul de a expune în mod eficient lucrările de sculptură : condiții nepotrivite dispeează forța sa de a anima împrejurimile. Pînă de curînd, această atitudine era întărită de absența unei tradiții sculpturale sănătoase. Avînd acum sculptori care depășesc proeminența mondială a pictorilor, s-a creat necesitatea de a expune mai mult operele lor, într-un spațiu adecvat. Ultima formă dedicată sculpturii este aceea a parcurilor, dintre care remarcăm pe cel din Margam Country, mai mult de 400 ha de peisaj bogat și variat. Aflîndu-se în afara unui oraș industrial, parcul se întinde peste o vale și își rătăcește aripile peste cîteva coline, uneori înțesate de copaci, iar alteori deschise și undulîndu-se ușor."

● **CUNOSCUTUL** autor al volumului de eseuri „Alianța necurată" și al unui jurnal care a cunoscut versiuni în mai multe limbi, A. Gefen, s-a dedicat în ultimul timp unui amplu proiect, inițînd un studiu de istorie diplomatică, care este așteptat cu nerăbdare de către editori și cititori. Apărut în limba engleză, **Alianța necurată** se bucură în continuare de succes, fiind considerată una dintre cele mai pertinente analize ale tendințelor antiumaniste, înfierînd coaliția răului, des manifestată în istoria acestui secol, precum și afirmînd reacția umanistă, a formelor de demnitate discernabile în gîndirea și acțiunea celor mai înaintate cercuri intelectuale și sociale de azi. Jurnalul publicat la Paris cu titlul : „Caietul" este o pledoarie pentru rezistență morală, evocînd avatarurile unui copil în timpul nazismului, forța interioară a vîrstei inocente, capabilă să reziste împotriva unui rău devastator.

BALCANICE

KATIȚA KIULAVKOVA

Ars poetica

Cînd o cinți, nu pomeni
Marea, dar spune delfin,
Spune algă, spune blues
Sau
Vorbește despre marinari, despre limburi
scufundate,
Despre iod și curenți,
Despre sare, despre pescari, despre
porturi,
Despre corăbii, despre fosile, despre
scufundători,
Despre eroziuni, nisip, reumatism,
Despre ritm,
Despre mitră,
Despre naufragii,
Despre obloanele de la ferestre, despre
cristale
Și aventuri, despre bolile mării, despre
comerțul
Cu mătăsuri și robi albi,
Despre căpitanii care pier ultimii,
Despre prostituatele care nu mai au nici
o speranță.

Să n-o compari cu nimic, să n-o schimbi
— ea are atîta lumină și atîta viață !
— ea are atîtea hăuri și atîția rechini !
Nu spune: Mare — ea, nu-ți face iluzii,
Îți va lua ochii.

În românește de
Dumitru M. Ion

ACASĂ

Corespondență de pe drumuri piezișe

Se rumenește vara în cîmpiile Flandrei. Iar eu stau și scriu într-un hotel foarte aproape de Brüges. Am plecat acum două ore de la Lens spre încotrova. La Lens ne-au învins, pe drept, vestgermanii cu 2—1. Scriu din nou despre fotbal, renegîndu-mă, și sînt zeul propriei mele negații. Presa pe care-o slujesc, sub cuvintele mele, îndrugă, poate biiguieli din alt secol. Sînt și-am rămas un spectator descurajat al echipei României. Azi e Duminică. Speranța trece strada în cîrje. Și, totuși, să se scrie cu var albastru pe fostele închisori, noi vom juca în semifinale. Împotriva timpului și a măreției din spicele crescînd în jurul mesei la care beau vin alb, sec, foarte bun și foarte rece — pe mari placarde, dînd să mă ametească, reclame : beți bere Stela-Artois (eu beau numai vin) : berea — soarele cîmpiilor din Flandra (soare cu dinți, friguros, bere aspră, călugări, vreo opt sute de ani de desnădejdea gingiilor), împotriva timpului și a iadului, echipa României joacă prost. Iată că merita să rămînt în staulul hotărîrii de-a nu mai scrie un rînd despre ea. Nu pot. Lumea prietenilor mei (unii au și scris și publicat) mă cheamă la rampă. Și eu, actor prost, trecut prin domnia chipurilor palide și prin grădina Eden din cutia de cremă, plină de aur alb în cupă de maci, învățat să fac gafe duminică dis-de-dimineață pentru a mă pricopsi după amiază cu un sictir sau două palme asupra nasului borcănat, vreau să vă povestesc meciul de la Lens și nu-mi vine să vi-l spun. Nemții erau colivia noastră pentru viespi. I-am pierdut. Singurii cîini răi prin Europa sînt jucătorii noștri prinzînd fluturi cu prastia. Lebede-necate-n piatră, grîu fulfiind în piclă. Doamne, ce aspru împotriva noastră ne așezăm în teren. Noi umblăm după 0—0 și iadul, sau după 1—2 și întoarcerea lui Ulise la nevastă-sa (dacă merită să încerci asemenea aventură riscantă ! ?). Ați văzut meciurile România—Spania și România—R.F.G.. Nici o vorbă despre valoare. În meciul cu Spania mingea era atît de obosită pe gazon că-i venea să se culce în peluză. De altminteri, o negociau scaunele și noptierele.

Vă sărut florile pe care mi-e dor să vi le dăruiesc, dar din nou nu înțeleg ce se întîmplă cu Lucescu, Bölöni joacă șters, Rednic nu se vede, Cămătaru a ajuns la vorbele lui Eugen Barbu, eu am fost pe Côte d'Opal, la Calais și Dunquerque (ca să-nvăț invazii, tocană de rinichi de vacă, răzoare de soc, jeg pronunțat, primărie frumoasă, nume de circiumi ; La gulia cu simburi de cireașă. La fecioara-n vesminte de tiglă etc.).

Tamango zis Răducanu — Rapid strigă : ieșiti afară. Lung apără senzational și... și luăm bătaie. Ceva nu merge, nu scîrțîie și e mort de-abinelea. Nuci, grîu, mazăre, fîn cosit și o fată cădelnițînd pe bicicletă printre clăi și un băiat urmărind-o ca un prost îndrăgostit, de ce joacă Lucescu fără Augustin ? !

Trandafirii cască gura la lună și eu la tabela de marcaj. Nu prea sîntem pe-acolo. Și unde ? La Lens ! Prostii în afara speranței.

În curtea din dos a motelului olandez (vinul din cană are urechi de măgar mediteranean), curci, păuni, mărgăritar, iezi, asini, porumbei deocheați, și-o găină care cîntă românește :

Cucurigu, nani, nani...

Supraviețuitorii acestui Euro '84, sînt convins, îi vor iubi în continuare pe Lucescu și Tamango.

Eu, ca și lumea ce-mi e dragă, voi încerca s-astept drumuri la vreme de seară. Spre Marsilia. În semifinale, Franța, fără Paris, nu e altceva decît Rimnicu-Sărat și împrejurimile, regimentul 9 Dorobanți, plus fabrica de saboți și frîne. Tot un drac sau tot o pierdere. De aceea merită să cucerim Parisul.

Fănuș Neagu

17 iunie 1984 undeva prin Olanda.

P.S. N-am cucerit Parisul, deși a jucat Augustin. Și totul e de neînțeles : unde este echipa României din calificări ? Tuturor le-a fost teamă de noi, dar mai ales nouă ne-a fost teamă să jucăm ce ne-a învățat Craiova.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
26
(1 156)
Sîmbătă
30 iunie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VOINȚA ÎNTREGULUI PARTID, A ÎNTREGULUI POPOR

REALEGEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU ÎN FUNCȚIA SUPREMĂ DE SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI, LA CONGRESUL AL XIII-LEA AL P.C.R.

ÎN NUMELE VIITORULUI

demnitatea și măreția acestei epoci consacră un tulburător și statornic consens al sentimentelor de încredere, dragoste și prețuire ale întregului partid și popor față de cîrmuitorul care a imprimat liniile de boltă ale înfloririi, în independență și suveranitate, a României, intrînd definitiv în rîndul marilor bărbați ai patriei și conducîndu-ne spre cele mai înalte trepte de progres și civilizație. Este acesta și înțelesul profund, precumpănitor în aceste zile cînd, în unanimitate, Plenara C.C. al P.C.R. a hotărît să propună realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului, la Congresul al XIII-lea al P.C.R. Spiritul de puternică unitate, de angajare patriotică revoluționară, pentru dezvoltarea social-economică multilaterală a țării, își găsește în acest act expresia sa cea mai reprezentativă și face din exercițiul libertății și demnității noastre un corolar al tuturor marilor înfăptuiri de azi și de mîine, o confluență de spirit în care se regăsesc, în toată intensitatea și temeinicia lor, aspirațiile și nădejdile întregii națiuni puse pe mai departe în valoare și integrate frontului larg al împliniri, pentru bunăstarea și fericirea tuturor. „Această legitimă reinvestire — se spune în propunerea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. — constituie cea mai sigură garanție că istoricele hotăriri ce vor fi adoptate de Congresul al XIII-lea vor fi exemplar îndeplinite, că poporul român, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, va înfăptui neabătut programele de dezvoltare economico-socială a țării, asigurînd înaintarea continuă a Republicii Socialiste România spre țelurile luminoase ale socialismului și comunismului, sub conducerea înțeleaptă și clarvăzătoare a marelui și iubitului nostru conducător, eroul național al poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu".

În puterea unui asemenea larg consens național stau de fapt toate temeiurile înaintării noastre pe calea făuririi noii orînduiri și stau toate temeiurile unei perspective autentice și durabile prin care ne realizăm o nouă condiție a muncii și vieții, o nouă condiție a existenței. **Voi acționa și în viitor cu toate forțele, cu toată priceperea, cu întregul spirit revoluționar** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — **pentru înfăptuirea politicii partidului nostru, pentru realizarea Programului partidului, pentru asigurarea ridicării patriei pe noi culmi de progres și civilizație. Voi face totul pentru a servi întotdeauna poporul, partidul, socialismul !** Sentimentul înaltei, al deplinei responsabilități politice, morale și sociale primește prin aceste cuvinte o substanțială și hotăritoare confirmare. De la cîrmele sigure ale patriei se luminează intens întregul orizont al existenței și dăinuirii noastre.

Vocația constructivă, creatoare a poporului a intrat, în anii din urmă, pe făgașul unor dimensiuni monumentale, fără precedent. De la construcția în spirit pe care veacurile existenței noastre au consacrat-o la nivelul unei inconfundabile și prodigioase tradiții, trăim la altitudinea unui efort care lasă urme de nesters în durata însăși a patriei și-i sporește neîncetat zestrea și frumusețea, ca o mărturie dintre cele mai revelatoare ale epocii de azi, aceea a marilor ctitorii, **Epoca Ceaușescu.**

Sînt încă proaspete în memorie ecourile unui eveniment care a plasat într-o nouă geografie țara — inaugurarea canalului Dunăre-Marea Neagră — și, iată, la scurt timp trăim cu mîndrie satisfacția unui alt moment care se înscrie decisiv în istoria contemporană și mai ales în perspectiva de fond a acesteia, inaugurarea în București a lucrărilor de construcție la „Casa Republicii" și Bulevardul „Victoria Socialismului". Însăși această denumire este în măsură să dea o viziune de sinteză și să lase loc viu de reflecție asupra tuturor înfăptuirilor de pînă acum, ca și asupra celor și mai mari, viitoare.

Simbolic, „Victoria Socialismului" străbate întreaga țară și reprezintă, acum, în anul celei de a patruzecea aniversări a libertății noastre, un cert sentiment și o certă dovadă ale demnității și măreției la care, prin nenumărate și uriașe transformări revoluționare, poporul român, întreaga națiune s-au ridicat avînd ca centru vital și rațiune permanent trează, partidul său comunist și secretarul său general, ctitor de epocă și de nouă țară, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Astfel, cel de al patruzecilea an al libertății noastre este și piatra de temelie a unor grandioase și monumentale opere ale construcției socialiste. Tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Ceaușescu au semnat pergamentul care va vorbi de la această nouă temelie tuturor veacurilor. **Astăzi, 25 iunie 1984, în al patruzecilea an al aniversării revoluției de eliberare socială și națională, de dezvoltare liberă și independentă a României, am inaugurat** — se spune în prețiosul înscris — **lucrările de construcție la Casa Republicii.**

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

FIUL BRAV AL ȚĂRII

E August, ziua țării, ceas deplin,
E visul ei înalt și demn și pur,
Și Patruzeci de ani de cer senin
Strălumineză chipu-i cu azur.

În August am învins atunci luptînd
Sub steagul roș și steagul tricolor,
Partidul ne-a unit în dor și gînd
Și ne-a făcut stăpîni pe viitor.

În August am schimbat al țării mers,
L-am potrivit cu al istoriei ceas,
Iar ora a bătut în univers
Și anii grei în urmă au rămas.

De-atunci, din August Douăzecișitrei,
Efigiile țării se-mplinesc,
Prin munca noastră punem nou temei
Acestui plai de suflet românesc.

Dar mai presus în anii de avînt
Ai epocii de aur ce-o trăim,
De cînd pe-al nostru românesc pămînt
Un OM ne-a învățat să biruim.

Un om cu crez fierbinte, suflet cald,
Cu inima bătînd pentru popor,
Și făurindu-i țării vis înalt,
Spre comunism urcînd în falnic zbor,

E Ceaușescu, fiul brav al țării,
Prin el sînt anii noștri luminați,
Ne avîntăm cu el în largul zării
Aici, în țara munților Carpați.

Viorel Cosma

HOTĂRÎREA

Plenarei Comitetului Central cu privire la realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român

Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, dînd expresie voinței nestrămutate a comuniștilor, a întregului partid și popor, în deplină unanimitate, își însușește propunerea Comitetului Politic Executiv privind realegerea de către Congresul al XIII-lea al partidului, în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit fiu al națiunii noastre, conducător încercat al partidului și poporului român, personalitate proeminentă a lumii contemporane.

Plenara hotărăște ca această propunere să fie dezbătută în adunările generale ale tuturor organizațiilor de partid din întreprinderi, instituții, unități agricole, în toate conferințele organizațiilor de partid comunale, orășenești, municipale și județene.

Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român își exprimă convingerea că această hotărîre corespunde dorinței arzătoare și voinței neclintite a tuturor comuniștilor, a întregului partid, dă glas dragostei cu care tovarășul Nicolae Ceaușescu este înconjurat de întregul nostru popor, că aceasta constituie un puternic factor de întărire a unității și coeziunii partidului, a încrederii și adeziunii întregului popor la politica internă și internațională a partidului și statului nostru, la înfăptuirea exemplară a hotăririlor istorice ce vor fi adoptate de Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român, la mersul neabătut al României pe drumul libertății și progresului, al socialismului și comunismului !

EPOCĂ ȘI POEZIE

Resurecția lirismului

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Am vorbit de clasicizarea în mers a poeziei lui Nicolae Labiș. Privind retrospectiv, e tot mai evidentă valoarea și importanța ei. Resurecția lirismului înseamnă redobîndirea funcțiilor poetice ale eului. Eu individual sau eu social, ori ambele ipostaze, una în consecuția celeilalte — sînt *unități* elementare pentru existența poeziei lirice. Cu atît mai spectaculoasă — și cu atît mai clasificabilă — este poezia lui Labiș, cu cît ea afirmă plenar adevăruri fundamentale. Prin repunerea în drepturi, desigur temerară în epocă, a individualului (ceea ce e în bună măsură sinonim cu liricul), autorul *Luptei cu inerția* depășește de fapt tocmai planul individual. Paradoxul este doar aparent : un conținut afectiv personal devine prin intensitate expresivă tipologic. Este triumful *eului*, după ce aproape un deceniu el fusese substituit cu însumarea „epică" de prozaisme reportericești. Și cînd își exprimă decis opțiunea politică, poezia lui Labiș pronunță același cuvînt-imagine miraculos : *eu*. Deosebirea de optică e limpede în contextul dat, încît ar fi inutil să insistăm. Odată cu Labiș, universul cenzurat al visării se revarsă patetic. Pentru că se inscrie psihologic în vîrsta ieșirii din adolescență, formele de substanțializare a sensibilității și existenței proprii au o putere și mai mare de convingere. Dincolo de mit, adolescența lui Nicolae Labiș ține de factura poeziei sale : „Azi, înainte de-un nou și sălbatic avînt, / Vreau ca să cînt cîntecul meu de-nceput." Dar începutul acesta este, cum rareori se întîmplă, un element de continuitate. *Cîntecul de început* al lui Labiș este bucuria regăsirii plenare a fiorului liric.

Volumele lui Nicolae Labiș nu sînt însă singurele manifestări autentice de lirism din a doua parte a deceniului al șaselea. După un debut compromițător, A.E. Baconsky publică în 1957 *Fluxul memoriei*, volum în care schimbarea este radicală și memorabilă. După Labiș cronologic, este prima carte unde libertatea viziunii personale se manifestă nestingherită. Titlul însuși sugerează înscrierea în perimetrul meditației. „Memoria" este figura eului ce își contemplă elegiac propriile aspirații ; „flux al memoriei", poezia valorifică subiectivitatea în forme care vin organic în continuitatea liricii interbelice. Într-un studiu despre Baconsky, unul din cele mai profunde din cîte avem pînă acum, Nicolae Ciobanu arată

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 2-a

Punte spre oameni

La Iași, cu ceva ani în urmă, la un colocviu cu mize balcanice, mă retrăsesem în camera-mi de hotel să nu mă tabere că le dădusem peste cap ideologica brezaie.

Fusesem mîriit cu gura acră de alcool, și mă țineam cu plăcere mare, pe delaturile ridicolului spectacol. Înciuiasem cu toate zăvoarele, și ațipisem liber, cînd m-au trezit bătăi în ușă : scurte, timide ; mai mult semnele cuiva de partea mea.

Chestionînd prudent și temîndu-mă de ridicol, am deschis unui grup de studenți. Un băiat de mare claritate a ideilor și caracterului, deloc timid, cu desăvîrșire respectuos, și de-o noblețe a liniilor chipului său, puternică, era încă pe-atunci, Petru Dunca, de care se tot apropia, într-un anume fel energic, dar discret, o fată ceva mai iute decît el, brunetă cumva, și foarte sănătoasă, Daniela.

Studioși la Facultatea de iubire a înțelepciunii și iubiți înțelepți, coconii de zei acești, veniseră pentru mine, de-o vorbă frumoasă, — încît să nu aflu că fusesem exclus de la sindrofia oficială a obștei în colocviu.

Cum a fost să se-ntîlnească oamenii : o aromîncă retrasă din marginea cea mai de margine a Dobrogei, la Brăila, iar dintr-ale Maramureșului îimesuri Petru ; și eu împins mereu mărginaș, la lumea frămîntărilor literare.

Și mai peste ani, trecusem o punte pe cabluri, asupra unui riu de munte, către Lăcașul din Vale: în grup de-al Luceafărului. La Ieud.

Acolo, lîngă odihnita de livede a pomilor de căpătîi, prins am fost de două părți ; de-o fată negricioasă dar nu prea, și de-un băiat cu mustăcioară de mătasea porumbului ; care își ziceau profesori. De-o bucurie mare ne-am spus pe nume, să ne-aducem aminte. Și mai, și mai peste ani, în blocul acela, aproape siloz neterminat, decît lăcaș al bărbatului cu femeia sa, în care trăiesc profesorii din Ieud,

Ion Gheorghe

Continuare în pag. a 7-a

Itinerar cultural-artistic de neuitat

Dată fiind deosebita efervescență a concursurilor de creație literară ce se organizează, practic, în toate județele țării de un bun număr de ani încoace, i se întîmplă și subscrisului să fie solicitat a face parte din juriile ce se alcătuiesc în vederea selecției și stabilirii premiilor — atît de numeroase și de diverse, dar fiecare tentat, în felul lui —, chemate să încununeze efortul creator-deocamdată, neprofesionist, deci, neinteresat, și cu atît mai demn de luat în seamă — al participanților, pe cît de numeroși, tot pe atît diferiți ca vîrstă, statut social și apartenență geografică. Sigur, la prima vedere, o atare îndeletnicire, pentru aceia care n-o practică, poate fi etichetată în fel și chip, întrucît, pasă-mi-te, treaba criticului și istoricului literar, mai ales, ar fi în exclusivitate aceea de a sta în bibliotecă și la masa de scris, singura lui „lume", din cele posibile, fiind numai și numai „lumea" cărților. Nu-mi trece nicidecum prin minte să pun la îndoială preceptul potrivit căruia, în idealitatea ei scrutată, condiția profesiunii în cauză rezidă în capacitatea celui care o slujește de a-și asuma, ca pe un mod de existență cvasitotal, sublima tiranie a lumii cărților și a mesei de scris. Dimpotrivă, îndreptățirea axiomatică a acestui adevăr e mai presus de orice discuție ; ceea ce mă îndeamnă să recunosc, cu melancolică luciditate, că, de-aș fi răspuns într-o și mai mare măsură comandamentelor acestui adevăr, mult-puținul rod al modestei mele trude literare ar fi sporit, deopotrivă, în cantitate și calitate.

Făcînd o asemenea mărturisire, se înțelege, nu doresc decît să pregătesc terenul pentru revenirea la mărturisirile de început ale prezentei tablete. Pur și simplu, sînt, așadar, dator să arăt că nu puține din participările la juriile concursurilor de creații literare, în ce mă privește, au, efectiv, semnificația unor experiențe spiritual-intelectual sui-generis, copleșitoare prin efectele lor benefice. Se întîmplă uneori ca aceste efecte să se înscrie, de-a dreptul, în sfera fascinației inițiatice. Așa ni s-a întîmplat recent, cu prilejul participării la lucrările juriului din cadrul concursului interjudețean „Afirmarea" de la Satu Mare. Prietenii mei din străvechiul și totuși atît de modernul oraș din Nord, poeții Radu Ulmeanu, Ion Vădan, Vasile Tarța (ei alcătuiesc splendidul teret de inimoși și talentați slujitori ai stihului ce animă cu nelimitat devotament viața literară de pe a-

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Ca o flacără vie, oțelul

Cînd îți este dor de clasa muncitoare, de acea clasă unică, pură, inalterabilă, ei bine, te duci și o cauți și o vei găsi întotdeauna, pentru că ea nu pleacă nicăieri și este pretutindeni. Mi-a fost dat cu ani în urmă să o găsesc și să o cunosc. Am lucrat cîteva luni ca simplu vagonetar în subteran la una din minele țării și vreau să cred că atunci am cunoscut-o cu adevărat, am înțeles-o și am iubit-o.

REȘIȚA, MAI 1984. Oțelăria, inima întregului combinat. Cuptoare Simens-Martin răbufnind ecuatorial la metri în jur incandescența nașterii vitalului metal. Toată munca, tot efortul întregului combinat se focalizează aici. Chiar și defi-

Gabriel Iuga

Continuare în pag. a 2-a

● **ARHIVA LITERARĂ: 23 AUGUST 1944** ● Aurel Mihale: „Literatura acestui moment — un adevărat fond de aur al noii noastre literaturi socialiste" **(În pagina a 3-a)**

● **ȚARA SPRE MARELE AUGUST** ● Întîlnirile «Luceafărului» în județul Tulcea ● Semnează: M. Ungheanu, ● Sânziana Pop ● Constantin Stan ● Corneliu Ostahie ● Radu Anton Roman ● Sorin Preda ● Cenaciuri **(În paginile 4—5)**

CRONICA LITERARĂ

FLORENTIN POPESCU: «Pe urmele lui Vasile Voiculescu»

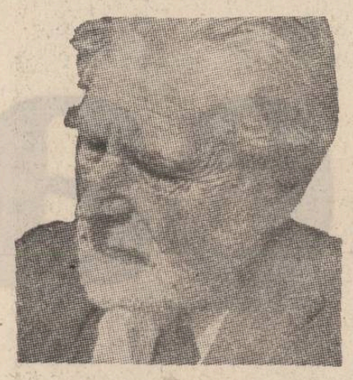

Deși data zilei de naștere a scriitorului Vasile Voiculescu este controversată, — 27 noiembrie sau 13 octombrie — anul de naștere este sigur, 1884, și-l așează pe autorul **Ultimului Berevoi** în ilustra generație care-i cuprinde și pe Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, George Bacovia, E. Lovinescu, Octavian Goga și atîția alții la fel de însemnați. Deși de numele lor este legată o inegalabilă zestre artistică, zestre morală și zestre politică, biografiile lor n-au fost încă scrise. Un capital uman de excepție rămîne astfel ignorat. Specia biografiei nu mai este la modă într-o vreme în care analiza de text, formă de evaziune, inundă în întregime spațiul criticii și istoriei literare. Puținele incercări biografice sînt timide și suferă de amatorism. Ele trebuie însă menționate pentru direcția pe care, infim încă, o reprezintă. În categoria incercărilor biografice închinate scriitorilor români intră și **Pe urmele lui Vasile Voiculescu** de Florentin Popescu. Autorul nu este acreditat ca istoric literar ci ca reporter. Legat de ținuturile buzoinene în care s-a născut Vasile Voiculescu, Florentin Popescu își propune o reconstituire biografică în care să prevaleze călătoriile, ambianța geografică și umană, adică un cadru de manifestare potrivit exercițiului său reportericesc. De aceea în **Pe urmele lui Vasile Voiculescu** vom găsi numeroase descripții de peisaje, pe profilul colecției în care apare cartea, numeroase reconstituiri de medii prin care a trecut scriitorul. Teoretic ele sînt justificate. Practic ele nu sînt într-o totul legate de viața scriitorului. Documentația reporterului este excelentă, ea iese chiar din sfera reportajului și se întinde și asupra chestiunilor de critică și istorie literară, unde iarăși se cuvine să spunem că autorul cărții se mișcă cu siguranță, dar rezultatul rămîne doar o simplă operație de juxtapunere, care-și are desigur utilitatea ei, cu atît mai mult cu cît ne aflăm în fața primei cărți dedicate vieții unui scriitor intrat în legendă.

G. Călinescu scria într-o cronică a optimismului că vremea unei biografii de scriitor vine atunci cînd scriitorul a intrat în mit sau în legendă. Din acest punct de vedere, momentul unei biografii Vasile Voiculescu este foarte potrivit. Florentin Popescu, care ne previne că impulsul lui este mai ales unul sentimental, merge fără nici o teorie în această direcție, dar zgîriind doar conturul legendei. Ce este dincolo de această margine rămîne să fie scris de aici înainte.

În fond, această carte despre viața lui Vasile Voiculescu, cu totul meritorie, plină de informație și bunăvoință, indiscutabil plină de dragoste pentru cel evocat, pune problema modului în care se poate scrie o biografie de scriitor. Cum ea este determinată de gloria scriitoricească, punctul de plecare se cuvine a fi fatalmente opera. În orice caz o biografie scriitorcească presupune la cel care o încheagă un punct de vedere asupra operei, o descindere din interiorul acesteia, o hartă a reperelor ei vizibile și invizibile. Aceste repere care se oferă mai ales celui care citește textul operei dincolo de primul ei nivel vorbesc despre o biografie ascunsă care nu coincide cu cea cronologică, consemnată de date, acte, amintiri. Uneori cele două biografii se suprapun ca momente de tensiune și adîncime, dar de obicei biograful trebuie să facă o operație de detectiv pentru a scoate, condus de o hartă a operei, din suita de informații, un traiect biografic care să întovărășească și să explice cu adevărat opera. În celălalt caz o descriere a vieții poate fi la fel de străină de opera pe care a generat-o, ca un portret oarecare de care se alătură un nume străin. Iată de ce sînt preferați adesea scriitorii fără biografie sau cu una incertă, cu date puține. În asemenea cazuri avem libertatea de a ne imagina scriitorul după opera lui, fără constringeri de cronologie și de rigori biografice. În această direcție mergea și G. Călinescu care tindea la o biografie plecînd din mit, din legendă, mai mult decît din grămada datelor de arhivă. O biografie, oricît de informată, dacă nu ține seamă de profunzimile sau de tensiunile operei ingreuiază accesul către creator ori îl falsifică.

Pe urmele lui Vasile Voiculescu e o carte care nu-și pune nici una din aceste probleme. Cartea are în vedere mai ales mediile prin care a trecut scriitorul, oamenii pe care i-a cunoscut și măsura în care adunate la un loc permit identificări în poezia sau proza lui Vasile Voiculescu. Ne aflăm deci pe prima treaptă a unei viitoare biografii a autorului **Capului de zimbru.** Cercetarea biografică identifică de pildă în **Poemul hanului cu urși** universul copilăriei scriitorului. Aflăm lecturile făcute de copilul Voiculescu la pîrscov. Citea poeziile populare de Alecsandri și pe Anton Pann, despre care aflăm că era foarte citit în sat de țărani, bineînțeles toate cărțile de colportaj ale vremii și în primul rînd pe cele cu haiduci. Foarte influențat este micul Dile, diminutiv pentru Vasile, de un moș Floacă, un fel de enciclopedie populară ambulantă. În **Poeziile** din 1916 este căutată imaginea satului și Florentin Popescu dă citate copioase. Vasile Voiculescu este urmărit de reporter la școala din Buzău, apoi la liceul Gheorghe Lazăr din București. Aici este prieten cu viitorul Urmuz, cu viitorul actor Ciprina și cu Nicu Constantinescu. Florentin Popescu descoperă primele incercări poetice datate, 16 iulie 1901, pe un volum de poezii de Eminescu. Capitolele despre Buzău, București, Veneția, unde Vasile Voiculescu face o călătorie plătită de familie mulțumită că va fi doctor, sînt de fapt călătorii imaginate de reporter cu o bază documentară fragilă. Sigur este că din călătoria venețiană provin sugestiile pentru poezii ca **În San Marco** și **Din Veneția.** Deși scriitorul atunci începător a participat ca doctor militar la primul război mondial, Florentin Popescu nu reușește să dea biografiei nici un relief și nici un dramatism. Ea curge calm, fără tensiune, în planul informației fluide, fără vreo prelucrare specială : pe unde a fost doctor, cu cine s-a întîlnit, ce a tipărit, etc. În schimb, informația este abundentă și merge pînă la detalii. Cum Vasile Voiculescu a călătorit la munte și la mare, capitole speciale se ocupă de aceste itinerarii, ca și de identificarea posibilelor ecouri în lirica lui, cum este poezia **Penteleul** închinată unuia din piscurile vizitate. Importantă în planul documentar este folosirea și semnalarea unor manuscrise ale scriitorului, la care Florentin Popescu a avut acces și pe care le menționează. Fără a fi istoric sau critic literar, în al căror teritoriu ne declară repetat că nu vrea să intre, Florentin Popescu se ocupă totuși și de opera scriitorului, mai ales de dramaturgia lui. Odată cu războiul, biografia scriitorului, care are copiii pe front, începe să devină convulsivă, dar nici aici biograful nu iese din ritmul propus. Capitolul **Povestirile și epoca genezei lor** este explicit în legătură cu aspectele de laborator ale povestirilor care l-au făcut faimos pe poet ca prozator. Un lung excurs se dedică plimbărilor prin București cu Daniela, autorul improvizînd dialoguri de nimic atestate. Florentin Popescu romanțează prozaic. Momentul interesului pentru isihasm este punctat într-un capitol aparte, iar ultimul numit **Eroarea, Sfîrșitul** se apropie în sfîrșit de unul din punctele nevralgice ale biografiei scriitorului. Faptul că Vasile Voiculescu a trăit după război în afara lumii literare, că opera lui n-a mai circulat, că reapariția lui, editorial vorbind, a fost destul de grea, nu face obiectul acestei cărți, care trece în genere peste asperități. Într-o incidentală ni se spune că dintr-o eroare judiciară scriitorul a fost închis patru ani : 1958—1962. Ultimele pagini sînt ceva mai explicite. Presat de diverse nevoi scriitorul vrea să-și vîndă cărțile, dar „odată cu venirea în casă a unui «delegat» în vederea achiziționării de cărți, poetul intră în legătură cu persoane care au constituit ulterior obiectul unei urmăriri judiciare, contacte care au antrenat și condamnarea poetului la închisoare în 1958. Va fi eliberat după patru ani de temniță grea, la 2 mai 1962". După aceea va mai trăi un an. În seria de acte justițiare ce au urmat Congresului al IX-lea, postmortem, scriitorul a fost absolvit de vină. Reproducem după cartea lui Florentin Popescu următorul act : „Prin Decizia nr. 2 din 15.02.1968 Plenul Tribunalului Suprem a desființat sentința de condamnare a tatălui dvs., Voiculescu Vasile, așa încît toate consecințele acelei sentințe au încetat". Sentința venea după ce, lent, scriitorul începea să fie reintegrat în marele flux al literaturii române. O eroare reparată se cerea tocmai de aceea discutată mai pe larg. Provenit din rîndurile reporterilor care preferă idila conflictului, Florentin Popescu a scris despre Vasile Voiculescu o carte de pionierat, desigur folositoare, dar edulcorată, pentru că ignoră tensiunea și dramatismul vieții lui Vasile Voiculescu.

M. Ungheanu

ILIE PURCARU: «Geografii rebele»

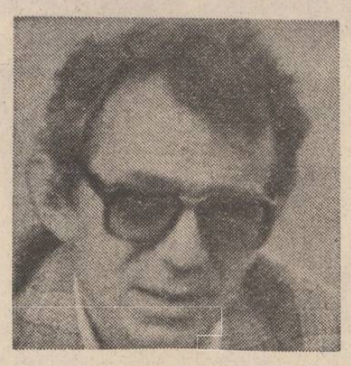

Înainte de a fi un reporter extraordinar, Ilie Purcaru este și un admirabil poet, modern, inteligent și îndeajuns de puțin cunoscut, deși cel puțin într-o parte a creației el e de tot memorabil. „Bunica Beps" (1974) conținea un lirism vibratil, transfigurînd geografia pînă la esențele ei rămase pe un imaginar blazon. Țara lui interioară e acolo întruchipată de lumile naturiste și vitale, de caii libovnici și hirsuți, de iepe cu funde la gît, de grîul învăluitor ca un șal, de șesuri cu luna la grumaz. Acest univers de sălbăticiuni misterioase și de natură fantastă, în germinație, e rezumat pînă la esențial, poetul a procedat prin distilări pînă la abstract.

Reducția, prin armorii, îi place poetului și el a înțeles să facă din „bunica Beps" un agent al unei viziuni istorisite care e a unui popor grozav și memorabil, a unei rase misterioase. Este aici un soi de „fiction des fauxs étrangers", o procedare de unde se ia distanța morală: poetul a văzut, ca și cînd ar avea ochi străini, scurtările de cap, liricul curtean vinovat, omenetul vital și neasemănător prin nimic cu alții, a ascultat, înfiorat, jeluirea domniței, cu bolnavul prinț infantil, a perceput, ca o vietate candidă, reverberațiile unei istorii care s-a consumat vijelios. În definitiv, „bunica Beps", era un larg poem sistematizat artificial în episoade, pornit din ideea unor evenimente catastrofice, de țară „vrăjită și rea", însă, pentru umanitatea care le-a trăit, aducătoare de mitologie morală. Poetul vedea, în „subistorie", pe boierul decapitat de harap, lumea pestriță a Principatelor tragice, balcanicul unsuros, feeria naturală, ca de utopie. Istorismul evocator, în carnația căruia intră limbajul fanariot balcanic, „orașul cu ciubuce, canalii și ghiudemuri", cu „cerul linced", unde „curtea veche" e nu atît o relicvă, ci un mit etern, dă liricii lui Ilie Purcaru o cu totul notabilă înfățișare. El a cîntat, în imagini adeseori torențiale, Mangalia turcită (văzută însă cu ochii lui Francis Jammes), curtea pustie de palat, cu soclurile de statui năpădite de ierburi, jocurile de argați, nobilimea valahă misterioasă ca o rasă veche greu inteligibilă pentru rațiunea alogenă.

Esența acestei poezii rezidă, în fine, în ivrescul emoțional și, spre a se pune în lucrare, inspirația trebuie scormonită la Ilie Purcaru de ideea estetică exterioară. El a făcut, în „Bunica Beps", o „predoslovie" cu ritmul lui Ion Pillat, însă fără solemnitatea aceluia căci omul e aici un oltean iute și fantezist; a învățat mult de la Ion Barbu și a barbizat emerit în „Stix valah" în rînul lui „In memoriam" : „Stix valah, linul riu, / aur alb scurs pe pleoape / fără țărmi și fără duhuri / numai vînt, numai ape / prin vlăsie cînd trecea / se părea că mor copacii / înviind în locul lor / aurul șuierător /.../ stix valah sicriu de oase / aur mort rupt din pleoape / pe un fund de vas rămase / n-are cine să le-ngroape / căci argații au fugit / peste mirițea de-aproape". „Clavir calcinat" evocă, în citeva puncte, călinesciane „Rochie de moar": „Cocoanele bătrîne în alb ca niște molii / sclipesc din evantaie privindu-l cu ochi mari / pe ochii lui serafici cad umbrele înfolii / din biblioteca veche care s-a scurs în cari /.../ siliți mor trandafirii stilați în uscăciune / își trece-o mînă albă prin părul cel bălai / cocoanele ca molii bat viu din evantaie / e ora ce vestește o altă narațiune". În asemenea fracțiuni de suită dramatică, aci mușcătoare și imagiste, aci lente, căzînd prin lungi perdele destrămate, stau nu doar lirismul ci și filosofia. Căci poetul are o filosofie ce dă pretutindeni substrucția creațiunilor lui. El crede în miraculosul natural și, legat de aceasta, în istorismul catastrofic, ilustrează o umanitate îmbătată de mediul ei feeric și necăjită de evenimente, nu într-atît, totuși, încît să îndoaie grumazul. Lirismul e, la Ilie Purcaru, expresia unei morale.

Nici „Geografii rebele" (Ed. „Cartea Românească", 1984) nu abandonează aceste date și aci lirismul e derivat, într-o bună parte a producțiilor, din senzaționalul culturii. Mulți fac libere, în poezie, senzațiile directe, gîlgîitoare, crezînd că fiind subiectivi sînt și lirici, Ilie Purcaru pornește, dimpotrivă, de la emoția secundă rezultată din cultură. El interpretează poetic un tablou de Breughel, altul de un anonim, o pînză de Pallady. Imaginea lirică a „unei ierni de Andreescu" e foarte reușită : „aceste femei incendiate lîngă / sfeșnice de argint care varsă / o apă profundă / lichidele / prin cristalul serafic al geamurilor / apele rup prin zăpezi / și lucesc sub luna ca baionetele / acest vis enorm / ce se rotește deasupra noastră / — cerul". Acest lirism exegetic nu este arid, proporția lui sentimentală crește mereu din emoția contemplativă și din intensitatea ei. Cele mai de seamă creațiuni sînt aci tot acelea de soiul „bunicii Beps", preluind mult din mai vechiul ciclu, inclusiv metodele, însă rescriind un număr de variante dezvoltate.

O „variantă" la „bunica Beps" rezumă bine tot ce se desfășurase mai înainte într-o suită; și istoria „otrăvită" și pitorescul exotic valah și jocurile de argați: „bunica beps — tîrzie fată / venită de la glasgow fată — / o blîndă mis / o guvernantă / într-o valahie ciudată /.../ cu cavaleri — argați spătoși / bruneți la culme / și frumoși / capul rupind la miel și iezi / din necuprinsele cirezi , făcă de voia domnului / uitat în piața domnului / și invitînd-o să ia parte / la praznicul hotesc / să-mpartă / cu ei gingașa fiară moartă / friptă pe jar / și-apoi să joace / joc de argați ce mult le place / să le-amiroase adînc sudoarea / în frămîntarea pașilor / bunica beps — tîrzie fată / venită de la glasgow fată / în țara uriașilor". Acest tărîm cu necuprinse turme, cu o nobilime țărănească, de obște veche, trăind după legile ei arhaice, jucînd argățește, cu pași frămîntați și-a găsit, se vede bine, în Ilie Purcaru unul dintre rapsozii admirabili. De altfel, liricul a înaintat în colorile tabloului pe care îl desfășoară, pictînd „țiganca" grigoresciană: „Pe-o creangă / sta țiganca / — stancă / — șoldie / rumenă / castancă — dîndu-se huța cu paloarea / cu buza roșă ca țigara / ce-o avea-n pumn și-al cărei fum / îl mirosea cu ochii duși / lupul alsac de negru plus / lupul cel mîndru ce-o-nsoțea / pe ea / pe beps — bunica mea". Muzicalismul barbian a trecut și aci, într-o de tot remarcabilă poezie asupra „bunicii beps": „Și poate-ar fi trăit și-acum / sugînd din pipă bun tutun / adus din palma de majorca / (nu suferea / — totuși ! — / mahorca / și poate-ar fi suris și azi / din patu-i moale / de atlaz / (nu suferise / — totuși! — paie) / în străvezia-i cămeșoaie / țesută ca din fir de lună".

Mai nou e, în „Geografii rebele" spiritul visător și umblăret căci, asemeni lui Valéry Larbaud, Ilie Purcaru ar voi să facă și o poezie a geograficului exotic. O Spanie imaginară se înfățișează aci drept foarte vie: „carnaval perpetuu deliruri de alb madrid / hrubele-s goale îngerii joacă pe străzi / aproape marea e un pian / măgărușii sveltzi îi lovesc clapele cu copitele". O amintire cubaneză e o reconstrucție livrescă a unei lumi creole, a tam-tam-ului : „Ay rhumba negra ay rhumba negra / sub luna neagră / sub cerul roșu / ay rhumba negra / ay rhumba negra / moartea kawamei ne-așteaptă în zori / pe plaja sură / sub rhumba neagră / palidă noapte / cu papagali". Peste tot în aceste interioare unde s-au depus, cu ecourile lor tropicele jungla vietnameză, creolele Antile, poetul e un vital Larbaud ori un Blaise Cendrars, iubitor de exotic și visător: „unicul vis / al nopților mele / a fost cîndva nu vă temeți ! — / o sală de teatru sculptată în triunghi / cu latura mare o scenă imensă / cu sute de mii milioane miliarde de personaje / cu cetăți munți jungle albastre / cu mari talazuri oceanice / cu orașe care se nasc și mor / cu trenuri prăbușindu-se-n noapte / cu cavalcade de cow-boys peste preerii ucigașe / cu zboruri frenetice spre planete necunoscute / rotunde și volatile ca niște plante / cu biblioteci și iubiri". Puterea de a închipui, ca și cum ar înregistra totul cu un aparat de filmat, este afară din comun. Să notez, totuși, că desfășurarea de „geografii rebele" e redusă, în aceste multicolore poezii, mai ales la universul valah, pentru poet exoticul poate fi liricizat numai în vederea definirii mai coherente a specificului. De altfel, poezia lui Ilie Purcaru se reține mai întîi prin istorismul „bunicii Beps" și abia mai pe urmă prin exoticele „interioare" mnemotehnice. Modernă în viziune (prin mitologii, sugeratoare de mari reconstrucții prin imaginația vie) și în limbaj (post-barbian, mai focos, fără stilizare, înșirat într-o stare exultantă), poezia lui Ilie Purcaru nu este o curiozitate, e o adevărată poezie care se ține minte.

A. Silvestri

„Epopeea eroică a libertății poporului român"

Sub titlul de mai sus, impresionant prin pregnanța sa emblematică, ziarul „Scînteia tineretului" publică în foileton semnificative pagini din volumul 200 de zile mai devreme. Rolul României în scurtarea celui de al doilea război mondial, **de dr. Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu, și dr. Mihail E. Ionescu. Expunere amplă, guvernată de o excepțională rigoare analitică, beneficiind de un vast fond documentar, studiul argumentează cu strălucire științifică și cu lucid devotament patriotic statutul de excepție al țării noastre în contextul alianței antihitleriste și antifasciste, contribuția ei decisivă, materializată în fapte de arme și inițiative politice memorabile, în sacrificii materiale și, mai ales, în pierderi de vieți omenești de neuitat prin numărul lor. Sîntem ferm convinși că apariția în volum de sine stătător a lucrării, în intîmpinarea celei de a 40-a aniversări a Revoluției de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă, va constitui un excepțional eveniment editorial.**

Cronicar

Ca o flacără vie, oțelul

Urmare din pag. 1

cîntele aici devin mai vizibile, pentru că aici este „maternitatea" oțelului, de aici pornește el în lume, aici se esențializează viața lui. Antonică Dijmărescu, șeful secției oțelărie. Inginer dar și doctor. Da, dar înainte de toate și mereu, oțelar cu mintea și sufletul, cu mîinile și cu sarea sudorii imprimate în țesătura salopetei, cu patetismul său pentru că, îmi spune, și oțelul are suflet și este patetic. Formula oțelului ? Nimic mai simplu, zîmbește el, fontă + fier vechi + suflet, mult suflet și minte omenească. Rezițenii sînt niște privilegiați, au cu cine să se confrunte ; abia acum, în ultimele decenii lupta a devenit cu adevărat pasionantă. Cu Hunedoara au fost dintotdeauna, însă cu Galații, Tîrgoviștele și Călărașul abia acum sînt în prietenească confruntare. Un oțelar se creează, da, fără ghilimele, se cre-ea-ză în cinci pînă la zece ani, și numai atunci cînd îl simți cu toată ființa lui lipit de viața intimă a cuptorului poți fi liniștit și poți avea siguranța că ai mai cîștigat un „om al oțelului", un prieten. Antonică Dijmărescu este de acum și prietenul meu. Mulți dintre foarte tinerii muncitori de aici au învățat meserie de la maiștri ca Eroul Muncii Socialiste Gheorghe Tulbureanu, Gheorghe Baciu sau Alexandru Trăilescu, și încă o mai învață. Oțelari, lăcătuși, macaragii — 22, 23, 25, 27 de ani — Nicolae Vintilă, George Durlanu, Dumitru Ciurea, Romică Vînău, dar și Alexandru Popescu și Ion Ciontu. Ciontu a dat două șarje rapide, cu mult sub cele șase ore programate, uimindu-i pe toți. Asta înseamnă minte și suflet ? Da, asta înseamnă. Rețineți numele lui Ciontu, veți mai auzi de el. Rețineți și numele lui Alexandru Popescu, măcar pentru simplitatea gestului făcut odată la greul altora. La una din șarje, oala de 140 de tone de la cuptorul numărul unu, Cuptorul tineretului cum i se spune aici, și cum de fapt și este, a prins un punct de roșu, de incandescență, semn că oțelul fierbinte, ce taie ca un brici tot ce întîlnește în cale, chiar și oțel răcit, urma să se deverse pe acolo. 140 de tone deversate ar fi carbonizat totul în jur pe o rază de peste 50 de metri, ca o bombă atomică. Lăcătușul Alexandru Popescu a smuls un furtun și a îndreptat șuvoiul de apă asupra acelui punct, fără să-l învețe nimeni, fără să fie în atribuțiunile lui, salvînd munca altora numai cu mintea și sufletul. Și nu avea atunci dreptate șeful de secție, inginerul, doctorul, dar în primul rînd și întotdeauna oțelarul Antonică Dijmărescu, prietenul meu, cu formula lui de oțel ? Avea. Nimic nu se poate face — da, știu, consum un truism, dar, iată, l-am argumentat — fără suflet, mult suflet și minte omenească...

Cînd mi se face dor de clasa muncitoare, de acea clasă unică, pură, inalterabilă, atunci mă duc și o caut și o găsesc întotdeauna, pentru că ea nu pleacă nicăieri și este pretutindeni.

BREVIAR

■ **DOCUMENTELE „MAGAZINULUI ISTORIC".** În vasta campanie pe care presa românească o poartă în întîmpinarea sărbătoririi a 40 de ani de la 23 August 1944, un loc distinct îl are și revista „Magazin Istoric", ale cărei preocupări în revelarea unor documente și în dezvăluirea unor momente mai puțin cunoscute ale marelui eveniment sînt deja pregnante. Numărul 6, din iunie 1984, al revistei, publică o importantă contribuție documentară a generalului locotenent Ilie Ceaușescu, intitulată „Corpul de comandă al oștirii române împotriva Germaniei naziste". Autorul, doctor în istorie, demonstrează, aducînd în sprijin numeroase date și o minuțioasă reconstituire de arhivă, că în rîndul armatei române sentimentele de îndîrjire contra Germaniei (cum se menționează într-un document) erau puternice. Într-o formă științifică și totuși atractivă, general locotenent Ilie Ceaușescu reușește un foarte interesant și solid studiu istoric, care aduce, în privința momentului premergător revoluției de la 23 August 1944, importante lumini.

■ **RAMURI — 20.** În aceste zile a fost sărbătorita, la Craiova, împlinirea a 20 de ani de la apariția, în serie nouă, a revistei literare „Ramuri". O recapitulare a biografiei acestei publicații postbelice dă posibilitatea de a observa că în cele două decenii de existență „Ramurile" au constituit un laborator literar ale cărui rezultate în scrisul românesc de azi se văd pregnant. Mai multe articole, publicate în „Contemporanul" nr. 25 din 1984, accentuează momentele memorabile pe care grupul literar de la „Ramuri" le-a produs. „Din anii începuturilor" se intitulează articolul lui Ilie Purcaru, legat, cum spune autorul, „de primii cinci ani ai revistei". „Ramuri", notează eminentul reporter, a contribuit la afirmarea, în anii '60, a unor scriitori și eseiști azi de primă mînă : Paul Anghel, Ștefan Bănulescu, Nicolae Dragoș, Ilarie Hinoveanu, A. Păunescu, Mihai Pelin, Grigore Traian, Mihai Ungheanu, Vasile Vetișanu. E, într-adevăr, o listă cu multe nume răsunătoare, urmate și în anii mai noi de altele care, poate mîine, vor avea o rezonanță asemănătoare.

■ **LITERATURA PEDAGOGICA.** Unul din recentele colocvii ale adolescenței", tipărit de „Albatros", este semnat de Aurel David și se intitulează „Copil de pripas". Autorul, care mai publicase un volum avîntat, „Pe aripi de planoare", scrie acum un fel de povestiri moralizatoare, simpatice prin didacticism. Pentru vîrsta căreia i se adresează, „Copil de pripas" poate fi o lectură interesantă.

■ **MĂRTURIA UNUI „CULTURAL".** Într-un interesant interviu publicat în „Flacăra", Valeriu Răpeanu mărturisește, despre condiția criticii pe care a îmbrățișat-o, următoarele : „Știm cum știți și dumneavoastră, că unii din confrații noștri ne socotesc pe cei ce abordăm cultura dintr-o perspectivă totală, unitară, drept **culturali,** care ar fi ceva opus unui spirit estetic rafinat. Nu cred că o viziune de ansamblu asupra culturii ar duce la dispariția specificității fiecărui domeniu de manifestare a spiritului. Nu cred, de asemenea, că abolim limbajul caracteristic și cu atît mai mult noțiunea de valoare dacă explicăm o operă, un autor, un curent prin totalitatea factorilor sociali, istorici, morali, psihologici, prin întreaga ambianță culturală a epocii care și-a pus amprenta asupra ei sau, dimpotrivă, a creat curenți de respingere". Așa este, și în privința acestei ferme poziții, ne asociem ideilor promovate de Valeriu Răpeanu. Se pune însă întrebarea : să nu știe „esteții" care îi depreciază pe „culturali" că tocmai „culturalii" au creat climatul de valori într-o epocă și au consolidat permanența culturii ?

■ **CULTIVAREA LIMBII.** Un remarcabil publicist pe teme civice se dovedește, cu articolul intitulat „Aproape monologuri" („Cronica", nr. 23), criticul băcăuan Constantin Călin, în general un comentator serios, care pune minuțiozitate în analiză și fermitate în judecăți. Acum el s-a fixat asupra unei teme majore care este cultivarea cotidiană a limbii, semnalînd pe bună dreptate primejdia sărăcirii vocabularului prin adoptarea unui limbaj stereotic, artificial, alcătuit din „clișee". Față de opinia altora care adoră „clișeul" și ar dori să-l introducă și în literatură, intervenția lui Constantin Călin, foarte judicioasă, merită aplaudată.

A. S.

Resurecția lirismului

Urmare din pag. 1

că „Fluxul memoriei marchează o dată cu valoare de răscruce în contextul amplei și complexei zbateri prin care trecea poezia română contemporană. Cartea lui A.E. Baconsky este un punct de reper, un «document» de istorie literară, destin rar, hărăzit unui număr restrins de opere, dincolo de valoarea lor estetică intrinsecă." **(Însemne ale modernității,** 1977). Nu vom găsi nici un vers comparabil ca valoare și angajare artistică cu „Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt" ; vom întîlni însă — ceea ce e salutar — eul liric în ipostaze eliberate de orice schematism, de la ușor convenționala încă „elegie a timpului reînviat prin aduceri aminte" la „obsesia borealismului", de la poemul de inspirație istorică, melancolic și funebru, la elanul vital prefăcut într-o paradoxală frenezie nostalgică : „Cîntecul lui vibrează-n încăpere, / Pașii mei singuri au trecut arar, / Șoaptele ne-au rămas ca-n scoicile de mare / În florile acestea din pahar. / / Acum sînt toate ca-ntr-un somn încet, / Un cîntec doar aud, fără cuvinte, / Un murmur în lumina dulce-a zorilor — / / Trupul tău gol a început să cînte." **(Nud în zori).** Poezia își redobîndește sensibilitatea metafizică. Într-un alt sens decît lirica lui Labiș, fără romantismul „clasicizat" al acestuia, A.E. Baconsky „pare a avea o înclinație specială pentru formele de modernitate lirică înverșunată de marea poezie așa-zis tradiționalistă dintre cele două războaie, în linia Adrian Maniu, Ion Pillat, Vasile Voiculescu și, mai ales, Lucian Blaga. Este însă interesant de observat că, în prima lui etapă, neotradiționalismul baconskyan se distinge printr-o originală confluență dintre tradiția grefată pe o sensibilitate tulburată de angoase și elanuri metafizice și exultanțele romantic-stilizate, de un folclorism vizionar, ale eposului sadovenian. De aici rezultă lirismul de factură contemplativă, traversat, aparent contradictoriu, de crize nostalgice și de discrete hedonisme convertite în «poze» de tip estet. Rezultă o anumită prețiozitate atent cultivată, dar congenital proprie, pare-se, personalității scriitorului. Și tot de aici, pornește inclinația spre poezia voluptăților naturiste, a itinerariilor fastuoase, înflorate de impulsuri adînc și indefinibil ereditare, în ordinea timpului istoric și a spațiului geografic", **(idem).** Peste mai bine de zece ani poetul va publica volumul **Cadavre în vid** (1969), cartea sa de rezistență. Imagistica bogată vorbește acum de condiția dramatică a ființei rătăcite în „întunericul alb" al existenței neutralizate. Figura **vidului,** cu semnificația metaforică subînțeleasă, este alcătuită, parabolic sau în mod direct, printr-un **lirism al coexistenței :** evadarea din sine alături de percepția existențialistă a zădărniciei, timpul și rigorile lui lîngă imaginea neantului, „elanul istoric" alături de dezabuzare, înțelegînd prin coexistență o modalitate savant dozată de aneantizare. Substanța poetică se schimbă radical ; totuși, se poate observa încă, aventura memoriei (memorie afectivă, memorie livrescă, memorie a „esenței pierdute" dar și a inautenticului) rămîne o constantă cu valoare

Desen de Raluca Grigorcea

de postulat în universul liric al lui Baconsky. Este memoria generică, **abstractă** și abstractizînd, topindu-se ea însăși în vid : „E în toate un timbru de evocare, / un **imiaducaminte** fără memorie". Memoria „infernală" introduce un motiv poetic răsfrînt în actualitate : **agresiunea civilizației tehnice asupra naturii, distrugerea inefabilului, reificarea ființei (Anotimp electronic).** Poezia mai recentă a lui Baconsky pune citeva dintre problemele primordiale ale omului contemporan. Este, simbolic, calea parcursă de conștiință : de la imaginea proprie, de la cunoașterea de sine la meditația ontologică și, apoi, socială.

În **Schița de fenomenologie poetică,** autorul **Cadavrelor în vid** pronunță un adevăr esențial despre raportul dintre creator și epoca istorică : „Poetul trăiește în istorie, într-o epocă dată, într-un spațiu geografic și etnic dat ; el aparține acestor ambiațe circumscrise și le exprimă, dar a exprima înseamnă, în poezie, a opera o reducție în direcția esenței, atemporalizînd temporalul, situind valorile realității restructurate într-un orizont reversibil." Resurecția lirismului implică o asemenea dublă apartenență : „confluența **timpului** și a **duratei".** Poezia anilor '60 este o splendidă justificare a „atemporalizării temporalului", pentru a ne exprima cu cuvintele poetului.

Dezvoltarea poeziei actuale, am spus-o și cu alte ocazii, ni se pare mai ales una a vocilor individuale. Termenul de generație are o acoperire biologică. În jurul lui 1960 o prestigioasă serie de poeți se aflau în pragul debutului sau publicaseră deja primele cărți. Opera lui Labiș le va servi ca **model,** dar nu în sensul **influenței** sau al inriuririi (decît în cazuri izolate), ci ca descătușare a sensibilității, ca posibilitate practică de a înfringe îngrădiri tematice și stilistice — și ca atmosferă. În general însă, intrarea în scenă a acestor autori nu atinge vigoarea artistică a modelului. Slăbiciunile unora, de la început, sînt explicabile contextual, altele țin de o anume timiditate în privința luării în posesie a universului propriu. Maturizarea artistică se petrece de obicei spre mijlocul său în a doua parte a deceniului al șaptelea, simultan cu apariția unei noi serii de poeți. Debuturile poetice dintre, să zicem, 1958—1964 sînt rareori într-adevăr spectaculoase, ceea ce nu se va repeta cu poeții care apar la sfîrșitul deceniului, maturi și formați de la prima carte. Climatul se schimbă, în sensul democratizării culturale, după 1965.

Înainte de a trece la analiza posibilelor direcții ale liricii contemporane, a structurilor ei tipologice, care ar putea reuni în aceeași matcă autori diferiți, să zăbovim în jurul citorva date ce merită consemnate în istoria recentă a poeziei. În jurul lor gravitează principalele transformări. În 1965 apărea culegerea **Versul liber** de Miron Radu Paraschivescu. Poeziile incluse, scrise între 1931—1964, nu aduc viziuni noi față de **Declarația patetică** (1960), ci adîncesc structura deja afirmată nuanțînd, lărgind cadrul inspirației sau amintind formula baladescă, din a cărei ironie subțire autorul scoate cu totul alte efecte față de **Cinticele țigănești** (v. **Balada păgubașilor).** De la balcanismul stilizat fermecător la aparent ludica denunțare a utopiei „estete". Sub masca ironicului, care distilează pînă la completa nerecunoaștere grotescul inițial al imaginației, se ascunde o meditație asupra rosturilor întreprinderii artistice. Mai importantă este prefața la volumul din 1965, **Majuscule,** un adevărat manifest „împotriva rutinei", cu largă audiență în epocă : „Dacă aș visa să le pot da un sfat tinerilor poeți, este acesta : să evite rutina care se strecoară pe furiș în numele ordinei." Versul „liber de orice vorbărie" este tocmai atingerea tehnică a esențialului. El asigură cel mai potrivit cadru de manifestare subiectivității, acelei subiectivități care se extinde precum „umbra, prelungirea și ecoul faptelor" **(Poeții),** ajungînd să fie factor ordonator, acțiune înrîuritoare — conștiință universală : „Ca și nuditatea, înfățișarea versului liber e anonimă și egalitară : sub un limbaj comun, o inimă unanimă [...] Căci emoția poetului și sentimentul lui se identifică deplin cu universul : el e lumea într-atîta cît lumea se recunoaște în emoția lui." „Versul liber" respectă „mișcările sufletului" („Ideea poetică va fi atunci o rezultantă firească a vieții, mai mult sugerată decît rostită"), el parcurge prin minimum de procedee maximum de semnificație.

Anii aceștia, de după 1965, au o importanță deosebită pentru poezia contemporană : sînt „anii sertarelor răsturnate fără sfială pe mesele editorilor, anii debuturilor dezbărate de complexul neasemănării, anii cînd ne-am reamintit că faptul scrisului are rațiune în legile continuității și într-un mereu reluat dialog cu valorile trecutului." (Mircea Ciobanu). Un an literar se impune atenției cu primordialitate : 1966. Marian Popa este într-un loc tranșant : „este un an situat la începutul unui boom liric fără precedent în istoria postbelică a poeziei." Apar în 1966 **11 elegii** de Nichita Stănescu, **Infernul discutabil** de Ioan Alexandru, **Moartea ceasului** de Marin Sorescu, **Călciiul vulnerabil** de Ana Blandiana, volume de referință pentru autorii respectivi și care aduc noutăți. Debutează în același an Mircea Ciobanu **(Imnuri pentru nesomnul cuvintelor),** Leonid Dimov **(Versuri)** și Ioanid Romanescu **(Singurătatea în doi),** poeți de primă mărime, apare **Omul cu compasul** de Șt. Aug. Doinaș, sînt publicate **Versurile** lui Radu Stanca și ediția retrospectivă de **Poezii** de Emil Botta. Este un moment prielnic debutantului, autonomiei registrului liric. Între 1964—1969, pentru a alege numai răstimpul a cinci ani, debutează editorial poeți remarcabili ai actualității : Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Constantin Abăluță, Adrian Păunescu, Gheorghe Pituț, Ileana Mălăncioiu, Marius Robescu, Nicolae Ioana, Dumitru M. Ion, Dan Laurențiu, Cezar Ivănescu, Virgil Mazilescu, George Alboiu, Sorin Mărculescu, Nora Iuga, Mircea Ivănescu, Vasile Vlad, Florica Mitroi (ordinea e cronologică).

L2 30 IUNIE 1984

ARHIVĂ LITERARĂ: 23 AUGUST 1944

AUREL MIHALE:

„Literatura acestui moment — un adevărat fond de aur al noii noastre literaturi socialiste"

I Am vrut să afirm cu tărie, transfigurat artistic, adevărul istoric, eroismul de masă și o stare de spirit exemplară.

— Stimate Aurel Mihale, o mare parte a activității dumneavoastră literare ați închinat-o evocării actului istoric din august 1944 și războiului antifascist. Amintesc, pe lîngă cele două mari cicluri „Cronică de război" și „Focurile", volumele „Podul de aur", „Poartă și drum", „Acțiunea Hildebrand" etc. Aș vrea să ne oprim, cu acest prilej, numai asupra trilogiei „Cronică de război". În ce fel această operă, reprezentativă pentru literatura noastră închinată acestui măreț eveniment din istoria poporului nostru, continuă tradiția prozei istorice românești ?

— Mai intîi, într-un mod mai general. Sentimentul iubirii de patrie, de strămoșească noastră vatră, de popor a constituit un atribut de totdeauna al literaturii noastre. De fapt, el a reflectat o dimensiune majoră a istoriei noastre în care de atîtea ori poporul nostru s-a ridicat la lupta de apărare a libertății și independenței sale, pentru împlinirea sacrelor sale idealuri naționale, a măreților idei de pace și progres social. Există în această privință, la noi, într-adevăr, o întinsă și puternică, valoroasă **tradiție literară.** Putem vorbi deci, pe drept cuvînt, de un deosebit **caracter patriotic** al literaturii noastre ca despre una dintre cele mai proprii trăsături ale însăși esenței sale tematice și estetice.

Apoi, în mod particular ; personal am avut direct în vedere scrierile despre război ale marilor scriitori din generația celuilalt mare război mondial : Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Perpessicius, Cezar Petrescu etc., în a căror lumină copleșitoare trebuia să cutez să intru și, odată cu toți ceilalți scriitori ai generației mele, să încerc să duc această împovărătoare torță mai departe.

În același timp trebuie spus că literatura închinată Eliberării și celui de-al doilea război mondial prezintă o mai mare diversitate tematică social-umană, precum și o largă diversitate de stiluri și individualități creatoare, că ea a cuprins întregul cîmp al literaturii noastre cu toate genurile și speciile sale, context în care trebuie încadrată, cu prioritate, și trilogia „Cronică de război". Mai mult, am căutat cu insistență să prind în expresia ei artistică, pe lîngă permanentul mesaj umanist al marii literaturi, noul mesaj concret-istoric și social-uman al epocii războiului antifascist, reprezentat printr-o nouă „încărcătură" ideologico-artistică consubstanțială operei : ridicarea poporului nostru la revoluția din august 1944 și participarea sa la războiul antihitlerist însemnînd, pe lîngă lupta pentru libertate și independență, pentru împlinirea mărețului nostru ideal național, și o luptă împotriva fascismului, pentru eliberarea și a altor popoare, vecine și prietene, de asuprirea lui ; precum și afirmarea unui nou ideal politico-social, cel al revoluției, sfîrșitul dictaturii fasciste și al războiului însemnînd în același timp pentru milioane de oameni, printre care am stat în tranșeele războiului antihitlerist, începutul unei lumi noi mai drepte și mai bune, socialiste.

— Vă rog să faceți o prezentare, și ceva mai largă și din „interior", a trilogiei, începînd cu faza de elaborare a ei, o mică biografie a acestei epopei pînă la apariția ei.

— A trecut destul timp de atunci, așa că pot vorbi ceva mai detașat despre aceste lucruri... Ideea mai întîi a unei singure, apoi a mai multor cărți despre război mi-a venit desigur în minte imediat după întoarcerea de pe front. Fusesem însă atît de zguduit de cele prin care trecusem în anii cei mai cruzi ai tinereții mele, de cele văzute și, mai ales, de cele adînc trăite, pînă la o adevărată traumatizare psihică, încît ani în șir gîndirea mi-a fost ca blocată de orice încercare de a-mi reaminti, de a retrăi și, mai ales, evoca amară dar și tulburătoarea mea experiență de pe frontul antifascist. Dar, lucid, mi-am dat seama că experiența mea personală, cu tot formidabilul ei cîștig al **trăirii** directe a evenimentelor și care îmi putea asigura autenticitatea unică, absolut necesară a unor astfel de scrieri, era totuși limitată. Am început astfel o vastă și istovitoare documentare asupra desfășurării întregului război, în mod special asupra pregătirii insurecției din august 1944 și participării armatei și poporului nostru la războiul antifascist, folosind, cît s-a putut atunci și apoi mai tîrziu, tot ce constituiau documente și izvoare autentice românești și străine, precum și mai tot ce se scrisese despre cel de-al doilea război mondial. M-am reapucat de lucru, de data asta mult mai prudent, orientîndu-mă spre experiența lui Mihail Sadoveanu, a povestirilor de război. Așa mi-a aparut o primă cărțulie, „Ultimul asalt", cu oarecare succes, dar care era mult prea departe de ceea ce năzuiam eu. Atunci am avut șansa de a mă apropia mai mult de Camil Petrescu, căruia îi citisem manuscrisul primului volum din viitoarea sa trilogie „Un om între oameni" și care acceptase cu interes o discuție directă asupra manuscrisului, în citeva seri, în fosta sa locuință de pe strada Luterană... Cu acest prilej, el a fost cel care mi-a întărit încrederea în **intenționalitatea artistică** a ceea ce vroiam să scriu eu despre revoluție și război și, mai ales, pretinzînd că aveam vocația unui „scriitor de cursă lungă", precum și posibilitatea „închegării unor mari structuri artistice" și că avînd experiența războiului nu trebuia să renunț la a stărui în hotărîrea mea.

Am ajuns la tema și ideea artistică a vîitoarei epopei după ce am ajuns, avînd de acum o documentare suficientă, la înțelegerea atît a esenței și sensului istoric al marilor evenimente epocale ce trebuia să le evoc, cît și ale momentului concret-istoric în care eu trebuia să fac aceasta... Mai întîi, trebuia să afirm cu tărie, **transfigurat** artistic, **adevărul istoric** al acestor mari evenimente istorice din punctul de vedere al interesului major național și social, al libertății și independenței poporului nostru, într-un moment în care se încerca cu stăruință „demolarea" spiritului viu național în mai toate domeniile social-spirituale... Apoi, a trebuit să înțeleg că ceea ce caracteriza, în esență, înfăptuirea revoluției și participării noastre la războiul antifascist, a fost, ca de atîtea alte ori în momentele cruciale ale istoriei noastre, de salvgardare națională, **eroismul de masă** al armatei și poporului român, nestinsa noastră sete de libertate și independență națională... Și, în sfîrșit, mult mai adînc și specific esenței literaturii, că fierbintea noastră dragoste de patrie, de strămoșească noastră vatră reprezenta în esența ei ontologică o **stare de spirit existențială**, o dimensiune majoră proprie condiției umane, cu deosebire condiției naționale a poporului nostru.

— Cum socotiți „Cronica de război" : o experiență literară inedită, o proză-document, o frescă artistică a unui mare eveniment istoric ?

— Cred că reiese destul de clar din cele ce am spus pînă acum... o creație literară epopeică, cu o vădită structură estetică, într-o modalitate obiectiv-istorică, cu o temă artistică și o finalitate foarte precise, evidențiate mai sus... Am să întăresc totuși acestea prin cîteva referiri la specificitatea artistică a operei... Este adevărat că această lucrare, ca dealtfel toate cele de acest gen, prezintă o situație particulară ; dar ea se impune cu necesitate a fi privită în cadrul general al cunoașterii artistice, al rezolvării raportului autorului cu realitatea obiectivă a evenimentelor istorice respective din perspectivă estetică, sentimentul dominant patriotic al autorului, al subiectivității sale artistice, devenind element de conținut al operei, al expresiei literare ca atare. Cunoașterea artistică a **adevărului istoric obiectiv** al evenimentelor reflectate de „Cronică", fapt care m-a și determinat să definesc această epopee ca o „cronică" a faptelor de seamă istorice respective, este asigurată de reflectarea esenței și sensului reale ale acestora în imagini și reprezentări artistice, ceea ce fundamentează legitimitatea și autenticitatea ei, ca **însușire artistică** a realității istorice... Fapt ce înseamnează, în al doilea rînd, că a fost necesară nu doar respectarea adevărului istoric, ci și, cu o tot atît de absolută necesitate, transfigurarea lui în **adevăr artistic**, realizarea unei expresii artistice corespunzătoare, cu valoare intrinsecă estetică. ...Și, în sfîrșit, am încercat a reflecta artistic aceste evenimente istorice din **perspectivă umană**, a șansei de a fi „trăit" aceste evenimente istorice, „trăire" care, așa cum a remarcat Perpessicius după apariția primului volum („Nopți înfrigurate"), asigurase autenticitatea artistică a acestei scrieri. O modalitate specifică marcată de sensibilitate umană, de-o **emoție artistică**, ce caracterizează viabilitatea creației literare o dată în plus...

II Ecoul la public al acestei literaturi a fost verificat în timp.

— În acest caz, se impune întrebarea : în ce fel a fost receptată „Cronica de război", atît de public, cît și de critica literară ?

— Apariția atît a primului volum, „Nopți înfrigurate" (1957), cît și a „Cronicii" (1966) a produs o vădită „senzație" pozitivă, și în rîndul cititorilor, și al criticilor literari, verificată apoi în timp. Cred că acest lucru s-a datorat, pe de o parte contextului social-istoric de care am amintit mai sus și în care eu veneam să afirm adevărul despre insurecția din august 1944 și participarea noastră la războiul antifascist, iar pe de altă parte orientării mele spre o altă tematică literară decît cea abordată pînă atunci, precum și realizării artistice.

Cu același interes a fost primită și apariția întregii trilogii, în 1966, „Luceafărul" remarcîndo ca un adevărat „eveniment literar" ; iar dintre cronicile deosebite închinate acestui „eveniment" aș aminti : pe a lui Aurel Martin („Viața militară"), care remarca „cristalizarea intenției autorului și din perspectivă estetică, Aurel Mihale găsind o formulă narativă dintre cele mai generoase" ; a lui Mihai Gafița („Albina"), care o caracteriza ca pe „o uriașă dezbatere simbolică a celor ce au dus greul luptelor, toți la un loc întruchipînd țara, poporul care și-a cucerit libertatea și dreptul la o altă viață".

— Fiind vorba, totuși, de o scurtă „biografie" a operei, amintiți și de acele adversități, întîmpinate de „Nopți" !

— Foarte pe scurt, acum, căci nu știu cînd voi mai găsi timp să scriu despre ele, precum și de altele, de mai tîrziu... Volumul „Nopți înfrigurate" urma să apară la editura „E.P.L.A." cu prilejul aniversării Eliberării în august 1957. În iulie, directorul de atunci al editurii rupe, pur și simplu, contractul pe care îl aveam cu editura, precum și spălturile cărții, din motive „întemeiate". La sesizarea mea, secția respectivă a Comitetului central mută în aceeași zi cartea la Editura tineretului și numai peste două zile mă întîlnesc cu jovialul Al. I. Ștefănescu, directorul editurii, cu manuscrisul meu pe masă. (Bravo, domnule ! Îmi place, te felicit ! Și drept să-ți spun, îmi pare bine că ne-a fost dată nouă ! Dar... nu-mi place titlul !"... Nu-l mai amintesc, căci era într-adevăr neliterar... „O să mă gîndesc la altul !"... „Cînd ? Eu dau astăzi drumul manuscrisului în producție ! Hai, să vedem împreună titlurile nuvelelor și să alegem pe loc unul dintre ele !... ...Poftim — pune creionul pe cel de-al doilea titlu. Ăsta este : Nopți înfrigurate !").

Lucrurile însă nu s-au oprit aici ; acțiunea directorului „E.P.L.A." avusese totuși un oarecare „temei". După apariție, cu prilejul acordării premiilor de stat, cartea „Nopți înfrigurate" a fost ștearsă de pe lista deja hotărîtă a acestora, în ajunul apariției ei în presă. Întrebînd, „de ce ?", mi s-a spus, mai în glumă, mai în serios, că „n-am fost noi buricul pămîntului în cel de-al doilea război mondial". A fost, în schimb, cel mai serios motiv care m-a hotărît să dedic următorii 20 de ani de activitate literară tematicii evenimentului din august și războiului antifascist !... Culmea a fost, că acest lucru s-a repetat și cu romanul „Fuga" (1963), tăiat de pe lista premiilor de stat din chiar spălturile ziarelor în preziua apariției acestora ! De data asta, la memoriul înaintat, mi s-a răspuns că „n-am perspectivă istorică asupra celui de-al doilea război mondial" ; dar numai peste cîțiva ani s-a dovedit că aceasta fusese adevărata „perspectivă istorică" !...

— Firesc, întrebarea următoare ar fi aceasta : ce ecou a avut „Cronica de război" peste hotare, dacă a fost tradusă și unde ?

— Un ecou mai mare, decît în mod real mă așteptam, ceea ce m-a bucurat foarte mult, dat fiind că nu era vorba doar de o carte a mea, ci de faptul că ea reflecta efortul extraordinar și însemnătatea deosebită a participării armatei și poporului nostru la războiul antifascist pînă în clipa victoriei asupra Germaniei naziste... Mai întîi, au apărut unele nuvele în diverse reviste literare străine : „Inostranaia literatura" (1958—1959), „Nagy vilag" (1960), „Septembrie" (1958), „Europe" (1959) etc. ...Apoi, timp de un întreg deceniu, în mai multe limbi, în diverse culegeri și antologii, după cum urmează : în limba rusă, 3 volume ; în limba maghiară, 2 volume ; în limba germană, 2 volume ; cîte un volum în limbile : ucraineană, sîrbă, italiană ; în antologii, în limbile : slovacă, poloneză etc... în total în 10 limbi europene.

— A venit astfel momentul altei întrebări : cunoașteți „literatura eliberării" din alte țări ? Cum raportați literatura română la această întreagă literatură închinată celui de-al doilea război mondial ?

— Răspund mai întîi la prima întrebare... O cunosc, pe cît mi-a fost posibil, mai ales pe cea din primele decenii de după război, și nu numai dintr-un acut interes documentar și profesional, ci și pentru că, angajîndu-mă într-o asemenea temerară și lungă întreprindere literară proprie, am fost obligat să cunosc, cît de cît, oricum în mod esențial, orientarea tematică, gradul respectării adevărului istoric, modalitățile artistice atît de diverse folosite, valoarea estetică etc., ale acestor literaturi, cu care într-un fel trebuia să mă măsor, iar unora dintre cărți a trebuit să le dau replica artistică necesară.

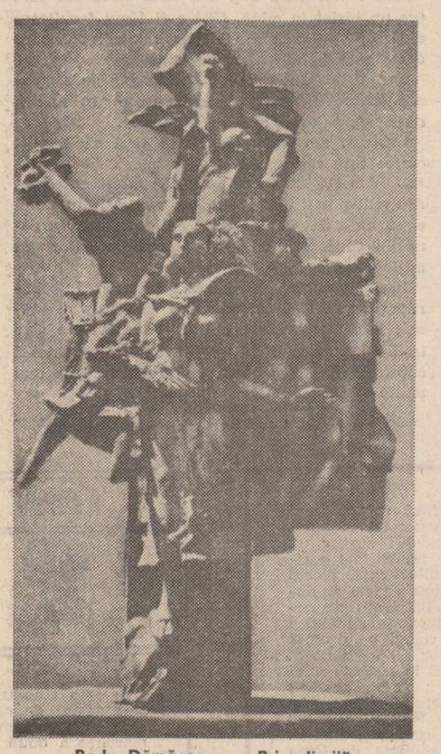

Radu Dămăceanu : „Brigadierii"

Acest lucru mă ajută să răspund și la a doua întrebare, ajutat și de faptul că în decursul anilor am participat la diverse „întîlniri", „mese rotunde", „simpozioane" etc., închinate literaturii „rezistenței și războiului antifascist". Pot spune, cu certitudine și mîndrie, că „stăm bine", urmînd, cred, imediat literatura sovietică, orientată foarte mult spre această tematică. E drept că am fost ajutați în această nobilă activitate creatoare și de tradiția noastră literară despre care vorbeam la început, dar trebuie să remarc în același timp, pe de o parte, atașamentul nemăsurat al tuturor scriitorilor noștri față de popor și patrie, de idealul nostru național și social, fierbintele lor patriotism ; iar pe de altă parte, climatul cu totul deosebit politico-social, ideologico-artistic asigurat de partid și statul nostru socialist, mai ales în ultimele decenii, propice dezvoltării acestei literaturi atît de strîns legată de lupta poporului nostru din trecut și de astăzi, de totdeauna, pentru libertate, independență națională, suveranitate și pace.

Aș vrea însă să revin în mod special asupra literaturii „rezistenței și războiului antifascist" a popoarelor europene : o asemenea literatură unește într-un **front comun** mai toate marile talente ale timpului nostru, care n-au putut trăda nici esența literaturii, a permanentului său umanism, nici idealul de luptă național și social al popoarelor lor.

III Această temă poate fi și un avertisment, un apel la apărarea omenirii.

— Să revenim la literatura noastră. Din atîtea lucrări dedicate eliberării și războiului antifascist, care opere vi se par mai bune, mai apropiate ?

— Sînt obligat să remarc, că și în cadrul literaturii noastre această tematică a unit pe toți marii noștri scriitori într-un **front literar comun** ; că această literatură, cu un profund **caracter militant, angajant,** reprezintă o bună și însemnată parte a literaturii din aceste patru decenii de după eliberare ; creație care se poate constitui într-un adevărat **fond de aur** al noii noastre literaturi, cu un deosebit caracter patriotic, umanist-revoluționar, credincioasă nouului nostru ideal social și național, idealului nostru estetic socialist.

— Să ne întoarcem atunci la „Cronică de război". Ea se prezintă ca o ediție definitivă ?

— Nu, nicidecum ! În primul rînd, pentru că socotesc că în artă și literatură nimic nu poate fi definitiv. În al doilea rînd, nu uitați „Cronica" a fost scrisă acum douăzeci de ani, în contextul social-cultural de care am amintit, și care, cu toată constientizarea lui de către mine atunci, cum desemenea am amintit, a influențat cu necesitate opera ; precum și că ea reprezintă totuși faza de atunci a înțelegerii mele și a experienței mele literare, dinainte de apariția celeilalte trilogii, „Focurile", și a ultimului roman „Pămînt, pămînt..." ! ...În al treilea rînd, însuși nivelul actual al dezvoltării literaturii noastre și noul context social-cultural mă obligă la o revedere a cărții... Evident, acestea nu presupun niște schimbări prea întinse, sau adînci, structurale ! Nu ! Ci o „ultimă" revedere a trilogiei, ceea ce de altfel am și făcut, încă de acum cîțiva ani.

— În ce sens anume ați pregătit această nouă și „definitivă" ediție ?

— În primul rînd, al „definitivării" artistice a textului literar existent... apoi, al îmbunătățirii structurii intraestetice a trilogiei, în sensul evidențierii mai cu pregnanță a intenționalității mele artistice... și în sfîrșit, prin adăugirea unor nuvele și povestiri cu aceeași tematică, selectionate din volumele ce mi-au apărut între timp („Somnul de veghe", „Fiecare moare cum vrea", „Poartă și drum"), în sensul întăririi caracterului național al luptei armatei și poporului nostru pentru libertate și independență în acest memorabil moment istoric care a fost insurecția și războiul antifascist.

— Socotiți tema artistică a eliberării și războiului antifascist epuizată, în general, cît și de către dumneavoastră ?

— Absolut, nu ! Și-ar fi și un nonsens estetic ! Dată fiind inepuizabila diversitate pe care o poate lua expresia artistică a aceluiași dat al realității obiective, corespunzătoare a imenselor aspecte pe care le poate avea subiectivitatea creatoare, nu doar a atîtor alți scriitori, ci chiar a aceleiași individualități și personalități artistice care poate schimba atît unghiul de vedere cît și intenționalitatea sa artistică... Așa că nici tema artistică a eliberării și războiului antifascist nu poate fi epuizată, orice alt scriitor putînd descoperi o altă fațetă a acestei realități istorice, sau dînd o altă semnificație social-umană evenimentului.

Astfel că, nici eu personal nu consider că am epuizat tema insurecției și a războiului antifascist, nu doar pentru faptul că cunosc încă multe lucruri despre care încă nu am scris, ci mai ales pentru că sînt mereu incitat de alte posibile noi expresii artistice, noi semnificații social-umane ale acestui mare eveniment al istoriei noastre contemporane care a hotărît un nou destin poporului nostru și patriei noastre.

— În sfîrșit, o ultimă întrebare : există încă virtualități neexplorate, atît ideatic cît și artistic, ale acestei importante teme literare ?

— O, imense... și de o mare actualitate. Mă gîndesc, desigur, la folosirea în continuare, ca obiect al literaturii, a luptei unite a oamenilor și popoarelor, care au înfrînt în cele din urmă cu atîtea grele jertfe fascismul... Dar mai mult decît atît, mă gîndesc la faptul că literatura antifascistă a reușit să reflecte într-o zguduitoare și măreață expresie artistică **impactul brutal, traumatic al conștiinței umane a acestui veac al nostru cu cumplita violență a fascismului și celui mai crud război** — din istoria omenirii — impact din care trebuie să spunem cu mîndrie, conștiința omenirii a ieșit biruitoare, mai fortificată și substanțial superioară, mai încrezătoare în forța și succesul luptei sale, și datorită aportului specific, deosebit al literaturii. Literatura antifascistă a fost unul din principalii factori care a contribuit la constientizarea pericolului fascist și a necesității înfrîngerii cu orice sacrificii a dominației acestuia, la mobilizarea maselor și popoarelor la epopeica luptă împotrivă-i, pînă la înfrîngerea lui finală.

În acest sens, mă gîndesc la acele noi virtualități ale literaturii, ca **expresie artistică majoră a luptei pentru apărarea și afirmarea liberă a condiției umane,** potrivit cărora, fără a uita nici o clipă măreția și semnificația marilor evenimente istorice despre care am vorbit pînă acum, trebuie să îndreptăm binoclul conștiinței noastre artistice deopotrivă, și spre dramaticul prezent al zilelor noastre, în care sîntem pîndiți cu adevărat de primejdia reală a unui nou război care de data asta poate nimici întreaga omenire. Vom vedea astfel mai profund și proportional mărită imaginea noilor realități social-umane ale lumii de azi, adîncimile încă neexplorate ale sufletului omenesc în permanentă luptă a omului contemporan pentru propria împlinire, în consens cu destinul poporului său, al omenirii ; vom spori succesul luptei sale împotriva nu doar a recrudescenței fasciste, ci și a degradării și înstrăinării, a înjosirii și violențării esenței umane, a tuturor manifestărilor antiumane, antisociale ; vom alătura efortul nostru creator luptei poporului nostru, a omenirii progresiste pentru salvgardarea valorilor culturii și civilizației actuale, a valorilor progresiste, democratice, umanist-socialiste de primejdia unui nou război pustiitor, pentru siguranța deplină a vieții și a unei păci trainice pe pămînt.

Mariana Brăescu

nistor tănăsescu

Nistor Tănăsescu — fratele meu de fîntînă, căci s-a limpezit și-a băut apă în satul Florica, județul Buzău.

Fratele meu de-același spic, de pîine din satul Florica, județul Buzău ;

Fratele meu de vînt, fratele-mi de floare, fratele-mi de soare și de umbră, Nistor Tănăsescu ;

Frate-al meu de drumurile-aceleași, de aceleași ierburi, Nistor Tănăsescu ;

Frate-al meu de-aceiași frați, părinți, de aceleași mame, de surori ; frate de fratele cîntecului, cîntec frate, Nistor Tănăsescu.

Muncitor la Buzău, și țăran la Florica, Nistor Tănăsescu, fratele meu de fîntînă, căci s-a limpezit.

Are cine să mă apere, în sat la noi.

Ion Gheorghe

Cea mai cuminte

Patrie pe buza înălțimilor
patrie ce ne săgetezi inima,
umbra noastră nu cade în ograda vecinilor
umbra noastră stă dreaptă în preajma ta

cît de vinovați sîntem noi, cît
de puține cuvinte
îți sînt ție pe plac —
patrie, cea mai cuminte
în care eu mai mult tac !

Rîndul meu

Acum vine rîndul meu și al prietenilor mei să cădem în genunchi
dinaintea părinților noștri, cei cu pîinea și sarea,
ochii lor — livezi cu floare și rod — vindecă de singurătate
ne face noaptea senină ca-marea

o, mamă ! o, mamă ! mi-ai dăruit cea mai frumoasă dintre patrii — viața
ta pe care o rîști împreună cu mine
căci știi că dreptatea e de partea mea și-mi ține
de urît seara pînă dimineața

o, tată ! o, tată ! de june mi-ai lămurit odată pentru totdeauna
că patria nu bate cu ramuri de măr înflorit
ea înconjură sufletul nostru precum soarele, precum luna
ni-l pune în lumină cum nici n-am gîndit

acum vine rîndul meu și al prietenilor mei să cădem în genunchi
în fața acestui cuvînt de două ori repetat —
frumoși sîntem, nalți la stat și la sfat, o, aveți grijă prieteni
în urma cîntecului nostru să nu rămînă grîul culcat

nu-s vremile sărace, mai e nevoie de poeți
să poarte cerul pe umeri cu toate darurile lui —
cerneluri scumpe șiroiesc pe trupuri, fără de preț
sînt adevărurile și dulci-amărui

o, patrie ! numele tău de trei ori pe zi îl șoptim
tu ești ideea noastră de sublim, de franchețe, de modestie —
mai bine un cîntec pe buze decît
în gînduri o mie !

Patria sumă

1

Patria se așează laolaltă cu dorul
cînd ni se face de arat și semănat ogorul

își deschide toate întrările spre noi
îmbiindu-ne cu semințe de soi

patria nu ne promite rod bogat
ea ni-l dorește de cîștigat

nemijlocit și purificator
este drumul prin patria ogor !

2

cloșcă cu pui de aur și istriță
se cheamă patria de către viță

patria deal se iubește cu măsură
apropiind-o cît mai rar de gură !

3

nici luna, nici stelele nu-s
patriei munte mai presus

din această înălțime
hotărîm cum se cuvine

fiecare își flutură
steagul său de purpură

fiecare își îndură
muntele pe care jură !

4

patria în sărbătoare
este numai patria mare

sumă a tuturor formelor
și reformelor

ea nu admite eroare
în manifestare

este unică și profundă
val de val, undă de undă !

Rondel

Un bărbat în fața patriei sale
blînd, în genunchi, ca o cîmpie pornită spre mare
se roagă însăși iubirii, parcă presimt
cum îl scot de mînă lacrimile din labirint

se încearcă să plouă dar nu se mai poate
un gest suveran pune opreliști la toate —
un bărbat plînge în fața patriei sale
blînd, în genunchi, ca o cîmpie pornită spre mare

mare, ți se încrîncenează pielea cînd îl auzi
îi ieși înainte iubitei cu ochi mari și uzi,
cu taina asta în suflet te lași acoperit de petale
urci un munte în flăcări amintindu-ți pe cale :

un bărbat în fața patriei sale !

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

ȚARA SPRE MARELE AUGUST

Între 13 și 18 iunie, în cadrul Întîlnirilor revistei „Luceafărul" organizate în diferite județe din țară, un grup de redactori și tineri colaboratori ai revistei au efectuat o călătorie la Tulcea. Conform tradiției, programul a fost alcătuit din dialoguri cu cititorii și vizite de documentare la obiective agricole și industriale, scopul deplasărilor pe teren fiind strîns legat de înțelegerea profundă și obiectivă a marilor transformări pe care socialismul le-a declanșat, fără părtinire, pe tot cuprinsul pămîntului românesc. Prezenți la șantierul de construcții navale din Tulcea, pe viitoarea platformă de extragerea nisipurilor de la Caraorman și în cîteva așezări pescărești din Delta Dunării, grupul de redactori și colaboratori ai revistei au angajat dialoguri sincere, pe probleme de muncă și de viață, ajungînd la un schimb de opinii fertile și dobîndind prețioase informații de la cei pe care i-au întîlnit : muncitori și tehnicieni, ingineri constructori și medici veterinari, pescari, țărani, locuitori dintotdeauna ai Deltei sau „coloniști" aduși acolo de frontul industrial, lume vrednică, muncitoare, legată profund de îndatoririle economice dar și de frumusețile deltei, de legătura lor sufletească cu locul în care trăiesc. Supusă unor mari transformări economice, Delta va aduce aur în hambarele țării dar frumusețea ei geografică și bogăția sa naturală vor trebui vegheate cu grijă ca să rămînă la fel și pentru generațiile ce vin.

„Patrie și patriotism" iată gîndul nobil sub care așezăm reportajele ce urmează, închinîndu-le marii sărbători de la 23 August, pe care o întîmpinăm.

În zorii zilei pe Dunăre

În căutarea Vicinei de mîine

Înainte de a intra în Deltă ne-am întîlnit cu lucrătorii proaspătului șantier naval din Tulcea. Era poate prima întîlnire cu scriitorii pe care o găzduiau constructorii și ceea ce explică poate de ce cei care au vorbit mai mult au fost oaspeții. S-a vorbit, desigur, despre Delta Dunării, despre metamorfozele prin care trece ca și despre cele care o așteaptă. Marile proiecte schimbă „fața locului", iar scriitorii țin să fie acolo unde „fața locului" se modifică. Ei au fost prezenți la despărțirea de Ada Kaleh. Mica insulită a devenit pricina unui adevărat pelerinaj. Imaginea ostrovului înecat de ape a rămas fixată în mai multe pagini care vor depune mărturie. Balta Brăilei a avut mai puțin noroc. Acolo transformările au fost repezi, iar vechea imagine a locului se voalează din ce în ce mai tare odată cu trecerea timpului. Pentru fabuloasa Baltă a Brăilei mărturiile sînt puține. Balta Brăilei n-a fost obiectul unui pelerinaj de adio și fabuloasa ei înfățișare moare încetul cu încetul pentru noi, deoarece sînt puține mărturiile care să ne-o evoce în toată sălbăteca ei splendoare.

Delta Dunării se află în fața unor mari prefaceri. Ele se și pot vedea la Pardina. Dar încep să se simtă peste tot. Chiar dacă unii dintre cei prezenți preferau unei poze de album realitatea care o inspirase, înțelegeau cu toții situația și necesitatea.

— Dar această carte există, ne-a spus una din gazdele noastre. Ea se numește **Delta, drumuri și sentimente** și este scrisă de mine. Vorbea amfitrionul nostru Ernesto Mihăilescu, care ne-a oferit apoi demonstrativ volumul apărut în colecția de reportaje a editurii Eminescu. „România azi". Este o carte care răspunde tuturor acestor întrebări pe care vi le puneți dumneavoastră și înregistrează toate aspectele despre care ați vorbit.

Dacă Ernesto Mihăilescu glumea sau nu, nu știm, dar este sigur că în el vorbea orgoliul unui cunoscător al universului acvatic de la gurile Dunării. **Delta, drumuri și sentimente** este o colecție de imagini ale Deltei, văzută direct, din apropiere, ori evocată prin gura celor care au apucat o altă Deltă, mai veche, mai sălbatică. Vorbe și imagini. Valoarea cărții stă în imaginile ei și mai puțin în vorbe. E. Mihăilescu a fost ziarist și a rămas, chiar dacă astăzi nu mai profesează. Ochiul său vede, iar mîna înfășoară cele văzute în fraze : cum a fost Delta ieri, cum este astăzi. Cînd surprinde materia propriu-zisă cartea lui E. Mihăilescu ne prilejuiește nostalgia unui cineverité total. Un localnic își agață de o salcie desaga. Cînd se întoarce salcia este înconjurată de ape. Episodul este expresiv în sine și nu cere vorbe. E. Mihăilescu își aduce aminte, copil fiind, de o sfestanie. Apa s-a retras din vechile lezături : canalele nu mai sînt adînci ; chiar vaporul amenință să nu-și mai ducă pasagerii de la o stație la alta. Mulțimea de oameni ai Deltei iese într-o tăcere impresionantă și alcătuiește o procesiune ceremonială pentru a implora baierele cerului să le dea înapoi apa. Asemenea esantioane fac interesul cărții lui E. Mihăilescu, foarte sensibil la realitățile umane ale Deltei. O expoziție de desene înfantile vorbește prin stilul reporterului mai bine decît un morman de cifre despre sufletul copiilor din Sulina. Ei desenează toți un singur lucru, ca într-un concurs cu temă dată : copiii Sulinei desenează toți vapoare, tot felul de vapoare, mari, mirifice, inventate cu o fantezie debordantă.

Desigur, din cartea lui E. Mihăilescu se poate extrage o hartă a Deltei, se poate reconstitui un itinerar complet al drumurilor ei, dar ajunge o singură icoană revelatoare ca să înunde tot acest program și să și-l subordoneze. Un sat întreg caută Vicina ! Nici un istoric modern nu știe unde a fost Vicina. Există doar presupuneri. Învățătorul Mihai Fediuc încălțat în cizme de cauciuc, înarmat cu un hîrlet a căutat în noroaiele Chiliei ani de zile Vicina. A molipsit și pe alții. Un sat întreg sapă pentru propriile trebuințe. Dă de un zid. E Vicina ! Nu, nu e Vicina, dar alte săpături dau noi speranțe. E Vicina ? Nu, nu e nici aici. Dar orice om care are un hîrlet în mînă, fără a fi făcut facultatea de istorie, cînd implîntă sapa în pămînt se gîndește pînă la urmă și la Vicina.

Cartea lui E. Mihăilescu este plină de asemenea fragmente de viață interesante în sine și sugestive ca orice materie autentică.

Evident, am intrat în Deltă fără să fi citit cartea care răspundea tuturor întrebărilor noastre. Am scăpat astfel de ispita confruntărilor. Am citit-o mai tîrziu, după ce am ieșit din Deltă și ea mi-a dovedit că E. Mihăilescu este un veritabil cunoscător al oamenilor și locurilor în mijlocul cărora trăiește.

Dacă volumul răspunde tuturor întrebărilor despre Deltă, cum zicea jumătate în glumă, jumătate-n serios autorul lui, aceasta este însă altă poveste. Delta întreagă nu poate fi cuprinsă în nici o carte. Ea are nevoie de mai multe cărți, de cît mai multe cărți.

M. Ungheanu

Pădurea neagră se retrage făcînd o reverență

Coborînd la Caraorman pe o zi însorită poți jura că ai nimerit în plin deșert. Primirea este de tot străine pentru cel care a tradus vizual „caraormanul" = pădurea neagră. Pulberea fină de nisip te cuprinde imediat pătrunzîndu-ți în ochi, în urechi, în nas, în pantofi, în buzunare. Mergi cu fața către ape și vîntul îți șuieră pe la urechi povești secetoase cu beduini, cămile și fete morgane. Picioarele ți se afundă bini-sor în nisip și faptul că dai peste o dună care te îngenunchiază nu mai are (prea mare) importanță. Limba de nisip năzuie către apă și suflarea ei fierbinte te înghesuie.

Macaralele gigant, barăcile și două „tapene" dreptunghiuri cu balcoane — pe lîngă care misună : zidari, vopsitori, dulgheri — te readuc cu picioarele pe pămînt (nisip) : sînt însemnele atît de cunoscute ale unui șantier. Aparitia este interesantă și naște imediat întrebarea : ce să facă un șantier în Deltă ? Un șantier, am învățat noi, construiește. Semnele construcției le-am văzut încă de la coborîre, le-am reperat și în sat sub forma clasicelor barăci și le-am dedus, în continuare, din harta pe care oamenii de la șantier ne-au desfășurat-o. Ce spune harta ? Harta spune că Trustul de construcții montaj minier, Antrepriză generală București, Brigada complexă Dobrogea, prin lot Caraorman, pe baza materiei prime care este aici nisipul, realizează o fabrică de nisip pentru turnătorii. Cariera se află cam la un km și jumătate depărtare, iar despre nisip ni se spune că el există din belșug pentru că un fenomen curios (așa cum sînt ele multe în Deltă) a făcut ca imensa pădure (altădată imensă, acoperind tot ținutul acesta) să crească pe nisip !

Să revenim însă la șantier. De la carieră la fabrică nisipul se va transporta printr-un tub absorbant (transport cu aer depresiv) urmînd principiul Coandă, pînă la fabrică. Pentru oamenii ce vor munci aici se preconizează construirea unei așezări cu 250 de apartamente (60 vor fi gata în acest an), o școală, o grădiniță, o cresă. Construcțiile nu vor afecta satul, perimetrul satului, adică în afara unei locuințe, a unui grajd și a unei grădini. Caraormănenii vor fi racordați industriei. Pe unii dintre ei i-am aflat chiar în baraca din mal de Dunăre : Ionel Ghencu, Ionel Husarencu (cel care a peregrinat o vreme, fiind caiacist la **„Steaua"**), Serghei Vavelov. Vor mai fi fiind și alții pe întinsul de nisip pe care apoi noi l-am străbătut, vreme de mai bine de un ceas, pentru a ajunge și la „pădurea neagră". Și dacă se poate vorbi, forțînd desigur metafora, de o fata morgana aici la Caraorman, ea începuse să ni se năzare în chiar acest lung drum către pădure : mergînd, mergînd fără spor pe nisipul ascuns de un strat de vegetație, pădurea se depărta, cu o reverență grațioasă. I se vedeau faldurile timide și promițătoare ale unei liziere. Eram, de fapt, tot pe cuprinsul șantierului, pe materia primă a sa și senzația profundă și neliniștitoare s-a transformat într-o sete torturantă. Oaza — de liniște și răcoare — era tot mai depărtată și mai de neatins. Aninul, frasinul, stejarul, ulmul, plopul, plantele agățătoare — curpenul, hameiul, vita sălbatică, liana mediteraneană păreau a se fi retras în favoarea nisipului. Este nu numai o constatare personală ci și una obiectivă, astfel formulată într-o carte : „Se păstrează bine pădurea de pe grindul Letea, în timp ce continuarea ei de pe grindul Caraorman a cedat în favoarea nisipului".

După un ceas de liniște în pădurea crescută pe nisip, a urmat, firesc, drumul de întoarcere și scena cu care am început acest reportaj s-a repetat. Cu aceleași imagini, cu aceleași senzații. Doar că vîntul bătea acum din spate. Și șantierul se pregătea de activitățile de seară.

Constantin Stan

Dacă merită să trăiești sau nu

1. Imaginați-vă o dimineață de vară în Delta Dunării. Ați fost doar acolo ! măcar o dată, în acel paradis trecut în toate ghidurile turistice. Iar dacă n-ați fost îl cunoașteți de la televizor : un imperiu lacustru acoperit de stuf și de insule plutitoare, de ostroave înflorite și de păduri cu trunchiurile arborilor îngropate-n nisip, în care sălbăticiunile viețuiesc ca la facerea lumii, jumătate în apă, jumătate la soare, împerecheată păgîn cu vitele și cu caii, cu păsările, cu broaștele și cu peștii, ocrotiți toți egal din primăvară și pînă în toamnă cînd speriate doar de șuierul iernii, turme apocaliptice cu cozi de pești și aripi de păsări se zbat să scape din ierburile pe care crivățul le transformă în lațuri, tropotind prin mlaștina înghețată spre malul înalt și sigur al fluviului.

Amintirile deci există ! Chemați-le doar, strigați-le din uitare și ele vor țîșni ca ogarii stîrniți de mirosul vînatului ; lăsați-le să se-apropie și încercați să le prindeți cu toate că apa, ca și iubirea, nu este nici măcar în memorie ușor de fixat iar cînd e vorba de Dunăre, imaginea ei scapă și mai ușor printre degete într-atît se îndepărtează și se înstrăinează de la o întîlnire la alta ci doar dacă s-a întîmplat cumva să existe un om, un pescar de exemplu, care să fie acolo, în lotca lui neagră prinsă în curgerea impetuoasă a fluviului, să facă parte din privelistea zilei fixînd-o, umanizînd-o, încărcînd-o de semnificație, — atunci da, șansa de a exista o amintire vie și foarte puternică începe chiar din clipa cînd zîmbindu-vă orbitor, înălțîndu-și brusc chipul său ars de soare, chipul său foarte tînăr și foarte frumos ars de soare, cu ochii atît de albaștri, ars, ca un zeu blond al apelor, ca o zeitate păgînă, de soare, pînă la culoarea roșie a aramei, zîmbindu-vă orbitor vă întinde, prin clarul dimineții de vară, peștii umezi și fosforescenți.

— Pur și simplu ?

O mînă sprijinită de inimă vă arată că ofranda este a dumneavoastră, că v-o oferă cu toată dragostea și fără nici o pretenție și că nu mai este nevoie de vorbele pe care ei, pescarii din Delta Dunării, de atîta singurătate le-au și uitat. În locul lor sînt peștii, dimineața de vară și, mai presus decît toate, zîmbetul acela omenesc care arde făcînd ca Dunărea să se aprindă și ea și să ardă, să incendieze dimineața de vară și s-o transforme într-o amintire de foc.

2. Dar imaginați-vă totuși o dimineață de vară în Delta Dunării ! Invocați-vă amintirile și agățați-vă de ele cu ancore, fiindcă altfel va fi foarte greu să ajungem la un numitor comun vreodată, într-atît Dunărea este mereu altă apă decît aceea care ne curge prin amintire, uneori băituită prea rău, cu valuri furioase și agitate, revărsîndu-se peste malurile acoperite de pajiști și vite, furînd tot mai mult din pămîntul satelor de pescari, prădînd tot, cu o furie de făptură bezmetică care nu știe nici cînd nici pe cine să se răzbune, alteori anemică și bolnavă, culcată ca pe-o brancardă în propria-i albie.

Dar bună sau rea, prielnică sau amenințătoare, Dunărea le curge întotdeauna pescarilor prin palme, chiar prin mijlocul palmelor și chiar prin linia adîncă a vieții, astfel că nici o stea nu se-aprinde și nu scapătă fără ca Dunărea să îi vadă scînteierea-n oglindă, nici o naștere și nici o moarte nu le sporesc oamenilor sau nu le fură viața fără ca Dunărea să-și amestece apele în norocul și suferința lor. Viața crește din apă și moartea tot de acolo. Ceea ce-i ajută pe oameni să trăiască întîi, să se hrănească, să se satureze, — îi și pierde, peștele jertfindu-se doar cu o mare jertfă de muncă, viață pentru viață, o muncă grea și istovitoare care le dă oamenilor bînele în folosință doar, luîndu-l, adeseori, mai repede decît se cuvine, scoborîndu-i prea devreme adesea în adîncul cu ape și pești. Poate de aceea bunăvoința și bunătatea pescarilor din Delta Dunării sînt adînci și nemăsurate. Poate de aceea o masă de seară în casa pescarului Aurel Moisei din Caraorman seamănă cu o cină de taină, într-atît oamenii aceia, soția și mama pescarului pe care nu le-ai văzut niciodată, par să te fi așteptat doar pe tine, să-ți salute venirea ca pe o revelație magică și să te ospăteze ca pe un prieten drag. Datul vieții, din care omenia nu poate să lipsească, ți se împarte la masă cu pîinea, cu lingura și cu ciorba, și în liniștea care a uitat de mult de cuvinte își vorbesc, ca într-o minune, doar sufletele.

Fotografii de Constantin Stan

3. Și totuși : trebuie să vă imaginați o dimineață de vară în Delta Dunării, ceva stabil există în orișice amintire, dacă nu imagini concrete măcar aura lor sufletească, urma vieții care au fost, melancolia aceea care poartă în ea o scînteie din care poate țîșni oricînd o lumină, din care poate crește oricînd o dimineață de vară în Delta Dunării, trebuie să existe acolo, îngropată în adînc o dîră de soare care să lumineze ape clare și liniștite, păduri de stuf neatinse, maluri de sălcii nedoborîte și un clar de noroc prin care pescarii să treacă cu lotcile încărcate de pește, zîmbind o dată măcar aparatului de fotografiat : „Hei ! Ce vrei tu? Dunărea este vie, apele ei nu se prăbușesc către mare izbindu-și peștii în pereții de sare otrăvitori, pelicanii și lebedele s-au întors din bejenie, conducîndu-și flotilele înaripate spre cuiburile lor căptușite iarăși cu liniște, cu multă liniște pentru ca viața să încolțească iarăși în locurile de unde a fost alungată, pentru ca dimineața să se întoarcă și ea în sufletele care o doresc și deasupra ei, pe cerul strălucitor și albastru al Deltei Dunării să vedeți deodată, să observați încremeniți deodată, cu aripi întinse și albe, un om zburînd.

— Ați reușit, deci !

— Am reușit ? Păi eu toate muncile am făcut : pescar fost, soldat în războiul doi mondial fost, și frizer fost, și doftor fost și la harmonică am cîntat și de ce atunci să nu zbor ?

Un pescar, vasăzică, un bărbat de vreo treizeci de ani îmbrăcat în hainele sale de muncă, cu brațele învelite în aripi de lebădă, plutind peste oglinda argintie a apei, peste lănciile de stuf înflorite, peste satele părăsite, peste oamenii înlemniți în marginea drumului.

— Cite pune omul în minte la tinerețe, toate se împlinește. Vrei muncești ? Muncești. Vrei iubești ? Iubești. Hei ! Viața asta foarte frumoasă și eu atunci am vrut să văd Delta de sus. Ai, ai ! Fiindcă eu pescar fost dar nu prost. „Iei tu o dimineață de vară, Alexandr Ivanov, am gîndit". Și pe urmă prinzi tu lebăda, Alexandr Ivanov, și numeri penele, am gîndit, și-am numărat penele, și-am cîntărit penele, și întocmai alte aripi mari am făcut și-am învățat bat din aripi și-am învățat fug cu aripi și am pus eu în duminica aia pene și în cap și la coadă și Toma Efrimov a făcut cruce și a strigat „veniți polițiști !" și polițiști a venit și multă lume a venit dar eu deja, he ! he ! fii tu sănătos Toma Efrimov, eu deja colo sus ! Știi tu cum ?"

Cu toiagul în mînă, cu brațele înălțate, puțin la trup și ușor ca o pasăre, face un pas îndărăt apoi se avîntă înainte topăind cu pași mari pe poteca debarcaderului : uite cum ! uite cum ! un, doi, trei și la patru bate aerul cu palmele descărnate, se înalță pe vîrfuri strigîndu-mă pițigăiat „vezi tu cum ?" și apoi se întoarce și din ochii lui mai albaștri și mai curați decît cerul izvorăște atîta lumină încît locul pe care îl ocupă în spațiu seamănă cu un nimb.

4. Minte ? Nu minte ? N-are nici un fel de importanță ! Povestește cu atîta convingere ! Trăiește atît de intens ceea ce povestește ! În mintea lui sălășluiește o idee în care crede din toate puterile, ce contează dacă aripile sale de lebădă l-au ajutat sau nu să se înalțe deasupra Deltei din moment ce gîndul zborului nu l-a părăsit niciodată, împlinindu-l, cînd imaginația devenea dureroasă, cu o realitate dramatică și profundă, cu atît mai dramatică și profundă cu cît era, pînă la capătul zilelor sale un vis. Dar ce vis ! Să zbori peste lume ! Să scoți strigăte ascuțite de bucurie contemplîndu-i priveliștea înnebunitor de frumoasă în care îți ai și tu rădăcinile, să vezi o dată măcar, să afli dacă merită sau nu să trăiești !

Nu merită ? Strălucminîndu-l cu o magică fosforescență, viața curge în bătrînul acela în vîrstă de 77 de ani în torente, mai puternică decît lemnul trupului care-o ține, mai durabilă decît carnea sa de copac uscat. Stăm alături, pe banca vopsită în verde de pe debarcaderul de la Mila 23 și omul acela cu plete albe și barbă și cu ochii ca florile de cicoare așteptînd, cu o bucată de brînză învelită în hîrtie, cursa Tulcea—Sulina, există cu atîta intensitate încît nu poți să te prefaci că nu vezi și, mai ales nu poți să te aperi, și „a fi pur și simplu într-o dimineață de vară în Delta Dunării" devine o fericire prea limpede ca să nu înțelegi că viața îți dă iar o lecție de viață, deslușindu-ți rostul ei de a fi, minunatul ei rost de a fi, care îi ajută pe oameni să zboare cînd vor să zboare, să cînte cînd vor să cînte, mai puternici prin existență decît toate relele de pe pămînt.

— Știi tu cum, nu-i așa ? spune și mă privește complice și fiindcă știu, fiindcă vreau din toate puterile mele să știu îmi întind și eu brațele și mi le îmbrac în pene de lebădă și le înalț apoi către cer.

„Iei o dimineață de vară în Delta Dunării", spune Moș Ivanov și eu iau, chiar iau o dimineață de vară în Deltă, o înalț pe zidurile albastre ale cerului și alături de Moș Ivanov facem un pas înapoi și apoi sărim luîndu-ne vînt în dimineața de vară, înălțîndu-ne în dimineața de vară, plutind pe aripi albe, strălucitoare, spre locul în care toți oamenii ar trebui să ajungă o dată, măcar o dată, să știe dacă merită să trăiești sau nu !

Sânziana Pop

teatru

Tinerețea comediei

Tinerețea comediei sau mai exact „tinerii Teatrului de Comedie" : pentru nouăzeci de minute sînt prezenți la rampă într-un dialog deschis cu publicul șase actori care au urcat pe scena teatrului din Mândinești nu de multă vreme. Și-a asumat rolul de animator, prezentator și regizor Constantin Băltărețu. Un spectacol de divertisment realizat cu minimum de recuzită : cîteva reflectoare și cîteva scaune, fantezie și mai ales haz. Pentru că s-a mizat în primul rînd pe farmecul interpreților. S-a ales o formulă simplă — succesiunea de scheciuri, iar ca liant doar comperajul banal, strict necesar pentru o succintă fișă personală : debutul, premii, roluri în repertoriul stagiunii curente. Gîndită în maniera improvizației întreprinderea a căpătat totuși substanță : pretextul s-a transformat într-un exercițiu util, o modalitate binevenită de a valorifica virtuale disponibilități și energii latente. Mergînd pe ideea stimulării inițiativei și a diversificării mijloacelor de expresie, fiecare în parte a trebuit să-și studieze aparițiile încercînd să-și fie regizor, stimulînd totodată o spontaneitate agreabilă. Aurora Leonte excelează în compoziție fie interpretînd cu nuanțe bogate personajul unei fete bătrîne dintr-o schiță de Tennesse Williams, fie atacînd cu aplomb partitura Zîței din **O noapte furtunoasă**. Virginia Mirea cu un zîmbet, o privire, un gest reprezintă o infinită senzualitate cînd inocentă, cînd provocatoare, după cum e solistă în „Moartea lebedei" — balet parodic sau țărăncuță în schița satirică a lui Valentin Silvestru. **Reportaj TV.** Șerban Celea, stăpîn pe sine, și concis creionează silueta stupidului domn din celebra **Căldură mare de Caragiale**. Îmbrăcat în bluejeans îi dă replica modern, sugerînd discret că prostia rămîne eternă, Șerban Ionescu care face dovada unor nebănuite resurse de umor chiar prin tăceri pline de candoare ; el reușește să amuze spectatorii și în tentativa de imitare a grupului Song. Mimînd istorioara unui amor ratat, Daniel Tomescu schițează profilul personajului lui Zoșcenko, un muncitor la începutul emancipării. Inventîndu-și singur un „număr", cu o hazlie imobilitate a figurii și o poză grandilocventă, Florin Anton primește aplauze repetate. Entuziastul Constantin Băltărețu deopotrivă exigent și afectuos, a știut să-i conducă pe noii săi colegi pe drumul revelării propriei lor personalități. Lucru destul de dificil în absența unui text dramatic unitar ; s-a profitat însă de șansa contactului direct, nemijlocit cu publicul. Noțiunii de joc i s-a dat o ilustrare concretă, simplă, elementară chiar, animată de forța vitală a comunicării, ceea ce generează un puternic fluid de simpatie în rîndul spectatorilor. În evoluții de grup cum ar fi dramatizarea după Örkény István **Publicitate** sau extraordinar de comica **Ora gastronomului** de Corneliu Udrea, în performanțe de acrobație, în încercarea de hipnoză sau la concursul de mimă, tinerii actori probează fără efort o gamă diversă de aptitudini artistice. Probabil, la fiecare reprezentație, vor surveni modificări în funcție de inspirația de moment, se vor produce acumulări, nuanțări. Deocamdată spectacolul acesta antrenant reușește să indice în mod convingător și în oarecare măsură original sensibilitatea, temperamentul și inteligența echipei de avangardă a trupei Teatrului de Comedie.

Irina Coroiu

film

O școală de animație

În arta cinematografică aniversările sînt destul de rare. Tocmai de aceea este cazul să o menționăm pe aceea ce marchează două decenii de activitate a Studioului **Animafilm**, douăzeci de ani de muncă intensă depusă de un mic grup de cineaști ce cuprinde poeți, graficieni, pictori, ingineri, desenatori, compozitori, pentru, poate, cel mai numeros public din istoria filmului românesc.

După 15 ani de dezvoltare sub egida cinematografiei artistice, animația românească a devenit (din 1964) independentă mobilizînd personalități, eforturi organizatorice, energii și ambiții creatoare capabile s-o propulseze în elita marilor școli ale cineanimației mondiale. Pentru prea puțin timp, gazdă a acesteia în celebrele confruntări de la Mamaia, Studioul **Animafilm** și inimoșii săi slujitori au început să refuze poncifele genurilor consacrate în cea de-a 8-a artă, să elimine istorioarele simple și simplificatoare, să ocolească puerilitatea și de ce nu ?, prostul gust, imitația prezentă pînă atunci în destule pelicule.

Avînd în **Ion Popescu Gopo** un incontestabil și solitar șef de școală, animația românească a cunoscut o spectaculoasă afirmare în ultima perioadă, nu numai pe plan cantitativ (de la două filme la 50 de titluri pe an), dar și în acela al implicării artistice, recunoscute în prestigioase competiții internaționale.

La ora actuală, școala noastră de animație, avînd ca specific nu doar o complexă diversitate a tehnicilor utilizate, ci și o personală ironie, un lirism specific sau un grafism original este tot mai apreciată prin remarcabila operă a unor autori ca **Fl. Anghelescu, V. Antonescu, T. Apahideanu, M. Aslan, S. Bălașa, L. Cazacu, B. Călinescu, N. Cobar, I. Hermeneanu, V. Mocanu, A. Petringenaru, L. Petruțiu, L. Sirbu, G. Sibianu, I. Truică, O. Vărășteanu.** Acestor nume cu rezonanțe deja „clasice" li se adaugă filmografia de abia începută, dar plină de perspective prin forța originalității, prin profunzimea mesajului și amplitudinea universului ideatic vehiculat în peliculele semnate de cineaștii mai tineri ca **Zoltan Szilágyi, Ion Manea, Călin Cazan, Olimpiu Bandalac, Zeno Bogdănescu, Radu Igaszag, Layos Nagy, Gita Sion, Lucian Profirescu, Flori Liceica** și alții.

Concizia simbolică proprie lui **Gopo** (cîștigătorul primului prestigios premiu pentru filmul românesc — Palme d'or, Cannes, 1957), fantezia lui **Bob Călinescu**, explozia și metamorfozele picturii sub aparat proprie lui **Sabin Bălașa**, densitatea vizionară a lui **Adrian Petringenaru**, eseul poetic al lui **Laurențiu Sârbu**, lirismul ascetic al lui **Ion Truică**, sînt doar cîteva din direcțiile fertile ale animației românești, școală ce poate oferi oricînd modele autentice de creatori originali, cu opere viabile valoroase, cu o mare forță de educație nu numai a publicului, dar și a colorlalți cineaști.

Refuzul invitației sterile și devalorizatoare a echivalat în animația noastră cu formarea unei autentice școli în care experiența s-a legat organic de suflul înnoitor adus de tinerii creatori.

La 20 de ani de existență, Studioul **Animafilm** se poate socoti sediul unei originale și importante școli de animație. Ceea ce nu este puțin lucru. **La mulți ani !**

Călin Stănculescu

ÎN JUDEȚUL TULCEA

Călăuzele

Abia după ce am plecat din Tulcea și ne-am întâlnit cu primul pescador oceanic, „Ceahlăul", m-am întrebat dacă modestul vas la bordul căruia ne aflam avea și el sau nu un nume. Întrebare de novice, cum aveam să-mi dau seama mai tîrziu cînd puteam să observ că pînă și bărcile ceva mai răsărite se chemau într-un fel oarecare. Oricum, șalupa noastră se numea „Lotus 2" și nu știu de ce, această mărunță constatare, bună mai degrabă să-l mulțumească pe un turist tipicar, mi-a produs un sentiment ciudat, ceva în genul unei predestinări care făcea, încă din primele clipe, firească și liniștitoare întîlnirea noastră cu Delta. Aglomerarea copleșitoare de percepții, solicitările multiple ale celor din jur care voiau, fiecare în parte, să-ți arate cîte un amănunt de pe întinderea apei sau de pe țărmurile căptușite cu verdeață, de-a lungul cărora se înșirau casele cu pereții lor de un albastru indescriptibil, făcînd parcă parte din identitatea locului, mi-au abătut un timp gîndurile de la faptul că s-ar fi cuvenit mai întîi să văd ce este cu vasul pe care mă aflam, cum se face că el înaintează lent, spintecînd apa, luminînd cu șiajul său valurile moicome, ocolind obstacolele și purtîndu-ne spre prima țintă a călătoriei noastre. A te urca într-o mașină, într-un tren, într-un avion și, iată, chiar într-un vas fluvial este un lucru atît de obișnuit încît îl faci, de cele mai multe ori, aproape automat, te instalezi frumos pe locul tău, privești pe geam, citești, aștepți sfîrșitul călătoriei și te grăbești să cobori fără ca măcar o undă de curiozitate să te împingă să-i cunoști pe cei care te-au adus cu bine în stația, pe aeroportul sau cheiul de destinație. Poate că chiar mă mustram pentru această insidioasă formă de înstrăinare care mă făcea și pe mine victima ei în momentul în care cineva m-a bătut pe umăr, a mormăit un fel de pardon, să mă dau adică puțin deoparte pentru că el are treabă acolo, în pîntecele vasului, de unde răzbăteau căldura și zgomotul motorului. Așadar nu eram singuri pe șalupă, cineva avea grijă de toată această alcătuire metalică pe care stăteam fără a înceta să ne minunăm cît de frumos este cerul, cît de întunecată este apa de sub noi, ce miresme ciudate aduce vîntul și așa mai departe. M-am rupt din vraja peisajului și am ocolit puntea șalupei ca măcar să-i văd, deocamdată, pe cei din echipaj. Cu noi, sau mai bine zis noi ne aflam la bordul vasului împreună cu trei bărbați, doi tineri și unul ceva mai în vîrstă. Își vedeau liniștiți de treabă, răsuceau cîrma, ascultau motorul, aruncau cîte o găleată de apă pe punte. Prezența noastră nu-i deranja cu nimic, nu erau nici măcar curioși (așa credeam atunci, fără să știu că de fapt ei ne observă, încearcă să ne ghicească firea pentru a veni în întîmpinarea dorințelor noastre și a ne face cît mai plăcută călătoria), văzuseră ei mulți ca noi și, cu siguranță, vor vedea și mai mulți de aici înainte. Mi-am propus să fiu cît se poate de atent, pe parcursul celor cîteva zile pe care urma să le petrecem împreună, la acești oameni tăcuți, aparent încruntați și necomunicativi. Cine erau ei de fapt ? Oameni ai apei, îndrăgostiți de marinărit și purtînd poate, ascunsă în suflet, nostalgia oceanelor și a marilor porturi ale lumii în care cine știe dacă vor ajunge vreodată? Călăuze prin labirintul lichid al Deltei, îndrăgostiți iremediabil de aceasta, incapabili de a gîndi măcar că ar putea s-o schimbe vreodată cu un alt peisaj, cu un alt loc — oricît de seducătoare ar fi acelea ? Simpli meseriași care asta au învățat și asta fac ? Greu de spus, greu de aflat, mai cu seamă că intuiam faptul că orice încercare de dialog pe această temă ar fi fost prematură, dacă nu cumva chiar ar fi trezit suspiciuni.

Trecerea timpului n-a schimbat prea multe în relațiile noastre. Aceeași grijă față de buna desfășurare a marșului, față de curățenia șalupei, aceleași invitații la masă, la fel de politicoase ca și refuzurile lor de a minca împreună cu noi, aceleași saluturi tăcute, aruncate parcă peste bordul spre care se rostogoleau saluturi identice ale camarazilor de pe alte vase. Dar, dincolo de toate acestea, căutarea lor de a ne purta prin cele mai pitorești locuri, regretul lor reținut că spre Letea nu se poate merge pentru că plaurul a înfundat canalele, nenumăratele urme ale unei simpatii abia sesizabile...

Zilele petrecute în Deltă, puține la număr, e adevărat, au fost minunate. Am tras la cheiul portului Tulcea într-o simbătă după amiază. Călătoria se sfîrșise, noi eram mulțumiți și ne pregăteam să înfruntăm melancolia și nostalgia previzibile, echipajul își făcuse datoria. Puteam așadar să stăm puțin de vorbă. Despre cîte și mai cîte. Pe fila carnetului meu de note au rămas doar trei nume. Trei nume înșirate în ordine impecabilă, ca la un careu marinăresc : **Ciobu Dumitru**, căpitan, **Pocora Florin**, mecanic, **Iliev Iacob**, marinar. Nu, nu visau să colinde mările planetei și nici nu fuseseră aruncați din întîmplare pe puntea șalupei. Erau într-adevăr călăuze ale Deltei, o iubeau și o redescopereau cu fiecare nou drum, cu fiecare nou grup de oameni pe care îl purtau spre Caraorman, spre Letea, spre Mila 23, spre Crișan, Roșu, Chilia, Maliuc etc. etc. Se va scurge vremea, anii se vor aduna în urmă și cei trei, asemeni poate multor altora, se vor identifica tot mai mult cu statutul de **călăuză**. Locurile se schimbă neîncetat, ceea ce văd și vor vedea ei în fiecare zi n-avem cum vedea noi ca turiști, vom veni cine știe cînd să-i reîntîlnim și atunci vom avea surpriza să constatăm că acești oameni ne pot călăuzi nu doar prin spațiul lichid al Deltei, ci și prin istoria, accelerată, comprimată din ce în ce mai mult, a acestui loc pe care îl numim acum mirific, cu un clișeu care va înceta probabil să fie un simplu clișeu.

Corneliu Ostahie

Brigadă de pescari din Caraorman

În Deltă e simplu

În Deltă e dintotdeauna simplu. Nu prinzi pește, nu mănînci. Și tu nu prea prinzi pește. Ba e apa mare, și s-a ascuns tot spre răsărit și pe întinsură, ba se schimbă vremea, ba a scăzut Dunărea. Așa că te dai bine pe lîngă pescar. O vinătoare în toată regula. Ba și mai și ! Îl pîndești dimineața, nu devreme, ci către prînzișor, la gura vreunui prival mai ferit, pe unde știi că are vad.

Lotca lui subțire țîșnește pe neașteptate în fuga tăcută a vîdrei. Dacă n-ai limbă dulce și nu știi cum să te apropii, dacă n-ai știința unor politețuri vechi, ritual crîncen al locului, gata, s-a dus, l-ai pierdut ! Nici nu e-xiști pentru el, atît de bine să nu-ți audă răcnetul brutal, vulgaritatea abruptă, negustorească. Dar e de o copleșitoare generozitate cînd a simțit în glasul tău căldură, poate puțină veselie — mult, tare mult le mai place să glumească și neapărat, prețuire. Nu încerca să-l păcălești niciodată. Simte orice prefăcătorie. Dar simte fulgerător, și dacă ești un om cumsecade și prietenos. Dacă vezi în el mai mult decît o barcă cu pește. Știe că ți-e foame, oho, ce bine știe, și că nimeni și nimic, în afara lui, aici, în balta pustie, nu te poate hrăni. Și-ți dă.

Se trezește la unu, poftim, la două cel mai tîrziu. E vară, e noapte. Trage din greu la rame pe canale, pînă departe de locurile unde are sculele întinse, vintire și ave. Dacă-i vînt, furtună, trage și mai greu. Se strecoară pe lîngă mal. E apă mare acum și curentul e puternic ca un torent de munte. Îi văd la lumina lunii subțiri. Sânziana, Ungheanu, băieții dorm. Doarme și echipajul. Doarme toată lumea. Penele vîslelor abia clatină apa. Nu o dată se întîmplă ca în liniștea alunecării iute să lovească vreo vietate. Sau să dea peste vreun fur de pește. Vai de capul ăluia ! Nu-l iartă. Știu pe unul care a mîncat zece carași cruzi, o mamă de bătaie cu latul lopeții și a făcut vreo doi kilometri pe ger, prin apa canalului Ciobangîrla. Îți dă el dacă-ți trebuie, dar nu fura ! Că-ți ia sufletul !

Își aprinde în noapte pe canal, e bucuros. Coboară către tine, domn de la București, toate spaimele lui. Le recită înfricoșat, cu gîndul că poate tu... Soarbe zeama cenușie a zorilor, obosit, și vorbește, vorbește mereu, mereu, uimit că, ești aici, în pustietate, cu el.

„Și nu ne-a întrebat pe noi nici cînd a săpat canal. Și noi știm mersul apelor. Dacă faci groapă aici, unde sîntem noi, pe Dunărea Veche, peste un an are să se facă dop de nisip la intrarea în gîiolul Bogdaproste. Ei au săpat canal la Maliuc din Dunăre direct în gîiol. Și apa a cărat mîl în gîiol și a depus. Furtuna și alte, multe, toate frumoase gîioluri, mari, acum sînt înnămolite ele. Și era canal ocolitor acolo, săpat din vechime, cu rost, tot mîl se depunea. Se aduna mult pește, apă curată, blîndă, fără curent mare. Hrănea și gîiol cu apă curată. Ce pește are să fie pe Crînjală, că e vijelie, nu apă ? Dar canal de la cherhana de la Gorgova, a închis. Și lacul nu mai are apă, moare peștele. De ce a închis ? De ce ?"

Ridică ghionderul, gata de plecare. Ți-a aruncat pe mal un somotei și vreo trei mîrlițe, reflex și gînd de prieten.

Pleacă, să nu-l prindă căldura, să-i strice peștele răcorit sub o plapumă groasă de papură verde. Peste trei, patru ore va fi la cherhana. Va lucra ceva în grădină, va trage „una mică" pe la cinci, apoi se va culca, pentru că la unu, hai, două, se scoală să plece în baltă...

Cum, necum, îl saturâ pe toți. Ține o lume pe umerii lui. Nici nu mai știi cîtă mulțime hrănește palma lui umflată, o bătătură enormă, singerie, înveninată de reumatism, înlemnită de sare și geruri, și rame.

Toamna, iarba lacurilor, cade pe fund. Trec cu toții la năvod. Ghiolurile, unul cîte unul, sînt grăpate de sita plaselor largi. Începe vîntul rece. Trag pescarii de funii, pe crivăț timpuriu, de baltă, abia stăpînind mahunele grele. Au dispărut țîntarii și turiștii, stuful a îngălbenit. Îi dau foc. Toată zarea e o pălălaie și un fum. Va crește stuf proaspăt.

Mai apare rar de tot, cîte un pescar sportiv, un „știucar". E dorit. E chemat în case. Nu mai îmbie turistul pe pescar la băutură, ci pescarul pe turist. Vin roșcat și pișcăcios, de duzină. Vin cinstit. Apare și ceața, în straturi groase, de nestrăbătut. Nici un vas nu mai poate circula prin întunericul alb al piclei. Se aud doar sirene groase în vata nesfîrșită a negurii, ca un strigăt de ajutor. Cînd dă și înghețul atunci gata, Delta s-a închis pînă în primăvară, nimic și nimeni nu mai poate pătrunde. Înconiurată de ziduri de ceață și gheață, canalele și grindurile, gîioluri-le rămîn pustii, satele se liniștesc, tăcute și inaccesibile. Un pămînt de dincolo, încremenit și necunoscut.

Pescarii ies în continuare la lucru, descurcîndu-se după semnele stufului și curenții apei. Viața lor e acum mai grea decît a oricărui om cunoscut mie. Pe crivăț, pe viscol, scurmă apa înghețată după un coș de știucă. Și numai cine știe crivățul băiții înțelege ce bărbați trăiesc acolo. Cu mîinile goale — altfel scapă funiile ori vîslele lunecoase înghețate din mîini — trag de setcă și de teaulcă ca de un tren scufundat. Valurile furioase îi împroașcă, învelindu-i în pojghițe de gheață. Mi s-a întîmplat de vreo trei ori să cred că o să-mi dau sufletul de frig. Și am văzut bărbat rostogolit de o pală grea de vînt în apă, ieșind și continuînd să pescuiască, în ianuarie, pe ger cumplit... Trebuia să-și termine treaba, pentru că, spuneam la început (și, doamne, cîte ar mai fi de spus !) în Deltă e foarte simplu. Nu prinzi pește, nu mănînci.

Radu Anton Roman

În familia pescarului Aurel Moisei

Visul unei nopți de iarnă

Sînt ape mari acum în Deltă și Dunărea își răsfiră lacomă degetele, ducînd cu sine lutul Europei și cojile de ou ale bărcilor pescărești, povara ușoară a „pasagerului", a nisiparelor sau a șalupelor bătrîne, ce răscolesc pe alocuri cu zgomotul lor înfundat, lumea zburătoare a păsărilor de baltă, într-o spaimă trecătoare și pașnică, iar tu privești la toate acestea cu uimirea ușor stupidă a orășeanului, stringi impresii și faci poze, pentru a avea ce povesti acasă, atunci cînd totul va fi o interminabilă listă de exclamații : formidabil, fantastic, nemaipomenit și te consideri deja un cunoscător al Deltei, dai sfaturi, fixezi amical itinerarii pentru alții, cînd de fapt stai agățat tot timpul de parmalicul covertei, nici nu știi unde ești și încotro te îndrepți, ajungi în dreptul unei bifurcații de brațe egale și te întrebi în sinea ta, ușor amuzat, pe unde trece adevărata Dunăre. Apoi, ajungi într-un sat despre care ți se spune că e unul din cele mai mari din Deltă și tu confirmi prefăcut, da, e mare, e frumos nu ai termen de comparație, dar remarci albastrul de sinteală cu care sînt văruite casele pînă-n dunga de lemn a acoperișului, cobori pe ponton, pămîntul de cenușă al Deltei te readuce la realitate, cîteva case înșiruite de-o parte și de alta a canalului pe două șnururi de pămînt, mai vezi și tineri îmbrăcați ca de oraș, pescari în salopete albastre de lucru care trag la rame și te grăbești să pleci în altă parte, convins că asta-i tot ce se putea vedea. Atunci, va apărea el și-ți va întinde mîna simplu, fără sfieli protocolare, **Teodor Ardeleanu** mă numesc, e tinăr ca și tine, dar pare mult mai obosit, mai ars de soare, vine de la muncă, a avut o zi grea, dar nu-i bai — zice, ne e drag să primim musafiri, și tu te miri de accentul său ardelenesc, așa cum te vei mira că la 32 de ani e inginer șef piscicol al zonei Crișan, că a plecat din Arad să facă o facultate la Galați, că a primit repartiția în Deltă, că stă aici din 1976 împreună cu Olga, soția lui (tot inginer piscicol) și un copil, că tot aici, în Crișan, are de gînd să rămînă. Dar nu ca să mă cunoașteți pe mine ați venit pînă la Crișan, ci ca să vedeți Delta, și oamenii, vom completa noi, desigur oamenii, dar pentru asta ar fi trebuit să veniți iarna, să răzbiți sloiurile și viscolul și zăpada pînă la briu și apele închegate. Doar așa veți putea înțelege mai bine și asprimea și căldura lor de suflet. În general, inginerului Teodor Ardeleanu nu-i place să vorbească despre sine. Aici, în Deltă și-a făcut rădăcini puternice — mai mult de atît ce-ar putea să spună ?, că nu e ușor ?, asta știe toată lumea, asta explică de ce din cei 30 de colegi repartizați odată cu el în Deltă n-au mai rămas decît 3 sau 4. E aici o cumpănire gravă între meserie și ceea ce-ți oferă ea. Meseria ta e să te lupți cu peștele și toată viața ai parte de această luptă. La 18 ani totul e frumos, și Delta și peștele și ziua petrecută în barcă. La 30 de ani totul e adevăr. Ca orice lucru pămîntesc, Delta are două înfățișări — vara cu zilele ei lungi care pot să înceapă încă de cu noapte pînă spre cealaltă noapte, cu turiști și fluturări de mîini trimise din goana șalupei, cu bălțile colcăind de pește, muncești și nici nu știi cînd trece vremea ; iarna în schimb te omoară pustietatea, întinderile golașe, te închizi în casă, te uiți la televizor, citești aceeași carte de mai multe ori, pînă aproape o înveți pe dinafară, cămara trebuie să-ți fie plină cu de toate, dacă îngheață Dunărea, trăiești din ce ai, stai înconjurat de ape pe o limbă de pămînt și parcă nimeni nu mai are nevoie de tine. Abia spre primăvară vei primi o scrisoare din București, să zicem, prin care cineva te anunță ziua cînd vor veni în Deltă și atunci te bucuri că un turist, un om pe care l-ai cunoscut într-o vară și-a amintit de tine, nu te-a uitat și vrea să te revadă. Într-un loc ca acesta se leagă prietenii puternice. Oamenii sînt aspri și tăcuți, obișnuiți fiind cu singurătatea și întinderile pustii. Ca să-i cîștigi nu ai nevoie de multe cuvinte. Dacă-i iubești, e suficient să-i privești în ochi și ei îți vor simți gîndurile cele adevărate. Atît. În fond, carapacea lor ascunde niște mari sentimentali. Fără căldură sufletească nu poți trăi aici. Toamna, balta se golește de păsări, turiștii încep de acum să caute muntele, peștele se stringe de iernat, iar oamenii rămîn sprijinîndu-se unii pe alții cu visurile și amintirile lor. Dacă e vreme bună, mai trag o fugă la Tulcea cu „pasagerul", tîrguiesc, văd un film, privesc îndelung blocurile cele noi de pe faleză și asta rămîne cîteva săptămîni singura lor distracție. De 8 ani Teodor Ardeleanu și soția sa nu au mai văzut marea, cea aflată la doi pași de el. Vara înseamnă pentru el plan de producție, 7 tone pe zi eșalonate pe specii, pe calități. Sînt zile cînd recoltează 10 tone, zile cînd se mulțumește doar cu două, dar în general peștele pare să se împuțineze. Asta-i părerea tuturor pescarilor și explicații ar fi destule. Unele, vizează mofturile naturii, altele intervenția nu întotdeauna inspirată a omului, cel care vrînd să evite o inundație a închis niște canale, împiedicînd peștele să se reproducă acolo unde o făcea de sute de ani. Pescarul din Deltă e un om simplu. El nu face ecologie și nici explicații savante nu caută. În schimb, el știe ca nimeni altul viața și obiceiurile peștilor, iar problemele Deltei sînt și ale lui, aceeași Deltă de la care îi vin prosperitatea, amarul sau împlinirea.

Viața în Deltă e trudnică și adesea nemiloasă. Copiii învață de mici frigul, arșița și singurătatea așa cum învață să înoate de la 2—3 ani, să tragă la rame, să pescuiască. Să vii aici pentru cîteva zile e o mare și prea-plină bucurie — să rămîi e un gest de dăruire umană și totodată o cotidiană victorie asupra propriilor tale slăbiciuni.

Sorin Preda

CENACLURI

Întîlnirile revistei „Luceafărul" în județul Tulcea, organizate din inițiativa revistei și cu sprijinul Comitetului județean pentru cultură și artă, s-au desfășurat printre cititorii revistei de la Șantierul de construcții navale și la sediul Bibliotecii județene, unde redactorii revistei s-au întîlnit cu membrii cenaclurilor literare din județ.

Organizată chiar în incinta șantierului, întîlnirea cu muncitorii, tehnicienii și inginerii de la S.C.N.T. a avut un caracter nemijlocit de dezbatere, interesul scriitorilor pentru transformările preconizate în Deltă aflînd în opiniile colectivului întreprinderii un sprijin prețios. Concluzia la care s-a ajuns după aproape două ore de discuții aprinse a fost că, investită cu o asemenea preocupare pentru realitate, literatura are toate șansele să fie și „bună" și pe „sufletul publicului cititor".

La întîlnirea cu cenaclurile literare din Tulcea, surpriza noastră de a descoperi în orașul de la gurile Deltei o poezie de calitate — n-a fost mică, lecturile plasîndu-se, aproape fără excepție, la nivelul care consacră debutul în revistele literare de la noi. De inspirație patriotică sau istorică, închinate iubirii sau bucuriei de a trăi, versurile au fost inspirate de o emoție literară reală și rafinată care au făcut ca seara petrecută în superba clădire a Bibliotecii județene din Tulcea, să omagieze talentul în chip real.

Autenticul simț

Pămîntul văzut prin
nenumăr de constelații
semăna
cu o rodie aburind sub
implinirea de raze,
din care se colindau
nestinghere
azurice ginduri și vise.
Am inhalat pantagruelic
delicioasele miresme
otrăvindu-mă pînă la extaz
în noianul albastru
unde se scălda rodul
unei naiade danubiene.

Gheorghiță Aurel

* * *

o floare
își dă la iveală
petalele roșii

migrează
din trup
și-și tatuează
corola
pe pieptul
neînfricatului

* * *

nu ai ce să aștepți
luna
își ascunde fața
în nori

nu ai pe cine
să aștepți
soarele
își întoarce chipul
pe dos
de parcă ar fi o trăistă goală

nu te încăpățîna să aștepți
singurătatea
își rotunjește pîntecul

Gheorghe Bogorodea

Mori de vînt

Mori de vînt-mărci vechi
Lipite pe-un album — grînd pustiu,
Unde se-aud susurînd apele amurgului —
E cîntecul meu suspendat
De-o rază de soare.
Se zbuciumă cu trupul lor fragil
Cînd vîntul le atinge într-o doară
Aripile-nclinate spre nisipoase dune
Și își destăinuie acestui vînt
visele nebune...

Constantin Băjenaru

Caraoman

Clepsidră părăsită de zei
Au curs cîndva nisipuri
în dune
pregătindu-se să moară
lîngă o apă dulce, un grînd

Auriul nisip mingiie statornicia
sălciilor răbdătoare — frunzele par nînse
de un praf căzut încet de pe stele,
o lumină murdară
Demna arborilor însingurare
transformă alchimia nisipurilor
în timp asfințit. Își joacă deci ultimul rol
întîiul rol în curgerea ce vine

Amfore fără țară și timp
revarsă nisipul prezentului spre
altă limită, mîinele,
ca o fatală întoarcere
Fericirea de a ști că același nisip
sălășluie mut
într-un altfel de timp
învață să curgă de nimeni știut, timp egal
un sînge bulbucind ceara amforelor
un zumzet subțire

Elena Preda

Schiță în cărbune

Se zvîrcolește pe cer ciocîrlia
cîntecul ei ca un țipăt
ierbii șoptește dureri din vechime
și holdelor strigăte
cîmpiei și dealului
solemne mistere

Aurel Ifrim

plastică

p

Design-ul vestimentar

„Dacă mi-ar fi permis să aleg din talmeș balmeșul de cărți care vor fi publicate" la 100 de ani după moartea mea, știți pe care aș lua-o ? Nu, nu un roman aș lua din această bibliotecă și nici o carte de istorie căci dacă aceasta din urmă prezintă vreo atracție tot roman este. Aș lua pur și simplu, prietene, un jurnal de modă, ca să văd cum se îmbracă femeile la un secol după moartea mea. Și acele cîrpe mi-ar spune mai mult asupra omenirii viitoare decît filozofii, romancierii, predicatorii și savanții la un loc". Această confesiune aparține lui Anatol France și definește cel mai bine faptul uman și cultural care este moda. Într-adevăr costumul ce acoperă omul îl și exprimă, vestimentația fiind de fapt o reflectare a vieții, a civilizației a unei anumite societăți și timp istoric.

Costumul este omul. Astăzi design-ul vestimentar transformă veșmîntul într-un act de cultură. Expoziția de vestimentație recent deschisă la Muzeul de istorie și artă al municipiului București, la secția de artă din strada dr. Obendenaru nr. 3 reunește o mare varietate de stiluri și materiale. Numeroși artiști plastici expun obiecte cu valoare estetică și funcțională. Astfel Georgia Lavric ca și Eva Șorban se prezintă cu rochii de inspirație folclorică în prelucrare modernă, în care fragmente, dantele vechi din costume populare sînt combinate, puse în dialog într-o nouă și fascinantă existență contextuală.

Se remarcă în mod deosebit creațiile Aurorei Popescu și ale Mariei Popa Anton, rochii albe, cu aer romantic sugerat atît de linia croielii cît și de dantelele vechi într-o montură inedită.

Sala a II-a expoziției se distinge printr-o armonie cromatică de excepție, Livia Ciltea expune aici o rochie din pînză topită cu colaje de extraforuri colorate pe un fond de verde vested. O rochie de catifea deosebită în care se remarcă nota austeră cromatică expune Maria Băndărău.

În sala a III-a sînt expuse rochii de seară în culori sobre. Carmen Puscariu prezintă o rochie cu aer medieval pe cînd Gabrela Caraman Codruț vine cu o modernă și interesantă rochie neagră înviorată de un fir auriu. Remarcabile ca factură, concepție, stil și material sînt creațiile Tatianei Rogovski și ale Svetlanei Susnea.

Expoziția este o reușită, dovedind încă o dată că design-ul vestimentar poate căpăta noi valențe artistice, exponanții fiind creatori de adevărate și inspirate montaje textile, folosind culori patinate de timp într-o montură nouă, modernă sau exploatînd creator bogăția cromaticii populare, reușind astfel să înlăture calificativul de „artă minoră".

Pe albul zidurilor rochiile prind viață parcă, ele par niște fluturi imensi ce așteaptă doar o boare ca să-și ia zborul.

Liliana Ursu

balet

b

Seară spaniolă

Noua creație coregrafică a lui Ioan Tugearu, premieră a Operei bucureștene, se distinge, dincolo de unele inegalități, printr-o excelentă adecvare a limbajului coregrafic la derularea subiectului. Să intrăm în amănunt. Prima parte, oarecum neutru intitulată **Lecția de dans**, este o înșiruire de „dansuri populare spaniole" și „dansuri clasice spaniole de inspirație populară". Dincolo de latura demonstrativă (remarc aici, ca autenticitate a caracterului popular, **Jota**, excelent realizată de Roxana Sîrbu și Cristian Gună), succesiunea de dansuri a primei părți merită să ne oprim asupra ei subliniindu-i exclusiv valențele decorative. Doina Ianculescu, Alice Găman, Teodor Țonescu, Aglaie Gheorghe și, în **Pas de deux** din **Pahita** de Minkus, Cristina Teodorescu, Viorica Ene, Irina Roșca (remarcabil mi se pare faptul că Ioan Tugearu distribuie, în roluri relativ importante, absolvenți de puțină vreme ai școlii de balet ; Irina Roșca este, de altfel, o dansatoare care a semnat cîteva debuturi reușite, duse la capăt cu acuratețe tehnică, prestanță și precizie în rol), Mirela Simniceanu sînt cîteva nume distingîndu-se în realizarea primei părți, interesantă ca demonstrație, a premierei. Partea a doua, **Nunta însingerată**, pe un libret al coregrafului după piesa cu același titlu de Federico Garcia Lorca este o realizare deosebită. Suportul muzical este alcătuit dintr-un colaj de muzică spaniolă populară și cultă, muzică foarte frumoasă, deși unele momente sînt neinteresante, componistic vorbind, sau greu de admis așa ceva !) total necorespunzătoare în ceea ce privește calitatea sonoră ; banda sonoră rămîne însă o splendidă prezență a spectacolului. Acțiunea imaginată de coregraf stă sub semnul unei ineluctabile fatalități, izbucnind neiertător în final. Întreaga atmosferă a spectacolului are ceva sumbru, înnegurat, chiar și în clipele de serenitate dinaintea nunții. Ca invenție de limbaj coregrafic, ca adecvare a plasticii mișcării, ca ingeniozitate a potrivirii între muzică și gest (remarcabil rămîne momentul luptei între Logodnic și Leonardo) această a doua parte este o realizare remarcabilă plasînd, după părerea mea, **Nunta însingerată** în rîndul celor mai bune montări din actualul repertoriu de balet al operei bucureștene, alături de **Carmen**, **Gura lumii** sau **Tristan și Isolda**. Aș face însă o remarcă de natură strict subiectivă. Cred că unele momente sînt prea departe împinse în direcția unei violențe a exprimării sentimentelor. Este clar că subiectul are o intensă colorație tragică ; să ne amintim că, în spațiul iberic, tragicul, suferința au frecvent o nuanță ascetică, austeră în exteriorizare, incandescența pasiunilor fiind mai degrabă sugerată, „ghicită". Exteriorizarea extremă proprie baletului aparține limpede naturii coregrafului și ea se face într-un mod artistic convingător. N-aș putea spune că felul în care se exprimă coregraful este greșit. Cel mult, pentru unele sensibilități, el poate părea ușor distonant spiritului iberic deși orice privitor de bună credință nu poate să nu aprecieze valoarea spectacolului, în datele propuse și excelent susținute de coregrafie. Excelent susținute însă și de interpretare pentru că Madeleine Vasilescu (balerină de ansamblu !) într-un remarcabil rol principal de apăsată subliniere a încrîncenării omenești în fața destinului, Aurora Rotaru, personaj de grație și inocență, a cărei pură devenire este marcată de violență și răzbunare, Aglaia Gheorghe într-un excelent rol de complexă compoziție, George Bodnarciuc, Mihai Tugearu, Dorina Maxim, Irina Roșca, Mirela Simniceanu și Roxana Ciucă contribuie remarcabil la reușita montării.

Viorel Crețu

P.S. Spărgătorul de nuci, realizat de baletul Teatrului „Fantasio" și de Oleg Danovschi pe scena operei bucureștene, ne-au dus cu gîndul la evidența că multe din montările clasice de balet (inclusiv **Spărgătorul de nuci**) bucureștene sînt cam prăfuite.

CENTENAR PANAIT ISTRATI

Posteritatea romancierului

În ansamblu privită, receptarea critică a operei lui Panait Istrati, la a cărei constituire au participat voci ilustre, acuză o originală neputință finală. Fervenții admiratori, rafinații sau doar rudimentarii detractori, echilibrații amatori de afirmații conciliatoare acuză, cei mai mulți fără a conștientiza, impactul cu nucleul dur, ce nu se lasă pătruns, al unei literaturi și al unei vieți. Fenomenul este un indiciu de perenitate a operei și, în plus, o promițătoare amorsă eseistică. Să recitim, deci, în această cheie, cea mai completă contribuție critică apărută pînă în prezent : **Panait Istrati. Dosar al vieții și al operei** de Al. Oprea (Editura Minerva, 1976). Este o carte echilibrată, lipsită de orgoliu, printre ale cărei merite figurează și prezentarea detaliată a comentariilor apărute în timp în legătură cu opera și personalitatea lui Istrati.

După cum se știe, în favoarea literaturii lui Panait Istrati s-au pronunțat scriitori de mare renume. Romain Rolland l-a socotit pe autorul **Chirei Chiralina** un „Gorki balcanic" ; Georg Brandes a scris : „Eu recunosc că Panait Istrati este de mai multă vreme, dintre povestitorii europeni, favoritul meu" ; Sadoveanu l-a revendicat pe Istrati „ca pe un frate al meu și fiu al acestui pămînt" ; Mihai Ralea, în legătură cu **Moș Anghel** : „Am citit această carte pe nerăsuflate, cu același interes febril, aproape cu aceeași credulitate lipsită de îndoială, ca pe vremea copilăriei, cînd devoram viața lui Iancu Jianu. Și cred că această mărturisire nu e un mediocru omagiu, cînd vine la vîrsta lecturilor celor mai pretențioase". Lista cuprinzînd aprecieri elogioase ar putea fi continuată mult încă. Ea ar urma să includă opinii semnate de Tudor Arghezi, G. Ibrăileanu, E. Lovinescu, G. Topîrceanu, Cezar Petrescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, George Mihail Zamfirescu și mulți alții. Pentru a încheia referirile de la entuziaștii din România ai operei lui Istrati îl voi cita pe H. Sanielevici : „Istrati este cel mai bun prozator pe care l-a avut România pînă acum". Foarte numeroase sînt și comentariile elogioase apărute în străinătate, mai ales în Franța. Semnificativă este apariția în deceniile din urmă a unor monografii închinate lui Istrati.

După cum s-a putut observa, într-o oarecare măsură, și din citatele pe care le-am propus, laudele formulate la adresa scrierilor lui Istrati au venit foarte adesea din partea unor admiratori, așa zicînd, sentimentali, posesori nu atît ai unor argumente logice, cît mai ales ai unor adeziuni ale inimii. Aceasta este una dintre explicațiile faptului că receptarea critică a operei lui Istrati a rămas pînă în anii din urmă — după cum remarcă în mod îndreptățit Al. Oprea — întrucîtva acoperită de ceața unor înfruntări pătimașe (fiindcă denigratorii au fost la fel de transanți precum admiratorii ; nici atunci cînd trecerea vremii a potolit zvîcnirile de preferință indemonstrabilă, esența confruntării nu s-a modificat, recent producîndu-se încercări de anexare a operei lui Istrati teritoriului literaturii de aventuri, ceea ce ar fi o nedreptate flagrantă, înrudită, de pildă, cu diatribele eminamente subiective rostite cîndva de N. Iorga).

Panait Istrati în locuința sa de la Masseraux

Dar opera lui Panait Istrati — și aceasta este una dintre ideile importante pe care le sugerează monografia lui Al. Oprea — este și în mod obiectiv o entitate foarte dificil de elucidat prin folosirea noțiunilor tradiționale (și chiar mai puțin tradiționale) ale criticii și istoriei literare. Situația se prezintă astfel, în primul rînd, datorită caracteristicilor genului în care Istrati a strălucit. Povestirea, mai ales atunci cînd are coloratura populară preferată de Istrati, capătă o anumită impersonalitate folclorică. O formulare de tipul „unul din cei mai mari poeți-povestitori ai noștri", propusă de Al. Philippide arată într-un mod foarte grăitor cît de dificilă este estimarea specificului unui povestitor de felul lui Istrati. În acest context este de menționat efortul pe care Al. Oprea îl face în direcția găsirii unor judecăți de nuanțare. În mod explicabil, însă, cele mai interesante constatări sînt tot acelea care tintesc condiția povestirii, ca gen, particularizările rămînînd mai puțin convingătoare : „Nu este vorba numai de anumite formule-tip sau de procedee narative caracteristice, ci de ceea ce constituie cheia unicității operei istratiene : perpetuarea unor trăsături care țin de **copilăria** artei. Firește, tentative de recreare a unor asemenea particularități întîlnim la destui scriitori moderni, dar ajungînd, în ultimă instanță, gesturi de cochetărie artistică sau simple acte de artificiu (sursa valorii lor are o altă adresă), lipsindu-le naturaletea nativă, o inocență cu neputință de imitat". O altă dificultate pe care literatura despre care discutăm a așezat-o în fața criticii constă în statutul incert al lui Istrati în raport cu accepțiunile uzuale ale ideii de scriitor. Pe de o parte, texte de ficțiune ivite din „inteligența inimii", pe de alta o activitate enormă, febrilă și contradictorie de publicist cu ambiția de a fi „director de spirite" și chiar un „mesia" ; pe de o parte, o vocație frenetic afirmată pentru prietenie și loialitate, pe de alta, o serie de inconsecvențe greu de explicat ; în fine, aspect important, aparținînd simultană la două literaturi naționale distincte. „Sintezele imposibile", care mi-au sugerat titlul însemnărilor de față, abundă în viața și scrisul lui Panait Istrati. Un adevărat „motor oximoronic" pare a fi asigurat opera lui Istrati o îndelungată supraviețuire. În concluziile monografiei sale Al. Oprea semnalează faptul că în anii de după 1970 „Istrati pare a fi din nou în mare vogă", continuînd : „O aventură spectaculoasă, care ne avertizează că opera lui Panait Istrati nu poate, în nici un caz, fi redusă la cîteva caracteristici simple, dezvăluind mereu alte și nebănuite fațete".

O remarcabilă acribie dovedește Al. Oprea atunci cînd se ocupă de evoluția lui Istrati ca om, ca virtual personaj de roman. Sînt inventariate toate informațiile revelatoare, în cele din urmă fortificîndu-se portretul unui om contradictoriu, capabil de mari intuiții și de inexplicabile capricii, al unui om, practic, imprevizibil. Cea mai rezistentă parte a monografiei este, fără îndoială, cea referitoare la viața scriitorului, la fascinanta traiectorie a unei cariere pornită de la nimic și ajunsă, în pragul sfîrșitului, printr-o stranie rotire în spirală, într-un punct analog celui de la care plecase.

Tensiunea ireconciliabilă a unor contrarii asigură, cum spuneam, o durabilă posteritate. Al. Oprea se referă la acest aspect în felul următor : „Dar să nu exagerăm nici în privința ipotezelor privind posteritatea lui Panait Istrati, destinul acestui scriitor fiind totdeauna sinonim cu o aventură, realizînd ceea ce părea imposibil de realizat, făcînd dovada a ceea ce părea cu neputință de dovedit".

Voicu Bugariu

Valorificarea surselor documentare

Atunci cînd, în urmă cu mai bine de două decenii și jumătate, așadar o părîrime de veac, lua ființă Muzeul Literaturii Române, trebuie să recunoaștem că domeniul activității noastre multiple, diversificate, era, încă, destul de imprecis, deoarece, pe de-o parte, noi nu urmăream să dublăm, să repetăm, pur și simplu, ceea ce fac de regulă edițiile critice sau istoriile literare, iar pe de altă parte, prin însuși specificul său determinat, aș putea spune, „din mers", etapă cu etapă, un asemenea tip de muzeu nu dispune de „piesele" tradiționale de care se folosește orice alt muzeu clasic. În vremea aceea, o serie de mari scriitori români, se mai aflau într-un con de umbră, din pricini felurite pe care, acum, astăzi, le știm cu toții. Printre cei „uitați" inutil, deoarece n-au cum să fie uitați, vorba ilustrului Iorga, și el — un timp — pus de-o parte, „Cine uită nu merită", se număra Panait Istrati, în pofida statutului său — unanim-recunoscut, de scriitor de talie universală. Este meritul indiscutabil al deschiderii de orizont, săvîrșită în ultimele două decenii, lăsînd tradiția, cu gloriile-i de netăgăduit, să revină în matca ei imuabilă, tocmai pentru ca, pe temeiul trecutului, să putem acționa în virtutea prezentului ca și al viitorului mai apropiat sau mai îndepărtat.

Dealtminteri, Panait Istrati n-a dezarmat niciodată, cu toate că — în nu prea îndelungata sa viață — destule au fost momentele de criză, de impas existențial : (citez) „Viața unui artist sentimental, pasionat și care mai ales a trăit așa cum am trăit eu, e adesea tot atît de pasionantă ca și opera lui. Uneori chiar o întrecere în interes, dacă artistul rămîne sincer și dacă scrie, nu ca să satisfacă curiozitatea bolnavă a cititorului sătul și blazat [este evident că Istrati se referă la o anumită categorie de cititori ai epocii sale], ci ca să se vadă pînă unde a fost legat de omenestile slăbiciuni ale vieții, cît a luptat cu ele, cum a învins sau cum a fost învins". Așa începe Istrati proza memorialistică, intitulată „Cum am devenit scriitor"... Părerea lui trage greu în balanță : poate, citeodată, biografia unui autor strălucit să depășească în interes, în expresivitate, în forța-i de impact asupra conștiințelor contemporane și ulterioare, propria-i operă ? Întrebare superfluuă, căci răspunsul se află inclus în falsa noastră nedumerire. Se poate ! La Istrati, mai degrabă, există o condiționare mirifică a realității biografice și a ficțiunii artistice, o întrepătrundere de planuri, creatoare, aproape unică, o dialectică a harului scriitoricesc tutelat de tribulațiile unui suflet contorsionat și pur, secondat de o afectivitate lucidă și de o exemplară desăvîrșire.

Pentru noi, cei de la Muzeul Literaturii Române, ca și pentru imensul public cititor de pretutindeni, nu era nici un secret faptul că Panait Istrati nu are rival în genul său, iar „omisiunea" n-avea temei. Poate de aceea, în mod special, se cuvine a fi relevat meritul academicianului Perpessicius, primul nostru director și antemergător recunoscut al istoriei și criticii literare românești, care, din înaltele, sublimele sfere ale eminescologiei, a ținut să populeze Muzeul Literaturii Române cu cel mai larg și incitător evantai de personalități, printre care, inevitabil, Panait Istrati trebuia să figureze la locul cuvenit, de cinste și cinstire, anume pentru a duce mai departe, cît mai departe în timp și spațiu, flamura imprescriptibilă și dragă inimilor noastre, cultura română. Dar țin să reamintesc că maestrul Perpessicius a elogiat cărțile lui Panait Istrati, concetățeanul său și cetățean al lumii, la vremea cuvenită, atunci cînd miroseau, încă, a cerneală proaspătă, acest imaculat sînge al tiparului. Printre dificultățile de început (mai exact : de reînceput) merită să fie pomenite fictivele dileme, contrafăcutele polemici : avem de-a face cu un scriitor de expresie franceză sau cu un scriitor de expresie română ?!... La timpul său, Tudor Vianu, preciza, fără drept de apel, că Istrati, în tot ceea ce a scris, deși opera lui e „scrisă în graiul lui Voltaire", a contribuit la promovarea, pe meridianele globului, a „modului de a gîndi al românului", fiindcă, neîndoielnic, „gîndul și viziunea autorului el au preamărit, deopotrivă, leagănul meridional al civilizației noastre și locurile neuitatei lui obîrșii". Caz unic în literatura română ? O întrebare demnă, de astă dată, de un răspuns nuanțat.

Revenind la ceea ce sîntem capabili să depunem mărturie, iată-ne amintind de succesorul lui Perpessicius, pe atunci tînărul critic și istoric literar Alexandru Oprea, cel care, înarmat cu o fermă concepție materialist-dialectică, a slujit ca nimeni altul în clipa incandescentă a repunerii în drepturi, cauza nobilă a lui Panait Istrati. El a demitizat, primul, denaturările voite sau fără voie, interpretările siluite și consecutiv eronate ale unei opere de geniu, ieșite de sub pana turbulentă a unui „rapsod" și „hoinar" tardiv, piatră de temelie în orice cultură ; și într-a noastră de asemenea. Dacă Istrati și-a redobîndit locul de drept în 1958 ca **autor român**, meritul este, în primul și în primul rînd, al lui Istrati, categoric ; căci, nici dincolo de moarte și denaturare, el n-a contenit să lupte, mai cu seamă prin operă, fiindcă biografia, judecată îngust, nedialectic, ar fi fost o piedică, pentru locul gata cucerit de mult ! A lupta pentru ceva dobîndit, a lupta din neființă, cu însăși ființa cărților tale, iată un mesaj magistral transmis, prin sensibilul seismograf numit, de către autorul „Ciulinilor Bărăganului" : (citez) „Viața este un cuptor, care cere să fie alimentat necontenit cu energii noi. Totul e modificare, transformare, în bine sau în rău. Cine se oprește în loc, piere. Și e mai bine să dai uneori îndărăt decît să nu te miști". Lecția istratiană, perfect însușită de Alexandru Oprea, ne revine — astăzi — nouă.

Geografia arhivelor istratiene, în care se includ mărturiile biografice sau cele privitoare la procesul de creație, la elaborarea povestirilor ciclice, documente pe temeiul cărora, îndeobște, se pot întreprinde studii riguroase, științifice, configurează, astăzi, cu destul de puține „zone albe", spațiile în care scriitorul s-a mișcat, relațiile pe care le-a stabilit și cultivat, cu un respect constant, probă de foc a unui caracter integru. Peregrin (cum însuși spunea) „între Paris și restul lumii" și în deceniul nespus de fertil, în care și-a edificat — aproape în întregime — opera, a ales cînd Elveția, pentru a se întrema (se știe cît de șubredă sănătate avea !), cînd aerul catifelat al sudului, soarele Mediteranei ; însă niciodată, n-a uitat să călătorească, fie și numai imaginar, retrospectiv, patetic, pe drumurile știute de mult, din copilărie și tinerețe, ale Comorofcăi, ale Dunării de-acasă... Dar, reîntorcîndu-ne la ceea ce ne interesează în mod special, la sursele documentare rămase de la Istrati, merită să amintim o curiozitate de-a scriitorului : el n-a dorit să păstreze manuscrisele cărților sale. În schimb, semn că le cunoștea valoarea în timp, le oferea — cu înfocate dedicații — celor care-i erau dragi ; de pildă, într-o scrisoare adresată lui Romain Rolland, îi comunică acestuia că, imediat ce va recăpăta manuscrisul „Chirei Chiralina", încă aflat la culeș, în tipografie, i-l va dărui, ca simbol al recunoștinței ce i-o poartă pentru ajutorul vital ce i l-a dat inițial, propulsîndu-l pe orbita celebrității. Altă dată, după o criză a raporturilor de prietenie, un manuscris devine ambasadorul pașnic istratian : este vorba de manuscrisul ultimei sale cărți, „Méditerranée. Coucher du soleil", apărută la Paris în 1935, dăruit aceluiași Romain Rolland.

Nevoia acută a stabilității, a unei „stele polare" după care, tocmai, un peregrin ca el trebuia să privească întruna, l-a îndemnat pe Panait Istrati să închege o întreagă rețea de legături prietenești mai cu seamă cu cei de-acasă. Mulți scriitori români, alături de care figurează — astăzi — în vitrinele, în colecțiile și în studiile Muzeului Literaturii Române, i-au fost prieteni devotați ; atunci cînd, după o absență de zece ani, Istrati s-a reîntors, în 1925, în țară, acestia i-au făcut o primire frățească, ceea ce ilustrează atît prețuirea de care se bucura omul, cît și scriitorul, reputat la ora aceea.

De 25 de ani încoace, de la înființare, Muzeul Literaturii Române a întreprins o vastă muncă de prospecțiune, în vederea scoaterii la lumină și conservării, a tuturor „pieselor" capabile să recompună un univers existențial și creator : corespondență, manuscrise, fotografii, obiecte care i-au aparținut scriitorului... Dispunem, pînă la această oră, în patrimoniul nostru, de peste 600 de asemenea piese, care, chiar dacă, uneori, par a fi disparate, sînt decisive în realcătuirea întregului.

Și în „cazul Istrati", ne-a preocupat să atingem — prin exponate — un asemenea grad de sugestivitate, încît cel pînă acum doar citit de public, să devină un personaj palpabil, un personaj care explică fiecăruia, cu tact și răbdare, sinuoasele drumuri ale procesului de creație, avatarurile existenței de scriitor ; este un alt fel de „lectură", poate mai completă, poate la fel de personalizată ca lectura însăși, căci, într-un muzeu al literaturii vizitatorul parcurge perimetrul expozițional într-un ritm mai lent decît, s-ar părea, în oricare alt tip de muzeu ; el are totul la îndemînă, dar trebuie, cu sensibilitatea și informația de care dispune, să stabilească noi racorduri între date, fapte, opere, reproiectîndu-le în ființa sa. Deci, un dialog cu publicul de o coloratură aparte, intimă. Totodată, îndeplinindu-și menirea, Muzeul Literaturii Române, îl repropulsează pe Istrati pe traseele străbătute de neostenitul hoinar și devenite nemuritoare prin paginile sale.

Publicarea corespondenței a confirmat la rîndu-i rețeaua amplă de raporturi literare, de prietenii pline de devoțiune cu marcante personalități, raporturi întreținute constant de scriitor. **Destinul Istrati** n-ar fi fost descifrabil fără dovada schimbului epistolar cu Romain Rolland. Ca și viața, ca și opera, corespondența istratiană este o sursă inepuizabilă de informații, o lentilă benefică pentru cercetătorul acestei deveniri scriitoricești. Să ne reamintim, acum, de corespondența purtată cu Romulus Cioflec, luîndu-ne părtași la drama din urmă a scriitorului, amărăciunea singurătății cînd tocmai se stabilise în țară pe pămîntul său iubit, în sfîrșit, la umilitoarele precare condiții materiale... Găsind într-însul resursele unei supraviețuiri demne, Panait Istrati nu s-a dezmințit pînă în ultima clipă a vieții. Nu toți scriitorii pot închide liniștiți ochii, încredințați că așa cum au trăit, așa au scris, trecînd tot astfel în lumea umbrelor.

Constandina Brezu

Sesiune de comunicări cu prilejul centenarului PANAIT ISTRATI

■ **În ziua de 22 iunie a.c. a avut loc la Casa scriitorilor „M. Sadoveanu" din București, Sesiunea de comunicări organizată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Uniunea Scriitorilor din R.S. România și Muzeul literaturii române, consacrată aniversării Centenarului nașterii scriitorului Panait Istrati.**

În cadrul sesiunii, condusă de Constantin Țoiu, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, au fost susținute următoarele comunicări :

— „Mesajul umanist în opera lui Panait Istrati" de Ion Ștefănescu, prim-vicepreședinte al C.C.E.S.

— „Panait Istrati, fiu al pămîntului românesc" de D. R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor.

— „Scriitorul Panait Istrati și Brăila" de Valeriu Stoiu, secretar al Comitetului județean Brăila al P.C.R.

— „Portretul scriitorului Panait Istrati" de Al. Balaci, membru corespondent al Academiei R.S. România, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor.

— „Panait Istrati în conștiința contemporanilor și a posterității" de Al. Săndulescu, cercetător la Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu".

— „Panait Istrati — biografie și creație din perspectiva muzeului literaturii" de Constandina Brezu-Stoian, cercetător la Muzeul literaturii române.

La sesiune au luat parte : scriitori, reprezentanți ai unor instituții centrale, directori de edituri, redactori șefi ai presei centrale, ai publicațiilor culturale și literar-artistice, cadre universitare, muzeografi și bibliotecari.

În holul Casei scriitorilor „M. Sadoveanu" a fost organizată cu acest prilej, de către Biblioteca Centrală de Stat și Centrala editorială, o expoziție de carte cuprinzînd lucrările lui Panait Istrati, ca și volume consacrate autorului, apărute în țara noastră și peste hotare.

Mitul prieteniei

La o primă lectură, ceea ce este izbitor și pare memorabil în povestirile lui Panait Istrati este violența extremă a relațiilor dintre personaje. În *Chira Chiralina*, soțul își bate soția infidelă pînă la desfigurare ; în *Codin*, o încăierare la circiuma Anghelinei din Comorofca se soldează cu trei morți, iar Adrian îl împiedică în ultimă instanță pe eroul al cărui nume dă titlul povestirii să săvîrșească o nouă crimă ; Cosma haiducul, din povestirea omonimă, zboară creierii unui bărbat pentru simplul motiv de a fi îndrăznit să sărute mîinile Floricăi ; atrocitățile se țin lanț, iar bătăile de mai mică anvergură, primite sau administrate, devin, în acest context, excepții senine. S-ar zice că lumea povestirilor lui Istrati este guvernată de principiul celui mai tare, brutalitatea dominînd și relațiile erotice. Din acest ultim punct de vedere, episodul *Dragomir* din *Chira Chiralina* poate fi privit, schimbînd ce-i de schimbat, în distribuția personajelor, ca o variantă balcanică a celebrului *Justine où les malheurs de la vertu*. Și totuși, la o lectură în profunzime, cruzimea comportamentală, uneori motivată psihologic ori situațional, alteori gratuită, se dovedește a nu fi decît una, și nu cea mai importantă, dintre caracteristicile eroilor lui Istrati. Ea funcționează la nivelul întregii opere, ca un element de contrast, menit să contureze pregnant o altă imagine, de această dată cu valoare emblematică. Este nevoia de comunicare, care acționează în mod diferit, dar cu intensitate egală, de-a lungul întregii creații istratiene. Această tensiune, dramatică, fiindcă nu totdeauna rezolvată, nu poate fi despărțită, mai cu seamă în cazul acestui scriitor, la care biografia își pune adesea amprenta asupra operei, de convingerile autorului privind destinația și funcțiile literaturii. Iată un fragment elocvent din volumul autobiografic *Trecut și viitor*, cu care Panait Istrati își făcea „debutul" în literatura română : „Și acum, iată, îmi scot căciula în fața sutelor de anonimi care mi-au scris și-mi scriu mereu, precum și în fața miilor care mă citesc, care nu mi-au scris și nu-mi vor scrie niciodată. Mă descopăr în fața mulțimii de jos, în fața acestei Sahare cotropitoare de valori umane, Sahară fecundă, nesecată în energii, ocean social în care am fost pescuit eu însumi și de unde răsar mai toți acei care s-au impus omenirii. Cu această mulțime vreau să stau de vorbă aici, cu ea, care mi se spovedește zilnic și-mi cere să fiu sincer. Pentru a sta de vorbă cu dînsa trebuie să mă spovedesc mie însumi". *Să stai de vorbă, să te spovedești, să fii sincer, să te pleci cu respect în fața celor mulți*, iată un început de veritabil decalog al comunicării, care vorbește de la sine despre înțelesul pe care scriitorul îl atribuie literaturii. Această dăruire către celălalt, către ceilalți (în volumul *Pour avoir aimé la terre*, scriitorul consideră că viața sa este „de un martiraj în fața căruia ceea ce a cunoscut Christos nu e decît o pișcătură de țînțar") nu este nicidecum retorică pentru captarea bunăvoinței cititorului, căci în creația propriu-zisă ea constituie fluidul subteran fundamental, care asigură stabilitate edificiului literar.

Nevoia de comunicare se manifestă, la un prim nivel, în planul narativ. Funcționează aici o irepresibilă voință de eliberare prin povestire, care reclamă, dacă nu compasiune, măcar înțelegere. Subiacent, uneori, povestirea (povestitorul) își asumă și o funcție pedagogică, de îndreptar existențial. Introducerile, atunci cînd apar sînt scurte și puțin interesante, ținînd mai degrabă de un ritual al „zicerii" decît de o necesitate intrinsecă. Interesul se centrează pe povestire, în care, adesea, se intercalează o alta, introdusă de un alt narator. Povestirea, de obicei o confesiune, este salvarea, eliberarea, chiar dacă tulburarea amintirilor doare. La sfîrșitul ei povestitorul dobîndește liniștea de după spovedanie. Astfel, Stavru îi poate cere *acum* iertare lui Adrian („Da, începu Stavru, într-un tîrziu, cînd Mihail deznădăjduia, așteptîndu-i răspunsul, Da, am să cer iertare lui Adrian... Sincer, dar nu cu umilință. Și nu îndată, *ci după ce mă veți fi ascultat*"), convins că acesta l-a înțeles ; Moș Anghel — din povestirea cu același titlu — mincat de viu de viermi, poate muri *acum*, după ce și-a mărturisit păcatele ; Irimia, naratorul din *Cosma*, desemnat ca atare de bătrînul Anghel, și-a îndeplinit acum „mandatul" („Ție, Adriene, care ai umeri ca să suporți viața, am să-ți povestesc istoria lui Cosma, tatăl meu") oferind tînărului ascultător o învățătură despre fatalitate... Comunicate, împărtășite, dramele, traumele, păcatele, durerile se atenuează, devin *zicere*, contemplată pe cerul povestirii. Confesiunea nu poate fi, însă, adresată oricui. Comunicarea nu se stabilește decît în anumite condiții, destinatarul fiind recrutat dintr-o categorie restrînsă, rară și, prin aceasta, cu atît mai prețioasă. Să dăm, mai întîi, din nou cuvîntul scriitorului, a cărui biografie, și de această dată, este garanția sincerității : „Mulți artiști sunt în stare să facă artă, puțini știu să fie prieteni. Și eu voi crede mereu că prietenul e cel mai mare artist al inimii omenești prietenoase". (din *Crezul meu*, volumul *Trecut și viitor*). În căutarea acestui „mare artist al inimii omenești" se află majoritatea eroilor lui Panait Istrati. Cînd întîlnirea se produce, nimic nu poate sta în calea comunicării perfecte, nici un sacrificiu nu este prea mare, vicisitudinile existenței sînt suportate cu un anume umor și cu o noblețe a suferinței pe care singurătatea și le refuză. Mihail — Gherasim, Musa — Panait, Stavru — Barba — Iani, Adrian — Kir Nicola, Adrian — Codin, Neranțula — Aurel, Adrian — Aurel sînt tot atîtea relații perfecte de comunicare, configurînd, împreună, mitul prieteniei, piatră unghiulară a prozei lui Panait Istrati. În spațiul magnific al prieteniei funcționează doar legile imponderabile ale sufletului, presiunea socială negăsind nici o fisură pentru a pătrunde aici și a strica echilibrul armonios. În povestirea autobiografică *Între un prieten și o tutungerie*, cei doi vagabonzi, Gherasim și Mihail, rătăcesc fără noimă și fără bani prin Cairo, căci toate proiectele le-au eșuat. Gherasim caută și își găsește o rubedenie bogată, dispusă să-i ofere o viață tihnită, dar cu condiția de a se despărți de Mihail. Gherasim refuză să devină „om", preferind prietenia vagabondului rus. Cînd Mihail moare *(Moartea lui Mihail*, în volumul *În lumea Mediteranei — Apus de soare)* sfîrșitul său echivalează pentru prieten cu o catastrofă cosmică, iar lamentația atinge zonele tragicului autentic.

Diferențele mari de virstă nu pot nici ele să împiedice realizarea unor prietenii de o frumusețe unică prin discreția sentimentelor. O astfel de prietenie se naște între tînărul Adrian și mai virstnicul plăcintar albanez Kir Nicola, din povestirea cu acest nume. Nicolae trăiește, în tăcere, drama dezrădăcinării, de cînd tînărul Adrian, aflat în căutarea rostului său în viață, ia cunoștință în diminețile în care prietenul său pregătește foaia pentru plăcintă. Sînt pagini de mare literatură, în care, dincolo de gesturile profesionale, se sugerează consumarea dramei intense, exteriorizată doar de melodia tristă a unui cîntec grecesc.

Prietenia reprezintă în proza lui Panait Istrati forma superioară de comunicare, infinit mai bogată în nuanțe și semnificații decît, de pildă, relația erotică. Există totuși, în povestirile sale, un alt nivel în care nevoia de comunicare se metamorfozează spontan în comuniune atît de intensă, încît determină anularea identității. Sînt momente privilegiate, de lirism învăluitor, cînd personajele se contopesc cu peisajul, lăsîndu-se contopite în armonia cosmică pînă la deplina uitare de sine. Clipa aceasta nu este anunțată de nimeni și de nimic, pogorîndu-se ca o grație celestă în ființa trecătoare. O astfel de fericire îi este dat să trăiască lui Irimie, copilul haiduc, din povestirea **Cosma** : „Tulburat, ieșii să fac cîțiva pași de afară și atunci mi se păru că timpul se oprise din mers. Vrajă... Pace veșnică... împărăția stufului și a papurei, a murelor a puzderiei de broaște pitite pe foi de nufăr ; a nagîților dormitînd cu un ochi deschis ; împărăția senină a țînțarilor, netulburată în clipa aceea de către om, gustă din fericirea nopțatică a dăinuirii. Auzii un pește zbătîndu-se la suprafața apei. Un cocor clămpăni prelung din plisc, pe cînd un uliu sfîșia întunericul cu puternica-i batere din aripi. Și sub dulcea adiere a unui vînt ușor, nenumăratele spice flocoase ale pipirigului semeț se plecau într-o parte și într-alta, mulțumind Domnului în tăcere. Judecata îmi amorți... Deveni una cu pustiul." Nu este aici, cum s-ar putea crede, un simplu tablou după natură, cu funcție decorativă. Căci dialogul care urmează este pe deplin edificator în ceea ce privește statutul privilegiat al acestei clipe extatice, cînd timpul s-a oprit :

„— Bună vremea, Irimio, flăcăule slobod ?... Veghezi, veghezi la fericirea lui Cosma, ceea ce e bine ; dar ceasul odihnei tale a sunat... Hai, du-te ! Cosma te înlocuiește. — Te înșeli, Cosmo ; nu veghez la fericirea ta, ci **trăiesc** cu **balta**" (s.n.)

Pentru o scurtă eternitate, lumea de patimi din proza lui Panait Istrati s-a contopit cu întregul, încremenind în armonie.

Valentin F. Mihăescu

Fotografie din ultimii ani ai vieții ● Împreună cu Stan Golestan ● La Nice, în 1934, alături de Margareta Istrati și Josué Jehoida, prieten și co autor la „Familia Perlmutter" ● Caricatură din anul 1933

Itinerar cultural-artistic

Urmare din pag. 1

ceste meleaguri au avut ideea fericită (pentru mine) de a-mi propune să particip la cea mai recentă ediție a concursului literar „Afirmarea". Lor le datorez, în primul rînd, marele noroc de a fi vizitat pentru intîia oară tulburătorul ținut încorporat în acest nordic județ al țării. Încercînd acum să formulez impresia cea mai puternică produsă de tot ceea ce am văzut și trăit pe străvechi-legendarele meleaguri sătmărene, aș spune că atributul definitoriu este acela al structuralului impact dintre tradiție și modernitate. În acest sens, nimic nu mi s-a părut mai firesc decît să receptez, afectiv și estetic, dintr-o unică perspectivă o foarte izbutită reuniune cenaclieră din Satu Mare (unde s-a citit poezie de o aleasă ținută tradițional-modernă semnată de poetul-eseist Al. Pintescu și unde s-au purtat discuții beneficiind de „grila" unor parametri estetici prin definiție actuali) și un recital coregrafic-poetic de o inconfundabilă originalitate mitic-folclorică, de neuitat prin strania lui substanță arhetipal-mioritică, intitulat „Cine a făcut hoarele bată-l sărbătorile", gîndit de instructorul inspirat care este Ovidiu Suciu și memorabil interpretat de un grup de tinere lucrătoare ale cooperativei „Prestarea" din Negrești-Oașului. La fel, n-am trăit nici o secundă senzația unei cît de insesizabile dichotomii contemplînd moderna așezare turistic-recreativă de la Călinești Oașului, unde, la o apreciabilă altitudine se practică chiar sporturile nautice, și admirînd fără saț magnifica paradă vestimentară a tinerilor oșeni din Turț, adunați sub „ciupercă", la hora duminicală. În fine, spre a mai da doar un exemplu, am trăit același sentiment de intimă armonie străbătînd sălile muzeului etnografic din Negrești sau aleile Muzeului Țării Oașului pe de o parte și admirînd prosperul peisaj urbanistic tot de aici, pe de altă parte.

Cît despre rezultatul propriu-zis profesional înregistrat de subsemnatul în calitate de membru al juriului ce-a stabilit palmaresul concursului literar „Afirmarea", sper că prezența în paginile „Luceafărului" a „numelui" de poet pentru care am optat să dea deplin cîștig de cauză gravului entuziasm sub auspiciile căruia s-a desfășurat itinerariul meu cultural-sentimental pe meleagurile Sătmarului și ale Oașului.

În numele viitorului

Urmare din pag. 1

cii și Bulevardul Victoria Socialismului, măreție și luminoase ctitorii ale acestei epoci de adinci transformări innoitoare, construcții monumentale ce vor dăinui peste veacuri, ca o impresionantă mindrie a voinței locuitorilor Bucureștiului, a intregului popor român, de a conferi demnitate și măreție capitalei țării, patriei noastre socialiste.

Demnitate și măreție, iată, așadar, emblema sub care cei patruzeci de ani de libertate și indeosebi ultimele două decenii trec la punctul de confluență materială și spirituală cu idealurile inseși ale socialismului și comunismului și proiectează o limpede lumină asupra perspectivei, a viitorului pe care-l distingem intr-o deplină și perpetuă stare de lucru. Sint convocate pentru aceasta organisme și forumuri ale democrației de partid și de stat pentru a da următoarei etape o optimă desfășurare și un optim cadru de acțiune, după criteriile și cerințele proprii realității ca și după modul complex și concret prin care aceasta se inscrie în perimetrul dezvoltării, al progresului și civilizației. Au avut loc sesiunea Consiliului Suprem al dezvoltării Economice și Sociale, plenare ale altor organisme ale sistemului democrației noastre socialiste, plenara C.C. al P.C.R., sesiunea Marii Adunări Naționale, s-au adoptat hotăriri și documente de prim ordin pentru intreaga dinamică a dezvoltării noastre materiale și spirituale. Această largă paletă de preocupări vine să dea o imagine cit se poate de cuprinzătoare asupra momentului actual și mai ales asupra semnificațiilor majore pe care, în ideea consensului național, le comportă marile acte de decizie privind ansamblul și direcțiile economice și sociale ale progresului și civilizației, schimbările pe care acestea le aduc în fizionomia moral politică și socială a țării, în conștiință. Proiectele de plan pe anul 1985 ca și schița preliminară de dezvoltare economico-socială a României în cincinalul viitor, celelalte documente supuse analizei și dezbaterii ne conferă noi date și posibilități, noi linii de efort și voință prin care, în contextul și problematica lumii de azi, ne asumăm condiția propriei noastre contemporaneități și ne plasăm decisiv pe o nouă treaptă a făuririi noii orinduiri. Magistrala cuvintare a secretarului general al partidului rostită în cadrul Plenarei C.C. al P.C.R., cuvintările sale din cadrul plenarelor celorlalte organisme ale sistemului democrației socialiste, ne relevă cu exactitate toate acestea și imprimă perspectivei o deosebit de largă și complexă funcționalitate. Sensul major și distinct, sensul concret și cuprinzător este acela pe care îl dă insuși acest an jubiliar al aniversării a patruzeci de ani de libertate, anul Congresului partidului, este sensul în toate și pe deplin întemeiat, cel al demnității și măreției în care s-au întemeiat și se întemeiază toate victoriile noastre, într-o epocă a cărei dinamică și distincție rămin în proiecția intreagă a istoriei și ne inspiră în plenitudinea propriului nostru destin.

Oprea Olteanu : „Flori"

Punte spre oameni

Urmare din pag. 1

iată-mă la prieteni îndestul, să am dreptul să-i judec.

Și zic : mă uitam într-un zor de zi, după somn tirziu dar limpede, e în casa lor : într-atîția ani, orișiciți, junii profesori de filozofie ce agonisiseră ? Cărți și reviste, atîtea, încit de-astă iarnă pînă-n aziul lunii mai, a fost nevoie de încă doi metri de rafturi : cinci, șase scinduri geluite în grabă ; lemn rău, care s-a dilatat ca podul peste apă.

Cunosc și eu intelectuali așa zicînd, dar nu crezînd, ai satului, care, după cîțiva ani de la așezare la o catedră, sînt găsiți stăpîni de-o casă, de livadă ; pe situație de lume. Încît le-am spus : Petrule și Daniela pereche năzdrăvană, Colocviile v-au mincat livadă, casă, dar situația în lume ; tot pire și zavistii ale celor îmbrînciți din inerție, și căzuți de-a-mboulea în lume mare. De trei ani, o săptămînă pe vară, Petru și cu Daniela ne adună din toate părțile, la Ieud. Agonisita de oameni la o idee altruistă, iată vocația Casei Dunca. Șezători literare, comunicări de istorie, de folclor, de arheologie, de lingvistică, expoziții de covoare vechi și desene de copii, ansambluri folclorice, dezbateri pînă la orele nopții și înfierbîntate, umplu acel sat de-o omenire de departe, întoarsă la trăiniciile rurale ale vieții și culturii.

Aici, la Ieud, s-au zgîltîit din balamale și rele zăvoare, cîteva probleme, înnoindu-se punctele de vedere și punînd pe gînduri cuviincios, asupra Manuscrisului de la Ieud, pe care profesorul Dumitru Șerbu, temerar la optzeci de ani, și stăpîn pe ale sale toate, îl învechește cu peste o sută treizeci de ani de limbă românească, în argumente de neclintit.

Vechime și intîietate, la Ieud.

În satul Colocviilor Dunca, s-au întors pe toate fețele, cu o gravă preocupare, chestiuni ale civilizației țărănești, ale instituțiilor și formelor culturii tradiționale, în lovire cu cele noi și nu deplin verificate, prognosticîndu-se temeiuri de-o vie mereu continuitate.

Și iarăși vin și judec : să vezi, în orașul și-n anii studenției tale, un Colocviu, și să te așezi apoi într-o depărtăciune demografică și-o neștire de lume, ce se cheamă Ieud, și să pornești într-o ambiție filozofică, pură, chemîndu-ne în casa casei tale, peste ani, iată operă de-un bărbat cu vocație politică, și resurse de omenie, — care, împreună cu femeia lui, stăpînește energie și daruri organizatorice, aflate numai la inșii pe care colectivitatea să se lase cu tot greul ei.

O, firavi de stat, ci foarte tari la sfat, de minte și de faptă, prieteni ai mei, Petrule și Daniela ; că v-aș zugrăvi în dreapta unui Lăcaș — tineri ctitori ținînd, băiatule, tu însurate, și dumneata, măritată Doamnă, care te sprijini pe umărul lui, într-o subtilă și mai puternică susținere a operei și întreprinderii acelui ce-i ești cu trup și suflet, să ne trăiți !

Și v-aș pune-n dreapta, cum intri în Lăcaș ; să se-nchine la domniile de voi, cînd iese, lumea multă.

«Universitatea comunistă»

● **Tipărită la București dar aspirînd, firesc, spre audiența intregului public cititor studențesc, nr. 2 (54) al revistei Universitatea comunistă își oferă cu bucurie spațiul unor relatări din Iași, Cluj, Timișoara, redutabile cetăți universitare ale țării din care studenți-reporteri trimet știri vii, colorate de tinerețe, dar și de mari răspunderi profesionale către colegii lor din București ; pretutindeni e vară și soare, dar în aulele facultăților se muncește, se studiază, și speră la un final de an universitar fericit. Numai poezia nu poate fi oprită : cenaclul își declară și cu acest prilej aspiranții la gradul de autori : Dan Dobre Delatulcea, Lucian Căpățînă, Rodica Nistor și alții.**

Intr-o bună tradiție rămin „Interviurile noastre", al căror invitat — de data aceasta, prof. dr. doc. Grațian Cioflica — deschide o perspectivă atrăgătoare către dimensiunile învățămîntului geologic și geofizic profilate pe spațiul limpede al comandamentelor economice la zi.

„Șase zile student la..." produce incursiuni pline de inedit și savoare printre studenții de la Matematică și Drept. Nepotrivirea de profesiune nu înseamnă și nepotrivire de armonie sonoră și optimistă ; revista mai destină o pagină tuturor studenților lumii, așezată sub laurii veșnici ai versurilor din „Gaudeamus Igitur".

Gelu Stoicescu

REMEMORĂRI Fișe de roman (VI)

1.

Străbătînd munții Rodnei am poposit la căsuța unui cioban bătrîn cu barbă netunsă din tinerețe. Își păstorea cele treizeci de oi și două vaci trăind în singurătate absolută de două decenii de cînd „băbuța lui se mutase la ceruri"...

La un moment dat mi-a pus o întrebare care m-a lăsat perplex :

— Apoi ce mai face domnul doctor Petru Groza ?

L-am privit stupefiat încercînd să ghicesc o umbră de ironie în ochii lui și văzîndu-i chipul curat și cinstit i-am răspuns mimînd o totală degajare :

— Ce să facă ? Îi bine și sănătos...

2.

L-am întrebat pe învățătorul lui Marin Preda dacă a bănuit vreodată că elevul Marin Călărașu va deveni scriitor. M-a privit zîmbind blînd și a povestit un episod revelator. „Am dat o lucrare, o compunere cu subiect istoric. Cred că Marin era în clasa a șasea. Țin minte că a scris douăzeci de pagini. Cred că erau foarte frumoase fiindcă le-am citit cu voce tare în cancelarie. Nu pot spune însă că am bănuit vreodată să ajungă un scriitor atît de mare".

3.

Silueta subțire și ireală a unei femei pe peronul unei gări în care acceleratul nu oprește niciodată...

4

Din Prologul lui Faust : „Dintre toate spiritele care neagă, bufonul, e cel care mă plictisește cel mai puțin".

5.

O întîmplare hazlie povestită de Ion Băieșu din vremea cît era elev la Școala de literatură. Într-o zi se pomenesc chemați pe rînd la direcție.

Poetul Ion Petrache care se prezentase printre primii îl atenționează pe viitorul dramaturg cu bunăvoință **colegială** :

— Guță fii atent, o să te întrebe dacă ai bocanci. Să nu care cumva să declari că n-ai fiindcă pe toți care nu posedă bocanci îi dă afară din școală.

Era în pragul iernii și Băieșu era posesorul unei singure perechi de tenișI rupți și decolorați. Speriat de perspectiva dării afară din școală declară cu seninătate că are bocanci buni și noui.

După două zile toți elevii care au declarat că n-au bocanci au primit cîte o pereche gratuit. Băieșu, demn și naiv, a iernat în tenișI...

6.

Din **Mitul reintegrării** a lui Mircea Eliade : „Omul care-și muncește din greu pămîntul nu este angajat doar într-o activitate egoistă, prin care el și familia lui își agonisește piinea cea de toate zilele. El este prin chiar munca lui agricolă, un soldat al Binelui și luptă așadar împotriva Răului. Căci agricultura este o faptă bună ; este un triumf al Luminii asupra Întunericului, al culturii asupra haosului, al bogăției și rodniciei asupra sărăciei și pustietății, al stabilității asupra nomadismului".

7.

Unchiul meu care a făcut patru ani de război, fire blîndă și delicată, mi-a mărturisit că deși a fost rănit de două ori, n-a avut putere să ochească vreodată în inamic și, de fiecare dată cînd trăgea, ținea țeava îndreptată spre cer trăgînd în văzduh.

8.

Imaginea acelui vultur singuratic prelungit din duritatea stîncii pe care poposea, nemișcat, imperial și trufaș, carbonizat de timp, care nici măcar n-a tresărit la auzul împușcăturii trimisă undeva în nori...

Mircea Micu

Oprea Olteanu : „Peisaj"

„Viitor de aur țara noastră are"

Simbătă 23 iunie 1984, la Giurgiu, a avut loc decernarea premiilor la Festivalul-concurs interjudețean de poezie și de muzică — „Viitor de aur țara noastră are", organizat în cinstea marilor evenimente ale acestui an. Juriul de poezie compus din Alexandru Balaci (președinte), Ion Gheorghe, Ion Horea, Ioan Meițoiu, Cătălina Prangati și Romulus Vulpescu, a acordat următoarele distincții, selectînd din creația a 79 de concurenți din 13 județe : Premiul Uniunii Scriitorilor — Ion Gaghii (Giurgiu) ; Premiul revistei „România Literară" — Costel Bunoaica (Ialomița) ; Premiul revistei „Luceafărul" — Ioan Pela (Giurgiu) ; Premiul Centrului de îndrumare a creației populare — Giurgiu — Romulus Toma (Teleorman) ; Premiul Comitetului județean U.T.C. — Traian Metaxa (Giurgiu) ; Premiul Casei de cultură — Florin Tincu (Giurgiu) ; Premiul revistei „Cîntarea României" — Laura Mihai **(Giurgiu)** ; **Mențiuni** — Maria Chirtoacă **(Argeș)** și Grigore Aurel Ionescu **(Constanța).**

Festivitatea a fost precedată de un cuvînt al profesorului universitar Alexandru Balaci, **vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, care a evocat personalitatea poetului patriot Dimitrie Bolintineanu, al cărui vers nepieritor este chiar emblema festivalului-concurs, ajuns la cea de-a IX-a ediție.**

În aceeași zi, a avut loc o consfătuire a cenaclurilor și a cercurilor literare din județ, la care au participat scriitorii membri ai juriului, precum și scriitorii invitați Toma George Maiorescu, Ioana Postelnicu **și** Ileana Vulpescu.

Cu același prilej, s-au decernat și distincțiile pentru creația muzicală.

A apărut

ISTORII NEELUCIDATE—
almanah estival «Luceafărul» 1984

O istorie neelucidată este o călătorie și o aventură intelectuală. Viața omenirii cuprinde nenumărate istorii neelucidate. Suma dosarelor deschise, a chestiunilor neclarificate este imensă. Pe coperțile lor sînt înscrise subiecte din domeniul astronomiei sau al istoriei naturale, precum și din perimetrul istoriei sociale, al vieții politice, al literaturii și artei. Unele din aceste probleme sînt nedeslușite pentru că deslușirea lor este încă imposibilă din punct de vedere științific, azi. Altele sînt nelimpezite, pentru că lămurirea lor a fost împiedicată din varii motive. Este vorba, mai ales, de istoriile sociale și politice. Am ales, în acest almanah, cîteva dintre aceste istorii neelucidate. Cîteva, pentru că suma lor este imensă. Ele reprezintă marile semne de întrebare ale unui dicționar nescris al problemelor neelucidate. Cine l-a ucis, de pildă, pe Barbu Catargiu? Iată o crimă politică neelucidată. O problemă deschisă rămîne și moartea lui Miron Costin. A fost o execuție sau un asasinat ? Cît adevăr și cîtă imaginație este conținut în marele roman Moby Dick? Cine sînt autorii faimoaselor construcții arhitectonice din America Latină ? Care a fost soarta populațiilor care au ridicat aceste uimitoare monumente? A existat oare Atlantida? Și în ce punct al pămîntului poate fi situat acest „continent" ? Cine este, de fapt, Terente ? cel care a terorizat lumea bălților în plin veac XX ? Care este izvorul de regenerare al Mafiei siciliene și americane? Iată, așadar, o parte, evident doar o parte, din istoriile neelucidate care au fost inserate în Almanahul estival Luceafărul 1984. Vă invităm la o călătorie de 288 de pagini în geografia vie a enigmei.

CONCURS DE CREAȚIE

în domeniul literaturii dramatice inspirate din viața și munca tineretului

Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist și Radioteleviziunea Română organizează un concurs de creație în domeniul literaturii dramatice inspirate din activitatea revoluționară desfășurată de organizația de tineret, sub conducerea P.C.R., în lupta de eliberare națională și socială, pentru libertate și independență, din viața și munca tineretului în anii construcției socialiste.

La concurs se pot prezenta lucrări dramatice nedifuzate la public, în unul sau mai multe acte, avînd următoarea tematică :

— înfăptuirea politicii Partidului Comunist Român de formare și integrare a tinerei generații din patria noastră, în uriașul proces de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism ;

— participarea nemijlocită a tineretului la realizarea marilor obiective din industrie și agricultură, din celelalte domenii ale vieții social-economice, prin munca entuziastă depusă pe marile șantiere ale patriei, la realizarea sarcinilor de plan ;

— rolul asumat, cu responsabilitate comunistă, urmînd exemplul strălucit al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în promovarea spiritului revoluționar în viață și muncă, a concepției înaintate despre lume și societate, a principiilor eticii și echității socialiste în familie și locul de activitate, a sentimentelor de fierbinte dragoste față de patrie, popor și partid ;

— contribuția marcantă la avintul creației tehnico-științifice și cultural-artistice în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" ;

— vocația de pace, stare de spirit a tineretului român, unul din principalii inițiatori ai politicii de destindere, dezarmare și progres social în rîndul generației tinere de pe planeta noastră ;

Concursul este deschis creatorilor din domeniul literaturii, membri ai Uniunii scriitorilor și ai cenaclurilor literare, tuturor oamenilor muncii participanți la Festivalul național „Cîntarea României".

Lucrările — purtînd un motto — se vor trimite pînă la 30 septembrie 1984 pe adresa Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Direcția artelor și instituțiilor de spectacole, Piața Scînteii nr. 1, București, cu specificația „Concurs de creație", fiind însoțite de un plic închis în care sînt trecute numele, adresa, titlul și motto.

Rezultatele concursului se vor difuza în presă pînă la 15 octombrie 1984, lucrările premiate urmînd a fi transpuse în spectacole, pe scena teatrelor dramatice sau la televiziune.

Oprea Olteanu : „Amiază"

CUMPĂNĂ

I. Literatura conține, prin definiție, o șansă justițiară : Mizerabilii lui Hugo se confruntă oricînd, pe terenul umanității expresive, cu Napoleonii.

II. Legea economiei artistice : maximum de literatură în minimum de text.

III. Există o categorie de autori latenți care pînă la urmă devin personaje.

IV. Grădinarul, prin grădină, monologhează : dacă vrei să turbezi un cîine, zi-i Socrate !

V. Poeții fac eforturi să îmbrățișeze tehnica, s-o sentimentalizeze ; participă intuitiv la o conjurație magică.

VI. *Oameni și cuvinte.* „Tatăl meu m-a trimis să pun cîteva kile de ceapă într-un sac și să le aduc musafirului. De la bordei pînă la ceapă erau, spre Dunăre, peste două sute de metri ; grădina avea o cărare pe mijloc : de o parte și de alta, lehale de vinete și două-trei șiruri de porumb care mă ascundeau cu totul. Am ajuns la ceapă : era strînsă în grămezi — cam o jumătate de căruță. Știam ce înseamnă cîteva kile dar îmi rămăsese în minte momentul revederii tatălui meu cu acel prieten cu care făcuse războiul, felul cum se încurcau ei în vorbe multe spuse deodată (românește, nemțește, rusește) și îmi dădeam seama, cu mintea mea de copil, că omul acela merită foarte multă ceapă. Venise mîndru, cu o căruță nouă, cu o iapă cuminte și cu un armăsar falnic care dansa în hamuri și slobozea cîte un nechezat că înspăimînta malul de dincolo al Borcei. I-am pus în sac cîteva kile și după aceea iar cîteva kile și după aceea iar cîteva kile pînă s-a făcut o jumătate de sac. Din locul unde eram eu nu se vedea decît coama bordeiului și coama armăsarului. Am dat să ridic sacul la spinare. Mîinile se frîngeau la jumătate. Am înțeles că genunchii sînt mai puternici și că în ei este baza. Am îngenuncheat cu spatele la sac, i-am prins gura cu mîinile după umăr să mă ridic în picioare cu sac cu tot. M-am ridicat două palme mici și mi s-au înmuiat genunchii. Am realizat deodată imaginea catastrofei : băiatul unuia dintre cei întorși din război nu e în stare să aducă o jumătate de sac de ceapă (chiar dacă are doar zece ani). El ar putea să dea jos din sac atîta greutate cît să rămînă „cîteva kile" — cum primise comanda — dar cum să te înfățișezi în fața tatălui și în fața prietenului lui din război doar cu atîta ceapă cu cît ți-au cerut ei ? Și pe urmă eu însumi pusesem în sac atîta cît „știam" că pot să duc. Am zmucit sacul pînă m-a apucat un plîns înăbușit. N-am dat jos nici măcar o ceapă, nici n-am strigat după ajutor. Am început să tîrăsc sacul pe cărare : un metru și încă un metru, cu icnituri, cu gemete, cu prima înțelegere cumplită a umilinței. La jumătatea cărării mi-au ieșit în întîmpinare amîndoi, trăgînd din țigări, glumind, uimiți de ce făceam eu. Abia seara, cînd am trecut Borcea spre sat, din felul cum rideau mingiindu-mă pe creștetul capului, am înțeles că ei știau mai multe lucruri despre mine (decît mine) și în privirea stăruitoare a tatălui meu am citit o îngrijorare pe care numai lovirea podului de mal a liniștit-o".

George Alboiu

Cenaclu INEDIT

● Vineri 22 iunie, a avut loc la Călărași cea de a cincea ședință a cenaclului INEDIT al Asociației Scriitorilor din București. Au participat scriitorii : George Alboiu, Valentin F. Mihăescu, Horia Gane, Ion Covaci. Din partea cenaclului ALBATROS din Călărași au citit : prozatorul Ion Anghel Mînăstire, poetul Marin Lupșanu și Petre Stănescu (proză, debut). A fost prezent Aurel David, redactor-șef al ziarului județean.

Ședința de lucru a fost condusă de poetul George Alboiu.

Colinele Eladei

Urmare din pag. a 8-a

Multe, dintre toate acestea, sînt din păcate praful timpului ce le-a înghițit, amestecîndu-le cu pămîntul colinelor ; în afara celor care se află încă în ciudate „emigrații" prin spațiile închise ale unor muzee străine de eterna Eladă !

O CLIPĂ LA ATENA

Un oraș modern, zvăpăiat, cu străzi întortochiate. Ce-ar fi Atena fără legende ? Acest oraș abia la 1832 era declarat capitală a Greciei și atingea, pe atunci, doar 3 000 de locuitori ! Ce-ar fi fără legende ?

Dar o Atenă cu Acropole devine mit. Se învăluie în aburul ciudat al legendei fiindcă de Acropole se leagă atîtea și atîtea ; cum ar fi, iată, Stadionul olimpic, din marmură albă și gîndul către eroul legendar alergînd de la Marathon, sanctuarul Telesterion, drumul spre Delfi ori către Eleusis (adică drumurile ce duceau în antichitate de la cetatea zeiței Pallas-Athena spre locurile unde elinii voiau să afle ce le rezervă Viața sau ce va fi după Moarte !).

Țărmul mării Egee se lasă bătut de valuri ca și de vînt, generos, cu înțelepciune și netemător de Timp. Despre țărmul acesta, despre colinele lui, despre toate la un loc, cîte sînt, vorbesc mai mult și mai bine decît oricine : piatra albă ce a mai rămas și mai rămîne, în luptă cu Timpul, și nu în ultimul rînd măslinii.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Pentru el războiul nu are ceva de care vroia să-și amintească / așa cum se mai întîmplă / cu unii și cu alții / după ce se terminase nu vorbi multă vreme de ce i se întîmplase / acolo / pe front / numai cînd era întrebat / abia răspundea / încruntîndu-se / ce să i se întîmple unui biet soldat / aflat mereu sub rănița lui / cu pușca lui la spinare / doar din cele rele / chiar și moartea / dar pe el aceasta îl ocolise / deși nu rămăsese în urma altora / cînd se auzea la atac înainte / ba chiar era mereu în față / răzlețit de linie / nu că nu i-ar fi fost frică / fără frică nu există curaj / nu / dar așa era el încă din copilărie / mai iute / numai că il necăjise / tot frontul / cămașa aia de obuz pe care și-o atîrnase de rănită de cînd o găsise / îl lovea peste șold cînd alerga / ori se trintea în tranșee / unii se uitau la el ca la un zălud / aruncă băi fierul ăla că te zdrobești / dar el nu-l arunca / cînd se întorsese acasă îmbrăcase cu fierul ăla / un stîlp 'nălțuț din curte / să aibă pe ce să-și bată coasa și secera.

Iulian Neacșu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Adaptări: izolaționismul

Nu fără legătură cu elogiile emigrării este și un concept insolit care circulă mai recent, acela al „izolaționismului".

E, fără nici o îndoială, o adaptare a unei noțiuni iubite de Monica Lovinescu, și culeasă din eseistica lui Jules Monnerot ; despre „izolaționism" acela scrisese cîteva pagini care o pasionaseră pe amatoarea de diversiuni. Dacă „izolaționismul" aceluia nu avea nici o legătură cu România și nici nu se potrivea defel, „izolaționismul" scornit de diversiune ar trebui să se nimerească la acesta, deși eforturile conjugate în a-i da un conținut cît mai plauzibil sînt mari și la drept vorbind inutile. „Izolaționismul" nu are nici o legătură cu România, dar, grupul „Europei libere" insistă că ar avea.

În definitiv, obiectivul unei asemenea teze nu este decît „specificul național", confundat în chip voluntar cu un fel de nou zid destinat închiderii comunicațiilor culturale, un „zid românesc". Așadar, „izolaționismul" ar fi expresia unei inițiative mai ales culturale de tot rele, efectul unor raționamente hotărît anticulturale și agravarea unei fatalități istorice care, dimpotrivă, ar trebui corijată. Despre ce fatalitate este vorba și cum ar fi putut să fie aceasta îndreptată de către români ? Fatalitatea e, nici discuție.... limba română, care ar fi vorba lui Virgil Ierunca, expresie unei „limitări". Nenorocirea scriitorului român e, prin urmare, aceea că nu beneficiază de o „limbă oficială" pe care s-o înțeleagă toată lumea : prin definiție, el este un „izolat". Fie, dar ce ar trebui făcut ? Ar trebui, ne povățuiește grupul parizian, să se întreprindă cel puțin două operațiuni.

Întîia privește internaționalizarea, evitarea piedicii puse de limba locală ; dar „internaționalizare" insemnează, s-a văzut, adaptarea la „disidență" și la „contestație". Cine ar vrea să depășească fatalitățile grozave ale nașterii într-o „cultură mică" ar trebui să se apuce de „contestații". Dar și chiar dacă nu s-ar decide la aceasta tot s-ar mai putea face ceva: scriitorul român să abandoneze nefericita „limbă minoră" și, plecînd de acasă, să devină scriitor într-o limbă „oficială". Sînt, vede orișicine, vorbe ușuratice care înlocuiesc teza exilului sau, mai bine zis, o înglobează.

Dar „izolaționism" pare să însemne, după cum deducem, mai mult decît atît : nu doar izolaționismul cultural și specificizarea progresivă a culturii ci și voința de a difuza în alte culturi ceea ce rezultă din acest proces. Această sforțare, de-altfel normală, de a pune valorile naționale în circulație universală e considerată de diversioniști ca un pur „complex provincial". Dacă nu am ști că inconsecvențele nu mai sînt la „Europa liberă" o noutate, am rămîne surprinși văzînd că ideea difuziunii (pe care grupul parizian a invocat-o adesea, ca pe un mare deziderat) e considerată „complex provincial". În realitate, nimic scandalos. Difuziunea era, pe vremuri, preferabilă cu condiția ca să se facă pornind de la opere „sincroniste" care să demonstreze Occidentului cum se oglindește el într-o „literatură minoră". Dacă românii doresc să devină cunoscuți în lume în baza valorilor specifice care probează creativitatea nației, aceasta nu se mai poate înghiți, e un „complex provincial". Dacă propun opere „occidentalizate", da, foarte bine fac ! Nu ascund că adevărul nu e acesta : de multe ori succesul universal în literatură a venit tocmai de la opera adînc specifică, pe care, să zicem, Occidentul n-o putea prevedea. Este și natural ca în literatura universală valorile să fie complementare și nu mimetice.

Însă grupul diversionist vrea imitație și sincronizare mecanică și o ține una și bună. Ideea de a împiedica pe scriitorii români cu originalitate națională să pătrundă dincolo de marginile limbii române nu e fără temei căci altfel ei ar încurca, în adevăr, multe socoteli diversioniste. Ce s-ar proba în acest fel ? Mai întîi, că România are, într-adevăr, o literatură puternică, originală și cu o cronologie interioară perseverentă : **ora ei nu e ora altor literaturi decît în absolutul valorii.** În al doilea rînd, s-ar dovedi că nu Paul Goma și Virgil Tănase (și, ca ei, alți cîțiva abonați la traduceri) sînt „mari scriitori români" ci alții, pe care Occidentul îi cunoaște cel mult în chip de „proletcultiști", dogmatici, „neo-fasciști". Toate poveștile despre **„infernul literaturii române**, așa cum rezultă din gravurile spăimoase ale grupului verificat, ar cădea brutal înaintea adevărului operei, care e în cultură criteriul definitiv. Acel relativ monopol, impus cu complicități, al difuziunii, s-ar sparge. Nu întîmplător, comentariile asupra cunoașterii literaturii române de către occidentali sînt la „Europa liberă", destule și reductibile la ideea sustragerii acestui proces din „sfera oficialității" și încurajarea, dimpotrivă, a inițiativelor personale ale feluriților scriitori, care prin felurite relații s-ar descurca mai ușor. Ceva din teza „noii drepte" asupra „puterii civile" și a „centralei de date" a rămas în aceste diversioniste păreri, aparent îngrijorate.

Dar „izolaționismul" mai are în vedere și condiția literaturii, așa cum se face ea în mediul național. Poveștile asupra dogmatismului „naționalist", asupra eliminării „particularismului" creator și localismului îngust sînt numeroase și atacă o întreagă direcție solidă a literaturii române. Să observăm „izolaționismul" nu e decît o nouă formă a tezei „deznaționalizării".

Artur Silvestri

m a p a m o n d

Poezie din R.S.F. Iugoslavia

ljerka car matutinovic

● Poeta din Iugoslavia, LJERKA ȚAR MATUTINOVICI (Ljerka Car Matutinovici) s-a născut la Trikvenița (Crikvenica) în Croația, a studiat limbile și literaturile iugoslave și limba și literatura italiană, la Zagreb, fiind lector de sîrbo-croată la Florența între 1970—1972. În prezent lucrează la postul de radio Zagreb.

Ljerka Țar Matutinovici a început prin a scrie în 1961 critică literară despre cîțiva dintre cei mai importanți scriitori croați, clasici sau moderni, a îngrijit ediții, și a tipărit primul ei volum de eseuri și interpretări literare, **Actul cuvîntului**, în 1971.

Deși a tipărit versuri în reviste încă din 1965, primul volum de poezii al poetei apare abia în 1971 : **Timpul despărțirilor**, urmat de **Grea ca ploaia** (1976), **Dragostea** (1981) și **De despărțire** (1983). Pentru **Dragostea** primește la Rijeka premiul **„Drago Gervais"**.

Din 1978, poeta a început să publice și proză, avînd în pregătire un volum de povestiri : **„Necazurile în dragoste ale Rujiței Trnorujița"**, (Ružica Trnoružica).

Poeziile Ljerkăi Țar Matutinovici au fost traduse în limbile popoarelor și naționalităților iugoslave, ca și în italiană și engleză, ea însăși traducînd din limbile macedoneană, slovenă, rusă, italiană și engleză.

Mai mult decît această scurtă carte de vizită pe poeta Ljerka Țar Matutinovici o pot recomanda cititorilor români versurile ei măiestrite, cizelate ca o bijuterie de bun gust, aplecarea delicată, dar și foarte îndrăzneață asupra unor sentimente general-omenești, retrăite artistic cu o sensibilitate modernă.

Critica literară croată a situat-o pe Ljerka Țar Matutinovici alături de stele de primă mărime ale poeziei feminine, ca M. Țvetaeva, El. Bagriana, A. Ahmatova și Desanka Maksimovici, subliniind originalitatea demersului ei poetic, autenticitatea și fraganta lui particularitate. Într-un interviu dat revistei „FORUM" din Zagreb a apărut și declarația prestigiosului scriitor croat Miroslav Krleža, care vorbind despre versurile Ljerkăi Țar Matutinovici, ținea să observe că „de multă vreme revistele din Croația n-au mai adăpostit versuri cu atîta căldură și originalitate".

Creația Ljerkăi Țar Matutinovici a evoluat de la versul liber la formele fixe ale poeziei, mai cu seamă către sonet, cultivat cu grație și dezinvoltură tehnică în linia recuzitei trubadurilor de la Dubrovnik și de pe coasta dalmată, apelînd adesea și la tradiția liricii de descendență petrarchistă, atît de înfloritoare pe malul Mării Adriatice în secolele XV și XVI. În versurile ei melodioase, ritmate, cizelate cu minuție, cavalerii și doamnele Renașterii ascund, sub hainele lor de epocă, trăirile omului modern, trăiri afirmate fără nici o reticență de poetă în plină epocă a mașinilor sofisticate, a computerelor tiranice tinzînd să se substituie omului. Deși prin excelentă senină, ludică, îndemnînd la desfătare și petrecere, lirica Ljerkăi Țar Matutinovici nu este lipsită de acente ironice, critice, vădita ei opțiune pentru frumusețea formei neexcluzînd de loc dialogul cu lumea în care trăiește.

Și pentru că versurile ei îmbracă pentru prima dată haina limbii române adresîndu-se iubitorilor de poezie din România trebuie să spunem că Ljerka Țar Matutinovici acordă cititorului un rost foarte important în viața literaturii. **„Scriitorul**, declară poetesa la colocviul mediteranean de poezie de la Mazaro del Vallo, **nu însemană nimic fără un lector devotat și pasionat, pentru că lectorul este cel care duce înainte ideile noastre și dă sansă libertății noastre".**

V.F.

Trei sonete despre madona căreia i-a lunecat piciorul și ce au fost după aceea

S-ar cuvenise-a zice de ce-a fost înainte

S-ar cuvenise-a zice de ce-a fost înainte
Și spunem că madona era doar gingășie
(i-a lunecat piciorul, dar s-o privim cuminte !)
Să-i prețuim veșmîntul ce inima sfîrșie,
de parcă-i crinolina madonelor trecute.

Cînd trece prin mulțime împrăștiind fiori,
e primăvară dulce, dar vorbă rea ascute :
madona rătăcește cu mințile prin nori.

Și pasu-i zvon de clopot în dulce tînguire,
nu mîră lunecarea în scurtă poticnire,
a falnicei madone și gingășei femei,

ci doar că poticnirea a fost în cap de scară
și prăbușirea-fulger, lucire de ocară,
prilej de spaimă dulce și lacrimii temei.

Și lacrimi rotunde țîșniră în cădere

Și lacrime rotunde, țîșniră în cădere,
n-a fost de vină numai lunecarea,
ci altceva-i stîrnise și plînset și plăcere
(Vai ! dulce e căderea ! Zadarnică mirarea !)

Iar ea se apleca într-o cădere lină
surdă la gloata proastă, cu strigăte barbare,
care-o visa de-a dura în ochiuri mari de tină
(Ah desfătarea gloatei ! Cumplită desfătare !)

Dar gingașa madonă și-a îndreptat plutirea
și înțeles-au toții unde-i nemărginirea.
Căderea e știință, lucire și speranță,

iar totul e aievea prin tumultosul vaier,
cînd brațele vinjoase culeg prinos din aer,
preagingașă madonă, tăiș de cutezanțe.

Și gingașa madonă a devenit cădere

Și gingașa madonă a devenit cădere,
cu gurile căscate gloata era mirare,
frumos și lin mai cade, răsună o părere
de tînăr ce-o ajunge pe scări, cu-nfrigurare.

Și uite-așa, madona doar într-o poticnire
(lină ca o corolă de fînă crinolină
a vechilor madone) stringe la piept un mire,
apoi ospăț întinde cu vin și tamburină.

Botforii și-i aruncă șezînd frumos pe iarbă.
tot reținînd căderea cea limpede și oarbă,
găsind pasiuni visate în chipeșul flăcău,

Care se mistuiește la flacăra-dogoare,
dar timpul curge iute și cu nesațuri doare,
iar vlăguitul mire e chin și întrebare :
de ce-ai căzut madona taman în drumul meu ? !

Drum spre stele

Din nou voi pune șeaua pe calul meu pur singe,
veghea-mă-vor și creste și podine de munte,
știu ținta și că drumul nu se frînge,
iar dorurile-mi sînt năluci cărunte.

Galopul mi-i izvor de stele și-ntuneric
și urc mereu pe Calea laptelui în sus,
iar zborul e și falnic și feeric
cu stele multe, ale mele nu-s.

A mea o fi pe după liniști sure
sortită doar virtejuri să îndure,
cu spațiul ei vibrează peste genuni sihastre,

arabul meu pur singe înaripat aleargă
spre stele per aspera **în arcuire largă**
și-n spinii de cunună pier visele măiastre.

Da capo al fine

Zidurile care ne-nfășoară
zidurile care ne-nfășoară
se-ncolăcesc pe trupuri
se-ncolăcesc pe trupuri
prinzîndu-ne mîinile pînă la umeri
visînd decapitare
răzvrătitele capete încearcă să scape
de mîini să scape de umeri să scape
într-un zbor-zvicnire
capete fug în neștire
de ziduri înalte și late
să nu fie decapitate
țîșnesc în sus
țîșnesc în sus
izbindu-se cu capetele-n ziduri
în dreapta și stînga cu capetele-n ziduri
ziduri-plutoane de execuție
ziduri decapitează
capetele ridică mîinile
în panică ridică mîinile
se predau fără capete.

(ivindu-se prilejul din nou
se-ncolăcesc pe trupuri ziduri
prinzîndu-ne mîinile pînă la umeri
visînd decapitare).

În românește de
Victoria Frîncu
și Stelian Gruia

Colinele Eladei

Țărmul mării Egee se lasă bătut de valuri ca și de vînt, generos, cu înțelepciune și netemător parcă spunînd șoaptă cu mult înaintea unui poet : „Te salut mare eternă !".

Țărmul mării Egee tixit de istorie, plin de zei și amintiri, de imnuri eroice, de tragice întîmplări, se adîncește din zare către zări vălurat de coline ca marea de valuri.

Colinele grecești sînt sub soare în orice timp aride, nu sînt înflorate decît de înțelepciunea omului în Timpul-Erou care l-a învățat pe acesta să cultive măslinul. Să-i aștepte rodul dătător de viață ; pentru fiecare măslin cîte zece ani de la plantare...

Athena ! Luptătoare împotriva morții. Biruitoare peste Thanatos, tu Pallas-Athena i-ai dat omului puterea și-nțelepciunea să cultive pe colinele aride, spune legenda, pomul Păcii, al Vieții. Ești sub soarele minții universale însăși ramura de măslin, Pacea necesară colinelor de oriunde.

ACROPOLELE ATHENIAN

O cărare suie în serpentină pînă la Acropole. Pînă la Acropola Athenei, templul celei venite din Zeus, înțeleaptă și divină, pînă la Acropola celei care a plantat în Elada măslinul, pomul-simbol, salvînd un popor de la pieire, dîndu-i nădejdea în Viață și Pace, Athena, Pallas-Athena ! O cărare în serpentină suie pînă la această cetate de piatră în care sălășluiește meditația, spiritul elin, puritatea.

Albuț fascinant al pietrei sună peste timp numele lui Fidias, fiul lui Charmidas. Zeii grecilor veghează parcă din piatra cioplită spre coloanele care de douăzeci și cinci de secole stau în picioare, sfidînd Timpul. Dar unde sînt statuile ori coloanele care lipsesc azi de sub cerul ce acoperă Acropolele athenian ? Cariatidele Erechteionului, Friza Panateneelor, Metopele...

Gheorghe Daragiu

Continuare în pag. a 7-a

Din lirica poloneză

tadeusz rózewicz

Despovărare

A venit la voi
și spune

că nu sînteți răspunzători
nici pentru lume nici pentru sfîrșitul ei
v-au luat povara de pe umeri
sînteți ca niște păsările
ca niște copilași
jucați-vă

și se joacă

uită că
poezia contemporană
înseamnă luptă pînă la capăt

Et in Arcadia ego

(fragment)

„ne aflăm la sfîrșitul unei epoci
moare muzicianul cum a murit și poetul"
poetul care a dispărut gîndește
femeia-i ca o floare
lasă această frumoasă
veche comparație
deoparte
floarea care zîmbește
floarea care se teme
floare la pălărie
floare care se vinde
floare care înflorește și se ofilește
femeia-i femeie
cuvîntul devine trup
trupul umple noaptea
de la un mal la altul
femeia-i o floare
lasă această
veche comparație
deoparte

Primul este ascuns

primul copac

nu-mi amintesc
nici numele
nici locul
în care creștea

nu-mi amintesc
dacă l-am cunoscut
cu ochiul
cu urechea
dacă foșnea
dacă mirosea
sau ce culoare avea

dacă mi-a venit în cale
pe soare
sau pe zăpadă

primul animal

nu-mi amintesc
căldura glasului
forma

toate animalele
au un nume

numai al primului
este ascuns
necunoscut

Leagăn

Pămîntul
leagăn plin de cenușă

plin de morminte
ca un fagure de miere
mormînt lîngă mormînt
cu morții
nu prea adînc îngropați

ca o gură
ruptă din viață

În românește de
Nicolae Mareș

REVISTA STRĂINĂ

● **UN AMPLU PORTRET** dedicat marelui regizor Peter Hall publică Geoffrey Wansell la rubrica „Omul săptămînii" a revistei **Sunday Telegraph.** Este evidențiată uriașa activitate a acestui om de teatru, una din figurile dominante ale scenei britanice de după cel de-al doilea război mondial. Citîm din opiniile lui Geoffrey Wansell : „Fără nici o îndoială, Hall are energia prodigioasă și terifiantă a unui om posedat de dragostea pentru munca constructivă. Pe parcursul a numai 30 de ani, el a pus în scenă mai mult de 100 de lucrări de teatru, a fost responsabil de producerea altor 100, a regizat 16 spectacole majore de operă (incluzînd un ciclu controversat de lucrări ale lui Wagner la Bayreuth, anul trecut), a fost prezentator de televiziune și profesor de teatrologie, a scris mai mult de un milion de cuvinte în jurnalele sale (din care numai a șasea parte au fost publicate pînă acum), și a condus la nașterea, atît a companiei Royal Shakespeare, ca ansamblu permanent la Londra, cît și a Teatrului Național. (...) Într-adevăr, el a investit o energie extraordinară și o viziune limpede în activitatea teatrală, lăsîndu-ne deja o importantă moștenire".

● **ATRIBUTELE ARTEI** sînt acordate uneori, prin extensie, unor activități umane care nici nu visează asemenea calificative. În cazuri excepționale, ele sînt justificate, atunci cînd vocația impune o anumită coerență în viața unui om, conducîndu-l la perfecțiune, indiferent de domeniul său de activitate. Cu atît mai mult, arta peisajului impune uneori recunoașterea unei calități artistice. Este ceea ce conchide Peter Brown într-un frumos reportaj dedicat lui Bill Bowles, celebrul autor al gazonului de la Eton College, intitulat **De ce iarba de la Eton este mai verde decît altele,** Peter Brown trece în revistă momentele cele mai importante ale vieții și experienței lui Bill Bowles, ajungînd la concluzia că experiența este exprimată, în cazul său, într-un adevărat fenomen de inspirație artistică. Își trebuie un instinct sigur, transformat într-o știință sofisticată, pentru a produce peisajul acela perfect pe care-l oferă orice teren de sport de la celebrul colegiu englez. Între altele, Bill Bowles citează atmosfera de toleranță și liberalism din cadrul colegiului, care creează condițiile unei desfășurări naturale a calităților profesionale. Oricît ar părea de ciudat, există, după el, o legătură directă între perfecțiunea gazonului și atmosfera liberală a acestei străvechi instituții universitare europene.

● **ROMANUL O zi mai lungă decît veacul,** al scriitorului sovietic Cinghiz Aitmatov, distins cu Premiul de stat al U.R.S.S. în anul 1983, a fost recent transformat în spectacol de operă, pe muzica compozitorului kazah Gaziz Jubanov. Spectacolul a fost montat pe scena teatrului Vahtangov, în regia lui Azerbaidjan Mambetov. Presa semnalează faptul că spectacolul de operă bazat pe romanul lui Cinghiz Aitmatov va fi reluat și de scenele altor teatre sovietice, din republicile baltice Lituania și Letonia. De asemenea, o premieră a spectacolului **O zi mai lungă decît veacul** a pregătit ansamblul de dramă din Moscova. Comentatorii evidențiază mesajul generos al romanului, sentimentul de adîncă responsabilitate pe care-l propune spectatorului în transpunerea scenică, conlucrarea perfectă a diferitelor ansambluri, precum și interpretarea actorului Mihail Ulianov în rolul Edighei, personajul care poartă ideile autorului, concepția sa despre solidaritatea umană și despre permanența tradiției într-o mică localitate kazahă.

● **LA MOSCOVA** se înființează Muzeul de artă aplicată a popoarelor din U.R.S.S., care va deveni una dintre cele mai mari colecții artistice. Muzeul va funcționa în vechea reședință Taritino din apropierea capitalei sovietice, care posedă un parc de peste 80 ha, în care se află două castele. Marele pictor sovietic Ilia Glazunov, directorul muzeului, a declarat că noul muzeu va oglindi în toată plenitudinea sa istoria evoluției culturii materiale și a artei aplicate a tuturor popoarelor din U.R.S.S. Oamenii de artă din republicile U.R.S.S. vor veni la Moscova cu expoziții naționale. În ce privește secția R.S.F.S.R., colecția afectată ei a început să fie întocmită de mult timp, în fondurile sale găsindu-se la ora actuală peste 10 mii de exponate. „Noi am avut posibilitatea să achiziționăm tot ce era mai bun din ceea ce s-a expus în ultimii ani în cadrul numeroaselor expoziții din Moscova și din alte orașe. Colecții valoroase de bijuterii, porțelan, cristaluri și bronzuri au ajuns la noi din colecții particulare", a mai spus Ilia Glazunov. Vor fi reconstituite interioare ale caselor țărănești și ateliere ale meșterilor populari. Ansamblul de la Taritino a fost conceput în secolul al XVIII-lea de marele arhitect Vasili Bajenov.

● **PINOCCHIO—BURATINO,** celebrul personaj literar al scriitorului italian Carlo Collodi, va avea, la Kuibișev, cunoscut oraș de pe Volga, un muzeu unic în felul său. Este cunoscută predilecția lui Alexei Tolstoi pentru personajul îndrăgit de copii, precum și extraordinara carieră păpușerească a personajului, îndeosebi în versiunea pusă în circulație de autorul **Calvarului,** care a prelucrat-o sub titlul „Cheița de aur". În Casa memorială a scriitorului Alexei Tolstoi au fost adunate sute de desene executate de copii, care ilustrează cartea sau se referă la aventurile omulețului de lemn. Ele au fost trimise îndeosebi după ce au fost proiectate la televiziune filme de desene animate și artistice bazate pe povestirea lui Alexei Tolstoi. Tot aici sînt expuse numeroase ediții ale cărții lui Tolstoi în limba rusă, precum și în zeci de limbi ale popoarelor din U.R.S.S. și din alte țări, păpușl și jucării care au chipul lui Pinocchio.

● **IDEEA** celebrării marilor personalități printr-o galerie de portrete dedicate acestora este întruchipată îndeosebi de Galeria națională de la Londra, inițiată de Thomas Carlyle și deschisă în 1856. Teoretizînd necesitatea unei asemenea instituții, marele scriitor spunea că : „Oricine încearcă un studiu serios al biografiilor simte mai întîi nevoia unui portret fidel al fizionomiei eroului său, a chipului său, așa cum apare el privitorului." Un articol al criticului de artă Marina Vaizey de la **Sunday Times** trece în revistă cele mai importante lucrări ale Galeriei londoneze și mai ales unele achiziții recente, încercînd descifrarea unor tendințe sociologice actuale. Anii din urmă au înregistrat portrete noi, cum ar fi cel al cîntărețului pop Elton John, precum și al grupului Beatles. De curînd, a fost deschisă o expoziție specială, dedicată unor lucrări de Humphrey Ocean. Marina Vaizey scrie : „Încet, Galeria națională a portretelor se transformă într-un muzeu nu numai al felului cum arată din afară cei care au contribuit la viața țării, ci și într-o sulță de lucrări care arată cum au trăit aceste personaje. Istoria socială este fascinantă. Pentru că, odată cu progresul, la ceea ce a fost realizat din secolul XVI (...), s-a adăugat tot mai mult omul de rînd, care, oricît ar fi fost de obișnuit în viața sa, a realizat lucruri extraordinare".

● **O NOUĂ EDIȚIE** din opera lui W.B. Yeats, îngrijită de Richard Finneren, este discutată pe larg într-o recenzie semnată de Cristopher Ricks. Ediția lui Finneren a fost lansată cu pretenția că restaurează pentru prima oară textul original al artistului. Însoțită de peste 100 de pagini de note explicative, ea aduce și 120 de poeme noi. Criticul se referă cu căldură la unele restaurări, îndeosebi în ceea ce privește punctuația exactă a lui Yeats. Cît privește notele, Finneren evidențiază minuția lor, precum și caracterul ostentativ al unor explicații, inutilitatea lor în cazul unor personalități bine cunoscute, cum ar fi mai ales cele din epoca clasică. Într-un cuvînt, ediția nouă din poemele lui Yeats nu umple propriu-zis o lacună, dat fiind că textele esențiale erau totuși cunoscute dinainte, ci aduce un spor de informare cu privire la modul cum au fost elaborate poemele și la intențiile autorului. Ceea ce este destul de mult, cu toate că avem de-a face cu un poet despre care Cristopher Ricks afirmă că este „cel mai supra-apreciat dintre toți".

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Studia et Acta Orientalia

O publicație de frumoasă ținută academică este **Studia et Acta Orientalia,** editată de Asociația de studii orientale din R.S. România, și publicată de un consiliu de redacție, sub conducerea lui Constantin Daniel. Aflată la cel de-al XI-lea volum al său, revista orientaliștilor români reunește un bogat sumar, cu importante contribuții științifice. Publicarea unei reviste în limbi străine, care să fie accesibilă savanților de pretutindeni, punîndu-le la îndemînă cele mai importante rezultate ale eforturilor noastre, într-un domeniu de primă importanță, constituie un act de cultură ce trebuie evidențiat cu toată căldura.

Prima secțiune a revistei înseriază unele cercetări de istorie socială și culturală, caracterizate prin originalitate și rigoare, ce ar putea să constituie mîndria oricărei mari școli de orientalistică din lume. Menționăm aceste contribuții, subliniind încă o dată caracterul inedit al celor mai multe dintre concluziile pe care le avansează, precum și bogata informare bibliografică : Marie Mathilde Alexandrescu-Dersca Bulgaru, **Sur le régime des captifs dans l'Empire Ottoman aux XV—XVII siècles ;** A. A. Bolsacov-Ghimpu, **Cerné, la colonie punique dans le monde noir ;** Virgil Cândea, **Beginning with 1701 : The Romanian-Lebanese Dialogue through Books and Printing ;** Rodica Ciocan-Ivănescu, **Réminiscences hindouces, dans la prose romanesque de Théophile Gauttier ;** Canstantin Daniel, **Une mention paronomasique des Esséniens auteurs des Manuscrits de la Mer-Morte ;** Viorica Dinescu, **Une constante thematique du roman de la Littérature des reformes ;** Adrian Fochi, **La legende de la fondation de l'Empire Ottoman ;** Tahsin Gemil, **Documents concernant le vakf d'Isaccea ;** Tudor Mateescu, **Les Arabes en Dobroudja ;** Athanase Negoitse, **Remarques sur le calendrier de Qumran ;** Rodica Pop, **La Mongolie dans l'Oeuvre du spathaire Nicolae Milescu ;** Grete Tartler, **Suggestions for an Oriental Aesthethics of Codification in Anton Pann's Work,** Valeriu Veliman, **Un document turc de 1552 concernant le kharatch de la Moldavie.**

Studia et Acta Orientalia mai conține o secțiune de „cronică", precum și una de recenzii, trecînd în revistă toate cărțile din domeniul orientalisticii, tipărite de editurile românești. În totul, este o publicație academică de mare ținută, capabilă să aducă la cunoștința străinătății rezultatele valoroase ale cercetătorilor români din domeniul orientalisticii.

Balcanice

TRAIAN PETROVSKI

Șarpele

Tot mi se pare că și astăzi îl văd
Încolăcit pe coama unui polog
Gata de strîngerea nevinovatei mîini,
A vreuneia dintre secerătoare,
Întinsă de rămas bun.

De-atunci a curs multă vreme,
Dar parcă frica mi-a fost sădită în mine.
Și uite, de-aceea trebuie să tremur
În fața fiecărei mîini întinse.

Poate-i mai bine, fiindcă și oamenilor
Le place să strîngă mîna perfid
Precum șarpelui.

Mă gîndesc numai ce e mai groaznic :
Otrava sau ura ?

În românește de
Dumitru M. Ion

REPERE

Scrisorile lui Joyce

O antologie consacrată corespondenței lui Joyce a publicat Radu Lupan, cu prefață, note și un tabel cronologic, foarte utile pentru cititorul mai puțin informat. Criticul se arată încă o dată a fi un cunoscător adînc al materiei, un împătimit al amănuntului semnificativ, realizînd o carte incitantă, cu problematică ce depășește propriu-zis interesul pentru opera marelui irlandez. Sînt evocate circumstanțe literare de la începutul secolului, personalități diverse, o anume atmosferă pe care tindem uneori să o idealizăm. Apar în scenă scriitori și editori, precum și „burghezi" oarecare, interesanți numai în măsura în care au intersectat destinul artiștilor de excepție. Tulburătoare mi s-au părut îndeosebi mărturiile referitoare la tinerețea artistului, sugerînd o analogie cu Stephen Dedalus, cel care a întruchipat această tipologie în primul roman al lui Joyce. Începuturile scriitorului sînt dificile, atît din pricina obtuzității dublineze, cît și a caracterului dificil al prozatorului. O mărturie obiectivă, de la George Russel către W. B. Yeats, îl definește pe Joyce „ridicol de inteligent", ceea ce spune mai mult decît o mie de reacții ale „împricinatului" însuși. O lume în care inteligența poate fi ridicolă nu putea să-l trateze pe Joyce altfel decît știm că s-a întîmplat. Cînd vorbim de „dificultăți", nu avem în vedere numai opreliștile literare, atît de numeroase, lipsa de încredere a editorilor, tergiversarea publicării textelor sale și jignirile de tot felul. Este halucinant să descoperi atît de des în scrisorile lui Joyce, din perioada de început, cuvîntul „foame". Iată de pildă ce-i scrie în 1903 mamei sale, din Paris : „— ...Pot să te asigur că mi-e o foame îngrozitoare. (...) În fiecare zi citesc la Bibliothéque Nationale și în fiecare seară la Bibliothéque Saint Geneviève". Foamea exasperantă este alternată cu o „sete" de știință niciodată ostoită. „Synge spune că am o minte ca a lui Spinoza ! (Spinoza a fost un mare filozof evreu). Sînt cufundat pînă peste cap în metafizica lui Aristotel și-l citesc numai pe el și pe Ben Jonson (autor de piese și cîntece). (...) Fie ce-o fi, o să mănînc mîine la prînz". Iar fratelui său, în aceeași perioadă, îi mulțumește pentru un mandat, spunîndu-i : „O să mă țină pînă marți dimineață, fiindcă mîine voi fi foarte flămînd". Obsesia nu se curmă ușor, din păcate ea va dura, în anumite forme, pînă spre sfîrșitul vieții, dar nimic nu poate atenua cuvintele trimise din Roma, în 1906 : „Dacă nu sosește nimic (un ajutor din partea fratelui, n.n.) o să trebuiască să-i cer elevului meu să-mi împrumute o liră fiindcă mi-e foame. N-am luat micul dejun și n-am citit nici un ziar de cinci zile, dar nu mai pot să o scot la capăt cu banii". Iar Joyce era deja Joyce ! Procesul de formare al scriitorului se încheiase, am avut pe parcursul lecturii scrisorilor o serie de indicii din partea mai marilor săi prieteni, între care trebuie să-l menționăm cu deferență pe același Yeats, care îi scrie în 1902 : „Calitățile care-l fac pe un om să reușească nu se arată în munca lui, adeseori vreme îndelungată. Ele sînt mult mai puțin trăsături ale talentului cît trăsături de caracter — credință (probabil că asta ai de-ajuns), răbdare, adaptabilitate (fără aceasta nu înveți nimic) și darul de a crește ca rezultat al experienței — și aceasta e probabil cea mai rară. Voi face orice pentru dumneata, dar mi-e teamă că nu va fi prea mult. Lucrul cel mai important în care-ți pot fi de folos, deși probabil nu vei crede asta, va fi să te prezint altor citorva scriitori care sînt la început ca și dumneata ; întotdeauna înveți meserie de la colegii tăi scriitori, mai cu seamă de la cei care sînt îndeajuns de apropiați ca vîrstă ca să-ți înțeleagă greutățile". În aceste condiții, Joyce va resimți o repulsie adîncă față de mediul său, față de orașul în care s-a format, față de eclezia în care a crescut și față de convingerile celor din jurul său : „Gîndurile mele resping ordinea socială actuală și creștinismul — căminul, virtuțile recunoscute, clasele din viață și doctrinele religioase. Cum ar putea să-mi placă ideea unui cămin ? Căminul meu a fost o simplă afacere mic burgheză ruinată de risipitoarele deprinderi pe care le-am moștenit". Viața de mai tîrziu nu i-a îndulcit cu nimic aceste reacții. Expatriat, Joyce va resimți aceeași apăsare a lumii, va încerca aceeași revoltă : „Sînt luni de cînd n-am mai scris un rînd și chiar și cititul mă obosește. (...) Încetul cu încetul am declinat pînă am încetat să mă mai interesez de ceva. Mă uit la dumnezeu și la teatrul său prin ochii colegilor mei de la birou, așa că nimic nu mă mai surprinde, mă mișcă sau mă dezgustă". Mai rămîne doar fidelitatea față de visul său artistic și intimitatea cu marii scriitori, ce răzbesc dincolo de dezgustul manifest într-o asemenea scrisoare : „Tolstoi e un scriitor magnific. Nu e niciodată plicticos, niciodată stupid, niciodată obosit, niciodată pedant și niciodată teatral ! E cu mult deasupra celorlalți".

Ce citim în începuturile lui Joyce este continua încordare, marele efort intelectual și de creație, imaginea de „lucrător" a scriitorului. Cine-și închipuie că arta este o treabă ușoară se înșeală amarnic ; a devenit o banalitate să spui astă, deși puțini înțeleg cu adevărat realitatea lucrurilor. Poate că nu e inutil să reamintim în încheiere cuvintele lui Pound : „Joyce este un om de o bogată erudiție care-l deosebește de unii scriitori impresioniști, capabili și viguroși, dar mai curînd supraîncărcați". Erudiția nu strică niciodată, decît atunci cînd avem de-a face cu pseudo-artiști. Încercînd să descifrăm în această corespondență un „portret al artistului la tinerețe", aflăm o mare tensiune intelectuală, voința de autodepășire, mai mare chiar decît dorința de a fi fericit. Radu Lupan a alcătuit un volum de mărturii despre Joyce care n-ar trebui să lipsească din mîna nici unui tînăr scriitor. Mai mult decît o carte de documente, este un îndreptar de conduită morală și artistică.

Aurel-Dragoș Munteanu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII